Digitized by Google

G
d:17.

~~G G d 17~~

G.d.17

HH. GG.1.6.

[illegible]

Digitized by Google

Landolfo

VITA
CHRISTI
DOMINI SERVATORIS NOSTRI, A' R. P. LVDOLPHO SAXONE,

CARTHVSIANO, ANTE CCL. ANNOS EX SACRIS Euangeliis, veterúmque patrum ſententiis contexta, atque ita diſpoſita, nihil vt eorum quæ tum ad Hiſtoriæ, tum ad Homiliarum totius anni rationem ſpectant, deeſſe quicquam poſſit.

Opus vt verè pium ac eruditum, ita ſingulis Chriſtianæ pietatis alumnis, plurimùm & ſolatij & vtilitatis allaturum. In quo præter ſuperiorem editionem, repurgatis quamplurimis mendis, deſignati ſunt ad marginem autorum ibidem citatorum loci,

PER IOANNEM DADRÆVM, PARISIENSIS SCHOLÆ DOCTOREM THEOLOGVM.

Cum multis indicibus valde neceſſariis.

PARISIIS,
APVD MICHAELEM SONNIVM, VIA IACOBAÆA SVB SCVTO BASILIENSI.
M. D. LXXX.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

EXTRAICT DV PRIVILEGE DV ROY.

PAR grace & priuilege du Roy, il eſt permis à Michel Sonnius, marchant libraire de l'Vniuerſité de Paris, d'imprimer ou faire imprimer, mettre en vente & diſtribuer vne fois ou pluſieurs, vn liure intitulé: *Vita Chriſti Domini Seruatoris noſtri à R. P. Ludolpho Saxone Carthuſiano, ante* CCL. *annos ex ſacris Euangelijs, veterúmque patrum ſententiis cõtexta, &c.* Et fait deffenſe ledit Seigneur à tous Libraires, Imprimeurs, ou autres de quelque qualité qu'ils ſoyent, de non imprimer, ou faire imprimer, vendre ou diſtribuer en ſes pays, terres, & Seigneuries, autres que ceux qu'aura fait imprimer ledit Sonnius. Et ce iuſques au temps & terme de dix ans, à compter du iour & date que leſdits liures ſeront acheuez d'imprimer, ſur les peines contenues és lettres patentes dudit Seigneur. Donné à Paris, le 9. de May, 1575.

PAR LE ROY EN SON CONSEIL, Signé, POVSSEPIN.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI, DOMINO PETRO DEVILLARS, PRÆSTANTISSIMO PARISIENSI THEOLOGO, Mirapicenſis Eccleſiæ Antiſtiti vigilantiſſimo, Ioannes Dadræus perpetuam exoptat fœlicitatem.

MIRARI SATIS NON POSSVM, (Præſul ampliſſime) inſignem hæreticorum impudẽtiam, qui quaſi diuinitus tranſlatam habeant, de rebus omnibus iudicandi poteſtatem, tantùm ſibi ſumunt, tantúmque arrogant, vt niſi quod ipſi ſenſerint vel fecerint, nihil verum ac honeſtum putent. Quo nomine dum ſibi ſuiſque placere ſtudent maximè, nihil eſt interim tam ſanctum, támq; integrum, quod eorum non violet atque peruertat audacia. Atque illud quidem ita ſe habere, tum ex ſingulis noſtræ Religionis capitibus, luce clarius demonſtrari poteſt, tum verò maximè ex eo quod aſſerunt, monachòs atq; adeò vniuerſum monachorum ordinem, tanquam prodigioſa quædam monſtra, de naturæ humanæ finibus exterminari oportere. Atque vtinam hoc loco ſuæ ſementati finem ſtatuiſſent, in viuos duntaxat contenti ferre ſententiam. Eò enim blaſphemiæ ſeu verius inſaniæ proceſſerunt inexorabiles illi Radamanthi, vt beatos Benedictum, Franciſcum, Dominicum, innumeros deniq; eiuſdem inſtituti duces & principes, quos propter vitæ ſanctitatem vniuerſa colit eccleſia, tanquam fures, parricidas, patriæ peſtes, ſempiternis pœnis addixerint. Quo errore an vllus ſceleratior excogitari potuerit, viderint alij, ego certè non video. Nam vt ingenuè fatear eos immane, & nullis nec ignibus, nec aquarum molibus expiandum facinus commiſiſſe, qui de Trinitate, Dei potentia, prouidentia, aliiſq; quamplurimis catholicæ fidei myſteriis, peruerſiſſimas opiniones cõfinxerunt: maxima tamen erroris pars humano intellectui, qui in rebus non ſolum naturæ abſtruſis, verumetiam ſupra naturam poſitis, noctua quauis cæcior eſt, aſcribi forſan poteſt. At vero qui eo ſunt ingenio, vt quos præclara merita in celſis beatorum ſedibus collocarunt, quorumq; innocentiam & pietatem homines ſuſpiciunt vniuerſi, miſerrimos tamen iudicent, quodnam, quæſo, excuſationis velum obtendere poſſunt, dum extincto naturæ lumine, honeſtum turpe ducũt, bonum malo poſtponunt, vitium denique virtuti præferunt? Mihi verò cogitanti vndénam illorum mentibus irrepſerit tanta blaſphemia, aliud quid dicam nihil occurrit, niſi à dæmone confictum dolum. Nouit ſcilicet humanæ fœlicitatis callidiſſimus inſidiator, ſicut ad retinendam in animis hominum veram pietatem, nihil eſſe potius optimorum virorum exemplis, ita ad ineſcandos, atque à vero cultu auocandos, nullam ſibi viam ſubeſſe tutiorem, quàm ſi perditiſſimos quoſque ſuis proponat, in quorum vitas tanquam in ſpeculum inſpiciant, atque ex his ſibi omnis erroris atque turpitudinis exemplum ſumant. Hac fraude quondam deluſos gentiles, per ſinuoſos & inextricabiles errorum anfractus traxit præcipites, dum Iouem, Mercurium, Martem, Venerem, cæteraq; vitiorum fœda mancipia, & vt Deos iuſſit honorandos, & vt duces præcepit imitandos. Nec diſſimili ſanè modo hæreticos dementauit veterator ille ſubdolus, dum illos verbis, ſicut gentes manibus, idola fabricare docet, dúmque apoſtatas ſuos, atque omnem hæreſiarcharum colluuiem, viris Apoſtolicis perſuadet eſſe meliores: illos demum ſequendos, hos tanquam lupos fugiendos: illos magnificè efferendos, hos tanquam ſtultos negligendos: illos in ſuperiore cœli parte collocandos, hos verò tanquam perditos in vltimas inferorum partes reiiciendos. O errorem portentoſum, atque in terras vltimas deportandum! Quicunque monaſticen profeſſi ſunt, æternis ignibus deputantur. Infœlix igitur Ioannes Baptiſta monachorum parens, quantumuis ab vtero ſanctus, quamlibet Deo charus & amicus, qui iam inde à puero relicta parentum domo, continentem, auſteram, & ſuprà quàm credi poteſt rigidam, in

Hic vnus fuit ex Vuicleſi erroribus.

Tertulian. aduerſus Praxeam, hæretici verbis, ſicut nationes manibus, idola fabricãtur.

Hieronym. in vita Pauli Eremitæ.

Athana. in vita D. Antonij.

Nicephor. lib 11. cap. 34.

ſolitudine vitam egit. Infœlix Paulus, cuius tunicam pluris facit Hieronymus, quàm Regum purpuras aut diademata, quippe qui à decimoquinto ad cẽteſimum decimumtertium ætatis annum, in ſpelunca latitans, exiguo panis fruſtulo quotidie paſtus ab Angelo, idem viſæ inſtitutum ſecutus eſt. Infœlix Antonius, miraculis clarus, dæmonum terror, qui & ipſe nobili loco natus, relictis vrbibus, contemptis opibus, ſpretis huius mundi voluptatibus vniuerſis, quò ſe totum diuinis manciparet obſequiis, vaſtam eremi ſolitudinem colere cœpit, atque innumerabiles, idem vt facerent, incitauit. Infœlix, imò longè infœlicior, Serapion, qui decem millibus monachorum præfectus, totam penè Aegyptum olim idololatriæ parentem, impietatis magiſtram, dæmonum receptaculum, ſua ſuorúmque ſancta conſuetudine, religionis, pietatis, Angelorum deniq; fecit domicilium. Atque, vt relicta Aegypto noſtros appellem, infœlices Hieronymus, Benedictus, Martinus, Bruno, Bernardus, Franciſcus, Dominicus, alij denique prope infiniti, quos hìc percenſere epiſtolaris anguſtia non patitur, qui quaſi ex turbulentiſſima quadam tempeſtate, ſic ex hac vita ſeditioſa atque tumultuoſa, ſeſe in placidum quietúmque vitæ genus, tanquam in portum tranquilliſſimum atque tutiſſimum receperunt. Soli hæretici cum ſuis aſſeclis, (ſi ſuperis placet) fœlices erunt, quia monaſticum inſtitutum cane peius & angue auerſantur, exhorreſcunt, & quà maximè poſſunt, linguæ procacitate inſectantur. Sed bene habet quod nemo bene compoſitæ mentis illis inuideat, vt ſibi conſtare poßit integra ſua fœlicitas. Quis enim erit vſqueadeò barbarus, & ab omni non modo honeſtate, ſed honeſtatis ſimulatione alienus, qui non cum illis planè miſer, quàm cum his beatiſſimus eſſe malit? Quæ nam conuentio Chriſti ad Belial, lucis ad tenebras, ſanctorum ad hæreticos? Illi enim diſciplinæ exactores rigidiſſimi, pietatem in animo, maieſtatem in verbis, grauitatem in vultu, modeſtiam in cultu ſemper & vbique præferunt:

Tertul. de præſcript. aduerſus hæreticos.

Ibidem.

Horum verò conuerſatio, ait Tertulianus quàm futilis, quàm terrena, quàm humana, ſine grauitate, ſine autoritate, ſine diſciplina. Rationem diſciplinæ non tenent, cuius apud nos lenocinium putant. Illi humilitatem verbo & opere profitentur: hos verò quaſi aduerſus humilitatem dimicaturos ſuperbia armatos inuenies: adeò verum eſt quod de illis Tertullianus, Omnes hæretici tument. Illi diuitias, honores & cætera fortunæ ludibria, quæ vulgus hominum demirari ſolet, conſtanti animo deſpiciunt: hi verò opes & honores mirum in modum ſuſpiciunt, illiſque cumulandis aperto ore ſemper inhiant. Quis enim ignorat, Valentinum, Nouatum, Arium, Aerium, ob denegatum ſibi epiſcopatum hæreſes ſuas confinxiſſe? Illi virginitatem & continentiam mente colunt, & corpore tuentur, pro quibus retinendis, nullas vigilias, nulla ieiunia, nullum ſibi laborem detrectandum putant: hi virginitatis & continentiæ fractis repagulis, in omnem libidinem ruunt præcipites, dum caſtitatem ſeruari non poſſe conteſtantur, dúmque monachis æque ac preſbyteris vxores imperant, quas niſi duxerint, diem dicunt violatæ legis illius, Creſcite & multiplicamini.

Gene.1.

Illi denique Præpoſitis ſuis dicto audientes, ab eorum præſcriptis vel latum vnguem recedere nefas eſſe exiſtimant: hi vero Magiſtratui detrahunt, Præpoſitos ſuperbo tumore contemnunt: vt verum ſit quod olim dixit Cyprianus, non aliunde natas eſſe hæreſes quàm quod ſacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in eccleſia ad tempus ſacerdos vice Chriſti cogitatur.

Cyprianus lib.1. epiſt.3 & lib.3. epi. 6.

Tertul. de præſcript. aduerſus hæreticos.

Athanaſius epiſt. ad ſolitariam vitam agẽtes.

Atque hæc qui ſecum diligenti animo reputauerit, veriſſimum eſſe mecum fatebitur, quod de illis quondam præſcripſit Tertulianus, Nuſquam facilius proſici, quàm in caſtris infidelium, vbi ipſum eſſe illic, promereri eſt. Nam licèt peierent, profundant, perdant, pereant, nihil tamen ad ſe attinere arbitrantur, dummodo Chriſti fidem abnegent. Beatus Athanaſius catholicæ fidei fortiſſimus propugnator, atque Arianæ perfidiæ acerrimus oppugnator, inter alia ſigna dignoſcendæ hæreſeos, hoc vnum ſuo tempore familiare fuiſſe narrat: Si quis ex catholicis, ad Arianos confugeret, quantumvis perditus, probum tamen haberi ſolitum. Quod ſi forte eorum quempiam in epiſcopum allegerent, non illi occinere ſolitos illud Pauli, oportet epiſcopum eſſe irreprehenſibilem: ſed iſtud duntaxat, Aduerſus Chriſtum ſentias, & de moribus nihil eſto ſollicitus. Age verò, euoluant illi ſuorum catalogum, vniuerſas replicent hiſtorias, quantumcunque deſudent, ne vnum quidem proferent, qui cum eorum quos ſupra nominaui etiam minimo, de ſanctitate certare poßit. Ego autem ſingulari Dei prouidentia factum eſſe non dubitem, quod quamadmodum in eccleſia nunquam defuerunt viri ſanctitate inſignes, ſic apud hæreticos nemo adhuc vitæ ſynceritate clarus inuentus ſit.

Matth. 7.

Seneca lib. de clementia.

Chriſoſt. hom. 8. in Matth.

Auguſt. lib. 1. de moribus eccleſiæ cap. 31.

Eam ob rem Chriſtus Dominus quò nobis explorata fieret illorum verſuta malitia, à fructibus, inquit, cognoſcetis eos. Quamuis enim ad tempus Curios ſimulent, & virtutis ſpeciem aliquã præ ſe ferant: quia tamen, vt ait Seneca, nemo poteſt perſonam diu ferre fictam, rurſus eoſdem ad ingenium redire, & quã ſibi falsò probitatis perſonam tribuerant, ſenſim exuere, certiſſima experiẽtia deprehendes. Atq; ex eo fidem noſtram maximè cõfirmari docet Chryſoſtomus, quòd in tota hæreticorum ſerie, qualis beatus ille Antonius, cuius antea memini, nullus repertus eſt. Eodem quoque ſtudio inſanam Manichæorum ſectam exagitat Auguſtinus, dum illos ad Anachoretarum & cœnobitarum ſui temporis mores integerrimos prouocat, vt apud quos vita ſanctior, doctrina etiam purior iudicetur. Quæ cum ita ſint, quis niſi humanitatis prorſus expers, tam peſtiferam opinionem non execretur & monaſticum vitæ genus, modis omnibus commendandum, non cenſeat? Sed intelligo quid adhuc allatrent canes iſti, monachos ſcilicet Reipublicæ inutiles eſſe & otioſos. Equidem præclarè Tertulianus,

Aufer

Aufer (ait) ab hæreticis quæcunque Ethnici ſapiunt, & ſtare non poterunt. Hæc enim quõdam fuit Gentilium de Chriſtianis vetus querela, quod eſſent ſteriles & infructuoſi, atque ex his ad Rempublicam nulla perueniret vtilitas. Sed audiant quid pro Chriſtianis reſponderit idem Tertulianus, vt eodem plane pacto ſibi ſatisfactum exiſtiment: Nam ſi qui de ſterilitate Chriſtianorum conqueri poſſunt, inquit, erunt lenones, aquarioli, venenarij, magi, aruſpices, mathematici. His verò infructuoſos eſſe magnus fructus eſt.

Tertul. lib. de reſurrectione carnis. Idē in apologet. cap. 42. & 43.

Obſeruant diligenter duo illa Eccleſiæ lumina Athanaſius & Baſilius, his qui recens monaſticen aggreſſi ſunt, dæmonem inſuſurrare ſolere, quòd ſibi tantum proſint, quòd longè melius de ſe, ſuiſque, atque adeò de vniuerſa Repub. mererentur, ſi abiecta cuculla, ad politicum vitæ inſtitutum redirent, vt his tandē dolis ab incepto curſu eoſdē reuocet.

Athanaſius in vita Antonij.

Quòd ſi nihil aliud cõmoditatis afferret ſolitudo, præterquàm quòd animum curis infinitis, quibus in medijs turbæ fluctibus valde agitatur, exonerat, ſua tamen laude, ſuóque honore non careret. Quid enim aliud eſt à turba ad quietem, quam à morte ad vitā trāsferri? Vetus narrat hiſtoria, Similem quendā, cum relicta quam diu exercuerat præfectura, in otium ſeſe recepiſſet, morientē ſuo epitaphio inſcribi voluiſſe, Hîc iacet Similis, cuius ætas multorum quidem annorum fuit, ſeptem tamen duntaxat vixit annis: hoc ſolùm temporis vixiſſe reputans, quod in otio tranſegerat.

Dion caſſius in Adriano.

Quantùm verò vtilitatis nobis afferant ſuis precibus, teſtis erit Auguſtinus, qui Manichæis olim ignauum otium obijciētibus Anachoretis, hunc in modum reſpondet: Videntur nonnullis res humanas pluſquàm oporteret deſeruiſſe, non intelligentibus quantū eorū animus in orationibus proſit.

Auguſtinus loco ſupra citato.

Neque verò diffiteri poſſum, ſi noſtra Gallicana Reſpublica, ex tantis quibus hactenus fracta & debilitata fuit iniurijs, tantillum reſpirare videatur, noſtrorum Anachoretarum precibus acceptum ferendum. Quos niſi Deus Opt. Max. in tanta præſertim morum peruerſitate nobis reliquiſſet, verendum foret maximè, ne quaſi Sodoma iampridem facti eſſemus. Ac mihi quidem ſingula Monaſtices commoda percenſere non eſt propoſitum, quæ ſanè tanta ſunt, quanta neque cuiuſquam oratio, nec quæ omni oratione celerior eſt cogitatio, conſequi poſſit. Tantùm hoc dicam quod ex monaſterijs tanquam ex fertiliſſimo & opimo quodam ſolo, innumerabiles prodiere viri, ſanctitate non tantùm, ſed etiam doctrina percelebres, qui ne viderentur otioſi, ſuis doctiſſimis lucubrationibus, Chriſtianam Rempublicam mirabilem in modum, iuuerint, auxerint, amplificarint. Inter quos non poſtremas tenere arbitror, Ludolphum noſtrum, Anachoretam alterum, cuius ſanctitas vel ex eo maximè deprehendi poteſt, quòd cùm ad triginta annos in Predicatorum familia caſtè integréque verſatus eſſet, ſeuerioris diſciplinæ cauſa, ad Carthuſianorum inſtituta conuolauit. Quàm fœliciter autem literas ſacras didicerit, quàm ad vnguem veterum ſenſa callucrit, præter alia egregia ingenij monumenta, hæc Chriſti vita abundè fidem factura eſt. De qua ſi meū iudicium interponere liceat, auſim affirmare, dignum eſſe librum qui propter infinitos, quibus refertus eſt, ad pietatem ſtimulos, noſtris de manibus nunquam deponatur. Quid enim Chriſtianis mentibus eſſe poteſt vel dictu facilius, vel auditu delectabilius, vel guſtu ſuauius, vel aſpectu iucundius, Chriſti Seruatoris noſtri vita ſanctiſſima? Quid verò vel ad fidem inſtituendam, vel ad mores componendos vtilius excogitari poteſt? Hinc tibi tanquam ex locupletiſſimo quodam penu abūdè ſuppetit, quicquid expetere poteſt humana neceſſitas. Aduerſa valetudine teneris? Habes hîc ſapientiſſimum medicum, qui præſentiſſimum tibi remedium conferet, qui te denique nullis ſumptibus, morbo liberabit atque recreabit. Mœrore conficeris? En tibi conſolator optimus, cuius ſaluberrimis præceptis, atq; conſilijs ſi parueris, ingentem animo voluptatem concipies. Eſt tibi moleſta ſitis? Præſto tibi adeſt fons limpidiſſimus, qui vel vno hauſtu conceptā viſceribus ſitim ſedet, ardorémque reſtinguat. Eſt quod eſurias? Habes panem ſuauiſſimum, qui tibi nullo negotio famem expulerit. In tenebris iaces? Hîc inuenies lucem omni ſole clariorem, quæ mentis abſconditiſſimos receſſus penetret, ab eáque quantumvis denſam ſeu peccati ſeu ignorantiæ caliginem nulla mora interpoſita depellat. Mortem times? Chriſtus vita eſt. Ad cœlum tibi viam parari deſideras? Ecce tibi via erit Chriſtus, quo duce nunquam aberraueris. Denique quicquid præclarum & laudabile, clariſſimorum virorum hiſtoriæ ſparſim ſuppeditant, hîc tanquam in vberrimo virtutum omnium fonte cumulatiſſime & copioſiſſime ſubiectum vides.

Eſt porrò Ludolphi ſtylus ſimplex, ab omni fuco & verborum inani volubilitate penitus abhorrens, qualem veterum permultis, quibus de moribus excolendis, quàm de ſermone poliendo maior ſemper cura fuit, contigiſſe videmus. Verum enim eſt à Græcis vſurpatum prouerbium, Qualis vita eſt, talem eſſe ſolere hominibus orationem. Verum & illud quod ait Seneca, Cuiuſcunque videris orationem ſollicitam, ſcias animum quoque non minus eſſe puſillis occupatum.

Seneca epiſt. 114. & 115.

Vnde magis miranda eſt eorum ſtultitia, qui verborum potius quàm rerum venatores, ſi quando inciderint in autorem quamlibet doctum & pium, in quo quidpiam minus elegans, aut Ciceronianam dictionem parum redolens, aduerterint, eundem veluti male meritum exibilent, ac explodant. Ab his certè ſicut à iuuenibus barba & coma nitidis, nihil ſanctum, nihil graue, nihil denique ſolidum ſperare oportet. Quorum quidem conditionem deflere videtur Auguſtinus dicens, Vide Domine & vt patienter vides, vide quomodo diligenter obſeruent filij hominum pacta literarum & ſyllabarum accepta à prioribus locutoribus, & à te accepta æterna pacta perpetuæ ſalutis negligant, vt qui ſonorum

Auguſt. 1. confeſſ. ca. 18. & 19.

vetera placita teneat aut doceat, ſi contra diſciplinam grammaticam, ſine aſpiratione primæ ſyllabæ, hominem dixerit, magis diſpliceat hominibus, quàm ſi contra tua præcepta hominem oderit, cum ſit homo. Neque verò hæc a me dicta ſint, quaſi reprehendam in ſcriptoribus ſacris ſermonis elegantiam & eloquentiã, quam eorum plurimi ad miraculum calluerunt, ſed eo conſilio, vt quemadmodum in Philoſopho Tullius, ita nos in illis, ſi eloquentia ſit, non vituperemus, ſi non adſit, non deſideremus. Hoc autem opus, cũ mea quantulacunq; acceſſione, ſi quis (Præſul ampliſſime) cur tui nominis auſpicio conſecratum voluerim, forſan interroget, illud à me reſponſum ferat, tanta hactenus extitiſſe tua in me beneficia, quanta in quemuis alterũ maxima eſſe potuerint. Ex quo enim tuam primũ mihi conciliaui neceſſitudinem, ſicut in omnes bonarum artium ſtudioſos egregio ſemper es animo. ſic mihi nunquam vel in aduerſis ſolatio, vel in incertis conſilio, vel in neceſſariis auxilio defuiſſe viſus es. His accedit quod mihi de me male mereri viderer, ſi autorem valde pium & eruditũ Theologum, alteri quàm tibi pietatis amãtiſſimo, Theologo eruditiſſimo, Epiſcopo denique integerrimo & vigilantiſſimo deuouiſſem. Vt enim illos planè infœlices, ſuíſque maximè pernicioſos arbitror epiſcopos, qui ad tantas quas eccleſia vndique patitur iniurias, vel obmuteſcunt, vel profundiſſime dormiunt: Sic mihi nulla non laude, nullo non officij genere proſequendi videntur, qui omnibus animi & corporis neruis intentis dant operam, quo ſibi commiſſum gregem ab omni aduerſariorum inuidia atque iniuria vindicent, vitæ exemplo dirigant, doctrinæ denique cibo paſcant ac nutriant. In quo perficiendo dum totus es, Deum Omnipotentem precor, det tibi ad ea quæ tui muneris ſunt obeunda fortem & conſtantem animum. Lutetiæ, è tuo Sagienſi Gymnaſio, ad 6. Calend. Nouemb. anno Do. 1579.

Ad Lectorem.

Herculei merito cenſebimus eſſe laboris,
Ad fontes fluuios quoſque referre ſuos.
Et quibus Oceanus rapidis exæſtuat vndis,
Scrutari, vel quos efficit vnda lacus.
Haud minus exhauſit Dadræus, crede, laboris,
Dum tibi peruigili prodidit ipſe manu,
Quos opere in tanto Patres Ludolphus abundè
Congerit, & queis ſunt quæque notata locis.
Ad ſacros digitum fontes intendit vbique,
Quos facili poteris, Lector, adire pede.

ROBERTVS LABBEY.

TABVLA DOMINICARVM
ET FESTORVM TOTIVS ANNI.

DOMINICA PRIMA. ADVENTVS DOMINI.

CVM appropinquaret Ieſus Hieruſalem, miſit duos de diſcipulis ſuis.2.parte,cap.26.fo.311

Dominica ſecunda.

Erũt ſigna in ſole,& luna,& ſtellis.2.parte,cap.42. fo.347

Dominica tertia.

Cùm audiſſet Ioannes in vinculis &c.Mat.11.parte.1 cap.56. fo.160

Feria iiij.quatuor temporum.

Miſſus eſt angelus Gabriel à Deo. Luc.1. parte prima,cap.5. fo.12

Feria ſexta.

Exurgens Maria,abiit in montana.Luc.1.parte prima,cap.6. fo.19

Sabbato.

Anno quintodecimo Tiberij Cæſaris.Lucæ.3. parte.1.cap.17. fo.55

Dominica quarta.

Miſerunt Iudæi ab Hieroſolymis &c.Ioan.1.parte.1.cap.19. fo.61

In Vigi.nati.Chriſti.

Cùm eſſet deſponſata mater Ieſu &c. Mat.1.parte.1.cap.8. fo.23

In miſſa.I.nati.Chriſti.

Exiit edictum à Cæſare Auguſto, &c. Luc.2. parte prima,cap.9. fo.25

In aurora.

Paſtores loquebantur ad inuicem.Lucæ.2.parte.1.cap.9. fo.29

In ſumma miſſa eiuſdem diei.

In principio erat verbum,&c.Ioan.1.parte.1. cap.1.fo.54.& cap.18. fo.59

Dominica infra oct.nat.Domini.

Erant Ioſeph & Maria mater Ieſu &c.Luc. 2. parte.1 cap.12. fo.37

In die circuncisionis Domini.

Poſtquam conſummati ſunt dies octo &c. Luc. 2. parte.1.cap.10. fo.31

In vigilia epiphaniæ.

Defuncto Herode, angelus Domini apparuit &c, Mat.2.parte1.c.14. fo.47

In die feſto epiphaniæ.

Cùm natus eſſet Ieſus in Bethlehem Iudæ. Mat. 2. parte.1.ca.11. fo.34

Dominica infra oct.epipha.

Cùm Ieſus factus eſſet annorum.12.&c.Luc.2.parte 1.cap.15. fo.48

Feria.iiij.octa.epi.

Vidit Ioannes Ieſum venientem ad ſe. Ioan.1. parte 1.ca.23. fo.79

In octa.epiphaniæ.

Venit Ieſus à Galilea in Iordanem &c.Mat.3.parte 1.cap.21. fo.68

Dominica I.poſt octa.epi.

Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ.Ioan.2. parte 1.cap.25. fo.83

Dominica ſecunda.

Cùm deſcendiſſet Ieſus de monte,&c. Mat.8.parte 1.cap.41. fo.128

Dominica tertia.

Aſcendente Ieſu in nauiculam, &c. Mat.8.parte 1.cap.46. fo.137

Dominica iiij. *Dominica. v.*

Simile eſt regũ cœlorum homini qui ſeminat. &c. Mat.13.parte 1.cap.64. fo.173

Confiteor tibi pater Domine cœli &c.Mat. 11. parte.1.cap.58. fo.156

Dominica in lxx. *Dominica in lx.*

Simile eſt regnum cœlorum homini patrifamilias. Mat.20.parte 2.c.14. fo.283

Exiit qui ſeminat ſeminare ſemen ſuum.Luc.8.parte 1.ca.64. fo.173

Dominica in quinquageſima.

Aſſumpſit Ieſus xij.diſcipulos,&c.Luce.18. parte 2.cap.21. fo.300

Feria.iiij.cinerum.

Cùm ieiunatis,nolite fieri ſicut &c.Mat. 6. parte 1.cap.36. fo.11

Feria.v. *Feria.vj.*

Cùm introiſſet Ieſus Capharnaum &c.Mat.8. parte.1.ca.42. fo.131

Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Diliges proximum, &c.Mat.5.& 6.parte 1.cap.35 fol.17. cap.36. fo.511

Sabbato.

Cùm ſero eſſet,erat nauis in medio&c.Marc.6.parte 1 cap.69. fo.191

Dominica,Inuocauit.

Ductus eſt Ieſus in deſertum à ſpiritu. Mat. 4. parte.1.cap.22. fo.73

Feria.ij. *Feria.iij.*

Cùm venerit filius hominis in maieſtate ſua. Mat. 25.parte 2.ca.50. fo.362

Cùm intraſſet Ieſus Hieroſolymam,&c.Mat.21.par.2.ca. 27.28.p.2. fo.314

Feria.iiij, *Feria.v.*

Acceſſerunt ad Ieſum ſcribæ dicentes, &c, Mat. 21. parte 1. ca.74. fo.205

Dicebat Ieſus ad eos,qui crediderunt &c. Ioan. 8. parte 1.ca.84. fo.228

Feria.vj. Sabbato.

Erat dies feſtus Iudæorum,& aſcendit,&c. Ioan 5. parte 1 ca. 78. fol.213

Aſſumpſit Ieſus Petrũ & Iacobum & Ioannẽ.Mat. 17.parte 2.cap.3. fo.255

Dominica,Reminiſcere.

Egreſſus Ieſus ſeceſſit in partes Tyri,&c.Mat.15.parte 1.cap 89. fo.241

Feria.ij. Feria.iij.

Dixit Ieſus turbis Iudæorum,&c.Ioan.8.parte 1.ca. 84. fo.228

Super cathedrã Moyſi ſederunt ſcribæ,&c.Mat.23. parte 2 ca.38. fo.338

Feria.iiij. Feria.v.

Aſcendens Ieſus Hieroſolymam aſſumpſit &c.Mat. 20.parte.2.ca.21. fo.300

Homo quidam erat diues,& induebatur, &c. Luc. 16.parte.2.ca.16. fo.288

Feria.vi. Sabbato.

Homo quidam erat paterfamiliâs,qui &c. Mat. 21. parte.2.cap.33. fo.328

Homo quidã habuit duos filios,&c.Lucæ.15. parte 2.cap.7. fo.265.267

Dominica,Oculi.

Erat Ieſus eiiciens dæmonium,&c.Lucæ 11.parte 2. cap.73. fo.330

Feria.ij. Feria iij.

Quanta audiuimus facta in Capharnaum. Luc. 4. parte 1.cap.65. fo.178

Si peccauerit in te frater tuus, corripe &c.Ma.18. parte.2.c.8. fo.269

Feria iiij. Feria.v.

Acceſſerunt ad Ieſum ab Hieroſolymis ſcribæ.Mat. 15 parte 1.c.8. fo.239

Surgens Ieſus de ſynagoga. Lucæ 4. parte 1. capite 43. fo.133.

Feria.vi.

Venit Ieſus in ciuitatem Samariæ, Ioan.4. parte 1. cap.62. fo.168

Sabbato.

Perrexit Ieſus in montem Oliueti.Ioan.8. parte 1. cap.83. fo.226

Dominica,Lætare.

Abiit Ieſus trans mare Galilææ.Ioan.6. parte 1. cap. 67. fo.183

Feria ij. Feria iij.

Prope erat Paſcha Iudæorum,Ioan.2.parte prima cap.26. fo.85

Iam die feſto mediante, aſcendit Ieſus, &c. Ioan. 7. parte 1.cap.81. fo.223

Feria iiij Feria.v.

Prætericns Ieſus,vidit hominem cæcum,&c. Ioan. 9.parte 1.cap.85. fo.231

Ibat Ieſus in ciuitatem quæ vocatur Naym. Luc.7. parte 1.cap.44. fo.134

Feria vi. Sabbato.

Erat quidam languens Lazarus,&c.Ioan.11.parte 2. cap.17. fo.292

Ego ſum lux mundi,qui ſequitur me, &c. Ioan. 8. parte 1.cap.84. fo.228

Dominica.Iudica.

Dicebat Ieſus turbis Iudæorum,&c.Ioan.8 parte 1. cap.84. fo.228

Feria.ij. Feria.iij

Miſerunt principes & Phariſæi miniſtros.Ioan.7. parte 1.cap.82. fo.223

Ambulabat Ieſus in Galilæam.Ibidem.

Feria iiij. Feria.v.

Facta ſunt encænia Hieroſolymis.Ioan.10. parte 1. cap.87. fo. 236

Rogabat Ieſum quidam Phariſæus.Lucæ.7.parte 1. cap.60. fo.162

Feria.vi. Sabbato.

Collegerunt principes & phariſæi &c.Ioan.11. parte 2.cap.18. fo 295

Niſi manducaueritis carnem filij hominis.Ioan. 6. parte 1.cap.70. fo.193

Dominica Palmarum.

Cùm appropinquaſſet Ieſus Hieroſolymis.Mat. 21. parte 2.cap.26. fo.311

Feria ij.

Ante ſex dies Paſchæ,venit Ieſus &c.Ioan.11. parte 2.cap.25. fo.308

Feria.iij. Paßio ſecundùm Marcum.

Feria.iiij.Paßio ſecundùm Lucam. Feria.v.

Ante diem feſtum Paſchæ ſciens Ieſus &c.Ioan. 13. parte 2.cap.54. fo.292

In paraſceue.

Egreſſus Ieſus trans torrentem Cedron Ioan.18. & 19. parte 2.cap.57.fo.379. vſque ad caput 67. fo.352.

In vigilia Paſchæ.

Veſpere aut ſabbati.Mat 28.parte 2.cap.69.fo. 448 & cap.7. fo.452

In die ſancto Paſchæ.

Maria Magdalenæ,& Maria Iacobi &c.Mar.16.parte 2.cap.71. fo.452

Feria ij. Feria.iij.

Duo ex diſcipulis Ieſu ibant ipſo die,&c. Luc. 24. parte 2.cap.76. fo.461

Stetit Ieſus in medio diſcipulorum,Luc.24.parte 2. cap.77. fo.465

Feria.iiij. Feria.v.

Manifeſtauit ſe iterum Ieſus ad mare &c. Ioan. 21. parte 2.cap.79. fo.463

Maria ſtabat ad monomentum foris Ioan. 20. parte 2.cap.72. fo.465

Feria.vi. Sabbato.

Vndecim diſcipuli abierunt in Galilæam. Mat.28. parte 2.cap.80. fo.472

Vna ſabbati Maria Magdalena venit,&c. Ioan. 20. parte 2.c.71. fo.452

In octaua Paſchæ.

Cùm eſſet ſerò die illa vna ſabbatorum, Ioan. 20. parte 2 cap.78. fo. 466

Dominica ij.poſt Paſcha.

Ego ſum paſtor bonus. Ioan.10. parte 1. cap. 86. fo.233.

Dominica.iij. Dominica.iiij.

Modicum & iam non videbitis me, Ioan. 16. parte 2.cap.57. fo 379

Vado ad eum qui me miſit. Ibidem.

Dominica quinta.

Amen amen dico vobis,Si quid,&c.Ioan.16. parte 2.cap.57. fo.379

In letania

In lætania maiori.
Quis veſtrum habebit amicum,&c. Lucæ 6. parte 1. cap.39. fo.120
In vigilia aſcenſionis.
Subleuatis Ieſus oculis in cœlum,dixit. Ioã.17. parte 2.cap.57. fo.379
In die aſcenſionis.
Recumbentibus xj.diſcipulis apparuit,&c.Mar.16. parte 2.cap.82. fo.475
Dominica infra octauam aſcenſionis.
Cùm venerit paracletus quem ego,&c.Ioan.15.parte 2.cap.57. fo.379
In vigilia Pentecoſtes.
Si diligitis me, mandata mea, &c.Ioan.14.parte 2. cap.57. fo.379
In die Pentecoſtes.
Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit.&c. Ioan.14.parte 2.cap.57. fo.379
Dominica Trinitatis.
Erat homo ex phariſæis Nicodemus nomine.Ioan. 2.parte 1.cap.26. fo.65
De feſto corporis Chriſti.
Caro mea vere eſt cibus, &c. Ioan. 6. parte 1.cap. 70. fo.193
Dominica prima poſt Trinitatem.
Homo quidam erat diues,&c. Lucæ 16.parte 2. cap.16. fo.288
Dominica ij. Dominica iij.
Homo quidam fecit cœnam magnã. Lucæ 14.parte 2 cap 81. fo.222
Erant appropinquantes ad Ieſum,&c Lucæ 15. parte 1.cap.7. fo.265
Dominica iiij. Dominica v. Dominica vi.
Eſtote miſericordes,ſicut pater,&c. Luc.6. parte 1. cap.39. fo.120
Cùm turbæ irruerent in Ieſum,vt&c.Luc.5.parte 1. cap.29. fo.89
Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam ſcribarũ. Math.5.parte 1.cap.34. fo.103
Dominica vij Dominica viij Dominica ix.
Cùm turba multa eſſet cum Ieſu. Mar.8.parte.1 cap.91. fo.245
Attendite à falſis prophetis,qui &c.Math.7.parte 1. cap.40. fo.124
Homo quidam erat diues,qui habebat. Lucæ.16. parte 2.cap.15. fo.286
Dominica x. Dominica xi. Dominica xij.
Cùm appropinquaret Ieſus Hieruſalem. Lucæ 19. parte 2.cap 27. fo.314
Dixit Ieſus ad quoſdam,qui in ſe confidebant. Lucæ 18.parte 2.cap.50. fo.322
Exiens Ieſus de finibus Tyri,&c.Mar.7.parte.1.cap. 90. fo.243
Dominica xiij.Dominica xiiij Dominica xv.
Beati oculi qui vident quæ vos videtis.Luc.10. parte 1.cap.59. fo.160
Dum iret Ieſus in Hieruſalem,tranſibat,&c.Luc.17. parte 2.cap 19. fo.197
Nemo poteſt duobus dominis ſeruire.Math.6.parte 1.cap.38. fo.116
Dominica xvi.Dominica xvij.Dominica xviij.
Ibat Ieſus in ciuitatem Naym. Lucæ 7.parte 1.cap. 44. fo.134
Cùm intraret Ieſus domum cuiuſdam,&c. Lucæ 14. parte 1.cap.8. fo.219
Acceſſerunt ad Ieſum Phariſæi,&c. Matth. 22. parte 2.cap.36. fo.334
Dominica xix. Dominica xx. Dominica xxi.
Aſcendens Ieſus in nauiculam,tranſfretauit. Mat.9. parte 1. cap. 48. fo.140
Simile eſt regnum cœlorum homini regi, qui fecit. Math. 22.parte 2.cap.34. fo.261
Erat quidam regulus cuius filius infirmabatur.Ioan. 4.parte 1.cap.63. fo.171
Dominica xxij. Dominica xxiij.
Simile eſt regnum cœlorũ homini regi, qui voluit. Math.18.parte 2.cap.9. fo.271
Abeuntes Phariſæi conſilium inierunt,&c. Mat. 22 parte 2.cap.35. fo.332
Dominica xxiiij. Dominica xxv.
Loquente Ieſu ad turbas,Ecce,&c. Math.9. parte.1. cap 49. fo.142
Cùm ſubleuaſſet oculos Ieſus, &c. Ioan. 6. parte 1. cap.67. fo.183
In dedicatione Eccleſiæ.
Ingreſſus Ieſus perambulabat Hiericho,Luc.19. parte 2.cap.23. fo.305
In vigilia ſancti Andreæ.
Stabat Ioannes,& ex diſcipulis eius duo. Ioan.1. parte 1.cap.23. fo.78
In die ſancti Andreæ.
Ambulans Ieſus iuxta mare Galilææ vidit, &c. Mat. 4.parte 1.cap.29. fo.89
De ſancto Nicolao.
Sint lumbi veſtri præcincti. Lucæ 12. parte 2.cap. 47. fo.356
In feſto concep. Mariæ virginis.
Liber generationis Ieſu Chriſti filij, &c. Mat.1. parte 1.cap.7. fo.22
In die ſancti Thomæ.
Thomas vnus ex xij.non erat cum eis,&c.Ioan. 20. parte 2.cap.77. fo.463
Stephani protomartyr. Ioannis Euange.
Dicebat Ieſus turbis:Ecce ego mitto, &c. Math. 23. parte 2.cap.38. fo.338
Dixit Ieſus Petro,ſequere me. Ioan. 21.parte 2. cap. 79. fo.467
In die Innocentium.
Angelus Domini apparuit in ſomnis, &c. Math. 2. parte 1. cap.13. fo.43
In feſto purific. Mariæ.
Poſtquam impleti ſunt dies purgationis Mariæ. Lucæ 2.parte 1.cap.12. fo.37
In cathedra Petri,& cæteris eiuſdem feſtis.
Venit Ieſus in partes Cæſareæ Philip.&c. Math. 16. parte 2.cap.1 fol.250
In annunciatione beatæ Virginis.
Miſſus eſt Angelus Gabriel. parte 1. cap.5. fo.12
De ſancto Philip. & Iacobo.
Non turbetur cor veſtrum,parte 2.cap.57. fo.379
In vigilia Ioannis Baptiſtæ.
Fuit in diebus Herodis regis ſacerdos, &c. Lucæ 1. parte 1.cap 6. fo.19
In natiuitate Ioannis Baptiſtæ
Helizabeth impletum eſt tempus pariendi, &c. Lucæ 1.parte 1.cap.6. fo.19

In feſto viſitationis Mariæ.
Exurgens Maria, abiit in montana, &c. Lucæ 1. parte 1.cap.6. fo.19
In feſto aſſumptionis Mariæ.
Iotrauit Ieſus in quoddam caſtellũ. Luc. 10. parte 1. cap.61. fo.165
In feſto Mariæ Magdalenæ.
Rogabat Ieſum quidam Phariſeus, &c. Lucæ 7. parte 1.cap.60. fo.162
In die ſancti Iacobi.
Acceſſit ad Ieſum mater filiorum Zebedæi. Mat. 20. parte 2 .cap.31. fo.300
In die decolla. Ioannis Baptiſtæ.
Miſit Herodes manum, ac tenuit Ioãnem. Marci. 6. parte 1.cap.66. fo.181
In natiuitate virginis Mariæ.
Liber geoerationis. parte 1.cap.7. fo.12
Mathæi Euangeliſtæ.
Vidit Ieſus hominem ſedentem in telonio. Math. 9. parte 1.cap.31. fo.94.
In feſto ſancti Michaelis.
Quis putas maior eſt in regno cœlorum. Math. 18. parte 2.cap.6. fo.262
De Apoſtolis.
Hoc eſt præceptũ meum vt diligatis inuicem. Ioan. 15. parte 2.cap.57. fo.379
Hæc mãodo vobis. ibid.
Ecce ego mitto voa. parte 1.cap.51. fo.146
Ecce nos reliquimus omoia. parte 2.cap.13. fo.281
Deſignanit Ieſus & alios 72. diſcipulos, Luc. 10. parte 1.cap.58. fo.156
Conuocatis xij. Apoſtolis, dedit illis, &c. Lucæ. 9. parte 1.cap.51. fo.146
De vno martyre.
Si quis vult poſt me venire, abocget, &c. Lucæ 9. parte 2.cap.2. fo.152
Qui amat patrem. parte 1.cap.54. fo.155
Niſi granum frumenti, parte 2.cap.31. fo.324
In tempore Paſchali.
Ego ſum vitis vera, & vos palmites. Ioan. 15. parte 2.cap.57. fo.379
Plurimorum martyrum.
Cùm audieritis prælia & ſeditiooes. Lucæ 21. parte 2.cap.39. fo.341
Atteodite à fermeoto Phariſæorum. Lucæ 12. parte 1.cap.54. fo.155
Deſcendens Ieſus de moote, ſtetit, &c. Lucæ 6. parte 1.cap.31. fo.99
Videns Ieſus turbas aſcendit in montem. Math. 5. parte 1.cap.33. fo.99
Loquente Ieſu. parte 1.cap.75. fo.207
De confeſſoribus.
Vigilate, & orate. parte 2.cap.44. fo.351
Vigilate, quia neſcitis qua hora Dominus veſter vẽturus ſit. Math. 24. parte 2.cap.45. fo.353.
Sint lumbi veſtri. parte 2.cap.47. fo.356
Homo quidam peregrè proficiſcẽs, voca. &c. Mat. 25. parte 2.cap.49. fo.360
Homo quidam nobilis abiit in regiooem longinquam. ibid.
Nemo accendit lucernam. parte 1.cap.34. fo.103
De virginibus.
Simile eſt regnum cœlorum decẽ virginibus. Math. 25 parte 2. cap.48. fo.358
Simile eſt regnum cœlorum theſauro abſcondito &c. Math. 13. parte 1.cap.64. fo.173
De commemoratione beatæ virginis.
Extollens vocem quædam mulier de turba, &c. Lucæ 11. parte 1.cap.75. fo.207
Stabant iuxta crucem Ieſu mater eius, &c. Ioan. 19. parte 2.cap.63. fo.419
In officiis defunctorum.
Dixit Martha ad Ieſum, Domioe ſi fuiſſes hîc, &c. Ioan. 11. parte 2.cap.17. fo.292
Omne quod dat mihi pater, ad me veoiet. Ioan. 6. parte 1.cap.70. fo.193
Ego ſum panis viuus, &c. ibid.

FINIS.

ORDO CAPITVLORVM QVATVOR EVANGEliſtarum, *indicatis locis vbi tractantur.*

Capitula Mathæi.

CAput 1. tractatur, prima parte, cap.7. folio 12.cap.8.fo.13
Cap.2. prima parte, cap.11.fo.33.cap.13. fo.43.cap.14.fo.47
Cap.3. prima parte, cap.17.fo.55
Cap.4.1.parte, cap.22.fo 73.cap.28.f.89. ca.29.f.90
Cap.5.1.parte, cap.32. fo. 97. cap.33. fo.99. cap.34. fo. 103.cap.35.fo.107
Cap.6.1.parte, cap.36.f.111.cap.37.fo.113.cap.38.f.116
Cap.7. prima parte, cap 40.fo.124
Cap.8.1.parte, cap.41.fo.128.cap.42. fo.131. cap.43. fo.133.cap.45.fo.136.cap.46.fo.137.cap.47.fo.139
Cap.9.1.parte, cap.31.fo.94. cap.48.fo.140.cap.49. fo.142.cap.50.fo.145.cap.51.fo.146
Cap.10.1.parte, cap.51.fo.146. cap.52.fo.149. cap.53. fo.153.cap.54.fo.155.cap.55.fo.158
Cap.11.1.parte, cap.56.fo.160.cap.57.fo.164.cap.58. fo.166
Cap.12.1.par.cap.71.fo.195. ca.73.f.200. ca.74.f.205
Cap.13.1.parte, cap.64.folio 173.cap.65.folio 178
Cap.14.1.parte, cap.32.fo.97.cap.66.fo.181. cap.67. fo.183.cap.69.fo.191
Cap.15.1.parte, cap.88.fo.239.cap.89.fo.241.cap.91. fo.245.cap.92.fo.249
Cap.16. prima parte, cap.92.fo.249.2.parte, cap.2. fo.252.cap.250
Cap.17. ſecunda parte, cap.1.fo.250. cap.3.fo.255.ca. 4.fo.258.cap.5.fo.260
Cap.18. ſecunda parte, cap.5.fo.260.cap.6.fo. 262. cap.8.fo.269.cap.9.fo.271
Cap.19. ſecunda parte, cap.10.fo.275. cap.11.fo.276. cap 13.fo.281.cap.14.fo.283
Cap.20. ſecuoda parte, cap.21 fo.300. cap.24.f.307. cap.14.fo.283
Cap.21.2.parte, cap.26.fo.311.cap.27.fo.314.cap.29. fo.319.cap.31.fo.324.cap.32.fo.319.cap.33.fo.328
Cap.22. ſecunda parte, cap.34.fo.330. cap.35.fo.332. cap 36.fo.334.cap.53.fo.369

Cap.23.

Cap.23 1.parte, cap.76.fo.209. 2.parte, cap.37.fo. 336.cap.38 fo.338
Cap.24.2. parte,cap.39.fol.341.cap.40.fo.343.cap. 42.fo.347.cap.43.fo.350.cap.44.fo.351. cap.45. fo.353.cap.46.fo.355
Cap.25.2.parte,cap.48.fo.358.cap.49.fo.360. cap. 50.fo.362
Cap.26.2.parte,cap.25.fo.308. cap.52. f.367.cap.55. fo.373.cap.56.fo 376.cap.57.fo.379. cap.59.folio 388.cap.60.fo.397
Cap.27.2.parte,cap.61.fo.403.cap.62.fo.408. cap. 63.fo. 419. ca.64.fo.432.ca.65.fo. 437.ca.66.f.439
Cap.28.2.par.cap.69.fo.448.cap.71.fo.452.cap.72. fo.455.cap.73.fo.458.cap.74 fo.459.ca.80.f.472

Capitula Marci.

Caput 1.tractatur prima parte, cap.21.folio 68.cap. 43.folio 133
Cap 2.1.parte,cap.31.fo.94..cap.48.fo.140
Cap.3.1.parte,cap.72.fo.198
Cap.4.1.parte, cap.41.fo.128. cap.46. fo.137.cap.51. fo.145.cap.64.fo.173
Cap.5.prima parte,cap.49.fo.142
Cap.6.1.parte,cap.58.fo 156.cap.65.fo.178. cap.66. fo.181.cap.69.fo.191
Cap.7.1.par.cap.69.fo.191.ca.88.fo.239. ca.90.f.243
Cap.8.1.parte,cap.91.fo.245.cap.92.fo.249.2.parte, cap.1.fo.250
Cap.9.1.parte, cap.43. fo.133.2 parte, cap.3. fo.255. cap.4.fo.258.cap.5.fo.260.cap.6.fo.262
Cap.10. 2.parte, cap.10.fo.275.cap.11.fo.276.cap.21. fo.300.cap.22.fo.303 cap.24.fo.307
Cap.11.1.par.cap.26.fo.311.cap.27.fo.314 ca.32.f.327
Cap.12.2.parte,cap.30.fo.321.cap.33. fo.328.cap.37. fo.336
Cap.13.2.parte,cap.39. fo.341.cap. 40. fo.343. cap. 44.fo.351
Cap.14.2.parte,cap.25.fo.308 cap.52.f.367. cap.53. fo.369.cap.55.fo.373 cap.56.fol.376. cap.57. fo. 379.cap.59.fo.388.cap.60.fo.397
Cap.15.2.par.cap.61 fo.403.cap.62. fo.408.cap.63. fo.419.cap.64.fo.432.cap.65.f.437. ca.66.f.439
Cap.16.2.parte,cap.71.fo 452.cap.82.fo.475

Capitula Lucæ.

Caput 1.tractatur prima parte,cap.4 fo.11.cap.5 fo. 12 cap.6.fo.19.
Cap.2.1.parte,cap 9.fo.25.cap 10.fo.31.cap.12.folio 37.cap.15.fo.48 cap.16.fo.52
Cap.3.1.parte,cap 17.fo. 55
Cap.4. 1 parte,cap.22. fo 73. cap.43.fo.133. cap.65. fo.178
Cap.5 1.parte, cap.29. fo.90. cap.31. fo.94. cap.42. fo.128.cap.48.fo.104
Cap.6.1.parte,cap.32.fo.97.cap.33 fo.99.cap.35.fo. 107.cap.39.fo.120.cap.71.fo.195.cap.72.fo.198
Cap.7.1.parte,cap.42.fo.131.cap.44.fo.134.cap.60. fo.162
Cap.8.1.parte,cap.49.fo.142. cap.64.fo.173
Cap.9.1.parte,cap.45. fo.136.cap.51. fo.146.cap.58. fo.156 cap.67 fo.183.2.parte,cap.1.fo.252.cap.3. fo.252.cap 4.fo.258.cap.5.fo.260.cap.19.fo.297. cap.20.fo. 299
Cap.10. 1.parte , cap.58. fo.167. cap.59.fo.160.cap. 61.fo.165
Cap.11.1.parte,cap.34.fo.103. cap.73. f.200.cap.75. fo.207.cap.76.fo.209
Cap.12.1.parte cap.38.fo.116. cap.54.fo.155.cap.77. fo.211.2.parte,cap.46.fo.355.cap.47.fo.356
Cap.13 1 parte,cap.40.fo.124.cap.79.fo.216
Cap.14.1.parte,cap.80.fo.219 cap.81.fo.222. 2.parte,cap.34.fo.330
Cap.15.2.parte.cap.7.fo.265
Cap.16.2.parte,cap.15.fo.286.cap.16.fo.283
Cap.17.2.parte,cap.4.fo.258.cap.19.fo.297.cap.39. fo.343.cap.45.fo.353
Cap.18 2 parte,cap.11.fo.276.cap 21.fo.300.cap.22. fo 303.cap.42.fo.347.cap.30.fo.321
Cap 19.2.parte,cap.23 fo.305.cap.26. fo.311.cap.27. fo.314.cap.49.fo.360
Cap.20.2.parte,cap.33.fo 328. cap.37.fo.336
Cap.21.2 parte,cap 30 fo.321.cap.39.f.341. cap.40. fo.343 cap.42.fo.345.cap.44.fo.351
Cap.22.2.parte,cap 52.fo.367.cap.53.fo.369. cap.55. fo.373.cap.56.fo.376. cap.59. fo.388. cap.60.fo. 397.cap.61.fo.403
Cap.23.2.parte,cap.61 fo.403. cap.62.fo.408. cap. 63.fo.419.cap.64.fo 432.cap.65.fo. 437.cap.66. fo.439
Cap.24.2.parte, cap.71.fo.452.cap.76.fo.461. cap. 77.fo.463

Capitula Ioannis.

Caput 1 tractatur prima parte, cap 1.fo.5.cap.18.fo. 59.cap.19.fo.64.cap.23.fo.79 cap. 24.fo.80
Cap.2 1.parte,cap.25.fo.83.cap.26.folio 85
Cap.3 prima parte,cap.27.fo 88
Cap 4.1.parte,cap.61.fo.168 cap.63.fo.171
Cap.5.prima parte,cap.78.fo.213
Cap.6.1.parte,cap 67.fo.183.cap.69.fo.191.cap.70. fo.193 2.parte,cap 28 fo 316
Cap.7.prima parte,cap.82 fo.223
Cap.8.1.parte,cap.83 fo.226.cap.84.fo. 228
Cap.9.prima parte,cap.85.fo.231
Cap.10.1 parte,cap.86 fo.233 cap.87. fo.136
Cap.11.2.parte,cap. 17 fo 292 cap.18.fo.295
Cap.12.2.parte,cap.25.fo.308.cap.26.fo.311.cap.27. fo.314.cap.31.fo.324
Cap 13. prima parte, cap.55. fo.158. ſecunda parte, cap 54.fo.371.cap.55 fo.373.cap.57.fo.379
Cap.14.15.16.17.ſecunda parte,cap.57.fo.379
Cap.18 2.parte,cap.57.fo.379 cap.59 fo.388.ca.60. fo.397.cap.61.fo.403 cap 62 fo.408
Cap.19.2 parte,cap.62.fo.408.cap.63.fo. 419. cap. 64.fo.432.cap 65.fo.437 cap.66 fo 439
Cap 20 2.parte,cap.71.fo.452. cap.72. fo 455. cap. 73.fo.458.cap.77.fo.463.cap.78.fo 456
Cap.21.ſecunda parte,cap.79.fo.467

Indicis, quo facilè reperias in quo huiuſce operis capite, quoduis quatuor Euangeliſtarum caput enarretur, finis.

TITVLI CAPITVLORVM PRIMÆ PARTIS PER ORDINEM.

DE diuina & æterna Chriſti generatione. Caput j. Folio 5
De inuentione remedij pro ſaluatione generis humani, & natiuitate virginis Mariæ. Cap.ij.fo.7
De deſponſatione Mariæ. cap.iij.9
De conceptione Ioannis præcurſoris. cap.iiij.11
De conceptione Saluatoris. cap v.12
De natiuitate,& circuncisione præcurſoris Domini. Correſpondet Euangelio, Exurgens Maria abiit in Montana. cap.vj.19
De genealogia Saluatoris. cap.vij.22
De eo quòd Ioſeph voluit dimittere Mariam. Correſpondet Euangelio, Cùm eſſet deſponſata Maria mater Domini. cap.viij.23
De natiuitate Saluatoris. Et correſpondet Euãgelio, Exiit edictum à Cæſare Auguſto. cap.ix.25
De circuncisione Domini. Et correſpõdet Euãgelio, Poſtquam conſummati ſunt dies,&c. cap x.31
De apparitione domini facta tribus Magis.cap.xi.33
De præſentatione domini in templum. cap.xij.37
De fuga domini in Aegyptum,& nece innocentum. Correſpondet Euangelio, Angelus domini apparuit in ſomnis Ioſeph,&c. cap.xiij.43
De reditu domini ex Aegypto, & initio pœnitentiæ Ioannis Baptiſtæ. Correſpondet Euangelio, Defuncto Herode,&c. cap.xiiij.47
De eo quòd puer Ieſus remanſit in Hieruſalem, & inuentus eſt in templo. cap.xv.48
Quid fecerit dominus Ieſus ab anno duodecimo vſq; ad principium anni triceſimi. cap.xvi.52
De officio & vita Ioannis Baptiſtæ. Correſpondet Euangelio, Anno quintodecimo Imperij Tiberij Cæſaris. cap.xvii.55
De eo quòd Ioannes non per ſeipſum, ſed à Deo miſſus venit ad publicum. Correſpondet Euangelio, Fuit homo miſſus à Deo, cui nomen erat Ioannes. cap.xviij.59
De eo quòd Ioannes confeſſus eſt ſe non eſſe Chriſtũ: ſed eius præcurſorem & nuncium. cap.xix.61
De pœnitentia facienda. cap.xx.64
De baptiſmo domini. cap.xxi.68
De ieiunio & tentationibus domini. Correſpondet Euangelio, Ductus eſt Ieſus in deſertum à Spiritu ſancto. cap.xxij.73
De teſtimonio Ioãnis de Chriſto Dei agno.cap.xxiij. 79
De teſtimonio Ioannis de Chriſto: Ac de prima diſcipulorum vocatione, & occulta Chriſti prædicatione. cap.xxiiij.80
De mutatione aquæ in vinum. cap.xxv.83
De prima eiectione vendentium de templo, & de Nicodemo. cap.xxvi.85
De incarceratione Ioannis Baptiſtæ. cap.xxvij.88
De initio publicæ prædicationis domini Ieſu. cap. xxviij. 89
De ſecunda & tertia vocatione diſcipulorum. cap. xxix. 90
De epilogo vocationum diſcipulorum:& de diligentia Chriſti ad prædicandum. cap.xxx.93
De vocatione Mathæi,& eius cõuiuio.cap.xxxi.94
De electione duodecim Apoſtolorum. cap.xxxij.97
De ſermone domini in monte: Et primò de octo beatitudinibus. cap.xxxiij.99
Quòd prælati debent lucere opere & ſermone: Et quòd Chriſtus non venit legem ſoluere, ſed implere. cap.xxxiiij.103
De patientia & largitate circa proximos exhibenda. cap.xxxv.107
De laude humana in bonis operibus non quærenda. cap.xxxvi. 111
De oratione dominica. cap.xxxvij.113
De non theſaurizando in terra, ſed in cœlo. cap. xxxviij. 116
De miſericordia facienda, & non iudicando: ac fiducia orationis. cap.xxxix.120
De arcta via &c. & concluſione ſermonis domini in monte. cap.xl.124
De curatione leproſi. cap.xli.128
De ſeruo Centurionis paralytico. cap.xlij.131
De curatione dæmoniaci, & ſocru Petri. cap.xliij. 133
De ſuſcitatione filij viduæ. cap.xliiij.134
De ſcriba doloſo, & duobus aliis Chriſtum ſequi volentibus. cap.xlv.136
De eo quòd dominus excitatus, imperauit ventis & mari. cap.xlvi.137
De duobus dæmoniacis à legione obſeſſis. cap.xlvij. 139
De curatione paralytici per tectum dimiſſi. cap. xlviij. 140
De hemorrhoyſſa, & archiſynagogi filia.c.xlix.142
De duobus cæcis,& vno muto. cap.l.145
De miſſione Apoſtolorum ad prædicãdum cum poteſtate curationum. cap.lj.146
De patientia in aduerſis habenda. cap.lij.149
De non timendo mortem, & confitendo Chriſtum. cap.liij.153
De quibuſdam impedimentis perfectionis,& ſequelæ Chriſti. cap.liiij.155
De conſolatione diſcipulorum inter onera præceptorum. cap.lv.158
De quæſtione Ioannis Baptiſtæ, & eius commendatione. cap.lvi.160
De increpatione & condemnatione infidelium Iudæorum. cap.lvij.164

INDEX CAPITVLORVM SECVNDÆ PARTIS.

De reuerſione Apoſtolorũ, ac miſſione, & reuerſione ſeptuagintaduorũ diſcipulorum. cap.lviij.166
De homine ſauciato, & vulnerato à latronibus. cap. lix. 169
De pœnitentia Mariæ Magdalenæ. cap.lx.162
De miniſterio Marthæ, & ocio Mariæ Magdalenæ. cap.lxi.165
De muliere Samaritana. cap.lxij.168
De filio Reguli ſanato. cap.lxiij.171
De quatuor parabolis domini ad turbas, & tribus ad diſcipulos habitis. cap.lxiiij.173
De aduentu domini in Nazareth, quando legit in ſynagoga eorum, & ipſi volebant præcipitare eum. cap.lxv.178
De decollatione Ioannis Baptiſtæ. cap.lxvi.181
De refectione quinque miliũ hominũ. cap.lxvij.183
De ambitione, & quibuſdam aliis clericorum & religioſorum defectibus. cap.lxviij.187
De eo quòd dominus ſupra mare ambulauit: & Petrum, ne mergeretur, erexit. cap.lxix.191
De verbis domini, propter quæ quidam retrò abierunt. cap.lxx.193
De tranſitu domini, & diſcipulorum per ſata. cap. lxxi. 195
De manco manum aridam habente. cap.lxxij.198
De dæmoniaco, cæco, & muto. cap.lxxiij.200
De Iudæis ſignum de cœlo quærentibus: & de ſpiritu immundo olim eiecto ab eis. cap.lxxiiij.205
De muliere vocem de turba extollẽte: ac de matre & fratribus domini cũ quærentibus. cap.lxxv.207
De increpatione Phariſæorum, & legis doctorum. cap.lxxvi. 209
De fratre petente diuidi hæreditatem, & de diuite volente horrea ampliare. cap.lxxvij.211
De probatica piſcina, & paralytico. cap.lxxviij.213
De arbore infructuoſa, & muliere curuata. cap. lxxix. 216
De hydropico, & exhortatione ad humilitatem & miſericordiam. cap.lxxx.219
De inuitatis ad cœnam magnam. cap.lxxxi.222
De ſcenophegia. feſtiuitate Iudæorũ. cap.lxxxij.223
De muliere in adulterio deprehenſa. cap.lxxxiij.225
De quibuſdam verbis domini, pro quibus volebant eum Iudæi lapidare. cap.lxxxiiij.228
De cæco à natiuitate illuminato. cap.lxxxv.231
De paſtore ouium. cap.lxxxvi.233
De encæniis, in quibus voluerunt Iudæi Ieſum lapidare. cap.lxxxvij.236
De traditionibus Phariſæorum, etiam contra Dei mandatum. cap.lxxxviij.239
De muliere Chananæa, & eius filia. ca.lxxxix.241
De ſurdo & muto, à dæmone poſſeſſo. cap.xc.243
De refectione quatuor miliũ hominũ. cap.xcj.245
De fermento cauendo, & cœco Bethſaidæ illuminato. cap.xcij.249

F I N I S.

TITVLI CAPITVLORVM SECVNDÆ PARTIS.

De confeſſione veræ fidei, quam Petrus fecit pro omnibus. Caput j.fo.25
De exhortatione ad ſequendum Chriſtum, & ſuæ paſſionis exemplum. cap.ij. fo.252
De traſfiguratione domini. cap.iij.255
De ſanatione Lunatici. cap.iiij.258
De tributo pro domino, & Petro ſoluto: & de quæſtione diſcipulorum, ſuper maioritate eorundem. cap.v. 260
De puſillis & paruulis nõ ſcandalizandis exterius, & non contemnendis interius. cap.vj.262
De tribus parabolis: videlicet ouis, dragmæ, & filij prodigi. cap.vij.265
De modo fraternæ correptionis, & de dimittẽdo fratri ſeptuagieſieſſepties. cap.viii.269
De rege, qui voluit rationem ponere cum ſeruis ſuis. cap.ix. 272
De cauſa dimittendi vxorem, & de paruulis domino oblatis. cap.x.275
De perfectione paupertatis. cap.xi.277
De duodecim conſiliis Euangelicis. cap.xii.279
De difficultate & impoſſibilitate intrandi diuitem in regnum cælorum: & de præmio relinquẽtium omnia, & ſequentium Chriſtum. cap.xiii.281
De denario diurno. cap.xiiii.283
De villico iniquitatis. cap.xv.286
De diuite epulone & Lazaro mẽdico. cap.xvi.288
De reſſuſcitatione Lazari. cap.xvii.292
De conſpiratione Pontificum & Phariſæorum, cõtra Ieſum. cap.xviii.295
De decem leproſis à domino curatis. cap.xix.297
De Samaritanis domino hoſpitium negantibus. cap. xx. 299
De petitione filiorum Zebedæi. cap.xxi.300
De cæco illuminato ante ingreſſum Hierico. cap. 22. 303
De Zachæo, & eius conuiuio. cap.xxiii.305
De duobus cæcis, poſt egreſſum à Hierico illuminatis. cap.xxiiii.307
De effuſione vnguenti ſuper caput Ieſu. cap.xxv. 308
De ſeſſione domini ſuper pullum & aſinam. cap. xxvi. 311
De glorioſa domini ſuſceptione ipſa die Palmarum. cap.xxvii. 314
De fletu domini ſuper Hieruſalẽ, & ingreſſu ipſius in eam. cap.xxviii.316

De ſecunda eiectione ementium & vendentium è templo. cap.xxix.319
De duobus minutis viduæ,ac de Phariſæi & Publicani oratione. cap.xxx.321
De maledictione ficulneæ,& grano frumenti,& de principe mundi. cap.xxxj.324
De duobus filiis quorum vnus in vineam iuit, & alius ire neglexit. cap.xxxij.327
De locatione vineæ, & ſanguinariis vinitoribus. cap.xxxiij. 328
De inuitatis ad nuptias, & non habente veſtem nuptialem. cap.xxxiiij.330
De quæſtione ſuper tributo ſoluendo, & de muliere ſeptem viros habente. cap.xxxv.332
De primo & magno,ac ſecundo & ſimili legis mādato. cap.xxxvi.334
De Scribis & Phariſæis in doctrina audiendis, ſed non in vita imitandis. cap.xxxvij.336
Quibus debetur væ æternum. cap.xxxviij.338
De ſignis aduentus domini, & conſummationis ſeculi. cap.xxxix.341
De aduentu,& perſecutione Antichriſti. cap.xl. 343
De remediis contra ſpirituales nouiſsimi temporis tentationes,& de exercitio mentis in Deum. cap. xli. 345
De orando & expectando aduentum domini: & de poſterioribus ſignis aduentus eius,& conſummationis ſeculi. cap.xlij.347
De aduentu Chriſti iudicis. cap.xliij.350
De electorum conſolatione ex appropinquante redēptione,& de ſimilitudine ficulneæ. cap.xliiij.351
De die domini iuxta exemplum Noë,vel Loth ſubitò venturo:ac de vno aſſumpto, & alio relicto. cap.xlv. 353
De vigilia patrisfamiliâs,cuſtodientis cōtra furem domum ſuam. cap.xlvi.355
De lumbis præcinctis,ac lucernis ardentibus. cap. xlvij. 356
De decem virginibus. cap.xlviij.358
De talentis & bonis à domino ſeruis traditis. cap. xlix. 360
De ventilatione areæ,in extremo iudicio. cap.l.362
De Paſcha, & diuerſis huius nominis acceptionibus. cap.lj.366
Qua die,& cur Iudas vēdidit dominum. cap.lij.367
Meditatio in primis veſperis in cœna domini. cap. liij. 369
De ablutione pedum. cap.liiij.371
De charitatiua correptione proditoris, & egreſſu eius. cap.lv.373
De inſtitutione ſacramenti euchariſtiæ. cap.lvi.376
De ſermone domini in cœna. cap.lvij.379
De paſsione domini noſtri in generali. cap.lviij.384
De primo completorio. cap.lix.388
De matutinis. cap.lx.397
De prima. cap.lxi.403
De tertia. cap.lxij.408
De ſexta. cap.lxiij.419
De nona. cap.lxiiij.432
De ſecundis veſperis. cap.lxv.437
De ſecundo completorio. cap.lxvi.439
Epilogus dominicæ paſsionis, & de laude crucis. cap.lxvij. 442
De ſabbato ſancto. cap.lxviij.
De reſurrectione domini noſtri. cap.lxix. 446
Quomodo dominus Ieſus apparuit matri ſuæ. cap. lxx. 448
Quomodo Maria Magdalena, & aliæ Mariæ, & Petrus atque Ioannis, venerunt ad monumentum. cap.lxxi.450
Quomodo dominus apparuit Mariæ Magdalenæ. cap.lxxij. 452
Quomodo dominus apparuit tribus Mariis. cap. lxxiij. 455
De mendacio cuſtodum. cap.lxxiiij.458
Quomodo dominus apparuit Petro, Ioſeph, Iacobo minori,& patribus in lymbo. cap.lxxv.459
Quomodo dominus apparuit duobus diſcipulis euntibus in Emaus caſtrum. cap.lxxvi.460
Quomodo dominus apparuit Apoſtolis,abſente Thoma. cāp.lxxvii.461
Quomodo dominus apparuit Apoſtolis præſente Thoma. cap.lxxviii.463
Quomodo dominus apparuit ſeptem diſcipulis ſuis, ad mare Tyberiadis. cap.lxxix.466
Quomodo dominus apparuit vndecim diſcipulis, & pluſquam quingentis fratribus in Galilæa. cap. lxxx. 467
Epilogus apparitionum domini poſt reſurrectionem. cap.lxxxj.472
De aſcenſione domini. cap.lxxxii.473
De ſcripturæ Euangelicæ, ac fidei fine,& vtilitate. cap.lxxxiii. 475
De Pentecoſte. cap.lxxxiiii.480
De laude diuina. cap.lxxxv.483
De aſſumptione & laude beatæ Virginis. caput lxxxvi. 487
De finali iudicio. cap.lxxxvii.490
De pœna infernali & gloria cœleſti. cap.lxxxviii. 494
Concluſio libri,& ſignatio eius. cap.lxxxix.497

FINIS.

INDICVLVS AVTORVM, QVORVM AVXILIIS OPVS IPSVM PERFCTVM EST.

Alanus
Albinus,ſeu Alcuinus
Ambroſius
Anſelmus
Athanaſius
Auguſtinus
Baſilius
Beda
Bernardus
Boëtius
Caſſianus
Caſſiodorus
Chryſoſtomus
Cyprianus
Cyrillus Alexand.
Damaſcenus
Dionyſius Areopagita
Epiphanius
Euſebius Cæſarienſis
Fulgentius
Gregorius Nazianzenus
Gregorius Nyſſenus
Gregorius Papa
Græcus interpres
Hieronymus
Hilarius
Hugo Victorinus
Horatius
Innocentius tertius
Ioſephus
Iſidorus
Leo primus
Origenes
Ouidius
Paulinus
Petrus Bleſenſis
Petrus Cantor Pariſienſis
Petrus Comeſtor, hiſtoriæ ſcholaſticæ autor
Petrus Rauennas, aliàs Chryſologus
Rabanus
Remigius
Richardus Victorinus
Rupertus Tuitienſis
Seneca
Seuerianus
Theophilus
Thomas Aquinas
Tullius
Valerius Maximus.

DE LVDOLPHO SAXONE DOCTISSIMORVM virorum cenſura, Ex Chronicis Hermanni Schedel.

LVDOLPHVS Alemannus, ordinis Carthuſienſium, Prior Argẽtinenſis, vir doctrina & morum ſanctitate conſpicuus, hac ipſa tempeſtate peroptimè vitam Domini noſtri Ieſu Chriſti egregio volumine, & quodam cœleſti artificio, imò potius diuina reuelatione quàm ſtudio, fabricauit: in quo certè ſe oſtendit venerabilem virum, & omnium rerum tam diuinarum, quàm humanarum, & potiſſimùm ipſius Ieſu Chriſti vitæ (prout potuit homini eſſe poſſibile) pleniſſimam habuiſſe notitiam: alia quoque laude digna hic deuotus atque venerandus pater ædidit.

Ex ſupplemento ſupplementi Chronicorum, Iacobi Philippi Bergomatis, ordinis Heremitarum ſancti Auguſtini.

LVdolphus Carthuſienſis monachus, natione Teutonicus, patriáque Saxonicus: vir in diuinis ſcripturis admodùm ſtudioſus & eruditus, ac aliarum bonarum literarum non ignarus, per hoc tempus apud Argẽtinenſe cœnobium exiſtens, ædidit magnæ deuotionis, ac profundæ eruditionis quædam præclara opuſcula: in quibus ad euitandum ocium ingenium exercitans nomen ſuum immortalitati condonauit. E quibus extat volumen magnum & inſigne quidem, quod prænotauit, de Vita Chriſti Ieſu, in lib. duos: quod incipit, Fundamentum aliud. Item in Pſalterium perpulchrè lib. vnum. Feruntur etiam alia. Regnauit autem anno Domini 1334. ſub Ioanne 22. Papa, & Ludouico Bauaro Imperatore.

Ex catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum Tritemij.

LVdolphus ordinis Carthuſienſis in domo Argentinenſi, natione Teutonicus, Saxonica terra oriundus: vir in diuinis ſcripturis ſtudioſus & eruditus, & ſecularium literarum non ignarus, ingenio mitis, eloquio dulcis & compoſitus: vita quoque & conuerſatione inſignis, ædidit magnæ deuotionis & profundæ eruditionis quædam præclara opuſcula: quibus ingenium nobiliter exercitans, nomen ſuum immortalitati condonauit. E quibus ego vidi tantum ſubiecta: Volumen magnum & inſigne ſuper Euangelio quod prænotauit:

Vitam Domini Ieſu,	Lib. ij.	Fundamentum aliud.
In pſalterium quoque,	Lib. j.	Sicut olim manna.

Feruntur eius & alia.

Claruit ſub Ludouico Imperatore quarto.
Anno Domini M. CCCXXX.

Ex lib. 4. Bibliothecæ Sixti Senenſis.

LVdolphus natione Saxo, ex ordine Prædicatorum, poſt trigeſimũ ſuæ profeſſionis annum, ad inſtituta Carthuſianorum trãſlatus, & in Monaſterio Argentinenſi receptus, vir in Sanctis voluminibus ſtudioſiſſimus, profeſſione ſcholaſticus, ſermone ſimplex, & feruidis quibuſdam affectibus amabilis, collegit ex Hieronymi, Auguſtini, Caſſiodori & Petri Lombardi ſentẽtiis exactam in Pſalmos expoſitionem, in qua typicos ſenſus maximè ſectatur, non ita tamen vt literalem intelligentiam negligat: addens ad calcem euiuſlibet Pſalmi, deuotam & conſonam ipſi Pſalmo precationem. Operis initium eſt, *Sicut olim manna.* Idem ex quatuor Euangeliſtis vnicam collegit vitæ Chriſti hiſtoriam, quam luciḋiſſimis & piiſſimis iuxta quadruplicem ſenſum explanationibus illuſtrauit, adiectis ad finem ſingulorum capitulorũ deuotiſſimis precationibus, præcedentis capituli argumento deſeruientibus. Opus incipit, *Fundamentum aliud.*

Claruit ſub Ludouico Imperatore quarto,
Anno Domini 1330.

LVDOLPHI SAXONIS, CARTVSIENSIS, VIRI DEO DEDITISSIMI ATQVE DOCTISSIMI, IN LIBRVM, qui Vita Chriſti inſcribitur,

PROLOGVS.

A F*VNDAMENTVM alind nemo poteſt ponere*, vt ait Apoſto- *1. Cor. 3.*
lus, *præter id quod poſitum eſt*: quod eſt Chriſtus Ieſus. Cùm dicat *Augu. lib.*
Auguſt. quòd Deus [a] eſt res ſummè ſufficiēs: & [b] homo eſt res *1. ſoliloq.*
ſummè deficiens:& quòd tale bonum Deus eſt, vt nemini cum a *Deus.*
deſerenti bene ſit. Idcircò quicunque ruinam defectuum ſuo- b *Homo.*
rum euadere, & ſpiritu reparari deſiderat: neceſſe eſt ei vt à
fundamento prædicto non recedat: quia in eo omnimoda remedia ſuis neceſſitatibus inueniet.

Primò itaque peccator cupiens peccatorum ſuorum ſarci- *Peccator*
nam deponere, & ad requiem animæ peruenire:audiat Deum *inuitatur*
peccatores inuitantem ad veniam, & dicentem: *Venite* [c] *ad me* *ad veniam,*
B *omnes qui laboratis*, ſcilicet labore vitiorum: & onerati eſtis,ſcilicet ſarcina peccatorum: & c *Matt. 11.*
ego reficiam vos,ſcilicet ſanando,ac refouendo:& inuenietis requiem animabus veſtris:
& hìc,& in futuro. Audiat ergo ægrotus pium & ſollicitum medicum: & veniat ad ipſum *Peccator*
per profundam contritionem, ac ſollicitam cōfeſſionem, & ſtudioſum propoſitum ſem- *adhærere*
per declinandi à malo, & faciendi bonum. Secundò peccator (ſed iam in Chriſto fidelis *debet Deo,*
effectus,tanquam ipſi per pœnitentiam reconciliatus,)ſtudeat diligentiſsimè medico ſuo *medico ſuo,*
adhærere,& ſuam familiaritatem acquirere, eius ſanctiſſimam vitam recogitando omni *eius vitam*
qua poterit deuotione. Caueat tamen prouidè, ne curſoriè ipſam vitam legendo trāſeat: *contemplādo.*
ſed ſeriatim aliquid de ea per diem accipiat:in quo ſabbatum delicatum piæ meditatio- *Vita Chri-*
nis Chriſto quotidie celebrando, ac cogitationes & affectiones, orationes & laudes, to- *ſti ſeriati,*
tùmque opus dici ad illud reducendo, in ipſo delectetur:à tumultu exteriorum,& mun- *non curſo-*
C danorum impedimentorum requieſcere, & ſuauiter obdormire:& ad illud,vbicunque *riè legēda.*
fuerit,velut ad certum & pium refugium, cōtra vitioſas humanæ infirmitatis varietates, d *Inſignia*
continuè Dei famulos impugnantes,ſæpè recurrere. Sæpius tamen recurrat ad præcipua *Chriſti*
Chriſti memorialia: videlicet ad incarnationem, natiuitatem,circuncifionem,appari- *præcipuè*
tionem, præſentationem in templo, paſſionem, reſurrectionem, aſcenſionem, Spiritus *memoranda.*
ſancti effuſionem, aduentum ad iudicium:cauſa ſpecialis recordationis, & exercitatio- e *Vita Chri*
nis,ac ſpiritualis recordationis,ac conſolationis. Sic etiam ipſam vitam [e] Chriſti legat: vt *ſti imitanda.*
mores eius pro poſſe imitari ſtudeat. Parum enim prodeſt ſi legerit,niſi & imitatus fuerit. f *Bernard.*
Vnde [f] Bernardus: Quid tibi prodeſt,pium ſaluatoris nomen lectitare in libris: niſi ha- *ſermone*
bere ſtudeas pietatem in moribus? Vnde & [g] Chryſoſtomus:Qui legens de Deo, vult in- *14. in cantica.*
uenire Deum:feſtinet viuere dignè Deo,& ipſa conuerſatio bona ſit quaſi lampas lumi- g *Chriſoſt.*
D nis ante oculos cordis eius, viā veritatis aperiens. Iſta [h] vita in ſummo deſiderio debet eſ- *in pſal. 43.*
ſe peccatori, propter multa. Primò,propter remiſſionem peccatorum. Cùm enim fece- h *Chriſti vi*
rit de ſe iudicium,ſe per confeſſionem accuſando, per iuſtitiam pœnitentiam volunta- *ta propter*
riam aſſumendo,iam ſollicitè ambulans cum Deo ſuo prædicto modo meditando, pur- *multa deſideranda.*

Hebr. 12. gatur non modicum à ſordibus peccatorum. Deus enim cui adhæret, *ignis conſumens eſt, purgationem peccatorum faciens.* Secundò, propter ſui illuminationem. Ille enim cui aſſi- A
Ioannis 1. ſtit, lux eſt in tenebris lucens: cuius lumine illuſtratus, docetur ordinatè diſponere vitam ſuam ad Chriſtum, & cœleſtia ad ſeipſum ac proximum, & terreſtria. Tertiò, propter gratiam lachrymarum, valde neceſſariam peccatori in hac valle miſeriæ: quã Chriſtus, qui eſt fons hortorum, & puteus aquarum viuentium, conſueuit peccatoribus ſibi adhærentibus dare. Quartò, propter reparationem lapſuum quotidianorum, de quibus ſemper releuat Dominus ſibi adhærentes. Iuxta illud: *Fac ſerpentem æneum, & pone eum pro ſigno:*
Nume. 21. *qui percuſſus aſpexerit eum, viuet.* Quintò, propter dulcem & deſiderabilem deguſtationem,
Pſalme 33. quam in ſe habet. Iuxta illud: *Guſtate & videte quoniam ſuauis eſt Dominus.* Sextò propter cognitionem paternæ maieſtatis, quæ per ipſum ſolum haberi poteſt. Iuxta illud: *Nemo*
Matth. 11. *nouit patrem niſi filius, & cui filius voluerit reuelare.* Septimò, propter ſecurum exitum ab hac B
vita periculoſa. Fidelis namque peccator, qui modò quotidie ſuſcipit Chriſtum in hoſpitio cordis ſui, & lectulum floridum, per ſuaues meditationes eidem præparãdo, econuerſo poſt mortem requiretur, & ſuſcipietur à Chriſto: vt ſicut conſueuit & concupiuit ſemper, & in æternũ ſit cum ipſo.
Vita Chriſti fructus. Hæc vita, eſt vita bona & irrigua, peccatores ſibi adhærentes mundans & renouans, & eos ciues ſanctorum, & domeſticos Dei faciens. Eſt amabilis & dulcis ad conſeruandum: non enim habet amaritudinem conuerſatio illius, nec tædium conuictus ipſius, ſed lætitiam & gaudium. Eſt delicioſa, & ſuauis, cætera quæ hãc non ſapiunt faſtidiens exercitia, cùm aliquãdiu pio corde fuerit frequentata. Eſt paſcens
Ambroſi⁹ ſermo. 8. in Pſal. 118. & reficiens, nam ſecundum Ambroſium, qui domicilio Chriſtum recipit interno, maximis delectationibus exuberantium paſcitur voluptatum. Eſt conſolatoria ſolitario, & quidem optimus comes iugis iocunditatis, ſolatiique, & confortationis, ac turris fortitu- C
dinis à facie inimici, & à tribulatione & tentatione peccatoris.
Vita Chriſti contemplatio, omnibus neceſſaria. Hæc eſt vita plana & facilis ad contemplandum creatorem: de qua nullus excuſare ſe poteſt: ſicut de contemplatione ſummæ maieſtatis, ad quam nemo raptim poteſt pertingere, niſi proficiendo per iſtam vitam noſtri redemptoris. Hanc quicunque incipientes & paruuli, quicunque proficientes & perfecti poſſunt habere:
Vita Chriſti nidum præſtat. & in ea inuenire bonum nidum ſibi, vbi tãquam turtures reponant, & abſcondant caſti amoris pullos, quiſque pro ſua capacitate.
Vita Chriſti fauorabiles reddit ſanctos. Hæc vita multum reddit ſanctos Dei fauorabiles, pios, & benignos cultoribus ſuis, propter ipſum qui nobis cum illis commune eſt gaudium. Verbi gratia: Nunquid beata virgo mater miſericordiæ, pietatis, & gratiæ poterit te deſpicere, vel oculos ſuos à te auertere, quamuis ſis peccator, quando non ſolum ſemel in die viderit, ſed & frequẽter filium ſuum quẽ ſuper omnia diligit, in brachijs tuis & inter vbera tua cõmorantẽ? Nũquid poterit tecũ filio ſuo D
quẽ portas deſerere, quãdo viderit te prædicto modo, filium ſuũ tam ſollicitè per ſingula comitantẽ, & eidem pietatis officio, deuotionis miniſteriũ, per dies ſingulos exhibẽtem? nullo modo.
Chriſti vita facit cõſortes vitæ cœleſtis & omniũ ſanctorum. Sic & cæteri ſancti libentiſſimè reſpiciunt illos, cum quibus Deus placatus habitare dignatur, cùm iſta vita faciat cultores ſuos conſortes illorũ, quia eſt & vita ipſorũ.

Planè hæc vita eſt vita beatæ matris Chriſti, ipſi ſedulè miniſtrantis in annis pluribus, & famulantis. Hæc eſt vita Apoſtolorum Chriſto familiariter adhærentium, & cum eo fideliter perſeuerantium. Hæc eſt vita ciuium ſupernorum, Chriſto fruentium, & eius opera mirabilia admirantium, & ſibi reuerenter aſſiſtentium in æternum. Hæc vita eſt
Lucæ 10. optima pars, ſcilicet ſedere ad pedes Chriſti, & audire verbũ eius. Vnde meritò à poſſeſſore ſuo ipſam modò per gratiam colente, non aufertur: quia ipſa eſt retributio illa quæ ſeruo fideli & prudenti promittitur: & hic incipiens, in æternitate perficietur.
Vita Chriſti nequit ſatis laudari. Hanc vitam nulla lingua laudare ſufficit, adeò bona eſt, & ſancta, & ſuper omnes vitas digniſſima: cùm ſit initium cuiuſlibet altioris contemplationis, ac vitæ angelicæ & æternæ quæ E
ſperatur in patria.
Chriſti vita facit hic incipere vitam cœleſtem. An parum eſt tibi continuè cum Chriſto eſſe, in quem deſiderant Angeli ſemper proſpicere? Si vis in æternum regnare cum Chriſto, incipe regnare modo, & noli deſerere eum, cui ſeruire regnare eſt.
Compendiũ totius vitæ Chriſti. Appropinqua ergo ad ipſum pio corde, vt deſcendenti, ſcilicet de ſinu patris, in vterum virginis, quaſi alter teſtis, cum angelo ſanctæ conceptionis exiſtas in pura fide: & congratulare virgini matri, ſic propter te fœcundatæ. Adeſto eius natiuitati, & circuncisioni, quaſi bonus nutricius, cum Ioſeph. Vade cum Magis in Bethlehem, & adora cum eis paruulum regem. Adiuua cum parentibus portare puerum, & præſentare in templum. Comitare cum Apoſtolis pium paſtorem, glorioſa miracula facientem. Adeſto morienti, cum beata matre eius, & Ioanne, ad compatiendum,

A dum, & condolendum ſibi: & quadam pia curioſitate palpando tracta ſingula vulnera
ſaluatoris tui, propter te ſic mortui. Quære reſurgentem cum Maria Magdalena, donec
merearis inuenire. Admirare in cœlum aſcendẽtem, quaſi inter diſcipulos in monte Oli-
ueti exiſtens. Sede cum Apoſtolis in conclaui, & abſcondere ab exterioribus ſingulis, vt
virtute Spiritus ſancti, ex alto indui merearis. Et ſi pio ac humili & deuoto corde ſic eum
modico tempore fueris proſecutus in terris, ipſe te ſubleuabit ad ſe ſedentem in dextera
Dei patris in cœlis, ſecundum quod promiſit fideli peccatori ſibi adhærenti, dicens, *Qui
mihi miniſtrat, me ſequatur: & vbi ego ſum, illic & miniſter meus erit.* Quicunque ergo fidelis *Ioan.12.*
peccator hanc vitam amabiliter amplexatus fuerit, non dubitet quin Christus eum in fi- *Christus adoptat in*
lium adoptauerit. Vnde ſcriptum eſt in Prouerbiis: Ego diligentes me diligo. Vnde & *Filium.*
Bernardus: Qui non placet Deo, non poteſt illi placere Deus. Nam cui placet Deus, Deo *Prouer.8.*
B diſplicere non poteſt. Caueat tamen prudenter fidelis peccator, vt nunquam in quo-
cunque ſtatu fuerit, confidentiam in meritis ſuis habeat: ſed tanquam mendicus pauper-
culus, omnino nudiſſimus, ad eleemoſynam dominicam mendicandam, ſemper vacuus *Vitanda de*
accedat. Hæc autem faciat, non quaſi ex humilitate ficta, merita ſua abſcondens: ſed cer- *ſe præſum-*
tiſſimè ſciens quod non iuſtificabitur in conſpectu Dei omnis viuens. Etiam ſolius cogi- *ptio.* *Pſal.142.*
tationis noſtræ non poſſumus rationem reddere, ſi ipſe voluerit nobiſcum in iudicium
intrare. Iſto autem modo quantuncunque ſe ingerat, cum pio tamen timore & reueren-
tia, ad bonum dominum peccatores vocantem, præſumptuoſus non reputabitur: ſicut
pauperes ſeculi, quanto nudiores ſunt, cùm ſe non tanquam dignos, ſed tanquam miſe-
riores propius ingerunt, ad eleemoſynam diuitis mendicandam, præſumptuoſi vel ſu-
perbi non dicuntur, ſed à benignis diuitibus, miſericordius reſpiciuntur. Hanc vitam *Bernar.*
C beatus Bernardus plurimum frequentauit: qui faſciculos myrrhæ, id eſt cumulum ama- *ſermo 43.*
ritudinis, ex vita & laboribus Chriſti colligens: & inter vbera ſua, id eſt, affectiones ſuas *in Cãtica.*
collocans, ſic ait: Tu quoque ſi ſapis, imitaberis ſponſæ prudentiam, atque myrrhæ tam *Bernardus*
charum faſciculum de principali tui pectoris: nec ad horam patietis auelli, & amara illa *vitã Chri-*
omnia, quæ pro te pertulit ſemper in memoria retinens, & aſſidua meditatione reuoluẽs: *ſti frequen-*
quò poſſis dicere & tu, *Faſciculus myrrhæ, dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur.* Et ego *tauit.*
fratres, ab ineunte mea cõuerſatione, pro aceruo meritorũ, quæ mihi deeſſe ſciebã, hunc *Cantic.1.*
mihi faſciculũ colligare, & inter vbera mea collocare curaui, collectũ ex omnibus anxie- *Operũ ſu-*
tatibus, & amaritudinibus domini mei. Primũ ſcilicet, infantilium illarum neceſſitatum. *ſcepti ra-*
Deinde laborum, quos pertulit in prædicando: fatigationum, in diſcurrendo: vigiliarum, *tiones.* *Labores*
in orando: tentationum, in ieiunando: lachrymarum, in compatiendo: inſidiarum, in col- *Christi.*
D loquendo. Poſtremò periculorum, in falſis fratribus: conuitiorum, ſputorum, colapho-
rum, ſubſannationum, exprobrationum, clauorum, horúmque ſimilium, quæ in ſalutem
noſtri generis, ſylua euangelica copioſiſſimè noſcitur protuliſſe. Vbi ſane inter tot odo-
riferæ myrrhæ huius ramuſculos, minimè prætermittendã putaui etiam illam myrrham
qua in cruce potatus eſt: ſed neque illam qua vnctus eſt in ſepultura. Quarum, in prima *Myrrha*
applicuit ſibi amaritudinem meorum peccatorum. In ſecunda, futuram corruptionem *multiplex.*
mei corporis dedicauit. *Memoriam abundantiæ ſuauitatis horum eructabo* quoad vixero. In *Pſal.144.*
æternum non obliuiſcar miſerationes iſtas, quia in ipſis iuſtificatus ſum. Hæc medita-
ri, dixi ſapiẽtiam. In his iuſtitiæ perfectionem mihi conſtitui. In his plenitudinem ſcien- *Meditatio-*
tiæ. In his diuitias ſalutis. In his copias meritorum. Ex his mihi interdum potus ſalutaris *num harũ*
amaritudinis. Ex his rurſum ſuauis vnctio conſolationis. Hæc me erigunt in aduerſis, *vtilitates.*
E in proſperis deprimunt. Et inter læta triſtiáque vitæ præſentis, via regia incedendi tu-
tum præbent vtrobique ducatum: hincinde mala imminentia propulſando. Hæc mihi
conciliant mundi iudicem: dum tremendum poteſtatibus mitem, humilémque figu-
rant: dum non ſolum placabilem, ſed & amicabilem, repræſentant eum qui inacceſſibilis
eſt principibus, terribiliſque apud reges. Præterea hoc mihi in ore frequenter, ſicut vos
ſcitis. Hæc in corde ſemper, ſicut ſciuit Deus: hæc ſtilo meo admodum familiaria, ſicut
apparet. Hæc mea ſublimior interim philoſophia, ſcire Ieſum & hunc crucifixum: hunc *1.Corin.2.*
& vos dilectiſſimi, tam dilectũ faſciculum colligite vobis. Mementote quia accepit eum
Simeon in vlnis. Maria geſtauit in vtero. Fouit in gremio. Sponſa ſibi inter vbera collo- *Luca 2.*
cauit. Arbitror Ioſeph ſuper genua, illi frequenter arriſiſſe. Hi omnes ante ſe eum ha-
buerunt, & nullus retrò. Exempla igitur ſint vobis, vt & vos ſimiliter faciatis. Si enim an-
te oculos habueritis quem portatis, pro certo videntes anguſtias Domini, leuius & veſtras

portabitis,hæc Bernardus.Sed quia iſta multi minimè cogitant,ſtatim fatigati ſunt:quia A
Cecilia laus. ſi iſta cogitarent,non ita cito de bono opere fatigati eſſent.Hanc etiam vitam, beata Cæcilia virgo legitur habuiſſe. Nam inter alia virtutum & laudum præconia, de ea ſcribitur,quòd Euangelium Christi, abſconditum ſemper in pectore portabat, quod ſic intelligi videtur, quòd ipſa de vita Domini Ieſu in Euangelio tradita, quædam deuotiora ſibi prælegerat,in quibus die ac nocte,corde puro & integro, attẽtione præcipua & feruenti meditabatur.Et completa circulatione iterum repetens,ac dulci & ſuaui guſtu ruminans,ea in arcano pectoris ſui,prudenti conſilio collocarat. Simile tibi ſuadeo faciẽdum.

Meditationum harũ commẽdatio. Super omnia nanque ſpiritualis exercitij ſtudia, hoc magis neceſſarium credo,magiſque proficuum,& quod ad celſiorem poſſit perducere gradum. Nuſquam enim inuenies vbi ſic doceri poſſis cõtra vana blandimenta & caduca:contra tribulationes & aduerſa: contra hoſtium tentamenta & vitia, ſicut in vita Domini Ieſu,quæ fuit abſque omni defectu B
perfectiſſima. Ex frequenti enim & aſſidua meditatione vitæ ipſius, adducitur anima in eius amorem,ac confidentiam & familiaritatem:ita quòd ſtabilitur contra vana & caduca,vt ea vilipendat & contemnat. Vt patet in prædicta beata Cæcilia, quæ ita cor ſuum de vita Christi repleuerat,quòd in ipſam vana intrare non poterant. Vnde in pompa nuptiarum,vbi tot vana geruntur,exiſtens, cantantibus organis, ipſa ſtabili corde, ſoli Domino decantabat, dicens: *Fiat domine cor meum immaculatum, vt non confundar.* [a] Fortificatur

Pſal. 118.
a Cõtra aduerſa fortificatio.
b Bernardus ſermone 61. in cantica.

tur quoque contra tribulationes & aduerſa,vt ea minus timeat & ſentiat:vt patet in martyribus.Vnde [b] Bernardus. Iccirco denique audit columba mea in foraminibus petræ, quòd in Christi vulneribus tota deuotione verſetur, & iugi meditatione demoretur in illis.Inde martyrij tolerãtia.Inde illi fiducia magna apud altiſſimum. Vult benignus dux deuoti militis vultum & oculos in ſua ſuſtoli vulnera: vt illius ex hoc animum erigat, & C
exemplo ſui reddat ad tolerandum fortiorem.Enimuerò non ſentiet ſua, dum illius vulnera intuebitur. Stat martyr tripudians & triumphans, toto licet lacerato corpore, & rimante latera ferro:nec modo fortiter, ſed hilariter ſacrum è carne ſua circunſpicit ebullire cruorem.Vbi ergo tunc anima martyris? nempe in tuto: nempe in petra: nempe in viſceribus Ieſu: vulneribus nimirum patentibus ad introëundum. Si enim in ſuis eſſet viſceribus,ſcrutans ea,ferrum profectò ſentiret,dolorem non ferret,ſuccumberet & negaret.Nunc autem in petra habitãs:quid mirum ſi in modum petræ durruerit? Sed neque mirum ſi exul à corpore, dolores non ſentiat corporis:neque hoc facit ſtupor, ſed amor: ſubmittitur enim ſenſus,non amittitur:nec deeſt dolor,ſed contemnitur. Ergo ex petra, martyris fortitudo: hæc Bernardus.

Lætificatio in aduerſis. Inde quoque eſt quòd multi confeſſores, & etiam alij, in laboribus,& tribulationibus,& infirmitatibus ſuis,non ſolum patientes, ſed & hi- D
lares fuiſſe & eſſe reperiuntur:quia ex deuota meditatione vitæ & paſſionis Christi corũ animæ,non in eorum corporibus & viſceribus,ſed Christi fuiſſe & eſſe videntur. Inſtruitur contra hoſtium tentamenta & vitia:vt in faciendis & omittendis,errare aut falli non valeat:cùm ibi perfectionem omnium virtutum reperiat.

Virtutum exempla in Christi vita.
c Bernard. ſermo 22. in cantica.

Nam paupertatis,humilitatis, charitatis, manſuetudinis,obedientiæ, patientiæ, cæteratúmque virtutum exempla & doctrinam,nuſquam ſic inuenies,ſicut in vita Domini virtutum. Quicquid enim virtutum in Eccleſia habetur,ab ipſo Christo per exempla operum illius trahitur. Vnde [c] Bernardus.Quid vobis cum virtutibus, qui Dei virtutem Christi ignoratis? Vbinam quæſo vera prudentia, niſi in Christi doctrina? Vbi vera iuſtitia, niſi de Christi miſericordia? Vbi vera temperantia, niſi in Christi vita? Vbi vera fortitudo, niſi in Christi paſſione?Soli igitur qui eius doctrina imbuti ſunt, prudentes dicendi ſunt. Soli iuſti, qui E
de eius miſericordia veniam peccatorum conſecuti ſunt. Soli temperãtes,qui eius vitam imitari ſtudent.Soli fortes, qui eius ſapientiæ, patientiæ documenta fortiter in aduerſis tenent. In caſſum proinde quis laborat in acquiſitione virtutum, ſi aliunde eas ſperandas putat,quàm à Domino virtutum:cuius doctrina,ſeminarium prudentiæ:cuius miſericordia,opus iuſtitiæ:cuius vita, ſpeculum temperantiæ:cuius mors, inſigne eſt fortitudinis.

Gregorius in capit. 1. Canticorũ.
d Auguſtinus li. de vera relig. cap. 16.

Vnde & Gregorius. Quid eſt quòd dilectum ſuum ſponſa,non myrrhã, ſed faſciculum myrrhæ nominat: niſi quòd dum ſancta mens Christi vitam ex omni parte conſiderat, contra omnia vitia ex eius imitatione,virtutes repugnantes congregat: ex quibus ſibi faſciculũ aptat,quo carnis ſuæ ſempiternam putredinem abſtergat? Vnde etiam [d] Auguſtinus:Cùm omnibus modis medeatur animis Deus, pro temporum opportunitatibus, quæ mira ſapientia eius ordinantur,nullo modo beneficentius cõſuluit generi humano,

quàm

A quàm cum ipſa Dei ſapientia, id eſt, Filius vnicus conſubſtantialis Patri, & coæternus,
totum hominem ſuſcipere dignatus eſt. *Et Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis.* Satel- *Ioan. 1.*
lites voluptatum diuitias pernicioſè populi appetebant, pauper eſſe voluit: honoribus
& imperijs inhiabant, Rex fieri noluit. Carnales filios magnum bonum putabant, tale
coniugium prolémque contempſit: contumelias ſuperbiſſimè horrebant, omne genus
contumeliarum ſuſtinuit. Iniurias intolerabiles eſſe arbitrabantur, quæ maior iniuria eſt
quàm iuſtum innocentémque damnari? Dolores corporis execrabãtur, flagellatus atque
cruciatus eſt: mori metuebant, morte mulctatus eſt: ignominioſiſſimũ mortis genus cru-
cem putabant, crucifixus eſt. Omnia quæ habere cupientes non vitabamus, carendo vile
fecit: omnia quæ vitare cupientes à ſtudio deuiabamus, percipiendo deiecit. Non enim
vllum peccatum committi poteſt, niſi dum appetuntur ea quæ ille contempſit, aut fu-
B giuntur quæ ille ſuſtinuit. Tota itaque vita eius in terris, per hominem quem ſuſcipere *Vita Chri-*
dignatus eſt, diſciplina morum fuit. Et iterum, Concedamus non apparere nunc homi- *ſti, tota eſt*
nes dignos imitatione: quiſquis hæc putas, mente Deum intuere, qui homo factus eſt, vt *diſciplina*
hominem viuere doceret. Recordare quid ſit illud quod Ioannes ait, Qui ſe dicit in *& inſtru-*
Chriſto manere, debet quemadmodum ille ambulauit, & ipſe ambulare, & ita nec dee- *ctio.* *1. Ioan. 2.*
rit tibi quem ſequeris, Quia omnis Chriſti actio, eſt noſtra inſtructio. Item alibi habe-
mus de paſſione Domini, Exemplum enim dedi vobis vt ita faciatis. Vnde Beda, Qui di- *Ioan. 13.*
cit ſe in Chriſto manere, debet ſicut ille ambulauit & ipſe ambulare: quod eſt, non am-
bire terrena, non caduca lucra ſectari, fugere honores, omnem mundi contemptum pro
cœleſti gloria amplecti, libenter cunctis prodeſſe, iniurias nulli inferre, & ſibi illatas pa-
tienter ſufferre, ſed & inferentibus à Domino veniam poſtulare: nunquam ſuam ſed con
C ditoris gloriam ſemper quærere, & quos ſecum valet ad ſuperna erigere. Hæc & huiuſ-
modi gerere, eſt veſtigia Chriſti ſequi: Hæc Beda. Chriſti itaque veſtigia ſequi debemus,
quia vt ait Ambroſius, in agnitione Chriſti, omnem ſalutem & ſapientiam habemus. Et
iterum, Omnia habemus in Chriſto, & omnia nobis Chriſtus. Si vulnerum curatorem *Chriſtus*
deſideras, medicus eſt: ſi febribus æſtuas, fons eſt: ſi grauaris iniquitate, iuſtitia eſt: ſi indi- *nobis om-*
ges auxilio, virtus eſt: ſi mortem times, vita eſt: ſi tenebras fugis, lux eſt: ſi cœlum deſide- *nia.*
res, via eſt: ſi cibum quæris, alimentum eſt: Hæc Ambroſius. Et ideò bene per quendam *Ambroſius lib. 3. de*
ſapientem dicitur, Hoc eſt neſcire, ſine Chriſto plurima ſcire: Si Chriſtum bene ſcis, ſatis *Virginib.*
eſt ſi cætera neſcis. Vtinam ſapientes huius mundi hoc ſaperent & intelligerent, & ſcien- *Scire verũ,*
tiam ſuam in hanc commutarent. Qui ergo Chriſtum ſequitur, errare vel falli non po- *quid eſt.*
teſt: ad cuius virtutes imitandas & adipiſcendas, ex frequenti meditatione vitæ ipſius
D cor accenditur & animatur, ac diuina virtute illuminatur: adeò vt plures fuerint illite-
rati & ſimplices, qui magna & profunda Dei inde cognouerunt, quia ibi inuenitur vn-
ctio, quæ paulatim purificans animam & eleuans, docet de omnibus. In omnibus ita-
que virtutibus & bonis moribus, ſemper præpone tibi illud clariſſimum ſpeculum & to- *Chriſti vi-*
tius ſanctitatis exemplar, ſcilicet vitam & mores filij Dei Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui *ta eſt nobis*
ad hoc de cœlo nobis miſſus eſt, vt præiret nos in via virtutum, & legem vitæ ac diſcipli- *ſpeculum.*
næ ſuo nobis daret exemplo, & erudiret nos ſicut ſemetipſum: vt ſicut ad imaginem eius
naturaliter creati ſumus, ita ad morum eius ſimilitudinem, per imitationem virtutum,
pro noſtra poſſibilitate reformemur, qui eius imaginem in nobis per peccatum fœdaui-
mus. Quantum autem quiſque ſe ei in virtutum imitatione conformare ſtuduerit, tan-
tum ei in patria, in gloriæ claritate propinquior & clarior erit. Percurre ergo ſingulas
E quaſque ætates Chriſti, virtutéſque eius per ſingulas, ſicut fidelis diſcipulus pro poſſe ſtu-
deas imitari. In labore etiam exteriori & interiori, recordare laborum & aduerſitatum
Chriſti: & quandocunque in aliquo grauaris, ſtatim ad ipſum pium patrem pauperum,
tanquam paruulus ad matris gremium curre: totum illi reuela, totum committe, totum
in ipſum iacta & proijce, & ipſe proculdubio tempeſtatem ſedabit, & releuabit te. Non
ſolùm autem vigilans Domino Ieſu intendas, ſed & cùm corpus ſtrato recolligis, & ca-
put reclinatorio imponis, ſit tibi quaſi cum beato Ioanne ſuper pectus Ieſu recumbens: *Ioan. 21.*
ſicque recumbens ſuper pectus Ieſu ſuge vberacius, & in pace in idipſum dormies & re- *Pſal. 4.*
quieſces. Et vniuerſaliter in omnibus dictis & factis tuis, quaſi ad exemplar reſpicias in
Ieſum, incedens & ſtans, ſedens & iacens, comedens & bibens, loquens & tacens, ſolus
& cum alijs: ex hoc enim magis eum diliges, & familiaritatis eius gratiam & fiduciam
maiorem aſſequeris, & in omni virtute perfectior eris. Et hæc ſit ſapientia tua, & ſtudium

tuum, ſemper de Ieſu aliqua cogitare, vnde prouoceris ad imitandum, vel efficiaris ad A
amandum ipſum. Talia enim meditando, & tempus vtiliter expendes, dum occuparis in
bonis ſtudijs & diuinis, circa Dominum Ieſum, & mores tuos emendabis ad formam
vitæ ipſius, dum in omnibus agendis ſemper ad ipſum reſpicis, omnis perfectionis ſpe-
culum & exemplum: & quanto magis has frequentaueris meditationes, tanto magis eas

Introductio in meditationes vitæ Christi.

tibi reddes familiares, & facilius tibi occurrent, & iocundius te reficient. Vidiſti ergo
ad quem excelſum gradum meditationes vitæ Chriſti te perducunt: nunc in ipſas medi-
tationes te aliqualiter introducere tentabo, non omnia quæ in Euangelio ſcripta ſunt
pertractando, ſed quædam deuotiora ex his eligendo. Nec credas quòd omnia quæ
Chriſtum dixiſſe vel feciſſe meditari poſſumus ſcripta ſint, ſed ad maiorem impreſſio-
nem ea tibi ſic narrabo prout contigerunt, vel contigiſſe piè credi poſſunt, ſecundum

Scripturarum varia imaginatio. Præſumptionem author vitat.

quaſdam imaginatiuas repræſentationes, quas animus diuerſimodè percipit. Nam circa B
diuinam Scripturam meditari, intelligere, & exponere, multifariè poſſumus prout cre-
dimus expedire, dummodo non ſit contra veritatem vitæ, vel iuſtitiæ, aut doctrinæ, id
eſt, non ſit contra fidem, vel bonos mores. Quicunque verò aſſerit de Deo aliquid quod
non eſt ſibi certum, vel per naturalem rationem, vel ſyndereſim, vel per fidem, vel per ſa-
cram Scripturam, præſumit & peccat. Cùm ergo me narrantem inuenies, ita dixit vel fe-
cit Dominus Ieſus, ſeu alij qui introducuntur: ſi id per Scripturam probari non poſſit,
non aliter accipias quàm deuota meditatio exigit: hoc eſt, perinde accipe ac ſi dicerem,
Meditor quòd ita dixerit vel fecerit bonus Ieſus: & ſic de ſimilibus. Tu autem ſi ex his
fructum ſumere cupis, toto mentis affectu, diligenter, delectabiliter, & moroſè: omnibus
alijs curis & ſollicitudinibus tunc omiſſis, ita præſentem te exhibeas, his quæ per Domi-
num Ieſum dicta vel facta ſunt. Et ex his quæ narrantur, ac ſi tuis auribus audires, & ocu- C

Præterita, tanquam præſentia legēda ſunt.

lis videres, quia ſuauiſſima ſunt ex deſiderio cogitanti, & multo magis guſtanti. Et ideò
quamuis multa ex his tanquam in præterito facta narrantur, tu tamen omnia tanquam
in præſenti fierent, mediteris: quia ex hoc maiorem ſine dubio ſuauitatem guſtabis. Le-
ge ergo quæ facta ſunt, tanquam fiant. Pone ante oculos geſta præterita tanquam præ-

Loci notificatio prodeſt. Terræ ſanctæ memoria.

ſentia, & ſic magis ſapida ſenties & iocunda. Vnde & quandoque annotaui loca, in
quibus hæc vel illa ſunt facta: quia multum valet homini cùm audit Euangelium legi, &
hoc vel hoc factum tali loco geſtum, cùm rem geſtam ſcit & loci ſitum. Ad terram enim
ſanctam, quam vniuerſæ Chriſti Eccleſiæ nocte diéque ſociare non deſinunt: quam bo-
nus ille Ieſus inhabitando, & verbo vel doctrina illuminando, illuminatam ſuo ſacratiſſi-
mo ſanguine conſecrauit: delectabile eſt aſpirare, ſed delectabilius eam oculis corporis
intueri, & mentis intellectu reuoluere, quomodo in locis ſingulis, in ea noſtram ſalutem D
Dominus operatus ſit. Quis enim enarrare ſufficit, quot deuoti diſcurrentes per loca ſin-
gula, in ſpiritu vehementi oſculantur terram, amplectuntur loca in quibus dulcem Ie-
ſum, vel ſteriſſe, vel ſediſſe, vel aliquid egiſſe audierunt? Nunc tundunt pectus, nunc fle-
tus, nunc gemitus, nunc ſuſpiria emittentes, geſtu corporis & deuotionis quam foris
oſtendunt, & abſque dubio intus habent, in lachrymas prouocant, plerunque etiam Sa-
racenos? Quid dicam de Patriarchis Iacob, Ioſeph, & fratribus eius? qui quia viui in ter-
ra illa eſſe non potuerunt, elegerunt in ea mortui ſepulturam. Quid plura? tarditas in-
gemiſcenda eſt Chriſtianorum noſtri temporis, qui tot exempla habentes, tardi ſunt de
manibus inimicorum eruere terram, quam conſecrauit ſanguine ſuo Ieſus Chriſtus. Et
nota pro regula generali, quòd vbicunque in ſequentibus meditationes ſingulares non
inueneris, ſufficit tibi quòd rem per Dominum Ieſum dictam vel geſtam, ante mentis E
oculos ponas, & cum eo conuerſeris, ac familiaris ei fias. Nam in hoc videtur haberi ma-

Fructus operis, eſt Dominum in omnibus intueri.

ior dulcedo, & deuotio efficacior, & quaſi totus fructus harum meditationum conſiſtere:
vt vbique & ſemper intuearis eum deuotè in actu ſuo & moribus, vt quando ſtat cum di-
ſcipulis ſuis, quando cum peccatoribus, quando loquitur, & quãdo prædicat: quandò va-
dit & quando ſedet, quando dormit & quando vigilat, quando comedit & quando alijs
miniſtrat, quãdo ſanat ægrotos, & quando alia miracula facit: deſcribẽs tibi in corde tuo
mores eius & actus, quàm humiliter ſe habuit inter homines, quàm benignè inter diſci-
pulos, quàm miſericors fuit ſuper pauperes, quibus ſe ſimilem per omnia fecerat, & qui
familia eius ſpecialis videbantur: quomodo nullum ſpreuit vel horruit, etiam ſi leproſus
eſſet: quomodo diuitibus non adulabatur, quàm liber fuit à curis mundi, nec anxius pro
corporis neceſſitatibus, quàm patiens ad contumelias, & quàm mitis in reſponſis. Non
enim

A enim ſtuduit ſe verbo mordaci & amaro vindicare, ſed blando & humili reſponſo alte-
rius malitiam ſanare: quàm compoſitus in omnibus geſtibus ſuis fuit, quàm ſollicitus de
animarum ſalute, quarum etiam amore dignatus eſt mori: quomodo ſeipſum præbuit
exemplum omnis boni, quàm compatiens afflictis fuit, quomodo infirmorum imperfe-
ctioni condeſcendit, quomodo peccatores non ſpreuit, quàm clementer pœnitentes ſu-
ſcepit, quàm obediens fuir parentibus, quàm promptus in miniſtrando omnibus. Vnde
ipſe ait, *Ego in medio veſtrûm ſum, ſicut qui miniſtrat*. Quomodo omnem iactantiam, & om- *Lucæ 22.*
nem ſingularitatis oſtentationem declinauit, quomodo omne ſcandalum cauit: quàm
modeſte in edendo & bibendo ſe habuit, quàm verecundus in viſu fuit, quàm ſtudioſus
ad orationem, quàm ſobrius ad vigilias, quàm patiens laboris & penuriæ, & quàm placi-
dus in omnibus fuit. Et ſimiliter ſecundum hunc modum, in omnibus dictis & factis *Perfectio*
B quæ de Chriſto legeris vel audieris, meditare mores & geſtus ſuos qualiter ipſe in omni- *Chriſti*
bus ſe habuerit, vel habere potuerit ſecundum tuam æſtimationem: quia in omnibus *& morum*
ſemper optimo & perfectiſſimo modo ſe gerebat, qui in omnibus ſemper optimus & *eius.*
perfectiſſimus eſt. Erat enim aſpectu dulcis, colloquio ſuauis, & omni conuerſatione be-
nignus: Et maximè contemplare faciem eius, ſi potes eam imaginari, quod ſupra omne *Facies*
videtur difficilius, ſed fortè reficeret iocundius. Et iſtud ſit tibi pro doctrina, & recurſu *Chriſti cō-*
omnium quæ ſequuntur, vt vbicunque dictum vel factum narrabitur, ſi aliter ſingulares *templāda.*
meditationes non fuerint expreſſæ, vel etiam iſtæ generales fuerint omiſſæ, recurras ad
hunc locum, & ſufficit tibi quod hic generaliter dictum eſt.

Vt autem Chriſti faciem & formam, ſeu figuram eius totam, & ex his actus, ſeu mo-
res ſuos & geſtus melius valeas meditari: quædam de his alibi ſcripta, hic inſerere vrile *Faciei &*
C iudicaui. Legitur enim in libris annalibus apud Romanos exiſtentibus, quòd Ieſus Chri- *formæ Chri*
ſtus, qui dictus fuit à gentibus Propheta veritatis, ſtaturæ fuit proceræ, mediocris & ſpe- *ſti deſcri-*
ctabilis: vultum habens venerabilem, quem poſſent intuentes, & diligere & formidare: *ptio.*
capillos habens admodum nucis auellanæ permaturæ, ferè vſque ad aures, ab auribus
cincinnos criſpos, aliquantulum ceruliores, ab humeris ventilantes: diſcrimen habens in
medio capitis, iuxta morem Nazarenorum: Frontem planam & ſereniſſimam, cum facie
ſine ruga & ſine macula, quam rubor moderatus venuſtauit: naſi prorſus & oris, nulla
fuit reprehenſio: Barbam habens copioſam & impubem, capillis concollorem, non lon-
gam, ſed in mento bifurcatam: Aſpectum ſimplicem & maturum, oculis glaucis, varijs,
& claris exiſtentibus. In increpatione erat terribilis, in admonitione blandus & amabi- *Chriſti*
lis: hilaris, ſeruata grauitate. Aliquando fleuit, ſed nunquam riſit. In ſtatura corporis, pro- *mores.*
D pagatus & rectus: manus & brachia viſui delectabilia. In colloquio grauis, rationabilis,
rarus, & modeſtus: & ideò meritò ſecundum Pſalmiſtam dicitur. Specioſus forma præ
filijs hominum: hæc vbi ſuprà. Inter omnes ergo Scripturas, præcipuè Euangelium, *Pſal. 44.*
quod ſecundum Auguſtinum inter omnes diuinas authoritates quæ ſacris literis conti- *Euangelij cōmēdatio.*
nentur, meritò præcellit: ſtudeas præ manibus ſemper habere, & in corde tuo iugiter cir- *De cōſenſu*
cumferre: quia hoc te de vita & motibus Domini noſtri Ieſu Chriſti, & de omnibus ad *Euangeli-*
ſalutem neceſſarijs, poterit clarius edocere. Nam ſecundum Chryſoſtomum, In Euange- *ſtarum lib.*
lio totius perfectionis naturæ, rationalis ſumma continetur. Et ſecundum Hieronymum *1. cap. 1.*
Euangelia, Legis impletio ſunt, & in his præcepta & exempla viuendi pleniſſimè ſunt *Chryſoſt.*
digeſta. Vnde Chryſoſtomus, Oportuerat quidem nihil nos indigere auxilio literarum, *hom. 1. in*
ſed tam mundam in omnibus exhibere vitam, vt illarum vice, gratia Spiritus, vteremur: *Matthæū.*
E & ſicut atramento paginæ, ita corda noſtra inſcriberentur à Spiritu. Quia verò hanc à
nobis excluſimus gratiam agere, vel ſecundas diuitias expectemus, & intendamus his
quæ ſcripta ſunt. Non enim propterea datæ ſunt Scripturæ, vt in libris eas habeamus ſo- *Idem hom.*
lùm, ſed vt in cordibus conglutinemus eas. Si enim domum vbicunque fuerit Euange- *31. in Ioan.*
lium poſitum non audebit accedere diabolus, multò magis animam intelligentias ha- *Scriptura*
bentem, tales & circumferentem non tanget vnquam, neque ſuperueniet ei dæmon, ne- *in cordibus*
que peccati natura. Sanctifica igitur animam, ſanctifica corpus tuum, hoc in lingua & in *habenda,*
corde ſemper habens: Si enim turpiloquium ſordidat, & dæmones vocat, manifeſtum *vt dæmones*
eſt quòd ſpiritualis lectio ſanctificat, & ſpiritus euellit gratiam. Attendamus igitur dile- *fugent.*
cti, Scripturis: & ſi nullum aliud, Euangelia ſaltem circunſtudioſa nobis fiant, & hæc
præ manibus habeamus. Confeſtim enim expandens libris, ſi permanſeris vſque ad fi- *Euangeliū*
nem, omnia reſpues mundana, omnia deridebis quæ hic ſunt. Et ſi diues fueris, nihil te- *legas, vt terrena cōtemnas.*

putabis diuitias: & ſi inops fueris, non confunderis inopia : non rapies, non auarus eris: A
ſed concupitor eris magis inopiæ, & deſpicies diuitias. Si vero hoc fiet, omnia extermi-
nabis mala: Multa alia eſt lucrati, quæ non eſt nunc ſecundum partem dicere : ſciunt au-
tem qui experientiam ſuſceperunt. Et iterum, Quid igitur vnquam ex Euangelijs æqua-
le fiet? Vtique Deus conuerſatur in terris, homo aſcendit in cœlum, & facta eſt omnium
vna permixtio: Angeli cum hominibus chorum faciebant, homines Angelis communi-
cabant, & alijs cœleſtibus ſupernisque virtutibus. Et erat videre antiquum prælium re-
penſum, dæmones fugientes, mortem peremptam, paradiſum apertum, maledictionem
remotam, peccatum de medio ſublatum, errorem expulſum, veritatem reuerſam, pieta-
ris ſermonem vbique ſeminatum & vegetatum, cœleſtem conuerſationem in terræ re-
gione plantatam, ſupernas virtutes familiariter nobiſcum loquentes, & ad terras ſæpè
Angelos ventitantes: ex hiſque omnibus ſpem firmari certiſſimam futurorum. Propter- B
ea igitur Euangelium iſta vocatur hiſtoria, quaſi ſcilicet omnia alia verba inania do-
ceantur, quibus ſolent præſentia promitti. Quæ verò piſcatorum annunciata ſunt ver-
bis, propriè ac verè Euangelia nominantur: quia cum omni nobis facilitate donata ſunt.
Non enim laboribus noſtris atque ſudoribus, non doloribus & ærumnis, ſed per Dei
tantummodo in nos charitatem, tam grandia hæc promiſſa ſuſcepimus: Hæc Chryſoſto-
mus. Vnde & Auguſtinus, Euangelij nomen, Latinè interpretatur bonus nuncius, vel
bona annunciatio, quod quidem cùm aliquid bonum annunciatur, ſemper dici poteſt:
propriè tamen hoc vocabulum obtinnit annunciatio Saluatoris. Narratores quippe ori-
ginis factorum dictorúmque Domini noſtri Ieſu Chriſti, propriè dicti ſunt Euangeliſtæ.
Sed antequam ad Euangelij hiſtoriam accedamus, ſcias quòd quædam per Euangeliſtas
ſalubriter, directione Spiritus ſancti, aliquando anticipando, vel præoccupando, quæ C
pòſt dicenda erant: aliquando rememorando vel recordando quæ omiſerant, & aliquan-
do recapitulando vel repetendo quæ dicta fuerant, poſita ſunt: quæ quamuis aliter con-
ſcribi non deberent quàm per eos, ſummè vtiliter ſunt dictata: quia ſecundum Auguſt.
probabile eſt, quòd vnuſquiſque Euangeliſtarum, eo ſe ordine credidit debuiſſe narrare,
quo Deus voluit eius recordationi ſuggerere. Ne tamen turbari poſſit deuotio paruulo-
rum, locis debitis, quodam ordine alio, prout res geſta, vel dicendi congruentia, exigere
videbatur, in ſequentibus per ordinem ſequebantur. Non tamen affirmo quòd hîc ſit ve-
rus ac certus & debitus rei geſtæ ordo deſcriptus, quia talis vix ab aliquo reperitur ex-
preſſus. In ipſo autem Euangelio, reperies verbi incarnati hiſtoriam, mandata & pro-
miſſa, in quibus habes viam, veritatem, & vitam. Chriſti igitur exemplo noſce, quia be-
ne viuere poſſis, præceptis bene viuere ſcias, promiſſis bene viuere velis. His itaque tri- D
bus, tria pulſare neceſſe eſt, ſcilicet impotentiam, ignorantiam, negligentiam: Ignorans,
ignorabitur: Negligens verò, neſcitur: Nequam ſimulator impotentiæ, nihilominus eij-
cietur. Expergiſcere ergo anima Chriſto deuota, euigila omnis anima Chriſtiana, & ſin-
gula quæ de Chriſto Ieſu dicuntur, diligenter diſcute, conſidera attentè, moroſè pertra-
cta, & Domini tui imitare veſtigia. Ille propter te de cœleſti ſede deſcendit ad terrena, tu
propter te fuge terrena, appete cœleſtia. Si dulcis eſt mundus, dulcior eſt Chriſtus: ſi ama-
rus eſt mundus, omnia propter te ſuſtinuit Chriſtus. Surge & ambula, noli pigreſcere in
via, ne locum perdas in patria.

Idem hom. 1. in Matt.

Euangelium quid ſit.

Augu. lib. 18. de Ciui. cap. 35.

Euangeliſtæ non ſeruauerunt ordinem rerum geſtarum.

Euangelica lectio præſtat poſſe, ſcire, & velle bene viuere.

Finit Prologus.

E

Oratio eiuſdem in librum vitæ Chriſti.

Domine Ieſu Chriſte fili Dei viui, concede mihi fragili & miſero peccatori vitam & mores tuos præ oculis cordis ſemper habere, & pro mea poſsibilitate imitari: fácque me in ipſis proficere & creſcere in virum perfectum, & in templum ſanctum in Domino. Illuſtra quæſo cor meum lumine gratiæ tuæ, quæ me iugiter præueniat & ſequatur: vt te ductorem in omnibus viis meis habens, cuncta quæ tibi placent, implere, & quæ tibi diſplicent vitare poſsim. Dirige obſecro cogitationes, ſermones, & actiones meas in lege tua, & in præceptis atque conſiliis tuis ò altiſsime: vt in omnibus voluntatem tuam faciens hîc & in æternum per te merear ſaluus eſſe. Amen.

OPVS PRÆCLARVM ATQVE INSIGNE, CVIVS TITVLVS EXTAT VITA CHRISTI, A' MAGNÆ LITERATVRÆ

deuotioniſque viro Ludolpho Saxone, ſacri Carthuſienſium ordinis, elaboratiſſimè æditum. non quidem ab apocryphis de infantia Saluatoris extractum: ſed ex ſerie ſacri Euangelij, ſacrorúmque doctorum ſanctæ Eccleſiæ ex toto collectum.

DE DIVINA ET ÆTERNA CHRISTI generatione. CAPVT I.

A DE plenitudine itaque Euangelij, vini ſcilicet boni, quod vſque ad hoc tempus gratiæ Dominus Ieſus ſeruauit, quaſdam guttas haurire cupientes: ſumamus initium à diuina eius generatione, de qua Euangeliſta Ioãnes ſpecialiter loquitur: quia omnia ad hoc inducit, vt diuinitas verbi manifeſtetur, & maximè contra quoſdam hæreticos, dicentes Chriſtum purum hominem eſſe: & per conſequens, propter temporalem natiuitatem, nec ſemper, nec ante Mariam fuiſſe. Et ideò de æternitate verbi incipit, oſtendens diuinam Chriſti naturam, in qua æternaliter præceſſit Mariam. Et ponit quinque de diuinis perſonis, quæ per ordinem tanguntur in ſubſcriptis. Primò declarat filij à patre
B æternam generationem, dicens. *In principio erat verbum*, id eſt in ipſo Deo: qui ab omnibus ſupponitur, primum principium neceſſario eſt verbum propriè dictum, tanquam in ipſo cuius eſt. Ac ſi diceret, filius erat in patre, patri ſcilicet coæternus, non in Maria incepit eſſe, ſed in principio, id eſt, in patre, qui eſt principium ſine principio, & filius qui eſt principium de principio. Dicit autem verbum Dei filium: quia Ieſus Chriſtus Dominus noſter quemadmodum dicitur filius Dei, ſic dicitur verbum Dei: ſic & virtus & ſapientia Dei: vnum enim idémque ſignificant, vnum idémque ſunt, filius, verbum, virtus, & ſapientia. Sed ait, verbum, non filius: quia hoc nomen verbum, magis ad propoſitum facit quàm filius. Vbi [a] ſciendum quòd vox ſignificatiua dicitur verbum: ſed hoc eſt tantùmodo largè & denominatiuè, in quantum ſignificat interiorem mentis conceptum: ſicut vrina dicitur ſana, inquantum eſt ſanitatis indicatiua. Et ideò ſicut illud propriè dicitur ſanitas, quod per vrinã deſignatur, ita illud propriè dicitur verbum, quod per vocem
C ſignificatur. Hoc autem eſt interior mentis conceptus: quia voces ſunt notæ & ſigna paſſionum quæ ſunt in anima: & ita conceptu[s] mentis interior etiam antequàm per vocem deſignetur, propriè verbum dicitur. Cùm ergo hoc nomen verbum, ſignificet vocem vocalem: & quod exit ab ore, ſignificet etiam mentale, quod à mente gignitur: nec ab ea recedit cùm emittitur, ſcilicet verbum conceptum ſecundum vltimam acceptionem hic ſumitur: vt per ipſum filius intelligatur: quippe quia à patre procedit per æternam natiuitatem: ac cum eo & in eo permanet per eſſentiæ vnitatem: ſicut cogitatio, ſeu conceptio mentis, quæ ex mente nata eſt, cum ipſa permanet: & ideo maluit dicere verbum, quàm filius. Cùm igitur in i[illegible] propriè & perfectè ſit verbum: verbum autem de ſua ratio-

Ioan. 2.
Euangelij Ioannis ſcopus.
De diuinis perſonis quinque notanda.
Principiũ duplex.
Verbum cur potius quã filius dicatur.
a Verbum duplex.
Ariſtot. 1. de interpre.

ne dicit quod procedens ab eo cuius eſt verbum, ſicut conceptus à concipiente. Et cùm verbum & filius ſint idem, ſequitur quòd ibi ſit generatio filij à patre, ex quo eſt ibi proceſſus verbi à dicente. Item potius deſcribit filium Dei ſub nomine verbi, quàm ſub nomine filij: quia filius ſolùm dicit comparationem ad patrem: verbum verò dicit comparationem, non ſolùm ad dicentem, ſed etiam ad id quod per verbum dicitur: necnon ad vocem quam induit, & ad doctrinam quæ mediante verbo in altero efficitur. Quia igitur Dei filius debet hic deſcribi, non tantum in comparatione ad patrem à quo procedit, ſed etiam ad creaturas quas fecit: & ad carnem quam induit: & documẽta quæ præbuit, congruiſſimè & decentiſſimè ſub nomine verbi deſcribitur: quia nomen illud ad omnia ſupradicta reſpicit: nec poſſet ſub cœlo ita nomen conueniens inueniri. Secundò declarat patris & filij perſonalem diſtinctionem, dicens: *& verbum erat apud Deum.* Hoc nomen Deus, in hac clauſula eſt perſonale: vt verbum erat apud Deum, id eſt, apud Deum patrem: ſemper enim in patre filius, ſemper in filio pater. Vnde hæc præpoſitio apud, quæ eſt tranſitiua perſonarum & diſtinctiua, diſtantiam diſtinctionis perſonalis deſignat, non eſſentiæ. Nulla enim res dicitur propriè eſſe apud ſemetipſam, ſicut nec aliquis eſt in ſe ipſo: & ideò inter verbum & principium, apud quod eſt verbum, eſt perſonalis diſtinctio. Non enim verbum procedit à patre per actionem tranſeuntem extrà, ſed manentem intrà: & ideò verbum manet intra illud cuius eſt verbum: tamen ab eo diſtinctum diſtinctione perſonali, vt iam dictum eſt: quia verbum erat apud Deum, & alius apud alium. A B

Deus.
Apud.
Verbi à patre proceſſio.

Tertiò declarat patris & filij conſubſtantialitatẽ, ſiue ſubſtantiæ vnitatem, dicens: *Et Deus erat verbum,* ita quòd hæc dictio Deus, ponitur à parte prædicati: dicẽdo, verbum eſt Deus. Nomina enim & verba trãſpoſita idem ſignificãt. Hoc nomen Deus, in hac clauſula eſt eſſentiale: vt, verbũ eſt Deus, id eſt, natura eſt ſubſtãtia diuina: ne dicatur eſſe cum Deo, & non Deus. Nihil enim in Deo eſt, quod Deus non ſit: quia totus idem eſt, & ſubſtantialiter idem. Quamuis ergo verbum ſit apud Deum, non tamen eſt aliquid extraneæ naturæ, ſicut eſt verbum noſtrum: ſed eſt naturę diuinæ, quæ indiuiſibilis eſt, & non multiplicabilis: quia nullo modo poteſt eſſe niſi vna & ſimpliciſſima. Et ideò verbum & principium à quo eſt, ſunt idem penitus in natura: quamuis, vt dictũ eſt, diſtinguantur in perſona. Et ſic in iſta clauſula, implicãtur omnes tres perſonæ: pater in hoc nomine Deus, filius in nomine verbi, Spiritus ſanctus in præpoſitione apud. Quartò declarat patris & filij coæternitatem, dicens: *hoc erat in principio apud Deum.* Hoc ſcilicet verbum de quo locutus fuerat, eſt apud Deũ patrem à principio æternitatis, id eſt, ante ſecula & æternaliter: quaſi dicat, Hoc Dei verbum nunquam à Deo patre exiuit ſeparatum. Nunquam enim pater ſine filio fuit, nunquam ſine verbo, nunquam ſine virtute, nunquam ſine ſapientia eſſe potuit. Patrem enim dicimus, quia filium habet, cùm hoc ſit patrem eſſe, quod filium habere: & quia pater qui verbum dicit & concipit, eſt ab æterno. Ergo verbum quod gignit dicendo, vt verè dicatur verbum in principio: non temporis quo dictum eſt, in principio creauit Deus cœlum & terram: ſed in principio æternitatis, de quo dicitur: *Tecum principium in die virtutis tuæ: in ſplendoribus ſanctorum: ex vtero,* id eſt, ſubſtantia mea: *ante luciferum,* id eſt, ante mundi creationẽ *genui te.* Vnde quãdo dicitur: *Ego hodie genui te,* intelligitur de die æternitatis, qui omnem diem cõplectitur. Et ſic accipitur hic nomen principij, aliter quã ſuprà: quia ibi accipitur pro patre, hic pro æternitate. Qualiter autẽ verbum ipſe pater genuit, quia ſolui non poteſt, quæri non debet. Diuina enim generatio eſt omnino inenarrabilis, de qua dicitur: *Generationem eius quis enarrabit?* Quia etſi dicitur filius à patre genitus, tamen qualiter, nec propheta nouit, nec Angelus. Moraliter docemur ex præmiſſis, quòd principiũ omnis noſtræ intentionis debet eſſe Deus: quia in principio erat verbum: & Deus erat verbum. Iterum ſi vis ſcire de omni actione tua interiori & exteriori, vtrum ſit diuina, & vtrum Deus ipſam operetur in te, & per ipſum ſit facta, vide ſi finis intentionis tuæ ſit Deus. Quòd ſi ſit, ita actio tua eſt diuina, quia principium & finis idem, ſcilicet Deus. Poſtquam ergo Euangeliſta declarauit ipſius verbi eſſe, ſeu generari: conſequenter declarat ſuum agere, ſeu operari, & declarat nunc. Quintò patris & filij indiuiſam operationem, dicens: *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil,* ſcilicet à patre, ſiue viſibile quid, ſiue intelligibile. Siquidem omnia in ſapientia fecit Deus: & ſine ſapientia nihil fecit. Creaturæ enim producuntur à Deo ſicut artificiata per artificem. Omnium enim eſt artifex, cùm ſit agens per intellectum. C D E

Pſal. 109.
Pſalme 2.
Hodie quomodo intelligitur.
Generatio diuina.
Eſaia 53.
Senſus moralis prædictorum.
Opera trinitatis.

A ctum, producitur per artis ſeu intellectus conceptum : ſicut domus in re extra , pro-
ducitur à domo quæ eſt in anima . Verbum autem in diuinis , idem eſt quod conce-
ptus intellectus diuini , vt ſupra dictum eſt : ergo omnia producta per ipſum producta
ſunt, tam ſpirituales quàm corporales creaturæ . Hæc autem præpoſitio Per , notat hic *Præpoſitio*
cauſam efficientem , non adminiculantem , vel miniſterium , vel inſtrumentum . Ipſe *per.*
enim Filius cum Patre eſt actor omnium, & ſimiliter Spiritus ſanctus cum eiſdem, quia
indiuidua ſunt opera Trinitatis. Omnia ergo per ipſum facta ſunt, vt nec Pater, nec Spi-
ritus ſanctus excludantur . Omnia ſimul & ſemel ſunt facta , ſed ſex diebus per partes
ſunt diſtincta: Si ergo omnia per ipſum facta ſunt , verbum autem non poſſit à ſe fieri,
vel ſe ipſum facere, quia eſſet antequam eſſet , ſequitur quod ipſum verbum nō ſit factū. *Verbum nō*
Et ſecundum Auguſtinum, Si factum non eſt, creatura non eſt : Si autem creatura non *eſt factum.*
B eſt, eiuſdem cum Patre ſubſtantiæ eſt. Omnis enim ſubſtantia quæ Deus non eſt, creatu- *Auguſt.* *lib. 1 de*
ra eſt : & quæ creatura non eſt, Deus eſt . Hoc autem verbum nec ſyllabis conſtat , nec *Trin. cap. 6*
voce profertur : ſed ſemper in ſinu, id eſt, ſecreto & corde Patris manens, cuncta diſpo-
nit , regit , & operatur : Non enim loquendo, ſed volendo cuncta operatur Deus, quia
dicere Dei voluiſſe eſt, & verbo , id eſt Filio , omnia creare. Oſtenſo itaque quòd ver- *Modus pro-*
bum ſit cauſa productiua rerum , oſtendit conſequenter per quem modum ſit cauſa *ducendi.*
earum, dicens: *Quod factum eſt*, ſcilicet in effectu: *in ipſo* ſcilicet verbo *vita erat* & viuens. Si-
cut faber prius facit arcam in mente, poſt in opere. Quod in mēte eſt, viuit cum artifice:
quod fit, mutatur cum tempore Non enim omnia quæ facta ſunt habent vitam, nec ſunt *Vitam eſſe*
vita in ſe, hoc eſt, in natura ſua in qua ſunt vt creaturæ: vt tamen ſunt in Deo & arte diui- *omnia.*
na, quæ eſt vita in ſe, ſunt vita, quia ibi habent exemplar & rationem viuentem . Omnia
C namque quæ temporaliter fiunt, vel facta ſunt, ab æterno fecit : id eſt, facere diſpoſuit, &
priuſquam fierent facta nouerat, & in eius mente & præſentia viuebant & vigebant: quia
omnia ante mundi initium in ipſo Dei filio imaginata erant, & vt poſtea fierent diſpoſi-
tum erat, ac per hoc quaſi facta erant & viuebant . Viuunt enim omnia quæ in Dei diſ-
poſitione ſunt, quia ſicut diſpoſita ſunt non euenire non poſſunt . Et ſic patet modus per
quem creaturæ procedunt à verbo, videlicet , ſicut artificiata ab artifice vel arte : propter
quod dicit Boëtius, Tu cuncta ſuperno Ducis ab exemplo: pulchrum pulcherrimus ipſe *Boëtius lib.*
Mundum mente gerens, ſimiliqueab imagine formans . Moraliter eſt hic notandum, *3. de conſo-*
quòd opus virtutis eſt opus vitæ, ſicut opera vitioſa dicuntur opera mortis : opus autem *latione.*
virtutis ſiue opus bonum, nullus operatur niſi in Deo. Si vis igitur ſcire an opus tuum ſit
viuum, id eſt, ſi ſit opus virtutis, ſiue opus bonum & diuinum : vide ſi ſit factum in ipſo,
D ſcilicet Deo, quia hic dicitur *quod factum eſt in ipſo*, ſcilicet Deo : *vita erat*, id eſt, vitale &
viuum eſt In Deo autem fit quod in charitate fit, & quod extra Deum & præter Deum,
non habet mouens nec finem. Oſtenſo autem qualiter verbum ſe habeat ad omnes crea-
turas in generali, conſequenter oſtendit qualiter ſe habeat ad homines in ſpeciali dicens:
Et vita erat lux hominum. Quia vita, id eſt, ipſum verbum quod eſt vita in ſe, in qua & per *Lux homi-*
quam creaturæ viuunt, erat lux hominum: id eſt, vnde rationales creaturæ vt beatæ fierēt *num.*
illuminādæ erant, quia non deficit homines illuſtrare per gratiā ſuper omnes irradiādo, ſi
homo facit quod in ſe eſt, ſe ad Deum per cognitionem & amorem prout poteſt conuer-
tendo. Moraliter vita bona eſt lux hominum, quia plus illuminat & ædificat proximum *Vita bona*
vita, quàm verba: vnde Hieron. Multò plus intelligitur quod oculis videtur , quàm quod *eſt lux ho-*
aure percipitur: & Seneca, Longum iter per præcepta, breue & efficax per exempla . Vn- *minum.*
E de Ieſus cœpit facere & docere: *& lux in tenebris lucet*, id eſt, in peccatoribus : quia verbum *Hieron. cō.*
quantum in ſe eſt, illuſtrat eos luce gratiæ: ſed tenebroſi ſunt, hoc eſt, quia ſe ſubſtrahunt *in Ierem.*
ab influentia diuinæ lucis ſiue verbi : ideò ſequitur, *& tenebræ eam non comprehenderunt* , & *cap. 19.*
peccatores hanc lucem non ſequuntur , non propter lucis , ſed propter proprium defe- *Seneca* *epiſt. 6.*
ctum . Vnde Auguſtinus , Quomodo enim homo poſitus in ſole cæcus præſens eſt illi *Aſtor. 1.*
ſol, ſed ipſe ſoli abſens eſt : ſic omnis ſtultus , omnis iniquus , omnis impius , cæcus eſt *Tenebræ.*
corde præſente ſapientia. Sed cùm cæco præſens eſt , oculis eius abſens eſt : non quia illa *Auguſt.*
ipſi abſens eſt, ſed quia ipſe abſens eſt ab illa. Quid ergo faciet iſte? mundetur vnde poſſit *Matth. 5.*
videri Deus . Peccata & iniquitates tolle , & videbis ſapientiam quæ præſens eſt , quia *Lux in te-*
Deus eſt ipſa ſapientia. Et dictum eſt, Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbūt, *nebris.*
ſecundum Orige. Lux in tenebris lucet, quia Dei verbum vita & lux hominum, in no- *Origenes*
ſtra natura quæ per ſe inueſtigata & conſiderata informis quædā tenebroſitas inuenitur, *hom. 2. in* *diuerſos.*

lucere non deſinit. Et quoniam ipſa lux omni creaturæ eſt incomprehenſibilis: tenebræ A
Comprehenſio triplex. eam non comprehenderunt. Vbi nota quòd triplex eſt comprehenſio: ſcilicet per incluſionē, per aptam viſionēm, per fidei & charitatis adhæſionē. Primo modo, à nullo: ſecundo modo, à beatis: tertio modo, à ſanctis: ſed nullo iſtorum modorum à malignis comprehenditur: ideò dicitur *& tenebræ eam non comprehenderunt*, id eſt, qui non fide nec amore adhæſerunt. Dicitur etiam aliquid comprehendi, quando peruenitur ad finem cognitionis ipſius: & hoc eſt quando res cognoſcitur ita perfectè ſicut cognoſcibilis eſt, & ſic ſolus oculus diuinus lucem hanc comprehēdit, & nulla creatura. Moraliter lux in tenebris lucet: quia virtus lucet & apparet in aduerſis & oppoſitis. Nam virtus in infirmitate
2. Cor. 12. perficitur: vnde Gregorius, Nemo quantum profecerit, niſi in aduerſitate cognoſcit: qualis
Gregorius lib. 31. moral. cap. 28. & libr. 1. dialog. c. 5. enim quiſque apud ſe lateat, illata contumelia probat. Et quia nulla aduerſitas poteſt ſuperare ſanctos & ſeparare à charitate Chriſti: ideò dicitur, *Et tenebræ eam non comprehende-* B
runt. Boni enim viri ſi tangantur aduerſitatibus, non tamen franguntur aut vincuntur, imò in eis gaudent & delectantur. Vel *lux in tenebris lucet*, quādo Deus per conſolationem
Aduerſitates. illucet his qui aduerſa & tribulationes ſuſtinent, ſecundum illud: Iuxta eſt Dominus his
Pſal. 33. qui tribulato ſunt corde: &, cū ipſo ſum in tribulatione: *Et tenebræ eam non comprehenderunt*,
Pſal. 90. quia non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam. Semper enim
Rom. 8. Deus remunerat ſupra condignum, & punit citra cōdignum. Lux etiam in tenebris hu-
Simile. ius mundi lucet: quia creator in creaturis apparet. Sicut enim in patria Deus eſt ſpeculum creaturarum, in quo creaturæ relucēt, & in quo omnia videbimus quæ ad gaudium noſtrum pertinebunt: ſic in vita econuerſo creaturæ ſunt ſpeculum creatoris, in quo
2. Cor. 13. creatorem noſtrum ſpeculamur: quia vt ait Apoſtolus, *Videmus nunc per ſpeculum*, videlicet
Rom. 1. creaturarū: in ænigmate & obſurè. *Et inuiſibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta ſunt intel-* C
Deum eſſe. *lecta conſpiciuntur.* Deum enim eſſe non ſolum fides recta teſtatur, ſcriptura ſancta loquitur, comparatio rerum ad ipſum indicat: ratio naturalis dictat, ſanctique prædi-
Pſa. 99. cant, *ipſe fecit nos, & non ipſi nos*, verùm etiam creaturæ clamant. Omnia nanque ſuo modo dicunt, quia Deus eſt vox naturæ, qua omnia pulchra teſtantur ipſum eſſe pulcherrimum, dulcia dulciſſimum, ſublimia altiſsimum, & pura puriſſimum, fortia fortiſſimum:
Filius dei genitꝰ quid & ſic de aliis. Sanè cùm audis in præmiſſis filium ex Deo patre genitum: caue ne mentis tuæ oculis infirmum aliquid carnalis cogitationis occurrat, quin potius columbino & aquilino intuitu ſimpliciter crede, ac perſpicaciter contemplare quòd ab illa luce ſimul immēſa, & ſimpliciſſima, fulgētiſſima, & ſummè arcana, coæternus, coæqualis, & conſubſtantialis ſplendor exoritur, quæ eſt virtus ſumma & ſapientia: & in quo omnia pater diſ-
poſuit ab æterno, per quem fecit & ſecula, factáque gubernat & ordinat ad gloriam ſuam, D
partim per naturam, partim per gratiam, partim per iuſtitiam, partim per miſericordiam:
Auguſtinus epiſt. 66. & lib. de hæreſib. ad quod vult Deū. vt nihil ita in hoc mundo inordinatum relinquat. Vnde Augu. Sicut ſplendor ex ſubſtantia ſolis naſcitur, ita & filium ex ſubſtantia patris genitum intelligamus. Et ſicut non eſt ſol aut ignis prius ſplendore ſuo: licet ex ipſo naſcatur: ſed ex quo ſol aut ignis proceſſit: ſimul cum eo & ſplendor eius apparuit. Nec dici poteſt ſplendor ſole vel igne poſterior (cùm tamen vt dixi) ex ipſo naſcatur. Si ergo in creaturis aliquid inuenitur quod & naſ-
Natum nō poſterius genitore ſuo. catur, & poſterius non ſit genitore ſuo, cur hoc à creatore fieri poſſe deſperes, ſicut ſplendor ex ſole natus replet orbem terrarum, & tamen à genitore ſuo non abſcinditur, aliquando nec recedit: ita & filius à patre genitus vbique dum ſit in patre ſemper permanet. Et ſicut ſubſtantialiter ſplendor in ſole eſt, & ſol in ſplendore: ita ſubſtantialiter pater in
filio & filius in patre eſt. Et ſicut ſoli & ſplendori vna ſubſtantia dum ſit, non tamen vna E
perſona, quia nec ſolem ſplendorem eſſe, nec ſplendorem dicimus ſolem: ita & pater & filius cùm ſint vnius eſſentiæ, non tamen vnius ſunt perſonæ. Et ſicut ſol ſplendore calefacit & illuminat, & ſiccat, & ſoluit, & excādidat, & denigrat, & omnia quæ ei à Domino iniuncta ſunt operatur: ita & patrem per vnigenitum filium ſuum omnia legimus fuiſ-
Auguſtinus lib. 10. de ciuitate. cap 29. ſe operatum. Secundum eundem Auguſtinum hoc initium ſancti Euangelij quidam Platonicus aureis literis præſcribendum: & per omnes eccleſias in locis eminentiſſimis præponendum eſſe dicebat.
Euangeliū

ORATIO.

DOmine Deus pater omnipotens, qui coæternum & coæqualem, & conſubſtantialem, tibi ante omnia ſecula filium ineffabiliter genuiſti: cum quo atque ſpiritu ſancto omnia viſibilia & inuiſibilia, ac me miſerum peccatorem inter omnia creaſti, te adoro, te laudo, teque glorifico: eſto propi-

tius

A *tius mihi peccatori: & ne deſpicias me opus manuum tuarum, ſed ſalua & adiuua me propter nomen ſan-
ctum tuum. Operi manuum tuarum dexteram porrige, carnali fragilitati ſuccurre. Qui me feciſti, refice in-
fectum vitiis: qui me formaſti, reforma corruptum peccatis, vt ſecūdum magnam tuam miſericordiam ſal-
ues animam meam miſeram. Amen.*

De inuentione remedij pro ſaluatione generis humani: & natiuitate virginis Mariæ. • CAPVT II.

IN principio cùm Lucifer creatus eſſet, erexit ſe cōtra Deum creatorem *Luciferi*
ſuum, & in ictu oculi de excelſo cœlorum proiectus eſt in infernum. Et *caſus.*
ob hanc cauſam decreuit Deus genus humanum creare, vt per ipſum
poſſet caſum Luciferi & ſociorum eius reſtaurare: quapropter diabolus
B homini inuidens ipſi inſidiabatur, & ad præcepti tranſgreſſionem ipſum
inducere nitebatur: & quoddam genus ſerpentis ſibi eligebat, qui tunc *Serpentis*
erectus gradiebatur, & caput virgineum habebat. In hunc fraudulentus deceptor intra- *genus.*
uit, & per os eius loquens verba deceptoria mulieri narrauit, ac eam decipiens ſuper om-
ne genus humanum mortem induxit. Et oportebat nos omnes carcerem inferni ingredi,
de quo non poteramus alicuius † adiutorio eripi. Sed tandē pater miſericordiarum & do- *† ſubaudi,*
minus totius conſolationis clementer reſpexit ſtatum noſtræ damnationis, & nos per ſe- *puri homi-*
metipſum liberare decreuit, ſuper quo ſignum nobis per oliuam dedit, quā columba in- *nis.*
cluſis in arca afferebat, quę miſericordiam Dei futuram incluſis in limbo prætendebat.
Non ſolùm enim his qui in arca erant miſericordia promittebatur, ſed & toti mundo ſi-
gnum ſalutis in oliua dabatur, & hoc idem Deus præmonſtrauit nobis in multis aliis fi- *Oliua ſa-*
C guris. A principio autem conditionis noſtræ Adam in agro Damaſceno iuxta Ebron de *lutifera.*
terra formato, & à domino in paradiſum voluptatis tranſlato, ac Eua in paradiſo de coſta *Adę plaſ-*
Adæ dormientis facta, & pro conſorte ei data, ipſiſq; primis parentibus in paradiſo ad *matio.*
operandum & cuſtodiendum collocatis, & dehinc propter ligni vetiti eſum per diuini
ſecreti ſeueritatem expulſis, ſuperna miſeratio non deſtitit homines incitare ad bonum
per occultos inſtinctus, nec diſtulit hominem errabundū ad pœnitētiam reuocare, ſpem
venię dando per repromiſſum ſaluatoris aduentum. Et ne fortè per ignorātiam & ingra- *Humanum*
titudinem tanta Dei dignatio noſtrę ſaluti foret inefficax, in quinq; huius ſeculi ętatibus *genus ad*
per patriarchas, iudices, ſacerdotes, reges, & prophetas, ab Abel iuſto vſque ad Ioannem *ſpem veniæ*
Baptiſtam, filij ſui aduētum pręnunciare, repromittere, & pręfigurare non deſtitit: vt per *erigitur, ab*
multa milia temporum & annorū, magnis & variis multiplicatis oraculis, & intelligētias *Abel vſq;*
D noſtras ad fidem erigeret, & affectus per nimia & viua deſideria inflāmaret. Vnde Leo Pa- *ad Ioānem*
pa: Ceſſent illorum querelę qui de dominicæ natiuitatis tarditate cauſantur, tāquam prę- *Baptiſtam.*
teritis tēporibus nō ſit impēſum, quod in vltima mundi ætate ſit geſtum. Verbi incarnatio *Leo ſerm. 9.*
hoc cōtulit faciēda quod facta, & ſacramētum ſalutis humanæ in nulla vnquā antiquitate *de natiui-*
ceſſauit. Quod prædicauerūt Apoſtoli, hoc annunciauerūt prophetæ. Nec ſerò eſt imple- *tate Domi-*
tū, quod ſēper eſt creditum. Sapientia verò & benignitas Dei, hac ſalutiferi operis mora, *ni.*
capaciores nos ſuæ vocationis effecit, vt quod multis ſignis, ac multis vocibus, multiſque
myſteriis, per totfuerat ſecula nunciatum, in his Euangelij diebus non eſſet ambiguū. Et
natiuitas ſaluatoris tanto conſtantiorē in nobis gigneret fidē, quāto prædicatio eius & an-
tiquior pręceſſiſſet & crebrior. Non itaq; nouo cōſilio Deus humanis rebus nec ſera mi- *Gratia Dei*
ſeratione conſuluit, ſed à cōſtitutione mūdi vnam eādemq; omnibus cauſam ſalutis inſti- *per natiui-*
E tuit. Gratia enim Dei qua ſemper eſt vniuerſitas iuſtificata ſanctorū, aucta eſt Chriſto na- *tatem Chri-*
cēte non cœpta. Et hoc magnū pietatis ſacramentū, tam potens etiam in ſuis ſignificatio- *ſti aucta,*
nibus fuit, vt non minus adepti ſint qui illud credidêre promiſſum, quàm qui ſuſcepêre *non cœpta.*
donatū: Hæc Leo Papa. Et nota ſecūdum Aug. quòd Chriſtus non prius venit niſi homo *Aug. lib.*
de lege naturali & ſcripta prius cōuinceretur: quia ſi Chriſtus ſtatim veniſſet, diceret ho- *2. quæſt. ex*
mo quòd per legem naturalem ſaluari poterat, & ſuperfluū crederet aduētum Chriſti, ſi- *vtroque te-*
militer dicere poterat de lege ſcripta. Sed comperto quòd nō ſic ſaluari poterat, cùm om- *ſtamento*
nes ad inferos deſcenderunt, tunc venit ipſe: quia tunc erat tempus miſerēdi, & prius ve- *quæſt. 83.*
nire non fuit neceſſe, quia non prodeſt medicina ſpiritualis ſine affectu recipientis. Nec *Chriſtus*
poſterius venit, ne fides & ſpes ex promiſſa incarnatione perirēt. Si enim tardaſſet venire, *cur non*
quotidie decreuiſſent, & tepuiſſent ſecundū eundem Auguſtinum, magnum deſiderium *prius, nec*
habebant antiqui videre Chriſtum. Sciebant enim illum eſſe vēturum, & non ſolùm pa- *poſterius*
venit.
Ibid.

triarchæ & prophetæ,ſed etiam omnes qui piè viuebãt deſiderantes dicebant: O ſi hîc me A
inueniet illa natiuitas? O ſi quod credo,videbo oculis meis? Si ergo fideles iſti tantùm de-
ſiderabant,tamq́; deuoti erant Chriſto adhuc venturo,quid faciendum eſt iam ſuſcepto?
Sed væ nobis miſeris huius moderni temporis, qui nec tantum afficimur ad gratiam ex-
Bern. ſerm. 2. in Cãtic.
hibitam,quantum antiqui afficiebantur ad promiſſam. Vnde Bern. Deſiderium ſuſpiran-
tium Chriſti præſentiam frequentiſſimè recogitans compungor & confundor in memet-
ipſo,& nunc vix contineo lachrymas, ita pudet tẽporis torporiſq́; miſerabilium tempo-
rum horum. Cui nanq; noſtrum tantum ingerat gaudium huius gratiæ exhibitio, quan-
tum accenderat veteres deſiderata ſola promiſſio? Hæc Bernardus.

Ætas mũdi ante Chriſti natiuitatem.
Cùm igitur per longiſſima tempora circa ſpacium quinque milium & ferè ducento-
rum annorum miſerabiliter iaceret genus humanum, & nullus propter peccatum primi
hominis ad æternam beatitudinem aſcendere poſſet: ad primum beatiſſimi ſpiritus com- B
patiẽtes tandẽ ruinæ, ac de ſua ſolliciti reſtauratione, licet pluries antea, tamen aduenien-
te plenitudine temporis inſtãtius & deuotius Domino ſupplicauêre. Vnde miſericordia
Miſericordia & iuſtitia contentio.
pulſabat viſcera patris vt ſubueniret, ſecũ habens pacem: ſed contradicebat veritas, ſecum
habẽs iuſtitiam,& inter eas magna controuerſia facta eſt prout narrat Bern. longo ſermo-
ne de annũciatione: ſed dicti ſui ſumma hæc eſt. Dicebat miſericordia Deo: Eget miſera-
Bern. ſerm. 1 de Annũciatione Domini.
tione diuina creatura rationalis, quoniam miſera facta eſt,& valdè miſerabilis, venit tem-
pus miſerẽdi eius. Econtrà veritas dicebat: Quæſo domine impleri ſermonem quem lo-
cutus es. Totus moriatur Adam cum omnibus qui erant in eo, quando præuaricando po-
mum vetitum guſtauit. Dixit miſericordia: Vt quid me domine feciſti? Scit enim ipſa ve-
ritas, quòd ego perij ſi nunquam miſereris. Econtrà veritas: Si prædictam tuã ſententiam
præuaricator euaſerit, periit veritas tua & non permanet in æternũ. Fuit autem hæc quæ- C
ſtio per patrem miſſa ad filium. Veritas autem & miſericordia coram eo eadem dicebãt.
Non videbatur quomodo circa hominem poſſet miſericordia & veritas ſimul conſerua-
ri. Scripſit autem rex ſententiam ſic continentem: Hæc dicit, Perij ſi Adam non moriatur.
Et hæc dicit: Perij ſi miſericordiam non conſequatur. Fiat mors bona,& habet vtraque vt
poſtulat: & quòd Adam moriatur, & miſericordiam conſequatur. Obſtupuerunt omnes
in verbo ſapientiæ, & conſenſerunt quòd moriatur Adam miſericordiam conſequendo.
Sed quærũt quomodo mors poſſit fieri bona, cùm horribilis ſit ipſo auditu? Reſpõdit rex:
Mors quomodo bona.
Mors peccatorum peſſima, ſed ſanctorum eſt præcioſa,& vitæ ianua. Inueniatur ergo qui
Pſal. 33.
ex charitate moriatur non obnoxius morti, & ſic mors non poterit tenere innoxium, ſed
faciet in ea foramen per quod tranſeant liberati. Placuit ſermo: Sed vbi, aiunt, talis poterit
inueniri? Circuit ergo orbem terrarum veritas,& nemo mundus à ſorde, nec infans vnius D
Iob. 15.
diei. Sed & miſericordia perluſtrat cœlum,& neminem inuenit qui ſufficientem ad hoc
habeat charitatem. Ei ergo hæc victoria debebatur, quo nemo maiorem charitatẽ habe-
ret, vt animam ſuam pro ſeruis inutilibus poneret. Redeunt itaque ad conſtitutum diem
anxiè plurimum non inuento quod deſiderabant. Tandem ſeorſum pax eos cõſolans di-
Pſal. 52.
xit: Neſcitis quia non eſt qui faciat bonum, non eſt vſq; ad vnum. Qui dedit conſilium, fe-
Gen 6.
rat auxiliũ. Intellexit hoc rex,& ait: *Pœnitet me feciſse hominem.* Pœna, inquit, tenet me. Pœ-
nam ſuſtinere incumbit mihi pro homine quẽm creaui. Et vocato angelo Gabriel dixit:
Zach. 9.
Vade dic filiæ Sion, Ecce rex tuus venit. Feſtinauit ille & ait: Adorna thalamum tuum, & ſuſci-
pe regem: Hęc Bernard. Vides ergo quàm magni periculi,& quantum fuit peccatum, &
quàm magna difficultas ſit inuenire remedium. In hoc itaq; conſenſerunt prædictę vir-
Pſal. 84.
tutes,& tunc impletum eſt illud propheticum: *Miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi, iuſtitia* E
Leo ſerm. 8. de natiuitate Domini.
& pax oſculatæ ſunt. Vnde & Leo papa: Quia non ita in primum hominem diabolus violẽ-
tus extiterat, vt eum in partes ſuas ſine arbitrij conſenſione transferret: ſic deſtruendũ fuit
peccatum voluntarium & hoſtile conſilium, vt dono gratiæ non obeſſet norma iuſtitiæ.
Remedium vnicum.
In totius igitur humani generis ſtrage communi, vnum ſolum fuit remedium, ſub diuinę
rationis occulto, quod poſſet ſubuenire proſtratis, ſi aliquis filiorum Adam originalis prę-
uaricationis alienus atque innocens naſceretur, qui cæteris exemplo prodeſſet & merito.
Sed quia hęc naturalis generatio non ſinebat dominus Dauid, factus eſt filius Dauid: &
Anſelmus de excellentia B. Virginis cap. 6. tom. 3.
de promiſſi generis fructu proles eſt orta ſine vitio: Vnde etiam Anſel. Natura noſtra ad ſi-
militudinem Dei in principio creata fuit, quatenus indeſinenter ipſo Deo frueretur, &
eius gloria ſine omni corruptione & mutabilitate aliquando potiretur. Hoc tam grande
bonum ſtatim in primis parẽtibus perdidit, atque in huius mundi miſerias infelix & prę-

ceps

A ceps ruit in ęternas miſerias, decurſo vitę labētis articulo multo infœlicius ruitura. Tran-
ſierunt multa ſecula, & damnationis ipſius immanitas ſuper omnes filios hominum eſt
in deterius roborata. Nec enim ſummi ſapientia Dei vllam in maſſa creationis humanæ
viam inuenit, per quam vt depoſuerat in mundum veniens tam luctuoſę perditioni ſub-
ueniret, donec ad iſtam de qua loquimur virginem ventū eſſet. Sed hæc mox vt in mun- *Marię lau-*
dū venit, per humanæ generationis lineam, tanta omnis boni virtute atq; conſtantia per-
fectè reſplenduit, vt eam ipſa ſapientia Dei verè dignam iudicaret, per quā in hominē ve-
niens, non tantūmodò reatum primorū hominū, ſed & totius mundi peccata deleret, at-
que diabolum ſui operis inimicum cum ſuis elideret, necnon damna patriæ cœleſtis ho-
minē illuc reducēdo reintegraret. Quis igitur iſta perpendens æſtimare queat qua laude
digna ſit: quæ tantorū bonorum ſola præ cunctis mediatrix effici meruit? Hæc Anſel. Nec
B fuit iſta virgo ſubitò & caſu inuenta, ſed ab æterno prædeſtinata. Vnde Damaſ. Ipſa Dei *Damaſce-*
genitrix ab æterno etiam præuiſo tempore Dei conſilio prædeterminata, & diuerſis ima- *nus lib. 4.*
ginationibus & ſanctificationibus prophetarum per ſpiritum ſanctum præimaginata & *de Fide*
pręędicata fuit. Exurgamus ergo in gratiarum actiones, & pro tanta Dei circa nos digna- *cap 15.*
tione laudes referamus cum Anſelmo, dicentes: Adoramus te Chriſte rex Iſraël, lux gen- *Maria ab*
tium, princeps regum terrę, Domine ſabaoth, virtus Dei omnipotentiſſima. Adoramus *æterno præ-*
te precioſum noſtræ redemptionis precium, hoſtiam pacificam, quæ ſola odoris tui inæ- *deſtinata.*
ſtimabili ſuauitate patrem, qui in altis habitat ad reſpiciendum humilia inclinaſti, & fi- *Anſelmus*
liis iræ placabilem reddidiſti. Tuas Chriſte miſerationes prædicamus, tuæ ſuauitatis me- *in ſpeculo*
moriam cum abundantia eructamus, tibi Chriſte ſacrificium laudis immolamus, pro *Euangelici*
multitudine bonitatis tuæ quam oſtendiſti nobis ſemini nequam filiis ſceleratis & perdi- *ſermonis,*
C tis. Cùm enim adhuc eſſemus inimici tui Domine, & antiqua mors in omnē carnem ini- *cap. 2. to. 3.*
quum exerceret Dominum, cui omne ſemen Adam lege primordialis culpæ obnoxium
erat, recordatus es vberrimæ miſericordiæ tuæ, & proſpexiſti de ſublimi habitatione tua
in hanc vallem plorationis & miſeriæ. Vidiſti Domine afflictionem populi tui, & tactus
dolore charitatis intrinſecus, appoſuiſti cogitare ſuper nos cogitationes pacis & redem-
ptionis: Hæc Anſelmus.

Tacitis autem illis quæ ab initio omnis creaturæ vſque ad ſancti filij ſui aduentum de
hac beata virgine prophetata ſunt, tam per eos qui ante legem, quàm per eos qui ſub lege
iuſti fuerunt: de natiuitate ipſius quam quidem ex linea generationis humanæ deſcēdiſſe *Maria na-*
ſcimus, & magna quædam atque miranda ſignorum indicia præcurriſſe credimus, conſe- *tiuitas.*
querer aliqua videamus. Virgo itaq; glorioſa ex qua incarnatio filij Dei eſt facta, de tribu
D Iuda, & ſtirpe Dauid eſt orta. Nam, vt ait Auguſt. dignum atque conueniens erat cœleſti *Augu. lib.*
myſterio, vt eadem Maria quæ mater Dei ſecundum carnem eſſe meruit, & ex regali ge- *2. de conſen*
nere, & ex ſacerdotali origine naſceretur: de qua filius Dei, qui rex & ſacerdos æternus *ſu Euan-*
eſt, corpus humanæ carnis aſſumpſit. Anno autem imperij Auguſti circiter xxvij. nata eſt *geliſt. ca. 2.*
glorioſa virgo Maria, ex patre Ioachim de nazareth, ex matre Anna de Sephor oppido di- *Maria*
ſtāte ad duas leucas de Nazareth, ambobus iuſtis ante Deum. Qui per annos viginti pro- *ſtirps.*
le carentes, pro habenda ſobole orauerunt, vouentes ſe illam Domino oblaturos. Cùm
autem videret Iſachar ſacerdos, Ioachim inter conciues ſuos cum oblatione aſſiſtere,
ſpreuit illum improperās ſterilitatem. Qui improperij pudore ad paſtores pecorum ſuo-
rum ſe contulit, ibique apparuit ei angelus Domini confortans eum, & dicens orationes
eius exauditas, & eleemoſynas aſcendiſſe in conſpectu Dei. Tertiam enim partem ſub- *Ioachim*
E ſtantiæ ſuæ dabat pauperibus, & tertiam templo & templi miniſtris, de alia tertia viuebat *eleemoſynę.*
cum domo ſua. Et ait ei angelus: Ecce vxor tua, pariet tibi filiam, vocabiſque nomen eius
Mariam. Conſecrata erit Domino vt vouiſti, & ſpirituſancto replebitur ex vtero matris *Maria pur-*
ſuę, & in templo Domini erit conuerſatio eius. Eademque angelus nunciauit Annæ. Mo- *gata, ſed*
nituq; angelico ambo aſcenderunt in Hieruſalem, & debitas gratias Domino perſoluen- *magis præ-*
tes in templo, regreſſi ſunt ad propria. Concepitq; Anna & peperit filiam, quam vocauit *ſeruata aſ-*
Mariam. Ab originali autem quodam priuilegio ſingulari in matris vtero purgata fuit: *ſeritur ab*
Vnde Bern. Eſt itaq; virgo Maria bonorum titulis cumulata, quę proculdubio antè fuit *originali*
ſancta quàm nata. Ego puto quòd copioſior ſanctificationis benedictio quàm in alijs ſan- *culpa.*
ctificatis ab vtero in eam deſcenderit: quę non ſolùm ipſius ortum ſanctificaret, ſed vitam *Bern. epiſt.*
eius deinceps ab omni peccato conſeruaret immunem. Decuit nimirum vt ſingulari pri- *174. ad ca-*
uilegio vitam abſque peccato duceret, quę dum peccati mortiſq; perēptorē pareret, vitę *nonicos Lug-*
dunenſes.

Maria quādoque potuiſſet venialiter peccaſſe.

iuſtitiæq; munus plus omnibus obtineret. Hæc Bernardus, vnde dicit Auguſt. quòd bea- A
ta virgo ante conceptionem filij Dei ſanctificata fuit, quòd peccare venialiter potuit: ſed
poſt conceptionem filij Dei nec mortaliter nec venialiter peccare potuit. Ipſa autem glo-
rioſa virgo Maria, cùm trium eſſet annorum portabatur ad templum, & à parentibus in
tẽplo oblata, intra ſepta tẽpli cum aliis virginibus collocata, vt literas diſceret, & domino

Maria præſentatio.

ſeruiret, ibidemq; vſq; ad annum .xiiij. permãſit. Sed accelerato in ea diuinæ rationis vſu,
quando parẽtes eam in tẽplo dimiſerunt, extunc ſtatuit in corde ſuo Deum habere in pa-
trem, & fecit ſe doceri Dei legẽ, ac deuotè & frequẽter cogitabat quid poſſet facere Deo
gratum, vt ſibi gratiam ſuam dare dignaretur. Petebat verò affectuoſè à Deo gratiam ob-

Petitiones & preces Mariæ.

ſeruandi mandata & præcepta legis, & vt faceret eam amare omnia quæ ipſe amat, & odi-
re omnia quæ ipſe odit. Petebat quoque omnes virtutes, per quas efficeretur gratioſa ante
conſpectum ſuũ, & melius ac melius in Dei opere proficiebat. Omni tempore contẽpla- B
tioni aut orationi, aut lectioni, aut operationi ſe dabat: pro ſalute generis humani ſine in-
termiſſione orabat: ſcripturas de aduentu Chriſti frequenter legebat: & quicquid in ſcri-
pturis de incarnatione Dei inueniebat, hoc oſculãdo & amplexando dulciter relegebat.

Mariæ profectus.

Fiebat vt in vigiliis inueniretur prior, in ſapientia Dei eruditior, in humilitate humilior,
in carminibus Dauidicis elegãtior, in charitate gratioſior, in puritate purior, in omni vir-
tute perfectior, erat enim conſtans & immobilis. Et cùm quotidie melius tranſiſſet, hanc
iraſcentem nullus vidit vel audiuit. Omnis ſermo eius ita erat gratia plenus, vt in lingua
eius agnoſceretur Deus. Et erat ſollicita circa ſocias ſuas, ne aliqua ex eis in vllo ſermone
offenderet: ne aliqua in riſu vocem ſuam exaltaret: ne aliqua iniurioſa vel ſuperba circa
parẽ ſuã exiſteret, & ne in aliquo peccarent: ſine intermiſſione benedicebat dominum. Et
ne fortè in ſalutatione ſua à laudibus Domini tolleretur, ſi quis eam ſalutabat, ipſa pro re- C

Deo gratias, vnde ortum. Votũ virginitatis primum. Ambr. lib. 2. de Virginibus. Mariæ vita.

ſalutatione Deo gratias reſpondebat. Deniq; primùm ab ipſa exiuit, vt dum homines ſan-
cti ſalutantur, Deo gratias dicant. Ipſa etiam prima omnium de ſeruanda virginitate, niſi
Deus aliter ordinaret, votum vouit: quod nulla ab initio ſeculi, ex quo hîc factus eſt mun-
dus, Deo obtulit, tam prudenter, tam humiliter, tam deuotè ſe habebat, quòd vita ipſius
exemplũ viuendi cunctis præbebat: vnde de vita eius ſic ſcribit Ambro. Sit nobis tanquã
imagine deſcripta vita Mariæ, ex qua velut ſpeculo refulget ſpecies charitatis, & forma
virtutis. Virgo erat corpore & mẽte, corde humilis, verbis grauis, animo prudẽs, loquen-
di peritior, legendi ſtudioſior: non in incerto diuitiarum, ſed in prece pauperis ſpem repo-
nens. Intenta operi, verecunda ſermone: arbitrum mentis non hominẽ, ſed Deum quæ-
rere: nullum lædere, omnibus bene velle: maioribus aſſurgere, æqualibus nõ inuidere: ia-
ctantiã fugere, rationem ſequi, amare virtutem. Quando illa vel nutu læſit parentes? quã- D
do faſtidiuit humilem? quando irriſit debilem? quando vitauit inopem? Nihil toruum in
oculis, nihil procax in verbis, nihil inuerecundum in actu. Non geſtus fractior, non inceſ-
ſus ſolutior, non vox petulantior. vt ipſa ſpecies corporis ſimulachrum fuerit mentis, &
forma probitatis. Talis enim fuit Maria, vt eius vnica vita omnium diſciplina ſit. Si igitur
actor non diſplicet, opus probemus: vt quicunque ſibi exoptat præmium, imitetur exem-

Mariæ puritas. Anſelmus lib. de excellentia B. Virginis cap. 3.

plũ. hæc Ambro. Vnde & Anſel. Nota igitur & infantiles annos exuta, quàm caſtè, quam
ſanctè, quàm Deo dignè vitam inſtituerit, ac inſtitutam egerit, vel cogitatu queat conie-
ctare. Nulli deniq; dubium, caſtiſſimũ corpus, & ſanctiſſimam animã eius funditus fuiſſe
ab omni macula peccati iugi angelorũ cuſtodia protectã: vtpote aulam quam ſuus & om-
nium creator Deus corporaliter inhabitaturus, & ex qua hominẽ ſuæ perſonę vnitatem
ineffabili fuit operatione ſumpturus? Et quid mirũ? Nam & inter homines vſus obtinuit E
(ſi tamẽ cœleſtibus ad terrena poteſt eſſe cõparatio vlla) vt cùm præpotens aliquis, vel per-
ſona diues aliquò vadit hoſpitaturus: clientes procurẽt locum, muniant, mundent, ornẽt,
atque cuſtodiant, quò venienti Domino ſuo aptus ad habitandũ, & congruus fiat. Quòd
ſi talis apparatus ſit pro aduentu terreni hominis, & momentaneæ poteſtatis, qualis pu-

Conceptionis Mariæ figura. Aſtiagis filia. Hiſt. ſcholaſtica in Danielem cap. 16.

tamus apparatus omnis boni fiebat pro aduentu cœleſtis & æterni regis in corde ſacra-
tiſſimæ virginis, quę illum non ſolùm erat in ſemetipſam tranſitiuè hoſpitatura, ſed etiam
ex ſubſtantia ſua hominem factum paritura? Hæc Anſel. Conſidera hic attentè virtutes
& mores virginis Mariæ, & pro poſſe tuo etiam imitari ſtude. De Mariæ conceptione &
ſanctificatione ẽſt ſciẽdum, quòd cùm Deus humanã naturam aſſumere decreuiſſet, cõ-
gruum fuit vt matrẽ de qua naſceretur præmitteret. Et hæc per filiam regis Aſtiagis præ-
figurata fuit, qui (vt in ſcholaſtica hiſtoria dicitur) in viſione vidit quòd de vtero filiæ ſuæ

vitis

A viris pulchra creſcebat, quæ frõdibus & floribus ſe dilatabat, & fructum proferens totum
regnum ſuum obumbrabat. Dictũque eſt ei, quod de filia ſua rex magnus naſciturus erat,
quæ poſt hæc Cyrum regem generauit, qui filios Iſraël de captiuitate Babylonica libera- *Cyrus.*
uit. Ita Ioachim dictum eſt, quòd filiam gigneret quæ Chriſtum regem portaret, qui nos
de captiuitate diabolica liberauit: qui & vera vitis fuit, & totum mundum obũbrauit. Ipſa
etiam præfigurata fuit per fontẽ ſignatum in horto concluſo poſitũ: quia eam concluſam *Hortus cõ-*
in vtero matris ſpiritusſanctus ſanctificauit, & ſigillo ſanctæ trinitatis ſic cõcluſit & ſigna- *cluſus, &*
uit, quòd in eam nunquam aliquid coinquinatum introiuit. Hæc etiam præfigurata fuit *fons ſigna-*
per ſtellã Balaam, qui promiſit quòd de Iacob orietur ſtella, per quam figurabatur Ma- *tus.* *Num. 24.*
ria fluctuantium ductrix & adiutrix ſingularis & præcipua: ſine qua ſtella non poteramus *Stella Ba-*
hoc feruidum mare pertranſire: nec ad portum cœleſtis patriæ peruenire. Ipſa etiam bea- *laam.*
B ta virgo, quo ad ſuam natiuitatem, præfigurata fuit per virgam de radice & ſtirpe Ieſſe *Virga Ieſſe.*
patris Dauid egreſſam: de qua flos amœniſſimus, ſcilicet Chriſtus aſcendit: ſuper quam
ſeptiformis gratia ſpiritusſancti requieuit. Quomodo autem florem producit, præfigura-
tum fuit in porta clauſa quam dominus Ezechieli monſtrauit, quæ nunquam aperiri de- *Porta clau-*
bebat, ſed Dominus ſolus per eam clauſam tranſire volebat. Ipſa etiam præfigurata fuit *ſa.*
per templum quod Salomon Domino ædificauit. Hoc templum erat conſtructum mar- *Templum*
more candidiſſimo, & ornatũ intrinſecus auro mundiſſimo: ſic Maria erat albiſſima can- *Salomonis.*
dore, puriſſimæ caſtitatis, & ornata intrinſecus auro perfectiſſimæ charitatis. Oblatio ve-
rò Mariæ in templo fuit præmonſtrata per menſam Solis in ſabulo, de qua menſa dicitur *Menſa So-*
in ſcholaſtica hiſtoria: Piſcatores enim quidam rete in mare mittẽtes, caſu mirabili men- *lis, figura*
ſam auream extraxerunt, quæ ipſi Soli materiali quem gens illa tanquam Deum coluit *oblationis*
C oblata fuit in templo, quod ibidem in littore maris in ſabulo conſtructum erat. Per illam *Mariæ in*
menſam, quæ in templo Solis materialis eſt oblata, bene eſt Maria figurata, quæ vero Soli, *templo.*
id eſt, ſummo Deo, & in templo Solis æternalis eſt oblata. Et pulchrè per menſam Maria
eſt figurata, quia per eam cœleſtis eſca nobis eſt collata: nam ipſa filium Dei Ieſum Chri-
ſtum nobis generauit, qui nos ſuo corpore & ſanguine refocillauit. Item præmonſtrata
fuit per Iephte filiam, ſed illa ex abrupto & indiſcretè oblata, Deo poſtea ſeruire nequi- *Iephte filia.*
uit, Maria verò ritè & diſcretè oblata, poſt oblationem ſuam ſemper Domino ſeruiuit. Il-
la poſt victoriam hoſtium temporalium, pro gratiarũ actione, Maria ante victoriam pro
victoriæ hoſtium temporalium collocatione. Qualiter autem Deo ſeruiuit, & quam vi-
tam habuit, hoc in horto illo ſuſpenſo demonſtratum fuit, quem rex Perſarum vxori in *Hortus pẽ-*
alta ſtructura plantauit: de quo patriam ſuam de longè contemplari affectauit, per quam *ſilis.*
D contemplatiua vita Mariæ deſignatur, quæ in templo Domini contemplationi inſiſtens,
patriam cœleſtem ſemper contemplabatur.

ORATIO.

O VIRGO virginum Maria, quæ nec primam ſimilem viſa es, nec habere ſequentem, quæ prima inter feminas ſeruandæ virginitatis votum vouiſti, & glorioſum munus Deo obtuliſti, cùm hoc à nullo homine nec verbo didiciſſes, nec exemplo ad imitationem inuitata fuiſſes, hácque virtute & cæteris ornata Deo placuiſti, & viuendi exemplum omnibus reliquiſti. Deprecor bonitatem tuam immenſam, vt tu ſummum meum ſolatium dirigas vitam meam, méque tuas virtutes & exempla pro poſſe imitari facias, & gratiam tuam ſemper mihi adeſſe concedas: Amen.

De deſponſatione Mariæ. CAPVT III.

E VIrgo itaque Domini Maria cum ætatis proceſſu quotidie etiam in vir- *Maria ad*
tutibus proficiebat: & quia pater & mater eam dereliquerant, Dominus *14. annum*
eam aſſumpſit. Quotidie nanq; ab angelis frequentabatur, quotidie di- *prouectio.*
uina viſitatione fruebatur, quæ eam à malis omnibus cuſtodiebat, & bo-
nis omnibus redundare faciebat: itaque ſic vſque ad annum decimum
quartum peruenit. Tunc pontifex publicè denunciauit, vt virgines
quæ in templo conſtitutæ hanc ætatem impleſſent, domum reuerterentur, ac nu-
ptiis operam darent: cui mandato cùm ceteræ pronæ paruiſſent, ſola virgo Maria
hoc ſe facere non poſſe reſpondit. Siquidem & parentes ſuos ſe dixit Domini ſeruitio
mancipaſſe, & inſuper ſeipſam Domino virginitatem vouiſſe. Pontifex igitur in anguſtia
poſitus, cùm neque contra ſcripturam quæ dicit: Vouete & reddite, votum infrigendum *Pſal. 75.*

Conſilium ſuper Maria voto. putatet,neque morem genti inſuetum introducete auderet: conſilium habuit cum primoribus quid eſſet faciēdum:omnibúſque in communi placuit dominum ſuper hoc eſſe conſulendum. Et cæteris quidem orationi incumbentibus, pontifex ex more ad conſulendum dominum acceſſit. Nec mora & cunctis audientibus de propiciatorij loco vox facta eſt Eſaiæ vaticinio tequirendum eſſe,cui virgo commendari & deſponſari debetet: A

Eſaia 11. illo ſcilicet, *egredietur virga de radice Ieſſe &c.* Cunctóſque de domo & familia Dauid nuptiis habiles non coniugatos,virgas ſuas ad altate iuſſit afferte.Etat autem intet cæteros homo

Ioſeph virga floruit. nomine Ioſeph,qui cùm virgam ſuam attuliſſet, & ipſa illicò flotem getminaſſet, atque in eius cacumine columba de cœlo veniens conſediſſet,liquidò omnibus patuit ipſi virginem deſpōſandam fore. Vnde in Numer. legitur, quòd Moyſes inuenit virgam Aaron

Num. 17. getminaſſe, & turgentibus gemmis flores erupiſſe,qui foliis dilatatis in amigdalas deformati ſunt.

Virga cōparatur Maria. Pet iſtam intelligi poteſt beata virgo, quæ inſtar virgæ fuit gracilis pet paupertatem,& flexibilis per humilitatem,& recta per intentionem & charitatem. Iſta virgo inuenta eſt gemmis turgentibus,quando filium Dei in vteto ſuo cōcepit: ex qua flores fructiferi eruperunt,quando Dei filius ipſa manente virgine natus fuit. Nam ſicut flos non violat arborem,ſed otnat;ſic Dei filius non violauit virginem,ſed magis donis & gratiis B

Chryſoſt. adornauit,ſecūdum Chryſoſtomum. Hæc virga eſt quæ in tabernaculo teſtimonij poſita, ſine humote terræ fructum nucis getminauit:quia ſine viti ſemine filium ædidit,qui tanquam nux ligno paſſionis adhæſit. Et bene,nunc flos,nunc fructus dicitut: quia ſecūdum

Ambr. lib. 2. in Lucā cap. 1. Ambtoſium, Veluti boni atboris fructus pro noſtræ virtutis proceſſu, nunc flotet, nunc fructificat in nobis,nunc tediuiua corporis reſurrectione reparatur. Ideò etiam alibi flos, alibi fructus dicitur:quia in vtriuſque teſtamenti paginis ita prædicatur,flos in litera,fru-

Flori comparatur Chriſtus. ctus in ſpiritu. Flos in lege,fructus in graria & veritate. Flos in priori tabetnaculo,fructus in ſecundo. Flos in obſeruatione carnalium ſacrificiorū,fructus in ſpitituali intelligentia myſteriorū. Sicut enim in flote fructus ptænunciatut,ſic in illis cerimoniis Chriſtus venturus ſignificabatut. Patet itaque quòd Chriſtus flos dicitut in prophetica veteris teſtamenti promiſsione,qui & fructus vocatur in noui teſtamēti gratiæ perfectione. Sed ſicut fructus non apparet virente flote, ita nec Chriſti veritas patuit carnali obſeruatione manēte. Ateſcēte verò flore,fructus videtur: quia decidente lege,gratia & veritas per Ieſum C

Deſponſatio Mariæ. Chriſtum facta tenetut. Igitur virgo domini cum quibuſdam virginibus collactaneis ſuis quas ob mitaculi oſtenſionem,& pudoris ſui cuſtodiā à ſacerdote accepetat: ad domum parentum in Nazateth teuerſa eſt,habens ſecū more ſolito ſui pudoris cuſtodes & teſtes,

Hiero. ſermo. de Aſſumptione. tomo 4. ſine quo nūquam ptoceſiit. Vnde Hieronymus: Cùm ea ſemper ſingularū virtutum pudicitia comes irremota manſit, quia omnino pudor indiuiduus virginitati eſſe debet, ſine quo caſtitas vera ſeruari non poteſt. Nūquam igitur beata Maria ſine pudotis ſui cuſtode ptoceſsit. Ioſeph quoque ſeceſsit ibidem,& mutua deſpōſatione facta teceditin domum D

Maria cur ſuæ tribus viro nupſit ſuam, eam diſpoſiturus,& nuptiis neceſſaria ptouiſurus. Fuit itaque virgo Maria Ioſeph vito ſuæ tribus deſpōſata,quia mulier vito alterius tribus nubete non potetat, quando ad ipſam hæreditas paterna pettinebat. Beata autem virgo fuit vnica Ioachim patri ſuo,ſuccedens in hæreditate, & ideò ex lege cogebatut vito ſuæ tribus nubere: Ambo autem de eadem tribu etant, quia ambo à Dauid deſcenderant: ſed Maria pet Nathan, & Io-

Ioſeph quoque virginitatē decreuerat ſeruare. ſeph per Salomonem. Et licet Ioſeph etiam cogeretur ad matrimonium contrahendum ſecundum tempotis illius modum, tamē habebat vitginitatem in deſiderio & ptopoſito, ſed nondum expreſſerat in voto. Contraxit itaque matrimonium cum virgine,cōmittens ſe voluntati diuinæ. Et poſtmodum ex diuina reuelatione Ioſeph agnouit propoſitū Mariæ,& tunc ex communi conſenſu vouerunt vitginitatem ſeruare: vnde ſecundum Au- E

Auguſt. habetur in Decretis 27. q. 2. canon. Beata Maria. guſtinum, Maria & Ioſeph antequàm facta eſſet mutua deſponſatio, virginitarem ſeruare ptopoſuerunt,& vterque conſenſit in matrimonium reuelatione ſpiritus ſancti. Nec alter cōſenſiſſet in altetum,niſi docente ſpititu ſancto alter alterius cognouiſſet propoſitū: ſed poſtea vterque propoſitum ſuum exptimens verbo, Deo vouerunt vitginitatem. Adhuc enim, vt creditur, Ioſeph virgo etat, cuius ratio hæc eſſe poteſt: Quià cùm Chriſtus in paſsione ſua nulli matrem ſeruandam tradidit niſi virgini, non eſt ptobabile quòd ante conceptum, dum adhuc eſſet iuuencula, ttaderetur alicui cuſtodienda niſi virgini. Fuit

Deſponſatio Maria, per verba de præſenti autem beata virgo deſponſata Ioſeph,non deſpōſatione futuras nuptias ptomittente: ſed deſponſatione & cōſenſu per verba de præſenti. Et ita verum mattimoniū fuit inter ipſos, & conſummatum: ſolennitates enim nuptiarum non ſunt de ſubſtantia matrimonij.

Vnde

A Vnde & Ioſeph ſponſus & vir eius ſolet dici. Vnde dicit Hugo, quòd cùm beata virgo virginitatem vouiſſet, & patentes eam nubere iuberent, timens illa inobediens eſſe patentibus, nec virginitatis propoſitum deſerere volens, per ſpiritum ſanctum edocta commiſit ſe Deo: certam babens fiduciam quòd eam diuina miſericordia ita cuſtodiret, vt poſſet patentibus in contrahendo matrimonio obedientiam exhibere: & tamen votum virginitatis non cogeretur frangere. Et ponit exemplum de Abraham, qui repromiſſionem acceperat in ſemine Iſaac, quem tamen poſtea iuſſus eſt immolare, cui iuſſioni paruit, ſciens pro certo, quia & ſi ſecundum humanam rationem promiſſioni contraria videretur iuſſio, ſecundum illam tamen virtutem qua Deo poſsibilia ſunt omnia cum obedientia iuſsionis impleri poſſet promiſsio. Sicque factum eſt, vt & obedientiæ inueniret meritum, & promiſsionis conſequeretur effectum: ita potuit eſſe in propoſito de beata

Anſelmus de excellentia B. Virginis ca. 4.

B virgine. Vnde & Anſel. Et quidem hæc duo ipſa iocundius amabat, virginitatem ſcilicet, & fœcunditatem. Virginitatem, quia hanc Deo per omnia placere intelligebat: Fœcunditatem, quia ſine hac maledictum legis, quæ adhuc carnaliter cuſtodiebatur, incurrere metuebat. Duo ergo erant in virginis animo inuiſibili, ſed magno concertantia prælio, virginitatis amor, & legalis maledictionis timor. Veruntamen librato diu multúmque conſilio, vicit amor, qui præponderabat, & terga dedit timor. Vicit in ea amor ſeruandæ virginitatis, & excluſit ab ea timorem incurrendæ maledictionis. Virgo itaque tenera & delicata, regali ex ſtirpe progenita, & ſpecioſiſsima, totam intentionem ſuam, totum amorem ſuum, totum ſtudium ſuum ad hoc intendit, vt corpus & animam ſuam Deo perpetua virginitate conſecraret. Sciebat enim quòd quanto ſanctius eam conſeruaret, tanto ſublimius ei qui omnium caſtiſsimus, imò qui ipſa caſtitas eſt, appropinquaret.

Virginitatem & fœcunditatem amauit Maria.

C Amplectendo igitur quod acceptabilius eſſe cognouit domino legis, ſperauit & credidit ſe plenè euaſuram maledictionem datæ legis: reputans ſecum illud tantæ bonitatis, tantæq́ue ſapientiæ, vt dum ſe nullatenus iuxta conſciētiam ſuam melius ſcire, aut poſſe facere quàm faciebat aduerteret, tutum conſilium, ne quid peccati in iſtis ſubiret, inueniret. Nec decepta eſt: Quis enim ſperauit in Domino, & derelictus eſt ab eo? Denique vbi tam ſanctam intentionem eius, tam caſtum propoſitum eius, tam firmam fidem, conſtantem ſpem, & indeficientem vidit charitatem eius, eo miſericordiæ ſuæ intuitu egit circa illam, vt nec ſanctitas intentionis eius fruſtraretur, nec caſtitas propoſiti eius violaretur. Ne autē firmitas fidei infirmata ſpei conſtantia titubaret, aut charitatis in ea plenitudo deficeret, occurrit ei auxilium, quæ ei & quod timebat eriperet, & quod amabat ſaluo ſignaculo non auferret. Dedit ergo illi vt & virgo, qnod & magis optabat, permaneret: & nemo illam à maledicto liberrimam dubitaret, fœcunda fieret.

D Dedit ei vt eſſet & prole fertilis, & virginalis damni immunis: Hæc Anſel. Et eſt hic ſciendum propter Mariæ cognationem, de qua in Euangelio ſæpè fit mentio, quòd Anna tres viros ſucceſſiuè habuit. Primò, Ioachim: Secundò, Cleopham, fratrem Ioſeph: Tertiò, Salomam. De quolibet horum filiam vnam ſuſcepit, & quamlibet Mariam appellauit. Hæ tres Mariæ tres viros habuerunt. Prima, Ioſeph: Secunda, Alpheum: Tertia, Zebedeum. Prima parit Chriſtum: Secunda, Iacobum minorem, & Ioſeph iuſtum, qui & Barſabas eſt dictus, ac Symeonem & Iudam: Tertia, Iacobum maiorem, & Iohannem Euangeliſtam. Iacobus autem Zebedei licet poſterior natu, tamen maior eſt dictus, quia prius à domino vocatus, ad cuius diſtinctionem Iacobus Alphæi minor eſt appellatus. Hic Iacobus minor & tres fratres ſui præ cæteris conſanguineis dicti ſunt fratres domini, quia non ſolùm

Anna mariti & filiæ, & earum filij & mariti.

Fratres Domini.

Iacobus minor.

E cognati erant de duabus ſororibus, ſed vt putabantur agnati tanquam ex duobus fratribus, ſcilicet Ioſeph & Cleopha deſcendentes. Inter quos tamen antonomaſticè Iacobus frater domini eſt dictus, quia erat ei in facie & lineamenti corporis ſimilis. Voluit autem dominus matrem ſuam habere virum, & non de ſimplici, ſed de deſponſata concipi & naſci, diuerſis ex cauſis, quarum quædam accipiuntur ex parte pueri, quædam ex parte matris, quædam ex parte aliorum. Ex parte pueri ſumuntur rationes quinque. Prima ſecundum Hiero. propter declarationem originis, vt per generationē Ioſeph, cuius Maria cognata erat, origo Mariæ monſtraretur: & more ſcripturarum genealogia Chriſti per virum deſcriberetur. Secunda, ſecundum Ambroſium propter remotionem ſuſpitionis: ne ſcilicet à legis iniuria incepiſſe videretur, cùm partus innuptæ lege damnaretur. Tertia, ſecundum eundem, propter remotionem ſuſpitionis, ne ſcilicet Herodes & Iudæi Chriſtum iuſtè, quaſi de adulterio natum, perſequi viderentur: & ab infidelibus tan-

Chriſtus cur de deſponſata naſci voluit.

Cauſæ ex parte pueri.

Hieronym. ſuper illud cùm eſſet deſponſata.

Ambr. lib. 2. in Lucā.

Ibidem.

Origenes hom. 1. in diuerſos. Orig. hom. 6. in Lucã. Hiero. ibid. & Baſilius de humana Chriſti generatione. Cauſa ex parte matris. Ambro. ibid. Hiero. ibid. Beda lib. 1. comment. in Lucam. Hiero. ibid. Gloſſa. Cauſa ex parte aliorum. Ambr. ibid.

quam illegitimus abiiceretur. Quarta, ſecundum Origenem, propter ſuſtentationem A
pueri (maximè cùm deberet in Ægyptum portari) vt ſcilicet Ioſeph nutriret. Vnde &
Ioſeph nutricius Domini appellatur. Quinta, ſecundum Origenem, Hieronymum, &
Baſilium, propter occultationem natiuitatis Chriſti, vt videlicet myſterium & partus
filij Dei diabolo cælaretur, dum eum putaret non de virgine, ſed de vxore generatum.
Item quinque rationes ſumuntur ex parte matris. Prima, ſecundum Ambroſium ne grauida
apparens infamaretur: & ideò permiſit Dominus quòd potius de ſuo ortu, quàm
de matris pudore dubitaretur. Secunda, ſecundum Bedam & Hieronymum, ad vitationem
pœnæ: ne ſcilicet tanquam adultera à Iudæis calumniaretur, & ſic quaſi iuſtè lapidaretur.
Tertia, ſecundum Hieronymum & Origenem, ad ſuſtentationem ſolatij, vt
ſcilicet viri miniſterio & ſolatio, & maximè in Ægyptum fugiens, & inde rediens, frueretur.
Quarta, ſecundũ gloſſam ad roborationem fidei: vt ſcilicet Mariæ verbis maior fi- B
des adhiberetur: innupta enim prægnans mentiri videretur, nec ei ſi ſe virginem eſſe diceret,
crederetur. Quinta, ad participationem ſtatus ſinguli, vt videlicet mater Domini
haberet aliquid cuiuſlibet ſtatus: ſcilicet virginitatis, matrimonij, & viduitatis. Item
quinque rationes ſumuntur ex parte aliorum. Prima, ſecundum Ambroſium ad remotionem
excuſationis peccati, ne virginibus impudicis & malè viuentibus velamen excuſationis
præberetur, ex quo mater Domini infamata videretur. Secunda, ſecundum
Origenem ad confirmationem matrimonij contra futuros hæreticos, matrimonium
damnare volentes. Vel vt per hoc quòd de virgine & deſponſata naſceretur, vterque ſtatus
& virginum & coniugatorum approbaretur, contra hæreticos alteri iſtorum detrahentes.
Tertia, ad ſubleuationem opprobrij: vt ſcilicet ab omni gradu fœminarum tolleretur
opprobrium, quod in Eua incurrerant omnes fœminæ, & tam virgines quàm
nuptæ, quàm etiam viduæ à communi opprobrio quod in Eua contraxerant eximerẽtur C
in perſona Mariæ. Quarta eſt ad commendationem exempli: vt videlicet oſtenderet facta
deſponſatione ante conuentionem liberum eſſe tranſire ad meliora vota, ſponſo irrequiſito:
vt eſt in religionis ingreſſu, vbi anima deſponſatur Deo, ſicut fuit in beata virgine.
Quinta eſt, ſecundum Chryſoſtomum ad declarationem myſterij: quo ſcilicet
ipſi Chriſto deſponſatur Eccleſia, quæ virgo eſt immaculata ſemper & ſine ruga: cuius

Leo ſermo. 9. de natiuitate Chriſti. Chryſoſt. hom. 1. in Matth. operis imperfecti. Maria cur fabro nupſerit. Maria præfigurata per Saram Raguelis. Maria ad turrim Barim comparatio. Maria turri Dauid cõparata. Mariæ excellentia, in gratia & merito.

virginis ſumus filij in fide Ieſu Chriſti, qui ſecundum Leonem Papam quo ſpiritu de virginis
vtero naſcitur Chriſtus, hoc de Eccleſiæ vtero naſcitur Chriſtianus. Ideò autem
ſecundum Chryſoſtomum: Beata Maria fabro lignario deſponſata fuit, quia Chriſtus
Eccleſiæ ſponſus omnium ſalutem per lignum crucis operari debebat. Et ſecundum Auguſtinum,
Chriſtus natus de matre, quæ fabro deſponſata erat, omnem carnalis nobili- D
tatis tumorem extinxit. Hæc fuit præfigurata per virginem Saram, Raguelis filiam,
Thobiæ deſponſatam, quæ ab omni concupiſcentia mundam ſeruauit animam: Multò
magis Maria Ioſeph deſponſata, quæ virgo in æternum permanſit immaculata. Comparatur
etiam virgo Maria turri fortiſſimæ, quæ dicebatur Baris, quæ (vt in ſcholaſtica hiſtoria
dicitur) duobus cuſtodibus defendi poterat ab omnibus viuentibus. Tam fortiſſima
& inuincibilis fuit virgo Maria, cuius cuſtos præcipuus erat Deus æterna ſapientia.
Cuius vita etiam comparatur turri Dauid, quæ munita erat mille clipeis, qui de ea dependebant,
quia mille virtutes & multo plures in Maria apparebant, quibus vita eius
munita erat intantum, quòd omnes tentationes & peccata ſuperabat: & non ſolùm hoc
à ſe, ſed etiam ab aliis gratiam ſuam infundendo repellebat. Conſidera modò quantæ
ante hanc beatam virginem, & etiam quantæ poſt eam mulieres & virgines fuerint, hæc E
tamen ſola mater Domini fieri meruit. Magna enim & ineffabilis gratia eſt, vt vna ex
tantis millibus eligatur. Ideò autem præ cæteris electa fuit, quia omnes alias ſanctitate
præcelluit. Vnde Anſelmus, Eam ſolam, ſcrutans corda & renes Deus, ex omnibus virginibus
quas capiebat mundus elegit & ſacrauit, vt habitaret in ea corporaliter quam
iampridem plenam virtutibus fouebat, & circumplectebatur ſpiritualiter. Ipſam autem
omnes mulieres ſanctitate præcelluiſſe, puta quòd intelligit, qui animaduertit.
Nam aliæ quidem partes gratiarum meruerunt, ipſa autem plena gratia, ab Angelo ſalutatur.
Hæc Anſelmus.

ORA-

A

ORATIO.

SALVE virga Ieſſe florida & fructifera, Maria virgo beatiſsima, de qua vnicus ille & ſingularis flos & fructus prodiit: vnde virtutum ſpiritualium germen erupit: flos ſuauiſsimus, emittens odorem: fructus ſapidiſsimus, immittens dulcorem: flos, cuius bonitas expellit mœſtitiam: fructus, cuius ſatietas plenam dat lætitiam. Benedicta virga de radice Ieſſe. Benedictus & flos, qui de tali radice aſcendit. Benedicta arbor, benedictus & arboris fructus. Tuo ergo flore me recrea. Tuo fructu ab omni miſeria me libera, virgo Maria in æternum benedicta: Amen.

De Conceptione Ioannis præcurſoris.

B

CAPVT IIII.

FVIT *autem in diebus illis*, ſcilicet in diebus Herodis regis Iudææ, *ſacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia, & vxor ei nomine Elizabeth*. Aaronica, *erántque ambo iuſti ante Deum*, non ſicut hypocritæ, quoniam fingunt iuſtitiam ante mundum, *incedentes in omnibus mandatis*, quantum ad obſeruantiam moralium præceptorum, *& iuſtificationibus Domini*, quantum ad obſeruantiam ceremonialium, *ſine querela*, quantum ad obſeruationem iudicialium, quia pacificè ad proximos ſe habebant, *& non erat illis filius*, propter ſterilitatem, quæ eſt cauſa ſpecialis mulieri: & ſenectutem, quæ eſt cauſa communis viro & mulieri. Ex quo apparet conceptio præcurſoris miraculoſa, quia non fuit tan-
C tùm per naturam gratia diuina adiutam. Iſte Herodes de patre Idumæo deſcendens fuit alienigena, & iam ſceptrum ablatum fuit de Iuda, & ideò tempus aduentus Chriſti inſtabat: quia Iacob patriarcha ſpiritu prophetico ſignum aduentus Chriſti prædixerat, quando regnum Iudææ ad alienigenam tranſlatum eſſet, dicens: *Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus eſt: & ipſe erit expectatio gentium.* Et ſciendum hic quòd cùm Moyſes vnicum inſtituiſſet ſummum ſacerdotem, cui mortuo vnus per ordinem ſuccederet, Dauid volens ampliare cultum domus Domini de viginti quatuor familiis, quæ deſcenderant ab Aaron, inſtituit viginti quatuor ſacerdotes: ſuper quos tamen vnus maximus erat & ſummus omnium, qui dicebatur princeps ſacerdotum. Inſtituit etiam vt viciſſim miniſtrantes per hebdomadam à ſabbato vſque in ſabbatum tempore vicis ſuæ ſinguli caſtimoniæ ſtuderent, nec interim in do-
D mum propriam intrarent, ſed in domunculis circa templum conſtitutis (quæ Exedræ vocabantur) cubarent. Et ſecundum ſortes dedit cuique vicis ſuæ hebdomadam, & octaua ſors cecidit ſuper Abiam, de quo deſcendit iſte Zacharias. Similiter de tribu Leuitarum vigintiquatuor Leuitæ erant, vt ipſi quoque eodem modo ſortiti, iuxta morem ſacerdotis, octenis diebus miniſtrent, *Zacharias autem cùm in ordine vicis ſuæ ſacerdotio fungeretur*, ſecundum exigentiam ſortis ſuæ octauæ, *exiit*, de domo vbi ſe ſacerdotalibus veſtibus induit, *vt incenſum poneret, ingreſſus in templum domini*, decima die menſis ſeptimi, id eſt, Septembris. *Et interim populus foris orabat*, extra templum, quia non erat licitum populo ingredi templum, ſed tantùm atrium. Ex his videtur Zacharias fuiſſe ſacerdos ſimplex, non ſummus: quia hic dicitur quòd ingreſſus fuit templum ad ponendum incenſum tantum: hoc autem licitum erat minoribus ſacerdotibus, ſecundum quod
E dicit Apoſtolus: In primo quidem tabernaculo quotidie intrabant ſacerdotes, ſacrificiorum miniſteria conſummantes: quia peracto ſacrificio in altari holocauſtorum, quod erat in atrio, vbi miniſtrabant ſacerdotes minores, ſacerdos qui ibi miniſtrauerat, accipiebat prunas de altari holocauſtorum, & intrans primam partem templi (quæ vocatur ſanctum vel ſancta) concremabat in illa ſuper altare incenſi thymiama, & tunc erat ſacrificium conſummatum: & hoc fiebat omni die. In hoc enim erat conſummatio ſacrificij, quia ſacrificia veteris Legis non erant accepta, niſi ex fide & deuotione offerentium. Deuotio autem per thurificationem deſignabatur, & ideò in hoc ſacrificium conſummabatur. In illam verò partem templi, quæ dicebatur ſanctum ſanctorum, ſolus ſummus ſacerdos intrabat, cum ſanguine hirci & vituli, immolati pro peccato populi, vt ex illo aſpergeret contra propiciatorium.

Conceptio & natiuitas diui Ioānis Baptiſtæ. Luca 1.

Conceptio præcurſoris miraculoſa.

Herodes Idumæus.

Gen. 49.

Sacerdotes multi.

Exedræ.

Zacharias non fuit ſummus Sacerdos.

Hebr. 9.

Quòd autem Zacharias intrauerit cum ſanguine tali, non dicitur hic: ſed ſolùm ad A
ponendum incenſum. *Vnde Angelus apparuit ei à dextris altaris incenſi*, quod etiam vocatur
altare non fuit intra ſancta ſanctorum, ſed in prima parte tẽpli, ad quam ſimplices ſacer-
dotes poterant ingredi. Sed incenſum quod ſoli ſummo ſacerdoti licitum erat ponere
intra ſanctum ſanctorum in die expiationis, hoc non ponebatur ad offerendum, ſed vt
nebula inde cõſurgens operiret oraculum, quando pontifex aſpergebat ſanguine vituli &
Zacharias quid interpretetur & ſignificet. hirci contra oraculum: & nec aliquis hiſtoriographus, deſcribens ſacerdotium Iudæo-
rum, mentionem facit de ſummo Zachariæ ſacerdotio. Per Zachariam qui Domini
memor interpretatur, bonus prælatus ſignatur, qui in ſuo pectore debet Dei memoriam
gerere, pro ſua & ſuorum ſubditorum ſalute. Hic autem templum ingreditur per dili-
gentem diuini cultus ſollicitudinem, & offert incenſum per deuotam orationem, & po-
Memoria de Deo, triplex. pulus orat per eius informationem. Triplex verò debet haberi de Deo memoria, ſcilicet B
potentiæ eius, quoad opera creationis: ſapientiæ, quoad opera recreationis: bonitatis,
quoad opera retributionis. Prima, ad patrem: Secunda, ad filium: Tertia, ad Spiritum
Angelorũ diſcretio. ſanctum referatur. Apparuit autem Zachariæ Gabriel Angelus ſtans à dextris altaris
incenſi: quo viſo timor irruit ſuper eum, propter altioris & potentioris naturæ aſpe-
ctum, ſed bonus à malo diſcernitur, quia malus horrorem continuat: qui ſecundum
Beda in Lucæ cap. 1. Bedam nulla melius ratione quàm fide intrepida ſuperatur: bonus autem ſtatim confor-
tat & conſolatur. Vnde Angelus ſtatim eum confortauit, dicens: Ne timeas Zacharia,
quaſi diceret: Veni ad conſolationem tuam, & ideo ſubditur: Quia exaudita eſt depreca-
tio tua. Orabat enim non pro ſobole, de qua iam non ſperabat, præſertim cùm de ſua
ſuæque vxoris ætate diffideret, euſque vt Angelo id promittenti non crederet, ſed pro
populi peccatis, & redemptione, & aduentu Meſſię: & quia ſalus populi per Chriſtum fu- C
tura erat, nunciauit ei filium naſciturum qui pœnitentiam & fidem prædicando plebem
ſaluatori præpararet. Nomen quoque pueri indicauit, quia Ioannes vocari debuit. Ioan-
Ioãnes quid interpretetur. nes enim interpretatur, in quo eſt gratia: ipſe verò Chriſtum manifeſtauit, per quem gra-
tia & veritas facta eſt. Vbi Beda: Ioannes interpretatur in quo eſt gratia, vel Domini gra-
tia, quo nomine declaratur primò parẽtibus eius gratiam, quibus decrepitis filius naſce-
Beda ibid. retur, eſſe donatam. Deinde ipſi Ioanni, qui magnus coram Domino erat futurus, & ad-
huc in vtero matris Spirituſſancti fit munere ditandus. Poſtremò etiam filiis Iſraël, quos
ad Dominum Deum ipſorum erat conuerſurus. Hæc Beda. Patri quoque inde gaudium
Exultatio quid dicitur. ſcilicet interius, & exultationẽ ſcilicet exterius, inſinuauit. Dicitur enim exultatio, quaſi
extra ſaltatio, & hoc eſt propriè quando gaudium eſt tantum interius, quòd non poteſt
Gaudium in natiuitate ſancti Ioannis. contineri quin appareat exterius. Lætitiam etiam multis aliis in eius natiuitate promiſit: D
quia in ortu eius non ſolùm pater, ſed & alij multi ſunt gratulati, & nunc etiam videmus
impleri, quia dies ſuæ natiuitatis non ſolum feſtiuatur ab omnibus Chriſtianis, ſed etiam
à Sarracenis, & quibuſdam aliis. Vnde Beda: Meritò pater gaudet, quòd vel in ſenecta
Beda ibid. natum, vel talis gratiæ acceperit filium. Gaudent & alij, quibus inauditum eatenus re-
Ambr. in cap. 1. Luc. gni cœleſtis euangelizauit ingreſſum. Vnde & Ambroſius: Solennis lætitia eſt in ortu
& generatione iuſtorum. Sanctus enim non ſolùm parentum gratia, ſed etiam ſalus eſt
plurimorum. Vnde admonemur hoc loco ſanctorum generatione lætari. Hæc Ambro-
ſius: Moraliter in quolibet noſtrum poſſumus inuenire Zachariam, & vxorem eius Eli-
zabeth, quæ parit ei filium, cuius nomen debet vocari Ioannes, eritque ſibi gaudium &
exultatio, & multi in natiuitate eius gaudebunt. Elizabeth vxor Zachariæ, poteſt intelli-
gi caro copulata ſpiritui ſancto: quia ſicut vir regit & caſtigat vxorem, ita ſpiritus caſti- E
gare & regere debet carnem, ne laſciuiat & incidat in fornicationis reatum. Hæc parit ei
filium, quando Spiritus per carnis officium exercet opus viuum: & ſi dat eleemoſynam,
veſtit nudum, paſcit eſurientem, viſitat infirmum, ſepelit mortuum, & cætera huiuſ-
Pſal. 127. modi, tunc vxor ipſius ſicut vitis abundat, in lateribus domus ſuæ. Huius filij nomen de-
bet Ioannes, videlicet Dei gratia vocari, quia nemo bonum opus debet ſibi aſcribere, ſed
tantùm gratiæ Dei. Eritque ſibi gaudium & exultatio: quia de bono opere gaudebit &
exultabit, qui mentem lætificat & ſerenat. Et multi in natiuitate eius gaudebunt, omnes
videlicet boni qui proximo ſuo cõgratulantur in bono. Eſt ergo nobis ſummopere prouí-
dendũ, vt qui gaudemus exterius, tripudiãtes in corpore, gaudeamus interius exultãtes in
Iſa. 57. mente: quia reliquiæ cogitationũ diem feſtum agunt Domino. *Non eſt impiis gaudere, dicit*
dominus,

A *dominus*, nec peccatoribus à facie peccatorum. Quocirca purgemus animas noſtras,
à maculis vitiorum, vt tantæ ſolennitatis gaudium dignè celebrare poſſimus. Magnifi-
centiam etiam pueri coram domino futuram in virtute, ſanctitate & dignitate Ange-
lus prænunciauit. Cuius magnitudo in quatuor conſiſtit, ſecundum quatuor dimen- *Magnitudo Ioannis*
ſiones, ſcilicet in altitudine conuerſationis, in profunditate humilitatis, in latitudine *Baptiſtæ.*
charitatis, in longitudine perſeuerantiæ finalis: ſecundum illud Apoſtoli: *Vt poſſitis com-* *Ephe 3.*
prehendere cum omnibus ſanctis, &c. Saluatore quoque poſtmodum atteſtante: *Inter natos* *Matth. 11.*
mulierum maior eo, non ſurrexit. Sed & Angelus multifariam eius magnitudinem ſubſe-
quenter expoſuit, & plura ipſius priuilegia ſeriatim memorauit. Nam vitam eius cum
abſtinentia prædixit, ſcilicet quòd vinum & ſiceram, id eſt, poculum quod inebriare
poteſt bibiturus non eſſet, quia non decet vas cœleſti mancipatum gratiæ ſeculi illece-
B bris deſeruire. In quo patenter indicauit Angelus, quia ab omnibus vitiis & mundi il-
lecebris quæ ſtatum mentis ſolent euertere futurus erat immunis. Prædixit etiam An-
gelus quòd ſpiritu ſancto ex vtero eſſet replendus, ſcilicet quantum ad purgationem
originalis peccati, & ad operationem boni meritorij. In quo profectò oſtendit, quia
natus in mundum cunctis virtutum fratribus clarificandus eſſet. Prædixit quoque quòd
multos filios Iſraël conuerteret ad Dominum, id eſt, ad Chriſtum: quòd & fecit præ-
dicando ipſum, & perhibendo de eo teſtimonium. Prænunciauit inſuper Angelus, quia *Helia ſpiritu vſus*
ante Dominum in ſpiritu, & virtute Heliæ eſſet præceſſurus. Primò, propter ſimilitu- *Ioannes.*
dinem officij: quia ſicut Helias præcedet aduentum Chriſti ſecundum, ita Ioannes præ-
ceſſit primum. Secundò, propter ſimilitudinem vitæ, quia vterque vixit in magna vi-
ctus & veſtitus auſteritate. Tertiò, propter ſimilitudinem doctrinæ, quia vterque con-
C ſtanter redarguit vitia, etiam perſonarum magnarum. Ad hoc autem debebat præce-
dere, vt conuerteret corda patrum in filios, ſcilicet quantum ad ſcripturarum intelli-
gentiam, & incredulos ad prudentiam iſtorum, quoad fidei obedientiam: & pararet
Domino plebem perfectam, quoad Euangelij & noui Teſtamenti gratiam ſuſpicien-
dam, quia neminem ad perfectam adduxerat lex. Et propter hoc dicitur illa lex timo- *Lex timoris*
ris, quia imperfectorum eſt, timore pœnæ retrahi à malis. Lex autem Euangelica dicitur *Lex Euangelica dicitur lex*
lex amoris, quia perfectorum eſt à malis retrahi amore boni. Sicut autem de parenti- *amoris.*
ribus ſenibus talis & tantus natus eſt, ſic ſæpè prouectæ ætatis homines & bonis operibus
ſteriles, ex dono Spiritusſancti faciunt magnum fructum in Eccleſia Dei, ſicut patet de
Auguſtino & Dionyſio, qui prouectæ ætatis vocati fuerunt ad fidem Chriſti. Zacharias
autem ſterilitatem vxoris, & vtriuſque ſenectutem conſiderans non credidit, & ob hoc *Zacharias cur obmutuit.*
D vſque in diem partus obmutuit, ſignificans quòd iam adueniente Chriſto, lex & pro-
phetiæ adimpletæ tacerent. Vnde Chryſoſtomus: Et ideò Zacharias ſacerdos Iudæo- *Chryſoſt. apud Bedã in cap. 1. Luc.*
rum obmutuit, quia iam ceſſare & obmuteſcere oportebat ſacrificia eorum, quæ pro
peccatis populi offerebantur. Veniebat enim ſolus ſacerdos qui agno proprio immo-
lato, ſacrificium Deo pro peccatis omnium offerret. Per hoc quoque quòd dubitans
factus eſt mutus, ſignificatur quòd lingua dubitantis in fide facta eſt muta: quoniam
eius oratio non eſt Deo accepta. Per hoc etiam quòd poſt reuelationem ſibi factam ob-
mutuit, innuitur quòd poſt reuelationem, ſiue viſionem, debet homo reticere quaſi mu-
tus, non ſe iactare tanquam elatus.

Vt autem impleti ſunt dies officij eius abiit, in domum ſuam ad quam non licebat
reuerti durante officio. Vicis enim ſuæ tempore ſacerdotes caſtimoniæ ſtudebant, ac
ſecundum præceptum Domini, vinum & omne quod inebriare poteſt, non bibebant. *Abſtinentia ſacerdotum legalium.*
E Sed ſi legalis ſacerdos tenebatur ad tantam continentiam, & abſtinentiam ac reueren-
tiam ſanctorum, multò magis ſacerdos Euangelicus, qui tantum conficit ſacramen-
tum. Et quia tota hebdomada qua in templo miniſtrabat ſacerdos ad hoc deputatus, in
templo manebat, & non exibat ad propria negocia, intentus ad diuina, ex hoc inole- *Hebdomadarij honeſta conuerſatio unde orta.*
uit conſuetudo apud aliquos religioſos ſancta & honeſta, ſcilicet quòd ille qui eſt
hebdomadarius, per totam hebdomadam manet intra clauſtrum, non exiens ad
exteriora intentus ad diuina, quia illo tempore medius eſt & ſequeſter inter conuen-
tum & Deum. Apud quoſdam etiam religioſos abſtinet illa hebdomada à communi
colloquio, & apud quoſdam etiam ſeculares canonicos, in communi tunc dormit *Dies conceptus Elizabeth.*
dormitorio. Poſt hoc Elizabeth concepit, ſcilicet octo Kalendas Octobris, & ſexta
feria: & quia ſenex erat, præ verecundia ſe quinque menſibus occultauit, donec

Matia conciperet,& fœtus eius exultans eum gaudio prophetatet. Licet enim de con- A
ceptu & de ablato opprobrio ſterilitatis gauderet,propter anilem tamen ætatem aliquã-
Erubeſcentiæ cauſa. tulum erubeſcebat,ne in ſenectute videretur libidini vacaſſe. Antiqui enim vbi non erat
ſpes de prole,non conueniebant inter ſe. Vbi Bed. Quanta ſanctis cura ſit ne quid turpe
Beda in Lucæ cap.1. de quo erubeſcere debeant admittant,oſtendit Elizabeth, quæ & de ipſis quæ accipere
cupiebat donis erubeſcit. Cõſidera ergo hic quomodo Elizabeth etiam de licitis erube-
ſcebat coram hominibus,& ſtude de illicitis omnibus erubeſcere & abſtinere,non ſolùm
coram hominibus,ſed etiam coram Deo & angelis eius. Nam,teſtante Boëtio,magna eſt
nobis indicta neceſſitas rectè viuendi & probitatis, qui omnia facimus ante oculos iudi-
cis cuncta cernentis. Vnde Auguſti. Quicquid fecero Deus aſſiſtit, vt pote perpetuus in-
ſpector omnium cogitationum,intentionum,& actionum. Cúmque hæc diligẽter con-
ſidero,timote pariter & ingenti rubote confundor:quia illum vbique præſentem,& om- B
nia occulta mea videntem intueor:multa enim ſunt in me de quibus coram Deo erube-
ſco. Et ideò ait Anſel. Ibi pecca,vbi Deũ eſſe neſcis. Vnde & quidã alius: Cùm quid turpe
facis quod me ſpectanteruberes: Cur ſpectante Deo,non magis ipſe rubes? Inter proprie-
Verecũdia. tates quippe hominis,vna eſt verecundari in turpi perpetrato. Propter quod inuerecundi
dicuntur inemendabiles, quia in aliquo à rationis honore mutati ſunt, pecorinam natu-
ram aſſumentes,& tanquam effrontes inter homines rationales ſe habentes.

ORATIO.

Ancte Ioannes tu eodem Angelo quo Chriſtus denunciante conceptus, & prius ab ipſo Angelo
Matth.11. *laudatus,quàm à patre genitus. Tu de quo dixit Deus: Inter natos mulierum non ſurrexit maior:* C
ad te Domine tam ſanctum,tam beatum,tam magnum confugio dubius de ſalute mea: quia cer-
tus de magna mea culpa,ſed ſperans de maiori tua gratia. Dele ergo apud Deum ſcelera mea, quia maiora
ſunt apud eum merita tua. Magna enim ſunt,magne Ioannes,merita tua, vt ſufficere poſsint tibi & mihi,
& ſi proſint mihi,nihil minuetur tibi. Suppleat ergo tua abundantia meam inopiam, vt de te me ditatum &
ſaluatum in æternum gaudeam: Amen.

De conceptione Saluatoris. CAPVT V.

Conceptio Saluatoris noſtri. IN menſe autem ſexto à conceptione præcurſoris, poſtquam venit pleni-
tudo illius ſacratiſſimi & fœliciſſimi temporis, ſcilicet principium ſextæ
ætatis, quo ſumma trinitas generi humano per incarnationẽ verbi pro- D
uidere ante tempora ordinauerat: vocans Deus omnipotens Gabrielem
archangelum, vnum de primis principibus regni ſui, miſit eum in ciui-
tatem Galileæ,dictam Nazareth, ad virginẽ Mariam deſponſatã Ioſeph
Bern. hom. 2. ſuper Miſſus eſt. viro de ſuo genere: quia ambo erant de domo Dauid, de familia regali,de tribu & ſtirpe
nobili,& præ cæteris religioſa ſicut dicit Bern. Placuit Deo eodẽ ordine,& eodem modo
hominẽ reconciliare quo nouerat cecidiſſe. Ceciderat autẽ homo ſecundũ Bedã,diabolo
deſtinante,ſerpente exequente,dialogo interueniente,muliere conſentiente. Reparatus
Beda hom. de Annũciatione. eſt eodẽ ordine ecõtrario, Deo deſtinãte,angelo exequente,dialogo interueniẽte, & vir-
gine cõſentiente. Verba autẽ hic poſita myſteriis ſunt plena, & ideò (vt dicit Beda) ſolen-
niter ſunt notanda,tantoq; diligentius cordi inſerenda,quãto manifeſtius apparet, quòd
in ipſis tota redẽptionis noſtræ ſumma cõſiſtit. Libẽter enim debemus recordari de prin- E
Senarius numerus non vacat à myſterio. cipiis noſtræ ſalutis. Notandum ergo quòd numerus ſenarius non vacat à myſterio. Vnde
Chriſtus conceptus eſt ſexta ætate,quia per ipſum debebant omnia perfici: numerus ſe-
narius perfectus eſt. Item ſexta chyliade,id eſt, millenario, qui eſt limes omnium nume-
rorum,& Chriſtus eſt limes & finis omnium entium. Item ſexto menſe, quia illo menſe
factus eſt mundus, qui per ipſum refici debebat, ſicut per ipſum factus fuerat. Item ſexta
feria,quia illa die homo eſt creatus,& per ipſum recreari debebat iam perditus. Et ideò ſi-
militer eadem ætate,eodem millenario,eodem menſe, & eadem feria paſſus eſt reuolu-
tis xxxiij. annis. Et fortè (vt omnia conuenirent) dici poſſet, quòd etiam ſexta hora cõce-
ptus eſſet,quia ea hora paſſus eſt,ſicut etiam eadem hora homo peccauit,vt ſic ſecundum
quandam congruentiam eadem hora qua Eua ſeducta fuit per diabolum, Maria edocta
ſit per angelum. *Miſſus eſt igitur angelus Gabriel*, qui Dei fortitudo interpretatur: vt Dei vir-
tutem

A rutem & Dei ſapientiã carnẽ ſuſcipere nũciaret, in qua humilis apparẽs aëreas poteſtates debellaret:& ideò meritò de ordine Archãgelorũ eſſe debuit, quia magna nũciauit. Deus autẽ mittens Angelũ, fuit tota Trinitas, licet Patri ſpecialiter attribuatur: Pater quidẽ miſit, quia ei incũbebat prouidẽtia de Filio, de ſponſa, & de genitrice: Filius verò miſit, quia vẽturus erat in Virginem: Spiritus ſanctus etiã miſit, quia ipſe ſanctificare & obũbrare habuit ipſam. In ciuitatem Galileæ, quæ interpretatur trãſmigratio, quia ſcilicet tranſiturus erat de incredulitate Iudæorũ ad fidem Gẽtium. Eſt autem duplex Galilæa, vna eſt Gentium cõiuncta Tiris, quam Salomon dedit regi Hiram, & de illa hîc non dicitur: Alia eſt Iudæorũ, quæ eſt ſuper mare Galilææ, & de illa hic intenditur. Cui nomẽ Nazareth, quod interpretatur flos: Conueniẽs enim fuit, vt verus flos, id eſt Chriſtus, cõciperetur in flore, id eſt, in Nazareth: & de flore, id eſt, de beata Virgine: & cum floribus id eſt, tempore flo-

B rum: & ſic accipiemus florem, de flore, in flore, inter flores. Dicitur autem flos Ieſus, propter ſanctæ conuerſationis pulchritudinem & decorem, propter bonæ opinionis ſuauitatem & odorem, propter paſſionis fructum, & conuerſationis fidelium vtilitatem. Iſte flos floruit in conceptione, apparuit in natiuitate, emarcuit in paſſione, ſed refloruit tandem in reſurrectione. Si ergo vis capere iſtum florem, ſequere decorem ſuæ conuerſationis, prædica odorem operationis, & ſic habebis fructum paſſionis. Noluit Dominus ſicut terreni Reges magnam ciuitatem eligere in nuptijs ſuis, quibus ſibi copulauit naturam humanam, ſed Nazareth ciuitatem paruam, propter humilitatis exemplum, vt nos doceret ſemper humilia loca eligere: ſed in ciuitate Hieruſalem magna elegit pati, vt nos doceret opprobria coram multis pro ipſo nõ erubeſcere. Miſſus eſt inquam, ad virginem non quamlibet, ſed virginem mente, virginẽ corpore, virginem profeſſione. Voluit autẽ

C Chriſtus concipi & naſci de Virgine: Primò ſecundum Bernardum, quia congruum fuit, vt ſi Deus concipi vel naſci debuit, non niſi de Virgine cõciperetur vel naſceretur. Item ſi Virgo conceptura vel paritura erat, non niſi Deum conciperet vel pâreret. Secunda ratio eſt ſecundum Damaſcenum, vt qui in cœlis patrem habet ſine matre, in terris haberet matrem ſine patre. Tertia ſecundum Auguſtinum, vt ſignaret membra ſua myſtica de virgine Eccleſia ſecundũ ſpiritum naſcitura, ideò decuit caput de Virgine naſci. Quarta, vt ſicut primus Adam de terra virgine factus fuerat, ita ſecũdus Adam de virgine homo fieret. Quinta, vt ſicut per Euam virginem facta fuit humani generis perditio, ita per Mariam virginem fieret eiuſdem reparatio. *Ad virginem*, inquit, *deſponſatam viro*. Cur autem de deſponſata concipi & naſci voluit, ſuprà de deſponſatione virginis Mariæ dictum eſt: Virum verò nominat (vt dicit Bernardus) non quia maritus, ſed quia homo virtutis &

D iuſtus erat, & ideò fuit teſtis legitimus. Vnde Ioſeph, id eſt, accreſcens, ſcilicet per augmentum virtutum dicitur, per quod continuus profectus virtutum innuitur. Et nota quatuor famoſos Ioſeph in Scriptura: Primus fuit filius Iacob, in quo notatur prudentia, quia ſomnia Pharaonis prudenter expoſuit. Secundus Ioſeph, vir Mariæ, in quo notatur temperantia, quia Mariam virginem reſignauit. Tertius Ioſeph ab Arimathia, in quo notatur fortitudo, quia audacter introiit ad Pilatum, & petiit corpus Ieſu. Quartus Ioſeph Iuſtus, in quo notatur iuſtitia, vnde & iuſtus eſt nominatus. Tale itaque decebat habere nomen ſponſum Virginis, in quo inueniretur myſterium omnis virtutis. Additur autem de domo Dauid, ad oſtendendum quòd Chriſtus deſcendit de ſemine Dauid, ſicut fuerat per Prophetas prædictum. Licet enim Ioſeph non fuerit pater Saluatoris, tamen virgo Maria de qua Chriſtus carnem aſſumpſit, fuit de eadem tribu cum

E Ioſeph, ſcilicet, de tribu ipſius Dauid. Meritò autem dicitur nomen virginis Maria: hoc enim venerabile nomen, triplicem habet interpretationem in triplici lingua. Hebraicè interpretatur ſtella maris, vel illuminatrix: Latinè ethimologizatur, mare amarum: Syriacè verò domina nuncupatur. Ipſa fuit maris ſtella in filij Dei natiuitate, tunc enim emiſit radium totum mundum illuminantem: Mare amarum in filij paſſione, quia tunc ipſius animam pertranſiuit gladius: ſed domina in ſua aſſumptione, quando ſuper choros Angelorum eſt exaltata. Item Maria dicta eſt ſtella maris, in peccatorum conductione: quia per mare huius ſeculi eos dirigit ad portum pœnitentiæ, & ad Filium perducendo, in cuius etiam ſignum in natiuitate Chriſti ſtella Magis apparuit, quæ eos ad natum infantem perduxit, vnde oculi omnium peccatorum ſint ad ipſam, ſicut oculi omnium nautarum ad ſtellam. Vnde Bernardus, Ne auertas oculos tuos à fulgore huius ſyderis, ſi non vis obrui procellis. O quiſque

Trinitas miſit Archangelũ.
Galilæa tranſmigratio interpretatur
Nazareth flos interpretatur.
Ieſus flos dicitur.
Virgo tota & cur de Virgine naſci voluit.
Bernar. de ſerm. 3. de Aduentu.
Aug. uſt. lib. de ſancta Virginitate c. 6.
Bern. hom. 2. ſuper Miſſus eſt.
Ioſeph quid interpretetur.
Ioſeph quatuor nobiles
Maria tripliciter interpretatur
Maria ſtella maris.
Bern. ibid.

te intelligis in huius ſeculi profluuio magis inter procellas & tempeſtates fluere, quàm ſuper terram ambulare, reſpice ſtellam, voca Mariam. Si iactaris ſuperbiæ vndis, ſi ambitionis, ſi detractionis, ſi æmulationis, reſpice ſtellam, voca Mariam. Si iracundia, aut auaritia, aut carnalis illecebra nauiculam concuſſerit mentis, reſpice ſtellam, voca Mariam. Si criminum immanitate turbatus, vel conſcientiæ fœditate confuſus baratro deſperationis incipias abſorberi, reſpice ſtellam, voca Mariam. In periculis, in anguſtijs, in rebus dubijs Mariam cogita, Mariam inuoca, non recedat ab ore, non recedat à corde: & vt impetres eius orationis ſuffragium, ne deſeras conuerſationis exemplum. Ipſam ſequens non deuias, ipſam rogans non deſperas, ipſam cogitans non erras, ipſa tenente non corruis, ipſa protegente non metuis, ipſa ducente non fatigaris, ipſa propitia ad portum peruenis: ſic in temetipſo experiri poteris, quàm meritò dictum ſit, nomen virginis Maria, maris ſtella. Hæc Bernardus. Item illuminatrix interpretata eſt, quia ſplendore gratiæ, & exemplis ſuæ ſanctiſſimæ vitæ mundum illuſtrauit. Vnde de ea canit Eccleſia, cuius vita inclyta cunctas illuſtrat Eccleſias. Hinc ait Bernar. Tolle hoc corpus ſolare, vbi dies? tolle Mariam hanc maris ſtellam, quid niſi caligo inuoluens, & vmbra mortis, ac denſiſſimæ tenebræ relinquuntur? Hęc Bernar. Eſt quippe ſtella maris, huius vtique tenebroſi maris, vbi reptilia, quorum non eſt numerus. Plures ſtellas habet cœlum: mare vnam quæ præ omnibus illis clarior, & melior eſt, micans meritis, illuſtrans exẽplis. De hac enim vna ortus eſt Sol iuſtitiæ, cuius fulgore illuſtrãtur omnia: quã qui ſequitur, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumẽ vitæ. Cuius ergo fulgoris illam ſtellã eſſe putamus, quæ hũc tantum taléq; Solem peperit mundo? Qui hanc ſtellã ſequitur, deuiare non poterit nec errare. A B

Maria illuminatrix interpretata eſt.
Bern. ſerm. de natiuitate Mariæ.

Item eſt mare amarum, in peccatorum conuerſione, quam eis impetrat, vt conuertantur de peccatis ſuis, faciens aquam carnalis delectationis conuerti in vinum compunctionis. Hoc etiam nomen conuenit ei, inquantum mare præſentis ſeculi, in tota vita ſua fuit ſibi amarum & inſipidum, propter deſiderium videndi filium in regno ſuo. Item Latinè deriuatur à mari, inquantum in ipſa eſt confluentia omnium gratiarum, ſicut omnia flumina confluunt ad mare. Item eſt domina in tentationum ſubuentione, liberans omnes de anguſtijs ſuo tempore. Poteſt quidem & vult ſubuenire, quia regina cœli eſt, & mater miſericordiæ. Hoc etiam nomen, ſcilicet domina, conuenit ei inquantum ipſa domina exiſtit, non tantùm hominum in terra, verumetiam angelorum in cœlo, & dæmonum in inferno: & ideò in omni tentatione, & maximè contra infeſtationes dæmonum inuocanda eſt Maria: quia ſecundum Bernardum, non ſic timent hoſtes viſibiles quamlibet caſtrorum multitudinem, ſicut illæ aëreæ poteſtates Mariæ vocabulum, patrocinium & exemplum. Sicut enim puluis ante faciem venti ſpargitur, & ſicut cera ante faciem ignis liqueſcit, ſic ad inuocationem huius nominis Maria, fugiunt & pereunt. Et iterum, Vbi nomen Mariæ nominatur, ibi dæmonium effugatur, reis venia, medela ægris, puſillis corde robur, afflictis conſolatio, peregrinantibus adiutorium datur. Hæc Bernardus. Vel aliter poteſt accipi, vt inquantum mare, amarum gerat typum actiuorum: inquantum ſtella, vel illuminatrix, ſeu illuminata, gerat typum contemplatiuorum: ſed inquantum domina, gerit typum prælatorum. *Miſſus eſt igitur Angelus Gabriel ad Mariam*, vt annunciaret ei & diceret, quia Dei filius ſpeciem ſuam concupiſceret, & eam ſibi in matrem elegiſſet: ipſámque moneret & induceret, vt eundem filium lætanter ſuſciperet: quia per eam totius humani generis ſalutem Deus operari decreuiſſet. Vnde Bernar. Fœlix Maria cui nec humilitas defuit, nec virginitas. Vt enim quæ ſanctum ſanctorum conceptura erat, pariter & paritura, ſancta eſſet corpore, accepit donum virginitatis, vt eſſet & mente accepit & humilitatis. His nimirum Virgo regia gemmis ornata virtutum, geminóque mentis pariter, & corporis decore præfulgida: ſpecie ſua & pulchritudine ſua, in cœleſtibus cognita cœli ciuium in ſe prouocauit aſpectus: vt & regis animum in ſui cõcupiſcentiam inclinaret, & cœleſtem nuncium ad ſe de ſupernis adduceret. *Et ingreſſus Angelus ad eam*: quo, puto in ſecretarium cubiculi, vbi illa fortaſſis clauſo ſuper ſe oſtio orabat patrem ſuum in abſcondito. Nec ſuſpicãdum eſt, quòd apertum Angelus inuenerit oſtium Virginis, cuius in propoſito erat hominum frequentias fugere, vitare colloquia, ne vel orantis perturbaretur ſilentium, vel continentiæ caſtitas tentaretur. Clauſerat itaque etiam illa hora ſuum ſuper ſe habitaculum prudentiſſima Virgo, ſed hominibus non Angelis. Hæc Bernardus. Non igitur in plateis Maria erat, non in publico morabatur, intus erat, in penetralibus ſola ſedebat, nec tamen ſola tanto virtutum exercitu circumſepta. Vnde C D E

Maria, mare amarum.
Maria domina.
Maria contra dæmones potens eſt.
Bern. hom. 1. & 2. ſuper Miſſus eſt.
Gabriel qualiter Mariam inuenerit.

A Vnde Chryſoſt. Inuenit Angelus Mariam, non foris vagantem, ſed ſolitariam & contemplationi vacantem: & quia non quæſiuit gratiam apud mundum, inuenit gratiam apud Deum. Vnde & Ambro. Hæc ad ipſos ingreſſus Angeli, inuenta eſt domi in penetralibus ſine comite, ne quis intentionem abrumperet. Neque enim comites fœminas deſiderabat, quæ bonas cogitationes habebat: quinetiam tunc ſibi minus ſola videbatur, cùm ſola eſſet, nam quemadmodum ſola cui tot libri adeſſent, tot Archāgeli, tot Prophetæ: denique Gabriel vbi eam reuiſere ſolebat inuenit. Vnde alibi Hieron. Habebis cellulam quæ te ſolùm capiat, imò non eris ſola, angelica tecum turba verſabitur, tot ſocij quot ſancti: lege Euangelium, fabulatur tecum Ieſus: Replicabis Apoſtolos vel Prophetas, nunquid poteris talem alium tuis ſermonibus habere conſortem? Et Bernar. Nunquam minus ſolus ſum, quàm quando ſolus ſum. Credendum autem quòd tunc erat tota ab-

Ambr. lib. 2. in Lucā.

Hier. epiſt. ad Euſtochium tom. 1 & ad Demetriadem to. 4.

B ſtracta in deuotiſſima oratione, vel in intima contemplatione: conſurgente fortè tunc ſpecialiter ex meditatione ſuper ſalute generis humani, qualiter ſcilicet per Virginē debebat ſaluari. Vnde etiam quidam dicunt, eam tunc actu legiſſe illud Eſa. *Ecce Virgo concipiet, &c.* In hoc igitur actu tam intimæ contēplationis, quo erat Deo totaliter coadunata, ingreſſus eſt Angelus ad eam. Rationabile enim videtur, quòd quādo corporaliter ſibi voluit vniri verbum æternum, tunc ipſa ſpiritualiter ſibi fuerit vnita, in contemplationis actu. *Ingreſſus itaque Angelus ad virginem*, in thalamo & conclaui domunculæ ſuæ manentem. Et ei ad ſenſum corporali viſione, & humana ſpecie apparens ait: *Aue gratia plena Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus*. Angelus in hominis forma apparens quaſi exemplo docuit, quia Deum incarnari, & ſpiritū cooperari nunciauit. Quia enim illum nunciauit, qui in ſe inuiſibilis corpus viſibile voluit ex Virgine ſumere, cōgruè debuit corporali ſpe-

Eſa. 7.

Angelus cur viſibilis apparuit Mariæ.

C cie apparere. Formauit autem Angelus ſibi corpus lucidum, quia ſecundum Auguſt. facie rutilans, & veſte coruſcans Virgini apparuit. Conuenienter verò annunciatur Virgini incarnatio verbi, vt ſcilicet prius ipſum concipiat mente quàm carne. Mutans ergo Angelus nomen Euæ dicit Virgini, *Aue*, indicans eam ab omni væ liberam. Quæ bene gratia plena dicitur, quia alijs ad menſurā gratia datur: hæc autem ſola, gratiam quam nulla alia meruerat conſequuta eſt, vt gratiæ repleretur authore: Quæ cùm gratia plena ſit, prius etiam quàm concipiat poſt conceptionem quanta Dei abūdet gratia, quis cogitare poſſit? Vnde Hieron. Et bene plena, quia cæteris per partes præſtatur gratia, Mariæ verò ſimul ſe totam infudit gratiæ plenitudo. Verè gratia plena, per quam largo ſancti ſpiritus imbre ſuperfuſa eſt omnis creatura: Quæ cœlis dedit gloriā, terris Deum, pacémque refudit hominibus, fidem gentibus, finem vitiis, vitæ ordinem, moribus diſciplinam. Di-

Augu ſermone 18. de tempore.

Maria plena gratia.

Hier ſerm. de aſſumptione Mariæ.

D citur quoque ei, *Dominus tecum*: ſcilicet, ſit in vtero qui eſt tecum in animo, adimpleat ventrem, qui adimplet mentem. Tecum non tantum per eſſentiam, potentiam & præſentiam, qualiter eſt in omnibus rebus: nec ſolùm per gratiam, eo modo quo eſt in ſanctis hominibus, ſed etiam per carnis aſſumptionem de tuis puriſſimis ſanguinibus. Vbi nota, quòd & ſi tota ſalutatio Angelica ſit Virgini gratiſſima, iſta tamen clauſula, ſcilicet *Dominus tecum* potiſſimè eam delectat: & ideò ſingulari deuotione dicenda eſſet, licet enim iam erat cum Virgine, nouum tamen miſit nuncium, quia modo ſingulari voluit eſſe ſecum: hæc etiam ſola præ omnibus mulieribus, & ſuper omnes mulieres benedicta prædicatur: Omnis enim mulier ſubiacet maledictioni Dei vel Legis. Nam corrupta ſubiacet maledictioni Dei, qui ait, *in dolore paries*. Virgo maledictioni Legis, in qua erat maledicta ſterilis, ſed Maria vtrunque maledictum vitauit: maledictum Dei, quia Virgo per-

Dominus cum Maria dicitur.

Mariam potiſſimè delectat iſta dictio, Dominus tecum.

Gen 3.

E manſit, maledictum Legis quia filium habuit. Vnde ipſa primiceria Virginum dum primò virginitatem ſuam Deo obtulit, maledictum Legis aboleuit: Et meritò benedicta dicitur, per quam mundus à maledictione liberatur. Et notandum quòd ſuper hanc ſalutationem nunquam homo peruenire valebit, nec aliquis excellentius, dulcius, & gratius, B. Virginem ſalutare poterit, quàm hac ſalutatione quam ipſe Deus Pater dictauit, & per Angelum ei deſtinauit. In cuius verbis ſingulis dulciflua implicantur myſteria: Nam Deus Pater ſua omnipotentia eam cōformauit, vt eſſet immunis ab omni væ, quod importauit iſtud verbum, *Aue*. Filius quoque Dei ſua ſapiētia ſic eam illuſtrauit, vt eſſet præclarum ſydus quo cœlum & terra illuſtrantur: quod notat hoc nomen Maria, quod ſonat idem quod maris ſtella. Spiritus ſanctus etiam tota ſua diuina dulcedine eam penetrādo ſua gratia eam tam gratioſam effecit, vt omnis qui quæſierit per eam gratiam inueniat, quod innuitur in his verbis, *gratia plena*. In hoc autē verbo *Dominus tecum*, admonetur illius

Primiceria virginum Maria.

Salutatio angelica eſt cæteris excellentior.

Maria quid interpretetur.

ineffabilis vnionis operatio, quam tota Trinitas in ea perfecit, cùm ſuæ carnis ſubſtãtiam A
diuinæ naturæ in vna perſona copulauit, ita vt Deus fieret homo, & homo Deus. Quid in
illa hora gaudij & dulcedinis habuerit, nullus vnquam hominum ad plenum experiri po
tuit Per hanc clauſulam *Benedicta tu in mulieribus*, omnis creatura mũdo agnoſcit & teſta-
tur eam benedictam, & exaltatam ſuper omnem creaturã, tam cœleſtem quàm terreſtrẽ.
Per *Benedictus fructus ventris tui*, benedicitur & extollitur excellentiſsimus fructus ventris
virginalis, qui omnem creaturam viuificauit, ſanctificauit, & in æternum benedixit. Ipſa
verò virgo Maria vt ſalutationẽ Angeli audiuit *turbata eſt*, & nihil reſpondit. Non fuit tur-
Maria turbata quomodo fuit. bata turbatione incredulitatis, ſicut Zacharias, vel alia ratione culpabili: nec de viſione
Angeli, quia angelos videre ſolita erat, ſed turbata fuit. Primò, ſecundũ Chryſo. propter
nouæ apparitionis ſpeciẽ, quia etſi conſueta fuit videre angelum, nunc tamen nouo mo-
do apparuit ei, ſumpta ſpecie corporali, & cum ingenti lumine & ſplendore, ex hoc ali- B
qualiter perterrita fuit. Vnde cantatur, Et expaueſcit Virgo de lumine. Secundò, propter
virginalis pudicitiæ verecundiam: quia (vt dicit Ambroſius) trepidare virginum eſt, & ad
Ambroſius lib. 2. in Lucam. omnes viri ingreſſus pauere, omnes viri affatus vereri. Tertiò, propter nouæ ſalutationis
formam, quàm ſermo eius ingerebat. Vnde Ambroſius, Benedictionis nouam formulam
mirabitur, quæ nuſquam eſt antè aperta, ſoli Mariæ ſalutatio hæc ſeruabatur. Quartò,
Ambroſius ibid. propter laudationis excellentiã, qua Angelus in ſuo ſermone eam laudauit: Sãctæ enim
mentes humilium, quanto amplius laudibus attolluntur, tanto magis timent. Turbata er-
go fuit, ex verecundia virtuoſa & honeſta, ſed non perturbata: vnde tanquam prudens &
cauta, & tota pudoroſa, nihil reſpondit, cogitans intra ſemetipſam de nouitate talis ſalu-
tationis, & dictum examinans: non enim ſic ſalutare Angeli conſueuerant eam, nec vn-
quam tales loquentes audierat: In qua ſalutatione cùm videret ſe de tribus commendari, C
non poterat humilis domina non turbari. Commendatur enim quòd eſſet gratia plena,
& quòd Dominus eſſet ſecum, & quòd eſſet benedicta ſuper omnes mulieres. At humilis
domina, non poterat ſuam cõmendationem ſine rubore, & turbatione audire, quia verus
Bern. hom. 3. ſuper Miſſus eſt. humilis de laudibus & honoribus erubeſcere ſolet & dolere. Vnde Bernardus, quòd tur-
bata eſt, fuit verecundiæ virginalis: quòd non perturbata fuit, fortitudinis: quòd verò ta-
cuit & cogitauit, fuit prudentiæ & diſcretionis. Tunc Angelus intuitus Virginem, & va-
rias eam ſecum voluere cogitationes facillimè deprehendens, & cauſam ſuæ turbationis
cognoſcens, conſolatur pauidam, confortat timentem, ac quaſi notam familiariter ex
nomine vocans: ne timere debeat, benignè perſuadet, & iubet dicens: *Ne timeas Maria*, nec
Gratiã inuenit Maria. de laudibus quas tibi dixi verecunderis, eſt enim veritas in eis. Nec ſolùm es gratia plena,
ſed etiam toto generi humano gratiã multiplicem recuperaſti, & reinueniſti apud Deum D
quam nulla vnquam reperit creatura. q.d. ſecundum Chryſoſtomum, Qui apud Deum
meretur gratiam, non habet quid timeat: *inueniſti, inquit*, quo merito? Certè humilitate, pu-
dicitiæ caſtitate, & conſcientiæ puritate. De primo dicit Chryſoſtomus, qualiter quiſque
gratiam reperiret, niſi mediante humilitate: Nam humilibus Deus dat gratiam. De alijs
duobus dicit Gregorius, Inuenit gratiam verè coram Deo, quia ſplendore pudicitiæ
propriam exornans animam, gratum ſe Deo habitaculum præparauit: & non ſolùm cœ-
libatum inuiolabilem reliquit, ſed etiam immaculatam conſcientiam cuſtodiuit. Itaque
inueniſti gratiam, ſcilicet Dei & hominum, pacem, mortis deſtructionem, & vitæ repara-
tionem, vt per te Deus mundum redimeret, per te illuminaret, & per te ad vitam reuo-
caret. Plena ergo iam gratia inuenit gratiam, ſed alijs & ad diſpenſandum. Vnde Auguſt.
O Maria, gratiam apud Dominum inueniſti, & hanc per totum mundum diffundere E
meruiſti. Vnde notanter dicit inueniſti: non dicit habuiſti, vel acquiſiuiſti, quia res habi-
ta vel iuſtè acquiſita vt propria cuſtoditur, ſed inuenta his qui perdiderunt reſtituitur: ſic
Maria inuenit gratiam, non ſibi ſoli retinendam, ſed tanquam alijs reſtituendam. Qui
enim inuenit perditum, tenetur reſtituere: gratiam verò quam Eua perdidit, Maria in-
uenit: non ſolùm pro ſe, ſed & pro nobis, inimò etiam propter nos: quia ſi nos peccatores
non fuiſſemus, Deus de ipſa carnem non ſumpſiſſet: & ideo òmnes qui peccando gra-
Gratiam nulli denegat Maria. tiam amiſimus, ſecuri ad thronum gratiæ accedamus, & Mariam inuentricem gra-
tiæ pijs fletibus & deuotis orationibus pulſemus, vt gratiam nobis reddat quam pro
nobis & propter nos inuenit. Ipſa eſt enim ita legalis, iuſta, pia & propitia, quòd nul-
Bern. ſerm. de natiuitate Mariæ. li quærenti denegat gratiam. Vnde Bernardus, Omnibus omnia facta eſt, omnibus
ſinum miſericordiæ aperuit, vt de plenitudine eius accipiant vniuerſi: captiuus
redemptionem,

A redemptionem, eger curationem, triſtis cõſolationem, peccator veniam, iuſtus gratiam,
Angelus lætitiam, denique tota Trinitas gloriam. Et iterum, Filioli hæc peccatorum ſca- *Idem ſerm.*
la, hæc mea maxima fiducia, hæc tota ratio ſpei meæ. Dico vobis ſi piè à vobis pulſata fue- *de natiui-*
rit, ſi piè fuerit inuocata, compatietur vobis, non deerit neceſſitati veſtræ. Siquidem nec *tate Mariæ.*
facultas deeſſe poterit, nec volũtas, quoniam regina cœlorum eſt, miſericors eſt, & mater
miſericordiæ. Et iterum, Altius intuemini, quanto deuotionis affectu à nobis eam voluit *Ibidem.*
honorari, qui totius boni plenitudinem poſuit in Maria: vt ſi quid ſpei in nobis eſt, ſi quid
gratiæ, ſi quid ſalutis ab ea nouerimus redũdare: nihil enim nos habere voluit Deus, quod
per manus Mariæ non tranſiret. Hæc Bern. Inueniſti, inquam, gratiam, totius gratiæ au-
torem conceptura. Nam *ecce concipies in vtero* ſine peccato & macula *ac paries filium* ſi- *Concipere*
ne dolore & triſtitia, virgo permanens in partu, ſicut & in conceptu. Et bene dicit *con-* *in vtero.*
B *cipies in vtero*, iam enim per fidem & deuotionem conceperat eum in corde ſuo: & hoc
modo debemus nos eum cõcipere, ſcilicet per fidem & deuotionem, & părere per ſanctã
operationem. *Et vocabis nomen eius Ieſum* id eſt, Saluatorem. Non dicit impones, quia
hoc nomen ab æterno fuit à Deo Patre impoſitum, & per Angelum Mariæ & Ioſeph, ac *Ieſus.*
per eos alijs diuulgatum. Hoc etiam nomen impoſitum eſt, ſecundum proprietatem fu-
turam, quia ſalus humani generis futura erat per Ieſum, qui ſalus interpretatur: & ideò *Ieſus quid*
ſubditur, *Ipſe enim ſaluum faciet*, non quemcunque, ſed *populum ſuum* ei ſcilicet per fi- *interprete-*
dem adhærentem, & ipſum bonis operibus imitãtem, à peccatis eorum. Et per hoc no- *tur.*
tatur verus eſſe Deus, quia ſolius Dei eſt ſaluare à peccatis, vt ait Chryſoſt. Populus Chri- *Saluum*
ſti, non tantùm natio Iudæorum eſt, ſed omnes quoque qui ad eum veniũt, eiúſque agni- *facere.*
tioni donantur. Vtinam & me peccatorem digneris Domine Ieſu annumerare populo
C tuo, vt ſaluum me facias à peccatis meis. *Hic erit magnus* non quidem eadem magnitu- *Magnus*
dine qua Ioãnes, de quo etiam prædictum fuerat: erit enim magnus coram Domino, ſed *Ieſus.*
dicuntur ſecũdum Ambro. quia Ioannes magnus vt homo coram Domino, hic verò ma- *Ambr.*
gnus vt Deus & Dei Filius. Dicit autem, hic erit magnus: non quòd ante partum Virginis *lib. 2. in*
non fuerit magnus (ſemper enim fuit magnus Deus) ſed futurus erit magnus homo: quia *Lucam.*
magnificentiam quam habuit filius Dei æternaliter per naturam, accepturus erat filius
Virginis ex tẽpore per gratiam, & æternaliter habiturus, vt vna ſit perſona homo & Deus.
Et bene magnus, quia filius Altiſſimi merebitur appellari. Vnde ſequitur, *Et filius* ſcilicet
naturalis *Altiſſimi vocabitur* id eſt, ipſius Dei qui ſolus eſt Altiſſimus. Homo enim altus eſt *Deus ſolus*
inter creaturas corporales, ſed Angelus altior, Deus autem altiſſimus. *Et dabit illi Dominus* *altiſſimus.*
Deus ſedem, id eſt, regnum Dauid patris eius. Secundum Bedam, quòd Angelus prius dixit *Beda in*
D Chriſtum filium Altiſſimi: nunc verò patrem ſuum dixit eſſe Dauid, per hoc euidẽter de- *ca. 1. Lucæ.*
mõſtrat duas naturas in vna perſonę Chriſti: diuinam ſecundũ quam eſt filius Dei, & hu-
manam ſecundum quam eſt filius Dauid. Dabit autem ei ſedem Dauid, non typicam, ſed *Sedes Da-*
veram: non tẽporalem, ſed æternam: non terrenã, ſed cœleſtem: quæ idcirco dicitur fuiſſe *uid.*
Dauid, quia hæc in qua Dauid temporaliter ſedit, æternæ illius imaginem gerebat. Vnde
Beda: Accepit autem ſedem, ſiue regnum Dauid Dominus, vt gentem cui Dauid quon- *Beda ibid.*
dam temporalis regni gubernacula ſimul & exempla iuſtitiæ præbuit, quámque modulis
hymnorum ſpiritualium ad fidem atque amorem ſui conditoris accendere ſolebat: hanc
ipſe factis, verbis, donis, & promiſſis, ad regnum cœleſte & immortale vocaret, atque
ad ipſam Dei Patris viſionem perduceret. Angelus ergo non loquitur de regno tempora-
li, quia illud negauit Chriſtus coram Pilato dicens: *Regnum meum non eſt de hoc mundo*. ne- *Ioan. 18.*
E que Chriſtus in hoc mundo exercuit temporale regnum in Iudaico populo, cui ta-
men debebatur regnum Iudæorum, iure hæreditario: ſed loquitur de regno ſpiritua-
li Eccleſiæ militantis, & cœleſti Eccleſiæ triumphantis, quod figuratum fuit per re-
gnum Dauid temporale, ſicut & cœleſtis Hieruſalem per temporalem. Et ſicut Da-
uid regnauit in regno temporali, ita & Chriſtus regnabit in ſpirituali & cœleſti, quia
regnabit in Eccleſia, hic in via & in patria. Vnde & ſubditur, *Et regnabit in domo Ia-*
cob in æternum. Hic quoque accipienda eſt domus Iacob, non temporalis ſed æterna, in
qua regnet in æternum. Regnabit ergo in æternum in domo Iacob, id eſt, ſuper om- *Domus Ia-*
nes electos, de domo enim Abrahæ & Iſaac aliqui fuerunt reprobati, ſicut Iſmaël & *cob.*
Eſaü: ſed in domo Iacob omnes eius filij à ſanctis doctoribus inter electos ſunt compu-
tati: quia etſi aliqui peccauerunt, pœnitentiam tamen egerunt. Iacob quippe interpre-
tatur ſupplantator. In illis enim qui ſupplantant, paſſiones inordinatas & vitia, regnat *Iacob quid.*

Chriſtus:ſed in illis qui ſupplantantur,ab eis regnat Diabolus.Regnabit ergo non ſolùm A
in domo Dauid, id eſt, in tribu Iuda: verumetiam in domo Iacob, id eſt, in toto populo Iſraël,& in tota Eccleſia, & in omnibus electis, non ſecundum ſucceſſionem carnis, ſed fidei.Per quod intelligitur,quòd in eius regni exercitu omnes illi enumerantur, quicunque Dauid & Iacob fidem & iuſtitiam imitantur: quia ipſi ſunt ſpiritualis & æterna ſedes Dauid,& domus Iacob,in qua ſedebit & regnabit Dominus Ieſus in æternum: & nunc quidẽ per gratiam,& in futuro per gloriã. Beati in quibus Ieſus regnabit in æternũ, quia & ipſi cum eo regnabunt. *Et regni eius non erit finis*, Chriſtus enim non ſolùm inquantum Deus,ſed etiam inquantum homo,regnabit in æternum: non ſolùm ſuper homines,ſed etiam ſuper Angelos. Hoc regnum æternum eſt,& non corrumpetur: hoc imperium non deficiet, & non auferetur, quia regnabit Dominus in æternum, & in ſeculum ſeculi.

Regnum ſine fine.

Bern. hom. 4. ſuper Miſſus eſt.

Vbi Bernardus,O quàm glorioſum eſt regnum illud in quo Reges congrega- B
ti ſunt,conuenerunt in vnum: ad laudandum ſcilicet & glorificandum eum, qui ſuper omnes eſt Rex regum & Dominus dominantium. De cuius ſplendidiſſima contemplatione fulgebunt iuſti ſicut ſol,in regno Patris eorum. O ſi & mei peccatoris meminerit Ieſus in beneplacito populi ſui,cùm venerit in regnum ſuum! O ſi me in illa die, quando traditurus eſt regnum Deo Patri, viſitari dignabitur in ſalutari ſuo, ad videndum ſcilicet in bonitate electorum ſuorum,ad lætandum in lætitia gentis ſuæ,vt laudetur etiam à me cum hæreditate ſua. Veni interim Domine Ieſu, aufer ſcandala de regno tuo,quod eſt anima mea,vt regnes qui debes in ea: quia tu es ipſe Rex meus & Deus meus, qui mandas ſalutes Iacob: Hæc Bernardus. Et cùm Angelus retuliſſet tanta, Maria perplexa fuit: quia ſecundum Ambro. neque non credere debuit Angelo, neque tam temerè vſurpare

Ambr. lib. 2. in Lucã.

diuina. Vnde de alio certificari volens, de quo multum timebat,ſcilicet ne virginitatem C
ſuam perderet,de modo conceptionis quęrit, dicens: *Quomodo fiet iſtud*, ſcilicet, quòd tu promittis me parere filium, quoniam virum non cognoſco? id eſt, me virũ non cogniturum in animo voui,& ex voto propoſui: quia quamuis deſponſata erat, tamen ſe nunquam nupturam,neque virum cogniturã certiſſimè ſciebat. Et ita fuit Virgo mente, carne & propoſito. q.d. Rem credo,ſed de modo quæro,cùm ſciat Dominus meus,teſtis conſcientiæ meæ,votum eſſe ancillæ non cognoſcere virum: qua lege,quo ordine placebit ei vt fiat iſtud? Vnde Ambro. Non dubitat eſſe faciẽdum, quod quomodo poſſit fieri inquirit. Legerat Maria, Ecce Virgo concipiet in vtero,& pariet filium: & ideò id credidit futurum,ſed quomodo fieret ante non legerat. Non enim quemadmodum fieret, vel tanto alicui Prophetæ fuerat reuelatum. Tantum enim mandati myſterium non fuit hominis, ſed Angeli ore promendum. Hæc Ambro. Et Angelus, *Fiet, inquit*, non modo humano, D
ſed diuino: non per virum,ſed per operationem Spiritus ſancti qui in te ſuperueniet: ſicut ignis diuinus mentem tuam inflãmans,carnémque tuam Dei Filio vniendam perfectiſſima puritate ſanctificãs,& ſingulari modo te fœcundabit,& ex eius operatione ſalua tibi virginitate tua concipies.

Nõ cognoſco, quomodo accipitur.

Ambro. ibidem.

Eſa. 7.

Spiritus ſanctus prius in Virginem venerat, in ſua ſanctificatione,eam ab originali peccato purgando: ſed in cõceptione Filij Dei ſuperuenit,id eſt, iterum venit,maiorem gratiæ plenitudinem conferẽdo, quæ non ſolùm ſanctificauit mentem,ſed etiam vẽtrem. Superuenit igitur Spiritus ſanctus in Virginem, quemadmodum virtus Solis deſcendit ſuper roſam & lilium,dans illis concipiendi virtutem. Et licet iſta ineffabilis conceptio celebrata ſit operatione totius Trinitatis,cùm opera Trinitatis ſint indiuiſa: ſpecialiter tamen appropriatur hoc opus Spiritui ſancto propter plures rationes. Prima eſt ſecundum Auguſtinum,propter oſtenſionem gratiæ ſine meritis: vt videlicet E
per hoc quod dicitur conceptus de Spiritu ſancto,oſtẽdatur quòd ſit ex ſola gratia,quam nulla hominum merita præceſſerunt. Gratia autẽ attribuitur Spiritui ſancto: Vnde gloſ. Spiritus eſt nomen omnis gratiæ,quæ à Deo inſpiratur. Secunda eſt ſecundum Ambro. propter virtutem operationis: quia ſcilicet operatione & virtute Spiritus ſancti cõceptus eſt,cui attribuuntur opera clementiæ & pietatis. Tertia eſt ſecũdum Magiſtrum ſententiarum,propter oſtenſionem eximiæ charitatis,quæ attribuitur Spiritui ſancto: vt ſcilicet oſtendatur quod verbum Dei caro factum eſt ineffabili charitate, qua Deus ſic dilexit mundum,vt Filium ſuum vnigenitum daret. Et virtus altiſſimi Patris, ſcilicet Dei verbũ ſeu Filius, quia ſecundum Apoſtolum, dicitur Dei Patris ſapientia: & virtus Altiſſimi obũbrabit tibi,id eſt,de te corpus quaſi vmbraculum aſſumet,in quo Deus quaſi hamum ſub cibo ſe abſcõdet, quia in beata Virgine ſub vmbra carnis latuit virtus deitatis. Diuinitas

Spiritus ſanctus qui prius venit, nunc ſuperuenit.

Opera Trinitatis indiuiſa.

Auguſt. in Enchirid. cap. 40.

Cur Spiritui ſancto attribuitur incarnationis Filij opus.

Magiſter ſentent. lib. 3. cap. 4.

Ioan. 3.

1. Corin. 1.

A nitas obumbrata fuit Virgini per ſuſceptionẽ humanitatis: vt quod impoſſibile erat mortali fœminæ, obiectu tamen viuifici corporis ferret præſentiam maieſtatis, & lucem ſuſtineret inacceſſibilem: ſicut Sol, quãdo cum viſu intueri non poſſumus, obumbratur nobis aliquo velamine. Vnde Bernar. Quia Deus ſpiritus eſt, nos verò caro vmbra corporis ſui, tẽperauit ſe nobis, vt obiectu viuificæ carnis videamus verbum in carne, Solem in nube, lumen in teſta, cereum in laterna. Hæc Bernar. Quòd autem in præfatione B. Mariæ canitur, quæ & vnigenitum tuum Sancti ſpiritus obũbratione concepit: non eſt contrarium huic quod hîc dicitur, obũbratio fieri per corpus Chriſti applicatum diuino lumini. Cùm enim tam Filius quàm Spiritus ſanctus ſint virtutes Patris, & corpus Chriſti vtrique virtuti conueniat, Filio tãquam cui vnitur, Spiritui ſancto tanquam agenti à quo formatur: patet quòd hæc vmbratio tam Filio quàm Spiritui ſancto cõuenire poteſt. Et attẽde quo-

Bern. hom. 4. ſuper Miſſus eſt.

B modo hîc Angelus totam Trinitatem Virgini ædidit. Primum nãque Spiritum ſanctum ſub nomine proprio commemorat, deinde Filium nomine virtutis, & conſequenter Patrem nomine Altiſſimi inſinuat. Sic ergo vt notetur tota Trinitas feciſſe incarnationem, appropriat hoc Spiritui ſancto incarnationis cooperationem, cùm dicit: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, ſed Filio carnis aſſumptionem, cùm ſubditur, Et virtus Altiſſimi obũbrabit tibi: ſed Patri authoritatem cùm dicit, Altiſſimi. Excelſum namque incarnationis incarnationis opus totius Trinitatis fuit, quia ſicut perſonæ, ſic & opera Trinitatis inſeparabilia ſunt & indiuiſa: ita vt quicquid operatur vna perſona, operetur & alia, quamuis ſolus Filius fuerit incarnatus, nec Pater, non Spiritus ſanctus, vt per eandem ſapientiam qua Deus mundum conſiderat, reparatio fieret: & qui Dei Filius erat in diuinitate, ipſe filius hominis fieret in humanitatẽ, ne Filij nomen ad alium trãſiret, qui non eſſet Filius

Trinitatis notificatio.

Filius ſolus incarnatus fuit.

C æterna natiuitate. Et habemus ſimile de tribus induentibus vnum de ſemetipſis, de quibus dici poteſt, quòd omnes ſimul vnicũ faciunt opus: & quicquid facit vnus, facit alius, non tamen induitur niſi vnus. Vnde Auguſt. Ita ſingulorum quæque in Trinitate opera Trinitas operatur, vnicuique operanti cooperãtibus duobus, conueniẽte in tribus agendi concordia, non in vno deficiente efficacia peragendi. *Ideò & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei.* Non adoptiuus ſicut alij, ſed naturalis: qui tamen ab æterno fuit Filius, ſed non vocabatur vel manifeſtabatur nomine aliquo niſi in tẽpore. q.d. quia enim fœcundaris virtute Spiritus ſancti, non prolem viri generabis, ſed Filium Dei: quia non ex libidine concipies, ideò non peccatorem ſed ſanctum gignes, & per conſequens ſine dolore paries. Vnde Bern. Quid eſt dicere, quoniam non de homine, ſed de Spiritu ſancto concipies? concipies autem virtutem Altiſſimi, hoc eſt Filium Dei: *ideò & quod*

Tres induẽtes vnum ex ipſis tribus.

Augu. lib. 1. de Trinit. cap. 4. & 5.

Bern. hom. 4. ſuper Miſſus eſt.

D *naſcetur ex te* id eſt, ex tua vera natura. *Sanctum, vocabitur Filius Dei*, id eſt, non ſolùm qui de ſinu Patris in vterum tuum veniẽs obumbrabit tibi, ſed etiam id quod de tua ſubſtantia ſociabit ſibi: ex hoc iam *vocabitur filius Dei*, quemadmodum & is qui à Patre eſt ante ſecula genitus, tuus quoque amodo reputabitur Filius. Sic autem & quod natum eſt ex ipſo, erit tuus, & quod ex te naſcetur erit eius, vt tamen non ſint duo filij, ſed vnus. Et licet aliud quidem ex te, aliud ex illo ſit, iam tamen non cuiuſque ſuus, ſed vnus vtriuſque filius erit. Hæc Bernar. Et nota quòd dicit Sanctum, abſolutè & ſubſtantiuè abſque determinatione: quia ſi diceret ſancta caro, ſanctus homo, vel aliquod conſimile, parũ videretur dixiſſe, nec expreſſiſſet ſanctitatem eius cõpletè. Poſuit ergo indefinitè Sanctum, quicquid fuit quod Virgo genuit, proculdubiò ac ſingulariter ſanctum fuit. Et ne Virgo de partu in aliquo deſperaret, & vt fidem exẽplo Angelus aſtrueret & confirmaret, exem-

Sanctum.

E plum ſterilis anus & parituræ induxit: ſenioriſque fœminæ & ſterilis inopinatam fœcunditatem Virgini nunciauit, vt aſſereret omnia decentia Deo poſſibilia, quæ ſolito ordine naturæ videntur contraria. Et qui ſupra naturam conceptũ dedit ſterili, daturus non dubitaretur & Virgini: & vt facilius credas, *Ecce, inquit, Elizabeth cognata tua*, cùm eſſet ſenex, & vocaretur ſterilis: propter notam iamdudũ eius ſterilitatem, iam ſex menſes ſunt quòd concepit filium per Dei virtutem. Tamen quia iſtud exemplum non eſt vſquequaque perfectum, quia maius eſt virginem concipere quàm ſterilem: & ideò Angelus inducit rationis efficaciam ex Dei omnipotentia, dicens, *quia non erit impoſſibile apud Deum omne verbum*, id eſt, omnis res digna verbo, quin implere poſſit omne verbo ſuo promiſſum: vel verbum, id eſt, quodcũque opus vel factum, in eius diſpoſitione prouiſum. Nam dicere Dei eſt facere, ſecundum illud Pſal. Ipſe dixit & facta ſunt: quicquid enim contradictionem non implicat, totum eſt Deo poſſibile, cuiuſmodi eſt virginem parere. Sed

Verbum nõ eſt impoſſibile apud Deum.

Pſal. 32.

quæ implicant contradictionẽ, vt contradictoria ſimul eſſe vera, vt ea quæ facta ſunt fiant A
non facta, &c. huiuſmodi talia non ſunt Deo poſſibilia, non propter impoſſibilitatẽ Dei,
ſed propter impoſſibilitatem rei. q. d. per virtutẽ & actionem naturæ, nec ſterilis nec vir-
Bern. hom. 4. ſuper Miſſus. go poteſt concipere, ſed diuina potentia poteſt hoc facere. Secundum Bern. Dicit omne
verbum, & non omne factibile: quia quàm facilè poſſunt homines loqui quid volunt, ſic
incõparabiliter faciliùs poteſt Deus implere quicquid poſſunt illi verbo exprimere. Præ-
Bern. ibid. Conceptus Elizabeth, cur Mariæ nunciatus. terea ſecundum eundem Bernar. Conceptus Elizabeth Virgini nunciatur, vt dum mira-
culum miraculo additur, gaudium gaudio cumuletur. Item quia occultauerat ſe, & iam
occultare non poterat, conueniens fuit quòd ante cæteros Virgo hoc ſciret. Item, vt tam
præcurſoris, quàm Saluatoris geſta ſciret, quæ ſcriptores docere debebat. Itẽ propter ſan-
ctificationem Baptiſtæ, quem adhuc in vtero matris poſitũ, Ieſus voluit ſanctificare. Item
vt antiquæ cognatæ obſequiũ præberet, & vt humilitatem impleret. Maria quippe & Eli- B
Elizabeth cognatio. zabeth cognatæ, ſeu conſobrinæ fuerunt in ſecundo gradu, quia filiæ duarũ ſororum, ſci-
licet Annæ & Hyſmeriæ: Fuit etiã Elizabeth de tribu Iuda ſicut & Maria. Intuere hîc &
meditare qualiter tota Trinitas eſt ibi præſens, reſpõſionem huius ſuæ filiæ ſingularis ex-
pectans, & amanter ac delectabiliter eius verecundiã & mores aſpiciens, & verba auſcul-
tans. O qualis eſt domuncula, vbi tales ſunt & talia exercentur! Nam licet ſancta Trinitas
ſit vbique, ibi tamẽ nunc aliquo modo ſingulari eã eſſe mediteris ratione ſingularis ope-
rationis. Intuere etiã & meditare, qualiter Angelus cum reuerẽtia, vultúque placido do-
minam ſuã diligenter inducit, & verba ſua ſapienter ordinat, vt ſuper hoc opere mirifico
volũtatem Domini ſui perficere valeat: Et etiam qualiter ipſa ſe habet timoratè & humi-
liter, facie pudoroſa, quaſi ex deimprouiſo ab Angelo verbis iſtis præuenta. Non extol-
litur, neque ſe reputat: & cùm audit magnalia de ſe, qualia nunquã alicui dicta fuêre, non C
Expectatio aſſenſus Mariæ. Bern. hom. 4. ſuper Miſſus. ſibi, ſed totũ aſcribit gratiæ diuinæ. Iam ergo Angelus expleto nunc ambaſiatoris officio,
expectat Virginis reſponſum. Vnde Bern. Audiſti Virgo quia concipies, audiſti quia non
per hominem ſed per Spiritum ſanctum. Expectat Angelus reſponſum tuum, tempus eſt
enim vt reuertatur ad Deum, qui miſit illum. Expectamus & nos, ô domina, verbum mi-
ſerationis, quos miſerabiliter premit ſententia damnationis. Ecce tibi pretium offertur
noſtræ ſalutis, ſtatimque liberamur ſi cõſentis: hoc ſupplicat item pia Virgo flebilis Adã,
cum miſera ſobole exul de paradiſo: hoc Dauid, hoc cæteri flagitant patres tui, qui & ipſi
habitant in regione vmbræ mortis: hoc totus mundus tuis genibus prouolutus, expectat.
O domina reſponde verbũ, quod terra, quod inferi, quod cœli expectant. Reſponde ver-
bum, & ſuſcipe verbum: profer tuum, & ſuſcipe diuinum: emitte tranſitorium, & ample-
ctere ſempiternũ. Hæc Bern. Vnde & beatus Auguſt. exclamat: O beata Maria, ſeculum D
Auguſt. ſerm. 17. de tempore. omne captiuum tuum deprecatur aſſenſum: te domina mundus ſuæ fidei obſidem fecit,
noli morari Virgo, nuncio feſtinanter reſponde verbum, & ſuſcipe filium. Tandem pru-
dentiſſima Virgo auditis Angeli verbis, conſenſit: & prout dicitur, profunda deuotione
genua flexit, ac manibus expãſis, deinde iunctis, & oculis ad cœlum eleuatis, cum inæſti-
mabili humilitate protulit deſideratiſſimum verbum, toto cordis affectu audiendum, di-
Ecce ancilla Domini, &c. cens: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum.* Ecce prompta obedientia, deuo-
ta optatio, fides, conſenſus. Ancilla, inquit, ſum Domini: non meæ, ſed illius poteſtati
Auguſt. ſerm. 2. de annunciatione. ſum: *fiat mihi ſecundum verbum tuum,* id eſt, ſecundum quòd tu mihi nunciaſti. Quæ ma-
ter Domini eligitur ſuæ conditionis, & diuinæ dignationis? per omnia memor ancillam
ſe nuncupat, & cum magna deuotione promiſſum Angeli impleri optat.

Ad hanc vocem Mariæ exclamat Auguſt. dicens: O felix obedientia! ô inſignis gratia! E
Anſelmus hom. in Euangelium Intrauit Ieſus in quoddam caſtellum. quæ dum humiliter fidem dedit, cœli in ſe opificem comparauit. Vnde & Anſel. O fides
Deo accepta! ô humilitas Deo grata! ô obedientia omni ſacrificio Deo iocundius oblata!
ô ſublimis virgo mater Dei! ô mater humilis ancilla Dei! quid ſublimius eſſe poſſit? Quid
humilius ſentire poſſet? Vnde etiam Ambro. Vide humilitatem, vide deuotionem: An-
cillam ſe dicit Domini, quæ mater eligitur: nec redemptiua exaltata promiſſione ſimul
ancillam dicẽdo, nullam ſibi prærogatiuã tantæ gratiæ vendicauit, quando faceret quod
Bern. hom. 4. ſuper Miſſus. iuberetur. Mitem enim humilémque paritura, humilitatem debuit etiam ipſa præferre.
Vnde Bernar. Semper ſolet eſſe gratiæ diuinæ familiaris virtus humilitas: Deus enim ſu-
Iacob. 4. perbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Humilitas ergo reſpondetur, vt ſedes gratiæ
Humilitas Mariæ. præparetur. *Ecce, inquit, ancilla Domini.* Quæ eſt hæc tam ſublimis humilitas, quę cedere
non nouit honoribus, inſoleſcere gloria neſcit? Non magnum eſt eſſe humilem in abie-

ctione,

A ctione: magna prorſus & rara virtus humilitas honorata. Hæc Bernar. Beata ergo Virgo quæ vltra omnes homines mundi per annunciationem Angeli attollebatur, & tamen in ſe profundiſſimè humiliabatur: ideò eius humilitas incomparabilis, præ omnibus alijs virtutibus commendatur. Inter omnes enim virtutes tãtum placuit humilitas beatæ virginis filio Dei, quòd attraxit ipſum de cœlo, vt ex virgine carnem aſſumeret, quemadmodum ferrum trahitur ab adamante. Vnde Auguſt. O vera humilitas quæ Deum hominibus peperit, vitam mortalibus ædidit, Paradiſum aperuit, & hominum animas liberauit! *Auguſt. ſerm. 11. de tempore.* Facta eſt Mariæ humilitas ſcala cœleſtis, per quam Deus deſcendit ad terras. Decebat enim, vt dicit Beda, quòd ſicut per ſuperbiam Euæ mors in mundum intrauit, ita per humilitatem Mariæ, vitæ introitus pãderetur: *Beda hom. de annunciatione.* Tantum autem placuit Chriſto iſta vox Virginis cùm dicit, *Ecce ancilla Domini*: quòd ex hoc magis appellat ſe in Scriptura filium an-

B cillæ, quàm Virginis: Ex quo trahitur euidens argumentum, quòd plus placuit Deo Mariæ humilitas, quàm virginitas. Et licet ſingula verba huius Euãgelij ſint plena myſterijs, *Filius ancillę Dominus.* iſta tamen verba quæ in ſui conſenſus expreſſione Virgo ponit, præcipuè redolent virtutes incomparabiles. Ponit enim ſex verba, quæ redolent ſex virtutes eximias in ea. Dicit *Sex verba Virginis, totidẽ virtutũ ſignificatiua.* namque *ecce* in quo obedientia prompta: *ancilla*, in quo humilitas perfecta: *Domini*, in quo virginitas immaculata: *fiat*, in quo charitas inflammata: *mihi*, in quo ſpes ſecura: *ſecundum verbũ tuum*, in quo fides deuota. Et verè fides deuota erat in Virgine, quia illud credidit in ſe debere fieri ad verbum Angeli, quod nunquam à ſeculis fuerat auditum, nunquam repertum, nunquam viſum, aut ab aliquo cogitatum. *Fides Virginis.* De hac fide dicit Bernardus, Tria mirabilia fecit Dominus in incarnatione. Coniuncta quidem ſunt adinuicem Deus & *Bernar. lib. ſentẽtiarũ.* homo, mater & virgo, fides & cor humanum: Et quidem tertia commixtio eſt inferior

C alijs duabus, ſed non minus fortis. Mirum enim eſt quomodo cor humanum his duobus fidem accommodauit, quomodo credi potuit quòd Deus homo eſſet, quòd Virgo fuerat quæ peperiſſet. Hæc enim nequeunt commiſceri, ſi non miſceat glutinum Spiritus ſancti: Igitur his verbis dictis à Virgine, ſtatim in illa hora ſanctiſſima, Spiritus ſanctus in eam ſuperuenit, ac Dei filium virgo glorioſa concepit. Vnde ſtatim in his verbis Mariæ, *Incarnatio filij Dei.* filius Dei totus intrauit in vterum eius, & ex ea carnem aſſumpſit, & totus in ſinu Patris remanſit. In inſtanti enim fuit totum corpus Chriſti formatum, & anima rationalis creata: ſimul vtrumque diuinitati in perſona Filij coniunctum, vt idem eſſet Deus & homo, ſalua vtriuſque naturæ proprietate. Fuit autem corpus Chriſti formatum ex ſanguine B. *Corporis Chriſti formatio.* Virginis, non ex carne: & fuit in inſtanti ſanguinis ſeparatio, conſolidatio, figuratio, animatio, deificatio: Et in eodem inſtanti, fuit plenus & perfectus homo in anima & carne,

D ſecundum omnia corporis lineamenta, ſed paruulus valdè, ita vt membrorum diſtinctio vix poſſet diſcerni viſu humano. Poſtea verò naturaliter in vtero creuit vt alij, licet mem *Incrementum membrorum Chriſti.* brorum diſtinctio, & animæ infuſio dilatata non fuerit vt in alijs. Fuit etiam perfectus Deus ſicut & perfectus homo ſecundum humanam naturam, ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens: ſecundum diuinam, ex verbo vtriuſque in vnitate perſonæ coniunctio. *Tria in Chriſto.* Sicut enim in deitate eſt vna eſſentia & tres perſonæ, ita in Chriſto è conuerſo eſt vna perſona, & tres eſſentiæ: ſcilicet deitas, anima, & caro: hoc eſt, æternum, nouum, & antiquum. Eſt enim deitas æterna, anima noua, quia in aſſumptione creata: caro antiqua, quia ab Adam propagata. Et Chriſtus ſecundum naturam deitatis, eſt generatus: ſecundum animam, creatus: & ſecundum carnem, factus. Et fuit vnio tri- *Vnio triplex in Chriſto.* plex in Chriſto, ſcilicet deitatis ad animam, & è conuerſo: ac deitatis ad carnem, & è

E conuerſo:, & animæ ad carnem: Duæ priores vniones ſemper manſerunt, tertia ſeparata fuit in morte. *Vnio diuinitatis.* Vnio igitur diuinitatis ad humanam naturam, non eſt in vnitate naturæ, ſed perſonæ: non perſonæ humanæ, ſed diuinæ: non aſſumptæ, ſed aſſumentis: nec perſonæ cuiuſlibet, ſed ſolius verbi. Quia enim impoſſibile eſt quòd natura diuina concurrat cum alia, ſicut pars ad tertij conſtructionem: vel quòd ipſa tranſeat in aliam, vel alia in ipſam, ideò diuinitas & humanitas non vniuntur in vnitate naturę, ſed perſonæ. Et quia diuina natura in nullo ſuppoſito poteſt ſubſiſtere, præterquam in propria hypoſtaſi: ideò vnio illa non poteſt eſſe in perſona hominis, ſed Dei. Et propterea Deus in vna perſonarum ſuarum, fecit ſeipſum ſuppoſitum humanæ naturæ. Vnde tantùm vna eſt ibi *Chriſtus vt homo, non eſt perſona.* perſonalitas, & vnitas perſonalis, ſcilicet ex parte aſſumentis: Et ideò Chriſtus ſecundum quod eſt homo, non eſt perſona. Vnde Hugo, Ex quo hominem Deus aſſumpſit, totum aſſumpſit, carnem ſcilicet & animam, id eſt, hominis naturam, non hominis perſonam,

ſed hominem in perſonam. Caro enim illa & anima, antequàm verbo vnirentur in per- A
ſonam,non erant inter ſe vnita ad perſonam. Vnio ſiquidem,vna fuit ad vnum verbi car-
nis & animæ: non prius verbum & caro, nec prius verbum & anima, nec prius anima &
caro,ſed ſimul verbum & anima & caro. Nec cœpit perſona eſſe verbum,quando homo
eſſe cœpit:ſed hominem ſic aſſumpſit, vt perſona eſſe homo inciperet, nec alia perſona
quàm erat illa quæ eum acciperet. Itaque verbum perſona ſuſcepit hominem: non per-
ſonam, ſed naturam, vt qui ſuſcepit & quod ſuſcepit, vna eſſet in Trinitate perſona: ergo

Chriſtus perſona, ſecũdum varia diuerſa fecit.

Chriſtus perſona ad infernum deſcendit,ſed ſecundum ſolam animam. Et Chriſtus per-
ſona in ſepulchro iacuit,ſed ſecundum ſolam carnem: & Chriſtus perſona vbique fuit,
ſed ſecundum ſolam diuinitatem. Quid eſt autem quod ſcriptum eſt,quia cùm Chriſtus
in ſepulchro iacuiſſet,dicitur totum pro parte poſitum eſt: Fortaſſe cogitas quaſi tria quę-
dam,diuinitatem,animam,carnem,cõpoſuiſſe Chriſtum: Abſit. Non enim pars Chriſti
verbum,& pars homo:ſed totus Chriſtus verbum,& totus Chriſtus homo. Diuinitas pars B
non fuit,nec in ipſa pars fuit. In humanitate ſola partes ſunt, anima ſcilicet & corpus:&
vbi alterum illorum eſt,pars hominis eſt. Verum eſt ergo quòd in ſepulchro Chriſtus ia-
cuit,nec tamen ibi totus homo iacuit, quamuis totus homo Chriſtus fuit: Anima enim
& caro Dei,verbo in perſona vnita fuit:ideò vbi caro erat,verbũ deeſſe non potuit. Hæc

Anſelmus de incarnationis beneficio.

Hugo. De hac verbi incarnatione,ſic dicit Anſelmus: Vidiſti Domine afflictionem po-
puli tui,& tactus dolore charitatis intrinſecus, appoſuiſti cogitare ſuper nos cogitationes
pacis & redemptionis. Et quidem cùm eſſes filius Dei,verus Deus, Deo Patri ſanctóque
ſpiritui coæternus & conſubſtantialis,lucem habitans inacceſſibilem:portánſque omnia
verbo virtutis tuæ,non deſpexiſti in hoc noſtræ mortalitatis ergaſtulum, altitudinem in-
clinare tuam,vt noſtrã & guſtares & abſorberes miſeriam, nóſque repararès ad gloriam. C
Parum bone Domine Ieſu fuit charitati tuæ ad conſummãdum opus noſtræ ſalutis, che-
rubim vel ſeraphim, aut vnum ex Angelis deſtinare: ipſe ad nos venire dignatus es, per
mandatum Patris, cuius nimiam charitatem experti ſumus in te. Veniſti enim, non lo-
cum mutando,ſed præſentiam tuam per carnem exhibendo. Deſcendens à regali ſolio
ſublimis gloriæ tuæ, in humilem & abiectam ancillam in oculis ſuis puellam, primò vir-
ginalis continentiæ voto ſigillatam. In cuius ſacroſancto vtero,ſola ſancti Spiritus virtus
inenarrabilis,& cõcipi te fecit,& naſci in vera humanitatis natura: ita vt nec maieſtatem
diuinitatis in te, nec integritatem virginitatis in ſe, violaret natiuitatis occaſio. Idem ad
ſororem ſuam: Primùm cùm beata Maria ingreſſa cubiculũ, libros quibus Virginis par-
tus & Chriſti prophetatur aduentus,euolue. Ibi aduentũ Angeli præſtolare, vt videas in-
trantem,audias ſalutãrem:& ſic repleta ſtupore & extaſi dulciſſimam Mariam dominam D
tuam, cum Angelo ſalutante ſalutes, clamans & dicens, *Aue Maria*, &c. Hoc crebrius re-
petens,quæ ſit hæc gratiæ plenitudo,de qua totus mundus mutuauit gratiam, quãdo ver-
bum caro factum eſt. Cõtemplare & admirare Dominum, qui terram implet, & cœlum
intra vnius puellæ viſcera claudit, quam Pater ſanctificauit, Filius fœcundauit, Spiritus

Mariæ concipientis animus.

ſanctus obumbrauit. O dulcis domina, quanta inebriabaris dulcedine, quo amoris igne
ſuccendebaris,cùm ſentires in mente & in ventre tantæ maieſtatis præſentiam: cùm de
tua carne carnem aſſumeret, & mẽbra quibus corporaliter omnis plenitudo diuinitatis
inhabitaret, de tuis ſanctis membris aptaret. Hæc Anſelmus. O ſi valeres vtique ſentire,
quale quantumque fuerit illud è cœlo immiſſum incendium, collatum refrigerium, in-
fuſum ſolatium! quanta ſublimatio Virginis matris, quanta nobilitatio humani generis,
quanta condeſcentio maieſtatis. Si Virginem canẽtem cum iubilo poſſes audire, æſtimo E
quòd illa pariter pro tanto beneficio inciperes iubilare,& non ceſſares Deo gratias decã-

Maria frequẽter angelica ſalutione ſalutanda.

tare. Vt ergo ipſi Virgini tantum gaudium renouare,& ad mentem reuocare valeas, cre-
brò eam cum dulci verſu angelico ſalutare,& deuotæ ſalutationis oſcula,ſaltem pedibus
eius infigere non negligas,dicens: *Aue Maria*. Vnde Bernar. Eſt tibi virgo Maria quaſi oſ-
culum,audire hunc verſum angelicum *Aue*. Totiens enim beatiſſima oſcularis,quotiens
per Aue deuotè ſalutaris. Ergo fratres chariſſimi,ad imaginem eius accedite, genua fle-
ctite,oſcula ei imprimite,aue Maria dicite. Et iterum, Cœli reſpondent, Angeli iubilant,
mundus exultat,dæmones contremiſcunt, cùm dico *Aue Maria*. Hæc Bernardus. Mora-

Cõditiones Chriſtum concipere volentis.

liter tanguntur hîc ſex conditiones,quas debet habere quælibet anima ſancta, Chriſtum
ſpiritualiter conceptura. Debet enim primò habitare in quadam ſeparatione & aliena-
tione omnis creatæ delectationis,vt ſic habitet in Galilæa, quod interpretatur trãſmigra-
tio. Illa

A tio. Illa enim anima perfectè habitat in tranſmigratione, quæ tranſmeauit omnem crea-
tam delectationem: ita quòd nulla re creata amplius delectatur, niſi inquantum in ea re-
lucet imago & perfectio Creatoris, quòd non ſolùm nullam rem diligit contra Deum,
ſed nec vllam diligat, niſi inquãtum in ea Deus relucet: vel imago Dei vt proximum, vel
inquantum poteſt eſſe accommoda vltimatè ſaluti, ſicut alia res. Secundò debet talis ani-
ma habitare in quadam floritione deiformis operationis, ſcilicet vt inhabitet in Naza-
reth, quod interpretatur flos, virgultum, ſanctitas, vel conſecratio: vt ſcilicet floreat, vel
in flore habitet excandore innocentiæ: ſit virgultum, duleore diuinæ influentiæ: ſancti-
tas, feruore diuinæ charitatis, & inhabitet in quadam conſecratione, ſplendore veritatis.
Tertiò, talis anima debet eſſe virgo, vt ab omni motu, non ſolùm ſenſuum, ſed etiã omni *Virgo perfecta.*
animæ viriũ ſit reſtricta, ita vt nihil in ea corruptionis valeat ſubintrare: nec per vias ſen-
B ſuum intret aliquid quod moueat ad carnalitatem: nec per vias viriũ intellectiuarum ve-
niat aliquid quod rendat in curioſitatem. Et ſecundum Auguſt. quæcunque anima talis
fuerit, virgo cenſetur. Quartò, talis anima debet eſſe deſponſata, vt fidem & amorem ad
vnicum bonum reſtrinxerit, quod eſt Deus, ne in incerto vagetur, nunc iſtud nunc illud
amans. Et ſignanter dicitur quod debet eſſe deſponſata Ioſeph, quod interpretatur aug- *Ioſeph.*
mentum vel appoſitio: vt in fide & amore apponens, ſempérque proficiens augmente-
tur, quia in talibus non proficere, eſt quodammodo deficere. Et ſignanter additur de do- *Dauid.*
mo Dauid, quod interpretatur manu fortis: quia per greſſus ſpirituales, per fortes cona-
tus & operationes, in ſpirituali exercitio augmentatur. Quintò deſcribitur hæc anima *Maria, illuminata interpretatur*
vt tota illuminata, quia nomen eius eſt Maria, quod interpretatur illuminata: ſcilicet vt
ſignatum ſit ſuper eam vultus Domini, & habeat lætitiam ſpiritualem in corde ſuo. Sex-
C tò deſcribitur, vt à Deo confortata per donum fortitudinis Spiritus ſancti: quia ingredi-
tur ad eam angelus Gabriel, quod interpretatur fortitudo Dei, & per eum fit annuncia- *Gabriel.*
tio: ſcilicet quando anima contemplatiua fortificata à Deo, per ſpem eleuatur, vt appetat
gratiæ plenitudinem Domini præſentiam, & quandam ſingularitatem benedictionis in-
ter omnes creaturas.

Specialiter autem circa tertiam conditionem eſt ſciendum, quòd myſticè per hoc *Mens virginalis.*
quod Chriſtus conceptus & formatus fuit in vtero virginali per operationem Spiritus
ſancti, ſignificatur quod ſpiritualiter concipitur & formatur in mente pura, eiuſdem Spi-
ritus ſancti operatione. Oportet enim mentẽ æterni verbi conceptiuam eſſe virgineam,
id eſt, non ſolùm à vitijs, ſed etiam à ſpeciebus creatarum rerum, & ab huiuſmodi ſpecie-
rum delectatione & corruptione, immunem eſſe & abſtractam. Cùm enim omnis crea-
D tura vanitati ſit ſubiecta, omnis ſpecies à re creata abſtracta, vanitati eſt coniuncta: ac per
hoc mentem ad altiora tendẽtem, abducit quodammodo & corrumpit. Ad hanc autem
mentis abſtractionem, hortatur Dionyſius Timotheum, dicens: Tu autem amice Timo-
thee forti contritione, ſenſus derelinque, & intellectuales operationes, & omnia ſenſibi-
lia & intellectibilia, & ad eius vnitionem propera, qui eſt ſuper omnem ſubſtantiam &
cognitionem. Hæc Dionyſius. Et in hac abſtractione perficitur illa beatitudo, de qua di- *Matth. 5.*
citur: *Beati mundo corde*, intelligendo mundum cor, illud quod eſt ab omni extranea ſpecie
emundatum. Tales autem Deum videbunt, & hic per internam contemplationem, & in
patria per æternam fruitionem. Et tales virgineæ mẽtes ſequuntur agnum totius purita- *Apoc. 14.*
tis, quocunque ierit, virgines enim ſunt. De tali mente & anima, ſic dicit Bernar. Anima *Bern. ſerm. 35. in Cantica.*
quæ ſemel à Domino didicit intrare ad ſemetipſam, & in intimis ſuis Dei præſentiam ſu-
E ſpirare, & quærere faciem eius ſemper: talis inquam anima, neſcio an vel ipſam gehen-
nam ad tempus experiri, horribilius penaliúſue ducat, quàm poſt ſpiritualis huius ſtudij
guſtatam ſemel ſuauitatẽ exire denuò ad illecebras, vel potius moleſtias carnis, ſenſuúm-
que inexplebilem repetere curioſitatem. Dico ergo vobis, nihil eſt quòd intantum for-
mider, quiſquis hoc beneficium ſemel accepit, quàm ne gratia derelictus neceſſariè ha-
beat denuò egredi ad carnis conſolationes, imò deſolationes, ruſúmque carnalium ſen- *Nazareth duas eccleſias habet.*
ſuum ſuſtinere tumultus. Hæc Bernar. In Nazareth autem vbi annunciatio facta eſt, ſunt
duæ Eccleſiæ: Vna vbi erat domus in qua Angelus ad Mariam venit, & annunciationem
fecit, in qua eſt altare Mariæ, in loco vbi orabat quando Angelus eam ſalutabat, & altare
Gabrielis, vbi annunciationem faciẽdo ſtetit. Altera, vbi domus fuerat, in qua Dominus *Conceptionis Dominicæ figura in rubo.*
nutritus eſt, cùm infans erat. Fuit autem conceptio dominica in rubo ardẽti præfigurata.
Rubus enim ſuſtinuit ignem, & non perdidit viriditatem: Maria concepit filium, & non

amiſit virginitatẽ. Dominus habitauit in rubo ardente, & ipſe habitauit in Mariæ graui- A
dato ventre. Deſcẽdit in rubumpropter Iudæorũ liberationem, vt eos educeret de Ægy-
pto: deſcendit in Mariam propter noſtram redemptionem, vt nos eriperet de inferno.
Cùm autẽ Dominus incarnari voluit, Mariam ſolam præ omnibus mulieribus elegit. Et
Vellus Gedeonis. hoc fuit præfiguratũ in vellere Gedeonis, quod ſolùm cœleſtem rorem capiebat, & tota
terra circũiaceos ſicca remanebat: Sic Maria ſola diuino rore replebatur, & in mũdo nul-
la alia digna inueniebatur. Repletio velleris, ſignũ erat liberationis filiorum Iſraël ab ho-
ſtibus ſuis: conceptio Mariæ, ſignum erat noſtræ redemptionis. Vellus Gedeonis eſt vir-
go Maria, de quo vellere Ieſus Chriſtus fecit ſibi tunicam: vellus ſuſcepit rorem ſine la-
næ læſione, Maria concepit filium ſine carnis corruptione. Gedeon expreſſit rorẽ, & con-
cham ex eo repleuit: Maria enixa eſt filium, qui totum mũdum rore gratiæ repleuit. Hæc
autem conceptio facta eſt per annũciationem Gabrielis, quod figuratũ eſt in ſeruo Abra- B
Rebecca. Gen. 24. hæ, & Rebecca filia Batuelis. Abrahã miſit ſeruum, vt de virgine filio ſuo in ſponſam pro-
uideret: Rebecca autem nuncio potum præbebat, & ideò eam filio domini ſui in ſpon-
ſam eligebat: Sic Pater cœleſtis miſit Angelum ſuum, vt Filio ſuo quæreret virginem in
matrem, qui virginem decentiſſimam, ſcilicet Mariam, inuenit: quæ ſibi potum, id eſt,
nunciationi ſuæ conſenſum dedit. Rebecca non ſolùm nuncium, ſed etiam camelos eius
potauit: Maria tam angelis, quàm hominibus fontẽ vitæ propinauit. Gabriel itaque pera-
Angeli receſſus à Virgine. cto legationis ſuæ officio, reuerenter ſe inclinans, & dominæ ſuæ valefaciens, diſceſſit ab
ea & diſparuit: gaudens vtique & exultans, quia reſponſionem Deo acceptabilem relatu-
rus erat. Iam enim venerat ſponſus, & ideò receſſit paranymphus, dimittens ſponſum in
ſanctiſſimo ſponſæ cubiculo, matrimonio conſummato. Diſceſſit quidem ab ea Angelus
ſed remanſit cum ea rex Angelorum & Dei filius: diſceſſit ab ea quantum ad apparen- C
tiam, ſed remanſerunt cum ea multi propter reuerentiam, quam & ſibi propter dignita-
tem mentis, & ſuo Regi exibebant. Recedens ergo peracto nuncio, & ad patriam rediẽs,
hócque narrans, fecit ibi nouum feſtum & nouum gaudiũ, & exultationem magnam ni-
mis. Conſiderare ergo debes quanta eſt hodierna ſolennitas, & iubilate in corde tuo, &
Solennitas incarnationis Dominicæ. agete dies lætitiæ: Inaudita eſt enim tunc vſque à ſeculis, nec vnquã fuerat ſolennitas ta-
lis. Hodie nãque eſt ſolẽnitas Dei Patris, qui filio ſuo in deſpõſationem humanæ naturæ
nuptias fecit, quam hodie ſibi filius inſeparabiliter vniuit. Hodie eſt ſolennitas glorioſæ
dominæ noſtræ: hodie eſt ſolennitas nuptiarum filij Dei in vtero, ſed poſtea erit ex vtero.
Hodie eſt ſolennitas Spiritus ſancti, propter hoc mirificum opus quod attribuitur ei, &
quia hodie incepit oſtendere benignitatem ſingularem humano generi. Hodie eſt ſolen-
nitas glorioſæ dominæ noſtræ, quæ à Patre in filiam, à Filio in matrem, à Spiritu ſancto in D
ſponſam eſt recognita & aſſumpta. Hodie eſt ſolẽnitas totius cœleſtis curiæ, quia inchoa-
tur eius reparatio: hodie multo magis eſt ſolennitas humanæ naturæ, quia eius ſalus inci-
pit & redemptio, & totius mundi recõciliatio, & quia ipſa hodie eſt ſublimata atque dei-
ficata. Nuſquam enim Dei filius angelos apprehẽdit, hoc eſt, non in vnam ſibi perſonam
Hebr. 2. aſſumpſit, ſed ſemen Abrahæ. Hodie nouam obediẽtiam ſuſcepit filius à Patre, de noſtra
peragẽda ſalute: hodie à ſummo cœlo egrediens, exultauit vt gigas ad currendã viam no-
Pſal. 18. ſtræ ſalutis, & ſe recluſit in clauſtro vteri virginalis. Hodie factus eſt quaſi vnus ex nobis,
& frater noſter, & cœpit peregrinari nobiſcum: hodie de cœlo lux vera deſcendit, ad fu-
gandas noſtras tenebras, & tollendas. Hodie panis viuus qui dat vitam mundo, in vtero
virginali eſt confectus, ſed in cruce quaſi in clibano decoctus: hodie enim verbum caro
Ioan. 1. factum eſt, vt habitaret in nobis: vnde vocatur Emanuel, quod dicitur nobiſcum Deus, id E
eſt, Deus & homo. Hodie impleta ſunt præambula figurarum, documẽta Scripturarum,
ac deſideria Prophetarum, propter quod etiam aduentus Chriſti plenitudo temporis di-
citur: Clamabant enim deſiderio inenarrabili, & hodiernum diem vehementiſſimè ex-
pectabant. Hodie eſt principium & fundamentum omnium ſolennitatum, & totius boni
noſtri initium: Nam vſque nunc indignatus erat Dominus contra genus humanum, pro-
pter tranſgreſſionem primorum parentum, ſed amodò videns filium hominem factum,
non vlterius iraſcetur in æternum. Vides quàm admirabile opus & ſolenniſſimum fe-
ſtum ſit illud: totum delectabile, & totum iocundum: totum deſiderabile, & omni vene-
ratione digniſſimum: cum omni deuotione ſuſcipiendum, in iubilatione ac lætitia &
exultatione ducendum. In his ergo meditare, in his delectare & iocundaberis, & fortè
oſtendet tibi Domius ampliora ſi vigilaueris.

ORA-

A

ORATIO.

O Ieſu fili Dei viui, qui ex voluntate patris, cooperante Spiritu ſancto, de ſinu eiuſdem patris, velut quidam fluuius de loco voluptatis egrediens, per humilia declinans conuallium, humilitatem ancillæ tuæ reſpiciens, in vterum virginis deſcendiſti, vbi conceptus ineffabiliter carnem aſſumpſiſti: deſcendat Ieſu miſericors gratia tua auidè, per merita matris & virginis, ſuper me ſeruum tuum indigniſſimum: per quam teipſum deſiderem, & amore intus concipiam, & per eandem gratiam operantem in me, fructus bonorum operum ſalutares proferam, Amen.

De Natiuitate & Circunciſione præcurſoris Domini. Correſpondet Euangelio, Exurgens Maria abiit in montana. CAPVT VI.

B
POſt hæc recogitans Maria de verbis Angeli, quæ de conſobrina ſua
Elizabeth dixerat: eam viſitare ad congratulandum & ſeruiendum
eidem volebat. Ieſus enim, qui in vtero illius erat, Ioannem adhuc in
vtero matris poſitum, ſanctificare feſtinabat. *Exurgens* ergo de loco in *Luca 1.*
quo erat, & à quiete contemplationis in qua prius ſederat, & ab ora-
tione, quæ omnibus operibus ſuis erat præuia: iuit, de licentia Ioſeph,
à Nazareth, *& abiit* verſus Auſtrum *in montana*, quia Iudæa in mōtanis,
id eſt, in altiori loco: & ad Auſtrum eſt, reſpectu Galileæ, à qua receſ-
ſerat Maria. Et nihilominus domus Zachariæ, in loco mōtuoſo, vbi montana Iudeæ ſunt,
erat ſita: & via ad eam petroſa, & mōtuoſa. Iuit verò *cum feſtinatione*, quia diu in publico no-
lebat apparere: vt oſtenderet, quòd virgo non debet morari in publico, nec ibi contrahere
C colloquia cū aliquo. Et venit in Hieruſalem ciuitatem Iudæ: quod hoc loco nomen eſt non
tribus, ſed regni, ſcilicet Iudæ. Hieruſalem enim in tribu Beniamin erat: per quam videtur
tranſiſſe ad oppidum, in quo dicitur tunc habitaſſe Zacharias, & natus Ioannes, quarto mi-
liario vltra Hieruſalem, ferè contra Occidētem, ſed aliquantulū ad Meridiem: Maria con- *Maria cur*
cepto verbo æterno iuit, ad viſitandum Elizabeth. Et ſecundum Ambro. hoc fecit non qua- *Elizabeth*
ſi incredula de oraculo, ſcilicet per Angelum dicto: nec quaſi incerta de nuncio, ſcilicet ſi- *viſitauit.*
bi miſſo: nec quaſi dubitās de exemplo, ſcilicet de Elizabeth ſibi dato: ſed quaſi læta pro vo- *Ambro.*
to, ſcilicet animi ſui: religioſa pro officio, ſcilicet obſequendi: feſtina præ gaudio, ſcilicet *lib. 2. in*
inde concepto. Conſpice igitur quomodo vadit regina cœli & terræ: non eques, ſed pedes, *Lucā cap.*
cum aliquibus de virginibus, quas ſecum domi habebat, per tam longam & aſperam viam, *de abitu*
vt illa erat. Sunt enim de Nazareth vſq; ad Hieruſalem, triginta quatuor miliaria: & deinde *Maria in montana.*
D ad oppidū Zachariæ quatuor vel circa, quorum duo faciunt vnam leucam. Vadunt autem *Diſtantia*
cum ea, verecūdia, humilitas, & paupertas, omniumq; virtutum honeſtas. Eſt etiam ſecum *Nazareth*
ipſe Dominus virtutum, magnam & honorabilem habet comitiuam, ſed non huius ſeculi *à Hieruſalem.*
vanam & pompoſam. Nec erat à conceptu filij grauata, vt communiter contingit aliis mu- *Grauedinē*
lieribus: non enim fuit Dominus Ieſus matri ſuæ oneroſus. O quàm felix fuiſſet, qui in illo *non ſenſit*
itinere Mariam obuiam habuiſſet, & vocem ſalutationis ab ea recepiſſet. *Et intrauit Maria Maria.*
in domum Zachariæ & Elizabeth cognatæ ſuæ. Domum religioſam viſitat, ſuæq; humilitatis
& manſuetudinis ſigna manifeſtat: & prior *ſalutauit* id eſt ſalutem optauit *Elizabeth*, quaſi
congratulans ei, de dono quod eam accepiſſe didicerat. Prior ipſa virgo profert ſalutatio- *Maria cur*
nem, propter duo. Primò, cauſa humilitatis: quia humilior. Secundo, cauſa pietatis: quia *prior ſalutauit Eli-*
ſuperior. Prima ratio reſpicit morem illarum regionum, vbi inferiores ſolent ſalutare *zabeth.*
E prius ſuperiores, quaſi reuerentiæ exhibitione. Sed ſecunda reſpicit morem illarum re-
gionum, vbi ſalutatio proffertur à maioribus: in ſignum quòd omnis benedictio deſurſum
eſt. Nota moraliter quod ſex dicūtur hîc de beata virgine, quæ & nos imitatione eius, etiam *Moralia*
debemus facere. Primò, quòd exurrexit: ſurgamus & nos à torpore accidiæ, & à deſideriis *ſex.*
terrenis nos elongemus, in quibus morando dormimus. Secundò, abiit in montana: aſcen-
damus & nos in montana, tendendo in altiorem vitam, & appetendo cœleſtia, & appro-
pinquando ad ea. Tertiò, feſtinauit: feſtinemus & nos ad bona opera accelerando: &
quicquid poſſumus, inſtanter operando. Quia vt dicit Chryſoſtomus, nihil ita eſt quod vi-
tam noſtram valeat euertere: vt operum actionem bonorum diſſimulare, ſemperq; differ-
re: ſæpe enim iſtud omnibus nos bonis fecit excidere. Vnde dixit quidam, quòd bonum *Dilatio bo-*
opus nunquā differendum eſt: ne fortè aliquo caſu ſuperueniēte, impediatur. Malum verò *ni operis*
vrgēs, ſemper differri debet, ſi fortè aliquis caſus ſuperueniēs impediat. Quartò, venit in ci- *nocet.*

nitatem Iuda. Ingrediamur & nos in ciuitatem Iudę, id eſt, confeſſionis & laudis diuinę, A
ſcilicet in eccleſiam, ad laudandum & obſequendum ibi. Et in ciuitatem contemplatiuam
Iudas quid interpretatur.
cœleſtem Hieruſalem, ad confitendum nomini Domini: Iudas enim confitens interpretatur. Quintò, intrauit in domum Zachariæ. Intremus & nos in domum Zacharię, non ſequentes cogitationes vanas: ſed magis memores mandatorum Domini ad faciendum ea: Zacharias enim memorans Domini interpretatur. Sextò, ſalutauit Elizabeth. Salutemus & nos Elizabeth, creaturas faſtidiendo: & in ſolo Deo ſatuitatem noſtri deſiderij
Elizabeth quid interpretatur.
ſtatuendo; qui ſolus replet in bonis deſiderium noſtrum: Elizabeth enim, Dei mei ſaturitas interpretatur. Et inſuper gratiam perceptam cõmunicemus proximo, ſicut Maria fecit Elizabeth & puero. Quàm citò autem virgo ſalutauit Elizabeth, repletus eſt Ioannes
Ioãnes Baptiſta repletur Spiritu ſancto.
ſpiritu ſancto in vtero: prout fuerat repromiſſum ab Angelo. Et ſentiens Domini præſentiam, præ gaudio in matris vtero, exultando & ſaltando tripudiat: ac quoſdam geſtus ad B
ſimilitudinem exultantis, repræſentauit: & quem lingua & voce non potuit, animo exultante & etiam motu ſalutauit. Mouebatur in vtero, quaſi geſtiens ſalutare, & Domino ſuo aſſurgere, ac quaſi egredi vellet ex vtero, & ei occurrere. Et tunc primò, pręcurſorem ſuũ Ieſus prophetam fecit: qui in vtero exiliens, eius aduentum euangelizauit, & præcurſionis ſuæ officiũ inchoauit, quaſi etiam intra matris viſcera, iam clamaret: Ecce agnus Dei:
Chryſoſt. hom. 17. operis imperfecti. Ioan. 1.
ecce qui tollit peccata mundi. Vnde Chryſoſtomus. Chriſtus ideò fecit Mariam ſalutare Elizabeth: vt ſermo procedens ex vtero matris, vbi habitabat Dominus, & per aures Elizabeth ingreſſus, deſcenderet ad Ioannẽ, & illic eum vngeret in prophetam. Nam ſtatim, vt vox ſalutationis cõuenit ad aures eius, exultans puer prophetauit, non voce, ſed motu.
Cur Maria ſalutauit Elizabeth.
Vnde Chryſoſtomus: Dic infans, dic prophetatum omniũ maxime: qui dignè ſatis pluſquàm propheta vocaberis: vnde tibi hæc exultatio? Nondum natus es, & iam prophetas: C
Domini aduẽtum agnoſcis, quem quia voce ſalutare non potes, exultando agis quod po-
Chryſoſt. apud Euſebium Emiſſenum feria 6. aduẽtus.
tes. Quàm lætus ei occurreres, ſi iam natus eum videres: cuius agnito aduentu, exultando obuiam ire conaris. Deinde repleta eſt etiam mater Spiritu ſancto, per filium & meritis filij. Non prius repleta eſt mater, quàm filius, ſed filius repletus, replet & matrem. Ex plenitudine enim gratiæ, qua Chriſtus ſe receperat, in Maria effudit per ſalutationem virgi-
Ioãnes Baptiſta repletur prius quàm mater.
nis, gratiam ſanctificationis in Ioannem, quæ vlterius redundabat in matrem. Vnde exultans ac tota exhilarata, & ſpiritu ſancto accenſa, amplexatur virginem tenerrimè, & præ gaudio exclamat magna voce. Filius intus latens, docet quid mater exterius agere debeat. Spiritus enim infantis, non valentis clamare, ne loqui voce propria, fecit clamare matrem voce magna. Clamauit autem voce magna, tum in ſignum magnę affectionis, tum quia magna Dei dona cognouit, tum quia illum in vtero tenebat, qui vox verbi erat. D
Elizabeth vox magna
Quaſi ergo magna vi Elizabeth intus commota, non ſolùm virginem reſalutauit, verumetiam voce magna clamauit: non tam clamoſa, quàm deuota, quia non clamor, ſed amor ſonat in aure Dei. Vnde iſta magnitudo magis eſt intelligenda ratione deuotionis interioris, quàm ſoni exterioris. Deuotio enim magnus clamor eſt, ita vt vſque cœlum audia-
Clamor ad Deum. Auguſt. in pſal. 37.
tur. Quid, inquit Dominus Moyſi tacenti, clamas ad me? qui tamen non clamabat ad Deum clamore oris, ſed deſiderio cordis. Vnde Auguſtinus: Clamor ad Dominum, eſt intentio cordis, & flagrantia dilectionis: quia ſẽper petitur quòd optatur. *Et dixit Elizabeth, Benedicta tu inter mulieres,* id eſt, ſuper omnes mulieres: & inter benedictas, benedictione inſignis. Nulla enim tantæ vnquam gratiæ particeps fuit, aut eſſe poterit. Benedicta es,
Benedictus fructus Mariæ.
& ampliori benedictione cumulaberis. *Et benedictus ſit fructus ventris tui* per quem benedictio venit aliis. Qui ſecundum quòd homo, benedictus eſt benedictione gratiæ, quippe E
plenus dono omnium chariſmatum: benedictus etiam in benedictione gloriæ, ſecũdum quòd Deus ab æterno, & vſque in æternum. Non quia tu benedicta, ideò benedictus fructus ventris tui: ſed quia ille præuenit te in benedictionibus dulcedinis, ideò tu benedicta. Benedicta arbor: benedictus & arboris fructus. Benedicta virga de radice Ieſſe: benedictus & flos qui de tali radice aſcendit. Benedicta talis mater: benedictus & talis filius. Benedicta eſt Maria ab Angelo ſuprà, quia triumphantis Eccleſiæ ruinam reparauit: ſed hîc ab Elizabeth, quia militantem Eccleſiam, quaſi iam mortuam ſuſcitauit.
Beda in ca. 1. Lucæ. Fructus quinque Mariæ.
Vbi Beda: Eadem voce ab Elizabeth, qua à Grabriele benedicitur: quatenus & Angelis & hominibus veneranda monſtretur. Et notãdum quòd quinque fructus colliguntur ex beata virgine. Primus eſt vẽtris, & hic eſt generatio, per quam fructum vitæ communicauimus. Secũdus eſt fructus mẽtis, & hic eſt cõpaſſio quam habet ad afflictos, & ſuper peccatores.

A catotes. Tertius eſt oris, & hic eſt otatio. Quartus eſt operis: & hic eſt protectio. Quintus
eſt neminis: & hic eſt deuotio, quæ habetur ex benedicto nomine eius, etiam à ſceletatis:
ita vt in omnibus periculis ab omnibus inuocetur. *Et Vnde hoc mihi, Vt Veniat mater Domini*
mei ad me? id eſt qua mea iuſtitia, quibus meis factis vel meritis accidit hoc mihi, ſcilicet
ſterili & ſeni: & ſecundum reputationem hominum maledictæ: vt mater Domini mei,
ſcilicet virgo fœcunda & benedicta, veniret ſic humiliter, deuotè, & reuerenter, ad me
ſeruam & ancillam ſuam? quaſi dicat, nullus. Neque enim ſanctitas, neque religio, neque
nobilitas aliqua hoc mihi præſtitit: vt tanto honore, taotaque beatitudine fierem digna,
ſed ſola Dei gratia. Ego potius debui ire ad te, ſed tua tuiq; filij humilitas, te coegit venire
ad me. Et notandũ quòd mater Domini venit ad peccatores per compaſſionem, inquan- *Maria venit ad diuerſos.*
tum eſt amarum mare, dans eis amaritudinem contritionis: venit ad oppreſſos per prote-
B ctionem, inquantum Domina, liberans eos: venit ad mœſtos per conſolationem, inquan- *Auguſt. ſerm. 2. de annunciatione.*
tum ſtella, lætificans eos. Vnde Auguſtinus: Sancta Maria, ſuccurre miſeris, ecce primum:
iuua puſillanimes, ecce ſecundum: refoue flebiles, ecce tertium. Et verè benedicta es, &
benedictus fructus ventris tui: & admiror de humilitate viſitationis tuæ, propter magni-
ficentiam virtutis, quæ apparet in te. Ecce enim in tuo aduentu & ſalutatione, non ſolùm
ego, ſed & infans in vtero meo gratulatur: & quod voce non poteſt, gaudio fatetur. Sic
Elizabeth miraculum & incarnationem verbi cognouit: & Mariam eſſe matrem Domi-
ni, & Deo plenam, intellexit. Intellexit quippe per ſpiritum ſanctum, quo repleta erat: qui
exultatio infantis illius, ſignificaret veniſſe matrem eius, cuius ipſe præcurſor erat futurus:
Et ideò quæ ante erubeſcebat onus pareotis, dum adhuc neſciret myſterium religionis,
iam benedicit: & quæ ſe occultabar, quia conceperat filium: iactat ſe, quia generabat pro- *Elizabeth ſecreta cognouit per Spiritum prophetia.*
C phetam. Elizabeth etiam, quæ io occulto & ſecreta inſpiratione cognouerat, his qui ſi-
mul aderant, palam euangelizabat, dicens: *Et beata quæ credidiſti*, ſcilicet Angelo, quando
pet aſſenſum fidei concepiſti *quoniam perficientur* amplius in futuro *ea quæ dicta ſunt tibi à Do-*
mino, ſcilicet per Angelum nunciantem, & pet ſpititum ſanctum mentem tuam illuſtran-
tem, & te immediatè docentem. Apertè hic indicat, quòd vetba Angeli ad Mariam dicta
per ſpititum agnouerat. *Beata, inquit, quæ credidiſti.* Sed & beati illi qui audiunt & credunt.
Cooſidera itaque quàm magnæ virtutis eſt beatæ Mariæ vitginis ſalutatio: quæ coofert
gaudium, confert & ſpititum ſanctum, confert teuelationem ſecretotum diuinotum,
confert & prophetiæ actum. Et ideò ſempet eſt ſalutanda, propter reſalutatioois luctum
inde ſperandum. Audita igitur reſponſione Elizabeth, qua eam matrem Domini ſui
appellando, ac beatam prædicando, & fidem fortem laudando, prophetauit, amplius Ma-
D ria tacete noo potuit dona quæ perceperat, & quæ vitginali pudore, & ex humilitate ac-
ceptum oraculum ſilentio texerat, iam congruo tempore patefecit. Vnde exultans pro-
rupit in canticum lætitiæ, quod à Domino ædidit, diceos, *Magnificat anima mea Dominum,*
&c. totum ibidem complens iocunditatis & lætitiæ canticum. Conſueuerunt enim He- *Cantici cõponendi & canẽdi mos.*
bræi in caſu magno cantica componete, & dicere Domino, quando Deus mirabilia fecit
circa ipſos. Et plus omnibus poteſt hæc virgo magnificare Dominum. Beata ſiquidem
virgo, tãtum myſtetium ſibi eſſe manifeſtatum, & quanta per hoc eſſet, more humilium, *Myſterium cur non citò reuelauit Maria.*
non ſtatim reuelauit, ſed quouſque pet Elizabeth reuelatur, abſcoudit: quam quia cogno-
uit myſterium, per Spiritum ſanctum cogoouiſſe intelligens Dominum illud teuelari
velle tandem, & hoc ipſa reuelat, deumque magnificat, id eſt, magnum in opetibus eius
laudat & prędicat: non magnum facit, quia in ſe grãdeſcere non poteſt, & nec detrimen-
E tum, nec augmentum recipit: quaſi dicat Matia, O Elizabeth, tu me magnificas de bonis
quæ vides io me, ſed anima mea Domioo & creatori, videlicet Deo patri, ex quo ſũt om-
nia, attribueos ipſum in hoc cantico Magnificat, & eius magnificentiam prædicat, oon
tantum lingua laudat. *Et exultauit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo:* & ſaluatote meo, ſcilicet in
filio, per quem ſunt omnia, per quem ſalus mundo reparatur. In hoc autem ſalutari, virgo
bene habet cauſam exultationis, plus quàm omnes creaturę: quia parentes in filiis ſolent *Marię ſalutare, Deus eſt peculiariter.*
exultare. Et licet ipſe ſit ſalutare omoium hominum, ſingulariter tamen fuit ſalutare vit-
ginis præ cunctis hominibus, propter ſingulares virginis prærogatiuas. Spititus ipſe eſt
anima, ioterdum tamen accipitur pro animæ rationabilitate & excellentia. Anima nan- *Spiritus eſt anima.*
que viuimus, ſpititu diſcernimus & intelligimus: vnde compræhendit omnes vires ſub
anima & ſpiritu. Sub anima compræhenduntur vires inferiores, in comparatione ad cor-
pus. Spiritus verò importat eandem ſubſtantiam aoimæ ſecuodum vires ſuperiores, qui-

bus rapitur ſupra ſe dulcedine contemplationis. Maria ergo anima & ſpiritu Deo deuota, de omnibus beneficiis circa eam deintus exhibitis, omnes vires ſuas, in gratiarũ actione, & laude Dei impendit: quaſi dicat, ſecundum Ambroſium: Tanto munere me Deus ſublimauit, vt nullo linguæ officio explicare poſſum: ſed totũ animi interioris affectum, in agendis gratiarũ laudibus offero, totum quod viuo, quod ſentio, quod diſcerno in eius magnitudine contemplanda, in eius præceptis obſeruandis impendo. Magnificat autem & ille Dominum, in cuius bonitate magnificatur & laudatur Dominus: Sic enim in diſcipulis magiſtri, ſic in operibus ſuis artifices ſinguli laudantur & magnificantur. Magnificatur ergo Deus in nobis, dum anima noſtra quæ ad imaginem Dei facta eſt, per iuſtitiam Chriſto ſe conformat, qui eſt imago patris: dum imago Dei, quæ eſt in ipſa, magnificatur, id eſt, virtutum magnitudine, magna efficitur: dum ſecundum præcepta diuina viuimus, dum bonis operibus lucemus. Et ideò ait Apoſtolus: Magnificate & portate Deum in corpore veſtro. Vnde nota quòd Deus magnificatur tripliciter in beneficiis ſuis. Primò, ipſa beneficia Deo attribuendo. Secundò, pro ipſis Deo gratias agẽdo. Tertiò, in ipſis nos exercendo. Notandum etiam quòd beata virgo in iſto cantico dilatauit ſe in Dei laude, & gratiarũ actione. Nuſquam autem alibi legitur fuiſſe locuta, niſi valde parum, & pauca verba. In vniuerſo enim tantum ſeptem vicibus legimus eam locutam, vt ex hoc oſtenderet ſe gratia ſeptiformi plenam: videlicet cum angelo bis. Primò: Quomodo fiet iſtud? Secundò: Ecce ancilla Domini. Cum Elizabeth bis. Primò, cùm ſalutauit Elizabeth. Secundò, cùm ait: Magnificat anima mea Dominum. Cum filio bis. Primò, in templo: Fili, quid feciſti nobis ſic? Secundò, in nuptiis: Vinum non habent. Et ſemel cum miniſtris, ibidem: Quodcunque dixerit vobis, facite. In omnibus his patet quòd nunquam locuta eſt, niſi breuiter paucis verbis, excepto quòd in cantico ſe dilatauit, vbi cum Deo locuta eſt. Et notandum quòd hæc ſeptem verba locuta eſt in quatuor temporum vicibus, & non ſine euidenti vtilitate qualibet vice. Quater igitur eſt locuta, & quatuor miracula ſunt ſecuta: ſcilicet, In Angeli annunciatione: & tunc concepit Deum. In Elizabeth viſitatione: & tunc exultauit infans in vtero. In nuptiis & tunc conuertit aquam in vinum. In templo: & tunc erat ſubditus illis. Notandum etiam quòd inter prædictas locutiones, cum quatuor perſonis locuta eſt beata virgo: ſcilicet cum Angelo, cum Elizabeth vetula & cognata ſua, cum filio, & cum miniſtris. In quo oſtenditur pulchrum documentum, quòd puella iuuenis, & præcipuè monialis, rariſſimè debet loqui: niſi vel cum Angelo, id eſt, cum angelico ſacerdote: quia Angelus Domini exercituum eſt ſacerdos, & hoc in confeſſione: vel cum ſancta Elizabeth, id eſt cum vetula vel alia matura & ſancta muliere, & hoc in rara conſolatione: vel cum filio Dei, & hoc in oratione vel lectione: vel cum miniſtris honeſtis, & hoc in neceſſariorum poſtulatione. Conſidera ergo, quomodo lætantur matres ambæ: laudant Deum de vtraque conceptione, & in gratiarum actione conſiſtentes, agunt dies lætitiæ. O qualis domus, vbi pariter commorantur, & requieſcunt tales matres, ſcilicet Maria & Elizabeth, talibus filiis, ſcilicet Ieſu & Ioanne fœcundatæ. O ſi cum domina tua in montana poſſes conſcendere: ſi ſterilis & virginis matris, ſuauem contueri complexum, & ſalutationis officium: puto quòd canticum illud ſacrum. Magnificat anima mea dominum, cum beatiſſima virgine, ſuaui cum modulatione concineres: mirumque cõceptum virgineum, vna cum propheta paruulo exultãs & iubilans, adorares. Vnde Anſelmus ad ſororem ſuam: Iam cum dulciſſima Domina tua in montana conſcende, ſterilis & virginis intuere complexum, & ſalutationis officium, in quo ſeruulus Dominum, præco iudicem, vox verbum, inter anilia viſcera cõcluſus, in virginis vtero clauſum agnouit, & indicibili gaudio prophetauit. Beati ventres, in quibus totius mũdi ſalus exoritur: pulſiſq; triſtitiæ tenebris, ſempiterna lętitia prophetatur. Accurre quæſo accurre, tantis gaudiis admiſcere, proſternere ad pedes vtriuſq;, & in vnius ventre ſponſum tuũ amplectere, amicũ verò eius, in alterius vtero venerare. Hæc Anſel. Attẽde hic, & imitare humilitatis exẽplũ, quòd enim Maria ad Elizabeth Chriſtus ad Ioannẽ, domina ad ancillã, dominus ad ſeruum venire, & Maria Elizabeth ſeruire nõ dedignatur, quid aliud quàm humilitatis exẽplum oſtẽditur? De qua etiã ſpecialiter, in cantico ſuo prædicto, Maria gloriatur, & plena omniũ virtutũ, ſolam humilitatẽ recognoſcit, dicens: *Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ*. Ergo & tu de te humilia, cum Maria ſentias: & quicquid boni habes Deo non tibi, cum ea attribuas. *Et ſletit Maria, quaſi menſibus tribus cum Elizabeth*, pro cuius conſolatione & obſequio venerat, miniſtrans & ſeruiens

Ambro. lib. 2. in Lucam. De exultatione ſpiritus Mariæ.

1. Corin. 6. Magnificatur Deus in beneficiis ſuis tripliciter.

Loquutam eſſe Mariã ſepties legimus.

Luca 1. ibidem. Ibidem. Luca 2. Ioan. 2.

Miracula quatuor ſequuta Mariæ loquelas.

Significatio quatuor perſonarũ cum quibus Maria loquuta eſt.

Anſelmus epiſt. ad ſororem. De Mariæ viſitatione.

Humilitatis exẽplũ.

A B C D E

A uiens ei humiliter, reuerenter, & deuotè, in omnibus quibus poterat, quaſi oblita ſe matrem Dei eſſe, & totius mundi reginam, vt in omnibus impleret humilitatis menſuram. In ea igitur contemplatio, non deſeruit actionem, nec actio diminuit contemplationem. Vnde & Euangelium ſcriptum de miniſterio Marthæ, & contemplatione Mariæ, legitur in ipſius beatæ virginis aſſumptione: quæ & actiua fuit, vt patet in hoc loco, & cōtēplatiua, quia conſeruabat omnia verba hæc, cōferens in corde ſuo. Tandiu quippè manſit Maria cum Elizabeth, donec partus tempore cōpleto præcurſoris Domini ſui, propter quam venerat, natiuitatem videret: vt ei & matri obſecundaret, & vt in via & publico non videretur frequentius, & vt tanto tempore Elizabeth & Ioannes creſceret, in gratiis profectus. Nam ſi in primo aduentu Mariæ, ſed & etiam ipſius Domini, ſpiritu ſancto ſunt repleti: multum eſt illis ſuperadditum de gratiis, in tanta mora manſionis. Completo igitur

Euangeliū de Martha & Magdalena, cur legitur de Maria.

Cur tandiu illic ſtetit.

Natiuitas Ioannis Baptiſtæ.

B pariendi tempore *peperit Elizabeth filium* ſcilicet octauo kalendas Iulij, & feria ſexta, cui nato, ac etiam matri eius, humilia obſequia beata virgo exhibuit, & in domo etiam aliena, miniſtrare potius quàm miniſtrari voluit. *Et audierunt vicini* qui erant cohabitantes, *& cognati* qui erant conſanguinei vel affines Elizabeth, *quia magnificauit* & magnificè fecit, *dominus miſericordiam ſuam cum illa*, id eſt, magnam miſericordiam ei fecit: ſcilicet opprobrium ſterilitatis auferendo, & tantum & talem filium, ſic nūciatum mirabiliter & conceptum, pernaturaliter ei dando: & congratulabantur ei ſuper tanto dono, ſecundum quod angelus Zachariæ dixerat: Multi in natiuitate eius gaudebunt. Hoc autem gaudium, ſanctitatem in eo futuram, ſignificabat. Sic quilibet debet congratulari de bono alterius & gaudere: contra inuidos, qui de malo gratulantur, & de bono triſtantur. Et nota quòd hac die ſanctus Ioannes Euangeliſta, de carcere huius mūdi migrauit, & ad cœleſte palatium,

Lucæ 1.

Ioānes Euāgeliſta die natiuitatis Ioannis Baptiſtę migrauit.

C lætantibus angelis, glorioſus intrauit. Et quia propter ingens officium, non potuit hodie eius feſtum celebrari, ſtatuit hoc eccleſia, in hebdomada natalis Domini, die tertia ſolenniter fieri. Vel quia ea die fuit ipſi baſilica dedicata: vel quia tunc infulatus eſt patriarcha eccleſiarum in Aſia, & ſolennitas Baptiſtæ in ſuo die remanſit. Nimirum, quia hic dies ab angelo gaudio natiuitatis præcurſoris authenticatus fuit. Igitur dilectiſſimi, hos æquinatos ſummos Dei amicos, inter choros angelorum rutilantes, deuotis hodie laudibus honorantes, & orationes ad thronum gratiæ mittamus, vt miſericordiam conſequamur, & gratiam in auxilio opportuno inueniamus. Sed cur natiuitatem Ioannis potius quàm alicuius ſancti celebremus? Hęc cauſa eſt ſecundum Auguſtinum, quia illorum poſt natiuitatem & ætatis acceſſum, fides Domino adhæſit, ſed nullius eorum natiuitas Chriſto militauit. Ioannis autem Dominum ipſa natiuitas prophetauit, quem cōceptum

Feſtum Ioannis Euangeliſtæ cur in natali dominico celebretur.

Aug. lib. 50. homiliarū. hom. 44.

D ex vtero ſalutauit. Iccirco etiam Ioānis celebratur natiuitas, quia Ioannes Dei gratia datus ſcilicet & natus eſt initio temporis gratiæ: quia etiam gratiam noui teſtamenti erat prædicaturus, qui etiam in vtero eſt mundatus. Die quoque natiuitatis Ioannis quidam lucernas multas accendunt, in quo ſignificatur eius eſſe diem, de quo Dominus dixit: Ille erat lucerna ardens & lucens. Octauo autē die à natiuitate præcurſoris *venerunt circuncidere puerum* ſecundum præceptum legis. Et quia in circunciſione tunc imponebatur nomen puero, ſicut modò imponitur in baptiſmo, ideò ſubditur, *Et vocabant eum nomine patris ſui Zachariam.* Mos enim erat antiquorum imponere nomina patrum primogenitis, & maximè vnigenitis. Congruè autem imponebatur nomen in circunciſione, quia nullus, niſi abijciat carnalia, quod ſignificat circunciſio, dignus eſt vt nomen eius ſcribatur in libro vitæ. *Et reſpondens mater eius, dixit: nequaquam* ſcilicet vocabitur Zacharias, *ſed vocabitur*

Natiuitatē Ioannis Baptiſt. cur celebramus potius quā aliorum.

Ioan. 5.

Circunciſio Ioā. Bapti.

Impoſitio nominis ſancti Ioānis.

E *Ioannes.* Hoc ſibi à Deo reuelatum fuit, quia à patre muto non didicit: Pater etiam nutu & ſigno, de nomine imponendo interrogatus. Per quod videtur quòd non tantum erat mutus, ſed etiam ſurdus *poſtulauit* ſigno, non verbo, *pugillarem* id eſt tabulam tantam quantum poterat pugillus capere. Vnde ſecundum vulgare Romanorum, pugilla eſt tabula ad ſcribendum. Dicitur etiam aliquando pugillaris calamus, & ſtilus, & graphium quo ſcribimus, *Et ſcripſit, ſic dicens: Ioannes eſt nomen eius.* Non dicit, erit: ſed eſt, quaſi dicat, Iam eſt impoſitum nomen à Deo & ab angelo, ego non impono, ſed impoſitum indico. Et notandum quòd hoc nomen Ioannes fuit ei proprium. Primò, propter plenitudinem gratiæ quam habuit: Secundò, propter tempus gratiæ, quod inchoauit: Tertiò, propter excellentiam gratiæ, quam primus prædicauit: ſcilicet remiſſionem peccatorum, & gratiæ collationem. *Et mirati ſunt vniuerſi* ſuper conuenientia & concordantia inter patrem & matrem de nomine pueri, ſeu de impoſitione nominis huiuſmodi. Et tunc apertum

Pugilla quid eſt.

Ioannis nomen cur ei proprium.

eſt os Zachariæ, & reſoluta eſt lingua eius: quia quam vinxerat incredulitas, fides ſoluit. Per confeſſionem enim fidei in ſcripto, quam verbis facere non poterat, meruit liberari: ſicut propter verbum dubitationis, demeruerat ligari. Quo facto, gratia noui teſtamenti reſerata, id eſt, manifeſtata oſtẽditur eſſe. *Et loquebatur, benedicens Deum*, pro beneficiis oſtenſis circa eum. Nec mirum ſi loquebatur, quia prior ſuus, ſcilicet Deus, dederat ei benedicere: & ideò benedixit Deum, ſecundum illud: Benedicite ſacerdotes Domini Domino. *Et factus eſt timor magnus ſuper omnes vicinos eorum*: timor ſcilicet admirationis, de his quæ facta ſunt in ortu Ioãnis, ſcilicet de partu ſenis & ſterilis: de impoſitione nominis ſingularis, de miraculoſa teſtitutione locutionis. Vel timor punitionis: quia videntes virum religioſum propter hæſitationem ſic punitum, timebant ſibi omnes, ſcientes quòd non eſſet tutum offendere Deum. *Et ſuper omnia montana Iudeæ*, circumcirca *diuulgabantur omnia verba hæc*: ſcilicet prædicta mirabilia. *Et poſuerunt omnes qui audierant in corde ſuo*, ſcilicet miracula quæ facta fuerant, conſiderantes, & euentum rei tacitè præſtolantes, *dicentes* ſcilicet intra ſe: *Quis* & qualis *putas puer iſte erit?* quaſi dicat, valdè magnus & laudabilis erit. Nec mirum quòd ita quærebant de puero *etenim manus domini*, id eſt poteſtas diuina, & virtus Dei operatiua, *erat cum illo* ſcilicet Ioanne, in mirabilibus circa eum factis: ex quibus rationabiliter concludebatur magnitudo pueri futura coram Deo. *Et Zacharias impletus eſt ſpiritu ſancto*, & propheſtizans, canticum diuinæ laudis fecit Domino, dicens: *Benedictus dominus Deus Iſrael, &c.* per totum. Magna eſt largitas diuinę pietatis, & muneris eius, ſi prompti & parati ad accipiendum ſimus. Nam ecce loquela quæ ſola ablata eſt diffidenti, cum ſpiritu prophetiæ eſt reſtituta credenti: & vbi abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia: & ita frequenter amplius reddit Dominus quam ſuſtulerit, qui etiam quos ſanauit in corpore, hos etiam in anima ſanauit. Vnde Ambroſius: Vide quàm bonus Deus, & facilis indulgete peccatis: non ſolùm ablata reſtituit, ſed etiam inſperata concedit. Ille dudum mutus prophetat. Hæc enim gratia Dei maxima, quòd eum qui negauerat, confitetur. Nemo ergo diffidat, nemo veterum conſcius delictorum, prẽmia diuina deſperet. Nouit Deus mutare ſententiam, ſi tu noueris emendare delictum. Hæc Ambroſius. Maria verò tandem valefaciens Elizabeth & Zachariæ, ac benedicens Ioanni, rediit ad domum habitationis ſuæ, in Nazareth: completo tamen prius ortu præcurſoris, ptovt opinio magis communis tenet. Per hoc autem quòd peracto obſequio, poſt partum cognatæ ſuæ rediit in domum ſuam, oſtendit quòd inhoneſtum ſit morari ſine officio in domo aliena. Libet nunc intueri quantas tunc Zacharias, quantas & Elizabeth lachrymas fuderunt, quando virgo Maria inde receſſit, quando mundi gaudium & ſtella maris, in domum ſuam reuerſa eſt. Ioannes quoque in eius diſceſſu, non parum doluit, qui in illius aduentu, tanto gaudio exultauit. In reuerſione autem Marię, paupertatem eius ad memoriam reuocare ſtude. Rediit ad domum, in qua nec panem, nec vinum, nec alia neceſſaria erat inuentura. Steterit quaſi tribus menſibus apud illos fortè opulenter, nunc autem rediit ad paupertatem ſuam, vt propriis manibus laborando, victum procuret. Compatere ergo ſibi, & in amorem paupertatis accendere. *Puer autem* Ioannes *creſcebat* quantum ad augmentum corporis, *& confortabatur ſpiritu* quantum ad augmentũ gratię & virtutis: quia ſecundum crementum corporis, creſcebat per augmentum virtutis. Caro enim eſt infirma, & ideò ſpiritu prompto eſt confortanda. *Et erat* quantum ad perfectionem conuerſationis *in deſertis* locis orationi & contemplationi aptis. Ibi enim habitauit à ſeptimo anno ętatis ſuę *vſque in diem oſtenſionis ſuæ ad Iſrael*, id eſt, donec placuit Deo ipſum Iſraëlitico populo demõſtrare: ſcilicet quando venit trans Iordanem, prędicans Baptiſmum pœnitentię: quod factum eſt anno quintodecimo imperij Tiberij Cęſaris, tunc enim exiit de deſertis, ad prędicandum populis. Conſidera in prẽmiſſis magnificentiam Ioannis, & in multis aliis quę de eo reperiuntur priuilegiis.

Timor vnde in nati. Ioã. Bapti.

Loquela cũ prophetia parturata quid ſignificet.

Deus plus dat, &c.

Ambr. lib. 2. in Lucã cap. de prophetatione Zacharia.

Mariæ reuerſio quid moraliter indicet.

A B C D E

ORATIO.

Sancte Ioannes Baptiſta, tu prius plenus Deo, quàm notus ex vtero: prius noſcens Deum, quàm notus in mundo: ad te domine, quem gratia fecit tam amicum Dei, fugio anxius, quem iniquitas fecit tam ream Dei. Memento ergo domine, vt ſicut gratia Dei te ſic ſublimauit: ſic miſericordia tua erigat, quem culpa ſua ſic humiliauit. Me enim iniquitas mea talem fecit, te autem talem, non tu, ſed gratia Dei tecum. Obtine quæſo mihi miſero, vt ſicut in primo aduentu noſtri ſaluatoris magno gaudio exultaſti: ſic & ego in ſecundo aduentu eius merear gaudere, & cum ſanctis in gloria exultare, Amen.

De Ge-

A

De genealogia Saluatoris. Capvt VII.

DEscripto igitur ortu præcurſoris, conſequenter ſequitur genealogia ſaluatoris: quia hæc eius ortum præcedit, de qua Matthæus ſic dicit. *Liber generationis*, ſcilicet temporalis, *Ieſu Chriſti*, id eſt ſaluatoris vncti, *filij Dauid, filij Abraham*, hic ſcilicet eſt qui ſequitur. Matthæi liber, dictus eſt liber generationis: quia ſcripſit Hebraicè. Conſuetudo autem Hebræorum eſt, libros ab eorum principiis, ſeu ab eo de quo tractatur in principio, denominare. Et ideò à Chriſti genealogia, Euangelium ſuum denominat, ſeu intitulat, quia ab ea, ipſum incipit, & inchoat. Præpoſuit autem in prologo iſtos duos, ſcilicet Dauid & Abraham, potius quàm alios. Et horum duorum filius ſpecialiter dicitur Chri-

Matth. 1.

B ſtus, quia vnus inter Patriarchas, alter inter Reges, fuit principalis. Et his duobus, ſolum in veteri teſtamento, facta eſt expreſſa promiſſio, de Chriſto ex eis naſcituro, & vt dignitas ſacerdotalis ex Abraham, & regalis ex Dauid, originali iure oſtenderetur in Chriſto. Præpoſuit verò Dauid Abrahæ, cùm econuerſo eſſet quantum ad tempus, quia dignitas regni, maior eſt quàm prioritas temporis, & quia Dauid profundus fuit peccator, ideò vt ex ſola miſericordia Chriſtus natus oſtendatur, peccator iuſto præponitur, & quia euidentius, & ſæpius, & firmius promiſſio facta eſt Dauid. Et ne ordo genealogię turbaretur, quia finis clauſulæ vnius, eſt principium alterius. Vnde incipiens genealogiam, ſubiungit: Abraham, genuit Iſaac &c. vſque ad Ioſeph deſcendendo. Quæ generationes narrantur, propter illam qua Maria genuit Ieſum, qui vocatur Chriſtus, de qua dicetur inferius. Et ideo dicit, *Liber generationis*, ſingulariter, quia quamuis multæ generationes per ordinē re-

Chriſtus cur præceteris, filius Dauid & Abrahę dicitur.
Dauid ante Abrahā

C plicentur, vnius tamē id eſt Ieſu Chriſti, generatio quæritur, propter quam cæteræ hic inducūtur, qui dicitur Ieſus, quoad diuinam, & Chriſtus, quoad humanam naturam. Vnde nomen Ieſu, eſt nomen proprium, ſed nomen Chriſti, eſt nomen cōmune: & nomen Ieſu, eſt nomen gloriæ, ſed nomen Chriſti, eſt nomen gratiæ. Conſiderandū autem, quòd Matthæus deſcēdendo texit generationem Chriſti, quia agit de humanitate qua Chriſtus ad nos deſcendit, & aſſumptionē infirmitatis noſtræ, à Deo oſtēdit. Vnde & ab Abraham incipit, oſtendens modum qualiter Deus venit in mundum, carnem à patribus deſcendentem, aſſumendo, & procedit vſque ad Ioſeph virum Mariæ, de qua ſola virgine natus eſt Ieſus materialiter, quia de patre eſſentialiter. E cōtrariò autē Lucas deſcribit eam aſcendendo, quia filios gratiæ, per Chriſtū ad regnum aſcendere oſtendit, & reductionem humanæ naturæ in Deum, deſcribit. Vnde & à baptiſmo, vbi filij gratiæ fiunt, incipit, & vſq;

Cur deſcendēdo Matthæus narrat.

D ad Adam procedit: quia ſpiritualis generatio, omnes qui volunt in Chriſto filij Dei fieri cōprehendit. Vt autem dicit Hilarius, gradum quē Matthæus in ordine regię ſucceſſionis ædiderat, Lucas in ſacerdotali origine, cōputat, quem dum vterque dinumerat cognationem in domino, vtriuſq; tribus vterque ſignificat, atque ita ſuis quæque partibus domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt æternus rex & ſacerdos, & in carnali ortu vtriuſque generis gloriam probauerūt: hæc Hilarius. Vnde Auguſtinus: Solus autem tunc vngebatur rex & ſacerdos, & in his duabus perſonis præfigurabatur vnus rex & ſacerdos: vtroq; munere vnus Chriſtus regens & interpellans pro nobis, faciénſque nos mēbra ſua, vt in illo & nos Chriſti eſſemus. Incipiens itaque Matthæus ab Abraham, & per Iudæ lineam veniens ad Dauid primum regem in tribu Iuda, totam ſibi ſuccedētium genealogiam vſque ad Ioſeph, ex ordine texit: vt ſaluatorem noſtrum ex ſemine Abrahæ, qui principalis fuit inter Pa-

Hilarius canone 1. in Matthæum
Augu. lib. quæſt. vete. & noui teſtam. cap. 49.

E triarchas, & de progenie Dauid, qui principalis fuit inter reges, & de tribu Iuda, quæ inter tribus principalis fuit, ſecundum carnē deſcendiſſe oſtendat. Nam & Abrahæ & Dauid, Chriſtus dominus fuerat promiſſus, & quòd de tribu Iuda originem duceret, fuerat prophetatum. Deſcribitur autem hìc generatio Chriſti, per tres quaterdenas generationum, quorum aliquæ fuerunt ante legem, & aliquæ tēpore legis, & vltima, ſcilicet Chriſti generatio, tempore gratiæ, quod incepit ab eius cōceptione. Et per hoc ſignificatur quòd aliqui iſtis tribus temporibus, ſaluati ſunt, per fidem Chriſti. Item ſecundum Chryſoſtomum, completis ter quatuordecim generationibus, mutatus eſt in Iudæis hominum ſtatus. Ab Abraham enim vſque ad Dauid, fuerūt ſub iudicibus. A Dauid vſque ad tranſmigrationem, ſub regibus. A tranſmigratione vſque ad Chriſtum, ſub Pontificibus. Oſtenditur per hoc, quòd ſicut cōpletis ter quatuordecim generationibus, mutatus eſt hominū ſtatus: ſic à Chriſto hominum ſtatus mutatus eſt, vt ipſe ſit iudex, rex, & Pontifex. Item

Tres quaterdenæ.
Chryſo. homil. 1. operis imperfecti. De ſtatu Iudæorum.

per hoc ſignificatur quod in Chriſto conſummatur obedientia decalogi,& veritas Euan- A
gelij, in fide Triniraris: in qua dedit nobis poteſtatem filios Dei fieri:& quòd per iſtorum
obſeruationem, Chriſtus,qui eſt ſol iuſtitiæ,oritur in nobis, per ſpiritualem illuminatio-
nem. Item tres quaterdenæ,faciũt quadraginta duas generationes: per quas peruenimus
ad Chriſtum, qui promiſſus eſt nobis in præmium. Sicut filij Iſraël, per quadragintaduas
Quid per tres quaterdenas, ter quatuordecim generationes. manſiones, venerunt ad terram ſibi promiſſam. Per has tres quaterdenas notantur tria
tempora. Ante legem, ſub lege, & tempus gratiæ. Prima quaterdena, eſt ab Abraham,
vſque ad Dauid incluſiuè. Secunda,à Dauid,vſque ad tranſmigrationem Babylonis.Ter-
tia, à tranſmigratione Babylonis,vſque ad Chriſtum. Prima continet patriarchas.Secun-
da, reges. Tertia, duces. In prima ponuntur primò nati, ante ingreſſum Ægypti: ibi, Iu-
das autem. Secundò, nati in Ægypto:ibi, Phares autem. Tertiò, nati poſt egreſſum: ibi,
Naaſon autem. Prima quaterdena ſignat generationẽ Chriſti per gratiam in anima pœ- B
Gradus pœnitentiæ. nitente. Secunda, in anima proficiente. Tertia,in anima perfecta. Generatio Chriſti ſpi-
ritualis,in anima pœnitente oſtenditur,ſecundum tres gradus pœnitentiæ. Primus enim,
in inchoatione. Secundus, in progreſſu. Tertius, in conſummatione. In inchoatione
pœnitentiæ, implicantur tria: ſcilicet præcedentia, conſtituentia, & conſeruantia pœni-
tentiam. Præcedentia ſunt duo, ſcilicet, fides bonitatis diuinæ, quæ per Abraham: ſpes
veniæ, quæ per Iſaac.Conſtituentia ſunt tria,contritio,in qua eſt lucta,deteſtando pecca-
tum prius amatum, quæ per Iacob: confeſſio, quæ per Iudam: ſatisfactio,quæ per fratres
eius. Conſeruantia ſunt tria: timor offenſæ,quæ per Phares, qui dicitur diuiſio:amor glo-
riæ, quæ per Zaram, qui dicitur oriens: horror gehennæ, quæ per Eſrom, qui dicitur ſa-
Spiritualis generatio Chriſti. gitta. Sequitur ſpiritualis generatio Chriſti in anima,in progreſſu pœnitentiæ, quæ con-
tinet quatuor generationes,ſecundum quatuor expedientia progreſſus. Primum eſt, ele- C
ctio boni à malo, quæ per Aram, qui dicitur electus. Secundum eſt, voluntas perfecta, in
bona exequendo, quæ per Aminadab, qui dicitur ſpontaneus. Tertium eſt, prudentia
diſcernendi, iuuans à nociuo, quæ per Naaſon, qui dicitur ſerpentinus. Quartum eſt,
ſenſus gaudij in complacendo, qui per Salomon, qui dicitur ſenſibilis. Subſequitur ter-
Generatio Chriſti in conſummatione pœnitentiæ. tia generatio Chriſti, in conſummatione pœnitentiæ: ad quam concurrunt quatuor ge-
nerationes, ſecundum quatuor ibi expedientia. Primum eſt, robur contra tentationes
culpæ, quod ſignificatur per Booz, in quo robur. Secundum eſt ſeruitus ad operationes
gratiæ, quæ ſignificatur per Obed, qui dicitur ſeruiens. Tertium eſt, conſtantia contra
perſecutiones pœnæ: quod deſignat Ieſſe,id eſt, inſulæ Libani: inſula enim quatitur vn-
dis. Quartum eſt, fortitudo finalis perſeuerantiæ, quod ſignificat Dauid, id eſt manu
fortis.

Secunda quaterdena deſignans, &c. Deinde incipit ſecunda quaterdena, in qua ſignificatur generatio Chriſti ſpiritua- D
lis, in anima proficiente, & hoc ſecundum quatuor gradus: Quorum primus eſt, in vo-
luntate bonorum. Secundus, in declinatione malorum. Tertius, in opere mandatorum.
Quartus, in impletione conſiliorum. Ad primum gradum pertinent tria. Quietudo cor-
dis ad hominem ipſum, quam deſignat Salomon,id eſt, pacificus. Latitudo charitatis ad
proximum,quam deſignat Roboam,id eſt, latitudo populi. Subiectio voluntatis ad Deũ,
quam deſignat Abia: pater dominus, in quo amoris & timoris ſubiectio intelligitur. Ad
ſecundum gradum qui eſt profectus in declinatione malorum, pertinent ſimiliter tria.
Vitatio ſcandali, quod ſignat Aza, id eſt, tollens. Vitatio praui iudicij, quod ſignat Ioſa-
phat, id eſt, iudicans. Vitatio contemptus proximi, quod ſignificat Ioram, id eſt,excel-
ſus. Per primum, ſignatur vitatio mali in effectu:per ſecundum,in cogitatu: per tertium,
in affectu. Ad tertium gradum, qui eſt profectus in opere mandatorum, pertinent qua- E
tuor generationes, quia obſeruanda ſunt mandata, in ſtatu aduerſitatis,& proſperitatis.
Ad ſtatum aduerſitatis, pertinent duo. Fortitudo, in aggrediendo difficilia, quam ſignat
Ozias,id eſt,robuſtus domini,vel fortitudo.Patientia,in ſuſtinendo aduerſa,quam ſignat
Ioatham,id eſt,perfectus, quia patientia opus perfectum habet. Ad ſtatum proſperitatis,
pertinent duo. Continentia, à delectando in bono commutabili, quam ſignat Achaz, id
eſt, continens. Confortatio, in bono incommutabili, quod ſignat Ezechias, id eſt, con-
fortauit me dominus. Ad quartum gradum, qui eſt profectus in adimpletione conſilio-
rum,concurrunt quatuor. Primum eſt, obliuio terrenorum huius mundi, quam ſignat
Manaſſes, id eſt, obliuio. Secundum eſt, ſuſceptio iugi domini, quaſi ſpiritualis nutri-
Matth.11. menti,quam ſignat Amon,id eſt, nutritus. Vnde ait alibi: Venite ad me omnes qui la-
boratis,

A botatis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Tertium eſt, deuotio, reſpectu præſentis meriti, quam ſignat Ioſias, id eſt, incenſum domini. Quartum eſt præparatio reſpectu futuri præmij, quam ſignat Iechonias, id eſt, præparatio. Vltimò incipit tertia quaterdena: quæ ſignat generationem Chriſti per gratiam in anima perfecta, ſecundum quatuor gradus. Primus attenditur quantum ad perfectionem religioſorum: ſecundus, prælatorum: tertius, actiuorum: quartus, reſpondens communiter omnibus, ſcilicet perſeuerantium.

Tertia quaterdena.

Poſt tranſmigrationem Babylonis, id eſt, poſt tranſitum à ſtatu imperfectionis, ſequitur perfectio religioſorum: ad quam pertinēt tria. Obedientia prompta, quam ſignat Iechonias, id eſt præparatio. Paupertas voluntaria, quæ nihil aliud quàm Deum quærit, quàm ſignat Salathiel, id eſt, petitio mea Deus. Regularis diſciplina, quam ſignat Zorobabel, id eſt, magiſter confuſionis, quia diſciplinat confuſionem peccati. Ad perfectionem prælatorū

Religioſorū perfectio.

B pertinēt quatuor, ſcilicet paterna ſollicitudo ad ſubditos, quod ſignat Abiud, id eſt pater meus iſte. Doctrina excitans pigros, quod ſignat Eliachim, id eſt, reſuſcitans. Scientia imperitis conſulens, quod ſignat Azor, id eſt, videns lumen. Sanctitas vitæ, alios informans, quod ſignat Sadoch, id eſt, iuſtus. Ad perfectionem actiuorum pertinent quatuor, ſcilicet perfectio charitatis ad proximos, quod ſignat Achim, id eſt, frater meus. Perfectio amoris ad Deum, quod ſignat Eliud, id eſt, Deus meus. Perfectio fiduciæ in Deum in aduerſis, quod ſignat Eleazar, id eſt, Deus meus adiutor. Perfectio humilitatis in proſperis, vt omnia reputentur dona Dei, quod ſignat Matham, id eſt, donum. Ad perfectionem verò communem perſeuerantium pertinent tria, ſcilicet ſupplantatio vitiorum: quod ſignat Iacob, id eſt ſupplantator. Continuus profectus virtutum: quem ſignat Ioſeph, id eſt, accreſcens. Conſtantia fidei immobilis, quod ſignatur in hoc quod dicitur, vir Mariæ, quæ

Perſeuerātium perfectio.

C interpretatur ſtella maris, quæ eſt polus qui non mouetur. Hæc enim tria ſunt neceſſaria perſeuerantiæ. Per hos autem prædictos omnes, figuratur Chriſtus: quia ei conueniunt res interpretationum nominum prædictorum. Conſidera hîc progenitores domini, quia de exiguis & peccatoribus, non dedignatus eſt naſci, & noluit in progenitoribus gloriari. Neque enim in his, neque (quod amplius eſt) in virtutibus & operibus gloriari debemus, ne horum mercedem in aliquo minuamus: vel etiam in toto perdamus. Vnde Chryſoſtomus, Hîc refulget dignitas Chriſti, non quia magnos progenitores habeat ac potentes, ſed quia exiguos ac viles. Sublimium enim illa maxima & admirabilis gloria eſt, humiliari ſponte ſubmiſſius. Sicut enim admirabilis iudicatur, non quia mortuus tantum eſt, verùm quia etiam crucifixus eſt & ſepultus: ſic etiam in generatione illius dici poteſt quòd non ſolùm quia ſuſcepit carnē, & homo factus eſt, admiratione ſit dignus: ſed quia

Progenitorū Chriſti humilitas, quid deſignauit.

Chryſoſt. hom. 3. in Matthaeum tom. 2.

D etiam tales progenitores habere dignatus eſt, nihil de noſtris vilitatibus erubeſcens, per iſta proculdubio docens vt nos quoque nunquam de vitiis erubeſcamus parentum, ſed vnum illud quæramus, ſemper nobilitari propriarum honore virtutum. Non eſt omnino, non eſt, nec de virtute, nec de vitio parentum, aut laudandus aliquis, aut culpandus: nemo inde verè, aut obſcurus, aut clarus eſt. Imò, vt conſiderantius aliquid dicamus, neſcio quomodo magis ille reſplendet, qui ex parentibus à virtute prorſus alienis exiſtens, ipſe tamen fuerit de virtute mirabilis. Nullus igitur in ſuperbiam, de gloria eleuetur parentum, ſed conſiderans progenitores domini, omnèm euacuet & comprimat mentis tumorem, & de ſolis virtutibus glorietur. Quinimò ne de iſtis quidem. Sic enim etiā Phariſæus Publicano deterior effectus eſt. Noli igitur ipſe tuorum corrumpere fructus laborum, & noli ſudores tuos in vanum effundere, noli curſum inanem dirigere: poſt mille

Parentes clarum non faciunt, ſed virtus.

Lucæ 10.

E circuitus, mercedem laboris euacuans. Nouit enim dominus tuus, & quidem multò te melius, tuarum merita virtutum, ne igitur in ſuperbiam tumeſcamus: ſed dicamus noſmetipſos inutiles, vt in partem vtilium tranſeamus. Si enim laudandum te eſſe dixeris, reprobus efficieris, etiam ſi fueras antè laudabilis. Si verò inutilem te fateris, factus es vtilis, etiam ſi antè reprobus fueris, propter quòd neceſſaria nobis eſt præteritarum obliuio virtutum. Stabiliſſimū enim ærarium virtutum, eſt obliuio virtutum. Itaque ſi eas in memoria quaſi vænales aſſiduè portemus, armamus hoſtem, irritamus inimicum, & doloſum inuitamus ad furtum. Si verò nemo alter hæc ſcierit, niſi quem nulla occulta poſſunt latere, tuto in loco precioſa conſiſtent. Nequaquam igitur huiuſmodi bona frequenter euentiles, ne quis fortè ea diripiat: quod etiam Phariſæus paſſus eſt in lingua illa circunferens, vnde ea & diabolus rapuit. Caueamus igitur de nobiſmetipſis dicere aliquid glorioſè: hoc enim nos & hominibus odibiles, & Deo abominabiles facit. Et idcirco quanto

Obliuionis virtutum commendatio.

maiota fecerimus, tanto de nobis minora dicamus: hoc enim modo maximam, & apud Deum, & coram hominibus glotiam conſequimur. Nec ſolùm gloriam apud Deum, ſed etiam mercedem tetributionémque pleniſſimam. Quando enim aliqua ſancta feceri-mus, habemus proculdubio debitotem: quando verò nihil nos arbitramut operatos, amplius etiam de tali metemur affectu, quàm propter opera ipſa quæ facimus. Itaque virtutum omnium merita, bonum humilitatis exuperat, quæ ſi non aſſit, nec illæ poterunt eſſe laudabiles. Itaque ſi bona tua magna vis facere, noli illa putare magna, aliter magna eſſe non poſſunt. Sic enim Centurio: Non ſum dignus vt inttes ſub tectum meum, & propterea dignus effectus eſt: ſupráque omnes tunc Iudæos mirabilis. Sic etiam Paulus ait: non ſum dignus Apoſtolus vocari, & omnium primus effectus eſt. Sic & Ioannes: Non ſum, inquit, idoneus, vt ſoluam corrigiam calciamenti eius, & idcirco amicus factus eſt ſponſi, & manum quam indignam dixit calciamentis, hanc Chriſtus ſupra caput attraxit ſuum. Sic etiam Petrus ait: Exi à me domine, quoniam homo peccatot ſum, & propterea factus eſt fundamentum eccleſiæ. Nihil enim ita eſt amicum Deo, vt ſi ſe aliquis minimũ ac humilem teputet. Quæ virtus, non aliunde magis, aut oritur, aut nutritur, quàm ſi nunquam animus à coniunctione, & ſui diſcuſſione diſcedat. Qui enim humiliatut corde, atque conteritur, non efferetut in gloriam, non in inuidiæ liuotem, non iracundiæ furore vexabitur, non aliquam aliam ſuſcipiet paſſionem. *Diſcite enim*, inquit, *à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris.* Vt ergo hîc & ibi requie multa perfruamut, humilitatem mattem bonotum, noſttis penitus inſetamus animabus. Sic enim & iſtius vitæ pelagus, ſiue fluctus, tranſite potetimus, & ad tranquilliſſimum illum enauigare portum. Hæc Chryſoſtomus.

Humilitatis laus. *Matth. 8.* *1. Corin. 15.* *Marci & Ioan. 1.* *Luca 5.* *Matth. 11.*

A B C

ORATIO.

DOMINE *Ieſu Chriſte, ſpes & fiducia noſtra, memor eſto quæ pro redemptione noſtra ſuſcepiſti. Memor eſto quòd creator omnium, ſuſceptione noſtræ naturæ conſcius fieri dignatus es figmenti noſtri. Veniſti domine propter peccatores, vt omnium peccata deleres. Quid tibi retribui, quid pro hoc digne poteſt agi? Te laudo, tibi totis viſceribus gratias ago, pro immenſis beneficiis tuis, quibus humano generi perdito ſubueniſti. Et præcor te piiſsime domine, vt qui ſic pro nobis flexus es, vt homo fieri dignareris, non in nobis patiaris perire, quod decreuiſti miſeratus aſſumere: & fac me tibi gratam & debitam ſeruitutem exhibere. Amen.*

De eo quòd Ioſeph voluit dimittere Mariam. Correſpondet Euangelio: Cùm eſſet deſponſata Matia mater Domini. CAPVT VIII. D

Matth. 1.

ET quia in præmiſſa Chtiſti genealogia, Matthæus oſtendit vetam eius humanitatem: conſequentet nunc oſtendit eius diuinitatem, per modum conceptionis eius mirabilem, dicens: *Chriſti autem generatio ſic erat*, quaſi diceret: Non ctedatur quòd Deus ſit genitus, ex commixtione maris & fœminæ, ſicut præcedentes, ſed potius modo mirabili, qui ſequitur: *Cum enim eſſet deſponſata Maria Ioſeph*: & ipſa de Elizabeth ad domum ſuam in Nazateth rediiſſet, tandem Ioſeph à Iudæa in Galilæam veniens, & deſponſatam ſibi in domum ſuam ducete volens: *ante quàm conuenirent*, ſcilicet antequam nuptiarum ſolennia celebtarent, non quòd poſtea conuenerint, ſed oſtendit ptoximum tempus nuptiarũ ſolenniis. Et eſt tropus loquendi huic ſimilis, antequam pœniteret morte præuentus eſt, non quòd poſtea pœnituerit. Vel *ante quam conuenirent* communi habitatione, id eſt, ante quàm ſimul in vna domo habitatent, nondum enim conuenerant, nondum ſimul habitabant ille in ſua, & illa adhuc in ſua domo manebat, quia licitum non erat apud Iudæos, quòd ſponſus & ſponſa abſque nuptiarum celebratione, ſimul conuenirent, vel habitatẽt *inuenta*, & viſa eſt Matia à Ioſeph *in vtero habens* & grauida. Sed quid ſequitur, non inuenit, nec agnouit manifeſtè, ſcilicet hoc eſſe de ſpiritus ſancti operatione. Perpendens hoc igitur & ignorans tanti ſecretum myſtetij, dolebat & tutbabatur, ac *nolens eam traducere* in publicum, id eſt, diuulgare & diffamare, ne ſcilicet tanquam adultera, lapidaretur. Vel *nolens eam traducere* in domum ſuam ad cohabitationem aſſiduam, quia propter myſterij virtutem, quam neſciebat, ſe indignum ad eius conſortium æſtimabat *voluit occulte*

Ioſeph dimittere voluit ſponſam. E

Traducere quid ſit.

eam

A *eam dimittere* parentibus à quibus eam acceperat. Legerat enim: Egredietur virga de radice *Eſaiæ 11.*
Ieſſe, vnde nouerat Mariam duxiſſe originem. Et legerat etiam: Ecce virgo concipiet, & *Eſaiæ 7.*
hæc de ea credebat, præſertim quia poſt conceptionem facies eius ita reſplenduit diuini-
tate, vt propter coruſcationem, vix eam irreuerberatis oculis, & non cum timore, poſſet *Hierony-*
intueri. Ideóque voluit ſe ante tantam gratiam humiliare, indignum ſe reputans, tantæ *mus in c.*
virginis cohabitatione. Vnde Hieronymus: Hoc teſtimonium Mariæ eſt, quòd Ioſeph *1. Matthæi.*
ſciens illius caſtitatem, & admirãs quod euenerat, cælat ſilentio, cuius myſterium neſcie- *De laude*
bat. Vnde & Chryſoſtomus: O ineſtimabilis laus Mariæ, magis credebat Ioſeph caſtitati *Mariæ per*
eius, quàm vtero: & plus gratiæ quàm naturæ. Conceptionem videbat, & fornicationem *Ioſeph.*
ſuſpicari non poterat. Poſſibilius enim credebat virginem ſine viro poſſe cõcipere, quàm *Chriſoſto-*
Mariam poſſe peccare: Hæc Chryſoſtomus. Et nec Maria pertranſiuit abſque tribulatio- *mus hom. prima ope-*
B ne, perpendebat enim & videbat Ioſeph turbatum, & de hoc, ipſa turbabatur non modi- *ris imperfe.*
cum. Humiliter tamen tacebat, & occultabat donum Dei, volens potius vilis & mala re-
putari, quàm ipſum donum propalare, & de ſe aliquid loqui, quod ad iactantiam putare-
tur pertinere. Rogabat autem dominum, vt ipſe dignaretur remedium apponere, & hanc
ſibi & viro tribulationem auferre. Vides quàm magna tribulatio & anxietas eis erat, &
quomodo dominus ſuos tribulationibus vexari & tẽtati, ad ipſorum coronam, permittit:
ſed tandem dominus vtrique prouidit. Ioſeph enim de dimiſſione Mariæ cogitante &
deliberante: vbi habes argumentum, diu deliberandum eſſe in incertis & dubiis, ne pec- *Deliberan-*
cetur temeritate leuitatis, miſit dominus Angelum ſuum, ſcilicet Gabrielem, ſecundum *dum in in-*
Auguſtinum. Et hoc fecit triplici ratione, ſecundum Chryſoſtomum. Primò, ne iuſtus *certis.*
homo faceret rem iniuſtam, iuſto propoſito. Secundò, propter honorem matris, ſcilicet *Chriſoſto-*
C ne dimiſſa notaretur turpi ſuſpitione. Tertiò, vt intelligens Ioſeph cauſam conceptionis, *mus hom. 1. operis im-*
reuerentius ſe haberet cum virgine. Quartò ſecundum gloſam, ne vlterius premeret du- *perfect.*
bietas, quem cõmendabat æquitas. *Cui*, ſcilicet Ioſeph, *apparuit Angelus in ſomnis*, non ma- *Gloſſa in eũ*
nifeſta viſione, quia ipſe dubietate animi premebatur, velut ſomno infidelitatis: & dixit ei *locum.*
Ioſeph filij Dauid. Per quod ſecundum Chryſoſtomum, reducit eum in memoriam promiſ- *Chriſoſto-*
ſionis factæ Dauid de ipſo Chriſto. q.d. ſecundum glo. Recognoſce promiſſionem fa- *mus hom 1.*
ctam Dauid, de cuius ſtirpe tu es, & Maria, & vide impletum in ea, *noli timere accipere*, & *operis im-*
domi retinere, *Mariam in coniugem tuam*, non ad carnalem copulam, ſed ad cohabitationẽ *perfect.*
cum ea, & miniſtrationem deuotam, necnon affectu & copulatione animorum, quod eſt
verè coniugum. Exemplo ergo Mariæ, liquet fideles coniugatos, ſeruato pari conſenſu, *Coniugium*
in continentia poſſe permanere, cõiugiúmque poſſe vocari, non permixto corporis ſexu, *caſtorum.*
D ſed cuſtodito mentis affectu. Vnde & Ioſeph vir Mariæ dicitur, quia verum coniugium
eſt, vbi amoris affectus ſeruatur, & etiam in Maria fructus nuptiarum inuenitur. Quaſi
diceret Angelus: Ne ſuſpiceris quòd hîc interuenerit humana conceptio. *Quod enim in ea*
natum eſt, id eſt conceptum, *de ſpiritu ſancto eſt*, id eſt virtute ſpiritus ſancti eſt factum. In ea
quippe naſci, eſt concipi: ſed de ea naſci, eſt in lucem proferri. Et ſecundum hoc dicitur
quòd duplex eſt natiuitas, ſcilicet in vtero, & ex vtero. Naſcimur enim in vtero, cùm con- *Natiuitas*
cipimur: ſed ex vtero, cùm in lucem educimur. Hic ergo ponitur explicita reuelatio, facta *duplex.*
ipſi Ioſeph ab Angelo. Antea enim nouerat implicitè, quiddam diuinum eſſe in virginis
conceptu, vt ſupra dictum eſt: explicitè tamen neſciuit factum, & conceptionis modum,
ſeu myſteriũ, & ideò hæc explicitè ſibi reuelantur per Angelum. *Pariet autem filium*, quan-
do ſcilicet erit natiuitas ex vtero, quem ipſa ſicut ſtella lucẽ, ſicut virga florem, ſicut terra
E germen, paritura erat: *& vocabis nomen eius Ieſum*, id eſt ſaluatorem. *Ipſe enim ſaluum faciet po-*
pulum ſuum à peccatis eorum. quod non eſt modicum, quia nulla ſeruitus miſerior, quàm ſer-
uire peccatis, & hoc propter vilitatem ipſorum. Vbi oſtendit Angelus, eum verum ho-
minum in partu virginis, & verum Deum, in ſalute populi à peccatis, quia nullus poteſt
ſaluare à peccatis, niſi ſolus Deus. De hoc latius videre poteris ſuprà, de conceptione ſal-
uatoris. Ioſeph igitur, certificatus de conceptione & virginitate Mariæ, *exurgens à ſomno*
dubietatis, ad mandatum Angeli, accipiens ſponſam in coniugem, id eſt, ad nomen con-
iugis & vxoris, cum virgine virgo permanſit, & ei obſequioſè, tanquam dominæ, mini- *Deo citò pa*
ſtrauit. Hinc habemus argumentum, quòd quicquid à Deo monemur, ſtatim facere de- *rẽdum, &*
bemus. Ergo ſi vouiſti Deo aliquid, ſtatim, ſi potes perſolue, ſi non potes, quàm cito facul- *votum red*
tatem habebis, ſtatim implere teneberis. Vota etiam quæ ſine expreſſione certi temporis *dendum eſt.*
ſunt facta, ſtatim ſunt adimplenda. Vnde Chryſoſtomus: Ioſeph per Angelum de ſacra- *Chriſoſto- mus ibidẽ.*

mento myſterij cœleſtis inſtruitur, monitis Angeli lætus obtemperat, gaudens diuina iuſ- A
ſa proſequitur. Suſcipit ſanctam Mariam, & votis exultantibus gloriatur, quia tantæ maieſtatis virginem matrem coniugem dici, ab Angelo meretur audire: hæc Chryſoſtomus.

Moraliter.

Per Ioſeph cogitantem dimittere Mariam, qui certificatus de myſterio per Angelum, accepit eam vt dominam, ſignificatur homo dubitans in fide vel moribus, qui per prædicatorem, vel confeſſorem bonum, ſolidatur in iſtis, & ſubiicit ſe monitionibus ipſius. *Et non cognouit*, id eſt non agnouit eam, *donec peperit filium ſuum primogenitum*: quia eo nato, dignitatem eius maximè agnouit. Vnde Chryſoſtomus: Verè non cognouit eam antè, cuius fuerat dignitatis, ſed poſtquàm peperit, tunc cognouit eam, quia ſpecioſior & dignior facta fuerat, quàm totus mundus: quia quem totus mundus capere non poterat, in anguſto cubiculo vteri ſui ſola ſuſcepit. Vel non cognoſcebat eam opere coniugali, propter ea quæ didicerat, donec pro æterno ſumendo, id eſt nunquam, vt per patui temporis ſignifi- B
cationem omne tempus ſignificatum accipiatur.

Ioſeph quomodo cognouit Mariã. Chryſoſtomus hom. 1. operis imperfecti.

Donec, vox ambigua.

Eſt enim hæc dictio Donec, quandoque ſignificatiua determinati temporis, quo tranſacto fit aliquid, ſic dicitur: Iſte non comedit, donec eſſet hora ſexta, qua completa, comedit. Quandoque eſt affirmatiua omnium temporum, & accipitur pro ſemper, vt ibi: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum, id eſt ſemper ſede à dextris meis. Quandoque eſt abnegatiua omnium temporum, & accipitur pro nunquam, vt hìc in propoſito. Si enim eam non cognouit ante partum, multo magis non cognouit eam poſt partum, viſis videlicet tot ſignis & miraculis in natiuitate, & poſt natiuitatem domini, cognoſcens Deum eſſe qui natus eſt.

Altera cognitio.

Aliqui exponunt hoc de cognitione faciei, dicentes quòd ex præſentia Chriſti in vtero virginis, tanta erat claritas in facie eius, quòd Ioſeph facie ad faciem eam videre non poterat, quam ſpiritus ſanctus, à conceptione penitus impleuerat. Sicut dicitur de claritate faciei Moyſi, ex conſortio ſermonis domini, quia non poterant intendere in eum filij Iſraël. Et ideò Ioſeph non cognoſcebat facie ad faciem, C
quam deſponſauerat, donec vterus euacuatus eſſet. Remanet igitur, & ſtat gaudenter, cum ſua benedicta coniuge, & vltra quàm dici poſſit, eam caſto diligit amore, & curam ipſius gerit fideliter, & domina cum eo moratur confidenter, & ſimul in ſua paupertate viuunt lætanter. Vnde tribulatione ceſſante, rediit magna conſolatio. Sic & nobis contingeret, ſi in tribulationibus patientiam haberemus.

Ieſus in vtero ſtans, nos docet patiẽtiam & humilitatẽ.

Stat etiam dominus Ieſus more aliorum, vſque ad nouem menſes, in vtero recluſus, vt homines qui in miſeriis mundi vel inferni clauſi erant, ad conſortium nouem ordinum Angelorum reduceret. Stat benignè, ac patienter ſuſtinet, & tempus debitum expectat. Compatere ſibi, quòd ad tantam humilitatis profunditatem deuenit. Multum debemus hanc virtutem affectare, nec D
deberemus ad elationem, vel noſtri reputationem vnquam intumeſcere, quando tantum ſe voluit dominus maieſtatis inclinare. Et quia de hoc ſolo beneficio huius tam prolixæ recluſionis, nunquam ei dignè ſatisfacere poſſumus, ſaltem corde hoc cognoſcamus, & gratias eidem toto affectu agamus, quòd nos ex aliis aſſumere dignatus eſt, vt vel hoc modicum rependamus eidem quòd recluſi ſtemus ad ſuum ſeruitium. Ipſius quippè beneficium eſt hoc, non noſtrum meritum, & quidem beneficium multum acceptabile, ac venerabile, & permaximum.

Monachorũ incluſio qualis ſit.

Non enim ad pœnam, ſed ad cautelam ſumus recluſi, & in arce religionis tutiſſima collocati, ad quam huius mundi nequiſſimi venenoſæ ſagittæ, vel tumultuoſi maris procellæ, niſi noſtra temeritate, non poſſunt attingere. Conemur igitur toto poſſe, mente recluſa & abſtracta, ab omnibus caducis, eidem domino cordis puritate vacare, quia corporalis recluſio, nihil aut parum, ſine mentali, videtur prodeſſe. Vnde E
Auguſtinus: Quid prodeſt ſolitudo corporis, ſi ſolitudo defuerit mentis? Et Gregorius: Quid prodeſt corpore conuerſari in clauſtro, & mente vagari in ſeculo? Conemur etiam in omnibus ei gratias agere, & ex corde eum benedicere, nam hoc in virtutibus nobiliſſimum eſt, & coram Deo ſplendidiſſimum, vt homo in coactione obedientiæ, in exilio, in paupertate, in contemptu, in infirmitate, in multiplici mentis & corporis tribulatione, velit, ſciat, & poſſit Deum laudare, & ex corde benedicere, ac ei cum gaudio gratias agere, deſideria ſurſum erigere, & eum operibus collaudare. Vnde Bernardus: Felix qui paſſiones corporis ſui propter iuſtitiam ordinat, vt quicquid patiatur, propter Dei filium patiatur, quatenus & à corde tollatur murmuratio, & in ore verſetur gratiarũ actio, & vox laudis: hæc Bernardus.

Rom. 8.

Qui enim bene attẽderet, quòd diligẽtibus Deum, omnia cooperantur in bonum, ad magnam animi quietem perueniret, ſic quòd in eo locum haberet,

quod

A quod ſapiens ait: Non contriſtabit iuſtum,quicquid ei acciderit. Quia ſecundum Auguſti- *Prouerb 12.*
num, quicquid acciderit iuſto, voluntati diuinæ deputandum eſt, non poteſtati inimici. Et *Auguſt. in pſal. 86.*
ſimiliter, ipſe dicere poſſet cum Iob: Sicut Domino placuit, ita factum eſt: ſit nomen Do- *Iob 1.*
mini benedictum Igitur in tribulationibus ſeu flagellis & afflictionibus, non debes dubi- *Tribulatio*
tare, quia Deus non permittit eas ad ſuos venire, niſi pro ipſorum vtilitate. Aliquando *bonorum.*
quidem vt homo à ſeculo ſe auertens, oblectamenta temporalia reſpuat, & ad Deum ſe
conuertens,æterna concupiſcat. Vnde Auguſtinus: Non enim conuertitur anima ad Deũ, *Auguſt. in*
niſi cum ab hoc ſeculo auertitur, nec opportunius ab hoc ſeculo auertitur, niſi pernicioſis *pſal. 9.*
eius voluptatibus laboris & doloris aquæ miſceantur. Si enim ceſſaret Dominus, & non
miſceret amaritudines felicitatibus ſeculi, obliuiſceremur eum: Hæc Auguſtinus. Et ideo
ait Pſalmiſta: Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum, poſtea accellerauerunt. Aliquando vt *Pſal. 15.*
B peccata ſua melius agnoſcat, & inde pœnitens & ſe corrigens, purgatus & mundatus fiat.
Vnde enim, vt ait Auguſtinus, quod lima ferro, quod fornax auro, quod flagellum grano, *Auguſt. in*
hoc tribulatio viro iuſto. Vnde fratres Ioſeph dicebant: Meritò hæc patimur, quia pecca- *pſal. 21.*
uimus in fratrem noſtrum. Aliquando, vt ſublato adiutore, melius imperfectionem ſuam *Gene. 42.*
videat, & ſeipſum cognoſcat. Vnde Pſalmiſta: Ego dixi in abundantia mea, non mouebor *Pſal. 29.*
in æternum, ſed vt melius me mihi oſtenderes, auertiſti faciem tuam à me, & factus ſum
conturbatus. Aliquando propter humilitatem conſeruandam, & virtutum cuſtodiam, ne
de meritis ſuis præſumat, & in ſuperbiam ſe extollat. Vnde Apoſtolus: *Ne magnitudo reuelatio-* *2. Cor 12.*
num extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, Angelus Satanæ qui me colaphizet. Aliquando vt
ſciat quàm malum ſit dereliquiſſe Deum, & ab eo eſſe derelictum. Vnde Hieremias: *Scito* *Hiere. 2.*
& vide, quia malum & amarum eſt reliquiſſe te Dominum Deum tuum, & non eſſe timorem eius
C *apud te.* Aliquando vt Deus patientiam alicuius declaret, & per ſanctorum exempla alios
ad patientiam inſtruat. Vnde Iob, *Hæc ſit mihi conſolatio, vt affligens me dolore non parcat, nec* *Iob. 6.*
contradicam ſermonibus ſancti. Aliquando vt alij magis timeant, & exemplum viuendi inde
ſumant. Vnde Sapiens: *Peſtilente flagellato, ſtultus ſapientior erit.* Aliquando ad Dei ſaluantis *Prouer. 19.*
laudem, & eius gloriam manifeſtandam, ſicut infirmitates cæci nati, & Lazari fuerunt, vt *Ioannis 9.*
in eis opera Dei manifeſtarentur, & ipſe Deus glorificaretur in æternum. Aliquando vt *& 11.*
amoris Chriſti inſignia recogitet, & miſericordiam Dei circa ſe recognoſcat: Vnde in
Machabæos. *Etenim multo tempore non ſinere peccatoribus pœnitentiam ex ſententia agere: ſed ſta-* *2. Macha. 6*
tim vltiones adhibere, magni beneficij eſt indicium. Vnde ſecundum Hieronymum, magna miſe- *Hieronym. in cap. 8.*
ria eſt ad præſens, miſericordiam non conſequi. Et ſecundum Auguſtinum, magna ira Dei *Ezech.*
eſt quando peccantem non corripit, ſed licentiam vagam in peccatum ruendi permittit.
D Aliquando vt ſpem maiorem ad Deum habeat, & fiduciam ampliorem inde accipiat.
Vnde Auguſtinus: Cum timore debes eſſe, quando tibi bene eſt. Nonne melius eſt tentari *Auguſt. in*
& probari, quàm non tentatum reprobari? Vnde & Bernardus: Tunc magis iraſcitur Deus, *pſal. 88.*
cùm non iraſcitur. Non enim cùm neſcio, ſed cùm ſentio te iratum, tunc maximè confido: *Bernardus ſermone 42.*
propitium etenim cùm iratus fueris, miſericordiæ recordaberis. Aliquando vt quàm pa- *in cantica.*
ratus ſit Deus, ad ſuccurrendum homo, ſciat, ſi tamen ad eum toto corde recurrat. Vnde
Pſalmiſta: *Ad Dominum cùm tribularer clamaui, & exaudiuit me.* Aliquando, vt homo pro- *Pſal. 119.*
betur, ſi Deum amet, & ſi virtutes in ſe habeat. Vnde Gregorius: Pœna interrogat, ſi *Gregorius.*
quietus quis Deum veraciter amat. Et iterum: Nemo in pace vires ſuas cognoſcit: ſi enim
bella deſunt, virtutum experimenta non proderunt. Aliquando, vt homo inde proba-
tior fiat: & per patientiam coronam maiorem & meritum amplius accipiat, vt patet de
E Iob & martyribus. Vnde Iacobus: *Beatus vir qui ſuffert tentationem, quoniam cùm probatus* *Iacobi 1.*
fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe. Item ſecundum Chryſo-
ſtomum, vt ſignum creditorum ſibi theſaurorum, id eſt donorum collatorum accipiat.
Neque enim ſuperueniret ei diabolus, niſi eum maiori honore affectum videret. Sicut
inſurrexit aduerſus Adam, quia multa illum dignitate vidit conſpicuum: & contra ſan-
ctum Iob, quia videbat illum adeo miris laudibus coronatum. Inſuper quidam flagellis *Tribulatio malorum.*
& tribulationibus atteruntur, non ad peccati purgationem & veniam, ſed ad punitionem
& vindictam, & ad æternæ damnationis inchoationem & augmentum, quod reprobo-
rum eſt proprium, ſicut Antiochus & Herodes, ac quidam alij ſunt paſſi. Et multi adhuc
hodie videntur pati, quibus congruit illud prophetæ: *Duplici contritione contere eos.* Talibus *Hierem. 17.*
enim præſentes moleſtiæ ſunt quoddam præambulum, & initium pœnarum gehennæ,
quia afflictionum ſuarum miſeria oſtendunt, quòd perpetua in gehenna paſſuri ſunt.

Circa ſuos verò Dominus omnia miſericorditer ordinat, & ad vtilitatem eorum cuncta diſpenſat. Omnia ergo, vel iuſtè, vel miſericorditer facit, vel fieri permittit Dominus, & ideò in omnibus ſemper eſt laudandus. Vnde Auguſtinus: Vera fidelium humilitas, eſt in nullo ſuperbire, in nullo murmurare, nec ingratum eſſe, nec querulum, ſed in omnibus Dei iudiciis, gratias Deo agere, Deúmque laudare, cuius omnia opera, aut iuſta ſunt, aut benigna: Hæc Auguſtinus. His itaque conſideratis, ſic cor tuum ſtabilire & ordinare ſtudeas: vt in contingentibus aduerſis, & quibuſcunque diſplicentiis humiliter, ac patienter, & lætanter te habeas, & in via ſpiritus ita te exerceas: vt eius repletus feruore, etiam hæc pro amore Domini Ieſu appetas, qui in ſe & in ſuis, hanc vitam excelſam tenuit & monſtrauit, & exemplum ambulandi per eam omnibus reliquit. Patitur enim & ſuſtinet vt electi & filij regni affligantur hic in interiori homine & exteriori. Nam ſecundum Apoſtolum, qui extra diſciplinam ſunt, non filij, ſed adulteri ſunt. Et ſecundum Auguſtinum, qui exemptus eſt à paſſione flagellorum, exemptus eſt à numero filiorum. Vnde & idem Auguſtinus: Nemo ſibi promittat, quod Euangelium non promittit. Neceſſe eſt vt vſque in finem ſic fiat, ſicut ſcripturæ dixerunt. Non nobis promittunt ſcripturæ noſtræ in hoc ſeculo, niſi tribulationes, preſſuras, anguſtias, augmenta dolorum, abundantiam tentationum. Ad iſta præcipuè nos paremus, ne imparati deficiamus. Sed aliquando peccatores in hac vita, aut non, aut minus flagellantur, quia iam deſperata eſt correctio eorum. At verò illis quibus paratur vita ſempiterna, neceſſe eſt vt hîc flagellentur: *quia flagellat omnem filium quem recipit:* id eſt, quem recepturus eſt in hæreditatem æternam. Addit omnem, etiam vnicum: qui ſine omni peccato eſt. Qui ergo flagellat vnicum ſine peccato, relinquit adoptatum, qui eſt cum peccato? Vnicus ſine peccato, non tamen ſine flagello, exemplum nobis propoſuit in paſſionibus ſuis. Non ergo conturbari debemus, cùm aliquis ſanctus grauia & indigna perpetitur: obliti non ſimus quæ pertulit iuſtus iuſtorum, ſanctúſque ſanctorum: omnia enim terrena bona contempſit, vt ea contemnenda monſtraret, & omnia terrena mala ſuſtinuit, quæ ſuſtinenda præcipiebat: vt nec in illis quæreretur felicitas, nec in iſtis timeretur infelicitas: Hæc Auguſtinus. Expedit igitur nobis tribulari hîc & affligi, & ideò non debemus in his frangi vel impatientes eſſe: ſed potius hæc affectare & diligere, quia ſæpe à malo nos retrahunt, & ad bonum inducunt. Contraria verò pro aduerſarius habere debemus & fugere, quia contraria prædictis in nobis efficiunt.

De humilitate fidelium.
Auguſt. in Pſal. 88.
Heb. 12.
De flagellis Domini.
Auguſt. in Pſal. 37.
Heb 12.

A B C

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, qui es inexpugnabilis murus omnium in te ſperantium, eſto in tribulatione meum refugium, vide tribulationes & anguſtias meas, & mei miſerere, & per omnes miſerationes tuas mihi ſuccurre. Vide infirmitatem meam, & paterna miſeratione me protege, vt tua ſuffultus prouidentia, nunquam tua deſtituar conſolatione & miſericordia. Memento Domine creaturæ tuæ, & inſidiantes mihi hoſtes à me repelle: vt tua miſericordia munitus bonitatis tuæ dulcedinem in me cognoſcam, & dignam pœnitentiam pro peccatis meis exoluam. Amen. D

De Natiuitate Saluatoris. Et correſpondet Euangelio: Exiit edictum à Cæſare Auguſto. CAPVT IX.

IN diebus illis, ſcilicet Maria adhuc prægnante, *Exiit edictum à Cæſare Auguſto vt deſcriberetur*, id eſt in ſcripto redigeretur *vniuerſus orbis*, ſcilicet quilibet in ciuitate ſua, ſub cenſu videlicet perſoluendo, vt ait Gregorius: Naſcituro Domino, orbis deſcribitur, quia ille veniebat in carne, qui electos ſuos aſcriberet in æternitate. Vtinam Domine Ieſu, de electis tuis me miſerum facias, vt me in æternitate aſcribas. Huic regi noſtro, debemus cenſum fidei & iuſtitiæ profiteri, corde, ore, & opere. Huic debemus denarium, id eſt animam lumine vultus eius inſignitam, vel decalogum legis, in quo vultum regis noſtri, id eſt voluntatem eius, inuenimus. Sicut enim nullus à denario excipiebatur, ſic nullus ab obſeruantia mandatorum excipitur. Vbi notandum quòd primus imperator Romanorum, fuit Iulius Cæſar: qui ſecundum Iſidorum, ideò Cæſar appellatus eſt, quia cæſo mortuę matris vtero eductus, prolatúſque fuit: vel quia Cæſariæ natus eſt: vel quia fortiter hoſtes cædebat. Vnde ab eo, imperatores cæteri, ſunt Cæſares appellati. Iulio mortuo, ſucceſſit ei Octauia-

Luca 2.
Cæſar unde dictus.

E

A Octauianus Auguſtus, nepos Iulij, imperator ſecundus, qui ideò appellatus Auguſtus, quia *Auguſtus vnde dictus*
maximè rempublicam, & Romanum auxit imperium : vnde ab eo imperatores cæteri,
dicti ſunt Auguſti. Hic retento cognomine prædeceſſoris, ſcilicet Cæſare, vnà cum co-
gnomine ſuo, ſcilicet Auguſto, vocatus eſt Cæſar Auguſtus. A quo menſis, qui prius vo-
cabatur ſextilis, dictus eſt Auguſtus, vel quia in eo natus eſt, vel quia tunc de victoria re- *Sextilis.*
diit. A tempore iſtius, primò poteſtas cœpit imperij, quæ Græcè dicitur monarchia, & re- *Monarchia*
gnauit annis quinquaginta ſeptem & ſemis. Hic duodecim annis, circa tempus natiuita-
tis Chriſti, in pace regnauit. Et tali tempore Chriſtus, cui pax iſta famulabatur, naſci vo- *Pax ſub Auguſto.*
luit, quia pacem magnopere quæſiuit, & pacis charitatiſque amatores, & etiam ſectatores,
ſemper inuiſere dignatus eſt. Quia enim naſciturus erat rex pacificus, & princeps pacis,
congruum fuit, vt ipſe ante ortum ſuum, pacem, quaſi prænunciam, præmitteret. Quam
B etiam pacem, ipſe poſtea viuẽs, in mundo docuit, & exiens de mundo diſcipulis reliquit.
Ex quo etiam moraliter datur intelligi, quòd verbum æternum non naſcitur, niſi in corde
pacato. Vnde Pſal. *In pace factus eſt locus eius*. Pacatis ergo omnibus regionibus per orbẽ vni- *Pſal. 75.*
uerſum, cùm quietũ ſilentium vniuerſalis pacis, ſub Cæſaris Auguſti imperio perturbata
prius ſecula ſeruaſſet memoratus Auguſtus, rempublicã legibus pacificis adęquare, & nu-
trire deſiderans, protulit edictum vt deſcriberetur vniuerſus orbis. Volens enim ſcire nu-
merum regionum in orbe, quæ ditioni ſuberant Romanæ, numerum etiam ciuitatum in
qualibet regione, numerum quoque capitum, ſcilicet perſonarum in qualibet ciuitate, vt
ſciret quæ & quanta deberent iure tributa dare, & ſic tributis indebitis non grauarentur,
& ſciretur per quem modũ ſingulæ terræ, ſub Romano imperio melius regerẽtur, præce-
perat vt de ſuburbanis oppidis, ac vicis & pagis, vbicunque habitarent, ad ſuam homines
C ciuitatem confluerent, vbi territorium habebant, vel originem traxerant, & quiſque de-
narium, ſcilicet nummum argenteum, precij decem nummorum vſualium, vnde & de- *Denarius vnde dicatur.*
narius dicebatur, præſidi prouinciæ tradens, ſe ſubditum Romano imperio recognoſce-
ret, & ad ſoluẽdum tributa ſe obligaret. Nam & nummus præferebat Cæſaris imaginem,
& nominis eius ſubſcriptionem. Dicebatur autem profeſſio, quia quilibet quando redde- *Profeſſio.*
bat præſidi denarium, ponebat illum ſuper caput ſuum, & proprio ore fatebatur ſe Ro-
mano imperio eſſe ſubiectum. Dicebatur etiam deſcriptio, quia numerus eorum, qui *Deſcriptio.*
cenſi capite, id eſt cenſi vel recenſiti per ſingula capita, & numerati ferebantur, recto
determinabantur numero, & in ſcriptis redigebantur. Et ſic tripliciter profitebantur, ſci-
licet facto, quia cenſum capitis imperatori ſoluebant, verbo, quia ſe eſſe ſubiectos Ro-
mano imperio ore fatebantur, & ſcripto, quia eorum nomina ſcribebantur. *Hæc deſcriptio*
D *prima facta eſt à Cirino præſide Syriæ*: qui miſſus fuerat à Cæſare Auguſto in Syriam tanquam
præſes & iudex, ad ipſam regendam. Iudæa quippe non habuit præſidem proprium, ſed *Syria. Iudæa.*
ipſa continebatur ſub Syria, cuius pars eſt Iudæa. Prima autem poteſt dici quantum *Prima deſcriptio.*
ad Cirinum, quia enim Syria eſt prouincia in cuius medio eſt Iudæa, quaſi vmbilicus
terræ habitabilis, dicitur præuiſum eſſe, vt in ea ipſe inchoaret, & deinde per circun-
ſtantes regiones alij præſides proſequerẽtur. Vel prima vniuerſalis in qua vniuerſus orbis
deſcribitur quia aliæ particulares præceſſiſſe intelliguntur. Vel prima capitum in ciuitate,
fiebat à præſide. Secunda, ciuitatũ in regione, à legato Cæſaris. Tertia, regionum in orbe,
coram Cæſare. Hic primùm Iudæa facta eſt Romanis tributaria, ſeu ſtipendiaria. Hæc
deſcriptio, quotannis, id eſt ſingulis annis, poſtea facta videtur, quia in Euangelio legi-
tur: *Magiſter veſter non ſoluit hoc anno tributum. Et ibant omnes vt profiterentur ſinguli in ſuam ciui-* *Matth. 17.*
E *tatem*, vnde duxerant originem. Appropinquãte autem termino nouem menſium, *aſcendit*,
ſecundum loci ſitum *& Ioſeph à Nazareth Galileæ*, vbi manebat, *cum Maria deſponſata ſibi vxore*
prægnante, in Bethlehem Iudæ, ciuitate Dauid: quia ibi natus eſt, & in regem vnctus fuit, de cuius
domo, id eſt, progenie & familia erat Ioſeph & etiam Maria, vbi habitabat eorum genus
& familia, vt & ipſi ſicut cæteri eandem facerent profeſſionem. Vbi vide, dominũ propter *Cenſitus capite dominus.*
te, etiam capite cenſui adſcribi in terris, vt & nomẽ tuum adſcribatur in cælis. In quo dedit
exemplum humilitatis perfectæ, à qua ſaluator incepit à natiuitate, & eam continuauit vſ-
que ad mortem, in qua humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſque ad crucem. Vnde
Beda: Cuius non prætereunter tanta támque benigna eſt humilitas intuenda, quia non ſo- *Beda in ca. 2. Lucæ.*
lùm incarnari pro nobis, ſed & eo tempore dignatus ſit incarnari, quo mox natus cenſui
Cæſaris adſcriberetur, atq; ob noſtri liberationem, ipſe ſeruitio ſubderetur. Conſidera etiam
quòd licet beata virgo Maria iam concepiſſet regem cœli & terræ, ipſa tamen vnà cum

Matth.3.

ſponſo ſuo Ioſeph, imperiali edicto voluit obedire, vt poſſet cum filio dicere: *Sic decet nos implere omnem iuſtitiam*: ac per hoc daret nobis exemplum obtemperandi omni poteſtati ſuperiori. **A** Laborat ergo iterum domina, hoc longo itinere. Nam à Nazareth vſque in Hieruſalem ſunt trigintaquinque miliaria, & deinde in decliuio montis Hieruſalem, verſus Meridiem, eſt Bethlehem ſita, quæ & Effrata eſt dicta, diſtans à Hieruſalem per quinq; miliaria, vel circa.

Maria grauida, nõ eſt grauata.

Ex hoc loco colligitur quòd beata virgo, licet grauida eſſet, & iam vicina partui, non tamẽ ex hoc grauabatur in corpore, quin iret de prouincia in prouinciam. Quia, vt dicit Auguſtinus, cùm eſſet virgo grauida, ſalubri leuitate plaudebat. Lumen enim quod in ſe habebat, pondus habere non poterat, referendo ſingula ſingulis. Ioſeph volens ſoluere cenſum imperatori terreno, aſcendit de prouincia in prouinciam, ſcilicet de Galilæa in Iudæam, & de ciuitate in ciuitatem, ſcilicet de Nazareth in Bethlehem.

Moraliter de cenſu ſoluendo.

Moraliter, Ioſeph, qui interpretatur augmentum, id eſt quilibet noſtrum, volens ſpiritualiter augeri, ſi ſoluere vult cenſum deuotionis æterno regi, debet ire paſsibus virtutum, & aſcẽdere de Galilæa, id eſt de mundo & volubilitate mundanæ conuerſationis, ad Iudæã confeſſionis & laudis diuinæ. **B** Nam Galilæa interpretatur tranſmigratio, vel rota, ſeu volubilis: Iudæa verò, confeſſio. Et ſic eundo, aſcendit de Nazareth in Bethlehem, id eſt, à florida virtutum actione, ad paſtum cõtemplationis internæ, in qua vera refectio animarum inuenitur.

Nazareth & Bethlehẽ moralis ſignificatio.

Nazareth enim flos, & Bethlehem domus panis, id eſt domus refectionis interpretatur. Aſcendit autem Ioſeph cum Maria, quia ſemper debemus nobiſcum habere pœnitentiam, ſicut Ioſeph vſque ad mortem habuit Mariam, quæ interpretatur mare amarum.

Mariæ non inuenienti hoſpitium, compatiendum.

Cúmque in Bethlehem eſſent, quia pauperes erant, hoſpitium inuenire non potuerunt. propter conuentum & frequentiam multorum, qui ob eandem cauſam concurrerant. Compatere hîc dominæ, & conſpice delicatam iuuenculam annorum quindecim, ex longo itinere fatigatã, & cum verecundia inter homines verſantem, quærentẽ vbi requieſceret, & non inuenientẽ. **C** Omnes eam & ſocium licentiant & abdicunt, & ſic in cõmuni tranſitu, in diuerſoriũ ſe receperũt, quod intra ciuitatem, in fine, iuxta vnam portarum, ſub rupe concaua erat, non habẽs deſuper tectum, vt hodie cernitur, niſi rupem de monte dependentem.

Diuerſoriũ Mariæ.

Diuerſoriũ quid,

Secundum Bedam, diuerſorium eſt ſpacium inter duos vicos, ex vtroque latere habens murum, & ex vtraque parte portam, vt ſit inde exitus in vtrunque vicum, deſuper coopertum propter aëris intemperiem, vt in feſtiuis diebus poſſint ibi homines conuenire ad colloquendum & ſolatiandum. Et figurat eccleſiam inter paradiſum & mundum exiſtentem, in quam diuertamus ab erroribus mundi huius.

Bos & Aſinus.

Ibi etiam homines ad illam ciuitatem propter negociũ aliquod venientes, animalia propter aëris intemperiem, locare conſueuerãt: vnde & diuerſorium dicebatur, quia illuc homines diuertebant. **D** Fortè ibi Ioſeph, faber lignarius, præſepe fecerat boui & aſino, quos ſecum duxerat. Aſinum quidẽ, vt virgo prægnans, ſuper eum veheretur. Bouem fortè, vt ipſum venderet, ac cenſum pro ſe & pro virgine ſolueret, & de reſiduo viuerent. Vel fortè aliquis alius bouem adduxerat, vt illum ibi venderet, qui tunc cum aſino in eodem præſepio comedebat. Vel fortè, ambo hæc animalia per alios fuerũt adducta.

Chryſoſtomus hom de natiuitate domini ex Luca tom. 2

Parentum Chriſti paupertas.

Vnde Chryſoſtomus: Quicunque pauper eſt, accipiat conſolationem: Ioſeph & Maria mater Domini non habebant ſeruulum, non ancillam: de Galilæa, de Nazareth ſoli veniunt, non habebant iumentum. Ipſi ſunt Domini & famuli: Rem nouam. Ingrediuntur in diuerſoriũ, non ingrediuntur ciuitatem. Paupertas enim timida, inter diuites non audebat accedere.

Hora natiuitatis dominicæ.

Primogenitus.

Vbi cùm veniſſet hora partus, ſcilicet in media nocte diei dominicę, dum nox medium iter haberet: Nam ea die qua dixit, Fiat lux, & facta eſt, viſitauit nos Oriens ex alto, peperit virgo filium ſuum primogenitum: **E** primogenitum tamen dicit hîc ordinem reſpectu ſequentis, ſed priuationem reſpectu prioris, quia nullum habuit ante illum.

Beda in ca. 2. Lucæ.

Chriſtus quomodo primogenitus & vnigenitus.

Vnde ſecundum Bedam, primogenitus dicitur, non poſt quem alius, ſed ante quem nullus. Et ſecundum eundem, omnis vnigenitus, eſt primogenitus: & omnis primogenitus, vt ſic, eſt vnigenitus. Et quia filius Dei temporaliter naſci voluit ex matre ſecundum carnem, vt ipſe multos fratres acquireret per regenerationem ſpiritus, hinc eſt quòd vt ſic melius eſt dictus primogenitus, quàm vnigenitus.

Beda ibidẽ.

Pannis inuolutus eſt dominus.

Pannoſi qui dicuntur.

Et hoc eſt quod dicit Beda, quòd Chriſtus eſt vnigenitus in ſubſtantia diuinitatis, ſed primogenitus in ſuſceptione humanitatis. In nocte natus fuit, quia occultus venit, vt & eos qui in nocte erroris erant, ad lucem veritatis reduceret. Filium quoque natum, mater ſtatim vt Deum adorauit, inuoluitque per ſemetipſam pannis, id eſt vilibus & veteribus indumentis. Vnde pannoſi dicuntur pauperes, qui pannis induuntur ve-

A tur veteribus inſimul conſutis. Et reclinauit ac poſuit eum, non in reclinatorio aureo, ſed in præſepio, in medio duorum animalium prædictorum, ſcilicet inter bouem & aſinum, *quia non erat ei locus alius in diuerſorio*. Ecce magna Chriſti paupertas & inopia, quia non ſolùm non habuit domum propriam ſuæ natiuitatis, ſed nec in communi diuerſorio poterat habere locum conuenientem & congruum, & oportuit eum præ penuria loci in præſepio reponi. Vnde verificatum eſt illud: Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet. Et intellige quòd diuerſorium illud & ſtabulum erat ita animalibus & aliis repletum, vt non haberet locum, niſi inter bruta animalia arctiſſimum. Vnde poterat dicere illud Pſalmiſtæ: *Vt iumentum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum*. Primò, quieuit in virginis alueolo. Secundò, in vili præſepio. Tertiò, in crucis patibulo. Quartò, in ſepulchro, etiam alieno. Ecce quanta inopia & qualia reclinatoria. Aduerte ex præmiſſis,

Paupertas Chriſti ſumma, & locorum penuria.

Matth 8.

Pſal. 72.

B quòd iam incipiebat ſtatum perfectionis exemplo docere, qui conſiſtit in humilitate, auſteritate, & paupertate, vt verè poſſet dicere illud Pſalmiſtæ: Pauper ſum ego, & in laboribus à iuuentute mea. Hîc ergo damnātur huius mundi honores ac pompæ, & vanitates: itémque deliciæ ac mollicies, & carnis delectationes: inſuper diuitiæ & abundantiæ, ac ſuperfluitates. Vnde Anſelmus: O amanda & admiranda dignatio. Deus immenſæ gloriæ, vermis contemptibilis fieri non deſpexiſti, dominus omnium, conſeruus apparere voluiſti. Parum tibi viſum eſt parem nobis eſſe, & frater noſter eſſe dignatus es. Et tu Domine vniuerſorum, qui nullam habes indigentiam, inter ipſa natiuitatis tuæ initia, non horruiſti abiectiſſimæ paupertatis degustare incommoda. Vt enim ait ſcriptura, tibi non naſceris, non erit locus in diuerſorio, nec cunabula, quæ teneritudinem tuam acciperent, habuiſti: ſed in vili præſepio ſordentis ſtabuli, tu qui terram palmo concludis, inuolutus panniculis, reclinatus es: &

Perfectionis ſtatum exemplo docet dominus.

Pſal. 87.

Anſelmus in ſpeculo euangelici ſermonis c. 4. tom 3.

De paupertate Chriſti.

C hoc ipſum à brutis animalibus, mater tua mutuò accepit. Conſolamini, conſolamini, qui in ſordibus paupertatis enutrimini, quia vobiſcum eſt Deus in paupertate. Non cubat in delicus ſplendidi cubilis: nec inuenitur in terra ſuauiter viuentium. Quid igitur gloriaris ô diues, res lutea in volutabro lecti picti & delicati, cùm rex regum ſuo recubitu, ſtramenta pauperum honeſtare maluerit. Quid dura ſtrata deteſtaris, cùm tener infantulus, in cuius manu ſunt omnia regna, tuis ſericis, plumeis lectis, duras iumentorum ſtipulas prælegerit. Vnde Bernardus. Non conſolatur Chriſti infantia garrulos: non conſolantur Chriſti lachrymæ cachinnantes: non conſolantur panni eius, ambulantes in ſtolis: non conſolantur ſtabulum & præſepe, amantes primas cathedras in ſynagogis. Vigilantibus paſtoribus, annunciatur gaudium lucis, & eis dicitur eſſe natus ſaluator, pauperibus atque laborantibus, non vobis diuitibus, qui veſtram habetis conſolationem, non diuinam. Et iterum: Na-

Bernardus ſermone 5. in natali Domini.

Bernardus ſermone 3. in natali Domini.

D ſcitur Dei filius, in cuius arbitrio erat quodcunque vellet eligere tempus, elegit quod moleſtius eſt, præſertim paruulo, & pauperis matris filio, quæ vix pannos haberet ad inuoluendum, præſepe ad reclinandum. Et cùm tanta eſſet neceſſitas, nullam audio fieri pellium mentionem: Chriſtus vtique qui non fallitur, elegit quod carni moleſtius eſt. Id ergo melius, id vtilius, id potius eligendum, & quiſquis aliud doceat, vel ſuadeat, ab eo tanquam à ſeductore cauendum. Et tamen fratres, ipſe eſt promiſſus olim per Eſaiam: *Paruulus ſciens reprobare malum, & eligere bonum*. Malum ergo voluptas corporis eſt: bonum verò, afflictio eſt. Siquidem & hanc elegit, & illam reprobauit, puer ſapiens, verbum infans, caro ſcilicet infirma, infantulus tener, caro omnis laboris impotens, omnis operis impatiens. Itaque iam carnalis homo, fuge voluptatem: quia poſita eſt mors ſecus delectationis introitum. Age pœnitentiam, quia per illam appropinquat regnum. Hoc ſtabulum, illud prædi-

Eſaia. 7.

E cat: Hoc præſepe clamat: Hoc membra illa infantilia, manifeſtè annunciant: Hoc lachrymæ & vagitus euangelizant. O duritia cordis mei. Vtinam Domine, ſicut verbum caro factum eſt, ita carneum fiat & cor meum. Siquidem & hoc pollicitus es per prophetam: *Auferam*, inquiens, *à vobis cor lapideum, & dabo vobis cor carneum*. Hæc Bernardus. Vidiſti ortum ſanctiſſimi principis: vidiſti ſimul & partum reginæ cæleſtis, & in vtroque arctiſſimam paupertatem attendere potuiſti. Hæc virtus eſt illa Euangelica Margarita, pro qua emenda & comparanda omnia, omnia ſunt vendēda & danda. Hæc eſt totius ſpiritualis ædificij primarium fundamentum. Hæc eſt ſpiritualis † via ſalutis, tanquam humilitatis fundamentum, & perfectionis radix, cuius eſt fructus multiplex, ſed occultus. Potuiſti etiam attendere in vtroque profundiſſimam humilitatem. Non enim ſunt ſtabulum dedignati, non præſepe, non fœnum, non cætera vilia, ad dandum nobis exemplum perfectæ humilitatis. Sine hac virtute, ſalus non eſt: quia nulla operatio noſtra cum ſuperbia, Deo placere poteſt.

Ezech. 36.

Paupertatis cōmendatio

† ſpecialis.

Humilitatis commendatio.

Nempè vt virtutes ſæpe dentur, vel acceptæ ſeruentur, aut ſeruatæ conſummentur, hu- A
militas meretur, & abſque iſta, illæ nec eſſe virtutes videntur. Potuiſti etiam attendere
Afflictiones Chriſti.
in vtroque, & maximè in puero Ieſu, non paruam corporis afflictionem. Inter cæteras au-
tem, hæc vna fuit, quòd quando mater ſua in præſepio cum locauit, & puluinar vel aliud
huiuſmodi non haberet, ad caput eius quendam lapidem, non ſine grandi cordis amaritu-
dine poſuit, interpoſito fortè fœno, quod ab animalibus mutuo accepit. Et, vt dicitur, ad-
Lapis Chriſto ſub capite poſitus.
huc ille lapis, ibidem ad memoriam reſeruatus, videtur. Paupertatem igitur & humilita-
tem, afflictionémq; corporis ſtudeas & tu pro poſſe amplecti, & in his Chriſtum pro mo-
Bernardus ſermo. 4. de reſurrectione.
dulo tuo imitari. Vnde Bernardus: Tribus exemplis viam nobis oſtendit, qua eum ſequi
debemus. Exemplo paupertatis, quia in hoc mũdo diuitias habere noluit, quod exẽplum
leue facit, & expeditum vt currat. Exemplo humilitatis, quia mundi gloriam ſpreuit,
quod modicum facit vt lateat. Exemplo patientiæ, quia mala ſuſtinuit, quod fortem & B
De tribus exemplis Chriſti.
robuſtum facit, vt ſuſtineat: hæc Bernardus. Secũdum Anſelmum, redemptor noſter, cæ-
catis luminibus, collitium ſuæ incarnationis appoſuit: vt qui Deum in ſecreto maieſtatis
De Chriſto imitando.
fulgentem videre non poteramus, Deum in homine apparentem aſpiceremus, aſpiciẽdo
cognoſceremus, cognoſcendo diligeremus, diligẽdo ſummo ſtudio, ad eius gloriã perue-
nire ſatageremus. Incarnatus eſt, vt nos ad ſpiritualia reuocaret: mutabilitatis noſtræ par-
ticeps factus eſt, vt nos ſuæ incõmutabilitatis participes faceret. Inclinauit ſe ad humilia
Chriſoſtomus hom. 2. in Math.
noſtra, vt nos ad excelſa ſua ſublimaret. Et ſecundum Chryſoſtomũ: Filius Dei naturalis,
etiam Dauid filius eſſe dignatus eſt, vt nos filios Dei faceret. Seruũ ſuum habere patrẽ di-
Cur filius Dauid dominus.
gnatus eſt, vt nobis patrem faceret Deum. Non enim fruſtra, nec vanè ad tantam humili-
tatem ipſe deſcendit, ſed vt nos ex humili ſublimaret. Natus eſt ſecundum carnem, vt nos
ſecundum ſpiritum renaſceremur. Et quia partus ſequitur conceptionem, ſicut fructus C
Cõceptionis locus, & partus Chriſti oſtẽditur congruus.
floritionem, congruum fuit quòd Chriſtus, qui conceptus fuit in flore, ſcilicet Nazareth,
quod interpretatur flos, naſceretur in fructu, ſcilicet in Bethlehem, quod interpretatur
domus panis, vel refectionis, quod pertinet ad fructum. Quotidie quoque dominus in
Nazareth concipitur, & in Bethlehem naſcitur, cùm aliquis flore verbi ſuſcepto, ſe domũ
æterni panis efficit. Ideò etiam congruum fuit vt in Bethlehem, quæ domus panis inter-
pretatur, Chriſtus naſceretur: quia ipſe eſt panis viuus, qui de cœlo deſcendit, qui ele-
Chriſtus imitandus.
ctorum mentes, interna ſatietate reficit. Natus quoque in Bethlehem, quæ inter omnes
ciuitates Iudæ exigua erat, noluit quenquam de terrenæ ciuitatis ſublimitate gloriari.
Qui non in parentum domo, ſed in via naſcitur, vt ſe peregrinum eſſe, & regnum ſuum
Ioannis 14.
de hoc mundo non eſſe oſtenderet, qui etiam dicit: *Ego ſum via*, qua ſcilicet ad patriam ve-
niamus. In diuerſorium ſe recepit, vt nos non palatia, ſed diuerſoria in hoc mundo quæ- D
rere doceret. Stabulum ad naſcendum elegit, vt curioſitatẽ ædificiorum & gloriã mundi
damnaret. Paruulus factus eſt, vt nos magnos ac viros perfectos efficeret, & ne vltra ma-
gnificare ſe homo ſuper terram apponeret. Infirmus factus eſt, vt nos ad bona opera fortes
& potentes faceret. Pauper factus eſt vt ſua inopia nos ditaret, & ne de terrenis diuitiis
quiſquam ſe extolleret. Pannis vilibus inuolutus eſt, vt nos laqueis mortis abſolueret, &
ſtola prima immortalitatis indueret. Manus & pedes eius cõſtringuntur, vt manus noſtræ
ad bene operandum laxentur, & pedes noſtri in viam pacis dirigantur. In diuerſorio loco
eget, vt nobis in domo patris ſui manſiones multas præpararet. Et ſic in præſepi anguſto
poſitus eſt, vt lectos delicatos, & ampla ædificia reprobaret, & vt nos per cœleſtis regni
gaudia dilataret, & nos locum cordis noſtri ſibi proprium dilataremus, iuxta illud, *Fili*
Prouer. 23.
præbe cor tuum mihi. In præſepio etiam reclinatus eſt, vt nos quaſi ſancta animalia carnis ſuæ
Pſal. 48.
frumento reficeret, & vt cibus eſſet iumentorum: homo enim factus eſt iumentum per E
peccatum, ſecundum illud: *Homo cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipien-*
Ioan. 1. & Eſa. 40.
tibus, & ſimilis factus eſt illis: ideo dominus factus eſt fœnum quod eſt cibus iumentorum,
Ambroſius in c. 2. Lucæ
quia verbum caro factum eſt, & omnis caro fœnum. Bos quippe, qui deſignat populum
Iudæorum, & aſinus qui deſignat populum Gentium, dominum in medio habẽtes, & mi-
Eſaiæ 1.
raculoſè cognoſcentes flexis genibus inceſſanter eum adorabant, & tanquam laudando
Gregorius Nazianzenus oratione in natiuitatẽ Chriſti.
voces dabant. Vnde Amb. Infantis audis vagitus, non audis bouis dominũ agnoſcẽtis mu-
gitus. *Agnouit enim bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui.* Vnde & Greg. Nazian. Ve-
nerare præſepe illud, per quod cùm eſſes penè iam mutũ animal, paſceris nunc verbo &
ratione Dei: Agnoſce vt bos poſſeſſorẽ tuum, & ſicut aſinus præſepe domini tui, ſis de nu-
mero mundorũ animalium, & eorum qui ruminare norunt, & verbum Dei ad memoriã
reuocare,

A reuocare, quique etiam diuinis ſacrificiis, atque altaribus apti ſunt: ſeu certè ex immundis es animalibus, & neque cibis nec ſacrificiis denotatus es. Per Mariam Eccleſia deſignari poteſt, & per Ioſeph ſponſum eius, epiſcopus. Propter quòd annulum habet ſicut ſponſus, & ſicut Maria fœcunda fuit, non tamen à Ioſeph ſponſo, ſed à ſpiritusſancto, ſic & Eccleſia fœcunditatem gratiæ habet à Deo. Hi aſcendunt tendendo in Bethlehem ciuitatem ſuam, ſcilicet cœleſtem, & profitẽtur omni imperatori exhibere ſeruitutem. Eccleſia verò in qualibet bona perſona parit filium, quando bonum prius conceptum perducit ad effectum: & pannis inuoluit, quando ab humanis laudibus hoc abſcondit: & in præſepio reclinatur, quando ex bono opere non eleuatur, ſed magis ſe humiliat. Naſcentem etiam Dominum Angeli circundederunt, & natum ſtatim adorauerunt. *Et paſtores erant in eadem regione, vigilantes ſuper gregem ſuum*, propè per miliare, ſcilicet iuxta turrim quandam

B inter Bethlehem & Hieruſalem, vbi Iacob rediens de Meſopotamia, moratus eſt cum grege ſuo, vbi mortua & ſepulta eſt Rachel, & turris gregis dicitur: vbi etiam in Eccleſia, tria paſtorum illorum monſtrantur monumenta. *Et ecce Angelus Domini*, circa quartam vigiliam noctis venit ad eos. Diuiditur enim nox in quatuor vigilias, *& ſtetit iuxta illos*, in veſte candida & facie rutilanti & iocunda. Et creditur fuiſſe Gabriel, qui virgini cõceptum verbi nunciauerat. Vnde ipſe amplius cæteris gaudens de impletione eius quod dixerat, ante omnes ſe gerebat, vt Chriſti natiuitatem prædicaret, *& claritas Dei circunfulſit illos*, vndique exterius in corpore, & etiam interius in mente, in ſignum quòd ortus erat Sol iuſtitiæ, & in tenebris lumen rectis corde, & appropinquabat claritas gloriæ. Ideò ergo lumen angelus attulit, quia cum nunciare venerat, *qui eſt lux vera qui omnem hominem illuminat.* Magis autem apparuit angelus paſtoribus, quàm alij generi humano. Primò, quia paupe-

Turris ad quã paſtores erant.
Paſtorum monumẽta.
Gabriel.
Ioan. 1.

C res, propter quos Chriſtus veniebat, ſecundum illud, Pſal. Propter miſeriam inopum, & gemitum pauperum, &c. Secundò, quia ſimplices: iuxta illud Prouerb. & cum ſimplicibus ſermocinatio eius. Tertiò, quia vigiles: ſecundum illud Prouerbij: *qui mane vigilauerit ad me, inueniet me.* Quartò, propter myſterium, vt ſignificetur quòd doctrin debet, à paſtoribus & prælatis venire ad ſubditos. *Et timuerunt timore magno*, propter inſolitam Angeli viſionem, & ſubitam claritatem. Sed Angelus eos conſolatur dicens: *Nolite timere.* Cuius cauſa ſubditur cùm dicitur: *Ecce enim euangelizo*, id eſt, bonum nuncio *vobis* ſcilicet *gaudium magnum, quod erit omni populo*, id eſt, Eccleſiæ de cunctis populis, ſcilicet Iudæorum & Gentilium colligendæ: quia *natus eſt vobis*, id eſt, ad vtilitatem veſtram ſcilicet hominum: *hodie*, id eſt, in iſta die naturali, noctem præcedentem ſupputando ad diem ſequentem. Vnde extunc nox incepit præcedere diem, & potius dicit hodie, quàm hac nocte, quia gau-

Paſtoribus cur potius quàm aliis apparuit Angelus.
Prouerb. 3.
Prouerb. 8.

D dium venerat nunciare: & nox illa ſicut dies illuminata fuit, ex diuina claritate: *ſaluator*, id eſt, ſalutis amator & diſpenſator, *qui eſt Chriſtus*, quò ad humanitatem, *Dominus* quò ad diuinitatem *in ciuitate Dauid*, id eſt, Bethlehem: vnde Dauid traxerat originem. Chriſtus Græcè, idem eſt quod vnctus Latinè. In veteri autem lege vngebantur tantùm reges & pontifices. Chriſtus verò rex eſt & pontifex, & ideò bene dicitur Chriſtus, id eſt, vnctus: non vnctione humana, ſed diuina: quia in humanitate pro nobis aſſumpta fuit vnctus à Deo patre, imò à tota trinitate plenitudine gr tiæ: ſecundum Bedam, aliter Angelus Mariam, aliter Ioſeph, aliter paſtores inſtruit: ſcilicet & concipiendum, & conceptum, & natum dominum teſtãdo: vt & homines ſufficienter imbuat, & ſuum deo ſeruitium inceſſanter impẽdat. *Et hoc vobis ſit in ſignum*, more Iudæorum qui ſigna quærunt. *Inuenietis*, ſcilicet tanquam abſconditum, non ſe oſtendentem *infantem* non fantem, & tamen verbum dei exi-

Chriſtus vnde dicitur.
Beda in ca. 2. Luca.
1. Cor. 1.

E ſtentem, *pannis* non ſericis *inuolutum*, ecce eius paupertas, & habitus vilitas *& poſitum in præſepio*, non in reclinatorio aureo: ecce mira humilitas, vt Dominus Dominorum reclinaret ſe vſque ad præſepe animalium brutorum. Et notandum quòd paſtores erant ſimplices, pauperes, & humiles, ſeu contemptibiles: ideò ne timerent accedere, datum eſt eis ſignum infantiæ, paupertatis & humilitatis in Chriſto. Hæc ſunt ſigna aduentus primi, ſed alia erunt ſigna aduentus ſecundi. Moraliter in hoc inſtruimur, qualiter & à quibus Chriſtus inueniatur. Quia non niſi à puris & ſimplicibus, quod reſpondet eius infantiæ: & à pauperibus, quod reſpondet pannorum inuolutioni: & ab humilibus & contemptibilibus, quod reſpondet eius in præſepe reclinationi. Quæ tria comprehenduntur in tribus votis religioſorum: ſcilicet caſtitate, quantum ad primum: paupertate, quantum ad ſecundum: & obedientia, quantum ad tertium. Et bene nato ſummo paſtore Angelus paſtoribus apparuit, & vigilantibus inſinuans quales debeant eſſe paſtores Eccleſiæ, ſcilicet

Chriſtus qualiter & à quibus inueniatur.
Paſtor paſtoribus apparuit.

Beda ibid. *Paſtores qui dicendi ſunt.*
humiles & vigilantes. Myſticè ergo ſecundum Bedam, iſti paſtores gregum ſignāt docto- A
res & rectores fidelium animarum, qui vigilant ſuper vitam ſubditorum, ne delinquant
& cuſtodiunt vigilias noctis ſuper gregem ſuum, ne infernalium luporum morſibus pe-
reant. Nox enim pericula tentationum indicat, à quibus ſe ſuoſque ſubiectos omnes qui
perfectè vigilant cuſtodire non ceſſant. Et iuxta illos ſtat Angelus ad eorum cuſtodiam, &
claritas Dei circunfulſit illos ad ſuam & ſubditorum directionem. Et ſecundum eundem
Beda ibid. *Paſtores vniuerſi fideles.*
Bedam, nec ſolùm epiſcopi, presbiteri, diaconi, vel etiam rectores monaſteriorum paſto-
res intelligendi ſunt: ſed etiam omnes fideles, qui vel paruulæ domus ſuæ cuſtodiam ge-
runt paſtores rectè vocantur, inquantum eidem ſuæ domui ſollicita vigilantia præſunt, &
quicunque ſaltem vni vel duobus fratribus quotidiano præeſt regimine, debet eiuſdem
paſtoris officium implere: quia iubetur inquantum ſufficit, hos verbi dapibus paſcere. Imò
verò vnuſquiſq; qui etiam priuatus creditur viuere, paſtoris officium gerit, & ſpiritualem B
paſcens gregem vigilias noctis ſupra illum cuſtodit, ſi bonorum actuum & mundarum
cogitationum, ſibi multitudinem aggregans hoc iuſto moderamine gubernare, & cœle-
ſtibus ſcripturarum paſcuis nutrire, peruigilique ſolertia contra immundorum ſpirituum
inſidias ſeruare contendit. Cumque paſtores de viſis & auditis mirarentur, ne vnius ange-
li & teſtis autoritas parua videretur, pro ſigno & concordia teſtimonij, *ſubitò facta eſt cum*
Militiæ ratio.
Angelo, qui tanquam principalis inter alios nunciauerat natiuitatem Chriſti, *multitudo*
militiæ cœleſtis, id eſt, Angelorum, qui nomine militiæ deſignantur, quia pro ſalute homi-
num cum dæmonibus præliantur. Vel quia natus eſt rex cœleſtis, ideò multitudinem an-
gelorum nomine militiæ deſignat: quia verò dux ad prælium natus eſt, ideò eam ſecūdum
aliam literam exercitum appellat, *laudantium Deum*, conſona voce, de Chriſti natiuitate, eo
quòd per ipſum ſciebant homines ad ſalutem deduci, & ruinam angelorum reparari, & C
Gloria Dei.
in honorem Dei, vna benedictione dicentium: *Gloria in excelſis Deo*, id eſt, in cœlis: quia li-
cet eius gloria vbique reluceat, maximè tamen in cœlo empyreo vbi eſt angelorum &
ſanctorum habitatio, & quaſi dicat, in terris à multis deſpicitur, ſed in cœlis ab omnibus
glorificatur. *Et in terra pax hominibus*, non quibuſcunque: ſed *bonæ voluntatis*, ſcilicet eis qui
Pax hominum.
bona voluntate Chriſtum natum ſuſcipiunt, non perſequuntur, non enim eſt pax impiis,
Leo Papa ſermone 6. de natiuit. Domini.
ſed pax multa diligentibus legem Domini. Nam ſecundum Leonem Papam, Chriſtiano
vera pax eſt, à Dei voluntate non diuidi, & in his ſolis quæ Dei ſunt delectari. Ad Deum
quippe pacem habere, eſt velle quod iubet, & nolle quod prohibet: pax ergo nunciatur
hominibus bonæ voluntatis, id eſt, hominibus bonis. Per bonitatem enim voluntatis di-
Pſal. 118.
Papa Leo de pace vera.
citur homo ſimpliciter bonus, magis quàm per bonitatem aliarum potentiarum animæ:
quia voluntas mouet alias potentias ad actus ſuos, & ideò bonitas eius vel malitia in om- D
nes alias redundat potētias, ſicut influentia cauſæ mouentis in motis ab ipſa: malis autem
Bonitas voluntatis quomodo dicitur.
hominibus non eſt pax, quia non eſt pax impiis. Ex hoc etiam verbo angeli patet, quòd il-
la pax quæ principaliter per prophetas prædicta fuit futura in aduentu Chriſti, erat pax
interior bonæ voluntatis: quia ſecundum quod dicitur in Prouerbiis, *Non contriſtabit iuſtum,*
Prouer. 12.
quicquid ei acciderit, pax autem temporalis, quæ fuit in aduentu Chriſti, pacatis omnibus
gentibus ſub imperio Romano, fuit figura huius pacis principaliter intentæ. Et benedici-
tur gloria Deo, & pax hominibus: quia per Chriſtum eſt pater glorificatus, & pax facta in-
ter Deum & hominem, ac inter angelum & hominem, & inter Iudæum & Gētilem. *Lau-*
damus te, &c. quæ ſequuntur in hoc cantico, creditur Hilarius addidiſſe, & Anaſtaſius Pa-
pa ſecundus inſtituit ipſum cantari in miſſa diebus Dominicis & feſtiuis: quia eſt canti-
Caſſiodorus de gaudio natalis Dominici.
cum gaudij & exultationis. De gaudio huius diei dicit Caſſiodo. ſuper illud Pſal. Hæc eſt E
dies quam fecit Dominus. Licet, inquit, Deus cunctos dies creauerit, ſingulariter tamen
hunc diem feciſſe dicitur, qui Chriſti Domini natiuitate ſacratus eſt, in quo meritò exul-
tare conuenit & lætari, quoniam in eo diabolus perdidit, & ſalutem mundus accepit. Et
notandum, quòd multitudo cœleſtis angelo nuncianti ſociata eſt, vt multitudo adueniens
Beda in ca. 2. Lucæ.
dictum angeli confirmaret. Et ſecundum Bedam, vno euangelizante angelo, multitudo in
conſonam laudem prorumpit creatoris, & officium ſuum Deo impendens, & nos exem-
plo ſuo inſtruens, vt quotiens ſacram eruditionem ex fratris ore audimus, vel ipſi quæ pie-
tatis ſunt, intra nos ad mentem reducimus, & ſtatim Deo laudes corde, ore, & opere red-
damus: & apertè demonſtrans quòd per hanc natiuitatem homines ad pacem vnius fidei,
ſpei, & dilectionis, atque ad gloriam diuinæ laudationis eſſent conuertendi. Deinde aſcen-
dentes angeli in cœlum cum iubilo & canticis, nunciauerunt hæc ſimiliter cōciuibus ſuis.

Tota

A Tota igitur ſuperna euria exhilarata, magnoq; feſto facto, ac laudibus & gratiarum actio-
nibus Deo patri exhibitis, venerunt omnes per ordines ſuos videre faciem Domini Dei
ſui, & adorantes eum, & matrem ipſius cum omni reuerentia laudis eidem perſonabant
& cantica: quis enim illorum talibus auditis nouis remanſiſſet in cœlo, quin viſitaſſet Do-
minum ſuum ſic humiliter cōſtitutum in terra? In nullo eorum cadere potuiſſet hæc tan-
ta ſuperbia. Vnde Apoſtolus: *Et quum introduceret primogenitum in orbem terrarum*, dixit: *Et ado-* *Hebr. 1.*
rent eum omnes Angeli Dei. Vnde Auguſtinus. In ſtabulo naſcitur, & à matre Maria vili faſcia *Auguſti-*
cingitur, & in præſepio reclinatur. Non erat ei cedrina domus, nec lectus eburneus in quo *nus de hu-*
páreret creatorem, & omnium poneret redemptorem. Idcirco velut exul & peregrina in *militate*
aliena domo mundi Dominum peperit, & tanquam fœmina pauper, non ſericis, ſed pan- *naſcentis*
nis vilibus inuoluit, & in preſepio collocauit. Quem vt peperit, ſtatim vt Deum adorauit. *Chriſti.*
B O ſtabulum fœlix, præſepe beatū, in quo naſcitur Chriſtus, & reclinatur omnium Deus. *Auguſt. ſermone de*
Ibi fuerunt obſtetrices angelicæ poteſtates, & ſolatium angelorum: ibi erāt milia milium *natali Do-*
exultantium: ibi vagiebat Chriſtus in ſtabulo, & fiebat lætitia magna in cœlo. Plorabat in *mini.*
præſepio Chriſtus, & tamen de ipſo exultat multitudo cœleſtis exercitus, reſonans Deo *Obſtetrices*
gloriam in altiſſimis, & in terra pacem annuncians hominibus bonæ voluntatis, quia bo- *Dominicæ.*
nitas cœli nata erat in terris. Deſcenderat pax vera de cœlo, & inde angeli gratulantes
decantabant gloriam in altiſſimis Deo. Exultant angeli, contremiſcit Maria mater Dei
effecta. Gaudent angeli de Chriſto tripudiando ſecurè, ante quem ſtat mater cum magno
tremore & timore exultat & cum exultatione timida perſeuerat. Hæc Auguſt. *Poſt hæc*
paſtores loquebantur adinuicem dicentes: tranſeamus vſque Bethlehem, de qua nobis dictum eſt, *&*
videamus ibi oculis noſtris *hoc verbum*, id eſt, iſtam rem dignam verbo vel recordatione,
C quæ res facta & impleta eſt, quam rem *dominus fecit*, quia aliis facere non potuit, *& oſtendit*,
id eſt, reuelauit *nobis* quaſi dicerent: Videamus puerum natum per verbum angeli nobis
ſignatum. Verbum enim vel ſermo in ſacra ſcriptura, ſæpè pro re digna verbo accipitur:
vt in Eſaia, non erat verbum in domo ſua, id eſt, res grandis quam non oſtenderet eis. Vel *Verbum, in*
videamus hoc verbum, quod erat in principio apud patrem quomodo caro factum eſt: *ſacra ſcri-*
quia cùm caro Domini noſtri videtur, verbum videtur quod filius eſt, *Quod factum eſt*, quòd *ptura quid eſt.*
tota trinitas incarnari conſtituit, & ſic factum hominem ſcilicet mortalem, oſtendit no- *Eſa. 39.*
bis, quia in deitate videri non poterat. *Et venerunt feſtinantes*, principaliter ex vehementi
gaudio & deſiderio videndi infantem natum: & ſecundariò vt citius redirent ad gregem
ſuum ſine cuſtodia dimiſſum, in quo notatur eorum deuotio & ſollicitudo quærendi: ne-
mo enim cum deſidia quærens, Chriſtum inuenire meretur. Ad quem ſecundum Bedam, *Beda ibid.*
D feſtinant ire, eſt, non pedum greſſus accelerare, ſed in fide ſemper ac virtute proficere. *Et*
inuenerunt Mariam & Ioſeph, & infantem poſitum in præſepio. Ex abundantia quippe pacis, qua *Cur porta*
tunc homines gaudebant, & propter hoſpitum ſuperuenientium frequentiam portæ non *aperta erāt.*
claudebantur, ideò paſtores nocte intrare & ad puerum venire poterant. Inuenitur Chri-
ſtus cum Maria virgine, & Ioſeph viro iuſto, & in præſepio, per quod docemur, quòd
qui vult inuenire Chriſtum, debet habere mundiciam cordis reſpectu ſui, quod per
Mariam virginem: iuſtitiam reſpectu proximi, quod per Ioſeph iuſtum: & humilita-
tem ac reuerentiam reſpectu Dei, quod per humile præſepium innuitur. Inuenitur
autem Chriſtus mediante Maria & Ioſeph, id eſt, contemplatione & actione, in cu-
ius figuram Iacob qui & Iſraël, id eſt, videns Deum dictus eſt, vtranque vxorem ſcilicet
Rachel & Lyam habuit. *Videntes autem* oculis corporalibus & exterius puerum ſecundum
E carnem, *cognouerunt* cogitatione intellectuali, & per fidem interius *de verbo*, id eſt, filio Dei
dictum eſſe, *quod dictum erat illis de puero hoc*, & ſic per cognitionem humanitatis, venerunt
ad cognitionem deitatis: quia, vt prædictum eſt, non ſolùm exterius, ſed etiam interius fue-
runt illuminati de cognitione verbi incarnati. Et adorantes puerum, referebant quæ ab
angelis audierant. *Et omnes qui audierunt mirati ſunt*: & de incarnationis myſterio, & de paſto-
rum atteſtatione. Moraliter ex præmiſſis nota, quòd volētibus ſpiritualiter inuenire Chri- *Inuenire*
ſtum, tria ſunt neceſſaria, ſcilicet colloqui per meditationem ſcripturarum, tranſire per *Chriſtum volentibus,*
contemplationem creaturarum, feſtinare per deguſtationem gratiarum. Vel volentes in- *neceſſaria.*
uenire Chriſtum, debemus colloqui per peccatorum cōfeſſionem, tranſire per carnalium
& temporalium abiectionem, feſtinare per feruentis deſiderij accelerationem: & hoc vſ-
que in Bethlehem, id eſt, domum panis per diuinorum deguſtationem. Et tunc inuenie-
mus Chriſtum in præſepio cordis noſtri, per delitioſam ſuæ præſentiæ exhibitionem, cu-

Bethlehem moraliter, & anagogicè.
Luca.14.
Beda in ca. 2. Luca.

ius deliciæ ſunt eſſe cum filiis hominum. Moraliter etiam & anagogicè per Bethlehem, A
quæ interpretatur domus panis, patria cœleſtis deſignatur: quia ibi eſt ille beatus panis de
quo infrà dicitur: Beatus qui manducat panem in regno Dei. Ad hanc Bethlehem, tripli-
ci tranſitu peruenitur: Primus eſt, de vitiis ad virtutes: Secundus, de virtutē in virtutē: Ter-
tius eſt, ex hoc mundo ad patrem, ſiue de morte ad vitam. Igitur ſecūdum conſilium Bedæ,
Tranſeamus etiam nos exemplo horum paſtorum vſque in Bethlehem ciuitatem Dauid
cogitando, ac recolamus amando, & incarnationem Chriſti dignis honoribus celebrando.
Tranſeamus etiam abiectis carnalibus cōcupiſcentiis toto deſiderio mentis vſque in Beth-
lehem ſupernam, id eſt, domum panis viui, non manu factam, ſed æternam in cœlis, & re-
colamus amando: quia verbum caro factum, illuc carne aſcendit, ibíque ſedet, in dextera
patris, illuc eum tota virtutum inſtantia ſequamur, & ſollicita cordis ac corporis caſtigatio-
ne procuremus, vt quem illi in præſepio videre vagientem, nos in patris ſolio mereamur B
videre regnantem. Non eſt tanta beatitudo cum deſidia ac torpore quærenda, ſed alacriter
ſunt Chriſti ſequenda veſtigia. Et ſicut illi videntes cognouerunt, ſic & nos quæ dicta ſunt
de ſaluatore noſtro plena dilectione feſtinemus amplecti, vt hæc in futuro perfectæ cogni-
tionis viſu comprehendere valeamus. *Maria autem* prudentiſſima *conſeruabat* in ſcrinio pe-
ctoris ſui, *omnia verba*, ſcilicet de annunciatione angelica, de exultatione Ioannis in vtero, de
ortu ſaluatoris, de cantico angelorum, ac de apparitione & fide paſtorum, *conferens ea in cor-
de ſuo*, cum ſcriptis prophetarum. Ecce ergo optima diſcipula, quæ audita conſeruabat me-

Maria diſcipula optima fuit.

moriæ commendando, & omnia nihil obliuioni dando, & conferens obſeruata frequen-
ter repetendo, vnde fuit arca continens diuinorum eloquiorum arcana. Conſeruabat ergo
omnia & memoriæ commendabat, vt poſtea ipſa docente & narrante ſcriberentur, & in
vniuerſo mundo prædicarentur. Ab ipſa enim Apoſtoli plurima de geſtis Domini didi- C
cerūt, maximè ea quæ geſſit antequàm eos vocaret, & ad ipſam omnes quaſi ad magiſtram
recurrebant. Et quia ſanctas ſcripturas legerat, & prophetas ſciebat, conferebat quæ ſecum
ſunt acta de Domino, cum his quæ nouerat à prophetis ſcripta de eo, attendens prudenter
quomodo prophetiæ implebantur in puero nato. Conferens ergo ea quæ in puero fieri vi-
debat, cum illis quæ de eo in oraculis prophetarum legerat, tanto verius eum Deum eſſe

Hieronymus ſermone de aſſumptione B. Mariæ tom. 4.
Hieron. de Maria in terris relicta.

credebat, quanto ea quæ de illo legerat in eo compleri cernebat. Et iſta collatio erat ei de-
lectabilis valde, & vtilis Eccleſiæ: quia ſecundum Hieronymum, Ipſa poſt aſcenſionem fi-
lij ſui remanſit ad tempus in terris cum Apoſtolis, vt eos plenius inſtrueret, quia omnia fa-
miliarius viderat & tractauerat, propter quod melius exprimere poterat. Vt enim dicit
Hieron. quod melius nouimus, melius proferimus. Maria ergo virginalis pudicitiæ iura
cuſtodiens, & non minus pudica ore, quàm corpore, ſecreta Chriſti quæ nouerat nulli di- D
uulgare volebat, ſed tacito corde ſcrutans congruum tempus quo Deus hæc diuulgari vel-
let, & quomodo vellet reuerenter expectabat, conferens ea quæ viderat circa ſe acta, & quę

Eſaia 7.
Eſaia 1.

in ſcripturis legerat agenda. Legerat enim in Eſa. *Ecce virgo concipiet & pariet filium*: & vide-
bat ſe virginem, & concepiſſe & peperiſſe. Legerat, *Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præ-
ſepe Domini ſui*, & videbat Dei & ſuum filium inter hæc animalia vagientem in præſepio. a

Eſaia 11.
Matth. 2.

Legerat, *Egredietur virga de radice Ieſſe, &c.* & videbat ſe de ſtirpe Dauid, ortā & natam. Le-
gerat, *Nazaræus vocabitur puer iſte*, & videbat ſe in Nazareth de Spiritu ſancto concepiſſe.

Ibidem & Mich. 6.

Legerat, *Et tu Bethlehem terra Iuda, &c.* & videbat ſe in Bethlehem peperiſſe. Comparat er-
go verba prophetarum, & quæ legerat factis, & quæ in his audiebat & videbat, & in omni-
bus vna mater ſapientiæ cernit concordiam, & habet certa fidei argumenta. O quantum

Maria mater Dei.
Anſelmus libr. de excellentia Mariæ.

gaudere poterat, cùm ſe matrem Dei cognoſceret! quia vt ait Anſel. Solùm de ſancta Ma-
ria virgine prædicare, quòd Dei mater eſt, excedit omnem altitudinem quæ poſt Deum E
dici vel cogitari poteſt. *Paſtores* autem *abierunt cum gaudio* ingenti, *& reuerſi ſunt*, ad curam
& cuſtodiam gregis ſui, *glorificantes* corde *& laudantes* ore *Deum* tanquam autorem & opi-
ficē, *in omnibus*, id eſt, de omnibus *quæ audierant*, ſcilicet ab angelis *& viderant*, in Bethlehem
propriis oculis, *ſicut dictum eſt*, ab angelo *ad illos*, id eſt, in hoc gloriam Deo laudéſque refe-
rebant, quòd non aliud venientes inuenerant quàm ſicut ad illos dictum erat. Ipſi enim de
tam eximio beneficio toti mundo generaliter collato, & eis ſpecialiter oſtenſo grati exi-

Paſtorum reuerſio ad greges.

ſtentes, deuotionem ſuam in laude Dei eructabant, & Deum glorificabant. In hoc etiam
reputantur deuoti, quia poſt contemplationem ſaluatoris reuertūtur ad exercitium actio-
nis. In quo datur forma paſtoribus Eccleſiæ, qui aliis dormientibus debent vigilare, & ire
aliquando in Bethlehem contemplationis, & ad ſtudium ſacræ ſcripturæ, vt ibi pane cœle-
ſti refi-

A ſti reficiantur,& refecti pane doctrinæ ad paſcendum gregem reuertantur. Vnde in Eze- *Ezech. 1.*
chiele: *Animalia ibant & reuertebantur.* Vade nunc & tu ad videndum verbum pro te carnẽ *Meditatio*
factum,& genibus flexis adora dominum Deum tuum & eius matrem, ac reuerenter ſa- *hiſtoria di-*
luta Ioſeph ſanctum ſenem. Deinde oſculare pedes pueri Ieſu, iacentis in præſepio,& roga *cta.*
dominam,vt eum tibi porrigat vel accipere permittat. Accipe ergo eum ad te, & inter bra
chia tua retine. Intuearis faciem eius diligenter ac reuerenter deoſculare, & delecteris in
eo ex corde. Confidenter hæc facere potes, quia pro ſalute eorum venit ad peccatores, &
cum eis humiliter conuerſatus eſt, & tandem ſe eis in cibum dimiſit: vnde benignus do-
minus patienter permittet pro tuo velle ſe tangi, nec imputabit præſumptioni, ſed amori.
Semper tamen cum reuerentia & timore hoc facias, quia ipſe ſanctus ſanctorum eſt. Po-
ſtea redde ipſum matri ſuæ, & conſpice ſtudioſè quàm diligenter & ſapienter eum lactat
B & gubernat, ac cętera obſequia ei facit. Sta & tu ad ſeruiendum paratus,& adiuua eam ſi po
tes. Iu bis delectari, iocundari,& ſedulò meditari memento,& quantum potes ſta familia-
ris dominæ & puero Ieſu,& intuearis faciem eius ſæpè, in quem deſiderant Angeli conſpi- *1. Pet. 1.*
cere ſemper: tamen, vt dixi, cum reuerẽtia & timore, ne patiaris repulſam de præſumptio-
ne, reputare enim te debes indignum, in conuerſatione talium & tantorum. Vnde Anſel- *Anſelmus*
mus: Hinc matrem cum omni deuotione in Bethlehem proſequere,& in hoſpitium diuer- *ibidem.*
tens cum illa aſſiſte,& obſequere parienti, locatóque in præſepio paruulo erumpe in vocẽ
exultationis,& clamans cum Eſa. *Paruulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis*, & amplectere *Eſa. 9.*
illud diuinum & dulce præſepium. Mitiget verecundiam amor, timorem depellat affectus,
vt ſacratiſſimis pueri pedibus labia figas,& oſcula gemines, deinde paſtorum excubias mẽ-
te pertracta, angelorum currentem exercitum admirare, cœleſti melodiæ tuas interpone
C preces ſimul corde & ore decantans: Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bo-
næ volũtatis. Vnde & Auguſtin. Angelorum vocem per quam dominus Ieſus Chriſtus, na- *Auguſti.*
tus virginis partu paſtoribus nunciatus eſt, cùm euangelium legeretur audiuimus. Gloria *ſerm. 16. de*
in excelſis Deo,& in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Feſta vox & gratulatoria, non *natali.*
vni fœminæ, cuius vterus ediderat prolem; ſed humano generi cui virgo pepetit ſaluatorẽ.
Dicamus ergo & nos,& quanta poſſumus cum exultatione dicamus, dicamus inquam &
nos fideli corde deuota voce, *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*: &
hæc verba diuina, has Dei laudes, hoc euangelicum gaudium quanta valemus conſidera-
tione perſpectum, fide,& ſpe,& charitate meditemur. Vnde Gregor. Nazianzenus: Cum *Grego. Na-*
paſtoribus puerum venerare, cum angelis hymnum dicito, cum archangelis chorum duci- *zianze. in*
to. Exulta,& ſi non potes, vt Ioannes ex vtero, certè velut Dauid in collocatione arcæ teſta- *Chriſti na-*
D menti tripudia, venerare natiuitatem, per quam terrenæ natiuitatis vinculis liberatus es: *tiuitatem.* *2. Reg. 6.*
Hæc Grego. Venias,& nihilominus quotidie vt videas Ieſum in præſepio ſpirituali, ſcilicet
in altari vt carnis ſuæ frumento merearis cum animalibus ſanctis refici. Et ſciẽdum quòd *Natiuitas*
triplex eſt Chriſti natiuitas: ſcilicet diuina, humana,& gratuita. Prima eſt, ex patre æterna- *Chriſti tri-*
liter: Secunda, ex matre temporaliter: Tertia, in mente ſpiritualiter. Et iſtæ tres natiuitates *plex.*
ſumuntur ſecundum tres Chriſti ſubſtantias, quæ ſunt deitas, caro,& ſpiritus. Nam ex patre *Subſtantia*
naſcitur Deus, ex matre caro, in mente naſcitur per gratiam ſpiritusſanctus. Ex patre naſci- *Chriſti tri-*
tur ſemper: ex matre ſemel: in mente ſæpè. Secundum natiuitatem diuinam Chriſtus habet *plex.*
patrem ſine matre: ſecundum humanam, matrem ſine patre: ſecundum gratuitam, habet
patrem & matrem: ſecundum illud: *Quicunque fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis eſt, ipſe* *Matt. 12.*
meus frater & ſoror & mater eſt. Has verò Chriſti natiuitates repręſentat Eccleſia, in die nati-
E uitatis eius. Primam natiuitatem repræſentat in miſſa quæ cantatur in nocte: quia diuina
natiuitas eſt nobis occulta. Secundam, repræſentat in miſſa quæ cãtatur in aurora: quia na-
tiuitas humana fuit partim occulta: ſcilicet quantum ad modum: & partim manifeſta, ſci-
licet quantum ad effectum. Tertiam, repræſentat in miſſa quæ cantatur in die: quia gratui-
ta natiuitas manifeſta eſt in anima, in qua Chriſtus concipitur per affectum, naſcitur per ef-
fectum, nutritur per profectum. Honora tunc & venerare ciuitatem Bethlehem puſillam *Bethlehem*
& minimam, per quam tibi regreſſus patefactus eſt ad paradiſum,& ad patriam. Hæc ciui- *commẽda-*
tas ſpatio modica, primò dicta eſt Effrata, ſed poſtea facta eſt ibi fames magna: qua tranſeũ- *tio.*
te facta eſt ibidem magna abundantia,& tunc vocata eſt Bethlehem, id eſt, domus panis,
propter euentum abundantiæ ſuperuenientis. Hæc ciuitas non eſt minima in principibus *Myſteria in*
Iuda, id eſt, dignitatis excellentia, quippe quia conſcia myſteriorum ante Chriſti aduentũ. *Bethlehem*
Ibi enim vnctus fuit Dauid: Ibi ſacrificium ſolennizatum: Ibi connubium Ruth & Boos *facta.*

celebratū, in quo præfigurabatur humanitatis & diuinitatis connubium, verum ſacrificiū & immutabile regnum. A Item conſcia gaudiorum, in aduentu Chriſti. O quis dignè penſet gaudium Angelorum laudantium, paſtorum videntium, regum adorantium, populorum credentium. Item conſcia martyriorum poſt aduentum Chriſti, quando Herodes fecit infantes occidi. Sed maximè beata in germine, quia inde exiit germen nobile, ſcilicet dux & dominator, germen vtile regens populum Iſraël. De cuius ciuitatis laude, ſic dicit Bernard.

Bernardus ſermone primo in vigilia natiuitatis domini.

O Bethlehem parua, ſed magnificata à domino. Magnificauit te qui factus eſt in te, paruus ex magno. Quæ ciuitas ſi audiat, non inuideat præcioſum ſtabulum illud, & illius præſepij gloriam. Vbique glorioſa dicta ſunt de te, ciuitas Dei, vbique canitur: quia homo natus eſt in ea, & ipſe fundauit eam altiſſimus: Hæc Bernard.

Pſal 85.

Bethlehem ſitus.

Bethlehem ſita eſt in monte longo, ſed arcto, ab Oriente ſe extendens in Occidentem, in cuius fine Orientali ſub rupe quadam quæ erat in quodam diuerſorio, illuxit nobis Sol iuſtitiæ Chriſtus Deus noſter: & contra Occidentem, ad quatuor vel quinque pedes erat præſepe iumentorum, in quo dulcis puer ille fuerat reclinatus. B

Templum in Bethlehē

In hac ciuitate eſt ſancta & venerabilis ac miræ pulchritudinis, & deuotionis eccleſia cathedralis conſecrata in honore beatæ virginis Mariæ, quam ædificari fecit beata Helena, mater Conſtantini Imperatoris, in qua eſt ſcripta, & in illa pulcherrimum altare marmoreum in loco vbi virgo Maria peperit, & Chriſtus naſci voluit. Eſt etiam in ipſa Eccleſia capella pulcherrima & deuota, in qua erat illud præſepium venerabile & diuinum. In eadem Eccleſia eſt ſepulchrum innocentium, & ſepulchrum beati Hieronymi. Ibi beata Paula & Euſtochium requieſcunt.

Ciſterna in quam ſtella cecidit.

Ibique eſt ciſterna in quam ſtella dux Magorum dicitur cecidiſſe. Hanc ſanctam & Deo dilectam ciuitatem, beatus Hieronymus prælegit, vt ibidem domino deſeruiret. Beata etiam Paula & Euſtochium filia eius, cùm multis aliis virginibus in monaſterio ſanctimonialium Dei ſeruitio, & diuinæ contemplationi deuotiſſimè vacantes, regnum mūdi & omnem eius ornatum propter amorem Domini noſtri Ieſu Chriſti, & loci deuotionem contempſerunt. C Multi quoque ex his qui deſiderio terræ ſanctæ de terra & de cognatione ſua, & de domibus patrum ſuorum exierunt, licet turba & tumultus hominum plerunque religioni ſint impedimentum, maluerunt tamen inter turbas populorum corporaliter habitare, quàm ſanctarum ciuitatum quas Chriſtus ſpecialiter elegit, ſcilicet

Ciuitates à Chriſto ſpecialiter electa.

Hieruſalem, Bethlehem, & Nazareth, quæ tanquam cellæ aromaticæ ſaluatoris conuerſatione redolent, habitatione priuari. In Nazareth enim de ſpiritu Sancto, in Maria virgine ſuit Dominus conceptus. In Bethlehem natus. In Hieruſalem pro ſalute noſtra crucifixus, mortuus, & ſepultus. In Bethlehem ergo ſecundus Adam eſt natus, de qua ad ſeptem miliaria vel circa contra Auſtrum eſt Ebron ciuitas, vbi in agro Damaſceno fuit D

Adam ſecundus & primus.

primus Adam de rubra terra formatus, de quo agro ad iactum arcus eſt ſpelunca duplex, vbi ipſe Adam cum coniuge ſua eſt conditus & ſepultus: tres magni Patriarchæ, ſcilicet Abraham, Iſaac, & Iacob, cum coniugibus ſuis. Chriſtus itaque natus eſt, vt captiuum hominem liberaret.

Figura natiuitatis Chriſti. Gene. 40.

Et hoc præfiguratum fuit, in pincerna Pharaonis, cui in carcere videbatur, quòd coram ſe vitis de terra creſcebat, habens tres propagines ſeu ramos, quæ cœpit florere & vuas producere, quas in calicem Pharaonis exprimens, potum Pharaoni offerebat: qui ſecundum ſomnij interpretationem poſt tres dies liberatus eſt. Sic cùm genus humanum miſerabilem ſuſtineret captiuitatem, vitis, id eſt, Chriſtus de terra ſola, ſcilicet Maria excreſcebat, qui tres propagines, ſcilicet carnem, animam, deitatem habebat. Vel tres propagines ſunt tres perſonæ ſanctæ trinitatis. Tertia verò die, poſtquam vinum ſanguinis ſui in cruce eſt expreſſum, & regi cœleſti oblatum, tunc genus humanum de captiuitate eſt egreſſum. E Hoc vinum regem cœleſtem ita inebriauit, quòd omnem offenſam humano generi relaxauit. Hoc vinum nobis ſub ſacramento reliquit, vt quotidie regi cœleſti pro mundi offenſa offeratur, quia quotidie à mundo offenditur.

Vinea Engadi floruerunt.

Vnde cùm Chriſtus naſceretur, vineæ Engadi floruerunt, & Chriſtum veram vitem veniſſe oſtenderunt.

Natiuitatis Chriſti modus figuratus virga Aaron.

Modus autem natiuitatis Chriſti, figuratus eſt in virga Aaron, quæ floruit & fructum amygdalinum protulit. Sicut enim virga illa mirabiliter contra naturam germinauit, ſic Maria ſupra ordinem naturæ mirabiliter filium generauit. Virga Aaron protulit fructū ſine plantatione, Maria genuit filium ſine virili cōmixtione. In teſta amygdalina dulcis nucleus latebat, in teſta carnis Chriſti dulciſſima deitas abſcōdita fuit. In virga Aaron inuenimus frondiū viriditatem, florum ſuauitatem, & fructuū vbertatem, ſic Maria

A ſic Maria habuit viriditatem virginitatis, ſuauitatem pietatis, & vbertatem perpetuæ ſa-
tietatis. Non ſolùm autem Chriſtus Iudæis, ſed & Paganis ortum ſuum præmonſtrauit, *1. Timo. 2.*
quia omnes homines ſaluos fieri voluit. Vnde Octauianus qui tunc toti mundo domina- *Octauianus*
batur, & ideò à Romanis tanquam Deus reputabatur, Sybillam prophetiſſam conſulebat,
ſi in mundo aliquis eo maior futurus erat. Eodem autem die quando Chriſtus in Iudæa
naſcebatur, Sybilla Romæ circulum aureum iuxta Solem contemplabatur, in quo circulo
virgo pulcherrima reſidebat, quæ puerum ſpecioſiſſimum in gremio gerebat. Quod illa
Cæſari Octauiano monſtrauit, & regem potentiorem ipſo natum eſſe intimauit. Medita- *Natiuitatis*
ri ergo debes cum gaudio, quanta ſit hodierna ſolennitas. Hodie namque natus eſt Chri- *Chriſti ma-*
ſtus, & ſic verè eſt dies natalis regis æterni, & filij Dei viui. Hodie puer natus eſt nobis, & *gnitudo.*
filius datus eſt nobis. Hodie Sol iuſtitiæ, qui in nubibus erat, clarè fulſit. Hodie ſponſus
B Eccleſiæ, electorum caput de thalamo ſuo proceſſit. Hodie ſpecioſus forma præ filiis ho-
minum deſideratam faciem eius oſtendit. Hodie illuxit nobis dies redemptionis noſtrę,
reparationis antiquæ, fœlicitatis æternæ. Hodie pax eſt nunciata nobis hominibus, vt cani-
tur in hymno angelico, qui hodie eſt factus. Hodie, vt cantat Eccleſia, per totum mundum
melliflui facti ſunt cœli. Hodie *apparuit benignitas & humanitas ſaluatoris noſtri Dei*: quia vt *ad Tit. 3.*
dicit Bernardus, Potentia apparebat in rerum creatione, ſapientia verò in earum guber- *Bernar. ſer.*
natione, ſed benignitas miſericordiæ maximè nunc apparuit in humanitate. Hodie ado- *1. in Natali*
ratus eſt Deus in ſimilitudine carnis peccati. Hodie & nos cum Chriſto ſumus congeniti, *Domini.*
quia generatio Chriſti origo eſt populi Chriſtiani. Hodie illa duo miracula contigerunt,
quæ omnem ſuperant intellectum, & ſola fides apprehendere poteſt, ſcilicet quòd Deus
naſcitur, & virgo parit. Hodie aliorum miraculorum claruit multitudo. Denique omnia
C quæ de incarnatione dicta ſunt, quaſi hîc clarius eluceſcunt: ibi inchoata, hîc manifeſtata,
videas nunc illa, ac iſtis coniunge & applica. Meritò ergo eſt iſta dies gaudij & exultatio-
nis, ac lætitiæ magnæ nimis.

ORATIO.

*Ieſu dulcis, qui de ancilla humili, humilis natus te humiliter natum humilitatis pannis inuolui, & in præ-
ſepio reclinari voluiſti, da mihi clementiſsime Domine per tuam inenarrabilem natiuitatem renaſci in
me nouæ vitæ ſanctitatem, & ſic ſub habitu & pannis me religionis humiliari, vt inter arcta regularis di-
ſciplinæ ſtudia, velut in quodam præſepio reclinatus, ad culmen veræ humilitatis valeam, attingere. Et qui
noſtræ humanitatis & mortalitatis fieri dignatus es particeps, da mihi tuæ diuinitatis & æternitatis eſſe
D participem, Amen.*

De Circunciſione Domini. Correſpondet euangelio: Poſtquam con-ſummati ſunt dies, &c. CAPVT X.

Poſtquam autem conſummati, & impleti *ſunt dies octo*, ſcilicet à natiuitate *Luca 2.*
Domini vtramque extremitatem computando, *vt circunciderетur puer*,
ſecundum legis præceptum: quia hoc erat tempus circunciſioni de-
putatum, *vocatum* & declaratum *eſt nomen eius* eſſe *Ieſus*, id eſt, ſaluator:
quia in circunciſione ſolebat nomen imponi, *quod* ſcilicet nomen iam
antè impoſitum eſt à Deo, *vocatum*, Id eſt, prænunciatum *eſt ab angelo*,
E *priuſquam in vtero*: ſcilicet virginis, *conciperetur*, de Spiritu ſancto. Ritus
circunciſionis à beato patriarcha Abrahã exordium ſumpſit, quando & nominis amplifi- *Circunciſio*
cationem accepit. Nam cum ſignaculo circunciſionis, augmẽtum & immutationem pro- *ab Abra-*
meruit nominis, vt qui prius dicebatur Abram, id eſt, pater excelſus, deinceps ob meritum *ham ince-*
fidei diceretur Abraham, id eſt, pater multarum gentium. Nec ſolùm ipſe, ſed etiam vene- *pta.*
rabilis vxor eius augmentum cum nominis mutatione promeruit, vt quæ prius dicebatur *Abram*
Saraï, id eſt, princeps mea & domus ſuæ tantùm, deinceps diceretur Sara, id eſt, princeps *& Sarai*
omnium rectè credentium fœminarum. Ex hoc ergo in conſuetudinem venit, quòd ad *mutata no-*
huius rei imitationem nomina imponerentur pueris in die circunciſionis eorũ, & ſic pue- *mina.*
ro Ieſu eſt factum. Ab humilitate ergo, quæ eſt radix, & cuſtos virtutum, Ieſus ſumens ini- *Nominis*
tium, circunciſionis accepit ſignaculum: vt pro te ſanguinis precium non tardans effunde- *imponendi*
re, ſe tuum veriſſimum ſaluatorem oſtẽdat, patribus tam verbo quàm ſigno repromiſſum, *ratio.*

Magna duo hodie facta. eique aſſimilatum per omnia, præter ignorantiam & peccatum. Duo magna hodie ſunt A
facta. Primùm, quia nomen ſcilicet Ieſus, eſt manifeſtatum, quod ab æterno erat ſibi impoſitum, & ab angelo (priuſquam in vtero conciperetur) vocatum. Angelus enim Gabriel, miſſus, ad Mariam ait: *Ecce concipies in vtero, & paries filium, & vocabis* ſcilicet in circunciſione *nomen eius Ieſum*, ſcilicet à Deo patre ſibi impoſitum. Vnde in Eſaia. *Et vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit.* *Eſa. 62.* *Origenes de nomine Ieſu.* Secundum Origenem, vocabulum Ieſu dulce & glorioſum, omni adoratu cultuque digniſſimum, nomen quod eſt ſuper omne nomen, non decuit primùm ab hominibus appellari, neque ab eis offerri in mundum, ſed ab excellentiori quadam maiorique natura. Hoc ergo nomen ei innatum eſt: vt enim ſaluator ſit, à propria natura habet. Et quàuis hoc nomen aliis antè fuerit impoſitum, tamen fuit nouum in Chriſto, inquantum fuit impoſitum ab hac proprietate: quia eſt ſaluator

Ieſus quid interpretetur. omnium, quæ in aliis non fuit, licet ſalutem in aliquo facto particulari fecerint. Ieſus enim B
Hebraicè, ſaluator interpretatur Latinè. Dicitur autem ſaluator: Primò, à potentia ſaluandi, & ſic conuenit ei hoc nomen ab æterno. Secundò, ab habitu ſaluandi, & ſic fuit impoſitum ab angelo: & conuenit ei à conceptionis ſuæ principio. Tertiò, ab actu ſaluandi, & ſic fuit vocatum nomen in circunciſione: & cõuenit ratione paſſionis ſuæ. Igitur ſecundum Chryſoſt. *Chryſoſt. hom. 4. in Matth.* Hoc nomen Dei quo Ieſus ex vtero virginis nuncupatur, non nouum eſt ei, ſed antiquum: quia Ieſus, id eſt, ſaluator vocatus eſt ſecundum carnem, qui erat ſaluator ſecũdum diuinitatem. Vnde conſidera dignitates huius nominis: *Dignitates nominis Ieſu.* Primò quòd hoc nomen fuit ab æterno præordinatum & conſecratum. Secundò, fuit diuino ore nominatum. Tertiò, patriarchis & patribus antiquis deſideratum. Quartò à prophetis prophetatum. Quintò, ab antiquo ſcilicet in Ieſu Naue, qui & Ioſue dicitur, præfiguratum. Sextò, ab angelo virgini & Ioſeph prænunciatum. Septimò, à beata virgine prædicatum. Octauò, à Ioſeph C
hodie impoſitum. Nonò, ab angelis diuulgatum. Decimò ab Apoſtolis magnificatum. Vndecimò, à martyribus teſtificatum. Duodecimò, à confeſſoribus collaudatum. Tredecimò, à ſanctis virginibus tanquam oleum effuſum prægustatum. Decimoquartò, à fidelibus veneratum. *Aug. tractatu 3. in epiſt. Ioan.* Eſt autem ſecundum Auguſtinum differentia inter nomen Ieſus, & nomen Chriſtus: quia nomen Ieſus, eſt nomen propriũ: ſed nomen Chriſtus, eſt nomen commune & ſacramenti. Item nomen Chriſtus, eſt nomen gratiæ: ſed nomen Ieſus, eſt nomen gloriæ. Sicut enim hîc per gratiam baptiſmalem à Chriſto dicuntur Chriſtiani, ſic in cœleſti gloria ab ipſo Ieſu dicemur Ieſuitæ, id eſt, à ſaluatore ſaluati. Et quanta eſt differentia, inter gratiam & gloriam, tanta differentia poteſt dici inter nomen Ieſus & Chriſtus. *Beda in ca. 2. Luca.* *Excellentia nominis Ieſu.* Moraliter ſecũdum Bedam, ſicut Chriſtus in ſua circunciſione corporali accepit hoc nomen Ieſus, ita electi in ſua circunciſione ſpirituali participant iſto nomine: vt ſicut ipſi à Chriſto dicti ſunt Chriſtiani, ita à ſaluatore vocentur ſaluati. Quod etiam nomen eis non ſolùm D
priuſquam in vtero Eccleſiæ, per fidem conciperentur, ſed ante ſecula à Deo vocatum eſt. *Phil. 2.* Hoc eſt ergo nomen quod eſt ſuper omne nomen. *Act. 4.* *Nec enim eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri.* Nomen quod ſecundum Bernardum eſt mel in ore, *Bern. ſerm. 15. in cantica.* in aure melos, in corde iubilus. Nomen quod inſtar olei lucet prædicatum, paſcit recogitatum, lenit & vngit inuocatum. Et ſecundum Petrum Rauennatem: Hoc eſt nomen quod dedit cæcis viſum, & ſurdis auditum, claudis greſſum, ſermonem mutis, vitam mortuis, totámque Diaboli poteſtatem de obſeſſis corporibus virtus huius nominis effugauit. *Anſelmus in medit.* De hoc nomine dicit Anſelmus. Ieſus eſt nomen dulce, nomen delectabile, nomen confortans peccatorem, & nomen beatæ ſpei, ergo Ieſu eſto mihi Ieſus. Nomen Ieſu eſt *1. Cor. 6.* virtuoſum, iuxta illud Apoſtoli: *Abluti eſtis, ſanctificati eſtis, iuſtificati eſtis in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti.* E
Virtutes nominis Ieſu. Habet enim nomen Ieſu virtutem ablutiuam, quò ad peccati maculam: virtutem ſanctificatiuam, quò ad culpam: & virtutem iuſtificatiuam, quò ad reatum. Cùm igitur tria ſunt in peccato, ſcilicet macula, culpa & reatus, patet quòd quò ad omnia iſta peccatum remittitur per nomen Ieſu. *1. Ioan. 2.* Vnde Ioannes: Remittuntur vobis peccata, propter nomen eius. *Phil. 2.* In hoc nomine omne genu flectitur, cœleſtium, terreſtrium & infernorum. *Roma. 10.* Hoc nomen Domini quicunque inuocauerit, ſaluus erit. *Ioan. 14.* De hoc quoque nomine ipſe Dominus ait: Quicquid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Hoc igitur nomine in omnibus orationibus vti debemus, ac petitiones in nomine Chriſti formare, *Petere debemus in nomine Ieſu.* & propter hoc orationes Eccleſiæ in fine formantur in Chriſti nomine, dicendo per Chriſtum Dominum noſtrum, vel aliquid ſimile. In hoc nomine ille non petit, qui contra Dei diſpoſitionẽ, & contra ſuã vel aliorum ſalutem petit: imò verò qui taliter petit, contra

A contra hoc nomen eum petere dubium oon eſt. Verè ergo & propriè dictus eſt Ieſus, quia
non niſi in hoc ſolo nomine ſalutem obtinere poſſumus. Vnde de ſe ipſo dicit: *Ego ſum α* *Ioan. 8.*
& ω, principium & finis. Quia ſicut per verbum æternaliter dictum omnia producuntur, ſic
per verbum carni vnitum reparantur, promouentur, & finiuntur. Secundum quòd hodie *Sanguinem*
factum eſt, quia cœpit hodie Dominus Ieſus ſuum ſacratiſſimum ſanguinem pro nobis *hodie fun-*
fundere, cùm ipſius caro cultello incideretur lapideo. Tempeſtiuè cœpit pati pro nobis, *dere cœpit*
& qui peccatum non fecit, pœnam hodie portare incepit pro peccatis noſtris. Non ſolùm *Ieſus.*
enim in virili, ſed etiam in infantili ætate ſanguinem ſuum pro nobis voluit fundere. Plo-
rauit autem puer Ieſus hodie, propter dolorem quem in carne ſenſit: nam veram carnem *Plorauit &*
& paſſibilem, ſicut cæteri homines habuit. Sed eo plorante, credíſne quòd mater potuerit *ſu mater.*
lachrymas continere? Plorauit ergo, & ipſa. Compatere & tu ſibi, & plora etiam cum eo,
B quia hodie ipſe fortiter plorauit. Nam in ſolenoitaobus iſtis multum gaudere debemus,
propter ſalutem noſtram quam quæſiuit, ſed multũ compati & dolere, propter ſuas angu-
ſtias quas pro nobis ſuſtinuit. Multum etiam ex hoc admirari debemus ad tolerãdum pœ-
nas pro peccatis propriis, cùm cernimus ipſum tantas toleraſſe pro alienis. Vnde Bernar.
Quis non erubeſcat refugere multò minores pœoas pro peccatis ſuis, cùm nouerit Chri-
ſtum tanta pertuliſſe, non pro ſuis ſed alienis? Et ſciendum quòd ſex vicibus fudit ſangui- *Sãguinem*
nem ſuum pro nobis. Primò, in circunciſione; & hoc fuit oostræ redempoonis initium. *ſuum ſexies*
Secundò, in oratione, & hoc fuit noſtræ redemptionis deſiderium. Tertiò, in flagellatio- *fudit Chri-* *ſtus.*
ne, & quartò in coronatione, & hoc fuit noſtræ redemptionis meritum: quia *liuore eius ſa-* *Eſa. 53.*
nati ſumus. Quintò, in crucifixione, & hoc fuit noſtræ redemptionis precium, tunc enim *1. Pet. 2.*
quæ non rapuit exoluebat. Sextò, in lateris apertione, & hoc fuit noſtræ redemptionis ſa- *Pſalm. 68.*
C cramentum, per quod figurauit, nos per aquam baptiſmatis debere mundari, qui quidem
baptiſmus habiturus erat efficaciam à ſanguine Chriſti. Per primum docemur nos ſpiri-
tualiter circuncidere, & peccata abijcere. Per ſecundum, mentis anguſtiam pro ſalute no-
ſtra ſuſtinere. Per tertium, carnem noſtram domare. Per quartum, animam oostram vir-
tutibus ornare. Per quiotum, membra noſtra mandatis Dei ligare. Per ſextum, vulnera-
tum cor in charitate Dei habere. Vides ergo quoties Chriſtus ſuum fudit ſanguinem, pro-
pter noſtram redemptionem: vbi ſunt noſtræ lachrymæ, vbi gemitus, vbi fletus, vbi gratia-
rum actiones pro tam copioſa ſanguinis effuſione? *Venite adoremus & procidamus ante eum,* *Pſalm. 94.*
ploremus ante Dominum qui fecit nos, & tam copioſè redemit. Vt enim ait Bernardus. Sufficiſ-
ſet ad redemptionem orbis vna precioſiſſimi ſanguinis gutta, ſed data eſt copia, vt in be-
neficij recordationem virtus diligentis clareſceret, copioſa enim apud eum redemptio.
D Vt autem dictum eſt, ritus & religio circunciſionis ab Abraham ſumpſit exordium: quia *Pſal. 129.*
primus vnius Dei confeſſus eſt fidem, & in ſignum huius primò accepit circunciſionem,
quæ fuit ſignum diſtinguens fideles ab infidelibus. Credens enim Abrahám, adhuc in
præputio poſitus, filium ſe habiturum, quem Deus ei promiſit, huius rei ſignum circunci-
ſionem accepit, vt quòd credens iuſtificatus ſit, cerneretur. Fuit ergo data & inſtituta cir- *Circunciſio*
cunciſio, primùm propter meritum fidei Abrahæ, vt ſicut fide diſtabat à nationibus cæ- *cur inſtitu-*
teris, ſic diſtaret etiam ſigno circunciſionis. Item vt populus qui ex eadem progenie na- *ta.*
ſciturus erat, per circunciſionis ſignum peculiaris Deo agnoſceretur, & ab aliis nationi-
bus diſcerneretur, ac ſemen eius qui credens Deo hoc ipſum acceperat, eſſe ſciretur.
Item vt ſi qui ex eodem populo in prælio corruiſſent, hoc ſigno circunciſionis inter gen-
tes cogniti, quia de ſtirpe ſancta deſcenderant, ſepulturæ traderentur. Et ideò in eremo
E non circuncidebantur, vbi ſoli ſine gentibus conuerſabantur. Item in remedium peccati
originalis, & ad repreſſionem concupiſcentiæ carnalis. Data eſt etiam circunciſio in præ-
paraoonem ſuſceptionis fidei, quia circunciſio eſt quædam profeſſio Moſaicæ legis ſer-
uaodæ, ſicut & baptiſmus eſt profeſſio legis euangelicæ, & per profeſſionem illam diſpo-
nebantur ad iſtam. Circunciſio igitur præteriti temporis mandatum fuit, & ſignum pro- *Circunciſio* *fiebat pe-*
miſſi Chriſti, quam vſque ad Chriſtum oportuit autoritatem habere, vt tamdiu curreret, *trinis cul-*
donec naſceretur promiſſus Abrahæ: quo nato, & promiſſione impleta, oportuit cir- *tris.*
cunciſionem & ſignum promiſſionis ceſſare. Vnde fiebat cultris petrinis: quia petra *Circuncidi*
erat Chriſtus. Voluit autem Chriſtus circuncidi ex cauſis pluribus, tanquam ſi † eſſet *voluit Chri-*
legi ſubiectus. Primò, vt oſteoderet ſe eſſe de genere Abrahæ, qui circunciſionis *ſtus ob mul-* *ta.*
mandatum accepit, & cui de Chriſto repromiſſio facta eſt. Secuodò, vt patribus aſſimila- *† quamuis*
tus Iudæis ſatiſfaceret, ac ſcandalum & omnem excuſationem in ſe non credendi, & cum *non.*

non recipiendi ipſis auferet. Tertiò, vt legem veterem,& circuncisionē quam Deus inſti- A
tuerat, approbaret: ac eam ſanctam, iuſtam & bonam fuiſſe monſtraret. Quartò, vt obedientiæ & humilitatis virtutem, nobis ſuo commendaret exemplo, præceptum legis (cui tamen ſubiectus non erat) obſeruando. Quintò, vt legem quam dedit aliis, etiam ipſe impleret, & qui in ſimilitudine carnis peccati, non autem in carne peccati venerat, remedium quo cato peccati mundari conſueuerat, non reſpueret. Sextò, vt legis onus in ſe ſu-
Gal. 4. ſtinens, alios à legis onere quod portare nequiuetant liberaret: quia *factus eſt ſub lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret.* Septimò, vt pro nobis ſanguinem ſuum non ſolùm in ætate virili, ſed etiam in infantia funderet, & tempeſtiuè pati inciperet. Octauò, vt in ſe veritatem carnis humanæ oſtenderet, & hæreticos qui dixerunt eum non verum corpus, ſed phantaſticum habuiſſe, confunderet. Nonò, vt caſtitatem quæ à circūciſione actus illius mem-
bri eſt, commendaret, & concupiſcentiam carnalem reprobaret. Decimò, vt in ipſo car- B
nalis circuncisio finem, & ſpiritualis exordium haberet, & nos fore ſpiritualiter circun-
Roma. 10. cidendos demonſtraret, vt enim Apoſtolus ait: *Finis legis Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti.*
Baptiſmus euacuauit circunciſionem. Hodierno itaque die ceſſat circunciſio, & habemus pro ea baptiſmum, qui eſt maioris gratiæ & minoris pœnæ, nam gratia baptiſmi ſuperueniens carnis circūciſionem euacuauit, quemadmodum fructu adueniente flores decidunt, & marceſcunt. Vnde Grego.
Gregor. lib. 4. moraliū cap. 2. Quod apud nos valet aqua baptiſmatis, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis ſola fides, vel pro maioribus virtus ſacrificij, vel pro his qui ex ſtirpe Abrahæ prodierunt myſterium circunciſionis. Et ſecundum Bedam, idem auxilium curationis in lege circunciſio,
Beda in ca. 2. Luca. contra originalis peccati vulnus præſtitit, quod nunc baptiſmus tempore gratiæ confert, niſi quòd introitus in regnum nondum patebat circunciſis, vt modò baptizatis. At verò
non ſolùm baptiſmus hoc facit, ſed etiam paſſionis adiunctio, quæ ſi circunciſioni adiun- C
Circunciſio cur in præputio. cta eſſet, & ſimiliter ibi fieret. Ideò autem in carne præputij fiebat circunciſio, quia in parte illa magis concupiſcentia dominatur, per quam originale peccatum propagatur. Vbi ergo via peccati eſt, ibi aptè ſignabatur peccati remedium. Significatur autem per circunciſionem carnis, circunciſio mentis, qua mundatur anima à vitiis: & ideò debemus circunciſionem ſpiritualem in omnibus intus & extra habere, & ex omni parte ſpiritualiter
Bern. ſerm. de circun. vitiis circunciſi eſſe. Circunciſus enim Chriſtus eſt, vt omnia peccatorum vitiorumque ſuperflua hominem abſcindere à ſe debere, doceret. Vnde ſecundum Bernardum, Du-
Circunciſio duplex nobis neceſſaria. plex eſt circunciſio, quæ à nobis fieri debet, ſcilicet interior & exterior: Exterior conſiſtit, ſcilicet in habitu ne ſit notabilis: in actu, ne ſit reprehenſibilis: & in ſermone, ne ſit contemptibilis. Interior ſimiliter in tribus conſiſtit: ſcilicet in cogitatione, vt ſit ſancta: in affe-
ctione, vt ſit pura: in intentione, vt ſit recta. Hæc Bernardus. Debemus igitur eſſe circūciſi D
corde, à cogitationibus noxiis & immundis, à iudiciis falſis & temerariis, ab intētionibus & voluntatibus iniquis, vt coram Deo pertimeſcamus verſare in corde quod coram hominibus erubeſceremus dicere vel facere: quia quod dicta vel facta hominibus, hoc ſunt cogitationes Deo. Debemus quoque eſſe circunciſi lingua à verbis turpibus, detractoriis,
Matth. 12. mendoſis, ocioſis & ſuperfluis: quia de omni verbo ocioſo (etiam ignoranter prolato, ſicut & de cogitatione minutiſſima) reddenda eſt ratio in die iudicij. Debemus etiam eſſe circunciſi, omnibus ſenſibus & membris corporis noſtri, à prohibitis & illicitis, à voluptuoſis & ſuperfluis omnibus abſtinendo, & non ſolùm à peccato, ſed ab omni occaſione peccati nos ſubtrahendo: quia niſi quis occaſionem peccari vitauerit, vix peccatum declina-
Octaua die circunciſio fiebat. bit. Tali circunciſione omnia vitia & peccata tolluntur & excludūtur, vnde & octauo die
circunciſio meritò fiebat, in qua & vltima reſurrectio fiet, quando omnibus membris cir- E
cunciſis, id eſt, vitiis & peccatis abſciſis totus ex integro innouatus, omniq; ſuperfluitate mundatus homo ad immortalitatem reſurget. Octaua dies ipſa eſt quæ & prima. In hac
Aetates mundi. enim mundus cœpit, Chriſtus reſurrexit, in hac & vniuerſalis reſurrectio erit. Sex etenim ſunt huius ſeculi ætates in quibus pro Deo laboribus inſiſtere, & pro adipiſcenda ſempiterna requie ad tempus operari neceſſe eſt. Septima ætas non in hac, ſed in alia vita quieſcentium vſque ad tempus reſurrectionis omnium. Octaua autem ætas ipſa eſt dies reſurrectionis ſine vllo temporis fine beata. Tunc autem non ſolùm circunciſi, ſed omnibus ab eis peccatis abſciſis, mundi & immaculati æternum nomen ſancti ſuſcipient & hæreditatem. Qui ergo mala & vana cogitare, vel loqui aut facere non appetit, iſte interius & exterius perfectè circunciſus eſt. Parum autem prodeſt circunciſum eſſe, ex parte vna & non ex alia, vt enim ait Pius Papa: Nihil prodeſt homini ieiunare & orare, & alia religionis bona

A bona agere, niſi mens ab iniquitate,& ab obtrectationibus lingua prohibeatur. Nihil qui-
dem prodeſt, ſcilicet quantum ad vitam æternam, prodeſt enim quantum ad tempora-
lia. Vnde & Beda. Nemo ſanè cùm circunciſionem prædicari audierit, vnius ſolùm mem- *Beda in ca.*
bri continentiam autumet imperari, quaſi vel à fornicatione tantùm abſtinentem, vel lici- *2. Luca.*
to matrimonio temperanter vtentem, vel virginitate glorioſum exiſtere abſque aliarum
virtutum adiectione ſufficiat. & nō omnium potius quos corde, vel corpore geſtamus ſeo-
ſuum caſtigationem præcipi. Ille itaque vera circuncìſione mundatus eſt, qui obturat au- *Eſaia 33.*
res ſuas ne audiat ſanguinem,& claudit oculos ſuos ne videat malū: qui cuſtodit vias ſuas *Ibidem.*
ne delinquat in lingua ſua,& attendit ſibi ne grauetur cor eius in crapula & ebrietate: qui *Pſalm. 38.*
lauat inter innocentes manus ſuas,& ab omni via mala prohibet pedes ſuos, qui ſupet om- *Luca 21.*
nia caſtigat corpus ſuum & ſeruitum ſubiicit: omniq́ue cuſtodia ſeruat ſuum cor, quoniam *Pſal. 25.* *Pſal. 118.*
B ex ipſo vita procedit. Sed & ipſa bona actio ſua quæ in abſcondito eſt circūciſione non mi- *1.Cor. 9.*
nus indiget, vt cum ieiuno, oro, eleemoſynam facio, gloriam intrinſecus quæram. Qua- *Prouer. 4.*
propter & Apoſtolus abſconditam corde circunciſionem ſedulò commēdat, cui laus non
ex hominibus, ſed ex Deo eſt. Hæc Beda. Debemus ergo omne peccatum iotus & extra
vitare, & ex omni patre ſpiritualiter circunciſi eſſe. Totiens etiam homo circunciditur,
quotiens poſt peccatum ad pœnitentiam reuertitur. Hanc autem circunciſionem præce-
dere oporter octo ſpirituales illuminationes diuinarum gratiarum quæ per octo dies *Illuminationes octo*
intelliguntur, & ſic octauo die circunciſio in anima celebratur: videlicet peccatoris ad *circunciſionem mentis*
Deum conuerſio, peccati recognitio, contritio, confeſſio, ſatiſfactio, peccati deteſtatio, in *præcedētes.*
futurum cautio,& extunc octauo ſequitur impij iuſtificatio, qua gratia infunditur,& pec-
catum expellitur,& in ipſa die octauo, ſcilicet in iuſtificatione impij celebratur circunci-
C ſio in anima pœnitentis. Quæ quidem circunciſio non eſt aliud quàm amputatio vitiorū,
quæ habet fieri in cultello pœnitentiæ. Sicut enim in circunciſione corporali fit amputa-
tio, ſuperfluæ carnis, ſic in circunciſione ſpirituali fit amputatio vitiorum & peccatorum,
quæ ſola ſunt homini ſuperflua: omnia enim alia creata in homine, ſunt valde bona. Et ni-
ſi iſta circūciſio fiat in anima, ipſa eſt filia perditionis: ſecundum illud Geneſ. *Maſculus cu-* *Gene. 17.*
ius præputij caro circunciſa non fuerit, peribit de populo ſuo. Item iſti octo dies ſunt octo illumina-
tiones Spiritus ſeptiformis in ſeptem virtutibus principalibus, cum perſeuerantia finali
quæ eſt octauo. Et quia niſi per Chriſtum peccata non tolluntur, *ipſe eſt enim agnus Dei qui tol-* *Ioan. 1.*
lit peccata mundi: ideò vt dictum eſt, circunciſio cultris fiebat petrinis: quia petra erat Chri-
ſtus. Hęc illa Iudæorum circunciſio ſignificat,& ſine hac ſignificatione inutilis eſt. Et ideò
Chriſtus circunciſus eſt, vt circunciſionis ſignificationem nobis commendaret. Sicut enim *Chriſtus nobis non*
D nobis eſt natus, nobis baptizatus & paſſus, ita & nobis non ſibi eſt circunciſus. Spiritualem *ſibi circunciſus eſt.*
ergo circunciſionem ſignificatam per corporalem habere ſtudeamus, vt illam ſpiritualem
quæ in octaua reſurrectionis in nobis futura eſt ab omni corruptione culpæ & pœnæ con-
ſequi mereamur. Tres itaque cōſtat eſſe circunciſiones, vna eſt ſacramentum: ſcilicet cir- *Circunciſiones tri-*
cūciſio quæ eſt in corpore: duæ vero ſunt res illius ſacramenti, videlicet circunciſio à pec- *plices.*
cato, quæ quotidie eſt in anima, ac circunciſio à peccato & ab omni pœna peccati, quæ in
reſurrectione erit in anima & in corpore.

ORATIO.

O Ieſu clemens qui de virgine natus ſub lege circuncidi voluiſti, circuncide Ieſu miſericors cogitatio-
nes, verba & opera ſerui tui, vt nihil tuæ voluntati contrarium cogitando, loquendo operando, per-
E *agam, & in ſenſu ſit mihi cogitatus Dei, & omnis narratio mea in præceptis altiſsimi, & in ope-*
ribus mandatorum tuorum dirigātur omnes actus mei. Ecce Domine coram te ſunt, cor meum, lingua mea,
ſenſus & membra conantur quidem, ſed per ſe non poſſunt. Fac tu quod ipſa non poſſunt, & perfice in bonis
deſiderium mei peccatoris, qui conſueuiſti deſiderium ſuum dare iuſtis, Amen.

De Apparitione Domini, facta tribus Magis. CAPVT XI.

TErtiadecima verò die puer Ieſus manifeſtauit ſe gentibus, id eſt, Magis qui *Matt. 2.*
erant Gentiles. Prophetatum quippe ſeu vaticinatum fuerat per Balaam pro- *Num. 24.*
phetam Gentilium, quòd oriretur ſtella ex Iacob, & conſurgeret homo de
Iſraël: vbi oſtenditur quòd ortus nouæ ſtellæ apparentis erat ſignum Chriſti
naſcentis. Iſti ergo videntes nouam ſtellam, cognouerunt per inſpirationem diuinam

Magorum genus & denominatio.

quòd illa erat quæ per Balaam prædicta fuerat, & ideò ſtatim mouerunt ſe de locis ſuis, vt A
ad venerandum puerum natum venirent. Iſti à Balaam genus duxerant, & non minus fidei quàm generis ſucceſſores & hæredes erant, vnde non à magica arte ſed à magnitudine ſcientiæ vocati ſunt Magi, quaſi in ſapientia magni, & erant in ſcientia aſtrorum periti: quos enim Hebræi ſcribas, Græci philoſophos, Latini ſapientes, hos Perſæ Magos appellant.

Reges, vnde dicebantur.

Et ideò erant Magi non malefici, ſed ſapientes primitiæ fidei noſtræ. Qui ideò etiam reges dicti ſunt, quia illo tempore philoſophi & ſapientes regnare conſueuerunt.

Seneca epiſtola 90.

Vnde de antiquorum temporum felicitate Seneca ſic dicit: Summa fœlicitas erat gentium in quibus non poterat potentior eſſe niſi melior. Illo ergo ſeculo quod aureum perhibetur, officium erat imperare non regnum: paruni erat regi ſine arte & difficultate ſibi inuenire aliquod receptaculum. Vnde de quodã philoſopho tunc regente ſtatim ſubiũgit:

Diogenis frugalitas.

Diogenes Cynicus cùm vidiſſet puerum caua manu aquam bibentem, fregit protinus exemptum è perula calicem hac obiurgatione ſui: Quandiu homo ſtultus ſuperuacuas ſarcinas habui: qui ſe complicuit in dolio, & in eo cubitauit: hæc Seneca. O quantum diſtat inter rectores huius temporis & illius! quia nunc omnia illis contraria ſcilicet diuitias, honores, & delicias quærunt, & ideò in futuro fortè peius gentibus habebunt. B

Magi cur ab Oriente venerunt. Chryſoſt. ho. 2. oper. imp. Seneca ibi. Bernardus ſermo. 3. in Epiphania Domini. Arabiæ duæ.

Et venerunt Magi ab Oriente, id eſt, à partibus quæ reſpectu Hieruſalem ſunt verſus Orientem: vt ſecundum Chryſoſtomum. Vnde dies naſcitur, inde procederet fidei initium: quia fides lumen eſt animarum. Et ſecundum Bernardum: Meritò ab Oriente veniunt qui Solem iuſtitiæ nouum nobis ortum annunciant, lætiſque rumoribus totum mundum illuminant. Venerunt autem ſpecialiter de finibus Perſarum, Medorum, & Chaldæorum, vbi fluuius eſt Saba, à quo & Sabæa regio illa dicitur: iuxta quam eſt Arabia, vbi Magi reges fuiſſe memorantur. Sunt autem Arabiæ duæ, vna contermina & vicina Iudeæ & reſpectu Hieruſalem ab Oriente, de qua videntur Magi veniſſe, alia contermina Indiæ, diſtans à Hieruſalem quaſi vnius anni itinere, & de hac infra treſdecim dies non poterant venire. C

Remigius in eum locũ.

Vnde Remigius: Sciendum eſt quòd aliqui ſolent dicere, quòd puer qui tunc natus eſt in tam breui ſpatio temporis, de vltimis finibus terræ eos ad ſe perducere potuit: vel ſi fuerunt ſucceſſores Balaam, regio iſtorum non longè diſtat à terra promiſſionis, idcirco in tam breui ſpatio temporis Hieruſalem venire potuerunt. Hæc Remig. Factum eſt autem vt viſa ſtella quicquid per eam ſignificabatur ſancti Spiritus illuſtratione mox intelligeretur. Chriſtum igitur Deum & hominem in ſtella quærebant, quem diuina inſpiratione per ſtellam ſignificari intelligebant.

Stella Magis viſa, ab aliis differt.

Iſta ſtella differebat ab aliis multipliciter: Primò, in ſubſtantia: quia aliarum ſtellarum materia eſt materiæ cœleſtis & quintæ eſſentiæ, hæc autem de ſubſtantia corruptibili fuit. Secundò, quò ad eius principium effectiuum: quia aliæ ſtellæ à Deo per verbum creatæ ſunt, nulla cooperante natura, ſed iſta miniſterio Angeli à verbo facta eſt. Tertiò, in duratione: quia aliæ à principio mundi ſunt conditæ, & in æternum manebunt, iſta Chriſto nato creata eſt, poſtea eſſe deſinit. Quartò, in ſitu: quia aliæ ſunt in cœlo, iſta autem nõ fuit ſita in firmamẽto, ſed in aëre non longè à terra. Quintò, in magnitudine: quia ſecundum Ptolomæum quælibet ſtellarum firmamenti viſibilis nobis, maior eſt tota terra, fortè iſta non fuit vltra quantitatem duorum vel trium cubitorum. Sextò, in motu: quia aliæ mouentur circulariter ab Oriente in Occidentem, hæc autem ferebatur motu recto, ab ortu in meridiem. Septimò, in ſtatu: aliæ mouentur motu continuo, & nunquam ſtant, iſta autem cum Magis euntibus ibat, & cum ſtantibus & quieſcentibus quieſcebat. Octauo, in viciſſitudine apparitionis & occultationis: cùm enim intrauerunt Hieruſalem, occultauit ſe, deinde vbi Herodem reliquerunt ſeipſam monſtrauit. E Nonò, in tempore: quia aliæ lucẽt ſolùm de nocte, hæc verò in meridie Sole lucente apparebat, quam lux diurna non impediebat: quia ſecundum Chryſoſtomum ipſos etiam Solis radios proprio fulgore ſuperabat.

Chryſoſtom. hom. 2. operis imp.

Decimò, in ſignificatione: quia aliæ ſignant temporum & annorum diſtinctionem, iſta verò ſignificabat creatoris natiuitatem. Vndecimo, in effectu: quia aliæ habent efficaciam certam ad transmutationem iſtorum inferiorum, iſta autem nullum habuit effectũ, niſi quòd notauit natum ſaluatorem. Duodecimò, in miniſterio: cætera enim aſtra creauit Deus in miniſterium cunctis gentibus, hæc autem ſtella in miniſterium ſolius Chriſti eſt ædita. Tertiodecimò, in ſingularitate apparitionis: quia quælibet ſtella apparet omnibus qui ſunt in hemiſpherio eius, ſed iſta viſa eſt tantùm tribus Magis. Quartodecimò, in motore: quia aliæ ſtellæ non habent motores proprios, iſta autem habuit motorem proprium: ſcilicet angelum, qui natiuitatem

Chriſti

A Chriſti paſtoribus nunciauit. Multa & magna hac die facta ſunt per Dominum Ieſum,&
maxime circa ipſam Eccleſiam. Primum eſt, quia ipſa hodie in perſona Magorum ab eo
in ſponſam eſt recepta, quia eſt ex gentibus maximè congregata. Nam die natalis ſui in
perſona paſtorum Iudæis apparuit de quibus non niſi pauci verbum Dei receperunt: ho-
die verò apparuit gentibus quæ Eccleſiam impleuerunt, quia in ſtellæ fulgore Dei gratia,
& in tribus Magis vocatio gentium præceſſit, ipſi enim Magi primitiæ gentium fuerunt,
& gentes in Chriſtum credituras ſignauerũt: vnde feſtum hodiernum propriè eſt feſtum
Eccleſiæ, & fidelium Chriſtianorum. Secundum eſt, quia Eccleſia hodie ſancta eſt ab eo
deſponſata,& eidem per baptiſmum verè coniuncta, quem tali die anno ſuo. xxx. recipe-
re dignatus eſt. Et ideò lætanter cantatur, Hodie cœleſti ſponſo iuncta eſt Eccleſia,quoniã
in Iordane lauit Chriſtus eius crimina. Nam in baptiſmo deſponſatur anima Chriſto, qui
B virtutem ſumpſit à baptiſmo ſuo, & ideò animarum baptizatarũ congregatio vocatur Ec-
cleſia. Tertium eſt,quia tali die ſcilicet anno reuoluto poſt baptiſmum fecit ad nuptias pri-
mum miraculum,quod etiam ad Eccleſiam,& ſpirituales nuptias adaptari poteſt,prout in-
frà ſuo loco apparebit. His ergo vt cantat Eccleſia, tribus miraculis ornatum ſanctum diẽ
colimus. Vnde, vt dicit Maximus epiſcopus, in antiquioribus libris dies illa dicitur plura-
liter dies Epiphaniarum, id eſt, plurium illuſtrationũ Chriſti, Epiphanes enim illuſtratio-
nem ſonat. Has tamen tres manifeſtationes propriis quidem nominibus diſtinguunt Epi-
phaniam vocantes eam, quæ per ſtellam facta eſt, quaſi deſurſum facta: Theophaniã eam
quæ in baptiſmo quaſi à Deo, id eſt, à patre factam: Bethphaniam eam quæ in nuptiis quaſi
in domo factam, Beth enim domũ ſonat. Rectéque tria hæc in vno die acta nobis myſteria
prædicantur, qui trinitatis ineffabilis arcanum vno Dei ſub nomine confitemur: Hæc Ma-
C ximus. Inſuper ſecundum Orig. etiam hac die pauit quatuor milia hominum de ſeptem pa-
nibus,& paucis piſciculis. Vides itaque quàm venerabilis eſt dies iſta quam dominus elegit,
ad tot mirifica & magnifica faciẽda. Conſiderans ergo Eccleſia tot magna beneficia hodie
ſibi à ſpõſo exhibita, grata exiſtere volens exultat, iocũdatur,& iubilat, ac diẽ hãc magnificè
ſolennizat. Dicamus itaque nunc de primo, quia de aliis dicendum erit infrà ordine ſuo.

Magna facta hac die Eccleſiæ.

Maximus de tribus apparitionibus.

Beth domũ ſonat.

Cum ergo, ſecundum prophetiam Michեæ, *natus eſſet Ieſus in Bethlehem Iudæ*, quæ eſt in tri-
bu Iuda, quod dicitur ad diſtinctionem alterius Bethlehem, quæ eſt in Galilæa in tribu Za-
bulon, *in diebus Herodis regis*, ſcilicet anno regni ſui. xxx. per quod oſtenditur tempus præfini-
tum Chriſti naſcentis: prophetauerat enim patriarcha Iacob illo tempore Chriſtum naſci-
turum, quando deficeret ſceptrum ſiue rex & dux de populo Iudæorum, & hoc impletum
eſt in Herode Aſcalonita qui fuit Idumęus, & primus regnauit alienigena. *Ecce Magi*, & gen-
D tilés vniuerſam Eccleſiam futuram ex gentibus repræſentantes, à partibus Orientalibus,
venerunt Hieroſolymam, ciuitatem regiam, ibidem de Chriſto nato inquirẽtes & dicentes: *Vbi
eſt qui natus eſt rex Iudæorum*, ecce ergo titulus a Magis hîc nunciatus à Iudæis reprobatus ibi,
noli ſcribere rex Iudæorum, à ſcriptura confirmatus ibi: quod ſcripſi, ſcripſi, *vidimus enim in
in Oriente ſtellam eius*, ſcilicet propriam, quia hanc creauit ad ſui oſtenſionem, *& venimus*, per-
ſonaliter, *adorare* humiliter, *cum* ſingulariter. Veniunt paſtores vt certificerentur vt ſuprà.
Veniunt reges vt venerentur, vt hîc. Veniunt ſenes, vt gratulentur, vt infrà. Primum perti-
net ad prælatos: Secundum ad actiuos: Tertium ad contemplatiuos. Primi vident & prædi-
cant: Secundi venerantur & adorant: Tertij amplexantur & tenent. Secundum quoſdam
Magis Iudæam intrantibus ſtella diſparuit, vt amittentes itineris ducem, neceſſe haberent
recurrere ad ciuitatem regiam, ſcilicet Hieruſalem, & ibidem inquirere de rege nato. Se-
E cundum verò alios cùm Magi Hieruſalem ad quærendum de puero ingreſſi fuiſſent, ſtellæ
ducatum amiſerunt, quoniam auxilium humanum requirentes iuſtè perdere diuinum me-
ruerunt, quia rectè diuino deſeruntur auxilio, qui humanum præponunt diuino. Et poteſt
ſtella iſta illuminatio gratiæ intelligi, quia dum boni à malis conſilium quærunt, veram illu-
minationem amittunt. Sed ſiue ante ingreſſum in Hieruſalem, ſiue poſt ingreſſum diſparuit,
factum eſt hoc à Deo pluribus de cauſis. Prima, propter ipſos Magos, vt qui prius fuerant
commoniti cœleſti ſigno, confirmarentur etiam dicto prophetico ex doctorum ibi reſiden-
tium reſponſo. Secunda, propter Chriſtum, vt eius natiuitas in ciuitate regia publicaretur,
& prophetia de loco natiuitatis Chriſti impleta monſtraretur. Tertia, vt ſtudio Magorum,
damnaretur pigritia Iudæorum, qui gentibus ſollicitè Chriſtum quærentibus ipſi in nullo
moti ſunt ad quærendum. Quarta, vt Iudæi Chriſtum non recipientes, inexcuſabiles de
aduentus eius noticia remanerent, cùm Magi Iudæis tempus, & Iudæi Magis locum natiui-

Venerũt paſtores, reges & ſenes ad Chriſtum.

Stella cur diſparuerit

tatis oſtenderent. Per hoc etiam figurabatur quòd fides Chriſti erat à Gentibus deuotè re- A
Magorum fides. cipienda, & à Iudæis pro maiori parte in infidelitate remanentibus refutanda. Iſti Magi
fixi fuerunt in timore Chriſti & fide firmati, quia non obſtante quòd ſcirent iuxta edictum
Chryſoſtomus hom. 2. operis imper. imperiale, capitali ſententia puniendum eſſe quicunque regem alium quàm ſubiectum
Romano imperio nominaret, Chriſtum tamen intrepidi ſunt confeſſi. Vnde Chryſoſto-
mus. Sed nunquid neſciebant, quòd in Hieruſalem regnabat Herodes? Nunquid non in-
telligebant, quòd quicunque rege viuente alterum regem pronunciat aut adorat punitur in
ſanguine? Sed dum conſiderabant regem futurum, non timebant præſentem, adhuc non vi-
derant Chriſtum, & iam parati erant mori pro Chriſto. O beati Magi qui ante conſpectum
crudeliſſimi regis priuſquam Chriſtum viderent, Chriſti facti ſunt confeſſores, hæc Chry-
ſoſtomus. *Audiens autem Herodes rex*, talia de puero nato, *turbatus eſt*, timens ne regnaturus
Auguſtin. ſermone 2. de Epiphania domini Herodis timor. eſſet, pro eo ſe tanquam alienigena deſtituto. Vbi Auguſtinus. Quid erit tribunal iudican- B
tis, quando ſuperbos reges cuna terrebat infantis? Timeant nunc reges ad patris dexte-
ram iam ſedentem, quem rex impius timuit adhuc matris vbera lambentem: & non ſo-
lùm turbatus eſt ipſe, ſed *& omnis Hieroſolyma cum illo*, nouitate miraculi percuſſa, & fauere
volens Herodi quem timebant, quia ſibi ſubiecta. Sæpe enim populus plus eis iniuſtè fauet
quos crudeles ſuſtinet, vnde rex iniuſtus omnes miniſtros habet impios & adulatores. Tur-
Chryſoſtomus ibidẽ. batur ergo ſecundum Chryſoſtomum omnis Hieroſolyma cum eo, vel cauſa adulationis
vel timoris. Turbantur etiam ille & iſti, quia de aduentu iuſti non poſſunt gaudere iniqui.
Vel accipiendo hic partem pro toto, omnis Hieroſolyma intelligitur illa pars quæ ſibi fa-
uebat, ſic communiter dicitur quando maiores ciuitatis aliquid faciunt, quòd tota ciuitas
illud facit, ſic in propoſito, qui erant ibidem maiores, & in regalibus officiis aſſiſtentes, illi
cum rege turbati ſunt, *& congregans omnes principes ſacerdotum & ſcribas populi*, ſapientes Iu- C
dæorum, *ſciſcitabatur ab eis vbi Chriſtus naſceretur.* Quia enim volebat Chriſtum perdere, ideò
ſtuduit de loco natiuitatis Chriſti diligenter inquirere ab illis qui ſcripturas prophetarum
prædictas de Chriſto nouerant, & genealogias deſcendentes à Dauid ſciebant. *At illi di-
xerunt ei*, quòd *in Bethlehem Iudæ*, id eſt, quæ ſita eſt in terra Iuda prout ſcribitur in Michæa,
Auguſtinus ſermone 6. de Epiphania de Iudæis indicantibus Chriſtum. ſecundum Auguſtinum, Iudæi in hoc facto, quòd docent alios locum natiuitatis, & ta-
men ipſi non vadunt ſimiles ſunt fabricatoribus arcæ Noë, qui aliis vbi euaderent præſti-
terunt, & ipſi diluuio perierunt. Similes etiam ſunt lapidibus miliarium, qui aliis viam in-
dicant, nec ipſi per eam ambulant, de quibus etiam dicit ibidem Auguſtinus, quòd oſten-
ſo aliis vitæ fonte ipſi ſunt mortui ſiccitate. Per ſcribas autem & ſacerdotes qui locum na-
tiuitatis Chriſti ex prophetia declarauerunt, & tamen ipſum Chriſtum non adorauerunt,
ſed magis perſecuti ſunt, ſignantur doctores bonæ doctrinæ, ſed malæ vitæ, qui quem præ- D
dicant ſana doctrina, perſequuntur mala vita. *Tunc Herodes clam*, & occultè, *vocatis*, ad ſe
Magis, *didicit ab eis tempus ſtellæ quæ apparuit eis.* Cognito enim loco natiuitatis Chriſti, ex Iu-
dæorum reſponſis, voluit ſcire tempus natiuitatis ab ipſis Magis, vt ſi ad ipſum redirent,
ex temporis & loci cognitione poſſet Chriſtum interficere, & cùm eſſet alienigena, non
confidebat de Iudæis, & ideo voluit conſilium ſuum latere eos, *& mittens illos in Bethlehem
dixit*, eos doloſè & volens decipiendo, *Ite & interrogate diligenter de puero*, nato, *& cum inuene-
ritis renunciate mihi, vt & ego veniens adorem eum*, ſpondet falſum obſequium vt facilius eos de-
cipiat, & ad redeundum per ipſum inducat. Falſa quippe fuit Herodis promiſſio, quia ſe-
Chriſoſtomus ibidẽ. cundum Chryſoſtomum, Deuotionem promittebat, ſed gladium acuebat & malitiam
cordis ſui humilitatis colore depingebat. Talis eſt conſuetudo omnium malignorum,
quãdo aliquem in occulto grauius lædere volunt, humilitatem illi & amicitiam fingunt: & E
Rabanus in eum locum. ſecundum Raba. Finxit Herodes, tam vultu quàm verbis ſe adorare eum velle, quem in-
uida cogitatione tractabat occidere, & hoc vt vel ad ipſum Magi alacrius redirent, & ne
Iudæi quorum rex erat futurus, ab eo ipſum abſconderent, cuius perſonam omnes hypo-
critæ tenent, qui dum fictè Deum quærunt, inuenire illum nunquam merentur. Et ſicut
Herodes ſub ſpecie religionis voluit occidere Chriſtum, ſic hypocritæ, quantum in eis eſt,
Heb. 6. occidunt eum, ſecundum illud Apoſtoli, Rurſum crucifigentes ſibimetipſis filium Dei:
nam ſecundum Gregorium, Simulata ſanctitas, eſt duplex iniquitas, ſecundum Chryſo-
Chriſoſtomus hom. 7. in Math. ſtomum. Herodi ſimiles eſſe probantur, qui ſacra communione myſterij indignè abutun-
tur. Adorare quippe ſe fingunt, & cum quantum in ipſis eſt, interimũt. Iuxta illud Apoſtoli:
1. Cor. 11. *Qui manducat & bibit indignè reus erit corporis & ſanguinis domini.* *Cum autem Magi audiſſent regem*,
Herodem, nihil mali ſuſpicantes, *abierunt* recedentes, ſcilicet de Hieruſalẽ, vt irent verſus
Bethlehem,

A Bethlehem, edocti de hoc per prophetiam. *Et* cùm Hieruſalem egreſſi fuiſſent, *ecce ſtella*
quam viderant in Oriente, quæ diſparuerat, iterum eis apparuit, quia auxilium deſerentes hu-
manum, meruerunt recuperare diuinum. In ipſo autem loco, quo eis reapparuit ſtella, fa-
cta eſt in memoriam huius Eccleſia. Deinde, *antecedebat eos*, & viam oſtendebat, *vſquedum*
veniens ſtaret ſupra, locum, & vicina domui, *vbi puer erat*. Stabat quaſi ſupra caput pueri, vt
quaſi innueret & diceret, hic eſt qui natus eſt rex quem teſtabar, vt quem loquendo mon-
ſtrare non poterat, teſtando monſtraret. Et ſic ſtella duce cùm magno gaudio ad tugu-
rium, in quo Dominus Ieſus natus eſt, peruenerunt. Ambiguum eſt quod iſtorum fuerit,
ſcilicet an Magi in Oriente poſiti viderunt ſtellam ſuper Iudæam exiſtentem immobi- *Stella vbi*
lem, vel viderint ſtellam in Oriente exiſtere, quæ eos perduxit in Iudæam. Potuit enim *viſa eſt ſta-*
naſci in Oriente, & eos præcedendo in Hieruſalem perducere, & ſentit Chryſoſto- *re.* *Chryſoſto-*
B mus, & tenetur communius. Fulgentius tamen videtur velle, quòd eam primò vide- *mus hom.*
rint immobilem ſuper Iudæam quæ dedit eis ſignum veniendi in Iudæam præceſſit, quæ *6. in Math.*
qui Hieruſalem tanquam caput Iudææ adierunt, & ipſis egreſſis tunc motu notabili eos *Fulgẽtius.*
peracto officio ſuo in præiacentem materiam reuerſa eſt. *Et intrantes domum*, Magi ſcili-
cet, diuerſorium, *inuenerunt puerum cum Maria matre eius*, fortè tunc ſedente & tenente ſuper
genua puerum, & valdè gauiſi ſunt, quia à deſiderio ſuo fraudati non ſunt, nec inaniter la-
borauerunt. Vnde Chryſoſtomus. Propterea gratulati ſunt, quoniam quod quæſitum eſt
deſideratúmque repererant, quoniam effecti fuerant nuncij veritatis, & quia non fruſtrata
longæ viæ confecerunt ſpacia, tam ardenti quippe erga Chriſtum cupiditate flagrabant. Fe-
lix Maria, nam Ieſus ſine Maria non naſcitur, quia ipſa miniſtra incarnationis ſine Maria
non inuenitur, quia ipſa famula educationis, ſine Maria non crucifigitur, quia ipſa ſocia paſ-
C ſionis. Ioſeph autem, ſecundum Chryſoſtomum, ideirco tacetur, quia nullum de officiis ad *Ioſeph cur*
nutricium pertinentibus commemoratur. Vel ſecundum Hilariũ, & Raba. Diuina diſpen- *tacetur.*
ſatione actum eſt, vt illa hora abſens eſſet, ne pater eius crederetur, vel aliqua ſuſpitionis *Rabanus*
occaſio daretur gentibus, quòd Deus non eſſet, qui primitias ſuas ſtatim nato ſaluatore, ad *ſuper illud*
eum adorandum miſerunt. Ingreſſi itaque, & *procidentes* tam mente quàm corpore genua *& intrãtes*
flectunt puero Ieſu humiliter, & adorant in carne Deum verum adoratione ſcilicet latriæ *Adoratio*
reuerenter. Honorant vt regem, & adorant vt Deum, vident enim hominem & agnoſcunt *Magorum.*
Deum, procidunt in ſignum humilitatis ſine qua nullus verè adorat, quia omnis adorator
omnem faſtum, & confidentiam ſui deponere debet, vt quam corpore deiectionem præ-
fert in oculis Dei, animo gerat, contritique cordis & humiliati victimam offerens Deo ſe
curandum committat. Quanta tunc exultatio tibi fuit, ô virgo beatiſſima quis cogitare va-
D leat, quando eum quem nuper genueras, iam quaſi Deum adorare videbas? O quàm ma-
gna fuit horum Magorum fides. Quid enim erat credere, quòd ille puerulus ſic viliter *Magorum*
indutus cùm paupercula matre, & in loco ſic abiecto ſine ſocietate, ſine familia, ſine omni *fides.*
ornatu inuentus eſſet rex & verus Deus, & tamen vtrunque crediderunt. Paruulum enim
non adoraſſent & honoraſſent, ſi paruulum tantummodò credidiſſent. Tales duces, & ta-
lia primitiua nos habere oportebat, ex quo patet quòd cognouerunt Chriſti diuinitatem
per diuinam reuelationem. Cùm enim viderent puerum pannis vilibus inuolutum in
gremio pauperis matris poſitum, nullum regiæ dignitatis habentem ſignum, non eſt veri-
ſimile quòd talem reuerentiam ei exhibuiſſent, niſi in eo aliquid ſupra hominem cogno-
uiſſent. Vnde Bernardus. Adorant Magi, & offerunt munera adhuc lactanti matris vbe- *Bernardus*
ra. Sed vbi eſt ô Magi, vbi eſt purpura regis huius? Nunquid viles panni iſti quibus eſt *ſermone 2.*
E inuolutus? ſi rex eſt, diadema vbi eſt? ſed vos eum verè videtis in diademate quo corona- *in Epipha-*
uit eum mater ſua, in ſacco noſtræ mortalitatis de quo cõſurgens ait: *Conſcidiſti ſaccum meum,* *nia domini.* *Cant. 3.*
& circundediſti me lætitia. Et iterum: ſed vnde vobis hoc ô alienigenæ, vt à vobis adoretur *Pſal. 29.*
Chriſtus? Neque enim in Iſraël, tantam fidem inuenimus. Sic vos non offendit vilis habi-
tatio ſtabuli, non pauperes cunæ præſepij. Non vos pauperis matris præſentia, non lactan-
tis ſcandalizat infantia, quid facitis Magi, quid facitis? Lactantem puerum adoratis in tu-
gurio vili, in vilibus pannis. Ergo ne Deus eſt iſte? *Deus* certè *in templo ſancto ſuo*, *Deus in cœlo* *Pſal. 10.*
ſedes eius, & vos eum quæritis in vili ſtabulo, In matris gremio. Quid facitis quòd & aurum
offertis? ergo rex eſt ipſe, & vbi aula regia, vbi thronus, vbi curiæ regalis frequentia? Nun-
quid aula eſt ſtabulum, thronus præſepium, curiæ frequentia Ioſeph & Maria? Quomo-
do ita inſipientes facti ſunt viri ſapientes, vt adorent paruulum deſpicabilem, tam ſua
ætate quàm paupertate ſuorum? Inſipientes facti ſunt, vt fierent ſapientes, & prædocuit

.Cor.3.

eos ſpiritus quòd poſtea prædicauit Apoſtolus: *Qui vult eſſe ſapiens, fiat ſtultus vt ſapiens ſit.* A
Nónne timendum erat fratres ne ſcandalizarentur viri iſti, & illuſos ſe crederent, cùm tan-
ta indigna viderent? A regia ciuitate vbi regem quærendum coniectabantur, ad Bethlehē
villam paruulam diriguntur. Ingrediuntur in ſtabulum, inueniunt inuolutum pannis in-
fantulum. Non illis ſordet ſtabulum, non offenduntur pannis, non ſcandalizantur lactan-
tis infantia, procidunt ante eum, venerantur vt regem, adorant vt Deum. Sed profectò
qui illos adduxit, ipſe & inſtruxit, & qui per ſtellam foris admonuit, ipſe in occulto cordis

Auguſtin ſermone 43. ad fratres.

intus edocuit: Hæc Bernar. Vnde & Auguſt. Non ſub pollice cella regalis, non de membris
purpura, non in capite diadema fulgebat, non pompa famulantium, non terror exercitus,
non glorioſior fama præliorum, hos ad eum viros ex remotis cum tanto voto ſupplices at-
traxerat. Iacebat in præſepio puer ortu recens, exiguus corpore, cōtemptibilis paupertate.
Sed magnum aliquid latebat in puero quod illi homines non terra portante, ſed cœlo nar- B

Chryſoſtomus hom. 2. operis imper.

rante didicerāt. Vnde & Chryſoſtomus: *Et intrantes domum inuenerunt puerum cum Maria matre
eius.* Matre, inquam eius, non diademate coronata, non auro refulgente, aut in lecto aureo
recumbente, ſed vix tunicam vnam habente, non ad ornamentum corporis, ſed ad tegu-
mentum nuditatis, qualem habere poterat carpentarij vxor peregrè conſtituta. Si ergo re-
gem terrenum quęrentes veniſſent, magis fuiſſent cōfuſi quàm gauiſi, quia tanti itineris la-
borem ſine cauſa ſuſcepiſſent. Nunc autem quia cœleſtem regem quærebant, etſi nihil re-
gale videbant in eo, tamen ſolius ſtellæ teſtimonio contenti gaudebant oculi eorum con-
temptibilem puerum aſpicere, quia ſpiritus in corde eorum terribilem eum monſtrabat.

Leo Papa ſermone de Epiphania.

Vnde & Leo Papa: Nec immeritò cùm tres ad adorandum puerū noui ſyderis claritas de-
duxiſſet, non eum imperantem dæmonibus, non mortuos ſuſcitantem, non cæcis viſum,
aut claudis greſſum, aut mutis eloquium reformantem, vel in aliqua diuinarum virtutum C
actione viderunt, ſed puerum ſilentem, quietum ſub matris ſollicitudine conſtitutum. In
quo nullum quidem apparet de poteſtate ſignum, ſed magnum prębetur de humilitate mi-
raculum. Tota enim vita ſaluatoris, quæ & diabolum ſuperauit & mundum, humilitate eſt
concepta, humilitate eſt confecta. Diſpoſitos dies ſub perſecutione finiunt. Nec puero to-
lerantia paſſionis, nec paſſuro defuit manſuetudo puerilis: vnde tota Chriſtianæ ſapientiæ
diſciplina, non in abundantia verbi, non in aſtutia diſputandi, neque in appetitu laudis &
gloriæ, ſed in vera & voluntaria humilitate conſiſtit, quam Dominus Ieſus ab vtero matris,
vſque ad ſupplicium crucis pro omni fortitudine, & elegit & docuit: Hęc Leo. Vt ergo poſ-
ſis & tu diabolum & mundum vincere, coneris pro viribus humilitatis ac patientiæ virtu-
tes exemplo Chriſti ſeruare, quia his munitus poteris faciliter aduerſarios & inimicos tam
viſibiles, quàm inuiſibiles ſuperare. D

Et Magi inuento puero aperuerunt theſauros ſuos, in quo moraliter informamur, vt the-
ſauros noſtros in via non pandamus, donec præteritis hoſtibus ſoli Deo ex occultis cordiū

Muneris offerendi traditio.

offeramus. Et *obtulerunt* ſinguli puero Ieſu, *aurum, thus, & mirrham.* Traditio fuit antiquorū,
vt nullus ad Deum, vel ad regem, veniret vacuus, & ſine muneribus. Arabes autem auro &
diuerſis generibus aromatum abundant, & talia munera offerre conſueuerunt, & ideò Ma-
gi iſta obtulerunt. Et licet morem ſuæ gentis in donis offerendis ſequerentur, hoc tamen
diuina inſpiratione eſt factum, vt aliquid myſterij muneribus demonſtrarēt, & fidem ſuam
myſticis rebus profiterentur. Tum ſcilicet trinitatis fidem & myſterium reuelantes, & in
Chriſto trinitatem adorantes. Tum eum regem & Dominum Deum, ſed mortalem ſigni-
ficantes. Et Chriſti regiam poteſtatem, ac diuinam maieſtatem & humanam mortalitatem

Tria in Chriſto cognita à Magis.

venerantes. Hæc enim tria Magi de Chriſto cognouerunt vt ſuprà dixerunt, vbi eſt qui na- E
tus eſt, ecce humanitas, rex Iudæorum, ecce regia poteſtas, venimus adorare eum, ecce di-
uinitas. Significatur enim in Chriſto regia poteſtas per aurum, quod regi ſoluitur in tributū,
nam aurum propter ſui nobilitatem munus eſt regale, & ideò oſtēdit puerum regem eſſe,
& ſe illud decere. Signatur verò diuina maieſtas per thus, quod Deo offertur in ſacrificiū,
& ideò oſtendit puerum eſſe Deum, quod etiam erat oblatio ſacerdotalis, & puer ille erat
ſacerdos, cui nullus vnquam fuit æqualis. Signatur quoque humana mortalitas per mirrhā,
qua conditi ſolent corpora mortuorum, & Chriſtus rex & ſacerdos, voluit mori pro ſalute

Auguſtinus ſermone de Epiphania.

omnium. Vnde Auguſt. Aurum ergo ſoluitur quaſi regi magno, thus immolatur vt Deo,
mirrha præbetur tanquam pro ſalute omnium morituro. Vnuſquiſque autem eorum præ-
dicta tria obtulit, quia vt dictum eſt, myſterio congruit. Nullus enim verè Chriſtianus dici-
tur, qui non Chriſtū & Deum, & regem, & paſſum confiteatur, quod illis tribus muneribus
ſignificatur.

A ſignificatur. Vnde Remigius: Iſti Magi non ſinguli ſingula obtulerunt, ſed ſinguli tria, & ſinguli eum ſuis muneribus regem Deum & hominem prædicauerunt: Hæc Remigius. Hos omnis verè Chriſtianus imitatur, qui Chriſtum verum Deum eſſe regem & paſſum confitetur. Offeramus ergo ei aurum, vt eum omnium regem eſſe, & vbique regnare credamus: thus, vt Deum verum & creatorem omniũ eſſe confiteamur: mirrham, vt ſic illum Deum eſſe credamus, quem hominem, & mortalem propter nos factum eſſe non dubitemus. Omnia enim hæc ſancta fides veraciter Chriſto offerre non deſinit, dum vnum eundémque Deum verum, verúmque hominẽ credit, & verè pro nobis mortuũ veraciter recognoſcit. Habemus itaque ſecundum Hilarium, in his non modicam ſacramentorũ cognitionem, in homine mortis, in Deo reſurrectionis, in rege iudicij. Et ego Domine Ieſu in extremo veſtigio ſeruorum tuorum, adoro te ſedentem in gloria Dei patris vbique regnantem, & offero tibi ſplendorem fidei, qua te credo regem omnium ſeculorum, Deum de Deo, & hominem de virgine, mortuum pro peccatis noſtris: ſecundum Bernar. Obtulerunt auri precium ob paupertatem, ſcilicet ad pauperis matris & filij ſuſtentationem: thuris ad ornamentum, ob ſordidam ſtabuli manſionem, & contra loci fœtorem: mirrhæ vnguentum ob infantuli, vt aſſolet, corporis teneritudinem, & debilium membrorum pueri conſolidationem. Quia ergo obtulimus Chriſto ſua, offeramus ei & noſtra. Quia enim regem, & Deum, & hominem eum eſſe credimus, ſuum eſt, noſtra verò ſunt quæ nobis à Deo donata ſunt. Sunt enim in nobis tria munera Deo placentia, & hæc offeramus. Primum eſt, anima noſtra, quæ notatur per aurum, quia ſicut auro nihil nobilius eſt, vel precioſius aut pulchrius, ſic nihil nobilius vel precioſius aut pulchrius, quàm anima coram Deo reputatur. Secundum eſt, corpus noſtrum, quod per mirrham deſignatur, mirrha enim eſt amara, &

Remigius, quod ſinguli tria obtulerunt.

Hilarius can. 1. in Mathæum.

Bernardus ſerm. 3. de Epiphania.

Munera Dei in nobis Deo grata, & offerenda.

C corpus eſt amaricandum per caſtigationes & paſſiones. Tertium eſt, conuerſatio ſancta & honeſta in vtroque, ſcilicet in corpore & anima, & hoc deſignatur in thure, thus autem non redolet niſi in igne crematur, ſic conuerſatio noſtra non reddit odorem Deo, niſi crematur igne tribulationis. Debemus etiam offerre Chriſto aurum dilectionis, eo quòd pro noſtra ſalute ſubiit pœnam paſſionis: ac thus deuotæ laudis, per gratiarum actionem: mirrham compaſſionis, per mortis eius recordationẽ. Habet etiam Eccleſia moraliter aurum, in perfecta ſapientia, & doctrina, ac recta fide: thus, in deuota oratione vel bona cogitatione, ac ſancta ac bene Deo redolente conuerſatione: mirrham in pœnitentiæ amaritudine & carnis mortificatione ac bona operatione. Aurũ ergo offerunt doctores, thus martyres & confeſſores, mirrham iam pœnitẽtes peccatores. Omnis enim oblatio in his tribus muneribus continetur. Talia ergo munera Magi obtulerunt, in quibus fidei veritatem & totam eccle-

D ſiaſticam diſciplinam ſignificauerunt. Secundum Bernardum: Aurum offerimus ſaluatori, cùm pro nomine ipſius ex integro derelinquimus ſubſtantiam huius mundi. Iam verò neceſſe eſt vt qui terrena contempſimus, flagranti deſiderio cœleſtia requiramus. Sic enim offerimus thuris odoramentum, quo nimirum deſignantur orationes ſanctorum. Oportet etiam, non ſolum vt præſens ſeculum contemnas, ſed & carnem ipſam caſtiges ac ſeruituti ſubiicias. Duas igitur alas habeat oratio vt contemptum mundi, & afflictionem cordis, nec dubium quin cœlos penetret, & in conſpectum Dei ſicut incenſum dirigatur, in qua cum auro & thure mirrha quoque ei offertur: Hæc Bernardus. Sic ergo Magi Chriſtum honorauerunt, de ſubſtantia triplici: ſcilicet corporali, quia prociderunt: ſpirituali, quia adorauerunt: temporali, quia munera obtulerunt. Plus quippe non habet homo, niſi corpus, animam, & temporalia. Bene autem tres Magi fuiſſe dicuntur, quia qui ad fi-

Bernardus ſermone 3. in Epiphania domini.

Munera Magorum trium tria, de tribus.

E dem veniunt, indiuiduam trinitatem confiteri debent: ſiue quia qui Deum adorant, tres principales virtutes, ſcilicet fidem, ſpem, & charitatem debent habere, ſiue quia qui Deum videre deſiderant, cogitationem, locutionem & operationem, ſeu memoriam, intellectum, & voluntatem debent à malis obſeruare, & in bonis occupare. Vnde ſecundum Gregorium: Sancti viri bene reges vocantur, quia cunctis motibus carnis non conſentiendo ſuccumbere, ſed bene regendo, præeſſe nouerunt. Et ſecundum Iſidorum, Reges à rectè regendo vocantur: & ideo rectè faciendo regis nomen tenetur, peccando amittitur, & hi veniunt & recedunt ab Oriente, per quod intelligitur proſperitas humana, quæ eſt triplex, ſcilicet diuitiarum, delitiarum, & honorum. Per ſtellam autem quæ Magis apparuit, ſignificari poteſt virgo Maria, quæ interpretatur maris ſtella. Hæc autem ſtella apparet Magis, ſeu regibus condeſcendendo ſibi deuotis ſe bene regentibus, & eos per huius mundi mare turbulentum nauigantes, dirigit ad portum ſalutis qui eſt Chriſtus, & ipſum

Gregor. lib. 26. moral. cap. 26.

Qui ſint reges.

Maria eſt ſtella moraliter.

inuenientes, venerantur munera ei offerentes, ſcilicet aurum charitatis, & thus deuotæ A orationis, ac mirrham mortificationis carnis. Eodem autem die cùm Chriſtus in Iudæa eſſet natus, ortus eius Magis in Oriente eſt nunciatus. Videbant namque ſtellam nouam in qua puer apparebat, ſupra cuius caput crux aurea ſplendebat, audierunt vocem ſibi dicentem: Ite in Iudæam, & inuenietis ibi natum nouum regem. Igitur in Iudæam feſtinauerunt, & audacter eam intrantes, regi cœli nato munera obtulerunt. Hi ergo tres Magi per tres robuſtos præfigurati fuerunt, qui regi Dauid aquam de ciſterna Bethlehem attulerunt. Tres robuſti exercitum inimicorum non timentes, ſed viriliter caſtra eorum tranſeuntes aquam hauſerunt, ſic tres Magi potentiam Herodis non formidantes, ſed audacter Iudæam intrantes, de nouo rege interrogauerunt. Tres robuſti perrexerunt in Bethlehem pro aqua ciſternæ, quàm hauſerunt de ciſterna terreſtri, tres Magi venerunt in Bethlehem pro aqua gratiæ æternæ, quam ſuſceperunt de pincerna cœleſti. Figurabat ergo illa B Bethlehemitica ciſterna quòd in Bethlehem naſciturus erat cœleſtis pincerna, qui propinaret aquam gratiæ omni ſitienti, & daret aquam vitæ non habenti.

Apparitio Chriſti in Oriente.

Figura. 2. Reg. 23.

Figura huius noui regis & huius nouæ oblationis, præmonſtrata fuit in regno Salomonis. Salomon reſidebat in throno de ebore candidiſſimo, qui veſtitus erat auro puriſſimo. Vniuerſi reges terræ regem Salomonem videre cupiebant, & ei munera precioſiſſima apportabant. Sed & regina Saba talia & tanta munera ei offerebat, quanta & qualia in Hieruſalem viſa non erant. Thronus verò Salomonis eſt beata virgo Maria, in quo reſidebat Ieſus Chriſtus vera ſapientia, hic thronus factus eſt de ebore candido & auro puro: Ebur propter ſui candorem & frigiditatem, deſignat virginalis munditiæ caſtitatem, ſed ebur antiquum in ruborem vertitur, ſic longa caſtitas martyrium reputatur. Aurum quia in valore præcellit omne metallum, ſignificat charitatem, quæ eſt mater omnium virtutum. C Maria ergo dicitur eburnea, propter virginalem caſtitatem, & auro veſtita, propter perfectiſſimam charitatem, & pulchrè virginitati coniungitur charitas, quia ſine charitate coram Deo nihil reputatur virginitas. Thronus Salomonis ſuper ſex gradus erat exaltatus, & Maria ſuperexcellit beatorum ſex ſtatus, ſcilicet Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum, Confeſſorum, & Virginum. Duodecim leunculi ſuper ſex gradus thronum exornabant, quia duodecim Apoſtoli Mariæ tanquam reginæ cœli miniſtrabant, vel quia duodecim patriarchæ progenitores Mariæ erant. Summitas throni erat rotunda, quia Maria erat ſine angulo ſordium & tota munda. Duæ manus ſedile hincinde tenebant, quia pater & ſpiritus à matre filij nunquam recedebant. Tandem Magi reuerenter ac deuotè pedes pueri deoſculati ſunt, & adorato Domino, omnique obſequio peracto, & deuotione completa, ac benedictione accepta inclinantes ſe eum D magno gaudio receſſerunt: qui cùm de reditu deliberaſſent, reſponſum acceperunt in ſomnis per diuinam reuelationem, ne ad Herodem redirent, quia cognita veritate, non licet retroire. Per hoc etiam admonemur, quòd cum malis hominibus ſocietatem aliquam non contrahamus, & cognitos errores vitemus. Vnde Seneca, non eſt leuitas à cognito errore diſcedere, non eſt turpe cum re mutare conſilium, quia ergo intus in conſcientia quærebant, quid vellet diuina voluntas de reuerſione ad Herodem (ſicut enim Moyſes tacens clamabat, ſic iſti pio affectu interrogabant quid diuina voluntas iuberet) ideò Dei meruerunt reſponſionem, ſcilicet internam, vel Angeli miniſterio factam. Et deſcendentes ad mare per nauem transfretantes, in Tharſis Siciliæ abierunt, & ſic per aliam viam in regionem ſuam redierunt, quia ſecundum Hieronymum infidelitati miſcendi non erant Iudæorum, propter quod factum Herodes iratus, poſtea naues E Tharſenſium incendit, ſecundum prophetiam Dauid dicentis: *In ſpiritu vehementi conteres naues Tharſis.* Vnde Chryſoſtomus: Intuere autem Magorum fidem, qualiter non ſcandalizati ſunt in ſeipſis dicentes: Si magnus eſt puer hic, quæ neceſſitas fugæ & occultæ receſſionis? Hoc enim eſt veræ fidei, non quærere cauſas eorum quæ verè præcipiuntur, ſed ſuaderi ſolùm ab eis. Hæc Chyſoſtomus: In hoc ergo forma datur credentibus, vt deuoti ad Deum veniant, & in omnibus operibus ſuis quid iubeat attendant, ſcilicet ne ad diabolum redeant, ſed per Chriſtum qui eſt via, veritas & vita, & per ſemitas virtutum ad patriam reuertantur. Hic itaque admonemur omnem ſalutem & ſpem in Chriſto locare, & ab itinere prioris vitæ abſtinere, & per aliud iter incidere. Vnde Auguſtinus: Non qua venimus via redeamus, nec prioris noſtræ conuerſationis veſtigia repetamus, via mutata eſt. Vnde Gregorius: Magnum verò nobis aliquid Magi innuunt, quòd in regionem ſuam per viam

3. Reg. 10. Thronus Salomonis eſt beata virgo

Caſtitas longa.

Magorum reuerſio.

Seneca lib. 5. de beneficiis.

Naues Tharſenſes.

Hierony. in Math. c. 2.

Pſal. 47.

Vita mutãda ratio.

Auguſt. li. 4. de trinitate c. 12.

Gregorius hom. 10. in euang.

A viam aliam reuertuntur: Regio quippe noſtra paradiſus eſt, ad quam Ieſu cognito redire
per viam qua venimus prohibemur. A regione etenim noſtra ſuperbiendo, inobediendo,
viſibilia ſequendo, cibum vetitum guſtando diſceſſimus: ſed ad eam neceſſe eſt vt flendo,
obediendo, viſibilia contemnendo, atque appetitum carnis refrenando redeamus. Per
aliam ergo viam in regionem noſtram regredimur, quoniam qui à paradiſi gaudiis per
delectamenta diſceſſimus, ad hæc per lamenta reuocamur: Hæc Gragorius. Ad hoc etiam
ſignificandum quòd per aliam viam in regionem noſtram redire debeamus: Dominus
Papa in proceſſionibus redit per aliam viam, ab ea per quam eſt egreſſus. Magi verò re- *Proceſſio Papæ.*
uerſi ſtudioſè plus quàm prius Deum colentes glorificauerunt & prædicantes multos eru-
dierunt. Piè autem credi poteſt, quòd domina paupertatis amatrix, zelans fortiter pro
paupertate, & intelligens filij ſui voluntatem, totum aurum infra paucos dies pauperi- *Aurũ Ma*
B bus erogauit. Vnde quando intrauit templum, non habuit de quo agnum emeret, quem *ria datum.*
offerret pro filio, ſed emit turtures vel columbas, quæ erat pauperum oblatio. Vides hæc
præconia paupertatis in duobus: Primò, quia hodie puer Ieſus eleemoſynam accepit vt *Pauperta-*
pauper, & mater ſua ſimiliter. Secundò, quia non ſolum non procurabat acquirere, ſed *tis præconia*
etiam quæ dabantur nolebat retinere. Increſcebat deſiderium paupertatis, ſi autem bene *Humilita-*
attendiſti, & profunditas creuit humilitatis. Sunt etiam qui ſe viles & abiectos in animo *tis indicia.*
ſuo reputant, & in oculis ſuis non extolluntur, ſed ſic eſſe nolunt in oculis aliorum. Non
ſic puer Ieſus Dominus omnium: etiam aliis ſuos defectus & vilia patere voluit, & non
paruis & paucis, ſed regibus & eorum ſociis, quos in comitatu ſuo adduxerant, & in tali
caſu & tempore in quo multum timendum erat. Nam cùm illi venirent, vt regem Iudæo-
rum, quem etiam Deum eſſe credebant, inuenirent, dubitare poterant, ne talibus de ipſo
C viſis, reputantes ſe deluſos, ſine fide & deuotione recederent. Sed nec propterea dimiſit
humilitatis amator, dans nobis exemplum, ne ſub ſpecie alicuius apparentis boni receda-
mus ab humilitate, & quòd diſcamus etiam in aliorum oculis viles & abiecti velle appa-
rere. Expeditis igitur Magis, & verſus patriam ſuam regreſſis, adhuc ſtat domina mundi
cum puero ſuo Ieſu, & nutricio eius Ioſeph apud præſepe in illo locello patienter & hu-
militer vſque ad quadrageſimũ diẽ, ac ſi quæuis mulier alia de populo, & puer Ieſus homo
purus eſſet, & ipſi legis obſeruatione indigerent. Stabat igitur domina vigilans, & attenta *Mariæ in fi*
ſuper dilecti filij ſui cuſtodia. O cum quanta ſollicitudine & diligentia ipſum gubernabat, *lium cura*
ne vel in minimo defectum haberet. Cùm quanta etiam reuerentia, cautela, & pio timore *& amor.*
ipſum contrectabat, quem ſuum Deum & dominum eſſe ſciebat. Flexis quidem genibus
accipiebat ipſum de cunis, & reponebat in eis. Cum quanta etiam iocunditate, confiden-
D tia & authoritate materna ipſum amplexabatur, & oſculabatur, ſtringebat dulciter, & in
eo delectabatur, quem filium ſuum cernebat, & certiſſimè ſciebat. Quàm ſæpe quàm cu-
rioſè & prudenter tenella membra ipſius faſciam componebat, ſicut enim fuit humillima,
ſic fuit & prudentiſſima. Vnde in ſingulis officiis & obſequiis ſedulè miniſtrabat, vigilanti
& dormienti, non ſolùm infantulo, ſed etiam grandæuo. O quàm libenter eum lactabat,
vix fieri potuit quin magnam & aliis fœminis inexpertam dulcedinem in talis filij lacta-
tione ſentiret. Ipſa virgo infantem hunc concepit ſine pudore, peperit ſine dolore, lacta-
uit cœleſti rore. Virgo ante partum, in conceptione: virgo in partu, in prolis enixione: &
virgo poſt partum, in pueri dulciſſima lactatione. Vnde Auguſtinus ipſam virginem *Auguſtin.*
matrem dulciter alloquens, ait: Lacta mater Chriſtum, & Dominum noſtrum & tuum. *ſermone 9.*
Lacta panem de cœlo venientem, lacta eum qui talem fecit te, vt ipſe fieret in te. Tibi & *de natale*
E munus fœcunditatis attulit conceptus, & donum virginitatis non abſtulit natus. Vnde *domini.*
Anſelmus: Verùm dum hunc paruulum inter manus ſuas verſari, & ad vbera ſua pendere, *Anſelmus*
atque ad paruas pueri corporis læſiones paruulorum more vagire conſpiceret, quo præcor *lib. de excel*
affectu mouebatur piiſſimus animus eius, quóve ſtudio ad occurrendum cunctis quæ in- *lentia B. vir*
commoda illi fore timebat, parabatur caſtiſſimum corpus eius? Sed & de ſancto ſene Io- *ginis c. 4.*
ſeph refert Bernardus, quòd puerum Ieſum ſuper genua ſua tenens eidem frequenter ar- *Bernar. ſer.*
riſit. Stante igitur ante præſepe domina, ſta & tu iuxta præſepe cum ea, & delectare cum *de natiuita*
puero Ieſu, quia virtus exit ab illo. Quælibet anima fidelis, & maximè religioſa, deberet à *te.*
die natiuitatis Domini vſque ad purificationem, ſaltem ſemel in die apud dictum præſepe
dominam viſitare, puerum Ieſum, & matrem eius adorare, de paupertate & afflictione,
humilitate & benignitate ipſorum affectuoſè meditari. Vidiſti quomodo beata virgo in
ſordenti ſtabulo patienter multis diebus cum puero Ieſu, & Ioſeph perſeuerabat: vnde

non deberet nobis graue eſſe, nec magnum videri, in monaſterio & ſecreto noſtro con- A
Solennitas Epiphaniæ. ſiſtere. Conſidera nunc quanta ſit ſolennitas hodierna, & lætare in ea, quia hodie appa-
rere cœperunt fidei noſtræ initia. Vnde Leo Papa: Agnoſcamus ergo dilectiſſimi in Ma-
Leo ſermone 2. in Epiphania. gis adoratoribus Chriſti vocationis noſtræ, fideique primitias, & exultantibus animis
beatæ ſpei initia celebremus. Honoretur à nobis ſacratiſſimus dies, in quo ſalutis noſtræ
author apparuit, & quem Magi venèrati ſunt in cunabulis, nos omnipotentem adore-
mus in cœlis, vt ſicut illi de theſauris ſuis myſticas Domino munerum ſpecies obtule-
runt, ita & nos de cordibus noſtris quæ Deo ſunt digna promamus. Sacramentum enim
præſentis feſti oportet in nobis eſſe perpetuum, quod vtique ſine fine celebrabitur, ſi in
omnibus actibus noſtris Dominus Ieſus Chriſtus appareat: Hæc Leo. Vidiſti ergo quàm
multa noua in natiuitate Domini concurrerunt, quæ eum natum probauerunt. Vnde
Chryſoſtomus hom. 1. ex variis in Matthæum locis to. 2. Chryſoſtomus: Omnia itaque noua, & ſupra modum admirationis humanæ in Domi- B
ni natiuitate concurrerunt. Angelus in templo Zachariæ loquitur, futurum Elizabeth
filium repromittit, non credens Angelo ſacerdos obmuteſcit. Sterilis concipit, virgo
parit, Ioannes in vtero matris exultat, Chriſtus Dominus natus ab Angelo nunciatur, &
quòd ſalus mundi ſit paſtoribus prædicatur: gaudẽt Angeli, exultant paſtores, magna
in cœlo & in terra lætitia huius admirandæ natiuitatis exoritur. Nouum ſignum ſtellæ
de cœlo Magis oſtenditur, per quod Dominus cœli & terræ rex Iudæorum noſcitur na-
tus: Hæc Chryſoſtomus.

ORATIO.

O Ieſu bone, qui de virgine natus teipſum Magis ſtella duce reuelaſti, & eos per aliam viam in re- C
gionem ſuam redire feciſti, illuminet Ieſu miſericors lumen gratiæ tuæ tenebras conſcientiæ meæ,
& per tuam lætam apparitionem, da mihi plenam tui & mei cognitionem, vt intus te videam, in-
tus te inueniam, ibique mirrham compunctionis internæ, thus orationis deuotæ, aurum dilectionis piæ,
tuæ maieſtati offeram: & qui per viam tenebrarum & culpæ receſſi à patria fœlicitatis ſupernæ, per viam
veritatis & gratiæ ad eam redeam te ducente: Amen.

De præſentatione Domini in templum. CAPVT XII.

Lucæ 2. ADVENIENTE autem quadrageſima die quando ſecundum legem, *im-*
pleti ſunt dies purgationis Mariæ, exiit ipſa de ſtabulo cum Ioſeph & puero,
Exod. 34. vt legem impleret, in qua nihil purgandum erat, quia ſine peccato con- D
ceperat. In circumciſione quidem purgabatur puer ab originali, quod à
parentibus contraxerat. In purgatione verò purgabatur mater à peccato,
quia in libidine conceperat, ſed nihil horum in hoc puero, vel in matre
erat. Et *tulerunt puerum* prius circumciſum de Bethlehem, *in Hieruſalem*, vt ſecundum legem
ſiſterent, id eſt, offerrent, ſeu offerendo præſentarent, *eum Domino* in templo, *& vt darent*
Purificationis lex. *hoſtiam*, ſcilicet *par turturum, aut duos pullos columbarum*, pro eo. Ad euidentiam huius ſcien-
dum, quòd de prole nata duplex erat præceptum. Vnum generale quantum ad omnes, vt
Leuit. 12. ſcilicet completis diebus purgationis matris puer ad templum deferretur, & pro eo ho-
ſtia daretur. Lex autem purificationis erat, quòd mulier quæ ſuſcepto ſemine peperiſſet
maſculum immunda eſſet ſeptẽ diebus ſeparata à conſortio hominũ, & ab ingreſſu tem-
pli, & à tactu ſacrorũ, & die octauo circũcideretur infantulus, & ipſa quidem munda effi-
ceretur quò ad conſortium hominum, ſed adhuc xxxiij. diebus immunda eſſet quò ad in- E
greſſum templi, & tactum ſacrorum, & his diebus non licebat egredi domum, &c. Com-
pletis. xxxiij. diebus cũ ſeptẽ præcedentibus, ex tunc quadrageſima die mulier intrabat
templum, & præſentabat natum puerum, Domino offerens ſacrificia pro ſe & pro pue-
ro. Si autem fœminam peperiſſet, duplicabantur dies quò ad conſortia hominum, & quò
ad templi ingreſſum. Aliud erat præceptum ſpeciale de primogenitis, tam in hominibus
Primogenita cur Domino offerenda. quàm in iumentis, vt ſancta Domino fierent, quia Domino conſecrata erant. Ex eo tẽpo-
re quo primogenita Ægyptiorum Dominus interfecit, filios Iſraël ſaluans, omnia primo-
genita filiorum Iſraël ſibi vendicauit, ſibique offerri præcepit. Sicut enim voluit ſibi offerri
Exod. 13. primitias fructuum, ita & primogenita hominum, & aliorum animalium mundorum. Sed
quare hoc, niſi vt omnia prima, & maximè omnia meliora & cariora Domino offeramus

Quia

A Quia ergo Chriſtus ex muliere natus, & primogenitus, ſub lege fieri voluit, hæc duo præmiſſa circa eum obſeruata fuerunt. Non ſuffecit magiſtro humilitatis perfectæ, cùm per omnia patri coæqualis eſſet, ſe ſubdere humili virgini, niſi & ſubderet ſe legi. Hoc autem pluribus de cauſis fecit: Primò, vt veterem legem approbaret. Secundò, vt eam ſeruando in ſemetipſam conſummaret & terminaret, oſtendens ex hoc quòd ad ipſam ordinata erat. Tertiò, vt Iudæis calumniandi occaſionem ſubtraheret. Quartò, vt homines à ſeruitute legis liberaret. Quintò, vt exemplum humilitatis, & obedientiæ nobis daret. Quamuis etiam beata virgo ad legem mulierum non teneretur, nec purificari indigeret, quia non concepit ſuſcepto ſemine, ſed ſpiritusſancti myſtico ſpiramine, voluit tamen ſubdi purificationi, propter plures rationes. Prima, vt ſe in hoc aliis mulieribus conformaret, ſicut & filius per omnia fratribus aſſimulari voluit. Vnde Bernardus: Verè beata virgo non habes cauſam, nec tibi opus eſt purificatione. Sed nunquid filio tuo opus erat circunciſione? Eſto inter mulieres tanquam vna illarum, nam & filius tuus ſic eſt in medio puerorum. Secunda, ſecundum Bedam: Sicut Chriſtus ſic & beata virgo legi eſt ſponte ſubiecta, vt nos à legis vinculo ſolueremur. Tertia, vt occaſionem ſcandali vitaret, nondum enim erat notum ipſam ſine ſemine peperiſſe. Vnde ſi non obſeruaſſet dies purificationis ſuæ, fuiſſet Iudæis occaſio ſcandali, & murmurationis contra ipſam. Quarta, vt legem purificationis terminaret adueniente, ſcilicet Chriſto, qui eſt noſtra purificatio, per fidem nos purificans. Quinta, vt nobis exemplum humilitatis daret. Nam humiliauit ſe etiam in his ad quæ non tenebatur, vt humilitatem doceret, vt enim mater doctoris omnium & ipſa doctrix exiſteret, cùm non poſſet propter ſexum publicè docere verbo, ideò voluit docere exemplo. Maria igitur licet purificatione non indigeret, purificationem tamen peragere voluit,

Chriſtus cur præſentari voluerit.

Purificationi Maria cur voluit ſubdi.

Bernardus ſerm. 3. de purificatione.

Beda in eum locum.

C quia omnia quæ legis erant diligentiſſimè obſeruabat, & ideò ipſa eſt per arcam teſtamenti præfigurata, in qua incluſa erant legis mandata. Ibi enim erant duæ tabulæ in quibus decem præcepta ſcripta erant, quæ Maria diligenter obſeruabat. Arca etiam librum legis continebat, & Maria libros ſacræ ſcripturæ libenter legebat: in arca erat virga Aarō quæ floruit, & Maria floruit, & benedictum fructum ventris ſui protulit. Arca etiam vrnam auream cum manna cœli continebat, & Maria verum manna cœli nobis offerebat. Arca de ligno cethim imputribili erat facta, & Maria in putredinem vel in puluerem non eſt redacta. Arca quatuor circulos aureos in lateribus habebat, & Maria quatuor virtutes cardinales, quæ omnium virtutum radices & initia ſunt, in ſe gerebat. Arca habebat duos vectes, quibus portabatur, per quos duos duplex charitas in Maria deſignabatur. Arca tam intrinſecus quàm foris deaurata erat, Maria intus & foris virtutibus reſplen-

Arca teſtamenti figurabat Mariam.

D debat. Quapropter ipſa etiam pulchrè figurata eſt in candelabro aureo, quod lucebat Hieroſolymis in templo Domini, ſupra quod ſeptem lampades ardentes ſtabant, quæ ſeptem opera miſericordiæ in Maria figurabant, quæ regina miſericordiæ, & mater pietatis erat. Hoc candelabrum & eius candelam honoramus, quando in feſto purificationis, accenſas candelas baiulamus. Maria enim candelam Domino in ſua purificatione offerebat, quando Simeon, lumen ad reuelationem gentium concinebat, Chriſtus Mariæ filius eſt candela accenſa, propter tria quæ inueniuntur in ea, ſcilicet lignum, ignis, & cera: & in Chriſto ſunt tria, ſcilicet caro, anima, & deitas vera. Hæc candela, pro humano genere Domino eſt oblata, per quam nox tenebrarum noſtrarum eſt illuminata. Oblatio huius beatiſſimæ candelæ præfigurata fuit in puero Samuele. Annæ ſterili, contra morem naturæ Deus filium dedit, & Mariæ virgini ſupra curſum naturæ, filium inſpirauit. Anna obtulit filium, qui

Cādelabrū in templo etiam Mariā figurauit.

Figura oblationis.

1. Regum 1.

E Iudæos erat propugnaturus: Maria obtulit filium, qui mundum erat protecturus. Filius Annæ poſtea à Iudæis eſt refutatus, filius Mariæ eſt ab eis turpiſſima morte condemnatus. Hoc eſt quod Simeon Mariæ prophetando prædicebat, quòd filij ipſius gladius animam ſuam pertranſire debebat. Ibant igitur parentes Ieſu in Hieruſalem, vt legis mandata perficerent, & quamuis timerent Herodem, tamen non ſunt auſi tranſgredi legem, quin ad templum puerum deferrent. Et fortè adhuc omnia quieta erant, adhuc Herodes Magos expectans nondum ſui cordis malitiam reuelauerat. Dominus itaque Ieſus Chriſtus cum matre, in his & aliis legem obſeruans, oſtendit cum quanta ſollicitudine & vigilantia debemus obſeruare Euangelij præcepta, quando ipſe præcepta legalia, quæ per ſeruum dederat, cum tanta obſeruauit diligentia. Adduxerunt ergo Dominum templi ad templum, vt facerent ſecundum conſuetudinem legis pro eo. Cumque intraſſent templum, emerunt duos turtures, aut duos pullos columbarum, vt pro eo offerrent, ſicut pro pauperibus

erat conſuetum. Et quia pauperrimi erant, credendum eſt magis quòd de pullis columbarum emerunt, quia facilius & pro minori precio inueniuntur, & ideò in lege, vltimo loco ponuntur. Et tacet Euangeliſta de agno, quia erat diuitum oblatio. Vide quia tam pauperes parentes Dominus elegit, qui non haberent agnum, quem pro eo offerrent: ſed tantùm par turturum, aut duos pullos columbarum, quæ erat oblatio pauperum. In lege enim Dominus præceperat, vt die quo parens infantem in templo præſentaret, pro ſua & ſobolis purificatione, agnum anniculum immaculatum in holocauſtum, ac etiam turturem, ſiue pullum columbæ, pro peccato (quia in libidine conceperat) offerret. Qui verò non ſufficiebant ad offerendum agnum, duos turtures offerrent, vel duos pullos columbarum, vnum loco agni in holocauſtum, quod totum incenſum dicitur, quia totum incendebatur, & alterum pro peccato, qui cedebat in partem ſacerdotis, qui orabat pro muliere, & ſic mundabatur. Hanc hoſtiam & oblationem pauperum, voluit Dominus pro ſe dari, & cùm diues eſſet, pro nobis pauper dignatus eſt fieri, vt nos ſua paupertate ditaret, & diuitiarum ſuarum donaret eſſe participes, & nos faceret hîc in fide diuites, & in cœlo regni hæredes. Sicut enim mortalitatem noſtram aſſumpſit, vt per eam nobis immortalitatem conferret, ſic paupertatem noſtram voluit aſſumere, vt per eam nobis æternas diuitias tribueret. Imitemur ergo nos Dominum noſtrum, & ſpontaneam paupertatem amemus, vt habentes victum & veſtitum, his contenti ſimus. Cur autem pulli columbarum, & non ſimpliciter columbæ, ſicut turtures, in ſacrificia Domini permittebantur offerri, declarat Bernardus, dicens: Et licet aliâs quidem per columbam ſpiritus ſanctus ſoleat deſignari, quia tamen libidinoſa auis eſt, non decuit offerri eam in ſacrificio Domini, niſi ea ſanè ætate quæ neſciret libidinem. Ac turturis non deſignatur ætas, quoniam agnoſcitur caſtitas, in quacunque ætate denique compare vno contenta eſt, quo amiſſo, alterum non admittit, numeroſitatem in hominibus nuptiarum redarguens. Cernere eſt turturem tempore ſuæ viduitatis, ſanctæ viduitatis opus ſtrenuè ac infatigabiliter exequentem, videas vbique ſingularem, vbique gementem audias, nec vnquam in viridi ramo reſidentem proſpicias, & tu ab eo diſcas voluptatũ virentia virulenta vitare. Adde quòd in iugis montium, & in ſummitatibus arborum, frequentior illi conuerſatio eſt, vt quod vel maximè propoſitum pudicitię decet, doceat nos terrena deſpicere, & amare cœleſtia: Hæc Bernardus. *Et ecce Simeon*, inter ſacerdotes famoſus & nominatus, qui *iuſtus* erat in omni operatione boni, *& timoratus* in cautela mali, vel *iuſtus*, rectè ſe habendo ad proximum: *& timoratus* quò ad Deum, quia difficile iuſtitia ſine caſto & filiali timore Domini cuſtoditur, timor enim Domini; iuſtitiæ & cæterarum virtutum cuſtos eſt, quia quanto iuſtus ardentius Deum diligit, tanto ſolertius offendere cauet. Illorum enim operationem comitatur iuſtitia, quorum mentes timor Dei illuminat, teſtante Pſalmiſta, qui ait: *Beatus vir qui timet Dominum*, &c. Et Salomone, qui dicit: Qui timet Deum, nihil negligit. Et bene iuſtus erat, & ad proximum ſe rectè habebat, quia non ſuam ſolummodò, ſed & totius populi ſalutem quærebat, *expectans conſolationem Iſrael*, in deſiderio & ſpe boni promiſſi, quò ad fidei & ſpei rectitudinem, quam habebat. Minores quidem expectabant conſolationem temporalem, per promiſſum ſalutis authorem, vt qui ab Herode preſſi fuerant in aduentu ſaluatoris liberati, conſolationem acciperent. Maiores verò (vt Simeõ & huiuſmodi) etiam ſpiritualem conſolationem, & redemptionem à diabolo expectabant. Conſolatio quippè Iſraël, id eſt, videntis Deum, Domini aduentus in carne fuit, ſancti enim patres, quos metus originalis peccati contriſtabat, per Domini incarnationẽ conſolari credebant. Hanc conſolationem Simeon, qui obediens interpretatur, expectabat, quem matura ætas de mundo exire compellebat, tamen propter deſiderium videndi Dominũ, in carne manebat. *Et ſpiritus ſanctus*, & ſanctificator ex præſentia ſummi boni *erat in eo*, quantum ad gratiæ plenitudinem, quam poſſidebat, quia non ſolùm habuit gratiam iuſtificantem, prout communiter habetur à iuſtis, ſed etiam quantum ad illuminationes, & conſolationes diuinas ſpeciales. Dicturus Euangeliſta de Simeone, quia ſpiritus ſanctus erat in eo, præmiſit quod erat iuſtus & timoratus, quoniam illorum corda Deus inhabitat, qui timentes Deus iuſtitiam ſeruant, vnde ipſe per prophetam dicit: *Super quem requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilẽ & quietum, & trementem ſermones meos?* & ab ipſo, *ſpiritu ſancto*, qui per inhabitantem gratiam in eo erat, *reſponſum*, in orationibus ſuis deuotis *acceperat*, inuiſibiliter in mente, per occultam inſpirationem, & intellexit de Chriſti aduentu, quòd Chriſtum quem videbat oculis mentis, videret oculis corporis, antequam præſentem finiret vitam. Ex

Pulli columbarum cur offerebãtur, & non columba.

Bernardus ſermone 59. ſuper cantica.

Turturis caſtitas.

Pſalm. 111.

Eccleſia. 7

Simeon obediens interpretatur.

Eſaie. 11. & 66.

A B C D E

A Ex quo patet quòd pro hoc prius orauerat: quia hoc ſperabat, & cõſolationem Iſraël ex-
pectabat. Tunc enim erat opinio communis apud intelligentes, quòd imminebat aduẽ-
tus Chriſti, ſecundum ſigna à patriarchis & prophetis data. Et ideò Simeon de hoc ferueñ-
tius Deum orabat, *& in ſpiritu*, id eſt, per reuelationem ſpiritus ſancti, & ipſo ſpiritu ſancto
qui in eo erat, iubente, *venit in templum*: vt ſicut reſponſum & promiſſum, ab eodem ſpiritu
acceperat, Chriſtum Domini, id eſt vnctum à Domino antequam moreretur videret.
O quanto deſiderio videndi Dominum, ſenex iſte beatiſſimus æſtuabat, quem iam ætas
de hoc ſeculo exire cogebat: ſed Dei reſponſio renitebat, quia non erat mortem viſurus,
id eſt, ſenſiturus vel experturus, *niſi prius videret Chriſtum domini*, meſſiam promiſſum, oculis
corporalibus. Hoc ergo deſiderabat, hoc mente tractabat, hoc ſemper cogitabat, dicens:
Scio quia veniet, ſcio quia videbo eum. Sed quando veniet: quando eum videbo? Veni
B Domine Ieſu, ſolue mihi hæc vincula, & me iam nunc in pace ire permitte. Dum autem
hæc ſecum diceret, dum hoc deſiderio æſtuaret, dictũ eſt illi à ſpiritu Sancto: Ecce adeſt
quem expectas: quem quæris, nunc eum videbis: ſurge, propera, feſtina, vade ad templũ.
Cùm autem feſtinanter veniens tẽplum intraret, & eum videret, ſtatim eum ſpiritu pro-
phetico cognouit. Eadem quippe ſpiritus gratia, qua olim præcognouerat venturum,
etiam nunc venientem, & iam iamque à ſe videndum, cognouit ſaluatorem. Et accelerã-
do, occurrens genua flexit, & eum inter brachia matris adorauit, brachiáque ſua exten-
dit, & parentibus ait: Mihi eum date, mihi debetur, mei officij eſt, ad hoc miſſus ſum,
huic obſequio reſeruatus ſum. Mater verò intelligens voluntatem filij, porrexit eum Si-
meoni. Ille autẽ lætus & exultans, cum maximo cordis gaudio, in vlnas ſuas, & inter bra-
chia eũ ſuſcepit. O quàm beatæ manus, quæ verbum vitæ palpauerũt, & vlnæ quæ ipſum
C amplexatæ ſunt. Et cùm puerum in vlnas accepiſſet, ſurrexit, & mox ſenectus fugit, ac iu-
uenilis vigor & fortitudo affuit. Magna hic Domini poteſtas, ſed non minor eius claret
humilitas. Qui cœlo terráque nõ capitur, grandęui hominis vlnis geſtatur: qui prius ſei-
pſum ferre vix poterat, nunc leuiter puerum ferẽs exultat. Ipſe enim portabat, à quo por-
tabatur, & qui verbo virtutis ſuæ omnia portat: ille portabat Chriſtum in humanitate, à
quo portabatur per diuinitatem. Eleganter igitur dictum eſt: Senex puerũ portabat, puer
autem ſenem regebat. Ferebat ſenex Chriſtum infantem, qui illum regebat in ſenectute
degentem. Fœlix quidem Simeon iſte, qui non ſolùm videre, ſed etiam Chriſtum in car-
ne meruit portare. Fœlix nimium, qui tantam conſolationem meruit, quam deſiderauẽ-
rant Patriarchæ & Prophetæ, & non acceperũt. Et non dubium quin ex huiuſmodi am-
plexu Ieſu Chriſti, multas conſolationes receperit, & ſingularia chariſmarum gratiarũ:
D Vnde & dicit doctor Græcus, quòd infantis ineffabile iubar adeo illuſtrauit ſenẽ, vt pro-
ceſſu temporis, futura mox ſibi fierẽt nota, Non minus fœlices ſunt, qui non viderunt & *Ioan. 20.*
crediderunt. *Benedixit*, quoque & laudauit, *Deum*, gratias agendo pro tanto beneficio, ſci-
licet de impletione promiſſionis, & de exhibitione ſaluationis: ac viſo redemptore, aperit
reuelationem in ſecreto dialogo ſibi factam, dicens: *Nunc dimittis Domine ſeruum tuum in pa-
ce: quia viderunt oculi mei ſalutare tuum, &c.* per totum. Te, inquit, Domine benedico: promiſ-
ſio tua completa eſt, completum eſt & deſiderium meum: quia video Chriſtum ſalutare
tuum Dominum meum. Ieſus enim ſaluator, ſiue ſalutaris interpretatur. Viderunt qui- *Ieſus ſaluator interpretatur.*
dem oculi carnis hominem: ſed oculi mentis cognouerunt eum eſſe Deum. *Dimittis*, er-
go, id eſt, dimittes vel dimittas, vt intelligatur optatiuè, id eſt, vtinam dimittas, iam nunc
& de cætero, *ſeruum tuum*, abire, *in pace*, & de hac vita tranſire in cordis quiete, quieturum
E in ſinu Abrahæ. Quaſi ſecutè morior, quia præſens eſt, & in proximo paſſurus, quo redi-
mar. Sciebat quàm beati oculi qui Chriſtum eſſent viſuri: & ideò donec illum videret,
nolebat morte diſſolui. Mox autem vt vidit, optabat ſolui à corpore: & in ſinu Abra-
hæ pacem habere. Lætanter enim deſcendere volebat ad limbum patrum, ex quo
ſciebat ſaluatorem natum. Sed quomodo in pace dimittitur, cùm omnes tunc ſterne-
rent lectum ſuum in tenebris? In pace, inquit, quietis, non in pace fruitionis Dei. Ec- *Simeonis perfectio.*
ce Simeon perfectus fuit, habens vitam in patientia, & mortem in deſiderio. Adeò er-
go in quibuſdam perfecti fuerunt patres veteris teſtamenti, vt noui, ſecundum Bedam. *Beda in eũ locum.*
Qui vult tenere Ieſum manibus & amplexari, & in pace dimitti omni labore, nita-
tur vt habeat ſpiritum ducem: veniátque in Hieruſalem, conuerſando in cœleſti-
bus: veniat in templum, aptando ſe exemplo illorum in quibus habitat Deus: ſuſpi-
rando, & vnam petendo, vt inhabitet ſemper in domo Domini, expectet Dominum

& aduentum eius. Sic enim & ipſum verbum Dei in manibus accipere, & fidei ac ſpei, & charitatis brachijs merebitur amplecti: tunc dimittetur, vt non videat mortem æternam, quia vidit vitam. Multū enim fœlix mortem videbit carnis, quicunque ſic Chriſtum Dominum ſatagerit prius videre oculis cordis. Vnde Bernar. Dimittetur in pace, qui Chriſtum habet in pectore. Ipſe enim eſt pax noſtra: tu quò exibis anima miſera, quæ ducem itineris Ieſum ignoras? Moraliter, Simeon qui obediēs interpretatur, bonum religioſum ſignificat: & hic manet in Hieruſalem, quæ interpretatur pacifica, quia manet in pace interna & fraterna, qui eſt iuſtus ad proximum, timoroſus ad Deum, expectans conſolationem Iſraël, id eſt, diuinæ viſionis: quia Iſraël, videns Deum interpretatur, & Spiritus ſanctus eſt in eo, per gratiæ ſuæ beneficium: Et tali datur Ieſus ad amplexandum, & ſic cum Simeone, de tanto beneficio benedicit Dominum, & deſiderat exire de mundo, vt ei detur ad perfectè fruēdum, ſecundum Apoſtolum, *deſiderium habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto.* B

Moraliter.

Philip.1.

Moraliter etiam hic inſtruimur de multis: Primò, quòd per virtuoſa opera, quæ per brachia intelliguntur, Ieſus apprehenditur. Secundò, in hoc quòd ſenex infantem ſuſcepit, inſtruimur quòd depoſita culpæ vetuſtate, debemus induere vitæ nouitatem. Tertiò, in hoc quòd Chriſtus qui omnia portat, voluit portari, habemus exemplum humilitatis. Quartò, in hoc quòd benedixit Deum, inſtruimur ad agendum gratias Deo, de omnibus bonis noſtris. Poſſumus etiam dicere quòd in hoc cantico magnificatur Chriſtus, quò ad quatuor, ſecundum quatuor nomina, quibus Simeon Chriſtum appellat. Commendatur enim Chriſtus vt pax, vt ſalus, vt lumen, vt gloria. Pax eſt, quia mediator: ſalus, quia redemptor: lumen, quia doctor: gloria, quia præmiator. Et in his quatuor conſiſtit perfecta Chriſti commendatio, imò totius Euangelicæ hiſtoriæ, quædam breuiſſima comprehenſio, ea námque quæ reſpiciunt eius incarnationem comprehenduntur in pace. *Ipſe enim eſt pax noſtra, quæ fecit vtraque vnum*, quia vtramque naturam, in vno ſuppoſito vniuit, duos populos in vnum copulauit, dans pacem his qui longè & his qui propè, Deum etiam homini reconciliauit: Ea verò quæ reſpiciunt eius prædicationem, & ſuæ vitæ conuerſationem, ac miraculorum operationem, comprehenduntur in luce. Vnde ipſe dicit, *Ego ſum lux mundi.* Quæ autem reſpiciunt redemptionem & paſſionem, comprehenduntur in nomine ſalutis: ſed quæ reſpiciunt reſurrectionem & aſcenſionem, comprehenduntur in gloria. Et quia canticum iſtud ſic continet laudis Chriſti plenitudinem, & ſenis morientis conſolationem: ideò in ſero & in fine cantatur in completorio. *Et erat pater eius*, ſcilicet putatiuus, id eſt Ioſeph, qui meruit vocari pater Chriſti, eo quòd fuit nutricius eius, *& mater eius*, vera, ſcilicet Maria, *mirantes*: non dubitando, ſed aſſentiendo & congaudendo, *ſuper his quæ dicebantur de illo*, ſcilicet Ieſu. Mirabatur Virgo, de his quæ audierat ab Angelo in annunciatione, ab Elizabeth in ſalutatione, & Ioannis exultatione, & à Zacharia in Ioannis natiuitate. Item mirabatur ipſa & Ioſeph, de exultatione Angelorum, nato Chriſto, & de cantico nouo: item de aduentu paſtorum, & de reuerentia magorum: item de aduentu Simeonis, & laude eiuſdem: quæ omnia erant mira & admiratione digna. Vnde Ambroſius, Non ſolùm ab angelis & prophetis, à paſtoribus & parentibus, ſed etiam à ſenioribus & iuſtis, generatio Domini accepit teſtimonium. Omnis ætas, & vterque ſexus, euentorúmque miracula, fidem aſtruunt: virgo generat, ſterilis parit, mutus loquitur, Elizabeth prophetat, magus adorat, vtero clauſus exultat, vidua confitetur, iuſtus expectat. Et ex virtute pueri quem geſtabat in vlnis, benedixit Simeon Mariæ, & Ioſeph, cum affectu & gaudio, ac Deo gratias referendo. Quamuis enim Maria & Ioſeph eſſent maiores in ſanctitate, ille tamen præcellebat quantum ad ſacerdotis officium, ad quem ſpectat benedicere populum. Mos quippe erat in Lege, quòd quando parentes præſentabant puerum in templo, ſacerdos benedicebat illis, ſcilicet parentibus & puero: & ideò benedixit Simeon parentibus Chriſtum præſentantibus, id eſt, beatos eos dixit, & benedictos prædicauit, vel benedictionem à Deo eis optauit. Huius autem benedictionis formam non habemus expreſſam, ſed poteſt iſta benedictio intelligi, laudationis & gratiarum actionis: ſicut dicimus quòd creatura benedicit Creatori, ipſum cum gratiarum actione laudando. Benedixit parentibus, propter filium, ſicut è conuerſo plerunque benedicuntur filij propter parentes. Et nota quia in Ioſeph patris ſimilitudo erat, quia nutritor eius, ideò non eſt communi benedictione priuatus. Maria virgo quia verè eius mater erat, & de puero magis ad eam pertinebat: ideò ad eam ſingulariter ſe vertit, reuelando ei occultorum præſagia. Cognouit enim

Chriſtus in Nunc dimittis, magnificatur quatuor nominibus.

Ephe.2.

Ioan.8.

Admiratio parentum Ieſu.

Amb. lib. 2. in Lucā cap. de Simeone.

Benedictio Simeonis.

A B C D E

A enim illo docente, quem geſtabat in vlnis, diuinum illud non eſſe ex Ioſeph, ſed ex virgine, ideò ad eam dirigit ſermonem. Et non ſolùm benedixit: ſed etiam prophetando, futura prædixit, dicens. *Ecce poſitus eſt hic* per aduentum ſuum, & à Deo ſtatutus & ordinatus *in ruinam* ſcilicet ſuperborum ſe ſtare putantium: de quibus ipſe dicit: *Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent*, ſcilicet humiliũ ſe nõ ſtare reputantiũ, qui in eũ credentes, reſurrexerunt à peccatis per eum. Et dicit *in Iſrael* quia multi Iudæi à veritate cadentes, fuerunt excæcati: & multi prius ſimplices & ignorantes illuminati, *& in ſignum* ſcilicet fœderis & reconciliationis inter Deum & hominem, *cui contradicetur* primò à Iudæis: deinde à gentibus, ſeu paganis: poſtea ab hæreticis, hoc non credentibus. Vbi notãdum ſecundum Origenem, quòd in omnibus quæ de Chriſto narrantur à fidelibus, contradictionem paſſus eſt falſo ab incredulis: de quibus ipſe cõqueritur in Pſalmiſta, dicẽs:
B inſurrexerunt in me teſtes iniqui: & mentita eſt iniquitas ſibi. Potuit enim Chriſtus impugnari, ſed non expugnari. Sed & praui Chriſtiani contradicunt ei in moribus & operibus: etſi non in fide & ſermonibus, *qui confitentur ſe noſse deum, factis autem negant*, Venit ergo ſaluator, in ruinam non credentium & ſuperbotum, & hoc per occaſionem: & in reſurrectionem credentium & humilium, ſed per cauſam. Non ſolùm autem aliis in ruinam, & aliis in reſurrectionem venit: ſed etiam vni eidémque homini in ruinam, pariter & in reſurrectionem appatet. In ruinam, ſcilicet vitiorum, & reſurrectionem virtutum. Nec fit reſurrectio virtutum, niſi præcedat ruina vitiorum. Vnde Bernardus: Non poteſt virtus cum vitiis pariter creſcere: ergo vt illa vigeat, iſta creſcere non ſinãtur. Tolle ſuperflua, & ſalubria ſurgunt. Vnde notandum quòd Chriſtus deſtruxit regnum peccati, & conſtruxit regnum virtutum propter quod dicitur poſitus in ruinam & reſurrectionẽ.
C Ruit enim ſuperbia, ex eius humilitate. Ruit auaritia, ex eius paupertate. Ruit luxuria, in eius caſtitate. Ruit inuidia, in eius benignitate. Ruit gula, in eius ſobrietate. Ruit ira, in eius patientia. Ruit accidia, in eius labore & vigilia. Et ſic Chriſtus, conſtruendo regnum virtutum, deſtruxit regnum vitiorum: ita quòd eiſdem venerit in ruinam & reſurrectionem. Nem ſecundum Chryſoſtomum, cùm ſuperbus, humilis efficitur: laſciuus, caſtus: auarus, miſericors, & ita de aliis: tunc in eadem perſona eſt ruina vitij, & reſurrectio virtutis. Et ad hoc à Deo poſitus fuit hic in mundo, tanquam ſignum ad ſagittam: vt quilibet quaſi pro libito iaculum mitteret in eum. Et prophetizans Simeon de Chriſti paſſione, ait, *Et tuam ipſius animam pertranſibit* per compaſſionem *gladius*, id eſt paſſio, ſeu dolor paſſionis ipſius. Non enim abſque magno affectu materni doloris, potuit videre crucifigi filiũ: etſi ſperaret mortem deuicturum, ac reſurrecturum, & poſt mortem victurum. Vnde di-
D cit Hieronymus, quòd quia in parte impaſſibili paſſa eſt, plus quàm martyr fuit. Dolores quippè quos pariens effugit: hos tempore paſſionis Chriſti ſuſtinuit. Vnde Anſelmus: Nunc repoſcit debitum atrox vis naturæ, quod tibi detinuit olim pariturae: pœnáſque cũ fœnore æſtimant vſuræ, quæ communi matribus debebãtur iure *vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes*. Chriſti namque paſſio, multorum cordium cogitationes reuelauit: quia prophetarum dicta, cogitationes, & occulta myſteria ibi reuelata ſunt, & conſummata. Et hoc quidem velum templi ſignificauit, quod eo moriente ſciſſum eſt, vt ſancta ſanctorum omnibus apparerent. Vel multorum cordium, ſcilicet bonorum & malorum cogitationes, tunc reuelatæ ſunt: quia Chriſto paſſo, alij crediderunt, alij credere noluerunt. Et ſecundum Bedam, antea incertum erat qui Iudæorum eum recepturi erant, & qui nõ, poſtea certum fuit. Myſticè, vt dicit Beda, vſque ad finem ſeculi, gladius tribulationis,
E animã eccleſiæ pertranſit, cùm ſigno fidei, ab impijs & reprobis contradicitur: cùm multos ruere videt: cùm reuelatis cordium cogitationibus, vbi bonum ſemen ſeminauerat, zizania germinare conſpicit. Et notandum quòd illud vt, non tenetur hîc cauſaliter: non enim propter hoc principaliter pati voluit Chriſtus, vt reuelarentur hominum cogitationes: ſed tenetur hîc conſecutiuè: quia hoc quod eſt reuelare cogitationes, ſecutum eſt ad paſſionem Chriſti. Sicut ſi dicerem: Exiui ad campos, vt caperer ab hoſtibus. Capi ab hoſtibus, non fuit de intentione mea, ſed quoddam conſecutiuum ad exitum meum. Et eſt ſimilis modus loquendi, cùm dicitur ſæpe in Euangelio: Hoc factum eſt, vt implerentur ſcripturæ. Hoc enim non fuit principalis intentio Chriſti, quòd talia fecit, vel paſſus eſt, vt implerentur ſcripturæ: ſed poſtquam talia euenerunt, conſecutiuè ſcripturæ ſunt impletæ. Non enim prophetia, eſt cauſa euentus rei: ſed ipſa res eſt cauſa prophetiæ. Aliter exponit Origenes, de reuelatione occultorum peccatorum in confeſſione: vt reuelen-

Prophetia Simeonis. *Ioan. 15.* *Origenes hom. 17. in Lucam.* *De contradicentibus Chriſto.* *Pſal. 26.* *ad Titũ. 1.* *Ruina vitiorum per Chriſtum.* *Hieronym° ſermone de aſſumptione.* *Maria plus quàm martyr fuit.* *De pœnis Mariæ.* *Beda in eũ locum.* *Lucæ 2.* *Beda ibidẽ.* *Prophetiæ non ſunt cauſa futurorum.* *Origenes hom. 17. in Lucam.*

tur cogitationes malæ per confeſſionem,quæ prius occultabantur,quæ per effectum paſ- A
ſionis in ſacramento pœnitentiæ operantis,ſanantur. *Et ipſa eadem hora*,qua ſcilicet Simeō
loquebatur de Chriſto,tenens eum in vlnis,*ſuperuenit & Anna prophetiſſa*,non à caſu,vel ex
diſpoſitione humana,ſed ſpiritus ſancti reuelatione,ſicut dictum eſt de Simeone:& ado-
rans eum, *confitebatur domino*, confeſſione laudis & gratiarum actionis, laudans Deum de
tantis beneficiis adimpletis,& in incarnatione & natiuitate exhibitis: perhibénſque te-
ſtimonium de filio,& inſtruens populum,*loquebatur de illo, omnibus qui expectabant redemptio-
nem* Hieruſalem, & *Iſrael*, annuncians eis natum eſſe redemptorem, & humani generis
ſaluatorem:& quòd ille diu deſideratus eſſet,qui eos redimere & liberare deberet. Om-
nibus fidelibus qui iugo Herodis alienigenæ grauati,liberationem ciuitatis & populi,ac
etiam ſpiritualem expectabant, per aduentum Chriſti in proximo fieri redemptionem,

Anna prophetiſſa cōmendatio.

à tyrannide Herodis & dæmonis promittebat. Hæc mulier venerabilis, cuius nobilitas B
extollitur,continentia laudatur,ætas commendatur,religio prædicatur: idonea & valdè
digna erat,quæ Dei filio incarnato,teſtimonium perhiberet. Vnde & prophetiſſa deſcri-
bitur, vt eius teſtimonium autentizetur, quia prophetiæ inſpiratio vel reuelatio diuina

Origenes hom. 17. in Lucam.

Omne genus hominū de Chriſto perhibet teſtimonium.

eſſe perhibetur. Vnde Origenes: Iuſtè ſancta mulier ſpiritum prophetandi meruit, quia
longa caſtitate,longis etiam ieiuniis,ad hoc culmen aſcenderat. Quia ergo omnem ſe-
xum,& omnem ætatem,& gradum,& omnem profeſſionem Dominus redimere vene-
rat:dignum erat vt omnes, in eius natiuitate, teſtimonium perhiberent. Sunt enim tria
genera, in vtroque ſexu commendata:puta de virginibus, ſcilicet Maria & Chriſtus: ac
de viduis,ſcilicet Anna & Simeon, cuius ætas comparatur Annæ: & etiam tertium ge-
nus,ſcilicet de coniugatis,ſcilicet Elizabeth & Zacharias. Nullus ergo gradus Chriſtia-
norum fidelium prætermiſſus eſt, de quo non haberet teſtimonium ſalus omnium. Vt C

Anſelmus in euang. ſecundum Lucam.

autem dicit Anſelmus,oblatus eſt in templo, & à ſancta vidua ſuſceptus: vt fideles ſuos
domum Dei frequentare,& vt eū mereantur ſuſcipere,ſtudio ſanctitatis intendere mo-
neret. A Simeone ſene ſuſceptus, atque laudatus eſt, vt vitæ grauitatē, & morum matu-
ritatem,ſe diligere patefaceret. Exulta ergo & tu cum illo ſene Simeone & Anna longæ-
ua,procede in occurſum matris & paruuli, vincat verecundiam amor, timorem expellat

Canti. 3.

affectus: accipias & infantem in vlnas tuas, dicáſque cum ſponſa: *Tenui eum, nec dimittam.*
Tripudia cum illo ſanctiſſimo ſene, & concine: Nunc dimittis ſeruum tuum Domine,

Moraliter.

ſecundum verbum tuum in pace: Hæc Anſelmus. Moraliter nota, quòd inopinatus con-
curſus iſtarum perſonarum, de quibus hîc fit mentio, non ſine myſterio inſtinctu diuino

Simeō, Anna, Ioſeph, & Maria, quid interpretentur.

factus eſt. Vnde nos ſpiritualiter, in mente debemus iſtarum quatuor perſonarum pro-
ceſſionem celebrare. Per Simeonem, qui interpretatur audiens, qui & reſponſum audi- D
uerat à ſpiritu ſancto, mentali ſcilicet reuelatione, ſignificatur verbi Dei ſtudioſa audi-
tio. Per Annam, quæ interpretatur gratia, & quæ non diſcedebat de templo, ſignificatur
crebra oratio. Per Ioſeph, qui interpretatur appoſitio, vel augmentum, qui & ſollicitam
curam habuit de puero Chriſto, intelligitur bonorum operum continua appoſitio. Per
Mariam verò, quæ interpretatur illuminata, quæ & Chriſtum portauit in vtero, ſignifica-
tur diuinæ conformitatis perfectiſſima vnio. Hæ autem quatuor perſonæ Chriſtum of-
ferentes, in mente debent portare quatuor luminaria. Simeon portat lumen ſanctæ me-
ditationis. Anna geſtat lumen internæ deuotionis. Ioſeph defert lumen virtuoſæ pro-
greſſionis. Maria verò portat lumen ſupernæ contemplationis. Hæc quatuor innuuntur

Pſal. 76.

in Pſalmiſta, cùm dicitur: *Memor fui Dei, & delectatus ſum, & exercitatus ſum, & defecit ſpiritus
meus.* Et patent, referendo ſingula ſingulis. Et conſiderādum eſt quòd præſentationi Do- E
mini, interfuerunt quinque perſonæ. Ipſe Ieſus, per quem ſignificantur innocentes. Ma-
ria, ſcilicet amarum mare, per quam pœnitentes. Ioſeph, ſcilicet accreſcens, per quē pro-
ficientes. Simeon, per quem perfecti in vita actiua. Anna, per quam perfecti in vita con-
templatiua. In quo ſignificantur illi qui ſunt digni vultui Dei, in templo Dei cœleſtis
Hieruſalem, præſentari. Tandem Simeon puerum Ieſum matri reddidit: quem illa læ-

Proceſſio in templo.

tanter reaccepit. Poſtea vadunt ad altare, facientes proceſſionem, quæ hodie repræſen-
tatur per vniuerſum orbem. Procedunt alacriter illi duo venerabiles ſenes, Ioſeph &
Simeon, cum exultatione magna iubilantes. Sequitur mater, portans regem Ieſum, cum
ineffabili cordis lætitia: & Anna aſſociat eam, vadens ex latere, cum reuerentia iubilans:
& ipſa cum indicibili gaudio & laudans Dominum affectu immenſo. Ab iſtis ergo fit
proceſſio venerabilis: paucis quidem, ſed valde magnis & quaſi de omni genere hominū
repræ-

A repræſentātibus. Sunt enim inter eos, de maſculis & fœminis, ſenibus & iuuenibus, virgi-
nibus & viduis. Maria quidem & Ioſeph, tanquam parentes, puerum Ieſum in templo
præſentauerunt. Simeon verò & Anna, vt prophetæ, præconiis propheticis laudauerunt.
Sic & nos in iſta die, miſſarum ſolennia celebrantes, cereum accenſum (per quem ſignifi-
catur puer Ieſus) in manibus baiulamus, & proceſſionem facientes vſque ad altare defe-
rimus & offerimus, recolentes illud lumen ineffabile quod Maria & Simeon hodierna
die portauerunt in manibus. Sunt enim tria in cereo, per quæ ſignificantur tria quæ fue- *Cerei ſignificatio.*
runt in Chriſto. Nam cera ſignificat carnem Chriſti, quæ nata eſt de virgine Maria ſine
corruptione: ſicut apes ceram gignunt, ſine alterutrorum commixtione. Lichnus autem
in cera latens, ſignificat animam Chriſti candidiſſimam, in carne latentem. Ignis verò ſi-
ue lumen, ſignificat diuinitatem: quia, *Deus noſter, ignis conſumens eſt*. Per hæc etiam tria po- *Deute. 4.*
B teſt trinitas deſignari. Vnde eſt verſus: Cera, focus, lichnum: tria ſunt monſtrantia trinū.
Cùm autem perueniunt ad altare, mater cum reuerentia genua flectit, & dilectiſſimum
filium ſuum Deo patri ſuo ſuper altare offert. Præſentabat ipſa beata virgo puerum do-
mino, gratias agens Deo patri de munere tanto, quòd ipſa virgo eum conceperat & pe-
pererat, & quòd ipſa in tali prole digniſſima, Deo patri cōmunicabat. Præſentatio enim *Præſentationis cauſa.*
puerorum ad templum, præcepta erat propter tres cauſas. Tum vt ex hoc infans Domi-
no conſecraretur: tum vt per hoc diuinæ cuſtodiæ commendaretur: tum vt gratiarum a-
ctio Deo redderetur, à quo tale donum parētes acceperunt, &c. Sed primæ duæ cauſæ,
non habebant locum in Chriſto: quia mox conceptus in vtero, fuit pleniſſimè Deo con-
ſecratus, & diuinæ cuſtodiæ, per diuinitatis vnionem commēdatus: ſed tertia cauſa præ-
cipuè locum habuit in Chriſto, pro qua beata virgo gratias agere debuit Deo patri præ
C omnibus matribus: vtpote quæ eum ſingulari priuilegio concepit & peperit. Quid autem
ipſa tunc orauerit, quidve dixerit, ſcriptum non habemus: ſed fortè ſimilia his verba, ſal-
tem ore cordis, dicebat: Ecce domine ſancte pater, præſento tibi filium tuum, à te æter-
naliter genitum, & de me temporaliter natum. Ego præſento tibi eum, qui tibi ſemper
eſt præſens. Gratias tibi ago, quòd eum tuo munere ſic concepi mirabiliter, & peperi in-
effabiliter. O ſancte pater, hunc filium tuum & meum, tibi offero oblationem nouam:
Deum caro factum: qui pro ſalute mundi oblaturus eſt tibi ſemetipſum: O qualis eſt iſta
oblatio. Nunquam talis facta à ſeculo. Vnde Bernardus: Offer filium virgo ſacra, & bene-
dictum fructum ventris tui, domino repræſenta. Offer ad noſtram omnium reconcilia-
tionem, hoſtiam ſanctam Deo placentem, Hæc Bern. Voluit autem Chriſtus Deo patri *Bernardus ſermone 3. de purificatione.*
præſentari, qui nunquam ab eius aſpectibus latuit nobis in exemplum: vt ſicut non gratia
D ſui Deus factus eſt homo, ſed vt nos per gratiam faceret Deos: nec propter ſe circunciſus
eſt in carne, ſed vt nos ſpiritualiter circuncidamur: ſic propter nos ſiſtitur Domino, vt di- *Philip. 4.*
ſcamus Deo præſentare noſipſos. Deinde aduocantur ſacerdotes, & redimitur Dominus *Dominus quinque ſiclis redimitur.*
omnium tanquam ſeruus quinque ſiclis argenteis, quia erat primogenitus. Quinque ſi-
clis argenteis redimebatur primogenitus: Et erat ſiclus genus monetæ, obolos viginti
habens. Præcepit enim lex omne maſculinum primogenitum tam hominis quàm peco- *Siclus quid erat.*
ris, ſanctum Domino vocari, id eſt, Domino ſanctificari & præſentari, ac ſanctificatum &
dedicatum Domino dici, & ſacerdotis eſſe: ita quòd primogenitum de tribu Leui non
redimeretur: ſed in miniſterio & ſeruitio domus Dauid, ſcilicet templi, ſemper & per-
petuò teneretur. Primogenitum verò de aliis vndecim tribubus, ſacerdos redimi faceret: *Primogeniti oblatio.*
& precio accepto illud ad propria à parentibus referri permitteret: primogenitum quo-
E que animalis mundi, Deo offerret: immundi verò aut precio redimi, aut mundo mutari,
aut occidi faceret. Eſt autem animal mundum ad offerendum, mundum ad eſum. Im- *Mundum animal duplex: & ſimiliter immundum.*
mundorum verò, aliud eſt immundum ad offerendum, ſed mundum à natura: vt aſinus.
Ideóque aut precio redimebatur, aut agno commutabatur. Aliud immundum ad offe-
rendum & redimendum, ſeu commutandum, videlicet canis, & ideo precium aliquod
non habens occidebatur, & ex toto ab vſibus templi proiiciebatur. Cùm igitur Chriſtus
de tribu Iuda, vna de vndecim fuerit, patet quòd redimi debuit, & ideò redemptus fuit.
Accepit etiam mater de manu Ioſeph, aues prædictas, & genua flectens, offert eas ſuper
altare, Deo patri. Obtulit ergo beata virgo, tanquam paupercula, par turturum, aut
duos pullos columbarum: vnum in holocauſtum pro filio, alterum pro peccato: in hoc ſe *Bernardus ſermone. 3. de purificatione.*
ſubdens legi peccatricum, quamuis nullum haberet peccatum. Facta ergo oblatione &
redemptione, mater filium recepit, & eum ſecum domum reportat. Vnde Bernar. Obla-

tio iſta fratres, ſatis delicata videtur, vbi tantùm ſiſtitur duobus, redimitur auibus, & illico A
reportatur. Veniet tempus quando iam non offeretur in templo, nec inter brachia Simeonis; ſed extra ciuitatem, inter brachia crucis. Veniet quãdo non redimetur alieno, ſed redimet alios ſanguine proprio: quia redemptorem miſit eum Deus pater populo ſuo.
Pſal.110. Iſtud eſt ſacrificium matutinum: illud autem veſpertinum: Hæc Bernardus. Myſticè, per
Myſticè. primogenita animalium, ſignificatur ille qui vnigenitus Dei dignatus eſt naſci: primogenitus, ſcilicet dignitate omnis creaturæ, qui eſt verè ſanctus Domino, quia ſine peccato.
Moraliter. Moraliter autem per primogenita, ſignificantur bonæ actionis initia: quæ quaſi corde gignimus, ex Dei gratia. Commonemur ergo hic, vt omnia primogenita noſtra Deo offeramus, quicquid bonum & iuſtum in noſtris operibus inuenimus, eius gratiæ non noſtris
Pſal.113. meritis deputemus, dicentes: *Non nobis Domine non nobis: ſed nomini tuo da gloriam.* Si autẽ immũdum aliquid parimus, id eſt, ſi peccatum in opere perpetramus, occidamus, id eſt malum per emendationem radicitus euellamus: aut certè mutemus illud mundo, declinan- B
tes à malo, & facientes bonum, aut redimamus quinque ſiclis bona opera: & dignos fructus pœnitentiæ per quinque ſenſus corporis facientes. Commonemur etiam hic, vt ſi in grege operum noſtrorum, agnum innocẽtiæ, vel principales virtutes, qualis eſt charitas, caſtitas, humilitas, patientia, & huiuſmodi inuenimus, Deo offeramus: id eſt, quòd dignè
Ioan, 15. viuimus, non noſtris meritis deputemus: ſed illius qui ait in euangelio: *Sine me nihil poteſtis*
Philip.2. *facere*: ipſe enim dat velle & perficere. Si autem tam pauperes ſumus, vt in opere noſtro agnum & diuitias innocuæ vitæ, vel principales virtutes non inueniamus, offeramus ſaltem duos turtures, vel duos pullos columbarum, id eſt, duo genera compunctionis: videlicet timoris & amoris: & non ſolùm pro noſtris, aliorúmque diluendis peccatis, ſed etiã pro impetrandis virtutibus, & deſiderio patriæ cœleſtis quotidie defleamus. Et ſic vnum C
pro peccato offerimus, dum de malis perpetratis gemimus: alterum in holocauſtũ, quan-
Moraliter do amore cœleſtium inflammamur. Moraliter, hîc attendenda ſunt tria, ſcilicet myſte-
tria notanda. rium purgationis Mariæ: ſacramentum delationis dominicæ: & ſignificantia oblationis factæ. Quantum ad primum, ſciendum quòd Maria, quæ interpretatur ſtella maris, vel amarum mare, deſignat animam, ſiue ſit in lumine vitæ contemplatiuæ, ſiue in amaritudine vitæ actiuæ. Et vtrique neceſſaria eſt purgatio: quòd videlicet anima contemplatiua purgetur à ſuperbia, quod fit per timorem: & anima actiua à negligentia, quod fit per timorem: & anima actiua à negligentia, quod fit per rigorem & laborem. In Hieruſalem enim (quæ interpretatur viſio pacis, & ſignificat vitam beatam) nemo infertur, niſi prius dies purgationis eius impleantur. Quia niſi quis ſit plenè purgatus, & ita purus ſicut fuit in baptiſmo, non poteſt peruenire ad iſtam Hieruſalem, vel etiam in templum cœleſte. D
Talis autem purgatio celebratur, vel hîc in præſenti per pœnitentiam, aut tribulationes, & huiuſmodi, vel in pœnis purgatorij. Quantum ad ſecundum, ſciendum quòd legimus Chriſtum delatum in Hieruſalem, vt hîc: & legimus eum delatum in Ægyptum. In quo docemur, quòd proles mentis noſtræ, quæ eſt intelligentia, nunc eleuanda eſt ad cõtemplationem æternorum, quæ per Hieruſalem deſignatur, quæ viſio, pacis interpretatur: nunc verò deprimenda eſt ad conſiderationem propriorum defectuum, quæ per Ægy-
Loca quinque in quæ Chriſtus delatus eſt. ptum deſignatur. Ægyptus enim, tenebræ interpretatur. Poſſumus etiam aliter quinque numerare loca, in quæ Chriſtus portatur vel ducitur, ſcilicet in Hieruſalem, in Ægyptũ, in deſertum, in montem excelſum, & in templi pinnaculum. Et iſta quinque loca, ſignificant quinque ſtatus, in quibus inuenitur Chriſtus. Hieruſalem, ſignificat vitam cõtemplatiuam, vbi eſt viſio pacis. Ægyptus, ſignificat vitam actiuam, in qua eſt mœror & an- E
guſtia tribulationis. Deſertum, ſignificat religionem, in qua inſiſtitur ieiuniis. Mons excelſus, ſignificat faſtigium prælationis. Pinnaculum templi, eſt ſedes magiſtralis. Et in his
Portatores Chriſti. ſtatibus inuenitur Ieſus: quia in omni ſtatu eccleſiæ, poteſt inueniri Ieſus, ſcilicet ſalus. Sed conſidera quis portauit eum in Hieruſalem & alibi: & inuenies quòd in Hieruſalem & in Ægyptum, tulerunt Chriſtum Maria & Ioſeph, ſtella maris, & augmentum: fides ſcilicet & charitas. In deſertum, ductus eſt à ſpiritu Sancto: ſed in montem excelſum, & ſuper pinnaculum, tulit eum diabolus. Et ideò timere debent prælati & magiſtri, ne eos portauerit diabolus in montem excelſum, ſcilicet prælationis, & in cathedram magiſtrationis. Quantum ad tertium, eſt notandũ, quòd oblatio indeterminatè fiebat de turture vel columba. Per turturem, quæ eſt ſoliuaga & caſta, intelligitur vita contemplatiua. Per columbam verò, quæ gregatim volat, & fœcunda eſt, ſignificatur actiua. Et vtraque auis gemitum habet pro cantu:

A pro cantu:ſed aliter & aliter. Gemitus enim turturis, competit contemplatiuis, & hîc geminatur, vnde dicitur par turturum. Primus gemitus eſt amoris: de quo dicit Apoſtolus, quòd intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes. Secundus eſt deuotionis, de quo dicit idem Apoſtolus, quòd ſpiritus poſtulat pro nobis, gemitibus inenarrabilibus. Gemitus verò columbæ, competit actiuis: & hîc eſt duplex, vnde dicitur, duos pullos columbarum. Vnus eſt pro peccatis propriis, ſecundum illud Eſaiæ: *Quaſi columbæ meditantes gememus*. Alius eſt pro peccatis alienis, ſecundum illud Threnor. *Omnes portæ eius destructæ: ſacerdotes eius gementes*. Hunc quadruplicem gemitum offerre debent, qui agnum, id eſt innocentiam non habent. Prædicta igitur recolligendo dicẽdum quòd in hac purgatione, delatione & oblatione, ſignificatur quòd qui purgatus eſt à ſuperbia & negligẽtia: & diſpoſitus eſt vt aſcendat ad contemplationem Dei, & deſcendat ad conſideratio-

Gemitus quadruplices. *Roma. 8.* *Ibidem.* *Eſa. 59.* *Threno. 1.*

B nem ſui: & rurſus aſcendens gemat ex amore & deuotione: & deorſum rediens gemat ex contritione & compaſſione: in his conſiſtit perfectio fidelis animæ Deo deuotæ. Et quia vtræque iſtæ vitæ Deo ſunt acceptæ, non eſt diffinitum, vtrum pro Domino, turtures, an columbæ ſint oblatæ: ſed indifferenter eſt dictum, par turturum, aut duos pullos columbarum. Vidiſti ergo in prædictis, Chriſti & parentum eius paupertatem, quia pauperum tantum habebant oblationem. Si autem vis informari de humilitate, conſiderata oblatione & redemptione, ac legis obſeruatione, de facili poteris aduertere. Aduerte etiam hic de Chriſti humilitate, quomodo à præcedentibus ſit aucta ſucceſſiuè. Nam in natiuitate ſe habuit vt pauper homo: in circunciſione, vt pauper & peccator homo: ſed hodierna die, vt pauper, & peccator, & ſeruus. Vt pauper quidem in eo quòd pauperum oblationem elegit: vt peccator verò, in eo quòd ipſe cum matre per oblationem expiari voluit:

Humilitatis Chriſti incremẽta.

C vt ſeruus autem, in eo quòd redimi ſe fecit. Et quia, vt viſum eſt, poſt circunciſionem filij, & purgationem matris, tulerunt Ieſum in Hieruſalem, vt ſiſterent eum Domino: ſciendum eſt & diligenter aduertendum, quòd ex prædictis tribus moraliter inſtruuntur fideles, vt cùm templum Dei materiale, id eſt eccleſiam, ingredi voluerint, in ipſis tribus circunſtantiis ſe debeant beatæ virgini & Chriſto conformare: vt videlicet ſint à peccatorũ ſcoria purgati & circunciſi, quò ad primum. Sint brachiis ſanctæ matris eccleſiæ deportati, quò ad ſecundum. Sint rectæ intentionis fine ordinati, quò ad tertium. Primò ergo, ingreſſuri eccleſiam, debent à peccatorum ſcoria eſſe purgati, & circunciſi. Nam beata virgo, antequam ingrederetur in templum, poſt partum ſui immaculati filij, dies purgationis impleuit: ipſe etiam filius antequam induceretur in templum, circuncidi voluit. Non quòd mater purificatione indigeret, aut filius circunciſione: cùm illa non ſuſcepto

Moraliter de templũ ingredientibus.

D ſemine conceperit, & ipſe ex intacta virgine natus fuerit: vterque tamen in hoc legem ſeruare voluit, vt nobis daretur forma purgationis & circunciſionis ſpiritualis: quia purificari & circũcidi debemus à vitiis, antequam eccleſiam ingrediamur, & Deo offeramur, ſi volumus quòd ei noſtra placeat oblatio: quia ſecundum Bedam, nemo niſi purificatus & circunciſus à vitiis, dominicis eſt dignus conſpectibus. Ex quo trahitur documentum, quòd nullus ingredi debet eccleſiam, cum conſcientia mortalis criminis, niſi prius ſit cõfeſſus, vel ſaltem contritus, ſi non aſſit copia cõfeſſoris: & quòd ingreſſuri eccleſiam, prius debent purificari à peccatis, ſaltem generali contritione, etiam ſi non habeant conſcientiam certi peccati, cùm bonarum mentium ſit culpam timere, vbi culpa non exiſtit, exẽplo beatæ virginis, purificatione minimè indigentis. Propter quod conſuetudo eſt, quòd aqua benedicta habetur ante fores eccleſiæ: vt ingreſſuri, eius aſperſione purificentur,

Beda in illud Lucæ poſtquam impleti ſũt dies purgationis. *Aqua benedictæ ratio.*

E etiam à venialibus, qui de mortalibus ſibi conſcij non exiſtunt. In cuius figura labium, cum aqua, erat ante oſtium tabernaculi: & ibi Aarõ & filij eius ingreſſuri tabernaculum, lauabant manus & pedes. Secundò, debent eſſe brachiis ſanctæ matris eccleſiæ ſupportati: ſicut Chriſtus portatus eſt in tẽplum, brachiis ſuæ matris: vt de fidelibus dignè eccleſiã ingredientibus, dicat ipſa mater eccleſia, illud Oſeæ: *Portabam eos in brachiis meis*. Extra iſta autem brachia vnitatis eccleſiæ, ſunt hæretici, qui aberrant à fide: ſciſmatici, qui deuiant à charitate: & omnes excommunicati, qui præciſi ſunt ab vnitate eccleſiæ. Hi enim omnes quia non portantur in brachiis matris eccleſiæ, non ſunt idonei ad ingreſſum eius: vt dicit Cyprianus, Non poteſt habere Deum patrem, qui matris eccleſiæ non tenet vnitatem. Fruſtra ergo & indignè, eccleſiam materialem ingreditur, qui inter brachia eccleſiæ myſticè non conſtringitur. Tertio debent eſſe rectæ intentionis fine ordinati: vt videlicet cauſa deuotionis & orationis, ingrediantur eccleſiam: non cauſa vanæ ſimulationis,

Oſeæ. 11. *Cyprianus de ſimplicitate prælatorum.* *Intentio tẽplum ingredientium.*

ſicut hypocritæ. Non cauſa oſtentationis & inanis gloriæ: ſicut illi qui ſe ornant in veſtibus A
& aliis, vt appareant hominibus. Non cauſa laſciuiæ: ſicut qui vadunt ad eccleſiam, ad videndum mulieres vel vitos, vt & concupiſcant & concupiſcantur. Non cauſa vanitatis & ſolatij: ſicut qui vadunt ad eccleſiam, vt vacent vanis colloquiis, cachinnis, & leuitatibus. Non cauſa quæſtus & auaritiæ: ſicut clerici qui vadunt ad eccleſiam, ſolùm proptet præſentias ſibi dandas: vel qui vadunt ad negociationem, & cauſa lucri temporalis. Hi enim omnes, quia finem debitum non intendunt, non ſunt digni ingredi in templum: quia ingredientes, non ſiſtunt ſe Domino, nec veniunt ſpiritu in templum. Vnde non vident Chriſtum, nec eum amplexari poſſunt ſpititualibus animæ brachiis. Et nota
Beda in eũ locum. ſecundum Bedam, quòd ille poſt circuncisionem Hieruſalem allatus, & domino oblatus
eſt: qui iuxta eum qui dixit: *Declina a malo & fac bonum*, poſtquam deſiit à peccatis, bonis
Pſal. 36. cœpit operibus abũdare: qui dicete poteſt: *Oculi mei ſemper ad dominum: vt audiam vocem lau-* B
Pſal. 24. *dis tuæ*: qui dicit: *Chriſti bonus odor ſumus: & leuaui manus meas ad mandata tua: & conuerti pedes meos*
2. Corin. 2 *in teſtimonia tua*: qui ſiue mãducat, ſiue bibit, ſiue aliud quid agit, omnia in gloriã Dei facit:
Pſal 118. & dicit: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua domine*: & ad extremum cor meum, & cato mea
Ibidem. exultauerunt in Deum viuum. Quare autem ſaluatot in templum portari voluit, præter
Templi ſanctificatio. rationes alias, poteſt eſſe ratio, vt per ſuam præſentiã templum ſanctificaret: ſicut baptizatus eſt, vt ipſe aquas ſanctificaret. Vnde ſicut per baptiſmum Chriſti, non ſolum ſanctificata eſt illa pats aquæ Iordanis, quæ tetigit carnem Chriſti, ſed & omnes aquæ: ſic per eius delationem in templum illud in Hieruſalem, ſanctificata ſunt omnia templa in eius nomine dedicatã. Proptet quod ſtatutum eſt quòd in eccleſiis, debet haberi etiam corporalis Chtiſti ptæſentia, videlicet in ſacramento. Vnde etiam ibi reconduntur reliquiæ ſanctorum, ibi etiam miniſteria fiunt angelorum. Et ideò dignum eſt vt eccleſiæ in vene- C
ratione habeantur: & non niſi cum ſumma reuerentia & deuotione frequententur. Vnde
Pſal. 92. ſecundum Pſalmiſt. *domum Dei decet ſanctitudo*. Poſſunt autem hæc exponi de templo men-
1. Corin. 3. tali, in quod verbum æternum quotidie inducitur à deuotis fidelibus: de quo ait Apoſto-
Templi mẽtalis dignitas ex cauſis animæ rationalis. lus: Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. Et quia nobilitas cuiuſlibet rei, ex eius cauſis colligitur: hinc eſt quòd huius templi nobilitas colligitur ex quatuot cauſis: ſcilicet, ex efficientis dignitate, ex materiæ precioſitate, ex formæ ſpecioſitate, & ex finis honorabilitate. Primum patet: quia hoc templum, quod eſt mens animæ rationalis, eſt ab ipſomet Deo immediatè creatum. Et hoc arguit maximam animæ nobilitatem: nam ad creãdam animam, Deus non aduocauit aliquam creatutam, ſed ipſa trinitas ſemetipſam inuitauit,
Gen. 1. dicens: *Faciamus hominem*. Non enim hoc verbum direxit Deus ad Angelos, vt dicit Au-
Aug. lib. de Gene. ad literam imperfect. guſtinus, ſed ipſe pater ad alias perſonas in diuinis, & ex hoc oſtenditur hoc eſſe opus D
ſingulare ipſius trinitatis. Secundum patet: quia non ex aliqua ptæiacente materia facta eſt anima, ſed ex nihilo. In omnibus enim rebus creatis, non inueniebatur aliquod materiale ita nobile, vt ex eo poſſet fieri anima rationalis. Non quidem terra vel aliquod aliorum elemẽtorum, nec cœlum, puta ſol, luna, ſtellæ, ſeu aliquod corporum cœleſtium fuit dignum intrare compoſitionem animæ rationalis, vt matetiale ptincipium eius eſſet: quæ longè altior & nobilior eis extitit. Et ideò facta eſt ex nihilo, quod ad maximam nobilitatem ei cedit. Tertium patet: nam fotma rationalis animæ eſt nobiliſſima, cùm ſit imagine Dei inſignita. Non enim Deus imptеſſit animæ imaginem alicuius rei creatæ, ſed fotmam ſuipſius: ita quòd ipſa fotma animæ rationalis, non eſt aliud quàm quædam relucentia ipſius beatiſſimæ trinitatis. Nec poterat beata trinitas magis animam rationalem nobilitare, quàm quòd eam ſibi aſſimilauit, & propriè imaginis fotmam ei impreſ- E
ſit: vt quia ſimilitudo eſt cauſa dilectionis, & vt anima omnem affectum dilectionis in ipſum conuerteret, cùm nihil ſibi ſimile in rebus creatis inueniret. Quartum patet: nam Deus non ad alium finem creauit animam, quàm propter ſeipſum: vt videlicet eſſet ha-
Pſal. 131. bitaculum ſuum. Iuxta illud Pſalmiſt. *Quoniam elegit Dominus Sion*, id eſt animam ſpeculatticem, *elegit eam in habitationem ſibi*. Et quoniam ad hoc eam elegit, ſummè eius inhabi-
Prouer. 23. tationem concupiſcit. Iuxta illud Prouerb. Præbe fili cot tuum mihi. Et illud Sapien-
Prouerb. 8. tis: Deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum. Vnde quandocunque Deus, huiuſmodi ani-
Pſal. 131. mam dignè præparatam inuenerit: quaſi voto potitus, dicit illud Pſalmiſtæ: *Hæc requies mea in ſeculum ſeculi: hic habitabo, quoniam elegi eam*. O igitur fidelis anima, ſi nobilitatem
Bernard. in medit. tuam, ex omnibus ptæmiſſis cauſis attendetes, vtique nunquam peccates. Vnde Bernardus: Si nobilitatem tuam cognoſcis ô anima mea, peccatum abominaris. Et certè in-

tantum

A tantum deſideratio nobilitatis animæ, ducit iſſ abominationem peccati, quòd etiam non habendo reſpectum ad præmia vel ad pœnas, adhuc induceret ad non peccandum: quia anima nobilis, omnia iſta caduca reputat nimis vilia & indigna, ad hoc vt ipſa eis velit coinquinari. Et hæc eſt quædam ſancta & nobilis ſuperbia animæ generoſæ quam etiam habuit ille gentilis Seneca, qui dixit: Si ſcirem Deos ignoſcituros & homines ignoraturos, adhuc propter peccati vilitatem peccare dedignarer. Hoc igitur templum Dei mentale debet eſſe ornatum & depictum variis coloribus virtutum: videlicet colore albo caſtitatis, rubeo voluntariæ pro Chriſto paſſionis, croceo ſpiritualis iocunditatis, viridi virtuoſi exercitij, blaueo cœleſtis deſiderij, aureo charitatis, demum nigro humilitatis. In iſtud igitur templum, ſic compoſitum, ſic ornatum, debemus inducere puerum Ieſum verbum æternum: ibíque debemus offerre pro eo par turturum, aut duos pullos colum-

Superbia ſancta.
De peccati fœditate.

B barum, id eſt geminam dilectionem, Dei videlicet & proximi: vel ſolitudinem contemplationis, & publicum actionis: aut caſtitatem mentis & corporis: quia turtures ſunt aues caſtiſſimæ ad multiplicationem bonorum operum: quia columbæ ſunt aues in prole fœcundæ. Debemus etiam eum cum Simeone portare in vlnis, amplexando eum brachiis veri amoris. Debemus nihilominus eum benedicere, pro omnibus beneficiis menti, in huiuſmodi prægustatione diuinæ dulcedinis exhibitis: vt ſic deſiderio diſſolutionis affecti, beatam fruitionem verbi æterni expectemus, cantantes canticum iubiloſum cum Simeone, & dicentes: Nunc dimittis ſeruum tuum domine: ſecundum verbum tuum in pace. Magna eſt ergo præſens ſolennitas propter multa quæ in ea facta ſunt, quam tamen tria ſpecialiter attollunt. Primum eſt, Chriſti in templum inductio præſentialis. Secundum eſt, parentum eius pro eo oblatio legalis. Tertium eſt, Simeonis ſenis

C conſolatio ſalutaris. Et ſecundum hæc tria, feſtum iſtud ſortitur tria vocabula. Nam ratione primi, dictum eſt hypapanti, quod idem eſt quod præſentatio: eo quòd ipſo die Chriſtus præſentatus eſt in templo. Ratione ſecundi, dicitur feſtum purificationis: eo quòd tunc beata virgo pro ſui purificatione ſecũdum legem, licet non indigeret, oblationem fecit. Ratione tertij, dicitur candelabra, vel feſtum luminis: eo quòd hodie candelas benedictas & accenſas in manibus geſtamus, repræſentantes & ſectantes in hoc, deuotionem Simeonis. Hoc templum domini ſanctum, de quo hîc dicitur, in monte Moria eſt conſtitutum, in quo voluit Abraham immolare Iſaac filium ſuum, in quo etiam loco Iacob dormiens, vidit ſcalam erectam vſque ad cœlum. In hoc quoque monte, videns Dauid angelum ſtantem & cædentem populum, in terram corruit: & pœnitens, grauitérque ſe affligens, à Deo veniam meruit. In hoc monte, aurea vrna Iebuſei erat: quam Dauid ad

Solennitatis huius magnitudo.
Hypapãti.
Purificatio.
Moria, mõs in quo templũ domini, & templi inſignia.

D conſtituendam ibi domum domini emerat, eo quòd miſericordiam in illo loco conſecutus fuerat. In hoc ſancto loco cùm Salomon opere cõſummato, domino ſacrificia offerret, nebula impleuit domum, & apparuit gloria domini, & ignis deſcendens de cœlo, deuorauit holocauſta. Cùm autem ibi flexis genibus & manibus ad cœlum expanſis, Salomon dominum oraſſet, vt quicunque beneficia petiturus ingrederetur, preces eius à domino reciperentur, apparuit ei dominus, dicens: Exaudiui orationem & deprecationem tuam: elegi enim & ſanctificaui mihi locum iſtum. In hoc loco Heliodorus à rege Antiocho miſſus, vt locum ſanctum violaret & ſpoliaret, flagellatus, & ſine intermiſſione multis plagis vulneratus, verberatus eſt. Templum autem domini vocatur, quia in eo ſacrificia domino offerebantur: ſed modo conſecratum eſt in honore ſaluatoris mundi, & genitricis eius Mariæ. Quod licet primò à Babyloniis, & poſtea à Romanis fuerit deſtru-

E ctum, à fidelibus tamen & religioſis viris, opere rotundo, in eodem loco, magnificè & miro artificio eſt iterum reparatum. In hoc loco beata virgo, cum aliis virginibus, dicitur miniſtraſſe, templi cortinas & veſtimenta ſacerdotalia præparando, literas ſacras addiſcens, ieiuniis, vigiliis, orationibus, & diuinarum lectionum ſtudiis vacans. In hoc loco, dum ſanctus Zacharias incenſum domino offerret, apparuit ei angelus, nuncians ſibi orationem ſuam eſſe exauditam, & Ioannis natiuitatem futuram. In hoc loco, vt hic dicitur, dominus noſter Ieſus Chriſtus à parentibus eſt oblatus, à Simeone ſuſceptus, à ſancta Anna vidua, omnibus qui expectabant redemptionem Iſraël, annunciatus. In hoc templo Ieſus, cùm iam duodecim eſſet annorum, inuentus eſt, ad diſputationem ſedens, in medio doctorum. Supra pinnaculum huius templi, Ieſum diabolus ſtatuit: & vt ſe deorſum mitteret, tentando ſuggeſſit. Ab hoc templo, vendentes & ementes eiecit, ac menſas nummulariorum, & cathedras columbas vendentium, euertit. In templo

hoc,dum moraretur in Hieruſalem docebat Iudæos,licet eum æmulantes.In templo hoc liberauit adulteram ab accuſantibus eam.Imminente etiam eius paſſione, tota die erat in templo hoc,docens:& veſpera in Bethaniam ſecedens.Huius templi velum in morte eius ſciſſum eſt à ſummo vſque deorſum:vt pateret introitus ad ſancta ſanctorum. Ab huius tēpli pinnaculo,verſus meridiem, beatus Iacobus apoſtolus primus, ſub gratia Hieroſolymorum epiſcopus,prædicans præcipitatus,pertica fullonis percuſſus,martyrio eſt coronatus.Inter hoc templum & altare,quod eſt ante templum, foris, in atrio, ad meridiem, Zacharias filius Barachiæ martyr occubuit.Ipſum verò templum rotundum, conſtat ex octo parietibus concluſum,exterius per circuitum,interius verò ingentibus columnis marmoreis per triuium,in medio quoque, in ipſa altitudine, in modum fornacis eſt obductum. Eſt autem intrinſecus ſcriptum in ſupremo ordine: Audi domine hymnum & orationem, quam ſeruus tuus orat coram te hodie,vt ſint oculi tui aperti:& aures tuæ intentæ ſuper domum iſtam,die ac nocte. In vnoquoque verò pariete, extrinſecus ſcripti ſunt ſinguli iſtorum verſuum in circuitu:ita vt per totam ciuitatem legi poſſint.Contra ciuitatē:Pax æterna,ab æterno patre,ſit huic domui. Contra templum militum : Bene fundata eſt domus domini,ſupra firmā petram.Contra Bethaniam:Non eſt hîc aliud,niſi domus Dei, & porta cœli.Contra montem Oliueti:Beati qui habitant in domo tua domine. Contra vallem Ioſaphat:Benedicta gloria domini,de loco ſancto eius. Contra clauſtrum templi : In domo domini omnes dicent gloriam.Cōtra montem Sion : Templum domini ſanctum eſt: Dei cultura eſt:Dei ædificatio eſt.Item contra ciuitatem:In domum domini lætantes ibimus.Hoc templum in inferiori parte vrbis,in vicinia muri ad Orientem, nec longè à muro,ad meridiem eſt ſitum.In huius templi eccleſia,ſolebant eſſe cum abbate canonici regulares,ſecundum regulam beati Auguſtini,domino ſeruientes.Non longè autem ab hoc templo domini,eſt templum aliud immenſæ quantitatis, & altitudinis : quod domus ſaltus,id eſt de lignis libani dicitur,& templum Salomonis vocatur : quia Salomon ibi docebat,& iudicia faciebat:& ad diſtinctionem alterius prædicti, quod ſpecialiter appellatur templum domini. Vt ergo Maria & Ioſeph perfecerunt omnia quæ ſecundum legem debebantur,nihil omittentes,quamuis non tenerentur, receſſerunt de Hieruſalem,volentes redire in Galilæam in ciuitatem ſuam Nazareth.Erat quidem, vt dicit Theophilus, eorū ciuitas Bethlehem ſicut patria.Nazareth verò tanquam habitaculum.Vade & tu ſemper cum eis,& adiuua puerum Ieſum,& ſeruias eis in quibus poteris.

Templum rotundum. A B

Auguſt. in regula. C

ORATIO.

IESV *deſiderabilis,qui in templo te iuſto Simeoni,te ad videndum deſideranti, ad amplexandū miſericorditer tribuiſti: veni Ieſu dulciſſime,& toto deſiderio te expectanti,teipſum clementer indulge:& quicquid impuritatis in me inueneris,per gratiam purificantem expelle:& cor meum tēplum tuum,dignanter inhabitando perfice,ibi te brachiis deſiderij amplexer & teneam. Da mihi ſemper deſiderare te fontem luminis,qui es apud patrem:& non prius de hac vita exeam, quam te oculis cordis videam,qui es amor & deſiderium, vita & præmium te deſiderantium. Amen.* D

De fuga domini in Aegyptum,& nece innocentium.Correſpondet euangelio: Angelus domini apparuit in ſomnis Ioſeph,&c.

CAPVT XIII.

CVM ergo Maria & Ioſeph pergerent verſus Nazareth, neſcientes adhuc ſuper hoc conſilium domini:& timor iam de puero inciperet dilatari, *Angelus domini apparuit in ſomnis* Ioſeph, *dicens ei*, vt ſurgens acciperet puerum,& matrem eius,& fugeret in Aegyptum:quia, *futurum eſſet vt Herodes quæreret puerum ad perdendum eum*, Quoniam ad humilitatem perfectam, trium ſpecialiter adornari decet comitatu virtutum , ſcilicet Paupertatis,in fugiendo diuitias:vt fomenta ſuperbiæ. Patientiæ verò, in æquanimi perpeſſione contemptus.Obedientiæ quoque,in alienis parendo mandatis. Ideo ſupernæ reuelationis oraculo,Ieſus in Aegyptū trāsfertur, vt peregrinus & pauper, in paruulis ipſius cauſa occiſis,occiditur,& quaſi in quolibet trucidatur:& ad patriam reductus

Matth. 2. E

Humilitatis perfecta ornamēta.

A ductus adeò erat ſubditus parentibus, vt nunquam vel ad momentum ſecederet, niſi cùm duodecim factus annorum, remanſit in Hieruſalem, non ſine matris dolore quæſitus, nec ſine gaudio inuentus. Ioſeph verò euigilans, matrem excitat, & quæcunque ipſe ab angelo audierat, ei narrat. Ipſa verò incontinenti, & nulla mora cōtracta, ſurrexit, & ad iter arripiendum ſe diſpoſuit. Concuſſa ſunt enim ad hanc vocem, omnia viſcera eius: & etiam circa ſalutem filij, nolebat negligens ſaltem inueniri. Cōſpice & meditare iſta: & quomodo puerum Ieſum dormientem, mater eleuat, & puer ſic importunè excitatus, plorat: & compatere ipſis, ſi qua in te ſunt viſcera pietatis. Cogita quæ cōſolatio matri eſſe poterat, quando ipſa puella delicata, quæ de partu recenter ſurrexerat, in terram longinquam, per vias aſperas & incognitas, cogebatur fugere: quando puerum tenellum, ſic per vias lōgas cogebatur circunferre: quando inter idololatras compellebatur manere. Igitur de nocte

Fuga labores & difficultates.

B verſus partes Ægypti ire cœperūt, quia nox magis quàm dies fugæ competit: vt ſic negocium, magis occultè fieret, & ſecretius pericula eminentia euaderent, ne ſcilicet fuga à videntibus accuſari apud regem poſſet. Licet enim de hoc haberent reuelationem diuinā, non tamen propter hoc debebant omittere, quod poterāt facere ſecundum viam humanam. Ecce fugit Chriſtus, & nocte fugit, vt fuga quæ per ſe difficilis eſt, noctis obſcuritate difficilior fiat. Fugit autem in Ægyptum, vt eos ſpecialiter illuminaret prę cæteris & ſanaret. Vnde Auguſtinus: Audi etiam magni myſterij ſacramentum. Moyſes quandoque in Ægypto, perfidis clauſerat diem: illuc Chriſtus adueniens, ſedentibus in tenebris reddidit lucem. Vnde & Chryſoſtomus: Sed quare in Aegyptum? Recordatus eſt enim dominus, qui in finem non iraſcitur, quanta mala fecerat ſuper Aegyptum: ideò miſit filium ſuū in eam, dans illi reconciliationis ſignum, & perpetuæ amicitiæ pignus, vt decem plagas

Chriſt' cur in Aegyptū fugit.
Auguſtin. ſermone de epiphania.
Chriſoſtom. hom. ſecunda operis imper.

C Aegypti, vna medicina ſanaret. O mutatio dexteræ excelſi: vt populus qui antè fuerat perſecutor populi primogeniti, poſtea fieret cuſtos filij vnigeniti. Et iterū in Aegyptū paruulus mittitur, vt illam regionem quæ præ omnibus terris, flamma impietatis ardebat, igne potius fidei ſuccenderet: ex his perſuadens etiam, de alijs mundi partibus, ſperanda eſſe meliora. Et vt etiam addiſcamus quòd ab ipſis vitæ initiis, ad tētationes debeamus atque inſidias præparari. Nam ab ipſis cunabulis Chriſti iſtud effectum eſt, vt tu videlicet hoc audiens, cùm videris te tribulationes varias, & mille ſuſtinere diſcrimina, nihil omnino turberis: ſed vt iſto munitus exemplo viriliter cuncta ſuſtineas, ſciens tribulationes maximas inſeparabiles quaſdam comites eſſe virtutū: Hæc Chryſoſt. Ideo etiam fugit in Aegyptum magis quàm in aliam terram: vt oſtēderet ſe verum Moyſen: vt ſicut Moyſes populum Dei de Pharaone & Aegypto liberās in terram duxit promiſſionis, ita ipſe populum

D fidelium de diabolo & inferno liberans, ſecum ad regnum duxit beatitudinis. Multa quidem bona conſiderare potes in præſenti negocio & materia. Primò, conſidera quemadmodum dominus in ſua perſona circa proſpera, ſuſcepit etiam aduerſa. Et enim in natiuitate ſua, magnificatus fuit à paſtoribus, tanquam Deus: & parum pòſt circuncisus, tanquā peccator. Deinde venientes Magi eum plurimum honorauerunt, & ipſe nihilominus, in ſtabulo remanens, inter beſtias ſtabat, & vt cuiuſdam homunculi filius plorabat. Poſtea præſentatus in templo, Simeon & Anna extulerunt quàm plurimum: & tunc ab angelo dicitur quòd fugiat in Aegyptum. Et multa talia in vita ſua poteris perpēdere, quæ ad noſtram inſtructionem poſſumus retorquere. Vnde Chryſoſtomus: Miſericors Deus mœſtis rebus quædam etiam iocunda permiſcet, quod certè in ſanctis omnibus facit, quos neque tribulationes, neque iocunditates ſinit habere continuas: ſed tum ex aduerſis, tum

Bona in Chriſti fuga: quia dulcibus miſcet amara.

Chryſoſto. hom. 8. in Matthaeum

E ex proſperis iuſtorum vitam, quaſi admirabili quadam varietate contexit: quod hic quoque eum feciſſe conſidera. Vidēdo quippe ſanctus Ioſeph grauidam ſponſam, in turbationem incidit maximam. Sed affuit repentè Angelus, ſuſpicionem ſoluens, & timorem prorſus extinguens. Deinde videns puerum ſigno natum, maxima exultatione repletus eſt. Sed rurſus huic gaudio, periculum grande ſucceſſit: cùm tota ciuitas turbaretur, & ipſe rex fureret. Sed & hunc mœrorem rurſus lætitia ſubſecuta eſt, apparitio videlicet ſtellæ, & adoratio Magorum. Poſt hanc quoque iocunditatem, iterum periculum, iterúmque formido. Quærit Herodes animam pueri, & fugere neceſſe eſt, & in lōginqua pertranſire: Hæc Chryſoſtomus. Cùm ergo conſolationem habueris, tribulationē expecta, & econuerſo. Vnde nec in conſolationibus debemus extolli: nec in tribulationibus frangi. Dat enim nobis Deus conſolationes, ad ſpem ſubleuandam, ne deficiamus: & tribulationes ad humilitatem conſeruandam, vt cognoſcentes noſtram mi-

Quòd Ioſeph,& nō matri, nūciatum eſt. ſeriam,ſemper in ſuo timore ſtemus. Secundò conſidera circa Dei conſolationes & be- A
ficia: quòd qui ea percipit, non percipienti ſe præferre non debet: & qui non perci-
pit, non deiiciatur animo,nec percipienti inuideat. Nam & Angelorum locutiones fiebãt
Ioſeph,& non matri,cùm tamen longè eſſet ea inferior. Item & qui percipit,ſi non perci-
pit pro ſuo velle,nō debet eſſe ingratus,vel murmurare:cùm etiam Ioſeph,qui tantus erat
Tribulari iuſtos Deus qualiter permittit. apud Deum,non palam,ſed in ſomnis,tales locutiones acciperet. Tertiò conſidera qua-
liter Deus permittit ſuos perſecutionibus & tribulationibus vexari. Et verè magna erat
tribulatio matri & Ioſeph,cùm viderēt puerum Ieſum ad occiſionem quæri. Quid enim
grauius audire poterant? In hoc etiã tribulatio erat, quòd in terrã longinquã quam igno-
Aetas ad fugam inhabilis. rabant,& per vias aſperas eos ire oportebat,cùm eſſent inhabiles ad eundũ: domina pro-
pter iuuentutē,Ioſeph verò propter ſenectutem: ipſe etiam puer quem portare habebãt,
adhuc tenerrimus erat. Peregrinari quoque habebant in terra aliena, pauperes & quaſi
nihil habentes. Omnia enim iſta ſunt afflictionum materia. Tu quoque cùm turbaris,pa- B
tientiam habe: nec credas tibi à Deo priuilegium dari, quod nec ſibi tribuit,nec matri.
Benignitas & patientia domini. Quartò conſidera benignitatem domini. Vides quàm cito perſecutionem pãtitur, & fu-
gatur de terra natiuitatis ſuæ:& quàm benignè cædit furori illius, quem poterat in mo-
mento perdere. Magna patientia domini,ſed non minor eius humilitas. Ille enim ante fa
ciem perſecutoris fugit,cui angeli miniſtrant. Deus eſt,ſed vt homo fugit Herodem mi-
ſerum,qui refugium eſt omnium. Profunda hæc eius humilitas,& mira patiētia: nolebat
perſecutori vicem reddere,nec eum offendere,ſed fugiendo inſidias vitare. In quo dedit
nobis exemplum,vt & nos ſic facere conemur,ſcilicet aduerſantibus vel perſequentibus
non reſiſtere,vel de ipſis vindictam expetere:ſed patienter expectare,& furori ipſorũ ce-
Electorum exilia & eiectiones ac fugæ, viles. dere:& quod plus eſt,vt alibi docet, pro eis orare. Quia enim dominus ne occideretur,
ſublatus eſt in Ægyptum,ſignificat electos ſæpius malorũ improbitate,ſuis è ſedibus effu- C
gandos,vel etiam exilio damnandos. In quo etiam debilibus exemplum reliquit, & eos
ad patientiam confortauit. Nam quòd fugit,ſacri fuit exempli, nō timoris: vt exemplum
daret ſuis,maximè cùm fuga & conſeruatio prælati prodeſt eccleſiæ, vt Pauli 1 & quando
Moraliter. grex non periclitatur de fuga prælati. Moraliter per fugam iſtam in Ægyptum, ſignifica-
tur fuga iuſti à periculo & perditione peccati,in ſtatum pœnitētiæ, vbi debet manere vſ-
que ad obitũ Herodis, id eſt, donec ceſſent impugnationes hoſtis. Fugiebat quoque do-
minus ante faciē ſerui ſui,imò potius ſerui diaboli:non quòd mortem timeret, ſed vt tē-
pore cōgruo ſuſtineret. Non enim fugit mortem,qui mori venerat: nec inſidias expauit,
qui inſidias & verſutias diaboli aperire venerat. Portauit eum mater tenera & iuuenis
valde:& ſanctus Ioſeph multum ſenex in Ægyptum,per viam ſiluestrem,obſcurã,nemo-
Longitudo itineris & difficultas. roſam,& inhabitatam,& per viam valde longam. Dicitur enim quòd ad iter curſoris ſunt D
duodecim vel quindecim dietæ,pro eis autem fortè erat duorum menſium vel plurium.
Iuerunt autē,vt dicitur,per deſertum illud,per quod filij Iſraël tranſierunt:in quo & qua-
draginta annis ſteterũt. Sed quomodo de victu ſecum portando faciebant? Vbi etiam &
quomodo de nocte hoſpitabãtur & quieſcebant? Rarò enim domos in illo deſerto inue-
niebant. Compatere ergo eis:quia labor difficilis,magnus & longus: & tam puero quàm
ipſis:& vade cum eis, & adiuua portare puerum Ieſum,& in omnibus quibus poteris,ex-
hibe eis miniſterium. Non debet videri nobis labor pœnitentiã agere pro nobiſipſis, pro
quibus labor tantus ab aliis & à talibus & totiens eſt aſſumptus. Vnde Anſelmus: Noli in
tua meditatione fugientem in Ægyptum relinquere in comitatu. Inſpiciat oculus deuo-
tionis paruulum Ieſum:dulces mammillas glorioſæ virginis matris ſuæ dulciter ſugentē:
& mammillas maternas filiali more tractantē. Quid viſu iocundius? Quid delectabilius? E
Quid ſuauius? Cerne illum qui immenſus eſt:paruulis brachiis ad materna colla pendē-
tem,& dicas: Fœlix ſum,fœliciórque dum illum video quem reges optauerunt videre,&
Luca.10. nō viderunt. Dignus eſt viſu,qui ſpecioſus eſt forma præ filiis hominũ. Cogita & recogi-
Pſal.44. ta,quo animo,& qua cogitatione tenebatur illa dulciſſima mater eius: cùm illũ dominũ,
tantũ ac tantillũ in brachiis ſuis,exultãs& læta teneret:cùm ei vt infantulo geſtiēti,dulci-
bus oſculis ac frequētibus cōgauderet: cùm eũ lachrymantē ſuper genua ſua,quibus po-
Maria & Ioſeph, quo modo in latrones inciderunt. terat modulis cōſolaretur:cùm deniq; aliis atq; aliis ſtudiis, ad quæ ipſam materna pietas
informabat,ei pro qualitatum viciſſitudinibus ſedula blãdiretur. Item vlterius notandũ
eſt,qualiter Maria in via apprehenſa eſt cum puero Ieſu,à latronibus. Opinare verũ eſſe
quòd dicitur eum eſſe à latronibus comprehenſum in via: & adoleſcentuli cuiuſdam be-
neficio

neficio ereptum. Erat is, vt dicũt, principis latronum filius: qui præda potitus, cùm paruu-
A lum in matris gremio aſpexiſſet, tanta in eius ſpecioſiſſimo vultu, ſplendoris maieſtas ap-
paruit, vt eum ſupra hominem non eſſe ambigens, incaleſcens amore, amplexatus eſt eũ.
Et ô inquit, beatiſſime paruulorum, ſi aliud ſe tempus obtulerit rurſus miſerẽdi, tunc me-
mento mei, & huius temporis noli obliuiſci. Ferunt hunc latronem fuiſſe, qui ad dexte-
ram Dei crucifixus, alterum blaſphemantem corripuit, dicens: *Neque tu times deum, qui in* *Luc. 23.*
eadem damnatione es. Et nos quidem iuſtè: hic verò nihil mali geſſit. Conuerſus verò ad Do-
minum eum in illa quæ in paruulo apparuit, intuens maieſtate, pacti ſui non immemor:
Memento, inquit, mei dum veneris in regnum tuum. Itaque ad incentiuum amoris, hac
non inutile arbitror vti opinione, remota omni affirmandi temeritate: Hæc Anſel. Hero- *De nece*
des autem, cùm Magi quos æſtimabat per eãdem viam regreſſuros, ad eum non reuerte- *puerorum.*
B rentur, & nihil ſibi renunciarent, putauit eos viſione ſtellæ deceptos, & erubuiſſe ad eum
redire, & ideò ceſſauit à pueri inquiſitione. Vel tot & tantis occupationibus regia cura di-
ſtendebatur, vt à pueri inquiſitione auerteretur vel impediretur. Sed cùm poſtmodum
audiret quæ in templo geſta eſſent, quid Simeon dixerit, & quid Anna prophetauerit, tũc
fama pueri nati creſcente, turbatus ex his, magis timuit. Et ſentiens ſe illuſum à Magis ad
ipſum non redeuntibus, iratus eſt valde: tum propter ſui contemptum: tum propter timo-
rem amittendi regnum: ideò de morte puerorum Bethlehemitarum tractauit: vt cum il-
lis occideretur ille qui incognitus ſibi fuit. Putabat enim quòd ſi omnes pueri occiderẽ-
tur, vnus quem quærebat, euadere non poſſet. Non æſtimans infœlix, quia non eſt conſi-
lium, non eſt ſapientia, non eſt prudentia contra dominum. Dum ergo de nece puerorum
diſponeret, per epiſtolam hortatus eſt à Cæſare Auguſto vt Romã veniret. Qui cùm iter
C faceret per Ciliciam audiens naues Tharſenſium Magos tranſuexiſſe, iratus valde in ſpi-
ritu vehementi, id eſt in ira, comburi & conteri fecit naues de Tharſo Ciliciæ, quibus
Magi credebantur occultè rediſſe, ſecundum quod Dauid prophetauerat, dicens: *In ſpiri-* *Pſal. 47.*
tu vehementi, conteres naues Tharſis. Et de Roma reuerſus Hieroſolymam, miſit ſpiculatores,
& iuſſit occidi *omnes pueros, qui erant in Bethlehem Iudæ, & in omnibus finibus eius, & locis adiacen-*
tibus, a bimatu & infra. id eſt biẽnes & minoris ætatis, vſque ad puerũ diei, ſeu noctis vnius,
ſecundum tempus quod à Magis de ortu ſtellæ exquiſierat: vt nec loco nec tempore cæ-
laretur qui natus erat: quorũ maxima pars, tertio miliario à Bethlehẽ, ad Auſtrum, ſepulta
eſt. Bimatus, ſpacium duorũ annorum dicitur, à bis & ymatos Græcè quod eſt annus La- *Bimatus*
tinè: & inde bimatus, quaſi binus annus appellatur. Vnde dicitur, bimus, bima, bimum, ſci *vnde dici-*
licet animal duorum annorum: & trimus, trima, trimũ, annorum trium. Inter opiniones *tur.*
diuerſas, plurium ſententia, & vſitatior hæc eſt, quòd Herodes, euoluto anno poſt Chri-
D ſti natiuitatem, occidit infantes, & quòd ſtellam eadem die qua natus erat dominus, ortã
didicerat: & ſecundum ortum ſtellæ dominum anniculum, & inſuper aliquot dierum eſ-
ſe ſciebat: ideóque ſupra ætatem eius, vſque ad bimos & infrà, vſque ad vnius diei ſeu no-
ctis, in infantes deſæuit pueros: timens ne puer cui ſydera famulabantur, paulò ſuprà æta-
tem ſuã, vel infra ſpeciem ſuam transformaret, vt ætatem ſui temporis occultaret. Sic er-
go poſt annum, & quatuor à natiuitate domini dies, veriſimile eſt eum occidiſſe infantes.
Tunc impletum eſt illud Hieremiæ: *Vox in rama audita eſt, ploratus & vlulatus, &c.* Rama nõ *Hiere. 3.*
eſt hîc proprium nomen loci, ſed eſt hîc nomen commune: ac interpretatur & ſignificat *& 31.*
excelſum. Vt ſit ſenſus: Vox in excelſo audita eſt, id eſt, longè latéque diſperſa: quia multũ *Rama.*
exaltata, circunquaque diffundebatur, præ ſua magnitudine immenſa. Multus enim plo-
ratus, quantum ad fletum paruulorum: & vlulatus, quantum ad lamẽtum matrũ, ibi erat:
E vbi tot parentes, tot homines vtriuſque ſexus, viſa tanta crudelitate: etiam ſi vellent voce
cohibere, non poterãt. In paruulis autẽ, mors faciebat finẽ doloris: in matribus verò, ſem-
per per memoriam reparabatur: & ideò dicir: Vlulatus multus. Vel in excelſo audita eſt:
quia de morte innocentiũ mittebatur, quorũ ſanguis vſque ad cœlos cõtra interfectores
eorũ clamauit, ſecundũ illud. *Vox pauperis penetrat nubes.* Quãuis autem Bethlehẽ ſit in tribu *Eccl. 35.*
Iuda, orta de Lya: & Hieruſalẽ in tribu Beniamin, orta de Rachel: plorarẽ tamen dicitur
Rachel filios Iudæ, id eſt Bethlehẽ quaſi ſuos: ſiue quia iuxta Bethlehẽ in Effrata ſit ſepul- *Rachel.*
ta: ac ratione ſepulturæ, & ex materni corpuſculi hoſpitio, nomen matris accepit: & dicta *Gene. 35.*
eſt mater ipſius Bethlehẽ, & habitantiũ in ea. Siue quia Iuda & Beniamin duæ trib⁹ iũctæ
ac vicinæ ſibi & proximæ erãt: quia iuxta ſe hæreditatẽ acceperãt: & funiculus ſortis Bẽia-
min prope Hieruſalẽ perueniebat, & Herodes præceperat, nõ ſolũ in Bethlehẽ, ſed & in

omnibus finibus eius,interfici pueros. Et per occiſionem Bethlehem, intelligimus mul- A
tos Rachel filios de Beniamin, pro victima fuiſſe occiſos: quod euangeliſta inſinuat, ad
exaggerandum ſcelus Herodis,quòd ex effrenata crudelitate hoc fecit. Vnde dicit Ra-
banus: Crudelitas in nullo modum tenuit: non eſt contenta vaſtatione Bethlehem, ſed
adiacentia loca vaſtauit.Plorauit autem *Rachel filios,& noluit conſolari:quia non ſunt*,id eſt,de
hoc quòd non eſſent,& ſuper hoc quòd mortui erant:quia in æternum victuros eſſe ſcie-
Rachel ecclesiam significat. Luca.15. bat Rachel,quæ ouis vel videns principium dicitur,eccleſiam ſignificat: cuius tota intē-
tio,vt Deum contempletur inuigilat, & ipſa eſt ouis centeſima, quam paſtor in humeris
ad caulas reportat. Hæc ergo filios ſuos plorauit, quia pro perſecutione fidelium gemit.
Non vult autem conſolationem recipere de hoc,quia non ſunt, id eſt, quia nō ſunt mor-
tui:vt qui vicerunt ſeculum morte,rurſus ad ſeculi certamina,ſecum toleranda, redeant
iterum pugnaturi:ſed gaudet potius quia fœliciter ſunt,& regnant cum Chriſto per mar- B
tyrium coronati.Plorat ergo eccleſia bonos,vt martyres, quia videt eos iniuſtè cruciari:
ſed quia ſcit illos beatos,non vult temporaliter,ſed æternaliter conſolari. Plorat inſuper
etiam malos,vt impœnitentes,quia videt eos damnari: & quia videt illos irremediabili-
Martyrum genus triplex. ter perditos,non vult conſolari. Vbi ſciendum quòd triplex eſt genus martyrum.Quidā
enim patiuntur voluntate & actu:vt Stephanus.Quidam voluntate,non actu: vt Ioannes
euangeliſta.Tertij,non voluntate,ſed actu:vt Innocentes, in quibus Chriſtus, cuius vice
mortui ſunt,ſuppleuit, ſi quid defuit voluntatis. Vnde ordinantur eorum feſta poſt nati-
Ex cauſa quinta. uitatem domini, ſecundum maiorem martyrij dignitatem. Primò, Stephani. Secundò,
Ioannis.Tertiò,Innocentium.Nam dilectus eccleſiæ Chriſtus,candidus in Ioanne:rubi-
cundus,in Stephano:electus ex milibus,in innocentibus. Innocentes ergo etſi vſum non
habeant,& ſic teſtificari non poterant:Chriſtus tamen cuius vice mortui ſunt, ſuppleuit C
Innocentes habēdi ſunt martyres. ſi quid defuit voluntatis:ipſi autem non loquendo,ſed moriendo, teſtificati ſunt. Laxato
igitur vocabulo, martyres Chriſti, id eſt teſtes dicuntur. Quos enim teſtes Latinè dici-
mus,Græcè martyres appellantur:non quia propriè teſtes Chriſti ſunt, quia nec pro fide
Chriſti,nec pro iuſtitia occubuerunt: ſed quia pro fide Chriſti, id eſt loco Chriſti occiſi
ſunt:quia in eorum numero Chriſtus quærebatur occidi:in quo eum etſi non loquendo,
Martyriū fit multis de cauſis. tamen moriendo ſunt confeſſi.Multis verò de cauſis poteſt quis martyr fieri: ſcilicet pro
iuſtitia,vt Abel:pro lege Dei, vt Machabæi: pro aſſertione veritatis, vt Eſaias & Hiere-
mias:pro argutione peccati,vt Ioannes baptiſta:pro ſalute populi,vt Chriſtus: pro fide &
nomine Chriſti,vt Stephanus: pro libertate eccleſiæ, vt Thomas: pro Chriſto, ſeu loco
Chriſti,vt hi pueri. Vnde & eccleſia pro his pueris ſolennizat, quamuis ad inferos deſcē-
Chryſoſto. hom. 2. in natali innocentium to. 2. derunt,& ob hoc quædam cantica lætitiæ prætermittuntur.Vnde Chryſoſtomus: In Be- D
thlehem, omnes occiduntur infantes, qui dum innocenter pro Chriſto moriuntur, pri-
mi Chriſti martyres extiterunt, & perfectæ laudis martyrium conſequuntur. Vnde non
immeritò,infantes illi beati per omnia extiterunt,qui primi mori pro Chriſto meruerūt.
Auguſt. ſermone de Innocētib⁹. Vnde & Auguſtinus:O paruuli beati,modo nati,nunquam tentati, nondum luctati, iam
coronati. Et iterum: Nunquam prophanus hoſtis,beatis paruulis tantum prodeſſe potuiſ-
ſet obſequio,quantum profuit odio.Nam quantum contra eos iniquitas abundauit: tan-
tum gratia diuinæ benedictionis effulſit.Et dum inſequitur Chriſtum regi noſtro coæuū:
procurauit exercitum ſtolis victricibus candidatum. Hæc Augu. Conſidera hic quomo-
do Chriſtus adhuc infans tenerrimus,iam cœpit pati in ſe & ſuis: & vehementer ei com-
Anſelmus in ſpeculo euangelici ſermonis cap. 4. patere,ſi qua in te ſunt viſcera pietatis. Vnde Anſelmus: Sed & tenella hæc Chriſte tua
infantia,à perſecutorum gladijs tuta non fuit.Adhuc enim,inter dulcia matris vbera ſu- E
gens dependebas, quando apparuit Angelus in ſomnis Ioſeph, dicens: Surge,& accipe
puerum & matrem eius, & fuge in Ægyptum: & eſto ibi, vſque dum dicam tibi: futu-
rum enim eſt vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum: iam ex tunc bone Ieſu
pati cœpiſti.Non ſolùm autem illam animæ infantiæ vexationem in teipſo pertuliſti,ſed
etiam mortem in puſillis tuis: quorum multa milia inter mammillas matrum pro te
Herodiani imitatores. Herodis trucidauit immanitas,excepiſti:Hæc Anſelmus.In rege Herode crudelitas im-
piorum exiſtimantium martyrum cæde poſſe religionem Chriſtianam extinguere, &
Beda in eū locum. in occiſione paruulorum cunctorum martyrum: qui paruuli, id eſt humiles & innocen-
Bernar. ſermone. 3. de epiphania. tes,occiſi ſunt ab impijs,forma præceſſit. Sed non ſic religio in Chriſto fundata extin-
guitur:quia, vt Leo ait, non minuitur perſecutionibus eccleſia, ſed augetur. Vnde ſecū-
dum Bedam & Bernar.Herodiana malitia,& Babylonica crudelitas, eſt naſcentem velle
religionem

A religionem extinguere, & paruulos Iſraëlis allidere. Si quis enim quid ad ſalutem perti-
nens, ſi quis religionis & ſanctitatis ortum, vel profectum, vel conſummationem impedit,
vel perſequitur, talis planè cum Ægyptiis paruulos Iſraëlitici germinis necare conatur,
imò cum Herode naſcentem ſaluatorem perſequitur. Quòd autem nato Domino perſe-
cutio cœpit, ſignificat per omne tempus vitæ præſentis, non deeſſe futuros, qui electos Dei
perſequerentur, ſicut Dominus in Euangelio ait: *Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur.* Et *Ioan. 15.*
Apoſtolus: *Omnes qui pie volunt viuere in Chriſto, perſecutionem patiuntur.* Quòd verò pueri pro *2. Tim. 3.*
Domino occiſi ſunt, ſignificat per humilitatis meritum, ad coronam martyrij eſſe venien-
dum: Quia, vt Dominus ait, *qui ſe humiliat, exaltabitur.* Pueroium enim innocentia, humili- *Lucæ 14.*
tatem ſignificat ſimplicium, de quibus ait Dominus: *Sinite paruulos venire ad me, talium eſt enim* *Marci 10.*
regnum cœlorum. Quòd autem occiſi ſunt, ſed Chriſtus euaſit, inſinuat corpora martyrum, ab
B impiis poſſe perimi: ſed Chriſtum pro quo perſecutio ſæuit, nulla tenus poſſe à fidelibus
auferri. *Siue enim viuimus, ſiue morimur, Domini ſumus.* Moraliter occidunt pueros multos, & *Rom. 14.* *Moraliter.*
multipliciter, Pharao ſubmergendo, Herodes detrūcando, Antiochus ſuſpendendo, Medi
ſagittando. In flumine ſubmergente, ſignificatur delectatio præſentis voluptatis: in gla-
dio detruncante, inflictio præſentis aduerſitatis: in ſagitta de longè percutiente, timor fu-
turæ aſperitatis: in ſuſpendio ſpes, ſiue ambitio futuræ proſperitatis. Sic ergo diabolus, qui
Pharao, id eſt diſſipans per inuidiam: qui Herodes, id eſt glorians per ſuperbiam: qui Me-
dus, id eſt menſurans, ſcilicet culpæ pœnam per malam intentionem: qui Antiochus, id eſt
ſilentium paupertatis per fraudulentiam. Paupertatem enim cælat, & diuitias ſuggerit. Hic
occidit pueros ſecundum quatuor affectiones, quæ ſunt gaudium præſentis proſperitatis,
& ſpes futuræ, triſtitia præſentis aſperitatis, & timor futuræ. Et eſt notabile quòd interfi-
C ciuntur pueri, in quo ſtultitia, in Bethlehem, in quo abundantia, à bimatu & infrà, in quo
ſuperabundantia: & hoc compatiendo, luget eccleſia. Cùm autem Maria & Ioſeph eum
puero Ieſu intrarent Ægyptum, omnia idola illius prouinciæ in templis ſuis corruerunt, *Idolorum*
ſicut per prophetam Eſaiam fuerat prophetatum. Tradunt enim, quòd ſicut in exitu filio- *caſus.*
rum Iſraël de Ægypto, non fuit domus Ægypti, in qua Deo procurante, non iaceret mor- *Eſaia 2.*
tuus primogenitus, ita nec modo fuit templum in Ægypto, in quo non corruiſſet idolum. *Idola peni-*
Sicut & ante arcam Domini corruit Dagon idolum, cùm arca appropinquaſſet ad ipſum. *tus conterū-* *tur.*
Spiritualiter etiam corruunt vitia, ingrediente Domino domum cuiuſque, prius deſertam *Moraliter.*
per peccata. Vt etiam dicitur in Sholaſtica hiſtoria, quando Hieremias in Ægypto per capti- *Virgo à Hie*
uitatem ductus fuerat, prophetauit eis quòd in futuro, quædam virgo paritura eſſet, & tunc *remia præ-*
omnes dij, & omnia idola Ægypti ruerent. Ægyptij ergo imaginem virginis cum puero *dicta.* *Hiſtoria*
D ſculpebant, & ſibi honores exhibebant. Hæc autem prophetia, modo quando Chriſtus cum *ſcholaſtica.*
matre intrauit Aegyptum, eſt impleta, nam omnia idola Aegypti corruerunt, & virginem
(ſicut prædictum fuerat) peperiſſe indicauerunt. Hoc idem præfiguratum fuit in Moyſe & *Corona Pha*
Pharaone, in confractione Dei ſui Hammonis, & coronæ. Vt enim in ſcholaſtica hiſtoria *raonis.*
dicitur, Pharao rex Aegypti, coronam regalem habebat, in qua imago Dei ſui Hammonis *Hammon.*
Aegypti ſculpta fuerat. Filia ergo Pharaonis, quæ Moyſem puerum in filium adoptauerat,
poſtea quadam vice decreuit, vt eum Pharaoni regi videndum præberet. Cui Pharao allu-
dens, coronam ſuam imponebat, quàm ille in terram proiiciens penitus confringebat. Et
cùm eum occidere voluiſſet, dixerunt quidam quòd puer hoc ex inſipientia feciſſet. Moyſes
nutu Dei, ſaluatus eſt à nece Pharaonis: ſic Chriſtus nutu Dei ſaluatus eſt de gladio He-
rodis. Moyſes natus eſt, vt filios Iſraël educeret de Aegypto: Chriſtus homo factus eſt, vt
E eriperet nos de inferno. Moyſes Deum regis Aegypti cum corona confregit, Chriſtus
omnia idola Aegypti, & Deos in nihilum redegit. Hanc ruinam idolorum, illa ſtatua præ- *Danie. 2.*
tendebat, quam rex Nabuchodonoſor in ſomno videbat. De monte autem ſine manibus *Lapis abſci*
quidam lapis eſt abſciſus, & in pedes illius ſtatuæ, ſeu imaginis & idoli, eſt illiſus. Contri- *ſus ſine ma*
uitque eam, & in puluerem redegit, & poſtea idem lapis in montem magnum excreuit. *nibus.*
Lapis iſte ſignificat Chriſtum, qui abſciſus eſt de monte ſine manibus, quia natus de Ma-
ria ſine tactibus maritalibus. Lapis iſte, ſcilicet Chriſtus, contriuit in Aegypto omnia idola,
de quacunque erant materia. Et confracta ſtatua, lapis ille in montem magnum excreuit,
quia deſtructa idololatria, fides Chriſti per totum mundum inoleuit. Et Chriſtus creuit in
montem talem & tantum, quòd ſumma immenſitate repleuit tam cœlum quàm mundum.

Per tranſitum Domini in Aegyptum, propter perſecutionem Herodis, ſignificatus fuit
tranſitus Apoſtolorum ad gentes, propter perſecutionem eis motam à Iudæis. Per reditum

A De reditu Domini ex Ægypto, & initio pœnitentiæ Ioannis Baptiſtæ. Correſpondet Euangelio: Defuncto Herode, &c. CAPVT XIIII.

COMPLETIS autem ferè ſeptem annis, quibus Dominus peregrinatus *Math.2.*
eſt in Aegypto, & Herode mortuo, vocatus eſt Dominus ex Aegypto,
quia ſicut dicitur in hiſtoriis, tricesimo anno regni Herodis, natus eſt
Chriſtus, & tricesimo octauo anno regni ſui, mortuus eſt Herodes. Hoc
autem factum eſt, vt conſecutiuè adimpleretur quod dictum eſt à Domi-
no per Oſeam prophetā: *Ex Aegypto vocaui filium meum*, *ſcilicet conſubſtan-* *Oſee 11.*
tialem. Hoc autem de vocatione & exitu Iſraël de Aegypto, ad literam
legitur, qui etiam quandoque puer & filius à Domino appellatur. Iſta ergo authoritas, ha-
B bet duplicem ſenſum literalem, quia verificata eſt ad literam, de populo Iſraël, vocato à
Domino de Aegypto. Perfectius tamen de Domino noſtro Ieſu Christo, quia ipſe eſt fi-
lius Dei naturalis, alij autem ſunt filij per adoptionem.

Primo ergo anno Archélai, ſenioris filij Herodis, & anno Domini octauo, *apparuit An-*
gelus Domini Ioſeph, in ſomnis, dicens ei: Tolle puerum & matrem eius, & vade in terram Iſrael, ſcilicet
in Iudæam, *defuncti ſunt enim, qui quærebant animam pueri*, id eſt vitam corporalem, ſcilicet He-
rodes & complices eius, & fautores in mortem Domini, ſcilicet Scribæ & Phariſæi. Quia *Ioſephus li.*
ſecundum Ioſephum, Herodes præcepit in morte ſua, plures de nobilibus Iudæorum in- *1. de capti.*
terfici, vt ſic cogeret Iudæos qui eum oderant, flere in ſua morte. Vel Herodes mortuus *cap. 21.*
eſt ad literam, alij quò ad poteſtatem. Ex hoc ergo loco ſecundum Hieronymum, intelli- *Herodis cru*
gimus non ſolùm Herodem, ſed & ſacerdotes & ſcribas, eodem tempore, necem Domini *dele præce-*
C fuiſſe meditatos. Vt autem ait Remigius, per hoc quòd Angelus in ſomnis Ioſeph appa- *ptum.*
ruiſſe dicitur, myſticè deſignatur, quòd illi qui à curis terrenis & ſecularibus negociis re- *Hierony-*
quieſcunt, perfrui angelica viſione merentur. Igitur Ioſeph *conſurgens*, tanquam promptus *mus in eum*
obediens, *accepit puerum*, tanquam nutricius ſollicitus *& matrem eius*, tanquam comes obſe- *locum.*
quioſus, & cœpit redire *in terram Iſrael*. Vadunt ergo & tranſeunt per deſertum, per quod
venerunt. Vade & tu cum eis, auxilium & ſeruitium exhibens, & impendens ipſis in qui-
bus poteris. Et in ipſo itinere, poteris compati eis, & reſpicere ipſos fatigatos & labore de- *Labores*
uictos, & tam de die quàm de nocte, parum quietis habentes. O quantum puer egregius *Chriſti à iu*
ac delicatus, rex cœli & terræ, pro nobis laborauit, & quàm citò cœperit. Vnde & prophe- *uenta.*
ta in eius perſona prædixit, *Pauper ſum ego, & in laboribus à iuuentute mea*. Pœnurias magnas, *Pſal. 87.*
labores arduos, & afflictiones duras corporis, conſtantiſſimè aſſumpſit, & ſeipſum quaſi
D odio pro amore noſtri habuit. Certè ſolus hic labor, de quo nunc tractamus, ad plenam re-
demptionem noſtram ſufficere debuiſſet. Dicitur autem quòd prope finem prædicti de- *Ioānis Ba-*
ſerti, iam puer Ioannes Baptiſta, pœnitentiam agere cœperat, cùm tamē nullum peccatum *btiſta pœni*
haberet, quia dicitur petiſſe deſertum, dum ſeptem annorum eſſet, & quòd locus Iorda- *tentialem.*
nis, vbi baptizauit ipſe Ioannes, eſt ille vbi tranſierunt filij Iſraël, quando venerunt de Ae-
gypto per ipſum deſertum, prope quem locum, in eodem deſerto, Ioannes fecit pœniten-
tiam. Prædicator pœnitentiæ futurus, quàm citius potuit, aſpera ſolitudinis eligit & petiit,
vbi primæuam ætatem tranſegit, vt viuens in deſertis, vitam auſteram duceret, & ab amo-
re & illecebris mundi, & ſe & auditores ſuos ſuſpēderet facilius, & reuocaret: & vt ibi con-
templationi vacaret liberius, diuinam ſapientiam hauriendo, quam poſtea effudit prædi-
cando. *Bonum eſt igitur, eius exemplo, ab adoleſcentia iugum Domini portare*: & dum natura tenera *Thre. 3.*
E eſt, bonis ſe aſſueſcere, & in prædicandis auditores actu præcedere. Ex quo ſumitur argu-
mentum, quòd antequam quis perfectus fuerit, aliorum magiſterium obtinere non debet.
Manebat Ioannes in deſerto, vbi eſt aër purior, cœlum apertius, & familiarior Deus, vt *Deſerti cō-*
quia nondum Baptiſmi & prædicationis tempus aduenerat, orationibus vacaret, & cum *mendatio.*
Angelis conuerſaretur, & extra multorum malitiam nutriretur, & neminem vereretur ar-
guere, nihil ſibi conſcius, & eſſe fide dignus, qui Chriſtum erat prædicaturus, & de ipſo te-
ſtificaturus. Nemo enim alterius teſtis eſſe poteſt idoneus, niſi prius fuerit ſuus. Fugit igi-
tur turmas & tumultum populi, ne ex cohabitatione contraheret infamiam, vel vita ali- *Chryſoſto-*
quam maculam ſcandali vel delicti. Qui ſi in mundo manſiſſet, fortè malitia & conuerſa- *mus homel.*
tione hominum deprauatus fuiſſet. Mundum itaque fugit, vt ſanctitatem ſuam cuſtodiret, *30. operu*
& ne leui ſaltem verbo vel peccato, vitam macularet. Nam ſecundum Chryſoſtomum, *imperfect.*
Sicut impoſſibile eſt, arborem iuxta viam poſitam, fructus vſque ad maturitatem ſeruare, *De mundo* *peruertēte.*

ſic hominem iuxta mundum poſitum, vſque in finem vitæ innocentiam cuſtodire. Sunt autem quædam arbores, quæ licet in horto ſunt plantatæ, ita quòd ad ſtipitem tranſeuntes non poſſunt attingere, tamen ramos ſuos per viam expandunt, & ideò moleſtantur à tranſeuntibus, ſic eſt de religioſis in negociis ſecularibus ſe implicantibus. Excellẽs valde & mirabilis eſt puer iſte Ioannes. Ipſe enim fuit primus eremita, ac principium, & via religioſè viuere volentium. De cuius ſingulari conuerſatione Petrus Rauennas ita ſcribit: Infra teneritudinem annorum beatus iſte puer, ſpiritu ducente ad eremum ductus eſt, nec obſtitit ætatis infirmitas, quam maieſtas Domini fœcundauit. Reliquit Ioannes mundum, homines fugit, patriam neſcit, parentes aſpernatur, & in ſolius diuinitatis apicem beatæ contemplationis figit obtutus. Mira rerum conuerſatio hominem vix mundum ingreſſum, mundi gloriam fugere, & ſeculi cupiditates non ſolùm obliuiſci, ſed & neſcire, perpetuum cum diuinitate ſtabilire conſortium. Receſſus montium, ſyluarum anfractus, & vallium ſubteriacens vaſtitas, pucro patriarchę domicilia, cùm nox coëgerat præbuerunt. Sic Ioannes ætatis ſupergreſſus infantiam, & nobilioris generis generoſitatem oblitus, ſoli vacat diuinitati, forma vitæ, monachorum propoſitum, anachoritarum principium, totius religionis aſſertio. Vnde & Chryſoſtomus: Sicut ſacerdotum principes ſunt Apoſtoli,† ſic monachorum princeps Ioannes Baptiſta eſt, quantum tradit Hebræorum ſcriptura, & vſque hodie in memoria eſt. Conſiderate monachi dignitatem veſtram: Ioannes princeps veſtræ eſt dignitatis. Ipſe monachus ſtatim vt natus eſt in eremo viuit, in eremo nutritur, Chriſtum expectat in ſolitudine, non vult cum hominibus conuerſari, in eremo cum Angelis probatur: †fœlix iſta conuerſatio deſpicere homines, Angelos quærere, vrbes deſerere, & in ſolitudine Chriſtum inuenire. Chriſtum non quærebat in templo, ſed in deſerto: ſeparauit ſe à multitudine. Oculis expectantibus Chriſtum, nihil aliud dignum eſt aſpicere niſi Chriſtum, fœlices ſunt qui imitantur Ioannem, quo maior inter natos mulierum non fuit: Hæc Chryſoſtomus. Infœlices ergo monachi ſunt, qui Ioannem principem ſuum non ſequentes, ſolitudinem ſuam deſerunt, & in vrbibus cum hominibus conuerſantur, quibus ſolitudo carcer eſt, & oppidum paradiſus. Non ſicut Hieronymus ſentiebat, qui dicebat: Viderint alij quid ſentiant, vnuſquiſque ſenſu ſuo dicitur, mihi oppidum carcer eſt, & ſolitudo paradiſus: Hæc Hieronymus. Agnoſcat ergo monachus nomen ſuum. Monos enim Græcè, vnus Latinè, & achos Græcè, triſtis Latinè dicitur. Inde monachus, quaſi vnus & triſtis interpretatur. Sedeat ſolus & triſtis, & officio ſuo vocet, alienúmque officium non vſurpet. Qui tamen ſi docere vult, audiat conſilium Hugonis, qui dicit: Vilitas habitus tui, & ſimplicitas vultus, & ſanctitas conuerſationis tuæ, docere debent homines. Melius fugiendo mundum doces, quàm ſequendo. Qui etiam ſecundum conſilium Gregorij, reuerentiam ſui habitus, in actu, in cogitatione, in locutione, ſemper circunſpiciat: vt ea quæ mundi ſunt, perfectè deſerat: & quod oſtendit humanis oculis habitu, hoc ante Dei oculos, moribus prætendat. Non ergo glorieris, quòd in ſolitudine vel religione ſis, aut longo tempore fueris, niſi in ea bene vixeris, quia nihil tibi proderit: imò magna damna pateris, ſi eremita vel religioſus vocaris, & vitam non agis. Vt enim ait Hieronymus, non Hieroſolymis fuiſſe, ſed Hieroſolymis bene vixiſſe, laudandum eſt. Vnde Auguſtinus ad fratres eremitas: Non enim ſatis prodeſt, quòd iſtum locum expetiuimus, ſi tales ſimus, quales in ſeculo eſſe poteramus. Nunquid nobis habitatio huius ſecreti aliquid prodeſt, quando tyrannico dominatu malitia in nobis regnat, quãdo ira ſuperequitat, quando maiorem nobis victoriam, humanus oculus quàm diuinus inducit, quando laudabiles eremitæ extra mundum nos eſſe credimus, & per diuerſarum paſſionum vitia, mundum intra nos incluſum tenemus, ita vt qui putabamus nos precibus noſtris ſeculo ipſi ſuccurrere: penè neceſſe ſit vt videamur magis ſeculi interceſſoribus indigere. Dubium quippè non eſt, quòd illa anima quæ concupiſcentia voluptatum poſſeſſa, efficitur mundanæ conuerſationis, non poſſit effici regnum diuinitatis. Ideóque fratres, videte vocationem veſtram. Venire quidem ad eremum, ſumma perfectio eſt: ſed non perfectè in eremo viuere, ſumma damnatio eſt. Quid enim prodeſt, ſi locus corporaliter quietus teneatur, & inquietudo in corde verſetur? Quid inquam prodeſt, ſi in habitatione ſilentium, in habitatoribus ſit vitiorum tumultus, & colluctatio paſſionum: ſi exteriora noſtra ſerenitas teneat, & interiora tempeſtas? Non enim ideò ad locum iſtum venimus, vt nobis mundus famuletur, vt rebus omnibus abundantes, omni quiete fruamur: non vtique ad requiem, nec ad ſecuritatem, ſed ad pugnam huc venimus, ad agonem proceſſimus, ad exercẽda cum vitiis bella properamus,

vt linguæ

Ioannis Baptiſ. laus.

Ioannes Baptiſta monachorũ princeps.

Chryſoſtom. hom. de Ioãne Baptiſta tom. 3.

† philoſophatur.

Hieronymus ad ruſticum Monachum de monachi inſtitutione.

Monachi nomẽ, & qualis ſit vita.

Hugo.

Hieronymus epiſtola ad Paulinũ de inſtitutione monachi.

Auguſt.

Ad eremũ venire ſumma perfectio eſt, ſed non perfectè in eremo viuere ſumma damnatio.

A B C D E

A vt linguæ gladio retundamur, vt non ſolùm non inferamus iniurias,ſed nec ſtatim ſentiamus illatas: Hæc Auguſtinus. Sed heu, pauci hodie religioſi reperiuntur, qui de bono in melius proficiunt, & de virtute in virtutem aſcendunt. Vnde Bernardus: Multo facilius reperies multos ſeculares conuerti ad bonũ, quàm vnum de religioſis tranſire ad melius. *Bernardus epiſt. 91.* Rariſſima auis in terris eſt,qui de gradu quem in religione ſemel fortè attigerit, vel parũ aſcendit. Aut aſcendas, neceſſe eſt, aut deſcendas: ſi attentas ſtare, vt ruas, neceſſe eſt. Et iterum: Minimè pro certo eſt bonus, qui melior eſſe non vult, & vbi incipis nolle fieri melior, ibi deſinis eſſe bonus: Hæc Bernardus. *De raro monachorum profectu.* Ioſeph autem & Maria, cum puero Ieſu tranſeuntes Iordanem, venerunt in terram Iſraël ſecundum Angeli iuſſionem. *Reditus Chriſti.* Non enim determinauerat Angelus, in quo loco terræ Iſraël, nec nominauerat aliquam ciuitatem determinatè, vt dubitante Ioſeph, iterum reuerteretur, & ex reuerſione Angeli inſtruen-

B tis eum de loco, Ioſeph ex frequentiori viſitatione Angeli, & locutione cum eo, certior redderetur, & magis conſolaretur. Quòd Ieſus in patriam ſuam reuerteretur, nos quoque in patriam noſtram feſtinare admonet. *Audiens* verò Ioſeph, *quòd Archelaus* filius Herodis ſenior regnaret in Iudæa pro ſuo patre, timuit illuc ire præ Archelao paternæ crudelitatis hærede, quia ille tanquam principalis magis pro patre zelabat, & omnis impetus perſecutionis in Bethlehem eiúſque finibus deſæuiebat. Iudæa, aliquando accipitur pro tota terra duodecim tribuum, vt ibi: *Notus in Iudæa Deus.* *Iudæa. Pſal. 75.* Aliquando pro ſola terra tribus Iudæ, vt ibi: Iudæa & Hieruſalem, nolite timere. Aliquando pro terra duarum tribuum, ſcilicet Iudæ & Beniamin, vt hîc dicitur quòd Archelaus regnauit in Iudæa. Diuiſum ergo erat regnũ, & iam à pluribus regebatur. *Herodis teſtamentum & filij.* Ad cuius euidentiam eſt ſciendum quòd ſecundum opinionẽ magis probabilem, Herodes moriens condidit teſtamentũ, in quo ordinauit Archelaum

C filium ſuum regni ſui ſucceſſorem, ita tamen quòd coronam ſibi non imponeret, niſi per Romanum imperatorem. Ad ſumendum igitur diadema, Romam venit, ſed & fratres eius duo, ſcilicet Herodes Antipas, & Philippus, qui cum ipſo mortem patris ſuperſtites erant (quia alios tres filios ſcilicet Antipatrum ſuum primogenitum, & Alexandrum & Ariſtobolum pater ante mortem ſuam miſerabilem necauerat) etiam Romam venerunt, & paternæ hæreditatis partem petierunt. Tandem imperator & ſenatus Romanorum, volentes frangere Iudæorum ſuperbiam, & auferre eis rebellandi occaſionem, abſtulerunt eis regium nomen, & diuiſerunt regnum in quatuor partes, ſcilicet tetrarchias: *Diuiſio Iudææ.* quarum duas, ſcilicet Iudæam & Abilinam dederunt Archelao, filio ſeniori: tertiam verò, ſcilicet Galilæam regionem transfluentem, dederunt Herodi Antipæ, ſub quo Ioannes eſt decollatus, & Dominus paſſus: ſed quartam, ſcilicet Ituræam & Tracomtidem regionem, dederunt

D Philippo, cuius vxorem abſtulit ipſe Herodes Antipas frater eius. Et ſic Archelaus erat Diarcha: ſed alij duo fuerunt tetrarchæ. Adhuc præter Herodem Aſcalonitam, & Herodem Antipam, ſupradictus etiam tertius Herodes dictus Agrippa, filius Ariſtoboli, filij Herodis Aſcalonitæ fuit, qui Iacobum fratrem Ioannis gladio occidit, & Petrum incarcerauit. Et quia Archelaus fuerat à patre, quantum in ſe erat, in toto regno Iudæorum ſubſtitutus: ideo magis fauebat factis à patre. Propter quod Ioſeph timuit ire in Iudæã, *& admonitus in ſomnis*, per Angelum iuit cum puero & matre eius in Galilæam, vbi dominabatur alius filius, ſcilicet Herodes, qui portione ſibi debita à patre, quantum in ſe erat, antè priuatus fuerat. Propter quod Ioſeph ibidem cum puero ſecurius manſit: quæ & ipſa terra Iſraël erat, quia eam Iſraël incolebat. *Et veniens, habitauit in ciuitate quæ vocatur Nazareth*: vt ibi Chriſtus nutriretur, vbi fuerat conceptus, licet in Bethlehem fuerat natus. Ibi enim ſecu-

E rius habitare poterat quàm in Hieruſalem, vel Bethlehem, vbi Archelaus manebat. Vnde Chryſoſtomus: *Chryſoſtomus hom. 9. in Math.* Venit igitur Ieſus in Nazareth, non ſolùm periculi timore, verum etiam patriæ amore cogente, ſcilicet vt ſecurius ibi habitaret, & gratius. Hoc autem factum eſt *vt adimpleretur quod dictum eſt per prophetam: Quoniam Nazaræus vocabitur.* Hoc vt, tenetur conſecutiuè, non cauſaliter, quia prophetia non eſt cauſa euentus rei, ſed euentus eſt cauſa impletionis prophetiæ. Nazaræus autem Chriſtus eſt nuncupatus, *Nazaræus Chriſtus nũcupatus eſt.* tam ex loci appellatione, vbi conceptus eſt & nutritus, quàm ex ſacramento legis, ſecundum quam Nazaræus ſanctus interpretatur: & Dominum omnes ſcripturæ ſanctum dicunt, & teſtantur. Sicut ergo elegit locum in quo naſceretur, ſic & ciuitatem, in qua coadoleſcens nutriretur. Cuius nomen eſt indicio, quòd eſſentialiter ipſe fons ſanctitatis in ſanctitate nutritus, ſanctus ſanctorum, quaſi Nazaræus Nazaræorum, rectè dicitur. Nazareth enim flos campi, vel germen nouellum, vel ſanctitas interpretatur, *Nazareth.* de cuius radice germinis, ſanctus ſanctorum, id

Nazaræi vocabãtur qui nunc Chriſtiani.

eſt Nazaræus, aſcendiſſe legitur. Vnde & ex hoc quòd Chriſtus dictus eſt Nazaræus, di- A
ſcipuli eius & Chriſtiani, prius communi nomine conſueuerunt Nazaræi vocari. Sed poſt-
quam Petrus Antiochenam ſedem tenuit, communi conſilio Græco nomine, à Chriſto
Chriſtiani dicti ſunt. In Nazareth ergo concipi & nutriri Chriſtus voluit, vt per hoc daret
intelligi, quòd florida fuit & eius conceptio, quia ſine peccato originali, & eius conuerſatio,
quia ſine actuali. Vnde dicit Bernardus, quòd amat florigeram patriam, flos de radice
Ieſſe. In hoc autem quòd dereliquit Ægyptum, & venit in Galilæam, habitauitque in Na-
zareth, datur nobis exemplum, quòd ſtatum culpæ debemus deſerere, & de vitiis ad vir-
tutes tranſire, in perſeuerantiáque bonorum operum florere: vt ſic ad patriam cœleſtem
valeamus peruenire. Ecce reduximus puerum Ieſum de Ægypto. Eo reuerſo, ſorores Do-
minæ, aliique conſanguinei & amici concurrerunt, & ad viſitandum eos feſtinant. Ipſi au-
tem Nazareth remanent, & pauperem vitam ducunt. Vbi more ſolito, Ioſeph operas fa- B
briles locauit: & Maria filando, & ſuendo, & aliâs prout potuit, laborauit: ac nihilominus

De ſedulitate Mariæ in filium.

Anſelmus lib. de excellentia beatæ Mariæ c. 4. tom. 3.

circa filium ſuum diligens & ſollicita fuit. Vt enim ait Anſelmus: Nec eſt aliqua ſcientia,
quæ poſſit penetrare, nec eloquentia quæ poſſit prædicare, quanta dulcedinis ſedulitate
paruulum fouerit, quanta diligentia obſequióque adoleſcentem, & in robur ætatis proue-
xerit vadentem. Et vt ipſamet cuidam deuotæ perſonæ reuelauit, multotiens cùm filium
ſuum gremio confoueret, præ nimia deuotionis dulcedine, caput ſuum capiti filij acclinãs,
tantas lachrymas effudit, vt caput & totam eius faciem lachrymis amoris rigaret, & dice-
bat: O ſalus & gaudium animæ meæ. Quis hæc audiens, vel mente tractans, ſe à lachrymis
poterit continere? Exinde vſque ad duodecimum annum pueri Ieſu, non legitur aliquid
de ipſo, vel eius parentibus. Dicitur tamen, & veriſimile eſt, quòd in Nazareth adhuc eſt

Chriſti infantis officia.

fons paruus, ad quem Domina aliquando ibat, & de quo puer Ieſus frequenter aquam hau- C
riebat, & matri miniſtrabat: vtpote qui ſubditus illi erat. Pro ſummis ergo deliciis, interdũ
aquam tribuit ſuæ matri, qui dat eſcam omni carni. Vbi etiam herbas in agris collegit, de
quibus mater olera conficeret. Faciebat huiuſmodi ſeruitia matri humilis Dominus: non
enim habebat alium ſeruientem, vel iuuantem in neceſſitatibus. In humilitate, ſe tempe-

Matth. 11.

ſtiuè exercere cœpit, de qua poſtmodum præ cæteris virtutibus gloriando, dixit: *Diſcite à me,
quia mitis ſum, & humilis corde.* Vnde Anſelmus: Nihil væſanitatis æſtimes tibi acceſſurum, ſi
eum apud Nazareth puerum inter pueros contempleris, ſi obſequentem matri, ſi operanti
nutritio aſſiſtentem intuearis.

ORATIO.

D

O I E S V *mitiſſime, qui de virgine natus in partes Aegypti ſeceſſiſti: & ab Aegypto vocatus, in ter-
ram Iſrael rediſti: reuoca me Domine ſeruum tuum à vultu oculorum tuorum in Aegypto huius
exilij proiectum, in huius peregrinationis tenebris exulatum, ab Ægypti partibus, à mundanæ
conuerſationis tenebris reduc corpore, reduc mente, reduc & voluntate, fac me vitia deſerere, & ad virtu-
tes tranſire, & in terram promiſſionis me digneris introducere: modo fide, ſpe, & charitate: in futuro verò
re, ſpecie, glorificatione & veritate. Amen.*

De eo quòd puer Ieſus remanſit in Hieruſalem, & inuentus eſt in templo. CAPVT XV.

Lucæ 2.

P V E R *autem Ieſus creſcebat*, in augmento, *& confortabatur* in vigore, ſci- E
licet quantùm ad corpus. Et ne quis imaginetur ita eum creuiſſe ſe-
cundum animam, ſicut creuit ſecundum corpus: ideo ſubdit quòd erat
plenus ſapientia, ſcilicet quantum ad animam: *& gratia Dei erat in illo*, ſci-

Beda in ca. 2. Lucæ.

De plenitudine ſapientia Chriſti.

licet quãtum ad vtrumque. Vnde ſecundum Bedam: Quia in Chriſto
habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, ideo puer iſte erat
plenus ſapientia, nec ſecundum hoc indiguit augeri vel confortari,
vtpote verbum Dei & Deus, ſed inquantum fuit homo erat in eo gra-
tia. Magná enim gratia illi homini Chriſto donata eſt, vt ex quo homo fieri cœpiſſet per-
fectus eſſet & Deus. Et ſecundum eundem Bedam: Huic ſimile eſt quod ſcribit Ioannes

Beda ibidẽ. Ioan 1.

eum plenum gratia & veritate, eandem ipſe diuinitatis excellentiam nomine veritatis,
quam Lucas ſapientiæ nomine cõmendauit. Habuit quippe Chriſtus plenitudinẽ omnium
virtutum

A virtutum donorum ſpiritus ſancti,exceptis fide, & ſpe, pro quibus habuit certam ſciẽtiam
& firmam poſſeſſionem, quia ab inſtanti ſuæ cõceptionis beatus fuit. Quotiens ergo Chri-
ſtus creſcere & confortari,vel tale aliquid agere dicitur,omnia ad corpus referuntur. Nam
ſecundum animam ab inſtanti conceptionis totaliter perfectus fuit, ſed hanc perfe-
ctionem non oſtendebat niſi prout conuenientia temporis exigebat. Vnde Bernardus: Vir
erat Ieſus nondum natus, ſed ſapientia non ætate: animæ vigore, nón corporis maturitate:
integritate ſenſuum, non corpulentia membrorum. Neque enim minus habuit ſcientiæ
Ieſus conceptus,quàm natus, paruus,quàm magnus. Siue ergo latens in vtero,ſiue vagiens
in præſepio, ſiue iam grandiuſculus interrogans legis doctores in templo, ſiue iam per-
fectæ ætatis docens in populo,æquè perfectè fuit plenus ſpiritu ſancto. De his & huiuſmo-
di habes etiam infrà in fine huius capituli. *Et ibant parentes eius*, tanquam deuoti & religioſi
B legis obſeruatores, *per omnes annos*, vt eſſent, *in Hieruſalem in die ſolenni Paſchæ*, ſcilicet para-
ſceue vt legem audirent,ſacrificiis participarent,ſolennitati intereſſent,& eius adhuc vm-
bræ ſeruiebant, cuius iam veritatem tenebant.

Virtutes omnes præter fidẽ & ſpem habuit Chriſtus nec creſcebat in anima.

Bernardus hom. 2. ſuper miſſus eſt.

Vbi nota quòd legales feſtiuitates Iudæorum quædam erant communes & continuæ,
quædam anniuerſariæ. Communes & continuæ erant duæ: ſcilicet ſabbatum, quo vaca-
bant ab omni opere, quòd illo die Deus requieuit ab omni opere creationis. Alia eſt neo-
menia, in principio ſcilicet nouæ lunæ, ad laudem creatoris, qui creauit omnia tempora.
Anniuerſariæ verò feſtiuitates erant quinque: ſcilicet feſtum Paſchæ, quod celebratur de-
cimaquarta luna menſis primi. Erat hæc feſtiuitas in memoriam liberationis de Ægypto.
Secunda erat,feſtiuitas Pentecoſtes,quæ celebratur quinquageſima die à Paſcha,eo quòd
tunc data fuit lex Iudæis in mõte Sinaï à Deo. Tertia feſtiuitas erat tubarum & clangorum,
C quæ erat prima die mẽſis Septembris, tunc enim buccinabant cornibus pecorum, in me-
moriam quòd eadem die fuit Iſaac liberatus ab immolatione patris, pecore ſubſtituto pro
eo. Quarta,feſtiuitas erat propitiationis,& celebratur decima die menſis Septembris: quia
eadem die venit ad eos Moyſes referens Dei iram placatam de offenſa conflationis vituli
quem adorabant. Quinta erat ſcenopegia,ſcilicet feſtum tabernaculorum, quod erat de-
cimaquarta die Septembris, & tunc illis diebus habitabant in tabernaculis,in memoriam
quòd patres eorum quadraginta annis in deſerto fuerunt ſub vmbraculis habitantes. Inter
has quinque feſtiuitates ſolæ tres, ſcilicet Paſchæ, Pentecoſtes, & ſcenopegiæ erant ſolen-
niores,& protendebantur ſeptem diebus. In his tribus omne maſculinum, ſecũdum præ-
ceptum legis aſcendebat in Hieruſalem,vt appareret coram Domino, qui tamẽ erant re-
moti, ex rationabili cauſa de Pentecoſte & ſcenopegia ſe poterant excuſare, ſed de Paſcha
D non niſi infirmitate cogente. Iſta autem lege mulieres non erant aſtrictæ,ſed tamen pluri-
mæ veniebant ex deuotione. Vnde & beata virgo aſcendebat ſingulis annis, nolens puerũ
dimittere ſine cura, maximè quandiu regnauit Archelaus. Quamuis ergo parentes time-
rent Archelaum,ibant tamen in Hieruſalem ad diem feſtum: quia poterat fieri vt tunc in-
ter tam ingentem turbam latenter aſcenderent mox reuerſuri, vt nec ſolennitate præter-
miſſa eſſent irreligioſi, nec longa manſione conſpicui. *Et cùm factus eſſet Ieſus annorum duo-
decim, aſcendit cum parentibus ſuis ſecundum legis conſuetudinem ad diem feſtum in Hieruſalem.* Per
hoc oſtendit, quòd à pueritia debent homines aſſueſcere ad diuina, & ad idem facit quòd
aliis recedentibus in loco diuini cultus remanſit. Laborauit ergo etiam nunc puer Ieſus
itineribus longis, & vadit vt honoret patrem ſuum cœleſtem in feſtis ſuis, obſeruans hu-
militer legem Dominus legis. Quia enim Dominus venit vt daret omnis perfectionis &
E humilitatis exemplum,voluit legem,quandiu ſtatum habuit,conſeruare: vbi Beda: Serua-
uit ipſe legem quam dedit, vt nobis qui homines ſumus puri, oſtenderet ſeruandum per
omnia quicquid Deus iubet. Sequamur ergo iter humanæ conuerſationis eius, ſi deitatis
gloriam delectamur intueri: Hæc Beda. Nos itaque ſerui, ad exemplum Domini debemus
magno ſtudio bonorum operum & præuenire ſolennitates, & celebrare, ac ſollicitè diui-
na præcepta obſeruare. Vnde quidã frater tam magnæ deuotionis ad feſta Chriſti & beatæ
virginis, & ad feſtum omnium ſanctorum erat, quòd ante quodlibet feſtum ieiuniis, ac
orationibus,& caſtigationibus,ad ſuſcipiendum ipſum feſtum ſe præparabat, & quandiu
aliquod feſtum durauit, tam diu circa illud meditationibus, & orationibus ſe occupauit.
Moraliter hîc inſtruimur quòd ſpecialiter in diebus feſtiuis,quilibet Chriſtianus debet ire
ad locum quem elegit Dominus,id eſt,ad Eccleſiam,non ad theatrum,vel tabernã. Debet
vacare diuinis laudibus, non choreis & vanitatibus. Debet inſiſtere eleemoſynis, non

Feſtiuitates legales Iudæorum.

Labores Chriſti & obſeruatio legis.

Beda ibidẽ.

De feſtis celebrandis.

vſuris, vel ſpoliis. Debet intendere bonis operibus, non commeſſationibus & ebrietatibus.
Eſa. 1. Nam de his qui ſecus faciunt dicit Dominus in Eſaia: *Solennitates veſtras & neomenias ve-* A
ſtras odiuit anima mea. Poſtquam ergo Ieſus ad ætatem duodecim annorum venit, ſuam ſa-
Aetas duodenis. pientiam manifeſtare cœpit, & aperire quid patri cœleſti, quid terrenæ matri deberet. Ætas
enim duodenis typus erat duodecim Apoſtolorum, per quos diuinitas & humanitas eius
erat per orbem nuncianda vniuerſum. Rectè ergo in duodenario numero iubar perfe-
ctionis eius declarari incepit, per quem quaſi per duodecim tribus, & per duodecim
Apoſtolos vniuerſitas ſaluandorum ſignificatur. *Conſummatis autem diebus* feſtis, & comple-
ta ſolennitate quæ per dies octo durabat, recedentibus parentibus, *remanſit puer in Hieru-*
ſalem, non à caſu, nec parentum negligentia vel obliuione, ſed ſua voluntate & ordinatio-
ne, vt à pueritia zelum ſuum oſtenderet circa ſpiritualia, & ſicut parentibus quod debebat
exhibuerat, aſcendens cum eis tanquam homo cum hominibus ad offerenda Deo ſacri- B
ficia, ſic etiam patri debitum ſpiritualis doctrinæ vacando exhiberet. *Et non cognouerunt pa-*
rentes eius, id eſt, non aduerterunt quòd in Hieruſalem remaneret. *Exiſtimantes illum eſſe in co-*
mitatu, id eſt, inter eos qui ſimul fuerant comitati. Secretò autem & eis ignorantibus, rema-
nere voluit, ne aut eis obediendo recedens retraheretur à diſputatione, aut non obedien-
do remanens videretur eos contemnere. Hinc habetur argumentum, quòd filius abſque
Religio nolentibus parentibus acceptari poteſt. cuius præſentia pater & mater vitam poſſunt tranſigere, ipſis etiam neſcientibus aut no-
lentibus, poteſt ad religionem & ad ſtatum perfectionis euolare, ſeque diuino cultui man-
cipare, diſcretionis iudicio comite. Et impeditoribus ait Dominus: Sinite paruulos venire
ad me, talium eſt enim regnum cœlorum. Sed quæritur hîc, quomodo parentes eius obli-
Marci 9. uiſcendo eum relinquere potuerunt, qui tanta cura eum nutriuerunt? Ad hoc dicendum,
De ignoratione parentum Chriſti quæſtio. quòd mos erat filiis Iſraël ad feſta confluentibus, vel ad propria redeuntibus, vt ſeorſum viri
& ſeorſum mulieres, propter munditiam caſtitatis incederent, vt ab inuicem continentes, C
magis religioſè ſecundum legis dationem feſta celebrarent, & ne eorum mixta ſocietate
aliquid inhoneſti contingeret: pueri autem cum quolibet parente indifferenter ire pote-
rant. Vnde Ioſeph videns puerum Ieſum non eſſe ſecum, putabat eum eſſe cum Maria in
comitatu mulierum, & econuerſò Maria putabat eum eſſe cum Ioſeph in comitatu viro-
rum. Sic ergo *venerunt iter vnius diei*, à Hieruſalem ſine puero, cum hac exiſtimatione quòd
Maria dolores. eſſet in comitatu virorum vel mulierum. Et cùm in ſero veniſſent ad locum vbi hoſpitari
debebant, videns domina ipſum Ioſeph ſine puero quem cum eo rediiſſe credebat, dolore
vehementi concuſſa cum lachrymis per domos quàm decenter poterat ſerò circuibat, &
de ipſo puero quærebat. Ioſeph verò ſenex, cum fletu eam ſequebatur & aſſociabat. Vade
& tu ſemper cum eis & quære puerum Ieſum donec inuenias. Puero autem à parentibus D
tunc non inuento, qualem quietem habere poterant tu ipſe cogita, & maximè mater quæ
ipſum arctius diligebat. Et licet à notis confortaretur, tamen conſolari non poterat. Quid
enim erat perdere Ieſum. Conſpice bene ipſam, & vehementer ei compatere: quia in ma-
gna anguſtia eſt nunc anima ſua. Nunquam ex quo nata eſt vſque tunc, fuit in tanta. Non
ergo turbemur quando tribulationes habemus, cùm etiam matri ſuæ non pepercerit Do-
minus. Ad ſuos enim eas venire permittit, & per ipſas ſignum ſuæ dilectionis ſuis oſtendit.
Tandem domina in cameram ſe recludens, & ad orationem & planctum ſe conuertens,
per totam noctem illam anguſtiabatur ſuper dilecto filio ſuo. Manè verò ſequenti tempe-
ſtiuè domum exeuntes, eum etiam per circunſtantia loca quærebant, nam reditus per plu-
res vias patebat. Circumeundo igitur eum in vtraque comitiua requirebant: id eſt, iterum
& iterum quærebant, maximè *inter cognatos & notos*, amicos qui in vtroque comitatu erant.
Quo etiam tunc non inuento mater ſine ſpe anxiabatur, & conſolari non poterat. Hæc di- E
ligenter recogita, quantis vulneribus & cruciatibus cor beatæ virginis tunc ſauciatum fue-
rat, quæ ſuſpiria, quæ lamenta, quas anxietates pertulerit, cùm quæſitum filium non inue-
nit? Iam experiri cœpit, qualis eſſet futurus dolor eius, de quo prædixit ei Simeon dicens:
Tuam ipſius animam pertranſibit gladius. Neſciebat virgo quid ageret, quia theſaurum
Gene. 37. ſibi piè commiſſum à Deo, perdiderat. Vnde lamẽtabiliter potuit dicere, illud Gene. puer
vero non comparet, & ego quò ibo? Conſidera hic quòd beata virgo de terra ſua expulſa &
in Ægyptum fugata, in tanta tribulatione poſita filium non perdidit, ſed poſtquam ad fe-
ſtiuitates iuit ipſum amiſit, per quod datur intelligi quòd Ieſus ſæpe in aduerſitate cuſto-
ditur, & in proſperitate perditur. Tertia verò die regreſſi ſunt in Hieruſalem, à qua per
vnam dietam receſſerant, & eum ibidem requirebant. Puto quòd cum labore multo
itineris,

A itineris,& lachrymis plurimis virgo iterato rediit Hieruſalem,& appropriatè potuit dicere illud Can. Quæſiui quem diligit anima mea, quæſiui illum & non inueni: ſcilicet inter cognatos & notos. Surgam ergo eundo de loco ad locum, & circuibo ciuitatem per vicos & plateas,& quæram quem diligit anima mea. Et poſt triduum amiſſionis eius, in quo præfiguratum eſt triduum mortis eius in quo credebatur amiſſus, quarto die manè, *inuenerunt eum in templo*, vt ſecundum Ambroſium daret indicium, quia poſt triduum triumphalis paſſionis reſurgeret,qui credebatur mortuus, & tunc cum gloria immortalitatis eſt inuentus. Inuenerunt ergo eum in templo, in loco vtique deuoto, in loco Dei ſancto. Non inuenerunt eum in theatro, aut foro,vel ludo,ſicut ſolent pueri inueniri, ſed in loco deputato doctrinæ ſacræ & orationi. Filius libenter in domo patris ſui manet. Ille igitur qui libenter ſtat in Eccleſia, ſignum eſt quòd ſit filius Dei, quia ſtat in domo patris ſui: ille verò qui libenter ſtat in taberna, ſignum eſt quòd filius ſit diaboli, quia moratur in domo patris ſui.

Cant. 3.

Cur poſt triduum inuentus.

Ambroſius lib. 2. in Lucam.

Diligens domum dei oſtendit ſe filium Dei.

B Inuenerunt inquam eum in templo, non huc atque illuc leuitet (prout mos eſt pueris) diſcurrentem, ſed tanquam ſapientiæ fontem, *in medio doctorum*, vt melius omnes audire & cum eis conferre poſſet. Compoſitè *ſedentem*, & tanquam exemplar humilitatis prius, *audientem illos interrogantem*, quàm docentem. Ille doctores interrogat in templo, qui Angelos docet in cœlo. Ille doceri interrogando voluit, qui verbum ſcientiæ ipſis ſuis doctoribus miniſtrauit. Interrogabat non quia indigeret, vel vt addiſceret, ſed vt nobis addiſcendi & zelandi ſcripturas ſacras formam daret,& vt ea quæ non intelligimus interrogare non erubeſcamus, de quo tamen erubeſcunt multi ſuperbi, eligentes potius in errore permanere, quàm inſtrui. Ad exemplum quoque humilitatis prius audire, quàm inſtruere volebat, docens quòd etiam homines docti promptiores debent eſſe ad audiendum, quàm ad docendũ.

C Quia qui prius reſpondet quàm audiat, ſtultum ſe eſſe demonſtrat. Ad probandum etiam quòd Deus eſſet, eoſdem homines ſubtiliter interrogat, & ſapienter reſpondet, ita vt audientes inde ſtuperent. Vnde dicitur: *Stupebant autem*, id eſt, valde mirabantur, *omnes qui eum audiebant ſuper eius prudentia*, interrogando & opponendo, & in reſponſis ſoluendo: quia aliàs inauditum fuerat, quòd puer talis ætatis tam ſapienter locutus eſſet. Stupor quippe eſt vehemens admiratio rei omnino inconſuetæ, & ſic fuit hic. Audiuit enim humiliter, quæſiuit prudenter, & reſpondit ſapienter, cùm tamen eſſet puer. Ipſe interrogabat, ipſe reſpondebat, ipſe ſuas & illorum quæſtiones ſoluebat morem agens peritiſſimi magiſtri, qui nunc interrogando, nunc reſpondendo diſcipulos inſtruit. Vnde ſecundum Bedam: Ad oſtendendum quòd homo erat, homines magiſtros humiliter audiebat: & ad probandum quia Deus erat, eiſdem loquentibus ſublimiter reſpondebat.

Beda in Euangelium dominica infra octa. Epiphania

D Stupebant autem videntes eius infantiam, & tamen ſic ſublimia loquentem: videntes eum corpore & ætate paruum, ſed interrogationibus & reſponſis magnum: hominem & non Deum conſiderantes, & inter alta quæ audiunt, & infirma quæ vident dubia admiratione turbantur. Nos autem non cum ſenioribus Iudæorum, ſuper prudentia & reſponſis eius ſtupeamus, neque miremur: ſed ipſum verum Deum verúmque hominem eſſe credamus, à quo eſt omnis ſapientia, & cum quo fuit ſemper & eſt ante æuum, ſcientes ſecundum prophetiam quòd ſic paruulus natus eſt nobis, quòd permanet Deus fortis. *Et* parentes eius, *videntes*, eum in templo in medio doctorum ſedentem, *admirati ſunt*, valde propter rei inexperientiam: quia nunquam fecerat rem talem vel ſimilem. Mater autem eius quaſi reuiuiſcens, exhilarata Deo gratias egit immenſas. At puer Ieſus videns matrem venit ad eam, quem ipſa ſuſcipiens & dulciter oſculans, ac deinde reſpi-

E ciens in faciem eius decoram, dixit ad illum: *Fili quid feciſti nobis ſic?* Quaſi diceret, deſideratiſſime fili quare hoc feciſti, vt nobis ignorantibus & neſcientibus remaneres? Quid tam dilectæ, & tam diligenti matri tantam materiam doloris inferre potuiſti? Peto fili hoc mihi indicari, vt dolor meus ex hac re conceptus, valeat mitigari: quem virgo mater per triduum anxio dolore quæſierat, poſt inuentionem inter mœrorem & gaudium poſita, pia correctione increpauit. Ioſeph autem licet pater eius diceretur, non fuit auſus illum arguere, cùm firmiter crederet ipſum Dei filium eſſe, ſed mater ex maxima dilectione quam habebat ad filium quem ſic quærebat, ſic arguebat illum: quia amor excellens neſcit modum. Loquitur ergo ipſa, & non Ioſeph: quia in ea fuit maior doloris affectus. Vnde Gregorius: Maria maternis affecta viſceribus quaſi cum lamentis inquiſitionem doloroſam oſtendit, & omnia ſicut mater fiducialiter, & humiliter, & affectuosè exprimit dicens: Fili quid feciſti nobis ſic? Vnde & Anſelmus: Quid ſi duodennem per triduum

Mater non Ioſeph interrogat Chriſtum.

Hoc citatur ex Græco Anonymo in cathena D. Thomæ.

Anſelmus de meditatione redẽptionis humanæ.

cum matre quæſieris? O quanta copia fluent lachrymæ; cùm audieris matrem dulci qua- A
dam increpatione filium verberantem & dicentem: Fili quid feciſti nobis ſic? Vel poſſet
dici quòd non fuit increpatio, ſed pia de eius abſentia conqueſtio. *Ecce pater tuus*, ſcilicet nu
tricius, *& ego dolentes*, ſcilicet de amiſſione tua & abſentia, *quærebamus te*, cuius præſentia eſt
nobis dulciſſima.

In quo moraliter inſtruimur, quòd dolere debemus cùm Ieſum, id eſt ſalutem æter-
nam amittimus: quòd per peccatum fit, cùm peccamus. Et tunc eum quæramus per tri-
duum pœnitentiæ, ſcilicet per contritionem cum dolore, per confeſſionem cum pudore,
per ſatisfactionem cum labore, & reinueniemus eum. Sed heu multi plus dolent de amiſ-
ſione rerum tranſeuntium, quàm de amiſſione æternæ ſalutis ſuæ & aliorum. Vnde Ber-

Bernardus lib. 4. de cõſideratione ad Eugenium.

nardus: Cadit aſina, & eſt qui ſubleuet. Perit anima, & non eſt qui ſuccurrat. Sacrata vir-
go patrem eius appellat Ioſeph, tum propter Iudæorum ſuſpitionem, tum propter eius B
educationem, tum propter genealogiæ explicationem. Et nota quòd nunquam legimus
Ioſeph Domino fuiſſe locutum, ſed hoc virgini dimittebat: quia ad ipſam, ſicut ad veram

Ioſeph cur hîc pater dictus.

matrem, magis pertinebat. Quærendus eſt Ieſus ſocialiter cum Maria & Ioſeph: quod no-
tatur cùm dicitur, pater tuus & ego. Ioſeph enim interpretatur augmentum, & ſignificat

Ioſeph myſtice quid.

opera bona quæ ſemper debent augeri. Maria interpretatur illuminata, & ſignificat fidem
quæ eſt illuminatio mentis: interpretatur & ſtella maris, & ſignificat charitatem: quia ſicut
cæteris ſtellis occidentibus illa non occidit, ſic cæteris virtutibus deficientibus illa non de-
ficit. Cum tali igitur ſocietate Ieſus eſt quærendus: ſcilicet cum fide bona, operatione ſol-
licita, & charitate ſuccenſa, & tunc inuenietur. Si enim alterum iſtorum defuerit, inueni-
ri non poterit. Debet etiam quæri lachrymabiliter, quod notatur ex eo quòd virgo dixit,

Reſponſio Chriſti qualis fuerit.

dolentes quærebamus te. *Et ait ad illos*, non matrem exaſperando, ſed potius inſtruendo, C
dicens: *Quid eſt quòd me quærebatis?* ſcilicet inter cognatos & conſanguineos, cùm potius de-
beretis me quærere in tẽplo, quod eſt domus patris mei, & in occupatione circa ſpiritua-
lia. Non eſt vox indignantis, ſed humiliter ſe excuſantis & myſteria detegentis. Non enim
increpat & vituperat, quòd eum quaſi filium quærunt, ſed quaſi corrigendo verbum ma-
tris, quis ſibi verus pater ſit, & quid potius æterno patri debeat, illis & nobis inſinuat, ſub-
dens, *Neſciebatis: quia in his quæ patris mei*, ſcilicet Dei, *ſunt oportet me eſſe*, ſcilicet in templo, in
doctrina, & in operibus quibus manifeſtetur pater meus: quaſi dicat. Potius debeo reſpi-
cere eum cuius ſum æternus filius ſecundum naturam diuinam, quàm te cuius ſum filius
ſecundum naturam humanam, & Ioſeph cuius tantum ſum filius nutricius: vnde non de-
betis mirari, ſi vos dimiſi propter patrem æternum, cui plus teneor. Magis afficiebatur
Ieſus ad patrem naturalem & æternum, quàm ad matrem naturalem & patrẽ putatiuum. D
Quanuis enim parentes diligeret & eis obediens fuit, tamen principalius Deum hono-

Deus parentibus præferendus.

rare voluit. In quo datur doctrina, quòd pietas ad Deum, pietati reſpectu parẽtum eſt præ-
ferenda. Diſcas igitur & tu Deum & parentes diligere & honorare, eis obedire, ſed in om-
nibus Deum præferre. Nota etiam moraliter, quòd per hoc quòd Chriſtus interrogationi
reſpondit, quaſi corrigendo verbũ matris, quæ ipſum dolore inter cognatos & notos quæ-

† apertè.

ſierat, omiſſionem vinculorum ſanguinis pro parte † ſuggerit, oſtendens quòd non contin-
git metam perfectionis attingere eum, qui adhuc vagatur in his quæ corpori conferuntur:
& quòd homo deficit à perfectione, propter affectum cognatorum. Et hoc innuit per pri-
mam clauſulam, cùm ait: quid eſt quòd me quærebatis? ſcilicet inter cognatos, & carnali-
ter propinquos. Per hoc verò quod addit, *neſciebatis*, &c. docet nos, non debere per infima
gradi, ſed ad ſuperiora debere mentis oculos attollere. E

Moraliter per hoc quòd Chriſtus cùm correptus eſſet hîc à matre, ſe dulciter & humi-
liter excuſauit: alibi autem ſcilicet in nuptiis, cùm inuitatus eſt ad miraculum durè reſpon
dit, dedit nobis exemplum & formam humilitatis, vt malimus corripi quàm laudari. Et

Primũ verbum Chriſti ſcriptũ.

nota quòd iſtud fuit primum verbum quod ab ore ſaluatoris prolatum eſſe legitur, in
quo ſuam diuinitatem expreſſit. Et ipſum verbum tantæ fuit altitudinis, quòd Maria &
Ioſeph ipſum non intellexerunt. Et hoc eſt quod ſubditur: *Et ipſi non intellexerunt ver-
bum quod locutus eſt ad illos*, ſcilicet quod de patre dixerat, & quid per hoc verbum innue-
re vellet. Volebat enim eis innuere, quòd ſicut ad patrem, ita ad ipſum pertineret cura
templi, & ſpiritualium: & omnium quæ patris ſunt gubernatio, quia amborum vna eſt
maieſtas, gloria, & operatio: ac vna ſedes, & domus, non ſolùm materialis, ſed & ſpiritualis.
Cùm Maria & Ioſeph Ieſum Dei filium crederent, non tamen animaduertũt quid dica[t]
n[o]

A nec diuinæ naturæ arcanum intelligunt, quia talia ab eo audire adhuc aſſueti non erant, &
de diuinitate ſua nondum ad eos loquentem audierant. Vel intellexerunt quid dixit, ſed
non ita plenè vt poſtmodum. Ipſe verò ad matris requiſitionem & voluntatem redit cum
illis Nazareth, ad eorum conſolationem, vbi erat conceptus & educatus, vnde & Nazare-
nus eſt vocatus. Nam quia Deus & homo eſt, vtramque ſuam naturam nobis hic cōmen- *Deum & hominem ſe oſtendit Chriſtus.*
dat, & nunc excelſa deitatis, nunc infirma humanæ fragilitatis præfert. Itaque quaſi homo
cum parentibus Hieruſalem aſcendit, ſed quaſi Deus illis neſcientibus in templo remanſit:
quaſi homo ſeniores interrogabat, ſed quaſi Deus quæ ſeniores mirarentur reſpondebat.
Quaſi Dei filius in templo patris & ſuo commoratur, quaſi filius hominis cum parentibus
quò iubent reuertitur. *Et erat ſubditus illis*, ad noſtram inſtructionem, & ſuperbiæ noſtræ
confuſionem, qui frequenter renuimus ſubiici ſuperioribus noſtris. Erat quippe ſubditus
B illis, ſcilicet in ea natura qua patre minor eſt. Quia vt dicit Auguſtinus, ſecundum formam *Auguſt. li. 3. cōtra Maximinum c. 18.*
ſerui puer Chriſtus minor erat, etiam parentibus ſuis. Et tu ergo ſubditus eſto propter il-
lum, vt ad eum per obedientiæ laborem redeas, à quo per inobedientiæ deſidiam receſſe-
ras. Hic enim exemplum, & formam obedientiæ & humilitatis Chriſtus nobis præbuit &
oſtendit, dum ipſe imperator mundi, & cui mundus ſubiectus eſt, parentibus ſuis & eorum
imperio humiliter ſubdi voluit. Audiant ergo hæc ſubditi, & ſubditi eſſe non dedignentur,
ſiquidem omnibus prælatis ſubditus fieri non eſt dedignatus. Prælati quoque non ſuper-
biant, & in Ioſeph prælato, & in Chriſto ſubdito intelligant: quia ſæpe fit vt maioris meri-
ti ſint ſubditi quàm prælati. Quòd ſi intellexerit, non eleuabitur ſuperbia, qui eſt ſubli- *Subditi interdum præſtant prælatis.*
mior dignitate, ſciens meliorem ſibi ſubiectum eſſe. Et aduerte quanta fuit dignitas vir-
ginis, quòd ei ille ſubiectus eſt, cui omnis creatura ſubiicitur. Vnde Auguſtinus: Hoc ſin-
C gulare priuilegium habuit virgo, vt haberet ſibi ſubiectū quem non ſolum humana crea-
tura, verumetiam Angelica reueretur, & adorat multitudo. Vnde Bernardus, pertractans *Bernardus hom. 1. ſuper miſſus eſt.*
hoc idem verbum, *& erat ſubditus illis*, Mirare, inquit vtraque, & elige id quod amplius mi-
reris, ſiue filij benigniſſimam dignationem, ſiue matris excellentiſſimam dignitatem.
Vtrumque ſtupor, vtrumque miraculum, quòd fœminæ Deus obtemperet, humilitas abſ- *Bernard. de eo quòd Chriſtus ſubditur.*
que exemplo: quòd fœmina Deo principetur, ſublimitas ſine ſocio. Et ſubdit: Diſce ergo
homo obedire, diſce terra ſubdi, diſce puluis obtemperare. Erubeſce ſuperbe cinis. Deus
ſe humiliat, & tu te exaltas. Deus ſe hominibus ſubdit, & tu dominari geſtiēs hominibus
tuo te præponis authori. Quotiens enim hominibus præeſſe deſidero, totiēs Deum præire
contendo, & tunc verè non ſapio ea quæ Dei ſunt. Hæc Bernardus.
Et nota quòd filius, multa debet parentibus. Primò, amorem cordis. Secundò, hono- *Filius quæ debet parentibus.*
D rem operis. Tertiò, in neceſſariis ſuſtentationem. Quartò, in obſequiis famulationem.
Quintò, reuerentiam in verbis. Sextò, obedientiam in honeſtis. Septimò, veniam in of-
fenſis. Octauò, tolerantiam in aduerſis. Sed quid fecit puer Ieſus, in illo triduo? Conſpice
eum, attende quomodo ſe ad aliquod hoſpitale pauperum reducit, & cum verecundia
ſe ibi hoſpitari petit, & ibi cum pauperibus Ieſus pauper hoſpitatur, & comedit. Mendi- *Chriſtus mēdicaſſe aſſeritur.*
cat etiam oſtiatim cum pauperibus, quod & aliàs quandoque feciſſe creditur. Vnde Ber-
nardus: Hoc quærens à Domino eum alloquitur. Domine, inquit, quis te in triduo ſuſten-
tauit? Et reſpondet ſibimet ſic dicens: Vt te Domine Ieſu Chriſte noſtræ paupertati per
omnia conformares, quaſi vnus in turba pauperum ſtipendia per oſtia mendicans quæſiſti.
Quis dabit mihi bucellarum illarum mendicatarum participem fieri, & illius ſacri edulij
reliquiis ſaginari? Hæc Bernardus. Conſpice eum etiam inter doctores vultu placido, ſa-
E pienti, & reuerenti, & quomodo eos quaſi ignorans interrogat, & audit: quod ex humilita-
te facit, & etiam ne illi ſuper mirabilibus reſponſis eius verecundarentur. Conſiderare au-
tem potes moraliter, in prædictis tria valde notabilia. Primum eſt, qui vult Deo adhære- *Cōſanguinei vitandi volenti adhærere Deo.*
re, non debet inter conſanguineos conuerſari, ſed potius ab eis diſcedere. Nam & puer
Ieſus dimiſit à ſe dilectiſſimam matrem, cùm operibus patris intendere voluit, ac etiam
poſtea inter cognatos & notos quæſitus inuentus non fuit: quia caro & ſanguis eum non
reuelauit, nec inuenitur in carnali ſocietate. Vnde Bernardus: Puer Ieſus inter cognatos
& notos quæritur, nec inuenitur. Fuge fratres tuos & tu, ſi tuam vis inuenire ſalutem.
Et obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui, vt concupiſcat rex decorem tuum. Et *Pſal. 44.*
iterum: O bone Ieſu, ſi non inuentus es inter cognatos tuos, quomodo te inueniam inter
meos? qualiter te inueniam in gaudio, quem vix mater tua dolens inuenit? Hæc Bernar-
dus. Nec inueniri poteſt in comitatu multorum: quia non inuenitur in multiplicitate

Derelinqui ad tempus à cõſolatione diuina. mundanorum, ſed in intimo corde mentis, vbi Dei eſt templum. Secundum, quòd qui ſpiritualiter viuit, non miretur ſi aliquando mente arida remanens videatur ſibi quòd à Deo derelictus ſit, cùm etiam hoc matri Dei contigerit. Non ergo mente tabeſcat, ſed per continuum exercitium in ſacris meditationibus & orationibus, ac bonis operibus perſiſtendo diligenter eum quærat, & eum ſi ſollicitus fuerit, reinueniet. Nam ſecundum Origenem, Oportet eum qui quærit Ieſum, non negligenter & diſſolutè tranſire, ſicut multi quærunt & non inueniunt, ſed cum labore & dolore. Vnde Bernardus: Si nolumus fruſtra quærere, quæramus veraciter, vt non pro illo aliud: feruenter, vt non cum illo aliud: perſeueranter, vt non ab illo ad aliud conuertamur. Facilius enim cœlum & terra tranſire poſſunt, quàm vt ſic quærens non inueniat, ſic petens non accipiat, ſic pulſanti non aperiatur. *Origen. ho. 18. in Lucã. De quærẽdo Ieſu.* A

Proprius ſenſus vitiãdus. Tertium, quòd non debet quis eſſe proprij ſenſus, vel propriæ voluntatis. Nam cùm Dominus Ieſus dixiſſet, oportere eum operibus patris intendere, mutauit conſilium, & matris voluntatem ſecutus receſſit cum ea & nutricio ſuo, & erat ſubditus illis. Hinc etiam perpende quantum debent homines obedire Deo, quandoquidem ipſe Deus obedit hominibus. Si enim exemplo Domini obediendum eſt hominibus, multomagis oportet obedire Deo. Obediamus igitur, non ſolùm Deo, ſed & hominibus: quia Dei filius obediuit, non ſolùm Deo patri cœleſti, ſed & parentibus. *Et mater eius conſeruabat,* quaſi magna, *omnia verba hæc,* quæ nunc & aliàs audierat ab eo, & hoc *in corde ſuo,* quaſi ſub ſigillo: ſcilicet recondens & ſignaculo. Niſi enim ipſa conſeruaſſet, nos ea non haberemus: de eius námque theſauris nos iſta ſuſcepimus. Omnia quippe quæ de Domino, vel à Domino dicta vel facta cognouit, ſiue intellecta: ſiue nondum intellecta, in corde & memoria quaſi ruminanda & diligentius ſcrutanda recondebat, vt tempore ſuo vniuerſa prout geſta erant intelligeret, ac Euangeliſtis & quærentibus ſufficienter explicaret, & his tanquam regula & lege per totã vitam vtebatur, docens vt nos crebra factorum & dictorum Domini meditatione importunas cogitationes repellamus, & alios inſtruere laboremus. Et ideo ſi quis indiget bonis ſermonibus ad eam recurrat, quia facta & verba Chriſti in cuſtodia conſeruat. Moraliter ex iſto habemus exemplum, qualiter audiri debeant verba diuina, ſcilicet vt in corde conſeruentur, & ibidem ruminentur, non vt intrent per aurem vnam & exeant per aliam. *Et Ieſus proficiebat ætate & ſapientia, & gratia apud Deum & homines.* Ætas pertinet ad corpus, ſapientia ad animam, gratia ad vtriuſque ſalutem: proficiebat vtique ætate, ſicut carnis eſt ætatis incrementa ſuſcipere: quia de infantia ad pueritiam, de pueritia ad iuuentutem conſueto hominibus creſcendi ordine peruenit. Porrò in ſapientia & gratia poteſt aliquis proficere dupliciter. Vno modo ſecundum ipſos habitus ſapientiæ & gratiæ augmentatos, & ſic Chriſtus in eis non proficiebat: quia ab inſtanti conceptionis, ſapientia & gratia plenus fuit. Alio modo ſecundum effectus, inquantum ſcilicet aliquis ſapientiora & virtuoſiora opera facit, & ſic Chriſtus proficiebat ſapientia & gratia ſicut & ætate. Secundum quòd per proceſſum ætatis perfectiora opera faciebat, & in his quæ ſunt ad Deum & ad homines: & hoc eſt quod additur, apud Deum & homines. Vel aliter ſecundum Ambroſium: Proficiebat ſapientia, quò ad manifeſtationem & vſum eius, quia ſuam ſapientiam & gratiam paulatim magis & magis patefaciebat. Vel ſecundum Gregorium: Proficiebat in aliis, qui doctrina eius & exemplo proficiebant, ſicut magiſter in ſcholaribus dicitur proficere, quia ſcholares ſub eo proficiunt. Et hoc apud Deum, id eſt, apud laudem Dei, & apud homines, id eſt, ad vtilitatem hominum: vel ſecundum Theophilum, apud Deum & homines: quia prius debet placere Deo, & poſtea hominibus. Et licet Ieſus in ſe non proficiebat ſapientia & cognitione habituali, quia hæc in eo augmentata non ſunt, ab inſtanti enim conceptionis plenitudinem huius habuit: proficiebat tamen & in ſe cognitione ſenſuali & experimentali, quia ſenſus eius conuertebatur de nouo ad aliquid ad quod antea non conuertebatur. Vnde ſecundum Apoſtolum: Didicit ex his quæ paſſus eſt obedientiam. Non tamen de nouo aliquid didicit quod prius neſciret, quia quod didicit, prius nouerat ſcientia diuina & inſpirata. Vnde Bernardus: Vt ob alienam miſeriam cor miſerum habeas, oportet vt tuam prius cognoſcas, vt proximi mentem in tua inuenias, & ex te noueris qualiter illi ſubuenias. Verus quippe Dei filius priuſquam ſe exinaniſſet formam ſerui accipiens, ſicut miſeriam & ſubiectionem expertus non erat, ſic miſericordiam vel obedientiam experimento non nouerat. Sciebat quidem per naturam, non autem ſciebat per experientiam. At vbi minoratus eſt vſque ad illam formam in qua & pati & ſubijci poſſet, in paſſione expertus eſt miſeriam, & in ſubiectione obedientiam. Per quam tamẽ experien-

Maria conſeruabat omnia in corde ſuo. B C

Proficere in gratia & ſapientia poteſt aliquis dupliciter. D

Ambroſius in c. 2. Lucæ.

Theophilus in eum locũ. E

Heb. 5.

Bernardus ſermo. 56. in cantica.

A experientiam, non illi ſcientia, ſed nobis fiducia creuit, dum in hoc miſero genere cogni-
tionis is à quo longè errraueramus factus eſt propinquior nobis. Quando enim illi appro-
pinquare auderemus in ſua impaſſibilitate manenti? nunc autem monemur cum fiducia
adire ad thronum gratiæ ipſius, quem nimirum languores noſtros tuliſſe, & dolores por- *Eſa. 53.*
taſſe cognoſcimus, & in eo in quo paſſus eſt ipſe, nobis compati non dubitamus: Hæc
Bernardus. Moraliter ſicut ipſe proficiebat ſapientia, ætate, & gratia: apud Deum & ho-
mines, & paſſus, & reſurrexit, & ita intrauit in gloriam ſuam, ſic etiam ſuos ſequaces oſten-
dit proficere virtutibus, & per paſſiones ad gaudia tranſmigrare debere. Hæc autem ſancta
& Deo amabilis ciuitas Nazareth, in qua verbum caro factum eſt, & flos omnia vincens
aromata in vtero virginis germinauit: vnde & meritò flos interpretatur. In hoc ſuper om-
nes alias ſpeciali gaudet priuilegio, quòd ſalutis noſtræ Dominus in ea principium pro-
B creauit, & ipſe præterea nutriri, & parentibus ſubiici dignatus eſt, cui patet omnia quæ
ſunt in cœlo & in terra ſubiecit.

ORATIO.

DOmine Ieſu Chriſte fili Dei viui, qui per triduum a parentibus tuis dolentibus quæſitus, tandem in templo es inuentus, da mihi miſero te deſiderare, deſiderando quærere, quærendo inuenire, inueniendo amare, amando mala mea redimere, redempta non iterare. Et qui petenti largiris, quærenti inueniris, pulſanti aperiris, non deneges mihi minimo quod omnibus promittis. Qui due ad voluntatem parentum Nazareth rediens, & ſubditus eis exiſtens formam oſtendiſti obedientiæ, da mihi duro voluntatem propriam frangere, vt ſubiectus ſim tibi, & propter te omni humanæ creaturæ. Amen.

C

Quid fecerit Dominus Ieſus ab anno duodecimo, vſque ad principium anni trigeſimi. CAPVT XVI.

REVERSVS ergo Dominus Ieſus à templo & Hieruſalem cum parentibus *Luca 2.*
ſuis in Nazareth: erat, vt dictum eſt, ſubditus illis. Et ibidem cum eis vſ-
que ad principium anni trigeſimi habitauit, nec in ſcripturis reperitur
quòd in toto tempore iſto aliquid fecerit, quod valdè videtur mirabile.
Quid igitur meditabimur ipſum feciſſe. Stetitne Dominus Ieſus ocioſus *Chriſtus*
tanto tempore, vt nil faceret dignum ſcriptura & recitatione? Si enim fe- *quia a xij.*
ciſſet, cur (ſicut reliqua facta ſua) non ſcriptum fuiſſet? Omnino ſtupor videtur. Fortè ideo *vſque ferè* *xxx. annis*
D ſcriptura tacet, ne acta iuniorum nimis ſe publicent. Sed attende hic bene: quia pariter *fecerit.*
poteris videre, quia nihil faciendo fecit magnifica. Nihil enim de factis eius à myſterio
vacat, ſed ſicut virtuosè loquebatur & operabatur, ſic virtuosè tacebat & ſe ſubtrahebat.
Credendum eſt enim (ſicut dicit doctor Gregorius) quòd ante & deinceps abſque oſten- *Citatur à*
ſione alicuius famoſi & publici miraculi taliter inter homines conuerſatus fuerit, quaſi *D. Thoma*
fuerit vnus ex illis, donec ad virilem peruenit ætatem. Vnde de ipſo dicit Ioannes Baptiſta: *in cathena* *ſub nomine*
Medius autem veſtrûm ſtetit, quem vos neſcitis. Et totum iſtud tempus breuiter comple- *Græci.*
xus eſt Lucas ſub his verbis: Quia deſcendit cum eis, & erat ſubditus illis, Vnde & Tho- *Ioan. 1.*
mas: Medio tempore, ſcilicet à natiuitate vſque ad Baptiſmum nullum miraculum Chri- *Thomas 3.*
ſtus operatus eſt, ſed conformis conuerſationis aliis erat, & ſua virtus ignota omnibus exi- *parte quaſt.*
ſtebat. Ideo autem non fecit miracula medio tempore, vt non putaretur myſterium incar- *43. ar. 4.*
E nationis phantaſma eſſe, ſi non ſe habuiſſet ſicut alij ætate infantes, & ideo demonſtratio- *Miracula* *cur infans*
nem ſcientiæ & virtutis ſuæ ad id diſtulit tempus, in quo alij homines ſcientia & virtute vi- *non fecerit.*
gere conſueuerunt: Hæc Thomas. Magiſter hic ſummus, aliquando docturus virtutes & *Modeſtia*
viam vitæ, cœpit à ſua iuuentute opera virtuoſa facere, ſed modo mirabili & incognito ac *Chriſti laus*
retroactis temporibus inaudito, videlicet ſe in conſpectu inutilem & abiectum & inſi-
pientem reddendo: vt deuotè & ſine omni temeraria aſſertione cogitari & meditari poteſt.
Et cum hac modificatione omnia tibi affirmo, quæ per authoritatem ſacræ ſcripturæ non
probantur, prout etiam ſuprà in prologo recitatur. Subtrahebat ergo ſe à conſortio ho-
minum, & tumultus eorum deuitabat, crebriſque orationibus intentus erat. Ibat ad ſyna-
gogam: id eſt Eccleſiam, & ſtabat ibi multum in oratione, ponens ſe in loco viliori & ma-
gis humili. Redibat domum, & cum matre ac nutricio ſuo ſtabat, & aliquando hos adiuua-
bat. Pertranſibat eundo & redeundo inter homines, ac ſi non inueniret homines. Mira-

bantur cuncti,cernentes iuuenem tam ſpecioſum nihil facere,quantum apparebat laude A
dignum. Expectabat quòd faceret magnifica, & probi viri opera. Cùm enim puer erat,
proficiebat ætate & ſapientia & gratia apud Deum & homines. Sed ecce creſcens & per-
ueniens vſque ad vigeſimum annum,& etiam vſque ad vigeſimum quintum,& vltra nul-
la faciebat opera,aliquam ſpeciem probitatis & virilitatis prætẽdentia. Stupebant vehe-
menter eum & deridebant, & apud omnes communiter vilis & abiectus reputabatur.
Pſal. 21. Quod bene per prophetã in perſona ipſius dictũ fuerat : Ego ſum vermis & non homo,
Humiliatis cõmẽdatio. opprobrium hominum & abiectio plebis.Omnes videntes me deriſerunt me, locuti ſunt
labiis,& mouerunt caput. Reddebat ſe vilem omnibus & abiectum. Sed an tibi parum
hoc videtur. Ipſe quidem non indigebat, ſed certè in operibus noſtris nullum maius aut
difficilius reputatur:ad altiſſimum gradum perueniſſe videtur ac difficillimũ, qui ad hoc
peruenit, vt corde & animo verè & non fictè ita ſe vincit ac dominatur animo ſuo, & ſu- B
perbo carnis ſuæ ſupercilio,quòd nolit alicuius momenti reputari, ſed vt abiectus & vilis
ſperni. Vſquequo igitur ad hunc gradum perueneris nihil tibi feciſſe videaris. Nam cùm
in veritate iuxta verbũ domini omnes ſumus inutiles,etiam cum benefecerimus, quouſ-
que in hoc abiectionis gradu non ſumus, nondum in veritate ſtamus,ſed in vanitate con-
Gal. 6. ſiſtimus & ambulamus. Vnde non ſeducamus noſmetipſos, quia ſecundum Apoſtolum:
Qui ſe exiſtimat aliquid eſſe cùm nihil ſit,ipſe ſe ſeducit.In omni quidem cura quam pro
ſalute tua geris, non eſt vllum officium vel medicamentum vtilius tibi quàm teipſum vi-
tuperare atque contemnere. Quicunque ergo hoc facit, adiutor tuus eſt: hoc enim agit
quod tu agebas,aut agere debebas vt ſaluus fieres. Ad eum itaque qui iniuriam tibi fecit,
priuatum magis te exhibe & affabilem: ad eum verò cui tu feciſti, ſupplicem erubeſcen-
tem. Aduerſarium tuum & eum qui tibi moleſtiæ aliquid irrogat, amicum & adiutorem C
Humilis animi indicia. æſtima, damnum tibi illatum & contumelias, lucrum & profectum tuum deputa: & pro
his gratias Deo, & inferentibus referre non ceſſa. Nam ſecũdum quendam humilis gau-
det cùm deſpicitur,dolet ſi honoratur,gemit in proſperis,exultat in aduerſis, timet in di-
uitiis,luget in delitiis,cruciatur in abundantia,& in penuria gloriatur, laudes contemnit
tranſitorias,& omni honore æſtimat ſe indignum,abhorret hypocriſim,neſcit ſimulatio-
nem,ſed diligit veritatem,temporalia obliuiſcitur,& æterna cõcupiſcit, neſcit quæ mun-
di ſunt,vt cœleſtia mereatur,nunquam de ſe præſumere conſueuit,vires ſuas vel gratias ſi
quas habet nunquam ſibi tribuit, merita ſua non ſuis viribus vel ſuo ſenſui adſcribit, ſed
Bernardus ſermone 16 in cantica. diuinæ clementiæ dona humiliter recognoſcit. Idem latere deſiderat ſi fieri poſſit ſine dã-
no proximi,ne poſſit vel modico iactantiæ ſeu elationis vitio inquinari. Quis eſt talis, &
laudabimus eum? Vnde & Bernard. Appetere de humilitate laudem humilitatis, non eſt D
virtus,ſed ſubuerſio. Verus humilis vilis vult reputari, non humilis prædicari: gaudet in
contemptu ſui, hoc ſolo ſanè ſuperbus quod laudes contemnit. Hæc Bernardus: Si ergo
quæras quare dominus ſic viuebat? Reſpondeo tibi,non quia indigeret:ſed vt nos inſtrue-
Ociũ Chriſti, vtile fuerit nec ne. ret. Vnde ſi non diſcimus, inexcuſabiles ſumus. Abominabile eſt prorſus, ſi ſe erigit ver-
miculus,& vermium eſca futurus,vbi ſe humilians abiecit dominus maieſtatis. Si autem
abſurdum alicui videatur quòd ſic inutiliter ſtaret, & quòd euangeliſtæ multa de factis
eius omiſerint, & alia ſimilia fortè dicat, reſponderi poteſt, quòd non erat inutile facere
& præbere tãtæ virtutis exercitium: imò erat valde vtile, & omnium virtutum rectum
& ſtabile fundamentum. Hoc autem quod dico videtur etiam Bernar. ſentire, prout ha-
Act. 1. bes infrà in tractatu de baptiſmo domini circa finem. Quomodocunque autem ſe habet
Matt. 11. veritas rei,pium & vtile videtur ſic meditari. Habes ergo quomodo dominus Ieſus cœpit E
prius facere quàm docere. Docturus enim erat, diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis
corde. Hoc ergo primò facere voluit, & non fictè ſed ex corde faciebat, ſicut verè, & ex
corde humilis & mitis erat. Non poterat in eum ſimulatio cadere, ſed potius intima fun-
dauit & profundauit ſe in humilitate, vilitate,& abiectione, & ſic ſe in cõſpectu omnium
annihilauit: quòd etiam poſtquam prædicare, ac diuina & altiſſima loqui: miracula quo-
Mar. 6. que magnifica opera facere cœpit,non eum reputabant,ſed vilipẽdebant dicentes: Quis
Philip. 2. eſt hic? Nónne hic eſt fabri filius? Et multa alia deriſoria & deſpectiua dicebant: Verifica-
tum eſt ergo,ſecundum hunc intellectum,verbum Apoſtoli: Exinaniuit ſemetipſum for-
Quomodo acquiritur humilitas. mam ſerui accipiens,& non ſolùm cuiuſcunque ſerui per incarnationem, ſed etiam inu-
tilis ſerui,per humilem & abiectam conuerſationẽ. Conſidera ſingulos eius actus,ſemper
in eis relucet humilitas. Hic igitur ipſam fabricauit,id eſt,oſtendit qualiter acquiri poſſit:
ſcilicet

A ſcilicet per vilificationem & abiectionem ſuiipſius in conſpectu ſuo & aliorum, ac per continuum exercitium operum vilium & humilium. Si enim vis adipiſci humilitatem, *Bernardus* oportet quòd præcedat humiliatio, & exercitium operum humilium. Vnde Bernar. Hu- *epiſtola 87.* milititas ad quam vtique ducit humiliatio, totius eſt ſpiritualis fabricæ fundamentum. Si quidem humiliatio via eſt ad humilitatem, ſicut patientia ad pacem, ſicut lectio ad ſcientiam. Si virtutem appetis humilitatis, viam non refugias humiliationis. Nam ſi non poteris humiliari, non poteris ad humilitatem prouehi. Prodeſt itaque mihi meam inſipientiam sciri, & à ſcientibus iure confundi, cui ſæpe contigit à neſcientibus iniuſtè laudari. Grande reuera periculum, audire quenquam de ſe ſuprà quàm ſentit in ſe. Quis dabit mihi apud homines tantum de veris dignè humiliari, quantum vel de falſis datum eſt indignè exaltari? Illam verò vocem propheticam iure aſſumerem. Exaltatus autem humilia- *Pſal. 87.*
B tus ſum & conturbatus. Et illud: Ludam, & vilior fiam. Ludam, ſcilicet vt illudar. Bonus ludus quo Michol iraſcitur, & Deus delectatur. Bonus ludus qui hominibus quidem ridi- *2. Reg. 6.* culum, ſed angelis pulcherrimum ſpectaculum præbet. Bonus inquam ludus, quo effici- *Pſal. 122.* mur opprobrium abundantibus & deſpectio ſuperbis. Hoc caſto & religioſo ludo ludebat qui dicebat: Spectaculum facti ſumus, & angelis, Deo, & hominibus, hoc ludo & nos *1. Cor. 4.* interim ludamus: vt illudamur, confundamur, humiliemur, donec veniat qui deponit po- *Lucæ. 2.* tentes, & exaltat humiles, qui nos lætificet & glorificet, & in æternum exaltet. Et iterum: Oportet nãque humiliter ſentire de ſe nitentem ad altiora, ne dum ſuprà ſe attollitur ca- *Eccle. 3.* dat à ſe, niſi firmiter per veram humilitatem fuerit ſolidatus. Maxima enim niſi humilitatis merito minimè obtinentur. Propterea qui prouehendus eſt correptione humiliatur, humilitate gratiam meretur. Tu ergo cùm te humiliari videris, habeto id ſignum in bo-
C num, ómnino eſt argumentum gratiæ propinquãtis, nam ſicut ante ruinam exaltatur cor, *Prouer. 16.* ita & ante exaltationem humiliatur. Sanè vtrunque legis: Deum ſcilicet & ſuperbis reſi- *Iacobi. 4.* ſtere, & humilibus gratiam dare: ac parum eſt cùm ſeipſum humiliat nos Deus, ſi tunc libenter accipimus, niſi & quãdo per alium hoc facit ſapiamus ſimiliter. Quamobrem accipe huius rei mirabile documentum de ſancto Dauid. Aliquando maledictum eſt illi & à ſeruo. At ille nec cumulatam ſenſit iniuriam, quia præſenſit gratiam. Quid mihi ait & vobis filij Saruiæ? O verè hominem ſecundum cor Dei, qui ſe vlciſcenti potius quàm ex- *2. Reg. 16.* probranti ſuccenſendum putauit. Vnde & ſecura conſcientia loquebatur: Si reddidi re- *Pſal. 7.* tribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis. Vetuit ergo prohiberi maledicum conuitiantem, quæſtum æſtimans maledicta. Sæuiebat lingua maledicta, & ille intendebat quid in occulto ageret Deus. Vox maledicentis in auribus, & animus in-
D clinabat ſe ad benedictionem. Et ideo dicit: Bonum mihi quia humiliaſti me, vt diſcam *Pſal. 118.* iuſtificationes tuas. Vides, quia humilitas iuſtificat nos. Humilitas dixi, & non humilia- *Humilia-* tio. Quanti humiliantur, qui humiles non ſunt. Alij cum rancore humiliantur. Alij patiẽ- *tio ſine hu-* ter. Alij & libenter. Primi rei ſunt, ſequentes innoxij, vltimi iuſti. Quanquam & innocen- *militate* tia pars iuſtitiæ eſt, ſed conſummatio eius apud humilem, non humiliatis, ſed humilibus *inutilis eſt.* dat gratiam. Eſt autem verè humilis, qui humiliationem conuertit in humilitatem: & hic poteſt dicere Deo: bonum mihi, quia humiliaſti me: Hæc Bernar. Sunt autem plura quæ *De exerci-* ad humiliationem, & humilitatis exercitium valent: de quibus ibidem Bernar. ſic dicit: *tio humi-* Ad exercitium humilitatis quinque prodeſſe poſſunt. Amor vilitatis, vt ea quærat homo *litatis.* in quibus & locus quidam videatur iniuriæ. Aſſiduitas ſubiectionis, vt ſemper velit eſſe cum aliquo, quem reuereatur & timeat, vt diſcat frãgere ſuam voluntatem. Tertio in hu-
E militatis exercitio eſt comparatio melioris, vt eum ſemper attendat homo in quo inueniat gratiam quæ ei deſit, oblitus quæ retrò ſunt, & in ea quæ antè ſunt extentus. Quartum eſt aſſidua meditatio propriæ conditionis: vt ad omnem elationis motum ſtatim occurrat, quid ſuperbis terra & cinis? Quintum eſt cõſideratio occulti inſpectoris. Quomodo enim *Eccle. 10.* qui ſæpius confeſſionem fecerit alicui de verbis quę arroganter dixerit, ſi fortè contingat, vt paruus ſimile aliquid loquens illum videat audientem, valde confunditur: ita qui conſiderat occultum inſpectorem cui cogitatio omnis cõfitetur, non poterit non erubeſcere, ſi elatum quid mediretur: propterea non ſolùm contra ſuperbiam, ſed & contra vitia vni- *Bernardus* uerſa valde vtile eſt homini ſemper videre videntem ſe, & ſic attẽdere oculos eius in cor- *epiſtola 42.* de ſuo, ac ſi hæc ſola cura ſit Deo contemplari quid agat, aut quemadmodum ſe habeat *ſine humi-* ipſe: Hæc Bernar. Humilitatem igitur pro poſſe ſectare, ſine qua non poteris proficere, aut *litate nulla* virtutem aliquam poſſidere. Vnde iterum Bernar. Humilitas cæteris virtutibus intantum *eſt virtus perfecta.*

Iacobi 4. eſt neceſſaria, vt abſque iſta illæ nec eſſe virtutes videantur. Nempe vt charitas ſiue quæque A
alia virtus detur, humilitas meretur: quoniam humilibus Deus dat gratiam. Seruat acce-
Eſaiæ 66. ptas: quia non requieſcit ſpiritus niſi ſuper quietum & humilem. Seruatas cõſummat: nam
2. Cor. 12. virtus in infirmitate, hoc eſt in humilitate perficitur: Hęc Bernar. Humilitas ergo meretur
Pſal. 104. gratiæ impletionem. Vnde in pſalmo: Qui emittis fontes in conuallibus, id eſt, gratiam tuã
præſtas humilibus: inter medium montium pertranſibunt aquæ. Duo enim montes ſunt
duæ ſpecies ſuperbiæ, quarum vna naſcitur ex re temporali, alia ex re ſpirituali, & inter
iſtos duos montes eſt vallis humilitatis, non declinans ad aliquam ſpeciem ſuperbiæ: & in
iſto medio tranſeunt aquæ gratiarum. Secundò humilitas meretur implere gratiæ augmẽ-
tationem, & ideò volens vlteriorem gratiam recipere à Deo, non æſtimet ſe magnum: ſed
humiliet ſeipſum. Quòd autem homo non eleuet ſe de gratia quam habet, ſunt tria ſigna.
Humilitatis indicia. Primum, ſi non vult vt propter gratiam vel perfectionem quam habet, exhibeatur ſibi ma- B
ius commodum quàm alij. Secundum, ſi paratus eſt contemptum, incommodum, & labo-
rem pati ſicut alij. Tertiò quòd facto ſibi incommodo, credit in hoc non ſibi fieri iniuriam,
ſed iuſtitiam. Tertiò humilitas meretur gratiæ augmentatæ conſeruationem. Sicut enim
cinis conſeruat ignem: ſic humilitas gratiam, quæ eſt ignis ſpiritualis. Conſeruatur etiam
ignis per lignorum appoſitionem: ſic & gratia per bonorum operum multiplicationem,
quæ eſt quaſi lignorum appoſitio. Item conſeruatur ignis per inſufflationem: ſic & gratia
per feruentem meditationem, quæ eſt quaſi quædam inſufflatio. Item conſeruatur ignis
per præſeruationem à contrario, ſic & gratia per occaſionum & ſocietatum malorum de-
Vita Chriſti. uitationem, quæ eſt quaſi quædam à contrario præſeruatio. Sed redeamus ad intuendum
actus & vitam domini Ieſu ſpeculi noſtri, quod eſt principale noſtri propoſiti. Igitur in o-
mnibus exhibeas te præſentem, & conſidera illam ſuper omnes alias benedictam fãmiliã C
paruã: ſed valde excelſam, pauperem, & humilem vitam ducentẽ. Fœlix Ioſeph ſenex quę-
rebat de arte lignaminis quod poterat, Domina verò colo & acu pro precio laborabat, vi-
ctum ſponſo & filio parabat, & alia expedientia domus obſequia, quæ multa ſunt, faciebat:
quia ſeruientem non habebat. Compatere igitur ſibi quam ſic oportet laborare, & ſuis ma-
nibus operari. Compatere etiam domino Ieſu, quia eam adiuuat fideliter, & laborat in his
Matt. 20. quæ poteſt. *Venit enim*, vt ipſe ait, *miniſtrare, & non miniſtrari.* Intuere igitur bene eum, humi-
lia obſequia domus facientem, & nihilominus intuere etiam dominam & Ioſeph ſenem
Baſilius ca. 5. conſtitutionum monaſticarũ. pro vitæ neceſſariis laborantes. Vnde Baſilius: Ab ipſa autem primæua ætate parentibus
obediens, quantum laborem corporeum humiliter & reuerenter ſuſtinuit. Cùm enim ho-
mines eſſent honeſti, & iuſti, egeni tamen & neceſſariorum penuriam patientes teſte præ-
Baſilius de labore corporali Chriſti. ſcpi, manifeſtum eſt quòd ſudores corporeos frequentabant, neceſſaria vitæ ſibi inde quę- D
rentes, Ieſus autem obediens illis etiam in ſuſtinendo labores ſubiectionem plenariam
oſtendebat: Hæc Baſilius. Conſpice etiam qualiter ipſi tres comedũt ad vnam menſam ſi-
mul per ſingulos dies, non lautas & exquiſitas, ſed pauperes & ſobrias cœnas ſumentes: &
qualiter poſtea ſimul colloquuntur, non inania & ocioſa verba, ſed plena ſpiritu ſancto &
ſapientia, nec minus mente reficiuntur quàm corpore, & qualiter poſt aliqualem recrea-
tionem conuertunt ſe in cubilibus ſuis ad orationem, non enim erat eis domus ampla, ſed
parua. Meditare etiam tria cubilia in aliqua camerula, ſcilicet vnum pro quolibet eorum,
& intuere dominum Ieſum ſuper vnum ſerò poſt orationem ſe componere per ſingulas
noctes, tam longiſſimi temporis ſpatio, ſic humiliter, ſic viliter, ſic etiam perſeueranter: vt
faceret quicunque alius pauperculus de populo. Quolibet ſero in hoc ſtrato deberes ſibi
compatiendo eum aſpicere, & te ibidem humiliter, & deuotè recommendare. In tanta E
tamen corporis afflictione & penuria, pia mater replebatur mentis lætitia de tanti filij præ-
Anſelmus de excellentia B. Mariæ cap. 4. to. 3. ſentia. Vnde Anſelmus: Quo vel quali gaudio replebatur tota ſubſtantia eius, quãdo eum
quem tantopere diligebat, quem creatorem atque dominatorẽ omnium rerum eſſe ſcie-
bat, ſecum degentem, ſecum edentem, ſéque quæcunque noſſe volebat dulci affatu docẽ-
tem haberet, quis capiet? Quantumuis mirabilis itaque & ineffabilis amoris affectus con-
ſiderari queat, inter hunc talem tantæ matris filium, & hanc talem tanti filij matrem per-
pendant hi ſaltem quoquo modo, qui vnico dilectionis feruore ſæpe altrinſecus amant,
mater ſcilicet filium, & filius matrem. Nec putetur ab aliquo, vel parum quid ſentire in ſe
quemlibet de affectu iſtius matris in filium ſuum. Nullo ſiquidẽ modo crediderim quòd
is qui ad eum intelligendum prouehi meruerit, ab amoris ipſius dulcedine extraneus vſ-
quequaque fieri poſſit. Qui autem in huius dilectionis ſuauitatem tranſit, nullo pacto de-

A fendendum, † quin & in retributionis eius participium tranſiturus ſit: Hæc Anſelmus. † aſcẽdẽdi
Vidiſti quantam paupertatem, vilitatem, & aſpetitatem, vigilando, dormiendo, abſtinendo: & in omnibus ſuis actibus rex regum, & dominus æternus per tam longiſſimi temporis ſpatia pro nobis ſuſtinuit. Vbi ſunt ergo quærentes ocia & commoda, quærentes ſuperflua & ornata, quærenres curioſa & vana? Non didicimus in ſcholis magiſtri huius, qui talia volumus. Sed nunquid ſapientiores eo ſumus? Ipſe nos docuit verbo & exemplo humilitatem, paupertatem, ac corporis & laboris afflictionem. Sequamur ergo ſummum magiſtrum, qui nec fallere vult, nec falli poteſt, *& habentes* iuxta doctrinam Apoſtoli, *victum, & quibus tegamur* ad congruentem ſcilicet neceſſitatem, non ſuperabundantiam, *his contenti ſumus.* 1.Timo. 6. Aliis etiam virtutum exercitiis & ſtudiis ſpiritualibus, continuè, indeſinẽter & vigilanter pro poſſe inſiſtamus. Ex hoc ergo facto domini, accipe doctrinam in tuam
B paruitatem reſiliendo: ac teipſum, non ſolum in tuo: ſed etiam aliorum conſpectu viliſicãdo, & per exercitium vilium & humilium operum abiiciendo. Videas continuè defectus tuos, & peccata tua, & ea aggraua quantum potes. Aliorum verò defectus poſt tergũ proiicias, & non videas: quòd ſi videris, alleuies & excuſes, & ipſis compatiatis & ſucurras pro viribus, cogitans ſemper quòd tu faceres peius, niſi ſola ſua gratia te conſeruaret Ieſus Chriſtus. Auerte oculos tuos, & mentis & corporis ab aſpectu aliorum, vt in lumine vultus Dei conſpicere poſſis teipſum. Nihil enim ad te humiliandum vtilius reperire poteris, quàm ſi teipſum bene inſpexetis. *Humilẽ facit ſeipſum inſpicere.* Vnde Bernard. Volo proinde animam primò omniũ ſcire ſeipſam, quia talis ſciẽtia non inflat, ſed humiliat, & eſt quædam præparatio ad ædificandum. *Bernar. ſermone. 36. in cantica.* Niſi enim ſuper humilitatis ſtabile fundamentum ſpirituale ædificium ſtare minimè poteſt. Porrò ad ſe humiliandam nihil anima inuenire viuacius ſeu accommo-
C datius poteſt, quàm ſi ſe in veritate perſpexetit: tantum non diſſimulet, non ſit in ſpiritu eius dolus, ſtatuat ſe ante faciem ſuam, nec à ſe auettere abducatur: Hæc Bernard. vnde & Auguſt. dicit, quòd non eſt paruus ad beatitudinem acceſſus, cognitio infœlicitatis ſuæ. Teipſum ergo ſine ceſſatione cõſidera, & ſemper ſine ſimulatione diiudica. In omni actu tuo, in omni locutione tua, & in omni cogitatione tua teipſum reprehẽdẽ, & in te ſemper compunctionis materiam ſtudeas inuenire, cogitando quòd etiam bona quæ facis non ſunt ad plenum excocta, nec illo feruore quo deberent facta, ſed multis inquinata negligentiis, vt meritò omnis iuſtitia tua panno menſtruatæ comparari debeat mulieris. Conſidera etiam diligenter & cum magno pauore frequentiſſimè rumina, quòd omnem aptitudinem ad bonum, & ad omnem gratiam, ſeu quancunque ſollicitudinem circa virtutũ acquiſitionem, à teipſo non habeas, ſed Chriſtus tibi dedit ſola ſua miſericordia: qui ſi vo-
D luiſſet, potuiſſet ita conferre cuicunque ribaldo, te in luto fecis & lacu miſeriæ derelicto. Quomodo enim tibi aliquid tanquam ſuum attribues, ac ſi ab ipſo proueniat, qui multotiens ſuam impoſſibilitatem in quibuſcunque bonis operibus magnis & paruis eſt expertus: qui totiens cognouit ſe non poſſe dum voluit: & quando, vt ita dicam, non voluit, nec curauit, nec ſuper talibus cogitauit, ſenſit ſe ſubitò diuinitus excitatum, feruore mirabili ad illa opera faciẽda quæ prius cum omni ſuo conatu implere non potuit. Nam & talem impoſſibilitatem idcirco Deus tam longo tempore dominati in homine permittit vt diſcat humiliari, & nunquam in ſeipſo inaniter glorietur, ſed Deo omne bonum attribuat, non ſolum conſuetudine quadam & labiis, ſed potius ex intimo ſui cordis. Cogita etiam quòd non eſt ribaldus, vel quicunque peccatot, qui non magis aſſiſteret Deo ſuo quàm tu, & qui non magis recognoſceret Dei beneficia quam tu, ſi recepiſſet gratias quas tu ſola
E Dei gratuita bonitate & non propriis meritis recepiſti: propter quod potes teipſum viliorem & inferiorem omni homini iudicare: & ne propter ingratitudinem tuam à ſuo conſpectu te Chriſtus foris abiiciat, non immeritò formidare, & peccata aliorũ in te ſub quadam ſimilitudine transformare: ſic te in tua conſcientia inctepando. Ecce ille eſt homicida, & ego miſer multotiens occidi animam meam. Iſte fornicator eſt & adulter, & ego tota die fornicor & adulteror à Deo meo oculos meos auertendo, & diabolicis ſuggeſtionibus ſupponendo, & ſic de aliis ſuo modo. Debes etiam habere in proprio tuo ſentimento *Inducentia duo ad humilitatem.* duo, videlicet quòd ſentias de teipſo ſicut de vno corpore mortuo fœtenti, pleno vermibus, & malè olenti, & ſicut de vno cadauere quod homines dedignantur videre, immo claudunt nares propter eius peſſimum fœtorem, & auertunt facies vt non videant talem ac tantam abominationem. Et quòd ſi quis de tuo corpore iuſtitiam faceret, ſentias quòd iuſtum eſſet vt tibi oculos erueret, ac naſum, aures, & os abſcinderet, & ſic de aliis ſenſibus

& membris corporis:quia Deum offendiſti cum eis, & quòd tantum de hoc gauderes vt A
nunquam aliud de te tantum deſiderares, aut velles, & quòd omnia vituperia, verecun-
dias,& diffamationes pluſquam poſſent imaginari,vel cogitari, vt vinum biberes, ac cum
ſummo gaudio & lætitia cordis reciperes, imò in facie ridens, ſplendens,& alacer appa-
reres. Et quòd omnes te videntes faceres admirari, & ad ſeipſos conuerti, & quòd crede-
rent non poſſe ſine Deo hoc fieri. Deinde oportet quòd diffidas de teipſo totaliter, & de
omnibus bonis tuis,& de tota vita tua,& conuertas te totum,& reclines ſuper brachia Ie-
ſu Chriſti pauperrimi,humilimi,improperati,deſpecti,& mortui propter te, vſquequo tu
ſis mortuus in omnibus tuis ſentimentis humanis,& quòd Ieſus Chriſtus crucifixus viuat
in tuo corde,& in anima tua,& totus transformatus & transfiguratus & viuus,& hæc cor-
dialiter ſentias in te,intantum vt nunquam videas vel audias niſi ſolum Ieſum ſtantem in
cruce ſuſpenſum & mortuum propter te ad exemplar beatæ virginis mortuus mundo & B
viuẽs in fide:& quòd in illa fide viuat tota tua vita, vſque ad reſurrectionem, in qua Deus
mittet gaudium ſpirituale & donum ſancti ſpiritus in anima tua,& in illis qui diligunt ad-
uentum eius. Ex his præmiſſis generabitur in te virtus illa, quæ eſt mater & origo omniũ
virtutum:ſcilicet humilitas,quæ interiores oculos aperit ad Dei conſpectum, cor huma-
num ab omni ſuperflua cogitatione purgando. Nam dum homo in ſuam paruitatem reſi-
lit,ſe vilificando, ſe increpando, ſe deteſtando, ſuam nihilitatem conſiderando, ſibiipſi
intentiſſimè diſplicendo, per hæc & ſimilia in tantum circa propria occupatur negocia,
quòd omnis alia inutilis cogitatio areſcit,& ſic dum omnia alia audita, viſa,& tẽporaliter
operata à ſe repellit, & in obliuionem adducit, incipit ad ſeipſum redire, & modo mira-
bili in ſeipſum reuoluitur,& ſic ad originalem iuſtitiam & cœleſtem quodammodo pu-
ritatem incipit propinquare. Sic dum in ſeipſum reflectitur contemplationis oculus dila- C
tatur,& in ſe ſcalam erigit per quam tranſeat ad contemplandum, & angelicum ſpiritum
& diuinum. Ad quod oportet vt anima materialia omnia ab oculis ſuis excludat, ſicut
aliquis volens ſolem viſibilem intueri, neceſſe eſt vt ab omnibus aliis viſibilibus oculos
auertat. Et ex tali contemplatione animus ad bona cœleſtia inardeſcit, & omnia tempo-
ralia tanquam nihil & longè proſpicit. Per hoc illa charitas in mente ferueſcere incipit,
quæ velut ignis omnem rubiginem vitiorum conſumit. Sic totam animam in tantum oc-
cupat charitas,quòd non eſt qua intret vanitas. Iam quicquid cogitat, quicquid loquitur
vel operatur,totum prouenit ex dictamine charitatis. Vt ergo in bono iugiter perſeueres,
ſta iugiter in timore,& à Deo totaliter recognoſce, & ab ipſo perſeuerantiam pete. Et ſi
non vis corruere,noli alios iudicare,nec contra eos indignationis ſpiritu mouearis, ſi eos
vides in aliquibus deficere,& eis compatiaris ex corde,ac pro eis ſuppliciter ora,& eos in D
corde tuo quantum potes excuſa,cogitando quòd non potes aliquid, nec ipſi poſſunt, niſi
quantum Chriſti gratia manum ſuam porrigit:qui non pro meritis, ſed pro ſuæ volunta-
tis beneplacito tribuit. Si hæc cogitaueris,firmus eris. Nam quę eſt cauſa quòd multi quã-
doque incipiunt multa in abſtinentia, & in aliis facere, qui non perſeuerant corpore lan-
guente, vel ſpiritu frigeſcẽte? Certè nulla alia cauſa, niſi propter eorum elationem & præ-
ſumptionem,dum de ſe præſumentes, aliis indignantur, & eos in cordibus ſuis iudicant:
& Deus ſubtrahit ab eis donum ſuum, efficiunturque defectuoſi pluſquam alij, quos pri-
mitus iudicabant. Nam communiter iſtud accidit,quòd quicunque alium in aliquo iudi-
cat, Deus tandem eum in eodem defectu, vel maiori cadere permittit. Ergo ſeruias Deo
in timore,& ſi quãdo te ſentias in exaltatione quãdam ob memoriam beneficiorum quæ
tibi donat altiſſimus, apprehende diſciplinam increpationis & propriæ reprehenſionis, E
nequando tibi iraſcatur dominus,& pereas de via iuſta,& cadas. Et breuiter ſequere vti-
lem Anſelmi doctrinam: Omnia, inquit, interiora tua,& ea quæ agis inſpicias,& ad quem
finem quæque peruentura ſint videas. Et credo, niſi inſanus ſis, ea facies vnde fœlicitatem
& gaudium recipies: ea verò dimittes, vnde tormenta & triſtitiam merearis: Hæc Anſel.

Perſeuerãtiæ habendæ ratio.

ORATIO.

O Ieſu mitis & veræ patientiæ forma, & humilitatis exemplum: repelle à me omnes faſtus ſuperbiæ, cunctóſque appetitus inanis gloriæ, omnia ſimul genera tantæ peſtis, tantæque malitiæ. Non ſit Domine, neque videri poſſit vllum tanti mali, tantæque perditionis ſignum in ſeruo tuo, neque in moribus meis, neque in verbis, neque in factis, neque coram te in cogitationibus meis. Funda in vera &

A *profunda humilitate: vt nullus in me pateat locus inimicorum inſidiis, & præſta vt ſim paruulus in ocu-
lis meis, quatenus plenam gratiam inueniam in oculis tuæ maieſtatis: Amen.*

De officio & vita Ioannis Baptiſtæ. Correſpondet Euangelio· Anno quintodecimo imperij Tiberij Cæſaris. CAPVT XVII.

PRAETERMISSIS omnibus aliis infantiæ ſaluatoris actibus, cura *Matth. & Luca 3.*
fuit deinceps ipſis Euangeliſtis deſcribere facta & dicta Chriſti, quæ
geſſit ſecundum ætatis plenitudinem, & ſecundum virum perfectũ, &
primò de Baptiſmo quo à Ioanne baptizatus fuit. Præmittendum eſt
igitur myſterium & officium Ioannis baptizantis, & Baptiſmum pœ-
nitẽtiæ prædicãtis. *In diebus itaque illis*, quibus adhuc in Nazareth Ieſus
B habitabat, vel quando hæc quæ ſequuntur contigerunt, ſecundũ quòd
dicitur in principio Euangeliorum in Eccleſia, In illo tẽpore, ſcilicet *anno xv. Tiberij Cæſaris*,
qui ſucceſſit Octauiano Auguſto, ſub quo natus eſt Chriſtus, *procurante* & regẽte, *Pontio Pi-
lato Iudæam: tetrarcha autem*, adhuc, *Galilææ Herode, & Lyſania Abylinæ tetrarcha: Philippo*, etiam
adhuc, *tetrarcha Ituræ & Trachonitidis regionis*. Vbi ſciendũ quòd, vt ſuprà dictum eſt, regnũ
Iudæorũ in quatuor tetrarchias diuiſum fuerat, quarum duas, ſcilicet Iudæam & Abylinã
habebat Archelaus, tertiam verò, & quartam Philippus. Accidit autẽ vt Archelaus, tyran-
nidem exercens, apud Auguſtum accuſaretur, qui ob hęc ab Auguſto depoſitus in exilium
eſt miſſus decimo anno ſui principatus. Et extunc vna pars principatus ſui, ſcilicet Iudæa,
cœpit per procuratores & officiales Romanorum adminiſtrari, quorum quintus Pontius
Pilatus fuit dictus, à Pontio inſula in qua ſtetit. Vnde non erat princeps ordinarius, ſed fuit *Pilatus procurator tantum fuit.*
C vicarius, vel delegatus, & ideo procurator eſt dictus. Si ergo quãdoque legitur præſes fuiſſe
intelligendum eſt de procuratore: quia vt videtur, nunquam pręſes fuit, ſed eo procuratore
exiſtente Vitellius præſes Syriæ, cuius pars Iudæa eſt, extitit. Et fortè ideo præſes dici pote- *Vitellius.*
rat, quia quandoque præſidis officium exercebat. Altera verò pars principatus ſui, ſcilicet
Abylina, tradita eſt Lyſaniæ ſub nomine tetrarchiæ. Iſtum Lyſaniam dicunt quidam fuiſſe *Lyſanias.*
filium Herodis Aſcalonitæ, ſub quo natus eſt Dominus, ſed Ioſephus dicit quòd fuerit ne-
pos eius, natus ex Alexandra ſorore ipſius Herodis, & ex patre Ptolomeo de Libano, &
hoc magis videtur. Et ſubditur: *ſub principibus ſacerdotum Anna & Caypha*. Iſti affinitate erant *Annas & Cayphas.*
coniuncti, & viciſſim pontificatum adminiſtrabant, ſed Annas quo anno Dominus eſt ba-
ptizatus, & Cayphas illo quo eſt paſſus, inter quos in illis tribus annis, tres alij, ſcilicet Iſ-
maël, Eleazarus, & Symon fuerunt, qui hic tacentur, & tangit Euangeliſta ſolum illos ſub
D quibus prædicatio incepit Ioannis, & paſſus eſt Chriſtus. Quòd autem prædicatio Ioannis
tam ſolenniter deſcribitur, ſcilicet per imperatoris, & pontificũ, & principũ tempora, eſt ad
deſignandũ excellentiam eius quem nunciare veniebat, vtpote qui ſummus imperator &
pontifex, & gubernator omniũ exiſtebat. Tunc ergo *factum eſt verbum Domini*, id eſt, ſuperna
mentis inſpiratio, quæ dicitur verbum, quia intus in mente loquitur, ſecundum illud Pſal.
Audiam quid loquatur in me Dominus Deus, *ſuper Ioannẽ Zachariæ filium in deſerto*, qui tunc *Pſal. 84.*
in anno erat trigeſimo quod tẽpus prædicationi debitũ eſt: quia tunc ætas virilis viget, vt ba
ptizans & prædicans Chriſti aduentũ, & redẽptionis ſolatiũ annunciaret. Audiuit Ioannes
per internã inſpirationẽ, ac reuelationẽ diuinã & auditu mentis, verbũ Domini ſola gratia *Theophilactus in eum locum.*
deſuper ei loquẽtis: vnde ſecundũ Chry. Verbum Domini hic mandatũ, ſeu præceptũ Dei
dicitur, quia non à ſemetipſo Ioannes, ſed Deo illum monente ad miniſteriũ illud acceſſit.
E Vnde & ipſe ait: Qui me miſit baptizare in aqua, &c. Et ne propter defectũ aquæ differretur *Quid verbũ Domini hoc loco.*
Baptiſmus eorum, qui in eius prædicatione conuertebantur, & vt prædicando magis profi
cere poſſet, exiuit de deſerto vbi iam pœnitentiã agendã prædicare cœperat, *& venit in re-
gionem*, circa Iordanem: vbi copia aquarum, & loca populoſa erant, *baptizans & prædicãs Ba-
ptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorũ*. Et in hoc dedit exemplum prædicatoribus, vt loca
fructificationis verbi diuini quærant, non recreationis. Baptiſmus Ioannis diſponebat ho- *Baptiſmus Ioannis nõ mundabat ſine pœnitẽtia.*
mines ad ſuſcipiendũ Chriſtũ, ideo non baptizabãtur ab eo, niſi Iudæi quibus principaliter
promiſſus fuit Chriſtus. Mulieres etiam non baptizabantur, quia ipſæ erant inſtruendæ à
viris. Nec infantes baptizabãtur, quia myſterium non intelligebant & cognitio neceſſaria
erat. Baptiſmus verò Chriſti datur omni ſexui, omni genti, omni ætati in remiſſionẽ pecca-
torum. Quòd ergo hic dicitur, in remiſſionem peccatorum, non eſt referendũ ad Baptiſmũ *Baptiſmus Chriſti.*
Ioannis, ſed ad pœnitentiam quę Baptiſmo annectebatur, ſola enim ipſa pœnitentia remit-

tebat. Baptiſmus quidem Ioannis, Baptiſmus pœnitentiæ erat, quia ad pœnitentiam baptizandos monebat, & non niſi adulros quos pœnitẽtes videbat baptizabat. Vnde licet Baptiſmo ipſius non dimitterentur peccata, ſuſceptio tamen illius erat quædã proteſtatio agendi pœnitẽtiam, per quam dimittuntur peccata. Erat etiam Baptiſmus Ioannis in remiſſionem peccatorum, non effectiuè, ſed præparatiuè, quia præparabat ad Chriſti Baptiſmnm, in quo fiebat remiſſio peccatorum. Baptiſmus ergo Ioannis erat Baptiſmus pœnitentiæ, quia pœnitentiam delictorum habebat: ſed ea relaxare non poterat. Baptiſmus autem Chriſti, eſt Baptiſmus gratiæ, quia in Chriſto datur, & peccata relaxãtur. Vnde Chryſo. Illud datum eſt in pœnitentia, hoc in gratia. Ibi venia, hic victoria. Et notandũ ſecundum Greg. Nazianzenum, quòd quintuplex eſt differentia bapriſmatum. Eſt enim quoddam figurariuũ, quo baptizauit Moyſes, ſed in aquam ſolum, ſcilicet in nube & mari. Aliud eſt præparatiuum, quo baptizauit Ioannes, de quo hic dicitur: Tertium eſt perfectiuum, vt Baptiſmũ Chriſti, quod fuit in ſpiritu. Quartum eſt ſuperetogatiuum, quod ſcilicet fit in ſanguine per martyriũ, & hoc eſt venerabilius cæteris, quia iteratis non fœdatur contagiis. Quintum eſt culparum actualium abſterſiuum, quod fit quotidie in lachrymis, & eſt laborioſius cæteris. Ioannis quidem Baptiſmus erat præparatiuus, quia neceſſarium erat homines prępatari ad Chriſtũ Baptiſmo eius, & ſecundum hoc ita ſe habet Baptiſmus Ioãnis ad Chriſti Baptiſmum, ſicut catechiſmus in quo baptizandi inſtruuntur de fide, & præparantur ad Baptiſmum, ſe habet ad Baptiſmum verum. Vnde Remig. Baptiſmus Ioannis figuram gerebat catechuminorũ. Nam ſicut modo catechizantur pueri, vt digni fiant ad ſacramentum baptiſmatis, ita Ioannes baptizabat, vt baptizati ab eo, poſtea deuotè viuendo digni fierent accedere ad Chriſti Baptiſmum. Vnde & Chryſoſtomus, Aptè ergo cùm dixiſſet quòd venit prædicans Baptiſmum pœnitentiæ, adiecit in remiſſionem peccatorum. q. d. Idcirco ſuadebat illis pœnitere, vt ſubſequentem veniam facilius impetrarent credentes in Chriſtum, vnde Baptiſma illud nullam aliam habuit cauſam, niſi quòd præparatorium erat ad fidem: Hæc Chryſoſt. Vnde & baptizabantur in Iordane qui deſcenſio interpretatur, de ſuperbia veteris hominis ad humilitatem cõfeſſionis & emendationis deſcendentes, quatenus abdicata vita veteri renouari mererentur in Chriſto. Ideo etiam conuenienter Baptiſmus Ioannis factus eſt in Iordane: quia erat quædam proteſtatio pœnitentiæ agendæ, per quam appropinquat regnum cœlorum, & tranſitus ad terram viuentium, ſicut filij Iſraël ad terram promiſſionis tranſierunt per Iordanis fluuium. Baptizauit autem Ioannes propter plures rationes. Prima eſt, ſecundum Auguſt. vt ſignificaret Baptiſmum Chriſti, & ſic fuit ſacramentum. Secunda eſt, ſecundum Chryſo. vt ex nomine baptizandi plures ad Ioannem conuenirent, quibus de Chriſto annunciaret. Tertia eſt, ſecundum Greg. vt per Baptiſmum Ioãnis homines aſſueſcerent ad Baptiſmum Chriſti. Quarta, ſecundum Bedam, vt per Baptiſmum Ioannis homines præpararentur & humiliarentur ad Baptiſmum Chriſti. Quinta eſt, ſecundum ipſum Ioannem, vt manifeſtaretur Chriſtus in Iſraël in Baptiſmate Ioannis, voce patris & ſpiritusſancto. Dicebat ergo prius in deſerto, & poſtea circa Iordanem ad eos qui moti cõuerſatione vitæ eius exibant ad ipſum. *Pœnitentiam agite*, id eſt, pœniteat vnuſquiſque mala prioris vitæ, *appropinquabit enim regnum cœlorum*: ſcilicet pœnitentiam agenti. Secundum Remig. regnum cœlorum quatuor modis dicitur, ſcilicet, Chriſtus, ſecundum illud, regnũ Dei intra vos eſt: ſancta ſcriptura, ſecundum illud: Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum eius: ſancta Eccleſia, ſecundum illud: Simile eſt regnum cœlorum decem virginibus: ſupernum ſolium, ſecundum illud: Multi venięnt ab Oriente, & Occidente, & recumbent in regno cœlorum. Et hoc totum poteſt hic intelligi. Agenda eſt pœnitentia & non ſera, quæ eſt damnatorũ: non coacta, quæ eſt latronum: non ficta, quæ eſt hypocritarũ: non deſperata, quæ eſt perditorũ: ſed vera, quæ ſecundum Chryſ. cor mundat, ſenſus illuminat, & ad ſuſceptionẽ Chriſti humana præcordia præparat. Vt autẽ ait Hiero. Primùm Baptiſta Ioannes regnum cœlorũ prædicat, vt præcurſor Domini hoc honoretur priuilegio. Vnde & Petrus Rauennas dicit, quòd poſt peccatũ Adæ, & illius diluuij vaſtitatẽ ſolennem electa eſt iuſtorum infinita pluralitas, cum quibus Deus facie ad faciem locutus fuiſſe dinoſcitur. Et enumeratis præcipuis patriarchis, patribus, & prophetis veteris Teſtamenti ſubinfert, quia ab eis nulla mentio facta fuit de regni cœleſtis perpetua manſione, nec in his omnibus memoria regni nec nominatur, nec auditur, nihilque de cœleſtis regni gloria prophetatur. Et ſubdit: Quid plura? A principio mundi vſq; ad Ioannẽ vniuerſitatis humanæ electionem recollige, nec in ſermone vel opere illius regni cœleſtis poteris reperire

Baptiſmus pœnitentiæ. Baptiſmus gratiæ. Chryſoſtomus hom. 1. in Marcũ. Gregorius Nazianzenus, oratione in ſancta lumina. Baptiſma quintuplex. Baptiſmus Ioannis præparatorius & figuratiuus. Chryſoſto. hom. 10. in Matth. Baptiſmus Ioãnis quare factus in Iordane. Baptizãdi cauſa in Ioanne. Auguſtin. ſermone 1. de Epipha. Chriſoſt. ho. 16. in Ioan. Greg. hom. 7 in Euãg. Beda in ca. 3. Luca. Remig. Regnum cœlorum. Luca 17. Matt. 21. Matt. 25. Matt. 8. Pœnitentia multiplex. Hieronym. in c. 3. Mat. Regni cœlorũ promiſſio prima per Ioannem Baptiſt.

A B C D E

A rire dulcedinem. Veni ergo ad Ioãnem,& audi vocem exultationis,vocem lætitiæ, miſericordiæ verbum,ſermonem gloriæ,gratiæ largitatem, quod cælauerat Deus, tacuerat Angelus,latuerat Patriarchas,Prophetę neſcierant. Pœnitentiam,inquit,agite:appropinquabit enim regnum cœlorum. Verbum pœnitentiæ dulce & glorioſum, verbum regni cœlorum lætum & aduocandum illi ſoli primo conueniens, qui primus noui Teſtamẽti poſuit fundamẽta,& addit: A diebus Adæ vſque ad Ioannẽ,organum noſtrũ verſum eſt in vocem flentium, quia vbi peccatorũ frequentia,nec pœnitentiæ locus,duplex erat plorandi materia. Ioannes natus oſtendit medicamen vulneri, peccato pœnitentiam, veniam iniquitati. Hæc eſt prima vox,quã clamans in deſerto propoſuit,& vox turturis audita eſt in terra noſtra,& tunc immiſit in os noſtrum nouum carmen Deo noſtro,& reſonat in ore noſtro gratiarum actio,& vox laudis. Superexaltatur miſericordia,peccatoribus parcitur,regnat pie-
B tas,iuſtitia diſſimulatur,& miſerendi non feriendi quærit occaſionem miſericors & miſerator Dominus: Hæc Petrus. Et vt oſtendatur idoneitas Ioãnis ad teſtificandum de Chriſto, ex ſanctitate vitæ deſcribit Euangeliſta vitã Ioannis. Primò ab aſperitate veſtis,quia vtebatur veſte aſpera,ſcilicet cilicio ſeu tunica de duris camelorum pilis. In quo monemur, vt ad refrenationem carnis aſperis vtamur. Vnde Hiero. De pilis, inquit, habebat veſtimentum, non de lana. Aliud auſteritatis indiciũ eſt, aliud luxuriæ mollioris. Vnde & Chryſo. Seruis autem Dei non conuenit habere veſtimentum ad ſpeciem viſionis, vel ad carnis delectamentum, ſed tantum ad nuditatis tegmentum. *Habebat enim Ioannes*, veſtem non mollem neque delicatam,ſed cilicinam grauem & aſperam, & conterentẽ corpus potius quàm fouentem, vt de virtute animæ eius ipſe habitus corporis loqueretur. Secundò à continentia conſtringente carnis laſciuiam,quia habebat, *zonam pelliceam*,aſperam, id eſt, corrigiam de
C ſiccis & crudis animalium pellibus factã, *circa lumbos*, in quibus eſt ſedes luxuriæ, ad carnẽ & luxuriam mortificandã,quia carnem ſuam crucifixit cum vitiis & concupiſcentiis,quod eorum eſt proprium qui ſunt Ieſu Chriſti. Vnde Chryſoſt. Conſuetudo enim erat apud Iudæos vt zonis laneis vterẽtur,ideo iſte quaſi durius aliquid facere volens zona pellicea cingebatur. Quid tunica & zona Ioannis allegoricè ſignificent, patet per Chriſoſto. qui ſic ait: Erat Ioannes,hoc eſt lex in Ioanne, veſtitus pilis cameli. Non poterat habere tunicam de agno,de quo dicitur: Ecce agnus Dei,ecce qui tollit peccata mũdi, & zonam pelliceam habebat in lumbis,quia Iudæi hoc ſolum putant peccatum eſſe quod opere peccant. Cæterũ Dominus noſter Ieſus Chriſtus in Apoca Ioannis qui videtur inter ſeptem candelabra, habebat zonam auream,non in lumbis,ſed in pectore. Lex in lumbis cingitur,cæterum Chriſtus,hoc eſt Euãgelium,& monachorum virtus,non ſolum in libidine, ſed & in mente cõ-
D mendatur. Hic nec cogitare quidem expedit,ibi qui fornicatus fuerit tenetur in crimine. Tertiò ab abſtinentia & victus parſimonia, *locuſtas enim*, id eſt,herbas ſic appellatas, *& mel ſilueſtre comedebat*,qui cibus pauperum eſt in terra illa. Vbi ſciendum quòd locuſtæ plura ſignificant,de quibus iſte verſus extat:

Radices,herbas,& aues,dic eſſe locuſtas.

Sunt enim parua animalia per modum ſaltus volitantia,quæ reperiuntur in deſerto Iudeæ,& frixa cum oleo ſunt cibus pauperum,ſed non videtur quòd Ioãnes locuſtarum carnes manducauit,qui pane etiam veſci renuit,& quòd frixuris vſus ſit: qui nihil coctum accepit,& ideò magis videtur probabile de aliis intelligi debere,vnde in partibus illis quandam herbam languſtæ,id eſt,locuſtã nominant: quæ dicitur illa eſſe quam beatus Ioannes edebat. Mel autem ſilueſtre ex apibus in truncis arborum reperitur. Vel ſecundum Raba.
E Sunt folia arborum alba & tenera, quæ manibus contrita ſaporem habent quaſi mellis. Inuenitur etiam ibidem mel ex calamellis, quæ calamellæ ſunt calami pleni melle, id eſt, de ſucco dulciſſimo. Vocantur etiam alio nomine cannamelles, quod nomen ex canna & melle cõponitur,eo quòd cannis ſiue arundinibus huiuſmodi calami ſunt ſimiles. In hoc itaque beatus Ioãnes apertè demonſtrat quòd pro nihilo mundũ iſtum omnéſq; eius blanditias duceret,qui tam viliſſimo indumento cibóque tenui,& imparato vtebatur. Sola enim huius vitæ neceſſaria quærebat qui ſic viuere diſpoſuerat. Huius exemplum illi ſequuntur, qui dicunt, habentes victum & veſtitum, his contenti ſumus. Propterea enim quia pœnitentiam prædicabat qualiter pœnitentes viuere debeant, vt bonus magiſter eis in ſeipſo exẽplum & regulam dabat. Erat ei terra cubile,antra domus, pilus veſtis, pellis zona, aqua potus,locuſta cibus. Et ſic non ſolum mundũ & blanditias eius contẽnere,ſed etiam totius generis humani peccata deflere ſe oſtendit,& exemplum vtile poſteris dereliquit. Totum

Veſtitus Ioan. Bapt.
Hieronym. in eum locũ
Chryſoſto. hom. 3. operis imperfe.
Continẽtia Ioannis.
Chryſoſto. ibidem.
Zona Ioannis.
Chryſoſtom. hom. 10. in Matth.
Ioan. 1.
Apoc. 1.
Sobrietas Ioannis.
Marc. 1.
Locuſtæ nominis varia acceptio.
Mel.
Rabanus in eum locum.
Imitatores Ioannis Baptiſtæ.
1. Tim 6.
Ioannis pœnitentia.

ergo quod erat in Ioanne, pœnitentiam prædicabat:& nomen,quia Dei gratia:locus,quia A
deſertum: & habitus , quia cilicium:& cibus, quia locuſtarum:& ſermo , quia pœnitentiæ
Prædicator Euangelij & eius officium. verbum: & operatio, quia baptiſma aſſuefaciens ad bonum. In Ioanne deſcribitur Euan-
gelij prædicator, & primò quantũ ad doctrinam : debet enim exemplo Ioannis prædicare
pœnitentiam, & ea quæ recedere faciunt à peccatis, & ea quæ faciunt accedere ad conſe-
cutionem regni cœleſtis. Secundò quantum ad continentiam,quia zona dicitur eſſe circa
lumbos vt prædicator continentiam habeat. Vnde Dominus Hieremiam mittens prædi-
Hiere.1. care ait: Accinge lumbos tuos. Tertiò quantum ad vitam,& hoc dupliciter,ſcilicet quan-
tum ad veſtitum & victum, in quibus etiam à Ioanne accipiat exemplum. Qui ergo pœ-
nitentiam & aſpera iniungit vel prædicat & corripit, habitũ pœnitentiæ prætendat, aſpera
veſte tegatur,& parcè reficiatur, vt in eo vilitas veſtis & cibi laudetur , quorum vſus in di-
uite arguitur. Auſteritas enim vitæ requiritur in Euangelij prædicatore,ideo dicit Apoſto- B
1 Cor.9. lus:Caſtigo corpus meum,& in ſeruitutẽ redigo, ne forte cùm aliis prædicauerim ipſe re-
Hieronym. probus efficiar. Vnde Hiero. Veſtis quippe & cibus & potus totam auſteram vitam prædi-
ibidem. cantium oſtendebat. Vbi & Chryſo. Talem eſſe oportebat præcurſorem Domini prophe-
Chryſoſtom. tam & Apoſtolum Chriſti, qui totum ſe cœleſti Deo contemptis rebus mundi præſtaret.
Matt.11.& Mar.1. Vnde non immeritò à Domino etiam Angelus nuncupatur, quia in hoc mundo poſitus
mundum ipſum Angelica vita calcabat.Si autem ille qui purus ita erat & cœlo clarior , &
Ioan. Bap. laudes. Prophetis celſior,& quo nullus hominum maior fuit,quique tanta apud Deum familiari-
tate gaudebat,ita ſeipſum ad omnem patientiam durabat laborum, fluxa deliciarum cum
diuitiis deſpiciens,atque ad omnem ſe vitę rigorem coartans,quam nos habebimus excu-
ſationem qui poſt tot Chriſti beneficia,poſt tanta & infinita onera peccatorum,neque mi-
nimã particulam illius caſtigationis imitamur:ſed comeſſationibus & ebrietatibus dediti, C
ac peregrino odore fragrantes, vel potius fœtentes, ac vndique noſmetipſos relaxantes &
mollificantes in prædam diaboli præparamur,& ei captabiles nos facimus: Hæc Chryſo.
Matt.3. Tunc audita Ioannis fama *exibat ad eum omnis Hieroſolyma*,quantum ad habitãtes in ciuitate
illa, *& omnis Iudæa*,quantum ad circumiacentes in ea, *& omnis regio circa Iordanem*,quantum
Omnis. ad duas Tribus & dimidiam:omnis inquam,id eſt multi de omnibus,vt ſit hyperbolica,id
eſt,multum expreſſiua locutio,& ponitur ibi continens pro contento. *Et baptizabantur ab eo
in Iordane baptiſmo ſuo*, confitentes peccata ſua,& ſe aptantes Baptiſmo Chriſti ſuſcipiendo.
Ioannis Baptiſmus prænunciatiuus Chriſti. Baptiſmus enim Ioannis ad hoc erat ordinatus, quaſi quædam præparatio & præfiguratio
Baptiſmi ipſius Chriſti de proximo venturi , & ideo Ioannes non ſolum prædicabat , ſed
etiam baptizabat:quia ſicut ſua prædicatione nunciabat Chriſtum de proximo vẽturum,
ſic ſuo Baptiſmo aſſuefaciebat homines ad libentius ſuſcipiendum Chriſti Baptiſmum. D
Vnde Baptiſmus Ioannis erat quædam proteſtatio credendi in Chriſtum venturum, & fa-
ciendi opera pœnitentiæ,vt deuotius acciperẽt ipſum. Et hoc eſt quod in Actibus dicitur,
Acto.19. quòd Ioannes baptizauit Baptiſmo pœnitentię populum,dicens,in eum qui venturus eſſet
poſt ipſum,vt crederent: hoc eſt in Ieſum,& ideò dicitur hìc,confitentes peccata ſua , de-
lenda ſcilicet per Chriſtum venturum : quia non poterat hoc facere Ioannes , ſed denun-
ciabat hoc per Chriſtum fiendum. Videns autem multos Phariſæorum & Saducæorum,
non confitentes peccata ſua, *venientes*, cum turbis *ad Baptiſmum* , non ex vera religione , ſed
Luca & Matth.3. populi timore,ac fictè & inſidioſè,dixit eis: *Genimina*,ſeu *progenies viperarum*, id eſt,venena-
ti & venenatorum filij, *quis oſtendit vobis*,non pœnitentibus, *fugere à ventura ira*: & euadere ſe-
ueritatem futuri iudicij? q.d.nullus,niſi à malicia veſtra recedatis,& pœnitentiam faciatis.
Licet enim falſitas veſtra lateat in conſpectu populi , non tamen latere poterit in iudicio E
Gregorius hom. 20. in Euang. Dei, quia tunc erunt manifeſta abſcondita cordis veſtri . Sic eos arguebat , vt à malis ſuis
reſipiſcentes , per iuſtam pœnitentiam futuri iudicij pœnam euaderent : nam ſecundum
Gregorium. Ventura ira eſt extrema Dei vindicta, quàm tunc fugere peccator non valet,
Phariſæi vnde dicuntur. qui nunc ad lamenta pœnitentiæ non recurrit. Phariſæi dicuntur à Phares , quod eſt diui-
ſio,quaſi ab aliis diuiſi,vel ſe diuidentes,ſcilicet Iudęorum ſacerdotes,qui in habitu,& in vi-
ctu,& in geſtu erant quodammodo diſtincti ab aliis in ſignum maioris religionis. Saducæi
Saducæi vnde dicuntur. dicuntur à Sadoch,quaſi iuſti,vel ſe iuſtificantes,qui quinque libros Moyſi recipiunt , pro-
phetas reſpuunt,reſurrectionẽ & Angelos eſſe non credunt.Hos quoque qui inter Iudæos
maiores eſſe videbantur,videns Ioannes ad ſuum venire Baptiſmũ eos increpabat,& confi-
denter vitia eorum arguens,vtroſque genimina & progenies viperarum vocabat,quia vene-
num hypocriſis & erroris à ſuis traxerunt progenitoribus , & quia malorum acta imitantes
eis

A eis inuident, eos perſequuntur,& ita venenati filij de venenatis parentibus ſunt nati. Nam ſecundum Remi. Conſuetudo ſcripturarum eſt ab imitatione operum nomina imponere. Sic & iſti ab imitatione viperarum, progenies viperarum dicuntur. Cùm igitur pœnitentia & correctione maximè indigerent, increpantur: quia non prius venena deponunt, vt ſic ad Baptiſmum veniant, vnde ſubiungitur: *Facite ergo*, ſcilicet in præſenti & citò, *dignos fructus pœnitentiæ*, id eſt, pœnitentiam dignam & fructuoſam per contritionem, per confeſſionem, per ſatisfactionem, vt fugiatis iram venturam, quia hæc eſt ſola via euadendi illam: vbi Chryſoſtomus, Non enim ſatis eſt pœnitentibus peccata dimittere, ſed opus eſt eius ferre fructus, ſecundum illud: Declina à malo & fac bonum. Sicut non ſufficit ad ſanationem ſagittam euellere, ſed oportet vlceri medicamẽtum apponere. Non autem dicit fructũ, ſed fructus, copiam deſignans: Hæc Chryſo. Fructus verò dicit, non qualeſcunque, ſed dignos

Chryſoſto. hom. 11. in Matth. De pœnitentia. Pſal. 36.

B pœnitentiæ, id eſt, ſecundum exigentiam culpæ, vt ſecundum Grego. Quanto quis grauius peccauit, tanto amplius pro qualitate culpæ pœniteat, & tanto maiora quærat bonorũ operum lucra per pœnitẽtiam, quanto grauiora ſibi intulit damna per culpam, vnde in Apoc. Quantum ſe glorificauit, & in delitiis fuit, tantum illi date tormentum & luctum: vbi Petrus Cantor Pariſien. Sed quid faciendum irretito pluribus facinoribus, confitenti tamen & pœnitenti qualitercumque, nolenti autem ſubire opus & fructum pœnitentiæ dignum culpæ. Ergo ne à ſe repelleret charitatem per impoſitionẽ grauioris pœnitentiæ, reſpuens eam per tedium, modicam ei iniungere pœnitentiam. Melius enim eſt vt in purgatorio ſuppleatur quod minus hic agitur, quàm quis in inferno æternaliter puniatur. Aut enim Deus, aut homo punit. Sed quid ſi confeſſor mihi non iniungit fructum dignum pœnitentiæ: ſcilicet pro quantitate culpæ? Ego ſupplebo, quia ſecundum quantitatem & qualitatem

Fructus pœnitentiæ. Gregorius lib. 9. Moraliũ c. 47. Apo. 18. Petrus Cãtor in Apo.

C culpæ metiri debet quantitas pœnæ, quod fit ex diſcretione, quæ neceſſaria eſt pœnitenti, ſicut & confeſſori: Hæc Petrus. Sed quia Iudæi de generis nobilitate & ſanctitate gloriantes, ſcilicet quia de Abraham deſcenderunt ex promiſſione facta Abrahæ, ſine operibus ſalutem conſequi præſumebant, ideo ſubiungit: *Et nolite dicere*, verbo vel mente *intra vos*, per falſam ſcilicet æſtimationem, *patrem habemus Abraham*, de eius iuſtitia confidendo, & ex hoc vos iuſtos reputando, credentes vos ſaluari ſine operibus pœnitentiæ: quia ſine fructu pœnitentiæ nullus ſanctorum poterit peccatores ſaluare. Sic autem videtur de pluribus Chriſtianis, qui deuotionem ſpecialem ad aliquem ſanctorum habentes, per eorum merita ſaluari credunt ſine operibus bonis. Hæc eſt enim gloriatio quorundam religioſorum qui gloriantur de bonitate & ſanctitate fundatorum & patrum ſuorum: quibus dici poteſt, ſi filij Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite. Hæc etiam eſt ſtulta gloriatio quo-

D rundam miſerorum, qui vanè gloriantur de ſtatu ſuorum natalium: vbi Chryſoſtomus. Quid enim prodeſt ei quem ſordidant mores generatio clara? aut quid nocet illi generatio vilis, quem mores adornant? Nam & aurum de terra naſcitur, & non eſt terra: aurum quidem eligitur, & terra contemnitur. Melius eſt enim de vili genere clarum fieri, quàm de claro genere contemptibilem naſci. Melius eſt alicui vt in eo glorientur parentes, quia talem filium habent, quàm vt ipſe in parentibus glorietur. Sic & vos nolite gloriari dicentes, quia patrem habemus Abraham, ſed magis erubeſcite, quia filij eſtis eius, & ſanctitatis eius non eſtis hæredes. De adulterio enim natus videtur qui non aſſimilat patrem, & qui ſanctitati ſui generis non reſpondent, amittunt generis dignitatem: Hæc Chryſoſtomus. Et ideo non de propagatione carnali, ſed de imitatione ſpirituali eſt confidendum: nec in carne, ſed in fide gloriandum, non enim qui ſe-

Gloriatio & confidentia inanis. Chryſoſtomus hom. 3. operis imperfecti. Nemo de generis claritate glorietur.

E men ſunt Abrahæ, omnes filij ſunt, ſed qui fidem eius imitantur. Nam ſanctitas non venit per propagationem naturæ, ſed per gratiam virtutis diuinæ. Iudæi quidem filij Abrahæ erant ſecundum carnem, ſed non ſecundum fidei imitationem, & quia fidem Abrahæ de Chriſto reſpuerunt, ideo nomen filiationis Abrahæ perdiderunt. Econtrariò gentiles quia fidem Chriſti deuotè ad prædicationem Apoſtolorum receperunt, ideo filij Abrahæ facti ſunt. Et hoc eſt quod ſubdit Ioannes. *Dico enim vobis, quia poteſt Deus de lapidibus iſtis*, id eſt, de Gentilibus per hos lapides ſignatis, *ſuſcitare filios Abrahæ*, fide & imitatione, id eſt imitatores fidei Abrahæ. Qui enim fidem atque opera Abrahæ fuerit ſecutus, ille Abrahæ meretur dici filius. Poteſt etiam Deus de lapidibus filios Abrahæ ſuſcitare, id eſt, de duris & peccatoribus deuotos facere, quod vtinam in me dignetur oſtendere. Dicitur autẽ quòd Ioannes digito ad literã demonſtrauit & oſtẽdit eis duodecim lapides illos quos Ioſue per duodecim duces tribuũ Iſraël de medio & fundo Iordanis in aridam tranſportari

Lapides à Ioanne mõſtrati.

præcepit, qui etiam totidem in eodem alueo ex terra reponi fecit. Per primos ariditatem A
& excæcationem figurans Iudæorum. Per ſecundos, fidem geotium per baptiſmum. Vel
per primos emerſionem gentium in lucem fidei. Per ſecundos ſubmerſioneoı Iudæorum
io infidelitatem. Et meritò per lapides ſignantur gentes, vel quia colebant idola de lapi-
Pſal.113. dibus facta. Vnde in Pſal. dicitur: Similes illis fiant qui faciunt ea. Vel quia habebant cor-
da lapidea, id eſt, ad intellectum Dei ioſenſibilia. De quibus filij Abrahæ ſuſcitati ſuot: quia
dum in Abrahæ ſemine, id eſt in Chriſto crediderunt eius filij facti ſunt, cuius ſemine ſunt
Gal.3. vniti, vnde eiſdem gentibus Paulus dicit: Si autem vos Chriſti, ergo Abrahæ ſemen eſtis
ſecundum promiſſionem hæredes. Filij ergo Abrahæ de lapidibus ſuſcitati ſunt, quando
Iudæis per infidelitatẽ à filiatione Abrahæ decidentibus, Gentiles fidem Chriſti recipiẽtes
Rabanus in eum locum. in locum eorum ſubſtituti ſunt. Sic ergo ſecundum Rabanum. Quia præco veritatis ad
dignum pœnitentiæ fructum faciendum Iudæos incitare volebat, eos ad humilitatem pro- B
uocabat, ſine qua nullus pœnitere poteſt. Et quia doctor veritatis non ſolum debet vitia con-
fidenter arguere, ſed etiam pœnam prædicere, ideo quaſi rationem aſſignans, cur ad pœoi-
tentiam in præſenti & citò faciendam monuerit, ſubdit dicens: *Iam enim ſecuris*, id eſt, ſe-
ueritas diuinæ iuſtitiæ, *ad radicem arboris poſita eſt*, ad præſcindendum peccatores obſtinatos
de præſenti vita, & ad comburendum eos in gehenna. Vel ſecuris, id eſt, tranſitus vitæ ſuc-
cedentis, ad radicem & natiuitatem arboris, & cuiuſlibet hominis poſita eſt: quia ab ipſo
Vita immi-nutio. natiuitatis initio incipit homo tendere ad caſum. Nam ſecũdum Auguſtinum, Nihil aliud
eſt viuere, quàm de vita tranſire, & ad mortem tendere. Nox enim quaſi vnus carpentator
de dicta arbore tollit voum ſcopulum, & dies ſimiliter alium: quot eoim diebus & nocti-
bus vixit homo, tot minus habet viuere, & ad vltimum neceſſe habet arbor cadere. Et certè
Eccleſ.11. vbicumque ceciderit, ibi remanebit: quia vt dicit Eccl. Siue ceciderit lignum ad Auſtrum, C
ſcilicet paradiſi: ſiue ad Aquilonem, ſcilicet inferni: in quocuoque loco ceciderit, ibi erit.
De arboris caſu. Naturaliter verò cadit arbor ad partem, in quam magis inclioant eam rami & fructus, ſic
Bernardus in paruis ſermonibus ſermo. 49. homo cadit vbi magis inclinatur, modo per affectiones & opera ſeu actus. Vnde Bernar-
dus: Siue ad Auſtrum, ſiue ad Aquilonem arbor ceciderit, ibi erit. Auſtri calor & leuitas, in
ſacra ſcriptura bonam ſolent habere ſignificationem, ab Aquilone verò panditur omne
malum. Porrò homines, ſicut arbores videt aliquis. Exciditur ergo arbor in morte, & quo-
Arboris exciſio & caſus. cumque ceciderit ibi erit: quia ibi iudicabit te Deus, vbi te inuenerit. Ibi inquam erit immu
tabiliter, & irretractabiliter. Videat quò caſura ſit antequã cadat, quia poſtquam ceciderit,
Pſal. 40. noo adiiciat vt reſurgat. Qua parte caſura ſit arbor ſi ſcire volueris, ramos eius atteode: vbi
Amos.5. maior eſt copia ramorum, & ponderoſior, inde caſuram eſſe ne dubites, ſi tamẽ fuerit tunc
exciſa. Rami noſtri deſideria noſtra ſunt, quibus ad Auſtrum extendimur ſi ſpiritualia fue- D
rint: ſi carnalia fuerint, ad Aquilonem. Quæ verò præponderant, medium corpus indicãt.
Illa præponderant, quæ ſecum traxerint corpus: Hæc Bernardus. Et ſubiungit Ioannes:
Omnis ergo arbor, id eſt, omnis homo generaliter, ſine perſonarum ſcilicet acceptione, *non fa-
ciens*, hîc *fructum bonum*, ſimpliciter ſine criminis admixtione, *excidetur*, à cœtu fidelium ſen-
tentialiter in morte, *& in ignem*, inextinguibilem *mittetur*, æternaliter ſine redemptiooe,
Omiſſio ſola damnat. quæ eſt pœna contra culpam. Per hoc ergo patet, quòd ſola omiſſio damnat. Exemplum
de hoc habetur de ſeruo pigro, & inde eſt quòd in iudicio fiet contra malos de omiſ-
ſionibus tantum commemoratio. Non ergo ſufficit homini declinare à malo, niſi faciat
etiam bonum. Nihil enim infructuoſum diligit Deus, oihil in horto ſuo, nihil in vinea ſua,
nihil in agro ſuo vult eſſe infructuoſum, ſicut nec in paradiſo erat arbor infructuoſa, quod
ex hoc patet, quia primi parentes iubebantur comedere ex omni ligno in paradiſo, præter- E
quàm de ligno ſcientiæ boni & mali. Si autem ille qui non facit fructum booum in ignem
Arbor homo eſt, aut genus humanum. eſt mittendus, quid erit de illo qui malum fecit? Arbor iſta eſt genus humanũ, ſiue homo,
qui eſt quaſi arbor conuerſa. Quædam verò arbores omnino ſunt aridæ & ſteriles, vt paga-
ni, & increduli. Quædã virides, vt Chriſtiani, & inter has virides quædã infructuoſæ ſunt,
& nullum fructum faciunt, vt ocioſi, accidioſi. Quædam faciunt fructum, ſed ioutilem, &
non bonum ſeu meritorium, vt hypocritæ. Quædam faciunt fructum, non taotum inuti-
lem, ſed malum & venenoſum, vt hæretici, qui prædicando fructum pariunt, ſed mortife-
rum: & hæ omnes incendio aptæ ſunt & damnabiles. Quædam verò booum fructum fa-
ciunt, vt boni catholici, obedientes verbo Dei. Radices arboris ſunt cogitationes quibus
plantati, vel ſurſum cœlo ſuſtolluntur: vel ad ima inferni mittuotur. Vel radices ſunt vo-
luntas bona & mala, ex qua ſicut ex radice prodeunt tanquam fructus bona & mala verba
& opera,

A & opera, quæ voluntatis ſunt teſtimonia. Igitur, vt dicit Ambroſius: Faciat fructum qui poteſt gratiæ, qui debet pœnitentiæ: adeſt dominus qui fructum requirat, fœcundos viuificet, ſteriles reprehendat. Turbæ verò comminationem gehennæ pro operibus malis, & omiſſione bonorum audientes territi interrogabant dicentes: *Ergo* ne excidamur, & in ignem mittamur *quid faciemus*, & operabimur? Quaſi dicerent, vitam noſtram corrigere parati ſumus. Et *reſpondens dicebat*: turbis *qui habet duas tunicas*, id eſt, veſtimentum ſuperfluũ *det* quod ſuperabundat, *non habenti: & qui habet eſcas ſuperfluas ſimiliter faciat.* Et ita intelligẽdum eſt de aliis rebus quibuſcunque quæ ſuperfluunt, conſiderata conuenienti neceſſitate ſtatus perſonæ. Vnde Baſilius: Hinc autem docemur, quia ex omni eo quod affluit ſupra proprij victus neceſſitatem, tenemur erogare illi qui non habet propter Deum, qui quæcunque poſſidemus largitus eſt: vnde & Gregor. Quia enim in lege ſcriptum eſt: Di-

B liges proximum tuum ſicut teipſum, minus proximum amare conuincitur, qui non cum eo in neceſſitate illius etiam ea quæ ſibi ſunt neceſſaria partitur. Vbi ſciendum, quòd duas tunicas habere, eſt vltra neceſſitatem aliquid ſuperfluum habere: non habens autem, poteſt intelligi exiſtens in neceſſitate extrema: vel citra neceſſitatem, quæ aliter abſque periculo poteſt probabiliter tranſiri: tunc dicendum quòd habens ſic ſuperflua, quòd vltra neceſſitatem ſui & ſuorum, quorũ cura & nexûs maior ex charitate ſibi incumbit, ea habet, & abſque illis poteſt tranſire, ex præcepto tenetur non habenti exiſtenti in extrema neceſſitate dare, aliter ſibi ſuum aufert, & vitam, cùm in tali neceſſitate ſic ſuperflua illi ſint tanquam debita ſua, quantum ad ipſius neceſſitatem pertinet. Si verò non habens ſit citra extremam neceſſitatem, tunc dare non cadit ſub præcepto, ſed ſub conſilio. Hîc probatur homo, & apparet in paruo quid facturus eſſet in magno. Vnde Gregor. Qui tranquillitatis

C tempore non dat pro Deo tunicam ſuam, quomodo in perſecutione daturus erit animam ſuam? Virtus ergo charitatis, vt inuicta ſit in perturbatione, nutriatur per miſericordiam in tranquillitate: quatenus omnipotenti domino primùm diſcat ſua impendere, poſtmodum ſe. Vnde & Auguſtin. Charitas vt perficiatur, naſcitur: cùm fuerit nata, nutritur: cùm fuerit nutrita, roboratur: cùm fuerit roborata, perficitur: cùm ad perfectionem venerit, quid dicitur? *Mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum.* Optabam diſſolui & eſſe cum Chriſto. Incipit iſta charitas fratres vt de ſuis ſuperfluis tribuat egenti, in anguſtiis aliquibus conſtituto hanc ita cœptam, ſi verbo Dei & ſpe futuræ vitæ nutrietis, peruenies ad illam perfectionem, vt paratus ſis animam tuam ponere pro fratribus tuis. Hæc Auguſtin. Non ergo pigeat diuites ſubuenire pauperibus: quia pro diuitum vtilitate pauperes Deus fecit, vt per hoc quòd eorum miſerentur, ipſi miſericordiam conſequerentur. Vnde Chryſoſt.

D Ne putes: quia propter vtilitaem pauperum Deus diuites fecit, quos & ſine diuitibus poterat ſuſtentare: ſed propter vtilitatem diuitum pauperes fecit, quia infructuoſi & ſteriles erant futuri, niſi pauperes facti fuiſſent. Hæc Chryſoſtom. Ioannes itaque turbis & rudibus nondum difficilia: ſcilicet vigilias, ieiunia, & huiuſmodi imponit: ſed opera miſericordiæ ad dignos fructus pœnitentiæ iniungit, ſuper quibus dominus in iudicio diſceptabit, & de quibus alibi dicit: Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis. Vnde Beda: Ordo prædicandi aptiſſimus eſt, vt poſt pœnitentiam eleemoſyna, id eſt, opus miſericordiæ ſuggeratur. Ille enim iuſtè à Deo pœnitens vt ſui miſereatur impetrat, qui proximi indigentis quantum valet ipſe miſereri non tardat. Ac qui auertit aurem ſuam ne audiat pauperem, oratio eius erit execrabilis. Vnde & Ioannes Baptiſta cùm turbis ſuaderet ne merito ſuæ ſterilitatis in ignem mitterentur, dignos pœnitentiæ fructus eſſe faciendos, mox cõ-

E ſilium ſalutis quærentibus adiunxit, atque ait: *qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet eſcas, ſimiliter faciat.* Inter hæc autem, vt ait Gregor. ſciendum eſt quãtum miſericordiæ opera valeant, cùm ad fructus dignos pœnitentiæ ipſa præ cæteris præcipiuntur. Et bene mentionem facit de tunica & eſca: quia tunica qua interius & de neceſſitate tegimur, plus quàm pallium eſt neceſſaria, & adhuc magis neceſſaria eſt eſca. Ad fructus ergo dignos pœnitentiæ pertinet vt non exteriora & minus neceſſaria, ſed etiam ipſa valde neceſſaria cum proximis diuidamus: vt eſcam qua viuimus, & tunicam qua veſtimur. Hinc habetur argumentum, quòd ſi habens duas tunicas, præcipitur vnam dare non habenti: ergo multo fortius qui habet duo beneficia, tenetur vnum dimittere non habenti: & maximè ideò, quia duobus nequit ſeruire altaribus. Et ſi habens eſcas ſuperfluas, iubetur dare non habenti: ergo qui habet duo fercula, quod præter neceſſitatẽ eſt, vel ad minus æquali brya ſeu menſura tenetur de duobus vnum erogare egẽti. Per tunicas poſſunt virtutes quæ

Ambroſius lib. 2. in Lucam.
Eleemoſyne faciendæ præceptum.
Baſilius cõtra diuites.
Matt. 22. Luca. 10. Marc. 12.
Greg. hom. 20. in euãgel.
Gregor. ibidem.
Auguſtin. tractatu 5. in Ioan. 10. 9. Philip. 1.
Pauperes ad vtilitatem diuitũ fecit.
Chryſoſt. homil. 46. operis imperf.
Luca. 11. Beda in ca. 3. Lucæ. Pœnitẽs in ſtè quis eſt.
Gregor. in hom. 20. in euang.
Fructus pœnitentiæ.

ſunt animæ veſtes intelligi, quas habens debet applicare ad bonum proximi. Et per eſcam A
poſſunt intelligi ſacræ ſcripturæ, quæ ſunt ſpirituales eſcæ, quas habens debet proximum
Publicani qualiter dicti ſunt.
ſpiritualiter inde paſcere *Venerunt ergo & publicani*, ſic dicti: quia de negociis ad publicum
pertinentibus ſe intromittunt, vt qui publica vectigalia, thelonea, pedagia, & tributa colli-
gunt, ſiue qui horum & reddit-uum fiſci, vel rerum publicarum conductores ſunt, necnon
& hi qui ſeculi huius lucra per negocia: ſcilicet per mercaturas, firmas, & huiuſmodi quæ-
runt. Poſt minores peccatores venerunt etiam maiores, *vt baptizarentur*, ab eo. *Et dixerunt
ad illum: Magiſter quid faciemus*, vt ſcilicet vitam æternam habeamus? *At ille dixit: Nihil am-
plius*: ſcilicet in tributis & vectigalibus ab aliquo exigatis, *quàm quod conſtitutum eſt vobis*: ſci-
licet à legibus & conſuetudinibus approbatis. Hoc autem dixit, quia collectores talium
ſolent eſſe proni ad plus colligendum quàm eis ſit permiſſum, vel mandatum: vt quod am-
plius fuerit, eis remaneat. Non prius monet eos de eleemoſynarum largitione, ſed vt ca- B
ueant à rapina rei alienæ, in quo innuit quòd prius declinandum eſt à malo, & poſtea fa-
ciendum bonum: & ſic primò reſtituenda eſt res aliena, quàm ſit facienda eleemoſyna.
Beda in ca. 3. Lucæ.
Vnde Beda: Publicanos ab agenda fraude coërcet; vt dum primò ſe ab alienorum tempe-
rarent appetitu, tandem ad propria cum proximis communicanda pertingerent. Per pu-
blicanos poſſunt intelligi officiales dominorum & præpoſiti: qui non debent à populo exi-
gere, niſi quod conſtitutum eſt ſecundum ordinem iuſtitiæ. *Interrogauerunt autem & milites.
Quid faciemus & nos*: ſcilicet vt ſalui ſimus? *Et ait illis, neminem concutiatis*: ſcilicet ſub prætextu
officij veſtri, pauperes qui ſe defendere non poſſunt opprimendo, vel corporaliter affligẽ-
do, vel indebitè terrendo, neque calumniam faciatis, falſum crimen diuitibus & potenti-
bus imponendo, & eos in cauſam trahendo, & ſic pecuniam & bona eorum quæ per aliã
viam à talibus rapere & habere non poteſtis extorquendo, *& contenti eſtote ſtipendiis veſtris*, C
quæ pro defenſione patriæ & reipublicæ habetis, præter hæc etiam ſine oppreſſione &
falſi criminis impoſitione à nullo tallias, exactiones munerum, vel ſeruitiorum exigendo.
Militaris diſciplina. Petrus Bleſenſis epiſt. 37.
Ad prædicta autem inducebat beatus Ioannes milites, quia ad contraria proni eſſe ſolent,
requirentes inſidiando prædam ab eis quibus militando prodeſſe debent. Vnde Petrus
Bleſenſis: Hodie militaris diſciplina prorſus euanuit. Olim ſe milites iuramenti vinculo
obligabant quòd ſtarent pro reipublicæ ſtatu: quòd in acie non fugerent: & quòd vitę pro-
priæ, vtilitatem communem præhaberent. Sed & hodie enſes ſuos recipiunt de altari, vt
profiteantur ſe filios Eccleſiæ, atque ad honorem ſacerdotij, ad tuitionem pauperum, ad
vindictam malefactorum, & ad patriæ liberationem ſe gladium accepiſſe. Porrò in con-
trarium res verſa eſt. Nam ex quo hodie militari cingulo decorantur, ſtatim inſurgunt in
Chriſtos domini, deſæuiunt in patrimonium crucifixi, & ſpoliant & prædantur ſubiectos D
ſibi pauperes, & miſerabiliter atque immiſericorditer affligunt miſeros, vt in doloribus
alienis illicitos appetitus & extraordinarias impleant voluntates: Hæc Pet. Olim quippe
rectores & gubernatores terrarum à milite vſque ad regem & imperatorem vtilitati rei-
publicæ magis quàm priuatæ intendebant: pauperes ſe tueri non valentes, defendebant.
Sed, proh dolor, hodie de republica, & pauperibus parum curãt, terras & res alienas inua-
dunt & occupant, vt aliis excluſis domum ſuam ditent & augeant. Pauperes miſerabiliter
affligi permittunt: &, quod plus eſt, etiam ipſimet immiſericorditer eos affligunt. Et ideò
timendum eſt eis ne in poſterum à terra viuentium alienentur, & à regno cœlorum, quod
Augu. ſermone 19. de verbis domini.
pauperum eſt, excludantur: vt etiam dicit Auguſtin. Quilibet quoque rectores, quilibet
clerici, ſi amplius quàm decretum eſt eis, quærunt: tanquam calumniatores & concuſſo-
res Ioannis ſententia condamnantur, milites enim Chriſti ſumus. Per milites etiam poſ- E
Prædicatores milites dicuntur. Ephe. 6.
ſunt prædicatores intelligi: quos armat Apoſtolus dicens: Accipite armaturam Dei, & gla
dium ſpiritus quod eſt verbum Dei. Iſtis dicitur: *neminem concutiatis*, nimis aſperè præ-
dicando, & ſic ad deſperationem inducendo. Neque calumniam faciatis, prædicationem
ſubtrahendo: reputantes eos indignos exhortationis verbo, & contenti eſtote ſtipendiis
veſtris quæ ſunt redditus aſſignati prædicatoribus, id eſt, poſſeſſiones habentibus, & elee-
moſynam date mendicantibus. O quàm felices turbæ mercatores ſeu publicani & milites
eſſent, ſi hanc doctrinam Ioannis obſeruarent? Sed quis eſt qui de duabus tunicis, imò
de multis vnam det non habenti? Quis eſt qui ſine fraude mercationes faciat, & qui aliena
bona ſibi commiſſa non inuadit? Quis eſt ex maioribus qui minoribus calumniam non
faciat, qui ſeruos non concutiat, & qui ſtipendiis ſuis contentus exiſtat? Quis eſt officialiũ
qui vltra ſuum non accipiat? Certè talis rarus inuenitur. Et nota quòd Ioannes ſecundum
audientium

A audientium diſpoſitionem effundebat ſermonem: vt dum minora perficerent, tandem ad
maiora pertingerent. Vnde Chryſoſtom. Volebat autem Ioannes quãdo publicanis & mi- *Chryſoſto.*
litibus loquebatur, ad aliam maiorem perfectionem eos traducere: ſed quoniam nondum *hom. de na-*
erant ad illam idonei, minora referat, ne ſi potiora proferret, nequaquam illis intenderent, *tiuitate Ioã*
& his etiam priuarentur: hæc Chryſoſtom. Maiora autem quæ turbis præceperat, etiam ad *nis.*
publicanos & milites, ac communiter ad omnes pertinent. Vnde Ambro. Singulis quoque *Ambroſi.*
generibus hominum conueniens tribuit ſanctus Baptiſta reſponſum vnum omnibus ita. *lib. 2. in Lu*
Publicanis, ne vltra præſcriptum exigant. Militibus, ne calumniam facientes, prædam re- *cam.*
quirant. Sed hæc & alia officiorum præcepta ſingulorum miſericordia communis eſt vſus: *Ambro. de*
ideò commune præceptum omnibus officiis, omnibus ætatibus neceſſarium, & ab omni- *miſericor-*
bus deferendum eſt. Non publicanus, non miles excipitur, non agricola, vel vrbanus, diues, *dia à Ioã-*
B & pauper: omnes in communi admonentur vt conferant non habenti. Miſericordia enim *ne præce-*
plenitudo virtutum eſt, & ideò ab omnibus eſt propoſita perfectæ forma virtutis, ne veſti- *pta.*
mentis alimentíſque ſuis parcant. Miſericordiæ tamen ipſius pro poſſibilitate conditionis *Miſericor-*
humanę menſura ſeruatur, vt non ſibi vnuſquiſque totum eripiat, ſed quod habet cum pau- *dia laus.*
peribus partiatur: Hæc Ambroſius.

ORATIO.

BEatiſſime Ioannes Baptiſta præcurſor Chriſti & virgo ſanctiſſime, qui pœnitentiam peccatori-
bus verbo prædicaſti, & eam nihilominus exemplo demonſtraſti: ſcilicet auſteram in victu &
veſtitu vitam ducendo, & te à mundi illecebris elongando. Obſecro te obtine pro me tuis ſacris
C *precibus vt donet mihi Dominus congruentem abſtinentiam cibi & potus, cogitationis, locutionis, atque*
operis: cuſtodiat me ab omni pollutione mentis & corporis: concedátque mihi quandiu in hac vita tempo-
rali ſubſiſto, ſegregari à vitiis, ac militare ſibi, & ita dignos fructus pœnitentiæ facere, vt valeam omniũ
peccatorum meorum veniam conſequi, & ad vitam æternam peruenire. Amen.

De eo quòd Ioannes non per ſeipſum ſed à Deo miſſus venit ad publicum. Correſpondet euangelio. Fuit homo miſſus à Deo cui nomen erat Ioannes. Cap. XVIII.

QVòd autem Ioannes officium baptiſmi non propria auctoritate vſurpauerit, ſed ad teſtificandum Chriſti maieſtatem miſſus, teſtatur Ioannes euan-
D geliſta dicens: *Fuit homo miſſus à Deo, cui nomen erat Ioannes.* Quia enim Lu- *Ioan. 1.*
cas dixerat: *factum eſt verbum domini ſuper Ioannem Zachariæ filium in deſerto,* *Luca. 3.*
quid hoc ſignificet, Ioannes hîc declarat, cùm dicit: *Fuit homo*, id eſt, viuens
vita hominis, ſecundum dictamen rectæ rationis, *miſſus à Deo*: ſcilicet de
deſerto, ad baptizandum & teſtimonium perhibendum de Chriſto. Vbi obedientiæ vir- *Ioãnes miſ*
tus in Ioanne commendatur: non enim à ſemetipſo, id eſt, à ſua præſumptione venit: ſed à *ſus à Deo,*
Deo miſſus, *cui nomen erat Ioannes*, & conuenit hoc nomen rei: Ioannes enim dicitur in quo *non à ſe, ba*
eſt gratia, & ideò fuit idoneus ad præcurrendum ante illum qui eſt author gratiæ. *Hic ve-* *ptizauit,*
nit in teſtimonium: ſcilicet, *vt teſtimonium perhiberet de lumine*: ſcilicet Chriſto, *vt per illum*, id *&c.*
eſt, per eius teſtimonium, *omnes crederent*, in Chriſtum. Et nota quòd euangeliſta quandoque
hîc mutat nomen verbi: nunc enim appellat lucem, nunc lumen: & hoc ideò, quia lux dicit *Lux.*
E claritatem in puritate ſua, ſine alterius naturæ adiunctione. Sed lumen dicit claritatẽ cum *Lumen.*
aliqua re coniuncta, ſicut claritas aëris non eſt lux ſed lumen. Et quoniam Ioannes miſſus
fuit vt teſtimoniũ perhiberet de Chriſto: in quo eſt vnio humanæ naturæ cum verbo, ideò
dicit Euangeliſta eum perhibere teſtimonium de lumine. Sed quia Iudæi æſtimauerunt
de Ioanne ne fortè ille eſſet Chriſtus, ideò eorũ falſam opinionem remouet Euãgeliſta, di-
cens: *Non erat ille lux*: ſcilicet vera per eſſentiam, & ex ſe naturaliter lucens, & ad illuminan-
dum alios luce gratiæ per ſe ſufficiens, ſed lux per participationem, & à luce vera illa quę lu- *1. Timo. 6.*
cem inhabitat inacceſſibilem illuminatus, vt de ea luce vera & Sole iuſtitiæ: ſcilicet verbo
quæ eſt ſubſtantia patris, lúxque in quo tenebræ non ſunt vllæ teſtimonium perhiberet.
Ioannes quidem & ſancti non ſunt lux illuminans effectiuè, ſed lux illuminata à luce pri- *Lux illumi*
ma. Eſt enim lux illuminans effectiuè, quæ eſt lux per eſſentiam, & ſic ſolus Deus eſt lux il- *minãs om-*
luminãs. Et eſt lux illuminans diſpoſitiuè: quæ eſt lux per participationem, & ſic ſancti ſunt *nem homi-*
nem.

lux, qui illuminant verbo & exemplo. Ipſa autem lux, de qua teſtimonium perhibebat, A
erat ab æterno lux vera ſine falſitate, ſine vmbra, & ſine participatione: ſed per eſſentiã quæ
illuminat lumine gratiæ omnem hominem venientem in hunc mundum tenebroſum, &
Auguſt. in enchiridio cap. 103. Chryſ. hom. 7. in Ioan. tomo. 3.
quemlibet verè illuminandum: quia ſecundum Auguſtin. Nullus eſt de omnibus qui illuminãtur, qui non per hanc lucem illuminetur: vel ſecundum Chryſoſt. Illuminat omnẽ
hominem, quantum in ſe eſt, & ad eum pertinet. Quia ſi aliqui nõn ſunt illuminati, hoc
ideò eſt, quia ſe ſubtrahunt ab influentia huius lucis. Si enim quidam mentis ſuæ oculos
claudentes, nolunt ſuſcipere lucis huius radios, non à lucis natura obtenebratio eſt illis:
ſed à malitia eorum, qui huic illuminationi obicem ponunt, & à luce ſe auertentes, voluntariè ſeipſos gratiæ dono priuant. Et ideò inexcuſabilis eſt homo, qui ſe ad gratiam recipiendam, non præparat. Et quidem verbum, & lux illa, id eſt ſapientia Dei, per quam factus eſt mundus, id eſt, vniuerſitas rerum, & omnis creatura, in mundo erat, ab ipſo, ſcili- B
cet mundi exordio, ſicut cauſa in effectu, & ars omnipotentis Dei, per quam omnia facta
ſunt in facto, hoc eſt in vniuerſis creaturis lucebat, ratione creandi & gubernandi eas.
Deus enim eſt præſens vbique per potentiam, quia eius virtus ad omnia ſe extendit: ſicut
eſt rex in toto regno: & per præſentiam, quia omnia nuda & aperta ſunt oculis eius, ſicut
eſt rex in aula ſua: quia omnia quæ ſunt ibi, patent eius aſpectui: & per eſſentiam, quia non
Cõſeruatio rerum.
ſolùm dat rebus eſſe, ſed rebus creatis inexiſtens, conſeruat eas in eſſe: quod non facit niſi
per ſeipſum vbique, per eſſentiam præſentialiter exiſtentem: ſicut rex eſt in ſuo loco determinato, cui corpus ſuum eſt proportionatum, *mundus* inquam *per ipſum factus eſt*, ſua bo-
Mundus variè acceptus.
nitate: vt eſſent quibus ſuam gratiam impartiret, *& mundus*, id eſt homo mundum inhabitans, *eum non cognouit*. Et ideò neceſſarium erat quòd ipſe creator per carnem in mnndum
venirer, vt per ſeipſum cognoſceretur. Vel mundus, id eſt mundani & mundi amatores, C
eum non cognouerunt: quia mundanæ impreſſiones in cordibus talium, impediunt à cognitione diuinorum. Qui autem Dei amici erant, eum etiam ante corporalem præſentiã
cognouerunt. Et ideò, licet eſſet in mundo ſicut Deus, vniuerſaliter eſt in rebus creatis:
hoc tamẽ non ſuffecit vt cognoſci poſſet à rudibus & mũdanis. Quapropter, vt ad ſenſum
ab omnibus videri poſſet, carnem induit, & ſic per incarnationem, ſeu carnis aſſumptionem, *in propria venit*: ſcilicet in mundum, qui ſuus proprius eſt: ſicut creatura ſua, quam ipſe
fecerat, per quem facta ſunt omnia: quia in mundo apparuit per humanitatem, quam fecerat per diuinitatem. Et ſpecialiter venit in Iudæam, quæ dicebatur terra Dei: & ad Iudæos, de quibus oriundus fuerat, quos præ ceteris in populum peculiarem ſibi elegerat:
quia ſemen Abrahæ apprehendit, dum exiuit à patre, & venit in mundum, carnem aſſu-
Venire & abire.
mens. In mundo erat per deitatem, ſed in mundum venit, per humanitatem. Venire quip- D
pe vel abire, eſt humanitatis: ſed manere, deitatis. Vnde ſenſus eſt: venit, id eſt viſibiliter
apparuit: & venit nõ propter ſe, ſed propter nos: & hoc bene innuit euãgeliſta. Quia enim
non cognoſcebat mundus ſublimitatem diuinitatis, apparuit in humilitate humanitatis.
Et ſui eum, per fidem & approbationem *non receperunt*, id eſt homines, quos ad imaginẽ & ſimilitudinem ſuam fecerat, magna ex parte, in eum credere noluerunt. Vel *ſui*, id eſt Iudæi
eum, per fidem & charitatem, *non receperunt*. Sic & hodie clerici, qui reſpectu omnium Chriſtianorum, magis propriè ſunt ſui, quia de ſorte Dei ſunt: pro magna parte eum non reci-
Moraliter.
piunt: ſed prauis ſuis moribus magis quàm laici, eum abiiciũt. Moraliter, Deus in propria
venit: quia venit in mentes hominum, qui ſe totos Deo dedicauerunt: & ſeipſos abnegantes, Deo ſe totaliter proprios fecerunt: vt iam non ſibi, ſed Deo viuant. *Et ſui eum non receperunt*, id eſt illi qui ſunt ſuimet, quęrẽtes quæ ſua ſunt, non quæ Dei: tales enim eum nõ reci- E
piunt, nec venit in tales mentes. Et ſic volens Deum in ſe venire, oportet quòd ſit filius
Dei. Verbum enim, cuius proprium eſt, quod eſt filius, non venit niſi in propria, id eſt in
omnes qui ſunt filij Dei, qui credunt in nomine eius, cuius nomẽ proprium, eſt filius. Aliqui tamen de ſuis, & pauci, comparatiuè receperũt eum, per fidem charitate informatam,
filium Dei à patre miſſum: ac verum Deum & hominem credentes & confitentes, ſibique
per charitatem inhærentes. Sed quid eis profuit, quòd eum receperunt? Multum quippè
profuit eis: quia vniuerſaliter, quotquot abſque diſtinctione ſtatus, aut conditionis, ſexus
aut ætatis, & ſine diſcretione perſonarum, receperunt eum per fidem, *dedit eis poteſtatem filios Dei fieri*: ſcilicet adoptionis, per regeneratione baptiſmi, & gratiam adoptionis, *his qui credunt in nomine eius*, id eſt in re vel veritate nominis, quod eſt Chriſtus, Deus vngens, & homo vnctus. Nomen quoque eius, eſt Emmanuel, id eſt nobiſcum Deus. Et ideò ille credit

A in nomine eius, qui credit eum Deum & hominem, & hoc eſt filius Dei. Vnde Ioan. *Om-* *1. Ioan. 5.*
nis qui credit quoniam ipſe eſt filius Dei, ex Deo natus eſt. Et notandum quòd non dicit, fecit eos *Filios Dei*
filios Dei: ſed ait, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. Et hoc ſignanter ſecundum Chryſo. *fieri.*
Primò, ad oſtendendum, quòd multo ſtudio opus ſit, vt imaginem filiationis Dei, in ba- *Chryſoſt. ho*
ptiſmo formatam, incontaminatam ſemper cuſtodiamus. Secundò, ad ſignificandum *mil. 9. in*
quòd hanc poteſtatem, nullus nobis auferre poterit, niſi noſmetipſi auferamus. Tertiò, ad *Ioannem.*
oſtendendum quòd hæc gratia non datur, niſi volentibus & ſtudentibus: ita quòd hoc eſt
in operatione gratiæ, & in poteſtate liberi arbitrij. Nam hoc quidem eſt Dei, ſcilicet dare
gratiam: illud autem hominis, ſcilicet præbere fidem. Poteſtas ergo filios Dei fieri, nõ da-
tur niſi profitentibus fidem Chriſti per ſe, ſi ſint adulti: vel alium, ſi ſint paruuli. Per filium
enim naturalem, & per credulitatem in eum, huiuſmodi filiatio acquiritur, non per carnis
B propagationem. Ecce quantus fructus aduentus filij Dei: quia ex hoc homo fit filius Dei,
per adoptionis gratiam, quod ipſe eſt per naturam. Et hic eſt magnus fructus: quia, vt dicit
Apoſtolus. *ſi filij & hæredes: hæredes quidem Dei: cohæredes autem Chriſti.* Vbi larga miſericordia *Rom. 8.*
Dei oſtenditur, quando qui ſerui non fuerunt, digni etiam filij Dei ſint & nominẽtur. Vn-
de Aug. Magna beneuolentia, vnicus natus eſt, & noluit manere vnus: non timuit habere *Auguſti.*
cohæredes: quia hæreditas eius non fit anguſta, ſi multi poſſederint. Et ne quis putaret hãc *tractatu. 2.*
natiuitatem carnalem eſſe, & non ſpiritualem: ſubiungit euangeliſta modum quo aſſequi- *in Ioãnem.*
mur iſtam filiationem, dicens: *Qui non ex ſanguinibus*, id eſt ex materia ſeminum patris & *to. 9.*
matris. Pluraliter enim ſecundum Græcos, dicendo ex ſanguinibus, viri pariter & fœmi-
næ cõmunionem oſtendit, quod etiam exponendo ſubdit, *neque ex voluntate*, id eſt concu-
piſcentia & delectatione *carnis*, id eſt mulieris. Quia enim caro, minus fortitudinis habet, *Caro pro*
C & ab hoſtibus ſuſtentatur: ideò per eam ſexus infirmior deſignatur *neque ex voluntate*, id eſt *muliere ca*
concupiſcentia & delectatione *viri: ſed ex Deo nati ſunt*, per baptiſmi ſacramentum, & ſpi- *pitur.*
ritualem generationem, & filij adoptionis facti ſunt: quia non fit per modum carnalis ge-
nerationis, ſed ſpiritualis, inquantum homines à Deo recipientes gratiam, trahũtur quo-
dammodo ad naturam diuinam: quia per donum gratiæ, efficiuntur conſortes diuinæ na-
turæ. Moraliter hinc collige quòd nihil humanum, & per conſequens nihil mundanum, *Moraliter.*
neque creatum, debet ſe gignere in nobis: vt non ex illo, ſed ex ſolo Deo nati ſimus. Dein-
de oſtendit, & manifeſtat modum, quo verbum venit in mundum: quia non venit locali
aduentu, & vbi prius non erat: ſed quia nouo modo, ibi eſſe incepit. Sicut rex qui prius eſt
in aliqua ciuitate, per ſolam ſui potentiam, quando venit illuc perſonaliter, incipit ibi eſſe
nouo modo, ſcilicet per ſui præſentiam: ſic Dei filius, qui erat prius in mundo per poten-
D tiam, præſentiam, & eſſentiam, venit ibi nouo modo, ſcilicet humiliando ſe, per carnis &
noſtræ infirmitatis aſſumptionem: vt filij adoptiui efficeremur, per filium naturalem. Et
hoc eſt quòd dicitur. *Et verbum caro factum eſt*, id eſt carni vnitum eſt, ſeu carnẽ aſſumpſit:
hoc eſt hominem aſſumptum, in vnam perſonam ſibi copulauit. Caro enim, dicitur ho- *Caro pro ho*
mo, accipiendo ſinecdochicè partem pro toto: ac ſi diceret, factum eſt caro, id eſt homo. *mine toto.*
Factum eſt vtique verbum caro, non quòd verbum mutaretur in carnem, ſed quia carnẽ,
anima rationali animatam, ſuſcipiendo ex diuinitate & humanitate, vna perſona facta eſt:
vt ſint duæ naturæ in vna perſona, inconfuſibiliter, integrè, & indiſtinctè vnitæ: non vna in
aliam conuerſa, ſed ambæ in vna perſona, Deus & homo. Natura ergo humana, aſſumpta *Augu. lib.*
eſt à verbo, non in vnitate naturæ, ſed in vnitate ſuppoſiti, vel perſonæ. Et ideò ſenſus eſt: *15. de trini-*
Verbum caro factum eſt: ac ſi diceretur, Deus homo factus eſt. Vnde Auguſtinus: Filius *tate cap. 11.*
E hominis habet animam: habet corpus. Filius Dei, quod eſt verbum Dei, habet hominem *Vt anima*
tanquam anima corpus: ſicut anima habens corpus, non facit duas perſonas, ſed vnum ho- *habet cor-*
minem: ſic verbum habens hominem, non duas perſonas, ſed vnum Chriſtum. Quid eſt *pus ſic ver-*
homo? Anima rationalis, habens corpus. Quid eſt Chriſtus? Verbum Dei, habens homi- *bum homi-*
nem: hæc Auguſtin. Perfectam ergo in ſe naturam hominis, dominus demonſtrauit: quia *nem.*
totum hominem ſaluare venit. Vnde Chryſoſto. Nam quia iam dudum propter peccatũ, *Homo.*
homo totus ſententiam mortis incurrerat, & in corpore, & in anima: neceſſario dominus *Chriſtus.*
vtrumque ſuſcepit, vt vtrumque ſaluaret. Noluit autem euangeliſta nominare totum, vt *Chryſo. ho.*
oſtenderet ſingularem & maximam vnionem verbi ad hominem, quæ tanta eſt, vt non *10. in Ioã.*
ſolum verbum ſit homo, & homo verbum: ſed etiam ſeparatis partibus hominis, ſcilicet *Caro potius*
carne & anima: verbum eſt vnaquæque partium, & quælibet pars eſt verbum. Et licet ani- *quàm ani-*
ma ſit nobilior & præſtantior carne, nominat tamen carnem magis quàm animam: quia *ma factum dicitur verbum.*

vt magis nos certificaret, ideò partem indigniorem expreſſit: de qua magis dubium eſſe A *Moraliter.* poterat, quòd verbum ipſam aſſumpſerit. Moraliter autem maluit dicere caro quàm anima, ad commendandum inenarrabilem condeſcenſum benignitatis & humilitatis Dei, *Contra eos qui de parētibus gloriātur.* vnde partem viliorem nominauit. In quo ſuperbiam multorum percutit, qui requiſiti de cognatione ſua, reſpondet nominando aliquem, tenentem ſtatum dignitatis, etiam in linea remota, dicentes ſe eſſe nepotes talis epiſcopi, præpoſiti, vel decani, aut huiuſmodi: & *Multi parētes.* tacent de parētibus, & aliis, qui magis ſunt propinqui. Exemplum ad hoc fabuloſum narratur de mulo, qui requiſitus quis eſſet pater eius, reſpondit: quòd dextrarius eius eſſet auunculus, tacens & erubeſcens, quòd aſinus eſſet pater eius. *Et* ſic verbum, *habitauit in no-* *Inhabitatio verbi.* *bis*, id eſt in noſtra natura inſeparabiliter: vt amplius nullatenus ab ea diſiungeretur. Non eſt intelligendum, quòd habitauit in nobis, quaſi in vnitate ſuppoſiti, in quolibet noſtrũ, ſicut in Chriſto: ſed intelligendum in vnitate naturæ humanæ, quam communem nobiſ- B cum habuit, cum qua manſionem perpetuam iniit. Vel *habitauit in nobis*, id eſt inter nos in *Baruch 3.* mundo, ſecundum illud Baruch: *In terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.* Moraliter *Moraliter.* poteſt etiam intelligi de inhabitatione mētali, qua Deus mentem inhabitat per gratiam. Et hæc verbi inhabitatio mentalis, bene ſequitur eius inhabitationem carnalem, qua videlicet factum eſt caro: ſicut effectus ſequitur ſuam cauſam. Ex eo enim quòd verbum eſt incarnatum, prouenit nobis illud bonum, quòd idem verbum nos inhabitat mentaliter.

Et vidimus gloriam eius, id eſt cognouimus maieſtatem glorioſam diuinitatis: quaſi, id eſt ve- *Videre: & quomodo viderunt gloriam Chriſti apoſtoli.* rè vnigeniti à patre, id eſt vnius & eiuſdem cum eo naturæ. Videre accipitur pro viſione corporali, & pro cognitione intelligibili: & vtroque modo videndi habuit Ioannes, & alij Apoſtoli notitiam verbi incarnati: quia cum ipſo fuerunt corporaliter conuerſati, & ſic viderunt ſenſibiliter, opera virtutem totius naturæ excedentia: ex quibus viſu mentis perce- C perunt & intellexerunt diuinitatis eius excellentiam in carne latentem, quam pro infirmitate carnis viſibilis, ſuperbi credere noluerunt. Gloriam quippe verbi cognouerunt diſcipuli, in ſapientia doctrinæ: & quia erat docens, ſicut poteſtatem habens, & propria authoritate loquens, ſimiliter in miraculorum operatione: & quia creaturæ obediunt ei ad nutum, ſicut domino & creatori, necnon in transfiguratione, in paſſione, in reſurrectione, in aſcenſione, & in ſpiritus ſancti miſſione. Propter quod dicens, *Et vidimus gloriam eius*, ſubdit quaſi exponendo hanc gloriam, *quaſi vnigeniti à patre*, id eſt, non per adoptionem, ſed reuera vnigeniti per naturam, & naturaliter ab eo procedentis, & per conſequens eā- *Quaſi vnigeniti.* dē naturā numero cum ipſo habentis. Et attende quòd illud *quaſi*, nō ponitur hîc ad ſignificandum ſimilitudinem filiationis diuinæ: quia non eſt hîc expreſſiuum ſimilitudinis vel *Chryſoſto. homil. 11. in Ioannē.* comparationis, ſed veritatis & expreſſionis. Ac ſi dicat ſecundum Chryſoſt. Vidimus glo- D riam qualem decebat, & conueniens eſt habere vnigenitum filium. Et eſt modus loquendi ſecundum eundem: ſicut ſi aliquis vidiſſet regem valde ornatum, & in multiplici gloria incedentem, & incipiens de hoc aliis narrare, nec valens totum apparatum & ornatus claritatem enumerare, diceret aliis ſic: Quid oportet multa dicere, quaſi rex ibat: id eſt ſicut decebat regem. Ita & hîc euangeliſta, cùm non poſſet ſub breui ſermone, omnia quæ de gloria verbi cognouerat enarrare: puta quomodo Angeli ipſum glorificauerant, vt ſerui paſtores, magi adducti per ſtellam, dæmones de corporibus expulſi, mortui ſuſcitati, infirmi curati, & alia ſuprà iam memorata. Et breuiter omnis creatura cognouit, & clamauit regem cœlorum aduenisse: imò & Pater de cœlis, & ſpiritus Sanctus ſuper ipſum veniens, hæc teſtati ſunt. Hæc & infinita alia, gloriam verbi atteſtantia, breuiter comprehēdens Ioannes, dicit: *Et vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à patre*, id eſt talem qualem E decet vnigenitum Dei. Eſt ergo Dei filius, iuxta diuinitatis excellentiam, vnigenitus à patre: iuxta fraternam verò ſocietatem, primogenitus in gratia. Inde eſt quòd frater nuncupatur, & dominus: frater, quia primogenitus: dominus, quia vnigenitus. Cognitio autem verbi incarnati, quam habuerunt Apoſtoli & credentes, fuit quantum ad vtranque naturam, ſcilicet diuinam, & humanam: quantum ergo ad diuinam, dicit, *& vidimus gloriam eius, quaſi vnigeniti à patre:* ſed quantum ad humanam, ſubiungit, *& vidimus eum plenum gra-* *Plenũ gratia, &c.* *tiæ*, id eſt chariſmatibus: quia omnia dona ſpiritus Sancti, abſque menſura recepit, *& veritatis*, quia promiſſa adimpleuit. Et dicit plenũ gratię, ad exhauriēda peccata: & plenũ, veritatis ad implēda promiſſa, & verè plenũ, *quia in Chriſto habitat omnis plenitudo diuinitatis corpo-* *Coloſ. 2.* *raliter.* Et notandum quòd illud euangelium, cùm ſit altiſſimæ intelligentiæ, & contineat profundiſſima myſteria, & præcipuè vbi dicit, *Verbum caro factum eſt:* cuius myſterij modũ expli-

A explicare, ille ſanctiſſimus Ioannes ſe fatetur indignum, non dubium quin verba ſint ma-
gnæ efficaciæ. Vnde conſuetudo laudabilis eſt, quòd in fine miſſæ, iſtud euangelium legi-
tur: de cuius euangelij efficacia, breuiter recito quædam exempla: In Aquitania fuerunt
duo dæmoniaci, ambo mendici: & vidẽs vnus quòd alteri plus daretur, clam vni ſacerdoti
dixit: Si feceris id quod tibi dixero, ſcilicet quòd illud euangelium, *In principio erat verbum*,
legeris in aurem ſocij mei, me tamen non audiente, pro certo fugabitur dæmon ab ipſo.
Intelligens autem ſacerdos verſutiam dæmonis, altè illud euangelium legit: & cùm dice-
ret, *Verbum caro factum eſt*, ſtatim dæmones euolauerunt, & ambo liberati ſunt. Item narra-
tur diabolum dixiſſe cuidam ſancto homini, eſſe quoddam verbum euangelij, valde tre-
mebundum dæmonibus: quo interrogãte quod eſſet illud verbum, noluit dicere. Vir ille,
cùm produceret in medium plures authoritates, diabolus reſpondit ad ſingula, non eſſe
B illud. Tandem interrogatus, an eſſet illud, *Verbum caro factum eſt*: non reſpondit, ſed cum
clamore diſparuit. Item cuidam Abbati, apparuit diabolus, in forma mulieris pulchræ, alli
ciens eum ad concubitum: cùm ſoli eſſent in quodam viridario, & aduertens Abbas mali-
tiam diaboli, ſignauit ſe, dicens: *Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis*, & mox dæmon,
cum magno ſtrepitu, diſparuit. Item legitur de quodam monacho: qui cùm audiens legi
iſtud euangelium, *In principio erat verbum*, & peruento ad *Verbum caro factum eſt*, non
genu flecteret, nec aliquam reuerentiam faceret, diabolus ei alapam dedit, dicẽs: Si lege-
retur, Verbum dæmon factum eſt, nos nunquam genu flectere ceſſaremus. Et experimen-
to patet quòd *vidimus eum plenum gratiæ & veritatis*, quia de plenitudine eius, nos omnes
accepimus gratiam pro gratia, quaſi dicat, etiam nos omnes duodecim, & omnis plenitu-
do fidelium, & qui nunc ſunt, & futurorum, de plenitudine eius accepimus, & ideò plenũ
C fuiſſe dicere poſſumus. Vbi ſciẽdum quòd multiplex diſtinguitur plenitudo. Vna eſt vni-
uerſitatis, ſiue numeroſitatis, & corporeitatis, quæ generaliter ſecũdum diuerſas perſonas
eſt in eccleſia, cui nullum donum deeſt. Alia eſt ſufficientiæ, quæ fuit in Stephano, & in
aliis ſanctis: & eſt in ſingulis iuſtis, in vnoquoque pro ſua capacitate. Tertia eſt prærogati-
uæ, ſiue abundantiæ, quæ fuit in beata virgine: quæ omnes ſanctos excedebat in donis gra-
tiæ. Vnde ſicut in ſole Deus poſuit virtutes omnium ſyderum, ita & in Maria virtutes om-
nium ſanctorum. Quare non ſufficit ei habere cum aliis plenitudinem ſufficiẽtiæ, niſi ha-
beat eam cum ſingulari prærogatiua, & in tanta abundantia, quòd poſſit ſupereffluere, &
redundare ſuper peccatores: cuius tamen gratiæ author eſt Chriſtus. Quarta, eſt plenitudo
conſummationis, ſiue excellentiæ, & ſupereffluentiæ, quæ fuit in Chriſto, & de qua dicit
hic Ioãnes. Non ſolum enim habuit plenitudinem in aliis repertam, ſed etiam in alios re-
D dũdãtẽ: quia de hac plenitudine donorũ quã habuit, omnes nos electi, tanquã huius capi-
tis mẽbra, quaſi per paruos riuulos, quoſdã ſupra merita noſtra accepimus, ſcilicet gratiã
pro gratia. Gratiã recõciliationis & ſalutis, pro gratia fidei, qua in eũ credimus: gratiã vitæ
æternę, pro gratia præueniẽte & iuſtificãte: gratiã remunerationis, pro gratia meriti. Dedit
enim nobis gratiã, vt per eã gloriam conſequamur, quæ eſt gratia cõſummata. Et breuiter,
quicquid de gratia additur gratiæ præueniẽti, totum eſt gratia pro gratia. Vnde eſt illud:

Quicquid habes meriti, præuentrix gratia donat.
Nil Deus in nobis, præter ſua dona coronat.

Vnde Auguſtinus.

Quam gratiã primò accepimus? Fidem. Vocatur enim gratia: quia gratis datur. Hanc ergo
accipit gratiã primam peccator, vt eius peccata dimitterẽtur. Et iterũ, *gratiam pro gratia*, id
eſt pro hac gratia, in qua ex fide viuimus, recepturi ſumus aliã, i. vitam æternã. Vita enim
E æterna, quaſi merces eſt fidei. Sed quia ipſa fides gratia eſt, vita æterna gratia eſt pro gratia.
Et quia vt dictũ eſt, *de plenitudine eius, omnes gratiam accepimus*, in fonte autẽ pleno, vas accipe-
re poteſt aquam quantũ poteſt, ſecundũ ſuam capacitatẽ: & ſi parum accipiat, nõ eſt defe-
ctus fontis, ſed vaſis. Sic in Chriſto, qui eſt fons vitæ plenus, nos gratiam recepimus, ſecun-
dũ cordium noſtrorũ capacitatẽ. Sed videmus quò plus capit vas baſſum & latũ, quàm vas
altum & ſtrictũ, ſic cor baſſum per humilitatẽ, & latum per charitatẽ, plus recipit, & magis
eſt capax gratiæ, quàm cor altũ per ſuperbiam, & ſtrictũ per auaritiã. Vnde ex parte dantis,
nõ eſt defectus, ſed ex parte noſtra, eſt defectus: ſi nõ accipimus per humilitatẽ & dilectio-
nẽ quantum poſſumus. Vnde Iſido. Nullo magis Dei & hominũ gratiam meremur, quàm
ſi humiles in ſinu charitatis eſſe ſtudeamus. Vt autẽ dicit Augu. nõ erat iſta gratia in veteri
teſtamẽto: quia lex minabatur, non opitulabatur: iubebat, nõ ſanabat: languorẽ oſtẽdebat,
nõ auferebat, ſed præparabat medico venturo, cum gratia & veritate: & ideo modum ac-

Dæmonia per euangelium Ioannis effugata: præcipuè per illud, verbũ caro factũ eſt.

Genua flectenda ſunt dum dicitur, Et verbum caro factum eſt.

Plenitudo multiplex.

Deus dat gratiã pro gratia.

Gratia vnde dicta.

Auguſtin. tractatu tertio in Ioannem tom. 9. Ioann. 1.

Auguſtin. tractatu. 3. in Ioãnem.

Auguſtin. ibidem. *Chryſoſto. hom.13. in Ioannem.* *Chryſoſto. homel.14. in Ioanne.* *Gregorius lib.18.mor. cap.37.* *Deus ab homine mortali non videtur.* *Auguſtin. lib.12. in Geneſin ca. 27.* *Chryſoſto. hom.14. in Ioannem.* *Beda in hac verba Ioannis 1.*

ceptionis gratiæ determinans, ſubiungit. *Quia lex per Moyſen data eſt*, quæ eſt annunciatio ſalutis *gratia*, quam dat in virtutibus, & donis, & ſacramentis: & qua fit ſalus hominum, *&* A
veritas, impletionis figurarum, & promiſſionum, *per Ieſum*, ſaluatorem, *Chriſtum*, vnctum, ſpiritu Sancto. *facta eſt*, in ſe, & per ſe, ſufficienter. Vnde Auguſt. Mortem enim temporalem & æternam, occidit mors domini tui. Ipſa eſt gratia, quæ promiſſa, & non habita, erat in lege. Et Chryſoſt. Ea enim quæ in nouo teſtamento perficienda erant, in veteri teſtamento figuris præſcripſerunt, quas Christus veniens adimpleuit. Vnde figura data eſt per Moyſen: veritas per Chriſtum facta eſt. Qualiter autem hæc gratia & veritas facta eſt, oſtẽditur, cùm ſubditur *Deum*, vt eſt, *nemo*, id eſt nulla creatura, *vidit vnquam*, id eſt viſione comprehenſionis. Quia vt dicit Chryſoſto. nec angeli, nec ipſa ſeraphim, eſſentiam Dei viderunt. Vel Deum nemo, ſcilicet mortalium, vidit vnquam. Vnde Grego. Quandiu hic mortaliter viuitur, videri per quaſdam imagines Deus poteſt: ſed per ipſam naturæ ſuæ ſpeciẽ, B
non poteſt: vt anima gratia ſpiritus afflata, per figuras quaſdam Deum videat: ſed ad ipſam vim eius eſſentiæ non pertingat. Si verò à quibuſdam poteſt in hac corruptibili carne viuentibus, æterna claritas Dei videri: hoc ab hac ſententia nõ abhorret: quoniam quiſquis ſapientiam quæ eſt Deus, videt, huic vitæ funditus moritur, ne iam eius amore teneatur. Et Auguſt. Niſi enim ab hac vita quiſque quodammodo moriatur: non illam rapitur & ſubuehitur viſionem. Et ſubditur de eo à quo comprehenditur, *vnigenitus*, ſcilicet filius, *qui eſt*, & manet *in ſinu*, id eſt in intimis ſecretis, *patris*, æterni. Per quod, ſecũdum Chryſoſtom. ſignatur familiaritas, & coæternitas eius apud patrem *ipſe enarrauit*, fidelibus quod vidit: quia eos de ſecretis diuinitatis, docuit: vt de myſterio trinitatis, & de multis aliis, quæ non fuerũt ita explicitè tradita, in lege & prophetis, ſicut Chriſtus explicauit: ſicque eos in fide & gratia fidei fundauit, ac viam ſalutis omnibus oſtendit, & in ſe aperuit. Vnde Beda: Homo factus, enarrauit quid de trinitatis vnitate ſentiendum, qualiter ad eius contemplationem properandum, quibus actibus ſit perueniendum. C

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte fili Dei viui, qui es lux vera, quæ illuminas omnem hominem venientem in hunc mundum: ego miſer qui tenebris denſis obfuſcor, te adoro, deprecans miſericordiam tuam, vt animam meam illumines, mentem informes, cogitationes diſponas, ſenſus componas, ſermones & actus dirigas: quatenus iniquitatis author, & tenebrarum amator, non me ſurripiat, nec in me ſignum ſuum reperiat, ſed veriſsime lucis fulgore percuſſus, procul à me recedat: vt per claram & rectam ſemitam ad te lucis authorem tendens, ad tuam gloriam perueniam ſempiternam. Amen. D

De eo quòd Ioannes confeſſus eſt, ſe non eſſe Chriſtum: ſed eius præcurſorem & nuncium. Cap. XIX.

Ioãnes cur putabatur Chriſtus. *Ioannis.1.* *Quæſtiones quatuor vtiles.*

Omnibus autẽ exiſtimãtibus, & cogitãtibus in corde ſuo, de Ioanne, ne fortè eſſet Chriſtus in lege promiſſus: tum propter mirabilem eius conceptũ & ortum: tum propter ſanctæ vitæ eius meritum: tum propter doctrinæ eius prudentiam efficacem: tum propter baptiſmi nouitatem: Phariſęi audita opinione, quam turba habebat de Ioanne, moti contra eum, quòd ſibi baptizandi officium, præter ordinem legis, & traditionem eorum, aſ- E
ſumpſiſſet indebitè: & dubitantes an Meſſias eſſet, *miſerunt ab Hieroſolymis*, ad Ioannem, de ſtirpe ſacerdotali exiſtentem, *Sacerdotes & Leuitas*, in lege ſapientes, *vt interrogarent eum quis eſſet*, & quare baptizaret. Sapientes tamen & ſcribæ, ſcire poterant eum non eſſe Chriſtum: quia Chriſtus promiſſus fuit ex tribu Iuda, Ioannes autem fuit ex tribu Leui. Ioanni in vtero ſanctificato, mouetur quæſtio quis ſit. Ratione cuius, nota quatuor quæſtiones cuilibet eſſe mouendas: ſcilicet quid ſit in natura, quid in perſona, qualis in forma, quantus in ſtatura. Prius ergo de his teipſum interroga: vt videas quid interroganti Deo poſſis reſpondere. Prima ergo quæſtio eſt, quid ſis in natura. Ad hoc trina eſt reſponſio. Es enim homo, ratione corporis: terra, vt humilieris contra ſuperbiam: es ratione animæ ſpiritus, vt ſurſum coneris contra auaritiã: es ratione homo, id eſt animal rationale, vt rationabiliter conuerſeris cõtra luxuriam. Hæc ergo quærit à te Deus: *Tu quis*

es?

A *es?* O ſuperbe, denaturaſti, non es terra te humilians, ſed aër te exaltans: non ſpiritus quærens ſpiritualia, ſed caro ſapiens terrena: non homo ratione vtens, ſed beſtia brutaliter viuens. Secunda quæſtio eſt, quis ſis in perſona. Et hoc quæretur à te, quando pulſaueris ad ianuam, dicens, Domine domine aperi nobis. Et fortè reſpondebis: Chriſtianus ſum. Sed vt dicit Ambroſius, mendacium eſt, ſe Chriſtianum dicere, & opera Chriſti non facere. Vel fortè reſpondebis: Amicus eſt. Sed attende quid dicit: *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ præcipio vobis.* Si ergo neuter es, audies: *Amen dico vobis, neſcio vos.* Tertia quæſtio eſt, qualis [*Ioan. 15.* *Matt. 25.*]
es, ſcilicet in forma morum, & actionum interius & exterius: vt attendas diligenter quantum proficias, vel quantum deficias. Quarta quæſtio eſt, quantus ſis, ſcilicet in ſpirituali ſtatura: quàm paruus per humilitatem, vt ſciatur an poſſis per anguſtam portam intrare ad vitam: quàm magnus per charitatem, vt ſciatur quantus tibi locus in cœlo debeatur. Interro-
B gatus ergo quis eſſet, *confeſſus eſt,* veritatem, *& non negauit,* hoc enim eſſet negare ipſum Chriſtum, qui eſt ipſa veritas. Vnde ſequitur: *Et confeſſus eſt, quia non ſum ego Chriſtus.* In quo magis ad mentem & intentionem quærentium, quàm ad verba & quæſtionem reſpondit. Ad hoc enim quærebant quis eſſet, vt reſponderet eis ſi eſſet Chriſtus, an non. Vnde licet expreſſe non quærerent an ipſe eſſet Chriſtus: hoc tamen ſecundum Chryſoſtom. intendebant in corde: vt patet ex Ioannis reſponſione. Confeſſus eſt ſe non eſſe, quod non erat: [*Chryſoſt. hom. 15. in Ioannem.*]
non negauit ſe eſſe, quod erat. Confeſſus eſt ſe non eſſe Chriſtum, quod opinio vulgi publica habebat: & non negauit ſe eſſe Chriſti præcurſorem, quod erat. Confeſſus eſt ſe non eſſe iudicem: non ſe negauit iudicis præconem. Confeſſus eſt ſe nõ eſſe eccleſiæ ſponſum: non negauit ſe ſponſi amicum. Confeſſus eſt ſe non eſſe verbum: non ſe negauit eſſe vocẽ. [*Cõfeſſio vera & humilis Ioannis.*]
Elegit ſolidè in ſe ſubſiſtere, ne humana opinione inaniter raperetur ſuper ſe. Magis enim
C voluit infirmitatem ſuam humiliter recognoſcendo inter mẽbra Chriſti numerari: quàm eius nomen immeritò vſurpando, ab ipſo Chriſti corpore abſcidi. Hîc ergo nobis Ioannis humilitas, qua nihil maius eſt, commendatur, qui cùm tantæ virtutis eſſet & authoritatis apud Iudæos, vt eum crederent Chriſtum, non eſt tamen eleuatus in ſuperbiam, vſurpans nomen & honorem alienum. Vt enim ait Chryſoſtom. deuoti famuli eſt, non ſolum non [*Chryſoſto. ibidem.*]
rapere gloriam domini, ſed & oblatam à multis reſpuere. Sed hanc Ioannis humilitatem Lucifer non habuit, qui gloriam diuinitatis vſurpare ſibi voluit. Hanc etiam humilitatem primi parentes non habuerunt, qui diuinæ ſapientiæ ſimilitudinem, ſibi vſurpare voluerunt. Hanc igitur humilitatem ille malignus non habebat, qui ſe extollens, diuinum ſibi honorem vſurpabat. Et adhuc hodie quidam imitantur Luciferum: vt tyranni, qui ſæuiendo violenter præſunt: & ambitioſi, qui ſe extollendo nequiter ſuperioritatẽ quærunt. Qui- [*Humilitatem Ioannis non habentes.*]
D dam imitantur prothoplaſtum: vt hæretici & homines mundanæ ſapiẽtiæ, qui volunt plus ſapere, quàm oportet ſapere. Quidam verò præfigurant Antichriſtum, vt hypocritæ, ſimulantes ſanctitatem, ac mendaces & doloſi, negantes veritatem. Igitur, quia Iudæi æſtimabant Ioãnem eſſe Chriſtum in lege præmiſſum, patet quòd ſecundum ſcripturas, ſcilicet, *Non auferetur ſceptrum de Iuda,* & huiuſmodi dominicæ incarnationis tempus adeſſe, tunc eis [*Gene. 49.*]
fuit notum. Sed mira cæcitas Iudæorum, qui cùm crederent Ioannem eſſe Chriſtum, credere nolebant ipſo Iohanne atteſtante Chriſtum eſſe ſaluatorem tot ſignis ac virtutibus approbatum. Et quia ſicut à populo Iudæorum, expectabatur Chriſtus venturus: ita & Helias ipſam præceſſurus. Sicut enim aduentus Chriſti fuerat Iudæis promiſſus, ita etiam Heliæ aduentus. Et ideò videntes qui miſſi erãt, quòd Ioãnes non cõfitebatur ſe eſſe Chriſtũ, quærebãt ſi eſſet Helias. Propter duo quærebãt ſi eſſet Helias: quorum vnum eſt ſimilitu- [*Heliæ expectatio.* *Heliæ ſimilitudo in Ioanne.*]
E do habitus, & vitæ auſteritas: aliud ſimilitudo officij, præcedẽdo aduentum Chriſti. Et reſpondit ſe nõ eſſe Heliam. Sic Ioãnes fuit angelus, non natura & perſona, ſed officio & vita: ſic etiã hic ſe negat Heliã eſſe corpore & perſona: ſed alibi Chriſtus dicit eũ eſſe Heliã, officio, & vita. Non fuit ergo Helias in perſona & corpore, ſed in ſpiritu & virtute: quia ſcilicet in ſuis operibus, oſtendebat ſimilitudinẽ Heliæ. Sicut enim Helias aduẽtum domini præueniet ſecundum, ita Ioãnes præuenit primum. Ille præcurſor venturus eſt iudicis: iſte præcurſor factus eſt ſaluatoris. Et ſicut Helias in deſerto morabatur, parco cibo vtebatur, & duris veſtibus operiebatur: ſic Ioannes. Ambo in deſerto conuerſati, ambo victu parci, ambo veſtitu inculti. Et ſicut Helias magni zeli fuit, ſic & Ioannes zelo veritatis, mortuus eſt. Ambo reges arguebant, ambo regum inſaniam tolerabant. Ille Iordanem cœlum petiturus diuiſit: hic ad lauacrum quo cœlum petitur, multos conuertit. Et quia Ioannes negauit ſe eſſe Heliam, quem ante Chriſti aduentum nouerant eſſe venturũ:

quærebant ſi propheta eſſet, ſcilicet ille de quo Moyſes locutus eſt:quem etiam fama erat A
eſſe venturum ante Chriſtum. Erat enim famoſa opinio tunc temporis, quòd ante Chri-
ſtum veniret vnus magnus propheta ſingularis,pro eo quod ſcriptum eſt:*Prophetam ſuſcita-*
Deute.18. *bit Deus de fratribus veſtris: ipſum tanquam me audietis.* Quod ſecundum veritatem intelligen-
dum eſt de Chriſto,licet Iudæi intelligerent de propheta alio. Et ideò interrogauerũt eum
ſi eſſet ille Propheta. Et reſpondens,negauit ſe eſſe illum prophetam,de quo ſcriptura prę-
dicta intelligitur:ſed non negauit ſe eſſe prophetam abſolutè,nec prophetam miſſum an-
te Chriſtum.Si enim fuit plus quàm propheta, ſequitur quòd fuit propheta: quia minus
includitur in maiori.Cùm igitur Ioannes tam famoſus eſſet,vt poſſet ſi vellet Chriſtus pu-
tari:noluit non ſolum Chriſtus,ſed nec Helias,nec propheta alius reputari. Et hoc eſt cõ-
tra eos,qui ſe iactant de genere,vita,ſcientia,& huiuſmodi.Deinde cùm inſtarēt, & quæ-
rerent quis eſſet,& quid de ſe diceret, ne ad illos qui eos miſerant, abſque reſponſo redi- B
rent,reſpondit dans de Chriſto teſtimonium,aſſerendo ſe eius eſſe præcurſorem,& dicit.
Ego vox,non quidem in perſona &corpore,ſed in officio & ſimilitudine.Vox inquam ver-
bi & Chriſti per me,*clamantis in deſerto:dirigite viam domini,ſicut dicit Eſaias propheta*,id eſt ego
Eſaiæ.40. ſum ille, de quo ſcriptura Eſaiæ dicit, quòd in deſerto Iudææ clamare debet: vt homines
ad Chriſti aduentum in mundum,ſe præparēt.Prænuncius Chriſti in deſerto clamat,quia
Iudææ à gratia Dei deſertæ & deſtitutæ, ſeu derelictæ ſolatium redemptionis annunciat.
Quare vox Ioannes. Et bene deſignatur Ioannes in proprietate vocis,quia erat annunciator verbi diuini,id eſt
Chriſti,qui ſecũdum diuinitatem,eſt verbum patris:ſicut vox humana,eſt expreſſiua ver-
bi mentalis. Vox ergo vocatur Ioannes, quia verbum vocatur Chriſtus. Sicut enim præ-
cedit vox verbum,ita Ioannes præcedit Chriſtum. Nam ſtatim vt ex ore loquentis ſonus
in qualeſcumque procedit,vox eſt:verbum autem nõdum eſt: quia omne verbum aliquid C
ſignificat.Et ſicut vox manifeſtat verbum,ſic Ioannes Chriſtum:quia propterea venit, vt
eum in Iſraël manifeſtaret. Item vox propinquior eſt verbo, quàm ſonus: quia primò au-
ditur ſonus, deinde percipitur quòd vox eſt, & deinde verbum quod dicitur per vocem.
Sic Ioannes propinquior eſt Chriſto quàm alij prophetæ:quorum prophetia fuit quaſi ſo-
nus,reſpectu Ioannis:quia illi de remotis, iſte de propinquo Chriſtum indicauit, dicens:
Præcurſor domini Ioãnes. Ecce agnus Dei. Meritò ergo Ioannes, præcurſor domini vocatur: quia & naſcendo, &
baptizando,& prædicando,& moriendo,& ipſe ſui nominis appellatione, Chriſtum præ-
currebat. Sed quid clamabat, alius euangeliſta ſic narrat, dicens, *parate*, id eſt præparate,
Matth.3. Luca.3. *viam domini*,ſcilicet quò ad mandatorum impletionem, *rectas facite ſemitas eius*, ſcilicet quò
ad conſiliorum ſupererogationem:vt ipſe ad vos venire dignetur,& in vobis habitare:qui
Pſal. 24. niſi per viam & ſemitas rectas neſcit incedere, vel ad homines intrare. Vnde Pſalmiſta: D
Vias tuas domine demonſtra mihi: & ſemitas tuas edoce me. Primum clamabat ad omnes: ſecun-
dum ad proficientes. Et hæ ſemitæ, per quas citò compendioſe peruenitur ad patriam,
Semita domini. melius rectificantur in ſolitudine, id eſt in mundanorum elongatione, & omnimoda
temporalium abſtractione: ne per colles deuios mundanæ oblectationis, contingat
oberrare. Has autem ſemitas, quidam obliquant, qui ſpeciem ſanctitatis prætenden-
tes, vel habitum religionis geſtantes, in obſeruantiis religionis, & conſiliis euangelicis,
non rectè ambulant, nec ſeipſos in illis rectificant. Vel per vias, quæ apertiores ſunt,poſ-
ſunt intelligi actiones: per ſemitas, quæ magis occultæ ſunt, cordis intentiones. Vnde
parate viam domini,per mali deſertionem,& boni operationem,*rectas facite ſemitas eius*,id eſt,
intentiones occultas, facite rectas, non diſtortas, ſcilicet pro æternis, non pro terrenis
faciatis. Reformatio imaginis in mente, in hoc attenditur, quòd facies mentis incurua- E
ta ad terram, per terrenorum oblectationem, erigatur ſurſum, & rectificetur per cœ-
leſtium conſiderationem & dilectionem. Vnde in Canticis: *Recti diligunt te.* Vbi ſecun-
Canti.1. Recti qui. dum Bernardum, recti intelliguntur, qui à terrenis ſunt abſtracti: ac contemplatione &
Bernar. ſermone 24. in cantica. dilectione toti ad ſuperna erecti. Vnde dicit quòd quærere & ſapere quæ ſunt ſuper
terram, curuitas animæ eſt: meditari verò & deſiderare quæ ſurſum ſunt, rectitudo.
Cui etiam rectitudini, ſecundum eundem Bernardum atteſtatur ſtatura erecta corpo-
Bernardus ibidem. ris humani. Quid enim indecentius, quàm curuum recto corpore gerere animum?
Peruerſa res eſt & fœda, luteum vas, quod eſt corpus de terra, oculos habere ſurſum,
cœlos liberè reſpicere: ſpiritualem verò, cœleſtémque creaturam ſuos econtrariò ocu-
los, id eſt internos ſenſus atque affectus trahere deorſum in terram? Et ſubditur, *Omnis*
vallis,id eſt populus gentilis,vel quicunque humilis, *implebitur*, bonis ſpiritualibus,ſcilicet
gratia

A gratia in præſenti,& gloria in futuro,*& omnis mons & collis*,id eſt Iudaicus populus,vel qui-
cunque ſuperbus,*humiliabitur*,id eſt euacuabitur,quia gratiã & gloriam amittet. *Deus enim* *Iacob.4.*
ſuperbis reſiſtit,humilibus autem dat gratiam. Et *qui ſe exaltat,humiliabitur:& qui ſe humiliat,exalta-* *Luca.14.*
bitur. Mons dicit,quantum ad maiores:& colles,quantum ad minores. *Et erunt praua*, id eſt *&.18.*
corda malorum per iniuſtitiam diſtorta,erunt,*in directa*,id eſt per æquitatem iuſtitiæ recti-
ficabuntur,& ad iuſtitiæ regulam dirigentur,*& aſpera*,id eſt mentes iracundæ & immites,
in vias planas,id eſt per infuſionem gratiæ,ad manſuetudinem conuertentur: & corda con-
tra Chriſtum indurata,mollificabuntur,*& videbit*, oculo corporali in primo aduentu,*om-
nis caro*, id eſt omnis homo,tam gentilis, quàm Iudæus,*ſalutare Dei*, id eſt Chriſtum Dei fi-
lium.Diuidebatur enim tunc communitas hominum in duas partes,ſcilicet in Iudæos, &
gentiles:& multi de his omnibus hominibus,viderunt eum in mundo,inter homines cõ-
B uerſantem.Poteſt etiam hoc verbum intelligi de viſu ſpirituali, quo vident eum conuerſi
ad fidem catholicam , ex omnibus gentibus totius mundi. Vel videbit eum in forma hu-
mana,omnis homo, tam reprobi, quàm electi in ſecundo aduentu, ſcilicet in die iudicij.
Et cùm miſſi à Iudæis,audirent à Ioanne,quòd non erat aliquis trium prædictorum, quos
expectabant tanquam perſonas ſolennes, quæſierunt ab eo, dicentes. *Quid ergo baptizas*, *Ioan.1.*
nouum ritum inducendo,& officium alienum vſurpando, *ſi tu non es Chriſtus*, qui poteſtate
propria baptizabit, *neque Helias*, qui in tranſitu Iordanis baptiſmum ſignificabat,*neque pro-
pheta*,cuius officium eſt baptizare: vt patet de Heliſæo,qui Naaman baptizari miſit. Quaſi *4.Reg.5.*
dicerent:Quare tibi officium baptizandi vſurpas,cùm vicem perſonarum,quibus ſcriptu-
ra baptizare concedit,non geras:ſicut proprio ore confeſſus es? Notandum autem quòd *Baptizare*
licet Ioannes non eſſet Chriſtus,poterat tamen baptizare,quia erat præcurſor eius:& ideò *poterat Ioã-*
C debuit parare viam illius.Item licet non eſſet Helias perſonaliter,erat tamen virtute. Itẽ *nes.*
ſi non erat propheta ille ſingularis,erat tamen plus quàm propheta communis:& ideò ba-
ptizare potuit.Et reſpondit eis Ioannes,teſtimonium de Chriſto iterum perhibẽdo : quia
ſicut præcurrebat prædicationem Chriſti,ſua prædicatione & denunciatione , ita baptiſ-
ma Chriſti præcedebat ſuo baptiſmate: ſicut & prophetæ antiquitus aliquando denun- *Baptizare*
ciabant futura, non ſolum verbis ſed etiam factis. Vnde dicit : *Ego baptizo in aqua*,in pœ- *in aqua &*
nitentiam, non in ſpiritu,in remiſſionem peccatorum, docens vos pœnitere, non potens *in ſpiritu.*
vos abſoluere. *Ego baptizo in aqua*, præparatiuè,corpora tantum lauando: ad ſignificãdum
illum qui venturus eſt baptizare in ſpiritu Sancto authoritatiuè,etiam animas abluendo,
quaſi dicat.Non debetis imputare audaciæ quod ago:nec mirari ſi ego qui non ſum Chri-
ſtus, neque Helias, neque ille propheta ſingularis baptizo , quia baptiſmus meus non eſt
D completus & perfectus.Nam ad completionem & perfectionem baptiſmi,exigitur lotio *Ambroſ.*
corporis & animæ : & corpus quidem ſecundum naturam lauatur aqua, anima verò non *lib.2.in Lu-*
niſi ſpiritu.Vnde & ego baptizo in aqua tantum, in pœnitentiam, id eſt in ſignum pœni- *cam.*
tentiæ purgantis animas:corpore lauo corpus,& inſtitutum baptizandi vſum,parans viam
fortiori me,donec veniat,qui abluit animas per ſpiritum. Vnde Ambro. *Ego*, inquit, *vos
aqua baptizo.* Citò probauit ſe non eſſe Chriſtum,qui inuiſibili operetur officio. Nam cùm
ex duabus naturis homo,id eſt,ex anima ſubſiſtat & corpore,viſibile per inuiſibilia,inuiſi-
bile per inuiſibile myſterium conſecratur : aqua enim corpus abluitur, ſpiritu animæ de-
licta mundantur.Et ideò aliud fuit baptiſma pœnitentiæ, aliud eſt baptiſma gratiæ. Iſtud
ex vtroque, illud ex vno. Nam cùm delicta communia ſint mentis & corporis , purificatio
quoque debuit eſſe communis.Et bene non verbo,ſed opere declarauit non eſſe ſe Chri- *Actuũ. 9.*
E ſtum , opus enim hominis eſt gerere pœnitentiam delictorum , Dei munus eſt gratiam *Baptiſmus*
implere myſterij:Hæc Ambroſius.Ioannis ergo baptiſmus vmbra & figura erat melioris *Ioãnis pro-*
baptiſmi:quia ſignificatio & præparatio quædam erat futuri. Propter quod, vt habetur in *fuit.*
Actibus, forma baptiſmi Ioannis erat in nomine venturi. Nec putandum eſt,baptiſmum
Ioannis parum profuiſſe hominibus:quia etſi peccata non dimittebat, omnes tamen qui
ab illo baptizabantur, ſub peccati vinculo conſtrictos eſſe ſentiebat: & ideò redempto-
rem & mundatorem, qui peccata dimittere poſſet, mox vbi apparuiſſet, quærere neceſſe
habebant. Vnde baptizabat in pœnitentiam,id eſt ad hoc vt agerent pœnitentiam:vt ſicut
ipſe eos aqua lauabat exterius : ita ipſi ſe pœnitentia lauarent interius: vt mox Chriſto ve-
niente parati eſſent ad eius baptiſmum ſuſcipiendum: quia quos baptizauit , baptiza- *Baptizati*
ti ſunt iterum. Baptiſmus enim ipſius , erat quædam proteſtatio credendi in Chriſtum *à Ioãne, ite-*
venturum, & facienda opera pœnitentiæ, vt deuotius reciperent ipſum. Vtilis ergo erat *rum bapti-
zãdi erãt.*

baptiſmus Ioannis,propter aſſuefactionem ad Chriſti baptiſmum , & propter vitæ emen- A
dationem:quia baptizabantur cõfitẽntes peccata ſua , & propter Chriſti manifeſtationem.
Vnde & ſubditur, *medius veſtrum ſtetit*, id eſt præſens eſt inter vos quem prædico:qui eſt me-
diator Dei & hominum, *quem vos neſcitis*, nec cognoſcitis : & ad illum cognoſcendum, ego

Medius veſtrum ſtetit, quomodo exponitur.

vos præparo,baptizando in aqua.Iſta verba exponi poſſunt,vno modo ſecundum humani-
tatem Chriſti,ſecundum quam ad literam Chriſtus fuit in medio Iudæorũ:quia inter ho-
mines communiter eſt conuerſatus,quaſi vnus ex eis:& non cognouerunt præſentem,quẽ
crediderunt futurum.Alio modo exponuntur de Chriſto ſecundum diuinitatem , ſecun-
dum quem vbique præſens eſt, & inuiſibilis. Et ſecundum hoc medius eſt omnibus rebus

Medium locum Chriſtus tenet.
Luca 22.
Act.10.

creatis,& tamen nemo ſcit eum,quia nemo comprehendit. Hîc nota quòd Chriſtus ſæpe
legitur locum medium ſpecialiter eligere:quia medium eſt locus humilis. Vnde ipſe ait:
Ego autem in medio veſtrum ſum,ſicut qui miniſtrat. Item eſt locus communitatis : quia vnifor-
miter ſe habet ad omnes:vt centrum ad circunferentiam. Vnde Petrus : *In veritate comperi,* B
quia non eſt perſonarum acceptor Deus. Item medium eſt locus vnitatis:-quia extrema vniuntur

Ephe.2.
1.Corin.3.
Act.17.

in medio. Vnde Apoſtolus: *Ipſe eſt pax noſtra: qui fecit vtraque vnum.* Item eſt locus ſtabilita-
tis:quia medium mundi eſt fixum. Vnde Apoſtolus: *Fundamentum aliud nemo poteſt, &c.* Item
locus proximitatis:quia omnibus partibus approximat. Vnde in Actibus : *Si fortè attrectent*
eum,cùm non longè ſit. Et ſubdit Ioannes de Chriſto: *Ipſe eſt qui poſt me veniet , vel venturus eſt,*
quem ego vt præcurſor prænuncio, *qui tamen ante me factus eſt.* Licet iam veniſſet naſcendo,
tamen dicit eſſe venturum:quia nondum venerat ad baptiſmum, nondum ſe manifeſtaue-
rat prædicando,& miracula faciendo,ac noſtræ redemptionis myſterium complendo. Et
licet Ioannes præceſſerit Chriſtum tempore natiuitatis & mortis, non tamen reſurrectio-
nis & aſcenſionis. Vel, *qui poſt me venturus eſt*, id eſt qui prædictus eſt à prophetis, poſt me
venturus eſt. Secundum Remigium, quinque modis venit Ieſus poſt Ioannem : ſcilicet C

Ieſus venit poſt Ioannẽ quinque modis.
Chriſtus factus eſt ante Ioannẽ.
Chry. hom. 13. in Ioan.

naſcendo,prædicando,baptizando,moriendo,& ad inferos deſcendẽdo. Et cùm hoc quod
dicit, Ante me factus eſt,non poſſit intelligi ſecundum deitatem,quæ facta non eſt: nec de
humanitate,qua Chriſtus poſterior eſt Ioanne factus:oportet quòd intelligatur quòad ho-
norem & dignitatem:quia quaſi dominum,ſequitur eum Ioannes,& vadit poſt eum. An-
tè enim hoc in loco,non temporis,ſed ordinis,habet ſignificationem : & notat diuinitatis,
non natiuitatis prioritatẽ. Ac ſi dicat,ſecũdum Chryſoſtomum. Non quia prior veni ad
prædicandum,ex hoc maiorem illo me æſtimetis: poſt me ergo venit tempore , quia poſt-
modum natus,ante me factus eſt dignitate:quia tãquam clarior & honorabilior,ſeu maior
& dignior mihi præpoſitus eſt & prælatus. Huic ſimile eſt, cùm de aliquo dicimus : Hic
olim me minor, vel mihi p[illegible] erat:ſed modò ante me factus eſt honore, modò me præce-
dit, modò mihi prælatus eſt. Vel factus eſt antè ſynceritate conſcientiæ , innocentia vi- D
tæ, famæ decore. Prælationis autem Chriſti cauſas, Ioannes aperit, cùm ſubiungit: Qui
prior me erat. Pro tanto enim, *ante me factus eſt*, id eſt mihi prælatus, & dignitate antepo-
ſitus eſt,quia etſi poſterior ſit in tempore, eſt tamen prior in æternitate:quia prior me erat,
non ſecundum humanitatem, quam acceperat in tempore:ſed ſecũdum deitatem, in qua
eſt ab æterno cum patre, prior me erat: quia ipſe ab æterno, ego ex tempore. Quoniam
qui poſt me natus eſt de matre ſine patre, ante omnem creaturam, ſine vllo initio geni-
tus eſt ex patre ſine matre. Et fortior me eſt, quia ipſe Deus fortis & potens, ego autem
homo & fragilis, & impotens. Ille dominus, ego ſeruus : ille imperator, ego miles. Vn-

Chriſtus fortior eſt Ioanne.

de Rabanus : Fortis eſt Ioannes , qui ſpiritum ſanctum dignus eſt habere : fortior qui
eundem poteſt dare. Fortis qui regnum cœlorum prædicat : fortior qui donat. Fortis
qui baptizat in peccatorum confeſſione : fortior qui in eorum remiſſione. Immenſita- E
tem autem excellentiæ eius, ſubdendo manifeſtat. *Cuius non ſum dignus vt*, procumbens,
ſoluam corrigiam calciamentorum eius, quod humile & ville officium eſt. Quaſi dicat : Intan-
tum eſt ante me, vt ego neque ſeruire ei, neque in vltimis miniſtrorum eius vocari di-

Calciamẽta ſoluere eius qui ea non habet.

gnus ſim. Calciamentum enim ſoluere, vltimi miniſtri res eſt. Cùm Chriſtus calciamen-
ta non portauerat , patet quòd hæc eſt metaphorica locutio : quia Ioannes in hoc dicit
ſe non eſſe dignum exhibere Chriſto etiam minimum obſequium:hoc exprimens ſecun-
dum communem loquendi modum. Cùm enim aliquis ſuam paruitatem, & alterius ex-
cellentiam vult exprimere,ſolet communiter dici: Non ſum dignus tãgere ſotulares eius,
vel aliud huiuſmodi. Nec mirũ ſi Ioannes hoc dixit:quia homo quãtuncumque magnus,
Deo cõparatus,nihil eſt niſi puluis & cinis:nec etiam aliqua creatura eſt digna ei ſeruire,
niſi per

A nisi per gratiam aſſumatur. Per hoc oſtendit etiam Ioannes ipſis Phariſæis, quòd officium
alienum non vſurpabat, ſed tãtum ſuum proprium officium, ſcilicet præcurſoris, exercebat.
Vnde ſecundum Gregorium, allegoricè per calciamentum, humanitas: per pedes, deitas: *Gregorius hom. 7. in Euang.*
per corrigiam, vnio calciamentorum, ſcilicet animæ & corporis ad deitatem, intelligi po-
teſt: quia nec ipſe Ioannes, nec aliquis alius ſufficiens eſt, vel poteſt myſterium & modum
illius ineffabilis vnionis duarum naturarum, ſcilicet diuinæ & humanæ, qua verbum caro
factum eſt, explicare vel aperire, cùm hæc vnio tanta eſſet, quòd hominẽ Deum, & Deum
hominem faceret. Vnde Eſa. *Generationem eius quis enarrabit?* Quaſi diceret, nullus eſt dignus. *Eſaia 53.*
Vbi Grego. Qua in re penſandum nobis eſt, quomodo ſancti viri, vt humilitatis in ſe virtu- *Gregorius ibidem.*
tem cuſtodiant, cùm quædam mirabiliter ſciunt, illud ante mentis oculos ſtudent reuo- *Humilitas*
care, quod neſciunt: vt dum ex parte aliqua infirmitatem ſuam conſiderãt, ex ea parte qua *contra ela-*
B perfecti ſunt, eorum ſe animus non extollat. Reſtat ergo vt in omne quod ſcit, ſeſe mens *tionem in-*
deprimat, ne quod virtus ſcientiæ congregat, ventus elationis tollat. Cùm bona fratres agi- *ducitur.*
tis, ſemper ad memoriam mala acta reuocate, vt dum cautè culpa conſpicitur, nunquam
de bono opere animus lætetur. Superiores inuicem proximos veſtros attendite. Quia &
quos agere aliqua praua conſpicitis, quæ in eis lateant bona neſcitis. Quæ licet bona aſſint
opera: nulla ſunt, niſi ex humilitate condiantur. Qui enim ſine humilitate virtutes con- *Lucæ 3.*
gregat, quaſi in vento puluerem portat: Hæc Gregorius. Deinde Ioannes ſubiungit, *Ipſe
vos baptizabit*, non ſolum in aqua, ſed & *in ſpiritu ſancto & igne*, gratiam ſpiritus ſancti, &
charitatis conferendo, quod non poteſt facere, niſi Deus. In Baptiſmo enim Chriſti, con-
fertur gratia ſpiritus ſancti, & per ipſum ignis charitatis, ſi debitè ſuſcipiatur, vel obex non
ponatur. Baptiſmus autem Ioannis iſta non conferebat, ſed Baptiſmum Chriſti ſignifica- *Chryſoſto.*
C bat, & ad ipſum diſponebat. Vnde Chryſoſt. Aliud fuit Baptiſma Ioannis, aliud Domini. *hom. 3. operis imperfe.*
Illud pœnitentiæ, hoc ſanctificationis & gratiæ, in quo & ſpiritus ſanctus in vnoquoque *De Baptiſ-*
credente, ad decoquenda peccata, modo ignis operatur vrens delicta, purgans ſordes car- *mo duplici.*
nis & animæ. Vnde & Beda: Baptizamur autem à Domino in ſpiritu ſancto, non ſolum *Beda in Lu*
cùm in die baptiſmatis, fonte vitæ in remiſſione peccatorum abluimur, verumetiam quo- *ca caput 3.*
tidie, cùm per gratiam eiuſdem ſpiritus, ad agenda quæ Deo placent, accendimur. Eſt ergo *Baptiſmus*
Baptiſmus fluminis, in aqua: flaminis, in pœnitentia: ſanguinis, in martyrio. Deinde poſt te- *triplex.*
ſtimonium Ioannis, de primo Chriſti aduentu, addit etiam de extremo, authoritate & mi-
niſterio iudicij Chriſtum commendando, & populis comminando, dicens: *Cuius ventila-
brum in manu eius.* Ventilabrum, à ventilandis paleis dictum eſt, & eſt inſtrumentum quo *Ventilabrũ*
in Paleſtina ſolebat purgari bladum, & eſt factum ſicut pala, qua proiicitur granum paleis *vnde dictũ.*
commixtum, in altum: & ventus paleas tollit, & granum in area cadit. Ioannes ergo meta-
D phoricè loquens, per ventilabrum, intelligit diſcretionem iuſti examinis, ſeu diuinum iu-
dicium, & poteſtatem diſcernendi bonos à malis, ſicut ventilabro diuiduntur grana à pa-
leis, & fructuoſa ab infructuoſis, quod eſt in manu, id eſt in poteſtate & arbitrio eius, quia
iudicandi officium ſibi traditum eſt à patre, quia omne iudicium dedit filio. *Et permundabit*, *Ioannis 5.*
id eſt perfectè mundabit, *& purgabit* in futuro *aream*, id eſt Eccleſiam ſuam à paleis, in qua
nunc grana cum paleis, id eſt boni cum malis, commixti ſunt: ſed in iudicio ſeparabuntur
ab eis. *Et congregabit triticum* modo pluribus locis diſperſum, id eſt bonos & iuſtos, qui ad
modum tritici ſunt interius candidi, per munditiam: exterius rubei, per patiẽtiam: graues
moribus, vtiles ſermonibus, multiplicabiles aliorum conuerſionibus, *in horreum ſuum*, id eſt
cœleſte habitaculum. *Paleas autem*, id eſt malos & reprobos, leues per ſuperbiam, pallidos
per inuidiam, fragiles per iracundiam, aridos per auaritiam, infructuoſos per accidiam,
E viles per carnalem concupiſcentiam, *comburet igne*, gehennæ *inextinguibili*, & pœna ſenſibi-
li. In hac etiã præſenti vita, Dominus Eccleſiã purgat, dum ob manifeſta peccata, peruerſi
& mali de Eccleſia per ſententiam eiiciuntur, vel per mortem de hac vita abſcinduntur: ſed
hæc purgatio in fine perficietur, quando per Angelos de regno ſuo, omnia ſcandala colli-
gentur, vel modo mundat, diſcernendo merito, non numero, ſed tunc & numero & meri-
to. *Multa quidem & alia exhortans*, & docens Ioannes *euangelizabat*, & annunciabat *populo*. Ex
quo patet quòd non omnia facta & dicta Ioannis ſcripta ſunt, ſed pauca reſpectiuè, ſicut
& de Chriſto dicitur Ioannis vltimo.

Moraliter Ioannes dat formam viuendi, prædicandi, & fructificandi. Nam eius vita au- *Moraliter*
ſtera, & quò ad victum durum, & quò ad veſtitum aſperum, & quò ad locũ deſertum, eius *Ioannes dat*
doctrina vera, ſiue de Deo, ſiue de ſeipſo, ſiue de proximo: eius operatio fructuoſa, quia *triplicem formam.*

multos vocando, baptizando, & rectificando. In primo fuit exemplar religioſorum, in ſecundo doctorum, in tertio prælatorum. Si enim talis eſſet prędicator, omnis Hieroſolyma, quò ad clauſtrales: & Iudæa, quò ad clericos: & regio quò ad laicos, venirent confitentes peccata ſua, tam venialia, quàm mortalia, veniret & Ieſus cum eis, ad ſanctificandum eos, & verbo, & remedio, & exemplo. Ad maiorem autem expreſſionem prædictorum, locus vbi facta ſunt, determinatur conſequenter, cùm ſubiungitur: Hæc in Bethania facta ſunt trans Iordanem, vbi erat Ioannes baptizans. Vt enim dicit Chryſoſt. non in domo, neque in angulo Chriſtum prædicabat: ſed Iordanem tranſiens, in media multitudine, præſentibus omnibus qui ab eo baptizabantur. In Bethania, quæ domus obedientiæ interpretatur, Ioannes baptizare dicitur: vt quod ex obedientia Dei venerat Chriſtum nunciare immolandum pro redemptione mundi, oſtendatur & intelligant homines, quia ſi à peccato originali, quod per inobedientiam primi parentis contigit, abſolui deſiderant, ſubmiſſo corpore, & credulo corde, baptiſmi ſacramentum ſuſcipere, & per obedientiam fidei, omnes ad Baptiſmum peruenire debent: & vt ſignificetur, quòd baptizatis obedientia conuenit. Eſt autem duplex Bethania. Vna eſt quædam villa citra Iordanem, ad duo miliaria de Hieruſalem, ſcilicet in latere montis Oliueti, vbi Lazarus fuit ſuſcitatus. Alia, de qua dictum eſt, ſita ſupra Iordanem, ex altera tamen parte fluminis, ſcilicet in ſorte duarum tribuum, & dimidiæ, à Hieruſalem itinere diei vnius, vbi erat Ioannes baptizans, ſcilicet in confinio gentium & Iudæorum: vt his & illis oſtenderetur Baptiſmus communis. Et bene trans Iordanem baptizabat, quia Gentes communius, quàm Iudæi Baptiſmum receperunt.

A

Ioan. 1. Chryſoſt. ho. 16. in Ioan. Bethania qualiter interpretetur.

B

Bethania duplex.

ORATIO.

C

Ioannes beatiſſime præcurſor Chriſti, præco iudicis, amicus ſponſi, vox verbi diuini, qui ſolatium noſtræ redemptionis annunciare meruiſti: impetra mihi miſero apud eundem Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum, tuis ſanctiſſimis precibus, & purgato à vitiis pectore, & ornato virtutibus, parem ſecundum ſalubria tua monita viam Domini, & rectas faciam ſemitas eius, quatenus in extremo iudicio, cùm aream Eccleſiæ ſuæ mundauerit, & triticum à paleis ſeparauerit, merear inter grana tritici, & electos ſuos inueniri, & in horreũ cœleſtis manſionis cum eis reponi, Amen.

De pœnitentia facienda. CAPVT XX.

QVIA verò de pœnitentia, per quam regnum cœlorum appropinquat, & via Domini paratur, tactum eſt in præcedentibus, nunc conſequenter de ipſa aliquantulum latius videamus. Ad veram itaque pœnitentiam, quam amor Dei & odium peccati facit, ante omnia duo requiruntur: ſcilicet quòd peccator de peccatis præteritis doleat, & nunquam iterata vice peccandi, firmam voluntatem habeat. Sine his duobus, pœnitentia vera non eſt: quia ſine eis, nec Deus peccata dimittit, nec ſacerdos abſoluere à peccatis poteſt. Vnde Bernardus. Vera ſiquidem pœnitentia eſt, ſine intermiſſione temporis, de præteritis malis dolere, & ſic plangere commiſſa, vt non committat plangenda. Irriſor namque eſt, & non verè pœnitens, qui adhuc agit quod pœniteat. Si ergo vis verus pœnitens eſſe, ceſſa à peccato, & amplius noli peccare. Quoniam inanis eſt pœnitentia, quam ſequens coinquinat culpa. Vnde & Gregorius. Pœnitentiam quippè agere, eſt & perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare: nam qui ſic alia deplorat, vt tamen alia committat: adhuc pœnitentiam agere, aut ignorat, aut diſſimulat. Vnde etiam Auguſtinus. Inanis eſt pœnitentia, quam ſequens coinquinat culpa. Nihil proſunt lamenta, ſi replicantur peccata. Nihil valet à malis veniam poſcere, & mala denuò iterare. Et iterum: Pœnitentes, pœnitentes: ſi tamen eſtis pœnitẽtes, & non irridẽtes, mutate vitam, reconciliamini. Pœnitentiã agis, genu figis, & rides, ſubſannas patientiã Dei. Si pœnitens es, pœnitet te, ſi non pœnitet, pœnitens non es: ſi ergo pœnitet, cur facis quod malè feciſti? Si feciſſe pœnitet, noli facere: ſi adhuc facis, pœnitens non es. De quibus autem pœnitentia ſit agenda, notat idem Auguſtinus. dicens: Tres ſunt actiones pœnitentiæ. Vna eſt quæ nouum hominem parturit, donec per Baptiſmum ſalutare, omnium præteritorum fiat ablutio peccatorum. Omnis enim qui iam ſuæ voluntatis arbiter conſtitutus eſt, cùm accedit ad ſacramenta fideliũ, niſi eum pœniteat vitæ veteris, nouã inchoare non poteſt. Ab hac pœnitentia, cùm baptizãtur ſoli

D

Pœnitentiæ duo requirit.

E

Bernardus in meditationibus. Iſidorus 2. de ſummo bono c.16. Greg. hom. 34. in Euã. Auguſtin. in ſoliloq.

Auguſt. de pœnitentia medicina cap. 2. Pœnitentia de quibus ſit agenda. Pœnitentia in baptiſmo

A ſoli paruuli,immunes ſunt,nondum enim vti poſſunt libero arbitrio:quibus tamen ad conſecrationem remiſſionémque originalis peccati,prodeſt eorum fides à quibus offeruntur, quaſcumque maculas delictorum,per alios ex quibus nati ſunt, contraxerunt;aliorum etiã interrogatione & reſponſione purgentur. Cæterorum hominum nullus tranſit ad Chriſtũ: vt incipiat eſſe quod non erat, niſi pœniteat eum fuiſſe quod erat. Altera verò pœnitentia eſt, cuius actio per totam iſtam vitam, perpetua ſupplicationis humilitate ſubeunda eſt. *Pœnitentia totius vitæ.* Primò, quia nemo vitam æternam deſiderat, niſi eum vitæ huius temporalis pœniteat. Quis dubitet in quacunque temporali fœlicitate verſemur, pœnitere tamen nos debere huius vitæ,vt ad illam incorruptionem tota auiditate curramus. Quis ergo feſtinat atque exoptat ad patriam remeare,niſi quem peregrinationis ſuæ pœnitet? Quis itaque ſanæ mẽtis non ingemiſcit,cui non per pœnitentiam ſic eſſe diſpliceat? Deinde multa ſunt peccata,

B quæ quamuis ſingula,non lætali vulnere ferire ſentiantur, tamen ſimul omnia congregata, quæ plura ſunt necant,niſi medicamento quotidianæ pœnitentiæ deſecentur. Quiſquis itaque ſe diligẽter attendit,ſatis intelligit cum quanto periculo peregrinetur à Domino. Tertia actio eſt pœnitentiæ,quæ pro illis peccatis ſubeunda eſt, quæ legis decalogus continet. *Pœnitentia pro peccatis contra decalogum.* In hac ergo pœnitentia maiorem in ſe quiſque ſeueritatem debet exercere, vt à ſe ipſo iudicatus, non iudicetur à Domino. Aſcendat itaque homo aduerſum ſe tribunal mẽtis ſuæ, cõnſtituat ſe ante faciem ſuam. Atque ita conſtituto in cordis iudicio, aſſit accuſatrix cogitatio, teſtis conſcientia, carnifex timor. Inde quidem ſanguis animi confitentis per lachrymas profluat. Poſtremò,ab ipſa mente talis ſententia proferatur,vt ſe indignum homo iudicet participatione corporis & ſanguinis Domini, vt qui ſeparari à regno cœlorum timet,per vltimam ſententiam ſummi iudicis, per Eccleſiaſticam diſciplinam à ſacramento

C cœleſtis panis ſeparetur. Iudicet ergo ſeipſum homo in iſtis,volũtatem dum poteſt, & mores conuertat in melius,ne cùm iam non poterit,etiam præter voluntatem, à Domino iudicetur. Sed ſi iam de ſanitate deſperans,addis peccata peccatis: Sicut ſcriptum eſt: *Peccator dum venerit in profundum malorum,contemnet:* noli contemnere, noli deſperare, clama de profundis etiam ad Dominum. *Prouer. 18.* De tali profundo, Niniuitæ clamauerunt, & propitiationẽ inuenerunt. Faciliúſque eſt euacuata comminatio prophetiæ, quàm humiliatio pœnitentiæ. Quicquid enim feceris,quæcunque peccaueris,adhuc in hac vita es, vnde te omnino, ſi ſanare nollet,auferret. Cur ergo ignoras,quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? Hæc Auguſt. Non ſolum ergo de magnis,ſed & de paruis peccatis,vt dictum eſt,quotidiana pœnitentia eſt agenda,& quamuis parua videantur, non tamen propter hoc ſunt negligenda. *Pœnitentia etiã de paruis agenda.* Quia,vt ait Grego. nullum peccatum adeo paruum,quod non creſcat neglectum. Et iterũ: Peccatum quod pœnitentia non diluit,ipſo ſuo pondere, mox ad aliud trahit. *Gregorius lib 25. moralium ca. 12.* Vnde dicit

D Ambroſius,quòd minimum peccatum ſcienter commiſſum,grauius eſt toto mundo. Vnde & Auguſtin. Sed iſta leuia quæ dicimus,noli contemnere: ſi contemnis, quando appendis expaueſce,quando numeras leuia, multa faciunt vnum grande. Multæ guttæ implent flumen. Multa grana faciunt maſſam: Hæc Auguſtinus. *Ambroſius* Non itaque leuia ſunt contemnenda,nec propter grauia, eſt deſperandum. Quia vt ait Auguſt. nullum peccatum criminale eſt,dum diſplicet: nullum veniale,dum placet. *Auguſtin. lib. de decẽ chordis cap. 11. & tract. 10. in Ioan.* Agenda eſt autem pœnitentia ſine dilatione,& dum poſſumus: ne ſubitò præoccupati, quæramus ſpatium pœnitentiæ, & inuenire non poſſimus. Vnde Auguſt. Remedia conuerſionis ad Deum, nullis ſunt cunctationibus differenda, ne tempus correctionis pereat tarditate. *Nota.* Qui enim pœnitenti indulgentiã promiſit, diſſimulanti diem craſtinum non ſpopondit. *Auguſtin. ibidem.* Et iterum: Si quis autem poſitus in vltima neceſſitate ægritudinis ſuæ voluerit accipere pœnitentiam, & accipit, & mox recon-

E ciliatur,& hic vadit, fateor vobis,non illi negamus quod petit, ſed non præſumimus quia hinc bene exit. *Pœnitentia agenda ſine dilatione.* Non præſumo, non vos fallo,non præſumo,fidelis bene viuẽs ſecurus hinc exit. Baptizatus ad horam,ſecurus hic exit: agens pœnitentiam ad vltimum, & reconciliatus:ſi ſecurus hinc exit,ego non ſum ſecurus,vnde ſecurus ſum, & do ſecuritatem: vnde nõ ſum ſecurus,pœnitentiam dare poſſum,ſecuritatem dare non poſſum. *Auguſtin. lib. 50. homiliarum hom. 42.* Non dico, damnabitur:ſed nec dico,liberabitur. Vis te dubio liberare? Vis quod incertum eſt,euadere? Age pœnitentiam, dum ſanus es. Si enim agis veram pœnitentiam dum ſanus es: & inuenerit te nouiſſimus dies,currentem vt reconcilieris. *Pœnitentia ſera, ſecurũ non facit.* Si ſic agis, ſecurus es, quia egiſti pœnitentiã eo tempore,quo & peccare potuiſti. Si autem tunc vis agere pœnitentiam, quando iam peccare non potes,peccata te dimiſerunt, non tu illa. Duæ res ſunt,aut ignoſcitur tibi, aut non ignoſcitur. Quod horum tibi ſit futurum, ego neſcio. Ergo dimitte incertum, & tene

certum: Hæc Auguſt. Ideo autem Auguſt. dubitat de his qui pœnitent in extremis, quia tales potius videntur pœnitere timore pœnæ, quàm amore iuſtitiæ, & ideo eorum pœnitentia videtur eſſe dubia. Non ergo tardes vel diſſimules, in ſanitate pœnitentiam agere, & citò peccati onus deponere. Quia vt ait Auguſt. ſtultum eſt in illo ſtatu viuere, in quo quis non audet mori. Et audacior eſt, qui cum vno peccato mortali dormit, quàm qui cum ſeptẽ hoſtibus. Sæpe quidem promittunt ſibi homines vitam longam, ex eo quòd ſunt iuuenes, vel bonæ complexionis, aut fortes, neſcientes quid ſuperuentura pariat dies, nec attendentes quòd raro quis moritur morte naturali, ſed frequenter ex accidentibus: puta febre, apoſtemate, & huiuſmodi, vel quandoque morte improuiſa & caſuali, & tamẽ creditur quòd quilibet in ſtatu meliori moritur. Vnde Hugo de ſancto Victo. Sciendum quòd nec iuſtus, nec impius, nec puer, nec ſenex, antè ſoluuntur à corpore, quàm ſint in illo puncto bonitatis, vel malitiæ: vltra quam ſi ſemper viuerẽt, nunquam tranſirent: Hæc Hugo. Sed propter vanam longæ vitæ ſpem, multi decipiuntur, & pœnitentiam quam expectant, non conſequuntur. Vnde Chryſo. Nihil tantum decipit homines, quantum vana ſpes longioris vitæ. Et Auguſt. Experti ſumus multos expiraſſe, expectantes reconciliari. Et poſito quòd homo certus eſſet de vita longa, adhuc tamen pœnitentia non eſſet vſque ad ſenectutem & ſeniũ prolonganda: quia tunc inualidi ſunt homines ad laborem, & vix in his ætatibus reperitur quis, qui ſe à peccatis quæ conſueuit, euellat per pœnitentiam. Optimum ergo conſilium, ſumma prudentia, & maxima prouidentia in hoc conſiſtit, vt per veram contritionem, & puram ac integralem confeſſionem, & per ſatisfactionem condignam, homo ſanus & fortis ſe diſponat, cunctáque noxia, cum à ſalute æterna retrahentia ac impedientia proiiciat: & ſe iugiter omni tempore ſic teneat, ac ſi hodie vel cras, vel ad longius in hac ſeptimana, diſceſſurus ſit de hoc mundo. In extremo quippè vitæ ſuæ, poteſt homo pœnitere, quia vſque tunc poteſt peccare, & ergo vſque tunc poteſt de peccatis, per diuinam miſericordiã, conſequi veniam: quia miſericordia Dei, vincit humanam malitiam: ſed talis pœnitentia tarda, rarò eſt vera & fructuoſa: quia in ea non habetur diſtinctiua, & ſufficiens de peccato diſplicentia. Contritio enim ſufficiens requiritur quòd peccatũ dimittatur: ſed vehemens paſſio, & dolor in parte ſenſitiua, qualem habent communiter illi in articulo mortis, impedit in pœnitente vſum rationis, ne bene deliberet de peccatis. De pœnitẽtia ergo iniuncta, aut voluntariè aſſumpta, gaude: & Deo gratias age, qui te ad eandem decreuit miſericorditer expectare: non ſis ingratus, quia hodiernum diem habes, in quo corrigatis. Heri malus fuiſti, hodie bonus eſto. Conſidera quoniam multi modo moriuntur, quibus ſi vna hora ad agendam pœnitentiam cõcederetur, quæ tibi cõceſſa eſt, quomodo per altaria, & quàm feſtinanter currerent, & ibi flexis genibus, vel certè toto corpore, in terram proſtrato, tandiu ſuſpirarent, plorarent, & orarent, donec pleniſſimam peccatorum ſuorum veniam, à Deo conſequi mererentur. Tu verò comedendo, bibendo, iocando, ridendo, & ocioſè viuendo, tempus perdis, quod tibi Deus indulſit ad requirendam gratiam, & ad promerendam gloriam. Cogita etiam quòd animæ in inferno cruciantur, ſine ſpe veniæ & miſericordiæ. Si amor Dei te tenere & mulcere non poteſt, ſaltem teneat & terreat timor iudicij, metus gehennæ, laquei mortis, & omnia mala. Sed heu, multi hodie abutentes Dei patientia, parum hæc attendunt: & tempus, quo nihil eſt præcioſius, inutiliter tranſire permittentes, miſerabiliter amittunt. Vnde Bernard. Hodie filij hominum animæ curam negligunt, carnis curam perficiunt, in omni deſiderio. Neque enim peccare metuunt, ſed puniri: nec virtuti cordis opera datur, ſed valetudini corporis, imò etiam voluptati. De ſchola Hypocratis & Epicuri didicerunt hæc. Tempus hoc animabus, non corporibus eſt aſſignatum: dies ſalutis vtique, non voluptatis. Et iterum: Nihil præcioſius tempore, ſed heu nil hodie vilius æſtimatur. Tranſeũt dies ſalutis, & nemo recogitat, nemo ſibi non reditura momẽta periiſſe cauſatur: Hæc Bernardus. Et reuera, nihil in hac vita præcioſius eſt tempore, quia breui hora poſſet quis veniam & gratiam, ac gloriam obtinere, & plus quàm totus mundus valeat promereri. Non eſt enim hora tam breuis, in qua non ſpiritulia lucra, ſuo valore incomparabiliter, omnia terrena excedentia comparare poſſet. Attende etiam quia plus valet hic in patientia dies vnus, quàm in purgatorio annus. Vnde in Exech. *Diem pro anno dedi tibi.* Pœna tamen purgatorij excedit omnem pœnam temporalem huius vitæ. Dicit enim Auguſt. quòd ille ignis purgatorij durior eſt quàm quicquid in hoc ſeculo pœnarum, aut ſentire, aut videre, aut cogitare quis poteſt. Igitur magis eſt curandum de bona vita, quàm de longa. Vnde Seneca: Quàm bene viuas refert, non quandiu. Actu vitã metiamur, non

Auguſt. de pœnitentiæ vtilitate. *Vita longæ ſpes decipit.*

Quiſque in bono ſtatu mori credendus eſt.

Chryſoſto. ſermone de pœnitentia. *Auguſt. lib. 50. homiliarum hom. 41.*

Pœnitentia ſera, ſi vera eſt fructuoſa.

Pœnitentiæ tempus non prætermittendum.

Bernardus ſermone de verbis Euãgelij, ecce nos reliquimus omnia.

Tempore nil charius.

Ezech. 4. *De purgatorio.* *Auguſtin. ſermone 41. de ſanctis.* *Seneca epiſtol. 22.*

A B C D E

A non tempore. Sunt autem tres partes pœnitentiæ, ſcilicet cordis contritio, oris confeſſio, & *Pœnitentiæ*
operis ſatisfactio. Præcepit enim, ſcriptura ſcindere corda, non veſtimenta, confiteri alter- *tres partes.*
utrum peccata: & facere dignos fructus pœnitentiæ. Nam cùm omne peccatum commit- *Ioel 2.*
tatur corde, opere, vel ore, iuſtum eſt ita curari per contrarium: vt peccator culpam animo *Iacobi 5.*
deteſtetur, verbo accuſet, & facto pœniteat. Iſtæ tres partes pœnitentiæ, ſunt trinæ dietæ, *Lucæ 3.*
quibus ad terram promiſſionis itur. De quibus in Exodo dicitur: *Deus Hebræorum vocauit* *Exodi 5.*
nos vt eamus viam trium dierum in ſolitudine: & ſacrificemus Domino Deo noſtro: ne fortè accidat nobis
peſtis, id eſt culpa in præſenti, aut gladius, id eſt pœna in futuro. In hoc triduo, quæſiuit vir-
go Maria filium ſuum, & inuenit eum. In quo fœlici triduo ſimiliter & tu ſi quæſieris, inue-
nies Ieſum, id eſt ſalutem æternam. Hæc eſt ſcala, cum tribus gradibus, quam vidit Iacob, *Scala Ia-*
erectã à terra vſque ad cœlum, & Dominum innixum ſcalæ propter tria. Primum, vt eam *cob.*
B fortiter ſuſtineat. Secundum, vt aſcendenti per eam, manus, ſi neceſſe fuerit, porrigat. Ter- *Gene. 28.*
tium, vt aſcendens cùm laborauerit, & fatigatus fuerit, in ipſum reſpiciat, & totam ſuam
curam in eum iactet. Non enim ita crudelis eſt quòd eum cadere permittat.

Prima ergo pars pœnitentiæ, eſt cordis contritio. Eſt autem contritio, dolor voluntariè *Cõtritio cor*
aſſumptus pro peccatis, cum propoſito, ſeu intentione confitendi & ſatisfaciendi, quia nul- *dis eſt pri-*
lus verè cenſetur contritus, niſi habeat propoſitum huiuſmodi. In qua contritione, homo *ma pars pœ-*
ſigillatim omnia peccata ſua ante tribunal conſcientiæ ſuæ adducat: vt ibi ſeipſum accu- *nitentiæ.*
ſans, in amaritudine animæ ſuæ de ſingulis conteratur, & poſtea confiteatur. De ſingulis *Cõtritio ſin*
quippè peccatis mortalibus, requiritur contritio ſingularis. Diuerſorum enim morborum, *gularis re-*
diuerſæ ſunt medicinæ, ſed contritio eſt medicina ſingularis contra vnum tantum mortale: *quiritur in*
ergo non ſufficit vna communis de omnibus peccatis: ſed de quolibet mortali, tenetur ho- *pœnitente.*
C mo ſpecialiter conteri, ſi habet diſtinctam peccatorum memoriam. Sed ſecundum Chry- *Chryſoſtom.*
ſoſt. ſicut in radiis ſolaribus, videntur atomi minuti in aëre, qui nequaquam extra radios ſo- *homel. 1. in*
lares apparent: ita menti radio circumſpectionis propriæ illuſtratæ, apparent ſeu defectus *Ioannem.*
minutiſſimi, qui aliis deſidioſis, ac per hoc tenebroſis mentibus, occultantur. Si verò quæ- *Contritio*
ritur, quandiu quis de peccatis dolere debeat, dicendum quòd Deus, quando abſoluit ho- *perpetua de*
minem à vinculo peccati, ſeu à culpa & à pœna æterna, ligat eum vinculo perpetuę deteſta- *bet eſſe.*
tionis peccati. Vnde vtile eſt quod ſacerdos aliquam pœnitentiam quantumcumque par-
uam perpetuam iniungat, vt homo per hoc, peccatorum ſuorum præteritorum, aliquando
in contritionis ſpiritu rememoretur. Sed deteſtatio peccati perpetua eſt duplex. Quædam
in actu, ad quam homo non tenetur ſemper, ſi quis tamen faceret, perfectionis eſſet, non ta- *Cõtritio &*
men omnino de eſſentia. Sicut beatus Petrus legitur ſemper fleuiſſe. Et ſanctus Dauid di- *deteſtatio*
cebat: *Peccatum meum, contra* † *me eſt ſemper.* Alia eſt in habitu, ad quam homo ſemper tene- *duplex.*
D tur, etiam poſt perfectam peccati remiſſionem. De hac ſecunda, dicit Auguſtinus loquens *Pſal. 50.*
de pœnitente: Pœnitens, omnes fructus pœnitentiæ ſuæ paruos habeat, numquam ſuffi- *† coram*
ciat, & ſemper doleat, & de dolore gaudeat, non ſemper doluiſſe ſe doleat, ſemper pro Do- *Auguſt. li.*
mino, ante quem peccauit, erubeſcat, dolorem cum vita finiat. Et iterum: Aut continui *de vera &*
dolores, cruciabunt pœnitentem vitam meam: aut æterni cruciatus, vexabunt puniendam *falſa pœni-*
animam meam: Hæc Auguſtinus. Iſte ergo dolor ceſſare non debet in pœnitente, nec fi- *tentia.*
niri in hac vita, ſed ſicut homo in Deum, qui æternus eſt, peccauit: ita in æterno ſuo, ſcilicet *Ratio cõtri-*
quandiu vixerit, dolere debet. Sed multi gemunt pro peccatis, non quòd peccata eis di- *tionis perpe*
ſpliceant propter Deum, ſed propter pœnam. Nonnullos etiam pœnitet peccaſſe, pro ſola *tua.*
peccati turpitudine. Fructuoſa ergo contritio eſt, cùm quis de peccato, quo Deum offen-
dit, dolet, & inde turbatur & gemit: quia iniquitas, amore iuſtitiæ, ſibi diſplicet. Et quanto-
E tius aliquis ſic verè pœnitet, tantotius Deus peccatum dimittit. Eſt autem Deum peccata *Peccata*
dimittere, æternam pœnam pro illo debitam, per collationem præſentis gratiæ relaxare. *dimittere*
Sic quoque actualis peccati, per viuificationem mentis æterna pœna relaxata relinquitur *quid ſit.*
temporalis, in quam æterna eſt commutata, vt quod illicita animæ delectatione, ſiue etiam
carnali voluptate commiſſum eſt, ſatisfactionis dignæ amaritudine purgetur ab homine, *Gemitus pœ*
dum licet, ne diſtrictius à Deo puniatur in futuro, quia nullum malum præterit impunitũ. *nitentiæ du*
Eſt autem duplex pœnitentiæ gemitus, vel dum plangimus quod malè geſſimus, vel dum *plex.*
plangimus, quia non egimus quod agere debuimus.

Secunda pars pœnitentiæ, eſt oris confeſſio. Eſt autem confeſſio, per quam morbus la- *Secunda pars pœni-tentiæ.*
tens, ſpe veniæ aperitur. Et eſt confeſſio duplex, quædam mentalis, quæ fit coram Deo, & *Confeſſio*
hæc eſt de iure naturali, quædam vocalis, quæ fit homini, & hæc non eſt de iure naturali. *duplex.*

Igitur ante incarnationem Chriſti ſufficiebat mentalis confeſſio, facta Deo ſoli, quia Deus A
nondum erat homo. Sed poſtquam Deus homo factus eſt, requirit ab homine quòd con-
feſſio ſibi tanquam homini fiat. Et quia ipſe in forma humana, nobiſcum vbique præſens
eſſe non poteſt, vicarios ſuos conſtituit homines, quorum primus fuit Petrus & cęteri Apo

Matth. 18.

ſtoli, ac cõſequenter ſacerdotes, quibus ipſe dixit: *Quæcunque alligaueritis ſuper terram &c.*

Confeßio à quo inſtituta.

Per hoc enim quòd miniſtris ſacramentorum dedit poteſtatem ligandi & ſoluendi, inſi-
nuauit confeſſionē eis tanquam iudicibus debere fieri. Sic ergo Chriſtus inſtituit cõfeſſio-

Cõfeßio cur homini fit.

nem tacitè, ſed Apoſtoli promulgauerunt eam expreſſè. Ideo etiam confeſſio facienda eſt
homini, Chriſti vicario, vt per hoc peccata noſtra celētur diabolo. Vnde Aug. In omnibus

Auguſtin. lib. 50. homiliarum hom. 12. tomo 10.

ſcripturis diuinis fratres chariſſimi, vtiliter ac ſalubriter admonemur, vt peccata noſtra de-
beamus iugiter ac humiliter, non ſolum Deo, ſed etiam ſanctis hominibus & Deum timen
tibus confiteri. Non enim ideo vult Deus vt confiteamur peccata noſtra, quòd ipſe ea ſcire B
non poſſit, ſed quia diabolus hoc deſiderat, vt inueniat quid nobis ante tribunal æterni iu-
dicis obiiciat: ideo vult vt magis defendere, quàm accuſare peccata noſtra velimus. Cõtra-
riò Deus noſter, quia pius & miſericors eſt, vult vt ea cõfiteamur in hoc ſæculo, vt pro illis
non confundamur in futuro. Sciens ergo diabolus virtutem puræ cõfeſſionis, toto niſu im-
pedire conatur hominem ne confiteatur. Et ſicut ſuggeſſit prius vt homo caderet, ſic poſt
caſum impedit ne reſurgat, quia ſcit nos non reſurgere poſſe ſine confeſſione: Hæc Augu.
Peius eſt cõfiteri nolle, quàm legem contēnere. Peius eſt Dei offenſam ſatisfactione nolle
placare, quàm peccādo Dei bonitatem offendere. Quãuis enim in contritione dimittatur

Confeßio vocalis neceſſaria eſt.

peccatum, tamen confeſſio vocalis neceſſaria eſt, vel in re, quando habetur opportunitas,
vel in propoſito, quando articulus neceſſitatis eam excludit, & non contemptus religionis,
& ita neceſſitas confitendi poſt cõtritionem, non eſt in tali caſu propter neceſſitatem reme- C

Confeßio eſt conuenienter inſtituta.

dij, ſed propter obligationem præcepti. Eſt autem confeſſio conuenienter inſtituta, vt qui in
ſua poteſtate poſitus à Deo diſceſſerat, ſub alio poſitus, cũ humilitate & deuotione rediret.
Ideóque Deus inſtituit ſacerdotem ſui vicarium, & quaſi medicum, cui peccatorũ vulnera
detegerentur, vt peccator non à ſe, ſed ab alio maioris humilitatis, cauſa ſatisfactionis, me-

Auguſtin. lib. de vera & falſa pœnitentia ca. 15. to. 4.

dicinam ſuſciperet. Sunt enim ſacramēta quaſi quædam emplaſtra. Igitur, vt ait Aug. ponat
ſe omnino pœnitēs in poteſtate iudicis, in iudicio ſacerdotis, nihil ſibi reſeruãs, ſed omnia
paratus ſit facere, eo iubente, pro recipienda vita animæ, quæcunque faceret pro euitanda
corporis morte. Homines etiam ad peccandum efficerentur proniores, ſi turpitudines ſuas

Pœnitens ſubmittat ſe ſacerdoti.

non æſtimarent reuelandas. Et quia initiũ operum bonorum eſt confeſſio, operum malorũ
valde eſt vtile confeſſionem frequentare. Euenit enim cor prius contritum & humiliatum

Cõfeßio frequentanda eſt.

confirmari in confeſſione, & plerumque peccator ſolo timore, vel Eccleſiæ cõſuetudine, ſa- D
cerdoti præſentatus, per ſacerdotale officiũ verè compungitur, ac plenus charitate recedit.
Nonnulli etiam, nec ex corde redeunt: ſed tamen forma pœnitentiæ, quam ſuſcipiunt pau-
latim, in eis humilitatē cum charitate nutrit. Nec ob pudorem ceſſes à confeſſione: quia eru
beſcentia & pudoris anxietas, ac confitentis humilitas, maxima pars eſt pœnitentiæ. Vnde

Chriſoſt. ho. 3. operis imperfecti.

Chryſo. Confeſſio peccatorum, eſt ſignum bonæ mentis, & teſtimoniũ conſciētiæ Deum
timentis: perfectus enim timor, ſoluit omnem pudorem. Illic autē turpitudo confeſſionis

De confeßionis vtilitate.

aſpicitur, vbi futuri iudicij pœna non creditur. Et quia ipſum erubeſcere, pœna eſt grauis:
ideo iubet nos Deus, noſtra confiteri peccata, vt verecundiam patiamur pro pœna: nam &
hoc ipſum, pars diuini iudicij eſt. Vnde & Valerius: Venia dignus eſt, qui peccati excuſatio-
nem non quærit. Vbi enim eſt confeſſio, ibi eſt remiſſio, quia proximum ad innocentiam

Auguſt. de pœnitentia vtilitate.

locum tenet, verecunda confeſſio. Vnde Auguſt. Quoniam verecundia magna eſt confi- E
teri peccata, qui erubeſcit pro Chriſto, fit dignus miſericordia. Et quanto pluribus confite-
tur quis in ſpe veniæ turpitudinem criminis, tanto facilius conſequetur gratiam remiſſio-
nis. Et iterum: O ſtulte, cur erubeſcis homini dicere, quod non erubuiſti in conſpectu Dei
facere? Remoue à te pudorem, curre ad ſacerdotem, reuela ſecretum, confitere peccatum:
alioquin nihil tibi proderit contritio cordis, niſi ſequatur confeſſio oris, ſi poſſis. Et iterum:

Gregorius lib. 12. moralium ca. 14.

Confeſſio, eſt ſalus animarum, diſſipatrix vitiorum, reſtauratrix virtutum, oppugnatrix dæ-
monum. Quid plura? Obſtruit os inferni: portas aperit paradiſi: Hæc Aug. Vnde & Grego.
ad commendationem cõfeſſionis, ſic dicit: Mirentur qui volunt in quolibet iuſto caſtitatis

Cõfeßio eorundem iteranda.

continentiam, mirentur integritatem iuſtitiæ, mirentur viſcera pietatis, ego non minus ad-
miror confeſſionem humillimam peccatorum, quàm tot ſublimia geſta virtutum: Hæc
Greg. Vtile eſt etiam & valde ſalubre cõfeſſionem etiam eorundē peccatorum frequenter
iterare,

A iterare, & pluribus confiteri, quia confeſſio iterata licet ad ſalutem non ſit neceſſaria, tamē
multum eſt proficua. Tum quia neſcit homo, an in prima confeſſione ſufficiēter contritus
fuerit. Tum quia maior humilitas & erubeſcentia, meritum cauſat & acquirit. Tum quia
per quātamcunque confeſſionem, tollitur virtute ſacramenti aliquid de pœna, & confer-
tur aliqua gratia. Quia enim ſacerdos virtute clauiū aliquid relaxat de pœna debita, poſ-
ſet aliquis totiens confiteri, quòd tandem nihil remaneret de pœna. Et licet aliqui dicant,
quòd ſola prima abſolutio, effectum habet vi clauium, aliæ autem non, cùm nihil inueniāt
abſoluendum, ſecundum benigniorem tamen opinionem aliorum, non reputatur incon-
ueniens, quin homo poſſet totiens idem peccatū corde contrito confiteri, & ab eo abſolui,
quòd per hoc dilueret totam pœnam purgatorij, & talis moriens, ſtatim euolaret. Tum vir-
tute clauium, quæ ſemper aliquid relaxat, etſi talis abſolutio non inuenit culpam, inuenit
B reatum pœnæ. Et dato quòd nihil pœnæ inueniat, tunc facit ad augmentum gratiæ, tum ex
vi contritionis, nec tamen peccatum tunc remaneret ſine pœna: non enim modica pars
pœnæ eſt dolor contritionis, & erubeſcentia confitentis, quæ in ſequenti confeſſione itera-
tur. Quid igitur melius quàm frequenter confiteri, quouſque per centeſimā, vel milleſimā
confeſſionem tota pœna relaxetur confitenti? Et notandum quòd confeſſio generalis, quæ *Confeſſio generalis.*
fit ante miſſam in Eccleſia, purgat peccata venialia, & delet peccata mortalia oblita. Valde
autem cautus debet eſſe confeſſor, in tenēdo ſecretum confeſſionis, ita vt nec illud reuelet *Confeſſor ſit ſecretus.*
etiam de licentia confitentis. In caſu enim quo confitens renunciat ſuo ſecreto, & dat con-
feſſori licentiam dicēdi cui voluerit, vel loquendi de eo, non poteſt ipſe confeſſor reuelare
dictum ſibi in confeſſione: quia ipſe cōfitens non poteſt in præcepto legis diuinæ & Euan-
gelicæ, ſub quo ſecretū cōfeſſionis cadit, diſpēnſare. Et ideo ſi cōfeſſor non habet poteſtatē
C abſoluendi, vel indiget cōſilio ſaniori, debet ſibi iterum extra confeſſionē, ob hanc tantum
cauſam dici facere, & tunc poteſt exprimere ſuperiori, vel alteri conſulenti. Sed ne in caſu
mortis, ſibi imminentis, nec ſub ſigillo cónfeſſionis, poteſt vel debet quis ſecretū confeſſio
nis aliis reuelare, nec debet ipſi confitenti, poſt cōfeſſionem peccatum improperare: nec ab
eo peccatum, ad denudandum, vel detrahendum cautelosè, poſt confeſſionē extorquere.

Tertia pars pœnitentiæ, eſt operis ſatisfactio. Eſt autem ſatisfactio, qua pro qualitate cul *Satisfactio tertia pars eſt pœnitentia.*
pæ pœna digna exoluitur. Hinc eſt illud Baptiſtæ: *Facite dignos fructus pœnitentiæ.* Vnde Greg.
Non ſolum fructus pœnitentiæ, ſed dignos pœnitentiæ fructus, admonet eſſe faciendos.
Neque enim par fructus eſſe boni operis, debet eius qui minus, & eius qui amplius deli- *Lucæ 3.*
quit, aut eius qui in nullis, & eius qui in quibuſdam facinoribus cecidit. Per hoc ergo cu- *Gregorius*
iuſlibet conſcientia conuenitur, vt tanto maiora quærat bonorum operum lucra per pœni- *hom. 20. in*
D tentiā, quāto grauiora ſibi intulit damna per culpā. Et iterum: Nam cogitandū ſummopere *Euang.*
eſt, vt qui ſe illicita meminit commiſiſſe, à quibuſdam etiā licitis ſtudeat abſtinere, quate- *A licitis abſtinendū eſt aliquādo*
nus per hoc conditori ſuo ſatisfaciat: & qui commiſit prohibita, ſibimet abſcindere debeat
etiam conceſſa. Vnde Bernard. Pro eo quòd ab ipſis licitis abſtinemus, ea nobis quæ prius *Bernardus*
cōmiſimus illicita cōdonantur. Patet ergo ex iſtis, quoniā ad pœnitentiā pertinet operari *ſermo. 66.*
contraria his quæ aliquis peccauit. Vnde Chryſo. Pœnitentiam verò dico non ſolum, vt à *in Cantica.*
malis prioribus deſinamus, verum etiam vt bonorum operum fructibus impleamur. *Facite,* *Chryſoſt. ho.*
inquit, *fructus dignos pœnitētiæ.* Quo autē modo fructificare poterimus, ſi vtique peccatis ad- *10. in Mat.*
uerſa faciamus? Aliena rapuiſti, incipe donare iam propria: lōgo es tēpore fornicatus, à legi *Pœnitentia per contraria fiat.*
timo quoque te vſu ſuſpende cōiugij, ac perpetuā cōtinentiā ſæpius paucorū dierū caſtitate
meditare. Iniuriam, vel opere cuiquam, vel ſermone feciſti, refer benedictionis verba con-
E uitiis: & percutientes te, nunc officiis, nunc etiā beneficiis placare contende. Neque enim
vulnerato, ſufficit ad ſalutē tantūmodo ſpicula de corpore euellere: ſed etiam remedia adhi
bere vulneribus. Deliciis autem & temulentia diffluebas, ieiunio & aquę potu vtrūque cō-
penſa, vt famē ſuperes imminentē. Vidiſti impudicis oculis alienam decoram fœminā, iam
omnino ne videas maiore tactus cautione poſt vulnera. *Declina,* inquit, *à malo, & fac bonum:* *Pſal. 36.*
inquire pacem, & perſequere eam. Non tantum hanc dico pacem, quæ cum hominibus, verum *Pſal. 33.*
etiā quæ cum Deo eſt copulando. Et bene ait, perſequere. Exagitata eſt vndique, & prorſus *Pax fugata.*
exploſa, ac terras relinquens in cælum profecta. Sed tamen poſſumus eam rurſus reuocare,
ſi volumus, id eſt, ſi iracundiam, ſuperbiā, atque iactantiam, omniáque abiicientes impedi-
menta pacis, modeſtam hanc vitā, purámque ſectemur: Hæc Chryſoſt. Satisfactio autē de-
bet fieri, per opera pœnalia. Per ſatisfactionem enim, oportet peccati vulnus ſanare perfe-
ctè: ſed peccaminum medicinæ, ſunt pœnæ: & ergo ad ſatisfaciendum ſunt neceſſariæ.

Satisfactio pœnam dat Deo & honorem.
Nam licet Deo nihil poſſer ſubtrahi,tamen peccator peccando,quantum in eo eſt,ſubtra- A
hir quod eſt ad honorem Dei: & ideo cùm ſatisfactio ſir quædam recompenſario, oporter
quòd per eam ſibi ipſi pœnitens aliquid ſubtrahar, quod ad honorem Dei cedat. Hoc au-
rem non poreſt eſſe,niſi ſir opus bonum,quantum ad Dei honorem, & pœnale opus,quan-
tum ad peccatorem pœnirentem, cui eſt ſubtrahendum. Sic & Deo ſatisfacir, & etiam à
viriis,& futuris malis,inquãtum pœnale præſeruar. Satisfactio ergo debet eſſe talis, per quã
Bona noſtra triplicia, vnde triplex ſatisfactio.
aliquid nobis ad honorem Dei ſubtrahamus. Sed non habemus niſi tria bona:ſcilicer bona
animæ, bona corporis,& bona fortunæ,ſcilicer bona exteriora. Ex bonis quidem fortunæ,
ſubrrahimus nobis aliquid,per eleemoſynam:ex bonis corporis,per ieiunium:ex bonis au-
tem animæ,non oportet quòd aliquid nobis ſubrrahamus,quantum ad diminutionem bo-
norum animæ, quia per ea efficimur Deo accepti:ſed per hoc quod ſubmittimus ea, ſcili-
Radices peccatorũ tres.
cer tam animam, quàm eius bona, totaliter Deo, & hoc ſir per orationem. Iſte etiam nu- B
merus operum ſatisfactoriorum, viderur eſſe ordinatus contra radices peccatorũ,quæ ſunt
concupiſcenria carnis, concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, quia contra concupi-
ſcentiam carnis,ordinatur ieiunium:contra concupiſcentiam oculorum,eleemoſyna:con-
tra ſuperbiam vitæ,orario. Igitur, vt dictum eſt,ſecundum exigẽtiam culpæ, faciendi ſunt
fructus pœnirenriæ, quod eſt contra illos, quorum culpa eſt multa, & pœnitentia modica.
Pœnitentiæ fructus digni.
Vnde dignos fructus pœnitentiæ facir ille, qui ſecundũ modum culpæ, facit æqualitatem
pœnæ, vr qui plus peccat, plus pœnitear: & quot inuenit in ſe oblectamenta in culpa, tot
de ſe faciar holocauſta in pœnirentia, & qui amiſir Deum in peccari delectatione, quæ-
rar eum in peccati abominatione, recogitando omnes annos ſuos, in amaritudine animæ
Eſaiæ 38.
ſuæ. Et ideo quando condignam pœnirentiam ſacerdos non iniungit, vel ſi iniungit, non
Pœnitentia minor delicto.
tamen implerur, non abſoluitur pœnirens à pœna condigna, ſed à tanta quanram hic facit, C
non autem à reſidua. Vnde Bernardus. Nec tibi blandiaris, ſi grauiter peccanti leuior pœ-
na, vel à neſciente, vel à diſſimulante dictatur:cùm in purgatoriis ignibus perficiendum ſit,
quicquid hic minus feceris, quia dignos fructus pœnirentiæ quærir altiſſimus: Hæc Ber-
Pœnitentia interior.
nardus. Digna verò pœnirenria,non tantum carnis maceratione, vel temporis longitudi-
ne, quantum cordis contririone compenſatur: quia apud Deum non tam valer menſura
temporis, quàm doloris, nec tantum abſtinentia ciborum, quantum mortificatio vitiorũ.
Tempus pœnitentiæ.
Propter quod menſuram temporis in agenda pœnitentia, canones in arbitrio ſacerdotis
intelligentis ſtatuunt,& pœnitentiæ tempora fide, & conuerſatione pœnirentium abbre-
Contritio poteſt pœnam delere.
uianda, & negligenria protelanda exiſtimanr. Tanta etiam contritio poteſt eſſe, quòd
totaliter rollat reatum pœnæ, quia Deus plus acceptat cordis affectum, quàm exteriorem
actum, ſed per actus exreriores, abſoluirur homo à pœna & à culpa, ergo & ſimiliter per D
cordis affectum,quæ eſt contritio,abſoluitur ab ea, quia intentio cõtritionis, poteſt attendi
dupliciret. Vno modo, ex parte charitatis,quæ diſplicentiam cauſar:& ideo mediante cha-
ritate,meretur non ſolum culpæ amotionem,ſed etiam ab omni pœna abſolurionem. Alio
modo, ex parte doloris ſenſibilis, quem volunras in contritione exercirar. Et quia ille do-
lor eſt eriam illi pœnitenti quædam pœna, quæ tantum poteſt intendi,quòd ſufficit ad de-
letionem culpæ & pœnæ. Et ſi homo per ſe non poſſit ſatisfacere pro peccatis, poteſt tamen
Satisfacientia pro peccatore cũ eo.
per adiurotiũ alterius. Quia enim pœna quam peccator debet ſuſtinere, excedit vires eius:
ideo ordinauit Deus ex magna miſericordia, vt cum eo & pro eo, primum ſatisfaciat meri-
tum paſſionis Chriſti, qui per ſuam paſſionem, non ſolum mundum redemir, ſed etiam
ſuum meritum pto peccaroribus ſatisfecir. Secundò, ſatisfacit pro peccatore meritum to-
Auguſtin. lib. 50. homil. 6.
tius Eccleſiæ: Dicir enim Aug. quòd eleemoſynæ,& orationes quæ fiunt in eccleſia, ſubue- E
niunr recognoſcenti mentem ſuam, ad veniam. Tertiò, ſubuenit peccatori propria ſatisfa-
ctio. Ex his tribus, ſcilicet meriro dominicæ paſſionis,& rotius Eccleſiæ, & propriæ pœni-
Hieronym. in c. 6. ad Epheſios.
tentiæ, componitur talentum præponderans culpæ. Et ſciendum ſecundum Hierony. quia
ſimilirer circumuenir Satanas per nimiam duririam, vt peccarores pereant deſperando,
Prouerb. 4.
quomodo in nimia remiſſione corrigendo. Vnde Salomon: *Ne declines ad dexteram, neque ad*
Culpa grauitas conſiderata pœnitentiam excitat.
ſiniſtram. Vr aurem ad agendam pœnitentiam congruam magis accendaris, conſidera ſi
vnum peccatum Adæ tam diſtrictè punitum eſt, vt nongentis annis & amplius vitæ huius
miſeriam lugerer, & in augmentum miſeriæ multis ſubſidiis & ſolariis mechanicorum,
quibus nunc vtimur careret, ac ferè quatuor milibus annorum inferni renebras ſuſtinerer:
qualirer punientur tranſgreſſiones noſtræ tam multæ, ram magnæ, cùm ſupernus iudex,
cui reddituri ſumus de ſingulis rationem, & multitudinem numerer, & magnitudinem
ponderet,

A ponderet, & diuturnitatem menſuret, & ideo multis lachrymis & orationibus, multíſque
ieiuniis eſt opus: vt peccata noſtra, quibus mors æterna debebatur ſatisfactione condigna
deleamus. Conſidera etiam & attende quid per peccatum perdidiſti, quid incurriſti, quis *Damna è*
ſit quem offendiſti. Perdidiſti amicitiam totius trinitatis, Angelorum, Apoſtolorum, & *peccato e-*
omnium ſanctorum, decorem animæ, ſuffragia Eccleſiæ. Incurriſti laqueos fortiſſimos, ho *merſa ad*
ſtes crudeliſſimos, ſtatum periculoſum, horribile præcipitium, defectum gratiæ, & mortē *pœnitentiā*
animæ. Offendiſti eum qui te creauit, pro te mortem ſuſtinuit, multa beneficia contulit, *conferunt.*
& æterna præmia repromittit. Si hæc iugiter cogitares, vtique dolores, & pro peccatis fle-
res. Et quia in modo agendi pœnitentiam, rarò pœnitentes docti ſunt, non omnes pœniten- *Pœnitentiā*
tiam veram agunt. Nam ſecundum Ambroſium & Gregorium, facilius inueniuntur qui *agēdi igno-*
innocentiam ſeruauerunt, quàm qui veram pœnitentiam egerunt. Et ideo pauci ſunt qui *rantia.*
B igne purgatorij non indigent. Vnde Bernardus: Iudicent & ſentiant alij vt volunt: ego cer- *Ambroſius*
te adhuc nullum pœnitentem noui, quem non æſtimem igne & flammis purgatorij indi- *lib. 2. de pœ*
gere. Mecum fœliciſſimè actum credam, ſi vſque ad diem iudicij, ita me purgatorium id eſt *nitētia c. 10*
conflatorium, omni ſcoria permundabit, vt audeam iudici purgatus occurrere: Hæc Bern. *Purgatorio*
Ecce quid ſperare poſſunt multi miſeri, ſi ille vir tam ſanctus, de ſe ſic tremuit & expauit. *omnes pœni*
Vt igitur pœnitentiam veram agas, & perfectam remiſſionis gratiam conſequaris, cautela *tentes deſti-*
magna eſt adhibenda, vt ſcilicet circunciſus & purgatus per confeſſionem de peccato ma- *nat.*
neas, ſecundum Ioſue quinto in eodem caſtrorum loco, donec perfectè ſaneris. Quòd fiat *Conſilium*
ſi panem doloris & pœnitentiæ, cum ſilentio extra turbam manduces: ſubtrahendo te à *recta pœni-*
ludis & ſpectaculis mundanis, & aliorum conſortiis, & ab omni occaſione peccandi. Cir- *tētia agēda*
cuncide itaque omnem cauſam, & omnem occaſionem, & ſuſpitionem peccati, ac perſo-
C nas, & loca, & conſortia eorū, cum quibus conuerſabaris peccans. Circuncide ſenſus tuos,
quibus tranſgreſſor fuiſti, & intra in cubiculum tuæ mentis, & oſtio clauſo, contra omnes
tumultus peccatorum, ora in abſcondito patrem tuum, qui eſt in cœlis. Sedere enim & in
vno loco manere pœnitentium eſt, non vagari, non diſcurrere ad conuiuia, ad ſpectacula,
& huiuſmodi, maximè in crepundiis pœnitentiæ agendæ, dum recentia ſunt vulnera cir-
cunciſionis tuæ. Vnde Ioſue: Non ſinebat caſtra moueri, antequam perfectè vulnera cir- *Ioſue 5.*
cunciſorum ſanarentur. Maria ſedit ad pedes Domini, lachrymis rigauit, & capillis ter-
ſit, quouſque audiuit: Dimiſſa ſunt tibi peccata multa. Et vt minus tedeat te laboris pœ- *Lucæ 7.*
nitentiæ, recordare obſecro Iacobi minoris, qui licet Spiritum ſanctum tanquam pignus *Iacobi mi-*
accepiſſet, & ſic confirmatus, de vita æterna certus eſſet, nihilominus tamen in pœnitentia, *noris pœni-*
& vita dura, vſque in finem perſeuerauit: ac vetus etiam ipſe carnalis deſiderij ſupplanta- *tentia &*
D tor fuit, & adeo magni meriti, vt ab omnibus vocaretur iuſtus, qui etiam meritò filius Al- *ſanctitas.*
phei, id eſt docti, eſt cognominatus. Vnde quando Hieroſolymam Paulus ingreſſus eſt, *Galat. 1.*
vt cum cæteris Apoſtolis, de dogmatum veritate conferret, continuò ad hunc intrauit. Hic
epiſtolam canonicam ſcripſit. Hic, vt teſtatur Chryſoſtomus, & Egeſippus vicinus Apo- *Chryſoſto.*
ſtolorum temporum hiſtoriographus, tam mirabilis fuit, vt ſtatim poſt paſſionem Domini *homil. 5. in*
epiſcopatum Hieroſolymorum, ordinantibus Apoſtolis, primus acceperit. Hic de vtero *Matthæū.*
matris, ſanctus vocatus fuit. Vinum & ſiceram non bibit, carnem nullam comedit, nun- *Egeſippus.*
quam attonſus eſt, neque vnctus eſt vnguento, neque vſus eſt balneo, die noctúque flexis
genibus orabat, intantum vt genua eius obduruiſſe callo, & camelorum duritiam tra-
xiſſe dicerentur. Tantámque aiunt in eo fuiſſe carnis incuriam, & ipſum duræ vitæ tan-
tum intendere, quòd membra omnia mortificauerit, vt adhuc viuentis, omnia ferè mem-
E bra morerentur, atque aſſiduitate orationis, iugique ad pauimentum proſtratione corpo-
ris: frontem quoque eius, callo ſimiliter obductam & obduratam, vt nihil fere à cameli ge-
nibus diſcreparet. Reduc etiam diligenter ad memoriam, cilicium & locuſtam Ioannis *Pœnitentia*
Baptiſtæ, labores Pauli, vigilias Bartholomæi, ſaccum & panem Hieronymi, tunicam & *ſanctorum.*
vepres Benedicti, ſudarium & lachrymas Arſenij, mattulam Eulalij, columnam & vermes
Simeonis, nuditatem & radices herbarum peccatricis Ægyptiacæ. Dauid etiam regem
de ſolio deſcendiſſe, ac in cinere & cilicio, humiliter & abiectum, in terra ſedendo, pœni-
tentiam egiſſe, donec audiuit à Domino per Nathan Prophetam: *Tranſtulit Dominus pecca-* *2. Reg. 12.*
tum tuum à te. In ſeſſione humiliatio demonſtratur, in cinere verò, conſideratio mortis, per
quam tota humani generis maſſa in puluerem eſt redigēda: in cilicio quod de pilis contex-
xitur, memoria peccati aſperè pungentis ſignificatur. Vnde Grego. In cilicio quippe aſpe- *Gregor. lib.*
ritas & compunctio peccatorū: in cinere autem, puluis oſtenditur mortuorum, & idcirco *35. moraliū cap. 2.*

vtrumque hoc adhiberi ad pœnitentiam ſolet, vt in compunctione cilicij, cognoſcamus A
quid per culpam fecimus, & in fauilla cineris, perpendamus quid per iudicium facti ſumus: Hæc Gregorius. Conſolationem ergo in his habe, & teipſum in his exerce: quia cinis & cilicium ſunt arma pœnitentium. Maximè enim in cibo & veſte conſiſtit labor pœnitentiæ. Circa præmiſſa verò his verſibus poteris edoceri:

Pœnitentia labores & ſpecies.

Sit tibi potus aqua, cibus aridus, aſpera veſtis:
Dorſo virga, breuis ſomnus, durúmque cubile:
Flecte genu, tunde pectus, nuda caput, orans:
Hæreat os terræ, mens cœlo, lingua loquatur:
Cor dictet, ſit larga manus, ieiunia crebra:
Mens humilis, ſimplex oculus, caro munda, pium cor:
Recta fides, ſit firma ſpes, dilectio ſemper B
Ferueat aſsiduis precibus, iuſtis tamen ora:
Hæc peccator age, quem verè pœnitet à te
Nunc potius pœnas, peccatis exige dignas,
Quàm te perpetuis, addicat iudicis ira.

De vero pœnitente. *Pſal. 125.* *Chryſoſtom. ſermone de pœnitentia.* *Matth. 5.*

Audi etiam Bernardum, qui dicit: Verè pœnitens de tempore nihil perdit, quia & præteritum reſtaurat, per cõtritionem: & præſens tenet, per bonam operationem: & futurum tenet, per boni propoſiti conſtantiam & firmitatem: Hæc Bernardus. Viriliter ergo agant pœnitentes, & non deficiant, tempore enim ſuo metent, non deficientes. *Nam qui ſeminant in lachrymis, in exultatione metent.* Confortetur cor eorum in pœnitentia, & conſolentur in ea, ſperantes cum martyribus partem habere. Quia ſecundum Chryſoſtomum, viuentes in pœnitentia, poſſunt martyribus comparari. Grauior eſt enim longa fuga, quàm velox mors. C Sed & ipſe Dominus, eos beatos prænunciat, eiſque conſolationem promittit, cùm dicit: *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.* Pœnitentium enim luctum, Dominus perpetui gaudij conſolatione compenſat. De pœnitentiæ quoque laudibus, ſic dicit

Pœnitentia laus. *Cyprianus lib. de pœnitẽtia quem apocryphũ cenſet Gelaſius.*

Cyprianus: O pœnitentia, quid de te noui referam? Omnia ligata, tu ſoluis: omnia clauſa, tu reſeras: omnia aduerſa, tu mitigas: omnia contraria, tu ſanas: omnia confuſa tu lucidas: omnia deſperata, tu animas.

ORATIO.

TErret me vita mea, nam diligenter diſcuſſa, apparet mihi aut peccatum, aut ſterilitas & infructuoſa: & ſi quis fructus in ea videtur, aut eſt ſimulatus, aut imperfectus, aut aliquo modo corruptus. D *Quid ergo mihi reſtat peccatori, niſi vt in tota vita mea plorem totam vitam meam. Certus ſum Domine, quia peccata mea æternam merentur damnationem: certior quia pœnitentia mea non ſufficit ad ſatisfactionem: certiſsimus quia miſericordia tua ſuperat omnem offenſionem. Fac ergo mecum miſericordiam, & concede mihi peccatorum meorum indulgentiam, quia meritum meum, indulgentia tua eſt Domine Deus meus. Amen.*

De Baptiſmo Domini. CAPVT XXI.

Marci 1. Matth. 3.

COMPLETIS autem vigintinouem annis ætatis ſuæ, quibus Dominus Ieſus ſic pœnosè & abiectè vixerat, & trigeſimo iam incepto, *& in diebus illis*, ſcilicet quibus Ioannes baptizabat, & prædicabat, antequam clauderetur in carcere: E dicit Ieſus matri ſuæ, quia tempus eſt vt vadat & glorificet, ac manifeſtet patrem ſuum, & ſe mundo oſtendat, qui diu latuerat, & operetur animarum ſalutem, pro qua pater ipſum huc miſerat. Et reuerenter ſe licentians ab ea, & nutritio ſuo Ioſeph, *venit à Nazareth Galilææ*, vbi nutritus fuerat: quæ reſpectu Hieruſalem, eſt ad Aquilonem. Et iuit verſus locum

Hierico. *Locus baptiſmi Chriſti.*

Iordanis, vbi Ioannes baptizabat, non longè à Hierico, quæ reſpectu Hieruſalem, eſt ad Orientem. De Hierico enim ſimiliter ad Orientem, ſunt quaſi duo miliaria vſque ad capellam ſancti Ioannis, vbi ipſe habitabat: & inde quaſi vnum miliare, vſque ad locum Iordanis, vbi Chriſtus dicitur baptizatus. Putatur tamen à nonnullis Chriſtus baptizatus inter Ennon & Salim, non longè à monte Gelboë in Bethania, quæ eſt ſupra Iordanem, tribus leucis de Hierico, ſed duabus de capella ſancti Ioannis, ſecundum Remig. quia Galilæa

A lilææ tranſmigratio, & Iordanis deſcenſus interpretatur. Per hoc quòd Ieſus de Galilæa venit ad Iordanem, ſignificatur quòd eius membra, ſi velint baptizari, & per gratiam lauari, oportet ea tranſmigrari de vitiis ad virtutes, & deſcendendo humiliari. Vt autem ait Beda, Ieſus annorum triginta baptizatus, & incepit apertius ſigna facere & docere, legitimum tempus oſtendens, his qui omnem ætatem, vel ad ſacerdotium, vel ad docendum putant oportunam. Nec contra hoc mouere quempiam debet quòd Hieremias, atque Daniel prophetiæ ſpiritum pueri acceperunt, quia miracula in exemplum operationis non ſunt trahenda. Tricennalis autem baptizati ſaluatoris ætas conueniens fuit, & nobis conuenit propter myſterium trinitatis, & operationem decalogi. Qui ergo baptizatur, vel gaudet ſe eſſe baptizatum, tricennalis ſit in hunc modum, vt in fide ſanctæ trinitatis intelligat, & compleat decalogum: Hæc Beda. Hic ergo ſecundum Rabanum, inſtruimur nullum *Beda in Euang. Luca cap. 3.* *Cur annorũ triginta baptizatus Chriſtus.*

B debere ſacerdotem, aut prædicatorem fieri, vel Eccleſiæ præfici, niſi virilis & perfectæ ætatis fuerit. Sed heu, nunc tales præficiuntur regimini Eccleſiæ, qui ſeipſos neſciunt regere, tales procuratores patrimonij crucifixi, qui ſuarum rerum tutores eſſe non poſſunt: aliis etiam præeſſe volunt, qui pedagogo adhuc indigent. Secundum verò Chryſoſtomum, triginta annorum venit Ieſus ad baptiſma, quia ſcilicet poſt baptiſma illud, legem vererem erat ſoluturus, propterea vſque in hanc ætatem, quæ omnia poteſt capere peccata, in legis obſeruatione permanſit, ipſam vniuerſam implens: ne quis diceret, ideo illam ſoluiſſe legem, quia eam non valuiſſet implere. Propterea igitur omnem hanc Chriſtus expectauit ætatem, per quæ omne tempus iuſtitiæ impleuit, ac tunc demum venit ad baptiſma, quaſi cumulum illud cunctis obſeruationibus legis imponens: Hæc Chryſoſtomus. Vadit ergo Dominus mundi ſolus, pedibus nudis, per ſpatium tam longi itineris. Intuere *Chriſoſt. ho. 10. in Mat.*

C eum diligenter & deuotè, eidémque vehementer & ex corde compatere. Non ducit ſecum militum, aut equorum, aut alterius comitiuæ frequentiam: necdum habebat diſcipulos, vel ſequelam aliam. Non habet qui præcedat ad hoſpitia, ad neceſſaria præparanda. Nec ſunt ibi honores & pompæ, quibus nos vermiculi vtimur & delectamur. Sed ille cui in regno ſuo milia milium miniſtrant, & decies milies centena milia aſſiſtunt, ſic ſolus incedit, terram pedibus nudis calcando, & vſque ad fatigationem laborando. Nam regnũ ſuum non eſt de hoc mundo, qui exinaniuit ſemetipſum, formã ſerui, non regis, ſumendo. Factus eſt ſeruus, vt nos reges faceret. Factus eſt aduena & peregrinus, vt nos ad patriam & regnum ſuum perduceret. Viam poſuit ante oculos noſtros: per quam illuc aſcendere valeamus. Sed quare ipſum negligimus? quare noſipſos non humiliamus? Quare honores & pompas, caduca & vana, ſic auidè quærimus & tenemus? Certè quia regnum noſtrum *Humilis Chriſti ad baptiſmum acceſſus.* *Ioan 18.* *Philip. 2.*

D eſt de hoc mundo, nec conſideramus nos aduenas & peregrinos, & propterea mala iſta incurrimus. O vani filij hominum, cur vana pro veris, caduca pro certis, temporalia pro æternis acceptamus, & ſic ſtudioſè amplectimur? Cur iſta tranſitoria non ſpernimus, & quaſi tranſacta non reputamus? Vadit ergo Dominus Ieſus, ſcilicet dator ſalutis, & non indigens ſalute, ſic humiliter & cõtinuatis diebus, quouſque perueniat ad Iordanem. Cùm autem venit ad Iordanem, inuenit Ioannem peccatores baptizantem, & turbam magnam quæ illuc ad ipſius prædicationem concurrerat, quia eum quaſi Chriſtum habebant. ¶ Cum famulis Dominus, cum reis iudex baptizandus venit, non tamen aquis mundari, ſed ipſas mundare cupiens. Venit quidem Ieſus ad Ioannem, maior ad minorem, id eſt Deus ad Ioannem, Dominus ad ſeruum, rex ad militem, lux ad lucernam, ſol ad luciferum, vt & ipſius prædicationem Ioannis confirmaret, & vt teſtimonium à Ioanne acciperet: vt exte- *Aduentus Chriſti ad Ioannem.*

E riori ablutione baptizaretur ab eo, ſcilicet fons à riuo, plenitudo à ſtilla, author baptiſmi à baptiſmi miniſtro, non purgatione indigens, ſed noſtram faciens, non neceſſitate ablutionis, vt ipſe remiſſionem peccatorum per baptiſmum acciperet, ſed vt baptiſmate ſuo, baptiſmum Ioannis approbaret, & ipſum à Deo ordinatum oſtenderet, vt nobis myſterium baptiſmi inſinuaret, vt quia homo natus erat, omnem iuſtitiam legis, & omnem humilitatem impleret, & implendo doceret, vt trinitatis myſterium reuelaret, vt nemo quantumlibet ſanctus, baptiſmi gratiam ſuperfluam iudicaret: vt prius faceret, quod poſtea faciendum imperabat, vt cognoſcerent ſerui quanta alacritate debeant currere ad baptiſmum Domini, quando ipſe Dominus non dedignatus eſt ſuſcipere baptiſmum ſerui: & nemo refugiat lauacrum gratiæ, quando Chriſtus non refugit lauacrum pœnitentiæ: vt caput draconis in aqua contereret, peccata deleret, & veterem Adam ſepeliret, vt contactu mundiſſimæ ſuæ carnis, & corporis aquas ſanctificans, vim abluendi, & regenera-

tiuam aquis conferret, & ſanctificatas aquas baptizandis poſtmodum relinqueret. Vt per A
deſcenſionem columbæ in lauacro credentium ſpiritus ſancti aduentum ſuper baptizatos
monſtraret, vt populus teſtimonium Ioannis de Chriſto, & etiam Dei patris audiret, & vt
per hoc quòd ipſe filius Dei baptizatus eſt, omnes per Baptiſmum renatos, filios Dei, & fra
tres ſibi faceret & oſtenderet. Quem & tu fidelis, vt iam in Chriſto regeneratus, concomi-
tare, eiúſque ſacramenta, & cuncta quæ aguntur, ſcrutare. Volens ergo Dominus operari
Actuum 1. noſtram ſalutem, *cœpit prius facere, quàm docere*. Et primùm inchoans à ianua ſacramentorũ,
& fundamento virtutum, voluit à Ioanne baptizari. Dixit itaque Ioanni, tunc peccatores
baptizanti: Rogo te vt me cum iſtis baptizes. Ioannes verò intuens eum, & ſpiritu per di-
uinam reuelationem cognoſcens eum eſſe verum Deum & hominem, nullum peccatum
habentem, & ob hoc lauacro non indigentem, alios à peccato lauantem, timuit & expauit:
Matth. 3. & vt humilitatem regis imitaretur miles, ex reuerẽtia eum prohibens, dixit: *Domine ego* ter- B
Ioannis Baptiſtæ humilitas. renus *à te* cœleſti qui non eges *baptizari debeo*, quia egeo baptizari, *& tu* cuius generatio non
eſt vitioſa *venis ad me* baptizari? Tu maior es & Dominus, & ego minor & ſeruus, & tu non
ad me, ſed ego potius debui ire ad te. Tu mundus es, & omnia mundas, non tu à me, ſed
ego à te, & mundari, & baptizari debeo. Ego homo ſum, tu Deus. Ego peccator, quia ho-
mo: tu ſine peccato, quia Deus. Quid vis à me baptizari? Non recuſo obſequium, ſed igno-
ro myſterium. Ego peccatores baptizo in pœnitentia: tu quid vis baptizari, qui non habes
peccati cauſam? Imò potius quid vis vt peccator baptizari, qui veniſti peccata donare? Vn-
Bernardus ſermo. 1. de Epiphania. de Bernardus: Baptizari vis Domine Ieſu? Vt quid enim, aut quid tibi opus baptiſmate?
Nunquid ſano opus eſt medicina: aut mundatione mundo? Vnde tibi peccatum, vbi ba-
Chryſoſto. ho. 4. operis imperfe. in Matthæũ. ptiſma ſit neceſſarium? Quam maculam habere poteſt agnus ſine macula? Vnde & Chry-
ſoſtom. Vt tu me baptizes, eſt idonea ratio, vt iuſtus efficiar, & dignus cœlo: vt autem ego te C
baptizem, quæ eſt ratio? Omne bonum de cœlo deſcendit in terram, non de terra aſcendit
in cœlum. Vnde etiam Leo Papa: Quid facis Domine? Ecce quaſi mendacem me lapida-
bunt. Ego magna de te prædicaui, & tu tam ſimplex velut hoſpes adueniſti. Tu ſurſum fi-
lius regis, & deorſum filius regis, & nuſquam ſceptrum regale oſtendis. Oſtende digni-
tatem tuam. Cur ſolus tam humilis adueniſti? Vbi Angelorum agmina? Vbi miniſtratio
Cherubim ſex alarum? Vbi ventilabrum? Tu Moyſen glorificaſti in nube lucida, & colum-
na ignis, & tu mihi caput inclinas? Renue Domine, caput es omnium. Oſtendiſti humilia,
oſtendiſti ſublimia. Baptiza omnes præſentes, & me ante omnes. Quid baptizari vis, ſordẽ
non habens? Et ſi baptizare voluero, Iordanis non ſuſcipit, cognouit te factorẽ ſuum, con-
uertit fluenta retrorſum: Hæc Leo. Non mirum ſi Baptiſta contremuit, quando ſub mani-
bus ſuis humiliatur cui omni genu, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum curuatur. Vnde D
Bernardus ibidem. Bernardus: Inclinatur ſub Baptiſtæ manibus, caput adorandum Angelis, reuerendum po-
teſtatibus, tremendum principatibus. Quid mirum, ſi tremit homo, nec audet attingere
ſanctum Dei verticem? Quid vel ipſa cogitatione non contremiſcit. O quàm altum erit in
iudicio caput iſtud, quod modo ſic inclinatur, & vertex qui modo tam humilis videtur,
quàm ſublimis & erectus tunc apparebit? Hæc Bernardus. Dominus verò probat quidem
famuli ſui, fidele ſeruitutis obſequium, ſed diſpenſationis ſuæ manifeſtat myſterium, di-
cens: *Sine*, id eſt permitte *modo*, ſcilicet me à te baptizari in aqua, vt tu poſtmodum à me
baptizeris in ſpiritu, quia myſterium eſt quod ago. In quo ſecundum Chryſoſtomum oſten
dit quia poſtea Chriſtus Ioannem baptizauit. *Sine modo*, vt qui formam ſerui aſſumpſi ex-
pleam, & humilitatem eius. Et ſubiungit: *Sic enim* faciendo, dum ego ſuperior & non indi-
gens à te ſuſcipio baptiſmum *decet nos* me ſuſcipiendo, & te baptizando, *implere* & dare E
Iuſtitia. exemplum implendi *omnem iuſtitiam*. Et accipitur hîc iuſtitia, non prout eſt virtus ſpe-
cialis, vitio auaritiæ oppoſita, ſed generaliter prout includit omnem virtutem, ſeu om-
Chryſoſto. hom. 12. in Matthæũ. nium virtutum perfectionem, ſecundum Chryſoſtomum, quod dicit tale eſt: Omnia
iam legalia compleuimus, nec vllum tranſgreſſi ſumus aliquando mandatum: vnum ad-
huc deeſt ſolummodò, oportet etiam iſtud adiungi, ſícque à nobis iuſtitia omnis imple-
bitur. Iuſtitiam verò hic complementum cunctorum nominat mandatorum, oſtendens
hanc veram eſſe iuſtitiã: vt ipſe Dominus ac magiſter omne in ſe ſalutis noſtræ ſacramen-
tum impleret. Mandatum ſiquidem erat hominibus, baptiſmum ſubire Prophetæ. Vel
omnem iuſtitiam, faciendo vnicuique quod ſuum eſt. Qui enim Chriſti baptiſmum ſuſci-
Eccleſ. 30. pit, miſeretur animæ ſuæ placens Deo, ſalutis medelam ſuſcipiens, & humiliter ſubditur
creatori ſuo, eius inſtitutioni obediens, proximúmque exemplo ædificat, eum ad bonum
inducens.

A inducens. Sic ergo omnem iuſtitiam implet, quia Deo, & ſibi, & proximo facit quod de-
bet. Vel omnē iuſtitiam faciēdo, prius quod poſtea fieri debet ab aliis, quaſi diceret: Ideò
me nunc ſubdo tibi minori: ne dedignentur maiores à minoribus baptizari vel regi. Vnde *Ambr. lib.*
Ambroſius: Quæ eſt iuſtitia, niſi quod alterum facere velis, prior ipſe incipias, & tuo alios *2. in Luc.*
horteris exemplo? Vnde & Chryſoſtomus: Non ergo ſui cauſa baptizari Dominus voluit, *Chryſoſto.*
ſed cauſa noſtri: vt impleret omnem iuſtitiam. Iuſtum eſt enim vt quod quis docet alterū *ibidem.*
facere, prior incipiat. Quia igitur dominus magiſter humani generis venerat, exemplo ſui
docere voluit quid eſſet faciendum: vt diſcipuli magiſtrum, ſerui dominum ſequerentur.
Vnde etiam Auguſtinus: Voluit facere quod faciendum omnibus imperabat: vt dominus *Augu. ſer*
& magiſter doctrinam ſuam non tam verbis inſinuaret, quàm actibus exerceret. Vel ſecū- *mone de epi*
dum Rabanum, ſic decet nos exemplum dare omnis iuſtitiæ implendæ in baptiſmo: ſine *phania.*
B qua non aperitur aditus regni cœleſtis: vt diſcant homines neminem ſine vnda baptiſmi
perfectum eſſe. Vel omnem iuſtitiam, id eſt omnem & ſuperabundantem humilitatem:
maior enim pars iuſtitiæ, eſt humilitas. Eſt quippè debita & ſufficiens humilitas omni iu-
ſto neceſſaria, maiori ſe ſubdere propter Deum, & non præferre ſe æquali: abundans, ſe
ſubdere æquali, & non præferre ſe minori: perfecta & ſuperabundās, ſubdere ſe minori, &
non præferre ſe alicui: & hunc tertium gradum Chriſtus hîc tenuit: ideò omnem humili-
tatem impleuit. Vnde Bernardus: Eſt autem quædam iuſtitia ſtricta & anguſta valde: ita *Bernardus*
vt quàm cito pedē verteris, in peccati foueam cadis: nec præponere ſe æquali, nec æquare *ſermone 4.*
præpoſito. Huius diffinitio eſt, reddere vnicuique quod ſuum eſt. Eſt altera latior & am- *de epiphan.*
plior iuſtitia, nec æquare ſe pari, nec inferiori præponere. Sicut enim grandis & grauis ſu- *Iuſtitia ſtri*
perbia eſt præferre ſe æquali, aut æquare prælato: ſic grandis humilitas eſt inferiorē ſe ex- *ctiſſima.*
C hibere æquali, & æqualem inferiori. Maxima & plena iuſtitia eſt, inferiorem ſe exhibere
etiam ipſi inferiori. Sicut enim ſumma & intolerabilis ſuperbia eſt, ſuperiori ſe præpone-
re: ita inferiori ſe ſubdere, ſumma eſt & plena iuſtitia. Quòd ergo Ioannes ait: Ego à te de-
beo baptizari, de prima fuit qua ſuperiori ſe ſubdidit. Quod autem Chriſtus fecit, de ple-
na iuſtitia fuit: ſiquidem ille ſeruuli ſui ſe manibus inclinauit. Videat nunc quilibet quem
imitetur, hunc, an eum, qui extollitur ſuprà omne quod creditur aut colitur Deus. Et ite-
rum: *Nónne Deo,* inquit, *ſubiecta eſt anima mea?* Aut parum eſt eſſe ſubiectum Deo, niſi ſis & *2. Theſ. 2.*
omni humanæ creaturæ propter Deum. *Sic enim decet nos,* inquit, *implere omnem iuſtitiam,* id *Pſalm. 61.*
eſt, conſummationem (profectò) iuſtitiæ, in humilitatis perfectione conſtituens. Vade & *1. Petri. 2.*
tu ad minorem, ſi vis iuſtitia eſſe perfectus: defer inferiori, & minori te inclinato: Hęc Ber *Iuſtitię in-*
nardus. In hoc apparet iuſtitia in humili, quia alienum non ſurripit, nec ſibi attribuit quod *dicia.*
D non debet: ſed vnicuique ius ſuum reddit. Non ſurripit honorem & ſibi attribuit, ſed Deo
honorem & ſibi retinet vilitatem. Non lædit proximum, nec eum diiudicat, nec præfert
ſe alicui vel comparat: ſed minorem omnibus ſe reputat, & locum nouiſſimum ſibi eligit
& optat. Vides itaque quomodo augmentata eſt domini humilitas à præcedentibus. Ibi
enim parētibus ſubditus erat: hîc verò ſe etiam ſeruo ſubiicit, ſéque vilificat, ac ſeruum iu-
ſtificat & magnificat. Sed & in alio conſidera quomodo eius creuit humilitas. Nam vſque
modo conuerſatus eſt humilis, quaſi inutilis & abiectus. Hîc autem etiam peccator
voluit apparere hominibus. Peccatoribus enim prædicabat Ioannes pœnitentiam, & eos
baptizabat: & dominus Ieſus inter eos & coram eis baptizari voluit, tanquam vnus ex il-
lis. Et licet idem dici poſſet de circuncisione, quia voluit peccator apparere: tamen hîc
plus eſt: quia coram turba publicè, ſed ibi magis occultè. Sed nónne timēdum fuerat, cùm *An prædi*
E ipſe ſe amodo vellet intendere ad prædicandum, ne tanquam peccator ſperneretur. Non *caturus cō-*
propterea dimiſit humilitatis magiſter, quin profundiſſimè ſe humiliaret. Ipſe ergo pro- *uenienter*
pter nos inſtruendos voluit apparere quod non erat, in ſui abiectionem & deſpectionem: *vt peccator*
ac nos econtrà volumus apparere quod non ſumus, in noſtram gloriam & laudem. Si quid *baptizatus*
in nobis videtur eſſe probitatis, oſtendimus: defectus verò, qui in nobis ſunt, celamus. Ex *eſt Chriſtus*
hoc etiam poteris eius humilitatem conſiderare, quòd in ſuſcipiendo baptiſmum, & in
aliis quæ ſecundum legem debebantur, dominus legis & ſuprà legem exiſtens, faciebat vt
cæteri homines, nec volebat vllas habere prærogatiuas ſpeciales. Non ſic multi in com-
muni congregatione poſiti faciunt, qui præ cæteris prærogatiuas ſingulares habere volūt.
Cùm ergo Ioannes cognouiſſet iuſtitiam, ſic & tali ordine debere compleri: ſpiritus enim
in momento eum docuit quod prius neſciuit, *tunc,* conſenſit & *dimiſit eum,* à ſe baptizari, id
eſt, non vlterius reſtitit: non vlterius contradixit, quinimmo vt baptizaretur acquieuit, &

eum ſecundum ſuam voluntatem facere permiſit. Quaſi tenebat eum Ioannes, & teuerẽtia prohibendo, ſed *dimiſit eum*, obediendo: vera enim eſt humilitas quam comes obedientia non deſerit: & ideo officium quod prius timens & expaueſcens humiliter recuſauit, poſtea conſentiens & obediens deuotè impleuit. A

Bernardus ſermone primo de epiphania.

Vnde Bernard. Acquieuit Ioannes & obediuit, baptizauit agnum Dei & aquis lauit. Nos abluti ſumus, non ille: quia nobis lauandis aquæ cognoſcuntur ablutæ: Hæc Bernard. Nunc ergo bene ipſum Dominum conſpice. Spoliat ſe dominus maieſtatis ſicut quilibet alius homunculus, & creator elementorum ſubiicit ſe humili elemento aquæ: & mergitur in aquis frigidis, tempore magni frigoris, pro noſtro amore.

Chriſti corporis tactus aquas conſecrauit in baptiſmũ.

Operatur noſtram ſalutem, tactu ſacri corporis aquas mundans & conſecrans, ac vim regenerationis & ius baptiſmatis eis conferens, ſacramentúmque baptiſmatis ſanctificans & conſtituens, ac crimina noſtra lauans & purgans, deſponſat ſibi vniuerſalem Eccleſiam, & omnes animas fideles: nam in fide baptiſmatis deſponſamur Domino noſtro Ieſu Chriſto, propheta in perſona ipſius dicente: *Deſponſabo te mihi in fide*: vnde B

Oſea. 2.

hæc ſolennitas & hæc operatio valde vtilis eſt & magna, & ideo lætanter cantat Eccleſia: Hodie cœleſti ſponſo iuncta eſt Eccleſia, quoniam in Iordane lauit Chriſtus eius crimina.

Anſelmus in medit.

Vnde Anſelm. At verò vbi robuſtioris ætatis plenitudo aduenit, miſſurus manus ad fortia, egreſſus in ſalutem populi tui, vt gygas fortis ad currendam viam totius noſtræ miſeriæ. Et

Pſal. 18.

primùm quidem vt per omnia te fratribus aſſimilares, ſeruum tuum baptizantem peccatores in pœnitentiam, tanquam peccator adiſti: baptizari quoque te poſtulaſti. Innocens agne Dei, quem nulla peccati ſtilla vel cogitatio vnquam maculauit, baptizatus es: non te in aquis, ſed aquas in te ſanctificans, vt per eas ſanctificares nos.

Chriſti baptiſmus, baptiſmus Iudæorum finem impoſuit.

Vnde & Chryſoſtom. Baptizatus eſt Chriſtus Ioannis baptiſmo, vt ex ipſa natura baptiſmatis ſcias, quia neque peccati cauſa, neque propter indigentiam doni ſpiritus baptizatus eſt. Iudaicum quidem baptiſma abolet ur ac deſinit, noſtrum verò ſumit exordium: quódque in paſchæ mutatione C factum eſt, idipſum efficitur etiam innouatione baptiſmatis. Nam & paſcha dominus cùm vtrunque celebrauerit, illi quidem terminum poſuit, huic verò principium. Hic verò poſtquam Iudaicum impleuit baptiſma, continuò & ianuas Eccleſiæ reſerauit. Sicut ergo in vna tunc menſa, ita in vno nunc flumine: & recepit vmbram, & addidit veritatem. Sancti enim ſpiritus gratia in Chriſti baptiſmate eſt, Ioannis verò baptiſma hac donatione priuatur. Et iterum: Quia ergo nouum baptiſma daturus erat ad humani generis ſalutem & remiſſionem peccati, prior ipſe baptizari dignatus eſt: non vt peccata deponeret, qui peccatũ ſolus non fecerat, ſed vt aquas baptiſmi ſolus ſanctificaret ad diluenda peccata credẽtium. Nunquam enim aquæ baptiſmi purgare peccata credentium potuiſſent, niſi tactu dominici corporis ſanctificatæ fuiſſent. Ille ergo baptizatus eſt, vt nos lauaremur à peccatis. Ille D tinctus eſt aqua, vt nos à delictorum ſordibus purgaremur. Ille lauacrum regenerationis accepir, vt nos ex aqua & ſpiritu Sancto renaſceremur. Baptiſmus ergo Chriſti ablutio eſt peccatorum noſtrorum, & renouatio vitæ ſalutaris. Per baptiſmum enim peccato morimur, ſed Chriſto conuiuimus. Vitæ priſtinæ ſepelimur, ſed nouæ vitæ reſurgimus. Vetuſti hominis errore exuimur, ſed noui hominis indumenta ſuſcipimus: Hæc Chryſoſtom.

Cur in Iordane baptizatus eſt Dominus.

Congruè autem voluit dominus in Iordane baptizari, vt ibi aperiretur ianua regni cœleſtis, vbi datus eſt aditus filiis Iſraël intrandi terram promiſſionis: quia ſicut per illud flumẽ filij Iſraël tranſierunt ad terram promiſſam eis per dominum, ſic per baptiſmum fideles tranſeunt ad terram viuentium. Et etiam ideò, quia Iordanis eſt fluuius medius gentium & Iudæorum: & baptiſmus communis eſt gentibus & Iudæis venientibus ad fidẽ & Chriſtum. In Iordane quoque baptiſmus Domini, in Helia, & Heliſæo, Ioſue, & Naamã præfi- E guratus fuit: quia in his figura baptiſmi præceſſit.

Ieſus cur in aqua baptizatus eſt.

Aquæ proprietates.

In aqua verò baptizatus eſt, quia aqua eſt contraria igni, & peccatum eſt ignis, vnde & igne ſupplicij punitur. Vt ergo hic ignis extinguatur, in aqua baptizatus eſt. Aqua etiam ſordes abluit, ſitim extinguit, imaginem reddit: ita gratia ſpiritus Sancti in baptiſmate ſordes peccatorum abluit, ſitim animæ verbo Dei reſtinguit, imaginẽ Dei per culpam amiſſam reſtituit. Et ex hoc quòd Dominus in aqua eſt baptizatus, trahitur argumentum quòd in alio liquore quàm in aqua non poteſt fieri baptiſmus. In aqua etiam vniformiter baptiſmus conſecratur, quia à dextro latere aqua manauit, & quia nullus liquor adeo ad abluendum valet, & apud omnes faciliter acquiritur, ne ſe aliquis propter inopiam excuſet. Et licet ſpiritus mundet interius, tamen neceſſaria eſt aquæ lauatio: quia ſicut ex duobus eſt homo, ſcilicet ex corpore & anima, ſic ex duobus

Luca. 3.

renaſcitur, ſcilicet ſpiritu ſancto & aqua. *Factum eſt autem vt cùm baptizaretur*, à Ioanne ferè

omnis

A *omnis populus*, terræ illius, id eſt, multi de omni populo, *& Ieſu*, à Ioanne, *baptizato*, ac poſt
baptiſmum de aquis aſcendēte, & pro baptizandis, vt Spiritum ſanctum acciperent, oran- *Cœlum quo*
te *apertum eſt cœlum*, id eſt, inæſtimabilis ſplendor factus eſt circa Chriſtum, & tantus ful- *modo aper-*
gor circumfulſit eum, ac ſi cœlum empyreum apertum videretur, cœlóque aëreo & ſyde- *tū in Chri-*
reo reſeratis ſplendor cœli empyrei terris infunderetur. Non quòd cœlum tunc diuiſum *ſti baptiſ-*
fuerit: non enim illa apertio in corpore cœleſti, ſed in aëre fuit: ſed quia aperiri videbatur *mate.*
ſicut in coruſcatione ſolet fieri, in qua cœlum aperiri videtur: & per hoc ſignificabatur glo-
riam cœleſtem aperiri credentibus in Chriſtum, & quòd renatis aperitur, & patet ianua
regni cœleſtis, & aditus in cœlum, qui præcluſus fuit homini per peccatum. Vnde Chry- *Chryſoſto.*
ſoſtom. Siquidem in eius baptiſmo aperti ſunt cœli, vt diſcas etiam cùm tu baptizaris hoc *homil. 12.*
inuiſibiliter fieri, iam Deo te ad cœlum vocante, nihilque in terra commune habere ſua- *in Matth.*
B dente. Et iterum: Dicit autem, apertum eſt cœlum, tanquam hactenus recluſum fuiſſet.
Iam autem ouili ſuperno & infimo in vnum redacto, & vno exiſtente omnium paſtore, cœ
lum patuit, & homo terricola ouis aggregatus eſt angelis. Vnde & Beda: Ieſu autem ba- *Beda in*
ptizato & orante apertum eſt cœlum: quia dum corporis humilitate Dominus vndas Ior- *cap. 3. Lucæ*
danis ſubiit, diuinitatis ſuæ potentia cœli nobis ianuas pandit: dúmque caro innoxia frigē-
tibus tingitur aquis, oppoſita quondam noxiis romphea extinguitur ignea: Hæc Beda. In
hoc etiam quòd Ieſu baptizato & orante cœlum apertum eſt, ſignificatur quòd oratio mū
di & ſancti hominis cœlum penetrat. Orauit autem Chriſtus, vt nos informaret ad oran- *Oratio Chri*
dum poſt baptiſmum, & vt oſtenderet nobis orandi ordinem & neceſſitatem. Ordinem, *ſti poſt bap.*
quia ad hoc quòd placeat oratio, oportet prius mundari & baptizari quàm orare. Neceſſi-
tatem, quia baptiſmalis gratia indiget per orationem cōſeruari: & vt daret exēplum quòd
C in receptione ſacramentorum, debet mens hominis in Deum eleuari. Vnde Beda: Quòd *Beda in ca.*
Ieſus, cuius omnia quæ patris ſunt, baptizatus oraſſe memoratur, ad nos informandos *3. Lucæ.*
actum non dubitatur: quibus poſt lauacrum baptiſmatis vt aula cœli pandatur, ideò non
ocioſè viuendum, ſed ieiuniis, precibus atque eleemoſynis eſt inſiſtēdum: quia etſi pecca-
ta ſunt omnia in baptiſmo laxata, non adhuc tamen eſt carnis fragilitas ſolidata. Nam qua-
ſi tranſito mari rubro gratulamur ſubmerſos Ægyptios, ſed in deſerto mundanæ conuer-
ſationis hoſtes occurrunt alii, qui duce Chriſti gratia noſtro ſudore vincantur, donec per-
ueniamus ad patriam: Hæc Beda. *Et deſcendit Spiritus ſanctus*, viſibiliter in columbæ ſpecie,
ac requieuit ſuper eum, ſedens ſuper caput ipſius. Deſcendit, inquam, non per gratiam:
quia à primo inſtanti conceptionis ſuæ plenus fuit Spiritu ſancto: ſed deſcendit in ſigno *Spiritus ſā*
viſibili, & hoc triplici ratione. Primò, ad indicandum aliis, quòd in ipſo eſſet plenitudo *cti viſibilis*
D gratiæ. Secundò, ad innuendum quòd in baptiſmo datur Spiritus ſanctus accedentibus nō *deſcenſus*
ficte. Tertiò, ad oſtendendū quòd ipſe eſt qui per Spiritū ſanctum baptizat, mundando à *triplici de*
ſorde. Apparuit autem in corporali ſpecie columbæ, quatenus mitem & ſimplicem ſine *cauſa.*
felle omnique amaritudine eum eſſe, & nos per manſuetudinem colligere eum veniſſe, *Chryſoſto.*
ſéque manſuetos & humiles inhabitare oſtenderet. Ideò etiam in columbæ ſpecie appa- *hom. 4. ope*
ruit, vt in hominibus habentibus charitatem Dei, quæ præcipuè in columba eſt, Spiritum *ris imper.*
ſanctum eſſe deſignaret. Vnde Chryſoſtom. Ideò autem Spiritus ſanctus ſpeciem colum- *Spiritus ſā*
bæ ſuſcepit, quoniam præ omnibus animalibus hæc cultrix eſt charitatis. Omnes autem *ctus cur in*
ſpecies iuſtitiæ, quas habēt ſerui Dei in veritate, poſſunt habere ſerui diaboli in ſimulatio- *ſpecie colū-*
ne: ſolam autem charitatē ſancti Spiritus, non poteſt immundus ſpiritus imitari. Ideò ergo *ba apparue*
hanc priuatam ſpeciem charitatis ſibi ſeruauit Spiritus ſanctus, quia per nullius teſtimo- *rit.*
E nium ſic cognoſcitur vbi eſt Spiritus ſanctus, ſicut per gratiam charitatis. Et ſecundum eū- *Charitas*
dem Chryſoſtom. reſpondet etiam figuræ veteris teſtamenti. Sicut enim in diluuio colum *Spiritū ſan*
ba apparens, & ramum virentis oliuæ deferens, oſtendit ſignum clementiæ Dei, his qui re- *ctum indi-*
ſidui fuerunt ex aquis diluuii, & omnem orbis terrarum tranquillitatem annunciauit: ita *cat.*
& nunc in baptiſmo veniens Spiritus ſanctus in columbæ ſpecie, oſtendit ſignum diuinæ *Gene. 8.*
clementiæ: qua virtute baptiſmatis & peccata remittit, & gratiam confert, & liberatorem *Chryſoſto.*
nobis demonſtrans, pro ramo oliuæ adoptionem generi humano affert. Nihilominus ta- *hom. 12. in*
men omnis baptizatus, ſeptem virtutibus in columba ſignificatis debet repleri & perfici. *Matth.*
Quicunque enim eſt perfectus, debet eſſe perfectus quantum ad ſeipſum, quātum ad pro- *Columba*
ximum, quantum ab Deum: & omnia iſta ſignificantur per proprietates in columba re- *proprieta-*
pertas. Quantum ad ſeipſum duplici proprietate: quia columba habet gemitum pro can- *tes ſeptem*
tu, & caret felle: ſic homo debet habere in ſe contritionem pro peccatis, & gemitum cum *virtutes indicātes. Columba ſanctorum ſymbolum.*

lachrymis, & debet carere felle amaritudinis peccati, & ira irrationabili. Quantum ad A
proximum triplici proprietate: quia columba roſtro non lædit, ſic nec ſanctus cuiquam detrahit. Vnguibus nil rapit, ſic ſanctus aliena non recipit. Pullos alienos tanquam ſuos paſcit, ſic ſanctus per ſuam compaſſionem indigentibus ſua tribuit. Quantum ad Deum duplici proprietate: quia columba ſuper aquas reſidet, vt vmbra accipitris in aqua præuiſa mergat ſe & euadat, ſic ſanctus ſuper fluenta diuinæ ſcripturæ reſidere & oculum habere debet: vt diaboli verſutias & incurſum euadere queat: meliora grana eligit, & mundo veſcitur: ſic ſanctus ſanas ſententias quibus paſcatur eligit, & in ſolo Deo in quo puritas ſumma eſt recreatur. Vnde ſicut columba in cauernis petræ nidificat, ſic ſanctus in plagis mortis Chriſti, qui petra firma eſt, nidum: id eſt, ſuum refugium & ſpem ponit. *Et vox patris*, teſtimonium filio præbentis, *intonuit*, & audita eſt de ſublimi ſcilicet de nube dicens: *Hic eſt filius meus dilectus*, præ cæteris: quia non adoptiuus vt cæteri, ſed naturalis. Vnde Chryſoſt. B
Suus vtique nō per adoptionem gratiæ, neque per electionem creaturæ, ſed ſuus proprietate generis & veritate naturæ. Et vt ait Hieronymus, Sedit columba ſuper caput eius, ne quis putaret vocem patris ad Ioannem factam, non ad dominum. *In quo mihi complacuit*, id eſt in quo voluntas mea complebitur de ſalute generis humani. Alius verò euangeliſta ſic dicit: *Tu es filius meus dilectus, in te mihi complacuit*, id eſt, in te & per te conſtitui quod mihi placet facere, & quæ agenda ſunt agere, id eſt, genus humanum redimere. Vel mihi complacuit, id eſt, complete & totaliter placuit. Nihil enim vnquam Deo diſplicuit in eo, ſicut in nobis, qui prius fuimus natura filij iræ. Vnde Bernard. Verè enim hic eſt, in quo non eſt quod patri diſpliceat, quod oculos maieſtatis offendat: vnde & ipſe ait, Omnia quæ placita ſunt ei, facio ſemper. Donet nobis Dominus Ieſus qui ſemper placet patri, vt nos per ipſum mereamur placere ſibi. Secundum Bedam, tantum durauit ſplendor, quamdiu paterna vox audita eſt, & cum ea terminatus eſt. Ipſum autem filium audire, huic credere & obedire, pater nos admonet dicens: *Ipſum audite*. Cui enim niſi ſapientiæ, iuſtitiæ, & veritati credere debemus? Vnde Bernardus: Ipſum, inquit, audite. Ecce Domine Ieſu vel nunc iam loquere, licentiam loquendi habes à patre. Quamdiu virtus & Dei ſapientia quaſi infirmus aliquis, & inſipiens lates in populo? quamdiu nobilis rex, & rex cœli fabri filium re pateris appellari pariter & reputari? O humilitas virtutis Chriſti, ô ſublimitas humilitatis, quantum confundis ſtultitiam meæ vanitatis, parum aliquid ſcio vel magis ſcire mihi videor: & iam ſilere non poſſum, impudenter & imprudenter me ingerens, & oſtentans, promptus ad loquendum, velox ad docendum, tardus ad audiendū. Et Chriſtus cùm tanto tempore ſilebat, cùm ſeipſum ſic abſcondebat, nunquid inanem gloriam metuebat? Quid timeret ab inani gloria qui eſt vera gloria patris? Vtique timebat, ſed non ſibi. Nobis timebat ab illa, quibus nouerat eſſe timendum. Nobis tacebat, & nos inſtruebat. Tacebat ore, ſed inſtruebat opere: & quod poſtea docuit verbo, iam clamabat exemplo. *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde*. Nam de infantia Domini parum aliquid audio. Ex tunc iam vſque ad hunc trigeſimum annum nihil inuenio. Nunc verò iam non poteſt latere, qui tam manifeſtè demonſtratur à patre. Hæc Bernard. Et hæc eſt autoritas quam ſuprà allegaui, per quam apparet quomodo ſiluit Dominus Ieſus ad noſtram inſtructionem: & tacendo ore, inſtruxit opere. Ipſius igitur exemplo ſtude & tu taciturnitati: quia qui de omnibus tacet, de omnibus pacem habet. Stude inquam & nitere: quia vt ait Ambroſ. Rarior eſt tacendi virtus, quàm loquendi. Vidiſti ergo vbique in Domino Ieſu humilitatem redolere, quæ eſt virtus magnifica, & valde neceſſaria: eo quòd ſtudioſius quærenda, & etiam affectuoſius amanda eſt, quia Dominus in ſingulis actibus ſuis ſtuduit eam ſignanter obſeruare, & exemplum inde aliis oſtendere. Sic ergo in hoc opere excellentiſſimo tota trinitas modo ſingulari ſe manifeſtando apparuit, largè apparitionem accipiendo: & ſic trinitatis præſentia baptiſmus conſecratur. Pater apparuit in voce, filius in homine ſeu carne, Spiritus ſanctus in columba. Differenter tamen, quia filius apparuit in homine in vnitate ſuppoſiti, Ioannis primo: ſed in apparitione aliarum perſonarum erat vnio per modum ſigni. Caro enim vnita erat filio in vnitate ſuppoſiti, vox autem & columba non habebant vnitatem ſuppoſiti cum patre & Spiritu ſancto, ſed tantum in præſentatione ſigni. In columba ergo fuit ſpiritus, non ſpiritus fuit columba: † quæ ei tamen non fuit vnita: non enim fuit incolumbatus, quia præter naturam humanam nunquam vnquā creatura fuit Deo perſonaliter vnita, nec infuit ei per gratiam: ſed per apparitionem & ſignum, quæ peracto officio ſuo poſt apparitionem in primordialem, & præiacentem materiam

Matth. 3. Quomodo Dei filius Chriſtus. Hieron. in Matthæū. Lucæ. 3. Bernardus ſermone de epiphania. Ioan. 8. Beda in Marcum cap. 1. Bernar. ſermone primo de epiphania. Humilitas Chriſti. Matth. 11. Taciturnitas commēdatur. Ambroſ. in cap. 19. Lucæ. Trinitas poſt Chriſti baptiſmum quomodo differenter apparuit. Spiritus ſanctus quomodo in columba fuit. † non colūba in ſpiritum.

A riam rediit: vnde ſumpta fuerat, ſicut etiã ſentitur de aliis figuris in quibus Dòminus ap-
paruit. Appatuit autem myſteriũ trinitatis Domino baptizato, & non cùm baptizaretur:
quia cùm nõ egerat gratia mundãte, non eſt baptizatus baptiſmate ſuo, ſed Ioãnis. Baptiſ-
mus autem Ioannis dabatur in nomine venturi, baptiſmus verò Chriſti datur in nomine
trinitatis, & ideò non decuit in actu baptiſmi: ſed poſtea nomẽ trinitatis explicari: vt diſtan
tia pateret inter baptiſmum Ioannis qui non in nomine trinitatis dabatur, & inter baptiſ-
mum Chriſti, cui hæc forma ſeruabatur. Et per talem apparitionem trinitatis baptizato
Chriſto factam, ſignificatum fuit quòd baptiſmus deberet cõferri in nomine Patris & Fi-
lij & Spiritus ſancti. In primitiua tamen Eccleſia ad tempus collatus fuit baptiſmus in no-
mine Chriſti, vt nomen Chriſti in reuerentia haberetur maiori: ad excludendum illorum
errorem qui virtutem baptiſmi attribuunt miniſtris dicentes: Ego ſum Pauli, ego ſum
B Cephe, &c. ſed illis cauſis ceſſantibus rediit Eccleſia ad formam prædictam. Et ponitur
hic triplex effectus baptiſmi quem baptiſmus cauſat, maximè poſt paſſionem Chriſti, ſcili-
cet cœli apertio: quia cœlorum regna patent renatis in baptiſmo, Spiritus ſancti miſſio, cu-
ius gratia ac donum confertur in eo: & paterna locutio quæ baptizatos regenerat in filios
adoptionis, qui ſibi complacent: quia per baptiſmum de filiis iræ fiunt filij gratiæ, & rege-
neramur in ſpem vitæ æternæ. Conſidera hæc ſingula diligenter & erige animum, vt aper-
to iam trinitatis cœlo ſurſum feraris in Deum. In humilitate quoque mentis perſiſte, vt
Spiritus ſancti dono & paterno colloquio munerari merearis. Vnde Anſelm. In Iordane
ſub manu Ioannis ſe ad baptiſmum inclinans paternam vocem audiuit, & Spiritus ſancti
aduentum in columba ſuſcepit: vt nos doceret in humilitate mentis (quæ per Iordanem
notatur, Iordanis enim deſcenſio eorum interpretatur) debere conſiſtere, ibique ſuperni
C patris honorari colloquio, de quo dicitur: Quia cum ſimplicibus ſermocinatio eius: & Spi-
ritus ſancti præſentia ſublimari, qui ſuper humiles requieſcit: & hoc ſub manu Ioannis qui
Dei gratia dicitur: vt eidem gratiæ quicquid à Deo percipimus, nõ noſtris meritis adſcri-
bamus. Hæc Anſelm. Fuit autem baptiſmus in mari æneo, id eſt, in lauatorio præfigura-
tus, quod ante templi introitum Hieroſolymæ erat collocatum. Sacerdotes enim qui tẽ-
plum domini ingreſſuri erant, in lauacro illo ſe lauare neceſſe habebant: ita omnes qui vo
lunt intrare in cœleſte templum Domini, neceſſe habent prius per baptiſmum lauari.
Duodecim boues ænei mare portauerunt, quia duodecim Apoſtoli baptiſmum Chriſti
per totum mundum dilatauerunt. Lauatorium circumtectum & ornatum erat ſpeculis
mulierum, vt ingreſſuri templum viderent, ſi aliquam maculam vel indecentiam habe-
rent: ſic baptiſmus requirit conſcientiæ perfectionem, peccati diſplicentiam, & cordis cõ-
D tritionem. Iſtud etiam figuratum eſt, in Naaman Syro gẽtili & leproſo, qui ad iuſſum He-
liſæi ſepties in Iordane baptizabatur, & ſic ab omni lepra ſua mundabatur. Per ſeptenam
aquæ Iordanis lotionem præfigurauit Heliſæus ſeptem mortalium peccatorum in baptiſ-
mo ablutionem. Caro Naaman facta eſt vt caro pueri, ita peccatores efficiuntur mundi ſi-
cut paruuli. Iſtud etiam præfiguratum eſt in tranſitu Iordanis quando filij Iſraël intraue-
runt terram promiſſionis: quia prius trãſierunt Iordanem, figuram baptiſmatis. Sic opor-
tet omnes per lauacrum baptiſmi tranſire, qui deſiderant ad terram promiſſionis perue-
nire. Arca teſtamenti quæ in medio Iordanis ſtabat, Chriſtum qui in Iordane baptizan-
dus erat figurabat. Duodecim lapides quos populus tulit de Iordanis alueo pro memoria-
li perpetuo, ſunt duodecim Apoſtoli, qui per orbem terrarum teſtificati ſunt baptiſmum
Chriſti. Circa præmiſſa eſt ſciendum quòd Dominus baptiſmum ſuum inſinuauit & inſti-
E tuit, inſtitutum confirmauit. Inſtituendum inſinuauit verbo, & facto: verbo cùm dixit:
Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c. facto, quando baptizatus eſt à Ioan-
ne. Inſtituit facto & verbo: Facto, quando diſcipuli baptizabant eius auctoritate. Verbo
quando miſit diſcipulos ad prædicandum, & baptizandum. Inſtitutum confirmauit, & fa-
cto, & verbo. Facto quando de eius latere, ſanguis & aqua exierunt. Verbo quando poſt
reſurrectionem miſit diſcipulos in mundum vniuerſum, prædicare & baptizare. Hic gra-
tia huius tanti ſacramenti, ſcilicet baptiſmi primò à Chriſto incitati, de ſacramentis ali-
quid videamus. Circa quæ ſciendum, quòd cœleſtis medicus humani generis repara-
tiuus tali modo ſanauit ægrotum, ſicut optimè competebat. Ægrotus homo eſt, morbus
autem originalis culpa eſt. Origo verò illius culpæ, licet principaliter fuerit ex conſenſu
rationis: occaſionem tamen ſumpſit ex ſenſibus carnis. Ad hoc ergo quòd medicamen
reſpõdeat morbo, oportuit quòd non tantum eſſet ſpiritualis: verumetiam aliquid habe-

Trinitas cur baptizato apparuit.

Acto. 19. Matt. vlt. Baptiſmi in primitiua eccleſia forma.

Anſelmus enarrat. in euangel. in Lucam.

Figura baptiſmi. 2. Para. 4.

4. Reg. 5.

Ioſue. 4.

Baptiſmi inſtitutio & confirmatio. Ioan. 3. Matt. 3. Luca. 10. Ioan. 19. Marc. vlt.

Medicandi ratio optima à medico cœleſti ſeruata.

ret de ſenſibilibus ſignis:vt ſicut ſenſibilia fuerunt animæ occaſio labendi, ita eſſent ei oc- A
caſio reſurgendi:propterea medicina noſtri vulneris,conuenit in eccleſiaſticis ſacramen-
tis.Inſtituit autem Deus ſacramenta diuerſimodè:quædam ſcilicet ante aduentum ſuum,
Sacramentorum inſtitutio. vt matrimonium,& pœnitentiam:ſed hæc duo confirmauit in lege euangelica,& conſum
mauit dum nuptiis interfuit, & dum pœnitentiam prædicauit. Alia quinque ſacramenta
ſolus Chriſtus initiauit,baptiſmum quidem ipſum ſuſcipiendo,& deinde formam dando,
confirmationem manuum paruulis imponendo : vnctionem diſcipulos ad curandum
mittendo,qui infirmos vngebant oleo.Ordinem verò, poteſtatem ligandi & ſoluendi, ac
Sacramentorum inſtituendorum cauſa. confitendi,ſacramentum altaris tribuendo, Euchariſtiam conficiendo & dando diſcipu-
lis imminente paſſione ſacramentum corporis & ſanguinis ſui. Inſtituta quoque ſunt ſa-
cramenta,multiplici de cauſa. Primò, propter humiliationem : magna enim humilitatis
exhibitio eſt in iſtis viſibilibus, & homine multum inferioribus à Deo quærere ſalutem, B
1. quam ſuperbia perdidit. Secundò,propter eruditionem,qua rapitur & promouetur. Ter-
2. tiò, propter congruentiam : quia homo per peccatum ſe ſubdidit, per affectum rebus cor-
3. poralibus:ideò decens fuit vt Deus per quædam ſigna corporalia ſpiritualem adhiberet ho
minibus medicinam. Quartò,propter excitationem qua homo ocium & noxiam occu-
4. pationem deuitet,& ſe in bono miſſam audiendo,euchariſtiam ſuſcipiendo & ſimilia fa-
ciendo exerceat. Quintò, propter congruitatem medicinæ , quia cùm medicus ſit Deus
5. & homo , congruenter medicina debet continere aliquid diuinum : ſcilicet inuiſibi-
6. lem gratiam,& aliquid humanum, ſcilicet viſibilem gratiæ formam. Sextò eſt congrui-
tas ex parte infirmi : quia cùm infirmus ſit homo conſtans ex corpore & ſpiritu : ſpiritus
autem in corpore non bene capiet ſpiritualia , niſi in corporalibus : congruum fuit da-
7. re medicamenta ſpiritualia in rebus corporalibus,ſic pillulæ dantur in nebula.Septimò C
Sacramentum in tribus cõſiſtit. propter argumentum meriti:multum enim valet ad meritum quando Deo creditur in
his vbi humana ratio non præbet experimentum.Conſiſtit autem ſacramentum in rebus
& factis, ac dictis.Res ſacramentales ſunt : vt aqua, oleum, &c.Facta vt baptizandorum
Sacramenti diffinitio ſubmerſio, ſufflatio, & huiuſmodi. Dicta velut ſanctæ trinitatis inuocatio , oratio,
&c. Sacramentum eſt viſibile ſignum inuiſibilis gratiæ , vt cùm quis baptizatur, ipſa
exterior corporis ablutio, quam videmus , ſignum eſt interioris ablutionis animæ , quæ
conſiſtit in peccatorum remiſſione quam non videmus. Educti quidem ſumus de Ægy-
Sacramenti efficacia. pto per baptiſmum,tanquam per mare rubrum: quia ſanguine Chriſti conſecratum, mor-
tuis inimicis,id eſt,peccatis noſtris. A morte quippe Chriſti & ſanguinis effuſione, habet
baptiſmus virtutem & efficaciam,ſicut & alia ſacramenta,ſiue ante legem,ſiue in lege. Per
Sacramentorum numeri ratio. hunc enim Chriſtus peccata quæ facta ſunt dimittit, adiuuat ne amplius fiant, perducit D
vbi omnino fieri non poſſunt. Ratio numeri ſacramentorum eſt : quia ordinantur contra
triplicem culpam,& quadruplicem pœnam.Vnde baptiſmus ordinatur contra peccatum
originale,pœnitentia contra mortale, extrema vnctio contra veniale, confirmatio contra
Character in non iterandis. impotentiam,ordo contra ignorantiam,euchariſtia contra malitiam,matrimonium con-
tra concupiſcentiam, quam temperat & excuſat. Quia verò character eſt ſignum diſtin-
ctiuum indelibile ſpirituale:ideò non confertur in ſacramentis quæ ſolent iterari ſicut eſt
pœnitentia,matrimonium,vnctio,& euchariſtia. Baptiſmus verò, & confirmatio, & ordo
characteres imprimunt, per quos indelibiliter impreſſos ſemper diſtinguuntur qui reci-
piunt.Per baptiſmum enim fit diſtinctio fidelium ab incredulis,per confirmationem for-
tium ab infirmis,per ordinem clericorum à laicis,vnde nullatenus poſſunt iterari. Et quã-
uis hæc tria ſacramenta propter characteris impreſſionem non iterentur, tamen commu-
ne eſt hoc omnibus: non iterari ſuper eandem perſonam & materiam, & ex eadem cauſa, E
& hoc eſt ideò ne fiat contumelia ſacramento. Ex hoc enim credi poſſet quòd ſacramen-
ta prius diſpenſata fuiſſent inefficacia & inepta.

ORATIO.

CLementiſſime Ieſu,qui per manus Ioannis baptizari voluiſti:quia fidem quam in primo lauacro promiſi irritam feci peccando,ad ſecundum recurro lauacrum pœnitendo.Confiteor tibi Deus ego peccator & reus me grauiter peccaſſe,cogitatione,locutione,opere, & omiſſione: innumerabilia ſunt peccata mea,& circunſtantiæ eorum, non tantum me in laqueu adduxi peccatorum,ſed & multos qui mea ſuaſione, exemplo, negligentia, vel occaſione aliqua peccauerunt, pro quorum

A *quorum & meis obnixè deprecor peccatis: vt omnia nobis indulgeas miſericorditer & abſtergas: Amen.*

De ieiunio & tentationibus Domini. Correſpondet Euangelio: Ductus eſt Ieſus in deſertum à Spiritu ſancto. Cap. XXII.

POſtquam Dominus Ieſus fuit baptizatus, regreſſus eſt ab Iordane *Ioan.1.*
plenus Spiritu ſancto, plenitudine ſuperabundantiæ, de cuius pleni-
tudine nos omnes accepimus. Et incontinenti ac ſine mora, *ductus* *Matth. &*
eſt, ſpontaneè, *in deſertum*, ſuper quendam montem miræ altitudi- *Luca. 4.*
nis dictum Quarantena, qui eſt inter Hierico & Hieruſalem, di- *Quarantena mōs eſt:*
ſtans à Hierico duobus miliaribus, & à Hieruſalem duodecim vel *Hæc habet*
B circa. In prædicto deſerto latrones morari ſolebant, qui locus vo- *Anſelmus*
catur Domyn, quod ſanguinem ſonat, propter effuſionem ſangui- *in cap. 4.*
nis quam ibi latrones faciebant. Specialiter Domyn eſt caſale, vbi ille qui deſcendit *Matthæi.*
à Hieruſalem in Hierico incidit in latrones, quaſi circa medium in via quæ de Hieri-
co ducit in Hieruſalem à parte auſtrali deſerti Quarantenæ: deinde eſt Bethania, &
Bethphage, & Hieruſalem: & tranſit via in latere auſtrali montis Olıueti. Quia ergo ho-
mo qui ibi incidiſſe dicitur in latrones, gerebat figurā Adæ qui à dæmonibus eſt victus, cō-
ueniens fuit vt ibi hiſtorialiter & ſecundum rem Chriſtus ſuperaret diabolum, vbi figura- *Cur Chri-*
liter & ſecundum ſimilitudinem diabolus dicitur hominem ſuperaſſe primum. Vnde di- *ſtus cū dæ-*
citur quòd Samaritanus eadem via deſcendit: quia carne indutus filius Dei, qui eſt cuſtos *mone pu-*
hominum, eaſdem tentationes ibi ſuſtinuit. Pugnaturus quidem Dominus cum diabolo, *gnaturus*
C in deſertum ſeceſſit: vt nobis oſtenderet, quòd qui perfectè laqueos tentationum eius vult *deſertum*
ſuperare, non ſolum turbas dæmonum: ſed etiam ſocietatem malorum hominū, aliquan- *elegit.*
do quidem corpore, ſemper autem mente debet vitare & fugere: exemplo illius qui in re-
gali aula, & inter turbas populares poſitus dicebat: *Ecce elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine.* *Pſal.54.*
Nos ergo exemplo Chriſti & Ioānis agitemur à Spiritu ſancto, non per hypocriſim à ma-
ligno in deſertum loci & ſolitudinis, vel ſaltem in deſertum noſtri pectoris & contempla-
tionis: vt quieti à ſtrepitu mundi melius Deo vacemus, & in mente ſeculum deſerentes,
quaſi manna deſerti ſola æterna gaudia eſurire diſcamus. *Ductus eſt igitur Ieſus à Spiritu*, ſan- *Spiritus*
cto: quia humanitas Chriſti erat organum diuinitatis, & ideò ad omnia agenda moueba- *ſanctus du*
tur inſtinctu Spiritus ſancti. Hoc ergo motu iuit in deſertum locum vt ibi ſpiritum in ora- *ctor Ieſu.*
tione pro nobis Deo patri offerret, & per ieiunium carnem innocentem pro nobis mace-
D raret, exemplúmque fidelibus daret, vt ſe Deo per ieiunium & orationem offerant. Non
iuit inuitus: ſed voluntate pugnandi, & *vt tentaretur à diabolo*, per quod inſinuatur quòd ag-
grediens deſertum pœnitentiæ fortius tentatur ab hoſte. Iuxta illud: *Fili accedens ad ſeruitu-* *Eccleſ.2.*
tem Dei: ſta in iuſtitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem, id eſt, ad reſiſtendū ten- *Tentari voluit Chri-*
tationi quæ imminet tibi. Ideò autem ductus eſt à Spiritu ſancto, qui eum deſignauerat in *ſtus, cur &*
baptiſmo: quia quos ille replet, mittit ad pugnam, & præbet eis fortitudinem. Ideo duci *quando.*
voluit, *in deſertum*, id eſt, locum certaminis, & in quo pugnatur aſperis, quoniam Adam in
paradiſo deliciis affluens, victus eſt oblectamentis. Ideò tentari voluit, vt tentationes ſu-
perando nobis poteſtatem ſuperandi tribueret: ſicut & mori voluit, vt morte ſua noſtram
deſtrueret. Et hoc poſt baptiſmum & ieiunium, per hoc nobis inſinuans quòd poſt la-
uacrum regenerationis & gratiæ perceptionem, poſt laborem ieiunij & ſanctæ vitæ pro-
E poſitum, ſtatim diabolus tentator accedit, & acrius in nos ſurgit, vt nos à propoſito re-
ligionis auertat, & quòd proficientibus & ad meliorem tendentibus inuidet & inſi-
diatur: propter quod tunc magis cauendum eſt, quódque bonos magis quàm malos
tentat. Quia ſecundum Gregor. illos tentare negligit, quos ſe quieto iure poſſidere ſen- *Gregro lib.*
tit. Et ſecundum Iſidor. Tunc maximè impugnaris, cùm te impugnari neſcis. Hæc e- *31. moral.*
nim quatuor: ſcilicet baptiſmus, deſertum, ieiunium, & tentatio ſic ordinata fuerunt in *cap. 12.*
Chriſto. Quòd primò fuit baptizatus. Secundò, in deſertum ductus. Tertiò, ieiunauit. *Iſidorus.*
Quartò, tentatus fuit. In quo ſignificatur quòd prius debet eſſe in nobis ablutio à pecca- *Quatuor per ordinem in*
tis, ſecundò ſubtractio à mundi illecebris, tertiò exercitatio in ieiuniis, quartò eſt oppugna *Chriſto fa-*
tio ab hoſtium inſidiis. In figura huius quatuor occurrerunt populo Iſraëlitico. Primò, *cta.*
mare rubrum. Secundò, deſertum. Tertiò, ſitis & fames. Quartò, hóſtium inſultus. Ba-
ptizatus igitur Dominus, ſolitariam ac duram vitam & pœnitentiam conſtanter aſſum-

pſit: vt fidelium mentes ad perfectionis aggreſſionem erigeret, vt ad grauia perferẽda firmatet. A Non enim propter ſe, ſed proptet nos eremum adiit: vt videlicet ſuis perfectis imitatoribus vitam eremiticam conferat, inſtruens nos nihilominus, ſecundum Chryſoſtom. vt vnuſquiſque baptizatorum relictis mundi illecebris, & ſocietate prauorum, diuinis per omnia debeat ſeruire mandatis. Et hoc teputãt quidam fideles deuoti tempore iſto ieiunium obſeruantes, & per hoc ſe Chriſto velut in deſerto configurantes.

Chryſo. ho. 5. in Matt. in opere imper.

Pœnitentia Chriſti nobis profuit.

Pœnitentiã fructuoſam tria faciũt.

Voluit autem Chriſtus pœnitentiam agere, non quia egebat: ſed vt ad pœnitentiã nos moneret, & pœnitentiam nobis exemplo oſtenderet. Vbi docet tria, quæ debent eſſe in pœnitentia vera & fructuoſa. Primò debet eſſe puta, vt Deo placeat: quia poſt baptiſmum ſtatim fecit pœnitentiam. Secundò debet eſſe aſpera, vt catnem domet: quia fecit pœnitentiam in deſerto, nõ in loco delicioſo. Tertiò debet eſſe diſcreta, ne nimis excedat, quia Chriſtus ductus eſt à Spititu ſancto, non quia ductore indigetet: ſed vt nobis oſtenderet quòd in pœnitentia a- B genda ductore indigemus diſcreto.

Noctibus quoque ieiunauit Dominus.

Et veniens Dominus in deſertũ, ieiunauit, *quadraginta diebus, & quadraginta noctibus*, nihil intetim manducans. Vbi ſignanter noctibus additur, ne in nocte comediſſe putaretur. Item in ſignum quòd neceſſe habemus, & diebus proſperitatis, & noctibus aduerſitatis contra diabolum nos munite, qui nunquam ceſſat tentando nos impugnare.

Baſilius.

Innocentia Baptiſmalis voluptate periclitatur.

Ieiunauit quidem vt aduerſus tentationes exemplum ieiunandi nobis daret: quia ſecundum Baſilium, Volenti pugnas tentationum ſuperare, ſobrietas neceſſaria eſt: & ſpecialiter vt oſtẽderet quòd innocẽtia baptiſmalis periclitatur in vita voluptuoſa: quia qui Chtiſti ſunt vt baptizati qui ſunt mẽbra Chriſti, & Chriſtum induerunt, conſepulti motti eius, debent carnem ſuam crucifigere cum concupiſcentiis ſuis, & æſtimate ſe mortuos ſupet terram ſpiritu mortificando facta carnis.

Chryſo. ho. 13. in Matt.

Vnde Chryſ. Vt autem diſcas quàm magnum bonum ſit ieiunium, & qualiter aduerſus diabolum ſcutum eſt maximũ, & quoniã poſt lauacrũ non delitiis & ebrietati & menſæ abundãti: ſed ieiunio inten- C dete oportet, ptopter hoc & Dominus ieiunauit, non eo indigens, ſed nos erudiens: quibus peccata quæ ante lauacrum erant, dominatio ventris introduxerat. Quemadmodum enim ſi aliquis ægrotantem ſanum cùm feciſſet, iubet non facere illa ex quibus ægritudo contigerat: ita vtique & hoc poſt lauacrum ieiunium contra vitium edacitatis ipſe induxit.

Gula mala.

Nam & Adam de paradiſo incontinentia ventris eiecit, & diluuium quod fuit ſub Noë illa commeruit, & fulmina in Sodomitas ipſa deduxit. Ita & Iudæi maxima opetati ſunt: ab ebrietate & delitiis mala, propter hoc & ipſe ieiunauit, nobis vtique demonſtrans fotmam ſalutis.

Ambr. ſermone. 34. de quadrageſima.

Vnde & Ambtoſius. Hoc enim fecit cauſa ſalutis noſtræ, vt rem vtilem non ſolum docetet verbis: ſed etiam exemplis inſtrueret. Qualis autem Chtiſtianus es, cùm Chtiſto eſuriente, tu reficeris? Ille pro ſalute tua famem ſuſtinet, tu pro peccatis tuis ieiunare formidas? D Et itetum: Nihil tam cæcum quàm ſecularis ſuauitatis periculum: quæ dum mulcet animum, vitam obruit, & ſenſum mentis illudit. Meritò igitut Dominus noſter Ieſus Chriſtus, ieiunio ſuo atque deſerto aduerſus voluptatum informat illecebras: & tentari ſe à diabolo Dominus omnium patitur, vt in illo omnes voluptates vincete diſceremus. Hæc Ambroſ.

Medicina quas Chriſtus pro nobis accepit. Matth. 26. Luca. 22. Marc. 14. Ioan. 19.

Et ſciendum quòd Chriſtus propter infitmitates noſtras, vt eas curaret, diuerſas in ſe medicinas accepit. Curauit nos per dietam quando ieiunauit, quadraginta diebus & noctibus. Per electuarium, quando corpus & ſanguinem ſuum dedit in cœna diſcipulis ſuis. Per ſudotem, quando factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in tettam. Per emplaſtrum, quando facies eius ſputo illita fuit. Per potionem, quando guſtauit acetum felle mixtum. Per minutionem, quando clauis & lancea vulneratus eſt. Conſidera hîc & attentè inſpice Dominum Ieſum, plurium enim virtutum tibi monſtrat E exemplum. Nam vadit in ſolitudinem: ieiunat, orat, & vigilat, in tetta nuda iacet & dormit, & humilitet ac pacificè cum beſtiis conuerſatur. Compatete igitut ſibi, quia ſemper & vbique, & maximè hîc vita ſua pœnoſa eſt, & corporis afflictiua, ac eius exemplo diſce etiam in his exercitari.

Spiritualis exercitij quatuor ad cordis puritatem inducentia.

Quatuor enim hîc tanguntut quæ ſpiritualis exetcitij ſunt, & mirabilitet ſe inuicem adiuuant: ſcilicet ſolitudo, ieiunium, otatio, & corporis afflictio: & per iſta maximè poſſumus ad puritatem cotdis peruenite, quæ vtique nimium peroptanda eſt, eo quòd in ſe quodammodo omnes virtutes comprehendit, & remotionem omnium vitiorum continet: quia cum vitiis, vel defectu vittutis, non ſtat puritas cotdis. Et proptetea in collationibus ſanctorum patrum traditut, quòd totum exetcitium monachi debet eſſe ad puritatem cordis habendam. Per hanc enim

homo

A homo meretur Deum videre, dicente Domino in euangelio: *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Et ſecundum Bernard. Qui clarior eſt, Deo propinquior eſt: eſſe autem cla- *Matth. 5.*
riſſimum, perueniſſe eſt. Ad hanc habendam multum valet oratio feruens & aſſidua. Sed
oratio cum crapula, & corporis mollicie ſeu ocioſitate parum valet: & ideò requiritur ieiu-
nium & corporis afflictio, diſcreta tamen: quia indiſcreta omne bonum impedit, propte-
rea ad omnium prædictorum cõſummationem videtur facere ſolitudo. Nam cum tumul-
tu & ſtrepitu non poteſt decenter fieri oratio. Et videre aut audire multa, vix poteſt fieri
ſine impuritate & offenſa: quia mors intrat per feneſtras ſenſuũ ad animas noſtras. Et pro- *Solitudinis commen-*
pter ſuperuenientes ſæpe relaxatur abſtinentia, & corporis afflictio. Et ideò quære ſolitu- *datio.*
dinem, & ſepara te à tumultu, ſi vis Deo coniungi, & per puritatem cordis eum videre. Fu-
ge collocutiones propter taciturnitatis cuſtodiam, interdum etiam à bonis ceſſa eloquiis:
B iuxta illud Prophetæ: *Obmutui & humiliatus ſum, & ſilui à bonis.* Nõ quæras nouas amicitias: *Pſal. 38.*
quia noua inde proueniunt colloquia & impedimenta. Non impleas oculos vel aures phã
taſmatibus vanis, & omnia quæ quietem animi, & tranquillitatem mentis perturbãt, fugias
tanquam venenoſa, & animæ inimica. Non enim ſine cauſa patres ſancti petebant loca ſo-
litaria, & mandabant his qui in cœnobiis remanebãt quòd eſſent cæci, ſurdi, & muti: quia
ſic melius poterant Deo coniungi. Vnde Chryſoſt. Quando Spiritus ſanctus deſcendit *Chryſo. ho.*
ſuper Dominum noſtrum, ſtatim expulit eum in deſertum. Quando monachi habitant *3. in Marc.*
cum parentibus ſuis: ſi deſcenderit Spiritus ſanctus, & manſerit ſuper eos, expellet eos de *Spiritus*
domo, & ducet eos in ſolitudinem. Spiritus ſanctus non libenter habitat vbi turbæ & fre- *ſancti ha-*
quentia, & diſſenſiones, & rixæ ſunt: ſed propriè ſedem habet ſolitudinẽ. Denique & Do- *bitatio.*
minus noſter erat in die cum diſcipulis, ſed quando volebat orare intentius, ſolus recede-
C bat. Et nos ergo ſi volumus orare pluſquam in publico, habeamus cellulam, habeamus
agros, habeamus deſerta: poſſumus & virtutes habere de fratribus, & ſolitudinem habere.
Vnde & Auguſt. Fratres chariſſimi quantum poſſumus ocioſis fabulis & detractionibus *Augu. ſer*
ac ſcurrilitatibus cunctis finẽ ſtudeamus imponere, & totis viribus de impedimentis mũ- *mone de de-*
di iſtius fugiendo aliquas horas quærere, in quibus pro ſalute animæ noſtræ orationi & le- *tractione.*
ctioni poſſumus intendere. Igitur à toto affectu & poſſe tuo coneris imitari Dominum Ie-
ſum in ſolitudine, ieiunio, oratione, & corporis afflictionibus diſcretis. De quo etiam ſcri- *Marc. 1.*
bitur quòd erat cum beſtiis: ſcilicet vrſis, leonibus, & aliis feris pacificè, *& angeli miniſtra-* *Cum beſtiis*
bant ei. In hoc ergo diſce inter alios humiliter conuerſari, & æquanimiter tolerare eos qui *& angelis*
aliquando tibi videntur irrationabiliter ſe habere: quia per hoc moraliter inſinuatur, *eſſe.*
quòd illi quorum ſenſualitas ſub ratione pacificè tenetur, per angelorum miniſterium ad
D cœleſtia transferentur. Angelicum enim eſt inter beſtiales homines conuerſari quaſi *Angelorũ*
in eremo, in ſolitudine ſcilicet mentis. Hoc eſt in contemplatione, lectione, oratione, *officium.*
clauſo cubiculo, & moribus eorum ferinis non polui. Difficile eſt enim tangere picem,
& ex ea non coinquinari. Vnde Beda. Inter beſtias Dominus commoratur vt homo, *Beda in*
ſed miniſterio vtitur angelico vt Deus. Et nos cùm in eremo ſanctæ conuerſationis be- *Marcum*
ſtiales hominum mores impolluta mente toleramus, miniſterium angelorum meremur, *cap. 1.*
à quibus corpore abſoluti ad æterna in cœlis gaudia transferamur. Vnde & Hieronym. *Hieron. in*
Tunc beſtiæ pacatè nobiſcum ſunt, cùm caro non concupiſcit aduerſus ſpiritum: poſt *Marcum.*
hæc angeli miniſtri mittuntur nobis, vt reſponſa & ſolatia cordibus vigilantibus dent.
Ipſum autem Dominum ſæpe in hac ſolitudine viſita: conſpiciens eum qualiter con-
uerſatur ibidem, & maximè qualiter iacet de nocte in terra. Quælibet enim anima fi-
E delis deberet eum ſemel ad minus in die viſitare ab Epiphania vſque ad dies quadragin-
ta, quibus ibi remanebat, & ſe humiliter ei recommendare. In hoc ſiquidem monte & *Eremita in*
deſerto deſiderabili quidam exemplo Domini ſpecialiter ducti, vitam eremiticam in *deſerto Do-*
paruis cellulis ducebant, Domino deuotiſſimè militantes, & aluearibus cellularum mo- *mini.*
dicarum tanquam apes Domini dulcedinem ſpiritualem mellificantes. In huius mon-
tis quaſi medio, quod à terra plana ferè per dimidium miliare diſtat, Dominus fecit pœ-
nitentiam, vbi eſt Eccleſia & cella, éſtque ibi altare vbi ſtabat quando tentabatur à Sata-
na. Quadraginta autem diebus & noctibus Dominus ieiunauit: quia quadragenarius *Quadrage*
numerus ex quatuor conſtat & decem, quater enim decem vel decies quatuor faciunt *narius nu-*
quadraginta: per quatuor autem nouum teſtamentum, quod in quatuor euangeliſtis con- *merus ex*
ſiſtit, ſignificatur: per decem verò vetus: quia in decem mandatis legis continetur. Qua- *quibus cõ-*
draginta ergo diebus ieiunare, eſt vtriuſque teſtamẽti præcepta ſeruare, & ab illis omnibus *ſtat.*

quæ vtrunque teſtamentum interdicit, ſeinuicem & ieiunium cuſtodire: vt ſicut caro exterius ieiunar à cibis, ita & mēs inrerius ieiunet à vitiis. Ieiunauit itaque Dominus. xl. diebus & noctibus, quatenus in ciborum ieiunio ſignificaret nobis ieiunium corporis: & in dierum numero ſignificaret ieiunium cordis. Exemplum ſanè ipſius hic numerus dierum

Quadrageſimæ initiū quando ſumendum. pœnitentialium in Eccleſia eſt. Vnde & poſt Epiphaniam non ſtatim incipit Eccleſia ieiunare: ſed circiter poſt quadraginta dies, quaſi ipſo tempore ieiunium ſuum ieiunij Dominici conſecutiuum ſignificans. Vnde Beda: Quadrageſima ieiuniorum habet authori-

Beda in ca. 4. Lucæ. tatem, & in veteribus libris ex ieiunio Moyſi & Heliæ, & in euangelio: quia totidem diebus Dominus ieiunauit, demonſtrans euangeliū non diſſentire à lege & prophetis. In per-

Inter Moyſen & Heliam Chriſtus. ſona quippe Moyſi, lex: in perſona Heliæ, prophetæ accipiuntur. Inter quos in monte glorioſus apparuit, vt euidentius emineret quod de illo dicit Apoſtolus: Teſtimonium habēs à lege & prophetis: Hæc Beda. vnde & Albinus: Sicut Moyſes legem, Helias prophetiam, B

Matt. 17. Roma. 3. ita Dominus noſter euangelicam prædicationem quadraginta dierum ieiunio dedicat. Congruè etiam ieiunium quadrageſimæ ſtatutum eſt confine paſſioni Dominicæ: quia ſignificat nos à mundi amicitia debere continere vt Deum ſequi valeamus. Vnde Auguſt.

Aug. ſermone primo de quadrageſima qui 64 de tempore. Moyſes, & Helias, & ipſe Dominus quadraginta diebus ieiunauerunt, vt inſinuaretur nobis, & in Moyſe, & in Helia & in Chriſto: hoc eſt in lege & prophetis, & in ipſo euangelio id nobiſcum agi, ne conformemur & hæreamus huic ſeculo: ſed crucifigamus hominem veterem, & carnis curam ne fecerimus in concupiſcentiis. Cōgruit enim noſtræ deuotioni vt qui Domini crucifixi paſſionem celebraturi ſumus, reprimendarum carnalium vo-

Quadrageſima congruit.is. Galat. 5. Pſal. 118. luptatum crucem nobiſipſi etiā faciamus, ſicut dicit Apoſtolus: *Qui autem Ieſu Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum paßionibus & concupiſcentiis.* In hac quidem cruce, per totam iſtā vitā quæ in mediis tentationibus ducitur, perpetuo deber pendere Chriſtianus. Non enim C
eſt in hac vita tempus euellendi clauos, de quibus in Pſalm. dicitur: *Confige clauis à timore tuo carnes meas.* Carnes enim ſunr carnales concupiſcentiæ, claui ſunt præcepta iuſtitiæ. His illas timor Dei configit qui nos illi acceptabilem hoſtiam crucifigit. Sic ſemper hic viue Chriſtiane, ſi terreno limo greſſus non vis immergere, noli de iſta cruce deſcendere. Hæc Auguſt. Sed caue ne de iſta cruce per voluptatum admixtionem deſcendas: quia vt dicit

Augu. ſermone. 56. de tempore. Decimæ carnis. Ieiunia quatuor temporum. Auguſt. Nihil prodeſt tota die longum duxiſſe ieiunium, ſi poſtea ciborum ſuauitate, vel nimietate anima obruatur. Inſuper hoc numero ſoluimus decimas & primitias Domino. Sunt enim in anno trecentiſexagintaſex dies, quorum præterquam ſex dierum decima eſt trigintaſex: & ne ſex reſidui remaneant indecimati, additur vnus: quia minus addi non poteſt, tres autem alij ſuperaddiri ſoluuntur pro primitiis: pro quibus ſimiliter ſunt ieiunia quatuor temporum per tres dies. Sicut ergo in lege offerre iubemur primitias & decimas D
rerum, ita quadraginta diebus ieiunando offerimus primitias & decimas dierum. Vt qui nobiſmetipſis per acceptum annum viximus authori noſtro, nos eius in decimis & primitiis per abſtinentiam mortificemus: & qui à paradiſi gaudiis per cibum cecidimus, ad hæc inquantum poſſumus per abſtinentiam reſurgamus. Igitur tempore quadrageſimæ plus ſolito debemus abſtinentiæ & deuotioni intendere, & aliorum temporum negligentias

Quadragenarij conſecratio. hoc tempore ſancto diluere & emendare. Hic numerus quadragenarius multipliciter eſt conſecratus: nam quadraginta annis pauit Dominus filios Iſraël pane angelorum in deſerto, quadraginta menſibus prædicauit in mundo, quadraginta ſeptimanis fuit in vtero virgineo: quadraginta diebus ieiunauit in deſerto, quadraginta horis fuit in ſepulchro, ab hora mortis computando: quadraginta diebus fuit poſt reſurrectionem cum diſcipu-

Ambro. in ca. 4. Luc. lis in mundo. Item ſecundum Ambroſium, Quia quadraginta diebus aquæ diluuij E
inundauerunr, per quas peccatores exterminati fuerunt, & exinde cœli ſerenitas illuxit, & refuſa fuit: ſic ſacro iſto ieiunij tempore abolentur peccata, & refulget diuina

Matt. 4. Quadraginta dies, & non plures, cur Dominus ieiunauit. Chryſo. ho. 13. in Matt. clementia. *Cùm, ergo, ieiunaſſet Dominus quadraginta diebus, & quadraginta noctibus,* non vltra proceſſit vel tranſiit ieiunando, ne incredibilis videretur carnis aſſumptio, & vt virtus diuinitatis cælaretur diabolo: quia etiam tot diebus Moyſes ieiunauit, & Helias & *poſtea*, Dominus, *eſuriit.* Non autem neceſſitate, ſed voluntate eſuriit, & corpus eſurire permiſit: vt in ſe & veritatem humanæ infirmitatis oſtenderet, & occaſionem tentandi diabolo daret, ac infeſtatus monſtraret qualiter ſuperare & vincere oporteret ſecundum Chryſoſtomum. Per quadraginta dies non eſurire, non erat hominis: poſtea autem eſurire, non erat Dei: & ideò diabolus, ſicut dubius de Chriſto, accepit occaſionem tentandi ipſum. Moyſes & Helias, quadraginta diebus ieiunauerunt ſed ieiu-

A ſed ieiunanres eſuriebanr & ſitiebãt:Chriſtus verò xl.diebus non eſuriit, ſed poſtea. Chriſtus autem noluit ieiunare pluſquam illi,ne Deus à diabolo putaretur,nec minus,ne purus homo videretur.Tunc ergo diabolus ſentiens dominum eſurire, acceſſit vt tẽtaret, ſi poſſet eum in peccatum deiicere,& vt exploraret an filius Dei eſſet:quem ſciebat quandoque venturum,& ſuam per eum poteſtatem amiſſurum : ſecundum Gregor. Tentauit diabolus Dominum eiſdem tribus modis quibus primum hominem deiecerat.Primum hominẽ ſuperauit gula in vetito pomo.Vana gloria dicens:eritis ſicut dij.Auaritia dicens: ſcientes bonum & malum:auaritia enim etiam dicitur ſcientiæ & ſublimitatis ambitio. Sic & Dominum tentauit,ſed victus receſſit. Dauid Goliam proſtrauit tribus lapidibus de torrente, Chriſtus diabolum tribus teſtimoniis de lege.Et ſecundum Gregor. Cùm tentatio tribus modis fiat, ſcilicet ſuggeſtione, delectatione,& conſenſu, Dominus ſola ſuggeſtio-

Chriſti tẽtatio à diabolo. *Gregor. ho. 16. in euãgelia.* *Gene.3.* *1.Reg.17.* *Quibus modis diabolus Adam ſeduxerat iiſdem tentat Chriſtũ.*

B ne tentatus eſt:quia delectatio peccati mentem eius non momordit, nec conſenſus eum ſuperauit.Et ideò omnis illa tentatio foris,non intus,fuit : quia nihil contradictionis in ſemetipſo tolerauit.Vtrum autem omnes iſtæ tentationes factæ ſint vna die, vel diuerſis,nõ eſt expreſſum in ſcripturis.Primò itaque tentauit eum de gula dicens : *Si filius Dei es :* ſcilicet naturalis,& per conſequens in poteſtate ei æqualis,*dic vt lapides iſti panes fiant.* Cogitabat enim intra ſe dicens:ſi lapides in panes conuerterit,filius Dei erit: ſi autem conuertere non poterit,homo purus apparebit. Hoc etiam eſurienti congruè dicebatur, vt panes videns immoderato appetitu cibi accenderetur. Non ſolum experiri voluit, an Deus eſſet: ſed etiam quaſi hominem allicere voluit, vt eſuriens indebitè delectaretur in cibo, & ſic vitio gulæ peccaret. Vnde Hilarius: Intendebat dæmonum princeps ex mutatione lapidũ in panes virtutem poteſtatis in Deo agnoſcere,& in homine oblectamento cibi patiẽtiam

Gre. ho.16. in euangel. *Tẽtatio triplex.* *Tentatio Chriſti tãtum foris.* *Hilarius canone.3. in Matth.*

C eſuritionis illudere.Sed non potuit diabolus magiſtrum decipere.Taliter enim reſpondit, & ſic ſe habuit,quòd nec ipſum ad gulam poterat inducere,nec deitatem eius perpendere. Non enim in tẽtatione ſuccubuit,ſeque filium Dei eſſe nec negauit, nec aſſeruit, ſed eum authoritate ſcripturæ conuicit dicens:*Non in ſolo pane:*ſcilicet corporali,*viuit homo*,& ſuſtẽtatur, *ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei*, cùm ſcilicet voluntatem ſuam per ſcripturas reuelat.Vnde Auguſtin.Certiſſimè ſcitote fratres chariſſimi,quia qualis eſt caro, quæ poſt multos dies non percipit cibum,talis eſt anima quæ non aſſiduè paſcitur Dei verbo. Hæc Auguſtin.Hoc etiam dictum Domini verificatur non ſolum de vita ſpirituali, ſed etiam de corporali: ſicut patet de Moyſe qui ieiunauit xl. diebus, & noctibus verbo & alloquio Dei,ſpiritualiter & corporaliter ſuſtentatus. Quaſi diceret : Non tantum pane corporali ſuſtentatur & viuit homo, ſed etiam ſpirituali pane : ſcilicet verbi Dei, pane operationis

Dei verbo paſci. *Augu. ſermone.56. de tempore.* *Chryſo.ho. 13.in Matt.*

D ſanctæ,pane gratiæ,tandem victurus in æternum pane gloriæ.Et ideò non oportet de lapidibus panes facere , quia licet eſuriam, tamen Dominus poteſt ſolo ſermone eſurientem ſuſtentare. Vnde perſuaſio tua tentatio eſt , cùm mentionem faciat, & mihi ſuadeat tantum de cibo corporis,non de cibo mentis: ſecundum Chryſoſtom. De veteri teſtamento teſtimonium protulit atque præcepit:vt ſiue famẽ, ſiue aliquid aliud patiamur, nunquam tamen Dominum relinquamus.Dominus quidem Ieſus panes de lapidibus facere potuit, ſed noluit,nec decuit,& ideò non fecit.Primò vt diabolum eius diuinitas lateret. Secundò,vt per humilitatem & ſapientiam magis quàm per potẽtiam vincere nos doceret.Tertiò, vt oſtentationem fugere ſuaderet. Quartò, vt voluntatem tentatoris contemneret: quia fas non erat Dominum voluntati eius obtemperare, & aliter tentator non vincitur, niſi contemnatur.Quintò,vt doceret nunquam eſſe credendum diabolo, & nihil facien-

Ieſus cur non vertit lapides in panem.

E dum ad eius imperium,etiam ſi bonum & vtile eſt quod ſuggerit vel iubet. Moraliter ſæpe ſuadet diabolus vt lapis,id eſt,duricies pœnitentiæ,ſub quadam ſpecie diſcretionis conuertatur in panem,id eſt,in delicias & molliciem dicens:Iam filius Dei es, de cætero tanta auſteritate & pœnitẽtia non indiges. Sic Iezabel vineam Naboth cõuertit in hortum olerum:ſic Libanus conuertitur in Chermel,quod interpretatur mollis : quod fit frequenter honore feſtiuitatis,vel cauſa ſocietatis,ſic Iudæi petierunt à Pilato , ne corpus Ieſu maneret in cruce in die feſto : tunc diabolo iſta ſuadenti eſt reſpondendum , vt ſuprà ſecundum reſponſionem Domini. Et nota hîc exemplo Domini reſiſtendum eſſe gulæ, nam ab ipſa inchoandum eſt , ſi cætera vitia volumus ſuperare. Videtur enim quòd qui gulæ ſuccumbit,imbecillis reddatur ad alia vitia deuincenda. Vnde Beda: Niſi prius gula refrænetur fruſtra contra alia vitia laboratur. Et ideò primò hîc ponitur tentatio de gula: quia hæc tentatio primò occurrit homini ab infantia,& aliæ ſequuntur poſtea.Quia ergo

Gulæ refrenatio. *Beda in Lucam.*

Dominus ieiunans tentatus fuit: ſi tu ieiunaueris & tenteris non dicas quia ieiunij mei A
fructũ perdidi. Nam etſi nõ tibi profuit ieiuniũ tuũ, vt nõ tenteris: tamẽ proficiet vt à ten-
tationibus nõ vincaris. Vt antẽ anima à carne nõ vincatur, neceſſe eſt vt diabolo tentatori
reſiſtat, & Deo rectori ſeruiat. Vnde Aug. Vis ſeruiat caro tua animæ tuæ, Deo ſeruiat ani-
ma tua: debes regi vt poſſis regere. Sed quia diabolus ſic vincere eum non potuit, co-
gitauit apud ſe dicẽs, ſicut ait Chryſ. Homo iſte ſanctus videtur, ſancti autem etſi non vin-
cuntur de vitio gulæ, ſæpe tamen vincuntur de aliquo motu vanæ gloriæ, & ideò, *aſſum-
pſit*, Dominum & portauit, *eum in ſanctam ciuitatem*, in Hieruſalem, quæ reſpectu aliarum,
in quibus idola colebantur, dicebatur ſancta: quia diuino cultui deputata propter tem-
plum, & ſancta ſanctorum, quæ erant ibi, nec erat licitum in lege ſacrificare alibi.
Nunc autem dicitur ſancta, propter ſacramenta noſtræ redemptionis ibi patrata. Secun-
dum Chryſoſtomum, Ex patientia non impotentia ſe permiſit aſſumi, & hoc corporali- B
ter: quia ſecundum gloſſam veriſimile eſt diabolum in humana ſpecie apparuiſſe: ſed ta-
men Chriſtus ſic egit, vt à nemine videretur, & ſecundum aliquos eum in brachiis por-
tauit: ſecundum alios, ad manum duxit: qui ſequebatur eum quaſi athleta ad tentatio-
nem ſponte proficiſcens. Conſidera hîc benignitatem & patientiam Domini: permiſit
enim ſe portari, & contrectari ab illa cruenta beſtia, quæ ſuum & omnium amicorum
ſuorum ſanguinem ſitiebat. Nec mirum ſecundum Gregor. ſi ſe ab illo permiſit duci,
qui ſe pertulit à membris illius crucifigi. *Et ſtatuit*, ac collocauit, *eum ſupra pinnaculum
templi*, vt eum de vana gloria tentaret ibi. Sciendum autem quòd in templo erant tres
manſiones. Prima, pauimentum vſque ad primum tabulatum, ſiue ſolarium altitudi-
nis, xxx. cubitorum. Secunda, à primo ſolario vſque ad ſecundum, xxx. etiam cubi-
tis alta. Tertia, vſque ad tertium ſolarium, quod erat tectum templi non cameratum, C
ſed planum altitudinis xl. cubitorum. Quodlibet autem ſolarium habebat in circuitu
exterius vnum deambulatorium, & iſta ambulatoria, ſecundum magiſtrum in hiſto-
riis, dicuntur pinnacula: ſuper quorum vnum Chriſtum ſtatuit diabolus, & fortè in
eminentiori: vel fortè inferiori vbi Scribæ & ſacerdotes alloquebantur populum, ex-
ponendo legem Domini. Et nota ſecundum gloſſam, quòd in eo loco diabolus Chriſtũ
de vana gloria tentabat, in quo multos per vanam gloriam in cathedra doctorum dece-
perat. Et ſimile volens explorare quod ſuprà, tentauit eum de vana gloria dicens: *Si filius
Dei es, mitte te deorſum*, quaſi dicat: Virtute propria potes ſine periculo te mittere deorſum,
& etiam propter miniſterium angelorum tibi ſeruientium, & te cuſtodientium. Cogita-
bat quòd ſi per aëra volando ſine læſione deſcenderet, filius Dei eſſet, ſuaſitq; vt deorſum
ſe mitteret, vt ſic cadendo, & non ſe lædendo homines mirarentur, & ipſum tanquam Dei D
filium reuererentur, & inde occaſionem inanis gloriæ aſſumeret, cùm omnis ciuitas lau-
daret eum, & magnificaret. Verè diabolica vox quæ non ad cœli aſcenſum, ſed ad deſcen-
ſum prouocat: & mentem hominis de altiori gradu meritorum præcipitare contendit.
Non enim quos decipit ſurſum aſcendere monet, ſed in ima prouocat, & deorſum rue-
re ſuadet: quia optat omnes cadere, qui ſe ſentit præ omnibus cecidiſſe. Diaboli quip-
pe eſt, ſtantes deorſum mittere, Dei autem iacentes ſurſum erigere. Dicens autem, *mit-
te te deorſum*, infirmitatem ſuam manifeſtat: quia nemini poteſt nocere, niſi ipſe deorſum
ſe miſerit. Nam ipſe qui omnes deorſum cadere deſiderat, perſuadere quidem poteſt,
præcipitare non poteſt. Vnde Chryſoſtom. Non dixit mitto, ne vim facere videatur: ſed
mitte te deorſum dixit, vt oſtenderet quòd vnuſquiſque noſtrûm libertate arbitrij, &
voluntatis ſuæ culpa cadit in mortem. Illius eſt quidem ſuadere, ſed noſtrum eſt per-
ſuaſiones eius per legis obſeruantiam ſuperare, & quia Chriſtus ſuprà vſus eſt authori- E
tate, ideò & ipſe authoritatem aſſumit ſcripturæ: & hoc non vt virtutes conſtruat &
doceat, ſed vt errores ingerat & fallat. Vnde ſubiungit: *Scriptum eſt enim de te*: ſcilicet in
Pſalm. *Quia Angelis ſuis mandauit de te*: vt cõſeruẽt te à nocumẽto, *& in manibus tollãt te*, de-
ducẽdo, *ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum*, malũ incurrendo. Manus angelorum dicitur
hîc poteſtas eorum duplex: ſcilicet poteſtas ſeruandi à malo, & promouendi ad bonum:
ita quòd prima eſt ſiniſtra, ſecunda dextra. Authoritas hæc non eſt ad propoſitum, quia
ſecundum Hieron. non intelligitur de Chriſto capite, ſed de membris, id eſt, quolibet iu-
ſto. Chriſtus enim non portatur manibus angelorum, ſed ipſe verbo virtutis ſuæ portat
angelos, & omnem creaturam, nec indiget angelorum auxilio, qui maior eſt angelis. Eſt
ergo authoritas illa ſecundum gloſſam, ſic exponenda, quòd angelis ſuis adminiſtratoriis
ſpiritibus

Aug. ſermone. 56. de tempore.
Chryſoſt. homil. 5. oper. imper.
Vanæ gloriæ tentatio.
Aſſumpt⁹ corporaliter Dominus.
Patientia Domini.
Gregor. in ho. 16. in euangel.
Manſiones templi erãt tres.
Pinnaculum.
Diabolica vox deorſum mitti ſuadet.
Chryſo. ho. 4. varia in Matt. locu.
Vim nõ infert diabolus.
Pſal. 90.
Manus angelorũ quid dicitur.
Hieronym. in cap. 4. Matthæi.
Gloſſa in eũ locum.

A ſpiritibus Deus mandauit de te viro iuſto, quicũque ſis, vt tollant te in manibus ſuis, id eſt, auxiliis ſuis ſuſtollant, & ita cuſtodiant te, ne offendas pedem, id eſt, mentem vel affectum mentis: ad lapidem, id eſt, ad aliquod offendiculum peccati: lapis enim dicitur quaſi lædẽs pedem: vnde omnis peccati & ruinæ occaſio, ad quam poteſt offendi affectus mentis, nomine lapis intelligitur. *Lapidis etymon.* Eſt ergo ſenſus quòd Angelis mandauit Deus vt cuſtodiant hominem iuſtum à peccatis, non quòd bonus homo confidens de cuſtodia Angelorum debeat ſe præcipitio exponere ad ſuggeſtionem dæmonum. Ex quo loco & illud cognoſcitur, quia ad cuſtodiendum ſanctorum vitam Angeli deputantur. Malè ergo interpretatur diabolus ſcripturam, & intellectum eius peruertit, & ſic impertinenter allegauit. *Angeli ad cuſtodiam deputati.* Item allegauit incompletè, quia & ſi eſſet de Chriſto, etiam illud quod ſequitur debuerat meminiſſe, ſcilicet *ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.* Ipſe enim diabolus eſt

B aſpis & baſiliſcus, ipſe leo & draco, quem in tentationibus Chriſtus conculcauit: ideo partem ſcripturæ quæ pro ſe facit tanquam ſuperbus inducit, partem verò quæ contra ſe eſt tanquam aſtutus dimittit. Nam de Angelorum auxilio quaſi ad infirmum loquitur, de ſui conculcatione quaſi tergiuerſator tacet. Sed & hîc authoritate ſcripturæ aduerſarius deuincitur, & ſua intentione fruſtratur, ſecundum Hieron. In omnibus his tentationibus diabolus hoc agit, vt intelligat ſi filius Dei ſit, ſed Dominus reſponſionem ſic temperat, vt eum ambiguum relinquat. *Hieronym. in Mat. c. 4.* Vnde reſpondens ait illi, *ſcriptum eſt*, & dictum, ſcilicet cuilibet homini: *Non tentabis Dominum Deum tuum*: ſcilicet quamdiu aliter euadere poteris, ego autem homo ſum, & aliter poſſum deſcendere, quàm per iactantiam me præcipitare, & ideo nolo Deum tentare. Multipliciter autem quis tentat, ſcilicet indebitè explorando Dei potentiam, vel indebitè experiendo eius voluntatem, vel indebitè inquirẽdo eius ſapientiam, *Tentatur Deus multipliciter.*

C vel indebitè experiendo quod poſcit apud Deum. Sed hæc ſunt vitanda, quamdiu homo habet ex humana ratione & facultate aliud quod faciat. Vnde hic eſt argumentum, quòd quandocumque homo habet aliquid quod poteſt facere ſecundum viam humanæ rationis, vel conſilij, vel auxilij, ad euadendum periculum, non debet illud omittere quærendo diuinum experimentum: quia ſecundum Auguſt. Si periculum, quantum caueri poteſt, non caueret, magis tentaret Deum quàm in Deum ſperaret. *Regula ad dignoſcendum quãdo tentatur Deus.* Vnde quamuis Deus omnia poſſit, diſcipulis tamen ſuis ait: *Si vos perſecuti fuerint in ciuitate vna, fugite in aliam.* Et ipſe idem fugit & latuit. *Matth. 10.* Et propter hoc probatio ferri candentis & monomachiæ, id eſt, duelli, tanquam illicita prohibentur in iure. *Monomachia, id eſt ſingularis pugna defenſio.* Si verò deficit humana ratio & prouidentia, & homo non habet aliud quod faciat, tunc ſecurè ad Dei potentiam ſe conuertat, & ſuæ prouidentiæ committat: non tentando, ſed deuotè confitendo, quia ſic non eſt dicenda tentatio, ſed

D quia Chriſtus adhuc habebat quid faceret, quia boni erant ibi gradus per quos de pinnaculo deſcendere poterat, ideo diabolo ſic reſpondebat: vbi Chryſoſtom. Nihil motus, nihil indignatus, ſed cum multa modeſtia ſcripturarum ei rurſus voce reſpondet, nos vtique docens, quia diabolum per patientiam atque tolerantiam, non per ſigna ſuperari: nihilque ad oſtentationem noſtri, atque ad amorem facere gloriandi. *De Chriſti patientia.* Et iterum: Aſpice autem quomodo non turbatus eſt Dominus, immo de ſcripturis humillimè cum iniquo diſceptat, & cõformeris Chriſto pro poſſe. Nouit diabolus arma Chriſti, quibus ſuccubuit. Ex manſuetudine eum cœpit, ex humilitate deuicit, tu quoque cùm videris hominem effectum diabolum, & tibi obuiantem, eo modo deuincas. *Alta cadunt citius.* Doceas animam tuam formare, os condecens ori Chriſti. Sicut enim cùm Romanus forſitan reſidet iudex, non exaudiet reſponſum ignorantis eo modo loqui, ſic & Chriſtus niſi ſuo modo loquaris non exaudiet te, nec vocabit te. Hæc Chryſoſt. *Auguſt. in Pſal. 106.*

E Moraliter: Multos diabolus eleuat in altum vt facilius ad grauiorem trahat caſum, ſicut cornix nucem eleuat vt ab alto deiiciendo frangat: ſic & pugil ſocium à terra ſubleuat vt proſternat, multi enim ducuntur in altum prælationis, & deiiciuntur ibi, qui in valle ſimplicis ſtatus fuerant ſecuri. In montibus enim Gelboë ceciderunt fortes Iſraël. *1. Reg. 31. & 2. Reg. 1* Vnde ſecundum Auguſt. quanto quis in loco ſuperiori, tanto in periculo maiori verſatur: & ſecundum Chryſoſt. *Chryſoſto. homelia 9. operis imperfecti.* Prælatos ſubuertit elatio: ideo ad talem locum Dominus ſe aſſumi permiſit, nec tamen ibi diabolo conſenſit, vt in talibus locis poſiti diabolo reſiſterent, ſupra pinnacula templi, etiam diabolus hominem ſtatuit, quò ſe cæteris meliorem æſtimet, & per falſam humilitatem deorſum ſe mittat. *Bern. tr. ſer. 14. in Pſal. qui habitat.* Extunc ergo ſecundum Bernard. quia Dominus nihil oſtendit diuinitatis, arbitratus hoſtis eum eſſe hominem, tentauit eum tertio vt hominem. Exinde enim aſſumens eum, reportauit eum in montem valde excelſum, ſecundo *Tertia tentatio Chriſti de auaritia, cur facta in mõte excelſo.*

miliario à Quarentena verſus Galilęam, vt ſcilicet locus congruat tentationi: vt ſicut in de- A
ſerto, vbi eſt eſuries, tentauit de gula: ſupra pinnaculum, vbi cathedra eſt doctorum, de va-
Chryſoſto. hom. 5. operu imperfe.
na gloria: ſic in monte vbi videntur hęc tēporalia, tentet de auaritia. *Et oſtendit ei omnia regna*
mundi, non ea quæ neſciebat indicando, ſed ſecundum Chryſoſt. oſtendit ei ac ſi aliquis in
loco excelſo poſitus manum extenderet dicens: Ecce ex illa parte eſt Aphrica, ex illa Palæ-
ſtina, ex illa Græcia, ex illa Italia & huiuſmodi. Vel oſtendit, id eſt, expoſuit & narrauit ei
in momēto & in breuibus omnia regna mundi, id eſt, omnium regnorum pompam, & glo-
riam ac magnitudinem, vel omnia concupiſcibilia in mundo, ſicut ſunt diuitiæ, delitiæ, &
Momētum.
honores: vt quaſi ſpecioſa & delectabilia ſuaderet, & vel ſic eum ſibi ſubiiceret. Momen-
tum eſt decima pars puncti, vel quadrageſima pars horæ, punctus enim quarta pars horæ
eſt: per hoc ergo ſignificatur breuitas vel tranſitus bonorum temporalium mundi huius.
Ambroſ. in c. 4. Lucæ.
Vnde Ambroſius, Bene autem in momento temporis ſecularia & terrena monſtrantur, B
non enim tam conſpectus celeritatis indicatur, quàm caducæ fragilitas poteſtatis exprimi-
tur. In momento enim cuncta illa prætereunt, & ſæpe honor ſeculi abit antèquam venerit.
Et tentauit eum de auaritia, Dominum omnium ex arrogantia & iactantia, promittens
Chryſoſt. hom. 4. ex varus in Matth. & hom. 13. in Matth.
mendaciter quæ dare non poterat, & dicens: *Hæc omnia tibi dabo*, & te regem faciam *ſi ca-*
dens, tanquam inferior *adoraueris me*, tanquam ſuperiorem, quòd verè eſſet cadere, & dia-
bolo ſe ſubiicere. Vnde Chryſoſt. Nihil enim ſic diabolo hominem ſubiici facit, vt inhia-
re opibus, ac habendi amore ſuperari. Et iterum: Regna mundi promittit illi, qui regna cœ
lorum credentibus præparauit, gloriam ſeculi pollicetur ei, qui Dominus eſt gloriæ cœle-
ſtis. Spondet ſe vniuerſa dare qui nihil habet, ei qui omnia poſſidet. Ab eo ſe iubet adorari
in terra, quem Angeli & Archangeli adorant in cælo: Hæc Chryſoſt. vbi & glo. Ecce anti-
Superbia antiqua diaboli.
qua diaboli ſuperbia, ſicut enim in principio voluit ſe ſimilem Deo facere, ita nunc vole- C
bat diuinum cultum ſibi vſurpare. Et eſt hîc notandum, quòd ſi conſideremus principium
huius tentationis, tunc tentatio eſt auaritiæ: ſi finem, tentatio eſt idololatriæ, & bene iungi-
tur, quia auaritia eſt idolorum ſeruitus. Conſiderandum etiam quòd gloria mundi, quæ
Gloria mundi.
cum mundo peritura eſt, in monte & in ſupercilio demonſtratur, & diabolus hominem du
cere ad montem nititur, vt corruat & ei ſubiiciatur, ſuadens vt ſeruiat ei negligens iuſtitiā
Dei, à cuius ſeruitio liberet nos Chriſtus pro nobis tentatus & paſſus. Dominus autem ad
campeſtria & humilia deſcendit, vt diabolum humilitate ſuperaret. Nec intuebatur ſibi
oſtenſa oculo concupiſcentiæ ſicut nos, ſed ſicut medici ſine læſione vident morbos. Cùm
ergo volueris fieri magnus & altus, & ante oculos mentis iſta proponis: ſcito quòd diabo-
lus tibi regna mundi oſtendit, quæ ſi conſequi volueris, neceſſe eſt vt procidens diabolum
adores, quia adoraturus diabolum antè corruit, & nunquam ſine caſu diabolus adoratur. D
Ambroſ. in cap. 4. Lucæ.
Vnde Ambroſius, Habet enim ambitio domeſticum periculum, & vt dominetur aliis
prius ſeruit, & curuatur obſequio, vt honore donetur, & dum vult eſſe ſublimior, fit re-
Ambitio ſeruit.
miſſior. Omnis quidem poteſtas & ordinatio poteſtatum à Deo eſt: ſed à malo poteſtatis
ambitio, nec eſt poteſtas mala, ſed his qui male vtitur poteſtate. Docemur ergo ambitio-
nem deſpicere eo quòd diabolicæ ſubiacet poteſtati: Hæc Ambroſius. Sed & hîc homici-
da ille ſuccubuit, & Dominus, & victor authoritate diuina comminatus eum abiecit, &
Chryſoſto. hom. 5. ope. imperfect.
abſcedere iuſſit dicens: *Vade* & recede à me, ſcilicet in ignem æternum *Satana*, qui veritati
& hominum ſaluti aduerſaris. In quo, vt ait Chryſoſtom. finem tentandi diabolo ponit, ne
progrediatur vlterius tentans. Continuò enim illum in fugam vertit, neque aliis iam eum
Iniuria propria tolerāda, ſed non diuina.
per ſemetipſum tentationibus appetiit. Vbi etiam docemur proprias iniurias portare, ſed
nullo modo Dei iniurias tolerare. Vnde Chryſoſtom. Chriſtus cùm paſſus fuiſſet tenta- E
tionis iniuriam dicente ſibi diabolo, ſi filius Dei es, mitte te deorſum: non eſt turbatus, nec
Chryſoſto. hom. 5. operu imperfe.
diabolum increpauit. Nunc autem quando diabolus Dei ſibi vſurpauit honorem dicens:
Hæc omnia tibi dabo ſi cadens adoraueris me, exaſperatus eſt & repulit eum dicens: *Vade*
Satana, vt nos illius diſcamus exemplo noſtras quidem iniurias magnanimiter ſuſtinere,
Dei autem iniurias neque vſque ad auditum ſufferre: quoniam in propriis iniuriis eſſe
quempiam patientem laudabile eſt, iniurias autem Dei diſſimulare nimis impium eſt: vbi
Hieronym. in Matth. cap. 4. Marc. 8.
& Hieronym. Non vt plærique putant eadem Satanas, vt Apoſtolus Petrus ſententia con-
demnatur: Petro enim dicitur, *vade retro me Satana*, id eſt, ſequere me qui contrarius es
voluntati meæ, hic verò audit vade Satana: & non dicitur ei retro me vt ſubaudiatur: Vade
in ignem æternum qui paratus eſt tibi, & Angelis tuis. Deinde Dominus ſubiungit: *Scriptū*
eſt, omni homini *Dominum* omnium: ſcilicet per potentiam, *Deum* ſcilicet per creationem,

tuum

A *tuum*, ſcilicet qui debet eſſe tuus per cultum ſpecialem, *adorabis*, interius, fide, ſpe, & charita-
te, *& illi ſoli ſeruies*, exterius ſeruitute latriæ. Et per hoc ſecundum Auguſt. Non excluditur *Auguſtin. lib. 10. de ciuitate c. 1.*
ſeruitus debita dominis temporalibus. Et ſecundum Bedam, iubemur hic ſoli Deo ſerui-
re ſeruitute latriæ, quæ ſoli diuinitatis cultui debetur, vnde & hi qui hanc idolis impēdunt, *Latriæ ſeruitus Deo debetur.*
idololatræ nuncupantur: ſed ab Apoſtolo iubemur per charitatem inuicem ſeruire ſerui-
tute duliæ, quæ communis eſt, ſiue Deo, ſiue homini, ſiue cuilibet rerum naturæ. Itaque vt
ait Beda: Dicens diabolus ſaluatori, ſi procidens adoraueris me, econtrariū audiuit quòd *Beda in ca. 4. Lucæ.*
ipſe magis adorare debeat eum Deum & Dominum ſuum, quaſi ſibi diceret: Non ego te,
ſed tu me debes vt Deum adorare: ſed adoratio diaboli ſubiectionis eſt non deuotionis. Ex *Beda ibidē.*
ſupradicto ordine tentationis patet quòd diabolus incipit à leuioribus, & procedit ad gra- *Tentandi ordo & vincendi.*
uia, deinde ad grauiora & tandem ad grauiſſima. Incepit enim à tentatione leui, quando
B tentauit eum de gula, quæ tentatio leuis eſt, maximè tempore famis, & finaliter poſt alias
peruenit ad grauiſſima, quando tentauit eum de idololatria. Vicit autem Chriſtus ipſas ten-
tationes, eis in ſuis principiis obuiando. Nam mox cùm diabolus tentationes inferebat,
Chriſtus eas repellat. Sic & homo mox vt diaboli tentationes ſenſerit, eas in ſuo initio de-
bet repellere. Nam vt dicit Hieronymus: Lubricus eſt ſerpens antiquus, & niſi capite te-
neatur, totus ſtatim illabitur. Habet enim ſerpens infernalis caput, ſcilicet malam ſugge- *Serpētis caput, corpus, & cauda.*
ſtionem: habet corpus, ſcilicet conſenſum: habet caudam, ſcilicet operis conſummatio-
nem. Vbi autem ponit caput ſuggeſtionis, ſtatim ponit corpus conſenſus, & vbi ponit cor-
pus conſenſus, ſtatim ponit caudam operis, & ideo in ſuo capite, id eſt, in ſua ſuggeſtione
eſt conterendus, & tunc nocere non poterit, nec quantum ad corpus, nec quantum ad cau-
dam, quia amputato capite ſuggeſtionis, tota eſt confracta vis ſerpentis infernalis. Et con-
C ſummata, id eſt, ſuperata omni tentatione: ad quam explendam Dominus venerat, Luci-
fer non inueniens quid ageret, audito Dei nomine reliquit eum quem tamen nunquam te-
nuit, quia ſuperatus à tentatione ceſſauit, & receſſit ab eo tanquam victus & confuſus, vſ-
que ad tempus, poſtea enim non tantum doloſè tentaturus: ſed apertè per Iudæos eum &
in ſe & in membris ſuis impugnaturus aduenit, quia appropinquāte tempore paſſionis per-
ſecutionem ei per principes ſacerdotum ſuſcitauit, non per ſeipſum ſolum, ſed & per alios,
ac per organa & inſtrumenta ſua propria, cœpit eum impugnare, putans eum mortis timo-
re deiicere, ſecundum Chryſoſtomum: diabolus non quaſi obediens præcepto receſſit, ſed *Chriſoſt. ho. 5. operis imperfecti.*
diuinitas Chriſti, & Spiritus ſanctus qui erat in eo excuſſit inde diabolum (quod quidem
ad noſtram proficit conſolationem) quia non tam diu homines Dei diabolus tentat quam-
diu vult, ſed quamdiu Chriſtus permittit, & ſi eum permittat pauliſper tentare ad noſtram *De diaboli receſſu.*
D vtilitatem, tamen repellit propter noſtram infirmitatem: *quia non patitur nos tentari vltra*
quàm poſſumus ſuſtinere. Vnde Auguſtinus. Si tantum poſſet nocere diabolus quantum vult, *Diabo. non tantum nocet quantū vult.*
aliquis iuſtorum non remaneret. Tribus autem præmiſſis congreſſionibus in quibus, ad-
huc exercetur militia Chriſtiana, omnis tentatio dicitur conſumpta in ſuis radicibus &
ſuperata, quia in gula, ſuperbia, auaritia, ex quibus tentatio oritur: omnia vitia ſibi confœ- *1. Cor. 10.*
derata ſunt perempta. In his enim tribus eſt omnium materia delictorum, quorum ſemi- *Auguſt. in Pſal. 61.*
na in ipſa origine ſunt cauenda: quia, Ioanne atteſtante, omne quod in mundo eſt: concu-
piſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ. Cui triplici hoſtis telo, *Victoriū materia in tribus, de quibus tētatus eſt Chriſtus.*
totidem arma defenſionis, ſcilicet ſcutum triangulum opponere debemus: vt ieiunio con-
cupiſcentiam carnis, oratione ſuperbiam, eleemoſyna auaritiam repellamus. Sicut autem
ille hoſtis antiquus à Domino vſque ad tempus receſſit, & tempore paſſionis rediens, non
E in dolo, ſed aperte eum impugnauit, ſic & nos aliquando tentare intermittit, & quando in *Remedia cōtra vitia.*
tentatione non præualet, à nobis vſque ad illud tempus recedit, vt quaſi ſecuros inueniēs,
repente rediens facilius inopinatus irrumpat.

Inſtruimur ergo hìc ad cautelam, quia licet aliquam tentationem ſuperemus, ſemper
tamen diabolum ad pugnam paratum inuenimus: tempore vero paſſionis, omnino victus
diabolus, relegatus eſt in infernum, in diebus antichriſti ſoluendus: ſecūdum Apocalypſim
Ioannis. Vnde Auguſt. innuit quòd iſte tentator fuerit Lucifer primus Angelus, ille ſupe- *Lucifer tentator Chriſti.*
rior qui primum hominem ſuperauerat: credendus eſt autem ipſe diabolus hominis for-
mam ad horam aſſumpſiſſe, in qua Dominum circunducere, & ei colloqui poſſet. Ergo no-
tandum, quòd ordo tentationum Chriſti ſic ſecundùm Matthæum, poſitus fuit ſecundum *Tentatus Chriſtus ordine quo Adam.*
ordinem tentationum Adæ qui fuit iſte. In quàcunque die comedetitis, ecce gula: eritis
ſicut dij, ecce inanis gloria: ſcientes bonum & malum, ecce auaritia: quæ non eſt tantum

pecuniæ,ſed & ſublimitatis & ſcientiæ,cùm ſupra modum ambitur. Secundum verò Aug. A
Certum nobis non eſt quæ fuerit ſecunda, & quæ tertia. Sed duo Euangeliſtæ variè narrãt. Poteſt ratio aſſignari, quia vna tentatio eſt de cupiditate principaliter, alia de elatione: & frequenter contingit quòd vnum vitium ex alio naſcitur, & econuerſo, & ideo Matthæus præponit vnam, Lucas verò aliam. Vnde Remigius,ob hoc Euãgeliſtarum hanc iſte,illam verò ille præmittit: quia inanis gloria,& auaritia adinuicem ſe gignunt. Chriſtus verò diabolum in tentatione gulæ ſuperauit, & hoc quondam in idolo Belis, & draconis præfigurauit. In Babylone enim idolum Belis pro Deo colebatur, quod multum comedere & bibere dicebatur,quod Daniel deſtruxit, & ſacerdotes eius interemit. Ibidem etiam in ſpelunca draco latitabat,quem gens tanquam Deum æſtimabat,cui ſacerdos ſtatutis horis cibum offerebat, Daniel autem maſſam de pice & adipe, & pilis confecit, & in os draconis iniecit. Quam cùm comedit ſtatim eſt eruptus,& ſic vterque deuorator,& guloſus per Da- B
nielem eſt deſtructus: & ideo Daniel Chriſtum deſignauit, qui tentationẽ gulæ ſuperauit. Chriſtus etiam ſuperauit diabolum in tentatione ſuperbiæ, & hoc præfiguratum fuit olim in Dauid,& nece Goliæ. Golias ſuperbiſſimè de fortitudine ſua ſe iactauit, quem Dauid funda ad terram deiecit,& proprio gladio interfecit. Golias gygas figuram ſuperbi tenet Luciferi: Dauid autem paſtor, qui hunc proſtrauit, Chriſtus eſt, qui in tentatione ſuperbiæ humiliter triumphauit. Tertiò, Chriſtus diabolum in tentatione auaritiæ ſuperauit, quod & Dauid in nece Leonis & vrſi præfigurauit. Leo & vrſus auaritiam figurabant, quia auferendo ſibi ouem, eam perpetrabant. Dauid autem ouem ſuam eripiens, raptores interfecit, & Chriſtus ſuperata tentatione auaritiæ, Satanam à ſe reiecit. Abiecto autem Satana, *acceſſerunt Angeli*,& tanquam victori *miniſtrabant ei*, ſic qui viriliter, pugnando contra diabolum triumphauerit, miniſterio & conſortio Angelorum dignus erit. De tentationum C
verò ſuggeſtionibus,ſic dicit Chryſoſt. Nunc breuiter perſtringamus quid ſignificẽt Chriſti tentationes. Ieiunium eſt abſtinentia rei malæ. Quando verò quis inflatus fuerit quaſi ſanctus, ductus eſt quaſi ſuper tectum. Et hæc tentatio ſequitur primam, quoniam victoria tentationis gloriationem operatur, & fit cauſa iactantiæ. Fuge exaltationem cordis, & non patietis ruinam. Aſcenſio autem montis, eſt proceſſio ab altitudine diuitiarum & gloria huius mundi, quæ de ſuperbia cordis deſcendit: vt etiam dicit Bernard. qui quartam tentationem de Domino non legit, ignorat ſcripturam quæ dicit, quòd tentatio † eſt vita hominis ſuper terram. Apoſtolus quoque dicit eum fuiſſe tentatum per omnia pro ſimilitudine abſque peccato. Voluit autem Chriſtus tentari pluribus ex cauſis. Prima eſt, ſecundum Gregor. vt per ſuam tentationem nos à noſtris liberaret,ſicut per ſuam mortem nos à noſtra liberauit. Secunda eſt, ſecundum Hilarium,vt cautos nos faceret, ne ſcilicet aliquis D
quantumcumque ſanctus præſumat de ſe,quaſi de tentationibus ſit immunis. Et ideo poſt baptiſmum, & accepto Spiritu ſancto, tentari voluit, vt oſtenderet quòd ſanctificatis maior pugna incumbit. Tertia eſt, ſecundum Auguſtinum vt nobis exemplum pugnandi daret, & per hoc nos inſtrueret, & vt eſſet mediator,non ſolum per adiutorium, ſed etiam per exemplum. Quarta eſt, ſecundum Chryſoſtom. vt nos animaret, vt ſcilicet nemo turbetur de tentationibus præter ſpem irruentibus, dum etiam Chriſtum videt ſubdi tentationibus. Quinta eſt,ſecundum Leonem,vt diabolum vinceret, & vincendo eius virtutem & audaciam reprimeret. Sexta eſt, ſecundum Apoſtolum: vt tentatis melius miſereri,& compati ſciret,& nobis de ſua miſericordia ſpem faceret, quia homo tentatus facilius miſeretur & compatitur tentatis. Item tentari voluit, vt tentatis conſolationem daret, fuit enim tentatus ſtatim quando fuit baptizatus, quando à patre filius eſt appellatus, quando Spiri- E
tus ſanctus in ſpecie columbæ ſuper eum manſit, quando cœlum ſibi apertum fuit,quando quadraginta diebus & noctibus ieiunauit, vt per hoc detur intelligi, quòd ſi aliquis tentatur, non propter hoc eſt minus à peccato mundatus, non eſt minus Dei filiatione dignus, non eſt minus Spiritu ſancto plenus, non eſt minus cœlo dignus, non eſt minus in pœnitentia ſua Deo acceptus. Ideo quia Dominus ſic fuit contrectatus & tentatus, non miremur ſi nos tentamur: & quia in omnibus vicit, nitamur & nos eius adiutorio vt vincamus. Nec in aliqua virtute noſtra confidamus,ſed totam ſpem & fiduciam in adiutorio altiſſimi ponamus. Et ſicut vbique Dominus aduerſarium ſuum non virtute potentiæ, ſed authoritate ſcripturæ conuicit, dicens ſcriptum eſt, quia humilitate non potentia eum vincere, & ſuæ patientiæ nobis exemplum præbere volebat, ſic & nos quotiens à prauis hominibus aliquid patimur,ad doctrinã potius quàm ad vindictam excitemur, & aduerſarios noſtros humilitate

Auguſtin. tractatu 2. in epiſt. Ioã.
Figura gulæ deuictæ.
Danie. 14.
Figura ſuperbiæ deuictæ.
1. Reg. 17.
De auaritia.
1. Reg. 17.
Angelorũ acceſſus.
Chryſoſtom. homel 5. operis imperfe.
Bernardus ſermo. 14. in Pſal. qui habitat.
† aliàs militia.
Iob 7.
Cur tentari voluerit Dominus.
Gregorius hom. 16.
Hilarius cano. 3. in Matth.
Auguſtin. lib. 3. de mirab. ſacræ ſcripturæ.
Chryſoſto. hom. 5. operis imperfe.
Leo ſermone 1. de quadrageſima.
Tẽtatio non diminuit tentatum.

A humilitate & patientia magis quàm ſuperbia & potentia vincamus. Attende itaque ex *Reſpõdetur*
prædictis documentum, quòd Dominus in omnibus tentationibus ſuis vſus eſt authorita- *ſuggeſtioni*
tibus ſacræ ſcripturæ ad nos informandum. Attende quid ille reſpondit, & quando talis *bus ex ſcri-*
tentatio aduenerit, dic illud & tu, ſemper videlicet reſpondendo per ſcripturam, ſicut & *pturis.*
ipſe fecit. Vnde ſi tentat te appetitu bonorum, debemus reſpondere, ſcriptum eſt: *Quid ſu-* *Eccleſ.10.*
perbis terra & cinis, omnis potentatus breuis eſt vita. Si tentat de appetitu diuitiarum, reſpondea- *Ibidem.*
mus ſcriptum eſt: *Nihil intulimus in hunc mundum nec auferre quid poſſumus: & nudus egreſſus ſum* *1 Tim.6.*
de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc. Si tentat de appetitu deliciarum carnalium, reſpon- *Iob 1.*
deamus, ſcriptum eſt: *Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt*: vbi ſecundum gloſſ. Per car- *1.Cor.15.*
nem & ſanguinem ventrem & libidinem, id eſt, opera carnalia deſignat: & ita de aliis qui- *Gloſſa in eũ*
buſcumque vitiis impugnamur, ſemper vtamur clypeo ſacræ ſcripturæ ad defenſionem *locum.*
B noſtram contra iſtud vitium. De præmiſſis Domini factis, ſic dicit Anſel. De baptiſmo in
deſertum in ſpiritu fortitudinis ingreſſus es, vt vitæ ſolitariæ in te non deeſſet exemplum.
Solitudinem & ieiunium quadraginta dierum, famis acerbitatem, tentamenta illuſoris
ſpiritus æquanimiter tolerasti: vt omnia hæc nobis tolerabilia efficeres. Et iterum: Exinde
dilectiſſimus Ieſus ſolitudinis tibi ſecreta dicauit, & ſanctificauit ibi ieiunium, ibi ſubeun-
dum docens cum callido hoſte conflictum. Hæc tibi facta pro te facta, & quonam modo
facta ſunt diligenter attendens, dilige eum à quo facta ſunt: Hæc Anſelm. Eia nunc Chriſti *Inuitat ad*
diſcipule, cum pio magiſtro ſolitudinis ſecreta perquire, vt ſocius ferarum effectus arcana *imitationẽ.*
ſilentij orationis deuotæ, diuturni ieiunij, trinæ conflictationis cum callido hoſte imitator
fias, & particeps, & in omni tentationis diſcrimine ad ipſum diſcas habere recurſum, pro
eo quòd non habemus *pontificem qui non poſsit compati infirmitatibus noſtris, tentatum per omnia* *Hebre.4.*
C *pro ſimilitudine abſque peccato.* Nec timere debes tentationes, aut dubitare in eis, quia quos
Deus diligit, ſæpe caſtigat, & multæ tribulationes, non quorumcunque, ſed iuſtorum: vt
cùm probati fuerint, coronam vitæ accipiant. Vnde Ambro. Docet igitur te ſcriptura di- *Ambroſ.*
uina, non ſolum contra carnem & ſanguinem, ſed etiam contra inſidias ſpirituales eſſe *in cap.4.*
certamen. Corona propoſita eſt, ſubeunda certamina ſunt. Nemo poteſt niſi vicerit coro- *Luca.*
nari, nemo autem vincere, niſi antè certauerit. Ipſi quoque coronæ maior eſt fructus, vbi
maior eſt labor. Et ideo tentationem nunquam timere debemus, eſt enim cauſa victoriæ *Tentationes*
materia triumphorum, non timeamus tentationes, ſed magis in tentationibus gloriemur *exoptandæ.*
dicentes: Cùm infirmamur, tunc potẽtes ſumus. Tunc enim nectitur corona iuſtitiæ, tolle *1.Cor.12.*
martyrum certamina, tuliſti coronas: tolle cruciatus, tuliſti beatitudines. Non debemus
igitur tentationes ſeculi pro malis timere quibus bona præmia comparantur, ſed magis ro-
D gare contemplatione conditionis humanæ vt eas tentationes ſubeamus quas ferre poſſu-
mus: Hæc Ambro. Vnde & Proſper: Ad magnam vtilitatem fidelium reſeruata eſt mate-
ria certaminum, vt non ſuperbiat ſanctitas, quamdiu hoſtium incurſum ſentit infirmitas.
Attentat autem diabolus ſpecialiter ſex modis: in bonis per elationem, in malis per deſpe- *Tentationũ*
rationem, in ocio per luxuriam, in negociis per turbationem, in iuſtitia per crudelitatem, *modi ſex.*
in miſericordia per adulationem. Et quamuis multis modis tentet, quatuor tamen modis *Fallẽdi mo*
ſpecialiter decipit & fallit. Primò, ſuadendo bonum propter malum, vt cùm homini in- *di quatuor.*
ſtabili ſuadet religionis ingreſſum: propter hoc vt apoſtatet poſtmodum. Secundò, ſua-
dendo malum ſub ſpecie boni, vt periurare pro rebus alienis conſeruandis. Tertiò, diſ-
ſuadendo bonum tanquam nociuum, vt cùm diſſuadet bono viro religionis ingreſſum,
ne de hoc pœniteat, & egrediens confundatur. Vel quando diſſuadet alicui orationem
E vel eleemoſynam, ne per hoc incurrat vanam gloriam. Quartò diſſuadendo malum vt
peius adducat, vt quando diſſuadet intemperantiam victus & ſomni, vt in non diſcretam
abſtinentiam, quod peius eſt, inducat. Multa ergo ſollicitudine præcauendum eſt omni- *Tentatoris*
bus, ne diabolicis capiantur inſidiis, & eius inuoluantur laqueis, quos vbique prætendit *vigilantia.*
modis variis. Vnde Leo Papa: Non deſinit hoſtis antiquus transfigurans ſe in Angelum *Leo ſermon.*
lucis deceptionum laqueos vbique prætendere. Nouit cui adhibeat æſtus cupiditatis, cui *3. de qua-*
illecebras gulæ ingerat, cui apponat incitamenta luxuriæ, cui infundat virus inuidiæ. No- *drageſima.*
uit quem mærore conturbet, quem gaudio fallat, quem metu opprimat, quem admiratio-
ne ſeducat, omnem diſcutit conſuetudinem, ventilat curas, ſcrutatur affectus. Et ibi quæ-
rit cauſas nocendi, vbi quemque ſtudioſius viderit occupari: Hæc Leo. Sollicitè ergo qui-
libet vigilet, quia nullus ſine tentatione eſt. Vnde Bernard. Hoc præmonitos vos eſſe volo, *Tentationis*
quia nemo in corpore viuere poterit ſine tẽtatione, & qui ab vna liberatur ſtatim expectat *expers nemo*

A aliam,& ſic petat ab ea liberari, vt nouerit aliam protinus eſſe venturam: ſæpius enim fit vt vnam Dominus patiatur diutius immorari, ne alia poſſit accedere, aut ab vna citius liberet, vt alia poſſit exercere: Hæc Bernardus.

Angelorũ acceſſus poſt victoriam.

Victoria itaque facta à tentatore victo præ confuſione recedente, venerunt & redierunt Angeli vt ſeruientes & ſubiecti ſibi ad obſequiũ parati, & accedentes miniſtrabant ei ſicut vero Domino proprij ſerui voluntatem eius implentes, qui præcipiente Domino ad tempus receſſerant, agonem eius procul aſpicientes: vt diuinitas eius diabolum magis lateret, & vt conuenientius locum tentandi haberet, ne fortè videns circa eum Angelos ad eum non appropinquaret, & vt victoria Chriſti excellentior appareret, ex hoc quòd ſolus ipſum deuinceret, & ne eorum præſidio eguiſſe vel viciſſe videretur. Præcedit tentatio, vt victoria ſequatur: poſt victoriam ſtatim ſeruiunt Angeli, vt victoris dignitas comprobetur. Ex hoc enim diuinitas Chriſti apparet, & fit manifeſta, quia nulla natura eſt ſuper Angelicam, niſi diuina.

Greg. hom. 16. in Euã.

B Et ſecundum Grego. Ex hac te vnius perſonæ vtraque natura oſtenditur, quia & homo eſt quem diabolus tentat, & idem ipſe Deus eſt cui ab Angelis miniſtratur.

Miniſtratio Angelorũ tripliciter ſumitur.

Hæc autem miniſtratio tripliciter poteſt accipi. Primò, de corporali ſubuentione, vt ſit ſenſus, miniſtrabant, id eſt, eſurienti in cibo ſubueniebant. Secundò, de adoratione, vt ſit ſenſus, miniſtrabant, id eſt, ipſum tanquam Deũ ſuppliciter adorabant. Tertiò, de congratulatione & laudatione, vt ſit ſenſus, miniſtrabant, id eſt, ſibi pugnanti & vincenti congaudebant, & eum laudabant.

Anſelmus in Matth. De victoria Domini.

De hac victoria Domini & miniſterio Angelorum, ſic dicit Anſelmus: Quadraginta dierum completo ieiunio, diabolum cum ſuis tentamentis ſuperans, Angelico eſt miniſterio glorificatus, edocens nos toto vitæ præſentis tempore delectationes rerum temporalium declinando, mundum cum ſuo principe pedibus noſtris ſubſternere, & ſic Angelicis præſidiis communiri.

Bernar. ſer. 14. in Pſal. qui habitat.

C Vnde & Bernardus: Deinde tentationibus ſuperatis, & tentatore fugato, acceſſerunt Angeli & miniſtrabant ei, & tu ergo ſi vis habere miniſterium Angelorum, fuge conſolationes ſeculi, & tentationibus reſiſte diaboli, renuat conſolari anima tua in aliis, ſi vis in Dei memoria delectari.

Chryſoſt. hom. 13. in Matth. Cur poſt victoriam apparuerunt Angeli.

Vnde etiam Chryſoſtomus, quamdiu enim fuit in conflictu poſitus, nequaquam Angelos apparere permiſit, ne ſcilicet ante victoriam ſuperandum fugaret. Poſtquam verò illum per cuncta deuicit, & victum fugere præcepit, tunc Angeli conſequenter apparent, vt tu diſcas quòd te quoque poſt confectam de diabolo victoriam Angeli repente ſuſcipient, plaudentes tibi, téque ſtipatorum more vbique comitantes, & in omnibus honorantes. Sic vtique & Lazarum poſt fornacem paupertatis ac famis, totius prorſus anguſtiæ, ſuſcipientes ad requiem pertulerunt. Et iterum: Angeli agonem Chriſti procul aſpiciebant, ne videretur eorum præſidio deuiciſſe, & victoria facta acceſſerunt & miniſtrabant ei.

Miniſtratũ Chriſto ab Angelis.

D Sed quid miniſtrabant ſcriptura non exprimit, ſed ſatis credibile eſt quòd miniſtrabant ei aliquid comeſtibile, vt ſerui & miniſtri: quia legitur eſuriſſe, & hoc non propter neceſſitatem impotentiæ Chriſti ei miniſtrabant: ſed ad reuerentiam exhibendam, & propter honorificentiam poteſtatis: non enim dicitur quòd adiuuant, ſed quòd miniſtrant: Hæc Chryſoſtom. Hîc diligentius attende, & conſpice Dominum comedentem ſolum circunſtantibus Angelis, & conſidera bene omnia, quia pulchra ſunt valde & deuota.

Eſca quæ in deſerto refectus eſt Dominus.

Et quæro quid Angeli miniſtrabant, vt poſt tam longum ieiunium comederet? de hoc enim ſcriptura non loquitur, poſſumus autem victorioſum prandium ſicut volumus ordinare, & quidem ſi eius potentiam conſideremus, poterat res quas vellet creare, & pro ſuæ voluntatis arbitrio creatas habere, ſed non inuenimus quòd hac potentia pro ſe vel diſcipulis ſuis vſus fuerit, pro turbis verò vſus fuit: quas duabus vicibus in multitudine magna de panibus paucis pauit.

Matth. 11. Ioan. 4.

E De diſcipulis autem legimus quòd eo præſente vellebant ſpicas propter famem, & comedebant: ſimiliter cùm fatigatus ex itinere ſedebat ſuper puteum loquens cum Samaritana, non dicitur quòd creauerit cibos, ſed quòd miſerit diſcipulos in ciuitatem, ad quærendũ eos. Nec eſt veriſimile quòd per miraculum ſibi prouideret: quia miracula ad aliorum ædificationem, & in præſentia plurium faciebat, ſed hîc non erant aliqui niſi Angeli. Quid ergo circa hoc meditabimur? in monte namque illo non erat habitatio hominum & cibi parati: ſed alibi parata cibaria portauerunt ei Angeli, ſicut contigit Danieli.

Danie. 14.

Cùm enim Abacuch propheta pulmentum meſſoribus ſuis paraſſet, portauit eum Angelus Domini per capillos de Iudæa in Babylonẽ ad Danielem vt comederet, & poſtea in momento eum reportauit. Immoremur ergo hîc, & hunc modum aſſumamus, & cum Domino Ieſu in ſuo prandio iocundemur, ſentiátque mater ſua excellentiſſima de hac eadem iocunditate atque victoria, piè atque deuotè ſic meditemur. Pergunt duo ex Angelis

Domino

A Domino annuenre,& in momenro fuerunt coram matre, ac eam reuerenter ſalutantes, de filij ſui ſtatu ſibi narrant: & modicum pulmentum quod ſibi & Ioſeph parauerat, ac panem cum aliis opportunis repportãt: reuerſi ergo parãt in plana terra, & menſæ benedictionem ſolenniter peragunt. Conſpice hîc eum bene in ſingulis quæ agit & quæ fiunt, ſeder in terra compoſitè, & comedit ſobriè, circunſtant Angeli miniſtrantes Domino ſuo, & hymnũ cantant de canticis Sion, ac iocundantur, & diem feſtum agunt cum eo. Sed, ſi dici liceat, permixtũ eſt hoc feſtum compaſſione permaxima, propter quam & nos plorare deberemus, conſpiciunt enim eum reuerenter, & conſiderantes Deum ac Dominum ſuum, & totius mundi creatorem, *qui dat eſcam omni carni*, ſic humiliatum, & ſuſtentatione cibi corporalis indigentem, & comedentem ſicut cæteros de populo, mouentur cõpaſſione ſuper eo. Et credo quòd ſi corde affectuoſo in hoc ſtatu eum reſpiceres, & eum aliqualiter dilige- *Pſal.135.*
B res, ex valida compaſſione plorares. Tandem ſuſtentatione cibi percepta, & gratiarũ actione reddita, Dominus Ieſus volens ad matrem redire, cœpit de monte deſcendere. Conſpice etiam nunc bene eum, quomodo ſolus vadit nudis pedibus Dominus omnium, & ei vehementer compatere, & vade ſemper cum eo, ſeruiens ipſi in omnibus ſtudioſè.

ORATIO.

Bone Ieſu, qui ductus in deſerto à ſpiritu, ieiunans quadraginta diebus & noctibus, & poſtea eſuriens tentatorem tuum ſuperaſti: da mihi miſericors per virtutem abſtinentiæ & continentiæ ieiunare à vitiis & peccatis: eſurire & ſitire iuſtitiam, & vt tentatorem meum, immo tentatores meos, mundum, carnem, diabolum, Deus tua gratia, Deus tuo auxilio valeam ſuperare: & quia tentatio eſt
C *vita noſtra, & miſeria ſuper terram: memento Domine noſtræ miſeriæ ac laboris, & da nobis in tentatione non cadere, ſed per tuam tentationem ſemper vincere, & tandem ab omnibus tentationibus miſericorditer liberari: Amen.* *Iob 2.*

De teſtimonio Ioannis de Chriſto Dei agno. CAPVT XXIII.

ALTERA autem die poſt regreſſum à deſerto, venit Ieſus ad Iordanem: quem *Ioannes videns, ad ſe venientem*, oſtendit eum digito, & exclamauit dicens: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Vbi tangitur teſtimonium Ioannis de Chriſto dupliciter. Primò, quantum ad eius veram humanitatem, in qua pro nobis immolatus eſt, cùm dicitur: *Ecce agnus Dei*, id eſt à *Ioan.1.* *Teſtimonium Ioannis de Chriſto.*
D Deo miſſus, vt hoſtia acceptiſſima immolandus. Secundò, quantum ad eius diuinitatem, cùm ſubditur: *qui tollit peccata mundi*: quia tollere peccata, eſt proprium ipſius Dei. Hæc quippe eſt cauſa qua venit, vt pereuntis mundi peccata ſuſcipiens, peccati labem & omnium mortẽ in ſe, qui vinci non poſſet, aboleret. Iam venerat & non agnoſcebatur, ſed nunc demonſtratur. Ecce eſt hic quem deſiderauerunt Patriarchæ, quem prænunciauerunt Prophetæ, quem præſignauit lex, *Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi*, ac ſi diceret: Ecce innocens inter peccatores, iuſtus inter reprobos, pius inter impios: in quo nullum peccatũ potuit inueniri, & ideo potens eſt tollere peccata mundi, vnde ſicut agnus oblatus eſt pro peccatis populorum, quia in eo eſt gratia, & virtus purgatiua peccatorum. Specialiter autem inter cætera animalia quæ in lege offerri conſueuerũt Chriſtum, agnum nominauit, quia licet alia animalia immolarentur in lege, vt bos, vitulus, capra, &c. ta-
E men Chriſtus magis & potius vocatur agnus, quàm cætera animalium immolaticia. Primò, quia inter omnes figuras veteris teſtamenti, agnus Paſchalis expreſſius figurabat Chriſtum innocẽtem immolandum, quia ille Paſchalis agnus erat ſine macula, & per eius immolationem filij Iſraël liberati ſunt à ſeruitute Ægypriaca. Sic & Chriſtus erat ſine peccato, & per eius paſſionem liberati ſumus à ſeruitute diabolica, & non ſolum propter innocentiam, ſed & propter ſimplicitatem Chriſtus dictus eſt agnus: quia ſicut agnus ad victimam ductus eſt, & non aperuit os ſuum. Secundò, quia licet alia fierent ſacrificia in templo certis temporibus, vnum tamen erat quotidianum in quo iugiter vnus agnus manè & & alius veſperè offerebatur, nec hoc mutabatur vnquam, ſed tanquam principale obſeruabatur, alia erant ex adiuncto & tempore determinato. Hoc ergo iuge ſacrificium quod figurabat perpetuitatem beatitudinis fiebat de agno: ſic & Chriſtus noſtra perpetua beatitudo eſt. Agnus etiam dicitur ab agnitione, ſiue ab agnoſcẽdo, quia agnouit patrem, factus *Agnus cur dictus Chriſtus.* *Exod.12.* *Agnus ab agnitione dicitur.*

ei vſque ad mortem obediens,& agnouit matrem curam eius diſcipulo committẽs. Agnus A
dicirur eriam à pietatc, qua rollir peccata mundi, non ſemel tantum, ſed & quotidie: vnde
Theophilus in eum locũ Theophilus non dixir qui tollet, ſed qui tollit: quaſi ſemper hoc faciente ipſo. Non enim
tunc ſolum rulit cùm paſſus eſt, ſed ex illo tempore vſque ad præſens tollit non ſemper
crucifixus. Vnam enim pro peccatis obtulit oblationem, ſed ſemper purgans per illam:
Hæc Theophilus. Tollit enim peccata ſatisfaciendo & lauando nos à peccatis in ſanguine
ſuo, & prærer hæc dimittendo quotidie quæ facta ſunt, & adiuuando ne fiant, & omnino
Lauat nos agnus in ſanguine ſuo. liberando, ſcilicet perducendo ad vitam vbi omnino fieri non poſſunt. Non ſolum autem
lauit nos quando ſanguinem dedit pro nobis, vel quando baptizamur in myſterio paſ-
ſionis illius: veruntetiam quotidie lauat nos in ſanguine ſuo, cùm eiuſdem benedictæ
paſſionis memoria ad altare replicatur, cùm panis & vini creatura in ſacramentum carnis
& ſanguinis eius ineffabili ſpiritus ſanctificatione transfertur, cùm ſanctiſſimo eius cor- B
pore & ſanguine ſatiamur. Propter duo verò aliorum trium, ſcilicet pro dimittendo & ad-
iuuando dicimus in miſſa bis, Agnus Dei miſerere nobis: propter tertium dicimus, da no-
bis pacem. O agne Dei agnoſce me miſerum inter oues à dextris tuis ponendas, ſed prius
dimitte mihi peccara & offenſas, vt me melius inter tuas oues agnoſcas. Secundum Chry-
Chryſoſt. hom. 16. in Ioannem. ſoſtomum. Ieſus nunc ſecundò poſt baptiſmum venit ad Ioannem, duplici de cauſa. Pri-
ma, quia illud erat baptiſma pœnitentiæ, & ipſe eum cum multis baptizauerat, vt nullus
ſuſpicetur, & putet quoniam ipſe tali propoſito & ex eadem cauſa ex qua & alij ad Ioannẽ
Cur ad Ioã nem redit iterum. & Iordanem venerant, pura vt peccata confeſſurus: aut in pœnitentiam in flumine abluẽ-
dus. Propterea accedit dans Ioanni occaſionem corrigendi hanc ſuſpitionem quam Ioan-
nes per verba correxit, agnum ac redemptorem vocando, ab omni quod in toto orbe
erat peccato. Etenim dicendo: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi:* omnem hanc pet- C
emit ſuſpicionem, quia enim purus erat, vt aliorum peccata abſoluere, & cuncta humani
generis peccata delere poſſet: multo magis abſque omni erat ipſe delicto, & ideo mani-
feſtum eſt quoniam non vt peccata confiteretur, vel in pœnitentiam ablueretur, acceſſit:
ſed vt occaſionem daret Ioanni loquendi de ipſo. Secunda cauſa, vt hi qui priora au-
dierant, certius reciperent quæ dicta erant, & alia rurſus audirent. Vnde ſubiungit: *Hic
eſt de quo dixi*, antequam ab baptiſmum veniret, *poſt me venit vir*, virens in virtute & gratia,
& ætate perfecta, *qui ante me & factus eſt*, dignitate: quia prior me erat, æternitate *& ego
neſciebam eum*, quantum ad perſonam determinaram ante ſuum ad me aduentum, *ſed vt
manifeſtetur in Iſrael*, id eſt, ipſi Iſraël, *propterea veni ego in aqua baptizans*, & pœnitentiam præ-
dicans: ideo inquit, deſertum & ſolitudinem reliqui, & ad planiciem deſcendens bapti-
zare cœpi, vt manifeſtarem eum populo vndique ad me confluenti, totum enim officium D
Ioannis in baptizando & prædicando erat ordinatum, ad manifeſtationem Chriſti, ad te-
ſtimonium de eo perhibendum, vnde fuit ſibi præceptum à Domino, vt baptizaret in no-
mine venturi, & prædicaret eius aduentum, & præpararet populum ad eum recipiendum:
& ferebat Ioannes de Chriſto pluries teſtimonium, vt efficacius eſſet pluries latum. Dein-
de ergo rurſus teſtimonium perhibet dicens, quia vidi Spiritum ſanctum deſcendentem
quaſi, & verè, columbam de cœlo, & manſit, ac ſedit ſuper eum, hoc fuit quando Ioan-
nes eum baptizauit. In eo manſit Spiritus ſanctus, etiam ex quo conceptus eſt, non ſolum
baptizatus, in aliis verò quandoque venit, & per peccatum recedit. Vnde Chryſoſtomus,
Chryſoſto. hom. 4. operis imperf. In Chriſto Spiritus ſanctus deſcendit, & permanſit: cæterum in hominibus deſcendit qui-
dem, ſed non permanet, quando enim iraſcimur, quando detrahimus, quando triſtitiam
habemus quæ ducit ad mortem, quando cogitamus ea quæ carnis ſunt, putamus quia Spiri- E
tus ſanctus non permanet in nobis. Si quando ergo boni aliquid cogitamus, ſciamus quia
Spiritus ſanctus habitat in nobis. Si verò aliquid mali, ſignum eſt quòd Spiritus ſanctus re-
Spiritus pro aëre. ceſſit à nobis: Hæc Chryſoſt. Quandiu ſpiritus manet incluſus in corpore, quamuis corpus
illud ſit in aqua, bene poteſt fluctibus & vndis agitari, nunquam tamen ſubmergitur, ſed
ſemper ſupernatat & fluctuat, ſi autem per aliquem partem ſui aqua ſubintrat, tunc ſpiri-
tus exit & corpus ſubmergitur & perit. Sic illi qui ſunt in aquis mundi, ac diuitiarum
& deliciarum temporalium, ſi habent incluſum ſpiritum per amorem Dei & proximi,
licet agitentur à fluctibus tentationum & tribulationum, nunquam tamen ſubmergun-
tur, ad hoc autem vt bene cuſtodiant ſpiritum iſtum, requiritur quòd habeant ſen-
Chryſoſto. hom. 16. in Ioannem. ſus clauſos ad terrena & mundi delectabilia: quia in vaſe bene clauſo numquam aqua
intrabit, nec etiam per conſequens ſpiritus de eo exibit. Deinde iterum ſubiungit, & ego
neſciebam

A neſciebam eum: ſecundum Chryſoſt. Neſciebat eum facialiter antequam ad baptiſmum *Chriſtum*
veniret: quia extra paternam domum in deſerto conuerſatus, perſonaliter eum ante tem- *quomodo*
pus quo venit ad Iordanem; non nouerat, licet nouiſſet Dominum Chriſtum natum de *Ioannes ne-*
virgine, qui in Spiritu ſancto baptizare debebat: ſed cùm Chriſtus præſentialiter acceſſit ad *ſciuit.*
baptiſmum diuina reuelatione nouit eum, quem prius facialiter non nouerat. Aug. autem *Auguſtin.*
refert, Neſciebat ad poteſtatem excellẽtiæ in baptiſmo, quam Chriſtus ſibi retinuit, ac per *tractatu 4.*
ſeipſum exercere & non alteri committere voluit, quia neſciebat quòd hanc excellentiam *in Ioãnem.*
in baptizando ſibi retineret. Vnde poſtea ſubditur, hic eſt qui baptizat: ſcilicet ſolus, quan-
tum ad iſtam excellentiam. Vbi notandum, quòd potentia baptizandi multiplex eſt. Prima *Baptizan-*
eſt authoritatis, quam Deus nulli cõmunicauit nec communicare potuit: ſicut nec poten- *di potentia*
tiam creandi. Secunda eſt ſubauthoritans, quam potuit dare ſecũdum magiſtrum, ſed no- *multiplex.*
B luit, ſed alij dicunt quòd non potuit, quia implicat potentiam creandi, ſcilicet gratiam. Ter-
tia eſt innouationis quam dare potuit, nam poſſet Deus, ſi vellet, quòd baptiſmus daretur
in nomine ſancti Petri, aut ſancti Pauli, ſed hoc noluit, ne ſpem in homine poneremus: &
ne fieret ſchiſma, & tot eſſent baptiſmi quot baptiſtæ. Quarta eſt excellentiæ, puta quòd
vnus baptizaret efficacius alio, quod etiam nemini eſt conceſſum. Quinta eſt inſtitutionis,
quam habuit Chriſtus ſolus qui hoc ſacramentum inſtituit. Sexta eſt præparationis, quam
habuit Ioannes, cuius baptiſmus erat quędam præparatio & ſignificatio futuri. Septima eſt
miniſterij exterioris, quam dedit Eccleſiæ miniſtris. Neſciebat igitur eum tam altè tam
ſubtiliter quem ſpiritu in eo deſcendente cognouit. Tunc enim didicit quòd ſicut aliorum
ſacramentorum, ſic & baptiſmi ſui poteſtatem Dominus eſſet ſibi retenturus, & nulli eam
ſeruo daturus. Sic ergo Chriſto veniente ad baptiſmum, didicit ſecundum Chryſoſt. quòd *Chryſoſto.*
C iſte in perſona ille erat, quem prædicauerat venturum: ſecundum Aug. verò didicit quòd *hom. 16. in*
haberet in baptiſmo poteſtatẽ authoritatis & excellentiæ, quam ſibi retineret: ſiue præſens *Ioannem.*
in terra corpore, ſiue abſens corpore, & præſens maieſtate. Quòd ergo Chriſtus poteſtatẽ *Auguſtin.*
baptiſmi retineret, hoc Ioannes neſciuit, ſed per columbam didicit: vnde ſubditur: *Sed qui* *ibidem.*
miſit me, ſcilicet Deus & tota trinitas, cuius opera ſunt indiuiſa *baptizare in aqua*, non in ſpi-
ritu *ille etiam mihi dixit*, per ſubiectam creaturam: ſcilicet Angelum vel inſpirationem. *Super*
quem, inter multos quos baptizabis, *videris ſpiritum Dei deſcendentem & manentem ſuper eum*, in
ſigno viſibili columbæ *hic* ſolus *eſt qui baptizat*, authoritate & poteſtate, *in Spiritu ſancto*, ſcili-
cet in remiſſionem peccatorum, quæ eſt per Spiritum ſanctum, quod eſt propriũ ipſius Dei:
ſcilicet lauare animas per gratiam Spiritus ſancti, aliis verò non poteſtatem contulit, ſed
miniſterium cõmiſit. Miniſter enim miniſtrat, ſed Chriſtus baptizat: quapropter ſiue à cle- *Baptiſmus*
D ricis, ſiue à laicis, ſiue etiam à mulieribus neceſſitate imminente baptiſmus detur, non tamẽ *à quocũque*
iteratur. Et ſecundum Bedam, ſiue hæreticus, ſiue ſchiſmaticus, ſiue facinoroſus, quiſque *datus valet.*
in confeſſione ſanctæ trinitatis baptizetur valet, & non debet ille à catholicis rebaptizari, *Miniſter à ba-*
ne confeſſio vel inuocatio tanti nominis videatur annullari: poteſtas quidem à Domino in *ptiſmi quis.*
neminem tranſit, ſed miniſterium in bonos & malos. Ne quis ergo exhorreat malorum *Beda in c. 3.*
miniſterium, reſpiciat in Domini poteſtatem, veritas enim ſacramentorum non minui- *Ioannis.*
tur merito miniſtrorum. Et ſubiungit, *ego vidi*: ſcilicet Spiritum ſanctum prædicto modo *Non eſt ab-*
deſcendentem ſuper Ieſum *& teſtimonium perhibui: quia hic eſt filius Dei*, vnicus, non adopta- *horrendum*
tus. In quo oſtenditur quid Baptiſta ex hac viſione intellexerit, ſcilicet quòd Chriſtus eſſet *malorum*
filius Dei verus & naturalis, & per conſequens eandem virtutem habens cum patre. Hic *miniſteriũ.*
teſtatur Dei filium, quem iam ſuprà dixerat virum, vt ab eo habeatur vtriuſque naturæ te-
E ſtimonium. Quadripartitum autem habuit Dominus teſtimonium: habuit enim teſti- *Teſtimoniũ*
monium à Prophetis, quia hic eſſet Chriſtus: habuit teſtimonium Ioãnis, ecce agnus Dei: *quadruplex*
habuit teſtimonium patris, Hic eſt filius meus dilectus. Habuit & teſtimonium operum, *de Domino.*
ſi non facio opera quæ nemo, &c. Meditari hic potes quomodo Dominus Ieſus à Ioanne
alacriter ſuſceptus ibi aliquantulum ſubſtitit, & illa cruda eremi cibaria comedit cum eo.
tu verò aſtans ibidem & aſpiciens, extende manum ſicut mendicus eleemoſynam petens,
inſinua quaſi tabefactus famem ſi fortè vocari merearis ad refectionem. Tandem recrea-
tione habita & gratiarum actione peracta, dominus Ioanni valefecit, & ad tempus ab eo
diſceſſit, tunc autem ſequens Ieſum, & in aduẽtu, & in diſceſſu genu flecte Ioanni, deoſcu-
lans pedes eius, ac benedictionem petens recommenda te eidem, excellens enim & ma-
gnus eſt valde, ipſo etiam Domino teſtimonium de hoc perhibente.

ORATIO. A

Domine Deus, agnus Dei, filius patris: qui tollis peccata mundi, per merita illius qui hoc teſtimonio te oſtendit mundo, tolle peccata mundi quæ contraxi in mundo: & tu ſancte Ioannes, qui oſtendiſti mundo tollentem peccata ſua per gratiam tibi datam, fac mihi hanc miſericordiam vt tollat peccata mea. Tu Deus tollis peccata mundi: tu amice eius dicis, hic tollit peccata mundi, ecce ante vos onuſtus peccatis mundi, proba te mihi in me tu actum tuum, & tu dictum tuum: tu enim magnus Dominus, & tu magnus coram Domino, qui eſt in æternum miſericors, & ſuper omnia benedictus Deus.

De teſtimonio Ioannis de Chriſto. Ac de prima diſcipulorum vocatione, & occulta Chriſti prædicatione. CAPVT XXIIII.

B

Ioannis 1. ADHVC autem Ieſu in partibus illis manente *altera*, id eſt, quadam alia ſeu vna *die*, quæ ad heſternam non refertur: non enim ſemper reſpectiuè ponitur, *iterum ſtabat Ioannes*, iuxta Iordanem immobilis in culmine perfectionis, nec flectens ſe à rectitudine veritatis, tanquam paratus ad exercendum officium ſuum, teſtificando de Chriſto, ac baptizando, & docendo, & omnes ad ſe venientes de ipſo inſtruendo. Suprà quidem perhibuit teſtimonium de Chriſto ad turbas, hic verò ad diſcipulos. *Et* ſtabant cum eo, *ex diſcipulis eius* *Andreas.* *duo*, firmiter inhærentes eius magiſterio, quorum vnus Andreas memoratur: ſed alterius, quia inſigne non erat, nomen tacetur. Vnde ſicut Stephanus eſt primus martyr poſt Chriſtum, ita & Andreas erat primus Chriſtianus, & ſimiliter primus Chriſti diſcipulus, quia de duobus primò adhærentibus principalis extitit & primus. Quidam tamen dicunt, quòd C alter duorum fuit Ioannes Euangeliſta, quia modus eſt ſcribentium, tacere laudem propriam, vel ſaltem loqui de ſe, tanquam de alio, ad vitandam arrogantiam. Et vidit Ioannes *Ieſum ambulantem*, tanquam in ſalute noſtra procuranda proficiſcentē *iuxta Iordanem*, ſcilicet prope locum vbi Ioannes ſtabat, quia Ieſus poſtquam à Ioanne eſt baptizatus, ad tempus prope locum illum morabatur, & factus eſt Ioanni familiaris, vt ſic Ioannes frequēter teſtimonium in ſui præſentia diceret, & ſic Chriſtus ab aliis cognoſceretur. In quo commendatur Ioannis conſtantia, quia non vna die, nec ſemel tantum, ſed pluribus diebus, & multotiens, Chriſto perhibebat teſtimonium. Vnde ſubditur eius teſtimonium iteratò factum: quia cùm viderat Ieſum, dixit: *Ecce agnus Dei*. Ecce veruex qui ſequendus eſt, ſicut dux gregis. Breuiter repetit Euangeliſta teſtimonium, quod fuerat ſuperius dictum: & ideo omittit reſiduum quòd ſuprà dictum eſt: ſcilicet, *qui tollit peccata mundi*, ſicut ſuprà eſt habitum. D Per Ioannem, prædicator Euangelij deſignatur. Et per hoc quod dicitur, Hic ſtabat, & vidit Ieſum ambulantem, & dicit, ecce agnus Dei: ſignificatur quòd prædicator Euangelij, debet eſſe conſtans in prædicatione verbi Dei, & diligenter conſiderare proceſſum vitæ Chriſti, & non ſolum conſiderare, ſed etiam prædicare: & audientes debent deuotè recipere talem prædicationem, & dominus Ieſus ad tales conuertitur per clementiam, & recipit per gratiam, & eos inſtruit de neceſſariis ad ſalutem: vnde ſubditur fructus teſtimonij. Et audientes illi duo diſcipuli, crediderunt magiſtro loquenti, ac commendanti Ieſum, & de eo teſtimonium perhibenti, *& ſecuti ſunt Ieſum*, ad verbum Ioannis, vt potius illum audirent quàm Ioannem, gaudentes ſe tandem inueniſſe illum, de quo totiens Ioannem audierant loquentem. Relinquentes Ioannem, ſecuti ſunt, non tantum paſſibus pedum, ſed etiam deuotione fidei & imitatione operum, cum quem ipſius teſtimonio cognouerunt, E ipſius quoque Ioannis eſſe magiſtrum, deſiderantes ei adhærere, & eius doctrinam audire. *Vocatio diſcipulorum Chriſti.* Admirare ſimplicē, & humilem, & facilem diſcipulorum vocationē, ſine omni obiectione & perſcrutatione factam. Benignus autem Dominus, ſitiens eorum & omniū ſalutem *conuerſus ad eos*, ex ſua benignitate, qui ſemper conuertitur ad eos qui ad ſe conuertuntur, & recipit venienſes, vidénſque oculis miſericordiæ & benignitatis, eos ſe ſequentes, vt daret eis de ſe fiduciam & audaciam, *dixit eis: Quid quæritis?* q.d. paratus ſum ad veſtram voluntatem. Non dicit, quem quæritis? quia de perſona, illuminati per Ioannem erant: ſed dicit, quid quæritis? quia ſciuit quòd de ſalute aliquid diſcere quærebant. Nec petiit hoc ex ignorantia, vt aliquid diſcat: ſed vt per interrogationem, magis familiares faciat, & vt ex eorum *Conuerſio Domini ad ſequentes.* reſponſione, conuenientius eos dirigat. Quòd Dominus ad eos conuertitur, quòd eos reſpicit, & cum eis loquitur, clementiæ & bonæ voluntatis eſt indicium, ſciebat enim quo

affectu

A affectu ſequebantur eum. In quo datur nobis intelligi, quòd omnibus qui Chriſtum ſequi
incipiunt puro corde, dat fiduciam & ſpem miſericordiæ, & ad eos ſe cõuertit, vt opem mi-
ſericordiæ ſuæ eis impendat. Vnde Chryſoſto. Hinc erudimur, quia cùm nos bene velle *Chriſoſt. ho. 17. in Ioannem.*
incœperimus, tunc multas dat nobis ſalutis occaſiones. Vnde & Theophilus: Vide autem
quòd ſequentibus ſe, Dominus conuertit faciem, & reſpexit: quia niſi per bonam operatio- *Theophilus in eum locum.*
nem, ipſum ſecutus fueris, ad viſionem faciei eius, nunquam pertingens, neque ad domum
eius poteris peruenire. *Qui dixerunt ei, Rabi*, id eſt magiſter *vbi habitas?* q.d. magiſterium tuũ
& doctrinam tuam quærimus. Ecce paucis voluntatem ſuam, & cur eum ſequerentur, inſi-
nuãt: ſapienti enim multa ex paucis innoteſcũt. *Vbi habitas?* q.d. Vbi eſt hoſpitiũ tuũ, vbi tan-
quam qui tranſeunt conuerſatis? De hoſpitiolo quærunt, non de domo eius, quam non ha-
bebat, quia filius hominis non habebat vbi caput ſuum reclinaret. Nihil habuit Domi- *Matth. 8.*
B nus in terra, præter vnicum titulum Pilati: & nobis plures tituli non ſufficiunt. Morali- *Moraliter.*
ter, Chriſtum interrogant, vbi habitas: quaſi vellent ſcire, quales debent eſſe homines, qui
digni ſunt, vt Chriſtus in eis habitet: vt exemplo eorum, ſe tales exhibeant, in quibus ha-
bitare velit. Myſticè autem delectabilis eſt iſta quæſtio, contemplantium lucem, in qua
Deus habitat. Vnde Pſalm. *Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ.* *Pſal. 27.*
Quærebant ergo habitationem eius, ſicut ſtudioſi diſcipuli, vt poſſent ad eum frequenter *Cur habitationem quærebant.*
venire, & cum eo frequenter loqui, & ab eo inſtrui. Vnde Beda: Nolebant tranſitoriè ma-
giſterio veritatis perfrui, ſed manſionem quærebant, vt plenius ab eo poſſent inſtrui, ſed
nos quotiens incarnationis Chriſti tranſitum ad mentem reducimus, ſolicito corde eum
rogemus, vt manſionis æternæ, habitationem nobis dignetur oſtendere. Ipſe verò, liberali-
ter condeſcendens eorum petitioni, reſpondit eis. *Venite, & videte.* venite teſtimonio Ioan-
C nis, ab onere legis, ad fontem gratiæ: & videte, reuelata fide, tandem viſuri ſpecie, quaſi di-
cat ſecundum Alchuinum, Habitaculum meum, explicari non poteſt ſermone, ſed opere *Venite & videte.*
demonſtratur: venite ergo credendo & bene operando, & videte intelligendo. Vel ſecun-
dum Origenem, per hoc quod dicit, *venite*, ad actionem inuitat, per hoc autem quod di- *Origenes in Ioannẽ c. 3.*
cit, *videte*, ad contemplationem. Non dixit, in illo vel in illo loco habito: quod ſi dixiſſet,
potius locum oſtẽdere, quàm eos inuitare videretur. Et duxit eos in domum, in quam tunc
in partibus illis ſe reducebat, quia proprium habitaculum non habebat, *& manſerunt ibi
apud eum, die illo*, id eſt, diei illius reſiduo, & ſequentis ſuæ noctis ſpatio, audientes verba vitæ
ab eo. Dicit autem die, quia vbi eſt Chriſtus, lux virtutum & ſol iuſtitiæ, ibi nullæ tene-
bræ poſſunt eſſe. O quàm beatam diem, & quàm beatam noctem duxerunt, audientes &
videntes eum: quem multi videre & audire volentes, non viderunt neque audierunt? Quis
D eſt qui nobis nunciet, quæ audierunt à Domino? Ædificemus ergo & nos in corde noſtro,
vbi habitet, & in nobiſmetipſis faciamus domum quò veniat, & nobis colloquatur, &
nos doceat. *Hora autem erat quaſi decima*, id eſt, prope veſperam, vbi inſinuat commendatio-
nem Chriſti, & diſcipulorum. Hora enim decima eſt in occaſu diei, ex quo & Chriſtus
commendatur à diligentia, quòd tam ſtudioſus ad docendum fuit, quòd nec propter tem-
poris tarditatem, eos docere diſtulit: & diſcipuli commendantur, à feruore audiendi Chri-
ſtum: quia quamuis tarde eſſet, & adhuc fortè ieiunarent, non tamen retardabantur à ſe-
quendo eum, & cùm hora veſpertina ſoleant homines reuerti ad domicilia propria: tamẽ
omnibus dimiſſis, manſerunt cum eo vſque in craſtinum, deſiderio audiendi ipſum, ſe-
cundum Chryſoſto. Hinc docemur omne tempus ponere ad diuinam auditionem: quia *Chryſoſtom. home 17. in Ioannem.*
omne tempus, ad eam aptum eſt, & nullum intemporaneum. Vnde & Theophilus: Non
E fruſtra tempus notauit Euangeliſta, vt tam doctores, quàm diſcipulos erudiret, quòd doctri *Theophil. in eum locũ.*
na propter tempus non eſt prætermittenda: Hæc Theo. Horum igitur exẽplo, nullam ho-
ram prætermittamus, ad diſponendũ nos, vt Chriſtum recipiamus, & cum eo habitemus, *Tẽpus nullum prætermittẽdum.*
quia neſcimus quando Dominus, ſiue in nocte, ſiue in die, ſiue in manè, ſiue in ſerò, ſiue in
gallicantu venturus ſit, iuxta mare huius mundi, iudicare, & damnare amaritudinem pec-
catorum quæ fecimus. Quæramus ergo in nocte culpæ, vbi Chriſtus habitet, ſequamur
eum per veram pœnitentiam, vt nos clementer reſpiciat, rogemus eum ſollicito corde, vt
habitationem manſionis æternæ nobis dignetur oſtendere, & vt nos ſecum habitare faciat, *Decima hora ſignificatio.*
in cuius domo beati qui habitant. Per decimã etiam horam, exprimuntur illi diſcipuli fuiſ-
ſe obſeruatores decalogi, quia venerat hora ipſum implendi. Vnde & Auguſtinus. Nume-
rus etiam iſte, legem ſignificat, quia in decem præceptis data eſt. Venerat tẽpus vt implere- *Auguſtin. tractatu 7. in Ioãnem.*
tur lex per dilectionem, quæ à Iudęis impleri non poterat, per timorem, ſecundũ Chryſoſt.

Chryſoſto. homelia 17. in Ioãnem.

Non alterius alicuius cauſa vel gratia, Chriſtum ſecuti ſunt, quam propter doctrinam: qua A
ita copioſè voluptati ſunt in nocte vna, vt confeſtim alteruter, & ad aliorum venationem
veniret. Vnde Andreas, audita Chriſti doctrina ſtatim iuit ad quærendum fratrem ſuum,
ad audiendum Ieſum Chriſtum. Et hoc eſt quod ſequitur, *Inuenit hic*, ſcilicet Andreas, *primùm Simonem fratrem ſuum*, cui ex cognatione carnis plus tenebatur quàm aliis: non inuenit
eum à caſu, ſed diligenter quæſitum, deſiderãs eum habere fratrem in religione fidei, ſicut
& in propinquitate carnali. Contra illos qui proprios amicos retrahunt ab ingreſſu religionis, vel aliquos à via veritatis & virtutis: *& dixit ei, Inuenimus*, ſicut lapidem præcioſum,

Meſſias.

& ſicut theſaurum abſconditum *Meſſiam*, in lege & Prophetis promiſſum, ac diu expectatũ
& quæſitum, *quod eſt interpretatum Chriſtus*, id eſt vnctus. Et bene dicit, inuenimus, quia ſufficienter fuerat à Chriſto inſtructus, quòd ipſe erat verè Chriſtus. Et vt dicit Beda, hoc eſt

Beda in ho. in vigilia S. Andreæ.

verè Dominum inuenire, vera illius dilectione feruere, fraternæ quoque ſalutis curam gerere. Meſſias Hebraicè, Chriſtus Græcè, & vnctus Latinè dicitur. Chriſtus enim, à chriſmate, id eſt vnctus ab vnctione dicitur, à quo omnes Chriſtiani vnguũtur. Ille autem ſingulariter vnctus eſt, oleo inuiſibili, ſcilicet Spiritus ſancti, præ participibus ſuis. Participes enim B

De inuentione Domini & vnctione eius.

eius ſunt omnes ſancti, quia iſto oleo vnguũtur & ipſi, ſed ille eſt ſingulariter ſanctus, ſingulariter vnctus. Vnde Cirillus: Fuit autem vnctus ſaluator, Spiritu ſancto, humanitus in forma ſerui, vngens vt Deus Spiritu ſancto, credentes in eum. Chriſtus ergo eſt rex & ſacer-

Chriſtus rex & ſacerdos

dos vnctus, non vnctione humana ſed diuina, quia in humanitate pro nobis aſſumpta, fuit
vnctus à Deo patre, imò à tota trinitate, plenitudine gratiæ, ſicut reges & ſacerdores in
veteri teſtamento vngebantur corporali vnctione, vt dicit Albinus. In fide, non quæritur
annorum multitudo, nec paucitas. Andreas minor erat Simone, ætate: & tamen Ieſum primò inuenit, ſtatimque inuentum nunciat fratri, traditurus ei bona quæ ſuſcepit: vt ſicut C
ſanguine, ſic germanus eſſet & fide: vera pietas, ſtatim theſaurum inuentum fratri nunciauit, quia eum primùm inuenit, & ſi alium prius inueniſſet, ei nunciaſſet, & ad ſaluatorem
eum adduxiſſet, nullius enim bono inuidit. *Et adduxit eum ad Ieſum*, id eſt, ſaluatorem: quia
non confidebat de ſe, quòd poſſent eum ſufficienter inſtruere. Et ex hoc accepit Eccleſia,
quòd in ſacramento baptiſmi & confirmationis, vtitur adducentibus, qui præſentent ſuſci-

Patrinorũ origo.

pientes ſacramentum, qui patrini ſolent vocari. Ieſus verò alacriter eum ſuſcepit, ſciebat
enim quid de ipſo factutus eſſet. Vide hic Petri humilitatem & obedientiam, quia non
dedignatur maior ſequi minorem, ſed confeſtim occurrit, & nihil tardans obedit. *Intuitus autem eum Ieſus* oculo miſericordiæ, non ſolum exterius, ſed & interius, videns deuotionem
eius, quia cor intuetur *dixit ei: Tu es Simon*, id eſt verè obediens. q.d. nomen tuum eſt proprietati tuæ conſonum *filius Ioanna*, ſeu Bar-iona, id eſt eius in quo eſt gratia, ſeu filius co- D
lumbæ. q.d. hoc cognomen conſonat tuo nomini, quia ille qui eſt verè obediens, eſt filius

Simon. Ioanna. Bariona.

gratiæ Spiritus ſancti, quæ per columbam deſignatur. Meritò Simon filius Ioanna ſeu Bariona dicitur, ſiue vocatur. Simon enim, interpretatur obediens. Ioanna, gratia: Bar, filius:
& Iona, columba: quaſi ei diceret: Tu es obediens filius gratiæ. Vel filius columbæ, id eſt
Spiritus ſancti, quia humilitatem de gratia Spiritus ſancti accepiſti, vt vocante Andrea, videre me deſiderares. Congruunt ergo hæc nomina myſterio, vt inſinuetur quòd obedientia neceſſaria eſt conuerſis ad Chriſtum per fidem: & quòd homines per gratiam veniunt
ad fidem Chriſti: & quòd per Spiritum ſanctum, firmamur in amore Dei. *Tu vocaberis Ce-*

Cephas, Petrus interpretatur.

phas, quòd Latinè interpretatur Petrus, & in Græco caput vel capitaneus. Et congruit myſterio, vt ille qui debeat aliorum eſſe caput & Chriſti vicarius, firmitatem habeat, quam
deſignat Petrus. Simon quippè erat nomen eius, ante vocationem & conuerſionem, ſed E

Nominis mutatio.

pòſt impoſitum fuit ſibi nomen Petrus. Sicut etiam quando baptizatur adultus, & quando
aliquis in Papam eſt creatus, mutatur nomen eius. Simon ergo, eſt proprium nomen. Petrus verò, eſt cognomen. Bar-iona, eſt Hebræum, & ſonat filius Iona. Sed ſecundum alium
Euangeliſtam, dicitur filius Ioanna, quia ſecũdum quoſdam, idem erat nomen patris Iona
& Ioanna. Aliqualiter tamen, propter ſubtractionem vnius ſyllabæ, diuerſificatum ſicut in
Latino, Nicolaus, pro Colinus. Vel dicendum quòd pater Petri, erat binomius, & ſic Iona
& Ioanna ſunt duo nomina: & hoc videtur ex eorum interpretatione diuerſa, quia Ioãna,
interpretatur in quo gratia, & Iona, interpretatur columba. Cephas Hebræum eſt & Sy-

Petrus.

rum. Petrus Græcum & Latinum, & in vtraque lingua nomen Petri, à petra eſt deriuatum.
Vocatur enim Petrus, quod interpretatur firmus, ob robur mentis, & firmitatem fidei, &

Matth. 16.

propter fidelem confeſſionem Chriſti, qua dixit: Tu es Chriſtus filius Dei viui: cui tanquã
fideliſſimæ

A fideliſſimæ petræ, firmitet adhæſit. Vtrum autem hoc nomen modo ei impoſuit, an pro-
miſit imponendum, eſt incertum. Tutius tamen dici poteſt quòd modo promiſit: quia
cum dicitur, vocaberis, non impoſitio eſt, ſed prædictio, quaſi de futura nominis impoſitio-
ne loquendo: & tunc impoſuit, cùm dixit: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam*
Matth. 16.
meam. Vel in electione duodecim, vbi dicitur: Et impoſuit Simoni nomen Petrus: ſicut &
Marc. 3.
claues ante reſurrectionem promiſit, ſed poſt dedit. Si verò nomen modo impoſuit, tunc
in ſequentibus confirmauit: ſic hi prædicti diſcipuli, primò ad fidem vocari, in aliqualem
notitiam, & familiaritatem Ieſu venerunt, & deinde ad propria redierunt. *In craſtinum au-*
tem, poſt Petri & Andreæ vocationem, *volens Ieſus*, de Iudæa largè dicta, vbi Ioannes bapti-
zabat, *redire in Galilæam*, de qua patria diſcipulos vocauit, & ad matrem quam ibi reliquer-
rat, *inuenit Philippum*, qui erat de Bethſaïda ciuitate, ſupra mare Galilææ, conciuis Petri &
B Andreæ. Et hoc congruit myſterio. Bethſaïda enim, domus venatorum interpretatur: vt
Bethſaida domus venatorū interpretatur
oſtendat quòd de domo venatorum, congruè venatores, ad capiendas animas, ad vitam
vocaret: non à caſu, vel quaſi ignotum, ſed ex ſua præordinatione, & ex intentione quæſi-
tum inuenit eum, vt eum illuminaret, & ad fidem vocaret. Vnde ſequitur, *& dixit ei: Seque-*
re me, hoc eſt doctrinam & exemplum imitare, vt dicit Alchuinus. Sequitur eum qui imi-
Sequi quē-
uis.
tatur humilitatem & paſſionem eius, vt ſit ſocius reſurrectionis & aſcenſionis: qui ſtatim
ſine vlla contradictione, ſicut bonus obediens, ſecutus eſt eum. Secundum hæc dicta, pri-
mus omnium Apoſtolorum Philippus videtur eſſe vocatus. Hi quatuor prædicti, ſcilicet
Philippus.
Andreas, & alter cuius nomen tacetur, ac Petrus & Philippus, fuerunt diſcipuli Ioannis:
qui videntes quòd Ioannes, de Ieſu teſtimonium dederat, coniuncti ſunt ei. Philippus au-
tem à Chriſto inſtructus, iuit ad quærendum Nathanaëlem fratrem ſuum, deſiderãs eùm
C habere fratrem in fide, ſicut in carne: & inuenit eum ſub ficu, non caſu, ſed diligenter quæ-
ſitum, *& dixit ei: Quem ſcripſit Moyſes in lege, & prophetæ nunciauerunt, inuenimus*, diu expecta-
tum, *Ieſum*, ſalutis authorem, *filium Ioſeph*, ſcilicet putatiuum, *à Nazareth*, quia ibi conceptus
& nutritus erat. Et quia de eo per prophetas audierat, quoniam Nazaræus vocabitur, Phi-
lippus ſecundum communem modum loquendi, loquitur: quia filius Ioſeph, cui deſpon-
ſata mater eius erat, putabatur. Et miratus Nathanael, quòd de Galilæa, non de Iudæa ſur-
geret propheta: Et quia ſcriptura Micheæ dixerat, Chriſtum in Bethlehem naſciturũ, ait
Michea.
negatiuè & dubitatiuè, ſecundum Chryſoſt. *A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe?* quaſi dice-
Chryſo. ho. 19. in Ioã.
ret, non. Vel quia iſte legiſperitus, legerat in propheta alio Nazaræus vocabitur: & ſigna
Matth. 2.
Domini aduentus fortè notauerat, quando audiuit, à Nazareth ſtatim erectus in ſpe dice-
Iudicũ. 13.
re volebat, ſecundum Auguſt. Affirmatiuè & aſſertiuè nunc tãdem, à Nazareth poteſt ali-
D quid boni eſſe. Et quia Philippus non erat ita perfectè inſtructus: & ideò duxit eum ad Ie-
ſum, vt ab illo plenius audiret, propter quod ſequitur: *Dixit ei Philippus: Veni & vide*, id eſt
ab eo addiſce, per experimentum virtutis, quæ eſt in ipſo: & adduxit eum Philippus ad Ie-
ſum, vt dicit Chryſoſt. Trahit quidem eum ad Chriſtum, ſciens de reliquo eum non con-
tradicturum: ſi verba & doctrinam illius guſtauerit. Nathanael interpretatur donum Dei:
Nathanaël donum Dei interpretatur.
& quòd aliquis ad Chriſtum conuertitur, ex dono Dei eſt. Et *vidit Ieſus*, intuitu dilectio-
nis, *Nathanaelem ad ſe venientem*, & magis intus quàm extra appropinquantem: quia non ſo-
lum vidit corpus exterius, ſed etiam cor ipſius interius, *& dixit de eo*, circunſtantibus: *Ecce*
verè Iſraelita, Deum videns, *in quo dolus*, & ſimulatio, *non eſt*, nam ſine intentione doli & fal-
ſitatis veniebat vt veritatem agnoſceret: ſi enim habet peccata, confitetur ea: non igitur
negat eum eſſe peccatorem, ſed laudat in eo cõfeſſionem. Doloſi quippe ſunt, qui ſe præ-
Doloſi qui ſint.
E dicãt bonos & iuſtos, cùm ſint mali & peccatores. Magnus iſte vir Nathanaël: cui ipſe Do-
minus tale teſtimonium perhibet. Iſraël interpretatur videns Deum, vnde dicitur verus
Iſrael quid interpretetur.
Iſraëlita. Primò, ex fide, qua iam Deum videre & in eum credere incipiebat: quia inſtru-
ctus in lege per fidem & intelligentiam ſcripturarum, ſaltem per ſpeculum, & in ænigma-
te, Deum videbat. Secundò, ex confeſſione, quam Chriſto reſpondendo faciebat. Videns
ergo Nathanaël quòd conditionem ſuæ mentis expreſſerat, quæſiuit vnde ipſum ſciebat,
dicens: *Vnde me noſti?* id eſt, ex qua virtute, cùm hoc ſit ſupra virtutẽ humanitatis. Et Chri-
ſtus reſpondit ei, per reuelationem alterius occulti, dicens: *Priuſquam te Philippus vocaret*, &
tibi de me loqueretur, *cùm eſſes ſub ficu, vidi*, id eſt cognoui, *te* & propoſitum cordis tui. Ad
literam, ſub quadam ficu ſederat, forte cogitans de futuro ſaluatore: vbi Philippus ſuper-
ueniens, de Chriſto cum eo ſingulariter nullo alio præſente loquebatur. Et ideò propter
hoc ſignum & præcedens, Nathanaël ſtatim confeſſus eſt ipſum eſſe Chriſtum. Vnde ſe-

quitur. *Reſpondit Nathanael, & ait: Rabi, tu es filius Dei, & rex Iſrael*, id eſt Chriſtus expectatus A
Expectatio Iudæorum. ab Iſraël in regem & defenſorem. Expectabant enim omnes Iudæi Meſſiam temporalem
regem futurum: & hoc modo videtur loqui iſte Nathanaël: quia non habebat adhuc co-
gnitionem perfectam de Chriſto: non enim videtur intellexiſſe tunc ipſius diuinitatem:
quia non dixiſſet, tu es rex Iſraël, ſed totius mundi, & propterea cùm dixit: Tu es filius Dei,
non fuit confeſſus eius diuinitatem, ſed intellexit hanc filiationem, per quandam gratiæ
Chryſo. ho. 19 in Ioã. excellentiam. Vnde dicit Chryſoſto. quòd adhuc credens eſſe ſapientem, qui ex aliqua re-
uelatione Dei ſecreta nouerit, confitetur eum eſſe filium Dei, non per naturã, ſed per ado-
ptionis gratiam: quia adhuc non erat plenè illuminatus de fide trinitatis. Alij tamen dicũt
quòd hoc ex corde credidit, ſicut ore confeſſus fuit: ſed primum probabilius eſt, ſicut infe-
rius patebit. Vnde Dominus docet eum amplius, eleuans eum ad maiora, ſcilicet ad diui-
nitatis ſuæ cognitionem, per obſequium angelorum, ſibi tanquam ſuperiori exhibendum. B
Nulla enim natura eſt ſupra angelicam, niſi diuina: & hoc eſt quod dicitur. *Reſpondit Ieſus,
& dixit ei: quia dixi tibi, vidi te ſub ficu, credis*, me eſſe Chriſtum, quantum ad excellẽtiam gra-
Chryſo. ho. 20. in Ioã. tiæ, *maius his videbis*, cognoſcendo virtutem diuinæ ſubſtantiæ. Vnde Chryſoſto. quaſi di-
cat. Magnum tibi viſum eſt hoc eſſe quod dixi: & propterea me regem Iſraël confeſſus es.
Quid igitur dices cùm maius videris? Et quid ſit iſtud maius, oſtendit ſubdens, *Et dixit eis*,
Amen quid eſt. ſcilicet Philippo, & Nathanaëli. *Amen amen dico vobis.* Amen, idem eſt quod fideliter: &
ideò vbi duplicatur, eſt ſignum maximæ certitudinis & firmitatis. *Videbitis cœlum apertum:
& angelos Dei aſcendentes & deſcendentes ſuper filium hominis*, in obſequium deitatis, in humana
latentis natura. In paſſione enim apparuit angelus de cœlo, confortans eum: & in reſurre-
ctione, viſi ſunt angeli circa ſepulchrum eius: & in aſcẽſione aſtiterunt, tanquam duo viri,
in veſtibus albis. Sed & ante hoc, acceſſerunt, & miniſtrabant ei, & euangelizabãt eius na- C
tiuitatem. Vbi Chryſoſt. Vide qualiter paulatim eum à terra ſubducit, & facit quòd non
vltrà æſtimet eum hominem ſolum: cui enim angeli miniſtrant, qualiter hic homo purus
eſſet? per hoc igitur ſuadet angelorum ſe eſſe dominatorem. Hæc Chryſoſt. Veruntamen,
Chryſo. ho. 20. in Ioã. qua iſte Nathanaël doctiſſimus & peritiſſimus erat in lege, noluit eum Dominus, in apo-
Nathanaël cur non ſit apoſtolus. ſtolum cum aliis eligere: nec etiam Nicodemum, de quo infrà dicitur: eo quòd & ipſe pe-
ritus & doctus eſſet: ne propter ſuam ſcientiam, ſe electos dicerent vel præſumerent. Vo-
luit enim Chriſtus, apoſtolos primos fundatores eccleſiæ, idiotas & ſimplices homines eli
gere: ne doctrina fidei, & prima conuerſio hominum, humanæ ſapientiæ aſcriberetur, ſed
diuinæ. Hoc etiam ideò fecit, vt mundũ & ſapientes eius confunderet. Fuerunt tamen Na
thanaël & Nicodemus, à principio ad fidem vocati: ne doctrina fidei, quaſi à ſolis ſimplici-
bus recepta, haberetur contemptui: & ne ſi à principio, omnes fuiſſent ſimplices, crederẽ- D
tur per oppoſitum per ignorantiam decepti. Poſtquam verò fides catholica radicata fuit,
Paulus ad apoſtolatum vocatus eſt, quamuis literatus eſſet. Per Andream & Philippum,
qui à Chriſto edocti, de ſalute fratrum ſuorum ſolliciti fuerunt, ſignificantur illi, qui proxi-
mos ſuos, quantum bono modo poſſunt, ad ſequelam Chriſti inducunt. Quod eſt contra
Lucæ. 4. multos, qui non ſolum non inducunt, ſed pro poſſe ſuo auertunt. *Et regreſſus eſt Ieſus*, cum
Philippo, *in Galilæam: & veniens Nazareth*, ad matrem ſuam: cum indicibili gaudio, rece-
ptus eſt per eam. Attende quòd poſt baptiſmum, poſt victoriam tentationum Chriſtus re-
diit Nazareth, quod interpretatur flos: & ſignificat quòd homo, quantuncumque lotus ſit
à peccatis, quantuncúmque tentationes ſuperauerit, vel quæcumque bona fecerit, ſemper
Chriſti poſt hanc vocationẽ quietio. debet ſe reputare in flore & in principio eſſe. Et deinceps, per illum annum, Ieſus in Gali-
læa remanſit: nec aliquis euangeliſta ponit, quid interim vſque ad nuptias fecerit. In anno
enim à baptiſmo, vſque ad nuptias, nihil aliud legitur Chriſtum feciſſe, niſi quod legitur E
de ieiunio in deſerto, & de tentatione à diabolo, & de teſtimonio Baptiſtæ, & de diſcipu-
lorum conuerſione.

ORATIO.

*O Bone Ieſu, redemptor perditorum, ſaluator redemptorum, ſpes exulum, pauperum ſpiritu dulce ſo-
latium, laborantium fortitudo, laſſorum recreatio, triumphãtium corona, ſupernorum ciuiũ vni-
ca merces & lætitia vera, inclyta proles ſummi Dei, & fructus ſublimis vteri virginalis: fons
gratiarum omnium, de cuius plenitudine nos omnes accepimus: in te, vt finem omnium tendens, & ſperãs,
& amans ferar: deſiderate Ieſu ad te adducar, te ſequar: quia tu ſolus ſufficis, tu ſolus ſaluas, tu ſolus bonus
& ſuauis es te quærentibus & diligentibus nomen tuum. Amen.*

De mu-

A ## De mutatione aquæ in vinum. Cap. XXV.

DEinde anno ſequenti,ſcilicet trigeſimoprimo, cœpit Ieſus, ſignis mirificis *Ioan.2.*
mundum illuſtrare. Et primò approbans coniugium, nuptias intrauit, &
aquam in vinum conuertit: quod eadem die qua baptizatus fuit, ſcilicet
anno reuoluto fecit.Dominus,ſua corporali præſentia, ac nihilominus ſi- *Nuptiarũ*
gnorum ſuorum initio,nuptias quas inſtituit,tanquam licitas & honeſtas, *honoratio.*
honorare & commendare voluit,ne eas hæretici deſpicere & damnare
præſumerent.Vnde Beda:Quia bona eſt caſtitas coniugalis, melior continentia vidualis, *Beda in ho.*
optima munditia virginalis,ad probandum omnium electionem graduum diſcernendũ: *in dominica 2.poſt e-*
tamen meritum ſingulorum,ex intemeratæ Mariæ virginis,vtero naſci dignatus eſt,à pro- *piphania.*
B phetico Annæ viduæ ore mox natus benedicitur, à nuptiarum celebratoribus, iam iuue-
nis inuitatus,hos præſentia ſuæ virtutis honorat. *Die*,itaque, *tertio*, id eſt tertio ab euange-
liſta nominato poſt primos duos:quibus Ieſus poſt regreſſum à deſerto ad Ioannem venit:
quamuis inter eos multi dies fluxerint, *nuptiæ factæ ſunt in Chana Galilææ*, id eſt in quodam *Nuptia Ioã*
vico ſeu villa prouinciæ Galilææ ſic dicta. Quamuis autem dubium ſit, cuius nuptiæ fue- *nis euãge-*
runt:tamen nos meditemur eas fuiſſe Ioannis euãgeliſtæ: ſicut in prologo ſuper Ioannem, *liſta.*
Hieronymus videtur affirmare.Quem volentem nubere, Chriſtus de nuptiis vocauit: & *Hieronym.*
ex tunc Ioannes Chriſto,propter munditiam continẽtiæ virginalis, magis familiaris fuit. *in prologo*
Hoc etiam videtur,ex eo quòd Chriſtus non legitur fuiſſe in nuptiis aliis:& per hoc,*mater* *in Ioannẽ.*
Ieſu erat ibi,tanquam in nuptiis ſui nepotis.Non enim eſt veriſimile,quòd ipſa veniſſet, niſi
multum ſibi attinuiſſet:ſicut iuit ad Elizabeth cognatã ſuam, nec legitur in tali caſu iuiſſe
C ad aliam.In ipſis ergo nuptiis,domina noſtra fuit, non tanquam extranea inuitata, ſed tan-
quam primogenita,& dignior inter ſorores,fuit in domo ſororis, quaſi in domo ſua. Cùm
enim ſoror eius, Maria Salomæ, vxor Zebedæi, vellet facere nuptias filio ſuo Ioanni, va-
dens ad dominam noſtram in Nazareth,quarto à Chana miliario,intimauit hoc ei:& ſic
ipſa ante alios venit ad præparationem nuptiarum. Vnde legitur quòd, *mater Ieſu erat ibi*,
ſed de Ieſu & diſcipulis eius, dicitur quòd fuerunt vocati: qui tamen diſcipuli, adhuc fir-
miter non adhærebant:ſed ſequebantur gratia familiaritatis,imbui cupientes eius doctri-
na. De Ioſeph autem ſponſo virginis, non fit mentio. Nam quidam dicunt eum tunc *Ioſeph obi-*
mortuum fuiſſe,& virginem in cuſtodiam filij tranſiſſe:quia nec etiam deinceps de eo le- *tus.*
gitur in euangelio. Quòd ſi nondum mortuus fuit, tamen in paſſione Domini ſine dubio
mortuus erat:quia vxor illius,alij commendata eſt. Conſpice igitur Dominum Ieſum in-
D ter alios, ſicut vnum quemuis de populo comedentem, & humiliter in loco infimo, non
inter maiores ſedentem.Nam docturus erat in poſterum:Cùm inuitatus fueris ad nuptias, *Luca.14.*
recumbe in nouiſſimo loco.Ipſe verò prius cœpit facere, quàm docere. Conſpice etiam *Actuũ.1.*
dominam obſequioſam,& in cunctis rectè & ordinatè faciendis ſolicitam. Cúmque pro-
pe finem conuiuij agnoſceret vinum deficere,iuit ad filium,& dixit ad eum.*Vinum non ha-* *Vini defe-*
bent:non caſu,nec fortuitu accidiſſe putandum eſt,vt domino veniente ad nuptias, vinum *ctus.*
deficeret:ſed eo magis vt occaſio miraculi fieret.Vnde intelligens ſancta Dei genitrix,iam
tempus perfectæ ætatis,quo per miracula ſe ipſum,Deum mundo innoteſceret, & non fi-
lius Ioſeph,ſed Dei & Mariæ virginis crederetur, ait,*vinum non habent*:ſcilicet ad ſufficien-
tiam, quaſi dicat. Fili mi, vinum hic deficit. Solum inſinuat hic defectum, nihil petens,
ſciens quòd amanti ſufficit ſolum inſinuare neceſſitatem,abſque vlla petitione.Vnde non
E dicit:Da eis vinum,vt reuerentiam filio ſeruet,& in liberalitate filij,& miſericordia ſpem
ponens,tantum defectum proponit.Ex corde enim piiſſimo,voluit pręuenire totalem de-
fectum,ne confuſio appareret:& ideò inuitauit filium, quem ad hoc potẽtem ſciebat. Ple-
na quippe Spiritu ſancto,iam tunc illud miraculum præuidebat, quod filius eius facturus
erat.Quod ergo facere cogitabat:hoc illa vt faceret,admonebat,ſecundum Hieron.Con-
gruum eſt,quòd vbi Deus inuitatur, temporalis vinum iocunditatis deficere debeat: hoc *Augu. tra*
enim vino, ſancti non delectantur: quia inebriat ad Dei obliuionem, & incendit ad con- *ctatu. 8.in*
cupiſcentiam:nec dubium eſt quin Chriſtus, ad delectantes in vino iocunditatis, nunquã *Ioannem.*
introiſſet:& ideò congruum eſt vt in nuptiis ſanctorum deficiat.Reſpondit Ieſus.*Quid mi-* *Mulier Ma*
bi & tibi eſt mulier? quid me moleſtas?ſecundum Auguſt. Maria mulier dicta eſt, non cor- *ria appella*
rupta virginitate,ſed appellatione gentis ſuæ. Mulieres enim omnes fœminas illi appella- *tur.*
uerũt,proprietate linguæ Hebrææ. Vnde & mulier de Eua virgine, cùm adhuc in paradiſo *Geneſ 3.*

eſſet,dicitur:*Mulier quam dediſti mihi ſociam,&c.*ſecundum Origen.Congruè vocat Matiam A
mulierem, pro ſexu & proprietate cordis, per miſericordiam emolliti : quoniam miſeri-
cordia emollita,mollia ſenſit de nuptiis celebrantibus:qui ex paupertate vini, in proximo
Nondũ venit hora. manifeſtanda verecundati fuiſſent: & addidit: *Nondum venit hora mea*, id eſt,nondum vini
defectum ſeutiunt, qui aſſunt : ſine ergo eos primùm hoc ſentire : quia cùm neceſſitatem
Chryſo. ho. 20.in Ioã. cognouerint,magis reputabunt beneficium quod recipiunt. Nam ſecundum Chryſoſto.
Beata virgo, ex pietate mota, voluit præoccupare tempus debitum, faciendi miraculum.
Et quia iſtud miraculum,inter miracula Chriſti erat primum, & ad cõfirmationem diſci-
pulorum:ideò debuit eſſe notum,ibidem exiſtentibus,& gratum ipſis conuiuantibus.Hoc
autem magis fuit,ex eo quòd factum eſt,poſt talem vini defectum, quàm ſi antè fuiſſet fa-
ctum. Et quia, vt dictum eſt,mater Ieſu voluit præuenire totalem defectum, & quòd ſta-
tim antequam eſſet opportunum,Chriſtus faceret miraculum:ideò Chriſtus matre,haud B
dubium,ſapientior,eam repreſſit,dicens:*Quid mihi & tibi eſt mulier?* quaſi dicat. Scire tem-
pus aptum ad faciendum miraculum fiendum,nõ eſt mihi & tibi commune, ſed mihi ſoli
conuenit:propter quod ſubditur. *Nondum venit hora mea*, id eſt hora conueniens faciendi
Aug.tractatu. 8. in Ioannem. miraculum,à me ſolo cognita.Sed ſecundum Auguſt.facere miracula,competebat Chri
ſto,ſecundum diuinam naturã,quam à matre non habuit:& ideò prædicto modo, reſpon-
Miracula facere quãdo competebat Chriſto. dendo matri oſtendere voluit, quòd in hoc non tenebatur ei obedire: quia in natura diui-
na,nihil habuit à matre:nec per conſequens,cum ea aliquid commune:ideò dicit,*quid mi-
hi & tibi eſt mulier?* quaſi dicat. Vis fieri miraculum : ſed ad hoc agendum, quid commune
habeo tecum?quaſi dicat,ex natura communi,tecum hoc non ago,ſed ex eo quòd habeo
à patre:quia virtutem faciendi miracula,à patre habeo,non à te.Sed quia humanitatem,in
Hora Chriſti. qua paſſus eſt,traxit à matre:ideò addidit.*Nondum venit hora mea*, à me diſpoſita : hora ſcili- C
cet voluntatis,non neceſſitatis:id eſt,tempus patiendi ex communi mihi & tibi,ſcilicet in
natura quam à te habeo:& tunc te recognoſcam,& tibi condeſcendam:vnde cùm veniſſet
hora, qua vt homo moreretur, de cruce, cognitam matrem, recommendauit diſcipulo,
Chryſoſto. ibidem. quem præ cæteris diligebat.Primæ tamen ſententiæ,ſecundum Chryſoſto. magis conſo-
nat litera ſequens:quia mater Ieſu,ex eius reſponſione,non oſtendit petitionem ſuam re-
pulſam,ſed conuenienter dilatam.Vnde de Domini reſponſione non diffidens,ſed de ſua
benignitate præſumens,redit ad miniſtros , qui ſeruiebant in nuptiis illis, & fiducialiter
mittens illos ad filium ſuum, dixit eis. *Quodcumque dixerit vobis, facite*, expectans hora con-
uenientẽ,à filio ſuo cognita impletionem petitionis ſuæ,quaſi dicat.Licet abnegare videa-
tur,tamen faciet.Intellexit enim in illis verbis Domini, ipſum non exaſperatum : & ideò
fiducialiter imperauit miniſtris, vt præcepta implerent, filij iubentis. Sciebat enim eum D
tantæ miſericordiæ & pietatis,quòd compateretur indigentibus, & faceret quod peteba-
Mariæ doctrina. tur:licet aſperè loqui,& negare videretur.Sana doctrina virginis Mariæ,vt ſemper debea-
mus Chriſto obedire:& per hoc etiam monemur,de Domino nõ deſperare, ſi nobis cùm
oramus,videatur de facto durius reſpondere, ſed cum beata virgine, fiducialiter eius mi-
ſericordiam expectare. Sed cùm Chriſtus maximam reuerentiam matri detulerit, mirum
videtur quòd ſic extraneè ei reſpondit.Dura quidem videtur prædicta Domini reſponſio.
Augu.tractatu. 8. in Ioannem. Sed ſecundum Auguſt.inſtructoria eſt:quia in diuinis quæ Dei ſunt,matrem recognoſce-
re non debemus.Et ſimiliter ſecũdum Bernard.ad inſtructionem noſtram fuit, qui de hoc
Mariam nõ eſſe Chriſto extraneam loco ſic dicit:Quid tibi & illi Domine? nónne quod filio & matri? quid ad illam pertines,
& quæris:cùm ſis benedictus fructus ventris ſui immaculati.Nónne ipſa eſt,quę ſaluo pu-
dore concepit,& ſine corruptione te peperit? Nónne ipſa eſt,in cuius vtero nouem menſi-
Bernardus ſermo.2. in Dominica. 1.poſt octauas epiphania. bus moratus es:cuius virgineis vberibus lactatus es:cum qua duodecim annorum factus, E
de Hieruſalem deſcendiſti, & eras ſubditus illi?dicis: Quid mihi & tibi?multum per om-
nem modum:ſed manifeſtè iam video,quòd non velut indignans,aut confundere volens,
virginis & matris teneram verecundiam dixeris,quid mihi & tibi: cùm venientibus ad te
iuxta præceptum eius miniſtris nihil cũctatus facias,quod ſuggeſſit. Vt quid ergo fratres:
vt quid reſponderat prius?vtique propter nos & conuerſos ad Dominum : vt iam non ſo-
licitet carnalium cura parentum, & neceſſitudines illæ non impediant exercitium ſpiri-
tuale.Quandiu enim de mundo ſumus,debitores nos conſtat eſſe parentibus. At poſtquã
Religioſi, mortui ſunt mundo. reliquimus noſmetipſos:multo magis ab eorum ſolicitudine liberati ſumus. Vnde legi-
mus fratrem quendam,in eremo conuerſantem:cùm ad eum carnalis frater,auxilij gratia,
aduentaſſet, reſpondiſſe, vt adiret alterum fratrem eorum, cùm ille vtique iam obiiſſet.

Cùm

Cùm admiratus, qui venerat, reſpõderet quia ille obiit eremita, ſe quoque ſimiliter obiiſ-
A ſe, reſpondit: Optimè ergo nos docuit Dominus, ne ſolliciti ſimus ſuper propinquos car-
nis noſtræ, plus quàm religio poſtulet, quando ipſi matri, & tali matri reſpõdit. *Quid tibi & mihi eſt mulier?* ſic & in alio loco, cùm ſuggereret ei quidam, quoniam mater eius & fratres
eius foris ſtarent, quærentes ei loqui, reſpondit: *Quæ eſt mater mea, & fratres mei?* vbi modo *Matth.11.*
ſunt, qui tam carnaliter, & inaniter, ſuper carnalibus propinquis ſuis ſolliciti ſunt: ac ſi ad- *Lucæ.8.*
huc viuerent, & ipſi cum eis: Hæc Bernard. *Erant autem ibi lapideæ hydriæ ſex, poſitæ ſecundum* *Hydriæ.*
purificationem, id eſt ſecundum morem & ritum purificationis, *Iudæorum*, hoc eſt vaſa aqua-
tica, & aquarum receptui parata: ab hydor quod eſt aqua, ſic dicta: vt ſi fortè contigiſſet ali-
quem de conuiuis, vel de miniſtris lauare ſe, vel vaſa, aquam ad hoc inueniret, & haberet
paratam. Crebrò enim manus & vaſa epulatoria, Iudæi baptizabant, id eſt lauabant & pu-
rificabant: & ſi caſu immundum aliquid tetigiſſent, niſi prius loti, non comedebant. *Capie-*
B *bant*, autem *ſingulæ*, hydriæ *metretas*, id eſt menſuras, *binas vel ternas*, à metron, quod eſt men-
ſura ſic dicta, ſecundum Iſidor. Metreta, quædam menſura eſt, continens decem ſextarios: *Metreta*
& ſecundum eundem, ſextarius continet tantum duas libras: qui bis aſſumptus, vocatur *quid eſt.*
bilibris. *Et dixit Ieſus*, miniſtris, *Implete hydrias aqua.* Aliquid enim de aqua prius poſita, inde *Sextarius*
aſſumpſerant ad purificationem vaſorum: & ideò iuſſit Ieſus ſuppleri, quod fuerat amotũ. *quid conti-*
Euntes igitur miniſtri, hauſerunt aquam de puteo: qui adhuc ibi eſſe dicitur, extra viculũ, *net.*
& impleuerunt hydrias vſque ad ſummum. Quæ cùm fuiſſent impletæ aqua, conuerſa eſt in vi-
num, diuina virtute. Non dicitur hîc quòd aliqua verba ad hoc dixerit, ſicut in tranſſubſtã- *Aqua in*
tiatione panis & vini in corpus ſuum & ſanguinem: ſed occulta virtute diuinitatis hoc ope *vinũ mu-*
ratus eſt. Sine ergo omni verbo, ſola Domini voluntate, in optimum vinum aqua conuer- *tatio ſine*
ſa eſt: cùm tamen alia miracula, & verbo, & tactu corporeo, & aliquando fletu perfecerit. *verbo.*
C *Et dixit eis Ieſus: Haurite nunc, & ferte Architriclino.* In hoc duo notantur: Primum, diſcretio
domini: quia primò miſit magis honorabili: nec in hoc fuit perſonarum acceptor: quia ſe-
cundum Auguſt. non cùm homines diuerſo modo pro ſuis gradibus honoramus, tunc ti- *Auguſtin.*
mendum eſt, ne perſonas accipiamus. Secundum, humilitas Domini: quia patet quòd ſe- *tractatu.8.*
debat longè ab Architriclino, cùm diceret: Ferte illi, quaſi ab eo remoto: & cùm ille ſede- *in Ioannẽ.*
ret in magis honorabili loco, colligitur quòd Dominus nolens ſedere ibi, nec iuxta eum, *Acceptio*
elegit ibi humiliorem locum. Triclinium, eſt locus vbi ſunt tres ordines menſarum, ſe- *perſonarũ*
cundum gradus ſuperiores & inferiores ordinatarum: ſicut ſolet eſſe in refectoriis religio- *non timen-*
ſorum. Et dicitur triclinium, à triplici ordine lectorum: ſuper quos ſedendo, recumben- *da.*
tes comedebant. Cline enim Græcè, lectum Latinè ſignificat. Nam antiquitus, in lectis *Triclinium*
ſedentes & accumbentes, comedere ſolebant: vt ex labore fatigationis, interim dum cibus *quid eſt.*
D ſumitur, membra quieſcerent. Et ideò in ſcripturis dicuntur comedentes accumbere vel *Cline quid*
recumbere, ſeu diſcumbere, quod eſt quaſi iacẽdo comedere. Architriclinus, eſt princeps *ſignificet.*
& primas triclinij, id eſt principalis, & primus inter conuiuantes in triclinio. Et probabile *Architri-*
eſt, quòd fuerit aliquis ſacerdos illius temporis, qui nuptiis intererat, ad benedicendum, & *clinus quis*
ad oſtendendum qualiter debeant procedere, ſecundum legem & ſtatuta ſeniorum. Vo- *dicatur.*
luit ergo Dominus noſter, quòd principalior inter conuiuas, primò de vino illo guſtaret:
vt præſidentis ſententia acceptabilior eſſet: & ex ipſius commendatione, miraculum no-
tius fieret. Sic etiam nos debemus, noſtra examinatori prælato offerre, ad probandum ea.
Vt autem guſtauit Architriclinus, aquam vinum factam, id eſt mutatam in vinum, *& non ſciebat*
vnde eſſet, ſcilicet per Chriſti virtutem, *vocat ſponſum*, quaſi ad arguendum ipſum, *& dicit ei:*
Omnis homo, rationalis & prudenter agens, *in principio bonum vinum apponit*, conuiuantibus:
E quia tunc ſenſus eſt viuax, & poteſt diſcernere vini bonitatem, & acceptare, *& cùm inebria-*
ti fuerint, tunc, apponit, *id quod deterius*, id eſt aquoſius, & debilius ad mitigationem ebrieta-
tis: quia tunc non ſic ſciunt diſcernere inter bonum & deterius. *Tu autem*, contra conſue-
tudinem faciens, *ſeruaſti vinum bonum vſque adhuc*, ita quòd modo ſapor eius diſcerni non
poteſt. q.d. arguendo eum, inordinatè & imprudenter feciſti contrarium. Iſte tamen, vt
prædictum eſt, ignoranter loquebatur. Miniſtri ergo, qui dederãt vinum illi & aliis, diuul-
gauerunt miraculum: quia ipſi ſciebant quomodo fuerat factum. Commendauit Archi- *Vini mira-*
triclinus vini bonitatem: & poſt in communi, commendauerunt miraculi nouitatem. Nõ *culoſi boni-*
dubium quin melior erat, mutati vini natura, quàm nati. Vnde Chryſoſt. Fecit aquam in *tas.*
vinum: non ſimpliciter autem vinum, ſed vinum optimum. Talia enim Chriſti miracula, *Chryſo.ho.*
multò his quæ per manum perficiuntur, ſpecioſiora & potiora quodammodo ſunt: ita & *21 in Ioan.*

in aliis,quando membrum direxit corporis claudicans,ſanis demonſtrabat hoc melius.Et A
iterum: Generale eſt in omnibus Chriſti miraculis, quòd ſemper ad aliquid melius ter-
minatur,quàm poſſit fieri per naturam. Hæc Chryſoſt. Hoc miraculum, primò à Chriſto
factum eſt,ad manifeſtandam veritatem diuinitatis in eo latentem, & ad confirmandum
eorum fidem.Et hoc eſt quod dicitur: *Hoc fecit Ieſus initium ſignorum*, per ſe factorum: quia
ante hoc fuerunt ſigna per patrem facta,circa ipſum. Et ideò falſum eſt quod dicitur de ſi-
gnis puerilibus,in libro de infantia ſaluatoris, & in euangelio Nazaræorum. Fecit autem
Chana. hoc,*in chana*, villa quadam prouinciæ, *Galilææ*. In qua villa, oſtenditur locus, vbi ſteterunt
hydriæ:& triclinium,vbi ſteterunt menſæ:& deſcenditur ad ea per plures gradus,ſub terra:
ſicut eſt in pluribus aliis locis ſanctis:quod fortè accidit propter frequentes deſtructiones,
& ruinas factas in illis. *Et manifeſtauit*, per hoc ſignum,*gloriam ſuam*,id eſt glorioſam latentẽ
in carne deitatem:& per deitatis potentiam,per quam hæc fecit,& quàm glorioſus eſt:oſtẽ B
dens per effectum diuinæ virtutis,quòd ipſe eſſet Dominus virtutum & rex glorię:& quòd
ipſe eſſet ſponſus eccleſiæ: & quòd ipſe eſſet qui cuncta ex nihilo potuit creare: qui etiam
Vini in vineis productio. ſicut Dominus,quando voluit,potuit elementa immutare,ſecundum Chryſoſt. Oſtendẽs
quoniam ipſe eſt, qui in vineis aquam tranſmutat: pluuiam per radicem in vinum vertit,
quódque in planta per multum temporis fit:hoc repentè ſimul, in nuptiis operatus eſt. *Et*
viſo miraculo, *crediderunt in eum diſcipuli eius*, ſcilicet magis firmiter & perfectè, quàm ante
miraculum.Habebat enim paucos diſcipulos,ſicut & Ioannes, quos familiariter docebat:
non tamen ſic inſeparabiliter adhærentes,& perfectè credentes,ſicut poſt miraculum: ſed
Diſcipuli Domini vnde dicũtur. qui illi fuerunt,neſcimus. Vnde dicuntur diſcipuli,propter notitiam,& ſequelam, & mu-
tuum inter Chriſtum & ipſos amorem. Vel quia poſt futurum diſcipuli erant: ad verbum
enim Ioannis, plures eum occultè audiebant: qui poſtmodum, omninò eum ſecuti ſunt. C
Poteſt etiam dici,quòd aliqui de nouo in eum crediderunt, & illi qui prius crediderant, vt
Auguſtin. lib. 2. de cõſenſu euãg. cap. 17. Andreas & alij,per hoc in fide ſolidati fuerunt. Vbi Auguſt. Scriptura,nõ ſolum illos duo-
denos,appellat diſcipulos eius,ſed omnes qui in eum credentes, magiſterio eius ad regnũ
cœlorum erudiebantur. Notandum hîc,quòd ſecũdum quadruplicem ſenſum ſacræ ſcri-
Nuptię quadruplices. pturæ,quadruplices ſunt nuptiæ: ſcilicet carnalis copulationis, ſecundum ſenſum literalẽ:
diuinæ incarnationis,ſecundum ſenſum allegoricum:ſpiritualis coniunctionis,ſecundum
ſenſum tropologicum:& beatæ fruitionis,ſecundum ſenſum anagogicum. De primis nu-
ptiis,ad literam,eſt euangelium præſens. Iſtis nuptiis intereſſe debẽt mater Ieſu, & Ieſus,
Bona matrimonij. cum diſcipulis ſuis. Per iſtos tres,intelliguntur tria bona matrimonij. Primum bonum eſt,
fides caſtitatis,quod ſignificat caſta mater Domini. Secundum eſt, ſacramentum: ſignifi-
Ephe. 5. cat enim coniunctionem diuinitatis & humanitatis in Chriſto,vel Chriſti & eccleſiæ,quã D
ſacram rem ſignificat & efficit Chriſtus,qui interfuit nuptiis. Tertium eſt,proles ſuſcipiẽ-
da,& educanda in fide Chriſti,quod ſignificant Chriſti diſcipuli. Secundæ nuptiæ allego-
ricæ ſunt,diuinæ incarnationis. In his nuptiis ſponſus eſt filius Dei, verbum æternum:ſpõ-
ſa verò, humana natura. In his nuptiis, totaliter fuit mater Ieſu, & Ipſe Ieſus, & diſcipuli
eius futuri, quos elegit in ipſo, ante mundi conſtitutionem. Harum nuptiarum proles,
ſunt omnes qui credunt in eum. Aliter,iſtæ nuptiæ allegoricè dicũtur eſſe inter Chriſtum
ſponſum,& eccleſiam ſponſam: quarum nuptiarum proles, ſunt omnes fideles: & redit in
idem,cum iam præmiſſis. Tertiæ nuptiæ ſunt tropologicæ, ſpiritualis videlicet cõiunctio-
nis Dei & animæ:in his nuptiis,conſiſtunt tria bona coniugij, fides, proles, ſacramentum.
Quartæ nuptiæ ſunt,anagogicæ & cœleſtes:in quibus gaudium noſtrum erit plenum. Vn-
Apoc. 19. de in Apocal. *Gaudeamus,& exultemus,& demus gloriam Deo: quia venerunt nuptiæ agni,& vxor*
eius præparauit ſe. Ad has nuptias,non intrant,niſi beati, qui ad cœnam nuptiarum agni, vo- E
Matth. 25. cati ſunt: quales ſunt virgines prudentes,quæ intrauerunt cum ſponſo, & clauſa eſt ianua.
Sicut ergo ſunt nuptiæ hominis & hominis,in carnali copulatione: ita ſunt nuptiæ Dei &
hominis,in naturarum coniunctione:& ſpiritus creati,& ſpiritus increati ſocietate:& hoc
in gratia & gloria. Primæ nuptiæ Dei & hominis, factæ ſunt,cùm humanam naturam di-
uinæ naturæ,in vnitatem perſonæ copulauit. Secũdæ ſunt Dei & hominis, in vno ſpiritu,
in gratia charitatis coniuncti. Tertiæ ſunt Dei & hominis in gloria: quando fidelis anima
Aqua inſipida trãſit in vinũ. ingreditur thalamum ſponſi, in ſecreto cœleſtis luminis. In omnibus autem his, aqua
terrenæ conſolationis inſipidæ, tranſit in vinum iocunditatis æternæ, in Dei ſapore &
ſocietate. Poſſumus etiam dicere, quòd per nuptias, de quibus hîc ſecundum ſenſum
literalem dicitur,coniunctio Chriſti & eccleſiæ intelligitur: & quòd iſtud matrimonium
in vtero

A in vtero virginali initiarũ fuit, quãdo Deus patet filio, humanã natutã, in vnitate perſonæ
vniuit: & ſic thalamus huius cõiunctionis, fuit vterus virginalis. Publicatũ autẽ fuit, quãdo
Eccleſia ſibi per fidẽ cõiuncta eſt: cõſummatũ verò erit, quãdo ſponſa, id eſt eccleſia intro-
ducetur in thalamũ ſponſi, in cœleſtẽ ſcilicet glotiã. Et ſecundũ Bedã, nõ vacat à myſterio, [*Beda in eũ*
q̃ die tertia nuptiæ factæ referũtur. Primus nanque dies, eſt tẽpus legis naturæ, quo patriat- [*locum.*]
charũ exẽplo: ſecũdus, tẽpus legis ſcriptæ, quo ptophetarum ſcriptis: tertius, tẽpus gratiæ, [*Dies ter-*
quo euãgeliſtarũ prçconiis, quaſi tertiæ diei luce mũdo refulſit: in quo Dominus in carne [*tius.*]
natus apparuit, & nuptias celebrauit. Vnde Oſeæ: *Viuificabit nos poſt duos dies: in die tertia ſuſci-* [*Oſeæ.6.*]
tabit nos, &c. Sed ad hoc quod in Chana Galilææ, id eſt zelo tranſmigrationis, eædẽ nuptiæ
factę perhibẽtur, ſignificat eos gratia Dei dignos eſſe, qui zelo deuotionis feruere, ac de vi-
tiis ad virtutes, & de terrenis ad æterna, norũt trãſmigrare. Et ſecũdũ Aug. myſteria quæ in [*Aug. tra-*
B illo Domini miraculo latent, videamus, oportebat implere in Chriſto, quæ de illo ſcripta [*ctatu.9. in*
erãt. Illa erãt aqua. Fecit autem de aqua vinũ, cùm aperuit eis ſenſum, & expoſuit. Sic enim [*Ioannem.*] [*Allegorice*
ſapit quod non ſapiebat, & inebriat quod nõ inebriabat. Vt autẽ dicit Alchuinus, miniſtri, [*Lucæ.23.*]
ſunt doctores noui teſtamẽti, qui ſcripturas ſpiritualiter aliis interpretãtur. Archirriclinus
verò, eſt aliquis legiſperitus: vt Nicodemus, Gamaliel, Saulus. Dũ ergo talib⁹ euãgelij ver-
bũ cõmittitur, quod in litera legis occultatur, quaſi vinum de aqua factum, Architriclino
propinatur. Et bene in domo nuptiarũ, tres ordines diſcũbẽtiũ altitudine, inter ſe diſtãtes,
deſcribuntur: quia eccleſia tribus ordinibus fideliũ cõſtat: ſcilicet coniugatorum, continẽ-
tiũ, & doctorũ. Optimũ autẽ vinũ, Chriſtus vſque adhuc cõſeruauit, i. euangeliũ ſuũ, vſque [*Ordines fi-*
in ſextã ætatẽ diſtulit. Sed aliis ptopter prolixitatẽ vitandã, omiſſis de nuptiis tropologicis, [*deliũ tres.*]
propter moralitatẽ aliquãtulũ latius videamus. Spiritualiter ergo, in Chana Galilææ fiũt [*Moraliter.*]
C nuptiæ, quãdo intra ſanctã Eccleſiã, ſiue cõuerſationẽ bonã, per feruorem, Chriſto fideles
animæ ſociantur. Chana enim, interpretatur zelus, & ſignificat feruorẽ dilectionis. Galilęa [*Chana*
verò, interpretatur trãſmigratio facta: & deſignat Eccleſiã. Ex qua interpretatiõe hoc oſtẽ- [*quid inter-*
ditur, q̃ illi fœliciter ad has ſpirituales nuptias veniũt, & diſcũbẽtes digni Chriſto ſunt, qui [*pretatur.*]
feruore dilectiõis, & zelo amoris Dei tacti, mala opera reſpuere, & bona amare didicerũt:
ac de vitiis ad virtutes, & de ſtatu culpæ ad gratiã, necnõ de terreno amore ad cœleſte deſi-
deriũ, & à ſeipſis in Deũ trãſmigrauerũt. In ſancta nãque Eccleſia, ſiue in ſpiritualis vitę, cõ
uerſatione honeſta, reſpuentes mala, amamus bona: & poſtponẽtes trãſitoria, tranſmigra-
mus ad æterna. Ad hoc facit, q̃ illæ eximiæ nuptiæ in annunciatione, quando beata virgo, [*Lucæ.1.*]
cœli nupſit architecto, ſunt in Galilęa factæ: ad inſinuandũ q̃ mẽs apta nuptiis ſpiritualib⁹,
debet eſſe in trãſmigratione. In his nuptiis, Ieſus ſaluator, i. qui populũ ſuum ſaluat à pec-
D catis eorũ, aquã cõuertit in vinũ, quãdo cõuertit impiũ, & facit piũ, quando aufert culpã,
& cõfert gratiã: ſed ad preces beatæ virginis, quæ ſemper cõpatitur miſeris, implentur hy-
driæ, & aqua triſtitiæ cõuertitur in vinũ cõſolatiõis & deuotionis æternæ. Sex hydriæ, ſunt
quinque ſenſus corporis, cũ vno ſimplici ſenſu animę: ſed hydrię dicũtur lapideę: quia ſen-
ſus noſtri ante gratiã, obdurati ſunt per culpã. Iſtas hydrias aqua implem⁹, quãdo fletu no-
ſtræ cõpunctiõis, oẽs ſenſus noſtros, à culpa trãſacta perfectè lauamus: tali aqua purificãtur
Iudæi, i. veri cõfeſſores Chriſti: q̃ nõ tantũ cõfitẽtur eũ voce oris, ſed etiã opere manuũ, in
veritate cordis. Capiũt autẽ hydriæ metretas binas vel ternas: binas, quãdo flemus quæ cõ-
miſim⁹ delectatiõe & cõſenſu: ternas verò, quãdo fletib⁹ purgamus: nõ ſolũ dilectionẽ pra-
uã & cõſenſum, verũetiã opus malũ. Aqua denique in vinũ cõuertitur, quãdo fletũ culpæ,
iocũditas gratiæ ſequitur: vel etiã quãdo in mente hominis opus Dei, quod laborãti prius
E nõ ſapit per ſpiritualẽ negligẽtiã illuminato dulceſcit. *Omnis autẽ homo primũ vinũ bonũ ponit,* [*Vini boni*
quia hõies, ea quę ad vinũ bonũ pertinẽt, ſ. delectabilia, amãt & quærũt in prçſenti: deinde [*propoſitio.*]
quod deterius eſt: quia amara inueniẽt & recipiẽt in futuro. Sic ergo diabol⁹ primò ſugge-
rit aliqua ſub ſpecie boni. Et cũ quis per cõplacẽtiã inebriatus fuerit, tũc quod deterius eſt,
ſ. enormitates diuerſas, in peccatis ſuperinducit. Sed Chriſtus nõ primò vinũ bonũ ponit,
ſed in poſterũ ſeruat: quia à principio, amara & dura proponit: quia arcta eſt via, quæ ducit [*Matth.7.*]
ad vitã: & oẽs qui piè volũt in Chriſto viuere, amaritudines & tribulationes patiũtur: ſed in [*2.Tim 3.*]
futuro, delectationes & gaudia cõſequuntur: & parua ſunt bona, quæ nobis tribuit in præ-
ſenti tẽpore, ad cõparationẽ futurorũ, quæ bonis daturus eſt in æternitate. Bonus medicus,
nunquã dat bonũ & purũ vinũ infirmo: vel illi qui euaſit de infirmitate, quãdiu eſt debilis,
donec perfectã habeat ſanitatẽ, ſed dat illi vinũ aqua mixtum. Sic hõie exiſtẽte in vita iſta,
quãuis euaſerit infirmitatẽ peccati, tamẽ debilis eſt & poteſt recidiuare, dat Domin⁹ vinũ
mixtũ aqua tribulationis: ſed in fine quãdo habebit perfectã ſanitatẽ, tũc dabit vinũ purũ

Bernardus ſerm. 2. in dominica prima poſt octauas epiphania ſed aliter habet.

Hydria ſex Ezech. 18. Secundum aliã tranſlationem. Luce 11. Matth. 6. Ioan. 15. Ioan. 8. Pſal. 17.

æternæ cõſolationis. De prædictis hydriis & metretis, ſic dicit Ber. Sex hydriæ poſitæ ſunt
his qui poſt baptiſmũ in peccata labũtur. Prima hydria, & prima purgatio in cõpunctione
eſt, de qua legim⁹: quoniã *in quacũq; hora ingemuerit peccator, oẽs iniquitates eius nõ recordabuntur.*
Secũda verò cõfeſſio eſt, omnia ſiquidẽ in cõfeſſione lauãtur. Tertia, eleemoſynarũ largi-
tio: hinc enim habes in Euãgelio: *Date eleemoſynã: & omnia mũdi ſunt vobis.* Quarta eſt, remiſ-
ſio iniuriarũ, ſecundum quod orantes dicimus: *Dimitte nobis debita noſtra: ſicut & nos dimitti-
mus debitoribus noſtris.* Quinta eſt, afflictio corporis, vnde exoramus: Vt mũdi per abſtinẽtiã,
Deo canam⁹ gloriã. Sexta eſt, obediẽtia pceptorũ: ſicut audierũt diſcipuli, quod vtinã me-
reamur audire & nos: *Vos mũdi eſtis, propter ſermonẽ quẽ locutus ſum vobis.* Nimirũ: quia nõ erãt
ſicut hi de quib⁹ dicitur: *Sermo meus nõ capit in vobis:* ſed in auditu verbi obedierãt ei. Hæ ſũt
ſex hydriæ, poſitæ in purificationẽ noſtrã: & quæ vacuæ ſunt, & plenæ vẽto, ſi pro inani glo
ria obſeruãtur. Aqua replẽtur, ſi timore Dei cuſtodiũtur: quoniã timor Dñi, fõs vitæ. Aqua B
inquã, timor Domini eſt: etſi minus ſapida, ſed optimè refrigerans animã noxiis deſideriis
æſtuantẽ: aqua eſt, quæ iacula inimici ignita, poſſit extinguere. Sed diuina virtute, aqua mu
tatur in vinũ: quoniã perfecta charitas, foras mittit timorẽ. Dicũtur autẽ lapideæ hydriæ,
nõ tã propter duritiã, q̃ propter ſtabilitatẽ: capiẽtes ſingulæ metretas binas vel ternas: duæ
metretæ, timor gehẽnæ incurrẽdæ, timor gloriæ amittẽdæ: ſed qa hæc de cõtingẽti futuro
ſunt, & blãdiri ſibi poteſt anima dicẽs: poſtquã aliquãdiu in voluptatibus tuis vixeris, ages
pœnitẽtiã: vt nec iſtã perdas, nec illã incurras, bonũ eſt adhiberi & tertiũ, qui vtiq; ſpiritua-
lib⁹ notus eſt, eo vtilior quo de præſenti eſt. Timẽt q nouerũt ſpiritualẽ cibũ, nequãdo forte
fraudẽtur eo. Ipſe eſt panis angelorũ, panis viuus, panis quotidianus. Hic eſt de quo pmiſ-
ſum eſt, qa cẽtuplũ accipiemus in hoc ſeculo. Sicut enĩ mercenariis & cib⁹ quotidian⁹ da-
tur in opere, & merces ſeruatur in fine: ſic Domin⁹ vitã in fine reddet, & interĩ cẽtuplũ re- C
promittit & exhibet. Quid ergo mirũ, ſi timet ne pdat hãc gratiã, q iã ſecut⁹ eſt eã. Hæc eſt
metreta tertia, quã ſub diſtinctiõe ſignãter poſuit, eo q nõ omniũ ſit: quia nec oĩb⁹ cẽtuplũ
repromittitur. Et iterũ Bern. Quæramus ergo mẽſuras, quas hydriæ capiebãt binas aut tri-

Bernardus ibidem.

nás. Nã & ſaluator triplicẽ nobis aquã apponit: & perfect⁹ oĩs erit, q has tres metretas habe
re potuerit. Plorat ipſe ſuper Lazarũ, & ſuper ciuitatẽ Hieruſalẽ: hæc eſt aqua prima ſuda-
ta, imminẽte paſſiõis hora: & hæc eſt ſecũda, nõ ab oculis tãtũ, ſed à toto corpore, manãs ru
bea quidẽ & ſanguinea. Tertia verò, vna cũ sãguine manauit ex ei⁹ latere. Et tu ergo primã
habes, ſi de peccatis cõpũctus, cõſciẽtiæ ſtratũ rigas. Secũdã habes, ſi in ſudore vult⁹ tui, pa-
ne tuo veſcaris: & labore pœnitẽtiæ corp⁹ tuũ caſtiges. Eſt autẽ coloris sãguinei, ſiue ppter
laborẽ, ſiue ppter ipſum concupiſcẽtiæ, quẽ extinguit, ignẽ. Iã verò, ſi pficere potes vſq; ad
gratiã deuotionis, potaberis aqua gratiæ ſaluatoris, & Sps ſancti, qui ſuper mel dulcis eſt, D
in te fiet aquæ fons in vitã æternã ſaliẽtis: & memẽto hãc eſſe aquã, quę de latere dormiẽtis
pcedit, & ſine oĩ moleſtia fluit. Oportet enĩ q iã mũdo mortu⁹ ſit, q in hac gratia delectari
voluerit. Prima igitur, à pteritis delictis abluit cõſciẽtiã. Secũda, vt futura capias, extinguit
cõcupiſcẽtiã. Tertia verò, ſi ad eã peruenire merueris, ſitiẽtẽ potat animã. Hæc Bern. Fini-

Ioannis vocatio.

to autẽ cõuiuio, Dominus vocauit Ioãnẽ ſeorſum, & dixit ad eũ: *Dimitte hanc vxorem, & ſe-
quere me.* Qui viſo miraculo in ei⁹ nuptiis facto, ſtatim relicta ſpõſa ſua, ſecutus eſt Dñm. Et
hæc fuit prima vocatio Ioãnis, qua ad Chriſti venit familiaritatẽ & notitiã. Spõſa verò ei⁹,

Sponſa Ioãnis euangeliſta.

Anachita nomine, vel ſecũdũ alios, Maria Magdalena, volũtariè ſicut ſpõſus ei⁹, cũ aliis ſan
ctis mulierib⁹, Dominũ ſecuta eſt. Dei enĩ perfecta ſunt opera: & ideò ex quo vocauit vnũ
cõiugũ, cõueniẽs fuit vocare & alterum. In hoc ergo q Dominus nuptiis interfuit, carnale
matrimoniũ approbauit: ſed in eo quod Ioãnẽ de nuptiis vocauit, intelligi apertè dedit, q E
lõgè dignius eſt ſpirituale matrimoniũ, q̃ carnale. Vnde in eccleſia obſeruatur q ante co-

Coniugum alter religionẽ quãdoque ingredi poteſt.

pulam carnalem, poteſt licitè alter coniugum intrare religionem.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, qui die tertia, ſcilicet tẽpore gratia ad nuptias, ſcilicet cõiunctionis tui & Eccleſia, per carnẽ veniſti, & aquã in vinũ cõuertiſti, dũ ea qua in ſcriptura veteri carnalia videbantur ſpiritualia oſtendiſti, vnde plena ſunt hydria, quia impleta ſunt prophetia. Cõuerte quaſi animã meã frigidã, in charitatis tua feruorẽ: inſipidã, in ſuauitatis tua ſaporẽ: flexibilẽ & ſtabilẽ, in virtutis & gratia tua cõſtantiã. mutãs aquam totius mea indeuotionis, in vinum fructuoſa compunctionis: quo me miſerum ſemper potare, & inebriare: ac illud tandem in vinum iocunditatis conuertere de tua miſericordia digneris. Amen.

Ioannis. 2. Capharnaũ metropolis eſt Galilaa.

De prima eiectione vendentium de templo. Et de Nicodemo. Cap. XXVI.

Præfato miraculo, in mẽſe Ianu. facto, morã traxit Ieſus in Galilæa, vſque dũ ap-
propinquaret mẽſis April. in quo tũc erat paſcha Iudæorũ: & tũc, *deſcẽdit*, ſecundũ
loci ſitũ, de Chana in *Capharnaum*, metropolim Galilææ: *& ipſe & mater eius*, deſcẽ
derunt

A detũt ſimiliter,*& fratres eius*,i.cognati eius ſecundũ carnẽ,ſ.cõſanguinei matris vel Ioſeph
qui pater putabatur:*& diſcipuli eius*,qui per eũ erudiebãtur. Ideò autẽ Capharnaũ, quæ erat
metropolis,voluit venire:quia iã inceperat gloriã ſuam manifeſtare.*Et mãſerũt ibi,nõ multis
diebus*:quia ciues Capharnaũ,valde corrupti,nõ ſe exhibuerũt deuotos,ad ſuſcipiẽdã Chri
ſti doctrinã:& quia imminebat tẽpꝰ eũdi in Hieruſalẽ, propter proximũ paſcha Iudæorũ.
Appropinquante autẽ paſcha Iudæorũ,aſcendit Ieſus,cum diſcipulis ſuis,*Hieroſolymã*,metropolim
Iudææ,ſecundum legis præceptum.*Et inuenit in templo vendentes boues,& oues,& columbas,&
nummularios ſedentes.*Nomine tẽpli non accipitur hîc ipſa domus Domini, in qua erat altare
thimiamatis & candelabrũ:nec atriũ ſacerdotũ,in quo erat altare holocauſtorũ:ſed quod-
dam atriũ vbi homines orabant,& doctores docebant,& ibi vendebantur ea,quæ in tẽplo
offerebantur. Et quia de longinquo adduci non poterãt,ideò ſacerdotes,qui propter cupi-

Templum in quo vendentes inuenti ſunt.

B ditatẽ diuerſis adinuentionibus populum depauperabant, ſtatuerunt homines qui talia ibi
vendebãt,vt veniẽtes de longinquo, excuſationẽ de oblationibus dimittẽdis non haberẽt.
Aliqui etiam aduenientium non habebant pecuniã,& ideò ſtatuerant ibi cãpſores,qui ſub
cautione tradebant eam:& cum hoc,vltra ſortẽ, recipiebant aliqua munuſcula,non tamẽ
pecuniã,ne arguerentur manifeſtè facere cõtra legẽ,dando ad vſuram. *Et flagello de funiculis
facto,eiecit omnes*,ſcilicet vendentes,& nũmularios,ac,*oues & boues*,de tẽplo,*& nummulariorũ
æs*,id eſt pecuniã,*effudit*,& in diuerſa ſparſit *& menſas* eorũ,quę erant quaſi vaſa denariorum
euertit,& deiecit.*Et his qui columbas vendebãt,dixit: Auferte iſta hinc*, de loco iſto,*& nolite facere*,
opere veſtro illicito,*domum patris mei*, quæ eſt domus orationis, *domũ negociationis*,& merca-
tionis. Bis legimus Ieſum aſcẽdiſſe Hieroſolymã. In paſcha ſemel,in primo anno prædica-
tionis, vt hîc:& iterũ illo anno quo paſſus fuit. Et hîc quidem in principio ſignorũ expulit

Hieroſolymam Ieſus bis aſcẽdit.

C vendentes de templo:ſed ſecundo ad paſſionẽ veniens expulit vendentes & emẽtes durius
agẽdo:multo quippe maior numerus erat ementiũ quàm vendentiũ. Hîc quoque remiſſa
quadam increpatione vtitur, dicens:*Nolite facere domum patris mei,domũ negociationis*. Ibi autẽ
durioribus ſermonibus vtebatur,dicẽs.*Nolite facere domũ meam ſpeluncam latronum:&c.* Fecit
autem flagellũ de funiculis : quia ſecundũ Aug. de peccatis noſtris ſumit materiã vnde nos
puniat. Ipſa enim protelatio peccatorũ,ſecundũ quod peccata peccatis adduntur,quidã fu
niculi dicuntur. Vnde in Prouer. dicitur,quòd *impius funibus peccatorum ſuorum conſtringitur.*
Myſticè ſecundũ Alch. quotidie Deus ſpiritualiter eccleſiã ſuã intrat:& qualiter vnuſquiſ-
que conuerſetur attendit. Caueamus ergo ne in Eccleſia Dei,fabulis, vel riſibus,vel odiis,
vel cupiditatibus vacemus:ne improuiſus veniẽs nos flagellet,& de eccleſia ſua nos eiiciat.
Secundũ Aug. vendentes in Eccleſia ſunt,qui quæ ſua ſunt quærunt,non quæ Ieſu Chriſti:

Ioan. 2.
Marci. 11.
Funiculi peccatorũ.
Augu. tractatu. 10. in Ioannem.
Prouer. 5.
Auguſtin. ibidem.

D venale totũ habent,quia redimi volunt. Et nota quòd per oues innocẽtes, quæ ſuo vellere
veſtiendis,præbent opera munditiæ & pietatis, ſignãtur quæ vendũtur,dum pro laude hu-
mana ſub hypocriſi & in veſtibus ouiũ geruntur. Hypocritæ nanque mẽtem lupinã habent
ſub ouina pelle. Per boues qui arant,prædicatores cœleſtis doctrinæ ſignificãtur:quos ven-
dunt, qui non amore Dei, ſed pro quæſtu temporali prædicant. Per boues etiam, qui
laborioſi ſunt, ſignari poſſunt illi qui magnos labores ſuſtinent pro diuinis:vt per hoc in
Eccleſia valeant promoueri. Columbas vendunt qui acceptam Spiritus ſancti gratiam
quæ per columbam accipitur,non gratis,ſed ad præmium dant:etſi non ad quæſtum pecu-
niæ,ad vulgi tamen fauorem tribuunt,nõ ad vitæ meritum,ſed ad gratiã largiuntur. Num-
mos mutuo in eccleſia dant,qui nõ ſimulatè cœleſtibus,ſed à parte terrenis rebus in eccle-
ſia deſeruiunt:& ſua,non quæ Ieſu,quærunt. Domum etiã Domini,domum negociationis

Vendentes in eccleſia.
Oues vendi.
Boues.
Columbas vendere.
Nummularij.

E faciunt,nõ ſolum hi,ſed etiã qui gradum vel gratiã ſpiritualem,quam in eccleſia percepe-
runt,non ſimplici intentione,ſed cauſa humanæ retributionis exercent. Omnes iſtos eie-
cit de templo Chriſtus,ſignans quòd ſunt excluſi de templo gloriæ ſanctæ Dei. Qui ergo
nolunt de Eccleſia,& de domo cœleſti,veniente Domino auferri,auferant iſta de actibus
ſuis:& ab auaritiæ & ſimoniæ ceſſent negociis : eiiciuntur enim de parte ſortis ſanctorum,
qui inter ſanctos poſiti, vel fictè bona, vel à parte mala faciunt:& funiculis peccatorũ mo-
do flagellantur ad correctionem:quibus incorrecti, in fine ligabuntur ad damnationem.
Poſuit autem Dominus remedium & operis, & verbi:vt doceret eos, qui curam habent
Eccleſiæ,ſubditos facto & verbo debere corrigere. Si igitur in figurali templo, etiam in
atrio eius,quod eſt domus orationis,prohibet negociationem, quæ honeſta putatur, cùm
ſit de his quæ in templo offeruntur : multò magis prohibet confeſſationes, potationes, ri-
ſus,lites,vaniloquium,& huiuſmodi fieri in Eccleſia Dei. Ergo cùm omnis Chriſti actio,

Eiecti de templo.

Cęterum illicita vẽditio in tẽplo. *Pſal. 68.* *Zelus bonus.* *Auguſti. ibidem.* *A zelo comedi.*

nobis debeat eſſe lex & præceptio, non licet candelas, vel alias merces, etiam Domino offerendas, in eccleſia vendi: nec aliquod officium, niſi merum eccleſiaſticum exerceri. *Recordati verò ſunt diſcipuli eius, quia ſcriptum eſt* in Plaſmiſta de Chriſto: *Zelus domus tuæ comedit me*, id eſt, accendit. Ex Chriſti enim facto recordati ſunt ſcripturæ illius, & impletionis eius in Chriſto. Bonus zelus eſt animi feruor in bonum: quo mens relicto & abiecto humano timore, pro defenſione veritatis accenditur. Vnde Auguſtinus: Fratres, vnuſquiſque Chriſtianus in membris Chriſti, zelo domus Dei comedatur. Quis comeditur zelo domus Dei? Qui omnia quæ fortè ibi videt peruerſa, ſatagit corrigi, cupit emendari, non quieſcit. Si emendare non potes, tolera, geme, ſuſpira, ſuſtine paleam: verbi gratia: Vides fratrem currere ad theatrum: prohibe, mone, contriſtare: ſic zelus domus Domini comedit te. Vides alios currere, & inebriari velle: prohibe quos potes, tene quos potes, terre quos potes: quibus non potes, blandire, noli acquieſcere. Si autem fueris frigidus & marcidus, ad te ſolum expectans, & quaſi tibi ſufficiens, dixeris in corde tuo. Quid mihi eſt curare aliena peccata? ſufficit mihi anima mea, vt ipſam integram ſeruem Deo. Eia, non venit tibi in mentem ſeruus ille, qui abſcondit talentum, & noluit erogare. Nunquid enim accuſatus eſt quia perdidit, & non quia ſine lucro ſeruauit? Sic ergo audite fratres mei, vt non quieſcatis. Nolite quieſcere lucrari Chriſto, quia lucrati eſtis à Chriſto: Hæc Augustinus. B

Zelus quid ſit.

Vbi ſciendum quòd zelus dicit quandam intenſionem amoris, quo intenſè Deũ diligens nihil ſuſtinet, quod amori ſuo repugnet. Ille igitur propriè zelum Dei habet, qui nihil patienter ſuſtinere poteſt contra honorem Dei, quem maximè diligit. Nos autem debemus diligere domum Dei, in tantum quòd zelus eius nos comedat. Cùm ſi quid contrarij fieri videmus, ſtudeamus etiam quantuncúmque chari noſtri ſunt qui hæc faciũt, remouere: nec timemus, propter hoc, aliqua mala perpeti. C

Zeli meritum. *Nume. 25.* *1. Mach. 2.* *3. Reg. 18.*

Attendendum eſt autem quanti meriti ſit zelus domus Domini, & generaliter omnis zelus bonus, cuius actum inter prima opera Chriſtus oſtendit, cuius meritò Phinees pactum ſempiterni ſacerdotij accepit, cuius feruore Mathathias legem defendit, cuius igne ſuccenſus Helias prophetas Baal interfecit. *Et dixerunt ei Iudæi: Quod ſignum oſtendis nobis, quia hæc facis?* id eſt, quia cum tanta authoritate & poteſtate nos expellis, non videtur hoc tui officij eſſe, nec credimus tibi licere: ergo oſtende nobis ſignum quo credamus. Quamuis enim factum eſſet bonum de ſe, non tamen pertinebat ad quemlibet hoc facere, ſed ſolum ad eum qui haberet authoritatem corrigendi exceſſus ſacerdotum: quod non conueniebat alicui de communi populo, cùm ſacerdotes eſſent ſuperiores in populo illo: ſed prophetæ quandoque mittebantur ad hoc ſpecialiter à Deo. Cùm ergo Chriſtus non eſſet filius Aaron, & per conſequens nec pontifex ſecundum legem, nec eſſet rex in conſpectu populi: non apparebat eis quare ſic authoritatiuè eiiceret eos, menſáſque ſubuerteret, niſi diuina authoritate propheta magnus miſſus eſſet: & ideò petierunt ſignum miſſionis ſuæ, non auſi manus in eum iniicere. D

Signa petunt Iudæi.

Signum petunt, vt ſuæ potentiæ fidem capiant, familiare enim erat Iudæis ſigna quærere, vt pote per ea ad legem & fidem vocati. Quærebant autem nunc ſignum, non vt crederent & venerarentur, ſed quaſi deſperantes quòd ſignum oſtendere non poſſet, & ſic eum deriderent, & impugnarent: quod ex hoc patet, quia ſtatim dictum ſuum impugnauerunt. Dedit ergo eis ſignum poteſtatis diuinæ, in ſuſcitatione corporis ſui, propria virtute: & quia prauè quærebant, non dedit eis ſignum apertum, ſed occultum, & in figura de ſua reſurrectione: quia digni non erant, vt prædiceret eis reſurrectionem ſui corporis manifeſtè. Vnde *reſpondit & dixit eis: Soluite templum hoc & in tribus diebus excitabo illud.* Hoc autem dicebat ſpiritualiter de templo corporis ſui, ſcilicet intranſitiuè, hoc eſt de templo quod eſt corpus ſuum, loquẽdo de corpore ſuo ſub nomine templi: quia humanitas Chriſti, erat ſpeciale habitaculum ipſius Dei. E

Templum quid dicatur.

Templum enim dicitur, in quo Deus inhabitat: & quia in corpore Chriſti diuinitas inhabitat, ideò corpus Chriſti, templum Dei, non ſolum ſecundum animam, ſed etiam ſecũdum corpus dicitur. Nec dicebat hoc, imperando vel conſulendo, vel hortando: ſed id quod facturi erant, prædicẽdo & denunciando: non enim eſt verbum inductiuum ad hoc faciendum, cùm fuit ſimpliciter malum ex parte Iudæorum. Chriſtus autem non poterat inducere ad malum: ſed eſt verbum denunciatiuum eius quod erat per ipſos fiendum, quo hoc quod affectabant demonſtrat non eſſe abſconditum. q.d. *ſoluite*, id eſt ſoluetis: quia in paſſione Chriſti, anima fuit ſoluta à corpore, & ſanguis à carne: & continuitas membrorum in fixione clauorum, & lanceæ: & ego virtute in me latentis diuinitatis excitabo, quaſi à ſomno, illud

templum

A templum per vos diſſolutum. Dedit ergo eis ſignum reſurrectionis futurum: quia in hoc *Signum à*
maximè potentia & virtus diuinitatis eius, oſtenditur: non enim puri hominis eſt, vt ſe à *Chriſto da-*
mortuis excitaret, ſed ſolus Chriſtus qui inter mortuos liber fuit, hoc potentia & virtute *tum.*
diuinitatis ſuæ fecit. Hoc etiam fuit ſignum pœnitentiæ & remiſſionis, quod ſolum pec-
catoribus competebat. Et quia dedit eis ſignum in figura, vocans corpus ſuum templum:
ideò illi carnales hoc non intelligentes, ſed de inanimato templo eum hoc dicere putan-
tes, deridebant eum, & volebant arguere dictum ſuum per materiale templum, dicentes:
Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc, id eſt reædificatum, *& tu in tribus diebus*
excitabis illud? Hoc dixerunt deridendo, quaſi eſſet impoſſibile: & multò plus deriſiſſent:
ſi reſurrectionem ſui corporis manifeſtè prædixiſſet: quia difficilius eſt reſuſcitare mor-
tuum, quàm ædificare tale templum. Et non loquuntur de templo facto per Salomonem:
B quia illud fuit ædificatum in ſeptem annis, & perfectum, & poſtea per Nabuchodonoſor
destructũ: ſed loquuntur de templo reædificato per Zorobabel & Nehemiam, poſt capti- *Templum*
uitatem Babylonicam, quod factum fuit in quadraginta ſex annis, antequam complere- *quadragin*
tur inimicis prohibentibus: quia Iudæi impediebantur in ædificatione templi à nationi- *ta ſex annis*
bus in circuitu eorum exiſtentibus, *multi* autem tunc *crediderunt*, id eſt credere inceperũt, *factum.*
in nomine eius, id eſt in ſuæ diuinitatis notamine, cuius notam fecit per ſigna: & ideò ſe-
quitur, *videntes ſigna quæ faciebat.* Vnde patet quòd in fide adhuc confirmati non fuerunt:
quia magis ſignis, quàm ex deuotione crediderunt. *Ieſus autem non credebat ſe eis, eo quòd ipſe*
noſſet omnes, & quid eſſet in homine. Scire enim ea quæ ſunt in corde hominum, ſolius. Dei *Scire cogi-*
eſt, qui ſolus corda plaſmauit: & ideò ſciuit quòd inſtabiles erant, & in tempore tentatio- *tationes ſo-*
nis recederent. Quapropter, vt dicit Beda, monemur vt nunquam de noſtra conſcientia *lius Dei eſt.*
C ſecuri ſimus, ſed ſemper ſolliciti formidemus: quia quod nos latet, æternum arbitrum la-
tere non valet. Dubitatur hîc quænam ſigna viderunt facta à Ieſu, cùm nullum legamus *Signa hîc*
eum tunc ſignum feciſſe in Hieruſalem. Ad quod poteſt dici vno modo, quòd multa ſi- *facta.*
gna facta ſunt ibi tunc à Ieſu, quæ hîc non habentur. Nam Euãgeliſtæ multa ſcienter præ-
termiſerunt de miraculis Chriſti, cùm tot fecerit, quòd non poſſent ſcribi de facili. Alio
modo, quia inter cætera miracula, poteſt maximum reputari ſignum, quòd cum flagello
vno Ieſus de templo ſolus, & parum adhuc reputatus, eiecerit multitudinem hominum.
Diuina quidem virtus, in illo facto operabatur, quæ apparebat in effectu cùm volebat.
Corpus enim Chriſti, erat inſtrumentum diuinitati coniunctum: & ideò quidam fulgor
radioſus & mirabilis, egrediebatur de vultu & oculis eius, virtute diuina eos deterrens:
quo territi ſacerdotes & Leuitæ, & alij, non audebant, nec poterant ei reſiſtere. Sicut & in
D paſſione, vox illa diuinitatis quodammodo inſtrumentum erat, quo magnam armatorum
multitudinem legitur proſtrauiſſe. Vnde Hieronymus in Matthæo, de ſecunda eiectione: *Hieronym.*
Plurimíque arbitramur maxima eſſe ſignorum, quòd Lazarus ſuſcitatus eſt, quòd cæcus *in cap. 21.*
ex vtero lumen accepit, quòd in Iordane vox audita ſit patris, quòd transfiguratus in mon- *Matthæi.*
te, gloriam oſtendit triumphantis: mihi autem inter omnia ſigna quæ fecit Dominus, hoc *Signorum*
videtur eſſe mirabilius, quòd vnus homo & illo tempore contemptibilis, & in tantum vi- *maximum*
lis, vt poſtea crucifigeretur, Scribis & Phariſæis, cõtra ſe ſæuientibus, & videntibus lucra *eiectio ven-*
ſua deſtrui, potuerit ad vnius flagelli verbera tantam eiicere multitudinẽ, menſaſque ſub- *dentium de*
uertere, & confringere cathedras, & talia facere quæ infinitus non feciſſet exercitus. Igneũ *templo.*
enim quoddam atque ſydereum radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maieſtas lucebat
in facie: Hæc Hieronymus. De his autem qui crediderunt in nomine eius, eſt ſciendum *Credere in*
E quòd ſecundum Auguſtinum, illi credunt in nomine eius, qui ſolum propter ſigna credũt *nomine*
& adhærent nomini eius, qui nondum ſacramentum baptiſmi perceperunt velut catechu *Chriſti qui*
meni, hoc eſt inſtructi: & quia plenam fidem vt oportet non habent in Chriſtum & eius *dicuntur.*
ſacramenta: ideò adhuc non credit ſe eis, quia eccleſia nõ dat eis corpus Chriſti: quod qui- *Aug. tra-*
dem corpus, ſicut conficere non poteſt, niſi ſacerdos conſecratus: ita nullus ſumere de- *ctatu. 11. in*
bet, niſi baptizatus. Et ſecundum Chryſoſtomum, iſti qui propter ſigna credebãt in nomi- *Ioannem.*
ne eius, non firmiter nec perfectè credebant in eum, & ideò non confidebat in eis: ſicut in *Chryſo. ho.*
diſcipulis perfectè & firmiter credentibus, nec recipiebat eos ad perfectionẽ & conuictũ, *23. in Ioã.*
vt cum eo inſeparabiliter habitarent: nec omnia ſua dogmata & ſecreta eis committebat:
nec eis altiora myſteria fidei reuelabat, quia horũ credulitas non erat ex fide firma, ſed ex
ſuſpitione quam de Chriſto receperant propter ſigna: nec æſtimabãt eum Deum, ſed ho-
minem à Deo miſſum doctorem veritatis. Et ideò ſignanter Euãgeliſta, vt oſtẽdat eos im-

A recipere, exemplo Chriſti, qui Nicodemum dulciter recepit, ac manſuetè valde, & cum quiete ei loquebatur. Quod eſt contra iraſcentes, qui furioſè & cum clamore frequenter loquuntur: contra quos eſt remedium vtile, molliter & ſine clamore reſpondere, ſecundũ illud Sapientis: *Reſponſio mollis, frangit iram: ſermo durus, ſuſcitat furorem.* Etenim ſecundum Chryſoſtomum, ſi famuli cùm aduerſus eos iraſcimur, portant humiliter, & cum ſilentio cõtumeliam, propter timorem noſtrum, qua venia digni erimus, aut quam excuſationem habebimus nos, qui propter Dei timorẽ aliquid ferre non poſſumus, magis autẽ nolumus.

Prouer. 15.
Chryſoſto. home. 16. in 2. Timoth.

ORATIO.

B *TV Domine vniuerſorum, qui nullam habens indigentiam, voluiſti templum tuum fieri in nobis, eiice à corde & corpore meo omnia offendicula & tibi diſplicentia, mundans me ab omnibus inquinamentis, & maculis mentis & corporis: & fac de me tibi templum gratum & idoneum, in quo habitare delecteris tu, cuius deliciæ ſunt eſſe cum filiis hominum. O ſapientia, quæ ex ore altiſſimi prodiſti, & magiſter qui à Deo veniſti, doce me quæſo à malo declinare, & bonum facere, terrena deſpicere; & cœleſtia amare, vt veterem hominem cum ſuis actibus exuens & nouum induens, quaſi de nouo natus regnum tuum introire merear, & videre. Amen.*

De incarceratione Ioannis Baptiſtæ. CAPVT XXVII.

C POST hæc, ſcilicet completis diebus feſtis in Hieruſalem, quæ eſt in vna parte Iudææ, *venit Ieſus cum diſcipulis ſuis*, & credentibus, in aliam partem Iudææ, ſcilicet in Iordanem, quæ à ſorte Iudæ, vel à regno duarum tribuum, Iudæa dicebatur. A tribu enim Iudæ, quæ erat principalis & regia terra, vbi habitauerunt filij Iſraël, nominata eſt Iudæa: *& illic demorabatur*: & per ſuos diſcipulos *baptizabat*, multíque fiebant credentes & diſcipuli eius. Iudæa interpretatur confeſſio, ad quam venit Ieſus, quia Chriſtus confitentes, vel ſua peccata, vel diuinam laudem, viſitat. Et illic moratur, quia tales non tranſitoriè viſitat, *& illic baptizat*, id eſt à peccatis purgat. Vnde Alchuinus: Per Iudæam quippe ſignantur confitentes, quos viſitat Chriſtus: vbi enim eſt peccatorum confeſſio, vel diuinarum laudum, illuc venit Ieſus & diſcipuli eius, hoc eſt doctrina & illuminatio eius, & ibi moratur, purgando à delictis & vitiis per Baptiſmum ſancti Spiritus, ſecundum Auguſt. Chriſtus primò baptizauit diſcipulos aqua
D & Spiritu ſancto, poſtea officium baptizandi eodem baptiſmate diſcipulis reliquit: intentus prædicationi & doctrinæ. Sicut & Apoſtolus Paulus paucos per ſe baptizauit: vt poſſet prædicationi fidelius intendere. Poſtea ergo ſoli diſcipuli Ieſu baptizabant, eo interim circa altiora docenda occupato. In quo dedit exemplum prælatis Eccleſiæ committendi ea quæ per inferiores poſſunt commodè fieri, vt ipſi liberius poſſint in altioribus exerceri. Et quamuis Ieſus tunc non baptizaret manibus ſuis, & miniſterium exhibendo, ſed diſcipuli eius, baptizabat tamen præſentia maieſtatis. Ipſius enim erat baptiſmi ſacramentum, & ad diſcipulos pertinebat miniſterium. Hic eſt enim qui baptizat: ergo adhuc Ieſus baptizat, & quouſque baptizandi ſumus, Ieſus baptizat. Vnde Auguſt. Vtrumque verum eſt, quia Ieſus & baptizabat, & non baptizabat. Baptizabat enim, quia ipſe mundabat: non baptizabat, quia ipſe non tingebat. Præbebant diſcipuli miniſterium corporis, præbebat ille adiuto-
E rium maieſtatis, de quo dictum eſt, hic eſt qui baptizat. *Ioannes autem baptizabat in Ennon, iuxta Salim* oppidum prope Iordanem ſitum, *quia aquæ multæ ibi erant*, quod eſt etiam interpretatio eius quod dicitur in Ennon. Ennos Hebraice, dicitur aqua Latinè. Et dicunt aliqui, quòd hoc oppidum, alio nomine vocetur Salem, & ſit locus vbi regnauit Melchiſedech, ſed hoc eſt falſum: quia Salem, vbi regnauit Melchiſedech, idem eſt quod Hieruſalem. Nam ipſam ædificauit Melchiſedech, & primo dicta eſt Salem, id eſt pacifica, ex conditione regis, qui regnauit in pace. Poſtea dicta eſt Hieruſalem, à tempore quo Abraham voluit ibi offerre filium ſuum, quia locum illum appellauit, Dominus videt. Et ita Hieruſalem, interpretatur viſio pacis: quia cum prima interpretatione, addita eſt viſio. Mittebat autem Ioannes ad Ieſum baptizari, qui veniebant ad eum: ſed non mittebantur ad Ioannem, venientes ad Ieſum. Sicut ante baptiſmum Chriſti, Ioannes baptizabat in nomine Chriſti venturi: ſic poſt baptiſmum Chriſti, illos quos baptizabat, ad Chriſtum

Ioan. 3.
Iudæa vnde dicta.
Iudæa confeſſio interpretatur.
Auguſtin. tract. 13. in Ioannem.
Baptizat Chriſtus. 1. Cor. 1.
Baptizat Chriſtus ſemper.
Auguſtin. ibidem.
Ennon. Salem.
Baptiſmus Ioannis.

Diſcipulorum Ioanis murmuratio. mittebat, ſic & ſuum teſtimonium de Chriſto confirmabat. Et exinde turbati, & inuidia A
moti, diſcipuli Ioannis, & indiſcretè zelantes pro magiſtro ſuo, volentéſque præferre ba-
ptiſmum eius Chriſti baptiſmo, murmurabant quòd magiſtri ſui gloriam zelabat, quia vi-
debatur eis quòd magiſtri ſui & baptiſmi eius authoritatem, minueret. Et *facta eſt quæſtio,*
& controuerſia, *de purificatione,* id eſt baptiſmo, *à diſcipulis Ioannis*, defendentibus magiſtri
ſui baptiſmum, & putantibus eum maiorem Chriſto, quem viderant à Ioanne, quaſi ma-
iore, baptizatum, *cum Iudæis*, id eſt Chriſti diſcipulis, & aliis ad Chriſti baptiſmum venien-
tibus, & magis ad ipſum, propter miracula currentibus, & dicentibus maiorem eſſe Chri-
ſtum, & ad eius deberi concurri baptiſmum tanquam ad baptiſmum meliorem: quia Ioan-
nes mittebat quos baptizabat ad Ieſum: non Ieſus mittebat quos baptizabat ad Ioan-
nem. Et hæc quæſtio ad Ioannem per ſuos diſcipulos eſt delata, & querimonia de Chri-
ſto facta quòd baptizaret, & plures ad eum quàm ad Ioannem currerent, vnde zelo indi-
ſcreto moti *dixerunt ei, Rabbi*, cùm ſis excellenter magiſter omnium, & magiſtri debeas ha- B
bere gloriam, *qui erat tecum,* ſicut cum principaliori *trans Iordanem,* vbi eum quaſi diſcipu-
lum baptizaſti, & ſic beneficium ei præſtitiſti, *cui etiam teſtimonium perhibuiſti*, id eſt quem
tu clarum oſtendiſti, & ſic magnum honorem impendiſti, *ecce hic,* à te ſeparás nunc *baptizat,*
& eadem tibi audens, tuum officium vſurpat, vnde valde miramur *& omnes ad eum*, & ad
ipſius baptiſmum *veniunt*, & te qui eum baptizaſti, dimittunt, quaſi dicerent: Nos deſeri-
mur, hic raritas eſt, ad illum turbæ concurrunt, de te non curatur, & ſic gloria tibi ſurripi-
Chryſoſto. homilia 28. in Ioãnem. tur. Nónne prohiberi debent, vt ad te potius veniant? Vbi Chryſoſtomus: Ipſe quidem
non baptizabat, ſed nuncij volentes erigere eos qui audiebant in inuidiam, ita annuncia-
Gloria vana omnium malorum cauſa. uerunt, quia omnium malorum cauſa eſt vana gloria. Hæc enim eos zelotypia duxit, neque
ad malitiam ſolam impellit captos, ſed & virtutibus obſtat, labores quidem ſuſtinere co- C
gens, fructibus verò priuans: Hæc Chryſoſtomus. Ioannes autem æmulationem & inui-
diam diſcipulorum ſedare volens, Chriſtum commendabat, & excelſa de eo prædicabat,
ſéque non Chriſtum, ſed eius nuncium, nec ſponſum Eccleſiæ, ſed ſponſi amicum eſſe di-
Creſcit chriſtus, decreſcit Ioãnes. cebat: & quòd illum oporteret creſcere & exaltari, non in ſe, ſed quantum ad alios, fama &
authoritate, inquantum eius virtus per miracula & opera magis & magis inciperet eis in-
noteſcere, ipſum autem minui & humiliari in re vera, & quo ad populum in fama, ſicut
Lucifer minuitur in claritate quò ad apparentiam, oriente Sole, & authoritas præconis,
adueniente iudice, & officium legati, adueniente principe. In æſtimatione quippe populi
& Chriſtus creuit, quia agnitus eſt quod erat: & inuentus eſt eſſe Chriſtus, qui putabatur
tantum propheta, & Ioannes decreuit, quia ceſſauit dici quod non erat, & inuentus eſt eius
propheta, qui putabatur Chriſtus, cui atteſtatur quòd Ioannes natus eſt decreſcentibus D
diebus, Chriſtus creſcentibus, & quòd Ioannes capite minuitur, Chriſtus in cruce exten-
Moraliter. ditur. Moraliter autem hoc debet eſſe in vnoquoque noſtrum, quia oportet illum, ſcilicet
Chriſtum in te creſcere, vt ſcilicet in eius proficias cognitione & amore, quia inquantum
magis eum potes cognoſcendo & amando percipere, tanto magis Chriſtus creſcit in te,
ſicut qui magis proficit in videndo vnam & eandem lucem, reputat lucem illam magis
creſcere: & hoc oportet homines ſic proficientes minui in ſui reputatione, quia quanto
plus homo cognoſcit de altitudine diuina, tanto minorem reputat paruitatem & humili-
Diſcipulis Ioannis ſimiles. tatem. Diſcipulis Ioannis pro magiſtro ſuo indiſcretè zelantibus, & de Chriſto querimo-
niam facientibus, ſimiles ſunt multi etiam religioſi, qui magis adhærent quibuſdam opi-
nionibus, pro eo quòd ſunt opiniones illorum quos magis diligunt, quàm pro ipſa veritate
quam relinquunt: cùm dicat philoſophus, quòd duobus exiſtentibus amicis, ſanctum eſt
Platonis dictum. præhonorare veritatem. Et Plato dixit de Socrate magiſtro ſuo, amicus quidem Socrates, E
ſed magis amica veritas. Per hoc autem quòd eoſdem diſcipulos ſuos reprehendit, infor-
Detractores non audiendi ſunt. mantur doctores boni, vt tales adulationes non recipiant, ſed magis repellant. Conſiderét
etiam hic qui detractores libenter audiunt, & contra eos quibus detrahitur ſubitò ſęuiunt,
quomodo Ioannes diſcipulos Chriſto detrahentes ſtatim compeſcuit, Chriſtum laudibus
extollendo, & ſe humiliando: & exemplo eius detractores compeſcant de ſe humiliter
ſentiendo, & detractos laudando, ipſóſque detractores fortiter reprehendant, & eis ma-
Prouer. 25. lum vultum oſtendant. Quia vt dicit Sapiens, *ventus Aquilo diſſipat pluuias: & facies triſtis*
Marci 6. & Mat. 14 *linguam detrahentem. In illo tempore,* dum hæc agerentur, & cùm Ioannes vno anno & tribus
menſibus prædicaſſet: & arguens Herodem, plurimos conuertiſſet *miſit Herodes tetrarcha,*
miniſtros *ac tenuit,* & cepit Ioanné per eos, & vinxit, ſeu *ligauit eum,* qui liberè prædicauerat
Dei

A Dei verbum,& ad ſe in Galilæa adductum,*poſuit*,ſeu poni fecit,*in carcere,propter Herodiadem*,
quam fratri ſuo abſtulerat,& ſibi copulauerat illicitè, quam ſecundum legem quam acce-
perat,non liceret ſibi habere vxorem fratris ſui, eo viuente. Sic diabolus ſpiritualiter tenet *Diabolus*
per delectationem,alligat per conſenſum,incarcerat per conſuetudinem,propter animam *Herodi ſi-*
verò ſponſo Chriſto ſeparatam, & alij copulatam. Proſelitus quippe fuit Herodes, & cir- *milis.*
cuncisionem receperat,vt magis acceptus Iudæis eſſet,& regnare ſuper eos poſſet.Ideóque *Herodes proſelitus.*
ad legem Moyſi tenebatur in hoc, ſicut cæteri: & propter legis quoque naturalis honeſta-
tem, non licebat fratri reuelare turpitudinem fratris ſui: ducendo etiam eo mortuo eius
vxorem, niſi ad ſuſcitandum ei ſemen. Vnde *Ioannes*, tanquam teſtis & defenſor veritatis *Veritas præ*
dicebat, Herodi: *Non licet tibi habere vxorem fratris tui.* In quo virtus & conſtantia Ioannis *dicẽda eſt.*
oſtenditur, qui maluit apud Herodem periclitari, quàm propter adulationem immemor
B eſſe præceptorum Dei. Quòd enim venerat in ſpiritu & virtute, arguit Herodem & He-
rodiadem, ſicut Helias, Achab & Iezabel. Non omiſit dicere veritatem, propter Hero-
dis poteſtatem, vel Herodiadis inſidiationẽ, dans in hoc exemplum prædicatoribus Euan-
gelij, vt propter talia non omittant conſtantiam prædicandi veritatem. Primò ergo He-
rodes Ioannem incarcerauit, ex eo quòd ipſum reprehendebat de Herodiade, quam fra- *Incarceran*
tri abſtulerat, & ideo ad ſuggeſtionem Herodiadis, ipſum in vinculis poſuit. Secundò, ex *di Ioannis*
eo quòd iuſtitiam & baptiſmum prædicabat, & ideo multus populus ad Ioannem ob ba- *occaſiones.*
ptiſmum & prædicationem vndique confluebat. Et timens Herodes ne ſui populi, Ioan
nem ſequentis, diſpendium haberet: & ob verba Ioannis populo, cùm eſſet alienigena,
exoſus fieret, eúmque à regno ob inceſtum pelleret, Ioannem hinc tenuit, & vinctum po-
ſuit in carcere, non auſus eum ſtatim interficere. Tertiò, ex eo quòd Ioannes quendam
C magnum regem poſt ſe venturum prædicabat: & cùm Romani ordinaſſent, ne aliquis ſine
ſenatus authoritate rex nominaretur,offenſam Cæſaris timuit,& ideo ipſum incarcerauit.
Et inſuper propter hoc eſt captus & incarceratus: quia Phariſæi propter inuidiam de præ-
dicatione Ioannis turbati, ſuaſerant Herodi vt caperet eum, incitantes Herodem ad eius
mortem. *Herodias autem*,adultera,*inſidiabatur ei*: timebat enim ne Herodes,ad prædicationẽ
Ioannis de peccato ſuo pœniteret, & eam marito ſuo redderet, qui eam fortè occideret,&
ideo volens Ioannem occidere, mortem eius quærebat, ſed quonam facto id aggredi poſ-
ſet, inuenire non poterat. *Herodes enim metuebat Ioannem*, eum reuerendo timore mundano
vel humano *ſciens eum virum iuſtum*, quò ad homines *& ſanctum*, quò ad Deum *& cuſtodie-*
bat eum, ne ab Herodiade occideretur, & ex hoc ipſe Herodes damnum & periculum pa-
teretur: ſolo enim metu,ab interfectione Ioannis tenebatur, quia propter ſanctitatẽ eius,
D quæ erat nota toti populo, timebat ſi eum interficeret, ne totus populus contra eum inſur-
geret, quia omnes Ioannem Prophetam ſanctum reputabant. *Et audito eo multa*, ſcilicet *Herodis ſi-*
quædam parua, non principalia *faciebat*, ſimulatoriè,non ex veritate *& libenter eum audiebat*, *mulatio.*
ſcilicet ſimulatoriè,id eſt audire ſimulabat: totum enim iſtud erat ſimulatorium, vt ex tali
auditu & obtemperatione, in aliquibus retineret populum à rebellione contra ipſum.He-
rodes populum & ſeditionem eius timebat, ſed amor mulieris ſuperabat, pro quo etiam
Deum poſtponebat, quia Deum in cauſa non habebat. Nam ſecundum Chryſoſtomum, *Chryſoſto.*
facilè deuiat à iuſtitia, qui in cauſis non Deum, ſed hominem formidat. Timor enim Dei *hom. 16. ex*
corrigit, timor autem hominum,peccandi differt facultatem,& operationem non aufert, *varijs in*
ſed retinet voluntatem, donec habeat opportunitatem vel occaſionẽ,vnde & quos ſuſpen- *Matt. locis.*
dit à crimine, auidiores reddit ad crimen, & æſtuat animo, quouſque perficiat ad malum
E cogitata. Solius enim Dei eſt timor, qui nocentes corrigit,fugat crimina, innocentiam tri-
buit, perpetem confert facultatem: Hæc Chryſoſtomus. Iſte qui Ioannem tenuit & liga-
uit in carcere, eo quòd de malis ſuis eum arguebat charitatiuè: & qui ſimilia faciunt, ſimi-
les ſunt phreneticis,qui pium medicum percutere vel occidere quærunt.Conſidera nunc,
quomodo Ioannes magis volebat Deo, quàm hominibus placere,magíſq; timebat Deum,
quàm homines offendere, eiúſque exemplo ſemper ad Deum magis, quàm ad homines
aſpiciendo, in omnibus Dei beneplacitum facias, & ab eius offenſa omnimodè abſtineas.
Vnde Chryſoſto. Cùm à pernicioſis quid patimur hominibus,ad principem noſtrum con- *De patiẽtia*
ſideremus,& conſummatorem fidei, & quoniam à malis hominibus, & quoniam propter *& toleran-*
veritatem, & quoniam propter eum. Si enim hoc excogitauerimus, omnia facilia erunt, *tia.*
& portabilia. Si enim pro amabilibus quis patiens gloriatur, & propter Deum, ſi patiatur
quicquam,ſuſcipiet ſenſum. Si enim ipſe rem reprobabiliſſimã,videlicet crucem,gloriam

vocabat, multò magis nos ita diſponi oportet. Oportet ergo cùm debemus quid pati indelectabile, non labores ſed coronas excogitare, & ſi malum quid delectabile appareat, excogitare quoniam Deus non vult, & indelectabile confeſtim apparebit, ſi enim hominum timor auertit ab inconuenientibus rebus, multo magis Chriſti dilectio: Hæc Chryſoſt. A

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, magiſter bone, doce me veritatem vitæ, iuſtitiæ, & doctrinæ, cordis, oris, & operis, propter metum, vel fauorem humanum, ſeu mundanum non omittere: ne teneritudo carnalis timoris, vel amoris valeat in me perfectionem ſpiritualis dilectionis impedire. Et quoniam propter peccatum primorum parentum, vis iraſcibilis noſtra contraxit debilitatem, rationabilis caliginem, & concupiſcibilis pronitatem, da mihi paracletum defenſorem, contra perſecutiones: illuminatorem, contra errores: inflammatorem, contra concupiſcentiam, vt in omnibus valeam beneplacitum tuum facere, & ab offenſa tua abſtinere. Amen. B

De initio publicæ prædicationis Domini Ieſu. CAPVT XXVIII.

Matth. 4. Chryſoſtom. home 6. operis imperfe.

CVM autem Ieſus audiſſet quòd Ioannes traditus eſſet, ſecundum Chryſo. ſine dubio à Deo, quia in vnum ſanctum nemo poteſt aliquid, niſi tradiderit eum Deus, & cognouiſſet per intimationem ſibi factam, quia audierũt Phariſæi, quòd plures faceret diſcipulos, & baptizaret, quàm Ioannes, & inde contra eum inuidiam ceperunt maiorem. Quamquam Ieſus non baptizaret tunc per ſemetipſum exteriori tinctione corporum, ſed C diſcipuli eius, quos tamen ipſe baptizauerat prius: reliquit Iudęam, in qua erant Phariſæi increduli, inuidentes augmẽto baptiſmi & doctrinæ Chriſti, qui ad capiendum Ioannem, conſilium dederãt: & Chriſtum etiam perſequi cogitabant, propter baptiſmum eius qui creſcebat, & propter doctrinam eius, per quam euacuari legem intelligebant, & ſic docendi gentiles habebat occaſionem, & *receſſit*, ſeu abiit iterum *in Galilæam*. Ceſſit autem Ieſus primò, vt exemplum patientiæ & manſuetudinis, malis cedendi daret.

Fugit Chriſtus Herodẽ multas ob cauſas.

Secundò, vt abſentatione, inuidiam eorum mitigaret, donec melioris animi fierent. Tertiò, vt nobis fugiendi perſecutores & periculum formam præberet. Quartò, vt aliis Euangelium prædicaret. Quintò, quia tempus paſſionis ſuæ, nondum venerat. Sextò, vt verbi Dei tranſitum à Iudæis ad gentes, præfiguraret: & ex hoc diſcipulos, quid quandoque facturi eſſent inſtrueret. Iſte enim tranſitus eius, tranſitum eiuſdem ad Gentes ſignificabat, ad quas D eum tranſire impellebant. Et regreſſus Ieſus in Galilæam, in virtute ſpiritus, faciendi ſigna & miracula, quia quamuis eſſet plenus ſpiritu ſancto, tamẽ ex tunc plus manifeſtauit virtutem ſuam, in publicatione doctrinæ, & operatione miraculorum, & fama exiit de eo per vniuerſam regionem, & receperunt eum Galilæi honorificè, propter illa quæ eum in Hieruſalem, in die feſto feciſſe viderant & cognouerant, propter quæ etiam Nicodemus crediderat, *& relicta ciuitate Nazareth*, vbi fuerat conceptus & nutritus *venit*, ad prædicandum in Galilæam: *& habitauit in ciuitate Capharnaum maritima*, quæ iuxta mare eſt ſita, prope Nazareth, *in finibus Zabulon & Neptalim*, & *exinde*, ſcilicet de finibus illis *cœpit Ieſus* apertè *prædicare & dicere*, quoniam impletum eſt tempus, ſcilicet humanæ redemptionis, & venit plenitudo temporis, ergo dum tempus habetis, *pœnitentiam agite* & credite Euangelio, quia ſine pœnitentia & fide, impoſſibile eſt placere Deo. *Appropinquauit enim regnum cœlorũ*: quia ianua cœli, aperta eſt per Chriſtum. Vnde Beda: Regni enim cœlorum ianuis appropin- E quare, eſt de his quemque quibus ab eo diſceſſerat pœnitere.

Hieronym. epiſt. ad Euſtochium. Prædicationis officiũ.

Vnde & Hieronymus: Pœnitentiam agite, qui vultis æterno bono, ſcilicet regno Dei adhærere. Qui enim deſiderat nucleum, frangit nucem, amaritudinem radicis, dulcedo pomi compenſat: pericula maris, ſpes lucri delectat: dolorem medicinæ, ſpes ſalutis mitigat. Myſticè, per hoc quòd Ieſus antequam publicè prædicaret venit in Galilæam, inſinuatur quòd prædicator Euangelij prius debet tranſmigrare de carnalibus ad ſpiritualia, de terrenis ad meditandum cœleſtia, quia Galilæa tranſmigratio interpretatur. Et per hoc quòd habitauit Capharnaum, quæ maior & populoſior erat, vt prædicando & miracula faciendo, plures illuminaret, reliquit ſecundum Remigium, prædicatoribus exemplum, vt eo tempore, & in locis illis ſtudeant prædicare, quando & vbi multis poſſunt prodeſſe. Capharnaum etiam dicitur eſſe inter

fines

A fines Iudææ & Gentium. Exinde ergo Ieſus prædicare cœpit, vnde vocare Iudæos & Gen-
tes præſignaretur, qui vtroſque ſaluare venerat. In Galilæa enim Gentes ſimul & Iudæi ha- *Ephe. 2.*
bitabant, & ideo ibi debuit fundari lapis angularis, qui fecit vtraque vnum, duos in ſe con-
cludens parietes, Gentium & Iudæorum. Vnde & poſt dixerunt ſacerdotes ad Pilatum:
Commouit vniuerſam Iudæam, incipiens à Galilæa vſque huc. Sunt autem duæ Galilææ, *Lucæ 23.*
vna Iudæorum, altera Gentium. Diuiſa eſt enim Galilæa à tempore Salomonis, qui viginti *Galilæa di-*
ciuitates in Galilæa, dedit Hyram regi Tyri, qui gentes ibi poſuit, quæ pars poſtea dicta *uiſa tēpore*
eſt gentium, & reliqua Iudæorum. Et meritò in confinio illo cœpit Dominus prædicare, *Salomonis.*
vt multi Iudæi & Gentiles, ad prædicationem confluerent: in quo oſtendebatur, quòd ad
redemptionem Gentium & Iudæorum venerat. Vel *exinde*, ſcilicet poſtquam baptizatus,
vbi monſtratur in eo plenitudo gratiæ, per trinitatis teſtimonium: poſtquam tentatus, vbi
B monſtratur in eo ſanctitudo vitæ, per victoriam tentationum: poſtquam à Ioanne teſtifi-
catus, vbi monſtratur certitudo idoneitatis ad prædicandum: poſtquam Ioannes traditus,
vbi ſignificatur quòd deficiente lege, incepit Euangelium, ſicut ſol ſequitur aurotam: *cœpit* *Prędicatio-*
Ieſus prædicare & dicere, Pœnitentiam agite, non tantum dicite contra loquentes, qui dicunt & *nis Chriſti*
non faciunt, non tantum in animo proponite contra differentes, non omittite contra ne- *initium.*
gligentes, non deſtruite contra recidiuantes, ſed agite pœnitentiam, quaſi medicinam ad
ſanandum morbum, quaſi armaturam ad ineundum bellum, quaſi clauem ad reſerandum
cœlum, & ideo ſubditur, appropinquabit enim regnum cœlorum, ſicut elongatur per pec-
catum, ita appropinquat per pœnitentiam. Recto autem ordine, à Ioanne tradito, incipit
prædicatio Domini: quia deſinente lege, oritur gratia Euangelij, quod bona annunciatio
ſolet dici. Lex enim promittebat bona terrena & tranſitoria, ſed Euangelium promittebat *Euangeliū.*
C cœleſtia & terrena. Vnde Theophilus: Vetus nãque teſtimonium, his qui ſeruabant illud,
dierum longitudinem promittebat, Euangelium vitam æternam. Vnde & Chryſoſtom. *Chryſoſt.*
Propter hoc neque prædicauit ante Ioannem, donec ille incideret in carcerem, vt non hac *hom. 14. in*
prædicatione, multitudo populi ſcinderetur: idcirco neque ſignum vllum fecit Ioannes, *Matthæū.*
vt ex hoc quoque multitudinem traderet Chriſto, quæ ad eum ſignorũ admiratione con- *Signa nul-*
flueret. Vnde etiam Auguſtinus: Præmiſſus eſt Ioannes, velut vox ante verbum, aurora *la fecit Ioā-*
ante ſolem, præco ante iudicem, ſeruus ante dominum, amicus ante ſponſum. Et quia vni- *nes.*
uerſum mundum tenebræ & nox infidelitatis oppreſſerant, & ſolem iuſtitiæ aſpicere non *Auguſtin.*
valebant, beatus Ioannes quaſi lucerna præmittitur, vt oculi, qui lippitudine iniquitatis *tract. 2. in*
oppreſſi, magnum & verum lumen videre non poterant, admiſſum lumen lucernæ, primũ *Ioannem.*
quaſi tenuem ſplendorem videre conſueſcerent, vt paulatim peccatorum nubilo receden- *De Ioanne,*
D te, & infidelitatis digeſto humore Chriſto adueniente, ab illo cœleſti lumine lætificari, *collatione*
potius quàm retorqueri poſſent: Hæc Auguſtinus. *Chriſti.*

Et notandum quòd perfectio Euangelica, verſatur præcipuè circa tria, videlicet circa *Euãgelica*
opera pietatis, circa concilia humilitatis, & circa præcepta charitatis. Hæc etiam tria præ- *perfectio cir*
cipuè Dominus docuit in Euangelio. Incepit autem Dominus, ſicut Ioannes, eadem præ- *ca tria.*
dicans, quæ ille antè dixerat: vt prædicatio diſcipuli & magiſtri conſona eſſet, & Dominus *Prædicatio*
prædicationem, ac doctrinam Ioannis approbaret & confirmaret, ac ſuperbiam eorum *Chriſti con-*
qui dicta aliorum dedignantur accipere, confutaret: ac vt ſe eiuſdem Dei filium, cuius ille *formis Ioā-*
propheta ſit, eſſe oſtenderet. Verbum ergo quod in Ioanne organo, & in omnibus prophe- *nis.*
tis clamauerat, prædicans regnum Dei, à pœnitentia inchoare volebat: quia niſi remiſſo
peccato, per baptiſmum & pœnitentiam condignam, non poterit quis intrare in regnum *Chryſoſt.*
E cœlorum, vnde non ſtatim iuſtitiam prædicauit, ſed pœnitentiam. Quis ergo auſus eſt di- *hom. 16. ope*
cere, volo bonus eſſe, & non poſſum? Pœnitentia enim correctio eſt voluntatis, & ſi vos *ris imperf.*
mala non terrent, vt ſcilicet pœnitentiam agatis, vel bona delectent, appropinquabit enim
regnum cœlorum, id eſt beatitudo regni cœleſtis, ac ſi dicat, Parate vos ad † pœnitentiam, *† per*
quia appropinquabit tempus mercedis æternæ: Hæc Chryſoſt. Prædicauit autem Domi- *Pœnitentia*
nus pœnitentiam, appropinquante regno cœlorum, & fine mundi, vt formidaret fortè iu- *prædicatio.*
uenilis ætas mundi. Nunc verò appropinquãte regno cœlorum, oſtenditur regnum mundi
agere in extremis, ideo meritò debet conuerti. Sic itaque Dominus à baptiſmo ſuo, vſque
ad Ioannis incarcerationem prædicauit, & docuit occultè, & in locis priuatis, ſed poſt eius
incarcerationem, publicè & in ſynagogis. Sicut enim Ioannes erat præcurſor Chriſti, ita
prædicatio Ioãnis erat præuia Chriſti prædicationi. Et ideo Chriſtus non prædicauit com- *Prædicatio*
muniter & publicè ante Ioannis incarceratione͂, ſed finita eius prædicatione, ex hoc nobis *Chriſti cur* *poſt Ioannē.*

tribuens exemplum humilitatis ſtupendæ, dum ſeruo ſuo Ioanni, longè ſe inferiori, in prę- A
dicationis & doctrinæ officio humiliter dignatus eſt deferre. O quot ſunt (proh dolor)
hodie religioſi, qui non dico inferiori, ſed nec pari, imò nec ſuperiori deferunt, in quo
ſe Dei filio præferre, & eum præire contendunt. Ad prædicationem quoque & doctrinam
Anni trigeſimi perfectio. requiritur ætas perfecta. Perfectio autem ætatis, eſt annorum triginta. Et ideo conueniens
fuit vt Chriſtus non niſi poſt trigeſimm annum, publicè prædicaret & doceret. Hoc tem-
Gene. 41. pus eſt aptum prædicationi, vt hîc patet, aptum prælationi, vt patet de Ioſeph, qui hac æta-
2. Reg. 5. te factus eſt propoſitus Ægypti: aptum regimini, vt patet de Dauid, qui triginta annorum
erat, cùm regnare cœpit. Hac etiam ætate præficiendi ſunt epiſcopi, ſed heu hodie præfi-
Aetas Chriſti, & duratio prædicationis. ciuntur pueri, ac inſufficientes pro hoc ſtatu, & minus idonei. Fuerunt autem à baptiſmo
Chriſti, vſque ad mortem eius, tres anni, & tanto plus quantum ab Epiphania, vſque ad
Paſcha, & ſic modico tempore prædicauit. Eadem enim die qua baptizatus eſt, reuoluto B
anno, conuertit aquam in vinum, & in Paſcha ſequenti, ſcilicet trigeſimiprimi anni, in-
carceratus eſt Ioannes: & in alio Paſcha ſequenti, ſcilicet trigeſimiſecundi anni, deco-
latus: & in tertio Paſcha, ſcilicet trigeſimitertij anni, paſſus eſt Dominus: & ita vixit triginta
duobus annis integris: de trigeſimo tertio, quãtum fluxit temporis à natali, vſque ad Paſcha,
quod pro anno dimidio computari ſolet. Fuit autem anno trigeſimo Paſcha Iudæorũ quin-
to calendas Aprilis, & feria quinta: ſed anno trigeſimoprimo, fuit decimoſexto calendas
Maij, & feria quarta: anno verò trigeſimoſecundo, fuit nonis Aprilis, in die Dominica: ſed
Prędicationis Chriſti breuis, triplex ratio. anno trigeſimotertio, fuit octauo calendas Aprilis, & ſexta feria. Et poteſt triplex cauſa aſ-
ſignari, quare Chriſtus modico tempore voluit prædicare. Prima, ad demõſtrandum ſuam
virtutem, quòd ſcilicet in tam modico tempore, totum mundum immutaret. Secunda, ad
excitandum deſideria diſcipulorum, vt magis eum deſiderarent, quem tam modico tem- C
pore, corporali pręſentia habituri erant. Tertia, ad augmentandum diſcipulorum ſpiritua-
lem profectum. Cùm enim Chriſti humanitas ſit nobis via tendendi in Deum, nam ipſe
Ioan. 14 dixit: *Ego ſum via*, non debemus in ea vt in termino quieſcere, ſed per eam in Deum ten-
dere. Ne ergo corda diſcipulorum, ad Chriſtum carnaliter affecta, in eo vt in homine
2. Corin. 5. quieſcerent, corporalem præſentiam citò ſubtraxit. Vnde Apoſtolus: Et ſi Chriſtum ſe-
cundum carnem nouimus, ſcilicet quando corporaliter nobiſcum erat, ſed nunc iam non
Ioan. 14. nouimus: vnde & ante paſſionem, inter cætera, dixit eis: *Si ego non abiero, Paracletus non ve-
niet ad vos*: quia vt capaces ſpiritus fierent, expediebat quòd caro & forma ſerui ab eis au-
ferretur, ne adhuc carnaliter eum diligerent. Ipſe enim Dominus qui mundum vicit, vo-
luit vt diſcipuli animum totum ad cœlum transferrẽt, quia ſic & ipſi faciliter vincere mun-
dum poſſent. Nos quoque ſimiliter, ſi ad patriam noſtram cor tranſponimus, & ad princi- D
pem fidei noſtrę inſpicientes, viam eius ſequi volumus, facilius aduerſa & proſpera mundi
contemnere, & ipſum mundum vincere poterimus.

ORATIO.

DOmine Ieſu Chriſte, qui noſtræ miſeriæ compatiens, & tanquam verus medicus, medicinam animarum nobis dare volens, à pœnitentia prædicationem tuam incepiſti, & nobis peccatoribus, dum tempus habemus, eam facere iuſsiſti: da mihi miſero peccatori ſpatiũ & effectum pœnitendi: qui tandiu, pro quo tibi laus, miſericorditer pepercisti delinquenti: vt per pœnitẽtiam appropinquet, & referetur mihi regnum cœlorum, quod elongatur & clauditur per peccatum, per veram pœnitudinem, & lachrymarum compunctionem, talem me eſſe concede in mortis articulo, qualem me eſſe per aquam regenerationis præſtitiſti in baptiſmatis lauacro, vt aptus eſſe merear cœlorum regno. Amen. E

De ſecunda & tertia vocatione diſcipulorum. CAPVT XXIX.

Lucæ 5. POSTQVAM igitur Dominus Ieſus reuerſus de Iudæa in Galilæam, multa prædicaſſet & feciſſet, propter quæ fama clarè de ipſo creuerat, ita vt turbæ cum preſſura & impetu irruerent & impingerent in eum, præ nimia deuotione & deſiderio audiendi verbum Dei: quadam die, *cùm eſſet ſecus ſtagnum Genezareth*, quod & mare Galilææ, vel etiam Tyberiadis dicitur, & in terra ſtare præ preſſura non poſſet, *vidit duas naues ſecus ſtagnum ſtantes*, quarum vna erat Symonis, & etiam Andreæ ſui fratris: altera verò Iacobi & Ioannis, *piſcatores autem deſcenderant*, ad terram, *& lauabant retia ſua*,

A *ſua*, amouentes immundicias vt plicarent ea: quia nullos piſces ceperant nocte illa: *aſcen-
dens autem in vnam nauem quæ erat Simonis*, vt populum de naui conuenientius doceret, *ro-
gauit eum à terra reducere nauem puſillum*, & paululum, ita vt non nimis à terra diſtaret: quia
ita volebat à terra elongari vt poſſet audiri, non tamen opprimi. *Et ſedens*, tanquam do-
ctoris authoritate vtens, *docebat de nauicula turbas*, in terra ſtantes, ecce mira Chriſti humi-
litas & manſuetudo, præcipere poterat, præceptor enim erat, & tamen rogat, in quo
prælatis formam dedit vt libentius moneant quàm præcipiant, magíſque amari quàm
timeri appetant, quia vt dicit Seneca: Generoſus animus facilius ducitur, quàm trahi-
tur. Sed econtrariò faciunt fatui, de quibus in Ezechiele dicitur: *Cum auſteritate impera-* *Ezech.34.*
batis eis & cum potentia. Myſticè per ſtagnum poteſt intelligi lex, extra quam Dominus
erat, quia legalia iam ceſſare incipiebant, & duæ naues quas vidit ſunt duo populi, ſcili-
B cet Iudaicus & Gentilis, quos vidit, quia de vtroque populo multos miſericorditer viſi-
tando ad fidem vocauit. Piſcatores ſunt prædicatores, & Eccleſiæ doctores, qui nos per *Piſcatores*
rete prædicationis & fidei comprehendunt, & quaſi littori ſic terræ viuentium aduehunt, *dicũtur præ-*
qui debent deſcendere de alto prædicationis ad conſiderationem ſuæ fragilitatis, & retia *dicatores.*
lauare, id eſt maculas peccatorum quæ in prædicatione contrahuntur, aqua contritionis
delere, quia verba prædicationis ſæpe maculantur à quæſtu temporali, & gloria inani, ab
adulatione fallaci. Ille ergo lauat retia, qui lucrum temporale, vel curioſitatem, vel hu- *Lauare re-*
manum fauorem à doctrina & prædicatione ſua excutit. Nauis Simonis eſt primitiua *tia quæ di-*
Eccleſia Iudæorum quorum prædicator Petrus erat, in quam Dominus per fidem aſcen- *catur.*
dens de ea turbas docebat: quia de authoritate ipſius Eccleſiæ vſque ad hodie gentes do-
cet. Alia nauis eſt Eccleſia de Gentibus, quibus Paulus doctor eſt miſſus, quia de Iudæa
C non ſunt credituri tot quot ad vitam æternam ſunt prædeſtinati, in naui autem terræ vi-
cina docebat turbas, ita enim cœleſtia debemus docere, vt ea terreni valeant ſaltem per
fidem capere vel intelligere. Ad turbas quidem temperatè eſt vtendum verbo diuino, *Vtendum*
vt nec terrena eis præcipiantur, nec à terrenis, nimis vt penitus non intelligant, in pro- *ſobriè verbo*
funda ſacrorum recedatur. Aliter per iſtud ſtagnum quod dicitur mare, intelligitur *diuino apud*
turbas.
mundus, qui ad modum maris tumet per ſuperbiam, feruet per auaritiam, ſpumat per *Stagnum*
luxuriam, ad tranſeundum iſtum mundum vidit Chriſtus, id eſt, approbauit duas naues, *mundus.*
quarum vna quæ non nominatur ſignificat viam communem mandatorum, eo quòd om-
nes indiſtinctè obligentur ad eam, & alia quæ nominatur, ſcilicet Simonis qui interpre-
tatur obediens, ſignificat cõſiliorum & ſtatum religioſorum, quorum potiſſimum votum
eſt obedientia, & ad iſtam deſcendit Chriſtus, & in ipſa ſedit, & docuit, & voluit quòd re-
D duceretur à terra, quia Chriſtus ad cor religioſi deuotè conſilia obſeruantis, deſcendit per
gratiam, ſedet per contemplationem, & docet per donorum Spiritus ſancti influentiam,
& ipſe vult quòd à terra reducatur puſillum, ſcilicet corde & ſi non corpore, quia non
poteſt aliter cor noſtrum retineri, ne aliquando terram ex aliqua tangat parte, & ſancti
viri non poſſunt penitus elongari: ſed oportet corpori prouideri, ſic ergo nauis Simonis,
id eſt, religioſi debet à terra elongari, ſed hodie multi per ingreſſum religionis non ſepa-
rantur, nec elongantur à terrenis, ſed potius magis quàm prius approximant eis. Item duæ *Naues duæ.*
naues quas Chriſtus vidit, ſunt duæ viæ quas approbauit, quarum vtramque ingreſſus *Cœlum duo-*
eſt, vna eſt via innocentiæ, altera eſt via pœnitentiæ. Sicut enim duobus modis habetur *bus modis*
hæreditas, ſcilicet per ſucceſſionem & emptionem, ſic cœlum habetur per viam innocen- *cõparatur.*
tiæ quaſi per ſucceſſionem, & hanc nauem ingreſſus eſt Chriſtus, *qui peccatum non fecit, nec* *1.Pet.2.*
E *inuentus eſt dolus in ore eius:* habetur etiam per emptionem, id eſt, per pœnitentiam, & hanc
nauem pro nobis Chriſtus aſcendit quam vſque ad mortem non dimiſit, per has duas na-
ues tranſitur mundus, & venitur ad cœlum: vt verò ait Chryſoſtomus, Habemus pro naue *Chryſoſto.*
Eccleſiam, pro gubernaculo crucem, pro gubernatore Chriſtum, pro rete patrem, pro ven- *homelia 13.*
to Spiritum ſanctum, pro velo gratiam, pro nautis Apoſtolos, pro nauigantibus Prophe- *ex variis in*
tas, pro naui vetus teſtamentum & nouum, committamus ergo nos pelagi huius profun- *Matthæum*
do ad perquirendam in ſcripturis diuinis margaritam latentem. *Vt autem*, finita præ-
dicatione, *ceſſauit loqui*, doctrinam ſuam miraculo confirmare volens Simoni, *dixit*, *duc*:
ſcilicet nauem *in altum*, id eſt, ad locum aquæ magis profundum qui eſt conuenientior ad
piſcandum, *& laxate retia veſtra in capturam*: ſcilicet piſcium, *& reſpondens Simon dixit*,
Ieſu, *præceptor*, cui obedire debemus, *per totam noctem laborantes nihil cepimus*, quamuis
diligentiam magnam adhibuerimus, *in verbo autem tuo laxabo rete*, id eſt, confidens in

virtute verbi tui. *Et cùm hoc feciſſet*, obediendo præceptori, *concluſerunt piſcium multitudinem* A
copioſam, tantam ſcilicet quantam ipſe maris & terræ Dominus volebat, nimirum quia
obediebant ei cui ſubiecta ſunt omnes volucres cœli & piſces maris, ideo in eorum po-
teſtate datæ ſunt creaturæ. Vnde Anſelmus: Ius ſiquidem nullum in his quæ Dei ſunt, ſci-
licet creaturis debent habere, qui voluntati eius prauis actibus non verentur contraire.

Obedientia forma.

In hoc autem diſcipulorum datur religioſis forma obedientiæ, vt ſcilicet faciliter obe-
diant ſimplici verbo, non præceptum vel comminationem expectando. Et attende quòd
etſi aliis imperatur vt relaxarent retia prædicationis in humilitate Simonis, ſoli tamen Pe-
tro dicitur, duc in altum rete, ſcilicet in profundum ſcripturæ & doctrinæ, quid enim
tam altum, quàm ſcire Dei filium? q.d. Sufficit minoribus ſacerdotibus ſcire prædicare
minora, epiſcopis verò ſi qua dubia in Eccleſia emerſerint offerri debent, vt ea ſoluant &

Prædicatori tria expedientia.

doceant. Myſticè hîc tanguntur tria prædicatori expedientia. Primò, ſublimis conuer- B
ſatio, cùm dicitur, duc in altum. Secundò, plana & non inuoluta locutio, cùm ſubditur
laxate retia veſtra. Tertiò, recta intentio, cùm additur in capturam piſcium, non propter
adulationem humanam, non propter vanam gloriam, non propter vtilitatem tempora-
lem, ſed propter hominum ædificationem. *Rumpebatur autem rete eorum*, ex grauitate mul-
titudinis piſcium, ex quo patet duplex miraculum, quia non ſolum ceperant magnam
multitudinem piſcium ſupra modum ſolitum & impoſſibilem per viam humanam, ſed
etiam tanta multitudo tenebatur in reti rupto, *& annuerunt*, Simon & Andreas filiis Ze-

Theophilus in conmlocū. Cur nutu vocabant diſcipulos.

bedæi, *qui erant in alia naui, vt venirent & iuuarent eos*, vbi Theophilus, per nutum ipſos vo-
cant, quia ex ſtupore propter capturam piſcium loqui non poterant, *& venerunt & im-
pleuerunt ambas nauiculas, ita vt penè mergerentur:* ſed Eccleſia ſubmergi & deficere non po-
teſt, licet fluctuet & quaſſetur. Et cùm ſtupor admirationis circundaret Simonem Pe- C
trum & ſocios eius, ac totam eorum mentem occuparet propter facta Chriſti inſolita,
Petrus intelligens quòd non poterat eſſe virtute humana, procidit ex humilitate ad ge-
nua Ieſu, tanquam ſuum recognoſcens Dominum, & dixit ad eum. *Exi*, & recede *à me
Domine, quia homo peccator ſum*, & non ſum dignus habitare in tua ſocietate. *Exi à me*, quia
ego homo purus, tu homo Deus: ego peccator, tu ſanctus: ego ſeruus, tu Dominus. q.d.
ſeparet te locus à me, quem ſeparat à te fragilitas naturæ, vilitas culpæ, & infirmitas po-

Sacra tangere vereantur peccatores.

tentiæ. Reputabat enim ſe indignum eſſe præſentia tam ſanctæ perſonæ. Argumentum
quia valde timendum eſt homini peccatori ſancta tangere, circundare Chriſti altare, ad
euchariſtiam accedere, Dominus autem Petrum conſolando & ei exponendo, quòd ca-
ptura piſcium ſignificaret capturam hominum per eum, ait ad illum. *Noli timere*, nec ob-
ſtupeſce, ſed potius gaude & crede, quia maiori prædeſtinatus es piſcationi, alia nauis & D
alia retia dabuntur tibi. Vſque modo cepiſti per retia piſces, *ex hoc*, id eſt, poſt hoc tempus
& de cætero, non tamen ſtatim *eris capiens*, per verba *homines*; per ſanam doctrinam trahen-

Verbū Dei cōparatur hamo.

do eos ad viam ſalutis, hoc eſt ad prædicationis officium aſſumeris. Verbum enim Dei
hamo piſcatoris comparatur: quia ſicut hamus non capit piſcem niſi ab ipſo capiatur, ſic
nec verbum Dei capit hominem ad vitam æternam, niſi ipſum verbum mente eius tenea-
tur. Vel ex hoc eris homines capiens, id eſt, ex hoc quod factum eſt ſignificatur quòd ho-
mines capies, vel ex hoc quòd ſic te humiliaſti, habebis officium homines capiendi, hu-
militas enim virtus attractiua eſt, & dignum eſt vt illi aliis præſint, qui in poteſtate extolli
neſciunt. Vnde non in apoſtolatum eligitur, ſed aliquando eligendus prædicitur, totúſque

Myſtica ſignificatio piſcationis Petri.

facti huius ordo quid in Eccleſia, cuius ipſe typum tenet, geratur, hîc oſtenditur. Per Pe-
trum etiam qui cum ſociis per totam noctem laborans nihil ceperat, & in verbo Chriſti
laxans rete cepit copioſam multitudinem piſcium, & tamen non attribuit ſibi niſi culpam B
dicens: exi à me Domine, quia homo peccator ſum, figuratur prædicator Euangelij, quia
propriæ innitens virtuti nihil proficit, ſed innitens virtuti Dei magnum profectum facit.
Et in hoc quòd Petrus capta multitudine piſcium procidit ad genua Ieſu, datur intelligi
quòd in prædicatione vel exhortatione capta multitudine hominum, prædicator debet ſe
Deo humiliare, & ei totum attribuere, ſibi autem nihil niſi defectum aſcribere, & tunc
confortatur à Domino dicente, noli timere, & tunc maior profectus ſibi promittitur cùm
ſubditur: ex hoc iam plures homines eris capiens. *Et ſubductis ad terram nauibus*, id eſt, tra-
ctis & collocatis animo & ſpe redeundi ad eas *relictis*, ad tempus *omnibus*, ſcilicet nauibus
& manuum inſtrumentis, *ſecuti ſunt Dominum*, aliquantulum cauſa reuerentiæ aſſociando:
Petrus & Andreas & Iacobus & Ioannes, ſed iterū ad propria redierūt. Ideo enim naues ad
terram

A terram reduxerunt, quia adhuc voluntatem redeundi ad piſcationis officium habuerunt
Ex quo patet quòd nondum rebus ſuis perfectè renunciauerunt, nec perfectè in hac voca-
tione Chriſto adhæſerunt. Et ſciendum quòd idem eſt mare Galilææ, & Tyberiadis, & *Mare Tyberiadis.*
ſtagnum Genezareth ſitum inter Hieruſalem & Damaſcum, diſtans quaſi tribus dietis ab
vtraque ciuitate, & habet in longitudine duodecim miliaria, in latitudine quinque, vel cir
ca, arenoſo littore & ſiluis circundatum, in quo eſt magna copia piſcium diuerſorum ge-
nerum, & eſt viſu amœnum, & delectabile ad potandum. Et quamuis eius aqua ſit dulcis &
non amara, dicitur tamen mare ſecundum conſuetudinem linguæ Hebraicæ: quia ma- *Mare.*
gnam collectionem aquarum, ſiue dulcium, ſiue ſalſarum, vocat Hebræus Tharſis, id eſt,
mare, ſecundum illud Geneſis. *Congregationéſque aquarum appellauit maria.* Dicitur autẽ mare *Gene. 1.*
Galilææ à prouincia adiacente, quia ſitum eſt in confinibus prouinciæ Galilææ, ſcilicet Iu-
B dæorum, non Gentium. Dicitur autem mare Tyberiadis à Tyberiade ciuitate cui adiacet,
quam Ieſus in ſua iuuẽtute frequenter viſitare ſolebat. Dicitur etiam ſtagnum, quia eſt la-
cus ſtans, qui fit ex reflectione & flexu Iordanis ac vndis ebullientibus & influentibus, nec
habet alueum quo fluat extra locum ſuum, vt fluuius. Porrò Genezar Græco vocabulo *Genezar quid.*
quaſi generans ſibi auram dicitur, à natura & proprietate lacus ipſius, quia ex faucibus
montium circunſtantium frequenter de ſeipſo ſibi auram excitat, & ventum validum col-
ligit, qui vndis creſcentibus & ſe mouentibus ex ipſius aquæ reſolutionibus generatur, ex
quo facta in ſtagno perturbatione, & inualeſcente tempeſtate vndis fluctuantibus nauicu-
læ plerunque ſubmerguntur. Dicit tamen Ioſephus, quòd ſic dictus ſit à modica regione
Genezara quam præterfluit, quæ temperatiſſima eſt & conuenientiſſima omni generi ar-
borum: vnde interpretatur hortus vel principium natiuitatis. Dicitur etiam interdum la-
C cus ſalinarum propter puteos vnde ſal trahebatur. Fluuius autem Iordanis ad radices mon- *Iordanis.*
tis Libani iuxta Cæſaream Philippi ex duobus fontibus, ſcilicet Ior, & Dan, ex quibus
nomen trahit & originem in prædicto ſtagno Genezareth deſcendit, & per ipſum tranſ-
iens, & inde totus egrediens per longum ſpacium regionem adiacentem irrigans per val-
lem illuſtrem, quæ vallis ſalinarum dicitur, in mare mortuum non longè à Hierico ſe in-
fundit, & poſtea nuſquam apparens in abyſſo abſorbetur. Deinde cùm poſt iſtam voca-
cationem prædicti diſcipuli ad ſua, vt dictum eſt, & ad piſcationem rediſſent. *Ambulans* *Matth. 4.*
Ieſus iuxta mare Galilææ, iterum vidit Petrum & Andream, non tam corporaliter quàm *Tertia vocatio.*
ſpiritualiter, & magis ad corda quàm ad faciem reſpiciens, *mittentes retia in mare*, ad pi-
ſcandum & victum quærendum, vt dicit gloſſa, decenter per piſcatoria vadit loca piſca- *Gloſſa in eũ locum.*
tores piſcaturus. Et ait illis: *Venite poſt me*, affectu & imitatione, & quemadmodum ego
D ambulo & vos ambulate, *& faciam vos piſcatores hominum*, non præbendarum, non deci-
marum, ſed animarum: quia per rete ſanctæ prædicationis piſces, id eſt homines de
profundo pelagi, id eſt, infidelitatis ad lucem fidei traxerunt, quaſi ad littus ſalutis: vnde
Theophilus: Admiranda eſt autem iſta piſcatio, piſces enim cùm capiuntur, mox mo- *Theophilus in eum locũ*
riuntur, homines cùm capti ſunt, verbo prædicationis potius viuificantur: vt autem di-
cit Chryſoſtomus, in mediis autem operationibus exiſtentes eos vocauit, monſtrans *Cur in medio opere vocauerit.*
quòd omnibus occupationibus ſequelam ſuam præponere oportet, cùm ergo quis præ-
ficitur Eccleſiæ piſcator & paſtor, valde debet timere ne non ſequatur Dominum perfe- *Chryſoſto.*
ctione ſequelæ, quæ eſt, vt ſemetipſum abneget & crucem ſuam tollat. *At illi continuò re-* *home. 14 in Matth.*
lictis retibus & naui, ſecuti ſunt eum, omnino, non ſolum pedum inceſſu, ſed magis obe-
dientia & affectu, non amplius ad propria reuerſuri. *Et procedens inde*, puſillum vltra,
E *Vidit Iacobum & Ioannem, in naui cum Zebedæo patre eorum*, qui tanquam ſenex tenebat re-
mum, *reficientes*, id eſt, componentes, vel reparantes *retia ſua*; quod magnæ paupertatis
erat indicium. Vnde Chryſoſtomus, Vide autem quàm etiam diligenter inopiam eorum *Chryſoſtom.*
Euangeliſta ſignauerit. Inuenit, inquit, eos ſuentes retia ſua, tanta erat paupertatis nimie- *home 7. operis imperfe.*
tas & ſuperabundantia, vt vetera & prærupta cõtexerent & emendarent, quia noua &
meliora emere, vel habere nequibant, & quod ad maiorem pietatem eorum pertinet, in *Paupertatis & pietatis*
tanta paupertate ſic patri ſuo ſuccurrebant, vt ſecum baiularent in naui, non vt iſtos ille *Apoſtolorũ*
adiuuaret in opere, ſed vt iſti illum conſolarentur ſua præſentia. Nec ſanè parua hæc ſunt *indicia.*
dogmata virtutis facilè omnem tolerare paupertatem, & de iuſtis laboribus viuere mutua
ſibi charitate connecti, habere ſecum inopem patrem, atque in eius obſequio laborare: *Quomodo*
Hæc Chryſoſtomus. Ergo quandoque quieſcendum eſt à piſcatione, & ceſſandum à præ- *prædicatores retia re-*
dicatione, vt retia reficias. Si refeciſti retia, & collegiſti authoritates ſacræ ſcripturæ, quibus *ficiant.*

A auaritiam iugulaſti, quieſcas à prædicatione pauliſper, vt iterum reficias retia, & colligas authoritates quibus aliquem vitioſum hominem capias, & vitium eius iugules & extinguas. Et vocauit eos ad ſe, vt etiam de captura piſcium tranſirent ad piſcationem hominum.

Chriſoſtom. hom. 7 operis imperfe.
Cur piſcatores elegit Chriſtus.

Secundum Chryſoſtomum. Eliguntur piſcatores, qui erant futuræ dignitatis gratiam ſui officij opere prophetantes, qui in melius mutato piſcationis officio, de terrena piſcatione ad cœleſtem tranſlati ſunt, vt humanum genus de profundo gurgite erroris, velut piſces caperent ad ſalutem, illi autem ſtatim relictis retibus & patre, ſecuti ſunt eum, omnino imitatione & ſequelæ perfectione, ecce quòd mutatur intentio non piſcatio, mutantur retia in doctrinam, cupiditas in amorem animarum, fit mare ſeculum, nauis Eccleſia, piſces boni & mali homines, in his autem datur forma omnibus Chriſtum ſequi volentibus, per hoc enim quòd Petrus & Andreas & Iacobus, & Ioannes relictis retibus, naui, &

Chriſti ſequelam nulla affectio dirimat.

B patre vocantem Dominum ſtatim ſunt ſecuti, oſtenditur nobis quòd non voluntas carnalis, non cupiditas temporalis, nec affectio ſanguinis nos retrahere debent à ſequela Chriſti, quia perfecti ſectatores Chriſti relictis retibus peccatorum, & naui poſſeſſionum, & etiam parentibus, quantum ad carnalem affectum, animo prompto ſequuntur eum, in retibus enim, & naui, & patre, tria ſignificantur quæ relinquere debent diſcipuli Chriſti, ſcilicet

Relinquẽda religioſis. Chryſoſto. ho. 7. operis imperfecti.

actio peccati: quæ per retia quaſi retinentia, poſſeſſio mundi quæ per nauim, affectio conſanguinitatis, quæ per patrẽ poteſt intelligi: vnde Chryſoſt. tria enim ſunt quæ relinquere debet qui venit ad Chriſtum: actus carnales, qui per retia piſcationis ſignificantur, ſubſtantia mundialis, per nauem: parentes per patrem. Reliquerunt ergo nauem, vt fierent Eccleſiaſticæ nauis gubernatores, reliquerunt retia, vt non piſces afferrent ad ciuitatem terrenam, ſed homines ad cœleſtem, reliquerunt vnum patrem, vt ſpirituales

C patres omnium fierent: Hæc Chryſoſtomus. Et notandum quod de Petro, & Andrea dicitur quòd mittebant rete in mare, ſed de Ioãne & fratre eius dicitur quòd reficiebant

Chryſoſto. ibidem.

retia ſua: quia ſecundum Chryſoſtomum, propter Petrum dicti ſunt mittentes, propter Ioannem reficientes, quia Petrus Euangelium prædicauit, ſed non compoſuit: Ioannes compoſuit & prædicauit. Item ſciendum eſt hîc, quia primò vocatur actio, deinde contemplatio. Quæ enim circa Petrum, actionem ſignificant: quæ verò circa Ioannem, contemplationem. Petrus namque feruidiſſimus & magis ſollicitus aliis, Ioannes verò theologus excellentiſſimus fuit.

Obedientia diſcipulorũ.
Chryſoſto. ibidem.

Conſidera nunc quanta fuerit horum quatuor beatorum diſcipulorum obedientia, qui ad vnius iuſſionis vocem ſtatim relictis omnibus, etiam voluntate & propoſito habendi, Chriſtum Dominum ſunt ſecuti, in quo, vt ait Chryſoſtomus, ſe veri Abrahæ filios comprobauerunt, quia ſimili exemplo audita Dei voce ſecuti ſunt

D ſaluatorem. Dimiſerunt namque ſtatim quæſtum corporalem, vt æterna lucra conquirerent: reliquerunt patrem terrenum, vt patrem cœleſtem haberent, vnde non immeritò & eligi meruerunt. Et iterum, perpende tu verò fidem & obedientiam vocatorum, noſcitis autem qualiter auidum quid eſt piſcatio. Siquidem in medio ipſius operis conſtituti, cùm illum vidiſſent iubentem, nihil diſtulerunt, nihil omnino cunctati ſunt, non dixerunt reuertimur domum, loquimur propinquis: ſed cuncta illicò relinquentes, fecerunt quod Heliſæus quoque ſub Helia legitur impleſſe. Talem quippe obedientiam à nobis Chriſtus efflagitat, vt neque punctum temporis differamus, & ſi nos aliquid neceſſarium vrgere vi-

Matth. 8.

deatur propter quod & alium quem accedentem ac ſe rogantem, vt ad ſepeliendum patrẽ rediret, ne id quidem facere permiſit, oſtendens quia Chriſtus cunctis ſit etiam neceſſitudinibus præferendus: Hæc Chryſoſto. Vnde & Grego. Audiſtis quia ad vnius iuſſionis vo-

Gregorius hom. 5. in Euangeliũ.

E cem ſecuti ſunt redemptorem, & ad vnum domini præceptum, hoc quod poſſidere videbantur obliti ſunt: quid ergo in iudicio eius dicturi ſumus, qui vocantem ſequi contemnimus: & ob amorem præſentis ſeculi, nec præceptis flectimur, nec verberibus emendamur? Hæc Greg. Secuti autem ſunt Dominum eius veſtigia ſequendo, eius opera imitando, eius virtutes tenendo. Hoc namque eſt poſt Chriſtum ire, hoc eſt Chriſtum ſequi. Neque enim

Hilarius canone 3. in Matthæũ.
Omnia relinquere.
Gregorius hom. 5. in Euang.

ſufficit nobis pedibus tantùm ire poſt Ieſum, niſi & mente & dilectione ſequamur eum. In his ergo ſecundum Hilarium, docemur Chriſtum ſequi, & ſecularis vitæ ſollicitudine, ac paternæ domus conſuetudine non teneri. Et ſi pauca hi diſcipuli habuerunt, multa tamen reliquerunt, quia in hoc ſeculo nihil retinere vel amare ſtuduerunt. Vnde Gregorius: Sed in hac re affectum debemus potius penſare, quàm ſenſum: multum reliquit, qui quamlibet parum, totum deſeruit: multum reliquit, qui ſibi nihil retinuit: multum dimiſit, qui deſideria habendi dereliquit: multum dimiſit, qui cum re poſſeſſa etiam concupiſcentiis tenun-

A tenunciauit. A ſequentibus ergo ſcilicet Chriſtum tanta dimiſſa ſunt, quanta à non ſequentibus concupiſci potuerunt. Cor namque & non ſubſtantiam Dominus penſat, nec perpendit quantum in eius ſacrificio, ſed ex quanto proferatur. Æſtimationem quippe precij non habet, ſed tamen regnum Dei tantum valet quantum habes. Ante Dei namque oculos nunquam eſt vacua manus à munere, ſi arca cordis repleta eſt bona voluntate: Nihil quippe offertur Deo ditius voluntate bona: Hæc Gregorius.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, fac me per auiditatem ad audiendum verbum Dei irruere retia prædicationis ac deſidery, & bonæ operationis: ab omni auaritia, adulatione, & inani gloria lauare, nauem
B *religionis à terrenis reducere, in ea quieſcendo ſedere, & per exemplum alios docere, & in profundum contemplationis & prædicationis ducere, in verbo tuæ inſpirationis retia laxare, & in aquis tribulationum copioſam multitudinem internarum conſolationum concludere. Voca & trahe me miſerum ad tuum ſanctum diſcipulatum, quatenus omnia relinquendo, & te ſequendo ad tuorum pauperum merear pertingere conſortium: Amen.*

De Epilogo vocationum diſcipulorum. Et de diligentia Chriſti ad prædicandum. CAPVT XXX.

TRES itaque vocationes diſcipulorum ſuprà habuiſti. De prima dicit Ioannes, & tunc vocati ad fidem venerunt ſolùm, vt aliquam noticiam & fa- *Ioan. 1. Tres diſcipulorũ Chriſti vocationes.*
C miliaritatem Ieſu contraherent. De ſecunda dicit Lucas, & tunc etiam ſecuti ſunt eum animo redeundi ad propria: cœperunt tamen audire eius doctrinam. De tertia dicit Matthæus, & Marcus, & tunc venerunt ad perſeuerandum cum eo, perfectionem eius imitando, primæ duæ vocationes forma ſunt nouitiorum in religionibus, qui primò vocantur ad probandum & inſtruendum, & quandoque ad propria redeunt. Tertia tenet formam profeſſorum, quia tunc velut profeſſi religionem Chriſtianam Chriſto inſeparabiliter adhæſerunt. Item de vocatione Matthæi publicani, habes infrà. De modo autem vocationis aliorum non eſt determinatum vel ſcriptum. Vnde Chryſoſto. Quid eſt autem quòd de aliis Apoſtolis nobis non dicitur qualiter, & quomodo ſunt vocati, niſi de Petro, Andrea, Iacobo, & Ioanne, & Matthæo? Hi enim maximè erant in conuenientibus & humilibus ſtudiis, neque enim telouij *Luca 5. Matth. 9. Marci 2. Matth. 9. Chryſoſto. home. 31. in Matth. Vocatio Apoſtolorum ſcripta.*
D officio eſt aliquid deterius, neque piſcatione vilius. Conſidera igitur, & cõſpice Dominum Ieſum in prædictis diſcipulorum vocationibus & conuerſatione eius cum illis, quomodo affectuosè eos vocat: reddens ſe eis affabilem, domeſticum, benignum, & obſequioſum: attrahens eos intus & extrà, ducendo eos ad domum matris, vel alibi vbi pro tempore manebat, & familiariter vadens ad domos eorum. Docebat etiam eos & inſtruebat, ac curam de ipſis præcipuam habebat, ſicut mater de vnico ſuo filio habere conſueuit. Dicitur enim quia beatus Petrus referebat, quòd quando in aliquo loco cum eis dormiebat, & ſurgẽs de nocte eos recooperiebat, quia tenerrimè eos diligebat: ſciebat enim quid de ipſis facturus erat. Nam quamuis eſſent homines rudis conditionis & humilis nationis, tamen principes mundi & duces in bello ſpirituali omniũ fidelium eos erat conſtituturus. Conſidera etiam vocatorum obedientiam, quæ commendatur, quia prompta, eo quòd continuò & ſtatim eam oſtenderunt, quia integra, eo quòd omnia reliquerunt: quia recta, eo quòd Dominum *Obedientia vocatorum.*
E Ieſum ſecuti ſunt. Primum perfectum, ſecundum perfectius, tertium perfectiſſimum. Sed ad quid reliquerunt omnia? Secundum Chryſoſto. In hoc docuerunt nos Apoſtoli, quòd nemo poteſt terrena poſſidere & perfectè ad cœleſtia properare. Aër inter cœlum & terram conſtitutus, oſtendit quòd inter cœleſtia & terrena nulla poteſt eſſe coniunctio: cœleſtia enim quia ſpiritualia & leuia ſurſum ducunt, terrena quia põderoſa & grauia, deorſum deprimunt, ſed nónne poſtea reſumpſerunt, ergo imperfectè reliquerunt. Dicẽdum quòd perfecta fuit obedientia, quia etſi poſtea reſumpſerunt, non ex proprietate, ſcilicet amore vel cupiditate, ſed ex neceſſitate vitæ hoc fecerunt. Conſidera etiam & nota quibus, qui, & qualibus cœpit & orta eſt Eccleſia. Noluit Dominus primos fundatores Eccleſiæ eligere ſapientes, vel potẽtes, aut nobiles huius ſeculi, ne fides Euangelij, & virtus fidei, & opera quæ fienda erant, aſcriberentur eorum ſapientiæ vel potentiæ, aut nobilitati, ſibi hoc re- *Chryſoſtom. home 7. operis imperfe. Eccleſiæ fundatores.*

ſeruauit, quia ſua potentia, ſapientia, & bonitate nos redemit. Si enim doctus vel potens A
aut nobilis eligeretur, fortaſſe ideo electum ſe diceret, quia doctrina, vel potentia, vel nobilitas eius eligi meruerit, volens frangere ſuperbiam, elegit illiteratos & mundo deſpectos, hóſque doctores faciens, & ad prædicandum mittens, per eos ſubiecit mundi rectores, ne fides credentium putaretur non in virtute Dei, ſed in ſapientia & virtute hominum. Vnde Gregorius: Relictis ſapientibus inſipientes, relictis fortibus debiles, relictis diuitibus pauperes elegit, & prædicatores infirmos abiectóſque, qui potentes quoſque & fideles populos colligerent habere ſtuduit. Ad prædicandum namque eum tales venire debuerant, qui de laude propria nil habebant, vt tanto ſolius veritatis cognoſceretur eſſe quod agerent, quanto & à parte cerneretur, ſi ad hoc agendum idonei per ſe non fuiſſent. Vnde Chryſo. O beatos piſcatores iſtos quos Dominus inter tot doctores legis & ſcribas inter tot ſeculi ſapientes ad diuinæ prædicationis officium, & ad gratiam apoſtolatus primos elegit. Et digna ſanè Domino noſtro atque conueniens prædicationi eius fuit talis electio: vt in prædi- B
catione nominis ſui, tanto maioris laudis admiratio naſceretur, quanto etiam eam mundi infimi & humiles ſeculi prædicaſſent. Qui non per ſapientiam verbi mundum caperent, ſed per ſimplicem fidei prædicationem de errrore mortis humanum genus liberarēt. Non ergo nobiles mundi aut diuites elegit, ne ſuſpecta fieret prędicatio, non ſapiētes ſeculi, qui per ſapientiam mundi perſuaſiſſe humano generi crederentur: ſed elegit piſcatores illiteratos, imperitos, indoctos, vt aperta eſſet gratia ſaluatoris. Humiles quidem in ſeculo etiam in ipſo artis officio, ſed præcelſos fide, ac deuotos mentis obſequio. Ignobiles ſeculo, ſed nobiles Chriſto. Non ſcriptos in aluo ſenatus terreni, ſed ſcriptos in aluo ſenatus in cœlo. Deſpectos terræ, ſed acceptiſſimos cœlo, pauperes mundo, ſed diuites Deo. Scit enim Deus quos elegit, qui occulta cordis nouit, eos vtique qui non ſapientiam ſeculi quærerēt, C
ſed Dei ſapientiam deſiderarent, nec diuitias mundi cuperent, ſed theſauros cœleſtes optarent: Hæc Chryſoſtomus. Attendant hæc nobiles, potentes, & ſapientes ſuperbi huius mundi, & cognoſcant ignobiles, impotentes & idiotas ſibi præferri, & ex hoc confundantur & erubeſcant, & à ſua ſuperbia reſipiſcant. Exemplo itaque horum principum, & ducum noſtrorum relinquamus & nos omnia, & ſequamur Ieſum in quo habemus omnia, ad quod bene hortatur nos Chryſoſtomus dicens: Monachus apoſtolicam vitam deſideratat imitari. Vis ô monache eſſe diſcipulus Chriſti, immo vis diſcipulorum eius eſſe diſcipulus? Fac quod fecit Petrus, quod fecit Iacobus & Ioannes: habebant oculum ſcandalizantem: patrem, & nauem, & rete. Dicit eis Ieſus, venite ſequimini me, abſconditur oculus, & hi ſequuntur Ieſum. Monachi Apoſtolorum imitatores ſunt, non ergo poſſumus eos imitari, niſi fecerimus quod fecerunt & Apoſtoli: nemo ergo monachorum dicat, habeo D
patrem, habeo matrem, & cætera pietatis chatorum nomina. Reſpondeo tibi: Habes Ieſum, quid quæris iſta quæ mortua ſunt? qui habet Ieſum, habet patrem, habet matrē, habēt filios, habet omnem propinquitatem, quid quæris mortuos? ſequere viuum, dimitte mortuos, ſepeliant mortuos ſuos. Dicit ad eum vnus diſcipulus: *Dimitte me vt vadam, & ſepeliam patrem meum:* non dixit, dimitte vt ſim cum patre meo, ſed dimitte me vnius horæ ſpacio: quid reſpondit Dominus, & in vna hora perire potes. Vide nedum vis ſepelire mortuum, ipſe moriaris: Hæc Chriſoſto. De prædictis quatuor diſcipulis à piſcatione vocatis: ſic ait Hiero. Myſticè autem hæc quadriga piſcatorum vehemut ad æthera, vt Helias: his quatuor angulis conſtituitur prima Eccleſia, his quatuor literis Hebraicis tetragrammaton nomen domini agnoſcitur à nobis. Quibus ſimili exemplo præcipitur vt audiamus vocem Domini vocantis, & obliuiſcamur populum vitiorum & domum paternæ conuerſationis, E
quæ eſt ſtultitia Deo & rete arenarum, in quo nos velut culices penè lapſos tenebat aër, qui pendet in nihili, nauem priſtinæ conuerſationis abominantes. Simon autem obediens, Andreas virilis, Iacobus ſupplantans, Ioannes gratia in Latinum ſonat, quibus quatuor nominibus in imaginem Dei conuertimur: obedientia, vt audiamus: virilitate, vt pugnemus: ſupplantatione, vt perſeueremus: gratia, vt conſeruemur. Quæ quatuor virtutes cardinales dicuntur, per prudentiam enim obedimus, per iuſtitiam viriliter agimus, per temperantiam ſerpentem calcamus, per fortitudinem gratiam Dei meremur: Hæc Hieronymus. *Et circuibat Ieſus totam Galilæam docens in ſynagogis eorum, & prædicans Euangelium regni, & ſanans languorem & omnem infirmitatem in populo,* vbi Chriſoſtomus, quia enim illi vt debiles ad medicum venire non poterant, ipſe ſicut ſtudioſus medicus circuibat grauiter ægrotantes: Hæc Chryſoſtomus. Hic ſaluator exemplo ſuo doctorum ſuorum vitam inſtruit, & qualis

Vocatorum congruitas.

Chryſoſto. hom. 3. in 1. Cor.

Chryſoſto. homelia 18. ex varijs in Matthæum locis.

Monachum ad imitationem Chriſti inuitat.

Matth. 8.

Hieronym. in c. 1. Mar.

Quadriga vocatorum.

Vocatorum nomina quatuor.

Matth. 4.

Chryſoſto. hom 8. operis imperfe.

Circuitio Chriſti.

A qualis eſſe debeat prælatus & prædicator Euangelij manifeſtè oſtendit: vt enim non ſint ne gligentes & pigri, ſed diligentes & feruidi, docentur per hoc quod dicitur, *circuibat Ieſus*, vt non ſint perſonarum acceptores, ſed in doctrina omnibus communes, docentur per hoc quod ſubiungitur, *totam*. Vt autem non ſint carnales, nec quætanr delicatas procurationes, docentur per hoc quod additur, *Galilæam*, erat enim Galilæa vilis & pauper prouincia. Vt autem vacui & ocioſi in vanum non diſcurrant, docentur per hoc quod ſubditur, *docens*. Vt autem pluribus prodeſſe ſtudeant, & doctrinam ſuam non ſuſpectam habeant, monentur per quod ſequitur, *in ſynagogis*, vbi plures & doctores conueniebanr. Vt autem non errores neque fabulas & inutilia, ſed ſalutaria prædicent, docentur per hoc quod ſubditur, *& prædicans Euangelium regni*, id eſt, quod docet venire ad regnum. Vt autem doctrinam ſuam virtutibus commendare ſtudeant, & non ſolum ſpiritualia, ſed etiam tempo-

Prælatorū & doctorū inſtructio.

Galilæa.

B ralia ſubſidia, & quæcunque poſſunt beneficia ſubditis exhibeant, docentur per hoc quod additur, *& ſanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo*, id eſt, in turba pauperum & minorum. Sic ergo prædicabat Ieſus diligenter, quia *circuibat*, generaliter: quia *totam*, non carnaliter: quia *Galilæam*, euidenter: quia *in ſynagogis*, vtilirer: quia *docens*, quo ad virtutes & moralia, *prædicans Euangelium regni*, quo ad fidei præcepta & myſteria: mirabiliter quia *ſanans omnem languorem*, diuturnum, *& omnem infirmitatem*, leuiorem, vt quibus ſermo credere non ſuaſerat, opera perſuaderent. Non ſolùm docebat verbo, ſed & doctrinam ſuam confirmabat facto: ſcilicet per miracula varia, quæ ſolum fieri poterant virtute diuina. Vel quòd dixit, *languorem*, ad paſſiones voluit pertinere corporales: quòd autem dixit, *infirmitatem*, ad paſſiones animæ ſpirituales, vt oſtendatur naturæ conditor vtriuſque. Vnde tanquam verus medicus omnes interius & exterius curauit infirmitates. Hoc enim pro-

Prædicatio Chriſti.

C pheta prædixerat dicens: *Verè languores noſtros ipſe tulit, & infirmitates noſtras ipſe portauit*. Vnde Chryſoſt. Ad hoc enim doctor vitę & medicus cœleſtis Chriſtus Dominus venerat, vt magiſterio ſuo homines erudiret ad vitam, & ægritudines corporis animæq; cœleſti medicina ſanaret: vt obſeſſa corpora à diabolo liberaret, & variis infirmitaribus laborantes reuocaret ad vitam & integram ſanitatem: nam valetudines corporum diuinæ poteſtatis verbo curabat, animarum autem vulnera cœleſtis doctrinæ medicina ſanabat: verus ergo & perfectus medicus ille eſt, qui & corpori ſanitatem, & animæ ſalutem reſtituit. Hæc Chryſo. *Et abiit opinio*, & fama, *eius in totam Syriam*, quæ eſt regio ſpacioſa continens Palæſtinam, in qua Iudæi habitabant, & quaſdam alias prouincias circa eam. Syriæ enim terminus ad Orientem, eſt Eufrates: ad Occidentem, mare magnum Acbon: & à Septentrione Armenia, & Capadocia: à Meridie Ægyptus & ſinus Arabicus. Et ſic largè accipitur hic Syria,

Eſa. 53.

Chryſo. ho. 8. operis im perf.

Medicus Chriſtus.

Syria.

D quia ſtrictè accipiendo (ſcilicet pro quodam regno, cuius caput eſt Damaſcus) ſic non compræhendit Iudæam. Non ſolùm ergo in Iudæa, ſed & in prouinciis vicinis abiit eius fama, propter crebra ipſius miracula: propter quod rex Abagarus, qui regnabat iuxta Eufratem, ſcripſit ſaluatori vnam epiſtolam: vt habetur in eccleſiaſtica hiſtoria. *Et obtulerunt ei omnes malè habentes variis languoribus & tormentis comprehenſos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paraliticos, & curauit eos.* Curat corpora vt paratius adeant inuiſibilia: aliter parum erat mox morituris curam impendere ſanitatis. Vbi Chryſoſt. Et attende moderationem Euangeliſtæ, qualiter non vnumquemque curatorum nobis enarrat: ſed breuibus verbis copioſitatem tranſcurrit ſignorum: Hæc Chryſoſt. Per dæmoniacos ſignificantur ſortilegi & diuini ſuperſtitioſi: per lunaticos, inſtabiles in bono: per paraliticos, pigri quaſi impotentes bonum operari. Iſti enim poſſunt curari per bonam doctrinam prædicatoris,

Abagarus rex.

Euſebius lib. 1. hiſto. eccleſ. cap. 13.

Curatorū ſignificatio.

E & confeſſoris diſcreti. *Et ſecuti ſunt eum turbæ multæ de Galilæa*, quæ interpretatur tranſmigratio, *& decapoli*, quæ dicitur decem ciuitatum regio, *& de Hieroſolymis*, quæ interpretatur pacifica, *& de Iudæa*, quæ interpretatur confeſſio, *& de trans Iordanem*, qui interpretatur riuus iudicij. Per hoc enim ſignificatur quòd illi Chriſtum ſequuntur, qui de vitiis ad virtutes tranſmigrant, & qui decalogum obſeruant, & qui pacificè cum aliis habitant, & qui peccata humiliter confitentur, & qui diuina iudicia formidant. Multi diuerſarum regionum ſunt eum ſecuti, ſicut diuerſi corpore, ita diuerſi mente. Alij propter inſtructionem & cœleſte myſterium, vt diſcipuli. Alij propter curationem infirmitarum, vt infirmi. Alij propter refectionem, vt famelici. Alij propter videnda miracula, vt curioſi, volentes ſi verum eſſet quod dicebatur experiri. Alij propter inuidiam, vt Iudæi obſeruantes eum, & quærentes in aliquo verbo vel facto capere, & accuſare. Vnde ſunt verſus:

Sequentes Chriſtum.

Sequentiū intētiones.

Verſiculi de cauſis ſequentium Chriſtum.

Verſiculi de cauſis ſequentium Chriſtum.

Morbus,ſigna,cibus,blaſphemia,dogma,fuere. A
Cauſæ cur Dominum turba ſecuta fuit.

Etideo quotiens in Euangelio turbæ vocabulum inſeritur,ſicut diuerſitas hominum,ita & diuerſitas voluntatum intimatur:non enim omnes eadem voluntate,ſed ex diuerſis cauſis ſequebantur. Quidam pro bono,quidam pro malo, omnibus tamen Dominus beneficia præſtabat docendo, alendo, & ſanando. Iſtis quinque generibus Dominum ſequentium reſpondent quinque loca prædicta:quia de Galilæa,id eſt,rota veniunt curioſi quibus dicitur:*Viri Galilæi quid ſtatis,&c.* De Decapoli veniunt infirmi, vt per obſeruantiã decem mandatorum curentur, quibus dicitur:*Si vis ad vitam ingredi,&c.* De Hieroſolymis obſeruatores inuidi,quibus dicitur:*Hieruſalem quæ occidis,&c.* De Iudæa famelici:vt confitendo peccata & laudes agendo,doctrinis Euangelij ſatientur. De trans Iordanem diſcipuli,vt inſtruantur & lauentur: & poſtea inſtruant & lauent. In iſtis autem quinque ſignificantur B
quinque ſtatus hominum qui ſequuntur Chriſtum,per Galilæam,id eſt,tranſmutationem ſtatus pœnitentium:per Decapolim, id eſt, Decalogi operationem, ſtatus actiuorum: per Hieroſolymam,id eſt,pacis viſionem, ſtatus contemplatiuorum : per Iudæam, id eſt confeſſionem,ſtatus prælatorum : per trans Iordanem,ſtatus innocentium,propter reſtitutionem ſanctitatis, per baptiſmum in Iordane ſignatum. Vbi Chryſoſt. Sequamur illum igitur etiam nos:varios ſiquidem languores habemus animarum, & hi ſunt quibus principaliter vult mederi. Accedamus ergo ad eum,& indulgentiam peccatorum precemur. Nam etiam nunc dabit ille,ſi nos non negligimus poſtulare. Nunc verò ſiquidem habuerimus aliquam corporis paſſionem,omnia facimus & negociamur,vt in reliquum ægritudine liberemur:anima verò noſtra tam male ſe habente diſſimulamus,ſemper differimus. Propterea nec corporis quidem languoribus liberamur, quoniam quæ maximè neceſſaria C
ſunt, ſuperflua eſſe ducimus : quæ verò penè diſſimulanda hæc omnino neceſſaria iudicamus:& fontem ipſum incuratum relinquentes, malorum riuulos purgate conamur : quoniam malorum quæ ſunt in corpore, malitia animæ eſt cauſa. Exſiccemus igitur fontem malorum, & cuncta contrinuò languorum fluenta ſiccabuntur. Nec quia non doles ipſe cùm peccas,age te ſecnrum,ſed propter hoc ipſum maximè ingemiſce,quia non ſentis de peccatis dolorem : hoc enim fit,non quia peccata non mordeant, ſed quia inſenſibilis eſt anima quæ peccat. Eſt ergo primum bonum,nihil omnino peccare : ſecundum verò, poſt peccatum ſentire quod commiſeris atque lugere. Si autem neque hoc habuerimus,qualiter deprecabimur Deum & remiſſionem peccatorum petemus, de quibus nihil omnino curamus ? cùm enim ipſe ille qui deliquit ne hoc quidem ipſum quod peccauit ſtudeat agnoſcere,pro quibus Deum delictis rogabit,quæ adhuc ſe commiſiſſe neſcit? Hæc verò D
ignorans quonam modo noſſe poterit diuini beneficij largitatem? Sollicitè igitur propria delicta conſidera,vt diſcas quorum accipias veniam, atque ita ipſi beneficio gratus exiſtas. Non dolere enim quia peccaueris, magis indignari atque iraſci facit Deum, quàm illud ipſum quod antè peccaueras : propter hæc ergo omnia ſic Deum precemur, vt etiam noſtram iungamus,voluntatem videlicet,ac ſtudium & deſiderium bonum. Ita enim etiam breui tempore poterimus à malis quæ nos obſident liberari, & tunc ſaltem vbinam fuerimus addiſcere:ac digna perfrui libertate:Hæc Chryſoſtomus.

Loca quinque. — *Acto.1.* — *Matt.19.* — *Matt 23.* — *Status hominũ quinque.* — *Chryſo. ho. 14. in Mat. De anima curatione.* — *Anima cura, corporum curæ poſtpoſita.* — *Bona cõtra peccata.*

ORATIO.

DOmine Ieſu Chriſte,qui tanquam ſtudioſus medicus circumeundo quæſiſti ægrotantes, ac corporum & animarum ſanaſti infirmitates,ſana me quæſo interius & exterius varijs laborantem infirmitatibus, trahe me poſt te vt te ſequar de vitijs ad virtutes tranſmigrando, decalogum obſeruando,pacificè cum alijs habitando,peccata humiliter confitendo: & diuina iudicia formidando. Educ me de lacu miſeriæ, & de luto fecis, & dirige greſſus meos in viam ſalutis : vt in preceptis tuis proficiant, & ad beatam patriam feſtinent,ac ſine impedimento me perducant: Amen. E

De vocatione Matthæi,& eius conuiuio. Caput. XXXI.

Matth.9. Marc.2. Luca.5.

ET cùm præteriret Dominus Ieſus,venit ad mare Galilææ, vbi vectigalia, maximè de rebus per mare deductis, ſoluebantur. *Et vidit ibi,* non tam corporis, quàm mẽtis & miſerantis intuitu,*hominem:*ſcilicet Matthæum, qui & Leui ante vocationem dictus eſt, Alphei filium,*ſedentem,*in domo,*ad telonium,* id eſt,ad curam & diſpenſationem vectigalium: Telos enim Græcè, vectigal interpretatur Latinè. Sedebat quippe:id eſt,pertinaci animo lucris inhiabat:

Telos vectigal interpretatur.

A habat: ſeſſio enim moram in lucro conſequendo notat. *Et ait illi*, Ieſus, *Sequere me.* q. d. ei,
iam non ſede, ſed amodò ſequere, non ad lucra, nec ſecularia negocia: ſed me, & affectu
cordis, & officio corporis, & effectu operis. Matthæum autem talibus occupatum voca-
uit: vt de gratia Dei nullus deſperet, quantumcunque vilibus occupatus fuerit. *Qui ſtatim
ſurgens*, à telonio in quo ſedebat, & de amore terrenorum ad deſiderium ſupernorum, *reli-
ctis omnibus*, ſcilicet ſuis & etiam alienis, ex rapina collectis: reliquit enim etiam propria,
qui rapere ſolebat aliena: quia ſecundum Chryſoſt. telonium eſt rapina permiſſa: *ſecutus eſt
eum*, ſine aliqua dilatione, tam greſſu, quàm affectu: ſicut diſcipulus magiſtrum, ſicut viator
ducem ſuum, ſicut ſeruus Dominum, ſicut ouis paſtorem ſuum: funem præcidẽs, non ſol-
uens ſecundum Hieronymi conſilium. Secutus eſt quidem ſine dilatione, diuina potentia
intus operante, accendente & docente. Qui enim exterius vocauit, vt mox ſequeretur in-
B tus accendit, traxit, & modum docuit. Vnde Hieronymus: Fulgor ipſe & maieſtas deita-
tis occultæ, qua etiam in facie relucebat humana, videntes ad ſe trahere poterat in primo
aſpectu. Si enim in magnete lapide hæc eſſe vis dicitur vt ferrum trahat, quãto magis Do-
minus omnium creaturarum ad ſe trahere poterat quos volebat? vbi & Chryſoſt. ſicut vi-
diſti vocantis virtutem, ita addiſce vocati obedientiam. Neque enim reſtitit, neque vacil-
lauit, ſed protinus paruit: & nec in propriam domum abire rogauit, vt ſuis hæc intimaret:
Hæc Chriſoſt. Lætus igitur Dominum ſequens, & gratus exiſtẽs, eum & diſcipulos ipſius
in domo ſua recepit, & conuiuij magni apparatum eis exhibet, congruam cœleſtis bene-
ficij vicem Chriſto rependens: vt illi redderet terrena, qui ei ſeminauerat ſpiritualia: & ac-
commodaret temporalia, à quo expectabat bona perpetua. *Conuiuium*, quidem exhibet,
magnum, id eſt, ex magna deuotione & delectatione mentis, pro aduentu & præſentia tan-
C ti hoſpitis, & tam magnum vt de reliquiis reficiantur angeli in cœlis: quia gaudium eſt an-
gelis Dei ſuper vno peccatore pœnitẽtiam agente. Et bene congruit quòd magnum eſſet.
Qui enim, vt ait Ambroſius domicilio Chriſtum recipit interno, maximis delectationi-
bus exuberantium paſcitur voluptatum. Itaque Dominus libenter ingreditur, & in eius
recumbit affectu: vbi Chryſoſt. Statim vt dictum eſt illi à Domino, *ſequere me*, non mora-
tur, non tardat, ſed *mox*, ſurgens, *ſecutus eſt eum.* In quo ſe fidelem Deo & Abrahæ filium eſ-
ſe ſimili exemplo vocem Domini ſequendo probauit: vnde ſtatim (exemplo Abrahæ) &
hoſpitio Dominum recipit, & conuiuium exhibet, vt verè per omnia dignus Abrahę filius
noſceretur: Hæc Chryſoſtomus. Myſticè, ſicut Matthæus poſt ſuam conuerſionem fecit
Chriſto conuiuium in domo ſua: ſic quilibet conuerſus ad Chriſtum, debet ſibi facere cõ-
uiuium ſpirituale in domo ſua ſpirituali: ſcilicet in corde & conſcientia, vbi ſeruire ei de-
D bet de ſanctis cogitationibus, meditationibus, & affectionibus. Vnde in Apocal. *Ego ſto ad
oſtium & pulſo: ſi quis aperuerit mihi, introibo ad eum, & cœnabo cum eo, & ipſe mecum. Diſcumben-
tibus autem eis in domo, ecce multi publicani & peccatores*, ac cæteri eiuſdem ordinis homines, il-
luc ad conuiuium conueniebant, *& cum Ieſu et diſcipulis eius diſcumbebant.* Fuerant enim ſo-
cij Matthæi, & eiuſdem artis ſeu officij: & ideò recedens ab eis & volens ſequi Chriſtum,
fecit eis conuiuium, ſicut fecit Heliſæus ſociis ſuis, volẽs ſequi Heliam magiſtrum ſuum.
Erant etiam multi peccatores alij, qui iam pœnitentes ſequebantur Dominum, ſperan-
tes veniam conſequi peccatorum. Vnde Hieron. Quia viderunt publicanum à peccatis
conuerſum, & pœnitentiæ inueniſſe locum, ob id etiam ipſi non deſperabant: ſed veluti
pœnitentes veniebant & diſcumbebant cum Ieſu & diſcipulis eius, fortè inuitati à Mat-
thæo, vt haberet ſocios in pœnitentia, quos habuit ſocios in culpa: & ſecundũ gloſſam pul-
E crum fuit præſagium: quia qui Apoſtolus & doctor gentium erat futurus, in prima ſua cõ-
uerſione peccantium gregem poſt ſe trahit ad ſalutem: vt iam perficeret exemplo, quod
perficere debebat & verbo. Vbi Chryſoſt. poſt comprobatam igitur fidem Matthæi qui
vnus ex publicanis fuit, meritò iam cum Domino in conuiuio peccatores & publicani re-
cumbunt: conueniunt autem publicani ad eum ſicut ad collegam & hominem eiuſdem
officij: decoratus enim in ingreſſu Chriſti, & glorians de præſentia eius, omnes eos conuo-
cauit: Chriſtus etiam quodlibet genus remedij exhibebat, & nõ ſolum diſputando & præ-
ſtando ſanitatum remedia, vel arguendo æmulos, ſed etiam comedendo nonnullos erran-
tium dirigebat: inde nos inſtruens quòd quodlibet opus & tempus poteſt nobis vtilitatem
afferre: ſic nec publicanorum participationem vitauit, propter vtilitatem ſequẽtem, more
boni medici, qui niſi ſaniem tangeret, à morbo non liberaret. Vnde & Hieron. Ibat autem
Dominus ad conuiuia peccatorum, vt occaſionem haberet docendi, & ſpirituales imita-

Chryſo. ho. 14. ex variis in Matthaum locis.
Telonium quid eſt.
Hieronym. in Matth. cap. 9.
Fulgor vultus Chriſti.
Magnes.
Chryſo. ho. 31. in Matt.
Matthæi vocati obedientia.
Conuiuium Matthæi.
Lucæ. 15.
Ambro. in cap. 5. Luc.
Chryſo. ho. 31. in Matt.
Apoc. 3.
3. Reg. 19.
Hieron. in Matt. ca. 9.
Chryſo. ho. 31. in Matt.
Chriſtus comedendo inſtruxit.
Hieron. in Matt. ca. 9.

Cur ad cõuiuia iuerit Dominum. Manducãdi cum peccatoribus ratio.

toribus ſuis præberet cibos. Deniq; cũ frequẽter pergere ad conuiuia deſcribatur, nihil A
refertur aliud, niſi quid ibi fecerit, quid docuerit: vt & humilitas eius, eũdo ad peccatores,
& potẽtia doctrinæ eius in cõuerſione pœnitentiũ demõſtraretur: Hæc Hiero. Et nos eadẽ
cauſa poſſumus mãducare cũ peccatoribus, vt alterius cauſa potius q̃ noſtra agatur: nõ ta-
mẽ cũ vſurariis & raptoribus, quia ea quæ apponũtur, reſtituere tenẽtur. *Phariſæi*, verò, te-
nacitate iuſtitiæ legis, & traditionũ ſuarũ adhærẽtes, & miſericordiã declinãtes, de hoc in-
dignati, *murmurabant*, & hoc arguẽtes, *ad diſcipulos Ieſu dicebant: Quare cum publicanis & peccato-
ribus manducat, & bibit magiſter veſter?* quaſi dicerẽt: Cõtrarius eſt legi hoc prohibẽti, & eſtis

Detractorũ conſuetudo.

fatui qui talem magiſtrum ſequimini. Conſuetudo detractorum eſt loqui de alio, non in
facie illius. Vnde quando diſcipuli videbantur eis peccare, alloquebantur magiſtrum vt
alibi: quando verò magiſter, alloquebantur diſcipulos, vt hic: vtrobique tamen in magiſtrũ
iniuriam irrogãtes: quia error diſcipulorum, ignominia eſt magiſtrorum. Sic hodie faciũt B
detractores bona facta mẽbrorum Chriſti denigrantes. Dupliciter iſti errabant, quia pu-
tabant ſe eſſe iuſtos, cùm ſuperbi eſſent: & illos reos, cùm iam pœniterent: ſimiles Phariſęo

Lucæ.18. Vera iuſtitia quæ eſt. Phariſæis ſimiles qui.

qui ſe iuſtificabat, & alios cõdemnabat. Vera iuſtitia compaſſionem habet, falſa dedigna-
tionem. Solent etiam iuſti peccatoribus indignari: ſed aliud eſt quod agitur typo ſuperbię,
aliud quod zelo diſciplinæ. His Phariſæis ſimiles ſunt, qui traditiones ſuas præceptis Do-
mini, & operibus miſericordiæ præponunt: colantes cum appetitu, & exequentes cum di-
ligentia, culicem ſuarum traditionum, & deglutientes camelum mandatorum Dei: ac
mandata maxima ſaluti neceſſaria, quaſi amara citò exhaurientes, & prætereundo poſtpo-
nentes. Sed ipſis Phariſæis murmurantibus obuiat Domini miſericordia, prouocans pec-
catores ad pœnitentiam: cuius cibus, & potus, & ambulatio, & omnia quæ geſſit, ſaluti ſer-
uiũt: cuius omnis actio noſtra eſt lectio & inſtructio: ac magiſter, cuius liuore ſanati ſumus, C
ſeipſum medicum oſtendens, pro diſcipulis ſuis reſpondit Phariſæis: primò per rationem
dicens: *Non eſt opus*, & per operoſus, id eſt, neceſſarius, *valentibus*, id eſt, ſanis, *medicus*, verum
eſt ad collationem ſanitatis: ſed tamen ad conſeruationem bene eſt neceſſarius, *ſed malè ha-
bentibus*, & infirmis, & ergo familiarius ſe debet habere ad infirmos qui eo indigent, quàm
ad ſanos qui non egent. Cùm igitur Chriſtus ſit verus medicus animarum, familiarius ſe
debuit habere ad peccatores, qui ſunt infirmi infirmitate ſpirituali. q. d. Vos ſani eſtis repu-
tatione veſtra, ideò opus non habetis viſitatione noſtra: ſed iſti ſe infirmos reputant & pec-
catores. Vnde gloſſa: Ideò vos declino, quia putatis vos non indigere: ſed illos viſito, quia

Chryſo. ho. 31. in Matt. Sanitate digni. Augu. ſermone 31. de verbis Domini ſecũdum Matt. Oſeæ.6. Prou.21.

pœnitendo dant locum gratiæ. Vbi ſecundum Chryſoſt. Oſtendit non mereri eos ſanita-
tem cœleſtem conſequi, qui ſanos ſe, id eſt, iuſtos eſſe putant, medicinam Domini reſpuẽ-
tes: ſed eos qui infirmitatem ſuam, hoc eſt peccata propria cognoſcentes: ac tota fide cre- D
dentes medelam cœleſtis gratiæ quærunt. Vt enim ait Auguſtinus: Nemo adeò ſit firmus,
niſi qui ſe à ſeipſo ſentit infirmum. Deinde reſpondet eis ſecundò, per authoritatẽ in Oſeæ
inſcriptam, exprobrando eis ſcripturarum ignorantiam dicens: *Euntes autem diſcite*, à teme-
ritate veſtra recedendo: diſcite ignorantiæ veſtræ ſubueniendo, *quid eſt*, quod dicit Domi-
nus in. Oſeæ. *Miſericordiam volo*, per peccati dimiſſionem, *& non ſacrificium*, per holocauſto-
rum oblationem. Vnde in Prouerb. *Facere miſericordiam et iudicium, magis placet Domino quàm
victimæ.* q. d. Ite, & diligenter conſiderate illud quod ſcribitur in Oſeæ propheta: quia ſi
hanc conſideraueritis ſcripturam, inuenietis me facere ſecundum ipſam. *Miſericordiam vo-
lo*, potius ſine ſacrificio, & cum cordis humilitate, quàm ſacrificium ſine miſericordia, &
cùm cordis elatione: vnde plus diligit Deus peccatorem humilem, qui ſuæ infirmitatis

Chryſo. ho. 31. in Matt. Miſericordia ſacrificio præfertur. Gloſſa in Matth. Rabanus in eum locum Matthæi. Non veni vocare iuſtos, &c.

conſcius pœnitendo ſe gratiæ Dei ſubmittit, quàm iuſtum ſuperbum: qui de ſua iuſtitia
præſumens, alios condemnat: & miſericordiam circa eos reprehendit. Secundum Chry- E
ſoſt. Scribæ & Phariſæi, omnia peccata ſua putabãt ſacrificiis legis poſſe deleri: & omnem
reliquam virtutem contemnentes, in ſacrificiis totam ſpem ponebant: & ideò Dominus
miſericordiam ſacrificio prætulit, vt manifeſtè oſtenderet, non per ſacrificia legis: ſed per
opera miſericordię peccatorum delicta poſſe purgari. Vbi Glo. Non tamen deſpicit Deus
ſacrificium, ſed ſacrificium ſine miſericordia. Faciebant autem Phariſæi ſacrificia vt iuſti
apparerent coram populo, nec exercebant opera miſericordiæ, in quibus probatur vera
iuſtitia. Vbi & Rabanus. Admonet itaque eos vt per opera ſibimetipſis ſupernæ miſericor-
diæ præmia conquirant, & non contemptis pauperum neceſſitatibus per oblationem ſe
ſacrificiorum Deo placere confidant: vnde & ſuum de miſericordia exemplum eis præ-
ponit dicens: *Non veni enim vocare iuſtos*, ſcilicet ad pœnitentiam: ſed tantum ad proficien-
dum, &

A dum,& vt proficiant de virtute ad virtutem, *ſed peccatores*, ad pœnitentiam: vt corrigantur per eam. Vel non veni vocare iuſtos, id eſt, eos qui ſe iuſtos reputant, qui ignorantes Dei iuſtitiam, ſuam conſtituere volunt: quia ſi conuertantur peccatores, iam non ſibi iuſti videntur: ſed peccatores, id eſt, peccata & mala ſua attendentes qui ſe peccatores eſſe, & medico egere recognoſcunt, ac gratiæ Dei pœnitendo ſe ſubiiciunt. Vel *non veni vocare iuſtos*, quia nulli ſunt iuſti, ſed peccatores: quia omnes peccauerunt, & egent gloria Dei. Vbi Gregorius Nicenus.q.d. Adeò peccatores non abominor quòd eorum tantum gratia veni, non vt maneant peccatores, ſed vt conuertantur & boni fiant. Vnde Apoſtolus: Chriſtus venit in hunc mundum, peccatores ſaluos facere. Ecce magna ſpes peccatorum, quia propter eos venit Dei filius in hunc mundum. Vnde & Auguſtinus: Nulla cauſa veniendi fuit Chriſto Domino, niſi peccatores ſaluos facere. Tolle morbos, tolle vulnera, & nulla

Peccatores vocare venit ſaluator. *1.Tim.1.* *Augu. ſermone 9. de verbis Apoſtoli.*

B eſt medicinæ cauſa. Sic venit de cœlo magnus medicus: quia magnus per totum orbem iacebat ægrotus, humanum genus. Venit vnus ſine peccato, qui plures ſaluos faceret à peccato. Non enim de cœlo traxerunt eum noſtra merita, ſed noſtra peccata. Ergo vt ait Ambroſius: Vſurpatores iuſtitiæ non vocantur ad gratiam. Nam ſi gratia ex pœnitentia, vtique qui faſtidit pœnitentiam, abdicat gratiam. Publicani quippe vocantur qui vel publicè ſceleribus fœdantur: vel qui publica vectigalia ſeu tributa exigunt: vel qui conductores ſunt vectigalium ſeu fiſci, vel rerum publicarum. Vel qui aliis publicis negociis & actibus implicantur, & ſeculi lucra per negocia ſectantur: vt communiter ſunt campſores, & pecuniarum numeratores, ac alij huiuſmodi & ſimiles. Principaliter tamen qui vectigalia ſeu tributa exigunt, dicuntur publicani à Publio rege Romano, qui eos primo ordinauit ſic dicti. Et quia ſecũdum Gregor. Talia negocia vix aut nunquam ſine peccato exerceri poſ-

Ambroſi° in cap. 5. Luca. *Publicani qui vocantur.*

C ſunt, ideò in hoc magna Dei gratia patet quæ ex talibus Matthæum ad ſtatum Apoſtolicum reuocauit. Oſtenditur autem hic in verbis & factis Chriſti, quòd peccatores redeuntes ſunt dulciter recipiendi: quia Chriſtus dulcem ſe exhibuit in receptione Matthæi publicani. Vnde ſecundum Hieronymum: Cæteri Euangeliſtæ propter verecundiam & honorem Matthæi, noluerunt eum appellare nomine vulgato, ſed dixerunt Leui. Ipſe autem Matthæus ſecũdum illud Salomonis, *Iuſtus in principio accuſator eſt ſui*, Matthæum ſe & Publicanum nominat: vt oſtẽdat lugentibus nullum debere ſalutem deſperare, ſi ad meliora conuerſus ſit, cùm ipſe de publicano in Apoſtolum ſit repentè mutatus. In hoc etiam inſtruimur, quòd peccata & defectus aliorum inquantum poſſumus celare & occulrare debemus, vt nec verbo, nec nutu veniant in aliorum, non tantum cognitionem, ſed nec ſuſpitionem, ac noſmetipſos accuſare: &, quod turpius eſt, in peccatis noſtris exemplo Mat-

Hieron. in ca. 9. Mat. *Prouer. 18.*

D thæi confiteri. Secundum Bedam, per Matthæi electionem & Publicanorum vocationẽ, fides gentium exprimitur: qui prius lucris mundi inhiabant, & nunc ſpiritualiter à Domino reficiuntur: ſed per ſuperbiam Phariſæorum inuidia Iudæorum inſinuatur, qui de ſalute gentium torquẽtur. Vel Matthæus ſignificat hominem terrenis lucris inhiantem: quem Ieſus videt, dum oculis miſericordiæ reſpicit, & vocat eum, vel prædicationẽ, vel ſcripturæ admonitionem, vel per internam inſpirationem, vel per tribulationem, vel per quamcunque viam aliam. Poteſt etiam vocatio Matthæi ad Apoſtolatum, ſignificare vocationẽ hominis ſecularis ad religionis ſtatum: Phariſæi verò murmurantes, homines maligni, religionis ſtatui detrahentes, quibus bene dicitur: Euntes diſcite quid eſt, miſericordiam volo, & non ſacrificium, opus enim magnæ miſericordiæ eſt peccatores ad pœnitentiam vocare. Tunc accedentes Phariſæi & diſcipuli Ioannis quærebant à Domino Ieſu, quare ipſi

Beda in Marc. cap. 2. *Gentium fides.* *Vocatio Matthæi.*

E frequenter, ſed non ſui diſcipuli ieiunarent. Phariſæi enim frequenter ieiunabant, cum quibus Ioannis diſcipuli adhuc in conſuetudinibus Iudaicis permanebant. Sicut autem prius Phariſæi ad diſcipulos acceſſerant, vt apud eos magiſtrum de cõſortio peccatorum, in conuiuando arguerent: ſic modo ad magiſtrum accedunt, vt apud eum diſcipulos de ieiuniorum omiſſione arguant, vt ſic inter eos materia diſſidij poſſit oriri. Iſti in duobus deficiebant. Primò, quia de ſua abſtinentia ſe iactabant, cùm talia in ſecreto fieri debebant. Secundò, quia Chriſtum arguebant, ex defectu abſtinentiæ in diſcipulis, defectum & errorem diſcipulorum retorquentes in magiſtrum. Per iſtos qui de frequenti ieiunio ſe iactabant, & propter illud ſe diſcipulis Chriſti præferebant, ſignificantur hypocritæ, propter apparentiam ſuæ religioſitatis alios contemnentes, dicentes illud cum Phariſæo: *Non ſum ſicut cæteri hominum: ieiuno bis in ſabbato, &c.* Ieſus autem confutauit eos, & rationabiliter excuſauit diſcipulos: tum quia corporaliter cum eis erat, tum quia rudes & nõdum perfectè

Ieiunium Phariſæorum. *Luca. 18.*

innouati eſſent, nec difficilia & noua ſuſtineret, ponendo ad idem tres ſimilitudines: ſcili- A
cet de nuptiis & de ſponſo: de panno & veſtimento: de vtribus & vino. Vnde ait: *Nunquid*
poſſunt filÿ nuptiarum ſeu ſponſi, ſcilicet Chriſti ſponſi Eccleſiæ, hoc eſt diſcipuli de me & Ec-
Hieron. in ca. 9. Mat. cleſia per fidẽ geniti *ieiunare*, ſeu lugere, *quam diu cum illis eſt ſponſus?* Secundum Hieronym.
quoddam eſt ieiunium expectationis, vt perſona melius expectetur: & ſic in veteri teſta-
Ieiunium multiplex. mento ieiunabatur, & iſto diſcipuli non indigebant: quia iam præſentem Chriſtum ha-
bebant. Aliud eſt ieiunium vexationis, quod ordinatur ad carnis refrænationem, & diſpo-
nit ad contemplationem: quo quis ieiunat, retrahendo ſe à delectationibus carnalibus vt
repleatur ſpiritualibus, & iſto etiam non indigebant, cùm ad tales non afficerentur dele-
ctationes: & Chriſtum præſentem haberent, cuius præſentia & doctrina plus refrænauit
concupiſcentias illicitas in eis, quàm ieiunij auſteritas in aliis. Et ideò ieiunare & lugere
non habebant, quamdiu ſponſum per corporalem præſentiam cum ſponſa eſſe videbant: B
ſed potius de ſponſi gratulari præſentia quæ plus proficit, quàm corporalis abſtinentia. Eſt
& aliud ieiunium, quod ex plenitudine & perfectione contemplationis procedit, quale
ieiunium Moyſi in monte fuit: quanto enim anima eſt in contemplatione magis eleuata,
tanto eſt pauciori nutrimento contenta: & tale ieiunium non competebat diſcipulis, quia
adhuc erant rudes & imperfecti. Sed prius debuerunt per charitatem Spiritus ſancti in-
nouari, quod factum eſt in die Pentecoſtes, quando fuerunt per gratiam Spiritus ſancti in-
nouati, & tunc debebant incipere nouum modum viuendi. Deinde ſubiungit: *Venient au-*
tem dies: ſcilicet paſſionis & aſcẽſionis, *cùm auferetur ab eis ſponſus*, corporali præſentia, *& tunc*
ieiunabunt, ieiunio mœroris in humilitate tribulationis, & illi dies luctus erunt & doloris.
2. Cor. 11. Vnde Apoſtolus: *In fame & ſiti, & ieiuniis multis.* Vnde & Auguſt. Quaſi diceret: Tunc deſo-
Auguſtin. lib. 2 de quæſtionibus Euangelicis quæſtion. 18. labuntur, & in mœrore & luctu erunt, donec eis per Spiritum ſanctum gaudia, & conſola- C
toria retribuantur. Secundum Bedam, notandum hunc luctum abſtinentiæ ſponſi, non
nunc tantum, id eſt, poſt mortem reſurrectionémque eiuſdem ſponſi: ſed & ante incarna-
tionem illius, per totum huius ſeculi tempus eſſe celebratum. Prima quippe tempora Ec-
cleſiæ ante virginis partum ſanctos habuêre, qui deſiderarent incarnationis Chriſti aduẽ-
Beda in ca. 2. Marci. tum. Iſta verò tempora ex quo aſcendit in cœlum ſanctos habent, qui deſiderent eius ma-
nifeſtationem, ad viuos & mortuos iudicandos. Neque hîc deſiderabilis Eccleſiæ luctus
requieuit aliquantulum, niſi quamdiu hic cum diſcipulis in carne verſatus eſt: Hæc Beda.
Sponſum auferri. Et licet hoc de præſentia ſua corporali Chriſtus dixerit, moraliter tamen dies quibus au-
fertur nobis Chriſtus, ſunt dies culpæ, quando à domo conſcientiæ excludimus verum
ſponſum animæ Chriſtum, & introducimus adulterantem diabolum, & tunc ieiunamus
& caremus cibo ſpiritualis conſolationis: & habemus dies luctus & doloris. Igitur tenen- D
dus eſt ſponſus, ne perdatur cibus. Sed cùm aufertur à nobis ſponſus per mortale pecca-
tum, tunc ieiunandum eſt nobis per pœnitentiæ effectum & luctum. Quandoque etiam
ſpõſus ſe ſubtrahit: vt auidius reuocetur, & fortius teneatur, & tũc continuis deſideriis &
ſuſpiriis eſt reuocandus: quia quamdiu ſponſus nobiſcum eſt & in lætitia ſumus, nec ieiu-
Ambroſ. in Lucam cap. 5. nare nec lugere poſſumus. Vnde Ambroſius: Ieiunant hi quibus abeſt Chriſtus, qui bono-
rum meritorum copiis egent. At verò cui virtus ſua voluntate ſufficit, quia ſua domo reci-
pit Chriſtum, conuiuium magnum exhibet: hoc eſt bonorum operum ſpirituale conui-
uium, quo diues populus eget, pauper epulatur. Nemo tibi Chriſtum poteſt auferre, niſi te
illi ipſe auferas. Non te auferat iactantia tua, non te auferat arrogantia: Hæc Ambroſius.
Sponſus & ſponſa ſpiritualiter. Spiritualiter anima ſponſa eſt, cum qua Chriſtus eſſe deſiderat. Iſte ſponſus habet omnes
conditiones deſiderabiles in ſponſo, quia ditiſſimus, alioquin ſponſam ſuam non dotaret. E
Prouer. 8. Vnde in Prouerbiis: *Mecum ſunt diuitiæ.* Quia ſapientiſſimus, alioquin totum diſſiparet. Vn-
Coloſſ. 2. de Apoſtolus: *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ.* Quia pulcherrimus, alioquin ſponſæ diſpli-
Pſal. 44. ceret. Vnde in Pſalm. *Speciosus forma, præ filiis hominum.* Quia nobiliſſimus, alioquin contem-
neretur. Vnde ſapientia generoſitatem illius glorificat. Quia potentiſſimus, alioquin op-
Eccleſ. 1. primeretur. Vnde Eccleſia. *Vnus eſt altiſſimus creator.* Quia optimus, alioquin non diligere-
Cant. 5. tur. Vnde & in Cantic. *Dilectus meus, &c. electus ex millibus.* De his omnibus Apoſtolus ad
Hebræ. *locutus eſt nobis in filio*, ecce nobilitatis excellentia quem conſtituit hæredem vni-
Hebræ. 1. uerſorum, ecce diuitiarum affluentia: per quem fecit & ſecula, ſic mira, ecce mirabilis ſa-
Appellationes Chriſti. pientia: qui cum ſit ſplendor gloriæ, ecce formæ elegantia: portans omnia verbo virtutis,
ecce infinita potentia: remiſſionem peccatorum faciens, ecce bonitas immenſa. Talis ſpõ-
ſi ſponſa: talis ſponſi filij non habent lugere, quamdiu ſponſus eſt cum illis. Et nota quòd
Chriſtus

A Chriſtus quandoque vocat ſe Dominum, quandoque patrem, quandoque ſponſum. Vn- *Greg. prolo*
de Gregor. Quando vult timeri, Dominum: quando honorari, patrem: quando amari, ſpō- *go in canti-*
ſum ſe nominat Dominus. Attende ordinem. Ex timore enim ſolet procedere honor, ex *ca cantico-*
honore amor. Vnde & Bernardus: Si ego Dominus, vbi eſt timor meus? Si ego pater, vbi *rum.*
eſt honor meus? Sed ſi ſe ſponſum exhibeat: puto, quia mutabit vocem & dicet: Si ego *Bernardus*
ſponſus, vbi eſt amor meus? Exigit ergo Deus timeri, vt Dominus: honorari, vt pater: & vt *ſermo. 83.*
ſponſus amari. Quid in his præſtat, quid eminet? Nempe amor. Abſque hoc & timor pœ- *in cant.*
nam habet, & honor non habet gratiam. Seruilis eſt timor quamdiu ab amore non manu- *Timor.*
mittitur. Et qui de amore non venit honor, nō honor, ſed adulatio eſt. Et quidem ſoli Deo *Honor.*
honor & gloria: ſed horum acceptabit neutrum Deus, ſi melle amoris condita non fue- *Amor.*
rint. Is per ſe ſufficit. Is per ſe placet, & propter ſe. Ipſe meritum, ipſe præmiū eſt ſibi. Amor *Amoris excellētia.*
B præter ſe, non requirit cauſam, non fructum. Fructus eius vſus eius: Hæc Bernardus. Et vt
idem Bernardus dicit: Anima ſponſa Dei dicitur: quia donis gratiarum ſubarrara, quia ca- *Anima*
ſto amore illi ſociata: quia prole virtutum fœcundanda. Deinde ponit ſecundam ſimilitu- *ſponſa Dei*
dinem: quia, *nemo*, ſapiēs & ſecretè operans aſſumit, vel *immittit*, & inſerit veteri veſtimen- *dicitur.*
ro aſſumentum: vel, *commiſſuram*, id eſt, particulam ſeu ſupplementum, *panni rudis*, ſcilicet
nondum vſitati: quia in nouitate eſt ſpiſſior & rudior. Nouum enim, *tollit plenitudinem*, id
eſt, vniformitatem, ſeu pulchritudinem, *à veſtimento*, & facit difformitatem, & propter pō-
dus ſuum rumpit vetus, & facit in eo ſciſſuram ſeu rupturam maiorem. Commiſſura quip *Commiſſu-*
pe idem eſt quod iunctura, ſeu particula quæ mittitur cum alia: dicta à con, id eſt, ſimul, & *ra vnde di*
mittere quaſi ſimul mittere: illa enim quæ coniunguntur ſimul mittuntur. Deinde ponit *cta.*
tertiam ſimilitudinem: quia nemo ſapiens & diſcretè agens, *mittit vinum nouum in vtres ve-*
C *teres*: quia tunc eſt in ebullitione, *& vtres*, propter vini fortitudinem, *rumperentur*, & vinum
effunderetur: *& nemo bibens vetus vinum ſtatim vult nouum*, propter conſuetum veteris vſum.
Sic à ſimili hominibus veteri conſuetudine imbutis, & de nouo conuerſis, non expedit ſta-
tim grauem abſtinentiam imponere: quia difficilè eſt aſſueta relinquere. Ex omnibus his
ſimilitudinibus concludere vult magiſter bonus, quòd diſcipuli ſui adhuc quaſi nouicij
non debeant auſterum continuare ieiunium: ſed poſtea ieiunarent cùm eſſent magis ſoli-
dati, & innouati per Spiritum ſanctum. Ex his etiam vult concludere, quòd nouiter con- *Conuerſi no*
uerſi non ſunt nimis per pœnitentiam onerandi, ne propter nimiam auſteritatem deſpe- *uiter pœni-*
rent & totum dimittant, & ea quæ ſunt perfectionis magnæ non ſunt hominibus impo- *tentia.*
nenda, donec ſpoliati fuerint veteri vita: quia hominibus de nouo conuerſis opera incon-
ſueta ſunt difficilia & dura, ſed paulatim aſſuefaciendo efficiuntur facilia & ſuauia. Qui
D ergo vult aliquem ad virtutes & perfectionem inducere, parua quædam debet primùm
ſuadere emendāre: & ſic gradatim vltra procedere. Vnde Chryſoſtomus: Hoc autem di- *Chryſo. ho-*
xit, regulam dans ſuis diſcipulis, vt diſcipulos ex vniuerſo orbe terrarum cum manſuetu- *31. in Matt.*
dine ſuſcipiant. Itaque neque nos omnia ab omnibus expectamus in proemis, ſed quæcū-
que poſſibilia ſunt & velociter & vltra incedemus: Hæc Chryſoſtomus. Huius loci me-
mor debet eſſe quilibet condens decreta vel traditiones, & etiam confeſſor imponens pœ
nitentiam pœnitentibus. Melius eſt enim exemplo Domini pœnitentiam leuem & tole- *Pœnitentia*
rabilem alicui iniungere quæ impleatur: quàm grauem & importabilem, qua non impleta *ponēda quo*
oneratus reus conſtituatur. Melior eſt leuis pœnitentia hilariter peracta, quàm grauis in *modo ſit.*
angaria & reiecta. Ita eſt de ſententia danda: ita de decreto promulgando, vt ſemper miſe-
ricordia & lenitas ſuperexaltet iudicium & auſteritatem.

E

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, qui multis modis me vocas & admones, vt ſequar te. Tu diuina inſpiratione cor meum accende, vt te vocantem ſequar tua gratia, nec aliquid me ſeparet à charitate tua. Da mihi vt de ſanctis cogitationibus, meditationibus, & affectionibus, boniſque operibus & virtutibus tibi ſeruiam, & conuiuium ex magna delectatione & deuotione mentis exhibeam. Et qui miſericordiā vis potius quàm ſacrificium: & veniſti vocare peccatores magis quàm iuſtos, præſta mihi miſero peccatori, vt in me tuam miſericordiam merear clementer experiri: Amen.

De electione duodecim Apoſtolorum.
CAPVT XXXII.

Matt. 5 & 14. & Lu. 6.
Thabor mons.

DEinde poſtquam Dominus plures diſcipulos vocauit, *videns turbas*, ſequẽtes, *dimiſit eas*, & à ſtrepitu receſſit. *Aſcenditque in montem*, Thabor, *ſolus orare*, A
quia qui bene orat, mentem ſurſum leuat à terrenis, cui etiam neceſſaria eſt tranquillitas corporalis. Hic mons eſt in campo Galilææ in cuius deſcenſu & pede oſtenditur locus vbi Melchiſedech obuiauit Abrahæ à cęde regum reuertenti, & ad radicem eius fluit torrens Cyſon. In hoc monte fuit abbatia nigrorum monachorum, ſub metropolitano Nazareno, à qua ciuitate contra Orientem ipſe mons diſtat quatto miliario. Vel ſecundum quoſdam aſcendit in quendam montem alium ſupra mare Galilææ ſitum. *Et erat pernoctans in oratione, Dei*, non ſeculi: B

Oratio multiplex.
Ambro. in cap 6. Luc.
Oratio Chriſti pro nobis.

non pro ſe tanquam infirmus & indigens, ſed pro nobis tanquam pius & clemens. Quædam enim oratio eſt Dei, vt pro ſpiritualibus & veris bonis conſequendis. Quædam eſt ſeculi, vt pro terrenis conferendis: quæ eſt etiam diaboli, ſi ex cupiditate fiat. Quædam eſt tantum diaboli, pro carnalibus deſideriis implendis. Vbi Ambroſius: Et erat, inquit, pernoctans in oratione. Species tibi datur, forma præſcribitur quam debes æmulari. Quid enim te pro ſalute tua facere oportet, quando pro te Chriſtus in oratione pernoctat? Quid te facere conuenit, cùm vis aliquod officium pietatis adoriri quando Chriſtus miſſurus Apoſtolos orauit prius. Et ſolus orauit, nec vſquam alibi, ſi non fallor, oraſſe cum Apoſtolis reperitur. Vbique ſolus obſecrat: Dei enim conſilium humana vota non capiunt: nec quiſquam interiorum poteſt eſſe particeps cum Chriſto. Vnde & Bernardus: *Tu*, inquit, *cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora*, & quod dixit, fecit. Solus in oratione per- C
noctabat, non modo abſcondens ſe à turbis, ſed nec vllum quidem diſcipulorum, nec vllum domeſticorum admittens. Denique tres ſecum intimos ſibi adduxerat, cùm vltro properaret ad mortem, auulſus eſt ab ipſis orare volens. Ergo & tu fac ſimiliter quando

Matt. 6.

Nocte media orandũ eſt.
Chryſo. ho. 42. ad populum Antiochenum.

orare volueris. Vnde & Chryſoſtomus: Exurge igitur & tu in tempeſtate noctis, purior eſt tunc temporis anima, ipſæ tenebræ ſilentium nimium poſſunt ſufficienter ad compunctionem perducere. Tunc non vexat inanis gloria, non acedia & concitatio occupat: non ſic ignis ferri ſequeſtrat rubiginem, velut nocturna oratio eruginem peccatorum. Quę de die Solis æſtus percuſſit, nocte refrigerantur: quemlibet rorem ſuperant nocturnæ lachrymæ, & contra concupiſcentiam valent, & quemlibet tumorem. Si verò prædicto rore non foueatur homo, areſcit ſub die. Quapropter ores noctu, & oſtende quòd nõ ſolum ad corpus nox pertinet, ſed etiam ad animam. Hæc Chryſoſto. Qui ergo Deum orando quærit, D
exurgentem ſtrepitum vitiorum premens ad ſuperiora progrediatur, & ad verticem ſublimioris curiæ aſcendat: vt exteriori ceſſante tumultu, in quodam mentis ſecreto per interna deſideria ſilenter cum Domino loquatur.

Oranti ſolitudo quærenda.
Ioãnes Euãgeliſta in ſolitudine quantum profecerit.

Cupienti enim cum Deo loqui, & cõſolationem diuinam promereri expedit ſolitudinem quærere, & conſolationem humanam relinquere. Cuius exemplum habemus in Ioanne Euangeliſta, qui quantum in ſolitudine profecerit & lucratus ſit, penè omnibus notum eſt. In Pathmos inſulam exilio relegatus, & cõſortio hominum deſtitutus, conſolationẽ Angelorũ promeruit, & Apocalypſim quam ei Dominus pro ſtatu Eccleſiæ præſentis, ſcilicet & futuræ, reuelare dignatus eſt, propria manu ſcripſit. Vnde Beda: Hiſtoria nota eſt, Ioannẽ à Domitiano Cæſare propter Euangelium in inſulam relegatũ, cui tunc cõgruè ſecreta datum eſt cœli penetrare, cùm certa terratũ ſpatia negabatur excedere. Et ſimilia reperiuntur de pluribus aliis, qui modico tẽpo- E
re plus lucrati ſunt ſoli, quàm toto tẽpore ſuo lucrati fuerint comitatu. Quando autẽ Chriſtus orat, theoricam: quando docet, practicam vitam informat: ne quis pro cura proximi à contemplationis ſtudio torpeſcat: vel pro ſtudio diuinæ cõtemplationis, quanuis ſuperior

Anſelmus in Matt.
Bernard. in meditat.

ſit, proximi curã negligat. Vnde Anſelmus: Regnum Dei prædicando diebus cum populo commoratur, & confluentes turbas miraculis & verbis ædificat: noctibus montem frequẽtans, orationibus vacat, admonens pro congruentia temporis nunc proximis inter quos viuimus, verbis & exemplis pro modulo noſtro vitæ viam demonſtrare: nunc ſolitudinem mentis adeuntes, & virtutum montẽ aſcendẽtes dulcedini ſupernæ cõtemplationis inhiare, & intentionem noſtram infatigabili affectu ad ſuperna dirigere. Huic illud Bernardi conſonat, quo de ſe & ſibiipſi dicebat: Venite aſcendamus ad montem Domini, & ad domũ Dei Iacob, & docebit nos vias ſuas: intẽtiones, cogitationes, volũtates, & affectiones,

& omnia

A & omnia interiora mea. Venite aſcendamus in montem Domini, in locum vbi Dominus
videt vel videtur. Curæ, ſolicitudines, anxietates, pœnæ, expectate hic cum aſino corpore
iſto, donec ego cum puero, id eſt, intelligentia vſque illuc properantes reuertamur ad vos.
Reuertemur enim ad vos, & heu reuertemur quàm cito. *Et cùm factus eſſet dies: vocauit Do-*
minus ad ſe diſcipulos ſuos, fortè adhuc dormientes, *& elegit ex ipſis xij.* ſeu fecit ſtatuẽdo vt eſ- *Electio xij.*
ſent xij. cũ illo magis principales, *quos & Apoſtolos*, id eſt miſſos: ſcilicet ad prædicandũ re- *Apoſtolorũ*
gnum Dei, *nominauit*, prius quidem vocauit eos ad diſcipulatum, ſed modo ad Apoſto- *nõ ſine præ*
latum. Conſidera hìc, quòd Christus Apoſtolos electurus orabat prolixè: quia erat perno- *cibus facta.*
ctans in oratione, & ſic diutina & nocturna oratione præhabita elegit Apoſtolos, per hoc
oſtendens quòd promotioni prælatorum in Eccleſia Dei debent orationes deuotæ præ-
mitti: & quòd ipſi per deuotas orationes, & non per inductiones & promiſſiones ſunt eli-
B gendi. Vnde Glo. Dominus in montem aſcendens ad ſe vocat & elegit quos vult, quia nõ *Gloſſa in eũ*
illorum electionis & ſtudij: ſed diuinæ erat dignationis & gratiæ, vt in Apoſtolatum voca- *locum.*
rentur. Vnde ait: *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos*: ergo humanum ſtudium, vt præcum hu- *Ioan. 15.*
manarum, pecuniæ, quæſtus, generis, & huiuſmodi excludit Dominus ab electione præla-
ti: vt in ea currat ſola gratia diuina propter quam tantum & per quam debet quis eligi. Vn
de in Pſalmiſta: *Aſcendunt montes, & deſcendunt cãpi in locum*, ſcilicet prælationis *quem fundaſti* *Pſal. 103.*
eis, non pecunia, non carnalis affectus: ſed ſola gratia & electio canonica, quæ hodie ad per-
niciem Eccleſiæ multipliciter corrumpitur, non ſine magna Dei offenſa. Per hoc autem
quòd Apoſtolos inſtituit in monte, ſignificauit quòd Epiſcopi Apoſtolorum ſucceſſores
in ſuperiori gradu ſunt Eccleſiæ. Vnde dicũtur Epiſcopi, ab epi, quod eſt ſupra, & ſcopos *Epiſcopi vn*
intentio, qui ſupra gregem Dominicũ debent intendere, vt eum ad ſuperna valeant erige- *de dicũtur.*
C re. Sed heu multis ex eis inferiores in opere ſunt: & nec ſibi, nec aliis proſunt: & ſic nomen
ſine re tenent. Sicut autem in vocatione fuit commendatio gratiæ: ſic in numero congruẽ- *Duodena-*
tia figuræ: nam duodenarius Apoſtolorum numerus in multis eſt figuratus. Iſti enim xij. *rius nume-*
Apoſtoli ſub figura loquendo ſunt. Primò, xij. patriarchæ, totum populum Christianum *rus & duo*
ſpiritualiter generando. Secundò, xij. viuentes fontes in Helym, doctrinis ſuis Eccleſiam *denaria*
& mundum irrigando. Tertiò, xij. lapides in veſte pontificali, exemplis ſanctis Eccleſiam *multa.*
adornando. Quartò, xij. panes ſupra menſam propoſitionis, animas verbo vitæ reficien- *Gen. 35.*
do. Quintò, xij. principes tribuum, præcepta ſalutaria promulgando, & Eccleſiam ſalu- *Exod. 15.*
briter gubernando. Sextò, xij. exploratores terræ promiſſionis, futuram vitam per con- *Eodem. 28.*
templationem inquirendo, & poſtea deuotis annunciando. Septimò, xij. lapides de Ior- *1. Reg. 21.*
dane ſublati, mundi fluxum contemnendo. Octauò, xij. lapides altaris, Christi ſacrificium *Gene. 25.*
in ſe portando. Nonò, xij. vituli Domino immolati, pro Christo martyrium ſuſtinendo. *Ioſue. 2.*
D Decimò, xij. boues ſub mari æneo, baptiſmi gratiam prædicando & miniſtrando. Vnde- *Ioſue. 4.*
cimò, xij. leunculi in throno Salomonis, tyrannos mundi vincendo, & obſtinatos com- *Exod 24.*
minatione pœnarum inferni terrendo. Duodecimò, xij. Prophetæ, de futuro tempore Ec- *2. Para 4.*
cleſiam admonendo. Tredecimò, xij. horæ diei, vitæ Chriſtianæ tempora ordinando. *3. Reg. 10.*
Quartodecimò, xij. portæ ciuitatis, poteſtate clauium regnum cœlorum aperiendo. *Ioan. 11.*
Quintodecimò, xij. fundamẽta ciuitatis, Eccleſiam meritis & precibus ſuſtentando. Sex-
decimò. xij. ſtellæ in corona ſponſæ, Eccleſiam doctrinis & miraculis illuſtrando. Secun-
dam, etiam hunc numerum Apoſtolorum inſtituit certa cauſa myſterii: vt ſcilicet mundi *Beda in ca.*
ſalutem quam verbo prædicarent, ſuo quoque numero commendarent. Ter enim qua- *6. Lucæ.*
tuor xij. faciunt, & totidem Apoſtoli ad prædicandum miſſi ſunt: quia per eos fides ſanctæ
E trinitatis in quatuor mundi partibus prædicanda erat, vt quadratum orbem fide ſanctæ
trinitatis inſignirent. Vnde & de ciuitate ſancta Hieruſalem deſcendente de cœlo à *Apoc. 21.*
Deo ſcriptum eſt: quia erant ab Oriente portæ tres, & ab Aquilone portæ tres, & ab
Auſtro portæ tres, & ab Occaſu portæ tres. Vbi figuraliter oſtendebatur, quia prædi-
cantibus Apoſtolis, Apoſtolorúmque ſucceſſoribus cunctæ per orbem nationes in fide
ſanctæ Trinitatis Eccleſiam eſſent ingreſſuri. Secundum Hieronymum: Fecit vt eſſent
duodecim, vt ſint ipſi ſuper thronos duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſraël. Vel
cùm duodenarius conſtet ex duplici ſenario, qui eſt numerus perfectionis, ſignificare
voluit quòd duplex perfectio, ſcilicet vitæ & ſcientiæ, ſiue operis & ſermonis, debent eſſe
in his qui habent Apoſtolicum officium. Nomina autem Apoſtolorum quos elegit ſunt *Apoſtolorũ*
hæc quæ ſequuntur: Simon quem poſt conuerſionem cognominauerat Petrum, & An- *nomina.*
dræas frater eius: Iacob9 Zebedæi, ſcilicet filius, & Ioãnes frater eius, impoſuit his duobus

nomina Bonarges,id eſt,filij tonitrui: quia ſæpe audierũt terrificam vocem, & tonitruum A
patris per nubem de filio tonantis:Philippus,& Bartholomæus,Thomas,& Matthæus pu
blicanus,Iacobus Alphæi,ſcilicet filius qui & Iacobus iuſtus propter ſanctitatem vitæ: &
minor,quia poſterior in vocatione:& frater Domini,propter ſimilitudinem eſt vocatus,&
Simō Chananæus frater eius à Chana vico ſeu villa Galilææ,qui & zelotes eſt dictus:Cha-
na enim zelus, & Chananæus zelores, id eſt, æmulator dicitur,& Thaddæus ſimiliter fra-
ter eius qui& Iudas Iacobi:ſcilicet frater eſt vocatus,& Iudas Schariores à Schariorh vico

Iudæ in Apoſtolatũ electio. Pſal. 40. Auguſt. in. lib. 18. de ciuitate ca. 49. Ambroſ. in cap. 6. Lucæ. Theophil. in Lucam.

Iudææ in quo ortus eſt,& nominatus. Hic inter Apoſtolos eligitur, ad oſtendendum pro-
pheriam Dauid eſſe completam, qua Dominus Ieſus tradendus per diſcipulum prædici-
tur,& ad excuſationem bonorum quando in congregatione eorum aliquis malus reperi-
tur. Vnde Auguſt. Non audeo mihi arrogare,quòd domus mea ſit melior cœtu Apoſtolo-
rum. Item ſecundum eundem Auguſt. vt ipſo malo vtens bene, & ſuæ paſſionis impleret
diſpoſitum,& Eccleſiæ ſuæ tolerandorum malorum præberet exemplum. Inſuper ſecun- B
dum Ambroſium:Proinde eligitur vt oſtendatur quia magna eſt veritas,quam nec aduer
ſarius miniſter infirmat:voluit deſeri,voluit prodi,voluit ab Apoſtolo ſuo tradi: vt tu à ſo-
cio proditus moderatè feras tuum erraſſe iudicium, periſſe beneficium. Item ſecundum
Theophilum: Vt diſcamus quòd Deus non repellit aliquem propter futuram maliciã: ſed
propter præſentem virtutem dignum habet.

Nominationis Apoſtolorũ cauſa.

Nominat autem Apoſtolos propriis nomi-
nibus,vt pſeudo & falſi apoſtoli qui futuri erant excluderentur,& ab omnibus vitarentur:
nec quiſquam auderet alium inſcribere catalogo Apoſtolorum. Item vt tam nomina Apo
ſtolorum quàm ſibi credentium oſtenderentur ſcripta eſſe in libro vitæ. Combinat verò
eos,ac duos & duos nominatim exprimit, in ſignum mutuæ dilectionis & approbationis
iugalis ſocietatis. Itémque vt mutuo ſe iuuantes eſſent fortiores, & inſuper contra dolum C

Augu. lib. 18. de ciuitate cap. 49. Ambro. in cap. 6. Lucæ.

in fidei confeſſione,& contra conflictum in tormentorum toleratione. Vt autem dicit Au-
guſtinus: Elegit hos diſcipulos: quos & Apoſtolus nominauit humiliter natos, inhonora-
tos,illiteratos:vt quicquid magnum eſſent & facerent, ipſe in eis eſſet & faceret. Vnde &
Ambroſius:Similiter aduerte cœleſte conſilium. Non ſapientes aliquos, non diuites, non
nobiles: ſed piſcatores & publicanos quos dirigeret elegit,ne traduxiſſe prudentia: ne re-
dimiſſe diuitiis, ne potentiæ nobilitatiſque authoritate traxiſſe aliquos ad ſuam gratiam
videretur: vt veritatis ratio, non diſputationis gratia præualeret: Hæc Ambroſius.

Montana petendi ratio.

Ad
montana ergo Dominus conſcendit, vt à turbis recederet & quietè oraret, & familiari-
ter Apoſtolos eligeret & inſtrueret: vt & turbas ad altiora traheret, ſed turbis aſcende-
re non valentibus, ſequuntur diſcipuli eius. Voluit etiam docturus in montem aſcen-
dere,vt altiora præcepta daturus de altis ea prædicaret. Et qui minora legis præcepta fi- D
liis Iſraël in monte dederat,maiora diſcipulis Angelicis in monte dare voluit, vt ſe eun-
dem Deum oſtenderet,qui legem Angelicam vitam dedit. Poſt electionem itaque Apo-
ſtolorum,voluit eos de operibus perfectionis inſtruere:quia ad gradum maiorem promo-
ti debent cognitionem maiorem habere. Vnde Beda: Myſticè mons ille in quo Apoſto-
los elegit Dominus,altitudinem deſignat iuſtitiæ, qua inſtruendi erant, & quam prædica-
turi hominibus. Nam quia miſſurus erat eos ad prædicandum Euangelium regni cœleſtis,
meritò per ſublimitatẽ loci,in quo electi ſunt,admonere voluit eos,non in infimis deſide-
riis animi diſſoluere:ſed ad ſuperna deſiderãda & quærẽda ſemper erigere debere. Sic etiã
legẽ daturus priori populo ſuo in monte apparuit, de monte quæ agenda eſſent innotuit.

Gloſſ. in eũ locum. Cur in mõtem aſcenderit. Chryſoſt. homil. 9 operis imper.

Vnde & glo. Aſcẽdit quippe mõs in montem,vt altiora virtutũ culmina doceret:& Eccle-
ſiam ſuper quam ſedet prædicãs præceptum Domini,ſublimius erigendã oſtẽderet,quam
eadẽ doctrina vſq; ad finẽ ſeculi plenius erudiret. Quamuis ergo ibidẽ docere poterat vbi E
erat:in montẽ tamen ad prædicandũ aſcendit, in ſignum quòd in mõtem & altitudinem
virtutum debet aſcẽdere,qui prædicare vult & iuſtitiã Dei docere. Vnde Chryſoſt. In ve-
ritate cõſiſtere debet qui iuſtitiã docet & audit:nemo enim poteſt in valle ſtare,& de mõ-
te loqui. Vbi ſtas,inde loquere: aut vnde loqueris,ibi ſta. Si animus eſt in terra, quomodo
de cœlo loqueris? Si de cœlo loqueris,in cœlo cõſiſte. Et ſi iuſtitiam facere nõ vis, quomo-
do magiſtrũ iuſtitiæ audis? Vt quid magiſtrũ vocas, cuius non vis eſſe diſcipulus? Vnde Ri-

Richardus victorinus in pſal. 113. Eſa. 40.

chard. Quia autẽ docturus diſcipulos in mõtẽ aſcẽdit, hoc nobis inſinuat q, qui ſacræ do-
ctrinæ verbũ diſpẽſat:nõ in valle praui operis,nõ in cãpo effrenatæ diſſolutionis cõſiſtere
debeat:ſed in montẽ ſpiritualis cõuerſationis per exercitia virtutũ & exhibitione bonorũ
operum aſcendat,ſicut ſcriptum eſt: *Super montem excelſum aſcende tu qui euangelizas Sion.*

ORATIO.

A

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, qui propter ineſtimabilem miſericordiam tuam in mundum veniſti: vt peccatores ab erroribus ad pœnitentiam reuocares, & ex his quàm plures dignatus es eligere in tuos ſecretarios, & diſcipulos ſpeciales: reuoca miſericors Deus me miſerum peccatorem errantem, amplectere redeuntem, conforta dolentem: inſtrue ignorantem, ac tandem me, licet indignum, cum diſcipulis tuis admittens totaliter à deſiderio terrenorum leues, & mentem omnino ad cœleſtia transferas: vt audiam & intelligam verba tua, & opere compleam vniuerſa: Amen.

De ſermone Domini in monte: Et primò de octo beatitudinibus.

CAPVT XXXIII.

B

POſt hæc Dominus Ieſus fecit ſermonem pulcherrimum & copioſum quem vt dicit Auguſt. Si quis piè ſobriéque conſiderauerit, inueniet in eo, quantum ad mores optimos pertinet, perfectum vitæ Chriſtianæ modum: & iſtum ſermonem omnibus præceptis, quibus Chriſtiana vita informatur eſſe perfectum. Hunc ſermonem Matthæus & Lucas variè narrant, & ob id quidam dicunt Dominum prius ſermonem feciſſe diſcipulis tantum in ſupercilio montis ſedendo, per modum doctoris, & hunc narrat Matthæus, & poſt in latere montis cōmuniter turbis & diſcipulis alium ſimilem ſtando, per modum prædicatoris, & hunc narrat Lucas. Alij verò dicunt Dominum, primò ſediſſe cum diſcipulis in ſupercilio montis,
C & electis .xij. deſcendiſſe ad aliquam planiciem in latere montis eiuſdem: & ibi vnum ſermonem ſimul cum turbis & diſcipulis habuiſſe, quem vterque Euangeliſta narrat diuerſimodè, eadem tamen rei veritate. Sed primum conuenientius tenetur, & veritati magis conſentire videtur. Et ex hoc inoleuit conſuetudo in Eccleſia, quòd quando fit ſermo turbis & ſecularibus, ſtat prædicator: vt inuitans ad pugnam & operationem: quando clericis & religioſis, ſedet, vt inuitans ad quietem & cōtemplationem. Proponit autem Dominus Ieſus in principio ſui ſermonis octo beatitudines ſeu virtutes, & ſubnectit præmia ſingulis beatitudinibus ſeu virtutibus correſpondentia. Vnde ponitur ibi aliquid per modum meriti: puta, *beati, &c*, & aliqua per modum præmij: puta, *quoniam, &c*. Primum enim pertinet ad beatitudinem meriti. Secundum verò ad beatitudinem præmij. Sed qui deſiderat conſequi præmium, ſtudeat primò habere meritum. Vnde Auguſt. Nemo quippe inueni-
D ri poteſt, qui beatus eſſe nolit. Sed ô ſi homines quomodo deſiderant mercedem, ſic opus mercedis non recuſarent. Quis non alacriter currat, cùm ei dicitur beatus eris? Libenter audiat, & cùm dicitur ſi hæc feceris. Non recuſetur certamen, ſi diligitur præmiū: & accēdatur animus ad alacritatem operis, commendatione mercedis: Hæc Auguſt. Beatitudo quippe dicitur dupliciter. Vno modo in ſpe: ſicut habetur in via. Alio modo in re: ſicut habetur in patria. Beati ſunt ergo excellentes in virtute beatitudine viæ per gratiam, beatificandi beatitudine patriæ per gloriam. Vel ſecundū Auguſt. Non inde beati ſunt: quia pauperes ſpiritu, ſed quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum: & ita de aliis ſuo modo. *Docebat*, ergo, *eos dicens: Beati pauperes ſpiritu*, id eſt, voluntate & electione, non neceſſitate vel ſimulatione, *quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum*, quod eſt præmium correſpondens merito eorum. Vbi ſciendum quod paupertas ſpiritus ſumitur hic, pro abſtinētia ab amore mundi, id eſt,
E ab amore eorum quæ in mundo ſunt: & quæ amator mundi complectitur: & ſic eſt plenaria omnium delectabilium abdicatio, omnes delectationes quæ ſunt in diuitiis, delitiis, & honoribus cōtemnēs. Et ideò beatitudo iſta poteſt intelligi dupliciter. Vno modo pro cōtemptu diuitiarū & carnalium voluptatū. Secundò pro contēptu ſui & propriæ excellētiæ, vt etiā bonus ſe inutilē & cæteris reputet inferiorē. Contēptus autem diuitiarū, naſcitur ex contēptu ſui: qui enim veraciter & humiliter propter Deū ſe cōtemnit, tēporalia quæ propter ſe ſunt, faciliter etiā contēnit: nec magno precio exteriora æſtimat, qui ſe interius non curat. Sic ergo paupertas ſpiritus implicat virtutē voluntariæ, propter Chriſtū egeſtatis, & etiā veræ humilitatis. Et ſecūdū vtrumq; intellectū hæc beatitudo primū tenet locū. Secūdū primū quidē intellectū: quia paupertas eſt prima perfectio volētiū ſequi Chriſtū, & toti⁹ ſpiritualis ædificij fundamētū. Nō enim poteſt expeditè ſequi Chriſtū, paupertatis ſpeculū, qui oneratus eſt reb⁹ tēporalib⁹. Nec eſt liber, ſed ſeruus, qui animi affectionē ſubiicit

Aug. lib. 1. de ſermone Dom. in monte.

Sermo Domini in mōte.

Matt. 5. & Luca. 6.

Varia opiniones de ſermone Domini in monte.

Sedendi & ſtandi in prædicando mos.

Beatitudines octo.

Augu. lib. de beata vita.

Beatitudo duplex in ſpe, & in re.

Aug ſermone in feſto omnium ſanctorum de Euāgelio to 10.

Paupertas ſpirit⁹, duobus modis intelligi poteſt.

Beatitudo prima.

iſtis rebus tranſeuntibus. Eius enim rei quam affectuoſè diligo, me ſeruum ſponte conſti- A
Ambroſius in cap. 6. Lucæ. tuo. Et ideò nihil eſt amandum, niſi ipſe Deus, vel aliud propter Deum. Vnde Ambro. Primam beatitudinẽ hanc vterque Euangeliſta poſuit: ordine enim prima eſt, & parens quædam generatióque virtutum. Quia qui contempſerit ſecularia, ipſe merebitur ſempiterna. Nec poteſt quiſquam meritum regni cœleſtis adipiſci, qui mundi cupiditate poſſeſſus emergendi nõ habet facultatem. Similiter quò ad intellectum ſecundum, quia humilitas opponitur initio omnium vitiorum, ſcilicet ſuperbiæ, quæ inter omnia vitia tenet principatum.
Aug. u. lib. 1. de ſermo. Do. in mõte cap. 2. Eccl. 1. Eodem. 10. Chryſo. ho. 9. operis im perfecti. Vnde Auguſt. Rectè hic intelliguntur pauperes ſpiritu, humiles & timẽtes Deum: id eſt, non habentes inflantem ſpiritum. Nec aliunde omnino incipere oportuit beatitudinem. Sic quidem peruenitur ad ſummam ſapientiam: *Initium autem ſapientiæ timor Domini:* quoniam & econtrario, *initium omnis peccati ſuperbia*, deſcribitur. Vnde & Chryſoſt. Sicut cætera vitia deprimunt ad inferos, & maximè ſuperbia: ſic vehunt virtutes ad cœlum, maximè autem humilitas. Hæc Chryſoſt. Cupidi ergo & ſuperbi appetant & diligant regna B
terrarum, *beati*, autem, *pauperes ſpiritu*, id eſt, ſpirituali volũtate, vel ſui reputatione, *quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum*, nunc in ſpe, & in futuro erit in re. Et bene præmium merito reſpondet, vt indigentiæ & humiliationi copioſitas & exaltatio ſuccedat. In regno enim intelligitur omnimodo ſufficientia, & excellentia, quæ bene promittitur in cœlis qui talia contempſerunt in terris.
Secũda beatitudo. Deinde ſequitur ſecunda: *Beati mites, quoniam ipſi poßidebunt terram.* Poſt paupertatem ſequitur mititas: qui enim pauper eſt multis laceſſitur iniuriis, & ideò neceſſarium eſt quòd ſit mitis, vel manſuetus: quod idem eſt ſecundum rem, ſed differunt
Mitis & manſuetus differunt. nomine. Mitis enim eſt, qui alium non offendit: manſuetus, qui ſe offendẽtes tolerat. Vnde manſuetus dicitur, quaſi manu aſſuetus, cui facilè eſt ſuſtinere, non malum pro malo reddere: mitis verò, qui nulla animi accenſione turbatur, ſed iugiter in animi bonitate per- C
ſeuerat. Et ſecundum hoc mitis dicitur in affectu, manſuetus in effectu. Mites ergo ſecundum rem ſunt homines manſueti, modeſti, & humiles in fide ſimplices: & ad omnem iniuriam patiẽtes, qui nullam amaritudinem animi ſentiunt, & cùm irritati fuerint, nec cogitant facere malum, nec faciunt, cedunt improbitatibus, & non reſiſtunt malo: ſed vincunt malum in bono. Et verè, *beati mites, quoniam ipſi poßidebunt terram:* ſcilicet duplicem, id eſt, corporis proprij quam gerunt, & paradiſi quam quærunt. Terram inquam corporis proprij quia mites habent dominium ſui, & non iracundi, quia non ſubiiciunt ſenſualitatem rationi. Item terram paradiſi: mites enim quietè & pacificè poſſidet Dominus in terra morientium, & ideò lege viciſſitudinis mites poſſidebunt Dominum in terra viuen-
Gloſſa in Mattha. Augu. ſermone in feſto omnium ſanctorum tomo. 10. Poßidere terram. tium. Et ſecundum Glo. quoniam ſeipſos in præſenti poſſident, hæreditatem patris in futuro poſſidebunt. Vbi Auguſt. Tunc verè poſſidebis terram, quando inhæſeris ei, qui fecit D
cœlum & terram. Hoc eſt enim eſſe mitem, non reſiſtere Deo tuo. Vt in eo quod bene facis, ipſe tibi placeat, non tu tibi. In eo autem quòd mala iuſtè pateris: ipſe tibi non diſpliceat, ſed tu tibi. Neque enim parum eſt, quia placebis ei, diſplicens tibi. Diſplicebis enim ei, placens tibi. Hæc Auguſt. Rixentur ergo immites, & dimicent pro terrenis & temporalibus rebus. Beati autem mites, quoniam ipſi hæreditate ac immobiliter & ſolidè poſſidebunt terram æternæ beatitudinis. Ad hoc enim homines feroces mouent bella, & lites ſequentes motus iraſcibilis, vt quaſi ſecuri poſſideant terram deuictis inimicis, & ideò illis qui ſunt totaliter quietati à motibus iraſcibilis, bene promittitur poſſeſſio pacifica terræ vi-
Terra. Aug. lib. 1. de verbis Dom. ca. 3. Beda in ca. 6. Luca. uentium: de qua pelli non poſſunt ab aduerſariis. Significat enim terra, ſecundum Auguſt. quandam ſoliditatem & ſtabilitatem hæreditatis perpetuæ: vbi anima, per bonum affectũ, tanquam in loco ſuo requieſcit ſicut corpus in terra, & inde cibo ſuo alitur ſicut corpus à terra. Ipſa eſt requies, & vita ſanctorum. Si ergo, vt dicit Beda, cœlorum regnũ pauperibus, E
& terra mitibus promittitur: quid ſuperbis & contentioſis niſi infernus relinquetur? Dein-
Tertia beatitudo. Lugendi ratio. Apoc. 21. Bernardus ſermo. 32. in cant. Lachrymarum commendatio. de ſequitur tertia: *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.* Hæc tertia beatitudo rectè primam ſequitur & ſecũdam: poſt contemptum namque mundi per paupertatem: poſt quietem mentis, per manſuetudinem: vacans homo ſibi, & conſiderãs ſtatum ſuum nihil inuenit, nec in ſe, nec in aliis niſi materiam luctus & flebile, & ideò incipit lugere. Eſt autem lugendum non propter temporalia damna, ſed propter ſpiritualia detrimenta. Et verè beati qui lugent, quoniam Deus eos conſolando omnem lachrymam ab oculis eorum abſterget. Vnde Bernard. Fœlix lachryma quæ manu pij Domini meretur abſtergi. Vt dicit Maximus: Lachrymæ veniam non poſtulant, & tamen merentur: cauſam non dicunt, & tamẽ miſericordiam cõſequuntur: quia ſermo interdum non totum profert negociũ, lachryma

verò

A verò totum prodit affectum. Conſolabuntur autem lugentes, & hic & in futuro. In præ-
ſenti enim conſolationes ſpirituales conſolante Spiritu ſancto qui paracletus, id eſt, conſo-
lator dicitur, recipiunt pœnitentes. Conſolabuntur & in futuro, cùm ad gloriam perdu-
centur, vbi gaudium & lætitiam obtinebunt, quia ſecundum Chriſoſtom. huiuſmodi lu-
ctum Dominus perpetui gaudij conſolatione compenſat. Vt autem dicit idem Chriſoſto-
mus: Lugendum eſt & verè lugendum præſentis vitæ tempus, in quo tantam malorum *Lugendum*
labem: tantáque quotidie videmus flagitia cumulari, quæ ſi velis conſiderare per ſingula, *quid eſt.*
numquam te poteris à lachrymis temperare. Etenim ſi quis extrinſecus vndecumque ad-
eſſet, & præceptorum Chriſti ac noſtræ conuerſationem & perturbationem videre inimi-
cos nos eſſe, & contrarios præceptorum Chriſti iudicaret, & quaſi qui ſtudium quoddam
habuerimus contraria in omnibus gerere quàm ille mandauit: Hæc Chryſoſt. Et ſcien- *Luctus cau*
B dum quòd quinque ſunt cauſæ luctus, quarum duæ reſpiciunt culpam, ſcilicet propriam *ſa quinque.*
& alienam, duæ pœnam, ſcilicet præſentem, & æternam: quinta gloriam cœleſtem. Lu-
gendum eſt ergo in hac vita. Primò, pro peccatis & miſeriis propriis. Secundò, pro pecca-
tis & miſeriis alienis. Tertiò, pro incolatu præſentis miſeriæ. Quartò, pro periculo & du- *Conſolatio-*
bio pœnæ æternæ. Quintò, pro dilatione gloriæ. Et ideo *Beati qui lugent*, ſcilicet in præſenti, *nes lugen-*
quoniam ipſi conſolabuntur, plenariè in futuro, contra quinque luctus prædictos, contra pri- *tium.*
mum, de peccatorum remiſſione: contra ſecundum, de proximorum bonorum ſalute, &
malorum condemnatione: contra tertium, de huius exilij liberatione: contra quartum, de
euaſione pœnæ futuræ: contra quintum, in gloriæ adeptione: & tunc poterunt dicere cum
Pſalmiſta, *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt* *Pſal. 93.*
animam meam. Huic ſententiæ concordat Gregorius qui dicit: Quatuor ſunt qualitates *Compunctio-*
C quibus iuſti viri anima in compunctione vehementer afficitur, cùm aut malorum ſuo- *nis incita-*
rum reminiſcitur, conſiderans vbi fuit, aut iudiciorum Dei ſententiam metuens, & ſe- *menta.*
cum quærens cogitat vbi erit, aut cum mala huius vitæ præſentis ſolerter attendens, mœ- *Gregorius lib. 23. mo-*
rens conſiderat vbi eſt, aut cùm bona ſupernæ patriæ contemplatur: quæ quia nondum adi- *ralium c. 21*
piſcitur lugens conſpicit vbi non eſt: Hæc Grego. Gaudeãt ergo vani in hoc mundo, beati
autem qui lugent quoniam conſolabuntur in cœlo. Congruè autem lugentibus promitti-
tur, & præparatur æterna conſolatio, vt qui triſtati ſunt in præſenti, gaudeant in futuro, &
temporalem amittentes lætitiam, perfruantur æterna.

Deinde ſequitur quarta: *Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur*, hæc *Quarta bea*
quarta beatitudo rectè ſequitur tres prædictas, qui enim mundana contempſit, ac mores *titudo.*
manſuetudine rexit, & defectus luxit: iam poteſt eſurire & ſitire iuſtitiam, quod non prius
D potuit, quia ſecundum Ambroſium æger cum in graui morbo eſt, non eſurit. Primæ verò
tres à ſeculo nequaquam † eripiunt, paupertas enim diuitias abiicit, manſuetudo iniurias *† nequam.*
non ſentit, luctus commiſſa diluit, quæ verò ſequuntur, ad cœlum erigunt. Quarum pri- *Eſuries iu-*
ma eſt non tam iuſtitia, quàm eſuries ſiue deſiderium iuſtitiæ, quia in præſenti perfectam *ſtitiæ.*
iuſtitiam non poſſumus habere, ſed poſſumus eſurire. Vnde dicit: *Beati qui eſuriunt & ſi-*
tiunt iuſtitiam, id eſt, cum omni deſiderio, & vehementer ad modum eſurientis & ſitientis
appetunt eam: ſecundum Bedam nos inſtituens, nunquam nos ſatis iuſtos æſtimare debe- *Beda in ca.*
re, ſed quotidiano iuſtitiæ ſemper ardere profectu. Vnde Hieronymus: Non ſufficit nobis *6. Luca.*
velle iuſtitiam, niſi iuſtitiæ patiamur famem, vt nunquam nos ſatis iuſtos, ſed ſemper eſu- *Hieronym.*
rire opera iuſtitiæ intelligamus. Et accipitur hîc iuſtitia, ſecundum quòd eſt virtus gene- *in c. 5. Mat.*
ralis ad omnes qua declinatur à malo & fit bonum, ſecundum quòd homo ab ea generali- *Iuſtitia.*
E ter iuſtus dicitur per exercitium, quia ſecundum Chryſoſtomum: Eſurit iuſtitiam, qui ſe- *Pſal. 36.*
cundum Dei iuſtitiam deſiderat conuerſari, hanc iuſtitiam & vitæ rectitudinem, non ſo- *Chryſoſtom.*
lum in nobis, ſed & in omnibus aliis appetere debemus. Et hæc eſt iuſtitia quæ tribuit vni- *home 9. ope*
cuique quod ſuum eſt: Deo, proximo, & ſibi. Deo tria, ſcilicet honorem creatori, amo- *ris imperfe.*
rem redemptori, timorem iudici. Proximo tria, obedientiam ſuperiori, concordiam pari, *Iuſtitia tri*
beneficentiam inferiori. Sibi tria, munditiam cordi, cuſtodiam ori, diſciplinam carni. Et *buẽs tribus*
verè beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur, vt qui per eſuriem *terna.*
& ſitim iuſtitiæ merentur, per ſaturitatem gloriæ præmientur, & conatum quem paſſi ſunt
in metendo, reficiat præmium in perficiendo. Quæ ſaturitas reddetur in vita beata, de
qua dicit Pſal. *Satiabor cùm apparuerit gloria tua.* In præſenti quoque redditur, quia ſicut aua- *Pſal. 16.*
ritia ſitit aliena & eſurit, ſic per iuſtitiam ſaturatus contentus eſt ſuis, & aliena non cupit.
Non ſolum itaque illi qui faciunt iuſtitiam, ſeu iuſtitiæ opus, ſed etiam qui eam eſuriunt &

ſitiunt, id eſt, qui eam facere concupiſcunt, & ſi non poſſunt facere quod deſiderant, tamen beati ſunt, quia quantum in ipſis eſt faciunt quod deſiderant, & iſti quidem ſaturabuntur, quando omnia eorum deſideria complebuntur. Vnde Auguſt. Qui perfectè nouit, & perfectè amat iuſtitiam, iam iuſtus eſt, etiam ſi nulla exiſtat ſecundum eam forinſecus per membra corporis operandi neceſſitas. Deſiderant ergo alij vana quæ eos ſatiare non poterunt, *beati autem qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quia ipſi ſaturabuntur*: hic pro modulo, ſed plenariè in futuro. A

Quinta beatitudo.

Deinde ſequitur quinta: *Beati miſericordes: quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.*

Miſericordia temperata.

Poſt iuſtitiam rectè ponitur miſericordia, quia vna non debet eſſe ſine alia, ſed altera ab altera temperari. Nam miſericordia ſine iuſtitia deſcendit ad diſſolutionem, iuſtitia ſine miſericordia deſcendit ad crudelitatem, vna cum alia incedit ſecundum æquitatem.

Miſericordia quid eſt

Eſt autem miſericordia, miſeria cordis ſuper malo: vnde dicuntur miſericordes, quaſi miſerum cor habentes, quia alterius miſeriam quaſi ſuam reputant, & de malo alterius, quaſi de ſuo dolent. B Miſericordia eſt dimittere iniurias illatas, ac omnem rancorem & odium, & dare quodcumque poteſt ſpirituale, & corporale ſubſidium.

Miſericordiæ exhibendæ ordo. *Eccleſ. 30.*

Miſericordiæ autem ſubſequendæ is eſt ordo, vt prius ſit ſuper malo proprio, ſecundum illud Eccleſ. *Miſerere animæ tuæ placens Deo*: deinde ſuper proximi malo, eius defectibus condeſcendendo, cuius finis eſt pro alio mori: exemplo Chriſti qui pro nobis ex miſericordia dedit ſe morti.

Miſericordia, triplex *Amos 6.*

Eſt igitur miſericordia prima propria ad ſeipſum, per pœnitentiam. Secunda fraterna ad proximum, per beneficentiam. Eſt & tertia filialis ad Deum, per compaſſionem, ſed heu quia nihil compatiuntur ſuper contritione Ioſeph. Prima conſequitur miſericordiam in remiſſione omnis culpæ. Secunda conſequitur miſericordiam in diminutione pœnæ, & interceſſorum multiplicatione, qui enim diminuit alterius pœnam, meretur ſuæ diminutionem. Tertia conſequitur miſericordiam in adeptione gloriæ, quia ſecundum C

Roma. 8. *Ambroſ. in epiſt. ad Rom.*

Apoſtolum, *ſi compatimur, & conglorificabimur*. Sed vt dicit Ambroſius, qui compatitur, non perfunctoriè compatitur: ſed vt tribulationes Chriſti in corpore ſuo impleat, ſicut implebat & Paulus. Igitur ſtudioſè circa miſericordiam inſiſtere debemus, quia in omnibus miſericordia Dei indigemus.

Miſericordia laus in oratione Eccleſiæ. *Mat. 25.* *Iacob. 2.* *Auguſtin. lib. 1. de ſermone do. in monte c. 6.* *Hilarius canone 4. in Matthæũ.* *Chryſoſto. home. 15. in Matth.*

Hæc virtus tanta eſt quòd ea præ cæteris Deo, quaſi ſibi propria attribuatur. Vnde dicitur: Deus cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere. Hanc etiam negatam exprobrabit reprobis, & impenſam commendabit iuſtis. Maximè enim ſuccurrent opera miſericordiæ in die iudicij his, qui fecerint ea, quoniam, vt ait Iacobus, *iudicium ſine miſericordia fiet illi, qui non fecerit miſericordiam*. Vnde Auguſtinus, beatos eſſe dicit qui ſubueniunt miſeris, quoniam eis ita rependetur, vt de miſeria liberentur, fac & fiet: fac cum altero, vt fiat tecum. Quod egeris cum petitore tuo, hoc agat Deus cum ſuo. Vnde & Hilarius: Intantum enim Deus beneuolentiæ noſtræ in omnes delectatur affectu, vt D miſericordiam ſuam ſit ſolis miſericordibus præſtiturus. Vnde & Chryſoſtomus. Dominus miſericordiarum miſericordes dicit eſſe beatos, oſtendens vnumquemque noſtrum miſericordiam promereri non poſſe, niſi & ipſe miſericors fuerit. Et iterum: Videtur autem eſſe æqualis retributio, ſed & multo maior: non eſt enim æqualis humana miſericordia, & diuina. Sæuiant ergo tyranni cum ſuis crudelitatibus ſine miſericordia perituri, *beati autem miſericordes: quoniam ipſi miſericordiam conſequentur*, in futuro, vbi ab omni miſeria culpæ & pœnæ ſubleuabuntur, & in hoc ſeculo, vbi eis culpa remittitur & gratia largitur, conferuntur temporalia, & ſubleuantur à multiplici miſeria, prout ſtatus iſte patitur, & ſaluti ſpirituali expedire videtur.

Sexta beatitudo.

Deinde ſequitur ſexta: *Beati mundo corde: quoniam ipſi Deum videbunt.* Sexta beatitudo optimè ſexto loco ponitur, quia per ipſam homo ad Dei imaginem, quæ ipſius Dei per [illegible]nitionem & amorem capax eſt, reparatur: quam ſexta die conditus perdidit, & ſexta ætate recuperauit. E

Ambroſi. in c. 6. Luca *Cordis munditia.* *Matth. 23.*

Et rectè poſt miſericordiam ponitur cordis mundicia: quia ſecundum Ambroſium, Qui miſericordiam defert, miſericordiam amittit, niſi mundo corde miſereatur: nam ſi iactantiam quærit, nullus eſt fructus. Dicit ergo, Beati mundo corde: non dicit, de ſuperficie, vt fallaces hypocritæ, qui mundant quod foris eſt, non tantum corpore, vt mundani diuites qui corporis ſtudent munditiæ, ſed corde, quos non arguit conſcientia peccatorum, qui declinant à malo quolibet, & faciunt omne bonum, quod poſſunt bono fine & recta intentione.

Munditia laus. *Exod. 1.* *1. Cor. 3.*

Et verè ſic mundo corde beati ſunt, quoniam ipſi Deum videbunt, quia munditia maximè vnit ſummæ beatitudini, & mundus non niſi mundo corde poteſt videri. Illud eſt cor mundum, quod non arguit conſcientia vlla peccati, ſed eſt templum ſanctum Dei, ex quo cogitationes malæ non procedunt. Si enim cor fuerit mundum à prauis cogitationibus, totus homo erit mundus ab iniqui-

A iniquitatibus, ibi enim peccata oriuntur, ibi radices figunt, quæ ſi ibi ſucciſæ fuerint, non eſt vbi creſcant. *Deus quippe ſpiritus eſt*: & ideo non oculo carnis, ſed oculo cordis & mentis tantum videri poteſt. Et ſicut oportet oculum carnis eſſe purum & mundum vt Solem poſſit videre, ſic longè plus oportet oculum cordis mundum eſſe, vt poſſit Deum, qui lucem inhabitat inacceſſibilem, videre, quia in eo omnis ſufficientia noſtra completur, & finis deſideriorum noſtrorum habetur, qui ſolis mundis corde debetur. Vnde Auguſtinus: Hic eſt finis amoris noſtri. Quicquid bene agimus, quicquid laudabiliter æſtuamus, quicquid inculpabiliter deſideramus, ad Dei viſionem cùm venerit plus non requiremus. Videre Deum volumus: ſed vide quid dictum eſt: *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Hoc para vnde videas. Non enim corde non mundo videre permitteris, quod non videtur niſi corde mundo. Vnde & Ambroſius. Emunda cor tuum, omnes pollutas cogitationes

Ioan. 4. *Deum videre finis.* *1. Timo. 6.* *Auguſtin. ſermone in feſto omniũ ſanctorum tom. 10.*

B de corde tuo abiice, nihil ſit quo tuus inquinetur affectus. Simplex mens, pura ſinceritas ſit, talibus ſe Dominus, volutabris corporis depoſitis, demonſtrare dignatur: Hæc Ambroſius. Immundi ergo corde, qui in ſordibus ſunt, ſordeſcant adhuc: *beati autem mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt*, in præſenti per fidem, & in futuro per ſpeciem: in præſenti familiarius, & in futuro glorioſius. Hic ſecundum quòd aliquis eripuerit ſe à malis, & bona fecerit, ſecundum hoc Deum videt aut minus aut amplius, & ibi quanto munditia maior, tanto viſio potentior & clarior. Deinde ſequitur ſeptima: *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.* Septimo loco ponitur beatitudo pacis, quia in ſabbato ſeptimæ ætatis plenariè dabitur pax habentibus beatitudines ſupradictas. Bene autem poſt munditiam pax ſequitur, quia ad gradum pacis qui purgatus eſt dirigitur, nec niſi in bona voluntate pax nutritur. Vnde Ambroſius: Cùm interiora tua vacua feceris ab omni labe peccati, à te pacem incipis, vt

Septima beatitudo. *Pacifici.* *Pax.* *Ambroſius in cap. 6. Lucæ.*

C ſic pacem aliis feras. Dicit ergo, beati pacifici, nec dicit, animo pacati, quia hoc pertinet ad ſecundam beatitudinem, quæ eſt mititas: ſed dicit, pacifici, qui ſcilicet primò in ſemetipſis pacem faciunt, & quicquid peruerſæ cogitationis, locutionis, operiſue deprehendunt potenter expellunt: nec aliquid turbationis in ſuæ regno dominationis eſſe permittunt, & ſi quid eis aduerſitatis occurrat, pacem ſuam tamen ſeruant, & cuncta cum cordis ſui tranquillitate iudicant. Deinde non in ſe tantum pacem cuſtodiunt, verumetiam alios diſcordantes ſibi ad vnitatem pacis reducunt, ac ſemper paci faciendæ, reformandæ, & conſeruandæ, ſiue in ſe, ſiue in aliis, inuigilant. Paci autem contrariantur quinque: ſcilicet bella, lites, tumultus, inquietudines, & moleſtiæ. Pacifici ergo huiuſmodi bellis ſopiendis, litibus dirimendis, tumultibus ſedandis, inquietudinibus quietandis, moleſtiis mitigandis inſiſtunt. Hæc autem ſunt officia filij Dei, qui in ſe pacificus pacem reformauit in aliis, &

Paci cõtraria quinque

D ideo de pacificis bene dicitur, *quoniam filij Dei vocabuntur*. Pacifici etiam dicuntur qui totaliter etiam per affectum mentis Deo ſicut ſummæ bonitati coniunguntur, & ſic nihil aliud extra ipſum quærunt: ſed in ipſo quietantur & pacificantur. Qui & filij Dei vocari merentur, quia filiatio Dei importat aſſimilationem ad Deum, proprium autem eſt ipſius Dei ſeipſo frui, & in ipſo quietari. Pacifici ergo eſſe debemus, vt verè ipſum Deum pacis in nobis habere mereamus, de quo ſcriptum eſt: *Factus eſt in pace locus eius.* Vbi Auguſtinus: Pacifici in ſemetipſis ſunt, qui omnes animi ſui motus exponentes & ſubiicientes rationi, id eſt, menti & ſpiritui, carnaléſque concupiſcentias habentes edomitas, fiunt regnum Dei. In quo ita ordinata ſunt omnia, vt id quod eſt in homine præcipuum & excellens, hoc imperet cæteris non reluctantibus, quæ ſunt nobis beſtiiſque cõmunia, atque idipſum quod excellit in homine, id eſt, mens & ratio, ſubiiciatur potiori, quod eſt ipſa veritas vni-

Pacifici filij Dei. *Pſal. 75.* *De pacificis Auguſtin. lib. 1. de ſermone do. in monte c. 8.*

E genitus filius Dei. Neque enim imperare inferioribus poteſt, niſi ſuperiori ſe ſubiiciat. Et hæc eſt pax quæ datur in terra, hominibus bonæ voluntatis, hæc eſt vita conſummati perfectique ſapientis: Hæc Auguſtinus. Litigent ergo diſcordes, patrem ſuum diabolum imitantes. *Beati autem pacifici*, primò ſibi, deinde aliis, ſcilicet internam pacem, & fraternam ſeruantes *quoniam filij Dei*, & veri imitatores eius, in ſuperna pace *vocabuntur.* Habent enim ſimilitudinem Dei patris, quia Deus pax & quies ſumma eſt, & omnia cum tranquillitate diſponit.

Lucæ 2.

Deinde ſequitur octaua. *Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam: quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum*, ſecundum Chryſoſtomum. Poſita pacificorum beatitudine, ne aliquis æſtimaret, quòd ſemper pacem ſibi quærere, ſit bonum: ſubdit, *Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam.* Hæc etiam beatitudo perficit hominem, ad bene patiendum, ſicut prædictæ ad bene agendum, quia ſicut ad virtutem pertinet bene agere, ita & bene pati. Et

Octaua beatitudo. *Patientes.* *Chryſoſto. hom. 15. in Matthæũ.*

ideo poſt præcedentes beatitudines, quæ conſiſtunt in perfectione actionis, ſequitur hæc, A
quæ conſiſtit in perfectione paſſionis. Nam ſicur bearitudo patriæ diſtinguitur penes au-
Aurea, & Aureola. ream & aureolam, ſic beatitudo viæ, quæ eſt imago quædam & ſimilitudo illius, præce-
dentibus enim reſponder præmium aureæ, huic verò præmium aureolæ, quæ hîc per re-
Hieronym. in Mat. c. 5. gnum intelligirur. Nam ſecundum Hieronym. hæc martyrio terminatur. Dicit ergo: *Beati*
ſcilicet non tantum qui bene operantur, ſed etiam *qui perſecutionem patiuntur*, ſcilicet patien
Chryſoſto. homelia 15. Matthaeum tet, & non propter ſcelera & peccara ſua, ſed propter iuſtitiam, ſcilicer legalem, quæ in-
cludit omnem virtutem, id eſt ſecundum Chryſoſtomum, pro veritate atque pietate, &
Iuſtitia. pro aliorum defenſione, ſolemus enim iuſtitiam pro omni virtute animi ponere. Et verè
beati in ſpe, beatificandi in re: *quoniam ipſorum eſt regnum cælorum*, & quò ad auream, & quò
ad aureolam. Sed nunquid pro libertate Eccleſiæ, me exponam morti? Ita pro aliis, quæ
ſpiritualia ſunt, non pro agris, vel redditibus Eccleſiæ & ſimilibus. Sæpe enim nos opponi- B
Ambroſius epiſt. 33. mus pro his, magis inducti auaritia, quàm iuſtitia. Huiuſmodi quæſtionem Ambro. deter-
minans air: Si à me petierit imperator quod meũ eſt, id eſt fundum meum, argentũ meum,
& huiuſmodi, ſciar me non refragaturum, quamquam omnia quæ mea ſunt, ſint pauperũ:
verùm ea quæ diuina ſunt, imperatoriæ poreſtati non ſunt ſubiecta. Si patrimonium peti-
tis, inuadite: ſi corpus, occurram: vultis in vincula rapere, vultis in mortem rapere, volun-
tatis eſt mihi: non ego me vallabo circunfuſione populorum, nec altaria tenebo vitam ob-
ſecrans, ſed pro altaribus & ſpiritualibus, ad ipſa pertinentibus immolabor: Hæc Ambro.
Hæc octaua, complementum eſt aliarum beatitudinum, & ſumma omnium coronarum:
tunc vt cùm homo perfectus eſt in cæteris, tandem aptus ad patiendum aduerſa dignus re-
Chryſoſto. ex variis in Matt. ho. 6. periatur. Vnde Chryſoſt. Propterea à priori ſemper ſequenti, viam faciens mandaro, ſeriẽ
& catenam nobis quandam auream ſubtexuit. Cùm enim quis humilis fuerit, erit conſe- C
Mandatorũ Dei catena. quenter & mitis: qui autem mitis, etiam peccata lugebit, qui verò ob peccata luget, eſurit,
ſitirque iuſtitiam, qui iuſtus eſt, iſte etiam miſericors, qui miſericors fuerit & iuſtus, idem
Beatitudinum cathena. eſt compunctus & mundus corde: qui verò talis eſt, erit etiam profecto pacificus. Porro,
qui iſta perfecerit, erir abſque dubio etiam ad pericula præparatus, nec ad maledicta pror-
ſus vlla terrebitur, nec ſi mala quoque mille patiatur: Hæc Chryſo. Qui ergo prædictas vir-
tutes habet, beatus eſt, multò autem beatior, qui has virtutes inter aduerſa ſeruare non tre-
pidat. Septem itaque perficiunt, ſed octaua clarificat & demonſtrat quod perfectum eſt.
Nam parientia, opus perfectum habet, vt per hunc gradum perficiantur & cæteri, tanquam
Octaua reditio ad primam. à capite rurſus exordiens. Vnde octaua redit ad capur, ſiue ad principium, id eſt ad primam
beatitudinem, probans & purgans eam, ſi quid fermenti habet admixtum, beati enim pau-
peres, ſi perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam. Redit etiam ad ſecundam, probans & D
purgans eam, beati enim mites, ſi perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam. Ita & ad om-
nes alias referendo, redir iterum, vtpote probatio, purgatio, & conſummatio earum. Debet
ergo replicari ad omnes alias præcedentes, ad hoc quòd ſint probatæ beatitudines. Scor-
Scorpij & hominis collatio. pius non calcatus, quietus iacet, aculeos non excrir, ſed tactus ſtatim exerit pugionem &
pungir. Ita & homo vacuus virtute, punctus vrenti verbo vel iniuria ei illata, ſtatim ſicut
ſerpens, ira & odio, ac verbo contumelioſo, & impatientia armatus crepat & inſilir in illum
Matth. 5. qui eum læſit, in quo probatur, & vas vacuum eſſe cognoſcitur. Econtra, ſancti percuſſi in
vna maxilla, præbent aliam, diligunt inimicos, & oranr pro perſequentibus ſe. Hinc dicit
Bernardus ſerm. 27. in cantica. Bernardus, quòd ſicut ſtellæ de nocte lucent, de die autem non apparent, ſic virtus quæ non
apparet in proſperis, emicat in aduerſis. Vnde ſecundum hoc non videtur octaua propriè
bearirudo dicenda, & per ſe diſtincta, ſed præcedentium illuminatio potius & confirma- E
Octaua beatitudinis cõgruentia. tio. Octauo autem loco ponitur, quia ſignificat generalem reſurrectionem, octaua ætate
futuram, quæ etiam per octauas ſanctorum deſignatur: Hæc ergo circuncisioni, & octauæ
reſurrectionis comparatur, quia per hanc circunciditur in nobis & aufertur, ſi quid fermẽti
in nobis remanſerit, & conſummamur in omni perfectione & probatione virtutum. Sicut
enim in octaua reſurrectionis immutabimur, & perficiemur in gloria, ita & per hanc, hîc
in merito & gratia. Et reſpondet ſibi idem præmium, quod primæ, ſcilicet regnum cœlo-
rum, quia illi maximè perſecutionem in mundo patiuntur, qui contemptui habentur, &
Paupertas voluntaria. tales ſunt maximè pauperes ſpiritu, qui iam à pluribus deridentur. Maximè etiam conue-
niunt in merito, voluntaria enim paupertas, eſt quoddam genus martyrij, quia vtrobique
oportet vincere animum, quò ad delectabilia huius mundi. In regno quoque includun-
tur duo, ſcilicet diuitię, & dominatio. Promittitur ergo regnum pauperibus, per reſpectum
ad

A ad diuitias, quia qui propter Christum abrenunciant diuitiis temporalibus, in futuro gaudebunt æternis. Patientibus verò, per reſpectum ad Dominum, quia qui hîc propter Christum opprimũtur, in futuro cum Christo, oppreſſoribus dominabuntur. Poteſt etiam dici quòd non eſt idem præmium vtrobique: quia ibi per regnum intelligitur præmium aureæ, hic præmium aureolæ. Hoc autem vnum præmium, quod eſt regnum cœlorum, etiam in aliis eſt, ſed variè nominatum. Vnde Chryſoſtom. Tu verò etſi non per ſingulas beatitudines regnum audias repromitti, ne triſteris, etſi enim retributiones ipſas differenter appellat, eas tamen cunctas ad vnum cœlorum regnum reducit, nihil enim omnino aliud niſi cœleſte regnum per hæc cuncta deſignat: Hæc Chryſoſt. Videat ergo vnuſquiſque hæc audiens, ſi in aliqua iſtarum beatitudinum continetur: & ſi in aliqua ſe inuenerit, ſecurus ſit quòd beatus erit: hoc enim veritas dicit, veritas autem mentiri non poteſt. Deinde poſt ge-

Chryſoſto. home. 15. in Matth.

Regnum cœlorum promittitur in omnibus beatitudinibus

B neralem ſententiam, ſubdit ſpecialem perſuaſionem, verbum ad Apoſtolos conuertendo, & triplicem actum perſecutionis, ſcilicet in corde, ore, & opere, eis prænunciando, dicens: *Beati eſtis cùm maledixerint*, ex odio, *& oderint*, ex animo *vos homines*, quò ad primum *& perſecuti vos fuerint*, *& ſeparauerint vos*, excludendo à *ſynagogis*, & communione ſua tanquam immundos, & ſibi graues ad videndum, quò ad tertium, *& dixerint omne malum aduerſus vos*, id eſt omnia genera verborum malignantium, quibus veſtram famam lædant, *& exprobrauerint vos*, conuitia & improperia vobis dicendo *& eiecerint nomen veſtrum*, ſcilicet nomẽ Chriſtiani *tanquam malum*, illud execrantes, ac diffamantes, & extinguere cupientes, quò ad ſecundum. Non quòd debeat aliquis iſta quærere, ſed quia timore horum, non debet veritatem vitæ, iuſtitiæ, & doctrinæ dimittere. Sicut autem triplex eſt perſecutio, ſcilicet cordis, oris, & operis: & hæc tertia triplex, ſcilicet in damno temporalium, in perſecutio-

Perſecutio triplex.

Iterum triplex oſtenditur perſecutio.

C ne amicorum, in afflictione & iniuria proprij corporis, ita & triplex eſt patientia, quæ odium cordis, verbum contumelioſum oris, & manualem perſecutionem operis ſuſtinet patienter, remittendo omnem iniuriam, compatiendo peccato proximi, orando vt à via mala conuertatur, & ita peccatum eius deleatur. Hîc triplex hoſtis Eccleſiam Dei impugnat, contra quos triplicem patientiam opponit. Hucuſque ergo ad omnes generaliter & indeterminatè ſententias poſuit, hic verò ſpecialiter ad Apoſtolos verba dirigit, quamuis & hæc etiam aliis conueniant, prædicens eis præcipuè quanta pro nomine eius paſſuri eſſent, & monſtrans quia eorum hoc maximè proprium eſt, ſuper omnes alios. Quia ergo propter maiorem difficultatem, ſpeciali perſuaſione indigebant, ideo conuertitur ad eos vt animaret, quos ſicut agnos inter lupos miſſurus erat. Vnde Beda: Non ad hoc noſtri ſimiles valent, ſed eorum qui ibant gaudentes à conſilio, quoniam digni habiti ſunt, pro no-

Beda in ca. 6. Lucæ.

D mine Ieſu contumeliam pati. Sed quia non omnis perſecutio beatificat, ſed tantum illa quæ gaudioſè ſuſcipitur propter iuſtitiam, quæ eſt Chriſtus filius virginis, ideo addit *mentientes, & propter me*, ſeù filium hominis, quia ad hoc quòd perſecutionis tolerantia beatum faciat, requiritur quòd mendoſè & falsè, ſeu iniuſtè, ac propter Chriſtum nobis inferatur, in quo triſtitia perſecutionis, conuertetur in gaudium, quando reddet Deus ſanctis mercedem laborum ſuorum. Aliâs enim non eſt beatus, ſed miſer, nec eſt ei merces inde, ſed accumulatio ſuæ miſeriæ. Vnde Auguſt. Si ſuſtines quia peccaſti, propter te ſuſtines, non propter Deum. Si autem ſuſtines, quia mandata Dei ſeruaſti: verè propter Deum ſuſtines, & merces tecum manet in æternum. Quæ ſentitur in corde patientium, eorum qui iam poſſunt dicere, gloriamur in tribulationibus. Non enim iſta perpeti, fructuoſum eſt, ſed iſta pro Chriſti nomine, non ſolum æquo animo, ſed etiam cum exultatione tolerare. Vnde

Pati pro Chriſto.

E concludit ſubiungens præmium, & per hoc alliciens ad patiendum. Vt enim dicit Hiero. quodlibet opus leue fieri ſolet, cùm eius præmium cogitatur, & ſpe mercedis, leuigatio fit laboris. *Gaudete* inquit, ſcilicet interius in corde *& exultate*, ſcilicet exterius in corpore, id eſt propter exemplum, gaudium foris oſtendite, tam propter bonum virtutis patientiæ, quàm propter ſpem præmij & gloriç *quoniam merces veſtra*, non tantum magna eſt ſicut aliorum, ſed *copioſa*, & ſupra condignum eſt in cœlis. Multa enim merces eſt in cœlis, multa propter iuſtitiam patientibus in terris. Merces iſta magna eſt, multa eſt, precioſa eſt, diuturna eſt. Tam magna eſt quòd non poteſt comprehendi: tam multa eſt, quòd non poteſt numerari: tam precioſa eſt, quòd non poteſt æſtimari: tam diuturna eſt, quòd non poteſt finiri. Merces iſta tanto eſt vberior, quanto gaudio & exultatione, in tribulationibus, fides eſt deuotior. Deus enim, non tam quantitatem laborum, vel multitudinem operum, remunerat: quàm qualitatem & modum radicis, ex qua oriuntur & tolerantur. Non enim

Hieronym. in epiſtol.

Merces beatorum.

Luca 19. attendit quantum, ſed ex quanto: nam minutum viduæ, prætulit Zachæi dimidio. Sentiunt A
Augu ſermone in feſto omnium ſanctorum. ergo, vt dicit Auguſt. iſtam mercedem, qui gaudent in bonis ſpiritualibus, ſed ex omni
parte perficientur, cùm etiam mortale hoc induerit immortalitatem. Sed nos heu in mul-
tis decipimur, quando nobis arrident ſecularia, quando vulgus laudibus non attollit, gau-
demus & exultamus, cùm magis flere & dolere deberemus, quia magis periculum ſunt
proſpera, quàm aduerſa: laudes, quàm vituperationes. Gaudeamus ergo & exultemus cum
Apoſtolis, quibus ſalubre gaudium, & ſalubris exultatio demonſtratur, cùm eis in contu-
Hieronym. in Matthæũ c.5. meliis & perſecutionibus gaudendum eſſe, & exultandum denunciatur. Vnde Hierony.
Neſcio quis hoc noſtrum poſſit implere, vt laceretur opprobriis fama noſtra, & nos exul-
Gloriandũ non eſt. temus in Domino, hoc qui vanam ſectatur gloriam, implere non poteſt. Gaudere igitur
& exultare debemus, vt merces nobis in cœleſtibus præparetur. Elegãter in quodam volu-
mine ſcriptum legimus: Non quæras gloriam, & non dolebis cùm inglorius fueris. Vnde B
& Chryſoſt. Quantum aliquis lætatur de laudibus hominum, tantum de vituperatione tri-
Seneca lib. de moribus. ſtatur. Qui verò gloriam concupiſcit in cœlo, opprobria non timet in terris. Vnde dicit Se-
neca: Numquã fœlix es, ſi nondum te turba deridet. Si beatus eſſe vis, cogita hoc primùm
contemnere contemptum. Si vis beatus eſſe, ſi fide bona, vir bonus, ſine te ſtultum videri,
ſine contemnat te aliquis. Quiſquis voler, tibi contumeliam faciat & iniuriam, tu tamen
nihil patieris, ſi modo tecum erit virtus: Hæc Seneca. Non ſolum autem præmio, ſed etiam
exemplo, eos ad patientiam prouocat, & rigorem tribulationum temperat, confortánsq;
eos exemplo prophetarum, & ſuadens ad ſuſtinendum, conſolationem eis de illorum ſo-
cietate præſtat, qui ante eos afflictiones varias pertulerunt, dicens: *Sic enim*, crudeliter,
multipliciter, & inceſſanter *perſecuti ſunt Prophetas*, veros, vt Hieremiam, Eſaiam, & alios
qui ante vos fuerunt, quia pro veritate perſecutionem ſunt paſſi, & ita dant vobis exemplum C
& animum patiendi. q.d. Non miremini ſi vos patiamini, quia non eſt nouum, nec inſoli-
Exemplum ſumi debet à bonis. tum. Illorum ergo exemplum vos doceat, ſi illorum vos beatitudo & lætitia delectat, illo-
rum exẽplum vos inuitet, ne timore deficiatis pro veritate, pro qua ipſi paſſi ſunt ſine exem
plo eos inuitante.. Secundum hunc modum, oſtendi ſolet elephantis ſanguis vuæ & mori,
1. Mach. 6. ad acuendum eos in prælium. Similiter nobis proponitur exemplum Chriſti & martyrum,
ad confortandum nos in tribulatione perſecutionum. Et idcirco propoſitæ gloriæ præmiũ
conſiderantes, ad omnem tolerantiam paſſionis, deuota fide, parati eſſe debemus, vt con-
Perſecutiones tolerandæ ſunt. ſortes gloriæ Prophetarum atque Apoſtolorum, effici mereamur. Non ergo debet quis ti-
more perſecutionis veritatem deſerere, ſed potius vbi Chriſtus in cauſa eſt, perſecutionẽ
2. Timo. 3. affectare. Vt enim dicit Apoſtolus, *omnes qui volunt piè viuere in Chriſto, perſecutionem patiuntur.*
Si ergo perſecutionem pateris, habeto id ſignum in bonum, quia piè in Chriſto viuis. Nam D
Ambroſi. in Pſal. 118 ſi non pateris perſecutionem, non vis piè viuere in Chriſto. Vnde Ambroſius: Et fortaſſe
cùm perſecutiones non patimur, tanquam condemnati habemur, quia nequaquam piè vi-
uere volumus in Chriſto. Nam vtique, cùm ſit definita ſententia, quòd *omnes qui volunt piè
viuere in Chriſto Ieſu, perſecutiones patiuntur:* videtur is qui perſecutiones non patitur, abdica-
tus quod non ſit piæ intẽtionis in Chriſto. Deuotionem enim fidei, prælia ſequuntur: Hæc
Perſecutionum materia non deficit. Ambro. Sed diceret aliquis: Nemo poteſt modo propter perſecutionem attingere ad bea-
titudinem, quia nunc in pace conſiſtunt omnia, & ſancta Eccleſia ferè de nulla parte pati-
tur aduerſa. Ad quod dicendum, quòd vbique tẽtationes ſunt, & perſecutiones, quia quo-
tidie in penetralibus ſanctæ Eccleſiæ, perſequitur Cain Abel, Hiſmaël Iſaac, Eſau Iacob,
id eſt impius iuſtum. Et ſi quis perſecutionem non patitur ab extraneis, patitur tamen à
2. Tim. 3. falſis fratribus. *Omnes enim qui piè volunt viuere in Chriſto, perſecutionem patiuntur.* Et ſi non pa- E
Patientiæ vtilitas. titur quis extrinſecus, patitur tamen intrinſecus, & à nequitiis ſpiritualibus. Et quia non
ceſſant perſecutiones, patientia nobis neceſſaria eſt, vt reportemus repromiſſiones. Væ
autem his qui perdunt patientiam, quia & perdunt patientiæ coronam. Non ergo murmu-
Beatitudines ſecundũ Lucam. remus ſi in paucis vexemur, quia in multis bene diſponemur. De his octo beatitudinibus,
quas ponit Matthæus, quatuor tantum ponit Lucas. Sed ſecundum Ambroſium in iſtis
Ambroſius in cap. 6. Lucæ. octo, illæ quatuor ſunt, & in illis quatuor, iſtæ octo. Manſuetudo enim & pax, referuntur
ad patientiam: mundiria cordis, ad paupertatem ſpiritus: miſericordia, ad eſuriem iuſti-
Maledictiones contraria beatitudinibus. tiæ. Et quia Dominus ſuprà præmiis ad virtutes & fidem populos prouocauit, conſequen-
ter eos etiam à criminibus & peccatis, futurorum ſuppliciorum denunciatione deterret,
dicens: *Verumtamen væ*, ſcilicet doloris æterni *vobis diuitibus*, non tamen omnibus, ſed *qui
habetis hîc conſolationem veſtram* à vobis optatam: abutentes diuitiis ad vitæ voluptatem. q.d.

Non

A Non habetis meam, & nec in præſenti, nec in futuro. Diuites ergo vocat, qui in bonis du-
cunt dies ſuos, quia non tam diuitiæ, quàm amor & abuſio diuitiarum, in culpa eſt. Cùm
enim ſuperius regnum cœlorum pauperum eſſe dicatur, ex oppoſito apparet, quòd ab hoc
regno ſe alienat, qui in temporalibus, quæ non conſolatio, non deliciæ: ſed remedium,
refrigerium, contra neceſſarias temporis miſerias eſſe debent, conſolationem quærit, au- *Lucæ 16.*
diturus à iuſto iudice, *Fili, recordare quia recepiſti bona in vita tua*. Vnde Ambroſius: Qui *Ambroſius*
conſolationem vitæ præſentis habuerunt, remunerationem perpetuæ perdiderunt. *Væ* *in Lucam.*
vobis qui ſaturati eſtis, in præſenti vacando comeſſationi, & ebrietati, & in deliciis vi-
uendo, *quia eſurietis* in futuro, non cibi carentia ſpecialiter, ſed totius boni penuria ge-
neraliter. Sicut diues qui epulabatur quotidie ſplendidè in deliciis viuens, dirum væ
ſuſtinebat eſuriens, quando de digito Lazari, quem deſpexerat, guttam aquæ quære- *Epulones.*
B bat. Epulones arctiſſimo ieiunio macerabuntur in pœna, vt culpæ eorum ſcilicet gulæ,
pœna ſit contraria. Sicut ergo contraria contrariis puniuntur in pœna, ita contrariis con-
traria curari debent, in pœnitentia, Vbi Beda: Si beati ſunt illi qui iuſtitiæ ſemper opera *Beda in c.*
eſuriunt infœlices econtrario æſtimandi ſunt, qui ſibi in deſideriis placentes, nullam ve i *6. Lucæ.*
boni famam patiuntur, ſatis ſe rati beatos, ſi non ad tempus ſua voluptate priuentur.
Væ vobis qui nunc ridetis riſu inordinato, ac gaudetis & laſciuitis gaudio vano: quia lu-
gebitis dolore interiori, & flebitis dolore exteriori. Vel lugebitis, pro omnis boni
carentia: & flebitis, pro omnis mali præſentia, in ardoribus ſempiternis, *vbi erit fletus*
& ſtridor dentium. Si enim lugentes beatificentur, & conſolabuntur: merito ridentes, *Lucæ 13.*
tanquam miſeri cruciabuntur. Vnde Salomon ait: *Riſus dolore miſcebitur: & extrema gau-* *Baſilius in*
dij, luctus occupat. Vbi Baſilius: Cùm Dominus ridentes nunc arguat, palam eſt quòd nun- *regulis bre-*
C quam erit fideli tempus riſus, & præcipuè in tanta multitudine eorum qui in peccato mo- *uioribus in-*
riuntur, pro quibus oportet lugere. Et Chryſoſtomus: Dic autem mihi, cur concuteris *terrogat. 31*
& defluis, qui debes aſſiſtere terribili iudicio, & ponere rationem de omnibus hic opera- *Ridedi nul-*
tis. *Væ vobis, cùm benedixerint vobis homines*, ſcilicet adulando, ac laudando, & extollendo *lum tẽpus.*
vos, per applauſum talem, nutrientes vos in malis, vt cæci efficiamini, voſmetipſos non co-
gnoſcentes, nec attendentes illud Apoſtoli: *Si hominibus placerem: ſeruus Christi non eſſem*. Se- *Gala. 1.*
cundum hoc, *faciebant pſeudoprophetis patres eorum*, qui benedicebant illis Prophetis, qui ob
captandum vulgi fauorem, & ad habendum populi applauſum, de corde ſuo, non de ſpi-
ritu & ore Domini, prophetabant falſum. Et hoc eſt quod Pſalmiſta deplorat: *Quoniam* *Pſal. 9.*
laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ: & qui iniqua gerit, benedicitur. Sed & væ eis qui ſic
laudant, quia plus nocet lingua adulatoris, quàm gladius perſecutoris. Qui enim mala
D agentibus adulatur, puluinar ſub capite dormientis ponit, vt fulcitus laudibus in malis
requieſcat. Si ergo beati ſunt, qui ab hominibus odioſè maledicuntur, meritò infœli-
ces reputandi ſunt, qui ab hominibus adulatoriè benedicuntur. Magna quidem Dei *Ira Dei in-*
ira eſt & vltio, quòd peccatori deeſt correctio, & adeſt adulatio, quaſi de bene geſto: quia *dicium eſt*
ipſa adulatione nutritur in culpa, & maiorem fouetur ad pœnam. Has ſententias Lucas *peccator im*
ponit: vt veritas quatuor beatitudinum, quas antè poſuit, clarius per oppoſitam dam- *punitus.*
nationem eluceſcat.

ORATIO.

E *DOmine Ieſu Chriſte, qui vt altiora virtutum culmina doceres, in montem cum diſcipulis
aſcendiſti: ibique beatitudines & virtutes ſublimes docuiſti, & præmia ſingulis con-
gruentia promiſiſti. Da mihi fragili vt tuam vocem audiens, ſtudeam per virtutum exer-
citium habere meritum: quatenus te miſerante conſequar & præmium. Fac vt conſide-
rans mercedem, opus mercedis non recuſem, ſed ſpes æternæ ſalutis mitiget in me dolorem medicinæ præ-
ſentis, & accendat animum ad alacritatem operis. Fac me miſerum nunc beatum, beatitudine viæ per
gratiam, & tandem beatum, beatitudine patriæ per gloriam. Amen.*

Quòd prælati debent lucere opere & ſermone. Et quòd Chriſtus
non venit legem ſoluere, ſed implere.

ſ

CAPVT XXXIIII. A

Matth. 5. ET quia Dominus hortatus eſt Apoſtolos ad ſuſtinendum tribulationes,
nunc conſequenter ponit quatuor ſimilitudines, ſcilicet comparando eos
Chriſtus Apoſtolos comparat ſali, luci, ciuitati, & lucernæ. ſali, luci, ciuitati, & lucernæ, quibus ipſos oſtendit ſimiles, vt per hoc in-
telligant ſe in tribulationibus debere magis eſſe fortes. Ac ſi eis diceret:
Non vos debetis in tribulationibus deficere, quia defectus veſter multis
eſſet occaſio ruinæ. *Vos enim eſtis ſal terræ: vos eſtis lux mundi.* Vos eſtis ciuitas
ſupra montem poſita, & lucerna ſupra cãdelabrum poſita. *Vos*, inquam *eſtis*, id eſt eſſe debe-
tis. Duæ primæ ſimilitudines dicuntur per affirmationem, in quibus oſtenditur ad quid
ſunt: quia ad condiendum affectum, & illuminandum intellectum. Duæ ſequentes dicun-
tur per negationem, in quibus oſtenditur ad quid non ſunt, quia nec in abſconſione per- B
ſonæ, nec in occultatione doctrinæ. Apoſtoli igitur & prælati dicuntur ſal terræ, propter
vitæ perfectionem, qua homines condiuntur, & mentes eorum qui adhuc terrena ſapiunt,
Salis proprietates enumerãtur imbuuntur. Sal enim terram ſterilem facit, cibos condit, carnes ſiccat, & à putrefactione
conſeruat, ex aqua & igne conficitur, in omni ſacrificio offertur. Sic exemplum ſanctitatis,
terrenum affectum mitigando, ſterilem facit, ſanctum deſiderium ſapiendum reddendo
condit: carnẽ mortificando deſiccat, à putredine libidinis reſtringendo conſeruat: ex aqua
deuotionis, & igne dilectionis, decoquendo in fornace pœnitentiæ, conficitur: in omni
Sal diſcretio dicitur. opere dirigendo, & moderando, offertur. Præcipuè autem ſal in ſcriptura, diſcretionem
ſignificat, quæ in prælatis eſſe debet, qua debent opera ſubditorum ſic condiri & dirigi, vt
coram Deo ſapida reddantur, ſicut cibaria ſale condita, magis ſapida ſentiuntur. Et monet
Salis deprauatio. Apoſtolos & cæteros Eccleſiæ prælatos, vt in virtutibus perſiſtant: *quia ſi ſal*, id eſt prælatus C
vel doctor per quem alij cõdiendi ſunt, *infatuatus fuerit*, vel *euanuerit*, & defecerit, ſcilicet aut
perſecutionis & aduerſitatis timore, aut cupiditatis & proſperitatis amore, aut ſuperbiæ &
vanæ gloriæ elatione, aut carnalis affectus attractione, aut negligentiæ & incurię ſeductio-
ne, aut ſubuerſus errore, quo minus condiat, & doceat ſubditos, exemplo & verbo, *in quo ſa-
lietur*, infimus populus ſubditus, qui debet condiri vita & doctrina maiorum, vel in quo, &
quo alio doctore condietur, & emendabitur, ſcilicet ipſum ſal, id eſt ipſe qui habet alios
Eccleſ. 12. condire, ſecundũ illud Sapientis: *Quis medebitur incantatori à ſerpente percuſſo?* Vnde dicendum
Luca 4. eſt ei: *Medice, cura te ipſum.* Similiter ſi diſcretio, quæ opera noſtra condit, ab operibus noſtris
bonis, de genere defuerit, Deo accepta non erunt. In cuius figura, ſal in omni ſacrificio
ponebatur. Sal igitur ſic euaneſcens, propter inutilitatem ſui, ad nihil valet vltra, neque in
terra, neque in ſterquilinio. Non eſt vtile terræ, quia ſuo iniectu prohibet eam germina- D
re, non ſterquilinio, id eſt fimo: quia ſibi immixtum, non ſinit ipſum fœcundare. q. d. nihil
valet, quia nec in ſe fructificat, aut fructum boni operis fert vt terra, nec in aliis fœcundita-
tem, ſeu fœcundandi virtutem dat, aut eos extollere valet vt fimus, ſed mittatur foras ab
officio, & humilietur inter homines, quia ſibi nocet, & aliis non prodeſt, vnde talis debet
repelli à prælatione, ne officium prælatorum in conſpectu hominum reddatur vile. Aut
ergo à dignitate eccleſiaſtica deponetur, aut ab vnitate Eccleſiæ numero vel merito ſecer-
netur, aut à ſanctorum gloria excludetur, & talis conculcabitur ab hominibus in mundo
per deriſionem, ab Angelis in iudicio per ſeparationem, à dæmonibus in inferno per afflі-
Apoſtoli & prælati ſunt lux mundi. ctionem. Dicuntur etiam Apoſtoli & prælati lux mundi, id eſt hominum qui ſunt in mun-
do, propter verbum doctrinæ, qua debent ignorantes de credendis & faciendis illumina-
re. Sicut enim ſol & luna, illuminant oculos corporis: ſic Apoſtoli & doctores illuminant
oculos mentis. Prius autem eſt bene viuere, quàm bene docere. Et ideo poſtquã Apoſtolus E
dixerat, Sal terræ, ſapienter viuendo: dicit eos lucem mundi, tenebroſos illuminando. De-
Lux triplex bet ergo prælatus eſſe ſal, bene viuendo: lux, bene docendo: ſal, in exemplis: lux in doctri-
Gloſſa in Matth. nis. Rectus ordo iſte, primò bene viuere, deinde bene docere, ſecundum gloſſ. Deus eſt lux
non illuminata, ſed illuminans, Apoſtoli & Apoſtolici viri, lux illuminata & illuminans:
ſimplices iuſti, lux non illuminans ſed illuminata. Prima eſt ſicut lux ſolis: ſecunda ſicut lux
lunæ: tertia ſicut lux ſtellæ. Deinde poſt condimentum ſalis & radium lucis, ſequitur ciui-
tatis protectio, & lucernæ illuminatio, quia Apoſtoli & prælati non debent ſe abſcondere,
Lucernam abſcondi. neque lucernã diuini ponere ſub modio & occultatione humani timoris, neq; ſub lecto &
quietæ mundanæ proſperitatis: ſed debet eſſe ciuitas in monte poſita, vt ſint refugiũ iniuſtè
oppreſſis:

A oppreſſis, & lucerna ſupra candelabrum poſita, vt per ſanctæ vitæ exempla luceant tene-
broſis. Vnde ad ſimilitudinem ciuitatis ſupra montem, & lucernæ ſupra candelabrum po-
ſitæ, ſic monet Apoſtolos & prælatos, ſimili lumine coram hominibus lucere & fulgere, vt
viſis operibus eorum bonis, odore & admiratione talium homines attrahuntur & infor-
mentur; ac inde Deus pater glorificetur, & non ipſis, ſed ei à quo omne bonum eſt, laus
impartiatur. Debent ergo lucere & opere & ſermone. Non enim ait: Vt audientes veſtrum
ſermonem bonum: ſed *vt videntes veſtra bona opera, glorificent patrem veſtrum qui in cælis eſt.*
Magis enim operando quis proficit, quàm loquendo, & plus mouent exempla, quàm ver- *Operando proficimus*
ba, quia maior eſt ſplendor operis, quàm ſermonis. Iſte enim tantum ore prædicat, & vna *plus quàm*
hora in ſeptimana, ille verò totus prædicat, & omni totius temporis hora. Vnde alibi: *Ful-* *docendo.*
gebunt iuſti, & tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent. Quod ſecundum Gregorium, eſt vita *Sapiētiæ. 3.*
B ſecularium, qui foris quaſi ad alta proficiunt, ſed intus à ſoliditate ineneſcunt. Econtra *Gregorius*
verò docere voce & non opere, quædam vanitas eſt, & parum prodeſt. Quia ſecundum *lib. 33. mo-*
Bernard. lingua magniloqua, & manus ocioſa, doctrina lucida, & vita tenebroſa, mon- *raliū c. 4.*
ſtruoſa res eſt. Ad hoc autem lucere debent, vt finem boni operis in laudibus Dei, non *Bernard.*
hominum conſtituant: quia non debent de hoc ſuam, ſed Dei quærere gloriam, & pro- *ſerm. de cu-*
ximi ædificationẽ, vt videntes opera eorum bona, Deum per quem in eis fiunt, non facien- *ſtodia lin-*
tes glorificent, per imitationem eorum, per laudem quoque eorum, omnia ei aſcribentes *gua.*
vt authori bonorum. Non eſt ergo huic contrarium, quòd infrà dicitur: *Attendite ne iuſtitiā* *Lucere de-*
veſtram faciatis coram hominibus: quia in opere bono, quærenda eſt gloria diuina, & ſic loqui- *bemus ad*
tur hic, ſed fugienda gloria propria & humana, & ſic loquitur infrà. Deinde incipit eos iam *laudē Dei.*
informare, quòd doceant præueniendo primò falſam opinionem, quàm habere poterant. *Mat. 6.*
C Tanquam ſi quærerent, dicentes: Ecce volumus doctrinā tuam non abſcondere, ſed quid
eſt hoc ipſum quod vetas abſcondi? Numquid alio docturus es, contra ea quæ in lege &
Prophetis ſcripta ſunt? Non, inquit: *Nolite putare*, ne ſcilicet in errorem incidatis, *quoniam ve-*
ni ſoluere legem aut Prophetas, prohibendo ſcilicet ne ſpiritualiter fiant. Vt enim dicit Auguſt.
omnia quæ in veteri teſtamento conſcripta ſunt, noui teſtamenti typum & imaginem præ- *Vetus teſta-*
tulerunt. *Non veni ſoluere* & deſtruere *legem:* ſed potius adimplere eam. In hac autem Domi- *mentum fi-*
ni ſententia, ſecundum Auguſt. duplex eſt ſenſus. Nam adimplere legem, eſt aut addendo *gura noui.*
aliquid quod minus habet, aut faciendo quod habet. Dominus ergo addit quod minus *Adimplere*
habet, non vtique ſoluit quod inuenit, ſed magis perficiendo confirmat. Omnia etiam *legem quid*
quæ lex & Prophetæ de eo promiſerant, iam pro parte in ipſo completa ſunt, & antequam *eſt.*
cælum & terra tranſeant, & elementa mutentur ab hac mutabili forma, in immutabilem, *Auguſtin.*
D ſcilicet antequam iſte mundus, quò ad figuram, non quò ad materiam, finiatur, omnia quæ *lib. 1. de ſer*
de eo ſcripta ſunt, ſpiritualiter implebuntur, nec *vnum iota, aut vnus apex*, id eſt minimum *mo. do. c. 14*
etiam legis præceptum, poteſt cadere ab effectu impletionis, vt remaneat irritum & ina-
ne. Iota, minima litera eſt inter alias, & vno ductu fit. Apex autem eſt particula literæ, *Iota.*
quæ ponitur in ſummitate, ad diſtinctionem: & notat minima præcepta, quia minimum *Apex.*
præceptum, vel minima præcepti particula, *non præteribit à lege*, id eſt non remanebit, quin
impleatur ſuo tempore, vel in capite, vel in corpore. Deinde poſt modum implendi &
docendi ipſi Chriſto, proprium oſtendit modum implendi à parte doctorum, & qualiter
debet ei confirmari doctrina prælatorum. Et ponit quandam diuiſionem bimembrem do- *Gregorius*
ctorum. Quidam enim ſunt, qui malè viuunt, & bene docent, ſicut Scribæ & Phariſæi fa- *home. 3. in*
ciebant. Et de iſtis dicitur: *Qui ergo ſoluerit*, malè ſcilicet viuendo, & tranſgrediendo, *vnum* *Ezechielē.*
E *de mandatis iſtis minimis*, id eſt de mandatis decalogi, quæ dicuntur minima, quia inchoant *Regnum cæ-*
hominem, & ad vitam pertinent incipientium, *& docuerit ſic homines*, malis exemplis cor- *lorum pro*
rumpendo, *minimus vocabitur in regno cælorum*, id eſt in Eccleſia militante. Quia ſecundum *Eccleſia.*
Gregorium, cuius vita deſpicitur, reſtat vt eius prædicatio contemnatur. O quot ſunt ho- *Minimi.*
die in Eccleſia tales minimi, qui tamen ſibi videntur valde magni. Vbi Auguſtin. Conſe- *Auguſtin.*
quens eſt vt qui minimus eſt in regno cælorum, qualis nunc eſt Eccleſia: non intret in re- *lib. 1. de ſer*
gnum cælorum, qualis tunc erit Eccleſia, quoniam docendo quod ſoluit, ad eorum ſocie- *mone do. in*
tatem qui faciunt quod docent non pertinebit. Vnde & Chryſoſt. Docere & non facere, *monte c. 16.*
non ſolum nihil lucri, ſed & damni plurimum confert. Grandis enim damnatio eſt, com- *Chryſoſto.*
ponenti quidem ſermonem ſuum, vitam verò ſuam atque opera negligenti. Alij autem *home. 16. in*
ſunt qui bene viuunt, & bene docent, & tales debent eſſe prælati Eccleſiæ: & de iſtis ſubdi- *Matthæum*
tur. *Qui autem fecerit, & docuerit, hic maior vocabitur in regno cælorum.* Quia ſecundum *Docere & non facere, periculoſum.*

Chryſoſto. hom. 79. in Ioannem. Matth. 6.

Chryſo. per verba philoſophari facile eſt, quę verò per opera demonſtratio generoſi cuiuſ- A
dam & magni eſt, magni quoque erunt, & ſi non adeo magni, qui faciunt & non docent:
factores enim legis iuſtificabuntur apud Deum. Omnia autem mandata deputantur facta,
quando quicquid non fit, ignoſcitur. Ideóque dicere debemus: *Dimitte nobis debita noſtra.*
Deinde confirmat quod dixit, quia intantum non ſoluit legem, ſed ſuperabundanter vult
eam impleri, quòd niſi ſui eam ſuperabundanter impleuerint, & iuſtitia eorum ſuper Scri-
barum & Phariſæorũ, qui dicunt & non faciunt, ſuperabundauerit, & non ſolum doceant,
ſed etiam faciant, quia ad ſalutem non ſufficit bona doctrina, niſi adſit bona vita. Vel ſe-

Auguſtin. lib. 1. de ſer. domini in mõte, c. 17. Iuſtitia acceptio. Hieronym. in c. 56. in Iſayam. Auguſtin. Iuſtitiæ duę partes.

cundum Auguſt. niſi non ſolum illa legis minima præcepta impleuerint, ſed etiam iſta quę
ab eo adduntur, negat eis introitum regni cœlorum, per iuſtitiam enim legis, nullus intra-
re potuit in regnum cœlorum, licet iuſtitia propriè ſumatur pro virtute cardinali, qua red-
ditur vnicuique quod ſuum eſt, largè tamen ſumitur hîc: quia vt dicit Hiero. omnes virtu- B
tum ſpecies, vno iuſtitiæ nomine continentur. Et ſecundum hoc dicit Auguſt. duas eſſe
partes iuſtitiæ, ſcilicet declinare à malo, & facere bonum, quia ſic iuſtitia diſtinguitur con-
tra peccatum. Vbi ſciendum quòd ſicut ſunt varia dona gratiarum Dei: ita ſunt varij ſtatus
& conditiones hominum. Propter quod his qui ſunt in ſtatu maiori, reſpectu minorum,
aptè dici poteſt, *niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam*, talium, ſcilicet minorum, *non intrabitis
in regnum cœlorum.* Hic aduertendum eſt quòd ſaluator, præcepta decalogi replicat, & ad
obſeruationem eorum, homines inducit, verum intellectum eorum declarando, & errores

Præceptorũ decem à Iudæis interpretatio.

Iudæorum circa hæc excludendo. Nam doctores Iudæorum dicebant, per præcepta de-
calogi negatiua, tantum actum exteriorem non motum animi eſſe prohibitum: & quòd
voluntas mala non eſt peccatum, niſi exeat in effectum. Vnde dicebant de hoc præcepto:
Non occides, quòd per hoc prohibetur occidendi factum, & non occidendi propoſitum. C
Et hoc eſt quòd dicit: *Audiſtis quia dictum eſt antiquis, non occides*, ſcilicet hominem, hoc

Homicidij actus exterior non tãtum damnatur, ſed etiam interior. Racha.

eſt, ſic interpretabuntur præceptum hoc. Sed hunc errorem excludit ſaluator, prohibens
iraſci ſine cauſa. Vnde non occidere hominem iniuſtè manu & actu, pertinet ad iuſtitiam
legis: Qui autem ſic occiderit, reus erit, ſecundum legem, iudicio mortis, ſeu accuſatione
& damnatione in mortem, quia lex punit ſecundum talionem. Sed perfectus ſuperaddit,
prohibens ne quis ſine cauſa iuſta iraſcatur fratri in corde, vel ſignum cõmoti animi oſten-
dat in voce, dicens: Racha, quæ vox indignantis eſt abſque certa expreſſione vituperij vel
blaſphemiæ, aut certam iniuriã, ſub expreſſione verbi irroget, dicens: Fatue, quod eſt ma-
gis iniuriari, quàm dicere racha. Prohibetur ergo primò motus iræ in animo. Secundò in-
dignationis in ſigno. Tertiò vituperationis in verbo. Tribus autem generibus & gradibus

Culpa & pœna gradus tres in peccato iræ.

culpæ, aſſignat tres gradus pœnæ. Prima culpa eſt, ira vel odium, in corde latens. Secunda D
eſt, ira in generalem contumeliam prorumpens. Tertia eſt, ira in ſpecialem contumeliam
procedens. His tribus culpis, debetur pœna differens, eis correſpondens. Nam qui iraſci-
tur motu interiori, vel odio, fratri ſuo, non vitio, vt ſit ira per vitium, non per zelum, qui de-
liberat odium conceptum implere opere, ſi opportunitas adeſſet: reus erit iudicio, id eſt di-
gnus accuſatione apud Deum, & in foro ſummi iudicis, licet non hominis, cùm de volun-
tate non poſſit accuſari coram homine. Qui autẽ dixerit fratri ſuo Racha, ex indignatione
& contemptu, reus erit conſilio, id eſt conſenſu iudicij, de danda in eum ſententia, & deter-
minanda pœna, quia iam venit in notitiam culpa. Qui autem dixerit fatue, ad contemptũ

Gloſſa in Matthæũ. Ira prohibetur. Iracundia malum. Gloſſa in eũ locum. Hieronym. in Matth. Ira quid ſit & quòd nõ omnis peccatum ſit. Vindicta quadruplex iniuſta.

perſonæ, non ad correctionem culpæ, reus erit gehennæ ignis, & pœnæ determinatæ, quia
ſecundum Glo. non modicus furor eſt, quem Deus ſale ſapientiæ condiuit, infatuatum di-
cere, & ſalienti derogare. Moyſes ergo & lex, ſecurim poſuit ad ramum arboris, prohi- E
bens homicidium: Chriſtus verò tanquam ſapiens agricola, & Euangelium ſecurim poſuit
ad radicem, prohibens iram, vt omnem radicem peccati de cordibus noſtris auferret, quia
per iracundiam etiam vſque ad homicidium perueniri poteſt. Et bene incipit ab ira, quia
ſecundum gloſſam ianua omnium vitiorum, eſt iracundia: qua clauſa, virtutibus intrinſe-
cus dabitur requies, aperta ea ad omne facinus armabitur animus. Secundum Hieronym.
ira eſt omnis malus motus ad nocendum, aut ergo ſurgit ſubitò, & ſic eſt veniale, aut ex de-
liberatione & conſenſu, & ſic eſt mortale. Conſiderandum tamen quòd licet ira ſit pecca-
tum, non tamen omnis ira. Ira enim eſt appetitus vindictæ. Vindicta autem, ſi ſit iuſta, non
eſt peccatum eam appetere. Eſt autem iniuſta quadrupliciter, vel quoniam appetitur pœ-
na eius qui non meruit, vel plus quàm meruit, ſi appetatur ordine debito prætermiſſo, vel
quia appetitur propter indebitum finem: vt quando appetitur ſolum propter vindictã, non
propter

A propter iuſtitiam. Chriſtus itaque radices inimicitiarum, ipſóſque fontes per quos charitas necari ſolet intercipiens, ſtudet nos mutuis nobis charitatis nexibus colligare, quod tamen heu parum curamus aduertere. Vnde Chryſo. Et nos quidem maiores noſtros & potentiores, etiam ſi iniuriis & contumeliis contra nos agant, ferimus verentes, ne quid ab eis grauius patiamur, erga æquales verò vel inferiores, interdum nec læſi iraſcimur, intãtum humanus metus timore Dei præponitur: noli, inquit, iraſci fratri tuo ſine cauſa. Num multò hoc leuius eſt, quàm ſi tu alium feras iraſcentem tibi ſine cauſa? Cùm ergo quod maius eſt propter timorem hominum feras, propter timorem Dei ne minimum quidẽ patieris? Hæc Chryſoſt. Et ſi prohibetur ira recens, multò magis inueterata, vt dicit Auguſtin. Si iraſci non eſt fas fratri, aut dicere racha, aut fatue: multo magis in animo tenere aliquid, vt in odium indignatio conuertatur. Ideo ex præmiſſis concludit, quòd volens offerre Deo in

Metus potentum. *Ira inueterata.* *Auguſtin. lib. 1. de ſermone domi. cap. 20.*

B altari fidei & cordis ſui quodcumque *munus*, ſcilicet cordis, oris, operis, ſiue hoſtiam, ſiue eleemoſynam, ſiue doctrinam, ſiue orationem, ſiue hymnum, ſiue pſalmum, ſiue aliud ſpiritualium vel corporalium donorum, *prius*, debet *reconciliari fratri*, læſo ſeu offenſo per eum verbo vel facto, damno corporali vel ſpirituali, quia munus non accipitur, niſi antè diſcordia ab animo repellatur. Deus quippe non munus repellit, ſed charitatem proximi quærit, & ideo charitatem prius proximo exoluat, qui munus ſuum Deo placere exoptat. Munus enim Deo oblatum non proficit ipſi offerenti, niſi ſit in charitate. Charitatem autem non habet, niſi proximo per eum læſo velit ſatisfacere. Vbi ſciendum quòd ſi commodè poſſit haberi ipſius fratris offenſi præſentia, tunc pergendum eſt ad eum pedibus corporis, & reuocandus eſt in gratiam, ſatisfaciendo, vel veniam poſtulando. Si autem eius præſentia non poſſit commodè haberi, tunc ſufficit ad eum ire pedibus mentis, proſternendo & ſubden-

Munus ſine charitate non proficit. *Reconciliãdi forma.*

C do ſe illi piis votis & affectu humili, habendo propoſitum ſatisfaciendi, loco & tempore competenti. Et hoc modo vtitur Eccleſia Romana, quæ reum confitentem abſoluit, & ſibi ſatisfactionem læſo faciendam imponit. Sciendum eſt etiam, quòd ſi offenſa nota eſt fratri, poſtulanda eſt reconciliatio: ſi verò abſcondita, non teneor ſibi manifeſtare, ne concitetur ad iram, ſed poſtulanda eſt à Deo, & manifeſtanda ſacerdoti. Et ſecundum Chryſo. ſi cogitatu offendiſti, reconciliare cogitatu: ſi verbis offendiſti, reconciliare verbis: ſi operibus offendiſti, reconciliare operibus. Omne enim peccatum, quomodo committitur, eodem modo de ipſo pœnitentia agitur. Et ſi offendit quis verbo detrahendo, debet reconciliare famam reſtituendo. Attende bene iſta, quia relucet hîc circa nos magna Dei miſericordia, quando hominum vtilitates plus aſpicit, quàm ſuos honores, & plus diligit fideliũ concordiam, quàm munera ſibi oblata. Vnde Chryſoſt. O admirabilem benignitatem, at-

Offenſa occulta nõ eſt manifeſtanda. *Chryſoſtom. home 11. operis imperfe.* *Reconciliatio per talionem.*

D que ineffabilem erga homines amorem Dei, honorem ſuum deſpicit, dum in proximo charitatem requirit. Nihil enim ita ſtudet Deus, vt nos mutuis nobis charitatis nexibus colligare, propter hoc enim facta ſunt omnia, idcirco & Deus homo factus eſt: atque omnia illa geſſit, vt nos in vnum congregaret: Hæc Chryſo. Relucet & hic nihilominus ſeueritas Dei magna, quando diſcordantium vota recuſat & munera. Vnde Grego. Ecce à diſcordantibus accipere non vult ſacrificium, holocauſtum ſuſcipere recuſat. Hinc ergo perpendite quantum ſit malum diſcordiæ, propter quod & illud abiicitur, per quod culpa relaxatur. De hoc malo diſcordiæ, ſic dicit Cypria. Diſcordans & diſſidens, & pacem cum fratribus non habens, nec ſi pro nomine Chriſti occiſus fuerit, crimine diſſenſionis fraternæ poterit euadere. Quale delictum eſt quod nec baptiſmo ſanguinis poteſt ablui? quale crimen eſt, quod martyrio non poteſt expiari? Et ideo, vt ait Chryſoſtom. munera Abel ſuſcepta ſunt

Charitatis præſtantia. *Chryſoſto. hom. 16. in Matthæũ.* *Gregorius hom. 8. in Ezechielẽ.* *Diſcordia malum.* *Cyprianus lib. de vnitate Eccleſ.*

E à Deo, Cain reprobata: quia Abel pura ac ſimplici mente Domino munera offerebat: Cain verò iram aduerſus fratrem tenebat, & ideo ille placuit in munere, qui placebat in corde. Sed heu hodie multi huic Cain ſunt ſimiles, cum diſcordiis & dolis ad altare accedentes. Vnde Chryſoſt. Cùm Deus tantum curæ reconciliationis noſtræ habeat, vt patiatur interrumpi miniſteria ſua, donec tu eas & reſoluas inimicitiam cum fratre tuo, nec nos hoc ipſum erubeſcimus, ſed multos dies patimur manere inimicitias, & trahimus ſicut funem longum diſcordias, ignorantes quòd tanto longior erit nobis pœna, quanto & diſcordia. Et quia dictum eſt de concordia cum fratre offenſo habenda, inducit generaliter, vt conſentiamus aduerſario noſtro, & concordemus cum eo citò dum ſimus in via & in hac præſenti vita, vbi eſt locus & tempus pœnitendi & mœrendi, & quod poſſumus hodie, non differamus in craſtinum: quia mora trahit ad ſe periculum, & nemo ſcit vitæ ſuæ terminum. Vnde Chryſoſtomus. Nihil quippe eſt quod ita vitam noſtram valeat euertere, vt

Chryſoſto. hom. 18. in Geneſim. *Munera Abel Geneſis 4.* *Chryſoſto. hom. 11. operis imperſe.* *Periculum in mora.* *Chryſoſto. home. 16. in Matth.*

operum actionem bonorum diſſimulare ſemper, ſempérque differre. Sæpe enim iſtud ex A
omnibus nos bonis fecit excidere. Citò inquam concordemus cum aduerſario *ne ipſe aduerſarius tradat nos*, id eſt cauſa ſit vt tradamur *iudici*, in vltimo examine: *& iudex tradat nos miniſtro*, & exactori, id eſt maligno ſpiritui ad vltionem *qui mittet in carcerem*, id eſt in infernum, & pœnam exigit pro culpa quam ſuggeſſit. Vnde *non exibit homo, donec reddat nouiſſimum quadrantem*, & minutum, id eſt, luat etiam minima & leuiora peccata, quia nihil erit

Donec pro numquam.

impunitum. Donec enim ponitur hîc pro numquam, vt ſit abnegatiuum omnium temporum, ſicut quandoque omnium affirmatiuum. Vnde ſecundum Auguſtinum, non ſignificat finem pœnæ, ſed continuationem miſeriæ. Pœnam ergo gehennæ, tunc homo etiam pro peccatis minimis, ratione mortalis annexi, ſemper reddet patiendo, & nũquam perſoluet veniam conſequendo, quia ſemper punietur & eluet, neque vnquam veniæ locus ibi erit, vnde numquam ad nouiſſimum quadrantem venitur, qui ſemper ſoluitur: & B

Auguſtin. lib. 1. de ſermo. do. c. 21

Veniæ locus non eſt in inferno.

ideo numquam homo exibit, quia in inferno, vbi locus veniæ non eſt, numquam erit redditio poſſibilis. Non loquitur hîc de diabolo aduerſario noſtro, quia illi non eſt conſentiendum, ſed potius reſiſtendum, ſed hoc loco aduerſarius noſter, eſt proximus offenſus, ſeù læſus, cui debemus per ſatisfactionem debitam, & ipſius placationẽ conſentire, & cum eo concordare, vel quicumque alius nobis aduerſatus, cui beneuoli & benigni eſſe debemus.

Aduerſarius reconciliandus eſt.

Vel aduerſarius noſter eſt ſynderesis, & conſcientia, quæ malæ noſtræ voluntati, & contra malum remurmurat, & nos accuſat, teſtimonium nobis perhibente cõſcientia, cui debemus ad bonum conſentire.

Synderesis.

Myſticè etiam aduerſarius noſter eſt Deus, quando peccamus, quia nobis reſiſtit, cùm ab eo peccando recedimus, cui conſentire debemus pœnitendo, & eius voluntatem faciendo. Vel ſermo diuinus, qui peccare volentibus contradicit, & nos peccantes arguit & accuſat: cui debemus obedire, à peccatis abſtinendo & auer- C
tendo, ac præceptis eius humiliter nos ſubdendo. Deinde ſubiungit quædam alia, ad confirmandum quòd dixit ſuprà, ſcilicet quòd non venit ſoluere legem ſed adimplere, & dat intellectum alterius præcepti in lege: Iudæi enim, per iſtud præceptum, Non concupiſces vxorem proximi tui, intelligebant ſigna exteriora tantum prohibita, vt ſunt tactus impudici, oſcula, & huiuſmodi, & ſic exponebant: Non concupiſces, id eſt, ſigna concupiſcentis non facies.

Deus eſt aduerſarius noſter.

Falſa Iudæorum interpretatio.

Similiter per iſtud præceptum: *Non mechaberis*, intelligebant actum mechiæ exteriorem tantum eſſe prohibitum, & ſic concupiſcentia & voluntas interior latens, omnimodè in corde non expreſſa ſigno vel facto, nullum eſſet peccatum. Sed hoc eſt irrationabile, quia actus exteriores vel ſigna, non habent rationem peccati, niſi inquantum ſunt voluntarij. Et ideo ſaluator, hunc errorem excludens, dicit: *Omnis qui videt mulierem ad* D
concupiſcendum eam, id eſt ea intentione & animo, & hoc fine attendens vt concupiſcat eam, quod non eſt iam titillari, ſed plenè conſentire libidini, *iam mechatus eſt eam in corde ſuo.* Vnde Chryſoſtomus: Et ſi concupiero, nec etiam plus fecero, cum adulteris ero. Per legem ergo, luxuria perpetrata: per authorem verò munditiæ, luxuria cogitata damnatur. Lex adulterum damnat: Euangelium verò etiam concupiſcentiam, quæ radix eſt Euangelij, adulterij punit. Vnde Ioannes in lumbis, ſed Chriſtus in pectore cinctus fuit.

Chryſoſto. hom. 11. ope. imperfe.

Chriſtus in pectore cinctus, Ioannes in lũbis.

Et ſciendum quòd quædam eſt concupiſcentia ex ſubito motu, ſine deliberatione boni operis vel mali, & ſine conſenſu, & dicitur propaſſio, & hoc eſt peccatum veniale. Alia eſt cum deliberatione animi, & cum cõſenſu in delectationem, vel in opus, & dicitur paſſio, & hoc eſt peccatum mortale. Dominus verò loquitur hîc de concupiſcentia deliberata, quæ implicat in ſe cõſenſum in delectatione vel in opus. Concupiſcentia ergo cũ conſenſu in ani- E
mo, eſt mortale peccatum, etiam antequam exprimitur facto vel ſigno: & quia viſus eſt concupiſcentiæ prouocatiuus. Ideo ſecundum conſilium Ambroſ. auertamus oculos à vanitatibus: ne quod oculus viderit, animus concupiſcat.

Cõcupiſcentia deteſtatio.

Ambroſ. in pſal. 118. in illud auerte oculos meos &c.

Vnde Gregorius: Prouidendum ergo nobis eſt, quia intueri non decet, quod non licet concupiſci. Vt enim munda mens in cogitatione ſeruetur, à laſciuia voluptatis ſuæ deprimendi ſunt oculi, quaſi quidam raptores ad culpam. Vbi & Chryſoſtom. Qui ſtudet elegantes facies inſpicere, ipſe fornacem ſibi paſſionis accendit, & captiuam faciens animam, ad opus quoque celeriter adducit. Quid iam hîc quoque reſpondẽt, qui auſi ſunt temerè cohabitare virginibus? Huius enim ſanctione legis, mille ſunt adulteriorum rei, quotidie illas ad concupiſcendum videntes. Audiant hæc qui ſæpius ad theatra feſtinant, ſeque ibi pene quotidie adulterij obſcœnitate commaculant, & adulteros ſeipſos per vnumquemque diem faciunt, & decẽ mille conſtruunt perditionis occaſiones: Hæc Chryſo. Sed contra hæc audi efficax conſiliũ Gregorij:

Gregorius lib. 21. moralium c. 2.

Chryſoſto. home. 16. in Matthæum

Cohabitatio cum virginibus.

Gregorius lib. 16. moraliũ c. 31.

Caro,

A Caro, inquit, cùm concupiſcitur, penſetur quid ſit exanimis, & intelligitur quid amatur. Nihil quippe ſic ad edomãdum deſideriorum carnalium appetitum valet, quàm vt vnuſquiſque hoc quod viuit, diligit: quale ſit mortuum penſet. Hæc Gregor. Et quia Dominus dixerat, ex viſione mulieris, mechari videntem: ideò conſequenter docet abiicere occaſionem, quæ facit hominem ruere in talem conſenſum: vt, *ſi oculus tuus dexter, vel manus tua dextera ſcandalizat te*, id eſt faciat te ruere in prædictum conſenſum, *erue eum*, vel abſcinde eã, non membrum, ſed membri abuſum, cohibendo ipſum membrum ab exercitio & affectu illicito, *& proiice abs te*, ex toto annihilando. *Expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum*, prædicto modo, ſcilicet actum illicitum, quamuis delectabilem, deſerendo, *quàm totum corpus tuum*, cum anima, *mittatur in gehennam*. Vnde Gregor. Intueri non decet, quod nõ licet concupiſci. Et Bernard. Qui manum mulieris tenet, ſciat ſe eſſe in vinculis diaboli.

Contra cõcupiſcẽtiã.
Amputãda peccati occaſio.
Gregor. lib. 21. moral. cap. 2.

B Attendant ergo multi quàm malum ſit pulchras facies mulierum, ſeu quoruncumque iuuenum intueri: aut horum manus vel facies, ſeu quaſcumque corporis partes contrectare, vel libenter cum eis fabulari: quia ſecundum plures doctores Eccleſiæ, & religioſæ vitæ patres, talia deſignant interioris hominis corruptionem, ac quandam eius molliciem & deiectionem. Hic ſecundum Auguſtinum, non præcipitur aliquod membrum, ad literam, erui, ſed occaſio peccandi. Poteſt enim eſſe occaſio ex aſpectu, & tunc oculus ſcandalizat: & cùm bona ſit intentione, tunc ſcandalizat oculus dexter. Vel poteſt eſſe occaſio ex contactu, & cum bona intentione, & tunc ſcandalizat manus dextra: huiuſmodi ergo ſi ſcandalizant, abiicienda ſunt: quia fugiendæ ſunt occaſiones peccandi. Et poteſt accipi exemplum de viſitatione bona, vel opere bono, de genere. Verbi gratia: Si aliquis vadit ad collegium mulierum cauſa prædicationis, vel cõſilij dandi, vel ſi dat eleemoſynam alicui mu-

Viſus & contactus illicitus vitetur.
Augu. lib. 2. de ſerm. Domi. cap. 20.
Membrorũ abſciſio & erutio.

C lieri, & ex hoc percipiat occaſionem ruinæ ſibi imminentis, per ortum alicuius familiaritatis malę, vel tentationis periculoſæ, debet illud bonum de genere dimittere, ne tota congeries bonorum operum ſubiaceat ruinæ. Et ideò dicit Alanus,

Dexter oculus & manus dextra.

Si vitare velis Venerem, lóca, tempora vita,
Et locus & tempus, pabula donat ei.

Et idem remedium eſt in omnibus. Vnde Seneca: Qui deponere vult deſideria rerum omnium, quarum cupiditate flagrauit: & oculos & aures, ab his quæ reliquit, auertat. Et hoc patet ex eo quod dicit idem: Auarior redeo, ambitioſior, luxurioſior: imò verò crudelior, quia inter homines fui: Hæc Seneca. Vel accipe hic oculum & manum interiorem, ſcilicet cordis: quod membrum dextrum hic dicitur comparatione ſiniſtri & exterioris, ſcilicet corporis fragilioris. Si ergo dextera ſcandalizat ſiniſtram, quid faciet? Vnde Hiero.

Hieron. in Matthaũ.

D Cauendum eſt ne quod in nobis eſt optimum, labatur in vitium. Si enim dexter oculus, & dextera manus ſcandalizant: quanto magis ea, quæ in nobis ſiniſtra ſunt? Si anima labitur, quanto magis corpus, quod eſt ad peccata procliuius? Vnde & Chryſoſt. Oculum hic vel manum, non corporis humani ſignificat, ſed oculum, vel manum cordis, id eſt ſenſum malæ concupiſcentiæ, & carnalis deſiderij cogitationem, quam per fidem cœleſtem erui, & abſcidi à cordibus præcipit, vnde omnia mala procedunt. Vnde hic magis membra vitiorum malæ mentis, & prauæ cogitationis excidere nos Dominus præcipit, propter regnum cœlorum: ne dominantibus vitiis, & corpus & anima, id eſt totus homo reus efficiatur ignis æterni. Deinde poſtquam docuit alienam vxorem non eſſe concupiſcendam: conſequenter docet ſuam non eſſe dimittendam: & dat intellectum cuiuſdam permiſſi in lege, ſcilicet de vxoris dimiſſione, & libelli repudij datione. Credebant enim Iudæi, quòd

Chryſo. ho. 12. operis imperfecti & hom. 16. in Matth.
Repudium non faciendum.

E hoc eſſet ſimpliciter licitum, ſed eſt falſum: quia ideò hoc permittebatur, non quia licitũ, ſed ad euitandum maius malum, ſcilicet vxoricidium. Minus enim malum erat vxores dimittere, quàm eas interficere: & ideò non erat licitum, niſi propter fornicationem, vxorem dimittere. *In lege*, ergo, *Moyſes iuſsit dari libellum repudij propter duritiam cordis*, maritorum, odio vxores ſuas habentium: non diſſidium concedẽs, ſed homicidium auferens: & minus malum permittens, vt maius abſcideret: ne mariti propter odium, ſanguinem funderent. Chriſtus autem iubet vxorem non dimitti debere, *excepta fornicationis cauſa*, quia tunc ipſa vxor eſſe primò noluit, quæ fidem coniugalem marito non ſeruauit. Tunc enim licitum eſt eam dimittere, quantum ad cohabitationem, & debiti redditionem: manet tamen vinculum matrimonij, per totam eorum vitam: & ideò ſi dimiſſa nubit alteri, committit adulterium: & ſimiliter qui ducit eam. Quiſquis tamen cauſa fornicationis vult vxorem abiicere: prius debet à fornicatione purgatus eſſe. Quia ſecundum Hieronymum quicquid

Vxoris propter adulterium dimiſsio.
Maritus adulter dimitti poteſt.
Hierony. in epitaphio fabiolæ.

viris iubetur, hoc conſequenter redundat in fœminas: neque enim adulrera vxor dimittenda eſt,& vir mœchus renendus. Deinde poſtquam docuir Dominus non eſſe iniuriam proximo infeſendam,prohibendo iram & concupiſcentiam:conſequenrer docet ab iniuria Dei abſtinendum,prohibendo periurium & iuramentum: & dar inrellectum cuiuſdã præcepti,quo prohiberur periurium in lege vereri. A

Periurij prohibitio.

Circa quod errabant Iudæi, credentes quòd ſolum iuramentum mendax,eſſer prohibitum: & quòd iuramentum illicitum eſſet ſeruandum:& ſimilirer quòd iuramentum incautum,quod ſine neceſſitate fit, eſſer licitũ. Proprer quod ſaluator dicir non eſſe iurandum omnino,id eſt ex quacunque cauſa, vbi nõ excluditur iuratio neceſſaria, ſed incauta. Iuſtitia ergo Phariſæorum eſt, non periurare. Hanc cõfirmat Dominus,vetans iurare,quod pertiner ad iuſtitiã eorum qui intraturi ſunt regnum cœlorum. Sicur enim falſum loqui non poteſt,qui non loquitur:ſic periurare non poreſt, qui non iurat. B

Prouer. 10. Iurandum non eſſe.

Et ſicut in multiloquio non deerit peccatum, ſic nec in multiiurio, periurium. Sicur aurem Deus præcepir ſibi victimas legales offerri,non quia ei placerent, ſed ne eas prour conſueueranr,idolis immolarent: ſic infirmis conceſſir iurare per Deum, non quòd Deo placer hoc fieri,ſed quòd minus malum eſt hoc Deo,quàm creaturis exhiberi.

Hierony. in Matt. ca. 5.

Vnde ſecundum Hieron. In lege præceptum eſt non iurare,niſi per Deum:non quòd bonum ſit,ſed ne Iudæi peſſima conſuetudine iurantes per creaturas,crederent eas venerandas. Euangelium aurem non recipir iuramentum,cùm omnis ſermo fidelis pro inreiurando ſir.

Chryſoſt. in Matth. ex opere imperf.

Vnde Chryſoſt. Vnde iurare nos prorſus non conuenit. Quid enim vnicuique noſtrum iurare neceſſe eſt,cùm nobis mentiri omnino non liceat. Quorum verba ita vera ſemper,ita debent eſſe fideliſſima, vr pro iuramenro habeantur. Er idcirco Dominus, non ſolum periurare,ſed etiam iurare nos prohibet: ne tunc tantum videamur verum dicere cùm iuramus:& ne quos veraces in omni ſermone eſſe conſtituit,putaremus ſinẽ inramenro licitum eſſe mentiri. C Iuramenti enim hæc cauſa eſt,quia omnis qui iurat,vt quod verum eſt,eloquatur. Et Dominus inrer iuramentum & loquelam noſtram, nullam vult eſſe diſtantiam. Quia ſicur in iuramenro, nullam conuenit eſſe perfidiam: ita quoque in verbis noſtris,nullum debet eſſe mendacium. Quod vtrunque & periuriũ & mendacium diuini iudicij pœna damnatur.

Prou. 14.

Quiſquis ergo noſtrum loquitur, iurat,quia ſcriptum eſt: *Teſtis fidelis non mentietur.* Vnde non immerirò non iurare ſæpe ſcriptura diuina commemorat:quia Deo qui verax eſt,& noſcit quicquid dicitur,pro iuramenro habetur: quia verum eſt omne quod loquitur. Hæc Chryſo. Vnde & Seneca: Nihil interſit an affirmes,an iures. De religione & fide ſcias agi, vbicunque de veritate tractatur.

Iurationis modi. Iuramenta Apoſtoli. Augu lib. 1. de ſermo. Dom. cap. 30.

Secundum Auguſtinum, quoniam ille iurat qui adhibet teſtem Deum, ridiculum eſt purare, vt non iurauerir quis, quia non dixir per Deum, ſed dixit,teſtis eſt mihi Deus, vel ecce coram Deo quia non mentior,vel Deus ſcit quia non mentior. D Præcepit ergo Dominus non iurare omnino, id eſt iurare non omnimodo,& in omni caſu:quia hoc eſt incauta iuratio. Per hoc tamen nõ excluditur iuratio in neceſſitate:quia negatio ibi præponitur ſigno vniuerſali affirmatiuo, quod æquipollet ſuo contradictorio:ſed poſtpoſita æquipoller ſuo cõtrario.

Iurandum eſſe in neceſſitate.

Hic enim nõ dicitur omnino non iurare:quia eſſet ſenſus, quòd in nullo caſu eſſet iurandum, quod eſt falſum:quia in aliquo caſu eſt iurandum,& in aliquo non:ſed dicitur hic, *non iurare omnino,* id eſt iurare non omnino,id eſt non omnimodo:& ideò non eſt ſenſus, quòd in nullo caſu ſit iurandum,ſed quandocunque deeſt neceſſitas,& non eſt neceſſarium:& ſic excluditur omne iuramentum incautum.

Augu. lib. 1. de ſermo. Dom. cap. 30.

Vnde ſecundum Auguſtinum, Dominus non præcepir nõ iurare tanquam omnino illicitum:ſed ne quiſquam iurare appetat,tãquam per ſe bonum: & vt nullus iuret de facili abſque neceſſitate,& dilabatur in periurium,ex iurandi conſuetudine. E

Iuramento recto tria neceſſaria.

Ad hoc autem quòd rectum ſir iuramentum,tria requirunrur. Vnum ex parte rei de qua iuratur, ſcilicet veritas:aliter enim non eſſet confirmandi idoneitas. Alrerum,ex parte cauſæ pro qua iuratur, iuſtitia:aliter enim non eſſet debita iurandi neceſſitas. Tertium, ex parte iurantis, ſcilicet iudicium, ſiue diſcretio: aliter enim non eſſet debita periculi cautela.

Hiere. 4. Non iurãdũ per creaturas.

Vnde in Hieremia: *Iurabis, dicit Dominus, in veritate, & iuſtitia, & iudicio.* Er non ſolum incautè iurare per Deum,eſt illicitum:ſed etiam per crearuras,inquantum in eis relucet virtus diuina. Ideò ſequitur, *neque per cœlum: quia thronus Dei eſt,* id eſt principaliter ibi relucer gloria Dei, *neque per terram, quia ſcabellum pedum eius eſt,* id eſt infima creatura,ſicut ſcabellum eſt inferior pars ſedis, *neque per Hieroſolymam: quia ciuitas eſt magni regis,* id eſt Dei qui eſt rex regum,& ad eius deputata cultum,quia ſcilicet eſt opus diuinum,non tuum:quod probat, dicens, *quia non potes facere vnum capillum album, aut nigrum.* Vnde vult dicere,ſicut

nec per

A nec per Deum nõ eſt iurandum, ita nec per creaturas: quia cùm quælibet creatura ſit opus diuinum, qui iurat per creaturã, iurat per Deum. Ideò etiam prohibemur iurare per creaturas, ne creaturam in honore diuinæ venerationis habeamus: vel ne putemus non eſſe periurium, iurare falſum per creaturas: & dum per creaturas iuramus, nihil iurare, & iuramentum non obligare credamus. Fiunt tamen interdum per cruces & Euangelia, id eſt per eum cui hæc ſunt dedicata. Et ſimiliter fiũt per ſanctorum reliquias, quia in his potius Deum quàm ſanctos veneramur, à quo authore, omne bonum quod habent, eos habere recognòſcimus. Qui autem iurare prohibuit, quomodo loqui oportet, docuit, ſubdens: *Sit autem ſermo veſter, eſt eſt, non non*, ſimpliciter affirmando veritatem, & negando falſitatem. Vnde duplicat vtrunque: vt quod eſt intus in corde, hoc dicatur foris in ore. Tũc eſt enim ſermo noſter, eſt eſt, non non, cùm gemina veritate cordis, & oris, affirmamus, vel negamus.

Loquendi chriſtianis forma.

B Igitur ſicut eſt in conſcientia, ita ſit & in lingua: & ſicut eſt in re, ita & in ore: & ſicut eſt in ore, ita & in opere: vt quod ore affirmamus, operibus probemus: & quod verbis negamus, factis non confirmemus. *Quod autem his abundantius*, & amplius, *eſt*, ſcilicet iurare, *à malo eſt*, id eſt ab infirmitate & ſuſpicione illius qui ſine iuramento non credit. Non dixit, malum eſt: tu enim non facis malum, qui bene vteris iuratione: quæ & ſi non bona, tamen neceſſaria eſt, vt alteri perſuadeas, quod vtiliter ſuades: ſed à malo & infirmitate illius eſt, cuius infirmitate cogeris iurare, cùm vides pigrum ad credendum, quod ei vtile eſt credere, niſi firmetur iuratione. Semper tamen eſt malum ibi ex aliqua parte: vel ex parte iurantis, quando iurat ſine neceſſitate: vel ſi requiſitus iurat, eſt ibi à parte requirentis. Et hoc vel malum culpæ, quando ſcilicet requirit iuramentum ſine neceſſitate: vel malum pœnæ, quia ex infirmitate humana, quæ eſt quædam pœna generi humano inflicta, procedit,

Bonus iuramenti vſus non prohibetur.

C quòd homines non credunt ſibi mutuo ſimplici verbo, abſque iuramento. Verum igitur loquamur, neque id iurationibus crebris, ſed morum probitate commendemus. Et in loquendo ore tantum vtamur, quia quod ore amplius eſt, ſcilicet etiam cæteris artibus vti, à malo eſt. Vt enim in Prouerbiis dicitur, *homo apoſtata vir inutilis digito loquitur*. Stultus ergo eſt, qui talem imitatur, & ſimiliter digito loquitur: ſed magis ſtultus eſt, ſi etiam manu in qua plures digiti ſunt, loquatur: & per conſequens, ſtultiſſimus eſt, ſi etiam brachiis & humeris, in loquendo vtatur. Si autem ad motum membrorum iſtorum accedit & motio capitis, iam videtur quaſi inſano ſimilis. Expedit ergo omnia membra, præter os, in loquendo continere: ne inde ſcandalum ad alios poſſit quomodolibet deriuare.

Prouerb. 6.

Digito loquitur apoſtata.

ORATIO.

D

DOmine Ieſu Chriſte, qui antiquis temporalia, nobu verò æterna promiſiſti, vt noſtra ſuperabundet iuſtitia: da mihi coram te & proximis ſermone & opere lucere, ac legem tuam non ſoluere; ſed ſuperabundanter implere. Cuſtodi me ab ira & offenſione proximi, vt munus cordis, oris, vel boni operis, quod tibi obtulero, acceptum ſit in conſpectu tuo. Concede mihi clementiſſime Deus, à concupiſcentiis & aſpectibus malis cauere, omne iuramentum declinare: vt ſicut à proximi, ſic & à tua iniuria valeam abſtinere, & tibi in omnibus ſemper placere. Amen.

De patientia & largitate circa proximos exhibenda.
CAPVT XXXV.

E POſtquam ergo Dominus docuit non eſſe inferendam iniuriam proximo, nec irreuerentiam Deo: conſequenter docet qualiter Chriſtianus ſe habere debet ad eos qui ſibi iniuriam inferunt: ponens pauca verba, quæ omnibus hominibus ad perfectionem ſufficiunt: in quibus omnis patientiæ & largitatis virtus, apertè commendatur & ſuadetur. Et primò ponit intellectum cuiuſdam præcepti iudicialis, vbi errabant Iudæi, credentes quòd vindicta eſſet propter ſe appetenda, ſed hoc eſt falſum: quia velle pœnam alicuius, abſolutè non poteſt habere rationem boni, ſed ſolum inquantum appetitur propter aliud, ſcilicet propter ordinem iuſtitiæ ſeruandum, vel propter illius qui deliquit correctionem, vel propter aliorum terrorem: vt videntes talem puniri, coërceantur à malis, vel propter aliquod huiuſmodi. Vbi ergo nullum bonum tale ex pœna alicuius æſtimatur euenire, ſed magis timetur de

Matth. 5. & Luc. 6.

Vindicta an ſit expetenda.

ſcandalo, vel de maiori malo ſuſcitando, tunc tenetur homo deſiſtere à vindicta quærenda, & hoc eſt neceſſitatis:ſi autem citra talem caſum deſiſtar, eſt ſupererogationis. A

Malo quatenus reſiſtẽdum ſit.

Igitur, *non reſiſtere malo*, in aliquo caſu eſt præceptum, & in aliquo conſilium: & aliquando non reſiſtere eſſet malum, quando ſcilicet per hoc daretur audacia malis hominibus, ſimplices opprimendi:& poteſt eorum malitiæ ſine periculo occurri. Malo enim culpæ, ſemper eſt reſiſtendum:ſed malo iniuriæ, nunquam libidine vindictæ, ſed per iudicem amore iuſtitiæ:cauſa ſcilicet vtilitatis Eccleſiæ, & correctionis proximi, ne malis diſcat aſſueſcere.

Talionis lex.

Vnde in lege præceptum iudiciale de pœna talionis erat circa mortem, percuſſionem, mutilationem:vt percutiens in eo pateretur & puniretur in quo læſerat, & redderet animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente. Quia enim Iudæi proni ad inferendas iniurias proximo, etiam ſine cauſa & ſæui in vindicando proprias iniurias erant: modúmque & menſuram pœnæ excedebant, lex tam pro temeritate lædentium quàm læſorum, inſtituit modum & terminum vltionis, quem nullus excederet in iniuriis vindicandis, ſcilicet pœnam talionis. B Prouida enim quadam cautela, modum poſuit:tam propter proteruitatẽ lædentium, vt reprimerentur timore:quàm læſorum, ne vltionem ſumerent vltra modum proprium. Chriſti autem cuius miſericordia ſuperexaltat iudicium, & ipſius Euangelij iuſtitia eſt non reſiſtere malo, ſcilicet per malum, ſed in bono patiẽtiæ, vincere malum iniuriæ. Nec etiam reſpondendum eſt iniuriis, quod maius eſt: vt iniuriis laceſſiti, parati & prõpti ſimus, ad illas patienter ſuſtinendas.

Lex. Euãgeliũ. Chryſo. ho. 12. operis imperf. ſti. Repercutiẽtis damnũ.

In lege, eſt retributio: quia iubet læſum æquali iudicio iudicari. In Euangelio, gratia: quia docet patientię virtutem, etiam per membrorum damna ſeruari, ſecundum Chryſoſt. Si alterius oculum eruis, non tuum recuperaſti, ſed cũ membro etiam patientiam perdidiſti. Diabolus vulnera procurat corporum, propter vulnera animarum. Si tu non percuſſeris, ab homine quidem victus videris:ſed diabolum viciſti. C Vnde ſi non reddideris malum pro malo, & ſi membrum corporis perdidiſti, lucrum patientiæ acquiſiſti. Si autem reddideris, & corporis damnum paſſus es & ſalutis, nec tantum læderis quando ab iniquis noceris, quantum cùm à cõſtantia bonitatis receſſeris: Hæc Chryſoſt.

Gradus ad pacem quatuor.

Sunt autem quatuor gradus ad pacem. Primus eſt, non plus reddere. Secundus eſt, minus reddere: & hoc additum eſt per traditionem Phariſæorum, qui dabant quadraginta diſciplinas, vna minus. Tertius eſt, malum non reddere. Quartus eſt, paratum eſſe amplius tolerare. Primi duo, fuerunt in lege. In tertio incipit Euangelium, cùm dicit, *non reſiſtere malo*. In quarto eſt Euangelij conſummatio, quod conſequenter exponit declarando. Vnde quia non dixit, reſiſtendum malo, ne aliquis intelligeret de malo culpę, non iniuriæ, ſubiungit dicens:

Maxilla altera præbẽda.

Sed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam, præbe illi alteram, ſcilicet dexteram mentis interiorem, ne exterioris hominis cæde vel tacitus intra ſe moueatur, interior, id eſt, ſis paratus in animo ad aliam percuſſionem, & maiora, & ampliora ſuſtinẽdum, D antequam per impatientiam malo reſiſtas, & ſcandalum, vel aliquod malum aliud contra charitatem ſuſcites.

Augu lib. 1. de ſermo. Dom. cap. 34. Repercutiẽdũ non eſſe. Chryſo. ho. 42. operis imper. 1. Petri. 2. Beda in ca. 6. Lucæ. Chryſoſt. ibidem.

Vnde Auguſtinus: Non tantum non repercutias, ſed ſi vult alteram ferire, patienter ſuſtineas. Vbi Chryſoſtomus: Qui repercutit, legis implet mandatum, non Chriſti. Sed dicis, dignus eſt ille repercuti. Etiam, ſed tu non es dignus repercutere: quia diſcipulus illius es, qui cùm malediceretur non remaledicebat: Hæc Chriſoſtomus. Ad omne ergo nos exemplum patientiæ & humilitatis, Dominus per Euangelica præcepta confirmat. Non ſolum enim prohibet repercutere percutientem, ſed & iubet nos paratos eſſe iterum percuti; & non reſiſtere malo iniuriæ, quo minus adhuc poſſit nobis inferri. Vnde Beda: Quid tam magnum, quàm percutiẽti præbere maxillam? Nonne indignationis impetus frangitur, ira ſedatur, & per patientiam ille mutatur, vel inuitatur ad pœnitẽtiam. E Per huius ergo mandati impletionem, homo Chriſto conformatur, diabolus ab homine vincitur, plena pax inter homines obtinetur. Vnde Chryſoſtomus: Huiuſmodi meditatio tolerantiæ, ducit ad paſſionem martyrij. Facilè enim perſecutionis tempore, pœnas corporis poterit ſuſtinere, ſi in pace antè exercitatus huiuſmodi iniurias æquanimiter ac libenter ſuſcipiat.

Augu lib. 1. de ſermo. Dom. cap. 37. Vindicta ad correctionem exercenda eſt.

Hîc ſecundum Auguſtinum, non prohibetur ea vindicta, quæ ad correctionem valet: ſed huic vindictæ inferendæ non eſt idoneus, niſi qui odium dilectione ſuperat:non enim odit pater filium caſtigando. Vnde non debet quis odio & libidine vindictam expetere, ſed amore, & ad correctionem: & vt iniurians ab eo, cui rerum ordine poteſtas data eſt, tanquam filius à patre corrigatur: paratus, ſi opus ſit, æquo animo plura tollerare, ab eo quem vult eſſe correctum. Talis enim vindicta ad correctionem, propter amorem, pertinet ad miſericordiam. Beatus ergo, qui ipſo corde eſt ad omnia paratus in

omnibus

A omnibus quæ patitur pro Deo, veraciter poſſit dicere, & canere illud propheticum: *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum.* Non ſolum autem maxillam præbendam percutienti Dominus præcepit: ſed damna ſubiri, quia ſecundum Chryſoſtom. poſt corporalis iniuriæ tolerantiam, vult nos etiam Dominus ſecularium habere contemptum, & non tantùmmodo in plagis, verumetiam in pecuniis: rebúſque diuerſis nos vult præſtare patientiam. Vnde addit, *Et ab eo qui aufert tibi veſtimentum, noli prohibere;* ſcilicet repugnando, vel cum eo contendendo: exemplo Domini, qui veſtimenta ſua permiſit à ſe auferri, & à militibus diuidi. Dum enim vis vindicare veſtem corporis, precioſiſſimum animæ veſtimentum perdis. *Et qui vult tecum in iudicio contendere*, id eſt contentioſè agere, *& tunicam tuam tollere*, id eſt veſtem interiorem & magis neceſſariam, per quam & cætera neceſſaria intellige, hoc eſt ſi te ad iudicium propter tunicam trahat, ac negocium tibi, moleſtiámque commoneat,

Pſal. 56.

Chryſo. ho. 28. in Mat.

Contendendum non eſſe.

B *dimitte ei & pallium*, id eſt exterius veſtimentum, & cætera quibus non adeò indiges, nunquã contẽtioſè, cum & iracundia agas, quaſi diceret: Si quis contendendo velit tibi auferre vnum de neceſſariis, antequam contendas in iudicio, ſuſtine potius vt auferatur tibi & reliquum de eis. Hoc quoque ſecundum Auguſtinum, ad præparationem cordis, non ad oſtenſionem operis intelligendum. Ex hoc etiam potes trahere, vt ſi quis vult tunicam tuã tollere, id eſt animam, vel interiora bona, dimittas pallium, id eſt exteriora negocia. Vbi Chryſoſtomus: Si litem tibi videris imminentem, etiam illa quæ non poteris indulge: melius eſt enim iurgio liberari, quàm retinere materiam iurgiorum. Difficile eſt rem dimittere: ſed difficilius de iudicio ſine peccato exire. Et iterum: Nõ ſolum, inquit, iniuriam patiens, nihil iracundiæ moueas aduerſus eum, qui iniuriam facit, & non ſolum pro his quæ abſtulit non indigneris, ſed & ſi quid tibi fortè ſubrelictum eſt, id ſponte largire ei qui to-

Palliũ dandum.

Augu. lib. 1. de ſerm. Domini in monte cap. 36.

Chryſo. ho. 12. operis imper. & hom. 21. in Matth.

C tum abſtulit. Cùm enim ille talem te inuenerit, reſipiſcet continuò, & facti pigebit eum. Vbi & Beda: Quod de veſtimento & tunica dictum eſt, non in eis ſolis, ſed in omnibus faciendum eſt, quæ aliquo iure temporaliter noſtra eſſe dicimus. Si enim de neceſſariis hoc imperatum eſt, quanto magis ſuperflua contemnere oportet? Lex igitur eſt, vt alterius non tollas, & ſi tuum non das: gratia autem vt & alterius nõ tollas & tuum des, ſecundum Auguſtinum. Qui ſponte vel conuictus pecuniam debitam reddere noluerit, intantum vt velit litigare, dimittenda illi eſt: ſeruum enim Dei non oportet litigare, manente illa regula, vt in animo paratus ſit amittere quod ſibi debetur. Nam ſi modeſtè ac leuiter omnino egerit vt ſibi reſtituatur, non tam intendens fructum pecuniæ, quàm vt hominem corrigat, cui ſine dubio pernicioſum eſt habere vnde reddat, & non reddere: non ſolum non peccabit, ſed proderit etiam plurimum: ne ille, dum in aliena pecunia lucrum facere vult, damnum

Beda in ca. 6. Lucæ.

Contentio licita.

D fidei patiatur. Quod tanto eſt grauius, vt nulla ſit comparatio. Et nota quòd repetere ſua, contingit dupliciter. Aut coram iudice infideli, & ſic Chriſtiano non licet, & maximè vbi Eccleſia libertatẽ habent. Aut corã fideli, & hoc dupliciter: aut contentioſè & cum fraude, & ſic nulli licet: aut modeſtè & cum iuſtitia, & ſic infirmis & imperfectis licet: ſimpliciter verò repetere ſine contentione & fraude, non coram iudice, omnibus licet. De religioſis verò ſua non habentibus, eſt ſciendum quòd repetere aliqua, contingit dupliciter. Aut vt aliqua propter vtilitatem propriam: ſic perfectis non licet. Aut vt congregationis propter vtilitatem communem, ſic licet etiam perfectis: qui etſi non habent ſua in proprio, tamen habent in communi, & ita nomine communitatis licet repetere. Vel ſi non habent dominium, nec in communi, nec in proprio, habent tamen res ad vſum deputatas. Tamen magis expedit et iudici ſecreto ſignificare, quàm in iudicio repetere. Deinde ſubiungit: *Et*

Repetere ſua dupliciter.

Religioſi an repetãt ablata.

E *qui te angariauerit mille paſſus, vade cum eo alia duo milia*, id eſt patienter feras, ſi amplius te ire oporteat. Angaria dicitur indebiti ſeruitij exigentia in propria perſona: vel quæcunque coactio iniuſta. Vnde angariare, eſt iniquè ſeu iniuſtè aliquo modo trahere, vel perſonalia obſequia & opera impendere, opprimendo in perſona, & grauando. Eſt ergo ſenſus: Quicunque te in ſeruitio indebito ſine peccato tamen coëgerit ſeruire: ad hoc etiam ita debes paratus eſſe: vt amplius pati velis, quàm ille optat inferre. Nam mille paſſus eſt iter ſabbati, & ideò hoc non eſt contra ſabbatum legis, ſic ſuſtine iniurias in his quæ non ſunt contra ſabbatum pectoris. Vel in millenario, perfectio ſpiritualis ſignificatur, quæ impletione huius præcepti oſtenditur. Et cùm millenarius ſit numerus perfectionis, in tribus millenariis notatur quòd in tribus conſiſtit perfectio patiẽtiæ: ſcilicet in corpore, & ratione, & voluntate: quod ſignificatur per alia duo milia. Vbi Chryſoſtomus: Vides ſuperabundãtiam philoſophiæ, & cumulum ſapiẽtiæ. Poſtquam nimirum dederis maxillam, & tunicam, & ve-

Angaria quid dicitur.

Mille paſſus iter ſabbati.

Chryſo. ho. 18. in Mat.

ſtimentum, etiam ſi nudo inquit corpori tuo vti voluerit inimicus ad iniurias & labores: A
nec ſic quidem illum oportet prohibere. Vult enim omnia nos poſſidere communiter, &
pecunias videlicet & corpora, non cum indigentibus ſolum, verumetiam cum iniuriam
facientibus. Vnum enim miſericordiæ eſt, alterum patientiæ. Eriterum: Ad omne deuo-
tionis opus impigros nos eſſe præcipit Dominus, ac paratos. Bonū enim noſtrum vult non
tam neceſſitatis eſſe, quàm propriæ voluntatis: vt dum amplius ex nobis facimus, quàm ab
aliis poſtulamur, maioris mercedis gratiam cōſequamur. Integræ enim charitatis, ac per-
fectæ deuotionis officium eſt plus ſponte præſtare, quàm poteris: Hæc Chryſoſtomus. Vbi

Patientia animi ſine nutrimento alienæ iniquitatis habenda.

ſecundum Auguſtinum monet, non tam vt pedibus agas, quàm vt animo ſis paratus. Non
ſolum ergo tua vt deuites altercationem, ſed & te ipſum præbe angarianti: non tam opere
& pedibus, quàm animo & compaſſionis affectu paratus multo plus ſeruire, quàm præce-
pit. Totum enim quod dictum eſt, intelligendum ſecundum præparationem animi in caſu B
conſimili, non autem in caſu in quo ex tali permiſſione nutriretur percutiens, aut rapiens,
vel angarians, ſeu aliàs offendens in ſua malitia & iniquitate. Imò in tali caſu ſuſtinere nō
eſſet bonum, niſi propter ſcandalum, vel aliquod maius malum euitandum. Nam reſtante

Augu. epiſtola 5.

Auguſtino, cui licentia iniquitatis eripitur, vtiliter vincitur: quoniam nihil eſt infœlicius
infœlicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas, velut hoſtis

Augu lib. 1. de ſermo. Dom. in mōte cap. 37. 38. 39.

interior roboratur. Vt autem dicit idem Auguſtinus, in his trium exemplorum, nullius
genus iniuriæ eſt prætermiſſum. Nam omnia in quibus improbitatem aliquam patimur,
in duo genera diuiduntur, quorum alterum eſt quod reſtitui non poteſt: in quo vindictæ
ſolatium, tumidus animus quærere ſolet, qui talia fomenta deſiderat, ſed ſanus & firmus

Iniuriæ genus nullum prætermiſſum in Euāgelio.

miſericorditer perferendam alterius infirmitatem iudicat, neque hic vindicta ad corre-
ctionem prohibetur, vt etiam ſuprà dicitur. Alterum iniuriarum genus eſt, quod in inte- C
grum reſtitui poteſt: cuius ſunt duæ ſpecies. Vna ad pecuniam, altera ad operam pertinet.
Exemplum primi, de percuſſa maxilla: ſecundi, de tunica & veſtimento: tertij, de angaria
paſſuum. Quia quod in corpore læſum eſt, nō reſtituitur integrum: & reddi veſtimentum
poteſt, & adiuuari opera poteſt, ſi opus fuerit. In his ergo omnibus generibus iniuriarum
Dominus docet patientiſſimum & miſericordiſſimum, & ad plura perferenda paratiſſi-
mum animum Chriſtianorum eſſe oportere, propter ſpem retributionis æternæ. Sed quo-
niam parum eſt non nocere, niſi etiam præſtet beneficium quantum poterit, conſequenter

Largitas petēti exhibenda.

adiungit Dominus, & dicit: *Omni petenti te tribue*, quaſi diceret: Ita debes eſſe patiens in ad-
uerſis propriis, ſed & compatiens alienis. Non dicit quid tribuendum, quia non ſemper res
eſt danda: ſemper tamen dandum eſt, ſaltem bonum reſponſum. Qui ergo in neceſſitate
ſua petit à te rem corporalem vel ſpiritualem, da ei donum vel verbum. Si enim rationa- D
biliter petit, tribuendum eſt donum quod petit, vel de præcepto cùm in extrema neceſſi-
tate poſitus omnino indiget, daréque poſſis, vel de conſilio, cùm petens aliter tranſire po-

Res affectus aut doctrina eſt danda.

teſt, & hæc eſt eleemoſyna corporalis. Et ſi deeſt tibi facultas, da affectum & bonam volū-
tatem, bonum reſponſum & orationem. Si autem irrationabiliter petit, dandum eſt ver-
bum, docendo eum de irrationabilitate ſuæ petitionis, & de cauſa iuſtæ negationis, vt non
eum inanem dimittas: & hæc doctrina eſt pars & opus iuſtitiæ, & eleemoſyna ſpiritualis.
Et ſi iſte non accipit id quod petit, melius tamen, ſcilicet correctionem, accipit. Ita, *omni
petenti te dabis*, quamuis nō ſemper id quod petit, dabis. Vnde, *omni petenti*, inquit, non omnia

Ambro. in cap. 6 Luc. Indigentibus denegare.

petenti: vt des quod dare honeſtè & iuſtè potes. Vbi Ambroſius: Non minus eſt criminis
habenti tollere, quàm cùm poſſis & abundans ſis indigentibus denegare. Et eſurientis pa-
nis eſt, quem tu detines: viduarum indumentum, quod tu recludis, miſerorum redemptio E
& abſolutio, eſt pecunia quam tu in terra fodis. Tot ergo bona ſcias te inuadere, quot bo-

Chryſo. ho. 12. operis imperfecti. Diuitię Dei ſunt.

na poſſes præſtare. Quia vt dicit Chryſoſtomus, diuitiæ noſtræ non ſunt, ſed Dei: Omnes
enim diſpenſatores diuitiarum ſuarum nos voluit eſſe, non dominos. Da ergo & tribue,
non vende. Vendit, qui multas preces expectat: vendit, qui beneficium procraſtinat: ven-

Vendit qui preces quęrit.

dit, qui pauperi improperat: vendit, qui triſti vultu donat: vendit, qui viciſſitudinem expe-
ctat. Pauper tamen & nihil habens, non tenetur ad donum muneris à manu: ſed ad donum
compaſſionis à corde, conſolationis in ore, ſubuentionis in opere tenetur pro loco & tem-

Gloſſa in Matth. Quatuor danda.

pore. Vnde gloſſa: Si deeſt facultas, da obſequium, vel affectum, vel verbum. Hæc ſunt illa
quatuor, quę obtulit Magdalena Chriſto, ſcilicet lachrymas compaſſionis, capillos ſubuē-
tionis, oſculum obſecutionis, vnguentum conſolationis. Et eodem modo intelligendum
eſt quod ſubditur: Et volenti mutuari, id eſt mutuum accipere à te, ne auertaris ab eo, ſci-
licet non

A licet non mutuando, vel mutuum diffetendo, vel diminuendo. Mutua ſibi, ſi petit rationabiliter, vel rationem redde, ſi petit irrationabiliter. Da mutuum hilatiter, *Hilarem enim datorem diligit Deus*, & ex charitate pura, nihil inde ſperans, vel recipiens vltra ſortem, nec ſeruitium, nec quodcunque cōmodum: ita quòd proptet iſtam ſpem, non debet mutuum fieri, licet à Deo poſſit inde merces ſperari. A miſericotdia te non auertas: nec in homine ſpem mercedis figas: ſed in Deo, qui cum multo fœnore tibi reddet, quod illo iubente facis. Vnde Auguſtin. Nec proptetea voluntatem alienes ab eo qui petit, quaſi nihil recepturus à Deo, cùm tem quæ datur mutuo, ille qui accepit exoluat, quia cùm id ex præcepto Dei facis, apud illum qui hæc iubet, infructuoſum eſſe non poteſt: Hæc Auguſtinus. Dicēs ergo, *Omni petenti, tribue, & volenti mutuum, ne auertaru*, duo genera beneficij cōplectitur: vel cùm beneuolè damus, vel cùm reddituro commodamus, & ad vtraque parati eſſe debe-
B mus. In vtroque enim genere eleemoſynæ, dato ſcilicet & mutuo, tenemur omni petenti egenti ſubuenire, etiam inimicos, ſi perfecti ſumus, ſi imperfecti, non niſi in ſumma neceſſitate eſſe videtimus. Vnde Chryſoſto. Si miſericordiam poſtulamur, quod poſſumus largiamur: vt ipſi id quod à Deo petimus, præcedente metito, facilius impetrare poſſimus. Vetùm ſi eos qui nos petunt deſpiciamus, qua fiducia Deum nobis, quod petimus, præſtare credimus? Iubemur enim per omnia, religionem pietatis ac fidei cuſtodire: vt neceſſitatem tribulationis alterius, quaſi propriam computemus: nec pluris facultatem, quàm fratrem faciamus, expectantes mercedem retributionis æternæ: Hæc Chryſoſtomus. Et non ſolum de eleemoſynis hoc intelligendum eſt, ſed & de pecunia, quæ nunquam deficit, id eſt de ſapientia & doctrina, quæ non eſt petenti deneganda, quoniam auarum dedignatur poſſeſſotem, & in alios tranſlata creſcit, & magis ditat authorem. Ergo petenti eam,
C pro Deo diſtribuas, & volenti eam mutuari à te: vt alios doceat, ne auertatis, quia quod alios præter te docebit, tibi reddetur à Deo cum fœnore multo. Vtraque ergo pecunia, ſcilicet corporalis, & ſpiritualis, eſt commodanda, ſed matetialis ſine vſura, ſpititualis cum vſura. Deinde ſequitur *Et qui aufert tibi quæ tua ſunt*, ſiue pecuniam, ſiue rem aliam, *ne repetas*, ſcilicet in iudicio, ac cum lite & contentione. Non enim licet alicui rem in iudicio repetere, turbato animo, & ex ira & commotione, ac per inordinatum affectum vindictæ potius, quàm ad emendam delinquentis, vel ex auaritia qua magis vult cum iactura proximi bene ſe habere. Et quia docuit Dominus iniuriam infetentibus non eſſe reſiſtendum, ſed plura perferenda eſſe paratum, conſequenter docet iniutiam inferentibus, impendendum eſſe charitatis affectum ſimul & effectum. Quia enim opera iuſtitiæ infructuoſa ſunt ſine charitate: ideò addit de charitatis perfectione, & dat intellectum præce-
D pti de dilectione proximi, in quo errabant Iudæi. Ex hoc enim quod præceptum eſt in lege. *Diliges proximum tuum ſicut teipſum.* Et iterum ibidem dicitur: *Diliges amicum tuum:* arguebant à contrario ſenſu, quòd debebant odire inimicum: ſed hoc eſt falſum, quia omnis homo ex charitate diligendus eſt, inquantum ad imaginem Dei eſt, & capax ipſius per cognitionem & amorem. Dicit ergo, *Audiſtis quia dictum eſt in lege: Diliges proximum tuum*, & affectu ſic ligat omnes, & effectu ſic ligat perfectos pro loco & tempore: & oderis inimicum tuum: ſed hoc vltimum non eſt ſcriptum in lege, ſed eſt traditio ſcribarum qui hoc addebant, & ex aliis ſcriptis ibidem, vt dictum eſt, colligebant. Vel ſi alicubi ſcriptum dicatur, tunc ſecundum Auguſtinum, non vox iubentis iuſto accipienda eſt, ſed permittentis infirmo, ego autem dico vobis. *Diligite*, ſcilicet affectu, *inimicos veſtros*, homines ſcilicet, non vitia: naturam, non culpam. Quia ſecundum Augu-
E ſtinum, ſic diligendi ſunt homines, vt eorum non diligātur errores. Diligere debemus inimicos, bona gratiæ & gloriæ eis optando, quibus homo nō poteſt vti malè, alia verò bona, ſcilicet naturæ, vel fortunæ, non ſunt eis optanda, niſi quadam generalitate, inquātum valēt ad ſalutem eorum, quod ſoli Deo eſt notū: quia talibus bonis poteſt homo bene vti vel malè, & ideò circa hæc non eſt aliquid petēdum determinatè. Et nota quòd diligere amicum, eſt magis debitum, & nō excludit Dominus à dilectione amicorum mercedem, ſed innuit minorem: quia cæteris paribus, dilectio inimicorū eſt magis meritoria, quàm amicorū, quia difficilior & cum maiori conatu bonæ volūtatis, quia purior: & ex motu gratiæ, non naturæ inclinantis, quia liberalior, non ex debito meriti præcedentis. Et quia non ſufficit diligere corde, niſi dilectio probetur operis exhibitione, ad minus loco & tēpore ſubdit. *Benefacite*, ſcilicet effectu, *his qui oderunt vos*, in his quæ ſpectant ad eorum ſalutē, eam modo debito & poſſibili procurando, quia benefacere, eſt dilectionis effectus, & exhibitio.

Mutuandū eſt gratis. *2. Corin. 9.*
Augu. lib. 1. de ſerm. Do. in mōte cap. 40.
Mutuantis merces à Deo eſt.
Luc. 6.
Eleemoſynę genus duplex.
Chryſo. ho. 20. in Mat.
Sapientia dando creſcit.
Matth. 22. & Marc. 12. & Gal. 5.
Leuit. 19.
Aug. lib. 1. de ſermo. Dom. cap. 41.
Diligendi inimici.
Augu. in ſententiis, ſentētia 2. tomo. 3.
Quatenus inimici ſūt diligendi.
Dilectio inimicorum quare maiorem habet mercedem.

Et ideò,ſicut tenemur diligere inimicos, quantum ad bona gratiæ & gloriæ : ita tenemur A
in effectu ſalutem eorum procurare.Inimicus ergo,quò ad naturam,qua eſt proximus, de
neceſſitate præcepti,eſt generali dilectione diligendus,qua dicitur: *Diliges proximum tuum:*
ſed dilectione ſpeciali,vt ſpecialiter quis moueatur ad diligendum inimicum,nõ eſt præ-
cepti,ſed perfectionis.Non enim eſt præceptum ad omnes ſpecialiter affici, quia nec hoc
eſt poſſibile, & ideò nec eſt præceptum ſpecialiter affici ad inimicum, ſed generaliter in-
Signa dilectionis generalis. quantum eſt homo proximus.Et quia exteriora beneficia proportionantur interiori dile-
ctioni, ſigna generalis dilectionis, vt aliquod bonum facere toti cõmunitati, vel orare pro
toto populo in communi,iſta exhibere inimicis,cùm ab his quæ ſunt generaliter exhibẽ-
da,non debeant excludi,eſt de neceſſitate præcepti,quia ſi ab his intenderet homo eos ex-
cludere,iam generaliter dilectio non ferretur,imò magis odium oſtenderetur.Et quia ex
tempore extremæ neceſſitatis, obligatur homo, omni homini in tali neceſſitate exiſtenti: B
ideò etiam inimico,niſi ex hoc deterior fieret, & fidem impugnaret, debet in tali neceſſi-
Matth.6. tate beneficium exhiberi. Beneficia verò quæ ſunt ſigna dilectionis ſpecialis, non tenetur
Dilectio duplex. inimico exhibere,extra caſum neceſſitatis:ſed hoc eſt perfectionis. Dilectio ergo,alia in-
terior,alia exterior.Dilectione interiori,& perfectione ſufficientiæ,quilibet etiam imper-
In dilectione inimicorum plus exigitur à perfectu quam imperfectu. fectus tenetur quemlibet etiam inimicum diligere:dilectione autem exteriori,id eſt be-
neficij exhibitione & perfectione ſupererogationis, tenetur tantum perfectus hoc facere.
Imperfectus enim tenetur inimico rancorem odij dimittere,& bonum optare:ſiue petie-
rit veniam,ſiue non,& ſi petierit veniam,tenetur ei colloqui,& dicere, Aue:ſed non tene-
tur beneficia temporalia miniſtrare. Perfectus autem tenetur etiam præſidia temporalia
conferre,& neceſſaria miniſtrare,ſiue ab eo veniam petierit,ſiue non.Quia ſi inimicum à
communione noſtra ſeparemus, eo ipſo ei benefacimus, dum illud hoc fine faciamus, vt C
Gloſſa in Matth. eum ab errore reuocemus.Vnde gloſſa: Benefacite miniſtrando cibum mentis, id eſt, in-
ſtructionem vel correctionem corporis,omnia enim in Eccleſia,etiam excommunicatio,
Excommunicationis finis. eo ſpectant,vt fratres & amici fiant.Et quia eſt quoddam beneficium,ad ſalutem pertinẽs,
quod à quolibet quantumcunque paupere poteſt exhiberi, ſcilicet orare pro animarum
ſalute, ideò ſubiungit: *Benedicite,* ſcilicet bona gratiæ & gloriæ imprecando, *maledicentibus*
vobis, retro detrahendo, vel apertè blaſphemando, *& orate,* dicta bona optando,& Deum
depræcando, *pro perſequentibus & calumniantibus vos,* falſum crimen vobis imponendo.Hu-
ius exemplum dedit Dominus, in cruce ſuſpenſus, & Stephanus lapidatus, & Dauid, à
Iniuria triplex. Semei maledictus. Vbi nota quòd triplex eſt iniuria, ſcilicet cordis, quæ rancor vel odiũ
dicitur : oris, quæ detractio vel maledictio : operis, ſcilicet læſio manualis. His igitur ge-
neribus, tria Dominus apponit remedia. Contra primum, *diligite inimicos veſtros.*Contra D
ſecundum, *benedicite maledicentibus vobis: & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos.* Cõ-
Gloſſa in Matth. tra tertium, *benefacite his qui oderunt vos.* Vnde gloſſa : Contra Eccleſiam tribus modis pu-
gnatur, odio, verbis,& cruciatu corporis, econtra Eccleſia diligit, orat,& benefacit.Si er-
Beneficium triplex perfectorum. go volumus eſſe perfecti, debemus iniuriantibus nobis beneficium dare cordis, ipſos di-
ligendo, beneficium oris, pro eis orando, & beneficium operis, ipſis benefaciendo. Et
quia magnum dedit præceptum, præclarum ſubdit præmium. Ita, inquit, diligite, be-
nefacite, orate pro inimicis veſtris, *vt ſitis filij patris veſtri,* altiſſimi, *qui in cœlis eſt.* Filij in-
quam, per bonitatis imitationem, per gratiæ adoptionem, per educationem, per hære-
ditatis adoptionem. Vt ſicut eſtis filij Dei per naturam & creationem , ſic etiam ſitis filij
eius per gratiam & imitationem, in eo quod eſt ei proprium : nam proprium eſt ei miſe-
Beda in ca. 6. Lucæ. reri, & eſſe beneficum. Vnde Beda: Nulla maior poteſt eſſe merces, quàm filios ho- E
minum terrigenas, effici filios altiſſimi, qui in cœlis eſt. Nos enim poteſtate accepta ef-
ficimur filij Dei, inquantum ea quæ ab eo præcipiuntur, implemus. Et ſubiungit: *Qui*
ſolem ſuum facit oriri ſuper bonos & malos : & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos, ac gratos & ingratos.
Et non ſolum amicis, ſed etiam inimicis benefacit. Sic enim inimicos nutrit vt ami-
cos, ac hos & illos ſui ſolis ſplendore illuminat, & ſuarum pluuiarum inundatione fœ-
Hieronym. in Matth. cap. 5. cundat, & beneficia communia non ſubtrahit, etiam malis hominibus, qui tamen ei in-
quantum in eis eſt inimicantur, ſed pro ſua miſericordia indiſcretè omnibus vitæ præſen-
tis beneficia largitur.Vbi Hieron.Noli negare quod Deus nulli negat, quãuis ſit blaſphe-
Orare pro inimicis quãdo præceptum eſt. mus & impius.Sine diſtinctione omnibus tribuamus,non quærẽtes cui,ſed quare demus.
Vt autem dictum eſt ſuprà, orare generaliter pro inimicis, & eis benedicere, pro quan-
to in generalitate populi includuntur, eſt præceptum : ſicut quòd in generali dilectione
diligantur:

A diligantur:ſed in ſpeciali iſta facere,non eſt præceptũ,ſed perfectionis. Et ſciendum quòd
Chryſoſtomus ponit nouem gradus,ſecundum acceſſum ad perfectionem mãdati huius.
Chryſo. ho. 18. in Mat. Gradus nouem ad perfectionem.
Vnde ait: Vidiſti nempe quantis ad perfectionem gradibus aſcendit, & quemadmodum
nos in ipſum veritatis cacumen ſtatuit,& paulatim in ipſum cœlum reducit. Primus gradus
eſt,nequaquam ad lædendum priorem venire.Secundus,vt nõ amplius referat,quàm
quod à lædente ſuſtinuit.Tertius,ne læſus faciat illa quæ paſſus eſt,ſed quieſcat. Quartus,
vt etiam præbeat ſeipſum ad iniuriam ſuſtinendam. Quintus,vt etiam ad maiora ſe præbeat,
quàm vult eſſe qui fecit. Sextus,nõ odiſſe eum à quo iſta perpetitur. Septimus,etiam
diligere lædentem.Octauus,beneficiis eum libenter afficere.Nonus,etiam Deum pro aduerſario
deprecari. Perſpexiſti celſitudinem Philoſophiæ, & idcirco tam claro digna eſt
præmio,quia tam magno eſt ſubiecta præcepto.Nam & præmium illi,tale proponit,quale

B priorum omnino nulli:vt ſcilicet fierent ſimiles Dei, prout tamen hominibus id eſſe poſſibile
eſt. Igitur bene faciendum eſt omnibus, quia vt dicit Seneca, nemo non cùm alteri
Prodeſſe omnibus.
prodeſt,ſibi profuit. Quia verò perfectio dilectionis, vltra dilectionem inimicorum, non
poteſt procedere,ideò poſtquam præcepit inimicos diligere,cõſequenter ſubiungit: *Eſtote
ergo vos perfecti,ſicut & pater cœleſtis perfectus eſt*: quæ eſt lex amoris conſetuando, vt quæratis
Filios & ſimiles Dei fieri ſummum præmium eſt.
etiam inimicis prodeſſe: quod Deum facere manifeſtum eſt, qui beneficia largitur
etiam malis hominibus,ſic quòd propter eorum malitiam,non deſerit beneficentiam circa
ipſos,ita nec vos circa inimicos.Nam ſecundum Chryſoſtomum, ſicut filij carnales ſimilantur
Chryſo. ho. 13. operis imper.
patribus, in aliquo corporis ſigno, ita filij ſpirituales, Deo in ſanctitate, & nihil
nos Deo ita aſſimilat,ſicut iniuſta facientibus ignoſcere,& pro eis orare.Et arguit hoc exẽplo
publicanorum & infidelium,qui ſuos amicos diligunt, & eis benefaciunt. Si ergo ſu-

C pra ipſos mercedem beatitudinis volumus habere, debemus plus propter Deum facere,
dilectionem etiam ad inimicos extendẽdo. *Si enim diligitis*,inquit,*tantum eos qui vos diligunt:
quam mercedem habebitis?* hac ſcilicet de cauſa à Deo in æterna vita? quaſi diceret nullam. De
his enim dici poteſt, *Recepiſtis mercedem veſtram.* Talis nanque dilectio, eſt naturalis, & non
procedit de charitate, quæ ſe extẽdit ad omnes homines,& ideò non eſt meritoria. Sed tamen
hæc oportet facere,& illa non omittere.Diligere enim diligentes,eſt naturæ: diligere
Diligere diligentes naturę eſt, diligere non diligentes, gratia.
non diligentes, eſt gratiæ: non diligere diligentes, eſt peruerſitatis maximæ: non diligere
non diligentes,eſt imperfectionis humanæ. *Et ſi ſalutaueritis fratres veſtros tantum*: qui
aliqua affinitate iuncti ſunt vobis,id eſt ſalutem eis optaueritis,ac charitatis & dilectionis
affectum eis oſtenderitis: *quid amplius*, ſcilicet quantum ad perfectionem, *facietis? Et ſi bene
feceritis tantum, his qui vobis bene faciunt*, quod eſt debiti naturalis, ex accepto beneficio: *quæ*

D *vobis eſt gratia*,id eſt quod meritum gratiæ apud Deum? quaſi diceret nullum. *Nam Publicani
& Ethnici*,id eſt peccatores & gentiles,*hoc faciunt.* Publicani,qui publica vectigalia exigunt:
à Publio rege Romanorum nomen traxiſſe dicuntur. Ethnici verò,ab ethnos Græcè,
Publicani. Ethnici.
quod gens Latinè eſt,vocãtur,qui tales ſunt vt fuerunt geniti,ſcilicet ſub peccato. *Et ſi
mutuum dederitis his à quibus ſperatis recipere: quæ gratia vobis*, ſcilicet apud Deum? quaſi diceret,
nulla. Nam,vt dicit gloſa,ex hoc ſolo quod ſperatis recipere,non pro Deo datis, Vnde
de talibus dici poteſt. *Receperunt mercedem ſuam:* quia ſpe retributionis humanæ mutuant.
Nam & peccatores, qui gratiam Dei non habent, peccatoribus fœnerantur, id eſt mutuum
dãnt, vt æqualia, non vltra ſortem, recipiant. Ex quo patet, quòd plus quam peccatores
ſunt qui mutuant, vt cum vſura recipiant. Quaſi diceret, ſecundum Bedam: Si tales
Beda in ca. 6. Lucæ.
inter ſe natura duce norunt eſſe benefici, quanto vobis gradus profeſſionis eximior ne-

E ceſſe eſt, vt cura virtutis ſit vberior, quatenus etiam non amantes charitatis ſinu amplectamini.
Vnde Chryſoſtomus: Quonam igitur digni ſupplicio ſumus, qui cùm ad
Chryſo. ho. 18 in Matt. Publicanis & Ethnicis præſtare debemus.
ſimilitudinem Dei, vitam noſtram informare iubemur, forſitan ne gentilibus quidem
inuenimur æquales. Et iterum: Sed ſi nos in his nec Publicanis, nec Gentilibus,meliores
efficimur: nónne lugendi & plangendi ſumus. Quinimò in tantum longè ſumus à
diligendis inimicis: vt nec amicis quidem charitatis vicem reddamus: ſed econtrario
odio habeamus etiam diligentes, in quo non ſolum Gentilibus & Publicanis nequaquam
differimus, ſed multo etiam inferiores exiſtimus. Chriſtus etiam non ſolum vult
nos ignoſcere delinquentibus: ſed vt etiam amemus eos, & oremus pro ipſis. Nam ſi
Auerti prohibemur.
tantummodo non lædas eum qui te læſit, auertis te tamen ab eo, nec libenter eum videas:
manet ſine dubio vulnus in pectore,& dolor augeſcit in corde. Nũquid tu ita vis tibi
propitium fieri Deum: vt nõ te quidem lædat, auertat ſe tamẽ abs te, & peccatorũ tuorum

memoriam teneat, & videre te nolit? Igitur qualem vis erga te eſſe Deum cùm delictorũ A
Dilectio qua ad vitam æternã prodeſt. Dilectio multiplex.
veniam poſcis: talem te exhibere debes his qui deliquerunt in te: Hæc Chryſoſt. Intellige
quòd quando iſta fiunt ex naturali affectione, quæ poteſt procedere ex cauſa vtili aut de-
lectabili, & ex cauſa honeſti, & per habitum moralis amicitiæ, ſic non ſunt meritoria vitæ
æternæ. Sed quãdo iſta procedunt ex habitu charitatis, tunc ſunt meritoria, ac principium
& ratio merendi ad Deum, quæ ſola diuidit inter filios regni & perditionis. Diligere enim
propter amorem reciprocum, naturæ eſt debitum. Diligere propter beneficium acceptũ,
vel ſperatum, eſt mercenarium. Diligere propter mutuæ familiaritatis oblectamentum,
eſt malum. Diligere propter peccati conſenſum, eſt malignum. Diligere propter opus bo-
num, eſt gratuitum. Qui enim diligit proximum, aut quia bonus eſt, aut vt bonus ſit, aut
quia eiuſdem corporis membra, & eiuſdem patris filij ſumus, verè diligere dicitur. Talis
enim amor, ſpiritualis eſt, & ideò indeficiens. Carnalis enim amor citò dilabitur, ſicut & B
ipſa caro, quali videlicet amore Publicani & Ethnici ſe inuicem diligunt, in quibus eſt na
tura ſine gratia, & tantum diligentes ſe diligunt, ſtatim enim vt ſe ab aliis non diligi intelli-
gunt, ipſi quoque alios non diligunt. Nos ergo omnes diligere, omnium ſalutem quærere,
omnibus bene facere, & charitatis affectum oſtendere debemus, non quærentes cui, ſed
quare iſta faciamus. Sic enim augetur amor, & concordia creſcit. Iſta itaque debent fieri,
non in ſpe retributionis humanę, ſed diuinæ. Sicut enim Deus eſt omnis boni principium,
Augu. lib. 50. homil. 38. Apoca. 21. & 22. Deus amãdus propter ſe & gratis. Præmium qui nõ quærit amãdo, meretur.
ſic vult eſſe & finis. Ego ſum, inquit, alpha & omega, principiũ & finis. Vnde Aug. Qui ami-
cum propter commodum quodlibet amat, non amicum conuincitur amare, ſed commo-
dũ. Et ideò Deus, quo nihil eſt maius aut melius, propter quod diligatur, propter ſe ipſum
perfectè diligitur. Si verò ſaltem propter illa quæ præſtat, amatur, non vtique gratis ama-
tur, quia iam illud propter quod diligitur ei, quod dictu quoque nefas eſt, antefertur. Et C
iterum: Gratis Deus ametur, vt operis quo illi miniſtratur, præcium ſit eſſe cum illo. Nihil
enim debemus pro amore Ieſu quærere, niſi eius ſuauem præſentiam. Hæc Auguſt. Vnde
Bernard. Non ſine præmio diligitur Deus, etſi abſque præmij intuitu ſit diligendus. Verus
amator præmium non quærit, ſed meretur: Hæc Bernard. Amemus ergo aduerſarios no-
ſtros, & nihilominus eis beneficia præſtemus: vt ſimus perfecti, pro modulo noſtro, perfe-
ctione gratiæ, ſicut & pater noſter cœleſtis perfectus eſt, perfectione naturæ: quoniam per-
fectus Dominus, bonos & perfectos vult habere fideles. Simus interim perfecti, ſaltẽ per-
fectione ſufficientiæ, quæ eſt in Dei & proximi charitate, & nitamur ad cumulum perfe-
ctionis ſupererogationis quæ eſt diligere inimicos, & orare pro eis, ſicut fecit Chriſtus.
Chryſo. ho. 28. in Mat.
Vnde Chryſoſt. Non tantum lædimur ab iniquis, quando nocemur ab ipſis, quantum per
malitiam eorum, conſtantia bonitatis, à ſuo propoſito victa receſſerit. Ne igitur odio ha- D
beas facientem tibi mala, & ne maledicas vexanti, ſed magis ama, quaſi multorum tibi
conciliatorem bonorum, téque ad ampliſſimum honorem lædendo ducentem. Alioquin
& laborem ſuſtinuiſti, fructu autem priuatus es, & iacturam quidem feres, mercedem au-
tem perdes. Quod certè extremæ omnino dementiæ eſt, vt aliqui cùm maiora perpeſſi
Poſſibilitatis amandi inimici, exemplum eſt Chriſtus.
ſunt, nequaquam minora ſuſtineant. Et quemadmodum inquies fieri iſta poſſibile eſt. Vi-
diſti Deum hominem factum, & euſque pro tua deſcendentem ſalute, tantáque propter
te eſſe perpeſſum: & adhuc inquiris aut dubitas, quemadmodum poſſibile ſit iniurias do-
nare conſeruis? Sed tu plurimum læſus es. Verùm quid tale perpeſſus es, quale tuus, imò
omnium Dominus? Si autem omnino nimis læſus es, idcirco maximè beneficium refer
nocenti: vt & tibi ipſi clariorem facias coronam, & fratrem à periculo grauiſſimi languo-
ris abſoluas: Hæc Chryſoſtomus. E

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, mitiſſime & totius humilitatis & patientiæ magiſter: da mihi ſeruorum vltimo & ſimplici, vt me humilem & aliis inferiorem conſtituens ab omnibus contemni cupiam, & conculcari, iniuriámque in corpore vel rebus patienter ſuſtinens: animum paratum ad plura ſuſtinenda habeam, ac omni petenti in corporalibus & ſpiritualibus pro poſſe ſubueniam. Concede etiam, vt non ſolum amicos, ſed & inimicos me corde, ore, vel opere, perſequentes econtra valeam diligere, eiſque benefacere & benedicere, ac pro eis orare: vt inter filios & electos tuos, merear tua gratia numerari. Amen.

De laude

A De laude humana in bonis operibus non quærenda.
CAPVT XXXVI.

POſt hæc magnæ perfectionis verba docet, ne de bonis operibus inaniter glorientur: quia valde difficile eſt, vt in eis vana gloria totaliter euitetur. Vnde ait: *Attendite*, id eſt diligenter conſiderate, & attenti ac cauti eſtote, ſcilicet contra inſidias ſuperbiæ: quia etiam bonis operibus inſidiatur, vt faciat ea perire, *ne iuſtitiam veſtram*, id eſt opera iuſtitiæ, ſcilicet opera bona de genere, quæcunque fuerint illa, quia omnia continentur ſub iuſtitia generaliter dicta: *faciatis coram hominibus*, eo ſcilicet fine, *vt videamini ab eis*, id eſt propter laudem humanam *Matth. 6.*

B & fauorem mundi, nõ propter gloriam Dei, nec propter ædificationem proximi, alioquin mercedem non habebitis apud Deum, cuius amore non feciſtis. Ille enim debet mercedem dare, cuius mandato mouetur operarius vel amore. Niſi ergo Deus ſingulariter ſit in cauſa, non operis mercedem, ſed fallaciæ ſupplicium apud Deum habebunt, quia hic ab humano ore, mercedem, ſcilicet leuem auram fauoris recipere voluerunt. *Mercedem vnde petat.* Ab his tamen duntaxat acceperunt, à quibus eam concupierunt. Ex quo enim intentio fertur ad homines tantum, non eſt aliquid à Deo iuſtè expectandum, quia non virtus ſed cauſa virtutis, mercedem habet apud Deum. Hoc igitur deputatur eis pro mercede, cuius amore fecerunt, ſcilicet laus humana, quam quæſierũt. Et non ſolum vera mercede, ob prauã intẽtionem euacuãtur, ſed & nihilominus pro inani gloria, quæ ſiue præcedat opus, ſiue ſequatur, ſemper mortale peccatũ eſt, pœnam æternã merẽtur. *Glorię inanis malum.* Minuitur etiam probitas cõſcientię;

C ex famæ mercede. Vnde Boëtius: Minuit ſe probitatis conſcientiæ ſecretũ: quotiens oſtẽdendo quis fructũ recipit famæ precium. Et ideò, vt idẽ Boëtius dicit, ſapiens bonum ſuũ; nõ populari rumore, ſed conſciẽtię veritate metitur. Et conſidera ꝙ vt ait Chryſoſt. nõ ſolum nõ oſtendi iubet, ſed & ſtudere latere. *Chryſo. ho. 19. in Mat.* Neque enim eſt æquale nõ ſtudere apparere, & ſtudere latere. Per hoc tamẽ non prohibẽtur opera bona fieri corã hominibus, ad Dei gloriã, & proximi ædificationẽ, quia hoc eſt bonum & meritorium apud Deum. *Bona opera palam fiãt ad laudem Dei.* Sed vt dicit Gregorius, valde perfectorũ eſt, ſic oſtẽſo opere gloriam autoris quærere, vt de illata laude neſciat priuata exultatione gaudere: quoniã infirmi, quia perfectè cõtemnẽdo nõ ſuperãt reſtat neceſſe eſt, vt bonum quod operantur, abſcõdant. *Gregor. lib. 8. moraliũ cap. 30.* Deinde poſtquã generaliter iuſtitiam nominauit, nunc cõſequẽter per partes exequitur: & ſpecialiter prohibet in eleemoſyna, & oratione, ac ieiunio, vanam gloriam quæri: quia hæc tria præcipuè cõſueuit inanis

D gloria comitari. Hæc ſunt tria ſatisfactionis opera, ſcilicet eleemoſyna cõtra peccatum in proximũ, oratio cõtra peccatum in Deum, ieiunium cõtra peccatum in ſemetipſum. *Eleemoſyna, ieiuniũ & oratio.* Hæc etiã tria, valent cõtra tres radices peccatorum, ſcilicet cõtra tria mala quæ in mundo ſunt: Eleemoſyna enim, eſt iuſtitia, contra concupiſcentiã oculorum. Oratio, contra ſuperbiam vitæ. Ieiunium cõtra concupiſcentiam carnis. Ait ergo, *cùm facis eleemoſynam*, corporalẽ ſcilicet vel ſpiritualem, *noli ante te tuba canere, ſicut faciunt hypocritæ*, id eſt noli eam facere in manifeſtatione, & velle innoteſcere, vt glorieris in laude tua: ſicut ille apertum dat ſignũ, qui canit tuba. Non eſt ingrata Deo eleemoſyna quæ videtur, ſed quæ ideò fit vt videatur. Et quia tales principaliter intẽdunt honorẽ vanum & trãſitorium: ideò amittunt verũ & æternum. Vnde ſequitur: *Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam*, ſcilicet gloriã humanã, quam quærebant pro dono eleemoſynæ: ſed pœna expectatur, pro mala intẽtione. Ita ergo faciũt

E hypocritæ. *Te autem faciente eleemoſynam*, quod eſt opus de genere bonorũ, *neſciat ſiniſtra tua*, & intentio peruerſa, *quod faciat dextera tua*, & intẽtio ſancta. *Siniſtra, dextera.* Siniſtra eſt appetitio & delectatio laudis humanæ, vel cõmodi terreni: dextera autẽ, intentio implẽdi præcepta diuina, ſeu amor Dei, & cœleſtis pręmij. Eſt ergo ſenſus, nõ ſe immiſceat intẽtio alicuius prauitatis, dũ præcepta Dei implere ſatagis. Et exponit quod dixit, *neſciat*: illud enim neſcitur, quod in abſcõdito eſt: & ideò dicit, *vt ſit eleemoſyna tua in abſcondito*, ſit ſcilicet ſecundũ rationẽ intẽtionis, etſi nõ ſecundũ rationẽ operationis. Sit in abſcõdito & ſecreto mentis, id eſt in ipſa bona cõſcientia, quæ humanis demõſtrari nõ poteſt oculis. Sufficit tibi ad promerendum præmiũ, qui ſolus cõſciẽtiæ inſpector eſt. Et hoc eſt quod ſubditur: *Et pater tuus*, ſ. Deus, qui eſt pater omniũ per creationẽ, & iuſtorũ per gratiæ adoptionem, *qui videt in abſcondito*, quia ipſe ſolus videt intẽtionẽ cordiũ, *reddet tibi*, quia retribuet bonis, ſecundũ intentionẽ cordis hominibus abſconditam & occultam: & ſi non in præſenti, tamen in futuro. Non ergo

ſi hæc ſciant homines,formidandum eſt,ſed ſi hoc animo fiant, vt fructus placendi homi- A
nibus in eis expectetur,& laus humana admiſceatur.In omni enim opere noſtro,neſcit ſi-
niſtra quid facit dextera,ſi nō amore laudis humanæ, ſed Dei amore & iuſtitiæ id agamus.

In abſcondito facere quid eſt.

Et ideò ſiue in ſynagogis,ſiue in vicis & plateis eleemoſynam, vel aliud opus bonum quis
faciat, in abſcondito tamen facit, quicunque hoc faciens, non ab hominibus ſed à Deo
videri deſiderat. Econtra verò,qui in abſcondito facit,& videri cupiens laudem ex hoc, &
gloriam quærit, non in abſcondito quidem facit, quoniam abſconditum non vult eſſe

Chryſo. ho. 13. operis imperfecti.

quod facit,tantúmque ei valet,ac ſi in publico fieret. Vnde Chryſoſt. Poteſt enim aliquis
coram hominibus eleemoſynam facere,nec tamen ad hoc facere, vt eam hominum ocu-
lis oſtentet:& aliquis non coram hominibus faciens:eo tamen animo facere,vt ſe id faciē-
tem optet videri. Propter quod non factum ipſum,ſed voluntatem,aut coronat,aut punit:
nec fini operi,ſed voluntati operantis,mercedem damnúmve decernit. Non igitur tātum- B
modo dediſſe eleemoſynam,ſed quemadmodum oportet dediſſe,virtutis eſt: Hæc Chry-

Oratio hypocritarū. Chryſo. ho. 19. in Mat.

ſoſt. Similiter in oratione,docet nos fugere vanam gloriam,vt non ores in publico, ad ma-
nifeſtationem, vt videaris ab hominibus, ſicut faciunt hypocritæ: qui,vt dicit Chryſoſto.
non intendunt exaudiri, ſed videri. Et quia intentionem habent peruerſam, ideò damno-
ſam ſubdit ſequelam, *quia receperunt mercedem ſuam*, ſcilicet laudem tranſitoriam, ſed tan-
dem recipient pœnam æternam. Argumentum habes ex hoc, quòd cùm vana gloria ſit
mortale peccatum: ideò omne opus ex vana gloria factum, eſt mortale reputandum, quia

Oratio ſanctorum.

pro eo pœna infligitur æterna: Ita ergo faciunt hypocritæ. *Tu autem cùm oraueris,intra in cu-
biculum tuum*, id eſt in locum ſecretum, *& clauſo oſtio*, ne veniat multitudo, impediens ele-
uationem mentis,& auertens te à propoſito, *ora patrem tuum*, cœleſtem, *in abſcondito*. Et eſt
ſenſus ſecundum Remig. Sufficiat tibi vt ille ſolus nouerit tuam orationem, qui omnium C
corda nouit occulta,quia ipſe qui eſt inſpector,erit exauditor. *Et pater tuus*, cuius honorem
debes intendere, *qui videt in abſcondito, reddet tibi*, fructum orationis in aperto. Secundum

Chryſo. ho. 13. operis imper.

Chryſoſt. Qui ſic orat ſecretò, vt ab hominibus abſconsè orare videatur, non Deum aſpi-
cit, ſed homines: Et ideò quantum ad propoſitum ſuum in Synagogis orat, ac etiam ſic du-
pliciter laudatur, & quia orat, & quia abſconſè orat. Cuius autem orātis mens ſolum aſpi-

Orandi modus.

cit Deum, quamuis in Synagoga oret, tamen apud ſe, in ſecreto videtur orare. Orans er-
go nihil nouum faciat, quod aſpiciant homines, vel clamando, vel pectus percutiendo,

Oratio duplex, publica, & ſecreta.

vel manus expandendo: Hæc Chryſoſtom. Vbi ſciendum quòd duplex eſt oratio. Quæ-
dam publica, quæ fit à miniſtris Eccleſiæ, & iſta non debet fieri in occulto, ſed magis in
publico, & in Eccleſia coram populo, quia pro tota offertur communitate, & populus
in hoc conformare ſe debet miniſtris Eccleſiæ, ipſum Deum deprecando, ſecundum mo- D
dum congruum & ſibi poſſibilem. Alia eſt oratio priuata, & talis magis debet fieri in ſe-
creto, duplici de cauſa. Vna eſt, quia oratio eſt eleuatio mentis in Deum, mens autem ci-
tius & melius eleuatur in Deum, quando homo eſt in ſecreto loco, & à tumultu ſepara-
tus. Alia eſt, ad euitationem vanæ gloriæ, quæ de facili inſurgit in publico. Orare itaque
volentibus, ſalubre dat Chriſtus conſilium, vt intret in cubiculum, ſcilicet cordis ſecre-
tum, & claudant oſtium, ſcilicet carnales ſenſus, per quos exteriora improbè ſe ingerunt,
& turbæ phantaſmatum orantibus obſtrepunt: vt ſic etiam clauſo oſtio mentis, & collectis
animæ viribus, oratio ſpiritualis fiat in intimis cordis, & inde dirigatur ad Deum feruen-
tius, vbi oratur pater in abſcondito: quia abſconditum & cubiculum, eſt ſecreta cordis
intentio. Quantum enim homo contemnit quod eſt extra ſe, tantum poteſt ſe recolligere
intra ſe, & quantum ſe recolligit intra ſe, tantum poteſt ſupra ſe ad orationem & Dei con- E

Oratio breuis commēdatur.

templationem aſcendere. Deinde circa orationem, excludit gentilium errorem, dicens:
Orantes autem, nolite multum loqui: ſicut faciunt Ethnici, qui putant in multiloquio, & altiloquio, ac
ſuauiloquio, *ſuo exaudiri*: & quòd ipſi ita verbis flectere queant Deum, ſicut orator iudicē.
Scit enim pater veſter cœleſtis, quid opus ſit vobis antequam petatis eum, quia audit præparationem
cordis ſingulorum. Hoc addit ad excludendum iſtorum gentilium falſum intellectum,

Noui nihil indicatur Deo. Oratio gētilium, cur longa & vocalis erat.

ſecundum quem aliquid Deo notificatur de nouo, quia omnia ſcit ab æterno. Non
prohibet Dominus in oratione multiplicationem verborum, ſimpliciter & abſolutè,
quia & ipſe pernoctauit in oratione, & factus in agonia prolixius orabat: ſed prohibet
ne multiloquio vtamur in oratione, eo fine & ea intentione, quibus vtebantur Gen-
tiles idololatræ, qui triplici de cauſa vtebantur vocali oratione in multiloquio facta.
Prima, quia orabant dæmones, qui neſcirent quid illi peterent, niſi verbis & ſigno ex-
teriori

A teriori inſtructi eſſent, ſecreta enim cordis humani, penetrare non valent. Secunda, quia putabant dæmonibus, quaſi hominibus verbis perſuaſibilibus & multis perſuadendum eſſe, & ſic eos ad miſerandum prouocari. Terna, quia dæmones, quos orabant, quandoque abſentes eſſe putabant, & quòd per talem orationem reuocari poſſent. Iſta ſunt mala, & ideo ab oratione fidelium remouenda. Similiter autem triplex eſt cauſa, quare nos vtamur vocali oratione. Prima, vt obſequium oris, ſicut & cordis & operis Deo impendamus: triplex enim ſacrificium Deo debemus, ſcilicet ſacrificium cordis, oris, & operis. Secunda, vt ad memoriam reuocemus quod petere debemus, & vt ipſa vocalis oratio pigritiam noſtram excitet, quia ſi homo ſemper in ſilentio oraret, de facili obdormiret, oblitus quid peteret. Tertia, vt vocali oratione proximus inſtruatur, & ad conſimile opus inuitetur. Vult autem Deus vt oremus, ne quod ab eo nobis datur vile habeamus, ſed eo

Oratio noſtra cur vocaliter fit.

B ipſo amplius eum adoremus, deſideremus, & ita amplius mereamur. Nec ad eum orantes fruſtra ſcienti loquimur, quia ſecundum Hieronymum: Non narratores, ſed rogatores ſumus, aliud eſt enim narrare ignoranti, aliud petere ſcienti. Vnde & Chryſoſtomus dicit, quòd oportet orare, vt ſcilicet Deum non doceas, ſed inflectas, vt familiaris efficiaris interpellationis frequentia, vt humilieris orando, vtque peccatorum tuorum recorderis. Et notandum, quòd poſſunt multiplicari verba in oratione, vt per ſignificationem verborum deuotorum animus melius eleuetur in Deum, & non ſolum mente, ſed etiam corporali voce homo eleuetur in eum, ſecundum illud: *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum*, non tamen poteſt ibi dari regula certa, ſed debet homo talibus vti in oratione, quantum percipit quòd faciunt ad deuotionis exercitationem. Si autem econtrariò percipiat, quòd multiplicatio verborum diſtrahat mentem eius, quia aliquando multiloquium oris,

Orationem cur petat dominus.
Hieronym. in eum locũ
Chryſoſto. home. 19. in Matth.
Verba orationis multiplicari poſſunt.
Pſal. 83.

C impedit deuotionem mentis, tunc debet ceſſare à verbis, & orare Deum mentis affectibus: vnde ſecundum Auguſt. Quando rogamus Deum, pietate opus eſt, non verboſitate, aliud eſt ſermo multus, aliud diuturnus affectus. Nam plerumque hoc negocium plus gemitibus agitur, quàm ſermonibus, plus fletibus, quàm affatu. Hæc tamen intelligenda ſunt de orationibus priuatis & voluntariis: quia orationes debitè & publicè debent eſſe in verbis, vt poſſint percipi ab aliis. Deinde docet fugere hypocriſim in ieiunio, dicens, *cùm ieiunatis*, quod expedit pro tempore, *Nolite fieri triſtes, ſicut hypocritæ*. Non ſolum prohibet fieri, ſed velle, cùm dicit, nolite, in voluntate eſt enim prima radix merendi vel demerendi. Item fieri prohibet, non eſſe, quia ſecundum Chryſoſt. Sciens Dominus quòd non poteſt eſſe hilaris qui ieiunat, non dixit, nolite eſſe triſtes, ſed nolite fieri. Aliud eſt enim eſſe, aliud fieri. Aſſiduum quidem ieiunium naturaliter facit eſſe triſtem, qui autem per hypocriſim

Auguſtin. lib. 2. de ſermone domi. cap. 7.
Ieiuniũ hypocritarũ.
Chryſoſto. hom 15. operis imperfe.
Fieri & eſſe triſtem differunt.

D pallentes apparent, triſtes non ſunt, ſed fiunt ſicut hypocritæ triſtes in apparentia, vt ipſa vultus triſtitia ſit oſtentatio ieiunij, falſa & vana. *Exterminant enim*, & quaſi extra proprios terminos ponunt & adducunt, *facies ſuas*, ac deformant corpora ſua habitu ſordido & ſqualido deturpant, *vt appareant hominibus ieiunantes*, ac ſemper videantur triſtes, & quaſi de peccatis & aliorum lugentes, oſtendunt enim quandam faciei triſtitiam, & extra ſolitum aliorum modum in vultu & veſte ſqualorem demonſtrant: vt pœnitentiæ rigorem ſimulent, & religioſi præ cæteris appareant, & inde laudes ab hominibus recipiant. O inſania vanitatis, nolunt eſſe quod tamen volunt apparere. Et propter hoc cum aſſertione comminatur eis pœnam non modicam dicens: *Amen*, id eſt, verè dico vobis, *quia receperunt mercedem ſuam*, ſcilicet laudem hominum quam quærebant, & in futuro recipient pro ſimulatione damnationem, quam non timebant. Et ſignanter dicit receperunt, non recipiunt, quia

Laus hypocritarum.

E talis laus adeo breuis eſt, quòd quaſi nihil de præſenti habet. Vnde in Iob: *Laus impiorũ breuis, & gaudium hypocritæ inſtar puncti*. Non ergo prohibet Dominus triſtitiam pœnitentiæ pro peccatis, ſed triſtitiam fictam pro laudibus conſequendis, nec prohibet videri ieiunantes: ſed hoc non appetere propter hominum fauores, quia non virtus vetatur, ſed mens ficta reprobatur. Vnde Chryſoſtomus. Si ergo qui ieiunat, & triſtem ſe facit hypocrita eſt, quantò magis iniquior eſt qui non ieiunat, ſed argumentis quibuſdam in facie ſua pingit venalem pallorem, quaſi ieiunij ſignum. Deinde ſubdit modum ieiunandi debitum. *Tu autem cùm ieiunas*, non ſcilicet imiteris hypocritas: ſed *vnge caput tuum, & faciem tuam laua*. Quia ridiculum eſſet caput oleo, ad literam, vngere, ideo ſecundum Hieronymum, Accipitur metaphoricè à Palæſtinis, qui in feſtis ſolebant hoc facere: vt quando ieiunamus lætos nos & feſtiuos eſſe monſtremus, *vnge ergo caput tuum*, id eſt, hilarem te exhibe, *& faciem tuam laua*, ad literam ne ſordidus appareas. Duo dicit contra duo, vnge oleo lætitiæ, contra

Iob 20.
Chryſoſtom. home 11. operis imperfe.
Ieiunium bonorum.
Vngere caput.
Hieronym. in Matth. cap. 6.

Lauare faciem. triſtitiam hypocritarum. Laua aqua munditiæ, contra exterminationem facierum. Vel ſe- A
cundum duas partes iuſtitiæ laua faciem internam, id eſt, conſcientiam à malo per confeſ-
ſionem tergendo, vt munda ſit ante Deum, ſicut enim in conſpectu hominum gratioſa eſt
facies pulchra, ſic in oculis Dei præcioſa eſt conſcientia munda, & vnge caput, id eſt, men-
tem ſeu rationem quæ in anima præeminet, ac cogitationes & cætera hominis regit in bo-
Hilaritas in ieiunio neceſſaria. no per deuotionem gaudendo, vt in ieiunio hilarem animum exhibeas Deo, ſpiritualis
enim hilaritas in ieiunio, ſicut in eleemoſyna eſt neceſſaria, quia ſicut Deus diligit hilarem
Auguſtin. lib. 2 de ſermo. do. c. 20 datorem, ſic & hilarem ieiunantem. Vbi Auguſt. Intelligendum eſt, hoc præceptum ad
interiorem hominem pertinere. Vngere ergo caput, ad lætitiam pertinet: lauare autem fa-
ciem, ad munditiam. Et ideo caput vngunt, qui lætantur interius mente, atque ratione. Et
hoc faciat qui non foris quærit lætitiam, vt de laudibus hominum gaudeat. Ita enim & fa-
ciem lauabit, id eſt, cor mundabit quo viſurus eſt Deum, non pro interpoſito velamine B
Chryſoſto. hom. 15. operis imperfe. propter infirmitatem contractam de ſordibus: vel ſecundum Chryſoſtomum, Vnge ca-
put, id eſt, Chriſtum, oleo miſericordiæ, ſcilicet pauperes recipiendo: laua faciem, id eſt,
intentionem, propter Deum hoc faciendo. Et ſubdit, remouens intentionem prauam, *ne
videaris hominibus*, id eſt, ob laudem & gloriam hominum quærendam ieiunare, ſed patri
tuo cœleſti, cuius gloriam tantum debes in operibus tuis quærere, qui eſt in abſcondito
Pſal. 7. cordium, quia ſcrutatur renes & corda hominum, vel in abſcondito remunerationum,
quas abſcondit timentibus eum: vel quia Deus in vita præſenti non poteſt à nobis videri,
licet præſens ſit vbique. *Et pater tuus*, qui non obliuiſcitur prolem ſuam, *qui videt in abſcondito*,
id eſt, approbat rectam, & ſecretam intentionem, *reddet tibi*, talis ieiunij mercedem, quia
reddet Deus mercedem laborum ſanctorum ſuorum. Vbi Remigius: Sufficit enim tibi, vt qui eſt
Sapien. 10. inſpector conſcientiæ, ſit etiam remunerator. De vtilitate autem & fructu ieiunij, ſic dicit C
Auguſtin. ſermo. 230. de tepore. Auguſtinus: Ieiunium purgat mentem, ſubleuat ſenſum, carnem ſpiritui ſubiicit, cor facit
contritum & humiliatum, concupiſcentiæ nebulas diſpergit, libidinem extinguit, chari-
Ieiunij fructus. tatis † lumen accendit. Hic ſecundum Aug. animaduertendum eſt, non ſolum eſſe iactan-
tiam in corporum & rerum corporearum nitore atque pompa, ſed etiam in ipſis ſordibus &
† caſtitatis Iactātia in ſordidis. ſqualore: & hoc eo periculoſius eſt, quo ſub nomine ſeruitutis Dei decipit, quæ tamen ex
cæteris operibus cognoſci poteſt. Et ideo medium eſt tenendũ, quia nec nitor, nec ſqualor
Auguſtin. lib. 2. de ſermone do. in monte c. 19. nimius decet Chriſtianum. Ex præmiſſis etiam perpende, quòd virtutes propter ſe & Deũ,
non propter homines ſunt appetendæ. Vnde Chryſo. Non paruus autem fructus eſt, huma
nam gloriam contẽnere, per hoc enim aliquis à graui ſeruitute liberatur, & proprius virtu-
Virtus propter Deum. tis operator efficitur, eam amans non propter alios, ſed propter ſeipſam. Notanter verò ora-
tioni eleemoſynam & ieiunium adiungit, quia oratio eſt quædam auicula quæ penetrat cœ D
Chryſoſto. ibidem. lum, & habet duas alas, ſcilicet eleemoſynam & ieiunium: & ideo primò agit de eleemoſy-
na, & vltimo de ieiunio, & medio loco de oratione, quia ipſa oratio his quaſi duabus pẽnis
Oratio eſt auicula alis freta. à dextris, & à ſiniſtris ſubleuata penetrat cœlum, & ipſa quaſi volando peruenit ad Deum.
Vnde in Tobia: *Bona eſt oratio cum ieiunio & eleemoſyna.* In omnibus ergo noſtris operibus hu-
Tobiæ 12. manam laudem fugere debemus, quia vt dicit Boëtius: Sapiens bonum ſuum non populari
Laus humana vitanda eſt in omnibus. rumore, ſed conſcientiæ veritate metitur. Non ſolum autem in operibus, ſed etiam in ocio
laus humana eſt fugienda. Vnde Seneca: Abſconde te in ocio, ſed & ipſum ociũ abſconde.
Non inſcribas tibi philoſophiam, aliud propoſito tuo nomẽ impone, valetudinẽ imbecilli-
tatem vocato & deſidiã. Gloriari in ocio, ambitio eſt. Animalia quædam inueniri poſſunt,
Ocium ambitioſum vitandum. quæ veſtigia circa ipſum confundunt cubile, idem tibi faciendũ eſt, alioquin non deerunt
qui perſequantur. Optimum eſt, non iactare ocium ſuum. Ille ſe abſcondit, ille clauſus eſt, E
Seneca epiſtola 69. ille multis annis non tranſit domus ſuæ limen. Conuocat turbam, quiſquis ocio ſuo aliquã
fabulam impoſuit. Cùm ſeceſſeris non eſt hoc agendum, vt de te homines loquantur, ſed
vt ipſe tecũ loquaris. Quid in ocio facis. Vlcus meum curo. Si oſtenderẽ tibi pedem turgidũ,
liuidam manum, ac cõtracti cruris aridos neruos, permitteres me vno loco iacere & fouere
morbum, maius malum eſt hoc quod non poſſum tibi oſtendere. Nolo me laudes, nolo di-
cas: O magnum virum, contempſit omnia, & damnatis humanæ vitæ furoribus fugit. Nihil
damnaui niſi me, non eſt quod proficiendi cauſa venire ad me velis. Erras qui hinc auxilij
aliquid ſperas. Non medicus, ſed æger hîc habitat. Malo illa cùm diſceſſeris dicas: Ego
iſtum beatum hominem putabam & eruditum. Erexeram aures, deſtitutus ſum. Nihil vidi,
nihil audiui quod cõcupiſcerem, ad quod reuerterer. Si hæc ſentis, ſi hæc loqueris aliquid
per profectum eſt. Mala ignoſcas ocio meo quàm inuideas: Hæc Seneca.

ORATIO.

A
ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, qui nobis in omnibus operibus tuis humilitatis exemplum oſtendiſti, ac vanam & inanem gloriam fugere docuiſti, cuſtodi me quæſo intus & foris contra inſidias ſuperbiæ: vt nullus pateat locus inimicis animæ meæ, & da mihi vt in eleemoſyna, oratione, ieiunio, & in cunctis bonis operibus laudem humanam, & mundi fauorem non quæram, ſed purè propter Dei gloriam, & proximi ædificationem ea faciam, nec de eis vnquam inaniter gloriari præſumam, ne mercedem hîc recipiens, in futuro vera mercede merear euacuari, & nihilominus pœnis æternis deputari: Amen.

De oratione Dominica. Capvt XXXVII.

B INTER cætera aurem quæ de oratione dicuntur, oratio dominica interſeritur, quæ multis ex cauſis orationibus cæteris antecellit; ſcilicet authoritate doctoris, quia ipſius ſaluaroris ore prolata fuir, breuitate ſermonis, quia facilè dicitur, & citò profertur, ſufficientia peritionum, quia vtriuſque vitæ continet neceſſaria, & fœcunditate myſteriorum, quia immenſa continet ſacramenta. Vnde Chryſoſtomus: Dominus ſub compendio verborum formam orandi tradens diſcipulis, & ſummam & ſufficientiam omnium petendorum, tum beatitudinum, tum donorum omnium, videlicet ad vitam præſenrem & futuram pertinentium complectitur. In hac orationis formula breuis paucitate verborum, ſed ſufficiens continentia omnium petendorum, omni oratione ſpiritualioris & ſanctioris, quia ex ore altiſſimi proceſſit, quia petuntur & includuntur quæ in omnibus aliis ora-
C tionibus continentur. O quàm fidelis hæc & beata nobis oratio eſt, cuius ordinem nobis doctor vitæ, ac magiſter cœleſtis inſtituit: quàm beati etiam nos eſſe poſſumus, ſi huius orationis dominicæ verba non tantum officio oris, ſed etiam fideliſſimæ conuerſationis actu ſeruemus. Hanc itaque formam Dominus diſcipulis ſuis ad ſpem ſalutis humanæ orandi conſtituit, vniuerſa igitur quæ fidei ac ſaluti noſtræ ſunt neceſſaria in hac breuitate orationis dominicæ continentur: Hæc Chryſoſtom. De ſufficientia quoque iſtius orationis benedictæ, ſic dicit Auguſtin. Quæcumque alia verba dicamus, quæ affectus orantis format, nil aliud dicimus, quàm quod in iſta oratione dominica poſitum eſt, ſi rectè & congruenter oramus. Et ſi per omnia præcationum ſanctarum verba diſcurras, nihil inuenies quod in iſta oratione dominica non contineatur: quiſquis autem id dicit quod ad iſtam Euangelicam præcem pertinere non poſſit, carnaliter orat, quod neſcio quomodo non dicatur illi-
D citè, quando renatos Dominus non niſi ſpiritualiter docet orare: Hæc Auguſtin. Cyprian. etiam de oratiône dominica dicit, quòd Chriſtus in iſta oratione magiſterio ſuo omnem præcem noſtram ſalutari ſermone breuiauit. Quare autem hæc oratio tam breuis eſt, & tam pauca verba complectitur, poſſunt aſſignari ſeptem rationes. Prima, vt citius addiſcatur. Secunda, vt melius retineatur. Tertia, vt nullus de eius ignorantia excuſetur. Quarta, vt frequentius dicatur. Quinta, vt tædium in dicendo remoueatur. Sexta, vt fiducia citò impetrandi tribuatur. Septima, vt in deuotione mentis non in multiplicatione verborum virtus orationis eſſe oſtendatur. Omnes verò petitiones ſub ſeptenario numero comprehenduntur, quia ſeptenarius eſt numerus vniuerſitatis, & vniuerſitas omnium rectè deſiderabilium in his comprehenditur petitionibus: ideo rationabiliter omnes petitiones ſub ſeptenario eſt complexus. Habet ergo hæc oratio dominica, octo partes. Prima eſt, capta-
E tio beneuolentię, quam ſequuntur ſeptem petitiones. Captatur autem beneuolentia tripliciter, ex parte rogati, quia pater, cuius filij ſumus per fidem, ex parte rogantium, quia noſter, nobis datus per charitatem, ex parte aſſeſſorum rogati, quia *in cœlis*, eſt, id eſt, in ſanctis, quorum auxilio erigimur per ſpem. Dicamus ergo: *Pater*, in quem credimus, *noſter*, quem diligimus, *qui es in cœlis*, de quibus ſperamus, hæc enim tria faciunt orationem dignam: ſcilicet motus fidei, charitatis, & ſpei. Ipſe quidem Dominus dicitur pater noſter tripliciter, ſecundum triplex eſſe quod ab eo accepimus, ſcilicet naturæ, gratiæ & gloriæ. Eſſe naturæ dedit nobis in creatione, eſſe gratiæ, in recreatione, ſeu redẽptione, & eſſe gloriæ, in regni cõmitatione. Dicitur ergo pater omnium generaliter ratione creationis, ſed fidelium ſpecialiter, ratione adoptionis, nomine autem patris intelligitur hîc tota trinitas, ſcilicet pater, filius, & ſpiritus ſanctus. O quanta fiducia & fiducialis audacia, quòd factura factorem, creatura creatorem, homo Deum patrem audeat nuncupare? Quis vnquam

Matth. 6.
Oratio dominica excellit.
Oratio dominica omnium petendorum ſummam continet.
Auguſtin. epiſtola 121. c. 12.
Cyprianus tractatu de oratione dominica.
Orationis dominicæ breuitatis cauſa.
Septem petitiones orationis dominicæ.
Partes octo.
Captatio beneuolentiæ.
Pater noſter Deus eſt.
Eſſe triplex.
Pater pro trinitate.

auſus eſt in veteri lege talia præſumere? Nemo vtique. Quia ſecundum gloſſ. Deus anti- A
Pater noſter iam dictus Dem. quis vt ſeruis dicebatur Dominus, nunc dicitur pater, cui non timore, ſed amore ſeruimus.
Vnde & Auguſt. Numquam inuenitur præceptum populo Iſraël, vt dicer pater noſter, ſed
Roma. 8. eſt eis inſinuatus tanquam dominus ſeruis, Nos verò per ſanguinem Domini Ieſu filij
Auguſtin. lib. 2. de ſer. domini in mõte. c. 8. adoptionis effecti, confidenter clamamus, Abba pater. Et iterum: Quo nomine & chari-
tas excitatur. Quid enim charius filiis eſſe debet quàm pater? & ſupplex affectus, cùm ho-
mines dicunt, pater noſter. Et quædam præſumptio impetrandi, qua petituri ſumus. Quid
enim non det iam filiis petentibus, cùm hoc ipſe antè dederit, vt filij eſſent? Poſtremò quan-
ta cura animum tangit, vt qui dicit, pater noſter, tanto patre non ſit indignos. Admonen-
tur hic etiam diuites, vel genere nobiles, ſecundum ſeculum, cùm Chriſtiani facti fuerint,
non ſuperbire aduerſus pauperes & ignobiles, quoniam ſimul dicunt pater noſter, quod
Chryſoſto. ſimile quid habet. hom. 9. ex variis in Matth. non poſſunt verè ac piè dicere, niſi ſe fratres eſſe cognoſcant. Hæc Auguſt. Vnde & Chry- B
ſoſtom. Quanta Domini circa nos dilectio, quanta miſericordia eius & pietas, quæ nobis
tantæ gratiæ munus indulſit, vt liceret Dominum ac Deum noſtrum ſerui patrem dicere
audeamus, quo vocabulo non iam tantum ſeruos, ſed etiam filios Dei eſſe demonſtrat,
quia ergo tanti muneris gratiam conſecuti ſumus, quaſi filij Dei agere & conuerſari de-
bemus, vt id nos eſſe quod dicimus ſpirituali actu probemus, ne aliter agentes quàm Dei
Orandũ eſt pro omnib⁹. filios conuenit, rei ſub vſurpatione tanti nominis teneamur. Docet autem & generalem
pro fratribus facere orationem, non enim dicit, pater meus, ſed pater noſter, vt pro com-
muni, ſcilicet corpore precem fundas, & vbique non tanta propria commoda, quàm pro-
ximorum requiras. Ab hoc autem & inimicitias interimit, & ſuperbiam reprimit, & in-
uidiam repellit, & matrem bonorum omnium charitatem introducit, & humanarum re-
rum inæqualitatem prorſus excludit, & mutuam regis cum paupere æqualitatem honoris C
oſtendit, ſi tamen in maximis & ad æternam gloriam neceſſariis communione ſociemur.
Nobilitas & generoſitas omnibus vna data. Cunctis enim vnam atque eandem nobilitatem donauit Deus, cùm dignatus eſt pater om-
nium vocari. Hæc Chryſoſtom. Admonemur hîc ad fraternam vnionem & dilectionem:
ſicut geniti ab vno patre cœleſti per gratiam, ab vno etiam terreno per naturam plaſmato
& creato à ſummo patre cœleſti, omnes etiam de eodem luto formati, ne ſimus elati, quaſi
Cæli prò ſanctis. alij aliis clarioribus ſint orti natalibus. Per cœlos autẽ intelliguntur ſancti & iuſti, qui tem-
plum Dei ſunt, quia in eis tanquam in templo ſuo Deus habitat. Nam licet Deus ſit in om-
Auguſtin. lib. 2. de ſermone domi. in mõte. c. 9 nibus, per diuinitatis præſentiam, eſt tamen ſpeciali modo in iuſtis per inhabitantem gra-
tiam, & ſpecialiſſimè excellentia eius relucet in beatis per gloriam. Vnde Auguſtin. Rectè
intelligitur quod dictum eſt, *Pater noſter qui es in cœlis*, in cordibus iuſtorum eſſe dictum tan-
quam in templo ſancto ſuo. Simul etiam vt qui orat, in ſe quoque ipſo velit habitare quem D
inuocat. Et cùm hoc affectat, teneat iuſtitiam, quo munere inuitatur ad inhabitandum ani-
Eſa. 45. mum Deus: Hæc Auguſt. Vel *qui es in cœlis*, id eſt, in ſecreto tuæ maieſtatis, quæ adhuc
celatur nobis, ſecundum illud Eſaiæ: *Verè tu es Deus abſconditus*. In quo admonemur & ſan-
ctos imitari in conuerſatione, ac ſecreta & abſcondita petere. Vel *in cœlis*, id eſt in illa cœle-
ſti regione æternæ beatitudinis, vt commorationem vitæ præſentis velut peregrinam, & à
patre noſtro nos ſeparantem, horrentes, ad regionem in qua patrem noſtrum commorari
fatemur, ſummo deſiderio properemus, & ad illam tanquam ad patriam totam noſtram
intentionem figamus. Admonemur etiam vt nihil admittamus eiuſmodi, quod hæredita-
Deus vbiq; eſt. te paterna nos priuet. Et per hoc quòd dicitur eſſe in cœlis, non excluditur quin ſit vbique
& in omnibus locis, quamuis enim vbique ſit totus eſſentialiter, præſentialiter & poten-
tialiter: tamen dicit de eo, *qui es in cœlis*, vt innuat ꝙ cœleſtis pater cœleſtes vult habere fi- E
Chryſoſtom. hom 14. operis imperfe. lios, & ideo, vt ait Chryſoſt. erubeſcant ſe terrenis rebus ſubſternere, qui patrem habent
in cœlis. Item vt orantes cœleſtia petamus, & vt in cœlis hæreditatem filiorum Dei cogi-
temus. Item, quia in cœlis magis relucet ſuæ diuinæ operationis poteſtas & virtus, præci-
Anima ſedes. puè & potius dicitur eſſe ibi quàm alibi, ſicut anima vbique eſt in corpore, intenſius ta-
men dicitur eſſe in corde. Vel ſecundum alios etiam dicitur eſſe in capite, quia ibi nobiles
Petitio prima. ſuæ operationes magis videntur apparere. Iam nunc quæ ſunt appetenda, videamus. Pri-
Sanctificatio nominis Dei. mùm autem omnium quæ petuntur, hoc eſt, *Sanctificetur nomen tuum*, id eſt, nomen tuum
quod in ſe & ſemper venerabile eſt & ſanctum, glorificetur ac ſanctum & celebre ſit, &
oſtendatur in nobis, & in corde credendo & amando, & in ore laudando & prædicando,
& in opere bene viuendo, vt ſcilicet in noſtra vita & conuerſatione ſpirituali ſanctus ap-
pareas. Ita ergo dicitur ſanctificari, ſicut clarificari, & magnificari, non in ſe, ſed in nobis,
non

A non enim petimus quòd aliqua ſanctitas ei de nouo accreſcat, quia hoc eſt impoſſibile, ſed
quòd ſanctitas quæ æternaliter ineſt, reluceat amplius in creaturis, ac primò & principali-
ter quæratur in operibus humanis: vt ſecundum Apoſtolum: *Omnia in gloriam Dei faciamus.*
Vnde Chryſoſt. Digna prorſus eius qui Deum patrem appellauit oratio, nihil omnino *1. Cor. 10.*
prius quàm pro illius gloria ſupplicare. Dignare, inquit, in tam munda nos conuerſatione *Chryſoſto.*
ſeruare, vt per nos cuncti te omnino glorificent. Sicut enim cùm quis cœli pulchritudinem *hom. 20. in*
aſpicit, dicit gloria tibi Deus, ſic etiam cùm aſpicit alicuius virtutem, quia hominis virtus *Matthæũ.*
multo magis quàm cœlum glorificat Deum: Hæc Chryſoſtomus. Vel *nomen tuum*, ſcilicet *Nomẽ Dei.*
paternitatis quo diceris pater, *ſanctificetur*, id eſt, confirmetur in nobis per perſeueran-
tiam & ſtabilitatem, ne à ſanctificatione nominis in aliquo diſcrepemus, ſed patris no-
men in nobis tanquam in filiis vita & moribus oſtendamus, vt numquam per peccatum à
B filiationis gratia ſeparemur, vel à nobis gratia ſeparetur filiationis, ſed filij tui per gratiam
ſemper maneamus, vt verè ſimus filij tui, quorum tu pater eſſe dignaris. Vel *nomen tuum*,
id eſt, noticia tua, *ſanctificetur*, id eſt, confirmetur nobis per veram fidem, vt tu Deus qui
in te ſanctus es, ſanctus habearis ab hominibus, & ita omnibus innoteſcaris, vt non exiſti-
ment aliquid ſanctius quod magis timeant offendere, & quod diligentius ſtudeant hono-
rare. Deinde ſequitur ſecunda petitio: *Adueniat regnum tuum*: ſcilicet Eccleſiæ, id eſt, ma- *Petitio ſe-*
nifeſtetur hominibus, vt tu qui nunc regnas, ſempérque regnaſti in terris, ab hominibus *cunda ora-*
ignorantibus regnare percipiaris & cognoſcaris, quibus regnum Dei quamuis numquam *tionis do-*
diſcedat de terris, tamen abſens eſt, ſicut lux præſens abeſt cæcis, & oculos claudentibus. *minica.*
Vel *adueniat regnum tuum*, ſcilicet gratiæ, quo quotidie regnas in ſanctis, quòd fit cùm dia- *De aduẽtu*
boli imperio per extinctionem vitiorum de cordibus noſtris pulſo, tu in nobis per virtutũ *regni Dei.*
C flagrantiam incipias dominari, vt non regnet diabolus, aut mundus, vel carnalis affectus,
ſeu vllum peccatum in nobis, ſed tu ſolus ſine illis. Vel *adueniat regnum tuum*: ſcilicet gloriæ,
quod præſtituto tempore omnibus eſt perfectis, ac Dei filius generaliter repromiſſum. Vbi
deſiderium noſtrum ad futurum regnum excitamus, vt nobis & ad nos veniat, & in eo re-
gnare mereamur. Nam velimus nolimus vtique adueniet, & vtinam paratos inueniat.
Vnde Chryſoſt. Hoc quoque gratiſſimi omnino ſerui eſt, neque inhærere præſentibus, *Chryſoſto.*
neque magnum aliquid ea quæ videntur putare, ſed ad patrem ſemper vrgeri, ſempérque *hom. 20. in*
in futura geſtire. Quod certè de optima oritur conſcientia, & mente terrenis omnibus *Matth.*
exuta. Qui enim iſto amore ſuccenditur, & hoc habet deſiderium, neque huius opibus & *Aduentus*
benignis inflari poterit, neque aduerſis & triſtibus humiliari, ſed tanquam in ipſo cœlo ha- *regni Dei*
bitans & conuerſans, ab vtraque erutus eſt in æqualitate. Et iterum: Sed magnæ fiduciæ & *optandus*
D ſinceræ conſcientiæ eſt hoc Domini regnum, vt adueniat confidenter optare. Et idcirco *bonu.*
quia vt regnum Dei veniat ſemper oramus, tales nos in fide Domini & mandatis eius ex-
hibere debemus, vt futuro regno digni eſſe poſſimus: Hæc Chryſoſtomus. Et ſic regnum *Regnũ Dei*
Dei eſt triplex, ſcilicet in Eccleſia, & in anima, atque in vita ęterna, nec poſſumus ad Deum *triplex.*
venire per gloriam, niſi ipſe primò veniat ad nos per gratiam. Poſt hæc ſequitur petitio ter-
tia: *Fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in terra*, id eſt, ſicut in Angelis & electis, qui ſunt in cœlo
perfecta eſt voluntas tua, vt voluntati tuæ conformati, præceptis tuis obediant, & tibi om-
nino adhæreant, & inculpatè ſeruiant, téque perfruantur: ita fiat in hominibus qui de terra
ſunt, & in terra conuerſantur. Vel *fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in terra*, id eſt, ſicut in iuſtis, *Petitio ter-*
ita & in peccatoribus, vt ad te, ſcilicet vnum Deum & verum conuertantur, & vniuerſi *tia.*
non ſuam, ſed tuam faciant voluntatem, ac te credant omnia quæ videntur, vel aſpera vel *Voluntatem*
E proſpera pro noſtris vtilitatibus diſpenſare. Tantum enim ſpiritualiter intereſſe videtur *Dei fieri in*
inter iuſtos & peccatores, quantum corporaliter inter cœlum & terram, & hoc accidit ex *cœlo & in*
diuerſitate affectuum. Nam affectus iuſti eſt circa cœleſtia, peccatorum autem affectus *terra.*
verſatur circa terrena. Vel *fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in terra*, id eſt, ſicut in ſpiritu, ita &
in carne, vt caro non concupiſcat aduerſus ſpiritum, ſed quemadmodum bonus ſpiritus
non reſiſtat tibi, ita & corpus non reſiſtat ſpiritui, & per conſequens nec tibi, & vtroque om-
nia quæ odis, odiamus: & quæ diligis, diligamus: & quæ præcipis impleamus. De volun- *Cyprianus*
tate Dei, ſic dicit Cyprianus ſuper orationem Dominicam: Voluntas Dei eſt, quam Chri- *tractatu de*
ſtus fecit & docuit, humilitas in conuerſatione, ſtabilitas in fide, modeſtia in verbis, in fa- *oratione do-*
ctis iuſtitia, in operibus miſericordia, in moribus diſciplina, iniuriam facere non noſſe, & *minica.*
factam poſſe tolerare, cum fratribus pacem tenere, Dominum toto corde diligere, amare *Voluntas*
in illo quòd pater eſt, timere quod Deus eſt: Chriſto nil præponere, quia nec nobis quic- *Dei quę ſit.*

quam præpoſuit, charitati eius inſeparabiliter adhærere, cruci eius fortiter ac fidenter aſ- A
ſiſtere, quando de eius nomine & honore certamen eſt, exhibere in ſermone conſtantiam
qua confitemur, in quæſtione fiduciam qua congredimur, in morte patientiam qua coro-
namur. Hoc eſt cohæredem Chriſti velle eſſe, hoc eſt præceptum Chriſti facere, hoc eſt

Petitio quarta. Panis quotidianus. Auguſtin. epiſtola 121. c.11. Eccleſ. 29. Omnia cõmunia. Chryſoſto. hom. 14 operis imperſe. Panis noſter. Gregorius lib. 24 moraliũ.c.5.

voluntatem patris implere: Hæc Cyprianus. Deinde ſequitur quarta petitio. *Panem noſtrũ
quotidianum da nobis hodie*, id eſt, victum quotidianum corpori neceſſarium, nomine panis
deſignatum. Et in hoc intelliguntur peti omnia vitæ neceſſaria. Vnde Auguſtinus: Sic ergo
hic ſufficientiam petimus à parte quæ excellit, id eſt, nomine panis totam ſignificantes. Pa-
nem ergo dicit, non carnes, non piſces, id eſt, non aliquod ſuperfluum, ſed tantum quod
eſt naturæ neceſſarium, quod bene ſignificatur per panem, quia ſecundum Eccleſiaſti-
cum: *Initium vitæ hominis aqua & panis*. Et addit noſtrum, vt nemo ſibi temporalia appro-
priet, quia ſecundum Chryſoſto. Omnia quæ nobis dat Deus, ſiue orantibus, ſiue militan- B
tibus, non ſolum nobis dat: ſed etiam aliis per nos, vt de eo quod accepimus à Deo, partem
impotentibus faciamus. Qui ergo de laboribus ſuis indigentibus non præſtat, non tantum
panem ſuum, ſed etiam alienum manducat. Et qui de iuſtitia panem acquiſitum mandu-
cat, ſuum panem manducat, qui autem cum peccato, alienum. Nam illi Deus dat panem,
qui cum iuſtitia præparat, diabolus autem ei qui præparat cum peccato: ſecundum Grego.
Noſtrum hunc panem dicimus, & tamen vt detur oramus, Dei enim eſt ex munere, quia
ab illo datur & noſter fit ex perceptione, cùm accipitur. Dicit autem quotidianum, non
annuum, vel ad plures annos prouiſum, & in horreis reſeruatum, quem Matthæus di-
cit ſuperſubſtantialem, id eſt ſuperadditum ſubſtantiæ ad ſuſtentationem. Et ſecundum
Cyrillum: Ex eo etiam quòd quotidianum alimentum iuſſit quærere, videtur quòd nihil
concedat eos habere, ſed magis honeſtam colere paupertatem. Non enim eſt haben- C
tium panem petere, ſed oppreſſorum penuria. Et ſubiungit, *da nobis hodie*, quia nec mi-
nimum habere poſſumus, niſi det ille qui dat eſcam omni carni. Vnde homo deuotus tali
mente debet ſumere cibum, ac ſi ſibi de manu Domini præſentialiter miniſtretur. Et addit
hodie, id eſt, in præſenti: vel *hodie*, id eſt, illum qui nobis hodie tantummodo ſufficit, vt de
craſtino non cogitemus, quia neſcimus ſi in craſtinum proueniamus. O ſapientia vera &
diuina prouidentia, quæ docuit & panem ſolum petere, & hodie nominare: hoc enim
dicto & auiditas & auaritia tollitur, & humanæ vitæ incertum inſinuatur. Vel *panem no-
ſtrum quotidianum da nobis hodie*, id eſt, panem ſpiritualem, ſcilicet præcepta diuina, quæ

Ioan. 6.

quotidie oportet meditari & operari. Nam de ipſis Dominus dicit: *Operamini cibum, qui
non perit*. Quotidianus dicitur iſte panis, quamdiu durat hæc vita temporalis. Dictum eſt
autem, *da nobis hodie*, quod intelligitur pro toto tempore huius vitæ humanæ. In futura D
enim eis qui hic meruerunt non auferetur, quia cibo ſpirituali in æternum ſaturabuntur.

Euchariſtia.

Vel *panem noſtrum quotidianum da nobis hodie*, id eſt, panem ſacramentalem, & viuum qui de
cœlo deſcendit, qui eſt ſuperſubſtantialis, id eſt, ſuper omnes ſubſtantias, & vniuerſam
ſuperat creaturam, qui panis noſter eſt in altari, & quotidie offertur pro ſalute fidelium,
qui reficit animam naturam corporis tranſcendentem, quo quotidie ad roborandum nos
indigemus, quia quotidie labimur, & ad lapſum proni ſumus. Qui etiam vocatur quoti-

Chryſoſto. ibidem. Panis triplex. Eccleſ. 15. Pſal. 80. Pſal. 16. Petitio quinta. Debita noſtra. Cyprianus tractatu de oratione do. Dimittere debemus prius quàm dimittetur nobis.

dianus, quia quotidie ipſum ſumimus per miniſtros Eccleſiæ, qui hoc ſacramentum perci-
piunt pro ſe, & pro tota communitate. Vnde Chryſoſto. Non immeritò ſemper orare de-
bemus vt hunc panem cœleſtem quotidie mereamur accipere, ne aliquo interueniente
peccato, à corpore Domini ſeparemur. Poteſt etiam adhuc de alio triplici pane exponi,
ſcilicet doctrinali ſeu intelligentiæ, luctuali ſeu mœſtitiæ, & cœleſti ſeu gloriæ. De primo
dicitur, *Cibauit illum pane vitæ & intellectus*: de ſecundo, *Cibabis nos pane lachrymarum*: de tertio, E
Qui manducat panem in regno Dei. Et bene illa beata fruitio dicitur panis, quia ſicut panis cor-
poralis ſatiat appetitum edentis, ſic fruitio illa ſatiat deſiderium contemplantis, ſecundum
illud: *Satiabor cùm apparuerit gloria tua*. Poſt hoc ſequitur petitio quinta: *Et dimitte nobis debita
noſtra*, id eſt peccata quæ nos debitores pœnæ conſtituunt, & quibus obligamur ad pœnam,
aut ſatisfactoriam, aut purgatoriam, aut æternam. Debita inquam & peccata quæcumque
contra te commiſimus, vel contra proximos, vel contra noſmetipſos. Item contra te patrẽ,
& contra te filium, vel contra ſpiritum ſanctum. Item corde, vel ore, vel opere, vbi Cypria-
nus: Et ne quis ſibi quaſi innocens placeat, & ſe extollendo plus pereat, inſtruitur ſe pecca-
re quotidie, dum pro peccatis quotidie iubetur orare. *Sicut & nos dimittimus debitoribus no-
ſtris*. Ecce regula nobis propoſita, quòd ſi volumus nobis dimitti peccatum noſtrum, debe-
mus

A nius dimittere proximo peccatum in nos commiſſum. Vt ſecundū Grego. Bonum quod à Deo compuncti petimus, hoc ipſum primo proximo conuerſi faciamus. Vnde Cyprianus: Qui ergo pro peccatis orare nos docuit, paternam miſericordiam promiſit, ſed planè addidit legem, certa conditione nos conſtringens vt ſic nobis debitum dimitti poſtulemus, ſecundum quod & noſipſi debitoribus noſtris dimittimus. Vnde & Chryſoſto. Non autem dixit vt prius nobis Deus dimittat, & poſtea nos debitoribus noſtris. Scit enim Deus homines eſſe mendaces, quoniam & ſi acceperint remiſſionem peccati ſui, ipſi ſuis debitoribus non dimittunt, ideo ſic dicit vt prius dimittamus, & poſtea petamus dimiſſionem. Et iterum: Hæc igitur animaduertentes grates agendæ ſunt debitoribus noſtris, fiunt enim nobis, ſi ſapimus, cauſa indulgentiæ maximæ, & pauca exhibentes plurima recipiemus. Nam & nos multa debemus & magna debita Domino, quorum ſi minimam partem à nobis

Gregorius lib. 10 moraliū.c.11.
Cyprianus tractatu de oratione do.
Chryſoſto. hom. 14 operis imperfe.

B vellet exigere, iam periſſemus. Hæc Chryſoſt. Sed quid de illo qui non ſatisfacere vult cùm poteſt, nec veniam poſtulare cùm non poteſt? ſanè diſtinguendum eſt. Is enim qui viam perfectionis arripuit, debet etiam non petenti veniam omnimodis indulgere, non ſolum rancorem animi dimittendo, ſed ſine ſatisfactione iniuriarum, ſine reſtitutione rerum: ſine interuentu præcum omnia dimittere, & ex puro corde diligere, & ad hoc tenentur perfecti, quia ſic cōſilium eſt. Qui verò nondum perfectionis votum aſſumpſit, tenetur quidem rancorem animi dimittere, vt nec malum inimici velit augeri, nec bonum eius minui, ſed quod in eum deliquit, aliqualiter ſatisfieri, & ad hoc tenentur omnes, quia ſic præceptum eſt. Remiſſio ergo offenſæ eſt de neceſſitate, quia homo tenetur eſſe in charitate & omnes diligere, ſed remiſſio iniuriæ non eſt neceſſitatis, ſed ſupererogationis. Sicut enim pecuniam ablatam non tenetur quis auferenti dimittere, ſed poteſt eam repetere, ſic pro iniuria

Dimittendum etiam non petentibus.
Remiſſio offenſæ.
Remiſſio iniuriæ.

C ſibi illata poteſt recompēſationem per emendam petere, ſecundum ordinem iuſtitiæ. Nam ſecundum Auguſt. Non loquitur de debito pecuniæ ſiue iuſtitiæ exigendæ, ſed rancoris & inimicitiæ non reinferendæ. Quia verò ſunt culpæ, in quibus culpa eſt vindictam relaxare, & ſi peccatum in nos teneamur dimittere, peccatum tamen in Deum, & peccatum in proximum debemus punire. Vnde Hieronym. Si peccauerit in nos frater noſter, & in qualibet cauſa non læſerit, dimittendi habemus poteſtatem, imo neceſſitatem. Si autem in Deum quis peccauerit, non eſt noſtri arbitrij. Nos econtrariò in Dei iniuria benigni ſumus, in noſtris contumeliis exercemus odia. Hæc Hiero. Qui ergo laborat odio vel inuidia grauatur magis hac oratione quàm iuuetur ea. Tale enim eſt ac ſi dicat: Noli mihi dimittere peccata mea, quia nec ego volo aliis dimittere ſua. Ecce quantū deteſtetur dominus fraternum odium, cùm ita conditionaliter & non aliter dimittat peccatum, ſi ſcilicet

Auguſtin. lib. 2. de ſermone domi.
Culpæ puniendæ.
Hieronym. in Matth.

D fratri dimiſerimus. Nam vt ait Anſelmus: Indulgentiam non habebis, niſi dederis. Vt dicit Seneca: Alteri ſemper ignoſce, tibi ipſi numquam.

Anſelmus in Matth.
Seneca in Prouerb.

Deinde ſequitur ſexta petitio: *Et ne nos inducas in tentationem*, ſcilicet carnis, vt nos non abſorbeat per voluptatem, vel mundi, vt nos non comburat per cupiditatem, vel diaboli vt nos non perdat per iniquitatem. Eſt autem tentatio duplex. Vna ſcilicet probationis, & hac Deus ſanctos bene tentat, non vt ipſe per hoc de eis notitiam capiat, cui ante omnes tentationes quiſque notiſſimus eſt, ſed vt ipſi ſeipſos probent, & ſibiipſis innoteſcant qui ſe neſciebant. Alia eſt tentatio deceptionis, & hac Deus neminem tentat, ſed fit à carne quæ ſuggerit mollia, & à mundo qui offert vana, & ab hoſte qui ingerit amara, ſed Deus bene permittit in hanc induci ex cauſa. Vnde eſt ſenſus *ne nos inducas*, id eſt, ne permittas nos induci in tentationem, & tentari ſupra id quod poſſumus ferre, ſed fac cum tentatio-

Petitio ſexta.
Tentatio duplex.
Induci in tentationē.
1. Cor. 10.

E ne etiam exitum, vt poſſimus ſuſtinere, ne irretiti teneamur & ſuperemur eius fortitudine. q.d. Et ſi nos permittas duci per ſenſum vt exercitemur, non tamen permittas induci per conſenſum vt ſuccumbamus. Cauſaliter quidem efficiendo Deus per ſeipſum non inducit, ſed permiſſiuè & deſerendo patitur induci eum quem ſuo auxilio deſerit, ſicut cor Pharaonis indurauit, id eſt, indurari permiſit, & ſicut dicitur quòd non eſt malum in ciuitate quod Dominus non facit, id eſt, quod fieri non permittat. Vbi Cyprianus: Qua in parte oſtenditur contra nos nihil aduerſarium poſſe, niſi Deus antè permiſerit, vt omnis timor noſter & deuotio conuertatur in Deum. Aliud eſt in tentationem duci, & aliud induci. In tentatiónem enim ducitur qui à tentatione pulſatur, ſed non deiicitur. In tentationem inducitur qui tentationi ſuccumbit, & ab ea ſeparatur. Induci enim eſt intus duci, & ſuccumbere. Oſtendit ergo non id à nobis orandum eſſe vt non tentemur, quia tentari non eſt malum, ſed magis vtile, & ad virtutis exercitium quando viriliter reſiſtitur. Nam

Permiſſa à Deo.
Exod. 10.
Amos 30.
Cyprianus de oratione dominica.
Duci & induci in tentationē.
Tentari non eſt malum.

ſine tentatione nemo poteſt probatus eſſe, ſiue ſibiipſi, ſiue alij, ſed ne deſerti eius adiutorio per blanda vel aſpera in tentationem per conſenſum inducamur, ne alicui tentationi vel conſentiamus decepti, vel cedamus afflicti, & ſic ab ea deuincamur à Deo deſerti. Sed qui blandis non decipitur, etiam aſperis non deiicitur: quia vt dicit Auguſtinus, Nemo frangitur rerum aduerſarum moleſtia, qui proſperarum delectatione non capitur. Et iterum: Primò itaque vitandæ ſunt delectationes, poſtea dolores. Quomodo enim ſuperare poteſt mundum ſæuientem, qui non poteſt blandientem? Sic ergo Dominus voluit nos ad ſe in tentationibus recurrere, & non de nobis præſumere. Vnde Auguſtinus: Voluit ergo Deus à ſe poſci, ne inferamur in tentationem, quod poterat nobis etiam non orantibus dare, quia voluit nos admoneri à quo hæc beneficia accipiamus. In quo vt dicit Cyprianus: Admonemur infirmitatis & imbecillitatis noſtræ, ne quis ſe inſolenter extollat, vt dum præcedit humilis & ſubmiſſa confeſſio, & datur totum Deo quicquid ſuppliciter petitur, ipſius pietate præſtetur. Poſt hoc ſequitur petitio ſeptima & vltima: *Sed libera nos à malo*, ſcilicet omni, vel innato quod contrahimus, ſcilicet originali, vel adiecta quod committimus, ſcilicet actuali, vel inflicto quod ſuſtinemus, ſcilicet pœnali, id eſt pœna conſequenti. Vel à malo omni, viſibili & inuiſibili, id eſt, culpæ & pœnæ: vel à malo omni, ſcilicet præterito, præſenti, & futuro. A B

Blanda facilius decipiunt. Auguſtin. in pſal 83. Auguſtin. lib. 2. de ſer. domini in mõte. c. 14. Cyprianus tractatu de oratione do. Petitio ſeptima. Malũ multiplex. Malum à quo liberari petimus.

Et notandum quòd hæc petitio non intelligitur de malo culpæ iam perpetratæ, quia tunc coincideret cum quinta petitione: ſed culpæ inſtantis perpetrari poſſibilis, à quo malo liberari nos petimus, ne videlicet peccemus. Item non intelligitur de malo pœnæ futuræ, quia tunc coincideret hæc petitio cum ſecunda, ſed pœnæ præſentis inquantum eſt nobis cauſa & occaſio ruinæ. Poteſt etiam accipi de malo pœnæ futuræ, ita quòd petamus ſic nos liberari à malo præſenti, vt non incurramus malum pœnæ futuræ. Et ab omnibus prædictis petimus liberari, orantes, & loquentes in perſona Eccleſiæ. Sed qui vult à malis liberari ſtudeat malis proximis compati, quia qui vult impetrare miſericordiam à Deo, neceſſe eſt vt exhibeat eam proximo. Deinde ſequitur concluſio totius orationis præmiſſæ, cùm dicitur: *Amen*, id eſt, fiant omnia prædicta. Quo verbo deſiderium orantis exprimitur, quia eſt verbum optatiuum reſpectu bonorum præcedentium, & optatio impletionis omnium petitorum. Hoc verbum Amen additum à Ioanne, quia Angelicum eſt ſicut & alleluia nulla lingua præſumpſit transferre. Hoc autem verbum eſt Hebræum, & nec Græcus interpres auſus eſt interpretari, nec Latinus, propter reuerentiam Saluatoris qui ad confirmandam veritatem ſæpe eo eſt vſus. Sic manſit & non eſt interpretatum vt honorem haberet velamento ſecreti, non vt eſſet negatum, ſed ne vileſceret nudatum. Ponitur autem quandoque nominaliter vt in Apocalypſi, vbi dicitur: Hæc dicit Amen, id eſt, veritas: quandoque verbaliter, vt vbicumque in Pſalmiſta dicitur: fiat fiat, idem eſt quod amen amen, & ſic ponitur in fine orationum vt hic: quandoque autem aduerbialiter, vt in Euangelio vbicumque dicitur, amen dico vobis, id eſt, verè & fideliter. Habet autem hæc dictio amen poſita in fine, triplicem efficaciam & virtutem. Nam concludit orationem: quia ſecundum Hieronym. eſt orationis ſignaculum, vt ſicut per ſigillum clauditur ſcriptura, ſic per amen clauditur oratio. Recolligit etiam intentionem, nam quando dicitur amen, intentio ſummatim fertur ſuper omnia præcedentia, & ſi aliquid ex fragilitate humana per diſtractionem mentis in oratione abſque actuali intentione pertranſitum fuerit, ad id intentio redit dicendo Amen. Impetrat nihilominus exauditionem, eſt enim amen exauditionis nota & ſignum. Vnde Rabanus: Per hoc quòd Dominus dixerat amen, ſignat indubitanter illis à Domino conferri omnia quæ ritè poſtulant: qui conditionis additæ ſeruare pactum non negligunt, quæ quidem conditio eſt dimittere debitoribus noſtris de qua dictum eſt: Hæc Rabanus. O Domine parum eſt quòd dixerim amen vel fiat optando: niſi tu dicas amen imperando, id eſt, fiat. O magnificum & efficaciſſimum verbum fiat, hoc enim verbo tu pater ſumme in principio, id eſt, in verbo tuo coæterna omnia creaſti, dixiſti & facta ſunt, hoc etiam verbo nos perditos reparaſti, dicente illa ſanctiſſima reparatrice noſtra ad Angelum, *fiat mihi ſecundum verbum tuum*. O ſaluſerum verbum fiat, ô amẽ, ô fiat, ô verbum omnipotentiæ, verbum miræ efficaciæ. Eia mi Domine Ieſu bone, verbũ patris, cõple tu orationẽ meam, perfice tu verba mea per te dictata, & in os meũ cõmendata, perfice ea & dic amẽ, dic fiat, dic mihi ſicut dixiſti illi mulieri Syrophenıſſæ, *fiat tibi ſicut vis*. O dulcis amor Ieſu, ô dulcis veritas, ô dulce amen, ô dulce verbũ fiat, fiat mihi ſecundũ verbũ tuum, fiat amẽ. Et ſciendũ quòd Lucas omittit duas petitiones orationis dominicæ, ſcilicet C D E

Amen. Amen & alleluia cur interpretata non ſunt. Amen triplicem efficaciam habet. Hieronym. in eum locũ Matthæi. Rabanus in eum locum. Fiat. Lucæ 1. Matth. 15. Petitiones à Luca omiſſæ.

tertiam

A tertiam & ſeptimam, quia tertia continetur in duabus præcedentibus, & ſeptima in ſexta:
In ſanctificatione enim animæ quæ petitur in prima, & in reſurrectione carnis quæ petitur
in ſecunda, impletur diuina voluntas quæ petitur in tertia. Vel ſi gloriam Dei principaliter
quæramus, & participationem regni eius, quæ continentur in duabus primis petitionibus
bene voluntatem eius facimus, & eius voluntas impletur in nobis, quod continetur in ter-
ria, quia ad hoc præcipuè voluntas Dei tēdit vt eius ſanctitatem cognoſcamus, & cum ipſo
regnemus. Similiter ſeptima continetur in ſexta, vt ſciat vnuſquiſque ſe liberari à malo,
cùm non inducitur in tentationem. Si enim in tentationem non inducimur ei ſuccumben-
do, ſed magis præualemus reſiſtendo, bene liberamur à malo. Et ſic quod Matthæus dicit *Auguſtin.*
explicitè, Lucas complectitur implicitè. Vt autem dicit Auguſtinus: Non negligenter præ- *lib. 2. de ſer*
tereundum eſt, quòd ex omnibus his ſententiis quibus nos Dominus orare præcepit, eam *mo. do. c. 18*
B potiſſimum commendandam eſſe iudicauit quæ pertinet ad remiſſionem peccatorum, in *Ignoſcendi*
qua nos miſericordes eſſe voluit, quod vnum eſt conſilium miſerias euadendi. In nulla *neceſſitatē*
enim ſententia ſic oramus, vt quaſi paciſcamur cum eo. Dicimus enim dimitte nobis, ſicut *oſtendit.*
& nos dimittimus. In qua pactione ſi mentimur, totius orationis nullus eſt fructus: Hæc *Paciſcimur*
Auguſtinus. Vnde poſt orationem ſubiungitur: *Et cùm ſtabitis ad orandum, dimittite ſi quid* *cum Deo.*
habetis aduerſus aliquem, vt & pater veſter qui in cœlis eſt, dimittat vobis peccata veſtra. Vnde ait *Chryſoſto.*
Chryſoſtomus: Ideo cœlorum & patris meminit, vt ex hoc prouocet auditorem. Nihil *hom. 20. in*
enim ita Deo aſſimilat, ſicut iniuriam facientibus ignoſcere. Inconueniens eſt autem ſi *Matth.*
talis patris filius exiſtens feralis efficitur, & ad cœlum vocatus terrenum quendam & vitæ *Similari*
huius proprium habet ſenſum: Hæc Chryſoſtomus. *Si enim dimiſeritis*, non retinen- *Deo.*
do rancorem, non appetendo vindictam, *hominibus peccata eorum*, ſcilicet in vos commiſſa,
C *dimittet vobis pater veſter cœleſtis delicta veſtra. Si autem non dimiſeritis hominibus, nec pater veſter*
dimittet vobis peccata veſtra. Bene dicit veſtra, quia hæc eſt ſola operatio hominis & poſſeſ- *Peccata*
ſio, ſcilicet peccatum: in malum enim poteſt per ſe, non in bonum. Ecce lex ô homo tibi *ſunt homi-*
à Domino poſita eſt. Si enim dimiſeris, dimittetur tibi: ſi non dimiſeris, non dimittetur *nis propria.*
tibi. Vnde Cyprianus: Excuſatio enim tibi nulla eſt in die iudicij: cùm ſecundum tuam *Cyprianus*
ſententiam iudiceris, & quod feceris hoc ipſe patieris. Vbi & Chryſoſtomus: Poſt imple- *tractatu de*
tam orationis formulam nullius prorſus mandati meminit, niſi iſtius certè quo ad dandum *oratione do.*
nos veniam concitauit. Ait quippe: *Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis* *Chryſoſtom.*
pater cœleſtis peccata veſtra. Itaque à nobis tota hæc res ſumit exordium, futurúmque de *hom. 20. in*
nobis in noſtra eſt poteſtate iudicium. Ne enim vel irrationabilis quiſpiam, aut in ma- *Matth.*
gno aliquo, aut in exiguo delicto de iudicio Dei conqueri poſſet, ipſum reum Dominum
D illius fecit eſſe ſententiæ. Quemadmodum, inquit, tuipſe iudicaueris, ita tibi etiam iu-
dicabo. Si enim dimiſeris conſeruo tuo, à me quoque eandem gratiam conſequeris.
Et certè nequaquam iſtud æquale eſt. Tu enim remittis, cùm ipſe quoque remiſſione in-
digeas, Deus verò cùm nullius vnquā indigeat, ignoſcit. Tu conſeruo remittis, Deus ſeruo.
Et tu quidem mille peccatorum reus, Deus verò ab omni peccato extraneus. Et tamen ſic
quoque abundantiam propriæ miſerationis oſtendit, quo non igitur digni ſupplicio ſu-
mus, cum tali enim à Deo poteſtate donata, ipſi ſalutis noſtræ efficimur proditores. Quem-
admodum verò in aliis cauſis vt audiamur rogamus, qui nobis ea ipſa quorum domini
ſumus non impendimus. Nihil eſt quod ſic Dei ſimiles faciat, vt malignis atque lædenti-
bus eſſe placabilem. Propterea & per ſingula quæque verba nos communes fieri oratio- *Cur plura-*
nes docet: dicendo, *pater noſter*, *&c.* Plurali vbique numero nos vti docens, vt proximis *liter fiant*
E per cuncta placati, ne veſtigium quidem in nobis iracundiæ relinquamus. Quòd ſi vnius *preces.*
diei ſaltem vellemus noſtra peccata dinumerare, tunc optimè diſceremus quantorum rei
eſſemus malorum. Quis igitur veſtrûm in oratione non habet deſidiam? Quis non ſuper-
biæ eſt inflatus tumore? Quis non inanis gloriæ aurula ventilatus? Quis non de fratre de-
traxit? Quis non concupiſcentiam admiſit malignam, vel impudicis oculis aſpexit? Quis
non inimici cum paſſione animi recordatus eſt? Quis non æmuli ſui aut cruciatus eſt pro-
ſperis, aut delectatus aduerſis? Veruntamen tot ac talium peccatorum compendioſam
nobis ac facilem Deus viam liberationis dedit, totiúſque laboris alienam. Quis enim la-
bor eſt fratri indulgere mœrenti? Labor quidem in remittendo nullus, in retinendo verò
inimicitias maximus. Si quidem iracundia liberari magnam menti reddit quietem, &
valde hoc eſt facile volenti. Sufficit velle tantummodo, & omnia continuò peccata deleta *Auguſtin.*
ſunt: Hæc Chryſoſtomus. Igitur vt ait Auguſtinus: Amplectenda eſt homini tam benigna *lib. 2. de ſer*
mone do.

Dimittẽdi & ignoſcẽdi meritũ. Chryſoſto. ibidem. Ira frenanda eſt.

conditio, vt dimittendo delicta aliena, diluat ſua. Nam ſecundum eundem multa ſunt A
eleemoſynarum genera, quas cùm facimus adiuuamur vt dimittantur nobis peccata: ſed ea
nihil maius eſt quàm cùm ex corde dimittimus quod in nobis quiſque peccauit, nec ſimus
pigri ad dimittendum aliis, qui enim, vt ait Chryſoſtomus, remiſit proximo, ſe prius quàm
illum de reatibus liberauit. Vnde & Grego. Si cogitauerimus quoniam non ei qui con-
triſtauit nos, ſed nobiſipſis largimur, citò dimitteremus venenum iræ. Ad dimittendum
autem aliis neceſſe eſt frenare iram, quæ frequenter nos ſtimulat ad vindictam. Vnde Au-
guſtinus. Fratres mei exercete vos quantum poteſtis ad exhibendam manſuetudinem,
etiam erga inimicos veſtros. Frenate iram quæ vos ſtimulat ad vindictam. Si vindicare te
vis de inimico tuo ad ipſam iram te conuerte, quia ipſa eſt inimica tua, quæ occidit ani-
mam tuam. Oraturus es Deum, ventura eſt hora vt dicas, *pater noſter qui es in cœlis*: ven-
turus es ad illum verſum, *dimitte nobis debita noſtra.* Quid ſequitur? *ſicut & nos dimittimus de-* B
bitoribus noſtris, ibi illa inimica ſtat contra te. Sepit viam orationis tuæ. Murum erigit, & non
eſt qua tranſeas. Non ſæuias contra inimicum tuum, in iſtam ſæuias. Melior eſt qui vincit
iram, quàm qui capit ciuitatem. Non potes illam interimere, potes iſtam reprimere. Si
fortis es iram vince, & ciuitati parce: Hæc Auguſtinus.

Auguſtin. in pſal. 92.

ORATIO.

Expoſitio breuis orationis dominicæ per ternas particulas.

*PAter noſter, excelſus in creatione, ſuauis in amore, diues in hæreditate. Qui es in cœlis: ſpecu-
lum æternitatis, corona iocunditatis, theſaurus fœlicitatis. Sanctificetur nomen tuum, vt no-
bis ſit mel in ore, cithara in aure, deuotio in corde. Adueniat regnum tuum, iocundum ſine
permixtione, tranquillum ſine perturbatione, ſecurum ſine amiſſione. Fiat voluntas tua ſicut* C
*in cœlo & in terra, vt omnia quæ odis, odiamus: quæ diligis, diligamus: quæ tibi placent, impleamus. Pa-
nem noſtrum quotidianum da nobis hodie, ſcilicet doctrinalem, pœnitentialem, virtualem. Et dimitte
nobis debita noſtra, quæcumque contra te commiſimus, aut contra proximos, vel contra noſmetipſos. Sicut
& nos dimittimus debitoribus noſtris: qui nos offenderunt verbis, vel in perſonis, aut in rebus. Et ne nos
inducas in tentationem: mundi, carnis, dæmonis. Sed libera nos à malo: præſenti, præterito, & fu-
turo. Amen.*

De non theſaurizando in terra, ſed in cœlo.
CAPVT XXXVIII.

Matt. 6 & Lucæ 12. Theſaurizandũ non eſſe in terris

DEINDE docens perfectum contemptum terrenorum propter Deum, D
ponit prohibitionem de collocando theſaurum in periculo, ne ſcilicet the-
ſaurizemus, *in terra, vbi erugo*, id eſt, æris rubigo conſumit, & in hoc tangi-
tur corruptio diuitiarum artificialium, vt auri & argenti, ac cæterorum
metallorum, *& tinea*, id eſt, vermis *demolitur*, & in hoc tangitur corruptio
diuitiarum naturalium: vt bladi, vini, veſtimentorum & conſimilium, *vbi
fures effodiũt & furãtur*, hoc dicit propter lapides precioſos, qui licet non poſſint rubiginari,
nec à vermibus corrodi, tamen poſſunt à latronibus tolli. Sed væ nobis, quia totum con-
trarium facimus. Vnde Chryſoſt. Quid dicam de illo mandato quo iubemur non theſauri-
zare ſuper terrã? quod fortè quidem faciunt pauci. Cæteri verò quaſi econtrariò audierunt
præceptum, & quaſi dictum ſit ad eos, thezaurizate omnimodis ſuper terras, ita relinquen-
tes cœlum, adhærent terræ, & inſaniunt erga pecuniam congregandã: Hæc Chryſo. Dein-
de ſubdit admonitionem de theſauro reponendo in tuto, vt ſcilicet theſaurizemus in cœ- E
lo, vbi nec erugo demolitur, quia ibi nulla vetuſtas, nec tinea, quia ibi nulla paſſibilitas, &
vbi fures non effodiunt, nec furãtur, quia ibi nulla violentia vel fraus. Excellẽtiſſimus mo-
dus theſaurizandi eſt, quando bona temporalia, & tranſitoria in pios vſus conſumuntur:
& ſic in bona ſpiritulia & æterna, & per conſequens incorruptibilia commutantur.
Non ergo theſaurizemus in terra emolumenta terrenorum, vbi recondita deficiunt &
perduntur, & vnde ſumus exituri, ſed in cœlo præmia meritorum, vbi recondita proficiunt
& ſeruantur, & vbi ſemper ſumus manſuri. Vnde Hierony. Stultitia eſt illic theſaurum re-
ponere vnde exiturus es, & illuc non præmittere vbi ſemper victurus es. Illuc ergo ſubſtan
tiam tuam colloca, vbi patriam habes: vnde & Gregor. Iuſti hic ædificare & theſaurizare
negligunt, vbi peregrinos & hoſpites ſe eſſe cognoſcunt: nam qui in propriis gaudere
deſiderant,

Chryſoſto. lib. 1 de cõpunctione cordis to. 5.

Theſaurizandi modus excellentiſſimus.

Hieronym. in Matth. Grego libro 12. moral.

A deſiderant, in alieno fœlices eſſe recuſant. Vnde Chryſoſtomus: Qui enim collocat the-
ſauros in terra, non habet quod ſperet in cœlo, vt quid ergo aſpiciet in cœlum, vbi nihil re-
poſitum habet? Hæc Chryſoſtomus. Quia verò vnuſquiſque illuc peruenire deſiderat, vbi
ſuas diuitias reconditas eſſe cognoſcit, beatus eſt qui diuitias ſuas in cœlo repoſuit, vt ſem-
per ibi mentem habeat, ſemperque illuc omnibus viribus & deſiderio tendat, quia vt ſub-
ditur: *Vbi eſt theſaurus tuus*, id eſt, res à te amata & deſiderata, ibi eſt cor tuum & affectus
tuus. Neceſſe eſt enim vt quo præceſſit dilectionis theſaurus, illuc & cogitationis ſequa-
tur affectus. Nam ſecundum Auguſtinum, Amor eſt animæ pondus, portans eam quocun-
que ipſe fertur, & anima verius eſt vbi amat quàm vbi animat. Vnde Fulgentius: Vt ergo
in cœlis theſaurizemus, cœleſtia diligamus. Vis noſſe vbi theſaurizas, attende quod amas:
vis noſſe quod amas, attende quod cogitas. Ita fiet vt theſaurum tuum ex tuo amore co-

Chryſoſto. hom. 15 operis imperfe. Mali fruſtra reſpiciant cœlũ.

Fulgentius ſermone de cõfeſſoribus

B gnoſcas, & amorem tuum iudicio tuæ cogitationis intelligas; & ideo vt dicit Gregorius:
In tot partes cor diuiditur, quot ſunt ea quæ diliguntur. Vnde & Chryſoſtom. Ne theſau-
rizaueris theſauros in terra: tineæ enim & vermibus & furibus ea congregas. Si autem &
hæc effugeris nocumenta, & nihil horum erit, in ſeruitutem redactum eſſe cor tuum &
affixum eſſe inferioribus omnino non effugies, in ſeruitutem redactum eſſe intellectum
ægritudine hac multo difficilius eſt quàm habitare carcerem. Non paruam ſuſtinebis ia-
cturam inferioribus affixus, & ſeruus pro libero factus, & à cœleſtibus bonis cadens, &
nil excelſorum cogitare potens, propter hoc & gentiles non credunt his quæ à nobis di-
cuntur: de actibus enim non de ſermonibus noſtris futurorum volunt habere documen-
tum. Nunc verò cùm videant ædificari à nobis ſplendidas domos, agros emi, balnea atque
hortorum amœnitates parari, nolunt credere quòd ad alterius nos vrbis profectionem pa-

Chryſoſto. hom. 12. in Matthæum.

C remus. Si enim, inquiunt, verum eſſet iſtud, vendentes prorſus cuncta quæ poſſident illuc
profectò præmitterent. Hæc igitur conſiderantes vincula tanti abrumpamus erroris. Qui
enim pecuniæ ſeruit, & præſentibus compedibus ſtringitur, & futuris paratur. Qui verò
iſtius cupiditatis immunis eſt, vtraque libertate potietur. Quam vt conſequamur grauiſſi-
mum auaritiæ conterentes iugum ad cœli faſtigia ſubleuemur: Hæc Chryſoſto. Vnde &
Anſelmus: Vileſcat tibi mundus: omnis amor carnalis ſordeat. Neſcias te eſſe in hoc mun-
do, quoniam ad illos qui in cœlo ſunt & Deo viuunt tuum tranſtuliſti propoſitum: vbi eſt
theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum; noli cum argenteis ſimulachris vili marſupio tuo tuum
includere animum, qui numquam cum nummorum pondere poterit tranſuolare ad cœ-
lum: hoc autem ſecundum Hieronym. non tantum intelligendum eſt de theſauro pecu-
niæ, ſed vniuerſaliter de cunctis voluptatibus ac poſſeſſionibus, &c. Guloſi Deus venter

Hieronym. cap. 6. in Matthæ.

D eſt, luxurioſi theſaurus epulæ ſunt, laſciui ludicra, amatoris libido, auari pecunia, & ſic in-
telligendum eſt in aliis, huic enim ſeruit vitio vnuſquiſque quo vincitur, & ibi habet
cor, vbi theſaurum, & ad hanc conuerſionem cordis ad amorem paſſionum & rerum
huiuſmodi, ſequitur auerſio à Deo. Si ergo in cœlo eſt, mundum eſt, quia munda ſunt cœ-
leſtia. Si autem in terra volutatur, id eſt, ſi quid agat vt terrena conſequatur, quomodo
mundum eſt? Vnde Auguſtinus, Sordeſcit aliquid, cùm inferiori naturæ miſcetur, quam-
uis in ſuo genere non ſordidetur, quia etiam de puro argento ſordidatur aurum, ſi miſcea-
tur: ita & animus noſter terrenorum cupiditate ſordeſcit, quamuis terrena in ſuo genere
munda ſint. Igitur vt ait Richardus: Quæcumque in mundo concupiſcis, quæcumque in
mundo metuis, impende libenter pro libertate cordis: quia, vt dicit Auguſt. totũm mun-
dum debet contemnere qui ſibi theſaurizat in cœlo. Et ne timor ſubrepat diffidentiæ ha-

Sordeſcit viliori commixtum. Auguſtin. lib. 2. de ſermone do. in monte c. 21.

E bendi vitæ neceſſaria, conſequenter excludit diffidentiãm quæ naſci poſſet ex conditio-
ne propria, dicens: *Nolite timere puſillus grex*, id eſt, congregatio humilium, *quia complacuit pa-
tre veſtro*, cœleſti *dare vobis regnum*, non quidem ob merita veſtra, ſed ex mera liberalitate &
bonitate ſua diuina. Quaſi diceret: Ex quo regnum cælorum paratum eſt vobis, parum de-
betis curare de terrenis. Non enim de vitæ neceſſariis debet diffidere, cui regnũ vitæ pro-
mittitur, in quo omnis ſufficientia habetur. Dicitur autem grex, propter fidei obediẽtiam:
puſillus, propter voluntariæ paupertatis & humilitatis deuotionem, qua peruenitur ad cœ-
leſtis regni poſſeſſionem. Vel puſillus dicitur grex electorum, reſpectu maioris numeri
reproborum, quia pauci erant fideles reſpectu infidelium, & pauci ſunt electi, reſpectu re-
proborum. Vtinam & ego merear de illis paucis vel minimus eſſe, & cum eis regnum per-
cipere. Peruenitur etiam ad regni opulentiam per conſiliorum ſupererogationem, quibus
itur ad perfectionem, & ideo ſubiungit, dicẽs: *Vendite quæ poſſidetis*, etiam neceſſaria, & date

Auguſtin. ibidem.

Puſillus grex.

Eleemoſyna ad cælos via eſt.

eleemoſynam,quæ ad idem regnum via eſt: facite vobis ſaccnlos, id eſt, repoſitoria bonorum,& loca ad reponendum mercedem eleemoſynarum veſtrarum,quę non veteraſcunt, & deficiunt, ſcilicet reponendo eleemoſynam in manus pauperum, qui vobis per hoſtes, & fures tranſeuntibus pecuniam veſtram vſque ad locum tutum portent, ne eam amittatis,theſaurum non deficientem in cælis, & æternis: quia merces eleemoſynæ in æternum manet in cœlis. Nam fructus eleemoſynæ auget merita, quæ ſunt theſaurus indeficiens in patria. Et ſi per eleemoſynam habemus in cœlo theſaurum meritorum, ibi cor noſtrum ſuſpiret & expectet theſaurum præmiorum. Deinde docet eos de oculo ſimplici habendo, quod attendere debemus in omni opere noſtro. Vnde ait: *Lucerna corporis tui, eſt oculus tuus.* A

Corpus morale.

Hic eſt locutio metaphotica,quia corpus morale hîc accipitur pro congerie operationum, ſicut corpus materiale eſt quædam aggregatio membrorum diuerſorum,& ideo ſicut oculus materialis regit totum corpus materiale, & dirigit membra ad operandum, ſic oculus moralis, ſcilicet intentio, regit totum corpus morale, & dirigit varias operationes in finem. Ideo ſubditur: *Si oculus tuus fuerit ſimplex*, id eſt,intentio tua recta ſine plica ſimulationis & erroris, *totum corpus tuum lucidum erit*, id eſt, congeries operationum tuarum erit bona & meritoria, etiam ſi non ita hominibus videatur, dum tamen operationes ſint bonæ de genere, vel ſaltem indifferentes & licitæ, aliter non caderent ſub recta intentione. B

Seneca in prouerbiis. Vitioſum, quocumque animo fiat turpe eſt.

Vnde Seneca: Nihil intereſt quo animo facias quod vitioſum eſt feciſſe, quia facta cernuntur, animus non videtur. *Si autem oculus tuus nequam fuerit*, id eſt, intentio peruerſa, *totum corpus tenebroſum erit*, id eſt, congeries operationum obſcura per peccatum, & mala etiam ſi operationes ſint bonæ de genere, & hominibus videantur rectæ, quia opus bonum de genere, efficitur malum ex peruerſa intentione. Vide ergo ne intentio tua ſit peruerſa, quia per hoc corrumperentur omnia bona. *Si enim lumen quod in te eſt, tenebræ ſunt*, id eſt, ſi actio bona de genere quæ eſt quaſi quoddam lumen efficitur mala propter defectum intentionis bonæ, *ipſæ tenebræ quantæ erunt?* quaſi diceret, multomagis, quia actio mala de genere,quæ eſt quaſi quædã tenebra, ſi cum hoc ſuperueniat intentio mala, eſt multo deterior quàm prima. C

Intentio cõſiderãda eſt

Quando enim quæ per ſe mala ſunt, etiã cum mala intentione fiunt, tunc duplex obtenebratio eſt: & prauæ intentionis & prauæ operationis. Non ergo quid quiſque, ſed quo animo faciat conſiderandum, & primò circa puritatem intentionis laborandum eſt, quia ſine ipſa opus ſequens nihil valet. Itaque ſi bonum bona intentione feceris, non habens in tua conſcientia aliquam partem tenebroſæ cogitationis, illuminatur etiam factum tuum, qualemcumque exitum habuerit, & illuminabit te, id eſt, ſplendidum & fulgidum reddet, & hic per ſplendorem gratiæ, & in futuro ſplendore gloriæ. Et ſi bene alicui proueniat quòd tu non recta & munda intentione facis, quomodo tu feceris tibi imputatur, non quomodo illi prouenerit. D Igitur caue ne ipſa cordis intentio, quæ lumen eſt animæ, vitiorum caligine fuſcetur, vt oculus ſimplex totum corpus faciat lucidum, quatenus quicquid feceris, facias propter Deum, & ad locum vnde exeunt gratiæ redeant, & iterum fluant. Et quia aliquis cupiens aſſequi terrena & cœleſtia poſſet dicere, quò recta & ſimplex poteſt eſſe intentio, vt quis agat & propter temporalia,& propter Deum bona quæ agit, hoc remouet exemplo duorum contrariorum dominorum,

Dominis duobus ſeruire nemo poteſt. Beda lib. 4. in Lucam. Oculos clandẽdimodus.

quia *nemo poteſt ſeruire duobus dominis*, ſcilicet contrariis & diſparatis, & non ſuperalternatim poſitis. Nam, vt ait Beda: non valet ſimul tranſitoria & æterna diligere. Et,vt ait Auguſtinus: Vnus oculus non poteſt videre in cœlo & in terra. Vnde & Cyprianus: Mundi amor, & Dei, pariter in vno habitare non poſſunt, quemadmodum oculi cœlum & terram nequaquam conſpiciunt. Sic autem dicit philoſophus in libro de animalibus: Aues claudunt oculos cum palpebra inferiori, animalia verò groſſa cum palpebra ſuperiori. E Per aues intelliguntur viri ſpirituales, qui ad inferiora & terrena oculos claudunt, per animalia verò groſſa intelliguntur viri mundani, qui habent oculos clauſos ad cœleſtia, & apertos ad terrena & ſecularia:

Chryſoſto. hom. 22. in Matth. Duo domini,

ſecundum Chryſoſtomum: Duos dominos dicit qui contraria iniungunt, plures autem idem iniungentes, non ſunt plures, ſed vnum. Nam concordia multos facit vnum. Iſti domini quibus non poteſt ſimul ſeruiri, ſunt vitia & virtutes, cœleſtia & terreſtria, Deus & diabolus, caro & ſpiritus, nam ad contraria trahunt, & contraria iniungunt, & ideo conſequens eſt vt vnũ deſerat, & alteri obtemperet.

Mammona. Mammon nomen eſt dæmonis.

Vnde quaſi declarando ſubiungit: Non poteſtis Deo ſeruire, & mammonæ. Mammona mammonæ, Syriacè, dicitur diuitiæ Latinè: & Mammon Mammonis nomen eſt dæmonis, qui præeſt diuitiis, & tentat de vitio cupiditatis, non quòd in

eius

A eius ditione ſint diuitiæ,vt dare eas poſſit, vel auferre,niſi quando Deus permittit:ſed quòd *Seruire*
his vtatur ad decipiendum & irretiendum homines laqueis,quos in diuitiis prætendit. Et *Deo cũ di-*
licet homo non poſſit ſeruire Deo & diuitiis, poteſt tamen ſeruire cum diuitiis. Diuitiis *uitiis potes.*
enim qui ſeruit,illi vtique ſeruit qui de cupiditate diuitiarum tentat & decipit. Ille autem *Seruire di-*
diuitiis ſeruit qui eas propter ſe, & vt finem vltimum diligit, aut qui eas cupidè acquirit, *uitiis.*
vel auarè retinet,& vt ſeruus cuſtodit. Ille autem qui in operibus piis diuitias expendit,nõ
ſeruit diuitiis,ſed magis diuitiæ ſeruiunt ei,quia eas diſtribuit vt Dominus, & eis vtitur ad
opera virtutum ſicut inſtrumentis. Nam ſecundum Ambroſ. Sicut diuitiæ ſunt impedi- *Ambr. li.*
menta imptobis:ita probis ſunt adiumenta virtutis. Vnde Chryſoſt. Duo ergo ſunt nobis *8. in Lucã.*
Domini propoſiti, Deus & Mammona,id eſt,diabolus qui mammonæ eſt aurhor. Ille nos *Chryſo. ho.*
ad miſericordiam prouocat,hic ad auaritiam. Ille ad vitam, hic ad mortẽ. Ille ad ſalutem, *39. in Ioã.*
B hic ad perditionem. Cui de duobus obtemperare debemus? Ei vtique qui nos ad vitam in- *& ho. 22.*
uitat, non ei qui nos trahit ad mortẽ. Quid enim terribilius eſt,quàm ſi propter pecunias *in Matt.*
à Chriſti ſeruitio dicamur excidere:vel deſiderabilius,quàm ſi deſpectu pecuniarum tota
illi poſſumus mente & dilectione coniungi. Hæc Chryſoſt. Et cùm nullo modo poſſit quis
duobus dominis ſeruire,multi tamen fatui conantur contra hanc impoſſibilitatẽ, ſimiles
illis de quibus in libro Regum dicitur,quòd fuerunt gentes Deum timentes,& nihilomi- *4. Reg. 17.*
nus idolis ſeruientes. Et ſciẽdum quòd diligere diuitias propter ſe,& Deum propter ſe, &
vtrunque vt finem vltimum,vt in hoc ſeruus vtriuſque dicatur,eſt impoſſibile: licet poſſit
vnum in ordine ad aliud appetere,puta diuitias propter Deum. Actio ergo corporalis po-
te ſt referri ad finem temporalem, dummodo poſtea illud temporale referatur ad Deum.
Si autem in actionibus finis proximus ponatur Deus, & finis vltimus temporale, peruer-
C ſiſſimum eſt. Quæcunque enim res propter aliud aliquid quæritur, inferior eſt quàm id
propter quod quæritur. Vnde bene licet conſtituete duos fines, ſcilicet temporalem, & *Fines duos*
æternum,& finem ſub fine ponere:vt illud quod eſt æternum finis vltimus ſit:quia vna in- *conſtituere*
tentio multos actus informat. Diuerſi verò fines,quorum vnus ſit ad alium referibilis, non *licet.*
ſunt faciendi. Poſt hoc concludẽdo inducit,vt de victu & veſtitu quæ neceſſaria ſunt non *Sollicitudo*
ſollicitemur, loquens ad diſcipulos ſuos, quos ſpecialiter ad mundi contemptum inuitat: *tollenda.*
hæc enim ſpecialiter dicuntur Apoſtolis,corúmque ſucceſſoribus,& cæteris omnibus qui
ad ſummum perfectionis culmen attingere cupiunt,nam talibus nulla terrenotum bono-
rum ſollicitudo eſt,quia habentes victum & veſtitum his contenti ſunt. Hæc omnia dicũ-
tur hic ad tollendum à prædicatoribus Euangelij ſollicitudinem ſuperfluam de neceſſa-
riis,quantum ad præſentem vitam. Vnde ne dicerent, qualiter poterimus viuere ſi omnia
D abiecerimus? idcirco inferendo intentum ſuum ex præmiſſis, ſubiungit: *Ideo dico vobis ne*
ſolliciti ſitis, ſollicitudine ſuperflua & inordinata, *animæ veſtræ*, id eſt, vitæ animali, quæ cibo
ſuſtẽtatur *quid manducetis*, vel bibatis, *neque corpori veſtro quid induamini*. Quaſi diceret: Si vul-
tis Deo ſeruire, oportet renunciare mammonæ in nimia temporalium ſollicitudine, non
ait: ne laboretis, ne curetis, ne quæratis de cibo, aut potu, aut veſtimento: ſed, ne ſolliciti ſi-
tis, vt vitioſam ſollicitudinem prohibeat, quæ mentem perturbat, & ab æternis retrahit,
ſeu reuocat,& vt neceſſarium concedat. Vnde Beda: Præcipitur nobis ne ſolliciti ſimus *Beda in ca.*
quid comedamus, & quia in ſudore vultus præparamus nobis panem, labor exercendus *12. Luca.*
eſt, ſollicitudo præcauenda. Vnde & Chryſoſt. Non enim ſollicitudinibus ſpiritualibus, *Chryſo. ho.*
ſed laboribus corporalibus acquirendus eſt panis, qui laborantibus pro præmio diligen- *16. operis*
tiæ Deo præſtante abundat, & negligentibus pro pœna, Deo faciente, ſubducitur. Item *imperfecti.*
E non ait: Vt manducetis vel bibatis, aut induamini: ſed quid manducetis, vel bibatis, aut in- *Vt mandu-*
duamini. Manducare nanque ac bibere,& indui, neceſſarium eſt ad ſuſtentationem natu- *cetis, ſed non*
ræ, ſollicitari verò circa ſumptuoſitatem, vel delectationem, ad vitium pertinet gulæ, aut *quid, ſolli-*
vanæ gloriæ, vel etiam auaritiæ. Vbi ſecundum Bedâm, videtur argui qui ſpreto victu & *citeris.* *Beda in ca.*
veſtitu communi, lautiora ſibi, vel auſteriora, præ his cum quibus vitam ducunt, alimenta *12. Luca.*
vel indumenta requirunt. Spiritualiter ergo in manducatione, poſſumus intelligere gulo-
ſos. In induitione, vanè glorioſos. In vtroque auaros. Vnde alibi: *Erat quidam diues*, in quo *Luca. 16.*
cupiditas: *qui induebatur purpura & byſſo*, in quo vanitas: *& epulabatur quotidie ſplendidè*, in quo
guloſitas. Noli ergo quicũque es qui mundi gloriam ſpreuiſti, ac Deo ſeruire elegiſti, noli
inquam ſollicitus eſſe vitæ tuæ de victu & veſtitu, quia vanum eſt pro his eſſe ſollicitum.
Vnde confirmat ſpem noſtram Dominus, primò de maiori ad minus deſcendens, & pro-
bat à maiori neminem eſſe ſollicitum circa huiuſmodi. Si enim maius donabile datur ex

amore,& minus dabitur ſaltem in neceſſitate:ſed Deus dedit nobis maiora beneficia, ſcilicet animam & corpus,ergo dabit & minora,ſcilicet victum & veſtitum. Non enim anima propter eſcam creata eſt,nec corpus propter veſtimentum , ſed magis econtra eſt factum:ideò non ſit ſollicitus animus,ne percipiat quod propter ſe creatum eſt. Vnde Chryſoſt. Niſi Deus vellet conſeruare quod eſt, ipſum non creaſſet, quia verò ipſe conſtituit vt anima cibo,& corpus indumento conſeruetur:ideò ipſe vtrumque tribuit. Hæc Chryſoſt. Qui ergo dedit ſine ſollicitudine noſtra vitam, dabit ſine ſollicitudine noſtra ſuperflua, etiam illud vnde regatur vita, fatuus eſt ergo qui propter minus, ſcilicet eſcam, aut veſtimentum,perdit maius ſcilicet animam vel corpus. Deinde probat ſingulariter de vtroque ſcilicet cibo & veſtimento. Et primò de cibo de quo confirmat ſpem noſtram à minori ad maius aſcendens,& ex minori maius perſuadens. Et ponit exemplum de irrationabilibus creaturis,ſcilicet volatilibus cœli,id eſt,aëris in quo volitant,quia, *non ſerunt,neq u metunt*, ſcilicet ad cibum acquirendum,*neque congregant in horrea:* ſcilicet ad conſeruandum, *& pater cœleſtis paſcit illa*, propter homines ſine ſollicitudine eorum magna, ergo multomagis paſcit homines qui ſunt chariores ſine ſollicitudine eorum ſuperflua. Rationale enim animal, ſicut & homo, maioris eſt ponderis & precij coram Deo quàm irrationabilia , ſicut ſunt aues,quia animalia facta ſunt propter hominem,finis autem eſt nobilior his quæ ſunt ad finem. Sicut ergo Deus paſcit aues cum ſollicitudine conuenienti ſuæ naturæ,ſic paſcit homines cum ſollicitudine conuenienti eorum naturæ,quæ eſt ſecundum regulam rationis rectæ,ſi tamen ea quæ præcipit ſtudeant implere. Quia ſicut natura auium eſt prædicto modo viuere,ſic natura hominis eſt viuere ſecundum dictamen rationis rectæ,ad quod ſequitur ipſum debere ſollicitari ſollicitudine moderata ad quærendum ea quæ non dedit ſibi natura: vt cibum & veſtimentum neceſſarium. Vnde non dicit de auibus, non volant ad grana & ad paſcua,quia non prohibet laborem & prouidentiam,ſed ſollicitudinem & auaritiam. Vbi Chryſoſt. Omnia volatilia fecit Deus propter hominem, hominem autem propter ſeipſum. Si ergo animalibus miniſtrat propter hominem, quomodo non homini miniſtrat propter ſeipſum? Deinde probat de veſtimento,& ponit duplex exemplum. Primum eſt de eo quod eſt intra hominem magnitudine corporis, quam dat Deus ſine ſollicitudine ipſius:quod ex hoc patet,quia quantumcunque aliquis ſollicitetur de augmentatione ſua,non poteſt addere ad ſtaturam ſuam cubitum vnum. Cùm igitur veſtimentum competat maius vel minus ſecundum quantitatem corporalem,& quantitas datur ei ſine ſollicitudine ſua, per conſequens veſtimentum conueniens dabitur ei ſine ſollicitudine ſua ſuperflua. Secundum exemplum ſumitur ex eo quod eſt extra hominem, ſcilicet ex terra naſcentibus,vt liliis& herbis,quia ſine ſua ſollicitudine creſcunt,& ſecundum ſuam quantitatem à Deo veſtiuntur,propter quod dicit,*non laborant*, ad ornandum ſe coloribus, *neque nent*, id eſt, filant ad faciendum ſibi veſtimentum, & tamen optimè veſtiuntur Dei prouidentia,tam precioſis coloribus induta. Ipſe enim color operimentum eſt florum qui omnes excellit colores veſtium,& regale excellit ornamentum. Quod probat,quia Salomon licet fuerit rex potentiſſimus,tamen non fuit ita bene veſtitus,quia licet ars imitetur naturam,tamen opera artis non aſſequuntur perfectionem operum naturæ. Vnde Hiero. Et reuera,quod ſericum,quæ regum purpura, quæ pictura textricum poteſt floribus comparari? Quid ita rubet vt roſa? Quid ita candet vt lilium? Violæ verò purpuram nullo modo ſuperari murice,oculorum magis quàm ſermonum iudicium eſt. Vnde & Chryſoſtomus: Cur verò tanto etiam herbas decore veſtiuit, vt ſuam ſcilicet ſapientiam demonſtret, & ſuperabundantiam virtutis, vt vndique eius gloriam diſcamus. Non enim ſoli cœli enarrant gloriam Dei:ſed & terra. Hæc Chryſoſt. Et ex hoc concludit quòd Deus ſufficienter veſtit hominem abſque ſollicitudine ſuperflua,dicens: *Si autem fœnum*, id eſt, herbam, *agri, quod hodie eſt*, id eſt, in præſenti, *& cràs in clibanum mittitur*, id eſt, in furno mittitur ſeu ponitur, quia in quibuſdam terris loco lignorum vtuntur ſtipulis & talibus ad calefaciendum furnum, Deus ſic pulchrè & variis coloribus & formis veſtit,& venuſtate adornat, *quanto magis vos minimæ fidei* : ſcilicet ſine ſollicitudine ſuperflua veſtiet? Quaſi diceret: Si de floribus qui nati ſunt tantummodo vt videantur & pereant tãtam Deus curam gerit, quanto magis de hominibus, qui ad imaginem Dei ſunt facti,& ad æterna vocati. Vocat autem eos qui nimis ſollicitantur modicæ fidei, quia ex defectu fidei procedit talis ſollicitudo ſuperflua, non autem ſollicitudo rationalis & moderata. Secundum gloſſam ſancti non immeritò auibus comparantur, qui nihil in mundo habentes, nec laborãtes, ſola contemplatione

Marginalia: *Chryſo. ho. 16. operis imperfecti.* — *Sollicitudo victus.* — *Animal rationale.* — *Chryſo. ho. 16. operis imperfecti.* — *Sollicitudo ſtaturæ & amictus.* — *Natura vincit artem.* — *Hierony. in ca. 6. Mat.* — *Chryſo. ho. 23. in Mat.* — *Pſal. 18.* — *Solicitudinis origo.* — *Gloſſa in Matth.*

Section letters in right margin: A, B, C, D, E

A platione terrena deſpiciunt,cœleſtia petunt,iam Angelis ſimiles. Ecce quòd commendantur in ſanctis tria,ſcilicet paupertas voluntaria,quia nihil habentes,contemplationis quies ſiue ocioſitas ſancta,quia non laborantes, mentis eleuatio ad ſuperna, quia æterna petunt. Per volatilia ergo cœli intelligi poſſunt viri contemplatiui qui non ſerunt, neque metunt; neque congregant in horrea, ſe negociis ſecularibus implicando, & Dominus pro eis ſollicitatur neceſſaria miniſtrando. Per lilia verò agri intelligi poſſunt verè caſti,quia propter candorem munditiæ, & propter odorem virtutis in quibus creſcunt, non tam ſuo labore quàm Dei dono qui conſiderandi ſunt ad laudandum & imitandum,& incremento bonæ actionis,& in quiete ſanctæ contemplationis,& in decore honeſtæ conuerſationis. Ex his ergo inſtructi non diffidamus de neceſſariis, quia tempore opportuno Deus prouidebit nobis de illis,ſi tamē ea quæ præcipit faciamus. Si enim de temporalibus diffidimus, quo-

B modo æterna ſperabimus? Fides famem non timet. Modica fides quæ nec de minimo certa eſt,nedum æterna non ſperet,qui intelligit quid eſt homo,non deſperat de Deo:qui autem deſperat de Deo, neſcit quid eſt homo, quia Deus in homine, & homo in Deo. De creatore deſperat, qui in creaturis ſpem ponit. Igitur, vt ait Anſelm. Non te futuri temporis ſterilitas terreat, non futuræ famis timor mentem tuam deiiciat, ſed ex ipſo tota fiducia tua pendeat,qui aues paſcit & lilia veſtit. Ipſe ſit horreū tuum,ipſe apotecha,ipſe marſupium tuum,ipſe diuitię tuæ,ipſe delitiæ tuæ,ſolus ſit tibi omnia in omnibus. Et ponit hîc Dominus tria bona quæ Deus homini,dedit:ſcilicet animam,corpus,& res. Anima debet ſubiici ſuperiori , ſcilicet Deo, ſibi obediendo, & corpus ſuo ſuperiori, id eſt, animæ, ſibi obtemperando,& res ſuis ſuperioribus ſcilicet Deo vt pauperibus diſtribuantur,& animę vt diſcretè diligantur, & corpori vt ſibi neceſſaria miniſtrentur. Sed iſtum ordinem per-

C uertunt diuites,qui non ſubiiciuntur Deo,quia pauperibus nihil tribuūt:nec animæ, quia res iniquè diligunt:nec corpori,quia illud fatuè affiehunt. Deinde ad inculcandum arctius quod ſuprà dictum eſt, repetens ſubiungit: *Nolite ergo ſolliciti eſſe dicentes: quid manducabimus, aut quid bibemus,aut quo operiemur?* ſecundum Chryſoſtomum: Quòd dicitur,nolite ſolliciti *Chryſo. ho.* eſſe,non idem eſt quod nolite operari : ſed nolite rebus mundanis mente affligi, contigit *23. in Matt.* enim aliquem operantem nihil ſollicitum eſſe. Et ſecundum eundem : Si pro neceſſariis *Operari licet ſine ſol-* non oportet eſſe ſollicitos, qua pœna digni erunt,qui pro ſuperfluis non dormiunt,& aliena *licitudine.* rapiunt. Nolite inquam,de his ſolliciti eſſe. *Hæc enim omnia*, ſcilicet ad victum & veſtitū *Gentiū ſol-* pertinentia,*gentes*,id eſt,gentiles,*inquirunt*,cum ſollicitudine nimia & vitioſa,quæ diuinam *licitudo.* prouidentiam circa actus humanos negantes,circa talia immoderatè ſollicitãtur, quorum videlicet erga præſentem vitam ſtudium omne cōnſumitur, quibus nulla prorſus cura eſt

D futurorum,nec confidentia de promiſſione æternorum. Vel, *hæc omnia gentes*, id eſt, homines mundani cum ſollicitudine immoderata & nimia, *inquirunt* : quia magis bona præſentia quàm futura quærunt:& ideò talis ſollicitudo facit eos infidelibus ſimiles. Quid enim amplius habet fidelis à gentili,cuius infidelitas animum ſollicitat, & curis huius vitæ fatigat? Sed heu multi ex nobis ea quæ mundi ſunt, magis quàm gentes inquirunt. Vos ergo hæc quærere non eſt neceſſe, quærere inquam cum ſollicitudine. *Scit enim pater veſter*, qui viſcera non claudit bonis filiis : *quia his omnibus indigetis* : ſcilicet in via neceſſariis : ſine his enim neque viuere, neque Deo ſeruire poteſtis, quæ vtique ipſe dat, niſi infidelitas veſtra auertat. Quia non eſt pater pius qui non tribuit neceſſaria filiis , indigentiam ſibi notam patientibus. Et quia pater eſt,vult,& quia cœleſtis, poteſt: ſi autem poteſt, & vult , ſine dubio donabit quod nobis expediat ad ſalutem. Vnde Rabanus: Quis rex militibus deuotis *Rabanus in*

E debitam non procurat alimoniam ? Quis Dominus famulis ſuis non miniſtrat cibaria? *eum locū.* Quis pater non dat filiis alimentum? Vnde & Chryſoſt. Non dixit,nouit Deus:ſed, nouit *Chryſo. ho.* pater veſter: vt eos in maiorem ſpem ducat. Si enim pater eſt,& pater talis non poterit de- *23. in Mat.* ſpicere filios in vltimis malis,cùm vtique neque homines patres exiſtentes hæc ſuſtineãt. Eſt enim omnino clarum quòd Deus naturam ipſam nouit, & eius creator exiſtit, quique illam talem formando creauit,indigentiam quoque eius magis proſpiciat quàm tuipſe qui eiuſmodi neceſſitatibus coartaris : nam ipſi vtique ſic placuit, vt hanc indigentiam natura pateretur. Nequaquam erit ergo contrarius in his quibus ei opus eſſe decreuit, neceſſariarum eam rerum perceptione fraudabit: Hæc Chryſoſtom. vnde etiam Auguſt. Scit cœle- *Aug. ſer-* ſtis medicus quid nobis daturus eſt ad conſolationem,quidve ſubtracturus ſit ad exercita- *mo. 16. ad* tionem:non enim homo iumento ſuo cibaria ſubtrahit ſine cauſa. Si ergo ſcit vt dictum *fratres.* eſt:& vult,quia pater:& poteſt, quia omnipotens, ergo nec eſt timendum quin prouideat

Penuria cauſæ. nobis: Hæc Auguſt. Notandum autem quòd ex pluribus cauſis aliquando patimur penuriã in vitæ neceſſariis. Prima eſt, ex merito peccatorum noſtrorum. Secunda eſt, cauſa exercẽdæ virtutis. Tertia eſt, ex importunitate noſtræ auaritiæ, nimia nanque ſollicitudo, ne deficiant neceſſaria, facit vt aliquando deficiant. Quarta eſt, humana ſuperfluitas, dignum eſt enim vt qui ſuperflua quærimus, aliquando neceſſariis careamus. Quinta eſt, abuſus temporalium, qui enim creatura Dei abutitur, dignum eſt vt aliquando ad neceſſitatem ei tollatur. Sexta eſt, ingratitudo, dignum enim eſt quòd beneficiis Dei priuetur qui ingratus extitit. Septima cauſa eſt, vt credamus Deum nobis præbere temporalia, & non eſſe à nobis, vel ex debito nobis tribui à Deo, ea enim ſubtrahendo oſtendit quòd ipſe ſit Dominus. A

Sollicitudo prohibita & permiſſa. Prohibet ergo Dominus ſollicitudinem diffidentiæ & timorem, ſed permittit ſollicitudinem prouidentiæ & laborem. Prohibet ſollicitudinem deordinatam & ſuperfluam, per quam impediuntur & poſtponuntur bona ſpiritualia: ſed permittit ſollicitudinem moderatam & neceſſariam, ſecundum regulam rationis rectæ, cùm ſit pars prudentiæ, aliter ſequeretur quòd homo tentaret Deum, ſi expectaret ab eo omnia neceſſaria, omittendo quod debet fieri circa hæc via humana. B

Amor rerũ temporalium duplex. Igitur cum duplex poſſit eſſe amor rerum temporalium, ſcilicet reſpectu ſuperflui, vel reſpectu neceſſarij, contra primum prohibet Dominus theſaurizationem, contra ſecundum prohibet præfocantem ſollicitudinem.

Sollicitudo triplex. Vbi notandum, quòd triplex eſt ſollicitudo. Prima eſt naturæ, quæ verius labor & cura dicitur: prouidentiæ, quæ homini ne Deum tentet conceditur, vt tamen omnibus Deus præferatur. Vnde & Adæ dictum eſt: *In labore & ſudore vultus tui veſceris pane tuo*: (*Gene. 3.*) & Dominum loculos habuiſſe patet ex Euangelio. Secunda eſt, culpæ quæ conſiſtit in quantitate rerum, cùm ſupra neceſſitatem acquiruntur, & hanc ſollicitudinem parit & comitatur auaritia: in qualitate etiam & lauticia rerum quam comitatur luxuria, in nimis quoque anxia neceſſariorum prouiſione, ex qua ſequitur ſpiritualium negligentia, & hæc ſollicitudo omnino prohibetur, quia vitioſa iudicatur. C Tertia eſt, gratiæ quæ conſiſtit in operibus iuſtitiæ, & proximi compaſſione. Vnde Apoſtolus: *Inſtantia mea quotidiana, & ſollicitudo omnium Eccleſiarum*, (*2. Cor. 11.*) hæc ſollicitudo præcipitur, quia ad charitatem pertinere dignoſcitur. Prima eſt tolerabilis. Secunda, vituperabilis. Tertia, commendabilis.

Bonum triplex. Tandem concludit de quo debet homo eſſe ſollicitus, quia de æternis, non de terrenis. Et implicat hic triplex bonum, ſcilicet cœleſte, ſpirituale, & temporale. Primum eſt, donum gloriæ. Secundũ, gratiæ. Tertium fortunæ. Primum eſt maximum. Secundum, minus. Tertium, minimum. Ideò primum debet eſſe in intentione, ſicut præmiũ: Secundum, in operatione, tanquam meritum. Tertium, in adiectione, tanquam ſuſtentamentum. Ita inquit, nolite eſſe ſolliciti circa tẽporalia quærenda: ſed primùm intentione & affectione, ac præcipuè præ omnibus aliis, & principaliter tanquam beatitudinem omnium actionum, & vltimum finem qui eſt per ſe appetibile, *quærite regnum Dei*, id eſt vitam æternam, & cœleſtia bona, & ne ſit error in quærendo, ſecundò tanquam rectam viam, & id per quod meretur obtineri regnum Dei, quęrite, *iuſtitiam*, Dei, ſequendo eius præcepta, etiam iuſtitiæ opera, & tertiò ad vitæ neceſſaria vobis, *hæc omnia*, ſcilicet temporalia, quorum vniuerſitatem in tribus poſuit, ſcilicet in cibo, potu, & veſtimento, *adiicientur*: ſcilicet, *vobis*, cooperantibus & collaborantibus, ac ſollicitudinem modo habentibus, quia ſicut propter mala opera fructus terræ ſubducitur, ſic propter bona opera adiicitur. D Veruntamen ſi præſentia ſubtrahuntur ad exercitationem eſt & probationem, ac etiam penitus ſubtracta martyrij promerentur coronam, ſi verò dantur, ad conſolationem eſt, & gratiarum actionem. Quia, *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*: (*Roma. 8.*) ſcit enim medicus cœleſtis quid magis expediat nobis. Igitur quia primũ relatiuè dicitur ad ſecundum, patet quòd non excludit ſollicitudinem omnino circa neceſſaria vitæ: ſed oſtendit quòd principaliter debemus ſollicitari de ſpiritualibus, & ſecũdariò de temporalibus, quia temporalia adiicientur nobis, id eſt, conſequentur ſine vllo noſtro impedimento, ne cùm iſta quærimus, illinc auertamur, aut ne duos fines conſtituamus. E

Aug. lib. 2. de ſerm. Do. in mõte cap. 24. Nam ſecundum Auguſt. Cùm dixit, primùm quærite regnum Dei, ſignificauit temporale poſterius quærendum, non tempore, ſed dignitate. Illud tanquam bonum, hoc tanquam neceſſarium propter illud bonum. Hoc eſt primùm quærere regnum Dei, & poſterius temporale, id eſt, hoc priore loco ponere, & illud poſteriore, ſcilicet vt ideò quæramus temporale, vt habeamus regnum Dei, & non econuerſò.

Regnum Dei. Regnum tẽporale. Apertè enim oſtendit non temporalia ſic eſſe appetenda vt propter ipſa benefacere debeamus, licet ſint neceſſaria: ſed quæcunque facimus, propter regnum Dei facere inſtruimur. Ergo cùm aliquid boni

A operamur, non temporalia, ſed æterna cogitemus, & primùm intentione & affectione re-
gnum Dei quæramus. Sancti primitiui quæſierũt primò regnum Dei, & ideò Deus adie-
cit eis regnum mundi, ſcilicet tempore Conſtantini: ſed hodie à multis primò, & præci-
puè quæritur regnum mundi magis quàm Dei, & magis ſolliciti ſunt pro terrenis & diui-
tiis, quàm pro animabus & Eccleſiis, & ideò timendum eſt eis, ne cum regno mundi amit
tant regnum Dei. Deinde vetat cogitare de craſtino & futuro, dicens: *Nolite ergo ſolliciti eſſe* *Craſtini cura prohibetur.*
in craſtinum, id eſt, in futurum, ſollicitudinem ſcilicet futuro tempori debitam inordinatè
præoccupãdo, & curam, quæ incumbit diei craſtino, in diem hodiernum anticipando. De
præſentibus ergo, vt ait Hieronymus, conceſſit debere eſſe ſollicitos, qui futura prohi- *Hierony. in ca. 6. Mat.*
bet cogitare. Sufficit enim nobis præſentis temporis cogitatio, futura quæ incerta ſunt re-
linquamus Deo. Vbi Petrus Cantor, ſuprà prohibuit ſollicitudinem vitioſam de præſen- *Petrus Cantor in Mat.*
B tibus, quæ ſcilicet ſunt vnius anni: ſemel enim in anno ſerimus, metimus, & colligimus. *Chryſoſt. vt ſupra.*
Vnde & præſentia quaſi dicuntur, hîc autem prohibet ſollicitudinem de futuris, vt de his
quæ poſt annum veniunt. De his enim quæ procurat diuina ordinatio, non conuenit ſolli-
citari. Si ergo prouidentia tua vltra annum extẽditur, iam in vitioſam ſollicitudinem ver-
titur, vt abbatis, qui vſque in tertium annum reſeruauit annonam. Cuiuſmodi homines
modo reputamus ſapientes, cùm tamen veniant contra Domini prohibitum, qui conce-
dit tantum curam præſentium. Tales etiam de Deo diffidunt, & ob hoc miſerrimi ſunt:
Hæc Petrus. Vnde & Chryſoſt. Quòd autem dictum eſt nolite cogitare de craſtino, ſcio
ego nec audire aliqnem, nec omnino ſeruare. Cùm enim neque orare pro his iubeamur,
nos omne ſtudium erga hæc expẽdimus, & de his ſingulis cogitando conſumimur. Sed
quantam in his quæ ad corpus ſunt curam oſtendimus, tantam in ſpiritualibus habemus
C incuriam, imo longè etiam maiorem: Hæc Chryſoſtomus. Non vult autem Dominus
de futuro nos eſſe ſollicitos, tanquam certi de futura vita ſimus, quia neque de præſenti
certi & ſecuri ſumus. Vnde Anſelmus: Puta te quotidie moriturum, & de craſtino non co-
gitabis. Vnde & Seneca: Omnis dies ſicut vltima eſt ordinanda. Sufficit ergo nobis præ- *Seneca de*
ſentis cogitatio temporis, futurorum curam, quæ incerta eſt, relinquamus. *Craſtinus enim* *breuitate*
dies ſollicitus erit ſibiipſi, id eſt, ipſe affert ſollicitudinem ſuam ſecum, quia tempus futurum *vitæ & in*
habebit ſollicitudinem ſuam, ſibi congruam & debitam, ſicut pater quòd ex variatione *prouerbiis.*
temporis occurrunt varia fienda, de quibus ſufficit tunc ſollicitari cùm venerit eorum ho- *Craſtinus dies.*
ra, ac ſi dicat: Cùm futurus dies aduenerit, de ipſo curabitis, & non antè, ſicut enim hodier-
nam ſollicitudinem non interdico, ita nec craſtinam, poſtquam craſtinus dies aduenerit.
Et ſecundum hoc in prædictis, hoc nomen ſollicitus dicit anxietatem auaritiæ, quæ ſem-
D per eſt fugienda: hîc diſcretionem prouidentiæ, quæ de præſentibus non de futuris eſt ha-
benda. Sit ergo hodiernus dies de ſe ſollicitus tantummodo, & non de alio. *Sufficit enim diei*
malitia ſua, id eſt, cuilibet tempori labor & fatigatio, calamitas & contritio: dolor & triſti-
tia, afflictio & anguſtia, ſollicitudo & cura. Vnde malitia hîc dicitur, non malum culpæ *Malitia.*
quod agimus: ſed malum pœnæ quod patimur. In ſtatu enim innocentiæ non indiguiſſet
homo tali ſollicitudine, ac ſi dicat, non oportet quòd laboret cogitatus ad habendum vitæ
neceſſaria, diem præueniat, quia ad hoc ſufficit dies quo neceſſaria ſumere oporteat, cùm
enim pro ſe ſuam habeat ſollicitudinem, nõ oportet addere aliam. Cur ergo malitiam ma-
litiæ, laborem labori, curam curæ ſuperaddere velis? Non itaque pro malignitate ponitur
hîc malitia, ſed pro labore & miſeria. Sic enim dicere ſolemus, multa mala hodie paſſi ſu-
mus, quando aliquo magno labore vel miſeria fatigamur. Vnde Chryſoſtomus: Malitiam *Chryſo. ho. 23 in Mat.*
E verò hîc non malignitatem vocat, ſed miſeriam & laborem. Sicut enim cùm alibi dicit: *Amos. 3.*
Si eſt malitia in ciuitate quam Dominus non fecit, non auaritiam ſignificat, ac rapinas, nec talium
quicquam aliud omnino, ſed eas profectò plagas, quæ diuinitus inferuntur, de quibus rur-
ſus loquitur per prophetam: *Qui facio pacem, & creo malum.* Neque enim hîc malitiam vo- *Eſaia. 45.*
luit intelligi: ſed peſtilẽtias profectò & fames, cæteráque huiuſmodi, quæ mala eſſe putan-
tur à plurimis, ita hîc quoque malitiam pro afflictione poſuit dicens: *ſufficit diei malitia ſua.*
Nihil enim ita dolorem, infert animę, vt ſollicitudo & cura: Hæc Chryſoſt. Itaque non la- *Augu. lib.*
bor & prouidentia damnatur, ſed mentem præfocans cura. Et ideò ſecundum Auguſtin. *2. de ſerm.*
Hoc loco vehementer cauendum eſt, ne cùm viderimus aliquem ſeruum Dei prouidere, *Do. in mõte cap. 26.*
ne iſta neceſſaria ſibi deſint, vel ſibi commiſſis, iudicemus eum contra præcepta Domini
facere, & de craſtino ſollicitum eſſe. Nam & ipſe Dominus cui miniſtrabant Angeli, pro- *Loculos habuit Dominus.*
pter exemplum, & ad informãdam Eccleſiam, loculos habere dignatus eſt, ne quis in hoc

ſcandalum pateretur. Et iterum ſatis apparet Dominum noſtrum non hoc improbare, ſi quis humano more iſta procuret: ſed ſi quis propter iſta Deo militet, vt in operibus ſuis non regnum Dei, ſed iſtorum acquiſitionem intueatur. Ad hanc ergo regulam hoc totum præceptum redigit, vt etiam in iſtorum prouiſione regnum Dei cogitemus, in militia verò regni Dei iſta non cogitemus, & ſimplici corde tantummodo propter regnum Dei debemus operari bonum ad omnes: non autem in hac operatione, vel ſolam, vel cum regno Dei mercedem temporalium cogitare. Ita enim etiam ſi aliquando defuerint (quod plerunque propter exercitationem noſtram Deus ſinit) non ſolum non debilitant propoſitũ noſtrum: ſed etiam examinatum propoſitum confirmant: Hæc Auguſtinus. A

ORATIO. B

† emolumēta.

Domine Ieſu Chriſte, fac me non theſaurizare in terra elementa † terrenorum: ſed in cœlo præmia meritorum, & quia nemo poteſt duobus dominis ſeruire per contrarietatem obſequiorum, libera me à dominio & ſeruitute mundi, carnis, & diaboli: vt reſpiciam contemplationes cœleſtes, non terrenas: adiice ad ſtaturam naturæ meæ cubitum gratiæ in præſenti, & gloriæ in futuro: vt conſiderem lilia agri, deuotos Eccleſiæ, coopertos virtutum candore, potiuſquam fœnum diuites ſeculi mittendos in clibanum gehennæ. Quæram præcipuè regnum Dei & iuſtitiam eius, vt cum viatico temporalium per viam virtutum perueniam ad regnum cœlorum: Amen.

De miſericordia facienda, & non iudicando: ac fiducia orationis.
CAPVT XXXIX. C

Luc. 6. & Math. 11. Miſericordia commendatio.

POST hæc hortatur nos Dominus ad miſericordiam circa proximum faciendam dicens: *Eſtote miſericordes ſicut & pater veſter miſericors eſt.* Deus enim releuat miſerias noſtras, non expectando aliquid à nobis, ſed propter ſuam bonitatem, ſic nos debemus moueri ad releuãdum miſeriam proximi, non propter noſtrum commodum & emolumentum, ſed propter illius ſalutem, & diuinæ bonitatis amorẽ, qui enim propter ſuum commodum vel emolumentum proximo conſulit vel benefacit, non vtique per charitatem hoc facit, quia non illius quem debet tanquam ſeipſum diligere: ſed ſuam vtilitatem quærit, vult nos Dominus patrem imitari in miſericordia qua nos miſeri multum indigemus, non in potentia, quam ſuperbè appetens diabolus, in infernum eſt detractus, non in ſapientia, quam appetens homo D paradiſum perdidit, immortalitatis ſpoliatus gloria. Magnum ergo præconium pietatis animalibus noſtris imprimit, quæ nos Deo conformes reddit. Naturale eſt omnibus animabus eiuſdem ſpeciei adinuicem miſericordiam ſeruare, multomagis homo ad imaginem Dei conditus debet alter alteri tanquam coimagini ſuæ compati, & vnus alterius miſeriã cordis aſſumere velut ſuam, & in hoc cõſiſtit ratio miſericordiæ. De pietatis operibus ſic dicit Hierony. Non memini me legiſſe mala morte mortuum, qui libenter opera pietatis exercuit, habet enim multos interceſſores, & impoſſibile eſt multorum præces non exaudiri. Deinde ponit tres ſpecies miſericordiæ, quarum prima conſiſtit in non iudicando. De multis enim incertum eſt quo animo fiant, cùm poſſint ſimplici corde fieri aut duplici, & ideò bene ſubiungitur: *Nolite iudicare*, ſcilicet iniuſtè & temerariè de proximo, *& non iudicabimini*, id eſt, non incurretis peccatum per quod ſitis digni à Deo iudicari, E & ſi fortè ex humana fragilitate contingat vos ſuſpicioſè iudicare, *nolite*, tamen, *condemnare*, id eſt, aliquem dignum condemnatione dicere, *& non condemnabimini*, ſcilicet à Deo pro hoc peccato, quia aliquis eſt hodie peſſimus, qui fortè cras erit bonus. Circa iſtud ſciendũ eſt, quòd iudicium vno modo eſt actus iuſtitiæ pertinens ad iudicem ſecularem, vel Eccleſiaſticum, & de hoc non loquitur hîc. Alio modo accipitur iudicium, prout aliquibus ſignis aliquis iudicat de proximo malè, & hoc prohibet hic dicẽs. *Nolite iudicare.* Poteſt autem aliquis malum iudicare, de proximo multipliciter. Vno modo ex euidentia facti: vt cùm aliquis iudicat aliquem homicidam, quia vidit eum interficere hominem, & hoc nullum eſt peccatum. Alio modo ex ſignis euidentibus: vt ſi aliquis iudicet aliquem fornicatorem, quia vidit eum nudum cum nuda, ſolum cum ſola, & hoc ſimiliter nullum eſt peccatum. Tertio modo ex ſignis leuibus. Et in hoc iudicio eſt triplex gradus. Primus eſt,

Homo hominis ſocietatem & pietatem debet. Pietatis opera. Hieronym. epiſt. ad Nepotianum. Miſericordiæ ſpecies tres.

Iudicium capitur diuerſimodè. Iudicare de alio, multipliciter fit.

qnando

A quando ex leuibus ſignis incipit aliquis dubitare de fratris bonitate : & hoc peccatum ve-
niale eſt, quia procedit ex humana infirmitate, & hoc non vocatur propriè iudicium,
ſed ſuſpitio. Secundus gradus eſt, quando talibus ſignis firmiter tenet in animo quòd fra-
ter ſit malus: & hoc propriè dicitur iudicium, quia iudicium importat firmam ſententiam,
& hoc eſt peccatum mortale, ſi malum quod iudicat de fratre ex leuibus ſignis ſit de ge-
nere peccati mortalis, quia eſt contra charitatem. Tertius gradus eſt, quando ex leuibus
ſignis non ſolum prædicto modo iudicat: ſed etiam procedit ad punitionem fratris, ſicut
de facto, & hoc eſt grauius, quia non ſolum eſt contra charitatem, ſed etiam contra iuſtitię
æquitatem, & de talibus intelligitur verbum prædictum, *nolite iudicare, &c.* Prohibet Do-
minus ne temerè iudicemus vel condemnemus. Mali enim homines ſæpe in malam par-
tem iudicant, quæ vident vel audiunt. Boni autem in bonam partem interpretantur, & nō
B dubitant quin rectè omnia fiant, Deo cuncta vel rectè operante, vel iuſtè permittente, &
ideò de omnibus lucrum faciunt. Vnde enim ait Auguſtin. In tribus conſiſtit ordinatio *Bonorũ ordinatio.*
bonorum, in æſtimando bonum de quolibet, in exhibendo bonum cuilibet, in ſuſtinendo *Bern. ſermone. 4. in cãtica.*
malum pro quolibet. Vnde & Bernardus: Caue alienæ conuerſationis eſſe aut curioſus ex-
plorator, aut temerarius iudex, etiam ſi perperam actum quid deprehendas, nec ſic iudices
proximum, magis autem excuſa. Excuſa intentionem, ſi opus non potes, puta ignorãtiam: *Excuſatio factorum alienorum.*
puta ſurreptionem, puta caſum. Quòd ſi omnem omnino diſſimulationem rei certitudo
recuſat, ſuade nihilominus ipſe tibi, & dicito apud teipſum. Vehemens fuit nimis tenta-
tio. Quid de me illa feciſſet, ſi accepiſſet in me ſimiliter poteſtatem: Hæc Bernard. De du-
biis ergo iudicare, eſt ſuſpectos quaſi reos condemnare, penitus repellit à nobis Dominus.
Et ideò ſemper dubia ſunt in melius interpretanda, & in dubiis benigniora ſunt præfe- *Dubia in meliorẽ partem interpretanda ſunt.*
C renda. Vnde Auguſtin. Hoc loco nihil aliud nobis præcipi exiſtimo, niſi vt ea facta quæ
dubium eſt quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur. Sunt enim quædam fa-
cta media quæ ignoramus quo animo fiant, quia & bono & malo fieri poſſunt, de quibus
temerarium eſt iudicare, maximè vt condemnemus. Duo autem ſunt in quibus temera- *Augu. lib. 2. de ſermo. Domin. in monte cap. 18.*
rium iudicium cauere debemus, cùm incertum eſt quo animo quid factum ſit, vel incertũ
eſt qualis futurus ſit qui nunc malus vel bonus apparet. Non ergo reprehendamus ea quæ
neſcimus quo animo fiant, neque ita reprehendamus quæ manifeſta ſunt, vt deſperemus
ſanitatem, & vitabimus iudicium de quo nunc dicitur: Nolite iudicare ne iudicetur de *Iudiciũ temerarium.*
vobis: Hæc Auguſtin. Vnde & Chryſoſtomus: Non oportet exprobrare delictum, neque
illum qui peccato aliquo ſit præuentus, inſolenter obruere: ſed clementer monete, ne- *Chryſo. ho. 24. in Mat.*
que perſequi iurgio, ſed iuuare conſilio. Non enim illum, ſed temetipſum profectò con-
D demnas, & facis tibi terribilius eſſe iudicum, cogíſque aduerſus te diligentiſſimam fieri, *Iudicat ſe, qui alios iudicat.*
etiam de minimis, vltionem. Vt enim diligentius peccata examinentur tua, legem pri-
mus ipſe poſuiſti ſeuerius de his quæ proximus peccauerit iudicando. Sunt autem hæ
diabolicæ tentationis inſidiæ. Nam qui ſeuerè diſcutit aliena, nunquam propriorum rea-
tuum merebitur veniam. Et iterum: Si nullum nobis aliud peccatum fuiſſet admiſſum,
pro hoc ſolo gehennæ nos tradi ſatis abundéque ſufficeret. Quippe qui in aliorum deli-
ctis ſeueri & amariſſimi iudices reſidemus, noſtras autem trabes oculis infixas propriis
non videmus, qui aliena etiam minima, tam ſollicitè perſcrutamur, & ad condemnan-
dos cæteros, omne vitæ noſtræ tempus abſumimus, à quo vitio, neque ſeculi hominem,
neque monachorum vllum facilè inuenias liberum: Hæc Chryſoſtomus. *In quo enim iu-
dicio*, id eſt, pro quali, ſcilicet iuſto vel iniuſto, miſericordi vel duro, *iudicaueritis*, alios, *iu-
E dicabimini*, à Deo: *& in qua menſura menſi fueritis*, aliis modo, *remetietur vobis*, ſcilicet in iudi-
cio, id eſt, iuxta qualitatem temeritatis in iudicando, erit qualitas pœnæ, & ſecundum
menſuram prauæ voluntatis, erit menſura retributionis in futuro. Comminatur ergo duo *Aug. lib. 21. de ciuitate cap. 11.*
ſcilicet iudicium & menſuram, iudicium refertur ad culpæ & pœnæ qualitatem, menſura
ad earum quantitatem. Et ſecundum Auguſtinum: Non eſt intelligendum ſi temerè nos
iudicauerimus, quòd temerè de nobis Deus iudicabit: aut ſi menſura iniqua menſi fue- *Temerè iudicantes, nõ iudicabuntur à Deo temerè ſed ſeuerè.*
rimus, quòd apud Deum iniqua menſura nobis remetietur: ſed quoniam temeritas qua
punis alium, eadem ipſa te puniet. Vnde non accipitur hîc æqualitas iniquitatis ad ini-
quitatem, ſed culpæ ad pœnam: vt qui per culpam malè iudicat, per pœnam iuſti diui-
ni iudicij mala ſuſtineat, & iuxta menſuram culpæ, ſit menſura pœnæ. Ad hunc ſen- *Secũda miſericordia ſpecies.*
ſum etiam retorquetur illud: Qui gladio, ſcilicet iniquæ ſententiæ iudex quemque per-
cuſſerit, gladio diuinæ ſententiæ iuſtè ferietur, & æterna morte morietur. Deinde ponit

ſecundam ſpeciem miſericordiæ,quę conſiſtit in dimittendo,cùm ſubiungit:*Dimittite*,ſci- A
licet iniurias vobis illatas à proximo, & debita vobis à pauperibus, *& dimittetur vobis*, ſcili-
cet peccatum veſtrum à Deo,cui frequenter iniuriati eſtis,& debitum quod Deo debetis.
Tertia ſpecies. Et ponit tertiã ſpeciem, quæ conſiſtit in dando, cùm addit:*Date*,ſ.indigẽtibus beneficia
tẽporalia,*& dabitur vobis*,ſcilicet vita æterna. Indiuiſibiles enim ſocij ſunt dimittere & di-
Augu.ſermone.15.de verbis Do. ie.10. mitti,ac ſimiliter dare & dari. Vnde Auguſtinus: Duo ſunt opera miſericordiæ quæ nos
liberant: Dimittite, & dimittetur vobis: date & dabitur vobis. Dimittite & dimittetur
vobis,ad ignoſcendum pertinet: date & dabitur vobis, ad beneficium præſtandum.Igno-
ſci vobis vultis, ignoſcite, remittite, & remittetur vobis. Accipere vultis, *date & dabitur*
Augu. ſermone de quadrageſima. *vobis*. Et ſecundum eundem hæ ſunt duæ alæ orationis, quibus volat ad Deum, ſi illud
quod committitur, ignoſcit delinquenti, & donat egenti. Vnde & Beda: Dimittere nos
iniurias,dare beneficia iubet:vt & nobis peccata dimittantur, & vita detur æterna. Qua B
Orationis alæ. ſententia breui, ſed eximia, cuncta quæ latiſſimè de conuerſando cum inimicis manda-
uerat,comprehendendo concludit. Et quia vt ait Iacobus, *iudicium ſine miſericordia fiet ei*
Beda in ca. 6.Luca. *qui non fecerit miſericordiam*, multum nobis inſiſtendum eſt circa miſericordiam in proxi-
morum neceſſitatibus,vt & nos eam in noſtris neceſſitatibus reperiamus. Vt enim ait Au-
Iacobi.2. guſtinus: Vnuſquiſque talem indulgentiam accepturus eſt à Deo, qualem & ipſe dedit
Augu ſer. 103. de tẽpore. proximo ſuo.Et iterum,hoc vnum remedium eſt de malis euadendi, vt infirmitatem alio-
rum ferat, & eis quantum poteſt opituletur qui ſuæ diuinitus deſiderat ſubueniri, & di-
Matth.5. mittat ſicut ſibi vult dimitti.*Beati enim miſericordes,quoniam ipſorum miſerebitur Deus.* Vbi no-
ta ex vitis patrum, quòd cùm fratres cuiuſdam monaſterij multum abundarent,& ad pau-
peres multum liberales eſſent, tandem eleemoſynas dimiſerunt,& ipſi egere cœperunt.
Quod cùm viro ſancto referrent,ait:Duo ſocij in iſto monaſterio conſueuerunt habitare, C
Date, & dabitur, ſunt duo ſocij. ſcilicet, Date, & dabitur vobis, vos expuliſtis primũ,& noluit ſecundus remanere.Dein-
de ex vbertate præmij liberales nos facit Dominus ad benefaciendum & miſericordiam
impendendum, quia illi quibus fit dabunt,id eſt,erunt cauſa quare Deus dabit nobis præ-
mium. Nam per ipſorum interceſſionem & merita, quibus vel calicem aquæ frigidæ
dederimus, dabit nobis in æterna beatitudine mercedem, & *menſuram bonam*, id eſt, iu-
ſtam, quia ſecundum meritorum exigentiam, *& confertam*, id eſt, plenam,quia ſupra con-
dignum, *& coagitatam*,quia ſupra deſideratum, *& ſuper effluentem*,quia ſupra coagitatum.
Vel præmium quo remuneramur miſericordes deſcribendo, dicit, *menſuram*, quia vni-
cuique diſtribuitur præmium iuxta menſuram meritorum, &, *bonam*, quia bonum eſt il-
lud beatitudinis præmium, imò bonum omnis boni, complectens in ſe quæcunque ſunt
bona, *& confertam*, id eſt,plenam, plena nanque erit anima cœleſti beatitudine, ita vt ni- D
hil eius ſit vacuum à gloria, *& coagitatam*,id eſt, firmam, quæ enim firma eſſe volumus,
coagitamus, id eſt, quaſſamus: ſic præmium beatorum erit ſtabilitum & ſecurum,*& ſu-
pereffluentem*, id eſt, abundantem: quia excedit merita noſtra, dedimus tẽporalia pro æter-
nis, mundana pro diuinis. Et dicit, *in ſignum*, quia ſecundum Gregor. Nihil ſecurius &
amabilius eo quod in ſinu collocamus. Deinde ponitur æquitas retributionis, cùm ſub-
Menſura eadem. ditur: *Eadem quippe menſura qua menſi fueritis*, in merito, *remetietur vobis*, in præmio. Non
dixit in tanta, ſed in eadem, id eſt, conſimili, qui enim bene facit, bene fiet ei: quod eſt
remetiri eadem menſura, ſed ſupereffluentem dicit, quia millies bene faciet ei & vltrà:
Deus enim abundantius præmiat quàm mereamur, ſicut & minus punit quàm demerea-
mur. Generaliter autem de omnibus quæ mente lingua manu gerimus,accipi poteſt:quia
reddet Deus ſingulis ſecundum opera eorum, & ſecundũ quòd opera pietatis ſunt maio-
ra,ſimiliter erit retributio diuina. Iſta tamen maioritas non eſt attendenda ſemper ſecun- E
dum magnitudinem operis exterioris: ſed ſecundum magnitudinem affectus interioris.
Luca. 21. Vnde & vidua quæ miſit duo minuta in gazophilacium,ſecũdum teſtimonium ſaluatoris
dicitur plus miſiſſe quàm multi diuites,qui magna dona miſerunt in ipſum. *Dicebat autem
illis ſimilitudinem. Nunquid poteſt cæcus cæcum ducere?* id eſt,ſtultus ſtultum docere,& dirigere
in regulam iuſtitiæ. *Nonne in foueam*, & perditionem, *ambo cadunt*, ſcilicet primò culpæ,
Gregor.in paſtorali. & deinde gehennæ.Nam, vt ait Gregorius:Cùm paſtor per abrupta graditur, conſequens
eſt vt grex ad præcipitium ſequatur: quaſi diceret Dominus. Prædicta facere debetis,
vt illuminantes verbo & exemplo alios gubernare poſſitis, ne ſitis de cæcis ſpeculatori-
Speculator cæcus. bus ſynagogæ, non Eccleſiæ, ridiculoſa res eſt, imò magis periculoſa, ſpeculator cæ-
cus,doctor inſcius, præcurſor claudus, prælatus negligens, præco mutus. Ergo ratione
vitandi

A vitandi periculi non debet ignorans præſidere. Si ergo tu alium iudicas, & ipſe in eiſdem peccas: iam cæco cæcum ducenti aſſimilaris. Quomodo enim ille à te ducetur ad bonum, cùm & tu pecces qui te doctorem putas & magiſtrum? Deinde inducit & aliam ſimilitudinem de eodem dicens: *Quid autem*, id eſt, quare & quomodo, *vides*, & conſideras, *feſtucam*, id eſt, paruum & leue peccatum: quod tamen oculum non excæcat, & de facili ſicut feſtuca conſumitur ardore charitatis, *in oculo*, id eſt, in intentione & conſcientia, *fratris tui: trabem autem*, id eſt, magnum & graue peccatum, *in oculo tuo*, id eſt, in intentione & conſciẽtia tua, *non conſideras?* Quaſi diceret: Cur habes oculum apertum ad iudicandum minima & aliena, clauſum verò ad iudicandum tua magna, & conſideratione tui relicta conſideras aliorum errata. Conuenit autem hoc omnibus, & maximè doctoribus, qui cùm ſubditorum minima peccata puniant, propria impunita relinquunt. *At quomodo*, id eſt, qua cõſcientia,
B aut qua fronte dicis, *fratri tuo*, minus peccanti vel innocenti, *frater*, loquendo ſimulatoriè, *ſine*, id eſt, patienter ſuſtine & permitte, *eiiciam feſtucam*, id eſt, culpam licet modicam, *de oculo tuo*, id eſt, de conſcientia & intentione tua te corripiendo: *&, ipſe trabem in oculo tuo non vides?* Quaſi diceret, non potes dicere ordinatè. Vt enim dicit Chryſoſt. videre feſtucam & eiicere non eſt omnium: ſed doctorum & ſanctorum. Et quia ſecundum eundem Chryſ. Omnis ſacerdos qui vult docere populum, debet prius docere ſeipſum, ideò bene ſequitur: Igitur tu, *hypocrita*, id eſt, ſimulator & repræſentator perſonæ alienæ, quia ſæpe malus bonum arguit vt iuſtus videatur, & alium accuſat, vt ſe extollat, *eiice primùm*, per collyrium pœnitentiæ, *trabem*, maioris peccati, *de oculo tuo*, & conſciẽtia, quia magis tui quàm alterius es cognitor, quia magis vides maiora quàm minora, quia magis te diligis quàm alium, quia in maiori peccato, maius eſt periculum, *& tunc*, ſcilicet cùm mundatus fuerit oculus
C tuus, videbis &, *proſpicies: vt eiicias feſtucam*, minoris peccati, *de oculo*, & conſcientia, *fratris tui*, ipſum arguendo, quia oculus conſciẽtiæ purgatus videre poteſt, ſed nube & caligine peccati cæcatus non poteſt. Sic facias vt exemplo potius quàm dictis fratrem emendes, ne tibi dicatur: *medice, cura teipſum*, & illud Apoſtoli, *qui alium doces, teipſum non doces.* Sic eſt ordo charitatis quòd à ſeipſo incipiat, & prius ſe ac poſtea alios corrigat & emendet. Circa correctionem enim proximi attendi debet ordo correctionis, ſcilicet vt homo prius ſe corrigat, deinde proximum: modus manſuetudinis, cauſa mouens, ſcilicet zelus charitatis, circunſtantia loci & temporis, æſtimatio euentus ſequentis. Propemodum & ferè naturale eſt vt quilibet peccata ſua leuiget, & aliena aggrauet. Vnde dicit Hilarius, quòd vix inuenitur aliquis ab hoc vitio alienus, quia vnuſquiſque vitiis ſuis fauens aliena facilè reprehendit. Et ideò, vt ait Auguſtinus, piè cautéque vigilandum eſt, vt cùm aliquem
D reprehendere vel obiurgare neceſſitas coëgerit, primùm cogitemus vtrum tale ſit vitium quod nunquam habuimus. Et ſi nunquam habuimus, cogitemus & nos homines eſſe, & habere potuiſſe. Si verò habuimus, & non habemus: tangat memoriam communis infirmitas, vt illam reprehenſionem aut obiurgationem non odium, ſed miſericordia præcedat. Si autem cogitantes noſmet inuenerimus in eo vitio in quo eſt ille quem reprehendere parabamus, non reprehendamus, neque obiurgemus: ſed tantum congemiſcamus, & non illum ad obtemperandum nobis: ſed ad pariter conandum inuitemus. Rarò ergo & magna neceſſitate obiurgationes adhibendæ ſunt, ita tamen vt etiam in his non nobis, ſed Deo vt ſeruiatur inſtemus: Hæc Auguſtinus. In omnibus iſtis, vt dicit Baſilius, conſiderandum eſt quantæ ſit difficultatis alios iudicare, quia oportet vt primò ſeipſos iudicent & conſpiciant, quod videtur grauiſſimum omnium, quia cùm oculus cun-
E cta videat exteriora, tamen ſuper ſe viſu non vtitur: ita intellectus cùm alienum corrigit peccatum, difficile eſt proprios defectus percipere. Aduertendum tamen, quòd crimina arguentis aut ſunt publica, aut occulta: publica, peccat dupliciter arguendo, ſcilicet peccato præſumptionis, & peccato ſcandali, ſi autem ſunt occulta, tunc peccat primo modo tantum, ſi tamen iſte qui arguit primò pœniteat, & poſtea humiliter arguat, non peccat. Sed quia aliqui Dei præceptis obtemperare cupientes, quandoque aperiendo ea quæ hi quibus aperiuntur capere & ſuſtinere non poſſunt, amplius nocent quàm ſi occultarent, rectè ſubiungit: *Nolite ſanctum*, id eſt, ſacræ ſcripturæ myſteria & fidei ſecreta, vel etiam Eccleſiaſtica ſacramenta, *dare*, vel, id eſt, publicare & reuelare: prædicando myſteria, diſpenſando ſacramenta, *canibus*, id eſt, oblatrantibus detractoribus, & veritatis oppugnatoribus, *neque miſeritis margaritas*, id eſt, quod ſanctum, *ante porcos*, id eſt, contẽptores & deriſores, *ne fortè conculcent eas*, ſcilicet porci contemnendo &

Chryſo. ho. 17. operis imperfecti.
Chryſoſto. ibidem.
Feſtucã videre & eiicere.
Luca. 4.
Roma. 2.
Correctionis fraternæ ordo, modus, cauſa, locus, tẽpus, euentus.
Hilarius canone. 5. in Matth.
Cautè corrigas.
Augu. lib. 2. de ſerm. Do. ca. 30.
Baſilius in regulis breuiorib.
Iudicandi alios cautio.
Arguentis incautè peccata.

faſtidiendo, *pedibus ſuis*, ſcilicet intellectu & affectu, *& conuerſi*, ſcilicet canes ab eo quod A
audierũt à vobis, *dirumpant vos*, reprehendendo & blaſphemãdo, ac fidei ſimplicitatem &
Aug. lib. 2. de ſerm. Domi. cap. 31. & 32. veritatem impugnando. Vt enim ait Auguſtinus, duæ res faciunt magna non recipi, ſcili-
cet contemptus & odium, primum ad porcos, ſecundum ad canes refertur. Cauendum
eſt ergo, ne quid aperiatur ei qui non capit, melius enim quærit quod clauſum eſt, quàm id
quod apertum eſt, aut infeſtet per odium vt canis: aut negligat per contemptum vt por-
Cõtemptus & odium. cus. Et ne poſſit aliquis ignorantiæ ſuæ conſcius dicere, quod ſanctum me dare canibus
prohibes, & quas margaritas mittere ante porcos, cùm adhuc me habere non videam, op-
portunè ſubieci, dicens. *Petite*, in fide, & orando, *& dabitur vobis: quærite*, ſcilicet in ſpe, &
rectè viuendo, *& inuenietis: pulſate*, ſcilicet in charitate, & perſeuerando, *& aperietur vobis.*
Chryſo. ho. 18. operis imperfecti. Vbi Chryſoſtom. Quoniam maiora erant mandata ſuperius poſita, quàm virtus humana,
tranſmittit eos ad Deum, cuius gratiæ nihil eſt impoſſibile, dicens: *Petite, & dabitur vobis*: B
vt quod ex hominibus conſummari non poteſt, per gratiam Dei adimpleatur. Cùm enim
alia animalia Deus munierit, veloci pedum curſu, aut velocibus pennis, aut vnguibus,
aut dentibus, aut cornibus: hominem ſolum ſic diſpoſuit, vt virtus illius ſit ipſe: vt infirmi-
Hierony. in cap. 7. in Matth. tatis ſuæ neceſſitate coactus, ſemper neceſſarium habeat Dominum ſuum. Vbi & Hiero-
nymus. Si petenti datur, & quærens inuenit, & pulſanti aperietur: ergo cui non datur, & qui
non inuenit, & cui non aperitur, apparet quòd non bene petierit, quæſierit, pulſauerit. Et
Petenti dabitur, &c. Chryſoſto. ibidem. Chryſoſtomus. Petentis negligentia reprehenditur, vbi de dantis miſericordia non du-
bitatur. Vnde etiam Auguſtinus. Dominus Ieſus Chriſtus, inter nos petitor, cum patre
dator: non vtique nos tantum hortaretur vt peteremus, niſi dare vellet. Erubeſcat huma-
Aug. ſer. 29. de verbis Domini. na pigritia, plus vult ille dare, quàm nos accipere. Plus vult ille miſereri, quàm nos à mi-
ſeria liberari. Nam ille quod nos hortatur, propter nos hortatur. Euigilemus, & hortati C
credamus promittenti: obſecremus, vt & dantem gaudeamus: Hæc Auguſtin. Sciendum
Oratio eſt exaudibilis per tria. verò quòd oratio eſt exaudibilis, tribus concurrentibus. Primum eſt, quòd ſit pia & iuſta,
id eſt de pertinentibus ad ſalutem, quia exaudiri in aliis, quandoque non expedit. Secun-
dum eſt, quòd ſit perſeuerans, id eſt non interrupta per aliquid orationi contrarium, quia
non ceſſat orare, qui non ceſſat benefacere. Tertium eſt, quòd oret pro ſe, quia licet aliquis
piè & perſeueranter pro alio oret, oratio tamen poſſet impediri propter demeritum illius
pro quo oratur: ſed tribus prædictis concurrẽtibus, ſemper exauditur. Et hoc eſt quod no-
tatur in tribus verbis hîc poſitis, ſcilicet, *petite*, piè, *quærite*, perſeueranter, *pulſate, & aperietur*
Orationis fiducia. *vobis.* Ex quo patet quòd loquitur de oratione facta pro ſe, cùm dicit, *& aperietur vobis.* Et
quia iſtis concurrentibus, ſemper exauditur oratio: ideò ne homines deſperent in ſua ora-
tione exaudiri, ſubdit omnibus, ſpem conferens impetrandi: Omnis inquit, qui credendo D
petit ſicut debet, accipit: & qui ſperando quærit ſicut debet, inuenit, & operando pulſanti
aperietur. Ergo perſeuerantia opus eſt vt accipiamus quod petimus, inueniamus quod
quærimus, & quod pulſamus aperiatur. Hac enim tanta conculcatione verborum, mani-
feſtè Dominus oſtendit, quàm ſolicitos, moleſtos, & importunos, violentos, & improbos,
Virgilius in Georgi. ad petẽdum nos eſſe velit. Vnde & quidam ait: Labor improbus omnia vincit. Illud enim
quod ad ſalutem petitur, non ſemper ſtatim datur: ſed differtur, vt cõgruo tempore detur,
& vt ex dilatione charius habeatur, quia diu deſiderata dulcius obtinẽtur: citò autem data
vileſcunt. Expedit etiam vt ab ocioſa locutione abſtineat, qui in oratione exaudiri deſide-
rat. Quia ſecundum Gregor. os noſtrum ab omnipotente Domino, tanto minus exauditur
in prece, quanto amplius inquinatur ſtulta locutione. Conetur etiam orans, vt ſeipſum in-
Ambro. in cap. 11. Lucæ. telligat, ſi vult quòd Deus eum exaudiat. Nam ſecundum Ambroſ. illam orationem Deus E
non audit, ad quam iſte qui orat non intendit. Vult Deus fideliter peti à ſe, quod diſpoſuit
Bernar. ho. 4. ſuper Euang. miſſus eſt. petentibus erogare. Vnde Bernar. Vult autem à ſe requiri Deus, etiam quod pollicetur. Et
ideò fortè multa quæ dare diſpoſuit, prius pollicetur: vt ex promiſſione, deuotio excitetur,
ſicq́; quod gratis daturus erat, deuota oratio promereatur. Nõ autem dicit Dominus, quid
accipit petens, vel quærens, aut pulſans, quia quãdoque exauditur ad votum, vt cùm datur
Exauditio multiplex. id quod petitur, quandoque ad meritum, vt cùm aliquid æquiualens, vel melius datur. Ali-
quando enim ſancti, non recipiendo quod petunt, magis exaudiuntur, quàm ſi illud re-
Augu. ſer. 53. de verbis Domin. ciperent. Vnde Auguſtin. Nolite pro magno habere, ad voluntatem à Deo exaudiri. Ali-
quãdo Deus quaſi iratus, dat quod petis, & propitius, negat quod petis. Quid proſit & quid
nõ, medicus nouit, quia Deus ſi voluntati noſtræ nõ dat, ſaluti dat. Quid enim ſi hoc petie-
ris quod tibi obeſt, & medicus nouit quia obeſt tibi: fratres diſcite rogare Deũ, vt medico
committatis.

A committatis. Quod ipſe nouit, faciat. Tu morbum confitearis, ille medicamentum adhibeat. Non te exandit ad voluntatem, ſed exaudit ad ſalutem. Non fit quod vis, ſed fit quod tibi expedit: Hæc Auguſt. Vnde & Bern. Nemo veſtrûm paruipendat orationem ſuã, quoniam ipſe ad quem oramus, non paruipendit eam: ſed aut dabit quod petimus, aut quôd nouit vtilius. Frequenter Dominus diſcipulos ad orãdum monuit, ſæpe opere comprobauit, & exempla plura ad hoc eis propoſuit, vt nobis virtutem orationis commendaret. Eſt quippe virtus eius inæſtimabilis & efficax ad omnia bona, & proficua impetrãda, ac mala & nociua repellẽda. Si ergó, vis patienter aduerſa tolerare, ora. Si vis prauas affectiones cõculcare, ora. Si vis aſtutias Satanæ cognoſcere, & fallacias eius euitare, ora. Si vis lætanter in opere Dei viuere, ac laboribus & afflictionibus non cedere, ora. Si vis in ſpirituali vita te exercere, & carnis curam in deſideriis non agere, ora. Si vis vanarum cogitationũ muſcas

Berna. ſermone. 5. in quadrageſima.

Orationis virtus inæſtimabilis.

B effugare, ora. Si vis animam tuam ſanctis & bonis cogitationibus ac deſideriis, feruoribus, & deuotionibus impinguare, ora. Si vis cor tuum virili ſpiritu, & conſtanti propoſito, in Dei beneplacito ſtabilire, ora. Si vis vitia extirpare, & virtutibus imbui, ora. Si vis ad contemplationem aſcendere, & ſponſi amplexibus frui, ora. Si vis cœleſtium dulcedinem, & alia Dei magnalia deguſtare, ora. Et breuiter, in quacunq; neceſſitate oratio valet, quæ ſpiritus malos à nobis fugat, & bonos ad nos vocat. Vnde Beda: Sicut fur audito clamore fugit, & vicini excitantur, & veniunt ad ſuccurrendum, ita clamor orationis diabolum fugat, & angelos ac ſanctos omnes ad ſuccurrendum excitat. Vnde & Bernar. Inter Babylonem & Hieruſalem, eſt nuncius fideliſſimus, regi bene notus & curiæ, oratio ſcilicet, quæ in ſecreto noctis ſilentio, per ignotas ſemitas, arcana cœli penetrare, & cubiculum regis adire, & opportuna importunitate impij regis animum, ad auxilium mittẽdum inflectere nouit:

Bern. in ſententiis.

Oratio nũcius fidelis.

C Hæc Bernar. Vides quàm magnæ potẽtiæ & virtutis, ſit oratio. Ad quorũ omnium probationẽ, omiſſis ſcripturarũ probationibus, hoc tibi ſit pro efficaci probatione, quod audiuimus & videmus quotidie per experientiã, illiteratas & ſimplices perſonas, prædicta & plura alia, etiam maiora per orationẽ impetrare. Magnũ quippe ſignum eſt gratiæ Dei, vacare frequenter orationi. Vnde Aug. Cùm videris nõ à te amotam deprecationẽ tuam, ſecutus eſto, quia non eſt amota à te miſericordia ipſius. Et vt breuiter vtilitatẽ orationis dicã, multum eſt neceſſaria ad ſalutem promerendã. Vnde Auguſt. Nullum credimus ad ſalutẽ, niſi Deo inuitante venire, nullum inuitatũ, niſi Deo adiuuãte bona operari: nullum niſi orantẽ Dei auxilium promereri. Vaca igitur orationi, nihílque aliud, neceſſariis curis tantum exceptis, te delectet niſi oratio, quia nihil tantũ te delectare debet, quantũ morari cum Deo, quod fit per orationẽ. Vnde Chryſ. Conſidera quanta eſt tibi conceſſa fœlicitas, quãta glo-

Oratio ad ſalutem neceſſaria eſt.

Chryſo. lib. 2. de orando Deum.

D ria attributa orationibus fabulari cum Deo, cum Chriſto miſcere colloquia, optare quod velis, quod deſideras poſtulare. Deinde auget orantibus obtinendi fiduciam, à minoribus conſurgens ad maiora, confirmans ſuperius promiſſum per exempla. Et ponit primò ſimilitudinem de amico, qui propter importunitatem, & conſtantiam amici, media nocte venientis, & petentis, ſurgit, & panes neceſſarios cõmodat. Si enim homo perſeueranter petenti, dat ex tedio, multò magis Deus, perſeueranter petenti, dat ex amicitia. Vnde Beda: Comparatio eſt à minore. Si enim amicus homò ſurgit de lecto, & dat, nõ amicitia, ſed tedio compulſus, quãto magis dat Deus, qui ſine tedio largiſſimè donat quod petitur: ſed ad hoc ſe peti vult, vt capaces donorum eius fiant qui petunt. Vnde & Aug. Non propter amicitiam, quamuis amicus ſit, ſed propter improbitatẽ, quia pulſare non deſiſtit, quia & cùm eſſet negatum, non ſe auertit, ille qui nolebat dare qnod petebatur fecit, quia in petendo

Inſtanter orandum.

Dans ex tedio.

Beda in ca. 11. Luca.

Aug. ſermo. 5. de verbis Dom.

E non defecit. Quanto magis dabit bonus pater, qui nos hortatur vt petamus, cui diſplicet ſi non petamus. Vbi etiam Ambroſ. Media nocte pertexit, vt omnibus momentis, nõ ſolum diebus, ſed etiã noctibus, oratio deferatur. Et ideò ſcriptorum memores, noctibus ac diebus orationi inſtantes peccatis noſtris veniam poſtulemus. Nam ſi ille tam ſanctus, & qui regni erat neceſſitatis occupatus, *ſepties in die laudem Domino*, dicebat, matutinis & veſpertinis ſacrificiis intentus, quid nos facere oportet, qui eo amplius rogare debemus, quò frequentius carnis ac mentis fragilitate delinquimus: vt de via laſſis, & iſtius ſeculi curſu, ac vitæ huius anfractu grauiter fatigatis, panis refectionis deeſſe non poſſit, qui hominis cor confirmet. Nec ſolum media nocte Dominus, ſed omnibus propè docet vigilandum eſſe momentis. Vigilandum eſt ſemper, multæ enim inſidiæ ſunt nobis, & grauis corporis ſomnus, quia ſi dormire mens cœperit, vigorem ſuæ virtutis amittet. Excita igitur ſomnum tuum, vt pulſes oſtium Chriſti: Hæc Ambroſius. Secundò ponit ſimilitudinem de patre

Ambro. in cap. 11. Luc.

Pſal. 118.

Vigilãdum eſt.

Tria à Deo petenda. carnali, qui dat filiis ſuis bona data, & neceſſaria quę petunt. Et ponit exemplum de tribus, A
per quæ intelliguntur, quæ à Deo poſtulare debemus. Primum eſt panis, & ſignificat cha-
Panis. ritatem, quia ſicut ſine pane, omnis menſa inops dicitur: ſic ſine charitate, omnis virtus va-
na & inanis eſt, & omne opus bonum perditur. Huic opponitur duritia cordis, quæ per la-
pidem intelligitur. Et pro vtroque iſtorum debet orari: vt ſcilicet charitas detur, & duritia
Piſcis. cordis auferatur. Secundò ponit exemplum de piſce, per quem intelligitur fides, quia ſicut
piſcis in aqua naſcitur, & in fluctibus aquæ non moritur, ſed potius purgatur & meliora-
tur: ſic in baptiſmo fides naſcitur, & inter tribulationes & fluctus anguſtiarum huius mun-
di extinguitur, ſed potius purgatur. Huic contrarius eſt ſerpens, propter venenum infideli-
Serpens. tatis. Iſtã fidem debemus petere à Deo, & non dabit ſerpẽtem, id eſt infidelitatẽ, nobis aut
doctrinam, vel peruerſitatem hæreticorum, quæ per ſerpentem intelligitur. Tertiò ponit
Ouum. exemplum de ouo, & ſignificat ſpem: quia ſicut in ouo nõdum eſt fœtus perfectus, ſed ſola B
ſpes fœtus: ſic ſpes non eſt de habitis, ſed habendis. Vnde ſicut ab ouo expectatur pullus, ſi
ouum à matre fuerit calefactum: ſic æterna beatitudo à ſpe expectatur, ſi ſpes à matre cõ-
Scorpio. ſcientiæ in calore charitatis conſeruatur. Huic contrariatur ſcorpio, cuius venenata eſt cau
da. Hanc ſpem debemus petere à Chriſto, & non dabit nobis ſcorpionem, qui pungit cau-
da, & occidit, & mortem inferni inducit. Tres virtutes prædictas petere debemus, quia ſi-
ne eis non eſt ſalus. Si ergo homo qui malus eſt, ad comparationẽ diuinæ bonitatis & cle-
mentiæ, reſpectu cuius nemo eſt bonus, qui etiam ideò malus dicitur, quia ad malum eſt
pronus: dat bona data ſibi à Deo, ſcilicet temporalia, filio petenti, multò magis pater no-
ſter cœleſtis, qui ex natura ſua bonus & pius eſt, per eſſentiam, *dabit ſpiritum bonum*, id eſt bo-
na ſpiritualia, ſcilicet gratiam & gloriam, *petentibus ſe*, non renuẽtibus. Vocat autem omne
Aug. ſer. 61. in Ioan. bonum ſpirituale, ſpiritum bonum: quia ſecundum Auguſtinum, Spiritus ſanctus eſt pri- C
mum donum, in quo omnia donantur. Vbi Auguſtinus: Non denegabit ſe petentibus, qui
Spiritus ſanctus. ſponte obtulit ſe non petentibus. Et præter hæc omnia, qui proprio filio ſuo non pepercit,
ſed pro omnibus tradidit illum, & dedit ad occidendum, quomodo nobis non cuncta quæ
petimus donabit? Dabit autem ea quæ petimus, ſi tamen ea quæ pręcepit, fecerimus. Et ite-
Exaudiri volents neceſſaria. rum: Qui vult audiri à Deo, prius audiat Deum. Qua fronte poſtulas quod promiſit Deus,
ſi non facis quod iuſſit Deus? Prius audi monitiones, & ſic exige promiſſiones. Qui à
præceptis Dei auertitur, quod in oratione poſtulat non meretur: Hæc Auguſtin. Dein-
de oſtendit per quid oratio à parte orantis exaudibilis ſit: & ad meritum exauditionis
concludendo, ſubiungit: *Omnia ergo quæcunque vultis*, ſcilicet rationabiliter & dictante cha-
ritate, *vt faciant vobis homines*, ſcilicet vtiliter & ordinatè, *eadem & vos facite eis*, ſcilicet loco
& tempore. Qua enim fronte petis Dominum tuum, qui non agnoſcis parem tuum? D
quaſi dicat: Si vultis petita accipere, quæſita inuenire, pulſantes intrare, ergo vos facite
aliis, quæ vobis fieri vultis ab illis. Sic nec ab aliis expecteris, quod illis non feceritis. Vbi
Chryſo. ho. 24. in Mat. Chryſoſtom. Ac ſi diceret: Si ergo cupitis audiri præter illa quæ dixi, etiam iſta perficite.
Vidiſti certè, quia cum oratione opus ſit etiam diſciplina virtutũ. Quæ vis tibi fieri à con-
Iuſti oratio. ſeruo, ea tu erga proximum, inquit, oſtende. Quid vnquam hoc præcepto, aut læuius inue-
nitur, aut iuſtius? Hæc Chryſoſt. Et quia iuſti faciunt hæc omnia, ideò, *multum valet oratio
iuſti aſſidua*. Iuſtus quippe, fortis turris & murus eſt in aduerſis, & ſe & alios defendit ab eis.
Iacob. 5. Vnde figura in Numeris eſt, vbi dicitur quòd Aaron ſtans inter mortuos & viuos, depre-
Numer. 16. catus eſt, & plaga ceſſauit, & ab incendio eos liberauit. Vnde & ſuper illo verbo Gen. *Non
Geneſ. 18.* *delebo propter decem*, dicit Ambro. Hinc diſcamus quantus murus ſit patriæ, homo iuſtus. Il-
Amb. lib. 2. de Abra lorum fides vos ſeruat, iuſtitia ab odio diuino nos defendit. Vnde Gregor. Melius pugnat E
ham ca. 6. vir iuſtus orando, quàm innumeri præliatores pugnando. Oratio enim viri iuſti cœlos pe-
Greg. in li. 1. Reg. netrat, quomodo ergo in terris hoſtes non vincat? Et nota quòd cùm dictum ſit omnia, hoc
mandatum non implet, qui aliquid talium omittit, præcipuè quando illud facere poteſt,
niſi maius bonum illud excuſet. Quid ergo dicetur de illis, qui non tantum omittendo, ſed
alios multipliciter affligendo, quod ſibi nolunt fieri, aliis facientes, huius mandati tranſ-
greſſores efficiuntur? Dici poteſt quòd perfecti tenentur ad vtrunque, ſcilicet nihil talium
omittere, & nihil moleſtum, quod ſibi nollent aliis inferre. Imperfecti autem, tenentur ad
vltimum, ſed non ad primum, niſi in caſu neceſſitatis, quia primum in tali caſu, eſt præce-
Præceptum duplex. pti: ſed in aliis, eſt ſupererogationis. Cùm ergo ſit duplex præceptum legis naturalis. Vnũ
Tobia. 4. negatiuũ, de quo in Tobia dicitur: *Quod ab alio tibi oderis fieri, vide ne aliquando alij facias*. Aliud
affirmatiuũ, de quo hic habetur. In hoc affirmatiuo, negatiuum illud intelligitur. Vnde
Chryſ.

A Chryſ.Cũ enim ſunt duæ viæ, quæ ducũt ad virtutẽ,ſ. abſtinẽtia mali,& operatio boni,hãc ponit per iſtã &illã ſignificãs:Hæc Chryſ. Et iſtud affirmatiuũ ad maiorẽ perfectionẽ obligat,quàm negatiuũ:& ideo rationabile fuit, vt affirmatiuum poneretur io noua lege, quæ maioris eſt perfectionis. Ibi malum facere interdicimur, hic autem etiam malis, bona facere iubemur. Quia enim charitas patiens & benigna eſt, non tantum iniurias proximi fortiter ſuſtinet, ſed eius quoque gratiam benignè præuenit, vt beneficiis ad amorem trahat. Perpende quantæ perfectionis ſit hoc mandatum, cuius eſt affectus,non amantem beneficiis cogi ad amorem? Vnde non ait, prout faciunt, facire:ſed,prout vultis vt faciant vobis, facite illis. Qui hanc regulam obſeruaret,nullum offenderet,ſicut à nullo vellet offendi,& aliis bona impenderet,ſicut ab aliis vellet ſibi impendi. Qui enim cogitat, vt ea alteri faciat, quæ ſibi ab altero fieri expectat, penſat nimirum vt malis bona, & bonis meliora

Via ad virtutem. *Chryſoſto. homelia in pſal. 5.* *1.Cor.13.*

B exhibeat. Et declarans iſtius præcepti præconium, conſequenter adiungit, *Hoc eſt enim lex & prophetæ*, id eſt impletio legis naturalis, quia hæc lex naturalis,ſcripta eſt in corde hominis,& inſita nobis,per quam quid ſit virtus,& vitiũ, dignoſcimus,ac impletio legis Moſaicæ,& propheticæ prædicationis,quia nihil dictum videtur, quàm diliges proximum tuum tanquam te ipſum,quod tamen ex Dei dilectione,eſt faciendum,quaſi diceret:In hoc voo implentur,& ad hoc tendunt, & propter hoc ſunt, & hoc docent lex & Prophetæ, & omnes ſacræ ſcripturæ. Omnia enim præcepta ordinantia hominem ad proximum, oon ſunt niſi quædam concluſiones,ex iſto principio deriuatæ.Vnde Apoſtolus:*Qui diligit proximum*, legem impleuit. Vbi & Chryſoſt. Breui ſermone, omnia quæ ſaluti, ac fidei noſtræ erant neceſſaria, Dominus comprehendit, vt ea quæ oobis ab aliis fieri volumus, ipſi quoque aliis ſimiliter faciamus. In quo mandato, vniuerſa præcepta legis,ac prophetarum conſi-

Charitatis perfectio. *Roma.13.* *Chryſoſto. hom. 18 operis imperfe.*

C ſtere, Dominus apertè monſtrauit, dicendo: *Hoc eſt enim lex & prophetæ*. Nam quæcumque lex & Prophetę ſparſim in omnibus præceperunt ſcripturis,in hoc compendioſo continentur mandato, quaſi innumerabiles arborum rami in vna radice. Qui ergo ab aliis nobis, non niſi bona & vtilia fieri volumus, ipſi quoque vicem gratiæ amoriſque rependere debemus, vt præcepta legis, ac Prophetarum impleores,retributionem fidei à Domino conſequamur: Hæc Chryſoſt.Iugum ergo Domini ſuaue eſt, & onus eius leue, vt in tam breui regula,eius lex & præcepta, ad proximum compleantur. Nam alio loco, de duobus præceptis, ſcilicet de dilectione Dei,& proximi loquens,non tantum ait: Lex pendet in his & Prophetæ, ſed addidit: Tota lex, & omnes Prophetæ.Quòd cùm hîc nõ addidit, ſeruauit locum alteri præcepto, quod ad dilectionem Dei pertinet. Quidam tamen volunt, quòd comprehendatur etiam dilectio Dei,ſine qua non impletur charitas proximi,quia nec pro-

Matth.12. *Matth. 22.*

D ximus ſine Deo,nec Deus ſine proximo, diligitur. Conſidera nunc præmiſſa Domini præcepta, & vide quàm rarus ſit, qui obſeruet ea. Præcepti quidem affirmatiui hîc in Euangelio poſiti,ſcilicet:Omnia quæcumque vultis vt faciãt vobis homines,&vos facite eis:neſcio ſi obſeruator aliquis poſſit hodie reperiri. Præcepti verò negatiui, in Tobia poſiti, ſcilicet *Quod ab alio tibi oderis fieri, ne facias alij*: & ſi ſint operarij, ſunt tamen valde pauci, quia vt dicit Chryſoſtomus, nos econtrariò omnia faciamus hominibus, quæ ipſi pati nolumus. Hoc quippe non ſolum in ſecularibus, ſed & in quibuſdam patet religioſis, qui ſæpe in perſonis & rebus, ſiue vtiles aliis ſubtrahendo, ſiue de inutilibus ſe expediendo, fratribus ſuis iniuriam faciũt. Sícque in his & cæteris modis variis, contra prædictum Domini mandatum, id faciunt, quod ipſi pati nollent, nec mirum ſi in futuro patientur quod nollent.

Tobiæ 4. *Chryſoſto. ibidem.*

E

ORATIO.

DOmine Ieſu Chriſte, qui docuiſti nos facere omnibus miſericordiam, & non iudicare quemquam, da mihi quod doces perficere, vt tibi per te valeam complacere, hortaris nos vt oremus, & vtique conferre vis, qui ſemper commones vt rogeris. Peto ergo, quia iubes: quæro, quia præcipis: pulſo, quia iniungis: Qui me feciſti petere, fac accipere: qui dediſti quærere, da inuenire: qui docuiſti pulſare, aperi pulſanti, vt poſsit intrare. A te habeo deſiderare, à te habeam impetrare. Dona quod offeram, cuſtodi quod exigas, vt velis coronare quod præſtas. Amen.

De arcta via &c. & concluſione ſermonis Domini in monte. A

CAPVT XL.

Lucæ 13. & Matt. 7. ET quia multa & admiranda Dominus præcepetat, cunctiſque paſſioni-
bus ſuos eſſe liberos iuſſerat, ne aliquis diceret, quia importabilia ſunt iſta
prorſus, ac dura: arcta via eſt iſta, valde difficilis obſeruationis ſunt iſta
mandata, ſubdit monitionem, dicens, *Contendite*, ergo & ſollicitè ſatagite,
intrare per anguſtam portam, non per latam: quaſi diceret: Quamuis prædi-
cta ſunt difficilia & anguſta, tamen meritoria ſunt, & introitus ad cœleſtia.
Matth. 11. Et notanter dicit, *contendite: quia regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Non
Contentio bona. enim poteſt fieri ſine conatu magno, quod homo terrenus, fiat ciuis in cœlo. Et hæc con-
tentio, eſt bona & ſancta, qualis fuit in legione Thebæorum, inter quos erat de glorioſæ B
mortis acceleratione, contentio. Sed hodie eſt contentio de aliis, quia de maioritate &
excellentia, de acquirenda pecunia, de iniuria remordenda, & huiuſmodi ſimilia. Deinde
reddit monitionis dictæ rationem, dicens: Ita ergo intrate per anguſtam portam, non per
latam, quia lata eſt porta, & ſpacioſa via, quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui in-
Porta anguſta. trant per eam. Anguſta verò eſt porta, & arcta via, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui in-
ueniunt eam. Porta, ingreſſus eſt, quò ad incipientes: via, progreſſus eſt, quò ad proficien-
Via ad vitam eſt anguſta. tes, vel deficientes. Et bene dixit viam ad vitam anguſtam & arctam, aliam verò latam &
ſpacioſam. Nam ieiunare, vigilare, à carnis deſideriis & voluptatibus abſtinere, propriam
voluntatem non facere, cui non videtur anguſtum & arctum? At verò delicioſè manduca-
re & bibere, cæteriſque carnis deſideriis & voluptatibus obedire, ac voluntati ſuæ in nul-
lo contradicere, cui non videtur latum & ſpacioſum? Sed heu, per latam viam quaſi omnes C
De via lata incedimus, & de anguſta, pauci curamus. Vnde Chryſoſtom. Qui iuſſi ſumus per angu-
ſtam portam incedere, per latam ſemper incedimus. Et quidem, ſi homines ſeculi latam
viam, ſpacioſamque gradiantur, non valde mirum eſt. Eos autem qui videntur ſuſtuliſſe
crucem ſuam, & ſequi Chriſtum, non per hanc latam & ſpacioſam velle incedere, non tibi
Monachos non ire per arctam viã, deflet. prodigium videatur. Denique monachi, cùm de monaſteriis requirunt, & de locis habi-
tationum percunctantur, ante omnia inquirunt, ſi requies ſit in loco, ſi abundent omnia, ſi
aquarum copia confluant. Sed & ſi de eremo requirant, etiam ibi antè omnia de requie
tractant, & de opportunitate miniſterij corporalis. Iam verò ſi ad aliquam diſpenſationem
vocaueris, aut aliquid miniſterij diuini iniungere volueris: prima ſtatim ſollicitudo eius,
& prima verba eius, iſta ſunt: Si eſt ibi requies, quo eundum eſt, ſi inueniantur ea, quæ ne-
ceſſaria ſunt abundanter, ſi nihil deſit eorum, quæ lata via & ſpacioſa depoſcit. Quid agis D
ô homo, quid loqueris? Arctam viam & anguſtam, iuſſus es ambulare, vt quid de requie,
vt quid de abundantia percunctaris? Per anguſtam ianuam, tranſire iuſſus es, vt quid am-
plos requiris ingreſſus? Eſt aliquid iſta permutatione nequius, eſt aliquid iſta peruerſitate
deterius? Et quidem, qui principibus ſeculi miniſtrant, horum nihil requirunt, ſed tantum
Secularium pro lucro labor. ſi lucri habeat aliquid temporalis, militiæ eius locus. Quid ſi ſolum eſſe cognouerint, iam
nullus refugitur labor, nullum periculum vitatur, nulla indignitas excuſatur, ſeruilia etiam,
ſi ab ingenuo depoſcantur, officia non negabit. Peregrinationes quoque longiſſimas, peri-
culoſaſque non reſpuet, contumelias, cruciatus, permutationes temporum feret, omnia
ſpe lucri. Nec timet ne fortè ab ipſa miſerabili ſpe decipiatur ac decidat, nec immaturam
peregrinis locis mortem & ſubitam pertimeſcit, ſeparationem ſuorum, coniugis etiam ac
liberorum abſentiam tollerabiliter patitur, non patriæ, non charorum mollitur affectu, E
ſed deſiderio & cupiditate pecuniæ velut amens agitur, & amore eius incenſus, nihil labo-
ris ſentit, nihil doloris intelligit. Nos econtrariò, qui non pecuniam quærimus, ſed ſapien-
1. Corin. 2. tiam: nec terram, ſed cœlum petimus, & ad cœli diuitias feſtinamus, quas *neque oculus vi-
dit, neque auris audiuit*, quæ nec in cor hominis aſcenderunt. Hæc inquam quærentes, & pro
his cœlo ipſi vim parantes, inferre de requie corporis percunctamur. Vide illis quanto mi-
Omnia dura pro cœlo toleranda. ſeriores ſumus, & molliores. Quid dicis ô homo, quid agis? Cœlum paras aſcendere, &
regnum cœli inuadere, & interrogas ne qua tibi difficultas occurrat in itinere: ne quid in
via tibi aſperum accidat, aut laborioſum, & non erubeſcis, non pudore oppreſſus, ſub ter-
ram temetipſum defodis. Si enim omnia tibi mala occurrerent, ſi vniuerſa tibi pericula
imminerent, ſi conuitia, ſi iniuriæ, ſi ignominiæ, ſi calumniæ, ſi gladius, ſi ferrum, ſi ignis,
ſi beſtiæ, ſi præcipitia, ſi fames, ſi ægritudo, ſi cuncta quæ dici vel cogitari poſſunt mala

A ſuper te irruerent, dignum aliquod erat, vt non tibi hæc omnia pro tantis & talibus cauſis ridenda protſus & penitus ſpernenda viderentur. Anilis animæ metus hic,& effœminatæ. Erit ergo aliquis ita abiectus, & ita infœlix,& ita degeneris animi,vt cœlum cupiens aſcendere, de terrena requie cogitet: quam non ſolum requirere, ſed etiam paratam recipere, Iudæorum eſt. Non video chariſſime,quòd aliquis noſtrûm, vera & perfecta cupidine cœleſtium teneatur. Alioquin, omnia quæ videntur eſſe grauia,vmbras putaret & riſum:Hæc de via lata Chryſoſt. De via verò arcta, ſic dicit Gregor. Arcta quippe bene viuendi cenſura, non eſt ampla via, ſed ſemita, in qua quiſque ſtudioſè conſtringitur, qui ſub præceptorum cuſtodia,ſolicitè coanguſtatur. An non quaſi quædam anguſtia itineris eſt,in hoc quidem mundo viuere, ſed de mundi huius concupiſcentia nil habere, aliena non appetere, propria non tenere, laudes mundi deſpicere,& pro Deo opprobria amare,gloriam fugere, *De via arcta. Grego. libro 37. moral. cap. 24.*

B & deſpectum ſequi, adulatores deſpicere, deſpicientes honorare, mala nocentium ex corde dimittere,& erga eos dilectionis gratiam immobilem in corde retinere. Quæ quidem omnia ſemitæ ſunt,ſed magnæ,quia quantum in hac vita, pro ipſa viuendi cuſtodia, anguſtæ ſunt, tanto amplius in æterna retributione dilatantur. Perfecta quippe ſcientia eſt, & cuncta hæc agere, & de ſuis viribus ſcire ſe nihil poſſe. Vnde & Ioannes Abbas montis Sinaï: Attendamus nobiſipſis,ne quando arctam & anguſtam viam ambulare dicamur, amplam & ſpacioſam tenentes curramus. Arctam viam indicabit tibi, & lucidabit tribulatio ventris, ſtatio ad vigilandum in orationibus per totam noctem,menſura aquæ, & panis penuria,ſubſannationes,deriſiones,illuſiones,deciſio propriarum voluntatum,ignominiarum poculum, paſſionum & impulſionum patientia, ſub deſpectione eſſe ſine murmuratione, violentia iniuriarum, læſus ſuſtinere fortiter, detractione non indignari, contemptus & *Ioannes Abbas.*

C vilipenſus non iraſci, iudicatus humiliari. Beati poſt dictam viam ingredientes, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum: Hæc Ioannes. Non autem te moueat, quia hîc dicitur: *Anguſta eſt porta, & arcta via, quæ ducit ad vitam*, & dicitur: *Iugum enim meum ſuaue: & onus meum leue.* Quia ſicut onus dicitur leue in comparatione ad mercedem,licet in ſe ſit graue, ſic præſentia incommoda, reſpectu gloriæ futuræ. Itaque lata dici poteſt hæc via, quia in amore cœleſtium, cor dilatat cogitantium. *Quoniam non ſunt condignæ paſſiones huius temporis, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Et anguſta, quia amorem terrenorum anguſtat, & à terrenis hominem alienat. Vnde ſecundum Chryſoſt.arcta eſt via & anguſta,& nihilominus leuis ac facilis, quia cuncta aſpera vitæ huius pertranſeunt, & quia ad bonum finem, ſcilicet ad vitam perueniunt. Temporale, ſudorum, & perpetuum coronatorum. Et quia prius ſunt laborioſa quæ tranſeunt,& poſtea glorioſa quæ permanent,maximum poteſt la- *Matth. 11.* *Roma. 8.* *Chryſoſt. hom. 24. in Matth. Arcta via facilitas.*

D borum eſſe ſolatium. Igitur etſi in ſe difficile ſit quod iubemur, tamen faciendum eſt, vt ad gloriam peruenire mereamur. Qui enim non compatitur, non conregnabit: nec coronabitur, niſi qui legitimè certauerit. Et iterum: Si quis viam laborioſam exiſtimat, ſuam deſidiam accuſat. Si enim nautis pelagi fluctus,ſi tempeſtates,atque hyems agricolis,ſi vulnera cædéſque militibus, ſi grauiſſimi ictus, plagæque pugilibus, leues videntur, & tolerabiles ſunt,propter ſpem temporalium,ac pereuntium commodorum,tanto magis cùm cœlum præparatur in præmio, nihil ex præſentibus aſperitatibus debet ſentiri. Nec aſpicias quòd via eſt aſpera,ſed quò ducit: nec alia,quia lata eſt, ſed vbi deſinit: Hæc Chryſo. Quomodo autem Domini præcepta nobis non difficilia & oneroſa, ſed magis facilia & leuia eſſe videantur, docet adhuc idem Chryſoſt. dicens: His ergo quæ dicta ſunt, ne vltra inobedientiam contentione foueamus, maximè cùm præmia, & voluptatem habeant in ſe,& *2. Timo. 2.* *Ibidem.* *Præceptorũ domini facilitas.*

E vtilitatem ipſa præcepta. Quæ ſi moleſta & oneroſa pleriſque,& ingentis cuiuſdam videntur laboris, intellige propter Chriſtum te illa ſuſcepiſſe facienda, & quod videtur eſſe triſte, iucundiſſimum iudicabis. Si enim cogitationem hanc ſemper habuerimus,nihil experimur oneroſum,ſed ex diuerſo plurimâ vndique capiemus voluptatem. Siquidem labor, ipſe non amplius labor apparebit, ſed quanto magis intenditur, tanto dulcior & voluptuoſior fiet. Quando igitur te cupiditas pecuniarum, aliorúmque obſederit conſuetudo vitiorum, ipſe ad animam tuam loquere. Triſtaris, quia te corporis voluptate defraudo, ſed lætare potius, quia cœlorum tibi regna prouideo. Non enim propter hominem, ſed propter Deum iſta operaris. Paululum igitur expecta, & videbis quàm ſit commodum grande paratum. Diſce præſentis vitæ pondera magnanimiter ſuſtinere,& ineffabili apud Deum fiducia,ac liberalitate gaudebis. Si enim iſta ſemper noſtræ inculcemus animæ, celeriter ab omnibus illam vitiis ſubtrahemus. Vnum illud à te, ac ſolum requirit Deus, vt aduerſus ho-

ſtem feras inimicitias pro honore regis & tua ſalute ſuſcipias. Itaque ſi ei iſtud obtuleris, A
omne bellum ipſe conficiet. Ira etiam illa quæ importabilia nunc putamus, facilia prorſus,
Virtus vitioſis ardua ac leuia, amabiliáque ducemus. Quamdiu enim in vitiis permanemus, aſperam atque difficilem, & omnino arduam opinamur eſſe virtutem, ipſa verò vitia, deſiderabilia prorſus ac dulcia. Sin autem vel breui illa tempore deſeramus, tunc & hæc horribilia, & turpia: & virtus delectabilis apparebit, ac facilis. Hæc autem ex illis abundè valemus addiſcere, qui vitam ſuam facta in melius conuerſione mutauerunt: Hæc Chryſo. Vnde dicit & Seneca: Quædam non quia difficilia ſunt, non audemus, ſed quia non audemus, difficilia ſunt. Et quia dixit paucos eſſe qui inueniunt anguſtam portam, & arctam viam, ne hæretici & peruerſi homines, falſitatem apparentia virtutum palliantes, & ſe plerumque paucitate commendantes, ſe nomine paucitatis ſupponant, & ſimplices in via Dei ambulantes decipiant,
Hilarius canone 6. in Mattha. ſtatim ſubiecit, dicens: *Attendite*, id eſt attentè & diligenter cauete *à falſis Prophetis*. Vnde B
Hilarius: Quia paucorum eſt inuenire arctam viam, fraudulentiam eorum qui ſe eam inuenire mentiuntur, exponit, ne ab illa nos impediant. *Attendite, inquit, à falſis Prophetis*, id eſt à deceptoribus hæreticis, ſimulatis hypocritis, falſis fratribus, religionis ſpeciem prætendentibus, & huiuſmodi.
Prophetæ falſi ſunt tres. Moraliter tres falſi Prophetæ ſunt, caro, mundus, diabolus. Ille enim dicitur falſus propheta, qui vnum prædicit & præmittit, & aliud eueniens ſoluit, ſicque homines decipit & fallit. Primus ergo eſt concupiſcentia carnalis, promittens delectationem, & ſoluens æternam afflictionem. Secundus eſt, cupiditas mundialis, promittens ſufficienriam, & ſoluens finalem inopiam. Tertius eſt diabolus, ſiue ſuperbia ſecula-
Luca 14. ris, promittens exaltationem, & ſoluens futuram abiectionem: quia *qui ſe exaltat, humiliabitur*. Poteſt etiam hoc exponi de omnibus dæmonibus, ſe in Angelos lucis, vt iuſtos deci-
1. Ioan. 4. piant, transferentes. Vnde dicit Ioannes. *Nolite credere omni ſpiritui, ſed probate ſpiritus, an ex* C
Deo ſint. Qui veniunt ad vos, ſcilicet decipiendos, *in veſtimentis ouium*, id eſt ſub ſpecie religio-
Veſtimenta ouium. nis in conſpectu hominum, ſimiles iuſtitiæ miniſtris, in habitu humili & oratione prolixa, in ieiunio arcto, in eleemoſynæ largitione, in verbis blandis, cæteríſque religionis ſignis, quia prætendunt ſimplicitatem, ſimulant manſuetudinem, oſtentant humilitatem, fingunt
2 Tim. 3. ſuam ad populum humilitatem, *habentes*, ſecundum Apoſtolum, *ſpeciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes*. Vnde ſubiungitur, *intrinſecus autem*, ſcilicet in corde & voluntate decipiendi *ſunt lupi rapaces*: quia cùm ſpecie virtutis ſint induti, vitæ tamen prauitate ſunt corrupti, & ideo magis cauendum, ne rapiendo dilanient vos blanditiis & ſimulationibus.
Chryſoſto. hom 19 operis imperfe. Vnde enim ait Chryſoſt. Nulla res ſic exterminat bonum, ſicut ſimulatio, nam malum ſub ſpecie boni celatum, dum non cognoſcitur, non cauetur. Vbi Hierony. Et de omnibus
Simulatio. quidem intelligi poteſt, qui aliud habitu ac ſermone promittunt, aliud opere demonſtrãt. D
Simulatores ſunt hæretici. Sed ſpecialiter de hæreticis intelligendum eſt, qui videntur continentia, caſtitate, ieiunio, quaſi quadam pietatis veſte ſe circundare, intrinſecus verò habentes animum venenatum,
Hieronym. in cap. 7. Matthæi. ſimpliciorum fratrum corda decipiunt: Hæc Hierony. Et quia iſti falſi prophetæ non poſſunt cognoſci ex apparentia exteriori: ideo oſtendit vnde debeant cognoſci, ſcilicet à fructibus & operibus. Cùm enim alteri ſint exterius in conuerſatione, alteri interius in affectione, & ita difficile cognoſcantur: tamen *à fructibus eorum*, id eſt operibus, *cognoſcetis eos*, ſcilicet finaliter, non tamen omnibus, licet bona & laudabilia opera videantur aliis, ſed quibuſdam & maximè per impatientiam eorum, tempore perſecutionis & aduerſitatis, quia de facili in tempore tentationis recedunt, & pro ſimulata iuſtitia, preſſuras non ſuſtinent. Sed vt dicit Auguſt. veſtimenta religioſa ſine bonis operibus, non ſolum remediũ
Simulationis malum. habere non poterunt, ſed etiam iuſtum Dei iudicium ſuſtinebunt. Vt enim dicit Seneca, E
Seneca in prouerbiis. malus, vbi bonum ſe ſimulat, tunc peſſimus eſt. Igitur, vt idem Seneca dicit, quis ſis intereſt, non quid habearis. Deinde probat quod propoſuit exemplo particulari, quia ſpinæ, & tribuli, ac vitis, & ficulnea cognoſcũtur diſtinctè ex fructibus diuerſis, ergo & homines. Non
Chryſoſto. hom. 24. in Matthæum. enim *colligunt de ſpinis vuas: aut de tribulis ficus*. Vbi Chryſo. Quod verò dicit huiuſmodi eſt. Nihil habent manſuetum, nihil mite, nihil dulce, vſque ad pellem ſunt oues, ideóque facilis eſt cognitio, vt neque de contingenti dubites: Hæc Chryſo.
Spinæ. Tribuli. Vua. Ficus. Nomine ſpinæ, poteſt intelligi carnalis concupiſcentia, quæ ſemper ardet, & numquam conſumitur. Nomine tribuli, ſpiritualis malitia, quæ plena eſt punctionibus peccatorum. Nomine vuæ, feruor vitæ actiuæ. Nomine ficus, dulcedo vitæ contemplatiuæ. Ex concupiſcentia ergo carnis, non colligitur bona actio, quæ requirit corpus ſpiritui obediens, & ſubiectum: nec de malitia
Sapiẽtia 1. cordis contemplatio, quæ requirit cor deuotum & pacificum, quia *in maleuolam animam non introibit*

A *ſapientia*,quò ad contemplatiuam: nec habitabit in corpore ſubdito peccatis,quò ad actiuã,
quæ miniſterio corporis exercetur. Deinde confirmat hoc idem, exemplo generali, quia
ſicut vnaquæque arbor, ex fructu ſuo cognoſcitur, ita vnuſquiſque homo, ex fructibus &
operibus ſuis, cognoſci poteſt.Ideóquè non dixit à foliis eorum,id eſt verbis,ſed *à fructibus*,
id eſt operibus *cognoſcetis eos*. Si enim verba attendimus,non facilè boni diſcernuntur à ma-
lis, ſed qui in verbis non diſcernuntur,in operibus comprehenduntur, ſi fideles ſunt, ſi mi-
tes, ſi patientes,ſi humiles, ſi caſti, ſi auaritiam oderint, & ſimilia quæ enumerare longum
eſſet. Cognoſcentur ergo falſi prophetæ, à fructibus ſuis, quoniam & ſi aliquando bonum
aliquod facere videantur, ſcilicet eleemoſynam,orationem & ieiunium,& huiuſmodi,ta-
men quia vel pro lucro,vel pro laude faciunt,eorũ ſimulatio diu non poteſt celari.Quam-
uis enim inſcrutabile ſit cor hominis, poteſt tamen humano iudicio, maximè longo tem-
B pore,cognoſci ex actibus & operibus, quæ vocat fructus, quia qualis vnuſquiſque eſt, talia
dicit, & operatur. Vnde licet mali & vitioſi, malitiam ſuam operiant aliquo tempore, &
operentur bonum ex genere, tamen non eſt bene poſſibile quin operentur quandoque ſe-
cundum inclinationem ſuæ malitiæ. Vnde Seneca: Nemo poteſt diu ferre perſonam fictã, *Perſona fi-*
citò in naturam ſuam recidunt,quibus veritas non ſubeſt, qui autem ex ſolido naſcuntur, *cta diu non*
tempore ipſo in melius proficiunt. Detegitur etiam error, quandoque temporalis commo- *fertur.*
di tentatione, perſecutionis tempore, etſi fingant humilitatem & bona opera, tẽpore pro- *Seneca in*
ſperitatis cùm honorantur, detegetur tamen eorum ſuperbia, cùm aduerſis tanguntur & *lib.1.de cle-*
honor ſubtrahitur. Poſſunt etiam cognoſci,quando conſecuti ſunt ea propter quæ operan- *ment. c.1.*
do laborauerunt, vt dignitates & huiuſmodi, quia ſæpe poſtmodum ceſſant operari. Vnde
Auguſt. Quæcumque in factis vel dictis apparere non potuerunt, tentationibus aperiun- *Auguſtin.*
C tur. Tentatio autem duplex eſt,aut in ſpe adipiſcendi aliquod commodum temporale, aut *in pſal.36.*
in timore amittendi. Cùm enim aliquibus tentationibus cœperint ea ipſa illis ſubtrahi vel *Tẽtatio du-*
negari,quæ iſto velamine,vel conſecuti ſunt,vel conſequi cupiunt:tunc neceſſe eſt vt appa- *plex.*
reat,vtrum lupus in ouina pelle ſit,an agnus in ſua: Hæc Auguſtin. Inſuper & in hoc co-
gnoſcuntur, quia ſimplices opprimunt, maioribus detrahunt, minima redarguunt, corre-
ctionem impugnant,non faciunt quod dicunt, in dignitatibus ſe iactant, in bonis inceptis
faſtidiunt, in aduerſitatibus murmurant,& maximè per impatientiam, in aduerſitatibus, vt
ſuprà dictum eſt,cognoſcũtur. Vbi nota quòd homo non loquitur ita expreſsè,nec ita pro-
priè,ſicut in lingua propria. Sunt autem aliqui, qui faciunt ſicut auis in capola, quæ mutat
linguam propriam,& fingit vocem hominum,vel aliarum auium, & licet quando bene ſit *Auis vocẽ*
ſibi hoc faciat,tamẽ ſi aliquis eam in pede læſerit,vel alibi dolorem ſenſerit,vel quicquam *ſimulans.*
D contra voluntatem receperit,ſtatim ad vocẽ propriam reuertitur.Sic multi quando ſunt in
proſperitate,vel quando bene fit eis,mutant vocem propriam, Deum laudant, adulationi-
bus ſeruiunt·ſed ſi ſint in aliqua aduerſitate, vel aliquo modo lædantur, ſtatim ad linguam
propriam,ſcilicet ingratitudinem, impatientiã, & huiuſmodi, reuertuntur. Et bene dicit,
quòd ex fructibus cognoſcuntur,nam *omnis arbor bona*, id eſt homo bonus, habens volun-
tatem bonam *fructus bonos*, id eſt opera bona, & vitæ æternæ meritoria *facit:mala autem ar-*
bor, id eſt homo habens voluntatem prauam *fructus malos*, id eſt opera mala, & demerito-
ria *facit*. Nam actus interior voluntatis, cauſa eſt immediata actus exterioris. Et ideo vt di-
cit Ambroſius. Effectus tuus, operi tuo nomen imponit. Vnde ſecundum Chryſoſto. Vo- *Voluntas.*
luntas eſt,aut quæ remuneratur pro bono,aut condemnatur pro malo: opera autem, teſti- *Chryſoſto.*
monia ſunt voluntatis. Et verè ita eſt,quia *non poteſt arbor bona*, inquantum huiuſmodi *fru-* *ho. 46 ope-*
E *ctus malos facere:neque arbor mala*,inquantum huiuſmodi *fructus bonos facere*. Iſtud enim com- *ris imperfe.*
poſitè intelligendum eſt,quia *arbor bona*, manens bona,*non poteſt fructus malos*, & demerito-
rios *facere, & arbor mala*,manẽs mala,*non poteſt fructus bonos facere*,id eſt meritorios vitæ æter-
næ. Et ideo ſi homo bonus facit fructus malos,iam bonus non eſt,& ſi malus vult bona ope
rari, bonus primò fiat. Et verè bona arbor, bonos fructus facit, & mala, malos: quia *bonus*
homo, de bono theſauro cordis ſui, id eſt de bona intentione & voluntate, quæ ſicut theſaurus *Beda in c.*
abſconditus latet interius in mente *profert bona* verba, ſcilicet & facta *& malus homo, de malo* *6. Lucæ.*
theſauro,id eſt mala voluntate & intentione *profert mala*,ſcilicet verba & facta, quia contra- *Theſaurus*
riæ cauſæ,habent contrarios effectus. Nam ſecundum Bedam, idem eſt theſaurus cordis, *cordis.*
quod radix eſt arboris, & quod de corde profertur, idem eſt quod arboris fructus. Vnde & *Remigius*
Remigius: Theſaurus cordis intentio eſt,ex qua Deus iudicat opera, vt aliquando minora *in eum locũ.*
maior, aliquando maiora minor merces ſequatur. Magnũ donum Dei eſt, bona voluntas: *Bonæ volun*
tatis laus.

Auguſtin. lib. 1. de libero arbit. & præſtantius ſuper omnes res terrenas. Vnde Auguſtinus. Bona voluntas eſt, qua appeti- A
mus rectè honeſtéque viuere, & ad ſummam ſapientiam peruenire. Voluntatem quiſque
cùm habet bonam, idcirco habet, quòd terrenis omnibus regnis, voluptatibúſque omni-
bus corporis, longè anteponendum ſit. Quiſquis autem non habet, caret profectò illa re,
quam præſtantiorem omuibus bonis, in poteſtate non conſtitutis, ſola illi voluntas per ſe
Arboris bonæ partes. ipſam daret. Et iterum: Si deſit facultas, non quæritur niſi voluntas: Hæc Auguſtinus. Ar-
boris ergo bonæ radix, eſt voluntas gratia diuina informata: folium, cogitatio: flos, ſermo:
fructus, opus. Arboris verò malæ radix, eſt voluntas gratia Dei deſtituta, cuius cadunt fo-
lia, marcent flores, putreſcunt fructus, quæ ex bona arbore non poſſunt procedere. Et me-
ritò, quod de bono vel malo corde procedit, bonus vel malus debet iudicari fructus. Ex
abundantia enim bonitatis, vel malitiæ cordis, quæ intus latet, os exterius loquitur verbum
dictionis & operis. Ex interiori enim homine, procedit exterior effectus, tam in verbis B
quàm in factis: ac verbum & factum exterius, teſtimonium cordis eſt, & ſignificatiuum
Verba pro factis ponere. conceptus interioris. Per oris enim locutionem, vniuerſa quæ dicto, vel facto, vel cogita-
tu, de corde proferuntur, Dominus voluit ſignificare, nam moris ſcripturarum eſt, verba
pro factis & rebus ponere. Vnde de Ezechia. *Non fuit verbum quod non oſtenderit Ezechias in*
Eſaia 39. *domo ſua.* Qui vtique rerum & non verborum, Chaldæis reuelauerat arcana. De ore autem,
hîc ſpecialiter exemplificat, quia per os, cor maximè manifeſtatur, eo quòd verba, in ſignis
Auguſtin. lib. 2. de doctrina Christi cap. 2. primatum tenent, ſecundum Auguſtinum. Deus autem, ſecundum os, omnia cordis diiu-
dicat, quia ex qua intentione verba procedunt, non ignorat. Et notanter dicit *ex abundantia*
cordis, os loquitur: quia plus intus eſt, quàm effunditur. Sicut fumus ab igne ſurgit, ſic olla
Oris locutio. Chryſoſto. hom. 43. in Matth. ebulliens redundat. Vnde Chryſoſto. Naturalis enim conſequentia eſt, vt cùm intus abun-
dat nequitia, effluant oretenus verba nequam. Quare cùm audieris hominem pernicioſa C
& inhoneſta loquentem, non tantam puta in eo latere nequitiam, quanta verbis eius ex-
primitur, ſed multò ampliorem coniice eſſe fontem. Quod enim exterius dicitur, ſuper-
fluum eſt eius quod intus eſt. Lingua quidem confuſa, multoties non repentè effundit
nequitiam: cor autem nullum hominum habens teſtem, ſine timore quæcumque vult pa-
rit mala, Dei enim non multa cura eſt ei. Hæc ſententia & ſimilitudo de arbore, hîc poni-
tur contra hypocriſim, ſpecialiter Scribarum & Phariſæorum, ſed infra etiam ponitur,
contra eorum malitiam & blaſphemiam, qua dicebant Chriſtum in Beelzebub eiicere
Contra tepidos. dæmonia. Et ne tepidi putent ſe eſſe immunes à pœna, quia à malo abſtinent, aliena non
rapiunt, ſine querela viuunt, tamen bona non agunt, proximis non cōpatiuntur, ſua egen-
tibus non tribuunt, ideo additur, *omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur*, id eſt ſen-
tentia iudicis, à conſortio omnium bonorum, & numero fidelium ſeparabitur, & ſenten- D
tiæ executione, ab Angelis meſſoribus *in ignem* æternum gehennæ *mittetur*, vbi minatur
Dominus, infructuoſis, pœnam damni, quia excidentur à terra viuentium, & pœnam ſen-
ſus, quia mittentur in ignem æternum. Nec exprobrabit Dominus, quòd mala fecerint,
Fructus cordis, oris, & operis. ſed quòd bona non egerunt, dicens: *Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare, &c.* Et ſcien-
dum quòd fructus cordis ſunt, contritio, diuinæ legis meditatio, beneficiorum Dei re-
cordatio, mortis memoratio, proximi compaſſio. Fructus oris, oratio, prædicatio, gratia-
rum actio, conſilium, fratris errantis correctio, ignorantis inſtructio. Fructus operis ſunt,
pœnitentia, eleemoſyna, obedientia, obſequiorum diligentia, difficilium tolerantia. Sed
ne putemus ad fructus iam pertinere, ſi quis dicat: *Domine, domine*, & ex eo nobis arbor bo-
na videatur eſſe, ſubiungit: *Quid autem vocatis me Domine, & non facitis quæ dico?* Quaſi vellet
dicere hypocritis, & ſpecialiter Scribis & Phariſæis: Vos eſtis arbores, habentes folia ſine E
fructu, & verba ſine opere, & ideo maledicti tales ſunt, ſicut ſalices habentes folia ſimilia
oliuis, ſed fructu carentes. Tantum enim eſt inter dicere & facere, quantum inter folia &
fructus. Deinde oſtendit, quòd ad ſalutem, non ſufficiunt verba confeſſionis, ſed quòd
exigitur executio diuinæ voluntatis, dicens: *Non omnis qui* verbotenus nomine tantum, *dicit*
Confeſſio fidei ſine operibus ad ſalutem non ſufficit. *mihi Domine Domine*, confitendo fidem catholicam *intrabit in regnum cœlorum.* Confeſſio
enim fidei, ſine operibus, non ſufficit ad ſalutem, quia talis fides mortua eſt, ſicut illorum,
qui Deum ore confitentur, factis autem negant. Sic modo plurimi in oratione poſiti, ver-
botenus & nomine tantum dicunt: Domine, Domine, cor autem eorum longe eſt à Deo.
Hypocritæ etiam dicunt hoc facto, ſanctitatem exterius ſimulantes coram populo. Sed
qui facit voluntatem patris mei qui in cœlis eſt, ipſe intrabit in regnum cœlorum. Hi enim
ſunt fructus boni & bonæ arboris, ſcilicet facere voluntatem patris, cuius faciendę ſeipſum
præbere

A præbere exemplum dignatus eſt. Quid enim meriti eſt Domino dicere, *Domine, domine.* Numquid Dominus non erit, niſi fuerit dictus à nobis? Verè dicere, domine, domine, vel dominus Ieſus, eſt corde credere, ore confiteri, operibus atteſtari, nam vnum ſine alio negare eſt. Vt enim ait Auguſtinus. Credere in Deum, eſt credendo amare & diligere, credendo in eum ire, & eius membris incorporari. Et notandum quòd hæc videntur immediatius facere voluntatem Dei, ſcilicet ſuper omnibus agendis, ſuſtinendis & habendis ei ſe conformare, & inde quies mentis, faciem Domini omnia intuentem, ſemper vt præſentem intueri, & inde reuerentia, pudor, & diſciplina intus & extrà, bonitatem gratuitè liberalitatis Dei libenter cõſiderare, ſæpius actualiter aduertendo, inde amor gratuitus & confidentia de futuro, ſemper attendere ad ædificationẽ proximi, omne verbum & opus præmeditari, ſæpius ſuper ſe reflecti. Et ne decipiamur, non ſolùm nomine Christi, per eos qui
B nomen & nòn facta habẽt, ſed etiam quibuſdam factis & miraculis adiungit, & dicit: *Multi dicent mihi in illa die*, notabili & famoſa, terribili impiis, & blanda piis, ſcilicet die extremi iudicij, quando ſecundum Chryſoſt. Loquentur corda, & tacebunt ora, quando non perſona interrogatur, ſed conſcientia diſcutitur, vbi non erunt teſtes adulatores, ſed Angeli veraces. *Domine, domine, nónne in nomine tuo*, id eſt in virtute & inuocatione nominis tui *prophetauimus*, id eſt propheticum ſermonem protulimus, & occulta denunciauimus, *& in nomine tuo dæmonia eiecimus*, ab obſeſſis, *& in nomine tuo virtutes multas*, id eſt miracula *fecimus*, his ſimiles ſunt bene docentes, & malè viuentes. Vbi Chryſoſt. Illi quippe, quia contrarium expectationis ſuæ finem videbunt, quia hìc fuerunt mirabilia faciendo conſpicui, ibi autem ſe intelligent puniendos, quaſi ſtupentes dicent, atque mirantes: *Domine, domine, nónne in nomine tuo prophetauimus?* quemadmodum nobis aduerſaris † modo? Quid ſibi vult nouus
C iſte finis, nec à nobis aliquando præuiſus?

Auguſtin. ſermo. 181. de tempore. *Credere in Deum.* *Volũtatem Dei facere.* *Chryſoſto. ho. 19. operis imperfe.* *Corda loquentur in die iudicij.* *Chryſoſto. hom. 25. in Matthæum.* *† nos aduerſaris.*

Deinde ſubiicitur ſententia iudicis, tales reprobantis & abiicientis. *Et tunc*, inquit, *confitebor*, & dicam illis *numquam*, in prædeſtinatione *noui vos*, ſcilicet notitia approbationis, ſed reprobationis. Illos enim dicitur ſcire, quos approbat, illos verò neſcire, quos in ſua dilectione non approbat: Vnde Auguſtinus. Scit reprobos, quos cognoſcendo iudicat, non autem approbat voluntatem, quæ ab ipſo diſcordat. Vnde & Beda: Non ſcientia ſcripturarum Deo notum facit, quem operum iniquitas obtutus eius oſtendit indignum. Et tandem eos propter opera iniquitatis abiiciendo, ſubiungit: *Diſcedite à me*, bonos glorificantes, *qui operamini iniquitatem. Diſcedite*, id eſt diuiſi per iniquitatem, cædite in æternam damnationem, non ergo cognoſcit niſi eum qui operatur æquitatem, à Deo, qui vbique eſt, iubentur recedere, quia licet ſit vbique per præſentiam deitatis, non tamen vt obiectum beatitudi-
D nis. Dicit autem in præſenti, qui operamini, quia affectus malus, adhuc remanet in eis. Vnde Hiero. Non dixit, qui operati eſtis iniquitatem, ne videretur tollere pœnitentiam, ſed qui operamini, hoc eſt, qui vſque in præſentem horam, cùm iudicij tempus aduenerit, licet non habeatis facultatem peccandi, tamen adhuc habetis affectum: Vnde & Chryſoſt. Non dicit, qui operati eſtis, ſed qui operamini: quia iniqui poſt mortẽ non deſinunt eſſe iniqui, quia etſi peccare non poſſunt, peccandi tamen voluntatem non amittunt. Nam mors animam quidem à carne ſeparat: animæ autem propoſitum, non immutat. Igitur, vt ait Chryſoſtomus, voluit Dominus hoc loco aſſerere, quòd fides abſque operum ſanctitate nil valeat, & non modo fides, ſed ne ipſa quidem cuipiam mirabilia profutura ſint, ſi ea operatus fuerit abſque poſſeſſione virtutum: quia neque fides, neque mirabilia quicquam valẽt, ſi non aſſiſtat vita: & iterum, nuſquam in opere ſignorum & mirabilium beatitudo poni-
E tur, ſed in expletione mandatorum & perfectione. Qui ſignorum & mirabilium indiciis probari vult, non poteſt probus videri. Vita enim & actus probi, etiã ſine ſignis & mirabilibus, merentur coronam: iniqua autem conuerſatio, etiam ſi ſigna & prodigia fecerit, ſupplicia non euadet: Hæc Chryſo. Notandum quòd hìc miraculorum operatio, quandoque prouenit ex merito inuocãtis nomen Domini, quandoque ex merito illius ſuper quem inuocatur, quandoque nec ex merito huius, nec ex merito illius, ſed ob vtilitatem aſſiſtentiũ, vt videntes hoc, Deum honorent, & in Chriſtũ credant, quandoque ad damnationẽ inuocantis & præſentium, vt videntes non videant, & videntes cæci fiant: quandoque etiã in elationem & vanam gloriam extollit, vel aliquo alio modo facienti, nocet. Non mireris ergo, ſi quandoque iniqui prophetant, aut miracula faciunt: quia iſtæ ſunt gratiæ Dei gratis datæ, quæ dantur principaliter ad communem vtilitatem Eccleſiæ, & rarò ad vtilitatẽ ſingularis perſonæ: & ideo aliquando per malos homines, à Deo nobis dantur, ad inuocationem

Scire & neſcire Dei. *Diſcedere à Deo.* *Operantur adhuc voluntate dãnati.* *Chryſoſto. hom. 19 operis imperfe.* *Chryſoſto. hom. 25. in Matth.* *Miraculorũ operatio nõ iuſtificat.*

nominis Christi, non propter merita inuocantium, ſed ad declarationem virtutis Christi, & confirmationem fidei, licet ipſi inuocantes ſint mali. Sicut bona eleemoſyna, aliquando datur à bono domino, mediante malo ſeruo. Bonum ergo ſectemur, malum omne vitemus, totóque affectu præceptis cœleſtibus obtemperemus, ac talibus officiis cogniti Dei ſimus, agentéſque potius quod vult, quàm quod poteſt, gloriemur. Et quia Dominus repellit ipſum confitentes, ore & opere legem ſuam non implentes, concludit inutilitatem auditus, vbi non ſequitur opus, & admonet nos vt Christi doctrinam opere impleamus, ne cum operariis iniquitatis ab eo diſcedamus, quia inutilis eſt legis auditio, niſi ſequatur operis impletio. Vnde concludit totum ſermonem, cuius concluſio quàm terribiliter inferatur, valde attendendum eſt. *Omnis ergo*, inquit, nullo excluſo *qui audit*, aure interiori intelligendo, *verba mea hæc*, quæ locutus ſum in aperto, *& facit ea*, affectu charitatis, opere adimplendo, *aſsimilabitur viro ſapienti*, ſibi in futurum prouidenti, *qui ædificauit domum ſuam*, id eſt bonorum operum conſtructionem, *ſupra petram*, id eſt Chriſtum, omnia opera ſua faciens propter ipſum, talis enim facit opera bona de genere & recta intentione, quæ duo requiruntur ad impletionem legis Euangelicæ. Non enim quiſque firmat quæ audit vel percipit, niſi faciendo, & opere implendo. Et quia petra eſt Chriſtus, ille in Chriſto ædificat, qui quod ab illo audit, facit. *Deſcendit pluuia*, id eſt tentatio carnalis laſciuiæ & concupiſcentiæ, *venerunt flumina*, mundanæ cupiditatis & auaritiæ, *flauerunt venti*, diabolicæ vanitatis & ſuperbiæ, *& irruerunt*, per impetuoſitatem & importunitatem tentationum, *in domum illam*, id eſt ædificium virtutum in Chriſto cõſtructum, ſed non diruerũt eam, *nec cecidit*, à ſtabilitate virtutis ſuccumbendo tentationibus iſtis, *fundata enim erat*, finaliter, radicaliter, & perſeueranter per fidem, ſpem, & charitatem *ſupra firmam petram* & ſolidam, ſcilicet Chriſtum, non in terrenis. Tangitur ergo hic triplex tentationum differentia, in qua ſignificantur & conſiſtunt omnia tentationum genera. Poteſt etiam dici, quòd quædam ſunt tentationes voluptatis & concupiſcentiæ carnalis, quæ deſignantur in pluuia, quæ guttatim cadit & emollit. Aliæ ſunt aduerſitatis & tribulationis, quæ ſignificantur per flumina, quæ cum impetu veniunt. Aliæ ſunt perſuaſionis, ſiue per minas, ſiue per blanditias humanas, ſiue per ſuggeſtiones diabolicas, quę deſignantur per ventos, horũ autem omnium, qui proſpetitatibus inducitur, aduerſitatibus frãgitur. Quorum nihil metuit, qui fundatam habet domũ ſupra petram, ſcilicet Chriſtum, cui innititur in obſeruatione præceptorum, id eſt qui non ſolum audit præcepta Domini, ſed etiam facit, & his omnibus periculoſè ſubiacet, qui audit, & non facit, non enim quiſque ſtabile fundamentum habet, nec firmat in ſe quæ Dominus præcipit, vel ipſe audit, niſi ea fecerit. Vnde conſequenter ait, & per oppoſitum: *Omnis qui audit verba mea hæc*, ſupradicta, *& non facit ea*, ſed contemnit, *ſimilis erit*, in culpa, *viro ſtulto*; & malo, *qui ædificauit domum ſuam*, id eſt ædificium operum ſuorum, *ſupra arenam*, id eſt amorem terrenorum mobile, & in ſtabile fundamentum, quod facit omnis, qui contemptis cœleſtibus, non çeſſat inhiare terrenis, & qui intentionem ſuam, ſuper aliud, quàm ſuper ipſum Deum ponit: quia omnis creatura mutabilis eſt. Arena, cupiditati terrenorum comparatur, quia ſterilis, ſic qui amat diuitias, frui non poteſt, quia fluida ſic tranſeunt omnia velut vmbra: quia fluctibus concuſſa, ſic in mundo eſt preſſura. Item per Arenam, congregationem malorum ſignificat: quia innumerabilis, per multiplicitatem: quia diſcohærens, per diſſenſionem: quia ſterilis, ad bonorum multiplicationẽ, & ideo ſequitur caſus in peccatum, *quia venerunt*, ſupradicta malą tentationum, *& irruerunt*, ſubito impetu, & ſimul, *in domum illam*, malè fundatam, *& cecidit*, per culpam, *& facta eſt ruina eius magna*, quia ruit vſque in gehennam. Primò ruit in foueam culpæ, & poſtea in foueam gehennæ, quæ eſt ruina magna (quia omnino irreparabilis) omnis conſcientia, quæ ſpe fixa in Deo non permanet, in tentationibus ſubſiſtere non valet, & tanto amplius agitatur, quanto plus in his quæ mundi ſunt, à ſuperioribus disiungitur. Vbi Beda: Manifeſtum eſt, quia ingruẽte qualiber tentatione, mox & verè mali & ficti boni peiores fiunt, donec ad extremum perpetuam labantur in pœnam. Vbi & Chryſoſtomus: Et facta eſt, inquit, ruina eius magna. Neque enim exiguarum, leuiúmque rerum periculum eſt, ſed de animæ diſcrimine, de immortalibus ſuppliciis, déque cœleſtis regni amiſſione res agitur: Hæc Chryſoſtomus. Nec tamen ſemper audiens verbum Dei & non faciẽs, cadit in illam periculoſam ruinam, ſed duplici diſtinctione opus eſt. Vna, ex parte audientis, quia is qui audit verbum Dei, aut omittit facere ex contemptu, & tunc locum habet ſimilitudo propoſita, aut ex fragilitate, & tunc non. Alia eſt ex parte verbi Dei, quia ea verba quæ quis audit, aut ſunt verba neceſſitatis

Tentationũ triagenera.

Ruina malorum.

Beda in c. 6. Luca. Chryſoſto. hom. 25. in Matth.

A B C D E

A neceſſitatis ad ſalutem, ſicut præcepta Euangelica, & tunc ſimilitudo habet locum, aut
ſunt verba conſilij & ſuperetogationis, & tunc non niſi quantum ad perfectos. Moraliter, *Domus*
domus iuſti (cuius ædificatio eſt bona conſcientia) pertinet ad bonorum operum perfe- *iuſti.*
ctionem: foſſio, ad contemptum terrenorum, ſiue paupertatem: fundatio, ad meditatio-
nem cœleſtium & amorem: impulſio, ad tentationum impugnationem: immobilitas, ad
finalem perſeuerantiam. Domus impij, eſt mala conſcientia, de qua in Michea: *Adhuc* *Michea. 6.*
ignis in domo impij: cuius terrena ædificatio pertinet, ad terrenorum amorem, fundamenti
priuatio, ad mentis inſtabilitatem: fluminis inundatio, ad carnalium deliciarum fluxibili-
tatem: caſus celeritas, ad peccandi pronitatem: ruinæ magnitudo, ad æternam damnatio-
nem: domus etiam concutitur in tentatione, inclinatur in delectatione, cadit in conſenſu.
Et eſt caſus magnus in conſenſu, quia ſic cadit à gratia: maior in opere, quia ſic cadit à vita: *Caſus in*
B maximus in obſtinatione, quia ſic cadit à miſericordia. Sapiens ergo qui audita opere com- *conſenſu,*
plet & perficit, ſtructuram firmam erigit, quia per cumulum bonorum operum Deus gra- *opere, & ob*
tiam dat, quæ noſtra merita abſque ruina caſus conſolidat & confirmat. Per gratiam enim *ſtinatione.*
bene operando, meremur perſeuerantiam in bono, vt ſpirituale noſtrum ædificium in pe-
tra fidei fundatum, per ſpem erectum, per charitatem ſolidatum, nec pluuia, nec flumini-
bus, nec ventis poterit euerti, Chriſto gratiam ſuam donante. Stultus verò qui audit &
non operatur, ſed audita diſſimulans, obliuioſus auditor factus, tanquam ſuper arenam,
opus ædificationis impendit, & quia aute perceptum opus non firmat, ſtatim tentationi-
bus ſuperuenientibus ruit & euaneſcit. *Non enim auditores legis, iuſti ſunt apud Deum, ſed facto-* *Roma. 2.*
res. Sunt autem tria genera hominum ædificantium. Sunt enim qui amant ſolum Deum, *Aedifican-*
& hi ædificant aurum, argentum, & lapides precioſos: in amore virtutis, aurum: in cogni- *tiũ tria ge-*
C tione veritatis, argentum: in cooperatione boni operis, lapides præcioſos. Sunt alij qui *nera.*
amant quædam præter Deum, tamen nil contra Deum, nec aliquid plus quàm Deum, &
in his fundamentum quidem manet, quia amor Dei non deſtruitur, tamen quia ex affectu
eorum quæ pariter amantur quædam corruptio contrahitur, lignum, & fœnum, & ſtipula
ſuperædificatur. In ligno, peccatum illiciti operis: in fœno ſine opere, peccatum prauæ de-
lectationis: in ſtipula, peccatum illicitæ cogitationis. Sunt alij qui amant quædam contra
Deum, & in his omnino deſtruitur fundamentum, quia amor Dei eſſe non poteſt, vbi
vel ſolus, vel ſummus non eſt. Igitur ad primos pertinet laudari & ſaluari: ad ſecundos, *Aurum.*
corripi & liberari: ad tertios, argui & damnari. Item ſuper fundamentum fidei, quidam *Argẽtum.*
ædificant aurum contemplationis, quidam argentum prædicationis, quidam lapides pre- *Lapides*
cioſos bonorum operum. Iſti quidem ſaluantur, & merito fundamenti, & bonorum ope- *precioſi.*
D rum. Alij verò ædificant ligna, ſcilicet amorem ardentiorem temporalium. Alij fœnum, *Ligna.*
ſcilicet fimum delectationum carnalium. Alij ſtipulam, ſcilicet ocioſorum verborum, *Fœnum.*
& operum infirmorum. Iſti etiam ſaluantur merito fundamenti, & tamen quaſi per *Stipula.*
ignem quo exuritur ædificium tanto fundamento non idoneum. Deinde ad concluſio-
nem omnium præcedentium ſubiungitur: *Et factum eſt cùm conſummaſſet Ieſus verba hæc,*
ſcilicet ſermones iſtos in monte habitos, qui bene dicuntur conſummati, quia nihil im-
perfectionis habent, & omnia ſaluti neceſſaria continent, *admirabantur turbæ ſuper doctri-*
na eius, & de excellentia ſapientiæ eius, quia nunquam ſic homo eſt locutus, & bene ad-
mirabantur, quia, vt ait Chryſoſtomus: Quicquid dignè laudare non poſſumus, admi- *Chryſoſtom.*
ramur. Vbi oſtenditur eminentia doctrinæ Chriſti, quia admirabantur turbæ, eo quòd *hom. 20.*
eminentiſſimas virtutes docebat, & imperfectionem legis ſupplebat, & non ſolum ter- *operis im-*
E rena bona, ſed cœleſtia bona promittebat, ac doctrinam ſuam mirabiliter confirma- *perfecti.*
bat. Vnde cauſam admirationis ſubdit, dicens: *Erat enim docens eos, ſicut poteſtatem habens,* *Admira-*
ſcilicet per ſeipſum in ſermone, præferendo conſilia præceptis, & quæ minus videban- *tio.*
tur in lege addendo obſcuritates legis, explanando, in iure condendo, & ad libitum ſuum *Poteſtas do-*
ſicut author, & conditor iuris ſui mutando, vel illud ſicut nemini ſubiectus cùm vellet *mini.*
reuocando, vel *ſicut poteſtatem habens*, infirmos ſanandi & miracula faciendi: vel *ſicut po-*
teſtatem habens, imprimendi, & corda audientium ad ſe conuertendi, *non ſicut Scribæ &*
Phariſæi eorum, qui ea quæ per legem didicerant, præcepta populis dabant, nec eis aliquid
de his mutare licebat. Sicut nec etiam Moyſes aliud quàm Dominus iuſſerat potuit
loqui, & nihil de præceptis eius mutare, vel ſubticere. Vbi Chryſoſtomus: Admira-
bantur verò eius inter multa alia præcipuè poteſtatem, non enim quaſi ex alterius perſona *Chryſoſto.*
præcepta ponebat, ſicut Moyſes fecerat, & Prophetæ, ſed ferè vbique ſe indicabat eſſe qui *hom. 25. in*
Matth.

imperandi authoritatem tenetet. Denique cùm præcepta ipſa ſanciret, ſæpe dicebat: *Ego autem dico vobis*, & tetribilis illius iudicij faciens mentionē, ſe monſtrabat eſſe iudicem, de præmiis atque ſuppliciis: Hæc Chtyſoſtomus. Conſpice nunc & conſideta dominū Ieſum in ſermone iſto, quomodo affectuosè, benignè, & efficacitet loquitur auditoribus, & eos ad actus virtutum inducit. Conſpice etiam diſcipulos, quomodo teuetentet, humilitet, & cum tota mentis intentione eum aſpiciunt, & vetba illa mirifica auſcultant, & ea memoriæ com- A

Pſal. 44. mendat, & cum iocunditate magna, tam in verbis, quàm in aſpectu fruuntur. Erat enim *ſpecioſus forma præ filiis hominum*, *& diffuſa eſt gratia in labiis ſuis*. In hac enim conſideratione iocunderis & tu aſpiciendo & oſcultando, ac ſi eum videres, & loquentem audites, & approximando eis, ſi fortè vocatus fueris, & immorando ibidem, vt Dominus tibi dabit. Deinde conſpice eum, vnà cum diſcipulis de monte deſcendentem, & cum eis familiariter etiā per viam eundo loquentem, & quomodo ille ſimplicium cœtus gregatim ſequitur eum, non B curioſè ordinati, ſed ſicut pulli poſt gallinam, & quilibet vt melius audiat, magis eidem nititur, appropinquate, ſequete & tu præcioſum illum theſautum, vel à longè, ſi fortè micas vel teliquias aliquas inde cadentes poſt tergum tam pij magiſtri valeas colligere.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte clementiſſime, fac me per arctam viam iuſtitiæ, & anguſtam portam pœnitentiæ, intrare ad aulam ſalutis, & vitam gloriæ. Doce me vitare deceptorum fallaciam, & da mihi imitari ſpiritualis ouis ſimplicitatem & innocētiam: fac me radicem cordis cœlo non terræ affigere, nec in foliis verborum tantum, ſed potius in fructibus bonorum operum fidelis merear inueniri. Fac vt voluntatem patris cœleſtis faciam, & verba tua audiens, opere adimpleam, vt in te firmatus, nullis C *à te ſeparer tentationibus. Amen.*

De curatione leproſi. CAPVT XLI.

Matth. 8. Mar. 1. & Luca 5. Miracula poſt doctrinam. LEGE ergo Euangelica in monte data, conſequenter ponitur eius confirmatio per miracula, quia boni magiſtri eſt doctrinam ſuam comptobare per facta. *Cùm* itaque completo ſetmone, *Dominus deſcendiſſet de monte, ſecutæ ſunt eum turbæ multæ*, ptopter quarum ædificationem, & togantis populi deuotionem, mouebatut ad faciendum miraculum. Vnde Hieronymus: Poſt prædicationem, atque doctrinam ſignorum, offertur occaſio, vt per

Hieronym. in cap. 8. Matthæi. virtutum miracula, prætetitus apud audientes ſermo firmetur. Et Chryſoſtomus: Poſt ſermonem, immediatè procedit ad mitacula: vt vetbis præcedentibus authoritatem præſtaret, vt mirabilis in verbis, mirabilis appateret in opere. Et Theophilus: Doctrinæ autem D

Chryſoſto. ho. 21. operis imperf. operationem immiſcuit, niſi enim oſtenderet mitacula, eius ſetmoni non crederetur. Sic & tu poſt doctrinam operate, & non ſit in te vacuus tuus ſermo. Myſticè *cùm deſcendiſſet*

Theophilus in Matth. *Ieſus de monte*, ſcilicet diuinæ excellentiæ, in vallem humilitatis† manendo quod etat, aſſumendo quod non erat, tunc enim de monte deſcendit, quando ſe exinaniuit, formam ſerui

† humanitatis. accipiens, tunc poſt deſcenſum, *ſecutæ ſunt eum turbæ multæ*, quia niſi Deus deſcendiſſet, homo ad ſequelam ſuam non aſcēdiſſet, quia magna gloria & dignitas eſt homini, ſequi hunc Dominum. Et ſecundum Auguſtinum, primò leproſum mundauit, vt ex hoc appareret nouum teſtamentum in monte datum, & gratiam Euangelij, ſupra legem eſſe, quæ leproſum excludebat, non ſanabat. Videtur autem hìc contrarietas, in eo quod Matthæus dicit,

Gloſſa in Matth. cùm deſcendiſſet de monte. Lucas verò dicit, cùm eſſet in vna ciuitatum. Ad hoc dicen- E dum ſecundum Gloſſ. quòd poſt deſcenſum de monte, fuit aliquod interualli antequam intraret ciuitatem, & in illo intetuallo, fuit ſanatus leproſus: quod Matthæus ſuo loco ponit. Lucas verò dicit, cùm eſſet in vna ciuitatum, ſcilicet Capharnaum, quia erat ibi propè, ad leucam & dimidiam, contra Orientem. *Leproſus* ergo *veniens* non tam paſſibus corporis, quàm fide cordis, *genu flexo procidens in faciem ſuam, adorabat eum*, cum humilitate corporis, *& rogauit eum*, cum oratione oris. Vbi tria iſta concurrunt, ſcilicet fides, humilitas, oratio, nihil negatur à Deo, *procidit in faciem*, ſicut humilis maculas ſuas non tegens, ſed humiliter confitens & publicans, ideo exauditi meruit & mundari: ſic & tu humilieris, vt

Ambroſius in c. 5. Lucæ exaudiri & mundari merearis. Vnde Ambroſius: Quia in faciē procidit, humilitatis eſt & pudoris, vt vnuſquiſque de vitæ ſuæ maculis erubeſcat, ſed confeſſionem verecundia

non

A non repreſſit, vulnus oſtendit, remedium poſtulauit. *Adorabat ergo eum dicens: Domine* per quem omnia facta ſunt, *ſi vis potes me mundare*, voluntas tua opus eſt, & opera tuæ voluntati obediunt: non dixit munda me, ſed in voluntate ei ſicut Deo poteſtatem & authoritatem curandi tribuit, & ei totum concedit, quaſi diceret, quicquid vis potes ſicut omnipotens. Vbi Titus: Addiſcamus ex verbis leproſi corporalium infirmitatum medelam non quærere, ſed diuino beneplacito totum committere, qui nouit opportuna, & omnia iudicio diſponit. Leproſus ergo confitendo in Chriſto diuinam potentiam, & poteſtatis authoritatem, ac ſuam oſtendendo fidem, & deuotionem, meruit curationem. *Ieſus enim miſertus eius*, per compaſſionem & affectum: & *extendens manum ſuam*, quod fuit liberalitatis contra auaros, *tetigit eum*, quod fuit humilitatis contra ſuperbos, *dicens volo*, quod fuit pietatis contra inuidos *mundare*, quod fuit poteſtatis contra incredulos. Vbi notandum *Lepra curatio quintuplex.*
B quòd lepram corporalem quinque modis curatam legimus. Primò, per ablutionem, ſicut patet in Naaman, & ſignificat lachrymarum effuſionem. Secundò, per oſtenſionem, ſicut patet in decem leproſis, qui eundo ad oſtendendum ſe ſacerdotibus, mundati ſunt, & ſignificat confeſſionem. Tertiò, per ſeparationem, ſicut patet in Maria ſorore Moyſi, & ſignificat excommunicationem, quæ inſtar cauterij debet eſſe medicinalis. Quartò, per incluſionem, ſicut patet in manu Moyſi, quæ de ſinu extracta, leproſa apparuit, ſed in ſinum repoſita, curata fuit. Sic multi qui in ſeculo ſpiritualiter erant leproſi, mundãtur clauſtrum ingreſſi. Quintò, per tactum, ſicut patet hic, vbi manus Chriſti, carnem leproſi tetigit & mundauit. Vbi notandum quòd triplex eſt Dei tactus valde virtuoſus, ſcilicet tactus purè corporalis, & tactus purè ſpiritualis, & tactus partim corporalis, & partim ſpiritualis. Tactus purè corporalis eſt, in quo & quod tangit, & quod tangitur, eſt purè corporale, & iſte *4. Reg. 5.* *Luce 14.* *Numer. 12.* *Exodi 4.* *Tactus Dei triplex.*
C fuit in Chriſto valde virtuoſus, quia omnem infirmitatem ſanabat vniuerſaliter, ſicut de multis patet in Euangelio. Tactus partim ſpiritualis, & partim corporalis eſt, in quo quod tangit eſt ſpiritus, ſed quod tangitur eſt corporale vel ſpirituale, hic eſt tactus tribulationis, & iſte tactus eſt ſimiliter valde virtuoſus. Valet namque ad conſtringendum peccatorum duritiam, & ad reprimendum carnis concupiſcentiam, & ad probandum iuſtorum patientiam. Tactus purè ſpiritualis eſt, in quo & quod tangit, & quod tangitur eſt ſpiritus, & hic eſt tactus internæ inſpirationis, & iſte ſimiliter eſt valde virtuoſus. Virtus autem eius ad ſeptem effectus eſt, ſecundum ſeptem dona ſpiritus ſancti. Primus effectus eſt, boni propoſiti inſpiratio, ſiue conceptio, & hic pertinet ad donum timoris, à quo concipitur ſpiritus ſalutis. Secundus eſt, per gratiam peccatorum remiſſio: & hic poterit referri ad donum pietatis, ſecundum illud Danielis: *Peccata tua, eleemoſynis redime*. Tertius eſt, vtilium *Virtus tactus Dei ad ſeptẽ valet.* *Dani. 4.*
D ſiue neceſſariorum ad ſalutem inſtructio: & hoc refertur ad donum ſcientiæ, quæ docet rectè conuerſari. Quartus eſt, ad bene operandum, & ardua aggrediendum roboratio: & hoc quantum ad donum conſilij, quod reſpicit maximè opera ſupererogationis. Quintus effectus eſt, in tribulatione conſolatio, per quam anima fortificatur ad tolerandũ aduerſa, & hoc quantum ad donum fortitudinis, quæ præcipuè attenditur in tollerantia aduerſorũ. Sextus eſt, charitatis & dilectionis Dei inflammatio, & hoc quantũ ad donum intellectus, qui docet intelligere, id eſt intus legere Dei beneficia, per quæ anima in eius amore accenditur & inflammatur. Septimus eſt, à terrenis eleuatio, & cœleſtium contemplatio, & hoc quantum ad donũ ſapientiæ, quæ eſt de æternis, ſcilicet donis quæ ſurſum ſunt ſapere, non quæ ſuper terram. *Et confeſtim mundata eſt lepra eius*: ad domini imperium & voluntatem, ſtatim eſt opus ſecutum, ſecundum Cyrillum: Iſta dictio, confeſtim, tardius profertur, cùm
E opus ſanationis fuerit factum, cùm autem hic magna appareat domini poteſtas, non minor eius declaratur humilitas. Leproſum enim quem lex extra caſtra eiiciebat, quem Scribæ & Phariſæi vix reſpicere dignabantur, ipſe tangere non recuſauit, non ſolum propter occultum rei myſterium, ſed vt nobis formam humilitatis præberet, & compaſſionis exemplum, ne quis hominem pro quacumque corporis maculatione, vel infirmitate, ſperneret, vel abhorreret. Item tetigit eum, vt ſe non eſſe ſub lege, ſed ſupra legem, quæ leproſum tangere prohibuerat, nec ſeruum, ſed Dominum legis oſtenderet, qui cùm ſecundum legem ambulaſſet, etiam ſupra legem ſanaret eos quos remedia legis non ſanauerant. Item vt lepra, quæ contaminate tangentem ſolebat, ecõtra tactu domini fugaretur, & recederet, neque enim manus à lepra facta eſt immunda, ſed corpus leproſum à manu tactũ, eſt mundatũ. Lex nãque quæ facere non potuit, vt lepra tangentẽ non ſordidaret, ideo lepram tangi prohibuit, non vt leproſi non ſanarentur, ſed vt tangentes non inquinarẽtur: *Humilitas Chriſti.* *Numeri 5.*

† qua non autem inquinari à lepra potuit, qui † eam mundauit, & ideo quamuis literam legis ſoluerit, tamen prohibitioni legis non obuiauit. Nec propoſitum eius ſoluit. Quia non erat A
Cur tactu curauerit leproſum. prohibitum tangere leproſum ei, qui ex tactu ſuo poterat curare eum, ſicut Helias & Heliſæus non fecerunt contra legem, tangendo mortuum ad reſuſcitandum. Licet etiam Dominus poſſet ſolo verbo curare leproſum, tamen appoſuit manum: quia humanitas Chriſti, erat quaſi inſtrumentum ipſius diuinitatis, & ideo, ſicut artifex mediante inſtrumento operatur, ſic virtus diuina in Chriſto, per applicationem humanitatis aliqua faciebat, vt
Cur præceperit nemini dicere. eam coniunctam diuinitati declararet. Et præcepit ei Dominus, quòd miraculum factum nemini diceret, ne iactanter ſe ſenatum eſſe prædicaret, vt daretur nobis exemplum, & nos doceret non diligere oſtentationem & honorem, & bona quæ facimus, non eſſe diuulganda, ſed ſubticenda, vt non ſolum abſtineamus à mercede pecuniæ, ſed etiam gratiæ, ac laudis humanæ, & vanæ gloriæ, & iſta non quæramus in operibus noſtris, ne vnquam ali- B
Chryſoſto. hom. 26. in Matthæum. qua ſiniſtra manus, ſe admiſceat dextræ in eis. Vnde ait Chryſoſtomus: Et nulli hoc eum iuſſit fateri, docens quàm eſſet alienus ab aura gloriæ, & pompa iactantiæ. Et certè nouerat ille, quia non eſſet taciturus, ſed paſſim tam grande beneficium prædicaturus, & tamen quantum in ipſo eſt, fugit oſtentare quod fecerat. Et alibi publicari talia ipſe præcepit, non contra ſe veniens, ſed curatos à ſe gratos eſſe præcipiens. Non enim ſemetipſum prædicari iuſſit, ſed dari gloriam Deo, vt & per leproſum nos non eſſe inanè glorioſos, & gloriæ ac iactantiæ renunciandum doceret, & per illum quem à legione mundauerat, non eſſe ingratos, ſed gratias nos Deo referre commoneret, eiúſque beneficia confiteri, atque vt oſtenderet ſemper ex mirabilibus ſuis, laudem non niſi Deo referendam. Quia enim homines quandiu ægritudine detinentur, Dei ſemper meminerunt, à morbo autem liberati, grauius obſidentur languore deſidiæ, idcirco præcipiens vt & ægroti & ſani Deum iugiter re- C
Præceptum triplex. cordemur, ei quem curauerat, ait, da gloriam Deo: Hæc Chryſoſtomus. Vbi notandum quòd triplex eſt præceptum, ſcilicet cautelæ, probationis, & obedientiæ. In primo, non interdicitur actus, qui optimus eſt, ſed gloria, quæ immiſcet ſe bonis actibus & honeſtis, tale præceptum fuit hic. In ſecundo, non vult Deus actum, ſed oſtenſionem virtutis, quæ latet in eo cui datur præceptum: & eſt vtilis ſibi, & aliis oſtēſio virtutis eius, ſicut in præcepto facto Abrahæ, de immolatione filij, cui dicitur: Nunc cognoui, id eſt te & alios cognoſcere feci, quia timeas Dominum. In tertio autem vult Deus actum, vt patet Exo. xx. per totum. Vel iuſſit vt nemini diceret, propter credentium ſponte maiorem vtilitatem, quia meliores ſunt qui ſpontaneè, quàm qui ſperatis beneficiis credunt. Vel vt nemini diceret, ſcilicet antequam ea quæ in lege ſunt, compleret, quia prius expectandum erat iudicium ſacerdotū,
Chryſoſto. hom. 21. operis imperfe. ad quos ſecundum legem pertinebat iudicare de lepra. Vnde Chryſoſtomus: Vel non ſimpliciter prohibet, vt non aliquando dicat, ſed vt antequam oſtenderet ſe ſacerdoti, nemini diceret: ne fortè ſi antè alicui nunciaret, audirent ſacerdotes, & occaſionem habentes lepræ, propter odium & inimicitias Chriſti, expellerent eum de populo, quaſi leproſum, D
Cur ad ſacerdotes miſit leproſum. non recipientes mandatum: Hæc Chryſoſtomus. Et humiliter miſit eum ad ſacerdotes, quorum erat lepram diſcernere, præcepitque ſecundum legem, munus eis offerre. Hoc autem primò ideo fecit, quia licet eſſet mundatus, non tamen reputabatur mundus, nec debebat ſecundum legem reſtitui ad communem habitationem hominum, niſi prius per ſacerdotum iudicium mundatus eſſe demonſtraretur, & munus Domino pro eius mundatione offerretur. Vnde ſicut ad eorum arbitrium ſeparabatur, ita non ſine eorum arbitrio, ad conſortium aliorum admittebatur. Secundò, propter humilitatem, vt ſacerdotibus deferens, non videtur eorum gloriam rapere, vel honorem: & vt oſtenderet exhibendam ſacerdotibus reuerentiam. Tertiò, vt quod in eo ſæpe criminabantur, oſtenderet ſe non legis tranſgreſſorem, nec legem ſoluere, ſed implere, ſecundum legem gradiens, & ſupra legem curans. Quartò vt intelligerent eum, non legis ordine & conſuetudine, ſed Dei gratia & operatione, ſupra legem curatū eſſe, & ſe maioris virtutis eſſe, quàm legem, vel ſacerdotes, quia lepram cognoſcebant, quam mundare non poterant. Item vt ſacerdotū animos ad credulitatem prouocaret, & non credentibus, omnem excuſatione auferret, offerri munus voluit, in teſtimoniū illis, id eſt contra illos, ſi viſo miraculo non crederent, ſed pro illis, in teſtimonium ſalutis, ſi crederent, vt ſcilicet videntes leproſum mundatum, ſi crederent mundatori, ſalui fierent, & ſic credentibus eſſet teſtimonium, & cauſa ſalutis eorum, ſi non crederēt, inexcuſabiles eſſent, eo quòd viderint & non crediderint, & ſic non credentibus, fieret accuſatio, & teſtimoniū damnationis eorum. Per hoc etiam quòd eum ad ſacerdotes E
miſit,

A miſit, figurare & docere voluit, quòd peccator, qui per leproſum ſignatur, licet ſit mundatus à lepra peccati, per contritionem, tamen adhuc tenetur ſe ſacerdoti oſtendere per confeſſionem, & ad eius conſilium ſubire ſatisfactionem. Vnde Dominus iſtum leproſum tãgendo mundauit, & poſtea vt ſacerdoti ſe repræſentaret, & ſacrificium offerret, præcepit. Tunc enim leproſus à Deo tangitur, quando peccator compungitur. Tunc ſacerdoti ſe repræſentat, quando peccatum confitendo manifeſtat. Tunc ſacrificium offert, quando ſatiſfactionem cõplet. Piger quippe expectat, donec ſacerdos eum quærat: ſed tu præueni ſacerdotem, & lepram animæ oſtende per oris confeſſionem, quæ confeſſio, quatuor conditiones debet habere. Prima eſt, quia debet eſſe voluntaria. Vnde dicit, *vade*, non ductus, nec tractus, nec coactus, ſicut qui tormentis afflictus, vel timore mortis in vltimis confitetur peccata. Secunda eſt, quia confeſſio debet eſſe nuda & aperta. Vnde dicit, *oſtende*, quid B ſcilicet egiſti, quid cogitaſti, quid locutus es, non dicit abſconde, ſcilicet excuſationibus, aut verborum palliationibus: vel mentiendo, aut etiam muſſitando, vel non plenè omnia peccata cum debitis circunſtantiis recitando. Tertia eſt, quia confeſſio debet eſſe pura. Vnde dicit, *te*, ſcilicet oſtende, & non alios. Contra quod aliqui dupliciter faciunt: vel aliorum facta recitando, vel eos cum quibus peccauerunt reuelando. Quarta eſt, quia confeſſio debet eſſe ordinata. Vnde dicit, *ſacerdoti*, quia non cuique facienda eſt: ſed ſacerdotibus, qui habent clauem ſcientiæ & authoritatis. Typicè leproſus ſignificat genus humanũ, lepra originali infectum, & per hoc ad varia peccata pronum. Per lepram enim, quæ morbus contagioſus eſt, originalis culpa ſignificatur, quæ per carnalem generationem ad poſteros deriuatur, qui manu Chriſti tactus ſanatur, quia virtute eius per baptiſmum emundatur. Per oblationem autem muneris, & diuulgationem operis, ſignificatur quòd bapti- C zatus tenetur Deo fideliter ſeruire, & eum iugiter collaudare. Vnde Beda: Typicè autem leproſus, humanum genus, languidum peccatis, ſignificat plenum lepra, quoniam, *omnes peccauerunt, & egent gratia Dei*, illa ſcilicet vt extrema † manu, id eſt incarnato Dei verbo, humanámque contingente naturam, à priſci erroris varietate mundentur, & offerant pro ſua emũdatione, corpora ſua hoſtiã Deo viuã. Hæc Beda. Hoc idẽ Dominus miraculum, per gratiã ſuã facere, quotidie nõ dedignatur. Quotieſcúmque enim aliquẽ impiũ iuſtificat, rectè leproſum mundat, moraliter quippe per leproſum ſignificatur peccator, pluribus de cauſis. Primò, quia lepra eſt morbus contagioſus, & periculoſum eſt cõmorari leproſis: ſic peccatores contagioſi ſunt, & inficiũt alios ad peccandũ, & ideò periculoſum eſt cõuerſari cũ eis. Secũdò, quia lepra eſt morbus periculoſus, inficit enim totũ corpus, nõ tantũ partẽ eius: ſed peccatum eſt periculoſius, quia corpus & animam inficit & corrumpit, & ideò val D de timendum & fugiendum eſt. Tertiò, quia lepra eſt morbus fetidus & abominabilis, ſic peccatores ferentes ſunt & abominabiles Deo & Angelis. Quartò, quia leproſi ſeparantur ab aliis hominibus, & locantur extra alios: ſic peccatores poſiti ſiunt extra gratiam Dei, & extra communionem fidei & Eccleſiæ, & ſeparantur à bonis, hic quantum ad meritum, ſed in futuro quantum ad conſortium, & quantum ad locum, & quantum ad præmium. Quintò, quia ſicut lepra varium exprimit colorem in cute: ſic peccatum varias habet ſpecies in mente. Illa enim anima leproſa eſt, quæ ſuperbia, ira, auaritia, accidia, gula, inuidia, vel luxuria ſordeſcit. Nam ſignificatur in carnis tumore ſuperbia in exuſtione, iracundia, in ſiri auaritia, in ponderoſitate accidia: in prurigine gula, in putredine inuidia: in fetore anhelitus, luxuria. Talis leproſus confidenter currat ad Ieſum, feſtinet ad medicum, non deſperet, verè pœniteat, & mundari deſideret. Cum fideli leproſo ex humilitate & pudore E in faciem procidat, vt de ſuæ vitæ maculis erubeſcat. Sed confeſſionem verecundia non reprimat, vulnus oſtendat, ac cum lachrymis & gemitibus ſe peccatorem recognoſcat, detecto vulnere remedium quærat, & Domini miſericordiam compuncto animo & corde imploret, & remedium poſtulet. Deo ſe humiliet & deprecetur eum, vt ſua gratia ſe tãgat & ſanet. Confiteatur ſeſe immundum, & Chriſtum potentem ad ſe mundandum, & apud ipſum cum leproſo clamet & dicat: *Domine, ſi vis, potes me mundare*. Si enim hoc egerit, certus ſit de miſericordia, non deſperet de venia, quia benignus eſt Dominus, qui neminem ad ſe venientem repellit, ſed omnibus ſinum ſuæ miſericordiæ aperit, & expandit. Non eget ſpatio annorum, vel longitudine temporis in pœnitentia: ſed cor contritum & humiliatum requirit, & dignè pœnitẽtibus peccata per miſericordiam relaxat. Tali enim manus diuinæ miſericordiæ protenditur, cuius tactu & imperio, cuncta eius crimina relaxantur. Extendit enim Dominus manum, quando diuinæ miſerationis impẽdit auxilium,

Confeſſ. conditiones quatuor.

Leproſus typicè acceptus.

Beda in ca. 5. Luce.
Roma. 2.
† extenta.

Leproſus ſignificat peccatorem.

Cur[...] peccatoris.

Pſal. 50.

& ſtatim conſequitur remiſſionem delictorum: nec debet Eccleſiæ reconciliari talis, niſi iudicio ſacerdoris. A peccatis autem mundatus, debet Deo offerre munus, id eſt ſacrificiũ laudis, & eum vbique laudare, quia debet Deo valde gratus eſſe, ei ſemper grarias referẽdo, & proximis bona quæ poteſt faciendo, ſeruans erga Deum & erga proximos charitatem. Nihil enim nobis per vanam gloriam debemus attribuere: ſed omnia Deo offerre. De omnibus enim operibus noſtris, Deus vult vt habeamus totum meritum, & proximus habeat bonum exemplum: ſed Deus vult habere laudem & gloriam. Tria enim ſibi Deus ſpecialirer reſeruauit, & nulli creaturæ vnquam communicare voluit, ſcilicet gloriã, vindictam, & iudicij poteſtatem. Gloriam autem auferunt vanè glorioſi, vindictam ſuperbi & iracundi, qui de iniuriis ſibi illatis vindicare ſe cupiunt, iudicium temerarij & præſumptuoſi, qui de occultis aliorum iudicare volunt. Et quia, vt dicit hìc Titus, oportet beneficiatum gratum eſſe, grarias reddere, etiam ſi beneficians non indigeat. Ideò licet præcepiſſet Dominus leproſo mundato, vt de ſua curatione taceret, tamen *egreſſus*, & recedens, *ſermonem*, id eſt opera & verba Domini, *diffamabat*, & ſermo ſanitatis & doctrinæ, de illo magis perambulabat, quia hoc ipſo quòd homo fugit famam & gloriam, acquirit eã. Nam vt ait Bernard. hoc ſolum habet mundi gloria glorioſum, quòd inſequentes ſe fugit, & fugientes inſequitur. Et ideò comparatur vmbræ, quam ſi ſecutus fueris, non apprehendes, & ſi præcurreris, non effugies. Ille itaque functus officio Euangeliſtæ, *cœpit prædicare*, & ſe interius exteriúſque ſanatum docere: ita quòd vnius ſaluatio, multos ad Deum cogeret venire, & Ieſus iam nõ poſſet manifeſtè propter turbam, & preſſuram hominum, ad quærendum ſanitates, & videndum miracula, concurrentium in ciuitatem, ad orandum introire: vnde ſecedebat in deſertum, vt ſecretius oraret. Sanat vt Deus: ſed orat vt homo. *Et conueniebant ad eum vndique*, turbæ, vt eius doctrinam audirent, & ſanitates perciperent. Strepitum igitur & tumultum Dominus fugit, & ſecretum locum quærit, vt oſtendat ſe magis quietam, & ſeculi curis remotam diligere vitam, quia tumultum & carnales mentes declinat, ſecretas verò à mundanis curis viſitat. In quo etiam oſtendit, quòd prædicatores verbi diuini, debent fugere applauſum populi, & aliquando ſe retrahere à multitudine, vt vacent orationi. Vbi Hieronym. Quòd autem non poterat Ieſus manifeſtè in ciuitatem introire, ſed foris in deſertis locis eſſe, ſignificatur quòd non omnibus manifeſtatur Ieſus, qui latis atque plataneis ſeruiunt laudibus, & propriis voluntatibus: ſed his qui cum Petro foras exeunt, & in deſertis locis ſunt, quæ elegit Dominus ad orandum, & reficiendum populum, qui deſerunt delectationes mundi, & omnia quæ poſſident, vt dicãt, Portio mea Dominus. Gloria verò Domini, manifeſtatur his qui vndique conueniunt, id eſt qui per plana & ardua ad eum veniunt, quos nihil poteſt ſeparare à charitate Chriſti. Vbi Beda: Quia in vrbe miracula facit, in deſerto verò, vel monte orando pernoctat, vtriuſque nobis vitæ, & actiuæ ſcilicet & contemplatiuæ documenta præmonſtrat: vt nec contemplationis ſtudio quis proximorum curam negligat, nec cura proximorum immoderatius obligatus contemplationis ſtudia derelinquat, quatenus nec amorem Dei præpediat amor proximi, nec amori proximi obuiet amor Dei. In monte quippe orare eſt, relictis infirmarum cogitationum curis, tota mente quemlibet ad æterna ſupernæ contemplationis gaudia feſtinare. In deſertum ſecedere & orare, eſt exurgentem intrinſecus ſtrepitum terrenorum deſideriorum premere, & quoddam ſibi cum Domino intra ſe ſecretum quærere: vbi cum illo, exteriori ceſſante tumultu, per interna deſideria ſilenter loquatur. Vnde etiã Gregor. Redemptor noſter, per diem miracula in vrbibus exhibet, & ad orationis ſtudiũ in monte pernoctat: vt perfectis videlicet prædicatoribus innuat, quatenus nec actiuam amore ſpeculationis funditus deſerant, nec contemplationis gaudia operationis nimietate contemnant: ſed quieti contemplantes ſorbeant, quod occupati erga proximos loquentes profundant: Hæc Gregorius. Quòd autem hìc, ſecundum Marcum & Lucam dicitur, quia Ieſus non poſſet manifeſtè in ciuitatem introire, ſed ſecedebat in deſertũ, non intelligitur de illa die qua curauerat leproſum, quia illo curato, intrauit ipſa die Capharnaum ciuitatem, ſecundo miliario ibi proximam, antequam ſermo ſeu fama ad multos peruenirer. Vnde & Matthæus, hoc miraculum de leproſo, cum ſequenti de Centurionis ſeruo ſimul continuat.

Reſeruata Deo tria. — *Gloria fugientem ſequitur.* — *Tumultum fugit Dominus.* — *Hierony. in ca. 8. Matt.* — *Beda in ca. 5. Luca.* — *Vita vtraque à Chriſto commẽdatur.* — *Gregor. lib. 6. moraliũ. cap. 17.*

A B C D E

ORATIO.

A

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, qui de monte paterni ſolij, & virginalis vteri deſcendiſti, vt ſanares lepram generis humani: ecce ego leproſus variis peccatorum maculis aſperſus, Adoro te Domine, ſi vis potes me mundare. Extende manum gratiæ & pietatis: tange interiora & exteriora leproſi te inuocantis: miſerere mihi pœnitenti, & impera morbo peccati. Deus meus & miſericordia mea: qui non vis mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. Perfice hæc in me peccatore, vt in anima non moriar, ſed conuertar & viuam tecum in æternum. Amen.

De ſeruo Centurionis paralytico. CAPVT XLII.

B DEINDE cœpit Ieſus appropinquare ciuitati Capharnaum: quæ, vt dictum eſt ibi, propè erat, & tunc *Centurio*, ſeu tribunus, id eſt princeps centum militum, poſitus ibi à Romanis, pro collectione tributi & cuſtodia Galileæ, ne fortè vellent contra Romanos, quibus tota illa terra ſubiecta erat, rebellare, propter quod manebat in Capharnaum, quæ erat metropolis illius terræ, tunc ciuitas glorioſa, ſed nunc valde abiecta. *Acceſſit ad eum*, fide, deſiderio, & deuotione, potius quàm greſſu corporalis præſentiæ. Vnde Origen. Acceſſit alienigena generatione, ſed domeſticus corde: alienus natione, ſed proximus fide & princeps militum, & ſocius Angelorum. Iſte non erat Iudæus, ſed Gentilis, & ideò per ſeipſum, non eſt auſus ad Ieſum corporaliter accedere, reputans ſe indignum præſentia Chriſti eſſe: ſed primò per ſeniores Iudæorum, quaſi per familiares & dilectos Ieſu, acceſ-

[*Matth. 8. Luca. 7.* — *Origenes hom. 5. in diuerſos. De laude Centurionis.*]

C ſit, quos miſit ad eum, rogans per eos, & dicens: *Domine*, in cuius poteſtate eſt morbus & ſanitas, mors & vita, *puer meus*, id eſt ſeruus & ſubditus, quem curialiter loquens, vocat puerum, ab ætate vel familiaritate, potius quàm conditione. Contra ſuperbos, qui dedignantur famulos, *iacet paralyticus in domo*, contra inhumanos dominos, qui de domo ſua expellũt infirmos, & ad hoſpitale mittunt eos: *& malè torquetur*, propter multa incommoda, quæ patitur. Tria verba hæc, ſcilicet iacet, paralyticus, & torquetur, dicit vt & animæ ſuæ anguſtias indicet, & dominum ad miſericordiam flectat. Vnde Chryſoſt. Infirmitatem tantummodo expoſuit, ſed remedium ſanitatis, in poteſtate miſericordiæ eius dimiſit. Diuina autem prouidentia, Iudæi ſunt miſſi, vt inexcuſabiles fierent, ſi viſo miraculo, & credente Gentili, non crederent. Iſte quidem Centurio, auditis Chriſti miraculis, firmiter credidit quòd poterat ſanare ſeruum eius, qui erat ſibi charus & moriturus, niſi per Chriſtum fuiſ-

[*Chryſo. ho. 22. operis imperfecti.*]

D ſet ſanatus, & ideò de eius ſanatione erat ſollicitus. In hoc ergo facto Centurionis, tantam curam & ſollicitudinem pro ſeruo habentis, diſcere debemus commiſereri ſeruis noſtris & ſubditis, ac ſollicitudinem & curam habere de eis. Non erat ipſe ſicut multi ſunt hodie, qui videntes ſubditos ſuos infirmari, eos negligunt: & plus de ſeipſis ſanis, quàm de ſubditis infirmis ſolliciti ſunt, plúſque ſibiipſis in voluptatibus, quàm ſubditis in neceſſitatibus condeſcendunt. Rogauit inquam, affectans vt veniret ad domum ſuam, minus plenè præ anguſtia ſerui & deſiderio curæ, cogitans Chriſti maieſtatem & reuerentiam. Ieſus autem ſciens deuotionem eius, reſpondit per ipſos internuncios: *Ego veniam*, ecce humilitas: *& curabo eum*, ecce pietas. Venit autem potentia ſanandi, non præſentia corporali. *Et ibat cum illis.* Alteriuſmodi erat iſte medicus, quàm ſunt illi qui non pauperes, ſed diuites viſitare ſunt parati. *Et cùm iam eſſet prope domum Centurio*, plenius cogitans, & per actum fidei ſe con-

[*Seruorũ miſereri oportet.*]

E uertens, ad Chriſti eminentiam & maieſtatem, acceſſit ante reditum aliorum, per amicos ſibi magis domeſticos, quos, *miſit ad eum*, rogans vt non veniret, *dicens: Domine, noli vexari: non enim ſum dignus vt intres ſub tectum meum.* Non dicit palatium, non domum, licet princeps eſſet: ſed tectum, præ humilitate ſui, & conſideratione magnitudinis Chriſti. Propter Gentilis vitæ cõſcientiam, timebat offendere Chriſtum, quem credebat Deum, ſi corporali præſentia intraret ad eum. Sed ſecundum Auguſt. dicendo ſe indignum, præſtitit ſe dignum: non intra cuius parietes, ſed in cuius cor Chriſtus intraret. Vnde & Chryſoſt. Quia indignum ſe fecit ſuſcipiendi Chriſtum in domo, dignus factus eſt regno. Et ad maiorem ſui humiliationem adiecit, dicens: *propter quod & meipſum arbitratus non ſum dignum vt venirem ad te*, & internuncios ſubmiſi pro me. *Sed tantum*, ſine præſentia corporali, *dic verbo*, per quod omnia creantur, reguntur & ſanantur, *& ſanabitur puer*, & ſeruus, meus, ipſe enim dixit, & facta ſunt: vt dicit hic Beda: Magna eſt fides, quæ dicere, credit eſſe facere. Vbi Petrus Cã-

[*Aug. ſer. 6. de verbis Domini. Chryſo. ho. 27. in Mat. Beda in ca. 6. Luca. Dubitãtẽ, à ſacris abſtinere præſtat. Petrus Cãtor in Mat.*]

ror Pariſienſis: Hinc argue melius eſſe abſtinere ab ordine, à confectione, vel ſumptione A
Euchariſtiæ, niſi plurimum ad hoc vel illud accedentem confortet bona cõſcientia, quàm
ordinari, vel conficere vel ſumere cum conſcientia, non dico læſa, quia hoc eſſet mortale,
ſed dubia, de qua dubito an ſana ſit, cùm ſic accedens potius grauet quàm iuuet. Et quia ir-
regularitas excludit aliquem à miniſterio huius ſacramenti, ideò non debet ignorare ex
quo incurritur irregularitas, ex quo ponit ſe ad talem actum, ſed ſcire debet ſuum ſtatum.
Virtutes Centurionis. In opere huius Centurionis, tres mirabiles nobis oſtenduntur virtutes, ſcilicet humilitas,
fides, & prudentia. Magnam enim humilitatem habuit, qui cùm Dominus ad eum venire
Humilitas. paratus eſſet, indignum ſe vt ſub tectum ſuum intraret, iudicauit. Perfectam quoque ha-
Fides. buit fidem, quia cùm eſſet Gentilis, ſolo verbo Deum credidit poſſe puero reddere ſanita-
Prudentia. tem. Non paruam etiam prudentiam habuit, quia vltra carnem diuinitatem latentem co-
gnouit, & eum quem corporaliter ambulantem vidit, vbique per diuinitatem eſſe præſen- B
Charitas. tem intellexit. Nec charitas in eo defuit, quia cùm multi pro ſua ſuorúmque filiorum, ac
charorum ſalute ad Dominum rogaturi accederent, ille pro ſerui tantum ſanitate roga-
uit. Vnde adhuc in fidei conſtantia perſeuerans, oſtendit quòd verbo poteſt ſanare, dicens:
Nam & ego homo ſum ſub poteſtate, altiori, ſcilicet præſide & imperatore, *conſtitutus, habens ſub
me milites*, & ſeruos, *& dico huic*, militi, *vade, & vadit*, quantum ad negocium implendum in
abſentia, *& alio*, quod antiqua eſt grammatica, id eſt alij, *dico, veni, & venit*, quantum ad of-
ficium implendū in præſentia, *& ſeruo meo*, dico. *fac hoc, & facit*, ſine reſiſtentia. Ex his con-
cludit, quòd ſi dicto eius, vnus vadit, & alius venit, & alius facit quod iubet, multo plus, ſi
Chriſtus Deus & Dominus dicat infirmitati, vade & vadet, & ſanitati veni & veniet, & pa-
ralytico fac hoc & faciet: vel ſeruientibus ſibi angelis, vt hæc miracula faciant, & facient.
Et eſt ratio à minori talis: Potius debet fieri verbum Dei, quàm hominis ſubiecti: ſed ver- C
bum meum fit, qui ſum homo & non Deus, ſubiectus & non Dominus ſummus, ergo &
tuum, qui es Deus & ſummus Dominus. Si ergo ego, qui ſum homo modicæ potentiæ, &
maiori ſubiectus, ſolo verbo operor per miniſtros meos: & poſſum imperare inferioribus,
qui ad verbum meum mihi obediunt, multo magis, tu qui Deus es vbique præſens, & po-
tens ſuper omnes poteſtates & omnium Dominus, cui omnes poteſtates ſeruiunt, cui an-
geli & omnia obediunt poteris ſolo verbo & ſine præſentia corporali ſeruum meum cura-
re: & ideò non eſt neceſſe, corporaliter eundo te fatigare. *Audiens autem Ieſus*, verba Centu-
rionis, expreſſiua tantæ fidei, ſcilicet quòd ſub velamento carnis agnouit excellentiā ma-
Admiratio Chriſti. ieſtatis: *miratus eſt*, id eſt ad modum mirantis ſe habuit, & vultum mirantis oſtendit. Admi-
rabatur Dominus fidem Centurionis, quam cordi eius mirabiliter miniſtrabat, & magna-
lia Dei in eo laudauit, non quòd ei aliquid mirandum eſſet, qui cuncta mirabiliter opera- D
Augu. lib. 1. cõtra Manichæum cap. 8. tur: ſed vt nos in beneficiis Dei, mirari & laudare doceret. Vnde Auguſtin. Quia miratur
Dominus, nobis mirandum eſſe ſignat, quibus adhuc opus eſt ſic moneri, omnes enim ta-
les motus, cùm de Deo dicuntur, non perturbati animi ſigna ſunt, ſed docentis magiſtri.
Fides Centurionis excellentia. Centurionis ergo Dominus fidē admirans, pariter & collaudans, ſequentibus ſe dixit, fidē
eius approbando, & in exemplum proponendo. *Non inueni tantam fidem*, id eſt tantæ fidei ſi-
gnum, vel fidei facilitatem, ſcilicet in credendo, *in Iſrael*, id eſt in populo Iſraëlitico, ſcilicet
huius temporis præſentis. Inuenit enim in antiquis maiorem: vt in Abraham, Iſaac, & Ia-
Mariæ præexcellentia. cob, & aliis pluribus Patriarchis & Prophetis, qui fuerunt fidei noſtræ principium. Excipi-
tur autem ſemper beata virgo, cùm de meritis vel peccatis fit mentio. Nec tamen hoc ver-
bum Chriſti, de omnibus præſentibus eſt intelligendum, quia excluduntur illi quibus lo-
quebatur, ſcilicet Apoſtoli ſequentes eum. Hoc autem apparet, ſecundum communem E
vſum loquendi: vt ſi quis intrat domum aliquam cum ſocietate, ſi nullum ibi inuenerit, di-
cit: Non inueni aliquem in domo iſta. In tali enim modo loquendi non cõnumerat ſecum
Chryſo. ho. 22. operis imperf. venientes, & redditur locutio vera, pro pluribus abſentibus. Vel ſecundum Chryſoſto. Si
volumus fidem huius præferre fidei Apoſtolorum, ſic intelligendum eſt, ſecundum quod
vnumquodque bonum hominis, ſecundum qualitatem illius laudatur. Ruſticum enim
Chryſo. ho. 27. in Mat. dicere aliquid ſapienter magnum eſt, quod de Philoſopho non eſt mirum, ſic & hîc. Non
enim erat æquale, Iudæum credere & Gentilem. Vel ſecundum eundem Chryſoſt. intelli-
Hierony. in cap. 8. Matthæi. gendum eſt quantum ad originem credendi, quia alij pluribus ſignis viſis crediderunt, iſte
verò nullo miraculo viſo, ſed tantum auditu credidit. Vbi Hiero. De præſentibus dicit, nō
inueni tantam fidem in Iſraël, non de Patriarchis & Prophetis, niſi fortè in Centurione,
Beda in ca. 6. Lucæ. fides Gētium præponatur Iſraëli. Et Beda: Præſentibus ideò fides Centurionis antefertur,
quia

A quia illi legis Prophetarúmque monitis edocti erat:hic autem nemine docente ſponte cre-
didit:Hæc Beda. Mirabatur ergo Ieſus de fide Centurionis,Gentilis hominis,& eam lau-
dauit:vt ex iſtius laude erubeſcant & confundantur Iſraëlitæ, & ideò tunc fidem gentium
mirabatur,quam vltra fidem Iudæorum creſcere videbat.Nec ſolùm fides Gentium eſt in
Centurione collaudata,ſed etiam præfigurata. Vnde occaſione accepta,ex fide huius Gen-
tilis, concludit & prædicit Dominus conuerſionem & vocationem Gentilium, & ex op-
poſito,ſcilicet infidelitate,reprobationem Iudæorum, dicens: *Amen*,id eſt fideliter, *dico*,&
prædico,*vobis quod*,ad exemplum iſtius,in quo fides Gentium præfiguratur,*multi*, ſed non
omnes,quia non omnes obediunt Euangelio,*ab Oriẽte & Occidente*,ac etiam ab Auſtro &
Aquilone,id eſt ex omni parte mundi,& ex omni genere gentium,*venient*,ad fidem & vni-
tatem Eccleſiæ. Vnde ſecundum Auguſt. Iſtis duabus partibus, ſcilicet Oriente & Occi- *Augu.ſermone.6. de*
B dente, totus orbis deſignatur. Vnde ſub typo Eccleſiæ, dictum fuit Iacob: Dilatabetis ad *verbis Do.*
Orientẽ & Occidentem, ad Septentrionem & Meridiem Moraliter ab Oriente veniunt, *Ab Oriẽte*
qui ex conſideratione propriæ naturæ vel natiuitatis humiliantur, vel qui pœnitentiam *& Occidẽ-*
agunt in ſua iuuentute:ab Occidente,qui ex memoria mortis conuertuntur,vel qui pœni- *te venire.*
tentiam agunt in ſenectute ab Auſtro, qui fauente proſperitate vacant operibus pietatis,
& inter proſpera ſeruant temperantiam:ab Aquilone,qui neceſſitate vrgente compungũ-
tur,& inter aduerſa ſeruant patientiam. De his enim omnibus,aliqui ſaluabuntur. *Et re-
cumbent*, id eſt fœliciter requieſcent, non carnaliter iacẽtes,ſed ſpiritualiter pauſantes, *cum
Abraham, Iſaac, & Iacob*, quorum fidem imitati ſunt,& cum aliis fidelibus& amicis meis,
in regno cœlorum, & iuſtorum,vbi lux,& gloria,& longæuitas vitæ æternæ,& omne bonum.
Abraham,Iſaac,& Iacob ſpecialiter nominantur, quia iſtis principaliter facta eſt promiſ-
C ſio de terra promiſſionis,per quam patria beatorum ſignificatur. *Filij autem regni*, id eſt Iu-
dæi,in quibus regnabat Deus: vel filij regni vocatione, non electione: promiſſione, non
conſecutione:ſua reputatione,non re: qui pro regno habendo facti fuerãt, ſed ſe indignos
reddiderunt,*eiicientur*,à facie & viſione Dei,in tenebras exteriores, quia in ſe habent inte-
riores. Tenebræ primæ ſunt culpæ:aliæ autem ſunt gehennæ. Nam ſecundum Gregor.in- *Gregor.lib.*
teriores tenebræ,ſunt cæcitas mentis:exteriores,æterna nox damnationis. Ideo autem di- *9.moraliũ.*
cuntur ibi eſſe tenebræ exteriores,quia licet ibi ſit ignis,tamen non lucet, ad oſtẽdendum *cap.46.*
damnatis aliquid ad eorum cõſolationem,ſed ad eorum deſolationem. Vnde Iſidor. Ignis *Tenebræ exteriores.*
gehennæ lucebit miſeris, ad miſeriæ augmentum:vt videant vnde doleant, non ad conſo- *Ignis gehẽ-*
lationem,vt videant vnde gaudeant. Ibi erit fletus oculorum, ex fumo & calore ignis, eo *na.*
quòd mors intrauit per feneſtras,quia non licet intueri,quod non licet concupiſci, & ſtri-
D dor dentium ex frigore,quia hîc gaudebant de edacitate. Vel fletus ex anguſtia animi,ſtri-
dor ex indignantis affectu:eo quòd ſerò pœnituerunt de peccato:& in hoc oſtenditur tor-
mentorum magnitudo. *Et dixit Ieſus Centurioni*,ſcilicet per internuncios ſupradictos: *Vade*,
id eſt ſecurus reuertaris,& *ſicut*, perfectè,*credidiſti*,ſic,*fiat tibi*,in ſanatione ſerui tui: vt ſicut
per nuncios acceſſiſſe,ſic & per nuncios reuerſus fuiſſe, intelligatur. Vbi Rabanus: Fidei *Rabanus in*
merito oſtendit impetraſſe ſalutem ſeruo,vt fidei robur,magis in eo accreſceret, quo pro- *ca.8.Matt.*
ſpiceret quæcunque vellet per illam impetraſſe ſe poſſe. Et ſanatus eſt puer verbo Chriſti
abſentis,ex illa hora,quia Chriſtus protulit hoc verbũ,*fiat*: quo etiam verbo omnia creata
ſunt:vt fides Centurionis verificaretur,& potentia Chriſti, quam Centurio confeſſus fue-
rat,ex opere ſubſecuto pateret. Dixerat enim Centurio,& confeſſus eſt: *Dic verbum, & ſa-
nabitur puer meus*,& Chriſtus dixit,& opere compleuit. Vnde Chryſoſt. Vbi velocitatem ad- *Chryſo.ho.*
E mirare,neque enim ſolum curare,ſed inopinatè,& in momento temporis hoc facere, vir- *27.in Mat.*
tutem Chriſti oſtendebat. In itinere autem,verbo ſanauit eum,ne putaretur ire corporali-
ter ob impotentiam,& non humilitatem. Hic conſiderandum eſt quantum vnicuique fi-
des valeat propria,quando tantum valuit aliena. Nam propter fidem Centurionis, ſanitas
puero eſt reddita. Conſidera etiam hîc humilitatem Domini, quia ad ſeruum Centurio- *Humilita-*
nis,etiam non rogatus, ire paratus fuit: ad filium autem reguli,de quo infrà dicetur, quaſi *tis exẽplũ.*
pompam refugiens,etiam rogatus ire noluit. Excelſus enim,*Dominus,humilia*,de prope *re-
ſpicit: & alta*,id eſt ſuperba,*à longè cognoſcit*, id eſt contemnit. In quo ſecundum Gregor. ſu- *Pſal.137.*
perbia noſtra retunditur & increpatur, qui perſonas acceptando in hominibus, non natu- *Greg. hom.*
ram,qua ad imaginem Dei facti ſunt, ſed honores & diuitias venerantur. Ecce de cœlo *28.in Euã-*
venit,qui ſeruo occurrere in terram non deſpicit, & tamen humiliari in terra contemni- *gel.*
mus,qui de terra ſumus. Quid verò apud Deum vilius, quid eſſe deſpectius poteſt, quàm

Ambr. in ca. 6. Lucæ. ſetuarc honotem apud homines, & interni teſtis oculos non timere? Et ſecundum Ambr. A
ad reguli filium noluit pergere, ne in reguli filio videretur magis diuitiis detuliſſe: hîc ipſe
perrexit, ne videretur in Centurionis famulo, conditionem deſpexiſſe ſeruilem, omnes
vides gentium. enim, ſeruus & liber, in Chriſto vnum ſumus: Hæc Ambroſ. In Centurione fides Gentium
præfiguratur, & per eum primitiæ & electi de Gentibus deſignantur, qui quaſi centenario
milite ſtipati, virtutum perfectione ſunt ſublimes, credentes in Chriſtum, & laborantes ad
Remigius in cap. 8. Matth. conuerſionem aliorum. Vnde Remigius: Per Centurionem deſignantur, qui primi ex Gẽ-
tibus crediderunt, & perfecti in virtutibus fuerunt. Centurio enim dicitur, qui centum mi
Centurio primitiarius. litibus præeſt. Centenarius autem numerus perfectus eſt. Rectè ergo Centurio pro puero
ſuo rogat, quia primitiæ Gentium, pro ſalute totius Gentilitatis Deo ſupplicauerunt. Et ſi
opponitur de Magis, qui primò Domino crediderunt: reſpondẽdum quòd Centurio dici-
tur primitiæ Gentium, quia primus credidit à nullo edoctus, niſi à Spiritu ſancto. Magi ve- B
rò & ſi primi crediderunt, edocti tamen per libros Balaam, & per nouæ ſtellæ indicium.
Ipſis autem Gentibus, corporalis Chriſti præſentia non eſt exhibita, ſed verbum fidei per
Puer Centurionis. Apoſtolos eis miſit, & ab infidelitate ſanauit. Moraliter, per iſtum puerum Centurionis, ſi-
gnificatur peccator, propter quatuor mala quæ peccator incurrit, quæ deſignantur in qua-
Mala peccatoris. tuor conditionibus, quæ de iſto puero hîc ſcribuntur. Primum malum peccatoris eſt, ſer-
uitus peccati, id eſt pronitas peccandi. Vnde dicitur de puero iſto, quòd erat ſeruus. Vnde
Ioan. 8. 2. Petri. 2. Ioannes: *Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati,* & Petrus: *A quo quis ſuperatus eſt, huius &*
ſeruus eſt, & Auguſt. Peccator eſt ſeruus tot dominorum, quot vitiorum. Peccatum autem,
cùm homini dominatur, facit eum pronum ad peccandum: vt ex vno peccato, ad aliud tẽ-
Seruitutes peccatorũ. dat. Peccatum etiam vlterius deducit ad aliam ſeruitutem, ſcilicet diaboli, quia ſuperbus
eſt ſeruus Luciferi, auarus eſt ſeruus Mammonis, luxurioſus eſt ſeruus Aſmodei. Secundũ C
malum eſt, impotentia ad bene operandum, quod ſignificatur per iacentem. Vnde dicitur
Iacere quid moraliter. iſte puer iacere in domo. Iacẽtes enim nihil operãtur, vel operari poſſunt. Iacet autẽ pec-
cator aliquãdo in igne iracũdiæ, aliquãdo in luto luxuriæ, aliquãdo in ſpinis auaritiæ. Et be
Timor peccatorum. ne dicitur iacere, quia nullũ bonũ meritoriũ poteſt operari. Tertiũ malũ eſt, timor & tre-
mor, quia ſemper eſt peccator in timore, quod per paralyſim deſignatur, ex qua fit diſſolu-
tio & tremor mẽbrorũ. Si enim dicatur peccatori vt det eleemoſynã, aut malè acquiſita vel
ablata reſtituat, timet ne ſibi deficiat. Si dicitur ꝙ ieiunet, timet ne eſuriat. Si dicitur ꝙ cõ-
fiteatur peccata ſua, timet de verecundia. Si dicitur quòd faciat pœnitentiã & ſatisfactionẽ
de peccatis, timet de afflictione & incommodo corporis. Ecce quomodo iſte paralyticus
tremit, & ad ſonitum folij paueſcit. Quartum malum eſt afflictio ſpiritus, quod ſignatur
per hoc quod de puero iſto dicitur, quia malè torquetur. Et reuera, omnis peccator malè D
Auguſt. in confeſſionibus. torquetur in ſeipſo, propter vermem conſcientiæ, qui ſemper pungit & rodit. Vnde Augu-
ſti. Iuſſiſti Domine & ita eſt, vt pœna ſibiipſi ſit omnis inordinatus animus. Vnde & Sapiẽ.
Pœna ſibi eſt animus inordinatus. *Semper præſumit ſæua & perturbata conſcientia.* Ex alio etiam torquetur peccator, dum anxius
eſt quomodo acquirat honores, diuitias mundi, oblectamenta corporis. Torquetur inter
proſpera, per curam ſuperfluam, & inter aduerſa, per impatientiam. Item malè torquetur,
quando conſiderat turpitudinem vitiorum, in quibus iacet, & pœnas infernales, quibus
Sap. 17. æternaliter ſubiacebit: nec tamen miſer, per pœnitentiam reſilit. Sed tamen, talem quan-
doque curat Dominus, veniendo ad eum, ſuffragantibus meritis ſanctorum. Tu ergo ſi ha
bes animam paralyticam, & talia mala in te ſentis: roga & mitte ſanctos, vt ad Dominum
intercedant pro te, ſicut ſeniores pro Centurione, & clama ad Dominũ, dicens deuotè cũ
eodem: *Domine, puer meus iacet paralyticus in domo, & malè torquetur, & non ſum dignus,* propter E
fragilitatem naturæ, propter fœditatem culpæ, & multiplicitatem miſeriæ, *vt intres ſub te-*
ctum meum, tam anguſtum, tam immundum, tam ruinoſum, *ſed tantum dic verbo, & ſanabitur,*
Verbi Centurionis efficacia. ad tuum imperium. Et quia iſtud verbum Centurionis tantæ efficaciæ fuit, quòd, vt ſuprà
dictum eſt, dignum præſtitit, vt in corde eius Chriſtus habitaret, & ad recipiendum cor-
pus Chriſti in ſacramento Euchariſtiæ nullus eſt dignus: ideò quando ad menſam Chriſti
accedimus, & fragilitatem noſtram cõſideramus, verbis Centurionis edocti, dicamus ſin-
guli: *Domine, non ſum dignus vt intres ſub tectum meum,* non ſum dignus vt corpus & ſanguinẽ
tuum ſuſcipiam in os meum: vt videlicet virtute verborũ iſtorum digni effici mereamur.
Orig. hom. 5. in diuerſos. Vnde Origen. Nunc etiam quando ſancti & acceptabiles Eccleſiarum antiſtites ſub te-
ctum tuum intrant, ibidem Dominus per eos ingreditur, & tu ſic æſtimes, quaſi Dominum
ſuſcipiens, & quando corpus & ſanguinem Domini manducas & bibis, tunc Dominus
ſub te-

A ſub rectum tuum intrat,& tu ergo humilians teipſum,dicas: Domine, non ſum dignus vt
intres ſub rectum meum. Vbi enim indignè ingreditur, ibi ad iudicium ingreditur acci-
pienti:Hæc Orig. Per iſtum etiam Cẽturionem ſignificatur ratio,vel intellectus,cuius ſer- *Ratio comparatur Cẽturioni.*
uus eſt appetitus ſenſitiuus, qui debet obedire rationi, ſed ex corruptione naturæ eſt infir-
mus ad obediendum ei, propter quod homo per rationem cognoſcẽs hanc infirmitatem,
in ſuo appetitu ſenſitiuo,per ſe & per alios debet rogare Deum, vt ſanet ſeruum ſuum, &
ſic puer eius ſanatur per Dominum. Item ſicut ille Centurio dicebat, *nam & ego homo ſum*
ſub poteſtate conſtitutus,habens ſub me milites,& dico huic,vade,& vadit:& alij,veni,& venit:& ſer *Caſsianus collatione ſeptima ca. 5.*
uo meo,fac hoc,& facit, ſicut dicit Caſſia. perfecta mens, quæ per Centurionem intelligitur,
ſub Dei poteſtate conſtituta,omnibus viribus ſuis dominatur,& habet poteſtatem cogita-
tiones noxias depellendi,& in bonis cogitationibus immorandi. Tunc malis cogitationi-
B bus dicere poſſumus,abite,& abſcedent:bonis verò dicere,venite,& venient:ſeruo quoq;
noſtro,id eſt corpori,quod debet ſeruire ſpiritui,ea quæ caſtitatis & cõtinentiæ ſunt, ſimi-
liter iniungemus,& ſine vlla contradictione obtemperabit, omnémque ſubiectionis ſpiri-
tui exhibens famulatum.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte,non ſum dignus vt intres ſub tectum carnis meæ,quia puer ſenſualitatis ia-
cet paralyticus diſſolutus morbo peccati in domo corporis mei, & malè torquetur concupiſcẽtia-
rum motibus:ſed veni per gratiæ infuſionem, & dic verbo veritatis, vt ſanetur puer meus, &
reſurgat à peccatis.Præſta miſericors Deus mihi miſero ſub poteſtate tuæ gratiæ conſtituto,& habenti de
C *tua gratia ſub me vires & virtutes naturales:vt habeam poteſtatem cogitationes,& motus noxios repel-*
lendi,& in bonis immorandi,ac corpori vt ſpiritus ſeruiat imperandi: Amen.

De curatione dæmoniaci,& ſocru Petri.
CAPVT XLIII.

ET ingrediebatur Dominus Ieſus in ciuitatem Capharnaum, quod interpretatur *Mar. 1. & 9. Luc. 4. & Mat. 8.*
ager, ſeu villa pulchritudinis, & pinguedinis,& conſolationis:& ſignifi-
cat animam religioſi deuoti,quæ debet eſſe impinguata pinguedine tri-
plici,ſcilicet charitatis,deuotionis, & contemplationis. Ad iſtam villam
deſcendit libenter Chriſtus,& ob hoc efficitur villa pulchritudinis & cõ-
D ſolationis. De pulchritudine,& conſolatione huius villæ dicit Petrus Ra- *Studiũ ſacra ſcriptura commẽdatur.*
uennas: Iuxta ſententiam cordis mei,ſi paradiſus in hac vita præſenti eſt,vel in clauſtro,vel
in ſcholis eſt,quicquid enim eſt extra hæc duo,plenum eſt anxietate,inquietudine,amari-
tudine,formidine,ſollicitudine,& dolore. Hoc tamen quod dicit de ſcholis, intellige de
diuinis ſcripturis,non de aliis vanis ſcientiis. Vnde Hugo: Nihil in hac vita dulcius ſenti-
tur,nihil auidius ſumitur,nihil ita mentem ab amore mundi ſeparat, nihil ſic animum cõ-
tra tentationes roborat,nihil ita hominem excitat & adiuuat ad omne opus bonum, & ad
omnẽ laborẽ,ſicut ſtudiũ ſacræ ſcripturæ. Et ſtatim ſabbato quãdo plures cõcurrebant, &
ab operibus ſeruilibus quieſcendo ſpiritualibus vacabant,*ingreſſus ſynagogam*: vbi legiſperi-
ti ad docendum,& communis populus ad audiendum legis doctrinam conueniebant, *do-*
cebat eos, maximè tali tempore & loco docebat Chriſtus: quia erant congruentia doctrinæ *Miſſa eſt de lege triplici.*
E eius,tunc enim plurium ad ſynagogã fiebat cõuentus. Sic modo quilibet Chriſtianus tene
tur diebus dominicis venire ad Eccleſiã,& audire ibi miſſam totã & integrã. Et nota quòd
miſſa eſt aliquo modo de lege naturæ,diuina & Euãgelica: lex naturæ vult quòd quilibet
aliquo tẽporis ſpatio vacet ad orandũ Deum,lex ſcripturæ præcipit ſabbato vacandum ad
orationẽ:ſed canones ordinauerunt ad iſtã orationem tẽpus miſſæ,vbi Deus & homo rea-
liter cõtinetur. Ideò,vt dicit gloſſa,peccãt mortaliter qui miſſam nõ audiũt,quia præceptũ
eſt,niſi cogat neceſſitas,aliis verò diebus non eſt præceptũ,ſed cõſilium. *Et ſtupebant*,id eſt,
admirabãtur,*ſuper doctrina eius*,tum quia legem & prophetas nõ didicerat, & tamẽ clariſſi-
mè docebat, tum quia doctrinam ſuam diuinis operibus confirmabat: vnde ſubditur:
Erat enim docens eos, quaſi poteſtatem habens, quia in oſtenſione ſignorum & virtutis doce-
bat, & quia pro timore veritatem non celabat, *& non ſicut ſcribæ*, qui ſolum verbis do-
cebant,& veritatem dicere timebant,vel quia non cuſtodiebant,ideò diſcere erubeſcebãt.

Vnde Beda: Sermo doctoris in poteſtate fit, cùm ea quæ docet operatur. Nam qui factis ip-
Beda in ca. 4. Lucæ. ſe ſua deſtruit, contemnitur: vel ideò in poteſtate *erat, docens eos, & non ſicut ſcribæ*: quoniam A
Docere in poteſtate. ſcribæ quæ per legem didicerant, præcepta populis dabant: ipſe verò quaſi author imple-
tórque legis, vel mutando, vel augendo quæ minus videbantur liberè ſubſtituit: Hęc Beda.
Quia ergo Chriſtus doctrinam ſuam confirmabat per opera miraculoſa, cæteri prædica-
tores & doctores, qui hoc non poſſunt, debent doctrinam ſuam confirmare per opera vir-
tuoſa: & non ſicut ſcribæ qui dicunt, & non faciunt, ac doctrinam ſuam verborum iactantia
affirmant & oſtentant, vnde ſtatim poteſtas Domini oſtenditur per factum, cùm ſubditur:
Et erat in ſynagoga eorum, fortè adductus ad locum ſanctum, vt ibi liberaretur, *homo* quidam
habens ſpiritum immundum, id eſt, obſeſſus à dæmone, *exclamauit* voce magna, *dicens: Quid nobis
& tibi Nazarene? Veniſti ante tempus perdere nos*, id eſt, diminuere & auferre noſtram poteſta-
tem nocendi hominibus, & torquere nos. Quia enim diabolus inuidia motus, de ſalute B
hominum torquetur, ideò de Chriſti doctrina, quæ erat animarum ſalus & medicina, do-
Theophilus in eum locum. lebat, & ſic clamabat. Vnde Theophilus: Exire enim ab homine perditionem ſuam, dice-
bat dæmonium. Immiſericordes enim exiſtunt in homines, malum aliquod pati ſe æſti-
mantes, cùm homines non moleſtant. *Scio*, te *quis ſis*, id eſt, vehementer opinor, ſcilicet ſan-
Dæmoniorum in nos malitia. ctus Dei, id eſt Chriſtus, ad ſalutem hominum miſſus. Per prophetias enim de Chriſto di-
ctas, quæ determinauerant tempus & modum & locum veniendi ipſius Chriſti, & per alias
circunſtantias, ſciebant ipſum eſſe Chriſtum in lege promiſſum, veruntamen neſciebant
ipſum eſſe Deum: nec per tentationem Chriſti in deſerto diabolus potuit ſcire de Chriſto,
vtrum Dei filius per naturam eſſet: licet ad hunc finem tripliciter eum tentauerit. Si enim
cognouiſſent dæmones ipſum eſſe Deum, nunquam induxiſſent Iudæos ad ipſum crucifi-
1. Cor. 2. gendum. Vnde Apoſtolus: *Si enim cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.* Ecce
Confeßio dæmonum. quantæ peruerſitatis ſunt multi homines, qui in aduerſitate ſua Deum blaſphemant: cùm C
tamen dæmones ipſum prædicent. Vbi Beda: Non voluntatis iſta confeſſio eſt, quàm præ-
Beda in ca. 4. Lucæ. mium non ſequitur confitendi, ſed neceſſitatis extorſio, quæ cogit inuitos. Et velut ſi ſerui
fugitiui poſt multum temporis Dominum videant, nihil aliud niſi de verberibus ſuſpican-
cantur: ſic & dæmones cernentes Dominum in terris repentè verſari, ad iudicandos ſe ve-
Spiritus immundus. niſſe credebant, præſentia ſaluatoris, tormenta ſunt dæmonum: Hæc Beda. Dicitur autem
dæmon ſpiritus immundus, ab affectu, quia facit immundum quem poſſidet: ſicut dicitur
Chryſo. in cap 1 Mar. ſpiritus ſurdus, vel mutus, quia hominem ſurdum vel mutum facit. Vel ſecundum Chryſo.
Immundus dicitur propter impietatem, ac elõgationem à Deo, & quia omnibus immun-
Cur tacere iußit. dis & prauis operationibus ſe immiſcet. Ipſum quoque immundum ſpiritum Dominus li-
cet vera de eo teſtificantem iuſſit obmuteſcere, ne veris falſa miſceret, & ne videretur ab
ipſo teſtimoniũ quærere, maximè quia Phariſæi dicebãt ipſum in Beelzebub dæmonia eii- D
cere, & ne videretur vtilitas crucis & paſſionis ſuæ. In quo datur nobis dogma ſalutiferũ; vt
dæmonibus qui mẽdaces ſunt, & in veritate nõ ſteterunt, nõ credamus, quantumcunq; de-
nunciẽt veritatem, quia ſi aliquos ſibi credẽtes inuenerint, veritati mendaciũ miſcẽt, & ve-
ritatẽ in mendaciũ cõuertunt: ac vera dicẽdo nituntur credẽtes in errorẽ idololatriæ & pec-
Laus turpiũ & malorum fugienda. cata inducere. Per hoc autẽ quòd Chriſtus increpauit dæmonẽ, qui ſuam cõfitebatur pote-
ſtatẽ & ſanctitatem, imponẽs ei ſilentiũ docuit nos laudes turpiũ fugere. Vnde ſecundũ Se-
necã: Tam triſte, & tam turpe nobis debet eſſe laudari à turpibus, quàm ſi laudemur ob tur-
pia. Et ſpiritus immundus iuſſus exire ab homine, proiecit illũ in medium, & *diſcerpens eum*,
quantũ ad afflictionẽ, *exiuit inde, & nihil ei nocuit*, quantum ad mutilationẽ. Vbi Hieron. Spi-
ritus diſcerpẽs hominẽ, exiit ab eo. Appropinquãte ſalute, appropinquat tẽtatio. Pharao di-
Hieron. in ca. 1. Mar. miſſus ab Iſraël, perſequitur Iſraël. Diabolus cõtemptus ſurgit in ſcãdala: Hæc Hieron. Sic E
etiã accidit ſpiritualiter, quia diabolus ſæpe in mediũ proiicit peccatũ alicuius, ad eius in-
famationẽ, & cùm peccator videt ſe cõfuſum, dimittit peccatũ, cogitúrque diabolus ab eo
Pſal. 82. exire. Vnde in Pſal. *Imple facies eorum ignominia, & quærẽt nomen tuũ Domine*. Verecũdia enim,
Verecũdiæ vtilitas. quam habet peccator de peccato, eſt valde vtilis ad dimittendũ peccatũ. Propter quod di-
cit Seneca, ꝙ non dimittẽdus eſt pudor, quia quãdiu in animo durauerit alicuius, erit bonę
ſpei locus. Per hoc autẽ quòd diſcerpens eum exiit ab ipſo, intelligitur ꝙ nullus liberatur à
diabolo, niſi diſcerpatur per cõpunctionem, & contritionẽ ſalutarem. Et ſpecialiter hoc de
carnis vitio intelligitur, quia vitium carnale non niſi carnis afflictione curatur: vt, *per quæ
Sapien. 11. quis peccat, per hæc & torquetur.* Et factus eſt ſicut mortuus: ita vt multi dicerẽt, quia mortuus
eſt. Vnde Gregorius: Velut mortuus quippe oſtenditur, qui à maligni ſpiritus poteſtate li-
beratur,

A beratur: quia quiſquis iam terrena deſideria ſubiicit, vitam in ſe carnalis conuerſationis extinguit, & mundo mortuus apparet, quia poſſeſſore prauo, qui per immunda deſideria ſe agitabat, caret. Quem multi mortuum dicunt, quia ſpiritualiter viuere neſciunt, cùm qui carnalia bona non ſequitur, extinctum funditus arbitrantur: Hæc Gregorius. Si ergo à maligno liberatus eſt mortuus, ſequitur quod qui non eſt mundo mortuus, non eſt à maligno liberatus, quod eſt verbum terribile mundum diligentibus. *Ieſus autem tenens manum eius leuauit eum, & ſurrexit*, ipſe enim proſtratis manum auxilij porrigit, ipſe eliſos erigit: vbi Ambroſius. Myſticè autem qui in ſynagoga habebat ſpiritum immundum, populus eſt Iudæorum, qui innodatus diaboli laqueis ſimulatam corporis mundiciam interioris mentis ſordibus inquinabat. Et bene ſpiritum immundum habebat, quia ſpiritum ſanctum amiſerat. Introierat enim diabolus, vnde Chriſtus exierat: vbi & Theophilus. Sciendum eſt

Ambr. in ca. 4. Luca Populus Iudaeorum. Theophilus in eum locum.

B etiam quòd multi nunc dæmonia habent, omnes ſcilicet qui dæmoniorum deſideria implent, vt furioſi habent dæmonium iræ, & ſic de cæteris. Sed Dominus in ſynagogam venit cùm mens hominis fuerit congregata, & tunc dicit dæmoni inhabitanti, obmuteſce, & ſtatim egreditur ab eo. Et protinus egrediens Dominus de ſynagoga, ſcilicet poſt prædicationem, & eius confirmationẽ, poſt dæmonis expulſionem introiuit in domũ Petri, vt ibi refectionem acciperet poſt laborem. Saluator enim noſter cùm corpus paſſibile ad noſtram accepiſſet ſalutem, aliquando declinabat ad loca familiarium ſibi & deuotorum, ad quietem habendam poſt laborem & fatigationem: & iſto modo venit ad Petri domũ, ſeu hoſpitium: vnde Cyrillus, Aſpice autem quomodo manet penes virum inopem Chriſtus, qui ſpontaneam paupertatem pro nobis paſſus eſt, vt diſcamus cum pauperibus cõuerſari, nec ſpernere depreſſos & pauperes: Vnde Chryſo. Et nimirũ excogita quales erant domus piſca-

De ſocru Petri.

C torum horum, ſed tamen non dedignatus eſt ſub vilia tuguria piſcatorum intrare, erudiens per omnia humanum conculcare tumorem. Et iterum: Propter hoc numquam intrauit in domum pręclaram Chriſtus, ſed in domum publicani, & principis publicanorum, & piſcatoris, palatia dimittens, & eos qui mollia induunt veſtimenta. Si itaque eum vis & tu vocare, orna domum tuam eleemoſynis, orationibus, ſupplicationibus, vigiliis. Nullus itaque verecundetur domum vilem habens, ſi hæc habuerit opertoria. Nullus diues magnum ſapiat, domum habens præcioſam, ſed verecundetur magis, & hanc zeletur, illam dimittẽs: vt & hîc Chriſtum ſuſcipiat, & illic æternis potiatur tabernaculis. Hæc Chryſoſtomus: Hîc quidam dicunt, quòd licet Petrus fuerit de Betſaïda, tamen ratione vxoris habebat domũ in Capharnaum. Sed contra hoc videtur quod Marcus dicit: Venit in domum Simonis, & Andreæ. Ideo dicendum, ſecundum Stephanum, quòd domus Petri non dicitur poſſeſſi-

Chryſo. ho. 28. in Mat. Domũ præclarã non intrauit Chriſtus.

Domus Petri quæ & vbi.

D uè: ſed ad quam declinare conſueuit cauſa vendẽdi piſces, & hac etiam familiaritate vxorem duxit de domo illa: quæ etiam dicitur domus Andreæ, propter inſeparabilitatem illorum in piſcium negociatione. Et mox diſcipulis petentibus pro ſocru Petri, id eſt, matre vxoris eius febricitante, ſtans Dominus ſuper illam imperauit febri, vt ceſſaret vel recederet: & apprehenſa manu leuauit eam, quæ ſtatim & ſubito liberata eſt, ita vt continuò ſurgens miniſtrauerit ei & diſcipulis ſuis. Vires quas accepit, quaſi gratias agendo, in obſequium ſui exercens ſaluatoris. Non remanente vt ſolet moleſtia ægritudinis, quod non niſi diuina virtute potuit fieri. Natura enim non operatur, in inſtanti. Et ideò hoc proprium eſt medici cœleſtis, ſed ſecus eſt in aliis, licet enim virtute naturæ poſſit homo à febribus curari, non tamen in inſtanti, ac ita ſubito & perfectè quòd poſſit ſtatim opera conſueta facere: ſicut hîc dicitur factum eſſe, ex quo oſtenditur iſta curatio miraculoſa, ad diſcipulo-

Socrus Petri curatio.

Natura non operatur in inſtanti.

E rum confirmationem in fide. Vnde Beda: Naturale eſt febricitantibus, incipiente ſanitate laceſcere, & ægrotationis ſentire moleſtiam: verùm ſanitas quæ Domini infertur imperio, ſimul tota redit. Non ſolum ipſa redit, ſed & tanto roboro comitante: vt eis continuo qui ſe adiuuarant miniſtrare ſufficiat. Et iuxta leges tropologiæ, membra quæ ſeruierant immũditiæ ad iniquitatem, vt fructificarent morti, ſeruiant iuſtitiæ in vitam æternam. Vnde & Cyrillus: Et nos ſuſcipiamus Ieſum, cùm enim viſitauerit nos, & portauerimus eum in mẽte & corde, tunc enormium voluptatũ æſtum extinguet, & incolumes faciet vt miniſtremus ei: hoc eſt, eius beneplacita peragamus. Moraliter autem per hoc datur intelligi quòd ante curationem à peccato, non eſt gratum ſeruitium impenſum Deo: ſed pœnitẽs quàm citò curatus eſt à febre peccati, tam citò debet ſe occupare, & totaliter mancipari ſeruitio Dei. Secundum illud Apoſtoli: *Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem.*

Beda in ca. 4. Lucæ. Febricitãtium natura.

Roma. 6.

Si ergo anima tua febre vitiorum eſt capta, ſanctos in adiutorium tuum inuoca: vt eorum A
rogatu gratia Dei curet te, quòd poſſis ei & ſanctis ſuis gratã ſeruitutẽ exhibere. In hoc etiã
quòd diſcipuli rogauerunt pro illa, datur nobis exemplum orandi pro infirmis, & neceſſi-

Beda in ca. 4 Lucæ.

tate aliena. Secundum Bedam: Myſticè domus Petri Eccleſia, de circunciſione eius Apo-
ſtolatui commiſſa. Socrus eſt ſynagoga, quæ quodammodo mater eſt Eccleſiæ Petro com-
miſſæ in cura & cuſtodia. Hæc ſynagoga febricitat, quia inuidiæ æſtibus laborat, perſequẽs
Eccleſiam: cuius manum Dominus tangit, quando carnalia eius opera in ſpiritualem in-
tellectum & vſum conuertit, & ſic erecta miniſtrat in ſpiritu. Moraliter autem ſocrus Pe-
tri febricitans eſt caro concupiſcens: cùm enim homo calore cõcupiſcentiæ laborat, quaſi

1. Ioan. 2.

febribus æſtuat, quod poteſt eſſe tripliciter, iuxta illud Ioannis: *Omne quod eſt in mundo: aut*
eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ: & ſic triplicem habemus fe-

Febris triplex.

brem. Quædam enim eſt ex corruptione in ſpiritibus. Alia ex corruptione in humoribus. B
Tertia ex corruptione in membris, & in omnibus eſt calor inordinatus ſupergrediens na-
turæ curſus. Primam facit ſuperbia. Secundam, luxuria. Tertiam, auaritia. Ad hanc veniẽs
Ieſus videt per gratiam illuminantem, imperat per gratiam iuſtificantem, tangit manum
per gratiam adiuuantem: & ſic dimittit febris in contritione, ſurgit ſana in confeſſione, mi

Submiſſos ſanat Dominus.

niſtrat in ſatisfactione. Moraliter autem dicitur ſtans ſuper illam, quia nullum ſpirituali-
ter ſanat, niſi eum qui ſub eo eſt, ſcilicet per timorem ſe ſalubriter humiliantem. Vbi Be-

Beda in ca. 4. Lucæ.

da: Si virum à dæmonio liberatum, moraliter animum ab immunda cogitatione purgatũ
dixerimus, conſequenter fœmina febribus tenta ſed ad imperium Domini curata, carnẽ
oſtendit à concupiſcentiæ ſuæ feruore per continentiæ præcepta frenatam: omnis enim
amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia, ſpiritus furor eſt immundi, for-

Coloſ. 2.

nicationem verò, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & auaritiam, quę eſt C
ſimulacrorum ſeruitus, febrem illecebroſi carnis intellige. Hæc Beda: Poteſt enim per ſo-

Senſualitas & ratio.

crum Petri, quæ mulier erat, ſenſualitas, quæ ab Auguſtino, mulier vocatur, ſignificari: per
Chriſtum autem qui eſt imago patris, ratio: ſecundum quam homo factus eſt ad imaginẽ
Dei. Igitur moraliter ſocrus Petri ſanatur, cùm ſenſualitas quæ calore concupiſcentiæ fe-

Gene. 1.

bricitans iacet, per rationem ad debitum ordinem moralis virtutis reuocatur. Ideò ſubdi-
tur: *& miniſtrabat eis*, quia ſenſualitas reformata virtute morali miniſtrat, & ſeruit rationi.
Et tunc homo peccatum, quod autè cùm in eo eſſet non nouerat, incipit agnoſcere poſt-

Peccati fœtor à deſerente percipitur.

quam ab eo exierit. Vnde Chryſoſtomus: Si vis diſcere peccati fœtorẽ, excogita id poſt-
quam factum eſt, cùm à deſiderio ereptus fueris, cùm non adhuc moleſtat ignis, & tunc vi-
debis quid eſt peccatum. Nota etiam de quatuor infirmitatibus præmiſſis, quòd ſpirituali-

Peccatorũ quatuor genera.

ter per lepram poteſt intelligi culpa originalis: per paralyſim, culpa actualis in omittendo: D
per febrem, actualis in committendo: per vexationem dæmoniacam, culpa erroris. Dein-
de ponuntur ad confirmationem legis euangelicæ multa miracula in generali: quia, *audito*
hoc miraculo & veſpere facto, cùm Sol occidiſſet, id eſt, ad occaſum veniſſet, *omnes qui in illa*
ciuitate habebant infirmos variis languoribus detentos, & à dæmoniis vexatos, ducebant illos ad Ieſum:

Theophilus in eum locum

& obtulerunt ei vt curaret eos, quia tũc ad hoc poterant vacate. Vnde dicit Theophilus, quòd
ita tardè adduxerunt eos ad Chriſtum, quia illa dies, erat dies ſabbati, & credebant cura-

Cur veſperi adduxerũt.

tiones non eſſe licitas durante die ſabbati, quæ finiebatur in veſpere illius diei, & ideò ex-
pectabant occaſum: vt curãdos ad Ieſum adducerent. At ipſe ſingulis manus imponẽs cu-
rabat omnes: nullius enim morbum horrebat, quod eſt contra medicos ſuperbos, & indi-
gnantis naturæ, qui pauperes & miſeros dedignantur viſitare & tangere. *Et eiiciebat ſpiritus*
immundos verbo, in ſignũ quòd verbum Chriſti deuotè auditũ, fugat dæmonẽ de corde pec- E

Contra medicos.

catorum. Licet autẽ poſſet etiã omnes curare ſolo verbo, tamen quãdoque appoſuit ma-
nus: quia humanitas Chriſti erat quaſi organum, ſeu inſtrumentum diuinitatis ipſius, in
miraculis faciendis. Et ideò ſicut artifex mediante inſtrumento operatur: ſic virtus diuina
in Chriſto, per applicationem humanitatis aliqua faciebat: vt eam coniunctam deitati de-

Miracula Chriſti ad duo ordinata.

clararet. Miracula quidem Chriſti ad duo ordinabantur, ſcilicet ad manifeſtationem di-
uinitatis ſuæ: & ad confirmationẽ ſuæ doctrinæ, per quam homines ad fidẽ inducebantur.
Vnde & ad tactũ manus eius ſanabãtur infirmi, curabãtur leproſi, illuminabantur cæci: &
ad vocẽ eius ſuſcitabãtur mortui, & eiiciebãtur ſpiritus immũdi. Per hoc autem ꝙ veſpere
facto obtulerũt ſibi infirmos & dæmoniacos, ſignificatur ꝙ hora mũdi veſpertina Chriſtus
venit dæmones eiicere, & infirmitates hominũ curare: & per occaſum Solis ſignificatur, ꝙ
paſſio ſua, in qua Sol iuſtitiæ occidit, futura erat medicina omnis ſpiritualis infirmitatis.

Vnde

A Vnde ſecundum Bedam: Myſticè, Solis occubitus, paſſionem mortémque illius ſignificat *Beda in ca.*
qui dicit, quamdiu ſum in mundo, lux ſum mundi: & Sole occidente plærique dæmoniaci *4. Luca.*
& ægroti ſanantur, quia qui temporaliter in carne viuens, paucos Iudæorum docuit, om- *De Solis*
nibus per orbem gentibus fidei ſalutiſque dona tranſmittit. Moraliter verò occaſus Solis *occaſu.*
poteſt dici caſus mundanæ proſperitatis, poſt quam multi ſanantur, qui lucente Sole pro- *Ioan. 9.*
ſperitatis grauiter infirmantur. Conſidera, quòd paucis verbis multa hîc miracula com- *Cur paucis*
prehenduntur, quæ expreſſe fortaſſis incredibilia viderentur. Vnde Chryſoſto. Tu autem *multa.*
intende quantam multitudinem curatam tranſcurrunt Euangeliſtæ, non vnumquenque *Chryſo. ho.*
curatum dicentes nobis & enarrantes: ſed vno verbo pelagus ineffabile miraculorum ſu- *28. in Mat.*
peruenientes, vt non rurſus magnitudo miraculi incredulitatem immittat, ſi tantam plebē
& varias ægritudines in vno temporis momento ſoluit, & emendauit. Hæc Chryſoſtomus.
B *Exibant autem dæmonia à multis clamantia, & dicentia: quia tu es filius Dei. Et increpans non ſinebat*
ea loqui: quia ſciebant per vehementem coniecturam ipſum eſſe Chriſtum, non tamen per *Sciētia dæ-*
ſcientiæ certitudinem. Vnde Beda: Dæmonia filium Dei confitebantur, & ſciebāt ipſum *monum de*
eſſe Chriſtum, quia cùm ieiunio fatigatum eum diabolus videret, verum hominem intel- *chriſto.*
lexit: ſed quia tentando non præualuit, vtrum filius Dei eſſet, dubitabat. Nunc autem per *Beda in ca.*
ſignorum potentiam, vel intellexit, vel potius ſuſpicatus eſt eſſe filium Dei: ſed ſe morte il- *4. Luca.*
lius non præuidit eſſe damnandum. Verè enim de hoc myſterio à ſeculis abſcondito, dicit *Matth. 4.*
Apoſtolus, quòd nemo principum huius ſeculi cognouit: *ſi enim cognouiſſent, nunquam Domi-* *1. Cor. 9.*
num gloriæ crucifixiſſent: Hæc Beda. Ideo autem non ſinebat ea loqui, ne homines audientes *Dæmonia*
dæmonem prædicare mundo veritatem, deinceps acquieſcerent ſibi prædicāti falſitatem. *cur prædi-*
Vnde gloſſa: Ideò prohibet loqui, ne dum aliquis audit dæmonem vera prædicantem, po- *care prohi-*
C ſtea ſequatur errantem. Improbus enim magiſter vera falſis permiſcet: vt ſub ſpecie veri- *bentur.*
tatis, falſitatis teſtimonium obtegat. De hoc habes, & alias cauſas proximè ſuprà de ſpiri- *Gloſſa ibid.*
tu immundo dictas. *Facta autem die,* & valde diluculò, *egreſſus Ieſus de Capharnaum ibat in deſer-*
tum locum, vt applauſum populi fugeret, & ibi ſecretius oraret. In hoc dans exemplum quòd *Applauſus*
prædicator & mirabilium diuinorum operator debet vanam gloriam & oſtentationem *vitandus.*
fugere, & ad ſolitudinem contemplationis, ac ſecretum orationis, poſt laborem prædica-
tionis redire: vt Deo gratias agat de profectu præterito, & ſe diſponat pro futuro: vt ſibi
hauriat quod poſtea populis effundat. Et ſecundum Theophilum: Oſtendit nobis quòd *Theophi. in*
Deo debet attribui ſi aliquid boni facimus, & ei debemus dicere, quoniam omne optimū *eum locum.*
deſuper eſt, deſcendens à te. In deſerto ergo Chriſtus orat, nō quòd ipſe oratione indigeat: *Iacobi 1.*
ſed vt nobis bonæ exemplificationis, operationis, exemplum & forma fieret, & vt nos tu-
D multum fugere, & curam mundi vitare, ac ſecretum mentis quærere doceret, cùm eū ora-
re, vel ei ſilenter loqui, affectamus. Et turbæ requirebant eum, ſcilicet per fidem, & vene-
runt vſque ad ipſum, per ſpem, & detinebant illum per charitatem, ne diſcederet ab eis: vt
profectum conſequerentur maiorem. Vbi Chryſoſt. Gaudens autem eos ſuſcipiebat, ſed
& voluit eos dimittere: vt & reliqui doctrinæ eius participes eſſent, & ideò ſequitur, qui-
bus ait: *quia & aliis ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei,* id eſt, qualiter peruenitur ad
regnum Dei, quia per pœnitentiam quæ eſt via ad hoc perueniendi. Vbi Theophilus: Trā- *Theoph. in*
ſit enim ad alios magis indigentes doctrina, quia non conuenit in vno loco doctrinam cō- *eum locum.*
cludere: ſed vbique radios eius extendere. Vbi & Chryſoſt. Simul etiam conſidera, quòd
poterat in eodem loco manendo omnes attrahere ad ſe, non tamen illud fecit, præbēs no-
bis exemplum vt perambulemus & requiramus pereuntes, ſicut paſtor perditam, & me-
E dicus accedit ad infirmum. Vna enim anima recuperata, poterit aliquis mille delicta abo-
lere: Hæc Chryſoſtomus.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, remoue & eiice ſpiritum immundum à me: ne aliquo modo me valeat maculare, vel in maculis detinere: vt ſim & appaream mundo mortuus, cum à poſſeſſore prauo, qui per immunda deſideria nos agitat, fuero liberatus. Peto etiam Domine te medicum animarum: vt me curare digneris à febre vitiorum, quatenus ſurgens ab eis valeam tibi miniſtrare, & gratam ſeruitutem exhibere. Tu etiam Domine cura me, & omnes variis animæ detentos languoribus: vt à peccatis ſani & incolumes facti tibi miniſtremus, & beneplacita tua peragamus: Amen.

De ſuſcitatione filij viduæ. CAPVT XLIIII. A

Lucæ.7. ET deinceps, *ibat Ieſus cum diſcipulis, & turba copioſa quæ eum ſequebatur*, noni-
tate operum, ſuauitate doctrinæ, & ex ſanctitatis eius deuotione, *in ciuita-
tem Galilææ quæ vocatur Naym*, ſecundo miliario à monte Tabor eſt ciuitas
Naym. Naym, & ſupra Naym mons Endor, ad cuius radicem fluit torrens Cyſon.
Ante huius ciuitatis portam, vbi erat maior concurſus populi, obuiauit
Dominus multitudini hominum efferentium, id eſt, extra portantium,
Sepultura antiquorũ. defunctum filium vnicum viduæ ad ſepeliendum, quia antiquitus loca ſepulturę erant ex-
tra ciuitates, & hominum habitationes, ne cadaueribus inficerẽtur loca & homines. Hoc
autem ſic factum eſt, vt euidentius eſſet miraculum coram multis factum, & multi eſſent
teſtes tanti miraculi. Et quia vacabant ad pietatis opus proſequendo funus, & conſolando B
viduam & orbatam matrem, meruerunt ipſum videre miraculum. Vbi Gregorius Nice-
nus, erumnæ molem, breuibus verbis explicuit: Mater vidua erat, quæ non ſperabat vlte-
rius filios procreare: non habebat in quem dirigeret aſpectum vice defuncti, quia vnicus
erat, hũc ſolum lactauerat. Hic ſolus aderat alacritatis cauſa in domo, quicquid matri dul-
ce ac precioſum, hic ſolus extiterat. Vnde & Cyrillus: Miſeranda paſſio, & ad fletum & ad
lachrymas potens prouocare. Quam cùm vidiſſet Dominus ſic triſtem & afflictam, miſe-
ricordia & pietate motus ſecundum quòd homo ſuper ea: tum quia vidua erat, tum quia
non habebat alium filium à quo in ſenectute ſuſtentari poſſet quàm ab ipſo, dixit illi ver-
bo conſolatorio & dulci: *Noli flere*, quaſi diceret, cito conſolata eris, deſiſte quaſi mortuum
flere, quem mox viuum reſurgere videbis. Mœrentium conſolator Deus, illorum maximè
Beda in ca. 7. Lucæ. lachrymas intuetur, qui aliorum miſerias & peccata deflent. Secundum Bedam: Dominus C
Miſericors Dominus. miſericordia motus eſt, vt nobis exemplum imitandæ pietatis oſtenderet. Vnde & Chry-
ſoſt. Iubens ergo ceſſare à lachrymis qui conſolatur mœſtos, monet nos de pręſentibus de-
Mors plangenda incredulis tãtum. functis conſolationem recipere, reſurrectionem ſperantes. Pagani & Gentiles cauſam ha-
bent plangendi defunctos, quia reſurrectionem neſciunt: ſed Chriſtiani eam credunt, &
ideò cauſam plangendi non habent. *Et acceſſit & tetigit loculum*, id eſt, feretrum: vt effectus
ſalutis tactu corporis ſui deueniret, & oſtenderet quòd corpus ſuum deitati vnitum erat
Loculi tãctus. inſtrumentum deitatis, in miraculis faciẽdis. Loculus diminutiuè, eſt mortui locus in quo
Loculus ſepultura. iacet: cui enim viuenti magna palatia, & amplæ domus non ſufficiebant pro loco, ei mo-
rienti paruum ſpatium ſufficit pro loculo. Vnde mortuo Alexandro dixit quidam Philo-
ſophus, quem totus mundus nõ capiebat, hodie parua continet arca. *Hi autem qui portabant,
ſteterunt*, nec vltra progredi auſi ſunt. Et ait: *Adoleſcens ſurge*, & ſic eum ſecũdum quod Deus D
ſuſcitauit. *Et recedit qui erat mortuus*: quia ſurgẽs ſedit in loculo in quo iacuerat prius, *& cœ-
pit loqui*. Vt manifeſtè appareret quòd erat verè & non apparenter ſuſcitatus, & fortè verba
ipſius fuerunt gratiarum actiones, *& dedit illum matri ſuæ*: quia non ſuo merito, ſed matris
reſurrexerat: vt quæ de ipſo triſtis fuerat, in ipſo conſolaretur. *Omnes autem inuaſit timor ex
ſtupore tanti miraculi*, qui timor non fuit alienius mali, ſed reuerentiæ de potentia & bonita-
te: *& magnificabant*, id eſt, laudabant, *Deum*, & magnum prædicabant, quia quanto grauior
eſt caſus, tanto pietas erigentis eſt gratior, & ſpes ſalutis pœnitentibus eſt certior. *Et dice-
bant: quia Propheta magnus*, ſcilicet in lege, & Prophetis promiſſus, *ſurrexit in nobis*, imò pluſ-
Defunctus myſticè. quam Propheta: *& quia Dominus viſitauit plebem ſuam*, mittendo eis ſaluatorem, vt eos redi-
meret, ſicut medicus viſitat infirmum, vt eum ſanet. Myſticè iſte defunctus, eſt homo per
Eccleſia mater peccatorum. peccatum mortale mortuus. Eius mater eſt Eccleſia, quæ eſt vniuerſitas credentium, & E
cuius filij ſunt credentes ſinguli. Peccator autem dicitur filius vnicus matri ſuæ, ſcilicet
Eccleſiæ, quia quemlibet ita deflet quando in peccatum cadit, ſicut mater vnicum filium
Vidua. quando decedit. Eccleſia quoque dicitur vidua, quia ſponſi ſui morte redempta: vel quia
Pſal.131. nunc quandiu peregrinatur à Domino, eſt ab amplexibus ſponſi ſui priuata, de qua vidua
Portitores quatuor mo raliter. dicitur in Pſalm. *Viduam eius benedicens, benedicam.* Effertur defunctus, cùm ſenſus interior
exiit in opus. Quatuor portitores huius defuncti, ſunt quatuor affectiones cordis noſtri,
Bern. in ſententiis. ſcilicet gaudium & triſtitia, ſpes & timor. Iſta enim quatuor portant mortuum per abu-
ſum. De quibus dicit Bernardus: Amant quod non decet, timent quod non oportet, dolent
Quatuor in peccato perſeuerare facientia. vanè, & gaudent vanius. Vel iſti quatuor portitores ſunt amor peccari, timor pœnitentiæ,
ſpes emẽdæ, & præſumptio de Dei miſericordia. Vel quatuor portitores, ſunt quatuor quę
animam in peccato perſeuerare faciunt, ſcilicet fiducia longioris vitæ, quæ tamen hominẽ

ſæpè

A ſæpe decipit, conſideratio culpæ alienæ, qua homo correctionem propriam deuitat: ſtulta
ſpes pœnitendi in futuro, & fiducia de venia quam homo concipit ex magna Dei miſericor
dia: impunitas peccatoris, qua redditur ad peccata magis procliuus. Poſſunt etiam intelli-
gi iſti portitores, carnalia deſideria, vel adulatorum & benedicentium blandimenta, vel
prælatorum mercenariorum verba vngentia, non pungentia, & quicunque verbo vel fa-
cto fouentes hominem in peccato. Porta per quam effertur ſeu egreditur mortuus, eſt ali- *Porta qua*
quis de quinque corporis ſenſibus peccati manifeſtatiuus. Nam qui videt, vel audit, vel *effertur pec*
loquitur quod non licet, mortuus extrahitur per portam viſus, vel auditus, vel oris, & ſic *cator.*
ſuo modo de aliis, & ideo cuſtodiæ ad iſtas portas ſunt adhibendæ. Vnde Beda: Portam ci- *Beda in c.*
uitatis qua defunctus efferebatur, puto aliquem de ſenſibus eſſe corporis. Qui enim ſemi- *7. Luca.*
nat inter fratres diſcordias, qui iniquitatem in excelſum loquitur, per oris portam extrahi- *Matth. 5.*
B tur mortuus. Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, per oculorum portam, ſuæ
mortis indicia profert. Qui fabulis ocioſis, obſcœni ſiue carminibus vel detractionibus au-
rem libenter aperit, hanc animæ ſuæ portam mortis efficit, cæteróſque qui non ſeruat ſen-
ſus, mortis ſibi ipſe reddit aditum: Hæc Beda. Loculus eſt conſcientia peccatoris, in quo *Locus de-*
tanquam in lecto malæ conſciẽtiæ requieſcit. Talis autem mortuus per peccatum mortale *functi, eſt*
ſuſcitatur à Deo per preces Eccleſiæ. Sed quomodo reſuſcitatur in figura, hîc doce- *conſcientia.*
tur. Sicut enim tria ſunt ſigna mortis ſpiritualis, ſic tria ſunt ſigna reſuſcitationis ſpiritua
lis. Signum mortis ſpiritualis accipitur, ſecundum ſignum mortis corporalis. Signum au- *Signa mor*
tem mortis corporalis triplex eſt. Primũ eſt, carentia operationis, ſic carentia ad bene ope- *tis tria.*
randum, eſt ſignum mortis ſpiritualis: vnde in Exodo: *Fiant immobiles quaſi lapides.* Secun- *Exod. 15.*
dum eſt, caterẽia ſenſus, quando percutitur & non ſentit, ſic quando homo non ſentit per-
C cuſſiones & admonitiones ſpirituales, ſignum eſt quòd ipſe ſpiritualiter eſt mortuus: vnde
in Prouerbiis: *Verberauerunt me, ſed non dolui: traxerunt me, & non ſenſi.* Tertium eſt rigor, ſic *Prouer. 23.*
homo quando habet cor ita rigidum, quòd flecti non poteſt per compaſſionem ad proxi-
mum, nec per obedientiam ad Deum, ſignum eſt mortis ſpiritualis: vnde in libro Regum
dicitur quòd manus Hieroboam, quam extendit de altare, exaruit. Sic ergo tria ſunt ſigna *3. Reg. 13.*
mortis ſpiritualis. Bene quippe operari tollit ſuperbia, ſenſum aufert luxuria, & rigorem
facit auaritia. Et econtrà ſunt tria ſigna reſuſcitationis ſpiritualis, quæ tanguntur in hoc *Signa re-*
quòd reſedit, & cœpit loqui, & dedit illum matri ſuæ. Per hoc quod dicit reſedit, intelli- *ſuſcitatio-*
gitur contritio, in contritione enim homo reſidet & reſilit à peccato. Per hoc quod dicit *nis tria.*
cœpit loqui, intelligitur confeſſio, in qua homo loquitur ſe accuſando. Per hoc quod dici-
tur dedit eum matri ſuæ, intelligitur ſatisfactio. Per hoc enim quòd homo ſoluitur & in-
D iungitur ei ſatisfactio, reſtituitur matri ſuæ, id eſt, Eccleſiæ, & communioni fidelium per
ſpiritualem incorporationem, quæ quidem ſatisfactio fit per tria, ſcilicet per orationem,
ieiunium, & eleemoſynam. Sed modus iſte reſuſcitationis tangitur cùm dicitur: acceſſit &
tetigit loculum. Ad mortuum ſpiritualiter ſaluator accedit, & appropinquat, cùm aliquam *Modus re-*
gratiam præuenientem, vel deſiderium propriæ ſalutis ei donat. Loculum tangit, quando *ſuſcitandi.*
conſcientiam & cor durum peccatoris ad pœnitentiam emollit, & peccatorem ad ſui co-
gnitionem reducit, & tunc mortuus à peccato reſurgit. Et ſciendum quòd ſpirituſſanctus *Peccatum*
peccatum per mortem voluit deſignari, ad oſtendendum quantum peccatum ſit fugiendũ, *mors eſt.*
& quantum de eo ſit dolendum quando eſt commiſſum. Peccatũ fugiendum eſt vt mors, *Peccatum*
& de eo dolendum eſt tanquam de morte, ſic dolere debet qui amicum ſuum in peccato *vt mors fu-*
mortali videt, ac ſi eum mortuum videret: imo etiam eum plus dolere debet. Et quia ſicut *giendum.*
E mortuus iſte figurat peccatorem, ſic eius ſuſcitatio figurat peccatoris conuerſionem, ideo
ſicut multum timendum eſt peccatum, & multum dolendum de eo commiſſo, ſic multum
deſideranda eſt peccatoris conuerſio, & multum gaudendum de ipſa iam facta. Obſecra
ergo ô peccator dominum vt reſuſcitet te à morte peccati, & reſtituat te ſanctæ Eccleſiæ
ſuæ, in laudem & gloriam nominis ſui. Et vt ait Ambroſius: Si graue peccatum eſt quod *Ambroſius*
pœnitentiæ tuæ lachrymis ipſe lauare non poſſis: flet pro te mater Eccleſia, quæ pro ſingu- *in c. 7. Luca*
lis tanquam pro vnicis filiis vidua mater interuenit, compatitur quodammodo ſpirituali *De matre*
dolore naturæ, cùm ſuos liberos lætalibus vitiis ad mortem cernit vrgeri. Viſcera enim ſu- *Eccleſia,*
mus de viſceribus eius: Vnde & Auguſtinus. De iuuene illo reſuſcitato gauiſa eſt mater *Auguſtin.*
vidua, de hominibus in ſpiritu quotidie ſuſcitatis gaudet mater Eccleſia. Ille quidem mor- *ſermo. 44.*
tuus erat corpore, illi autem mente. Moraliter tres mortuos Chriſtus ſuſcitauit, puellam *de verbis do.*
in domo clauſam, id eſt, mortuum per conſenſum delectationis prauæ, in cogitatione ſeu *Mortuos tres ſuſcitauit dominus.*

voluntate adhuc tectum. Iuuenem in porta, id eſt, mortuum per actum peccati in verbo, A
nutu, vel opere. Lazarum in ſepulchro, id eſt, mortuum: lapide, id eſt, mole conſuetudinis
peccandi preſſum, malè olentem, & alios fama corrumpentem. Omnes iſtos ſuſcitat & ſa-
nat Dominus, cùm ad ipſum redeunt veraciter pœnitēdo, & tanto leuius reſuſcitatur quiſ-
que per gratiam, quanto minus mortificatus eſt per culpam. Vnde Dominus puellam co-
ram paucis de facili ſuſcitat, puellæ dicens, ſurge. Iuuenem coram pluribus, & quaſi diffi-
Matth. 9. cilius, tangens feretrum, & dicens: *Adoleſcens tibi dico, ſurge*. Lazarum difficillimè, quia cùm
Ioan. 11. lachrymis, cum fremitu, cum ſui perturbatione, cum magna voce dicens, *Lazare veni foras*:
& quaſi cum auxilio & teſtimonio præſentium, dicens: ſoluite, & ſinite abire, non quòd
Facilitas domino tam facilis non fuerit reſuſcitatio Lazari ſicut puellæ, cùm vt ait Auguſtinus, ne-
Chriſti in mo tam facilè excitat in lecto, quàm Chriſtus in ſepulchro: ſed Domini facta aliarum rerũ
ſuſcitando ſunt exempla. Longa enim conſuetudine preſſus, vix & quaſi cum labore ſuſcitatur. Qui
à morte. vt ſuſcitetur Dominum cogit lachrymari, & eiulare, & ideo licet omne peccatum, maxi- B
Auguſtin. mè tamen peccandi conſuetudinem fugere debemus: quia hæc ſanatur difficilius. Vnde
ſermo. 44. Ambroſius: Omne peccatum conſuetudine vileſcit, & fit homini quaſi nullum ſit, ſic &
de verbis do. è conuerſo, omnis virtus bona conſuetudine fit gratia & facilis, quia nihil differt aſſueſci
Conſuetudo ſic, vel ſic. Triplex eſt ergo mors culpæ deſignata in prædictorum trium morte, ſcilicet pec-
peccandi. catum cordis, peccatum operis, & peccatum conſuetudinis. In ſuſcitatione verò horum
Ambroſ. trium mortuorum oſtenſum eſt, quòd ſaluator poteſtatem habet ſuper triplicem mor-
in pſal. 1. tem, ſcilicet naturæ, culpæ & gehennæ. Super triplicem vitam, ſcilicet naturæ, gratiæ, &
Mors triplex. gloriæ. Quartũ mortuum inſinuante diſcipulo audiuit, ſed ad eũ ire noluit, id eſt ad mor-
Quartus mortuus nõ excitatus. tuum in obſtinatione, vel deſperatione, ſeu praua peccati excuſatione. De quo dixit, di-
mitte mortuos ſepelire mortuos ſuos. Hæc igitur audientes, qui ſtant, non præſumant, ſed C
cauti ſint ne cadant: & qui ceciderunt, non deſperent, ſed ſolliciti ſint vt reſurgant. Vnde
Auguſtin. ſer. 44. de verbis do. Auguſtinus: Hæc ergo chariſſimi audiuimus, vt qui viuunt viuant, qui mortui ſunt reui-
uiſcant. Siue adhuc peccatum in corde conceptum, non proceſſit in factum, pœniteat,
corrigatur cogitatio, reſurgat mortuus intra domum conſcientiæ, ſiue iam quod excogi-
tauit admiſit, nec ſic deſperetur. Non ſurrexit mortuus intus, ſurgat elatus: pœniteat facti,
de proximo reuiuiſcat: non eat in profunda ſepulturæ, non accipiat deſuper conſuetudinis
molem. Sed fortè iam illi loquor, qui iam duro ſui molis lapide premitur, qui iam vrgetur
conſuetudinis pondere, qui iam quatriduanus putet: nec ipſe deſperet, profundus mor-
tuus eſt, ſed altius eſt Chriſtus, agunt etiam tales pœnitentiam. Neque enim Lazaro reſu-
ſcitato poſt quatriduum vllus putor in viuente remanſerat: ergo qui viuunt, viuant: qui au-
tem mortui ſunt, in quacumque harum trium morte ſe inuenerint, pœnitentiam agant, ac- D
Chryſoſto. celerent, iam reſurgant. Vnde & Chryſoſtomus: Ne audiamus qui ſtamus, ſed dicamus
hom. 27. in nobiſipſis: qui æſtimat ſe ſtare, videat ne cadat: ne deſperemus ſi cecidimus, ſed dicamus
Matth. nobis, *nunquid, qui cadit non reſurget*? Etenim multi in ipſum cœli verticem aſcendentes, &
1. Cor. 10. omnem patientiam demonſtrantes, parum lapſi ſunt, & ad ipſum venerunt malitiæ bara-
Hiere. 8. trum. Alij autem rurſus ad cœlum inde aſcenderunt, & à ſcena & ſcurrilitate ad Angelicã
& pſal. 40 ſunt tranſlati vrbanitatem, & tantam oſtenderunt virtutem, vt dæmones abegerint, &
multa ſigna alia operati fuerint, & horum quidem plenæ ſunt ſcripturæ, & plena vita exem
plis nobis. Quemadmodum enim medici difficiliores ægritudines libris inſcribunt, & hu-
ius emendationis methodum, id eſt, doctrinam docent, vt in maioribus exercitati facilè
minora ſuperant: ita vtique & Deus magna peccata in medium adduxit, vt qui parua deli-
querunt, per illa facilem horum emendationem inueniant. Si enim maiora habuerunt ſa- E
nationem, multo magis minora. Igitur armemus noſmetipſos bonis operationibus, & ſi
aduenerit aliquod delictum, abluamur, vt digni efficiamur in gloriam Dei viuentes præ-
ſentem vitam, futura frui vita: Hæc Chryſoſtomus. Conſidera hîc viduam de morte filij
flentem: & ita tu omnibus poſtpoſitis de morte animæ tuæ luge & lachrymare, vt merearis
Chryſoſto. ab ipſa morte animę per tactum diuinæ miſerationis reſuſcitari. Abſtine à riſu & cachinno,
ſermone de cogitans quia de cunctis actibus tuis redditurus es rationem in iudicio: Vnde Chryſoſto.
pœnitentia. nihil quippe ita conglutinat Deo, vt lachrymæ illæ quas & peccati dolor & amor virtutis
Lachrymã- effundit, ſiue propria peccata quis, ſiue etiam lamentetur aliena. Cuius enim rei gratia in
dũ eſt nobis. cachinnum laxaris ac diffluis, qui tantorum ſponte factus es cauſa mœrorum, ante terri-
Periculum bile illud Chriſti ſtaturus tribunal, & ſumma cum examinatione rationem pro cunctis
ſtatus peccati. actibus redditurus: Hæc Chryſoſtomus. Valde autem periculoſum eſt, quòd peccator in
ſordibus

A ſordibus peccatorum,& in morte animæ iacet, non curans ſe per pœnitentiam purgare &
reſurgere, ſi enim linguis hominũ loquereris & Angelorum, & ſi tot per tuam doctrinam
conuerteres homines quot fuerunt homines ab initio mundi, vel quot ſunt ſtellæ cœli, &
teipſum per pœnitentiam non mundaueris: *factus es velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens:* 1.Cor.13.
campana enim ad vtilitatem hominum ſeruiens, pulſando ſeipſam conſumit, & ſi habue-
ris omnem ſcientiam, & ſi per tuam ſcientiam, & tuis diſcretis conſiliis omnes reges mun-
di vel principes, imo totus mundus pacificè dirigerentur, & teipſum per pœnitentiam non
correxeris, nihil proficies:& ſi habueris omnem fidem, ita quòd trahas ad fidem omnes Iu-
dæos, hæreticos & paganos, & ſi in peccato mortali es, nihil tibi proderit ad vitæ æternæ
ſalutem. Item ſi mille clauſtra faceres, & mille hoſpitalia manu propria ædificares, & in
illis omnes mundi pauperes bonis tuis paſceres, quamdiu in peccato mortali perſiſtis, in ſta-
B tu ſaluandorum non es. Item ſi corpus tuum ad cremandum dares vt Laurentius, ad exco-
riandum vt Bartholomæus, ſi crucifigereris vt Chriſtus, & ſic cum vnico peccato mortali
morereris, numquam ſaluareris. Item ſi mille millia miſſarum pro te dicerentur, ſi omnes
ſancti in cœlo cum omnibus Angelis proſtrati ante Deum ſanguineas funderent lachry-
mas, vſque in diem nouiſſimum orantes pro te: non flecterent miſericordiam Dei ad mi-
ſerendum tui, ſi decederes in peccato mortali, & ideo peccatori in morte animæ iacente
plus valeret vna confeſſio bona, quàm omnia beneficia prædicta per eum facta, vel ſibi
impenſa.

ORATIO.

C *DOmine Ieſu Chriſte, veni in Naym, animam meam fluctuantem tentationibus, appropinqua
portæ cohibendo, ne per ſenſus veniant ad effectus, accede per gratiam, tange per correctionem,
ſtent portitores occaſiones peccandi & opportunitates, dic animæ iacenti in peccatis, vt reſidat
per bonam voluntatem: incipiat loqui per confeſſionem, ſurgat per bonam operationem: redde matri ſuæ,
gratiæ nutrici, vt ſtet per ſtabilitatem, & ſic plebẽ tuam, vires animæ, affectiones & cogitationes viſitet
tua veritas per cognitionem, virtus per operationem, & bonitas per conſeruationem: Amen.*

De Scriba doloſo, & duobus aliis Chriſtum ſequi volentibus.
CAPVT XLV.

VIDENS autem Ieſus turbas multas circum ſe, & ſe ſequentes: iuſſit diſci- Matth.8.
D pulos ire trans fretum, id eſt, vltra mare Galilææ in locum ſecretum, *&* Luca.9.
iuſſit vt cum eis transfretaret, & eos à turbis ſequeſtraret. Docens etiam prædica-
torem Euangelij & omnes applauſum populi declinare, & nihil ad oſten- Cura vi-
tationem facere. Per hoc etiam innuit, quòd curæ mundi ſunt fugiendæ, tanda.
quia turbæ multæ, ſunt multæ curæ, quæ turbant animam ex omni parte,
& ideo dicit, circum ſe. Nam impediunt à poſteriori, ne poſteriora recolat: ab anteriori,
ne ſe ad meliora extendat: à dextris, ne deſideret æterna: à ſiniſtris, ne timeat ſupplicia: vel
à poſteriori, ne deſiderentur defectus vitæ præteritæ: ab anteriori, ne conſiderentur peri-
cula in ſtatu proſperitatis: à ſiniſtris, ne conſiderentur pericula in ſtatu aduerſitatis. Sicut
enim faber quando vult ſanguinem minuere equo, cooperit ſibi oculos, & tunc percutit
vbi vult: ſic diabolus volens hominem percutere, operit ſibi oculos per curas & ſollicitudi-
E nes, & tunc vulnerat per peccatum, & extrahit ſanguinem virtutum, & ideo ab hac turba
eſſet declinandum. Hæc eſt turba quæ impediebat Zachæum, in videndo Ieſum. Et in via
aſcendens corporaliter, non ſpiritualiter vnus ſcriba, id eſt, legiſperitus, ſeu literatus ait
illi: *Magiſter*, non dicit Domine, quia cauſa diſcendi, non ſeruiendi, venit, nec quærens ma- Magiſter.
giſtrum, ſed ex magiſtro lucrum, *ſequar te quocumque ieris.* Iſte duplici de cauſa volebat ſequi Scriba in-
Chriſtum: ſcilicet cauſa cupiditatis, & lucri temporalis, ac iactantiæ, & vanæ gloriæ, mul- tentio.
titudine enim & magnitudine ſignorum viſorum motus, volebat ſequi Dominũ, vt diſce-
ret ſigna facere propter lucrum acquirẽdum, vel propter vanam gloriam conſequendam.
Hoc idem conſiderans conſequi à Domino quod Simon Magus volebat emere à Petro. Act.8.
Ieſus autem videns eius animum, non reſpondit ad eius verbum, tantum, ſed ad eius animum di-
cens: *Vulpes foueas habent*, ad quieſcendum & latitandum, *& volucres cœli nidos*, habent ad
quos aſcendunt & confugiunt, *filius autem hominis*, id eſt, virginis: (ecce à parte inferiori

A denominat genus ſuum, contra gloriantes de genere ſuo, & allegantes quod eſt in eo præcipuum,) non haber domicilium proprium, *vbi caput ſuum reclinet*, ad pauſandum. q.d. Bruta habent ſua laribula, & loca vbi poſſunt latere & quieſcere: ego autem ſum ita pauper quòd non habeo hoſpitiolum proprium vbi percipiendo quietem capur reclinem, & ideo

Paupertas domini.

fruſtra venis ad me propter lucrum temporale. Vnde Chryſoſt. Aſpice qualiter paupertatem, quam Dominus docuerat, per opera demonſtrat, non erat ei menſa, non candelabrum, nec domus, nec quicquam talium. Hæc Chryſoſt. Hoſpitiolum quidem habuit virginis vterum, reclinatorium habuit præſepium non proprium, & crucis patibulum, ſepulchrum habuit ſed alienum. Hic ergo remouetur cupiditas terrenorum, à volentibus ſequi Chriſtum. Audita autem Chriſti paupertate non inſtitit amplius vt ſequeretur. Vnde

Chryſoſto. hom. 28. in Matth.

Chryſoſt. Non autem reſpondet, ſequar te pauperem, hoc enim Dominus forſitan conceſſiſſet: vel per vulpes, doloſitas, & ſimulatio: per volucres, inanis iactantia & elatio ſignatur, q.d. Dominus: Doloſitas & elatio latent in corde tuo, quia ſcilicet cauſa cupiditatis & B vanæ gloriæ vis me ſequi, & ideo te in ſocietatem meam non recipio, quia filius hominis ſimplex contra doloſitatem, humilis contra ſuperbiam, non habet in te vbi caput reclinet. Caput enim Chriſti Deus eſt, Deus autem habitat in humili & ſimplici, & tremente ſermones eius, & ipſa reclinatio capitis, non erectio humilitatis magiſtra eſt, quæ in illo locũ

Reprehenditur Scriba.

non habent. In tribus ergo iſte reprehẽditur à Domino, ſcilicet in doloſitate: quia ficto animo & non ſimplici ſequi volebat, & in cupiditate, quia eum pro quæſtu ſequi intendebat, & in elatione, quia propter inanem gloriam ei adhærere cupiebat, ſicut vulpes eſt animal fallax, inſidiis intentum, & rapinis plenum: auis verò alta petens & aſcendens ſurſum, hic ergo ſequi volebat magiſtrum, non vt virtutes diſceret, non vt paupertatẽ & humilitatem magiſtri imitaretur, ſed vt fictus diſcipulus deciperet, & ſub magiſtro humilitatis, & pau- C

Ambitioſi & ſimoniaci Scribæ ſimiles. Philip. 2.

pertatis, honorum dignitates ambiret, & diuitias congregaret. Et hunc ambitioſi & ſimoniaci in Eccleſia imitantur, qui cupiunt ad alta ſubuehi, quærentes quæ ſua ſunt, non quæ Ieſu Chriſti, non vt miniſtrent, ſed vt miniſtrentur, & ideo vulpi doloſæ, & volanti aui meritò comparantur. Per hunc etiam ſignificantur quærentes intrare religionem, vel monaſterium diuitias habentium, non ex deuotione, ſed vt ex pauperibus diuites, & ex contemptilibus honorati fiant. Ideo talibus dicitur: *Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos*, id eſt, dæmones doloſi & ſuperbi habent in vobis habitaculum, ſed non Chriſtus. Poteſt inſuper dici; quòd *vulpes foueas habent*, id eſt, doloſi habent cautelas, ad quas refugiunt, ne in ſuis capiantur malitiis, *& volucres cœli nidos*, id eſt, ſuperbi quærunt eleuari in altis, *filius autem hominis non habet caput ſuum reclinet*, in talibus, id eſt, ille qui ſecundum dictamen ra-

Chryſoſto. ibidem. Scriba doloſus. Auguſtin. hom. 7. de verbis do.

tionis viuit, talia non quærit: vt ergo dicit Chryſoſtomus, Scriba hic non animo credendi, D ſed ſimulata mente acceſſit ad Dominum, vnde inſpector cordium & ſecretorum cognitor Deus tentantem ſe potius, quàm verè ac fideliter ſequi volentem non immeritò refutauit. Nam vt ait Auguſtinus, Videbat eum doloſa ſimulatione tenebroſum, & ventoſa elatione iactatum, non habere locum humilitatis, vbi doctorem ſe inclinantem exciperet, quia in diſcipulatu Chriſti non illius gratiam, ſed ſuam gloriam requirebat. *Dixit autem Do-*

Futurus diſcipulus.

minus alteri, cuius patrem iam mortuum ſciebat, *ſequere me*, qui reſpondit, *Domine*, quod eſt reuerentiæ, *permitte me*, quod eſt obedientiæ: quia de diſcipulis ſuis ſcilicet futuris dicitur,

Rabanus in eum locum. 3. Reg. 19.

& ſi nondum erat, *primum ire & ſepelire patrem meum*, quod eſt opus miſericordiæ: vbi Rabanus, non diſcipulatum reſpuit, ſed expleta primùm paterni funeris pietate, liberior hunc ſequi deſiderat, ſicut Heliſæus vocante ſe Helia. *Oſculer*, inquit, *oro te, patrem meum & matrem meam, & ſic ſequar te. Ieſus autem ait illi*, animo corripiendi, *ſequere me*, non obſtante patris tui funere, q. d. non eſt de charitatis ordine minus bonum maiori præponere, *& di-* E *mitte mortuos*: ſcilicet morte culpæ, *ſepelire mortuos*, morte naturæ, *ſuos*, ſcilicet ſibi aſtrictos vinculo propinquitatis vel naturæ, dicens autem ſuos, monſtrabat quoniam hic non eius

Infideles ſunt mortui. Abacuh. 2. Religionis ingreſſus nõ differẽdus. Chryſoſto. hom. 28. in Matthæum.

mortuus, ſed aliquis infidelium erat, cuius & ſepultores per infidelitatem impietatis in anima mortuos intelligi volebat. Infideles dicuntur mortui, quia fide carent, quæ vita animæ eſt, ſecundum illud: *Iuſtus ex fide viuit*, hic ergo remouetur carnalitas propinquorum: per hoc enim quòd dixit ei, *ſequere me, & dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos*, oſtendit quòd carnalis affectus à ſequentibus Chriſtum, eſt totaliter dimittendus. Et eſt hoc argumentum contra excuſantes ſe de ingreſſu religionis, propter curam parentum. Item contra procraſtinantes, ſi enim noluit retardari pro ſepultura, multominus pro expeditione diuturna: Vnde Chryſoſtomus. Alius intentione ficta dixit, ſequar te, hic etiam ſanctam rem petens

non

A non finitur recedere, quia alij erant qui ſepelirent, & hunc à magis neceſſariis recedere non
oportebat: hæc Chryſoſtomus. Et vide quomodo primum doloſum & ſuperbum, qui fictè
& ſimulata mente acceſſerat, reſpuit: ſecundum ſimplicem & deuotum, qui verè & ſim-
plici mente & puro corde quærebat, ad ſui ſequelam traxit, & abſque dilatione ſe ſequi iu-
bens nec patrem ſepelire permiſit, quem fortè à ſepultura prohibuiſſet, ſi alij qui ſepelirent
non fuiſſent, ac ſi ei diceret: Veniſti ad vitam, vis redire ad mortem? ego ſum vita, ego ſum
pater, & creator tuus: me ſequere *& dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos*, tu autem vade, &
annuncia regnum Dei, non fabulas, non curioſitates, vel aliquid huiuſmodi. Non nego
ſepulturam eſſe de operibus miſericordiæ, nec dico opera eius proximo non eſſe impen-
denda, ſed pro maioribus eſſe poſtponenda. Annuncia regnum Dei, ſuſcita mortuos in ani-
ma. Inſtruimur ergo hîc vt pro maiori bono minus bonum deſeramus, nam ſi meritorium
B ſit parentem ſepelire, dignius eſt tamen verba vitæ docere, pium quippe erat quod volebat *Minus bo-*
facere, ſed docuit magiſter quid deberet præponere: maius enim eſt animas mortuorum *nũ pro ma-*
prædicando ad vitam reſuſcitare, quàm corpus mortui in terra abſcondere: maius eſt præ- *iori omitten*
dicando vnum ſaltem viuificare, quàm omnes mortuos ſepelire. Vnde Ambroſius: Cùm *dum.*
religioſum humani corporis ſepeliendi accepimus officium, quomodo hîc paterni quo- *Ambroſius*
que funeris ſepultura prohibetur? niſi vt intelligas humana poſthabenda diuinis, bonum *inc.9.Lucæ*
ſtudium, ſed maius impedimẽtum, nam qui partitur ſtudium, diriuat affectum: qui diuidit
curam, differt profectum, ergo prius ſunt habenda quæ maxima. Quomodo ergo mortui *Mortuos ſe-*
ſepelire mortuos poſſunt, niſi geminam hîc intelligas mortem: vnam naturæ, alteram cul- *pelire mor-*
pæ. Eſt etiam mors tertia, in qua peccato morimur, Deo viuimus, non ergo paterni funeris *tuos ſuos.*
ſepultura prohibetur, ſed neceſſitudini generis diuinæ religionis pietas antefertur. Illud
C conſortibus relinquitur, hoc mandatur electis. Vnde & Chryſoſto. Inconueniens enim *Chryſoſto.*
erat, vt qui ſemel filio Dei credens viuum, & cœleſtem Deum patrem habere iam cœpe- *hom.28. in*
rat, de patre mortuo cogitaret, & ideo Dominus oſtendit præferendam eſſe fidem & co- *Matth.*
gnitionem Christi, huiuſmodi pietatis officiis, propter quem viuentes parentes iubemur
relinquere. Ieſus ergo prohibuit eum non iubens contemnere honorem, qui eſt ad eos
qui progenuerunt, ſed monſtrans quoniam nihil cœleſtibus negociis magis nobis neceſſa-
rium eſſe oportet: & quoniam cum faſtidio vniuerſorum his iungi oportet, & neque parũ
tardare, & ſi valde ineuitabilia & incitantia fuerint quæ attrahunt. Etenim multo melius
eſt regnum diuulgare, & alios euellere à morte, quàm mortuum qui in nullo inde vtilita-
tem habet ſepelire, & maximè cùm fuerint qui hæc vniuerſa complent. Nihil igitur aliud
hîc diſcimus, quàm quoniam neque contingens tempus perdere oportet, & ſi decem mi-
lia quæ prouocãt fuerint: omnibus, & maximè neceſſariis, ipſis ſpiritualia præponere: Hæc
D Chryſoſt. Moraliter mortui ſepeliunt mortuos, quando peccatores in peccatis ſuis mutuò
fouendo celant, & operiunt ſemetipſos: Vnde ſecundum Gregoriũ. Per mortuos intelligi *Gregorius*
poſſunt adulatores, qui peccatores fouent in peccatis, eóſque amplius ſepeliunt premendo *lib.4.mora*
terram, & terrenam adulationem ſuper caput ipſorum, vt exerceantur in vitiis, inſtitis li- *lium c.25.*
gantes pedes eorum, ne in viis Dei ambulent. *Et ait alter*, ad Ieſum, *ſequar te Domine: ſed pri-*
mùm permitte me renunciare his qui domi ſunt, volebat renunciare eis ne fortè quomodo fieri
ſolet quærerent eum, licentiando ſe ab eis, & dicturus valete, ac diſpoſiturus familiæ. Sic
Heliſæus requiſitus Heliam ſequi dixit: *Oro te vt oſculer primùm patrem meum, & matrem meã,* *3.Reg.19.*
& ſic ſequar te: ſic hodie multi faciunt qui inutiliter ingreſſum religionis, vel executionem *Religio non*
melioris vitæ differunt & dicunt, diſponam prius de amicis, vel de rebus meis, & poſtea *eſt differen-*
religionem intrabo, ſeu vitam emendabo: quod Hiero. diſſuaſit cuidam, eúmque ab hac *da.*
E periculoſa dilatione reuocauit dicens: Nauiculæ hærentis in ſalo funem potius preſcinde,
quàm ſolue: Vnde & Chryſoſt. Ne dicam diſſoluam negocia mea primùm, principium *Chryſoſto.*
deſidiæ hæc tardatio eſt. Quoniam vehementer inſtat diabolus ingreſſum quem Deus *ibidem.*
volens accipere, & ſi paruam vocationem & tardationem apprehenderit, magnam opera-
tur pigritationem: propter hoc admonet quidam; ne tardaueris de die in diem, & hoc
etiam remonetur conuenienti exemplo, cùm ſubditur: *Ait*, enim illi *Ieſus. Nemo mittens*
manum ſuam ad aratrum: ſcilicet pœnitentiæ qua cor euertitur, vt virtutibus ſeminetur, mit-
tens inquam pœnitendo, & Christum ſequi proponendo, *& reſpiciens retrò*, facto vel pro-
poſito, ad ſtatum priſtinum redeundo, *aptus eſt regno Dei*, cõſequendo vel predicando. Vnde
Paulus regnum Dei habiturus, & ipſum alus prædicaturus ait, quæ retrò ſunt obliuiſcens, *Philip.3.*
quaſi Dominus dicat ei: Vocat te Oriens, & tu attendis ad Occidentem. Hic ergo remo-

uetur inutilis dilatio, quia cùm propoſitum mutandi vitam parentibus reuelatur, quan- A
Arator retroſpiciens. doque ab eis reuocatur. Arator quippe retrò aſpiciens facit ſulcum tortuoſum & ineptum:
ſic accipiens melioris vitæ ſtatum, & habens affectum redeundi ad ſtatum priſtinum, ine-
Arãtu & religioſi collatio. ptus eſt ad regnum Dei adipiſcendum. Talis eſt religioſus qui mundum reliquit, ſed ad
mundum mẽte recurrit: nunc hos, nunc illos, ſeu prius habita vel facta in corde reuoluen-
do, & amorem ſeu delectationem ad huiuſmodi flectẽdo. Vnde Maximus epiſcopus: Om-
nis enim arans ſi retroaſpicit, aut tortuoſum & inutilem facit ſulcum, aut aratrum boum
ſuorum veſtigia vulnerabit. Ita & qui directo tramite ac ſpirituali vomere vitia mundana
perſulcans incedit ad regnum Dei, ſi aſpectum ſuum ad impia & vana conuerterit, & iu-
ges ſuos hoc eſt corpus atque animam vulnerabit, & optimi itineris periculoſum nimis in-
currit errorem. Vnde Auguſtinus: Apponit manum aratro, qui affectuoſus eſt ad ſequen-
dum: retrò tamen reſpicit, qui dilationem petit occaſione redeundi ad domum cum ami- B
cis conferendi. Vnde & Bernardus: Si autem ſecuturus Dominum diſcipulus, qui vel do-
Bernardus epiſt. ad fratres. mui renunciare velit arguitur: quid fiet illis qui nulla vtilitatis, nulla fidei ædificandæ gra-
tia ſæpius ſuorum quos in mundo reliquere domos reuiſere non timent? hoc facit contra
Monachi ſint in clauſtro. monachos in domibus parentum & ſecularium conuiuentes. Vnde etiam Chryſo. Oſten-
dit quòd qui ſequi Dominum deſiderat, qui manum in aratro ponit, id eſt, qui in ſpe cru-
cis Chriſti Euangelica fide fundatus ſeculo renunciat, reſpicere retrò non debeat, id eſt,
Chryſo. ho. 28. in Mat. rurſus ad ea quæ ſeculi ſunt redire, ne per huiuſmodi inanẽ ſeculi curam & vanam cupi-
Bernardus ibidem. ditatem regno Dei efficiatur indignus: vnde non immeritò & Apoſtolus admonet ne ad
infirma & egena mundi reuertamur. Vnde & Bern. Et hoc omnino timendum eſt, ne quis
Apoſtatio cordis. aut corde ſolo, aut etiam corpore fiat apoſtata. Legimus enim de filiis Iſraël, quia corde
redierunt in Ægyptum. Nam corpore reuerti clauſum poſt eorum talos rubrum mare ve- C
tabat: hoc eſt quod ego vereor fratres, ne fortè ſint aliqui quibus ſi pudor negat apoſtaſiam
corporis, tepor faciat apoſtaſiam cordis: vt videlicet in habitu religionis cor ſeculare ge-
rant, & quicquid ſecularis conſolationis inuenire potuerint, læti ſuſcipiant: Hæc Bernar.
Religio obſeruand.ı. Gregorius in regeſto. Qui ergo ſeculo renunciauit, nullatenus retrò reſpiciat: quia, vt ait Gregorius: Nil angelis
charius, nil Deo acceptius, nil homini fructuoſius, quàm in ſuſcepta religione perſiſtere,
iuráque obedientiæ obſeruare & complere: &, vt ait Iſidorus, atrociter in diſcuſſione diui-
ni iudicij arguendi ſunt, qui quod profeſſione ſpoponderunt, opere implere contempſerũt,
& ideò cauti eſſe debemus ne mundo vndique retrahente, & poſt dorſum vt retrò reſpi-
Gene. 9. Statua ſalis ciamus ſtrepente ſeducamur: & retrò cum vxore Loth, quæ in ſtatuam ſalis verſa eſt, reſpi-
ciamus. Vnde nota, quòd ſtatua habet figuram humanam, ſed non ſentit nec mouetur, ſic
perſonæ quæ exierunt mundum, habentes cor adhuc ad negocia mundi, non habent ſen- D
ſum vel motum alicuius boni operis. Item terra vbi ſal ſeminatur efficitur ſterilis: ſic tales
reddunt ſocietatem, in qua ſunt, ſterilem. Item ſal præbet ſaporem aliis, tamen per con-
ſumptionem ſui: ſic tales cõſumuntur in religione ſine propria vtilitate, & dant aliis exem-
plum conſeruationis: ſecundum Bedam, etiam manum ad aratrum mittit, qui quaſi quo-
Beda in c. 9. Lucæ. dam inſtrumento compunctionis, ſcilicet ligno & ferro dominicæ paſſionis, duritiam cor-
dis ſui emollit & euertit ad pœnitentiam: ſicque ad bonos fructus ferendos terram cordis
vomere pœnitentiæ aperit, recolens Dominicam paſſionem. Qui ſi ad relicta vitia deſide-
rio rapitur, à regno Dei cum vxore Loth excluditur. Sancti enim poſteriorum obliti ſem-
per in anteriora ſe extendunt: iuges ſuos, Id eſt, corpus & animam quaſi boues iugo Dei
coniunctos, à iugo eius non relaxantes, ſed ſemper colla ſubdentes, vt fructum plus affe-
Sepelire patrẽ impedit. rant. Et ſciendum quòd quanuis ſepelire patrem, & renũciare bonis vel amicis, per ſe non E
impediant hominem à perfectione & regno Dei, per accidens tamen & propter aliqua ſu-
peruenientia imminet periculum retrocedendi à via Dei: quia dum differt implere pro-
poſitum, poteſt faciliter immutari ab eo quod propoſuit propter intuitum eorum quæ di-
miſit: vel reuocari à propoſito, propter ſuaſum parentum, ſeu aliorum quos reliquit, vt au-
De electione domini. tem dicit Auguſtinus, in hoc capitulo, & hoc dicimus: quia quos voluit Dominus hos ele-
git, obtulit ſe vnus vt eum ſequeretur, & reprobatus eſt, alius non audebat, citatus eſt: ter-
tius differebat, culpatus eſt: non ſis ergo doloſus & ſuperbus, ne cum primo reproberis, ſed
magis ſis ſimplex & deuotus, vt cum duobus aliis eligi merearis.

ORATIO.

A
ORATIO.

DOmine Ieſu Chriſte, magiſter bone, inſpector cordium, & cognitor ſecretorum, exclude & remoue à me omnem doloſitatem & ſimulationem, & fac me verum & fidelem tuum diſcipulum, & ſine fictione ſequi te veracem magiſtrum. Da etiam mihi vt propter carnalem quorumcunque affectum te ſequi non differam, & minus bonum maiori non præferam. Præſta mihi Domine Deus meus, ne ad aratrum pœnitentiæ manum mittens, & te ſequi per melioris vitæ ſtatum proponens, reſpiciam retrò, facto vel propoſito, ad ſtatum priſtinum redeundo, vt non efficiar ineptus regno Dei conſequendo: Amen.

De eo quòd Dominus excitatus, imperauit ventis & mari.
CAPVT XLVI.

B
POST hæc Dominus Ieſus, dimittens turbas, aſcendit ſerò in nauiculam, ad tranſeundum lacum Genezareth, vt in locum remotum, propter cauſas ſuprà in principio præcedentis capituli dictas, cum diſcipulis iret. Vt enim dicit Remigius: Tria legitur Dominus habuiſſe refugia, ſcilicet nauis, montis, & deſerti: & quotiens à turbis comprimebatur, ad aliquod iſtorum refugiebat. Vbi Origenes: Cùm multa magna & miranda Dominus oſtendiſſet in terra, tranſiit ad mare, vt ibi excellentia opera demonſtraret: quatenus terræ mariſque Dominum ſe oſtenderet, & *ſecuti ſunt eum diſcipuli eius*: tranſfretantes ſcilicet cum eo, non tãtum greſſus ſequentes, ſed magis ſanctitatem concomitantes. *Secuti* quidem *ſunt eum*: quia trahebantur ſuauitate ſermonis eius,
C & admiratione operis, & benigna conuerſatione ipſius, ita vt eſſet eis difficile ipſum relinquere. *Et ecce motus magnus*, vt maius appareret miraculum, *factus eſt in mari*, non naturaliter & ex ſe, ſed Chriſti imperio & virtute, *ita vt nauicula operiretur*, ſcilicet ferè *fluctibus*, innundantibus. Et bene dicit operiretur, non ſubmergeretur, quia nauicula Petri cõcuti poteſt, ſed ſubmergi non poteſt: cuius figura in arca Noë fuit, *ipſe verò dormiebat in puppi*, id eſt, in poſteriori parte nauis, iuxta tabernaculum, ſuper ceruical ligneum, oſtendens ſecundũ Chryſoſtomũ, ſuam humilitatem. Nec mirum ſi dormiebat, ipſe enim multum de nocte in orationibus vigilabat, multumq; de die in prædicationibus laborabat. Dormiebat quidẽ corpore, ſed vigilabat deitate. Vnde ipſe in canticis dicit: *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Vbi Chryſoſtomus: Aſcendit paruam nauiculam, vt nauigaret ille qui totum mundum diuina virtute gubernat. Dormit in ſomnum, qui populum ſuum vigilia æterna cuſtodit. Voluit
D autem Dominus dormire multiplici de cauſa. Prima, vt veritatẽ humanæ naturę in ſe demonſtraret, in miraculis enim Chriſti ſemper aliquid ponitur ad oſtendendam veritatem humanitatis, & aliquid ad oſtendendum veritatem diuinitatis. Secunda, vt diſcipulorũ fidem probaret, non quòd ipſe corda eorum ignoraret, ſed vt ipſi ſeipſos agnoſcerent. Tertia, vt diſcipuli magis timerent, & ſic eos ad orationem prouocaret. Si enim, vt ait Chryſoſtomus, eo vigilante tempeſtas facta eſſet, vel non timuiſſent, vel non rogaſſent. Quarta, vt veritatem diuinæ naturæ, & ſuam potentiam demonſtraret, quæ magis claruit in eo, quòd mox excitatus imperauit ventis qui ei parebant. Timẽtes ergo diſcipuli, & in periculo poſiti, acceſſerunt recurrentes ad ipſum, & ſuſcitauerunt eum dicentes: *Domine ſalua nos*, tu enim potes, & nos indigemus: *quia perimus*, & in periculo conſtituti ſumus. Vbi Origenes: O veraces diſcipuli, ſaluatorem vobiſcum habetis, & periculum timetis: vita vobiſcum eſt, &
E de morte ſolliciti eſtis. Et ideò quòd dixerunt ſalua nos, fuit fiduciæ: quia perimus, fuit puſillanimitatis: quòd ſuſcitauerunt, infidelitatis: propter quod increpando dixit eis: *Quid timidi eſtis modicæ fidei?* q. d. ſi haberetis fidem, non timeretis: ſed faceretis quod velletis, & ventos & mare placaretis. Vbi Cyrillus: In quo oſtendit quòd timorem non facit tentationum inductio, ſed imbecillitas mentis. Sicut enim aurum probatur in igne, ſic in tentationibus fides. Redarguit ergo in eis duo, ſcilicet mentis puſillanimitatem, quia non debebant timere eo præſente quem viderunt tot miracula facere; & cui qui adhæret perire non poteſt: ac fidei modicitatem, quia non credebant eum tantum poſſe in dormiendo, quantum in vigilando: vel tantum in mari, quantum in terra. Argumentum hinc habemus, quia modicæ fidei eſt, qui in aduerſitate famis, preſſuræ, & huiuſmodi, conſtitutus murmurat, timet, & impatienter fert. Vnde fides maximè neceſſaria eſt in periculis: hæc eſt enim victoria quæ vincit mundum, id eſt, mundi pericula fides noſtra. Vt autẽ dicit

Math. 8. Marc. 4. — *Refugia domini tria.* — *Origenes hom. 6. in diuerſos.* — *Nauicula Petri mergi non poteſt.* — *Chryſoſt. hom. 29. in Matth.* — *Canti. 5.* — *Dormitio Domini & eius cauſa.* — *Chryſoſto. ibidem.* — *Origenes home. 6. in diuerſos.* — *Timere quid facit.* — *Modicæ fidei quis dicendus.* — *1. Ioan. 5.*

Ambroſius in c. 8. Lucæ.

Ambro. Oeconomia ſeruatur in Apoſtolis, vt aduertas ſine tentatione neminem poſſe ex A
hoc vitæ curriculo demigrare, quia exercitium fidei tentatio eſt. Subiecti ergo ſumus ne-
quitiæ ſpiritualis procellis, ſed quaſi peruigiles nautæ gubernatorem excitemus. *Tunc ſur-
gens Ieſus imperauit ventis & mari*, ſæuientibus, ſicut Dominus creaturæ dixit: tace & obmu-
teſce, *& ceſſauit tempeſtas, & facta eſt tranquillitas magna*, ita quòd nec ſemita nec veſtigium
alicuius turbationis remaneret, ſic itaque vtriuſque ſuæ naturæ, ſcilicet diuinæ & huma-
næ veritatem Dominus Ieſus Chriſtus dignatus eſt hîc commendare: quaſi enim homo
nauem aſcendit, ſed quaſi Deus mare côturbat: quaſi homo in naui dormit, ſed quaſi Deus
ventis & mari imperat, & eorum furorem verbo coërcet. Nam ſentiunt Dominum man-
dantem, quorum tamen inſenſibilis natura videtur: vnde dicuntur Deo obedire inanima-
ta, quia ſolo verbo de his facit quod vult, ſecũdum quem modum loquendi ſolet dici ma-
teria obediens, vel inobediens medicinæ. *Porrò homines*, ſecundum Hierony. non diſcipuli, B
ſed nautæ & cæteri qui erant in naui, *mirati ſunt*: ex effectu virtutem deitatis eius cogno-
ſcentes, ac etiam confitentes, & admirando dicentes: *Qualis eſt hic*, & quantus, id eſt, quàm
magnus, quàm potens, & quantæ dignitatis & poteſtatis. q. d. non eſt homo purus, ſed ve-
rus Deus. Vbi Chryſoſtomus: Somnus hominem, tranquillitas Deum oſtendebat, ideò
dicunt, qualis eſt hic: quia ſicut homo dormit, ſicut Deus miracula facit. Tria ergo admi-
rantur, & hominem dormientem, & Deum imperantem, & creaturam obedientem. Vnde
addunt: *quia venti & mare*, quæ inſenſibilia ſunt: *obediunt ei*, ad nutum obſequendo; ſicut
creatura creatori ſuo. In quo redarguuntur creaturæ rationales, quæ non obediunt creato-
ri, cùm creaturæ inſenſibiles obediant ei. Qui ergo prius miracula in terra fecit, etiam in
mari facere voluit: vt Dominus terræ & maris appareat, & in ſignum quòd tota ei ſeruit or-
bis machina, & cuncta ad nutum ſuum ſunt creata. Per hoc autem quòd à diſcipulis exci- C
tatus & rogatus eos liberauit, oſtenditur quòd ſemper vult rogari à nobis: ſæpe enim expo-
nit nos preſſuris, quia vult vt cum oremus & ſic liberemur ab illis. Vnde patet quòd mul-
to melior eſt oratio quàm lectio: ſecundum Chryſoſtomum, Chriſtus fecit in mari magnã
turbationem, vt magna turbatio magnum diſcipulis incuteret timorem, & magnus timor
induceret eos ad clamoſam orationem, & clamoſa oratio induceret Chriſtum ad magnã
miraculi operationem, & magnum miraculum induceret homines ad fidem & admira-
tionem. Vnde Auguſtinus: Ideò premuntur iuſti vt preſſi clament, clamantes exaudian-
tur, exauditi glorificent Deum. Iſte autem clamor non tantum debet fieri voce & corde,
ſed etiam opere, vt inſiſtãt ieiuniis & eleemoſynis, & macerationi corporis. Myſticè iſtud
poteſt exponi diuerſimodè. Primò allegoricè prout pertinet ad totum corpus Eccleſiæ,
vt nauicula intelligatur Eccleſia fidelium, quæ ad modum nauis in principio fuit arcta, D
quia paucos habuit credentes: in fine etiam, ſcilicet tempore Antichriſti, erit anguſta, quia
tunc pauci erunt fideles: in medio autem eſt lata, quia modo fides eſt multum dilatata. In
hac naui continentur fideles qui cum Chriſto per mare ſeculi ad regnum cœlorum per-
ueniunt. Hanc itaque nauem aſcendit Chriſtus per regimen & gubernationem, quia ipſe
eſt rector Eccleſiæ & gubernator, in qua diſcipuli continentur. Hanc autem aſcendit in
baptiſmo, quia baptiſmus eſt ianua ſacramentorum. In Eccleſia ergo tanquam in naue ſu-
mus, & Dominus nobiſcum propter ſua ſacramenta. Sed contra Eccleſiam flant venti
varij & validi malorum, & eleuantur fluctus contra eam, vt ſic nauicula quaſi operiatur flu-
ctibus, ſubmergi tamen non poteſt, & inter hæc omnia Chriſtus dormire videtur, & non
attendere, quia ſecundum Origenem: Patientiam bonorum, & pœnitentiam impiorum
expectat: Chriſti enim dormitio, eſt diuina in tribulationibus permiſſio, qui excitatur, E
quando bonorum præcibus pulſatur, accedamus ergo ad eum dicentes: *Exurge, quare obdor-
mis Domine, exurge, & ne repellas in finem*. Ipſe autem exurget, & imperabit ventis, id eſt, dæ-
monibus qui concitant fluctus, id eſt, malos huius mundi ad immitendum perſecutiones
ſanctis, facietque tranquillitatem magnam, pacem Eccleſiæ, & ſerenitatem mundo per
ceſſationem tribulationis conferendo, vel patientiam tribulatis dando. De iſta naui ſic di-
cit Chryſoſtomus: Non dubium eſt nauem iſtam Eccleſiam figuraſſe, quæ nauigantibus
Apoſtolis, gubernante Domino, flante Spiritu ſancto, prædicationis verbo vbique diſcur-
rit: portans ſecum magnum inæſtimabile prætium, quo totum mundum ſanguine Chri-
ſti mercata eſt. Mare verò ſeculum intelligitur, quod à diuerſis peccatis & variis tentatio-
nibus velut quibuſdam fluctibus æſtuat: venti autem, nequitiæ ſpirituales & immundi ſpi-
ritus intelliguntur, qui ad naufragium Eccleſiæ per diuerſas ſeculi tentationes velut per
fluctus

Hieronym. in cap. 8. Matthæi.

Chryſoſtom. hom. 29. in Matth.

Somni & tranquillitatis ſignificatio.

Orari vult Deus.

Oratio melior lectione eſt.

Chryſoſto. hom. 29. in Matthæum.

Eccleſia eſt nauicula.

Origenes hom. 6. in diuerſos.

Pſal. 43.

Chryſoſto. hom. 29. in Matth.

Mare pro ſeculo.

A fluctus maris deſæuiunt. Dormire verò Dominus in hac naui intelligitur, cùm ad proba-
tionem fidei Eccleſiam ſuam preſſuris & perſecutionibus mundi iſtius tentari permittit.
Excitatio verò diſcipulorum excitantium Dominum & auxilium implorantium, vt libe-
rentur, præces ſanctorum omnium oſtenduntur. Et quanuis infeſtatione inimici Eccleſia *Eccleſia nō*
vel ſeculi tempeſtate laboret, quanuis tentationum fluctibus pulſetur, naufragium tamen *facit nau-*
facere non poteſt, quia Dei filium habet gubernatorem. Inter ipſos enim turbines mundi, *fragium.*
inter ipſas ſeculi perſecutiones, plus gloriæ ac virtutis acquirit, dum in fide firma & indiſ-
ſolubili permanet. Nauigat etiam inſtructa fidei gubernaculo fœlici curſu per huius ſeculi
mare, habens Deum gubernatorem: angelos remiges, portans choros omnium ſancto-
rum, erecta in medio ipſa ſalutari arbore crucis, in qua Euangelicæ fidei vela ſuſpendens,
flante Spiritu ſancto ad portum paradiſi, & ſecuritatem quietis æternæ deducitur: Hæc
B Chryſoſtomus. Alio modo hoc idem poteſt exponi allegoricè, prout pertinet ad caput ec- *Nauicula*
cleſiæ, quod eſt Chriſtus, vt nauicula quam Chriſtus aſcēdit intelligatur arbor crucis, cum *eſt arbor*
qua mare huius mundi pertranſitur ſine periculis: cuiuſque beneficio & auxilio fideles ad- *crucis.*
iuti transfretatis & emerſis mundi fluctibus, perueniunt ad littus & portum patriæ cœleſtis.
Hanc nauiculam Chriſtus in die paraſceues cum diſcipulis ſuis aſcendit, per quam mare
præſentis ſeculi tranſiuit, non quidem quod ipſi tunc paſſi fuerint, ſed quia tunc eis exem-
plum patiendi reliquit. Vnde aſcendente eo in hanc nauiculam, ſunt eum conſecuti, quia
omnes ad tormenta & vſque ad mortem fuerunt eum imitati. Cùm ergo Chriſtus in cru-
ce poſitus fuiſſet, magnus motus in mari factus eſt, quia mentes diſcipulorum motæ ſunt,
quia à ſtabilitate fidei corruerunt, terræmotus magnus factus eſt, petræ ſciſſæ ſunt: & cæte-
ra ſigna quæ tunc facta ſunt, ita quòd nauicula operta eſt fluctibus, quia tota vis perſecu-
C tionis circa crucem Chriſti fuit, & mentes omnium contra ipſam fluctuabant, & facta eſt
crux Chriſti Iudæis ſcandalum, gentibus autem ſtulticia. Sed inter has commotiones *1. Cor. 1.*
ipſe dormiebat in cruce moriendo, quia ſuum dormire hoc loco mori eſt. Excitant autem
diſcipuli Dominum, dum turbati mente maximis deſideriorum clamoribus reſurrectio-
nem efflagitant, dicentes: *Salua nos*, reſurgendo à mortuis: quia *perimus*, perturbatione tuæ
mortis. Ipſe verò reſurgens, & per reſurrectionem excitatus, primò increpat diſcipulorum
modicam fidem: quia exprobrauit incredulitatem eorum & duritiam cordis. *Imperauit*
autem ventis: quia diaboli ſuperbiam ſtrauit, imperauit *& mari*: quia veſaniam Iudæo- *Mar. vlt.*
rum compeſcuit, *& facta eſt tranquillitas magna*, & conſolatio: quia viſa reſurrectione ſe-
datæ ſunt mentes diſcipulorum & gauiſæ, nos verò homines videntes hæc omnia, &
cognoſcentes dicimus, *qualis eſt hic*, & quantus: diſcipuli ergo, id eſt, homines fideles
D debent eum ſequi iuxta illud: *Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat cru-* *Luca 9.*
cem ſuam & ſequatur me. Et quia per pœnitentiam maximè crux tollitur, ideò etiam tro- *Pœnitentia*
pologicè ſeu moraliter per nauiculam pœnitentia deſignatur, quia per ipſam homo ad *per nauicu-*
portum ſaluris deducitur, & quicunque extra iſtam nauiculam inuentus fuerit, ad por- *lam.*
tum ſalutis non perueniet, ſed ipſum vnda infernalis inuoluet, ideò ſignificata eſt per ar-
cam Noë: quia illi qui in eam aſcenderunt fuerunt ſaluati, qui verò non aſcenderunt, fue-
runt ſubmerſi. Tunc autem Ieſus nauiculam hanc aſcendit, quando quis ſalutis ſuæ aui-
dus pœnitentiam aſſumit, & ſæpe contingit quòd quando quis pœnitentiam inchoat gra-
uis tentatio eum pulſat, nec Deus ipſum liberat, ſed auxilium ſubtrahit: ideò recurrere
debet ad eum per feruentem orationem, & tam perſeueranter inſtare donec impetret
Dei miſerationem. Tanta autem gratia ſæpe eum conſequitur, quòd ipſe etiam in admi-
E rationem excitatur. Vnde ſecundum Bedam: Cùm ſigno Dominicæ crucis imbuti ſeculum *Beda in ca.*
relinquere diſponimus, nauem cum Ieſu conſcendimus, mare trāſire conamur. Qui enim *8. Lucæ.*
abnegans impietatem & ſecularia deſideria crucifigit membra ſua cum vitiis & concupi- *Titum 2.* *ad Titū 2.*
ſcentiis, & cui crucifixus eſt mundus & ipſe mundo: quaſi cum Domino nauem aſcendens, *& Galat.*
mare huius ſeculi trāſire deſiderat, ſed nobis nauigantibus quaſi inter æquoris fremitus ob- *5. & 6.*
dormit Dominus, quādo crebreſcente vel immundorum ſpirituum, vel hominum prauo-
rum, vel noſtrarum cogitationum impetu fidei ſplendor obtenebreſcit, ſpei celſitudo con-
tabeſcit amoris flamma refrigeſcit, ſed tūc ad Dominum recurramus, quatenus tempeſta-
tem cōpeſcat, trāquillitatem refundat, & portum ſalutis indulgeat. Poteſt etiam aliter tro-
pologicè ſeu moraliter exponi, vt per nauiculam intelligatur quælibet fidelis anima: hæc *Anima fi-*
nauicula mari exponitur, quia corpori ſociatur, verè enim corpus noſtrum mare eſt: quia *delis per na-*
omnia opera eius amaritudinem habent annexam. In hanc nauiculam Chriſtus aſcendit, *uiculam in-* *telligitur.*

cùm eam pet gratiam inhabitat. Sequuntur autem eum diſcipuli, id eſt, virtutes tres theo- A
logicæ,& quatuor cardinales,& ſeptem dona Spirituſſancti. Ecce quàm pulchra Chriſti
comitiua quæ eum ſemper comitabatur, & quotidie cùm in animam fidelem aſcenderit
comitatur. Sed & hanc nauiculam commouent venti tentationum, id eſt, exteriores dæmo-
num impulſiones, & vndæ ſeu procellæ paſſionum, id eſt, interiores vexationes carnales,
quæ frequenter inſurgunt piè in Chriſto viuentibus, & nonnunquam eſt tantus tentatio-
num impetus, quòd quaſi anima operiatur fluctibus, ex quibus timendum eſt virtutes &
dona periclitari in ea: ſed Chriſtus in ea dormit cùm talia permittit, eo quòd ſomno noſtro
conſopiatur in nobis, ita quòd videtur nos dereliquiſſe: ſed non eſt ita, imò ipſe promiſit
Pſal.90. dicens: *cum ipſo ſum in tribulatione, &c.* Et ideò redeunte anima ad ſe, virtutes & dona excitãt
Dominum, exclamantes voce grandi, & dicentes: *Domine ſalua nos perimus*, tunc Chriſtus
omnem turbulentiam ſedat: exteriores ventos dæmonum compeſcit, fluctus carnis contra
animam ſe erigentis mitigat, & ſic fit magna ttanquillitas exterius, cùm tribulatio & tenta- B
tio ceſſat: vel interius cùm patientiam bonam præſtat, & hæc ttanquillitas virtutis melior
2.Cor.12. eſt quàm trãquillitas corporalis, ſicut dictum fuit Paulo: *Sufficit tibi gratia mea*, propter quod
Ibidem. ſubiũxit: *Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Chriſti.* Tam ma-
gna autem fit tranquillitas, ita vt ipſe totus homo miretur, & dicat: *Qualis eſt hic*, miſericor-
diſſimus, potentiſſimus, & ſapientiſſimus Dominus: *quia mare & venti*, tentationum & paſ-
ſionum, *obediunt ei*, ad nutum. Quid igitur tam benigniſſimum, quam quòd Deus in hanc
Prouerb.8. nauiculam de cœlo veniens pro delitiis habet eſſe cum filiis hominum? Quid iterum tam
admirantiſſimæ vtilitatis eſſe poterit, quàm quòd Deus coniunctus animæ ipſam promouet
ad ſalutem: qui deſcendens in animam dormire tunc dicitur, cùm ſubtracta gratia ſpiritua-
li motus tentationis inſurgunt. Vigilare verò & excitari tunc dicitur, cùm ſpiritualis gratia C
iam præſens ſentitur, ad cuius præſentiam omnia tentationum genera conquieſcunt. Cir-
Auguſtin. ca iſtud Auguſt. quaſi de vno exemplum inducens, ſic ait: Intrant venti in cor tuum, vtique
ſermone in vbi nauigas: vbi hanc vitam tanquam procelloſum & peticuloſum pelagus tranſis, intrant
dominica 3. venti, mouent fluctus, turbant nauem. Qui ſunt venti? Audiſti conuitium, iraſceris: conui-
poſt octauas tium ventus eſt, iracundia fluctus eſt, periclitaris: diſponis reſpõdere, diſponis maledictum
Epiphaniæ maledicto reddere, iam nauis propinquat naufragio, excita Chriſtum dormientem: ideò
& tracta. enim fluctus, & mala pro malis reddere præparas, quia Chriſtus dormit in naui. In corde
49. in Ioã. enim tuo ſomnus Chriſti, obliuio fidei, nam ſi excites Chriſtum, id eſt, recolas fidem: quid
tibi dicit tanquam vigilans Chriſtus in corde tuo, ego audiui dæmonium habes, & pro eis
oraui, audit Dominus & patitur, audit ſeruus & indignatur, ſed vindictam vis: quid enim?
ego iam ſum vindicatus cùm tibi hæc loquitur fides tua, quaſi imperat ventis & fluctibus, D
& fit tranquillitas: Hæc Auguſt. Et ſimiliter de aliis quæ nos tentant vel tribulant, intelli-
gas ſuo modo, vt ex omni parte excludatur mala conditio: quia ſicut modicum foramen
exiſtens in naui ponit eam in periculo niſi obſtruatur: ſic anima eſt in periculo damnatio-
nis propter vnam malam conditionem, niſi excludatur, & ideò dicitur in Prouerbiis: *Omni*
Prouer.4. *cuſtodia ſerua cor tuum*, & in Eccleſiaſtico: *Sepi aures tuas ſpinis, & ori facito oſtia, & ſeras auribus.*
Eccleſ.28. Igitur quando tribulamur & tentamur debemus eſſe conſtantes in fide, & nihil hæſitare,
quia licet circa nos, & facta noſtra Dominus videatur dormire, ipſe tamen diligentiſſimus
eſt ſuper cuſtodia noſtra quotidie, qui & ſi iam ſui corporis ſomno non dormiat, caueamus
Dormit cor tamen ne noſtri corporis ſomno nobis dormiat & quieſcat. Dormit enim quando ab ora-
pus noſtrũ. tionibus, & bonis operibus ceſſamus, & ſuſcitandus tunc eſt in nobis crebris & deuotis præ-
1.Cor.10. cibus, & ipſe facit tunc tranquillitatem, quia facit in tentatione prouentum, ſed fatui ipſum E
magis obdormire faciunt in hoc ſcilicet quòd magis ad humanum conſilium, quàm ad di-
uinum confugiunt. Vnde Auguſtinus: Nihil tam maximè ſuggeritur humano cordi ab in-
Suggeſtio uiſibiliter expugnantibus inimicis, niſi quòd Deus non eſt adiutor, vt requirentes alia ad-
peſſima. iutoria inueniamur inualidi, & ab inimicis ipſis capiamur: Hæc Auguſt. Volens ergo ad ſer-
uitutem Dei accedere: ſecũdum conſilium ſapientis, præpatet ſe ad tentationes imminen-
tes, cùm enim quis à vitiis & peccatis ſe ſubtrahere voluerit, vt ſoli Deo vacare, id eſt, inten-
dere poſſit: commotio magna fit in mari ſeu mundo, id eſt, perſecutio multiplex, cuius cau-
Eccleſ.2. ſa eſt triplex, ſcilicet impulſus ventorum, hoc eſt tentatio à diabolo. Turbatio maris, hoc
Perſecutio- eſt tentatio à mundo. Commotio tempeſtatis, hoc eſt tẽtatio à carne, quas tentationes con-
nis cauſa tra ſe ſentit inſurgere. Procella enim tentationis ex inuidia diaboli conatus viri iuſti à bono
tres. propoſito commouere optat, aliquando prauorum perſecutionibus exterius, aliquando im-
pulſu

A pulſu malarum cogitationum interius, nonnunquam etiam ex propria fragilitate carnis ſtimulus: quia quantomagis quis Deo appropinquare voluerit, & in Deum profecerit, tanto amplius inuenit quod durius portet. In exemplo videlicet Iſraëlitarum qui tunc durius à Pharaone ſunt afflicti, quando per Moyſen & Aaron ad terram promiſſionis ſunt vocati: quod Dominus etiam ſuo exemplo oſtendit, quando poſt baptiſmum & ieiunium tentationes diaboli pertulit, *Matth.4.* ſæpe enim poſt cōuerſionem nos diabolus acrius tentat, quos à ſua *Pſal.120.* ſeruitute recedere conſiderat: ſed ille qui non dormitat neque dormiet cuſtodiens Iſraël, quaſi dormit in naui, cùm mentem viri iuſti inter procellas tentationum durius permittit fatigari. Cumque ſentit tentationes ſua virtute ſuperare non poſſe, accedit ad omnipotentiam Dei recurrens, & ſuſcitat Dominum cum mentis deuotione illi appropinquans, & ſuam fragilitatem humiliter recognoſcit, ac diuinam potentiam, & Dei miſericordiam

B deuotiſſimè totis viribus mentis implorare non ceſſat, quouſque in ſui adiutorium diuinum excitet auxilium, tunc enim ſurgens imperat ventis & mari: quia tentamenta diaboli inſurgentia contra mentem viri iuſti conquieſcere facit, & eum ſibi liberè ſeruire permittit. Fit autem tunc magna tranquillitas: quia expulſis malarum tentationum radicibus, virtutes animæ, & ea quæ prius non ſine formidine obſeruabat, poſtmodum velut naturaliter per bonam conſuetudinem cuſtodire incipit gaudens cum propheta & cantans: *Declinate à* *Pſal.118.* *me maligni, & ſcrutabor mandata Dei mei*: ſicque tranſnauigato mari, & huius ſeculi fluctibus calcatis, ad portum feliciter peruenit paradiſi.

ORATIO.

C *Domine Ieſu Chriſte, impera ſuggeſtionum & tentationum flatibus & motibus: veni & gradere ſuper cordis fluctus, vt ſerena & tranquilla fiant omnia mea. Requieſcat in te Deus meus cor meum: cor mare magnum tumens fluctibus dormiat ab omnibus quæ ſub cælo ſunt, vigilans in te, quatenus amplectar te vnum bonum meum, & contempler te lumen oculorum meorum, & lætabundus cantem & dicam, ego dormio & cor meum vigilat: & illud, In pace in idipſum dormiam & requieſcam: Amen.* *Canti.5.* *Pſal.4.*

De duobus dæmoniacis, à legione obſeſſis.
CAPVT XLVII.

Cum autem Ieſus & diſcipuli eius transfretaſſent, & mare Galilææ tranſiuiſſent, venerunt in regionem Geraſenorum contra Galilæam. *Matth.8.* *Marc.5.* *Luca 8.* Geraſa quippe eſt inſignis ciuitas Arabiæ trans Iordanem, iuxta montem Galaad: in quo Laban comprehendit Iacob, in tribu Manaſſe, non longè à ſtagno Tyberiadis, ex oppoſito Galilææ ſtagno interiacente, à qua ciuitate denominatur regio Geraſenorum, *Geraſa ciuitas eſt Arabiæ.*

D & cùm de naui eſſent ad terram egreſſi, *occurrerunt ei duo* homines dæmoniaci, *ſæui nimis*: quia in ſe & in alios ſæuiebant, non quia dæmoniaci aliquid poſſint, niſi quantum Deus eis permittit, *ita vt nemo poſſet per viam illam tranſire*, hoc enim intendunt ſæuientes in nos dæmones: ſcilicet obſtruere nobis viam vitæ, *exeuntes de monumentis*, in quibus habitabant, *& domicilium habebant*. Ideò in monumentis gentilium, vbi corpora eorum ſepulta erant, dæmones habitabant, tanquam habituri ſuper corpora eorum poteſtatem iam habebant. *Cur in monumentis habitent dæmones.* In monumentis etiam aliquando dæmoniaci habitant: vt per hoc dæmones terrorem hominibus de animabus defunctorū ingerāt, & etiam quia in mortuis operibus, id eſt, in peccatis delectantur & gaudēt: qui etiā vinciebantur catenis, & cōpedi-

E bus, & ruptis vinculis agebātur in deſerto à dæmonibus. His ſimiles ſunt mali religioſi, quos vincula obedientiæ, & conſtitutionum non poſſunt tenere, quin exeant de monumentis, id eſt, de clauſtris, in quibus mundo mortui debent eſſe, & hoc ad negocia ſecularia, vel inutilia, ſeu etiam mala, exercenda. *Et virtutem Dei ſentientes*, atque ex magno timore, non ex humilitate *ante Ieſum procidentes, eum adorauerunt*, & clamantes ſcilicet coacti voce magna: vt enim dicit Hilarius: Non eſt voluntatis confeſſio, ſed neceſſitatis extorſio, quia timent eius *Hilarius canone 8. in Matthæum.* præſentiam, dixerunt: *Quid nobis & tibi Ieſu fili Dei?* quaſi dicat, nihil eſt commune tibi & nobis: tu Deus, nos diaboli: tu humilis, nos ſuperbi: tu veniſti ſaluare, nos perdere. Vnde Apoſtolus, *quæ conuentio Chriſti ad Belial?* id eſt, ad diabolum: certè nulla, quia *Confeſſio coacta.* Chriſtus omnia facit bene, diabolus omne malè, ſupra dubitans dixit: *ſi filius Dei es*: *2 Cor.6.* hic eruditus tormentis aſſerit, Ieſu fili Dei: pœna enim oculos aperit, quos culpa claudit: *Matth.4.* non cognouerunt ex certa ſcientia Ieſum eſſe filium Dei, ſed ex coniecturis quibuſdam

opinabantur, non tamen de hoc certi. Vnde Auguſtinus, quòd dæmones clamant, quid A
nobis & tibi Ieſu fili Dei? magis ex ſuſpitione quàm ex cognitione dixiſſe credendi ſunt:

Auguſtin. de quæſtio. noui & veteris teſtamenti.

ſi enim cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifigi permiſiſſent. Iſtis dæmoniacis, ex timore domini adorantibus & confitentibus, ſimiles ſunt qui timore gehennæ potius quàm amore iuſtitiæ Deo ſeruiunt: qui magis habent oculum ſiniſtrum ad gehennam, vel ad commodũ tranſitorium, quàm oculum dexterum ad cœlũ, & incommutabile bonum non gratis colẽtes Deum.

Tormentum dæmonum.

Veniſti ante tempus debitum torquere nos. Sciebant enim in die iudicij ſibi futuram damnationem, & ſe mittendos in abyſſum, & torquendos, ſed iam torqueri ſe dicebant: quia ſecundum Hieronymum, Præſentia ſaluatoris, tormentum eſt dæmonum.

Hierony. in c. 8. Matt.

Chryſoſto. home 29 in Matth.

Vnde Chryſoſtomus, Etenim flagellabantur inuiſibiliter puncti & infixi, & intolerabilia patientes ex præſentia ſola. Vel ideò torquebantur, quia ſuſpicabantur quòd exire & à læ-
ſione ceſſare cogerentur: nam ſecundum Hieron. Magnum tormentum eſt dæmonibus à B

Hierony. in c. 8. Matth.

læſione hominum ceſſare, propter odium quod erga nos habent, & tanto grauius dimittũt: quanto diutius poſſederũt. Caueat ergo læſus à diabolo, vt citò eius iugum diſrumpat: quia tanto facilius quanto citius eius dominium euitatur. Et interrogabat Ieſus de nomine, non quia ignoraret, ſed vt multitudo dæmonum ex cõfeſſione eorum appareret, & magis credibile eſſet quòd tot dæmones in duobus hominibus fuiſſent, & vt cõfeſſa peſte virtus curantis gratior emicaret.

Legio.

Vnde dixerunt, *legio mihi nomen eſt*, quia multi ſumus: legio autẽ propriè dicitur numerus determinatus armatorũ in exercitu, & continet ſex milia ſexcentos ſexaginta ſex, & inde dicitur legio in dæmonibus, quia militant contra eos, & quia & ſi non poſſunt hominibus nocere in perſona, ſaltem appetunt eis nocere in ſubſtantia: ideò rogabant Ieſum ſi eos eijceret ne ſe expelleret extra regionem, id eſt, habitationem hominum, vel in
abyſſum & infernũ: locus enim inferni debetur dæmonibus, permittũtur tamen inter bo- C

Dæmonum locus.

mines habitare vſq; ad iudicium, vt glorioſior ſit victoria electorum in ſuperatione dæmonum tentantium, *ſed mitteret eos in porcos*, vt saltẽ ſic in aliquo affligerent homines: quia vbiq; homines in mœſtitiam mittere ſtudent, & de perditione eorum gaudent. Ecce dæmonum infirmitas, quia nil poſſunt niſi permiſſi: ſi ergo porcis nocere non poterãt, niſi permiſſi, multominus hominibus factis ad imaginẽ Dei: oportet igitur Deum ſolũ timere, illos autẽ contemnere, in quo etiam apparet eorum vilitas, quia ingredi volunt in porcos. *Et permiſit*, Dominus concedendo eis petitionẽ ipſorum, quod patet per ſequentem effectũ: nam porcorũ gregem, qui iuxta paſcebãtur inuaſerunt, & duo milia in ſtagno Genezareth, ſeu Tyberiadis ſubmerſerunt: & ſic dæmoniaci liberati ſunt & curati, permiſit autẽ hoc Dominus nõ

Cur Deus permiſerit dæmonibus ingreſſum in porcos.

propter eorum perſuaſionẽ, vel vt impiã eorum impleret voluntatẽ, ſed propter multiplicẽ
cauſam & vtilitatẽ. Quarũ prima eſt, quia fortè homines illius terræ peccatis ſuis illud dam D
num ſibi fieri demeruerãt. Secũda, vt ex euentu & iacturæ magnitudine appareat hominibus quàm ſint crudeles, & nocentes ſibi ſubditis & obtẽperantibus, & quòd homines quos magis odiunt plus affligerent, ſi Deus permitteret & eis liceret. Vnde Chryſ. & cõceſſit eis, volens furiam quã contra homines habent dęmones omnibus demonſtrare, & quòd multo peiora vellent hominibus infligere, ſi poſſent virtute non impediti diuina, & quia in hominibus hãc demonſtrationẽ fieri eius pietas non ferebat, ipſos in porcos intrare permiſit: vt in illis virtus & furor dæmonũ videatur.

Chryſoſto. hom. 29. in Matthæum.

Tertia, ſecundũ Chryſo. vt diſcant omnes quoniã neq; aduerſus porcos audent vel poſſunt, niſi Deus conceſſerit vel permiſerit.

Chryſoſto. ibidem.

Quarta, propter ſalutẽ hominũ, vt inde hominibus ſalutis occaſio præberetur, & vt homines regionis illius diſcerent Dei virtutem, & in eius venirent cognitionẽ: huius enim occaſione pa-
ſtores fugerunt, & hæc omnia hominibus in ciuitate Geraſa nũciauerunt. Quinta, propter E
dignitatem homini oſtẽdendam, ſcilicet quanto dignior ſit homo beſtiis, cùm propter ſalutem duorum hominũ perire permiſit Deus duo milia porcorum: multum ergo peccãt, qui hominẽ perdere, vel mutilare non formidant.

Hominis præſtantia.

Sexta, ad contumeliam dæmonũ, quia porcus animal eſt immundum. Elegerunt enim intrare in porcos, quia hoc magis ſibi permitti putabant, & hoc magis congruebat: porci enim propter immunditiam, & ſerpẽtes propter aſtutiam, magis eis competunt.

Porci & ſerpẽtes dæmonibus apti.

Remigius in eumlocũ.

Vnde Remigius: Ideò autem non petierunt mitti in homines, quia illum cuius virtute torquebantur humanam ſpeciem geſtare videbant: nec petierunt vt in pecora mitterentur, quia velut munda animalia in templo Dei offerebantur. Petierunt autem vt in porcos mitterentur, quia nullum animal immundius eſt porco, & dæmones ſemper in ſpurcitiis delectantur.

Porci terrenos ſignãt.

Septima, propter myſterium, nam porci qui non habent ad cœlum faciem, ſed ad terram, & in luto iacere delectantur, ſignificant illos qui

Deum

A Deum præ oculis non habent, ſed vitiis ſordidantur, & hi in poteſtatem dæmonum tradũtur, & in infernum cum eis finaliter demerguntur, & nunc ſuffocati in aquis & voluptatibus huius mũdi, tunc ſuffocabũtur in abyſſis & puteo inferni. Vnde glo. Niſi quis more porci vixerit, diabolus poteſtatem in eo non habebit, niſi fortè ad probandum, non ad perdẽdum. Vnde Auguſt. Certi myſterij gratia, & certa diſpenſatione dimiſit dæmones in porcos: vt oſtenderet diabolũ in eis dominari qui vitam porcorum gerunt. Vbi ſecundũ Ambroſ. Clementiam Domini debemus aduertere, quòd nullum prius ipſe condemnat: ſed vnuſquiſque ipſe ſibi author eſt pœnæ. Timeant ergo libidinoſi, gaſtrimargi, qui immundi in ſordibus luxuriæ & voluptatum viuunt: ne in poteſtatem diaboli etiam viuentes Domino iubente vel permittente tradantur, & poſtea cum eo in infernum demergantur. Dicitur etiam quòd dæmones nobiliores peccata deteſtantur vilia, quantomagis homo debet

Gloſſa in Matth. c. 8.
Auguſtin. tractatu 6. in epiſt. Ioã.
Ambroſ. in c. 6. Luc.

B deteſtari ea? Patet autem ex hoc quàm deteſtabilis ſit libido, gaſtrimargia, ſicut & ſuperbia: non enim legitur diabolum in aliquod animalis organum intraſſe præterquam porci, ſerpentis, & hominis. Vbi Chryſo. Cùm porcini homines ſunt, facilè capi poſſunt ab actionibus. Porcini ſunt homines auidè comedentes per gulam, pingues ad luxuriam, in luto iacentes per accidiam, in terra fodientes per auaritiam, ſpumantes per iracundiam. Per porcos etiam ſignificantur detractores, & referendarij, qui paſcuntur de fecibus & immunditiis aliorum tanquam porci, referentes quæ vident vel audiunt, rodunt vitam eorum, quos etiam dæmones intrant & demergunt in infernum. Erubeſce miſer, de hoc deteſtabili officio pacis turbamento & diſcordiæ ſeminario, & inſuper time de animæ periculo: quia diabolus in te poteſtatem accepit, quando te ad hoc officium perduxit, & qui nunc te ſuffocauit in hoc vitio, poſtea te ſuffocabit in inferno. Timeat etiam & caueat auditor ne ta-

Dæmones turpia peccata abominantur.
Chryſoſto. hom. 29 in Matthæum.
Detractores ſunt porcis ſimiles.

C libus conſentiendo, & aures præbendo eis ſimilis fiat, quia ſicut ſuper linguam detractoris, ſic ſuper aures auditoris diabolus ſedet: & ſi non eſſet auditor, nõ eſſet detractor. Vnde glo. ſuper illud: *Ventus Aquilo diſſipat pluuias, & facies triſtis linguam detrahentem.* Sic dicit: Si hilari vultu detractorem audieris, tu illi das fomitem detrahendi: ſi verò triſti, dicit non libenter dicere quod didicerit non libenter audiri. Aufer Domine opprobrium talium hominum peſtiferorum, à religione ſeruorum tuorum. Myſticè per dæmoniacum ſignificatur diabolus, qui in monumentis & montibus, id eſt, fœdis & ſuperbis habitat hominibus. Nomen eius legio dicitur, quia multis in malum aſſociatur, eius autem eiectio per Chriſtum, ſignificauit dæmonum multitudinem deuincendam per ipſum: legio quoque ad hominibus pulſa porcos ingreditur, quia dæmones ab illis qui ad vitam æternam prædeſtinati ſunt, per gratiam eiecti, malè viuentibus, & terrenis intendentibus dominantur, quod tamẽ non fa-

Auditor detractorũ vituperatur.
Gloſſa in Matthæum.
Quid per dæmoniacũ myſtice ſignificetur.

D ciunt niſi Ieſus concedat, quia nec malos tentare poſſunt, niſi potentia diuina permittat. Grex verò porcorum à legione in mare proiicitur, dum per dæmones malorum vniuerſitas ad infernalem amaritudinem perducitur. Non repugnat autem quòd Matthæus de duobus dæmoniacis, Marcus verò & Lucas de vno loquuntur: ſed ſecundum Auguſtinum, intelligas vnum eorum fuiſſe perſonæ alicuius clarioris & famoſioris. Vel ſecundum Chryſoſt. Sæuioris & inſaniæ maioris, pro quo illa regio maximè dolebat, quod volentes ſignificare duo Euangeliſtæ ſolum vnum commemorandum indicauerunt, de quo facti huius fama latius præclatiúſque flagrauerat. Illi autem homines de ciuitate exeuntes, *venerunt ad Ieſum.* Vbi Titus: Illos autem ad ſaluatorem duxit damni neceſſitas, frequenter enim Deus homines damnat in rebus poſſeſſis, & confert beneficium animabus. Et homines Ieſum, ac facta videntes conſcij fragilitatis ſuæ velut adhuc infirmi, & præſentia Domini indigni

Auguſtin. lib 2. de conſenſu euãg. c. 24.
Chryſoſto. home. 29. in Matthæum.
Damni tẽporalis vtilitas.

E rogabant eum ex humilitate, vt à finibus eorum diſcederet, quia timore magno admirationis & reuerentiæ tenebantur. Reputabant enim ſe indignos tanto doctore & eius conuerſatione, ſicut Centurio reputabat ſe indignum tanto hoſpite: & ſicut Petrus fragilitatis ſuæ memor ait, *exi à me Domine, quia homo peccator ſum.* Vel fortè iſti Geraſeni ex peccatis ſuis territi timebant offendere præſentiam Chriſti, & per conſequens incurrere pœnam maiorẽ præcedenti, & per eum amplius quàm in amiſſione porcorum damnificari: ſicut Oza tangens arcam Dei. *Ipſe autem aſcendit nauem,* vt infirmos desereret, quibus oneri ſuam præſentiam eſſe videbat. Vbi Chryſoſt. Attende autem Chriſti humilitatem, poſtquam enim collatis à ſe talibus beneficiis emittebant eum, non obſtat, ſed diſcedit, & eos qui ſeipſos indignos ſua doctrina promulgauerant, dereliquit: dans eis doctores liberatos à dæmonibus, & porcorum paſtores. *Cùmque Ieſus nauem aſcenderet: rogabat illum ex deuotione ſanatus, vt cum eo eſſet,* quia gratus de beneficio ſibi collato eum ſequi volebat. *Ieſus autem non admiſit,* id eſt,

Luce 5.
Chryſoſto. hom. 29. in Matthæum.

non recepit eum ad diſcipulatum, propter præcedentis paſſionis horrorem : & ne aſcribe- A
retur dæmoni, quod iſte faceret ſi diſcipulus Chriſti eſſet. Ex hoc loco accipitur, & conſuetum eſt in Eccleſia, quòd dæmoniaci & furioſi poſt curationem non promouentur ad Eccleſiaſtica officia: ſed Dominus eum quem curauerat ſecum ducere noluit, vt iactātiæ cauſam vitare doceret: & propter fructū prædicationis ipſum ad ſuos remiſit, vt per eum aliis procuraretur ſalus, & infidelibus eſſet exemplo ipſe ſanatus: vnde eum à ſua ſequela ſimpliciter non repellit, ſed ipſum prædicatorem magnalium diuini conſtituit dicens: *Vade in domum tuam*, ad tuos quibus ex officio charitatis plus teneris, *& annuncia illis quanta tibi Dominus fecit*: & tui miſertus ſit, ſanans te in anima & in corpore. Vnde Theophil. Vide ſaluatoris humilitatem: non dixit denuncia omnia quæ feci tibi, ſed, omnia quę fecit tibi Dominus: ſic tu cùm bonum aliquod operaris, non tibi, ſed Deo attribuas. Vnde & Chryſoſtomus. Licet autem aliis ſanatis præcepit nemini dicere, conuenienter tamen huic præcepit B
quòd annunciet, quoniam omnis regio dæmonibus detenta ſine Deo manebat. Vnde etiã Auguſt. Quòd autem ille ſanatus cupit iam eſſe cum Chriſto, & dicitur ei redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus: ſic intelligitur, vt ſi quiſque intelligat poſt remiſſionem peccatorum redeundum ſibi eſſe in conſcientiam bonam, ſicut in domum, & ſeruiēdum Euãgelio propter aliorum ſalutem, vt deinde cum Chriſto requieſcat. Nedum præproperè vult iam eſſe cum Chriſto, negligat prædicationis myſterium, fraternæ redēptioni accōmodatum. Et Gregor. Cùm enim quantumlibet parum de diuina cogitatione perceperimus, redire iam ad humana nolumus quietem contemplationis quærentes: ſed Dominus præcepit vt mens prius exſudet in opere, & poſtmodum refici debeat per contemplationem *Et abiit*, non mente, ſed corpore ſeparatus à Domino, *& prædicauit in Decapoli*, id eſt, in regione decem ciuitatum, quanta ſibi feciſſet Ieſus magnalia: & omnes mirabantur, C
& per eum ad fidem ædificabantur. Ecce mutatio dexteræ excelſi, quia ex infideli & dæmoniaco factus eſt prædicator fidelis & deuotus, operante Domino, & verè fidelis, quia ad gloriam Dei, & ad vtilitatem proximi effectus eſt talis. Quòd verò hic dicitur de vno, intelligendum eſt etiam de alio qui erat cum eo, quia ambo volentes Chriſtum ſequi ad ſuos miſſi ſunt, & ambo ſalutem ſibi factam & magnalia Dei prædicauerunt, hoc quoque exēplo docetur quenquam ſuo proximo ſalutem ſibi factam prædicare, & à diabolo ſe liberarum eſſe verbis, & operibus bonis demonſtrare, & alios ad eandem ſalutem percipiendam vocare. Studeamus ergo & nos ſi nondum liberati ſumus à diabolo liberari, & ſi iam nos liberatos eſſe cognoſcimus, ſalutem aliis prædicemus, quam nos obtinuiſſe gaudemus, memores quod ſcriptum eſt, qui audit dicat veni. Sed multi hoc exemplum minimè ſequuntur, & de his quæ ad corpora pertinent circa amicos ſuos ſolliciti ſunt & inquirunt: ſed de D
his quæ ad ſalutem animarum pertinent ſollicitudinem nullam gerunt.

Dæmoniaci non admittuntur ad eccleſiaſtica officia.

Deo attribuit Chriſtus opus ſuum. Chryſoſt. ibidem. Auguſtin. lib. 2. quæſt. euangelicarum q. 13.

Dæmoniacus prædicator efficitur.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, amator hominum benigniſſime, ſupplico lachrymabiliter bonitati tuæ, libera me ab omnibus peccatorum ſordibus, & dæmonum infeſtationibus, méque ab eis liberatum vſque in finem miſericorditer cuſtodi illæſum: vt ad tuam gloriam & proximorum vtilitatem valeam verbis narrare, & operibus demonſtrare, quanta magnalia feceris animæ meæ per tuam gratiam liberatæ, quatenus cognoſcentes cæteri, quia hæc mutatio dexteræ excelſi, omnes meo exemplo prouocētur, & te miſerante ad meliora conuertantur. Amen.

Pſal. 76.

De curatione paralytici, per tectum dimiſſi. E

CAPVT XLVIII.

ET *cùm Dominus Ieſus aſcendiſſet in nauiculam*, vt de terra Geraſenorum rediret in Galilæam: vnde illuc iuerat, ſecundum Chryſoſtomum: Nauigio tranſierat qui poterat pede pertranſire, non ſemper enim voluit potentiam oſtendere in mirabilibus, ne incarnationis noceret myſterio. At contrà homines huius mundi ſi vllam habent potentiam, ſemper volunt ea vti magis quàm veritate iuſtitiæ: ideò etiam vehiculo nauis tranſire voluit, vt nos doceret naui & ſuffragio pœnitentiæ vti in mari ſeculi huius: vt in ciuitatē cœleſtem perueniamus. Hæc enim nauis pœnitentiæ in ciuitatem cœleſtem deducit, ideò ſequitur:

Matt. 9. Mar. 2. & Luca 5. Chryſoſt. hom. 30. in Matth. Chriſtus quare potētiam non ſemper oſtēdit.

A *Et venit in ciuitatem ſuam*, ſcilicet Capharnaum, in qua frequentius conuerſari ſolebat & miracula operari. Secũdum Chryſoſtomum: Ciuitatem ſuam hic dicit Capharnaum, quam, non naſcendo, ſed miraculis illuſtrando ſuam ipſe fecerat. Alia quidem eum extulit, id eſt, extra in lucem duxit, vt Bethlehem. Alia autem nutriuit, vt Nazareth. Alia autem diu inhabitantem habuit, vt Capharnaum. Hanc enim ciuitatem magis frequentauit conuerſatione, & in miraculorum operatione, quia ſecundum Auguſtinum, erat quaſi metropolis & inſignior ciuitas Galilææ, vbi plurimorum concurſu fides & doctrina eius clarius pateret, & miraculis confirmata ad multos ſalubriter perueniret: vel quia, vt ſuprà dictum eſt, Capharnaum interpretatur villa pulchritudinis, & pinguedinis, & conſolationis, quæ ſunt occaſio peccãdi multis, ideò ad ſui conuerſionem pluribus indigebat miraculis: vel ſicut metropolim regionis alicuius ciuitatem noſtram dicimus, exiſtentes tamen de ciuitate

Chryſoſto. hom. 30. in Matthæum.
Capharnaũ ciuitas Domini dicitur.
Auguſtin. lib. 2. de conſenſu Euangeliſtarũ c. 25.

B te ſubiecta illi: ita & Capharnaum metropolis Nazareth Galilææ, ſita inter Nazareth & ſtagnum, dicitur ciuitas Domini, in Nazareth concepti & nutriti. *Et cùm in domo doceret turbas, viri quatuor portantes in lecto paralyticum*, inuenientéſque multitudine ianuam obturatã, & non valentes introire per eam, & illum inferre præ turba, *aſcenderunt ſupra tectum*, & nudantes illud per tegulas, *ſubmiſerunt illum cum lecto in medium ante Ieſum*, & hoc fuit ſignũ magnum fidei ipſorum. Vnde poſt fidem eorum oſtendit Dominus diuinæ poteſtatis actum, & ſuper animam, & ſuper corpus ipſum. Et hoc tripliciter: Primò, in remiſſione criminis. Secundò, in cognitione cogitationis, & hæc duo pertinẽt ad animam. Tertiò, in ſubita curatione ægritudinis corporalis: nam videns Ieſus fidem illorum, ſcilicet offerentium, & etiam paralytici oblati: non enim ſe portari, & per tectum ſubmitti ſuſtinuiſſet, niſi curationis fidem habuiſſet, dimiſit ei peccata, dicens: *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua*, & non

Paralytici oblatio.

C dicit remitto: ſed remittuntur, cauſa humilitatis & pietatis inſinuãdæ. Ex hoc patet, quòd fides Paralytici aderat: quia licet ſanitas corporalis, vel aliquid huiuſmodi detur alicui propter fidem alienam, remiſſio tamen peccatorum non datur alicui adulto ſine fide propria, & ideò bene filium vocat, quia iam credebat. Vbi Hieron. O mira humilitas, deſpectum & debilem, totíſque membrorum compagibus diſſolutum filium vocat, quem ſacerdotes non dignabantur attingere. Aut certè ideò filium: quia dimittuntur ei peccata ſua. *Et quidam de Scribis*, id eſt, legiſperitis, *dixerunt intra ſe*, id eſt, cogitabant, quia extrà dicere propter populum non audebant, verbum enim intrinſecum, eſt cogitatio mentis. *Hic blaſphemat*, id eſt, quod Dei eſt ſibi vſurpat. Eſt enim blaſphemare, Deo iniuriam irrogare, quod fit tripliciter. Vel cùm Deo attribuitur quod ei non conuenit. Vel ab eo remouetur, quod ei conuenit. Vel cùm homo ſibi quod proprium eſt Dei, tri-

Remiſſio peccatorũ exigit fidem in adulto.
Hieronym. in c. 9. Mat.
Blaſphematio tripliciter fit.

D buit: & hoc modo tertio iudicabant eum blaſphemare, quia ipſum putabant hominem tantum, & non Deum eſſe, dimittere autem peccata ſoli Deo conuenit. Sed Chriſtus conuenienter eos redarguit, oſtendens ſe eſſe Deum dupliciter. Primò, quia reſpondet eorum cogitationibus, quas cognoſcere per certitudinem ſoli Deo proprium eſt, dicens: *Vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris?* imponendo mihi falsò blaſphemiam, ſcilicet me nõ poſſe peccata dimittere, & quod Dei eſt vſurpare. q. d. quia poteſtate cogitationes veſtras video, etiam peccata dimittere poſſum, quia cogitationes ſunt fons boni, & origo mali: ideò ſaluator noſter cùm vidiſſet malas Scribarum cogitationes, ne vlterius prodirent in peius, ſtatim redarguit eos dicens: *vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris*, dans nobis doctrinam: vt quàm citò perpenderimus nos mala cogitatione pulſari, ſtatim debeamus noſmetipſos reprehẽdere: vt. q. d. tibiipſi hęc Chriſti verba, vt quid cogitas mala in corde tuo? Deinde hoc

E etiam oſtendit ſanando paralyticum, per imperium tanquã propria virtute: quod eſt eiuſdem poteſtatis, ſicut & peccata dimittere, licet enim paralyſis virtute naturæ aliquando poſſit curari, non tamen ſubitò, nec ita perfectè vt ſtatim homo poſſit lectum in quo iacet portare, vt hic dicitur factum eſſe: vnde ſubiungit, *quid eſt facilius*, inter duo iſta, ſcilicet, *dicere dimittuntur tibi peccata tua, aut dicere ſurge & ambula?* hoc eſt ſolo verbo efficere vt dimittãtur peccata, an verbo, efficere vt Paralyticus ſurgat ſanus, & ambulet? q. d. Si vobis hoc manifeſtius & maius videtur, ſcilicet ſubita curatio corporum quàm animarum, & poſſum horum primum, ergo & reliquum, quia æqualis poteſtatis eſt vtrunque, & vtrunque eſt virtutis infinitæ. Vnde ex hoc concludit virtutem diuinitatis ſuæ, per factum dicens: *Vt autem ſciatis, quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata, tunc ait Paralytico*, quod verbũ interponitur ab Euãgeliſta: *Surge*, ſcilicet ſanus à lecto, *tolle, lectum tuum*, in quo diu decubueras infirmando: vt quod fuit teſtimonium infirmitatis, ſit probatio ſanitatis, *& vade in do-*

In curanda paralyſi quomodo fuit miraculum.

mum tuam, per te:non indigens vt prius portitore. Et fecit ſic, *magnificans Deum*, qui ſanauit A
eum. Magna virtus, vbi ſine mora ſalus imperium comitatur, vt nemo iam dubitaret eum Paralytico dimiſiſſe peccata, qui eundẽ ſublato grabato ambulare præcepit. Vnde merito qui aderant ſtupentes & mirantes, relictis blaſphemiis ad laudem cõuertuntur tantę maieſtatis, propter quod ſequitur: *Videntes autem turbæ*, ſcilicet miraculum in paralytico factum in paralytico, *timuerunt*, reuerendo & admirando, *& glorificauerunt*, laudando *Deum, qui dedit poteſtatem talem*, ſcilicet dimittendi peccata, & curandi ſolo verbo infirmos, *hominibus*, ad eorum ſcilicet

Gloſſa in Matthæum.

ſalutem. Vel ſecundum gloſam, hominem tam potenter inter homines operantem. Et hãc poteſtatem dedit Deus pater Christo cauſatiuè, hominibus autẽ receptiuè. Christus quip-

Miraculorum cauſæ in Chriſto tres.

pe tribus de cauſis, miracula faciebat. Primò, propter illorum circa quos hæc faciebat vtilitatem, quia eos in corpore & in anima curabat. Secundò, propter aliorum conuerſationẽ, quia multi videntes ea conuertebãtur. Tertiò, propter Dei gloriam & honorem:& iſta triplex cauſa hic tangitur. Ex hoc tamen quòd timuerunt, videtur quòd nec de Christo plenam cognitionem habebant, quia purum hominem eſſe & poſſe, & hãc poteſtatem à Deo credebant. Vnde glo. Spectant ſurgentem increduli, imitantur abeuntem, & diuini operis B

1 Ioan 4.

Peccata cur primo remiſit quam ſanauit.

miracula malunt timere quàm credere. Nam ſi crederent: non timerent, ſed diligerent. *Perfecta enim charitas foras mittit timorem.* Conſidera hic quòd Dominus curando Paralyticũ, incepit à morbo ſpirituali, qui erat cauſa & radix morbi corporalis, quia primò remiſit peccata eius quæ fuerunt cauſa morbi, ad modum boni medici qui primò remouet cauſam morbi:& tunc poſtmodum intendit curationem. Infirmitas autem hæc fuerat inflicta paralytico propter peccata ſua, vt purgarentur: & ideò Dominus primò remouit cauſam, quia ceſſante cauſa, ceſſat & effectus, introductus ob illam cauſam. Nulla enim nocebit

Gloſ. ex Beda in c. 2. Marci.

Infirmitates contingunt quintupliciter.

Hierony. in c. 9. Matt.

Beda in ca. 5. Lucæ.

aduerſitas, ſi nulla dominetur iniquitas. Vnde ſecundum glo. quinque modis infirmitates C
contingunt Vel vt iuſtis merita, per patientiam, augeantur:vt Iob. Vel ad cuſtodiam virtutum, ne ſuperbia tentet:vt Paulo. Vel ad corrigẽdum peccata: vt Mariæ lepra, & ſicut huic Paralytico. Vel ad gloriam Dei:vt cæco nato, vt Lazaro. Vel ad initium pœnæ: vt Herodi, quatenus hic videatur quid in inferno ſequatur. Hic ergo ſecundum Hieron. datur intelligi pleráſque corporum debilitates euenire propter peccata. Et ideò prius peccata dimittũtur, vt cauſis debilitatis ablatis, ſanitas reſtituatur, & fit viſibilile ſignum, vt inuiſibile probetur. Vnde & Beda: Curaturus autem hominem à paralyſi Dominus, primò peccatorum vincula diſſoluit: vt oſtenderet eum, ob nexus culparum, artuum diſſolutione fuiſſe damnatum:nec niſi his relaxatis, membrorum poſſe recuperatione ſanari. Sed heu, nos econuerſo magis ſatagimus de curatione corporis, quàm animæ:ideo ſæpe deſtituimur vtrobique. Vnde Chryſoſto. Nos autem ſi corporaliter patiamur, ſatagimus nociuum abiicere. D
Cùm verò malè ſit animæ, differimus, atque ideò nec à corporis nociuis curamur. Abſcin-

Confeſſio à medico ſuadenda eſt.

damus ergo fontem malorum, & ceſſabunt ægritudinum fluxus: Hæc Chryſoſt. Ergo quia conſtat quòd propter peccata quandoque homo ægrotat, medicus ægrum viſitans, primò eum ad pœnitentiam & confeſſionem monere debet:ne peccato tanquam ferro manente in vulnere, fruſtra ſit emplaſtrum apponere. Vnde peccant medici, qui curam materialem adhibent corpori, prius quàm cura ſpiritualis ſit adhibita animæ, ignorantes cauſam morbi, videlicet quòd pro peccato animæ, inflictus ſit corpori. Vbi Chryſoſt. Sed quia hæc ipſa Domini geſta ſpiritalium in ſe rerum continent rationem: cuius typum Paralyticus iſte

Paralyticus ſignificat populum Gentilem.

gerat, debemus aduertere. Figuram namque in eo populi Gentilium præoſtenſam eſſe cognoſcimus, qui peccatis grauibus animo diſſolutus, quaſi quadam inſanabili infirmitate plagat⁹, in quatuor angulis mũdi iſtius, velut in lecto iacebat. Vnde & in eo Paralytico, cui E
remiſſa ſunt peccata, id oſtenſum eſt, quia populus Gentium, qui graui valetudine peccatorum laborabat, data ſibi remiſſione, per medicinam cœleſtem, integram & perfectam ſanitatem, ſecundum corpus & animam æternæ ſalutis acceperit. Cui non immeritò, poſt remiſſionem peccatorum, reddita ſalute, iam dicitur, redi in domum tuam, id eſt in domũ Paradiſi: de qua Adam iam dudum expulſus fuerat: qui huius infirmitatis author extiterat, & meritò ſequitur: Hoc viſo, turbæ timuerunt, & magnificauerunt Deum, qui tantam poteſtatem dedit hominibus. Magnificatur enim Deus, qui vel Apoſtolis ſuis poteſtatem dimittendi peccata donauit: vel hominibus tantam gratiam conceſſit, vt poſt remiſſionẽ peccatorum, per meritum fidei atque iuſtitiæ, poteſtatem accipiant ad Paradiſum redeundi.

Hilarius canone 8 in Matthæum.

Vbi & Hilar. Videntes autem turbæ, timuerunt. Magni enim timoris res eſt non dimiſſis peccatis à Christo in mortem reſolui, quia nullus eſt in domum æternam reditus, ſi cui indulta

A dulta non fuerit venia delictorum, ceſſante autem timore, honor Deo redditur, quia pote-
ſtas hominibus, hac vita data, fit per verbum eius, & remiſſionis peccatorum, & corporum
reſurrectionis, & reuerſionis in cœlum: Hæc Hilar. Moraliter per Paralyticum, qui priua- *Paralyticus*
tus eſt vſu membrorum corporalium, ſignificatur homo peccator, operibus meritoriis pri- *ſignificat*
uatus, & turpi marcens ocio. Talis enim priuatur greſſu meritoriæ affectionis, & tactu bo- *peccatorem.*
næ operationis, & guſtu ſuauitatis cœleſtis, & viſu diuinæ contemplationis, & auditu diui-
ni ſermonis, & odoratu diuinæ conſolationis. Et tunc iacet in lecto, quando ſuperueniens,
tenet eum praua conſuetudo: hæc enim lectus dici poteſt hoc loco. Ipſum quoque pecca- *Peccatum*
tum, more paralyſis, facit tremulũ, per mali dilectionem: reddit inſenſibilem, per obſtina- *paralyſi cõ-*
tionem: impedit loquelam, per deſperationem. Vbi ſciendum quòd ſicut Dominus legitur *paratur.*
reſuſcitaſſe tres mortuos (ſed multò plus ſunt) ſic legitur curaſſe tres Paralyticos, licet etiam *Paralyticos tres curauit*
B plures ſint, ſcilicet Paralyticum in domo, Paralyticum iuxta probaticam piſcinam, Paraly- *Dominus*
ticum in lecto, vt in propoſito. Et quia Paralyticus, vt dictum eſt, peccatorem ſignat: ideò *Ieſus.*
notandum quòd tria genera peccatorum, ſcilicet peccator occultus, publicus, & conſue- *Peccatorũ*
tudinarius. Paralyticus in domo, eſt peccator occultus, Paralyticus iuxta piſcinam, eſt pec- *tria genera.*
cator manifeſtus, Paralyticus in lecto, eſt peccator conſuetudinarius, & hoc peccatum in
conſuetudine ductum, difficulter relinquitur: & Paralyticus hic in lecto iacere dicitur, id
eſt, peccatum continuare dicitur. Prædictos peccatores quatuor exportant extra domum *Exportãtes*
propriæ conſcientiæ, & etiam extra Eccleſiam, tam militantem, quàm triumphantem. Pri- *paralyticũ,*
mum eſt, tepiditas boni, quando enim homo incipit ex deſidia tepeſcere in bono inchoa- *id eſt, pecca*
to, talis dimittit Deum, & per conſequens dimittitur à Deo. Secundum eſt, delectatio ma- *torem.*
li, quod coniungitur quaſi ſocius eius: cùm enim Deus derelinquitur, ſtatim anima in ma-
C lo delectatur, & hi duo ſocij præcedũt. Tertium eſt, mali operatio, cùm delectatio ad opus
ducitur. Quartum eſt, mali operis conſuetudo, cùm ipſum malum frequentatur. Et hi duo
ſequũtur portantes peccatorem extra ſuffragia Eccleſiæ, quibus ipſe priuatur. Sunt autem *Reportantes*
quatuor, quæ ipſum reportant & reconciliant. Primum eſt, vitæ breuitas: vt homo conſi- *eundem.*
deret quàm breuis ſit vita præſens, & incerta. Secundum eſt, timor pœnæ gehẽnalis: vt ho-
mo conſideret eius acerbitatem, diuerſitatem, & æternitatem. Tertium eſt, conſideratio cul
pæ: vt homo conſideret quid grauedinis, quid immunditiæ, quid malitiæ ſit in peccatis.
Quartum eſt, ſpes veniæ: vt quanuis in multis offenderimus, nihilominus tamen veniam
ſperemus. Qui hæc quatuor habuerit, ante Deum portabitur, & miſericordiam cõſeque-
tur. Vel portitores eius, vt ſanetur à Chriſto, ſunt quatuor ſuæ ſalutis procuratores, ſcilicet, *Salutis pro-*
monens ſecretè, prædicans publicè, orans pro eo, & inuitans exemplo: & ſic iſti offerunt eũ *curatores*
D Chriſto, ſollicitantes pro ipſo, & ipſe offertur, quando eis conformatur conſentiendo, & *quatuor.*
meritis eorum obicem non ponendo. Chriſtus autem fidem illorum inſpicit, cùm preces
eorum exaudit, & Paralyticus curatur, quando peccatũ ſibi dimittitur, & donatur ſibi gra-
tia, per quam ad actus meritorios reſtituitur. Et tunc ſuum malæ cõſuetudinis lectum tol-
lit, quando ab ea per exercitium boni operis recedit, & ſic procedens de virtute in virtutẽ,
vadit in domum ſuam, quando bonis actibus, ad cœleſtem feſtinat patriam, & populus cũ
glorificat de mutatione tali, quoniam hæc eſt dexteræ excelſi. Illi verò qui inde murmu- *Pſal. 76.*
rant, ſignant dæmones, qui inde valde dolent. Chriſtus verò curans, quatuor imperat pœ-
nitenti. Primò, ante omnia vt confidat, & ſpem de venia cõſequẽnda habeat, quem etiam *Pœnitenti*
iam filium per adoptionem vocat. Deinde volens eum ſanare, iubet eum ſurgere, & lectũ *quatuor im*
tollere, & in domum ſuam abire. Surgere inquam à peccato, & mentis deiectione, in pec- *perata à*
E cato enim malè delectando, peccator quaſi in lecto quieſcit: & ex peccato ita mens deiici- *Chriſto.*
tur, vt nunquam poſſit eſſe læta, quia ſemper præſumit ſæua perturbata conſcientia, tunc
autem ſurgit, quando iſta deſerit. Tollere verò lectum, & portare, eſt vt peccatũ quod erat
ſibi quieti & delectationi, incipiat ſibi eſſe oneri & dolori. Abire quoque in domum ſuã,
vt in cœlum meditatione pergat, vel conſcientiam ſuam, quæ domus animæ eſt, diſcutiat,
& ſi quid ibi immundũ inuenerit, per os quaſi per oſtium, confitendo proiiciat: à qua ho-
mo per multitudinem peccatorum ita alienatur, quòd quaſi ipſam perdat, & ſeipſum non
cognoſcat. Homo ergo Paralyticus, hoc eſt mollicie, & illecebris carnis, vel voluptate ſe-
culi reſolutus, & torpens, ac præ turba cogitationum & cauſarũ ſeculi, videre Deum non
valens, poſtquam ſupra tectum carnis aſcenderit, vt ſpiritus dominetur carni, videt Deũ,
& ad cognitionẽ Dei verè redit, & tunc Deus eum ſanat per gratiam, ab omni quod deli-
quit, & vocat filium per adoptionem, & iubet ſurgere de torpore negligentiæ, & ſe erigere

à carnalibus deſiderijs per pœnitentiam:& corpus in cuius deſiderijs iacuit, ad voluptatē A
ſpiritus attollere,ac carni dominari per continentiam:& ire ac tendere per bonam opera-
Beda in ca. tionem,& boneſtam cōuerſationem,in domum ſuam,ſcilicet paradiſum:quæ prima fuit
5. Lucæ. hominis domus,hoc eſt in habitationem æternam,vel in bonam conſcientiam ſegrega-
De lecto ſur tus à terrenis,& cuſtodiens illam,vel ne iterum peccet ad internam ſui cuſtodiam. Vbi
gere. Beda:Spiritualiter de lecto ſurgere,eſt animam ſe à carnalibus deſiderijs,vbi ęgra quieſce-
bat,abſtrahere: Lectum verò tollere,eſt ipſam quoque carnem per continentiæ frena cor-
reptam ſpe cœleſtium præmiorum,delicijs priuare terrenis.Ipſe eſt enim lectus, qui per
Pſal. 6. ſingulas noctes lauatur à Dauid,id eſt,pro vniuſcuiuſque noxę maculis digno pœnitentiæ
flumine caſtigatur.Sublato autem lecto domum ire,ad paradiſum redire eſt.Ipſa eſt enim
vera domus,quæ hominem prima ſuſcepit, non iure amiſſa,ſed fraude, tandémque reſti-
tuta per eum,qui fraudulento hoſti nihil debuit. Vbi & Anſelmus, ſed & domum illam B
De eo quod paralyticus non petitam veniam obtinuit. non præteribis,vbi per tegulas paralyticus,ante pedes eius ſubmittitur, vbi pietas & pote-
ſtas obuiauerunt ſibi. *Fili, inquit, remittuntur tibi peccata tua.* ô mira clementia! ô indicibilis mi-
ſericordia! Accepit fœlix remiſſionem peccatorum ſuorum,quam non petebat, quam nō
præceſſerat confeſſio,non meruerat ſatisfactio,non exigebat contritio. Corporis ſalutem
petebat,non animæ:& ſalutem corporis & animæ recepit. Verè Domine vita in voluntate
Matth. 20. tua,ſi decreueris ſaluare nos,nemo poterit prohibere:ſi aliud decreueris, nō eſt qui audeat
dicere,cur ita facis? Phariſæe, quid murmuras?an oculus tuus nequam eſt,quia ipſe bonus
Roma. 9. eſt:certè miſeretur cui ipſe voluerit, ploremus & oremus vt velit,bonus etiam operibus
pingueſcat oratio,augeatur deuotio,excitetur dilectio, leuentur puræ manus in oratione,
quas non ſanguis immunditiæ maculauit,tactus illicitus non fœdauit,auaritia non exaſpe-
rauit,leuetur & cor ſine ira & diſceptatione,quod tranquillitas ſedauit,pax compoſuit,pu- C
ritas conſcientiæ lauit:ſed nihil horum Paralyticus ille legitur præmiſiſſe, qui tamen legi-
tur remiſſionem omnium peccatorum meruiſſe. Hæc eſt autem ineffabilis miſericordiæ
eius virtus,cui ſicut blaſphemum eſt derogare,ita & hoc ſibi præſumere ſtultiſſimum. Po-
teſt cuicunque vult & hoc ipſum efficaciter dicere quod dixit Paralytico: Dimittuntur ti-
bi peccata tua:ſed quicunque ſine ſuo labore,vel contritione,vel confeſſione, vel etiā ora-
tione,ſibi hoc dicendo expectat,nunquam ei remittuntur peccata. Hæc Anſelmus.

ORATIO.

*DOmine Ieſu Chriſte,qui in paſſione tua naniculam crucis aſcendiſti, in reſurrectione transfreta-
ſti,& in aſcenſione in ciuitatem tuam veniſti:ecce timor de peccatis, de ira Dei,de periculo ſu-
peruenientis infirmitatis,& de incertitudine mortis offerunt tibi animam peccati morbo diſſo-
lutam.Dic iacenti in peccatis, vt confidat de gratia remiſſionis, reſurgat per contritionem & confeſſionē,* D
*tollat lectum ſuum per ſatisfactionem,ambulet per profectum virtutum in domum ſuam æternam beati-
tudinem: vt turbæ fidelium videant, timeant,& glorificent Deum,qui talem poteſtatem dedit, ad homi-
num vtilitatem: Amen.*

De Emorrhoyſſa & Archiſynagogi filia. CAPVT XLIX.

Matth. 9. Mar. 5. & Luc. 8. POST hæc, *quidem princeps Synagogæ, nomine Iairus, acceſſit ad Ieſum*, tam fi-
dei,quàm corporis greſſibus: & *adorabat eum*, faciendo ſibi reuerentiam
debitam,& procidēdo ad pedes eius, quibus circumportauit omnibus
ſalutem, *rogans*, pro vnica filia,annorum duodecim, dicens, *Domine, filia
mea modò defuncta eſt*,& mortua.Hoc dixit ſecūdum reputationem, quia E
enim deſperabat filiam poſſe inuenire viuam, de ea loquebatur vt iam
defuncta,deſiderans à Domino vel morientem ſanari,vel mortuam ſu-
ſcitari. Sed Marcus dicit, quòd erat in extremis;tamen erat morti ita propinqua, quòd re-
putabatur mortua. Vnde ſecundum communem modum loquēdi, de illo qui ſic eſt mor-
ti propinquus,dicitur quòd eſt mortuus,quia quod modicū diſtare videtur, quaſi nihil re-
putatur, *ſed veni*,& per miſericordiā appropinqua, *& impone manum tuā*, adiutricē ſuper eā,
& viuet,ſanitate ſibi reſtituta. Duo petit propter tertiū,ſcilicet vt veniat,& manū impōnat,
& ſic filia reuiuiſcat,ignorās ſcilicet ꝙ & abſens liberare poterat. Sic moraliter,cùm quili-
bet nō habeat niſi vnicam animā,magis debet curare de eius ſanatione, quia ſi eā amittit,
totū amittit.Spiritualiter autē venit Deus,per gratiam præuenientē: manum imponit, per
gratiā concomitantem:& tunc anima viuit,per gratiā cooperantē. *Et ſurgens Ieſus,ſequebatur
eum,*

A *eum, & diſcipuli eius, & turba multa cum eo.* In hoc datur ſubditis forma obediendi, ac paribus *Humilitas*
mutuo obſequendi, & prælatis animas mortuas ſuſcitandi. Vnde Remigius: Mira autem *Domini.*
pariter atque imitanda Domini humilitas & manſuetudo. Nam mox vt rogatus eſt, ro- *Remigius*
gantem cœpit ſequi. Hinc ſubditos & prælatos, pariter inſtruxit: ſubditis, exemplum obe- *in Matth.*
dientiæ reliquit: prælatis verò, inſtantiã & ſollicitudinem docendi demonſtrauit, vt quo-
tiens audierint aliquem mortuum in anima, ſtatim adeſſe ſtudeant. Vnde & Chryſo. Cùm *Chryſoſto.*
rogatus eſſet Dominus à Iaïro, vt ad ſuſcitandam filiam ipſius veniret, non moratur: ſed ſta- *hom. 32. in*
tim ſurgens, ſecutus eſt eum. Quo exemplo docuit nos, impigros in omni opere Dei eſſe *Matthæum.*
debere. Et dum Ieſus pergeret, *ecce mulier emorrhoyſſa,* à morbo quem patiebatur ſic dicta, *Emorrhoyſ-*
ab annis duodecim ſanguinis fluxum paſſa, quæ in medicos erogauerat omnem ſubſtantiam ſuam, acceſsit *ſa.*
retrò, & à tergo: tum quia verecundabatur de infirmitate fœtida, tum quia ſecundum legem
B reputabatur immunda, tum quia ante faciem non potuiſſet accedere præ turba, tum
propter myſterium confuſionis, quam debet homo habere pro culpa ſua, *& tetigit fimbriam*
veſtimenti eius, non ſolum tactu corporali, ſed & deuotione fidei, in quo laudanda eſt humi-
litas eius, quia indignam ſe reputabat tangere pedes Domini, vel plenitudinem veſtimen-
ti. Habebat enim Chriſtus fimbrias iuxta conſuetudinem Iudæorum ſecundum legis præ-
ceptum. Ecce quia non habebat Dominus ianitores, vel ſtipatores, ſeu maſſerios, nec ali-
quem qui comprimentes eum verberaret, & ideo liberè mulier accedit, & turbæ compri-
munt. Vbi Remigius: In quo fides eius admiranda eſt, quia deſperans de ſalute medico- *Remigius*
rum, in quos ſua erogauerat, intellexit cœleſtem adeſſe medicum, & in eo totam ſuam in- *in Matth.*
tentionem collocauit, & ideo ſaluari promeruit. Vnde Rabanus: Docet mulier quantum *Fides emor-*
ſit corpus Chriſti, quod in fimbria tantam demonſtrauit eſſe virtutem. Quid ergo nos ſpe- *rhoyſſæ.*
C rare debemus, qui non ſolum corpus dominicum contingimus, ſed cõficimus & ſumimus? *Rabanus in*
Illa quidem medicinam accepit ex vulnere, væ illis quibus ipſa medicina, in vulnus con- *Matthæum.*
uertitur: *dicebat enim intra ſe,* firmiter ſcilicet credendo: *ſi tetigero tantum veſtimentum eius, ſalua*
ab infirmitate mea, *ero:* non quia veſtimenta aliquam virtutem ſanandi habebant, ſed quia
per hoc declaratur virtus illorum quorum veſtimenta ſunt. Tangens autem, *confeſtim eſt ſa-*
nata à plaga ſua. Et eſt notabile quòd acceſſit, accendens dixit, dicens tetigit, tangens cura-
tionem accepit: quia his tribus, ſcilicet verbo, fide, & opere, omnis ſalus acquiritur. *Et co-* *Quæſtionis*
gnoſcens Ieſus ex ſe exiiſſe virtutem, dixit: Quis me tetigit? Non quærit ex ignorantia vt doceatur: *Chriſti cau-*
ſed vt mulier ſanata confiteatur, & per confeſſionem appareat fides eius, & à Chriſto com- *ſa.*
mendetur: tum propter mulieris meritum, per humilem confeſſionem, tum propter aſtan-
tium ædificationem, tum propter Dei laudem & glorificationem, tum propter ſpem ar-
D chiſynagogi augendam, & eius de ſanatione filiæ ſuæ aſſecurationem. Et dicentibus diſci-
pulis, quòd turbæ eum comprimerent, dixit: *Tetigit me aliquis, nam & ego noui virtutem de me*
exiiſſe, id eſt, effectum virtutis in curatione infirmitatis. Nam licet turbæ, quæ in ipſum præ
deuotione audiendi irruebant, eum comprimerent, & in tali preſſura corporaliter tange-
rent: non tamen tangebant eum cum tali deuotione & fide, ſicut iſta mulier tetigerat, &
de tali tactu, ſingulariter Dominus quærebat. *Videns autem mulier quia non latuit,* timens
corde, *& tremens,* corpore ad maieſtatem diuinitatis, cuius virtutem in ſe experta fuit, *venit,*
& ante pedes illius procidit, ac cauſam tactus & ſanationem, coram hominibus indicauit, con-
fitendo veritatem de quantitate & prolixitate infirmitatis, & de perceptione integræ ſa-
nitatis: hoc enim Dominus ſciri voluit, ad laudem Dei, & aliorum vtilitatem. Sed quærit *Chryſoſto.*
Chryſoſtomus, quare ipſam manifeſtat Deus, cùm ipſa latenter acceſſerit? Et reſpondens, *hom. 32. in*
E ponit ad hoc ſex rationes. Prima eſt, vt mulier ſanguinaria, Chriſtum tangens, non habe- *Matth.*
ret inde conſcientiæ remorſum. Secunda, vt mulierem emendet, quoniam æſtimabat hoc *Manifeſtan-*
latere Chriſtum. Tertia, vt fidem eius oſtendat omnibus, ad exemplar celeriter credendi. *da occulte*
Quarta, vt monſtraret ſe cognitorem omnium. Quinta, vt oſtendat quòd vt Deus ſiſtit *tangentis*
ſanguinis fluxum. Sexta, vt in fidem dirigat Archiſynagogum. *At Ieſus conuerſus & videns* *cauſa.*
eam, id eſt approbans ipſius fidem, dixit illi: *Confide filia, fides tua te ſaluam fecit,* id eſt hanc tibi *Fidei argu-*
ſalutem meruit. Cùm enim operatio miraculoſa ſit ſupra naturam, fidei attribuit eam, eo *mentum.*
quòd fides eſt de his quæ ſunt ſupra naturam. Vbi Hieronym. Non autem dixit, quia fides *Hiero. in c.*
tua te ſaluam factura eſt, ſed ſaluam fecit: quaſi dicat: In eo quod credidiſti, iam ſalua facta *9. matthæi.*
es. Vbi & Chryſoſtomus. Quia formidoloſa erat hæc mulier, propter hoc ait, confide, *Chryſoſto.*
& filiam eam fecerat. Filiam verò vocat ſanatam fidei ratione. Fides enim Chriſti, Dei fi- *hom. 32. in*
liationem præſtat. Notandum etiam quòd Dominus non dixit, ego ſanaui te, ſed fides tua: *Matthæum.* *Fides effica-* *cia.*

vt vitandam oſtentationem doceat,& meritum fidei extollat. Vnde ſecundum Chryſoſt. A
Dominus ait,quòd fides ſua ipſam ſanauerat,nolens ſuæ virtuti, ſed fidei eius ſanitatis beneficium atrogare, docens per hoc in virtuoſis actibus noſtris, non noſttam, ſed Dei laudem quærere debete,& prædicare. Et addidit Dominus: *Vade in pace*, quæ ſcilicet prius eras in perturbatione, ptopter longam infirmitatem tuam corpotalem. Vbi Chryſoſto. Dicit autem ei, vade in pace, mittens in finem bonorum. In pace enim Deus babitat, vt cognoſcat,quòd non ſolum corpore curata eſt, ſed etiam à cauſis corporalis paſſionis,id eſt, peccatis mutata. *Et ſalua facta eſt mulier, ex illa hora.* Vbi gloſſ. Intelligendum eſt ex illa hota, ex qua tetigit fimbriam, non ex illa hora, ex qua Ieſus conuerſus eſt ad eam, iam enim ſalua facta erat, vt ex verbis Domini perpendi poteſt. Ex verbis Ambtoſ. quibuſdam videtur quòd hæc mulier, Martha fuerit, qui in quodam ſermone, intet beneficia Chriſti, quæ enumerat, ſic dicit: Dum largum ſanguinis fluxũ ſiccauit in Martha: dum dæmones expulit de B

Ambr. in ca. 8. Luca.

Maria, dum corpus tediuiui ſpiritus, calore conſtrinxit in Lazato. Sed ex iſtis verbis Ambroſ. bene habetut, quòd Martha fuetit à Cbriſto cutata à fluxu ſanguinis. Quòd autem

Martham emorrhoyſſam dubitant quidã.

Martha fuerit hæc mulier de qua hic agitur, non habetur ex verbis illis. Et quòd hæc muliet non fuerit Martha, ex hoc videtur, quia de hac muliere dicitur quòd omnem ſubſtantiam ſuam in medicos erogauetat: Martha autem diues erat. Hoc etiam patet per Euſebium, qui dicit hanc mulierem fuiſſe quandam Cæſateæ Philippi ciuem. Nam ſecundum

Euſebius lib. 7. historia eccleſia. c. 14.

eum, mulier emorrhoyſſa, poſtquam ſanata eſt, fecit in Cæſarea Pbilippi, vnde oriunda eſt, ſtatuam æneam, in curia ſua fieri, ad imaginem Cbriſti, cum fimbriis veſtimenri, ipſamque imaginem, in magna teuetentia habebat, & deuotè adotabat. Fecit & ex oppoſito imaginem ſuam, flexis genibus, & manibus iunctis ac cancellatis, quaſi præcaretut & ſuppli-

Statua ab emorrhoyſſa erecta Christo.

caret, verſus quam imaginem Chriſti, manum extendebat. Contigit autem quòd ſubtus C
imaginem Chriſti, cteuit herba quædam, nullius efficaciæ & virtutis, quæ cum fimbriam attingebat, tantæ virtutis erat, quòd omnes infirmitates ſanabat. Iterum dicit Hieronym. quòd Iulianus apoſtata, cùm cognouiſſet quòd in Cæſatea Philippi eſſet ſimulachrum, quod ſcilicet ſanguinis liberata profluuio fœmina fecerat, eo depoſito, ſuam imaginem ibi collocauit, quæ fulminis ictu fracta eſt. Hîc habes quoddam valde notabile, ad humilitatis cuſtodiam, ſicut Bernard. hoc modo introducit, dicens: Quilibet Domino perfectè ſeruiens, poteſt appellari fimbria, quaſi vltima pars veſtimenti Domini, propter ſuam humilem reputationem. Qui ergo ad tantum ſtatum peruenerit, quòd ſciat ſe à Domino exauditi, in libetandis infirmis, vel aliis miraculis, non extollatur proptetea: quia non ipſe, ſed Dominus facir. Quamuis enim hæc muliet tangeret fimbriam, ad cuius tactum ſe libetari confidebat, & ſic contigit, non tamen à fimbria, ſed à Domino virtus libetationis exiuit. D

Iuliani apoſtata ſtatua deiecta fulmine.

Humilitatis cuſtodiẽda doctrina Bernardus ſermone de quatuor modis orandi.

Et ptopterea ipſe dixit, *ſenſi de me virtutem exiſſe.* Nota igitur hoc bene, & nihil boni tibi in perpetuum attribuas, quia totum eſt à Domino. Allegoticè muliet ſanguine fluens, ſed à Domino curata, eſt Eccleſia de gentibus congregata, quæ fœdata fuit ſanguinis martyrum effuſione, & idololatriæ pollutione, & his quæ carnis & ſanguinis geruntut delectatione. Quæ & fimbriam veſtimenti Chtiſti tetigit, quando fidem incatnationis Chriſti credidit: humanitas enim, veſtimentum diuinitatis eſt Chriſto. De quo dicitur quòd in ſimilitudine hominum factus eſt, & habitu inuentus vt homo. Et tunc à fluxu ſanguinis ſanata fuit: quia fundere ſanguinem catholicum deſtitit, & ab idololatriæ, ac carnis delectatione, &

Eccleſia Gentium.

ſanguinis effuſione ſanata fuit, ac ab eius pollutione ceſſauit. Petgente autem Domino ad filiam Archiſynagogi, mulier morboſa ſanata eſt, quia ſic diſpenſata eſt ſalus humani generis, vt primò aliqui ex Iſraël, deinde plenitudo gẽtium intraret, & ſic omnis Iſraël ſaluus fieret. Emorrhoyſſa autem ſanata, Arcbiſynagogi filia nunciatur mortua, quia dum gen- E
tilitas ad Deum conuertitur, ſynagoga perfidiæ & inuidiæ, rectè mortua nunciatut. Hoc etiam ſignificatum fuit in patabola de duobus filiis, quotum ſenior, de conuetſione triſtabatur iunioris. Vnde Ambroſius: Quem autem putamus ſynagogæ principem eſſe, niſi legem, cuius contemplatione Dominus ſynagogam non penitus dereliquit? Ad hanc autem principis filiam, dum properat Dei vetbum, vt ſaluos facetet filios Iſraël, ſancta Eccleſia eſt gentibus congregata, quæ inferiorum lapſu criminum depeciebat, patatam aliis fide præripuit ſanitatem. Quid autem ſibi vult, quòd hæc principis filia, annorum duodecim moriebatur, & mulier iſta, fluxu ſanguinis ab annis duodecim labotabat, niſi vt intelligatur quia quandiu ſynagoga viguit, laborauit Eccleſia. Vnde & Hietonymus. Nota ergo quòd eo tempote hæc mulier, id eſt Gentium populus, cœperat ægrotare: quo genus credidit

Cur pergente Domino ad filiã archiſynagogi ſanata eſt.

Ambroſius in c. 8. Luc.

Hierony. in c. 9. Matth.

A didit Iudæorum, niſi enim ex comparatione criminum, vitium non oſtenditur. Moraliter
etiam, per mulierem ſanguinis fluxum patientem, perſona peccatrix, à longo tempore, &
de peccato in peccatum cadens, poteſt intelligi, quæ tamen remedium quærit à Domino,
dicens ei: *Libera me de ſanguinibus Deus Deus ſalutu meæ.* Dominus ergo quotidie mulierem *Pſal. 50.*
ſanguine fluentem ſanat, dum animam diuerſis vitiis corruptam, per gratiam curat. Dein-
de, cùm nuncij ad Archiſynagogum veniſſent, dicentes eius filiam iam eſſe mortuam:
dixit Ieſus Archiſynagogo, eum ad fidem confortando: *Noli timere*, in fide dubitando, *tan-
tummodo crede, & ſalua erit*, à morte. *Et veniens Dominus Ieſus ad domum principis*, inuenit fi-
liam eius iam defunctam, & tibicines conductitios carmen lugubre canentes. Di- *Cantuum*
uerſæ enim melodiæ, diuerſas paſſiones excitant in homine. Aliquæ enim excitant auda- *muſicorum*
ciam, vt patet in tubis bellicis. Aliquæ deuotionem, vt patet in canticis Eccleſiaſticis. Ali- *excitationes*
B quæ lætitiam, vt patet in diuerſis inſtrumentis muſicis. Aliquæ excitant fletum & deuotã
lamentationem, & talibus vtebantur antiquitus in exequiis magnarum perſonatum, vt
prouocaretur multitudo ad fletum & luctum. Chriſtianis tamen non conuenit tales ha-
bere, quia non debent inconſolabiliter flere, *& inuenit*, etiam turbam tumultuantem, in
fletu, planctu, & vlulatu multo, quod vocatur tumultus, quia inde cauſatur ſonus confuſus,
ac etiam in præparatione funeraliũ. Et dicebat, *nolite flere: non eſt mortua puella*, id eſt in mor- *Mortua dor-*
te manſura, *ſed dormit*, ſcilicet mihi: quia ita de facili poſſum eam ſuſcitare, vt de ſomno ex- *mit Chriſto.*
citare. Vnde Beda: Hominibus mortua erat, quia ſuſcitare nequiuerant: Deo dormiebat, *Beda in ca.*
in cuius diſpoſitione & anima recepta viuebat, & caro reſuſcitanda quieſcebat. Vnde mos *8. Lucæ.*
apud Chriſtianos obtinuit, quòd mortui qui reſurrecturi eſſe non dubitantur, dormientes
vocentur. *Et deridebant eum*, putantes quòd de dormitione ſomni diceret, & eam eſſe mor-
C tuam neſciret. Ecce deridetur in curiis principum, nec iraſcitur, nec arguit eos, quia quan-
to maior fuit deriſio, tanto poſtea maior virtutis oſtenſio. Vbi Hieronym. Non autem *Hiero. in c.*
erant digni, vt viderent myſterium reſurgentis, qui reſuſcitantem indignis contumeliis *9. Matthæi.*
irridebant. Quamuis autem Dominus deridebatur ab eis, non tamen deſtitit ab incœpto. *Deriſio non*
In quo inſtruuntur boni, quòd cùm deridentur à malis, non ideo debent deſiſtere à bono *auertat te à*
inchoato. Et cùm eieciſſet turbam, ſcilicet lamentantium, & tumultuantium, & deriden- *bono.*
tium, qui propter incredulitatem & deriſionem non erant digni videre miraculum, *intra-
uit cum patre & matre puellæ*, quos in fide confortare tanto miraculo diſponebat, *ac Petro, Ia-
cobo, & Ioanne*, quos ſpecialiter inſtrui volebat. Hos enim quinque voluit habere teſtes
miraculi, vt in ore duorum parentum, vel trium Apoſtolorum, ſtaret omne verbum.
In hoc etiam facto oſtendit nobis Dominus, quia blaſphemis & irriſoribus non ſunt reue-
D landa myſteria, ſed fidelibus qui honorant ea. Et ſecundum Chryſoſtomum: in hoc quòd *Chryſoſtom.*
turba eiicitur, & diſcipuli ſolum in domum intrant, & neque hi omnes, erudit nos gloriam *hom. 7. in*
quæ eſt à multis, euitare. Vnde & Theophil. Mortuam ſuſcitans eiecit omnes, quaſi nos *Marcum.*
docens abſque inani gloria eſſe, & nihil ad demonſtrationem facere, non enim humilis
Chriſtus, ad oſtentationem volebat aliquid operari. Prædictos autem tres diſcipulos, tan- *Diſcipuli à*
tum permiſit Dominus intereſſe ſuæ transfigurationi. Item agonis ſui orationi. Item huic *Domino ad-*
ſuſcitationi. Primò, propter eorum dignitatem. Secundò, propter ſignandam trinitatis fi- *miſſi.*
dem. Tertiò, propter teſtium numerum ſufficientem. Quartò, propter omnium ſtatuum
Eccleſiæ ſignificationem, & commendationem. Per Petrum enim qui vxorem habuit,
ſignificantur coniugati: per Ioannem qui virgo fuit, virgines: per Iacobum, qui neſcitur
virgo fuiſſe, vel vxorem habuiſſe, vidualis ſtatus. Patrem autem & matrem permiſit intra-
E re, propter eorum credulitatem, & propter eorum teſtificationem. *Et tenens manum puellæ,
ait illi: Tibi dico ſurge.* Per tactum & vocem eam curabat, vt oſtenderet quòd humanitas
eſſet inſtrumentum diuinitatis, miracula facientis. Vnde ſecundum Chryſoſtomum, ma- *Chryſoſto.*
nus Ieſu viuificatiua exiſtens, mortuum corpus viuificat: vox autem, iacentem excitat. *Et *hom. 32. in*
confeſtim ſurrexit puella, & ambulabat:* quia nulla mora inter verbum eius, & factum erat. Vbi *Matthæum.*
Chryſoſtomus: In ambulatione eius, non ſolum ſuſcitata, ſed & perfectè ſanata oſtenditur.
Et iuſſit illi dare manducare, ad demonſtrandum quòd eam verè ſuſcitauit, & non vt videatur
phantaſma eſſe, quod factum eſt. Myſticè, puella in domo mortua, eſt anima mortua per
peccatum in cogitatione. Dicit autem Dominus, quòd puella dormit: quia qui peccant in
præſenti, adhuc per pœnitentiam reſuſcitari poſſunt. Tibicines ſunt dæmones ſuggeren- *Tibicines.*
tes, vel homines adulatores, qui fouent mortuam, & tenent hic corpus in carnis laſciuia &
ſolatiis, quæ faciliter terminantur, ad luctum inferni & deſolationis. Sed nos ad patriam

A in illa regione, interrogauit eos, ſi crederent eum hoc poſſe facere: q. d. Confeſſi eſtis humanitatem, me dicendo filium Dauid, ſi creditis quòd poſſum hoc facere vt Deus, opus enim eſt diuinitatis. Non interrogat quaſi ignorans eorum fidem, quia omnia ſciebat per certitudinem, ſed vt confeſſio exterior adderetur fidei interiori: & ſic eſſent digniores illuminati, & mercede ampliori: quia ſecundum Apoſtolum, *Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Vnde Rabanus: Non quaſi neſcius interrogabat, ſed vt fidem confeſſio promat, confeſſionem virtus, ſalúſque comitetur virtutem. *Dicunt ei*, fidem confitendo: *Vtique Domine.* Vbi Chryſoſt. Non vltra filium Dauid vocant, ſed altius extenduntur, & Dominum confitentur, quod eſt nomen poteſtatis. *Tunc*, poſt confeſſionem fidei, *tetigit oculos eorum.* Vbi Raban. Confeſſio oris tactum meruit diuinæ pietatis. Fœlix tactus, ad quem tanta ſequitur virtus. Et dixit, *ſecundum fidem veſtram fiat vobis*, id eſt ſicut fides mentem illuminat, ita oculis lucem reſtituat. *Et ſtatim, illuminati ſunt, & aperti oculi eorum.* Ecce
B quanta eſt fides ſimpliciter credentium, quæ meretur tot donorũ collationem, & augmentum à Deo vt omnia poſſibilia ſint credenti. Non eos in via curat, vt laudes hominum, & iactantiæ gloriam vitare doceat. Vnde Chryſoſtomus: Rurſus autem hoc erudit nos gloriam multitudinis expellere: quia enim propè erat domus, ducit eos illuc ſingulariter curaturus. Vnde & propter humilitatem etiam *comminatur eis, ne cui dicant*: vt ad fugiendam iactantiam, & inanem gloriam, nos inſtruat. Vt enim dicit Chryſoſt. Iuſtus cùm laudatur in facie, flagellatur in mente. Sed *illi* cæci illuminati *exeuntes*, ſcilicet de domo, *diffamauerunt eum*, id eſt famam eius per miraculum factum diuulgauerunt, *in tota terra illa*, & publicè nunciauerunt: & propter memoriam gratiæ, non potuerunt beneficium tacere, ſed non ingrati gratiæ Dei, facti ſunt eius præcones & Euangeliſtæ. Vnde Hieronymus: Dominus
C quidem propter humilitatem, fugiens iactantiæ gloriam, hoc præceperat, & illi propter memoriam gratiæ non poſſunt tacere beneficium. Vnde & Chryſoſt. Quod autem alteri dicit: Vade, & enarra gloriam Dei, non eſt contrarium illi hoc, ſed & valde conueniens. Erudit enim nosipſos quidem, de nobiſipſis nihil dicere, ſed & eos qui volunt nos, propter nos laudare prohibere. Si autem ad Dei gloriam refertur, non ſolum non prohibere, ſed & iniungere hoc facere. Vt enim ſuprà dictum eſt, ſolum prohibet Dominus publicari beneficia ad laudem humanam, ſed non prohibet hæc enarrari ad Dei gloriam. Vbi ſciendũ quòd præceptum datur, vel ad exequendum, vel ad probandum, vel ad inſtruendum. Primum obligat ad faciendum rem præcepti. Secundum, ad ſequendum voluntatem, ſeu intentionem præcipientis. Tertium, ad diſcendum aliquid ex præcepto. Et hoc tertio modo *comminatus eſt eis ne alicui dicerent.* Vnde non fuit ſimplex inhibitio dicendi, ſed potius mora-
D lis inſtructio: vt exemplo ſui, bona quæ faciunt homines velint latere, ſed tamen vt proſint aliis, prodant inuiti: & ideo iſti non ſunt tranſgreſſi, quia non fecerunt contra intentionem præcipientis. Vnde Deus iuſſit taceri, non ſimpliciter, ſed propter gloriam, ſed taceri non potuit, verum eſt vtiliter, propter aliorum ſalutem. Nam non poſſe vtiliter fieri, dicitur ſecundum ius non poſſe fieri. De hoc etiam habes ſuprà de curatione leproſi. Allegoricè, vterque populus cæcus & ſine lumine veritatis erat, Domino per hoc ſeculum tranſeunte: & niſi vterque in domum, id eſt in ſanctam Eccleſiam veniat, & verbo Dei credat, lumen non meretur recipere. In ipſa enim Eccleſia, in quam venit Chriſtus per carnem, illuminantur cæci per fidem Chriſti incarnati. Vnde Remigius: Allegoricè autem per hos duos cæcos, duo populi deſignantur, id eſt, Iudaicus & Gentilis. De vtroque autem populo, in ſe credẽtes Chriſtus illuminauit in domo, per quã intelligitur Eccleſia, quia abſque vnita-
E te Eccleſiæ, nullus ſaluari meretur. Illi autem qui crediderunt aduentũ Domini, per vniuerſum orbem diffamauerũt: Hæc Remi. Spiritualiter etiam duo cæci ſunt intellectus & affectus: duo autem ſunt oculi intellectus: dexter, fides diuinitatis: ſiniſter, fides humanitatis. Duo ſimiliter ſunt oculi affectus: dexter, amor bonitatis, ſiue gloriæ diuinæ: ſiniſter, timor iuſtitiæ vel gehennæ. Et ſic eſt quadruplex cæcitas in quatuor oculis. Prima eſt, error circa diuinitatem. Secunda eſt, error circa humanitatem. Tertia eſt malignitas, contemnens bonitatem, ſiue gloriam diuinam. Quarta eſt præſumptuoſitas, non videns gehennam, & non timens iuſtitiam. *Egreſſis autem*, de domo, *illis*, ſcilicet duobus cæcis iam illuminatis, *obtulerunt ei*, homines illius terræ, *hominem mutum*, & quod peius eſt, *habentem dæmonium.* Hic ſecundum Chryſoſto. non erat mutus à natura, ſed à dæmone inſidiante, & linguam tenente: & ideo, *eiecto*, & expulſo per Dominum, *dæmonio, locutus eſt*: quia amoto impedimento, habuit loquendi officium, ſicut prius. In quo, ſecundum Hilarium, totum

Roma. 10.
Rabanus in Matt. ca. 9.
Idem ibidẽ.
Fides virtus.
Chryſoſto. hom. 33. in Matth.
Gloria vitanda.
Chryſoſto. ho. 27. operis imperfe.
Hierony. in Matth. c. 9.
Chryſoſto. hom. 33. in Matthæum.
Gloria Dei non hominũ quærenda.
Præcepti dandi triplex ratio.
Remigius in Matth.
Oculi intellectus.
Cæcitas quadruplex
Muti dæmoniaci curatio.
Chryſoſto. home. 33. in Matthæum.
Hilarius canone 9. in Matthæum.

A

ordo ſeruatus eſt, nam dæmoniũ prius eiicitur, & tunc reliqua corporis officia ſuccedunt. *Et miratæ ſunt turbæ*, ſcilicet ex ſignorum nouitate, *dicentes: Nunquam apparuit ſic in Iſrael*, id eſt talia miracula non ſunt viſa inter Iudæos.

Chryſo. ho. 33. in Mat.

Vbi Chryſo. Præponebãt quidem cæteris eum, non quia curabat ſolum, ſed quoniam facilè, & velociter, & infinitas ægritudines & inſanabiles ſanabat. Phariſæi autem dicebant: In principe dæmoniorum, eiicit dæmonia, quaſi dicerent: Non eſt hæc poteſtas à ſe, vel à Deo, ſed à diabolo.

Hierony. in ca. 8. Matt.

Scribarum malitia.

Vbi Hierony. Quia virtutem negare non poſſunt, opus calumniantur.

Remigius in Matth.

Et Remigius: Scribæ namque & Phariſæi, facta Domini negabant, quæ poterant: & quæ non poterant negare, in ſiniſtram partem interpretabantur. Turbæ namque, id eſt deuoti & ſimplices, opera Dei confitebantur, & cum Dei reuerentia & laude admirabantur: ſed Phariſæi inuidi & inſidiantes, expulſionem dæmonis, principi dæmoniorum aſcribebant, & opera Dei calumniabantur.

Odium Phariſæorum.

B

Odium enim & inuidia, faciunt interpretari facta in deteriorem partem, & peruerti iudicia. Phariſæi autem odiebant Chriſtum, quia acriter arguebat vitia eorum: & ideo miracula à Chriſto facta virtute diuina, dicebant eſſe facta arte magica. Et eodem modo, eiectionem dæmonum factam per Chriſtum, dicebant fieri virtute cuiuſdam dæmonis ſuperioris, ſibi familiaris & priuati; quem vocabant Beelzebub, cui inferiores dæmones obediebant ad nutũ, de corporibus exeundo. Sed iſtud inferius de alio dæmoniaco, rationabiliter reprobatur à Chriſto. Myſticè autem, in turbis confeſſio nationum: in Phariſæis, infidelitas ſignatur Iudæorum. Et ſicut in duobus cæcis ſignatus eſt vterque populus, Iudæorum & Gentium: ita in homine muto & dæmoniaco, generaliter ſignatum eſt omne genus humanũ. Vnde prædicatores obtulerunt Domino hominem mutum, id eſt genus humanũ, mutum à confeſſione fidei, dæmonium habentem, & idololatriæ deditum. Sed *eiecto dæmonio*, & idololatria relicta, *locutus eſt mutus*, & Chriſtum confeſſus.

Peccator cẽſetur dæmoniacus.

C

Per iſtum etiam mutum, ſignatur quilibet homo poſſeſſus à dæmone per peccatum mortale. Et dicitur mutus, quia loqui non poteſt meritoriè. Sed Deo curandus offertur, quando iuſti pro eo deprecantur, & tunc dæmon eiicitur, quando peccatũ ipſius à Deo per infuſionem gratiæ relaxatur, túncque ſoluitur eius lingua, ad Dei præconia perſoluenda. Quando enim à dæmone per peccatum poſſidetur quis, ſi conuertatur, & ad pœnitentiam redeat, mox videbis mutum loquẽtem, Deum laudantem, ſeipſum accuſantem, & veritatem prædicantem. Phariſæi autem hoc dæmoniorum principi attribuentes, ſunt homines maligni, bona aliorũ deprauare & peruertere ſtudentes. Dominus autem non deſiſtebat à prædicatione, propter illorum deprauationem, docens nos accuſatoribus noſtris retribuere, non accuſationes, ſed beneficia:

Chryſoſto. hom. 33. in Matth.

D

Vnde Chryſoſt. Voluit Dominus ipſo facto accuſationem redarguere Phariſæorum, dicentium *in principe dæmoniorum eiicit dæmonia*: dæmon enim conuitium paſſus, non benefacit, ſed nocet eis qui eum inhonorant: Dominus autem contrarium facit, qui poſt conuitia & contumelias, non ſolum non punit, ſed etiam nec increpauit, quinimò beneficia præſtitit. Vnde ſequitur: *Et circumibat Ieſus*, hoc eſt contra negligentes, *omnes ciuitates & caſtella*, id eſt omnia loca maiora, & minora: hoc eſt contra lucorum, vel perſonarũ acceptores. Vnde Theophilus: Non ſolum in ciuitatibus Dominus prædicabat, ſed etiam in caſtellis:

Parua loca nõſpernẽda.

vt diſcamus parua loca non ſpernere, neque magnas ſemper quærere ciuitates, ſed verbum Dei in vicis abiectis & vilibus ſeminare. *Circuibat, inquam, docens in ſynagogis eorum*, id eſt in locis communibus & debitis, vbi erat conuentus hominum, non in latibulis, ſicut mos eſt hæreticis, *& prædicans Euangelium regni*, id eſt legem nouam, quæ immediatè ducit ad regnum, quod non faciebat lex vetus, non fabuloſa, inutilia, vel curioſa, *& curans omnẽ languorem*, prolixum:

Languor.

E

qui licet non ſit multum vehemens, grauat tamen ex diuturnitate, *& omnem infirmitatem*, ſcilicet vehementem, quæ grauat ex paſſionis acerbitate, vt non ſermone tantum, ſed & opere perſuaderet.

Infirmitas.

Ex quo patent multa miracula hîc in quodam generali concluſa, ad confirmationem legis Euangelicæ à Chriſto facta. Hîc enim ponuntur miracula in generali, quia Euangeliſtæ non poterant omnia facta Chriſti ſcribere in particulari.

Ioan. 20.

Nam, vt dicit Ioãnes, *multa alia ſigna fecit Ieſus, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc.*

Sanctorum numerus.

Karolus magnus martyrologiũ confici iuſſit.

Sicut enim in Eccleſia legitur, & dicitur in martyrologio, & aliorum plurimorum ſanctorum martyrum, & confeſſorum, atque virginum, hac ſcilicet de cauſa: quia Karolus magnus fecit inquiri diligenter obitus & actus martyrum, & aliorum ſanctorum, & inuentum eſt quòd diebus ſingulis, occurrebant plus quàm trecenta feſta, propter quod ſtatutũ eſt, vt in fine martyrologij, addatur clauſula prædicta, vt ſaltem in generali, fiat memoria ſanctorum, in die tranſitus eorum. Ita ſimiliter Euangeliſtæ, quia non poterant omnia miracula Chriſti in par-

A in particulari ſcribere, ideo frequenter multa concludunt in quadam generalitate, ſicut
patet hîc & alibi in diuerſis locis Euangelij. *Circuibat ergo Ieſus*, non ad deuorandum & per-
dendum, ſed ad maxima beneficia eis afferendum. Vnum quidẽ regni Euangelium, aliud
autem omnium ægritudinum curationem, in quorum primo ſalus animarum, in ſecundo
ſalus corporum exprimitur, & illos quos corpore ſanabat extrinſecus, etiam mente ſana-
bat intrinſecus. Omnium quidem ſalutem affectabat, & bonum commune, magis quàm
priuatum procurabat. Sed proh dolor, hodie bonum priuatum, magis quàm commune *Mundi pereũtu cauſa.*
quæritur: & per hoc in magna parte mundus deſtruitur. Hoc autem procedit ex defectu
charitatis, quæ non quærit quæ ſua ſunt, ſed quæ aliorum: Vnde Chryſo. Hæc eſt perfecta *1. Cor. 10.*
gratia charitatis, quando quis aliis feſtinat amplius vtilis & lucroſus eſſe quàm ſibi. Igitur *Lucæ 10.*
ad tam pium Samaritanum, ad tam ſalutarem paſtorem & medicum, in omni neceſſitate *Ioan. 10.*
B ſemper eſt recurrẽdum, & non ſolum animarum, ſed corporum ſalus, ab ipſo ſolo eſt quæ- *Lucæ 5.*
renda, & in eo tota ſpes noſtra eſt ponenda, ipſe enim melius nouit & conſiderat quid cui-
libet expediat. Vnde Auguſt. Bonum eſt vt de ſalute corporis non ſatagas, niſi vt à Deo illa
petas. Si ſcit tibi prodeſſe, dabit illam. Si non tibi dederit, non tibi prodeerat habere illam.
Nouit Deus quid nobis expediat, id agamus, vt ſanum ſit cor noſtrum à peccatis. Et quan-
do fortè flagellamur in corpore, ipſum deprecemur. Hæc fratres ideo dixi, ne quis quærat *Matth. 6.*
aliquid, præter auxilium Dei: Hæc Auguſt. Permittit quidem Deus tribulationes & ten- *Auguſt. in*
tationes aduenire, & ſcit quandiu debeant durare: ipſe enim qui earum nouit principium *pſal. 49.*
& introitum, nouit etiam finem & exitum. Et ideo omnia patienter feramus, & ad ipſum
ſolum recurrentes, omnia ſibi committamus. Vnde Chryſo. Orationibus cum diligentia
intendamus, & ſi non acceperimus, immoremur vt accipiamus. Ideo enim aliquandiu, &
C annuere præcantibus differt, & tribulationes irruere permittit, vt continuè ad ipſum refu-
giamus, nec ab eo aliquando diſcedamus. Quia ſi quales in tribulatione ſumus, tales eſſe- *Tribulatio coronat.*
mus etiam in requie, nequaquam egeremus afflictionibus erudiri. Et quid dico de vobis.
Etenim omnes quicumque vnquam clariores induti ſunt coronas, à tribulationibus &
tentationibus induti ſunt, & famoſi effecti. Quæ omnia cognoſcentes, ne feſtinemus in
tempore inductionis mali, ſed vnum ſolum erudiamur, vt viriliter cuncta toleremus, nec
de his quæ nobis accidunt, quæſtionem curioſitatis moueamus. Scire enim quãdo oportet
ſolui tribulationes, permittentis eſt eas aduenire: illatas autem, ferre cum omni gratiarum
actione, noſtræ eſt bonæ mentis opus. Quod ſi fiet, omnia bona ſequentur. Vt igitur hæc
conſequamur, & probabiliores hîc, & clariores illic fiamus, omne quodcumque ſuper-
uenerit, æquo animo ſuſcipiamus, gratias agentes ei qui ſuper omnes ſcit magis id quod
D nobis expediat: & his qui genuerunt vehementius nos diligenti, & ad ſingula quæque di-
ſcrimina, has vtraſque excogitationes in nobiſipſis cantantes, iuſtitiam comprimamus.
Glorificemus autem in omnibus Deum, pro nobis cuncta facientem, nobiſque omnia
prouidentem. Sic enim facilè & eas qui virtuti opponũtur expellemus inſidias, & immar-
ceſſibiles conſequemur coronas: Hæc Chryſoſtomus.

ORATIO.

*Domine Ieſu Chriſte, lumen claritatis æternæ, illumina oculos meos interiores, ne vnquam obdor-
miam in morte animæ, vt per tuam gratiam illuminatus, omnia quæ agenda ſunt videam, & per
eandem adiutus ad implendum quæ videro conualeſcam: ac inde tua beneficia enarrem, ad tui glo-
riam & aliorum vtilitatem. Aperi etiam Domine os meum mutum, peccata mea per infuſionem gratiæ*
E *relaxando, & linguam meam ad tua præconia ſoluendo, vt loquendi gratia percepta me ipſum accuſem,
te Deum laudem, proximum ædificem, & prædicem veritatem: Amen.*

De miſſione Apoſtolorum ad prædicandum cum poteſtate curationũ. CAPVT LI.

POSITA Euangelica legiſlatione, per Chriſti prædicationem, & de- *Mat. 9. & 10. Mar. 4.*
ſcripta eiuſdem legis confirmatione, per miraculorum operatio- *& Lucæ 9.*
nem: nunc conſequenter ponitur prædictæ legis promulgatio, per
diſcipulorum miſſionem. Vbi Chryſoſtomus. Attende autem oppor- *Chryſo. ho. 33. in Matt.*
tunitatem miſſionis. Poſt quam eum viderunt mortuos ſuſcitantem,
mare increpantem, & cætera huiuſmodi, & ſufficienter virtutis eius *Miſſio diſcipulorũ opportuna.*
demonſtrationem ſuſceperant per verba & opera, tunc eos emittit.
Vnde & glo. Non ab initio miſit illos, ſed poſtquã viderunt paralyticos curatos, & mortuos

ſuſcitatos. Quia ergo multi Ieſum ſequebantur, tum propter prædicationem audiendam: A
tum propter infirmitatem curationem habendam. Ieſus enim ita pauper erat, quòd nec
domicilium, vbi caput reclinaret, habebat: & ideo turbæ ſequentes eum, feſſi & vexa-
ti ſub diuo, ſuper terram iacebant. Propter quod *videns*, intuitu clementiæ, *turbas*, ad ſe con-
gregatas, viſcera miſericordiæ expandens circa ipſas, *miſertus*, & compaſſus *eſt eis: quia erant*
vexati, labore corporali, & etiam ſpirituali, ſcilicet corporum & peccatorum, & abiectè ia-
centes, ſicut oues paſtorem, qui eos dirigeret, non habentes. In quo pontifices Iudæorum
Hiero. in c. 9. Matthæi. redarguit, qui magis lupi, quàm paſtores erant. Vnde Hierony. Vexatio gregis & ouium
Paſtorum culpa. atque turbarum, paſtorum culpa, & vitium magiſtrorum eſt. Sacerdotes enim & doctores
illius temporis, intenti auaritiæ, non vacabant debito modo eorum doctrinæ; ſed erant ſi-
cut lupi rapaces, ſpoliantes populum bonis temporalibus, per malum exemplum reuo-
cantes à ſpiritualibus. Ieſus verò tanquam paſtor bonus, paſcebat eos continuè; verbo do- B
ctrinæ ſuæ ſpiritualiter, & aliquando etiam temporali ſubſidio corporaliter. Sicut autem
tunc, ſic & hodie proh dolor, multi qui paſtores dicuntur, attamen ea quæ luporum ſunt
facere non verentur. Non ſolum enim non emendant ſubditos, ſed per negligentiã & mala
exempla, nocent eorum profectibus. Mittunt collectores decimarum, & confiſcatores re-
rum temporalium, non inquiſitores hæreſeon, & emẽdatores vitiorum, & ideo tot & tantæ
hæreſes, & ſentes vitiorum in horto Eccleſiæ iam pullulant & creſcunt, quòd vix eradicari
& exterminari poſſunt. Vexatio ergo ouium, & negligentia paſtorum, fuit occaſio mitten-
di Apoſtolos ad prædicandum populo, & ſanandũ infirmos, vt non eſſet neceſſe quòd tur-
bæ currerent poſt Ieſum tanto labore. Et quamuis primò Apoſtolis, & poſtmodum ſeptua-
gintaduobus diſcipulis, cùm eos mitteret, præcepta quædam Dominus dederit, tamen quia
ferè omnia, & his, & illis, & non ſolum ipſis, ſed & eorũ ſucceſſoribus & imitatoribus con- C
uenire videntur: ideo in ſequentibus, ſimul ordine congruenti ponuntur. Conſiderans ita-
que Ieſus vexationem ouium, & negligentiam paſtorum, poterat dicere diſcipulis ſuis:
Meſſis quidem multa, id eſt, multitudo præparata, ad hoc quod per fidem colligatur, & in hor-
Ioan. 4. reum reponatur. Vnde & alibi dicitur: *Leuate oculos veſtros, & videte regiones, quia albæ ſunt*
ad meſſem, operarij autem pauci, id eſt doctores & prædicatores veri, reſpectu tantæ multitudi-
Meſſis allegoricè. nis conuertendæ, quia adhuc nondum prædicauerant Chriſti diſcipuli. Meſſis, eſt turba
credentium, in qua nunc ſunt grana cum paleis, id eſt boni cum malis, ſed in futura meſſio-
ne ſeparabuntur. Dicitur enim vno modo meſſis, collectio hominum ad fidem: alio modo,
Operarij. collectio fidelium ad retributionem. Operarij ſunt in Eccleſia, qui quærunt opus, non
ocium: onus, non honorem: animas, non decimas: prodeſſe, non præeſſe. Pauci autem ſunt
operarij, ſed multi conducticij: pauci operarij, ſed multi mercenarij: pauci operarij ſalutẽ D
animarum quærentes, ſed multi quæſtuarij, lucrum temporalium ſectantes. Et ideo rogan-
dus eſt Dominus, vt operarios multiplicet & mittat eos, quia etſi ſunt qui bona audiant,
deſunt tamen qui dicant. *Rogate ergo Dominum meſſis*, ſcilicet me, qui ſecundum quod
Deus, ſum Dominus meſſis, *vt mittat operarios in meſſem ſuam*, id eſt prædicatores ad erudien-
dum populum, quia nullus fit aptus ad prædicationem verbi diuini, niſi per gratiam Dei,
Mitti debẽt prædicatores. & ab eo miſſus immediatè vel mediatè. Ecce optima & neceſſaria oratio, quam quotidie
debemus Deo facere, vt mittat inquit, non vt ipſi ſe ingerant, ſicut fures & latrones faciũt,
in meſſem ſuam, id eſt in ſalutem animarum. Ad hoc enim mittuntur, ſed multi cõuertunt
Orari vult Deus. falcem ſuam in meſſem alienam, ſcilicet in temporalia, ad quæ non diriguntur. Dominus
mittere proponit, & tamen rogari vult, & hoc propter rogantium excitandam charitatem,
& augendum meritum, quatenus fideles ſui, non ſolum de operatione, verumetiam de af-
fectu & voluntate remunerentur. Ex quo patet, quòd licet Deus velit aliquid facere, vult E
tamen quandoque pro hoc, à iuſtis exorari. *Et conuocatis duodecim Apoſtolis, dedit eis poteſtatẽ*,
eiiciendi ſpiritus immundos ab obſeſſis, *& curandi omnem languorem*, corporum, *& infirmi-*
tatem, animarum: quæ quidem Dominus facit poteſtatiuè, ſed diſcipuli fecerunt in eius no-
Beda in c. 9. Lucæ. mine, id eſt, inuocatione & virtute. Vnde Beda: Benignus & clemens Dominus, non inui-
det ſeruis atque diſcipulis virtutes ſuas. Et ſicut ipſe curauerat omnem languorem, & om-
Miracula diſcipulorũ nem infirmitatem, Apoſtolis quoque ſuis, dedit poteſtatem, vt curent omnem languorem,
& omnem infirmitatem. Sed multa diſtantia eſt inter habere, & tribuere: donare & acci-
Duodenarius Apoſtolorum numerus. pere. Iſte quodcumque agit, poteſtate agit: illi ſi quid faciunt, imbecillitatem ſuam, & vir-
tutẽ Domini confitentur, dicentes: In nomine Ieſu, ſurge & ambula: Hæc Beda. Per iſtum
numerum Apoſtolorum duodenarium, qui cõponitur ex denario & binario, ſignificatur
quòd

A quòd Apoſtoli & eorum ſucceſſores, debent præ cæteris implere decalogum legis, & duo
præcepta charitatis. *Et miſit illos binos*, in ſignum charitatis, quæ requiritur in prædicatori- *Mat. 6. & Lucæ 10.*
bus, & vt haberent mutuò ſolatium ſocietatis, quia adhuc erant infirmi. Quando autem
erant perfecti, ſcilicet poſt perceptionem ſpiritus ſancti, miſit eos ſimpliciter, ſiue binos,
ſiue ſolos, quia tunc erant ſpiritu ſancto ſolidati. *Miſit*, inquam, *illos prædicare regnum Dei*, id
eſt Euangelium, quod promittit regnum Dei, & docet qualiter ad hoc itur & peruenitur:
quia per pœnitentiam. Vel, *prædicare*, id eſt in ſua prædicatione pœnitentibus promittere
regnum Dei, *& ſanare infirmos*, corporaliter & ſpiritualiter. Hoc etiam quotidie facit præ-
dicatoribus Euangelij, ſi faciant quod in ſe eſt, quia dat eis poteſtatem eiiciendi dæmones
ſpiritualiter de cordibus hominum, & ſanandi languores vitiorum. Inſtruxit etiam Domi- *Miſſorum*
nus Apoſtolos quò pergerent, & quid facerent, quo vterentur, & à quo abſtinerent, & à *qualitates.*
B quibus cauerent, & à quibus non timerent. Sicut itaque ex præcedentibus & ſequentibus
poteſt intelligi, non niſi virtuoſi ſunt miſſi, pauperes & expediti, ſtabiles, impigri, & be-
nigni, non malis communicantes, nec cupidi debent prædicare regnum Dei. *Miſit*, ergo,
duodecim, præcipiens eis, & dicens: In viam gentium, ſcilicet quæ ad gentes ducit, *ne abieritis*,
vbi prohibuit eis, ne irent ad prædicandum gentibus extra terram promiſſionis: *& in ciui-*
tates Samaritanorum ne intraueritis: qui Samaritani, licet eſſent in terra promiſſionis, tamen *Samaritani.*
erant partim Gentiles, & partim Iudæi: quia receperunt libros Moyſi, & cum hoc ſeruie-
runt idolis. Ideo autem Apoſtoli fuerunt prohibiti prædicare prædictis gentibus, quia vſ-
que ad paſſionem Chriſti non erat magnum tempus, & conueniens erat vt eius aduentus
primò denunciaretur Iudæis, quibus principaliter erat miſſus, & ideo tempus quod erat
vſque ad paſſionem Chriſti futurum, erat neceſſarium ad manifeſtandũ Iudæis, per Apo-
C ſtolos, Chriſti aduentum. Et hoc eſt quod ſubditur, *ſed potius ite ad oues domus Iſrael, quæ perie-*
runt, propter idololatriæ peccatum, & legis præuaricationem. Non ergo negat quin ali- *Quando gẽtibus prædicare congruit.*
quando ituri ſint ad Gentes: ſed potius & primò ad Iudæos, ne Iudæi haberent excuſa-
tionem, & cauſam non recipiendi Dominum & Euangelium, quia ad Gentes miſit Apo-
ſtolos, dicentes ſe, qui proprij erant, eſſe reiectos. Vnde poſt reſurrectionem, aſcenſurus
in cœlum, dixit eis: *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui credi-* *Marci vlt.*
derit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Qui verò non crediderit, condemnabitur. Vbi Hieronymus, *Hierony. in*
Non eſt contrarius locus iſte, ei præcepto quo poſtea dicitur: Euntes docete omnes: *c.10. Matt.*
quia hoc ante reſurrectionem, illud poſt reſurrectionem præceptum eſt. Et oportebat
prius aduentum Chriſti nunciare Iudæis, ne iuſtam haberent excuſationem, dicentes ideo
ſe Dominum reiecisse: quia ad Gentes & Samaritanos apoſtolos miſerit. Vnde & Grego- *Greg. hom. 4. in Euã-gel.*
D rius: Redemptor noſter, prius ſoli Iudææ voluit, & poſtmodum cunctis Gentibus prædica-
ri, vt dum illa vocata, conuerti renueret, prædicatores ſancti ad vocationem Gentium, per
ordinem venirent: quatenus redemptoris noſtri prædicatione, à propriis repulſa, gentiles
populos quaſi extraneos quærerent: Hæc Gregorius. Myſticè in viam Gentium non eſt
abeundum, id eſt modus viuendi eorum non eſt tenendus: & in ciuitates Samaritano-
rum, per quas ſignificantur conuenticula hæreticorum, non eſt intrandum per conſen-
ſum. Sicut enim Samaritani, id eſt Gentiles, partim tenebant vetus teſtamentũ, & partim
negabant, ſic hæretici, partim confitentur fidem Chriſti, & partim negant. Deinde oſten-
ditur forma docendi, cùm dicitur: *Euntes autem prædicate, dicentes quia appropinquabit regnum*
cœlorum: quaſi diceret: Prædicate quia propè eſt, vt aperiatur ianua regni cœleſtis; ſcilicet
mea paſſione, quod regnum ante Chriſti aduentum erat longè, quia nullus poterat illuc
E peruenire. Hoc regnum, diuerſimodè nominatur. Aliquando regnum Dei, à regnante: *Regni cœlorum nomina.*
aliquando autem regnum cœlorum, à ſubditis Angelis, & ſanctis, qui cœli dicuntur. Item
etiam quia propè eſt, vt rex cœlorũ regnet in hominibus ſibi ſubditis in fide, & hominibus
obedientibus. Vel *appropinquabit regnum cœlorum*, id eſt Chriſtus, qui eſt dator regni cœlorũ.
A prædicatione igitur regni cœlorum, incipit Ioannes & Chriſtus, & diſcipuli eius. Et quia
doctrina non eſt efficax, niſi aſſit probatio, ſequitur modus conueniens ad probandũ veri-
tatem huius doctrinæ, ſcilicet opera facta virtute diuina, cùm dicitur: *Infirmos*, corpore vel
mente *curate: mortuos*, in corpore vel in anima, *ſuſcitate: leproſos*, reſperſos maculis in corpore
vel anima, *mundate: dæmones*, ab obſeſſis, & crimina à peccatoribus, *eiicite*. Hîc ponuntur qua- *Miraculorũ*
tuor genera miraculorum, ad prædicationis confirmationẽ. Procedit autem ordo ſecundũ *quatuor genera Apoſtolis conceſſa.*
myſterium: quia infirmi ſunt, qui tẽtationibus conſentiunt. Mortui ſunt, qui operantur, &
digna mortis opera faciunt. Leproſi ſunt, qui cõſuetudine ſe & alios inficiũt. Dæmoniaci

Cauſa miraculorum cõceſſorum. Hierony. in c. 10. Matt. Gregorius hom. 4. in Euangelia. Chryſoſto. in pſal. 142.

ſunt, qui contemnunt. Hæc autem ideo Dominus conceſſit, vt ipſa miraculorum operatio, fidem ſermoni eorum faceret. Vnde Hierony. Ne hominibus ruſticanis, & abſque eloquij venuſtate indoctis & illiteratis, pollicentibus regna cœlorum, nemo crederet: dat poteſtatem miracula faciẽdi, vt magnitudinem promiſſorum, probet magnitudo ſignorum. Vnde & Grego. Adiuncta ſunt autem prædicatoribus ſanctis miracula, vt fidem verbis daret virtus oſtenſa, & noua facerent, qui noua prædicarent. Et iterum: Hæc autem ſigna in exordio Eccleſiæ neceſſaria fuerũt, vt enim fides creſceret credentium, miraculis erat nutrienda. Et Chryſoſt. Poſtea autem ſteterunt, reuerentia fidei vbique plantata. Si autem & poſtea facta ſunt, pauca & rara fuerunt. Deinde excludens ab eis cupiditatem, ſubiungit:

Gratuitate.

Gratis, & ſine præcio, *accepiſtis*, poteſtatem miracula faciendi, gratiam prædicandi, & miniſterium, ſacramenta diſpenſandi, & dona alia à Deo vobis collata, *Gratis*, & ſine præcio, *date*, aliis eodem modo quo accepiſtis, ne deſinat eſſe gratia, ſed merces videatur, ne vileſcat inæſtimabile, dum præciabile reputatur. B

Hierony. in c. 10. Matt. Chryſo. ho. 33. in Matt.

Quaſi dicat ſecundum Hierony. Ego magiſter & Dominus abſque præcio hæc tribui, ergo & vos ſine præcio date. Vnde & Chryſoſt. Ne videatur eorum beneficium, ſuperbiam eorum comprimit, dicens: Gratis accepiſtis, & ab amore pecuniarum eos mundos præparat dicens, Gratis date. Et iterum, Quaſi dicat: Nihil vos de veſtro largimini ſuſcipientibus, neque enim mercede hoc accepiſtis, neque laborantes in ea eſt gratia, gratis enim accepiſtis, ita igitur aliis date, neque enim eſt condignum precium eorum inuenire: Hæc Chryſoſt.

Contra Simoniacos.

Hæc audiant Simoniaci, hoc audiant illi qui ſpiritalia vendere vel emere non formidãt. Pro ſpiritalibus enim actibus, vt pro adminiſtratione ſacramentorum, & prædicatione, vel miraculorum operatione, & conſimilibus, non debet aliquid quaſi precium accipi, quia non eſt precium eorum dignum inuenire. Deinde ab omni eos liberat ſollicitudine, vt vacationẽ omnem tribuat C verbo Dei, & tota ſollicitudo eorum congregata, cõuertatur ad prædicationem Euangelij, dicens: *Nihil tuleritis in via*, euntes ad prædicandum, *neque aurum, neque argentum*, *neque pecuniam aliquam in zonis*, & burſis *veſtris*, ad prouidendum, ſcilicet vobis, in via de neceſſariis, *neque ſacculum, neque peram*, id eſt repoſitoriũ ciborum, ad portandum in via, *neque panem*, qui magis videtur neceſſarius inter alia, & multò minus cibaria delicata. *Neque duas tunicas*, id eſt veſtes ſuperfluas, *habeatis*: quotquot enim ſunt neceſſariæ, pro vna reputantur, *neque calciamenta*, ſcilicet integra, quia Apoſtoli ſandaliis vtebantur, *neque virgam*, quæ ſcilicet itinerariis præbet auxilium.

Contra pompoſos monachos.

Qui enim Domini habet auxiliũ, cur baculi, vel alterius rei quærat præſidium? Sed ſi prohibet virgam & quædam alia, quæ videntur neceſſaria, quid de equis & equorum phaleris, vel cæteris ſuperfluis. Vbi omnis cupiditas, & auaritiæ occaſio, & ſollicitudo temporalium tollitur, omne ſuperfluum amputatur, & ſola neceſſaria conceduntur. D Denique expeditur via, & fugit timor, creſcit ſecuritas. Vnde non immeritò

Iuuenal. Satyra 10. Temporaliũ ſollicitudo proſcribitur à prædicantibus. Gregorius hom. 17. in Euang. Gregorius Nazianzenus, oratione de Paſchate. Chryſo. ho. 33. in Mat.

poëta Iuuenalis ait: *Cantabit vacuus coram latrone viator.* Hoc ergo totum dicit, ad excludendum à prædicatione verbi diuini ſollicitudinem temporalium. Temporalia enim, in ſui acquiſitione moleſtant animum, & adhuc plus in ſui poſſeſſione turbant eum, quia iam ſunt quaſi membra, ipſi habenti incorporata, & ideo magis trahunt animum hominis ad inordinatam dilectionem ſui. Et quia hoc ſuffocat verbum Dei, ideo non debet eſſe in prædicatoribus Euangelij. Igitur, vt dicit Gregorius, tanta prædicatori debet in Deo eſſe fiducia, vt præſentis vitæ ſumptus, quamuis non prouideat, tamen ſibi hos non defecturos certiſſimè ſciat, ne dum mens eius occupatur ad temporalia, minus aliis prouideat æterna. Et ſecundum Grego. Naziãzenum, horum ſumma eſt, vt adeo virtuoſi exiſtant, quòd non minus propter vitæ modum, quàm propter eorum verbum, Euangeliũ proficiat. Vnde & E ſecundum Chryſo. hoc etiam eis Dominus præcepit, vt per habitum oſtenderẽt quantum à diuitiarum deſiderio diſtabant. Et ſecundum Theophilũ, vt videntes eos prædicare paupertatem, acquieſcant, cùm Apoſtoli nihil habent. Ita autem expreſsè prohibuit poſſeſſionem temporalium, quia ſic oportebat in primitiua Eccleſia, vt oſtenderent omnia gubernari diſpenſatione diuina, & oſtenderetur virtus fidei, contra errores hominum, qui curſu ſiderum, vel fortuna, credebant agi omnia, & hoc adhuc competit Apoſtolicis viris, Apoſtolorum ſucceſſoribus.

Rationes paupertatis prædicatorum, an alij ſeruare teneantur.

Quidam tamen ſunt qui poteſtati, non paupertati ſuccedere volunt: cùm tamen non poteſtati, ſed paupertati regnum cœlorum ſit promiſſum. Tres ergo ſunt rationes, quare hoc præcepit. Prima, ne ſint quaſi cupidi & ambitioſi. Secunda, ne ſint ſolliciti quaſi puſillanimes. Tertia, vt mittentis virtutem oſtenderet, quando nihil eis deeſt. Si quæritur an alij ad hoc obligantur: dicẽdum quòd conſilium eſt, non præceptum.

Sed

A Sed certè non auderet aliquis vtile & ſanum conſilium repellere in facie eius, quanto ma-
gis illud, quod dedit magni conſilij Angelus: & quicumque huic conſilio fiducialiter ad-
hæreret, non dubium quin Deus ſufficienter ſibi prouideret. Quando enim miſſi fuerunt
Apoſtoli ad prædicandum, ſine ſacculo & prouiſione aliqua neceſſariorum, fuit diuinitus
eis lautè prouiſum: quia nihil eis defuit, quando verò relaxatum fuit illis prouidere ſibi de
neceſſariis in via, paſſi ſunt penurias multas poſtea. Hoc autem fecit Deus ad dandum fi-
duciam pauperibus prædicatoribus, ad exequendum conſtanter prædicandi officium.

Vbi nota pulchrum de duobus religioſis, vltra mare ad terram ſanctam profectis, exem- *Religioſi*
plum. Cùm enim vltra mare, & redeundo citra mare, adhuc inter ignotos eſſent, ſemper *peregrini.*
in Deo ſolo ſpem habebant, & nihil de neceſſariis eis deficiebat. Cùm autem perueniſ-
ſent ad dulce natale ſolum, dixit vnus inter eos ad alterum: Modo pericula euaſimus, quia
B iam in terra noſtra, & inter notos ſumus. Et cùm ſic ponerent ſpem in homine, incepe-
runt in neceſſariis deficere, & maiorem paſſi ſunt penuriam, quàm antè. Et quia quodam-
modo nudos & expeditos, ad prædicandum diſcipulos Dominus miſerat, ſeueritatem
præcepti in ſequenti ſententia temperauit, dicens: *Dignus eſt enim operarius*, id eſt prædica- *Victus præ-*
tor, qui operatur opus Dei ad vtilitatem proximi, *cibo ſuo*, id eſt, neceſſariis ad vitam, quia *dicatoribus*
in cibo intelligitur etiam veſtimentum & domicilium, ſine quibus decenter non viuit ge- *accipiẽdus.*
nus humanum: quaſi diceret: Tantum accipite, quantum in victu & veſtitu, vobis neceſſa-
rium eſt. Vnde & Apoſtolus replicat: *Ordinauit Deus his qui Euangelium annunciant, de Euan-* *1. Cor. 9.*
gelio viuere. Et iterum: *Habentes victum & veſtitum, his contenti ſimus.* Hinc eſt quòd diaconus *1. Time. 6.*
procedit à presbytero, quaſi miſſus à Domino, ad prædicandum Euangelium, cui ſubdia-
conus fert puluinar quo liber ſuſtentatur: quia alij debent prædicatorẽ ſuſtentare. Dignus
C eſt enim operarius mercede ſua, non ſolum æterna, quæ debetur in patria ad remunera-
tionem, ſed etiam tẽporali, quæ debetur in via, ad ſuſtentationẽ, ſcilicet conuenienti victu,
ac veſtitu, & domicilio. Hîc eſt duplex honor, quo digni ſunt qui bene præſunt. Nam ſe-
cundum Gregorium, merces prædicationis hîc inchoatur, & in cœlo perficitur: quia vni *Gregorius*
noſtro operi, duæ mercedes debentur, vna in via, quæ nos in labore ſuſtentat: alia in patria, *hom. 17. in*
quæ nos in reſurrectione remunerat. Ergo qui non operatur nec laborat, non manducet, *Euangelia.*
nec mercedem exigat. Ecce quare præcepit eis nihil ferre, quia omnia debentur eis pro la- *Prædicato-*
bore. De iure enim naturali eſt, & diuino, ac etiam humano, vt illis qui ſeruiunt commu- *rum merces*
nitati in ſpiritualibus, ſcilicet in diuino cultu & doctrina, prouideatur à communitate in
temporalibus neceſſaria. Non ergo prohibuit eis ferre neceſſaria, ad ſuſtentationem huius
vitæ, ſed vt demonſtraret hæc eis deberi ab illis quibus prædicarent. Nec omnino & ſimpli-
D citer præcepit eis illa: ſed magis ad reuocandum eorum affectũ ab inordinato amore tem-
poralium, vt non quærerẽt ſuperflua, ſed eis ſufficerent neceſſaria, quæ in eis non defectura
Dominus ordinauit, dando eis poteſtatem ſumendi ea ab his quibus euangelizabant: &
ſic carnalia meterent, qui ſpiritualia ſeminabant. Nec tamen inobedientes ſunt, qui de ſuo
iure cedunt. Vnde Auguſtinus: Apparet autem hęc non ita præcepiſſe Dominus, tanquam *Auguſtin.*
Euangeliſtæ viuere aliunde non debeant, quàm eis præbentibus, quibus annunciant Euan *lib. 2. de con*
gelium. Alioquin contra hoc præceptum feciſſet Apoſtolus, qui victum de manuum ſua- *ſe. c. 30.*
rum laboribus tranſigebat, ne cuiquam grauis eſſet, ſed poteſtatem dediſſe Apoſtolis, in *Viuere de*
qua ſcirent ſibi iſta deberi. Cùm enim à Domino aliquid imperatur, niſi fiat, inobedientiæ *ſuo licet præ*
culpa eſt. Cùm autem poteſtas datur, licet cuique non vti, & tanquam de ſuo iure cedere: *dicantibus.*
Hæc Auguſtinus. Et nota ſecundum Chryſoſto. quòd Matthæus & Lucas non calciamen- *Poteſtate nõ*
vti licet.
E ta, neque baculum portare permittit, quod oſtendit perfectiſſimum eſſe. Marcus verò iu- *Chryſoſto.*
bet baculum aſſumere, & ſandaliis calciari, quod dictum eſt permiſſiuè. Vnde & illud de *home. 33. in*
duabus tunicis non portandis, exponit Hierony. non ad literam, ſed quòd vna tunica dica- *Matthæum.*
tur veſtimentum neceſſarium, ſecunda ſuperfluum, ne alio veſtiri aliud nobis futurorum *Tunicæ duæ*
timore ſeruemus. Sed ſi non propter timorem, multò minus propter oſtentationem. In *Hieronym.*
quo comprehenduntur, qui perticas veſtiunt, & arcas implent, & qui equos mutatoriis ve- *in cap. 10.*
ſtimentorum onerant. Vnde & Auguſt. Hoc de duabus tunicis intelligendum eſt, ne quiſ- *Matthæi.*
quam eorum præter eam quam eſſet indutus, aliam portandam, putaret ſollicitus, ne opus *Auguſtin.*
eſſet, cùm ex illa poteſtate poſſet accipere. In Matthæo etiam & in Marco, virga accipitur *lib. 2. de con*
æquiuocè. In Matthæo enim accipitur metaphoricè, vt ſit ſenſus: Neque virgam, id eſt nec *ſe. c. 30.*
minimas res. Vel non innitamini ſubſidio temporali, ſicut corpus innititur baculo ſuſten- *Virga non*
tanti, & ſimilibus. In Marco autem, vbi dicitur: Niſi virgam, tantum accipitur ad literam: *portanda.*

per quam tamen intelligitur poteſtas accipiendi ſumptus, qua vti potuerunt, vel non vti, A
ſecundum quod voluerint. Vnde doctores Hebræorum, in ſignum doctrinæ, vitgam in manu portabant: quia apud Iudæos conſuetum erat prouideri eis de victu à populo quem docebant. Ideo Chriſtus voluit, quòd hoc eis pro alia prouiſione ſufficeret. Per hoc enim oſtendebatur, quòd populus cui prædicabant prouidere eis debebar. Igitur non prohibet Dominus neceſſitatem, ſed ſuperfluitatem: & prohibet Euangelium annunciantibus, nimiam curam & ſollicitudinem de temporalibus, ne velint portare vltra neceſſaria aliud, timentes quòd ſibi deficiat. Item vt ſub quanta feſtinatione ad prædicandum pergere debeant oſtendatur, adiunxit: *Et neminem per viam ſalutaueritis*: Non ſimpliciter ſalutationem prohibuit, ſed cum mora & confabulatione, hanc fieri noluit, ne occaſione ſalutationis impedirentur à curſu prædicationis: quominus ſcitò ſalutem prædicarent auditoribus.

Salutare in via quatenus prohibitum.

Vel prohibuit ne ſalutarent, ſcilicet ex curioſitate. Sicut quidam faciunt, qui non ex ſtudio ſalutem optandi ſalutare conſueuerunt: ſed non prohibuit hoc fieri ex charitate, & ad B
conſulendum, ac ſtudio optandi ſalutem. Vbi oſtenditur quanta diligentia & feſtinatione, prædicator verbi diuini debet officium ſibi iniunctum exercere, quia non debet ab officio huiuſmodi, propter familiaritatem cum aliquo retardari. Et ideo prædicator multum debet plangere tempus, quo prætermittit fructum prædicationis: & ſimiliter alij debent plangere tempus, quo prætermittunt ſpiritualia exercitia, ad eorum ſtatum pertinentia. Item omnium eis aperiens domos de neceſſario cibo, fecit eos confidere, dicens: *In quamcumque autem ciuitatem aut caſtellum*, id eſt in quæcumque loca maiora vel minora, *intraueritis, interrogate quis in ea dignus ſit*, id eſt fidelis & bonæ famæ, & non ſuſpectus ipſe vel locus eius, ne infamia ſuſcipientis, fama & dignitas prædicatorum maculetur, & eorum prædicatio & doctrina deturpetur, ac tanquam ſuſpecta impediatur. Vbi Hieronymus: Teſtimonio vicinorum & per famam, eligendus eſt hoſpes, ne eius infamia, prædicatio lædatur. Ergo multò magis ſocius eligendus eſt dignus. Item hoc dicit, vt ſciat hoſpes ſe magis gratiam accipere, quàm dare. *Et in quamcumque domum intraueritis*, cauſa hoſpitandi, *in eadem manete*, non ſine honeſta cauſa inde exeundo: nec curioſè & inutiliter diſcurrendo, *donec exeatis*, tranſituri ſcilicet aliò ad prædicandum. Non eſt tamen intelligendum, quod per hoc velit excludere cauſas honeſtas exeundi, vt ad docendum, vel aliquid huiuſmodi faciendum, cùm propter hoc intrauerint ciuitatem vel caſtellum, ſed per hoc vult diſcurſus vagos excludere, qui non debent eſſe in prædicatore: ſed magis ceſſante neceſſitate exeundi, debet vacare contemplationi, vt ibi hauriat, quod populo poſtea effundat. Item hortatur eos ad temperantiam, dicens: *edentes & bibentes, quæ apud illos ſunt*, id eſt non quærentes, nec quæri facientes extra domum, delicata & ſuperflua, quæ apud illos non ſunt: ſed manducate quæ vobis ſponte apponuntur & offeruntur ab illis, quamuis modica ſint & vilia, non quærentes lautiora vel plura, etiam ſi apud illos ſunt talia. Et certè quanto paucioribus & vilioribus vtuntur, tanto amplius implent quod hîc dicitur: Dignum eſt, vt ibi maneant, & ab eis conſequantur terrena, quibus offerunt cœleſtia, *dignus eſt enim operarius mercede ſua*, non ſolum æterna in patria ad remunerationem, ſed etiam temporali, in via, ad ſuſtentationem. Item iubet ne de domo ad domum quadam vaga facilitate demigrent, & hoſpitem propter lautiora habenda non mutent, quem etiam ex hoc infamare poſſent. Vnde iubet hoc ideo ſecundum Chryſoſtomum, ne leues & vagabundi diſcurſores videantur & guloſi, quibus non ſufficit vnius hoſpitis victus neceſſarius, & ne contemnere & iniuriari, ſeu contriſtari viderentur ſuſcipientem, vt ingrati. Duo ergo hîc mandantur, vnum de electione hoſpitij: aliud de impermutatione electi. Nec dicitur hîc quin liceat prædicatori aliquando mutare hoſpitium, vel cum aliis comedere, maximè vt non grauet hoſpitem ſuum, dum tamen ad dignos diuertat & honeſtos, ſed prohibuit Dominus mutationem hoſpitij, ratione triplici. Vna eſt vitatio leuitatis, quæ nullo modo debet apparere in prædicatore. Alia, ſuſpitio guloſitatis: quia conſueuerunt nouos hoſpites lautius procurare. Tertia, declinatio infamiæ hoſpitis: quia ſi dimitteretur, videretur indignus. Item iubet vt cum benedictione intrent domum dicens: *Intrantes autem in domum, ſalutate eam*, ſcilicet familiam, ſcilicet homines habitantes in ea, vt ſit lata relatio, ſcilicet antecedens pro continente, & relatiuum pro contentis, *dicentes: Pax huic domui*, id eſt familiæ, vt qui cibum & neceſſaria recipiunt, ſalutem pacis beneficium largiantur. Quia prædicator debet habitantibus in domo quam intrat pacem offerre & optare, & non ſolum optare, ſed etiam Euangelium Chriſti, quod eſt Euangelium veræ pacis, prædicare, & eos

Hierony. in c. 10. Matt. Hoſpes eligendus.

Diſcurſus vagi prohibentur.

Sobrietatē & tēperantiam præcipit.

Hoſpes non mutandus. Chryſo. ho. 33. in Matt.

Hoſpitij non mutandi rationes.

(Margin letters: C beside "dicatio & doctrina deturpetur…"; D beside "ſed manducate quæ vobis…"; E beside "quin liceat prædicatori…")

A & eos ad pacem internam & fraternam inducere: ac ſalutem habitantium, bonis verbis & exemplis procurare, vt appareat eos legatione fungi pro Chriſto Ieſu, qui eſt vera pax, & ſalus omnium. Ob hoc ſolis vicariis Apoſtolorum, ſcilicet Epiſcopis præcipuis Eccleſiæ ſponſis, licet in principio miſſæ ſalutare populum, & dicere: Pax vobis, pax peccatorum, pax temporis, tandem pax æternitatis. Fit ergo introitus, cum optatione ſalutis: ſalus, cum optatione pacis. Et hæc duo ſunt optanda hoſpitibus: ſalus, in amotione malorum: pax, in adeptione bonorum: ſalus, contra periculum damnationis: pax, quantum ad bonum recõciliationis. Hunc autem modum intrandi & ſalutandi, Dominus dedit: vt ex hoc oſtenderet ad quid veniret, pacem ſcilicet facere, bella ſedare, prædicatores non de nugis, ſed de ſalute animarum loqui debere, *& ſi fuerit domus illa digna*, recipiendi pacem oblatam, id eſt ſi fuerit eius familia ad vitam æternam prædeſtinata, *& ibi fuerit filius pacis*, id eſt amator vel

Pax vobis ab epiſcopis in principio miſſa dicitur.

Pax & ſalus.

B obſeruator, vel hæres pacis, ad pacem æternam ordinatus, *veniet*, & requieſcet, *ſuper illam pax veſtra*, à vobis nunciata, & eis optata, quia oratio veſtra & prædicatio habebit ibi effectum: recipiéntque pacificè veſtram doctrinam, & ſequẽtur eam, quæ prouocat ad pacem æternam. *Si autem non fuerit digna*, id eſt ad vitam æternam non ordinata, & nullus doctrinã veſtram receperit & ſecutus fuerit, vos tamen non eritis ſine fructu, nec priuati merito veſtro, quia, *pax veſtra*, id eſt meritum & merces optata pacis, ad vos reuertetur: nam vobis à Deo recompenſabitur. Et quamuis non habeat quantum ad ipſos effectum: vos tamen habebitis mercedem inde apud Deum, à quo pro labore veſtri operis reddetur vobis præmium. *Et quicunque non receperint vos*, hoſpitio, neceſſaria vobis miniſtrando, *neque audierint ſermones veſtros*, veſtris monitis obtemperando, *exeuntes de domo*, vel ciuitate illa, *excutite puluerem pedum veſtrorum in teſtimonium illis*, ſiue ſignum ſcilicet triplex, quia Iudæi ſigna quæ-

C runt, & mos fuit Iudæorum typicis & figuratiuis vti operibus. Primum, vt dicit Hieronymus, in teſtimonium laboris ſui, ſcilicet quòd ingreſſi ſunt ciuitatem, & prædicatio ad illos peruenit. *Excutite ergo puluerem*, id eſt minima itineris & laboris, quæ pro illis ſuſtinuiſtis exponite: & erit eis occaſio maioris damnationis. Secundum ſignum eſt, quia puluis in pedibus, ſignum eſt laboris: excuſſio pulueris, inutilitatem ſignificat laboris: inutilia enim excuti ſolent & abiici. Excutiendo ergo puluerem, oſtendunt quia inaniter laborauerunt, & ideò inexcuſabiles erunt: nec iniuſtè damnabuntur qui ſalutem ſibi oblatam recipere noluerunt. Tertium ſignum eſt, vt oſtenderent ſe ab eis nihil terrenum quærere, nec etiam minimum de terrenis opibus accipere: vt nec etiam puluerem de terra ſua ſibi paterẽtur adhærere, cùm incorrecti fuerint, & Euãgelium ſpreuerint. Ergo nihil vnquam, nec etiam neceſſaria accipiantur ab incorrectis, & à cõtemptoribus Euangelij & indignis. Vel

Signum triplex.

Hierony. in c. 10. Matt.

Pulueris excuſsio.

D *excutite puluerem pedum*, id eſt leuia peccata, quæ ſolent ex talibus accidere, etiam in hominibus perfectis. Moraliter pedes iubentur excuti in ſignum excuſſionis terreni appetitus, vel humanæ laudis. Prohibentur ergo in prędicatoribus & prælatis, ſarcinarum multiplicitas, victus curioſitas, temporalium cupiditas, veſtium ſuperfluitas, inſtabilitas, & malorum cõmunicabilitas. Et ne leuis culpa videatur Apoſtolos non recipere, ſubdit: *Amen dico vobis: tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die iudicij, quàm illi ciuitati*, id eſt habitatoribus illius ciuitatis, quæ ſpreuit vos & ſermones veſtros. Huius ratio eſt ſecundum Hieronymum, quia illis non fuit prædicatum: huic autem cùm prædicatum ſit, non recepit Euangelium. Et ſecundum Rabanum, quia illi ſolum legem naturæ tranſgreſſi ſunt, ſed iſti etiam legem ſcriptam, & dicta Prophetarum & Apoſtolorum. Non fit comparatio horum, quantum ad peccatum carnale, quo Sodomitæ grauius pec-

Hieronym. ibidem.

Rabanus in Matthæum.

E cabant: ſed quantum ad peccatum inhoſpitalitatis, quo iſti magis peccabant, quia de illis dicitur quòd egeno manum non porrigebant: ſed iſti tantos poſt auditam veritatem repellebant, & non eſt dubium quòd grauius peccatum eſt negare victum ſeminantibus ſpiritualia, quibus tenentur homines de iure naturali, diuino, & humano, quàm manum non porrigere egeno ſimplici ſpiritualia non ſeminanti. Cui enim multum datum eſt, multum quæretur ab eo. Vnde Beda: Sodomitæ, etſi inhoſpitales fuerint, inter cætera carnis animæq́; flagitia, nulli tamen apud eos tales hoſpites, quales Apoſtoli reperti ſunt. Et Loth quidem aſpectu & auditu iuſtus erat: non tamen ibi aliquid docuiſſe, aut ſigna feciſſe, perhibetur. Vnde & Remigius: Specialiter tamen Sodomorum & Gomorrhæorum mentionem facit: vt per hoc demõſtret, quia illa peccata ſunt Deo magis odibilia, quæ fiunt contra naturam, pro quibus deletus eſt mundus aquis diluuij, & quatuor ciuitates ſubmerſæ, & mundus quotidie diuerſis malis affligitur. Vnde ſecundum

Grauitas peccati prædicatorẽ repudiantis.

Ezech. 16.

Beda in ca. 9. Luca.

Sodomitici criminis deteſtatio.

C

Sodomia abominatio Hieronymum, videns Dominus hoc peccatum in carne, penè deſiit incarnari, quia natu- A
tam quam aſſumpturus erat, corruperant. Summa enim munditia, talem ſummam immū-
Auguſtin. ſer. 44. in verbis do. ditiam maximè abominatur, & ſuſtinere non poteſt. Vnde etiam dicit Auguſtinus: Qui
autem faciendo quod malum eſt, etiam mala conſuetudine ſe implicant: vt ipſa conſuetu-
do mali non eos ſinat videre quia malum eſt: fiunt defenſores malorum factorum ſuorum:
iraſcuntur cùm reprehenduntur, intantum vt Sodomitæ quondam dicerent Loth reprehē-
Gene. 19. denti nequiſſimam voluntatem, habitare veniſti, non leges dare. Tanta enim ibi nefan-
dæ turpitudinis conſuetudo erat, vt iam nequitia eſſet iuſtitia, & prohibitor potius repre-
Sodomiæ punitio. henderetur, quàm factor: Hæc Auguſt. Quàm grauiter autem hoc peccatum Deus punie-
rit, teſtatur mare mortuum, ſiue diaboli: & verè mortuum, quia nil viuum recipit, & dia-
boli, quia inſtinctu eius quatuor ciuitates, igne ſulphureo concrematæ, in illud ſubmerſæ
ſunt. Vnde mare maledictum etiam appellatur, ſemper fumans, & tenebroſum de vapori- B
Mare maledictum. bus, quaſi ſit inferni caminus. Eſt vltra Hiericho, non longè poſitum: diuiditque Iudæam
& Arabiam, & habet in latitudine ſeptem leucas. Et licet quinque ciuitates fuerint deſtru-
ctæ propter hoc peccatum, tamen duæ nominantur tantum, quia maiores & famoſiores
erant in multitudine populi, & turpitudine peccati.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, qui diſcipulos tuos id prædicandum mittens, dediſti eis poteſtatem curandi ac præcepta viuendi & conuerſandi: dirige pedes meos in viam pacis: & da mihi ſalutem mentis & corporis: & vt habeam in operibus iuſtitiam, in moribus diſciplinam, & in omnibus tuum timorem & amorem: mortifica in me omnia vitia: méque tuis donis interius & exterius reſtaura: vt ea C
quæ diſcipulis tuis præcepiſti, pro modulo meo merear imitari: & cum ipſis æterna gloria, de tua miſericordia munerari. Amen.

De patientia in aduerſis habenda. CAPVT LII.

Matth. 10. ET quia omnem ſollicitudinem diſcipulorum abiecit, & eos ſignorū oſtē-
ſione armauit, ac ferreos quoſdam operatus eſt & fecit, ab omnibus huius
vitæ negociis eos eruens, & ab omni temporanea ſollicitudine liberans:
nunc poſt proſpera, dicit etiam illa quæ debent eis contingere mala, ad
præliandum contra mundum & diabolum: eos præparans, & ad patientiā
Seneca in Prouerb. cōtra aduerſa toleranda inſtruens. Quia, vt dicit Seneca, cuiuis dolori eſt D
Patientia prædicanti neceſſaria. remedium, patientia. Et hæc præcipuè diſcipulis erat neceſſaria. Qui enim, vt dicit Gre-
gorius, locū prædicationis ſuſcipit, mala inferre non debet, ſed tolerare: vt ex ipſa ſua man-
Greg. hom. 17. in Euāgel. ſuetudine, iram ſæuientium mitiget, & peccatorum vulnera in aliis, ipſe afflictionibus vul
neratus ſanet. Dicit ergo: *Ite*, ſcilicet ad prædicationis officium, *ecce ego*, Dominus & magi-
ſter veſter, qui vos elegi, vos docui: ego Dominus omnipotens, qui vos armaui: ego cui ne-
mo reſiſtere valet: ego inquam qui Dominus ſum meſſis, *mitto vos*, homines electos, docto-
res inſtructos, milites armatos, medicos peritos, *ſicut oues*, id eſt ſimplices & innocentes,
per arma vos non defendentes: vt lacte doctrinæ alios nutriatis, exemplo manſuetæ con-
uerſationis attrahatis, pro eis etiam corpora exponatis, *in medio luporum*, id eſt Scribarum &
Phariſæorum, & aliorum crudelium perſecutorum & detractorum: qui dicuntur lupi pro-
pter rapacitatem, crudelitatem, & diſſimulitudinem. q. d. Sicut manſueti inter crudeles, ad E
patiendum itis, patientiam & innocentiam cuſtodite. Non vos defendatis, quia oues eſtis,
Venator mirabilis Dominus. ſęuiant illi qui lupi ſunt. Mirabilis venator eſt Dominus, qui per agnos, ſiue oues, capit &
deuincit lupos: per patientiam, vincit potentiam. Et bene dicit, *in medio luporum*, vt patiētia
ſit quaſi centrum ad omnem iniuriam circundantē. Item, *in medio*, per cōmunem omnium
conuerſionē, ac propter ouium vnitatē in fide, & luporum pluralitatē in erroribus. Et hæc
vnitas maximè facit vincere. Quia vt dicit Ambroſius, omnis pugna vnanimiter aggreſſa,
parit victoriam. Dicit autem: *Ecce ego mitto vos*, vt dum mittentis poteſtas conſideratur, pe-
Chryſoſto. hom. 34 in Matthæum. riculi magnitudo non timeatur. Vnde Chryſoſtomus: Quæ igitur horum erat conſolatio?
Mittentis virtus. Ideóque hoc ante omnia poſuit, dicens: *Ecce ego mitto vos*. Sufficit hoc ad
confitendum, & nullum formidandum ſuperuenientium: vides authoritatem, vides pote-
ſtatem, vides virtutem inexpugnabilem: Hæc Chryſoſtomus: Mittit Dominus diſcipulos,
ſicut oues

A ſicut oues inter lupos:ſed heu hodie multi prælati ſunt inter ſuos,ſicut lupi inter oues. *Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes*, contra Scribarum aſtutiam & fallaciam, ſcilicet ad intelligendas & cauendas fraudes & inſidias, *& ſimplices ſicut columbæ*, contra tyrannorum crudelitatem & malitiã,ſcilicet ad ſuſtinendas,& ignoſcendas læſiones & iniurias. Prudẽtia eſt neceſſaria,in præcauendis malis:ſimplicitas,in faciendis bonis.q.d. Sicut ſerpentes reſiduum corporis, pro capitis periculo exponunt, & caput in quo vita eſt,toto corpore occultando cuſtodiunt, & lætale vulnus excludunt:ita & vos totius corporis periculo, caput veſtrum, id eſt me,ac fidem,& animam,integrè & incorruptè ſeruate & cuſtodite. Et ſicut columbæ ſine felle & amaritudine malitiæ ſunt,& nulli malum faciunt:ita & vos innocentiã cuſtodiẽdo,malum inferre vel referre aliis nolite: vt per prudentiam, malum deuitetis, & per ſimplicitatem,nulli malum faciatis. Poteſt etiam prudentia ſerpentis cõſiderari in tri-

Prudentia & ſimplicitas neceſſaria ſunt.

B bus. Veterem enim pellem ad arctum foramen deponit,corpus pro capitis ſalute exponit & cùm ſit frigidæ naturæ,ſolem diligit. Pellis depoſitio pertinet ad incipientes, qui debent deponere,ſecundum priſtinam conuerſationem,veterẽ hominem, cum actibus ſuis. Corporis expoſitio pro capite,ad proficientes pertinet,qui pro mente defendenda,quæ eſt caput hominis,totum hominem morti tradunt. Solis dilectio, pertinet ad perfectos, qui inſiſtunt diuinæ contemplationi, qua & illuminantur & inflantur. Sic enim ſerpens propter duo diligit ſolem,ſcilicet propter calorem,quo natura vigoratur:& propter lucem, qua illuminatur,quia cùm ſeneſcit,amittit viſum: ſed ad radios ſolis, directè oculos opponens, recipit eum. In his tribus nos Dominus voluit aſſimilari prudentiæ ſerpentis: ſed non in venenata complexione,non in linguæ partitione,non in anfractuoſa deambulatione. Simplicitas ſimiliter columbina debet eſſe in tribus, ſcilicet, Cognitionis in iudicando: habet

Prudentia ſerpentis in tribus.

Serpẽti aſſimilari debemus.

Simplicitas columbina in tribus.

C enim blandos oculos,& dulcem aſpectum. Affectionis in diligendo,figitur enim in amore ad genus ſuum,vnde & frequentat oſculum. Intentionis in operando, reſidet enim ſuper fluenta aquarum,vt accipitris inſidias caueat per vmbram. Et ſecundum Remigium,bene adiungit prudentiæ ſimplicitatem, quia ſimplicitas abſque prudentia, facilè decipi poteſt: & prudentia periculoſa eſt ad decipiẽdum, niſi ſimplicitate temperetur. Vnde patet quòd aſturia vulpina vituperabilis eſt, & ſimiliter ruditas bouina:ſed medium eſt tenendum,& medio modo eſt incedendum. Vnde & Gregor. Vtraque neceſſario in admonitione coniunxit:vt ſimplicitatem columbæ, aſtutia ſerpentis inſtrueret, & turſus ſerpentis aſtutiam, columbæ ſimplicitas temperaret. Vnde & Chryſoſt. Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes,ad intelligendas fraudes:eſtote ſimplices ſicut columbæ,ad ignoſcendas iniurias. Nolo vos eſſe ſemper quaſi columbas,ne propter ſimplicitatem nimiam,per ſeductionem in la-

Prudentia ſimplicitati adiuncta.

Remigius in c.10. Matt.

Gregorius lib.1. moralium c.2.

Chryſoſtom. hom.24. operis imperfe.

D queum incurratis. Nolo vos eſſe ſemper ſicut ſerpentes, ne ex corde contra aliquem venena fundatis:ſed ſecundum tempus & perſonas muteris & mores. Et, vt breuiter dicam, eſtote prudentes ſicut ſerpẽtes,vt omne malum intelligatis & caueatis: eſtote ſimplices vt columbæ, vt non faciatis vllum malum, quia intelligere malum, laudabile eſt: facere autem,vituperabile. Nec qui intelligit malum, ille facit malum, ſed qui facit malum: Hæc Chryſoſto. Et ſubiungit aperiendo quos lupos dixerit; *Cauete autem ab hominibus*, ſcilicet lupis deterioribus, id eſt ab hominum perſuaſionibus, qui quærunt fraudulenter vos decipere, & violenter peruertere. Vbi ſe exponendo Dominus declarat quòd lupos non bruta, ſed homines dixerit. Vnde Chryſoſto. ita dixit: Attendite vobis ab hominibus, quaſi à quibuſdam peſſimis malis, & ſuper omnia mala malis:oſtendere volens quia præ omnibus malis homo eſt peſſimum malum. Nam ſi beſtiæ eum comparare volueris, peio-

Chryſoſto. ho. 24. operis imperfe.

Homo malus, peſſimũ malum, & beſtia peior.

E rem inuenies eum. Beſtia enim,quamuis ſit crudelis, tamen quia irrationalis eſt, declinabitur ab homine crudelitas eius. Homo autem crudelis,cùm ſit rationalis, non facilè euadetur crudelitas eius. Si comparaueris hominem ſerpenti, peiorem inuenies eum: quoniam ſerpens, etſi malitiam habet, tamen & hominis habet timorem. Ideò ſi quidem potuerit,mordet:ſi autem non potuerit, fugit. Homo autem malitiam habet ſerpentis, & timorem non habet ſicut ſerpens. Ideò quandiu non habet tempus,latet ſicut ſerpens: ſi autem tẽpus inuenerit,irruit ſicut beſtia. Adhuc autem omnis beſtia,ſi quidẽ irritata fuerit, ſæuit:ſi autẽ irritata non fuerit, in ſilentio tranſit. Homo autem nõ irritatus, inſanit à quibus non fuerit irritatus. Et vt breuiter dicam, vnaquæque beſtia, vnum & proprium malũ habet:homo autem omnia mala habet in ſe. Denique homo malus, peior eſt quàm ipſe diabolus. Diabolus enim,ſi viderit hominem iuſtum, non eſt auſus ad eum accedere: homo autem malus, quanuis hominem ſanctum viderit, non ſolum illum non timet,ſed ad-

Homo omnia habet mala,beſtia vnum.

Homo malus arma diaboli. *Auguſtin. in pſal. 55.* *Ephe. 6.*

huc magis contemnit:non enim diabolus præſtat homini virtutem,ſed homo diabolo. Arma ergo diaboli,homo eſt malus. Sicut enim homo ſine armis noo poteſt aliquid facere A contra hoſtem; ſic & diabolus ſine homine non valet contra ſanctos. Et iterum : Virtus diaboli, homines mali ſunt : nec enim poteſt aliquod malum ſeminare in mundo, niſi per ſuos miniſtros, quia in ſanctis non inuenit locum: Hæc Chryſoſt. Vnde & Auguſtin. Si Chriſtianus es, ipſe mundus inimicus eſt, abſque priuatis inimicitiis. *Non enim eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem: ſed aduerſus principes & poteſtates, & ſpiritualia nequitiæ,* id eſt aduerſus diabolum & Angelos eius, quia & quando patimur homines importunos ille inſtigat, ille inflammat, ille tanquam vaſa ſua mouet. Attendamus ergo duos hoſtes,

Hoſtes duo.

quem videmus, & quem non videmus: hominem videmus, diabolum nō videmus: hominem diligamus, diabolum caueamus: prò homine oremus, contra diabolum oremus: Hæc Auguſt. Vnde etiam legitur in vita ſancti Columbani, quod cùm ipſo per opaca ſaltus inter deuia ambularet, & librum humeris ferens, de ſcripturis ſacris ſecum diſputaret, ſubitò cogitatio in mentem ruit, quid eligeret, melius in hominum iniurias incidere, an ferarum ſæuitiam ſuſtinere. Cúmque vrgeret cogitationem illam ſeueritas, crebro frontem ſigno crucis armans, atque orans, inter ſe ait: Melius eſſe ferocitatem beſtiarum abſque alieno peccato, quàm hominum rabiem ſuſtinere, cum damno animarum. Vnde interrogatus quidam à philoſophis, quare horribilis homo grauior eſſet ei, quàm quodlibet pon- B

Homo horribilis grauiſſimum pondus. *Seneca in lib. de mori.*

dus, taliter eis reſpondiſſe fertur: Homo, inquit, horribilis pondus eſt ſolius animæ: alia verò pondera animæ & corporis ſunt. Vnde Seneca: Quid eſt homini inimiciſſimum? Alter homo. *Cauete igitur ab hominibus,* vos malitioſè & inſidioſè ad peccatum trahere nitentibus, ne vos decipiant, ne vos ſeducant, ne vos blanditiis & perſuaſionibus, ne vos minis & flagellis, à veritate deuiare faciant. *Tradent enim vos,* primùm in conſiliis, id eſt in locis priua- C tis, vbi conuenientes conſiliantur, quaſi rationabiliter operentur, vos ibidem conueniendo, vel prohibendo, ne prædicetis in nomine meo, & deinde incorrectos, *flagellabunt vos in ſynagogis ſuis,* id eſt in publicis conuentibus & congregationibus, vbi conueniunt ſub ſpecie cuiuſdam iuſtitiæ & ſanctitatis, & tandem ad magiſtratus, id eſt principes ſynagogæ, ſcilicet pontifices, *& ad reges,* id eſt ad maiores principes, *& præſides,* id eſt principes maiores, ſcilicet Romanorum, *ducemini,* ſcilicet violenter, non manſuetè: vt ſcilicet condemnemini ad mortem, quod non licebat Iudæis, quia erant ſubditi Romanis, *propter me,* id eſt confeſſionem nominis mei: ecce optimus titulus, & honeſtiſſima cauſa patiendi.

Iniuria fœlix. *Chryſoſtom. hom. 24. operis imperfe.*

Quia, vt dicit Beda, fœlix iniuria, cui Deus eſt cauſa. Vnde & Chryſoſtom. Non enim parua conſolatio eſt, propter Chriſtum pati, quoniam non vt pernicioſi & nociui hoc patiebantur. Et hoc, *in teſtimonium illis,* ſcilicet Iudæis de eorum peruerſitate, *& gentibus,* D de earum correctione, illis ad accuſationem, & Gentibus ad compunctionem & correctionem, *in teſtimonium,* quippe ſaluationis electorum: & *in teſtimonium,* damnationis re-

Chryſoſto. ibidem. *Gregorius hom. 35. in Euang.*

proborum, quia contra illos, & pro iſtis, feretis teſtimonium. Vnde Chryſoſtomus: Ante reges & præſides ſtabitis, in teſtimonium illis Gentibus, & dum Apoſtoli accuſantur, dum reſpondent in quibuſque prætoriis, Chriſti veritas prædicetur, Iudæorum perfidia demonſtretur, & Gentibus ad ſalutem credentibus myſterium reueletur. Et mors quippè iuſtorum, bonis in adiutorium eſt, malis, in teſtimonium: vt inde peruerſi ſine excuſatione pereant, vnde electi exemplum capiunt vt viuant: Hæc Chryſoſt. Futuris ergo aduerſis, vt præuiſa minus lædant, à Domino prædictis, quia tot terroribus auditis, diſcipuli turbari poterant, ſubiungit contra terrores conſolationem, dicens: *Cùm autem,* inducent, & *tradent vos,* ad iudices, adducendo oppoſitiones contra vos, machinando vt me negetis, *nolite cogitare,* & ſolliciti eſſe, vos præ ſollicitudine anxiando, qualiter aut, E *quomodo,* id eſt de modo proferendi, quò ad formam, *aut quid,* id eſt de modo inueniendi, quò ad materiam, *reſpondeatis,* interrogantibus vel, *loquamini,* diſcere volentibus, *dabitur enim vobis,* ſcilicet a patre luminum, *in illa hora,* ſcilicet ad reſpondendum opportuna, *quid loquamini,* id eſt ſapientiam in mente, & eloquentiam in ore. Non confidatis

Chryſoſto. home. 34. in Matth. *Prophetarū dignitas apoſtolis collata.*

de ſcientia veſtra & eloquentia, ſed de diuina prouidentia, quia Spiritus ſanctus docebit vos: tunc ſine præmeditatione veſtra, quid loqui oporteat. *Non enim vos eſtis qui loquimini,* id eſt, non ex ſolo ingenio veſtro, procedunt verba veſtra: ſed ex Spiritus gratia: *ſpiritus enim patris veſtri, eſt qui loquitur in vobis,* vt in organis, quia ſicut organa emittunt modulationem ad motum temperantis, ſic bonum quod prædicator loquitur, ad voluntatem patris inſpirantis. Per hoc autem, vt dicit Chryſoſtomus, ad Pro-

phetarum

A phetarum eos dignitatem reduxit, qui ſcilicet Dei ſpiritu ſunt locuti. Vnde Gregorius: Ac ſi membris ſuis infirmantibus dicat: Nolite pertimeſcere, vos ad certamen acceditis, ſed ego præliabor, vos verba æditis, ſed ego ſum qui loquor. Hinc Paulus ait: *An experimentum quæritis, eius qui in me loquitur Chriſtus?* Securi ergo ibant, quocunque ducebãtur. Securus enim ad prælium vadit, qui talibus armis, & ſub tali principe pugnat: ſecurus ad concilium pergit, qui tali prolocutore cauſam ſuam defendit. Vnde Chryſoſtomus: Cùm autem tradent vos, nolite ſolliciti eſſe quomodo aut quid loquamini, mea eſt enim cauſa. Ideò vos mihi tantummodo perſonas præſtate, & ego vobis ſenſum. Nam ſollicitum eſſe ante iudiciũ, non eſt præparatio rei, ſed deſperatio de Deo. Sinite ergo, vt in cauſa ſua Deus loquatur pro vobis, qui conſcientiam interrogantis agnoſcit. Non enim eſt poſſibile, vt rex qui milites ſuos mittit ad bellum, non præſtet illis arma aduerſus hoſtem. Qui ergo ſollicitus

Gregor. in explanatione in ſeptem pſal pſal. 3.
1. Cor. 3.
Chryſoſto. ibidem.
Sollicitudo ante iudicium.

B eſt quid loquatur, in ſua ſapientia ſperat, quæ eſt prima cauſa ruinæ. Nam in perſecutionibus virtus Dei non requiritur, niſi præceſſerit fides. Vnde & Hieronymus: Cùm ergo propter Chriſtum ducimur ad iudices, voluntatem tantum noſtram pro Chriſto debemus offerre. Cæterùm ipſe Chriſtus, qui in nobis habitat, loquitur pro ſe: & Spiritus ſancti in reſpondendo, gratia miniſtrabitur: Hæc Hieronymus. Per hoc tamen non intendit excludere meditationem reſpondendi, & viam prouidendi de reſponſione, ſi tempus & ſciẽtiæ facultas aſſit, ſed promittitur ſecuritas ſi iſta deficiant. Quod frequenter contingebat in primitiua Eccleſia, quia tunc ſæpe fideles illiterati & ſimplices, ſubitò trahebantur ad iudices & Deus prouidit illis. Vnde non debent propter hoc conturbari, ſi iſta deficiant, quia hominibus de Deo confidentibus, Spiritus ſanctus non deficit in neceſſitate, cùm nõ poſſunt aliter occurrere. Et item, quia in tali caſu ſufficit ad ſalutem, confiteri conſtanter in gene-

Hierony. in c. 10. Matt.
Spiritus ſanctus loquitur in bonis ſed cũ bonum.

C rali, fidem, quod poteſt facere quilibet Chriſtianus, quantumcunque ſimplex. Et patet ex prædictis quòd non loquitur hîc de verbis prædicatoris. Debet enim prædicator verbi diuini, præcogitare qualiter debeat verbum Dei proponere: aliter tentaret Deum, ſi negligeret de hoc cogitare, dum tamen de hoc tempus opportunum poſſit habere. Hãc prohibet Dominus prouiſionem, in dicendis ornatum, & nimiam ſollicitudinem, per multum temporis. Facile eſt enim veritatem dicere, quæ ſine ornatu perſuadet vt recipiatur vbique. Et ne in auxilio amicorum confidant, ſubiungit grauiorem perſecutionem, quæ eſt ab amicis. Quia ſecundum Gregorium, plus in nobis ea tormenta ſæuiunt, quæ ab illis patimur, de quibus præſumebamus, quia cum damno corporis, mala nos cruciãt, amiſſæ charitatis. Vnde ait: *Tradet autem frater fratrem, pater filium, & filius parentes in mortem*, ſcilicet infidelis fidelem. Quia, vt ait Hieronymus, non eſt inter eos vllus fidus affectus, quorum diuerſa

Simplex bene reſpondere poteſt.
Prædicator præcogitet dicenda.
Gregorius hom. 35. in Euangelia.
Amicorũ perſecutio

D fides eſt. Vnde Chryſoſtomus: Nemo ſperet in patronis, nemo in amicis, aut parentibus: cùm etiam frater fratrem tradat in mortem, pater filium, & filius patrem. Vide quale tunc incendium perſecutionis ardebit, vt nec ſibi ipſi parcat natura. Quomodo autem tunc patronorum, aut amicorum fidem integram quæras: cùm videris amicitiam fraternitatis & paternitatis eſſe extinctam? Si enim amicitia in ipſa natura deficiet, quomodo inuenietur extra naturam? Hæc Chryſoſt. *Et eritis odio omnibus hominibus*, humana ſapientibus, ſcilicet amatoribus mundi, qui inimici ſunt Dei. Homo enim hic magis dicit vitium, quàm naturam, quia multum repugnat amor Dei, & mundi: diſtant enim plus, quàm cœlum & terra: quaſi dicat: Eritis odio non ſolum inimicis, ſed etiam amicis, non ſolum extraneis, ſed etiam propinquis, ſcilicet parentibus & fratribus. Sequentes enim Chriſtum frequenter ſunt odioſi aliis, etiã carnalibus fratribus. Et ſubditur, *propter nomen meum*, quod additur

cur grauior
Hierony. c. 10. Matth.
Perſecutio fratrum.
Chryſoſto. hom. 24. operis imperfe.

E propter conſolationem eorum, quia delectabile eſt propter amorem nominis Domini, eſſe odioſum. Quòd enim habetur odio, propter nomen Chriſti, cauſa eſt ſufficiens patienter perſecutiones ſuſtinendi: & ad hoc magnum ſequitur præmium, quia non martyrem facit pœna, ſed cauſa. Et ne in tribulationibus deficiant, conſolatur eos ſubiungens: *Qui autem perſeuerauerit vſque in finem*, ſcilicet in gratia permanendo, non finaliter ſuccumbendo. Vel ſecundum Remigium, qui præcepta fidei non deſeruerit, & in perſecutionibus non defecerit, *hic ſaluus erit*, quia finis, non pugna, coronat: non enim cœpiſſe, ſed perfeciſſe, virtutis eſt. In quo nõ modicã dat conſolationẽ inter perſecutiones, & in tolerantia tribulationũ, quia non inchoãtibus, ſed perſeuerãtibus, cõfertur præmiũ. Nõ enim coronabitur, niſi qui legitimè certauerit. Hoc ſignificatur in ſigno Tau, quæ eſt vltima litera, quo omnes ſaluãdi ſignantur. Dicit enim hîc, in ſignũ diſcretionis, ſingularitatis, & paucitatis. Vnde Chryſ. Quia incipere multorũ eſt, finire paucorũ: ſemper in prin-

Remigius in cuius locũ.
2. Tim. 2.

Chryſoſto. ho.24. operis imperf. cipio delectatio eſt, in fine probatio. Cura bonæ fidei, eſt exitus bonus, quia non incipere A
aliquod bonum glorioſum eſt, ſed finire. Quod propter Deum fit, æternum eſt, ſicut Deus
æternus eſt. Cùm ergo conuerſus fueris ad Deũ, & ceperis Deo ſeruire, & opera iuſtitiæ
facere, nec aliquando acta tua præterita recorderis, ſed finem tuum cogita, quia prætcrito-
tum operum bonorum conſideratio, negligentiam vel iactantiam operatur, conſideratio
Bernardus epiſt. 129. Perſeuerantia laus. autem finis timorem. Vnde & Bernard. Perſeuerantia eſt vigor virium, conſummatio vir-
tutum, nutrix ad meritum, mediatrix ad præmium, ſoror patientiæ, conſtantiæ filia, amica
pacis, amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculum, ſanctitatis propugnaculum. Tolle per-
ſeuerantiam, nec obſequium habebit mercedem, nec beneficium gratiam, nec fortitudo
Perſeuerantia duplex. laudem. Denique non qui inciperit, ſed qui perſeuerauerit, ſaluus erit: Hæc Bernar. Et no-
ta quòd duplex eſt perſeuerantia. Vna eſt, continuatio in bonis operibus: hæc nõ eſt in præ-
cepto. Alia, perſeuerantia voluntatis in propoſito bene agendi, & hæc eſt in præcepto. Et B
quia Apoſtoli adhuc erant infirmi, nondum virtute ex alto induti, docet eos tãquam tene-
ros fugere, vt pluribus poſſint prodeſſe, dicens: *Cùm autem perſequebantur vos in vna ciuitate, fu-
gite in aliam*, vt amplius diuulgetur nomen veſtrũ, & veſtra prædicatio audiatur, & vt veſtræ
infirmitati prouideatur, & hoſtibus parcatur. Vnde Chryſoſt. Sciens in tentationibus infir-
mitatem humanæ naturæ: *ſi quis vos*, inquit, *perſecutus fuerit in ciuitate iſta, fugite in alteram.* Nõ
enim contemno timidos, nec eligo tantum fortes, quia non virtutem hominũ Deus conſi-
derat, ſed voluntatem. Nam ille qui fugit, etſi virtute quidem diſſimilis eſt, voluntate tamẽ
æqualis eſt. Nam ſicut iſte ideò paſſus eſt, ne ſe magis videatur amare, quàm Deum: ita &
ille ideò fugit, ne victus in doloribus, theſaurum Chriſtianitatis amittat: Hoc autem man-
dat, non vt qui ſteterit peccet: ſed vt qui fugerit, non peccet. Infirmitati humanæ conſulit,
non fidei promptioris virtutem ėxcludit. Dicimus autẽ ad conſolationem fugientiũ Chri- C
Remigius in eum locum. Fugere poſſunt infirmi ſtianorum, quoniam ſtare quidem fortis fidei eſt: magnæ autem humilitatis, fugere: Hæc
Chryſoſt. Vnde & Remig. Sicut præceptum perſeuerãdi in perſecutionibus, ſpecialiter ad
Apoſtolos pertinet, & ad eorum ſucceſſores viros fortes: ſic licentia fugiendi ſatis conuenit
infirmis in fide. Cuilibet condeſcendit pius magiſter, ne ſi ſe vltro ad martyrium obtuliſ-
ſent, fortaſſis poſiti in tormentis negarent, leuius enim erat fugere, quàm negare. Sed quã-
uis fugiendo, perfectæ fidei conſtantiam in ſe non oſtenderent, tamen magis meriti erant:
quoniam omnia pro Chriſto parati erant deſerere fugiendo. Niſi autem illis licentiam fu-
Perſecutio perſonalis. giendi dediſſet, dicerent eos aliqui alienos eſſe à gloria regni cœleſtis: Hæc Remigius. Vbi
ſciendum quòd perſecutio aliquando eſt perſonalis, vt quando quis quæritur ad mortem:
non quia fidelis principaliter, ſed propter odium perſonæ determinatæ, & tunc eſt ſemper
fugiendum: ſicut Paulus quærebatur ad mortem in Damaſco. Quod patet ex hoc, quia D
2. Cor. 11. alij fideles permittebantur ibi pacificè habitare: ſed quærebant ſolum Paulum interficere.
Ideò dimiſſus à fratribus per murum, fugit perſecutionem perſonalem: non timendo per-
ſecutionem, ſed potius declinando, vt multis prodeſſet. Itaque non eſt imperfectionis fu-
gere, ſecundum dictamen rectæ rationis ad tempus ſalubrius: vt ſaluetur fugiens ad maio-
res fructus. Aliquando autem non ſolum eſt perſecutio perſonæ, ſed etiam fidei & iuſtitiæ:
& tunc ſi homo percipiat probabiliter quòd ex fuga ſua ſequatur deriſio fidei, & depreſſio
iuſtitiæ: fuga eſt mala, & peccatum mortale. Si autem nõ apparet hoc probabiliter, ſed ma-
gis contrarium: vtpote, quia ex fuga tali poteſt alibi fieri vtilitas Eccleſiæ, ex manſione autẽ
non habetur niſi occiſio miniſtrorum Eccleſiæ, & conculcatio articulorum fidei ab obſti-
natis infidelibus, tunc eſt fugiendum, & alibi proficiendum, qui enim nõ poteſt in vno lo-
co proficere, debet ad alium tranſire. Vnde Auguſtinus: Faciant ergo ſerui Chriſti, quod E
Perſecutio fidei. Auguſtin. epiſt. 180. Fugere quã do liceat prælatis. quod præcepit vel permiſit, ſicut ipſe fugit in Ægyptum. Fugiant omnino de ciuitate in ci-
uitatem, quando eorum quiſquam ſpecialiter à perſecutoribus quæritur: vt ab aliis qui
non ita quæruntur, non deſeratur Eccleſia, ſed præbeant cibaria conſeruis, quos aliter vi-
uere non poſſe nouerint. Cùm autem omnium, id eſt Epiſcoporum, clericorum, & laico-
rum eſt commune periculum, hi qui aliis indigent, non deſerantur ab aliis quibus indi-
gent. Aut igitur ad loca munita omnes tranſeant: aut qui habent neceſſitatem remanendi,
non relinquantur ab eis, per quos illorum Eccleſiaſtica ſupplenda eſt neceſſitas: vt vel pa-
riter viuant, vel pariter ſufferant quod eos paterfamiliâs volet pati: Hæc Auguſt. Sed ne di-
cerẽt, Iuſſiſti ne ad Gẽtes iremus, quid ergo faciemus ſi omnes ciuitates Iudææ circumie-
mus, & nos abiecerint? Hoc præuenit, hunc timorem remouendo, dicens: *Amen dico vo-
bis, non conſummabitis ciuitates Iſrael*, prædicando ſcilicet ibi aduentum, vel fidem Chriſti,
donec

A *donec veniat filius hominis* reſurgendo ſcilicet à mortuis, quia denunciato aduentu Chriſti ab Apoſtolis per ciuitates Iudçæ, immediatè paſſus eſt Chriſtus, & à mortuis reſurgens, apparuit diſcipulis. Vnde Rabanus: Prædicit quòd non antè prædicationibus ſuis, ad fidem perducerent ciuitates Iſraël, quòd reſurrectio Domini fuerit perpetrata, & toto orbe terrarum, prædicandi Euangelium poteſtas conceſſa. Vel ſi intelligatur de aduentu Chriſti ad iudicium, tunc intelligenda eſt conſummatio prædicationis Apoſtolorum per totum orbem: quantum ad conuerſionis effectum, quia vbique diſperſi ſunt filij Iſraël, ſecundum prædeſtinationem. Licet enim prædicatio Apoſtolorum, diſcurrerit per totum orbem tempore ipſorum: *quia in omnem terram exiuit ſonus eorum*, tamen effectus conuerſionis fidelium, quantum ad eos qui generaliter cõuertendi ſunt ad fidem, habebit plenariè effectum circa mundi finem. Vnde dicit: *Amen dico vobis, non conſummabitis*, id eſt, complebitis *ciuitates Iſrael* fugiendo, vel fidem prædicando, & ad fidem conuertendo: *donec veniat filius hominis*, ſcilicet ad reſurrectionem generalem, in gloria patris. Non enim conuertentur communiter filij Iſraël, donec prope finem mundi. Vnde Chryſoſtomus: Et quaſi dicentibus eis, quandiu poſſumus fugere. Grauior eſt enim fuga longa, quàm velox mors cõſolans eos. Propterea Dominus ait: *Non conſummabitis ciuitates Iſrael, donec veniat filius hominis.* Si de Apoſtolis hoc tantum intelligitur dictum, non procedit intellectus, cùm multò antè defuncti ſint Apoſtoli, quàm Chriſtus adueniat. Sed omnia quæ ad Apoſtolos loquitur, etiam ad illos loqui videtur, qui poſtmodum per illos fuerant credituri, vſque ad exitum mundi. Ipſi enim duodecim erãt capita totius Chriſtianitatis futuræ. Et quemadmodum, quod in os miſeris, per tota corporis mẽbra diſpargitur, ſic & Apoſtolis quod dicebatur, ad totam plenitudinem Chriſtiani corporis pertinebat. Sciebat enim Dominus quia notitia eius tot occupatura fuerat ciuitates, ita vt penè omnes totius orbis terræ ciuitates Iſraëliticæ dicerentur: Hæc Chryſoſtomus. Deinde poſt oſtenſam magnitudinem tribulationis imminentis, hortatur diſcipulos ad eius tolerantiam, & conſolatur eos ſuo exemplo, & procedit à minori ſic: Si in magiſtro, in Domino, in patrefamiliâs blaſphemias iniecerunt, & iniurias multas ſinc cauſa fecerunt, & ipſe patienter & intrepidè ſuſtinuit: multo plus fiet in ipſis qui ſunt vt diſcipuli, ſerui, & famuli, & ipſi ſimiliter debent patienter ſuſtinere. Vnde dicit: *Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, neque ſeruus ſupra Dominum ſuum*, intelligendum eſt donec & quamdiu fuerit diſcipulus, & ſeruus non eſt, inquam, ſuper magiſtrum & dominum, ſecundum honoris naturam: vel *non eſt diſcipulus*, id eſt, non debet eſſe, *ſupra magiſtrum, nec ſeruus* debet velle *ſupra dominum ſuum*: contraria, & quaſi potentior magiſtro, & domino ſuo operando. q. d. Non dedignemini tolerare vos ſerui & diſcipuli quod ego tolero, vel tolerabo, Dominus & magiſter: quia Dominus ſum faciens quod volo, & magiſter docens quod vtile ſcio. Mea exempla vos doceant, ad me reſpicite quid in me fieri videtis, hoc in vobis ne formideris. Qui me offendere & perſequi non timent, vos quoque offendere & perſequi non timebunt. Vnde Chryſoſtomus: Nunc incipit eos conſolari in paſſionibus eorum futuris ſuo exemplo. Naturalis eſt res ſi pro Deo iniutiã patimur, ab aliquibus indignis iraſcimur & dolemus. Si verò audierimus aliquam præclaram perſonam quæ ſimiliter paſſa eſt, refrigeramur, & inflatio indignationis noſtræ laxatur. Dicimus enim ſi vir ille qui clarior eſt quàm ego, paſſus eſt talia, planè ego iniuriæ meæ non debeo ſentire dolorem. Quanto magis conſolabuntur diſcipuli in paſſionibus ſuis cùm diſcipuli eſſent, & ſerui, recordantes Chriſtum Dominum & magiſtrum talia aut maiora perpeſſum: Hæc Chryſoſtomus. Et ideò debent Dominum non ſolum patiẽter, ſed etiam gaudenter ſequi: quia, vt dicit Seneca, Malus miles eſt, qui imperatorem gemens ſequitur. Et ſubiungit: *Sufficit diſcipulo*, id eſt, ſufficere debet, *vt ſit ſicut magiſter eius, & ſeruo, vt ſit ſicut dominus eius*: iniurias ſuſcipiens, & vindictam non quærens i mala recipiens, & beneficia conferens, vel ſufficere debet ei ſi non plus conculcetur & contemnantur. Perfectus autem erit ſi ſit ſicut magiſter, & dominus eius ipſum in ſuis imitando operibus, quia perfectio & aſſimilatio magiſtri. Vnde Beda: Si magiſter non ſuas vult vindicare iniurias qui Deus eſt, ſed ipſos mauult inſectatores patiendo reddere mitiores, eandem neceſſe eſt diſcipuli qui puri homines ſunt, vt regulam perfectionis ſequantur: Hæc Beda. Hoc autem dictum Domini in propoſito eſt verum, vbi de ſe loquitur, qui eſt magiſter & Dominus: imò pater omnium, ſe enim dicit magiſtrum & Dominum: Apoſtolos autem & eorum imitatores vſque ad finem ſeculi dicit diſcipulum & ſeruum. Huius magiſtrĩ, & Domini imitatio, eſt humana perfectio. Vnde Auguſtinus: Summa Chriſtianæ religionis, eſt

Marginalia: *Rabanus in Matthæum.* — *Pſal. 18.* — B — C — *Tribulatio toleranda.* — D — *Exemplum Chriſti.* — E — *Seneca epiſtola 108.* — *Auguſtin. lib. 8. de ciuitate c. 18.*

imitari quem colis. Non autem dicit hoc Dominus de alio:ſi enim magiſter indoctus fue- A
Imitatio Chriſti, hominis eſt perfectio. Chryſo. ho. 35. in Mat.
rit,non ſufficit diſcipulo ignorantia magiſtri: & ſi Dominus miſer fuerit, non ſufficit ſeruo
miſeria Domini. Vel ſecundum Chryſoſtomum: Non ſecundum ea quæ rarò contingunt,
ſed ab amplioribus & ab his quæ ſunt in pluribus ſuſcipit hunc ſermonem. Et addit: *Si pa-
trem familiâs*, id eſt, me qui paternam gero ſollicitudinem, patris habens authoritatem, *Beel-
zebub vocauerunt*, id eſt, me operari in Beelzebub dixerunt, *quanto magis domeſticos eius*: ſcili-
cet vos in hoc etiam diffamabunt? Quòd enim Apoſtoli facerent miracula virtute dæmo-
nis, ſæpe dixerunt Iudæi & Gentiles, vt patet multipliciter ex Apoſtolorum legendis. Non
ergo boni contriſtari debent, ſi fortè ab aliquibus prauis hominibus ſine culpa detrahatur
eis: quia ad conſolationem noſtram ſua Dominus opprobria adducere dignatus eſt, di-
Detractio quibuſdam expedit.
cens: *Si patremfamiliâs Beelzebub vocauerunt, quanto magis domeſticos eius?* Sunt enim plurimi
qui vitam bonorum fortaſſe amplius laudant quàm debent, & ideò ne eis elatio de laude B
ſurrepat, permittit omnipotens Deus malos in obtrectatione prorumpere: vt ſi qua culpa
ab ore laudantium in corde bonorum naſcitur, per obtrectationem malorum ad pœniten-
tiam reuocentur. Sed inter verba laudantium & vituperantium, ad mentem ſemper re-
Te non quæ fiunt extrà. Gregorius epiſt. 45. lib. 8.
currere debemus: & ſi in ea non inuenitur bonum quod de nobis dicitur, magna triſtitia
in nobis generari debet: & ſi in ea non inuenitur malum quod de nobis dicitur, in ma-
gnam lætitiam reſilire debemus. Vnde Gregorius: In omne quod de nobis dicitur, ſemper
taciti ad mentem recurrere debemus interiorem teſtem, & iudicem quærere. Quid enim
prodeſt ſi omnes laudent, cùm conſcientia nos accuſet? Aut quid poterit obeſſe, ſi omnes
nobis derogent, & ſola nos conſcientia defendat? Vnde Cato:

Cùm te quis laudat, iudex tuus eſſe memento.
Plus alijs de te, quàm tu tibi credere noli. C

Sed vt dicit Gregorius: Qui non amat gloriam, non ſentit contumeliam. Et de virtutibus
Laudari in præſentia periculoſum eſt.
alijs & vitiis ſimiliter iudicabis. Valde autem periculoſum eſt hominem in præſentia ſua
laudari, quia oporteret eum valde fortem in Deo eſſe, quòd non eleuaretur intus in corde:
vt etiam conſulit Horatius:

Quales commendes aſpice, ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.

Igitur loco gloriæ id amplectimur, ſi Domino noſtro in paſſionum conditionibus adę-
Tribulatur Eccleſia militans.
quamur. Quia enim in igne tribulationis peccata purgantur, ideò ſicut tunc caput Eccleſiæ
Chriſtum fluctibus paſſionum Deus expoſuit: ſic & corpus eius, ſcilicet Eccleſiam ſuam
vſque in finem ſeculi, ad probationem & purgationem tribulari permittit. Aſpera enim &
dumis ac ſentibus plena & horrida eſt virtutis via. Sic Patriarchæ, ſic Prophetæ, ſic Apoſto- D,
li, ſic Martyres, ſic Confeſſores & Virgines, & quotquot placuerunt Deo, per multas tribu-
lationes tranſiêre fideles, ſic etiam omnia Chriſti membra vſque ad diem iudicij pertranſi-
Auguſt. in pſal. 55.
bunt. Vnde Auguſtinus: Nullus ſeruus Chriſti ſine tribulatione eſt. Si putas non habere
perſecutiones, nondum cœpiſti eſſe Chriſtianus. Et ſubiungit Dominus concludendo, *ne
ergo* domeſtici & imitatores mei, *timueritis eos*: ſcilicet perſecutores, homines fragiles & pec-
catores, nec eorum blaſphemias, vel ſæuitias, omittendo veritatem fidei propter perſecu-
tionis timorem: ſed ferte patienter iniurias, propter Dei amorem. Ad tolerandum igitur
Paſſionis Chriſti memoria. Auguſtin. in pſal. 68. Ioan. 14.
patienter aduerſa, multum iuuat, ſi quis Chriſtum pro ſe paſſum cogitat. Vnde Auguſtinus:
Noli eſſe puſillanimis, ſi enim pleno corde intuitus fueris quid pro te Chriſtus paſſus fue-
rit, nec tu puſillanimitate deficies: ſed magnanimiter & tu quicquid aduerſi acciderit tole-
rabis, inſuper & gaudebis, quia inuentus es in aliqua ſimilitudine paſſionum regis tui. Et B
iterum ſi ille qui veriſſimè dixerat: *Ecce venit princeps mundi huius, & in me nihil inueniet*: di-
ctus eſt peccator iniquus, Beelzebub inſanus, tu dedignaris ſerue audire pro meritis tuis
quod Dominus audiuit nullis meritis ſuis: Ille venit vt præberet tibi exemplum, quaſi gra-
Contumeliã & opprobria audire docemur.
tis hoc fecerit ſi tu non proficis. Quare enim ille audiuit, niſi cùm audire tu non deficeres?
Ecce tu audis, & deficis. Fruſtra ergo ille audiuit, non enim propter ſe, ſed propter te audi-
uit. Ideò enim prior ille ſuſtinuit, vt nos ſuſtinere diſceremus, & ſi ille qui non habebat
quod ſibi obijciebatur: quantomagis nos qui & ſi nõ habemus peccatum quod nobis obij-
cit inimicus, habemus tamen alterum quod dignè in nobis flagellatur. Neſcio quis furem
te dicit, & non es fur: audis opprobrium, non tamen ſic non es fur, vt non ſis aliquid quod
Antichriſti qui ſint.
Deo diſpliceat. Et iterum: Vnuſquiſque conſiderans conſcientiam ſuam, ſi mundi amator
eſt, mutetur: fiat amator Chriſti, ne ſit Antichriſtus. Si quis ei dixerit quòd Antichriſtus
ſit,

A ſit, iraſcitur, iniuriam ſibi factam putat. Dicit ei Chriſtus, Patiens eſto. Si falſum audiſti, gaude mecum, quia & ego ab Antichriſtis falſa audio. Si autem verum audiſti, conueni conſcientiam tuam, & ſi audire times eſſe, plus time: Hæc Auguſt. Vnde & Gregor. Tunc illata conuitia bene toleramus, cùm in ſecreto mentis ad mala perpetrata recurrimus. Leue quippe videbitur quòd iniuria percutimur, dum in actione noſtra conſpicimus, quòd peius eſt quod meremur: Hæc Gregorius. Deinde Dominus hortatur diſcipulos ad tolerantiam, ex conſideratione diuini iudicij, in quo omnia manifeſtabũtur: quia bona & mala omnium erunt omnibus manifeſta, tale enim erit iudicium quod omnibus videbitur iuſtum: quod non poſſet eſſe niſi merita, & demerita viderentur ab omnibus manifeſtè. Vnde dicit: *Nihil enim eſt opertum*, in præſenti tempore quantum ad opera quæ occultantur ex induſtria, *quod non reueletur*, in iudicio futuro, *& nihil eſt occultum*, nunc quantum ad cogita-

Greg. lib. 30. moraliũ cap. 17. Cõuitiorum tolerandorũ facilitas.

B ta quæ occultantur ex propria natura, *quod* tunc *non ſciatur*: quia non ſolum opera, ſed etiam cordis ſecreta quæ ſoli Deo ſunt nota, tunc erũt nobis manifeſta. q.d. ſecundum Hieronymum: Nolite timere perſequentium ſæuitiam, & blaſphemantium rabiem, neque æmulemini ſimulatores, quia veniet dies iudicij, in quo & veſtra virtus, & eorum nequitia omnibus demonſtrabitur, & cuilibet ſecundum opera ſua tam interiora quàm exteriora reddetur, quia tunc patiẽtia martyrum præmiabitur, & nequitia perſecutorum punietur. Nolite ergo Euangelium erubeſcere, ſed tota intentione verbo operam date, fixa mente retinentes illum extremæ retributionis diem, quo illuminabit Deus abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit cogitationes cordium: tunc enim erit vobis à Deo laus, & aduerſariis veritatis pœna manet æterna. Conſideratio huius manifeſtationis debet dare magnam audaciam in veritatis prædicatione, & prædicatores monere ad prædicandum veritatem ſecu-

Hierony. in c. 10. Matt.

C rè. Propter quod ſubditur: *Quod dico vobis*, ſcilicet modo exiſtentibus, *in tenebris*: ſcilicet timoris, id eſt, dum adhuc in timore carnali eſtis, *dicite*, id eſt, prædicate *in lumine*, id eſt, in fiducia ſecuritatis: quod & fecerunt accepto Spirituſancto, *& quod in aure auditis*, id eſt, ſolo auditu percipitis, *prædicate*, opere complendo, exiſtentes, *ſuper tecta*, id eſt, corpora veſtra, quæ ſunt animarum domicilia. Vel *quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine*, id eſt, quod auditis in myſterio, & ęnigmate, prædicate apertius & manifeſtè, *& quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta*, id eſt, quod vos erudiui in paruulo Iudææ loco, audacter dicite in toto mundo: vel *quod dico vobis in tenebris*, id eſt, in locis priuatis, *dicite in lumine*, id eſt, in locis publicis & communibus: quia Apoſtoli poſtea in palàm populo prædicauerunt ea quæ ſeorſum à Chriſto didicerunt, *& quod in aure auditis*, id eſt, in ſecreto ſoli: prædicate ſuper tecta, id eſt, publicè coram omnibus nulli abſcondentes verbum, quaſi quis ſtet ſuper tectum, & clamet

Super tecta prædicare.

D in publicum. Et loquitur ſecundum modum in Palæſtina, vbi domus non habent tecta cacuminata, ſed plana, & ibi ſolebant ſermones fieri ad populum inferius in terra poſitum. Conſidera hîc, quia diſcipuli Domini exponuntur perſecutionibus, nos autem in pace pigritamus, propter quod venia digni non ſumus. Vnde Chryſoſtomus: Quo vtique erimus digni, in pace molliti & pigritantes? Nullo denique bellante occidimur, nullo perſequente diſſoluimur. In pace ſaluari iuſſi, & neque hoc poſſumus, quæ igitur nobis venia? Non flagella, non carceres, non principes, non ſynagogæ, non aliud aliquid talium imminet, ſed & contrarium vniuerſum. Nos regnamus, etenim reges pij ſunt, & honores multi ſunt Chriſtianis, & neque ita ſuperamus. Si igitur fieret prælium eccleſiarum, & perſecutio, excogita quanta eſſet deriſio, quanta opprobria. Et valde decenter: Cùm enim in palæſtra nullus exercitatur, qualiter in agone erit clarus? Sta igitur aduerſus paſſiones, fer viriliter

Tecta Palæſtinorum. Pigritia noſtra reprehenditur. Chryſoſto. homelia in Matth.

E dolores qui ſunt mentis, vt & eos qui ſunt corporis ſuſtineas. Etenim beatus Iob, niſi bene eſſet exercitatus ante agones, non vtique ita clarus in agonibus effulſiſſet: niſi meditatus fuiſſet extra omnem triſtitiam eſſe, dixiſſet vtique aliquid pertinax, nunc autem ad omnia ſtetit certamina. Hanc igitur fortitudinem, hanc manſuetudinem, & nos zelemus illius qui ante legem & gratiam fuit: vt æternis cum eo poſſimus communicare tabernaculis: Hæc Chryſoſtomus.

ORATIO.

DOmine Ieſu Chriſte, clementiſſime, qui diſcipulos tuos ad præliandum contra mundum & diabolum ſicut oues inter lupos miſiſti, & eis conſolationem intolerantia tribulationum præſtitiſti, confirma fragilitatem meam & mihi contra mundi pericula, & inſidias diaboli, præbe firmitatem: cuſtodi me ab hoſtibus meis viſibilibus & inuiſibilibus, & da mihi patientiam in aduerſis & tri-

bulationibus, vt te meum creatorem ſemper ſentiam meum defenſorem, & in præſenti vita ſemper à te A
defenſus, poſt hanc ad te perueniam à peccatis omnibus abſolutus: Amen.

De morte non timenda, & Chriſto confitendo.
CAPVT LIII.

Matth. 10.

Chryſo. ho. 35. in Mat.

Timor mortis expellitur ſex rationibus.

POSTQVAM Dominus excuſſit diſcipulis timorem perſecutionum,
& infamiæ, ſeu maledictionis, conſequenter aufert eis timorem mor-
tis corporalis, quæ eſt vltimum omnium terribilium in hoc mundo &
finis. Et vt ait Chryſoſtomus: Non promittit eis ereptionem à morte,
ſed permittit mori, maiora largiens quàm ſi non feciſſet hoc pati: ſua-
dere enim contemnere mortem, maius eſt quàm eruere à morte. Eua- B
cuat autem Dominus timorem mortis ſex rationibus, quæ in ſerie li-
teræ ponuntur. Prima eſt ex conſideratione humanæ impotentiæ, quia homines non poſ-
ſunt lædere niſi in minimis, ſcilicet in corpore, & ſic læſus proficir in magnis: ſcilicet in a-
nima. Vnde ait: Dico autem ſpecialiter vobis amicis meis, qui nihil terrenum cupitis: qui
deberis aliis eſſe exemplum fortitudinis. *Nolite timere eos qui occidunt corpus*, id eſt, hominem
in corpore tantum, & ad tempus, *animam autem non poſſunt occidere*, quin Deus eam corpori

Chryſoſto. ho. 25. operis imperfe.

Vera taceri nolunt.

Proditor veritatis.

reddat, & ipſum corpus reſuſcitet. Vbi Chryſoſtomus: Nolite timere eos qui occidunt cor-
pus, ne fortè propter timorem mortis, non liberè dicatis in lumine, quod audiſtis in tene-
bris: nec fiducialiter prædicetis omnibus, quod in aure ſoli audiſtis. Sicut ergo ex his verbis
oſtenditur, non ſolum ille eſt proditor veritatis, qui tranſgrediens veritatem palàm pro ve-
ritate mendacium loquitur: ſed etiam ille qui non liberè pronunciat veritatem, quam libe- C
rè nunciare oportet, aut non liberè veritatem defendit, quam liberè defendere conuenit,
proditor eſt veritatis. Non ſolum ille tranſgreſſor eſt veritatis, qui palàm denegat verita-
tem: ſed etiam ille qui propter timorem eorum qui poſſunt occidere corpus, tacet verita-
tem. Et quid dico, quia propter timorem mortis tacent homines veritatem, propter miſe-
rum ventrem, & propter ſpem vani honoris tacent homines veritatem. Sed fortè dicis:
Si taceo veritatem ante aduerſarios, nunquid conſentio mendacio eorum? Dic mihi: Si
princeps aliquis Romani imperatoris, videns ciuitatem Romanam ab hoſtibus expugna-
ri: cùm poſſit liberare, defendere neglexerit: nũm ipſe videbitur tradidiſſe, quàm potuiſſet
liberare ſi voluiſſet? ſic & tu videns veritatem Dei ab impiis expugnari, cùm poſſis eam de-
fendere ſi loqui voluiſſes, tacens expugnaſti per hoc ipſum quòd eam paſſus es expugnari.
Et ſi propter timorem eorum, qui occidunt corpus tacere veritatem impietas eſt: quomo- D
do non ſit impietas maior tacere veritatem, propter miſerum ventrem, & ſpem vani ho-
noris, melioremque facere gratiam panis & honoris, quàm gratiam veritatis Dei. *Et nolite
timere eos qui occidunt corpus*, quoniam corpus & ſi ab impiis occiſum non fuerit, propter
Deum, à ſeipſo poſt modicum morietur propter naturam: ergo occiſi ſecundum corpus
ab impiis, nihil perdunt niſi mortis dilationem, magis autem nec ipſam dilationem. Si enim
verum eſt, quòd nec folium cadit de arbore ſine præcepto Dei, & quia numerati ſunt no-
bis dies ad vitam, credere debemus quòd nec moriuntur ante diem, nec tranſire poſſumus

Ante diem mori.

diem. Tamen ponamus quoniam & ante diem moritur, qui moritur propter Deum. Si
ergo & gratis poſt modicum morituri ſumus, nulla Dei cauſa propoſita, quare non ante
modicum in cauſa Dei cum gloria morimur, vt fiat ſacrificium volũtarium propoſita cau-
ſa Dei: vt offeramus Deo pro munere quod aliquando reddituri ſumus pro debito. Ecce E

Mutuo accepit anima corpus.

ſi mutuo, acceperis vt puta bouem, aut equum, aut aſinum, nónne aſſiduè opus tuum ope-
raris in eum? Dicis enim apud te, hodie aut cras tollendus eſt à me, quia non eſt meus. Et in
corpore corruptibili natus, quare non ad vtilitatem animæ tuæ vteris corporali corpore
tuo, ſciens quia poſt modicum tollendum eſt à te, quia non eſt tuum. Quæ eſt iſta inſipien-
tia noſtra odire quod noſtrum eſt, & amare quod noſtrum non eſt? Studere quod ſeruare
non poſſumus, & negligere quod in æternum habebimus? *Nolite timere eos, qui occidunt cor-
pus.* Quid eſt timor mortis? Non dolor exeundi de corpore, ſed deſperatio vitæ poſt mor-

Timor mortis quid ſit.

tem, id eſt, timet mortem, qui non putat ſe viuere poſt mortem. Vis ſcire: Ecce frequenter
homines grauem dolorem patiuntur in infirmitate, & nõ moriuntur, & tamen magis con-
tenti ſunt grauem dolorem pati, & non mori. Vides ergo quia non dolor mortis, ſed mors
ipſa timetur. Et iterum: Qui malæ conſcientiæ eſt, ſemper puſillanimis ac timidus eſt:

Hæc

A Hæc Chryſoſtomus. Vnde ait Seneca: Timidum non facit animum, niſi reprehenſibilis
vitæ cōſcientia mala. Hæc Seneca: Sit ergo tibi ſingularis & ſuperexceſſiua, fiducia in Chri-
ſto, & eius promiſſis & verbis in omni periculo & dubio, & in omni inopia cor ineffabili-
ter aſſecurans, ita quòd ſi omnia caſtra dæmonum, & tota ſynagoga peccantium, ac tota ca-
terua mundanorum ſapientium & principum te obſideant, habeas omnes pro fumo vola-
tili, & pro ſtuppa, & pro ſpuma gracili & inani, & ſi in principio tentationis fortis fueris:
poſtea minus vinci poteris. Vnde Chryſoſtomus: Omnis operatio inimici talis eſt. In pri- *Chryſoſtō. hom. 25. operis imperfe.*
mis grauis, & ferè intolerabilis eſt impetus eius. Quia ſi quis forti animo ſuſtinuerit eum,
ſecundò inueniet eum infirmiorē. Et quanto plus repercuſſus fuerit, tanto magis frigeſcit. *Impetus aduerſarij noſtri.*
Vnde puto in perſecutionibus Chriſtianis ſi in primis quando comprehenduntur non de-
negauerint territi, nullis poterunt poſtea vinci doloribus: quia diabolus non tantum ha-
B bet in ſe virtutis, quantum terroris: Hæc Chryſoſtomus. Secunda ratio eſt, ex conſidera-
tione diuinæ potentiæ, quia Deus poteſt poteſtate ordinaria, non ab alio delegata vel per-
miſſa, & animam & corpus perdere, quod plus eſt quàm corpus occidere. Vnde dicit: *Sed
potius eum timete, qui poteſt corpus & animam perdere in gehennam*, quæ eſt mors animæ æterna.
Manum enim omnipotentis nullus poteſt effugere, neque viuus, neque defunctus. Vnde
in Eccleſiaſte: *Deum time, & mandata eius obſerua: hoc*, id eſt, ad hoc, *eſt omnis homo*. Nullum ſi- *Eccle. 12.*
quidem ſummè pius perdit, ſed perdere dicitur quādo non ſaluat: ſicut indurauit cor Pha-
raonis, id eſt, non emolliuit, ſed indurari permiſit. Vt autem dicit Gregorius: Magna ſecu-
ritas eſt nihil timere præter Deum, & ſtultus timor eſt, quo plus timetur humana indigna- *Securitas magna.*
tio quàm diuina. Nam, vt dicit Sapiens: *Qui timet hominem, citò corruet, qui ſperat in Domino,* *Prouer. 29.*
ſubleuabitur. Sed proh dolor, hodie à multis plus timetur offenſa hominis, quàm Dei, & ma-
C gis damnum corporis, quàm animæ. Iuſtum enim eſt vt timeamus non timenda, qui time-
re nolumus timenda. Vnde Chryſoſtomus: Quia enim quæ oportet non timemus, propter *Chryſoſto. hom. 25. operis imperfe.*
hoc quæ non oportet formidamus. Timore igitur mundi expulſo, ſeruite Domino timore
gehennæ, donec illum charitas foras mittat permanente caſto timore, id eſt, reuerentia ſi- *Chryſoſto. ibidem.*
ne fine Deo exhibēda. Vt enim dicit Chryſoſtomus: In natura creauit Deus timere carna-
lia mala, vt per timorem carnalium magis timeamus ſpiritualia. Et ſciendum quòd multi- *Timor naturalis.*
plex eſt timor: ſcilicet humanus, mundanus, naturalis, ſeruilis, initialis, filialis, ſiue caſtus.
Duo primi ſunt vitia, duo vltimi ſunt virtutes, duo medij nec vitia, nec virtutes. Humanus *Timor multiplex.*
timor ille eſt quo quis à bono declinat ad malum, vt vitet corporale periculum. Sicut Pe- *Humanus*
trus qui ne mortem incurreret, vitam negauit: immemor eius quod audierat à magiſtro, no- *timor quis*
lite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere. Mundanus ti- *eſt.*
D mor eſt ille quo quis à bono declinat ad malum, vt vitet temporale incommodum ſiue *Mundanus*
damnum. Sicut Herodes qui ne regnum perderet innocentes occidit, illic trepidans timo- *& naturalis timor*
re vbi non erat timor. Naturalis timor eſt ille quo quilibet homo naturaliter horret pœ- *quis eſt.*
nam, & timet nocumentum naturæ. Sicut & ipſe Chriſtus, de quo legitur quòd Ieſus cœ- *Pſal. 52.*
pit pauere & tedere, contriſtari & mœſtus eſſe. Seruilis timor eſt ille quo quis timet pecca- *Mar. 14.*
re propter gehennam, & non amore iuſtitiæ, ſed formidine pœnæ cohibet manum, ſed non *Seruilis ti-*
animum à peccato. Et de tali timore legitur: Timor non eſt in charitate, ſed perfecta cha- *mor quis eſt*
ritas foras mittit timorem. Initialis timor eſt ille quo quis timet gehēnam, & cum hoc Dei *1. Ioan. 4.*
offenſam, ac declinat à malo partim amore iuſtitiæ, & partim formidine pœnæ. De hoc ti-
more legitur: *Initium ſapiētiæ timor Domini: Intellectus bonus omnibus facientibus eum.* Omnes iſti *Eccleſ. 1. Filialis ti-*
timores ſunt imperfecti, quia perfecta charitas foras mittit timorem. Sed filialis ſiue caſtus *mor.*
E timor eſt ille, quo quis amore boni & virtutum ſuccenſus purè timet offendere Deum, &
ab eo ſeparari, ac declinat à malo tantum amore iuſtitiæ. Iſte timor eſt perfectus & non ex-
pellitur per charitatem, imò augetur ſecundum augmentum charitatis. Et de iſto timore
legitur: *Timor Domini ſanctus permanens in ſeculum ſeculi.* Prohibet ergo Dominus ne timore *Pſal. 18.*
humano vel mundano, & propter corporale periculum, vel temporale commodum de vir-
tute ad vitium declinemus. De timore ſeruili & filiali, ſeu caſto, ſpecialiter ſic dicit Augu- *Auguſtin.*
ſtinus: Eſt timor ſeruilis, & eſt timor caſtus. Eſt timor ne patiaris pœnam. Eſt alius timor *tractatu*
ne amittas iuſtitiam. Timor ille ne patiaris pœnam, ſerui eſt. Non eſt magnum timere pœ- *43. in Ioan.*
nam, ſed magnum eſt amare iuſtitiam. Eam Deus innocentiam probat, qua homo nō me- *Timor ſer-*
tu pœnæ fit innocens, ſed amore iuſtitiæ. Nam qui timore non peccat, quamuis non noceat *uilis & ca-*
cui vult nocere: ſibi tamen plurimum nocet & abſtinens ab iniquo opere, ſola tamen reus *ſtus.*
eſt voluntate. Et iterum: Inaniter putat victorem ſe eſſe peccati, qui timore pœnæ non pec-

A apud quem nec capillus perit, proijciamus: ſecundum Hieronymum. Non dixit ſaluator
quòd capilli omnes ſaluandi ſunt, ſed numerati, vbi ſciencia numeri demonſtratur, non *Hierony. in*
eiuſdem numeri conſeruatio: quod immenſam Dei erga homines oſtendit prouidentiam, *c.10.Matt.*
& ineffabilem affectum ſignificat, quia nihil noſtrorum Deum lateat. Non ergo actu com *Capilli nu-*
putationis, ſed facilitate cognitionis ſunt à Deo omnia numerata: quia cùm cognita ſunt *merati.*
omnia, numerata ſunt omnia. Bene etiam numerata dicuntur quæ ſeruat, quia illa quæ
volumus ſeruare numeramus, vnde capilli numerati ſunt, vt ſeruentur ad reſurrectionem
glorioſam, ſicut numeratur pecunia vt ſeruetur. Myſticè, ſecundum Remigium, Chriſtus
caput eſt, inde prodeunt capilli: ſcilicet omnes iuſti, qui pulchrè numerati dicuntur, quia *Remig. in c.*
nomina ſanctorum ſcripta ſunt in cœlis. Et ſecundum Cyrillum: Caput hominis eſt intel- *10. Matth.*
lectus, capilli verò minutiſſimæ cogitationes, quæ patent Deo, & diſcutientur in iudicio.
B Et bene per capillos intelliguntur cogitationes: ſicut enim capilli capiti, ſic cogitationes
cordi adhærent, & omnes iſtæ numeratæ ſunt, vt bonæ remunerentur, & malæ puniantur.
Omnia etiam opera noſtra, ſiue bona, ſiue mala, Deo numerabilia ſunt & nota, vt iſta remu-
nerentur, illa puniantur. Deinde concludendo ſubiungit: Nolite ergo timere, ſcilicet mor-
tem, quia multis paſſeribus meliores vos eſtis: ſcilicet quò ad ſtatum naturæ, quia rationa-
les & perpetui, quò ad ſtatum gratiæ, quia per adoptionem filij: quò ad ſtatum futurum,
quia in gloria beatificandi, & pluris ac maioris reputationis eſtis apud Deum, quia ad ima-
ginem eius facti, quod non competit creaturæ irrationabili. Quinta ratio eſt, ex conſide-
ratione beatæ retributionis, quia omnis qui confitebitur me, & fidem meam: coram homi-
nibus ſcilicet malis, non timendo eos apud quos confeſſio Chriſti eſt odibilis: ſed non eſt
magnum confiteri coram bonis, confitebor & ego eum gloria & vita æterna dignum, co-
C ram patre meo rege ſummo, qui eſt in cœlis æternæ beatitudinis: vt approbet, vt recipiat,
vt remuneret. Qui ergo Chriſtum hic confitebitur, id eſt, ſimul corde, & opere fatebitur,
non recuſans mori pro eo, & confeſſione nominis Chriſti, ac mandatis eius vſque ad mor-
tem fideliter firmiterque perſiſtens: confitebitur & Chriſtus eum de diuino iudicio coram
patre ſuo pro eo atteſtans, ac ipſo affectu remunerationem teſtimonij adiecit, dicens: Ve-
nite benedicti patris mei percipite regnum. Non ſolum enim martyres, ſed & confeſſo- *Matth. 25.*
res Chriſtum confitentur. Vnde Anſelmus: quem olim venerandi confeſſores, & doctri- *Confeſſores.*
nis ſacris, & operibus iuſtis confeſſi ſunt coram hominibus: nunc confitetur eos coram pa-
tre ſuo, & ſanctis angelis eius. Quanto autem melior eſt Deus homine, tanto melior eſt
confeſſio eius confeſſione hominis. Sexta ratio eſt, ex conſideratione futuræ damnationis:
quia *qui coram hominibus*, vbi debet prodeſſe confeſſio nominis mei, *negauerit me* non audens
D me confiteri, & veritatem Euangelij *negabo & ego eum coram patre meo*, tanquam indignum
conſequi gloriam in cœlo. Qui ergo hic Chriſtum negauerit corde non credendo in eum, *Oris confeſ-*
vel ore quia non ſolum corde credere eſt neceſſarium ad ſalutem: ſed etiam confiteri ore *ſio interdū*
pro loco & tẽpore caſu recurrente, vel opere: quia qui præceptis non obedit, & ſi ore confi- *eſt neceſſa-*
teatur, factis tamen negat: hunc Chriſtus negabit in tempore, ſcilicet extremæ neceſſitatis, *ria.*
quando dicet: *Neſcio vos, & ite maledicti in ignem æternum*. Vbi Chryſoſtomus. Omnem rem *Matth. 25.*
poſſibilem quantum ad naturam carnalem mandauerat, nunc & pœnam proponit & præ- *Chryſoſto.*
mium: vt modo timore pœnæ, modo deſiderio præmij, virtus animæ adiuuetur. Sed prius *hom. 25. ope*
dicit præmium, poſtea pœnam: quia miſericors Deus paratior eſt ad remunerandum quàm *ris imperfe.*
ad puniendum. Igitur, vt ait Auguſtinus. Ama quæ pollicetur omnipotens Deus, time quę *Auguſtin.*
minatur omnipotens, & ſic vileſcit omnis mundus, ſiue promittens, ſiue terrens: qui mun- *epiſt. 144.*
E dus ſecundum Auguſtinum periculoſior eſt blanditiis quàm moleſtiis, & magis cauendus
cùm allicit ſe diligi, quàm cùm admonet, cogitque contemni.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, da mihi vt ſic omnes cupiditates terrenas, & delectationes vitioſas deſpiciam, quòd nihil pro tuo nomine in terris pati timeam, ſed tuum nomen & tua paſſio ſic cordi meo ſemper inſcribantur, vt palmam victricem contra omnia aduerſa & proſpera anima mea habere mereatur, & ſic te confitear corde, ore, & opere coram hominibus in terris: quòd tu ſecundum promiſſum tuum confitearis me coram patre tuo in cœlis, vbi de tua pietate & miſericordia cum ſanctis & electis tuis percipere merear gaudia, per te bone Ieſu ſic confitentibus repromiſſa: Amen.

De quibuſdam impedimentis perfectionis,& ſequelæ Chriſti, A
CAPVT LIIII.

Luc.12.& 14.& Mat. 10.

ET quia Dominus Ieſus valde nos dilexit, & ita etiam diligi vult à nobis:
ideò vehementiam amoris quem expetit oſtendens conſequenter ſub-
iungit,dicens:*Ignem*,ſcilicet diuinum, id eſt, feruorem Spiritusſancti, ac
charitatem Dei & proximi,*veni* per incarnationem,*mittere in terram*,id eſt,
in homines ad conſumptionem peccatorum, & innouationem anima-
rum,*& quid volo*,niſi vt mediante ſufflatorio diuinæ inſpirationis, vel hu-
manæ prædicationis,vel ſecretæ meditationis: accendatur,id eſt, ardeat & augmentetur,

Gregorius home. 2.in. Ezechielē. Ignis in terram miſſus. Beda in ca. 12.Lucæ.

quia charitas meretur augeri, vt aucta mereatur perfici. Vnde Gregorius: Ignis quippe in
terram mittitur,cùm per ardorem Spiritusſancti afflata terrena mens à carnalibus deſide- B
riis ſuis concrematur. Succenſa autem à ſpirituali amore malum quod fecit plangit, & ſic
ardet terra,quando accuſante ſe conſcientia, cor peccatoris in dolore pœnitentiæ concre-
matur. Vnde Beda:Ignem quippe dicit Spiritusſancti feruorem, qui ſecreta cordis illumi-
nans continuis motibus ad ſuperna prouocat,vitia cōcupiſcentiæ carnalis quaſi ſpinas tri-
buloſque comburit:aurea dominicæ domus vaſa probando meliorat, & lignum, fœnum,
ſtipulamque conſumit,& qui ob hoc ſolum de ſinu patris exiui,& veni in mundum,vt ho-
mines à terrenis cupiditatibus ad cœleſtia deſidera ſuccendam: qnid volo aliud quàm vt
huius incendij iubar cunctas mundi plagas illuſtret: huius flamma deuotionis,vſque in fi-
nem ſeculi,fidelium ſemper augeſcat in corde,neque vllo infidelium,vel fluctuum,extin-
guatur incurſu vel flatu:Hæc Beda. Vnde etiam Hugo,de ſancto Victore:Homines gratiæ

Homines gratia qui ſunt.

ſunt hi qui per aſpirationem Spiritusſancti ſunt illuminati: vt bonum quod faciendum eſt C
agnoſcant, & inflammati vt diligant: Hæc Hugo: Si ergo te à vitiis purgaueris, accendes
in te ignem diuini amoris,ſi dulcedinem diuini amoris in te perfectè guſtaueris, de dulce-
dine temporali non curabis. Et ſubdit tempus miſſionis iſtius ignis,quia nō perficietur eius
miſſio donec ipſe paſſus fuerit. Vnde dicit:*Baptiſmo autem habeo prius baptizari*, id eſt, ſecun-

Beda ibidē.

dum Bedam, ſanguinis proprij tinctione prius habeo perfundi, & ſic corda credentium
ſpiritus igne inflammare,quod eſt dicere,antequam mitto ſpiritum: dabo me crucifigen-

Ioan.7. Paſſio Chriſti. Baptiſmus eius.

dum. Vnde dicitur,non erat ſpiritus datus: quia Ieſus nondum fuerat per reſurrectionem,
& paſſionis victoriam glorificatus. Quia enim paſſio Chriſti quam ex magna charitate pro
nobis ſuſtinuit,eſt maximum charitatis incentium: ideò dicit ſe prius baptiſmo baptizan-
dum,baptiſmum hîc appellans effuſionem & tincturam ſui ſanguinis in ſua paſſione bene-
dicta,ex quo baptiſmus & alia ſacramenta Eccleſiæ habent efficaciam q. d.vt ignis iſte ac- D
cendatur,quo à meis omnia terrena deſpiciātur, reſperſione proprij ſanguinis perfundi ha-
beo:vt baptizatus in ſanguine meo alios baptizem in eo,vt eos magis in meum accendam

Paſſio Domini inflāmat nos. Ambroſius in cap.12. Lucæ. Deſiderium Domini.

amorem. Nihil enim eſt quod ita excitet,& accendat nos ad diligendum Deum:ſicut quòd
paſſus eſt pro nobis,& in ſanguine ſuo lauit nos à peccatis noſtris. Vt autem dicit Ambro-
ſius: Tanta eſt Domini dignatio,& infundendæ nobis deuotionis, & conſummandæ per-
fectionis in nobis,& maturandæ pro nobis paſſionis ſtudium ſibi ineſſe teſtetur. Vnde ſe-
quitur:*Et quomodo coartor*,vel angor, & contriſtor *vſque dum perficiatur*, per paſſionem meus
baptiſmus & hominum ſalus, id eſt, quanto deſiderio affecto orationem meam & paſſio-
nem pro ſalute generis humani conſummari. Quaſi diceret,multum: Per hoc ergo intelli-
gitur magnum deſiderium eius perficiendi noſtram ſalutē per ſuam paſſionē. Vnde alibi:

Luc.22. Ambroſius ibidem. Beda in c. 12. Lucæ.

Deſiderio deſideraui hoc paſca manducare vobiſcum, vt mihi vniremini per dilectionem. Vnde E
Ambroſius: Cùm enim in ſe nihil habuit quod doleret,noſtris tamen angebatur erumnis,
& tempore mortis mœſtitiam prætendebat, quam non ex metu mortis ſuæ, ſed ex mora
noſtræ redemptionis aſſumpſerat. Vt autem dicit Beda: Quomodo poſt baptiſma ſuæ paſ-
ſionis,poſt ignis ſpiritualis aduentum terra ſit arſura, declarat ſubdens: *Nolite arbitrari*, id
eſt,falſo iudicio rationis opinari:*quia veni mittere*, id eſt, procurare, vel confirmare *pacem in*

Gladium mittit Dominus.

terra, id eſt,concordiam prauæ colligationis ſuæ carnalis afflictionis. Non veni pacem ſci-
licet talem mittere, quia guerram conſtituit & hominem inimicum Dei facit: *ſed gladium*,
id eſt, ſeparationem & præciſionem eius quæ pacem inducit, & hominem Deo con-
iungit. *Veni ſepararare filium aduerſus patrem ſuum, & filiam aduerſus matrem ſuam, & nurum
aduerſus ſocrum ſuam*, id eſt, ſecundum gloſam. Veni priuatos carnis affectus extinguere,
quibus ita inuicem diligunt vt Deo minus ſeruiant, vel penitus à Dei ſeruitio ſe auertant.
Vnde

A Vnde loquitur hîc de ſeparatione ſpirituali, ſcilicet ab amore amicorum inordinato, non de corporali quando eſt ſine contumelia creatoris & offenſa,& inimici hominis, qui ſcilicet ſic operatus eſt ab aliis: vel fide, vel religione,& moribus ſunt domeſtici eius, qui etiam ante ſeparationem & ſi carnaliter diligunt, tamen ſpiritualiter odiunt dum curſum vitæ ſpiritualis impediunt. Deinde oſtendit modum quo venit ſeparare hominem ab amicis, & ponit primum impedimentum perfectionis & ſequelæ Chriſti, quod eſt inordinatus amor propinquorum, dicens: Qui amat patrem, aut matrem, vel filium, aut filiam pluſquam me: quod fit multipliciter, cùm propter eos ad fidem non venit, vel acceptam dimittit, vel mortale committit, vel ſtatus ſui periculo ſe exponit, non eſt me dignus: me ſcilicet in mundo habere hoſpitem, in iudicio teſtem, in regno remuneratorem. Secundum enim Auguſtinum. Peccator etiam non eſt dignus pane quo veſcitur. Quaſi diceret Dominus: Sic ve-

Impedimentũ a ſequela Domini.

Peccator indignus pane.

B ni ſeparare hominem à patre vel amicis, non quin patrem diligat, & in parentes pietatem ſeruet: ſed ne paternam pietatem ſuæ ſaluti, diuinæ religioni, ac pietatis cultui anteponar, & vbi patri vel matri non poteſt ſeruari honor aut pietas ſine offenſa Dei, & iactura propriæ ſalutis: tunc odium in ſuos, pietas eſt in Deum, & ſalubriter relinquitur pater & mater, quia præferendus eſt creaturæ creator. Charitas enim eſt ſic ordinata quòd homo debet Deum diligere ſuper omnia, etiam ſuper ſeipſum, & ideò pro nullius quantumcunque amicitia debet retardari, quin proſequatur ea quæ pertinent ad honorem Dei. Sub Deo, & propter Deum quicquid amatur eſt amandum. Vnde Hieronymum. Hic ordo in omni affectu neceſſarius eſt. Ama poſt Deum, patrem: ama matrem: ama filios, ſi autem neceſſitas venit vt amor parentum ac filiorum amori Dei comparetur, & non poſſit vterque ſeruari, etiam odium in ſuos, pietas in Deum eſt. Circa hoc primum impedimentum

Charitas ordinata.

Hiero. in c. 10. Matth.

Exemplum de parentũ exigua fidelitate.

C ſequendi Chriſtum, nota hîc vtile exemplum. Cùm enim quidam amore propinquorum detentus, per hoc à ſequela Domini eſſet impeditus: quadam vice volens apponere remedium, conuocauit eos ad conuiuium, & inter epulas rogauit vnum ex illis quem magis ſibi fidelem eſſe credebat præ cæteris: vt ſi eum diligeret, digitum ſuum minimum pro eo in ignem mitteret: ſed ille pœnam timens hoc facere renuit, nec fidem quam ſimulauerat ei exhibuit, & deinde cæteris omnibus per ordinem ſimiliter requiſitis, idem quod in primo, etiam repperit in eis. Tunc propoſitum ſuum aperiens omnibus dixit, quòd ob ſolum amorem eorum hactenus à ſequela Domini retardatus eſſet: ſed quia fidem in eis non inuenit, amplius retardari nollet, & quia ipſi minimum membrum corporis noluerunt pro eo ad horam exponere igni tranſitorio, nec ipſe totum corpus & animam pro eis exponere vellet igni perpetuo, & valedicens omnibus illis, receſſit ab eis. Deinde ſubiūgit, de non diligen-

Corpus proprium minus Deo diligendum.

Bernardus ſermo. 3. de natiuitate.

D do corpore proprio pluſquam Chriſtum, & ponit ſecundum impedimentum, quod eſt amor carnalis voluptatis, dicens: *Et qui non accipit crucem ſuam*, quotidie *& ſequitur me, non eſt me dignus*: quia nec meo cōſortio per gratiam, nec meo ſolatio per familiarem præſentiam, nec meo conuiuio per gloriam. Vt enim dicit Bernardus. Declinata eſt diuina conſolatio, & non datur admittentibus alienam, crucem autem accipimus, cùm propter fidem Chriſti martyrium ſuſtinemus, paſſionem Domini per ſanguinis effuſionem imitando, aut cum pœnitentiæ onus aſſumimus, concupiſcentias carnis per eius afflictionem reprimendo, aut cùm proximis compatimur, neceſſitatem illius noſtram compaſſionem putando. In cruce enim omnia tormentorum genera deſignantur. Vnde crux à cruciatu dicitur, & cruciari dicitur qui quolibet modo affligitur, & quotidie ac ſemper crucem portare debemus, vt amorem Chriſti oſtendamus, & ſemper nos Chriſtum amare doceamus. Non ſunt aduer-

Crux aſſumenda.

Auguſtin. lib. de vita Chriſtiana.

Chryſoſto. hom 26. operis imperfe.

E ſa timenda, non proſpera & carnalia deſideria ſectanda, vt crux ipſi feratur quæ neceſſariò in hac vita eſt ferenda. Vnde Auguſtinus. Crux Domini non tantum illa dicitur, quæ tempore paſſionis ligni affixione conſtruitur: ſed & illa quæ totius vitæ curriculo cunctarum diſciplinarum virtutibus coaptatur: tota enim vita Chriſtiani hominis, ſi ſecundum Euangelium viuat, crux atque martyrium eſt. Vbi Chryſoſtomus: Crucem ſuam tollit, qui paratus eſt ad omne periculum propter Deum: ſi neceſſe fuerit vſq; ad mortem, magis quàm relinquere Chriſtum. Ille talis & ſi miſericordia Dei euadat, tamen quantum ad propoſitum ſuum quotidie cruciatur: ideò & ſi nihil tale paſſus fuerit, tamē mercedem accipiet: voluntas enim apud Deum remuneratur, non opus: quia voluntas ex arbitrio noſtro procedit, opus autem Dei per gratiam conſummatur: Hæc Chryſoſtomus. Et quia crucis acceptio poſſet fieri ſiniſtra intentione, ideò additum eſt, *& ſequitur me*: non mundum, per viam cupiditatis: non carnem, per viam voluptatis: non homines, per fauorem & gloriam

vanitatis. Dominum enim ſequitur, licet crucem ferre videatur, qui non propter Dei laudem & æternam intentionem: ſed propter inanem gloriam, & temporale lucrum, aut com modū, imitatur Domini paſſionem, ſeu affligit carnem, ſeu proximo carnaliter cōpatitur, vt culpæ eius faueat: vel etiam qui in angaria vt rota fœnum crucem portat. Quia verò, vt dicit Chryſoſtomus, præcepta hæc quæ iniungit, oneroſa videbantur: ponit & vtilitatem eorum maximam, dicens: *Qui inuenit animam ſuam*, ſcilicet hanc præſentem vitam quæ cauſatur ab anima exiſtente in corpore, & quærit eam ſaluam facere, ſcilicet potius Chriſtum & nomen eius negando, vel amore eius cadendo: vel quodcunque opus iuſtitiæ deſerendo, vel etiam carnis deſideria ſectando, vel aliâs verbo, aut opere poſtponendo, quàm vitam præſentem temporaliter amittēdo, *perdet eam*, æternaliter, quia perdet vitam æternam. Vnde Remigius: Qui hanc præſentem vitam & lucem, ac eius delectationes & voluptates ad hoc deſiderat: vt ſemper inuenire poſſit iſtam quam ſeruare cupit perdet; & animam ſuam æternæ damnationi præparat: *& qui perdiderit*, temporaliter *animam ſuam*, id eſt, vitam hanc animalem, & paratus eſt perdere eam ad mortem temporalem, eam pro Chriſto exponendo, & omnia Chriſti amore poſtponendo: & ideò ſequitur, *propter me*, ſcilicet diligendum in corde, confitendum in ore, imitandum in opere, non propter ſe vt latrones: vel propter fauorem humanum, vt ſuperbi vanè glorianteſ, non propter temporalem mercedem, vt cupidi terrena ſectantes, *inueniet eam* in futuro ſaluam: quia inueniet & accipiet pro trāſitoria æternam. Vnde Auguſtinus: Quiſquis propter Deum hanc vitam, quæ nunc corporis viuificatione ex anima temporaliter mortalis, conſtat, libenter deſpexerit, in futuro eandem corporis, non ſolum animæ, vitam æternam & immortalem recipiet: Hæc Auguſtinus. Animam ergo in hoc loco pro vita præſenti poſuit, quia omnis vita noſtra in anima eſt. Anima quippe dicitur, inquantum corpus animat, ſiue viuificat: Spiritus, dum ſpirat: mens, inquantum recordatur ſeu meminit: animus, dum vult: ratio, dum rectum iudicat: ſenſus, dum ſentit: memoria, dum recordatur: voluntas, dum conſentit. Hæc nomina diuerſa ſunt animæ, nec propter animæ pluralitatem, ſed propter effectuum multitudinē. Vnde Auguſtinus: Anima ex eo dicta eſt, quòd animet corpus ad viuendum, hoc eſt viuificet: ſpiritus eſt ipſa anima, pro ſpirituali natura, vel pro eo quòd ſpiret in corpore: ſpiritus ad ſubſtantiam dicitur, anima ad viuificationem. Eadem eſt ſubſtantia, ſed proprietas diuerſa. Nam vnus & idem ſpiritus, ad ſeipſum dicitur ſpiritus, ad corpus anima: Hæc Auguſtinus: Spiritus ergo qui eſt ſubſtantia noſtræ animæ, ſi deſiderat ea quæ ſunt corporis, in his perditur totum bonum eius: quia totum bonum ſpiritus noſtræ animæ eſt in auertendo ſe à carne, & abſtrahendo ſe à deſideriis concupiſcentiæ: ſic enim vincit paſſiones, & virtute perficitur, & contemplationi coniungitur ſuperiorum, & depuratur & mundatur, vt ſit honeſtati ſubiectum, & diuinæ ſapientiæ ſpeculum. *Qui* ergo *animam*, id eſt, vitam præſentem in anima deſignatam *inuenit*, & amat inordinatè, in ea carnaliter viuere cupiendo: vnde & dicitur animalis homo, *perdet eam*, in futuro. Res enim perditur quæ finem debitum non conſequitur: ſicut medicina perditur, cùm per eam ſanitas non acquiritur, & eodem modo vita præſens, quæ finaliter ad conſecutionem vitæ æternæ ordinatur, rectè perditur, quando per ipſam ad æternam vitam non peruenitur, quòd illi contingit qui inordinatè ipſam diligit. Et econtrariò, *qui perdiderit*, vitam præſentem propter Chriſtum negligendo: talis enim dicitur perdere non ſecundum veritatem, ſed tantum ſecundum hominum opinionem: *inueniet eam*, accipiendo pro tranſitoria æternam. Non debet ergo homo trahi à bono, propter dulcedinem præſentis vitæ, quæ eſt breuis & tranſitoria, & ad merendum æternam vitam ordinata: finis enim melior eſt his quæ ſunt ad finem, imò ea quæ ſunt ad finem, non ſunt niſi propter finis aſſecutionem: ideò de ipſis non curatur, niſi quòd finis habeatur, propter quod non eſt curandum de vita præſenti, ſed aſſecutione vitæ ætérnæ. Vnde Chryſoſtomus: Melius eſt pro tempore mori, & in perpetuum viuere, quàm pro tempore viuere, & in perpetuum mori. Si ille pro nobis mortuus eſt, qui mori non poterat, niſi voluiſſet: quantomagis nos pro eo mori debemus, qui & ſi nolumus, mortales ſumus. Si Dominus pro ſeruo mortuus eſt, & hoc ſine præmio, iuſtius eſt vt ſeruus pro Domino moriatur, & hoc cum præmio. Vnde & Auguſtinus: Non habebat ille quare moreretur, & mortuus eſt: tu habes, & quare mori dedignaris? Dignare æquo animo pati per meritum tuum, quod ille pati dignatus eſt, vt te à ſempiterna morte liberaret. Circa prædictum ſecundum impedimētum, nota hic pro ædificatione exemplum. Nam cùm quidam monachus deuotione motus, vitam auſteram duceret, & parentes ſui hoc cognito ad eum venien-

Chryſoſto. hom. 36. in Mattheum.

Vita præſens non amanda.

Auguſtin. de vita Chriſtiana.

Animæ acceptiones.

Auguſtin. li. de dogmatibus eccleſiaſticis ca. 20.

Spiritus noſtri bonum.

Res quæ perditur.

Chryſoſto. hom. 26. operis imperf.

Moriendum pro vita cū Deo habēda

Exemplum contemnēdi mundum.

A B C D E

A venientes, ipſum ſuper hoc arguerunt: tale eis dedit reſponſum, corde & memoriæ com-
mendandum: Tanta & talia audiui, & legi de vita æterna, quòd non curo quantum mihi
conſtet, & quid expendam pro ea. Quia autem dicit Matthæus de non amare patrem, &
huiuſmodi, plus quam Chriſtum, hoc refert Lucas de odire, dicens: *Si quis venit ad me*, id eſt, *Luca 14.*
vult venire per fidem eredendo, vel ſtatum perfectionis aſſumendo, *& non odit patrem ſuum,*
& matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & ſorores: adhuc autem & animam ſuam, id eſt, anima-
litatem, & vitam animalem ſeu corporalem, eam contemnendo propter Deum, paratus
ſi opus fuerit pro fide exponere, & eligens occidi potius quàm in Deum peccare: eiuſque
acquieſcendo deſideriis carnalibus, *non poteſt meus eſſe diſcipulus*, quod valde damnoſum eſt:
quia ipſa eſt veritas, & vera docet. Non quòd propinquorum naturam odiamus, ſed ea qui- *Odium nul-*
bus nobis in itinere Dei obſiſtunt, & nos impediunt: ne ad Chriſtum, fide, & charitate ac- *lum ſit in*
B cedamus. Nullus enim odio eſt habendus, etiam ſi ſit malus. Vnde Boëtius: Apud ſa- *naturam,*
pientes nullus prorſus odio locus relinquitur, nam bonos quis niſi ſtultiſſimus oderit, *ſed in vitia*
malos verò odiſſe, ratione caret: nam ſi vti corporum langor, ita vitioſitas quidem eſt
quaſi morbus animorum, cùm ægros corpore minimè dignos odio, ſed potius miſera-
tione iudicemus: multomagis non inſequendi, ſed miſerendi ſunt, quorum mentes omni
languore atrocior vrget improbitas: Hæc Boëtius. Vnde excluditur hîc affectio carnalis, *Amor pa-*
ſcilicet amor inordinatus parentum & coniunctorum; & hoc eſt vnum impedimen- *rentum ex-*
tum ſuprà ſecundum Matthæum etiam dictum, quod obeſt ſequelæ Chriſti, & volen- *cluſus.*
tibus venire ad ipſum. Vbi Ambroſius. Etenim ſi propter te Dominus ſuæ renunciauit *Ambroſ.*
matri, dicens: Quæ eſt mater mea, aut qui fratres mei, cur tu Domino tuo cupias antefer- *in c. 6. Luc.*
ri? ſed neque ignorare naturam, neque ſeruire naturæ Dominus iubet: ſed ita indulgere *Matth. 12.*
C naturæ, vt venerari authorem, nec à Deo parentum amore deſiſtas. Vnde Gregorius: *Natura nõ*
Quiſquis iam æterna concupiſcit, in ea quam aggreditur cauſa Dei extra patrem, extra *ſeruiendum*
vxorem, extra filios, extra cognatos, extra ſemetipſum fieri debet: vt eò verius cognoſcat *eſt.*
Deum quò in eius cauſa neminem recognoſcit. Amandi ergo ſunt proximi, impendenda *Gregorius*
charitas omnibus & propinquis, & extraneis: nec tamen pro eadem charitate à Dei amore *hom. 37. in*
flectendum. Fideles quique compatiantur proximis per charitatem, & tamen de via Dei *Euangelia.*
non exorbitent per compaſſionem. Secundum impedimentum, etiam ſecundum Mat-
thæum ſuprà poſitum, eſt amor carnalis voluptatis, & hoc tangitur ſecũdum Lucam, cùm
ſubditur: *Et qui non baiulat crucem ſuam & venit poſt me, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Nam vt ait
Chryſoſtomus, perfectus Chriſti diſcipulus eſt, qui omnia mala patitur, aut pati paratus eſt *Chryſoſto.*
propter Chriſtum. De his duobus impedimentis iam ſuprà dictum eſt latius, ſimile etiam *vbi ſupra.*
D habes infrà ante Domini transfigurationem, ſed non eſt idem. Tertium impedimentum,
eſt inconſiderata leuitas mentis, qua quis impeditur à perſeuerantia vitæ aſſumptæ: dum
inconſideratè aggreditur viam quam non poteſt perficere. Vnde huic qui aggreditur viam
perfectionis, neceſſaria eſt diſcretio, vt conſideret ſi habeat illud quod ad hoc requi-
ritur: quod eſt fortitudo animi ad relinquendum omnia, & ſuſtinendum aduerſa pro
Deo: ne propter indiſcretionem reſileat ab incepto, & hoc oſtendit per ſimilitudinem de
volente ædificare turrim, id eſt, aggreddi perfectionem Euangelicam, & vitæ ſublimita-
tem, per quam Chriſti ſumus diſcipuli, qui ergo Chriſti diſcipulus eſſe & dici deſiderat:
ſedeat prius & computet, id eſt, deliberans conſideret ſi habeat ſumptus requiſitos ad per-
ficiendum: ſi diſcipulorum vitam tenere, patientiam habere, laborem ſuſtinere, & ſimul
cum eis turrim virtutum ædificare, contra hoſtes pugnare, & cætera quæ ſequuntur agere
E valeat. Magnã etenim turrim ædificare incipit, qui mundi honores, diuitias, & dignitates, *Turris ma-*
contemnens, omnia relinquit, & Apoſtolorum vitam, ac monachorum conuerſationem *gna ædifi-*
promittit: ſed iſte prius computare debet quàm arctam & laborioſam viam aggrediatur, & *catio.*
quàm magnum & difficile opus agere incipiat: Quia ſecundum Gregorium: Omne quod *Gregorius*
agimus, præuenire per ſtudium conſiderationis debemus. *Sedens* igitur, id eſt, à vita vete- *hom. 37. in*
ri & à tumultibus mundi & paſſionum quietatus & quieſcens, *computet* & diligenter di- *Euangelia.*
ſcernat erogandam eſſe ſubſtantiã temporalem, & cor à cupiditatibus auertendum, &
animam contra ſeculi aduerſa præparandam. Debet etiam cogitare ſi habeat ſumptus
ſpirituales virtutum & bonorum operum: ſumptus enim temporales potius ſpargendi
ſunt, antequam congregandi: *ſi habeat*, inquam, *ad perficiendum*, opus intentum, id eſt, humili-
tatem, patientiam, obedientiã, & perſeuerantiam quæ cõſumat, tenere & cuſtodire valeat,
ſine quibus hoc ædificium perfici nõ poteſt. Sumptus quidem ſunt ea quæ debes Deo, tibi,

D iij

Sumptus ædificij ſpiritalis. proximo. Ædificans ergo ſpiritualiter conſidera ſi piè, ſobriè, & iuſtè vixeris: *ne poſteaquam poſuerit fundamentum*, quod conſiſtit in obſeruantia mandatorum, *& non potuerit perficere*, à bono propoſito declinando, & in ædificio bonæ operationis deficiendo, irriſionem patiatur ab inimicis: ſcilicet malignis ſpiritibus, noſtris bonis operibus ſemper inſidiantibus, & ex noſtris defectibus gratulantibus: *& omnes qui viderint* eum deficere, *incipiant illudere ei*, aut homines in vita, aut dæmones in morte: aut Dominus in iudicio, & etiam ſancti qui ſuper eum ridebunt, dicentes, *quia hic homo cœpit ædificare*, iter perfectionis aſſumendo, *& non potuit conſummare*, in incepto perſeuerando. Sed quid ei cœpiſſe prodeſt, ſi ſaluus non erit? A

Matth. 10. Non enim qui cœperit, ſed qui perſeuerauerit, hic ſaluus erit. Quartum impedimentum, eſt confidentia ſtultæ ſecuritatis, dum quis confidit in ſecuritate ſuarum virium vel meritorum: quibus violẽter credit cœleſte regnum obtinere, & ex meritis ſaluari iuſtè, ſed quia non poteſt, cùm nullus meritis ſuis ad gloriam pertingere poſſit, niſi ſeueri iudicis ſententia temperetur per miſericordiam: neceſſe eſt vt præmittens legationem lachrymarum & operum bonorum, *roget ea quæ pacis ſunt*, & ad pacem animæ pertinent: in conſpectu enim eius omnis homo imperfectus eſt, & nullus iuſtus. Et hoc oſtendit per ſimilitudinem de rege volente committere bellum aduerſus alium regem, qui cùm non poſſit cum decem milibus occurrere, venienti cum viginti milibus quærit pacem. Si rex à rege pacem quæ- B

Rex hoc loco quomodo capitur. tit, multomagis nos infirmos cum Deo pacem habere congruit. Hic quippe accipitur rex, quicunque vult aggredi ſtatum perfectionis, quia debet bene regere operationes & cogitationes ſuas, omneſque ſenſus ſuos interiores & exteriores, & habet cõmittere bellum ad rapiendum ſibi cœleſte regnum: quia regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Eccleſiam quaſi committere bellum cum Deo, eſt aliquem confidere ſe ex meritis debere ab eo ſaluari. Sed quaſi cum decem milibus Deo occurrit, qui offert opera & obſeruantiam decem mandatorum quæ exterius geſſit. Deus verò cæleſtis duplicem obſeruantiam exigit ab eo, ſcilicet mandatorum & conſiliorum: quia prima non ſufficit ad perfectionis ſtatum acquirendum. Vel ſecũdum Gregorium: Deus rex quaſi cum duplo exer- C

Gregorius home. 37. in Euangelia. Deus rex placandus nobis. citu contra ſimplum venit, quia nos vix in ſolo opere præparatos, ſimul de opere & cogitatione diſcutit: vel quia multo plura ſe pro nobis ſuſtinuiſſe allegabit. Mittamus ergo ad eum nobis placandum legationem, aſſentiendo ei in obſeruantia conſiliorum: vel offerendo munera lachrymarum, orationum, & bonorum operum. Sicut ergo præmeditatio eſt neceſſaria ad cauendam inimicorum irriſionem, ita eſt neceſſaria ad impetrandam iudicis miſericordiam. Vnde hæc ſimilitudo eadem eſt quæ & ſuperior, nihil enim aliud his verbis admonemur: niſi vt vltra vires noſtras nos non extendamus. Quintum impedimen-

Diuitiæ non amandæ. tum, eſt amor ſubſtãtiæ temporalis, qui multum impedit perfectionem & ſequelam Chriſti. Vnde ſubiungit inferens ex ſimilitudinibus præmiſſis, ſic ergo *omnis ex vobis qui non renunciat omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus*: quia non poteſt quiſque Deo ſeruire ſimul & mundo, propterea, vt ait Proſper, voluit Deus cultores ſuos omnibus renunciare: D

Auguſtin. in pſal. 51. vt excluſa mundi cupiditate, diuina in eis charitas poſſit augeri & perfici. Vnde Auguſtin. Diſce non diligere mundum, vt diſcas diligere Deum, funde vt implearis, auerte vt conuertaris: dilectio ergo temporalium, non poſſeſſio hic reprehenditur: quia, vt dicit Auguſtinus, non damnat Deus diuitias, vnde meremur cœlum: ſed cor appoſitum quod eas non expendit, ſed recondit. Vnde Abraham legitur multas poſſeſſiones habuiſſe, & tamen fuit perfectus. Non dixit ei Dominus, relinque omnia, ſed ambula coram me, ſcilicet perfectè me amando, & ſic eſto perfectus. Sed quia difficile eſt diuitias habere in arca per poſſeſſio-

Matt. 19. nem, & non in animo per amorem: ideò conſulit Dominus iuueni diuiti, dicens: *Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & ſequere me.* Hac igitur concluſione ſecundum glo. oſtenditur quòd ædificare turrim, facere cum fortiori pacem, nihil aliud eſt quàm eſſe diſcipulum Chriſti: præparare verò ſumptus, mittere legationem, nihil aliud eſt quàm renunciare omnibus, & ideò infert ex prædictis ſimilitudinibus, quòd ſicut non poteſt ædificare qui non computat ſumptus: nec ſecurè occurrere qui non præmittit legationem: ſic *omnis ex vobis qui non renunciat omnibus quæ poſſidet non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Hæc omnia ſunt non ſolum temporalia, ſed & amor proximorum, & ipſa anima quibus omnibus Deum præponere debemus, vt renunciemus temporalibus, & carnalibus propinquorum affectibus, & animalitati noſtræ, vt etiam ipſam animam, vitam ſcilicet præſentem, pro Deo & proximo ſi opus fuerit, ponamus. Vnde dicit, *omnibus*: vt innuat quòd integra debet eſſe renunciatio, ſcilicet quò ad ſua, quò ad ſuos, & quò ad ſe: ſecundum quod dictum eſt E

Abrahæ

A Abrahæ: *Egredere de terra tua, &c.* Vnde quidam ait: *Gene 12.*

Chriſte tuos, tua, te, gratis accepimus à te.
Ergo meos, mea, me, meritò nunc exigis à me.

Iſtud quod dictum eſt Abrahæ, poteſt exponi de religioſo, cui loquitur Deus, dicens:
Egredere de terra: per votum paupertatis, quia ſicut lutum & puluis adhærēs fatigat & im-
pedit ambulantes, ſic terrena cupiditas poſt Dominum ire volentes. Et de cognatione tua,
quantum ad votum caſtitatis: in cognatione enim tangitur carnalitas, quæ multum impe-
dit caſtitatem. Et de domo patris tui, quantum ad votum obedientiæ: quia monachus de- *Monachus*
bet eſſe in religione ſine patre, ſine matre, ſine genealogia. Iſta tria ſignificata fuerunt per *Melchiſe-*
munera Magorum: per aurum, votum paupertatis: per myrrham, caſtitatis: per thus deuo- *dech.*
tæ obedientiæ, humilitatis. Et veni in terram quam monſtrauero tibi, ſpiritualiter non de- *Heb. 7.*
B dero, quia adhuc quamdiu ſumus in hac vita non datur terra Paradiſi, ſed oſtēditur. Et no-
ta quòd ſecundum Bedam, diſtat inter renunciare omnibus, & relinquere omnia: paucorū *Beda in ca.*
enim, ſcilicet perfectorum, eſt relinquere omnia: hoc eſt omnia temporalia, & curas mun- *14. Luca.*
di poſtponere, & ſolis æternis inhiare: cunctorum autem fidelium eſt, renūciare omnibus: *Renūciare*
hoc eſt, ſic gerere terrena, & tenere quæ mundi ſunt, vt tamen per ea non teneantur à mū- *omnibus.*
do, ſed tota mente tendant ad cœleſtia. Vnde renunciare conuenit omnibus, eis qui licitè *Relinquere*
mundanis vtuntur, relinquere verò omnia, perfectorum eſt: vt Apoſtolorum & ſuorum ſe- *omnia.*
quacium. Omnibus ergo renunciat, qui quanuis aliqua poſſideat, omnia tamen ſi neceſſe
ſit pro Chriſti nomine amittere non timeat. Nam ipſi quoque Apoſtoli & veſtimenta &
calciamenta qualiacunque habebant, quibus tamen iam renunciauerant: quoniam, ſi ne-
ceſſe eſſet, ea ſimul cum ipſa vita perdere non timebant. *Habentes igitur victum & quibus te-* *1. Tim. 5.*
C *gamur, his contenti ſimus,* hoc enim, vt ait Bernardus, eſt perfectio Euangelica. Et ſecundum *Diſcipula-*
conſidera, quòd duplex eſt diſcipulatus Chriſti. Vnus eſt neceſſitatis, & ſic in primitiua Ec- *tus Chriſti*
cleſia omnes dicebantur diſcipuli, qui nunc dicuntur Chriſtiani. Alius eſt ſupererogatio- *duplex.*
nis, quo quis Chriſtum ſequitur in conſiliis Euangelicis. Primo diſcipulatui neceſſarium *Bernardus*
eſt renunciare omnibus, quantum ad affectum, ne quis ita afficiatur ad bona temporalia, vt *epiſt. 2.*
poſtponat æterna, & amore temporalium ſuperatus ordine peruerſo diligat creaturam ſu-
per creatorem. Secundo diſcipulatui neceſſarium eſt omnia relinquere, non ſolum quantū
ad affectum, ſed etiam quantum ad rem in effectu, ſicut Apoſtoli omnia reliquerunt per
voluntariam paupertatem: non ergo omnes tenentur omnia relinquere, quantum ad effe-
ctum, niſi perfecti, qui voto paupertatis ſunt aſtricti: omnes verò tenentur renunciare om-
nibus quantum ad affectum, ne plus afficiantur ad iſta quàm ad Deum. Similiter relinqnē-
D di ſunt parentes & propinqui ſecundum carnē, & amici ſecundū ſeculū, quia aliter non po-
teſt quis eſſe Chriſti diſcipulus. Quod quantum ad primum diſcipulatū intelligendū eſt;
ſic quòd homo huiuſmodi propinquos & amicos non amet niſi in ordine ad honorē Dei:
& ideò ſi inſtigent ad aliquid quod ſit contra diuinum honorem, tunc ſunt odiēdi & relin-
quendi. Sed quantum ad ſecundum diſcipulatum, relinquendi ſunt realiter, quantum ad
omnem conuictum mundanum, etiam in licitis, niſi quātum cedit ad honorem Dei. Ter-
tiò, relinquēdum eſt corpus proprium, & vita corporalis: quod ſignificat Dominus per ani-
mam, ſecundum vnum ſenſum, cùm ait: adhuc autem & animam ſuam. Vbi, vt ſuprà dictū
eſt, anima accipitur pro vita animali, pro vt anima viuificat corpus & delectatur in eo. Et
ſic ſecundum Auguſt. Anima eſt dupliciter odienda. Vno modo, vt homo mortem pro *Auguſtin.*
Chriſto non timeat: vt cum Chriſto in perpetuum viuat. Alio modo, vt huius vitæ delecta- *lib. 50. ho.*
E tionem reſpuat: vt voluptatem fœliciter in regno Dei inueniat. Et vtrunque horum eſt *37.*
neceſſarium, ſi velimus eſſe diſcipuli Chriſti, quantum ad diſcipulatum vtrunque. Nam *Anima o-*
primo diſcipulatui neceſſarium eſt, vt quis in cauſa fidei interrogatus & exactus, mori pro *dienda eſt*
Chriſto non timeat, ſecundum præparationem animi, quantum ad primum, & in delecta- *dupliciter.*
tionibus corporalibus ad peccandum nullatenus acquieſcat, quantum ad ſecundum. Se-
cundo autem diſcipulatui neceſſarium eſt, vt quis etiam non exactus, cùm de fide agitur,
ad mortem ſe offerat, & hoc quantum ad primum. Rurſus quantum ad ſecundum huic
diſcipulatui conuenit: vt quis non ſolum non frangatur delectatione carnali, ſed etiam vt
corpus non nutriatur propter voluptatem, ſed propter ſolam naturæ neceſſitatem: nec hoc
propter ſe, ſed propter honorem diuinum: vt ex hoc Deo expeditius ſeruiatur, ita quòd ho
mo imaginetur quaſi Deus ſedeat in mente: expetendo corporis neceſſaria tanquam ſui
mancipij, & ſic quicquid homo de cibo vel potu ſumit, per hoc intendat non ſolum ſuæ

A quiſque credentium Chriſtum ſe ſuſcipere arbitraretur adiungit: *Qui recipit prophetam*, non
ſimpliciter: ſed *in nomine iuſti*, id eſt, non ex affectu carnis, ſeu propter conſanguinitatem vel
affinitatem, aut quia amicus eſt, ſeu compatriota vel huiuſmodi: nec propter lucrum vel
commodum temporale, quia ſic nō recipit eum purè in Dei vel Prophetæ ſeu iuſti nomi-
ne: ſed quia Dei miniſter eſt, ac Chriſti fidem prophetat & nunciat, vel iuſtitiæ opera fa-
cit, *mercedem Prophetæ, vel iuſti, à Deo*, cuius propheta ille eſt, & qui hunc iuſtificat, *recipit*. Re-
cipitur enim quis dupliciter: vel intuitu doctrinæ ſuæ, ſic dicit Prophetam: vel intuitu bo- *Recipitur quis dupliciter.*
næ vitæ, ſic dicit iuſtum. Merito Prophetiæ & iuſtitiæ mercedem accipiet, qui intantum
Prophetiā & iuſtitiam diligit: vt omnibus hominibus ex affectu ſeruiat, in quibus Prophe-
tiam vel iuſtitiam eſſe cognoſcit. Nam quaſi operarios in Prophetia & in operibus iuſtitiæ
ſibi conſtituit, dum ſua largitate eos ſuſtentat, ne propter inopiam deficiant, qui enim ſpi-
B ritualia dona habentibus temporalia ſubſidia tribuit, in ipſis ſpiritualibus donis eis colla-
borat & cooperator exiſtit: idcirco eum illis apud Deum præmia habebit, & princeps me-
riti eorum erit. Similiter qui ſacerdotes pro Chriſti nomine, & quia ſacerdotes ſunt, vene-
ratur & recipit, mercedem ſacerdotij habebit. Eandem itaque mercedem habebit reci-
piens de receptione, quam Propheta de Prophetia, & iuſtus de iuſtitia, & ſacerdos de ſa- *Recipientis merces.*
cerdotio, & poteſt eſſe æqualitas quantum ad mercedem ſubſtantialem, ſi æquali operen- *Chryſoſto. ho. 26. operis imperfe.*
tur charitate. Vbi Chryſoſt. Prophetæ doctores intelliguntur, iuſti autem omnes Chriſtia-
ni. Prophetæ ergo nomine voluit oſtendere omnes prædicatores Chriſti, iuſti autem no-
mine omnem hominem Chriſtianum. In nomine Prophetæ, id eſt, quaſi Prophetam Chri
ſti. In nomine iuſti, id eſt, quaſi iuſtum Chriſti ſeruum. Qualem autem mercedem habet
ille, qui propter Deum peregrinatur, talem mercedem habet & iſte qui ſuſcipit propter
C Deum peregrinantem, & fiunt ambo æquales, & ille qui propter Deum laborat, & iſte qui
propter Deum laborantem refrigerat: vtpote ſuſcepiſti ſacerdotem, ſacerdotis habes mer
cedem: ſuſcepiſti laicum iuſtum, laici iuſti habes mercedem: Hæc Chryſoſto. Si ergo om- *Tribuendū omnibus.*
nibus ſufficis, omni petenti & indigenti ſine perſonarum electione tribue, des naturæ, vel *Eccle. 19.*
gratiæ, nunquam culpæ: ſi non omnibus ſufficis, des tantū gratiæ: iuxta illud, Deſudet elee-
moſyna in manu tua, donec iuſtum inuenias: tamen ſi opus fuerit, paſce fame morientem,
alioquin ſi non paueris, occidiſti. Et ſecundum Hieron. Ne quis poſſet ſe per paupertatē *Hieronym. in cap. 10. Matthæi.*
excuſare ac cauſari & dicere, paupertas me retinet quòd hoſpitalis eſſe non poſſum, hanc
excuſationem leuiſſimo præcepto deleuit dicens: *Et quicunque potum dederit*, non dico aliud:
vni, non pluribus: *ex minimis meis*, non ſolum maioribus: *calicem*, non lagenam: *aquæ*, non vini:
frigidæ, non calidæ: *in nomine diſcipuli*, id eſt, intuitu iſto, quia eſt diſcipulus meus & fidelis de-
D nuncians fidem Chriſtianam: *amen dico vobis*, id eſt, fideliter & certitudinaliter promitto,
non perdet mercedem, quam ex bono affectu potius meruit quàm ex actu, quia & actu meruit,
& affectu: non enim inquit, de maiori obſequio, ſed de minimo quoque mercedem ſuſci-
piet, quicunque in nomine diſcipuli vobis ſeruierit. Hoc autem de aqua frigida dicit, vt *Aqua frigida.*
nemo excuſetur excuſando ſe per inopiam: non enim ait aquæ calidæ, ne in calida & pau-
pertatis penuria de lignorum occaſione quereretur: & ideò qui nō habet vnde aquam ca-
lefaciat, ſaltem frigidam det pro Deo petenti. Quilibet ergo quantumcunque pauper po-
teſt aliqua pietatis opera facere, quia poteſt aquæ frigidæ potum dare. In his enim quæ dā-
tur propter Chriſtum, non tantum penſatur quantitas doni quod datur, quantum penſa-
tur quantitas bonæ voluntatis ex qua datur: non quantum des, ſed ex quanto, attēdit Deus.
Vtrunque quidem attendit, ſed potius hoc quàm illud. Vnde Chryſoſtomus: Verè iuſtus *Chryſoſtom. hom. 26. operis imperfe.*
E iudex, qui enim & pro verbo ocioſo conſtituit pœnam, iuſtum erat vt pro aqua frigida da-
ret mercedem. Frigidam aquam ideò dixit, vt nec calefaciendi impendat laborem, nō quia *Index iuſtus Deus.*
aliquid eſt quod dat, ideò habet mercedem, ſed quia magnus eſt propter quem dat. Quid
enim ſi aliquid amplius voluit dare & non potuit: nunquid iuſtum eſt vt ſecundum mo-
dicum opus anguſtetur larga voluntas? Melius eſt ergo vt opus extendatur ſecundum vo-
luntatem, quàm larga voluntas anguſtetur ſecundum opus, quomodo ergo omnes paupe-
res volentes benefacere confortat, ita nolentes benefacere inexcuſabiles reddit, qui enim
aquæ frigidæ mercedem conſtituit: puto quòd ſine opere nudæ voluntati reddet mercedē:
Hæc Chryſoſtomus. Et nota, quòd triplicem recipiendorum differentiam ponit, prophe- *Recipiendorum triplex differentia.*
tam, & iuſtum, & minimum diſcipulum. In Propheta, prærogatiua doctrinæ. In iuſto, præ-
rogatiua vitæ. In minimo diſcipulo, prærogatiua ſupererogationis: ſecūdum gloſam enim
minimi ſunt, qui nil penitus ex hoc mundo habent, & ideò iudices cum Chriſto erunt.

Vltimo autem loquitur de receptione diſcipulorum, quia hoc principaliter intendebant, A
quaſi ex præmiſſis, concludere ſic: maior eſt imitatio diſcipuli ad magiſtrum, quàm pro-
phetæ vel iuſti: ſed illorum receptio remunerabitur à Chriſto, ergo multo plus diſcipulorũ
Chriſti receptio. Magno ergo affectu recipiendi ſunt diſcipuli propter Chriſtum, qui tam
minima beneficia non euacuat à mercede. Ea enim quæ fiunt Chriſti fidelibus, reputat ſi-
Act. 9. bi fieri Chriſtus: & hoc tam in factis malis ſicut ibi: *Saule, Saule quid me perſequeris*, id eſt, fide-
los meos, quàm etiam in bonis, ſicut patet hic ex præmiſſis, quia dicit ſe eſſe receptum in
diſcipulis ſuis. Vnde Benedictus in regula: Omnes ſuperuenientes hoſpites tanquam Chri-
Matth. 25. ſtus ſuſcipiantur, quia ipſe dicturus eſt, *hoſpes fui & ſuſcepiſtis me*. Omnibus venientibus ſiue
diſcedentibus hoſpitibus inclinato capite Chriſtus in eis adoretur, qui & ſuſcipitur. Pau-
perum & peregrinorum maximè ſuſceptio omni cura ſollicitè exhibeatur, quia in ipſis
magis Chriſtus ſuſcipitur. Infirmorum cura ante omnia & ſuper omnia adhibenda eſt, vt B
Ibidem. ſicut reuera Chriſto, ita eis ſeruiatur, quia ipſe dixit: Infirmus fui & viſitaſtis me. Et quod
Chryſoſto. home. 43. in feciſtis vni de his minimis meis, mihi feciſtis: Hæc Benedictus. Igitur, vt dicit Chryſoſto-
Geneſin. mus, caueamus ne ſi nos duri in hoſpitum receptione fuerimus: poſt hanc vitam nobis ho-
Hoſpitalitatem com- ſpitia ſanctorum denegentur. Deinde ad commendandum obedientiam ſubiungit: *Qui*
mendat. *vos audit audit me: & qui vos ſpernit, me ſpernit: qui autem me ſpernit*, in vobis, *ſpernit eum qui me*
miſit, ſcilicet patrem, quia ego & pater vnum ſumus. Hoc addit ſaluator, ad oſtendendum
Obedientiã quòd doctrina diſcipulorum eius eſt deuotè & reuerenter audienda, ſaltem propter reue-
commẽdat. rentiam ipſius Dei, cuius principaliter eſt hæc doctrina: quia enim Chriſtus in diſcipulis,
Luca 10. pater verò in filio, & filius in patre eſt, non poteſt vnus honorari ſine alio, vel cõtemni. Igi-
Prædicat in ſuis Do- tur in audiendo Euangelij prædicatores, ſciat ſe quiſque non viles perſonas quaſlibet au-
minus. dire vel ſpernere: ſed ipſum Dominum ſaluatorem & ſuum patrem. In diſcipulo enim ma- C
giſter auditur, & in filio pater honoratur. Quicũque ergo es qui ſacerdotes audire cõtem-
nis, & eorum verbis & exhortationibus acquieſcere deſpicis, ſaltem Deum ipſum non par-
uipendas, & eum audire non faſtidias. Si deſpicis audire ſacerdotem, audi vel Dominum
in eo loquentem: per eum te admonentem, & ad vitam reducentem. In ſacerdotibus enim
2. Cor. 19. & diſcipulis Chriſtus loquitur: & in eis honoratur vel contemnitur. Vnde Apoſtolus: *An*
experimentum quæritis eius qui in me loquitur Chriſtus? Noli itaque ſpernere diſcipulos & nun-
cios Chriſti, ne ad illum perueniat quod illis feceris: imò noli Deum ſpernere in diſcipulis
& nũciis ſuis. Hîc ergo Chriſtus nos inſtruit, vt præceptis Eccleſiæ & prælatorum obedia-
mus: ne ad Deum perueniat iniuria quam illis fecerimus, & ideò quilibet ſic miſſum &
propoſitum accipiat: vt in eo mittentem & proponente attendat, vt in Petro Chriſtum,
ſcilicet in ſeruo Dominum, in Chriſto patrem, ſcilicet in vnigenito genitorem, & Deo ac D
prælato non in his quæ expreſsè docent vel dicunt: ſed in his quæ nouerit eorum præciſè
Auguſtin. eſſe voluntatis, vel conſilij, obediat. Vnde Auguſtinus: Magna eſt vtilitas hominis iubenti
ſermone de Deo, etiam incognita iuſſionis ratione, ſeruire: iubendo enim Deus vtile facit, quicquid
obedientia. iubere voluerit: de quo metuendum non eſt, ne non profutura recipiat: nec fieri poteſt vt
Iubenti Deo voluntas propria non grandi ruinæ pondere ſuper hominem cadat, ſi eam voluntati ſupe-
ſeruire non rioris extollendo præponat. Et iterum: Suam voluntatem homines faciunt, non Dei, quã-
cognita ratione. do faciunt quod volunt, non quod iubet Deus, vt diuinæ ſeruiant voluntati: quando autem
Bernardus ita faciunt quod volunt, quamuis volentes agant quod agunt, illius tamen voluntas eſt à
ſermo. 3. de quo præparatur & iubetur quod volunt. Volens fac quod iuberis: atque ita & hoc facies
reſurrectio- quod vis, & non voluntatem tuam facies, ſed iubentis. Vnde Bernard. Spiritum diſcretio-
ne Domini. nis nihil ita extinguit ſicut propria voluntas: voluntatem dico propriam, quæ non eſt com- E
Volũtas pro- munis cum Deo & hominibus: ſed noſtra tantum, id eſt, quando quod volumus non ad
pria & eius honorem Dei, non ad vtilitatem proximi, ſed propter noſmetipſos facimus, non intenden-
mala. tes placere Deo, & prodeſſe proximis: ſed ſatisfacere nobiſipſis. Huic contraria charitas
Hierony. in epiſt. eſt, quæ eſt Deus, quid enim odit, aut quid punit Deus, præter voluntatem propriam? Ceſ-
Obedientia ſet voluntas propria, & infernus non erit: vt autem ait Hieronymus: Tantum virtuti adii-
merita. cies, quantum voluntati ſubtraxeris, & ergo non confidas in orationibus & operibus pri-
Bernardus uatis, contempto mandato ſuperioris. Quia, vt dicit Auguſtinus, citius exauditur vna ora-
ſermone 17. in cantica. tio obedientis, quàm decem millia contemptoris. Et ideò, vt dicit Bernardus, grande ma-
Gregorius lum eſt propria voluntas, quia fit vt bona tua tibi bona nõ ſint. Quando verò magis, & quã-
lib. 35. mo- do minus meritoria ſit obedientia, oſtendit Gregor. Obedientia aliquãdo ſi de ſuo aliquid
ralium c. 13. habeat, nulla eſt, aliquando autem ſi de ſuo aliquid non habeat, minima. Nam cùm huius
mundi

A mundi ſucceſſus præcipitur,cùm locus ſuperior imperatur:is qui ad percipienda hæc obe-
dir,obedientiæ ſibi virtutem euacuat,ſi ad hæc etiam ex proprio deſiderio anhelat.Neque *Obedientia*
enim ſe ſub obedientia dirigit,qui ad percipienda huius mundi proſpera libidini propriæ *in aduerſis*
ambitionis ſeruit. Rurſum cùm mundi deſpectus præcipitur: cùm probra adipiſci & con- *& proſperis*
tumeliæ iubentur,niſi hæc ex ſemetipſo animus appetat:obedientiæ ſibi meritum minuit, *Bernardus*
qui ad ea quæ in hac vita deſpecta ſunt,inuItus nolenſque deſcendit.Debet ergo obediē- *de præcepto*
tia & in aduerſis ex ſuo aliquid habere,& rurſum in proſperis ex ſuo aliquid omnino non *& diſpenſa*
habere:quatenus in aduerſis tanto ſit glorioſior,quanto diuino ordini etiam ex deſiderio *tione.*
iungitur:& in proſperis tanto ſit verior,quanto à præſenti ipſa,quam diuinitus percipit glo-
ria,funditus ex mente ſeparatur.hæc Greg.vt autem dicit Ber.Tria vincula debet habere
vera obedientia,videlicet celeritatem in iuſſione,iocunditatem in labore,perſeuerantiam
B in operis executione. Quantum verò bonum ſit obedientia:& per oppoſitum quantum
malum inobedientia,oſtendit Auguſtinus dicens:Perfectè Deus euidentérque monſtra- *Auguſtin.*
uit quantum ſit bonum obedientia, cùm hominem in paradiſo poſitum ab ea re prohi- *de arbore*
buit,quæ non erat mala.Sola ibi obedientia potuit tenere palmam, ſola inobedientia inci- *ſcientiæ bo-*
dit pœnam.Vnde & Bernardus:Inobedientia deum offendit:angelos alienat:eijcit à com- *ni & mali*
munione ſanctorum,vitam æternam amittit,gaudium facit dæmonibus, æternum merē- *to.9.*
tur ſupplicium.Et iterum:Non dabit inobedienti copiam ſui tantus amator obedientiæ, *Inobedien-*
qui maluit mori quàm non obedire:& ne perderet obedientiam,perdidit vitam. Hec Ber- *tia mala.*
nadus: *Cùm ergo conſummaſſet Ieſus*,ſermones prædictos,*præcipiens duodecim diſcipulis ſuis*, mo- *Bernardus*
dum ſcilicet prædicandi & viuendi prædictum,tranſit inde vt doceret & predicaret in ci- *ſermo. 46.*
uitatibus eorum:ſcilicet diſcipulorum,quarum domini non erant: ſed in quibus nati vel *in cantica.*
C enutriti,ſeu morati fuerant:hoc eſt vt prædicaret Iudæis quibus miſſus erat. Predicans ita-
que ibiedm Iudæis,non Samaritanis,non gentibus, fecit quod docuerat & mandauerat
diſcipulis,vt ſecundum promiſſa prius offerretur Iudæis occaſio ſalutis. Hic ergo dat ma- *Prædicent*
ioribus prælatis exemplum: vt ipſi prædicare non deſinant, quamuis alios deſtinent ad *prælati.*
prædicandum,ne aliis laborantibus ocioſi fiant:& bonorum glorioſum fructum perdant. *Contra præ*
Sed heu,hodie multi prælati vicarios,non adiutores,quærunt:& quieſcere,non collabora- *latos.*
re volunt:opinantes quòd ſic ſuæ & ſubditorum animæ requieſcant in pace.Immo, quod
peius eſt,prædicationibus omiſſis,quidam vacant guerris & pugnis: & qui prædicando
deberent animas viuificare,guerras faciendo non timent & corpora & animas perimere:
& ſic lotis extrinſecus manibus,ſed pollutis intrinſecus cordibus ad altare accedere. Vbi *Magiſter*
Chryſoſtomus:Cùm conſummaſſet Ieſus præcipiens diſcipulis ſuis exiit ad prædicādum, *non ceſſet.*
D ne laborātibus diſcipulis ocioſus eſſet magiſter.Non enim vicarios operis ſui illos ordina-
uerat,ſed adiutores:& ideo feſtinantibus mercennarijs,neceſſe erat vt amplius ipſe pater
familiâs feſtinaret:nam in ſecularibus qui fuerit maior aut clarior,& habuerit ſecus ſe mi-
nores aut ſubditos,à deo omnia quæcunque neceſſaria fuerint ipſi adimplent: ille autem
in ſuo honore conſtitutus tantummodo iuſſionibus præeſt,ab omni labore ſecurus eſt. In
ſpiritualibus autem viris non eſt ita:ſed qui maior eſt,maiorem habet laborem: ideò præ-
dicantibus Apoſtolis amplius laborabat Chriſtus:miſerat enim illos quaſi Sol radios ſuos:
quaſi roſa ſuauitatis odores,quaſi ignis ſcintillas ſuas diſperſit:vt ſicut Sol in radiis ſuis ap-
paret,ſicut roſa in odoribus ſuis ſentitur:ſicut ignis in ſcintillis ſuis aſpicitur,ſic in illorum
virtutibus Chriſti potentia cognoſcatur. Quis enim videns diſcipulos ſuos bene inſtru-
ctos,non ſcientiam magiſtri collaudet? Aut opera eorum magna conſiderans, non poten-
E tiam admiretur authoris:faciebat enim Chriſtus miracula, faciebant & diſcipuli eius: &
inter mirabilium operationes maior virtutum fama creſcebat. Hæc Chryſoſtomus:Exeun *Exitus di-*
tes autem.xij.diſcipuli circumibant per caſtella euangelizantes, nō ſolum procurationem *ſcipulorum.*
recipientes & curantes in anima & corpore,non malo exemplo occidentes, & hoc vbi-
que ſine perſonarum acceptione.Exierunt ab arce contemplationis ad actionem prædi-
cationis & curationis:in ducendo homines verbo & exemplo,vt pœnitentiam agerent de
peccatis:ſed heu multi hodie exeunt à latebris peruerſæ cogitationis,ad actionem iniqui-
tatis,corrumpendo homines verbis & exemplis malis.

ORATIO. A

DOmine Ieſu Chriſte magiſter bone, da mihi Prophetas: ſcilicet qui doctrina te prædicant: & iuſtos, qui bona vita te demonſtrant: ac diſcipulos, ac nuncios tuos, qui te quoquo modo denunciant: ſic pro nomine tuo venerari & recipere, ac eis charitatis obſequia, & beneficia impẽdere: vt mercedem cum eis merear, te donãte, meritis eorum obtinere. Da mihi etiam Domine Deus meus prælatos prædicatores & ſacerdotes reuerenter audire, & eorum admonitionibus obediendo acquieſcere: vt cum veris obedientibus valeam apud te gratiam inuenire. Amen.

De quæſtione Ioannis Baptiſtæ, & eius commendatione.
CAPVT. LVI.

Matth. 11. IOannes autem Baptiſta in vinculis & in carcere conſtitutus, cùm per di- B
& Luca 7. ſcipulos ſuos magis inuidia, quàm ſimplici corde ſtimulatos, audiſſet ope
ra & miracula quæ faciebat Chriſtus: plus de diſcipulorum ſalute quàm
de ſuo periculo ſollicitus, mittens duos de diſcipulis ſuis dubitantibus, vt
ipſis reuerſis crederetur ab aliis: quia in ore duorum vel trium teſtium ſta
bit omne verbum, *ait illi*, ſcilicet Chriſto, per diſcipulos ſuos miſſos. q.d. ſi
mihi non crediris qui teſtimonium de Chriſto perhibui, voſipſi dicite ei: *Tu es qui venturus*
es Chriſtus, & Meſſias in lege promiſſus, qui debes ſaluare Iſraël, *an alium expectamus*, ad ſal-
Deut. 19. uandum? Ioannes interpretatur gratia, Ioannes ergo in vinculis eſt: cùm gratia in aliquo
Quæſtio Ioannis. vinculis mundi, vel carnis, vel peccati ligata tenetur ne proficiat. Heu in multis hodie Ioã-
Ioannes in vinculis. nes tenetur vinculis: corpus enim carcer eſt impediens hominem à contemplatione veri- C
tatis: non autem ipſe Ioannes dubitauit, nec dubitando quæſiuit qui de Chriſti præſentia
Corpus carcer eſt. in vtero matris exultauit, qui ei etiam ad baptiſmum venienti dixerat: ego à te debeo ba-
ptizari, & tu venis ad me, & in baptiſmo eum per columbam deſcendentem, ac per patris
Luca 1. vocem & teſtimonium agnouit, & poſtea digito demonſtrauit, qui etiam pro Chriſto ac
Matth. 4. fide eius, & iuſtitia poſitus eſt in carcere, & paratus mortem ſuſtinere: ſed morem dubitan-
Ibidem. & Ioan. 1. tis gerens quæſiuit, vt diſcipulorum dubitationi conſulendo eos per Chriſtum confirma-
Ioãnes quæſiuit vt ſuos doceret. ret, & Chriſti diſcipulos faceret: quos de Chriſto adhuc dubitantes nouerat, vt videntes ſi-
gna & correcti dictis crederent: ſcandalum enim patiebantur, quia Ieſum præponi & præ-
ferri ſuo magiſtro audierant. Vnde Auguſtinus. Ite dicite illi, non quia ego dubito: ſed vt
Auguſtin. in quæſtionibus ex no teſtamento. quæſt. 14. vos inſtruam, quod ego ſoleo dicere, ab ipſo audite: audiſtis, præconem, cõfirmamini à iu-
dice. Vnde & Hilarius: Ioannes igitur non ſuæ, ſed diſcipulorum ignorantiæ conſuluit: vt D
enim ſcirent non alium à ſe prædicatum, ad opera eius intuenda diſcipulos ſuos miſit, vt
authoritatem dictis illius opera conferrent, nec Chriſtus alius expectaretur quàm cui te-
Hilarius canone 11. in Matthæum. ſtimonium opera præſtitiſſent. Vnde etiam Chryſoſtomus: Ioannes in carcere ſciens ſe eſ-
ſe iam in exitu conſtitutum, volebat diſcipulos ſuos Chriſto adiungere, tanquam ſi prouí-
dus pater moriens filios ſuos conſignet fideli tutori, deſiderabat enim viuens plenam fidẽ
Chryſoſtom. hom. 27. operis imperfe. videre diſcipulorum ſuorum, & ſine dubitatione aliqua credẽtes Chriſto. Sicut pater mo-
riens ſi viderit filios ſuos bonis moribus ornatos, & omni ſapientia perfectos, quaſi ſecurus
moritur, nihil de cætero timens de illis: ſic & Ioannes volebat diſcipulos ſuos perfectos vi-
dere in Chriſto, vt iocundius moreretur. Magis autem non ſicut pater filios ſuos commẽ-
dauit Chriſto quaſi tutori: ſed quaſi pedagogus alienos filios quos ad tẽpus accepit vt eru-
diret, eruditos volebat Chriſto reddere, quaſi proprio patri ipſorum: ideò interrogabat per
diſcipulos ſuos, non vt ipſe accipiens reſponſum à Chriſto audiret & diceret: ſed vt miſſi E
diſcipuli oculis ſuis viderent opera eius & crederent. Miſit Ioannes diſcipulos ad Chriſtũ
Iuſti precium. vt miracula eius viderent, qui tot fecit vt paucorũ animas lucraretur, quia melior eſt apud
Deum vnus iuſtus, quàm totus mundus peccatoribus plenus. Hæc Chryſoſtomus. Sed ſe-
Gregorius hom. 6. in Euang. cundum Gregorium: Quærit Ioannes per diſcipulos: tu qui veniſti in mundum naſcẽdo,
es tu venturus ad inferos moriendo? & poteſt dici quòd non ſimpliciter dubitauit de de-
ſcenſu ad inferos: ſed de deſcenſu in anima & corpore ad eos. Ieſus autem amouit dubita-
Acto. 1. tionem diſcipulorum, & oſtendit eis primò factis, & poſtmodũ verbis, quia ipſe eſſet Chri-
ſtus, ſecundum illud: *cœpit Ieſus facere & docere*. In quo prædicatores & doctores inſtruxit: vt
non ſolum verbis, ſed etiam factis doceant. In eorum enim præſentia, & multorum qui ibi
aderãt, cæcos, ſurdos, claudos, & leproſos curauit, & alia miracula fecit: populo prædicauit,

cuius

A cuius euangelium primò pauperes receperunt: quia pauperes & humiles magis credunt
euangelio, quàm diuites. Et per hoc reſpondit quæſtioni Ioannis, vel magis diſcipulorum
eius, oſtendẽs per miracula ſoli diuinæ virtuti poſſibilia, quòd ipſe eſſet verè Chriſtus. Hæc
enim plenum perhibebant ei teſtimonium quòd eſſet Dei filius. Nam etſi ante euãgelium
aliqui ſimilia egerunt, rari tamen fuerunt: & ſua authoritate & iuſſione, ſed miniſterio &
oratione hæc fecerunt. Vnde dicitur, *& reſpondens Ieſus*: ſcilicet verbis & factis, *ait illis: Ite &*
renunciate Ioanni quæ audiſtis, ab aliis antequam veniretis, *& vidiſtis*, præſentialiter ad præce-
ptum meum fieri poſtquam veniſtis, & vos de me certificemini per eum potiuſquam ipſe:
vel *quæ audiſtis*, in prædicatione, *& vidiſtis*, in miraculorũ operatione. q.d. Videtis me, agno-
ſcite me: videtis facta, agnoſcite factorem. Cæcos illumino, mortuos ſuſcito: pauperes ad
fidem conuerto, & cætera facio quæ me facturum prophetæ nunciauerunt. Ipſa opera quæ
B ego facio teſtimonium perhibent de me. Vnde ſi mihi non creditis, vel operibus credite.
Conferte opera quæ in me vidiſtis, cum prophetarum oraculis quæ legiſtis, vt & me illum
de quo dixerunt eſſe cognoſcatis. *Cæci vident*, vt impleatur illud propheticum, tũc aperien-
tur oculi cæcorum, *claudi ambulant*, vt impleatur illud: tunc ſaliet ſicut ceruus, claudus. *Le-* *Eſaiæ 35.*
proſi mundantur, vt impleatur illud: Languores noſtros ipſe tulit, cuius liuore ſanati ſumus. *Ibidem.*
Surdi audiunt, vt impleatur illud: & aures ſurdorum patebunt. *Mortui reſurgunt*, vt impleatur *Eſaia 29.*
illud: Viuent mortui, interfecti mei reſurgent. *Pauperes euangelizantur*, id eſt, per euãgelium *Eſaia 26.*
inſtruuntur & illuminantur, & ad fidem conuertuntur: vt impleatur illud, euangelizare, *Pauperum*
vel ad annunciandum pauperibus miſit me. Fit autem potius mẽtio de pauperibus, quàm *cur mentio*
de diuitibus: quia pauperes conuertuntur facilius. Vbi Hieronymus: Pauperes autem e- *fiat.*
uangelizantes intellige, vel pauperes ſpiritu: vel certè opibus pauperes, vt nullam inter no- *Hierony. in c.11. Matt.*
C biles & ignobiles, inter diuites & egenos, in prædicatione diſtantia ſit. Narrate ergo Ioan-
ni, quæ quidem audiſtis in prophetis per Meſſiam fienda, vidiſtis modo per me impleta: ea
enim tunc agebat Chriſtus, quæ prophetæ loquentes de tempore Meſſiæ prædixerãt eum
facturum. Subtiliter ergo reſpondit, innuens talem rationem: Qui operatur opera omnem *Ratio reſpon*
naturæ facultatẽ excedentia, & quæ prophetæ prædixerant de Chriſto, ille profectò Chri- *ſionis Chri-*
ſtus eſt: ſed ego talia operor, ergo ego ſum. Vtiliter ergo ad Ioannis diſcipulos reſpondit *ſti.*
Dominus, potius per opera, quàm ſi dixiſſet ego ſum: vt ipſa opera eius manifeſtarent eis
quòd ipſe eſſet Meſſias, potiuſquam verba: quia teſtimonium quod eſt de rebus & operi-
bus: credibilius & validius eſt teſtimonio quod eſt à verbis, & validior eſt vox operis, quàm
ſermonis. Noluit etiam apertis verbis dicere, ego ſum, propter arrogantiæ vitandæ exem-
plum: ſed tamen euidentiſſimè oſtendit ſe eſſe illum de quo quærebant eum. Moraliter *Sex opera*
D per ſex opera Chriſti mirabilia hîc poſita, quibus liberauit homines à corporalibus defe- *Chriſti, contra ſex ma*
ctibus: poſſunt accipi ſex mala à quibus quotidie ſpiritualiter liberat animas. Cæcitas, eſt *la.*
ignorãtia, & error rationis eligentis. Claudicatio, eſt infirmitas & curuitas affectionis mo-
uentis. Lepra, eſt concupiſcentia & immundicia concupiſcentiæ carnalis. Surditas, eſt ma-
litia & duritia obſtinata mentis. Mors, eſt ſeparatio animæ à Deo, per mortale peccatum.
Paupertas, eſt defectus gratiæ & virtutum. Hæc ſex mala pro magna parte, nobis ex pecca-
to primi hominis inflicta tollit fides & prædicatio Chriſti deuotè accepta. Nam ratio illu-
minatur, affectus certificatur, concupiſcentiæ ardor extinguitur, obſtinatio frangitur pec-
catum fugatur, & gratia confertur. Quidam enim ſunt cæci per ignorantiam: quos liberat *Cæci.*
Chriſtus, illuſtrando mentem ad diuinorum cognitionẽ. Quidã ſunt claudi, in affectu pra- *Claudi.*
uæ voluntatis, qui bene vident quid agendum ſit, & quomodo derelicto mundo Chriſtus
E ſequendus eſſet: ſed nolunt, vel partim volunt ſequi mundum, partim Chriſtum, claudi-
cantes in duas partes, id eſt, verſus Deũ & mundũ: quos liberat Chriſtus diſponendo men-
tem ad diuinæ volũtatis expletionẽ. Quidã ſunt leproſi lepra luxuriæ, quæ corpus & animã *Leproſi.*
maculat, vel alterius peccati cõtagione: quos liberat Chriſtus depurãdo mentẽ omnimodo
à culpabilibus defectibus quibuſcũque. Quidã ſunt ſurdi per cordis duritiã & immiſeri- *Surdi.*
cordiam, ſiue ad prædicationis vocẽ, ſiue ad pauperum clamorẽ: quos liberat Chriſtus incli
nando mentẽ ad verbi Dei & pauperũ obauditionẽ. Quidam ſunt mortui per peccati mor *Mortui.*
talis obſtinationẽ, quos liberat Chriſtus viuificãdo & renouãdo mentẽ, & hominẽ interio- *Pauperes.*
rem. Quidam ſunt pauperes à cœleſtibus gratiis & virtutibus nudi & miſeri, quos Chriſtus *Iuſtificare*
liberat ditando mentem gratiis & veſtiendo virtutibus. Iſta autẽ miracula ſpiritualia ſunt *impium.*
maiora quàm corporalia: magis enim eſt, ſecundũ Auguſt. iuſtificare impium, quàm creare *Auguſtin.*
cœlum & terram: plus eſt iuſtificare animam in æternum victurã, quàm ſuſcitare carnẽ ite- *tracta. 72. in Ioan.*

rum moriruram:plus eſt in anima reformare imaginem Dei, quàm in corpore reformare A
mareriam noſtri limi. Deinde Dominus ſubiungit:*Et beatus eſt qui non fuerit ſcandalizatus in*
me,ſcilicet in infirmitare & humanitate mea,dubitando de deitate & diuina potentia,cre-
dens me putum hominem eſſe:quia me videt in paſſibili carne,beatus qui me pati viderit,
Latro beatus. & non me negabit,cuius fidei nihil rentamenti affert,crux,mors,& ſepultura.Vnde & latro
fuir beatus,quia non fuir ſcandalizarus.q.d. Licet operer vt Deus mirabilia, quia tamen vt
Scandalizari in Chriſto, quid ſit. homo ſum crucifigendus, cauendum eſt valde hominibus, ne in me mortem deſpiciant,
qui ſigna venerantur. Er bene dixir in me, non à me: quia Chriſtus nunquam fuir cauſa
ſcandali actiuè, ſed potuir eſſe quodammodo mareria ſcandali & occaſio. Vnde & dicitur
perra ſcandali,petra enim nullum ſcandalizat: quia naturæ ſuæ debitum facir, ſed de petra
cæcus,vel incautus ſcandalizatur qui læditur. In hoc ergo Dominus internuncios Ioannis
qui eum Chriſtum non credebant percutit, & à perfidiæ ſcandalo caſtigat. Hoc enim in- B
duxir vt Ioannis diſcipulos ad ſe rraherer qui de eo offendebanrur: quia Ioannes in operi-
bus maior clarebar, quaſi eis dicerer: Videre ne ſcandalizemini in me, & ne in aliquo de
me minus ſenriaris.Sicut autem præcurſor intendebat amouere à diſcipulis dubitationem
de Chriſto,ſic ſaluaror viceuerſa à turbis de præcurſore: commendans eum mulripliciter
turbis, quæ neſciebant myſterium ſecretum,ſeu cauſam inrerrogationis: ne turbæ ſuſpi-
carentur Ioannem malè morum fuiſſe, & ideò diſcipulos miſiſſe, ac per hoc minus crede-
tent præteriris teſtimoniis Ioannis. Audiêres enim quæſtionem à diſcipulis Ioannis Chri-
ſto propoſitam,purare porerant Ioannem leuem in fide,& mollem in vita: quia videbatur
prius dum erar liber de Chriſto affirmaſſe, quæ modo in carcere quaſi aduerſitate fractus
videtur quærere. Leuitas, ad hæſitationem rarionis: mollicies, ad concupiſcētiam volupta-
tis pertinet:& vtraque Dominus à Ioanne concludit:& eum de contrariis,& quibuſdā aliis C
Commendatio Ioannis in abſentia à conſtātia. commendar.Magis aurem voluit commendare Ioannem in abſentia diſcipulorum eius,
quàm in præſentia,vt eius cōmendario non ex fauore humano, vel ex adularione:ſed amo
re veritaris procedere vidererur. Er per hoc docuit nos fugere noram adulationis in com-
Adulatio vitanda. mendarione aliorum, & maximè magnorum in præſentia eorum. Vnde Chryſoſtomus,
quàm bene recedentibus diſcipulis cœpir laudare Ioannem. Non ſicur quidam homines
Chryſoſto. ho. 27. operis imperfe. blandirores,qui libenrer homines in facie laudant aur quando vident amicos eius fideles,
aur domeſticos eius quos credunr nunciaturos illi quicquid audierint. Nam qui inſipiens
eſt,gauder laudatus in facie:vir autem ſapiens quando laudarur in facie,flagellatut in cor-
Laudari in facie. de.Propter duas ergo cauſas homo in facie laudari non debet.Primùm,ſi ſapientem illum
putas,grauirer ſuſceprurus eſt.Et quare illi laudibus tuis moleſtiam facis?Si inſipientem il-
lum exiſtimas,extollendus eſt:quare inſipientiam eius laudibus tuis nurris? Hæc Chryſo- D
ſtomus. Deinde conſequenter commendat Ioannem à multis, & primò à conſtantia fidei
& mentis.Dicit ergo:*Illis autem*,ſcilicet diſcipulis Ioānis, *abeuntibus*,ſcilicer à Chriſto, & re-
uerrentibus ad Ioannem,*dixit Ieſus ad turbas.Quid*,id eſt,qualem,*exiſtis in deſertum videre*,non
modo ſed olim cùm adhuc Ioannes eſſet in deſerto,nunc enim erar in carcere. Quaſi di-
ceret:Qualis ereditis quòd ſir ille quem iamdudum anre vincula frequenrer, *exiſtis videre?*
Chryſoſto. ibidem. Vnde Chryſoſtomus. Ac ſi diceret, propter quid ciuitates dimittentes:conueniſtis in deſer
tum?non plebs tanta cum tanto deſiderio in eremum veniſſet: niſi magnum quendam &
mirabilem, & perra ſolidiorem ſe videre æſtimans. *Exiſtis inquam videre arundinem vēto agi-*
Arundo nō fuit Ioānes. *tatam?*q. d. Non fuir mobilis ſicur arundo, vr leuitate mentis & fidei de Domino ambi-
gerer quem antea prædicauerat: ſed ita conſtans quòd nec timore, nec fauore à veritate
declinabat. Non fuir arundo Ionnes, ſed columna: non mouebatur vento: nec proſpe- E
ris erigi,nec aduerſis inclinari nouerat, ſed inter aduerſa & proſpera immobilis perma-
nebat, ſeruans in proſperis humilitatem, & in aduerſis patientiam: non quariebatur ti-
more, nec flectebatur adularione: nec eum blandum graria, nec aſperum ira cuiuſlibet
faciebat: vno eodémque vultu reſpiciebat illos qui eum laudabant, & illos qui eum
Chryſoſto. ibidem. viruperabant. Sic inimicos, & amicos diligebar: ſic potentes & imporentes arguebat:
arundo igitur venro agitata Ioannes non erat, quem à ſtatu ſuæ rectirudinis nulla re-
Calamus. rum varieras inflectebar. Vnde Chryſoſtomus.Calamus eſt vacuus, & nullam habens vir
Gregorius hom. 6. in Euangelia. turem: & ideò qualis vis ventus leuis flauerit ſuper eum: huc & illuc flectir eum: ſic &
homo carnalis & ſecularis in quo fidei nulla eſt medulla, & virtus veritatis non inueni-
Arundo ne ſimus. tur in eo, qualiſcunque tentatio venerit ſuper eum: curuar eum. Vnde & Grego. Diſca-
mus ergo fratres chariſſimi arundo vento agitata non eſſe: ſolidemus animum inter auras
linguarum

A linguarum poſitum:ſtet inflexibilis ſtatus noſtræ mentis, nulla nos detractio ad iram prouocet,atque ad remiſſionem inutilis gratiæ nullus fauor inclinet : non nos proſpera eleuẽt, non aduerſa perturbent,vt qui ſoliditate fidei figimur : nequáquam rerum tranſeuntium mutabilitate moueamus. Hæc Gregorius. Myſticè hic Ioãnem laudat: vt ſic ipſe nec mortis timore, nec carnalis vitæ amore formã iuſtitiæ deſeruit, ſic nec nos vtilia relinquamus pro vanis,vel æterna pro tranſitoriis,& crucem potiuſquam phaleras mũdi elegamus. Secundò commendat eum ab auſteritate vitæ & pœnitentiæ:quia non fuit mollibus veſtitus, nec delitiis vſus. Vnde dicit:*Sed quid exiſtis videre hominem mollibus veſtitum?* ſcilicet per carnis curam delitioſum?non dicat,non:quia,vt dictum eſt ſuprà, Ioannes habebat veſtimentum de pilis camelorum,& eſca eius erat locuſta & mel ſilueſtre: vt ipſo conuerſationis ſuæ teſtimonio contemneret mundum cum bonis & delitiis ſuis. Ad hoc etiam manebat in de-

Commendatur à veſtitu.
Veſtitus Ioannis.

B ſerto:vt auſteram vitam duceret,non ſolum victu & veſtitu,ſed etiã ex loco: propter quod ſubditur:*Ecce qui mollibus veſtiuntur*, & delitiis vtuntur, non in deſerto : ſed, *in domibus regum ſunt*:quia ibi vita delitioſa agitur. Ad hoc enim multi magnatibus ádulantur, vt cum ipſis commorantes delitiis vtantur:ſed homines viritatis talia aſpernantur. Vnde narrat Valerius Maximus,quòd quidam dixit Diogeni olera lauanti. Si tu Dionyſio adulari velles,iſta non ederes. Cui reſpondit: Si tu iſta edere velles, Dionyſio adulari nolles,& ſequitur:hic veredicus veritatis annunciator,malens oleribus ſuſtẽtari,quàm magnatibus adulari : ſed heu hodie multi etiam religioſi cõtrarium faciunt,& pro modico maioribus & etiam aliis adulari non erubeſcunt. Et bene dicit,*in domibus regum*,non pontificum. Debent enim põtifices & omnes prælati Eccleſiæ,& etiam eorum familia indui veſte ſimplici & religioſa: non molli & præcioſa. Vnde legitur de beato Auguſt. quòd veſtimenta eius erant nec niti-

Domus diuitum vitanda.
Horatius lib. 1. epiſt. ad Scenam.
Veſtis eccleſiaſticorũ.

C da plurimum,nec abiecta nimis. Vnde & Hieronymus: Ornatus & ſordes pari modo fugiẽdi ſunt:quia alterum delitias,alterum gloriam redolet. Quomodo ergo clerici & religioſi æquè mollibus & delitiis vtuntur,ſicut & hi qui in domibus regum ſunt:ſed timeant & caueant ſibi,quia non cœleſti ſed terreno regi militant qui pro Deo perpeti aſpera fugiunt: ſed ſolis exterioribus dediti,præſentis vitæ molliciem & delectationem quærunt. Si ergo vilibus veſtimentis indui virtus non eſſet,nequaquam Dominus Ioannem de veſtimenti ſui aſperitate laudaſſet. Et ſi præcioſis indui veſtimentis peccatum non eſſet, nequaquam de pœna diuitis locuturus præmiſiſſet,quia induebatur purpura & byſſo. Quàm verò periculoſum ſit vti mollibus veſtibus, patet per Chryſoſtomum,qui dicit: Mollis veſtis diſſoluit rigidam animam:& ſi rigidum corpus aſſumat & aſperum, facilè per huiuſmodi molliciem delicatum reddit & fragile. Facto autem corpore molliori, neceſſe eſt & animam

Hiero. lib. 1. contra Pelagianos tomo 2.
Chryſo. ho. 29. in epiſt. ad Hebræos
Veſtitus mollis.

D participare læſionem : nam vt plurimum operationes ipſius conſonant diſpoſitionibus corporis. Hæc Chryſoſtomus. Myſticè per veſtitos mollibus, poſſunt intelligi adulatores:quod bene ſignificatur per indumentum:ſicut enim indumentum adaptat ſe illi cuius eſt, ſic adulatores adaptant ſe malis,vt qui timore perſecutionis, vel amore laudis,peccantium vitia non redarguunt:& vt temporalia lucra vel commoda conſequi poſſint,illis ſe conformare non metuunt. Sed ſecundum Gregorium: Ioannes ſic mollibus veſtitus non erat:quia peccantium vitia non blandiendo fouere, ſed increpando caſtigare nouerat. Moraliter ſecundum Hieronymum,& Rabanum: Docemur hic quòd predicatores veritatis declinare debent mollium palatia, quæ mollibus induti adulatores frequentant: qui vitam peccantium palpant,vngunt,& non pungunt. Item notatur hic,quòd prædicatio veritatis conuenit cum duritia cibi & veſtis:qui autem falſa prædicant, adulatores ſunt, lu-

Veſtiti moliter.
Gregorius home. 6. in Euangelia.
Hierony. in c. 11. Matt.
Prædicatores vitent palatia.

E cra ſectantur,diuitias quærunt, delitiis affluunt. Et tales ſic mollibus veſtiti, *in domibus regum ſunt*, id eſt, ſecundum Gregoriũ, extorres regni cœleſtis ſub iure diaboli ſunt,qui ſunt reges tenebrarum. Per deſertum quoque poteſt intelligi religio:quia ſicut deſertum fuit medium,& quædam via inter Ægyptum & terram ſanctam promiſſionis, ſic religio eſt quoddam medium inter cœlum & mundum,& quaſi quædam via directa qua itur ad cœlum. Per Ioannem exiſtentem in deſerto, intelligitur religioſus qui non debet eſſe arundo,id eſt,hypocrita exterius:ſicut arundo virens & interius vacuus : ſed exterius debet virere per honeſtam conuerſationem, & interius debet eſſe plenus per fidem & feruentem deuotionem. Item non debet eſſe fragilis ſicut arundo,& omni vento cedere : ſed debet eſſe firmus, & omni tentationi reſiſtere:& nec benedictione, nec maledictione debet moueri. Item nõ debet eſſe mollibus veſtitus. i. adulator:ſed ſerioſus ad vitia:& nullius in hoc perſonæ acceptor. Tertiò cõmendat ſaluator Ioannẽ ab excellentia perſonæ & cla-

Gregorius hom. 6. in Euangelia.
Deſertum moraliter religio.
Ioannis cõmendatio à perſona.

Luc 1. Ioães pluſquam propheta. † ſinu. Gregorius hom. 6. in Euangelia. Auguſtin. lib. 2. cõtra literas petiliani. c. 37. Ambroſ. in c. 7. Luc. Hierony. in c. 11. Matt. Angelus Ioannes. Chryſoſto. hom. 27. operis imperfe. Ioan. 1. Commendatur Ioannes ab authoritate doctrinæ, &c. † præſentię.

ritate notitiæ:quia pluſquam propheta fuit. Propheta quidem fuit:quia Chriſtum præui- A
dit & prædixit,quod & alij prophetæ fecerunt. Vnde ſuprà dictum eſt: Tu puer Propheta
altiſſimi vocaberis.Item pluſquam Propheta fuit.Primò, quia à Deo per Angelũ prophe-
tatus fuit.Secundò,quia in vtero matris prophetare cœpit. Tertiò,quia filius † prophetarũ
fuit. Quartò, quia Chriſtum à ſe & ab aliis præuiſum, & prædictum digito demonſtra-
uit,quod alij non fecerunt. Nam ſecundum Gregor. Prophetæ officium eſt ventura præ-
dicere:ſed non etiam demonſtrare.Quintò,ſecundum Auguſt.& Ambroſ. eſt maior pro-
phetis: quia prophetæ Dominum venturum prænunciauerunt, quem videre deſideraue-
runt,& non viderunt:huic autem præſtitum eſt quòd illi quæſierunt.Sextò,ſecundũ Hie-
ron.quia ad priuilegium prophetale etiam baptiſtæ acceſſit præmium, vt ſuum & prophe-
tarum baptizaret Dominum.Septimò,quia angelus, & ſi non natura, tamen officio dictus
eſt.Octauò,quia proximior Chriſto fuit,& penè cum ipſo venit,vnde Chryſo.Omnes qui- B
dem prophetæ ante faciem Chriſti tranſmiſſi ſunt: ſolus autem Ioannes ſic miſſus eſt ante
faciem Chriſti vt penè cum Chriſto veniret. Quantum præ cæteris prophetis Ioannes in
tempore iuxta Chriſtum:tantum iuſtitia præ illis proximior erat Chriſto. Multæ quidem
ſtellæ ante lucem præcedunt,nũciantes locis aduentum: nulla earum Luciferi nomen ha-
bere meruit niſi vna:quia cum ipſa luce procedit.Sic omnes prophetæ ante faciem Chriſti
præcedunt nunciantes aduentum eius:ſolus tamen Ioannes præcurſor eſt appellatus: quia
non ſolum aduentum eius annunciat,ſed etiam illum digito oſtendit dicẽs. *Ecce agnus Dei.*
Hæc Chryſoſt.Quartò commendat eum ab authoritate doctrinæ,& officij dignitate,cùm
dicitur:*Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt*, in Malachia, & ſunt verba patris ad filium Ioannem
commẽdantis & dicentis.*Ecce ego mitto angelum meum*, id eſt nuncium ſcilicet Ioannem ba-
ptiſtam:qui etiam vitam duxit angelicam, *ante faciem tuam*, id eſt ante præſentiam tuam tẽ- C
poralem: & ante eiuſdem potentiæ † manifeſtationem & cognitionem, *qui preparabit viam
tuam*,prædicando pœnitentiam : baptizando ad aſſuefactionem, te annũciando ac manife-
ſtando,ac corda auditorum ad recipiendum te & tuam prædicationem peruia reddendo,
ante te,id eſt ante oſtenſionem tuam ad mundum:ſic officium prædicatorum eſt præparare
corda auditorum,ante aduentum Domini ad iudicium,vel in mentem. Dictus eſt autem

Ioães Angelus propter duo.

Ioãnes angelus,propter duo.Primò,propter officii dignitatem:quia nuncius. Officiũ enim
angelorum,eſt arcana reuelare:ſic officium Ioannis,arcana prædicere.Nam ſicut angelus
Gabriel natiuitatem ſaluatoris paucis annunciauit perſonis,ſcilicet virgini, Ioſeph, paſto-

Beda in ca. 7. Luca. Ioan. 1. 1. Cor. 11.

ribus,& Magis:ita Ioannes palam illum toti mundo nunciauit.Vnde Beda:Angelus voca-
tur Ioannes,non naturæ ſocietate,ſed officii dignitate.Quo nomine,rectè appellari potuit
homo ille,qui fuit miſſus à Deo, vt teſtimonium perhiberet de lumine, & venientem in D
carne Dominum,mundo nunciaret.Et ſacerdos angeli nuncupãtur,Vnde Apoſtolus pro-
hibet,ne mulieres detecto capite orent,propter angelos Dei,id eſt ſacerdotes.Et ſecundũ

Gregorius hom. 6. in Euangelia. Chryſoſto. hom. 27. operis imperfe.

Gregor.Vnuſquiſque fidelis,ſi à prauitate proximum reuocat, & ad bonum exhortatur, ſi
æternum regnum vel ſupplicium erranti denunciat, profectò angelus, id eſt nuncius Do-
mini eſt.Secundò dictus eſt angelus,propter vitæ angelicæ puritatem, quam duxit in ſoli-
tudine,id eſt virginitate,in contemplatione.Vnde Chryſoſt.Beatus Ioannes, qui talẽ me-
ruit habere laudatorẽ.Audi nunc & intellige dignitatẽ:puto ſi non eſſet audaciæ dicere ꝙ
glorioſior eſt Ioãnes,quia homo fuit,& propter meritũ virtutis angelus eſt vocatus,quàm
ſi nomine angelus & natura fuiſſet.Angelus enim hoc ipſum quòd angelus eſt, nõ tantum
eſt virtutis præmiũ,quantum naturæ proprietas.Iſte autẽ mirabilis eſt,qui in natura huma-
na Euangelicã tranſgreſſus eſt ſanctitatẽ. Et hoc obtinuit per gratiã Dei, quod non habuit
natura.Hæc Chryſ.Et vt ſummã virtutũ cõmendationis eius Dominus [illegible] cõprehẽ- E
dat,ſubdit:*Amen dico vobis,inter natos mulierũ,non ſurrexit maior Ioanne baptiſta.* Signãter dicit,
natos,non natas,ne virgini matri Chriſti præferri, vel æquari quò ad ſanctitatẽ intelligatur,

Mulier.

quæ prælata eſt omnibus ſanctis, & poſt Chriſtum ſanctior fuit vniuerſis. Dicit autẽ, *mu-
lierũ*, non virginis,ne Chriſto comparari videatur:quia mulier ibi non ſolum ſexum, ſed
etiam corruptionem ſignificat: ſecundum quem modum, beata virgo mulier non fuit.
Et ſi mulier aliquando in Euangelio nuncupatur, ibi mulier pro fœmina & ſexu poni-
tur: nec cæteris prophetis,& patriarchis, cunctiſque hominibus præfertur hîc Ioannes:
ſed æquatur, vel nullus ei anteponitur. Non enim ſtatim ſequitur, ſi alii eo meliores
non ſunt, ille maior aliis ſit. Vnde non negat, quin æqualis ſi vi aliquando ſurrexit: vtrum
verò poſtea ſanctior eo aliquis fuerit, vel adhuc futurus ſit, indiſcuſſum relinquitur. Vn-
de Chry-

A de Chryſo. Scriptura quidem non dicit Ioannem maiorem eſſe cæteris ſanctis,ſed cæteros
ſanctos non eſſe maiores Ioanne. Coæquauit enim cæteris, non præpoſuit. Et iterum:
Quod autem dicit tale eſt. Non peperit mulier iſto maiorem. Et ſufficit quidem hæc an-
nuntiatio Chriſti. Si autem vis à rebus ipſis diſcere: hic excogita eius immenſam conuerſa-
tionem,& mentis altitudinem. Velut enim qui cœlitus deſcendiſſet degebat in terra, ferè
nullam gerens curam de corpore, intellectualiter erectus in cœlum,& ſoli Deo cõiunctus,
de nullo mundanorum ſollicitus: ſicut enim in cœlo ita conuerſabatur,& naturæ neceſſita-
tibus ſuperior effectus, extraneam quandam ambulabat viam, in hymnis & orationibus
omne pertranſiens tempus, hominum quidem nulli, Deo autem continuè ſoli colloquens.
Neque enim vidit aliquem conſeruorum, neque viſus eſt alicui horum: non lacte viſus eſt,
non lectulo, non tecto, non foro, nõ aliquo quoq; potitus eſt humanorum: ſermo ſeuerus &
B leuis. Nam cum populo Iudæorum viriliter & feruenter, cum rege audacter, cum diſcipu-
lis leniter conferebat: nihil fruſtra, vel leuiter, ſed omnia conuenienter agebat: propter hoc
dixit: Non ſurrexit in natis mulierum, maior Ioanne baptiſta: Hæc Chryſoſtomus. Et quia
multa eſt Ioannis cum filio Dei collatio: ideò ſecundum Chryſo. vt copia laudum Ioan-
nis, Iudæis occaſionem nõ daret præferendi Ioannem Chriſto, ſubdit diſtinguendo excel-
lentiam Chriſti, ab excellentia Ioannis dicens: *Qui autem minor eſt* ſcilicet ætate & multo-
rum opinione *in regno cælorum* id eſt in eccleſia ſanctorum militante *maior eſt illo* ſcilicet di-
gnitate & maieſtate. Quod de Chriſto rectè accipitur, qui tunc in eccleſia militante, quæ
à primo iuſto incipiens, vſque ad vltimum electum perdurat, minor à multis reputatur.
Sed ſecũdum Chryſoſtomum. Non putes quòd comparatiuè ſe dixerit maiorem Ioanne.
Vt enim etiam dicit Ambro. alia eſt iſta natura, nec cum humanis generationibus compa-
C randa, non enim poteſt homini cum Deo vlla eſſe collatio: vel nouiſſimus Angelorum, qui
in regno cœlorum, id eſt in eccleſia triumphãte miniſtrat: ſeu minimus ſanctorum, qui iam
ibi cum Deo regnat, maior eſt eo, propter ſtatum fruitionis: quia quilibet beatus, & com-
prehenſor quantumcunq; minimus, maior eſt actu, quàm quilibet viator purus: licet aliquis
viator ſit maior in potentia, aliquo iam beato. Vnde Hiero. Nos autem ſimpliciter intelli-
gamus, quòd omnis ſanctus qui iam cum Deo eſt, maior ſit illo qui adhuc cõſiſtit in prælio.
Aliud eſt enim coronam victoriæ poſſidere, aliud adhuc in acie dimicare: intellige tamen
quantum ad præmij ſecuritatem, non quantum ad meriti magnitudinem. Deinde quaſi
declarando quòd erat plusquam Propheta, commendat eum à temporis commoditate, in
quo venit: quia in tempore gratiæ, commodo, & vtili humano generi. *A diebus enim Ioannis*
id eſt poſt quem cœpit Ioannes prædicare conſecutionem regni cœleſtis per pœnitentiam
D *vſque nunc* incluſiuè: quia tempus gratiæ, à tempore prædicationis Ioannis inchoatum, ſem-
per erit, quandiu nunc dici poteſt, & vſque ad finem mundi durabit *regnum cælorum vim pa-
titur* à pœnitentibus, *& violenti* illi ſcilicet qui non videntur habere ius, ſicut publicani &
peccatores *rapiunt illud* excluſis ſcilicet filiis regni. A ſimili dictum eſt, ſicut ſi aliquod re-
gnum datum eſſet extraneis, quaſi violentia videretur inferri ipſi regno. Vnde Hilarius:
Regnum cœlorum vim patitur, quia gloria Dei Iſraël patribus debita, à Prophetis prænun
tiata, à Chriſto oblata, fide gentium occupatur, dum per pœnitentiam quam Ioannes
prædicauit, fideles ad cœleſtem patriam, quaſi in locum alienum penetrantes. Vnde Chry.
Vides ergo quia magnus eſt Ioannes, in cuius tempore, tanta gratia effuſa eſt ſuper terram,
& quod in diebus omnium Prophetarum factum non eſt, in illius tempore factum eſt, &
ipſe factus eſt gratiæ huius miniſter: Hæc Chry. *A diebus ergo Ioannis regnũ cælorũ* patuit pœ-
E nitentibus, à quibus *vim patitur* & violenter rapitur: quia primus pœnitentiam prædicauit,
qua velut quadam violentia nos affligendo, & pro peccatis ſatiſfaciendo, regnũ cœlorum,
quaſi violenti, non pigri, rapimus & intramus. A quo enim per peccatũ, alieni facti ſumus,
vi & virtute pœnitentiæ acquirimus, & id quod nobis de iure non debetur, labore & vio-
lentia rapimus. Quaſi rapere quidem eſt, vbi nullum ius habemus, & quod Angelorum eſt
poſſeſſio acquirere. Non poteſt enim homo natus in terra, rapere cœlum, niſi ſibi faciat vio
lentiam, coercendo à delectationibus proprium appetitum, & ſubiugando ſpiritui carnem
ſuam. Vnde Hiero. Grandis eſt violentia, nos in terra genitos eſſe, & cœlorum ſedem quæ-
rere: poſſidere per virtutem, quod non tenemus per naturam. Vnde & Ambro. Et ideò fa-
ciamus vim regno cælorũ. Omnis enim qui vim facit, vehementi ſtudio properat, non tor-
pendi lenteſcit affectu, & ideò vim facimus naturæ, vt non ad terrena dimergat, ſed ad ſu-
perna ſe ſubrigat. Vnde Grego. Cùm peccatores ad pœnitẽtiam redeunt, quaſi in locũ alie-

Chryſoſto. ho. 27. operis imperfe.
Ioãnis vita & conuerſatio.
Chriſti cũ Ioanne comparatio.
Chryſoſto. hom. 38. in Matthæum.
Ambroſius in c. 7. Lucæ
Hierony. in c. 11. Matt.
Commendatur Ioannes à temporis cõmoditate.
Regnum cælorum vim patitur.
Hilarius canone 11. in Matthæum.
Rapere.
Hiero. in c. 11. Matth.
Ambr. in ca. 7. Lucæ
Gregorius hom. 6 in Euangel.

num intrant,& violenter regnum cœlorum rapiunt. Et iterum: Recogitemus ergo fratres A
chariſſimi mala quæ fecimus,& noſmetipſos aſſiduis lamentis atteramus: hæreditatem iu-
ſtorum quam non tenuimus per vitam, rapiamus per pœnitentiam vult à nobis omnipo-
tens Deus talem violentiam perpeti. Nam regnum cœlorũ rapi vult noſtris fletibus, quod
noſtris meritis non debetur. Vnde & Euſebius: Non ſine violẽtia fieri poteſt, vt vnuſquiſq;
iracundiam patientia, ſuperbiam humilitate commutet: amore paupertatis & indigentiæ,
affluentiam ſuperet: vinolentiam ſobrietate, luxuriam caſtitate commutet, & homo ſubi-
tò in virum alterum tranſmutetur,& ſic à talibus, per violentiam regnum cœlorum diripi-
pitur. Vnde etiam in collatione abbatis Abraham, ſic dicitur: Regnum etenim cœlorum
Caſſianus collatione 24.c.26 non deſides, non remiſſi, non delicati, non teneri, ſed violenti diripiunt: qui non aliis, ſed
animæ ſuæ præclaram inferunt violentiam, omni eam præſentium rerum voluptate frau-
dantes. Iſto profectò ſunt laudabiles violenti, qui vim faciunt perditioni ſuæ. Homo enim, B
Vim facere perditioni. vt ſcriptum eſt, in doloribus laborat ſibi,& vim facit perditioni ſuæ. Perditio noſtra, eſt o-
blectatio præſentis vitæ,& executio deſideriorum voluptatúmque noſtrarum: quas ſi quis
Bernardus in ſentẽtiis. ab anima ſua ſubtraxerit, ac mortificauerit, glorioſam profectò,& vtilem perditioni ſuæ
vim facit: abnegans duntaxat ei iocundiſſimas voluntates: Hæc Abraham. Secũdum Ber-
nardum. Quidam regnum Dei mercantur, vt qui exercent opera miſericordiæ, eleemo-
ſynam,& huiuſmodi. Quidam furantur, vt qui faciunt occultas pœnitentias. Quidam cõ-
pelluntur intrare, vt pauperes neceſſarij, non voluntarij. Quidam rapiunt, vt pauperes vo-
luntarij, qui pauperes Spiritu ſunt. Si autem adhuc dubitas regnum cõſequi, fortè propter
defectum meriti, vel auxilii, audi Auguſtinum dicentem tibi: Si quæris quomodo iſtud po-
teſt fieri, quibus meritis, quibuſve auxiliis, audi: Res iſta eſt poſita in poteſtate faciẽtis, quo-
Auguſtin. in pſal. 93. niam regnum cœlorum vim patitur. Regnum cœlorum ô homo, aliud non quærit preciũ, C
niſi teipſum: tãtum valet, quantum es: te da,& habebis illud: quid turbaris de precio? Chri-
ſtus ſemetipſum tradidit, vt te acquireret regnum Deo patri: ita temetipſum da, vt ſis re-
gnum eius: vt non regnet peccatum in tuo mortali corpore, ſed Chriſtus in acquiſitionem
vitæ. Et iterum: Venale habeo, quid Domine? Regnum, quo emitur? Paupertate regnum,
dolore gaudiũ, labore requies, ignominia gloria, morte vita. Vnde & Chryſoſtomus. Qui
ſeipſum donauit hominibus, quomodo regni ſui ſocietatẽ non dabit? Hæc Chryſoſtomus.
Igitur non cures quid vel quantum modo conſtet,& quid vel quantum de commodis ſeu
lucris temporalibus perdas, aut quid vel quantum de incommodis ſeu damnis temporali-
bus ſuſtineas: vt regnum illud, de quo tam glorioſa dicta ſunt, rapias & poſſideas. Deinde
ſubditur *omnes enim Prophetiæ & lex* quæ erant de Chriſto venturo, durauerũt *vſque ad Ioan-*
Ioannis & Chriſti tempus. *nem* id eſt vſque ad tempus Ioannis,& etiam Chriſti: quia Chriſtus & Ioannes fuerunt qua- D
ſi contemporanei, extunc enim ceſſauerunt legalia & prophetica. Vbi Chriſti tempus o-
ſtenditur, vt quem illi venturum eſſe dixerunt, Ioannes veniſſe oſtenderet, non quòd tunc
lex & Prophetia fuerit annihilata, imò impleta, & imperfectio eius amota: quia ex tunc
Lex vſque ad Ioannẽ. prædicari cœpit perfectio Euangelica. Ita Ioannes initium eſt Euangelii, & terminus le-
gis & Prophetarum. Lex enim & Prophetia ibi finit, vbi id quod præfigurauerat, & Pro-
phetauerat, adimpletur. Nam vſque ad Ioannem, lex & Prophetæ figurant & promittunt:
ſed extunc in antea, figurata & promiſſa ſuccedunt: quia in lege & in Prophetis, veritas de
Chriſto erat ſub figuris & ænigmatibus: ſed à Ioanne eſt manifeſtè oſtẽſa, quem enim lex
& Prophetæ venturum prædixerant, Ioannes veniſſe oſtendit, dicens: Ecce agnus Dei. Et
quamuis poſt Ioannem fuerunt Prophetæ, vt Agabus,& quatuor filiæ Philippi, non tamen
Beda in ca. 7. Luca. de Chriſto in carne venturo ſunt vaticinati, vt præcedentes, de quibus tãtum eſt hîc ſermo. E
Vndę Beda: Lex & Prophetæ, vſque ad Ioannem, quia nõ potuit vltra venturum Prophe-
Auguſtin. lib. 1. de conſenſu euãg. tari, quòd Ioannes præconio, iam veniſſe clarebat. Vnde & Aug. Inter omnes diuinas au-
thoritates, Euangelium meritò excellit. Quod enim lex & Prophetæ futurum prenuncia-
Chryſoſto. hom. 36. in Matthæum. uerunt: hoc redditum atq; cõpletum in Euangelio demonſtratur. Nón obſeruamus ſacra-
mẽta, quæ in lege & Prophetis præcepta ſunt: quia mutata ſunt, quia intelligamus quæ ibi
prædicta ſunt,& tenemus quæ ibi promiſſa ſunt. Vnde etiam Chryſo. Ergo finis promiſſio-
Ioan. Lam. nis, Ioannes eſt. Si autẽ finis promiſſionis Ioannes eſt, & initiũ beatitudinis ipſe eſt. Quæ-
Bernardus ſermone de natiuitate ſancti Ioannis Bapti. cunq; enim promiſſa ſunt ſeculo iſti, vſq; ad Ioannẽ promiſſa ſunt. Ex illo autẽ iã non pro-
mittũtur futura, ſed ea quæ promiſſa fuerant, adimplentur. Vſq; ad eum fuit ſpes, ex illo au-
tem cœpit eſſe res. De cõmendatione etiam Ioannis, ſic dicit Bern. Ioannes vbiq; maior, in
omnibus ſingularis, mirabilis ſuper omnes. Quis ſic glorioſe annunciatus eſt? Quis ſic
ſpeciali-

A ſpecialiter in matris vtero, ſpiritu ſancto legitur fuiſſe repletus? Quem legiſti intra matris vterum exultaſſe? cuius natiuitatem vidiſti eccleſiam celebrare? Quis ſic puer eremum cõcupiuit? Quis ita ſublimiter legitur conuerſatus? Quis pœnitentiam & regnum cœlorum primus oſtendit? Quis regem gloriæ baptizauit? cui ſe primùm trinitas ſic apertè reuelauit? cui tale teſtimonium perhibuit Dominus Ieſus Chriſtus? Quem ſic honorauit eccleſia? Ioannes patriarcha, imò patriarcharum finis & caput. Ioannes propheta, imò plus quàm propheta, quia quem venientem nunciat, digito demonſtrat. Ioannes angelus: ſed & inter Angelos electus, ſaluatore atteſtante, cùm dicit: Ecce mitto Angelum meum &c. Ioannes Apoſtolus, ſed & Apoſtolorum primus & princeps: quia fuit homo miſſus à Deo. Ioannes Euangeliſta, ſed & Euangelij primus inceptor, prædicans Euangelium regni. Ioannes virgo, imò virginitatis norma, pudicitiæ titulus, caſtitatis exemplum. Ioannes martyr, ſed B & martyrij lumen, inter natiuitatem ſiquidem mortemq; Chriſti conſtantiſſima forma martyrij. Ipſe vox in deſerto clamantis, præcurſor iudicis, præco verbi. Ipſe eſt Helias, vſq; ad quem lex & Prophetæ, lucerna ardẽs & lucens, amicus ſponſi, ſponſæ præparator. Silentio transeo cætera, ſic nouem ordinibus Angelorum inſertus eſt, vt etiam ad Seraphim apicem transferatur: Hæc Bern. Deinde Dominus ſubdit: *Et ſi vultis recipere* & intelligere, *ipſe eſt Helias*, non in perſona, ſed in Spiritu: quia fuit ſimilis Heliæ, & hoc in tribus. Primò, in auſteritate pœnitentiæ, quia de Helia ſcribitur quòd erat vir piloſus: quia habebat veſtem hirſutam & aſperam, & zona pellicea accinctus renibus. Similiter de Ioanne dicitur quòd habebat veſtimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos. Secundò, in ſoliditate conſtantiæ: de Helia enim ſcribitur, quòd ipſe cõſtanter arguebat regem Achab, & regem Ochoziam, & ſimiliter Ioannes cõſtanter arguebat Herodem. Tertiò, in autho- C ritate doctrinæ, quia ſicut Helias venturus eſt, per prædicationem ſuam denuncians Chriſti aduentum ſecundum: ita Ioannes, vt ſuprà dictum eſt, præuenit primum. Et ſecundum Hierony. hoc dictum ipſe eſt Helias, myſticum eſſe, & egere intelligentia, ſequens Domini ſermo demonſtrat, dicens: *Qui habet aures* cordis *audiendi*, id eſt intelligendi, *audiat*, id eſt, intelligat: ſcilicet quia non dixit Ioannem eſſe Heliam in perſona, ſed in ſpiritu. Vel *qui habet aures* ad officium audiendi exterius, *audiat* interius adhibẽdo diligentiam, circa ea quę dico & dixi ſuperius. Vtitur autem Chriſtus talibus verbis, proponendo aliquod arduum vel myſticum, & hoc vel vt moueat intellectum ad intelligendum, vel affectum ad acquieſcendum & exequendum.

Ioãnes omnium ſanctus.

Mat. 11. & Mar. 1. Ioan. 1.

Helias ſimilis Ioannes. 4. Regũ 1.

3. Reg. 21. & 4. Regũ 1.

Mar. & Luca 3.

ORATIO.

D *Domine Ieſu Chriſte, quoniam tu es qui venturus es ad ſaluandum nos, & alium non expectamus: da nobis vt vinctis tuo amore & timore exeamus de arundineto vanitatis, & de molli veſtitu voluptatis, in deſertum pœnitentiæ. Renuncia nobis per effectum miſericordiæ tuæ, quia tu es veritas, qua mente cæci vident: charitas, qua affectu claudi ambulant: humilitas, qua ſuperbia leproſi mundantur: verbum, quo ſurdi audiunt: vita, qua mortui reſurgunt, & virtus, qua pauperes euangelizantur; vt omnes ad te conuertantur: Amen.*

De increpatione & condemnatione infidelium Iudæorum.
CAPVT LVII.

E PRæmiſſa igitur commendatione Ioannis, increpat & condemnat Dominus ſuperbiam Iudæorum, qui prædicatione Ioannis moti non ſunt: ſed & ipſius Chriſti prædicationem deſpexerunt, & comparat eorum generationem peruerſam & obſtinatam: per quam tam prædicantes, quàm audientes comprehendit *pueris in foro clamantibus, & eorum coæqualibus*, id eſt in partes æquales, diuiſis, ac ſibiinuicem improperantibus, & cantibus: *Cecinimus vobis, & non ſaltaſtis: lamentauimus, & non planxiſtis.* Vbi ſciendum quòd pueri Hebræorum, ad exercendum ſe in ludis honeſtis, inducentibus ad virtutes, & retrahentibus à vitiis, talem ludum habere conſueuerunt. Diuidebantur in medio ciuitatis, in duas partes æquales, & illi qui erant ex vna parte, canebant carmen lætitiæ, & alii ex oppoſita parte, carmen lugubre, deridentes transmutationem repentinam præſentis vitæ, & poſtea ſibi mutuò exprobrabant, & exultantes dicebant aliis, quare ſibi

Matt. 11 & Luca 7.

Ludus Iudæorum. Cantilena Iudæorum.

non congaudebant & econtratiò alii, quare ſibi compatiendo non condolebant. Et hoc A
fiebat ad comprimendam vanam lætitiam hominum, & defectum compaſſionis & amici-
tiæ, adinuicem in hoc mundo: ſicut videmus frequentet fieti in eadem ciuitate, imò & in
eodem vico, vel etiam eadem domo, quòd aliqui lætantur, & aliqui ex oppoſito triſtantur,
& quandoq; modicum ſibiinuicem compatiantur. Huic negotio, ſimile eſt negotium circa
ca Iudæos, & poſtea Chriſti tempote factum. Multi enim Prophetarum, ſedentes propter
docendi & iudicandi authoritatem in foro, id eſt in eccleſia, vbi lex & iura promuntut, &
canentes per gaudiorum æternotum promiſſionem, monuerunt Iudæos exultare pro ſpe
futurorum, & exultare noluerunt. Multi etiam lamentantes, per tormentorum commina-
tionem, monuerunt eos dolete pto peccatis & noluerunt. Propter hoc igitur poterant eos
arguere Prophetæ, dicentes: *Cecinimus vobis, & non ſaltaſtis*, ad laudes Dei aſſurgendo, *lamen-
tauimus, & non planxiſtis*, pœnitentiam agendo. Id eſt, inuitauimus vos ad exultandum pro B
ſpiritualibus bonis, & non exultaſtis niſi in terrenis: monuimus ad pœnitentiam, & non
pœnituiſtis, nec doluiſtis. Eo modo etiam factum eſt tempore Chriſti. Ioannes enim ieiu-
nans & abſtinens, inuitabat eos ad dolendum pro peccatis, & dolete noluerunt: Dominus
autem comedens & bibens cum eis, inuitabat eos ad exultandum pro gratiis: quia mos co-
Increpātur Iudæi. medentium eſt exultare, & noluerunt hoc facere. Sub ſimilitudine ergo, eos increpat: quia
nec habuerunt planctum compunctionis, ex pœnitentia prædicata à Ioanne: nec ſaltum
exultationis, ex miſericordia exhibita à ſaluatore. Ioannes enim prædicabat lamenta pœ-
nitētiæ: Chriſtus exultationem miſericordiæ, ſed generatio Iudaica non plorat cum Ioan-
ne plorante, nec gaudet cum Chriſto gaudente. Per clamantes ergo, intelliguntur prædi-
cantes, ſcilicet Ioannes & Chriſtus, & per coæquales, ipſi quibus prædicant, ſcilicet audito-
res. Nam quòd ait: *Lamentauimus, & non planxiſtis*: ad Ioannem pertinet, cuius abſtinentia C
à cibo & potu, luctum pœnitentiæ ſignificabat, quòd autem ait *cecinimus, & non ſaltaſtis*: ad
ipſum Dominum pertinet: qui vtendo cum cæteris cibo & potu, lætitiam futuri ſeculi &
regni figurabat. Ioannes enim præceſſit in typo præſentis vitæ, quæ debet eſſe in lamento:
Pſal. 125. ſed Chriſtus ſecutus eſt in typo futuræ, quæ erit in gaudio. Vnde Pſal. *Qui ſeminant in lachry-
mis, in exultatione metēt.* Sed peruerſi Iudæi, videntes auſteritatem Ioannis, per hoc moti non
ſunt ad pœnitentiam, & poſtea dulcedinem Chriſti, & tamen per hoc moti non ſunt ad
Hieronym. in cap. 11. Matthæi. pietatem. Vnde Hiero. Dicunt ergo, cecinimus vobis, & prouocauimus vos, vt ad noſtrum
canticum bona opera faceretis, & noluiſtis: lamentauimus, & vos ad pœnitentiam prouo-
cauimus: nec hoc quidem facere voluiſtis, ſpernentes vtranq; prædicationem, tam exhor-
Cantus docentium. tationis ad virtutes, quàm pœnitētiæ poſt peccata: Hæc Hiero. Doctor vel prædicator can-
tat, quandocunq; ſcilicet de virtutibus & æternis gaudiis docet, vel prædicat, & tunc au- D
Lamentum eorum. ditores extra vitia, vt mundum, ſaltare debent: quandoq; lamentatur, quandocunq; ſcilicet
vitia & inferni dolores deteſtatur, & tunc auditores plangere debent, & pœnitere. Spiri-
tualiter, pueri ſunt prædicatores & doctores: pueri, per cõuerſationis humilitatem, per co-
lumbinam ſimplicitatem, & per vitæ puritatem, ſedentes in foro: quia venditores cœleſtiũ,
† regalium. iudices animarum, & præcones regularium † præceptorum, clamantes prædicando coæ-
qualibus, ſecundum capacitatem auditorum doctrinam contemperando: canentes miſe-
ricordiam peccatorum, gratiam iuſtorum, gloriam beatorum exprimendo. Triplex ergo
canunt carmen, ſcilicet Nuptiale, pro vnione Dei & animæ. Familiare, pro inhabitatione
diuinæ præſentiæ. Triumphale, pro conſummatione victoriæ. Et non ſaltant mali ſaltu cõ-
uerſionis, quò ad primum: ſaltu deuotionis, quò ad ſecundum: ſaltu contemplationis, quò
ad tertium. Lamentant oſtendentes culpam multiplicem, miſeriam præſentem, pœnam E
æternam: ſed mali non plangunt planctu compunctionis, pro culpa: planctu compaſſionis,
pro miſeria: planctu orationis, pro pœna. Deinde applicando ſimilitudinem ad propoſitũ,
ſubdit increpationis duplicem rationem: quia non crediderunt Ioanni, ad pœnitentiam
exhortāti: nec ſaluatori, ad miſericordiam aduocanti. Nam nec prædicatio & pœnitentia
Ioannis, eos ad luctum & pœnitentiam inflexit: nec prædicatio & conuictus Chriſti, eis
Non manducãs Ioannes. placuit: ſed remanſerunt obſtinati in peccatis, vtriuſq; prædicationem contemnendo, &
vtriuſq; vitam in malum interpretando. *Venit enim Ioannes, non manducans, neq; bibens*, id eſt
in abſtinentia maxima viuens. Ille enim qui parum comedit, dicitur non comedere, ſecun-
Auguſtin. lib. 16. contra fauſtũ cap. 31. dum communem modum loquendi. Vel *non manducans neq; bibens*, delicata: ſcilicet, vel *non
manducans*, ſcilicet panem: *neque bibens*, ſcilicet vinum & ſiceram. Secundum Auguſtinum,
Ioannes dictus eſt non manducans neq; bibens: quia illo victu quo Iudæi vtebantur, non
vteba-

A vtebatur: hoc ergo Dominus, niſi vteretur, non in eius comparatione manducans & bibens diceretur. Ecce vnus puerorum lamentantium, id eſt Prophetarum, ad pœnitentiam verbo & exemplo prouocantium, & tamen non credunt ei Iudæi: ſed dicunt *dæmonium habet*: q.d. more dæmonum, non comedit neq; bibit: vel dæmoniacus & inſanus eſt, auſteritatem eius dæmoni attribuendo. Dæmoniaci enim poſſunt multa agere & pati, quæ non poſſunt alij. Vel non eſt hic homo à Deo, ita rigidus ſibi & aliis, cùm Dominus ſit ſuauis & mitis. *Venit filius hominis* ſcilicet virginis: non hominũ, ſcilicet viri & mulieris, *manducans & bibens* ſcilicet in mundo & in publico, cum aliis hominibus, id eſt comunem vitam inter homines ducens: hoc enim facere debebat, quia mediator Dei & hominum erat, & ideò talem vitã debuit communiter ducere, vt communiter viuentes peccatores, acceſſum familiarem ad ipſum poſſent habere. Ecce vnus puerorum gaudẽtium, id eſt prophetarum lætitiam pro-

B mittentium *& tamen dicunt* pueri generationis & Phariſæi malè interpretando. *Ecce homo* nil habens diuinum *vorax* per auiditatem *potator vini* per conſuetudinem *publicanorum* id eſt peccantium publicè *& peccatorum* id eſt peccantium occultè *amicus* ſcilicet per malam ſocietatem, cum illis manducans & bibens: quod tamen non faciebat vt eorum vitia amaret, ſed magis vt ſanaret, & eos alliciendo attraheret, & ad pœnitentiam conuerteret. Ipſe enim homines attrahebat, & victus conformitate, & familiaritatis oſtenſione. Vbi Hiero. Si ergo ieiunium placet vobis: cur Ioannes diſplicuit? Si ſaturitas vobis placet: cur non placet filius hominis? Quorum alterum dæmonium habentem, alterum voratorem nuncupaſtis & ebrium: Hæc Hiero. Ecce peſſima lingua, quæ & manducantes iudicat, & non manducantes, & ex vtraq; parte ſcindit, quia maledicit Deum & homines: nec eſt enim qui ſe abſcondat à furore eius. Abſtinentia quidẽ Ioannis, fuit aliis exemplum auſteritatis & pœ- *Hierony. in c.11. Matt.* *Lingua peſſima.*

C nitentiæ. Manducatio verò Chriſti, fuit aliis exemplum condeſcenſionis & miſericordiæ. Per illos igitur qui vtrumq; in malum interpretãtur, ſignificantur detractores, bonos actus aliorum nequiter deprauantes. Sunt namq; quidam peruerſi, iſtis ſimiles, de omnibus malè iudicantes. Dicunt enim, ſi quis ſtudet & vacat humilitati, quòd hypocrita eſt: ſi patientiæ & manſuetudini, timidus eſt, ſi iuſtitiæ, impatiens eſt: ſi ſimplicitati, fatuus eſt: ſi prudentiæ, malitioſus eſt: ſi maturitati, flegmaticus eſt: ſi iocunditati, diſſolutus eſt: ſi religioni, ſingularis eſt: ſi ſocietati, ſecularis eſt: ſi ſilentio & paci, melancholicus vel diſſimulator eſt: ſi aliorũm correctioni, turbator pacis & præſumptuoſus eſt: ſi diſſimulat, negligens eſt: ſi inſtat vigiliis & orationibus, indiſcretus eſt: ſi communi dormitioni, ſomnolentus eſt: ſi prædicationi & aliorum ſaluti, appetitor laudis eſt: ſi deſiſtit, remiſſus eſt: ſi habet gratiam hominũ, adulator eſt: ſi adulari tenuit, ſuperbus eſt, & ſimiliter in multis aliis, temerè iudicant, & quę *Iudices iniqui & detractores.*

D bene fieri poſſunt, in malum interpretantur. Qui cum talibus habitat, poteſt dicere illud Iob: *Frater fui draconum, & ſocius ſtruthionum.* Dominus ergo, & per ſe, & per Ioannem, conatus eſt Iudæos, in regnum introducere, ac ſi cum propheta diceret: *Quid debui facere vineæ meæ, & non feci?* Et ſecundũ Chryſoſtomum, fecit ſicut faciunt venatores: qui per duas vias contrarias, alicui inſidiantur animali, vt in alteram incidat & capiatur. Miſit enim Ioannẽ, cum vita auſtera, venit ipſe, cum communi vita: ſed ipſi renuerunt, & vtranq; viam ſalutis reſpuerunt, quia nec cum Ioanne lugere, nec cum Chriſto gaudere voluerunt. Iſtis Iudæis ſimiles ſunt multi, qui nec flagellis, nec beneficiis, à malo reuocari, vel ad bonum prouocari poſſunt, & ideò cum ſuperbis & peruerſis Iudæis, in faſciculis ſimul colligati, pœnas meritò ſuſtinebunt. Et licet Chriſtus, qui eſt ſapientia Dei patris, ſi prædicto modo reprobatus à Phariſæis & legiſperitis, qui Dei conſilium & vitæ documentum ſpreuerunt: tamen iuſti- *Iob 30.* *Eſaia 5.* *Venator dominus.* *1.Cor.1.*

E ficatus eſt, id eſt cognitus, & comprobatus iuſtus *à filiis ſuis* id eſt diſcipulis, & ab eis qui regnum cœlorum fidei iuſtificatione diripiunt: qui ſunt filij Chriſti per adoptionem, confitentes iuſtum ſapiẽtiæ opus, ac Dei diſpoſitionem & doctrinam. Deinde poſt communem Iudæorum increpationem, quaſi nominatim increpat tres ciuitates Galileæ, ſitas in littore laci Genezareth: quibus ſpecialiter prædicauerat, & miracula fecerat, nec tamen conuerti volebant. *Tunc* enim, ſcilicet poſtquam increpauit Iudæos in communi, & vidit eos obſtinatos *cœpit* in ſpeciali *exprobrare*, id eſt ad modum exprobrantis, mala futura prædicere *ciuitatibus, in quibus factæ ſunt plurimæ virtutes eius*: vt ſaltem operum magnitudini & multitudini crederent, *quia pœnitentiam non egiſſent*. q.d. & doctrinam audierunt, & miracula viderũt, & tamen credere noluerunt, ſed peiores gentibus remanſerunt. Exprobrat eis Dominus ad correctionem, & cõminatur eis væ, id eſt æternam damnationem, prædicendo ventura, non optando mala, ſicut & cùm dicitur: Maledicam illis, qui maledicent tibi: id eſt, *Ciuitatum exprobratio* *Exprobrandi modus & intentio Domini.*

qui malè facient, infligam eis pœnam. Maledictio enim in ſcriptura, nunquã eſt impræca- A
tiua, ſed prophetica. Vbi Chryſo. Deplorat autem Dominus, ad noſtrum exemplum: eo
quòd effuſio lachrymarũ, & gemitus amarus ſuper patientes, inſenſibilitatem doloris, non
modicum antidotum eſt, & ad correctionem patientium, & ad remedium ingemiſcentiũ
ſuper eos: Hæc Chryſoſtomus. Dicit ergo *væ* ſcilicet damnationis æternæ imminet tibi
Corosaim. Bethſaida. *Corozaim* prope quã ciuitatem, Iordanis ingreditur mare Galilææ: & in qua nutrietur An-
tichriſtus. *væ tibi Bethſaida*, de qua ciuitate fuerunt Petrus & Andreas, Iacobus & Ioannes:
& diſtat à Corozaim, quarto miliario *quia ſi in Tyrone & Sidone*, quæ fuerunt vrbes Gentiliũ,
idololatriæ & vitiis deditæ: quæ tantum legem naturalem habebant *factæ eſſent virtutes* id
eſt diuina prodigia & miracula, quæ factæ ſunt in vobis frequenter, & prædicatum eis fuiſ-
ſet ſicut vobis: olim pœnitentiam quam vos non feciſtis, ipſi egiſſent dolentes de peccatis
in cinere, ex conſideratione mortis, & cilicio, ex conſideratione peccati pungentis: ſeden- B
tes, id eſt in conſcientiis ſe humiliantes. Vel in cinere, humiliatio interior: in cilicio, exte-
rior deſignatur: hec addit: quia antiquitus erat mos ſic agere pœnitentiam. *Veruntamen dico
vobis* Iudæis *quòd Tyro & Sidoni* licet non ſunt conuerſi *remiſſius erit in die iudicij, quàm vobis:*
quia minus punientur quàm vos Iudæi obſtinati: nam minus peccauerunt illi, Gentiles
Gentilium trãſgreſſio. enim, neq; legem ſcriptam receperunt, neq; prædicatores habuerunt: neq; miracula vide-
runt: ſed tantum legem naturæ tranſgreſſi ſunt: Iudæi verò doctrinam audierunt, & mira-
cula viderunt, & poſt trãſgreſſionem legis naturalis & ſcriptæ, etiam legem gratiæ, & ſigna
paruipenderunt: & ideò propter ingratitudinem punientur, iſti ſeuerius, & illi remiſſius:
quia grauius eſt fidem auditã repellere, quàm mori in gentilitate: Et eſt argumẽtum, quòd
cæteris paribus, maior erit pœna Chriſtianorũ, quàm infidelium, clericorum, quàm laico-
rum: ſapiẽtum, quàm ſimplicium: prælatorum, quàm ſubditorum: nam *cui multum donatum* C
Luca 12. *eſt, multum ab eo quæretur, & potentes, potenter tormenta patientur: & ſeruus ſciens voluntatem Domi-*
Sapien. 6. *ni, & non faciens, plagis vapulabit multis.* Deinde ſeparatim exprobrat ciuitati Capharnaum:
Luca 12. quia diſtrictius aliis iudicanda: eo quòd bona à Domino acceperat crebriora. Item quia
Capharnaum. duas alias arguerat, de omiſſione pœnitendi & negligentia: hanc verò de contemptu & ſu-
perbia. Vnde & aliis comminatus eſt pœnam in genere, cùm ait *væ:* huic autem in ſpecie,
quid apparet plus eſſe. Dicit ergo: *Et tu Capharnam* ponendo, vt ſuprà, continens pro cõten-
to. *nunquid* ſecundum opinionem tuam *vſque in cœlum exaltaberis*? q. d. non. Imò propter pec-
catum ſuperbiæ & ingratitudinis *vſque in infernum deſcendes.* Nam qui ſe exaltat, humiliabi-
Luca 14. & 18. tur. *Quia ſi in Sodomis* qui tamen fuerunt homines peſſimi *factæ fuiſſent virtutes* quæ frequen-
ter factæ ſunt in te, fortè permanſiſſent vſque in hanc diem: quia feciſſent pœnitentiam, vt
Fortè, dictũ à Domino. Niniuitæ fecerunt, ad Ionæ prædicationem. Dicit autem fortè, non ad denotandum dubita- D
tionem ex parte ſua, ſed ad denotandum mutabilitatem liberi arbitrij ex parte hominis.
Veruntamen dico vobis, quia terræ Sodomorũ remiſſius erit in die iudicij, quàm tibi: id eſt minorẽ pœ-
nam ſuſtinebunt, ratione incredulitatis: ſed maiorem, ratione enormitatis peccati & cri-
minis. Per iſtas ciuitates, quibus Chriſtus frequenter prædicauerat, & miracula fecerat: ſi-
gnificantur illi qui frequenter audiunt verbum Dei, & vidẽt exempla virtutum, & tamen
in peccatis ſuis obdurantur: propter quod, cæteris paribus, grauius aliis punientur. Specia-
Ingratitudinem gratuita tria. liter autem per has tres ciuitates, aſſignantur tria in hominibus, quæ maximè aggrauant in-
gratitudinem in eis. Primum eſt, litteratura & ſapientia, quod per Corozaim, quæ interpre-
tatur ſecretũ mihi, vel myſterium meum. Secundum eſt ordo vel prælatio, quod per Beth-
ſaidam, quæ interpretatur domus pecudum, & domus venatorum, ſeu domus frugum. Sũt
enim domus Domini peculiares, & refugium pecudum, id eſt ſubditorum & cæterorum. E
Tertiũ eſt religio, quod per Capharnaum, quæ interpretatur villa pulchritudinis, ſeu con-
ſolationis, vel ager pinguedinis, & vtinam interiùs ſicut exterius. Et iſti ſi inuẽti fuerint ne-
gligentes, ſeu peccatores, & Chriſto inobedientes, durius quàm cæteri redarguentur, & a-
crius punientur. Vel per Corozaim, ſignificantur huius ſeculi ſapientes, per Bethſaidam,
diuites: per Capharnaum, carnales, qui ſpecialiter Chriſtum repellunt, ſicut illæ ciuitates
Miracula nobis omnia ſunt facta: quia ſcripta. fecerunt. Vbi Chryſo. Conſiderate Chriſtiani: quia quædam miracula facta ſunt in Coro-
zaim, quædam autem in Bethſaida, alia in Capharnaũ: apud nos autem Chriſtianos, om-
nia facta ſunt. Quæ enim facta ſunt in Corozaim, forſitan Bethſaida non cognouerat: &
quæ facta ſunt in Bethſaida, forſitan Capharnaum neſciebat. Nos autem Chriſtiani, quic-
quid vbique operatus eſt Chriſtus, omnia Euangelio referente didicimus. Si ergo ſic Chri
ſtus luget ſuper illas ciuitates, quia pœnitentiam non egerunt, quæ non omnia mirabilia
viderunt:

A viderunt: putas quomodo quotidie luget ſuper nos Chriſtianos, qui quotidie virtutes eius
in eccleſia legimus & audimus, & tamen pœnitentiam peccatorum noſtrorum non agi-
mus? Si tempore Sodomitarum Chriſtus veniſſet, & talia demonſtraſſet, forſitan conuerſi
fuiſſent. Illi, quia Loth hominem iuſtum non audiuerunt, ſulphure & igne combuſti ſunt.
Nos quæ & qualia expectant tormenta, qui ipſum contemnimus Chriſtum? Et vide quia
non dixit, Tunc improperauit ciuitatibus: ſed tunc cœpit improperare. Si ergo tunc cœpit,
& vſque nunc quotidie improperat talibus. Et quotiens legitur in eccleſia, improperans,
improperat his qui tales ſunt in eccleſia. Væ ergo vobis Chriſtianis, quibus quotidie om-
nes ſcripturæ vociferantur, & vos tanquam aſpides ſurdæ, obturantes aures veſtras, non
auditis voces earum. Quidam enim dicunt: Peccata noſtra erubeſcimus confiteri. Dic
homo, quid eſt peius facere malum, an dicere? Si ergo ante Dei cõſpectum, facere malum
B non erubuiſti: quomodo ante cõſpectum hominis, erubeſcis dicere? Ad iracũdiam Deum
excitare non timuiſti, & ad miſericordiam eum flectere dubitas: Hæc Chryſoſto. Oportet
igitur lectioni ſcripturarum vacare, & intendere: ita enim peccator ad melius poterit profi-
cere. Vnde idem Chryſo. Debemus ſcripturas ſcrutari cum diligentia, & non ſimpliciter:
poterimus ſalute noſtra potiri, ſi ſemper eis immorabimur. Et ſi vehementer durus quis
fuerit, & ſi nihil lucratus fuerit in aliis temporibus: tempus ſaltem lucrabitur hoc, & ſuſci-
piet aliquam vtilitatem: Quid igitur ais? quoniam audiens non facio, non paruum lucrum
miſerum vocare ſeipſum, non inutilis hic timor. Si ingemueris ſolum quoniam audiens
non facis: omnino ad faciendum venies quãdoque. Non enim eſt Deo loquentem & au-
dientem Deum, loquentem non luctari. Et iterum: Quicquid quæritur ad ſalutem: totum
iam adimpletum eſt in ſcripturis. Qui ignarus eſt: inuenit ibi quod diſcat. Qui contumax
C eſt & peccator: inuenit ibi futuri iudicij flagella, quæ timeat. Qui laborat: inuenit ibi glo-
rias promiſſionis perpetuæ vitæ: quas manducando, amplius excitetur ad opus. Qui puſilla-
nimis eſt & infirmus: inuenit ibi mediocres iuſtitiæ cibos: qui etſi pinguem animam non
faciunt, tamen mori non permittũt. Qui magnanimus eſt & fidelis: inuenit ibi ſpiritalio-
res eſcas, continentioris vitæ, quæ perducent eum propè ad Angelorum naturam. Qui per-
cuſſus à Diabolo vulneratus eſt in peccatis: inuenit ibi medicinales cibos, qui eum per pœ-
nitentiam reparent ad ſalutem: Hæc Chryſoſtomus, ſecundum Bedam: Quare non olim,
his qui credere potuerunt, verùm Iudeis qui credere noluerunt, ſit euangelizatum: ipſius
eſt ſcire cuius vniuerſæ ſunt viæ miſericordia & veritas. Quia ſecundum Anſel. alio mo-
do, iuſtè damnat malos: alio modo, iuſtè parcit malis. Nam cùm damnat malos, iuſtum eſt,
quia illorum meritis conuenit, cùm verò parcit malis, iuſtum eſt: non quia illorum meri-
D tis, ſed quia bonitati ſuæ condecens eſt. Parcendo ergo malis, iuſtus eſt ſecundum ſe, & mi-
ſericors, ſecũdum nos, non ſecundum ſe. Non enim ideò eſt miſericors, quia miſerum cor
habeat: ſed quia circa miſeros, cor pietatis impendit. Qui etiam ſecundum Anguſt. cuius
vult miſeretur, non in iuſtitia, ſed gratia: quem vult obdurat, nõ iniquitate, ſed veritate vin-
dictæ. Sic tamen miſericordia & veritas obuiant ſibi, vt nec miſericordia impediat verita-
tem, qua plectitur dignus: nec veritas miſericordiam, qua liberatur indignus. Deus qui-
dem, ab æterno ſciens conuerſationem hominum malam futuram, & quia nec ſola ſeueri-
tate poſſet ſaluari, nec ſola miſericordia peruenire ad profectum meritorũ: decreuit quòd
in vnoquoq; tempore prædicandum eſſet, vnumquemq; permittens ſuo iudicio, id eſt na-
turali legi, quæ dicit in corde, quod tibi fieri non vis, aliis ne feceris. Sed quia naturalis lex
obtorpuit conſuetudine peccandi, prædicata eſt, quæ refrenaret peccantes. Et quia iterum
E homo, non ſe per legis ſeueritatem cohibet, imò per interdictum reus tenebatur, prædica-
ta eſt miſericordia, quæ ſaluaret confugientes ad eam, vt excæcaret refutantes, mittens ad
promiſſionem Iudæorum, vt ipſi Iudæi, ſaltem æmulatione gentium conuerterentur. Et
hæc eſt altitudo conſilij Dei, quo mira prouidentia, Iudæos & Gentes reduxit ad vitam quã
perdiderant in Adam.

Cœpit improperare, ſignãter dictum.

Sacra ſcriptura intendendum eſt. Chryſoſto. hom. 52. in Ioannem.

Scripturarum laus & vtilitas.

Bed. in c. 10 Luca.

Iudicia Dei occulta.

Pſal. 118.

Anſelmus in proſologio c. 9.

Rom. 9.

Auguſtin. in enchiridio c. 99.

ORATIO.

DOmine Ieſu Chriſte, qui nos verbo & exemplo prouocaſti ad dolendum pro peccatis, & ad exultandum pro ſpiritualibus bonis: da mihi gratiam lachrymarum, & terram cordis mei aridam, irriguo cœleſti fecunda, vt plangam me quotidie in omni vita mea: ita vt efficiantur mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, & mens mea oblita vanitatis & miſeriæ, ardeat in tuo amore: ita vt ſaltando

ad bona opera, & laudes Dei aſſurgendo, nunc exultem in ſpe, & tandem ſemper te laudando, tecum gau- A.
deam ſine fine. Amen.

De reuerſione Apoſtolorum, ac miſſione, & reuerſione ſeptuagintaduo diſcipulorum. CAPVT. LVIII.

Marci 6. Luca 9. & 10. Matth. 11.

R*Euertentes autem Apoſtoli* de prædicatione *ad Ieſum, nunciauerunt ei quæ docue-*
rant prædicando, & fecerant miracula, operando: oſtendentes quòd man-
datum eius, fideliter executi fuerunt: & grarias referentes ſuper his, quæ
aceeperunt. Veniunt Apoſtoli ad Ieſum, riui ad fontem, ad locum vnde
exeunt flumina reuertuntur, vt iterum fluant. Ibant animalia de quiete
cõtemplationis, ad laborem actionis, & reuertebantur iterum ad quietem B
contemplationis. Et compatiendo eis de laboribus ſuis, duxit eos *ſeorſum in deſertum locum*
vt poſt laborem quieſcerent *puſillum* ſegregati à tumultu populorum: & vt ſe colligerent in
oratione, ſicut diſperſi fuerãt in prædicatione: *nec enim ſpatium edendi habebant* præ turbis quæ

Eccle. 1. Beda in ca. 6. Marci.

veniebant & redibant. Vnde Beda: Vbi magna temporis illius fœliciras, de labore, docen-
tium ſimul & diſcentium, ſtudio demonſtratur, quæ vtinam in noſtro æuo rediret: vt tanta
miniſtris verbi frequentia, fidelium inſiſtat auditorum: quæ nec liberum eis curandi cor-
poris ſpatium concedat. Nam quibus neceſſaria curandi corporis hora negatur: quanto-
minus illecebris animæ ſuæ, carnis ſtudendi facultas adeſt: quin potius à quibus verbum fi-
dei, & ſalutare myſterium opportunè, importunè exigitur, horum animus conſequenter,
ad agenda ſemper, & cogitanda cœleſtia ſuccẽditur: ne ea quæ verbis docent, factis impu-
gnent: Hæc Beda. Myſticè autem ſecundum Hiero. ſeorſum ducit Dominus quos elegit: C

Hierony. in c. 6. Marci. Electorum ſegregatio. Requies ſanctorum in terra puſilla. Apoc. 14. Gregorius in paſtorali. Boetius.

vt inter malos viuentes, mala non intẽdant. Et bene dicitur, vt quieſcerent puſillum: quia
puſilla requies eſt hìc, ſanctis & labor magnus: ſed poſtea dicetur eis: vt requieſcant à labo-
ribus ſuis: opera enim illorum, ſequuntur illos. Vnde dicit Gre. quòd tanto tunc maior re-
quies erit, quanto modo ob amorem conditoris ſui, requies nulla fuerit. Et econtra intel-
lige ô piger, quòd tanto tunc minor requies erit, quanro nunc ob amorem carnis, requies
maior fuent. Et ideò vt tunc gaudere poſſis dulcedine quietis, non abhorreas nunc guſta-
re amaritudinem laboris, attendens verba Boëtij dicentis: Dulcior eſt apium melle labor,
ſi malus ora prius ſapor edat. Quieſcere ergo facit Chriſtus diſcipulos ſuos, vt diſcant om-
nes, & maximè qui præſunt, quòd qui laborant in opere & ſermone, requiem promerẽtur.
Per hoc etiã oſtẽditur, quòd prædicatores, poſt prædicationis diſcurſum, redire debẽt ad cõ-
tẽplationis ſecretum: & opera ſua coram Deo diſcutere, & diligẽter examinare: vt de bo- D

Quieſcendũ interdũ eſt.

nis gratias aganr, & de defectibus veniam petant. Admonemur itaq; hîc in Domini factis,
vt aliquando ab actione quieſcamus, & ad ſecretum contemplationis tranſeamns: quia in
actione exteriori, ſpatium cõtemplandi non habemus. Que contemplatio, rectè deſertum
dicitur: quia à multis deſeritur, & à paucis inhabitatur: in qua requieſcimus puſillum, quia
pro noſtra fragilitate, non diu diuinæ viſioni valemus inhærere: nec pro neceſſitate proxi-
mi, illius curam diu prætermittere. Taceas ergo ad tempus, à proximorum ædificatione: vt
tacendo diſcas, qualiter ſuo tempore vtiliter eloqui valeas. Rogando tamen Deum quòd

Gregori. in paſtorali c. 5. primæ partis. Contemplãdũ interdũ.

per ſeipſum ſuppleat cordibus proximorum, interius ea inſpirando, à quibus interim te ab-
ſtineas, linguam per ſilentium edomando. Vnde Grego. Nemo debet propter contempla-
tionem Dei, omnino poſtponere neceſſitatem proximi: nec propter neceſſitatem proxi-
morum, contemnere contemplationem Dei. Quid enim prodeſt, ſi amãtes noſmetipſos, E
relinquamus proximos? Vel quid rurſus prodeſt, ſi amantes vel zelantes proximos, relin-
quamus noſmetipſos? Et *poſt hæc Dominus Ieſus deſignauit* id eſt ſignanter elegit, & ab aliis
diſtinxit, ac inſtituit *ſeptuagintaduos* diſcipulos *alios* præter duodecim prædictos: in ſignum
quòd poſt Chriſti reſurrectionem & aſcenſionem in cœlum, fides Chriſti prædicãda erat

Prima lingua. Apoſtolorũ & diſcipulorum ſignificatio. Septuaginta.

gentibus, ſepruagintaduarum linguarum: ſicut antè duodecim tribubus, ſecundum nume-
rum duodecim Apoſtolorum. Prima ergo lingua, inter omnes erat Hebraica: quæ po-
ſtea in ſeptuagintaduas fuit diuiſa. Et ſicut apoſtoli, formam demonſtrabãt epiſcoporum,
id ed primi ordinis & maiorum ſacerdotum: ſic & iſti figuram gerebant preſbyterorum,
id eſt ſecundi ordinis, & minorũ ſacerdotũ, ſcilicet curatorum. In primis tamen eccleſiæ
tempotibus, vtriq; preſbyteri, vtrique vocabantur epiſcopi. Qui ergo epiſcopi ſunt, ſunt
ſucceſſores Apoſtolorum, ideò ſi gaudent de Apoſtolico honore, debent eis ſimiles eſſe in
labore.

A *labore.* Septuaginta quoque conſurgunt ex ductu denarij per ſeptenariũ, ideo ſignificãt im- *Septuaginta.*
pletionẽ decalogi, cum ſeptem donis ſpiritus ſancti. Per binariũ verò ſuperadditũ, ſignifica-
tur maximè gemina charitas. ſ. Dei, & proximi, quæ omnia debent eſſe in prædicatoribus
Euangelij. *Et miſit illos binos,* ſic etiã ſecundũ Orige. & duodecim bini & bini numerati fue-
runt: vt in eorũ catalogo Matthæus oſtẽdit Miſit autẽ binos. Primò, propter duos populos *Bini cur*
cõuertendos, Iudæorum ſcilicet & Gentiũ. Secundò, propter ſalutẽ duplicẽ operandã, cor- *mitti dicantur.*
poris ſcilicet & animę. Tertiò, propter duplex mandatũ charitatis: ſcilicet Dei & proximi,
quæ debet eſſe in prædicatore Euãgelij. Quartò, propter geminã perfectionẽ, ſcilicet vitæ
& ſcientiæ prædicatori neceſſariã. Quintò, propter mutuã conſeruationẽ, & ſecuritatẽ cu-
ſtodiæ: vt vnus eſſet cuſtos caſtitatis alterius, & bonorũ cæterorũ. Sextò, propter mutuã cõ-
ſolationẽ, & ſocietatis emolimentũ. Septimò, propter confirmationẽ veritatis prædicandæ *2. Cor. 13.*
B ab ipſis, & eius teſtimoniũ: vt in ore duorum teſtiũ, ſtaret verbum, *ante faciẽ ſuã,* ſcilicet ante
præſentiã, vt aduẽtus Chriſti non lateret, & vt ei viam & hoſpitiũ in cordibus hominũ præ-
pararent, *in omnẽ ciuitatẽ & locum,* qui indifferenter Chriſtus & diſcipuli eius prędicabant in
ciuitatibus & locis, paruis & magnis, *quò erat ipſe venturus,* ſcilicet in Iudæã. Poſt reſurrectio-
nem tamen & aſcenſionẽ Domini, ad prædicandũ etiã Gentibus miſſi ſunt, ſecundũ Greg. *Gregorius*
Prædicatio præuenit, & ſic ad habitaculũ mentis Dominus venit: quia verba exhortationis *hom. 17. in*
percurrũt, per quã veritas in mẽte ſuſcipitur. *Et dicebat illis: Meſſis quidem multa: operarij autem* *Euangelia*
pauci. Iſta & plura alia quæ ſequũtur, modũ prædicandi & viuendi diſcipulorũ cõtinentia,
dicta ſunt ſuprà de miſſione Apoſtolorũ: & ideo hic repetere, non eſt neceſſarium. Expleto *Reuerſio di-*
autẽ miniſterio legationis ſuæ, reuerſi ſunt 72. diſcipuli, *cum gaudio,* tum de fructu prædica- *ſcipulorum.*
tionis ſuæ, per quam populũ ædificauerant: tum de miraculorũ operatione, quia dæmones
C eiecerãt, gloriãtes, & *dicentes,* ſibi, *in nomine,* & inuocatione nominis Chriſti, non ſolum lan-
guores & infirmitates, non ſolũ homines iniquos, ſed *etiam dæmonia,* ſubiici: quę tamen ſunt
tantæ poteſtatis, vt nõ ſit poteſtas ſuper terrã, quæ cõparetur eis. Vbi Beda: Bene quidẽ pro- *Beda in ca.*
feſſi ſunt, deferẽtes honorẽ nomini Chriſti: ſed infirma adhuc fide, gaudebãt in virtutibus. *10. Luca.*
Et quia diſcipulos, de ſignorũ operatione Dominus vidit elatos: q. ex hoc nimis gloriaban-
tur, tanquã infirmi & imperfecti: ideo hæc gloria eorũ reprimitur, cùm ſubditur: *Et ait illis:* *Vidit caſum*
Vidi Satanam, ſicut fulgur de cœlo cadentem: quia præſens erat qñ corruit, imò eum præcipitauit. *Luciferi Dominus.*
Fulgur enim cadit celeriter, & manifeſtè, & cũ fetore & inflãmatione: ſic dęmones de cœlo
empyreo ceciderunt in inſtanti, & vidẽtibus ſanctis Angelis, & cum fetore proprij peccati, *Fulguris*
ad inflãmandũ homines per tẽtationẽ parati. Et cauſa huius ruinæ fuit elatio, ſiue ſuperbia *caſus.*
de ſua excellẽtia. q. d. ſaluator diſcipulis ſuis: Cauere diligẽter debetis, ne ex elatione & pote
D ſtate cõceſſa ſuper dæmones, nimis eleuemini, & ſic corruatis. Satanę ergo exẽplo deterrẽ- *Caſus cur*
tur, & ad humilitatẽ reuocãtur: vt qui hunc ob ſuperbiã de cœlo recordarẽtur eiectũ, multo *mẽtio facta.*
magis ſe de terra æditos, ſi ſuperbierint, humiliãdos: vt caſum propriũ hoc exẽplo caueant:
& qui ſtat, videat ne cadat. Et ſi ille ꝑpter ſuperbiã de cœlo cecidit, multo minꝰ ſuperbus illuc *1. Cor. 10.*
aſcẽdet: quia, vt alibi dicitur, turpius eiicitur, q̃ nõ admittitur hoſpes. Vnde Greg. Mirè autẽ
Dominus, vt in diſcipulorum cordibus elationẽ premeret, iudiciũ ruinæ retulit, quod ipſe *Gregor. lib.*
magiſter elationis accepit: vt in authore ſuperbię diſcerent, quid de elationis vitio formi- *23. moralium*
darẽt. Vnde Iſid. Quiſquis iã ex deteriori, melior eſſe cœpit: caueat de acceptis extolli vir- *cap. 4.*
tutibus: ne grauius per vanã gloriã corruat, q̃ prius per lapſum vitiorũ iacebat. Itaq; nõ con-
fidas in naturæ dignitate, non ſuperbias de ſapiẽtia, nõ de honore, nõ de ſtatu, non de pote-
ſtate: quia in omnibus natura Angeli te excedit, & tamen ex ſuperbia cecidit, & ex cœlo eſt
E eiectus, & tuis pedibus ſubiectus. Vt enim dicit Aug. Melior eſt in malis factis humilis con- *Auguſtin.*
feſſio, q̃ in bonis ſuperba gloriatio. Et plus placet Deo humilitas in factis malis, q̃ ſuperbia *in pſal. 93.*
in bonis. Humilitas tamen non illa tantũ laudatur, quæ de conſcientia peccatorũ venit: ſed *Humilitatis excellentia.*
illa quæ ex virtute deſcendit, Deo cara eſt. Igitur non debet homo gloriari in gratia gratis
data, quę malis & iniuſtis quandoq; confertur: ſed in gratia gratũ faciẽte, per quam in libro
vitæ aſcribitur; & cum humilitate, in omnibus gratias agere. Vnde ait, *Ecce dedi vobis poteſta-*
tem calcandi, ſcilicet pede ſpirituali, *ſuper ſerpentes & ſcorpiones; & ſupra omnem virtutẽ,* & mul-
tiplicia ſpiritualia nocumenta inimici, & omne genus immundorum ſpirituum, de obſeſſis
corporibus eiiciẽdi, & nihil vobis nocebit, ſecundũ Bedam, Quia ſerpentes dente, & ſcor- *Bed. in c. 10*
piones cauda nocẽt. Serpentes enim morſu oris, & ſcorpiones punctione caudæ, venenum *Luca.*
fundunt. Ideo ſerpentes apertè ſæuientes, ſcorpiones clanculo inſidiantes, vel hõmines vel *Serpentes.*
dæmones ſignificãt. Vel ſerpentes ſunt qui inchoandis virtutibus, venena prauæ perſuaſio- *Scorpiones.*
nis obiiciũt: ſcorpiones, qui conſummatas virtutes, ad finem viciare intendunt, ſecundum

F

Theophilum: ſerpentes ſunt, qui viſibiliter nocent: velut fornicationis, & homicidij dæmon: qui verò inuiſibiliter nocent, ſcorpiones vocantur, ſicut in vitiis ſpiritualibus. Inſuper etiam calcare ſerpeotem, eſt ſubiicere rationi ſenſualitatem: quæ ſecundum Auguſt. ſignificatur per ſerpentem: & calcare ſcorpionem, eſt deteſtari detractorem: & calcare omnem virtutem inimici, eſt obiicere omnem occaſionem mortalis peccati. Veruntamen in hoc nolite gaudere, quia ſpiritus vobis infirmis ſubiiciuntur: nam malos ſpiritus arcere, & alia ſigna facere, aliquando conceſſum eſt, etiam malis hominibus: non propter ſeipſos, ſed ad confirmationem fidei Chriſti prædicatę per eos: & aliquando non eſt meriti eorum qui operantur, ſed potius per inuocationem nominis Chriſti conceditur: vel ad maiorem condemnationem eorum qui inuocant: vel ad vtilitatem eorum qui vident & audiunt: in quo ſemper honoraur Deus: per cuius nomen miracula fiunt, licet deſpiciantur qui faciũt. A

Auguſtin. in pſal. 41.
Mali poſſunt malos ſpiritus arcere.

Vnde Chryſo. Eiicere dæmones, commune opus eſt, inter miniſtros Dei, & miniſtros diaboli. Veritatem confiteri, & iuſtitiam facere, priuatum eſt opus tantum ſanctorum. Ideo quem videris dæmonia eiicientem, ſi non eſt confeſſio veritatis in ore eius, nec iuſtitia in manibus eius: non eſt homo Dei. Si autem videris veritatem confitentem, & iuſtitiam facientem: & ſi dæmonia non eiicit, homo Dei eſt. Et iterum: Non ſigna pete: ſed animæ ſanitatem. Si autem ſigna vis facere, eruaris à delictis, & omnia expleſti. Etenim magnus dæmon eſt peccatum: & ſi aufers, maiora decem mille dæmones abigentibus operatus es: ſigna enim multotiens aliis profuerunt, facienti autem obfuerunt, in elationem extollentia, & vanam gloriam, vel in alio aliquo modo. In operibus verò nihil tale ſuſpicari eſt, ſed & participantibus eis & aliis multis, proſunt. Hæc itaque cum magna diligentia operemur. Si enim ab inhumanitate, ad eleemoſynam tranſmutatus fueris: ſiccam manum exiſtentem extendiſti. Si à ſpectaculis deſiſtens, ad eccleſiam ieris: claudicantem pedem correxiſti. Si autem deſtiteris oculos tuos à meretrice, & pulchritudine aliena: cæcos exiſtẽtes aperuiſti. Si pro ſatanicis viis, didiceris pſalmos ſpirituales: mutus exiſtens, locutus es. Hæc itaque miracula ſunt maxima: hæc ſigna ſunt inopinabilia. Si hæc ſigna fecerimus, & ipſi magni quidem & mirabiles per hæc erimus, & pernicioſos vniuerſos ad virtutem attrahemus, & futura fruemur vita. hæc Chryſo. De hoc etiam habes ſuprà, circa finem ſermonis Domini in monte. Si ergo non eſt gaudendum in ſubiectione ſpirituum: multo minus eſt gaudendum in ſubiectione hominum: & adhuc minus in ſubiectione rerum temporalium: de quibus tamen gaudent multi, etiam qui videntur ſpirituales & deuoti. Et ſubiungit: *Gaudete autem, quia nomina veſtra ſcripta*, & ſine obliuione memoriæ tradita, *ſunt in cœlis*, id eſt in libro vitæ, licet deleantur tanquam malum & eiiciantur in terris, & hominum reputatione. Econtra nomina malorum ſcribuntur, & magnificantur in terris: & ideo non in cœlis. B C D

Chryſoſto. home. 23. in Matthæum.
Eiicere dæmones.
Peccatum dæmon eſt.
Miracula omnibus conceſſa.

In libro vitæ, aliquorum nomina dicuntur ſcripta dupliciter. Vno modo, ſecundum præſentem iuſtitiam, quæ ſcriptura eſt delebilis. Alio modo, ſecundum æternam prædeſtinationem, quæ ſcriptura eſt indelebilis: & vtroque modo nomina eorum erant ſcripta in cœlis: quia erant prædeſtinati: & cum hoc habebant gratiam Dei: quia iſta gloriatio quam habuerunt de eiectione dæmonum, non fuit mortale peccatum. Si autem & tuum nomen vis ſcribi in cœlis, ſtude vt bonum, & non malum opereris: quia qualia opera facis, talibus nomen tuum inſcribitur literis. Et ex his literis, elicietur iudicium: quia in Apocaly. dicitur: Iudicati ſunt mortui, ex his quæ ſcripta erant in libris, ſecundum opera ipſorum. Vnde Beda: Salubriter autem intelligendum eſt, quòd ſiue cœleſtia, ſiue terreſtria quis opera geſſerit: per hæc quaſi literis annotatus, apud Dei memoriam fit æternaliter affixus. Quædam autem ſunt quæ ſcribuntur, quidem non in vita, ſed ſecundum Hieronym. in terra: vt ſecundum hoc intelligatur duplex quædam conſcriptio: horum quidem ad vitam, illorum ad perditionem. Quòd autem dicitur, de libro viuentium, intelligitur de his qui digni putabantur in libro Dei cõſcribi. Et ſecundũ hoc fieri dicitur ſcripturæ mutatio, quando à virtute dilabimur in peccatum, vel ecõtra. hæc Beda: Gaudeant ergo diſcipuli Chriſti, non de humiliatione dæmonum, qui per ſuperbiã, cœli ſedem amiſerunt: ſed de ſua ſublimatione: quia in locum illorum electi ſunt: vt vnde illi ciciderũt ſublimati, illuc iſti aſcendant humiliati. Illud enim gaudium, vanum & temporale eſt: hoc autem, vtile & æternum. Illud, ad vanam reſpicit gloriam: hoc, ad gloriam ſpectat æternam. Et illud quidem ſimul habere poſſunt & mali, & boni: hoc autem, non niſi boni. Et quia regreſſi diſcipuli de duobus gaudebant: primò, quia prædicationem eorum receperant illi ad quos miſſi fuerant: ſecundò, quia dæmonia ſubiiciebantur eis: Ideo repreſſa ſuperbia in diſcipulis, & audita E

Nomina ſcribi in libro vitæ.
Apoc. 20.
Bed. in c. 10 Lucæ.
Gaudẽdum vnde ſit, & vnde non.

fide

A fide eorum & illorum quibus prædicauerant verbum ſalutis, *exultauit*, Dominus Ieſus in *Gratias cur*
donis ſpiritus ſancti: & gratias egit pro ſalute hominum Deo patri. vnde Theophil. Sicut *egit Domi-*
benignus pater videns filios ſuos dirigi, gaudet: ſic Chriſtus exultat quòd diſcipuli tantis *nus.*
bonis facti ſunt digni. Vnde & Cyrillus: Inſpexit quidem per ſpiritus operationem, quam
Apoſtolis tradidit, plurium acquiſitionem. Vnde & in ſpiritu ſancto lætatus dicitur, id eſt
in effectibus qui per ſpiritum ſanctum proueniunt. Quaſi enim amator hominum, gaudij
reputabat materiam conuerſionem errantium: de quo gratias egit. hæc Cyrillus. Gratias
ergo egit dicens: *Confiteor tibi*, id eſt, gratias ago: & laudo te pater per æternam generatio-
nem, *Domine cœli & terræ*, inuiſibilium & viſibilium: per temporalem creationem, *quia ab-
ſcondiſti*, per iuſtitiam, *hæc*, ſcilicet myſteria fidei & arcana ſapientiæ tuæ: quæ in aduentu
filij ſunt impleta, *à ſapiētibus & prudentibus*, ſecundum ſuam reputationem: & in oculis ſuis, *Sapientia*
B ſcilicet Scribis & Phariſæis, & aliis ſuperbis ſapientibus quidem in diuinis: vt in lege & *mundi.*
Prophetis: & prudentibus in mundanis, ſeu humanis vel, *ſapientibus*, ſecundum philoſo- *1.Cor.1.*
phiam humanam: de qua Apoſtolus: *Stultam fecit Deus ſapientiam huius mundi.* Hæc autem
eſt triplex: ſcilicet terrena, propter affectum terrenæ cupiditatis: animalis, propter affectũ
carnalis voluptatis: diabolica, propter affectum mundialis ſublimitatis. Terrena, eſt in cu-
pidis & auaris. Animalis, in voluptuoſis & luxurioſis. Diabolica, in ſuperbis & ambirioſis,
& reuelaſti ea paruulis, id eſt humilibus, & intellectum in obſequium fidei captiuantibus,
ſcilicet piſcatoribus: & aliis ſimplicibus ſe exaltare neſcientibus: vt humiles ad te veniant:
& ſuperbi à te recedant. Chriſtus in eo quòd Deus, eſt æqualis patri: in eo quòd homo, con- *Gregorius*
fitetur: id eſt gratias agit Deo patri, imo indiuiduæ trinitati. Pulchrè autem ſapientibus *in c.9.1.Re-*
& prudentibus, non inſipientes & hebetes: ſed paruulos, id eſt humiles oppoſuit: vt ſecun- *gum.*
C dum Grego. probaret ſe damnare tumorem & ſuperbiam: non acumen ingenij & ſapien- *Sapientia*
tiam. Et ſecundum Chryſoſt. vt erudiret per omnia nos ab elatione erui, & humilitatem *reuelata*
zelare. Magnus honor ex hoc eſt humilibus veris: quia ſunt de ſecreto conſilio ſummi re- *paruulis.*
gis: vocati & admiſſi ad notitiam veritatis: vt enim dicit Beda, Humilitas eſt clauis con- *Chryſoſto.*
ſcientiæ, qua ad notitiam veritatis Chriſti poterit perueniri. vbi Chryſoſto. Gratias agit, *home.39.in*
quia illuminati ſunt ruſtici & ſimplices homines qui totum quicquid fecerint boni, impu- *Matthæum.*
tant authori: non ſapientes Iudæorum, qui prius ſapientes videbantur in eloquiis Dei, cùm *Beda.*
non eſſent ſapientes: ſapientia enim eſt, non eloquia Dei ſcire, ſed ſecundum eloquia Dei *Humilita-*
viuere. Tu autem ad quaſcunque volueris perſonas potes dilatare tractatum: quoniam & *tis laus.*
omnibus ſapientibus, qui ſecundum ſenſum carnis ſunt ſapientes: & non ſecundum ſpi- *Chryſoſtom.*
ritum cordis: abſcōdit Deus ſemper myſterium veritatis: & reuelat illud paruulis. Sic ergo *hom. 28.ope-*
D quòd Iudæi quotidie meditantes, legem Dei inuenire non potuerunt: piſcatores & ruſtici *ris imperfe.*
inuenerunt, quotidie tractantes retia manibus ſuis. hæc Chryſoſto. Non lætatur Dominus, *Letitię Chri-*
quia eſt ſapientibus occultatum: ſed quia humilibus eſt reuelatum: quia hoc dignum eſt *ſti ratio.*
lætitia: illud autem mœſtitia. Vnde Chryſoſto. Quid igitur in perditione lætatur: & quia *Chryſoſto.*
non didicerunt hoc illi? Nequaquam. Reuelatum enim eſſe his dignum eſt lætitia: occul- *hom. 39. in*
tari autem ab illis non lætitia, ſed lachrymis eſt dignum. Hoc denique & fecit lugens ciui- *Matth.*
tatem. Non ergo propter hoc lætatur, & gratias agit quòd Dei myſteria latebant Scribas
& Phariſæos: non enim erat materia alacritatis, ſed gemitus: ſed quia quod ſapientes non
nouerāt, humiles nouerūt. hæc Chryſ. Accipitur ergo hîc confeſſio, pro gratiarum actione
& laude: quia (vt dicit Hiero.) confeſſio non ſemper pœnitentiam, ſed & gratiarũ actionem *Confeßio*
ſignificat. Vnde & Aug. Non ſolius eſt cōfeſſio peccatoris: ſed aliquando etiam laudatoris. *Domini.*
E Confitemur ergo ſiue laudantes Deum, ſiue accuſantes noſmetipſos. hæc Aug. Et ſic patet *Auguſtin.*
quòd cauſa ex parte credentium fuit eorum humilitas: quæ ad ſapiētiam diſpoſuit: quia vt *in pſal.94.*
dicitur in Prouerbiis: *vbi humilitas, ibi ſapientia.* Et vt dicit Ptho. philoſophus: qui inter ſapien- *Prouer.11.*
tes eſt humilior, inter ſapientes eſt ſapientior. Ex parte autem non credentium, fuit eorum
ſuperbia: quæ eſt intellectus excæcatiua: ſed ex parte Dei cauſa fuit ſimplex voluntas diui-
na. & hoc eſt quod ſubdit: *Ita pater factum eſt: quoniam ſic placitum eſt ante te*, id eſt tibi in con-
ſpectu tuo: ante quem ſcilicet nihil iniuſtum poteſt placere. Nullam verò aliam rationem
reddere voluit filius: quia pater illos reprobauerit & hos elegerit: niſi ſolum beneplacitum
ipſius patris: in exemplum, ne ſecreta Dei diſcutiamus: & in confuſionem illorum qui de *Secreta non*
ſecretis Dei volunt quærere rationem. Vnde Grego. His Domini verbis exempla humi- *inquirēda.*
litatis accipimus: ne temerè diſcutere ſuperna conſilia de aliorum vocatione: aliorúmve *Gregorius*
repulſione præſumamus. Cùm enim præmiſiſſet vtrunque: non mox rationem reddidit: *lib.11. mo-*
ralium.

ſed ſic Deo placitum dixit: hoc videlicet intendens quòd iniuſtum eſſe non poteſt quod A
placuit iuſto. In cunctis ergo quæ exterius à Deo diſponuntur, aperta cauſa rationis eſt,
Chryſoſto. hom 28. operis imperfe.
occulta iudicia voluntatis. Vnde & Chryſo. Non dicit, qua ratione ſic ei placuit: ſed tan-
tum gratias agit patri: quia ſic ei placuit. Sic & tu nunquam diſcurias conſilia Dei in ope-
ribus eius, quid fecit, aut qua ratione fecit: ſed quocumque modo rem ſuam voluit ordina-
re, gratias ei agas: ſufficit tibi ad teſtimoniũ ipſa Dei natura: quia Deus ſine ratione & ſine
iuſtitia nihil facit. Non enim ad diſcuſſionem ſuam: ſed ad honorem ſuum creauit te: nec
Iudicẽ nec Dei, nec operum eius eſſe licere. Auguſtin. tractatu 26. in Ioan. Deus neminem cogit.
iudicem te voluit eſſe actuum ſuorum, ſed ſeruum præceptorum. Boni enim Domini, eſt
omnia prouidere quæ ad vtilitatem pertinent ſerui: boni autem ſerui eſt, fideliter operari,
& non diſcutere Domini ſui actus. hæc Chryſoſt. Vnde & Auguſt. Quare illum trahit, &
illum non trahit: nolli velle diiudicare, ſi non vis errare. Vt autem dicit Proſper: Deus re-
ſiſtentem non trahit: inuitúmque non compellit: ſed ex inuito, volentem facit: & infideli- B
tatem reſiſtentis inclinat, vt cor audientis obediendi in ſe delectatione genita ibi ſurgat
vbi premebatur: inde velit, vbi nolebat. Hec Proſper. Et licet in ſpeciali non poſſit aſſigna-
ri ratio quare illum elligat, & illum dimittat: niſi eius ſimplex voluntas. Quòd tamen ali-
qui ſint electi, & aliqui reprobati, bene poteſt aſſignari cauſa in generali: etiam ex parte
Dei, vt in electis appareat Dei miſericordia: in aliis autem, eius iuſtitia: quia ſicut ad glo-
riam regis & decorem ſui regni non ſolum pertinet aula in qua ſtrennui milites honoran-
tur: ſed etiã patibulum in quo malefactores puniuntur: ſic ad gloriam Dei non ſolum per-
Medium vocationis humilium.
tinet præmiatio bonorum: ſed etiam punitio reproborum. Et quia dictum eſt de vocatio-
ne humilium: conſequenter ponitur huius vocationis medium. Chriſtus enim mediator
Dei eſt & hominum: debitus autem proceſſus eſt, vt ab extremo in extremum procedatur
per medium: ideo omnis proceſſus gratiæ deriuatur ad nos per Chriſtum: & hoc eſt quod C
dicit, *omnia mihi tradita ſunt à patre*, quia ſecundum naturam diuinam, Chriſtus habet eſſe à
patre: & per conſequens poſſe: licet habeat idem eſſe numero, & poſſe cum ipſo: & ſic
Tradita omnia Chriſto.
omnia tradita ſunt ſibi à patre ab æterno. Secundum autem naturam humanam, omnia
tradita ſunt in poteſtate Chriſti & Domino, à Deo patre. Vno modo, quantum ad autho-
ritatem: & ſic ſibi ſunt tradita ab inſtanti conceptionis: quia eo ipſo quòd natura humana
verbo eſt vnita: omnia creata ſibi ſunt tradita: alio modo, quantum ad effectum: & ſic in iu-
dicio omnia erunt ſubdita pedibus eius: quia tunc eius voluntas perfectè implebitur in
Diuinorum notitia eſt nobis à Chriſto.
omnibus. Et quia ſecundum diuinam naturam eſt idem cum patre: ideo ſubdit: *Et nemo*
nouit filium, niſi pater: neque patrem quis nouit, niſi filius. nec tamen per hoc excluditur ſpiritus
ſanctus: quia fit exceptio eſſentialis, non perſonalis: ſed ſpiritus ſanctus non eſt alterius
eſſentiæ, quàm pater. Et quia Chriſtus eſt mediator Dei & hominum: ideo notitia diui- D
norum ad nos deriuatur per Chriſtum: propter quod ſubditur: *Et cui filius voluerit reuelare*,
non quòd iſti quibus reuelatio fit mediante filio, habeant notitiam comprehenſionis ſicut
filius: quia hoc eſt impoſſibile creaturæ: illud enim quod comprehenditur, totaliter & per-
fectè cognoſcitur. Et quia (vt dictum eſt) Chriſtus eſt mediator Dei & hominum: ideo
conſequenter oſtendit quòd familiariter & ſecurè ad ipſum eſt accedendum. Vnde nos
ad hoc inuitans ait: *Venite*, credendo & obediendo, non pedibus ſed moribus: non corpo-
re, ſed fide. Iſte namque ſpiritualis eſt acceſſus, quo quiſque Deo appropinquat verius ad
me orandum per fidem, ad me comitandum per imitationem, ad me fruendum per glo-
rificationem: ergo, *venite*, vos clauſi, *ad me*, oſtium veritatis, *venite*, vos ægri ad me medicũ
ſalutis, *venite*, vos naufragi ad me portum quietis. Fœlix terminus ad quem: ſed infœlix
terminus à quo. ideo ait: *Omnes qui laboratis*, ſiue ſecundum naturam in qua naſcimur: ſiue
ſecundum culpam, qua tranſgredimur: ſiue ſecundum pœnam, in qua morimur: ſpeciali- E
ter tamen loquitur hîc de dolore infidelium in cultura idolorum. O tamen quantum la-
borat luxurioſus in voluptatibus, auarus in cupiditatibus, ambitioſus in dignitatibus? *&*
Onus triplex.
onerati eſtis, triplici onere: ſcilicet veteris legis, phariſaicæ traditionis, diabolicæ ſeruitutis.
O Dei noſtri dignatio admirabilis, ô charitas ineffabilis, ô verba dulcia, verba deifica.
Chryſoſto. hom. 39. in Mattheum. Saturatio Domini.
Ecce inuitat inimicos, hortatur reos, allicit ingratos: vbi Chryſo. Non autem dixit, venite
ille & ille: ſed, omnes qui in ſolicitudinibus, qui in triſtitiis, qui in peccatis eſtis: non vt ex-
pectam noxas: ſed vt ſoluam peccata: venite, non quoniam indigeo veſtra gloria: ſed quia
volo veſtram ſalutem. Vnde dicit: *& ego*, non ſolum exonerabo: ſed etiam, *reficiam vos*, tri-
plici cibo: ſcilicet doctrinæ, euchariſtiæ, & gloriæ. Vel reficiã vos, id eſt interna refectione:
& iocunditate ſaturabo & recreabo: & in præſenti per gratiam, & in futuro per gloriam.

Vbi

A Vbi Chryſoſt. Non dixit, ſaluabo ſolum, ſed quod multò amplius eſt, reficiam vos, id eſt in omni quietē conſtituam. Ad ipſum quippe eſt veniendum: quiēſt quies laborantibus: eſt ſubleuator oneratis, eſt refectio famelicis & deficientibus: & non venit vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam: Vnde Bernard. Mundus clamat, ego deficiā: caro clamat, ego interficiam: Chriſtus clamat, ego reficiam, ad quem ibis? Iugum ergo legis ac peccati & ſolicitudinis temporaliū quæ vobis laborioſa ſunt & oneroſa, abiicite, & ita *tollite*, id eſt voluntariè accipite, *iugum*, à iugendo dictum, iugū inquā Euangelicæ lectionis & eruditionis, eo quòd Gentes & Iudæos in vnam fidem iungat: iugum amoris & dilectionis, eo quòd homines Deo iungat: iugum crucis ſiue mortificationis, eo quòd carnem ſpiritui ſubiiciat: *meum*, dicit: quia prius pro nobis illud tulit: primū docendo, ſecundū diligendo, tertium ſuſtinendo, *ſuper vos*, vt impleatis & in honore habeatis: ne fortè ſubtus ponentes & contem-

Chryſoſto. ibidem. *Bernardus de duodecim gradibus humilitatis.* *Iugum Domini.* *Iugum.*

B nentes, pedibus vitiorum conculcetis. Vbi Chryſo. O gratiſſimū pondus quod magis confortat portantes. Nam pondus terreſtriū Dominorum atterit paulatim miniſtrantiū vires: pondus autem Chriſti magis adiuuat baiulantem quia non nos portamus gratiam, ſed gratia nos, nec nos ad auxilium gratiæ dati ſumus, ſed gratia magis ad noſtrum. Hæc Chryſo. *Et diſcite à me*, magiſtro, docente verbo & exemplo, *quia mitis ſum*, exterius, in moribus, interius, in affectibus: corde, & non fictus pro humanis laudibus: *mitis ſum*, quia nullum lædo *humilis*, quia nullum deſpicio: ſed *corde*, quia nullum decipio. Ecce tria imitanda: mititas, in cōuerſatione: humilitas, in cogitatione: veritas, in intentione: quibus maximè generatur ac nutritur & conuerſatur dilectio. q. d. *Diſcite à me*, quòd ſitis mites moribus, vt neminem lædatis. Humiles mentibus, vt neminem cōtemnatis. Corde: vt quod extrà eſt in opere, ſit & intus in corde: ne lateat ſerpens in ſpecie columbæ. Meritò ergo iugum eſt tollendum,

Chryſoſtom. hom. 28. operis imperfe. *Pondus gratum.* *Diſcenda à Chriſto, mititas & humilitas.*

C quia mitis eſt & humilis: libentius eſt enim quis ſub iugo Domini māſueti & humilis, quā rigidi & ſuperbi. Conſidera hîc, quia Dominus inter cæteras ſuas virtutes ſpecialiter ad humilitatem nos remittit: vt hanc ab eo diſcamus: quia omnium virtutum radix & fundamētum eſt: vnde Ambro. Non dixit, diſcite à me quia potens ſum. Non dixit, diſcite quia glorioſus ſum: ſed, diſcite quia humilis ſum: quod poteſtis imitari: Vnde Aug. Fratres mei, tota medicina noſtra eſt iſta: diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde. Diſcite, inquit, à me, non mundum fabricare, non cuncta viſibilia creare, non in ipſo mundo miracula facere, & mortuos ſuſcitare: ſed quia mitis ſum & humilis corde: Vnde etiam Bernard. Quid deinde author & dator virtutū Chriſtus: in quo omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ ſunt abſconditi: in quo omnis plenitudo diuinitatis habitat corporaliter, nonne tamen ipſe de humilitate tanquam ſumma ſuæ doctrinæ, ſuarúmque virtutum gloriatus eſt? Diſcite, ait, à me,

Ambroſ. in pſal. 118. *Auguſtin. ſer. 10. de verbis Do.* *Bernardus ibidem.* *Collo. 2.* *Ibidem.*

D non quòd ſobrius, aut caſtus, aut prudens, aut aliquid huiuſmodi: ſed quia mitis ſum & humilis corde: à me, inquit, diſcite: non ad doctrinas patriarcharum, non ad prophetarum libros vos mitto: ſed meipſum vobis exemplum, me formam humilitatis exhibeo. Neſcio quo pacto familiarius ſemper humilitati propinquare ſolet diuinitas. Denique illa ſe induit, vt appareret hominibus: ſubſtantiam, formam, habitum geſtauit humilem: ipſius nobis cōmendans virtutis excellentiam: quam ſpeciali ſui voluit honorare præſentia. Vnde & Gregorius. Ad hoc namque vnigenitus Dei filius formam infirmitatis noſtræ ſuſcepit: ad hoc inuiſibilis, non ſolum viſibilis: ſed etiam deſpectus apparuit: ad hoc contumeliarum ludibria, & irriſionum probra, paſſionum tormenta tolerauit: vt ſuperbum non eſſe hominē doceret Deus. Quanta ergo humilitatis virtus eſt, propter quàm ſolam veraciter edocendam, is qui ſine æſtimatione magnus eſt, vſque ad paſſionem factus eſt paruus. Ecce quippe

Superbiam vitandam docet. *Gregor. lib. 34. moral. c. 22. & 23.* *Humilitatis excellentia.*

E nouimus eum de ſuæ celſitudinis culmine: vt humano generi gloriā daret ad ima deſcendiſſe. Quia enim originem perditionis noſtræ ſe præbuit ſuperbia diaboli, inſtrumentum redēptionis noſtræ inuenta eſt humilitas Dei: quia igitur redemptor noſter corda regit humilium: & Leuiathan rex dicitur ſuperborum: apertè cognoſcimus quia euidentiſſimū reproborum ſignum ſuperbia eſt: ac contrà electorū, humilitas. Cùm ergo quam quiſque habeat cognoſcitur, ſub quo rege militet inuenitur: vnuſquiſque enim quaſi quendā titulum portat operis, quo facile oſtendat ſub cuius ſeruiat poteſtate rectoris: Hæc Grego. Et breuiter dicit Caſſiodo. Tanta fuit in ſancta incarnatione humilitas, quanta eſt in diuinitate incomprehenſibilis maieſtas. Elige ergo magis ſub rege cœli, quàm principe mundi militare: & magis ſub Dei, quàm hominis poteſtate ſeruire. Et ad hoc faciendum nota hîc vtile exemplū. Cùm enim quidam miles Domino ſuo, ſcilicet cuidam Marchioni militādo, diu ad voluntatem deſeruiſſet, tādem ad infirmitatem de qua & mortuus eſt peruenit. Quem

Exemplum vt Deo ſeruiamus.

A bere, ſed regendo præeſſe nouerunt: *voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt, & audire*
quæ auditis, & non audierunt, deſiderauerunt enim videre & audire eo modo, quo diſcipuli
viderunt & audierunt, ſed non viderunt, neque audierunt eo modo: quia non corporali-
ter, licet ſpiritualiter, ſed diſcipuli vtroque modo. Nam exterius viderunt præſentiam *Videre ſpi-*
corporalem, & miracula conſpiciendo: interius viderunt diuinitatem latentem, intelli- *ritualiter*
gendo: & exterius audierunt vocem, doctrinam percipiendo: & interius audierunt, per fi- *Chriſtum.*
dem aſſentiendo. Prophetæ ſiquidem & reges à longè aſpicientes per figuras vel viſionum
ſpecies, quaſi per ſpeculum & in ænigmate Chriſtum viderunt & audierunt per fidem, ſed
diſcipuli præſentem Dominum habentes, & ab ipſo quæ volebant interrogantes, doce-
bantur per ipſum apertè, non per Angelos, aut varias viſionum ſpecies in ænigmate. Non
beatificat eos, qui enim corporaliter & non mentaliter per fidem eum viderunt, vt Iudæi, *Beati, non*
B qui increduli remanſerunt, & quem corporaliter viderunt, mentis oculis non viderunt, & *qui corporis*
ideo eorum oculi non beati, ſed maledicti: ſed eos beatificat, qui eum per fidem videbant, *ſed mentis*
non ſolum exteriora conſpiciendo, ſed etiam virtutem diuinitatis latentem intelligendo, *oculis Deũ*
quorum interiores oculi beati, per quos etiam præſentem cernere meruerunt. Viderunt *viderunt.*
enim Apoſtoli gratioſam præſentiam, in aſſumpta humanitate, viderunt ſanctitatem vitæ;
in eius conuerſatione, viderunt eius poteſtatem, in miraculorum operatione, viderunt eius
gloriam in transfiguratione. Beati & illi qui licet corporaliter non viderunt per fidem, ta-
men & mentis oculis viderunt & crediderunt, quòd per ſpeciem & facie ad faciem quan-
doque videbunt. Vtrique beati per fidem, & hoc in ſpe: ſed illi qui non viderunt propter
difficiliorem aſſenſum, in quo maior ſtrenuitas: iſti qui viderunt propter præſentialiorem
aſpectum, in quo maior delectabilitas. Vbi ſecundum Chryſoſtomũ, vtriuſque teſtamenti
C liquet veritas, vt quod patres veteris teſtamenti futurum præuiderunt, & videre cupierunt,
hoc in nouo eſt completum, & ab eodem ſpiritu & eadem fide antiqui viderunt futurum
Chriſtum, quem Apoſtoli præſentem viderunt, & nos credimus aduenisse, vt eadem fides
probetur in nobis & in patribus, & idem author non authores contrarij fuerunt vtriuſque
teſtamenti. Et notandum quòd quadrupliciter videtur Chriſtus, ſcilicet oculo corporali, *Videtur*
quomodo viſus eſt in carne. Iſta autem viſio non beatificat, quia ſic etiam eum viderunt *Chriſtus*
Iudæi & infideles. Secundò, ex viſione corporali oritur in mente admirabilis viſio, qua *quadrupli-*
ipſe creditur filius Dei. Vnde eſt illud: *Quia vidiſti me Thoma*, ſcilicet oculo corporis, *credidi-* *citer.*
ſti, videndo me oculo fidei. Hæc viſio beata non eſt, ſed huius beatitudinis mercatio, qua *Ioan.20.*
meremur beatitudinem. Tertiò, ex viſione fidei, oritur viſio qua Chriſtus ipſe videtur
oculo intellectiuæ contemplationis: & hæc viſio iam eſt aliqua beatitudinis participatio,
D inde videtur & guſtatur quoniam ſuauis eſt Dominus. Quarta viſio qua ipſe videtur ſicuti *Pſal.33.*
eſt in lumine gloriæ. Hæc viſio beatificat intellectum: quemadmodum perfecta charitas,
beatificat voluntatem noſtram. *Et ecce tunc quidem legiſperitus*, peritia literali, non intel-
ligentia ſpirituali: verba legis tenens, vim autem legis ignorans: *ſurrexit*, vt melius audi-
retur, vel vt bonus videretur, *tentans eum*, non vt addiſceret, ſed vt reprehenderet, *& di-*
cens: Magiſter, quid faciendo vitam æternam poſſidebo? Magiſtrum vocat, non Dominum: quia
vult ſcire, non ſeruire: audire, non obedire. Magiſtrum vocat, cuius non vult eſſe diſci-
pulus, & ſignificat laudatores ſanctorum, non imitatores. Et bene dicit, *quid faciendo*,
quia non auditores legis, ſed factores iuſtificabuntur, & non in ſermone eſt regnum Dei,
ſed in virtute. Et Dominus dixit ad eum. *In lege*, ſcilicet diuina, *quid ſcriptum eſt? Quomodo*
legis? ſcilicet de habendo vitam æternam: hæc lex diuina, eſt lex legum: de qua fiet interro-
E gatio in examine diſtricti iudicij, ſecundum illud Apoſtoli: *Qui in lege peccauerunt, per legem* *Roma.2.*
iudicabuntur. In hac ergo ſtudere debemus, vt de ea reſpondere poſſimus, ſicut vir iuſtus,
de quo in Pſalmo dicitur: *Et in lege eius meditabitur die ac nocte*. Sed vt ait Hieronymus, tan- *Pſal.1.*
quam maiora ſint imperatorum ſcita, quàm leges Chriſti, ea amamus, euãgelia contemni- *Hieronym.*
mus: ſecundum Bedam. Iſte tentando quæſiuit de vita æterna: ſi fortè diceret aliquid con- *epiſt. ad Ne*
tra Moyſen: & ideo Chriſtus per verba Moyſi reſpondendo, confudit eum: per hoc oſten- *potianũ de*
dens quod deriſores fidei catholicæ ſunt confutandi, per illud quod tenent indiſcuſsè, ſci- *vita cleri-*
licet Iudæi per ſcripturas Hebræorum, & Sarraceni per legem Machometi. *Ille, verò, reſpon* *corum.* *Beda in ca.*
dens, dixit, quod legerat, ſed nondum impleuerat. *Diliges Dominum*, quia per ſuam poten- *10. Luca.*
tiam te creauit, *Deum*, quia per ſuam ſapientiam te docuit, *tuum*, quia per ſuam bonitatem
ſe tuum fecit, & ſic te redemit: *ex toto corde tuo*, id eſt ex tota voluntate tua: quia ſicut ex cor-
de oritur motus ad alias partes corporis: ita voluntas mouet animæ potentias, *& ex tota*

Anima.
Gene.1.

anima tua, id eſt ex appetitu ſenſitiuo, qui mouetur per voluntatem. Vnde pars ſenſitiua A
poteſt hîc intelligi per animam, ſecundum quod ſcribitur in Gene. *Factus eſt homo in animam viuentem*, id eſt, vt dicit glo. vitam animalem, id eſt ſenſibilem corpori dantem, *& ex tota mente tua*, id eſt ex toto intellectu qui etiam mouetur per voluntatem ad aſſentiendum his quæ ſunt fidei: & ad meditandum de Deo dilecto, *& ex omnibus viribus tuis*, vel ex tota fortitudine, ſeu virtute tua, quod idem eſt: per quod notantur potentiæ motiuæ & executiuæ: quæ etiam mouentur per voluntatem ad operandum ex dilectione viriliter: & non remiſſè. Vbi Maximus: Cùm hac igitur intentione, trinam ad Deum dilectionem lex pertractat: vt euellat nos à trina mundi habitudine, qua reſpicitur ad poſſeſſiones, ad gloriam, & ad voluptates: in qua etiam tentatus eſt Chriſtus. Sequitur, *& proximum tuum*, id eſt, omnem hominem, *ſicut teipſum*, id eſt eo affectu quo teipſum: vel ad quod teipſum: ſcilicet ad gratiam in præſenti, & gloriam in futuro. Vbi Baſilius: Eſt igitur primum & præcipuum B
mandatum diuinæ dilectionis. Secundum autem primi completiuum, & ab eo completū quo cōmonemur diligere proximū: Vbi & Chryſ. Tu autem attende qualiter ferè cum eodem exceſſu poſtulat vtrumque præceptum. De Deo enim ait, toto corde tuo: de proximo, ſicut teipſum. Quod ſi diligenter obſeruaretur, nec ſeruus eſſet, nec liber: nec victor, nec victus, nec diues, nec pauper, nec notus vnquā eſſet diabolus. Potius enim paleæ ignis ſuſtinerent immiſſionem, quàm feruorem charitatis diabolus, adeò cuncta ſuperat dilectionis conſtantia. Vnde etiam Grego. Cùm autem dicatur: diliges proximum tuum ſicut teipſum: quomodo alteri miſerendo pius eſt, qui adhuc iniuſtè viuēdo ſit impius ſibimetipſi? De hac materia habes latius infrà, ſcilicet feria tertia poſt palmas. *Dixit illi*, Dominus, *Rectè reſpondiſti. Hoc fac*, ſcilicet Deum & proximum diligendo. Et dicit, fac: quia non ſufficit diligere, niſi dilectio demonſtretur in opere: quia probatio dilectionis, exhibitio eſt operis. *& viues*: ſcilicet vita perpetua. Hæc eſt enim excellentior via eundi ad vitam æternam. C
q.d. Hæc dicis, ſed non facis: & ideo ad vitam non vadis. *Ille autem volens iuſtificare ſeipſum*, id eſt iuſtum oſtendere ſecundum apparentiam, putans ſe eſſe ante hominem, qui tantum videt exterius: & non ante Deum, qui videt interius, dixit ad Ieſum: *Et quis eſt meus proximus?* In quo à dilectione proximi, vacuum ſe oſtendit, quia proximum non nouit Forſitan putabat quòd Chriſtus diceret, Iudæus eſt proximus tuus: & tunc reſponderet, Deum & Iudæum diligo: & ſic appareret iuſtus. *Suſpiciens autem Ieſus*, id eſt ſurſum aſpiciens Ieſus, propoſuit ei parabolam de homine, qui deſcendens ab Hieruſalem in Hiericho, incidit in latrones. Ideo ſurſum aſpexit, quia de rebus magnis locuturus erat. Vnde ſcilicet humanum genus deſcenderat, dum per peccatum cecidit. Secundum aliquos eſt hîc parabola, ſecundum alios eſt res geſta: quia inter Hieruſalem & Hiericho, erat quædam ſolitudo, vbi frequenter homines tranſeuntes ſpoliabantur & occidebantur, à latronibus deſertum illud D
inhabitantibus. Allegoricè, *Homo*, iſte deſignat genus humanum: qui in primis parentibus, *deſcendebat ab Hieruſalem*, quæ viſio pacis dicitur, id eſt, à paradiſo & ſupernæ ac cœleſtis beatitudinis pace & viſione, *in Hiericho*, quæ luna interpretatur, & mutabilitatem ſignificat: id eſt, in defectum & miſeriam huius vitæ mutabilis & erroneæ: quia à contemplatione ſuperna & vita pacifica, quam in paradiſo habuiſſet, ad mutabilitatem huius exilij, & terrenæ miſeriæ per culpam corruit: *& incidit in latrones*, id eſt in poteſtates dæmonum, ſeu in diabolicas, vel etiam humanas tētationes, in quos non incidiſſet, niſi prius intus tumuiſſet. Vera eſt enim ſententia, dicens: *Ante ruinam exaltatur cor: qui eum deſpoliauerunt*, veſtem innocentiæ, & immutabilitatis, ſeu immortalitatis, per fraudulentiam auferendo. Veſte innocentiæ, ſeu ſtola prima amiſſa, cognouit ſe eſſe nudum: gloriáque immortalitatis perdita pelliceum, hoc eſt, mortale ſumpſit indumentum. Vnde in ſignum mortalitatis, induit Deus primos parentes tunicas pelliceas, quæ de mortuis fiunt animalibus: *& plagis*, E
peccatorum, *impoſitis*, & illatis, id eſt naturalibus per peccatum vulneratis & debilitatis, *abierunt*, non ab inſidiis ceſſando, ſed eas occultando. Primò enim ſenſibiliter, in ſpecie ſerpentis, diabolus decepit: ſed pòſt occultè & inuiſibiliter tentauit: *ſemiuiuo relicto*, quia & ſi immortalitatis poteſt auferri, oculus tamen rationis remanet hominum, quo Deus poteſt cognoſci. Vnde Beda: Semiuiuum reliquerunt, quia beatitudinem vitæ immortalis exuere, ſed non ſenſum rationis abolere valuerunt. Ex qua enim parte ſapere & cognoſcere Deum poteſt, viuus eſt homo: ex qua verò peccatis contabeſcit, & miſeria deficit, mortuus idem, letiferóque eſt vulnere fedatus. Vnde & Theophilus: Ac ſemiuiuus dicitur homo, poſt peccatum: quia anima immortalis eſt, corpus verò mortale: ita vt medietas hominis ſuccumbat:

Triplex dilectio Dei.

Baſilius in moralibus.
Dilectionis mādatum.

Gregorius lib 19. moral.c.20.

Surſum aſpicere.

Hiericho luna interpretatur.

Prouer. 16.

Semiuiuus derelictus.
Beda in ca. 10. Luca.

A ſuccumbat. Vnde Auguſtin. Semiuiuus enim habet vitalem motum, id eſt liberum arbi- *Auguſtin.*
trium vulneratum, quo ad æternam, quam perdiderat, redire non ſufficiebat. Et ideo iace- *lib. 2 queſt.*
bat, quia vires ei propriæ ad ſurgendum non ſufficiebant, vt ad ſe ſanandum medicum, id *Euã g. c. 19.*
eſt Deum requireret. Vel ſemiuiuum reliquerunt, remanente vita naturæ, non vita gratiæ,
iuxta illud Apoſtoli: Viuo autem, ſcilicet vita naturæ, iam non ego: ſcilicet vita culpę: viuit *Gala. 2.*
verò in me Chriſtus, ſcilicet vita gratiæ. Fecerat enim Deus hominem ad imaginem ſuam, *Gen. 1. & 9*
ſecundum rationem: ad ſimilitudinem, ſecundum dilectionem: vt per vtrumque Deo ad-
hæreret, & inhærendo beatus eſſet. Sed diabolus humanæ beatitudini inuidens, contra
duo bona prædicta, duo homini in originali, intulit principalia mala. In eo namque quòd
factus erat ad imaginem, ſeu ſecundum rationem, vulnerauit eum per ignorantiam boni,
in eo verò quòd factus eſt ad ſimilitudinem Dei, ſecundum dilectionem, vulnerauit eum
B per concupiſcentiam mali. Homo ergo vulneratus, ſemiuiuus relictus eſt: quia & ſi in hu-
mana natura poſſit diuina ſimilitudo, quæ in dilectione eſt, penitus corrumpi: diuina
tamen imago, quæ in ratione eſt, non poteſt penitus deleri. Quanuis enim tanta malitia
poſſit affici, vt nil diligat boni: non tamen ignorãtia tanta excæcari poteſt, vt nil cognoſcat
veri. *Sacerdos,* autem, *& leuita,* deſcendẽtes, *eadem via: viſo,* ſpoliato & vulnerato, *præterierunt,* *Sacerdos & leuita.*
& vitæ præſentis ſtatum tunc ſanctè viuendo pertranſierunt: ſed humanum genus per cul-
pam vulneratum, ſanauerunt minimè: quia ſacerdotium legis & eius miniſterium, peccata
non curauerunt, ſed ſolum oſtenderunt. Impoſſibile enim erat ſanguine vitulorũ, & agno-
rum, & hircorum, auferri peccata hominum. Vel ſacerdos & leuita, intelliguntur lex &
Propheta, quæ hominem non ſanauerunt: ſed peccata oſtenderunt, & reprehenderunt.
Samaritanus verò iter faciens, id eſt Chriſtus, qui animas cuſtodit per humanitatem, momen-
C ta vitæ huius currens: pro nobis enim factus eſt homo in mundo, *venit ſecus eum,* id eſt vul-
neratum, quia in ſimilitudine hominum factus, & habitu inuentus eſt vt homo: *& videns
eum,* oculo clementiæ, *miſericordia motus,* eſt, ex compaſſione. *Et appropinquans,* homini vul- *Vulnerum*
nerato miſerationis exhibitione, *alligauit vulnera eius,* quia redarguens peccata cohibuit, *&* *curatio.*
vinculis, gratiæ, *ligauit, infundens oleum,* mitigatiuum, ſpem veniæ pœnitentibus promitten-
do: *& vinum* pungitiuum, terrorem pœnæ peccantibus incutiendo. Alligat ergo vulnera,
dum præcipit, Pœnitentiam agite: infundit oleum, dum addit, appropinquabit enim re- *Matth. &*
gnum cælorum: infundit vinum, cùm dicit, omnis arbor quæ non facit fructum bonum, *Luca 3.*
excidetur, & in ignem mittetur. Qua in re docuit nos Dominus, qualiter infirmis, & ad *Matth. 3.*
pœnitentiam venientibus, mederi debeamus. Vulnera enim ligamus, quando per pecca-
torem, à peccato ceſſare iubemus. Oleum autem infundimus, quando miſericorditer & *Olei infuſio.*
D blandè conſolando, indulgentiam peccatori promittimus. Inſuper & vinum infundimus, *Vini infuſio*
quando aſperè & auſterè increpando ieiunare, & carnem macerare iubemus. Non ſit igi-
tur oleum ſine vino: neque vinum ſine oleo. Vnde Gregorius: Miſcenda ergo eſt lenitas *Gregorius*
cum ſeueritate: faciendum eſt quoddam ex vtroque temperamentum: vt neque multa *in c. 3. 1. Re-*
aſperitate exulcerentur ſubditi, neque nimia benignitate ſoluantur. Vnde & Bernardus: *gum..*
Semper punire, ferocitatis eſt: ſemper parcere, puſillanimitatis: nec hoc nec illud æquita-
tis habete, plus amaritudinis, quàm ſuauitatis, damnabile eſt: econuerſo commendabile,
vtrumque tolerabile. *Et* leuans, *illum, in iumentum ſuum impoſuit, ac ducens in ſtabulum, curam
eius egit.* Iumentum dicitur hîc caro Chriſti: in qua ad nos venire dignatus eſt. Huic iumen-
to ſauciatum impoſuit, fidem incarnationis inſpirando: & peccata noſtra, in corpore ſuo,
ſuper lignum portando: & iuxta aliam parabolam, inuentam quę errauerat ouem, humeris *Luca 17.*
ſuis impoſitam, ad gregem reportando. *Et duxit in ſtabulum,* id eſt intra ſanctam præſentem
E eccleſiam collocauit: vbi depoſito onere peccatorum, viator laſſus reficitur: & refectus,
ſalubri paſcua reparatur. Non domum, ſed ſtabulum vocat: quo nomine, ferores & miſe-
rias huius præſentis vitæ ſignificat: ne homo in hoc exilio, tanquam in patria gaudeat. Et vt
bonus medicus & neceſſarius, *curam eius egit,* quandiu in hac vita cum eo fuit: quia circa
ægrotum ſollicitus fuit. *Et altera die,* poſt peractum miniſterium redemptionis, ſcilicet poſt
domini reſurrectionem, quæ magis ſplendet, quàm tempus præcedens. Prima enim dies,
fuit dies mortalitatis & paſſibilitatis: Altera dies, fuit immortalitatis & impaſſibilitatis:
quando ſplendor lucis æternæ magis effulſit, *protulit duos denarios,* ſcilicet duo teſtamenta:
in quibus & nomen & imago regis æterni continentur: & quorum precio, vulnera noſtra
curantur, *& dedit ſtabulario,*, quia diſtribuit vtriuſque teſtamenti ſcientiam, & prædicandi
gratiã Apoſtolis: quibus ſenſum aperuit, vt ſcripturas intelligerent, ac prælatis & omnibus

qui Eccleſiam gubernare debent: vt curam ægroti agerent & haberent. Qui etiam debet A
Supererogatio. in hac cura aliquid ſupererogare: vt non ſolum ea quæ in duobus teſtamentis continentur ſtudeant prædicare:ſed & alia multa,ſecundum ea quæ ſcripta ſunt,laborent aliis prædicatione manifeſtare. Supererogat etiam,qui ſine ſumptibus,exemplo Apoſtoli,prædicat: & ab eis quibus prædicat, ſumptus non accipit. Item ſupererogat, qui non ſolum præcepta, ſed etiam conſilia implet vel prædicat.In die autem iudicij,cùm Dominus redierit,totum quod promiſerat, tanquam debitor reddet, cùm fideli ſeruo dicet: quia ſuper pauca fuiſti *Peccator vulneratus* fidelis,ſupra multa te conſtituam: intra in gaudium Domini tui. Quilibet ergo peccator, qui peccando mortaliter, à Deo, qui eſt pax noſtra, tanquam ab Hieruſalem ſe auertit, & ad Hiericho, id eſt ad culpabilem defectum ſe conuertit:& ſic à bono incommutabili, ad bonum commutabile deſcendit. Homine autem ſic lapſo in latrones,& ſpoliato,ac vulnerato, & relicto,quid aliud reſtat niſi flagitare? Vt ſamaritanus ille, id eſt cuſtos animarum, Ieſus Chriſtus iter miſerationis ſuæ,per nos faciat, latrones fugiet, ſpoliatos gratia reſtituat,& vulnera noſtra liget, ſemiuiuos in integrum habilitet: & ſic demum in cœleſtem B Hieruſalem nos perducat.Moraliter per Hieruſalem,ſtatus virtutis deſignatur.Et ideo per hominem deſcendentem ab Hieruſalem in Hiericho, deſignatur peccator, deſcendens à ſtatu iuſtitiæ,in peccatum mortale: qui incidens in latrones, id eſt dæmones, ſpoliatur per eos gratuitis, & vulneratur in naturalibus,ac relinquitur ſemiuiuus: quia tollitur ab eo vita gratiæ,remanente vita naturæ. Sacerdos & leuita tranſeuntes, ſunt mali miniſtri eccleſiæ: Samaritanus eſt confeſſor,& prædicator, motus ex charitate,alligans vulnera ſauciati,per ſanum conſilium: infundens oleum miſericordiæ, & vinum iuſtitiæ, & imponit illum in iumentum:quia non ſolum mente præbet auxilium,ſed etiam,prout poteſt corpore,quod eſt animæ iumentum: & ducit in ſtabulum & domum Eccleſiæ, vbi datur pabulum verbi C Dei, & ſacramẽti euchariſtiæ:& altera die,poſtquam duxit in ſtabulum,protulit duos denarios, per quos deſignatur gratia in præſenti,& gloria in futuro:& dedit ſtabulario, id eſt dandos denunciauit bono curato, facienti debitum ſuum erga peccatorem ſibi ſubditum: & ei curam peccatoris commendauit dicens, *curam illius habe*, debitum tuum exercẽdo: *& quodcumque ſupererogaueris*, faciendo circa debitũ aliquod bonũ,ad quod non teneris,*reddam tibi*:id eſt teddendum denuncio,promittens ei vitam æternam, pro ſalario. Et interrogatus *Proximus noſter.* legiſperitus à Domino,quis prædictorũ proximus fuiſſet ei qui incidit in latrones, reſpõdit: *Qui fecit miſericordiam in illum.* Vbi Cyrillus: Neque enim ſacerdos, neque leuita factus fuit proximus patientis: ſed ille qui eſt eius miſertus. Inutilis eſt enim ſacerdotij dignitas,& le*Beda in ca. 10. Luca.* gis ſcientia,niſi per bona opera confirmetur. Vnde Beda: Iuxta literam, manifeſta eſt Domini ſententia:nullum nobis amplius,quàm qui miſeratur eſſe proximum.Sic ciui Hieroſolymitæ,non ſacerdos,non leuita ex eadem gente:imò in eadem vrbe nati & nutriti, ſed D externæ gentis accola,quia magis miſertus eſt, factus eſt proximus. Deinde Dominus, ex legiſperiti reſponſione & confeſſione, oſtendens omnem hominẽ miſericordiam facientem eſſe proximum,& ſpecialiter ipſum Dei filium,concluſit dicens: *Vade*, ſcilicet de virtute in virtutem, *& tu fac ſimiliter*, proximo, ſicut Samaritanus fecit Iudæo: quòd ſcilicet omnem hominem,etiam inimicum,proximum reputes:& ei miſericordiam affectu, affatu, & effectu impẽdendo neceſſitates eius,ſubleues: vt te proximum diligere ſicut teipſum manifeſtes. Vnde Chryſoſt.quaſi dicat: Si quem vides oppreſſum, non dicas,vtique nequã eſt, ſed ſiue ſit Gentilis, ſiue Iudæus,& ope indiget,non cauilleris: ius habet auxilium,quicumque mala fuerit paſſus.hęc Chryſo.Ex reſponſione quoque legiſperiti,Dominus concludit quòd propinquitas generis non facit proximũ,ſed opus miſericordiæ impenſum.Ac *Dilectio vtraque in Chriſto, qui Deus & proximus implẽda eſt.* ſi dicat ei:Tu ergo me dilige,& in me vtrumque mandatum legis implere ſtude:quia ſum E Deus, & ſum ille tuus proximus: & quicquid vales in proximi neceſſitate ſubleuanda, vel corporali, vel ſpirituali deuotus operare, vt manifeſteris proximus eſſe. Vnde Bernardus. Vtramque teneo dilectionem Dei & proximi,cùm te amo Domine Ieſu, qui meus proxi*Bernardus ſermo. 20. in cantica.* mus es,quoniam homo es,& feciſti mecum miſericordiam.hæc Ber.Ex vtraque ergo Domini concluſione legiſperitus conuincitur:quia Chriſtum Deum & hominem proximum non dilexit:qui ſuſcipiens carnem noſtram per humanitatem factus eſt nobis proximus,& tot miſericordiæ opera impendit: vnde meritò diligi debet. Ad Dei enim dilectionem in nobis excitandam, nutriendam,& augendam, nihil ita valet ſicut beneficiorũ eius frequẽs *Miſericordia laus.* & diligẽns conſideratio. Magna eſt igitur miſericordia, quæ ignotis & extraneis nos proximos facit: magna eſt miſericordia,per quã vita poſſidetur æterna. Ille quippe eſt proximus tibi,

A tibi,cui miſerēdo appropinquas:qui verò nulli miſeretur,nullum proximum babet. In illo
ergo mandaro, Diliges proximũ tuum ſicut teipſum, Dominus proximum intelligit omnē
hominē:hic autem,eum qui impler legem naturalē : vt qui facir alij,quæ ſibi fieri vult. Vbi
Ambroſ.Ergo quoniā nemo magis proximus,quàm qui vulnera noſtra curauit: diligamus *Ambroſius*
eum quaſi Dominum:diligamus &eum quaſi proximum.Nihil enim tam proximũ,quàm *in cap.10.*
caput membris.Diligamus eriā eum,qui imitaror eſt Chriſti. Diligamus eum, qui inopiæ *Luca.*
alterius corporis vnirate compatitur. Neque enim cognatio facir proximum, ſed miſeri-
cordia:quia miſericordia ſecundum naturam eſt.Nihil enim tam ſecundũ naturam,quàm
iuuare conſortem naturæ. hæc Ambro. Ad hoc quoque faciendum, hortatur nos Auguſt. *Auguſt.de*
dicēs:Nunc cùm in hac vita,id eſt in hac via ſumus,inuicem onera noſtra portemus : vt ad *verbis apo-*
eam vitam quæ carer omni onere, peruenire poſſimus. Dilectionis officiũ eſt inuicē onera *ſtoli c.23.*
B noſtra portare. Nihil enim ſic probat amicum, quemadmodum oneris amici portatio. *Dilectionis*
Neque vlla res officioſum iſtum laborem,ad portandum onera aliorum,facir libenrer im- *officium.*
pendi:niſi cogiremus quanta pro nobis pertulir Dominus. Hinc admonens,air Apoſtolus:
Hoc ſentire in vobis,quod & in Chriſto Ieſu. Huic cogitationi,accedit etiam illa:quia homines *Philip.2.*
ſumus: & quòd ægritudinē,ſiue animi,ſiue corporis,quàm in homine alio videmus, etiam
nos habere potuimus,aut poſſumus.Hoc ergo exhibeamus ei, cuius infirmitarem portare *Exhibitio*
volumus:quod ab illo vellemus nobis exhiberi,ſi fortè nos in eo eſſemus,& ipſe non eſſet. *operis miſe-*
Ad hoc pertinet quod Apoſtolus ait: *Omnibus omnia factus ſum,vt omnes lucrificarem*:cogitan- *ricordia.*
do ſcilicet in eo vitio ſe eſſe potuiſſe,vnde cupiebar alium liberare. Deinde etiam illud co- *1.Cor.9.*
gitandũm,nullum eſſe hominem,qui non poſſit habere aliquod bonum, quod tu non ha-
bes,etiam ſi lateat:in quo ſine dubio poſſit te eſſe ſuperior. Vnde Apoſtolus:*Nihil per conten-* *Philip.2.*
C *tionem,neque per inanem gloream*: ſed in humilitate mentis, alter alrerum exiſtimāres ſuperio-
rem ſibi. iſtæ cogitationes deprimenres mentis ſuperbiam,&acuentes charitarem,faciunt
onera fraterna inuicē non ſolum æquo animo,ſed etiam libentiſſimè ſuſtineri. hæc Augu.
Vnde & Grægo.Si quiſque ſua incommoda,quæ ab aliis portantur, conſiderat: ea quæ ab *Gregorius*
aliis ſuſtiner,leuius portat. Et irerum:Quia illa inrerna pacis viſio,ex ſanctorum ciuiũ con- *home. 13.in*
gregatione cōſtruitur:Hieruſalem cœleſtis vt ciuitas ædificatur. Quæ tamen in bac pere- *Ezechielē.*
grinationis rerra,dum flagellis percutitur, tribulationibus tunditur, eius lapides quotidie
quadrantur. Quæ videlicet ciuitas habet hîc in ſanctorũ motibus, magnum iam ædificiũ
ſuum. In ædificio quippe,lapis lapidem portar:& qui portat alrerum,portatur ab altero.Sic
nunc in ſancta Eccleſia,vnuſquiſque & portat alrerum,& portatur ab alrero.Nam viciſſim
ſe proximi tolerant:vt per eos ædificium charitatis ſurgat. Omne autem pondus, fabricæ
D fundamentũ portat:quia redemptor noſter:de quo Paulus Apoſtolus ait:*Fundamentum aliud* *1.Cor.3.*
nemo ponere poteſt,præter id quod eſt poſitum, quod eſt Chriſtus Ieſus. Omnia noſtra rolerat: ſed in
ipſo malum non fuit,quod rolerari debuiſſet.hæc Græg. Ex his verbis Gregorij colligitur,
quòd quanto plüra quis pro Deo portauerit:tanto erir ipſi fundamēto,ſcilicet Ieſu, propin
quior:& quanto pauciora portauerit, tanto erir ab ipſo fundamento remotior. Hæc igitur
omnia bene conſidera,& proximorũ infirmitates, ac defectus & onera, non ſolum patien-
ter,ſed etiam libenter pro deo porta & tolera. Vnde Anſelmus: Qui bonis alterius arridet, *Anſelmus*
ſanctis cōſentit:qui verò inuidet,diabolis. Siquidem magis puto,ſaluationem eius ſperan- *lib.de ſimi-*
dam,qui parum boni facit,& factis aliorum fauer: quàm qui multa, & inuidet. Et iterum: *litudinibus*
Charitas quæ colligir & viuificat omnia mēbra eccleſiæ, cùm nos viderit de alterius ruinà *c.45.*
gaudere, ſtatim nos præcidit de corpore. Fortè igitur non dolemus de ruina proximorum *Charitas.*
E noſtrorum : quia præciſi ſumus à corpore. Si enim ibi eſſemus,ſine dubio doleremus:quia
randiu dolet membrum,quandiu in corpore continetur.Si autem abſciſum fuerit,non do-
lere poterit,nec ſentire. Ex his ergo homo poteſt perpēdere,ſi eſt membrũ Chriſti. Et ſicut *Membrum*
dictum eſt de compaſſione, & congratulatione : ita intellige de communicatione : quia in *Chriſti quis*
corpore humano,vnum membrum communicat alteri, indigēti ſuum officium, & cibum *ſit.*
quem recipit:ita in corpore Chriſti,quod eſt eccleſia, quilibet debet alteri communicare
gratiam ſibi diuinitus datam,ac cibum & eriam temporalia omnia à Deo recepta. Simili-
ter intellige de conſideratione:vt ſicut membra inrer ſe adunantur tanta amoris cōcordia,
vt nulla ratione inrer ſe valeant diſſentire occaſione aliqua:ita etiam ſit inrer vos. Similirer
intellige de ſupportatione: vt ſicut vnum membrorum ſupportat alterum, & ſuſtinet læ-
ſionem pro curatione,ſiue protectione alterius:& ſi læditur ab alio,ſine vltione ſuſtinet læ-
ſionem,ſic debet eſſe in nobis.hæc Anſelmus.

ORATIO. A

Domine Ieſu Chriſte, cuſtodi nos deſcendentes de contemplatione ad actionem, ne incidamus in latrones ſenſuum appetitus, nec ſpoliemur gratuitis, nec vulneremur in naturalibus, ſacerdos & leuita ſuperior, & inferior portio rationis non deſcendant eadem via conſentiendo in peccatum, ſed potius aſcendant ſurſum. Samaritanus vero gratia prædeſtinationis, ſecus nos appropiet, nobis vulnera peccatorum liget, infundens oleum ſpem veniæ, & vinum timorem iuſtitiæ imponat in iumentum, ordinando rationem ſupra ſenſualitatem: ducat in ſtabulum in conſideratione peccatorum: altera die reſurrectionis det duos denarios: ſtolam animæ & corporis. Amen.

De pœnitentia Mariæ Magdalenæ. CAPVT LX. B

Luca 7.
POST hæc aſcendit Ieſus de Galilæa in Iudæam: vbi *quidam de Phariſæis,*
ſcilicet Simon leproſus, volens ſe iuſtificare, & de iuſtitia iactare, *rogauit Dominum Ieſum, vt cum illo manducaret.* Cuius tamen ſimulatam iuſtitiam, benignus medicus non vitauit: ſed magis curare voluit, *& ingreſſus domum Phariſæi diſcubuit.* Legitur autem Chriſtum manducaſſe cum
publicanis & peccatoribus, vt eos ad pœnitentiam prouocaret: ſicut
quando in domo Matthæi, cum publicanis comedit. Item cum iuſtis
cum diligentibus: vt eorum amorem & deuotionem nutriret & augeret: ſicut dicitur de
Martha & Maria. Item cum cognatis & pauperibus: vt eorum inopiam suppleret: ſicut habetur de nuptiis, vbi aquam in vinum vertit. Item cum Phariſæis ſuperbientibus: vt eorum
ſuperbiam reprimeret, & eorum vitia argueret: ſicut in hoc loco facit. Aliquãdo etiam hu- C
militer, & cum gratiarum actione, cùm inuitabatur, recipiebat pro loco & tẽpore, ex paupertatis amore: quia pauper erat, & de huius mundi ſubſtantia, parum habebat. Non immeritò talis & tantus hoſpes eſt inuitandus: & cùm ſe inuitat, libẽtius ſuſcipiendus: veniũt
enim omnia bona pariter cum illo. Audiens autem hoc Magdalena, quæ iam fortè ipſum
prædicantem audierat, tacta dolore cordis intrinſecus pro peccatis ſuis, & de eis plenè &
perfectè contrita, amoriſque eius igne accenſa, cum alabaſtro, id eſt tali vaſe vnguenti, perrexit ad locum conuiuij. Vt enim dicit Beda, alabaſtrum eſt genus marmoris candidi, variis coloribus intertincti, quod ad vaſa vnguentaria cauare ſolent: eo quòd optimè ſeruare
incorrupta dicatur. Iſte Phariſæus, quandoque in Euangelio Simon leproſus dicitur: cuius
lepra non ſine cauſa memoratur. Vnde Chryſ. Non ſimpliciter autẽ lepræ Simonis meminit Euangeliſta: ſed vt oſtendat vnde cõfidens acceſſit hæc mulier: quia enim lepra videba- D
tur valde immunda eſſe paſſio & abominabilis, vidit autem quòd Ieſus curauerat illum hominem: confidit quoniam & animæ eius immunditiam facilè expurgabit. hæc Chryſo. Et
cùm mulier ad locum perueniſſet, facie inclinata, & oculis in terram demiſſis, ante cõuiuas
trãſiens, non quieuit donec ad Ieſum perueniret: & tunc illico retrò ad pedes eius proſtrata: quia ſe antè ponere non audebat, præ peccatorum ſuorum verecundia: & procumbens
vultu ſuper pedes ipſos, cum quadam cõfidentia: quia iam intensè, & ſuper omnia eum diligebat, & in eius amore ardebat: cœpit fortiter fletibus & ſingultibus abundare: ac lachrymis largiter decurrentibus, pedes Domini balneare & lauare. Vnde patet magnitudo contritionis, ex qua lachrimas pœnitentiæ, ſanguinem cordis fundens, tantum fleuit, q̃ pedes
vnius hominis lauare potuerunt: tandem à fletu ceſſans, capillis ſuis pedes Ieſu lotos extersit, & amore creſcente, oſculabatur eos ſæpe dulciter & amanter: nec de hoc ſatiari potuit. E
Et quia propter itinera ſqualidi & laſſi erant, eos etiam vnguento precioſo vngebat, ad refrigerium caloris, & mitigationẽ doloris, ex labore itineris. Et hæc quidem quæ dicta ſunt,
agebantur exterius: quæ verò reuoluebat eius intentio, multò feruentiora erant quæ ſolus
Deus inſpiciebat. Vnde Greg. Niſſenus: Indignitatẽ autem ſuã oſtendens, ſtabat poſt tergũ,
deiectis luminibus, & effuſa coma pedes amplectẽs, lachrymiſq; eos perfundẽs, rebus triſtẽ
animũ oſtendebat, veniam implorans. hæc Greg. In eo ergo q̃ mulier retrò ſtat, deuotio &
humilitas agnoſcitur: in eo verò q̃ lachrymis pedes rigat, vera pœnitentia & cordis compunctio demonſtratur. Et quoniã eaſdem lachrymas capillis tergendo abſcondit & delet,
ſeſe de illis non eſſe oſtendit qui opera ſua faciunt: vt ab hominibus videãtur: in oſculo, pacem, amorem, & dilectionẽ monſtrabat: in vnguento verò, cordis intima blandimenta, &
deuoti obſequij affectionem ſignificabat. Per alabaſtrum, pectus & cordis ſecretarium,
plenum

Manducãdi cum peccatoribus ratio.
Marc. 2. & Luca 5.
Luca 10. & Ioan. 12.
Ioan. 2.
Beda in ca. 7. Luca.
Alabaſtrũ quid eſt.
Chryſoſto. home. 81. in Matthæum.
Contritio Magdalenæ

A plenum fide & charitate poſſumus intelligere: tale enim alabaſtruoı, huiuſmodi voguen- *Gregorius hom.33.in*
tum conſueuit ſeruare. Vbi Grego. Cogitanti mihi de pœnitentia Mariæ: flete magis libet, *Euangelia.*
quàm aliquid dicere. Cuius enim vel ſaxeum pectus, illæ huius peccatricis mulietis lachry *Pœnitentia*
mæ, ad exemplum pœnitendi noo emolliant? Conſiderauit namque quid fecit, & ooluit *Magdalena*
moderari quid faceret. Super cõuiuantes ingreſſa eſt: non iuſſa venit: inter epulas, lachry-
mas obrulit. Diſcite quo dolore ardet: quæ flere & inter epulas oõ erubeſcit. Sed quia tur-
pitudinis ſuæ lacbrymas aſpexit: lauãda ad fontem miſericordiæ cucurrit: cõuiuantes oon
erubuit. Nam quia ſemetipſam grauiter erubeſcebat intus: nihil eſſe credidit, quod vere-
cundaretur foris: Hæc Greg. Myſticè, pedes dominici corporis ſunt pauperes: quia ſunt in- *Pedes Domini.*
ferior pars corporis myſtici, per deiectionem: & cruci affixi, per afflictionem. Diues ergo
& peccator, volens obtinere veniam in præſenti: & regni, quod pauperum eſt, gloriam in
B futuro: debet ſecus pedes iſtos ſtare per familiaritatis exhibitionem, & amicitiæ acquiſitio-
nem: lachtymis rigare, per compaſſionem: capillis extergere, per ſqualorem paupertatis:
& refouere per temporalium, quæ per capillos deſignantur communicationem, & miſeriæ *Auguſtin. ho.42. lib.*
reuelationem: oſculum dare, per affabilitatem, & blandam allocutionem, fraternitatiſque *50. homil.*
amorem: vnguento vngere, per miſerendi hilaritatem, & cordis benigni dulcedinem, ac *Fratres pauperum qui*
conſolationis ſuauitatem. Aliter enim, ſecundum Auguſtinum, non poſſunt diuites dicere *filij domini.*
competenter, Pater noſter, niſi ſe fratres pauperum cognoſcant. Sed heu, multi faciunt *Gregorius*
his contraria: & ergo cum Phariſæo, nec gratiam merentur, nec gloriam. Vnde Gregorius. *hom.33.in*
Nos ergo, nos illa mulier expreſſit, ſi toto corde ad Dominum poſt peccata redeamus, ſi *Euangelia.*
eius pœnitentiæ luctus imitemur. Quid autem vnguento, niſi bonus odor opinioois expri- *Vnguentum*
mitur? Si igitur recta opera agimus, quibus opinionis bonæ odore eccleſiam reſpergimus; *fũdere &c.*
C quid aliud in Domini corpore, niſi vnguentum fuodimus? Cootra pedes Domini ſtetimus,
cùm in peccatis poſiti, eius itineribus renitebamur. Sed ſi ad veram pœnitentiam poſt pec-
catum conuertimur: iam retrò ſecus pedes ſtamus: quia eius veſtigia ſequimur, quem im-
pugnabamus. Lachrymis mulier pedes rigat: quod oos quoq; agimus, ſi quibuſlibet vlti-
mis membris Domini, per compaſſionis affectum inclinamur. Capillis pedes Domini ter-
gimus, quãdo ſanctis eius quibus ex charitate compatimur, etiam ex his quæ oobis ſuper-
fluunt, miſeremur. Oſculatur mulier pedes quos tergit: quod nos quoq; agimus, ſi ſtudioſè
diligimus quos ex charitate continemus: Hæc Gregor. Per hanc ergo mulierem peccatri- *Pœnitẽs contraria faciat.*
cem ad Domini pedes accedentem, ſignificatur quælibet perſona verè de peccatis pœni-
tens, & contrita: ad quod requiritur quòd ſicut Deum offendit per culpam, ita ei ſeruiat per
pœnitentiam: ſecundum illud Apoſtoli: *Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ, &* *Rom.6.*
D *iniquitati ad iniquitatem: ita exhibete nunc ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem:* & ſic fecit mulier hæc
pœniteos. Vnde Grego. Liquet fratres quòd illicitis actibus prius inteota vngueotum ſibi *Gregorius*
pro odore ſuæ carnis adhibuit. Quod ergo ſibi turpiter exhibuerat, hoc iam Deo laudabi- *home.33. in*
liter offerebat. Oculis terrena coocupierat: ſed hos iam per pœnitẽtiaoı conterens, flebat. *Euangelia.*
Capillos ad compoſitionem vultus exhibuerat: ſed iam capillis lachrymas tergebat. Ore
ſuperba dixerat: ſed pedes Domini oſculans, hoc in redemptoris ſui veſtigia figebat. Quot *Holocauſta*
ergo in ſe habuit oblectameota, tot in ſe inuenit holocauſta. Conuertit ad numerum virtu- *Magdalenę*
tum numerum criminum, vt totum ſeruiret Deo in pœnitentia, quicquid ex ſe Deum coo- *Hierony. in*
tempſerat in culpa. Hæc Grego. Conſimile inducit Hieronymus, de beata Paula, dicens: *epitaphio Paulæ ad*
Cúmq; à nobis crebrius moneretur vt parceret oculis: vt eos euangelicæ ſeruaret lectioni: *Euſtochiũ.*
aiebat, Turpanda eſt facies, quam, cootra Dei præceptum, purpuriſſo, & ceruſſa & ſtibio *Paulæ pœnitentia.*
E depinxi. Affligendum eſt corpus, quod multis uacauit delitiis: longus riſus perpetuo com-
peoſandus eſt fletu. Mollia lintheamina, & ſerica prætioſiſſima, aſperitate cilicij ſunt com-
mutanda. Quæ viro & ſeculo placui, nunc Chriſto placere deſidero: Hæc Hiero. Hinc er-
go habemus quomodo facienda ſit pœnitentia. In quo enim quis peccat, in eodem per *Pœnitentia*
contrarium pœnitentiaoı agat. Verbi gratia: Peccaſti oimis potando, pœnitentiam age à *agendæ forma.*
potu abſtinendo. Qui nimis comediſti vel præcioſiora, ieiuna & comede viliora. Et ſic de
aliis ſuo modo. Conſpice igitur bene hãc mulierem, & eius deuotionem, & ſuper his mo-
roſè meditare: quia factum hoc ſolẽne fuit valde. Conſpice etiam Dominum Ieſum quàm
benignè eam ſuſcipit, & quàm patienter ſuſtinet quicquid facit. Ceſſat & quieſcit à come-
dendo, donec negocium compleatur: ceſſaot & coouiuæ, & omnes ſuper hac nouitate mi-
rantur. Sed *Phariſæus qui eum vocauerat*, non tamen inuocauerat, quod melius fuiſſet: fallaci-
ter iuſtus, ac de falſa & putatiua iuſtitia veraciter ſuperbus: nullaque compaſſione naturæ

G

motus, & ſuæ fragilitatis oblitus, de hoc murmurans, *ait intra ſe*, contra ſuum hoſpitem A
murmurando dicens: *Hic ſi eſſet propheta*, verus, ſciens occulta, *ſciret vtique quæ*, in perſona,
& qualis, in vita *eſt mulier quæ tangit eum*: & per conſequens non permitteret ſe tangi ab ea,
Reprehenſio iniqua Phariſæi.
quia peccatrix eſt: & ideò vnguentum eius vitare deberet. Ægram reprehendit de ægritudine,
quæ potius erat commendanda: quia languoris ſui remedium quærebat apud tantum
medicum: quem etiam reprehendit de ſubuentione, de qua gratiarum actiones erant referendæ:
qui ipſe quoque de elationis vulnere ægrotabat, & ideò nec medicum pro ſubuentione
requirebat. Neſcis, Phariſæe ſtulte, neſcis, nuper te mundauit à lepra, quem modo
non credis eſſe prophetam. Et propheta quidem eſt, & optimè ſcit quia peccatrix eſt
mulier quæ eum tangit. Ad hoc enim ipſe venit, ad hoc ipſe de cœlis deſcendit. *Non enim*
Matth. 4.
venit vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam: hoc ipſe teſtatur, eius verba ſunt hæc. Non
Gregorius hom. 33. in Euang.
horret ergo peccatores, qui pro peccatoribus factus eſt homo. Igitur ſecundum Grego- B
rium: Neceſſe ſemper eſt, vt cùm peccatores quoſque conſpicimus, noſmetipſos prius in
Peccatore viſo flendũ nobis.
illorum calamitate defleamus: quia fuiſſe in ſimilibus aut lapſi ſumus, aut labi poſſumus, ſi
lapſi non ſumus. Per iſtum Phariſæum qui Chriſtum notauit de ignorantia, & mulierem
de immunditia ſignificatur hypocrita de falſa iuſtitia præſumens & alios contemnens: quia
Greg. hom. 33. in Euangel.
ſecundum Gregorium, vera iuſtitia compaſſionem habet, falſa verò indignationem: propter
quod iſte Phariſæus arguitur de pietatis omiſſione immodicis reſpectiuè, & mulier
commendatur de maioribus valde. Vnde Dominus Ieſus non verba Phariſæi audiens, ſed
cogitationes inſpiciens, reſpondit cogitationi eius ad confutationem illius: per hoc enim
quòd ad eius reſpondit cogitationem, quæ ſoli Deo eſt nota, oſtendit ſe plus quàm prophetam,
& Dominum prophetarum: & propoſuit ei parabolam de duobus debitoribus, vt conuenientius
concludat contra eum ex reſponſione ipſius. Cùm enim de ſua ſententia Pha- C
riſæus conuincitur: quaſi phreneticus funem portat cum quo ligetur. Iſti duo debitores
erant Maria Deo debitrix quingentorum denariorum, & Phariſæus qui quinquaginta debebat:
quia minus ſe peccaſſe credebat, & ideò Maria plus diligere debebat: quia maiorem
remiſſionem acceperat: & plus diligebat, ideò maiora obſequia Chriſto præbebat. Exemplo
igitur debitorum & feneratoris conuincit Phariſæum, quòd hæc mulier eſſet gratia diuini
amoris iuſtificanda, & dignior amari, & peccata ſibi remitti, quæ plura grata Deo obtulit
in hoc facto, quàm ſuperbus Phariſæus in conuiuãdo: quia amor in humanis plerunq;
Amoris mundani cauſa.
cauſatur ex donis præcedentibus, & per conſequens maior amor ex donis maioribus. Vnde
Dominus enumerans bona peccatricis, & mala falſi iuſti, redarguit Phariſæum ex defectu
Phariſæi defectus tres.
triplici: ſcilicet pietatis, quia non dedit aquam pedibus ſuis: qui tamen erant feſſi & dolentes
ex labore itineris, ac lutoſi, ſeu puluerizati: eo quòd incedebat ſine calciamentis. Vn- D
Lachrymarum difficultas.
de Titus: quaſi dicat, Facilis eſt vſus aquarũ, non eſt facilis lachrymarum effuſio: tu promptis
non es vſus, hæc effudit non prõpta: lauans lachrymis pedes meos, lauit lachrymas proprias.
Secundò redarguit ex defectu charitatis: quia non dedit ei oſculum, quod eſt ſignum
amicitiæ & dilectionis. Tertiò ex defectu hilaritatis, quæ deſignatur in nomine olei, quo
non vnxit caput eius: tria enim prædicta faciebant olim ſuis hoſpitibus, quia primò dabant
oſculum in ſignum ſecuritatis: deinde lauabant pedes, propter laborem itineris: poſtea vngebant
caput vnguentis refrigeratiuis, contra æſtum caloris. Et prædicta tria ſcilicet charitas,
pietas, & hilaritas, requiruntur in hoſpitalitate vera & gratioſa: ex qua ad obſequium
magis tenebatur Phariſæus, quàm mulier ſuperueniens ab extrà. Vnde conſidera, quòd
præfertur hîc deuotum obſequium largitioni cibi & potus, quos credibile eſt Phariſæum
in domo ſua Domino præbuiſſe. Hinc poteſt elici argumentum, quòd cùm ſuſcipitur E
quis hoſpitio: magis meritorum eſt ei benignè miniſtrare, quàm ipſum cibum & potum
Perfectio triplex Magdalenæ.
exhibere. Et ecõuersò laudat Dominus mulierem, de triplici perfectiono, defectibus Phariſæi
oppoſita, prout clarè patet in litera. Ex factis ergo mulieris apparet, quòd Dominum
multum dilexit, & ideò veniam reportans iuſtificata fuit: propter quod & ex peccatis multis
ſibi dimiſſis magis in amore eius exarſit. Vnde volens Dominus monſtrare, quòd omnia
Iacobi 4.
in dilectione conſummantur, dixit Simoni: *Propter quod dico tibi, remittuntur ei peccata multa:*
Chryſo. ho. 6. in Matt.
quoniam dilexit multum, charitas enim operit multitudinem peccatorum. Et tu plurimum dilige,
vt tibi plurimum remittatur. Vnde Chryſoſtomus: Nam qui vehementer ſe ingeſſerunt
malis, rurſus & bonis vehementer inſiſtent, conſcij ad quot debita ſe
obligauerunt. *Cui autem minus dimittitur, minus diligit*: vt ſcilicet tu Phariſæe. Sed
non ſuperbias ſi in paucioribus teneris, quia tu quoque venia eges: nullus enim poteſt,

per

A per ſemetipſum, à debito peccati liberari: niſi diuina gratia veniam conſequatur. Igitur,
vt ait Chryſoſtomus, Opus eſt nobis feruenti anima: quia nihil impedit hominem fieri ma- *Chryſoſto.*
gnum. Nullus ergo conſtitutorum in peccatis, deſperet: neque virtuoſus dormitet. Nec *hom. 68. in*
hic confidat, ſæpe enim meretrix præcedet eum: nec ille diffidat, poſſibile nanque eſt eum *Matthæum.*
etiam primos ſuperare: Hæc Chryſoſto. vnde & Grego. Quid fratres mei eſſe dilectionem *Math. 21.*
credimus, niſi ignem? Et quid culpam, niſi rubiginem? Vnde nunc dicitur, *remittuntur ei pec-* *Gregorius*
cata multa: quia dilexit multum. Incendit planè peccati rubiginem: quia ardet valde per amo- *hom. 33 in*
ris ignem. Et ſi durum eſt valde quod coquitur, abundat tamen amoris ignis quo etiam *Euangel.*
dura conſumantur. Tanto nanque amplius peccati rubigo conſumitur, quanto peccatoris
cor magno charitatis igne concrematur. Vbi Auguſtinus: Hic multa commiſit, & multo-
rum debitor factus eſt: ille, gubernante Deo, pauca commiſit. Cui deputat ille quod dimi- *Auguſtin.*
B ſit huic, & iſte deputet quod non commiſit. Nullum eſt enim peccatum quod facit homo, *lib. 50. ho-*
quod non poſſet facere & alter homo, ſi deſit rector à quo factus eſt homo. Vnde & Ber- *miliarum*
nardus: Quis non videat quòd ſicut in multa peccata cecidi, ſic & in multa alia cecidiſſem, *hom. 23.*
niſi omnipotens pietas ſeruaſſet? Fateor & fatebor, *niſi quia Dominus adiuuit me, paulominus* *Pſal. 93.*
habitaſſet in inferno anima mea. videlicet cecidiſſet in omne peccatum anima mea. Myſticè *Peccator nõ*
fenerator iſte Deum ſignificat, qui pro culpa pœnam: & pro donis gratiarum, meritum bo- *eſt ſoluendo.*
norum exigit. Debitores dici poſſunt Maria, & Phariſæus, quatum ad propoſitum: vel po-
pulus gentium, & Iudaicus: vel peccator notorius, & occultus. Vel clericus, & laicus: & ſic
duo debitores ſunt duo populi, vel duo ſtatus peccatorum: primi debent quingentos de-
narios, quia plus peccant: ſecundi quinquaginta, quia minus. Sed non habent vnde red-
dant, quia nullus prædictorum poteſt abſolui propriis viribus abſque gratia, & ideò donat
C vtriſq;, id eſt, donum gratuitum dat, per quod eis debitum dimittit: non enim ſine dono
Dei gratuito fit culpæ remiſſio. *Dixit autem Dominus ad mulierem, remittuntur tibi peccata*: ſci-
licet non ſolum quantum ad reatum & culpam, ſed etiam quantum ad reatus pœnam: &
hoc fit ex vehementi amore Dei, & horrore peccati præteriti. O fœlix Maria, cui tot dan- *Munera in*
tur munera. Nam primò datur ei peccatorum remiſſio: vt hic dicitur: Secundò fit ſpiritua- *Magdalenã*
liter familiaris Domino, vt in ſequenti capitulo ſubditur. Tertio fit ei dominicæ reſurre- *collata.*
ctionis prima apparitio: prout infrà de reſurrectione Domini narratur. Et accumbentes
ſimul cum Domino, *dicebant intrà ſe*, in corde ſuo: *Quis eſt hic qui etiam peccata dimittit?* Hoc
dicebant, quia humanitatem exterius apparentem, quæ non poteſt peccata dimittere, tan-
tum videbant. Sed Dominus cogitationes eorum paruipendens, dixit ad mulierem, *Fides*
tua, id eſt, à Deo tibi infuſa, *te ſaluam fecit*: quia iſta fides charitate formata fuit: & ideò ha- *Fides Ma-*
D bentem dignum vita æterna fecit ſecundum Gregorium, Fides eam ſaluam fecit: quia hoc *gdalenæ.*
quod petijt, poſſe accipere non dubitauit. Spem enim iam ab illo acceperat, à quo ſalutem *Gregorius*
quærebat. *Vade in pace*, id eſt, in quiete & ceſſatione à vitiis, non diſcordando à gratia tui a- *hom 33. in*
moris. In pace ire præcipitur, vt in veritatis itinere perſeueret, & ab eo in vita ſcandali *Euangelia*
vlterius non declinet. Vnde Theophilus: Poſtquam autem ei peccata dimiſit, non ſiſtit in *Theophilus.*
remiſſione peccati, ſed adiicit operationem boni. Vnde ſubditur: *Vade in pace*: id eſt, in iu- *in eumlocũ.*
ſticia. Nam iuſtitia eſt pax hominis ad Deum: ſicut peccatum eſt inimicitia inter Deum & *Iuſtitia eſt*
hominem. Quaſi diceret: Operare omnia, quæ ad pacem Dei te ducunt. Hæc Theophi- *pax, &c.*
lus: In hoc ergo quòd dicitur, *vade in pace*: notatur quòd ipſa iuit ſollicitè per bona opera,
& quòd ipſa habuit pacem in conſcientia. O verbum delectabile & ſuaue: quàm libenter
id Magdalena audiuit, & quàm iocundè receſſit, & perfectè ad Deum conuerſa, deinceps
E honeſtè & ſanctè vixit, ac Domino Ieſu & matri eius perſeueranter adhæſit. Et bene ait, in
pace, poſt remiſſionem peccatorum: quia iuſtificatis eſt pax, cùm conſcientia non remor-
det: ſed non eſt pax impiis & exiſtentibus in peccatis. Hic habes apertè quòd charitas re-
formal pacem inter Deum & peccatorem. Vnde & beatus Petrus dicit, quòd *charitas ope-*
rit multitudinem peccatorum. Sine quo profectò impoſſibile eſt placere Deo, cum qua ſine du- *1. Pet. 4.*
bio placet quicunque, & ideò hanc præcipuè debemus Deo referre. Vnde Ambroſius:
Quoniam nihil eſt quod dignè referre Deo poſſumus, quid enim referamus pro ſuſceptæ *Charitas*
carnis iniuria? Quid pro verberibus? Quid pro cruce, obitu, ſepultura? Væ mihi ſi non dile- *pacifica eſt*
xero. Audeo dicere, non reddidit Petrus: & ideò plus dilexit. Non reddidit Paulus: Reddi- *Deo præci-*
dit quidem mortem pro morte, ſed alia non reddidit: quia multum debebat. Reddamus *puè offerẽda*
licet crucem pro cruce: funus pro funere, nunquid reddimus: quia ex ipſo, & per ipſum, & *Ambroſius*
in ipſo habemus omnia? Reddamus ergo amorẽ pro debito, charitatem pro munere: gra- *in c. 7. Luc.*

tiam pro ſanguinis præcio. Plus enim diligit, cui donatur amplius. Hæc Ambroſius. Ne- A
Deſperandum nõ eſt. mo ergo deſperet, nemo de Dei miſericordia diffidat. Clemens eſt Dominus, qui ex corde
conuerſis tam facilè miſeretur. Vnde ſi quid confeſſio & lachrymæ poſſunt, videre vis: vi-
de quid fides & dilectio operatur. Paruo temporis ſpacio iuſtificata eſt mulier, & ab omni
Bernardus in ſermo. de verbis euã. ecce relinquimus omnia. peccato mundata, quæ vniuerſis vitiis plena, & tam peccatrix fuerat vt eam Phariſæus vi-
dere dedignaretur. Hanc igitur imitans peccator, peccata nunc defleat, vt eius lachrymas
quandoque Deus abſtergat. Nam vt ait Bernardus: Fœlices lachrymæ quas benigna ma-
nus conditoris abſterget, & beati oculi qui in talibus liquefieri fletibus potius elegerunt,
quàm eleuari in ſuperbia, quàm omne ſublime videre, quam auaritiæ petulantia famulari.
Vnde & Chryſoſtomus: Sicut autem vbi vehemens hymber prorumpit, fit ſerenitas: ſic la-
Lachrymarum virtus. chrymis effuſis apparet trãquillitas, & perit caligo reatuũ. Et ſicut per aquã & ſpiritũ purga-
Chryſo. ho. 6. in Matt. mur, ſic per lachrymas & confeſſionem denuò mundamur. Vbi Anſel. Iam nunc ingrede- B
re domum Phariſæi, recumbentem ibi Dominum tuum attende: accede cum benigniſſi-
Anſelmus in medit. ma peccatrice ad pedes eius, laua lachrymis, terge capillis, demulce oſculis, foue vnguen-
tis. Nónne iam ſacro liquoris illius odore perfunderis? Si tibi adhuc ſuos negat pedes, inſta,
ora, & grauidos lachrymis oculos attolle: tuiſque ſuſpiriis inenarrabilibuſque gemitibus
Gene. 32. extorque quod petis, luctare cum eo: ſicut Iacob vt ipſe ſe gaudeat ſuperari. Videbitur tibi
aliquando quòd auertat oculos, quòd aures claudat, quòd deſideratos pedes abſcondat.
Abacuc. 1 Tu nihilominus inſta oportune, importuneque clama: *vſquequo clamabo & non exaudies.*
Redde mihi Ieſu bone lætitiam ſalutaris tui, quia tibi dixit cor meum: quæſiui faciem tuã,
faciem tuam requiram. Hæc Anſelmus: Nullus ergo peccator debet de clementia Dei
Manaſſes pœnitens. deſperare: quia præſto eſt cunctis debita relaxare, & pœnitentes ad regnum cœlorum re-
uocare. Iſtud Deus per Manaſſem regem Iſraël olim præfigurauit, quem propter pœniten- C
4. Reg. 21. tiam ad gratiam reuocauit. Manaſſes infinitis Deum offenderat. Eſaiam qui eum de pec-
catis ſuis redarguit, ſerra lignea per medium deſecari fecit, & tot Prophetas ipſum arguen-
tes trucidauit, quòd plateas Hieruſalem ſanguine prophetarum purpurauit. Tandem ab
hoſtibus eſt captus, & in exilium deductus, carceri deputatus, vbi cœpit pœnitere, & ex cor
In oratione eius in fine ſecundi paralipo. de ſcelera ſua deflere. Et cum lachrymis orauit Dominum, dicens: Peccaui Domine ſuper
numerum arenæ maris, & iam non ſum dignus videre cœli altitudinem, propter iniquita-
tum mearum multitudinem. Miſertus Dominus pœnitentiam eius acceptauit. Nam de
captiuitate eum liberauit, & in regnum ſuum in Hieruſalem reuocauit. Per hunc peccator
deſignatur: qui prophetas Domini ipſum arguentes cruciat, quando prædicatores & do-
ctores audire recuſat. Et quamdiu talis perſeuerat in peccato mortali, tamdiu eſt in capti-
uitate Diaboli: ſi autem ex corde egerit pœnitentiam, Deus paratus eſt eum ſuſcipere ad D
2. Reg. 11. gratiam. Hoc idem præfiguratum fuit in rege Dauid, qui adulterium & homicidium per-
2. Reg. 12. petrauit. Cumq; redargutus à Nathan peccaui diceret: ſtatim Natham reſpondit, Domi-
nus tranſtulit peccatum, id eſt, dimiſit. O quàm magna eſt pietas Domini, & quàm ineffa-
bilis qui nullum pœnitentem deſpicit cuiuſcunque conditionis. Non ergo propter imma-
nitatem peccatorum noſtrorum deſperemus: quia diuerſos teſtes diuinæ miſericordiæ ha-
bemus. Neque vltrà peccatis ſeruiamus: quia magnam dignitatem amittunt miſeri homi-
nes ſeruiendo peccatis, quidam carnis voluptates & concupiſcentias, quidam aſpirando
ad honores, & excellentias: quidam pertinaci ſtudio quærentes mundi facultates & diui-
tias. Et quia pauci ſunt hodie qui iſtum trinarium nephandum non ſequantur, certè miſe-
ri meritò dicuntur: quia illis rebus quæ eis debebent ſeruire & obſequi, ſeruiunt & obſe-
quuntur. Tales proculdubio ſe viles oſtendunt non nobiles, non dominos: ſed potius gar- E
Diogenes in dolio iacens, & Alexãder Magnus. ſiones & ſeruos. Exemplum de Diogene, de quo legitur quòd cùm quadam vice ratione
ſuæ eminentis ſcientiæ & ſapientiæ imperator eum viſitaret, philoſophus ei aſſurgere no-
luit: quod videns imperator iracundia motus retroceſſit, veneruntque ſerui eius & dixe-
runt ad eum. Domine quare ſic agere voluiſti? non modicum te imperator honorabat,
quia te pauperem talis ac tantus viſitabat, tu verò econuerſò ipſum inhonoraſti: quia ei aſ-
ſurgere noluiſti. Quibus reſpondit: Non decet dignitatem meam, vt ſeruo ſerui mei reue-
rentiam faciam. Seruit iſte ſeruo meo: ſcilicet mundo, qui mihi ſeruit, eo factus eſt vt mi-
Mundus no bis ſeruire debet. hi ſeruiat. Igitur non decuit me ſignum alicuius reuerentiæ ſibi exhibere. Bene domina-
batur iſte mundo & imperabat, bene naturæ ſuæ dignitatem & præſidentiam obſerua-
bat.

ORATIO.

ORATIO.

A

O Ieſu bone ſpes pœnitentium, qui Mariæ peccatrici ad tuos pedes flenti, & eos lachrymis riganti, capillis tergenti, labiis oſculanti, pietatis ſignum aperiens peccatorum veniam tribuiſti: ne deſpicias Ieſu miſericors me peccatorem ad clementiæ tuæ veſtigia prouolutum, rigantem lachrymis intimæ compunctionis, oſculantem labiis deuotæ orationis: & fac me audire vocem tuam pietate & clementia, ſuauitate, & miſericordia plenam, quam audire meruit & ipſa: vt dimittantur mihi peccata mea multa per tuam gratiam & ipſius merita: Amen.

De miniſterio Marthæ, & ocio Mariæ Magdalenæ.
CAPVT LXI.

B

ET poſt hæc quadã vice, *intrauit Ieſus in quoddam caſtellum*: ſcilicet Bethaniã, quæ interpretatur domus obedientiæ, per quod ſignatum eſt quòd libenter intrat Dominus domum conſcientiæ, vbi ei obeditur deuotè. Et venit ad domum Marthæ & Mariæ, ad illam enim domum frequenter diuertebat: & ſecurè propter ſpecialem ibi habitantium amicitiam & deuotionem. Sed Marthæ domus hic appellatur cùm dicitur, *& mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum ſuam*: quia maior natu erat & curam domus habebat. At illæ ſorores toto affectu Ieſum diligentes reuerenter, & alacriter eum ſuſceperunt, de tanti hoſpitis aduentu gaudentes. Et Martha quidem ſe incontinenti ad refectionem Domino, & diſcipulis ſuis procurandam parauit, & in miniſterio laborauit, vt eis cõuenienter

Luc. 10.

Martha.

C prouideret: Maria verò ad pedes Domini ſe poſuit: vt diligentiam, aſſiduitatem, ſolertiam erga auditionem oſtenderet, & multam reuerẽtiam quam ad Dominum habebat. Illa ſtabat & ſatagebat vt paſceret Dominum, cibo vtique corporali: hæc ſedebat & audiebat, vt paſceretur à Domino ſuo cibo ſpirituali. Sanè quanto melior eſt anima corpore, tãto dulcior eſt cibus ſpiritualis in mente quàm carnalis in ventre. Vt autẽ dicit Auguſtinus: Quanto humilius ſedebat, tanto amplius capiebat: confluit enim aqua ad humilitatem cõuallis, denatat de tumoribus collis. Et cũ Dominus more ſuo, nolens ſtare ocioſus, verba vitæ loqueretur æternæ: per hoc dans exemplum diſcipulis, & cùm recipiuntur in domibus, ſuſcipiẽtes repleant ſacris doctrinis, Maria oculis & auribus in eum intenta ſpecioſiſſimam faciem eius contemplabatur, & in eius ſuaui ſermone reficiebatur, & vltrà quam dici poſſit in aſpectu & verbis eius iocundabatur, nec quicquam aliud cogitabat: ſed tãtum dulcedini verbi diuini & operibus vitæ contemplatiuæ intenta erat, & de illa menſa Domini opu-

Magdalena.

Auguſtin. ſer. 27. de verbis Do.

Humilitas Magdalenæ.

D lenta micas de verbo Domini colligebat. Martha verò in operibus vitæ actiuæ occupata ſtetit, & ſubſtitit quaſi fatigata & feſſa labore miniſterij ceſſans aliquantulum, & moleſtè ferens quòd ipſa ſola in neceſſitatibus domus laboraret, ſoror verò eius ocio & quieti vacaret, & Domino hoc permittenn conquerens poſtulauit ab eo, vt ad laborandum ſecum in miniſterio & iuuandum illam compelleret: ſed contrariam ſententiam reportauit. Maria autem Martham adiuuat conſiliis, opera eius dirigendo, & ſuffragiis pro ipſa orando. Ecce quòd ſorores iſtæ nec ſeruum nec ancillam habebant, qui eis ſeruirent: nec Dominus coquum vel hoſtiarium qui eius comodo prouiderent: ex quo habes argumentum contra ſuperbiam præſertim prælatorum. Martha de ſorore conquerens ex illorum perſona loquitur, qui adhuc diuinæ contemplationis ignari ſolum quod didicerunt fraternæ dilectionis opus Deo placitum ducunt: ideoq; cunctos qui Chriſto per contemplationem deuoti eſſe

Martha & Magdalenæ ſtatus.

Contra ſciolos & ignaros.

E volunt, huic mancipandos autumant. Hãc ignarorum obiectionem ſoluit Hieronymus in epiſtola, in qua inuitat nobilem & diuitem matronam ad eremum dicens: Quando finem habebit iſta ſeruitus imperfecta? Nunquid non habebit Dominus, vnde alet pauperes niſi per te? Inuenitur autem Maria accuſata tripliciter: ſcilicet à Phariſæo, de præſumptione & temeritate, eo quòd peccatrix Chriſtum recumbentem tetigit. A Iuda, de prodigalitate: eo quòd precioſum vnguẽtum effudit, ac caput & pedes Domini vnxit. A ſorore, de ocioſitate: ſicut patet hîc, & vbique Maria tanquam patiens tacuit & Chriſtus ſemper pro ipſa reſpondit & eam excuſauit, oſtẽdens Phariſæo quòd factum Mariæ non erat præſumptionis: ſed deuotionis; oſtendens quoq; Iudæ, & aliis diſcipulis, quòd illa effuſio vnguenti non erat prodigalitatis, ſed pietatis: oſtendens etiam ſorori, quòd ſeſſio Mariæ non erat ocioſa: ſed melioribus actibus occupata. Maria autem quæ in verbis Domini quiſcebat,

Hierony. in epiſtol. ad Paulam & Euſtachiũ.

Accuſatio Magdalenæ triplex.

Defenſio eius.

& mira ſuauitate tenebatur, ad clamorem ſororis quaſi ſomno euigilans de quiete ſua timuit,& facie inclinata in terra ſiluit:ac cauſam ſuam tanquam ocioſa iudici commiſit,non parans reſpondendi ſermonem, ne remitteret vel interrumperet audiendi intentionem. Et Dominus excuſando Mariam,dixit ad Martham. *Martha Martha*, repetitio nominis ſignum eſt dilectionis, vel monendæ intentionis: vt ſcilicet audiret intentius, *ſolicita es, & turbaris erga plurima*,ac circa multa es occupata:opera enim vitæ actiuæ ſollicitudinem & diſtractionem mentis inducunt,& frequenter perturbationem ingerunt.Si ergo vis cum lætitia viuere,noli multa agere:quia in multis actionibus minor eris. *Porrò vnum eſt neceſſariũ:* ſcilicet Deo iugiter inhærere,ſecundum illud:Vnam petij à Domino,hanc requiram,&c. Vel *vnum*, ſcilicet ipſe Deus,qui vnus eſt præ omnibus quærendus: vel *vnum*,id eſt, vnitas mentis ad Deum: quia per vitam contemplatiuam mens adhæret Deo, qui eſt ſimpliciter vnus,ſicut econtrà per vitam actiuam intendendo creaturis, quæ multæ ſunt,anima diuiditur,& per multa diſtrahitur. Et tamen multa ſunt neceſſaria tendentibus ad vnum,quod omnibus eſt præferendum. *Maria optimam partem elegit*, ſecuram magis & digniorem quaſi dicat.Non tu malam,ſed illa meliorem. Ne ergo conqueraris de ocio ſororis: quia maior eſt qui recumbit, quàm qui miniſtrat. Sed quomodo dicitur optima, cùm eum tantum ſit conſecututa in patria?Sed & illam optimitatem dulcedinis, & iocunditatis patriæ iam hîc prægustauit, non ſicut in futuro apprehendit. Non tamen reprehenditur pars Marthæ, quia & ipſa eſt bona: ſed laudatur pars Mariæ,quia optima, cuius cauſã ſubiungit: quia *non auferetur ab ea*:hoc enim elegit quod ſemper manebit. In hac vita incipit & augetur, in alia vita plenius perficietur:quia quod non videt per ſpeculum in ænigmate,tunc videbit facie ad faciem. Et amoris ignis qui hîc ardere inchoat,cùm ipſum quem amat viderit, in amorem amplius inardeſcet. Charitas nunquam excidit: quia vna & eadem charitas hic, & in patria remanet. Ignis eſt in Sion, & caminus in Hieruſalem: ita & contemplatiua eadem eſt hic & in patria:ſed hîc iucunditas mentis eſt ſemiplena, & ibi erit perfecta. Non ergo contemplatiua auferetur,quæ ſubtracta præſentis ſeculi lucta perficietur:actiua verò ſicut & fides euacuabitur quandoque,& auferetur: quia in æterna patria non erunt opera pietatis neceſſaria, in quibus ipſa exercetur. Maria ergo per Domini excuſationem excuſata, deinde ſecurius ſedit, & iocundius quieuit. Vnde Auguſtinus: Dominus pro Maria reſpondit Marthæ,& ipſe eius factus eſt aduocatus qui iudex fuerat interpellatus. Quæ ſententiã interpellanti reſpondit, & ſuſceptam defendit. Intenta erat Martha quomodo paſceret Dominum,intenta Maria quomodo paſceretur à Domino. A Martha conuiuium Domino parabatur,in cuius conuiuio iam Maria iocundabatur. Mira enim ſuauitate tenebatur,quæ profectò eſt maior mentis, quàm ventris. Excuſata eſt, ſedit ſecurior. Non ergo Dominus opus reprehendit,ſed munus diſtinxit:vna eſt theorica, id eſt, contemplatio Dei,cui meritò vniuerſa virtutum ſtudia poſtponuntur. Vnde & Ambroſius: Age te ſicut Mariam deſiderium ſapientiæ: hoc enim maius, hoc perfectius opus. Nec miniſterij cura à cognitione verbi cœleſtis te auertat. Nec arguas eos & ocioſos iudices quos videas ſtudere ſapientiæ.Nec Martha tamen in bono miniſterio reprehenditur,ſed Maria, quòd meliorem partem ſibi elegerit, antefertur. Ieſus enim multis abundat, & multa largitur, & ideò ſapientior quod principale aduertit,elegit. Denique Apoſtoli optimum non putauerunt relinquere Dei verbum, & miniſtrare menſis. Hæc Ambroſius: Itaque Mariæ pars, id eſt, contemplationis ocium Marthæ miniſterio prælata eſt, quia dignior: ſcilicet Angelorum conuerſationi vicinior, & quia ſecurior,& quia quietior, & quia iocundior, & quia diuturnior:quia *non auferetur*. Illa verò periculoſior,propter lutum & puluerem pedibus actiuorum adhærẽtem,& laborioſior, propter ſolicitudinem & occupationem,proximis tamen vtilior,propter ſubuentionem & ædificationem. Actiua autem, quædam eſt prælationis & prædicationis:quædam miniſterij & vitæ communis. Sicubi ergo legitur actiuam præferri contemplatiuæ,intelligendum eſt de actiua prælationis & prædicationis: in aliquo enim excedit actiua contemplatiuam,& in aliquo exceditur per illam.Vbi ſciendum, quòd diſtinguitur duplex actio à doctoribus. Vna quæ conſiſtit in exercitio virtutum moralium,& iſta diſponit ad contemplationem. Vnde Gregor. Qui contemplationis arcem tenere deſiderãt,neceſſe eſt vt prius in campo actionis ſe probent. Sedatis enim paſſionum tumultibus per exercitium virtutum moralium,diſponitur anima vt liberè poſſit eleuari in contemplationem virtutis: ex quo patet quòd talis actio ordinatur ad contemplationem ſicut ad finem: finis autem melior eſt, his quæ ſunt ad finem. Et ideò de tali

Margin notes: *Eccleſ.12. & 38.* — *Pſal.26.* — *Lucæ 22.* — *1.Cor.13.* — *Ibidem.* — *Contemplatiua vita manet.* — *Sapientiæ ſtudentes nõ ſunt ocioſi.* — *Act.6.* — *Actiua vita.* — *Actio duplex.* — *Gregor. in c.14.lib.1. Regum.*

Margin letters: A, B, C, D, E

A tali actione concedunt omnes quod contemplatio eſt melior. Alia autem actio eſt, quæ ſe-
quitur contemplationem, procedens ex plenitudine contemplationis: ſicut eſt docere, &
in regimine animarum laborare: & huiuſmodi opera facere: & de tali actione dicunt ali-
qui, quòd eſt melior ipſa contemplatione: & de iſta actione non loquitur hîc Chriſtus, vt
patet intuentibus. Alij verò dicunt, quòd etiam in iſta actione contemplatio melior eſt,
quia id quod ſimpliciter præeligitur, videtur eſſe melius abſolutè, quàm id quod præele-
gitur in caſu: ſed contemplatio eſt per ſe eligenda: cura autem animarum in caſu neceſſita-
tis fraternæ eſt ſuſcipienda. Vnde Auguſtinus: Ocium ſanctum quærit charitas, negocium *Auguſtin.*
iuſtum ſuſcipit neceſſitas charitatis: quam ſarcinam ſi nullus imponit intuendæ veritati *lib. 19. de*
vacandum eſt: ſi autem imponitur ſuſcipienda eſt, propter charitatis neceſſitatẽ. Hæc Au- *ciuitate ca.*
guſt. Hæ duæ ſorores Domino dilectæ, ſcilicet Martha & Maria, duas vitas demõſtrant ſpi- *19.* *Ocium ſan*
B rituales, quibus præſens exercetur Eccleſia. Martha actiuam, qua proximo in charitate aſ- *ctum.*
ſociamur. Maria contemplatiuam, qua in Dei amore ſuſpiramus. Vnde non Maria, ſed *Vita duplex*
Martha Chriſtum ſuſcepiſſe dicitur in domo ſua. Maria enim non habet domum, quia vi-
ta contemplatiua omnem huius ſeculi ſpernit habere poſſeſſionem. Sufficit ei ad pedes
Domini ſedere, & verbum Dei ſemper audire, ac mentem potius quàm ventrem nutrire.
Sufficit ei remotis omnibus curis & ſollicitudinibus lectioni & orationi aſſiduè inſiſtere:
& in Dei contemplatione vacare: crebra quoque lachrymarum compunctione, pro pec-
catorum remiſſione, & æternæ vitæ ſuſceptione, dulciſſimè ſuſpirare. Tales enim Prophe-
tæ fuerunt. Tales & Apoſtoli. Tales & multi alij, omnia relinquentes, mundum fugientes,
Domino adhærentes: tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes. Actiua verò vita di-
citur, quia ſemper in actu ſemper in fatigatione & labore eſt: & vix aliquãdo in quiete po-
C teſt eſſe. Vnde hîc de Martha dicitur, quia, *ſatagebat circa frequens miniſterium.* Videmus enim *Contra ſol-*
multos Eccleſiarum præpoſitos & miniſtros, ac multos alios ſollicitè diſcurrere, laborare, *licitudinem*
æſtuare, & multis modis fratrum & proximorum neceſſitatibus, & miſericordiæ operibus *eccleſiaſti-*
inſudare: vt eos quoque non immeritò circa frequens miniſterium ſatagere dicamus. Et *corum.*
ideò Maria ſedet, quia contemplatiua, pacatis vitiorum tumultibus, optata iam in Chriſto
quiete mẽtis perfruitur. Martha verò ſtat, quia actiua laborioſa deſudat in certamine. Vn-
de Auguſt. Remanſerunt ergo in illa domo, quæ ſuſceperat Dominum, in duabus fœminis *Auguſtin.*
duæ vitæ, ambæ innocentes, ambæ laudabiles. Vna laborioſa, altera ocioſa: nulla facinoro- *ſermone 27.*
ſa, quam cauere debet laborioſa: nulla deſidioſa, quam cauere debet ocioſa. Erant ergo in *de verbis*
domo illa duæ vitæ & ipſe fons vitæ. Hæc Auguſt. Hæ autem mulieres prudentiſſimæ to- *Domini.*
tius Eccleſiaſtici exercitus duces & præuiæ ſunt. Has cætera turba ſequitur. alij poſt Mar- *Vita duplex*
D tham, alij poſt Mariam vadunt. Nulli enim cæleſtem illam patriam ingrediuntur, niſi qui *innocentia.*
hanc vel illam ſequuntur. Sed in his neceſſe eſt, vt vnuſquiſque vires ſuas conſideret: & ad
quod opus aptior ſit. Si enim ad contemplationem ſit habilior, & ad orandum deuotior:
tutè ſe transferat ad eremum, pro ſe & aliis oraturus: nec ſic abſcondit talentum in terra, *Delectus vi*
ſed in Domino, licet non prædicet: quia talentum orationis & deuotionis in quo amplius *ta habẽdus.*
valet, & meliorem ſe ſentit, omnibus erogat. nec piger dici debet, qui totus in ſancta deuo-
tione & oratione, ieiuniis, & vigiliis, & lachrymis eſt. Et de actiua ſimiliter ſuo modo acci-
pe & intellige. Non tamen fit diuiſio inter has ſpecies vitæ, quaſi per oppoſita, ſed per offi- *Officia vi-*
cia: conueniunt enim etiam eiſdem, ſed officia habent diſtincta. Actiuus enim ſæpe eſt *ta actiua.*
contemplatiuus & econuerſo, qui tamen denominatur ab altera, cuius ſcilicet plura, & fre-
quentius gerit officia. Sunt autem officia actiuæ legere, in publico prædicare, corripere, er- *Contempla-*
E rantes reuocare, neſcientes docere, pauperes ſuſtentare & alere, petentibus cõſilium & au- *tiuæ vitæ*
xilium dare, inopem de manu fortis eripere, infirmantis curam gerere, commiſſis nobis *officia.*
qualiter ſubſiſtere valeant prouidere, quæ ſingulis quibúſque expediant diſpenſare, opera
pietatis omnia exercere. Officia contemplatiuæ ſunt, ſibi & in ſecreto legere, in lege Dei
meditari, ſecretò orare, ſuauitatem & dulcedinẽ patriæ cũ angelis prægustare & præſen- *Contempla*
tire, ſoli deſiderio cõditoris inhærere, exutã mentẽ à cunctis habere terrenis, eámque quã- *tiui fideli-*
tum humana imbecillitas ſinit vnire cum Chriſto, vt nil iam agere libeat: ſed calcatis cu- *tas.*
ris omnibus ad vidẽdam faciẽ ſui creatoris animus inardeſcat: adeò vt cõuerſatio contem-
platiui, iam quaſi in cœlis ſit, & nihil de terrenis ſapiat. Cõtemplatiuus enim & verè ſpirita-
lis homo tam fidelis debet eſſe in tota vita ſua, & in omni opere ſuo, ac ſi ſingulis horis
iudicari debeat coram Deo: & tam ardenti deſiderio viuere & ardere, quaſi ſingulis ho-

ris debeat iungi Angelorum cœtibus ad fruendum Deo æternaliter, & qui habet cor in A
ſupernis eleuatum quando ſedet, quando ambulat, quando requieſcit, quando aliquid fa-
cit, cor à Deo non recedit: omnes ad Dei amorem exhortatur, deridet huius mundi glo-
riam & fœlicitatem: miratur hominum cæcitatem, & quàm ſtultùm ſit in tranſitoriis fidu-
ciam habere oſtendit. Contemplatiuus tamen pro oportunitate temporis & neceſſitate
inſtante, alter alterius ſumat officia, fitq; de contemplatiuo actiuus, & econuersò, cum ex-
pedire viſum fuerit eccleſiæ. Vnde Cenomanenſis ſcribẽs cuidam aſſumpto in prælatum,
conquerenti ademptam ſibi eſſe contemplationis requiem, & actiuæ ſollicitudinis ſarci-
nam ſe inuitum ſuſtinere ait: Ad pedes Domini cum Maria ſedebas: nũc cum Martha Do-
mino miniſtras. Species Rachelis te allexit, ſed nec faſtidias Lyam lippam: quia gignit ſibi
ſobolem. Maria à Domino fercula ſumit: Martha Domino præparat, & apponit: hæc Deũ
reficit, illa à Deo reficitur, hæc miniſtrat panem hominum: illi miniſtratur panis Angelo- B
rum. In menſa eius nil faſtiditur: in menſa Marthæ multa. Ibi audiebas canticum Angelo-
rum: videbas lilia virginum, roſas martyrum, violas confeſſorum: hîc filium Dei de cœlis
Lucæ 15. deſcendentem & dicentem: *gaudium maius eſt Angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agen-*
Vtráque vita in eiſdẽ. *te, &c.* Videtur tibi contemplatiuam actiuæ debere præponi: tamen ſi ſollicitè conſideres,
actiua materia eſt ad gloriam, ſicut contemplatiua non deſcenſus ad ruinam: quarum v-
tranque in eodem & in diuerſis inuenies. Chriſtus enim docens in campeſtribus, in mon-
te orauit. Moyſes in monte & in tabernaculo loquebatur cum Domino: deſcendens de
Actuũ 10. monte, & egreſſus de tabernaculo, loquebatur cum populo. Petrus cui dictum eſt in cœ-
naculo, macta, & manduca: prædicauit populo. Apoſtolus raptus in paradiſum, factus eſt
doctor gentium. Maria legitur tantum ſediſſe & audiſſe: nec aliquando ſorori diſcurrenti
ſubueniſſe: licet eius auxilium quadam mentis amaritudine anxia ſoror poſtularet. Martha C
nequaquam legitur partem Mariæ ſuo miſcuiſſe obſequio, & ideò ſicut Dominus teſtatur
Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Per Mariam ergo ſignantur quorum con-
Pſal. 54. uerſatio in cœlis eſt, vt qui dicunt: *Ecce elongaui fugiens &c.* Per Martham, negocioſi ſacer-
Contra ſacerdotes ſeculari actu ſtantes. dotes reprehenduntur, in quibus turba negociorum contemplationis excludit ſacrarium,
& contriti cordis extinguit ſacrificium. Neque enim fieri poteſt, vt aliquando loquatur
cum Domino: qui etiam ſilens cum toto fabulatur mundo. Talibus occurſant inimica ne-
gocia, quorum recordatio illos ſequitur vſque ad ſacra altaria, qui illis furantur orationum
ſuffragia, & defraudant ſuis temporibus eccleſiaſtica officia. Martha miniſtrauit, ſed Chri-
ſto: diſcurrit, ſed pro Chriſto. Si nobis diſcurrimus, quærentes quæ noſtra ſunt, aucupantes
Vita actiua temporalia, nec Martha ſumus, ſed negociatores. Vnde ſic diſcurris, iuſta eſt tibi flendi &
Vita mixta. conquerendi ratio. Cæterùm ſi Martham ſimpliciter agis, bene agis. Si inter Lyam diſcur- D
Vita contẽplatiua. ris & Rachelem: melius agis. Si cum Maria ſederis, & audieris: optimè. Bonum eſt ſemina-
re quod illa fecit, melius eſt metere quod iſta. Hæc iccirco dixerim vt magnum reputes bo-
Gen. 28. num ſic alternare ſtudia iſtarum, vt nunc quieti vaces, nunc proximorum vtilitati. Vna
quippe & eadem eſt ſcala qua Iacob aſcendentes & deſcendentes vidit Angelos. Rache-
lem diligas pro ſpecie: Lyam pro prole. Neutra ergo prælato eſt poſtponenda, ſed vtraque
Matth. 24. amplectenda. Vtram verò alteri præponas, ignoro. Verùm hoc ſcio, quòd *duo ſunt in lecto,*
Aſſumptionis Mariæ cur hoc Euangelium. *vnus aſſumetur, & alter relinquetur, &c.* Hæc Cenomanenſis. Hæc autem hiſtoria quæ hic
tangitur, licet ad beatam Mariam non pertineat: tamen hoc Euangelium in die aſſumptio-
nis eius legitur, quia ipſa eſt caſtellum in quod Dominus intrauit, vel quia vitas & officia
iſtarum ſororum habuit. Caſtellum quippe fuit corpus intemeratæ virginis Mariæ, quod
Maria caſtellum. intrauit Dominus Ieſus in conceptione. Quod bene dicitur caſtellum, propter ſeptem, E
Caſtelli nobilitas. quæ conſtituunt nobile caſtrum. Primum eſt ſitus altus, vt videlicet caſtrum ſit in alto ſi-
tum: per quod ſpiritualiter altitudo vitæ ſpiritualis accipitur, vt homo ſpiritualis ſit ele-
uatus ab inquietudine & affectione eorum qui in mundo ſunt, & in altitudine cœleſtium
deſideriorum, & contemplatione diuinorum. Talis fuit beata virgo Maria, quæ altitudi-
nem vitæ ſpiritualis excellentiſſimè in ſe habuit, quò ad omnia prædicta. Secundum
eſt, murus clauſus & firmus: per quem intelligitur firma clauſura, & vigil cuſtodia vir-
ginalis integritatis: quæ excellentiſſimè fuit in beata virgine, quam ita murus virginalis
integritatis vndique vallauit, vt nullus vnquam libidinis acceſſus ad eam eſſet: nec ſen-
ſus eius ſola etiam cogitatione ab aliqua tangeretur libidine: vnde in ea verificatum eſt
Canti. 4. illud canticorum: *Hortus concluſus es, fons ſignatus.* Tertium eſt turris, per quam intelligi-
Lucæ 14. tur humilitas, quæ hominem prouehit in altum vſque ad cœlum. iuxta illud: *Qui ſe humi-*
liat,

A *liat, exaltabitur*:& ſicut turris eſt ad protectionem omnium qui ſunt in caſtro: ſic humilitas
protegit & conſeruat omnes virtutes in homine. Et hoc munimentum turris humilitatis,
valde conueniens eſt ad murum virginitatis, quæ duo inuicem ſe defendunt, & excellen-
tiſſimè in beata virgine fuerunt. Quartum eſt foſſatum, per quod intelligitur paupertas,
quæ omnem terreneitatem euacuat ab anima:& hæc fuit in virgine Maria:de qua dicitur *Luca 1.*
quòd non erat ei locus in diuerſorio, quo ſuum pareret filium. Quintum eſt armatura ad
protectionem caſtri,& confugientibus ad id neceſſaria: per quam intelligitur abundantia
pietatis, quæ eſt in virgine beata, qua protegit peccatores,& ab hoſte compreſſos fugientes
ad eam. Sextum eſt alimenta, ſine quibus caſtrum conſeruari non poteſt per quæ intelligi-
tur copia alimenti ſpiritualis, quam ſufficientiſſimè in ſe beata virgo habuit: ipſa enim in-
tra ſe continebat panem viuum & verum qui de cœlo deſcendit. Septimum eſt fluuius cō-
B fluens, per quem intelligitur plenitudo gratiæ, quæ confluxit in beata virgine. Vnde Hie- *Ioan. 6.*
rony. Cæteris per partes: Mariæ autem ſe totam infudit plenitudo gratiæ. *Intrauit ergo Ieſus* *Hieron. ſer.*
in quoddam caſtellum, ſcilicet in beatam virginem: in quam venit ipſe Deus ad expugnandū *de aſſumpt.*
diabolum: *& mulier quædam Martha nomine*, id eſt beata virgo, *excepit illum in domum ſuam*, id *Plenitudo*
eſt in vterum ſuum: *& huic erat ſoror nomine Maria*. Beata virgo Martha fuit & Maria: Mar- *gratiæ Ma-*
tha, propter ſtudium bonæ actionis: Maria, propter ocium contemplationis. Martha enim *ria.*
& actiua in Chriſto filio ſuo fuit, quando omnia opera miſericordiæ & pietatis circa illum *Maria Mar*
exercuit,& curam eius obnixè ſicut mater egit. In membris eius etiam quando Elizabeth *tha fuit &*
cognatæ ſuæ præcurſorem Domini parienti miniſtrauit, & ipſum præcurſorem in cuna- *Magdale-*
bulo fouit,& in balneo lauit: aliáque obſequia vtrique humiliter exhibuit. Fuit etiam Ma- *na.*
ria & contemplatiua audiendo angelum & Dominum:& cum eis loquendo, ac ſeruans & *Luca 2.*
C conferens ea quæ videbat & audiebat in corde ſuo: quæ non niſi tempore ſuo aperuit: cùm
ſcilicet Euangelium ſcribi cœpit,& tunc docuit Apoſtolos ea quæ didicerat, in quo actiua
erat. Ideò dicitur hîc, *& huic erat ſoror nomine Maria*. Quæ ſtetit conſtans in fide, *& ait: Do-*
mine non eſt tibi curæ &c. Iſta Martha quæ conqueritur de ſorore ſua, eſt ratio inferior: attē-
dens & videns filium ſuum ad mortem comprehendi inter hæc ſollicita naturali compaſ-
ſione, quaſi ſatagebat eum liberare: ſed Maria eſt ratio ſuperior, contemplans diuinam vo-
luntatem, & attendens totum factum eſſe ex Dei ordinatione quaſi, *ſedens ſecus pedes eius,*
audiebat, ea quæ filius ſuus prædixerat de ſua paſſione,& conformans ſe diuinæ voluntati
conſentiebat quòd ſic fieret: ita quòd quaſi ratio inferior beatæ virginis conquerebatur
de ſuperiori. Sed quid reſpondet Dominus, audiamus: *Martha Martha ſollicita es, & turba-*
ris erga plurima, quia beata virgo ſollicita fuit, quando Herode perſequente in Ægyptum
D fugit: quando Iudæos filium ſuum perſequentes cognouit: *ſed vnum eſt neceſſarium*, vt ſci-
licet vnus moriatur pro populo, & non tota gens pereat: & *Maria*, ſcilicet ratio ſuperior,
optimam partem elegit, ſcilicet in omnibus conſentire diuinæ voluntati: & ideò, *non auferetur*
ab ea, quia ſic oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam. Vnde Anſelmus: *Anſelm.*
Hoc caſtellum quod intrauit Ieſus ſingulariter intemeratam virginem, eiuſdem Ieſu *in Euange-*
genitricem Mariam, per ſimilitudinem accipimus. Caſtellum enim dicitur quælibet *lium Luca,*
turris, & murus in circuitu eius: quæ duo ſeſe inuicem defendunt, ita vt hoſtes per mu- *intrauit Ie-*
rum ab arce, & à muro per arcem arceantur. Huiuſmodi caſtello non incongruè vir- *ſus in quod-*
go Maria aſſimilatur, quam virginitas mentis & corporis, ita quaſi murus vndique val- *dam caſtel-*
lauit, vt nulli vnquam libidini eſſet ad eam acceſſus, nec ſenſus eius aliqua corriperetur *lum tomo 3.*
illecebra. Et quia virginitatem cùm libido vincere non poſſit, ſolet impugnare ſuper-
E bia: eſt in eadem virginitate turris humilitatis, omnem repellens ſuperbiam. Itaque
hæc duo, murus videlicet virginitatis, & turris humilitatis ab alterutro muniuntur, vt
nunquam in humili virgine fuerit nec ſuperba virginitas, nec inquinata humilitas: ſed
ſemper in eadem permanſerit & humilis virginitas, & virginalis humilitas. Duæ iſtæ
ſorores (ſicut ſancti patres pleniſſimè expoſuerunt) duas in ſancta Eccleſia vitas deſi-
gnant: Martha, ſcilicet actiuam: Maria verò contemplatiuam. Iſta laborat ad exhiben-
da indigenti omnia humanitatis officia: illa vacat, & videt quoniam ſuauis eſt Domi-
nus. Iſta circa exteriora occupatur: illa interiora contemplatur. Sicut autem Maria
ſingularis eſt mater Domini: ita & effectus iſtarum virarum, quarum iſtæ duæ ſorores
typum tenent, in ea extitit ſingularis. Nunquam in aliqua perſona, immò in omni-
bus, Martha ſic eſt operata: nunquam ſic aliâs Maria contemplationi vacauit: nun-
quam ſic aliâs hæc vel illa quod ſuum eſt exhibuit. Alteram Martham & Mariam di-

co,eorum ſignificãtiam intelligo. Sed iam videamus actionem huius Marthæ:deinde cõii- A
ciamus contemplationem huius Mariæ:& vt plenius id faciamus, quid alij per Martham
operantur:& quid iſta operata eſt conferamus. Alij hoſpitem quemlibet in domo ſua ſuſci
piunt:iſta non quemlibet, ſed proprium filium Dei, qui non habet vbi caput ſuum recli-
net,non in domo,ſed in vtero ſuſcepit. Alij nudum quemlibet veſte mutabili atque corru-
ptibili vndelibet compoſita operiunt,iſta verbum Dei, quod in eadem virgine carnem in
vnitate perſonæ aſſumpſit, quæ ſine fine incorruptibilis atque incõmutabilis permanebit.
Opera miſericordiæ. Alij quemlibet eſurientem, vel ſitientem, cibo vel potu exteriori reficiunt:iſta hominem
Deum humanitus indigẽtem:non ſolum exterioribus cibis vel potibus pauit,verumetiam
Matth. 25. interiori ſuo lacte aluit. Et vt breuiter ſex illa opera miſericordiæ percurramus, quæ ſi vni
ex his minimis fiunt, Deus ſibi facta confitetur:iſta non quemlibet ex minimis,ſed ſummũ
Dei filium hoſpitem ſucepit:nudum carne,vel etiam pannis, operuit: eſurientem pauit:ſi- B
tientem lacte potauit:infirmum per infantiam & iacentem non ſolum viſitauit, ſed & bal-
Iohan 19. neando,liniendo,fouendo, geſtando frequentauit: vt meritò de illa dicatur. *Martha autem*
Maria turbatio. *ſatagebat circa frequens miniſterium.* Comprehenſo & crucifixo,quaſi in carcere poſito, affuit:
ſicut ſcriptum eſt: Stabat autem iuxta crucem Ieſu mater eius. Inter hæc ſollicita erat: &
turbabatur cùm fugeret in Ægyptum à facie Herodis: turbabatur cùm Iudæos inſidian-
tes,& mortem ei inferre volentes,cognoſceret. Ad vltimum turbata eſt valde, cùm vidit
filium ſuum talem comprehendi,ligari,flagellari, conſpui, ſpinis coronati, derideri, cola-
phizari,crucifigi, mori, ſepeliri. Vnde ei congruit quod dicitur: *Martha Martha ſollicita es,*
& turbaris erga plurima. Nemo verò dubitat quin beata Maria filium vellet de omni tri-
bulatione eripi,& ſeipſam in perturbatione adiuuari à diuinitate; quam eidem filio ſcie-
bat ineſſe per theoricam,quæ eſt pars Mariæ. Hoc eſt quod Martha cõqueritur: quòd eam C
ſoror reliquit ſolam miniſtrare, & eius auxilium in miniſterio flagitat. Hæc de parte Mar-
Pars Mariæ matris Domini. thæ. Porrò de parte Mariæ, quæ optima prædicatur: quanta vel qualis fuerit in beata Ma-
ria.quis dignè loquatur? Si talis eſt vt diximus:imò melior eſt,quàm diximus in beata Ma-
ria pars Marthæ, quæ tamen à Domino non laudatur: ſed tamen non vituperatur, qualis
eſt pars quam optimam Maria elegit,quæ ſic laudatur:vt ab ea nõ auferri dicatur? O quàm
magna multitudo dulcedinis Dei fuit in beata virgine Maria, quando ſpiritusſanctus in
eam ſuperuenit:& virtus altiſſimi ei obumbrauit,& de eodem ſpirituſancto concepit:quid
de eo non ſapiebat,in qua ſapientia Dei latebat,& in cuius vtero corpus ſibi aptabat. Hæc
autem non ſolum,*ad pedes*,ſed ad caput,*Domini ſedens:audiebat verbum ex ore eius*. Hæc conſer-
uabat omnia verba angelorum, paſtorum, magorum: nec non ipſius filij ſui, conferens in
corde ſuo. Nemo vnquam ſicut iſta guſtauit quàm ſuauis eſt Dominus: inebriabatur ab D
vbertate domus Dei, & torrente voluptatis eius potabatur. Nec mirum, quoniam apud
eam,imò intra eam, erat fons vitæ de quo manabat tanta perfectio vtriuſque vitæ. Circa
plurima,vt Martha,occupabatur:circà vnum,vt Maria,delectabatur. *Porrò vnum eſt neceſſa-*
rium:quia plurima auferuntur, vnum manet. Singulariter igitur partem Marthæ peregit,
Marthæ pars ablata Mariæ matri domini. ſingulariter optimam Mariæ partem elegit. Sed pars Marthæ ei aufertur: iam enim non
erit ſollicita vt miniſtret ei ſicut puero, cui omnes angelorum ordines miniſtrant ſicut Do
mino. Iam non triſtabitur fugiens in Ægyptum à facie Herodis: quia ipſa aſcendit in cœ-
lum,& Herodes deſcendit ad infernum à facie eius. Iam non turbabitur erga plurima,quę
fecerunt filio ſuo Iudæi:quia omnia ſubdita ſunt ei. Iam filius Mariæ à Iudæis vel militibus
Magdalenæ pars permanens. non flagellabitur nec occidetur:quia Chriſtus reſurgens à mortuis,iam non moritur:mors
illi vltra non dominabitur. Pars ergo Marthæ aufertur: ſed bono ſuo:quia pars Mariæ ei
præficitur,quæ non aufertetur ab ea. Exaltata enim eſt ſuper choros angelorum: repletum E
eſt in bonis deſiderium ſuum. Videt Deum facie ad faciem ſicuti eſt: gaudet cum filio
ſuo in æternum. Hæc eſt pars optima, quæ non auferetur ab ea. Cuius & nos participes
Maria optimam partẽ elegit. ſimus, meritis & precibus eius, per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. Amen. Hæc
Anſel. Ipſa etiam virgo Maria elegit optimam partem,& in gratia, & gloria. In gratia qui-
Hiero. ſer. de aſſumpt. dem in vita iſta per omnimodam virtutum ſuperabundantiam, quia (vt dicit Hieronym.)
Sicut in comparatione Dei nullus homo bonus: ſic in comparatione matris Domini,nulla
In officio matutino. inuenitur perfecta, quantumcunque virtutibus eximia comprobetur. Ideò bene de ea ca-
nit eccleſia.

Nec primam ſimilem uiſa eſt, nec habere ſequentem,

In gloria etiam elegit optimam partem:illam videlicet partem:quia in cœlo circa thronũ
Dei maie-

A Dei maieſtatis ſublimior:quia exaltata eſt ſuper omnes choros angelorum, & hæc pars op-
tima nunquam auferetur ab ea in æternum. De hac parte optima Auguſt. loquens ad eam *Auguſtin.*
dicit: Ad hanc vſque gloriam tu virgo glorioſa prouecta es, vt ſuperno regi nil ſuperius ha- *ſermone de*
beas in ſupremis, quæ etiam angelicam tranſcendens dignitatem ad ſuperni regis es ſubli- *aſſumpt.*
mata conſeſſum. Vbi enim rex filius tuus poſuit quod ex te ſumptum eſt, ibi poſuit & te ma
trem ex qua ſumptus eſt. Neque enim fas eſt credere te eſſe alibi, quàm vbi id eſt quod ex
te ſumptum eſt. Hæc Auguſtinus. Moraliter exponitur iſtud de religioſis vt caſtellum ſit *Moraliter*
ipſa religio: muri iſtius caſtelli eſt abbas & prælati cæteri: foſſata ſunt paupertas, quæ foſſa- *de religioſis*
ta diabolus, vt caſtellum poſſit capere conatur abundantia diuitiarum implere: aqua cir-
cundans hoc caſtellum, eſt fons lachrymarum: alimenta, ſunt vigiliæ, ieiunium, diſciplinæ
quibus caro attenuatur, ſed anima impinguatur: turris eſt contemplatio. In hoc caſtello eſt
B Martha, ſcilicet officiales qui ſunt ſolliciti, & turbantur erga plurima: & Maria, ſcilicet clau
ſtrales in clauſtro circa pedes Domini reſidentes. Ad iſtud caſtellum venit Ieſus, quando
aliquis cauſa hoſpitalitatis ad ipſam religionem declinat: Ieſus enim recipitur, quando
aliquis nomine eius recipitur. Igitur Ieſus in membris ſuis *intrat in quoddam caſtellum*, id eſt
religionis locum *& mulier quædam Martha*, ſcilicet compaſſio, & ſignificat quòd officiales
debent eſſe mites, benigni, & ſeduli circa hoſpitum receptionem, *& huic erat ſoror nomine*
Maria non domina, non ancilla: quia officiales in clauſtro non debent eſſe Domini clau-
ſtralium, nec econuerſò, ſed omnes fratres: quia magiſter vnus eſt Chriſtus, & vnus eſt pa-
ter Chriſtus: vna mater regula. *Quæ ſedens ſecus pedes Domini* vbi deſcribitur officium clau-
ſtralium, ſcilicet ſedere, tacere, meditari, audire Dominum loquentem in ſcriptura, & in
cordibus eorum. Sed Martha conqueritur: dicens. *Domine non eſt tibi curæ, &c.* quia officia-
C les qui ſunt circa temporalia occupati, debent de clauſtralibus qui vacant contemplationi
conqueri: pacem contemplationis appetendo, & tumultum negociorum mundanorum
fugiendo. Vnde Bernardus: Fœlix domus & beata congregatio, vbi Martha conqueritur *Bernardus*
de Maria: nam Maria Martham æmulari indignum eſt prorſus: nam Maria optimam par- *ſermo. 3. de*
tem elegit, ſcilicet clauſtrales qui vacant contemplationi, quæ non auferetur ab ea: quia *aſſumptio.*
nullus hodie appellat contra clauſtralem, qui vult in clauſtro reſidere: ſed bene appellatur
contra eum qui vult abbas fieri, vel quæ non auferetur ab ea: quia vita actiua cum vita præ-
ſenti deficit: vita verò contemplatiua, poſt hanc vitam proficit.

ORATIO.

D *Domine Ieſu Chriſte, qui pro nobis veniſti in carnem per diuinæ naturæ & humanæ vnionem:*
moueantur viſcera miſericordiæ tuæ ſuper me indignum ſeruum tuum peccatorem & reum, &
illius Marthæ quæ te in virginali vtero ſuſcepit hoſpitio, & illius Mariæ, quæ verba tua conſer-
uauit conferens in corde ſuo. ſcilicet illius clementiſſimæ genitricis tuæ fide meritis & precibus: veni &
in mentem meam per gratiæ infuſionem, vt nil præter te diligam, nil quæram, nil etiam cogitare concupi-
cam: ſed tu ſolus mihi ſis ſpes & omne opus. Oro, vt & hîc prælibare aliquatenus valeam conſolationis
tuæ dulcedinem: Amen.

De muliere Samaritana. CAPVT. LXII.

Tabiit iterum Ieſus in Galilæam, de qua venerat in Iudæam. Antequam *Ioan. 4.*
E veniret autem in Galilæam *oportebat eum tranſire per Samariam* regionem,
non ex intentione declinandi ad Samaritanos ne doctrinæ ſuæ videretur
contrarius, qui dixit diſcipulis ſuis: *In viam gentium ne abieritis*, quia Sama- *Matth. 10.*
ritani partim erant Gentiles, ſed ex viæ diſpoſitione & neceſſitate: quia *Samaria.*
Samaria media eſt inter Iudæam & Galilæam. *Venit ergo iuxta Sychem* ciui- *Sychem.*
tatem regionis Samariæ: quæ corruptè Sychar dicebatur: nũc verò Neapolis dicitur: quar- *Neapolis.*
to miliario à ciuitate quæ Samaria dicebatur: nũc verò Sebaſte dicitur: à qua tamen adhuc *Sebaſte.*
regio Samaria denominatur. Diſtat verò Sichem de Hieruſalem xiij. leucis ad Aquilo- *Geneſ. 34.*
nem. Vt autem in Geneſi dicitur: Iacob veniens de Meſopotamia emit agrum ab Emor
principe ciuitatis Sychem, & ibi ad tempus habitauit iuxta vrbem: ſed propter raptum Dy-
næ filiæ ſuæ occiſi ſunt habitatores illius à filiis Iacob: & ſic ceſſit in poſſeſſionem eius: quem
locum dedit Iacob moriens filio ſuo Ioſeph: ſed tempore procedẽte venit ad Samaritanos

Puteus Iacob nunc Samaritanæ.

& Gentiles: *Erat autem ibi fons Iacob*, id eſt puteus non longè à porta Sychem auſtrali: quem ipſe foderat, quando ibi habitabat: qui hactenus ſic vocatus fuerat, ſed ex euentu qui ſequitur: poſtea puteus Samaritanæ eſt denominatus: ſuper quem eccleſia fuit conſtructa in modum crucis: in cuius medio ipſe puteus eſt ſitus: ad cuius ſiniſtram oſtēditur manſio Iacob, & prædium quod dedit filio ſuo. Iſte puteus eſt fons dictus, quia omnis puteus fons eſt: ſed A

Fons, & puteus.

non omnis fons puteus. Fons enim dicitur vbicunq; manat aqua de terra: ſed ſi in ſuperficie ſcaturit, fons tantum, & propriè dicitur: ſi in profundo ſcaturit: ita puteus appellatur, vt nomen fontis non amittat: hic autem fons pro puteo ponitur. *Ieſus ergo fatigatus ex itinere* in quo apparebat veritas humanæ naturæ, ex infirmitate: *ſedebat ſupra*, id eſt iuxta *fontem*, ſeu puteum, propter loci aptitudinem, ad quieſcendum & docendum, vt ſcilicet requieſcere

Chryſoſto. hom. 30. in Ioannem.

faceret corpus: quia ſeſſio propter laborem facta eſt: vt dicit Chryſoſtomus. Et iuxta fontem erat locus aptus Chriſti doctrinæ, apud quem eſt fons aquæ ſapientiæ, gratiæ, & vitæ: vnde etiam propter authoritatem docendi ſedebat: quia ſummus doctor erat. Hora autem erat quaſi ſexta. Hoc dicitur ad oſtendendum cauſam fatigationis: quia per magnum B

Hora ſexta fatigatio Chriſti.

tempus etiam prædicando laborauerat, non enim iumentum habebat. Iſta fatigatio Chriſti hora ſexta fuit ſignum paſſionis eius futuræ tali hora. Fatigatur Dominus ſecūdum carnem, cuius fortitudine conditi ſumus: fatigatur, per quem fatigati recreātur: fatigatur, quo

Suſcepit Chriſtus infirmitatem noſtram.

deſerēte fatigamur, quo præſente, firmamur. Suſcepit enim omnia, quæ noſtræ infirmitatis ſunt ſine peccato: vt nos à peccato liberaret, & nos quaſi infirmus infirmos nutriret. Fortitudo nāque eius nos creauit: infirmitas nos recreauit. Aſſumpſit nō ſolū naturā humanā: ſed etiā defectus circa naturā: quos videlicet ipſum decuit aſſumere. Vnde cùm pœnę ſint exercitatiuæ virtutis perfectæ, & teſtificatiuæ humanæ naturæ: nō ſimulatiuè aſſumpſit pœnalitates, tam corporales, quàm ſpirituales: quæ reſpiciūt noſtrā naturā in cōmuni, ſicut famē C & ſitim in abſentia alimenti: triſtitiam & timorem, in præſentia nocumenti: & cætera hu-

Non omnes defectus noſtros aſſumpſit.

iuſmodi: vt eſt calor & frigus, laſſitudo, & ſimilia: Nec tamen omnes defectus aſſumpſit corporales, ſicut ſunt defectus ægritudinum multiformium: nec omnes ſpirituales ſicut ſunt peccatum, ignorantia, rebellio carnis ad ſpiritū. Chriſtus quippe volens oſtendere veritatem humanæ naturæ, permittebat eam agere: & pari quæ ſunt propria hominis, volens etiam in ſe oſtendere voluntatem diuinæ naturæ, faciebat & operabatur opera Dei. Vnde quando retrahebat influxum diuinæ naturæ virtutis à corpore, eſuriebat & fatigabatur: quando verò ipſam virtutem diuinam corpori exhibebat, ſine cibo non eſuriebat, & in laboribus non fatigabatur. Iuerunt autem diſcipuli in ciuitatem Sychem, vt cibos emerent.

Chryſoſto. ibidem. Chriſti humilitas.

Hinc ſecundum Chryſoſtomum, Euangeliſta oſtendit Chriſti humilitatem, in eo quòd ſolus relinquebatur: etenim ita diſcipulos aſſuefecit omnem ſuperbiam conculcare. Vbi etiā D nota Chriſti parſimoniam: nam ita parum de cibis curabat, quòd nihil comeſtibile ſecum ferebat. *Et venit mulier de Samaria*, regione, ſcilicet de ipſa ciuitate Sychem, tunc Samaritanorum metropoli, *haurire aquam*, literaliter propter defectum corporalem: ſed in myſterio, propter defectum ſpiritualis doctrinæ & gratiæ prædicto peiorem: inter quam & Chriſtū dialogus fuit: quia plures locutiones mutuo habuerunt. Domino ergo potum petente, quaſi fidem eius ſitiente: quia & ſitiebat aquam propter itineris fatigationem: & ſalutem hominis propter eius amorem: mulier notans eum & cognoſcēs ex fimbriis pallij ipſum eſſe Iudæum: dixit Iudæos non coūti Samaritanis: quia Iudæi abſtinent à rebus eorum. Ex habitu ergo quem portabat cognouit mulier, quòd Iudæus eſſet: quia ſicut erant diſtincti ab aliis in cultu Dei, & in corporali circuncisione: ita etiam in veſte. Iudæi enim habebāt fimbrias in veſtibus, per quas diſcernebāntur à Gentibus. Ergo & tu ex habitu cognoſcaris eſſe Chriſtianus: ex habitu & ſobrietate ciborum & ædificiorum & huiuſmodi clericus, vel re- E ligioſus. Sed heu hodie vix cognoſcūtur, & abinuicem diſcerūntur clerici à laicis, & Chri-

Samaritanorum religio, ob leones introducta.

ſtiani ab infidelibus. Et ſciendum hìc, quòd ſublatis decem tribubus in captiuitatem: rex Aſſyriorum miſit proprios homines in odium Iudæorum, ad incolendum regnum decem tribuum, ſcilicet terram Samariæ, & miſit Dominus leones eos deuorantes: & ideò rex Aſſyriorum habito ſuper hoc conſilio, miſit vnum de ſacerdotibus captiuis, vt doceret eos colere Deum: qui conſilio perſuaſi receperūt ob metū ferarum à Deo immiſſarum libros Moyſi & Ioſue diſcipuli eius, & legitima terræ: non autem prophetias: & inde illis circunciſio inerat: non tamen ab idololatria ceſſabant: quia cum lege etiam idola colebant: & ſic

Cynæi.

partim erant Gentiles, & partim Iudæi: qui primò Cynæi à fluuio vocati: tunc dicebantur Samaritani: quaſi inter Gentiles & Iudæos medij. Hos igitur Iudæi execrantur: abſtinēdo

ſe à cibis

A ſe à cibis & vaſis eorum: ſupplantatoréſque vocant: quia hæreditatem patriarchæ Iacob ſibi vendicant: à quo etiam Samaritani Iacobitæ ſunt dicti. Licet enim eſſet Iudæis præceptum ne iungerent fœdus & amicitias cum nationibus: tamen ſpecialiter abominabantur Samaritanos: & eos habebant, tanquam excommunicatos. Tum quia terram eorum pro parte occupauerant. Tum quia eis multas moleſtias in reædificatione templi & ciuitatis fecerant: tum quia idola colebant: tum quia in monte & non in templo Dei orabant. Cúmque colloquendo cum Ieſu mulier accepiſſet ab eo, quòd quinque viros, ſcilicet legitimos habuerat: & ſexti concubina erat: quia non erat ſuus legitimus vir: licet hoc ab hominibus loci illius crederetur, ait: *Video*, ſcilicet per effectum: hoc eſt per ſecreti reuelationem, *quia Propheta es tu*, quaſi dicat, ſecundum Chryſoſtomum. In hoc quòd mihi occulta dicis, oſtenderis Propheta eſſe. Et ideo conuertit ſe ad interrogandum eum de quo-

Iacobitæ Samaritani odio habiti.

Chryſoſto. home. 31. in Ioannem.

B dam dubio: quod inter Iudæos & Samaritanos vertebatur, ſcilicet de loco debito orationis, qui apud eos alius & alius habebatur. Dicebant enim Iudæi proprium locum adorandi eſſe Hieruſalem, & templum à Salomone in mõte Moria ædificatum: pro quo templo Iudæi ſe Samaritanis præferebant. Econtrà verò Samaritani montem Garizim iuxta Sychem ſitum, iuxta fontem prædictum ad dexteram: in quo patres eorum adorauerunt: quia ante templi ædificationem Iudæi in montibus adorare & ſacrificare conſueuerunt: & ideo probabile eſt, quòd Iacob & filij eius, qui prope locum illum manſerunt: in monte Garizim orationes, & ſacrificia fecerunt. Vbi eſt adhuc phanum Iouis hoſpitale: do quo dicitur ſecundo libro Machabæorum: vt patet intuenti. Pro hoc ergo monte Samaritani, aduerſus Iudæos ſe iactabant: qui adhuc celebris locus erat. Et vocabant Samaritani patres veteris teſtamenti patres ſuos: quia receperãt libros Moyſi: & in parte erant Iudæi. Sciendũ

Orandi locus.

C tamen, quòd locus conuenientior erat in Hieruſalem: quia erat à Deo electus, vt eſſet orationis, & ſacrificij locus. *Ieſus autem*, reſpondens, *dixit*, tempus veniſſe, ſcilicet publicationis Euangelij: *quando neque in Hieruſalem adorabunt homines, quia ceremoniæ ceſſauerunt Iudæorum* neque, *in monte* illo: quia ſimiliter cultus ceſſauit Gentilium: ſed *veri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu & veritate*. Dicit autem patrem: quia adoratio legis non erat patri, ſed Domino: nos enim adoramus, vt filij per amorem: illi verò adorabant, vt ſerui per timorem. Dicit etiam, *in ſpiritu*, per quod excluduntur figurales, & carnales cerimoniæ legis & Iudæorum. Et ſubdit, *& veritate*, per quod excluditur falſitas & error idololatriæ, qui erat in cultu Gentilium: quia vtrunque eſt amotum per Chriſtum. A tempore enim prædicationis Chriſti incepit prædicatio Euangelij: per quam introductus eſt verus cultus diuinus: & ex Iudæis & Gentibus factus eſt vnus populus Chriſtianus. Cùm

Adoratio patris.

D ergo vmbra ablata, lux veritatis fidei radiauit: apparebat non eſſe Deum in locis materialibus: ſed potius in puris mentibus. Quaſi diceret: non præfero locum loco in adorando: vbique adoretur Deus, tantũ, *in ſpiritu & veritate*, id eſt in feruore ſpiritus, & ex dilectione, ſeu charitate, quæ eſt à ſpiritu: pro his quæ verè ſunt, id eſt, pro æternis: vel *in ſpiritu & veritate*, id eſt, in intimo cordis ſpeciali adoratione, ac veritate fidei, & eius cognitione. Nec puteis orationem eſſe meliorem ratione corporalis loci: ſed magis ratione feruoris & deſiderij. Cùm enim Deus ſit ſpiritus, & non corpus: ſpiritualem locum, ſcilicet cor mundum & deuotum: ac puram mentem, & non fictam quærit: non corporalem locum & montem, vel templum in quo orandum ſit: quia locus non eſt de ſubſtantia orationis, ſed eius templũ eſt ſpiritus purus: in quo oretur de veris bonis, ſcilicet æternis: non de vanis & tranſitoriis. Qui ſicut vbique eſt: ita vbique adorari vult & poteſt. vnde Dauid ait:

Deum vbique adorari vult.

E *In omni loco dominationis eius benedic anima mea Domino*. Vnde Theophilus: Samaritanorum erat opinio, quòd Deus loco concluderetur: & quòd in hoc loco Deum adorare oporteat: contra quos dicit: quòd, *veri adoratores*, non localiter: ſed ſpiritualiter adorant. Iudæis verò omnia ſub figura erant: & ideo dicit quòd veri adoratores non in figura adorabunt, ſed in veritate. Quia enim Deus ſpiritus eſt: ſpirituales adoratores quærit: quia veritas, veros. Vnde & Auguſtinus. O ſi inuenirem, dicebas, montem aliquem altum & ſolitarium: credo enim quia in alto eſt Deus: magnus me exaudiet ex alto. Quia in monte es, propinquum te Deo putas, & cito te exaudiri, quaſi de proximo clamantem. In excelſis habitat, ſed humilia reſpicit, prope eſt Dominus: quibus? fortè altis his qui obtriuerunt cor. Mira res eſt, & in altis habitat, & in humilibus propinquat. Humilia reſpicit: excelſa autem à longè cognoſcit.

Pſal. 102.

Loco nõ circumſcribitur Deus.

Auguſtin. tract. 15. in Ioannem.

H

Superbos longé videt, eò illis minus propinquat, quò ſibi videntur altiores. Querebas ergò montem? deſcende vt attingas. Sed ſi aſcendere vis, aſcende: noli montem quærere. A
Aſcenſus inquit, in corde eius. Hoc Pſalmus dicit, in conualle plorationis, conuallis humilitatem habet: ergò intus age totum. Et ſi forte quæris aliquem locum altum, aliquem locum ſanctum, intus exhibe te templum Deo. Templum enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. In templo vis orare: in te ora, ſed prius eſto templum Dei. Et ſic patet quòd Chriſtus inſtruxit mulierem de vero cultu diuino in proximo futuro: quia idololatriæ gentium, & cerimoniæ Iudæorum conuertendæ erant in ſpiritualem nouæ legis cultum diuinum, *Et venientes diſcipuli de ciuitate*, cum cibis emptis, *mirabantur quia cum muliere loquebatur*, non propter aliquam ſuſpitionem: ſed quòd talis & tantus doctor, ac Dominus orbis terræ dignatus eſt alloqui vnam ſolam mulierem pauperculam & gentilem.

Loqui cum muliere conſueuit Dominus.

Non mirabantur, quòd cum muliere loquebatur: quia mulieribus, quandoque loqui conſueuerat: & quandoque in comitatu eas habebat: ſed mirabantur clementiam qua gentilem, & alienigenam erroneam docebat: ignorantes myſterium quòd mulier iſta typum gereret Eccleſiæ de gentibus futuræ: quam quærebat qui venit quærere, & ſaluum facere, quod perierat. B

Chryſoſto. hom. 32. in Ioannem.

Vnde Chryſoſtomus: Mirabantur quidem ſuperabundantem Chriſti manſuetudinem & humilitatem: quoniam ita perſpicuus exiſtens ſuſtinuit loqui cum tanta humilitate inopi, & Samaritanæ. *Nemo tamen illorum dixit ei: quid quæris, aut quid loqueris cum ea?* ſcientes quòd eius locutio cum muliere, non erat inutilis & vana, quanuis hoc non viderent, quod bene ex ſequenti effectu patet. Nam, *mulier*, edocta à Chriſto ex feruore denunciandi quod audierat, *reliquit hydriam ſuam, & abiit in ciuitatem*, annunciare de Chriſto magnalia: monens ciues egredi ad videndum hominem: qui dixit ei quæcunque fecerat, etiam occulta. Ex quo patet eius deuotio quam conceperat de Chriſto: quia oblita C
aquæ neceſſariæ ad vitam corporalem, cucurrit ad denunciandum aquæ ſapientiæ neceſſariam ad vitam ſpiritualem: non curans de corporali commodo propter ſalutem. In quo etiam ſequitur exemplum Apoſtolorum: qui relictis omnibus ſecuti ſunt Dominum. Ex hoc diſcant Euangelizaturi: prius deponere curam, & onus ſeculi.

Chryſoſto. hom. 33. in Ioannem.

Hydria dimiſſio.

vnde Chryſoſtomus: Sicut Apoſtoli vocati dimiſerunt retia: ita hæc dimittit hydriam, & Euangeliſtatum opus facit: & non vnum tantum vocat, ſed ciuitatem integram. Vnde & Auguſtinus: Oportebat autem vt Chriſto credens ſeculo renunciaret: & relicta hydria cupiditatem ſecularem ſe reliquiſſe demonſtraret. Proiecit ergo cupiditatem, & properauit annunciare veritatem. Diſcant qui volunt euangelizare, vt prius hydriam ad puteum proiiciant. Hæc Auguſtinus:

Auguſtin. lib 83. quæſtione 64.

Samaritanæ deuotio.

Chryſoſtom. hom. 33. in Ioannem.

Item ex eo patet mulieris deuotio: quia non veretur fateri ſuam turpitudinem, vt eos adducat ad Chriſti prædicationem. Vnde Chryſoſtomus. Non D
verecundata autem eſt hoc dicere: anima enim cùm ignita fuerit igne diuino, ad nihil eorum quæ ſunt in terra de reliquo inſpicit: neque ad gloriam, neque ad verecundiam, ſed ad illam ſolam quæ detinet eam flammam. Et dicebat: *nunquid ipſe eſt Chriſtus?* quaſi dicat ſic videtur per effectum. Videtur enim magis Deus quàm homo: quia ſolus Deus nouit cogitationes & ſecreta hominum.

Nota hîc quòd Chriſtus hanc mulierem, & nos in ea ad tria induxit. Primò ad contemnendum amorem mundi cùm dixit: *Omnis qui biberit ex aqua hac:* ſcilicet materiali. *ſitiet iterum*, licet ad tempus ſitim auferat: amor enim mundanorum, ſcilicet diuitiarum, deliciarum, & honorum, ſitim non extinguit, ſed auget: de quibus dicitur in Prouerbio.

Prouer. 30.

Sāguiſuga quid eſt.

Sanguiſugæ duæ ſunt filiæ, quæ ſemper dicunt affer, affer. Sanguiſuga eſt mater ſuperbiæ quæ eſt cauſa & initium omnium malorũ: habet autem duas filias: ſcilicet cupiditatem, & voluptatem: E
quia ſuperbus non tantum honores ambit ſed etiam bona aliorum rapit, voluptuosè viuit.

Alexandri Magni ſepultura.

Iſta autem quàm ſint vacua & vana, in morte oſtenditur Alexandri, qui cùm eſſet totius mundi Dominus, diuitiis plenus, & libidinoſus: & eius oſſa in vaſe aureo repoſita fuiſſent, philoſophi ibidem conuenerunt. Vnus ergo volens ſuum Dominum oſtendere vanum fuiſſe, ait: Heri iſti non ſufficiebat totus mundus: hodie parua ſepultura eſt contentus. Alius volens oſtendere vanum eſſe aurum & argentum congregare, ait: Heri iſte faciebat theſaurum de auro: hodie aurum theſaurum faciet de ipſo. Alius volens oſtendere vanum eſſe corpus deliciis nutrire, dixit: Heri iſte nutriebat corpus ſuum diuerſis deliciis: hodie verò comeditur à vermibus.

Fons aquæ viuæ.

Secundò Chriſtus inducebat iſtam mulierem, & nos in iſta, ad deſiderandum amorem Dei, cùm ait: *Qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei,*

ſcilicet

A ſcilicet de gratia ſpiritus ſancti, *non ſitiet in æternum*, quia amor ſpiritus ſancti extinguit amorem mundanarum deliciarum, & honorum. Vnde Auguſtinus: Qui biberit de flu- uio paradiſi, cuius vna gutta maior eſt Oceano: reſtat vt in eo omnis ſitis mundi huius penitus extincta ſit. Hæc Auguſtinus: Huius fluuij paradiſi vnam guttam perceperat Paulus: & ſtatim extinxit in eo omnem ſuperbiam: ita quòd ferocem lupum mutauit in agnum manſuetum. Perceperat Matthæus: & ſtatim extinxit in eo omnem auaritiam: ita quòd rapacem conuertit in contemplatorem: nam qui prius rapiebat aliena, poſt- modum contempſit propria. Perceperat Maria Magdalena, & mox extinxit in ipſa om- nem luxuriam: ita quòd corniculam nigram conuertit in columbam candidam. Tertiò inducebat eam, & nos in ſui cognitionem. Gradatim autem mulier ſurrexit ad co- gnitionem Christi: nam primò dixit eum eſſe vnius Dei cultorem: in hoc quòd dixit B eum eſſe Iudæum: & hoc fuit magnum. deinde dixit eum eſſe Prophetam, & hoc fuit maius: tandem dixit & credidit eum eſſe Chriſtum, & hoc fuit maximum. Per hoc datur intelligi, quòd debemus à minimis & paulatim aſcendere ad maiora. Iſte gra- dus ſignificatur in Marco, vbi dicitur: Vltrò terra fructificat: primò herbam, deinde ſpicam, deinde plenum fructum in ſpica. hoc eſt ſecundum gloſſam: timorem, pœ- nitentiam, & charitatem. Primum pertinet ad incipientes: ſecundum, ad proficientes: tertium, ad perfectos. De hoc habebis latius, infrà poſt ſequens capitulum in ſecunda parabola, quæ eſt de zizania. *Et exierunt*, homines de ciuitate venientes ad Ieſum, vt præ- ſentialiter audirent eum. In quo datur intelligi, quòd ſi ad Chriſtum volumus ire, oportet nos ciuitatem exire, id eſt amorem carnalis cupiditatis deponere. *Interea*, ſcilicet dum mulier abeſſet, ac ciuibus prædicaret: & antequam Samaritani ad eum veniſſent: *roga-* C *bant eum*, quem fatigatum videbant, *diſcipuli*, qui cibos attulerant vt manducaret, quia hora comedendi, & locus ad hoc aptus erat, & ſimiliter tempus aptum ad prandium in abſentia aliorum. Habita autem occaſione ex cibo corporali, incipit loqui de cibo ſpirituali, ſcilicet de conuerſione Samaritanorum: qui per eius prædicationem ſunt ei incorporati. vnde ſubdit: *Ego cibum habeo*, ex patris ordinatione, *manducare*, id eſt mihi incorporare: *quem vos neſcitis*, quaſi dicat: alius cibus, ſcilicet conuerſio gentium plus me delectat, quàm cibus per vos apportatus. vbi Theophilus: Hominum ſalutem hîc cibum vocauit: oſtendens quantum deſiderium habet noſtræ ſalutis. Sicut enim no- bis concupiſcibile eſt comedere: ita ei ſaluare nos. Hæc Theophilus: Dicant ergo hoc prælati eccleſiæ exemplo Domini, cùm eis offeruntur exenia ciborum & huiuſ- modi: ego cibum habeo manducare quem vos neſcitis, & contemnant oblata eis, D quia excæcant oculos cordis. Et adiungit: *Meus cibus eſt*, id eſt in hoc eſt mea refectio: & delectatio, ac firmitas & ſuſtentatio: vt non curans de corporali commodo propter ſalutem: in quo etiam ſequitur exemplum Apoſtolorum, qui relictis omnibus ſecuti ſunt Dominum, *vt faciam voluntatem eius, qui miſit me*, vt perficiam & compleam opus eius, quod ſcio eum velle in hominum conuerſione & redemptione, qui vult omnes homi- nes ſaluos fieri: & ad agnitionem eius venire. Voluntas quippe patris eſt, vt in filium eius credamus: opus verò patris eſt, prouiſio noſtræ redemptionis. Cibus ergo & potus, id eſt delectabilis refectio Chriſti, noſtra eſt fides, & noſtra eſt ſalus quam ipſe cum ma- gno quærebat deſiderio: cuius delitiæ ſunt eſſe cum filiis hominum. Tunc ergo Deo ci- bum ſpiritualem offerimus, quando per præuenientem gratiam ab eo ſalutem noſtram poſcimus: cùm ſcilicet petimus, fiat voluntas tua, ſicut in cœlo & in terra. Secundum E Origenem: Omnis homo qui bene operatur, ad duo debet dirigere ſuam intentionem, ſcilicet ad honorem Dei, & vtilitatem proximi: quia *finis præcepti eſt charitas*, quæ continet amorem Dei & proximi: & ſic quando aliquid facimus propter Deum, finis præcepti eſt Deus: quando verò propter vtilitatem proximi, finis præcepti eſt proximus. Facit ergo vo- luntatem patris, docendo credere in ſe: facit opus eius, manifeſtando myſterium incar- nationis, quouſque per paſſionem & cætera perficiat illud & compleat. Et quòd inſtet tem- pus hoc faciendi, oſtendit, dicens: *Nonne vos dicitis, quia adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis ve- nit:* vnde perpenditur (ſicut in ſcholaſtica hiſtoria dicitur,) quod hyemis tempore hoc fa- ctum eſt. & videtur quòd factum ſit in menſe Ianuarij: quia in illa calida regione ſunt meſ- ſes tempeſtiuæ. vnde in feſto Pentecoſtes offerebantur frugum primitiæ, quaſi dicat Chri- ſtus licet tempus meſſis corporalis adhuc diſtet: tempus tamen meſſis ſpiritualis iam inſtat. Dicitur enim meſſis materialis & corporalis collectio frugum, & ad huius ſimilitudinem

Gutta ſontis vini.

Gradus in cognoſcēdo.

Mar.4.

Cibus Chriſti.

Intentio debita.

Origenes tomo 15. in Ioannem.

1.Tim.1.

Meſſis, quid dicatur.

meſſis intelligibilis & ſpiritualis dicitur vocatio & collectio hominum ad fidem, per quam A
congregamur in Domini horreum. Vnde ſequitur: *Ecce dico vobis: leuate oculos veſtros*, ſcilicet ſpirituales: *& videte regiones*, ad fructum fidei diſpoſitas, *quia iam albæ ſunt*, ſcilicet candore deuotionis veſtitæ & maturæ, *ad meſſem*, & metendum. Hoc dicebat propter Samaritanos ad ipſum venientes, quos vocauit ſegetes albas & paratas ad meiſem, id eſt paratos & diſpoſitos ad credendum. Ex ciuitate autem illa, quæ dicebatur Sychem: multi Samaritanorum crediderunt in eum, propter verbum mulieris teſtimonium perhiben-
Samaritanorum deuotio. tis, quia dixit ei quæcunque fecerat, quæ etiam occulta erant. *Cùm ergo Samaritani*, audita fama Chriſti, *ad eum veniſſent: rogauerunt vt ibi maneret*, vt ab eo inſtruerentur melius: & firmi in fide fierent. Ecce deuotio auditorum: quia accepta fide deſiderabant per eius doctrinam amplius informari ad ſuam confirmationem. In quibus omnibus econtrariò
Chryſoſt. home. 33. in Ioannem. arguitur duritia Iudæorum, qui in omnibus fecerunt contrarium. vnde Chryſoſtomus: B
Sic ergo ſolo mulieris teſtimonio credentes: & nullum ſignum videntes, exierunt deprecantes Chriſtum, vt apud eos maneret. Iudæi verò miracula videntes, omnia egerunt vt à regione eorum eum abiicerent. Et Iudæi quidem etiam viſis ſignis incorrecti manſerunt: hi autem & ſine ſignis multam circa eum fidem demonſtrauerunt. Et acquieſcens Dominus petitioni eorum, quæ erat honeſta & deuota, manſit ibi: quia ſemper ſatisfaciat deuotis in oratione ſua: per duos dies: propter duo præcepta charitatis, quibus inſtruit credentes. Tertius autem dies, eſt dies gloriæ, & in hoc non manſit ibidem: quia Samaritani nondum erant capaces gloriæ. Sic & hodie quotidie mulier, id eſt eccleſia, his qui foris ſunt Chriſtum annunciat: veniunt ad Chriſtum per famam, & credunt: & Chriſtus manet per charitatem biduo apud illos: hoc eſt, dat eis duo præcepta charitatis, ſcilicet dilectionis Dei & proximi, in quibus pendet lex & Prophetæ. Rogemus C
eum & nos, vt & nobiſcum duos dies maneat: quatenus duo præcepta charitatis: duorúmque teſtamentorum fidem & amare, & tenere nos doceat. *Et multo plures, quàm in principio crediderunt*, propter ſermonem eius quem ſicut verba vitæ præferebant verbis mulieris, quia nunquam ſic homo eſt locutus. *Et mulieri dicebant, quia iam propter loquelam tuam non credimus*, quæ nihil eſt in comparatione eius, quod videmus. Licet enim ex doctrina alicuius inducatur quis ad credendum: fides tamen ſecundum ſe innititur diuinæ veritati, ſeu virtuti ad id quod credit firmandum. *ipſi enim*, exterius & interius audiuimus ſapientiæ verba, ab ipſo qui eſt Deus & homo, *& ſcimus*, firmiter credendo, quia in fide eſt maior certitudo adhærentiæ quàm in ſcientia, & quia non ſufficit corde credere: ſed oportet fidem confiteri ore: ideo fidem ſuam confitentur dicendo, *quia hic*, per eminentiam ſingu-
Meditatio hiſtoria. larem, *eſt ſaluator*, per efficaciam ſalutarem: *mundi*, per influentiam generalem. Conſpice D
nunc Dominum Ieſum, quia itinerando non vtitur ſubiugalibus aut vecturis: ſed pedibus incedebat, ne grauis eſſet his ad quos declinabat, & quomodo fatigatus planè & moroſè
Fatigatio Chriſti. incedit, ac tandem ad quieſcendum ſuper puteum ſe ponit. In hoc ergo quòd fatigatus eſt ex itinere, datur nobis exemplum non refugiendi laborem pro aliorum ſalute: ſimúlque datur & paupertatis exemplum, quia prædicabat & ſedebat ſic prout contigit iuxta pu-
Chryſoſto. hom. 30. in Ioannem. teum, ſuper nudum locum, quaſi dicat ſecundum Chryſoſtomum. Non in throno, aut puluinari, ſed ſimpliciter iuxta puteum: & vt contingebat ſuper terram. Sæpe fatigatus eſt Dominus Ieſus, & tota vita ſua in paupertate & labore fuit. Vnde Pſalmiſta in perſona
Pſal. 87. ipſius. *Pauper ſum ego, & in laboribus à iuuentute mea.* Vnde Chryſoſtomus: Chriſtus igitur in
Chryſoſto. ibidem. Samariam accedens facilem & deliciosam vitam abiiciens, laborioſam verò & ſtrictam ſequens non ſubiugalibus vtitur: ſed ita validè & difficulter incedit vt ex itinere fatigetur. E
Ex hoc vbique erudit ſe operatorem eſſe, & non ſuperflua petere, & non multis indigere. Ita enim vult à ſuperfluis alienos nos eſſe, vt & ipſorum neceſſariorum multa ab-
Matth. 8. & Luca 9. ſcindamus à nobis. Propterea dicebat: *Vulpes foueas habent: & volucres cœli habitationes, filius autem hominis non habet vbi caput reclinet*. Propterea & in montibus quamplurimum conuerſatur, non ſolum in die ſed & in nocte, & in deſertis. Hæc Chryſoſtomus. Conſidera etiam quia diſcipuli non deferebant victualia: ſed hora comedendi inſtante ibant
Ventris & gulæ contemptus. Chryſoſto. ibidem. ad comparandum ea. Vnde Chryſoſtomus: diſcimus autem Domini non ſolum circa itinera validum robur: ſed etiam circa cibaria negligentiam. Non enim diſcipuli eius deferebant victualia, ſed viaticula: & oſtendit hoc alius Euangeliſta dicens: Cùm de fermento Phariſæorum eis loqueretur, quoniam illi æſtimauerunt: quia panes non portauerunt, & cùm eſurientes induxit, & incidentes ſpicas & comedentes, & cùm

dicit

A cit eum ad ficum propter eſuriem veniſſe:nihil aliud per omnia nos erudit, quàm hoc, ſcilicet contemnere ventrem: & non ſtudioſam eius æſtimare eſſe miniſtrationem. Intuere equidem eos & hic: neque deferẽtes vtique quid, neque quia non portabant ſtatim ab initio diei huius ſollicitos, ſed ſecundum tempus, ſecundum quod omnes pulmentum accipiunt, eſcas comparantes: ſed non vt nos qui mox è lectulo ſurgentes præ aliis hæc intendimus: coquos & menſæ poſitores vocantes, & cum multo hoc ſcrutantes ſtudio, & poſt illa ita alia tangentes, ſecularia ante ſpiritualia facientes, & quæ ſuperuacua habere oportebat vt neceſſaria honorantes, propter hoc omnia ſurſum & inferius ſunt. Cõtrarium enim oporteret omnium ſpiritualium multam facientes rationem. Poſtquam compleuerimus, illa tunc tangere hæc. Hæc Chryſoſtomus: Ambulauit ergo Chriſtus ſine equis, vſque ad laſſitudinem: ſine expenſis, vſque ad eſuriem: ac ſine ſeruitoribus & pompis, vſque ad mi-

B niſtrationem. Conſpice etiam quomodo non dedignatur cum neglecta & alienigena muliere loqui: monſtrans quàm mitis, quámque humilis ſit. Non deſpicit perſonas viles & humiles, tales enim interdum capiunt archana ſalutis pluſquam diuites & nobiles. Item conſpice quomodo intentus erat ſtudio ſpirituali, quia cùm eſſet tempus comedendi: voluit tamen differre vt intenderet prædicationi: & diſtulit refectionem corporis accipere, nolens comedere antequam illis de ciuitate prædicaret: quanuis iam eſſet hora ſexta, & ipſe etiam ex itinere fatigatus eſſet: volens prius intendere conuerſioni Samaritanorum, & operari ea quæ erant ſpiritus, quàm ea quæ erant corporis, quantumcumque tunc indigeret. In quo dans exemplum aliis ſimiliter faciendi: oſtendit verbo & facto quantum prædicator Euangelij debet eſſe ſollicitus de ſalute hominum, & poſtponere omne aliud negocium, & quòd homo debet eſſe magis ſollicitus de ſui proximi ſalute ſpirituali, quàm *Meditatio operũ Chriſti.*

C de propria neceſſitate corporali. Item conſpice quomodo fatigatus & famelicus ſedet in terra nuda, non ſuppoſito puluinari, & reficitur cum diſcipulis ſicut aliquis pauper de populo communi, nec ad magna hoſpitia in ciuitate declinat, ſicut nos miſeri. Non enim legitur, quòd ciuitatem tunc intrauerit: ne ſibi contrarius eſſet qui diſcipulis dixit, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis. Nec credas, quòd ſola hac vice in terra comedit *Matt.10.a.* Dominus humilis & amator paupertatis, ſed ſæpe cùm ibat per mundum comedebat extra ciuitatem & villam, ad aliquem riuum vel fontem: quantumcunque fatigatus foret & afflictus. Non habebat cara & exquiſita cibaria, non vaſa diuerſa vel curioſa, non precioſa & delicata vina: ſed habebat aquam puram de ipſo fonte vel riuo, quæ vineas fecundat, & panem tanquam pauper ſedens in terra humiliter comedebat, qui eſcam omni carni miniſtrat. Compatere ſibi, quia vides eum fatigatum, & ſic humiliatum: ac ſuſtentatione potus

D & cibi corporalis indigentem, & ſicut cæteros de populo his vtentem. vnde Auguſtinus: *Auguſtin. lib. 83 quæſtione.* eſuriuit qui omnes paſcit, ſitiuit qui eſt fons ſitientium, fatigatus eſt ex itinere, qui viam nobis fecit in cœlum.

ORATIO.

DOmine Ieſu Chriſte diues omnium bonorum, & largitor opulentiſſime: da mihi fatigato in huius vitæ itinere cibum & potum, vt reficiar à te: fons vitæ & omnium gratiarum vberrime, cor meum ab vbertate voluptatis tuæ inebria: vt obliuiſcatur omnia iſta tranſitoria. panis viuus quo numquam deficis: da mihi hunc cibum ſpiritualem, vt tuam in omnibus faciam voluntatem. mane apud me duos dies: quatenus duo præcepta charitatis, duorumque teſtamentorum fidem me amare facias &

E *obſeruare, ac tertia die, ſcilicet gloriæ, apud te ſemper manere. Amen.*

De filio reguli ſanato. CAPVT LXIII.

DEINDE poſt duos dies quibus Dominus Ieſus manſit apud Samaritanos, *Ioan. 4.* *exiit inde*, ſcilicet de Samaria confirmatis Samaritanis in fide, *& abiit in Galilæam*, vbi fuerat nutritus: per quod ſignificatur, quòd in fine ſeculi confirmatis gentibus in fide & veritate, reuertetur ad Iudæos conuertendos: *venitque iterum in Chana Galilææ, vbi*, in nuptiis, *fecit aquam vinum*, coram diſcipulis ſuis. *Et erat quidam regulus cuius filius infirmabatur Capharnaum, hic cùm audiſſet Ieſum*, ad partes ſibi vicinas aduenisse, *abiit ad eum*, in Chana, vbi eum nouerat eſſe, *& rogabat eum vt deſcenderet*, ſcilicet in Capharnaum, quæ erat in baſſo reſpectu loci in

quo Ieſus erat, *& ſanaret*, præſentialiter, *filium eius*, quem diligebat: quaſi non poſſet ſanare, A
niſi præſens eſſet. Secũdum Theophilum, Iſte regulus interfuit miraculo facto in nuptiis,
quando Chriſtus aquam in vinum mutauit: quia tunc credidit, ſed tamen Chriſti diuinita-
Regulus multipliciter dicitur. tem perfectè non cognouit. Dicitur autem regulus multipliciter: Vno modo paruus rex,
qui paruo præeſt regno: & hoc modo non accipitur hîc: quia tunc temporis non erat rex
in Iudæa. Romani enim volentes frangere Iudæorum ſuperbiam, abſtulerunt ab eis regiã
dignitatem: regnum Iudææ in quatuor tetrarchias diuidentes, ad præcauendum eorum
rebellionem. Alio modo, ſecundum Chryſoſt. dicitur regulus, aliquis de ſtirpe regia: ſeu
generis exiſtens regalis: nec hoc modo accipitur hîc. Tertiò modo dicitur aliquis regulus,
regum officialis: & iſto modo accipitur hîc: quia erat officialis imperatoris, deputatus ad
cuſtodiam Galilææ, propter quod manebat in Capharnaum: quæ erat metropolis illius ter-
ræ: vel fortè aliquis de familia Herodis Tetrarchæ, pollens aliqua principatus dignitate. B
Regulus iſte auditis miraculis Chriſti ſperauit ab eo impetrare ſanitatem filij ſui: & credi-
dit ipſum poſſe ſanare filium ſuum à quo ſalutem quæſiuit: ſed in fide dubitauit in hoc,
quòd præſentiam eius requirens, non niſi præſentia corporali, & tactu eum poſſe ſanare
Matth. 8. putauit. non enim vbique præſentem eum eſſe credidit, ſicut Centurio, qui ait: *Domine non
ſum dignus vt intres ſub tectum meum, ſed tantum dic verbo, & ſanabitur puer meus.* Agnoſcens ita-
que Dominus cor diffidentis: arguit hominem in fide tepidum, dicens. *Niſi ſigna*, ſcilicet
Prodigia. communia: *& prodigia*, ſcilicet ſigna maiora quæ ſunt ſine exemplo, eo quòd ſimilia eis
non ſunt viſa vel audita: & ideo procul à digito, id eſt à ſimilium demonſtratione dicta,
videritis, ſicut increduli, *non creditis*, nam ſigna dantur infidelibus ad confirmationem do-
ctrinæ, non fidelibus, qui aſſentiuntur ſcripturæ. Non reprehendit eum de petitione ſa-
lutis filij ſui, ſed de defectu fidei. Veruntamen quia ex deuotione repetit petitionem di- C
cens: *Domine deſcende priuſquam moriatur filius meus*, ideo exauditur à Domino. Ieſus tamen
ibidem remanens: & propter ſemiplenam fidem eius ſe non deeſſe, ſed vbique ſicut Deum
præſentialiter eſſe indicans, ſolo iuſſu & verbo filium abſens ſanat, vt pater amplius cre-
dat dicens: *Vade*, non enim voluit Ieſus ire corporaliter: vt amoueret ab eo falſam æſti-
mationem, qua putabat ipſum poſſe ſanare tantum per præſentiam corporalem, *filius tuus
viuit*, id eſt reſtitutus eſt perfectæ ſanitati, de ianua mortis cui appropinquauit: quia mori
incipiebat. *credidit homo ſermoni Ieſu*, quia fides requiritur ad obtinendum Dei beneficium:
& ibat ſine corporali præſentia Chriſti: credens, quia vbique eſſet virtus eius ad curandũ.
Iam incipit credere, quia ſermone ſanat: & ita eum Deum eſſe & præſentem vbique exi-
Doctrina, quibus cedamus. ſtere, quod non ſuprà credebat. Ad informationem ergo noſtram ceſſit Dominus ſuperbo
regulo, ne iret cum eo ad filium ſuum: conceſſit humili centurioni, vt iret ad eius ſeruum. D
Gregorius hom. 28. in Euangelia. vnde Gregorius: Quid eſt quòd regulus rogat, vt ad eius filium veniat: & tamen corpo-
raliter ire recuſat: ad ſeruum verò Centurionis non inuitatur: & tamen ſe corporaliter
ire pollicetur. Reguli filio per corporalem præſentiam non dignatur adeſſe: Centurionis
ſeruo non dedignatur occurrere. Quid eſt hoc, niſi quòd ſuperbia noſtra retunditur: qui
in hominibus non naturam, qua ad imaginem Dei facti ſunt, ſed honores & diuitias ve-
neramur? Cúmque penſamus quæ circa eos ſunt, profectò interiora minimé prouide-
mus. Dum ea conſideramus, quæ in corporibus deſpecta ſunt: negligimus penſare quod
ſunt. Redemptor verò noſter, vt oſtenderet: quia quæ alta ſunt homini, ſanctis deſpicien-
da ſunt: & quæ deſpecta ſunt homini, deſpicienda non ſunt: ad filium reguli ire noluit: ad
ſeruum Centurionis ire paratus fuit. Increpata eſt ergo ſuperbia noſtra, quæ neſcit penſa-
re homines, propter homines. hæc Grego. Non ergo conſideremus aut penſemus, quæ cir-
Ne te quæſiueris extra. ca homines ſunt, ſed quid ſunt. Multi enim negligẽtes quod ſunt, ſollicitè gloriam aliunde E
Chryſoſto. hom. 23. ad popu. Antiochenum. ſibi quærunt. Vnde Chryſoſtomus: Nabuchodonoſor itaque plurimi nunc inueniuntur
imitari. Vt enim ille tunc de imagine: ſic modo alij de veſte præcioſa: de equis, vel cur-
ribus: de amplitudine domorum: de pulchritudine columnarum: & picturis parietum
opinantur eſſe meliores. Quia enim quod erant homines perdiderunt: ſollicitè huc illúc-
que circumeunt, aliunde ſibi gloriam colligentes omni ſanè irriſione pleniſſimam. Hæc
Chryſoſtomus: *Credidit ergo regulus ſermoni Ieſu*, non tamen integrè, neque ſanè: quod oſten-
ditur ex hoc quòd ſequitur. Nam eo deſcendente de Chana Galilæ in Capharnaum, que
magis eſt in valle: cum ſerui ſibi occurrerent: & congaudendo filium ſuum ſanatum nun-
ciarent: *interrogabat horam ab eis in qua melius habuerat.* Quod fecit ad certificationem mi-
raculi reſpectu ſui, volebat enim ſcire vtrum caſu hoc factum eſſet, vel ex præcepto
Chriſti.

A Chriſti. *Et dixerunt ei, quia heri hora ſeptima reliquit eum febris.* Vbi Chryſoſt. Vide qualiter mi- *Chryſoſto. hom. 34. in Ioannem.*
raculum manifeſtum eſt: non enim ſimpliciter: neque vt contigit à periculo erutus eſt, ſed
repentè & ſimul: vt appareat non eſſe ex naturæ conſequentia quod fiebat, ſed actione
Chriſti. Vnde ſequitur: *Cognouit ergo pater quia illa hora erat in qua dixit ei Ieſus*, author ſalutis:
filius tuus viuit, & quòd in hora verbi dominici ſanatus eſſet, *& credidit ipſe & domus*, id eſt,
familia eius tota. & hæc eſt concluſio intenta. Ad hoc enim factum eſt iſtud miraculum, vt *Miraculi finis.*
regulus cum familia ſua crederet in Chriſtum: & ex tunc perfectus in fide fuit, quia perfe-
ctè credidit. Vnde ſecundum Auguſt. & Bedam datur intelligi & in fide gradus eſſe ſicut *Auguſtin. tractatu 16. in Ioan.*
& in aliis virtutibus, ſcilicet initium, incrementum, & perfectionem. Huius ergo reguli fi-
des initium habuit, quando Dominum rogauit vt deſcéderet & filium ſuum ſanaret: tunc *Gradus in fide.*
enim & credidit, & dubitauit. Credidit quidem quòd filium ſuum ſanare poſſet: ſed non
B credidit quòd eum ſanare poſſet, niſi & corpore præſens eſſet. Deinde fides eius accepit in-
crementum: quando ſcilicet credidit ſermoni Domini dicentis: *Vade filius tuus viuit*: Sed
perfectionem obtinuit, quando ſcilicet ſerui ſanitatem filij nunciauerunt: quia tunc perfe-
ctè credidit, & domus eius tota. ſecundum illud Lucæ: *Hodie huic domui ſalus à Deo perfecta* *Lucæ 19.*
eſt. Iam ergo hic regulus Euangeliſta efficitur: dum ad fidem ſuſceptam alios inducebat.
Et ideo ſignanter qui prius regulus in Euangelio eſt vocatus: poſtea creſcente fide homo *Regulus.*
eſt dictus: & conſequenter propter perfectam fidem pater eſt appellatus. Item notandum *Homo.*
quòd tribus vicibus in hoc Euangelio de vita filij iſtius reguli habetur oſtenſio. Primò per *Pater.*
Dominum qui dixit, *filius tuus viuit*. Secundò, per ſeruos: qui nunciauerunt dicentes, quòd
filius eius viueret. Tertiò pater hoc cognouit, *quia illa hora*, id eſt ſeptima ſanatus eſſet:
& hoc ad denotandum quòd triplex eſt vita triplici morti oppoſita. Prima naturæ, quæ ha- *Mors, & vita triplex.*
C bet oppoſitam mortem naturæ. Secunda gratiæ, cui opponitur mors culpæ. Tertia gloriæ,
cui opponitur mors gehennæ. Myſticè iſte filius reguli, ſignificat humanum genus: filium *Myſticè.*
reguli propagatum de Adam: qui de rege factus eſt regulus, quando perdita charitate fa-
ctus eſt malus. Hic filius reguli febre laborabat: quando per diuerſa vitia genus humanum
æſtuabat: cuius ſalus inter Chana & Capharnaum completur: ad dandum intelligere,
quòd de zelo miſericordiæ diuinæ: quia Chana zelus interpretatur: proceſſit ſalus in ho-
mine qui erat in Capharnaum: hoc eſt, commeſſationibus & ebrietatibus deditus: quia
Capharnaum interpretata, pinguedo dicitur. Horæ autem ſeptem: ſunt ſeptem illuſtratio- *Illuſtrationes ſolis iuſtitiæ.*
nes ſolis iuſtitiæ, qui eſt Chriſtus, ſcilicet ſanctificationis naturæ, in incarnatione: viſitatio-
nis hominum, in natiuitatis humilitate: & condemnationis concupiſcentiæ, in circunciſio-
ne: regenerationis noſtræ, in baptiſmo: ſanctificationis pro nobis, in ieiunio: eruditionis
D noſtræ, in prædicatione & miraculis: & redemptionis noſtræ, in paſſione: quando hora ſe-
ptima ſol declinauit: & infirmitas ſanata fuit. & hoc ſignificabatur in libro Regum, vbi *4. Reg. 5.*
dicitur: Vade lauare ſepties in Iordane, &c. Iordanis enim, humilis decurſus interpreta-
tur: & ſignificat per ſeptem horas deſcendentem ad nos Dominum: in cuius gratia lauа-
mur ad ſanitatem. Vel horæ ſeptem, ſunt ſeptem recordationes ſolis iuſtitiæ: quia in nocte
in matutinis recolimus Domini captiuitatem: in prima, illuſionem: in tertia, productio-
nem ad iudicium: in ſexta, ſententiam: in nona, mortem: in veſpera, ſepulturam: in com-
pletorio, poſitionem cuſtodum circa ſepulchrum. his enim horis perducimur ad vitam &
ſalutem. vnde in Pſalmo: *Septies in die laudem dixit tibi, ſuper iudicia iuſtitiæ tuæ.* Myſticè etiam *Pſal. 118.*
iſte cuius filius infirmabatur, non rex, ſed regulus appellatur, nam ſicut in Prouerbiis dici-
tur: *rex qui ſedet in ſolio iudicij, diſſipat omne malum intuitu ſuo.* Qui ergo ſeipſum bene diſpo- *Prou. 20. b.*
E nit regere, ſedet in ſolio iudicij diſcutiens omnia opera ſua: vt ſi quid intermiſceat, diſcre-
tionis intuitu illud diſſipet: quoniam qui regnum ſuum bene adminiſtrat, meritò rex dici-
tur. Vnde Seneca: Vis habere magnum honorem: dabo tibi imperium, impera tibi. Qui *Imperare ſibi.*
verò malè regnum adminiſtrat nō rex, ſed regulus dici debet. Quilibet ita peccator poteſt
dici regulus diminutiuè: quia deficit in ſuiipſius regimine: & tunc eius filius infirmatur,
quando rationi ſenſibilis appetitus contrariatur: qui debet obedire rationi, ſicut filius ſuo
patri: ſed cùm homo per rationem Chriſtum fideliter deprecatur: tunc iſte filius per vir-
tutem Chriſti ſanatur, per quem ſenſibilis appetitus ſub ordine rationis collocatur. Ipſa
ergo ratio rex eſt in regno: quæ bene rex dicitur, quia totum corpus hominis per eam re-
gitur: & affectus hominis ab ea dirigitur & informatur: nec non & filiæ, ſcilicet vires ani-
mæ, eam ſequuntur. Sed quandoque dicitur regulus, quando ſcilicet diminuitur in cogni-
tione: & obſcura ſequitur inordinatas paſſiones, & non reſiſtit eis: & ideo filius eius, id eſt

affectus infirmatur, id eſt deuiat à bono & declinat ad malum. Si enim ratio fuiſſet rex, id A
eſt fortis: filius eius non infirmaretur: ſed quia regulus eſt, ideo filius eius infirmatur. Ser-
ui rationis, ſunt opera hominis: quia homo eſt Dominus actuum ſuorum, & affectus partis
ſenſitiuæ, quia obediunt rationi imperanti & dirigenti. Iſti autem ſerui annunciant quòd
filius reguli, ſcilicet rationis, viuit: quando relucet in operæ quòd vires inferiores obediunt
rationi. Per horam autem ſeptimam in qua puer à febre dimittitur, ſignantur ſeptem dona
ſpiritus ſancti: in quo omne peccatum dimittitur, & vita ſpiritualis in anima creatur: ac
Horæ ſeptē. tota & perfecta ſalus mentis & corporis conſiſtit. Horæ etiam ſeptem quibus anima de
peccato per pœnitentiam reſurgit, poſſunt dici iſtæ: Vna eſt in contritione, tres in confeſ-
ſione quæ eſt vera, ſimplex, & integra: & tres in ſatisfactione, ſcilicet ieiunium, oratio, &
eleemoſyna. Iſtæ ſeptem horæ ſignificantur in lib. Regum, vbi dicitur quòd puer ab He-
4.Reg.4. lizæo reſſuſcitatus oſcitauit ſepties, & rediit ad vitam: quia iſtis ſeptem reſurgitur à por- B
tis mortis ad vitā. Vbi Theophi. Regulus eſt omnis homo: non ſolum quia regi vniuerſo-
Regulus quilibet. rum propinquus ſecundum animam exiſtit, ſed quia ipſe ſuper omnia principatum ſump-
ſit: cuius filius, id eſt mens, febricitat voluptatibus prauis & deſideriis. Accedit autem ad
Ieſum & deprecatur vt deſcendat, id eſt vt condeſcenſu miſericordiæ vtatur: & peccatis
parcat priuſquam à voluptatum infirmitate mortificetur. Sed Dominus dicit, vade: id eſt,
profectum continuum circa bonum oſtendas: & tunc filius tuus viuet. Si autem ambulare
ceſſaueris, mortificabitur tibi intellectus circa boni operationem. Hæc Theophilus: Quo-
tidie etiam regulus pro filio infirmo ſanando intercedit: dum prælatus quiſque pro ſuo ſub
dito variis tentationibus deprauato, vt à Domino ſanetur preces effundit. Infirmus verò
ſanatur, dum per culpam deprauatus, per gratiam ad iuſtitiam reuocatur. Debemus ergo
rogare Deum, vt à peccatis ſanemur: quia nullus per ſe poteſt ad ſtatum redire iuſtitiæ: niſi C
à Deo ſanetur. In hoc autem quòd infirmabatur Capharnaum: notantur tria quæ ſunt
Capharnaum quid interpretetur. cauſa ſpiritualis infirmitatis. Capharnaum enim interpretatur ager pinguedinis, vel villa
conſolationis: erat etiam ciuitas magni honoris. Ex quibus habetur quòd ſæpe cauſa ſpiri-
tualis infirmitatis eſt abundantia rei temporalis: & nimia conſolatio mundana: & nimia
Proſperitas nocet. exaltatio terrena: quia proſpera plus nocent homini, quàm aduerſa. Vnde Boëtius: Plus
hominibus reor aduerſam, quàm proſperam prodeſſe fortunam Vnde & Seneca: Tunc
Seneca lib. de diuina prouidētia. conſilia ſalutaria aduoca, cùm tibi alludit vitæ proſperitas. Tunc te velut in lubrico ſoſti-
nebis ac ſiſtere: nec dabis tibi impetus liberos, ſed circunſpicies quò eundum ſit, vel quo-
uſque: Hæc Seneca. In hoc etiam quòd erat filius reguli, datur intelligi, quòd nobilitas ge-
neris ſæpe eſt cauſa infirmitatis ſpiritualis: quia nobiles ſæpe efferuntur in ſuperbiam: ſæpe
exercent rapinam: ſæpe etiam immergunt ſe in lutum luxuriæ, & laſciuiam. Cauendum D
ergo in proſperitate huius mūdi: ne ſpiritualiter infirmemur, quia tunc facilius & frequen-
tius per peccatum arripimur. Vnde Chryſoſtomus: Quādo proſperitate perfruimur, cùm
Chryſoſtom. hom. 46. ad pop. Antiochenum. in malignitate viuamus: tunc magis nobis eſt, ac magis dolendum. Nam ſemper quidem
nos oportet metuere peccâtes: maximè autem cùm nihil triſte perpetimur. Quando enim
per partes ab vnoquoque noſtrum pœnas exigit: leuiorem nobis ipſam animaduerſionem
facit. Quando verò patientius noſtra videtur diſſimulare delicta, ad maximam nos in tali-
bus permanentes pœnam reſeruat. Sanatur autem filius hora ſeptima in virtute verbi Dei:
hora enim ſeptima declinat ſol à meridie & vergit ad occaſum. Cùm ergo vitæ noſtræ vi-
demus tranſiſſe meridiem, & nos in declinatione poſitos: tempus eſt vt in virtute diuinæ
Febris. prædicationis relinquat nos febris, & ad Dominum conuertamur. Et notandum quòd be-
ne per febrem ſignificatur peccator, & febricitans poteſt intelligi peccator. Sicut enim fe- E
Auguſtin. Pſal. 79. bricitans nunc habet calorem, nunc frigus & tremorem, ſic peccator habet modo cupidi-
tatem, & inordinatum amorem boni tranſitorij, & hic eſt calor animæ: modo habet timo-
Peccatorum origo. rem, qui eſt frigus eiuſdem animæ. Vnde dicit Auguſtinus: quòd omnia peccata duæ res fa-
ciunt in homine, ſcilicet timor & cupiditas. Timor facit fugere omnia quæ ſunt carni mo-
leſta: cupiditas facit appetere omnia quæ ſunt carni ſuauia. Et ſecundum hæc duo dupli-
Iob. 24. cem pœnam habebit peccator in inferno: ſecundum illud Iob: *Ad nimium calorem tranſibit, ab aquis niuium.* Inter cætera etiam incommoda quæ patitur febricitans, eſt iſtud, quòd habet
palatum inordinatum: propter quod dulcia videntur ſibi amara & inſipida, & econuerſò
eodem modo peccator ſic habet inordinatum palatum, quòd omnia ſpiritualia ſibi viden-
Febrium ſpecies. tur inſipida: dicitur autem febris à feruore: & ideò omnis inordinata paſſio, feruens igne
maligno, febris eſt animæ. Sicut autem ſunt diuerſæ ſpecies febrium: ſic etiam ſunt diuerſa
genera

A genera peccatotum. Prima eſt ephemera,que dicitut ab ephemero piſce marino: qui eodem die quo naſcitut, moritur: & ſignificat motum inordinatæ paſſionis: & ſpecialiter ſubitum iræ motum,qui debet finiri ante ſolis occaſum, ſecundum illud Apoſtoli: *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram.* Epheſ.4. Secunda febris eſt tertiana,quæ vno die interrumpitur: qua laborant illi qui cùm peccauerint dolent de peccato: & ſic habent vnum diem pœnitẽtiæ, quæ eſt contritio: ſed ad ſecundum diem confeſſionis non perueniunt, & ideo ſtatim in idem redeunt. Tertia febris eſt quartana: vbi duo dies abſque acceſſione ſunt. Quidam enim poſt acceſſionem peccati, duos dies pœnitentiæ, ſcilicet contritionem & confeſſionem aſſumunt: ſed quia iuxta ſacerdotis arbitrium ad diem terrium, ſcilicet ſatisfactionis non perueniunt: ideo turſus in peccati paſſionem incidunt. Quarta febris eſt quotidiana: eorum videlicet quæ abſque contritione aliqua frequentant mala: qui ad literam omni
B die gulæ ſeruiunt: aut mendaciis & litibus, ſeu iurgiis vocant. Sed hanc ſequitur febris quinta: ſcilicet continua, quia frequentationem ſequitur continuitas. & hac febre maximè laborant luxurioſi & inuidi & auari, qui proptet conſuetudinem difficultet poſſunt curari. Sexra febris eſt iam generatæ conſuetudinis: quæ pet ethicam intelligitur. Ethica *Ethica febris.* enim dicitut, quæ in morem eſt deducta: ἦθος nanque mos appellatur. Hæc autem febris radicatur in membris: & naturalem humiditatem aſſumit & conſumit: & ſpecialiter ſignificat ſeculi triſtitiam quæ oſſa exiccat: & mortem operatur. Vnde in Prouerbiis: *Spiritus triſtis exiccat oſſa*: *Pro.17.* id eſt, robur virtutum. Septima febris eſt acuta, quæ eſt defenſio conſuetæ iam nequitiæ: cùm quis iam non erubeſcit, nec timet, nec paueſcit facere, quæ conſueuit. De ſalute talis valde timendum eſt: quia iu tali febre ſolent medici deſperare. *Hoc iterum ſecundum ſignum fecit Ieſus.* in Chana Galilææ, vbi primò mutauit aquam in vinum: & nunc
C ſecundò ſanauit reguli filium. Quanuis enim filius reguli, cùm ſanaretur, Capharnaum fuerit: Ieſus tamen in Chana hoc ſignum fecit: quia ibi corporaliter exiſtens, verbo eum abſens ſanauit. Myſticè autem per duplicem Domini aduentum in Chana, ſignificatur duplex effectus verbi Dei in mente. *Myſticè.* Primò enim lætificat: & ſignificatur in miraculo vini: quod lætificat cor hominis. Secundò ſanat: & hoc ſignificatur in cura infirmi. Item per *Pſal.103.b* hoc ſignificatur duplex aduentus filij Dei: ſcilicet primus, qui fuit manſuetudinis ad lætificandum: quia in natiuitate eius Angelus nunciauit paſtoribus, & omni populo magnum gaudium: & hoc ſignificatur per vinum. Secundus aduentus eius in mundum, erit maieſtatis: quando veniet tollere infirmitates, & pœnalitates noſtras: & cõfigurare nos corpori claritatis ſuæ, & hoc ſignificatur in cura infirmi.

D
ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, qui de Iudæa Angelicæ confeſſionis & laudis: in Galilæam rotam huius mundi aduenisti: quoniam infirmus ſum, temporalium rerum pulchritudine tentatus: & ideo incipio mori tentatione fatigatus. Miſerere mei priuſquam moriar morte culpæ, vel corporis, aut gehennæ: vt virtute verbi, humilitate confeſſionis, ieiunio, oratione, pietate, & exemplo per gratiam tuam liberer a febre fomitis, & ægritudine peccati, & nulli ſuccumbam inordinatæ paſſioni. Amen.

De quatuor parabolis Domini ad turbas, & tribus ad diſcipulos habitis. CAPVT LXIIII.

Matth.13. Luca 8. Marci 4.

E POST hæc Dominus Ieſus iuit ad mare piſcaturus homines in terra exiſtentes: & præ turba ad eum congregata aſcendens cum diſcipulis in nauiculam: *Chryſoſt. hom. 45. in Matthæum.* & ſedens in ea docebat turbas ſimplices & deuotas in littore ſtantes. vnde Chryſoſt. aſcendit in nauem, vt poſt ſe neminẽ dimitteret: ſed omnes auditores ante faciem haberet, & vt audiret eum populus, & videret, & viſus delectaret auditum & auditus viſum. *Bed. in c.6. Ioannis.* vbi & Beda: Præfigurabat hæc nauis Eccleſiam in medio nationum *Nauis eccleſiam ſignificat.* ædificandam: in qua Dominus dilectam ſibi conſecrat manſionem. Et propoſuit Dominus turbis quatuor parabolas diuerſas, diuerſis conditionibus hominum congruentes: vt *Hieronym. in cap. 13. Matthæi.* pro varietate morborum, varia eſſet medicina: alij enim amaris, alij dulcibus, alij auſterioribus, alij lenibus delectantur cibis. Vt enim ait Hierony. Turba non vnius ſententiæ eſt: ſed diuerſarum in ſingulis voluntatũ, & ideo loquitur ad eam in multis parabolis, vt iuxta *Turba varietas.*

varias voluntates,diuerſas reciperent diſciplinas,& quaſi diues paterfamilias inuitatos di- A
uerſis reficiens cibis: vt vnuſquiſque ſecundum naturam ſtomachi ſui alimenta varia ſu-
Hieronym. ibidem. ſciperet. Et ſciendum ſecundum eundem Hiero. quòd non omnia locutus ſit eis in para-
bolis,ſed multa. Si enim dixiſſet cuncta in parabolis, abſque emolumento populi receſſiſ-
Parabolicè quadã dũtaxat. ſent:perſpicua miſcet obſcuris:vt per ea quæ intelligunt, prouocentur ad eorum notitiam
quæ non intelligunt. In his autem quatuor parabolis,& aliis tribus cõſequenter ſibi ſucce-
dentibus,ponitur decurſus eccleſiæ à prædicatione Chriſti vſque ad finem mundi. In pri-
ma parabola,quæ eſt de ſemine proiecto in terram, cuius quarta pars tãtum fecit fructum:
Parabola prima. denotatur prædicatio Chriſti, & Apoſtolorum qui prædicauerunt Iudæis indifferenter
bonis & malis,& pauci comparatiuè crediderunt: pro maiori autem parte in infidelitate
remanſerunt. Prima ergo eſt de ſemine,& verbo Dei quod ipſe exiens à patre, quando de
inuiſibilitate patris mundo viſibilis apparuit ſeminauit in mundo, & in quatuor locis ce- B
cidit,ſcilicet in terram tripliciter malam nec ferẽtem fructum:& in terram bonam,facien-
Seminum plura genera. tem fructum triplicem. Seminauit autem plura genera ſeminum. Primò ſeminauit legem
naturalem in mente cuiuſlibet hominis, ſicut eſt: quod tibi fieri non vis,aliis ne feceris: &
quod tibi fieri vis,aliis feceris. Item ſeminauit per Angelos reuelationes:per Moyſen legem
ſcriptam,ſcilicet præcepta & prohibitiones: per Prophetas promiſſiones & comminatio-
nes:ſed nunc exiit ſeminare per ſeipſum legem Euangelicam omnibus fidelibus. Non ceſ-
ſat etiam ſemper in noſtris animabus ſeminare: nõ ſolum cùm docet,ſed etiam cùm creat
in eis ſemina bona virtutum,ſcilicet donorum. *Exiit* ergo Dei filius de ſinu patris, non ſe-
cundum diuinitatem:quia ſic eſt vbique,ſed ſecundum humanitatem & carnis aſſumptio
nem. Vnde Chryſo. Exiit autem qui vbique eſt,non localiter,ſed incarnatione: & per ami-
Chryſoſto. hom. 45. in Matthæum. ctum carnis propinquior nobis factus. *Exiit* inquam *qui ſeminat*, id eſt qui habet officium, C
ſcientiam,& gratiam ſeminandi: *ſeminare ſemen ſuum*, id eſt doctrinæ verbum. Seminator er-
go propriè Chriſtus eſt:prædicator enim potius eſt cophinus ſeminatoris, quàm ſemina-
tor. *Et dum ſeminat*, id eſt doctrinam indifferenter ſpargit *aliud cecidit ſecus viam*, id eſt ſuper
cor deuium,per errores:vagum,per laſciuias:attritum, per carnales affectiones: ac ſugge-
ſtionibus dæmonum,& variis tentationibus vitiorum ad modum viæ expoſitum, per car-
nis concupiſcentias: & horum omnium ſedulo tranſitu & frequenti meatu ſemen verbi
conculcatur,ne germinare poſſit *& volucres cœli*, ſcilicet aerei, id eſt dæmones qui volucres
cœli dicuntur: ſiue propter aeris inhabitationem, quia per aera diſcurrunt:ſiue propter
naturam cœleſtem,quia cœleſtis ſiue ſpiritualis naturæ ſunt, ſiue propter velocitatem ad
malum:quia ad hoc ſemper intendunt *comederunt illud*, id eſt ſua ſuggeſtione rapuerunt: &
fructum impediuerunt,& ſic tollunt verbum & memoriam verbi de corde:vt nec memo- D
ria, nec mens teneat quod opere exercere neglexit: vt impedito verbo,impediatur fides,
ne credentes ſalui fiant,quia fides ex auditu eſt. Hi ſunt qui audiũt:ſed in verbi virtute non
Rom. 10. c. afficiuntur. Vnde neque naſcitur, quia diabolus de corde eorum tollit. Verba ergo Dei
mente retinenda ſunt,& ſicut ſemen ſub terra,ita verbum Dei in memoria debet occulta-
ri vt fructificet. quia ſecundum Gregorium, ſicut de eius vita deſperatur qui languente
Stomachus languens allegoricè. ſtomacho alimenta non retinet:ſic æternæ mortis periculum formidare debet qui verba
vitæ,id eſt alimenta iuſtitiæ in memoria non tenet. *Aliud cecidit ſupra petram*, id eſt ſupra cor
petroſum & durum ac rebelle,& proteruum per ſuperbiam *& natum* ſtatim ſole & feruore
† virorem. tentationis orto *aruit* & vigorem† fidei perdidit, *quia non habebat profunditatem terræ*, id eſt ſta-
bilitatem patientiæ *& humorem* deuotionis & gratiæ. Hi ſunt qui audiunt, & aliquo modo
afficiuntur:ſed non proponunt facere quod dicitur vnde non radicatur in eis verbum per E
bonum propoſitum. In cordibus enim duris quandoque citò ad horam naſcitur germen
compunctionis,cùm verbum comminationis audiunt, & ſtatim feruore perſecutionis vel
cuiuſlibet tribulationis & tentationis areſcit: cùm per impatientiã deſolantur & deficiunt,
quia verbum prædicationis ſine humore gratiæ & amore virtutis non proficit. Et hi radi-
ces non habent,ſcilicet profundæ firmitatis & firmi deſiderij, & ideò ad tempus credunt,
Trãſplantatio frequens nocet. & in tempore tentationis recedunt:quia verbum prius receptum tenuint. Et ſicut arbor
quæ ſæpe tranſplantatur,radices fixas non habet: ſic hi frequenter de bono in malum mu-
tantur:& ideò in bono non radicantur. Tentatione nempe probatur ſi verbum Dei radi-
ces fixerit:ſicut impetu ventorum apparet ſi arbor bene radicata ſit:tales inſtabiles ſunt de
familia regis Saul, qui inter Prophetas erat Propheta, & inter ſtultos ſtultus. *Aliud cecidit
inter ſpinas* id eſt in corda diuitiarum ambitione ſollicita: & ſollicitudinibus earum lacera-
ta:ac

A ta:ac curis temporalibus nimis dedita per auaritiam, *& ſimul exortæ ſpinæ*, id eſt multipli-
catæ diuinæ, *ſuffocauerunt illud*, id eſt impedierunt fructum prædicationis, occupando men-
tem, vt in ea proficere non poſſet fructus ſpiritualis. Hi ſunt qui audiunt & afficiuntur, &
proponunt bonum facere, ſed non perficiunt: quia ſuffocatur in eis bonum propoſitum,
præualentibus in eis curis & diuitiis & voluptatibus. Euntes enim à loco prædicationis ad
mundana, ſuffocãtur: à ſollicitudinibus, quæ important auaram acquiſitionem: & diuitiis
quæ notant auaram conſeruationem: & voluptatibus vitæ, quæ important laſciuam frui-
tionem: & fructum non referunt: quia hæc tria ſemen ſpirituale fructificare non ſinunt:
ſicut ſpinæ ex condenſatione ſemen immiſſum ſuffocant, & oriri non permittunt. Diuitiæ *Diuitiæ*
quippe & honores, ſpinæ ſunt: quia ſicut ſpinæ ſuis punctionibus corpus laniant & cruen- *ſunt ſpinæ.*
tant, ac turpe & fœdum in oculis hominum reddunt: ſic amor & ambitio diuitiarum &
B honorum, cogitationum ſuarum punctionibus, ac curis & ſollicitudinibus: quæ ſunt ſpes
acquirendi, ac timor perdendi, & ſollicitudo conſeruandi animam lacerant: & cùm vſque
ad peccatum pertrahunt, quaſi inflicto vulnere cruentant: ac miſeram & infœlicem coram
oculis Dei faciunt. Et tamen ſub his ſentibus, eſſe delitias multi reputant, & quando de
ſpiritualibus cogitare incipiunt, ſtatim ſe temporalibus immiſcent: ac ſuffocati & emolliti
rigorem virtutum amittunt. Sicut ouis cõuerſans inter ſpinas, ſemper ibi de lana dimittit:
ſic vacans curis temporalibus & mundo, multa bona ſpiritualia amittit. Vnde Chryſoſto.
Quemadmodum ſpina vndecunque detineatur, pungit eum qui detinet: ita & ſecularia
vndecunque detineantur, contriſtant eum qui conſtringit ea & fouet. Sed non quæ ſpiri-
tualia talia, ſed margaritæ alicui aſſimilantur; vndecunque circumuolueris delectant ocu-
los. hæc Chryſo. Vel diuitiæ dicuntur ſpinæ: quia pungunt animam in mundo, in iudicio,
C & in inferno. In mundo triplex eſt punctura: ſcilicet laboris, in acquiſitione: timoris, in
poſſeſſione: & doloris, in amiſſione. In iudicio etiam pungunt mentem: quando Dominus
dicet auaris: *Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare: ſitiui, & non dediſtis mihi bibere &c.* Iſtæ pun- *Matt 25.*
cturæ erunt ita pœnoſæ, quòd ipſi auari quaſi cupiant non eſſe: quia *dicent montibus, cadite* *Luca 23.*
ſuper nos: & collibus, cooperite nos. In inferno etiam iſtæ ſpinæ pungẽt animam perpetuo cru-
ciatu: quia ex eis paratur ignis, quo peccatrix anima comburitur. Et nota ordinem iſtorũ *Seminũ non*
prædictorum trium ſeminum non fructificantium. Primum non germinat: ſed conculca- *fructifican*
tur, & ab auibus comeditur. Secundum germinat, ſed non multum erigitur: quia humo- *tium ordo.*
rem non habet. Tertium verò iam in ſtipitem eleuatur, ſed non fructificat: quia à ſpinis ſuf-
focatur. *Aliud*, ſcilicet quartum, *cecidit in terram bonam:* quæ eſt nigra per deſpectum, pinguis
per affectum, culta per virtuoſum exercitium: & ſic fecunda per fructum, id eſt inter fidele
D & deuotum, *& ortum fecit fructum*, bonorum operum. Vbi Beda: Terra autem bona, eſt ele- *Beda in ca.*
ctorum conſcientia: quæ omnibus prædictis tribus terris contraria facit: quia & commen- *8. Luca.*
datum ſibi ſemen verbi libenter excipit: & exceptum inter aduerſa & proſpera conſtanter *Terra bona.*
ad fructus vſque conſeruat. hæc Beda. *Aliud autem fecit fructum centeſimum: aliud ſexageſimum:*
& aliud triceſimum. Iſta verò triplex differentia fructuum primò poteſt conſiderari quantũ *Status tres*
ad tres ſtatus fidelium: qui ſunt incipientes, proficientes, & perfecti. Incipientes ſunt tan- *fidelium.*
quam terra quæ profert fructum triceſimum: quia ſufficit vt habeant fidem trinitatis, cum
impletione decalogi. proficientes ſunt tanquam terra quæ profert fructum ſexageſimum:
quia non tantum habent fidem trinitatis, & ſeruant decem præcepta: ſed etiam exhibent
ſex opera miſericordiæ. Perfecti ſunt tanquam terra optima, quæ profert fructum centeſi- *Perfecti.*
mum: quia habent duplicem perfectionem, ſeruantes veteris legis præcepta, & Euangelij
E conſilia. Iſte triplex gradus: ſcilicet incipientium, proficientium, & perfectorum, tangitur
infrà in ſecunda parabola, vbi dicitur: Vltrò enim terra fructificat: primò herbam, deinde
ſpicam, & deinde plenum fructum in ſpica. Secundò poteſt conſiderari quantum ad tres
ſtatus ſaluandorum: ſcilicet virgines, viduas, & coniugatos. Aliud ergo fecit fructum cen- *Status ſal-*
teſimũ: ſcilicet in virginibus. Virgines enim nolunt multiplicari per opus carnale in aliis: *uandorum*
ſed per opus ſpirituale in ſeipſis: & ideo ſignificantur per centenarium, qui fit ex ductu de- *tres.*
narij in ſeipſum. Aliud autem fecit ſexageſimum: ſcilicet in viduis & continentibus: ſexa-
geſimus enim conſtat ex denario ducto per ſenarium: in quo ſignificatur decalogus cum
ſenario operum miſericordiæ. Aliud verò facit triceſimum: ſcilicet coniugatis, propter
fidem trinitatis, cum obſeruantia decalogi. Vbi tanguntur tres gradus caſtitatis. Primus *Gradus ca-*
eſt, caſtitas coniugalis: per quem gradum vitatur illicitus concubitus, licito tamen concu- *ſtitatis tres.*
bitu retento in matrimoniali actu. Secundus gradus eſt, caſtitas vidualis: per quem euitatur

de cetero omnis concubitus: vt animus poſſit de cetero libetius Deo ſeruire : licet poſſir li- A
citè matrimonium cõtrahete. Tertius gradus eſt virginalis, quæ eſt ſuperior iſtis: per quem
omnis concubitus ſimpliciter euitatur: vr mens ipſa ranquam ſpõſo ſuo ſoli Deo per amo-
rem copuletur. Vnde Theophi. Qui in centum fructificant, ſunt qui perfectam habent vi-
tam: vt vitgines & eremitæ. Qui autem in ſexaginta, qui medioetiter ſe habent: vt conti-
nentes, & qui in cœnobiis ſunr. Qui autem in triginta, qui patui quidem ſunt ſecundum
Auguſtin. lib. de ſancta virgini. c. 45. tomo. 6. propriam virtutem fructum ferentes: vt laici, & qui in coniugio ſunt. Vnde & Aug. Cente-
ſimus fructus eſt martyrum, ptopter ſanctitatem vitæ, vel contemptum mortis : ſexagena-
rius, virginum, ptopter ocium interius: quia nõ pugnat contra conſuetudinem carnis. Tri-
ceſimus verò, coniugatorũ: quia hæc eſt ætas præliantium: ipſi enim actiorem habent con-
flictũ, ne libidinibus ſupetentur. Hæc Aug. Vel triceſimum fructum affert, qui detrimen-
tum in exteriotibus bonis conſtanter ſuſtinet: ſexageſimum, quando ſuſtinet detrimentum B
etiam proprij corporis, per flagellationem & incarcerationem & cætera huiuſmodi: cen-
Chryſoſto. ho. 31. operis imperfe. teſimum, quando contemnir etiam totam vitam per martyrium. Vnde Chryſo. Terra bo-
na ſunt, qui abſtinent ſe à malis, & ſecundum vires ſuas faciunt bona: & eſt iſte fructus eo-
Terra bona. rum triceſimus. Si autem & omnia bona ſua contemnant, & accedãt ad ſetuiendum Deo,
habent ſexageſimum. Si aurem & præceptum imperialis ſententiæ de morte eotum pro-
ceſſetit, habent cenreſimũ: aur ſi bona eorum percuſſa fuerint & filij, habent ſexageſimum:
ſi autem infirmitas aliqua corporis eis contigerit, & fidelirer ſuſtinuerint, habent centeſi-
mum. Nam Iob ante tentationem triceſimum habuit in facultatibus ſuis iuſtè viuendo:
poſt damna ſubſtantiæ & filiorum, ſexageſimum: poſt plagam autem corporis, cẽteſimum
fecit. Qui centeſimum habet in ſe, & ſexageſimum habet, & triceſimum. Econtra qui tri-
ceſimum habet, ſexageſimum non habet: & qui ſexageſimum habet, non etiam centeſi- C
mũ habet. Semper enim maius, quod minus eſt in ſe haber incluſum: illud autẽ quod mi-
Remig. in Matt. c. 13. nus eſt, maius in ſe non habet. Hæc Chryſo. Item, vt dicir Remigius, ſemen vetbi Dei, tri-
ceſimum fructum facit, quando bonam cogitationem gignit: ſexageſimum, quãdo bonam
locutionem: centeſimum, quando ad fructum boni opetis perducit. Hi ergo per tertam
bonam deſignati, in cotde bono quod intendit verbum Dei audite: & optimo quod inten-
dit ſecundum hæc operari: audientes verbum Dei deuotè, retinent fidelirer in memoria,
Gregorius hom 15. in Euangelia & fructum afferunt in patientia: ſcilicet vſque ad finem, expectando præmia : quia ſecun-
dum Grego. dum æquanimiter proximorũ mala tolerant, & humilitet flagella ſuſcipiunt:
poſtmodum ad requiem ſublimiter ſuſcipiuntur. Er aduerte quòd bona terra habet condi-
tiones penitus oppoſitas aliis in quibus ſemen cecidit. Quia enim hi audientes vetbum re-
tinent: eſt contra eos qui ſunt ſecus viam: & venit diabolus, & tollit verbum de corde eorũ. D
quòd autem fructum afferunt, ſanctarum ſcilicet operationum, eſt contra eos qui ſunt ſpi-
næ ſuffocantes Dei verbum. quòd verò hoc faciunt in patiẽtia. eſt contra eos qui ſupra pe-
Terra mala diſtinguitur. tram: qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunr. Terra ergo mala in loca
ſecus viam petroſa & ſpinoſa diſtinguitur: ſed terra bona non ſubdiuitur: quia vna eſt ec-
cleſia: vna eſt columba mea: licet fructus & virtutes eius ſubdiuidantur in centeſimũ, ſexa-
geſimũ, & triceſimũ: ira etiam & præmia diuerſa ſunt: quia differt ſtella à ſtella in præmio,
ſicut & in metiro, De ſemine itaque tres partes, pro dolor, pereunt: ac vna tantum ſaluatur
& proficit: & neque hoc æqualiter, ſed cum multa differentia. Quamuis enim ſemen diui-
m verbi de ſe ſit fœcũdum: fit tamen (vt viſum eſt) tripliciter infructuoſum. Vnde Thophi.
Vide quomodo mali ſunt plurimi, & pauci ſaluantur: quarta enim pars ſeminis ſaluata in-
uenitur. Ex quo patet quòd exemplo Chriſti, prædicaror verbi diuini non debet ceſſare à E
perdicatione: licet videat inde paucos proficere: quia faciens quod in ſe eſt, meritum ſuum
non perdit. Vnde nota ſecundum Theophi. quòd non dixit, quòd ſeminans aliud proiecit
Cecidit non factum eſt, ſemen. ſecus viam, & cætera: ſed quòd ſemen cecidit. Qui enim ſeminat, docet rectum ſermonem
ſed ſermo diuerſimodè cadit in audientes: quia ſemen quodlibet recipitur ſecundum mo-
dum & diſpoſitionem terræ in qua ſetitur: quæ ſi ſit fertilis & culta, profert bonum fru-
ctum: ſi autem ſir ſterilis & inculta, germinat ſpinas & tribulos, vel etiam nullum fructum:
ita quòd ſecundum variam diſpoſitionem terræ, ſemen diuerſimodè proficit ad fructum:
ſic in nobis ſecundum variam diſpoſitionem cordis noſtri, diuerſimodè recipitur ſemen,
quod Chriſtus verus agricola de cœlo nobis adduxit. Primùm ergo debemus verbum Dei
cum deuotione audire: ac cum gaudio & deſiderio ſuſcipete. Deinde intelligere: ac inter
proſpera & aduerſa vtiliter cõſeruare: & deniq; fructus facere, vel centeſimũ, vel ſexageſi-
mum,

A mum, vel triceſimum. In ſecunda parabola quæ eſt de zizania, deſcribitur ſtatus Eccle- *Parabola*
ſiæ ſequens immediatè poſt mortem Chriſti & Apoſtolorum: quia diabolus fidei in cor- *ſecunda.*
dibus fidelium ſeminatæ inuidit: & ideo poſt Chriſti & Apoſtolorum dormitionem: per
mortem aliquos inter fideles ad perfidiam hæreſis commouit, quaſi ſeminans zizaniam
in medio tritici ad ipſius deſtructionem. Poteſt autem omnis immunditia in ſegete ziza- *Zizania.*
nia dici: vt lolium, ſteriléſque auenæ, & huiuſmodi. Sicut ergo zizania boni ſemini: ſic hæ-
reſes bonis ſcripturis ſuperſeminantur, & eis ſe admiſcent. Vnde Auguſt. Neque enim na- *Auguſtin.*
tæ ſunt hæreſes & quædam dogmata peruerſitatis illaqueantis animas & in profundum *tract. 18. in*
præcipitantis, niſi dum ſcripturæ intelliguntur non bene: & quod in eis non bene intelli- *Ioannem.*
gitur, etiam temerè & audacter aſſeritur. Et notandum quòd Chriſtus habet triplicem *Ager Chri*
agrum ſuum proprium: in quo ſeminat triplex ſemen bonum. Primus ager eſt mundus, in *ſti triplex.*
B quo Chriſtus ſeminauit ſemen verbi Dei, ſiue doctrinam veritatis. Secundus ager eſt ec-
cleſia catholica: in qua Chriſtus ſeminauit fideles homines qui ſunt filij regni, id eſt ſancti
& electi viri, qui inter filios regni computantur. Tertius ager eſt anima: in qua Chriſtus ſe-
minat duplex ſemen bonum. Primum ſemen eſt bona voluntas: & hoc ſemen debet pro- *Semen bo-*
ferre fructum bonæ operationis. Secundum ſemen eſt cognitio ſui, mundi, & Dei. Ex co- *nũ duplex.*
gnitione ſui, quaſi ex quodam ſemine oritur dolor, ſecundum illud Eccleſiaſtes: Qui addit *Eccle. 1.*
ſcientiam: addit dolorem. Ex cognitione mundi oritur timor: quia in medio laqueorum
homo ingreditur. Ex cognitione Dei oritur amor: quia ipſe eſt creator, redemptor, & glo-
rificator. Primum ergo ſemẽ ſeminat Deus in agro affectus: ſecundum, in agro intellectus:
ſed inimicus diabolus ſuperſeminat zizaniam, ſcilicet errores in intellectu, & cogitationes
malas in affectu. Hoc ſemen tripliciter extinguitur. Primò, igne contritionis. Secundò, per *Seminis ex-*
C præciſionem confeſſionis. Tertiò, per eradicationẽ ſatisfactionis. Studeat ergo anima fide- *tinctio.*
lis, vt ſemen Dei in ea germinet ſanctis deſideriis, & operibus virtuoſis. Hic autem ager,
ſcilicet anima, ſepitur fide, aratur prædicatione, compluitur pluuia gratiæ, & rore miſerior
diæ. Secunda itaque parabola eſt dè zizaniis & loliis, bono ſemini ſuperſeminatis, quæ de-
ſcribit cœtum hæreticorum. *Simile eſt enim regnum cœlorum*, id eſt Eccleſia militans, ſeu ſtatus
eius, *homini*, ſcilicet Chriſto, qui dat regnare in cœleſtibus: & cui ſeruire regnare eſt, *qui*, per
ſe & Apoſtolos. *ſeminauit in agro ſuo*, id eſt in mundo, ſeu in Eccleſia labore & ſanguine Chri
ſti exculta, *bonum ſemen*, id eſt ſanctam doctrinam & fidem catholicam: ac eos quos filios re-
gni vocat. Et nota hîc quòd in iſtis parabolis non fit comparatio perſonæ ad perſonam: ſed *Cõparatio*
negocij ad negocium, ſeu facti ad factum. ac ſi diceret: factum quod agitur circa regnum *factorum.*
cœlorum & circa Eccleſiam, ſimile eſt tali facto vel negocio. *Cùm autem dormirent homines*,
D id eſt cuſtodes, interius, qui ad tutelam & cuſtodiam ſunt deputati: per quos ſignificantur
prælati, quorum ſomno, id eſt negligentia interueniente diabolus ſuperſeminat zizaniam,
ſeu lolium. Dormiunt enim prælati tripliciter: vel cùm torpent inertia, vel cùm reſoluun-
tur laſciuia, vel cùm premuntur ignorantia ſiue culpa. Hæc autem dormitio non ſolum ſi-
gnificat ſuperiorem negligentiam, circa cuſtodiam gregis: ſed etiam negligentiam cuiuſli-
ber, circa cuſtodiam ſuæ propriæ perſonæ & ſalutis. Vtramque enim negligentiam explo-
rat diabolus: & ſic per ſuggeſtiones malas ſeminat zizaniam in cordibus humanis. *Cùm ergo
dormirent, venit inimicus*, id eſt diabolus, *& ſuperſeminauit zizaniam*, id eſt errores & ſequentes
iniquitates, ac eos quos filios maligni Dominus interpretatur, *in medio tritici*, id eſt electorũ:
hoc eſt, hæreticos permiſcuit electis. Zizania alio nomine dicitur lolium: & eſt fœminini *Zizania.*
generis in ſingulari: ſed neutri vel fœminini in plurali. Vnde eſt verſus:

E *Eſt zizania, ſunt zizania plura, niæque.*

Et dicunt aliqui quòd zizania in ſingulari penultimam producit: ſed in plurali corripit.
Vigilent ergo præpoſiti Eccleſiæ & ſubditi: ne per eorum negligentiam diabolus valeat
zizaniam ſeminare. *Cùm autem creuiſſet herba*, per profectum fidei: *& fructum feciſſet*, per effe-
ctum operis boni: quia fides ſine operibus mortua eſt: *tunc apparuerunt zizania*, per manife- *Iacob. 2. d.*
ſtationem errorum & ſordium peccati, & perſecutionem fidelium Chriſti. Et cùm ſerui
hoc Domino dicerent, *ait illis: Inimicus homo fecit hoc.* Diabolus dicitur inimicus homo: *Inimicus ho-*
quia ſub ſimilitudine rationis humanæ hominem decipit. vel ex eo quòd homini à prin- *mo, dicitur*
cipio inimicatus ſit. vel ab euentu: quia hominem vicit. ſicut ab Africa, dicitur Scipio Afri *diabolus.*
canus: quia Africam deuicit. Serui iſti ſunt patres antiqui, qui fuerunt in primitiua Eccle-
ſia: qui admirantes perfidiam hæreſis inſurgentem in ea, acceſſerunt ad Deum per ora-
tionem, inquirentes vnde oriretur talis perfidia: quibus fuit diuinitus reuelatum, quòd hoc

I

erat ex diaboli opere, Deo permittente factum: & hoc vt ſtabilitas probaretur fidelium. A
Diabolus quidem in mundo ſeminauerat tria ſemina peſtifera: ſcilicet ignorantiam obtenebrantem, culpam infrigidantem, & miſeriam ignominioſam. Ideo de cœlo venit cœleſtis agricola, portans tria ſemina illis contraria: ſcilicet ſapientiam illuminãtem, gratiam inflammãtem, & gloriam exaltantem. Seminauit quoque Chriſtus ſanctam doctrinam & fidem catholicam: & ſuperſeminauit diabolus errores & iniquitates multiplices. Seminauit Deus in mundo pacem & fraternam charitatem: ſuperſeminauit diabolus inuidiam & malam voluntatem. Seminat etiam Deus quotidie in agro interiori, id eſt mente, bona propoſita: diabolus ſuperſeminat deſideria carnalia. Seminat Deus in agro exteriori, id eſt in corpore, munditiam & puritatem: ſuperſeminat diabolus immunditiam & carnalitatẽ. *Serui autem dixerunt*, id eſt ſancti patres per orationem diuinum conſilium quæſierunt. *Vis imus & colligimus ea?* ſeparando malos à communitate Eccleſiæ, per excommunicationem: B
& tandem dimittendo iuſtitiæ ſeculari, exterminandos per mortem. *Et ait: non, ne fortè colligentes zizania, eradicetis ſimul*, cum eis, *& triticum*, id eſt, illud quod eſt triticum quò ad ſe: ſicut ſi aliquis fidelis damnaretur ſola ſuſpitione, vel quod eſt triticum quò ad alios: ſicut ſi eradicatur non primò victus: tunc alij fideles ſcandalizantur: quia non ſeruatur ordo iuris: & ſic eradicatur triticum, id eſt alij fideles per ſcandalum: vel quod eſt futurum tri-
Eradicatio triplex. ticum: quia modo eſt aliquis malus, qui cras erit bonus. Vbi prohibetur eradicatio feſtinata, damnoſa, & ſuſpicioſa. Feſtinata eſt, quam non præcedit admonitio. Damnoſa eſt, quando multitudo eſt in cauſa vel princeps: niſi fuerit cauſa manifeſta redundans in iniu-
Auguſtin. lib. 3. cõtra Parmenianum ca. 7. riam Eccleſiæ. Vnde Auguſt. dicit quòd aliquando tolerandi ſunt mali pro pace Eccleſiæ: quando timetur de Schiſmate. Suſpicioſa eſt, quando non habetur certitudo de alicuius hæreſi vel vitio. Tales ergo non ſunt excludendi: quia in his tribus modis prohibetur hîc C
eradicatio fieri. *Sinite vtraque*, ſcilicet zizaniam & triticum, malos & bonos, *creſcere vſque ad meſſem*, id eſt vſque ad cõſummationem ſeculi & diem iudicij. & hoc eſt intelligendum de illis qui non ſunt notorij neque pertinaces: neque per eos imminet vniuerſale damnum Eccleſiæ. Hic datur pœnitentiæ locus, & diſcretionis exemplum. In hoc enim monemur ne occultorum iudicium nobis vſurpemus: ſed Deo illud reſeruemus, qui tribuit vnicui-
1. Cor. 6. que iuxta opera ſua. Nec iſtud eſt contrarium Apoſtolo: qui ait: *Auferte malum ex vobiſipſis* quia hoc dictum Domini intelligitur de ambiguis: illud autem Apoſtoli, de manifeſtis. Hîc etiam innuitur diuina benignitas, & patientia dilationis: ſuſtinet enim patiẽter diuina
Suſtinẽtur mali tribus de cauſis. clementia zizanias cum tritico, hoc eſt malos cum bonis. Suſtinet autẽ eos tribus de cauſis. Prima, vt ſi velint conuertantur, & per bonos adiuuentur. Secunda, vt iuſti plurimum Deo regratientur, quòd electi ſunt per gratiam de numero pereuntium: & eorum comparatio- D
Mali proſunt bonis. ne, plus nitantur ad bonum. Tertia, vt bonis proficiant, & eis merita ſua augeant. Proſunt enim mali bonis purgando: vt ſi qua eſt in eis peccati rubigo, elimineтur. Exercitando: vt virtus in bonis latens manifeſtetur. Ac ſtimulando: vt electi in via huius exilij ſegnes non efficiantur, ſed ad patriam ſuam feſtinent. Et coronando: quia dum tribulationes iuſtis ingerunt, lapides præcioſos in corona cœleſtis gloriæ apponunt. Seruiunt ergo mali bonis, prædictis modis: & ideo permittuntur viuere cum eis. Deinde Dominus ſubiungit: *Et in tempore meſſis*, id eſt iudicij & finalis conſummationis, *dicam meſſoribus*, ſcilicet Angelis: *Colligite primum zizania*, id eſt malos, à conſortio bonorum eos excludendo: & hoc quò ad pœnam damni: & ſequitur pœna ſenſus: *& alligate ea in faſciculos ad comburendum*: quia miniſterio Angelorum ſeparabuntur tunc mali de medio iuſtorum: & mittentur in infernum,
Faſciculi malorum. qui creditur eſſe in centro terræ: & terra vallatus vndique. Et bene dicit, *in faſciculos*, non E
in vno faſce: quia vnuſquiſque punietur pro modo peruerſitatis ſuæ: & ſimul erunt immundi cum immundis, guloſi cum guloſis, auari cum auaris, ſuperbi cum ſuperbis, & ſic alij impij cum ſuis ſimilibus: vt qui ſocij fuerunt in culpa, ſimul torqueantur in pœna. Quò ad pœnam ſenſus, erunt plures faſciculi: ſed vnus erit quò ad pœnam damni. Et ſubdicit: *Ibi erit fletus*, id eſt dolor vehemens ex damno: ſcilicet pro carentia viſionis diuinæ: & exponitur pro triſtitia & dolore: quia fortè non erunt ibi corporales lachrymæ: *& ſtridor dentium*, id eſt paſſio vrgens ex pœna ſenſus: & tormento, ſcilicet pro pœnarum acerbitate.
Pœna inferni duplex. In quo ſignatur duplex pœna inferni. Vna ex parte mentis: ſcilicet triſtitia vehemens: quæ ſignificatur per fletum. Et alia ex parte corporis: quæ ſignificatur per ſtridorem dentium. Vel fletus, ex calore diſſoluente: & ſtridor dentium, ex frigore conſtringente. vnde Iob:
Iob 24. c. *Ab aquis niuium, tranſibit ad calorem nimium.* Deinde ſequitur: *triticum autem*, id eſt fideles

& electos,

A &c electos, qui in area huius mundi ſunt triturati flagellis, afflictionibus, & tentationibus
variis: ita vt in eis nulla ſit palea vel macula, *congregate in horreum meum*, ſcilicet cœleſtium
manſionum. Et tunc iuſti fulgebũt ſicut ſol: & hoc per dotem claritatis, ex gloria animæ
ad corpus redundante. Vbi Chryſoſtomus. Non quia ita ſolum ſicut ſol: ſed quia hoc ſy- *Chryſoſto. hom. 48. in Matthęum.*
dere aliud magis luculentum non noſcimus, cognitis nobis vtitur exemplis. hæc Chryſo-
ſtomus. Comparatur autem gloria iuſtorum ſoli, maximè quò ad corpus: quia anima glo- *Soli comparatur gloria iuſtorũ.*
rificata, multo pulchrior erit ſole. In ſole autem quatuor dotes corporis glorificati notan-
tur: ſcilicet Claritas: quia in creaturis inferioribus nihil ſole eſt clarius. Agilitas: quia
exiens ab Oriente, ſtatim apparet in Occidente. Subtilitas: quia tranſit per vitrum illæ- *Dotes ſolis quatuor.*
ſum. Impaſſibilitas: quia radius eius non læditur, nec maculatur. Et ſubditur, in regno
patris eorum. ergo tanquam filij regis accipient regnum decoris. O quàm glorioſum eſt
B regnum, in quo ſancta ſocietas: quia iuſti. in quo perfecta claritas: quia fulgebunt. in
quo perfecta delectabilitas: quia ſicut ſol: dulce enim lumen eſt & delectabile. in quo
ſublimis dignitas: quia in regno. in quo paterna charitas: quia patris eorum. Hanc pa-
rabolam ſecundam tangit Marcus, faciens tantum mentionem de bono ſemine, quod
ad ſolos electos pertinet: qui tanquam triticum & frumentum, in horreum æternæ bea-
titudinis colligentur, quando zizania & lolium in caminum ignis mittentur. Vnde com-
parat regnum cœlorum, id eſt Eccleſiam quæ à Deo regitur, & homines regit: homini
iacienti ſemen in terram &c. Per ſemen intelligitur verbum vitæ: quod homo ſcilicet
Chriſtus ſeminauit in corda humana: & dormiuit per mortem, *Exurgit*, autem ſemen,
nocte & die: ac germinat & creſcit, quia poſt ſomnum Chriſti, numerus credentium per
aduerſa & proſpera germinauit in fide, & creuit in opere, *dum neſcit ille*, hoc eſt neſcire
C nos facit, quem ſcilicet fructum vſque in finem afferat: & *terra vltrò fructificat*, quia volun-
tate adducitur, vt fructum faciat, *primò herbam, deinde ſpicam, & tandem plenum fructum.*
Ex ſemine enim iſto recepto in aliquo homine, primò concipitur timor diuinorum iudi-
ciorum, & ſignificatur per herbam, quæ eſt quid imperfectum: & quia ex timore ceſſat
homo à malis, & incipit ſe exercere in bonis: ideo ſecundò concipitur ſpes diuinorum *Spes.*
beneficiorum, quæ ſignificatur per ſpicam, in qua eſt iam ſpes grani futuri. Tertiò ex hoc
datur charitatiuus amor, qui habet opus perfectum: & ideò ſignificatur per plenum gra-
num: quia, vt dicit Apoſtolus, *Plenitudo legis, eſt dilectio.* Vel, *terra fructificat primò herbam:* *Roma. 13.*
deinde ſpicam: deinde plenum fructum: hoc eſt timorem, pœnitentiam, & charitatem. Illi
qui generant herbam, id eſt timorem, ſunt incipientes, qui debent incipere à timore.
Sicut enim herba eſt principium ſpicæ: ſic timor Domini eſt principium vitæ, &
initium ſapientiæ. Illi qui generant ſpicam, id eſt pœnitentiam duram, ſunt proficien-
D tes: qui ſicut delectati ſunt in peccatis, ſic debent ſe affligere in pœnitentia & lamen-
tis. Illi qui producunt plenum fructum, id eſt charitatem, & bonorum operum pleni-
tudinem, ſunt perfecti, qui habent charitatem Dei & proximi: quia plenitudo legis eſt
charitas: & tunc eſt homo diſpoſitus, vt de ſtatu gratiæ tranſeat ad gloriam. Et ideo Domi-
nus tunc, *mittit falcem*, id eſt mortem, abſcindendo iuſtos de præſenti vita, vt transferat ad
gloriam: *quoniam adeſt meſſis*, id eſt collectio iuſtorum in patria. Secundum Gregorium. Se- *Gregorius home. 15. in Euangelia.*
men homo iacit in terram: cùm cordi ſuo bonam intentionem inſerit. Et poſtquam ſemen
iactauerit, dormit: quia iam in ſpe boni operis quieſcit. Nocte verò exurgit ac die: quia
inter aduerſa & proſpera proficit. Et ſemen germinat, & creſcit dum ille neſcit: quia & cùm
adhuc metiri incrementa ſua non valet: ſemel concepta virtus ad profectum ducitur: Et
E vltrò terra fructificat: quia præueniente ſe gratia, mens hominis ſpontanea ad fructum
boni operis aſſurgit. Cùm ergo deſideria bona concipimus: ſemen in terra mittimus. Cùm
verò operari recta incipimus, herba ſumus: cùm autem ad profectum opus trahimus, ad
ſpicam peruenimus: cumque in eiuſdem operis perfectione ſolidamur, iam plenum fru-
mentum in ſpica proferimus. Omnipotens autem Deus in productum fructum falcem
mittit, & meſſem ſuam deſecat: quia cùm vnumquemque ad opera perfecta perduxerit,
eius temporalem vitam per immiſſam ſententiam incidit: vt granum ſuum ad cœleſtia
horrea perducat. Vide ergo ne ſis tantum in herba vel ſpica, & maturitatem expectes in
purgatorij pœna: non enim fructum immaturum congregat Deus in horreum ſuum. Nul-
lus tamen qui ad bonum propoſitum adhuc in mentis teneritudine eſſe conſpicitur, deſpi-
ciatur: quia frumentum Dei ab herba incipit vt granum fiat. In tertia parabola, quæ eſt de *Tertia parabola ad turbas.*
grano ſinapis, deſcribitur Eccleſiæ ſtatus ſequens immediatè poſt ſurrectionem hæreſum:

quia contra hæreſes inſurgentes, ſuſcitauit Dominus in Eccleſia doctores ſanctos literaros: vt per rationem & ſcripturam confutarent hæreticos: & licet primò fuerint humiles & abiecti: tamen diuina diſpoſitione fuerunt poſtea exaltati. Tertia ergo parabola eſt de exaltatione Eccleſiæ: ac prædicationis fidei & Euangelij: in qua comparatur regnum cœlorum grano ſinapis. *Simile eſt enim regnum cœlorum*, id eſt prædicatio Euangelij, quæ dicitur regnum: quia docet regere manum, cuius ciues ſunt opera: regere os, cuius ciues ſunt verba: regere cor, cuius ciues ſunt cogitationes & deſideria: *grano ſinapis*, qui calefacit in amore: venenum expellit, id eſt errorem: caput purgat, id eſt mentem: quod accipiens homo, ſcilicet Chriſtus à patre, *ſeminauit*: & per ſe & per diſcipulos ſuos, *in agro ſuo*, id eſt in mundo, *quod minimum eſt omnibus ſeminibus*, id eſt omnibus diſciplinis: vel quia vix ei in principio creditur: vel quia docet quæ in mundo minima & vilia reputantur: quia ampulloſitati verborum non innititur, *cùm autem creuerit*, per diuulgationem, *maius eſt omnibus oleribus*, id eſt ſcientiis, phyſicis, naturalibus, & poëticis, quæ dicuntur olera: quia citò decidunt: nec fructum æternum, ſed temporalem habent, *& fit arbor alta*, per eius ſublimationem: fructifera, per eius vtilitatem: *ita vt volucres cœli*, id eſt animæ credentium cœlos affectantium, *veniant*, per fidem, *& habitent*, per amorem, *in ramis eius*, id eſt in dogmatibus, vel *volucres*, id eſt prædicatores qui vt nubes volant, *veniant*, ſtudendo, *& habitent*, meditando & operando, *in ramis eius*, id eſt diuerſis expoſitionibus & ſententiis. quatuor enim rami ſunt: hiſtoria, tropologia, allegoria, anagoge. Vnde, *regnum cœlorum*, poteſt hic intelligi primitiua Eccleſia: quæ ratione humilitatis, paupertatis, & paruæ multitudinis, quæ videbatur etiam abiecta: ſed virtute eſt magna: vel pro feruore fidei, quæ modica videbatur propter ſcandalum crucis: ſed feruida eſt propter calorem dilectionis, paruo, *grano ſinapis*, comparatur, *quòd cum ſit minimum*, quantitate: tamen eſt magnum in virtute & calore, quæ creuit in arborem magnam: quia vbique orbis eſt expanſa, habens ſtipitem per ſpem: & ramos exaltatos, per dilectionem Dei: dilatatos, per charitatem proximi. Alta eſt, quia ad cœleſtia ſuſtulit: ampla, quia totum mundum occupauit. Quam arborem aſcendit Zachæus vt Chriſtum videret: quia niſi in Eccleſiæ & fidei arbore Chriſtus non videtur. *& volucres cœli*, id eſt principes huius mundi, alta petentes, vel alti intellectu, ſcilicet huius mundi ſapientes, *habitant in ramis eius*, & ei ſubiecti reguntur eius conſilio. Vel *volucres*, id eſt ſancti, qui pennis virtutum in alta aſcendunt, & ad præmia cæleſtium bonorum volare contendunt, *habitant in ramis eius*, id eſt in diuerſis eius ſententiis ſpiritualibus. Rami Euangelicæ arboris, ſunt dogmatum diuerſitates: vt pro varietate morborum, varia ſit medicina, in quibus vnaqueque volucrum, id eſt animarum iuſtarum requieſcit. Volucres enim cœli ſunt animæ fideles, quæ cor à terrenis leuantes ad cœleſtia per deſiderium volant: & neglectis temporalium rerum cupiditatibus, ſurſum cor habent in cœleſtibus: atque in ſanctorum dictis & conſolationibus reſpirant: & requieſcunt ab huius vitæ fatigationibus. vnde Pſalm. *Quis dabit pennas ſicut columbæ: & volabo & requieſcam?* Aſſumamus ergo & nos pennas columbæ: vt ad altiora volantes poſſimus in ramis huius arboris habitare: & nidulos doctrinarum nobis facere, terrenáque fugientes, ad cœleſtia feſtinare. Magnum quoque & feruens ſit nobis deſiderium exaltandi fidem noſtram: vt Dominus Ieſus Chriſtus ab omnibus timeatur, cognoſcatur, & ametur. In quarta parabola quæ eſt de fermento, deſcribitur ſtatus Eccleſiæ ſequens exaltationem prædictorum ſanctorum: quia per diligentiam eorum ad prædicandum, iam fides vbique eſt diuulgata. In hac ergo parabola comparat regnum cœlorum fermento, *quod mulier abſcondit in tribus farinæ ſatis*, Eſt autem ſatum menſura in Paleſtina capiens vnum modium & dimidium. Regnum cœlorum eſt Eccleſia militans: in qua Deus per fidem regnat: vel doctrina fidei, quæ regnum cœlorum prædicat: mulier autem Dei ſapientia, vel diligentia ſanctorum ad prædicandum vſquequaque fidem catholicam. Tria verò ſata farinæ, ſunt tres partes mundi: ſcilicet Aſia, Africa, & Europa. vel tres linguæ, ſcilicet Hebræa, Græca, & Latina. Fermentum autem licet in ſcriptura frequẽtius accipiatur in malo, eo quòd eſt corruptiuum: tamen quia aliud eſt fermentum zizaniæ, & aliud fermentum tritici, hic accipitur in bono tantũ: & propter virtutem alterandi, ſignificat verbum Euangelicũ, quod ad fidẽ tranſmutauit magnã partem mundi, & adhuc amplius trãſmutabit ipſum. Vnde in figura in pentecoſtẽ quæ celebratur à Iudæis propter beneficiũ legis datæ quinquageſima die ab exitu de Ægypto, quæ fuit euãgelij figura, offerebãtur duo panes de ſimila fermẽtata. Mulier ergo, id eſt Dei ſapiẽtia, vel ſanctorũ diligentia, accepit fermentũ: quod propter calorem

Parabola tertia.

Lucæ 19.

Arboris euangelicæ rami.

Pſal. 54.

Parabola quarta.

Satũ quid eſt.

Fermẽtum quid eſt.

Pentecoſte.

A B C D E

A calorem intrinſecum & incluſum, legem Euangelicã, quæ eſt lex amoris,& feruorẽ fidei
ſignificat: & abſcondit ſeu poſuit in tribus farinæ ſatis, donec fermentaretur totum. Hoc
enim fermentum poſitum fuit in tribus mundi partibus à tempore Apoſtolorum: & am-
plius ponetur donec fermentetur totum: & multiplicetur fides trinitatis per totum mun-
dum: quia inde totum penè mundum iam fermentatum & viuificatum in Eccleſiæ cor-
pus creuiſſe videmus: ſicut modicum fermenti magnam farinæ maſſam tranſmutat in ſui-
ipſius virtutem, ac viuificat & creſcere facit. Secũdum Bedam: Mulier id eſt anima ſancta, *Beda in ca.*
abſcondit per rectam intentionem à mundi laudibus occultando fermentum, id eſt dile- *8. Luca.*
ctionem in tribus ſatis farinæ, id eſt in tribus modis diligendi: ſcilicet ex toto corde, ex *Modi dili-*
tota anima, ex tota mente. vel in tribus animæ viribus: ſcilicet rationali, concupiſcibili, *gendi tres.*
iraſcibili: in quibus charitas ſiue doctrina abſconditur, donec totam mentem in ſui perfe-
B ctionem commutet: quod quidem hîc inchoatur: ſed in futuro perficitur. Secundum Hi- *Farina.*
larium, farinã eſt plebs ex diuerſis collecta: tria ſata, triplex ſtatus fidelium: ſcilicet Noë, *Hilarius ca*
Daniel, Iob: vel quia de tribus filiis Noë proceſſit totum genus humanum: cui Dei ſapien- *none 13. in*
tia fidem & Charitatem, & ſanam doctrinam commeodat in præſenti, donec totum fer- *Matthæum.*
mentetur, id eſt donec in fine mundi completo numero electorum fideles ad reſurrectio-
nis gloriam perueniant: & tunc perfecta caleſient charitate: modo enim eſt ignis paruus:
ſed tunc erit caminus, *hæc omnia*, ſcilicet prædicta & talia multa, *locutus eſt Ieſus ad turbas in*
parabolis, & licèt alia multa ſine parabilis dixerit turbis: tunc tameo nihil ſine parabolis di-
xit eis: vt ſcilicet mouerentur ad interrogandum de auditis. Quia enim hominibus ru-
dibus loquebatur de regno Dei: opus erat induci eos talibus parabolis: & rerum ſenſibi-
lium eis cognitarum ſimilitudinibus ad diminorum arcana: vt ex his quæ animus nouit,
C ſurgat ad incognita: & exemplo viſibilium, rapiatur ad inuiſibilia: ac per ea quæ viſu di-
dicit, diſcat amare quæ non nouit: vt qui cœleſtia capere ooo poteraot, per ſimilitudinem
terrenam audita perciperent. Parabola enim Græcè, ſimilitudo dicitur Latinè: per quam *Parabola.*
veritas demonſtratur: & in qua aliud dicitur, & aliud rationabiliter intelligitur. Vnde ſub-
dit admonitionem, *hæc dicens clamabat: Qui habet aures audiendi audiat.* Hanc admonitionem *Aures au-*
addit Dominus in locis pluribus. Nam ſecundum Hieronym. vbicunque ponitur hoc ver- *diendi.*
bum, deſignatur myſticus intellectus: quia ſub verbis parabolicis, alius ſenſus eſt per in- *Hierony. in*
tellectum requirendus. Et ſecundum Bedam, aures audiendi ſunt aures cordis & ſenſus *c. 13. Matt.*
interiores: ſcilicet aures intelligendi, obediendi, & faciendi quæ iuſta ſunt. Innuit ergo *Beda in ca.*
triplicem auditum: ſcilicet ſentiendi, intelligendi, obediendi. Primus eſt exterior in cor- *8. Luca.*
pore: de quo dicit, *qui habet aures.* Secundus interior in mente: de quo ſubdit, *audiendi.* Ter- *Auditus*
D tius vtrunque complectens: de quo addit, *audiat.* Primus auditus eſt ſenſitiuè. Secundus, *triplex.*
intellectiuè. Tertius, affectiuè. De his dicitur in Pſal. per ordinem. *Audi filia*; quò ad pri- *Pſal. 44.*
mum: *& vide*, quo ad ſecundum: *& inclina aurem tuam*, quò ad tertium. Et in Iob: *Auditu* *Iob 42.*
auris audiui te. In hoc autem quòd Ieſus hæc dicens clamabat, tangitur magnitudo affectus
eius in prædicando. Clamor enim iſte, ſignum erat magni affectus in ipſo. De hoc clamore
Chriſti, dicit Augu. Intonuit Dominus Ieſus Chriſtus clamans, dictis, factis, voce, vita, de- *Clamor Do-*
ſcenſu, aſcenſu vt redeamus ad eum, Clamat ſurdis, vt audiant: clamat dormientibus, vt *mini.*
euigilent: clamat tranſeuntibus, vt attendant: clamat ignorantibus, vt intelligant: clamat
errantibus, vt redeant: clamat peccatoribus, vt pœniteant. Clamauit quippe prædicando,
clamauit orando, clamauit Lazarum reſuſcitando: clamauit tandem moriendo: quotidie
in cœlis exiſtens clamat ad nos, dicens: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis: & ego* *Matth. 11.*
E *reficiam vos.* Et nos miſeri adhuc tantos clamores contemnimus. hæc Auguſtinus. *Tunc di-*
miſſis turbis, quæ eum noo interrogauerunt: & ſecedens à tumultibus, *venit in domum*, vt di-
ſcipuli tanquam digniores haberent opportunitatem quærendi & interrogandi eum. *Et*
acceſſerunt ad eum diſcipuli eius, tanquam familiares: non tam corpore, quàm diſcendi volun-
tate, quærentes, *quare in parabolis*, loqueretur turbis, cùm ipſi non caperent: & petentes vt
eis parabolas exponeret. Quia enim percipiebant Chriſtum myſticè loqui, quæſierunt
intellectum, & ſibi exponi. Qui reſpondens ait: *Vobis*, credentibus, vobis humilibus, vo-
bis obedientibus, vobis mihi adherentibus & dilectis, vobis mundo abiectis & odioſis.
Vobis volentibus, & ſimpliciter dignis, ac veſtris ſequacibus ad me accedentibus, *datum*
eſt, diuinitus, & ex gratia Dei, non ex merito veſtro, *noſſe apertè* ſine parabolarum inuolu-
tione *myniſteria regni Dei*, id eſt ſecreta & intelligentiam ſacræ ſcripturæ quæ continet ſta-
tuta atque decreta illius regni ſeu abdita: & profunditatem veritatis Euangelicæ: quæ

ducit ad regnum cœleſte. Vel *myſterium regni cælorum*, id eſt eccleſiæ militantis, ſiue triumphantis. Apoſtoli enim erant quaſi fundatores eccleſiæ poſt Chriſtum:& ideò ad ipſos per- A
Apoſtoli fundatores eccleſiæ. tinebat ſcire ſecreta eccleſiæ:de quibus erat proceſſus eccleſiæ vſq; ad finem mundi : quia
iſta erant futura in diuina diſpoſitione præordinata:& iſtud poteſt hic vocari *myſterium regni cœlorum* id eſt ſecretum eccleſiæ. *Cæteris autem* qui foris ſunt:qui clauſis ſenſibus non curant intrare & cognoſcere veritatem,ſcilicet vulgaribus turbis,ſeu etiam Scribis & Phariſæis incredulis: non eſt datum neque conceſſum iſta intelligere: & propter hoc loquebatur eis talia parabolicè *vt videntes* id eſt videre ſe reputantes,non videant ſecundum veritatem *& audientes* id eſt intelligere ſe putantes *non intelligant* ſententiam interiorem:nam hęc eſt vna cauſarum quare Dominus loquebatur in parabolis:vt ſcilicet veritas occultaretur malis,& boni ad inquirendum exercerentur in eis. Vnde ſequitur : *Qui habet* ſcilicet amorem verbi *dabitur ei* ſcilicet intelligentia verbi amati *& abundabit* ſcilicet ſenſu intelligendi: quia
habentibus deuotionem & fidem,datus eſt verus ſacræ ſcripturæ intellectus. Dicitur enim B
Luca 24. in Luca, quòd aperuit eis ſenſum vt intelligerent ſcripturas : & ex abundanti reuelatus eſt eis eccleſiæ proceſſus. Item *qui habet* opus *dabitur* ei intellectus *& abundabit* augmento profectus. Item *qui habet* gratiam *dabitur ei* perſeuerantia *& abundabit* gloria: quia gratiam &
Auferri à non habēte. gloriam dabit Dominus. *Qui autem non habet* ſcilicet amorem verbi *id quod videtur habere* ſcilicet naturali ingenio, vel literarum ſtudio *auferetur ab eo* : quia nulla veræ ſapientiæ gaudebit dulcedine. Vnde non habentibus fidem & deuotiouem ad Chriſti doctrinam,intellectus ſcripturæ veteris teſtamenti ablatus eſt propter eorum incredulitatem : & datus eſt Gentibus propter eorum fidem. Item qui non habet opus:id quod videtut habere, ſcilicet intelligentiæ,auferetur ab eo:quia fides ſine operibus mortua eſt. Item ſicut auarus multas
habet opes & nullas:ſic qui non diuinam ſapientiam habet, nullam habet:quia ſecundum C
Hieròny. literas neſcit, qui ſacras ignorat. Secundum Ambro. intelligitur, quod habet, id
Ambroſius ſermo. 80. eſt quod ſe putat babere. Seorſum autem,ſcilicet in domo,diſcipulis ſuis diſſerebat omnia. Vnde paret quòd non ſolum parabolas,de quibus eum interrogabant: ſed etiam alia ibidē eis expoſuit:licet de aliarum expoſitione mentio hîc non fiat. Et tūc etiam in parabolis lo-
Parabola prima diſcipulis dicta. cutus eſt diſcipulis:propoſuitque eis tres parabolas alias à prædictis. In quarum prima quæ eſt de theſauro abſcondito in agro:deſignatur ſtatus eccleſiæ ſequens poſt prædictum:quia diuulgata fide in orbe terrarum per prædicationem ſanctorum : multi valentes & literati viri,vt Auguſt.& alij,ad fidem catholicam conuerſi, inceperunt ſe exercere, & ſcientiam ſuam ad vtilitatem animarum conuertere. Aſſimilat ergo regnum cœlorum, id eſt cœle-
Theſaurus abſconditus ſtem patriam theſauro abſcondito in agro:qui ager omnibus venditis emitur, vt theſau-
rus ibidem inuentus habeatur. Ager iſte,labor eſt in exercitio vitæ actiuæ, & operibus om- D
nibus miſericordiæ in regimine eccleſiæ. Theſaurus autem abſconditus,eſt præmium cœleſte:cuius diuitiæ nondum omnibus apparent manifeſtè, ſecundum illud Pſal. *Quam ma-*
Pſal. 30. *gna multitudo dulcedinis tuæ:quam abſcondiſti timentibus te.* Inuenitut tamen ipſe theſaurus, & ſi non ad plenum:quoniam ſanctorum doctrina & prædicatio qualis quantaúe ſit, ex magna parte declaratur:hunc autem thesaurum inuentum abſcondit, qui cognito qualis ſit corde retinet,& mente diligit:eiuſque nullo modo obliuiſcitut. *Et præ gaudio illius vadit* pedibus mentis ipſum affectando, *& vendit vniuerſa quæ habet* temporalia ac voluptates carnis, & deſideria terrena contemnendo. *Et emit agrum illum* omnibus aliis dimiſſis in agro Dominico propter cœleſte præmium laborando:& totaliter cœleſtibus inhiando. Contemnere ergo ſecularia debet,vt totum poſſideat:& vt ſit ei poteſtas vtendi theſauro cum agro:
Virginum laus. quia cœleſtes diuitiæ non niſi damno ſeculi poſſidentur ab aliquo. Ad laudem virginū ex-
primitur iſta parabola:& ſic theſaurus in agro,eſt virginitas in carne. Circa iſtum theſau- E
rum conſideranda ſunt tria. Primum eſt, quòd inueniatur. Secundum,quòd inuentus abcondatur. Tertium,quòd abſconditus cæteris præponatur. Non autem inuenitur in luxurioſis:non abſconditur in vaniglorioſis:non præponitur in auaris : ſic ergo habemus triplicem virtutem:ſcilicet virginitatis, humilitatis, & paupertatis. Virginitas nouit theſaurum
Secūda parabola ad diſcipulos. inuenire,vt habeatut:humilitas nouit theſaurum abſcondere,ne amittatur: paupertas nouit theſaurum omnibus præponere,ne vilipendatur. In ſecunda parabola quæ eſt de Mar-
Margarita garita,declaratur ſtatus eccleſiæ immediatè ſequens præcedētem : quia poſt ſtatum prædictum inceperunt aliqui contemptis mundi diuitiis & bonoribus,intendere vitæ contēplatiuæ:ſicut beatus Benedictus & alii ſequētes eum in diuerſis ſtatibus& gradibus religionū, Et iſte ſtatus figuratur per Margaritam quæ inuenitur in conchiliis maris:quia religio fun-

datur

A datur & nutritur in humore deuotionis. Iſta autẽ margarita dicitur vna & præcioſa. Vna: quia hominem vnit: Actiua autem vita magis diuidit: & propter hoc dicitur quòd Martha erat circa multa occupata: Maria verò circa vnum intenta. Dicitur etiam præcioſa: quia vita contemplatiua ſimpliciter & abſolutè melior eſt quàm actiua: licet in caſu actiua ſit magis fructifera: propter quòd dicitur: Maria optimam partem elegit. Aſſimilat ergo, *regnum cœlorum*, id eſt præſentem eccleſiam, *homini negociatori*: quia ſicut homo ille vnius margaritæ deſiderio omnia vendit & emit eam: ſic & iſta, *inuenta vna præcioſa margarita*, ſcilicet dulcedine vitæ contemplatiuæ, *vadit*, ad forum ſpiritualium mercationum, *& vendit omnia quæ habet*, per contemptum terrenorum, *& emit eam*, per conatum & deſiderium æternorũ. Moraliter in hac parabola, proponuntur nobis tria imitanda: ſcilicet officium ſanctorum, ſtudium morum, deſiderium æternorum. Officium notatur, in negociando: ſtudium, in B quærendo: deſiderium, in operando. Fœlix qui nouit negociari ſpiritualiter: ſiue quantum ad ſtatum actionis, operibus miſericordiæ intendendo: ſiue quantum ad ſtatum perfectionis, pro Chriſto omnia relinquendo: ſiue quantum ad ſtatum ſupererogationis, per prædicationem animas Deo lucrificando. Item fœlix negociator, qui nouit quærere non nociua, ſicut ambitioſi: non inutilia ſicut curioſi: ſed ſalubria, ſicut ſancti. Item fœlix qui inuentis bonis mercibus bene nouit lucrari: qui ſcilicet abiit à ſe, per carnis mortificationẽ: vendidit terram pro cœlo, per omnium abrenunciationem: comparauit eam, per propriæ voluntatis ſubiectionem. Et quia iſte ſtatus duraturus eſt vſque ad finem mundi: ideo non ponitur alia parabola poſt iſtam, niſi illa quæ finẽ mũdi ſignificat: quæ eſt de ſagena in mare miſſa. Igitur quia ſub parabola theſauri & margaritæ, induxit nos ad æternæ beatitudinis amorem: conſequenter ſub parabola ſagenæ, inducit nos in timorem: vt mala caueamus C & bona ſectemur. Aſſimilat ergo, *regnum cœlorum*, quod hîc notat præſentem Eccleſiam, *ſagenæ*, quia piſcatoribus eſt commiſſa: & per eam quiſque ad æternum regnum de præſentis ſeculi fluctibus trahitur, ne æternæ mortis profundo mergatur, *miſſæ in mare*, id eſt in mundum, qui dicitur mare propter magnitudinem, & propter amaritudinem, *& ex omni genere piſcium*, id eſt hominum, *congreganti*, ſcilicet bonorum & malorum: quia miſſa in huius ſeculi fluctibus, nullum reſpuit: ſed malos cum bonos capit: & omnis generis homines ad veniam vocat. *Quam cùm impleta eſſet*, quod erit in fine ſeculi, quando humani generis ſumma concluditur, & numerus electorum impletur, *educentes*, ſcilicet de mari & de fluctibus vitæ huius, & trahentes ad littus vitæ alterius: quia ſecundum Gloſſ. ſicut mare ſeculum: ita littus maris eſt finis ſeculi: *& ſecus littus ſedentes*, per immortalitatem, *elegerunt bonos in vaſa ſua: malos autem foras miſerunt*. Nunc enim malos bonóſque communiter quaſi D permixtos piſces ſagena fidei continet: ſed littus indicat quos ſagena Eccleſiæ trahebat. Nam ſicut non diſtinguuntur boni piſces & malis, quandiu ſagena eſt intra aquas: ſic in Eccleſia militãte permixti ſunt mali cum bonis Sed in fine mundi trahetur ad littus per apertum iudicium: quia tunc erunt manifeſta abſcondita cordium. Vnde ſubditur: *Sic erit in conſummatione ſeculi*, id eſt in fine mundi. Et dicitur conſummatio tripliciter: vel quia tunc completus erit numerus electorum: vel quia terminabitur ſtatus meritorum: vel quia ceſſabit ſucceſſio rerum mutabilium. *Exibunt Angeli*, de cœlo empyreo ad conuocandum populum iudicandum, *& ſeparabunt malos de medio iuſtorum*. O quàm dura ſeparatio quippe malis: quia irremediabilis, quia irreuocabilis. *Et mittent eos*, ſcilicet malos, *in caminum ignis*, inferni, torrendos & exciccandos: & ſic Eccleſia purgata offeretur Deo patri ſine macula & ruga: tunc enim boni mittentur in vaſa cœleſtium manſionum: malis ſeparatis & detruE ſis in infernum. Sic introductis prudentibus virginibus, & excluſis fatuis, claudetur ianua regni cœleſtis. Et ſubditur de pœnis malorum: cùm dicitur: *Ibi erit fletus*, præ ardore, *& ſtridor dentium*, præ frigore. Tunc ſerò mali pœnitebunt & ingemiſcent: ſerò ſibiipſis iraſcentur & indignabuntur quòd tam pertinaci improbitate deliquerint. Apertè in multis locis ſacræ ſcripturæ dicitur de tormentis malorum, ne quis ſe excuſet per ignorantiam: & totiens commemorantur ſupplicia gehennalia: vt ſitiamus & anhelemus ad gaudia cœleſtia. Deinde ponitur concluſio principalis: ad hoc enim in prædictis parabolis perſcriptus eſt proceſſus Eccleſiæ militantis: vt Apoſtoli qui erant ipſius fundatores poſt Chriſtum intelligerent huiuſmodi proceſſum. Vnde ſubiungitur: *Intellexiſtis hæc omnia*: ſcilicet parabolas prædictas. q. d. ad vos pertinet intelligere eas. vnde Gloſſ. Ad Apoſtolos fit ſermo: quos non tantum vult audire vt populos: ſed etiam intelligere. Et eſt argumentum quòd non ſufficit maioribus tantum audire ad faciendum: ſed oportet etiam intelligere ad docendũ.

Lucæ 10. g.

Moraliter imitanda tria.

Parabola tertia. Sagena.

Matt. 25. a.

Tormenta malorum.

Facere & docere decet.

Auguſtin. in quæſt. in Matthæum.

Dicunt ei, etiam, ſcilicet, intelligimus. Deinde vtitur exhortatione ad alios docendum: cùm A ſubditur: *Ait illis: ideo omnis Scriba*, id eſt doctor: vt enim dicit Auguſt. Apoſtoli ſunt Scribæ & notarij Chriſti, verbum eius ſignantes in tabulis cordis: doctus & inſpiratus in his quæ neceſſaria ſunt ſibi & aliis: *in regno cœlorum*, id eſt in Eccleſia militante. Vbi tria dicit: quòd ſit doctus, per habitum ſcientiæ: ſcriba, per officium doctrinæ: in regno cœlorum, per meritum vitæ, *ſimilis eſt homini patrifamilias*, id eſt mihi. Et intelligitur de ſimilitudine imitationis, non æquiparanonis, *qui profert de theſauro ſuo*, id eſt de ſcientia ſua in corde abſcondita, *noua & vetera*, id eſt authoritates noui & veteris teſtamenti: ex quibus teſtamentis contexta eſt Eccleſiæ ſagena. Vel ſecundum Greg. *noua*, de ſuauitate regni: *& vetera*, de terrore ſupplicij: vt ſcilicet pœnæ terreant, quos præmia non inuitant. Vel, *noua*, per admonitionem virtutum: *& vetera*, per deteſtationem vitiorum. Ex quo patet quòd epiſcopi, qui ſunt ſucceſſores Apoſtolorum, debent habere notitiam vtriuſque teſtamenti: in cuius ſignum B portant mitram in capite cum cornu duplici. Et bene comparat eum patrifamiliâs: quia ſicut paterfamiliâs habet paſcere filios pane corporali: ſic iſte paruulos fideles pane ſpirituali. Horratur ergo Dominus diſcipulos quòd parabolas intelligant: vt alios docere ſciãt: quia ideo ſimiles ei erunt, ſi alios docebunt.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte fac me de veteri vita exire: ne ſemen verbi tui, quod in meo intellectu: boni propoſiti, quod in mea affectu: boni operis, quod in meo actu ſeminaſti, comedatur à volucribus inanis gloriæ: non conculcetur in via aſſiduitatis: ne areat in petra duræ obſtinationis: & ne ſuffocetur in ſpinis ſollicitudinis: ſed potius in terra bona & optima cordis humilis compatientis & hilaris, C *centeſimum fructum afferat in patientia. Fac etiam me hæc omnia in parabolis dicta intelligere & facere: ac verbo, vel ſaltem exemplo alios docere. Amen.*

De aduentu Domini in Nazareth: quando legit in ſynagoga eorum: & ipſi volebant præcipitare eum. CAPVT LXV.

Matth. 13. Marci 6. Lucæ 4.

ET factum eſt cùm conſummaſſet Ieſus parabolas iſtas, tranſiit inde cum diſcipulis ſuis, & abiit per patriam illam, ſcilicet Galilæam, *& docebat in ſynagogis eorum*, tum propter plurium ibi conuenientium vtilitatem: tum propter maiorem authoritatem. *& magnificabatur*, propter doctrinæ & miraculorum excellentiam, *ab omnibus*, id eſt pluribus, & de omni ſtatu: non D tamen ab omnibus vniuerſaliter, cùm multi eum contemnerent, & ſibi contradicerent. *Et venit in Nazareth, vbi erat nutritus*, licet in Bethlehem fuiſſet natus. *Et*, die ſabbati quando plures conueniebant, *intrauit ſecundum conſuetudinem ſuam in ſynagogam*, quæ erat locus orationis & doctrinæ legis, quibus Iudæi ſecundum præceptum legis, vacare debebant in ſabbatis. *Et ſurrexit legere*, vt non prædicaret ſeipſum verbo ſuo tantum: ſed etiam teſtimonio ſacræ ſcripturæ. Ergo non eſt legendum in Eccleſia niſi ſtando: pſallere tamen poſſumus ſedendo. *& traditus eſt ei*, à miniſtris, quorum officium hoc erat, *liber Eſaiæ*

Hierony. in proemio in Eſaiam.

Liber traditus Chriſto.

Prophetæ, clauſus: qui de Chriſto loquitur apertius. & ſecundum Hieronymum, non tam Propheta quàm Euangeliſta eſt dicendus. Myſticè autem ſecundum Gloſſ. ideo traditus eſt ei liber Propheticus, vt oſtẽderetur eſſe qui locutus eſt in Prophetis: & quòd omnes prophetiæ ad ipſum pertinent, & in ipſo implentur, & per ipſum aperiuntur. Item vt in hoc E oſtenderetur quòd omnes prophetæ libros ſuos ei tradiderunt, id eſt illi aſcripſerunt quicquid dixerunt. *Et vt reuoluit*, id eſt aperuit librum: in quo intelligere dedit ſe illum eſſe qui aperiret ſcripturas, *inuenit*, non à caſu, ſed ex propoſito: quia ſciebat paſſus ſcripturæ loquentes de ſe, *locum vbi*, ſecundum tranſlationem. lxx. interpretum, *erat ſcriptum: Spiritus*

Expectatio Iudæorum.

Domini ſuper me, &c. prout patebit infrà. Circa quod ſciendum quòd Iudæi expectant illa quæ eis promittuntur in hac prophetia impleri per Meſſiam quem expectant futurum, & toti mundo temporaliter dominaturum: & educturum Iudæos de captiuitate: & poſiturũ eos in maxima gloria & honore ſuper omnes gentes. Sed quia tempus aduentus Chriſti tranſiit: ideo Chriſtus hunc locum conuenienter de ſeipſo expoſuit, dicens: *Spiritus Domini*, ſcilicet patris, *ſuper me*, ſcilicet requieſcit tanquam ductor & præceptor: cuius exhortationibus ſemper obedio: *propter quod vnxit me*, idem ſpiritus ab inſtanti conceptionis

plenitudine

A plenitudine gratiæ in tegem, in pontificem, in prophetam, & in deitatis tabernaculum, *Euangelizare*, id eſt bona nunciate, *pauperibus*, id eſt humilibus quibus doctrina proficit: non ſuperbis, *miſit me*, quod & ipſe perfecit, dicens: *Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnū cœlorum.* *Matt. 5.* & per hoc, *ſanare*, non tantum corporalitet: ſed & ſpiritualiter, *contritos corde*, vulneratos à peccatis: & *prædicare captiuis*, à diabolo peccatorum cum catcete & vinculis, *remiſſionem*, ſcilicet ad pœnitentiam eos vocando, *& viſum*, id eſt vetam Dei cognitionem, *cæcis*, id eſt Gentilibus excæcatis pet etrorem, *dimittere confractos*, & depreſſos impottabili pondere legis, *in remiſſionem*, ſcilicet per gratiam nouæ legis alleuiando, *prædicare annum Domini acceptum*, *2. Cor. 6.* annum ſcilicet benignitatis: quia nunc tempus acceptabile, nunc dies ſalutis. *Annus.* Iſte annus eſt rotum tempus Eccleſiæ, & ſpecialiter annus paſſionis Chriſti, in quo Dominus placatus eſt humano generi, ſoluta emenda primi peccati: *& diem retributionis*, extre-
B mi iudicij ſententiam comminando ſecundum metita: vbi retribuetur vnicuique ſecundum opera ſua. Tanguntur autem hìc ſex conditiones, quas debet habete prædicator vel prælatus. *Prædicatorum & prælati conditiones ſex.* Prima eſt, miſerorum conſolatio: ibi, *Euangelizare pauperibus.* Secunda eſt, pœnitentium confortatio: ibi, *ſanare contritos.* Tertia eſt, captiuorum viſitatio: ibi, *prædicare captiuis remiſſionem.* Quarta eſt imperitorum inſtructio: ibi, *cæcis viſum.* Quinta eſt oppreſſorum releuatio: ibi, *dimittere confractos.* Sexta eſt pigrorum excitatio: ibi, *prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis.* Reuolutum etgo librum legit: quia palam locutus eſt, & omneni veritatem docuit. Et deinde plicuit librum in quo legetat: in quo intelligere dedit, quòd non omnia omnibus ſunt prædicanda. *Iudæorum reuerentia erga libros ſacros.* Hoc etiam fecit, ad oſtendendum quòd libri ſacræ ſcripturæ reuerenrer tractandi ſunt. Vnde & Iudæi hanc teuerentiam faciunt libris veteris teſtamenti: quòd nullo modo iuxta illos ſederent tam altè, quàm libri ſunt poſiti:
C multo magis debemus nos reuerentiam libris Euangelij exhibere, quod tantæ eſt reuerentiæ, vt ſecundum Chryſoſtomum, ſi Euangelium ſuſcipere oporteret non lotis manibus: non vtique eligeres hoc facere. Ex quo patet quòd Chriſtiani ſunt multum reprehendendi: qui non ſolum libtos veteris teſtamenti, ſed etiam noui, & ſacra Euangelia ita irteuerenrer tractant, & quandoque irreuerentius, quàm libros Gentilium damnatorum: ſeu veſtes: & multa alia rerum tranſeuntium. Et bene dicit reuoluit & plicuit: nec dicit, aperuit & clauſit: *Libri Iudæorum in rotulis.* quia libri Iudæorum in rotulis ſunt: *deditque miniſtro*, librum plicatum: quia aliis tradidit Euangelizandi officium: & pto captu audientium, commiſit diſpenſandum verbum. *Et ſedit:* vt ſedendo exponeret matuté, quod ſtando legerat reuerenter & deuotè. Stans ergo legit: quia dum nobis ſcriptutas apetuit, in carne operatus eſt: ſed poſtea ſedit: quia ſe ſupernè quieti reſtituit. Et inſtruimur hic: quia primò nobis eſt ſedendum & flen-
D dum pet humilitatem pœnitentiæ: deinde ſurgendum à vitiis pet ſerenitatem conſcientiæ. Tertiò legendum, id eſt bene operandum, & prælato etiam prædicandum, & poſtea reſidendum, præmia quietis expectando: vt ea demum accipiamus, in quibus in æternum quieſcamus. *Et omnium in ſynagoga oculi erant intendentes in eum*, propter efficaciam verbotū, *Pulchritudo & præeminentia Chriſti.* & aſpectum humilem & decorum: quia in facie eius, quidam fulgor diuinæ gratiæ relucebat: qui animos intuentium atttahebat. Fuit enim pulcherrimus: vtpute virgo de virgine: non ex voluntate viri, ſed ex Deo natus. Fuit & eloquentiſſimus. Et de vtroque ſic ei dictū fuerat pet Prophetam: *Speciosus forma præ filiis hominum: diffuſa eſt gratia in labiis tuis.* *Pſal. 44.* Et prophetiam quam legerat in ſeipſo impletam oſtendens, dixit ad illos: Attendite & intelligite, *quia hodie impleta eſt ſcriptura hæc in auribus veſtris*, ſcilicet in meipſo. Impletam dicit eſſe ſcripturam: quia ſicut illa prædixerat: ſic ipſe faciebat, quaſi diceret: In me impletam &
E videte poteſtis oculis: quia cæci vident, claudi ambulant, pauperes Euangelizantur: & audite etiam & intelligere auribus mentis: cùm vobis eam expoſuerim ad me eſſe referendam. *Lector Dominus.* Conſpice bene Dominum quomodo humiliter ſuſcipiens lectoris officium, benigno & placito vultu legit inter eos. Vt enim ait Ambroſius, ita ad omnia ſe curauit obſequia: *Ambroſ. libro 4. in Lucam.* vt nec lectoris quidem aſpernaretur officium. Conſpice etiam quomodo humilitet ſe manifeſtans dicit: *Hodie impleta eſt ſcriptura hæc in auribus veſtris.* quaſi diceret: Ego ſum ille de quo loquitur. *Lectoris officium approbatum.* Igitur exemplo ſuo approbat officium lectoris in hoc loco. Officium oſtiarij, quando eiecit vendentes & ementes de templo. Officium exorciſtæ, dæmones de obſeſſis corporibus expellendo. Officium acoliti, ſiue ceroferarij, ſe lumen mundi oſtendendo & dicendo. *Officia quatuor minorum ordinū exercuit Chriſtus.* Sic ergo patet Dominum quatuor officia minorum ordinum in quatuor ſuis operibus exercuiſſe & approbaſſe: propter quod nullus, quantumcunque magnus, debet dedignari minores ordines ſuſcipere, vel eorum officia exequi & exercere. Cùm enim

Chriſtus ea exercuerit, nobis vtique reliquit exemplum vt ſequamur veſtigia eius. Siqui- A
dem omnis Chriſti actio, noſtra eſt inſtructio. Subdiaconatum verò exercuit, quando lin-
Diaconus Dominus. theo ſe præcinxit, & pedes diſcipulorum lauit. Diaconatum exercuit, quando in cœ-
na corpus & ſanguinem ſuum miniſtrauit. Presbyteratum exercuit, quando in cœna pa-
Presbyter. nem & vinum in corpus & ſanguinem ſuum mutauit. Deinde vt pontifex in ara crucis ſe
obtulit. *Et omnes*, id eſt multi de omni populo, *teſtimonium illi dabant*, ſcilicet quòd illa ſcri-
ptura eſſet impleta: & quòd ipſe eſſet ille de quo Eſaias & alij Prophetæ ſcripſerunt. & hoc
erat ſignum veritatis: quia vt dicit Seneca, veritatis argumentum eſt, omnibus aliquid vi-
Matt.12. deri. *Et mirabantur in verbis gratiæ*, id eſt gratioſis, *quæ de ore eius procedebant.* Bonus enim ho-
& Luc.6. mo de bono theſauro cordis ſui profert bona: ergo de theſauro gratiæ, verba gratioſa. In
Ioan.1. ipſo autem erat theſaurus gratiæ: quia plenus gratiæ & veritatis: de cuius plenitudine nos
omnes accepimus. Deinde poſt atteſtationem ſimplicium de Chriſto: ſubditur Scribarum B
Phariſæorũ & Phariſæorum detractio & æmulatio: cùm dicitur: *Et dicebant*, ſcilicet Scribæ & Phariſæi
detractio. ei inuidentes: dicebant inquam deſpectiuè & eum deridentes. *Vnde huic ſapientia hæc?* in do-
ctrina & in verbis, *& virtutes*, in operibus miraculoſis: hoc dicebant, quia non videbāt eum
literas diſcentem, nec in lege ſtudentem. quaſi dicerent: Non habet hæc à Deo, vel exer-
citij ſtudio: ſed magis habet à diabolo: quod arguunt ex infirmitate & paupertate parentũ,
dicentes: *Nonne hic eſt fabri filius?* id eſt Ioſeph, qui erat faber lignarius: cuius ipſe putabatur
filius: quia eum Maria Ioſeph deſponſata genuerat. Putabatur quidem: ſed non erat. *Nonne
mater eius dicitur Maria? & fratres eius*, id eſt cōſanguinei, *& ſorores eius*, id eſt cognatæ, *nonne
Fratres Domini. omnes apud nos ſunt?* Secundum enim conſuetudinem ſcripturarum, conſanguinei & propin
qui Domini more Hebraico fratres & ſorores eius ſolent appellari. *Vnde ergo huic omnia iſta?*
quaſi dicerent: Si non habet ex exercitio, vel ex genere: ergo habet ex dæmone: & ideò ſe- C
quitur: *Et ſcandalizabantur in eo*, id eſt conturbabantur & indignabantur: conſiderantes ge-
neris paupertatem & humilitatem: ac ſi ſapiens & virtuoſus non poſſet de pauperibus &
humilibus procreari: cùm potius oporteret propter hoc maximè obſtupeſcere, & ipſum
honorare: quia maius miraculum & amplior ſtupor erat quòd de talibus exiſtens, talia lo-
quebatur & faciebat: quia manifeſtè apparebat, quòd non ex humana diligentia, ſed à di-
Pſal.137. uina gratia erat. Humilia enim Dominus reſpicit: & alta à longè cognoſcit. Irrationabili-
ter ergo mouebātur, deſpicientes eum propter paupertatem & humilitatem generis: & at-
Dauid. tribuentes virtuti dæmonis, quod debebat attribui virtuti diuinitatis. Quia Dauid qui fuit
radix regum, & eximius Prophetarum, fuit paſtor ouium, & cuiuſdam agricolę ſcilicet Ieſ-
ſe filius. Sed & Moyſes legiſlator valde à ſe deficientem habuit patrem: & in pluribus aliis
ſimile poteris reperire: à quibus ergo oportebat admirari Dominum, ab his qui contem- D
nunt eum. Vnde & hoc quod veritatis eſt, & honoris, pro vituperio inducunt: dicentes eũ
fabri filium, ſeu fabrum. Sicut enim pater per filium in principio omnia fabricauit: ſic ipſe
filius per quem omnia facta ſunt, omnium fabricator exiſtit: vt verè & fabri filius, & faber
dici poſſit. In illorum ergo errore veritas latet: nam vtique fabri filius erat: ſed nō illius cu-
ius ipſi putabant: ſed fabricatoris omnium: qui fabricatus eſt auroram & ſolem, id eſt Eccle
Cæcitas ſiam primitiuam & ſequentem. Magna cæcitas eorum erat: quia eum in verbis & factis il-
Phariſæorum. lius Chriſtum cognoſcere poterant: & tamen propter generis notitiam eum contemne-
bant: & ex paruitate generis, & infirmitate carnis, volebant ab eo excludere potentiam
maieſtatis. Et quia audiris famoſis miraculis, ab eo frequenter in Capharnaum factis, illi
de Nazareth indignati ſunt contra eum: nec credebant miracula eius eſſe vera: ipſe intuēs
eorum corda, obiectionem eorum tacitam ſibi ipſi obiecit: vt ad eam congruenter reſpon- E
deret. Vnde ſubditur: *Et ait illis Ieſus*: ſcilicet Scribis & Phariſæis. *Vtique dicetis mihi*, qui mul
tos in Capharnaum curaui, *hanc ſimilitudinem*, id eſt obiectionē à ſimilitudine medici cor-
poralis ad ſpiritualem ſumptam, *medice, cura te ipſum*, id eſt tuos compatriotas: quibus magis
Medici curatio. teneris impendere beneficium charitatis. Sicut enim medicus verus citius & libentius cu-
rat ſeipſum & alios ad ſe pertinentes quàm extraneos: ita dicebant & ei, Si tu faceres vera
miracula: citius faceres ea in ciuitate tua: & potius inter propinquos tuos, quàm inter ex-
traneos. Vnde ſubiungitur: *Quanta*, miracula, *audiuimus facta à te in Capharnaum? fac & hic in
patria tua*, id eſt in tua ciuitate, vbi conceptus es & nutritus: tot & tanta vt credamus: quia
quæ facis apud alienigenas, magis debes facere apud tuos compatriotas: magis enim tene-
ris beneficia impendere tuis compatriotis, quàm alienis. quaſi dicant: Multa audiuimus à
te facta miracula: ſed non credimus quod incerta vulgauit fama, cùm apud nos nihil tale
feceris:

A feceris:quibus conuenientius talia impendenda eranr beneficia quàm cæteris.Sed Domi-
nus conſequenter reſpondens, oſtendit quòd nou dimittebat inter eos facere miracula
propter odium parriæ, vel defectum porentiæ:ſed propter eorum incredulitarem & mali-
tiam. Quòd enim ibi miracula non faciebar, non erat proprer hoc quòd parriam ſuã de-
ſpicerer:quam ſua cõceprione & æducarione honorauetar: vel propter hoc quòd ipſe im-
potens eſſer:ſed quia ipſi indigni eranr. Et ad hoc inducit ſacræ ſcriprurae exempla. Vnde
ſequirur:*Ait autem Ieſus:Amen*,id eſt verè,*dico vobis:quia nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua*, *Propheta in*
in qua natus eſt: *& in domo ſua*: ex qua ſecundum carnem proceſſir: & hoc vt in pluribus ac *patria non*
cum debito honore & reuerentia. Minus enim Helias & cæteri Prophetæ in ſuis ciuitati- *accipitur.*
bus fuerunt hunorati,quàm in aliis. Eſaias ſectus, Hieremias carceratus,& cæteri vitupera-
ti.Mos enim & penè naturale eſt, ciues ciuibus inuidere: & non præſentia viri opera, nec
B virtutes conſiderare:ſed infanriæ fragilirarem recordari: quaſi non & ipſi per eoſdem æta-
tis gradus ad maruram ætatem peruenerint:dum enim ciuis & contribulis ad alicuius vir-
tutis vel probitatis eminentiam aſcendit, eiúſque fama creſcit: conciues & conrribuli qui
non ſic laudantur,inde grauius ſauciantur,& æſtimanr ſe contemni ſi eis in laude & fama
probitaris,præſertim minor genere,præferatur. Hinc habemus in Ioſeph exemplum reſpe
ctu fratrum ſuorum. Vnde contingir quòd facilius promouenrur homines in rerra aliena,
quàm in parria propria.Idcirco igirur non curo patriam meam: quia ei acceptus non ſum:
& quia fidem in ea non inuenio: & mihi ſicut cæteri non credir: rantóque minus me co-
gnoſcit,quanro plus præ cæteris me notum habuir, *&* quia nõ erat acceptus eis:nec ei cre-
debant:ideò,*virtutes multas*,id eſt ſigna & miracula,*ibi facere non poterat:* non de imporenria,
ſed de inconuenientia:non enim conueniens fuir:quia digni non erãt:& cauſa ſtatim ſub-
C dirur:ſcilicet,*propter incredulitatem eorum*,proprer quam etiã Dominus,*mirabatur*:quia ipſum
etiam præſenrem habentes Chriſtum,agnitionem ſui verbis & ſignis eis ingerẽtem nihi-
lominus increduli perdurabant.In hoc patet quòd fides maximè cooperarur in miraculis *Fidei aug-*
faciendis:quia propter incredulitatem ſubtracta ſunr illis: aliquas tamen virrures ibi fecit, *mentatio.*
ſcilicet paucos infirmos fideles & deuotos manibus deificis impoſitis curando: quod parer
ex hoc quod ſuprà dixerunt:vnde huic ſapientia hæc, & virtutes? Pro ranto ergo non poſſe
dicitur:quia noluit:nec decuit propter incredulitatem eorum: vt negetur potentia non ab-
ſoluta,ſed ordinata,ac congruitatis & decentiæ, qua ſe diſpoſuerat non facturum:quia non
erar decens & congruum quòd ibi miracula facerer & multa:fides enim credentiũ eſt me-
ritoria,de congruo,quòd eis fiant miracula.Ideò autem aliquas virtures ibi fecit· vt fideles
confirmaret:& infideles excuſationem de peccaro ſuo non haberenr:dum opera diuinira-
D tis in eo viderent:nec fecit mulras, ne infideles amplius damnarẽtur, id eſt plus punirẽtur:
dum ſcilicer conremnerenr. Vnde Chryſoſtomus: Pauca fecir ſigna:ne dicerent, hoſtis eſt *Chryſoſto.*
nobis,& proprios deſpicit:ſi facta eſſent ſigna,&nos vtique credidiſſemus. Propter hoc er- *hom.49. in*
go fecit,vr quod ſuum eſt impleat:ſed conrinuir,vt non illos amplius condemnet. Ad ſui *Matth.*
aurem excuſationem quare ipſe Dominus in parria ſua vbi acceptus non erat, multas vir-
tutes non fecir: oſtendir exemplo Heliæ & Heliſæi, quòd ſimilirer Prophetæ veteres in
maiori honore habebantur apud extraneos,quàm apud domeſticos: & quòd plura mira-
cula faciebanr apud alienos, quàm apud ſuos. Helias enim à Iudæis expellebarur & con-
temnebatur:à Gentibus autem & alienis recipiebatur & honorabatur:& ibi miracula ope-
rabarur *Miſſus*,enim,*ad viduam in Sarepta*, vrbe Sydoniæ prouinciæ,receptus eſt honorificè:
ibíque duo miracula fecit:quia farina & oleum non defecir:& filium viduæ mortuum,ſci-
E licer Ionam Propheram ſuſcirauir:non ergo in Iſraël vbi multæ viduæ eranr, ſed in Sydo- *Sarepta*
nia operabatur miracula: quia viduæ Iſraël non erant ita deuotæ, ſicut illa mulier Sarepra- *vrbs eſt.*
na: & quia Helias perſecurionem pariebatur in rerra Iſraël: quæ debuiſſer ſibi eſſe grata & *Baſil.orat.*
gratioſa. Sarepta vrbs Sydoniæ eſt,in littore maris:ante cuius portam oſtenditur locus vbi *ſecunda de*
Helias venir ad viduam eiuſdem vrbis. Deinde eſt quædam capella, vbi erar cenaculum *ieiunio.*
in quo quieuir, & vbi filium viduæ ſuſcitarir. Quare autem orarione Heliæ clauſum eſt *Helia ora-*
cœlum,& facta fames,oſtendit Baſilius dicens: Vt enim aſpexit ex ſaturitate nõ modicum *tione clau-*
generari Dei opprobrium: per famem illis ieiunium attulir: quo culpam illorum quæ in *ſum eſt cæ-*
immenſum creſcebat,cohibuir. Non ergo nunc mirentur homines ſi propter eorum laſci- *lum.*
uiam fiar fames. Heliſæus etiam à Iudæis deriſus & contemprus:à Naaman Syro deuotè eſt *Heliſæi de-*
quæſitus: quem à lepra ſua curauit, quia deuotionem eius agnouit, qui ante curationem *riſio.*
bonus fuir:quia per illum Deus ſalutem Syriæ dedir: & poſt curationem adhuc melior ac *4.Reg.2. & 4. Regum.5.*

valde gratus Deo & Heliſæo fuit. Curauit ergo alienum & Gentilem: ſed non conciues & A
conſortes, propter eorum erga Deum ingratitudinem: quia regnum Iſraël declinauerat
ad idololatriam, colendo vitulos aureos quos fecerat Hieroboam. Si ergo iſti famoſiſſimi
Prophetæ non fuerunt accepti compatriotis ſuis: non propter ſuam ſed propter compa-
triotarum malitiam & inuidiam: multo fortius nec minores Prophetæ fuerunt accepti in
patria ſua. Ex quo patet verum eſſe quod dixerat: *quia nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua*
Moraliter. Moraliter autem vidua (de qua dictum eſt) ſignificat animam peccatricem: quæ priuata eſt
amplexibus ſponſi ſui Chriſti: modò multæ viduæ tales ſunt in mundo: tamen ad nullam
Sarepta. mittitur Helias, niſi ad illam quæ eſt in Sarepta Sydoniæ. Sarepta interpretatur incẽdium,
Sydonia. vel anguſtia panis: Sydonia, venatio inutilis: & ſignificat animam peccatricẽ: quæ propter
hoc quòd conſiderat quòd quicquid quæritur in mundo, eſt venatio inutilis, ſiue diuitiæ,
ſiue delitiæ anguſtiantur: quia perdidit illum panem verum quo reficiebatur: Chriſtum B
Ioan 6. ſcilicet qui dicit: *Ego ſum panis viuus: qui de cœlo deſcendi.* & inceditur per contemptum terre-
norum, & deſiderium ſupernorum. Ad talem animam venit verus Helias Chriſtus: vt eam
paſcat & reficiat cum filiis ſuis, id eſt cogitationibus & affectionibus ſuis. Similiter Naa-
man Syrus ſignificat peccatorem: eo quòd peccatum ſicut lepra inficiat hominem. Modo
Naaman. multi tales ſunt in mundo: tamen ad nullum venit Heliſæus niſi ad Naaman Syrum. Naa-
man interpretatur decorus, vel commouens me: Syrus ſublimis, & ſignificat peccatorem:
Iordanis. qui commouet ſeipſum per contritionem: currit ad Iordanem, qui interpretatur riuus iu-
dicij, id eſt ad confeſſionem: & ibi induit gratiæ decorem, & per hoc efficitur ſublimis: quia
per hoc eleuatur ad Deum. Ad talem venit verus Heliſæus, id eſt Chriſtus. *Et omnes in ſyna-
goga hæc audiẽtes*: ſcilicet quòd eos indignos reputaret inter quos miracula faceret, indigna-
ti ſunt: *& repleti ira*: qui ex Chriſti doctrina quieſcere debebant à malitia. Per iſtos ſignificã- C
tur illi qui perſequuntur prædicatores & defenſores veritatis: eo quòd dicunt diſplicentia
illis. Hoc autem facto probatur verbum Chriſti quod dictum eſt ſupra, *quia non eſt acceptus
Propheta in patria ſua.* Nam cùm audirent Nazareni quòd Prophetis Prophetam ſe compa-
rabat: & quia eos de incredulitate notabat: & deuotionem Gentium, quas vt canes abomi-
nabãtur, deuotioni eorum præferebat: creuit zelus: creuit ira: creuit inuidia. Et quod Do-
minus de eis dixerat & teſtabatur verbo: hoc ipſi oſtendunt & teſtantur facto, mala pro
bonis retribuẽdo. Vnde, *ſurrexerunt*, & eum tanquam dignum morte, extra ciuitatem ſuam
Ambroſius lib. 4. in Lucam ca. de indignatione Iudæorum. Nazareth eiecerunt, vt illum interficerent. Vnde dicit Ambroſius: Non mirum ſi perdide-
runt ſalutem, qui de finibus ſuis eiecerunt ſaluatorem. Dominus autem qui docuerat exẽ-
plo ſui omnibus omnia fieri: nec volentes repudiat: nec inuitos alligat: nec eiicientibus re-
luctatur: nec rogantibus deeſt. *Et duxerunt illum vſque ad ſupercilium montis*: ſuper quem ædi- D
ficata erat ciuitas eorum: *vt præcipitarent eum.* Nazareth quidem ædificata erat ſuper mon-
tem, ſed non in cacumine: vnde extra ciuitatem, ad cacumen duxerunt eum ad præcipitã-
Bed. in c. 4. Luca. dum. In quo (ſecundum Bedam) Iudæi diſcipuli peiores diabolo magiſtro ſuo oſtendun-
tur: quia ille verbo tentans ait: Mitte te deorſum. iſti facto, de ſupercilio montis eum mit-
Potentia Chriſti. tere & præcipitare conabantur. Ieſus autem virtute diuinitatis, qua poterat ſe ſeruare ille-
ſum quando volebat, *tranſiens, per medium illorum ibat*: & deſcendit de monte non viſus ab eis
quos deſerebat, mente furentium ſubitò per Deum mutata vel obſtupefacta. Etenim quã-
do vult capitur: quando vult labitur: quando vult ſuſpenditur: quando vult non tenetur.
Quòd capitur & tenetur à paucis, voluntatis eſt: quòd à populo non tenetur, ſed tranſit,
maieſtatis eſt: non ergo reſiſtit, nec ſe vindicat: docent nos in hoc vt non quæramus vindi-
ctam de iniuriis nobis factis: ſed per medium inimicorum tranſiens, canes hincinde latrã-
tes contemnit: malens eos ſanare quàm perdere: vt caſſatam videntes ſuam nequitiã, dein- E
de deſiſterent ab eius morte. Tunc enim euadere voluit: quia pœnitentiæ locum adhuc il-
lis reſeruabat: & quia nondum hora paſſionis eius venerat: nec tunc in loco paſſionis erat:
Præcipitiũ Domini & ſaltus. & quia hoc genus mortis (qui crucifigẽdus præconizabatur) non elegerat. Adhuc ibi oſtẽ-
ditur locus, qui dicitur præcipitium & ſaltus Domini: ſcilicet per miliare à Nazareth, cõ-
tra Meridiem, verſus Hieruſalem. Vbi. ſecundum Bedam: Cùm Dominus de manibus il-
Beda in ca. 4. Luca. lorum elapſus per medium illorum de rupe deſcenderet: atque in ipſa rupe latere vellet:
ſubitò ad tactum dominicæ veſtis, ſaxum illud ſubterfugit: & inſtar ceræ reſolutum quen-
dam ſinum quò dominicum corpus reciperetur effecit: tantæ vtique capacitatis quantæ
ipſum dominicum corpus extitit quantitatis: in quo veſtigia pedum & vniuerſa liniamen-
ta & rugæ veſtis quæ à tergo Domini fuerant: veluti de manu ſculptoris impreſſa ſeruãtur.

Saxea

A Saxea duricies ſub deſcendente recedit: & quaſi nolens lædere ei cedit, & ſub pede preſſa emolleſcit. Mira res. Lapis emolleſcit: & ipſe homo emolliri neſcit, ſed lapideſcit: agnoſcit Dominum lapis emollitus: & ipſe homo, à quo erat cognoſcendus, erat fortius. Et notandum quòd quatuor modis eſt Domino mors intentata: quidam enim tentauerunt eum perimere gladio, ſicut Herodes: quidam præcipitio, ſicut hîc Nazareni: quidam lapidatione, ſicut in templo Iudæi: quidã crucifixione, ſicut in paſſione etiam Iudæi. Adhuc etiã Chriſtus ſpiritualiter crucifigitur, in noſtra recidiuatione: lapidatur, in noſtra obduratione: præcipitatur, in noſtra deſperatione: gladio perimitur, in blaſphematione. *Quatuor modis mors intẽta Chriſto.*

ORATIO.

B *Domine Ieſu Chriſte, qui ſic ad omnia te humiliaſti obſequia, vt nec officium lectoris ſuſcipere dedignareris: ac tandem poſt doctrinæ beneficium Nazarenis humiliter impenſum, mala pro bonis patienter recepiſti: cùm te ab ipſis præcipitare te volentibus duci ſine reſiſtentia permiſiſti: da mihi bone Ieſu hanc gratiam: vt te imitando ad omnia humilitatis obſequia me curuare appetam, & paratũ gaudenter exhibeam: da etiam mihi iniurias patienter tolerare: & de ipſis vindictam non quærere: omnéſque meos aduerſarios ex corde diligere, & eis beneficia exhibere. Amen.*

De decollatione Ioannis baptiſtæ. CAPVT. LXVI.

POST hæc autem imminẽte paſchali feſtiuitate, paſſio & mors Ioannis baptiſtæ eſt ſubſecuta: & ponitur motiuum continens multiplicem *Matt. 14. et Marc. 6.*
C culpam. Herodias enim timens ne prædicatione Ioannis Herodes pœniteret: & ipſam fratri redderet: cum quo non ſine periculo remaneret: ideò cogitauit modum quo interficeretur Ioannes abſque ſeditione populi: & Herodes conſcius fuit eiuſdem doli. *Cùm igitur Herodes*, tetrarcha (qui aliquando rex dicitur: non à regia dignitate: ſed à regendi officio) diem natalis ſui celebraret coram principibus & primis Galilææ, *ſaltauit filia Herodiadæ*, id eſt tripudiauit in medio, vt videretur ab omnibus: & hoc fuit ex diſpoſitione matris & Herodis: *& placuit Herodi*: quod tamen deberet erubeſcere: quia ſignum fuit impudicæ filiæ & diſſolutæ: *& cum iuramento promiſit ei dare quicquid ab eo peteret*. *Iuratio Herodis.* Secundum Hieronymum: Ad hoc fortè iurauit, vt occaſionem apparentem ad occidendum Ioannem, & reprimendum populi ſeditionem haberet: vt videretur facere in- *Hieron. in cap. 14. Matth.*
D uitus, quod faciebat ſpontaneus. Et præmonita à matre, petiit pro munere dari in diſco, id eſt ſcutella, caput Ioannis baptiſtæ. Eſt enim in hoc loco diſcus, vas rotundum, deſuper extenſum. *Diſcus.* Quandoque etiam menſa inferior diſcus dicitur: & aliquando mappa ſeu menſale diſcus appellatur. Vnde & animalia dicuntur Petro apparuiſſe in diſco: qui in Actibus *Act. 10.* Apoſtolorum lintheum vocatur. Vnde Chryſoſtomus: Hæc eſt mulier antiqua malitia; *Chryſoſt. ex variis in Matt. locis hom. 16.* quæ Adam eiecit de Paradiſi delitiis: hæc cœleſtes homines facit terrenos: hæc humanum genus merſit in infernum: hæc vitam abſtulit mundo propter vnius arboris pomum: hæc malum fecit quod homines inducit ad mortem: hæc inuenit verum laborem & preſſurã, quæ nunc occidit baptiſtam, deiicit pueritiam, perdit iuuentutem, allicit & inquietat mortuam ſenectutem. *Et contriſtatus eſt rex*, ſimulatoriè, non verè: vt poſtea videretur implere *Herodis diſſimulatio.* coactus, quod diſpoſuerat facere voluntarius. Dicitur ergo contriſtatus, id eſt triſtari viſus: quia ſecundum Bedam: Diſſimulator mentis ſuæ, triſtitiam præferebat in facie: cùm *Beda in Marcum. cap. 6.*
E tamen lætitiã haberet in mente. ſcelus excuſabat iuramento: vt ſub occaſione pietatis magis impius fieret. Et ideò per ipſum Herodem ſignificantur illi qui ſub ſpecie religioſitatis, machinantur opus facere malignitatis. Per Herodiadem verò ſignificatur luxuria: per ſaltatricem, diſſolutio libidinoſa: per quas Ioannis, id eſt hominis gratioſi frequenter procuratur mors ſpiritualis, & aliquando corporalis. Rex verò noluit eam cõtriſtare, *propter iuſiurandum*: quod tamen non erat obſeruandum: quia ſecundum Iſidorum: Non eſt iuramentũ obſeruandum, vbi malum incautè promittitur: & in malis promiſſis, reſcindenda eſt fides. Quaſi diceret rex: Non eſt ex malitia quod ego facio: ſed, *propter iuſiurandum*, quod tranſgredi non licet. Fuit enim doloſus in promittendo: & ſacrilegus id ſoluendo: *& propter ſimul recumbentes*, coram quibus publicè iurauerat: vt omnes fierent ſceleris ſui conſortes, non correptores, non reſiſtentes. Ecce quàm de facili peccatum tranſit de vno in omnes.

Spectantiū. ſcelus. Similiter etiam qui ludum & ſpectaculum illud inſpiciebant:conſortes ſceleris cum facientibus fiebant. A
Chryſ. hom. 49. in Mat. Nam ſecundum Chryſoſtomum: Sicut ſi non eſſent inſpectores, non vtique eſſent qui talia exercerent:ita quia ſunt, & ipſi eorum quæ fiunt ignem vel ſcandalum ſentiunt. O quàm multi ſubditi hodie periclitantur in conſcientia, & anima, propter præſidentium facta minus iuſta. *Miſitque ſpiculatorem*, qui ex officio portabat ſpiculum quo amputabātur capita damnatorum: *& decollauit Ioannem in carcere*, occultè pro vitanda populi ſeditione: *& attulit caput eius in diſco*: cruentas epulas in luxurioſum conuiuium: & tam digno ferculo indignum: *& dedit illud puellæ*, in præmium ſaltationis ſuæ: *& puella dedit*, in ludibrium matri ſuæ:vt illi mortuo illuderet,qui ſuum inceſtum reprehenderat: & vt in ſua poteſtate linguam haberet,quæ illicitas nuptias arguebat.
Crudelia quatuor in decollatione bap. Ecce quatuor crudelia: magna enim crudelitas quòd ſanctum caput eſt decollatum:maior quòd allatum & homicidium oſtentatum:& adhuc maior,quòd ſaltatrici datum:ſed maxima, quòd in poteſtatem adulteræ aſſignatum. B
Conuiuante itaque Herode,paulo ante horam diei nonam,ſanctus Ioannes baptiſta eſt decollatus in cuſtodia, clamando voce magna: Domine Deus meus, tibi commendo ſpiritum meum:& nudus ſub aëre admodum deſpectiuè iacuit, expoſitus ſpectaculis,donec tolleretur à diſcipulis. Per hoc quòd in conuiuio iuſſus eſt Ioannes decollari, ad ſaltatricis & ſuæ matris adulteræ petitionem: oſtenditur quòd multa mala fiunt propter crapulam,& mulierum malitiam.
Eccl. 19. Vnde in Eccleſiaſtico: *Vinum & mulieres, apoſtatare faciunt ſapientes*.
Remigius in Mat. Secundum Remig. in Herode minus peccatum factum eſt cauſa maioris peccati. Nam quia libidinoſam voluntatem non extinxit:ideo vſque ad luxuriam peruenit.& quia luxuriam non coërcuit: ad reatum homicidij deſcendit. Sed contra Herodis impietatem,qui Ioannem propter veritatem decollauerat, & inſepultum reliquerat: commendatur diſcipulorum religioſa & officioſa pietas:quia hoc audito,venerunt, & tulerunt corpus eius de carcere:quod rex ipſis reddi iuſſit: & ſepelierunt illud reuerenter vt decuit: & venientes nunciauerunt Ieſu, ſcilicet paſſionem Ioannis, ac etiam opera & doctrinam. C
Diſcipulorū Ioannis deuotio. In omnibus verò oſtendunt diſcipuli deuotionem ſuam ad magiſtrum: & quòd venerunt velociter:& tulerunt reuerenter: *& ſepelierunt*, humaniter:& quòd, *nunciauerunt*, compatienter. Iſti erant diſcipuli Ioannis: qui ad Chriſti diſcipulatum tranſierunt: huius enim pietatis officio tranſire in Chriſti ſocietatem meruerunt.
Chryſ. hom. 50. in Mat. Vnde Chryſoſto. Tu autem mihi intende qualiter diſcipuli Ioannis iam magis familiares facti ſunt Ieſu. Ipſi enim ſunt qui nunciauerunt quod factum eſt de Ioanne:& vniuerſos dimittentes ad ipſum confugiunt.
De loco necis Ioannis. Hierony. in cap. 14. Matthæi. Secundum Hieronymum & Ioſephum, Ioannes occiſus eſt Sebaſte vrbe Palæſtinæ:quæ olim dicta eſt Samaria: vbi Herodes fecerat domum regiam: ſed ſepultus eſt in Matheronta oppido Arabiæ trans Iordanem: in ſorte duarum tribuum & dimidiæ. D
Sed hoc videtur contrarium Eccleſiaſticæ hiſtoriæ: in qua dicitur quòd in Matheronta ſit occiſus:ſed in Sebaſte ſepultus.
Caput Ioānis. Caput verò fecit Herodias in Hieruſalem deferri: & ibidem iuxta Herodis habitaculum cautè ſepeliri: timens ne Propheta reſurgeret ſi cum corpore caput ſepultum eſſet: quod poſtea reuelatione beati Ioannis, duo monachi inuenerunt, ſaccis cilicinis inuolutum: veſtibus (vt æſtimatur) quibus in deſerto fuerat indutus:& in Hieruſalem Inter Heliſæum & Abdiam Prophetas fuit ſepultus.
Decollationis Ioannis dies. Decollatus eſt autem Ioannes, non eo die quo decollationis eius feſtiuitas celebratur, ſed circa dies azymorum paſchæ Iudæorum:in anno paſſionem Chriſti precedente:cùm iam vno anno ſtetiſſet in carcere. Oportuit autem vt propter dominica ſacramenta paſſionis & reſurrectionis Chriſti, minor ſcilicet Ioannes, cederet maiori, ſcilicet Chriſto: & ob hoc decollationis feſtiuitas fuit alio tempore fieri inſtituta: ſcilicet eo die quo caput eius inuentum eſt, ſiue eleuatum. E
Augu. ſermone de decollatione Ioannis. Ioan. 3. Vnde ait Auguſtinus. Factum eſt Ioanni quod ipſe prædixerat: de Domino enim Ieſu Chriſto dixerat: *Illum oportet creſcere:me autem minui*. Iſte minutus eſt in capite: ille creuit in cruce.
Greg. hom. 6. in Euāg. Secundum Gregorium: Decollatio Ioannis minorationem famæ illius qua Chriſtus à populo credebatur inſinuat:ſicut exaltatio ſaluatoris in cruce,profectum deſignabat fidei: quia & ipſe qui prius à turbis Propheta eſſe credebatur: Dominus Prophetarū & Dei filius à cūctis fidelibus eſt agnitus. Vnde Ioānes quē oportebat minui: cùm diurnū lumen decreſcere Incepit natus eſt: Dominus autē eo tempore, quo dies creſcere incepit.
Hieron. in cap. 14. Matthæi. Vbi Hieron. Hoc iuxta literam factū ſit:nos autem vſque hodie cernimus in capite Ioannis Pprophetæ, Iudæos Chriſtum, qui caput eſt Prophetarū perdidiſſe. Et iterū caput legis quod eſt Chriſtus de corpore abſeinditur proprio, id eſt Iudaico populo:& datur Gētili puellę,id eſt Romanę Eccleſiæ:& puella dat matri ſuę adulteræ,id eſt ſynagogæ credi-

A gæ credituræ in fine. Cotpus Ioannis ſepelitur: caput in diſco collocatur: litera humata tegitut: ſpiritus in altari honoratur ac ſumitur. Hæc Hieron. Ioannem etiã incarcerat, quando quis dona gratiæ quæ habet, ad terrena deflectit: aufert ei caput, quando bona quæ habet, de ſe non à Deo habere præſumit. Conſpice nunc Ioannem reuerẽter, qualiter ad iuſſum vilis ſpiculatotis collum parat: humilitet genua flectit: & gratias Deo agens ceruicem extẽdit: & patienter ictus ſuſtinet quouſque caput totalitet abſcindatur. Sanctus ergo Domini præcuſor qui ante faciem eius baptiſmum in aqua præparauerat, baptizando: & baptiſmum in lachrymis compunctionis prædicando: modo præparat baptiſmum in ſanguine paſſionis moriendo. Ecce quomodo vadit Ioannes amicus intimus Domini Ieſu: & cõſanguineus ac Dei maximus ſecretarius: & qualiter talis & tantus vir imperante nequitia ac ſi eſſet viliſſimus malefactor, occubuit. O Impietas: ô crudelitas: iuſtus decollatur: fit ca- *Meditatio.*

B put eius precium ſaltationis: in diſco affertur: conuiuantibus apponitur: magnum quidem ferculum, ſed horribile ad videndum. Vnde Chryſoſtomus: Hodie nobis Ioãnis virtus: Herodis feritas cùm refertur, concuſſa ſunt viſcera: corda tremuerunt: caligauit viſus: hebuit intellectus: aufugit auditus: aut quid conſtat in ſenſibus humanis quando virtutum magnitudinem operit criminum magnitudo. Ioannes ſtola virtutum, magiſterium vitæ, ſanctitatis forma, norma iuſtitiæ, virginitatis ſpeculum, pudicitiæ titulus, caſtitatis exemplum, pœnitentiæ via, peccatorum venia, fidei diſciplina. Ioannes maior homine, par angelis, legis ſumma, Euangelij ſanctio, Apoſtolorum vox, ſilentium Prophetarum, lucerna mũdi, præcuſor iudicis, Chriſti mediator, teſtis Domini, totius medius trinitatis. Et hic tantus datur inceſtui, traditur adulteræ, addicitur ſaltatrici. Meritò ergo concuſſa ſunt viſcera: corda tremuerunt. Et iterum: Deus autem ſuſtinuit, & iuſtum amplius coronans: & his qui poſtea *Ioãnis laus. Chryſoſto. home. 16. ex varijs in Matthæum.*

C iniuſtè patiuntur, multam derelinquens mitigationem. Audiamus igitur quicũque in virtute viuentes, mala patimur à pernicioſis hominibus. Etenim Deus tunc ſuſtinuit eum qui in eremo, eum qui in zona pellicea, eum qui in cilicino veſtimẽto, eum qui Propheta Prophetarum minor erat, eum qui nullum maiorem habebat, occidi à puella incontinente & corrupta meretrice: & hoc leges defendentem diuinas. Hæc itaque cogitantes feramus vniuerſa viriliter quæcunque patimur. Quis enim non vtique horreſceret, ſacrum illud caput ſanguine ſtillans, videns in cœna præpoſitum? Si enim nos audiẽtes hæc horreſcimus: quid dignum erat viſum illum tunc operari: quid pati eos qui ſimul recumbebant nouiter occiſi capitis ſanguinem ſtillantem videntes in medio conuiuij? Sed non iniquus Herodes, neque abominabilior eo mulier, neque ſanguinis voratrix illa, paſſa eſt aliquid ob ſpectaculum iſtud. Hæc Chryſoſtom. Vnde & Gregorius: Non ſine admiratione grauiſſima *Ioannis innocentia.*

D perpendo quòd ille Prophetiæ ſpiritu intra matris vterum repletus: quo inter natos mulierum nemo maior ſurrexit: ab iniquis in carcerem mittitur: & pro puellæ ſaltu capite truncatur: & vir tantæ ſanctitatis pro riſu turpium moritur. Nunquid nam credimus aliquid fuiſſe in eius vita, quod illa ſic deſpecta mors tergeret? Sed quando ille vel in cibo peccauit, qui locuſtas ſolummodo & mel ſilueſtre edit: quando conuerſaſione ſua offendere potuit, qui de eremo nõ receſſit? Quid eſt quod omnipotens Deus ſic vehementer in hoc ſeculo deſpicit, quos ſic ſublimiter ante ſecula elegit, niſi quod pietati fidelium patet, quoniã idcirco ſic eos premit in infimis, quia videt quomodo remuneret in ſummis: & foras vſq; ad deſpectũ deiicit, quia intus ad incõprehẽſibilia perducit. Hinc ergo vnuſquiſq; colligat quid illic paſſuri ſint quos reprobat, ſi ſic cruciat hîc quos amat. Hęc Greg. Mortuus eſt igitur Ioãnes pro Chriſto: quia pro veritate. Vnde Gregor. Neq; enim baptiſta Ioãnes de cõ- *Gregorius lib. 3. moralium ca. 5.* *Martyr Ioãnes.*

E feſſione Chriſti, ſed de iuſtitiæ veritate requiſitus occubuit. Sed quia Chriſtus eſt veritas: idcirco vſque ad mortẽ pro Chriſto, quia ſcilicet pro veritate, peruenit. Ex quo patet quòd nõ ſolum pro fide, ſed etiam pro veritate iuſtitiæ martyr quis efficitur. Vnde dicit Auguſt. quòd cùm mors pro veritate iuſtitiæ ſuſcipitur, martyres facit. Vnde & in Eccleſiaſtico dicitur: *Certa vſque ad mortem pro iuſtitia.* Martyrem enim nõ facit pœna, ſed cauſa: id eſt, mors propter Chriſtum ſuſcepta. Vbi nota quòd multis de cauſis poteſt quis martyr fieri: ſcilicet pro iuſtitia, vt Abel. pro lege: vt Machabæi. pro aſſertione veritatis: vt Eſaias & Hieremias. pro arguitione peccati, vel etiam aſſertione veritatis: vt Ioannes baptiſta. pro ſalute populi: vt Chriſtus. pro fide Chriſti: vt Stephanus. pro Chriſto: vt Innocentes. pro libertate Eccleſiæ: vt Thomas Cantuarienſis. Et non ſolum mors pro veritate & alijs prædictis cauſis ſuſcepta, ſed etiam vera in aduerſis patientia, martyrem facit. Vnde Gregorius. Duo quippe ſunt martyrij genera: vnum in mente: aliud in mente ſimul & actione. Itaque *Gregor. lib. 29. moralium. cap. 6.* *Auguſtin. lib. 13. de ciuitate ca. 8.* *Eccle. 4.* *Martyr fit multiplic.* *Gregorius hom. 35. in Euangelia.*

Patientia vera. ſine ferro martyres eſſe poſſumus: ſi patientiam veraciter in animo cuſtodimus. Patientia A
autem vera ſecundum eundem Gregor. eſt iniurias fortiter ſuſtinere: & poſtea vindictam
Idem homilia 17. in Ezechielẽ. non quærere: ſed ex corde ei qui mala irrogat ignoſcere, & contra eum nullo dolore morderi. Ille enim veraciter patiens eſt, qui & ipſum amat quem portat: nam tolerare & odiſſe
Bernardus epiſtol. 7. non eſt virtus manſuetudinis: ſed velamentum furoris: vt etiam dicit Bernar. Vera patientia eſt pati vel agere contra quod libeat: ſed non præter quod liceat. Inſuper ſecundũ Chry
Martyrium perfectum. ſoſtomum, Martyrium non ſola ſanguinis effuſione: ſed & abſtinẽtia peccatorum & exercitatione præceptorum Dei perficitur. Vnde & Bernard. Semper Chriſtiani perſecutionẽ
Chryſoſto. in pſal. 95. patiuntur. Omnia quæ in mundo ſunt perſequuntur Chriſtianum. Si comedero paululũ, & corpuſculum meum fuerit robuſtum: ſanitas corporis mei perſequitur animam meam. Quocunque me vertero, perſecutio mihi eſt. Si videro mulierem: oculus meus perſequitur me: cupit enim interficere animam meam. Si videro diuitias, ſi aurum, ſi poſſeſſiones, ſi B
delitias corporales, ſi pulchra veſtimẽta: quodcunque videro perſequitur animam meam. Adoleſcentulum libido perſequitur. Non putemus tantũ in effuſione ſanguinis eſſe martyrium Chriſtianis ac religioſis. Si ergo ſunt martyria in pacis tempore: ſunt & negationes. Ego hodie qui videor monachus, ſi rupero propoſitum meum, Chriſtum negaui. Et ſi in pace Chriſtum nego: in perſecutionẽ quid facerem? Hoc ergo dico: quia omni tempore ſunt martyria: ſunt & perſecutiones. Hæc Bern. Sicut ergo patienter ſufferre debemus iniurias ab aliis in nos delatas: ita & tribulationes infirmitatũ, & pœnas quæ nobis eueniunt,
Tentationũ pulſatio. patienter ſufferre neceſſe eſt. Multis enim calamitatum tentationibus mentes bonorũ pulſantur: & multis modis à diabolo tentantur. Sed non amplius tentat eos, quàm Dei voluntas permittit: & ſi nolens, tamen vtilitati eorum ſeruit, quando eos tentationibus ſuis non decipit, ſed potius erudit. Tentat autem eos aliquando per ſtimulos paupertatis nõ poteſt C
eos mouere, diuitias adhibet ad ſeducendum: & dum per contumelias & opprobria non præualet: laudes & gloriam adhibet. Si per ſalutem corporis non poteſt, ægritudines mittit: & dum per delectationes ſeducere eos non poteſt per moleſtias quæ cõtra votum eueniunt, eos conatur ſubuertere. Infirmitates verò etiam quaſdam aduerſus eos qui tentandi ſunt adhibet: vt per eas puſillanimes faciens, conturbet charitatem eorum quam habent ad Deum. Sed quamuis concitatur corpus, & febribus validiſſimis inflammetur: inſuper etiam ſi intolerabili cõtritione affligatur: quiſquis es qui hæc ſuſtines, recordare futuri ſeculi pœnas, & æternum ignem, & perpetua tormenta: & hæc cogitans, non deficies ad ea
Heb. 12. quæ in præſenti contingunt. Inſuper etiam gaude: quia viſitauit te Deus. *Quem enim diligit*
2. Cor. 12. *Deus, corripit: & flagellat omnem filium quem recipit.* Exulta videns cui ſimilis factus es. Nã Pau-
Ibidem. lo Apoſtolo ſimile donum accipere meruiſti: qui dixit: *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis:* D
vt inhabitet in me virtus Chriſti. Et rurſum: *Quando enim infirmor: tunc fortior ſum & potens.* Si fri-
Pſal. 65. gore, ſi febribus caſtigaris: memor eſto quod ſcriptura dicit: *Tranſiuimus per ignem & aquam:*
Pſal. 4. quia reſiduum eſt vt inducaris in refrigerium. Clama etiam cum Propheta: *In tribulatione dilataſti me.* Perfectus enim eris per huiuſmodi tribulationes. Si fortè amittis oculos, non feras grauiter: extollentiæ enim inſtrumentum amiſiſti: ſed interioribus oculis gloriam Dei ſpeculari ſtude. Surdus factus es, non contriſteris: quia auditum vanum amiſiſti. Manus tuæ ex aliqua paſſione debilitatæ ſunt: ſed interiores paratas habeas aduerſus inimici tentationes. Infirmitas totum corpus tuum tenet: ſed interiori homini ſanitas creſcit. Nihil enim aliud eſt ægritudo corporis, quàm ſanitas mentis. Si infirmitas talis tibi fuerit vt non poſſis ſtare ad orandum & pſallendum, non contriſteris inde: quia ipſa infirmitas orat pro te. Si ieiunas, non tibi inuenias occaſionem: dicẽdo quia grauatus in ægritudinẽ incurriſti: E
quoniam & qui non ieiunant, ſimiles ægritudines incurrunt. Inchoaſti aliquid boni, non reuoceris per impedimenta inimici: quoniam ieiunia & labores nobis conſtituti ſunt propter turpes delectationes. Hæc omnia nobis proficiunt ad deſtruenda corporis deſideria.
Murmurãdum non eſſe. Quapropter diſcat nõ murmurare qui patitur, ſi ignorat cur patitur: & per hoc iuſtè ſe pati arbitretur, quòd ab illo iudicatur, cuius nunquam iudicia iniuſta ſunt. Qui ergo in flagellis murmurat: iuſtitiam iudicãtis accuſat. Qui verò iuſtè recognoſcit à iuſto iudice pati quod ſuſtinet (etiã ſi cauſam pro qua patitur ignoret) per hoc iam iuſtificatur, per quod ſeipſum accuſat, & Dei iuſtitiam laudat. Igitur pro Chriſto, pro fide, pro veritate, pro iuſtitia viriliter vſque ad mortem certemus: & ad ſufferendum pro Deo patienter aduerſa, nos quo-
Martyres maximè cõmendãtur. tidie præparemus. Et ideò martyres maximè commendantur: quia plura ſuſtinuerunt propter amorem Dei: tentationes contra humanam voluntatem. Vnde Eleazar dum

plagis

A plagis petimeretur, ingemuit & dixit: Domine qui habes ſcientiam ſanctam: manifeſtè ſcis *2. Machabæorum. 6.*
tu, quia cùm à morte poſſem liberari, duros corporis ſuſtineo dolores: ſecundum animam
verò propter amorem tuum libenter hæc patior. In martyrio enim non debetur præmium
ſecundum hoc quod ab exteriori infligitur: ſed ſecundum hoc quod pro Chriſto volunta-
riè ſuſtinetur: quia non meremur niſi per ea quæ ſunt in nobis: & non per ea quæ ſunt extra
nos: ſicut nec demeremur, niſi per ea quæ ſunt intra nos. Quanto autem illud quod quis
ſuſtinet voluntariè: difficilius eſt voluntati ſuſtinere: tanto voluntas quæ propter Chriſtum
illud ſuſtinet, oſtenditur firmius in Chriſto fixa eſſe: & ideò excellentius ei præmium debe-
tur. Ad efficaciam quippe merendi, tria valent. Primum eſt, difficultas operis: quod patet
in martyrio: quia vt ait Gregorius, maioris meriti eſt aduerſa patienter tolerare, quàm bo- *Merẽdi tres cauſa.*
nis operibus inſudare. Secundum eſt, promptitudo voluntatis: quia ſecundum Apoſtolũ,
B *Hilarem datorem diligit Deus.* Et ſecundum Auguſtinum: Nemo inuitus benefacit: etiam ſi *2. Corin. 9.*
bonum ſit quod facit. Tertium eſt magnitudo charitatis: quia ipſa charitas pondus eſt ſan-
ctuarij: ſecundum quod omnia quæ in templo erant, ponderabantur. Et ideò opus tantum *Leuit. 27.*
in conſpectu iudicis ponderat, quantum amor vnde procedit. Opera autem bona merito- *Opera bona.*
ria ſunt trium: ſcilicet vitæ æternæ, augmenti gratiæ, remiſſionis pœnæ. Primum, ſcilicet
ſubſtãtiale præmium, vitæ æternæ, reſpondet radici operis: ſcilicet charitati. Præmium ve- *Præmium*
rò accidentale, ſcilicet augmentum gratiæ, reſpondet generi operis: quia operibus excellẽ- *duplex.*
tibus, & operibus ſupererogationis meremur magis augmentum gratiæ, quàm operibus
aliis. Remiſſio autem pœnæ, reſpondet pœnalitati operis. Nam opera quæ magis ſunt pœ-
nalia, magis ſunt meritoria remiſſionis pœnæ. Eſt enim regula in theologia, quòd pœna
pœnæ eſt reſolutoria. Sanctorum igitur pugnã & patientiã ante oculos ponamus: vt ſingula
C nobis aduerſa & contraria faciamus pro Deo libẽtius, aut patiamur. Vnde Gregorius: La- *Memoria*
bores præcedentium ſanctorum recolamus: & non erunt grauia quæ toleramus. Vnde & *ſanctorum.*
Chryſoſtom. Sanctorum luctamina in corde noſtro ſicut in tabula deſcribamus: & aſſiduè *Gregorius*
meditemur contra omnem ſpiritualium inimicorum armaturam: & eorum patiẽtiam no- *lib. 14. moral.*
bis proponamus ad exemplum inuictæ virtutis: vt iſtic æmulantes fortitudinem illorum,
ſimiliter illic eorum coronam poſſimus adipiſci. Quantam illi patientiam in periculis cor-
poralibus oſtenderunt: tantam nos in paſſionibus irrationabilibus continentiam demon-
ſtremus, id eſt contra iram, vel auaritiam, vel inanis gloriæ concupiſcentiam, & huiuſmodi
diuino timore munitis ſenſibus repugnantes: & conſimilia figmenta diaboli deſtruentes
in nobis. Si enim cupiditatum & vitiorum huiuſmodi ignes vicerimus, ſicut illi tyrannidis
ignem vicerunt: poterimus iuxta ipſos pari gloria conſtituti ſimiles haberi. Et iterum: Spe- *Speculum*
D culum eſt & ſpirituale bonorum virorum memoria: & beatæ vitæ ipſorum hiſtoria: & ſcri- *ſpirituale.*
pturarum lectio: & quæ à Deo datæ ſunt leges. Et ſi volueris ſemel ſolum inſpicere ad ſan-
ctorum illorum imagines: & turpitudinem videbis mentis tuæ, & videns nullo indigebis
alio in liberationem ſordis huius. Etenim in hoc vtile eſt nobis ſpeculum, & facilem facit
tranſpoſitionem. Neque enim monſtrat deformitatem ſolum: ſed tranſponit eam ad pul-
chritudinem ineffabilem ſi voluerimus. Hæc Chryſoſt. Vnde etiam Auguſt. Chriſtũ ani-
mo attende: attende Apoſtolos: attende animo tot martyrum milia. Ibi videbis non ſolum
viros: ſed etiam fœminas: poſtremò pueros & puellas nec imprudentia decipi, nec iniqui-
tate peruerti, nec periculorũ timore frangi, nec ſeculi amore corrũpi. Ita te nõ inuenientẽ
quid excuſes: nõ ſolum præceptorũ ineuitabilis rectitudo: ſed etiã exemplorũ innumera-
bilis multitudo circundabit. Hæc Augu. Sed ve nobis miſeris: qui nec flectimur præceptis, *Induratio*
E nec monemur exẽplis. Vt enim ait Grego. Nos plerunque à bono opere verba reuocãt: ſan *noſtra.*
ctos viros à ſancta intentione frãgere nec tormenta potuerũt: nos ad præcepta dominica lar
giri, noſtra ſaltem ſuperflua, nolumus: ſancti nõ ſolum Deo ſuã ſubſtantiã contulerunt, ſed
pro illo etiam propriam carnem dederunt. Hæc Gregorius, Et magna quidem alacritate
hoc multi fecerunt: & illam horam tanquam ad nuptias inuitati expectauerunt. Vnde *Præſentia*
Iſaac abbas Syriæ dicit de multis martyribus, quòd in hac die qua præſtolabantur coro- *martyrum.*
nam percipere martyrij: ſi præſciebant, hoc eſt ex reuelatione, vel ab aliquo amico ſuo, in *Iſaac abbas apud*
illa nocte aliquid non guſtabant: ſed à ſero vſque ad mane ſtabant vigilantes in oratione, *Caſſianum*
glorificãtes Deum in pſalmis, & hymnis, & canticis ſpiritualibus: & in lætitia & exultatio- *collat. 9.*
ne ſperabant horam illam: ſicut illi qui ſunt ad nuptias præparati, præſtolantes occurrere
gladio in ieiunio ſuo. Nos quoque qui ad inuiſibile martyrium vocati ſumus: ad recipien-
das ſanctificationis coronas, vigilemus: nec in aliqua parte negationis ſignum noſtris

ſanctorum imitatio neceſſaria. inimicis exhibeamns. Hæc Iſaac. Vides ergo quia ſecundum doctorum conſilium, debemus labores & agones ſauctorum nobis ante oculos ponere in cxemplum. Væ ergo illis qui geſta ſanctotum tanquam apocrypha exufflantes, non ſolum legere nolunt, ſed quantum in ipſis eſt, nec inter alios legi permittunt. Er ideò ranquam illegitimi à ſanctis patribus in religione Chriſtiana degenetantes, ſortem hæteditatis inter filios Dei non merentur: nec merita ſanctorum qui pto Deo paſſi ſunr, eis ſuffragantur. Contra quos pnlchrè & congruè in quodam prologo paſſionis beatæ Anaſtaſiæ, ſic dicitut : Omnia quæ à ſanctis geſta ſunt, vel geruntut, ſi quis voluerir ſtudioſe perquitere, & ſibi & plurimis ædificationis exhibet fructum: & quaſi arbor fructifera non ſine cauſa probarur terrã occupare dum viuit: cùm ipſe ſuis pomis ornatur : & omnis qui ex eo fructus percipit, ſaginatur. Scribimus, vt in geſtis inuenimus, quid egerint: quid locuri: quid paſſi ſint ſancti. Oſtenditis vos eſſe carholicos, qui Chriſti victorias libenter legitis, libentet auditis. Intertogo vos, qui iſta B
inter apocryphas literas exufflandas cenſetis, per quos ſtar canon ſcripturarum omnium diuinarum: nunquid non pet eos qui pro ipſo canone occidi magis optauete, quàm vici? Quid enim tenuerunt martytes? Fidem certam, quæ ſacris voluminibus, certo librorum numero, continentur. Agunt illis gratias apices ſacrariſſimi: quia per eorum perſeuerantiã perſeuerant. Et ideò volunt eorum geſta conſcribi, vt in conſpectu Dei & hominum ſemper ſancti laudentur: qui in conſpectu incredulorum, pro eorum defenſione, tormenta immania pertulerunt. Nihil ergo præter ſcripturas canonicas recipientes, eorum geſta ſtudioſè conſcribimus: oſtendentes dogma catholicum, per catholicos martyres cuſtoditum, exemplum poſteris damus: ædificationem credentibus tradimus : artem belli Chriſti militibus demonſtramus. Conſtat eos quidem nolle pugnare, ſi neceſſe ſit, qui nolunr legere pugnatores. Impetent ſilentium infideles: ſpectent pugiles diabolicos, qui athletas Domi- C
Gloria militum. ni ſpectare contemnunt: nos diuinas virtutes loquimur, ſcribimus, prædicamus. Prohibeãt æmuli, imperent ſilentium timidi, verberent contemnentes, legentes increpent, libentet hæc audientes accuſent: glorioſos faciunt milites vulnera pto imperatoris laude ſuſcepta, pro cuius amore etiam animas ponere libentet optamus. Triumphum Chriſti, ac victoriã laborioſi exetcitus, de occultis foras profetimus. Scimus enim quæ illi viſibiliter paſſi ſunt: inuiſibiliter nobis excitati quotidie: & negligenter pugnantes acrius vulnerari. Ergo vt arma pertractes: attende bellantes. Da mentem ſtudiis : vt hoſtis incipiat te timere. hæc vbi ſuprà. Vides ergo impudens ſanctorum detractor, & Chriſtianæ religionis impugnator, quia ſecundum hæc dicta, tanquam atbor infructuoſa, terram occupas dum viuis : & non te catholicum, ſed infidelem eſſe oſtendis: ideóque timere habes ne meritò excidaris, & in ignem mittaris, ac partem cum infidelibus conſequaris. Da ergo miſer gloriam ſanctis : vt D
cum eis partem habere merearis.

ORATIO.

O Beate præcurſor & alme baptiſta, & magne amice Chriſti Ioannes: lucerna lucens & ardens : ora pro me miſero ad Deum patrem miſericordiarum: vt cor meum tenebroſum & frigidum illuminet & accendat: & ita vt te imitando pro Chriſto, pro fide, pro veritate, pro iuſtitia patienter aduerſa ſuſtineam: & viriliter etiam vſque ad mortem certare non timeam: vt poſt hanc fragilem vitam, tuis meritis & precibus intercedentibus, fœliciter peruenire valeam ad regales nuptias immaculati agni, quem tu almo tuo digito populo oſtendiſti. Amen.

E

De refectione quinque milium hominum. CAPVT. LXVII.

Matt. 14. Ioan. 6. & Luca. 9. CVM autem audiſſet Ieſus necem Ioannis, propter doctrinam veritatis, *aſſumptis diſcipulis aſcendit in nauiculam: & abiit trans mare Galilææ, in montem, & deſertum locum ſeorſum*, deuotioni & doctrinæ aptum: iuxta Tyberiadem ciuitatem Galilææ: & ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis, & docebat eos: vt dicit Chryſoſtomus. Aſcendit in montem, erudiens nos à tumultibus & ab ea quæ eſt in mundo turbatione quieſcere. *Seceſſit*, autem Dominus, & declinauit Herodis tyrannidẽ: non timens mortẽ: ſed quia nondũ venerat hora ſuæ paſſionis : & vt parceret inimicis, ne homicidiũ Domini iungerẽt homicidio Ioãnis: & vt oſtenderet ꝙ aliquãdo ad tẽpus eſt cedẽdũ humanæ malitiæ: quodq́; licitũ eſt Chriſti fidelibus fugere in perſecutione,

A perſecutione, vt ſe ſeruent pro multorum ſalute: & vt præberet nobis exemplum vitandæ
temeritatis vltrò tradentium ſeipſos: quia nons omnes eadem conſtantia perſeuerant in
tormẽtis, qua ſe offerunt torquendos. Seceſſit etiam vt probaret fidẽ credentium: ſi ſcilicet
ſequerẽtur eũ. Vndè ſequitur: *Cùm*, auẽt, *cognouiſſent*, hoc, *turbæ*, ſimplices ſcilicet & humiles
ac pauperes: non ſapientes huius mundi, non potentes, non diuites, *ſecuti ſunt eum*: non in
iumentis & vehiculis: ſed proprio labore pedum, & *pedeſtres*, vt ardorem mentis & deſide-
rium ſuæ ſalutis oſtenderent. Erubeſcebant etiã Dominum pedeſtrem, in equis ſequi &
quadrigis. Minores ſequebantur: ſed maiores perſequebantur. Adhuc temporibus iſtis
pauperes & populares magis currunt ad ſermones, quàm diuites & potentes. Circa eos
autem benignitas Chriſti multipliciter apparuit: qui viſcera miſericordiæ in eis expandit. *Chriſti benignitas multiplex.*
Cùm enim ſubleuaſſet oculos: & vidiſſet eos, venientes ad ſe, deſcendens de monte, & obuiam
B eis exiens, curialiter illos excepit: *& miſertus*, in corpore & anima, *curauit*, vt plena fides
ſtatim præmium haberet. Nam quoſcunque in corpore ſaluabat: eos pariter & in anima
reformabat. Secundum Bedam: Per hoc quod dicitur ſubleuaſſe oculos Ieſus, datur intel-
ligi quòd oculos non erigebat huc atque illuc: ſed pudicè ſedebat attentus cum diſcipulis
ſuis. Et ſecundum Chryſoſtomum, Non ſimpliciter & ocioſè ſedebat: ſed diligenter lo- *Chryſoſt. hom. 41. in Ioannem.*
quens eis aliquid, & eos ad ſeipſum conuertens. Quatuor autem beneficia fecit Dominus
ſe ſequentibus: excepit enim fatigatos, docuit inſcios, ſanauit infirmos, refecit famelicos:
per hoc quantum deuotione credentium lætetur inſinuans. Hæc ſunt quatuor beneficia, *Beneficia ſe cit dominus quatuor ſequẽtibus ſe.*
quæ Dominus ſpiritualiter exhibet ſequentibus eum. Primò ſuſcipit ad pœnitentiam, ope
ribus peccatorum fatigatos. Secundò illuſtrat per gratiam, tenebris peccatorum exæca-
tos. Tertiò ſanat per iuſtificationem, iaculis peccatorum vulneratos. Quartò reficit per
C internam conſolationem, pondere peccatorum debilitatos & deſolatos. Sic etiam debet
bonus prælatus facere ſubditis: ſcilicet ſuſcipere dulciter, docere ſapienter, ſanare effica-
citer, reficere ſpiritualiter. Qui ergo inter deſerta Chriſtum quærunt, & non faſtidiunt, à
Chriſto ſuſcipiuntur: ac corporaliter & ſpiritualiter ſi indigẽt curantur. Sed nemo cibum
Chriſti accipit, niſi antea ſanatus fuerit: quia poſt remiſſionem peccatorum, tribuitur ali-
monia cœleſtis. *Erat autem proximum paſcha, dies feſtus Iudæorum.* Iſtud erat ſecundum feſtum
paſchale: & in eo non fuit Dominus in Hieruſalem. Sicut enim ſeruando legem oſtende-
bat ſe eſſe verum hominem de filiis Iſraël ſecundum carnem: ſic aliquando prætermitten-
do obſeruationem eius, oſtendebat ſe eſſe Deum ſupra legem. Vbi nota, quòd iſtud Euan- *Euãgelium bis recitatũ.*
gelium bis in anno in Eccleſia recitatur, ſcilicet: in quarta dominica quadrageſimæ: & hoc
propter principium Euangelij, vbi dicitur, *erat proximum Paſcha, dies feſtus Iudæorum.* & in vl-
D tima dominica ante aduentum: & hoc propter finem Euangelij: vbi dicitur, hic eſt Pro-
pheta, qui venturus eſt in mundum. *Veſpere autem facto, iam hora*, redeundi ad propria & co-
medendi: *præterit*, & ideo refectio neceſſaria fuit. In quo oſtenditur deſiderium ſaluato-
ris, quod de ſalute animarum habebat: quia vſque ad veſperam ſermonem protrahebat:
& turbarum deuotio, quæ dulcedine ſermonis dominici tenebantur: nec propter noctem
imminentem ab eo recedebant: quamuis alimenta non haberent. Tantum enim deſide-
rabant audire Chriſtum, quòd omiſerant apportare ſecum alimentum, propter quod ne-
ceſſarium erat fieri miraculum. Vbi Chryſoſtomus. Turbarum fidem oſtendit, quòd Do- *Chryſoſt. hom. 50. in Matthæum.*
minum etiam famem patientes, expectabant vſque ad veſperam. *Cùm ergo ſubleuaſſet Ieſus*
oculos, miſericordiæ ſuæ: *& vidiſſet*, miſerationis intuitu, quia multitudo maxima venit ad
eum: totius mundi ſignificabat multitudinem concurrentem ad Chriſtum: incepit confer-
E re cum Philippo de tantæ multitudinis refectione, qui ſecundum Chryſoſtomum magis *Chryſoſt. home. 41. in Ioannem.*
rudis fuit, & magis indigens inſtructione: & cognouit referente Andrea, quòd vnus puer
inter eos, quinque panes hordeaceos, & duos piſces tantum haberet: quos eo iubente in
medium attulerunt, propter ſpiritualem refectionem, quam continuè à Domino habe-
bant, non multum de corporali refectione ſibi curabant prouidere. In quo arguuntur ſuc-
ceſſores eorum, qui de deliciis ſibi prouidere non ceſſant. vbi Chryſoſtomus: Addiſcimus *Chryſoſt. hom. 50. in Matthæum.*
autem in hoc diſcipulorũ philoſophiam, qualiter contempſerunt eſcam. Duodecim enim
exiſtentes, quinque panes habebant, & duos piſces: contemptibilia enim eis erant corpo-
ralia, & à ſpiritualibus poſſidebantur. Oportebat autem erudiri, diſcipulorum exemplo,
quoniam & ſi pauca habuerimus, oportet tribuere indigentibus. Iuſſi nanque diſcipuli
afferre quinque panes: non dicunt, vnde mitigabimus famem noſtram? ſed obediunt con-
feſtim. Et fecit turbas diſcumbere, id eſt ordinatè ad comedendum ſedere, ſuper fenum,

id eſt ſuper herbam agri viridem: in quo oſtenditur, quòd locus erat aptus ad ſedendum. A
ides turba Vbi innuitur probatio fidei turbarum: quia aliter non ſediſſent ad comedendũ, niſi credidiſſent miraculum. *Diſcubuerunt ergo quinque milia virorum*, perfectorum, abſque paruulis & mulieribus. ſecundum modum enim Hebraicum ſoli viri à viginti annis, & ſuprà numerantur: ſed paruuli & mulieres tacentur. Hoc autem dicit Euangeliſta, vt appareat maius miraculum. *Accepit ergo Ieſus panes*, & piſces in manibus glorioſis & venerabilibus: quæ vim multiplicandi habebant: vt ſacratiſſimarum manuum tactu multiplicarentur, ac ma-
Iacobi 1. gna munera daturus prius in cœlum aſpexit: vt omne datum optimum & donum perfectum deſurſum eſſe inſinuaret: vt patrem ſuum honoraret, & non virtute elementari, ſed
Chriſtus gratias egit. cœleſti hoc factum eſſe oſtenderet. Deinde orauit, patri *gratias agens*, vt oſtenderet quantum de noſtris profectibus gratuletur, & ſecundum Chryſoſtomum, vt informaret nos ad
Chryſoſto. hom. 50. in Matth. agendas ſemper Deo gratias, cùm vel in carne reficimur, vel in anima: & non prius tan- B
gere menſam, donec gratias egerimus ei, qui cibum hunc nobis præbuit: & dat nobis eſcã
Pſal. 144. in tempore oportuno. Similiter etiam, *benedixit*, vt ſua benedictione multiplicarentur: ſic
Gene. 1. 8. & 9. enim in principio creationis rerum omnibus creaturis benedicens, contulit illis naturalem virtutem: vt ex ſeinuicem naturaliter multiplicarentur: cuius benedictione ſemel accepta, vſque hodie fructificare non ceſſant: in quo dat exemplum, quòd in principio menſæ debemus panem Deo offerre, & benedictionem ſupernam ſuper ipſum elicere: & quòd non debemus ad mẽſam accedere, vel cibum ſumere: niſi præmiſſa benedictione. Et iſtam
Chriſti benedictio. benedictionem (vt creditur) Chriſtus aliquibus verbis expreſſit: quibus creaturam & ſanctificauit, & multiplicauit: ſed quæ illa verba fuerint, Euangeliſtæ non ponunt: quia forte ſecretè ea protulit. *Et fregit*, in groſſas partes, non ſcidit per minutias: vt nos doceret panẽ noſtrum frangere debere, & dare pauperibus: & ſic multiplicata eſt illa materia inter ma- C
nus Chriſti frangentis: quia hoc fiebat, virtute deitatis: cuius organum & inſtrumentum
Chryſoſto. ibidem. eſt humanitas eius. Secundum Chryſoſtomum, Multiplicat panes & piſces: ad ſignificandum, quòd tam mari, quàm aridæ dominatur. Fregit ergo, & frangendo multiplicauit: *deditque diſcipulis ſuis*, ſcilicet panes & piſces multiplicatos, vt ponerent ante turbas, in ſignũ quòd data ſunt temporalia prælatis, propter pauperes paſcendos: & ſic per diſcipulos diſtribuit: id eſt diſtribui fecit diſcumbentibus: officium enim prælati eſt miniſtrare, & non miniſtrari. Ipſos autem panes & piſces Dominus ita multiplicauit: vt omnes pro libitu ſuo comederent: & multa fragmenta ſuperarent. vnde ſequitur: *Vt autem impleti ſunt*,
Lucæ 16. quia omnes manducauerunt & ſaturati ſunt, quod ſignificat cœleſtem refectionem, in qua ſancti plenè ſatiantur: *dixit Ieſus diſcipulis*, vt fragmenta reſidua colligerent, vnde poſtea cibum egentibus præberent: non ſic diues epulo fecit, cuius reliquias canes non pauperes D
comedebant: cui hodie multi ſunt ſimiles, idem vel peius facientes. In hoc quippe, quòd turbam pauit, dedit nobis exemplum, vt operibus miſericordiæ inſiſtamus: & licet hoc ſit laborioſum: tamen eſt multum fructuoſum. *Collegerunt ergo & impleuerunt*, de reliquiis, *duodecim cophinos*, hoc eſt magnas ſportas, quæ circulis per quos brachia inſeruntur in dorſo portantur: vnuſquiſque enim Apoſtolorum implet cophinum ſuum: vt quolibet vnum ſuper humerum apportante, ineffabile videretur miraculum. Hîc Domini miraculum augmentatum eſt. Magnum enim miraculum eſſet, ſi de quinque panibus & duobus piſcibus quinque milibus hominum ſatiatis, nil ſupereſſet. Sed ſignum creuit iuxta admirationem: quia non ſolum quinque milia hominum ſatiati ſunt: ſed etiam tot fragmenta remanſerunt, vnde duodecim cophini replerentur. Hoc ergo etiam ad euidentiam miraculi facit, quòd plus remanſit, quàm à principio fuit. Et ſecundum Cyrillum: Hoc factum eſt, vt hinc E
eſſet manifeſta certificatio, quòd opus charitatis in proximos, vberem vendicet retribu-
Theophylactus in Lucam c. 9. tionem à Deo. & ſecundum Theophil. vt addiſceremus quantum hoſpitalitas poteſt, & quantum augentur noſtra: cùm indigentibus ſubuenimus. *Illi ergo homines*, aliquid de ratione habentes, *cùm vidiſſent*, potentiam diuinam per effectum probatam, *quòd faceret ſignũ*, aliàs non auditum: in quo probauit ſe eſſe Deum: quia illa multiplicatio per Heliſæum fa-
Auguſtin. tracta. 24. in Ioan. cta, multum deficiebat ab iſta: *dicebant*, magnificantes Deum, *quia hic eſt verè Propheta*: imo ſecundum Auguſtinum: Ipſe Dominus Prophetarum, de quo dixit Moyſes: Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus de fratribus veſtris: tanquam me audietis eum, ſecundum legis
Deut. 18. c. dictum venturus eſt in mundum ad ipſum ſaluandum: ſic autem non venerunt alij Pro-
Chriſtus promiſſus vt propheta. phetæ: ſed ſolum ad denunciandum iſtius aduẽtum. Vbi ſciendum quòd Chriſtus promiſſus erat in lege, tanquam Propheta cæteris excellentior: & ideo viſo miraculo prædicto,

populus

A populus confeſſus eſt illum eſſe, de quo loquitur prædicta ſcriptura,& ſic confitebatur eſſe verum Chriſtum. Conſpice igitur Dominum Ieſum, qualiter indigentibus miſericorditer condeſcendit,& ſubuenit, ac omnia ordinatè facit: & qualiter illos comedentes aſpicit, & in eorum iocunditate lætatur: & quomodo illi ſuper iſto miraculo admirantur: & vnus ad alterum inde loquitur, dicentes, *quia hic eſt verè Propheta*, & plura alia ad laudem eius pertinentia. Lætantur, & cum gratiarum actione manducant: non ſolum corporaliter cibum ſumentes,ſed etiam mentaliter, ſaltem aliqui ex eis, refectionem percipientes. Sta & tu à longè famem deſiderij, & miſeriam lachrymis prode: manum tanquam mendicus extende, ſi fortè de Dei donis & beneficiis ſaltem modicum quid merearis accipere. vbi conſideranda eſt parſimonia victus diſcipulorum Chriſti,in duobus: Primò, in qualitate: quia pane hordeaceo vtebantur,qui eſt cibus iumentorum. Secundò, in quantitate:
B quia duodecim viri, & Chriſtus cum eis: & fortè nonnulli de aliis diſcipulis eos comitari, non niſi quinque panes hordeaceos habebant:in quo notatur mira inopia Chriſti & diſcipulorum, quòd paucos panes habebant, & viles: vnde & frequenter cum Domino paſſi ſunt famem. In quo etiam apparet, quantum eſcam carnalem contempſerunt, ſolis ſpiritualibus intendentes. vnde Chryſoſtomus: Diſcamus autem hinc, qui voluptati attendimus, quæ comedebant mirabiles viri illi & magni, & quantitatem eorum quæ inferebantur,& vilitatem menſæ eorum. Et iterum:Ioannes autem panes hordeaceos eſſe dicit,non inaniter hoc enarrans:ſed tumorem præcioſitatis erudiens nos conculcare:talis enim prophetarum menſa erat. Et iuſſit eos ſuper fenum iacere, philoſophari turbas erudiens. Non enim nutrire corpora ſolum volebat: ſed & animam erudire. Erà loco igitur,& à nihil amplius panibus dando & piſcibus,& ab apponendo omnibus eadem, & à faciendo commu- *Chriſti inopia.* *Chryſoſtom. hom. 41. in Ioannem.* *Hordeaceis panis.*
C nia, & à nihil alteri plus præbendo: & humilitatem, & parſimoniam, & charitatem quę omnia æſtimarent communia, eos erudiuit:& quod videbatur in eremo Iudæis eſſe mirabile, dicebant quippe: nunquid & panem poteſt dare, vel parare menſam in deſerto? hoc per opera oſtendit, propter hoc & in deſertum eos ducit: vt ſine omni ſuſpicione ſit hoc miraculum: & nullus æſtimet ex caſtello aliquo propè exiſtēti,inferri aliquid ad menſam. hæc Chryſoſtomus: Voluit etiam in deſerto hoc miraculum facere: vt ſignificaret ſe eſſe illum, qui quadraginta annis pauit populum in deſerto: qui patribus erat promiſſus. Item in ſignum futuri, quia in regione & ſtatu multorum: vbi nec ſeminatur,nec metitur paſcit Deus ſeruos ſuos. vnde ſecundum Theophilum: Addiſcimus ex miraculo perpetrato non fieri puſillanimes in coartationibus paupertatis. Et bene panibus pauit hordeaceis: quia panis delicatus non hic,ſed in futuro eſt guſtandus. Quotiens autem Dominum legimus *In Exodi libr. & Numeri.*
D ex paucis panibus multas hominum turbas paiuiſſe: non tantum eſt mirandum, quantum venerandum. Non eſt mirum quia pauit:ſed potius venerandum, quia facere voluit. Qui enim ex nihilo cuncta creauit: non eſt mirum, ſi ex paucis panibus multas turbas pauit. Myſticè per quinq; panes, quinque libri Moyſi: per duos piſces, Prophetæ & Pſalmi intelliguntur. In his enim tribus, ſcilicet lege, Prophetis, & Pſalmis, totum vetus teſtamētum comprehenditur. per quinque autem milia virorum,Dominum ſequentium,deſignantur actiui omnes quinque ſenſibus interioribus & exterioribus, quæ poſſident bene vtentes: per mulieres verò & paruulos, ſignificantur infirmi nondum pugnæ idonei, qui numero ſunt indigni. Hi ergo prædicti rectè quinque panibus aluntur: quia tales neceſſe eſt legalibus adhuc præceptis inſtitui: nam qui mundo ad integrum renunciant, quatuor ſunt milia:& ſeptem panibus refecti: hoc eſt Euangelica perfectione ſublimes, & ſpiritali ſunt *Myſticè.*
E gratia docti. Cùm ergo in hoc conuiuio Domini tantummodo viri fuiſſe dicuntur, myſticè monemur: vt ſi quàm ſuauis ſit Dominus, guſtare deſideramus: viri, id eſt fortes contra tentationes ſimus: vir enim à viribus dicitur: & virorum nomine illos ſcriptura ſancta deſignare conſueuit, qui viriliter tentamenta vicerunt. Qui ergo cœnam Domini manducant, virtute mentis & ſenſu viri eſſe debent: non in concupiſcentiis emolliti ſicut fœminæ: nec puerilem ſenſum habētes, ſicut pueri. Per diſcubitum autem, & ſeſſionem corporis, intelligitur quies mentis: qui enim à Deo ſpiritualiter paſci deſiderat: oportet quòd ſedeat,id eſt à curis ſuperfluis, & turbationibus conquieſcat. Secundum Bedam quoque ſuper fœnum diſcumbentes dominicis paſcuntur alimentis, qui per continentiam calcatis concupiſcentiis,audiendis implendiſque Dei verbis operam impendunt. Fœnum enim carnem ſignificat,ſecundum illud. Omnis caro fœnum,nec ad menſam Dei dignè ſedere poterit, qui carnem per ſeruitutem ſpiritui non ſubiicit. Qui ergo vult refici pane gratiæ *Vir.* *Beda in ca. 9. Lucæ.* *Fœnum.*

ſpiritualis,congruum eſt vt ſedeat ſupet fœnum, id eſt vt dominetur corpori ſuo, & mor- A
tificet carnem ſuam. Saluator autem non noua creauit cibaria, ſed præſentibus benedixit:
quia veniens in carne, non alia quàm quæ lex & Prophetæ prædixerant prædicauit: & ea
myſteriis gratia grauida demonſtrauit. Reſpexit in cœlum: vt illuc dirigendam mentis
Oculorum aciem, ibi lucem ſcientiæ doceat eſſe quærendam. Sed tripliciter impeditur quis ne ocu-
ſubleuãdo- los ſubleuet ad Deum. Primò, quando nimis occupatur circa ſenſibilia, id eſt terrenas di-
rum triplex uitias: quia tunc oculus fœdatur puluere auaritiæ. Secundò, quando occupatur circa dele-
impedimen ctabilia, id eſt circa carnales delicias: quia tunc oculus excæcatur igne concupiſcentiæ.
tum. Tertiò, quando occupatur circa ſublimia, id eſt circa ambitiones mundanas: quia tunc
oculus obſcuratur fumo ſuperbiæ. Fregit quoque, & ante turbas ponenda diſcipulis diſtri-
buit: quia clauſa ſacramenta legis, & Prophetiæ ſanctis doctoribus, qui hæc toto orbe præ-
dicent patefecit. Quod autem turbis ſupeterat, à diſcipulis colligi voluit: quia ſecretiora B
intelligentiæ, & ſacratiora myſteria, quæ à rudibus capi nequeunt: non ſunt negligenter
omittenda: ſed à diſcipulis Domini, & eorum ſucceſſoribus diligenter inquirenda: & illis
qui idonei ſunt alios docere, committenda. Nam per cophinos duodecim, Apoſtoli, &
ſequentes viri Apoſtolici, & doctores figurantur: foris quidẽ hominibus deſpecti: ſed intus
ſaluatoris cibi reliquiis cumulati. Cophinis enim ſeruilia & ruſticana agũtur opera & offi-
Cophinus. cia: & Deus infirma mundi elegit, vt cõfundat fortia. Eſt autẽ Cophinus, ſecundũ Iſidorũ:
vas ex virgultis factum: & de iuncis vel viminibus, aut foliis palmarum contextum: aptum
Pſal. 80. ad portandum purgamenta, & ad ſeruilia opera. Vnde in Pſalm. de Ioſeph dicitur: *manus eius in cophino ſeruierunt.* Sicut autem pauci panes & piſces fracti, in multas reliquias excre-
uerunt: ſic cibus verbi Dei, quanto magis diſtribuitur, tantomagis multiplicatur. Necà
caſu, ſed ex diuina diſpoſitione impleti ſunt duodecem cophini, ſecundum numerũ duo- C
decim Apoſtolorum: nec data ſunt turbæ fragmenta portanda: ſed diſcipulis, vt per hoc
deſignaretur quòd fragmẽta, & reliquiæ verborum Chriſti, per Apoſtolos erant per mun-
dum portanda: & per eos corda ieiuna paſcenda, qui bene duodecim eſſe dicuntur: quia
Ambr. lib. fides ſanctæ trinitatis, in quatuor mundi partibus, per eos erat prædicanda. vnde Ambro-
6. in Lucã. ſius: Hic verò panis quem frangit Ieſus, myſticé quidem Dei verbum eſt, & ſermo de Chri
ſto, qui dum diuiditur augetur: de paucis enim ſermonibus, omnibus populis redundan-
tem alimoniam miniſtrauit. Dedit ſermones nobis, velut panes: qui noſtro dum libantur
Moraliter. ore, germinantur. Hæc Ambroſius. Moraliter per Apoſtolos, intelliguntur prælati: per
quinque panes hordeaceos quinque bona ſpiritualia, quibus anima à Deo reficitur in præ-
Panis mul- ſenti. Sicut enim in domo patriſfamiliâs ſolet eſſe multiplex panis, ſcilicet pauperum, fa-
tiplex. mulorum, filiorum, dominorum, & amicorum: ſic in Domo Dei, quæ eſt Eccleſia, ſunt D
diuerſa genera panum ſpiritualium. Primus eſt panis naturæ, & abſtinentiæ corporalis: hic
eſt panis pauperum, id eſt peccatorum: hunc enim panem largitur Dominus, etiam pecca-
Gene. 3. toribus, qui verè pauperes ſunt. de quo in Geneſi dicitur: *In ſudore vultus tui, veſceris pane tuo.*
Eſaia 30. & in Eſaia: *Dabit tibi Dominus panem arctum, & aquam breuem.* Iſtum panem debemus pau-
peribus communicare, ſi volumus quòd facta noſtra Deo ſint grata: aliâs enim bona noſtra
opera Deo non placent, niſi eleemoſynis ornata ſunt. Secundus eſt panis pœnitentiæ lu-
Pſal. 41. ctualis: hic eſt panis famulorum: de quo in Pſalmo dicitur: *Fuerunt mihi lachrymæ meæ, panes*
Pſal. 79. *die ac nocte.* Et iterum: *Cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis nobis in lachrymis in menſura,*
ſcilicet proportionis, id eſt pro modo culparum: quia quantum homo delectatus eſt in
peccatis, tantum debet ſe affligere, in pœnitentiæ lamentis. Hunc panem dat Dominus,
per prælatos pœnitentibus: inducendo eos ad contritionem, & iniungendo pœnitentiam.
Tertius eſt panis intellectualis & doctrinalis: hic eſt panis filiorum: de quo in Euangelio E
Matth. 15. dicitur: *Non eſt bonum ſumere panem filiorũ.* Et in Eccleſiaſtico: *Cibauit illum pane vitæ & intelle-*
Eccleſ. 15. *ctus.* Hunc panem miniſtrat Dominus fidelibus, per prælatos & curatores, verbum Dei
ſeminando: vnumquenque pro modulo ſuo paſcendo. Quartus eſt panis euchariſtiæ ſa-
Ioan. 6. cramentalis: hic eſt panis dominorum, de quo in Euangelio dicitur: *Ego ſum panis viuus,*
1. Cor. 11. *qui de cœlo deſcendi.* Et Apoſtolus: *Probet autem ſeipſum homo: & ſic de pane illo edat.* Hunc panem
dat Dominus per prælatos mundis & peccato dominantibus: quia immundis & malis
non eſt dandus. Quintus eſt panis deuotionis internalis: hic eſt panis amicorum: licet
enim paterfamiliâs habeat in domo ſua panem bonum, tamen amicis ſuperuenientibus
quærit meliorem. de quo in Eſaia: *Erit panis terræ noſtræ vberrimus & pinguis.* Duo autem
Eſa. 30. *Piſces duo.* piſces dulcorantes hos panes, ſunt ſpes veniæ, & amor Dei: vel intellectus & operatio: quia
ſine

A ſine eis nullus iſtorum panum eſt ſapidus. Iſtis verò quinque panibus & duobus piſcibus, reficit Dominus animam in præſenti effectiuè, & prælatus miniſterio. O quàm fœlix anima eſt illa, apud quam inuenti fuerint iſti panes & piſces, vt de ea dicatur: *eſt puer vnus hic, qui habet quinque panes & duos piſces.* Per puerum enim intelligitur fidelis anima à puritate innocentiæ puer dicta, quæ in quolibet fideli, etiam obnoxio peccatis, debet per pœnitentiam reparari: ad quod aſſequendum requiruntur quinque panes: & qui habet illos, eſt verè puer Euangelicus. Eſt & panis cœleſtis, quem ſancti manducabunt in menſa Chriſti, de quo in Luca dicitur: *Beatus qui manducat panem in regno Dei.* Et de iſta manducatione dicitur in eodem: Et ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum: vt edatis & bibatis ſuper menſam meam in regno meo. Moraliter etiam ſimul & allegoricè & anagogicè faciamus quinque panes pœnitentiæ, doctrinæ, & refectionis æternæ. Moraliter pœni- *Lucæ 9.* *Moraliter.*
B tentiæ, quinque ſunt panes, ſcilicet panis compunctionis ex conſideratione peccati: panis afflictionis ex conſideratione paſſionis Chriſti: quem ille comedit, qui conſiderando Chriſti paſſionem corde & corpore, ſe mortificando ſubiicit: panis compaſſionis, ex conſideratione defectuum, & miſeriarum proximi: panis timoris & tremoris, ex conſideratione futuri ſupplicij: & panis ſuſpirij, & deuotionis ex conſideratione dilationis cœleſtis gaudij & præmij. Omnes iſti panes ſunt hordeacei: ideóque ſunt cum amaritudine ſumendi. Piſces autem duo: ſunt ſpes veniæ, & dulcedo vitæ æternæ. Allegoricè autem panes doctrinæ ſunt quinque libri Moyſi: hordeacei, propter literæ duriciem: reficientes tamen, propter ſpiritualem intellectum reficientem. Duo autem piſces, ſunt dulcedo prophetiæ, & dulcedo Pſalmorum. Anagogicè verò, refectionis æternæ ſunt panes quinque ad quos ſuſpiramus: & ex quibus reficimur in æternis: quorum vnus eſt præſentia Dei. Secundus eſt, pul- *Allegoricè* *Anagogicè*
C chritudo viſionis faciei Dei. Tertius eſt, ſocietas Angelorum: inter quorum ſortes, eſt ſors noſtræ beatitudinis. Quartus eſt, conſortium ſanctorum, qui cum Chriſto regnant in cœlis. Quintus eſt, dulcedo internæ beatitudinis, quam hic parumper experimur. In omnibus his hordeum eſt, dilatio ſuſpirantis ad iſta. Dulcedo autem duorum piſcium cõſolantium, certitudo conſcientiæ, & certitudo fidelitatis diuinæ. Item primus panis hordeaceus, qualis conuenit peccatori, verè pœnitenti, eſt contritio in corde. Secundus eſt, pudor in confeſſione. Tertius eſt, ieiunium in carne. Quartus, oratio in mente. Quintus, pietas in opere. Duo verò piſces condientes hordeaceos panes, ſunt timor, qui capitur in ſalſiſſimo mari, id eſt pœnis inferni: & ſpes quæ capitur in dulciſſimo fluuio paradiſi: cogitas quia non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Inſuper moraliter quinque panes ſignificãt quinque quæ Dominus dat nobis ad ſpiritualem quin- *Moraliter*
D que ſenſuum refectionem. Primò dat præſentia, quo pane reficitur viſus, dum videt omnia tranſitoria eſſe, & caduca. Secundus panis quem dat, ſunt præterita, quo pane reficitur auditus, quando audit, quòd omnia tranſeunt velut vmbra, & ideo ſpernis ea. Tertiò dat futura: quo pane reficitur odoratus, quando cogitat mortem futuram, & inferni pericula: & ideo ſe comprimit operibus virtuoſis. Quartò dat ſpiritualia æterna, ſcilicet bona cœleſtia: quo pane ſatiatur guſtus, quando propter amorem eorum omnia cõtemnuntur. Quintò dat flagella: quo pane ſatiatur tactus, quando per flagella mouetur ad dilectionem Dei, & contemptum mundi. Et piſces ſecundum iſtum modum ſignificant cognitionem, quæ illuminat intellectum: & dilectionem, quæ inflammat affectum. Cognitio enim tribus primis dat ſaporem: quia cognitio præſentia intelligit: futura præuidet, & præterita recordatur. Dilectio ſimiliter duabus vltimis dat ſaporem: quia diligens Deum præ amore, & *Quinque dona Dei ſenſuum.* *Cognitio dat ſaporẽ*
E deguſtatione cœleſtium: & in flagellis Domini delectatur. Hoc autem facto miraculo, *ſtatim compulit Dominus diſcipulos aſcendere in nauiculam: & præcedere trans fretum ad Bethſaidam,* ciuitatem Andreæ & Petri & Philippi Apoſtolorum: vt ab illo loco recederent, donec turbas dimitteret, ſub forma alicuius benedictionis & valedictionis: volebat enim ſeparare ſe à turbis: quia ſciuit quòd venturi erant, vt facerent eum regem: & ideo ſe à diſcipulis, inter quos à turbis quærebatur, ſeparauit. Coëgit eos, quia non libenter recedebant abſque magiſtro ſuo, eius ſocietate & doctrina delectari. vnde Chryſoſtomus: Cùm autem dicat, coëgit, multam diſcipulorum inſtantiam oſtendit: quia non de facili ab eo poterant ſeparari: & hoc quidem tum propter nimium affectum, quem ad eum habebãt: tum quia ſollicitabantur, qualiter ad eos veniret. Et Hierony. Quo ſermone oſtenditur inuitos eos à Domino receſſiſſe, dum amore præceptoris, nec puncto quidem temporis ab eo volunt ſeparari. Rectè autem quaſi inuiti, & retractantes Apoſtoli à Domino receſſerant: ne illo *Coactio turbæ.* *Chryſoſto. hom. 50. in Matthæum.* *Hierony. in c.14. Matt.*

abeuntc naufragia ſuſtinerent. Et quia Chriſtus erat promiſſus rex futurus: ideo poſtquam A
confeſſi ſunt eum Chriſtum: voluerunt conſequenter ipſum facere regem: conſiderabant
enim quòd ipſe qui eos ſatiauit, poſſet eorum neceſſitatibus ſubuenire: & ſub tali rege vi-
debatur eis non poſſe egere. Putauerunt forſitan illum ſic veniſſe, vt iam regnaret: & vole-
Bed. in c. 9. Lucæ. bant præuenire tempus eius, quod ipſe apud ſe vſque in finem ſeculi occultabat. Vbi Beda:
Turbæ viſo tanto miraculo intellexerunt pium atque potentem: & idcirco voluerunt eum
facere regem: & homines nanque volunt habere regem pium ad regendum, & potentem
ad tuendum. vnde & Chryſoſtomus: Nouit enim eos, quia tam faciliter multos procura-
uit: & ideo ſub ipſo ocioſam & reſolutam & gaſtrimarginoſam putabant ducere vitam: qui
omnibus abundarent, & nihil laborum, vel impenſarum impenderent: & ideo corruptam
eorum nouit eſſe intentionem, & non conſentiens reſolutæ ocioſitati, & guloſitati, fugit
ab eis: quia quamuis bonum vellent, non tamen bene voluerunt. Vnde etiam Auguſtinus:
Fuga Chriſti. Fugit Chriſtus cùm eum voluerunt facere regem. Omnia enim bona terrena contempſit B
homo Chriſtus, vt contemnenda monſtraret: omnia mala ſuſtinuit, vt nec illis quærere-
tur fœlicitas, nec in iſtis timeretur aduerſitas. *Ieſus ergo*, ſcrutator cordium: cognoſcens vo-
luntatem eorum: poſtquam præcepit diſcipulis ſuis transfretare, *fugit ipſe ſolus*, à turbis, *in
montem orare*, & gratias patri pro beneficiis agere, & nobis in hoc formam dare: ita quòd
illi non perpenderunt: nec eum inuenire tunc potuerunt. Sequere autem tu eum à longè,
ſi fortè dignabitur te vocare: vel ſaltem aliquid de reliquiis refectionis & gratiæ tibi im-
partiri. *Fugit ergo Dominus in montem*, id eſt celeriter aſcendit: noluit enim temporaliter ho-
norari, exemplo ſuo nos docens, vt vanam gloriam fugiamus: & in bonis, quæ agimus hu-
Chryſoſt. hom. 50. in Matth. mani fauoris retributionem vitemus. vnde Chryſoſto. Conſiderandum autem, quòd cum
Dominus magna operatur, dimittit turbas: docens nos nunquam gloriam, quę à multis eſt C
Auguſtin. tracta. 25. in Ioan. perſequi: neque attrahere multitudinem. Et vt dicit Auguſtinus: noluit rex ab hominibus
fieri: quia humilitatis viam oſtendit miſeris. Dedit itaque nobis exemplum humilitatis,
& fugiendi honores, & acceptandi labores: quia quæſitus ad regnum & honores fugit:
quæſitus ad paſſionem & mortem, vltro ſe obtulit: vt ſcilicet exemplo eius parati ſimus ad
aduerſa tolleranda: cauti ad blandimẽta declinanda: & ne nos aduerſa fatigando deiiciant,
vel proſpera emolliendo decipiant: crebris precibus à Domino imploremus: & eius auxi-
Laus humana fugiẽda. lium inuocemus. Omnem ergo laudem humanam fugias, cum honore, tanquam venenũ
mortiferum, & omnem cogitatum ſuggerentem tibi appetitum cuiuſcunque altitudinis,
ſub quocunque prætextu charitatis, in ipſo principio & ortu ſuo, velut caput draconis in-
fernalis, tam citò mortifices cum baculo crucis. Præpara quoque teipſum ad quæcunque
opprobria, quæcunque aſpera, quæcunque aduerſa, pro Chriſti nomine ſufferenda: & in D
deſpectu tuo gaudeas: teipſum talem verè & ex corde reputans, qui merito ab omnibus
deſpici debeas: ſemper tibi Chriſti humilitatem & duriſſimam paſſionem reuocando ad
memoriam: qui regnum fugiens, crucem voluntariè eſt amplexus, omni confuſione con-
tempta. *Aſcendit*, itaque Dominus, *in montem*, velut in locum cœlo proximiorem: innuens
vt ad ſublimia vitæ virtutum cliuum aſcendamus, & cœlo proximi eſſe cupiamus: & ora-
te, vt ſi bene orare velimus, mentem ſurſum à terrenis leuemus: & ſolus, vt non in ſtrepi-
tu, ſed in loco quieto oremus: & nos totos & vires noſtras ad Deum colligamus. Et bene
Orare competit ſolis. coniungit iſta duo, ſcilicet ſolus, & orare: quia ſolitudo amica, & vtilis eſt orationi, ſecun-
dum illud: Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum: & clauſo oſtio, ora patrem tuum
in abſcondito: habemus hic exemplum triplex, ſcilicet à terrenis recedendi, orandi, & no-
bisipſis vacandi. Et eſt notandus ordo: quia orationem præcedit dimiſſio turbarum: dimiſ-
ſa enim turba, ſcilicet tumultu hominum, affectionum, cogitationum: aſcendit in mon- E
tem ad orandum, & comitatur ſolitudo: quia ſolus aſcendit cum intentione orandi: & ſe-
quitur nobisipſis vacatio: quia, *veſpere facto ſolus erat ibi*. In quo dat exemplum, quòd ho-
mo poſt ſermonem, vel aliud opus bonum debet à turbis recedere & tumultibus, & redite
ad locum ſolitarium, vt proprios defectus qui contrahuntur ex conuerſatione cum homi-
nibus, recolligat & abſtergat: profectus verò, ſi quos inuenit, Dei gloriæ aſcribat: & debet
aſcendere in montem ad orandum, vt Deum orando quærat: non enim debet orans in ter-
renis deſideriis iacere. nam ſecundum Bedam: Qui de diuitiis & honore ſeculi obſecrat:
& in infimis iacet, viles ad Deum preces mittit. debet etiam ſibi vacare vt hauriat, quod
poſtea docendo effundat: vel operando exerceat. Hic datur intelligi, quia cùm Dominus
ſederet in monte cum diſcipulis ſuis, & videret turbas ad ſe veniẽtes, deſcendit de monte:
& circa

A & circa inferiora loca turbas pauit, & deinde fugiendo honorem regium, iterum in montē
ſolus aſcendit. Vnde Chryſoſtomus: Faciebat autem hoc, rurſus erudiens nos neque tur- *Chryſoſt. hom. 50. in*
bis commiſceri continuè, neque fugere multitudinem ſemper: ſed alterutrum viriliter fa- *Matth.*
cere. Conſpice nunc Dominum Ieſum, quomodo fugit honorem, & aſcendit in montem *Meditatio.*
orare: videlicet docens mundi proſpera fugere, & contra ea Deum inuocare, & quomodo
quærit loca ſolitaria, & vadit ad ea: affligit ſe & vigilias longas impendit, pernoctās in ora-
tionibus, & ſe humilians corā patre intercedit paſtor fidelis pro ouibus ſuis. Orat enim non *Oratio Do-*
pro ſe: ſed pro nobis, tanquam aduocatus noſter, & mediator apud patrē. Orat etiam vt det *mini pro no-*
nobis orandi exemplum. Frequenter inde diſcipulos monuit, & hîc opere comprobauit. *bis.*
Non orat inquantum Deus, quia ſic ei orare non competit: ſed inquantum homo, & ſic ei
competit: quia aduocatus noſter factus eſt, & ideo pro peccatis noſtris interpellat.

B

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, fac me oculos mentis à carnalibus deliciis, à terrenis diuitiis, & à mundanis ambitionibus ad te ſubleuare: & ſuper fœnum carnalis voluptatis, temporalis poſſeſſionis, & mundialis gloriæ diſcumbere: vt merear ſatiari quinque ſpiritualium panum refectione: ſcilicet timore diuini iudicij, horrore peccati, dolore contritionis, pudore confeſſionis, & labore ſatisfactionis: ac duobus piſcibus, ſtabilitate ſcilicet propoſiti, & deſiderio in melius commutandi & proficiendi: quos puer vnus, ſcilicet humilitas habet, quæ gratiam & gloriam mereri ſolet. Amen.

De ambitione, & quibuſdam aliis clericorum & religioſorum defectibus.

C

CAPVT LXVIII.

CIRCA præmiſſa meditare & conſidera, quomodo Dominus verè, &
non fictè honorem regium fugit & declinauit: non ſicut illi, qui ne
apud homines vileſcant, recuſant orare quod corde deſiderant. Sunt *Ambitioſi*
enim multi, & potiſſimè religioſi, qui dignitates ſe non appetere ſimu- *clerici ta-*
lant: ſed cùm offeruntur, manibus & pedibus promptiſſimi occurrunt, *xantur.*
& læti ſuſcipiunt: imò & quandoque voluntariè ſe offerunt. Sunt etiam
ex his aliqui, qui in dignitatibus poſiti fingunt ſe velle eas non habere:
ſed nihilominus per ſe, & mediatores procurant, & occaſiones quærunt ſollicitè, quòd
poſſint in ipſis officiis remanere. Non fuit huiuſmodi ſimulatio & fictio in Domino, prout
D patet ex eius facto. Miſit enim diſcipulos per mare: nec cum eis nauem intrauit, ne turbæ
eum inter diſcipulos quærerent: & deinde ipſis non aduertentibus ſolus in montem aſcen-
dit, & ſic manus eorum euaſit. Vide cum quanto ſtudio & cautela fugit, & declinauit ho-
norem. Exemplum dedit nobis, vt & nos ita faciamus. Non enim pro ſe, ſed pro nobis *Ioan. 13.*
fugit. Cognoſcebat namque quantæ ſit temeritatis, ſi ad honores aſpiceremus. Honor enim *Honorum*
de maioribus eſt laqueis, & grauioribus ponderibus ad ſubuerſionem animarum, ſiue ſit *pericula.*
honor prælationis, ſiue potentiæ, ſiue ſcientiæ, & ſimilium. Vix enim fieri poteſt, quòd
qui in honore delectatur, in periculo vel præcipitio non ſit: vel quod eſt peius, iam præci-
pitio colliſus. Ambitio enim eſt vitium peſſimum, ac cauſa & radix multorum aliorum *Ambitio-*
vitiorum. Multos quippe hæc paſſio ſic excæcat, vt etiam ea quæ multis aliis manifeſta *num malum.*
ſunt ipſi non videant: ſicq́ue in foueam primæ culpæ: & deinde gehennæ cadant. Et quid *Marc. 8.*
E prodeſt eis ſi mundum lucrentur vniuerſum: ſeipſos autem perdant, & detrimentum ſui fa-
ciant? Si fortè blandiuntur ſibi aliqui ambitioſi ſub ſpecie lucri animarum, quaſi ſic melius
poſſent intendere ſaluti aliorum. Quibus Bernardus reſpondet dicens: Vtinam quiſquis *Bernardus*
ſic intrat, ſi fieri poſſet, tam fideliter miniſtraret, quàm fiducialiter ſe ingeſſit. Ac difficile *epiſt. 42.*
fortaſſis & impoſſibile eſt: vt ex amara radice ambitionis, ſuauis fructus prodeat charita-
tis. Sed heu communiter hodie honor & non onus, gloria & non pœna attenditur: & ho- *Bernardus*
noris nomen virtutis tenetur. vnde Bernardus: Curritur à clero paſſim ab omni ætate & or- *epiſt. 42. ad*
dine: à doctis pariter & indoctis, ad eccleſiaſticas curas, tanquam ſine curis iam quiſque *Henricum*
victurus ſit: cùm ad curas peruenerit. Multi non tanta fiducia, & alacritate currerent ad ho *Senonēſem*
nores: ſi eſſe ſentirent & onera. Grauari profectò metuerent: nec cum tanto labore & peri- *epiſcopum.*
culo, quarumlibet affectarent infulas dignitatum. Nunc verò quia ſola attenditur gloria, & *Onera ho-*
non pœna: purum eſſe clericū erubeſcitur in Eccleſia: ſeq́ue viles æſtimant & inglorios, qui *norum.*
Inambitio-ſos.

Idē in illud Euangelij Ecce nos reliquimus omnia.

quocunque eminentioti loco non fuerint ſublimati. Idem etiam Bernardus, quaſi ſubſan- A
nando alloquitut ambitioſum, ſic dicens: Age ergo quoniam dutiſſimum iudicium his qui
præſunt fiet: & potentes potentet tormenta patientur: aſcendit ſuperbia tua ſemper: ſe-
quete tegem tuum, omne ſublime videant oculi tui: feſtina multiplicate præbendas, in
archidiaconatum vola: deinde ſpira ad epiſcopatum: nec ibi quidem tequiem habiturus,
quoniam ſic itur ad aſtra. Quo progrederis miſet? An vt ab altioti gradu ſit caſus grauior?
neque enim ſic paulatim decides: ſed tanquam fulgur impetu vehemēti, quaſi alter Satha-

Hieronym. in commēt. in cap. 44. Ezechielis.

nas ſubitò deiicieris. hæc Bernardus, vnde Hieronym. Lætamut ad aſcenſum: timeamus
lapſum: non eſt tanti gaudij excelſa tenuiſſe, quanti terrotis de excelſis cecidiſſe. hæc Hie-
ronymus. Timeat ergo ambitioſus & ſe corrigat: ne apud homines exaltatus, & ad tempus
falſis florens bonis, apud Deum humilietur: & in æternum veris peteat tormētis. Quanto
enim maioti honore ſublimatus quis fuerit: tanto maiotis virtutis debitot erit, aut maiori

Honores incendij materia.

ſupplicio ſubiacebit. Honotes enim ſunt, quaſi quædam ligna ad augmentandum ignem B
in futura pœna. vnde Chryſoſt. Honoris ſiquidem magnitudo his, qui non dignè viuunt in

Chryſoſto. home. 23. ad populū Antiochaum.

honore, cumulus incipit eſſe pœnarum. hæc Chryſoſtomus: Et tunc ambitioſus nullam re-
quiem habebit: ſicut nec in præſenti habere voluit. Cot enim ambitioſi nunquam quie-
ſcit: ſed vel honorem, quem non habet appetit: vel eum quem habet amittete metuit: &
ſic diabolus cor eius ſemper mouet & totat, tanquam molendinum quod nunquam pau-
ſat. Et nota circa hanc materiam, quòd præter ſimoniam & alia mala, quæ ftequentet non
ſine graui ſcandalo committuntur ſunt adhuc quædam mala: quibus hodie multi, quaſi

Beneficia petentes.

non mala ſed licita eſſent, implicantur. Primum malum eſt, quia plerique antequam vo-
centur, promoueri ad dignitates & curas Eccleſiaſticas, per ſe, & per alios ſollicitè quæ-
runt: nec vocationem humiliter expectant, ſed ambitioſè præueniunt. Hi malè accedunt C

Heb. 5.

teſtante Apoſtolo, qui ſic ait: *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem: ſed qui vocatur à Domino tanquam*

Auguſtin. lib. 19. de ciuitate ca. 19.

Aaron. Quantumcunque enim ſufficiēs, quis fuerit & virtuoſus: profectò non etit dignus,
ſi non aſſumatur inuitus. Nam cùm quis honoris ptimatum ambit: ex hoc ſolo efficitut in-
dignus: quia indebitè præſumit. vnde Auguſtinus: Status ſuperior, ſine quo reſpublica non
regitur, & ſi bene adminiſtretur, indecentet tamen appetitur. vnde & Gregotius: Virtuti-

Oſee 8.

bus pollens coactus ad regimen veniat: virtutibus verò vacuus, nec coactus accedat. De

Bernard. in ſer. in illud Euangelij Ecce nos reliquimus omnia.

his qui ſeſe in patrimonium Chriſti ingetunt, ſic dicit Betnatdus: Audi querelas Domi-
ni, quid ſupet hac temetitate loquatur. *Ipſi inquit regnauerunt, & non ex me: principes extite-
runt, & ego non vocaui eos.* Quid iſtud temetitatis: imo quid inſaniæ? vbi timor Dei? vbi mor-
tis memoria? vbi gehennæ metus, & terribilis expectatio iudicij? hæc Bernatdus. Vnde ſi
aliquis ad primum locū in Eccleſia eligitur: tolerabile eſt licet periculoſum: quia ſecūdum D

Idem ibidē.

Betnatdum, non omnes qui vocantur ad miniſterium, eliguntur & ad tegnum: ſicut patet
de Saule in regno, & de Iuda in ſacetdotio electis à Deo: ſed ſi ſe ingetit procurando ſe
eligi, damnabile eſt & pernicioſum omnino: nemo enim debet eligi, vel ptomoueri,
ſeu præfici, niſi de quo ſpiritus ſanctus inſpirauerit: alioquin ipſi ſpiritui ſancto iniuria fit.

Ludouici regis Franciæ quæſtio.

Vbi nota quòd cum ſanctus Ludouicus rex Franciæ, à quodam deuoto quæreret, cur
epiſcopi modo, ſicut olim ſancti non eſſent: ille (vt creditur) nutu diuino reſpondit: quia
tunc epiſcopi pet inuocationem & inſpirationem ſpiritus ſancti, ab electoribus canonicè
eligebantut: nunc vetò per ſupplicationes & ptocurationes aliàs de eis prouidetur: &
ob hoc modo ſancti non ſunt, ſicut olim communitet fuerunt. Quo audito tex dixit,
quòd de cætero nullatenus pro aliquo ſupplicaret. Non ſolum autem qui ad curas & di-
gnitates ſe ingerunt, in periculo ſunt: ſed etiam qui ad eas cum delectatione accedunt,

Gregorius epiſt. 38. & in paſtorali. Luciferi imitatores. Eſaia 14.

vel in eis eum delectatione perſeuerant. Vnde Gregorius: Vnuſquiſque ſuperbus rector E
totiens ad culpam apoſtaſiæ dilabitut, quotiens præeſſe hominibus delectatur, ac ho-
noris ſui ſingularitate lætatur. Vnde autem hæc vitiorum radix pullulat in corde tegen-
tium, niſi ex imitatione illius qui deſpectis Angelorum ſocietatibus dixit: *Aſcendam ſuper
altitudinem nubium, & ſimilis ero altiſſimo.* Vnde magnopere cutandum eſt: vt qui regen-
dis hominibus præfertur: apud ſe penſet, quia ad ſatisfaciendum diſtricto iudici de ſua
tantummodo anima vix ſufficit: & quot tegendis ſubditis præſto eſt teddendæ apud
eum rationis tempore, vt ita dicam, tot ſolus animas habet. Nam cui eſſe nunc iudicem

Diligere honorem.

liber, huic videre tunc iudicem non libet. Numerari enim culpæ nequeunt, quæ haben-
dæ poteſtatis amore perpettantur. Hæc Græorius. non dicit qui iudex eſt: ſed cui iudicem
eſſe libet: animum videlicet, non gradum redarguens: & ad voluntatem, non ad factum
vitupe-

A vituperationem referens. Cui autem videre tunc iudicem non libet: de numero reproborum ſe eſſe non dubitet. Sicut enim electi tunc de viſione iudicis gaudebunt, quia appropinquat eorum redemptio, ſic & reprobi de viſione iudicis dolebunt: quia appropinquat eorum perditio. Vnde & alio loco Euangelij, Dominus dicit: *Væ*, id eſt æterna damnatio *vobis*, ſcilicet imminet, *qui diligitis primas cathedras*: non dicit, qui habetis: ſed, qui diligitis: non arguens eos qui his vtuntur ex officij ordine: ſed eos qui hæc dum habent amant, vel dum non habent affectant, quod procedit ex ambitione. Væ quippe in ſcriptura ſacra, notat æternam damnationem, & gehennæ ſupplicium: ſed heu huius ſeculi peregrinationẽ, & præſens exilium. vnde & Chryſoſtomus: Hæc dictio væ ſemper in ſcripturis dicitur de his qui non poſſunt euadere à futuro ſupplicio. Solent autẽ ambitioſi ſe excuſando quandoque allegare illud apoſtoli, & dicere: *Qui epiſcopatum deſiderat: bonum opus deſiderat*. Qui-

Lucæ 11. *Væ quid notet.* *Heu quid.* *1.Tim.3.* *Deſiderare.*

B bus reſponderi poteſt, quòd opus eſt bonum: ſed deſiderare eſt malum. Sic & dici poteſt: qui aurum furatur, bonam rem furatur: quia aurum bona res eſt, ſed furari malum eſt. vnde apoſtolus ipſum opus, tanquam bonum & fructuoſum, commendat: Chriſtus verò ipſum deſiderare, tanquam malum & vanum, condemnat. Sic ergo patet ex Chriſti verbis & cæteris ſcripturis, quòd ambitioſus non eſt in ſtatu gratiæ & ſalutis. Patet hoc etiam ex quibuſdam rationibus & cauſis: quia in tot humanis defectibus, nullus relinquitur ambitioſo locus excuſationis, & per hoc graue ei imminet periculum perditionis. Multi enim per infirmitatem vel ignorantiam: aut in toto aut in parte de peccatis excuſantur: ſed ambitioſus cui præeſſe libet, per nullum horum defenditur. Non quidem per infirmitatem: quia ducatum gregis libens ſuſcepit & tenuit: & ideo tanquam aries in grege fortis præ cæteris eſſe debuit, nec per ignorãtiam, quia magiſterium aliorum aſſumere & tenere ſibi placuit:

C & ideo ignorare non debuit qui magiſter eſſe voluit. Talem ergo ſcilicet ambitioſum, & cæcitatem eius valde plangere debemus: quia hominem ad Dei imaginem factum ipſum Luciferum (vt ſuprà per Gregorium dicitur) imitari videmus. Et quia ambitioſus in tanto verſatur periculo, ideo qui ſcienter talem eligunt vel promouent, aut in ſtatu ſuo fouent & defendunt: grauiter Deum offendunt: & ſe participes cum eo in culpa faciunt. Vnde timendum eſt conſentientibus ambitioſo, ne cadant cum eo: ſicut conſentientes Lucifero ceciderunt cum illo. Iſta maledicta peſtis ambitionis, totam inficit religionem Chriſtianitatis: & ſcandalum toti mundo parturit, non ſolum in clericis, ſed & in religioſis. Væ ergo miſeris ad quos Phariſæorum, quibus Dominus væ imprecabatur vitia tranſierunt: qui per breue & incertum huius vitæ ſuæ curriculum, quo peccata plangere debuerunt, ad dignitatem, & honorem aſpirare: vel pro his laborare, ſeu etiam certare Dei timore poſtpoſito

D non metuunt. Secundum malum eſt: quia ſæpe carnales amici in beneficiorum collatione aliis melioribus, & dignioribus præferuntur: quorum promotoribus væ damnationis Propheta comminatur dicens: *Væ qui ædificat Sion in ſanguinibus*. Multi enim qui pro amicorum carnalium promotione, & corpus & animam æternis exponunt incendiis: qui econuerſo pro eorum liberatione extremum digiti vix ad horam ponerent in tormentis. Multis quidem prælatis, procurat diabolus amicorum carnalium multitudinem: vt eorum in carnali affectione & promotione, obſcuret dignitatem & ſanctitatem. Sæpe nanque nepotes prælatorum, & alij carnales amici, qui ante ipſorum prælatorum promotionem non apparebant, poſt promotionem eorum apparere incipiunt: quaſi vna die, ſcilicet promotionis nati videantur. Sed ſuper hoc poteſt Eccleſia dicere illud Eſaiæ: Quis genuit mihi iſtos? Ego ſterilis & non patiens, tranſmigrata & captiua, & iſtos quis enutriuit? Ego deſtituta & ſola:

Secundum malum, affectio carnalis. *Abacuc 2.* *Eſa. 49.*

E & iſti vbi erant, ſcilicet ante prælati promotionem? Vnde ait quidam:

Cùm factor rerum priuaret ſemine clerum:
Ad Sathanæ votum ſucceſſit turba nepotum.

Hi tales qui in promotionibus amicos carnales præferunt factis & operibus ſuis, illud Pſalmiſtæ dicunt: *Hereditate poſſideamus ſanctuarium Dei*. Et ideo timere habent maledictionem, quæ ibidem ſequitur, quam non ſolum Eccleſia & alij: ſed etiam ipſimet ſibiipſis imprecantur ſæpius, cùm orant dicentes: *Deus meus pone illos vt rotam: & ſicut ſtipulam ante faciem venti. Sicut ignis qui comburit ſyluam: & ſicut flamma comburens montes. Ita perſequeris illos in tempeſtate tua: & in ira tua turbabis eos. Imple facies eorum ignominia: & quærent nomen tuum Domine. Erubeſcant & conturbentur in ſeculum ſeculi: & confundantur & pereant*. Vbi nota viſionem de quodam pontifice nimis ad carnales amicos affecto: quæ ſtatim poſt mortem eius oſtenſa eſt cuidam legato Eccleſiæ in via iam poſito. Quodam enim mane, cùm idem

Pſal. 82. *Viſio pontificis.*

legatus excitatus à ſomno vellet orare vt conſueuerat: ſubmiſſus eſt quidam lectus, in A
ſuperficie aureis tapetiis circunſeptus, in camera vbi quieſcebat: in quo reſidere videbatur ipſe defunctus, ad modum Pontificis ornatus, & in gyro eius multi de genere ſuo per eum promoti, & ditati choream ducebant: & cantilenas lugubres cantantes in hunc modum proclamabant: Maledicta promotio, & exaltatio tua: tu enim es perditionis noſtræ cauſa. Ille verò circunquaque reſpiciens: maledictionem ſimiliter eis imprecabatur dicens: Maledicti vos à Deo, quia propter vos traditus ſum igni perpetuo. Et hæc dicens coopertorium aureum eleuauit, & flamma de lecto cum fumo fœtidiſſimo aſcendit: & ſic viſio diſparuit. Hæc autem viſio prædicto legato, Angelo ſibi referente ideo oſtenſa fuit, vt ipſe à ſimilibus abſtineret: quia defuncti ſucceſſor futurus eſſet. Poſt hæc quodam tempore, quidam pontifex aliis promotioni carnalium amicorum nimis intentus, cùm ex infirmitate in qua per medicos neglectus fuerat, morti eſſet propinquus: quaſi de ſalute cor- B

Amici animã auferũt poris & animæ deſperans, dixit pluribus circunſtantibus & audientibus: Medici abſtulerunt mihi corpus, & amici animam. Ecce qualem retributionem de amicis habuit, quos ſic carnaliter dilexit & promouit. Sic & hodie multi religioſi carnalitatem nimis ſequentes: non ea quæ ſpiritus & Dei ſunt: ſed quæ carnis & diaboli ſunt, in electionibus ſuis ſapiunt, & magis corpori quàm animæ prouidere ſolliciti ſunt. Multi enim potius eligunt

Cocus prælatus ſapienti. bonum cocum, qui carnalibus voluptatibus eorum ſatisfaciat: quàm virum deuotum qui vtilitatibus animarum proficiat, vt ſic ſimul cum illo ducant in bonis dies ſuos, & quaſi de alia vita deſperati: recipiant bona in vita ſua, ac ſi ſic iretur ad aſtra. Hi tales ſimiles illis

Gula conſuetudo. Seneca lib. de beata vita. ſunt: de quibus Seneca ſic dicit: Quidam voluptatibus ſe immergunt, quibus in conſuetudinem adductis carere non poſſunt: & ob hoc miſerrimi ſunt, quòd eo peruenerunt, vt illis quæ fuerunt ſuperuacua, facta ſint neceſſaria. His etiam talibus applicari poteſt, quod C
de quodam patre factum eſt. Qui cùm quadam vice melius ſolito ſe refeciſſet: nocte ſequenti diabolus ſibi aſſiſtens, ventrem eius ſuauiter quaſi manibus contrectando de-

Modo bene. liniuit: & quaſi eum ſubſannando dixit: Modo bene, modo bene. Ille autem diaboli illuſionem intelligens, pœnitentiam de hoc exceſſu egit, & ad abſtinentiam conſuetam rediit. Iſtud etiam verbum, ſcilicet modo bene, modo bene, poteſt dici cuilibet in hac

Lucæ 19. Tertiũ malum, promotio malorũ. vita proſperatè vel delicatè viuenti. Et ſimiliter iſtud Euangelij, *& quidem in hac die tua quæ ad pacem tibi: nunc autem abſcondita ſunt, ab oculis tuis*, ſcilicet mala futuri temporis. Tertium malum eſt, quia plerunque cauſa mala mouente & alliciente: indigni, & quandoque etiam mali & hoſtes Chriſti ad Eccleſiaſtica beneficia promouentur: & magis perſonis quàm Eccleſiis: magíſque vtilitati priuatæ, quàm communi prouidetur: nec fiunt clerici vel prælati Deo, ſed mundo. Vnde magna cura eſt multis, vt in domo ſua offi- D
ciales vtiles præficiant: ſed parua cura eſt eis, vt in domo Dei miniſtros idoneos inſtituant: quia heu quaſi nulla miniſtrorum Chriſti eſt electio: cùm tamen miniſtri hominum ſæpe cum magno eligantur conſilio. Proh dolor ſæpe magis inſufficientes aſſumuntur ad ſtatum clericorum, & ad eccleſiaſtica beneficia etiam curata: quàm ad ſtatum mæchanicorum, vel ad aliqua huiuſmodi officia. Qui enim mæchanicus eſſe voluerit, neceſſe eſt vt ad ſuum officium ſpectantia ſciat, vel addiſcat: ſed plerunque in clericis hoc fallit. Quo-

Ignorantia nõ excuſans Bernardus in pſal. Qui habitat. Matt. 4. modo ergo tales per ignorantiam poterunt excuſari: maximè ſi ad dignitates & beneficia curata fuerint promoti? Vnde Bernardus: Quæ ignorantia excuſare poſſit hominem, qui ſe magiſtrum infantium, doctorem inſipientium profitetur? Talium quippe dum quis promouetur, rectè à diabolo ſupra templi pinnaculum eleuatur: cui diabolus quaſi ſubſannando tunc loquitur: *Si filius Dei es, mitte te deorſum.* Iam inter filios Dei com- E
putatus es: iam ab his qui te non cognoſcunt, videris eſſe quod non es. Fac igitur aliquid vnde lauderis: vnde glorioſus habearis, & vnde magnus ab hominibus videaris. *Mitte te deorſum*: Quid enim tam proprium diabolo quàm ſuadere, vt vnuſquiſque indignus Eccleſiæ ſe ſibi ſubmittat? Et reuera hi tales ſemper deorſum ſe mittunt: quia ſolas diuitias, dignitates & gloriam quærentes, quotidie deteriores fiunt. Promotores etiam talium in quacunque dignitate, quaſi ſupra templi pinnaculum conſtituti, ſe ad perſuaſionem & conſilium diaboli deorſum mittunt, quando per carnalem affectionem, vel aliam cauſam malam eos excæcantem, talibus condeſcendendo: eos promouent: vel eorum promotionibus acquieſcunt. Simia quippe ponitur in tecto: & latro in ſcalis coram populo, non ad

Gregorius lib. 24. moraliũ c. 30. ſui honorem, ſed ad deriſionem: ſic etiam eſt de indigno in Eccleſia exaltato. vnde Seneca: Loco ignominiæ eſt apud indignum dignitas. Vt autem dicit Gregor. Neceſſe eſt vt is qui præeſt,

A præeſt,quæ exempla ſubditis præbeat ſolertet attendat,& tantis ſe ſciat viuere quantis præ-
eſſe. Et ideo vt idem dicit:Non debet bominum ducatum ſuſcipere: qui neſeit homines
bene viuendo præire:neque ad hoc eligatur, vt aliorum culpas corrigat, qui quod reſe-
care debuit ipſe committit. Et iterum: Durum quippe eſt vt qui neſcit tenere modera-
mina vitæ ſuæ: iudex fiat vitæ alienæ. Hæc Gregorius: Sic & hodie apud multos etiam
religioſos in electionibus & prouiſionibus timore Dei poſtpoſito, Ieſus, id eſt vir bo-
nus & dignus, ac Dei amicus,qui ſe & alios ſaluare ſtudet, reprobatur: & Barrabas latro
inſignis,id eſt malus & indignus,ac Chriſti hoſtis,qui ſe & alios in anima perimit,eligitur.
Vnde qui in talibus promotionibus, faciendo vel conſentiendo culpabiles ſunt: ipſo ſuo
facto, vel conſenſu, cum Iudæis dicunt: *Non hunc ſed Barrabam.* Et ideo timeant tales, ne *Ioan.18.*
alienati à Ieſu ſaluatore, partem ſortiantur cum Barraba latrone. Tales quippe ſic ele-
B cti ſunt ſubditis magis in ruinam & ſcandalum, quàm in reſurrectionem & boni exem-
plum: & hoc fermentum prælatorum corrumpit totam maſſam ſubditorum: quia dum
caput ægrotat:cætera membra dolent. Ægrotant quidem,ſed non ſanantur:quia morbum
noli me tangere habere videntur:& intacti remanentes, per eos quorũ intereſt debitè non
corriguntur. Et ideo heu,iam apud plures de capite facta eſt cauda: de priore poſterior:& *Caput fit*
de magiſtro diſcipulus: & vtinam Chriſti,non diaboli. Sed timere habent homines in his *cauda.*
culpabiles, ne iuſticia per eos neglecta ad ſupernum iudicẽ quærelam ſuam dirigat: & ille
voces quærimoniæ eius ſuſcipiens,iuſto iudicio ſuo vindictam ſuam ſuper præuaricatores
rectitudinis inducat. Et iſtud in multis talibus factum nouimus, & adhuc frequenter fieri
videmus,ſed quidam miſeri ſic ſunt excæcati, quòd nec cognoſcere defectus ſuos volunt.
vnde talia flagella procedunt: & ideo ſæpe grauiora eis ſuperueniunt. Quartum malum *Quartum*
C eſt,quia vnus beneficio vno non eſt cõtentus in aliorum clericorum præiudicium & dam- *malum, be-*
num: plura occupat, & aliis eſurientibus ipſe ſe pompis & vanitatibus inebriat. Pauperũ *neficiorum*
enim neceſſitatibus ſubtrahitur, quicquid diuitum vanitatibus accedit: & multitudo ſer- *pluralitas.*
uorum,multitudinem pauperum facit. Vnde eſt quod communiter dicitur:

Quicquid delirant reges plectuntur Achiui. *Horatius*

Et quod peius eſt,interdum vnus ad vnum etiam beneficium minus idoneus, plura occu- *in principio*
pat:& qui vnicum quamuis modicum vix officium implere ſufficeret,plurimorum ſtipen- *epiſtolarũ.*
dia ſibi vendicat. Plura quidem beneficia habentibus, paratur vagandi & delinquendi ma-
teria:diuinus cultus & hoſpitalitas in ipſis beneficiis minuitur: Eccleſiarũ commodis & ho
nori detrahitur,quæ per hoc in ſpiritualibus & temporalibus multipliciter collabũtur. Sed *Diſpẽſatio.*
eſto quòd tales habeant diſpenſationem,ſuper pluralitate beneficiorum:nunquid diſpen-
D ſationem habere poterunt, ſuper perpetratione prædictorũ malorum? Quæ quidem mala
tanta ſunt,quòd ſola ad damnationem ſufficiunt:& reum in infernũ detrudere poſſunt:vbi
vnus vt plures in beneficiis, erit vnus vt plures in tormentis. Iſtos ſecundũ Bernardũ ſupra *Bernardus*
montem excelſum valde diabolus ducit: quibus etiam omnia regna mundi, & eorum glo- *in pſal. Qui*
riam oſtendit:& oſtenſa ſi procidentes eum adorent dare promittit,& reuera poſtquã aua- *habitat.*
ritiæ ſuæ conſulendo,multa beneficia adepti ſunt,eum adorãt, eum colunt & venerantur, *Matt.4.*
eum quaſi Deum ſequũtur:& poſt eum in tenebris demergũtur. Vbi nota quædam exem-
pla de hac materia. Guilhelmus Pariſienſis epiſcopus,in theologia regens,conuocationem *Guil. Pari-*
fecerat magiſtrorum. Et propoſita quæſtione de pluralitate beneficiorum: ſolerti & longa *ſienſis quæ-*
diſputatione probatum eſt,duo beneficia, dummodo vnum quindecim libras Pariſienſes *ſtio.*
valeret,ab vno teneri eum ſalute non poſſe. Hoc determinauit prædictus epiſcopus, hoc
E omnes alij magiſtri theologiæ determinauerũt:exceptis duobus, ſcilicet magiſtro Philip-
po Pariſienſi Cancellario: & magiſtro Arnoldo poſtmodum Ambianenſi epiſcopo. Quid *Philippi*
autem prædicto Philippo cõtigerit audiamus. Agonizantem in morte Dominus Guilhel- *Cancellarij*
mus epiſcopus,tanquam bonus paſtor viſitauit:rogans eum vt ſingulari opinioni de plura- *damnatio.*
litate beneficiorũ cederet,& omnia beneficia ſua vno excepto in manus Eccleſiæ reſigna-
ret. Sed renuit,dicẽs ſe velle experiri vtrum eſſet damnabile plura beneficia ab vno teneri.
Mortuus eſt ergo ſic: & poſt paucos dies dicto Pariſiẽſi epiſcopo in terra & miſerabili for-
ma apparuit,dicens inter cætera,propter pluralitatem beneficiorum ſe eſſe damnatum. Si-
militer alius quidam clericus magnæ literaturæ,apparens cuidam poſt mortem ſuam,dixit
ſe damnatũ ob hanc ſolã cauſam,quia duas tenuit præbendas. Super hac eadem quæſtione
Robertus Romanæ eccleſiæ cardinalis,&magiſter in theologia,interrogatus morti vicinꝰ,
reſpondit: Dico iam migraturus à vita,ꝙ mortale & damnabile eſt, plura tenere beneficia.

Hoc idem ſanctæ memoriæ Petrus Cantor Pariſienſis, & dixit, & ſcripſit. Hoc idem magiſter Guilhardus Cameracenſis epiſcopus, verbo huiuſmodi confirmauit: Nollem, inquit, pro toto auro Arabiæ vna nocte duo beneficia detinere, & hoc propter diſcrimen incertæ vitæ. Super hoc etiam narrante Bernardo, quondam domini Papæ pœnitentiario: cùm beatæ memoriæ Gregorius papa nonus interrogaretur, ſi poſſet de plenitudine poteſtatis cum plurium beneficiorum detentoribus diſpenſare: reſpondit: Non poſſum, inquit, niſi tantum ſuper vexatione detinentium diſpenſare. Quod fortè ideo dixit: quia vt viſum eſt, plura mala ac peccata grauia & ineuitabilia inde ſubſequuntur, ſuper quibus faciendis diſpenſatio cadere non videtur: quia peccatum in nullo caſu conceditur. Quis ergo erit ſapiens qui ſe fallat, & tanto diſcrimini committatur. Eſto quòd multi dicant hoc, & multi alij in contrarium opinentur, hoc ſolum tamen mortale ab Auguſtino doctorum maximo indicatur, cùm quis incertitudinis periculo, aut mortalis peccati diſcrimini ſe committit. Sic & hodie multi religioſi non ſolum grangias, ſed & Eccleſias non ſine animarum periculo ſibi incorporando multiplicare ſolliciti ſunt, exponentes ſe periculo reddendæ rationis de animabus Eccleſiarum, quarum decimas & fructus percipiunt. Quintum malum eſt, quia plerique in beneficiis non reſident, & fructus eorum percipientes debitũ pro his laborem vel ſeruitium Eccleſiis non impendunt. Gaudent & ſe iactant, quia habent tot florenos ſibi apportatos, ſed timeant ne ſint floreni eos ad infernum portãtes. Fruſtra enim ſe iactant habere beneficiũ, vel mercedem cuius non exhibẽt operationem. Sed eſto quòd tales habeant diſpenſationem, ſuper abſentia ſeu non reſidentia: nunquid diſpenſationem habere potuerunt ſuper peccatis, & malis committendis quæ ineuitabiliter ſequuntur ex eorum abſentia & negligentia? Et ideo bene eis eſſet, ſi haberent vicarium in tormentis, ſicut excuſando ſe dicunt habere in beneficiis. Qui enim reſidere nolunt in beneficiis, timere habent ne reſidentiam perpetuã faciant in tormentis. Et hoc magis delinquunt prælati, & curam habentes animarũ: quia ex illorum abſentia maius ſequitur periculum. Pauci quidem ex eis paſtores, ſed multi mercenarij ſunt: quia non lucrum animarum, ſed mercedem temporalis commodi, aut lucri, vel honoris quærunt. Iſtis bene cõgruit illud Bernar. vbi ait: Væ tibi clerice, mors in olla, mors in huiuſmodi delitiis. Peccata enim populi comedis, ac ſi propria minus ſufficere viderentur. Sumptus eccleſiaſticos gratis habere te reputas: ſed bonum erat magis fodere & mendicare. Et iterum: Indignus lacte & lana conuincitur, ſi non paſcit oues: ſi non vigilat in cuſtodia gregis, Iudicium ſibi manducat & veſcitur. Quid tibi inſipiens delitiæ ſapiunt: quid diuitiæ illæ cæcos delectant oculos, quibus mereris tam graue iudicium, tam duræ remetipſum obligas rationi. Vniuerſa ſiquidẽ vſque ad quadrantem nouiſſimum exigetis. Hæc Bernardus: Et iterum ſuper illo verbo Prophetæ. *Peccata populi mei comedent.* Quaſi dicat, peccatorum precia exigunt: & peccantibus debitam ſollicitudinem non impẽdunt. Quem dabis mihi de numero præpoſitorum, qui non plus inuigilet ſubditorum euacuandis marſupiis, quàm vitiis extirpandis? Vbi qui orando flectat iram: qui prædicet annum placabilem Domino? Leuiora loquimur, grauiora grauius manet iudicium. Miniſtri Chriſti ſunt, & ſeruiunt antichriſto. Honorati incedunt de bonis Domini, qui Domino honorẽ non fecerunt. Hæc Bernardus: Sunt autem quidam qui Eccleſiis & ouibus ſuis propriis derelictis, aliis deſeruiunt Eccleſiis vel prædicant populis: ſed per hoc de negligẽtia Eccleſiarũ, & ouium ſuarum non excuſantur apud Deum: quia reddent rationem de omnibus vſque ad quadrantem nouiſſimum. Allegant etiam quandoque non reſidẽtes, quòd in Eccleſiis eorum ſunt rebelles & tyranni, vel infideles & huiuſmodi. In quo ipſos magis redarguũt: quia vident lupũ & fugiunt cùm tamen pro illorum & Eccleſiæ vtilitate deberent tunc potius reſidere. Sic & hodie multi in religione curam animarum habentes clauſtrum quaſi carcerem fugiunt, & cum Satham circumeundo terrã & perambulando eam quaſi vagi diſcurrunt: parum timentes, quòd ligatis vagis eorum pedibus proiiciantur in tenebras exteriores. Primi quidem religionis patres vrbes & palatia relinquentes, ſolitudinem petebant: dicentes cum Hieron. Opidum mihi carcer eſt, & ſolitudo paradiſus: ſed iſti vagi ſolitudinem deſerentes, vrbes & palatia quærunt, quaſi intra ſe dicentes: ſolitudo mihi carcer eſt, & opidum paradiſus. Vnde talibus bene competit: & de eis ſcribi poſſet, quod de quodam huiuſcemodi poſt mortem eius, quaſi pro epitaphio, quidam verſificator ſic ſcripſit:

Dum fuit in mundo, per mundum vexit eundo.
Hæc poſtrema dies, hæc ſibi prima quies.

Margin notes: *Diſpenſatio papæ.* — *Quintum malum.* — *Bernardus in illud Euang. Ecce nos relinqui mus omnia.* — *4. Reg. 4.* — *Oſea. 4.* — *Matth 5.* — *Clauſtri fuga.* — *Epitaphiũ vagi.* — A — B — C — D — E

Sextum

A Sextum malum eſt, quia multi fructibus beneficiorũ & bonis Eccleſiaſticis abuti non metuunt, ac patrimonium Chriſti,& res pauperum in vſus ſuperfluos & illicitos conuertunt. Quantumcunque enim vtiliter in beneficio quis laboret, vltra tamen victum & veſtitum ſibi vendicare non debet. Quicquid amplius eſt,pauperum eſt. Vnde Bernard. Sed eſto, ſtudioſè quis & fructuoſè laboret, viuat de altario vt alimenta & quibus tegatur habens,his cõtentus ſit. Non ſuperbiat,non luxurietur,denique non ditetur, nec ex clericatu ditior fiat: non ſibi de bonis Eccleſiæ ampla palatia fabricet, nec loculos inde congreget, nec in vanitate aut ſuperfluitate diſpergat,non extollat de facultatibus Eccleſię conſanguineos ſuos aut nepotes,ne filias dixerim nuptui tradat. Res pauperum non pauperibus dare, par ſacrilegij crimen eſſe dignoſcitur. Nec enim ordinauit Deus his qui Euãgelio ſeruiũt de Euangelio quærere aut habere delitias, aut ornatum: ſed viuere ait Apoſtolus de eo, vt

Sextum malum.

Bernardus ſer. in illud Euangelij Ecce nos reliquimus omnia.

B videlicet ſint contenti alimenta corporis, non gulæ ititamenta, aut incentiua libidinis: & quibus tegantur, non quibus ornentur, accipere. Et iterum: Pauci admodum ſunt qui non quæ ſua ſunt quærant. Diligunt munera, non poſſunt pariter diligere Chriſtum: quia manus dederunt mammonæ. Intuere quomodo incedunt nitidi & ornati, circumamicti varietatibus, tanquam ſponſa procedens de thalamo ſuo: nónne quempiam talium repentè eminus procedentẽ aſpexeris,ſponſam potius putabis,quàm ſponſæ cuſtodem. Vnde verò hanc illis exuberare exiſtimas rerum affluentiam, veſtium ſplendorem, menſarum luxuriam,congeriem vaſorum argenteorum & aureorum, niſi de bonis ſponſæ? Inde eſt, quòd illa pauper & inops,& nuda relinquitur,facie miſeranda,inculta,hiſpida, exãguis. Propter hoc non eſt hoc tempore ornare ſponſam,ſed ſpoliare: non eſt cuſtodire,ſed perdere: non eſt defendere,ſed exponere: non eſt inſtruere,ſed proſtituere: non eſt paſcere gregem, ſed

Prælatorũ pompa.

C mactare & deuorare: dicente de illis Domino, *qui deuorant plebem meam vt cibum panis: & quia comederunt Iacob, & locum eius deſolauerunt.* Hæc Bernardus: Sic & hodie multi religioſi bonis monaſterij abuti non verentur: & diuitem purpura & byſſo indutum imitando, quærũt ad induendum non quod vtilius, ſed quod ſubtilius inuenitur: non quod frigus expellat, ſed quod ſuperbire compellat,& cum eodem diuite epulari quotidie ſplendidè volunt: & pro carnibus,à quibus abſtinetur,ſtudium ſuum in piſcibus & deliciis variis ponunt. Et ſecundum quod de quibuſdam dicitur,plus in Salmone,quàm in Salomone ſtudent: quod, ſecundum Proſperum, non eſt delicias reſecare, ſed vnam in aliam commutare. Vnde & Auguſtinus: Qui ſic à carnibus ſe temperant,vt alias eſcas, & difficilioris præparationis & præcij maioris inquirant: multum errant. Non enim eſt hoc ſuſcipere abſtinentiam, ſed inuitare luxuriam. Iſti non intelligunt quòd in his hamum accipiunt: quia pœnam pro ſin-

Pſal. 13. *Pſal. 78.*

Luca 16.

Augu. ſer. de ieiunio.

D gulis exoluent,& quantum ſe glorificauerunt & in deliciis fuerunt: tantum de tormento & luctu habebunt. Vtinam multi mercenarij, & pſeudopaſtores hæc attenderent: qui plus de ſeipſis etiam ſanis, quàm ſuis ſubditis etiam infirmis, ſolliciti ſunt: plúſquam ſibi in voluptatibus, quàm ſubditis in neceſſitatibus condeſcendunt. Et ideo ſæpe huiuſmodi mercenarij diris à Deo caſtigantur flagellis: ſed intelligere nolunt vnde hæc flagella procedunt, conquerentes quandoque de percuſſione, ſed tacentes de cauſa mouente: ſecundum illud quod communiter dicitur: percutitur puer & queritur, ſed cauſa tacetur. Quandoque etiã iuſto Dei iudicio tales in neceſſitate deſeruntur ab aliis, vt ſicut fecerunt fiat & ipſis: & vtinam hæc ſaperent,& intelligerent,& ſe emendarent. Septimum malum, quod præcedenti ſæpe malo eſt annexum, eſt maledictum curioſitatis vitium, à quo tam in faciendo, quàm vtendo tanquam à venenoſo ſerpente eſt omnibus Dei ſeruis abſtinendum. Curioſa enim

Hamus in cibis & veſtibus ſuperfluis.

Septimum malum, Curioſitas clericorum.

E qui faciunt,& qui eis vti volunt, mundo viuunt & ſeruiunt: Talia nanque ſunt ornamenta mundi,& blaſphemia Dei. Qui verò in puritate conſcientiæ intendit viuere: mirum quomodo in faciendo vel vtendo ſe audet hac fece fœdare. Eſt enim periculoſum, & eſt valde magnum vitium. Primò, quia tempus ad laudandum Deum conceſſum perditur, & contra ipſum in vanis expenditur. Multo enim plus de tempore occupat curioſum opus, quam expediat: & hoc valde malum eſſe nullus ſapiens ignorat. Secundò, quia facienti eſt cauſa vanæ gloriæ & iactantiæ. O quotiens cogitat & recogitat, ac mente reuoluit, etiam quando non operatur, ac etiam quando diuinis intendere debet: vt pulchrum opus faciat. O quotiens illud aſpicit,& inde ſe reputat & apud alios reputari vult & ſe iactat. Tertiò, quia etiã ei cui facit, eſt cauſa & occaſio ſuperbiæ. Tali enim oleo ignis ſuperbiæ nutritur, & magis accenditur. Nam ſicut rudia & groſſa ſunt humilitatis fomẽtum, ſic curioſa & pulchra ſunt ſuperbiæ nutrimentum. Quartò, quia eſt materia & occaſio retrahendi animum à Deo.

Curioſitatis pericula & mala.

Gregor. lib. 18. moraliũ. cap. 6.

Nam ſecundum Gregorium: Tanto quis à ſuperno amore diſiungitur, quanto inferius delectatur. Quintò, quia eſt concupiſcētia & voluptas oculorum. Ad nihil enim talia curioſa valere videntur: niſi vt inde oculi paſcantur, & per conſequens etiam animus ex eis diſtrahitur. Sextò, quia multorum aliorum eſt laqueus & ruina. Nam talia reſpicientes multis modis offendere poſſunt, vel delectabiliter aſpiciendo & ſimilia concupiſcendo, vel detrahendo & maledicēdo: ſeu aliis ſcandalum & malum exemplum inde trahendo. Cogita ergo quotiens Deus offendi poterit antequam illa curioſitas deleta ſit. De omnibus autem illis offenſis ipſe qui tale opus fecit, vel fieri procurauit, eſt in cauſa, & per conſequens in culpa. Ecce quot mala ex tali curioſitate proueniunt. Adhuc eſt & aliud magnum malum valde: quia curioſitas directè obuiat paupertati. Et vltra omnia prædicta eſt hoc malum, quòd leuis ac vani & inconſtantis animi eſt indicium, & ſuperbię in corde latentis ſignum. A

Curioſitas religioſorū. Hoc autem malum curioſitatis non ſolum reperitur in clericis: ſed etiam pleriſque religioſis. Quidam enim eorum relicta, & quaſi contempta antiquorum patrum ſimplicitate & humilitate, nouitates ſeculares in multis ad vſum pertinentibus adinueniunt, & diabolum adulterantem cum ſuis ſatellitibus in religionem introducunt: vnde non videntur filij religionis veri & legitimi, ſed potius adulteri: quia à ſanctis patribus degenerantes, adulterinas nouitates & curioſitates adinueniunt, & quales ſunt talia opera faciunt. Vnde de eis illud vulgare dici poteſt: B

Qualis erat mulier, tale coquebat olus.

Miniſtri ergo diaboli ſunt: quia opus eius faciendo ſibi ſeruiunt. Et ideo propter nullum de mundo tale opus quis facere debet, nec velle pro ſe fieri etiam ſi gratis fieret: quia nulla de cauſa peccato eſt conſentiendum, & ab offenſa Dei eſt omnibus modis abſtinendum.

Anſelmus de conceptu virginali. Nam vt dicit Anſelmus: Omne peccatum per præuaricationem Deum exhonorat. Si ergo peccare, eſt Deum exhonorare: hoc homo facere non debet, etiam ſi neceſſe eſſet perire omne quod Deus non eſt. Mirum ergo valde quomodo homūcio, cinis & puluis, tam audacter Deum & tātam maieſtatem præſumit offendere. Vnde Bernardus: Tangit montes & fumigant, & tam tremendam maieſtatem audet irritare puluiſculus vno leui flatu diſpergendus, & minimè recolligendus. Et ſi propter nullum aliū curioſa facere deberes: quanto magis offendis ſi proprio motu ad ſolam complacentiam talia facis: volens magis complacere creaturæ, quàm creatori. *Pſal. 103.* C

Periculum clericorum. Ex præmiſſis igitur apparet aliquantulum in quali & quanto periculo ſit hodie ſtatus clericorum: & quanta per eos veniunt ſcandala: quantámque perſecutionem ſuſcitant in Eccleſia. Illi enim verè Eccleſiam perſequuntur, qui vitiis & malis exemplis perſequuntur. Illi acerbius ſanguinem fundunt, qui Chriſtum quantū in ipſis eſt in homine occidūt. Vnde Bernard. Si Dominus proprium ſanguinem dedit in precium redemptionis animarum: nónne tibi videtur grauiorem ſuſcitare perſecutionem, qui ſuggeſtione mala, exemplo pernicioſo, ſcandali occaſione, auertit ab eo animas quas redemit, ab illo qui ſanguinem ſuum fudit? Et iterum: Quis obſecro laicorum auidius clericis acquirit temporalia: & ineptius vtitur acquiſitis. Cùm tantum faſtum videant laici in ſuppellectile clericorum: nónne per eos potius inuitantur ad mundum diligendum, quàm negligendum? *Medice cura te ipſum.* Si mundum prædicas contemnendum, cōtemnetur prius: & ad ipſum alios efficacius inuitabis. Da voci tuæ vocem virtutis: conſonet vita verbis, & ſtatim erit in ore tuo viuax, & efficax ſermo Dei, & penetrabilior omni gladio ancipiti. Non ſic profectò eſt: ſed ſicut populus, ſic ſacerdos: ſicut laicus, ſic & clericus: vterque cupit, vterque diligit mundum, & ea quæ in mundo ſunt. Laicus tamen cum labore, ſed clericus ſine labore volunt poſſidere totum mundum. Communicare volūt cupiditati & ſuperfluitati hominum, ſed non labori. Peccare volunt, ſed non flagellari cum hominibus. Vnde timendum eſt quòd flagellentur cum dæmonibus. Quomodo ſeculares non expenderent ſubſtantiam ſuam viuēdo luxurioſè etiam in præſentia ſacerdotum: quomodo non intenderent vanitatibus & lenociniis huius ſeculi? quomodo non eſſent inſolentes & elati, cùm tantum faſtum, tantam inſolentiam videant clericorum? Nónne in præſentia eorum irreuerenter abutimini eleemoſynis pauperum? De patrimonio crucis Chriſti non facitis codices in Eccleſiis: ſed paſcitis pellices, impinguatis canes, adornatis equos. Et verè in capitibus omnibus omnium platearum diſperſi ſunt lapides ſanctuarij. Plateæ latæ ſunt: & lata eſt via, quæ ducit ad mortem. Lapides ergo ſanctuarij, id eſt ſacerdotes ſunt in capitibus: id eſt in introitu latarum viarum: docent enim populos per praua exempla ingredi vias latas quæ ducunt ad mortem: & demergunt in profundum inferni. Dolor capitis in membra redundat. *Scandalizantium malum.* *Bernardus ſermo. 1. de conuerſione Pauli.* D *Lucæ 4.* *Heb. 4.* E *Thren. 4.* *Lapides ſanctuarij.*

A redundat. Et meritò clamat ſancta Eccleſia hodie. *Ecce in pace amaritudo mea amariſſima.* Mul- *Eſaiæ 38.*
ta eſt hodie & longè & grauior, quàm credi poſſit perſecutio ſanctæ Eccleſiæ: & talis in-
cumbit qualis non fuit à principio. Multis modis perſecutus eſt eam diabolus, ſed nunquã
grauius quàm hodie: quia nũquam fuit maior perditio Chriſtianorum, nec liberior aut ſe-
curior tranſgreſſio diuinorum præceptorum: Eccleſiam incipientem perſecutus eſt per ty-
rannos: proficientem perſecutus eſt per hæreticos: iam lætam & florentem perſequitur per
motus illicitos. Hęc Bernard. Adhuc autem vnum de clericis in fine ſubiungo exemplum:
Clericus quidam in ſynodo epiſcoporum prædicare compulſus anguſtiabatur non modi- *Exemplum*
cum, quidnam dignè poſſet corã tot Eccleſiæ prælatis prædicare. At vbi acceſſurus in ora- *de clerico:*
tione iaceret, venit ad eum diabolus, & dixit: Quid anguſtiaris iſtis clericis prædicare? Dic
eis iſtud, & non aliud: Princeps inferni ſalutat principes Eccleſiæ. Læti omnès nos eiſdem
B referimus gratias, quia per eorum negligẽtiam ad nos ferè totus mundus deuoluitur: quia
cum ipſis prælatis nobis eorum ſubditi pariter offeruntur. Inuitus quidem tibi dico, ſed al-
tiſſimi iuſſione coactus. Quàm vera iſta ſint, ſtatus proculdubio Eccleſiæ mõſtrat: qui nul-
lam trium malorum quæ in mundo ſunt, ſcilicet ſuperbiæ, auaritiæ, luxuriæ comparationẽ
recipit in clericis & prælatis. Vide moderatores orbis, & reges magnos: vide duces, comi-
tes & barones, nihil videbis in eorum cultu & apparatu tam ſingulariter exquiſitum, tam
pompoſum. Eorum auaritiam ſi attendas, nullam mercatorum, nullam ciuium talem re-
peries. Qui tamen hæredes legitimos ſi haberent, tolerabilior inſania videretur. De lu- *Luxuria*
xuria verò eorum nihil diffinire præſumo: niſi quòd illam ſolus nouerit omnipotens, qui *clericorum.*
renum & cordium ſcrutator eſt Deus. A qua quidem luxuria valde terrere deberent eos, *Pſal.7.c.*
quorundam clericorum exempla, de quibus noui quoſdam ſubitò & improuiſè in latrina
C & fœtore vitam ſuam fœtidam terminaſſe: & quendam in ipſo actu ſimul cum fine operis
expiraſſe. Et ſi quæris de gula, quæ fomentum eſt luxuriæ: inuenies populum ſemel in anno
carniſpriuium facere, ſed clerum quotidie. In ſabbato quoque delitiis affluere mos erat
Iudæis veri ſabbati ignaris: quos clerici in hoc ſatis imitantur, in feſtis diebus delicatius
conuiuantes, nec aliter Diem feſtum, niſi plus ſolitò ſe ingurgitent reputantes. vnde Hie-
ronymus: Cùm ſuperbia propria ſit dæmonibus, ſiue mulieribus: luxuria, pecudibus: aua- *Monſtrum*
ritia, mercatoribus: ex his factum eſt monſtrum, quod eſt malus clericus. Similiter in re- *ex vitiis ma-*
ligioſis inuenire poteris vnum monſtrum ex huiuſmodi malis compoſitum. Quandoque *lus clericus*
enim præſidens eſt ſuperbus & ambitioſus, diligens præeſſe, & quærens modis omnibus *eſt.*
in officio remanere. Eſt etiam quandoque cum hoc concupiſcentiæ carnis deditus: quæ-
rens frequenter occaſiones vacandi delitiis & voluptatibus. Eſt inſuper quandoque con-
D cupiſcentia oculorum, & auaritia cæcatus pro quæſtu faciendo: diſcurrens & qualitercun-
que temporalia acquirens, vel acquiſita recipiens. Et quia in ſe habet hæc tria ex quibus *Tria capi-*
oriuntur omnia huius ſeculi mala: nam teſtante Ioanne. Omne quod eſt in mundo, aut *talia mala.*
eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ: ideo expectare *1.Ioan. 2.*
habet pro retributione condigna omnia ſeculi alterius incommoda. Si quis propter præ-
dicta mihi ea ſcribenti iraſcitur, talis de ſeipſo quòd huiuſmodi ſit confitetur. Multi enim
cùm eis veritas proponitur indignè ferunt: & cùm aliter euadere non poſſunt, reſpondent
quòd de talibus ſibi conſcientiam non faciunt: & hæc eſt mala conſcientia: quia veritati &
rationi contraria. Vnde notandum quòd quadruplex eſt conſcientia: ſcilicet duæ bonæ, & *Conſcientia*
duæ malæ. Prima eſt bona & tranquilla: & hæc eſt illius qui peccata præterita punit, & *quadru-*
committenda diligenter refugit. De qua in Pſalmo: *Beatus vir cui non imputauit Dominus* *plex.*
E *peccatum.* Omne autem quod ipſe non imputare decreuit, ſic eſt quaſi non fuerit. Secunda *Pſal.31.*
eſt bona, ſed turbata: quæ ſe leuat, non tamen in dulcedine, ſed in amaritudine repugnan-
te ſenſualitate: ita vt dura videatur ei via recta, parca vita, longa vigilia, oratio prolixa, ru-
dis veſtis, cibus agreſtis: & tamen retinet ſe freno timoris. Sed audiet iſte à Chriſto cum
Apoſtolis: *Vos eſtis qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis:* & illud Pſalmi: *Cum ipſo ſum in* *Lucæ 22.*
tribulatione. Tertia eſt mala & turbata, quæ non tantum timet peccatum, quantum depre- *Pſal.90.*
hendi in peccato: & minus timet Dei offenſam, quàm peccati infamiam. De qua in Pſal-
mo: *In operibus manuum ſuarum comprehenſus eſt peccator.* Et iterum: *Imple facies eorum ignomi-* *Pſal.9.*
nia, & quærent nomen tuum Domine. Quarta eſt mala & tranquilla, ac per hoc ſummè pericu- *Pſal.82.*
loſa. Iſta nec timet Deum offendere, nec hominem veretur ſcandalizare: quæ cùm ve-
nerit in profundum peccatorum, contemnit: & ideo in peccato quietè manet. Sed nihil *Prouer. 18.*
eſt quo tantum prouocetur vindicta iudicis, ſicut cum ſecuritate peccare, & non deſiſtere *Peccare cũ* *ſecuritate.*

à peccatis. Talis eſt conſcientia quorundam, qui cùm errant & malefaciunt, ita quòd A
etiam ſcriptura vel ratione conuinci poſſunt: poſtpoſito Dei timore, dicunt quòd non faciunt ſibi conſcientiam: putantes quòd Deus in iudicando eorum ſequatur opinionem phantaſticam, & relinquat iuſtitiam.

ORATIO.

Iacobi 4. *Domine Ieſu Chriſte, qui ſuperbis reſiſtis, & humilibus das gratiam: da cunctis ſtatum dignitatis & regiminis pro bono obedientiæ humiliter & ſine ambitione ſuſcipientibus, & ſic in eo perſeuerantibus, gratiam in præſenti, & gloriam in futuro: & reſiſtere ambitioſis, ſepiendo vias eorum ſpinis, ne proſperentur in eis: ita vt neque præeſſe hominibus delectentur, neque honoris ſui ſingularitate lætentur: ſicque tandem illuminati, & ad cor reuerſi, à peſtifero vitio ambitionis deſiſtant, &* B
tales eſſe deſinant, vt te miſerante in æternum non pereant. Amen.

De eo quòd Dominus ſupra mare ambulauit: & Petrum ne mergeretur erexit. CAPVT LXIX.

Matth. 14. Ioan. 6. Marci 6. INTERIM autem quòd Dominus orauit in monte ſolus, *nauicula*, in qua erant diſcipuli, *in medio maris iactabatur fluctibus*, & laborabant in remigando, *quia ventus erat eis contrarius*. Ex quo aduerte quàm formidanda ſit Chriſti abſentia, quia illi qui Chriſti ſocietate carent tentationibus exponuntur. Conſpice igitur eos, & ipſis compatere, quia in magna ſunt anguſtia & tribulatione. Tempeſtas enim eos inuaſit, & tempus noctur- C
num eſt, & abſque Domino ſuo ſunt. Cùm autem à ſero & deinceps, quaſi per totam noctem laboraſſent: *videns eos Dominus, oculis miſericordiæ, in mari laborantes*, quarta vigilia no-
Noctis quatuor partes. ctis, de monte deſcendit: *& ambulans ſupra mare*, eis appropinquauit. Diuiditur autem nox in quatuor partes, ſecundum quatuor excubias, ſeu vigilias quas faciũt in caſtris excu-
Conticiniũ. bantes, & per vices quatuor ſibi ſuccedẽtes. Prima dicitur conticinium: quia tunc omnes
Intẽpeſtũ. dormiendo conticent & tacent. Secunda, intempeſtum: quia nondum eſt tempus ad ſur-
Galliciniũ. gendum vel operandum. Tertia, gallicinium: quia tunc excitatur gallus ad cantandum.
Antelucanum. Quarta, antelucanum: quia ante lucem. Vnde quælibet vigilia tres horas habet, quia (vt ait Hieronymus. Stationes & vigiliæ militares in trina horarum ſpacia diuiduntur. Patet
Vigiliç tres. Hierony. in c. 14. Matt. Theophil. in eum locum. ergo quòd quaſi per totam noctem periclitati fuerunt, quia penè iam nocte finita Dominus ad eos venit: & non mox, ſed demum tamen eis ſuccurrit: quia & ſi ad horam dif- D
ferre videtur auxilium tribulatis, tandem tamen eos conſolari & corroborare non deſinit. Vnde Theophilus: Permiſit autem Dominus periclitari diſcipulos, vt fierent patientes: vnde non ſtatim eis aſtitit, ſed per totam noctem periclitari permiſit: vt doceret eos patienter expectare, vt non à principio in tribulationibus ſperarent ſubſidium. Et iterum: Vide quomodo non in principio periculi Dominus aſtitit: ſed in fine: permittit nãque nos eſſe in medio periculorum, vt certantes in tribulationibus probabiliores fiamus: & vt ad ipſum ſolum recurramus, qui potens eſt ex inſperatis nos liberare. Cùm enim intellectus
Meditatio vigiliæ dominica. humanus ſibi prouidere non poterit: tunc ſalus diuina aduenit. Conſidera nunc Dominum quomodo fatigatus ex vigilia longa, & oratione prolixa, ſolus deſcendit noctis tempore pedibus nudis de monte laborioſo & fortè petroſo: & vehementer ei compatere, & quomodo vadit ſupra mare firmo veſtigio, & non infuſis pedibus ſicut ſupra terram: non E
quidem aſſumpta agilitate, ſed corporis grauitate, & aquarum liquiditate manente: cognouit enim creatura ſuum creatorem: cuius etiam poteſtate ſubiectæ ſunt omnes tribulationes mundi. vnde miraculoſè hoc fecit: ſicut quando virgo manens, virgo peperit: &
Ioan. 20. quando manente corporis ſoliditate, per clauſa oſtia Dominus intrauit. Cùm autem appropinquauit naui, diſcipuli videntes eum turbati ſunt, & præ timore, *clamauerunt, putantes eſſe phantaſma*, & apparitionem rei non exiſtẽtis, vel alicuius ſpiritus nocere volentis: & tamen iam viderant eum tanta miracula feciſſe, quòd credere deberent ipſum ſuper aquas poſſe ambulare Et quia (vt ex hoc apparet) paruæ fidei erant: ideo, *eos præterire volebat*, id eſt ad modum volentis ſe habebat, eo modo ſicut poſt reſurrectionem ſuam ambulans cum
Lucæ 14. duobus diſcipulis, finxit ſe longius ire, quia non cognoſcebatur: tales enim apparitiones fiunt communiter ſecundum diſpoſitionem interiorem ipſorum quibus oſtenduntur.

Ideo

A Ideo etiam ad horã præterire volebat, vt dilata gratia magis grata foret, & liberatio dulcior eſſet: ſic & finxit ſe longius ire, vt deſiderium accenderet. At benignus Dominus amplius eus vexari nolens, ne abſorberentur à timore: quia propè eſt omnibus inuocantibus eum in veritate: ſtatim aſſecurauit eos dicens: *Habete fiduciam*, ſcilicet liberationis, contra deſperationem tribulationis: *Ego ſum*, liberator, non phantaſma, *nolite timere*, quia poſſum vos de periculo aquæ eripere. Secundum Hieronymũ non dixit, quis eſſet: quia ex voce ſibi nota poterant magiſtrum agnoſcere, vel vt intelligerent ipſum eſſe qui Moyſi dixerat, *qui eſt miſit me ad vos*. Vbi Chryſoſtomus: Non cognoſcebant perſonam eius propter tenebras: ſtatim autem in voce cognouerunt eum, & timor ſolutus eſt. vbi & Theophilus: Cùm autem homines vel dæmones nos per timorem nituntur mouere: audiamus Chriſtum dicentem: *Ego ſum, nolite timere*: id eſt, ego ſemper aſſiſto: & ſicut Deus permaneo, & nun-

B quam pertranſeo. Non perdatis in me fidem, pro falſis terroribus. Tunc Petrus amore vehementi ſuccenſus, & ſtimulatus: cupiénſque ad Dominum venire, & illi propinquior eſſe dixit: *Domine ſi tu es*, ſcilicet liberator & ſaluator: *iube me venire ad te ſuper aquas*, quaſi diceret ſecundum Hieronymum: Tu præcipe, & illicò ſolidabuntur vndæ: leue fiet corpus, quod per ſe eſt graue, Et innuit illi Dominus, voce & manu, vt veniret. Et confiſus de Domini potentia, inſilit in mare: cœpitque & ipſe ſupra mare ambulare: vt ad Ieſum poſſet venire. Fœlix motus: quia ſuper aquas mundanæ proſperitatis per contemptũ: ſed fœlicior terminus, quia vt veniret ad Ieſum ſaluatorem animarum. Intantum enim deſiderabat Chriſti ſocietatem, quòd nolebat expectare aduentum eius vſque ad nauem: ſed volebat occurrere ſuper aquam, oblitus præ amore Chriſti aquæ periculum. Vbique Petrus frequentiſſimæ & ardentiſſimæ fidei fuiſſe monſtratur. Neque enim profundiſſimo

C pelago ſeſe crederet: niſi fidem certiſſimam de Domino haberet. Sciebat enim ſaluatorem noſtrum omnia poſſe: & nihil minus de poteſtate in mari, quàm in terra eum credebat habere. Et in hoc miraculum maius apparuit: quia non ſolum Chriſtus virtute diuinitatis ſuper aquas ambulauit, ſed etiam Petrus eadem virtute ad ipſum venit. Sed poſtea Petrus videns ventum validum & vehementem, timuit ex infirmitate hominis, & titubauit: & quia parum dubitauit, parum ſubmerſus fuit. Fides ardebat: ſed humana infirmitas in profundum trahebat. Supra mare Dominus eum ambulare facit, vt diuinitatis ſuæ potentiam oſtendat: mergi facit, vt propriam infirmitatem cognoſcat: ne putet ſe æqualem Deo, & ſuperbiat. Relinquitur ergo paululum tentationi: vt ita per orationem augeatur fides eius, credentis ſe Domini imperio poſſe liberari. *Et cùm cœpiſſet mergi*, ſtatim Dominum inuocauit: & dextera Domini eum ne mergeretur erexit, ac naui reſtituens dixit

D ei: *Modicæ fidei quare dubitaſti?* In hoc enim paruitas fidei in Petro apparuit: quia ex quo ad præceptum Dei ſuper aquas liquidas ambulauerat: de vento contrario timere non debebat. vnde Chryſoſtomus: vt igitur monſtraret quoniam non venti immiſſio, ſed illius modica credulitas periculum operabatur: ſubditur, *modicæ fidei quare dubitaſti*. In quo manifeſtat, quia neque ventus nocere potuiſſet, ſi fides firma fuiſſet. Modicæ fidei erat Petrus, reſpectu eius quæ expediebat ei: magnæ tamen & ardentiſſimæ, reſpectu noſtræ fidei, vnde Hieronymus: Si Apoſtolo Petro qui confidenter ſaluatorem rogauerat, dicens: Domine, ſi tu es, iube me venire ad te ſuper aquas: quia paululum timuit: dicitur: modicæ fidei quare dubitaſti? quid nobis dicendum eſt, qui huius modicæ fidei nec minimam quidem habemus particulam. Intrauit autem Dominus nauem, *ceſſauítque ventus*, & tempeſtas, & omnia ſunt pacata. In hoc Chriſtus ſe oſtendit Dominum aëris: ſicut in deam-

E bulatione ſuper aquas oſtenderat ſe Dominum maris. Vnde datur intelligi, quòd Dominus patitur nos ad tempus tribulari, vt virtus noſtra probetur: finaliter tamen & in neceſſitate non deſerit, ſed nobis proximus fit. *Et ſtatim*, virtute diuina, *fuit nauis ad terram*, ad quam ibant, ſcilicet Bethſaidam ciuitatem, *in terra Genezareth*. Quòd autem Ioannes dicit diſcipulos veniſſe trans mare in Capharnaum: non eſt contrarium, quia Capharnaum & & Bethſaida in eodem littore ſunt & vicinæ: & fortè diſcipuli venerunt in confinio vtriuſque: medium autem ab vtroque extremo poſſumus denominare. Vel vento compellente venerunt primò Capharnaum: & poſtea inde Bethſaidam. Et ſic à deſerto Bethſaidæ, id eſt quod pertinet ad terminos ciuitatis Bethſaidæ: in quo deſerto Dominus turbas pauit, migrauerunt vſque ad ciuitatem Bethſaidæ: quia inter ciuitatem & deſertum, pertinens ad ciuitatem, eſt mare, ſeu ſtagnum medium. Pluries legimus diſcipulorum nauiculam fluctibus & ventis exagitatam, ſed nunquam ſubmerſam. Semper enim Deus adeſt ſuis in

Pſal. 144.

Hierony. in cap. 14. Matthæi.

Exodi 3.

Chryſoſto. hom. 51. in Matth.

Hierony. in eum locum Matth. 14.

Ambulatio Petri ſuper mare.

Petri feruor

Petri haſitatio.

Chryſoſto. hom. 51. in Matth.

Hierony. in c. 14. Matt.

Bernardus in pſal. Qui habitat.

Tribulatis bonis adeſt Deus.

tribulatione: quia promiſit cum eis tunc eſſe. Vnde Bernardus: Quantumcunque ſæuiat A
tribulatio, non memineris te derelictum: ſed memineris eſſe ſcriptum, cum ipſo ſum in
Pſal. 90. tribulatione. Et ego aliud interim in tribulatione, quid requiram? Bonum mihi Domine
Nauis Eccleſia. tribulari dummodo ipſe ſis mecum, quàm regnare ſine te: epulari ſine te, gloriari ſine te.
Myſticè nauicula iſta eſt Eccleſia, vel quælibet fidelis anima: quæ fluctibus perſecutionum
& tentationum ſeculi, modo in hæreticis, modo in tyrannis, modo in falſis fratribus tundi-
tur & turbatur: cùm ad patriam cœleſtem tendere conatur. Ventus contrarius, eſt mali-
gnorum ſpirituum flatus: labor diſcipulorum in remigando, labores deſignat fidelium ad
quietem patriæ cœleſtis peruenire conantium, ſed Dominus videns laborantes pietatis in-
tuitu corroborat, & aliquando manifeſto adiutorio liberat. Non enim aufert auxilium, etſi
differat: non derelinquit, etſi quandoque preſſuras exponat. Diluculo autem appropin-
quante, Dominus ſupra mare ambulans & preſſuras ſeculi comprimens, venit ad eos: quia B
cùm homo mentem ad ſuperni lumen præſidij erexerit: aderit Dominus, qui ſicut Lucifer
matutinus omnes tenebras pellit, & pericula tentationũ ceſſare facit: Deo enim præſente
pacificatur anima, & fit tranquilla. Quia verò hæc nauicula non torpentes vehit, ſed forti-
Moraliter. ter remigantes: ſignificatur quòd in Eccleſia non deſidioſi & molles, ſed fortes & in bonis
operibus perſeuerantes, perueniunt ad portum æternæ ſalutis. Moraliter mare mundus
eſt: nauicula, eſt pœnitentia vel crux Chriſti: motus autem maris, motus eſt tentatio-
num ex flatu dæmonum: diſcipuli ſunt in naui: quia pœnitentia, quæ eſt participatio crucis
& paſſionis Chriſti, non continet niſi diſcipulos Domini. Ieſus non eſt in naui: quia
pœnitentia non indiget eo quod aquas concupiſcentiæ calcauit. Hæc eſt ſecunda tabu-
Tabula ſecunda eſt pœnitentia. la poſt naufragium, vt dicit Hieronymus, ſine qua nullus venit ad littus ſolidæ æternita-
tis. Ieſus author ſalutis inducit tranquillitatem, quia ſedat tentationem: turbæ admiran- C
Hieronym. epiſt. ad Demetriadē. tur, quia nihil talis tranquillitatis in ſe experiuntur, quia non eſt pax impiis. Petrus ambu-
lans ſuper aquam, nil mali paſſus eſt ab aqua, ſed à vento, qui eum ferè ſubmerſit: ſic homi-
nes ambulando ſuper aquam mundi, per contemptum diuitiarum, nil ab eis mali patiun-
Eſaiæ 45. tur: tamen debent timere periculum venti ſuperbiæ & elationis, propter contemptum hu-
iuſmodi exurgentis. Hoc debent timere illi qui in anguſta pœnitentia vel religione ſunt,
& terrena dimiſerunt: & pedibus, id eſt affectionibus & deſideriis quibus anima graditur,
ſuper aquas ambulant: ne vento ſuperbiæ agitentur, & ſubmergantur. Vnde primo homi-
Gene. 1. ni dictum eſt: Dominamini vniuerſis quæ mouentur ſuper terram. Item moraliter nauis
Nauis moraliter. eſt corpus humanum: in quo anima eſt ſicut nauta in naui, quæ fluctibus paſſionum iræ &
concupiſcentiæ, quæ in organis corporalibus ſunt, frequenter impellitur, & aliquando pe-
riclitatur: nam motus paſſionis aliquando ſubuertit iudicium rationis. Sed quarta vigilia, D
quæ terminatur in luce matutina, Chriſtus venit: quia dum mens ad ſuperni luminis clari-
tatem oculos erigit, paſſionum impetus conquieſcit. Et tunc fit applicatio ad terram Ge-
nezareth, id eſt generantis auram: per quam ſignificatur ſpiritus auræ lenis, vbi eſt Domi-
Miraculū triplex. nus, & ſanantur infirmi à languore peccati. Sic ergo triplex hic concurrit miraculũ: ſcili-
cet ambulatio ſuper mare, ſubita tempeſtatis ſedatio, & nauis multum à terra diſtantis ad
portum deductio: vt diſcamus quòd fideles, in quibus eſt Chriſtus, tumorem mundi pre-
Augu. ſer. 13. de verbis domini. munt: fluctus tribulationum calcant: & velociter ad terram viuentium tranſeunt. Vbi Au-
guſtinus: Attendite ſeculum quaſi mare. Ventus validus & magna tempeſtas, vnicuique
Amor ſeculi. ſua cupiditas. Amas Deum, ambulas ſuper mare: ſub pedibus tuis eſt ſeculi tumor. Amas
ſeculum: abſorbet te. Amatores ſuos vorare nouit, non portare. Sed cùm fluctuat cupidi
tate cor tuum, vt vincas tuam cupiditatem: inuoca Chriſti diuinitatem. Diſce calcare ſe-
culum: memento fidem in Chriſto. Et ſi motus eſt pes tuus, ſi titubas, ſi aquam non ſupe- E
ras, ſi mergi incipis: Dic pereo, libera me. Dic pereo, ne peream. Solus enim à morte car-
Beda in ca. 6. Marci. nis liberat te, qui mortuus eſt in carne pro te. hæc Auguſtinus. vbi & Beda: Nec miran-
dum ſi aſcendēte in nauiculam Domino ventus ceſſauit: in quocunque enim corde Deus
Tentationū ceſſatio per gratiam ſui adeſt amoris: mox vniuerſa vitiorum & aduerſantis mundi, ſiue ſpiritu-
Theophil. in Matthæum. um malignorum, bella compreſſa quieſcunt. Et vt ait Theophilus: Si voluerimus Chri-
ſtum in nauiculam noſtram ſuſcipere, id eſt in cordibus noſtris habitare: ſtatim inuenie-
mur in terra, ad quã ire volumus, id eſt cœlum. *Cùm autem*, Dominus Ieſus & diſcipuli eius,
transfretaſſent, venerunt in terram Genezareth, ſic dictam à loci vicinitate: & gentes regionis
illius cognouerunt Ieſum: alij rumore & fama, alij facie & præſentia. Et perquirentes in-
firmos vniuerſæ regionis illius, adduxerunt eos ad Ieſum, *vt vel fimbriam veſtimenti eius,*
mererentur

A mererentur tangere: ſcientes quòd poterat eos curare: & conſequebantur beneficia cura- *Chryſoſtom.*
tionum,tam mente quàm corpore: quia illos quos Chriſtus ſanabat corpore, ſanabat & *hom. 51. in*
mente. Vbi Chryſoſtomus: Nos autem non ſolum fimbriam aut veſtimentum Chriſti ha- *Matthæum.*
bemus,ſed etiam corpus eius vt comedamus. Si ergo qui fimbriam veſtimenti eius teti- *Fimbria*
gerunt,tantam acceperunt virtutem: multo magis qui totum ipſum ſument: Hæc Chry- *veſtimenti*
ſoſtomus. Mira fides Geraſenorum,vt non tãtum præſentium ſalute contenti ſint: ſed mit- *Chriſti.*
tant ad alios per circuitum,vt currant omnes ad medicum. Curre & tu pro quacunque in- *Geraſenorũ*
firmitate ad Ieſum authorem ſalutis,vt beneficium curationis conſequi merearis. Hoc au- *fides.*
tem facto Domini Ieſu ſignificatur,quòd prædicator euãgelij debet curare languidos ſpi-
ritualiter,medicina prædicationis,& ſanctæ operationis. Myſticè tranſfretatio hæc ſigni- *Myſticè.*
ficat tranſitum Chriſti ad Gentiles per Apoſtolos. Innuit ergo primò tranſitum Apoſto- *Transfreta*
B lorum ad gentilium conuerſionem. Genezar enim interpretatur vitium natiuitatis, & ſi- *tio.*
gnificat gentilitatem: ſecundò,ſequentem fidei cognitionem,quia cognouerunt eum: ter- *Genezar.*
tiò,fidelium multiplicationem,quia ad congregandum infirmos miſerunt in vniuerſam
regionem. *Et audiuit Herodes tetrarcha famam de Ieſu*, id eſt de doctrina & miraculis eius, ita *Matth. 14.*
vt & ipſe,& quidam alij mirarentur in eo Ioannem reſurrexiſſe à mortuis. Et verè de mor-
tuis ſurrexit,qui de morte huius miſeriæ corporalis,ſecundum ſpiritum,in vitam immor-
talem tranſiuit. Opinio enim omnium loquentium de reſurrectione & immortalitate ani- *Reſurrectio*
mæ,fuit: quòd poſt reſurrectionem ſit homo maioris & excellentioris potentiæ & virtutis *defunctos*
quàm ante,dum adhuc grauaretur infirmitate carnis: & ideo licet Ioannes Baptiſta non fe- *maiores*
ciſſet miracula in vita ſua: Herodes tamen credens eum ſurrexiſſe à mortuis,aſſerebat eum *reddit.*
facere miracula. Vnde Theophilus: Sciens Herodes quòd Ioannem iuſtum exiſtentem ſi- *Theophil. in*
C ne cauſa occiderat: credebat eum à mortuis ſurrexiſſe, & quòd ex reſurrectione ſuſcepiſ- *Matt. c. 14.*
ſet miraculorum operationem: Hæc Theophilus. Per hoc autem moraliter deſignatur,
quòd reſurgentes de morte culpæ,maiora virtutum opera debent facere quàm antè, vt ſic
oſtendant ſe gratos de ſua reſurrectione. Moraliter quoque Ioannem decollat, qui bo- *Decollare*
num propoſitum ab aliquo aufert,vel in ſe necat. Herodes verò inter dubiũ timidumq; *Ioannẽ quis*
vacillans: optabat ſæpius & quærebat videre Ieſum: magis ductus curioſitate videndi mira- *dicatur.*
cula,quàm deuotione: & vt ſi fortè ſic Ioannẽ poſſit agnoſcere: imò volebat eum occidere.
Per hunc ſignificantur curioſi,qui facta miracula videre quærunt & audire, ſed non imita-
ri. Tremebat quidem & formidabat Herodes Ioannem adhuc viuum, pauperem prorſus
& nudum: timebat etiam & formidabat eum iam occiſum & mortuum. Vnde Chryſoſto. *Ioãnes erat*
Sed nec abſciſſum eius caput ſecurè poterat ac libenter aſpicere: quia poſt mortem quoq; *timori etiã*
D Ioannis in illo terror vigebat. Tanta eſt vis quippe virtutis, vt poſt mortem quoque ſit vi- *defunctus.*
uentibus fortior: adeo eſt imbecillis nequitia,etiam ſi honore regis iuuetur: etiam ſi præſi- *Chryſoſto.*
dio multitudinis,atque vniuerſa huius mundi potentia fulciatur: omnes tamen quorum *hom. 49. in*
pectoribus ineſt,cunctis omnino rebus fragiliores facit. Et iterum: Peccatores enim,ſcien- *Matthæum.*
tes & neſcientes,quenque ſtrepitum pertimeſcunt: peccatum enim,nemine arguente,ho-
minem prodit: nemine accuſante condemnat: & timidum, & pigrum reddit delinquen-
tem: Hæc Chryſoſtomus.

ORATIO.

*Domine Ieſu Chriſte, clementiſſime, dignare in nauiculam pectoris mei aſcendere: & ſuperbiæ
ventoſitatem,ac vitiorum inſurgentium procellas ſedare: ne me in aliquo tentationum ventus ſu-*
E *buertat,vel vnda ſubmergat. Da mihi in perturbatione conſilium,in perſecutione auxilium,in tri
bulatione ſolatium,in aduerſitate fortitudinem, in omni tentatione virtutem. Libera me à tempeſtatibus
huius procelloſi maris: & perduc me ad tranquillitatem quieti littoris: dans mihi nunc pacem temporis
& pectoris poſt hoc æternitatis. Amen.*

De verbis Domini propter quæ quidam retrò abierunt.
CAPVT LXX.

Poſtquam ergo Dominus Ieſus tranſfretaſſet cum diſcipulis à deſerto vſque ad *Ioan. 6.*
Genezareth, *altera Die* turbæ quas pauerat,non inuenientes eum in loco vbi hoc
fecerat: intrauerunt naues ſuperuenientes à ciuitate Tyberiade: quæ eſt iuxta
idem deſertum,& tranſfretantes *venerunt Capharnaum.* Et inuenientes Ieſum mi-

rabantur quomodo illuc veniſſet: cùm ſolam nauiculam vidiſſent: quam cum diſcipulis non intrauerat, & dixerunt ei. *Rabi quando huc veniſti?* qui ſcilicet nec diſcipulorum, nec aliam nauem intraſti. *Reſpondit eis Ieſus*, non ad quæſtionem eorum: ſed ad intentionem. *Amen dico vobis*, licet vos quaſi deuotos oſtendatis, tamen *quæritis* & ſequimini *me*, ſcilicet aliqui ex vobis, etſi non omnes *non propter ſigna quæ vidiſtis* quibus me cognoſcere potuiſtis: non propter ſermonem quem audiſtis: non vt mihi vel ſignis meis, quæ facio credere velitis: ſed quia manducaſtis ex panibus & ſaturati eſtis. hoc eſt, non propter me: ſed propter refectionem: ne pro victu oporteat vos laborare & habere ſollicitudinem: quaſi diceret, propter carnem me quæritis, non propter ſpiritum, quia ſcilicet vt ſaturemini iterum: ſed deberetis eſſe magis ſolliciti de cibo ſpirituali quo anima ſuſtentatur: quia tanto melior eſt cibo corporali, quo corpus reficitur, quanto anima melior eſſe corpore dignoſcitur. Conſidera modo quantæ ſuauitatis fuerunt panes illi quamuis hordeacei: quorum dulcedine illæ turbæ captæ adhuc dominum ſequebantur, tam ſolliciti. Nec mirum: quia ſuauis & dulcis erat prouiſor & diſpenſator panum illorum. Similiter quotidie multi quærunt Ieſum, non propter Ieſum: ſed vt bene ſit eis in hoc tempore & præſenti vita, vt aſſequantur commoda, & vitent damna. Multi etiam conficiunt Ieſum: non propter Ieſum, ſed propter nummum. Hic lætus obuiat intrantibus religionem, & aſſumentibus clericatum ex ignauia, vt ſic ocioſè, & ſine labore panem manducent. Quibus ait Dominus: *Quæritis me*, ab ambitione plurium redituum eccleſiarum: celebratione plurium miſſarum: & propter alia huiuſmodi, *non quia vidiſtis ſigna*, id eſt opera in quibus velitis me imitari: de quibus ô Domine fac mecum ſignum in bonum, *ſed quia manducaſtis* ex redditibus & oblationibus, *nec tamen ſaturati eſtis*, quia ſecundum dictum commune, quò plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ. Ita etiam eſt de cupiditatis pane. Vnde Gregorius: de panibus enim fuerant ſaturati: & per eorum perſonam Dominus illos intra ſanctam eccleſiam deteſtatur, qui per ſacros ordines ad Dominum propinquantes, non in eiſdem ordinibus virtutum merita: ſed ſubſidia vitæ præſentis exquirūt: nec cogitant quid viuendo imitari debeant, ſed quæ compendia percipiendo ſatientur. Satiatos quippe de panibus Dominum ſequi, eſt de ſancta eccleſia temporalia alimenta ſumpſiſſe: & non pro ſignis Dominum, ſed pro panibus quærere: eſt ad religionis officium non pro agendis virtutibus, ſed pro requirendis ſubſidiis temporalibus inhiare. Vnde & Chryſoſtomus: Diſcamus aſſiſtere Ieſu, ſed non propter dationem ſenſibilium, vt non exprobremur, ſecundum Iudæos. Etenim quæritis me ait: non quoniam vidiſtis ſigna: ſed quoniam comediſtis ex panibus & ſaturati eſtis. Propter hoc neque continuè facit hoc ſignum: ſed ſecundò ſolum, vt erudiat eos non ventri ſeruire, ſed ſpiritualibus adhærere cōtinuè. His itaque adhæreamus & nos: & quæramus panem cœleſtem, & accipientes omnem proiiciamus vitæ huius ſollicitudinem. Vnde etiam Auguſtinus. Quàm multi non quærunt Ieſum, niſi vt illis faciat bene ſecundum tempus. Alius negociationem habens: quærit interceſſionem clericorum. Alius premitur à potentiore: fugit ad eccleſiam. Alius vult pro ſe interueniri apud eum, apud quem parum valet. Ille ſic: ille ſic. Impletur quotidie talibus eccleſia. Vix quæritur Ieſus propter Ieſum. Vnde & Beda: Illi etiam qui in oratione quærunt non æterna, ſed temporalia: quærunt Ieſum non propter Ieſum, ſed propter aliquid aliud. Et quia turbæ in hoc operabantur, ſcilicet ſequendo Chriſtum propter cibum corporalem: inducit eos ad opera meritoria, vt ad reficiendum quærant cibum ſpiritualem. Vnde ſatagens eorum ſatiare mentes, quorum ſatiauerat ventres, altiorem eis panem oſtendit, & ait: *Operamini* id eſt operando quærite: ſeu operibus mereamini *non cibum qui perit*, ſcilicet corporalem, *ſed qui permanet in vitam æternam*, ſcilicet ſpiritualem qui æternam tribuit vitam. Cibum qui perit operatur omnis ille qui intentionem ſpiritualem ad temporale refert lucrum: ſicut illi qui Dominum ſequebantur ad hoc quòd corporaliter paſcerentur: qui autem laborem corporalem per intentionem referr ad ſpiritualia: hic *operatur cibum qui non perit, ſed qui permanet in vitam æternam* hic autem cibus eſt verbi Dei & gratiæ, pro cuius deuotione ſequi debuerant præcipuè. Opus ergo noſtrum, id eſt principale ſtudium & intentionem noſtram, dirigamus ad quærendum cibum qui ducit ad vitam æternam, ſcilicet bona ſpiritualia. Ad temporalia autem non debemus principaliter accedere, ſed acceſſoriè ſolum ea procurare, ratione corporis corruptibilis, quod in hac vita oportet ſuſtentari. Vbi Chryſo. Quaſi diceret, vos exquiritis eſcam temporalem: ego autem corpora veſtra nutriui: vt per hoc exquireretis illam eſcam quæ non temporalem, ſed æternam

Panes hordeacei ſuauiſſimi.

Pſal. 85.

Gregorius lib. 23 c. 26 moralium.

Panis cupiditas.

Panum ſectatores.

Chryſoſto. hom. 43. in Ioannem.

Ieſus propter ſe quærendus.

Auguſtin. tract. 25. in Ioannem.

Chriſti quæſitores.

Cibum qui perit operari.

Chryſoſto. hom. 43. in Ioannem.

A B C D E

A æternam tribuit vitam. Et iterum: Sed quia quidam eorum qui volunt pigrè nutriri, abutuntur hoc verbo: neceſſarium eſt inducere id quod eſt Pauli: *Qui furabatur, iam non furetur: magis autem laboret manibus ſuis vnde tribuat neceſſitatem patienti*. Sed & ipſe Corinthum veniens morabatur apud Aquilam & Priſcillam, & operabatur. Dicendo ergo, ne operemini cibum qui perit: non inſinuat quòd oporteat pigritari, ſed quòd oporteat operari & dare: hoc enim eſt cibus qui non perit. Operari autem cibum qui perit, eſt affici ſecularibus rebus. Hoc igitur dixit, quia illi nullam fidei curam habebāt: ſed ſolum volebant ventrem implere nihil laborantes: & hoc decenter cibum qui perit vocauit. Hæc Chryſoſtomus: Quem cibum permanentem filius hominis dabit vobis, id eſt paratus eſt dare, quia ad hoc venit in mundum miſſus à patre. Hunc enim filium hominis Deus pater ſignauit, id eſt ad hoc ipſum ſpecialiter aſſignauit & inſtituit, mittendo in mundum, vt daret vitam æternam mundo.

Epheſ. 4. *Act. 18.* *Cibus ſpiritualis qui non perit.* *Ioan. 18.*

B Vnde infrà dicit: *Ego ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati*: & hoc eſt dare cibum ſpiritualem. Operam ergo date, vt poſſitis cibum ſpiritualem habere. Quæritis me propter aliud: quærite me propter me, non propter aliud, qui ſum cibus permanens in vitam æternam. Seipſum enim hunc cibum inſinuat, vt ſtatim patebit. Operamur ergo opus Dei, id eſt, quod ipſe acceptat, & per quod conſequi poſſumus hunc cibum qui non perit: dum per fidem veram, & bona opera nos Chriſto incorporamus, & efficimus eum noſtrum mentis cibum: quem ipſe per gratiam ſeipſum nobis dat, vt maneat nobiſcum in æternum. Ipſe enim eſt cibus quo viuunt angeli: qui permanet in vitam æternam. Sed Iudæi quaſi ingrati de cibo, quem eis Dominus dederat: manna quod patres in deſerto comederant præferebant dicentes: *Patres noſtri manducauerunt manna in deſerto*: ſicut ſcriptum eſt: *Panem de cœlo dedit eis manducare*. Quaſi diceret: Tu adhuc non feciſti ſimilia Moyſi:

Pſal. 77.

C Moyſes enim dedit manna, & annis quadraginta: Tu autem panem hordeaceum, & pauiſti nos ſemel tantum. Vnde Auguſtinus: Attendebant itaque qualia feciſſet Moyſes: & adhuc aliqua maiora volebant fieri. Quaſi dicant: Tu promittis cibum qui non perit, & non talia operaris qualia Moyſes: panes enim hordeaceos ille non dedit, ſed manna de cœlo. Et *dixit eis Ieſus. Moyſes panem*, ſcilicet ſignificatiuum de aëre, quia deſcendebat vt ros vel pruina, & non verum *panem de cœlo* deſcendentem vobis tunc *dedit*: *ſed* modo *pater meus dat vobis panem de cœlo verum*: ipſum ſcilicet Dominū Ieſum, quē ille panis figurabat: nā ille panis figura erat iſtius panis qui veritas eſt. Vnde nō diuiditur ſed diſtinguitur hîc verū cōtra falſū quia panis ille verus, nō falſus fuit: ſed cōtra figurale, & ſic panis ille propriè nō fuit panis ver⁹ quia fuit figura panis ſubſtātialis dati in ſacramēto, & ideo iſte panis eſt ver⁹, qui fuit per illū figuratus. *Panis enim Dei verus*, nō figuralis *eſt qui deſcēdit de cœlo: & dat vitā mūdo*:

Auguſtin. tracta. 25. in Ioānem. *Verus panis*

D effectus namque panis eſt, vitam conſeruare: & ideo ille eſt verus panis ſpiritualis, qui dat & conſeruat vitam ſpiritualem: hoc autem competit verbo incarnato: cuius egreſſio à ſummo cœlo, id eſt à patre: vnde venit, *vt vitam daret mundo*. Panis corporalis non dat vitam: ſed tantum præexiſtentem conſeruat ad tempus: panis verò ſpiritualis ita viuificat, quòd ipſe dat vitam: nam anima incipit viuere per hoc, quòd adhæret verbo Dei: & ideo ipſum verbum Dei principaliter dicitur panis vitæ: propter quod Chriſtus dicit: *Ego ſum panis vitæ*, id eſt dans vitam per diuinitatem: *qui de cœlo deſcendi*, per aſſumptam humanitatem: *ex quo ſiquis* dignè *manducauerit*, ac ei fide & dilectione cōiunxerit ſe, *non morietur* morte animæ, *ſed viuet* non tantum in præſenti: & tūc vita gratiæ, ſed etiam in futuro & in æternum vita gloriæ. Non ſicut *patres* eorum qui ſimiles iſtis erant: *manducauerunt manna, & mortui ſunt* morte animæ: quia quod videbant, intelligebant: quod non videbant, non intelligebant.

E Iuſti autem qui ſimiles iſtis non erāt, non ſecundum animam mortui ſunt: quia viſibilem cibum ſpiritualiter intellexerunt. Vnde erga deuotos habebat omne delectamentum ſuauitatis: malis autem erat inſipidus: quorum anima nauſeam habebat, ſuper cibo illo quando edebant. Sic euchariſtia dignè ſumentibus, eſt vitæ ſpiritualis ſolatium: & indignè ſumentibus, iudicium. Ille ergo eſt verè panis vitæ, ſeu viuus, & de cœlo deſcendens: qui poteſt præſeruare à morte ſecundum animam: & dare vitam æternam: talis verò panis eſt verbum incarnatum: non autem datus à Moyſe in deſerto, quia multi qui ex illo manducauerunt, mortui ſunt in anima, & morte æterna. Et tunc inter cætera dixit eis Ieſus verba ſpiritualia de corpore & ſanguine ſuo. *Panis* inquit, Id eſt ſignatum per panem, *quem ego* ſummus ſacerdos *dabo* ſacramentaliter & ſpiritualiter, vel ſaltem ſpiritualiter manducanti, *caro mea eſt* latens ſub ſpetie panis: pro mundi totius vita ſufficienter: & ſi in quibuſdam non efficit, culpa eorum eſt. Et iterum: *Niſi manducaueritis carnem filij hominis* viuificeam ad

Num. 21. *Panis ſacramētalis.*

vitam gratiæ & gloriæ, *& biberitis eius ſanguinem* intima aſpergentem & emendantem *non* A
habebitis vitam in vobis, id eſt pignus vitæ, gratiæ, & gloriæ. Et iterum: *Qui manducat carnem*
meam quæ pignus eſt vitæ, quia in carne eſt deitas quæ viuificat: *& bibit meum ſanguinem po-*
tu ſpirituali, qui inquam manducat & bibit vt debet, ſcilicet non ſolum ſacramentaliter: ſed
etiam ſpiritualiter *habet vitam æternam* quia habet principium viuificans in æternum. Et
iterum: *Caro mea verè eſt cibus*, inquantum eſt coniuncta verbo Dei, quod eſt cibus quo vi-
uunt angeli: *& ſanguis meus verè eſt potus*, quia totus purus, nihil habens de contrario admix-
tum: & cætera huiuſmodi dixit tunc eis. Qualiter autem eius verba intelligere debeamus,
ipſe Dominus exponit dicens: *Qui manducat carnem meam* vt ſpiritualem cibum, *& bibit ſan-*
guinem meum, vt ſpiritualem potum, *in me manet* per vitæ conformationem *& ego in illo* per
gratiæ inhabitationem. Profectò fides in corde tuo, eſt Chriſtus in corde tuo: crede ergo
Auguſtin. tracta. 29. in Ioānem Credere in Chriſtum. in eum, & manducaſti. Hæc fides per dilectionem operans eſt opus Dei, vt initium & finis B
omnis boni: quia per fidem veram homo incorporatur Deo. Vnde Auguſtinus: Credere
in eum, eſt credendo amare, credendo diligere, credendo in eum ire, & eius membris in-
corporari. Ipſa eſt fides quam de nobis exigit Deus, quæ per dilectionem operatur. Cre-
dere ergo in eum, eſt manducare cibum qui manet in vitam æternam. Vt quid paras den-
tes & ventrem? Crede & manducaſti: Hæc Auguſtinus. Caro enim Chriſti duplex eſt: ſpi-
Chriſti caro duplex. ritualis, ſcilicet eccleſia: materialis, quam aſſumpſit de virgine Maria. Comeſtio ergo fit
duobus modis: ſcilicet ſpiritualiter, quando quis eccleſiæ vnitur: & ſacramentaliter quan-
do corpus & ſanguis in altari ſumitur. Vnde panis in altari, eſt ſacramentum corporis
Chriſti: quod eſt in eccleſia: & quod ſumpſit de Maria. Et *cùm hæc dixiſſet in ſynagoga* vbi lo-
cus communis & publicus erat docendi, docens in Capharnaum: quæ erat metropolis Ga-
lilææ. Per quod oſtenditur quòd Chriſtus palam docebat: ſicut habens doctrinam ſanam, C
& non ſuſpectam: & hæc dicendo charitatem ſuam nobis commendaſſet in dando corpus
& ſanguinem ſuum *multi ex diſcipulis eius* id eſt ex his qui eum ſequebantur: ea tanquam
carnales propter cæcitatem cordis non intelligentes: ſed carnaliter accipientes, & abhor-
rentes, murmurabant: & dixerunt (ſcilicet ſecretè) apud diſcipulos *Durus eſt hic ſermo*: atque
difficilis *quis poteſt eum audire?* id eſt intelligere & obedire. Durum enim putabant, ad intel-
Durus ſermo. ligendum: inaudibilem, ad faciendum. Hoc autem, ſecundum Auguſtinum Dominus
Auguſtin. tracta. 27. in Ioānem. diſpenſatiuè permiſit, vt bene docentibus cauſam patientiæ & conſolationis, contra mali-
gnantes eorum dicta, præberet: cùm diſcipuli etiam verbis Chriſti detrahere præſumant.
Sciens autem Ieſus qui ſcrutatur corda *quia de hoc* occultè *murmurarent* ſoluit quod illos moue-
bat, & aperit vnde fuerunt ſcandalizati, ſi tamen intelligerent. Illi enim putabant eum
erogaturum corpus & ſanguinem ſuum: ipſe autem dixit ſe aſcenſurum in cœlum vtique D
integrum: ergo de ſpirituali manducatione hoc intellexit, non de carnali. *Cùm videritis*
inquit, oculis cordis *filium hominis aſcendentem* vbi erat prius quàm aſſumeret carnem, certè
uel tunc intelligetis, quia gratia eius non conſumitur morſibus: & quia non eo modo quo
Auguſtin. ibidem. putatis erogat corpus ſuum. Ipſi enim intellexerunt carnem, quomodo in cadauere lace-
ratur, aut in macello venditur: non quomodo ſpiritu vegetatur. Vbi Auguſtinus. Filius
Chriſtus in cœlo fuit. hominis Chriſtus ex virgine Maria hic eſſe cœpit in terra: vbi carnem aſſumpſit ex terra.
Quid ergo ſibi vult quod ait: Cùm videritis filium hominis aſcendentem vbi erat prius
niſi vt intelligamus vnam perſonam eſſe Chriſtum Deum & hominem, non duas: ne
fides noſtra non ſit trinitas, ſed quaternitas. ſic ergo erat filius hominis in cœlo, quemad-
modum filius Dei erat in terra in ſuſcepta carne, filius hominis in cœlo in vnitate perſo-
Theophilus in c. 6. Ioā. næ. Vnde & Theophilus: Non ergo propter hos putes quòd de cœlo corpus Chriſti de-
ſcenderit: ſed quia vnus & idem erat filius Dei & hominis. Deinde dicit: *Spiritus eſt* E
qui viuificat id eſt, verba ſecundum ſpiritualem ſenſum intellecta viuificant & vitam
dant: *caro autem non prodeſt quicquam* ſine ſpiritu, id eſt ſecundum carnalem ſenſum intelle-
cta nihil proderunt, imò nocent. Sicut ſcientia ſine charitate inflat: ſed per charita-
1. Cor. 8. tem ædificat. *Verba quæ ego ſum locutus vobis* ad vtilitatem veſtram, de corpore meo
manducando, & ſanguine bibendo, *ſpiritus & vita ſunt* id eſt ſpiritualem habent intelle-
ctum: & ſpiritualiter & non ad literam intelligenda ſunt, & viuificant. *Litera enim occi-*
2. Cor. 3. *dit: ſpiritus autem viuificat.* Nam ſicut palea frumentum: ſic & litera tegit ſpiritum. Hinc
enim voluit intelligere manducatores & potatores carnis & ſanguinis ſui: vt in illo ma-
neant: & ipſe in illis. *Ex hoc autem multi diſcipulorum eius* in doctrina eius non perfecto-
rum:

A rum:qui ad audiendum eius doctrinam ipſum ſequentes videbantur:ſed non erant verè di-
ſcipuli *abierunt retrorſum* & retroceſſerunt *& iam non cum illo ambulabant* credentes, vel per
pœnitentiam redeuntes. *Dixit ergo Ieſus ad duodecim: Nunquid & vós* quos ſpecialiter elegi
vultis abire? Non petit quaſi ignorans: ſed vt oſtendat ſe eis non indigere:quia ponit in eo-
rum optione cum aliis recedere. *Et Petrus* qui erat principalior,& obediens,ac firmus ſicut
petra,& in omnibus maximè ad interrogandum Dominum, eíque reſpondendum prom-
ptus:ex feruore charitatis pro ſe & aliis *reſpondit*: Domine in cuius ditione cuncta ſunt po-
ſita *ad quem ibimus* quia non eſt dux veritatis niſi tu q d.Similem tui inuenire nō poſſumus:
tu ſolus ſufficis nobis,propter quem omnia reliquimus. Et cùm non ſit ſimilis tibi: non eſt *Auguſtin.*
à te ſed ad te eundum.vnde Auguſt. Si nos repellis à te:da nobis alterum te quem ſequa- *tracta. 27.*
mur. In Petri reſponſione,exprimitur maxima dilectio ad Chriſtum.vnde Chryſoſtomus. *in Ioãnem.*
B Petrus fratrum amator,amicitiæ conſeruator,pro toto reſpondet collegio: *Domine ad quem* *Petri feruor*
ibimus? Hoc autem verbum multæ amicitiæ eſt oſtenſiuum: iam enim Chriſtus eis hono- *Chryſoſto.*
rabilior erat quàm patres & matres.*Verba vitæ æternæ habes*, id eſt verba vitæ æternæ promiſ- *hom. 46. in*
ſiua,& ad eam inductiua:quibus qui nō crediderit,in æternum peribit. Qui in miniſtratio- *Ioannem.*
ne corporis & ſanguinis tui promittis vitam: etiam in verbis prædicationis tuæ promittis
eam:virtus enim Dei eſt in Euangelio. Moyſes habuit verba Dei, ſimiliter & Prophetæ:
ſed rarò verba vitæ æternæ:tu verò promittis vitam æternam.Quid ergo aliud maius quæ-
rimus? Exprimitur enim in Petri reſponſione vera confeſſio fidei: cùm ſubditur: *Et nos cre-
dimus corde* & cognouimus ſignorū virtute:vel *credimus & cognouimus*: quia de credere pro-
cedit & intelligere: *quia tu es Chriſtus*, quantum ad humanitatem:in qua vnctus es vnctione
deitatis vt rex & ſacerdos:*filius Dei* patris naturalis quantum ad diuinitatem: & per conſe-
C quens æqualis ei in natura & potentia,id eſt (ſecundum Augu.) quia ipſa vita æterna tu es: *Auguſtin.*
& non das in carne & ſanguine niſi quod es,ſcilicet vitam æternam. Panem ac carnem & *tracta. 27.*
ſanguinem ſuum vocat hic Dominus fidelium ſocietatem in corpore ſuo, quod eſt eccle- *in Ioãnem.*
ſia.Panem:quia eccleſia quotidie reficit quos recipit: & in ea quouſque ad plenam ſatieta- *Panis & ſanguis, eccleſia eſt.*
tem perueniatur, alter alterum verbo & exemplo paſcit. Vnde Dominus ad Petrum: *Pa-*
ſce oues meas. Caro autem & ſanguis Chriſti eccleſia dicitur:quia incarnatione verbi, fide *Ioan. 21.*
& ſacramentis vnita,viuit de ſpiritu Chriſti. Sicut enim corpus vniuſcuiuſque hominis vi-
uit de ſpiritu ſuo,id eſt de anima ſua:ita fideles animæ viuunt de ſpiritu ſancto. Vnus ergo
panis,& vnum corpus,ſiue vna caro & ſanguis Chriſti, multi ſumus. Conformitas etiam
Chriſti & eccleſiæ,pariter & caro & ſanguis Chriſti appellatur: eo quòd ſit proprius effe-
ctus incarnationis verbi,& finalis cauſa dominicæ paſſionis. Vnde Auguſtinus:Hunc itaq; *Auguſtini.*
D cibum & potum,ſocietatem vult intelligi corporis& mēbrorum ſuorum,quod eſt eccleſia. *ibidem.*
Huius rei ſacramentum, id eſt vnitatis corporis & ſanguinis Chriſti, in dominica menſa
præparatur,& de menſa Domini ſumitur.Qui accipit myſterium vnitatis, & nō tenet vin-
culum pacis:non myſterium accipit pro ſe, ſed teſtimonium contra ſe. Hoc eſt ergo man-
ducare illam eſcam,& illum potum bibere, in Chriſto manere:& illum manētem in ſe ha-
bere.Ac per hoc qui non manet in Chriſto:& in quo nō manet Chriſtus:proculdubio non
manducat ſpiritualiter eius carnem:nec bibit eius ſanguinem:licet carnaliter & viſibiliter
premat dentibus ſacramēta corporis & ſanguinis Chriſti:& tantæ rei ſacramentum, ad iu-
dicium ſibi manducat & bibit. Signum ergo quia manducauit & bibit hoc eſt, ſi manet &
manetur: ſi habitat & inhabitatur: ſi hæret & non deſeratur. Manemus autem in illo, cùm
ſumus membra eius:manet autem ipſe in nobis,cùm ſumus templum eius. Hæc dicuntur
E vt amemus vnitatem: & timeamus ſeparationem. Hoc totum quod Dominus de carne & *Manducandi corporis*
ſanguine ſuo locutus eſt,ad hoc nobis valeat, vt carnem & ſanguinem Chriſti nō edamus *Chriſti forma.*
& bibamus tantum in ſacramento, quod & multi faciunt mali: ſed vſque ad ſpiritus parti-
cipationem manducemus & bibamus: vt in Domini corpore tanquam membra manea-
mus, vt eius ſpiritu vegetemur: Hæc Auguſt. Et ſecundum eundem, ille ſacramentaliter
manducat & bibit,qui ipſum ſacramentum tantum ſumit: ſpiritualiter verò, qui pertingit
ad rem ſacramenti.quæ eſt res duplex:vna ſignata & cōtenta:quæ eſt Chriſtus integer: qui
continetur ſub ſpecie panis & vini. Alia res eſt ſignata & non contenta: & hoc eſt corpus
Chriſti myſticum:quod eſt in prædeſtinatis vocatis,& iuſtificatis. Et ſciendum quòd non-
nulli doctores aliqua de prædictis incidentaliter ad altaris ſacramentum referunt: ſed in
continua expoſitione nullus:quia de ſacramento altaris propriè habetur infrà in cœna do-
mini,quando hoc ſacramentum inſtituit.

ORATIO. A

DOmine Ieſu Chriſte, ſufficiens ſalus animæ meæ: da mihi te ſolum deſiderare: deſiderando te propter te, non propter aliud, quærere: quærendo inuenire: inueniendo tenere: tenendo amare: amando peccata redimere: redempta non iterare. Illuſtra quæſo Domine cor meum lumine tuæ gratiæ diuinæ: vt te ductorem in omnibus viis meis habeam: & ſemper te, qui es ſuper omnia, præ omnibus timeam & diligam: tuámque in omnibus faciam voluntatem: nec vnquam à te recedam: ſed ſemper tibi adhæream: quia tu ſolus ſufficis. & vitam æternam promittis: ad quam miſericorditer perducere me digneris: Amen.

De tranſitu Domini & diſcipulorum per ſata. CAPVT LXXI.

Luca 6. *Matth. 12.* *Fames apoſtolorum.*
DEinde cùm Dominus quadam die ſabbati *tranſiret per ſata* ſeu blada, id eſt B
per campos vbi erant ſegetes *diſcipuli eius* vt homines eſurientes *vellebant*
ſpicas propter ciborum defectum & penuriam: *& manibus ſuis confricantes*
edebant grana conſolando famis inopiam. Ecce fercula Apoſtolorum, ſcilicet grana ſpicarum: erant enim columbæ: quarum eſt grana comedere.
Eſuriebant tum ex paupertate, tum ex turbarum importunitate: in quo ſignatur quòd prædicatores & prælati debent poſtponere cibum corporum propter ſalutem
Beda in ca. 6. Luca. animarum. Vnde Beda: non habentes enim diſcipuli ſpatium manducandi propter importunitatem turbarum, eſuriebant vt homines, ſed vellentes ſpicas inediam conſolabantur:
quod eſt indicium auſterioris vitæ, non præparatas eſcas ſed ſimplices quærere cibos. Vnde
& Chryſoſto. Putas quantam occupationem doctrinæ habebant Apoſtoli: vt nec manducandi licentiam inuenirent. O beati Apoſtoli, in quibus tunc corpus quod ſuum eſt ſug- C
gerebat: quando animus quid ageret non habebat. Carnales autem homines: nec tunc ſpiritualia curant: cùm nihil habuerint carnale quod agant. *Phariſæi autem videntes* reprehenderunt Dominum de hoc: quaſi contra legem agerent diſcipuli ex doctrina magiſtri, & dicunt: *Ecce diſcipuli tui faciunt quod non licet eis facere ſabbatis.* Non arguebant eos agere contra
Deut. 23. legem, quaſi raperent alienum: quia ſecundum legem licitum erat famelico intrare ſegetem vel vineam proximi & comedere: non tamẽ falcem mittere, ſeu foras eiicere vel portare: ſed ſuper eo quòd ſpicas vellendo, & fricado die ſabbati cibum præparabant ſibi: quia
præceptum erat in lege quòd cibaria præpararentur die præcedenti, & non in die ſabbati.
Diſcipuli ſpeculũ ſunt magiſtri. vbi Chryſoſtomus: Iudæi ſcientes quia diſcipuli quaſi ſpeculum ſunt magiſtri: quia in diſcipulis magiſter videtur: propter hoc errorem diſcipulorũ volentes in opprobrium Chriſti vertere, ita dicebant: Non propter iniuriam legis dolentes: ſed detractionis occaſionem D
inuenire cupientes, iſta dicebant. Nec enim poterant aliis contra legem agentibus contriſtari: cùm ipſi quotidie in legem peccarent. Nam qui alio peccante dolet: ipſe circa iuſti-
Dolere de peccato alieno. tiam multum eſt perfectus. Nec enim poteſt aliquis alteri amplius miſericors eſſe quàm ſibi. Hæc Chryſoſto. Dominus autem confutat Phariſæos, diſcipulos rationabiliter excuſando: & quòd contra legem non faciebant oſtendendo. Et primò per exemplum: in quo
duplex tangitur ratio. Prima eſt à ſimili, ex parte ſumentium: quia ſimilis neceſſitas fuit in
1. Reg. 21. diſcipulis, quæ fuit in Dauid, quando comedit conſecratos *panes propoſitionis, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant.* Si ergo Dauid excuſatur, quia comedit in neceſſitate, quod aliâs non licebat: per conſequens & diſcipuli excuſantur, quia neceſſitas eis imminebat. Secunda eſt à minori, ex parte ſumptorum: quia Dauid in neceſſitate comedit ſanctos
panes licitè, quod licebat ſolis ſacerdotibus: ergo multo magis diſcipuli ſpicas communes E
Neceſſitas legem non habet. omnibus. q. d. ſi neceſſitas ibi legem non habuit: nec hîc habere debet. Neceſſitas enim facit aliquid licitum, quod aliâs eſſet illicitum. Et ideò diſcipulis eſurientibus, quod licitum non erat in lege: factum eſt licitum famis neceſſitate. Sic hodie, ſi quis æger ieiunium fregerit: reus non habetur. Cùm ergo Phariſæi illa legunt, laudant miſericordiam factam in
Dauid & ſuis: & quando iſta vident, reprehendunt tranſgreſſionem in diſcipulis: ex quo
apparet quòd non legis iniuriam defendunt: ſed ſuam malitiam oſtendunt. Alia ratio eſt à
maiori: quia ſacerdotes quorum intereſt maximè cerimonias legis obſeruare, violando
ſabbatum quandoque ſine crimine ſunt: vt dum in templo opera manualia circa ſacrificia
faciunt, animalia occidendo, excoriando, hoſtias lauando, carnes coquendo, & conſimilia
faciendo: vel etiam dum pueros circuncidunt. Ergo multo plus diſcipuli, qui nullius in hoc
legis ſunt, vel ordinis, vellentes ſpicas in die ſabbati, & comedentes ſine crimine ſunt.

A Deinde poſt authoritates alienas,conuicit eos authoritate propria. Et primò per aſſertio-
nem veritatis:& eſt ratio talis:quia potentius eſt templum ſpirituale quàm figurale :ſed fi-
gurale potuit defendere ſacerdotes ſibi ſeruientes: ergo multo plus ſpirituale, quod eſt
Chriſtus:diſcipulos ſibi credentes : de quo templo dicit : Soluite templum hoc : *quia maior* *Ioan.2.*
templo eſt hic ſcilicet Chriſtus:quia eſt templi Dominus. Secunda ratio eſt, in qua conuicit
eos per affectum pietatis:& eſt talis: Magis vult Dominus affectum miſericordiæ & pieta-
tis,quàm cerimonias veteris legis. Sed paſcere eſurientes,eſt opus miſericordiæ : & obſer-
uare ſabbatum,vel victimas offerre,eſt cerimoniale: ergo &c. Vnde magis vult Deus mi-
ſericordiam,qua quis ſubuenit alteri, vel ſibi indigenti,quàm ſacrificium : & opera miſeri-
cordiæ ſunt magis accepta Deo,quàm victimæ:hoſtia enim Deo placabilis,eſt ſalus homi-
num. Tertia ratio eſt,in qua conuicit eos per ſuæ poteſtatis oſtenſionem,& eſt talis: Domi-
B nus poteſt diſponere in his rebus quibus totaliter præeſt: ſed Chriſtus præeſt totaliter & di
ſcipulis,& ſabbato : ergo poteſt diſpenſare cum diſcipulis de opere in ſabbato. Ipſe enim *Sabbati Do*
fecit ſabbatum propter hominem: vt in eo quieſcat, & Deo vacet: & non hominem pro- *minus.*
pter ſabbatum:& ita, *Dominus eſt etiam ſabbati*. Et ideo ſecundum Ambroſium, ſicut poſuit *Ambroſius*
ſabbatum:ita poteſt etiam deſtruere. Quia ergo ſabbatum propter hominem fecit:& Do- *lib.5. in Lu*
minus ſabbati eſt : magis curam adhiberi voluit ſaluti hominum, quàm cuſtodiæ ſabbati: *cam ca.6.*
permittendo diſcipulos ſpicas vellere,& famem repellere. Chriſtus itaque non ſubeſt ob-
ſeruationi legis: ſed præeſt, & eam mutare poteſt : & ideo non peccat qui ſecundum ordi-
nationem eius obſeruat. Quòd autem dicitur, factus ſub lege : ſubiectio illa erat volunta- *Gala.4.*
tis,non neceſſitatis:ideò quandoque ſe ſubiecit, propter humilitatem : quandoque ſe præ-
fuiſſe oſtendit,propter authoritatem. Vbi Chryſoſto. Sabbatum non propter ocium factũ *Chryſoſto.*
C eſt: vt omnino in die ſabbati vacent:ſed vt ociantes meditentur Deum, ſuum eſſe factorẽ: *concione 1.*
& per vacantiam,Dei opera recordentur: vt dum vacantiæ illius ratio quæritur, Deus re- *de Lazaro.*
rum opifex demõſtretur. Ipſe enim legem dans ſabbati:nihil facieris,ait, præter ea quæ fa- *Sabbati in-*
ciet anima:hoc eſt enim feſtum , ſi intendantur ſpiritualia, & ſecedant terreſtria, & vace- *ſtitutio.*
mus vacatione ſpirituali:hæc Chryſoſtomus. Myſticè,per Apoſtolos intelligi poſſunt præ- *Homines*
dicatores & prælati:per eſuriem,fames ſalutis humanæ: per ſata , mundus in quo ſunt di- *per ſpicas de*
uerſa hominum genera ſeminata:per diuerſas ſegetes, diuerſæ nationes:per ſpicas , homi- *notantur.*
nes:per paleas corpora:per grana, animæ: quia ſicuti in ſpica duo ſunt , ſcilicet granum &
palea : ſic in homine corpus & anima. Diſcipuli ergo,id eſt prædicatores & prælati,eſurien
tes hominum ſalutem,debent tranſire per ſata,id eſt per mundum prædicando:& euellere
ſpicas homines à terrenis,quibus corde inhæſerant,ſeparando: confricare manibus exem-
D plo ſuæ operationis ad bonũ prouocando: in qua ſeparatur vitium à virtute , ſcilicet palea
à grano:& ſic manducare, Eccleſiæ incorporando:& ſabbato debent hoc agere,ſcilicet ſpe
quietis æternæ,ad quam alios volunt inuitare. Et de hoc conqueruntur Phariſæi,id eſt dæ-
mones:& infideles Phariſæorum cõſortes. Vbi Beda: Vellere itaque ſpicas , eſt homines à *Vellere ſpi-*
terrena intentione,qua ſolum mentis quaſi radice fixerant, eruere. Fricare autẽ manibus, *cas.*
exemplis virtutum ab ipſa carnis concupiſcentia quaſi folliculis atque integumẽtis ariſta- *Beda in ca.*
rum puritatem mẽtis exuere. Grana verò manducari, eſt emundatum quemque ab omni *6. Lucæ.*
inquinamento carnis & ſpiritus per ora prædicantium Eccleſiæ membris incorporari. hæc
Beda. Item per ſata intelligitur ſacra ſcriptura:quæ diuinarum ſententiarum ſeminibus eſt
ſeminata. Per diuerſas ſegetes,diuerſi libri:per ſpicas , ſententiæ. Item per ſata prædicato-
res cum Domino ambulant,cùm ſacras ſcripturas deuotè ſtudendo & meditando inueſti-
E gant. Eſuriunt,dum in eis panem vitæ pro ſe & aliis inuenire deſiderant : ſpicas euellunt,
dum ea quæ ſibi vtiliora videntur in eis,colligunt:collectas confricant, dum tandiu diſcu-
tiunt,donec ſub paleis literæ,grana ſpiritualis intelligentiæ inueniant. grana verò ipſa mã-
ducant : cùm ſibi & aliis miniſtrando per impletionem operum incorporant, & virtutes
roborant:& hoc ſabbato faciunt,dum à terrenis neceſſitatibus,& etiam turbidis cogitatio-
nibus quieſcentibus, Deo vacant: ſecũdum illud Eccleſ. *Sapientiã ſcribe in tempore vacationis.* *Eccleſ.38.*
Hoc Dominus ſabbati,ſcilicet Chriſtus,probat: ſed Iudæi vel adulatores,mentis refectio-
nem & requiem animarum neſcientes, reprobant : dicentes quia quieſcendum eſt ſaltem
in ſabbato,non intelligentes quòd tunc magis debemus videre quoniam ſuauis eſt Domi- *Pſal.33.85*
nus, & requiem cœleſtem quærere operando. Conſidera nunc & intuere diſcipulos , & in *99.&144.*
tanta neceſſitate conſtitutis compatere : quamuis ipſi gaudenter hoc faciant paupertatis
amore. Quid enim eſt cogitare principes mũdi præſente omniũ cõditore, ad tam tenuem

Chryſoſto. hom. 40. in Matthæum.
paupertatem redactos, vt tali pabulo more animalium oporteat ſuſtentari? Vnde Chryſo- A
ſtomus: Tu autem admirare diſcipulos, qui ita erant oppreſſi, & nullam temporalium ha-
bebant curam: ſed contemnebant carnalem menſam, & fame oppugnabantur continua:
& neque ita deſiſtebant à Chriſto. Niſi enim eos coëgiſſet vehementer eſuries: nequaquã
Pſal. 80.
hoc feciſſent. Hæc Chryſoſtomus. O quàm dulcis erat ille cibus eſurientibus, ſicut & illa
aqua inſtar mellis ſitientibus obtinere videbatur: de qua dicitur: De petra melle ſaturauit
eos. Aſpiciebat eos Dominus, & eis compatiebatur: quia tenerrimè eos diligebat. Sed ni-
hilominus gaudebat, tã propter eos quos in hoc multũ mereri ſciebat, quàm propter nos
quibus exemplum relinquebat. In hoc enim exemplo ad multas virtutes proficere poſſu-
Paupertas.
mus. Nam hic mirabiliter paupertas relucet: pompa mundi contemnẽda oſtenditur: ſum-
Voluptas.
ptuoſa & ſaporoſa ciborum præparatio deſtruitur: & gulæ voracitas cum turpi vnctuoſita-
te & inſatiabili appetitu totaliter eneruatur: inſuper & beſtialitas multorum hominum hic B
Auguſtin. ſer. 49. ad fratres in eremo. Bernardus in vigilia S. Andreæ. Boëtius lib. 2. de conſol. metro. 5.
confunditur: quia vt dicit Auguſtinus, appetere voluptates corporis, & vitare moleſtias,
ferinæ vitæ actio eſt. Igitur, vt ait Bernardus, Ridiculum eſt ſanctos honorare conuiuiis:
qui Deo abſtinentiis placuerunt. Hic etiam renouata videtur primæ ætatis beata ſimplici-
tas: in qua homines fructibus arborum, ac herbis & aqua contenti viuebant. Vnde Boëtius.

Fœlix nimium prior ætas.
Contenta fidelibus aruis:
Nec inerti perdita luxu.
Facili quæ ſera ſolebat
Ieiunia ſoluere glande,
Somnos dabat herba ſalubres:
Potum quoque lubricus amnis: C
Vmbras altiſſima pinus.
Vtinam modo noſtra redirent.
In mores tempora priſcos:
Sed ſæuior ignibus Ethnæ.
Feruens amor ardet habendi.

Gen. 8. Hieronym. lib. 1. cõtra Iouinianũ tomo 2. Carnium eſus. Exodi 16. Vini inuentio.
Hæc Boëtius. Vnde & Hieronymus: Videns Deus quòd diligenter appoſitum eſſet ad
malitiam cor hominis ab adoleſcentia: & ſpiritus eius in his permanere non poſſet: quia
erant caro: opera carnis diluuio condemnauit: & auidiſſimam hominum gulam probans,
dedit eis licentiam comedendarũ carnium. Eſum enim carnium vſque ad diluuium igno-
ratum fuiſſe ſcias: poſt diluuium autem quaſi in eremo murmuranti populo coturnices
ita dentibus noſtris neruos & virulentas carnes ingeſtas. Vinum enim cum carnibus poſt D
diluuium dedicatum eſt. Vnde etiam Petrus Damianus: Poſt mundi naſcentis exordium,
per mille ferè atque ſexcentos annos humanum genus ſine vini poculo & eſu carnium vi-
xit nec tamen quiſpiam eorum quos ſcriptura commemorat languore contabuit. Hæc
Petrus. Tunc ergo ſimplex erat cibus, & morbus rariſſimus? nunc autem contrarium vide-
Morbi origo ex cibo vario.
mus. Vnde Seneca: Immunes erant ab iſtis malis, qui nondum ſe deliciis ſoluerant. Multos
morbos multa fercula fecerunt: variúſque ex diſcordi cibo morbus eſt. Innumerabiles eſſe
morbos non miraberis, coquos numera. Ex iſtis non ſingulares morbi naſcuntur: ſed inex-
Chryſoſto. hom. 55. ad populũ Antiochenum.
plicabiles, diuerſi, multiformes. Vnde & Chryſoſtomus: Voluptas & ingluuies ſanitatis
noſtræ ſtabilitatem omnem ſubtrahit facilè. Et ſi iueris ad medicinalem locum: & accedẽs
interrogaueris, omnes ferè ægritudinum cauſas illinc inuenies exiſtentes. Nam vilis qui-
dem & parua menſa, ſanitatis mater eſt. Propterea & medici ita eam vocarunt, non ſatura- E
ri demum ſanitatem vocantes: inſatietas enim cibi, ſanitas eſt: indigenter cibari, matrem
ſanitatis dicentes. Si verò indigentia eſt mater ſanitatis: manifeſtum eſt quoniam plenitu-
do mater eſt morbi & ægritudinis: & generat paſſiones, & ipſorum ſuperexcedens medi-
corum artem. Etenim pedum dolores, & capitis grauedinem, & caligines, & manuum do-
Gula mala.
lores, & tremores, & diſſolutiones membrorum, & ictericiæ, febres longæ & flãmeæ, & his
multò ampliora, non parſimonia & philoſophica diæta: ſed ex abundanti comeſtione &
plenitudine generari apta nata ſunt. Si verò vis & animæ ægritudines videre quæ hinc na-
ſcuntur: aſpicias quoniam auaritiæ, luxuriæ, melancholiæ, deſidiæ, incontinentiæ, inſcitiæ,
omnes hinc habent principium. Quæ omnia excogitantes, fugiamus & ebrietatem & vo-
luptatem: non eam tantum quæ in menſis eſt: ſed & aliam omnem quæ eſt in rebus mun-
danis: & pro ea permutemus eam quæ à ſpiritualibus eſt voluptatem: & ſecundum Pro-
phetam

A phetã voluptemur in Domino, in his quæ hic ſunt,& futuris potiamur bonis. Hæc Chry-
ſoſto. Voluptates ergo corporis ſpernẽdæ ſunt:quia dolores ingerendo nocẽt.Vnde Hora. *Voluptas ſpernanda.*

Sperne voluptates:nocet empta dolore voluptas.

Nec ſolum corpori nocent:ſed & animam occidunt. Vnde Gregorius: Dum os de- *Horatius in epiſtolis.*
lectatur in condimentis: anima necatur comedentis. Et ideo qui ſapiens eſt, voluptatem *Gregor in*
corporis in voluptatem animi comutet.Vnde Rabanus:Si dulcedinem diuini amoris per- *paſtoral. 3.*
fectè guſtaueris:de temporali dulcedine non curabis.Vnde & Seneca: Animi voluptates *parte c.20.*
quiſquis ſequitur,& bene intelligit:omnium ſenſuum blandimenta contemnit.Si ergo ſic
hodie fieret,prout tunc diſcipuli, & in prima ætate communiter homines faciebant: non
indigeremus apparatu rerum,nec ſupellectili varia & pompoſa:in quibus genus humanum
eſt inextricabiliter intricatum.Vnde Chryſo.Vbi enim coquorũ ars vtilis eſt, nobis nuſquã *Chryſoſto.*
B ſed & valde inutilis & nociua,corpori & animæ nocẽs,& mater eſt vniuerſarũ ægritudinũ *hom.de his*
& paſſionum:& laſciuiam,cum multa munificentia inducit.Vnde & Seneca:Si audire hu- *qui delitiis*
manum genus voluerit:tam ſuperuacuum ſciet ſibi coquum eſſe quàm militem. Non de- *vacant.*
ſiderabis artifices,ſi quæris naturam. Simplici cura cõſtant neceſſaria:in delitiis laboratur. *Seneca lib.*
Vnde etiam Boëtius:Si de eo quod naturæ ſatis eſt replere indigentiam velis:nihil eſt pro- *de pauper-*
ter quod fortunæ afflu͂etiam appetas:paucis enim minimíſque natura contenta eſt. Cuius *tate.*
ſatietatem ſi ſuperfluis vrgere velis:aut iniucundum quod infuderis,aut noxiũ erit. Quàm *Boetius lib.*
modicis autem natura contenta ſit,oſtendit Seneca,qui dicit,Panem & aquam natura de- *2.de conſo.*
ſiderat:nemo ad hæc pauper eſt. Et Lucanus: *proſa 5.*

Diſcite quàm paruo liceat producere vitam.
Et quantum natura petat fluuium Cererémque.

C Si verò iſtis famem pro condimento,& ſalſa addideris:miro modo ſapida reperies, quæ *Condimen-*
ſine hac inſipida videntur. Vnde Bernardus: Prudenter ſobriéque conuerſanti, ſatis eſt ad *tum facile*
omne condimentum ſal cum fame.Qua ſola non expectata,neceſſe eſt alias atque alias de *famenti.*
neſcio quibus ſuccis extraneas confici permixtiones: quæ videlicet & palatum reparent, *Bernardus*
gulam prouocent,excitent appetitum. Hæc Bernardus. Igitur (vt dicit Seneca) voluptati- *epiſtola 1.*
bus reſiſtamus:quia facilius non recipiuntur,quàm exeunt.Et iterum:Proiice quæcunque
cor tuum laniant:voluptates præcipuè extirpa,& inimiciſſimas habe more latronum, qui *Seneca epi-*
in hoc nos amplectuntur vt ſtrangulent.Et(vt idem dicit) ad rabiem cogunt venire delitię: *ſtola 52.*
vt quicquid non ex voluntate reſpondet,iram euocet.Ad debellandum autem voluptates,
multum valet fugere earum occaſiones. Vnde Seneca: Debellandæ ſunt in primis volu- *Seneca epi-*
ptates:& nihil delicatè,nihil molliter faciendũ:his cogitationibus intentum loca ſeria ſan- *ſtola 52.*
D ctáque eligere oportet.Effœminat animos amœnitas nimia:nec dubiè aliquid ad corrum-
pendum vigorem regio poteſt.Sed quidam excuſantes ſe,dicunt quia debiles ſunt: & quia
aſſuetis carerre non poſſunt. Quibus idem Seneca reſpondet,dicens: Occurres hoc loco
mihi illa voce: Nimis dura præcipis: nos homunciones ſumus: omnia nobis negare non
poſſumus.Scis quare non poſſumus iſta? quia nos poſſe non credimus. Nolle in cauſa eſt:
non poſſe prætenditur.Et iterum:Moleſtum eſt,inquis,carere aſſuetis voluptatibus: abſti-
nere cibo,ſitire,eſurire.Hæc prima abſtinentia grauia ſunt:deinde cupiditas relangueſcit: *Prima ab-*
inde moroſus eſt ſtomachus:inde quibus fuit auidus,tibi odium eſt:deſideria ipſa moriũ- *ſtinentia dũ*
tur.Non eſt acerbum carere eo quod cupere deſieris. Quemadmodum pernicioſior eſt *taxat dura.*
hoſtis fugientibus:ſic omne incommodum magis inſtat cedenti & auerſo. Hæc Seneca. *Cupiditas*
Expedit autem vt non ſolum in delicatis,ſed etiam in vilibus eſcis concupiſcentia inordi- *in vilibus nocet.*
E nata vitetur:ad cauendum murmur,quo Deus multum offenditur.Vnde Auguſt. De nul- *Auguſtin.*
la re magis Deum offendiſſe ille populus dictus eſt, quàm contra Deum murmurando. *ſer.de mur-*
Sed vt ſciremus non Dei creaturam eſſe culpabilem, ſed inordinatam cupiditatem: non *muratione*
propter porcum, ſed propter pomum mortem primus homo inuenit: & Eſau primatus *Idem ſerm.*
ſuos,non propter gallinam,ſed propter lenticulam perdidit.Et iterum: Daniel ideò vir de- *2. dominica*
ſideriorum appellatus eſt, quia panem deſiderij non comedit: & potum concupiſcentiæ *primę qua-*
non bibit:quia magis Chriſtum quàm epulas deſiderabat. Aæc Auguſt. Et non ſolum cor- *drageſima.*
poris:ſed & animi voluptates ſunt debellandæ:quia(vt dicit Grego.) Incaſſum caro atteri- *Animi vo-*
tur,ſi à prauis ſuis voluptatibus animus non refrenatur. Tu ergo hoc exemplo diſcipulo- *luptas refre*
rum animatus, paupertatem totis amplectere viribus: quæ ſic eminicuit in præfatis mundi *nanda.*
principibus, & ſimiliter in Domino Ieſu & ſua matre, & in omnibus qui voluerunt eos *Gregorius in pſal 3.*
perfectè imitari.Spiritu autem eam cõplectere, & corde dilige: quia aliâs meritoria non *pœnitentia lem.*

eſſet. Laudabile quidem non eſt pauperem eſſe: ſed in paupertate paupertatem amare, & paupertatis inopias propter Chriſtum gaudenter & hilariter ſuſtinere. Proh dolor, quia multi de paupertate ſolo nomine gloriantur:ſed quo pacto vt eis penitus nihil deſit. Dicũt ſe amicos Dominæ paupertatis:ſed paupertatis ſodales & amicos fugiunt toto poſſe: ſcilicet famem,ſitim,frigus,defectus,contemptum, deſpectum,& huiuſmodi. Et vt dicit Bernardus,volunt eſſe pauperes ſine defectu, humiles ſine deſpectu, patientes ſine contumeliis. Tu verò nunquam pro aliqua re ipſam paupertatem lædere velis:& nihil omnino vltra neceſſitatem habeas,vel habere deſideres. Et ſi quæris quæ ſit illa neceſſitas? Reſpondeo tibi quòd quanto intimius paupertatem dilexeris, tanto ſubtilius de neceſſitate iudicabis.Illa nanque neceſſaria ſunt nobis, ſine quibus eſſe non poſſumus. Vide ergo ea ſine quibus commodè potes eſſe: & illa nec habere, nec appetere, nec procurare, nec à ſponte dantibus recipere. Vnde Seneca:Circuncide ſuperflua,& in arctum deſideria tua conſtringe.Conſidera tecum quantum natura poſcat,non quantũ cupiditas expetat.Impone concupiſcentiæ frenum:omnia quæ ſunt blandimenta reiice. Hæc Senec. Sed multi in iudicando de neceſſariis & ſuperfluis decipiuntur, & ſuperfluis tanquam neceſſariis vtuntur. Vnde Auguſtinus: Multa nos in facultatibus noſtris ſuperflua habere probamur, ſi neceſſaria ſola retineamus:nam vana quærentibus nihil ſufficit: & aliorum quodammodo retẽtor eſt,qui profutura pauperibus inutiliter habet. Vnde & Seneca: Quàm multa ſuperuacua eſſent non intelleximus, niſi deeſſe cęperint. Tota mihi vita mentitur:neceſſaria indicat quorum magna pars ſuperuacua eſt:quæ ſi quandoque neceſſitas abſtulit, nõ ſentimus ablata.Hæc Seneca.Non ſolum autem ſuperuacua:ſed & neceſſaria ſunt quandoque contemnenda.Vnde iterum Seneca:Non te laudes ſi cõtempſeris aureos lectos, & gemmeam ſuppellectilem:quæ eſt enim virtus ſuperuacua contemnere? Tunc te admirare cùm contempſeris neceſſaria. Non magnam rem facis, ſi viuere ſine apparatu potes: tunc te mirabor,ſi contempſeris etiam ſordidum panem:ſi tibi perſuaſeris herbam,vbi neceſſe eſt non pecori tantum:ſed homini naſci. Et notandum quòd abſtractio à rebus mundanis (ſecundum Bernardum)fit tribus modis. Primus modus eſt,quòd quis ſolum in neceſſariis contentetur:& tanquam aduenam & peregrinum ſe reputans, victu & veſtitu contentus, graue exiſtimet aliis onerari:quia(ſecundum Gregorium) hoc ipſum grauiter tolerant, quòd feſtinantes ad patriam in itinere multa portant. Secundus modus eſt,quòd quis nec in neceſſariis delectetur:& in nullo ad temporalia ſit affectus: ſed tanquam mundo & mundialibus mortuus abundãtiam & defectum,laudem & opprobrium æqualiter accipiat. Mortuo enim ſi quid defuerit, non ſentit: ſic anima in ſuis affectibus mortificata, commodum & incommodum non diſcernit. Tertius modus eſt,quòd quis in vſu neceſſariorum non ſolũ non delectetur:ſed potius affligatur & crucietur:vt dicere poſſit cum Apoſtolo: *Mihi mundus crucifixus eſt,& ego mundo.* Talis nanque non ſolum mundo eſt mortuus, quia mundana non ſentit:ſed etiam mũdo crucifixus,quia omnia velut ſtercora arbitratur. Tali pœna eſt res creatas pro quacunque neceſſitate proſpicere: ſed ſolum delectatur per amorem Deo dulciter adhærere.Nec tamẽ Dominũ in paupertate perfectè imitari poteris quantũcunque te aſtrinxeris.Nec videtur quòd noſtra paupertas ſuæ æquiparari poſſit,quantumcunque à nobis totis viribus obſeruata fuerit. Ad quod, omiſſis aliis quæ reddi poſſunt rationibus,ſcilicet & quia Deus eſt, & quia ditiſſimus, & omnium Dominus, & quia perfectiſſimus,& huiuſmodi ſimilibus, hanc ſpecialem adduco rationem: quia ipſe non ſolum paupertatis penuriam,ſed eius opprobrium aſſumpſit. Nam noſtra paupertas, quia voluntariè & pro Dei amore aſſumpta eſt,reputatur & eſt virtuoſa:& ideò non opprobrioſa,ſed honorifica habetur,etiam apud malos. Ipſius verò non ſic:non enim cognoſcebatur: nec ſciebatur quòd voluntariè pauper eſſet:ſed credebatur quòd neceſſaria paupertas eum teneret:& hæc opprobrium & contemptum parit. Cùm eſſet abſque domo & poſſeſſionibus & diuitiis,ſcientibus hoc vniuerſis,magis habebatur contemptui à multis: huiuſmodi enim pauperes quaſi ab omnibus conculcantur: ſi ſapientes ſunt,non eis creditur: ſi nobiles, nihilominus deridentur & contemnuntur: immo quod plus eſt, ſapientia & nobilitas, & omnis virtus in reputatione hominum, in eis extincta videtur. Deiiciuntur enim quaſi ab omnibus:adeo vt nec amicitiæ antiquæ,nec ſanguinis vincula vt plurimũ eis proſint: cùm omnes ferè tales amicos vel conſanguineos habere recuſent. Vides bene quomodo nec eius paupertati æquiparari,nec eum imitari potes in tam profundæ paupertatis & humilitatis abiectione. Et propterea pauperes mundi contemnendi non ſunt: qui ipſum Dominum re-

Paupertatis ſodales. *Bernardus ſermone 4. de aduẽtu.* *Neceſſaria nobis.* *Seneca epiſtola 12.* *Neceſſaria contẽnanda Seneca lib. de conſolatione.* *Abſtinẽtia tribus modis fit. Bernardus ſermo. 7. in quadrageſima.* *Gala. 6. Philip. 3.* *Paupertatis dominicæ excellentia.*

A B C D E

A num repræſentrant. Quantum etiam noſtra paupertas à Domini paupertate diſtet: conſi- *Chryſoſto. home.67.in Matthæum.*
derate potes ex pluribus quæ ſimul tangit Chryſoſtomus, dicens: Cùm naſciturus erat, non
exquiſiuit claram domum, neque matrem diuitem, ſed pauperem, & ſponſum tectorem
habentem. Et in tugurio naſcitur, & in præſepio ponitur: & diſcipulos eligens, non rheto-
res, non ſapientes, non diuites, nõ nobiles, ſed pauperes & ex pauperibus, & vndique igno-
biles elegit: & menſam apponens, quandoque quidem hordeaceos panes apponit: quãdo-
que autem ipſo tempore diſcipulos à foro emere iubet. Et ſedilia faciens de fœno facit. Et
veſtimenta induens vilia: & à multis illo in tempore differentia circumamicitur: domum
autem non habuit. Si autem tranſire de loco ad locum oportebat, ambulans hoc faciebat,
& ita ambulans quòd fatigabatur. Et ſedens non throno opus ei erat, neque puluinari ſed
pauimento. Sic ergo Chriſtus pauper erat: qui tamen Dominus omnium, rex expectabilis
B erat. Hæc Chryſoſtomus. Attendamus hæc, & erubeſcamus nos miſeri: quia talibus non
contenti, Dominum contemnimus imitari. Et maximè hoc tempore malo, quo omnis qui
panem habet, contentari deberet. Vnde Hieronymus: Iuxta miſerias huius temporis, & *Hieronym. in regula monachorũ cap. de paupertate.*
vbique gladios ſæuientes, ſatis diues eſt qui pane non indiget: ſatis potens qui ſeruire non
cogitur.

ORATIO.

Domine Deus omnipotens, qui omnia quæ cœli ambitu continentur, ſub pedibus hominis ſubieciſti: vt ſolus homo tibi ſubiectus eſſet totus: exteriora nempe pro hominis corpore cuncta creaſti, ipſum verò corpus pro anima, animam verò pro te, vt tibi ſoli vacaret, & te ſolum amaret: qui
C *etiam das iumentis eſcam ipſorum, ac volucribus cœli, & piſcibus maris paſtum: da mihi huius vitæ neceſſaria ad ſalutem meam, & ad laudem tuam: vt ſic per te prouiſus, melius tibi vacare valeam: da quoque mihi in omni defectu & penuria patientiam, ne puſillanimitate fractus deficiam. Amen.* *Pſal. 146.*

De manco manum aridam habente. CAPVT. LXXII.

Actum eſt autem poſt hæc in alio ſabbato, *vt intraret Ieſus in ſynagogam eorũ* *Matth. 12. Luca 6. Marci 3. Hilarius canone 12. in Matthæum. Beda in ca. 6. Luca.*
& doceret. Nam ſecundum Hilarium, præmiſſa in campo dicta ſunt & ge-
ſta: & poſt hoc ſynagogam ingreditur. Sabbato intrauit ſynagogam ad do-
cendum, propter maiorem populi frequentiam & conuentum. Vnde Be-
da: Sabbatis præcipuè Dominus in ſynagoga docet, operatúrque virtutes,
non ſolum propter inſinuandum ſpiritale ſabbatum: ſed etiam propter ce-
D lebriorem eo die populo conuentum: cui tunc moris erat, quia vacare à labore per legem
iubebatur, legendis audiendíſque ſcripturis operam dare. Nam ſicut hi quibus venandi
ars eſt, vbi feras, vbi piſces & volucres plus abundare didicerint: ibi maximè ſua rhetia ten-
dunt: ita Dominus ſemper docuit in ſynagoga & in templo, quo omnes Iudæi conuenie-
bant: volens omnes homines ſaluos fieri: & ad cognitionem veritatis venire. Hæc Beda.
Ecce in Chriſto tria: ſcilicet Mentis ſtabilitas: quia licet Phariſæi inſidiarentur ei: non ta- *Chriſti præconia tria.*
men metuebat venire vbi erant: & hoc eſt contra puſillanimes. Doctrinæ veritas: quia in
publico docebat: & hoc eſt contra hæreticos. Zeli immenſitas: quia totum hoc propter
ſalutem animarum faciebat: & hoc eſt contra eos qui inde quærunt vanam gloriam, vel tẽ- *Beda in ca. 6. Luca.*
porale lucrum ſeu commodum. *Et erat,* in ſynagoga, *homo habens manum aridam,* & contra-
E ctam: *& obſeruabant,* id eſt doloſe ſeruabant eum Phariſæi ſi ſabbato curaret: vt illum ar-
guerent vel accuſarent. Vnde interrogabant eum maliciosè, ſi licet ſabbatis curare? Vt ſi di-
ceret non, arguerent eum de inmiſericordia vel impotentia: ſi diceret ſic, accuſarent eum
de ſabbati tranſgreſſione. Vbi Beda: Quia ſolutionem ſabbati quam in diſcipulis arguebãt
excuſauerat, ipſum calumniari volentes obſeruabant: vt ſi in ſabbato curet, tranſgreſſionis
eum accuſent: ſi non curet, crudelitatis aut imbecillitatis arguant. Vt enim ait Bernardus:
In factis obſeruatores, in verbis exprobratores, in tormentis ſuſtinuit illuſores. Et videns
Dominus cogitationes eorum: iuſſit hominem infirmum ſurgere & ſtare in medio: vt mi-
raculum eſſet magis manifeſtum: & euidentius argueretur cæcitas malignantium: & quaſi
repetendo quæſtionem ab eis motam, ſub aliis verbis hoc idem quæſiuit ab ipſis. Illis autẽ
ſic tacentibus, propoſuit ſimilitudinem de animali: & ſoluit quæſtionem prius verbo, oſtẽ-
dens per rationem quòd licitum eſt ſanare hominem die ſabbati. & eſt ratio talis: Magis

ſubueniendum eſt homini quàm animali: ſed animal ſi ceciderit in puteum vel foueam, A
extrahitur & liberatur die ſabbati:ergo multop lus homo qui eſt nobilior & melior: cùm
ſit factus ad imaginem Dei,ſi in infirmitatem ceciderit,curatur die ſabbati. Si enim hoc fit
propter cupiditatem temporalium:multo magis debet iſtud fieri vbi ſalus quęritur anima-
rum. Et ſic ipſi vitæ communis & propriæ conſuetudinis vincuntur exemplo. Vnde Chry-
ſoſtomus: Vobis ouem licet in ſabbato ſaluare:& mihi hominem nō licet? Vobis manibus
licet extrahere: mihi nec verbo licet curare? Ecce nec medicinam conficio: nec manum
meam ſuper illum extendo. Dico verbo, & ſanatur infirmus: & legem ſabbati veſtri non
tranſgredior:& ſine opere opus virtutis conſumo. Hæc Chryſoſtomus: Sed auari Phariſæi
plus diligunt ouem quàm hominem proximum: & laudant impendere ſubſidium in oue:
Hierony. in c.12. Matt. & accuſant beneficium charitatis in homine. Vnde Hieronymus: Sic ſoluit quæſtionem
propoſitam,vt interrogantes auaritiæ condemnaret. Si vos,inquit,in ſabbato ouē & quod- B
libet aliud animal in foueam incidens eripere feſtinatis: non animali, ſed veſtræ auaritiæ
conſulentes:quanto magis ego hominem,qui multo melior eſt oue,debeo liberare? Vnde
& Rabanus: Competenti ergo exemplo ſoluit quæſtionem eorum:vt eos oſtendat ſabbatū
violare in opere cupiditatis, qui eum violare arguunt in opere charitatis, legem malè in-
terpretantes: qui dicunt in ſabbato à bono feriandum, in quo à malis tantum feriandum
Exo.20.& Leuit.23. Ioan.8. eſt. Vnde opus ſeruile non facietis in eo,id eſt peccatum: quia qui facit peccatum, ſeruus
eſt peccati. Sic in æterna requie à malis tantum feriabitur,non à bonis. Hæc Rabanus. Se-
cundo ſoluit quæſtionem facto,hominem habētem manum aridam ſanando. Tunc enim
ait illi,extende manum tuam:& cùm extenderet, ſtatim reſtituta eſt ſanitati. In quo patet
perfectio ſanitatis. Vbi Chryſoſtomus: Vt propoſitum legis, quam Iudæi non intelligunt,
ſanitas manifeſtat. Si enim Deus offenditur in opere ſabbati,ſine dubio infirmitas non fu- C
Hierony. in c.12. Matt. gatur:quia non poteſt iniuriam Dei beneuolentia ſequi. Iſte mancus,ſecundum Hierony-
mum,in Euangelio quo vtuntur Nazaræi,cementarius ſcribitur, iſtiuſmodi vocibus auxi-
lium precans: Homo cementarius eram,manibus victum quæritans:precor te Ieſu vt mihi
reſtituas ſanitatem:ne turpiter mendicem cibos. Dominus Ieſus maximè in ſabbatis do-
cebat,& operabatur virtutes. Primò,vt oſtenderet quòd Euangelicum & ſpirituale ſabba-
tum,melius & fructuoſius veteri ſabbato ſuccedebat. Secundò, vt ſabbato pluribus occur-
rentibus,proficeret pluribus:& ſaluator mundi ex miraculorum virtute manifeſtus fieret.
Tertiò,vt Dominus legis & ſabbati probaretur. Quartò,vt malum intellectum Iudæorum
de obſeruantia ſabbati auferret, dum bene operando ſabbatum ſe non violare probaret,
qui in ſabbato curabat,& in hoc coram pluribus legiſperitos confutabat. Circa quod ſciē-
dum,quòd aliqui ſunt actus boni in genere entis,qui tamen ex ſe non habent bonitatem in D
genere moris:ſicut ædificare domum,vel huiuſmodi:& talia non erant licita in die ſabba-
ti. Alij autem ſunt actus boni in genere moris, ſecundum ſe:ſicut ſunt opera virtutum: &
talia licita ſunt in die ſabbati:de quibus erat ſanatio manus aridæ: quia erat opus pietatis:
& cum hoc erat ad gloriam Dei manifeſtandam, inquantum fiebat miraculoſe & ſupra
naturam:& ideo talia poſſunt fieri in die ſabbati, non ſolum licitè ſed & laudabiliter. My-
Beda in c.6. Luca. ſticè,ſecundum Bedam & Rabanum, homo qui habebat manum aridam, humanum ge-
nus in bono opere arefactum,pro manu in primo parente ad pomum vetitum extenſa: ſed
in miſeratione Domini, ſaluti & bonorum operum fructibus, per innocentes Chriſti ma-
nus in cruce extenſas,eſt reſtituta. Et bene manus in ſynagoga erat arida:quia vbi maius
donum ſcientiæ,ibi tranſgreſſor maiori ſubiacet culpæ:& grauius eſt periculum inexcuſa-
bilis noxæ. Sananda manus arida iubetur extendi:quia infructuoſa debilitas animæ, nullo
melius ordine quàm eleemoſynarum largitate curatur. Habebat autem homo dexteram E
manum languidam:quia ab eleemoſynis torpebat:ſiniſtram ſanam, quia ſuæ vtilitati intē-
debat. Sed veniente Domino, dextera ſanatur vt ſiniſtra: quia quod congregauerat auide:
Pœnitenti quatuor neceſſaria. modo diſtribuit charitatiuè. Myſtice etiám in hoc infirmo docuit quatuor neceſſaria pœ-
nitenti:ſcilicet quòd ſurgat à culpa,per pœnitentiam: quòd ſtet in gratia, per perſeueran-
tiam:quòd in medio, per boni exempli euidentiam: quòd extendat manum, per bonam
Gregorius epiſt.57. operationem. Extende ergo manum primò ad pauperes, in eleemoſynarum largitione:
ſecundò ad Deum,in feruenti oratione:quia ſecundum Gregorium: Fruſtra pro peccatis
rogaturus ad Deum manus expandit,qui eas pro poſſe ad pauperes non extendit. Morali-
ter homo habens manum aridam,eſt peccator: habent enim quidam cor aridum, quia
ſine

A ſine bona affectione,ſine compaſſione:quidam linguam aridam,quia ſine bona locutione,
ſine Dei laude:quidam manum aridam,quia ſine bona operatione. Hæc autẽ triplex ari-
ditas ſumitur ex ſimilitudine arboris aridæ:quia tunc eſt verè arida,quando eſt ſine ſucco,
ſine foliis,ſine fructu.Cor habent aridum,inuidi:linguam,maliloqui:manum,auari. Iſte
ex obedientia diuina manum debet extendere ad proximum, per eleemoſynarum largi-
tionem.Ille lingua loqui ad Deum,per deuotam orationem.Alius cor eleuare ad cœlum,
per ſanctam meditationem:& ſic ſanatur peccator.Item ſecundum Theophilum:Aridam *Theophilus in Matth.*
dexteram habet manum,quiſquis non operatur quæ ſunt dexteræ partis: quia talis eſt im-
potens ad bona,ſed potens ad mala. Ex quo enim manus conſtituitur in operibus prohi-
bitis,extunc areſcit in operibus bonis. Iterum verò reſtaurabitur: quando in virtute ſtans
operabitur. Per manum enim, quæ eſt organum organorum, conuenienter intelligitur
B opus meritorium:& ideo manus eſt arida,quæ eſt ad hoc opus inualida: ſed cùm ad verbũ
Chriſti ſurgit per gratiam,tunc manum extendit per ſanctam operationem. Poteſt etiam
per hominem,manum aridam habentem,ſignari piger & ocioſus:quia ad operandum eſt
inualidus:ſed cùm ad verbum Chriſti ſtat in medio virtutis:manus eius ſanatur,& in bonis
operibus exercetur. Specialiter tamen & præcipuè per hunc hominem auarus ſignatur:
cuius manus ad opera pietatis & largitatis inualida reperitur. Huius manus ſunt quinque *Digiti quinque auari.*
digiti.Primus,inordinatum deſiderium habendi.Sedundus,labor acquirandi. Tertius,ſol
licitudo conſeruandi.Quartus,ſtudium multiplicandi.Quintus,infidelitas diſpẽſandi.Sed
vt ſanetur,ei per gratiam dicitur: extende manum tuam: quia cùm ex Dei dono ad opera
pietatis extenditur,tunc ſanatur.Vnde Ambroſius:Audiſti Domini verba dicentis:exten- *Ambroſius lib. 5. in Lucam.*
de manum tuam.Communis iſta generaliſque medicina eſt. Et tu qui puras manum habe-
C re te ſanam:caue ne auaritia,caue ne ſacrilegio contrahatur.Extende ſæpius eam. Extende
illam ad pauperem,qui te obſecrat. Extende, vt proximum iuues: vt viduæ præſidium fe-
ras:eripias iniuriæ quem vides iniuſtè calumniæ ſubiacere. Extende ad Deum pro pecca-
tis tuis.Sic manus extenditur,ſic ſanatur.Hæc Ambroſius.Igitur ô auare,qui manum aridã
& contractam habens non vis dare,vis accipere:non vis largiri,vis prædari:extende manus
tuas vt tribuas indigentibus:quia in hoc tibiipſi prouidebis,& theſaurizabis in cœlis.Vnde
Chryſoſt.Eleemoſynam faciamus,& ne deſpiciamus à fame correptos.Etenim tibiipſi be-
nefacies magis,illis benefaciẽs.Nam his quidem præſentia porriges: tibiipſi verò futuram
gloriã prædæ ponis.Hæc Chryſoſt. Inter omnia ergo opera miſericordiæ prærogatiuã ha-
bet eleemoſyna,quam totiẽs & tam attentè nobis inculcat diuina ſcriptura. *Phariſæi autem*,
repleti inſipiẽtia.i.irrationabili iracũdia,cùm magis deberent eſſe grati de diuino benefi-
D cio,*exeuntes*,de Sinagoga,& de conſpectu Chriſti:& à lumine recedentes,*ſtatim cum Hero-
dianis*,principis ſecularis ſatellitibus, *conſilium faciebant aduerſus Ieſum, quomodo eum perderent*,
ſecundum Ambroſium:quomodo vitã perderent:non quomodo vitã inuenirẽt. Iam ergo
de morte ipſius tractabant: & hic primò loquitur de procuratione mortis Chriſti,pro qua
tunc primò conſilium faciebant. Magna inſipientia de nece eius tractare, cuius beneficiis *Phariſæorũ malacæcitas.*
plurimum indigebant:quos etiam ad hoc non eius culpa,ſed liuor mouebat.Magna etiam
eorũ fuit obſtinatio,quia nec verbis Chriſti,nec factis,reſilierunt à malo ſuo: ſed amplius
inuidia permoti,remãſerunt in malo obſtinati.Vnde Chryſoſt. Phariſæi autem conſilium
acceperũt,ſcilicet à diabolo,vt perderent eũ.Inuidentes enim Chriſto,nolebãt eum facere
ſigna,ne gloriã acquireret,& diſcipulos cõgregaret:ſed turpitudinem inuidiæ ſuæ,ſabbati
defenſione tegebãt:vt in prima quidem facie viderentur ſabbati iuſtitiã defendere:re vera
E autem ſuã exequerentur inuidiam. *Ieſus autem*, ſciens machinationes eorũ, quia nihil eum
latebat,receſſit inde,*cum diſcipulis ſuis,& ad mare ſeceſſit*. Receſſit autem inde propter multa.
Primò,vt eis parceret,& occaſionem impietatis auferret:maioriq; vtilitati Eccleſiæ ſe ſer-
uaret.Secundò,q. nondum venerat tempus paſſionis ſuæ præfinitũ à patre:necdum imple-
tæ erãt Prophetarum ſcripturæ.Tertiò,quia nõ aderat locus,ſcilicet Hieruſalem,extra quã
non fuit locus paſſionis eius. Quartò,propter dandũ ſuis in perſecutione fugiendi exem-
plum:ne fuga eorum imputaretur in peccatum.Quintò.propter humilitatis & patiẽtiæ in-
dicium,& cùm poſſit aduerſarios ſuos nutu deiicere in abyſſum. Sextò, ad oſtendendum
veræ humanitatis ſignum:cùm licet ipſe mortem non timeret, tamen tanquam homo fu-
git à conſilio malignantium.In quo etiam nos docuit,vt ab illis recedamus,quos bonis mo
nitis ſemper deteriores fieri videmus:homines enim in malis obſtinati,vix poſſunt per ra- *Recedẽdum ab obſtinatis in malo.*
tionem cõpeſci.Vnde Chryſoſt.Sciens autẽ Dominus conſiliũ eorum, non diu cõtendit,

ſed vna reddita ratione receſſit: ne magis inſaniam eorum excitaret: quia non poteſt fieri, A
Ignorantia ratione placatur. malicia excitatur. vt malicia ratione placetur. Ignorantia quidem ratione placatur: malicia autem amplius excitatur. Seiens ergo paratos illos eſſe ad malefaciendum ſeceſſit: non quaſi timidus ſubtrahens ſe ab eis: ſed quaſi miſericors parcens eis: ne eos ad opus impium amplius irritaret. quanuis enim qui paratus eſt malum facere, apud Deum iam fecit: tamen qui intelligit paratum eſſe aliquem opus malum facere, & irritat eum, dans ei occaſionem vt compleat malum, ipſe particeps eſt peccati eius. Vt quid enim res mala per te exitum ſuum inuenit. Et qui ſine te fuerat periturus, aut quantum ad volũtatem ſuam iam perditus erat: vt quid per te impleta eſt perditio eius? Hæc Chryſoſtomus. *Et multi*, infirmi, *ſecuti ſunt eum*, ex eo quòd viderant prædictum hominem curatum, *curauit eos omnes*, remunerans fidem ipſorum, forſitan quia omnes digni fuerant curatione. Docti ergo, viſis ſignis, perſequuntur: indocti,
Remigius in Matth. c.12. opinione eius ducti, amando ſequuntur: & ideo curari merentur. Vnde Remigi. Quem B
Phariſæi vnanimi conſilio perdere quærunt: turba indocta vnanimi dilectione ſequitur: vnde mox ſui deſiderij conſequitur effectum: ſi vis & tu curari, ſi vis ſanari, ſi vis à mortis
Phariſæi. periculo liberari: ſequere & imitare Ieſum, ipſe enim neminem repellit: omnes qui eum ſequuntur ſanat. Per Phariſæos qui diuiſi interpretantur, diſcoli qui diſſenſiones faciunt ſignantur: per Herodianos verò ſuberbi, qui glorioſi in pellibus interpretantur. Iſti verò conſilium faciunt contra Ieſum: qui cum humilibus & charitatem habentibus commorãtur: & ideo recedit ab illis ſe elongando, & humilibus eum ſequentibus benefacit, beneficia ſalutis impendendo. *Et præcepit eis*, qui curati erant, *ne*, eum diuulgarent &, *manifeſtum facerent*, vt inanem gloriam & gloriandi de ſe iactãtiam declinaret, & vt nobis exemplum vitandi eam daret. Non prohibuit Dominus miraculorum prædicationes ad vtilitatem an-
Laudis humanæ vitatio. dientium, ſed in beneficiis vanæ gloriæ appetitum. Vnde Ambroſius: Hic myſticè inſtruit C
nos, ne cùm magnum aliquid facimus, laudem foris quæramus. Vnde Chryſoſtomus: Vbi quidem propter alios alij curantur, non præcepit eis vt nemini dicerent: quale eſt vbi oculos cæci nati aperuit: & Paralyticum triginta & octo annis iacentem erexit. Vbi autem non propter alios, ſed propter meritum ipſius curat hominem, præcipit ei vt nemini dicat, ſicut & læproſo mandauit. Ideo & iſtis præcepit ne vulgarent eum: quia propter ipſos ſolos curauerat eos: quia non æſtimationem hominum miraculis venabatur, ſed credentium deſiderabat ſalutem: Hæc Chryſoſtomus. *Et venerunt in domum*, quandam ad hoſpitandum *&* *conuenit iterum turba*, ad audiendum Dei verbum: & tunc ita ferueuter intendebant prædicationi, quòd ipſi diſcipuli eius non habebant tempus panem manducandi. Hoc eſt contra
Beda in ca. 3. Marci. illos qui dimittunt opus prædicationis, propter curam & ſaturitatem commeſtionis. Vbi Beda: O quàm fœlix occupatio ſaluatoris: quàm beata frequentia turbæ confluentis: cui D
tantum ſtudij ad audiendum verbum Dei, tantum fuit curæ ad obtinendam ſalutem, vt authori ſalutis cum his qui ſecum erant ne veſcẽdi quidem hora, à ſolatio vitæ miſeris impendendo, libera maneret. Vtinam Domine Ieſu, & in noſtri temporibus æui, tantum gratiæ tuis fidelibus largiaris, qui doctores ſuos aſſiduitate diſcendi non ſolum ab appetitu carnalium voluptatum, verumetiam nonnunquam ab ipſa quoque panis quotidiani perceptione præpediant. Hæc Beda. *Et cùm ſui*, ſcilicet Iudæi, qui ex parte matris de cognatione ſua erant, viderent inſolitum feruorem in eo, & audirent altitudinem diuinæ ſapientiæ, quam capere non valebant: æſtimabant eum mente alienatum, & in furorem verſum
Beda ibidẽ. ſenſu perdito loqui: & *exierunt tenere eum*, & ligare, ne ſibi vel aliis poſſet nocere. Vbi Beda: Verè ſicut ipſe dicit alibi: Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua, & in domo ſua. Quem enim exteri quaſi authorem vitæ, & ſapientiam Dei adire & audire deſiderant: E
hunc propinqui quaſi mentis impotem eſſe ligandum decernunt. Allegoricè autem in eo quòd turba ad illum conueniente frequenti, vt furioſus à ſuis contemnitur: ſalus credentium de Gentibus approbatur: & inuidia Iudæorum & perfidia notatur: de quibus ait Ioã-
Ioan. 1. nes: *In propria venit, & ſui eum non receperunt.* Hæc Beda. Similiter & hodie qui ad ſequẽdum Chriſtum ſunt feruidi, à mundanis hominibus inſani reputantur: & per eos quantum poſſunt à bono retinentur. O quantum vna non dico mẽſura, ſed gutta huius vini valeret, quæ
Sapien. 5. hanc inſaniam induceret. Fœlices qui hac laborant inſania: vt de illis dici poſſit illud Sapientiæ: *Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam*: vtinã & ego miſer vnus de illis merear fieri: ac cum eis inter filios Dei computari: & inter ſanctos ſortem habere.

ORA-

A

ORATIO.

DOmine Ieſu Chriſte, rogo te per viſcera miſericordiæ tuæ, vt me mancum, ad faciendum opera bona inualidum, digneris miſericorditer ſanare: & ad omne opus bonum, fortem & aptum facere. Fac me ſtare in medio virtutum: vt te iubente & faciente, extendam ad iuſtitiam, non ad iniquitatem, manus meas: méque in bonis exercendo, tuum beneplacitum in omnibus faciam: & in malis exeſcēdo, ab offenſa tua omnino abſtineam. Da mihi bone Ieſu: vt præ omnibus diuitiis & deliciis ſeculi, intendam verbo Dei, ac meæ & aliorum ſaluti. Amen.

De dæmoniaco, cæco, & muto. CAPVT LXXIII.

B POſt prædicta, oblatus eſt ei homo dæmonium habens, cæcus, & mutus: ſed Lucas mutum tantum, non cæcum dicit, tacens quód Matthæus expreſſit. Nec talia ſunt in dæmone formaliter, ſed ſolum effectiuè: quia effecerat hominem cæcum & mutum: & ideo ipſo eiecto, vidit, & loquebatur homo. Vnde ſequitur: *Et curauit eum*, in quo notatur à dæmonio liberatio: *ita vt videret*, in quo cæcitatis illuminatio: *& loqueretur*: in quo loquelæ reſtitutio. Vbi Hieron. Tria ſigna ſimul in homine perpetrata ſunt: cæcus videt: mutus loquitur: poſſeſſus, à dæmone liberatur. Quod tunc quidem carnaliter factum eſt: ſed quotidie completur in conuerſione fidelium: vt expulſo dæmone primùm lumen fidei accipiant: deinde in laudes Dei tacentia prius ora relaxentur. Vnde & Auguſt. Dæmonium enim habens, cæcus &
C mutus eſt, qui non credit Deo: & ſubditus eſt diabolo, qui non intelligit, & non confitetur ipſam fidem: vel qui non dat laudem Deo. Vnde etiam Chryſoſtom. Ne aliquis putet quia ſufficit homini fideli cognoſcere Deum, eſt & neceſſarium confiteri Deum: & ideo cæcū & mutum curauit: oculos ad cognoſcendum: os ad confitendum Deum. Qui cognoſcit, & non confitetur: ille etſi oculos mentis habeat curatos, tamen adhuc mutus eſt. Qui ergo videns non facit præcepta Dei: & qui loquens non loquitur laudem Dei & gratiam: ille etſi loquitur & videt quantum ad Deum: tamen & mutus & cæcus eſt. Non enim ille videt Deum, qui ſcit Deum: ſed qui timet & diligit Deum. Et qui orat & pſallit, & non facit quæ laudat: ille corpore loquitur, animo autem tacet. Hæc Chryſoſto. Spiritualiter dæmonium ille habet, qui in peccato mortali perſeuerat. Quandiu enim peccatum in homine regnat, tandiu victus & captiuus à diabolo poſſidetur & captiuatur. Vexat autem dæmo-
D nium triplex: ſuperbia, in mente: concupiſcentia, in carne: cupiditas, in rebus: quia omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ. Hoc autem triplex dæmonium facit mutum: nam cùm loquela data ſit homini ad laudandum Deum, & gratias agendum: ad loquendum veritatem: & ædificandum proximum: ad confitendum peccatum, & veniam de eo petendum. Primam loquelam aufert ſuperbia: quæ quod Dei eſt, ſcilicet laudem, vſurpat ſibi. Secūdam aufert auaritia: quæ ſoli ſibi intendit, non proximo. Tertiam aufert luxuria, & maximè contra naturam. Vnde Sodoma interpretatur ſilentium, ſiue muta. Item facit cæcum: vt ad ſalutem ſuam pertinentia & ſibi proficua non videat: & eam lucem, quæ ait, Ego ſum lux mundi, nō ſequatur: ſed in tenebris ambulet. Hic dæmoniacus, cæcus, & mutus ſi Domino offeratur, ſi ad pœnitētiam conuertatur, mox Ieſus curabit eum: ita vt eiecto dæmonio, videat & loquatur. Abū-
E dat dæmonis malitia: ſuperabundat diuina clementia. In iſto dæmoniaco, malitia dæmonis multum abundauit: quia cùm tenebat obſeſſum, ipſum fecerat cæcum & mutum: ac ſecundum Chryſoſt. etiam ſurdum: ſed Dei miſericordia in ipſo abundauit: quia dæmoniū ab obſeſſo eiecit: loquelam ſibi reſtituit: lumen reparauit: & auditum reſerauit. Per hunc igitur hominem ſic curatum, intelligere poſſumus peccatorem iuſtificatum: cui Deus ſpiritualiter quatuor beneficia ſupradicta concedit. Primum eſt, quòd diabolum ab eo expellit. Peccator enim diabolum in domum animæ ſuæ inducit: ſed Chriſtus eum expellit vt eam inhabitet. Domus autem animæ, tria habet ſolaria: vnum ſuperius, ſcilicet ſpiritum: aliud inferius, ſcilicet corpus: tertium medium, ſcilicet animam. Deus in ſuperiori ſolario, ſcilicet ſpiritu, habitat: quando ipſe ſpiritus contemplationi vacat: habitat in ſolario medio, id eſt in anima, quādo ipſa intēdit internæ meditationi: habitat in ſolario inferiori, id eſt in corpore, quādo ipſum corpus exercitatur & intēdit mortificationi. Secundū beneficiū eſt:

Matth. 12. Lucæ 11.

Hieron. in cap. 12. Matthæi.

Auguſtin. libro 1. de quæſtionib. euang.

Moraliter.

Dæmonium vexās mentem, triplex peccatū eſt, faciēs mutū & cæcū.

Ioan. 8. b.

Chryſoſto. hom. 42. in Matthæum.

Iuſtificato cōferuntur quatuor beneficia.

Lingua cur data. quia Deus peccatori linguam aperit. Deus dedit homini linguam ad tria: ſcilicet vt Deum A
laudet, vt proximum ædificet, vt in confeſſione coram Deo ſe reprehendat & accuſet. Pec
cator autem quia lingua ſua ad iſta tria non vtitur: ideo rectè mutus dicitur. Cùm ergo
Deum incipit laudare, proximum ædificare, & ſe accuſare: tunc loquitur, & lingua ad de-
Oculos habere ante et retrò. bita officia vtitur. Tertium beneficium eſt, quando Deus peccatori lumen reſtituit. Signũ
autem quòd ipſe ſic illuminatus eſt, quando videt antè & retrò, à dextris & à ſiniſtris. Ille
habet oculos retrò: qui conſiderat & cogitat peccata quæ fecit, quàm turpia, quàm multa,
quàm grauia, & inde habet dolorem. Ille habet oculos ante ſe, qui videt & cogitat de iudi-
cio Dei futuro, & inde habet timorem. Ille habet oculos à dextris: qui videt & cogitat mũ-
di proſpera, quàm ſint caduca & vana: & ad ea non allicitur per amorem: ſed reſilit per aſ-
pernationem. Ille habet oculos à ſiniſtris, qui videt mundi aduerſa, quàm ſint breuia & vi-
lia: & ideo in eis non frangitur per impatientiam. Quartum beneficium eſt, quando Deus B
peccatori auditum reſtituit. Eſt enim peccator ſurdus: quia non audit Deum admonẽtem,
nec Deum benefacientem, nec Deum inſpirantem, nec Deum comminantem: tunc autẽ
ſurdus auditum recipit, quando Deum in huiuſmodi audit. *Et ſtupebant turbæ,* ſcilicet ſim-
plices, diuinam virtutem in Chriſto admirantes. *Et dicebant: Nunquid iſte eſt filius Dauid?* q.d.
Moraliter. ſic, quia hic eſt Chriſtus nobis promiſſus de ſemine Dauid. Moraliter eiicitur dæmonium,
in contritione: loquitur qui prius erat mutus, in confeſſione: admirantur turbæ, in ſatisfa-
ctione: ſcilicet quando vident bene operari eos qui non ſolebant niſi mala facere. Scribæ
autem & Phariſæi, ſcilicet literati & maiores inuidiæ nequitia pleni, audientes turbas, ſci-
licet ipſum confitentes eſſe Chriſtum, propter euidentiam facti: *dixerunt,* in corde & cogi-
tatione. *In Beelzebub principe dæmoniorum, eiicit dæmonia:* & ſic in ſpiritũ (cuius opus eſt dæmo-
nes eiicere, & ſanitates perficere) contumeliam inferebant. Quia enim factum mirabile C
negare non poterant: ideo modum faciendi calumniabantur: & ſic factum infamare co-
nabantur: dicentes Ieſum Chriſtum per aliquem dæmonem ſuperiorem ſibi, etiam fami-
Inuidia mos. liarem & priuatum, eiicere dæmones inferiores de corporibus obſeſſorum. Nam vt ait
Chryſoſtomus. Inuidia non quærit quid dicat: ſed ſolum vt dicat. Sic & hodie, multi cùm
non poſſunt aliorum verba vel facta directè reprehendere: conantur intentionem & modũ
Beda in ca. 11. Lucæ. eorum infamare. Vbi Beda: Turbis autem, quæ minus eruditæ videbantur, Domini facta
Beda ibidẽ. mirantibus, Scribæ & Phariſæi, vel negare, vel ſiniſtra interpretatione peruertere labora-
Idolorum origo. bant: quaſi non diuinitatis, ſed immundi ſpiritus opera fuiſſent. Secundum eundem Be-
dam, nomina idolorum, à Belo habuerunt originem. Ninus enim rex conditor, vel potius
reparator Niniuæ, Belo patri ſuo (qui fuit primus rex Aſſyriorum) ſtatuam poſt mortem
eius conſecrauit: ad quam confugiẽtes qui forſfecerant, veniam merebantur. Vnde ipſam D
ſtatuam cœperunt venerari: & tandem inſtigante diabolo, diuini honores ſunt ipſi ſtatuæ
attributi: & incepit cultus idololatriæ. Cuius ſimulachri conſuetudinem Chaldæi ſuſcipiẽ-
Beelzebub. tes, vocauerunt Beel, Palæſtini Baal, Moabitæ Beelphegor, ſecundum diuerſitatem lingua-
rum. Iudæi autem vnius Dei cultores, in deriſionem Gentium Beelzebub appellabant:
quod ſonat vir, ſeu princeps muſcarum: propter multitudinem muſcarum, quæ in templo
eius erant, propter ſordes immolati ſanguinis: quem muſcæ ſequi ſolebant. In hoc ſimu-
lachro dicebant Iudæi principem dæmoniorum habitare: tum quia in eo fuit principium
idololatriæ: tum quia nullum idolum inueniebatur illo efficacius: tum quia cultus e-
ius erat generalior apud omnes gentes. Licet enim quælibet natio habeat alios Deos
ſpeciales: hunc tamen tanquam vniuerſalem Deum venerabantur omnes. Itaque in
virtute principis dæmoniorum, qui in hoc idolo habitabat, Phariſæi Dominum facere
Remigius in eum locum. miracula dicebant. Vnde Remigius: Beelzebub autem ipſe eſt Beel, & Baal, & Beel- E
Bel. phegor. Bel fuit pater Nini regis Aſſyriorum. Baal dictus eſt: quia in excelſo coleba-
Zebub. rur. Beelphegor à loco, id eſt à monte Phegai. Zebub, ſeruus fuit Abimelech filij
Gedeonis: qui occiſis. lxx. fratribus, ædificauit templum Baal: & conſtituit eum ſa-
cerdotem in ipſo, ad abigendas muſcas, quæ ibi congregabantur, propter nimium cruo-
rem victimarum. Zebub nanque muſca dicitur: Beelzebub ergo vir muſcarum interpre-
Chryſoſto. hom. 42. in Matth. tatur. Vnde propter ſpurciſſimum ritum colendi, dicebant eum eſſe principem dæmonio-
rum. Nihil ergo ſordidius inuenientes, quod Domino obiicerent: dicebant eum in Beel-
Aemulationis mala. zebub eiicere dæmonia. Hæc Remigius. Hoc autem totum ex inuidia faciebãt: de qua hic
dicit Chryſoſt. Tale quid eſt æmulatio: qua non vtiq; erit malitia alia deterior. Sicut enim

potcus

A porcus gurgite,& dæmones iactura noſtra:ita & æmulator proximi lætatur malis: & quẽ-
admodum ſcarabæi nutriuntur ſtercore:ita & hic aliorum infortuniis. Hæc Chryſoſt. Vbi
notandum quòd dæmones habent ſua officia valde ordinata in malum. Eſt enim vnus dæ- *Dæmones*
mon, qui præeſt ſuperbiæ, & vocatur Lucifer: & iſte multos habet ſatellites qui ſibi aſtãt: *prælati vitiis.*
& multos ſubiectos quibus principatur: ſcilicet ſuperbos. Vnde Iob: *Ipſe eſt rex ſuper omnes fi-* *Iob 41.*
lios ſuperbiæ. Et hic expellitur per veram humilitatẽ cordis. Alius qui præeſt luxuriæ: & iſte
vocatur Aſmodeus: de quo dicitur in Tobia, quòd interfecit ſeptem viros Saræ. Iſte enim *Aſmodeus*
odit legitimum matrimonium: & ideo per hunc modum volebat trahere hanc puellam *Tobiæ 3.*
ad fornicationis vitium. Et iſte dæmon multos habet ſatellites, qui ſibi aſſiſtunt: & multos
habet ſubiectos, ſcilicet omnes luxurioſos. Et hic expellitur per ieiunium & mortificatio-
nem corporis. Tertius eſt qui præeſt auaritiæ: & vocatur Mammona. Vnde dicitur in Mat- *Matt. 6.*
B thæo: Non poteſtis ſeruire Deo & Mammonæ. Et iſte multos habet ſatellites qui eum iu-
uant: & multos ſubditos ſuper quos regnat: ſcilicet ſuper omnes auaros. Et hic expellitur
per temporalium abiectionem: quæ fit aut totaliter, ſicut faciũt perfecti, qui omnia dimit-
tunt: aut particulariter, ſicut faciunt qui de ſua abundantia pauperibus largiuntur. Quartus
eſt qui præeſt immundis cogitationibus, & rancoribus, & inuidiis, & malis affectionibus:
& vocatur Beelzebub, id eſt vir muſcarum: immittit enim muſcas, id eſt cogitationes im-
mundas, odia, & voluntates malas, quæ dicuntur muſcæ: quia ad animam citò volant, &
ipſam commaculant. Iſte autem dæmon multos habet ſatellites qui eum adiuuant: & mul-
tos ſubditos, quibus præeſt. Et expellitur per confeſſionem & ſacerdotalem abſolutionem.
Ieſus autem, *videns cogitationes eorum*, probat pluribus rationibus quòd non in Beelzebub:
ſed in digito & ſpiritu Dei eiicit dæmonia: & quòd miracula quæ faciebat, non poterant
C attribui ſpiritui maligno: ſed oportebat ea attribui ſpiritui diuino. Comparatur autem Spi-
ritus ſanctus digito, propter tria. Primò, propter proceſſionem: quia ſicut manus & brachiũ *Digito comparatur ſpiritus ſanctus*
procedunt de ſubſtantia corporis, & digitus de manu & brachio, & etiam à corpore: ita fi-
lius à patre, & Spiritus ſanctus à patre & filio. Secundò, propter partitionem: quia ſicut in
digito ſunt plures articuli diſtincti: ita diuerſa & diſtincta ſunt dona Spiritus ſancti. Ter-
tiò, propter operationem: quia ſicut manus & brachium operatur per digitos: ſic filius per
Spiritum ſanctum: filius autem, manus & brachium patris dictus eſt: quia cuncta per eum
operatur. Ad cogitationes verò eorum reſpondit, & in hoc deitatem ſuam oſtendit: quia
ſolus Deus cogitationes ſcit: vt vel ſic compellerentur credere in eum: qui cordis occulta
videbat. Nam ſecundum Chryſoſtomum, Cùm eorum ſuſpicio irrationalis eſſet: metu *Chryſ. hom.*
multitudinis non audebant eum diuulgare. Probat ergo primò ratione tali: quia ſi per dæ- *42. in Mat.*
D monem aliquem eiiciebat alios: ſequitur quod diuiſio eſſet inter eos: & ſic non poſſet diu
ſtare poteſtas diaboli: & ex hoc ſequitur aduentus Chriſti, per quem poteſtas dæmonis
debebat auferri. Vnde dicit: *Omne regnum in ſe & contra ſe diuiſum*: vtpote per diſcordias prin
cipum, contra ſe alternatim pugnantium, *deſolabitur*, & diſſipabitur: & omnis ciuitas vel do-
mus diuiſa contra ſe per contrarias voluntates & operationes, non ſtabit: ſed diſſoluetur.
Nam ſecundum Saluſtium, concordia paruæ res creſcunt: diſcordia maximæ dilabun-
tur. Inductionem facit in tribus: in regno: in ciuitate: in domo: ſecundum triplicem vni- *Vnitas triplex.*
tatem, ſub qua viuunt homines. Aliqui enim viuunt tantum ſub vna lege vel iure, & hi
per regnum: alij ſub vna conſuetudine, & hi per ciuitatem: alij ſub vno victu & ſocieta-
te, & hi per domum. Item à regno, ciuitate, & domo, ſumit exemplum, id eſt à magnis,
mediocribus, & paruis: vt per hoc rationem ſuam oſtendat fortiorem & ſufficientem.
E Vnde Chryſoſtomus. Nihil enim eſt in terra regno potentius: ſed tamen per altercatio- *Chryſ hom.*
nem perit. Quid autem dicendum de ciuitate, vel de domo? Siue magnum, ſiue paruum *42. in Mat.*
fuerit: contra ſeipſum pugnans perit. Hæc Chryſoſtomus. Sed, *ſi Satanas*, per me & ad
meum imperium expellit &c, *eiecit Satanam*, dæmonum regnum diuiſum eſt contra ſe, &
diſcors ſibi: quia contra ſe pugnant: & ergo regnum & poteſtas malitiæ ipſorum ſtare
non poteſt: & ita finis mundi erit: quia vſque ad finem mundi ſtabunt hîc, ad tentandum
nos. Regnum enim Satanæ, eſt in malis hominibus, quos ſibi ſubditos tenet: quod ante fi- *Regnum Satanæ.*
nem mundi non ceſſabit: tum propter diuinæ iuſtitiæ ordinationem, & hoc ad hominum
excitationem: tum propter Prophetiarum nondum impletionem. Vnde Chryſoſtomus. *Chryſoſto. ibidem.*
q.d. Regnum contra ſe inteſtino bello diuiſum, neceſſe eſt deſolari: quod & in domo & in
ciuitate videtur. Quocirca & ſi Satanæ regnum in ſeipſum diuiſum eſt: ita quòd Sata-
nas ab hominibus Satanam repellat: deſolatio regni dæmonum appropinquauit: regnum

autem eorum in hoc eſt quòd homines ſubditos tenent. Si igitur ab hominibus pelluntur: A
hoc non eſt aliud, quàm regnum eorum diſſolui. Si autem adhuc in hominibus poteſtatem
tenent: manifeſtum eſt quòd regnum maligni adhuc ſtat: & non eſt contra ſeipſum diui-
Moraliter Regnum diuiſum.
ſum. Hæc Chryſoſtomus. Moraliter regnum diuiſum, eſt anima hominis, mali, cuius ſen-
ſualitas rebellat rationi: & hoc regnum deſolatur: quia Chriſtus qui eſt veritas, inde rece-
dit: & diabolus ingreditur. Item per regnum in ſe diuiſum, ſignatur omnis congregatio,
carens concordia & pace: in qua ſunt duo Satanæ: quorum quilibet nititur ſuam partem
ampliare: vt ſic poſſit alteri parti præualere: & talis congregatio deſolabitur, & concordia
diſſipabitur: quia ſi ſint à ſe diuiſi, per contrarietatem effectuum non poteſt durare: ſed de-
ficit domus & congregatio eorum. Sed heu vix inueniuntur aliqui homines, qui tantam
concordiam habent in bono, quantam mali ſpiritus in malo. Cùm enim ſint infiniti & in-
numerabiles: omnes tamen in eo concordant, quòd nihil niſi malefacere deſiderant. Et B
vtinam ſic homines in bono concordarent: & ad faciendum bonum ſe mutuo animarent.
Deinde probat idem hoc ſecunda ratione, quæ talis eſt: Eiuſdem poteſtatis eſt eiectio dæ-
monum per me & per filios veſtros: ſed illi, ſecundum vos, non eiiciunt dæmonia in prin-
cipe dæmoniorum: ergo nec ego. Vnde dicit: *Et ſi ego in Beelzebub*, id eſt authoritate prin-
cipis dæmoniorum, *eiicio dæmonia*, à corporibus obſeſſis: *filij veſtri*, id eſt exorciſtæ, ſecundũ
Beda in ca. 11. Lucæ. Auguſtin. lib. 2 de quæſtion. euãge. Hierony. in cap. 12. Matthæi.
Bedam & Rabanum: vel Apoſtoli de eis nati, ſecundum Auguſtinum, & Hieronym. *in quo*,
id eſt in qua poteſtate, *eiiciunt?* q. d. Cùm non poſſitis attribuere eiectionem per filios ve-
ſtros factam, niſi virtuti diuinæ: per conſequens nec eiectionem factam per me. *Ideo ipſi
iudices veſtri erunt*, ſcilicet exorciſtæ, vos condemnantes de mendacio quod dicitis contra
me: quia ſi in virtute Dei eiiciunt: multo plus & ego: cuius oppoſitum mendaciter affirma-
tis, hoc dæmoni attribuendo. Vel Apoſtoli de eorum ſtirpe geniti: qui ſibi bene cõſcij ſunt C
nil malæ artis à Chriſto didiciſſe: erunt iudices eorum in futuro: ſcilicet aſſeſſione & ap-
probatione iudicij: quia ſedebunt in duodecim ſoliis, iudicantes duodecim tribus Iſraël.
Deinde eliſa falſitate Phariſæorum, aſtruit veritatem: quia ex quo non eiicit virtute dia-
boli: ſequitur quòd eiicit virtute Dei, cùm aliud medium non poſſit dari. Dicit ergo: *Si*, id
eſt quia, *in digito ſpiritu Dei eiicio dæmonia*: & ſic expello regnum diaboli, vt concluſum eſt
ex prædictis: & expulſio vnius contrarij, eſt introductio alterius: *profectò peruenit in vos regnũ
Dei*, id eſt ego Chriſtus qui Deus debeo regnare in vobis: quare ergo me blaſphematis? Vel
Matt. 19. d.
regnum Dei, id eſt tempus gratiæ, ad merendum regnũ gloriæ, quod vobis offertur, dũ per
verba veritatis, & miracula poteſtatis prædicatur, Vel *peruenit in vos regnum Dei*, id eſt aditus
regni cœlorum patefactus eſt vobis & credentibus. Probato ergo quòd dæmon non eſt
actor miraculi: deinde conſequenter probat Chriſtus multipliciter, quòd ipſe non eſt mi- D
Chriſtũ non eſſe miniſtrũ diaboli probat.
niſter diaboli, & prima ratio eſt talis: Miniſter non eſt potentior actore: ſed Chriſtus po-
tentior eſt diabolo: ergo Chriſtus non eſt miniſter diaboli. Hoc autem oſtendit ſic: Non
enim, *poteſt quiſquam intrare in domum fortis*, domum ſuam cuſtodientis: *& bona eius diripere,
niſi prius*, tanquam fortior *alligauerit fortem: & tunc* eo victo *domum & vaſa, arma & ſpolia il-
lius diripiet*, auferet, *& diſtribuet*. Diabolus fortis eſt fortitudine naturalium bonorum: de
quo ſcribitur in Iob, quòd non eſt poteſtas ſuper terram, quæ ei comparetur. Arma eius
Diaboli fortitudo. Iob. 41. Arma diaboli & diuitiæ.
ſunt aſtutiæ & doli nequitiarum ſpiritualium: & omnes ſpecies peccatorum. Domus &
atrium eius, eſt mundus in quo principabatur vſque ad ſaluatoris aduentum. Vaſa & ſpo-
lia eius, ſunt homines obſeſſi vel decepti à diabolo. Quo cuſtodiente atrium ſuum, in
quo ſicut in domo habitabat: in pace fuerunt omnia ſua: quia nemo ſibi reſiſtebat: &
adhuc, *in pace ſunt*, ad eum, *omnia quæ poſſidet*, id eſt omnes peccatores qui ei obediunt E
& fauent: quia ſecundum Gregorium. Illos pulſare negligit, quos quieto iure poſſide-
re ſe ſentit. Sed *fortior eo*, ſcilicet Chriſtus, *ſuperueniens*, id eſt deſuper de cœlo veniens,
vicit eum, tentationibus eius viriliter reſiſtendo: & paſſionem ab eo procuratam patien-
Gregor lib. 24. moraliũ. cap. 12.
ter ſuſtinendo: eóque in infernum relegato, & ſub pede Domini contrito, *vniuerſa eius ar-
ma*, id eſt calidiſſimas verſutias nequitiæ ſpiritualis, *in quibus confidebat*, abſtulit, eas compe-
ſcendo & detegendo: *& vaſa eius diripuit*, id eſt peccatores diabolo ſubiugatos à poteſta-
te eius eripuit: *& ſpolia eius diſtribuit*, id eſt peccatores prius à diabolo captos, diuerſis of-
Bed. in c. 11. Lucæ.
ficiis Eccleſiaſticis aſſignauit: quia quoſdam Apoſtolos, alios Euangeliſtas, hos Prophetas,
illos paſtores & doctores ordinauit. Secundum Bedam, diſtribuit ſpolia in regno Eccleſiæ
tam militantis, quàm triumphãtis, in diuerſis dignitatibus & præmiis. Et quia Chriſtus
iſta fecit,

A iſta fecit,ſequitur quòd potentior eſt dæmonibus:& ideo non eſt miniſter eorum:nec virtute eorum egens ad eiiciendum. Ex quo etiam concluditur quòd ipſe ſit verè Chriſtus: quia in aduentu Chriſti, poteſtas dæmonis erit diminuenda & arcenda. Non ergo debemus eſſe ſecuri : quia aduerſarius noſter fortis,victoriſque vocibus comprobatur: nec debemus deſperare: quia princeps noſter fortior illo non dubitatur. Vnde Chryſo. Non debet hoſtem timere fortem : qui habet principem fortiorem. Sed vigilemus & laboremus: ne fiducia principis fortioris contemnamus aduerſarium noſtrum. Nam ſi contendimus contra eum,fortiores illo ſumus:ſi autem negligimus,ille fortior inuenitur. Fortem enim diabolum,noſtra negligentia facit,non illius potentia: Hæc Chryſo. Vnde & Gregor. Diabolus cùm ei reſiſtitur,eſt debilis ſicut formica:cùm verò eius ſuggeſtio recipitur,eſt fortis vt leo. Et Hierony. Tentamenta ſi ad te reſpicias,grandia ſunt:ſi ad Deum bellatorem for- *Gregorius lib. 5. c. 16.*

B tiſſimum,ludus & vmbra ſunt. Deinde ponit ſecundam rationem,quæ talis eſt: Miniſter & author † concordant in voluntate: ſed Chriſtus & diabolus habent contrarias voluntates: ergo Chriſtus non eſt miniſter diaboli. Et hoc eſt quod dicit: *Qui non eſt mecum*,in bono cõueniens meæ volũtati, *contra* ſeu aduerſum *me eſt*. Et huiuſmodi eſt diabolus: quia Chriſtus vult animas ſaluare:ſed diabolus vult eas perdere. Chriſtus vult homines à peccatis retrahere,& ad virtutes reuocare:diabolus ad peccata trahere,& per uitia diſtrahere. Vnde Hieronimus. Diabolus qui cum Domino non eſt,contra ipſum eſt:quia ille vult animas tenere captiuas:quas Chriſtus liberare deſiderat. Deinde ad idem ponitur tertia ratio talis: Eadem ſunt opera authoris † & miniſtri: ſed non eadem Chriſti & diaboli: ergo Chriſtus non eſt in operando eius miniſter. Et hoc eſt quod dicit. *Et qui non congregat ſeu colligit mecum*, ſcilicet in fidei vnitatem, in eccleſiæ ſinum,in oliuæ ſupernum: *ſpargit, ſiue diſpergit*, ſicut lu- *† alias, actor.* *Hieron. in cap. 12. Matth.* *† alias, actoris.*

C pus: & hic eſt diabolus, qui diuerſas ſectas & hæreſes, ac ſchiſmata quantum poteſt introducit. Diuerſa enim ſunt opera Chriſti & diaboli : quia Chriſtus colligit diſperſa : ſed diabolus diſpergit colligata. Ille prædicat idola: hic vnius Dei notitiam. Ille trahit ad malum : hic reuocat ad bonum. His ergo & aliis modis diabolus eſt contrarius Chriſto : & non eſt ſecum per concordiam in voluntate & facto: & ideo non eſt ſecum, nec cooperatur ſibi in eiiciendo dæmones & expellendo. Vnde Chryſoſtomus: Qui igitur non mecum eſt,neque mecum congregat, non erit mihi cooperator, vt mecum dæmones eiiciat: ſed magis quæ mea ſunt, ſpargere deſiderat. Deinde poſt inſtructionem veritatis, ſubdit comminationem damnationis. Quia enim eos induratos ſermonibus inſuaſibiles videt ad comminationes,terrores ſe conuertit : & blaſphemiam ſpiritus ſancti per quem peccabant, dicentes opus ſpiritus ſancti in Beelzebub fieri: dicat omnino carere venia in hoc ſeculo & *Chryſoſto. in Matth. hom. 42.*

D in futuro: intellige tamen,niſi pœniteant de peccato. Vnde Chryſoſtomus: Quia Dominus Phariſæis excuſando reſponderat,iam eos terret: eſt enim hæc correctionis non parua pars, non ſolum excuſando reſpondere, ſed & comminari. Dicit ergo: quia non vultis acquieſcere rationibus nec operibus : imò blaſphematis *ideo dico vobis* veraciter & pro certo *quòd omne peccatum & blaſphemia* ſcilicet procedens ex humana infirmitate,vel ignorantia, *remittetur hominibus* per pœnitentiam,id eſt remiſſibile peccatum eſt de ſe: quia non obuiat directè principio per quod fit peccatorum remiſſio : ſicut obuiat peccatum in ſpiritum ſanctum: cuius ſex ſunt ſpecies: ſcilicet Deſperatio,Præſumptio,Obſtinatio,Finalis impœnitentia,Inuidẽtia fraternæ gratiæ,Impugnatio veritatis agnitæ. Vnde ſubditur: *Spiritus autem blaſphemiæ non remittetur*,id eſt difficilè & vix remittetur : quia vix aut nunquam tales pœnitent:& hoc peccatum non habet annexam excuſationis rationem. Ex hoc patet differen- *Chryſoſto. ibidem.* *Peccatorũ in ſpiritum ſanctũ ſpecies.*

E tia inter peccatum,blaſphemiam,& ſpiritum blaſphemiæ: quia duo prima ſunt remiſſibilia: tertium non. Peccatum,in ſe vel in alterum: blaſphemia,in Deum : quæ ſi eſt ex ignorantia vel infirmitate,dicitur ſimpliciter blaſphemia: ſi eſt ex certa malitia, dicitur ſpiritus blaſphemiæ. Vnde blaſphemia erat in turbis: ſed ſpiritus blaſphemiæ in Phariſæis: qui ſciẽtes ſcripturas,ex inuidia impugnabant opera Chriſti: & ex certa malitia blaſphemabant Deum: dicentes falſa de ipſo quando miracula diuinitus facta attribuebant diabolo: quod erat impugnatio veritatis agnitæ , quædam ſpecies peccati in ſpiritum ſanctum. Blaſphemia quippe eſt,per quam de Deo falſa dicuntur. Sed ſecundum Auguſtinum, rarò iam inueniuntur qui blaſphemant lingua: ſed multi vita. Quidam autem blaſphemant ex coactione,& hi peccant in patrem per infirmitatem, quæ eſt contraria patris potentiæ: quidam ex deceptione,& hi peccant in filium per ignorantiam, quæ cõtrariatur filij ſapientiæ: quidam ex ſtudio,& hi peccant in ſpiritum ſanctũ per malitiã, quæ eſt contraria bonitati ſpiri- *Auguſtin. tracta. 27. in Ioãnem.*

tus ſancti. Primum & ſecundum dimittetut dignè pœnitentibus: quia ex aliqua citcunſtan- A
tia remiſſione dignum eſt: ſcilicet quia per infirmitatem vel ignorantiam commiſſum eſt,
quæ peccatum attenuant: ſed tertium non remittetut, id eſt temiſſione dignum nõn erir:
quia circunſtantiam excuſantem non haber. Inexcuſabiliter enim meretut ſupplicium,
qui ſi voluiſſet potuit vitate peccatum. Vnde Bernardus: Poteotia ad pattem, ſapientia
ad filium, chatitas pertinet ad ſpiritum ſanctum. Hoc eſt quod alibi dicitur: peccare
in ſpiritum ſanctum. Quando enim ex fragilitate peccamus, in patrem quaſi contra poten-
tiam peccamus: quando ex ignorantia peccamus: in filium quaſi contra ſapieotiam pecca-
mus: quando verò ex maleuolentia peccamus, in ſpiritum ſanctum peccamus, quaſi contra
dilectionem. Et ideo peccare in pattem & filium, hîc ſiue in futuro remittitut: quia qui ex
ftagilitate vel ignorantia peccat, ſicut aliquam excuſationem habet in culpa: ita etiam ali-
quam remiſſionem habete debet in pœna: ſiue in hoc ſeculo, ſi pœnituerit, vt facilius con- B
ſequatur indulgentiam: ſiue in futuro, ſi in malo petſeuerauerit, vt tolerabiliotem ſentiat
pœnam. Qui verò ex malitia peccant, eotũ delictum nullam excuſationem habet: & ideo
pœna eorum remiſſionem habete non debet: quia ſi pœnituerint in hoc ſeculo, plena ſa-
tiſfactione mulctandi ſunt: ſi non pœnituetint, plena damnatione in futuro ſeculo: nõ quia
pœnitẽtibus venia denegetur: ſed quia pleno peccato, plena retributio debeatur: Hæc Ber-
nardus. Spiritus ergo blaſphemiæ non remittetur homini: non quòd ei negetur remiſſio ſi
pœniteat: ſed quia hic blaſphemus, exigenribus malis meritis, ſicut nunquam ad remiſſio-

1. Ioan. 5. Peccatum ad mortẽ.

nem, ita ad pœnitentiam peruentutus eſt. Vnde ait Ioannes: *Eſt peccatum ad mortem, nòn pro*
illo dico vt roget quis. Secundum Gregotium: Peccatum ad mortem, eſt peccatum vſque ad

Gregorius lib. 16. moraliũ c. 31.

mottem, pro quo non eſt rogandum: quia ſcilicet peccatum quod hîc non corrigitur, eius
venia fruſtra poſtulatut. Peccatum ergo in ſpiritum ſanctum, eſt obſtinatio vel pertinacia C
mentis in nequitia obdutatæ, ptocedens ex præſumptione vel deſperatione. Qui enim
præſumit de miſericordia Dei, ptomittens ſibi impunitatem, putans ita Deum peccata
impunita telinquete, eo ipſo obſtinatut, id eſt pettinacitet in peecato obduratur, peccata
peccatis ſuperaddens. Et ita peccat contra iuſtitiam ſpiritus ſancti: qui ita miſericors eſt in
iuſtitia, quòd eſt & iuſtus io miſericordia: qui oleum habet cum vino, & viceuerſa. Qui au-
tem propter magnitudioem ſceleris deſpetat de miſericordia Dei, tanquam magnitudo
peccati ſui excedat magnitudinem miſeticordiæ Dei: inde obſtinatur, peccata peccatis ſu-
peraddens, de peccato in peccatum effrenata libertate tuens, quouſq; ad cumulum dam-

Cur in ſpiritum ſanctũ dictũ.

nationis veniat. Sed quanuis tota etiam trinitas peccata remittat: huiuſmodi tamen pec-
catum ideo ſpecialitet attribuitut ſpiritui ſancto: quia ſpiritus ſanctus, amor eſt patris & fi-
lij, & benignitas vtrorumq;. Qui aũtem deſperat, vel præſumit: ſpecialitet facit illi iniuriã, D
cuius beoignitati attribuitut remiſſio peccatorum: quia putat eum immiſericordem vel
iniuſtum: quia ſicut ex miſericordia peccata temittit: ita ex ioſtitia ea impunita non telin-
quit. Malè ergo de iuſtitia vel miſericordia ſpiritus ſancti ſentit: qui deſperat vel præſumit.

Morbus incurabilis.

Sicut ergo morbus incurabilis dicitur, qui directè tollit remedia per quæ expellitur mot-
bus & curatur: vt cùm tollit virtutem naturæ vel virium naturalium: Deus tamen qui eſt
ſuper omnia poteſt cutate eum: ſic peccatum in ſpiritum ſanctum contemnit & excludit
illa per quæ peccatum debet curari & vitari, vt timotem diuinæ iuſtitiæ, & ſpem veniæ, &
huiuſmodi: & ſic ex ſui natuta dicitur irremiſſibile: Deus tamen ſua benignitate, omne
peccatum pœnitentibus remittit. Vnde dicitut irremiſſibile, quaſi de difficili & vix remiſ-

Irremiſſibile peccatum.

ſibile. De hac materia ſic dicit Auguſtinus. Dico charitati veſtræ, fortè in omnibus ſanctis
ſcriptutis nulla maior quæſtio, nulla difficiliot inuenitur, in eo quod ait: Qui blaſphema-

Auguſtin. ſermo. 11. de verbis domini.

uerit in ſpiritum ſanctum, non habet remiſſionem in æternum: non quocunque modo bla- E
ſphemauerit, reus etit huius irremiſſibilis delicti: ſed modo quodam quem nos quætere
atque intelligere voluit, qui hanc ſenteotiam vetam terribilemque deptompſit. In ſpiritu
enim ſancto, quo in vnum Dei populus congregatut: eiicitut ſpiritus immundus, qui in ſe
ipſum diuiſus dicitut. Contra hoc donum gratuitum: contra iſtam Dei gratiam, loquitur

Impœnitentia.

cor impœniteos. Ipſa ergo impœnitentia, eſt ſpiritus blaſphemiæ: *quæ non remittetur, neque in*
hoc ſeculo, neque in futuro. Contra ſpiritum enim ſanctum qoo baptizantur, quorum peccata
omoia dimittuntur, & quem accepit eccleſia, vt cui dimiſerit peccata, dimittantur ei: ver-
bum valde malum & nimis impium: ſiue cogitatione, ſiue etiam liogua ſua dicit: quem
patientia Dei, cùm ad pœnitentiam adducat ipſe, ſecundum duritiam cordis ſui, & cor
impœnitens theſaurizat ſibi itam in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei: qui reddet vni-
cuique

A cuique ſecundum opera eius. Hæc ergo omnino impœnitentia non habet remiſſionem
neque in hoc ſeculo, neque in futuro: quia pœnitentia impetrat remiſſionem in hoc ſecu-
lo, quæ valet in futuro. Sed iſta impœnitentia vel cor impœnitens, quandiu quiſque in hac *Cor impœ-*
vita viuit, non poteſt iudicari: de nullo enim deſperandum eſt, quandiu patientia Dei ad *nitens.*
pœnitentiam adducit: nec de hac vita rapit impium, qui non vult mortem impij, quantum
vt conuertatur & viuat. Ideo autem omne prorſus peccatum & blaſphemia remittetur ho-
minibus: quia vbi hoc peccatum non fuerit cordis impœnitentis contra ſpiritum ſanctum,
quo in eccleſia peccata ſoluuntur, cuncta alia dimittuntur. Quomodo autem hoc dimitte-
tur, quod etiam remiſſionem impedit aliorum. Omnia ergo dimittuntur eis, in quibus hoc
non eſt quod nunquam dimittetur. In quibus autem eſt, quoniam hoc nunquam dimitti-
tur: nec alia dimittuntur: quia omnium remiſſio vinculo iſtius impeditur. Ideo peccatum
B omne atque omnis blaſphemia dimittetur hominibus in hac congregatione, quam in ſpi-
ritu ſancto, & non aduerſum ſeipſum diuiſo congregat Chriſtus. Ipſius autem ſpiritus illa
blaſphemia qua fit vt corde impœnitenti huic tanto dono Dei vſque in finem vitæ iſtius
reſiſtatur, non remittetur. Vnum ergo ſuffugium eſt, ne ſit irremiſſibilis blaſphemia: cor
impœnitens caueatur: nec aliter pœnitentia prodeſſe credatur, niſi vt teneatur eccleſia vbi
remiſſio peccatorum datur, & ſocietas ſpiritus in pacis vinculo cuſtoditur: Hæc Auguſti-
nus. Deinde ad refellendum & corrigendum Phariſæorum errorem, inducit ſententiam
ſub ſimilitudine arboris: oſtendens quòd miracula ſua non ſunt à virtute maligna & dia-
bolica: ſed à virtute bona & diuina. Vnde dicit *aut facite arborem bonam, & fructum eius bonũ:* *Facere pro*
aut facite arborem malam, & fructum eius malum. Loquitur vulgariter facite, id eſt dicite: ſecun- *dicere &*
dum quod dicitur, iſte facit bonum: id eſt, dicit. Arbor autem hîc accipitur principium ip- *æſtimare.*
C ſorum operum, & fructus, ipſa opera. Inter arborem verò & fructum, ſemper eſt ſimilitu-
do: quia arbor bona ſemper fructum bonum, & arbor mala fructum malum producit: er-
go quia opera miraculoſa quæ Chriſtus faciebat, non erant mala & vana, ſicut quæ fiunt ar-
te magica, ſed erant bona & ſalubria: concludit quòd principium per quod talia faciebat,
erat ſanctum & bonum. q.d. Conſiderate fructum arboris bonæ, & fructum arboris malæ,
vt ex fructu cognoſcatis vtrum ſit bona an mala: quia *ex fructu arbor cognoſcitur.* Similiter
conſiderate opus actoris, vtrum ſit bonum an malum: quia opus bonum, procedit à bono
principio, & malum à malo: & ſic ex bonitate operum quæ ego facio, poteſtis perpendere
quòd virtus per quam ea facio, non eſt mala, ſed bona: & ex operibus quæ fiunt per artem
magicam, cùm ſint mala & vana, poteſtis perpendere quæ fiũt virtute maligna. Opus ergo
eiiciendo dæmonia, cùm ſit bonum, non eſt à malo principio, quale eſt dæmonium: ſed à
D bono principio, quod eſt ſpiritus ſanctus. Malè ergo dicitis, quia ego in Beelzebub eiicio
dæmonia. Vbi Auguſtinus: In hoc admonuit nos Dominus vt bonæ arbores ſimus: vt bo-
nos fructus habere poſſimus. Vbi enim ait: Facite arborem bonam, & fructum eius bonum: *Augu. ser.*
eſt præceptum ſalubre, cui obediẽtia neceſſaria eſt. Quia autem dicit, Facite arborem ma- *12. de verbis*
lam, & fructum eius malum: non eſt præceptum vt faciatis, ſed monitio vt caueatis: Hæc *domini.*
Auguſtinus. Deinde quaſi explanando & aptando dictam ſimilitudinem Phariſæis, oſten-
dit falſitatis eorum radicem. Radix enim iſta erat inuidia & odium: quia licet Phariſæi &
legiſperiti primò cognouerint Chriſtum: tamen quia cœpit reprehendere vitia eorum,
ideo conceperunt odium & inuidiam contra ipſum: ex quibus excæcati, ceciderunt à pri-
ma notitia in errorem: quia talia peruertunt iudicium rationis rectum: & extunc incepe-
runt omnia facta eius interpretari in malum, ad diffamandum ipſum. Oſtendit ergo illos
E eſſe malam arborem ex mala radice, & malos fructus dare, cùm intentione cordis eorum
malitia abundet inuidiæ, dicens: *Progenies ſeu genimina viperarum* id eſt venenati filij venena-
torum Iudæorum: quia venenum inuidiæ ex veſtris parentibus traxiſtis: qui perſecuti ſunt
Prophetas ex inuidia: & vos ex eadem ratione perſequimini me patrem Chriſtum, & ma-
trem eccleſiam *quomodo poteſtis bona loqui, cùm ſitis mali?* q.d. Non poteſtis de me bona loqui,
inuidia prohibente: cùm enim ſitis arbor mala, non poteritis fructum bonum ferre: vtilia
quidem aliis poſſunt loqui, ſed non meritoria ſibi. Vbi Chryſoſtomus: Non poteſt fieri vt
alia germina producantur: niſi qualis fuerit radix in terra. Voluntas enim hominum, radix
eſt: verba autem & opera, fructus ſunt voluntatis. Ideo quale cor vnuſquiſque habuerit: ta-
lia & verba loquitur, & opera facit: Hæc Chryſoſtomus. Et ideo ſubditur: *Ex abundantia*
enim cordis os loquitur: quia verbum exterius, eſt ſignificatiuum interioris cõceptus. q.d. Cor
veſtrum plenum eſt veneno, & eructat de pleno. A parte autem totum intellige: ſcilicet

per locutionem oris, locutionem cordis, & locutionem operis. Per oris enim locutionem, A
vniuerſa quæ actu, vel cogitatu, vel ſermone de corde proferuntur Dominus ſignificat.
Nam verbum pro facto quandoque poni ſolet. Vnde Eſaias de Ezechia: *Non fuit verbum*
Verbum pro facto. *quod non oſtēderet eis*, id eſt res digna verbo. Vbi Chryſoſtomus. Et vide ad maiorem accuſa-
tionem malorum: & maiorem laudem bonorum, quòd dicit: *Ex abundantia cordis os loquitur*:
4. Reg. 20. id eſt cùm homo locutus fuerit verbum bonum vel malum: ne putes quia tantum boni
Chryſoſt. in c. 12 Matt. vel mali habet in corde quantum oſtendit in verbo: ſed multo amplius. Ex abundantia e-
nim boni vel mali quæ eſt in corde, ſermo procedit. Quod enim exterius dicitur, eſt ſuper-
effluentia eius quod intus eſt. In quo eos vehementer tetigit. Si enim quod dictum eſt ab
eis, ita malum eſt: excogita radicem verborum quàm eſt magna: Hæc Chryſoſt. Et ideo vt
dicit Grego. Curandum eſt & omni cuſtodia mens ſeruanda: non enim ante oculos Dei
Gregori. 3. parte paſtoralis. tranſuolant cogitationes noſtræ: & nulla momenta temporis per annum tranſeunt ſine B
ſtatu retributionis. Et quia *ex abundantia cordis os loquitur*: ideo bene ſequitur: *Bonus homo de*
bono theſauro, id eſt de bona intentione & voluntate: quæ ſicut theſaurus abſconditus latet
interius in mente, *profert bona* cogitationis, locutionis, & operis: *& malus homo de malo theſau-*
ro ſuo profert mala: quia contrariæ cauſæ habent contrarios effectus. Acſi dicat: Vos mali e-
Theſaurus Cordis. ſtis: ideo de theſauro cordis veſtri non niſi mala profertis, ſecundum glo. Theſaurus cor-
dis, eſt intentio ex qua Deus iudicat opera. vnde aliquando minora maiurem, & maiora
minorem habēt mercedem. Sæpe enim maiora in genere, minori fiunt charitate, & econ-
uersò. Sicut ſæpe aliquis maiori charitate dat eleemoſynam, quàm alius cantat miſſam:
ideóq; hic magis meretur de eleemoſyna, quam ille de miſſa. Vnde paupercula vidua, dan-
Luca 21. do duo minuta, parificata eſt diuiri Zachæo: quia Deus non penſat quantum, ſed ex
Luca 19. quanto. De prædicta ſimilitudine arboris & aliis iam tactis, habes etiam ſuprà circa finem C
ſermonis Domini in mōte: vbi plura de his videre poteris. Poſtquam autem proceſſit pro-
bando & arguendo, conſequenter procedit comminando, ne credant paruum vitium ma-
lè loqui, & mala verba non puniri: Ita ergo malus profert mala verba, quæ quidem nō ſunt
Ratio reddenda de omni verbo ocioſo. paruipendenda, *quoniam de omni verbo ocioſo*, non tantū pernicioſo, *reddent homines rationem*:
quod erit valde difficile: quia locuti ſunt ſine ratione: vel *reddent rationem* id eſt ſoluent *in die*
iudicij pœnam: quod iudicium erit terribile, quia ſine ſpe veniæ. Si autem dicitur quòd
verbum ocioſum eſt, quod ratione vacuum eſt: ergo de eo non debet quæri, nec poteſt ra-
tio reddi: reſpondendum quòd licet ocioſum ſit ratione vacuum: tamen quia verbum de-
buit habere rationem: ideo de ipſo exigitur ratio, ſcilicet omiſſionis rationis. Et ex hoc pa-
tet quòd longè magis verbum nociuum & criminoſum acriter punietur: & reddet homi-
nes in die iudicij cōdemnabiles: quale eſt verbum eorum quo opera ſpiritus ſancti calum- D
niabantur, & blaſphemabant, dicentes: *In Belzebub eiicit dæmonia.* Et eſt ſenſus ſecundum
Hierony. in c. 12. Matt. Hieronymum. Si ocioſum verbum non eſt abſque periculo eius qui loquitur: & in die iu-
dicij reddet vnuſquiſque rationem ſermonum ſuorum: quanto magis vos reddituri eſtis
Detractorū periculum. rationem calumniæ veſtræ? Caueant ergo ſibi detractores, opera proximorum minuentes
Hieronym. ibidem. vel infamantes, dicendo illa eſſe facta in hypocriſi: vel pro vana gloria, vel aliquo indebito
fine: & ita in Beelzebub dæmoniorum principe. Si enim ita iudicat Dominus de verbo
ocioſo: quanto magis de nociuo & criminoſo? Vt autem dicit Hieronymus: Ocioſum ver-
bum eſt quod ſine vtilitate loquentis dicitur & audientis: ſi omiſſis ſeriis de rebus friuolis
loquamur, & fabulas narremus antiquas. Cæterùm qui ſcurrilia replicat, & cachinnis ora
diſſoluit, & aliquid profert turpitudinis: hic non ocioſi ſermonis, ſed criminoſi tenebitur
reus: ideoq; in verborum pondere probatio conſiſtit humanæ vitæ. Et iterum: Quicquid
non ædificat audientes: in periculum vertitur audientium. Et Origenes: Inanis eſt omnis E
ſermo, in quo non eſt intrinſecus aliquid pro Deo, vel pro Dei mandato. Vnde etiam Gre-
Gregorius hom. 6. in Euangelia. gorius: Ocioſum verbum eſt, quod aut ratione iuſtæ neceſſitatis, aut intentione piæ vtili-
tatis caret. Et ſi de verbo ocioſo & cogitatione minutiſſima reddenda eſt ratió in die no-
uiſſimo: penſandum eſt quanta peccata ſequantur multos. Sic enim Deus vniuſcuiuſque
vias conſiderat: ſic greſſus enumerat: vt nec minutiſſimæ cogitationes, aut tenuiſſima ver-
ba, quæ apud nos viluerunt, eius iudicio indiſcuſſa remaneant. Vnde & Chryſoſtomus:
Ocioſum verbum intelligitur, non malum, ſed bonum quod nō operatur, id eſt quod non
ædificat audientem. Si ergo pro bono verbo & ocioſo rationem ſumus reddituri: quid ſpe-
Chryſoſto. hom. 43. in Matthæum. ramus de malo? Et ſi de malo verbo rationem daturi ſumus: quid ſperamus de opere malo?
Hæc Chryſoſtomus. Et ideò cauendum eſt à verbis ocioſis & malis. *Ex verbis enim tuis ſi*
fuerint

A fuerint bona, ac bonitate mentis conſona, & ſub debitis circũſtantiis prolata *iuſtificaberis* id
eſt mereberis: vel tanquã iuſtus remuneraberis, *& ex verbis tuis condemnaberis* ſi fuerint mala,
& prædictis contraria. Scriptum eſt enim, quia *mors & vita in manibus linguæ*. Et ideo ex ſer- *Prouer. 18.* *Chryſoſto.*
monibus tuis iuſtificaberis vel condemnaberis, quod omnium eſt iuſtiſſimum: Etenim tu *home. 43. in*
Dominus es: & dicendi, & non dicendi. Vnde Chryſo. Manſuetum iudiciũ: non enim ex *Matthæum.*
quibus alius dicit de te: ſed ex quibus ipſemet locutus es, calculationes iudex feret: & tu
Dominus es dicendi. Et iterũ: Vnuſquiſq; hominum ex voluntate ſua ſola, aut peccator, aut
iuſtus cõſtituitur. Conuincitur autem vniuſcuiuſq; peccatoris voluntas teſtimoniis tribus,
id eſt cogitationũ, verborum, & operũ: Hæc Chryſ. Hic ergo docemur vt os noſtrum cu-
ſtodiamus: ne verba ocioſa vel mala loquamur: quia ſicut vas quod non operitur, citò im-
mundum fit: & quicquid eſt interius frigeſcit: ſic eſt & de corde: niſi os quod eſt eius oper-
B culũ, teneatur cũ diſcreta cuſtodia clauſum. Et vt dicit Gregor. Ab omni rectitudinis ſtatu *Gregorius*
pereunt: qui per noxia verba dilabuntur. Et ideo frequenter oremus, dicentes: *Pone Domine* *lib. 7. mo-*
cuſtodiam ori meo: & oſtium circunſtantiæ labiis meis. Vnde Chriſoſtomus: Magis vtique virgi- *raliũ c. 25.*
ne aliqua cuſtodi linguam. Equus eſt regalis lingua. Si igitur impoſueris frenum: & docue- *Pſal. 140.*
ris ambulare cum bona compoſitione, quieſcit ſuper eam: & deſuper ſedebit rex. Si autem *Chryſoſto.* *hom. 46. in*
infrenatam dimiſeris ferri, & ſaltare: diaboli & dæmonum ſeſſio fit: Hæc Chryſoſtomus. *Matthæum.*
Vnde & Origenes: Eorum qui verba Dei loquuntur, os Deus aperit: illorum verò qui lo- *Origenes*
quuntur mendacium, falſum teſtimonium, ſcurrilitates, turpitudines, ſuſurronum quoque *home. 3. in*
& detractorum, & eorum qui ocia loquũtur, diabolus os aperit. Magnum ergo periculum *Exodum.*
eſt loqui de ſecularibus & vanis: cùm multa ſint diuina & vtilia de quibus loqui poſſumus. *Ambroſ.*
Vnde Ambroſius: Non mediocre periculum eſt, cùm tãta habeamus eloquia Dei, & ope- *in pſal. 38.*
C ra quæ fecit: his prætermiſſis loqui quæ ſeculi ſunt. Et maximè à verbis detractoriis cauere *Auguſtin.*
debemus: ne malè loquamur de aliis. Vnde Auguſtinus: Vide quomodo iraſceris ſi quis *ſerm. de de-*
de te mala loquatur: quomodo iraſceris alteri, quando de te malè loquitur: ſic iraſcere tibi, *tractione.*
quando de altero malè loqueris. Et non ſolum cauere debemus ne verba detractoria lo- *Detractor* *non audien*
quamur: ſed etiam ne audiamus: quia ſi non eſſet auditor, non eſſet detractor. Vnde Ber- *dus.*
nardus: Detrahere, & detrahentem audire, quid horum damnabilius ſit, non facilè dixe- *Bernardus* *ſerm. de cu-*
rim. Et iterum: Lingua detractoris, & auditoris, diabolus ſedet ſuper vtranque. Cauendum *ſtodia lin-*
eſt etiam valde à verbis contentioſis & rixoſis: quia occaſionem dant multis malis. Vnde *guæ.*
Chryſoſtomus. Contentio, eſt altercatio longua. Naſcitur autem ex vana gloria: quæ dici- *Contentio*
tur amor victoriæ. Nemo enim diu contendit, niſi qui vincere concupiſcit. Gloriã tibi pu- *vitanda.*
tas eſſe ſi viceris: ſed occidiſti gladio amicũ & amicitiam eius in ipſo: & ideo quaſi de ami-
D co occiſo dabis rationem. Nam ſi hominem non occidiſti ferreo gladio: amicum tamen
occidiſti gladio contioſi ſermonis: Hæc Chryſoſto. Multum inſuper cauere debemus, ne *Iudicatio*
proximum verbo vel cogitatu iudicemus. Vnde Chryſoſtomus: *Ex ſermonibus tuis condem-* *vitanda.*
naberis ait: Non audis quoniam & Phariſæus vera locutus eſt: ſed tamen vltimam dedit vin- *Chryſ. hom.*
dictam. Etenim habet iudicem qui deliquit. Ne igitur capias dignitatem vnigeniti: illi iu- *43. in Mat.*
dicij thronus conſeruatus eſt. Sed ſi vis iudicare: eſt tibi iudicium multum lucrum habens. *Ioan. 5.*
Sedere fac in conſcientia tua intellectum diſcernentem: & affer in medium omnia deli-
cta tua: & inueſtiga omnia peccata animæ: & expete cum diligentia noxas, & dic: Propter
quid hæc & hæc tu facere auſus es? Et ſi hæc quidem fugerit omnia: quæ autem aliorum
ſunt inueſtigauerit, dic ad eam: Non pro his te iudico: non pro his intraſti te accuſatura.
Quid enim ſi ille debeat: tu cur hæc & hæc deliquiſti? Excuſantem te accuſa: quæ tuijpſius *Accuſa &*
E ſunt intuere, non quæ aliorum. Et continuè in hanc deduc agoniam. Deinde ſi nihil ha- *iudica te-*
bere dicat: ſed retardatur: dilania, flagella eam velut quandam ancillam elatam & forni- *ipſum.*
catam. Et hoc ſecundum vnanquamque diem conſtitue iudicium: & ſubſcribe flumen
ignis, vermem conſcientiæ venenum emittentem, & alia loca tormentorum: & ne dimit-
tas eam eſſe cum diabolo. Et ſi doluerit hæc audiens, ne ſubtrahas manum. Non enim mo-
rietur ſi percuſſeris: à morte autem eam eripies. Et paruorum magnas expete noxas: vt neq;
prope magna deuiat. Si hæc feceris, ſecũdum vnanquãque diem cum libera propalatione
ſtabis ſecus tribunal illud terribile. Ita Paulus factus eſt purus. Propter hoc & dixit: *Si noſ-*
metipſos iudicaremus: non vtique iudicaremur: Hæc Chryſoſtomus. Moraliter autem in verbis, *1. Cor. 11.*
ſiue in loquendo, attendenda ſunt quinque: ſcilicet quid, cui, vbi, quando, & qualiter dica-
tur. Iſti ſunt quinque digiti in manu linguæ. Quid: determinat Apoſtolus, dicens: *Sermo ve-*
ſter ſit ſemper in gratia ſale conditus, id eſt gratus, vtilis, ſine ocioſitate. Ocioſa ſunt omnia quæ *Coloſ. 4.*

aut inutilia,aut inhoneſta,aut nociua ſunt.Inutilia ſunt quæ nec loquentibus,nec audientibus proſunt.Inhoneſta,quæ nec dignitati loquentis,nec audiẽtis conueniunt.Nociua ſunt, A
Eccl. 22. quæ vel ad errorem,vel ad prauitatem ducunt. Cui:determinat ſapiens, dicens: *Cum ſtulto ne multum loquaris.* Qui ergo cum alio loquitur: conſideret an propter ſe,vel propter alium loqui habeat. Si propter illum, vtrum ſit talis qui ſua correctione indigeat, vel qui correctionem non recipiat. Vbi:quædam enim ſunt loca,vbi nullo modo,vt in ſanctuario:quædam vbi rarò,vt in conuiuio:quædam vbi moderatè,vt in locutorio eſt loquendum. Quando:determinat Eccleſiaſtes,dicẽs: *Tempus tacendi, & tempus loquendi.* Tacendum eſt aliquando propter auditorum infirmitatem: aliquando propter vitandam præcipitationem: aliquando propter perſonæ alterius reuerentiam:aliquãdo propter auditorum indignitatem.
Eccleſ.3.
Quomodo autem loquendum,id eſt quo geſtu:quo ſono: qua ſignificatione. Sit ergo geſtus ſimplex & humilis:ſonus mitis & ſuauis:ſignificatio verax & dulcis. Cõpendium aurẽ omnium prædictorum hoc eſſe videtur:vt tardè & rarò quis loquatur. Vnde Seneca: Summa ſummarum hæc eſt:tardiloquum te eſſe iubeo. Et iterum: Quicquid dicturus es: antè quàm aliis,dixeris tibi. Magna eſt res, vocis & ſilentij temperamentum. Et iterum: Quod tacitum eſſe vis,nemini dixeris: quia non poteris ab alio exigere ſilentium, ſi tibijpſi non præſtas:Hæc Seneca. Sed heu ſunt aliqui non ſolum ſeculares:ſed & religioſi,qui quandoque etiam ſine cauſa rationabili aliis irati toruos oculos & vultus oſtendunt: ac inſuper dentibus ſtridendo,voces furioſas emittunt:& ſic dæmonem qui intus eos poſidet,aliis extrà produnt. Hi tales bene in hoc Daciano in beatum Vincentium ſæuienti aſſimilantur: de quo in ſermone Auguſtinus,ſic dicitur:Per furioſas enim Daciani voces:per truces oculos & minaces vultus: & totius corporis motus ille habitator eius interior monſtrabatur: & per hæc ſigna viſibilia tanquam per ſui vaſculi quod impleuerat crepantis rimulas videbatur:Hæc Auguſtinus. Tales etiam quandoque ſuis linguis acuris parcunt: & ſe abſcondentes taciturnitati inſiſtunt: ac ſilentium quod boni ex religionis obedientia Deo ſacrificãt:ipſi ex peruerſitatis malitia dæmoniis,& non Deo,immolant. Vnde in collatione abbatis Ioſeph,de amicitia ſic de talibus dicitur: Illud verò quale eſt, quòd interdum patientes eſſe nos credimus,quia reſpondere contemnimus laceſſiti: ſed ita commotos fratres amara taciturnitate,vel motu geſtúque irriſorio ſubſannamus, vt eos magis ad iracundiam vultu tacito prouocemus, quàm tumida poruiſſent incitare conuiria:in eo nos æſtimantes minimè apud Deum reos,quia nihil ore protulimus, quod nos notare hominum iudicio aut condemnare potuiſſet.Ita igitur tacere nihil prodeſt: ſi idcirco nobis indicimus ſilentium:vt quod agendum conuitio fuerat,hoc taciturnitate faciamus: aſſimilantes quoſdam geſtus,quibus & ille quem curare nos oportuit,vehementiore inardeſcat iracundia. Vtriq; D enim tale ſilentium et iræqualiter noxium:quia ſicut exaggerat in alterius corde triſtitiam: ita in ſuo non permittit extingui. Nonnulli quoque cùm triſtificati fuerint,vel irati:ab ipſo etiam pertinaciter abſtinent cibo. In quo planè ſacrilegii crimen euidenter incurrunt: ieiunia ſcilicet quæ ſoli Deo pro humiliatione cordis, & purgatione vitiorum, ſunt ſpecialiter offerenda,pro diabolico tumore tolerantes. Quod tale eſt ac ſi orationes atque ſacrificia non Deo,ſed dæmonibus deferant: illam quoq; Moſaicam increpationem merean-
Deut.32.b. tur audire: *Sacrificauerunt dæmoniis, & non Deo:diis quos ignorabant.* Hæc vbi ſuprà. Sic ergo prædicti miſeri tam peruersè litigando,quàm malitiosè tacendo dæmonibus ſeruiunt:qui vtrobique ſe ingerendo eis illudunt. Quorum illuſiones non incurrerent,ſi non fictam,ſed veram humilitatem & charitatem haberent: quia nec tunc ad tantam impatientiam deuenirent. Et (quod adhuc peius eſt) tales ſæpe abſque fratris offenſi reconciliatione accedunt ad altare:& ſic accedentes iudicium ſibi manducant & bibunt. Et inſuper à diabolo E
1. Cor.11. excæcati, quandoque ſe excuſando dicunt: quia nihil aduerſus alium habent:non intelligentes quia ſecundum euangelium attendere debent, ſi alius aduerſus eos quid habet? Aufer Domine opprobrium talium peruerſorum à religione ſeruorum tuorum.

Seneca epiſtola 40. Idẽ in Prouerbiis.
Auguſtin. ſer. de ſancto Vincentio to.10.
Caſſianus collat.16.c. 18.& 19.
Ieiunia diabolica.

ORATIO.

O Vera virtus,eijce à me dæmonium per contritionem. O verbum patris,ſana mutum per confeſſionem. O intima lux, illumina cæcum per ſatisfactionem: & vt fortis armatus me non poſſideat, vniuerſa arma eius, ſcilicet vires animæ meæ interiores, & corporis ſenſus exteriores in tuum converte obſequium. Opto etiam & deſidero Deus altiſſime:vt quotienſcunque malignus ſpiritus abominandas

A *nandas cogitationes blaſphemiæ mihi immiſerit: totiens ex voto omnium deſideriorum meorum ineffabilis laus & gratiarum actio tibi ſit in perpetuas æternitates: & blaſphemia ſua ſecum ſit in perditionem: Amen.*

De Iudæis ſignum de cœlo querentibus: & de ſpiritu immundo olim eiecto ab eis. Capvt LXXIIII.

FInitis autem verbis Domini aduerſus blaſphemiam Scribarum & Pharisæorum: quidam ex eis procaciores volentes experiri voluntatem Christi, & capere eum, dixerunt: *Magiſter, volumus à te ſignum videre* ſcilicet non *Matt.12.*
B quodcunque: ſed de cœlo. Reputabant enim miracula Chriſti parua, eo quòd erant vt communiter circa inferiora: vt pote circa ſanitates corporũ & ſimilia. Ideo quærebant ab eo ſigna fieri circa corpora cœleſtia, fortè manna deſcendere, vt tempore Moyſi: vel ſonare tonitrua, ſicut tempore Samuelis, quod magnum fuit in Palæſtina tempore æſtatis: propter defectum materiæ, & poten- *Exodi 16.*
tiam agentis, ſcilicet ſolis omnes vapores conſumentis: vel ignem de ſublimi deſcendere, *1.Reg.12.*
vt tempore Heliæ: vel ſolem ſtare: ſicut tempore Ioſuæ: vel retrocedere, vt tempore Eze- *Ioſue 10.*
chiæ: vel alia huiuſmodi, quaſi non poſſent & illa calumniari & dicere, ex occultis & variis *4.Reg.1.*
paſſionibus accidiſſe. Nam qui calumniatur eis quæ oculis videt, manu tenet, vtilitate ſen- *4.Reg.2.*
tit: quid facturus eſt de his quæ de cœlo venerint? Vtique reſpondebit, & magos in Ægy- *4.Regum 20.b.*
pto multa ſigna feciſſe de cœlo: vel calumniabitur alio modo. Vnde Chryſoſtomus: Cùm *Chryſoſtom.*
C multa ſigna vidiſſent, tanquam ſi nullum vidiſſent ita ſignum petebant. Verè enim nul- *hom. 44. in*
lum viderunt: quia corporali aſpectu viderunt, non ſpiritali affectu. Vbi ſciendum quòd *Matthæum.*
aliqui malignantes dettahebant miraculis Chriſti dupliciter. Vno modo attribuebant ea virtuti dæmonis, ut viſum eſt ſuprà in præcedenti capitulo. Alio modo reputando ea parua, vt dicitur hoc loco. Iſti enim ac ſi ſigna eius non vidiſſent, vel quaſi quæ viderant parua vel nulla fuiſſenr, tentantes eum de cœlo ſignum quærunt: non ex deuotione vt ex hoc credant, ſed magis ex curioſitate: & vt facilius quàm primis contradicant. Adulantes autem dicunt, magiſter: vt blanditiis alliciant, quem conuiniis blaſphemauerant. Vnde
Chryſoſtomus: Hi quos oportebat admitari & obſtupeſcere, & credere: nunc à nequitia *Chryſoſto.*
non deſiſtunt. Vnde autem verba & adulatione, & ironia ſunt plena, putabant enim alli- *ibidem.*
cere per hoc. Et nunc quidem conuitiantur, nunc adulantur, nunc autem dæmoniacum
D vocant, nunc magiſtrum: vtraque perniciosſo conſilio: & ſi contraria ſint quæ dicebantur, propter hoc & eos, & vehementer tetigit: Hæc Chryſoſtomus. Et quia malè quærebant, ideo non dat eis ſignum: ſed *reſpondens ait illis: Generatio mala* in opere, *& adultera* in fide: quia relicto proprio viro, ſcilicet Deo, idolis ſeruiebant: etſi idola non colebant, tamen à vero ſponſo Chriſto ſe alienabant, *ſignum de cœlo quærit* ad calumniam contra me, quaſi alia quæ viderunt ſigna non fuerint. Vide quomodo cùm Iudæi Chriſto conuitiabantur,
dicentes in principe dæmoniorum eiicit dæmones: manſuetè eis reſpondet per rationes *Chryſoſto.*
improbans dictum eorum: hìc verò cùm laudando adulantur, magiſtrum vocantes, aſpe- *ibidem.*
rè eos tangit: demonſtrans, (ſecundum Chryſoſtomum,) quò vtraque paſſione erat ſuperiot: & neque conuitiis in iram conducitur, neque adulatione mollitur: in quo oſtendit amplectenda eſſe opprobria, & adulationes vitandas. Nam (vt ait Chryſoſtomus:) Vir
E ſapiens in faciem cæditur, quando in facie laudatur. Non ſic multi maiores huius tem- *Adulato-*
poris faciunt, qui bona ſuadentes contemnunt: & eis tanquam conuitiantibus iraſcun- *res vitandi.*
tur: ſed mala ſuggerentes audiunt, & eorum adulatione molliuntur. Vtinam attende-
rent conſilium ſapientis, qui dicit: *Melius eſt à ſapiente corripi: quàm ſtultorum adulatione deci-* *Eccle.7.*
pi, deinde ſubiungit. *Et ſignum non dabitur ei*, ſcilicet poteſtatis: & de cœleſtibus quale petit ad calumniam: *niſi ſignum Ionæ Prophetæ*, quod fuit humilitatis & abiectionis contra eorum ſuperbiam, quaſi diceret: Tu generatio praua petis ſignum cœleſte, & ſignum potentiæ vel gloriæ de ſublimi: & tibi non dabitur, niſi ſignum terrenum, & ſignum paſ-
ſionis & infirmitatis, ſignificatum ſigno & facto Ionæ Prophetæ. Ionas enim fuit Nini- *Ionas fuit*
uitis ſignum dupliciter, ſcilicet verbo & facto. Verbo, quia viua voce eis ſignificauit quòd *ſignum.*
perirent niſi conuerterentur. Facto, eo quòd fuerit in ventre ceti, tribus diebus & noctibus. Vbi fuerũt tria, ſcilicet abſorptio, detentio, euomitio. Abſorptio fuit ſignum mortis Chri-

ſti: detentio,ſepulturæ:euomitio,reſurrectionis. Et ſic dabitur eis ſignum,id eſt ſignifica- A
tio in facto Ionæ: vt ſcilicet conuertantur & ſaluentur. Non hoc eſt dictum, quaſi alia ſigna
ante mortem Chriſti non fuerint data: ſed quia mors & paſſio Chriſti fuit ſignum præci-
puum & vltimum:& ſignum ſignorum,in quod omnia ſigna ducebant: ideo dandum Iu-
dæis dicitur,quia ſi illi crederent,ſaluarentur:ſi non crederẽt damnarentur: ſicut Ionas fuit
ſignum Niniuitis,vt ſi vellent credere,ſaluarentur:ſin autem, ſubuerterẽtur. Non ergo dat
eis ſignum diuinitatis de cœlo quod quærebant:quia propter eorum curioſitatem & mali-
ciam videre indigni erant:ſed de abyſſo maris,& profundo inferni, quale Ionas à ceto vo-
ratus,ſed de abyſſo mortis liberatus:& accepit & dedit ſignum videlicet incarnationis, nõ
Matth.17. diuinatis:paſſionis, non glorificationis. Diſcipulis autem ſuis ſignum de cœlo dedit, qui-
bus æternæ beatitudinis gloriam,& prius figuraliter in monte transfiguratus: ac poſtea ve-
raciter in cœlum ſubleuatus oſtendit. Quia enim Iudæi terreni & infimi erant,ideo de ter- B
renis & infimis ſignum debebant habere. Vnde dat eis ſignum de imò ſuæ paſſionis & ſe-
Mar.vlt. pulturæ dicens: *Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti,tribus diebus & tribus noctibus:ita erit filius ho-*
Iona 2. *minis in corde terræ,tribus diebus & tribus noctibus*, per ſynecdochen, accipiendo ſcilicet par-
tem ſextæ feriæ,& totam diem ſabbati, & partem Diei Dominicæ reſurrectionis, pro tri-
bus diebus & noctibus. Per iſtos qui quærebant ſignum de cœlo, ſignantur curioſi &
ſuperbi, qui ſupra vires cœleſtia rimantur,& nimis curioſè diuina ſcrutantur de cœlo: &
cœleſtibus ac ſecretis diuinis diſputantes, vel de reuelationibus & viſionibus præſumen-
tes,omiſſa via, ſcilicet præceptis domini & conſiliis, quibus venitur ad illa, propter quod
opprimuntur à gloria,quia per hoc aliquando labuntur in erronea documenta: vel quan-
doque in peccata ſpiritualia & carnalia,propter quod dicitur eis, *generatio mala & adultera*
& cætera.quia quærunt quæ non ſunt ſcibilia, nec ad fidem vel mores vtilia, & ideo non C
dabitur eis ſignum,niſi ſignum Ionæ prophetæ,quem deglutiuit cetus: & ſic deludit & de-
glutit eos diabolus. Deinde Iudæorum malitiã quam obſtinatam, & obduratam, Domi-
nus præuidit,exemplis quibuſdã condẽnat,quia conuerſio Niniuitarum & factum reginæ
Auſtri oſtendit iſtos in iudicio, quo omnes tam boni quã mali ſurgent,grauius puniendos:
Niniuita- & cõdẽnabit eos,id eſt oſtendet condẽnandos: quia ex illorum facto apparebit iuſta iſtorũ
rum cum condẽnatio. Vnde dicit: *Viri Niniuitæ* qui ſunt Aſſyrij *ſurgent*, ſcilicet in reſurrectione ge-
Iudæis com nerali *in iudicio* futuro *cum generatione iſta* ſcilicet Iudaica, quæ ſimiliter tunc ſurget, *& con-*
paratio. *demnabunt eam*. id eſt condẽnandam oſtendent, ſcilicet primò ex comparatione populi ad
populũ:quia ibi Niniuitæ, Gentiles,& Barbari: hîc Iudæi populus Dei. Secundò ex com-
paratione prædicantis ad prædicantem, quia ibi Ionas propheta purus homo: hîc Chri-
ſtus Dominus Prophetarum, Deus & homo,vbi Ionas peregrinus: hîc Chriſtus conciuis D
ſuus. Tertiò ex comparatione prædicationis ad prædicationem, quia ibi Ionas tantum tri-
bus diebus:hîc Chriſtus tribus annis prædicauit,ibi Ionas nullum miraculum: hîc Chri-
ſtus multa fecit. Quartò ex comparatione effectus ad effectum, quia illi egerunt pœniten-
Chryſoſto. tiam: iſti verò non: ſed etiam addiderunt blaſphemiam. Vbi Chryſoſtomus: Illi Prophe-
ibidem. tam ſuſceperunt:iſti Dominum Ieſum repulerunt. Illi neque in lege inſtructi, neque pro-
phetis admoniti ad Dominum conuerſi ſunt,cognoſcentes ſuum peccatum:iſti tot præce-
ptis eruditi legis & Prophetarum, à Domino receſſerunt. Illi qui ſemper fuerunt populus
diaboli,infrà tres dies facti ſunt populus Dei:iſti qui ſemper videbantur populus Dei, infrà
3.Reg.10. tres dies facti ſunt crucifixo Chriſto populus Satanæ. Deinde ſubditur: *Regina auſtri* id eſt
regina Saba: cuius regnum erat in Auſtrali parte reſpectu Hieruſalem, quæ non dubita-
tur electa eſſe, & ſecundum quoſdam dicebatur Sybilla *ſurget*, id eſt reſurget *in iudicio* ex- E
tremo, *cum generatione iſta* peſſima *& condemnabit eam*, id eſt oſtendet condemnandam: hoc
eſt ex facto ſuo oſtendetur iuſta iſtorum condemnatio, *quia venit à finibus terræ*, id eſt à lon-
ginquis partibus *audi ſapientiam Salomonis*, qui tamen non fuit niſi ſolum forma Chriſti. Ex
his aggrauatur Iudæorum malitia:quia illa mulier, iſti viri: illa à remotis venit, iſti præ-
ſentem habuerunt: illa cum labore, iſti ſine difficultate. Illa laudauit alienigenam, iſti
condemnauerunt proprium terrigenam. Illa ad ipſum venit,quem ſola fama cognouit: iſti
probatum miraculis contempſerunt. Illa ad purum hominem: iſti ad Deum & homi-
nem. Illa cum muneribus:iſti cum opprobriis & vulneribus. *Et ecce plus quam Salomon hic*,
Chryſoſto. ſcilicet Chriſtus præſentialiter poſitus: quia hic Deus, ille homo; ille ſcientiam ha-
ibidem. buit terreſtrium, hic omnium: illæ ædificauit templum defectibile, hic indefectibile.
Regina Vbi Chryſoſtomus: Regina Auſtri cùm eſſet gentilis, & mulier ob tantam longitudinem
Auſtri.

itineris

A itineris venire ad eum, nec propter infirmiorem ſexum impedita eſt: concupiſcentia enim
ſapientiæ infirmitati dabat virtutem: iſti autem viri & ſacerdotes quorum proprium eſſe
debuerat amare ſapientiam ante oculos ſuos, & in medio gremio ſapiẽtiam poſitam con-
tempſerunt. Illa ad hominem cucurrit: iſti à Deo receſſerunt. Illa munera multa obtulit vt
audiret eum: iſti autem nec præmia regni cœlorum accipere volunt nec credunt. Et iterũ:
Regina Auſtri venit à finibus terræ ad audiendum Salomonem, & Chriſtiani nolunt ve-
nire de plateis ad audiendum Chriſtum: multi etiam de ęcclesia exeunt, & ibi Chriſtum
ſolum relinquunt: Hæc Chryſoſtomus. Myſticè hîc damnata plebe Iudæorum, eccleſiæ
myſterium ſecretum exprimitur, quæ in Niniuitis, & in regina Auſtri de totius finibus or-
bis congregatur, & in illis fides gentium Iſraëli antefertur. Duæ enim ſunt partes eccleſiæ,
vel duo genera hominum in ea, vnum quod peccauit: ſed deſiſtit per pœnitentiam, & hoc
B ſignatum eſt per Niniuitas de quorum peccato legitur. Alterum quòd mortaliter non pec-
cauit, & hoc ſignatum eſt per reginam Auſtri: de peccato cuius non legitur. Vnde Ambro-
ſius: Eccleſia fidelium ex gentibus collecta, quæ in Niniuitis per pœnitẽtiam præteria pec- *Ambr. lib. 7. in Lucã. in c. 11.*
cata delet, & in regina Auſtri quæ electa eſſe non dubitatur, per ſapientiam cauet futura:
in iudicio condemnabit generationem hanc nequam: damnabit autem non ſine poteſta-
te, ſed operationis exemplo, quia præfertur eccleſia ſynagogæ. Ex duobus igitur conſtat
eccleſia: vt aut peccare neſcias, aut peccare deſiſtas: pœnitentia enim peccata abolet, ſa-
pientia cauet. Hæc Ambroſius. Per Niniuitas etiam ſignãtur peccatores ad vocem prædi- *Niniuitæ.*
catoris pœnitentiam agentes, & per reginam Auſtri ſimplices ſapientiam Chriſti deuotè
quærentes, quorum ſalus ſecundum ſententiam ſaluatoris præponitur ſaluti eorum, qui vi-
dentur iuſti vel ſapientes, & de ſua iuſtitia vel ſcientia præſumentes. Niniuitæ quoq; inter-
C pretantur germina pulchritudinis: ideo etiam ſignificare poſſunt iuuenes exiſtentes in ſta-
tu potiſſimo iuuentutis, qui ſolent de facili ad vitia declinare, & ad bonam intentionem
de facili pœnitere, propter quod ſubditur, quòd fecerunt pœnitentiam ad prædicationem
Ionæ, qui colũba interpretatur: & ideo per eum ſimpliciter admonens ſignificatur. Per re-
ginam verò Auſtri, ſignari poteſt anima rationalis, quæ ſi bene regat vires inferiores per *Morale.*
dictamen legis naturæ, dicitur regina: ſed ſi hoc facit ex charitatis feruore, tunc dicitur re-
gina Auſtri, eo quòd ab Auſtro prouenit feruor caloris ſignans feruorem charitatis. Et hæc
regina venit ad verum Salomonem Ieſum Chriſtum per deuotionem afferens ei aurum
ſapientiæ & gemmas virtutum, & aromata bonæ famæ: iſtis vtendo ad diuinum honorem.
Ex hoc facto igitur iuuenum prædictorum, obſtinati ſenes: ex facto animæ bene & ex cha-
ritate ſe regentis, anima frigida & negligens: condemnabiles oſtenduntur: qui per genera-
D tionem Iudæorum ſignantur. Poſt hęc dominus contra Iudæos nolentes aſſimilari Nini-
uitis, quia eo pœnitentiam prædicante non pœnituerunt: vel reginæ Auſtri, quia eo docen-
te non didicerunt, inducit exemplum ad arguendum ingratitudinem eorum: oſtendens
eos ſimiles homini prius à dæmone obſeſſo: & poſt liberato, & iterum propter negligen-
tiam plenius poſſeſſo. Nam primò diabolus habitauit in eis, quando erant in Ægypto vi- *Diabolus inuidens.*
uentes, ſecundum ritum Ægyptiorum, qui expulſus fuit ab eis, quando in figura Chriſti
mactauerunt agnum, & ſanguine eius liniti ſunt: quando & legem acceperunt, quæ exclu-
debat cultum dæmonum, & inducebat ad colendum vnum verum Deum: & ſic eiectus
tranſiit ad poſſidendum plenius gentiles, ſine lege & Prophetarum oraculis viuentes, &
ideo eos tenebat in idololatria ſubiectos. Sed adueniente Chriſti prædicatione & apoſto-
lorum, Iudæi pro maiori parte increduli permanſerunt: Gentiles verò deuotè fidem Chri-
E ſti acceperunt: & ſic diabolus eiectus à gentibus, reuerſus eſt ad poſſidendum populum
Iudaicum errore excæcatum, & facta ſunt nouiſſima huius populi peiora prioribus: quia
peior eſt modo *quàm à principio ante legem datam fuerit* ſtatus eius. Vnde ait: *Cùm immundus ſpi-
ritus*, ſcilicet diabolus immundum faciens, & immundiciam diligens vel inhabitans: dæ-
mones enim dicuntur ſpiritus immundi, vel affectione: quia diligunt immunda, vel *Immundus ſpiritus.*
perſuaſione, quia ſuadent immunda, vel inhabitatione, qui inhabitant corda immun-
da *exierit ab homine*, ſcilicet à populo Iudaico, quia ſecundum Ambroſium: In homine *Ambroſius*
totius Iudaici populi comparatio eſt: à quo viuente adhuc ſub lege naturæ immundus *in cap. 11.*
ſpiritus exierat per ſuſceptionem legis Moſaicæ *ambulat per loca arida & inaquoſa*, id eſt *Luca.*
corda Gentilium prius humore gratiæ & virore fidei, ac pinguedine ſpiritusſancti ca-
rentia ritum idololatriæ & maculas criminum eis immittendo *quærens* in eis *requiem*,
id eſt perpetuam manſionem, appetens ibi finaliter manere per infidelitatem & domina-

tionem, *& non inuenit*, quia adueniente Chriſto, & prædicantibus Apoſtolis, ſuſcepta Chri- A
ſti fide inde eiectus fuit. *Tunc dicit*, intra ſe. *Reuertar in Domum meam*, id eſt ad populum Iu-
daicum, *vnde exiui* eos dimittendo. *Et veniens inuenit eam vacantem* ab obſeruantia legis: &
operibus virtutum per negligentiam, ac fide & bonis operibus vacuam, & Chriſtum, ho-
ſpitem non habentem, *& ſcopis mundatam* ab operibus vitiorum ſuperficialiter, & ſecun-
dum apparentiam: quia populus Iudaicus habebat quandam exteriorem munditiam: ſicut
enim ſcopa non tollit tenaces ſordes, ſed ſuperficiales: ita ipſi quod de foris eſt ſcopabant
Matt. 23. & mundabant, ac mundiciam exteriorem quærebant: ſed intus ſordidi manebant, & orna-
tam exterius per hypocriſim & boni ſimulationem propter legis apparentiam, & traditio-
num Phariſæorum obſeruantiam. Tangit ergo tria quæ dant locum diabolo, ſcilicet ocio-
ſitatem, ſanctitatis præſumptionem, & virtutis ſimulationem. Similiter hodie timendum
eſt eccleſiæ, ne olim expulſus ab ea diabolus eam inueniat vacantem ab obſeruantia man- B
datorum Dei, *& ſcopis mundatam* ſecundum exteriorem apparentiam *& ornatam*, per exte-
riorem cultum & obſeruantiam humanarum traditionum. Multi enim hodie plus atten-
dunt ad cultum eccleſiæ corporalem, quàm ſpiritualem: quia parietes eccleſiæ & altaria or-
nātur, & de ornatione & purgatione miniſtrorum parum curatur. Sed econtrariò in eccle-
ſia fuit primitiua: maior enim vis fiebat in ornatu ſpirituali & interiori. Et ideò multum di-
ſtat nunc eccleſia in hoc tempore malo à ſtatu ſuo priſtino. Vnde Hieron. Chriſti eccleſia
Hieronym. aduerſus errores Ioānis Ieroſolymitani. tomo 2. prius nata, & pòſt adulta, perſecutionibus creuit, martyriis coronata eſt. Et poſtquā ad Chri
ſtianos principes venit, potentia quidem & diuitiis maior, ſed virtutibus minor eſt facta.
Tunc vt firmius poſſideat Iudæos *vadit* per conatum *& aſſumit ſeptem alios ſpiritus* per quos
vniuerſitas dæmonum & vitiorum quibus tentat intelligitur, quia vniuerſitas hoc numero
ſæpe deſignatur: hæc ſunt ſeptem gentes pugnantes contra filios Iſraël. Iſte autem ſeptena- C
rius ſeptem donis ſpiritusſancti expellitur. Et addit *nequiores ſe*, vel propter numerū, vel pro-
pter conatum, vel propter effectum quem inducunt: quia eos ad quos redeunt nequiores,
quàm antè, faciunt. *Et intrantes*, ſeu ingreſſi *habitant ibi*, & ſic omnia cumulantur in eis vitia.
Hæc eſt enim intentio dæmonum, vt nōn tranſeant ad horam vel tempus modicum: ſed
vt immorētur vſque ad obitum. *Et fiunt nouiſsima hominis*, ſcilicet populi Iudaici *peiora prio-
ribus*, quia Iudæi ante legem datam fuerunt peccaris irretiti, & à diabolo poſſeſſi: ſed poſt
aduentum Chriſti in peccato ſuo obſtinati ſunt peiores facti: quia eorum peccata propter
ingratitudinem ſunt quaſi duplicata: deteriores enim ſunt Iſraëlitæ blaſphemantes Chri-
ſtum in conuenticulis ſuis, quàm olim fuiſſent in Ægypto ante notitiam legis: quia maior
infidelitas eſt venientem non ſuſcipere, quàm venturum non credere. Deinde ſimilitudi-
nem dictam, & quò tendat parabola, exponit: quódque hic quaſi de vno homine per ſimili- D
tudinem dictum de toto populo Iudaico intelligatur, oſtendit dicens: *Sic erit generationi huic
peſsimæ*, ſcilicet Iudaicæ, prout ſuprà dictum eſt de homine vno. Mala fuit generatio hæc in
deſerto, quando vitulum adorauit, quando contra Dominum murmurauit, quando terræ
promiſſionis detraxit: ſed peior in terra promiſſionis ante aduentum Chriſti, quando filios
& filias dæmoniis immolauit: ſed peſſima poſt āduentū Chriſti, quando Dei filium ad eam
Moraliter miſſum crucifixit. Moraliter exponitur iſtud exemplum de homine qui poſt gratiam bap-
De recidiuante. tiſmalem, vel pœnitentialem, recidiuat in culpam, ſicut canis reuerſus ad vomitum: diabo-
lus enim ab homine exit, quando in baptiſmo pompis illius, & præcedentium peccatorum
Prouer. 26. illecebris homo abrenunciat: vel quando per pœnitentiam & confeſſionem à peccatis
mundatur, proponens quòd ab eis abſtineat: qui eiectus *ambulat per loca arida & inaquoſa*,
quia corda iuſtorum ab omni carnalis concupiſcentiæ amore ſiccata & immunia tentando E
explorat, ſi quos ibi nequitiæ ſuæ greſſus figere poſſit. Sed in eis, tanquam per gratiam Dei
ſolidatis, requiem non inuenit: quia qui prauis cogitationibus & actibus paſcitur, in men-
tibus fidelium omnia ſua tentamenta ceſſare perpendit. *Et volēs reuerti in domum* priorem:
peccator enim eſt domus diaboli, ſicut iuſtus templum Dei: *inuenit eam vacantem* à bonis a-
ctibus per negligentiam, *& ſcopis mundatam* à ſordibus vitiorum, ſecundum apparentiam
& ornatam ſimulatis virtutibus, ſcilicet exterioribus & apparētibus: non interioribus & ve-
ris. *Tunc aſſumit alios ſeptem ſpiritus nequiores ſe*, id eſt vniuerſa vitia diabolo nequiora: quia dia-
bolus ſolum ſuggerit malum: habitus autem vitioſi intranei cum quadam violentia ad
malum inclinant, & ingreſſi inhabitant vacantem & torpētem: à tot enim dæmonibus ho-
mo poſſidetur, quot vitiis ſubiicitur: ſingulis enim vitiis ſinguli dæmones præſidere dicun-
tur. *Et fiunt nouiſsima hominis illius peiora prioribus*, & hoc propter ingratitudinem
doni

A doni & gratiæ præcedentis:grauiora enim ſunt crimina poſt baptiſmum,vel pœnitentiam
quia melius eſt,id eſt minus malum eſt viam veritatis non agnoſcere, quam poſt agnitam
retrorſum conuerti:id eſt leuius eſt committere aliquod peccatum cum ignorantia, quàm *2.Pet.2.*
idem cum ſcientia quò ad pœnam:minorem enim pro illo patietur pœnæ vindictam,quia
per contemptum gratiæ,quam de ſe malè viuendo pellit, deteriora ſupplicia meretur: &
vulnus iteratum tardius ſanatur.vnde Chryſoſtomus: Hæc autem non ſolum ad illos, ſed *Chryſoſto.*
ad nos etiam dicta eſſe rationem habet,ſi illuminati & à prioribus eruti malis,rurſus ab ea- *hom.44.in*
dem poſſideamur nequitia.Etenim difficilior iam erit pœna poſteriorum peccatorum pro *Matthæum.*
pter quod paralytico dixit Chriſtus:*Ecce ſanus factus es: noli peccare, ne deterius aliquid tibi con-* *Ioan.5.*
tingat. Et iterum. Cùm ſemel aliquis liberatus à malis non ſobrius efficitur, multo diffici-
liora patietur prioribus. Etenim difficilior iam erit pœna poſteriorum peccatorum: hinc
B autem non ſolum pœnam excogita,ſed etiam infinitam Dei longanimitatem.Sed ne con-
fidamus,ſed timeamus.Etenim Pharao ſi in prima plaga eruditus fuiſſet,non vtique acce-
piſſet experientiam poſteriorum: non vtique poſtea ſimul cum ipſo exercitu ſubmerſus *Exod.5.& ſequen.*
eſſet.Sed non rubrum mare iam pertranſire nunc eſt:ſed pelagus eſt ignis: pelagus non ta- *Ibidem 14.*
le neque tantum, ſed multo maius & ſylueſtrius. Ideo rogo vt compungantur ſermones
gehennæ audientes. Nihil enim delectabilius eſt diſpoſitione hac, quare hac nihil ama-
rius. Conuertit enim animas noſtras,& erigit intellectum,& perniicioſam concupiſcentia-
rum captiuationem proiicit, & medicina nobis hæc fit. Excogitemus igitur & mittamus
principium vel nunc,& oſtium pœnitentiæ:& tangamus viam arctam.Vſquequo laſciuia,
vſquequo remiſſio,non impleti ſumus pigritantes,deridentes,tardantes? Non eadem rur-
ſus erunt menſa & ſaturatio,& ſuperabundantia,& pecuniæ,& poſſeſſiones, & fabricatio-
C nes.Et quis finis? Cinis,& puluis,& ſepulchra,& vermis. Oſtēdamus itaque nouam quan-
dam viam,faciamus terram,cœlum:& omnino aſſumamus virtutem, vt futuris potiamur
bonis. Hæc Chryſoſtomus.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte magiſter bone,fac mecum ſignum gratiæ tuæ in bonum,vt me miſerum quem cetus & draco ille magnus abſorbuit peccatu ſpiritualibus & carnalibus tanquam diebus & noctibus,& hoc tribus:quia conſenſu,& opere,ac conſuetudine, tu miſericorditer de faucibus eius digneris liberare.Fac etiam me præterita peccata plangere,& futura cauere.Exicca me ab humore concupiſcentiæ,vt quietem non inueniat in me,munda me ſcopis confeſſionis à vitiorum ſordibus: & orna me
D *veris virtutibus,ne me à bonis vacantem inueniat,& iteratò deterius peccare faciat: Amen.*

De muliere vocem de turba extollente:ac de matre & fratribus Domini eum quærentibus. CAPVT LXXV.

FActum eſt autem cùm Dominus Ieſus hæc diceret, reſpondens blaſphe-
miis Iudæorum,*extollens,* id eſt ex corde tollens: ac conſtanter & altè pro- *Luca 11.*
ferens *vocem* in Chriſti commēdationem, & Iudæorum blaſphemantium
confutationem,*quædam mulier* non diues,non potens,non nobilis,ſed pau-
per,*de turba* & de communi plebe,& popularibus.Solent enim populares
deuotiores eſſe maioribus,prorupit in laudem Chriſti contra vituperium
Iudęorum. Et dicitur fuiſſe ſancta Marcella ancilla beatæ Marthæ:quæ non potuit amplius
E blaſphemias Iudæorum contra Chriſtum ſuſtinere, & contra blaſphemos vocem extulit *Marcella.*
in laudem Chriſti & matris ſuæ:commendans eius conceptum,& partum corporalem, &
dicens:*Beatus eſt venter qui te* beatum *portauit* per quem omnes beatificamur *& beata* ſunt
vbera quæ ſuxiſti. Matrem beatificat & laudat ex filio,& non econuersò, quia gratia & glo-
ria prouenit principaliter ab ipſo. Vbi apparet magna confidentia, & audacia, & fides,&
deuotio iſtius mulieris in duobus. Primò,in eo quòd nō ſilenter & in aure loquebatur, ſed *Fides & deuotio mulieris.*
extollens vocē in altū non timuit,ſuauitate enim verborum Chriſti accenſa fuit. Secundò,
in eò quòd Scribis & Phariſæis Dominū tentantibus, ſimul & blaſphemātibus ipſa magna
fiducia Dei filium confitetur, vt & præſentium Iudæorum calumniam, & futurorum hæ-
reticorum perfidiam confundat.Nam ſicut tunc Iudæi blaſphemantes, & cum in Beelze-
bub eiicere dæmonia dicentes, negabant eum eſſe Dei filium:ita poſtea quidam hæretici

negabant eum eſſe verum hominem, dicentes eum non veram carnem ex Maria virgine A
aſſumpſiſſe, ſed corpus æthereum attuliſſe. Hæc autem mulier vtroſque confutat, quia & verum Dei filium patri cõſubſtantialem aduerſus blaſphemantes confitetur, cum matrem ex filio tanquam principio ratione diuinitatis beatificat: & verum non phantaſticum hominis filium matri conſubſtantialem teſtatur, cùm eum ventre portatum, vberibuſque lactatum ſignificat. Spiritualiter autem iſta mulier ſanctam eccleſiam ſignat, quæ inter turbas Iudæorum, paganorum, & hæreticorum credula voce dominum Ieſum Chriſtum cõfitetur: cuius reuera voce venter Mariæ virginis beatus prædicatur, qui totius mundi redemptorem portare meruit, ſicut ipſa de ſe ait: Ex hoc beatam me dicent omnes generationes. vbi Beda: Et nos igitur extollamus vocem cum eccleſia catholica, cuius hæc mulier typum geſſit: extollamus & mentem de medio turbarum, dicamúſque ſaluatori: Beatus venter qui te portauit: & vbera quæ ſuxiſti. Verè enim beata parens, quæ ſicut quidã ait: B

Beda in Lucam c.11.
Laus Mariæ.

Enixa puerpera regem,
Qui cœlum terrámque regit per ſecula: cuius
Nomen ab æterno, complectens omnia giro:
Imperium ſine fine manet, quæ ventre beato
Gaudia matris habens, cùm virginitatis honore.
Nec primã ſimilem viſa eſt, nec habere ſequentem.

At Ieſus confirmando verbum mulieris & commendando laudem matris, ac fidem & conſtantiam eiuſdem mulieris aliorumque ſimilium dixit: *Quinimmo: beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud.* Per quod ſignauit beatam uirginem ſe concepiſſe fœlicius, per fidem & deuotionem ſpiritualiter, quàm corporaliter. Ac ſi dicat: Iuxta tuam ſententiam principaliter beata eſt illa cuius vẽter me portauit: ſed non ſolum ipſa beata eſt, imò etiam C
omnes ſunt beati in præſenti in ſpe, & tandem in futuro in re *qui audiunt verbum Dei*, corde credentes, *& cuſtodiunt illud*, opere adimplentes. Beata quidem & fœlix eſt mater mea, quæ me portauit & lactauit: ſed magis ideo fœlix atque beata, quia verbum Dei audiuit, audiendo credidit, credendo cuſtodiuit: hoc enim niſi feciſſet, nec fœlix, nec mater mea eſſe potuiſſet. Vnde Elizabeth ad eam ait: *Beata quæ credidiſti: quoniam perficientur in te quæ dicta ſunt tibi à Domino.* Beatior ergo fuit, quia verbum ſpiritualiter mente concepit, auditu fidei ſuſcepit, memoritérque ac ſtudioſè operatione cuſtodiuit, quia conceptio ſpiritualis, qua Chriſtus in corde concipitur, fœlicior eſt quàm carnalis. Fides enim per dilectionem operans beatitudinem æternam promeretur: non autem conceptio vel portatio ſine fide, quia impoſſibile eſt ſine fide Deo placere. Vnde ſecundum Auguſtinum: Beatior fuit Maria profitendo fidem Chriſti, quàm concipiendo carnem Chriſti: & fœlicius concepit Deũ D
mente per fidem, quàm corpore per carnis aſſumptionem. Nihil enim Mariæ materna propinquitas profuiſſet, niſi illum fœlicius corde quàm carne geſtaſſet. Vnde Chryſoſtomus: Neque cõcipere Chriſtum, neque mirabilem illum fœtum pârere habet aliquam vtilitatem, virtute non exiſtente: quoniam nulla huius ci vtilitas ſi non vniuerſa quæ oportet fecerit: & nihil partus ei profuiſſet, niſi valde bona & fidelis eſſet. Si verò Mariæ nihil prodeſſet ſine ea, quæ ſecundum animam eſt virtute, genitũm ab ea eſſe Chriſtum: multo magis nos & ſi patrem, etſi filium habuerimus virtuoſum & nobilem: ipſi verò longè erimus à virtute illius, nobis prodeſſe poterit: Hæc Chryſoſtomus. Vbi Beda: Pulchræ atteſtationi mulieris annuit, non eam tantummodo quæ verbum Dei corporaliter generare meruerat, ſed & omnes verbum Dei ſpiritualiter auditu fidei concipere, & boni operis cuſtodia, vel in ſuo, vel in proximorum corde pârere, & quaſi alere ſtuduerint aſſerens eſſe beatos: quia & eadem Dei genitrix, & inde quidem beata, quia verbi incarnandi miniſtra facta eſt E
temporalis: ſed inde multo beatior, quia eiuſdem ſemper amandi cuſtos manebat æterna. Qua ſententia ſapientes Iudæorum tanquam indignos beatitudine clam percutit, qui verbum Dei non audire & cuſtodire: ſed negare & blaſphemare quærebant: Hæc Beda: Et ſecundum eundem tota vitæ cœleſtis perfectio duobus his comprehenditur, vt verbum Dei audiamus & faciamus. Quem ergo beatitudo Mariæ delectat, verbum Dei libenter audire & cuſtodire ſtudeat, & beatus erit. Quiſquis enim verbum Dei libenter audit, Chriſtum concipit: ſi autem opere impleuerit, Chriſtum parit: quem Maria portauit corporaliter, ipſe portat ſpiritualiter. Vnde Auguſti. Qui corde credit ad iuſtitiam, concipit Chriſtum: & qui ore confitetur ad ſalutem, parit Chriſtum. vnde Dominus alibi: Si quis fecerit voluntatem patris mei: ipſe meus frater, ſoror & mater eſt. Hac laude Chriſti matriſque eius

Lucæ 1.
Beata Maria, ex fide præcipuè.
Auguſtin. libro de ſancta virginitate c.3.
Chryſoſto. hom. 45. in Matthæum.
Beda in c. 11. Lucæ.
Verbũ Dei audire nolentes beati eſſe nequeũt
Rom. 10.
Matt. 7.

A eius cùm ſe audiret laudari à quadam muliere Robertus, fundans & ædificans monaſteriũ Præmonſtratenſe ait ei: Et maledicta tu, & qui tibi ſuggeſſit verba dominica, & laudẽ eius in me miſerum retorquere, qui etiam modica laude capi conſueueram. Verbum Domini debet audiri reuerenter propter præcioſitatem. Si enim aliquis haberet particulam de veſte Domini, vel lachrymam quæ exiuit de oculis eius, vel ſtillam ſanguinis quæ exiuit de carne ipſius: valde reuerenter ſuſciperet & ſeruaret: multo fortius verbum Domini quod non ſolum egreditur de ore eius, ſed de intimis cordis ipſius. Item patienter non cum tædio, vel murmure & detractione. Item obedienter, vt ſcilicet quod quis audit opere impleat. Mali libenter debent audire verbum Dei vt corrigantur, nam verbum Dei eſt medicina animæ contra morbum peccati. Boni etiam, qui ſunt in ſtatu triplici, libenter debẽt audire verbum Dei. Incipientibus enim hoc conuenit vt erudiantur: & illis verbum Dei
B eſt lac. Proficientibus etiam cõuenit audire verbum Dei, vt dirigantur in via profectus ſpiritualis. Perfectis etiam conuenit audire verbum Dei, vt amplius perficiantur: quibus verbum Dei eſt ſolidus cibus. Eſt enim verbum Dei manna cœleſte, & ſapit cuilibet pro ſuo velle. Vnde Origenes: Nũc ergo feſtinemus cœleſte manna ſuſcipere: illud enim mãna prout quiſque deſiderat, talem ſaporem reddit in ore eius. Tu ergo ſi verbũ Dei, quod in Eccleſia prædicatur, tota fide, & tota deuotione ſuſcipias: fiet tibi ipſum verbum quodcunque deſideras. Verbi gratia: Si tribularis, conſolatur te dicens: *Cor contritum & humiliatum, Deus non deſpicies.* Si lætaris proſperè, futurorum cumulat tibi gaudia dicens: *Lætamini in Domino & exultate iuſti.* Si iracundus es, mitigat te dicens: *Deſine ab ira & delinque furorem.* Si in doloribus es, ſanat te dicens: *Dominus ſanat omnes languores tuos.* Si in paupertate cõſumeris, conſolatur te dicens: *Dominus alleuat de terra inopem: & de ſtercore erigit pauperem.* Sic ergo
C manna verbi Dei reddet in ore tuo ſaporem quemcunque volueris. Hæc Origenes. *Adhuc autem,* Domino Ieſu prædicante, & quæ ſuprà dicta ſunt, *ad turbas loquente: mater eius & fratres,* id eſt conſanguinei venerunt: *quærentes eum,* licet enim Phariſæi eſſent mixti cum turbis, tamen principaliter prædicabat propter turbas erudiendas. Et quia faciliter eum adire præ turba non poterant, & etiam ne fructum diuini verbi impedirent, *foris ſtabant,* & miſerunt ad eum vocantes ipſum. Fratres hic vocantur conſobrini Domini, ſecundum morem ſcripturæ, quæ ſæpe conſanguineos ſolet fratres nominare. Et cùm Dominus erat occupatus in officio prædicandi: primò vnus, & poſt illum plures de turba dixerunt ei: *Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant quærentes te.* Iſti inſidias tendebant, ac malitioſe & inſidiando hæc dicebant: ſcilicet ad tentandum & explorandum, ſi carnis affectu prædicationem inceptam dimitteret, vel interrumperet, vt ſi ſpirituali operi præferret carnem & ſanguinem,
D arguerent ipſum eſſe purum hominem, natum propter affectionem carnalem, & vt populus videns quòd parentes carnales haberet, ipſum filium Dei non crederet, cùm Deus carnaliter non generet. Et ideo multas implicant circunſtantias quæ ipſum mouere poterant ad ceſſandum dicentes: *Ecce mater tua,* quæ præcipitur honorari: *& fratres tui,* quos & natura & lex iubet diligi, *foris ſtant,* expectantes te in loco exteriori, vbi verecundum eſt ſtare, *quærentes te,* quaſi propter te tantum venerint, & ideo debes meritò ad eos egredi. Vnde Chryſoſtomus: Videns diabolus quia perſuadebat populo Chriſtus, eſſe ſe filium Dei: dicens: & ecce plus quàm Salomon hic: timens ne ſi filius Dei cognoſceretur, qui putabatur homo, ipſe derelinqueretur ab omnibus: ad conuincendos ſermones eius, ſubintroduxit parentes ipſius carnales, vt per eorum contemplationem diuinitatis eius obſcuraret naturam. Ideóque venit aliquis, quaſi diaboli aduocatus, qui humano ore verba diabolica lo-
E queretur dicens: *Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant volentes loqui tecum.* ac ſi dicat: Quid gloriaris ô Ieſu de cœlo dicens te deſcendiſſe, qui radices habes in terra? Ecce mater tua, & fratres. Non potes eſſe filius Dei, quem homines genuerunt: non potes in te filiũ abſcondere, quem natura conuincit. Hæc Chryſoſtomus: Sic & hodie multis prælatis procurat diabolus propinquorum multitudinem, vt in carnali affectione obſcuret eorum dignitatem & ſanctitatem. Et bene dicitur foris ſtant: ad ſignificandum, quòd carnales amici clericorum debent eſſe remoti ab eis, vel ſaltem à cordibus eorum, quantum ad carnalem affectum, & tamen in multis videmus hodie contrarium. Myſticè ſecundum Bedam: Mater & fratres Ieſu poſſunt dici Synagoga, & Iudæi ex quibus ſecundum carnem eſt editus, qui foris ſtare dicuntur Chriſto prædicante, quia Gentibus Chriſto credentibus Synagoga cum Iudæis extra fidem manſit pro maiori parte. Et notandum de beata virgine, quòd tãquam pia mater filium quærebat paruulum, quia eius abſentiam non ſuſtinebat: ſcilicet

Robertus Præmõſtratenſium fundator.

Verbi Domini præcioſitas, & quomodo audiendum ſit.

Verbũ Dei audiendum

Origenes hom. 7. in Exodum.

Pſal. 50.

Pſal. 31.

Pſal. 30.

Pſal. 102.

Pſal. 112.

Fratres Domini.

Chryſoſto. home. 45. in Matthæum.

Matt. 12. & Luc. 11.

Foris ſtant parentes.

Myſticè.

Beda in ca. 11. Lucæ,

Maria Chriſtum quæſiuit ter.

A ſola eſt, voluntatem Dei facere, & hic nobilitatis modus eſt illo melior & principaliter.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, da mihi vt verbum tuum audiam fide credendo, & cuſtodiam opere adimplendo: fac me ſpiritualiter per auditum portare, & per cuſtodiam nutrire idipſum Dei verbum. Da mihi Domine Deus meus vt occupationem ſpiritualem omni affectione carnali, & opus Dei negocijs humanis, ac vniuerſaliter vtiliora minus vtilibus, te rectore, te duce præferam ſemper & præponam, Fac me corde, ore, & opere tuam in præceptis, conſilijs, & exemplis facere volũtatem: vt merear ſeruitor tibi gratus fieri, & tandem inter Dei filios & hæredes per tuam gratiam computari. Amen.

B De increpatione Phariſæorum & legis doctorum. CAPVT LXXVI.

CVM autem Dominus iam præmiſſa loqueretur, *rogauit eum quidam Phari-* Luca 11.
ſæus vt pranderet cum illo. Inuitabant Phariſæi Dominum non vt reficerent: Matth. 23.
ſed vt comprehenderent, accuſarent, & perderent. Vnde ad domum Pha-
riſæorum non intrabat niſi rogatus, ſed ad conuiuium Publicanorum be-
ne ibat etiam non inuitatus. Supponẽdum eſt quòd Dominus poſt ſermo-
nem exiens de domo, in qua hoſpitatus fuerat & docuit, locutus eſt matri,
decentem honorem exhibens ei: & deinde iuit ad domum Phariſæi, magis intendens re-
ficere, quàm refici. Vnde Cyrillus: Sed Chriſtus qui Phariſæorum nequitiam nouerat,
diſpenſatiuè condeſcendit, ſatagens commonere eos, ad ſimilitudinem optimorum medi-
C corum, qui grauius infirmantibus afferunt remedia ſuæ induſtriæ. Et, *ingreſſus*, domum, *re-*
cubuit, & requieuit, id eſt ad comedendum ſe poſuit. Omiſit autem lauare manus, vt illorũ
errorem corrigeret qui credebant, quòd illa lotio ad ſalutem neceſſaria eſſet: & vt per eam
interior mundatio à peccatis fieret: & vt demonſtraret quòd non lotis manibus manduca-
re, hominem non coinquinat. Vnde Phariſæus intra ſe murmurauit, & reputauit magnam
eſſe culpam quòd ſecũdum traditiones Iudæorũ non eſſet lotus ante prandium. Mira ſtul-
titia: filium Dei arguit, quia præcepta hominum non ſeruat, qui traditionibus hominum
ſubiectus non erat. Dominus autem cogitationi illius reſpondit: oſtendens per hoc ſe eſſe
Deum, cui nuda & aperta ſunt ſecreta cordium, & arguit ipſos Phariſæos, qui quod foris
erat à ſordibus exterioribus mundabant: & quod intus erat, à macula rapinæ, & iniquitatis
& fraudis nõ mundabant: quia de mundicia exteriori in vaſis & corporibus ſuis erãt mul-
D tum ſolliciti & diligentes, & de mundicia interiori ipſius mentis negligentes, & non curã-
tes: cùm tamen meritò deberet eſſe econuerſo, quia interior mundicia eſt neceſſitatis: ex-
terior autem ſolummodo honeſtatis: vnde non interior, ſed exterior ſine peccato omitti
poteſt. Et ideo Chriſtus exteriorem lotionem omiſit, vt haberet occaſionem arguendi Pha
riſæos: de exteriori mundicia tantum curantes, & interiorem negligentes: exterius ſimulã-
tes iuſtitiam, & ſanctitatem, intus retinentes nequitiam & iniquitatem. Sed ô Phariſæe mũ
da prius quod intus eſt, ſcilicet cor & animam à fraude & malis deſiderijs vt mũdum fiat,
quod eſt de foris, vt foris per opera veraciter ſanctitatem oſtendere poſſis. Qui enim vtrã-
que hominis naturam, ſcilicet corpus & animam fecit, vtramque mundari deſiderat. Vbi Beda in ca. 11. Luca.
Beda: Hoc contra illos qui corporalia peccata, fornicationem videlicet, immundiciam, li- Ephes. 5.
bidinem, furtum, rapinam & cætera talia, quaſi grauiſſima deteſtantur: ſpiritualia verò quæ
E non minus damnat apoſtolus, hoc eſt amaritudinem, iram, indignationẽ, clamorem, bla-
ſphemiam, ſuperbiam, & auaritiam quæ eſt idolorum ſeruitus, vt leuia contemnunt: Hæc
Beda. Per hoc etiam arguuntur illi qui de minoribus magnam vim faciunt, & de maiori-
bus parum curant. Sicut aliqui religioſi plus ponderant fractionem ſilentij, vel aliquid e-
iuſmodi, quàm iniuſtum grauamen proximi, vel aliam etiam tranſgreſſionem præcepto-
rum Dei. Phariſæis etiam ſimiles ſunt clerici, qui bene tonſo capite & raſa corona in veſte
alba & munda, & lotis manibus accedunt ad altare intus pleni auaritia & iniquitate, alijſq; Phariſæorũ ſimiles.
immundicijs multipharìè: ac legem Dei poſtponentes, & traditiones hominum in exterio-
ribus ſollicitè cuſtodientes. Deinde Dominus, quaſi bonus præceptor, docet qualiter no-
ſtri contagium corporis mundare debemus, dicens: *Verumtamen* do vobis ſalutis conſilium,
ſcilicet *quod ſupereſt* id eſt, de eo quod ſupereſt poſt aliorum reſtitutionem *date eleemoſynam*,
quia primò debet fieri reſtitutio, & de eo quod remanet eleemoſynarum elargitio: vel ſe-

cundum Bedam, de eo quod ſupereſt victui & veſtitui neceſſario. Neque enim ita faciēda iubetur eleemoſyna, vt teipſum conſumas inopia: ſed vt tui cura corporis expleta, inopem quantum vales ſuſtentes. *Et ecce omnia munda ſunt vobis*, quia eleemoſyna magnam habet virtutem ad peccatorum remiſſionem. Vnde in Daniele dicitur: *Peccata tua eleemoſynis redime.* Vel, *veruntamen*, conſilium & remedium, *quod ſupereſt*, & reſtat poſt tanta ſcelera do vobis: hoc ſcilicet, *date eleemoſynam*, ſcilicet ordinatè vt incipiatis à vobis. Quod dictum ſic eſt intelligendum, vt prius homo ſibi faciat eleemoſynam mundando ſe interius per fidem & baptiſmum, credendo in Christum: & ſi poſt baptiſmum immundicia innocentiæ fuerit fœdata, emundet conſcientiam per pœnitentiam: qui enim vult ordinatè eleemoſynam dare, id eſt miſericordiā facere: à ſeipſo debet incipere, & eā primò ſibi dare. Eſt enim eleemoſyna omne opus miſericordiæ. Vnde in Eccleſiaſtico dicitur: *Miſerere animæ tuæ placens Deo.* Nullum enim opus hominis Deo placere poteſt, niſi ipſe prius placeat. Vnde in Gen. legimus quòd Deus prius reſpexit ad Abel quàm ad munera eius. Et tunc ſupereſt, vt qui propriæ ſubuenit miſeriæ: ſubueniat & alienæ dando eleemoſynam procedentem ex fide & charitate, & ſic per miſericordiam ſui & proximi omnia munda ſunt: & nullam mētem inquinant, & immundam faciunt. Ergo miſericordia & abolitio peccati promittitur omnibus miſericordiam facientibus. Quod itaque hic dicitur, *date eleemoſynam*, ad omnia quæ vtili miſeratione fiunt valet. Non enim ſolum qui dat eſurienti cibum, & cætera huiuſmodi: verumetiam & qui dat veniam peccanti, atque orat pro eo: & qui corripit, & alia emendatoria pœna plectit, eleemoſynam dat. Vnde Auguſtinus: Facere eleemoſynam, eſt facere miſericordiam. Si intelligis, à te incipe. Quomodo enim miſericors es alteri, ſi crudelis es tibi? Audi ſcripturam dicentem: Miſerere animæ tuæ placens Deo. Redi ad conſcientiā tuam quicunque malè aut infideliter viuis, & ibi inuenies mendicantem animam tuam: inuenies egentem, pauperem, ærumnoſam: inuenies fortè nec egētem, ſed egeſtate obmuteſcentem: quando inueneris animam talem intus in corde tuo, illi fac prius eleemoſynā. In iudicio & charitate fac eleemoſynam cum anima tua. Quid eſt iudicium? Diſplice tibi. Quid eſt charitas? Dilige Deum, dilige proximum. Hanc eleemoſynam ſi prætermittis, quantumuis ames: nihil facis, quando tecum non facis. Hæc Auguſtinus. Et quia Phariſæi ex hypocriſi non ſolum quærebant exteriorem mundiciam, ſed etiam apparentem iuſtitiā ac decimas dabant: & eleemoſynam faciebant: putauerunt Christum inaniter loqui, quaſi eis qui eleemoſynam non facerent, & eum in cordibus ſuis deridebant. Non ſolum enim triticum, vinum, & oleum: ſed etiam res contemptibiles: ſcilicet ciminum, rutam, mētam, & huiuſmodi decimabant: & de reſiduo eleemoſynam faciebant, quod non facile facit Christianus aliquis vt per hoc apparerent iuſti, quaſi volendo implere mandatum Dei de decimis reddendis, etiam circa minima, vt per hoc crederentur multum volūtarij ad implendum diuina mandata, cùm tamen eſſent tranſgreſſores in maioribus, & vt de eis diceretur à videntibus: quoniam omnium decimas dant, qui etiam olerum decimas dare non negligunt. Dominus verò cogitatum eorum ſciens, ſubiunxit dicens: *Væ*, ſcilicet damnationis, *vobis Phariſæis qui decimatis mentam, & rutam, & omne olus*, ſcilicet minuta & contemptibilia fructuum veſtrorum, *& relinquitis grauiora legis*, ſcilicet, *iudicium & iuſtitiam*, ſubuertendo, *ac charitatem*, & opera miſericordiæ omittendo. Non eſt hoc facere miſericordiam & eleemoſynam, *hæc*, enim, ſcilicet iudicium & charitatem: *oportet facere*, primo loco: quia hæc præcepta ſunt ad Dei honorem, & illa ſcilicet decimam & eleemoſynam non omittere, quæ ſunt ad ſacerdotum & proximi neceſſitatem. Illa facite, & iſta præponite. Nō enim per eleemoſynam emitur impunitas in iniquitate manentibus. Decimantes igitur & eleemoſynam facientes, exteriora mundabant: ſed quia iudicium & charitatem relinquebant, interiora non mundabant. Optimè autem coniunguntur iudicium & charitas, quia iudicium ſine charitate vergit in crudelitatem: charitas ſine iudicio in remmiſſionem: charitas cum iudicio in æquitatem. Iſtud autem de decimatione poteſt dupliciter intelligi. Vno modo reſpectu ſui, quia licet miniſtri templi acciperent decimas à populo: tamen de illis acceptis à populo, & de his quæ habebant ex labore ſuo, decimas reddebāt ſacerdoti ſummo: & ideo ad ſimulationem ſanctitatis reddebant eis decimas de minimis. Hoc etiam faciebant ratione cupiditatis: vt per exemplum ſui inducerent populum ad reddendum, ſibi decimas de omnibus vſque ad minima. Alio modo poteſt intelligi reſpectu aliorum, quos per doctrinam ſuam inducebant ad decimas ſtrictè ſibi ſoluendas. Illud etiam quod de omiſſione grauiorum legis additur, ſimiliter dupliciter intelligitur. Vno modo reſpectu ſui, quia

Margin notes: *Dan.4.* (beside "tutem ad peccatorum…"); *Eccleſ.30.* and *Gen.4.* (beside "moſyna omne opus…"); *Augu.ſer. 30. de verb. domini. Eleemoſynā facere.* (beside "datoria pœna plectit…"); section letters A, B, C, D, E in right margin.

A ſui,quia iſta quæ erant magnæ neceſſitatis facere omittebant. Alio modo reſpectu aliorũ,
quia alios ad talia obſeruanda inducere negligebant. Similiter hodie faciũt ſacerdotes Ec- *Prælatorũ auaritia.*
cleſiæ & prælati qui ſolliciti ſunt circa ſubiectos de reddirione decimarum, & ſimilium
quæ eis debentur,& parum curant ſi in maioribus criminibus inuoluantur. Et quia honor
eſt præmium virtutis, & ex appetitu apparentis iuſtitiæ, ſequitur appetitus indebiti hono-
ris:ideo conſequenter arguit arrogantiam & ambitionem Phariſæorum, comminãdo eis
væ & pœnam æternam,dicens:*Væ*, id eſt æterna damnatio imminet, *vobis Phariſæis qui dili-
gitis primas cathedras in ſynagogis*. Non dicit qui habetis cathedras : ſed, qui diligitis: has enim
appetere,ambitionis eſt:iniunctas ſuſcipere,charitatis. In quo reprimit omnem indebitũ
appetitum honoris, & inſtruit nos vt ambitione careamus, & primatum in Eccleſia non
ambiamus. Væ ergo miſeris ad quos Phariſæorum vitia tranſierunt:qui per breue & incer-
B tum huius vitæ ſuæ curriculum quo peccata humiliter deplangere debuerunt, ad priora-
tum aſpirare,vel pro eo certare non metuunt. Et non ſolum volebant eſſe doctores & ma-
giſtri in ſynagogis,volentes vocari ab omnibus rabi:ſed etiam quærebant, *ſalutationes in fo-
ro*,cauſarum & negociorum, ex quo videtur quòd iidem erant in ſynagoga magiſtri, & in
foro aduocati. Sed non conuenit vt litibus intendant qui diuino officio mancipantur:ne- *Litibus ab-*
mo enim militans Deo implicat ſe negociis ſecularibus. Vnde Rabanus. Culpa non carẽt *ſtineat cle-*
ſi in foro litibus intendant,qui in cathedra Moyſi & Synagogæ magiſtri cupiunt appellari. *ricus.* *Rabanus in*
Et quia vitia occulta punientur adeo grauius,quanto peccatores tales volunt aliis præfer- *Matth.*
ri in honoribus : ideo poſt hæc arguit eorum ſimulationem, comminando eis væ pœnæ
æternæ,quia erant quaſi ſepulchra quæ non apparent,ſcilicet exterius qualia ſunt interius,
quia aliquàndo exterius ornantur,& fœtore interius replentur:& homines ambulantes ſu-
C prà,neſciunt qualia ſunt intrà. Sic quicunque decepti per Phariſæorum & hypocritarum
ſententias eos imitantur,quaſi ſuprà ſepulchra ignoranter gradiuntur. Et bene comparat
eos mortuorum ſepulchris,quia anima mortua eſt in corpore hypocritæ & peccatoris. Vn
de ſepulchrum dicitur,quaſi ſemi pulchrum, & tales ſunt hypocritæ exterius niridi, & in-
terius fœtidi. Tales non ſunt filij ſponſæ,id eſt Eccleſiæ quæ dicit: Nigra ſum,ſcilicet exte-
rius:ſed formoſa ſum,ſcilicet interius:ſed iſti econtrariò ſunt diſpoſiti. Hic reprehenditur *Simulatio*
quælibet ſanctitatis ſimulatio falſa:vt abſtineamus ab ea. Vnde Cyrillus : Per ea quibus il- *proſcribi-*
los reprehendit,nos facit meliores:vult enim ambitione nos carere,& non plus venari ap- *tur.*
parentiam,quàm veram exiſtentiam,quod tunc Phariſæi agebãt. Vnde & Chryſoſtomus: *Chryſ. hom.*
Sed quòd tales extiterint Phariſæi non eſt mirabile. Si autem nos digni reputati fieri tem- *74. in Mat.*
pla:fiamus repentè ſepulchra ſolum fœtorem continentia,hoc eſt extremæ miſeriæ. *Quidã
D autem legiſperitus*, dicta à Chriſto contra Phariſæos in contumeliam legiſperitorum, retor-
quet dicens:*Magiſter hæc dicens*,nõ tantum Phariſæis,ſed, *etiam nobis*, leſgiſperitis qui maio-
res ſumus,*contumeliam facis*, Hic legiſperitus ignorabat imperitus legem veritatis: quia re-
dargutio culpæ,non eſt contumelia perſonæ:& qui erubeſcit redargui, ceſſat à culpa : nec
offendat eum corripientis charitas,ſed propria iniquitas, Vbi Beda: Quàm miſera conſciẽ *Beda in ca.*
tia,quæ audito Dei verbo,ſibi contumeliam fieri putat : & commemorata pœna perfido- *11. Luca.*
rum,ſe ſemper intelligit eſſe damnandam. Vnde mihi meiſque ſimilibus vnum ſupereſt
ſuffragium Domino cum Propheta ſupplicare : *Vtinam dirigantur viæ meæ, ad cuſtodiendas iu-* *Pſal. 118.*
ſtificationes tuas:tunc non confundar,dum reſpiciam in omnia mandata tua. Hæc Beda. Communi-
ter ſcribæ & legiſperiti erant doctores legis,quæſtiones legis ſoluentes: Phariſæi verò,ſcili-
cet ſacerdotes Iudæorum,diuiſi ab aliis,quaſi religioſi videbantur. Dominus autem liber-
E rimus vitiorum corrector, nec legiſperitorum altitudinem verebatur : ſed eos redarguit,
quia peccata eorum publica & manifeſta erant, & ideo publicè eos arguendo, contume-
liam eis non faciebat:prout iſte legiſperitus ſibi imponebat. Sed non ſic hodie noſtri ma-
iores faciunt qui in corrigendo perſonas accipiũt. Vnde Auguſtinus: Noſtri principes cùm
pauperes delinquentes publicè arguant & confundant, diuitibus maiora peccantibus, nec
nutum faciunt. Quapropter Anaxagoras leges principum telis aranearum comparabat,
quæ minora animalia capiunt,& maiora tranſmittunt. Vnde Chryſoſt. Si poſſibile eſſet in
diuites vindictam procedere:videres ex eis repleri carceres vniuerſos. Sed cum omnibus
ſuis hoc malum habent diuitiæ,quòd in malignitate peccantes ab vltionibus eruunt. Vn-
de etiam Valerius Maximus narrat,quòd Socrates videns vnum duci ad ſuſpendium riſit,
& interrogatus cur rideret reſpondit: Video magnos latrones ducentes paruum latronem
ad ſuſpendium. Minuta ſacrilegia puniuntur:ſed magna triumphis extolluntur. Vnde &

Auguſtin. lib. 4. de ciuitate c. 4. Piratæ reſponſum.

Auguſtinus: Remota iuſtitia, quid ſunt regna niſi magna latrocinia? & latrocinia quid ſunt A
niſi parua regna? Ideo eleganter & veraciter Alexandro Magno quidam pirata compre-
henſus, cum ab eo interrogatus quid ſibi vt mare infeſtum haberet: ille libera voce reſpon-
dit, quid tibi vt orbem terrarum? Sed quia ego exiguo nauigio facio, latro vocor: quia tu
magna claſſe, imperator. Et reuera ſic heu eſt & hodie: nam minores & pauperes pro leui
tranſgreſſione grauiter puniuntur: ſed maiores & potentes etiam pro enormibus nihil
patiuntur. Sed non glorientur quia in præſenti ſic intacti permanent: nā in futuro pœnas
debitas cum vſura recipient. Tunc potentibus qui hic perperam pauperes innocentes iu-
dicabant: nullum erit conſiſtorium, nullum tribunal: ſed coram illis tunc iudicio ſtabunt,
quos hic ſuo peruerſo iudicio nedum iudicabant, ſed & ſæpius condemnabant. O quot in-
iuſtitiæ fiunt hodie in vna ciuitate, de quibus non eſſet mirum ſi ipſa & tota patria redige-
retur in nihilum. Aliter enim iudicant extraneo quàm domeſtico. Aliter minori quàm B
maiori. Aliter per carnem coniuncto quàm remoto. Aliter pauperi quàm diuiti: quod
omnino & manifeſte eſt contra legem Dei altiſſimi. Nullam quippe legem ſcriptam in
iudicando reſpiciunt, ſed ſecundum affectiones varias quas ad diuerſas perſonas habent,
ſententias varias proferunt: dicentes, ſic vel ſic mihi videtur: nec dicunt, ſic vel ſic in lege
ſcriptum habetur. Quanta autem mala iniuſtitia inducit, patet ex bonis quæ iuſtitia facit.

Cyprianus lib. de duodecim abuſionibus. Iuſtitiæ laudes.

De quibus Cyprianus ſic ait: Iuſtitia regis, pax populorum, tutamen patriæ, vnitas plebis,
munimentum gentis, cura languorum, gaudium hominum, temperies maris, aëris ſereni-
tas, terræ fœcunditas, ſolarium pauperum, hæreditas filiorum, & ſibimetipſi ſpes futuræ
beatitudinis. Hæc Cyprianus. Horum omnium contraria timenda & expectanda ſunt de
iniuſtitia: quia in lege veteri & Euangelica legitur populus punitus propter mala iudicia.

Conſuetudo mala plus nocet igne.

Et heu iniuſtitia & malorum conſuetudo in multis locis intantum excreuit, quòd vix ex- C
tirpari poſſit. Vnde quia mala conſuetudo multa mala inducit: ideo apud Longobardos
communiter dici conſueuit, quòd melius eſt in ciuitatem ignem ponere, quàm malam
conſuetudinē inducere: quia ad extinguendum ignem omnes currunt, ad malam verò
conſuetudinem ampliandam omnes intendunt. Sed vtinam ſequerentur doctrinam &
conſilium Senecæ, qui ſic dicit de conſuetudine: Bona conſuetudo excutere debet,
quod mala induxit. Et primò redarguit Dominus legiſperitos de immoderata domina-
tione & inordinata auſteritate, comminando eis, *væ*, damnationis, quia aliis onera impor-
tabilia imponebāt: & ipſi nec vno digito tangere ſarcinas curābant, id eſt, aliis impoſita nec
in minimis perficiebāt: aliis erāt ſeueri, & ſibi nimis propitij: cōtra ius naturale in aliis fieri
volebāt quod ſibi nolebant: dicebāt & nō faciebant: docebār grandia, & non faciebant mi-
nora. Iſti diuerſa pōdera habebāt: aliter enim facta propria, & aliter aliena pōderabāt. Vbi D
Theophilus: Quotiēs enim doctor facit quæ docet, alleuiat faſcē tradens ad exemplū ſei-
pſum. Quādo verò nil agit eorū quæ docet: tunc graues faſces vidētur eis qui doctrinā ſu-
ſcipiunt: vtpote quæ nec à doctore poſſunt portari. Per iſtos ſignantur prælati, aliis im-
ponentes grauia & magna, & pauca facientes aut nulla. Vnde Gregorius Nicenus: Ta-
les ſunt modo multi iudices ſeueri peccantium, & debiles agoniſtæ: intolerabiles legiſ-
latores, & debiles portitores: nec appropinquare volentes nec palpare vitæ honeſtatem,
quam irremediabiliter exigunt à ſubiectis. Deinde redarguit legiſperitos, condemnan-
do eos de ſimulata deuotione, & falſa religione: quia ob fauorem vulgi captandum ſi-
mulabant ſe horrere & condemnare acta & peccata ac perfidiam patrum ſuorum, *mo-
numenta Prophetarum quos occiderunt patres*, eorū per hypocriſim & non ex pietate, magnificè
ædificando & ornando: quaſi de morte innocentum Prophetarū dolentes & dicētes quòd E
ſi fuiſſent in, *diebus patrum*, ſuorum, *non*, eſſent, *ſocij in ſanguine Prophetarum*, vt viderentur
iuſtiores patribus ſuis, qui occiderunt illos: ſed ipſo opere teſtificabantur quantum pa-
ternæ nequitiæ conſenſerint perſequendo Chriſtum Dominum Prophetatum eis pro-
miſſum, & ab ipſis Prophetis prænunciatum. Defectus aliorum videbant & non ſuos.

Chryſoſto. hom. 45. operis imperfe.

Quia vt dicit hic Chryſoſtomus. Alter alterius culpam facile intelligit, ſuam diffici-
lè. Secundum literalem ſenſum hoc faciebant vt viderentur horrere crudelitatem pa-
trum ſuorum: & ſimiliter faciunt qui vitia verbis deteſtantur, vt ab eis immunes ab i-
gnorantibus videantur. Deinde redarguit legiſperitos condemnando eos de praua &
peruerſa ſcripturarū expoſitione: quia gloriabantur ſe habere notitiā legis & Prophetarū,
quam Chriſtus vocat clauem ſcientiæ: quia per hāc notitiam potuerunt in fidē & veritatē
Chriſti

A Chriſti intrare: ſed ipſi malitia excæcati hanc clauem abſtulerunt: dicta legis & Propheta-
rum, vel truncando, vel peruersè intelligendo & exponendo, ac Chriſti dogmata & opera
denigrando: vt ipſi ad intellectum veritatis & fidem non intrarent, nec alios qui intrare
deſiderabant, intrare permitterent: quia peruerſitate doctrinæ ſuæ prohibebant. Clauis er-
go ſcientiæ eſt authoritas docendi, per quam debet intellectus verus latens interius ape-
riri, & ipſi econtrariò claudebant peruersè interpretando, & alios in errorem ducendo:
vt patet circa præceptum de honore parentum, quod per ſuam euacuabant doctrinam: &
etiam circa alia plura Domini præcepta ſecundum Bedam. Omnis etiam doctor qui audi- *Beda in ca.*
tores quos verbo ædificat, exemplo ſcandalizat: nec ipſe regnum Dei intrat, nec eos qui *11. Lucæ.*
poterant intrare permittit. De præmiſſis redargutionibus Scribarum & Phariſæorum ha-
bes latius infrà feria tertia poſt palmas: vbi ponuntur multa ſimilia, ſed non ſunt eadem,
B quia diuerſis temporibus dicta. Vltimo exaggerat Phariſæorum & legiſperitorum nequi-
tiam & obſtinationem, qui ex verbis Chriſti non fuerũt emendati: ſed magis peiorati, quia
cùm, Dominus, *hæc*, præmiſſa ad illos diceret, veritate offenſi cœperunt doctorem veritatis
perſequi, & dolosè ſibi inſidiari: quia cœperunt hæc grauiter inſiſtere, id eſt reſiſtere ac in-
ſtare, *& os eius comprimere*, id eſt ſermonẽ eius in pluribus interrumpere, ſeu verba oris eius
calumniari, *de multis inſidiantes ei, &* multa ab eo inſidiosè, *quærentes*, vt eum terrerent & ſtu-
pefacerent: quia conturbati minus præuident, & ſic ex variis quæſitis & obiectis aliquid ca-
lumniabile de ore eius extraherẽt: & in verbis eum caperent vt accuſare eum poſſent. Do- *Phariſæorũ*
ctrina ergo veritatis fiebãt deteriores, qui inde debuerãt fieri meliores. vnde Beda: Quàm *obſtinatio.*
vera perfidiæ ſimulationis & impietatis ſuæ crimina audierint, ipſi teſtãtur, qui tanto into- *Beda in ca.*
nante turbine, non ipſi reſipiſcere: ſed doctorem veritatis inſidiis moliuntur aggredi. *11. Lucæ.*

C

ORATIO.

*Domine Ieſu Chriſte, da mihi ante prandium ſpirituale, ſcilicet ante perceptionem ſanctæ eucha-
riſtiæ, per cõfeſſionem puram ſpiritualiter baptizari & lauari, vt ab inimicorum inſidiis & ac-
cuſationibus te protegente valeam liberari. Da mihi vitare omnem hypocriſim & ſimulationem:
omnem arrogantiam & ambitionem: ne peccem in te, vel in proximum meum per mendacem vſurpatio-
nem perfectionis, per excellentiam ſingularitatis, per temeritatem iniuſti iudicij, vel per prauitatem cu-
iuſcunque mendacij, ne cum Phariſæis in vanitate participem, ſed te veritate me ducente, per te viam, ad
te vitam miſericorditer perueniam. Amen.*

D

De fratre petente diuidi hæreditatem, & de diuite volente horrea ampliare. Capvt LXXVII.

QVIDAM autem de turba cognoſcens Ieſum eſſe iuſtum, dixit ei: *Magiſter* *Lucæ 12.*
dic fratri meo, vt mecum diuidat hæreditatem. Non fuit iſte expertus quàm *Pſal. 132.*
bonum, & quàm iocundum, habitare fratres in vnum. Inconuenienter
autem petebat, quia nec tempus, nec locus erat: & Chriſtus temporalibus
non intendebat: imo ea contemnere docebat, qui etiam tantum collige-
re & non diſpergere venerat: & ideo reſpondit dicens: *Homo*, ſcilicet car- *Chriſtus li-*
nalis & terrenus, humanum ſapiens, & ſecundum hominem ambulans, *quis me conſtituit iu-* *tium iudex*
dicem, ſcilicet litium, *aut diuiſorem*, ſcilicet facultatum, *ſuper vos*, ſcilicet qui fratres eſtis: inter *eſſe noluit.*
E quos non iudex, ſed pietas debet eſſe ſequeſtra, quaſi diceret: Non ſum miſſus, ſiue conſti-
tutus ad iudicium terrenarum poſſeſſionum, ſed cœleſtium. Non ſum diſſenſionis Deus,
ſed collectionis, & pacis, & vnitatis: qui veni homines pacificare cum Deo & Angelis, &
vt multi cor vnum & animam vnam habeant: non vt diuidantur per diuerſa, ſed vt colli-
gantur & habeant omnia communia: nec ſit aliquis egens inter illos, ſed diuidatur ſingu- *Act. 4.*
lis, prout vnicuique opus fuerit. Ille qui non colligit mecum, eſt fraternitatis diuiſor &
diſſenſionis author. vbi Beda: Qui magiſtro ſupernæ pacis gaudia commendanti terrenæ *Beda in ca.*
diuiſionis vult ingerere moleſtiam: merito homo vocatur. ſecundum illud: *Cùm ſit inter vos* *12. Lucæ.*
zelus & contentio: nónne homines eſtis? vbi Ambroſ. Bene ergo terrena declinat, qui propter *1. Cor. 3.*
diuina deſcenderat. Nec iudex dignatur eſſe litium & arbiter facultatum, viuorum habẽs *Ambroſius*
mortuorúmque iudicium & arbitrium meritorum. Non ſolum ergo quid petas, ſed à quo *libro 7. in*
poſtules intuendum eſt. Nec maioribus intento animo, putes minoribus obſtrependum. *Lucam.*

Vnde non immeritò refutatur hic frater, qui diſpenſatorem cœleſtium geſtiebat corruptibilibus occupare. hæc Ambroſius. Per hoc quòd Chriſtus noluit ſe intromittere de diuiſione hæreditatis terrenæ: oſtendit quòd prædicatores Euangelij, & ſpiritualibus dediti, non debent ſe intromittere de negociis ſecularibus, ob quæ minus ſolliciti ſint de ſpiritualibus. Sic & Apoſtoli vt poſſent vacare verbo Dei, curam temporalium à ſe abiecerunt dicentes: *Non eſt æquum nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis.* Sed heu hodie perſonæ Eccleſiaſticæ litibus & cauſis euſque occupantur, vt his ſolummodo vacare videantur: vtiliora poſtponentes, & legem Dei: auaritia ad hoc tracti & inuitati. Primò quidem floruit Eccleſia in ſtrage martyrum. Secundò, creuit in perſecutione hæreticorum: nunc autem corruptione falſorum fratrum litibus & inutilibus creſcere non deſinit. Quanuis ergo Dominus poterat, tamen diuidere nolebat: ne, ſicut multi faciunt, ſpiritualia propter temporalia intermitteret & ne fauere videretur auaræ cupiditati petentis, qui ad circunueniendum fratrem hoc petebat: & quem non tam ius, quàm res & amor habendi trahebat: quique terrena & non cœleſtia ſapiebat, ſicut terreni inter quos huiuſmodi zelus, & contentio diuidendæ hæreditatis eſſe ſolet. Vnde & ex hoc conſequenter auaritiam quæ à Deo ſeparat: ſtatim reprehendit, & cauere docuit dicens, tam ad turbas quàm ad diſcipulos, quia auaritia commune vitium eſt tam clericorum, quàm laicorum: tam religioſorum, quàm ſecularium: tam minorum, quàm maiorum, quia omnes auaritiæ ſtudent. Vnde eos, ſecundum Bedam, occaſione huius ſtulti petitoris aduerſus auaritiæ peſtem, quæ radix omnium malorum eſt, præceptis pariter & exemplis munire ſatagit dicens: *Cauete ab omni auaritia*, ſcilicet tam interiori quàm exteriori, quę conſiſtit in cupida acquiſitione temporalium, & tenaci retentione eorum. vnde Beda: Dicit autem, *ab omni*, quia nonnulla ſimpliciter ab hominibus geri videntur: ſed internus arbiter qua intentione fiant, quia cernit, diiudicat. vel ſecundum Cyrillum, dicit ab omni, ſcilicet magna & parua. *Quia non in abundantiam diuitiarum cuiuſquam vita eius eſt*, ſcilicet ſpiritualis, per quam coniungitur Deo, quia non in ſolo pane viuit homo: nec etiam corporalis, quia temporalis vita diuitiarum multitudine non protenditur: imo frequenter ex ſollicitudinibus animarum, & delitiis corporum, minuitur. Vita hominis temporalis non conſiſtit in abundantia rerum: quia quandoque plus minuitur & abbreuiatur in proſperitate, quàm aduerſitate. Vita etiam ſpiritualis non conſiſtit in abundantia: imo frequenter periclitatur. vnde Chryſoſt. Neque enim animæ ſoli, ſed ipſi corpori ſunt nociuæ delitiæ: eo quòd ex forti fit debile, & ex ſano ægrotiuum: ex agili graue, ex formoſo deforme, ex iuuene veternoſum. vnde & Seneca: Poteſt noſtra prouidentia longiorem prorogare huic corpuſculo moram: ſi voluptates quibus maior pars perit, poterimus regere & coërcere. Hæc Seneca. Propter abundantiam quoque & ſuperfluitatem ciborum & potuum, mors plurimum acceleratur. Plures enim ex repletione quàm ex attenuatione moriuntur. vnde dicit Hipocrates quòd ex plenitudine, quæcunque ægritudines generantur. Vitæ etiam pauperum nullus ſtruit inſidias: diuites autem in omni loco, cibo & potu timent eas. vnde Theophilus: Hoc dicit Dominus refellens auarorum intentiones, qui videntur coaceruare diuitias, quaſi diu victuri. Sed nunquid te opulentia longæuum efficiet? Quid igitur manifeſtè ſuſtines mala tam incertæ quietis. Nam dubium eſt an debeas attingere ſenium, cuius gratia theſaurizas. Et ad deteſtandum auaritiam, & ad ſuum propoſitum declarandum, inducit ſimilitudinem. vnde Theophilus: Dico quòd ex affluentia opum non protelatur vita humana: ad huius fidem parabolam ſubdit: *Hominis cuiuſdam diuitis vberes fructus ager attulit*, id eſt abundantes & multo plures quàm ſolito curſu conſueuit: & cogitabat præ ſollicitudine, quia abundantia diuitiarum inducit ſollicitudinem, & per conſequens animi anxietatem, quia non ſupplent indigentiam. *Cogitabat inquam intra ſe dicens*: non extra ſe proferens, ne audiretur. diues enim auarus omnem hominē timet: nam ſecundum Auguſtinum: Videt diuitem, & æſtimat prædonem: videt pauperem, & ſuſpicatur furem. *Quid faciam quia non habeo quò congregem fructus meos*. Anguſtiabatur iſte diues ex opulentia, infœlix in præſentibus bonis, infœlicior in futuris: ager enim ei non tam redditus, quàm gemitus attulit grauiores: & ſollicitudo nimia creuit ei ex auaritia, & anguſtia ex ſatietate. *deſtruam horrea mea, & maiora faciam*. Non opportebat cum horrea dilatare: bene erant horrea parata, ſcilicet pauperum eſurientium ventres, ſed non meminit communis naturæ, nec ſciebat cogitare, niſi de congregatione temporali, non de cœleſti, cuius horrea ſunt pauperes Chriſti. *Et illuc inquit congregabo*, cùm econtrariò deberet dicere, diſpergam pauperibus,

Prædicatores à ſecularibus abſtineant.

Acto. 6.

Beda in eũ. 12. Lucæ.

1. Tim. 6.

Beda ibidẽ.

Matth. 4.

Chryſoſto. de his qui vacant delitiis.

Seneca de vita breuitate.

Theophil. in eum locum.

Idem ibidẽ.

Diuites omnes formidoloſi ſunt.

Auguſt. in ſer. 20. de verbis domini.

A B C D E

A pauperibus, *omnia quæ nata ſunt mihi*, id eſt propter me ſolum, vel meo labore, *& bona mea*,
in quo dicit mendacium, quia ex iniquitate dictum eſt meum & tuum: cùm omnia iure
naturæ eſſent communia. Bona ſua reputant temporalia, cùm tamen hominis, vt homo
eſt, ſint bona ſpiritualia, & non terrena. vnde Gregorius: Non eſt hominis terrena poſſeſ-
ſio, ſed cœleſtis. Et Ambroſius: Non ſunt bona hominis, quæ ſecum ferre non poteſt: ſola
miſericordia eſt comes defunctorum. Vnde dixit quidam philoſophus, qui de incendio *Ambroſius*
euaſerat, Ego nihil perdidi: bona mea mecum ſunt: animo enim illa porto, non humeris. *lib. 7. in*
Bona noſtra, bona interna ſunt. Vnde Seneca: Sapiens intra ſe omne bonum terminabit. *Lucam.*
Et dicit idem Seneca, quòd quidam capta patria & liberis amiſſis: cum ex incendio pu- *Bias.*
blico ſolus, & tamen beatus exiret: interroganti victori num aliquid perdidiſſet, nihil in-
quit perdidi: bona mea mecum ſunt. *Et dicam animæ meæ*, id eſt animalitati meæ, vel
B mihimetipſi, ſecundum quòd totus homo denominatur à parte digniori. *Anima mea habes
multa bona*: imo habebatur ab eis, *poſita*, id eſt repoſita & congregata ad obſeruandum aua-
rè: non ad erogandum liberè, *in annos plurimos*. Vbi Cyrillus: Diues igitur non parat per-
manentia horrea, ſed caduca: & quod ſtultius eſt, vitæ ſibi taxat longitudinem. Sed ô di-
ues, fructus quidem habes in horreis, ſed annos plurimos vnde poteris obtinere? Hîc
arguitur habentium redditus ſibi ſufficientes reprehenſibilis detentio, & collectio ſupra
annum eorum, quæ ſingulis annis redeunt & innouantur. Et ſubiungit: *Requieſce*, ſcilicet
à labore, vbi peſti auaritiæ peſtem iungit deſidiæ, vt nec pro temporalibus Deum inter-
pellet, ecce ocioſitas: *comede*, ecce guloſitas: *bibe*, ecce ebrietas: *epulare*: ſplendidè & ſu-
perbè magno delitiarum apparatu, vbi prædictis malis etiam laſciuiam & voluptatem ad-
dit, ecce commeſſationis celebritas. Hic ergo exprimuntur quatuor mala quæ euenire ſo-
C lent ex diuitiarum abundantia. *Hæc fuit iniquitas Sodomæ, ſuperbia*, in epulatione, *ſaturitas* *Ezech. 16.*
panis, in commeſtione, *& abundantia*, in ebrietate, & ocium in requie. Vbi Beda: Cui ſi-
mile eſt quod in Eccleſiaſt. legitur: *eſt qui locupletatur parcè agendo, & hæc eſt pars mercedis illius* *Eccl. 11.*
*in eo quòd dicit inueni requiem mihi, & nunc manducabo de bonis meis ſolus: & neſcit quòd tempus
prætereat & relinquat omnia aliis.* Secundum eundem Bedam non reprehenditur iſte diues
in eo, quod terram coluerit, & fructus ſeruare voluerit: ſed quòd omnem vitæ ſuæ fidu-
ciam in ſua abundantia poſuerit: fructúſque natos fructus ſuos & ſua bona computans,
nihil pauperibus erogare conſtituerit, iuxta imperium Domini dicentis: *Quod ſupereſt date* *Lucæ 11.*
eleemoſynam, ſed ſuæ in futurum eleemoſynæ reſeruare ſtuduerit. Sed (vt dicit Baſilius:) dum *Baſilius ho.*
in abſcondito loquitur, eloquia eius examinãtur, vnde ſibi reſponſa proueniunt. Sequitur *6. in diteſcentes.*
enim: *Dixit autem illi Deus*, id eſt contrarium ſuæ cogitationi fecit: dicere enim Dei, facere
D eſt: ſecundum illud Pſal. *Ipſe dixit & facta ſunt. Stulte*, qui non cogitas de Dei prouidentia *Pſal. 148.*
& iuſtitia. Vbi Baſilius: Audi conueniens tibi ſtultitiæ nomen, quod tibi nullus imponit *Baſil. ibidē.*
hominum, ſed ipſe Deus, *hac nocte repetent*, ſcilicet exactores & dæmones, *à te animam tuam*,
tanquam ſuam, & ſibi per peccatum venditam & obligatam, vt de cætero tempus non ha-
beas emendandi & te redimendi. Vnde in Eccleſiaſtico *nihil iniquius quàm amare pecuniam,* *Eccleſ. 10.*
hic enim animam ſuam venalem habet. Vbi Beda: Qui multa tibi delitiarum tempora promit- *Beda in ca. 12. Lucæ.*
tebas, proxima hac nocte morte præreptus aliis congregata relinques, Hæc à Deo ad ho-
mines dicere eſt prauas eius machinationes ſubita animaduerſione cõpeſcere. Dies enim
exitus tanquam fur in nocte comprehendit, quando ſtultorum animas futura non præ-
meditantes eiicit. vnde & Grego. Eadem enim eſt nocte ſublatus, qui multa fuerat præ- *Gregor. lib.*
ſtolatus, vt ſcilicet qui in longum ſibi ſubſidia colligendo proſpiceret, ſubſequentem diem *22. moralium. c. 2.*
E vel vnum minimè videret. In nocte autem ablata eſt anima, quæ in obſcuritate cordis eſt
euulſa. In nocte ablata eſt, quæ conſiderationis lucem habere noluit, vt quod pati poterat
præuideret. hæc Grægorius. *Quæ autem paraſti cuius erunt?* Quaſi diceret, non erunt tua, quia
non portabis ea tecum: ſolas enim diuitias virtutum portat homo ſecum. Vnde Chryſo. *Chryſoſto.*
Hic enim ea deſeres, non ſolum nullum inde percipiens commodum, ſed etiam ſarci- *hom. de Lazaro.*
nam peccatorum portans ſuper humeros proprios, & quæ quidem à te congeſta ſunt ple-
runque in manus inimicorum peruenient: à te verò ſuper his ratio requiretur. vnde & Am- *Opum congeſtio.*
broſius: Fruſtra enim congregat opes, qui ſe his neſcit vſurum. Neque enim noſtra ſunt, *Ambroſius*
quæ non poſſumus auferre nobiſcum. Sola virtus comes eſt defunctorum: ſola nos ſequi- *libro 7. in*
tur miſericordia, quæ tabernacula defunctis acquirit æterna. Hæc Ambro. Hæc quæſtio, *Lucam.*
ſcilicet, *quæ paraſti cuius erunt*, potiſſimè poteſt fieri perſonis eccleſiaſticis, quæ non poſ-
ſunt relinquere bona Eccleſiæ hæredibus ſuis. vnde in Eccleſiaſte: *Vnus eſt, & ſecundum* *Eccleſ. 4.*

non habet: non filium, non fratrem, & tamen laborare non ceſſat: & non ſatiantur oculi eius diuitiis. A
Et applicando ad propoſitum, ſubiungit: *Sic eſt*, videlicet ſimiliter ſtultus, & ad ſimilem
finem venturus, ac in nocte & improuiſè à diuinis iudiciis rapiendus, *qui ſibi*, id eſt vtilitati
priuatæ *theſaurizat*, ſcilicet bona temporalia non diſtribuens pauperibus, vt ab eis recipia-
tur in æterna tabernacula: talis enim in morte pauperrimus erit, quia theſaurizat, & igno-
rat cui ea congregabit: an tineæ demolienti, an furi effodienti, an hoſti diripienti, an igni
deuoranti: *& non eſt diues in Deum*, quia vacuus bonis ſpiritualibus, & ſine theſauro meri-
torum: cuius expectatio non eſt Dominus, nec apud Deum eſt ſubſtantia eius. In Deum
In Deum diues. namque diues eſt, qui tranſitoria contemnens pauperibus tribuit: cuius expectatio eſt Do-
minus, cuius ſubſtantia, id eſt conſcientia fides, & poſſeſſio qua ſuſtentatur & paſcitur eſt
apud Deum: non in ſacculis & inferioribus terræ huius. Sed (vt dicit Gregorius:) tanto
quiſque minus dolet, quòd deſunt æterna: quanto magis gaudet, quòd aſſunt tempora- B
Beda in ca. 12. Lucæ. lia. vbi Beda: Si is qui ſibi theſaurizat, & non eſt in Deum diues, ſtultus eſt & in nocte
rapiendus: ergo qui vult eſſe in Deum diues: non ſibi theſaurizet, ſed poſſeſſa pauperibus
Pſal. 38. diſtribuat: ſic enim ſapiens & filius lucis eſſe merebitur. Vnde bene & Pſalmiſta, cum de
auaro quolibet diuite præmiſiſſet: *ſed & fruſtra conturbatur, theſaurizat & ignorat cui con-
gregabit ea*: mox vbi cordis ſui theſaurum locaſſet aperuit, dicens: *Et nunc quæ eſt expecta-
tio mea: nónne Dominus, & ſubſtantia mea apud te eſt?* hæc Beda. Per iſtum ergo diuitem in-
telligitur omnis homo congregans & conſeruans bona temporalia, vt inde ocioſè & deli-
cioſè viuat: & frequenter contingit quòd tales ſubitò moriuntur: & ſic à propoſito ſuo
defraudantur. Cum iſto enim diuite, & multi hodie dicunt apud ſe: Epulare, lætare, quie-
ſce, plenus es bonis, vtere, lætus eris: non curo qualia ſint poſt me tempora: fiat tantum
pax & fertilitas in diebus meis. Sed timeant tales ne ſubitò & improuiſè animam ab eis C
rapiant dæmones exactores. Vnde bene de talibus & ſimilibus, ſic dicit Auguſtinus: Gau-
det piſcis quando hamum non videns eſcam deuorat. Sed cùm piſcator eum adducere
cœperit, viſcera eius torquentur primò: deinde ab omni lætitia ſua per ipſam eſcam de qua
lætatus eſt ad conſumptionem trahitur. Sic ſunt omnes qui de bonis temporalibus beatos
ſe putant. Hamum enim acceperunt & cum illo vagantur, veniet tempus vt ſentiant quan-
ta tormenta cum auiditate deuorauerunt. hæc Auguſtinus. Quis intelligens hæc in diuitiis
ſpem ſuam ponet: cùm & diuitiæ tam facile amittantur, & homo tam ſubitò moriatur?
Hieronym. ad heliodorum. Qui enim iſta bene attenderet: de facili ab auaritia caueret. Nam vt ait Hieronymus:
Facilè contemnit omnia, qui ſe cogitat moriturum. *Diuitiæ ergo ſi affluant, noli cor apponere:*
Pſal. 61. & ſi non affluant, noli ſollicitus pro eis eſſe; ne immunda peſte maculeris auaritiæ. Nam
Ambr. lib. 7. in Lucã. vt ait Ambroſius: Omnes cupidi, omnes auari, Giezi lepram cum diuitiis ſuis poſſident. D
4. Reg. 5. Et, vt dicit Chryſoſtomus: Qui auaritiæ ſeruit: & præſentibus compedibus conſtringe-
tur, & futuris incendiis præparatur. Dicitur tantum malum eſſe in inferno quòd ſemper
ſitiant, & nunquam ſatientur: & hanc pœnam auari iam ſuſtinent, qui tantam cupidita-
Baſilius ho. 6. in deſcentes. tem acquirendi diuitias habent, vt nullo modo ſatientur. Vnde dicit Baſilius de iſto diui-
te, quòd horrea quidem crepabant præ copia conditorum: auarus tamen animus nequa-
quam implebatur. Quæ eſt iſta auiditas hominum, cùm ipſius beluæ modum non ha-
beant. Tunc enim beluæ rapiunt, quando eſuriunt: parcunt verò prædæ, cum ſatietata-
tem ſentiunt. Inexplebilis eſt auaritia hominum: ſemper rapit, & nunquam ſatiatur. nec
Deum timet, nec hominem reueretur: nec patri parcit, nec matrem agnoſcit: non fratri
obtemperat, non fidem amico ſeruat: viduam opprimit, pupillum inuadit. Quæ eſt inſa-
nia hæc, acquirere aurum, & perdere cœlum? vt autem dicit Petrus Damianus: Auaritia
quaſi biceps eſt coluber: vtroque conſueuit ore mordere, vtroque peſtiferum virus influere, E
Gregorius lib. 15. moralis c. 10. dum aut aliena res quæritur, aut habita delectabiliter poſſidetur. Aliena etiam, ſecundum
Gregorium, rapere conuincitur, qui vltra ſibi neceſſaria retinere probatur. Vnde dicit
Baſilius ho. 6. in deſcentes. hic Baſilius: An iniuſtus eſt Deus inæqualiter res nobis diſtribuẽs? Cur tu abundas: ille ve-
rò mendicat, niſi vt tu bonæ diſpenſationis merita conſequaris: Ille verò patientiæ bra-
uiis decoretur? At tu nónne ſpoliator es, quæ diſpenſanda ſuſcepiſti propria reputando?
Eſt panis famelici, quem tu tenes: nudi tunica, quam in conclaui conſeruas: diſcalciati
calcius qui penes te marceſſit, indigentis argentum quod poſſides: quocirca tot iniuriaris,
Bernardus epiſt. 42. quot dare valeres. Vnde & Bernardus: Clamant nudi, clamant famelici: conqueruntur,
& dicunt diuitibus: Nobis fame & frigore miſerabiliter laborantibus, quid conferunt
tot mutatoria, vel extenſa in perticis, vel plicata in manticis? Noſtrum eſt quod effunditis:
nobis

A nobis crudeliter ſubtrahitur, quod inaniter expenditis. Et nos enim Dei plaſmatio, Chriſti nos ſanguine redempti ſumus. Nos igitur fratres veſtri videte quale ſit de fraterna portione paſcere oculos veſtros, vita noſtra cædit vobis in ſuperfluas copias. Noſtris neceſſitatibus detrahitur, quicquid accedit vanitatibus veſtris. Duo denique mala de vna prodeunt radice cupiditatis: dum & vos vanitando peritis: & nos ſpoliando perimitis. Vnde & Chryſoſtomus: Omnia quæ nobis Deus dat, per nos aliis dat: vt de eo quod accepimus, partem impotentibus faciamus. *Chryſoſt. libro 1. de prouid.*

ORATIO.

NE reuoces me Domine in dimidio dierum meorum: nec morte improuiſa me perire permittas, ſed
B *ſpacium veræ & fructuoſæ, & tibi gratæ pœnitentiæ mihi concedas, vt ſic valeam tranſitoria contemnere: & digna ſatisfactione in hac vita peccata delere: quatenus poſt hanc vitam merear ſine impedimento te videre, & ad te lætus ac ſecurus peruenire. Tu es enim Domine expectatio mea: & apud te eſt mea ſubſtantia: tu es pars hæreditatis meæ, qui reſtitues hæreditatem meam mihi: vbi cum fratribus meis electus tuis quieſcam, epuler, & iocunder in conſpectu tuo, in æternum. Amen.*

De probatica piſcina, & Paralytico. CAPVT LXXVIII.

POST hæc aſcendit Ieſus in Hieruſalem, ad diem feſtum Iudæorum, ſcilicet Pentecoſtes: & hoc erat feſtum nouorum, quia in hac ſolennitate menſis primitiuorum offerebantur primitiæ frugum. Vbi notandum *Ioan. 5.* *Feſta Iudæorũ tria:*
C quòd apud Iudæos erant præcipuè tria feſta, in quibus debebat quilibet aſcendere ad locum ſtatutum à Deo, ſicut erat tunc templum: ſcilicet in ſolennitate azimorum, in ſolennitate hebdomadarum, & in ſolennitate tabernaculorum. Prima ſolennitas, ſcilicet azimorum, quæ vocabatur Phaſe, fiebat annuatim in primo menſe, hoc eſt in Martio: ad commemorandum beneficium liberationis de Ægypto, quia Phaſe interpretatur tranſitus. Iſtud feſtum ſpiritualiter celebramus, quando iam dimiſſis vitiis ad virtutes tranſimus. Secundum feſtum, ſcilicet hebdomadarum, hoc eſt Pentecoſtes, fiebat in memoriam legis datæ quæ data fuit quinquageſima die ab exitu de Ægypto. Hoc feſtum nos celebramus, cùm legibus obtemperamus. Tertium feſtum, ſcilicet tabernaculorum, hoc eſt ſcenophegia fiebat ad rememorandum diuinum beneficium protectionis, & deductionis per deſertum: vbi
D in tabernaculis habitauerunt ſub vmbra ramorum, ad ſignandum quòd per aridam terram deſerti eos duxerit ad terram promiſſionis. Hoc feſtum nos celebramus, quando per hunc mundum quaſi peregrini tranſimus: & ſic tranſeundo virides ramos habere, & de virtute in virtutem proficere debemus. Ad dies feſtos Iudæorum Dominus aſcendit homo cum hominibus ſolennitates celebrans, & cum eis dies feſtos agens, ne legi contrarius videretur, & vt populis vndique tunc confluentibus fidei doctrinam annunciaret, & impartiretur: ſalutiſque myſterium panderet, & veritatis lumen oſtenderet: ac virtutem ſuam manifeſtaret, & eos per doctrinam, & ſigna attraheret. *Erat autem in Hieruſalem*, iuxta templum, *probatica piſcina*, in qua aquæ pluuiales à templo & ædificiis templi ſtillantes colligebantur. *Piſcina probatica.* Et dicebatur piſcina: quia aqua non habens piſces in aliqua concauitate collecta, etiam piſcina, quaſi per contrarium dici ſolet. Et à πρόβατον Græcè quod eſt ouis Latinè, dicebatur probatica, quaſi ouina, ſeu ouiaria vel peculialis, quia miniſtri ſcilicet Nathinæi, qui
E aquæ baiuli in templo erant, *exta*, & cadauera pecudum, & præcipuè ouium quæ vt plurimum in ſacrificiis offerebantur in ea ad ſacrificium primò lauabant, & poſtea in luteribus in atrio ſacerdotum exiſtentibus: cuius interpretationem ponit, in Hebraico dicens: *qui cognominatur Hebraicè Bethſuda*, id eſt domus pecorum; ſeu peculialis: quia ibi corpora pecorum in porticu iacebant donec lauarentur à miniſtris. Et *habebat quinque porticus*, & aditus in circuitu, vt per plura loca poſſent miniſtri ad aquam deſcendere, & inde hoſtias abluere. *In his*, ſcilicet porticibus, *iacebat*, in caſulis, & locis ad quieſcendum paratis, *magna multitudo languentium, cæcorum, claudorum, aridorum*, & aliorum infirmorum, *expectantium aquæ motum*. Et ſubditur cauſa. *Angelus autem Domini ſecundum tempus*, aliquod, id eſt in diuerſis temporibus per interpolationem, *deſcendebat in piſcinam, & mouebatur aqua*: ex deſcenſu Angeli qui dabat virtutem ſanatiuam aquæ illi, *& ſanabatur*, vnus

infirmus, ſcilicet qui primus deſcendebat in aquam poſt eius ab Angelo motionem, *à quacunque detinebatur infirmitate*. Quia enim incertum erat tempus quo Angelus in piſcinam A
deſcendere,& aquã moueri debebat: ideo languẽtes continuè ibi iacebant vt parati eſſent.
Languor. dicuntur autem languentes, diu ex quacunque infirmitate infirmati: quia languor eſt longus angor. Cauſa verò deſcenſus Angeli & ipſius miraculi aſſignatur à quibuſdam dicentibus quòd in piſcina fuit lignum Dominicæ crucis:& propter eius præſentiam & reuerentiam fiebant iſta: quod ibi per aquæ motionem enatauit tempore conuenienti, ſcilicet appropinquante paſſione Chriſti. Per hoc etiam oſtendebatur quòd natura humana à morbo peccati per lignum dominicæ crucis erat ſanãda. Et quia hoc authoritate non probatur: ideo potius eſt dicendum quòd piſcina reuerentiam accepit, tum à facto, tum à myſterio. A facto autem duplici: ſcilicet ab ablutione ſacerdotum & hoſtiarum, & ab hoſpitalitate pauperum ibi receptorum. A myſterio autem quia ibi ſpiritus ſanctus dignitatem figuralium hoſtiarum oſtendere voluit, propter dignitatem paſſionis Chriſti, quæ in B
eis ſignificata fuit: & ideo Angelus locum illum viſitauit, & mouebatur aqua vt infirmi ex ipſo aquæ motu ſcirent gratiam curationis adeſſe. Mouebatur autem forti motu & turbabatur, quia à fundo commiſcebatur quod relictum fuit ex ablutione de carnibus ſanctis cum aqua ſanctificationis & curationis, vt baptiſmus ſignificaretur commixtus cum paſſione Chriſti qui curationẽ ſpiritualem perfectam fuit exhibiturus. Voluit ergo Dominus expreſſam figuram baptiſmi in hac piſcina oſtendere, quæ conueniebat cum baptiſmo in mundando & ſanando virtute occulta Dei ad motionem Angeli: ſicut baptiſmus ſub ſenſibili elemento mundat animam virtute occulta verbi:&aliquando cum hoc ſanat corpus miraculosè. Veruntamen quia figura eſt, deficit à figurato: ideo iſta piſcina non ſanabat niſi corpus, & vna vice non ſanabat niſi vnum. Baptiſmus autem pertingit ad animam, & C
ſanat omnes quotquot veniunt ad ipſum: niſi ponant impedimentum. hæc itaque piſcina ſanans infirmitates, inuiſibili virtute apparuit ante baptiſmum Chriſti, ad ſignandum virtutem huius baptiſmi, *quinque porticus habens*, id eſt aditus per quos ſignãtur Lex, Prophetæ, Agyographa, Euangelium,& Apoſtolica doctrina: hæc enim quinque mentionem faciunt de Chriſti babtiſmate, quaſi ad ipſum præbentes aditum: tria prima figuratiuè, duo alia exhibitiuè. Per Angelum deſcendentem in piſcinam, ſignatur Chriſtus, qui dicitur magni conſilij Angelus. Ipſe enim deſcendens in Iordane vim regeneratiuam dedit aquis tactu ſanctiſſimæ carnis ſuæ. Sed quoniam diuina virtus non alligatur ſacramentis: ideo ad hoc ſignificãdum languidus iſte de quo hîc agitur non fuit ſanatus per deſcenſum in piſcinam: per Chriſti ſermonem cùm ei dixit: *ſurge tolle grabatum tuum, & ambula*. Multi erant ibi infirmi, ſed vnus ſanabatur: quia ſolus in vnitate fidei & Eccleſiæ, quæ vnum Deum colit, D
conſiſtens iuſtificatur vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma. Væ ergo illis qui vnitatem odiunt, & in hominibus partes faciunt. *Erat autem ibi*, paralyticus iacens in grabato, & *trigintaocto annos habens in infirmitate ſua*. In quo oſtenditur infirmi patientia, qui tot annis expectauit eripi,& non deſiſtebat:& per hoc dignior ad ſanandum apparebat. Iſte enim propter peccatum præcedẽs infirmitatem incurrerat,& diu punitus fuerat: & quia pœnam patienter ſuſtinuerat, ideo dignum erat vt ei ſubueniretur. Propter quod Dominus non ſolum oculo corporis,ſed etiam miſerationis eum videns, dixit ei: *Vis ſanus fieri?* quaſi diceret, in voluntate tua eſt: quia tu tibi per peccatum fuiſti cauſa infirmitatis, & ideo voluntatem ad me à peccato conuerte, ſicut ad authorem ſalutis, & curaberis. Non petit quaſi dubitãs de voluntate: ſed vt eum erigat in ſpem ſanitatis, de qua iam quaſi deſperabat: & vt magis excitet deſiderium eius, quia per hoc dignior efficitur accipere Dei donum. *Reſpondit ei languidus*, oſtendens ſuum deſiderium. *Domine hominem non habeo, vt cùm turbata fuerit aqua, mittat me in piſcina: dum enim venio ego, alius ante me deſcendit*, quaſi diceret: Multum deſidero & E
bene habeo voluntatem, ſed inopia tanta eſt quòd non habeo adiuuantem & portantem: & ego tam debilis ſum, quòd ita citò ſicut alij venire non poſſum. Peccator enim omni deſtituitur auxilio humano,& hoc quidem facit peccatum in homine ipſo, quia tollit communionem ſanctorum per quam deberet habere adiutorium ab alio,& vulnerat ipſam naturam per quam deberet habere auxilium in ſeipſo: hoc autem dicebat Paralyticus, quia videbat Ieſum fortem, & aptum ad portandum eum: & magnum reputaret, ſi in hoc ei ſeruire vellet: ſed ſtatim contulit ei maius beneficium, videlicet ſanitatem perfectam. vnde ſequitur: *Dicit ei Ieſus. Surge*. teſtitutus ſanitati, *tolle grabatum tuum*, teſtitutus priſtino vigori, *& ambula*, ad declarationem diuini miraculi. Grabatum Siriacè dicitur à graba, quod eſt caput,

Lignum crucis.
Piſcina motæ cauſa.
Piſcinæ ſanatio defecit.
Quinque de Chriſto teſtificantia.
Eſaia 9.
Epheſ. 4.
Paralytici infirmitatis cauſa.
Peccator omni auxilio deſtituitur.
Grabatum literaliter quid.

A caput, quia eſt lectus portabilis in quo tantum capiti aliquid ſubſtratum eſt, & ſolum caput in ſtramento requieſcit, ſicut pauperes infirmi habere ſolent. *Et ſtatim ſanus factus eſt*, quia diuina virtus infinita eſt, & in inſtanti operatur: ſanitas autem quæ virtute naturæ reſtituitur, in tempore eſt, & non in inſtanti acquiritur, *& ſuſtulit*, ſeu portauit, *grabatum ſuum & ambulabat*, in ſignum reſtitutæ virtutis. Et ſic portat pœnitens onus peccati in quo prius requieuit, quando iniunctam ſibi pro peccato pœnitentiam ſuffert & ambulat, ſicut gradu corporis, ita profectu virtutis. Grabatum enim in quo iacet peccator: eſt peccati delectatio, quia quandiu homo portatur ab iſto grabato, vel de eo ſurgere non poteſt, infirmus eſt: ſed cùm ſurgit de eo & portat eum: tunc eſt perfectæ curationis ſignum, ſed multoties impeditur homo ne portet grabatum ſuum, propter peccati conſuetudinem. Sic ergo factum eſt miraculum, & intus in anima, & exterius in corpore. Ad literam quippe præcepit vt ſurgeret,
Grabatum moraliter quid.

B & tolleret grabatum & ambularet: vt oſtenderet perfectam ſanitatem homini reſtitutam. In omnibus enim miraculis, ſecundum ipſius naturæ optimum, Dominus opus fecit perfectum: ſicut de aqua perfectum fecit vinum, quia Dei perfecta ſunt opera. Nihilominus tamen hæc tria in iuſtificatione præcepit peccatoris. Primò, quòd ſurgat: recedendo à peccatis. Secundò, vt tollat grabatum: portando onus pœnitentiæ pro eo. Tertiò, vt ambulet: proficiendo in bonum, & de bono in melius: & eundo de virtute in virtutem. Conſidera hîc quòd triginta octo annos iſte infirmus habebat: & tamen non deſperabat: in quo peccatoribus exemplum datur patientiæ, & vt perſeueranter inſiſtent orationi cum ſpe ſalutis conſequendæ ab eo qui ait: *Petite & accipietis, quærite & inuenietis, pulſate & aperietur vobis*. vnde Chryſoſtom. Oſtenditur patientia Paralytici: triginta enim & octo annos manens hic, & ſecundum vnumquenque alios qnidem erutos videns: ſeipſum verò de-
Pœnitens tria faciat.
Luca 11.
Paralytici patientia.
Chryſoſto. hom. 36. in Ioannem.

C tentum ægritudine, neque ita recedit, neque deſperauit. Et nimirum non ſolum præteritorum triſtitia, ſed & futurorum deſperatio, ſufficiens erat eum (niſi patiens eſſet) abigere ab hoc loco. Sed tunc quidem infirmitas impedimentum volenti curari fiebat: nunc autem potens vnuſquiſque eſt accedere. Non enim Angelus eſt qui turbat, ſed Angelorum dominator, qui omnia operatur. Non eſt nunc dicere, laborantem hominem non habeo: non eſt dicere, in quo venio deſcendere, alius ante me deſcendit: ſed & ſi orbis terrarum vniuerſus veniat, gratia non conſumitur, neque actio finitur, ſed ſimul manet, & talis qualis ante hoc: & ſicut ſolares radij per vnamquanque illuminant diem, & non conſumuntur, neque à multa largitione minor eius fit lux: ita & multo magis ſpiritus actio in nullo minuitur à multitudine eorum qui potiuntur ea. Et iterum: Erubeſcamus dilecti & ingemiſcamus in multa deſidia. Triginta & octo annos habebat aſſiſtens Paralyticus: & non poti-
Orandum perſeuerãter.

D tus eſt his quæ valebat, & non potiebatur: non à propria negligẽtia, ſed præpeditus ab aliis, & vim patiens, & neque ita torpebat. Nos autem ſi decem diebus aſſiderimus ſtudioſè pro aliquo rogantes: & non potiti fuerimus, negligimus de reliquo eodem vti ſtudio. Et hominibus tanto quidem aſſidemus tempore militantes, & afflicti, & in fine multoties ab ipſa ſpe excidentes: dominatori verò clementi, vbi omnino eſt recipere retributionem multo maiorem laboribus, non ſuſtinemus aſſidere eum decenti ſtudio. Et quanto hæc ſupplicatio digna? Et ſi nihil ſuſcipere eſſet hoc ipſum, ſcilicet continuè ei loqui, nónne infinitis dignum bonis eſſet æſtimare? Sed laborioſum, ais, continua oratio. Et quæ tibi gratia vtique eſſet, vt eius rei ſuſciperes mercedem: ſi non laborioſa hæc res eſſet? Quoniam circa illa magis anima affectuosé diſponitur pro quibus laborauit. hæc Chryſoſt. Conſidera etiam quòd ſicut Dominus requiſiuit infirmum ſi vellet ſanus fieri: ita nobis ſine noſtro conſenſu

E ſalutem non dabit. Et faciliter conſequitur homo veniã à Deo: dummodo velit, & obicem non ponat. Et ideo inexcuſabiles ſunt peccatores voluntati Domini, & ſuæ ſaluti non conſentientes: quia, vt ait Auguſt. Qui creauit te ſine te: non iuſtificabit te, ſine te. Moraliter probatica piſcina, id eſt ouilis in qua oues lauabantur, quæ in ſacrificio Deo offerebantur, conuerſationem deſignat ſanctam, & religioſam: in qua lauatur anima, quæ ouis debet eſſe per innocentiam, vt offeratur Domino per operationem bonam. Habet iſta piſcina quinque porticus, propter quinque ſenſus corporis per quos omnis noſtra actio ad effectum, ſeu profectum ducitur. In his autem, id eſt ſenſibus noſtris iacet multitudo magna languentium, quia multiplex eſt corruptio ſenſuum corporalium. Quotquot enim in aliquo ſenſu illicitos appetitus quis habet: tot in eodem ſenſu languentes continet. Aqua in qua languidi ſanabantur ſignificat compunctionem: Angelus verò qui mouebat aquam, ſpiritum ſanctum. Angelus Domini deſcendebat in piſcinã: & mouebatur aqua, & ſanabatur
Augu. ſer. 15. de verbis Apoſtoli.
Moraliter.
Quinque porticus, quinque ſenſus.

infirmus. Sic ſpiritus ſanctus quotiens in nos deſcendit, & in nobis excitat gratiam com- A
punctionis, ſanatur noſter animus: vel ſenſus à quacũque detinetur infirmitate corruptio-
nis. Circa iſtos infirmos prædictos notatur morbi diuerſitas. Omne enim peccatum, aut
Peccati cauſa. fit per inertiam & deſidiam, aut per ignorantiam, aut per infirmitatem humanam, aut per
certam maliciam, aut per conſuetudinem longam. Illi qui peccant per inertiam & deſi-
diam: ſunt languidi qui languent propter inopiam & defectum gratiæ & boni. Illi qui pec-
cant per ignorantiam intelliguntur per cæcos, quia cæci ſunt qui lumen fidei non habent:
vel qui nec Dominum nec eius mandata cognoſcunt. Illi qui peccant per infirmitatem hu-
manam, intelliguntur per claudos: claudi enim ſunt qui firmum greſſum non habent, & in
ſemita iuſtitiæ, ac bonorum operum greſſus non dirigunt: vel qui quæ vident operari non
poſſunt. Illi qui peccant per malitiam, intelliguntur per aridos: tales enim arefacti ſunt ab
humore gratiæ & voluntatis bonæ: nam aridi ſunt, qui quicquid agant ſine pinguedine B
charitatis ſunt & operantur, vel qui in bona actione, vel eleemoſynarum largitione manus
non porrigunt. Illi qui peccant per conſuetudinem inueteratam: intelliguntur per infirmũ
qui trigintaocto annos, in infirmitate ſua habebat. Ideo autem potius ſanauit iſtum inue-
teratum, quàm aliquem cæcum, claudum, vel aridum: ad innuendum quòd ſi Deus ali-
quando iuſtificat hominem, qui peccauit per conſuetudinem longam: non debet deſpe-
rare aliquis qui peccauit, aut per deſidiam, vt languidus: aut per ignorantiam, vt cæcus: aut
Saluandorũ paucitas. per infirmitatem, vt claudus: aut per malitiam, vt aridus. Quòd autem vnus tantum ſanatur
de multitudine languidorum, ſignat quòd pauci ſaluantur de multitudine vocatorum: qui
languerat ſurgit, ac grabatum domi reportat & ambulat: cùm anima à vitiis ſurgens, & à
torpore ac praua conſuetudine ſe erigens, peccatorum remiſſione curata ſe ad internam
ſui cuſtodiam cum ipſo corpore refert: ne quid iterum vnde feriatur admittat, ac de virtute C
in virtutem ambulans: & in bono opere proficiens, vſque ad viſionem Dei feſtinat. *Erat
autem ſabbatum die illa,* quando fiebant iſta in quo non eſt licitum opera facere ſeruilia. Dice-
bant ergo Iudæi illi qui ſanatus fuerat. *Sabbatum eſt,* id eſt dies feriatus: *non licet tibi,* propter
legis prohibitionem, *tollere grabatum tuum,* quaſi dicerent: Si ſanitas non erat differenda,
nunquid & opus fuerat imperandum? Sic dicunt mali conſiliarij, feſtum eſt, non licet tibi
ieiunare, aut pœnitentiam facere. Iſti falſum dicebant, quia opera corporalia quæ ad cul-
tum & honorem Dei ſunt, in ſabbato licitè fieri poſſunt. Sicut ſacerdotes corporaliter ope-
rabantur in templo, ipſum templum ornando: hoſtias lauando & immolando, & conſimi-
lia faciendo. Similiter portatio illius grabati erat ad magnificentiam diuini miraculi: ſicut
& modo illi qui de carceribus & huiuſmodi liberantur: portant compedes ſuos publicè ad
manifeſtationem ſuæ liberationis miraculoſæ. Sed tamẽ aliter ſe excuſat iſte ſanatus, quia D
authorem ſanitatis ſuæ obiiciens calumniantibus & authorem dominicæ legis prætten-
dens, *reſpondit ei dicens: Qui me ſanum fecit,* & per hoc ſe diuinam virtutem habere oſtendit,
ille, tantæ authoritatis & virtutis, *mihi dixit: tolle grabatum tuum & ambula:* & huic obedien-
dum fuit, quaſi diceret: Ille qui me diuina virtute ſanauit: eadẽ virtute & authoritate mihi
præcepit: & per conſequens ſibi qui tantus eſt, & beneficium mihi tale contulit, obedire
Paralytici ſanatio. teneor, nec ſum tranſgreſſor. Quare enim non acciperem iuſſionem à quo acceperam ſa-
nitatem? Non cædit aduerſariis, nec timet prædicare eum qui eum ſanum fecit. Sed quis
vel vbi eſt qui nunc contra ſæuitiam principum, vel damnum proprium eum prædicet? Et
quia curatum hominem qui per curantem ſe conuenienter excuſabat calumniari non po-
terant: ideo Chriſtum curantem calumniari nitentes, quærebant de eo: non quidem bona
intentione vt proficerent, ſed maligno animo vt perderent. Et hanc eorum malitiam ipſo-
rum verba manifeſtant: cùm enim Dominus & ſanauerit languidum, & tolli iuſſerit gra- E
batum: primum virtutis diuinæ oſtenſiuũ, & irrefragabile ſignum ſubticent, & aliud quod
tranſgreſſio legis videbatur replicant, interrogando eum dicentes: *Quis eſt ille homo qui tibi
dixit: tolle grabatum tuum, & ambula?* quaſi dicerent: Malus homo eſt, qui talia præcepit. Non
Peruerſorũ mos. calumniantur de collatione ſalutis, ſed de portatione lecti: & ſic accipiebant quòd poſſent
ſaltem apparenter reprehendere, non quod poterant laudare. Sic mali homines & mali-
Chryſoſt. home. 41. in Matthæum. cioſè contra aliquem agentes, frequenter notant & conſiderant in aliis, quod poſſint repre-
hendere & accuſare: non quod poſſint laudare, & ad ædificationem trahere: ſi quid boni in
Liuoris, ſeu inuidia mala peſſima. eis vident, tacent: & mala ſi qua vident, manifeſtant: & quãdoque etiam bonum in malum
conuertunt. vbi Chryſoſt. Videamus quantum liuor malum, & qualiter animæ oculos ex-
cæcat, aduerſus eius qui captus eſt ſalutem. Inuidi enim propriè rationem non faciunt
ſalutis,

A ſalutis, & feris ſunt deteriores. Illæ quidem aut cibo indigentes, aut prius à nobis exacerbatæ aduerſus nos armantur. Hi verò & benefacientes multotiens his quæ ſunt iniuſta facientium benefactores diſpoſuerunt. Igitur feris quidem hi ſunt difficiliores, dæmonibus pares: fortaſſis autem illis deteriores. Illi enim ad nos quidem inexpiabilem habent inimicitiam: his autem quibus ſunt eiuſdem generis, non inſidiantur. Hi verò neque communionem naturæ verecundantur, neque ſibiipſis parcunt: prius enim quàm eorum quibus inuident, ſuas ipſorum animas torquent, tumultu omni & triſtitia implentes eas vanè & & inaniter. Hæc paſſio, & fornicatione, & adulterio multum eſt deterior. Nam hæc quidem vſque ad eum qui egit ſtant: liuor verò tyranni Eccleſias integras euertit, & orbem terrarum vniuerſum læſit. Hæc homicidij mater eſt: Interfecit fratrem Cain, ita Iacob Eſau, ita Ioſeph fratres, ita homines vniuerſos diabolus. Et nimirum aliis eſt difficilior: Etſi *Inuidia fornicatione peior.*

B enim miſerearis, etſi vigiles, etſi ieiunes: omnibus ſordidior factus es inuidens fratri. Hæc Chryſoſtomus: Is autem qui ſanus fuerat effectus, *ne ſciebat*, de Ieſu, *quis eſſet*, ſcilicet genere & patria: licet ſciret in perſona & præſentia, & quia diu languidus iacuerat: ideo & facta Chriſti, & eius famam ignorabat. *Ieſus autem*, nolens ſe iactare de miraculo, *declinauit à turba conſtituta in loco*, permittens ab ipſis ſuum factum examinari, vt eo abſente teſtimonium fieret inſuſpicabile: dans quoque exemplum non quærendi in bonis operibus laudem & fauorem hominum: ac declinandi aliquando conſortia calumniari volentium, & fugiendi oculos inuidorum in operibus noſtris, ne ex hoc inuidia creſcat in eis. *Poſtea*, propalato miraculo & ſoluta turba, *inuenit eum Ieſus in templo*, quia ad agendum gratias de ſanitate ſibi collata frequentabat templum, quod eſt locus ad orandum. In turba poſitus non cognouit Ieſum, ſed pòſt in templo inuenit, & cognouit eum. In quo myſticè datur intelligi quòd

C Ieſus in multitudine hominum, & in turbine curarum temporalium de facili non inuenitur, ſed in ſpirituali ſecreto, & in tẽplo cordis, quod Deus inhabitare dignatur. vnde Chryſoſtomus: Inuenit eum in templo, quod maximæ religionis eſt ſignum. Non enim receſſit ad nundinas & circuitiones: neque voluptati aut negligentiæ & remiſſioni dedit ſeipſum: ſed in templo cõuerſabatur. Ieſum in turba non cognoſcebat: cognouit in templo, in loco ſacrato. *Chryſoſto. hom. 37. in Ioannem.* vnde & Auguſtinus: Difficile eſt in turba videre Ieſum. Solitudo quædam neceſſaria eſt menti noſtræ. Quadam ſolitudine intentionis videtur Deus. Turba ſtrepitum habet, viſio iſta ſecretum deſiderat. hæc Auguſtinus. In hoc ergo datur nobis intelligi: quia ſi gratiam conditoris cognoſcere & ad eius viſionem venire volumus: fugienda eſt turba cogitationum & effectuum prauorum: declinanda ſunt conuenticula hominum malorũ: & fugiendum eſt ad templum cordis noſtri, & internæ orationis, id eſt ad ſecretum mundæ *Auguſtin. tracta. 17. in Ioãnem.*

D conſcientiæ, vt noſipſos templum Dei ſtudeamus facere, quos Deus inuiſere, & in quibus manere dignetur. *Et dixit ei*: inſtruens eum ad cautelam futurorum. *Ecce ſanus factus es*, Dei beneficio: *iam nolli*, id eſt non velis, *peccare*, de cætero: hoc eſt, habe voluntatem firmam non peccandi: quia omne peccatum ex voluntate, ſicut ex radice, procedit. Deinde ponit & oſtendit quàm periculoſa ſit recidiuatio in peccatum, dicens: *ne deterius aliquid tibi contingat*, vel hìc, vel in futuro: quia in recidiuante nouiſſima fiunt peiora prioribus. Et illud periculum attenditur. Primò ex parte Dei, quia recidiuans grauiter peccat, propter ingratitudinem: & ideo à Deo grauius punitur. Secundo attenditur ex parte diaboli, quia ſicut miles caſtrum quod ſemel perdidit, ſi poſtea illud recuperat fortius munit, & cautius cuſtodit: ſic diabolus fortius munit recidiuantem, quia ſeptem ſpiritus nequiores ſe ibi ponit, & ad omnia ſeptem peccata mortalia ipſum trahit. Tertiò attenditur ex parte homi-

E nis, quia recidiuans facilius poſtea in peccatum cadit: iam enim, ex quadam mala conſuetudine, peccare pro nihilo ducit. In his ergo verbis ſuis innuit Dominus, quòd propter peccata Paralyticus languebat & quòd infirmitas illa propter peccata inflicta fuerat. vnde Chryſoſtomus: Vbi diſcimus quòd ex peccatis ei nata eſt hæc ægritudo. Quia enim ſæpius anima in nobis ægrotante inſenſibiliter nos habemus: corpus autem ſi paruam ſuſceperit læſionem, omne facimus ſtudium vt ab infirmitate liberemur: propterea Deus punit corpus, pro his quæ anima deliquit. Cum his & illud diſcimus, quòd ſi grauem ſuſtineamus pœnam pro prioribus peccatis: deinde in eadem inciderimus, grauiora patiemur: & hoc decenter: qui enim neque ſupplicio factus eſt melior, vt inſenſibilis de reliquo & contemptor, ad maius ducetur tormentum. Si autem hìc non omnes pro peccatis torquentur, non confidamus: nihil enim nos hìc pati pro peccatis, ſignum eſt maioris illìc ſupplicij. Cauere ergo debemus, ne Deum in pœnis contemnendo, tanquam indurati, in *Chryſoſto. hom. 37. in Ioannem. Peccatum cauſa morbi.*

peccato permaneamus: vel ſanati à Domino, tanquam ingrati, in peccatum relabamur: ne A
propter contemptum vel ingratitudinem deterius nobis cõtingat: vel quia deteriores effi-
ceremur, vel grauiori ſupplicio hic, vel in futuro traderemur. Ieſus ergo ſicut exterius cor-
pore, ſic interius mente Paralyticum ſanauit: præmonens ne iterum peccaret, & grauius
iudicium incurreret: quaſi diceret, Præcedens peccatum eſt tibi dimiſſum, ne iterum pec-
Pſal. 110. cando conſtituas te magis reum. Quis enumerare ſufficiat mira & magna opera Domini,
exquiſita in omnes voluntates eius: quæ in materiam laudis ſuæ, & in vſum neceſſitatis no-
ſtræ creauit? Vidit Deus omnia quæ fecerat: & erant valde bona, & nihil odit eorum quæ
fecit. Solum peccatum, quod nihil eſt, odit, perſequitur, & deſtruit. Vnde cùm ſex diebus
Peccati deſtructio difficilior quàm mundi creatio. ſolo verbo cuncta creauit: annis pluſquam triginta ad deſtruendum peccatum in mundo
laborauit. Hoc ſolum eſt quod ei diſplicet: quod oculos maieſtatis eius offendit: quod
ipſum mitem & ſuauem, nobis aſperum & durum reddit: hoc eſt quod de Angelo diabo- B
lum fecit, de amico inimicum: de libero, ſeruum: de incorrupto, mortalem & corruptũ:
de beato, miſerum: de ciue exulem & eiectum: de filio Dei, filium diaboli: hoc eſt quod
nunquam impunitum eſt relinquendum. *Tunc abiit ille homo*, ad publicandum Chriſti vir-
tutem: *& nunciauit Iudæis, quia Ieſus eſſet qui fecit eum ſanum.* Ecce nunc in mente ſanatus
Auguſtin. tracta. 17. in Ioãnem. fide cognouit Dominum, & eo noto non eſt piger in annunciando illum. vnde Auguſti-
nus: Nunc autem ille poſteaquam vidit Ieſum, & cognouit eum ſalutis ſuæ authorem:
non fuit piger in Euangelizando quæ viderat. Iſte ergo nunciauit ſalutem vt ſequatur, ſed
illi econtrà perſequuntur. vnde ſequitur: *Propterea perſequebantur Iudæi Ieſum*, tanquam vio-
latorem legis diuinæ: *quia hoc faciebat in ſabbato*, agens contra Deum, qui requieuit in eo:
opinantes quòd nihil penitus eſſet in ſabbato faciendum, ſed ab omni opere hominum
vacandum, quantumcunque ſit vtile & diuinum. Malè de ſabbato intelligebant: quia C
hominem in ſabbato curare, ac pietatem & miſericordiam exercere, peccatum eſſe pu-
tabant. Iudæi perſequebantur Chriſtum, opus eius bonum peruertentes in malum, &
adhuc multos habent ſequaces, frequenter ſeruos Chriſti propter opus bonum mole-
ſtantes. Cùm ergo arguerent eum, & murmurarent de hoc quòd in ſabbato operabatur,
excuſans ſe, ait illis: *Pater meus*, qui eſt in cœlis, quamuis in ſabbato ceſſauerit ab omni ope-
re creationis, diſpoſitionis, & ornatus: tamen, *vſque modo operatur* gubernando & inſtau-
rando quod corrumpitur in opere, & propagando: & per hoc non ſoluit ſabbatum: ergo
cùm & ego operor, reſtaurans & reparans corrupta, & ſanans infirma, non ſoluo ſabbatum:
ſed in operando, me patri conformo: & ſicut in principio creando, diſponendo, & ornan-
do operatus ſum cum ipſo: ita facio & modo. ac ſi dicat: non tantum ſex diebus primis
(vt putaris) operatus eſt pater meus, creaturas nouas condendo & producendo, à quibus D
requieuit die ſeptima: ſed vſque modo, & ſemper vſque in finem continuè operatur, in eſſe
conſeruando & gubernando, vt condita permaneant. Non ſolum enim Deus omnia fecit:
ſed & facta, ne deficiant, in eſſe conſeruat: ita quòd ſi ſe rebus ſubtraheret, & eas manu regi-
minis non teneret: ſicut de nihilo facta ſunt, ſic in nihilum vniuerſa tenderent & deflue-
rent. Vnde ſic Deus intelligendus eſt requieuiſſe ab omnibus operibus ſuis, vt iam nullam
nouam creaturam conderet: non vt conditas continere & gubernare ceſſaret: cum quo
Ioannis 1. in cunctis pariter, *& ego*, operatus ſum & *operor*: quia ſum verbum patris, per quod omnia
facta ſunt, & conſeruantur in eſſe: & ergo bonum eſt quod ago: nec mirum ſi hominem in
Operatio trinitatis indiuiſa. ſabbato ſano, qui Deus cum patre omnia ſemper operor. In nullis enim quæ fiunt, opera-
tio mea deeſt operationi patris: ſed in omnibus ſimul ego cum patre operor: cùm diuina
potentia nihil niſi per ſapientiam ſuam faciat. Si ergo me in aliquo quod per me factum ſit
reprehendere præſumitis, reprehendite & Deum patrem, pariter mecum operãtem: cuius E
Auguſtin. ibidem. vos populum peculiarem eſſe iactatis. Vbi & Augu. Quomodo ipſe pater & filius inſepa-
rabiles ſunt: ſic & opera patris & filij inſeparabilia ſunt: non tantum patris & filij, ſed etiam
ſpiritus ſancti: ſicut æqualitas & inſeparabilitas eſt perſonarum, ita etiam opera inſeparabi-
lia ſunt. hæc Auguſt. Hinc autem totius trinitatis opera indiuiſa, id eſt communia eſſe di-
cuntur: quia quicquid potentia geritur, idem ſapientia moderatur, & bonitate conditur.
Vnde bene in his quæ facimus, vel Deum facere exoramus, commemorationem trinitatis
facimus, dicentes: In nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti: vel In nomine ſanctæ & indi-
uiduæ trinitatis: vt ſicut perſonarum indiuiſa eſt operatio; ſic & earum ſit inſeparabilis in-
uocatio. Et ſic Chriſtus excuſatur in ſabbato operando. Sed quia ex hac excuſatione ſe-
quitur quòd Chriſtus ſit æqualis Deo patri: ideo ex hoc verbo magis perſequebantur eum
tanquam

A tanquam blaſphemum, quia blaſphemia maius peccatum eſt, & acrius punitur in lege,
quàm violatio ſabbati. Vnde ſubditur: *Propterea ergo magis*, id eſt auidiori animo & feruen-
tiori zelo, quàm prius pro opere ſabbati, *quærebant Iudæi interficere eum: quia non ſolum*, vt eis
apparebat, *ſoluebat ſabbatum: ſed & patrem ſuum*, naturalem & ſibi conſubſtantialem, *dicebat
Deum*: non vt nos, qui adoptati patrem vocamus eum, æqualem ſe faciens & oſtendens
Deo per æqualitatem naturæ & poteſtatis: quod illi blaſphemiam eſſe dicebant. Cùm *Philip. 2.*
enim eum tantummodo hominem putarent, imponunt ei quòd rapinam faciat, ſe æqua-
lem faciens Deo: quaſi non eſſet, cùm reuera eſſet talis: quia ipſe per naturam natus eſt ei
æqualis. Duo quippe crimina in lege morte punita fuerunt: ſcilicet crimen ſolutionis ſab-
bati: & magis crimen blaſphemiæ. Et hæc duo ei imponebant: & propterea eum occidere
quærebant. Et quia excuſauit ſe de primo, conſequenter excuſat ſe de ſecundo, probans ſe
B eſſe filium Dei & æqualem patri. Et ne Iudæi dicerent: Tibi non credimus: nullus enim
ſibi teſtans dignus eſt fide. Ideo ad confirmationem propoſiti multiplex inducit teſtimo-
nium, ſcilicet Ioannis, & operum: ac patris, & ſcripturarum. Dicit ergo: *Si ego teſtimonium
perhibeo de meipſo: teſtimonium meum non eſt verum*: id eſt efficax ſecundum reputationem ve-
ſtram; quamuis in ſe ſit efficaciſſimum. Vnde ſecundum Chryſoſtomum: hoc quòd dicit, *Chryſoſt. hom. 39. in Ioannem.*
non eſt verum: non quantum ad dignitatem ſuam: ſed quantum ad illorum ſuſpitionem
loquebatur. Nota ergo quòd in teſtimonio ſunt quatuor teſtes filij: quia in teſtimonio *Teſtes quatuor veritatis.*
poſſunt quatuor reperiri: ſcilicet veritatis demonſtratio, veritatis confirmatio, veritatis im-
mobilitas, & ipſa veritatis veritas. Demonſtratio autem fiebat per Ioannem. Ipſe enim
Ioannes ad quem Iudæi miſerunt: & quem magis omnibus fide dignum putabant, teſti- *Ioan. 1.*
monium perhibuit: non ſibi, ſed veritati Chriſto, ſicut amicus veritatis. Confirmatio fiebat
C per opera fortiſſima. Quòd enim cæcos illuminauit: aures aperuit: ora mutorum reſoluit:
dæmonia fugauit: mortuos reſuſcitauit: hæc opera teſtimonium Chriſto perhibebãt. Im-
mobilitas patebat per atteſtationem patris, qui teſtimonium perhibuit de Chriſto: quia
vox patris audita eſt in baptiſmo: & in monte ipſo Chriſto transfigurato. Veritas autem *Matth. 3.*
oſtendebatur ex ſcripturis, quæ mentiri non poterant, eo quòd à ſpiritu veritatis proceſſe-
runt: ſcripturæ enim legis quæ datæ ſunt per Moyſen & Prophetas, perhibent de Chriſto
teſtimonium. Et ſic penes hæc quatuor, quæ omne teſtimonium veritatis fulciunt: iſta
quatuor teſtimonia accipiuntur. Et quamuis eſſent per tot incontradicibilia inducti, & con-
uicti teſtimonia: tamen nolebant credere in eum. Vnde dicit: *& non vultis venire ad me*, ſci-
licet per fidem, id eſt non vultis credere in me: & à me quærere veram ſalutem, ex ſola ma-
litia veſtræ voluntatis: quia nihil aliud impedit vos, niſi odium contra me conceptum à
D vobis: *non vultis*, inquam credere in me: *vt vitam æternam habeatis*: nunc in ſpe, & in futuro
in re, quæ habetur per fidem formatam charitate: ita nec veritas vos conuincit: nec pro-
miſſio vitæ vos trahit. Deinde redarguit eorum duritiam & tarditatem ad credendum, *Duritia Iudæorum ad credẽdum.*
dicens: *Ego veni in nomine*, & ad honorem, *patris mei*: vt per me pater glorificetur: quod pa-
ter per prædicta teſtimonia: & non accepiſtis me: nec in me credidistis: ſed magis perſequimi-
ni, quia dilectionem Dei non habetis. Et inde pœna peccati vobis hæc erit: quia alium, id
eſt Antichriſtum in nomine ſuo venientem, id eſt non habentem prædicta teſtimonia &
ſuam gloriam propriam quærentem, accipietis pro Chriſto & vero Deo: vt ſecundũ Apo-
ſtolum credant mendacio qui noluerunt credere veritati. q. d. Quia non accepiſtis me, id
eſt, quia non credidiſtis me eſſe Chriſtum, hæc pœna infligetur vobis vt decepti pro Chri-
ſto Antichriſtum recipiatis. Per hoc arguitur quòd Iudæi primi erunt qui ad Antichriſtum
E conuertentur. Iudæi enim in fine Antichriſtum recipient, & templum ei facient: quia fa- *Antichriſtum Iudæi ſuſcipient primi.*
ciet ſe circuncidi: & dicet ſe eis promiſſum: & ei adhærebunt quouſque eius falſitas de-
tegatur per Enoch & Heliam, ſecundum Auguſtinum. Antichriſtus cerimonias legis ten-
tabit reſtaurare, vt Euangelium ſoluat: quæ res Iudæos eum pro Chriſto recipere ſuade- *Auguſtin. tractatu de Antichriſto. 9.*
bit. Deinde cauſam infidelitatis eorum ſubdit, *quia gloriam humanam ab inuicem accipientes*,
& acceptantes, id eſt ex ſuperbia humanum fauorem captantes, *quæ à ſolo Deo eſt*, id eſt hu-
militatem quæ eſt vera gloria: vel gloriam cœleſtem non quærebant. Non ergo: quia non
eſt aperta veritas non credunt: ſed quia ſuperbia eos excæcat: quæ laudari, & ſe ſuper alios
efferre deſiderat. Ideo enim in Chriſtum credere non poterant: quia cùm ſuperba mens *Cur in Chriſtũ non credant Iudæi.*
eorum gloriam & laudem appeteret, & ſeſe ſuper alios efferret, reputabant inglorium &
dedecus in Chriſtum credere, qui abiectus & pauper videbatur: & ideo ei credere non po-
terant: ſed ille in eum credere poteſt qui cor habens humile ſolius Dei gloriam quærit, &

Chryſoſto. hom. 37. in Ioannem. ei placere appetit. Ex quo apparet quòd multum periculoſa eſt inanis gloria. Vnde Chry- A
ſoſtomus. Nihil ita deformat animam, ſicut gloriam deſiderare terrenam; non enim eſt
poſſibile quî hanc gloriam amat, gloriam quærere crucifixi. Vnde dicit & Tullius, quòd
Gloria vitanda. cauenda eſt hominum gloria, quæ aufert animi libertatem pro qua magnanimis viris om-
nis debet eſſe contentio. Et ideo ſecundum gloſſ. magnum vitium eſt iactantia & huma-
næ laudis ambitio: quæ de ſe æſtimari appetit quod in ſe non habet: & gloriam ſuam, non
Dei, quærit. Econtrà verò, magna virtus eſt humilitas, quæ ſe nihil reputat, & ſolius Dei
gloriam quærit, eique ſoli placere appetit. Hæc eſt etiam cauſa cur mandata Dei non im-
pleamus: quia non humiles, ſed ſuperbi & ambitioſi ſumus, præſumentes de induſtria &
Gloria temporalis à Iudæis expectata. viribus noſtris: vt ad ea implenda nequaquam humiliari poſſimus. Vel hoc impediuit Iu-
dæos à fide Chriſti in parte: quia ſolum attendebant, & adhuc intendunt ad gloriam &
exaltationem temporalem, dandam eis per Meſſiam. Videbant autem Chriſtum paupe- B
rem & abiectum: & ideo non receperunt eum: non attendentes ſcripturas Prophetarum,
quæ de eius paupertate & abiectione loquuntur. Gloria autem & exaltatio, quæ per Chri-
ſtum danda promittitur: illa eſt gloria cœleſtis, quam non intelligebant: & ideo gloriam
quæ à ſolo Deo eſt, non quærebant: & propter hoc in infidelitate permanſerunt. Ipſe ſo-
lus poteſt Chriſto pauperi & abiecto credere, qui non propriam, ſed Dei gloriam quærit.
Beda in ca. 5. Ioan. Vbi de vitio vanæ & humanæ gloriæ ſic dicit Beda: Hoc autem vitium caueri melius non
Gloria ſuperãda via. poteſt, quàm vt ad conſcientias noſtras redeamus, nóſque puluerem eſſe conſideremus: &
ſi quid boni nobis ineſſe deprehendamus: non nobis, ſed Deo aſcribamus. hæc Beda. Vbi
Chryſoſto. hom. 37. in Ioannem. & Chryſoſt. Vanam gloriam fugiamus omni ſtudio. Et qualiter eam ſuperabimus, ais: Si
ad aliam reſpexerimus gloriam quæ ex cœlis eſt, à qua eiicere nos hæc cogit. Quæ igitur
nobis ſpes erit ſalutis, cùm iuſſi eſſe ab his exteri, quæ hîc ſunt exteri à cœlis ſumus, & co- C
ram quæ illic ſunt. Quid hac inſenſibilitate deterius fiet vnquam, cùm ſecundum vnam-
quanque diem, ea quæ iudicij, ea quæ regni audientes, eos qui ſub Noë & in Sodomis erãt
imitemur, experientia rerum expectantes omnia diſcere. Et nimirum propter hoc omnia
illa ſcripta ſunt: vt ſi quis futuris decredit, ab his quæ facta ſunt manifeſtam & de futuris
demonſtrationem accipiat. Hæc igitur intelligentes, & præterita & futura, parum ſaltem
reſpiremus à difficili hac ſeruitute, & aliquam animæ faciamus à difficili hac ſeruitute, &
aliquam animæ faciamus ratione: vt & præſentibus & futuris potiamur bonis. hæc Chryſ.

ORATIO.

DOmine Ieſu Chriſte, ſana me languidum longo languore malè vexatum: & Paralyticum diutino D
corpore bonis grauatum: da mihi vt ſurgam, recedendo à peccato: ac tollam grabatum, portando onus pœnitentiæ pro eo: & ambulem proficiendo in bonum, & de bono in melius, & eundo de virtute in virtutem: ſanus quoque factus, tuo beneficio ſtudeam à peccatis abſtinere decæterò: ne deterius mihi aliquid contingat, vel hic, vel in futuro. Da mihi etiam bone Ieſu, vt te humilem ſequens humanam & terrenam gloriam contemnam: ac laudari & me ſuper alios efferri non cupiam: ſed tui ſolius gloriam quæram: & tibi ſoli placere appetam. Amen.

De arbore infructuoſa: & muliere curuata. CAPVT LXXIX.

Luca 13. ET relictis illis in incredulitate ſua, *iterum abiit*, Ieſus, *in Galilæam*. Cùmque
ibi maneret & doceret, *aderant eo tempore quidam*, Iudæi, *nunciantes*, Chriſto
quòd Pilatus quoſdam, *de Galilæis*, ſcilicet viginti viros, dum ſacrifica- E
rent, & in actu in ſacrificiis occupati eſſent, interfecit: *& ſanguinem eorum cum ſacrificiis miſcuit*: quia morte cum ſacrificiis concurrente, ſan-
guis interfectorum cum ſanguine ſacrificiorum mixtus fuit. Secundum
Iudas Galilæus. Actuũ 15. Pilatus interfector Galilæorum. Cyrillum, iſti erant ſequaces dogmatum Iudæ Galilæi: cuius mentionem Lucas in acti-
bus Apoſtolorum facit: qui dicebat quòd illicitum erat Iudæis cognoſcere aliquem Do-
minum præter Deum: & multi conſenſerunt ei, in tantum quòd prohibebant oblationes
ſtatutas à populo fieri pro ſalute Romani imperij. De quo Pilatus indignatus, venit ſuper
eos ſacrificãtes, ſecundũ ritũ ſuum: & inter ipſas victimas quas ritu legis ſe offerre putabãt,
eos occidit: ita q; ſanguis offerentiũ, oblatis victimis miſceretur. Vnde ortæ ſunt inimicitiæ
inter ipſum & Herodẽ: quia Galilæi de Herodis poteſtate erãt. Et quia aliqui de vulgo, illã
occiſionem

A occiſionem ſubitam & horrendam, horribilibus peccatis ipſorum occiſorum imputabāt, credentes iuſtiſſimè eos talia paſſos eſſe: narrauerūt hoc ſaluatori, volentes percipere quid ei ſuper hoc videretur. Dominus autem non negat: ſed ponit eos peccatores fuiſſe, & propter hoc periiſſe: non tamen aſſerit talia eſſe paſſos eos, tanquam peiores non patientibus: quia talis mors non eſt argumentum ſufficiens quòd grauius peccaſſent cæteris omnibus: quia frequenter Deus peccata minus grauia punit in præſenti vita, & grauiora poſt vitam præſentem differt grauius punienda. Myſticè Pilatus ſignat diabolum, ſemper animas occidere paratum: ſanguis exprimit peccatum: & ſacrificia bonas actiones. Galilæi qui interpretantur tranſmigrantes, ſignant huius mundi viatores: mors quoque iſtorum corporalis, ſignat ſpiritualem mortem eorum qui non purè offerunt ſacrificia. Pilatus ergo ſanguinē Galilæorum, cum ſacrificiis eorum miſcet, quando diabolus preces, eleemoſynas, ieiunia, *Myſticè.*
B cæteraque bona opera fidelium, vel mortifera carnis & ſanguinis delectatione, vel odij meditatione, vel inuidiæ furore, vel humanæ laudis ambitione, vel ſiniſtra intentione, vel alia qualibet nepharia peſte commaculat: vt quamuis oblata Domino videantur, nihil tamen proſint offerentibus, ſed potius interdum fiant in peccatum. De Iuda enim qui inter ſacrificia poſitus, proditionem Dominici ſanguinis cogitabat, ſcriptum eſt: *Et oratio eius fiat in peccatum.* Et ait Dominus eis qui hæc ſibi nunciabant, Iudæos non minus illis Galilæis ſceleratos: & niſi de peccatis pœnituerint, ſimiliter in corpore & anima perituros. Sola enim pœnitentia liberat à periculo: quia eſt ſecunda tabula poſt naufragium. Illi quidem Galilæi, non ſolum quia peccatores fuerunt, ſed & in terrorem aliorum puniti ſunt: quia frequenter mouentur homines ad pœnitentiam ex morte aliorum horrida & repentina. Vnde Chryſoſt. In hoc autem oſtendit quòd illos permiſit talia pati: vt viuentes, alienis pe- *Pſal.108.*
C riculis territi, fierent hæredes regni. Quid igitur, dices, vt melior ego fiam: ille punitur? Nō ideo: ſed punitur quidem propter alia crimina: fit verò ex hoc videntibus ſalutis materia. Deinde ponit aliud exemplum de decem & octo Hieroſolymitis: qui dum ædificarent quandam turrim in Syloa, ſubitò cecidit ſuper eos & oppreſſit: punitique ſunt inſtrumento ſuæ offenſionis: quam ruinam aliqui imputabant enormitati peccatorum ſuorum: de quo ſimilem ſententiam dicit Chriſtus, ſicut & de primo exemplo ſupradicto. Vnde Beda: Illi etiam Hieroſolymitæ à ruina turris oppreſſi, ſignificant Iudæos qui pœnitere noluerint, cùm mœnibus ſuis eſſe perituros: illa turris ſignat illum qui eſt turris fortitudinis: quæ meritò eſt in Syloa, quæ interpretatur miſſus: ſignat enim eum qui miſſus à patre, venit in mūdum: qui omnes ſuper quos ceciderit, conteret. Hæc Beda. Super quo dixit eis ſimilitudinem ficulneæ fructum non facientis, & terram inutiliter occupantis: quam Dominus vi- *Chryſoſto. concione 3. de Lazaro.* *Beda in ca. 13. Lucæ.*
D neæ ſuccidi voluit: quia tertio anno fructum in ea quærēs, non inuenit: ſed à cultore vineæ circa eam fodere, & ſtercora mittere volente: rogatus etiam ipſo anno tertio, propter ſpem emendationis dimiſit. Concludens quòd Iudæi ſimiliter eſſent preſcindendi de vita præſenti, & puniendi, niſi fructum pœnitentiæ & bonorum operum facerent. In hac ſimilitudine, quanta ſit Dei patientia, quanta ſit hominis negligentia, manifeſtatur. Ficulnea plantata in vinea, eſt ſynagoga erecta in domo Iſraël & plebe Iudaica: tres anni viſitationis, ſunt legis edicta, Prophetarum conteſtationes, & coruſcantis Euangelij gratia: in quibus Deus quæſiuit fructum bonorum operū à Iudæis, & non inuenit, niſi in valde paucis, qui quaſi nihil computabātur, reſpectu tantæ multitudinis. Et quamuis cultores eius circa illā foderent ligone acutæ inuectionis eam humiliādo, & terrorem diuinorū iudiciorū ſibi immittendo, ac ſtercora mitterent: fœditatem & abominationem peccatorū ſuorum ei oſtendē- *Moraliter.*
E do, per quæ ſolent humilitas & cōpunctio ſuſcitari: & homines de peccatis ſuis pœnitere: parū tamen cultores profecerunt: & ideo Iudæi ſuccidi meruerunt. Dei etiā ager & vinea mundus dicitur: cuius arbores & vites ſunt homines: & aliæ quidem fructuoſæ, aliæ verò infructuoſæ. Huius verò cultores, ſunt prælati & ſacerdotes. Sed & cuiuſlibet anima eſt arbor, vinea, ortus, & ager illius qui illā excolere habet vt fruct⁹ faciat. Sed (heu) in multis terrā inutiliter occupātibus, fructus nō inuenitur: & ideo timere habent pœnā quam eis Dominus non comminatur. Vnde Gregor. Tertiò autem Dominus ad ficulneam venit: quia naturam generis humani ante legem, ſub lege, ſub gratia expectādo, admonendo, viſitādo requiſiuit: ſed tamen in tribus annis fructum ſe non inueniſſe conqueritur: quia quorundā prauorum mētes nec inſpirata lex naturalis corrigit: nec præcepta erudiunt: nec incarnationis eius miracula conuertunt. Se cum timore audiendum eſt quod dicitur: *Succide eā: vt quid terram occupat?* Vnuſquiſque enim iuxta modum ſuum ſi fructum bonæ operationis *Gregorius hom. 31. in Euangelia.*

non exhiber,velut infructuoſa arbor terram occupar. Hæc Gregor, Cultores verò ſunt qui A
ficulneæ præſunt,& eius curam gerunt: vel ſancti qui intra Eccleſiam orant pro eis qui ex-
tra eam ſunt:qui omnes interpellant Dominum pro ficulnca,dicentes:*Domine dimitte illam*
hoc anno,id eſt tempore iſto ſub gratia,*vſque dum fodiam circa illam*, excolendo,& vitia repre-
hendendo:*& mittam ſtercora*, per fœtorem peccatorum ad pœnitentiam ſuſcitando. Cir-
cunfodere enim,eſt humilitarem pœnitentię & patientiam docere:foſſa nanque eſt humi-
lis terra:ſtercus autem ſordes ſunt,& memoria peccatorum, & fructum dant. Quid enim
Gregorius ibidem. ſtercore ſordidius?& tamen ſi bene vtaris,quid fructuoſius. Vnde Gregor. Ex ſtercore igi-
tur ad fructum reuiuiſcit arbor: quia de conſideratione peccati, ad bona ſe opera reſuſci-
tar. Vel foſſio,eſt peccatorum recognitio:peccator enim peccata ſua cooperit: ſed fodien-
do videbit abominationem peccatorum,& inde erubeſcet. Stercoratio autem,vel fimi ap-
Moraliter. poſitio,eſt mortis recordatio:in morte enim homo ſtercus efficitur & putredo: ipſa namq; B
mortis memoria à peccato præſeruat, in bono opere ſollicitat, & gratiam Dei conſeruat.
Per arborem etiam fici moraliter poteſt quælibet perſona in Eccleſia Dei ad fructifican-
dum plantata ſignari:& per tres annos in quibus non facit fructum, iuuentus & ætas me-
dia & ſenecta intelligi:propter quod meruit per mortem de præſenti vita ſuccidi : per cul-
torem autem, Angelus cuſtos huius hominis accipitur: qui rogat vt adhuc in ſenio viuere
dimittatur:vt per eius diligentiam circa talem hominem ſe emendet, & fructificet: alio-
quin ſuccidatur,& in ignem mittatur. Poteſt etiam moraliter arbor fici dici religio: quam
Dominus eius qui eam ſeruat,ſcilicet Chriſtus,*habebat plantatam in vinea ſua*,id eſt in Eccle-
ſia:ſcilicet per Antonium,per Benedictum per Auguſtinum: *& venit quærens fructum*,ſcili-
cet religionis & ſanctitatis,profectum in illa ſcilicet religione:*& non inuenit niſi folia tãtum*,
& nihil de veritate religionis,præter verba & exteriorẽ habitũ.*Dixit autem ad cultorem vineæ*, C
ſcilicet ad cœtũ prælatorũ & doctorũ : quorũ officiũ eſt ſarmẽta amputare,ſpinas euellere,
& cætera huiuſmodi facere. *Ecce tres anni ſunt*, ſcilicet tẽpus Antonij,Benedicti, & Augu-
ſtini:*ex quo venio quærens fructum*,ſcilicet virtutũ & operũ: *& non inuenio*, illum: nimis enim
prope viã & mundũ erat: & ideo fructus vſq; ad maturitatẽ & finẽ ſeruare nõ poterat. Sed
reuera omni religioſo timor incutitur,cùm hic dicitur:*Succide ergo illam*,i.ſuccidẽdã annũ-
cia:quia eſt infructuoſa:*vt quid terrã occupat?*& tẽporalibus vtitur:quia locũ quẽ tenet, ope-
ribus bonis non exercet. Vt enim dicit Auguſt. peccator non eſt dignus pane quo veſcitur.
Et reſpondens,prælatus: quia prælati debent ſe opponere pro ſubditis, *dixit*, ſcilicet orando
Spatio pœnitentiæ abutentes. pro eis:*Domine dimitte illam & hoc anno*, ſcilicet vt pœniteat & fructificet.(Sed heu quia cõ-
conceſſo ſpatio pœnitentiæ multi abutuntur in ſuperbia,ſe non emendando):*vſque dum fo-*
diam circa illam,ſcilicet per increpationem humiliando: & ob amorem terrenorum reuo- D
cando: qui enim fodit, terram extrahit, & foſſam, id eſt humilitatem facit: *& mittam*
ſtercora, ſcilicet malorum quæ facit abominationem & fœditatem, & vilitatem ad me-
moriam reducendo. Sunt tamen multi qui nec ſic pœnitere volunt: ſed murmurant
contra illos qui eis peccatorum ſuorum abominationem ad memoriam reducunt: ſiue
in prædicatione,ſiue in lectione,ſiue in correptione, ſiue in accuſatione: & ideo timen-
dum eſt eis ne ſuccidantur: quia arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, &
Vota omnis religionis. in ignem mittetur. Tres etiam anni poſſunt ſignificare tria vota communia omni re-
ligioni, ſuper quibus Dominus quemlibet noſtrum interrogabit cum exactione magna
quomodo fuerint obſeruata: ſed timendum eſt multis, ne iſta vota inueniat fracta, vel
malè obſeruata. Cultor etiam huius vineæ poteſt ipſa ratio eſſe, quæ debet fodere cir-
ca conſcientiam ſuam, in faciendo foueam humilitatis:& ipſam euacuando ab omni E
appetitu mundi huius: & debet mittere circa illam ſtercora,conſiderando huius mun-
di miſeriam:quia omnia mundana,ſecundum Apoſtolum, non ſunt niſi ſtercora: & iſto-
rum conſideratio & foſſio prædicta,faciunt ficum conſcientiæ religioſi fructificare. Et be-
Religio per arborem fici intellecta. ne per arborem fici, intelligitur religio. Primò, quia ſicut ficus ſub vno cortice multa
grana continet in quadam dulcedine:ita religio ſub vno modo viuendi, & ſub vna regu-
la, multos habet homines concorditer viuentes. Secundò, quia folia ficus habent quaſi ſi-
militudinem manus humanæ: ſic verba religioſorum, quæ per folia ſignificantur, debent
Tauri ad ficum ligati mãſueſcũt. operibus adæquari: vt quicquid dicunt, illud faciant. Tertiò, quia tauri ferociſſimi dicun-
tur manſueſcere,quando ficui alligantur:ſic iuuenes inſolentes & diſſoluti mãſueſcunt, &
Chriſti iugo humiliter ſubiiciũtur,quãdo religionẽ ingrediũtur,& ceremoniis ordinis al-
Hiere. 24. ligãtur. Sed nota ꝙ in Hieremia dicitur: Quid tu vides Hieremia? Ficus bonas, bonas val-
de:&

A de:& ficus malas,malas valde:quia quando religioſus eſt bonus,non eſt melior eo:& quã-
do eſt malus,non eſt peior eo. Vnde Auguſt. Simpliciter fateor ex quo Deo ſeruire cœpi, *Auguſtin.*
quoniam ſicut difficile expertus ſum meliores,quàm qui in monaſterio profecerunt:ſic nõ *epiſt.137.*
ſum expertus peiores,quàm qui in eis defecerunt.Docemur ergo hic & monemur,vt non *Religioſi*
ſimus ſteriles,ſicut arbor infructuoſa:& terrã inutiliter non occupemus:ne ſine fructu bo- *optimi aut*
norum operum inuenti,ſuccidamur, & in ignem mittamur. Quia (vt ait Bernard.) arbori *peſſimi.*
infructuoſæ duo debentur,ſecuris,& ignis. Poteſt autem per terram ſterili ficu occupatã,
Eccleſia ſignificari:quæ noxia prælatorum & præpoſitorum vmbra premitur, ne lumẽ ve-
ritatis videat:& exemplis eorum impeditur,ne ſole dilectionis Dei caleſcat: de quibus be-
ne dici poteſt:*Væ vobis Scribæ & Phariſæi:qui clauditis regnum cœlorum ante homines.*Vnde Am- *Matt. 23.b.*
broſ.Inutiliter terram occupat,qui locum quem tenet,bonis operibus nõ exercet: qui exẽ-
B plo prauitatis,impedimentum præſtat cæteris.Sed vt ait Hieron.Qui viderit ſe inſufficiẽ-
tem eſſe,vel non proficere in loco in quo miniſtrare & aliis prodeſſe debet : tenetur cæde-
re,ne melioris locum occuper.Vbi & Auguſt.Nihil eſt quod ſic quiſque cogitare debeat, *Auguſtin.*
niſi vt in ſemetipſum oculos conuertat, ſe diſcat, ſe diſcutiat, ſe quærat, & ſe inueniat:& *ſermo.144.*
quod diſplicet,necet:quod placet,aptet & plantet. Cùm enim ſe homo inanem inuenerit *de tempore.*
meliorum bonorum:vt quid eſt auidus exteriorum bonorum?Ecce quid prodeſt plena bo
nis arca,ſi inanis eſt conſcientia?Bona vis habere:& bonus non vis eſſe.Non vides erubeſ-
cere te debere de bonis tuis,ſi domus tua plena eſt bonis,& te habet malum?Quid enim
eſt quod velis malum habere,dic mihi?Nihil omnino.Non vxorem,non filium, non ſer-
uum,non villam,non tunicam,poſtremò non caligam:& tamen vis habere vitam malam.
Rogo te præpone vitam tuam caligæ tuæ. Omnia quæ circumiacent oculis tuis eleganria
C & pulchra,tibi chara ſunt,& tibijpſi vilis es,fœdus es.Si poſſent tibi reſpondere bona,qui-
bus plena eſt domus tua,quæ habere optaſti,quę perdere timuiſti,nonne tibi clamarent:tu
nos bona vis habere,ſic & nos volumus bonum habere?Tacita voce interpellant contra te
dominum ſuum:Ecce tanta bona dediſti huic:& ipſe malus eſt. Quid enim prodeſt quod
habet:quando eum qui omnia dedit nõ habet?Hæc Augu.Per hæc verba prædicta quen-
dam lubricum à peccatis retraxit Auguſtinus in quodam ſermone ſuo.*Erat autem docens in* *Auguſtini*
Synagoga eorum,in loco communi,vbi conueniebant Iudæi:&,*in ſabbatis*,in quibus homines *verba qui-*
debent intendere diuino cultui ad audiendum verbum Dei:vt ibi prædictam ſimilitudinẽ *bus lubricũ*
proponens,eam ad ſynagogam pertinere indicaret:& quod ſynagogam infructuoſæ arbo- *conuertit.*
ri compararet.Arboris enim ſuccisio, ſignificabat ſynagogæ exciſionem quo ad quoſdam
reprobos & damnãdos:ſed mulieris de qua ſequitur erectio, Eccleſiæ exaltationẽ & cuiuſ-
D libet fidelis animæ erectionem,ſiue ad fidem & gratiam,ſiue ad gloriam. Vnde Ambroſ. *Ambroſius*
Quàm clemens Dominus,quàm pius in vtroque,cùm aut miſeretur,aut vindicat:in ſyna- *libro 7. in*
gogæ typo,arborem excidi iubet:in typo Eccleſiæ,fœminam ſaluat. Tunc ergo mulierem *Lucam.*
quandã,*quæ habebat ſpiritum infirmitatis*,id eſt infirmitatem à ſpiritu maligno inflictã & cau-
ſatam:quia erat à Satana,*decẽ & octo annis*, vinculo infirmitatis alligata :& more brutorum
incuruata:ita vt,*nec poſſet ſurſum reſpicere*,in cœlum,ad quod erat facta : quia terrena ſapiens,
& infima requirens,cœleſtia & ſuperiora cogitare nõdum ſciebat:cùm eã videret,vocauit
ad ſe,& ſanauit:& cùm manus ei imponeret,*confeſtim erecta eſt:& glorificabat Deum*, pro be-
neficiis acceptis:ſolã enim gloriam retinet Deus de operibus ſuis:totam verò vtilitatẽ con-
cedit nobis.In hoc oſtendit Dominus ſuam humilitatem: quia infirmos nõ dedignabatur *Humilitas*
tangere,quãtumcunque deformem vel grauem haberent infirmitatem. Licet autem iſta *Domini.*
E inclinatio mulieris intelligatur de inclinatione infirmitatis,quam diabolo vexãte ſuſtine-
bat:tamen accipimus eam moraliter ſic:ꝙ vtinam omnis mulier ſi haberet vultũ & oculos
ad terram demiſſos,quòd in perpetuum hominem non reſpiceret:quia aſpectus eius valde *Aſpectus*
eſt periculoſus. Hic erudimur ne vita noſtra ſit terrenis implicata, ſicut mulier terræ erat *mulieris.*
inclinata. Quia, vt dicit Auguſtinus, quanto magis quiſque terrenis occupationibus im-
plicatur:tanto magis à ſui conditoris viſione præpeditur.Et vt dicit Gregorius. Concupi- *Gregorius*
ſcens viſibilia:inuiſibiles virtutes amittit. Ille quippe homo curuus eſt, qui inclinatus ad *hom.31.in*
culpam,ſurſum reſpicere non poteſt per iuſtitiam:quia terrenis voluptatibus deditus, ſola *Euangelia.*
terrena & tranſitoria cogitat,& diligit:ad cœleſtia contemplanda, mentis oculos non eri-
git:& æternæ fœlicitatis diuitias non requirit. Hunc autem ſi Dominus per gratiam tan-
gat:& ſuæ miſericordiæ manum ſuper eum ponat : ſtatim per iuſtificationem erigitur, &
terrenorum oblitus,cœleſtia contemplatur. Vnde Gregor.Omnis enim peccator terrena *Gregorius ibidem.*

cogitans,& cœleſtia non requirens,ſurſum reſpicere nõ valet: quia dum deſideria inferio- A
ra ſequitur,à mentis ſuæ rectitudine curuatur:& hoc ſemper videt quod ſine intermiſſione
cogitat. Et quia ad cœleſte deſiderium non aſſurgit, quaſi mulier inclinata, ſurſum reſpi-
cere nequaquã poteſt. Vſitata etenim culpa obligat mentem:vt nequaquam aſſurgere poſ-
ſit ad rectitudinem. Conatur & labitur:quia vbi diu ſpõte perſiſtit,ibi & cùm noluerit coa-
cta cadit. Si ergo iam bona patriæ cœleſtis agnouimus:diſpliceat nobis quòd curui ſumus.
Augu. ſer. 31. de verbu domini. Ponatur ante oculos mulier curua:& arbor infructuoſa. Vnde & Auguſt. Ergo qui ſterilis
eſt,agat pœnitentiam,& faciat fructum dignum pœnitentiæ. Qui curuus eſt vt terram in-
Auguſtin. ibidem. tueatur: terrena fœlicitate lætetur &erigatur. Si per ſeipſum nõ poteſt:inuocet Deũ. Hæc
Auguſt. Et meritò ſe erigere debet homo: habet enim faciem ad cœlum erectam: vt plus
intendat cœleſtibus & æternis,quàm iſtis temporalibus & caducis. Vnde Auguſt. Erecta
in cœlum corporis forma:admonet quæ ſurſum ſunt ſapere. Beluas Dominus proſtratas in B
faciem fecit,paſtum quærentes de terra:te in duos pedes erexit:tuam faciem ſurſuum attẽ-
Baſilius ho. 9. in exameron. dere voluit. Non diſcordet cor tuum à facie tua:vt habeas faciem ſurſum, & cor deorſum.
Vnde & Baſilius: Beſtiæ terreſtres ſunt ad terrã reſpicientes:ſed cœleſtis arbor homo, quã-
tum figura corporalis plaſmationis,tantum & dignitate animæ differt. Quadrupedum fi-
gura qualis eſt? Capite vel corpore ad terram reſpicit:ſuper ventrem vadit:& quicquid vo-
luptuoſum eſt,ex omni parte proſequitur. Tuũ caput ad cœlũ erectum eſt: oculi tui ſupe-
riora contemplãtur:vt ſi quãdo tu paſſionibus carnis teipſum cõuitiaberis ventri ſeruiens,
Pſal. 68. & his quæ ſub ventre ſunt:cõparatus es beſtiis inſipientibus,id eſt nõ ſapientibus,& aſſimi
latus es eis:alia tibi ſollicitudo eſt digna,quæ ſuperius ſunt quærere:vbi Chriſtus eſt,ſupét-
que terreſtria eſſe mente:vt formatus es:ita diſpone tui ipſius vitã. Vrbanitatẽ habes in cœ-
Bernardus ſermo. 24. Curuitas animæ. lis:vera tua patria,quæ ſuperius eſt,Hieruſalem. Vnde & Bern. Curuitas animæ eſt,quære- C
re & ſapere quæ ſuper terram ſunt. Turpe eſt in humano corpore, quod eſt erectæ formæ,
beluinam mentem gerere. Et iterum: Corporis ſtaturam dedit homini Deus rectam: for-
ſan vt iſta corporea exterioris viliorîſque rectitudo figmenti,hominem interiorem illum,
qui ad imaginẽ Dei factus eſt ſpiritalis ſuæ ſeruãdæ rectitudinis admoneret: & decor limi
deformitatem argueret animi. Quid enim indecentius,quàm curuũ recto corpore gerere
animũ? Peruerſa res & fœda, luteum vas, quod eſt corpus de terra, oculos ſurſum habere,
cœlos liberè ſuſpicere, cœlorumq; luminaribus oblectare aſpectus: ſpiritalem verò cœle-
ſtémque creaturã ſuos ecõtrariò oculos, id eſt internos ſenſus atq; affectus trahere in ter-
rã deorſum: & quæ debuit nutriri in croceis:hærere luto quaſi vnã de ſuibus, amplexariq;
Boetius lib. 5. de conſol. metro. 5. ſtercora. Hæc Bernard. Vnde & Boëtius:

Qui recto cœlum vultu petis,exeríſque frontem, D
In ſublime feras animum,ne grauata peſſum
Inferior ſidat mens,corpore celſius leuato.

Ouidius 1. Metamor.

Et Ouidius:

Pronáque cùm ſpectent animalia cætera terram.
Os homini ſublime dedit cœlúmque tueri,
Iuſſit,& erectos ad ſydera tollere vultus.

Palpebra auium. Nota etiam, vt dicit Ariſtotel. in libro de Animalibus, quòd aues claudant oculos
cum palpebra inferiori: animalia verò groſſa, cum palpebra ſuperiori. Per aues intel-
liguntur viri ſpirituales: qui ad inferiora & terrena oculos claudunt, ac cœleſtibus &
ſuperioribus intendunt. Per animalia verò groſſa, intelliguntur viri mundani: qui ha- E
Anima peccatrix. bent oculos clauſos ad cœleſtia & ſpiritualia: & apertos ad terreſtria & ſecularia. Per
hanc mulierem curuam ſignatur peccatrix anima, & mens auara. Mulier: quia pro-
pter abſentiam charitatis frigida. Inclinata: quia longo tempore, diabolo procuran-
te, ſic ad inordinatum amorem terrenorum eſt incuruata, quòd propter longam con-
ſuetudinem aſpicere non poteſt ſuperna, tanquam cœli oblita. Fratres enim fuerunt
Manaſſes, id eſt obliuio, & Effraim, id eſt frugifer. Habens ſpiritum infirmitatis: quia
Auguſtin. ſermo. 48. ad fratres in heremo. ad ſpiritualia infirma. Decem & octo annis: quia valde diuturna. Secundum enim Au-
guſtinum. Cum cætera vitia, homine ſeneſcente, ſeneſcant: ſola auaritia iuueneſcit. Sed
Ieſus eam tangit in ſabbato, quando eius inſpiratione quieſcit à peccato:& ſic erigitur ſur-
ſum per cœleſtium appetitum. In ſanatione autẽ mulieris, fecit Dominus quinq;: vidit mi-
ſericorditer, vocauit, ſanauit, tetigit, & erexit. Sic Dominus animam peccatricem perfectè
curaturus.

A curaturus. Primò, videt eam per pietatem. Secundò, vocat eam per internam inſpirationẽ.
Tertiò, ſanat per peccati remiſſionem. Quartò, tangit per ſatisfactionis dolorem. Quintò,
erigit ad ſuperna, per amoris feruorem. Per archiſynagogum verò, de quo ſtatim ſubditur,
hypocrita qui ſe ſuper alios extollit ſignatur: qui de hoc murmurat quando malè iudicat &
interpretatur. Propter quod meritò arguitur de murmure tali: quia cura maior circa hu-
manam naturã, quàm circa animalia bruta debet adhiberi. Vnde ſequitur: *Reſpondens autem*
Archiſynagogus, id eſt princeps Synagogæ: qui ex inuidia nitebatur geſta Chriſti decolora-
re, *indignans*, de hoc facto, quaſi ex legis zælo, *dicebat turbæ*, quòd non venirent pro cura die
ſabbati: ſed ſex aliis diebus, in quibus licet operari: quaſi indirectè arguens Dominum, tur-
bæ dicebat: quia eum perſonaliter & directè arguere non audebat. Et reſpondit illi Domi-
nus, vocans eos hypocritas, quòd bene licebat mulierem ipſam ſoluere à vinculo infirmi-
B tatis die ſabbati: quia & ipſi bouem aut aſinum tunc ſoluunt à præſepio, & ducunt ad aqua-
re. Vbi Ambroſ. Quàm dulcis parabola, facilis aurem. Vinculum vinculo comparat: vt in- *Ambr. lib.*
ſimulatio Iudæorum actu ipſorum redarguatur. Nam cùm ipſi animalibus ſabbato ſoluũt *7. in Luc.*
vincula: reprehendunt Dominum, qui homines à peccatorum vinculo liberauit. Denique
& Deus ab operibus mundi requieuit: ſed non ab operibus ſanctis: cuius ſempiterna & iu-
gis operatio eſt: ſicut filius ait: *Pater meus vſque modo operatur: & ego operor*, vt ad ſimilitudinẽ *Ioan. 5. c.*
Dei, ſecularia opera noſtra non religioſa ceſſarent. Hæc Ambro. Archiſynagogus ergo ma-
lè legem intelligebat: qui pietatis & miſericordiæ opera in ſabbato fieri nolebat. Lex enim
non filiale & liberale, ſed ſeruile & noxium opus ſabbato prohibebat: præfigurans tempus
quo noſtra ſecularia opera, non religioſa & laudandi Deum ceſſabunt. In ſignum etiam
huius rei Dominus ſabbato curabat: vnde curatio & miraculorum operatio quæ ordinatur
C ad Dei gloriam, & videntium deuotionem excitandam, poterat fieri in die ſabbati: & cõ-
uenientius in die illa, quàm in aliis: eo quòd dies illa erat ordinata diuino cultui, & ad deuo-
tionem populi. Sed ipſi opus charitatis, ſcilicet ſanationem hominis, non verentur poſtpo-
nere operi cupiditatis, ſcilicet pecoris: ideo bene eos hypocritas, id eſt ſimulatores vocat:
quia cùm magiſtri plebium videri appetunt, hominem beſtiæ poſtponũt. Vnde Chryſoſt.
Bene dicit hypocritam principem Synagogæ: quia faciem habebat legis cultoris: mens ve-
rò eius erat verſuti & inuidi. Non enim turbatur propter ſabbatum, quia violatur: ſed pro-
pter Chriſtum, quia glorificatur. Hæc Chryſoſt. Similiter hodie multi non ſolum ſecula-
res, ſed etiam religioſi, ſunt tales, magis de pecore, quàm de homine curãtes. Vnde Bernar. *Bernardus*
Cadit aſina, & eſt qui ſubleuet: perit anima, & non eſt qui curet. Ergo qui præponit curam *libro 4. ad*
equi, vel cuiuſcunque pecoris ſui, vel etiam corporis, libentius ſumptus faciendo & labo- *Eugenium.*
D rando, vt liberetur à morbo, vel ab aliis periculis, quàm pro anima Chriſtiani vt ſanetur & *Exodi 20.*
liberetur à diaboli laqueis: cùm eam multo magis teneatur diligere quàm corpus propriũ: *Sabbata*
hypocrita eſt, & graue facit peccatum. Et ſciendum quòd quando dicitur, Sabbata ſancti- *quomodo*
fices: iſtud poteſt tripliciter accipi. Primò generaliter: vt ceſſemus à vitiis & peccatis. Se- *ſanctifican*
cundò ſpecialiter: vt ceſſemus ab operibus corporalibus, quæ impediunt vacationem ad *da.*
Deum & eius cultum: vt ſunt opera mechanica, & agricultura, ac mercantium, & placitan-
tium & huiuſmodi. Tertiò ſpecialiſſimè: vt eſt in viris cõtemplatiuis, qui ab omnibus mũ-
danis ſe ſeparãt, vt totaliter Deo vacent. Prima vacatio eſt neceſſaria. Secũda, debita. Ter-
tia, perfecta. *Et cùm hæc diceret, erubeſcebant omnes aduerſarij eius*, confuſa ſua rationabili reſpõ-
ſione: quia veritati apertæ non poterant contradicere. *Et omnis populus*, ſcilicet ſimplices &
humiles, *gaudebant*, in factis & dictis ſuis glorioſis, tanquam amatores veritatis. *In ipſa die ac-*
E *ceſſerunt quidam Phariſæorum dicentes illi*, ſcilicet Ieſu: quidã fortè bono zælo, ſcilicet vt ſibi cõ-
ſulerent: quidam malo, ſcilicet vt probarẽt ſi timore mortis à doctrina ceſſaret: *Exi & va-*
de hinc, ſcilicet ad locũ in quo Herodes partem nõ habet. Et oſtendẽs ſe talibus non terreri,
ait illis: *Ite dicite vulpi illi*: Per vulpẽ intelligitur malus princeps. Vulpes enim eſt animal do-
loſum, rapax, tortuoſe incedens, & fœtidũ. Sic princeps malus, qualis erat iſte Herodes, eſt
doloſus per machinationem mali: rapax æris alieni: tortuoſo incedens, peruerſitate iudicij:
fœtidus, per infamiam nominis ſui. Qui etiam nititur Chriſtum occidere in ſe & in ſuis
membris, quantum in ipſo eſt. Vnde Bernard. Patet quantum noceat iniqua poteſtas: quo- *Bernardus*
modo caput impium ſubiectos quoſque ſuæ conformet impietati. Miſera planè ciuitas, in *ſermo. 3 de*
qua regnat Herodes: quoniam Herodianæ particeps erit malitiæ. Herodiana verò malitia *Epiphania.*
fuit, naſcentem velle extinguere religionem. Si quis ergo religionis, vel ſanctitatis ortum,
vel profectum, vel conſummationem impedit, vel perſequitur: talis cum Herode Chriſtũ

perſequitur.Hæc Bernar.*Dicite inquam vulpi illi:Ecce eiicio dæmonia* : & non poſſunt reſiſtere, A
cùm ſint maiòris poteſtatis quàm Herodes:& ideo non habeo timere eum:*& ſanitates*,ſci-
licer in corpore & anima,*perficio hodie & cras*,id eſt paucis diebus, vſque ad tempus paſſio-
nis meæ:*& tertia die conſummor*,per mortem. q.d. Herodes non poterir me impedire quin
Dieta tres. faciam quod intendo.Tangit autem intentionem in tribus dietis. Prima conſtitit in dæ-
monum expulſione. Secunda, in infirmitatum curatione. Tertia, in officij ſui per crucis
patibulum conſummatione : tunc enim conſummata ſunt omnia de ipſo in lege & pro-
phetis dicta.Vnde dixit:*Conſummatum eſt*.Et notandum quòd aduerbia,hodie & cras,ſingu-
larim reddenda ſunt verbis : vt ſit ſenſus, hodie eiicio dæmonia, & cras perficio ſanitates.
Primò enim eſt dæmonum eiectio:poſtea, ſanitatis collatio : tertiò, ſanitatis collatæ con-
ſummatio. Myſticè prima dieta fuit hoſtis expulſio. Secunda, naturæ vulneratæ perfecta
Myſticè. *Moraliter.* ſanatio.Tertia,hominis ad Deum reconciliatio. Moraliter, prima dieta conſiſtit in abie- B
ctione vitiorum.Secunda,in collatione virtutum,& exercitio morum. Tertia, in adeptio-
Oſea.6. ne præmiorum.Vnde in Oſee:*Viuificabit nos poſt duos dies : & in die tertia ſuſcitabit nos*, ſcilicet
ad glorificandum.Vel iſti tres dies ſignificant tres partes pœnitentiæ:quæ ſunt contritio cũ
dolore, confeſſio cùm pudore, ſatisfactio cum labore. Et ſubiungit de loco paſſionis, vbi
conſummabitur per mortem,dicens:*Veruntamen oportet me*,non facili neceſſitate:ſed patris
& mea voluntate,*hodie & cras & ſequenti cras*,id eſt paucis diebus, *ambulare*, ſcilicet ad locũ
paſſionis:*quia non capit*,id eſt non conuenit, abſolutè intelligendo, non tranſitiuè : *non capit
inquam Prophetam*,ſcilicet me.*perire*,id eſt occidi,*extra Hieruſalem*,vbi mei Prophetę ſunt oc-
ciſi:ibi ego caput Prophetarum,de quo omnes Prophetæ ſcripſerunt,debeo immolari: vbi
ſcilicet non dominatur Herodes,ſed Pilatus.Ex quo patet quòd mors mea non eſt in pote-
ſtate eius;ſicut nec hora,nec tempus.q.d.Bene ſcio quando debeo mori,ſed ipſe non:bene C
ſcio locum paſſionis meæ,ſed ipſe non. Vtinam & hodie prædicatores & prælati, ac fide-
les cæteri à doctrina & confeſſione veritatis,timore principum & malorum hominum nõ
ceſſarent:ſed Chriſtum imitando veritatem coram hominibus confiterentur audacter &
defenderent.

ORATIO.

*DOmine Ieſu Chriſte,da mihi fructum bonorum operum feruenter facere,& in eis iugiter perſeue-
rare:ne ſine fructu inuentus merear ſuccidi & in ignem mitti Da etiam mihi Deus meus,vt nõ
ſim deorſum inclinatus per culpam,ſed ſurſum reſpiciam per iuſtitiam:nec à mentis rectitudine
curuatus,terrena & tranſitoria cogitem & diligam:ſed ad cœleſtia contemplanda mentis oculos erigam,
& æternæ fœlicitatis diuitias requiram.O Domine,vide me per pietatem.voca me,per internam inſpira-* D
*tionem:ſana me,per peccati remiſſionem:tange me,per ſatisfactionis dolorẽ.erige me ad ſuperna, per amo-
ris feruorem. Amen.*

De hydropico,& exhortatione ad humilitatem & miſericordiam.

CAPVT LXXX.

Luca 14. DEinde ibat Ieſus per ciuitates & caſtella,docens & indifferenter prædi-
cans,non perſonas accipiens. *Et factum eſt vt dum intraret domum cuiuſdam
principis Phariſæorum ſabbato manducare panem* neceſſitatis , non delitias , non
Panis. fercula voluptatis. Nomine enim panis,vitæ neceſſaria,excluſis ſuperfluis,
deſignantur : paruis quippe erat contentus, nec receptori oneroſus. Sup- E
ponendum eſt quòd intrauerit ab eo inuitatus : quia Dominus non venit
ad conuiuium Phariſæorum, niſi rogatus:qui inuitabant eum, non ex deuotione, ſed ma-
licioſè. Ad conuiuium autem publicanorum,acceſſit etiam non rogatus.Phariſæi enim ſe
iuſtos & ſanos reputabant,nec medico egere:ſed publicani ſe peccatores & infirmos con-
fitebantur,& medico indigere.Ideo iſtos,vt illuminet,præoccupat:illos autem rogatus , vt
ſe humilient,expectat. *Et ipſi obſeruabant eum* inſidiando : vt vel in eius factis viderent ali-
quid vnde eum reprehendere & accuſare potuiſſent. Magna malitia eorum , qui eum pa-
ſcebant,& ſibi inſidias parabant:cum eo comedebant, & ipſum mordere volebant. *Et ecce
homo quidam hydropicus erat ante illum* , ſperans de infirmitate ſua remedium. *Et reſpondens Ie-
ſus* non ad verba:quia ſibi quæſtio non proponebatur:ſed ad cogitationes Phariſæorum &
legiſperitorum : quoniam cogitabant curationem in ſabbato eſſe illicitam. In quo Dei ſa-
pientiam

A pientiam ſe habere monſtrabat, qui corda hominum intellexit, *dixit ad eos: Si licet ſabbato curare?* Sic interrogat: vt ex dictis propriis eos confutet. *At illi tacuerunt.* Vbi Beda: Sed meritò interrogati tacent: quia contra ſe dictum, quicquid dixerint, vident. Nam ſi licet ſabbato curare: quare ſaluatorẽ an curet obſeruant? Si non licet: quare ipſi ſabbato pecora curant? Tacebant ergo: quia neſciebant quid dicere debuiſſent. Iſte hydropicus non petebat ſanitatem: quia infirmitas pro eo loquebatur. Vel propter Iudæorum præſentiam, non audebat in ſabbato petere curationem. *Ipſe autem apprehenſum eum ſanauit* tangendo: *ac dimiſit* liberè ſine precio: quia per impoſitionem manus ipſum curauit: & poſtea manum retraxit. Tetigit eum, non cauſa neceſſitatis, ſed humilitatis: & vt diuinitatem in carne oſtenderet, eum ſanauit. Vbi Cyrillus: Neglectis ergo Iudæorum inſidiis, liberat à morbo hydropicum: qui metu Phariſæorum remedia non poſtulabat, propter ſabbatum: ſed ſolum

Beda in c. 14. Lucæ. *Tacent Phariſæi.* *Hydropici curatio.*

B aſtabat, vt ex aſpectu miſertus eius ſanaret eum: quod Dominus agnoſcens, non poſtulabat ab eo ſi vellet ſanus fieri: ſed protinus eum ſanauit. Et reſpondens cogitationibus eorum, qui murmurando cogitabant factum illud eſſe illicitum: oſtendit illud eſſe licitum, per exemplum animalis bruti: cuius periculo licitum erat, etiam ſecundum ipſos, ſuccurrere in ſabbato. Si enim licet tunc ſubuenire pecori, quod eſt opus cupiditatis: multo magis licet ſubuenire homini, propter quem facta ſunt animalia bruta: & qui factus eſt ad imaginem Dei, quod eſt opus charitatis. Vnde Beda: Competenti ergo exemplo ſoluit quæſtionem: vt oſtendat eos violare ſabbatum in opere cupiditatis: qui eum violare arguunt in opere charitatis. His Phariſæis ſimiles ſunt hodie multi prælati: qui plus ſolliciti ſunt pro ſalute beſtiarum, quàm hominum eis commiſſorum. Si patitur vel deficit beſtia, ſtatim remedia procurant: ſi frater vel ſubditus, parum curant: & multi habent de paruis curam ma-

Beda in ca. 14. Lucæ. *Phariſæorũ ſimiles.*

C gnam, de magnis paruam vel nullam. Mirum autem erat quòd de curationibus in ſabbato eum arguebant. Habent enim in traditionibus ſuis determinata genera operum circiter. lxx. à quibus eſt vacandum in ſabbato: inter quæ non eſt curatio, maximè quæ ſolo fit verbo, ſicut Dominus ſæpe legitur curaſſe. Sæpe Dominus in ſabbato docebat & curabat: ſiue vt plures qui ad ſabbatum conueniebant, lucrifaceret: ſiue vt in ſabbato cœleſtis quietis omnes infirmitates curandas eſſe oſtenderet: ſiue vt interdum à quiete contemplationis, propter ſalutem animarum, nos ſubtrahendos eſſe doceret. Et ideo ad manducandum ſabbato cum iſto principe intrauit: non propter cibum, ſed propter animarum lucrum: vbi etiam hydropicũ iſtum in corpore & in mente curauit. Et non poterãt ad hæc reſpondere illi tanquã victi & confuſi ratione euidẽti. Myſticè, princeps iſte fuit Moyſes: domus eius, ſynagoga: hanc intrauit Chriſtus, cùm venit in mundũ manducare panẽ, ideſt delectati in

Opera quibus abſtinẽdũ ſabbato. *Curandi in Sabbato cauſa.* *Myſticè.*

D pœnitentia Iudæorũ. Vnde in Apoca. *Si quis audierit vocẽ meã*, ſcilicet in prædicatione: & aperuerit mihi, ſcilicet in contritione *intrabo ad eum*, ſcilicet in oris cõfeſſione: *& cœnabo cũ eo & ipſe mecum*, ſcilicet delectãdo in operũ ſatiſfactione. Iſtud etiã poteſt ſimili modo accipi de prælato & eccleſia domo eius: quã nunc intrauit, & quotidie intrat Chriſtus. Et notãdũ quòd proprietates hydropici ſunt ſeptem: per quæ ſeptem capitalia vitia deſignantur: & ideo iſte hydropicus quẽlibet peccatorẽ ſignificare perhibetur. Habet enim hydropicus corporis tumorem: ſic ſuperbus cordis inflationem. Secũdò habet ſpirituũ compreſſionẽ: ſic inuidus bona comprimit, ne publicentur & veniant ad lucem. Tertiò, ſitis ardorem: ſic auarus quanto plus de diuitiis bibit, tanto plus ſitit. Quartò, humorum indigeſtionem: ſic iracundus per iram diminuit dies ſuos. Quintò, pedum pigritiam: ſic accidioſus pigritiam affectionum & cogitationum ad bene operandum. Sextò, genitalium inflationem: ſic lu-

Apoca. 3. *Hydropici proprietates ſeptem peccata totidẽ ſignificantes.*

E xurioſus eorũdem tumefactionem. Septimò, oris fœtorem: ſic guloſus oris corruptionem. Specialiter autem hydropiſis auaritiam deſignat: quia hydropicus quanto magis abundat humore inordinato, & quanto plus bibit, tanto amplius ſitit: ſic auarus, quanto eſt copioſior diuitiis quibus non bene vtitur: & quò plus diuitias adeptus fuerit: tanto ardentius eas concupiſcit: quia vt Iuuenalis dicit:

Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit.

Ferociſſima peſtis eſt cupiditas: quæ eos quos capit, egenos efficere ſolet, dum finem inquirendi non inuenit: ſed vt magis quò fuerit locupletata mendicat. Et iſte auarus ſtat ante Ieſum, cùm conuertitur ad Deum, paratus acquiſita diſpenſare ad honorem diuinum: & ſic recuperat ſanitatem: quia de cupiditate mutatur in liberalitatẽ: & ideo ante Phariſæos hydropicum curat: & mox eos per exemplum animalis bruti ſic cõuincit: vt eoſdem etiam auaritiæ condemnet. Cõparatur etiam hydropicus ſpiritualiter ei quem fluxus carnalium

Auaritia fera peſſima.

Prouer.30. voluptatũ exuberans aggrauat. *Hæ enim ſunt duæ filiæ ſanguiſugæ: quæ ſemper dicunt, affer affer:* A
ſcilicet carnis voluptas,& auaritiæ cupiditas. Deſignat quoque hydropiſis ſpecialiter ſu-
perbiam:quia ſicut in hydropico erat turgens corporis inflatio: ſic in ſuperbo eſt tumens
mentis elatio: & ideo coram ſuperbis Phariſæis curat hydropicum corporaliter: vt hoc
exemplo ipſi diſcant curari ſpiritualiter:& per iſtius ægritudinem corporis,oſtendit in illis
ægritudinem mentis: quod enim iſte in corpore, hoc illi geſtabant in mente. Vnde inten-
Inuitat ad humilitatẽ. dens quomodo primos accubitus,id eſt primas & honorabiliores ſedes in conuiuiis ſolen-
nibus eligerent,hortatur eos ad humilitatem, proponens exemplum vnius operis humili-
ter faciendi: vbi loci ſuperioris arcetur appetentia: vt ad ſimilitudinem eius fiant cætera:
& docens humilitatem non ſolum apud Deum,ſed etiam apud homines eſſe laudabilem:
Non enim intendebat principaliter docere quod hic dicitur ad literam: ſed myſticè aliud
intendebat ſecundum ſpiritualem intelligentiam. Monet ergo inuitatos ad nuptias,vt non B
Eccleſ.3. in primo ſed in nouiſſimo recumbant loco:iuxta illud Sapientis: *Quanto maior es:tanto te hu-
milia in omnibus.* Vt enim ait Chryſo. Nihil ita Deo amicum eſt,vt cum vltimis ſeipſum nu-
Humiliationis vtilitas. merare:hoc enim philoſophiæ vniuerſæ principium eſt. Hoc autem non tantum corpora-
liter,ſed & ſpiritualiter intelligi debet. Multi enim cum iactantia & ſuperbia cordis recũ-
bunt in nouiſſimo loco: non niſi vt iuſti & humiles ab aliis videantur: & multi verè humi-
les recumbentes in cornu, conſcientia & corde reputant ſe in nouiſſimo loco eſſe. Vnde
Chryſoſto. hom. 43. operis imperfe. Chryſoſtomus. Iubet nos Dominus in vltimo loco recumbere: non ſolum vt corpore in
nouiſſimo iaceamus: ſed etiam animo, vt nouiſſimos nos eſſe omnium iudicemus. Sine
cauſa loco ſe humiliat, qui corde ſe præfert. Vbi notandum quòd ſunt quædam nuptiæ ſpi-
rituales:& quædam cœleſtes. Spirituales ſunt quas facit Deus in præſenti cum anima in tha-
Nuptiæ ſpirituales. lamo conſcientiæ. Coniunctio autem animæ cum Chriſto, fit per fidem & dilectionem. C
Ex qua coniunctione venit triplex bonum:ſcilicet fidei,prolis, & ſacramenti. Bonum fidei
Bona matrimonij ſpiritualis. eſt,ne diabolum adulterum ſuſcipiat. Bonum prolis eſt, vt ſponſa Chriſti per bona opera
ſe exerceat. Bonum ſacramenti eſt,vt inter ſponſum & ſponſam diuiſio nunquam fiat.
Nuptiæ cœleſtes. Nuptiæ cœleſtes ſunt refectio viſionis diuinæ: vbi erit plena ſatietas: in nuptiis enim con-
ſueuerunt omnia abundare. Via autem veniendi ad iſtas nuptias, eſt humilitas: quod no-
tatur cùm dicitur: *vade & recumbe in nouiſſimo loco.* Et concludendo ſubiũgit rationem. *Quia
omnis qui ſe exaltat* ſuperbiendo *humiliabitur* vel hic vel in futuro. Non dicit,exaltabitur: quia
ſecundum Gregorium. Non poteſtas ſed elatio in crimine eſt. *Et qui ſe humiliat* voluntariè:
non qui humiliatur quaſi ex neceſſitate *exaltabitur* in futuro: & quandoque etiam in hoc
mundo. Hæc ſententia infallibiliter eſt vera in conſpectu Dei: in cuius iudicio ſuperbi ab-
Superbi abiecti ſunt Deo. iecti ſunt,& humiles accepti:quamuis in iudicio hominum aliquãdo fit econtrà: vt ſuper- D
bi ſint in gloria,& humiles contempti. Et ſi ſuperbi exaltantur in hoc mundo,humiliabun-
tur in inferno:& ſi humiles abiiciuntur in hoc mundo,exaltabuntur in cœlo. Vnde Cyril-
lus: Hoc dicitur ſecundum diuinum iudicium,non ſecundum humanam conſuetudinem,
ſecundum quam plures concupiſcentes honorem conſequuntur. Alij verò ſe humiliantes,
inglorij remanent. Vnde & Theophi. Porrò non finaliter, nec omnibus hominibus eſt re-
uerendus qui ſe honoribus ingerit:ſed dum à quibuſdam honoratur, alij detrahunt ei, &
quandoque etiam ipſi honorantes. Vbi nota quòd cùm quidam ſuperbus per procuratio-
Superbi exemplum. nem ſuam exaltatus audiret in eccleſia legi hæc verba euangelii: *Omnis qui ſe exaltat humilia-
bitur: & qui ſe humiliat exaltabitur* hoc verum eſſe non reputans: & quaſi in verba blaſphe-
miæ prorumpens dixit, quòd ſi ſe humiliaſſet & non ſe exaltaſſe, ad ſtatum illum non per-
ueniſſet:& ſtatim in eodem loco cecidit:& à diabolo ſuffocatus expirauit. Heu quam mul
ti hodie hoc dicunt corde vel facto,ſi non verbo:quaſi nunquam exaltari poſſent,ſi ad hoc E
Locus primus. per ſe nihil facerent. Per primum ergo locum,non ſolum intelligitur hic honorabilior ſeſ-
ſio in conuiuiis ſolennibus:ſed etiam quælibet dignitas in eccleſia,ſeu primatus. Ad digni-
tates enim nullus catholicus ad Chriſti & eccleſiæ nuptias inuitatus,ſe debet ingerere: ſed
alios meliores præponere quantum in ſe eſt:alioquin inuitator principalis,ſcilicet Deus,à
quo eſt omnis poteſtas,deiiciet eum à ſua dignitate, ſaltem ſpiritualiter, ſententia æternæ
damnationis:aliquando etiam deiicit tales pœna damnationis temporalis. Si autem humi-
liter & ex corde refugiens(ſicut faciebant antiqui patres: vt Gregorius & conſimiles) di-
gnitatem ex obedientia ſuſceperit:& ex charitate fraterna bene ea vſus fuerit:tandem cœ-
leſtem gloriam obtinebit. *Quia omnis qui ſe exaltat* præſumptione ſe dignitatibus ingerendo,
humiliabitur modo prædicto: *& qui ſe humiliat* non fallaciter & fictè, ſed veraciter & ex cor-
de

A de *exaltabitur:* quia ſecundum quod dicitur in Prouerbiis, *humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria.* Vbi *Prouer. 29. d.*
ſciendum, quòd humilitas meritoria cui debetur exaltationis gloria conſiſtit in tribus. Pri-
mò, in propriæ æſtimationis annihilatione: & hæc inducit contemptum ſui, ita vt homo *Humilitas meritoria.*
nihil reputet ſeipſum: & omnium quæ habet recognoſcat datorem eſſe Deum. *Quid enim* *conſiſtit in*
habes, inquit apoſtolus, *quod non accepiſti?* Secundò, conſiſtit in dignitatum vilipenſione: & *tribus.*
hæc inducit honorem Dei, & hæc habetur quando homo in magnis virtutibus, donis, & *1. Cor. 4.*
honoribus conſtitutus inde non extollitur: ſed totum illi infundit & integrum reſtituit, à
quo omne bonum fluit. Tertiò, conſiſtit in aliorum ſibi prælatione: & hæc inducit proximi *Iacobi 1.*
appreciationem. quomodo ſeruare poterimus quod dicit Apoſtolus, honore inuicem præ- *Roma. 12.*
uenientes: niſi alios digniores nobis in virtutum meritis æſtimemus? Homo enim illum *Meritorum*
quo ſe digniorem æſtimat, vix honorat: ſed potius contemnit. Poteſt & hoc quod dictum *præſumptio.*
B eſt de dignitate, etiam accipi de meritorum præſumptione. Vnde Beda. Myſticè quiſquis *Beda in ca. 14. Lucæ.*
nuptias Chriſti & eccleſiæ inuitatus adierit, membris eccleſiæ per fidem coniunctus non
ſe extollat quaſi ſublimior cæteris, gloriando de meritis. Dabit enim locum honoratiori
poſt inuitato, cùm illorum qui ſe in Chriſto ſecuri ſunt, agilitate præitur. Et cum rubore
nouiſſimũ locum tenet, quando de aliis meliora cognoſcens, quicquid de ſua operatione
celſum ſentiebat humiliat. Sed recumbit aliquis in nouiſſimo loco ſecundum illud: quan-
to magnus es humiliate in omnibus. Veniens autem Dominus quem humilem inuenerit, *Matth. 18.*
amici nomine beatificans ſuperius aſcendere præcipiet. Quicunque enim humiliauerit
ſe ſicut paruulus iſte, hic eſt maior in regno cœlorum. Pulchrè autẽ dicitur, *tunc erit tibi glo-*
ria, ne nunc quærere incipias quod tibi ſeruatur in fine. Poteſt etiam & hoc in hac vita
intelligi: quia quotidie Dominus ſuas nuptias intrat ſuperbos deſpiciens, & humilibus ſæ-
C pe tanta ſui ſpiritus onera præſtans: vt diſcumbentium cœtus eos admirando glorificet.
Qui enim ſe de meritis eleuat humiliabitur à Domino, & qui ſe de beneficiis humiliat ex-
altabitur ab eo. Hæc Beda. *Cùm ergo inuitatus fueris*, à Domino per prædicatores ſuos
ad nuptias ſpirituales, quæ conſiſtunt in coniunctione Chriſti & eccleſiæ, ad quas nuptias
inuitati ſunt omnes Chriſtiani: quorum quidam cæteros dignitate præcedunt: alij verò
merito virtutum, & excellit vnus vna virtute, & excellitur alia: alij verò excellunt ſacra in-
telligentia, *non diſcumbas in primo loco*, aut meritorum tuorum præſumptione, aut bonorum *Locus pri-*
mundanorum ambitione, aut appetitu inanis gloriæ. Quare autem primus locus non ſit *mus non ap-*
ambiendus, probat ex tribus. Primò, ex comparatione dignioris, *ne fortè honoratior*, id eſt, *petendus.*
dignior maiori honore, *ſit inuitatus ab eo*, & talem debes tibi præponere. Dignior enim ma-
iori honore eſt virtuoſior, & ideo quilibet quantacunque dignitate polleat, habet incita-
D tiuum fugiendi honorem ſi attendat quòd in congregatione eſſe poteſt aliquis eo hono-
ratior. Non enim dignitati debetur excellentia honoris, niſi quia ipſa atteſtatur excellen-
tiam virtutis. Secundò, hoc idem probat ex indigni eiectione: quia locus ſublimis indigno
non eſt ſtabilis, ſed ſæpe inde eiicitur. Vnde dicitur: *Et veniens*, per effectum *qui te inuitauit*
& illum, dicat tibi: facto ſcilicet te humiliando, & alium tibi præferendo, *da huic locum*, quo
reputabas te dignum. Hoc ſæpe euenit, quòd qui putabat ſe dignum honore, eiicitur à
ſua cogitatione, & expellitur inde. Tertiò, hoc idem probat ex confuſione quæ ſequitur.
Vnde ſubditur: *& tunc incipias cum rubore nouiſſimum locum tenere*, erubeſcens ſcilicet, quan-
do qui de te maiora præſumpſiſti incipies humiliari, quaſi deiectus in animo tuo, aut eie-
ctus de tuo officio, aut deiectus poſt mortem in inferno. Deinde oſtendit quid ſit obſer-
uandum ei qui vult honorem acquirere: quia debet humilia de ſe ſentire. Vnde dicit: *Sed*
E *cum inuitatus fueris vade*, non te excuſa, *& recumbe in nouiſſimo loco*, minorem te aliis reputan-
do, & te eſſe in omnibus in imo merito, & ſi forte ſis excellentior dignitate vel originis no-
bilitate. Et notandum, quòd triplex diſtinguitur nouiſſimum: ſcilicet ſtatuum, graduum,
& locorum. Inter ſtatus locus nouiſſimus eſt incipientium, medius proficientium, ſupre-
mus perfectorum. Inter gradus locus nouiſſimus eſt ſubditorum, medius prælatorum mi-
norum, ſupremus maiorum. Inter loca nouiſſimus eſt inferni, medius mundi, ſupremus
cœli. Recumbe ergo aut in nouiſſimo primo, ſcilicet in ſtatu incipientium te reputando
per humilitatem: aut in nouiſſimo ſecũdo, ſcilicet in gradu ſubditorum per Dei timorem
aut in nouiſſimo tertio, ſcilicet in inferno per iugem meditationem. Et adducit tria, pro- *Nouiſſimi*
pter quæ nouiſſimus locus eſt eligendus. Primùm eſt, quia ex hoc habetur gratia amicitiæ: *loci appetẽ-*
vt cum venerit, mentes viſitando, vel merita poſt mortem diſcutiendo, *qui te inuitauit ad nu-* *di rationes.*
ptias dicat tibi, amice ſcilicet propter tuam humilitatem. Secundum eſt conſecutio loci di-

gnioris, *aſcende ſuperius*, & in præſenti per gratiam, & in futuro per gloriam: quia te humi- A
liaſti, & quia etiam amicus. Tertium eſt honoris gloria quæ ſequitur dignitatem, *tunc erit*
tibi gloria honoris *coram ſimul diſcumbentibus*, in eadem fide vel in eadem beatitudine quie-
ſcentibus: tum quia humilis, tum quia amicus principis, tum quia alto gradu ſublimatus.

Gloriam cæleſtem docet acquirere. Humiliãdi ſui cauſa.

Et nota quòd Dominus non intendit hic dicere, quomodo acquirere debeamus huma-
nam gloriam: ſed exemplo acquirendi gloriam iſtam humanam docet nos acquirere glo-
riam cœleſtem, ita quòd ſicut humilitas eſt neceſſaria ei qui cupit exaltari honore eccle-
ſiaſtico: ſic eſt neceſſaria ei qui cupit exaltari honore gratiæ & gloriæ. Sed differentia eſt:
quia quicunque ſe humiliat vt exaltetur promotione eccleſiaſtica, peccat: eſt enim falſa
humilitas in qua latet immunda ſuperbia. qui verò ſe humiliat vt exaltetur donis gratia-
rum & præmio gloriæ, habet rectam intentionem. Quia vt dicit Hieronymus. Sancta ſu-

Aliàs apparere. Hieron. in cap. 1. Sophoniæ. Humiles vnde dicti.

perbia eſt virtutes appetere. Vltimò aſſignat rationem dicti, quantum ad omnia præmiſſa. B
Quia omnis ſiue laicus, ſiue clericus, ſiue religioſus *qui ſe exaltat* ſcilicet ſuperbiendo *humilia-*
bitur ſponte vel neceſſario, hic vel in futuro. *& qui ſe humiliat* voluntariè, non qui humilia-
tur quaſi ex neceſſitate *exaltabitur* vel hic vel in futuro: & hoc aut in officio, aut in merito,
aut in præmio. Humiles dicti ſunt ab humo cui proſtrati ſunt, eo quòd nihil inferius ſe ni-
ſi humum reputant, & ſe conculcandos omnibus exhibent, & propter hoc exaltari me-
rentur: & ideo homo qui factus eſt de humo humiliari debet, & exaltatio non debetur ei
niſi per humilitatis meritum: & talis humilitas ducit ad lætabundum gaudium. Vnde Ber-
nardus: Semper in corde tuo debes habere, quòd ſis peccator viliſſimus, & omni dono &
gratia Dei indignus: nec ad hoc aliquo modo aptus, vt Deus orationem tuam exaudiat.
Multum ergo debemus fugere ſuperbiam, quæ nos deriſibiles & inimicos Deo & homi-
nibus conſtituit: & amplecti humilitatem, quæ nos deſiderabiles & amicos eiſdem facit. C

Chryſoſto. hom. 66. in Matth. Humilitatis præmia.

Vnde Chryſoſtomus: Ne timeas honore tuo deſtructo ſi humiliaueris teipſum. Ita enim
magis extollitur gloria tua: ita maior efficitur. Hæc regni eſt ianua. Si voluerimus magni
apparere, non erimus magni: ſed & omnibus dehonorabiliores. Qui enim deriſibiles ſunt,
& omnibus inimici: & ab inimicis facilè captabiles, & immundi: apud Deum hi maximi
omnium ſunt. Quid autem humilibus eſt delectabilius, aut beatius, cùm humiles Deo
ſint deſiderabiles? Sed & ea quæ ab hominibus eſt gloria, hi maximè potiuntur: & omnes
eos velut patres honorant, ſicut fratres ſalutant, ſicut propria membra amplexantur. Hæc
Chryſoſtomus. Et quia Dominus inſtruxit inuitatos ad humilitatem: nunc inſtruit inui-
tantes ad miſericordiæ pietatem, & ad pauperum ac debilium potius quàm amicorum &
diuitum inuitationem: vt conuiuia faciant, non propter hominum fauorem & vanitatem,
ſed propter charitatem & pauperum neceſſitatem; arguens per hoc Phariſæos, quia facie- D
bant conuiuia, non moti pietate, ſed magis cupiditate, intendentes per hoc conſequi vtili-
tatem, ſeu honorem temporalem. Vnde Dominus, vt pro refectione corporali rependeret
ſpiritualem: ſcilicet documentum pietatis, *dicebat ei qui ſe inuitauerat*, & per hoc etiam alios
aſſidentes qui erant in hoc culpabiles arguebat: *Cùm facis prandium, aut cœnam, noli vocare a-*
micos, id eſt, propter amicitiam ſecularem *neque fratres tuos*, id eſt, propter conſanguinita-
tem, *neque cognatos*, id eſt, propter affinitatem, *neque vicinos*, id eſt, propter familiaritatem, *ne-*
que diuites, id eſt, propter aliquam vtilitatem conſequendam: hæc determinatio ſcilicet di-
uites, omnibus prædictis videtur debere ſubintelligi, & ita fratres, & cognatos, amicos, &
vicinos pauperes ſicut & alios egenos vocare potero: vt eis ſicut & aliis pauperibus diſtri-
buam pro Deo. Et ſubditur cauſa, cùm dicitur, *ne fortè & ipſi reinuitent te.* Hæc enim eſt cō-
ſuetudo carnalium hominum: ſcilicet reinuitare inuitantes ſe, *& fiat tibi retributio*, ab homi- E
ne, non à Deo: in præſenti, non in futuro: iſta nanque reinuitatio intelligitur cuiuſque boni
temporalis recompenſatio. Vnde dicit Ambroſius, quòd hoſpitalem remuneraturis eſſe,

Ambroſius lib. 7. in Lucam.

affectus auaritiæ eſt. Sciendum tamen, quòd ſi vocentur prædicti ad conuiuia propter cha-
ritatem mutuò nutriendam, meritorium eſt. Si autem ad laſciuiam vel ad gulam exercen-
dam, vel ad inanem gloriam, peccatum eſt: & inuitans ſuſtinebit pœnam. ſi autem ad rein-
uitandum: recepit mercedem ſuam. ſi autem ad beneuolentiam ſeu liberalitatem, indiffe-
rēs eſt: & poteſt bene fieri & malè, prout ad finem vlteriorem ordinatur, qui poteſt eſſe bo-

Bona eccleſiæ expendantur in pios vſus.

nus vel malus. Vnde hæc inuitatio permittitur niſi de patrimonio Chriſti, quod totum de-
bet in vſus pauperum expendi: ſicut de teſtamento mihi commiſſo ad faciendum eleemo-
ſynam, non poſſum in alios vſus expendere quicquam. *Sed cùm facis conuiuium*, motus pieta-
te, *voca pauperes*, cenſu: qui non habent de ſuo ad viuendum: *& debiles conatu*, qui potentiam
non

A non habent ad laborandum. *& claudos* greſſu: qui ire nequeunt ad mendicandum. *& cæcos*
viſu: qui non vident ad aliquod artificium operandum. *& beatus eris*: ſcilicet in præſenti
beatitudine ſpei, & in futuro beatitudine rei: *quia* inuitati *non habent retribuere tibi*: & ideo
Deum nunquam obliuiſcentem habebis debitorem, pietas enim ad omnia vtilis eſt, pro-
miſſionem habens vitæ quæ nunc eſt, & futuræ. Vbi Chryſoſtomus. Non ergo turbemur *Chryſoſto.*
cùm non recipimus beneficij recompenſationem: ſed cùm recipimus. Quoniam ſi recepe- *home 1. in*
rimus, non amplius recipiemus illic: ſed ſi minimè retribuit homo, tunc tibi Deus retri- *epiſtolā ad*
buet. Vnde ſequitur: *Retribuetur enim tibi*: ſcilicet à Domino, *in reſurrectione iuſtorum*. ſecun- *Coloſſen.*
dum Bedam: Et ſi omnes reſurgant, ſingulariter tamen & quaſi propriè non immerito re-
ſurrectio iuſtorum dicitur, qui in ea immutãdi ſunt, & ſe beatos eſſe futuros non dubitant.
Vbi Gregorius Niſſenus: Non ergo negligas iacentes, quaſi nullo ſint digni. Cogita quid
B ſint, & præcioſitatem eorum inuenies. Saluatoris induerunt imaginem, futurorum bono-
rum hæredes, regni clauigeri, accuſatores & excuſatores idonei: non loquentes, ſed inſpe-
cti à iudice. Vbi & Chryſoſtomus: Deceret ergo eos ſurſum in ſolario ſuſcipere. Si nõ pla-
cet ſaltem deorſum: vbi ſunt ſubiugalia & famuli. Chriſtum ſuſcipias, fiat ſaltem pauper *Chryſoſto.*
edituus. Vbi eſt eleemoſyna, non audet intrare diabolus. Et ſi ſecum conſedeas, mitte ei *loco citato:*
de menſa fercula. Et iterum: Sed dicis: Immundus eſt pauper & ſordidus. Laua eum, &
fac tecum in menſa ſedere. Si veſtes ſordidas habet, mundum indumẽtum exhibeas. Chri-
ſtus accedit per eum, & tu friuola loqueris: Hæc Chryſoſtomus. Moraliter *cùm facis conui-*
uium, id eſt, cùm accedis ad orationem, vt reficiaris pane lachrymarum, & inebrieris vino *Moraliter.*
compunctionis *noli inuitare amicos*, id eſt, noli orare tantũ pro amicis & conſanguineis tuis:
& pro diuitibus, id eſt, pro iuſtis qui ſunt diuites in virtutibus: ſed pro inimicis & peccato-
C ribus, qui verè pauperes ſunt. Vnde ſubdit: *Sed voca pauperes*, id eſt, aſſocia in tua oratione
peccatores: & ſubdiuidit in tria genera peccatorum, dicens: *debiles*, id eſt, peccantes ex in-
firmitate, *claudos*, id eſt peccantes ex malitia, ſcilicet qui habent pedem intellectus ſanum:
ſed pedem affectus infirmum, *& cæcos*, id eſt, peccantes ex ignorantia. Prædicator etiam
verbi diuini facit ſpirituale conuiuium: ſed ſi facit hoc propter honoris vel lucri tempora-
lis conſecutionem, non habebit à Deo mercedem: ſi verò facit propter animarum ſalu- *Conuiuium*
tem, recipiet eum iuſtis vitam æternam. Ex eo autem quòd Dominus hîc ait: *retribuetur in* *prædicato-*
reſurrectione iuſtorum: quidam de ſimul diſcumbentibus, rudis & carnalis, motus verbis Chriſti, *ru.*
credidit quòd reſurrectio futura eſſet ad vitam cibis corporalibus indigentem, & quòd
Chriſtus promitteret eſcas corporales in regno cælorum, & *dicit ei beatus eſt qui manducat pa-*
nem in regno Dei. Vnde Cyrillus: Homo iſte animalis erat, non diligenter percipiens ea quæ
D Chriſtus protulerat. putauit enim corporeas eſſe remunerationes ſanctorum. Sed quidam
dicunt, quòd per panem iſte intelligebat beatitudinem veram quæ conſiſtit in viſione &
fruitione deitatis Chriſti principaliter, & humanitatis ſecundariò, qui vocar ſe panem vitæ. *Auguſtin.*
Vnde Auguſtinus: vel quaſi in longinqua iſte ſuſpirabat, & panis iſte, ſcilicet quem deſi- *ſer. 33. de*
derabat, ante illum diſcumbebat. Quis enim eſt panis regni Dei, niſi qui dicit: *ego ſum panis* *verbis do-*
viuus, qui de cælo deſcendi? Noli parare fauces, ſed cor: Hæc Auguſtinus. *Beatus igitur qui hunc* *mini.*
panem, qui refectio animarum eſt, *manducabit in regno Dei*, videndo ſcilicet & fruendo, de quo *Ioan. 6.*
dicitur in Eccleſiaſtico. *Qui edunt me adhuc eſurient*, non propter famis inediam: ſed propter *Eccl. 24.*
faſtidij abſentiam. Vnde Beda: Panis qui manducatur in regno Dei, non corporalis intelli-
gendus eſt cibus, ſed ille vtique qui ait: *Ego ſum panis viuus qui de cælo deſcendi: ſi quis manduca-* *Beda in ca.*
uerit ex hoc pane, viuet in æternum. id eſt, ſi quis meæ incarnationis ſacramento perfectè in- *14. Lucæ.*
E corporatus meæ diuinæ maieſtatis viſione frui meruerit, hic perpetua vitæ immortalis *Ioan. 6.*
beatitudine gaudebit. Hæc Beda.

ORATIO.

DOmine Ieſu Chriſte, manu miſericordiæ tuæ me apprehende, & protege: ne præualeat in me hydropiſis carnalis voluptatis vel auaritiæ, aut ſuperbiæ: & da mihi vt per veram cordis, oris, & operis humilitatem in nouiſſimo loco recumbam minorem me alijs reputando, & per miſericordiam indigentes inuitare non obmittam, eorum neceſſitatibus pro poſſe ſuccurendo. Largitor opulentiſſime Deus, da mihi miſero panem cælicum (qui tu ipſe es) manducare in regno Dei: pro quo pane tibi Domine quotidie militamus, pro quo tota die mortificamur, vt in tua vita viuamus. Amen.

De inuitatis ad cœnam magnam. CAPVT LXXXI. A.

Luca 14. ET quia nonnulli terrenis, vel voluptatibus mundi huis dediti, hūc panem
de quo dictum eſt, fidetenus quaſi odorando percipiunt, dulcedinem ve-
rò attingere veraciter guſtando faſtidiunt: ideo ad oſtendum talium tepo-
rem cœleſtibus epulis non eſſe dignum, ſubiungit dominus parabolam, in
Ingratitudo Iudæorū. qua demonſtrat diuinæ largitatis effluentiam, & arguit multiplicem Iu-
dæorum ingratitudinem, qui præ cæteris gentibus fuerunt inuitati ad cœ-
leſtem beatitudinem. Primò, per Prophetas. Secundò, per ipſum Chriſtum. Tertiò, per A-
poſtolos: & tamen renuerunt venire per fidem: & ita vocati ſunt Gentiles. Dicit ergo. *Ho-
mo quidam*, Id eſt, Chriſtus verus homo & verus Deus, qui dicitur homo ratione veritatis
naturæ humanæ: quidam, ratione ſingularitatis perſonæ reſpectu aliorum, *fecit cœnam ma-* B
gnam, id eſt, præparauit futuram gloriæ & vitæ æternæ refectionem, & cœleſtem ſeu æter-
Cœna magna. nam beatitudinem, quam ſanctis animabus ab æterno præparauit Dominus. Quæ voca-
tur cœna eo quòd eſt refectio vltima: quia ſicut cœna paratur declinante die, poſt quam
nulla refectio ſequitur: ſic vita æterna datur per diem præſentis vitæ, vbi nihil aliud expe-
ctatur. Item dicitur cœna magna imò ſic maxima, vt eius immenſitas in cor hominis non
poſſit aſcendere, *& vocauit multos* quia vult omnes homines ſaluos fieri & beatos. Vocauit
Vocatio domini. Dominus quoſdam per Angelos, quoſdam per patres, quoſdam per Prophetas; quoſdam
per ſeipſum, quoſdam per Apoſtolos, quoſdam aliorum prædicatorum verbis; quoſdam
inſpirationibus internis, quoſdam beneficiis & proſperis, quoſdam flagellis & aduerſis. *Et
miſit ſeruum ſuum*, id eſt, prædicatorem Euangelicum: & licet plures ſint ſerui perſonarum
ſtatuum & habituum diuerſitate, vnum tamen debent eſſe fidei & charitatis vnitate. *hora* C
cœnæ, id eſt, vltima ætate & tempore gratiæ. Hora cœnæ eſt finis ſeculi, ſcilicet vltima ætas.
Nam etſi homines in aliis ætatibus ad cœnam inuitabantur, nullus tamen recipiebatur ad
cœnam: ſed omnes ad limbum deſcendebant, *dicere inuitatis vt venirent*, id eſt, ad veniēdum
Cœnæ tēpus per bona opera ſe præpararent: *quia iam parata ſunt omnia*. Ante aduentum Chriſti, nondum
erat cœna Chriſti parata: quia nullus poterat ingredi uitam æternam: ſed agno Chriſto im-
molato apertus eſt regni cœleſtis aditus, & tunc miſſi ſunt Apoſtoli ad quos antè fuerant
Prophetæ miſſi. Sicut enim Chriſtus miſſus fuit à patre vt inuitaret ad cœnam: ita ipſe ſer-
nos ſuos Apoſtolos ſuos miſit & mittit prædicatores, vt dicant nobis: venite ad cœnam quia
Cœna cœleſtis conſiſtit in tribus. parata ſunt omnia. Conſiſtit autem illa cœna in tribus: ſcilicet in beata viſione diuinarum
perſonarum, in ſocietate Angelorum, & in conſortio ſanctorum: quæ omnia vt hic dici-
tur ſunt parata. *Et cœperunt ſe ſimul omnes excuſare*, id eſt, per mala opera ſe retrahere: quia D
plus dilexerunt terrena & corporalia, quàm cœleſtia & ſpiritualia. Omnes ſe excuſant, &
ſi non verbo ſaltam cogitatu vel facto, Omnes dicit, id eſt, pro maiori parte: quia pauci ſal-
Omnes pro plurimis. uantur reſpectiuè ſecundum Gregorium. Multi vocantur, ſed pauci veniunt: quia multi
qui per fidem ei ſubiiciuntur, malè viuendo eius conuiuio contradicunt. Sed væ nobis:
Gregorius hom. 36. in Euāgelia. quia ſecundum eundem Gregorium, Ecce homo diues inuitat: & pauper occurrere fe-
ſtinat: ad Dei inuitamur conuiuium, & excuſamus. Dominus clemēter omnes inuitat: ſed
qui venire nolunt excuſant, & ſic æternum conuiuium quod Deus non rogatus ſed gratis
offert volentibus, ſibi intercludunt. Excuſatio enim iſta eſt indiſpoſitio voluntatis: qua alij
Excuſatio à cœna. cadūt in ſuperbiam, alij in auaritiam, alij in luxuriam. Primi ſignantur per villam emptam
videntes. Secundi, per iuga boum empta probantes. Tertij, per vxorem ducentes: & omnes
iſti ad cœnam Dominicam ſunt inepti. Vnde conſequenter excuſantium cauſæ ſubdūtur, E
Villam emit amator mundi ſuperbus. cùm dicitur. Primus dixit *Villam emi, & neceſſe habeo exire, & videre illam.* Vbi notantur ſuper-
bi amatores mundi, in quibus eſt ambitio dignitatum & huiuſmodi. in villa enim empta
dominatio notatur & ſuperbia: quia ſuperbi volunt aliis dominari. Et alter dixit: *Iuga boum
emi quinque, & eo probare illa*, Vbi intelliguntur auari & cupidi quinq; ſenſibus, & terrenis ni-
Iuga boum auarus. mis intenti: in quibus eſt cupiditas terrenorum & mundanorum: per boues enim qui ter-
Vxorē duxit carnalis. ram verſant terrena ſignantur. Et alius dixit *Vxorem duxi, & ideo non poſſum venire.* Vbi no-
tantur carnales & luxurioſi delitiis carnis dediti: in quibus eſt amor voluptatum carnaliū,
vxor enim ad voluptatem carnis pertinet. Dicit autem ſecundum Baſilium, non poſſum
venire: eo quòd intellectus humanus vergens ad humanas illecebras, debilis eſt ad agen-
dum diuina. Omnes ergo prædicti ſunt indigni cœna nuptiarum agni. Vnde ſunt verſus iſti:

Villa, boues, vxor, cœnam clauſere vocatu,

Mundus,

A *Mundus,cura,caro,cœlum clauſere renatis.*
Ad iſta verò tria vitia,reducuntur omnia à beatitudine cœleſti excludentia.Quia (vt ait
Ioannes) *Omne quod eſt in mundo,aut eſt concupiſcentia carnis,aut concupiſcentia oculorum aut ſuper-* *1.Ioan. 2.*
*bia vitæ.*Vnde Auguſtinus:O qui ad cœnam Dei venitis: nolite diligere mundum, neque *Augu.ſer. 33 de verbis domini.*
ea quæ in mundo ſunt. Amor rerum terrenarum, viſcus eſt ſpiritualium pœnarum†: quo-
niam omnia quæ in mundo ſunt,concupiſcentia carnis ſunt, & concupiſcentia oculorum, *Amor terrenorum.*
& ambitio ſeculi.Concupiſcentia carnis,vxorem duxi:concupiſcentia oculorum, quinq;
iuga boum emi: ambitio ſeculi,villam emi. Tollamus ergo de medio excuſationes vanas, *† pennarũ.*
& malas:& veniamus ad cœnam:quia intrinſecus ſaginabimur. Non nos impediat extol- *Excuſatio tollatur.*
lentia:non ſuperbia extollat:nõ nos teneat curioſitas illicita & auertat à Deo: non nos im- *Chryſoſt.*
pediat voluptas carnis à voluptate cordis. Veniamus & ſaginemur: Hæc Auguſtinus. Se- *hom.42 operis imperfe.*
B cundum Chryſoſt. Quamuis videantur rationabiles excuſantium occaſiones eſſe: tamen
hinc diſcimus:& ſi neceſſaria fuerint quæ detinẽt omnibus prima facere ſpiritualia. Excu-
ſat quippe omnis qui plus terrena,quàm cœleſtia diligit:etiam ſi ſe ad cœleſtia tendere di-
cit.Quòd hodie clericis & religioſis multis obiici poteſt,qui curam & ſollicitudinem tan-
tam habent de terrenis & omnibus quibus laici occupantur, vt nulla differentia inter hos
& illos videatur. Vnde Gregorius: Sed ecce inter hæc penſare poſſumus, quid ſibi corda
noſtra reſpondeant.Occultis enim fortaſſe ſibi cogitationibus dicant: Excuſare nolumus: *Greg. hom. 36. in Euã.*
ad illud enim ſupernæ refectionis conuiuium & vocari & venire gratulamur. Loquentes
nobis talia, mentes noſtræ verum dicunt:ſi non plus terrena,quàm cœleſtia diligunt:ſi non
amplius rebus corporalibus, quàm ſpiritualibus occupantur: Hæc Gregorius. *Et reuerſus*
ſeruus,nunciauit hæc Domino. Prædicatores exeunt ad prædicationem: reuertuntur ad Dei
C contemplationem:nunciant quid egerunt per interiorem confeſſionem. *Tunc iratus pater-*
familiàs,ſcilicet Chriſtus (cuius familia ſunt omnes Angeli,omnes electi fideles) cõtra ſuæ
cœnæ contemptores ira,non affectus,ſed effectus:quia punit vt iratus. Nam ſecũdum Au-
guſtinum. Ira Dei eſt vindicta peccati. Et iuſtè iraſcitur Deus de negligentiis hominum, *Auguſtin. in pſal. 78.*
quòd paratam pro eis æternæ vitæ cœnam cõtemnunt, & vilibus cibis mentem implent. *Ira Dei iuſta.*
Iratus(inquit) dixit *ſeruo ſuo*,ſcilicet prædicatori euangelico: *Exi* citò, ſcilicet ab oſtio ſtudij
& contemplationis,ad publicum actionis & prædicationis *in plateas & vicos* ciuitatis. Per *Iudæorum vocatio.*
vicos & plateas ciuitatis, quæ ſcilicet clauſuram habent, intelligitur vocatio Iudæorum,
qui clauſi erant legalibus obſeruãtiis,& quaſi Dei ciues:vt pote eius legem tenentes: quo-
rum quidam erant in plateis,id eſt in lata via proſperitatis & voluptatis: quidam in vicis, id
eſt in anguſtia aduerſitatis & tribulationis. Vicus enim arctior eſt quàm platea:& pauperes
D propter defectũ gratiæ & virtutis:ac debiles,propter defectum bonæ operationis:& cæcos,
propter defectum veræ cognitionis:& claudos,propter defectum rectæ affectionis & intẽ-
tionis:hoc eſt humiles,qui ſe tales reputant,& intrare deſiderant,introduc huc: tales enim
vult Dominus ad pœnitentiam vocari,& ad ſuum conuiuium introduci.Nam principibus
& ſacerdotibus,ac legiſperitis Iudæorum,propter ingratitudinem & ſuperbiam dimiſſis à
Deo,& relictis:humiles,ſimplices,& publicani illius populi ſunt vocati:vt patet in Apoſto-
lis & pluribus aliis ex decurſu Euangelij. Vnde Grego. Quia ergo venire ſuperbi renuunt. *Gregorius hom.36. in Euãgelia.*
pauperes eliguntur:quia infirma mundi elegit Deus, vt cõfundat fortia:peccatores ſuper-
bi reſpuuntur,& peccatores humiles eligũtur: hos itaq; elegit Deus,quos deſpicit mũdus: *Pauperum electio.*
quia plerunq; ipſa deſpectio hominem reuocat ad ſemetipſum. Pauperes ergo & debiles,
cæci & claudi,vocantur,& veniunt:quia infirmi quiq; atq; in hoc mundo deſpecti,plerũq; *1.Cor.1.*
E tanto celerius vocem Dei audiunt,quanto in hoc mundo non habẽt vbi delectentur. Vnde
& Auguſtinus:Et qui venerunt niſi mendici,debiles,claudi cæci? Illi autem non venerunt
diuites,ſani,quaſi bene ambulantes,& acutè cernentes,multum de ſe præſumẽtes: & ideo *Augu.ſer. 33.de verb. domini.*
tanto deſpectiores,quanto ſuperbiores. Veniant mendici: quia ille inuitat qui propter nos
factus eſt pauper,cùm diues eſſet:vt illius paupertate mendici ditaremur. Veniant debiles: *1. Cor.8.*
quia non eſt opus ſanis medicus,ſed malè habentibus. Veniant claudi, qui ei dicant:com- *Matth. 9.*
pone greſſus meos in ſemitis tuis. Veniant cæci,qui dicant: *illumina oculos meos,ne vnquam ob-* *Pſal.16.*
dormiam in morte: Hæc Auguſtinus. *Et ait ſeruus: Domine factum eſt vt imperaſti*: ſed etiam eo *Pſal.12.*
modo vt imperaſti:& ſic notatur perfecta obedientia:ſcilicet in opere & in modo: *& adhuc*
locus eſt quaſi dicat: Multos introduximus de Iudæis *ſed adhuc eſt locus* vbi recipiantur Gen- *Vocatio Gẽtilium.*
tiles. hoc etiam ideo dicitur: quia eccleſia plures recipere ſemper eſt parata. *Et ait Do-*
minus ſeruo: Exi citò in uias & ſepes, id eſt extra Iudæam diſcurrendo ad Gentilem po-

pulum. Per vias enim & ſepes intelligitur vocatio Gentilium: qui tanquam agreſtes in viis A & ſepibus erant diſperſi, & direptioni hoſtium expoſiti in viis, ſcilicet mundanæ proſperitatis, & ſepibus aduerſiraris: *& compelle intrare* inſtantia & importunitate prædicationis. Vocantur enim, qui à malo retrahuntur feruentibus exhortationibus: compelluntur, qui trahuntur duris comminationibus. Vnde Iudæos monet vocari, & Gentiles compelli: quia Iudæis tanquam legem & Prophetas habẽtibus, leuior vocatio debebat ſufficere, quæ non ſufficiebat gentibus *vt impleatur domus mea* ſcilicet cœlum & cœleſtis patria, vbi fit æternum conuiuium debito numero prædeſtinatorum: qui numerus non remanebit inexpletus. *Intrare cõpulſi.* Vel compelluntur intrare hæretici: qui per eccleſiam puniti reſipiſcunt: vel quicunque alij qui huius mundi aduerſitatibus fracti, ad Dei amorem redeunt. *Tribulationum bona.* Fœlix neceſſitas, quæ ad meliora compellit. Multi enim qui in ſecuritate & proſperitate mundo viuunt, inſtante aduerſitate & periculo ad Deum fugiunt. Vnde Chryſoſtomus: Multo laborioſius eſt in B ſecuritate concupiſcentias vincere, quàm in periculo diuitias poſſe cõtemnere. Ipſe enim timor periculi adiuuat animum, & facilè vincitur delectatio corporalis. Quot enim ſunt qui in ſecuritate non fuerunt contenti pauperes eſſe: & tamen videntes perſecutionem, magis contenti fuerunt bona ſua dimittere, quàm perire. Illos tales ſciens Deus, frequenter præcidit diuitias eorum: vt à ſollicitudinibus releuati, ſecurius & melius permaneant Deo: Hæc Chryſ. *Gregorius hom. 36. in Euangelia.* Liquet ergo (vt ait Gregorius) quòd alij vocantur, & venire cõtemnunt: vt qui donum intellectus accipiunt, ſed eundem intellectum operibus non ſequuntur. alij vocantur & veniunt: vt qui acceptam intellectus gratiam operando perficiunt. alij intrare compelluntur: vt quos eccleſia temporaliter punit. In fine autem concludendo, ſubiungit: *Dico autem vobis* cuius dicere infallibile eſt *quòd nemo virorum illorum qui vocati ſunt* & ſe excuſantes venire noluerunt *guſtabit cœnam meam* imò nec videbit: ſed ſancti guſtant & vidẽt C etiam in præſenti, ſecundum illud Pſalm. *Pſal. 33.* *Guſtate & videte quoniam ſuauis eſt Dominus.* *Prædeſtinati ſolum ad cœnam recipientur.* Implẽda eſt enim domus Dei numero prædeſtinatorum: ſed ſuperbi peccatores qui vocati venire noluerunt, ſeipſos irrecuperabiliter excuſarunt. *Gregorius ibidem.* Hæc ſententia Domini (vt ait Gregorius) valde timenda eſt. Nemo ergo venire contemnat: ne dum vocatus excuſat, cùm voluerit intrare non valeat. Et certè qui non intrauerit, famelicus & inanis à refectione diuinæ fruitionis & viſionis remanebit. Ecce quàm periculoſum eſt contemnere inuitationem Ieſu Chriſti: tales enim à refectione eius in præſenti per gratiam, & in futuro per gloriam, merentur excludi. Hæc igitur omnia, & ad quæ vocati ſumus, diligenter conſideremus: & præſentia deſpicientes, ad futura nos præparemus. *Chryſoſto. hom. 5. ad populũ Antiochenum.* Vnde Chryſoſtomus: Permaneamus igitur cuſtodiẽtes eam quam initiò ſuſcepimus dignitatem: & futura quotidie regna quæramus: Omniáque præſentia, vmbras eſſe prorſus ac ſomnia iudicemus. Neque enim ſi rex D terrenus aliquis, aſſumens te pauperem ac mẽdicum, repentè ſibi adoptaret in filium: tu iam ad tugurij tui reſpiceres vilitatem. Ita nunc igitur nihil præſentium putes eſſe precioſum. Longè quippe maiora ſunt ad quæ vocatus es capeſſenda: Hæc Chryſoſtomus.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, qui omnes homines volens ſaluos fieri, refectionem cœleſtis beatitudinis omnibus præparaſti: & multos ad eam multis modis vocaſti: ne me miſerum excludas ab illa gratia generali quam omnibus veniſti impartiri: & da mihi calcare omnem ſuperbiam & ambitionem auaritiam & cupiditatem, concupiſcentiam carnis & voluptatem: ne hæc vel alia impedimẽta, mihi æternum intercludant cõuiuium: ſed qui ſum pauper in gratia & virtute, & debilis in bona operatione, ac cæcus in vera cognitione, & claudus in recta affectione, miſericorditer introducat in idipſum: Amen. E

De ſcenophegia feſtiuitate Iudæorum. · CAPVT LXXXII.

Ioan. 7. POſt hæc ambulabat & manebat adhuc *Ieſus in Galilæa* docendo in ſynagogis eorum: *non enim volebat in Iudæam ambulare: quia Iudæi quærebant eum interficere.* Licet enim poſſet inter eos ſine nocumento eſſe: voluit tamen aliquando ante tempus paſſionis, ſe ab eis ſubtrahere. Primò, ratione ſui: quia nondum venerat tempus quo volebat occidi. Secundò, ratione noſtri: vt noſtram conſolaretur infirmitatem: dando nobis exemplum, quòd poſſumus aliquando declinare perſecutionem. Tertiò, ratione Iudæorum: ne manens in medio eorum, magis eos incitaret in odium. *Erat autem-*

A *tem in proximo dies feſtus Iudæorum ſcenophegia*, id eſt feſtiuitas tabernaculorum, quando habi-
tabant filij Iſraël in tabernaculis ſeptem diebus, ſub vmbra ramorum, in ſimilitudinem &
memoriam tabernaculorum, in quibus habitauerunt patres eorum, cùm educti ex Ægy-
pto peregrinarentur in eremo, velut reminiſcẽtes beneficia Domini, qui erant Dominum
occiſuri. Et eſt ſcenophegia dictio græca, compoſita à ſcenos quod eſt vmbra: & phagin *Scenophegia quid.*
quod eſt comedere: quia in vmbraculis comedebant, durãte illa feſtiuitate. Et celebraba-
tur collectis fructibus anni in Septembri menſe ſeptimo: quia illo tempore quo uvæ erant
colligendæ, exiuerunt de eremi tabernaculis, & venerunt in terram promiſſionis, vnde ex-
ploratores portauerunt in vecte vuas. Et tunc Iudæi habitabant in vmbraculis: quia patres *Num. 13.*
eorum per quadraginta annos habitabant in tabernaculis. Imminente igitur ſcenophegia,
fratres id eſt cõſanguinei Domini, non Apoſtoli, ſed alij propinqui eius cognatione ex par-
B te virginis Mariæ: quia viderunt ipſum non eſſe paratum ad aſcendẽdum, inuitabant eum
vt ad diem feſtum in Hieruſalem, quæ caput regni eſt, aſcenderet: ibique gloriam miracu-
lorum oſtenderet, & ſe manifeſtaret. Chriſtus enim habebat quoſdam cognatos ſecũdum
carnem, qui more Iudæorum fratres dicebantur. Et dixerunt ad eum: *Tranſi hinc, & vade*
Iudæam, hoc eſt Hieruſalem Iudææ metropolim: *vt & diſcipuli tui*, id eſt turbæ te ſequentes,
ſeu aliæ vndecunque illuc conuenientes *videant opera tua* & miracula. Ac ſic (ſecundum *Beda in ca. 7. Ioan.*
Bedam) dicant: Tu ſigna facis: & pauci ea vident. Tranſi ergo ad regiam vrbem vbi ſunt *Amicorũ*
principes: vt viſis ſignis laudem conſequaris ab eis: carnales amici gloriam eius quęrentes: *carnalium*
vt illius participes fierent: & per miracula eius magnificarentur, carnale conſilium dabant, *conſilium.*
quò ſaluator noſter mundi gloriam acquireret: & ſuum nomen longius dilataret: ideoque
non in occulto & abſcondito: ſed palàm & in conuentu multorum, miracula Dominum
C Ieſum facere admonebant. Eſt nanque proprium inanis gloriæ cupidorum: vt quicquid
glorioſum ſuum vel ſuorum extiterit, oſtendatur in publico. *Neque enim fratres*, id eſt con-
ſanguinei *eius* humanam & mundanam gloriam requirentes fideliter *credebant in eum* æſti-
mantes eum vanè glorioſum, & gloriæ hominum amatorem & cupidum. Facis inquiunt
miracula, ſed in abſcondito: innoreſce & appare hominibus, vt laudari poſſis ab homini-
bus. Putabant enim quòd laus & fauor mundi eſſet fructus virtutum, & miraculorũm ſuo-
rum. Et quia ſuggerebant ei malum, ſcilicet gloriam mundanam quærere: ideo recuſauit,
& eis non acquieuit: vt daret nobis exemplum non quærendi gloriam huiuſmodi, dicens:
Tempus meum, id eſt gloriæ meæ manifeſtandæ *nondum aduenit*: quia poſt reſurrectionem ma-
nifeſtanda erit: *tempus autem veſtrum*, ſcilicet mundanæ gloriæ, quo & mundi laude, homi-
númque fauore & vana gloria decipiamini *ſemper eſt paratum*: id eſt mundi gloria quam affe-
D ctaris & quæriris, ſemper eſt parata vobis. Ea enim quæ omnibus horis mũdus exhibet quæ-
ritis, ſcilicet honores, diuitias, & delitias: & ideo ſicut vos tempori parati eſtis, ita tẽpus pa-
ratum eſt vobis. Mundani ergo habent tempus gloriæ paratum: quia eadem amant quæ
mundus & mundo conſentiunt: & ideo quod quærunt, ſemper inueniunt: ſancti verò, qui
quærunt gloriam ſpiritualem, non habent hic tempus paratũ: quia vituperant quæ mundus
amat, & mundum contemnunt. Et ideo dicit: *Non poteſt mundus* id eſt mundani *odiſſe vos*:
quia cum mundo conuenitis, & de amatoribus eius eſtis: & ſimilium in voluntate, & voto,
& opere non eſt odium, ſed amor & amicitia. Vnde Chryſoſtomus. Qualiter eos mundus *Chryſoſtom.*
odit, qui eadem cum mundo volunt & pro eo ſtudent? *me autem* & meos *odit* propter diſſi- *hom. 47. in*
militudinem quæ eſt in voluntate, voto, & opere: quia opera eius mala nõ approbamus, ſed *Ioannem.*
magis redarguimus. Sicut autem duæ gloriæ, ita & diuerſa ſunt feſta. Mundani enim habẽt *Gloria & feſtum du-*
E feſta tẽporalia, ſcilicet gaudere, epulari, & huiuſmodi delitias exteriores: ſancti verò habent *plex.*
feſta ſpiritualia, quæ conſiſtunt in delectationibus ſpiritus. Et ideo bene ſubdit: *Vos* qui glo-
riam mundi & feſta gaudiorum mundanorum quæritis *aſcendite ad diem feſtum hunc* in quo
videri & videre in vanitate & concupiſcentia vultis, id eſt ad feſtum lætitiæ tẽporalis. Vbi
laus humana & voluptas quæritur: vbi carnalia gaudia extenduntur *ego* qui talibus non de-
lector *non aſcendam*, ſcilicet vobiſcum *ad diem feſtum iſtum*: & hoc modo ſicut vos vultis, ſcili-
cet quærens gloriam *quia tempus meum* id eſt gloriæ meæ ſecundum humanitatem, ad quam
perueniendum eſt, impleta prius humilitate *nondum eſt impletum* non enim niſi impleta hu-
militate paſſionis, ſequitur tempus gloriæ & immortalitatis. Vel *vos aſcendite ad diem feſtum*
hunc id eſt ad principium ſolennitatis huius: quia Iudæi magis vacabant epulis & læti-
tiæ in principio feſti, quàm in fine: *ego autem non aſcendam ad diem feſtum iſtum* ſcili-
cet primum: *quia tempus meum nondum eſt impletum.* Tempus enim aptum doctrinæ verita-

tis,propter quam ſaluator venerat,non erat ſic in principio ſolennitatis propter prædicta, A
ſicut circa finem:quia tunc paratiores ſunt omnes ad doctrinam. Dicẽdo autem,vos aſcen-
dite,non conſulit nec præcipit:nec eos ad talia inuitat:ſed prædicit & præmittit, & oſtẽdit
quid ipſi quærebant qui mundana adhuc tantum ſapiebant. Iſti ſemper volebant eſſe in fe-
ſto,& non in vigilia,qui ſemper volebant habere mundi laudem & voluptatem,& nullam
ferre mundi moleſtiam.Similes ſunt multi in præſenti vita, qui ſemper volunt habere fe-
ſta & ideo in futuro facient vigiliam:volunt enim modo eſſe in comeſſatione,& ebrietate,
ac riſu & vanitate:& ideo ſemper erunt in fame, & ſiti, & fletu, & tribulatione. Iſtud au-
Feſtum diabolicum. tem feſtum diabolicum triplici de cauſa non eſt faciendum. Primò, quia hæc vita eſt vi-
gilia: ideo debemus ieiunare,& peccata noſtra plangere: vt poſſimus ad feſtum cœleſtis
Matth. 5. patriæ peruenire. Vnde Matthæus. *Beati qui lugent*, ecce vigilia: *quoniam ipſi conſolabuntur*,
ecce feſtũ.Sed vani homines volunt hic feſtum facere:& ideo venient ad vigiliam. Vnde B
Lucas. *Væ vobis qui ſaturati eſtis*,ecce feſtum:*quia eſurietis*, ecce vigilia. Secundò,quia iſta vi-
ta eſt exilium:& ſtultus eſſet peregrinus qui in exilio poſitus vellet facere feſtum:ſed debet
expectare quouſq; ad patriam ſuam redeat:patria autem noſtra,eſt regio cœleſtis, quæ nos
Labor huius mundi. expectat:& quia peccatores de hoc exilio patriam faciunt, ideo à patria cœleſti exules &
banniti ſemper erunt. Tertiò,quia iſta vita eſt locus laboris: & ideo ſerui Dei ſunt in labo-
re continuo,& de labore veniunt ad quietem: vani autem homines volunt eſſe in ocio, &
ideo de ocio veniunt ad laborem. Hic ergo oſtenditur diſcretio ſeu diſtinctio bonorum à
malis:tempus enim gloriæ malorum ſemper eſt in præſenti,vbi dies mali ſunt, & mali flo-
rent:tempus verò gloriæ bonorum erit in futuro, quando cum Chriſto regnabũt:ad quam
gloriam per paſſiones & tribulationes perueniunt. Dicant ergo deuoti aliis ad conuiuia &
laſciuias eos inuitantibus: *Vos aſcendite ad diem feſtum hunc* nos qui talia non appetimus, C
non aſcendimus. Non enim debet ſeruus Chriſti in talibus delectari: quia delicatus
miles eſt, qui vult ſimul gaudere cum ſeculo, & regnare cum Chriſto, cùm dictum ſit:
Iob.21.b. *Væ his qui in bonis ducunt dies ſuos:quia in puncto horæ deſcendẽt ad inferni nouiſſima*:recceperũt enim
Auguſtin. tracta.28. in Ioan. Tempus noſtrum nondum venit. bona in vita ſua. Vnde Aug. Simus recti corde,tempus gloriæ noſtræ nondum venit.Dica-
tur amatoribus huius ſeculi,quales erant fratres Domini:Tempus veſtrum ſemper eſt pa-
ratum:tempus noſtrum nondũ venit. Audeamus enim & hoc dicere & nos. Et quoniam
corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti ſumus: quoniam membra eius ſumus: quoniam caput
noſtrum gratãter agnoſcimus,dicamus prorſus:quoniam propter nos & ipſe dignatus eſt
dicere,quãdo nobis inſultant amarores huius ſeculi,dicamus eis:Tempus veſtrum ſemper
eſt paratum:tempus noſtrum nõdum venit:Hæc Aug. Tempus etiam diuitum ſemper eſt
paratum:quia eſt in burſa eorum:ſi enim eſt frigus,bene ſe induunt,vel aliter calefaciunt:ſi D
eſt calor,habent domos frigidas,vel ſubuentiones alias:& ſimiliter in aliis defectibus cor-
porum,promptum habent remedium:& ideo tempus eorum ſemper eſt paratum: paupe-
res verò totum habent contrarium:ſed aliter erit in alio ſeculo.*Hæc cum dixiſſet Ieſus,manſit*
in Galilæa ex ratione ſupradicta.*Poſtquam autem aſcenderunt fratres eius* duobus diebus tranſa-
ctis,latenter aſcẽdit ſine eis. Sicut enim noluit eſſe in principio feſtiuitatis,ne fratribus ſuis
malum perſuadentibus videretur fauere:ſic noluit ſe omnino ſubtrahere: nec doctrinam
ſalutis omittere,quam venerat docere:*Aſcendit ergo ad diem feſtum*:ſed nõ ad illum ad quem
fratres eius aſcenderũt:nec vt illi,ſcilicet manifeſtè & cum magna comitiua: nec vt videre-
tur ab hominibus,ne occaſionem maioris inuidiæ daret Iudæis:quia non cupiebat gloria-
ri temporaliter:ſed aliquid docere ſalubriter:homines corrigere:de feſto æterno admone-
re:amorem ab hoc ſeculo auertere:*ſed aſcendit quaſi in occulto*:in hoc cõdeſcendens fidelibus E
qui timore mortis occultandi erant:& ne ſe hominibus oſtendens,fauorẽ humanum quæ-
reret:quia dies feſtus Domini,non exterius,ſed interius:non facie,ſed in mente agitur: de
quo in Pſalmo dicitur:*Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi:& reliquiæ cogitationis diem fe-*
Pſal.75.b. Feſta ſecretè agenda. *ſtum agent tibi*.Sic ergo age diem feſtum,ſi ad tuam feſtiuitatem vis venire Ieſum.Qui enim
agunt in manifeſto,& vt ab hominibus videantur: receperunt mercedem ſuam. Vbi Be-
Beda in ca. 7. Ioan. Myſticè. da:Myſticè autem deſignatur quòd ſingulis quibuſque carnalibus, humanã gloriam quæ-
rentibus,Dominus manet in Galilæa:quæ interpretatur tranſmigratio facta, id eſt in mẽ-
bris ſuis,quæ tranſmigrant de uitiis ad virtutes,& in eis proficiunt. Poſtmodum verò Do-
minus aſcendit:quia membra Chriſti non huius vitæ,ſed æternæ gloriam quærunt:occultè
autem Dominus aſcendit:quia omnis gloria eius ab intus,id eſt de corde puro,& cõſcien-
tia bona,& fide nõ ficta:hæc Beda.Nota quia dominus docturus miracula,imo in omnibus
magnis

A magnis operibus potentiæ & virtutis ſuæ gloriam fugit:nolens ſocios habere, vel nuncios
præambulos: vt pater hic & in pluribus alus, quaſi diceret: *Quanto maior es: humilia te in omni-*
bus In operibus verò humilitatis,turbam conuite habuit, veniens ad paſſionem: & diſcipu- *Eccleſ. 3.*
los præmiſit, vt ſibi aſinam & pullum adducerent. Etiam comeſturus agnum paſchalem,
præmiſit qui præpararent locum: ſed hoc fecit in tanti ſacramenti myſterium: quod non
debet ſumi, niſi cum magna præparatione virtutum & bonorum operum. *Iudæi ergo* com-
muniter *quærebant eum in die feſto* antequam aſcenderet: quia non viderant eum adeſſe cum
fratribus: *& dicebant: Vbi eſt ille?* ſcilicet talis & tantus prædicator, & miraculorum operator. *Quærẽtium*
Non nominant eum nomine proprio, tam quærentes cum animo bono, quàm malo. Qui- *dominum*
dam enim quærebant Deum deſiderio addiſcendi, vt eius doctrinam deuotè audirent: alij *intentio.*
deſiderio malignandi, vt eum interficerent: alij vana curioſitate, vt eum viderent. Illi ergo
B qui quærebant eum ex odio, dedignabantur eum nomine proprio nominare: quia nomen
ſuum fuit eis graue. Sed illi qui quærebãt eũ ex deuotione, non audebant eum nominare:
vel ita reputabant eum famoſum & authenticum quòd non oportebat nomen proprium
exprimere. Vani autem non curabant de ſuo nomine. *Et erat murmur de eo in turba* & diſſen-
ſio propter contrarietatem opinionum de eo: *quidam enim* ſcilicet qui pia intentione quære-
bant eum *dicebant quia bonus eſt* approbantes eius doctrinam & miracula: *alij autem* ſcilicet
qui mala intentione quærebant eum *dicebant, non: ſed ſeducit turbas* dicta eius perſequentes
& opera. Vbi Chryſoſtomus: Illam quidem æſtimo opinionem multitudinis eſſe: hanc ve- *Chryſoſto.*
rò principum & ſacerdotum. Vides vtique principatum corruptum: eos autem qui princi- *hom. 48. in*
patui ſubijciuntur ſanos iudicio. *Nemo tamen* ſcilicet illorum qui dicebant quia bonus eſt *Ioannem.*
palàm loquebatur de eo propter metum Iudæorum, ſcilicet principalium, ne extra ſynagogam &
C congregationem fieret aliorum. Ex quo patet quòd principes populi illius dicebant eum
ſeductorem: & maior pars dicebat contrarium. Seducit turbas, clarius ſonabant: ſed bo-
nus eſt, preſſius ſuſurrabant. Ecce quantum deprimitur veritas: & extollitur falſitas. Qui-
dam erant ibi formidoloſi & timidi qui in Chriſtum credebant, ſed veritatem dicere non
audebant: & ideo in veritate peccabant. Tribus enim modis (ſecundum Chryſoſtomum)
in veritate quis peccare poteſt. Aut veritatem præ timore tacendo. Aut ipſam veritatem
in mendacium commutando. Aut ipſam veritatem non defendendo. De primis dicitur:
alij dicebant quia bonus eſt: nemo tamen palàm loquebatur de illo propter metum Iudæorum. Vt dicit
Auguſtinus: Vterque eſt reus apud Deum: & qui veritatem tacet, & qui mendacium di- *Auguſtin.*
cit: ille quia prodeſſe non vult: iſte quia nocere deſiderat. De ſecundis ſubditur: *alij autem* *tracta. 18.*
non: ſed ſeducit turbas. De talibus dicit Apoſtolus: *Commutauerunt Dei veritatem in mendacium.* *in Ioãnem.* *Roma. 1.*
D De tertiis dicitur: *multũ murmur erat de eo in turba.* Murmurabant quidem de eo quòd Pha-
riſæi Chriſtum perſequebantur, ſed tamen eum non defendebant: nec apertè reſiſtere au-
debant: cùm tamen dicat Sapiens: *Vſque ad mortem certa pro iuſtitia.* De omnibus ſeruis Chri-
ſti, hoc idem dicitur. Sed non mirum ſi de eis iniqui homines aliquando malè loquuntur: *Eccle. 4.*
cùm de ipſo Dei filio talia loquerentur. Vnde Auguſtinus: De omnibus ſeruis eius intel-
ligendum hoc dicitur modo. Quicunque apparuerit in aliqua gratia ſpirituali: alij dicunt *Detractio*
bonus eſt: alij, non: ſed ſeducit turbas. Quod dictum eſt ergo de Domino, valet ad conſo- *cõmunis eſt.*
lationem noſtram: de quocunque hoc dictum fuerit chriſtiano: Hæc Auguſtinus. Sed ſi *Auguſtin.*
bene conſideras, hæc malorum derogatio commendatio eſt. Vnde Gregorius: Stultum *tract. 28. in*
valde eſt ſi illis placere quærimus: quos non placere Deo ſcimus. Peruerſorum autem de- *Ioannem.*
rogatio, vitæ noſtræ approbatio: quia iam oſtenditur aliquid iuſtitiæ nos habere, ſi illis di- *Gregorius* *epiſ. 45.*
E plicere incipimus, qui non placent Deo. In omni igitur quod de nobis dicitur, ſemper ta-
citè recurrere ad mentem debemus, interiorem teſtem & iudicem quærere. Quid enim
prodeſt ſi omnes laudent, cùm conſcientia accuſet? Ad quid poterit obeſſe ſi omnes dero-
gent: & ſola conſcientia defendat? Vnde & Boëtius: Itaq; nihil eſt quod admireris, ſi in hoc *Diſplicen-*
vitæ ſalo circunflantibus agitemur procellis: quibus hoc maximè propoſitum eſt peſſimis *dum malis.*
diſplicere. Vnde etiam Seneca: Tam turpe eſt laudari à turpibus, quàm laudari ob turpia,
vel eſſe turpem. Et iterum: Nemo mihi plus videtur æſtimare virtutem: nemo illo magis
deuotus, quàm qui boni viri famam perdidit ne conſcientiam perderet. Honeſta turpitu-
do eſt pro bona cauſa: Hæc Seneca. *Iam autem die feſto mediante*, id eſt in medio ſolennitatis,
ſcilicet die quarta: quando etiam Deus ab initio mundi coruſcare fecit lumen in cœlis
aſcendit Ieſus in templum publicè: quia ibi erat locus communis aptus doctrinæ *&*
docebat quia in principio feſti his quæ feſti erant magis intendebant: & ideo poſtea Chri-

Scenophegia duratio

ſtum attentius audiebant. Euangeliſtæ quandoque more Iudæorum dies ſeptem, quibus celebritas durabat, diem feſtum propter vnam feſtiuitatem appellauerunt. Octauus autem dies de integritate ſcenophegiæ non erat: & tamen totus celebris manebat. Fiebat enim in eo collecta ad opus pauperum: & in neceſſitates fabricæ & vtenſilium eius. Et quidam de turba dicebant eum verè prophetam & Chriſtum. Alij dicebant eum habere dæmonium: quod patet manifeſtè falſum: quia dæmonia expellebātur per ipſum. Dominus autem non turbatus: ſed tranquillus non reddidit maledictum pro maledicto: ſed tranquillè ad omnia reſpondit. In quo ſecundum Bedam nobis patientiæ reliquit exemplum: vt quotiens nobis ab aliquo falſa obiiciuntur conuitia, patienter toleremus: & vera quæ poſſumus non obiiciamus, ſed ſalutaria monita prædicemus. *Et quærebant apprehendere eum* ad occidēdum: ſed repreſſi ſunt diuina virtute: *& nemo miſit manus in illum*: quia nihil ei facere poterant: niſi quantum & quando ipſe permittebat: *quia nondum venerat eius hora*, id eſt ab eo ordinata de captione ſua. Voluit enim præmiſſa longa ſerie præconum, oportuno tempore naſci: & ſimiliter prædicato euengelio opportuno tempore mori. *Quidam autem de turba*, humiles & pauperes, prædicatione & miraculis eius moti *credebant in eum*, verba & facta eius glorificantes. Non dicit de principibus: quia quanto maiores erant, tanto magis inſaniebāt. *Audientes autem principes & Phariſæi* turbam de illo bona ſecretò murmurantem, & eum glorificantem: quia turbæ non audebant confiteri palàm: & propter contrarias de eo opiniones diſſenſionem in turba factam, inuidia commoti *miſerunt miniſtros*, ſcilicet ſatellites præſidis, quos ad hoc conduxerant, *vt eum apprehenderent*. Non ſunt auſi ire perſonaliter ad capiendum Chriſtum timore turbarum: ſed miſerunt miniſtros, tanquam periculis expoſitos: quia tales perſonæ pleni precio non timent ſe periculis exponere. Ipſi quidem maiores ſtantes in littore, nō timent alios ſubmergere. Inſani audito murmure quòd Chriſtus à turba glorificaretur, & tanta bona de ipſo dicerent, doluerunt valde, & quærebant eum occidere *Dixit ergo eis Ieſus*: erudiens ad ſalutem etiam pertinacium peruicaciam. *Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum*, quid feſtinatis me interficere? paruum tempus, ſcilicet ſeptem menſium, expectate: quod modo facere vultis, facturi eſtis, non modo: quia iam nolo q. d. Non modo implebitis quod vultis: quia adhuc modico tempore volo manere in populo, ad docēdum, & miracula faciendum. In vanum laboratis & vos & principes veſtri: quia nō in veſtra ſed in mea poteſtate eſt vt me apprehendatis. Expectate dum tempus adueniat: citò vos relinquam & perfecto opere redemptionis, propter quod vobiſcū ſum, *vado* quaſi ſpontaneus, ſcilicet per paſſionem & mortem *ad eum qui miſit me* ſcilicet ad patrem. Implere debeo meā diſpenſationem: prædicando ſcilicet & miracula faciendo: & ſic peruenire ad meam paſſionem, completo diſpenſationis officio. *Quæretis me & non inuenietis*. Hoc ſecundū Auguſt. fuit poſt Chriſti aſcenſionem, quando multi Iudæi compuncti ad prædicationem Apoſtolorum crediderunt. Iſtud autem quotidie accidit: quia Chriſtum multi querunt & non inueniunt: quia quærunt eum non ibi vbi eſt: ſed vbi non eſt. Chriſtus non eſt in deliciis, nec in diuitiis, nec in honoribus: & ideo nō ibi inuenitur. Vnde in Iob: *Non inuenitur in terra ſuauiter viuentium*, quantum ad delitioſos: *abyſſus dicit non eſt in me*, quantum ad auaros: quorum cupiditas non habet fundum: *& mare loquitur non eſt mecum*, quantum ad ſuperbos, qui ſemper ſunt tumidi & inflati. Inuenitur autem in humilitate, paupertate, & aſperitate: quia ibi eſt, Iſta enim tria Chriſtus in hunc mundum veniens ſecum portauit: & cum iſtis naſci voluit. Vnde in Luca: *Inuenietis infantem*, ecce quanta humilitas: *pannis inuolutum*, ecce quanta paupertas: & *poſitum in præſepio*, ecce quanta aſperitas. *In nouiſſimo autem die feſtiuitatis* ſcilicet die ſeptimo: qui ſicut primus erat celeberrimus: & in quo maior erat populi concurſus: vel *in nouiſſimo* id eſt in octauo: quia peractis ſeptē diebus feſtiuitatis tabernaculorum, in octauo die erat feſtū cœrus vel collectæ: & dicebatur illa dies ſanctiſſima in lege: quia figurabat congregationem ſanctorum in ſuperna fœlicitate *ſtabat Ieſus* firmè, qui ſe nunquā deflectebat à rectitudine *&* conſtanter *clamabat* prædicādo verbum Dei publicè. Vocat Dominus Ieſus non vtrūq; loquendo: ſed clamando vocis intentione: vt omnes poſſent eū audire. In quo oſtendit ſui feruoris deſideriū, & affectus magnitudinē, ad noſtrā informationē & ſalutē. Secundū Chryſo. Primo die laudibus & ſacrificiis dediti erant: intermediis diebus epulando coram Domino voluptati vacabant: in vltimo die feruentius audiebant: vt doctrinæ aliquid ſecū recedētes portarent: & ideo illo die Dominus magis doctrinæ inſtabat: & qua ſi viatica ſalutis in doctrina dabat: quæ percipiētes ſecū meditarentur vſq; ad aliud feſtum, quo iterum doctrinam perciperent. Septem autem iſti dies, ſignificant ſeptem feſta cordis,

Beda in ca. 7. Ioannu. *Quærentes & non inuenientes Chriſtum.* *Auguſtin. tracta. 31. in Ioānem.* *Iob 28.* *Chriſti loca.* *Luca 1.* *Chryſoſto. hom. 50. in Ioannem.* *Septē feſta cordis.*

A quæ Dominus agimus:in quotum ptimo ſacrificium laudis offerimus, quinque autem ſe-
quentibus refectiones coram Domino accipimus. Primò quidem in pane lachrymarum
pto peccatis. Secundò , in conſortatione conſcientiæ, & icfectione virtutis. Tertiò, in
pane ſerenatæ conſcientiæ à peccatorum teliquiis. Quartò, in refectione deſiderij. Quin-
tò, in conſolatione Spiritus ſancti. Sextò, in refectione ſacramenti. Septimò die ſurgit Ie-
ſus, reficiens in pane vetbi. Quid autem docebat, ſubditut: *Si quis ſitit*, ſcilicet intus, id eſt
deſiderat aquam gratiæ, doctrinam vitæ, & gratiam Spiritusſancti neminem compello:ſed
ſi quis multum deſidetat, & fervens deſiderium habet, hunc ego voco : generaliter loqui-
tur ſi quis, nullum excipiendo, cuiuſcunque ſtatus & condirionis: quilibet ſecundum ſuam
ſitim potum inueniet apud Deum. *Si quis inquam ſitit, veniat ad me*, fontem aquæ viuæ:ve-
niat autem, non corporis, ſed fidei formatæ paſſibus:non pedibus, ſed affectibus : non mi-
B grando, ſed me amando, & ab amore mundi recedendo, *& bibat*, abundantet aquam ſa-
pientiæ ſalutaris:& Spititum ſanctum, non ſolum ad ſufficientiam, ſed etiam ad redundā-
tiam:& tunc, *flumina aquæ viuæ*, purgantis mentes, ac viuificantis, & ſemper agentis:ſcilicet
doctrina ſacta, & dona gratiarum, ac beneuolentia:quæ vult conſulere proximis, *fluent abū-
danter de ventre eius*, interioris hominis:ſcilicet conſcientia cordis ad alios per redundantiā:
quia fides & bonitas vnius fidelis debet ad alios detiuari : non enim fluunt aquæ viuæ de
eius ventre:qui quod bibit, putat ſibi ſoli ſufficere. Si autem ptoximo cōſulere feſtinat:ideo
nō ſiccatut:quia manat. Propter quod admonēdo dicit Pettus: *Vnuſquiſq; ſicut accepit gratiā* 2. Pet. 4.
in alterutrum illam adminiſtrantes:Dominus vocat illos ſitientes qui ſunt vacui ab amore mū-
di:ad aquas gratiæ, ſcilicet ad amotem Dei. Vnde Auguſt. Si habitat amor mundi in te:nō *Auguſt in.*
eſt quo intret amor Dei in te. Vas es, ſed plenus es:funde quod habes, vt recipias quod non *tracta. 32.*
C habes:funde amorem ſeculi, vt amore Dei impleatis. Hæc Auguſt. Vocatur autem ſecun- *Amor ſe-*
dum Chtyſoſtomum, Spititus ſanctus flumen : quia ſicut flumen non teuettitur nec ſtat, *culi effun-*
ſed ſemper currit:ſic & illi qui habent Spiritum ſanctum, non reuettuntur ad peccata, nec *dendus eſt.*
ſtant per ocium, ſed ſemper currunt ad fortia : dicitur quoquè Spititus ſanctus aqūa viua, *Chryſoſto.*
quando aliquis habet gratiæ continuationem & perſeuerantiam : ſine qua nihil valerent *hom. 50.*
omnia præcedentia. Vnde Bernatdus : Tolle perſeuerantiam, nec obſequium mercedem *in Ioānem.*
habet:nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo. *Miniſtri*, ergo ſermonibus eius dele- *Flumen eſt*
ctati, & doctrinæ ſuæ vetbis capti redierunt, ſe excuſantes & dicentes:quia, *nunquam ſic lo-* *ſpiritus ſan*
cutus eſt homo ſicut hic homo loquitur:quaſi dicerent. Ita bene loquitur, quòd non videtut ho- *ctus.*
mo purus, ſed plus:propter quod temerarium eſſet ponete ſuper eum manus : vtinam & *Perſeueran*
vos præſentes fuiſſetis, vtinam & vos eius verba audiſſetis : nunquam fortaſſe vlterius ad- *tia neceſſa-*
D uerſus eum aliquid agetetis. Phariſæi ergo inuidia moti reputabant eos ſeductos : ſicut & *ria eſt.*
turbam, quæ de facili poteſt ſeduci, per ignorantiam, quos & maledictos dicunt. Secundū *Bernardus*
illud Deuteronomij : *Maledictus qui non permanet in lege.* In me (vt dicit Auguſtinus) ſit iſta *epiſtol. 129.*
maledictio. Ita etiam & nunc eſt in Eccleſia, quòd ſimplices & laici, ſunt aliquando deuo- *Deut. 27.*
tiores, quàm alij. Secundum illud Eſaiæ: *Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini* *Eſaia 1.*
ſui:Iſrael autem me non cognouit. Et quia Chriſti doctrina, miniſtrorum præconia, populorum
fides Phariſæos à ſua malicia non ttaxetant:ſurgit ad hoc Nicodemus, qui ad Ieſum nocte
venerat:qui & vnus ex ipſis erat, & legis authoritate nititut eos à perſecutione & captione
Chriſti compeſcete:ac Chtiſtum in quem occultè credebat excuſare ex lege, dicens: *Nun-
quid lex noſtra hominem iudicat:niſi prius audierit ab ipſo, & cognouerit quid faciat?* Nemo enim ſe-
cundum legem condemnatur : niſi ex ſe confeſſus, vel ab aliis conuictus:& præſens, non
E abſens:quia in damnatione hominis non leuitet eſt procedendum. Nam etiam ſecundum
leges ciuiles diligens inquiſitio debet præcedere ſententiam:Sed illi volebant petuerſè an-
tè eſſe damnatores, quàm cognitores. Credebat Nicodemus, ſi tantummodo Dominum
Ieſum vellent patienter audire, quòd verbum Chriſti eſſet tantæ efficaciæ, quòd fortè ſi-
miles fierent illis, qui ad tenendum eum miſſi fuerant, & ad verba eius conuerſi ſunt in eo
facto ad quod miſſi erant, & crederent, ſicut illi crediderunt. Et ideo volebat per hoc eos
inducere ad audiendum Chriſtum, vt conuerterentur pet verba eius : ſicut etiam ipſe fuit
conuerſus. Phariſæi verò inuidia & iracundia agitati nón tecipientes de veritate perſuaſio-
nem:ſed magis Nicodemo contradicentes: tandem, *reuerſi ſunt confuſi in domum ſuam*, & in
propria, nullo perfecto negocio, vacuī fide, & fraudati à malo deſiderio ſuo , vel, *in domum
ſuam*, id eſt in propriam cordis maliciam, ſcilicet in infidelitatē & impietatem ſuam: valde
dolentes, quòd facere nō potuerunt voluntatis ſuæ propoſitum: quia conſilium eorum per

diuiſionem fuit diſſipatum. *Ieſus autem*, qui miſericordiæ viſceribus abundabat, *perrexit in* A
montem Oliueti, in cuius latere Bethania erat, & domus Marthæ in qua hoſpitari ſolebat: nã
Conſuetudo Domini. Dominus hanc ſibi conſuetudinem fecerat, vt per diem quãdo Hieroſolymis erat in diebus feſtis in templo prædicaret: ſigna & miracula oſtẽderet: & in ſero reuertebatur in Bethaniam, vt ibi hoſpitando quieſceret.

ORATIO.

Domino Ieſu Chriſte, da mihi corde & deſiderio aſcendere ad diem feſtum ſolennitatis æternæ: & me ſemper ad illam præparare, vt cùm tempus viſitationis tuæ aduenerit: ad contemplãdum te facie ad faciem merear illuc fœliciter peruenire. O fons aquæ viuæ. ſitio & deſidero ego miſer gratiam tuam, venio & ſuſpiro ad te toto affectu requirens eam: da ergo mihi bibere, & tam abundanter de B
ea percipere, vt dona gratiarum & mihi ſufficiant: & per beneuolentiam à me ad proximos fluant: eiſque proficiant, vt tu videns in me opus miſericordiæ mouearis ampliorem gratiam mihi infundere. Amen.

De muliere in adulterio deprehenſa. CAPVT LXXXIII.

Ioan. 8. SEquenti autẽ die, *iterum diluculo venit Ieſus in templum*, in quo oſtenditur in eo zelus animarum, *& omnis populus venit ad eum*, in quo patet deuotio audientium, *& ſedens docebat eos*, de ſalute animarum: *Scribæ verò*, qui habebant notitiam ſcripturarum, *& Phariſæi*, qui videbãtur præ aliis religioſi inuidentes & inſidiantes ei: quia ſciebant eum manſuetum, & miſericordiæ prædicatorem: & ob hoc habere populi gratiam & fauorem, *ad-* C
duxerunt ei mulierem in adulterio deprehenſam, & ob hoc ſecundum legem lapidãdam: *& ſtatuerunt eam in medio*, vt omnium ore condemnaretur ad mortem: tentando expectantes Chriſti ſententiam, & quærentes quid de ipſa faciendum eſſet: vt ſi eam lapidari iudicaret, quaſi crudelem & contrarium miſericordiæ eum irriderent, & non habentem miſericordiam quam populo prędicabat: propter quam etiam populus eum diligebat: ſi autem dimitti decerneret, quaſi contrariũ iuſtitiæ, & præuaricatorẽ legis, quæ adulteram lapidari præcipit, cum ipſa adultera reum mortis iudicarent. Putabant Deum vel immiſericordem eſſe in iudicando, vel iniuſtum. De iuſtitia facienda non curabant: ſed Chriſtum in ſermone ca-
Prudentia in Chriſti ſermone. pere volebant. Ipſe autem vtramque calumniam prudenter euitauit: quia & iuſtitiam in iudicio ſeruauit, & à miſericordia non declinauit. Protulit enim iuſtum iudicium ſalua miſericordia: & ſic ſuum ſermonem temperauit, vt & legi non contradiceret, & pietatem D
In terra ſcribendi ratio. non amitteret. Non tamen ſtatim iudicauit: ſed prius, *inclinans ſe*, humiliter à rigiditate iuſtitiæ, *digito ſcribebat in terram*, tanquam (ſecundum Auguſtinum) illos tales in terram ſcribẽdos ſignificaret: non in cœlo. Secundum Alchuinum: Per terram cor humanum oſtendi-
Auguſtin. tracta. 33. in Ioãnem. tur, quod bonarum vel malarum actionum ſolet reddere fructus: per digitum autem qui articulorum compoſitione flexibilis eſt, ſublimitas diſcretionis exprimitur. Nos ergo inſtruit vt auditis malis proximi: non ſtatim ea temerè iudicemus, ſed prius ad conſcientiam cordis humiliter reuerſi digito diſcretionis ea ſollicitè diſquiramus: nos etiam ipſos ſi ſine
Sententia non præcipitanda. peccato ſumus, intus diſcutiamus. Iudex igitur qui audit accuſantes, non debet ſtatim dare ſententiam, ſed diſcutere: & ea quæ audit debet in corde ſcribere, id eſt diſcretè inquirere, & quæ agenda ſunt videre. Digito quidem Dominus in terra ſcribebat, ac ſi eis diceret: Vos legis mihi teſtimonia affertis, & legis verba narratis, qui legem ipſam non intelligitis: hic eſt digitus ille qui quondam ipſam legem ſcripſit in lapide. Præcepit enim lex mulie- E
rem huiuſmodi lapidari: ſed non ſicut vos intelligitis, neque à talibus quales vos eſtis: præuaricatores legis legem implere cupiebat. Vnde, *cùm*, in temeritate, *perſeuerarent interrogantes eum erexit ſe*, ad eorum importunitatem reprimendam: & propoſuit eis ſententiam iuſtitiæ, dicens: *qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat*, ſine peccato, id eſt ſine crimine: poteſt enim aliquis ſine crimine eſſe, ſed vix ſine peccato: quaſi diceret aſcẽdat vnuſquiſque tribunal mentis ſuæ, & inueniet ſe peccatorem eſſe. Aut ergo iſtam dimittite, aut ſimul cum illa pœnam legis accipite: puniatur peccatrix, ſed non à peccatoribus: impleatur lex quam allegatis, ſed non à legis præuaricatoribus. Prius iuſti ſitis: poſtea ream punia-
Auguſtin. ibidem. tis. Ecce plena iuſtitia, vt iuſtus mala puniat non reus. Vbi Auguſtinus: Non dixit, non lapidetur, ne contra legem dicere videretur: abſit autem vt diceret lapidetur, venit enim nõ

perdere

A perdere quod inuenerat,ſed quærere quod perierat. Hæc Auguſtinus. Si quis ergo in mortali eſt,neminem iudicare debet:quia qui alium iudicat de illo,vel conſimili,quo ipſe tenetur obnoxius:ſeipſum in hoc damnat, vel damnandum oſtendit: ergo antequam aliquem iudicemus,conſcientiam noſtram videamus, & iuſta examinatione dirimamus. Rigor enim diuinæ iuſtitiæ exigit, vt nemo alium de crimine arguat, accuſet, teſtimonium ferat, iudicet, ſi de pari vel de maiori redarguendus eſt. Sed nos hunc rigorem nimis temperamus,& magis quàm iuſtum eſt relaxamus. Audi de hoc Senecam: Te primùm exhibe bonum,& ſic quære alterum ſimilem tui. Vide ſi adhuc malus es,& ſimilibus parce. Hæc Seneca. Quid autem Dominus in terra ſcripſit,ad literam incertum eſt. Auguſtinus tamen dicit,quòd ſcripſit illud, quod voce expreſſit & eis reſpondit, ſcilicet quòd qui ſine peccato eſt veſtrum,& cætera. Et ſic ipſe ſecundum modum iudicialem ſuam ſententiam primò ſcripſit ſecundò protulit † Hieronymus autem in quadam epiſtola videtur velle eum

Luca 16. *Rigor iuſtitia diuina.* *Scriptum à Domino in terra.* *Auguſtin. ibidem.* *† Hoc habet Ambroſius epiſt. 58.*

B ſcripſiſſe: terra terra,abſorbè viros iſtos abdicatos. Vel ſecundum Ambroſium: Terra, terram accuſas: vel ſecundum quoſdam: primò ſe inclinans ſcripſit verba hæc: Terra, terra, terra,mea eſt æquitas:meum eſt iudicium,meum eſt iudicare illum vel illam:ſecundò verò ſe inclinans ſcripſit,terra terram accuſat:meum autem eſt iudicium:vel ſecundum gloſſam ſcribebat peccata eorum,vt eos oſtenderet ineptos ad huius ſententiæ executionem, quæ illi legentes præ verecundia exierunt. Et erat illa ſcriptura tantæ virtutis, quòd quilibet eorum cognoſcebat in ea peccata ſua. Non ſcribebat per ſingula, ſed potuit facere virtute diuina quòd in aliqua figura ab eo protracta quilibet eorum videret ſua propria peccata,& non alia. *Et iterum ſe inclinans ſcribebat*,eadem denuò, *in terra*, quaſi diceret: Si iſta eſt peccatrix,& vos ſimiliter eſtis peccatores. Eadem denuò inclinatus ſcripſit: vt oſtenderet

Bis ſcripſit in terra.

C maiorem ſententiæ ſuæ firmitatem: & eos ſua viſione indignos eſſe. Vnde cùm eos zelo iuſtitiæ percuſſiſſet,non eſt dignatus eos attendere:ſed obtutum ab eis auertit. In quo docet nos, ſicut prius ante correptionem alterius: ita & poſt noſipſos humiliter inueſtigare, ne idem vel aliquid ſimile in nobis ſit. Inclinauit ſe, & vultum alio vertit: benignus Dominus etiam pro æmulis & aduerſariis ſuis, quaſi diſſimulans vt à ſtultitia ſua declinarent, & vt eorum verecundiæ conſulens liberam exeundi facultatem eis daret:quos citius exituros quàm plura interrogaturos præuidebat. Si enim eos intueretur in facie, magis erubeſcerent exire: fac ſimile, ac confuſis condole, & in faciem noli reſpicere. Hic inſtruimur ex Chriſti actione qualiter in iudicandis proximorum defectibus fidelis quiſque debeat ſe habere. Ad quod ſciendum quòd primò debet homo ante oculos cordis peccata & defectus proprios ſcribere, vt ſic ſeipſum iudicet:& tunc dignior fit alios iudicare. Quæ-

Iudicare quis debet ſeipſum: ſed an peccator alium?

D ſtio: Vtrum peccator poſſit iudicare,& reprehendere alios? Ad quod dicendum quòd iudicans aut eſt irretitus ſolum communibus peccatis & leuibus: & tunc ad corripiendum non redditur indignus, aut eodem peccato vel maiori de quo corripit alium, & tunc aut peccatum corripientis eſt manifeſtum,aut occultum. Si manifeſtum,tunc non poteſt,corripere propter proximi ſcandalum. Si occultum,aut pœnitet:& tunc poteſt cum humilitate corripere alios, vt & ipſi de ſuis peccatis pœniteant. Aut non pœnitet:& tunc nullo modo dignus eſt alios reprehendere: quia talis correctio non procedit ex charitate, vel vitij deteſtatione: quia aliàs prius deteſtaretur, in ſe quàm alio: nec homo debet plus diligere proximum quàm ſeipſum: immo in hoc caſu in quo ipſe alium iudicat, ſeipſum condemnat. Ex hac autem propriorum defectuum cōſideratione innaſcitur humilitas:& hæc humilitas docetur in inclinatione Domini deorſum vſque ad terram. Secundò debet etiam

Iudicaturus diſquirat duo aut tria.

E homo antequam alium corripiat cum ſumma diſcretione diſquirere duo: primò perſonæ diſpoſitionem: an ſcilicet ſic ſit diſpoſitus vt ex hoc emendetur,aut non: ſecundò facti qualitatem & circunſtantiam: an ſcilicet factum quod reprehendit in alio,ſit ſecundum ſe malum:& tunc debet corripere,aut ad vtrumlibet, vt ſcilicet bene fieri poſſit & malè: tunc eſt in meliorem partem interpretandum. Tertiò debet diſquirere propriam intentionem: an ſcilicet ex charitate moueatur ad talem correptionem, vel ex propria oſtentatione, vel ex paſſione, vel ſuſpitione: de talibus iudiciis temerariis dicitur alibi: *Nolite iudicare, non iudicemini.* At illi, *diſceſſerunt omnes vnus poſt alium*, quia omnes peccatores ſe eſſe ſciebant: quod & ipſo abſceſſu de ſe confeſſi ſunt, *incipientes à ſenioribus*, tum quia grauioribus implicati erant peccatis & criminibus: tum quia melius cognoſcebant æquitatem ſententiæ prolatæ & euanuerunt eorum aſtutiæ. *Et remanſit Ieſus ſolus*, ſcilicet ab illis calumniatoribus, quia diſcipuli & multitudo populi manſerunt cum eo. *Et mulier ſtans in medio.* Relicti ſunt duo, ſci-

Matt. 7.

licet Ieſus miſericordia,& mulier miſeria. Et merito remanſit miſericordia cum miſeria: A
quia miſeriæ neceſſaria eſt miſericordia. Poſito ergo timore iuſtitiæ, conſequenter Chriſtus ipſum temperat dulcore miſericordiæ. Nam confutatis calumniatoribus, *erigens ſe iterum Ieſus dixit: Mulier, vbi ſunt qui te accuſabant?* quaſi diceret: Qui venerant ad quærendum iuſtitiam, fugati ſunt iudicio iuſtitiæ. Ille autem qui aduerſarios repulerat lingua iuſtitiæ, leuans in illam oculos manſuetudinis, interrogauit eam, dicens: *nemo te condemnauit? Quæ reſpondit, nemo Domine,* iam enim receſſerant, & quilibet eorum ſe ſimiliter inquinatum ſciebat. Vnde Auguſtinus: Ideo enim liberauit Dominus peccatricem: quia non erat qui iuſtè mitteret lapidem. Quomodo lapidaret, qui ſe lapidandum cognoſceret? Hæc Auguſtinus.

Auguſtin. tracta. 23.
Liberatio peccatricis.

Et quia mulier territa poterat timere ne ipſe qui ſine peccato eſt, eam puniret: & timens ei dicere nemo quippe me condemnauit, tu autem qui ſine peccato es ſi vis potes, quia tibi ſoli peccaui: ideo ſubditur Chriſti abſolutio. Audiuimus ergo ſuprà vocem iuſtitiæ: audiamus nunc vocem miſericordiæ. Nam dixit ei Ieſus, *nec ego te cõdemnabo:* à quo fortè re damnari timuiſti, quia in me peccatum non inueniſti: nec mirum, quia veni peccatores ſaluare non condemnare. Noli timere, ſed ſecura ſis: crede tantummodo meis conſiliis: non abiicio peccatores, ſed ſuſcipio pœnitentes, quaſi diceret: Illi dimiſerunt te indamnatam propter peccata ſua: & ego te abſoluo ex miſericordia mea. *Vade*, abſoluta à culpa & à pœna, *& iam amplius noli*, id eſt non velis, peccare, hoc eſt non ſit tibi voluntas peccandi. Magnum ergo peccatum eſt voluntas peccandi. Facta ſecura de præterito, caue de futuro: deleui quod commiſiſti: obſerua quod præcepi, vt inuenias quod promiſi. Ergo & Dominus damnauit, ſed peccatum, non hominem: ſaluando enim naturam, damnauit culpam, qui ergo amant in Domino manſuetudinem, timeant & veritatem: etenim dulcis & rectus eſt Dominus. Erectus itaque dedit ſententiam iuſtitiæ in accuſantes: C
& iterum erectus ſententiam miſericordiæ circa accuſatam: quia hoc vtrumque facere diuinæ eſt potentiæ, & æque vtrumque proprium eſt Deo, punire ſcilicet & parcere: & æque iuſtum eſt ſeruare miſericordiam ſicut iuſtitiam. Punit iuſtè, & parcit piè. Et ſicut primò protulit iudicium iuſtitiæ ſalua miſericordia: ſic ſecundò protulit iudicium miſericordiæ ſalua iuſtitia, ſcilicet vt miſericors peccata præterita dimitten[illegible]: & vtruſtus ne amplius peccaret interdicens: nam vniuerſæ viæ Domini miſericordia & veritas. Sic ergo liberata eſt miſera iubente miſericordia. Licet autem Deus ſit iuſtus, ſit & miſericors: tamen dicitur ei proprium eſſe potius miſereri, quàm iuſtum eſſe: quia nihil requiritur ad complendum opus miſericordiæ, niſi voluntas eius tantum: ſed ad complendum opus iuſtitiæ requiritur etiam aliquid ex parte hominis, ſcilicet exigentia meritorum. Vnde Anſelmus: Occurrat iam nunc memoriæ mulier illa in adulterio deprehen[illegible], & Ieſus D
rogatus ſententiam ferre: quid egerit, quod dixit recordare. In terram oculos iecit: ne fortè accuſatam reſpiciens nimis confunderet. Cùm enim ſcribens in terra terrenos eos, non cœleſtes, prodidiſſet: qui ſine peccato, inquit, eſt veſtrum, primò in illam lapidem mittat. O mira & ineffabilis Chriſti bonitas. Quam condemnare iuſtè potuit, aduerte quàm piè, & quàm cautè liberauit. Cùm enim omnes ſententia terruiſſet & expuliſſet de templo: imaginare quàm pius oculos in illam leuauerit, quàm dulci & ſuaui voce ſententiam abſolutionis eius protulerit. Puta quòd ſuſpirauerit, quòd lachrymatus fuerit cùm diceret: Nemo te cõdemnauit mulier & cætera. Fœlix (vt ita dicam) hæc adultera mulier: quæ de præteritis abſoluitur, ſecura efficitur de futuris. Ieſu bone te dicente: nec ego te condemnabo, quis condemnabit? Deus eſt qui iuſtificat, quis eſt qui condemnet? Audiatur tamen decæ tero vox tua: vade, & iam amplius noli peccare. Hæc Anſelmus. Et quamuis Dominus Ie- E
ſus mulierem à culpa abſoluendo: & ne amplius peccaret interdicendo, nullã aliam iniungeret ei pœnitentiam ſeu pœnam: tamen hoc factum Chriſti non eſt trahendum ad conſequentiam & in conſuetudinem: vt exemplo Domini aliquis abſque confeſſione, & pœnæ inflictione quenquam abſoluat: quia Chriſtus excellentiam in ſacramentis habuit: & potuit conferre effectum ſacramenti ſine ſacramento, quod nullus purus homo poteſt: imò debent ſacerdotes in foro pœnitentiali imponere pœnitentiam, ſecundum conditionem peccantis, & peccati: quia non habent talem poteſtatem remittendi. Poterat etiam Chriſtus illi mulieri tantam contritionem dare quòd ſufficeret ad deletionem totius culpæ & pœnæ, & illam contritionem cognoſcere: non ſic autem alius ſacerdos poteſt, qui nec mouet cor, nec videt. Simili modo quotidie Dominus recipit adulteram, cùm per gratiam recipit quamlibet animam à diabolo corruptam per culpam. Per mulierem enim

Pſal. 50.
Vox miſericordiæ dominicæ.
Pſal. 24.
Bonitas Chriſti ineffabilis.
Pœnitentia eſt iniungenda.
Moraliter.

B

A enim in adulrerio deprehenſam, ſignificatur quælibet perſona Chriſto per fidem deſpon-
ſata : ſed poſtea pet mortale peccarum cum diabolo adulterata : per ſcribas verò & Phari-
ſæos ſignificantur dæmones qui dicunrur hic ſcribæ, quia peccata noſtra rerinent memo-
riter, ranquam firmiter ſcripta: & Phariſæi, id eſt diuiſi rectè dicũtur : quia à Chriſto & ſan-
ctorum conſortio ſeparantur. Hi mulierem ad iudicium adducunt : quia damnarionem
hominum ſollicirè quærunr. Et quia Dominus non vulr mortem peccatoris, ſed vt magis
conuertatur & viuat: ideò ei dicir, *vade & amplius noli peccare*, quia ſibi ſufficit vera pœniten-
tia de præteriris, & cautela contra recidiuam pro fururis.

ORATIO.

B *O Ieſu clemens qui deprehenſam in adulterio clementer ab accuſatoribus liberaſti, & à te incon-
demnatam in pace miſericorditer dimiſiſti: ſtat coram te anima mea adulteratrix, quæ totiens à te
vero ſponſo receſſit, quotiens ſuggeſtionibus adulterantis inimici conſenſit : accuſat conſcientia,
accuſant opera & actio praua: non intres Domine in iudicium cum ea: ne memineris iniquitatum eius an-
tiquarum, libera ab accuſatoribus peccatricem & ream, dimitte in pace ſibi conſcientiam à tuo tremendo
iudicio abſolutam: quia tibi proprium eſt miſereri ſemper & parcere : & non eſt numerus tuæ miſericor-
diæ. Amen.*

De quibuſdam verbis Domlni, pro quibus volebant eum Iudæi lapidare.
CAPVT LXXXIIII.

C QVis verò, ſecundum Alchuinum, Ieſus mulierem abſoluerat à crimine: ne *Ioan.8.*
aliqui dubitarenr, an ille quem videbant verum hominem, poſſet pecca-
ta dimittere: dignatur ipſe apertius diuinitatis ſuæ porentiam demonſtra-
re. Vnde dicirur: *Iterum ergo locutus eſt eis Ieſus dicens: Ego ſum lux mundi*, ſcili- *Lux mundi*
cet totius, non particularirer gentis vnius. Et ideò accedens ad eum per *Chriſtus.*
fidem & deuorionem, ab eo illuminatur ad ſalutem: ab eo verò recedens,
obrenebratur ad gehennam. Chriſtus ſecundum vtramque naturam dicitur lux: quia ſe-
cundum diuinitatem illuminar intus animam, & ſecundum humanitarem informat ex-
terius vitam: & hoc tripliciter: ſcilicet miraculis, prædicationibus, & exemplis : & primum
eſt porentiæ, ſecundum ſapientiæ, tertium boniraris. Ipſe quippe eſt lux, quæ illuminat o- *Ioan.1.*
mnem hominem venientem in hunc mundum: quia ipſe vniuerſaliter omnes illuminat,
D & eſt ſolus lux per eſſentiam: quia ab ipſo omnis notitia deriuatur: cuius participatione alij
ab hac luce illuminati dicuntur lux, ſed non per eſſenriam vt ipſe, quia ipſe eſt verbum à
patre ptogrediens, ſicut lux à luce. Vnde ſecundum Auguſtinum: Lux mundi à patre egre- *Auguſtin.*
diens nube carnis regitur: & ſic contemperata toleranda hominibus efficitur, vt per homi- *tracta. 34.*
nem veniatur ad diuiniratem. Illa ergo luce illuminante illuminamur modo collyrio fi- *in Ioãnem.*
dei, qui de Adam cæci nati ſumus: & ſequitur tam verbis quàm exemplis obediẽdo : vt ex-
cluſis ignorantiæ, vel peccatorum tenebris, in fururo manifeſta viſione deitatis illumine-
mur. Iraque ſubiungit: *Qui ſequitur me*, ſcilicet credendo, amando, & imitando : *non ambulat
in tenebris*, ſcilicet ignorãtiæ: quia ego ſum veritas: nec culpæ, quia ego ſum via : & per con-
ſequens non venir ad tenebras gehennæ, quia ego ſum vita: fructus aurem huius lucis ſub-
dirur, *ſed habebit lumen vitæ*, nunc & in futuro, quia habebir Chriſtum Dei ſaplentiam : qui
E eſt lumen indeficiens & inextinguibile: hic per fidem, & ibi per ſpeciem. Vnde hoc quod
dicit, *qui ſequitur me*: pertinet ad meritũ: quòd verò dicit, *habebit lumen vitæ*, pertinet ad præ-
mium. Vbi Auguſtinus: Ergo frarres mei, quoniam Dominus breuiter air: *Ego ſum lux mun-* *Auguſtin.*
di, qui me ſequitur non ambulat in tenebris : ſed habebit lumen vitæ, quibus verbis aliud eſt quod *ibidem.*
iuſſit, aliud quod promiſir: faciamus quod iuſſit, ne impudẽti fronte deſideremus quod pro- *Sequendus*
miſir: ne dicar nobis in iudicio ſuo: Feciſti ne quod iuſſi, vr expetas quod promiſi? Quid igi- *eſt Chri-*
tur iuſſiſti Domine Deus noſter? dixi tibi vt ſequereris me: ergo modo faciamus, ſequa- *ſtus.*
mur Dominum : ſoluamus compedes quibus impedimur. Sequamur Chriſtum lnmen
mundi: ne ambulemus in renebris : renebræ metuendæ ſunt, ſed morum non oculorum.
Et ſi oculorum, non exteriorum, ſed interiorum : vnde diſcernitur non album & nigrum,
ſed iuſtum & iniuſtum. Hæc Auguſtinus. De ſuperexcellenria aurem iſtius luminis nobis *Lucis æter-*
promiſſi dicit idem Auguſtinus: Tanta eſt iocũdiras lucis æternæ, vt etiam ſi non liceret in *na iocun-*
ditas.

ca amplius manere quàm vnius diei mora: propter hoc ſolum innumerabiles anni huius A
vitæ pleni delitiis, & circunfluentia bonorum temporalium rectè meritóque contemne-
rentur. Deinde poſt aliqua iam incipiens ad certamen paſſionis Iudæos ptonocate, dixit
eis: *Cùm exaltaueritis*, ſcilicet in cruce, *filium hominis*, id eſt filium virginis, ſecundum cuius car-
nem debebat pati: & exaltari in cruce, in qua fuit extenſus, & exaltatus in aëre, propter
quod & exaltatus eſt à Deo patre: *tunc cognoſcetis*, ſcilicet aliqui ex vobis per fidem: *quia ego*
ſum, ſcilicet verè Chriſtus: *ego ſum*, ſub carne Deus abſconditus: vbi prædicit quoſdam de
eis poſt paſſionem ſuam cognituros quis eſſet, & crediturus in eum: prænuncians eis per

Auguſtin. tracta. 40. in Ioãnem. Cognoſci noluit, vt crucifigatur.

quæ debeant peruenire ad fidem, quia per ſuam paſſionem. Vnde Auguſtinus: Differo co-
gnitionem veſtram, vt impleam paſſionem meam: hoc oportebat impleri per manus eo-
rum, qui poſtea fuerant credituri. Quare hoc? niſi vt nemo deſperaret in quocunque ſce-
lere malè ſibi conſcius, quando videt eis donari homicidium qui occiderant Chriſtũ. Hæc B
Auguſtinus. Tribus modis nos offendimus Deum, & ipſum humiliamus: ſcilicet malis co-
gitationibus, malis verbis, & malis operibus. Quando verò conterimur: confitemur, & ſa-

Offendimus Deum tripliciter.

tisfacimus: tunc ipſum exaltamus in anima, ipſum ſuper omnia diligendo, & per conſequẽs
cognoſcimus ipſum ſuper omnia venerando. Si ergo vis cognoſcere Deum, exalta eum tri
bus modis prædictis: ſcilicet cordis contritione, contra malas cogitationes: oris confeſſio-
ne, contra malas locutiones: & corporis ſatisfactione, contra malas operationes. Deinde
quibuſdam Iudæis, tunc in ſe credẽtibus, dicebat: *ſi vos manſeritis in ſermone meo*, id eſt ſi per-
ſeueraueritis vſque in finem in fide, quæ in vobis cœpit eſſe per ſermonem, à doctrina &
diſciplina mea non recedendo: nulliſque tentationibus cedendo: tunc, *verè diſcipuli mei eri-*
tis, hoc dixit quia aliqui eorum fictè credebant, & iſti veri diſcipuli non erant: *& vos cogno-*
ſcetis veritatem, quæ modo carne tecta loquitur vobis, & latet vos: vel veritatẽ doctrinæ quã C
ego doceo, & fidei quam modò creditis, *& veritas*, cognita, *liberabit vos*: id eſt liberos faciet:
quia in præſenti liberat à ſeruitute culpæ, & dat libertatem gratiæ: & tunc vera libertas in-
choatur, & in futuro liberabit à ſeruitute miſeriæ: & dabit libertatem gloriæ, & tunc vera
libertas perficietur. *Reſponderunt*, alij nõ credẽtes, & iactando dixerunt ſe eſſe: *ſemen Abrahæ*,

Seruitus Iudæorum.

& nemini vnquam ſeruiſſe, quaſi liberi eſſent, & liberatione non indigerent. Sed manife-
ſtè patet dictum eorum falſum eſſe: quia primò in Ægypto fuerunt in magna ſeruitute, &
iterum in Babylone. In terra etiam ſua ſeruierunt regi Aſſyriorum, & nationibus aliis: &
iterum Romanis, ſoluentes tributa eis. Dominus autem propoſuit eis ſeruitutem difficilio-
rem quàm hominum, dicens: *Amen dico vobis, quòd omnis qui facit peccatum*, cuiuſcunque cõ-
ditionis ille ſit, ſiue nobilis, ſiue ignobilis, Iudæus vel Græcus, diues vel pauper, imperator

Chryſoſto. hom. 41. operis imperfe.

vel mendicus, *ſeruus eſt peccati*. Vnde Chryſoſtomus: Omnis qui diaboli ſequitur voluntatẽ, D
ſeruus eſt, etſi ſit liber. Qui autem Deo obedit, ille verus ingenuus eſt: etſi fuerit ſeruus. In-
genuitatem enim ſpiritalem non ſordidat ſeruitus corporalis, nec turpitudinem ſpiritalẽ
honeſtat corporalis libertas. Seruitutẽ enim non Dei diſpoſitio, ſed humana violentia in-
troduxit. Omnis enim homo liber creatus eſt, quem Deus in libero arbitrio poſuit, niſi

Auguſtin. tracta. 41. in Ioãnem. Seruitus peccati peſſima.

ipſe ſe feciſſet ſeruum. Vnde & Auguſtinus: Bonus etiam ſi ſeruiat, liber eſt: malus autem,
etiam ſi regnet, ſeruus eſt: nec vnius hominis, ſed quod eſt grauius, tot dominorum, quot
vitiorum. Seruus eſſem vtinam hominis, non peccati. Et iterum: *Omnis qui facit peccatum,*
ſeruus eſt peccati. O miſerabilis ſeruitus: Plerunque homines cùm Dominos malos patiun-
tur, Venales ſe petunt: non quærentes Dominũ nõ habere, ſed ſaltẽ mutare. Seruus peccati
quid faciat? quem interpellet? apud quem venalem ſe petat? Deinde ſeruus hominis ali-
quando ſui Domini duris imperiis fatigatus fugiẽdo requieſcit. Seruus peccati quo fugit? E
ſecum ſe trahit quocunque fugerit. Non fugit ſeipſam mala conſcientia: non eſt quo eat:
ſequitur ſe, immo non recedit à ſe. Peccatum enim quod facit, intus eſt: fecit peccatum vt
aliquam corporalem caperet voluptatem. Voluptas tranſit, peccatum manet. Præteriit
quod delectabat: remanſit quod pungat. Mala ſeruitus. Ad Chriſtum omnes fugiamus: cõ-
tra peccatum Deum liberatorem interpellemus: venales nos petamus, vt eius ſanguine
redimamur. Liberat ergo ab hac ſeruitute ſolus Dominus. Qui illam non habuit, ipſe

Peccator ſeruus. Diogenis ad Alexãdrũ reſponſum.

de illa liberat. Solus enim in hac carne venit ſine peccato. Hæc Auguſtinus, Peccator
ergo, vt dictum eſt, ſeruus eſt tot dominorum, quot vitiorum. Vnde legitur de Diogene
Philoſopho, quòd cum Alexander diceret ſe dominatorem orbis: ille ait: nequaquam es
Dominus, ſed ſeruorum meorũ ſeruus. Superbia enim, domina tua & ancilla mea, te cir-
cunduCit: ego autem eam ſuppeditaui: carnalis concupiſcentia & gula ſunt Dominæ tuæ,
& ancillæ

A & ancillæ meæ, quæ te ducunt & tibi dominantur: ego autem eas ſuppeditaui & vici, & ideo tu es ſeruorum meorum ſeruus. Deinde oſtendit pœnam huius ſeruitutis, dicens, *Seruus autem*, ſcilicet culpæ *non manet in domo*, id eſt in eccleſia *in æternum* licet modo ad tempus inquantum eſt de numero fidelium: quia modo ſunt admixti mali cum bonis: & in futuro abinuicem ſeparabuntur, ſicut oues ab hœdis: *filius autem*, ſcilicet Dei naturalis: *manet in æternum*, quia ſolus eſt ſine peccato, & ſic habet poteſtatem alios liberandi à peccato: faciendo eos filios Dei per gratiam adoptionis, vt ſecum maneant in domo libertatis: & hoc eſt quod concludit, dicens: *Si ergo filius* qui verè liber eſt, & potens in domo libertatis: *vos liberauit* à ſeruitute culpæ: *verè liberi eritis*, non à Barbaris, ſed à diabolo: non à corporis captiuitate, ſed ab animæ iniquitate, vt peccatum non dominetur in vobis, quia in hoc conſiſtit vera libertas. Vnde dicit Gregorius: *Gregorius*
B Quem conſcientia defendit, etiam inter accuſatores liber eſt. Vnde & Boëtius: Liber *epiſt 39. lib. 9.* eſt qui habet liberam conſcientiam: patet ergo quòd mundana libertas, de qua gloriabantur, non eſt vera libertas: nec carnis nobilitas, eſt vera nobilitas. Sed hodie heu ſunt multi qui de carnali nobilitate & libertate quærunt extolli: non verecundantes de ſeruitute peccati. ſecundum Auguſtinum: Qui ex amore peccat, non ex languore naturæ, *Auguſtin. tracta. 42. Peccati differentia.* nec ex ignorantia leui, ſeruus eſt peccati: alia enim ſunt peccata infirmitatis, alia imperitiæ, alia malitiæ, Infirmitas & imperitia contraria ſunt virtuti & ſapientiæ: malitia contraria eſt bonitati. Deinde oſtendit eos non eſſe filios Abrahæ, de quo gloriabantur: ſed potius degeneres, quia cum operibus fidei non imitantur. Vera enim filiatio declaratur *Filiatio vera.* per imitationem paternæ conditionis, quia imitatio patris eſt ſignum veræ filiationis: Iudæi autem non imitabantur facta Abrahæ, quia quærebant eum interficere, quod
C Abraham non fecit, ex quo ſaluator concludit quòd eius verè filij non erant quamuis ab eo carnaliter deſcendiſſent. Vnde erant filij Abrahæ tantummodo carne, ſed non operum & fidei imitatione. Caro quidem illorum ex ipſo erat, ſed vita non erat. Ex hoc patet quòd fruſtra quis gloriatur: quia ſecundum habitum eſt filius Auguſtini, vel benedicti, ſeu alterius ſancti: niſi opera ipſius ſecundum ſuam poſſibilitatem ſtudeat imitari. Videntes autem Iudæi quòd ex operibus filiationem arguebat: ideo dixerunt ſe filios dei, cuius legem & cæremonias ſeruabant: non ſicut alij idololatriæ dediti, vnde dicunt ei: *nos* vnius dei cultores *ex fornicatione*, ſcilicet ſpirituali gentilitatis, quæ fornicatur cum multis dijs: *nati non ſumus* idola colentes ſicut ipſi, ſed in fide vnius Dei: fornicationem enim vocant idololatriam, ſicut & frequenter nominatur in ſacra ſcriptura, quia anima ſeparatur à deo per eam *vnum patrem* ſpiritualem *habemus deum*, quem coli-
D mus: quia non colebant pluralitatem deorum, ſicut gentiles. Sed hanc paternitatem ſal- *Deum patrem habentes.* uator excludit: & deum non eſſe eis patrem oſtendit, quia non diligunt, nec cognoſcunt eius filium, ſcilicet ipſum Chriſtum ab eo miſſum: nam dilectio & notitia Chriſti, eſt ſignum filiationis dei: eorum enim quæ ab vno procedunt mutua eſt dilectio in illo à quo procedunt. Deinde oſtendit cuius ſint filij, & dicit eos ex patre diabolo eſſe: non creatione, ſed imitatione: qui deſideria patris ſui, ſcilicet diaboli, volunt perficere, & innocen- *Filij diaboli.* tem occidere: quod probat conſequenter; conditiones diaboli explicans, & poſtea ad ipſos applicans: vnam autem conditionem diaboli primò tangit dicens: *Ille homicida erat ab initio* mundi, & conditi hominis: primos homines malis ſuaſionibus occidendo, & eis immortalitatem auferendo. Homo enim in ſpecie humana reponitur per animam: & ideo magis propriè eſt homicida qui animam per peccatum mortale occidit, quàm
E ille qui occidit corpus, per quod homo cum brutis conuenit. Vbi Auguſtinus: Noli ergo *Auguſtin. tracta. 42. in Ioannē.* putare non eſſe homicidium. quando fratri tuo malè perſuades. Si fratri tuo malè perſuades, occidis: & vt ſcias quòd occidis, audi pſalmum: *Filij hominum, dentes eorum arma & ſagittæ & lingua eorum machæra acuta.* *Pſal. 56.* Alia conditio diaboli tangitur, cùm ſubditur, *& in veritate* operis & iuſtitiæ *non ſtetit*, id eſt in debita obedientia ad Deum: quia non eſt veritas in eo. Res enim dicuntur veræ, inquantum conformantur veritati primæ: à qua *Res vera quæ ſint.* veritate deuiauit diabolus per peccatum ſuperbiæ, & deſeruit ordinationem naturæ ſuæ: quæ erat vt Deo ſubijceretur continuè, nec ſtetit in veritate vocis & loquelæ: quia mendax eſt, & pater, id eſt inuentor eius, ſcilicet mendacij: ſicut Deus pater eſt veritatis. Ante ipſum non erat mendacium: ab ipſo, & per ipſum eſt factum, vt ſit omnis homo mendax. Ille quidem dicitur mēdax, non tantum pater mendacij, qui mendacium *Mendacij pater.* ab aliis in mentem refert, ſed mendax eſt & pater mendacij, qui non ſolum refert illud,

Gene. 3. ſed & facit: & propter hæc diabolus dicitur parer mendacij: quia primum mendacium A
adinuenir dicens mulieri: *Nequaquam moriemini*: Hanc ergo proprietatem, hanc nepha-
riam hæreditatem filijs ſuis diabolus dereliquit, vt mentiantur & patrem ſuum diabolum
mentiendo ſequantur. Cùm enim mentiuntur à diabolo accipiuntur, & eum imitantur.
Ioannis 14. Attendant mendaces illud verbum Chriſti dicentis: *Ego ſum via, veritas, & vita*: quia rece-
dendo à veritate, recedunt à via & vita. Tales ergo tanquam illegitimi in religione Chri-
ſtiana meritò ſunt habendi: quia à Deo patre degenerantes facti ſunt filij diaboli. O
quàm multi ſunt huiuſmodi filij diaboli etiam religioſi, & quàm plenus eſt de eis mun-
dus. Et vtinam omnes tales characterem patris ſui diaboli in fronte geſtarent vt cogno-
Auguſtin. de quæſtio. euangelicis c. 90. ſcerentur, ne alij per eorum mendacia deciperentur. Sed heu aliqui habent frontem me-
retricis, & parum erubeſcunt de mendaciis. Vt quid terram occupant tales peſtiferi ſedu-
ctores, errantes & in errorem mittentes: ac ſi patrem ſuum qui vniuerſum orbem ſeducit B
Diabolus nomen commune officij. imitantes. Mendax ergo in loquendo, & mendacia fingendo, proprietatem diaboli aſſu-
mit malè viuendo. Vnde dicit Auguſtinus Quòd diabolus non ſpeciale nomen eſt, ſed
commune: & in quocunque opera diaboli fuerint inuenta, diabolus eſt appellandus:
Veritas in Chriſtiano. operis enim nomen eſt, non naturæ. Erubeſcè ergo ô Chriſtianæ, & maximè tu religio-
ſe, de hoc nomine: & ab omni mendacio abſtine: quia in quolibet Chriſtiano debet
eſſe veritas tanta, vt inter iuramentum & ſimplicem affirmationem nulla ſit differen-
tia. Et quia ſolent innocentes antequam ſubeant iudicium paſſionis, expetere iudi-
cium examinationis: ideo dominus noſter ſciens Iudæos in mortem ſuam conſpiraſſe,
iudicium examinationis ab eis expetijt: ad oſtendendam ſuam innocentiam, & Iu-
dæorum malitiam, & ad conuincendam apertiua eorum iudiciariam iniuſtitiam.
Quamuis enim vltro mortem pati voluerit: ipſe tamen Chriſtus ſuam innocentiam C
omnibus manifeſtam eſſe voluit. Vnde dicit: *Quis ex vobis*, coram quibus palam docui,
& miracula feci *arguet* & reprehendere poteſt me de peccato? quaſi diceret: vos vultis
me interficere: oſtendite peccatum quo meruerim mortem: quod ſi non poteritis ma-
Gregorius hom. 18 in Euangelia. nifeſtum erit, quòd me innocenter occiditis. Secundum Gregorium. Penſanda eſt
manſuetudo dei qui venerat peccata relaxare, quia non dedignatur ex ratione oſten-
dere ſe peccatorem non eſſe, qui etiam ex virtute diuinitatis poterat peccatores iu-
Mãſuetudo Chriſti. ſtificare. Et ideo cùm non poſſitis me de peccato arguere *ſi* id eſt, quia *veritatem dico
vobis* quoniam ſcilicet dico me filium dei *quare vos non creditis mihi* & in me, ex quo non
ſum peccator ſicut cæteri? Et ſubdit cauſam dicens: *Qui eſt ex deo* non natura, ſed fide:
non ore, ſed amore & per conformitatem voluntatis *verba dei audit*, & hoc aure cor-
dis, non ſolum corporis audit ea libenter & amat, quia quilibet libenter audit doctri- D
nam ad quam affectum habet, quia quaſi connaturalis eſt. Ille enim qui veraciter in
deum credit, ac veraciter deum timet & diligit: dei verba libenter audit. Qui verò non
habet fidem nec amorem, ſicut Iudæi erant: verba dei audire non poſſunt. In his ver-
bis domini vnuſquiſque conſcientiam ſuam probare poteſt, verum ex deo ſit an non:
qui enim verba dei & cœleſtem patriam deſiderare, carnis deſideria & mundi glo-
riam contemnere, aliena non appetere & propria largiri, & alia huiuſmodi iubentis
libenter audit, & libentius opere complet: nullo modo ſe ex deo eſſe dubitet. Qui verò
væcors & durus verba dei audire contemnit: vel ſi hoc aure corporis audierit, & tamen
nullo ſtudio vel labore in opus mittere conatus fuerit: profectò ſe ex deo nou eſſe oſten-
dit. Et tales erant iſti, quibus concludendo à Domino hic dicitur: *Propterea vos non au-
ditis*, id eſt non recipitis verba Dei ex ore meo, & mihi non creditis, *quia ex deo non eſtis*,
propter vitium quod à Deo non eſt: ſed à diabolo ſuggeritur, & à mala voluntate perfi- E
citur. Et quia non eſtis ex Deo, non habentes fidem nec amorem: ſequitur quòd ſitis
Auguſtin. tracta. 42. in Ioãnem. ex diabolo, non per creationem, ſed per imitationem. Vnde Auguſtinus: Cùm dicit
ex Deo non eſtis, noli attendere naturam, ſed vitium: ex Deo quidem ſunt ſecundum
naturam, ſed ex Deo non ſunt vitio & praua affectione. Eſt autem ſecundum Grego-
Affectorũ gradus. rium triplex gradus malè affectorum. Nam ſunt nonnulli qui præcepta Dei nec aure cor-
Gregorius home. 18. in Euangelia. poris, id eſt exteriori auditu percipere dignantur: quidam verò percipiunt, ſed nullo men-
tis deſiderio complectuntur, non habenres voluntatem implendi quæ audiunt: quidam
autem libenrer audiẽdo compunguntur, ſed poſt lachrymas tribulationibus preſſi aut de-
litiis allecti ad iniquitatem reuertuntur: hi profectò verba Dei non audiunt, quia exercere
in opere cõtemnunt. Licet ergo omnes ſint filij Dei per naturam: illi tamen ex diabolo per
vitium

A vitium ſunt, qui verba Dei non diligunt. Qui verò ex Deo generationis adoptione renati ſunt, audiunt verba Dei & cuſtodiunt. Dum terra eſt ſub tecto & non cõpluta, latet quos fructus ſit ferre apta: ſed ſi eſt ſub aëre nudo & compluta, patet quis fructus veniat ex ea. Igitur ſi diuinus ſermo ſit tibi grauis, & quaſi ſarcinat aures: time ne ſis præſcitus cum Iudæis quos imber verbi compluit, & ipſi ſpinas & tribulos exercuerunt: quo patuit quòd terræ maledictio proxima erat, quam ignis deuaſtare debuit. Et quia Iudæi conuicti ſunt non eſſe filij Abrahæ vel Dei, ſed diaboli: ideo neſcientes contradicere veris, contradicũt iniuriis: & ingerunt conuicia, quia reſiſtere non poſſunt ex veritate aliqua. Modus enim hominum qui neſciunt rationabiliter reſpondere, eſt ad conuicia ſe conuertere: & ideo Iudæi non habentes quid rationabiliter Chriſto reſponderent, ad conuicia ſe conuertunt. Vnde contradicentes dicunt eum Samaritanum eſſe, & dæmoniũ habere: licet enim Chri- *Conuiciãtiũ de peccato modus.*

B ſtus eſſet genere Iudæus & non Samaritanus: tamen vocant eum Samaritanum ex cauſis pluribus. Samaritani enim qui erant Gentiles, Iudæis infeſti & odibiles erant, eo quòd terram eorum poſſidebant: & ideo vulgare erat apud Iudæos, quòd homines malos & eis odibiles etiam ſi Iudæi eſſent vocabant Samaritanos: talis autem erat Chriſtus ſecũdum opinionem eorum, quem credebant arguere eos propter odium: ideo vocabant eum Samaritanum, & quaſi aduerſarium. Vel quia Samaritani partim legem ſeruabant, & partim non ſeruabant: videntes Iudæi Chriſtum in aliquo legem ſeruãtem & in aliquo diſſoluentem, vocabant eum Samaritanum, quaſi à lege diuina alienum. Vel à Samaritanis cum quibus conuerſatus erat, eum Samaritanũ quaſi peccatorẽ vocabant: quia peccatores illos reputabant, nec eis coüti volebant. Dicebant etiam eum dæmoniũ habere, propter mirabilia quę faciebat, quæ magicis artibus imputabant: vel quia cogitationes & ſecreta eorũ reuelabat *Samaritanus cur vocatus Chriſtus.* *Dæmonium habere dicitur ſaluator.*

C & frequenter dicebat: quod dæmoni attribuebant, cui tamen cordium occulta ſunt abſcondita. Vel quia aliquando quædam alta, & ſubtilia loquebatur quæ non intelligebant, credebant quòd quaſi dæmonio plenus loqueretur, & eum arrepticium reputabant. Dominus autem hic, ſicut & vbique, ad patientiæ & manſuetudinis exemplum nos prouocat: quia manſuetè iniuriam declinat. Accepta iniuria non iraſcitur, neque conuitiis conuitia reddit, &c, vt dicit Petrus, *cùm malediceretur non maledicebat*. Et attende quòd licet Dominus Iudæos ſæpe docendo, vel corrigendo durè & aſperè reprehenderit: tamen dura verba vel facta inferentibus, nunquam vel hic vel alibi durè vel aſperè reſpondit. Erudiens nos ſecũdum Chryſoſtomum, quæ ad Deum pertinent, vindicare: quæ verò ad nos, deſpicere. Vnde cùm in veritate eis reſpondere poſſet, vos dæmonium habetis: tamen noluit, ſed malum quod in eis eſſe cognouit, patienter tacuit: imitabilem nobis patientiam oſtẽdens, vt quo- *1. Petri 2.* *Reſponſio Chriſti ſemper mollis.* *Chryſoſto. hom. 54. in Ioannem.*

D tiens à proximis iniurias patimur, eorum etiam vera mala patienter taceamus: ne fortè talis correptio non ex dilectione, ſed ex odio nata videatur. In his ergo, ſecundum Gregorium, ſuperbia noſtra confunditur, quæ ſi exagitata vel leuiter fuerit, atrociores iniurias reddit quàm acceperat: facit mala quæ poteſt, & minatur facere quæ nõ poteſt. Duo quippe ei illata fuerant: vnum negauit, & aliud tacendo conſenſit. Tacuit quod recognouit, & patienter repulit quod dictum fallaciter audiuit. Dæmonium ſe non habere reſpondit, ſed tamen Samaritanum non eſſe negauit. Quia enim Samaritanus interpretatur cuſtos, & ipſe præcipuè cuſtos noſter eſt: non enim dormitat qui cuſtodit Iſraël: ideo ſe Samaritanum eſſe non negauit. Negauit autem dæmonium habere: diabolus enim honori Dei reſiſtit: qui ergo honorem Dei quærit, alienus à diabolo eſt, & ideo Chriſtus qui honorificat patrem ſuum, ſcilicet Deum, dæmonium non habet. Vnde ait: Sed hono- *Mala proximi tacenda.* *Impatiẽtia noſtra.* *Greg. hom. 18. in Euã.* *Samaritanus.* *Pſal. 120.*

E rifico Deum, *patrem meum*: declarando eius virtutem in miraculis, & omnia ei attribuendo, pro cuius honore *vos me inhonoraſtis*, per falſa opprobria, & quod virtuti diuinæ attribui debet, dæmoni aſcribendo. Imò in hoc quòd inhonoraſtis me, inhonoraſtis & patrem meum: qui enim non honorificat filium, non honorificat patrem qui miſit illum. Item habens dæmonium, qui eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, ſuperbus eſt, & ſe extollit quærendo gloriam ſuam: *ego autem non* ſic: non enim, *quæro gloriam meam*, ſicut ſimulatores, qui ſe oſtendunt, & quærunt videri quod non ſunt. Et verè non quærit, qui ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens. Non quæſiuit in iſto mundo gloriam, nec vllam magnificentiam: venit enim vt doceret omnem mundi gloriam contemnendam. Inquantum homo eſt loquens dicit: *ego gloriam meam non quæro*, ſolus enim Deus eſt, qui poteſt gloriam ſuam quærere abſque culpa & peccato: alij autem non niſi in Deo. Sed *eſt qui quærat* veram & debitam gloriam meam *Philip. 2.*

& iudicet,ſcilicet iudicio diſcretionis,id eſt à gloria veſtra humana:& ſecundum ſeculum A
diſcernat & ſeparet:ſcilicet pater meus qui me & glorificantes me remunerat , & vos &
omnes qui me non glorificant damnat.Cùm itaque filius Dei multa ſigna faceret,& virtu-
Gloriã ſuã nõ quæſiuit Chriſtus. Ioan.5. Gregorius hom. 18. in Euãgelia.
tes multas oſtenderet,glotiam ſuam non quæſiuit:vt nos eius exemplo inſtructi diſcamus
de bono quod agimus non gloriari,& cum à patre omne iudicium,ſibi datum eſſet: illatas
iniurias patris iudicio ſeruauit,vt nobis inſinuaret quantum nos eſſe patientes debemus,
dum ſe vlciſci non vult & ipſe qui iudicat.Accepta etgo contumelia meditemut in opere
vocem Domini illam,*ego non quæro gloriam meam:eſt qui quærat & iudicet*, Et quia,ſecundum
Gregorium,cum malorum peruerſitas creſcit , non ſolum prædicatio frangi non debet,
ſed etiam augeri:ideo Dominus poſtquam habere dæmonium dictus eſt , prædicationis
ſuæ beneficia largius impendit.In quo oſtenditur magna Chriſti benignitas : quia illis à
quibus tantum receperat conuitium, non negauit ſuæ doctrinæ beneficium. vnde dicit: B
amen amen,id eſt fideliter *dico vobis:ſi quis ſermonem meum ſeruauerit*,non ſolum fide, ſed etiam
vita & opere:*mortem non videbit*,id eſt non experietur *in æternum*,hoc eſt æternæ mortis ama-
ritudinem.ſed vitam habebit æternam.Deinde ex his verbis Domini volentes oſtendere
eum habere dæmonium,dixerunt:*Abraham mortuus eſt & prophetæ* , ſed fundabant ratio-
nem ſuam ſuper falſum,ſcilicet quòd Chriſtus dixiſſet de morte temporali , qui tantum
intellexerat de morte æterna:& poſt pauca ſubiungit:*ſi ego* , ſcilicet ſolus , ſine patre meo
glorifico meipſum,ſcilicet inaniter:& quæro gloriam meam præter regulam diuinæ veritatis,
vt vos mihi imponitis *gloria mea* quam dicitis meam *nihil eſt*, & falſa , quia falſum eſt non
ens,& nihil.Gloria mundi nihil eſt,quia eſt fumus tranſiens,& ventus tumens , & ad nihil
culpæ & ad infernum deducens.Sed gloria mea eſt à Deo patre,à quo nullum falſum po-
teſt eſſe.*Eſt enim pater meus* ſubſtantialis,*qui glorificat me* voce & per miraculorum operatio- C
nem:& poſtea glorificabit per reſurrectionis,& aſcenſionis gloriam, *quam vos dicitis : quia
Deus noſter eſt*,per operum imitationem,ſed hoc eſt falſum quod probat dicens: *& non co-*
Chriſti dies Abraha viſa.
gnouiſtis eum,ſcilicet per fidem formatam,in qua conſiſtit Dei ſimulatio per adoptionem.
quia dicentes,*nunquid tu maior es patre noſtro Abraham?* reputabant Dominum eo minorem:
ideo oſtendit ſe eſſe maiorem,quàm Abraham:quia Abraham ab eo tanquam à maiore
bonum redemptionis expectat ſibi promiſſæ. vnde dicit *Abraham pater veſter* , ſecun-
dum carnem,de quo ſcilicet gloriamini : credens *exultauit* in ſpiritu ſperando , *vt videret*
Gen.18. Gene.22. Gene.26.
diem meum intelligendo & cognoſcendo tantum myſterium, quia deſiderauit cognoſcere
tempus aduentus Chriſti,quod eſt videre Chriſtum in ſpiritu : & vidit in figuris & fide
diem æternitatis,& diem futuræ temporalis meæ natiuitatis quando in figura trium an-
gelorum,ſibi apparentium,cognouit trinitatis myſterium:& quando dictum eſt ei , in ſe- D
mine tuo benedicentur omnes gentes terræ:& in oblatione Iſaac, in loco qui ideo dictus
eſt Dominus videt.Quia Dominus fecit Abraham videre occultum Chriſti myſterium
Gaudium Abrahę de Chriſto.
& gauiſus eſt,propter beneficium à me vt à maiore ſibi promiſſum.Ineffabili nanque gau-
dio exultare potuit, quando & verbum apud patrem manens, & idem aliquando in car-
nem venturum non de patris gremio receſſurum perſpexit : quando eum de ſtirpe ſua na-
ſciturum præuidit,per quem non ſolum ipſe ſaluaretur : ſed etiam totus mundus redime-
retur, & facta eius de Chriſto repromiſſio impleretur. Et cùm Iudæi ſolam in eo ætatem
carnis non diuinam naturam penſantes, & de verbis ſuis mirantes dicerent ad eum, *quin-
quaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti?* qui ſcilicet ante mille annos eſt mortuus:
Eſſe & fieri.
quaſi dicerent,hoc eſt impoſſibile:volens eos ab intuitu carnis ad deitatem trahere reſpõ-
dit eis:*Antequam Abraham fieret*,ſcilicet temporali generatione:*ego ſum*, æternaliter manẽs. E
non dicit Abraham eſſet,ſed fieret : quia Abraham creatura fuit:nec dicit ego fio, ſed ego
ſum, quod eſt verbum ſubſtantiuum: quia non creatura , ſed creator eſt omnium. Vbi
oſtenditur eius æternitas coniungendo verbum præſentis , ſcilicet ego ſum , cum verbo
præteriti,ſcilicet antequam fieret : quia æternitas omni tempori aſſiſtit. Vnde deus ſolus
Eſſe Dei.
habet eſſe perfectum : quia illud perfectum eſt , cui nihil deeſt extra ipſum : & ideo di-
uinum eſſe cùm totum ſimul ſit, nec quicquam de illo præterierit aut futurum ſit , per-
fectiſſimum eſt :noſtrum autem eſſe quia habet aliquid extra ſe imperfectum eſt : deeſt
enim nobis aliquid quod de noſtro eſſe iam præteriit,vel quod futurum eſt.Quantum er-
go ad ſubſtantiam diuinitatis Chriſtus eſt ante Abraham : ſed ſecundum naturam aſſum-
ptã fuit poſt Abraham. Vnde Chriſtus vidit Abraham oculo diuinitatis, & Abraham vidit

Chriſtum

A Chriſtum oculo cordis, fide videlicet illuminatus. At infideles inſenſati Iudæi conſiderantes quòd æternitas non niſi Deo conuenit: & quòd ſe per æternitatem Deum eſſe profiteretur & oſtenderet: iſtáque æternitatis verba intelligere & ſuſtinere non valentes, reputabant ea blaſphemiam: quódque pro tali blaſphemia eſſet lapidandus: & ideo ſecundum legis mandatum eum tanquam blaſphemum lapidare volentes, *tulerunt lapides vt iacerent in eum*, ſicut in blaſphemum & mortis reum. Quia enim non valebant ſapientiæ quæ loquebatur reſiſtere: nec ſciebant verbis eius rationabiliter contradicere loquendo: ideo conuertentes ſe ad lapides contradixerunt corporaliter perſequendo: & quem intelligere cuiúſque ſermoni reſiſtere non poterant, eum lapidibus obruere quærebant. Lapides enim cordis contra veritatem, ac duri & inflexibiles ad credendum erant: & eorum animus facto eorundem conſonabat. Vnde ad hoc ſignificandum lex ſcripta eſt in tabulis lapideis per

Lapides Iudæis congruentes.

B Dominum. Vbi Auguſtinus: Tanta duritia quo curreret, niſi ad lapides ſibi ſimiles? Sed Dominus qui ſolo verbo eos ſuperare poterat, vindicare ſe noluit: quia pati venerat, & hoſtes ſuos non poteſtate ſed humilitate vincere: & ideo abſcondit ſe vt homo & vt humilis: *& exiuit de templo*, quia commendanda erat patientia, non exercenda potentia. *Abſcondit ſe*, non timore mortis: neque impotentia reſiſtendi eis, ſed cedens furori eorum vſque dum veniret hora paſſionis, & docens nos furore hoſtium quandoque & pro tempore declinare, *& exiuit de templo*, ab eis, deſignans derelictionem Iudæorum, & tranſitum ad gentes. Notandum autem quòd Dominus aliquando fugiebat, aliquando occurrebat, aliquando ſe occultabat. Fugiebat quidem honores, vt quando venturi erant vt facerent eum regem: occurrebit ſuis crucifixoribus, quando volebant capere eum: abſcondebat ſe ſicut hic patet à Iudæis furentibus, vt occaſionem furendi ſubtraheret ab eis. Per iſta tria exempla, dat

Auguſtin. tracta. 43. in Ioãnem.

Domini abſcenſio.

Fuga Domini.

C nobis tria ſalutaria documẽta, ſcilicet vt fugiamus mundi proſpera: deſideremus pro Chriſto pati aduerſa: & vitemus iurgia. Nos autem contrarium facimus, quia honores appetimus & procuramus: aduerſa fugimus & vitamus: & litigiis nos immiſcemus. Conſidera hic (vt ait Gregorius) ſaluatoris noſtri manſuetudinem & humilitatem: qui cùm potentia diuinitatis nutu tacitæ mentis ſuos perſecutores poſſet ſubitò in pœnas mortis obruere, tãquam pauidus humiliter ſe abſcondit. Hoc autem fecit propter tria. Primò, quia tempus mortis ſuæ nondum aduenerat. Secundò, quia tale genus mortis non elegerat. Tertiò, vt daret nobis intelligere, quòd liceat perſecutores declinare: & hoc quando eſt perſecutio perſonalis, ſecundum illud quod dixit diſcipulis: Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. Sed quando non eſt perſecútio perſonalis: tunc prælatis non licet fugere, vt patet de mercenario & paſtore. Ideo etiam abſcondit ſe ab eis corpore, quia non mere-

Gregorius hom. 18. in Euangelia.

Matth. 10. Ioan. 10.

Gregorius ibidem.

D bantur eum videre mente. Vnde Gregorius: Illis ipſa veritas abſconditur, qui eius verba ſequi contemnunt, quia eam quam non inuenit humilem veritas fugit mentem. Et Auguſtinus: Tanquam homo à lapidibus fugit, ſed væ illis à quorum lapideis cordibus Deus fugit. Secundum Auguſtinum: Non abſcondit ſe in angulo templi quaſi timens, aut in domunculam fugiens, vel poſt murum aut columnam diuertens: ſed cœlica poteſtate ſe inuiſibilem inſidiantibus conſtituens, per medium illorum exiuit: à ſuis tamen diſcipulis videbatur, quia illi eum ſequebantur. Hoc ergo exemplo ſuo Dominus nos inſtruit vt locum iræ demus: & vt perſecutorum ac malorum ſæuitiam quantum ſine fidei periculo fieri poteſt fugiamus. Vnde Gregorius: Quid autem nobis hoc exemplo loquitur: niſi vt etiam cùm reſiſtere poſſumus, iram ſuperbientium humiliter declinemus? Quanta humilitate iram proximi fugere debeat perpendat homo, ſi furores iraſcentium abſcondendo ſe de-

Auguſtin. tracta. 43. in Ioannẽ.

Abſcondẽdi occaſio.

Gregorius home. 18. in Euangelia.

E clinauit Deus. Nemo ergo ſe contra acceptas contumelias erigat: nemo conuiciis conuicium reddat. Imitatione etenim Dei glorioſius eſt iniuriam tacendo fugere, quàm reſpõdendo ſuperare. Hæc Gregorius. Sunt autem multi qui Iudæorum duritiam repræhendunt, ſed ſuam minime attendunt. Vnde Gregorius: Quam multi ſunt hodie, qui Iudæorum duritiam deteſtantur quia prædicationem Domini audire noluerunt: & tamen quales illos arguunt fuiſſe ad fidem, tales ipſi ſunt ad operationem. Præcepta Dei audiũt, miracula cognoſcunt: ſed conuerti à ſuis prauitatibus renuunt. Hæc Gregorius. Conſpice hic Dominum Ieſum bene, & cum væhementi dolore, quomodo volens Iudæorum furori cedere abſcondit ſe: & intuere ipſum ac diſcipulos tanquam imbecilles mœſtè & inclinato capite recedere: & eis ex corde compatere.

Gregorius ibidem.

ORATIO. A

Domine Ieſu Chriſte, qui ad audiendum verbum Dei nos inuitas: doce nos contumelias & iniurias ſufferre, propriam gloriam non quærere: veritatem vitæ, iuſtitiæ & doctrinæ propter ſcandalum vitandum non omittere: propter iteratam contumeliam & iniuriam à prædicatione non deſiſtere. Ieſu Chriſte ſumma veritas, bonitas, iuſtitia, miſericordia, largitas, mundicia, ſobrietas, humilitas, charitas, qui lapidaris, & abſconderis à mendacibus & malitioſis, iniuſtis, impiis, cupidis, immundis, luxurioſis, ſuperbis & odioſis: ne exeas à templo animæ meæ: redde me corrigibilem, & tecum per omnia concordantem. Amen.

De cæco à natiuitate, illuminato. CAPVT LXXXV.

Ioan. 9. ET præteriens inde Ieſus, in exitu templi, *vidit hominem cæcum à natiuitate,* B
qui ibi ſedebat mendicans eleemoſynam ab ingredientibus in templum:
Chryſoſto. hom. 55. in Ioannem. & diligenter intuitus eſt eum Ieſus, vt dicit Chryſoſtomus: quaſi vellet aliquid agere circa eum, vt ex hoc ſe miſericordem ad miſerum oſtenderet:
& diſcipulos in admirationem, & ad quærendum prouocaret: & ideo diſcipuli moti ſunt ad quærendum de cauſa cæcitatis eius dicẽtes: *Rabbi quis peccauit: hic, aut parentes eius, vt cæcus naſceretur?* in vindictam ſcilicet talis ſui, vel parẽtum peccati. Putabant enim pœnam ſine culpa non infligi: & ideo crediderũt quòd peccatũ ipſius, vel parẽtes eius eſſent cauſa huius cæcitatis. Ieſus autem non negat ſimpliciter ipſum peccaſſe, vel parentes eius: ſed ſolum ad id de quo eſt interrogatus, dicens: *Neque hic peccauit, neque parentes eius,* ſcilicet vt ideo cæcus naſceretur: quaſi diceret. Neque peccato proprio cæcus natus eſt: quia ante natiuitatem peccare non potuit: in quo apparet quæſtio Apoſtolo- C
rum ſimplex quantum ad hanc partem: nec mirum, quia adhuc rudes erant ante Spiritus ſancti receptionem, vel poteſt eſſe ſenſus talis: *Rabbi quis peccauit, & cætera.* Hoc eſt, vtrum peccatum originale huius: an peccatum actuale in parentibus fuerit cauſa cæcitatis iſtius? Omnes enim filij iræ naſcimur: filius autẽ iræ meritò punitur. Et ſi obiicitur quia ſic quilibet puniẽdus eſſet, cũ quilibet in originali cõcipiatur. Dicendũ quòd miſericordię diuinæ
Threno. 3. eſt quando alicui parcitur: iuſtitiæ autem eſt, quãdo aliquis punitur. Vnde in Threnis: *Mi-*
Roma. 3. *ſericordiæ Domini multæ quòd non ſumus conſumpti.* Et Apoſtolus: *Omnes peccauerunt, & egent gra-*
Pœna duplex homines punientur. *tia Dei:* & ſic quæſtio ad hãc parẽt fuit bona. Neque peccato parentũ hoc cõtigit licet peccauerint. Vbi ſciendũ ꝙ eſt duplex pœna, qua homines puniũtur. Vna ſpiritualis, quãtũ ad animã, qua nunquã filius pro patre punitur: quia anima filij nõ eſt ex patre, ſed à Deo, ſcilicet per creationẽ. Alia corporalis quantũ ad corpus, qua filius, cùm quantũ ad corpus ſit res D
quædã patris, pro patre punitur tẽporaliter: hoc eſt malus pater in filio, vt filiũ videndo torqueatur. *Sed,* hæc cauſa cæcitatis huius, ſcilicet, *vt manifeſtẽtur opera Dei in illo,* in eius illuminatione mirabili: ac ſi dicat. Nõ eſt cęcus natus ad punitionẽ peccati: ſed potius cęcitas iſta eſt diſpenſatiua, vt manifeſtato opere mirabili, in eius illuminatione filius Dei manifeſtetur, & diuina eius virtus declaretur: & ſic ad fidẽ hoĩes ædificentur. Vbi cõſiderandũ ꝙ egrediens de tẽplo ſtudioſè venit ad opus ſui manifeſtatiuũ. Ipſe enim vidit cæcum: & nõ cæcus
Chryſoſtom. hom. 55. in Ioannem. acceſſit ad eũ. Vnde dicit Chryſ. Quòd exiẽs de tẽplo curauit cæcũ, & abſentatione furorẽ mitigãs: & per operationẽ ſigni duritiã & inſanabilitatẽ eorũ molliẽs: & his quæ dicta ſunt fidẽ faciẽs. Et expuit in terrã: vt oſtẽderet ꝙ virtus ſanatiua quodãmodo erat ab eius humanitate, inquantũ eſt organũ diuinitatis: ſaliua enim fluit à capite: *& fecit lutũ ex ſputo,* vt oſtẽderet ſe eſſe illũ, qui formauit primũ hominẽ de limo: & liniuit lutũ ſuper oculos eius: ſic & E
homo excæcatus per peccati delectationẽ apponere debet, pro remedio peccati vilitatẽ: *& miſit eũ ad natatoria Siloe,* ad lauandũ: vt cæcus tranſeundo ſic per ciuitatẽ linitus luto, à multis videretur: & per cõſequẽs miraculũ magis, diuulgaretur & firmaretur, *quod interpretatur miſſus:* hoc addit euãgeliſta volẽs interpretari nomẽ Hebraicũ, & ad deſignãdũ myſterium Chriſti, miſſi ad ſalutẽ hominũ: & abiit & lauit, & venit videns: nõ virtute luti vel aquæ: ſed
Siloa quid eſt. virtute diuina qua fuit illuminatus. Eſt autẽ Siloa fons ad pedẽ & radicẽ mõtis Siõ deſcendẽdo in vallẽ Ioſaphat, qui nõ iugibus aqs: ſed in certis horis per cõcaua terrarũ ebullit, qa nõ ſingulis & cõtinuis, ſed interpolatis diebus, ter vel quater in hebdomada dulces aquas ex viſceribus ſuis emittit: de qb⁹ cũ exciperẽtur, quaſi ſtagnũ nõ lõgè à fonte cõſtructũ erat
Fõs Mariæ. quã collectionẽ modo piſcinã, modo natatoria ſcriptura vocat. Ibi eſt & fõs virg. Mariæ, de quo ipſa aquã ꝓ ſe, & ꝓ ſuo filio hauriebat, & ſuos pãnos lauabat. Erat autẽ ſabbatũ, quãdo

hæc

A hæc fiebãt:& ideo Phariſæi hæc cognoſcentes reprehendebãt:ſed errabant, quia opera ad Dei magnificentiam ordinata licite in ſabbato fiebant. Vnde Auguſtinus: Ipſe potius ſabbatum cuſtodiebat qui ſine peccato erat. Sabbatum enim obſeruare ſpiritualiter, eſt non habere peccatũ:& hoc admonet Deus, quando commẽdat ſabbarum: omne opus ſeruile, non facietis in eo. Quid ſit opus ſeruile, à Domino audite: *Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati*. Sed iſti ſabbatum carnaliter obſeruabant, ſpiritualiter violabant. Hæc Chryſoſtomus. Ecce quomodo hi traditionibus ſuis innitebantur, vt nullo modo violari eas permitterent:& mandata Dei magis neceſſaria omittebant, colantes culicem, & glutientes camelum. Sic & hodie multi ſuas traditiones & inſtituta magis ſequuntur & obſeruant, quàm Dei mandata: ſimiles in hoc Phariſæis in opere, ſed timeant ne etiam in mercedis retributione. Et cùm ſchiſma & diſſenſio inde fieret, cæcus illuminatus conſtanter & viriliter etiam contra maiores Iudæorum partem Domini defendit. In quo gratitudo eius magna

Auguſtin. tracta. 44. in Ioan.
Ioan. 8.

B apparuit:& per hoc etiam oſtendit quòd quilibet gratanter & conſtanter beneficium diuinum recognoſcere debet. Conſtans athleta & immobilis confeſſor veritatis; apertè fatetur beneficium, ne incurrat ingratitudinis damnum. Annunciat gratiam, Euangelizat & confitetur liberè veritatem ad gloriam Dei & laudem: hoc non niſi à Domino, nec à diſcipulis niſi Deus eſſet in eis, fieret. Vnde Chryſoſtom. Vides præconem veritatis: vides quanta audiuit ex initiis, & quanta paſſus eſt, & per verba, & per opera: & qualiter teſtatus eſt: non enim verecundatus de priori cæcitate, neque formidauit furorem plebis, neque renuit oſtendere ſeipſum, vt prædicet benefactorem: hæc autem ſcripta ſunt, vt & nos imitemur. Et iterum hæc veritatis eſt natura, per quæ putatur inſidias ab hominibus pati, per hęc fortior fit: per hæc claret, per quæ obumbratur. Mendacium verò ſibijpſi obuiat: & per ea

Veritatis præco. Chryſoſto. hom. 56. in Ioãnem.

C per quæ lædere veritatem videtur, per ea clariorem eã oſtendit: quod & nunc factum eſt, ſecundum eundem Chryſoſtomum. Ex iſta cæci conſtantia apparet, quàm forte quid ſit veritas: quæ ſi deſpectos aſſumpſerit, claros & fortes eos facit & oſtendit: & quàm imbecille quid ſit mendacium: quod etſi cum fortibus fuerit, imbecilles eos monſtrat, & reddit. Tandem poſt longam concertationem maledixerunt ei, ſecundum ſuam reputationem: licet magis eſſet benedictio, ſecundum veritatem: & dixerunt: *tu diſcipulus illius ſis*. Vnde Auguſtinus: Maledictum eſt, ſi cor diſcutias, non ſi verba perpendas. Tale maledictum ſit ſuper nos, & ſuper filios noſtros. Et ſequitur, *nos autem Moyſi diſcipuli ſumus*. Moyſes prædicauit ſeruantibus legem, fertilitatem, & bona temporalia, & propter hoc habet plures diſcipulos quàm Chriſtus, qui prædicauit paupertatem, & ſimilia: & iniuſtè condemnantes, *eiecerunt eum foras*: extra ſynagogam, id eſt extra ſocietatem Iudæorum, tanquam ex-

Idem ibidẽ. Veritatis firmitas.
Auguſtin. tracta. 44. in Ioãnem.

D communicatum & reprobatum: quod apud eos erat maximum opprobrium, ſicut apud nos excommunicatio & eiectio à ſocietate & communione Chriſtianorum. Ob confeſſionem quidem veritatis: & quia Domino adhæſit immobilis, eiectus eſt foras à Iudæis. Ipſe ne Deum contẽneret, voluit contemni ab hominibus: nos verò ne ab hominibus contemnamur, Deum contemnimus. Deinde cùm cæcus curatus foras à Iudæis eiectus eſſet, & ad Ieſum veniſſet, ab eo interrogatus & inſtructus etiam lumen fidei recepit: & fidem ſuam quam corde credidit, ore confeſſus eſt dicens: *Credo Domine*, & opere proteſtatus: *quia procidens adorauit eum*: adoratione & ſeruitute latriæ: per hoc eius diuinam virtutem oſtendens, & verbo opus adiungens: nam proſtratio & adoratio debetur ſoli Deo & creatori: in ſignum quòd manu eius de nihilo ſumus erecti: ſicq; eum credidit, & confeſſus eſt, verum Deum & hominem. Quem ergo Iudæi repellebant, hunc Chriſtus recipiebat: quanto

E magis enim quis propter Deum ab hominibus contemnitur, tanto magis à Deo diligitur: & quanto amplius ab illis eiicitur, tanto amplius ab ipſo recipitur. Vnde Chryſoſtomus: Qui propter veritatem & Chriſti confeſſionem iniuria opprimuntur, hi maximè honorantur: quod in cæco factum eſt, Eiecerunt enim eum ex templo Iudęi, & inuenit eum Dominus rẽpli & eum ſuſcepit: ſicut agonetheta athletam multum laborantem, & coronauit: Hæc Chryſ. Chriſtus itaque hunc totum ſanat: extrà oculos, & intus cor aperit. Iam Dominus agnus miſſus ad tollenda peccata mundi, lauat in unctõ faciem cordis: iam mentis oculos illuminat, & ille confitetur non tantum filium hominis, ſed etiam Dei. *Et* commendando cæcum ex deuotione, & fidei illuminatione, *dixit ei Ieſus. In iudicium*, ſcilicet diſcretionis, non damnationis: *ego in hunc mundum* qui complectitur bonos & malos, *veni*, ſcilicet per aſſumptionem carnis, *vt* ſimplices & humiles *qui non vident*, id eſt ſe non videre reputant & confitentur, ac medicum requirunt, vt *videant* & illuminentur per fidem,

Chryſoſto. hom. 58. in Ioannem.

& veritatis cognitionem: *ac* legiſperiti & ſapientes ſuperbi *qui vident*, id eſt ſe videre præſumunt, & iactant, ac medicum non quærunt *cæci fiant* amplius, id eſt in ſua cæcitate permaneant, & indurentur per infidelitatem: & quantum ad intuendam veritatem nolentes ſuſtinere veritatis lucem, vt patet impletum in hoc cæco nato: & in Apoſtolis qui propter ſuam humilitatem à Chriſto ſunt illuminati. Sacerdotes autem & legiſperiti, propter ſuã ſuperbiam ſunt excæcati. Item exponitur hoc de illuminatione Gentilium, per fidei ſuſceptionem: & obtenebrationem Iudæorum, per fidei refutationem: quia antè reputabantur Gentiles cæci, & Iudæi videntes: modo econuerſò Gentiles vident, & Iudæi cæci ſunt: vnde non accipitur hîc iudicium condemnationis & præmiationis manifeſtum, quod in ſecundo aduẽtu expectatur futurum: ſed iudicium diſcretionis credentium, & non credentium occultum, quod in primo aduentu eſt factum, quaſi diceret: In hoc quòd te illuminaui, intellige quòd ego veni ſeparare pauperes ſpiritu à ſuperbis, vt illi illuminentur, iſti cæ- B
Excæcandi alicuius cauſa nõ venit Chriſtus. Lucæ 12. centur. Et notat hîc cauſam, quia ad hoc non venit finaliter, vt aliquis excæcaretur: ſed notat terminum, quia aduẽtus eius fuit ad hoc terminatus: ſicut boni medici operatio in deſperatis terminatur ad mortem. *Et audientes Phariſæi* repugnauerunt dicẽtes: *nunquid & nos cæci ſumus?* qui religioſi & literati in lege ſumus, & ſpiritualem viſum illuminatum habemus. Sed ex eorum reſponſione eos confutat dicens: *Si cæci eſſetis*, id eſt ignorantes ſcripturas & prophetias de me: *non haberetis peccatum*, ſcilicet tantum quantum habetis: *nunc verò quia dicitis videmus*, id eſt reputatis vos intelligere ſcripturas *peccatum veſtrum manet* id eſt aggrauatur, & magis punietur. Ex quo patet quò ſcientes ſcripturas, & non obſeruantes eas, grauius delinquunt, & grauiorem pœnam incurrunt, ſecundum illud: Seruus qui ſcit voluntatem Domini ſui & non facit, vapulabit plagis multis. Poteſt etiam exponi de corporali viſione miraculorum & operum Chriſti: quia ſi ea non vidiſſent, haberent aliquam excuſationem de hoc quòd ei non crediderunt: nunc autem quia viderunt, ideo peccatum C eorum aggrauatur & magis puniendi ſunt: vel *ſi cæci eſſetis* veſtra reputatione: id eſt ſi ex humilitate vos cæcos aduerteretis, ſeu reputaretis, recognoſcentes per humilitatem peccatum veſtrum, & currentes ad veniam & medicum, *non haberetis peccatum*: quia ego veni auferre peccatum, quod remittitur per gratiam, quę non datur niſi humilibus, & de ſe non præſumentibus. *Nunc verò* quia ſuperbè *dicitis, videmus* id eſt vos videre reputatis, ac veniam & medicum non quæritis: *peccatum veſtrum manet*: id eſt, non remittitur, & in cæcitate infi-
Myſticè. Cæcitas mentis. delitatis veſtræ permaneris. Myſticè cæcus iſte à natiuitate, humanum genus eſt, habens cæcitatem ab Adam, vnde ſecundum mentem cæci nati ſumus: hæc enim cæcitas contigit in primo homine per peccatum: de quo omnes originem traduximus, non ſolum mortis, ſed etiam iniquitatis. Cæcus etiam ideo naſcitur omnis habens peccatum originale, quia D priuatus eſt Dei viſione. Cæcum ergo à natiuitate, id eſt omne genus humanum, Dominus in hunc mundum veniens illuminauit. Spuit in terram, deitatem aſſocians naturæ humanæ: ac de ſaliua & terra lutum fecit: cõtemperando terram ſapientiæ diuinæ: id eſt, Deus homo factus eſt: per ſputum enim quod eſt ſaliua de capite deſcendens, ſignificatur verbum, quod à Deo capite omnium rerum procedit, & ſapientia quæ ex ore altiſſimi prodiit: ſaliua enim eſt humor ſalſus: & ſal ſapientiam ſignificat: per terram verò caro & humanitas, quam pro nobis ſuſcepit: liniuit autem ſeu vnxit oculos, ſcilicet cordis ipſius cæci: id eſt generis humani, per fidem incarnationis Chriſti, quando fecit cathechumenum, quod interpretatur inſtructus: qui fidem habet, ſed nondum baptizatus eſt: & ideo mittit eum ad piſcinam, vt lauetur & illuminetur, id eſt baptizetur, & in baptiſmo plenam illuminationem recipiat. Vnde ſecundum Dionyſium: Baptiſmus dicitur illuminatio, quæ piſcina vo- E
Dionyſius lib. de eccle. hierarchia. catur Siloë, quod interpretatur miſſus: quia quicunq; baptizantur, oportet quòd baptizentur in Chriſto, qui eſt miſſus à patre: & tunc eum illuminat: niſi enim ille fuiſſet miſſus: nemo noſtrum eſſet ab iniquitate dimiſſus. Qui ergo de limo terræ hominem formauit, per idem genus luti humanum genus reformauit: & reformando ſignificauit. vndę puluerem maſſans de ſputo, liniuit ſuper oculos cæci: quaſi dicat ei, ego ſum qui puluerem de terra accipiens hominem plaſmaui. In facto etiam huius cæci illuminati ſignificatur modus curationis, cuiuſlibet peccatoris iuſtificati: qui bene per cæcum intelligitur: peccatum enim mentis oculos obtenebrat & obſcurat. Vbi notandum quòd cæcitas ſpiritualis cauſatur
Cæcitatis ſpiritualis cauſa. tribus modis. Primò, à puluere cupiditatis terrenæ. Secundò, ex igne carnalis concupiſcentiæ. Tertiò ex tumore ſuperbiæ. Plerunque etiam peccator, vel ex conſuetudine peccandi, vel ex obſtinatione mentis, vel etiam ex obcæcatione diaboli, peccatum ſuum non videt:

A videt: quia videre non vult: nec peccatum, reputat peccatum. Vnde Gregorius: Cùm in
graui peccato miſer homo labitur, ſuadet ei diabolus ne pœniteat, ne confiteatur pecca-
tum: leue & modicum in corde affirmat, miſericordiam prædicat, longum ſpatium vitæ
promittit, vt permaneat in peccato ſuggerit: vt ſic eum in contemptum Dei, & deſperatio-
nem ſui inducat, & perdat. Ad huius cæci illuminarionem tria neceſſe eſt concurrere. Pri- *Illuminationi neceſſaria.*
mum eſt, diuinæ gratiæ præuenientis reſpectio. Et ſecundum eſt, cordis de peccatis com-
punctio. Tertium eſt, pura peccatorum confeſſio: hæc tria per ordinem deſignauit Domi-
nus in curatione iſtius cæci. Primũ ſignificauit in eo quod dicitur, quòd vidit cæcum ocu-
lo, ſcilicet miſericordiæ & gratiæ præuenientis, quæ ante omnia præexigitur, ad conuer-
ſionem peccatoris: homo enim per ſe poteſt in peccatum labi, ſed per ſe reſurgere non po-
teſt ſine auxilio gratiæ Dei. Niſi ergo Dominus peccatorem oculo miſericordiæ reſpiciat,
B reſurgere non valebit. Secundum deſignauit Dominus per hoc, quòd expuens in terram, *Compũctio cordis.*
fecit lutum ex ſputo, quo liniuit oculos cæci. Per ſputum vel ſaliuam, quæ à capite in os
defluit, intelligitur diuina ſapientia, quæ ex ore altiſſimi prodiit: per terram autem, intel-
ligitur corpus humanum, quæ duo commixta fuerunt in Chriſto: ſcilicet verbum æternũ,
quod per ſaliuam: & caro humana, quæ per terram intelligitur: & hoc benedictum lutum
eſt remedium cæcitatis noſtræ, ſi tamen ſuper oculos cordis noſtri liniatur: quod fit quan-
do peccaror ad conſiderationem Dei, per peccatum offenſi, ad recógnitionem vilitatis ſuæ,
propter peccatum, inducitur: tunc enim nobile lutum Chriſti, ſupra vile lutum peccatoris
ponitur, ex quo compunctio cauſatur. Prædicto igitur luto ſuo, tunc Deus luteos oculos
peccatoris liniuit, quando eum ad conſiderationem ſuæ offenſæ, & vilitatis peccati, ac mi-
ſeriæ ſui ſtatus inſtigat & inducit. Vt autem peccator plenè illuminetur ad rectam cogita-
C tionem, & veram compunctionem: oportet quòd ex gratia Dei conſideret hæc ſeptem.
Primò, vt conſideret peccatum quod commiſit, vt poſſit videre peccati multitudinem, & *Conſideranda peccatori ſeptem.*
omiſſionem boni, & commiſſionem mali cogitatione, locutione, & operatione, quinque
ſenſibus contra decem præcepta, contra ſeptem ſacramenta, in operibus miſericordiæ: &
tunc dicat peccaui ſuper numerum arenæ maris & cætera. Item peccati magnitudinem,
quòd tam magna peccata fecit, & contra tam magnum Dominum, & dicat: pater peccaui *2. Par. 36. in oratione Manaſſes. Luca 15.*
in cœlum, & coram te: & non ſum dignus, & cætera. Item peccati turpitudinem, quòd tam
turpia peccata fecit. Secũdò, vt videat tempus quod amiſit: vide ergo quot dies, quot men-
ſes, quot annos inaniter conſumpſiſti. Et quia ſecundum Bernardum: Omne tempus per-
didiſti, in quo de Deo non cogitaſti. Tertiò, vt videat pulchritudinem animæ, quam pol-
luit, quæ pulcherrima fuit & digniſſima, quia ad imaginem Dei creata: & quòd ſe ſic tur-
D piter vilificauit. Quartò, vt videat gratiam quam amiſit: & quanta bona per peccatum per-
didit. O quàm multam gratiam multi negligunt: Deus enim ſemper paratus eſt dare, ſed
pauci volunt accipere. Quintò, vt videat iram Dei, quam prouocauit: & quòd beneficiis
Dei ita ingratus fuit. Sextò, vt videat pœnam, quam meruit, quæ eſt æterna, amara, & di-
uerſa. Septimò, vt videat gloriam, quam perdidit, quæ eſt infinita: pro cuius guſtu ad
vnam horam, ſecundum Auguſtinum, contemnenda eſſent omnia. His ſeptem conſi-
deratis, bene durum & lapideum cor haberet homo, qui non amara contritione compun-
geretur de peccatis ſuis. Tertium, quod eſt pura peccatorum confeſſio, deſignauit Domi-
nus per hoc quòd iſtum cæcum ſic linitum miſit lauare ſe per confeſſionem apud ſacer-
dotem. Quamuis enim Deus dimittat peccatum ad contritionem peccatoris: obligat ta-
men eum ad confeſſionem homini vice Dei faciendam. Et talis abſolutio facta in confeſ-
E ſione (ſecundum Auguſtinum) reducit hominem ad baptiſmi puritatem. Præmiſſis autem
tribus peractis, tunc incipit peccator videre: & ſic à ſua cæcitate diuina gratia curatus pro-
cidat humiliter, & adoret ſuppliciter gratias agens Deo. Signum verò eſt quòd peccator
ſic illuminatus eſt, quando clarè videt & cognoſcit. Illa autem cognitio in duobus cõſiſtit: *Cognitio clara.*
ſcilicet in cognoſcendo Deum, & in cognoſcẽdo ſeipſum, Cognoſcere Deum in præſenti,
eſt cognitio ſuæ potentiæ & ſuæ bonitatis. Cognitio autem potẽtiæ generat in nobis timo-
rẽ, qui timor facit recedere à malo: cognitio bonitatis generat in nobis amorẽ, qui amor
ducit nos ad bonum faciendum. Cognitio autem noſtri generat in nobis humilitatem; *Cognitio duplex.*
quæ eſt mater omnium virtutum. Et ſic patet quòd hæc duplex cognitio, ſcilicet Dei &
noſtri, eſt cauſa totius noſtræ ſalutis: nam cognitio potentiæ Dei generat timorem, qui fa-
cit vitare malum: cognitio bonitatis Dei generat amorẽ, qui facit operari bonum: cogni-
tio noſtri generat humilitatẽ, quæ nos conſeruat in euitatione mali & in operatione boni.

Temporis vſus.

Chryſoſto. hom. 57. in Ioannem.

Tempus igitur obſeruemus & ab intemporaneis abſtineamus: ne cum cæcis Iudæis illud A
in vanitatibus conſumentes, cum ipſis in cæcitate maneamus. Vnde ait hoc loco Chryſo.
Dedit tibi vitam Deus vt ſe coleres, tu eam in caſſum & inutiliter conſumis. Quæris quod
ſit damnum? Si parum argenti temere conſumpſeris, id omnino damnũ appellas: ſi totos
dies in diaboli operibus conſumpſeris, nihil amiſiſſe opinatis. Opus eſt in ſacrificiis & ora-
tionibus vitam omnem inpendere: tu ad clamores, perturbationes, obſcœna verba, cõten-
tiones intempeſtiuas voluptates magicas vitam tuam temere conſumis, & in tuum con-
uertis detrimentum, & cum hæc commiſeris, quod damnum acceperis interrogas, neq;
intelligis, omnia potius amittenda quam tempus. Aurum amittis, poterit recuperari: amiſ-
ſum tempus difficulter. Breue nobis in præſenti vita præſtatur, quo niſi in neceſſariis vta-
mur, quid illuc migrantes faciemus? Dic quæſo ſi cui filiorum tuorum præciperes, vt ali-
quam artem diſceret, ille autem vel domi vel alibi tempus fruſtra conſumeret, poſſetne B
apud magiſtrum excuſari? Nonne diceret, conuenimus, tempus ſtatuiſti. Si tibi non curæ
eſt, vt apud me arti iucumbat filius, quomodo cum erudiemus? Et qua gratia nobis breue
tempus præſcripſit Deus? O ſtultitiam, ô inſipientiã, pro quo maximæ gratiæ habẽdæ ſunt,
quod labores nobis & ſudores minuit, quod requiem nobis & æternitatẽ largitur, id repre-
hendis, & moleſto fers animo. Hæc Chryſo. Vnde & Seneca: Etiam ſi multum ſupereſſet
ætatis, parcè diſpenſandum erat vt ſufficeret neceſſariis: nunc quæ dementia & ſuperuacua
diſcere in tanta temporis egeſtate? Eo magis itaq; indignor aliquos ex hoc tempore quod
ſufficere ne ad neceſſaria quidem poteſt, etiam ſi cuſtoditum diligẽtiſſimè fuerit: in ſuper-
uacua maiorem partem erogare. Non tam benignum ac liberale tempus natura nobis de-
dit, vt aliquid ex eo vacet perdere. Et vide quàm multa etiam diligentiſſimis pereant. Aliud
valitudo ſua cuique abſtulit, aliud ſuorum. Aliud neceſſaria negocia, aliud publica occu- C
pauerunt. Vitam nobiſcum diuidit ſomnus. Ex hoc tempore tam anguſto & rapido & nos
auferente, quid iuuat maiorem partem mittere in vanum? Hæc Seneca.

Seneca epiſtola 50.

ORATIO.

*Domine Ieſu Chriſte, qui illuminaſti oculos cæci nati: illumina quæſo oculos cordis mei ne in tene-
bris offendam, vel vnquam in morte obdormiam. Deus vitæ meæ: quàm vanè conſumpta ſunt,
quàm infructuosè lapſa ſunt tempora mea, quæ dediſti mihi vt facerem voluntatem tuam in eis,
& non feci. Quot anni, quot menſes, quot dies, quot horæ perierunt apud me: in quibus ſine fructu vixi co-
ram te? Fiat amande pater hoc reſiduum temporis mei fructuoſum & ſanctificatum in gratia tua: vt in
diebus æternitatis inueniat locum, & computabile ſit ante te. Amen.* D

De paſtore ouium. CAPVT LXXXVI.

Ioan. 10.

ET quia cæci & increduli Phariſæi & Iudæi non accedẽtes ad lucem Chri-
ſtum qui eſt via, veritas, & vita: nec intrantes in ouile ouium vt oues Do-
mini fierent: iactabant ſe videre ſine Chriſto, & per conſequens poſſe ad
veritatem peruenire ſine eo: ideo Chriſtus qui ſuprà incœpit diſputare
contra ſuperbiam & iactantiam eorum: nunc vt hanc magis retundat pro-
ponit cõtra eam, ſimilitudinem humilitatis de ouili & oſtio eius: quorum
vtrunque eſt humile, nec admittit niſi humiliantes ſe, ac ſi eis diceret. Si vultis intrare per
humile oſtium in humile ouile ouium: oportet vt vos humilietis, nec tam alta de vobis ſen E
tiatis. Et non tantum inducit hanc ſimilitudinem ad humilitatis inſinuationem: verùm-
etiam vt oſtendat per quod oſtium in ouile ouium ſit intrãdum: & exprimitur in ea diſtin-
cta conditio furis & paſtoris ouium, propter diuerſum ipſorum ingreſſum & officium.
Dicit ergo. *Amen amen dico vobis: qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ille fur eſt & latro.* Non
enim venit propter bonum: ideo quærit indebitum ingreſſum: *qui autem intrat per oſtium pa-
ſtor eſt ouium*, quærens bonum earum. *Huic oſtiarius aperit*, quia ſcit eum ouibus beniuolum:
& oues vocem eius audiunt, id eſt cognoſcunt: quia bruta animalia ſuos benefactores reco-
gnoſcunt: *& proprias oues vocat nominatim*, quia diſtinctè eas cognoſcit, quod alienus non fa-
cit: & educit eas ad paſtum vitæ huic neceſſarium, *& cùm proprias oues emiſerit, ante eas vadit*,
quia communiter ſolent paſtores præcedere greges, & ad paſtorum greſſum oues dirigun-
tur: ideo ſubditur, *& oues illum ſequuntur, quia ſciunt* & cognoſcunt *vocem eius: alienum autem*

id eſt

A id eſt furem *non ſequuntur*, ſed fugiunt ab eo, quia non nouerunt vocem alienorum paſtores
ſe mentientium. Oſtendit itaque Chriſtus Phariſæis: quia nec ſapientia, nec obſeruatio
legis, nec bona vita quicquam valet, niſi per eum: & quòd impoſſibile eſt eos videte ſine
Chriſto, & ad veritatem peruenire ſine eo, dicens: *Qui non intrat per oſtium*, id eſt per Chri-
ſtum: *in ouile ouium*, id eſt in eccleſiam & congregationem fidelium: *ille fur eſt & latro*, quales
ſunt omnes infideles, & etiam mali fideles. Vbi Auguſtinus: Intrat pet oſtium, qui intrat
per Chriſtum, qui imitatur paſſionem Chriſti, qui cognoſcit humilitatem Chriſti. *Qui au-* *Intrare per*
tem intrat per oſtium, id eſt per fidem Chriſti & humilitatem, & alias eius virtutes *in ouile ouiũ* *oſtium.*
ad paſcendum eas *paſtor eſt ouium*, ſecundum veritatem. Non omnis qui intrar per oſtium
paſtor eſt, quia & oues intrant: veruntamen vnitas vniuerſitatis eccleſiæ verbo & exemplo
paſcit quotidie. *Huic* ſcilicet paſtori *oſtiarius* ſpiritus ſanctus reuelando *aperit* oſtium verita-
B tis ad rectè intelligendum, & iuſtitiæ ad bene operandum, vt oues paſcere poſſit, *& oues*
vocẽ eius audiunt, id eſt doctrinã recipiunt: *& vocat eas nominatim* condeſcendendo familia-
riter ſubditis ſingulis: vt ex familiaritate vnicuique det auſum veniendi ad ſe, & educit eas
per inſtructionem de tenebris erroris in lumen veritatis, & ex mœrore ſeruitutis in re-
gnum libertatis, *& cùm proprias oues emiſerit* de tenebris ignorantiæ ad lumen vitæ, & de
carcere culpæ ad libertatem gratiæ: *ante eas vadit*, per exempla bonorum operum & vi-
tæ, *& oues illum*, ac veſtigia eius *ſequuntur* per imitationem & rectam operationem, *quia*
ſciunt vocem eius, id eſt cognoſcunt & in ea delectantur: *alienum autem* voce & vita, *non ſe-*
quuntur recipientes eius doctrinam vel exempla: quia verba inducunt ad errorem, & ex-
empla ad malum, *ſed fugiunt* ab eo, tanquam à latrone & inimico, *quia non nouerunt* appro-
bando *vocem* & doctrinam *alienorum*, quia alieni aliena loquuntur: & ideo non cogno-
C ſcuntur. Ouile ergo ouium commune eſt eccleſia catholica, ſub vno paſtore Chriſto: ec-
cleſiæ autem congregationes particulares continentes ſunt etiam ouilia & caulæ ouium: *Ouile eſt*
ſicut conuentus religioſorum & eccleſiarum conuentualium & parochialium: in quibus *eccleſia.*
fecit Deus accubare ſuas oues: hoc eſt fideles ſimplices & manſuetos, ſubiectos & humi-
les. *Qui ergo non intrat per oſtium*, hoc eſt qui per principia religionis Chriſtianæ non venit,
ſicut per principia veritatis non venit hæreticus: per principia gratiæ non venit ſimonia-
cus: per principia libertatis non venit potenter vel armatis precibus intruſus: per princi-
pia ſimplicitatis non venit doloſus *ſed aſcendit aliunde* quidam enim ad intrandum deſuper
per ſcalas aſcendunt, ſicut ambitioſi cum Lucifero ac cum Datan & Abiron, quos pro-
pter ambitionem viuos terra abſorbuit: quidam parietem irrumpunt, ſicut auari cum Si-
mone Mago: quidam fundamenta ſuffodiunt, ſicut hæretici cum Ario: *ille fur eſt & latro.*
D qui in hoc differunt, quia fur eſt qui in furuo hoc eſt in nigro, id eſt in tenebris (ſcilicet *Fur quis di*
ignorantibus hominibus) alienam rem contrectat inuito Domino. Latro autem eſt qui *citur.*
violentiam infert & manifeſtè contrectat Domino inuito. Et ideo fur eſt qui ouile ouium *Latro quis*
ſuffodit, ac oues & vtilitatem ouium clam inuito Domino contrectat: & iſte eſt occultus *dicitur.*
& ſubdolus, vel hypocrita, vel hæreticus: quia vterque oues & vtilitatẽ ouium furatur. La-
tro autem eſt qui violentiam facit vt rapiat: & tales ſunt qui potenter ſe intrudere volunt.
Fur ergo & latro pet oſtium non intrat, quia vel ambitioſè aſcendit aliunde, vel doloſè
ſuffodit occultè, vel violentia irrumpit manifeſtè, vt intruda ſe. *Qui autem intrat per oſtium* in
catholicam vitam & dignitatem, *paſtor* verus *eſt ouium*. & iſte introitus eſt veritatis, liberta-
tis, gratuitæ bonitatis, & ſimplicitatis. Intrat autem oſtium veritatis per catholicam fidem:
intrat oſtium libertatis per ſupernam vocationem: intrat oſtium gratuitæ bonitatis, nulli
E propter hoc faciens aliquam promiſſionem: intrat oſtium ſimplicitatis, non obtinens pet
aliquam doloſitatem. Chriſtus autem eſt oſtium veritatis & libertatis & gratuitæ bonita-
tis & ſimplicitatis. Si verò aliquis aliter intrauerit dicetur ei illud: *Amice, quomodo huc in-* *Oſtiũ veri-*
traſti non habens veſtem nuptialem? & eiicietur extra oues in tenebras exteriores. Huic vero *tatis Chri-*
paſtori oſtiarius aperit, qui eſt triplex: Chriſtus quidem exemplo, ſcriptura, doctrina, & *ſtus &c.*
ſpiritus ſanctus inſpiratione: iſti enim ſunt oſtiarij eccleſię. Chriſtus dat claues, hoc eſt li- *Oſtiarius*
gandi & ſoluendi poteſtatem: ſcriptura docet claues voluere, & ſeras reſerare: vnde etiam *triplex.*
vna clauium eſt authoritatis diſcernendi, quæ eſt ſcientia: ſpiritus autem ſanctus dignita- *Claues ec-*
tem & idoneitatem confert ad intromittendum: ſicut ianitor fidelis, cui committitur cu- *cleſia.*
ſtodia rerum. Talis ergo oſtiarius exemplo Chriſti, doctrina ſcripturæ, & dignitate ſpiri-
tus ſancti, aperit tali paſtori: aperit autem oſtium humile, ad quod ſuperbi impingunt: ve-
ro paſtori humili, vt non impingat: aperit oſtium arctum, per quod auari intrare non poſ-

ſunt:pauperi paupertate ſpiritus, vt non conſtringatur: vt humilem & conſtrictum in vita A
Munera captantur tripliciter. recipiat, & alios repellat. Hic etiam nota quòd tribus modis munera captantur in officijs,
ad quæ à pleriſque feſtinatur. Eſt enim munus à corde ſcilicet, fauor & gratia: munus ab
ore, ſcilicet popularis adulatio: munus à manu, ſcilicet præmij donatio. Qui ab his ſe ex-
cuſſerit, & ſine horum intentione intrauerit, beatus erit: quia autem horum intentione in-
greditur, fur eſt & latro. *Hoc prouerbium dixit eis Ieſus*: prouerbium dicitur, quando verbum
pro verbo ponitur. Sic eſt in parabola, quando per vocem vnam rem ſignificantem aliud
deſignatur. Et quia illi non intellexerunt, conſequenter exponit dicens: *Ego ſum oſtiũ ouium*,
per doctrinam & exemplum, per quod oſtium eſt intrandum. *Omnes quotquot venerunt* non
per me, & non intrantes per oſtium: ſed præter me, præter diuinam, authoritatem & ſu-
ſpicationem, non cum intentione diuinæ gloriæ quærendæ: ſed quippe non à Deo
miſſi, ſed propria ſponte ingerentes ſeipſos impudicè *fures ſunt* alienum, ſcilicet oues B
Dei, ſibi vſurpando *& latrones* malo exemplo & peruerſa doctrina quantum in ſe eſt
occidendo. *ſed non audierunt eos oues*, , id eſt fideles in ouili eccleſiæ permanentes: illi ſci-
licet de quibus dictum eſt: Nouit Dominus qui ſunt eius. Deinde probat ſe eſſe oſtium,
quia officium oſtij eſt ſaluare ea quæ ſunt intra domum, & quòd per ipſum ſit ingreſ-
ſus & egreſſus: ſic autem eſt de Chriſto, quia per ipſum fideles ſeruantur & ſaluantur,
& ſimiliter per ipſum eſt ingreſſus ad fidem & egreſſus ad gloriam. Per Chriſtum enim
qui ſolus eſt oſtium, *ſi quis introierit*, & perſeuerauerit *ſaluabitur*, quia non eſt aliud no-
men ſub cœlo datum hominibus in quo oporteat nos ſaluos fieri: *& ingredietur*, hic ad fi-
dem & eccleſiam *& egredietur* ab iſta miſeria ad gloriam & vitam æternam, à fide ad ſpem
à credulitate ad contemplationem: *ingredietur* etiam per ſtudium contemplationis, & ſe-
cretum orationis: *& egredietur* per exercitium, boni operis, & exemplum bonæ actionis: C
& ſic inueniet in æterna refectione *paſcua* viriditatis, ſcilicet mel diuinitatis, & lac humani-
tatis: quia beati reficiuntur interius in aſpectu diuinitatis, & exterius in aſpectu humanita-
tis Chriſti, per quam ſunt ſaluati: & ideo dicit *paſcua* in plurali. Vel in eccleſia militante in-
ueniet paſcua, ſcilicet doctrinæ & gratiæ: & in eccleſia triumphante, ſcilicet gaudij &
Auguſtin. tract. 45. in Ioannem. gloriæ. Vnde Auguſtinus: Quàmuis ergo & hic in ipſo ouili non deſint paſcua: inuenient
tamen paſcua, vbi ſaturentur: qualia inuenit cui dictum eſt, hodie mecum eris in paradi-
ſo. *Fur non venit* ad populi ſalutem, ſed magis ad eius deſtructionem: ſcilicet *vt furetur*:
Paſcua inuenienda. quod non eſt ſuum ſibi vſurpando: non de præceptis Chriſti ſuos ſectatores inſtruens, ſed
ſuis exemplis eos viuere ſuadens, *& mactet* prauo exemplo, & mala doctrina ad malum
trahendo: *& perdat* in æternam damnationem mittendo. *Ego veni* non ſicut fur, ſed pro
hominum ſalute miſſus à patre: *vt* ingredientes in ouile, *vitam* gratiæ *habeant* in præſenti D
Abacuc 2. per fidem in ſpe: quia iuſtus ex fide viuit: *&* egredientes de corpore, vitam gloriæ *abundan-*
Gregorius hom. 14. in Euangelia. *tius habeant*, in futuro per ſpem in re: quia gloria, eſt gratia conſummata. Vnde Gregorius:
Oues ergo eius paſcua inuenient: quia quiſquis illum corde ſimplici ſequitur, æternæ viri-
ditatis pabulo nutritur. Attendamus ergo animum fratres: inardeſcant ad ſuperna noſtra
deſideria. Ab æternæ ſolennitatis gaudio, nulla nos aduerſitas reuocet: quia ſi quis ad
bonum propoſitum ire deſiderat, eius deſiderium quælibet viæ aſperitas non immu-
tat. Nulla nos proſperitas blandiens ſeducat: quia ſtultus viator eſt, qui in itinere amœ-
na prata conſpiciens, obliuiſcitur quò tendebat. Vt ſi cœleſtis paſtoris veraciter oues
ſumus, quia in via delectationis non figimur, æternis paſcuis in peruentione ſatiemur.
Chriſtus paſtor. Hæc Gregorius. Deinde oſtendit ſe etiam eſſe paſtorem: hoc autem patet per hanc ra-
tionem, quia ſicut per paſtorem grex gubernatur, & paſcitur: ita etiam per Chriſtum fi- E
deles reguntur, & ſpirituali cibo, ac etiam corpore & ſanguine ſuo reficiuntur: ſed ad dif-
ferentiam mali paſtoris, & furis, addit *bonus*. Bonus quidem non ſolum in natura & gra-
Chryſoſto. hom. 58. in Ioannem. tia: ſed & in paſtorali cura, quia implet boni paſtoris officia. Vnde Chryſoſtomus: Paſto-
rem ſeipſum, & oſtium, indifferenter prædicat. Quia enim adducit nos patri, oſtium ſe
dicit: quia verò procurat, paſtorem: & ponit conditiones boni & mali paſtoris: quia bo-
nus & verus paſtor, qui attendit ad præmium gloriæ: debet habere affectionem ad gre-
gem intantum, quòd pro eo, ſi neceſſe eſt, ſuſtineat mortem. *Bonus enim paſtor animam ſuam*
Bonus paſtor quis ſit. propriam, id eſt vitam corporalem, *dat* cùm opus eſt: ſemper autem paratus eſt dare: *pro*
ouibus ſuis, & earum ſalute. Si hæc eſt deſcriptio boni paſtoris & ſignum: valde timendum
eſt de paucitate bonorum paſtorum. Cadit enim beſtia proximi, & multi eam ſubleuant:
cadit anima iuſti, & non eſt ex omnibus charis eius qui eam releuet: cùm tamen quilibet
plus

A plus teneatur diligere animam proximi, quam corpus proprium. Sed quomodo pro ea corpus meum ponam, qui nec rem temporalem dare volo vt eam à peccato eripiam? Et nota quòd mori pro grege dominico poteſt eſſe tripliciter: aut pro ipſo de bono in melius promouendo: & ſic eſt ſupererogationis, quantum ad omnes prælatos: ſed ad opera ſupererogationis nullus tenetur, niſi voto ſe aſtrinxerit. Aut pro ipſo ab imminente periculo liberando: & ſic tenetur quilibet prælatus, quia ſuſcepit curam dominici gregis: & de manu eius requiretur ſanguis. Aut pro ipſo in extremo articulo neceſſitatis conſtituto: qui non poteſt euadere damnationem, niſi homo morti ſe exponat, & ſic eſt neceſſitatis: ſicut vendere ſua, & dare pauperibus in extrema neceſſitate exiſtentibus. Sed ſciendum quòd ſi eſt perſecutio generalis, quæ populo indicitur: tunc debet paſtor ſe opponere, & animã ſuam ponere, ne totus grex diſpergatur: ſi verò eſt perſecutio perſonalis, & ipſe ſolus quæritur:

Mori pro grege dominico tripliciter poſſumus.

Fuga paſtoris nõ mala.

B tunc licet fugere perſecutionem, exemplo Chriſti, qui à facie Herodis fugit in Ægyptum: & exemplo Pauli, qui dimiſſus fuit per murum: oues namque paſtori in cœlo ſedenti orationibus commendabat: ſe autem vtilitati earum fugiendo ſeruabat. Hinc ait Dominus: *Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam.* Aliquando autem debet fugere, nec animam ſuam ponere: ſed patienter expectare, quando ſcilicet tantum lana, id eſt temporalia diripiuntur, non perſonæ. *Mercenarius autem*, à mercede dictus, vel quia mercede conductus eſt, vel quia mercedem terrenam ſperat, *& qui non eſt*, propriè, *paſtor*, quia non attendit ad præmium gloriæ cœleſtis, ſed ad commodum rei temporalis. Talis enim, ſecundum Gregorium, meritò nomen paſtoris perdit, eo quòd terrenam ſubſtantiam plus quàm oues diligit: & ideo eius, *non ſunt oues propriè*, ſed tantum vſurpatiuè, quod probat per effectum: quia *videns lupum venientem*, ſcilicet diabolum, vt oues rapiat, vel hæreticum vt de-

Matt. 10.

Mercenarius vnde dictus.

Gregorius hom. 14. in Euãgelia.

C cipiat, vel tyrannum vt corporaliter affligat: & timens damnum rerum vel corporis incurrere, *dimittit oues*, direptioni patere, *& fugit*, tacendo, non reſiſtendo, & auxilium debitum ſubtrahendo. Dum enim ſola exteriora commoda requirit, interiora & etiam exteriora gregis damna negligenter patitur: & contra hæc nullo zelo accenditur, nullo feruore dilectionis excitatur: quia mercenarius eſt, ſolum curans de mercede ac lucro & commodo temporali, *& non pertinet ad eum*, id eſt ad eius curam, *de ouibus*, de quarum perditione non ſollicitatur & curat: quia non amore earum, ſed pro ſua mercede temporali laborat: nam ſecundum Auguſtinum. Non diligit in ouibus Chriſtum: ſed lac & lanam: *& lupus rapit*, ad malum & periculum pertrahendo: *& diſpergit oues*, ab vnitate charitatis, & Eccleſiæ ſeparando, vel affligendo. *Sed bonus paſtor*, aduerſus prædictos lupos, *animam ſuam ponit*: quia reſiſtit tentationibus diaboli, arguendo & increpando vitia: reſiſtit fallaciis hæreticorum,

Auguſtin. tracta. 45 in Ioãnem

D prædicando vera: reſiſtit perſecutionibus malorum, orando & implorando cœleſte beneficium. Bonus paſtor quærit vtilitatem ouium: ſed malus paſtor & mercenarius, commodum proprium: *bonus paſtor videns lupum venientem*, id eſt tentationem diabolicam, deceptionem hæreticam, vel ſæuitiam tyrannicam: opponit ſe, & ſubditos contra hunc lupum triplicem tuetur & defendit: ſed malus paſtor fugit & dimittit oues, nec aduerſariis reſiſtit. Vnde in Zacharia: *O paſtor & idolum derelinquens gregem*: quaſi diceret, Non es paſtor, ſed ſimilitudinem & idolum geris paſtoris: bonus paſtor non quærens, quæ ſua ſunt, ſed quę Ieſu Chriſti, ſupra gregem ſuum ſollicitè vigilat: cogitans quotidie quam rationem de commiſſis Deo reddat. Vnde Auguſtinus dicebat: Et pertinetis ad curam noſtram, vt rationem de vobis bonam reddamus: tota autem ratio noſtra, quæ eſt ſcitis. Domine ſcis quia dilexi, ſcis quia non tacui, ſcis quia ex animo dixi: ſcis quia fleui cùm dicerem, & non audirer:

Zacha. 2.

Auguſtin. ſermone 49 de verbis domini.

E ipſa puto quòd integra ratio mea eſt. Hæc Auguſtinus. Mercenarius verò, ſua non quæ Ieſu Chriſti quærens, ſupra gregem non vigilat: nec de grege ſollicitus cogitat quam rationem de eo reddere valeat, quia non propter Deum, ſed propter mercedem temporalem, quam hîc recipit, deo militat. Vnde Greg. Mercenarius quippe eſt qui locum paſtoris tenet, ſed lucra animarum non quærit. Terrenis commodis inhiat: honore prælationis gaudet: temporalibus lucris paſcitur: impenſa ſibi ab hominibus reuerentia lætatur. Iſtæ ſunt etenim mercedes mercenarij, vt pro eoipſo quòd in regimine laborat, hîc quod quærit inueniat: & ab hæreditate gregis in poſterum alienus exiſtat. Hæc Greg. Deinde quod dixerat probat per ſigna dicens: *Ego ſum paſtor bonus*, & ſubditur ſignum huius: *& cognoſco oues meas*, non ſolum ſcilicet notitia viſionis, qua omnia nuda & aperta ſunt oculis eius eius: ſed etiam notitia approbationis & dilectionis, qua cognoſcit ſolum dignos vita æterna promiſſa eis: cognoſcit etiam Chriſtus oues ſuas per imaginem & ſimilitudinem ſuam, quam eis impreſſit:

Gregorius hom. 14. in Euangelia.

per arma & veſtimenta virtutum, quibus fideles ornauit: per ſigna bonorum operum,quibus eos decorauit: per doctrinam ſuam, & ſpecialiter per charitatem adinuicem, q... eos informauit: quæ omnia in eis inuenit. *Et cognoſcunt me meæ*, quia verè fideles cognoſcunt Chriſtum, noticia per dilectionem operante: & ideo decipi non poſſunt: beneficia quoque eius manifeſtè cognoſcunt. Boni ergo paſtoris ſignum eſt, mutua cognitio ipſius & ouium ſuarum: quod prouenit ex hoc, quia paſtor frequenrer & ſollicitè oues ſuas viſitat: & ſic particulariter cognoſcit eas, & indiuidualiter & conditiones earum ac diligit, & oues ex frequenti imaginatione beneficij paſtoris ipſum attendunt, & ſpecialiter recognoſcunt, ac diligunt. Sic autem eſt de Chriſto & verè fidelibus, & ei go eſt paſtor bonus & verus. A

Cognitio gregis, ſignum primum boni paſtoris.

Amor verus, ſecundum ſignū.

Secundum ſignum boni & veri paſtoris eſt, affectio quam oſtendit ad oues: quæ non poteſt eſſe maior quàm ſe exponere pro ouibus: ſic autem eſt de Chriſto & fidelibus: & ideo ſubdit, *& animam meam pono pro ouibus meis:* ſolis enim ouibus Chriſti, proficit paſſio eius. Vnde Petrus Rauennas: Ecce paſtot bonus animam ſuam pro ouibus ſuis dat, quod vtique facit vis amoris, quia nil durum, nil amarum, nil graue, nil letale computat amor verus: quod enim ferrum, quæ vulnera, quæ pœna, quæ mortes amorem præualent ſuperare perfectum? Amor eſt impenetrabilis lorica: reſpuit iacula, inſultat periculis, mortem ridet. Hæc Petrus. Sed cùm homo habeat tria, ſcilicet tes, propinquos, & perſonam propriam: iſta tria pro ouibus ſunt ponenda: ſua autem pro ouibus non ponunt, qui temporalia eis non tribuunt: ſuos non ponunt, qui conſanguineos inſufficientes promoueri faciunt: perſonam non ponunt, qui malis non reſiſtunt. Chriſtus autem iſta tria pro ouibus poſuit. Vnde in Hieremia: *Reliqui domum & familiam meam*, ſcilicet Angelos: *dimiſi hereditatem meam*, ſcilicet cœleſtem ſubſtantiam: *dedi dilectam animam meam in manus inimicorum meorum.* B

Petrus rauēnas Chryſologus ſermone 40.

Tria pro ouibus ponenda.

Hiere. 12.

Signum tertium boni paſtoris.

Tertium ſignum boni & veri paſtoris eſt: quia oues omnes ad ouile deducit. Vnde Chriſtus ne crederetur quòd pro ſolis Iudæis mori deberet, ſubiungit: *Et alias oues habeo*, iam in prædeſtinatione ex gentibus mihi credituras, *quæ non ſunt ex hoc ouili*, ſcilicet de ſynagoga Iudæorum, ſed de populo Gentium: *& illas oportet*, id eſt oportunum eſt *me adducere*, in fidem & Eccleſiam cum populo Iudæorum: quod factum eſt per prædicationem Apoſtolorum Chriſto principaliter operante in prædicatione eorum. ſecundum Chryſoſtomum hoc quod dicit, oportet, non eſt neceſſitatis demonſtratiuum, ſed confirmatiuum eius quòd omnes oues ſuas ſaluas faceret. Et ſubdit, *& vocem meam audient*, & ad fidem venient: quia Gentiles ad prædicationem Apoſtolorum deuotè fidem receperunt: *& fiet vnum ouile*, & fidelium receptaculum, id eſt vna Eccleſia ex Iudæis & Gentibus collecta, *& vnus paſtor*, qui in cœlo eſt Chriſtus, quia ipſe eſt pax noſtra qui fecit vtraque vnum, in terra autem eſt Papa Chriſti vicarius. C

Chryſoſto. hom. 59. in Ioanem.

Paſtor à paſcendo dictus.

Ioan. 21.

Luca. 22.

Paſtor bonus dominus.

Bonus etiam paſtor gregem ſuum paſcere debet. Vnde & à paſcendo nomen accepit: hinc ait Dominus Petro, quando paſtorem Eccleſiæ ipſum inſtituit: paſce oues meas. Secundò debet ipſum diligere: ideo Petrus quando debuit præfici Eccleſiæ, fuit examinatus de charitate: Petre amas me? Tertiò debet gregem à lupo cuſtodire & defendere. Vnde Dominus ait Petro, *& tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos*: ſcilicet contra quorumcunque luporum turbationes. Hæc autem tria per quandam excellentiam facit nobis Dominus noſter, vt meritò bonus paſtor dici debeat: etenim nos paſcit, nos diligit, nos defendit: oſtendit itaque Chriſtus ſub metaphora prædicta, quòd per eum tanquam per oſtium ſit intrandum, & quòd ipſe paſtor bonus ſit ſequendus: bonum ergo paſtorem Chriſtum ſequamur: ſub eius diſciplina maneamus, & vocem præceptorum, ac conſiliorum eius audiamus, vt ab ipſo paſci mereamur. D

Quanta verò fuerit huius piiſſimi paſtoris ad perditas oues ſollicitudinis cura, quantáque clementia: ipſe bonus paſtor alibi in parabola paſtoris & ouis centeſimæ perditæ: multáque cura quæſitæ, ac tandem inuentæ, & in humeris cum gaudio reportatæ, pia metaphora indicat, ſed hic ſermone expreſſo apertè declarat cùm dicit: *bonus paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis*, & in eo illud propheticum verè & perfectè impletur: ſicut paſtor gregem ſuum paſcet: nam propter hoc labores, lassitudines, & inedias paſſus: inter Phariſæorum inſidias & pericula multa Euangelizando regnum Dei, ciuitates circuibat & caſtella, noctes ducebat in oratione peruigiles, nec Phariſæorum veritus murmur & ſcandalum, publicanis ſe præbebat affabilem: aſſerens propter malè habentes ſe veniſſe in mundum: ad pœnitentes quoque paternum prætendebat affectum: apertum eis oſtendens diuinæ miſericordiæ ſignum. Audite hæc paſtores, & ab vno paſtore boni paſtores eſſe diſcite: quod ipſe fecit, hoc E

& vos,

A & vos, ſi neceſſe fuerit, facite. Vt autem Hugo dicit, animam pro ouibus ponit, qui peri- *Animam*
culoſum regiminis locum aſcendens, clauſo ſilentij oſtio clauſtralium gregem in pace *pro ouibus*
cuſtodit: animam ponit, qui ſolus inter mundana pericula exteriora negocia curans, ne- *ponere.*
ceſſaria quærit: animam ponit, qui ad ſuſtinenda iurgia rei familiaris exit: qui inter adu-
lantium & detrahentium linguas medius incedit: qui pro infirmis laborat, & laborantes
paſcit, conſolatur puſillanimes, & cum ſuperbis increpando contendit. Hæc Hugo. Nem-
pe ad onus curæ paſtoralis portandum, & ſalutem proximorum quærendam, hortatur
Bernardus ad quemdam abbatem, ſic ſcribens: Paſcas verbo, paſcas exemplo: paſcas & *Bernardus*
ſanctatum fructu orationum. Manent itaque tria hæc: verbum, exemplum, oratio: maior *epiſtol. 201.*
autem his eſt oratio: nam etſi vocis virtus ſit opus: operi tamen & voci gratiam efficaciám- *Orationis*
que promeretur oratio. Quid cauſaris te aliquorum, qui tecum ſunt, magis grauari conſor- *excellentia.*
B tio, quàm frui ſolatio? Denique inquantum grauaris, intantum lucraris, & inquantum iu-
uaris, intantum tua tibi præmia minuit: elige ergo quos eligas: an qui grauando iuuant, an
qui iuuando grauant. Hi tibi promeritores, illi fraudatores meritorum exiſtunt. Nam qui
ſocij laboris, proculdubio & mercedis participes erunt. Sciens ergo te miſſum iuuare, non
iuuari: illius te & & agnoſce vicarium, qui venit miniſtrare, & non miniſtrari. Beati ſi ſic
permanſerimus vſque in finem: ſemper & vbique quærentes non quæ noſtra ſunt, ſed quæ
Ieſu Chriſti. Hæc Bernardus. Sed ad hæc facienda neceſſe eſt habere cor bene ſibi con-
ſcium, & conſcientiam ſecuram. Vnde idem Bernardus: In omnibus actis, vel dictis ſuis,
nihil ſuum quis quærat: ſed tantum aut Dei honorem, aut ſalutem proximorum, aut vtrun-
que: nec purè valet Dei, vel proximi quærere lucra, qui propria non contempſerit. Bona
obliuio ſi teipſum neſcias, vt proximo proſis. Sanè in tanta obliuione, ſui neceſſe eſt cor
C bene eſſe conſcium ſibi: quo ſe in lucra ſecurius foras extendat, cùm ſecuram intra ſe reli-
querit conſcientiam. *Quid enim prodeſt homini ſi mundum vniuerſum lucretur: animæ autem ſuæ* *Matt. 16.*
detrimentum patiatur? Sed & ordinis exigit ratio, vt qui ad ſui menſuram proximum iu-
betur diligere: prius ſeipſum diligere notit. Itaque duo ſunt, quæ poſt peccata bonam *Conſcientiã*
reddunt conſcientiam: pœnitere de malis, & abſtinere à malis: hoc eſt (vt verba loquar *bonam fa-*
beati Gregorij) & commiſſa flere, & flenda non committere: horum neutrum ſufficit. *ciunt duo.*
Vtriuſque virtutis bene conſcius animus, ſecurè iam ſeipſum deſerat: & quodammodo
perdat, vt alios lucrifaciat. Hæc Bernardus. Caueant autem paſtores ne ſubditos ſcan-
dalizent, vel occaſionem ruinæ eis præbeant. Væ enim æternæ damnationis eis immi-
net, per quos ſcandala veniunt, & animarum pericula procedunt: nam ſecundum Gre- *Gregor 3.*
gorium, tot mortibus prælati digni ſunt, quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla tranſ- *parte paſto-*
D mittunt. Et ſecundum Auguſtinum: Qui animas ad peccandum inflammant, & Deo *ral. admo-*
ſubtrahunt magis peccant, quàm qui carnem Chriſti crucifixerunt. Et ſecundum Iſido- *nitione 5.*
rum: Qui exemplis vitam moréſque bonorum corrumpunt: deteriores ſunt his qui ſub-
ſtantias aliorum prædiáque diripiunt. Non præſumant tales de quibuſdam iuſtitiis & ope-
ribus ſuis, nec ſperent ſaluari, aliis neglectis. Nam vt ait Gregorius: Nihil ei ſua iuſtitia
ſuffragatur: de cuius manu anima pereuntis exigetur. Vnde & Chryſoſtomus: Sacerdos *Chryſoſto.*
& ſi propriam bene diſpenſauerit vitam: aliorum verò non cum diligentia curam habue- *home. 51. ope-*
rit, cum pernicioſis in gehennam vadit. Hæc Chryſoſtomus. Attendant etiam paſtores, *ris imperfe.*
quia ſubditorum culpas Deus per ipſos leuius vindicat, ſed prælatorum mala per ſemet- *Prælatorũ*
ipſum grauius damnat. Vnde Gregorius: Qui modo ſubditorum culpas per præpoſitos *culpa.*
vlciſcitur: tunc præpoſitorum mala per ſemetipſum ſæuiens damnat. Attendant autem *Gregorius*
E ſubditi ne propter negligẽtes & malos paſtores à curſu certaminis ſibi propoſiti deficiant; *lib. 12. epiſt.*
ſed aſpicientes in Ieſum totius boni ſpeculum: etiam talium iudicium patienter ſuſci- *epiſt. 31.*
piant: quia tunc poſtmodum non habebunt aliud iudicium, cùm non puniat Deus bis in
idipſum. Vnde ſuper illud verbum Eſaiæ: *Nunquid tota die arabit arans, vt ferat?* dicit † glo- *Eſaia 28.*
ſator arans. De milio autem & vicia non dicit textus an trituretur: quia ſubiecti quotidie de *† aliàs, glo-*
ſuis actibus infirmis, per prælatos iudicantur. Et ſi præſens iudicium patiẽter ſuſceperint, *ſator Her-*
ac de cætero mores ſuos emendauerint, non vltra iudicabuntur: alioquin & ipſi iudica- *uens, de mi-*
buntur. Attendant etiam ſubditi & humilientur, quia defectus & negligentia paſtorum, *lio &c.*
ſæpe prouenit de meritis ſubditorum: & à Deo idcirco permittitur, quia bonos paſtores
habere non merẽtur. Vnde Greg. clero Mediolanenſi, paſtorẽ ab eo poſtulanti, inter cætera *Gregorius*
ſcribit: Veruntamen quia antiquę meę deliberationis intentio eſt, ad ſuſcipienda paſtoralis *lib. 1. epiſt.*
curæ onera pro nullius vnquã miſceri perſona: orationibus proſequar electionẽ veſtram, *epiſt. 19.*

vt omnipotens Deus talem vobis paſtorem præbeat, in cuius lingua & moribus exhorta- A
tionis diuinæ paſcua valeatis inuenire. Sed quia iuxta meritum plebium ſolent ſuperno iu-
dicio perſonæ prouideri paſtorum: vos ſpiritualia quærite, cœleſtia amate, temporalia &
fugitiua deſpicite: & certiſſimum tenete, quia placentem Deo paſtorem habebitis, ſi vos in
veſtris actibus Domino placetis. Hæc Gregorius.

ORATIO.

*DOmine Ieſu Chriſte, paſtor bone, qui pro ouibus tuis poſuiſti animam tuam in precium, carnem in
cibum, & ſanguinem in potum: qui factus es nobis oſtium in Eccleſiam militantem & trium-
phantem, vt per te ad ſaluandum introeamus ad te: cognoſce me inter oues tuas, & miſericor-
diter nos reſpice in viam ſalutis dirigendo, vt cognoſcamus te, & tibi conformemur te imitando: non au- B
diamus vocem alienorum, ſcilicet mundi, carnis, & diaboli: ſed tantum tuam, obediendo tuis præceptis
& conſiliis, vt vitam habeamus gratiæ, & abundantius habeamus gloriæ, & apud te paſcua inuenia-
mus refectionis æternæ. Amen.*

De Encæniis, in quibus voluerunt Iudæi Ieſum lapidare.
CAPVT LXXXVII.

Ioan. 10. FACTA *ſunt autem encænia in Hieroſolymis, & hyems erat.* Encænia dicuntur
Encænia vnde dicantur. ab en, quod eſt in, & neos quod eſt nouum, interpoſita ce ſyllabica adie-
ctione, & ſonat innouationes, quando ſcilicet aliqua res noua ſuo vſui ap-
plicatur, vel aliqua res à communi vſu ad celebrem & diuinum vſum de- C
dicatur: quod enim Latinus dicit dedicationem, Hebræus vocat inchoa-
tionem vſus nouæ rei, ſeu innouationem. Vnde & vſus habebat hoc ver-
Encænio. bum, vt ſi quis noua veſte indueretur, encæniare diceretur: Eſt igitur encænio, as, are, id eſt
initiare & aliquid de nouo facere. vnde veſtem nouam encæniat, qui primò eam veſtem
portat: & epiſcopus Eccleſiam encæniat, quando eam dedicat: hîc igitur encænia vocantur
feſtum dedicationis templi: quia in dedicatione templi applicatur diuino vſui, quod feſtū
annuatim ſolenniter celebrāt Iudæi. Et dicitur encænia encæniorum in plurali: quia iſtud
feſtum per plures dies ſolebat agi, hoc autem non ad primam, neque ad ſecundam, ſed ad
Dedicatio templi triplex. tertiam ſpectabat dedicationem. Legitur enim triplex dedicatio templi, facta à diuerſis
temporibus. Prima à Salome decima die ſeptembris, quæ celebrabatur eadem die, quo-
tannis vſque ad euerſionem templi factam à Babyloniis. Secunda, tempore Eſdræ à Nee- D
mia, & Zorobabel, & ab his qui redierunt de Babylonica captiuitate reparato templo, ab
eis facta eſt duodecima die Martij, & eadem die quotannis celebrabatur, quouſque illud
polluit Antiochus, ponens in templo idolum Iouis. Tertia propter hanc contaminationē,
facta eſt à Iuda Machabæo, qui templum prophanatum à gentibus mundauit, quintadeci-
ma die decembris: & eadem die exinde celebrata eſt quotannis, & hæc dedicatio tempo-
Templum. re Chriſti celebrabatur, vnde hîc agitur. Tunc, *ambulabat Ieſus in templo,* ſcilicet, *in porticu Sa-
lomonis,* id eſt, in porticu templi, vbi Salomon ad orandum ſtare ſolebat. nomine enim tem-
pli non ſolum corpus ipſius, ſed etiam porticus, & atria, ſeu loca circunſtatia, & ad domum
domini pertinentia, intelliguntur: in quibus populus ſtabat ad orandum, non in templo:
non enim licebat ingredi templum, niſi ſolis templi miniſtris. Alij autem orabant extrà in
porticibus, ſeu atriis templum cingentibus: vbi rex Salomon ſibi oratorium fecerat, quod
hîc appellatur porticus, in quo oratorio die dedicationis columnam, ſeu baſem æneam, ha- E
bentem quinque cubitos longitudinis, & tres cubitos latitudinis, & tres cubitos altitudi-
Oratorium regis. nis erexit, ſuper quam genibus flexis orauit: qui locus etiam regis oratorium dicebatur. Vbi
Theophilus: Satagas tu quoque dum hyēs imminet, id eſt, vita præſens turbinibus iniquita-
tis cōcuſſa, ſpirituales encænias tui templi celebrare, ſemper renouando teipſum, & aſcen-
ſiones in corde tuo diſponens: tunc Ieſus erit præſto in porticu Salomonis, pacificum ſtatū
tibi tribuens ſub regimine proprio: in ſeculo autē futuro nemo renouationis ſolennia per-
ficere poterit. *Circundederunt eum ergo Iudæi,* comprimētes, animo circumueniendi & perſe-
quendi, vt citius eum in verbis caperent, *& dicebant ei: Quouſque animam noſtram tollis,* id eſt
crucias, dimittendo nos in ſuſpenſo dubitationis: certificandi enim ſumus de te. Adula-
toriè loquuntur, volentes per hoc oſtendere ſe deſiderare ſcire veritatem de ipſo: quaſi
dicerent,

A dicerent, anima noſtra eſt in ſuſpenſo deſiderii, quandiu vinctos nos derelinquis. *Spes quæ differtur affligit animam*: per hoc innuentes quòd vellent eius dicto ſtare, & eum libenter ſicut Chriſtum recipere: cùm tamen contrarium haberent in corde. *Si tu es Chriſtus*, id eſt, rex & vnct: quem enim nos regem dicimus, Iudæi appellant Chriſtum, id eſt vnctum: quia vnctio debebatur regibus, *dic nobis palàm*, vt ſciamus quem ſequamur: palàm enim annunciandum eſt de veritate, quaſi dicerent, peccamus ſi tu es Chriſtus & Meſſias in lege promiſſus, & tibi non credimus. Inſidioſè hæc ab eo quærebant, vt ſi ſe Chriſtum diceret, quaſi ſe regem faciens, Cæſari contradiceret, mox teneretur: & Romanorum miniſtris occidendus traderetur. Vnde gloſa: Non veritatem deſiderabant, ſed calumniam præparabant: & quia dolo loquebantur, ideo reſponſum temperauit dicens: *Loquor vobis*, vt verbum Dei, & dico vobis veritatem, & qui ſim probo per opera, *& non creditis mihi. Opera* Prouer.13.

B *quæ ego facio in nomine patris mei*, & ad gloriam eius, confitendo eum, & gloriam eius non aliam vbi quærendo: eique omnia tribuendo, *hæc teſtimonium perhibent de me*, & de mea deitate: quia ſcilicet non poſſunt niſi à Deo fieri, & ideo manifeſtè apparet quòd à Deo veni, quaſi dicat: Vultis à me audire ſi ego ſum Chriſtus: & ego reſpondeo vobis, quòd non oportet vt ego dicam verbis, quia *opera quæ ego facio, illa teſtimonium perhibent de me*. Et ſi operibus non creditis, qualiter verbis credetis? & ſic non dixit expreſsè ſe eſſe Chriſtum, quod quærebant: ſed dixit aliquid æquiualens, vel maius, quod tamen eis non ſufficiebat: vt veritatem reſponderet, & calumniæ malitiam excluderet. Sic ergo temperauit reſponſum vt nec illis ſit calumniæ locus: & fidelibus propter quos hæc referuntur, manifeſtè appareat quòd ipſe ſit Chriſtus: non homo tantum, vt illi putant, ſed verbum patris, & Dei filius. Illi enim Chriſtum purum hominem credunt venturum, ſed præ omnibus re- Reſponſi temperatio.

C gnaturum: non ergo propter illos tantum reſpondit eis: ſed & propter poſteros fideles. Alia teſtimonia quòd ſit verus Deus, & verus homo, ponit Ioannes dicens: *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo: pater, verbum, & ſpiritus ſanctus. Et tres ſunt qui teſtimonium dant in terra: ſpiritus, aqua, & ſanguis*: quòd enim Chriſtus fuerit cœleſtis, id eſt, verus Deus, teſtimonium dedit pater, quando dixit, *Hic eſt filius meus dilectus*. Teſtimonium dedit ſpiritus ſanctus, quando in ſpecie columbæ ſuper ipſum baptizatum deſcendit. Teſtimonium dedit ipſe filius quando dixit, ego & pater vnum ſumus. Quòd autem fuerit terreſtris, id eſt verus homo, tres teſtes ſunt: ſcilicet ſpiritus, id eſt, anima quam in cruce emiſit. Aqua, quæ de eius latere, & ſanguis qui de eius venis effluxit. Cauſa autem incredulitatis eorum ſubditur, *ſed vos non creditis: quia non eſtis*, nec eſſe vultis, *ex ouibus meis*, id eſt, innocentes & humiles: ſed ſuperbi & maligni, & ideo Dei iudicio excæcati. *Oues meæ*, id eſt, humiles qui- 1.Ioan.5. Matth.3. Ibidem. Ioan.10.

D bus reuelatur veritas à me, *vocem meam audiunt*, credendo corde, & obediendo opere, *& ego cognoſco eas*, non ſolum notitia viſionis: ſed etiam approbationis, *& ſequuntur me*, imitando hic in præſenti per gratiam, & in futuro per gloriam: ideo ſequitur, *& ego vitam æternam do eis*, hìc in paſtu mei corporis & ſanguinis, & in futuro in dulcedine fruitionis, *& ideo non peribunt in æternum*: quia prædeſtinatio de eis fruſtrari non poteſt. *Et*, ideo, *non rapiet eas quiſquam de manu*, id eſt, poteſtate, *mea*, per violentiam hìc trahendo ad culpam, vel in futuro ad pœnam: quod probat dicens, *Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus eſt*: id eſt, deitas quam habeo à patre: quia omnia excedit in infinitum. Vnde Auguſtinus: Dedit mihi, vt ſim verbum eius: vt ſim vnigenitus filius eius, vt ſim ſplendor lucis eius. Et nemo poteſt rapere de manu patris mei per violentiam, cùm ſit infinitæ potentiæ: ergo nec de manu mea continente eas & conſeruante. *Ego enim & pater vnum ſumus*, ſcilicet in virtu- Auguſtin. tracta. 48. in Ioãnem. Perſona in

E te & potentia, ſicut in deitate & eſſentia. Notandum autem, quòd ex hoc verbo ſaluatoris, *ego & pater vnum ſumus*: excluduntur duo errores contrarij circa articulum ſanctiſſimæ trinitatis. Sabellius enim poſuit in Deo vnitatem perſonæ, ſicut & eſſentiæ: & hoc remouetur cùm dicitur: *ego & pater ſumus*: ſi enim pater & filius eſſent vna perſona, dixiſſet ſum in ſingulari. Arius autem econtra poſuit diuerſitatem eſſentiarum, ſicut & perſonarum: & hoc excluditur cùm dicitur, vnum: ſi enim pater & filius haberent diuerſas eſſentias, non diceret vnum neutraliter, ſed plura: igitur per, *ego & pater ſumus*, diſcretio & æqualitas perſonarum exprimitur, per, *vnum*, vnitas diuinæ ſubſtantiæ intelligitur. In theologia enim per neutrum genus dicitur ſubſtantia diuina, per maſculinum perſonæ, per fœmininum notio. Vnde patet, quòd non debet in hymno cantari vnus patri cum filio, ſed vnum: quia pater & filius non ſunt vnus in perſona, ſed vna in ſubſtantia. Vnde Auguſtinus, vtrunque audi, & vnum ſumus, quòd dixit vnum, liberat te ab Ario: quòd Deo plures. Eſſentia vna. Vnus & vnum. Auguſtin. tracta. 36. in Ioãnem.

ſumus, liberat te à Sabellio. Si vnum: ergo non diuerſum. ſi ſumus: ergo pater & filius. A
Ouium Dei ſigna quatuor. Oues ergo Dei per ſigna quatuor cognoſcuntur, quæ hic per ordinem tanguntur. Primò,
per bona opera quæ faciunt, cognoſcuntur quia oues Chriſti ſunt. iſtud ſignum pooit Do-
minus de ſe, qui eſt paſtor, cùm dicit, *opera quæ ego facio, teſtimonium perhibent de me.* Notan-
dum tamen eſt, quòd ſunt quædam opera quæ hominem ſanctum oſtendunt, ſed non fa-
ciunt: ſicut ſunt opera miraculorum, quæ etiam aliquando mali faciunt virtute fidei. Alia
ſunt opera quæ ſanctum faciunt, ſed non oſtendunt: ſicut eſt ſimplicitas & humilitas ſan-
ctorum hominũ, & cæteræ virtutes eorum quæ faciunt hominẽ ſanctum coram Deo: ſed
ſæpe reddunt deſpicabilem coram mundo. Alia ſunt opera quæ hominẽ ſanctum faciunt,
Voces Chriſti quatuor. & oſtendũt: ſicut ſunt opera pietatis, quæ ex charitate fiunt. Secundũ ſignum eſt, quòd oues
Chriſti ſunt, quãdo vocẽ eius audiunt. vnde ſubditur: *oues meæ, vocem meam audiunt.* Quatuor
autẽ voces iſte paſtor dat ouibus ſuis. Prima, eſt exterior exhortatio. Secunda, interior in- B
ſpiratio. Tertia, eſt beneficiorum clargitio. Quarta, eſt corporalis flagellatio: ſed multi ſunt
Prouer. 1. qui iſtas voces non audiunt, ideo Dominus conqueritur dicens: *Vocaui,* ſcilicet per exte-
riorem exhortationem, *& renuiſtis: extendi manum meam*, multa bona faciendo, & non fuit
qui aſpiceret: deſpexiſtis omne conſilium meum quo vobis bona propoſita inſpirabam, &
increpationes meas neglexiſtis, per quas aliquando vos arguebam, & flagellabam: ideo
ſubditur magna comminatio, ego quoque in interitu veſtro ridebo. Tertium ſignum eſt,
quòd aliqui ſint oues Chriſti, quando Chriſtus qui eſt paſtor eas cognoſcit. vnde ſequitur:
& ego cognoſco eas. Cognoſcit autem, vt etiam ſuprà dictum eſt, fideles ſuos per imaginem
& ſimilitudinem ſuam, quam eis impreſſit: per arma virtutũ, quibus eos ornauit: per ſigna
bonorum operum, quibus eos decorauit: per charitatem adinuicẽ, qua eos inſtruxit. Quar-
tum ſignum eſt, quòd ſint oues Chriſti, quãdo ipſum verum paſtorẽ ſequuntur. vnde ſub- C
ditur: *& ſequuntur me*, mali autem nolunt ſequi Chriſtum, ſed ab eo fugiunt & ſe auertunt:
boni verò ſequuntur ipſum per imitationem bonorum operum. Chriſtum etiam quidam
ſequuntur fictè, ſicut hypocritæ: quidam lentè, ſicut tepidi & negligentes: quidam ſollicitè,
ſicut amore Dei feruentes. Hæc autem prædicta Domini verba quando dixit, ego & pater
vnum ſumus, *Iudæi*, cætera ferentes iam non tulerunt: ſed *lapides ſuſtulerunt*, & hoc duriſſima
intentione fecerunt: ſcilicet, *vt lapidarent eum*, ſicut blaſphemum, moti liuore inuidiæ, non
amore iuſtitiæ: quia abſque legis ordine: quia enim duri erant, & profunda Domini verba
intelligere non poterãt, lapidibus ſimiles ad lapides currebãt. *Reſpondit eis Ieſus*, dulciter eos
reprimendo, *multa bona opera oſtendi vobis*, ad veſtram vtilitatem, *ex patre meo*, hoc eſt virtute
patris mei facta: ſcilicet veritatem docendo, infirmos curando, & alia miracola faciendo,
propter quod horum, operum, *me lapidatis*, cùm tamẽ ob hoc me honorare deberetis. Vbi ſcien- D
dum, quòd ſunt qui reddunt mala pro malis, & iſtud eſt prohibitum: quia Deus vindictam
ſibi reſeruauit, & dicit: Mihi vindictam, & ego retribuam. Alij ſunt qui reddunt bona pro
bonis: & iſtud eſt quoddam naturale debitum, & non meritoriũ: quia & publicani hoc fa-
ciunt. Alij ſunt qui reddunt bona pro malis: & iſtud eſt perfectæ charitatis indicium: ſic
Deut. 23. & Ro. 12. fecit Chriſtus, & docuit ſuos diſcipulos. Alij ſunt qui reddunt mala pro bonis, & iſtud eſt
valde iniquum: & tales erant Iudæi circa Chriſtum, & ideo eos arguit dicens: multa bona
opera, &c. *Reſponderunt ei Iudæi, dicentes: De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia: quia tu
homo cùm ſis, facis teipſum Deum.* Aſſerens enim ſe eſſe vnum cum patre, innuit ſe eſſe Deum:
non autem ipſe ſeipſum fecit Deum, ſed pater generans eum, fecit ipſum Deum. Dominus
autem volens eorum furorem temperare, *reſpondit eis*, ſe non eſſe blaſphemum, dicendo ſe
eſſe Deum, vel Dei filium naturalem, quod probat primò per ſcripturam: quia ſcriptura E
ſacra, cùm ſit inſpirata, non poteſt eſſe falſa: & hæc tribuit hominibus ſanctis, & Prophetis
deitatem participatiuè: ergo multomagis, *quem pater ſanctificauit*, id eſt, ſanctum ab æterno
genuit, ſecundum deitatem: & iam ſanctificauit, id eſt, plenitudine gratiæ repleuit, quantũ
ad humanitatem, *& miſit in mundum*, ad ſaluandum & ſanctificandum ipſum, ſicut erat per
Prophetas dictum: poteſt dici Deus propriè, cùm tamen dicatur homo Deus, & verbum
Filij Dei participatiuè. Deus diſſimiliter: quia homo adoptione, verbum naturaliter. Si inquit, adoptiui filij dij di-
cuntur: quare naturalis filius Deus non dicatur? Scriptura quidem ſacra attribuit homini-
bus ſanctis deitatem participatiuè dictam, ſed Chriſto attribuit Deitatem propriè dictam:
ſecundum enim Auguſt. tribus modis dicitur Deus: natura, vt Deus omnipotens: adoptio-
Pſal. 81. ne, vt particeps deitatis: de quibus in Pſalmiſta dicitur, dij eſtis: opinione, ſeu nuncupatio-
ne, vt idola & Dæmones. Deinde hoc idem oſtendit per rationem, ſcilicet ex operibus pa-

tris

A triſ quæ faciebat. Omnia enim, ſecundum Philoſophum, determinantur proprio opere: & ideo per propriam operationem certificamur de natura rei, Chriſtus autem faciebat opera diuinitatis propria: ſcilicet miracula, totam facultatem creaturæ tranſcendentia, & virtute propria: non ſolum obſecrando diuinam potentiam, ſed aliquando imperando: ex quo concluditur, quòd in eo verè erat natura diuina, & per conſequẽs non erat blaſpemus dicendo ſe eſſe Deum, vel filium Dei: ac ſi diceret, non tantum per verba me eſſe filium Dei credatis: ſed etiam per opera, quæ & modo quo ea facio, & facto ipſo oſtendunt in me naturam & virturem Dei eſſe. *Si non vultis credere verbis*, fidem adhibete, *operibus*, vt merito fidei, amplius cognoſcendo opera, veniatis ad fidem deitatis, *vt cognoſcatis & credatis quia in me eſt pater*, per naturæ inſeparabilitatem, & ſui conſenſus voluntatem in omnia facta mea, *& ego in patre*, ſicut à quo habeo naturam, & veritatem, & opera. In eo eſt pater, & ipſe in patre,

B inquantũ eſt vna natura amborũ ſicut vna operatio. Qui ergo magis diligit, vel credit, amplius cognoſcit. Vide hîc mirabilem Iudæorum inſaniam. Ipſi volebant ſcire ſi eſſet Chriſtus: & quia verbis & operibus hoc probabat, eum lapidare volebant. Ipſi verò nec verbis, nec operibus inducebantur ad credendum, ſed tanquam obſtinati, *quærebant*, ſtudioſè, *eum apprehendere*, non bona apprehenſione, ſcilicet ad credendum & intelligendum: ſed mala, ſcilicet ad ſæuiendum & occidendum. Tu apprehendas vt habeas, illi apprehendere volebant vt non haberent. *Et exiuit de manibus eorum*, virtute diuina tranſiens per ipſos, ſicut aliàs fecerat: vt oſtenderet ſe non poſſe detineri: niſi quando vellet: & vt daret nobis exemplum declinandi malorum ſæuitiam, quãdo ſine fidei periculo fieri poteſt. Non enim apprehenderunt: quia manus fidei non habuerunt. Et relicta Iudæa, propter incredulitatem eorum, *abiit iterum trans Iordanem, in locum vbi Ioannes primùm baptizauerat: & ibi*, ad tempus cum di-

C ſcipulis ſuis, *manebat*, vt populi venientes ad ipſum, recordarentur de teſtimonio Ioannis, & de teſtimonio Dei patris, & aliis ibi factis & dictis: & ſic habita primorum & nouiſſimorum collatione, confirmarentur in fide ipſius. Conſpice igitur tam eum, quàm diſcipulos ſuos mœſtos recedere, & eis toto poſſe compatere. *Et multi venerunt ad eum*, non tam corpore, quàm mentis deuotione, & crediderunt in ipſum, ex corde. Ecce iſti apprehenderunt permanentem, vt haberent: ſed iniqui Iudæi apprehendere voluerunt diſcendentem, vt non haberent. Myſticè autem, ſecundum Theophilum, recedens ab Hieroſolymis Dominus, hoc eſt, à plebe Iudaica, ad loca fontes habentia ſe transfert: id eſt, ad Eccleſiam ex gentibus, quæ habet fontem bapriſmi, per quem multi ad Chriſtum accedunt, quaſi tranſeuntes Iordanem. Sciendum eſt hîc, quòd mali Iudæi ſunt, non ſolum illi qui literæ legis & circuncіſioni carnis innitentes Chriſtum blaſphemant, ſicut iſti de quibus hîc dicitur: *Iudæi mali qui dicẽdi.*

D ſed etiam omnes mali Chriſtiani, qui ſolo nomine Chriſtiani ſunt: & ſolum nomen habẽt Chriſti, à quo appellantur Chriſtiani: qui verbis confitentur Chriſtum, factis autem negant: de quibus etiam verificatur quod hic dicitur: *quia ſuſtulerunt lapides, vt lapidarent Ieſum.* *Titum 1.* Vnde Ambroſius. Quod fecerunt tunc Iudæi perſequentes, hoc verè faciunt hodie mali Chriſtiani malè viuentes: Chriſtum enim lapidant & occidunt. Quid eſt Chriſtus? Veritas, pax, & iuſtitia. Qui ergo pro falſitate veritatem derelinquunt, pro diſcordia odiunt vnitatem & pacem, pro temporali precio relinquunt iuſtitiam: nil aliud facere videntur quàm lapidare, crucifigere, & occidere Chriſtum: quia ipſius dona extinguunt in ſeipſis. Hæc Ambroſius. Et tales ſunt in triplici genere. Quidam enim lapidant Ieſum corde, quidam ore, & quidam manu. Primi ſunt, corda ſua prauis cogitationibus, & malis voluntatibus indurantes: ſecundi ſunt, verba blaſphemiæ in Deum & ſanctos proferentes: vel *Lapidantes Chriſtum triplices.*

E præceptis maiorum & prælatis ſuis recalcitranſes: tertij ſunt, per oppreſſionem violentiæ proximos lædentes. Primi ergo lapidant Dominum Ieſum: quælibet enim mala cogitatio, & mala voluntas, eſt vnus lapis qui iacitur contra eum. Vnde Beda: Quotquot malas cogitationes quis aſſumit, quaſi tot lapides in Chriſtum mittit. Et ideo beatus Ambroſius nos admonet dicens: Videte fratres ne per opera, vel cogitationes malas, lapidetis Ieſum. *Beda in ca. 10. Ioãnis.* Sed dices, quomodo tam graue iudicatur peccatum cogitationis, ſi ad opus non procedit? Ad hoc dicendum, quod tota ratio peccati eſt in corde: actus autem exterior non aggrauat peccatum, niſi extenſiuè. Et quia Chriſtus habet domicilium ſuum in corde, dicente Apoſtolo: Vos eſtis templum Dei viui; hinc eſt quòd ſicut Chriſtus inuitatur ad templum ſuum, per cogitationes & voluntates bonas: ita expellitur per malas. Et ſecundum hoc quælibet mala voluntas, eſt quaſi lapis quo Dominus Ieſus lapidatur, & expellitur de templo ſuo. O quàm deteſtabile eſt Dominum domus lapidare, & eiicere de hoſpitio ſuo? *1 Cor. 6.*

Ibidem. Nam ſicut dicit Apoſtolus: Quis conſenſus templi Dei, cum idolis? Quid autem aliud ſunt A
cogitationes quas quis format in corde quaſi quandam imaginationem contra honorem
Dei, niſi quædam idola? Et cum talibus idolis, Chriſtus in eodem templo habitare dedi-
gnatur. Vnde ad conſeruandam Chriſti præſentiam in templo ſuo, hortatur nos Apoſto-
1.Pet.3. lus Petrus: Dominum, inquit, Ieſum ſanctificate in cordibus veſtris. Ille Dominum Ie-
ſum in corde ſuo ſanctificat: qui nihil niſi quod ſanctum, & Deo placitum eſt, in corde
verſat. Secundi lapidant Dominum Ieſum multipliciter, ſecundum quòd blaſphemia in
Blaſphemiarum ſpecies. Deum multis modis cõmittitur. Primò enim cõmittitur, quando Deo negatur quod ſibi
conuenit: ſicut qui negaret in Deo omnipotentiã, & omnem ſcientiam, vel prouidentiã. Et
ad hanc ſpeciem blaſphemię pertinent illi qui in aduerſis ſucceſſibus dicunt in animo ſuo,
Auguſtin. in pſal.31. verè Deus nõ curat res humanas, vel ſimilia: de quibus dicit Augu. Item illi de quibus dicit
Bernardus, qui vellent Deum peccata ſua vel vindicare non poſſe, aut nolle, aut ea neſci- B
Bernard. in cantica. te. Vult ergo eum non eſſe Deum, qui quantum in ipſo eſt vult eum aut impotentem,
aut iniuſtum, aut inſipientem eſſe. Crudelis planè, & omnino extranea malitia: quæ Dei
potentiam, iuſtitiam, ſapientiam perire deſiderat. Qui autem vult Deum eſſe iniuſtum,
vult Deum non eſſe Deum: & qui Deum deſiderat non eſſe, nonne quantum in ſe eſt
Deum lapidat & occidit? Hæc Bernardus. Secundo modo, blaſphemia in Deum com-
mittitur quando Deo attribuitur quod ſibi non conuenit: ſicut illi qui dicunt Deum eſſe
authorem peccati. Ad quam ſpeciem blaſphemiæ pertinent illi qui peccata ſua in Deum
retorquent, dicentes: Deus ſic voluit vt adulterarer, furarer, vel occiderem, & vt ſic con-
funderer & turbarer: & ita omnia fato aſcribunt. Ad hanc etiam pertinent luſores, qui
cum non ad votum proſperantur Deo maledicunt, & conuicia in ſanctos proferunt. Si-
militer & illi qui iurant per Deum verbis execrabilibus & vituperoſis: ſcilicet per nares C
Dei, per iecur Dei, vel per brachia Dei, & ſimilia: quæ ſunt execrabilia auditui. Tertio
modo, blaſphemia in Deum committitur, quando illud quod Dei eſt aliquis ſibi vel alteri
creaturæ attribuit: ſicut illi qui ſibi diuinum honorem vſurpare præſumpſerunt, vt Simon
Magus & omnes idololatræ. Et ad iſtam ſpeciem pertinent ambitioſi, ac ſuperbi, & vanè
glorioſi: qui ſibi gloriam attribuunt, quaſi eam ex ſeipſis & meritis ſuis habeant, cùm ta-
men gloria ſit Dei propria. Item ad hanc partem pertinent iracundi, qui ſibi vſurpant vin-
dictam quæ propria eſt Dei. Similiter & illi temerarij, qui præſumunt & volunt de aliorum
cordibus iudicare, cùm hoc ſit proprium Dei tantum. Præter hæc eſt & aliud blaſphemiæ
genus, quod committitur in ſanctos regnantes cum Chriſto, & in quibus regnat Chriſtus.
Vnde in eis Chriſtus laudatur, ac etiam blaſphematur: & in prælatos qui ſeruiunt Deo in
Lapidantes opere. ſubditis, & vice Dei ſupra ſubditos poſiti ſunt: ac per hoc in eis Deus honoratur, ac etiam D
blaſphematur. Tertij ſimiliter lapidant Dominum Ieſum, ſicut Iudæi lapidauerunt Ste-
phanum: ſic enim mali Chriſtiani ſpiritualiter nunc lapidant Stephanum, imò ipſum Chri
Lapis unde dicitur. ſtum, quando vi opprimunt & affligunt proximum. Lapis enim dicitur à lædendo: & ideo
cùm proximus qui eſt membrum Chriſti læditur, ipſe Chriſtus in membro ſuo lapidatur.
Sed ſæpe triſtitia taliter oppreſſorum conuertitur eis in gaudium, ſicut lapides quos
mittebant Iudæi contra Stephanum ad afflictionem carnis, dulces illi fuerunt ex gaudio
Pſal.20. mentis, & conuertebantur in lapides precioſos ad coronam capitis: quia poſuit Deus in
capite eius coronam de lapide precioſo, &c. Poſſet etiam dici, quòd vniuerſaliter homo
Chriſtianus in omni peccato mortali lapidat Chriſtum. Vnde Ambroſius. O quàm pauci
ſunt in tanta multitudine Chriſtianorum, qui Ieſum non perſequantur & lapident & oc-
cidant. Huiuſmodi etiam lapidatio ſic declaratur. Cùm enim Chriſtus ſit aduocatus no-
ſter, & propitiatio pro peccatis noſtris, qui interpellat pro nobis apud patrem: idcirco ipſe E
de peccatis dolet & luget, ſicut econuerſo de noſtra conuerſione gaudet. Quotienſcun-
que enim peccamus, Chriſtum contriſtamus & lædimus: ac per hoc cum quodammodo
lapidamus. Et intelligenda ſunt hæc ſanè, non quòd Chriſtus in corpore ſuo iam glorioſo
lædatur ſenſibiliter, cùm corpus illud ſit impaſſibile: vel quòd in ipſum cadant paſſiones
animæ, vel partem ſenſitiuam, & quaſi ſic peccatis noſtris lapidetur. Sed huiuſmodi lapi-
Heb.6. datio eſt metaphorica, ſicut & crucifixio: quemadmodum dicit Apoſtolus de quibuſdam
baptizatis & prolapſis, rurſum crucifigentes in ſemetipſis filium Dei. Vbi gloſa: Non quòd
crucifigant filium Dei, ſed quia ſimiles ſunt crucifixoribus: crucifigunt autem in ſemet-
ipſis id eſt, quantum in ipſis eſt. Sic in propoſito quando mortaliter peccamus, Chriſtum
lapidamus & lædimus & contriſtamus: quia quantum in nobis eſt, cum gaudio quod ipſe
de nobis

A de nobis expectat priuamus. In quo etiam ſenſu loquitur Bernardus in perſona Chriſti ſic alloquens peccatorem. Nonne propter te vulneratus ſum? Nunquid non pro iniquitate tua afflictus ſum? vt quid addis afflictionem afflicto? Magis aggrauant me vulnera tui peccati, quàm vulnera corporis mei. Hæc Bernardus. Sed væ omnibus iſtis Dominum Ieſum lapidantibus: quia abſcondit notitiam ſuam talibus, exit de templo cordium eorum, & manifeſtat ſe amatoribus ſuis, & habitat in illis

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, fac me encænia & innouationes in templo cordis mei ſpiritualiter celebrare: ſemper meipſum renouando, & aſcenſiones in corde meo diſponendo. Da mihi bona opera facere,
B *quæ teſtimonium perhibeant de me: ac vocem tuam audire credendo corde, & obediendo opere: téque per imitationem bonorum operum ſequi, & inter oues tuas à te miſericorditer cognoſci. Cuſtodi etiam me Domine, ne vnquam malis cogitationibus & voluntatibus, aut locutionibus vel operibus, quaſi lapidibus te à me expellam: ſed ſemper te per gratiam in me habitare ſentiam. Amen.*

De traditionibus Phariſæorum, etiam contra Dei mandatum.
CAPVT LXXXVIII.

QVIA verò ſcribæ qui putabant ſe habere perfectionem ſcientiæ, & Phari- *Matt. 15. et*
ſæi qui ſimulabant ſe habere perfectionem vitæ, Dominum Ieſum in tem- *Marci 7.*
plo repræhendere non poterunt: venientes ab Hieroſolymis in Gali-
C læam eum inſequuntur. Iu quo nimia apparet malitia eorum: quia deſcendentes ab Hieruſalem ciuitate ſancta, relinquentes templum ſequebantur eum: & quia ſeniores populi & legiſdoctores erant, & non ad ſciendum ſed ad repræhendendum Dominum venerant, obſeruando & inſidiando vt eum caperent in ſermone vel facto. Vnde vt ſaltem ex diſcipulis magiſtrum tanquam contemptorem doctrinæ ſeniorum arguant, & ſic eum populo odioſum reddant: videntes diſcipulos eius communia gentilibus non lotis manibus manducare: quia Iudæi communia Gentilibus immunda reputabant: ei dicebant: *Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditiones ſe-*
niorum? Non enim lauant manus, cùm panem manducant. Vbi Beda: Spiritualia enim Propheta- *Beda in ca.*
rum verba carnaliter accipientes, quæ illi de cordis & operis caſtigatione præcipiebant di- *7. Marci.*
centes: lauamini, mundi eſtote: &, mundamini qui fertis vaſa Domini. iſti de ſolo corpo- *Eſaia 1.* *Einſdẽ 52.*
D re lauando ſeruabant. Superſtitioſa ergo hominum traditio ob manducandum panem præcipit crebrius lauare: ſed neceſſarium eſt eos qui panem de cælo deſcendentem participare deſiderant, crebro eleemoſynis, lachrymis, & aliis iuſtitiæ fructibus ſua opera purgare. Hæc Beda. Iſti gerunt typum eorum qui plus zelant tranſgreſſionem humanarum traditionum quàm diuinorum præceptorum, plus decretalium quàm Euangeliorum, plus conſuetudinum quàm vtilitatum. Per iſtos etiam multum ſolicitos de mundiria exteriori & modicum de interiori, ſignantur hypocritæ & ſimulati, arguentes alios de leuibus, cùm
tamen ſint infecti grauibus: videntes feſtucam in alterius oculo, & non trabem in ſuo. His *Luca 6.*
quoque ſimiles ſunt multi, qui volunt habere exteriora pulchra, interiora autem habent fœtida. Diſcipuli autem Domini inſtructi eà quæ virtuti tantum ſunt operari, non lotis ma-
nibus manducabant: quia hoc non pertinere ad veritatem vitæ intelligebant. Vnde Chry- *Chryſoſto.*
E ſoſtomus: Ideo autem diſcipuli non lotis manibus manducabant: quia iam ſuperflua de- *hom. 52. in*
ſpiciebant, ea ſolum quæ ſunt neceſſaria attendentes, & neque lauari neque non lauari *Matthęum.*
pro lege habentes: ſed vt contingebat alterutrum facientes. Qui enim & ipſum neceſſarium cibum contemnebant, qualiter circa hoc ſtudium haberent? Et quia hæc traditio, ſcilicet iubere manus lauari, non erat contraria legi: ideo Dominus aliam traditionem legi contrariam ducit in medium, & quaſi clauum clauo retundens dicit eos deficere: quia faciebant traeſgredi mandatum Domini propter mandatum hominum, quod non erat fa-
ciendum: quia ſecundum Bernardum, nihil placet Deo quodcunque ei obtuleris, neglecto *Bernardus*
eo quod teneris. Vnde, *reſpondens ait illis, quare & vos tranſgredimini mandatum Dei, propter tra-* *de præcepto*
ditionem veſtram? quaſi diceret ſecundum gloſam: Si vos contemnitis mandata Dei pro tra- *& diſpen.*
ditionibus hominum, quare arguitis diſcipulos meos, qui mandata hominum dimittunt vt præcepta Dei cuſtodiant? Et Dominus quidem non repræhendit munditiam corporalem:

Honoratio parentum. ſed hoc repræhendit, quòd relicta munditia interiori putabant ſufficere tantum exterio- A
rem. Deinde hoc quod dixit, probando ſubdit: *Nam Deus dixit*, *honora*, ſcilicet neceſſaria
dando, & reuerentiam exhibendo: nam honor iſte non ſolum intelligitur reuerentia, ſed
etiam neceſſariorum adminiſtratio. *patrem & matrem*, in quibus etiam proximus quilibet
intelligitur: ſed illi nominantur quibus obligamur. *Et qui maledixerit patri vel matri*, non
tam verbo vel ſigno, quàm facto, *morte moriatur*, Dominus enim imbecillitati & penuriæ
parentum conſulens, hoc per Moyſen præcepit: & ideo væ illis qui parentes debiles vel
pauperes contemnunt, & debitis obſequiis ſcilicet reuerentia & neceſſariorum, exhibitio-
ne defraudant. Hanc autem legem Phariſæi cupidi per ſuam doctrinam falſam ſubuer-
tentes vt ſuæ auaritiæ conſulerent, & ſub nomine pietatis impietatem inducerent: doce-
bant filios parentum, & dicebant quòd melius erat bona parentibus adminiſtrando Deo
fauere & offerre: tum quia eſt pater principalis & ſpiritualis, tum quia licet per talem obla- B
tionem parentes ſuſtinerent detrimentum corporale, conſequebantur tamen bonum ſpi-
rituale, inquantum illud quod erat in eorum neceſſitatem conuertendum, Deo offere-
batur: vt ita parentibus ſuis ab eis neceſſaria exigentibus ea negare poſſent, & ditiores fre-
quentius offerrent: ex quo parentes egeni fiebant, & oblatio filiorum ſub prætextu religio-
nis in lucra ſacerdotum cedebat. Vnde inſtruebant filios quid egenis parentibus reſpon-
derent. & hoc eſt quod ſaluator dicit: *Vos autem*, ſcilicet aduerſariuè, *dicitis*, id eſt, in tradi-
tione veſtra alios inſtruitis falsò, ſcilicet exponendo mandatum Dei pro lucro veſtro, *qui-
cunque dixerit*, id eſt, dicere poterit, *patri vel matri*, ô pater & mater qui indiges & petis mu-
nus à me, *munus quodcunque eſt ex me*, id eſt, ex mea deuotione Deo ſcilicet conſecratum &
oblatum, *tibi proderit*, ſcilicet ad vtilitatem animæ, magis quàm ſi darem tibi: quia tunc
prodeſſet ſoli corpori. Vel poteſt legi interrogatiue ſic, *munus quodcunque eſt ex me*, id eſt, ex C
meis rebus iam deuotum Deo, *tibi proderit*? quaſi dicat: Quod voui Deo vis tuis vſibus ap-
plicare, & tibi prodeſſe? abſit, quia ſacrilegium faceres ſi acciperes. Sic dicebant parenti-
bus: vt illi timentes accipere quod Deo videbant mancipatum, & ſacrilegij crimen incur-
rere, inopem magis vellent vitam ducere quàm de ſacramentis comedere. Et eſt hic con-
ſtructio defectiua. vnde eſt ſenſus. *Quicunque dixerit*, &c. ſcilicet licite, & bene poteſt dicere
illud, & implet præceptum diuinum & legem, & eſt dignus vita æterna & regno cœlorum.
quod tamen eſt falſum: quia ſecundum veritatem eſt trãſgreſſor præcepti. & hoc eſt quod
ſubditur, *&*, ſic per veſtras ſuaſiones filius poſtea, *non honorificabit patrem ſuum & matrem*,
illud quod erat ſibi debitum ſubtrahendo, *&*, ita quòd, *irritum feciſtis mandatum Dei*, de pa-
Parentum ſuſtentatio. rentibus honorandis & ſuſtentandis, *propter traditionem veſtram*, quæ veſtræ ſeruit auaritiæ,
quaſi diceret: mandatum pietatis deſeritis propter cupiditatem impietatis. Sed vide ne hac D
authoritate (vt plurimi faciunt) abutaris, ſupra modum de rebus Eccleſiæ & pauperum
erogans parentibus. Ad maiorem autem intellectum eſt conſiderandum, quòd pater per
ſe tenetur filiis prouidere: quia eſt cauſa eorum quantum ad eſſe, & ideo debet eis nutri-
mentum & documentum. Filius autem tenetur prouidere parentibus de neceſſariis per
accidens: ſcilicet ſi illi indigeant, & ipſe ſit potens. Et ideo ſi pater iam neceſſitatem incur-
reret: bona de quibus filius poteſt ei adminiſtrare, iam ſibi debita ſunt. De alieno autem
nullus poteſt Deo facere ſacrificium, & ideo talia offerre non eſt licitum: quia hoc eſt
tranſgredi præceptum de honore parentum. Secus autem ſi filius bona ſua vouiſſet ante-
quam parentes in neceſſitate poſiti eſſent: quia tunc non eſſet licitum de eis prouidere pa-
rentibus. Deinde redarguens eos de ſanctitatis ſimulatione ſubdit, *hypocritæ*, *bene propheti-*
Eſaiæ 29. *zauit de vobis Eſaias dicens: populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me*: quia oſten- E
debant ſanctitatem in verbis & exteriori conuerſatione, cùm tamen corrupti eſſent mala
intentione. Hoc poteſt dici de illis qui bene docent, & malè viuunt: labiis enim & non
corde Deum honorare, eſt bene loqui, & malè viuere. *Sine cauſa*, & fruſtra, *colunt me*, non
habentes fructum inde: ſicut enim medicina dicitur fruſtra & ſine cauſa propinari, quæ
non confert ſanitatem: ſic cultus diuinus qui non ducit ad fœlicitatem: *docentes doctrinas &*
mandata hominum, & per hæc tranſgredi Dei mandatum, propter auaritiam & lucrum. Et
confutatis ſuperbis & ſuperſtitioſis, Scribis & Phariſæis qui ad partem videntur ſibi prædi-
cta contra diſcipulos dixiſſe: conuertit ſe ad turbam humilem & ſimplicem, volens eos à
falſa doctrina Phariſæorum reuocare: & conuocatis eis dixit: *Audite*, exterius aure cor-
Intrans per os, non coinquinat. poris, *& intelligite*, interius aure mentis: audite vocem, & intelligite virtutem. *Non quod in-
trat in os*, corporis, ſcilicet cibus corporalis, *coinquinat hominem*, ſpiritualiter: ſcilicet in anima
& apud

A &apud Deum, niſi inquantum per delectationem malè afficitur quis ad cibum, vel aliàs eſſet ſibi prohibitum: quia non intrat in cor eius, hoc eſt in animam, quæ cauſa eſt omnis immunditiæ ſpiritualis. Vnde corporales ſordes non coinquinant ſpiritualiter, & ideo non eſt curandum vtrum lotis, vel non lotis manibus corporalis accipiatur cibus: *ſed quod procedit ex ore*, cordis: & ab interiori radice voluntatis, *hoc coinquinat hominem*: ſcilicet verba malæ cogitationis, quæ ſunt malitiæ interioris ſignificatiua: quia ex cibo ſecundum ſe non eſt culpa, ſed ex his quæ procedunt ex ore cordis & corporis: & ideo os ipſum eſt diligenter cuſtodiendum. Et quia non ſufficit cuſtodia humana, petenda eſt cuſtodia diuina: ſicut petebat Propheta dicens: Pone Domine cuſtodiam ori meo. *Tunc*, ſcilicet, quando audierunt illorum religionem euacuari, *acceſſerunt diſcipuli*, ſimplicitate moti, & dixerunt ei: Scis quia Phariſæi, quorum magna eſt religio in cibis, audito hoc verbo, quod ſcilicet *Pſal.140.*
B euacuat diſcretionem ciborum, & traditionem ſeniorum: ſcandalizati ſunt: id eſt, indignati, vel offenſi. Iſtud non erat ſcandalum actiuum, quia neque ex facto, neque ex dicto minus recto: ſed potius paſſiuum, quia audito verbo veritatis, pietatis, & æquitatis ſcandalizati ſunt: quia oculis ægris odioſa eſt lux, Vnde non dicunt, tu ſcandalizaſti, ſed ſcandalizati ſunt. Et propter tale ſcandalum aliorum veritas vitæ iuſtitiæ, & doctrinæ non eſt dimittenda: quia procedit ex ipſius ſcandalizati malitia. Vnde Gregorius: Si de veritate ſcandalum oritur, rectius oriri permittitur quàm quòd veritas relinquatur. *Et Dominus reſpondens ait: Omnis plantatio*, traditionum humanarum, id eſt, doctrina ab homine inuenta, quæ legi Dei non eſt conſona, *quam non plantauit pater meus cœleſtis*, imò conſuluit tepiditas carnalis, *eradicabitur*, cum plantatoribus ſuis: & hoc à fundamento Chriſto, per reprobationem: à fidelibus, per ſeparationem: à terra viuentium, per priuationem: quia non ha- *Gregorius hom. 7. in Ezechielem*
C bet firmum fundamentum & radicem. *Sinite illos*, in præcipitium damnationis ire, & doctrinam illorum euitate. *Cæci ſunt*, in ſe carentes vero intellectu legis, *& duces cæcorum*, in regimine aliorum: quia alios ſuo errore excæcant, & eos ad præcipitium ducunt. *Cæcus autem*, vt prælatus, *ſi cæco*, vt ſubdito, *ducatum præſtet: ambo in foueam cadunt*, ſicut obliquitas lineæ, procedit ex obliquitate regulæ. Vnde Gregorius: Cùm paſtor per abrupta vitiorum graditur, conſequens eſt vt grex in præcipitium ducatur. Et Bernardus. Ridiculoſa res eſt, imò magis periculoſa, ſpeculator cæcus, doctor inſcius, præcurſor claudus, prælatus negligens, præco mutus. Sed heu quia ſicut claudi volunt præire, ita fatui præeſſe. Deinde Petro exigente expoſuit diſcipulis parabolam prædictam. Quia, *omne quod in os intrat*, id eſt, aliqua pars de omni quod intrat in os, *in ſeceſſum*, per euacuationem tanquam ſuperfluum, *emittitur*, & aliud tanquam neceſſarium retinetur, & neutrum iſtorum coinquinat *Gregorius 2. parte paſtoral.* *Abuſiones*
D hominem ſpiritualiter: & iſte modus loquendi frequens eſt in ſcriptura, vt in Michæa: Omnes ſanguini inſidiantur: id eſt, de omnibus multi: & ſimilia. *Quæ autem procedunt de ore, intus naſcuntur, & de corde exeunt*, id eſt, de cordis immunditia, ſicut fumus de igne, & fœtor de latrina: *& ea hominem*, iam inquinatum cogitatione praua, *coinquinant*, id eſt, ſimul & magis inquinant locutione ſordida: quia ſunt conceptus mentis, & malæ cogitationis ſignificatiua. Ex cogitationibus enim malis proueniunt, & mala verba, & mala facta: & in actu interiori principaliter eſt culpa, cuius ea quæ extrà apparēt ſunt teſtimonia. Vnde ſubiungit: *De corde enim*, in quo eſt ſedes animæ, & de libero arbitrio, *exeunt cogitationes malæ*: ſicut principia malitiæ: & ex cogitationibus malis mali actus, & verba procedunt vlterius, ſcilicet, *homicidia*, *adulteria*, *fornicationes*, *furta*, *falſa teſtimonia*, *blaſphemiæ*, *auaritia*, inquantum aliqua iniuſtè detinentur, *nequitia*, cùm malum affectamus, & implere non poſ- *Michea.7.*
E ſumus: *dolus*, qui conſiſtit in deceptione proximi: *impudicitia*, in cogitationibus, in verbis, in aſpectu, in tactu, & quantum ad quamlibet corruptionem mentis & corporis: *oculus malus*, id eſt odium & adulatio: nam qui odit, oculum inuidum & malum habet ad eum quem odit: & adulator non recto oculo videns quæ ſunt proximi, ad malum ipſum deducit: ſuperbia, in verbis, factis, vel ſignis: ſtultitia, cùm ſcit malum, & non cauet: vel ſtultitia eſt cùm non rectè ſentitur de Deo: contrariatur enim ſapientiæ, quæ eſt diuinarum rerum cognitio. Omnia hæc mala, & huiuſmodi tranſgreſſiones præceptorum Dei, in corde generantur, & abintus à corrupta voluntate procedunt, ac ſpiritualiter hominem coinquinant: id eſt, immundum, & impurum reddunt. Hoc enim in culpam homini imputatur, quod in ſua poteſtate exiſtit: talia autem ſunt quæ procedunt ab interiori voluntate, per quam homo eſt actuum ſuorum Dominus: & ideo cauſa immunditiæ ſpiritualis non eſt niſi mala voluntas. Igitur Scribarum & Phariſæorum verba maledicta, quæ *Odium.* *Peccata in corde generantur.*

ex iniqua voluntate contra Chriſtum & diſcipulos eius procedunt, illa eos coinquinant. A
Non lotis autem manibus manducare, & huiuſmodi tranſgreſſiones ſuperſtitioſarum traditionum, non coinquinant hominem immunditia ſpirituali: nec faciunt impurum: quaſi diceret, Ex quo nullus cibus coinquinat ſpiritualiter hominem: ergo à minori non lotis manibus manducare non coinquinat eum: & ſic oſtendit quòd ſpiritualia literaliter intelligi non debent. Vnde quando præcipitur in ſcriptura lotio abſolutè, magis de ſpirituali quàm de corporali intelligendum eſt lotione. Sed vt dicit Chryſoſtomus: Videmus multos vt intrant Eccleſiam lauantes manus & os: qualiter autem mundam offerant animam, curam nullam facientes.

Commune, pro immũdo. Marcus pro non lotis, ponit communibus: & pro coinquinat, ponit communicat, iuxta Hebræorum idioma, qui commune immundum dicebant. Iudæi enim partẽ ſe Dei eſſe iactitantes, cõmunes cibos vocant quibus omnes vtuntur homines: quos ideo quia in lege prohibiti erant, immundos iudicabant. Commune B
ergo quod cæteris hominibus patet, & quaſi de parte Dei non eſt, immundum appellant.

Cogitatio mali. Cogitatio mala. Ex eo autem quòd dictum eſt, de corde exeunt cogitationes malæ, &c. colligitur quòd etſi diabolus quandoque immittit homini cogitationem mali, cogitationem tamen malam non poteſt immittere: quæ mala fit tantum per conſenſum qui eſt in corde. Vnde quando

Pſal. 77. Hieronym. in cap. 15. Mathæi. dicitur cùm miſiſſet diabolus in cor Iudæ: & in Pſalmiſta: *Immiſsiones per Angelos malos:* immiſſio accipitur pro ſuggeſtione: aliter enim non poteſt illabi animæ. Vbi Hieronymus: Ex hac ſententia arguendi ſunt, qui cogitationes à diabolo immitti putant: & non ex propria naſci voluntate. Diabolus adiutor & incenſor malarum cogitationum eſſe poteſt, author eſſe non poteſt. Si autem ſemper inſidiis poſitis leuem cogitationum noſtrarum ſcintillam ſuis fomitibus inflammat, non debemus opinari eum cordis quoque occulta rimari: ſed ex corporis habitu & geſtibus æſtimare, quid verſemus intrinſecus. Verbi gratia, ſi pulchram mulierem nos crebrò viderit aſpicere: intelligit cor amoris iaculo vulneratum. C

Auguſtin. de eccleſiaſticis dogmatibus cap. 81. 3. Reg. 8. Vnde & Auguſtinus: Internas animæ cogitationes diabolum non videre certi ſumus: ſed motibus eas corporis & affectionum indiciis, ab illo colligi experimento didicimus. Secreta autem cordis ſolus nouit ille ad quem dicitur: *Tu ſolus noſti corda filiorum hominum.* Hæc Auguſtinus. Solet quippe diabolus antequam veniat præmittere ſui aduentus præcurſorem, ſcilicet mali cogitationem: quam ſi quis in corde ſuſceptam nutrierit, diabolus in corde ſuo habitaculum præparauit. Et quamuis diabolus quandoque ſit adiutor & occaſio malarum cogitationum, non tamen omnium: quia quandoque procedunt ex nobis tantum.

Auguſtin. ibidẽ. c. 82. Cogitationes vnde. Vnde Auguſtinus: Non omnes malæ cogitationes noſtræ, à diaboli inſtinctu excitantur: ſed aliquotiens ex noſtri arbitrij motu emergunt, bonæ autem cogitationes ſemper à Deo ſunt.

Cogitationibus malis reſiſtendum eſt. Qualiter autem cogitationibus malis reſiſtendum ſit, docet Anſelmus dicens: Quomodo autem prauam voluntatem, aut malam cogitationem à vobis excludatis, hoc paruum conſilium quod vobis do, intelligite & tenete: nolite litigare cum peruerſis cogitationibus, vel peruerſa voluntate: ſed cùm vobis infeſtæ ſunt, aliqua vtili cogitatione & voluntate mentem veſtram donec illæ euaneſcant fortiter occupate. Nunquam enim expellitur cogitatio vel voluntas, niſi alia cogitatione vel voluntate, quæ non concordat illi. Sic ergo vos habete ad inutiles cogitationes: vt toto niſu intendendo ad vtiles mens veſtra dedignetur eas ſaltem recordari, vel aſpicere. Cùm autem vultis orare: aut in aliquam bonam meditationem intendere, ſi vobis tunc importunæ ſunt cogitationes quas non debetis ſuſcipere, nunquam propter illarum importunitatem bonum quod incepiſtis velitis dimittere: ne inſtigator earum diabolus gaudeat, quia vos ab incepto facit deficere: ſed eo quem dixi modo illas contemnendo eas ſuperate: neque doleatis nec triſtemini de illarum infeſtatione, quamdiu illas, ſicut dixi, cõtemnendo nullum eis aſſenſum præbetis, ne occaſione triſtitiæ iterum redeãt ad memoriam, vt ſuam importunitatem reſuſcitent. Hanc enim habet mens hominis conſuetudinẽ: & hoc vnde delectatur aut contriſtatur ſæpius ad memoriã redeat, quã hoc quod negligendũ ſentit aut cogitat. E

Principiis obſta. Similiter ſe debet habere perſona in ſancto propoſito, ſtudioſa in quolibet motu indecenti corporis vel animæ: ſicuti eſt ſtimulus carnis, iræ, inuidiæ, vel inanis gloriæ. Tunc enim facillimè extinguuntur, cùm & illos velle ſentire, aut de illis cogitare, vel quid eorũ ſuaſione facere dedignamur: neque timeatis quòd huiuſmodi motus, vel cogitationes vobis ad peccatũ imputentur, ſi nullatenus voluntas veſtra ſe illis aſſociat: quoniam nihil damnationis eſt his

Ambulare ſecundum carnem. qui ſunt in Chriſto Ieſu, qui non ſecundum carnem ambulant. Secundum carnem enim ambulare, eſt carnis voluntati concordare. Carnem autem vocat Apoſtolus omnem vitioſum

A vitioſum motum in anima, vel in corpore, cùm dicit: *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem.* Facilè quippe huiuſmodi ſuggeſtiones extinguimus, ſi principium earum ſecundum prædictum conſilium conterimus: difficilè verò poſtquam caput earum, intra mentem admittimus. Hæc Anſelmus. Vnde & Hierony. Ad peccatum quod opere perpetratur nunquam peruenies, ſi incentiua vitiorum ſtatim in mente iugulabis: & paruulos Babylonis ad petram allides: in qua ſerpentis veſtigia non reperiuntur: & tandem Deo promittis ſi mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero. Hæc Hieronymus. Ad vitandum etiam cogitationes malas, multum habere valet cor vnitum cum Deo: quia hoc ipſe à nobis præcipuè requirit. Vnde Hugo: In omni creatura quæ ſub cœlo vanitatibus humanis occupatur, nihil humano corde ſublimius, nil nobilius, nihilq; Deo ſimilius reperitur: quare nihil aliud quærit à te niſi cor tuum. Et vniuerſaliter in omni tentatione remedium ſalubre eſt Deo inhærere. Vnde Auguſtinus. Cùm inhæſero tibi ex one- ro me, & omnino nuſquam erit mihi labor & dolor. Moraliter autem in hoc euangelio ponit Dominus quædam ad increpationem phariſæorum, quædam ad inſtructionem diſcipulorum. Increpat verò Phariſæos, de tribus principaliter. Primò, de impietate, cùm dicitur: *quare & vos tranſgredimini.* Secundò, de ſimulatione, cùm ſubditur: *hypocritæ, bene prophetauit de vobis Eſaias.* Tertiò de ſuperſtitione, cùm ſubiungitur: *& conuocatis turbis.* In primò ſugillantur tyranni, qui mala ſtatuta faciunt. In ſecundo falſi fratres, qui ſimulant exterius quod intus non ſunt. In tertio hæretici, qui prohibent homines à cibis quos Deus creauit, & non abſtinent à falſis Doctrinis, quibus ſe & alios corrumpunt. Circa ſecundum ponit triplicem inſtructionem: vnam in deſtructionem guloſitatis, cùm dicit, *omne quod in os intrat*, aliā in refrenationem oris, cùm ſubdit, *quæ autem procedunt de ore.* Tertiam in C cuſtodiam cordis, cùm ſubiungit: *de corde enim exeunt, &c.*

Caro. Gala. 5.

Pſal. 18.

B Auguſtin. in ſolilog.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, da mihi ſic mandata Dei ſine tranſgreſſione ſeruare, vt ea omnibus & ſingulis præferam: & ab eis quacunque occaſione non recedam: da etiam mihi in omni quod in os corporis intrat, guloſitati reſiſtere, ac interiori cordis munditiæ præcipuè intendere: & os cordis ac corporis diligenter cuſtodire. Et quia non ſufficit cuſtodia humana niſi aſſit diuina, ideo te Domine ſuppliciter peto: pone tu cuſtodiam ipſi vtrique ori meo, ne aliquid in illud intret vel inde procedat, quod me ſpiritualiter in anima & apud te maculare valeat.

D De muliere Chananæa, & eius filia. CAPVT LXXXIX.

ET relictis Scribis ac Phariſæis calumniatoribus, propter ingratitudinem eorum *egreſſus inde* Ieſus, ſcilicet à partibus Iudæorum, abiit & *receſſit in partes Tyri, & Sidonis*, vt Tyrios Sidonióſque curaret, & gentibus beneficeret. Tyrus enim & Sidon vrbes fuerunt Chananæorum, & gentilium, ſitæ tamen in terra promiſſionis prope montem Libani in corde maris: quia filij Iſraël non potuerunt totaliter expellere, & exterminare gentiles de terra promiſſionis. Et cùm ingreſſus eſſet quandam domum cauſa quietis ex labore viæ, acceſſit ad eum, *mulier* Gentilis non edocta per Prophetas & legem, *Chananæa* natione, Syropheniſſa genere: quia Chananæi quandoque Syriam & Phœnicem tenebant, vt dicatur Syropheniſſa: quia à Syris & Phœnicibus deſcenderat. Syria quippe eſt nomen generale prouinciæ, Phœnis nomen cuiuſdam ſpecialis contractæ; in illa prouinciæ ſitæ: & ideo componitur Syropheniſſa, id eſt, de tali contracta oriunda, à finibus illis egreſſa, non ſolum à ciuitatibus pro peccatorum dimiſſione: ſed à finibus per elongationem, & occaſionum vitationem: quia iſtud in finibus geſtum eſt gentilium vbi mulier ſequebatur Ieſum. *Mulier à finibus illis*, ſcilicet gentilium & peccatorum *egreſſa*, ſignificat animam peccatricem, à finibus peccatorum per pœnitentiam ſe auertentem. Non enim ſufficit homini à peccatis ſe auertere, niſi etiam exeat à finibus peccatorum, qui ſunt occaſiones peccandi & cauſæ. Vnde Auguſtinus: Fines peccatorum exire, eſt cauſas peccatorum excindere, & eorum ſuggeſtionibus aditum non indulgere. Vbi notandum, quòd quando ſuprà dixit dominus: *In viam gentium ne abieritis*, ſcilicet ad prædicandum: iſtud verbum, prohibet inuitationem, non receptionem ſi venirent: vnde Dominus mu-

Matth. 15.

Tyrus & Sidon.

Syropheniſſa.

E

Matth. 10.

lierem exterius non inuitauit: ſed venientem recepit, & hoc ſignificatur in aduentu Magorum, qui à Domino ſunt recepti quaſi primitię gentium. Iſta enim mulier famam & miracula Ieſu audiuerat: ideo firmiter credebat quòd filiam ſuam ſanare poterat. Vnde *clamauit dicens ei: Miſerere mei*, quia miſera ſum: & in hoc quòd dicit, mei, patet vehementia affectus ſui: quia malum alienum, ſcilicet filiæ reputat ſuum: ſic debet facere prælatus quilibet *domine*, propter naturam diuinam, *fili Dauid*, propter humanam: ſed ſimul *domine fili Dauid*, propter perſonam in duabus naturis vnitam, quaſi diceret: ex diuina habes poteſtatem, quia potens es Domine: ex humana voluntatem, quia Dauid manſuetudinem: ex vnione commiſſionem, quia ideo Deus factus eſt filius Dauid, vt nos ſaluet. Filium autem Dauid appellat: quia Chriſtum promiſſum Iudæis deſcendere de genere Dauid audiuerat. *Chananaa fides.* Magna fides Chananeæ hic notatur: quia verum Deum, & verum hominem Ieſum confitetur: Deum credit vbi Dominū vocat, hominē credit vbi filium Dauid dicit. Nihil ex merito poſtulat, ſed ſolum Dei miſericordiam efflagitat dicens *miſerere*, quaſi diceret: non allego meritum, non peto iudicium, non obliuiſcor defectum: ſed poſtulo beneficium, & ideo *miſerere mei*. Vnde Chryſoſtomus: Miſerere mei Domine fili Dauid. O præclara confeſſio. Euangeliſta fit mulier, deitatem eius, & diſpenſationem annuncians: confitetur enim & dominationem, & incarnationem eius: miſerere mei. Vides philoſophiam mulieris dicentis, miſerere mei. Non, inquit, habeo conſcientiam bonorum operum: nec rectæ vitæ fiduciam. Ad miſericordiam confugio, vbi ceſſat iudicium: ad miſericordiam confugio, vbi ineffabilis ſalus eſt: miſerere mei. Modicus ſermo, ſed immenſum benignitatis continet pelagus: vbi enim miſericordia poſtulatur, ibi vniuerſa comprehenſa ſunt bona. Hæc Chryſoſtomus. Et vt magis eum ad compaſſionem moueat, totum ei dolorem enarrat dicens: *Filia mea*, non ancilla, non extranea, ſed filia: quod eſt mihi grauius, *malè vexatur*, non quocunque dolore: ſed *à dæmonio*, quod eſt ei periculoſius. In quo vulnera medico detegit, & magnitudinem & qualitatem morbi qui premit. *Ieſus autem non reſpondit ei verbum*, non propter indignationem: ſed vt eius conſtantiam probaret, & probatam manifeſtaret, & vt ex perſeuerantia in prece oſtenderetur fides eius, & deuotio dignior exauditione: & in illo ſilentio ſecundum Auguſtinum, Chriſtus exiuit domum cum diſcipulis, quos mulier ſequens in via nihilominus inſtabat & perſeuerabat clamans, intantum vt & diſcipuli myſterii ignari miſericordia moti importunitate mulieris victi rogarent pro ea, *dicētes: Dimitte eam*, quam tenes non exaudiendo, *quia clamat poſt nos*, præ anguſtia quæ eam tenet premendo. Fac quod ipſa petit, & ſic recedat: moti enim erant ad hoc, videntes eius fidem & deuotionem. *Ieſus autem reſpondens ait: non ſum miſſus niſi ad oues domus Iſrael*, id eſt, ad Iudæos *qui perierunt*, ſcilicet per infidelitatem à Deo recedentes, ad illos potius venire debuit quibus promiſſus fuit. In hoc vitat ſcandalum Iudæorum quantum eſt in ſe, & reddit eos inexcuſabiles. Loquitur de ſua miſſione ad prædicandum in perſona propria, quia non fuit miſſus niſi ad Iudæos primò & perſonaliter: ſed ex conſequenti & per apoſtolos ad gentes, & ideo Iudæis tanquam eorum apoſtolus principaliter miſſus, in propria perſona tantum prædicauit, & miracula fecit: niſi in caſu ex aliqua cauſa ſpeciali etiam circa alios hoc ageret: vt ſcilicet eccleſiam in fide gentium eſſe fundandam oſtenderet, ſicut habetur hic & ſupra vbi Chriſtus prædicauit Samaritanis deuotè cum recipientibus, poſt mortem autem Chriſti prædicata eſt fides publicè gentilibus. *At illa* miſera miſericordiam ſequitur, repulſa non erubeſcit, importunè clamat, ſaluatorem adoratione latriæ adorat, *dicens: Domine adiuua me*, ſe adiuuari poſtulat: infirmitatem enim filiæ ſuam reputat, & per conſequens etiam ſanitatem, quaſi diceret: Si vſque modo non fui, tamen modo volo eſſe ouis Dei: in ſignum huius adoro te, ſicut ouis paſtorem: & ideo *Domine adiuua me*, ſicut paſtor adiuuat ouem ſuam debilem & infirmam. *Qui reſpondens ait: Non eſt bonum* quia eſt contra ordinem iuris, & etiam naturæ *ſumere* & auferre *panem* id eſt, verbum Dei & ſalutis, ſeu doctrinam & operationem miraculoſam *filiorum* id eſt, Iudæorum: quia promiſſa ſunt Iudæis, tanquam ſpiritualibus filiis propter cultum vnius Dei, *& mittere canibus* id eſt, dare gentilibus qui ante conuerſionem dicebantur canes ratione immunditiæ, ratione idololatriæ, ratione ſæuitiæ in ſanctos. *At illa dixit*, ecce humilitas mulieris quæ tanto plus magnificatur, quanto maior fuit obiurgatio. quæ quanta fuit patet ex tribus: quia non filia, non pane digna, ſed potius canis eſt dicta: & ipſa conceſſit omnia. Vnde ſequitur *etiam Domine*: quaſi diceret, verum dicis: quia ſum canis. Canem me vocas, canis tuus eſſe volo: ergo me canem tuum nutri: quia non poſſum relinquere menſam

Confeſſio Chananeæ. Chryſoſto. hom. 17. ex variis in Matt. locis

Perſeuerantia commendatio.

Auguſtin. lib. 2. de cōſenſu Euangeliſt. c. 49.

Miſſus ad Iudæos Chriſtus.

Chananeæ humilitas ex tribus.

A B C D E

A ſam Domini mei. Domini canes non expellũt: & ſi expelluntur per vnam portam, ipſi re-
uertuntur per aliam. Si ergo ſum canis non debes me expellere à te: & ſi expellis me à te,
protinus redibo ad te. *Nam & catelli edunt de micis quæ cadunt de menſa Dominorum ſuorum*, qua-
ſi diceret: Domine, non peto panem ſed micam: quia iſtud quod peto eſt tibi quaſi mica
parua: & quia conſuetudo eſt quòd Domini dant canibus & catellis ſuis ſaltem micas, er-
go da mihi iſtam micam quã peto: ſcilicet filiæ meæ curationem. Vel *etiam Domine*, id eſt,
bonum eſt in caſu: vnde non eſt contrarietas in verbo Chriſti & mulieris: quia verbum
Chriſti eſt intelligendum, quod nõ erat regulariter & vniuerſaliter bonum cùm Chriſtus
eſſet apoſtolus Iudæorum, ſed verbum mulieris intelligendum eſt in caſu, ſcilicet propter
petentis deuotionem: & vt oſtenderet eccleſiæ gentium futuram fundationem, *nam & ca-
telli edunt, &c.* quaſi diceret: Si catelli aliqua modica, ſcilicet micas cadentes de cibo filiis
B conceſſo percipiunt: ita etiam gentiles aliquid ſaltem modicum de beneficiis Chriſti per-
cipere debent. Vñde ſic intelligi poteſt, *nam & catelli*, id eſt, gentiles immundi & miſeri
edunt id eſt, edere debent *de micis* id eſt, de reliquiis *quæ cadunt de menſa Dominorum ſuorum*, id
eſt, Iudæolorum, quibus menſa ſcripturæ & fercula miraculorũ & alia quæ ad ſalutem no-
ſtram pertinent poſita ſunt, quaſi diceret: debemus habere aliquam micam tuæ largitatis.
Vnde & ſi non vis facere nobis ſicut Iudæis varia miracula: ſaltem vnum fac, ſana filiam
meam. Non peto panem integrum cum filiis in menſa patris: ſed micas & reliquias ſub
mẽſa eius cum catulis, quaſi diceret: Non In dignitate mea, ſed tantum in miſericordia tua
confidens gratiam tuam peto. In me ſeruetur iſta ſimilitudo panis & canis, & ſi indigna
ſum vt panem integrum præbeas: vel micam tribue filiam meam ſanando, quod quaſi mi-
ca reputabitur reſpectu mirabilium quæ feciſti. Vbi Chryſo. Vide mulieris patientiam & *Chryſ. hom.*
C humilitatem: Deus enim vocat Iudæos filios, & illa Dominos: nec doluit de inimicorum *53. in Matt.*
laudibus, nec de ſuo moleſtata eſt conuicio: imò amplius ſe humiliauit. nam Deus genti- *Humilitas*
les vocat canes, & iſta catellos: ille panem, hæc menſam dixit. Vnde & Hiero. Mira ſub per- *& patiẽtia*
ſona mulieris chananitidis eccleſiæ fides, patientia, humilitas. Fides, qua credit ſanari poſſe *Chananææ.*
filiam ſuam: patientia, qua totiens contempta precibus perſeuerat: humilitas, qua ſe non *Hierony. in*
canibus ſed catulis comparat. Scio me, inquit, filiorum panem non mereri, nec integros ca- *c. 15. Matt.*
pere cibos poſſe, nec ſedere ad menſam cum patre: ſed contenta ſum reliquiis catulorum,
vt per humilitatem micarum ad panis integri veniam magnitudinem. Hæc Hiero. Et nota
hic triplicem mulieris petitionem. In prima, petit liberari dicens *miſerere mei Domine fili Da-
uid*. In ſecunda, petit adiuuari dicens: *Domine adiuua me*. In tertia, petit ſatiari dicens, *nam &
catelli edunt &c.* In prima confitetur ſe miſeram: ideo ait *miſerere*, in ſecunda infirmam: ideo *Petitio tri-*
D addit *adiuua me*, in tertia mendicam: ideo ſuperaddit, *nam & catelli &c.* quaſi diceret, & ſi à *plex Cha-*
menſa, non tamen à micis excludas. Hic enim eſt ordo: primo fit homo miſer per pecca- *nanaa.*
tum, ſecundo impotens ad reſurgendum, & tertio mendicus ad releuandum. In illis ergo
petitionibus ſignificatur ordo effectuum gratiæ. In prima petit gratiam remiſſionis & hæc
pertinet ad gratiam iuſtificantem. In ſecunda gratiam operationis, & hæc ad gratiam ope-
rantem. In tertia gratiam conſolationis, & hæc ad gratiam conſummãtẽ. Et quia ſic pru-
denter habuit ſe: ideo tandem benignum audire reſponſum meruit. Tunc enim, *reſpondens
Ieſus ait illi: O mulier, magna eſt fides tua*, quod patet ex verbo & facto ſuo: quia non fuit retar-
data à feruore petendi, primo propter taciturnitatem, nec poſtea propter eius negatiuã re- *Fides Cha-*
ponſionem, neç propter illatũ conuiciũ. Iã te non voco canem, ſed mulierem fidelem: quia *nanaa.*
tanta eſt fides tua, quòd me ſuperauit & vicit, & ideo *fiat tibi ſicut vis* quaſi diceret: Fides tua
E hoc meretur, quod patet ex facto cũ ſubditur. *Et ſanata eſt filia eius ex illa hora* ex qua ſcilicet
Dominus dixit, *fiat tibi ſicut vis* dicere enim Dei eſt facere: quia enim à feruore petitionis
nõ refriguit, ſed perſeuerauit & valde ſe humilliauit: ideo diuina pietas ſe amplius cõtinere
non potuit, quæ ſemper in orationem humiliũ reſpexit, & preces eorũ non deſpexit. Igitur
quia magnam fidẽ habuit, hoc quod petiit impetrauit: imò plus obtinuit quàm poſtulauit:
Nam poſtulauit filiæ ſuæ corporis ſanitatẽ: & non ſolum hanc ei obtinuit, ſed etiam mentis
iuſtificationem & ſibiipſi plenam cõuerſionem. Sæpe enim propter magnam fidem peten- *Chryſoſto.*
tis Deus plus exaudit, & plus concedit quàm ille petit. Vnde Chryſo. O mulier, magna eſt *hom. 17. ex*
fides tua: non vidiſti mortuum ſuſcitatum, nec leproſum mundatum: nec prophetas audi- *variis in*
ſti: nec legem meditata es: neque mare in diuiſionibus ſcindi vidiſti: nihil horum contem- *Matt. locis.*
plata es, inſuper & deſpecta & cõtempta es à me & non receſſiſti, ſed perſeueraſti petendo:
& quia magna eſt fides tua, copioſa effuſa eſt gratia, *& ſanata eſt (inquit) filia eius ex illa hora*,

V ij

non ex qua venit mater in domum eius: ſed ex qua Domini ſermo proceſſit. Et iterum: A
Chananæam mulierem magno dono impletā remiſit. In hoc euidenter oſtendit, quoniam Deus etiam illa quæ nobis parata non ſunt, dare poſſit, ſi vehementius poſtuletur:

Matth.15.

non eſt, inquit, bonum tollere panem filiorum & dare canibus: & tamen dedit: quia illa vehementer exegit. Iudæis verò è regione monſtrauit, quia deſidioſis nec illa quidem tribuat, quæ eis fuerant præparata. Denique illi nihil acceperunt, imò etiam propria perdiderunt. Et ideo quia minimè quæſierunt, ne ſua quidem acceperunt: illa verò quia vehementer incubuit vendicare, & rem filiorum accepit canis: tantum quippe bonum eſt fides ſedula, & deprecatio perſeuerans. Et iterum: Tu autem intende qualiter Apoſtolis victis, & non perficientibus ipſa perficit: tam magnum quid eſt inſtantia orationis: etenim pro

Sidon & capella eius.

noſtris noxiis à nobis vult magis rogari, quàm ab aliis pro nobis. Hæc Chryſoſtomus. De Sarepta ad duas leucas eſt Sidon ciuitas, ante cuius portam oſtenditur vna capella, in loco vbi locutus eſt Dominus Chananææ: & deinde ſanauit filiam eius in via, quæ ducit Cæſaream Philippi in Ituræam: ſicut autem fides matris cooperatur filiæ, ſic fides eccleſiæ paruulis qui baptizantur in eius fide. Vnde ſecundum Remigium: Datur hic exemplum ca- B

Remigius in Matth. Catechizandi argumentum. Allegoricè

techizandi, & baptizandi infantes: vt fideles pro ſuis paruulis Deo fidem promittant: quatenus ſicut fide iſtius mulieris ſanata eſt filia eius, ita & fide catholicorum virorum peccata paruulis relaxentur. Per fidem enim eccleſiæ, & confeſſionem, ſeu reſponſionem offerentium in baptiſmo, liberantur à dæmonio paruuli, qui nec dum per ſe ſapere, vel aliquid agere poſſunt boni aut mali. Allegoricè autem, ſecundum eundem Remigium: Hæc mulier ſanctam eccleſiam ſignat de gentibus congregatam. Per hoc enim quod Dominus relictis Scribis & Phariſæis, venit in partes Tyri & Sidonis: ſignat quia relicturus erat Iudæos, ac tranſiturus ad gentes. Eſt autē hæc mulier egreſſa à finibus ſuis: quia ſancta eccle- C
ſia receſſit à priſtinis erroribus & vitiis. Rogat quoque pro filia, id eſt, pro populo ſuo nondum credente, vt & ipſi abſoluantur à fraudibus diaboli. Et ſi ad primam petitionem eccleſiæ Dominus ſalutem animæ differt dare, non eſt deſperandum, vel à petendo ceſſandum: ſed magis precibus inſiſtendum, & ad Deum, & ad ſanctos recurrendum: & tunc perficietur oratio, vt ſequatur effectus quantumcunque fuerit Chananæus, gentilis, canis & immundus. Meritò autem magna dicitur fides eccleſiæ de gentibus: quia cùm gentes nec lege fuerint imbutæ, nec Prophetarum vocibus inſtructæ: ad prædicationem mox Apoſtolorum, in auditu auris obedierunt: ideoque ſalutem impetrare meruerunt. Moraliter au-

Moraliter de anima. Rabanus in c.15. Matt. Chryſoſto. home.17. ex variis in Matt locis.

tem filia eſt anima, vel conſcientia cuiuſlibet intra eccleſiam diabolo mancipata: pro qua mater eccleſia orat, vel ipſe homo pro fœdata conſcientia. Vnde Rabanus: *Si quis conſcientiam babet alicuius vitii ſorde pollutam, filiam babet à dæmonio vexatam.* Et ſi quis D
bona quæ geſſit peccatorum peſte fœdauit, filiam habet immundi ſpiritus furiis agitatam. Ideóque neceſſe eſt, vt ad preces lachrymaſque confugiat: *ſanctorumque interceſſiones* & auxilia quærat. Vnde & Chryſoſtomus: Imitare Cbananæam, vir mulierem. Sed forſitan dicis: Non habeo filiam quæ dæmonio plena ſit: ſed habes animam peccatis refertam. Dicito & tu: miſerere mei Domine, quia anima mea malè à dæmonio vexatur: grandis enim dæmon peccatum eſt. Hæc Chryſoſtomus. Malè autem vexatur, anima, quando vexatio non ſentitur: peius, quando morbus deſperatur: peſſimè, quando medicus con-

Theophil. in eum locum. Peccatores catelli ſunt. Augu. ſer. 74. de tempore.

temnitur. ſecundum Theophilum quoque, vnuſquiſque noſtrum cùm peccat, mulier eſt anima eius peccatrix: id eſt, fragilis, infirma: cuius filia eſt operatio praua, quæ filia à dæmone eſt poſſeſſa: quia actus praui dæmonum ſunt. Peccatores nos autem exiſtentes, nuncupamur catelli impleti immunditiis: propter quod non ſumus digni panem Dei recipere, aut participes fieri immaculatorum myſteriorum Dei. Si verò cognoſcentes noſmet- E
ipſos per humilitatem eſſe catulos, humiliter confiteamur peccata noſtra, tunc ſanatur filia: quia deletur operatio praua. ſecūdum verò Auguſtinum, per mulierem Chananæam poteſt intelligi ratio ſuperior, quæ legibus æternis inſpiciendis & conſulendis intendit: per dæmonem autem intelligendum eſt ipſa ſenſualitas, quę etiam per ſerpentem ſignatur. Sic ergo pariformiter filia mulieris Chananęæ vexatur, quando per ſenſualitatem inferior ratio ad conſenſum peccati mortalis impellitur, cuius ſanatio per matrem, id eſt, rationem ſuperior à Domino petitur: nam ratio ſuperior ad optima deprecatur. Et ſicut Dominus diſtulit exaudire petitionem mulieris Chananææ, vt eius fides clarius appareret: ſic & Dominus aliquando dimittit impulſum rationis inferioris per ſenſualitatem diutius protrahi, vt augeatur meritū tentati: propter quod Paulo petenti ſtimulū carnis à ſe auferri

dicit

dicit Dominus, virtus in infirmitate perficitur. Imitemur ergo & nos eccleſiæ filij hane
A mulierem, quæ de gentibus credendo mater noſtra in fide effecta eſt: quia de gentilitate 2. Cor. 12.
venimus. Habeamus fidem, vt vnum & trinum Deum credentes, quicquid iuſtè ab eo
petimus, nos impetrare poſſe credamus. Habeamus conſtantiam, vt ſi diuina diſpenſatio
preces noſtras tardius exaudierit, tamdiu præces precibus iungamus, quouſque hoc quod
petimus impetremus. Et ſi ad impetrandum nos idoneos non ſentimus, ſpiritualium fratrum
orationis adiutorium quæramus: vt ſicut iſta mulier Apoſtolis pro ſe interuenienti-
bus quod petebat promeruit, ita & nos communibus precibus magis quàm ſingularibus &
proprijs adiuuari credamus. Habeamus humilitatem, vt alijs de nobis maiora exiſtiman-
tibus, nos minores iudicemus, exemplo huius mulieris: quæ cùm à Domino canibus com-
parata eſſet, ipſa de ſe humilius ſentiens, catellis ſe coæquauit: hanc humilitatem in corde
habebat, qui deſpectus ab alijs dicebat: Ludam & vilior fiam plus quam factus ſum, & ero David.
B humilis in oculis meis. Oremus inſtanter Dominum, vt ſanet filias noſtras: oremus, vt ſa- 2. Reg. 6.
net à peccatis, & liberet noſtras animas, quæ malè à dæmoniis & vitiis vexantur. Clame-
mus humiliter & perſeueranter ad eum, dicentes cum Chananæa, miſerere mei Domi-
ne fili Dauid: & Domine adiuua me. Illa enim anima à dæmonio vexatur, quæ peccare
non ceſſat, & in crimine perſeuetat: quæ ſi bene conuerſa fuerit, & de Chriſti miſericordia
non deſperauerit, dicetur ei à piiſſimo Domino, fiat tibi ſicut vis: & ſanabitur ex illa hora:
quia peccator quacunque hora cõuerſus fuerit & ingemuerit, vita viuet & non morietur. Ezech. 18.
Noli ergo deſperare, vel à petendo ceſſare: quia ſi corde integro, fideli & puro, in oratione
perſeuerans, coram Deo tuo humiliaueris, reputans te indignum omni beneficio ſuo: cer-
tiſſimè credas, quòd quæcunque petieris obtinebis. Et ſicut Apoſtoli rogauerunt pro Cha-
nanæa, ſic & Angelus pro te rogabit: & orationem tuam Deo offerens vtilitatem tuam pro-
C curabit.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, te rogo & obſecro, miſerere mei, & adiuua me in meis neceſſitatibus, ac tentationum & tribulationum vexationibus, & ſi Domine quia canis ſum, & apud te vix vt canis, non ſum dignus integrum à te panem, id eſt, magnitudinem donorum tuorum recipere: ſaltem da mihi micas paruulas, id eſt, aliquantulum de gratia tua, ſine qua anima mea malè dæmonio vexatur, cùm ipſa verò quantumcunque praua fuerit, à peccato & dæmonio liberabitur. Nam gratia tua exiſtens in anima, & delet omnia peccata, & Deo facit animam filiam adoptiuam: Amen.

D De ſurdo & muto, à dæmone poſſeſſo. CAPVT XC.

ET iterum *exiens Ieſus de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilææ inter me-* Marci 7.
dios fines Decapoleos. Decapolis nomen eſt regionis decem vrbes continen- Decapolis.
tis, & dicitur à Decas quod eſt decem, & polis quod eſt ciuitas, & huius
regionis vna pars eſt vltra Iordanem, & alia citra. Igitur mare Galilææ, Mare Galilææ.
quod eſt quidam lacus per quem tranſit Iordanis fluuius, reſpicit vtriuſq;
partis regionis prædictæ fines, & terminos. *Et adducunt ei*, per fidei ſuæ de-
uotionem, *ſurdum & mutum*. Non erat iſte talis à natiuitate, nec ab infirmitate ſuperue-
niente: ſed à dæmone ipſum obſedente, ac eius audirum & loquelam impediente, & in ip-
ſo tria miracula concurrunt: quia auditus & affatus fuit ei redditus, & à dæmone fuit libe-
E ratus. *Et deprecabantur eum, vt imponat illi manum*, omnipotentem quæ condiderat eum: effi-
cax eſt enim manus Chriſti ad ſaluandum. Sanatur quem tangit Ieſus, ſanatur quem tan-
git ſaluator: quia ipſe eſt ſalus & vita, non aliunde quærit herbas: ipſe eſt & medicus, & me-
dicina. Tangit, & ſanat: reſpicit, & medetur. Moraliter omnis Chriſti actio, noſtra eſt in- Senſus moralis.
ſtructio: ſi ergo tu vis curari, ſequaris exemplarem inſtructionem medici. Exeas de Tyro,
id eſt, de peccato, per contritionem: interpretatur enim anguſtia: venias per Sidonem, id
eſt confeſſionem: interpretatur enim venatio: & confeſſio venatur circunſtantias pecca-
torum, ad mare Galilææ trãſmigrando per ſatiſfactionem, à delectationibus carnis ad opera
ſatiſfactoria per medios fines Decapoleos, obſeruando ſcilicet decem præcepta: con-
ducant autem te timor & amor. *Et apprehendens eum Ieſus de turba ſeorſum miſit digitos ſuos in
auriculas eius, & expuens tetigit ſputo linguam eius*. Chriſtus aliquando ſanauit infirmos tangen-

Tangendo ſanati. do eos corporaliter, vt oſtenderet humanitatem ſuam eſſe deitatis inſtrumentum: quia per humanitatem faciebat miracula inſtrumentaliter, ſed per deitatem principaliter: *& ſuſpiciens in cœlum ingemuit*, ex compaſſione: vt quærens à Deo auxilium, oſtẽderet ſe verum hominem, *& ait effeta: quod eſt, adaperire*, ſcilicet tam in vinculis aurium, quàm in vinculis linguæ, vt audias & loquaris perfectè. In quo oſtendit ſe eſſe verum Deum, curando per imperium. Hoc vno ſermone curauit eum: quia ſtatim ad eius imperium, *apertæ ſunt aures eius*: & ſoluta eſt lingua eius, & loquebatur rectè. Myſticè per ſurdum, & mutum accipitur genus humanum, quod monita ſalutis non audierat: & à laude Dei ceſſabat, pro quo deprecabantur patriarchæ & Prophetæ incarnationem Chriſti deſiderantes, vt imponat illi manum miſericordiæ, quæ hominem ſanat per aduentum eius in carnem: ſed & varia peſte, & omnium fere morbo in primo parente percuſſum eſt genus humanum. Cæcatur, dum videt non videnda. Surdus fit, dum audit non audienda. Dum odorat, emungitur. Obmuteſcit, dum loquitur. Mancus fit dum manum erigit, & ad vetitum pomum extendit. Incuruatur, dum ſuperbia erigitur. Hydropicus fit, dum concupiſcit. Claudus fit, dum progreditur. Lepra ſuffunditur, dum virtutibus nudatur. Dæmone impletur, dum deitatem appetit. Moritur, dum audacter peccatum excuſat. Circa ſanationem iſtius languidi, plura hìc tanguntur. Primum eſt, eius adductio ad Deum, per preces patrum ſanctorum. Secundum eſt, apprehenſio, vt enim genus humanum liberaret, naturam noſtram apprehendit. Tertium eſt, ipſius à turba ſequeſtratio, vt doceret nos fugere inanem gloriam, in actibus noſtris. Quartum eſt, digitorum immiſſio, vt doceret in eius mẽbris diuinitatem habitare: licet potens eſſet etiam verbo ſanare. Digiti etiam, qui in aures mittuntur, dona ſpiritus ſancti ſunt: de quo dicitur, digitus Dei eſt hic. Et ita digitos in auriculas mittit: cùm per dona ſancti ſpiritus aures cordis ad intelligendum verba ſalutis aperit, & præceptis ſuam gratiam obediendi tribuit. Quintum eſt, tactus linguæ eius cum ſaliua, vt oſtenderet quòd omnia membra ſacri corporis eius diuina exiſtunt & ſancta, & etiam ſputum quod vinculum ſoluit: etenim omne ſputum ſuperfluitas quædam eſt: ſed in Domino omnia ſunt diuina. Saliua etiam ex capite in os defluens diuina ſapientia eſt, quæ vincula labiorum ſoluit. Et ſic expuens linguam tangit, cùm ad fidei cõfeſſionem & prædicationem ſapientiam dat, & ora relaxat. Sextum eſt, aſpectus in cœlum, vt inde eunctis infirmantibus medelam, ac omne remedium quærendum eſſe oſtenderet, & in cœlum theſaurum cordis noſtri erigere, & ad Deum intentionem noſtram ſemper dirigere doceret. Septimum eſt, gemitus, non quia ipſi opus eſſet cum gemitu aliquid petere à patre, qui cuncta petentibus dat cum patre: ſed vt gemere nos doceret, & gemendi exemplum nobis daret, cùm pro noſtris ſeu aliorum exceſſibus & erroribus, vel deſiderio patriæ cœleſtis ſupernæ, pietatis præſidia inuocamus. Ingemuit etiam, noſtram cauſam ſuſpiciens in ſeipſo: ac naturæ miſertus humanæ, & compaſſus miſeriæ tantarum infirmitatum, in quas genus humanum incidit propter peccatum. Octauum eſt, Chriſti imperium, cùm ait, effeta, quod eſt Hebræum, & idem quod adaperire imperatiuum paſſiui verbi: id eſt, ſis apertus: quod licet propriè loquendo ad ſolas aures referatur, tamen per verbum iſtud Dominus intellexit, quòd vtraque infirmitas curaretur: quod patet per effectum ſubſecutum. Vbi ſecundum Bedam, vtraque natura vnius & eiuſdem eſt Chriſti manifeſtè diſtincta. *Suſpiciens enim in cœlum*, quaſi homo Deum precaturus *ingemuit*, ſed mox vno ſermone, quaſi potens diuina maieſtate curauit. Aures denique infirmi ad audiendum aperiuntur, & lingua ad loquendum ſoluitur: dum ſurdus qui præceptis diuinis aures cordis non commodat, & mutus qui clauſa in diuinis laudibus ora tenet, per gratiam Dei iuſtificatus vtrunque operatur. Vinculum quoque linguæ ſoluitur, quando ad orationem, ad proximi ædificationem, ad peccati confeſſionem, & ad Dei laudem lingua vtimur. Hinc igitur docemur, vt quoſlibet peccatores quotidie per prædicationem noſtram Deo adducere ſtudeamus, & pro illis iugiter exoremus. Deprecatio enim adducentium, ſignificat eccleſiæ interceſſionem. Vnde Beda: Surdus & mutus eſt, qui nec aures habet audiendi verba Dei: nec os aperit pro loquendis: quales neceſſe eſt, vt hi qui loqui iam & audire diuina eloquia didicerunt: domino ſaluandos offerant. Vnde & Gregorius. Sed cui aures cordis ad obediendum apertæ fuerint, ex ſubſequenti proculdubio etiam linguæ eius vinculum ſoluitur: vt bona quæ ipſe fecerit, etiam facienda aliis loquatur. Vnde & bene ſubditur: *& loquebatur rectè*. Ille enim rectè loquitur Dominum confitendo, vel aliis prædicando: qui prius obediendo fecerit, quæ loquendo admonet eſſe facienda. Quilibet etiam peccator, quò ad Deum

Margin notes: *Sanandi modus.* — *Exodi 8.* — *Gemitus Chriſti.* — *Effeta.* — *Beda in ca. 7. Marci.* — *Beda ibidẽ.* — *Surdus & mutus.* — *Gregorius hom. 10. in Ezechielẽ.*

Section marks: A, B, C, D, E

A ad Deum ſurdus eſt:qui obturat aures ſuas ne audiant Deum ſibi loquẽtem, ſiue per præ- *Locutio Dei*
dicationem:ſiue per ſcripturam,ſiue per inſtinctum internũ: his enim tribus modis Deus *ad nos.*
loquitur nobis, & ſurdi ſunt qui eum non audiunt. Sunt etiam muti, qui Deo per multa
beneficia eos ad ſe vocanti non reſpondent per gratiarum actionem, & debitam recogni-
tionẽ:quantum ad vtrumque defectum conqueritur Dominus per Eſaiam dicens: *Locutus* *Eſaia 65.*
ſum, inquit, *& non audierunt:vocaui,& non erat qui reſponderet.* Surdus igitur eſt inobediens &
mutus,laudes debitas Dei omittens:& nec aures, nec os ad Dei verba audienda & pronũ-
cianda aperiens:ſed tactu Chriſti vtrumque tollitur impedimentum, quia cùm Chriſtus
ſua gratia tangit cor hominis,fit humiliter obediens, & deuotè Deum laudans: talis verò *Sanãdi pec*
adducitur & ſanatur in prouincia,vbi ſunt decem vrbes, decalogum ſignificantes. Quali- *catoris mo-*
ter autem peccator de vtroque defectu,per diuinam clementiam curari habeat,proceſſus *dus.*
B ſanationis huius infirmi declarat:in quo plures concurrunt circunſtantiæ ſignanter atten-
dendæ. Primò enim infirmus ad ſaluatorem adducitur. Secundò, ſaluator pro illius ſalũa-
tione rogatur. Tertiò, infirmus à ſaluatore comprehenditur,& à turba ſequeſtratur. Quar-
tò,ſaluator digitos in auriculas eius mittit. Quintò,linguam eius ſaliua ſua tangit. Sextò,in
cœlum ſuſpicit. Septimò,gemit. Octauò dicit,effeta:& ſic nono infirmus perfectam ſanita-
tem recepit. Et hæc omnia circa ſanationem huius infirmi geſta corporaliter,explentur in
ſaluatione cuiuſlibet noſtrum ſpiritualiter. Primò ergo ad ſaluationem peccatoris exigi- *Adduci ad*
tur, vt ſaluatori adducatur:quod fit pluribus modis. Aliquando virtute prædicationis: ali- *ſaluatorẽ.*
quando correptione infirmitatis,& præcipuè cum timetur ne ſit ad mortẽ. Aliquando hoc
fit exemplo alterius,vitam præteritam corrigentis. Aliquando fit eleemoſynarum largitio-
ne. Aliquando ductu propriæ conſcientiæ. Secundò ſaluator rogatur, nam ſæpe præcibus
C ſanctorum ſalus alicui impetratur: Deus enim volt rogari,licet tamen velit facere. Tertiò, *Turba fu-*
infirmus à turba ſequeſtratur,quod fit cùm Dominus quemlibet impium iuſtificãs de ſo- *giẽda nobis.*
cietate malè viuentiũ diuidit,vel à conſuetis malis moribus euocat & retrahit:quia ſecun- *Hierony. in*
dum Hieronymum: Seorſum ſemper à turbulentis cogitationibus, & actibus inordinatis *c.7. Marci.*
ſermonibúſque incompoſitis,quaſi de turba educitur qui ſanari meretur, Hic datur docu-
mentum pœnitentibus,abſtrahendi ſe à prauis mundanorum hominum ſocietatibus. Sed
quia non omnes qui per pœnitentiam adducuntur ad Deum,poſſunt ſe ſegregare à turbis
fuga corporali, ſaltem hoc debent facere abſtractione mentali, & ſufficit ad ſalutem.
Quartò,ſaluator digitos ſuos in auriculas peccatoris mittit: quod fit quando Deus con-
ſiderationem peccatorum ſuorum ei immittit, quaſi omnia peccata ſua in corde ſuo
digito Dei ſcripta videat. Quintò, ſaluator ſaliua ſua linguam hominis tangit, cùm ip-
ſum ad confeſſionem inſtruit. Et rectè cognitionem veritatis digito Dei per aures im-
D miſſam, debet ſequi confeſſio, quæ per tactum linguæ ſignificatur. Eſt autem triplex
confeſſio: ſcilicet peccatorum, fidei, & laudis diuinæ. Sextò, ſaluator in cœlum ſuſpicit:
docens per hoc peccatorem conuerſum oculos, intentionis & deſiderij, ſurſum ad cœ-
leſtia debere erigere. Quid enim prodeſſet à terrenis fore ereptum: ſed non animum
habere ad cœlum erectum? Septimò, ſaluator ingemiſcit infirmum ſanandum: docens
per hoc nos gemere debere pro incolatu præſentis miſeriæ, dicendo cum Dauid: *Heu* *Pſal.119.*
mihi quia incolatus meus prolongatus eſt. Præmiſſis ſeptem peractis, dixit ſaluator, effeta:
quaſi per hoc verbum dans peccatori plenam abſolutionem, à pœna & culpa. Vnde
mox ſequitur: *Et ſtatim apertæ ſunt aures eius, & ſolutum eſt vinculum linguæ eius: & lo-*
quebatur rectè. Et ſic peccator reſtitutus eſt perfectæ ſanitati, & non reſtat ei niſi euo-
E lare. *Et præcepit eis*, non præcepto obſeruationis, ſed inſtructionis: ad humiliandum ſe
in factis exemplo ipſius, *ne cui dicerent*: & per hoc non iactare bona ſua diſcerent: quia
iactantia in omni opere bono prohibuit. Præcepit ne cui dicerent: Primò, vt doce- *Præcipiendi*
ret non eſſe gloriandum in virtutibus: ſed in cruce & humiliatione. Secundò, vt do- *ne cui dice-*
ceret quòd beneficia largientes, de eis laudem propriam non debent quærere. Sed *rent forma*
quia accipientes conuenit laudare benefactores, ideo bene ſubditur: *Quanto autem* ex a- *& cauſa.*
bundantiore humilitate *eis præcipiebat, tanto magis prædicabant* gloriam ipſius & dilatabant:
quia humilitas ſemper gloriam præcedit. Per hoc autem oſtenditur, quòd beneficiatus de
beneficiis debet ſe gratum oſtendere, & benefactorem laudare, quanuis hoc benefactor
non quærat, aut velit. Vnde Theophilus: Docemur autẽ ex hoc, cùm alicui beneficia elar- *Theophilus*
gimur, minimè applauſus & laudes appetere: cùm verò accipimus beneficia, benefactores *in eum locũ*
prædicare & laudare, quanuis nolint. Per hoc etiam monemur, vt frequenter prædicemus

Beda in ca. 7. Marci. Chriſti gloriam,qui ab ipſo mandatum habemus, dum eos quibus datum erat præceptũ ſilentii, prædicaſſe conſpicimus. Vnde Auguſtinus. Hoc habet. Sciebat ille qui omnia nouit antequam fiant, quia magis prædicarent: ſed hoc præcipiendo pigris voluit oſtendere quanto ſtudioſius, quantóque feruentius prædicare debeant, qui iubentur vt prædicent: quandoquidem illi qui prohibebantur tacere non poterant. Et quantum ipſe ex humilitate non dilatari præcipiebat, *eo amplius admirabantur dicentes*, & eum laudando prædicantes: *Bene omnia fecit*, & facere probauit:quia, *& ſurdos fecit audire,& mutos loqui*, quotquot voluit & ſibi placuit. Licet enim hic non exprimat niſi vnum ſurdum, & mutum eſſe curatum: tamen plures fuerunt ſurdi, & muti, ac cæci, & claudi, aliique infirmi curati: vt patebit in capitulo ſequenti, ſed inter illos erat vnus cuius cura fuit mirabilior inter cæteros: quia in *Hieronym. in cap. 7. Marci.* ipſo, ſecundum Hieronymum, tria concurrerunt miracula: ſcilicet in reparatione auditus & loquelæ, ac liberatione à dæmone. Et notanter dicitur, *bene omnia fecit*: quia non ſufficit B *Bene facere.* bona facere, niſi bene fiant: bene autem fiunt, quando Dei adiutorium poſtulatur, & quando humana gloria fugitur. Hic ergo docemur vanam gloriam fugere, & hominum iactãtiam declinare. Qui ſi aliquid dignum laude aliquando fecerimus: hoc non ad vulgi fauorem extollere & prædicare, imò humiliter abſcondere & cælare debemus. Et hoc totum *Gloriam nõ quærenti damnũ.* vertitur in contrarium: quia plus laudantur illi qui facta ſua abſcondere volunt, quàm illi qui ea pro vana gloria manifeſtare contendunt. Si gloriam mundi fugis, ipſa te ſequitur: & ſi eam ſequeris, ipſa te fugiet. Vnde Auguſtinus: Virtutes habenti magna virtus eſt cõtemnere gloriam: quia contemptus eius in conſpectu Dei eſt, iudicio autem non aperitur humano. Et qui contemnit iudicia laudantium, contemnit etiam ſuſpicantium temeritatẽ. Neque eſt vera virtus, niſi quæ ad eum finem tendit vbi eſt bonum hominis quo melius non eſt. Vnde & Chryſoſtomus: Verſuta eſt & vana gloria, & ad ea quæ valde ſunt manifeſta excæcat mentem eorum, qui ab ea capiuntur. Ebrietas enim quædam profunda eſt, C ideóque difficilè reducibilem eum, qui captus eſt facit hæc paſſio. Hæc eorum quæ capiuntur animam abſcindens à cœlis terræ affigit, & lucem reſpicere veram non dimittit. Hæc paſſio auaritiam genuit, liuorem, accuſationem, inſidias: hæc eos qui nihil mali paſſi ſunt, aduerſus eos qui nihil mali fecerunt armat, & irritat. Neque amicitiam nouit, qui in hanc ægritudinem incidit: non verecundari ob aliquem vniuerſaliter ſcit, ſed ab animo eius eiiciens bonum, ad omnes bellatur, inſtabilis & ſine amicis exiſtens. Vigilemus itaque dilecti, & ſumamus ſenſum humilitatis nobis à Deo datæ. Contemnamus multorum gloriam: nihil enim ita deriſibilem & dehonorabilem facit vt hæc paſſio, nihil ita confuſione plenum. Quoniam gloriam quidem cupere inglorìatio eſt: gloria autem vera eſt hãc deſpicere, & nullam eius facere curam: ſed ad id quod Deo placet omnia dicere & facere. D Ita enim poterimus & mercedem recipere, ab eo qui noſtra videt diligenter, cùm eo ſolo contenti fuerimus inſpectore. Nos verò talem habentes Dominum, precor alios ne inquiramus inſpectores, qui prodeſſe quidem nobis nihil: nocere verò ex inſpectione eorũ poſſunt, & omnem euacuare laborem nobis. Sed vnde habemus mercedes ſuſcipere, hũc vocemus laudatorem eorum quæ fiunt, hunc inſpectorem. Nihil nobis & humanis oculis ſit. Si enim volumus & hac potiri gloria, tunc hac fungemur cùm eam quæ à Deo eſt quærimus ſolam. Hæc Chryſoſtomus.

Auguſtin. lib. 5. de ciuitate c. 19.
Chryſoſto. hom. 2. in Ioannem.
Vitanda gloria difficultas.
Gloriationis mala.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, qui finaliter malos deſeris: veni per Sidonem prædicationis, ad mare contritionis, Galilææ confeſsionis, ſatisfactionis, & tranſmigrationis, inter medios fines decapoleos charitatis, in decalogo proficientis, & apprehende nos ſeorſum à turba tentationis multiplicis. Mitte E *digitum diſcretionis in auriculas noſtri intellectus, & guſtum ſapientiæ in os noſtri affectus: vt ad confitendum ſoluantur vincula linguæ noſtræ, & loquamur rectè, verbo & opere non diſcordante à voluntate, vitemúſque laudes hominum: vt & ſurdi audiant per conuerſionem, & muti loquantur per confeſsionem: Amen.*

De reſe-

A De refectione quatuor milium hominum. CAPVT. XCI.

Matth. 15. Marc. 8. & Luca 9.

D*Einde aſcendens Ieſus in montem*, & deſertum locum &: *ſedebat ibi*, ad quieſcē-
dum, *& acceſſerunt ad eum turbæ multæ*, quia de multis ciuitatibus, & caſtel-
lis, & villis venerant ad impetrandum ſanationem infirmorum, *habentes ſe-
cum mutos, claudos, cæcos, ac debiles, & alios multos*, infirmos: quod addit Euan-
geliſta ad includendum omnia infirmitatum genera, quæ hic non ſunt
nominata, *& proiecerunt eos ad pedes Ieſu*, vt fidem & deuotionem nō ſolum
verbo: ſed & facto oſtenderent. Fœlices pedes Ieſu vbi peccata purgantur: vt ibi, ſtans re-
tro ſecus pedes Ieſu. Vbi morbi curantur: vt hic. Vbi verba ſancta diſcuntur: vt ibi, quæ ſe-
dens ſecus pedes Domini. Vbi gaudia renouantur: vt ibi, acceſſerunt & tenuerunt pedes
B eius. *Et curauit eos*, ſolo verbo. Ille enim ſolo verbo poterat curare: qui totum mundum ſolo
verbo de nihilo potuit creare, *ita vt turbæ mirarentur, videntes*, omnes ſanatos, & glorificabāt
Deum Iſraël: quia ſecundum Chryſoſtomum, Multitudo eorum qui curabantur, & facili-
tas ſanationis eos in ſtuporem mittebat. Hic enim in quodam generali multiplicant multa
miracula, & diuerſorum generum, quæ propter multitudinem in particulari deſcribi non
poterant: quia ſi in particulari explicarentur, vnum magnum librum implerent: propter
quod dicit Ioannes, quòd ſi omnia facta Chriſti eſſent ſcripta, totus mundus non poſſet ca-
pere libros, qui ſcribendi eſſent. Ponit ergo hic multiplicitatem infirmorum, & ſpeciali-
ter tangit quatuor: ſcilicet, *mutos, claudos, cæcos, & debiles*. Spiritualiter mutos habemus, ex
defectu boni ſermonis: claudos, ex defectu boni operis: cæcos, ex defectu veræ cognitio-
nis: debiles, ex defectu bonæ voluntatis. Et notandum, quòd ſecundum Origenem, primò
C eſt debilitas in voluntate, deinde ſequitur cæcitas in ratione, & ſic claudicat in operatione:
& ex his ſequitur mutitas à diuina laude: ſed hic ordinantur ſecundum magnitudinem no-
cumenti. Vbi gloſa: Muti autem ſunt, qui non laudant Deum. Cæci, qui non intelligunt
viam vitæ. Claudi, qui per deuia boni operis, & non rectè euntes. Debiles ſunt, qui infirmi
ſunt in bonis operibus. Mutos ergo curat, cùm eorum linguas in laudem ſui creatoris ſol-
uit. Cæcos illuminat, cùm ignorantibus cognitionem ſuæ ſalutis infundit. Claudos ſanat,
cùm in via iuſtitiæ greſſus eorum dirigit. Debiles fortificat, cùm pigros & accidioſos ope-
rari bonum viriliter facit. Turbæ verò mirantur & Deum glorificant, cùm ex talibus mu-
tationibus quæ ſunt dexteræ excelſi Deum laudant. Vbi & Rabanus: Aſcendit autem in
montem: vt ſcilicet auditores ſuos erigat ad ſuperna & cœleſtia meditanda. Sedebátque
ibi, vt demonſtraret non niſi in cœleſtibus requiem eſſe quærendam. *Eo autem ſedente in mō-*
D *te*, id eſt, in cœlorum arce: accedunt turbæ fidelium, deuota mente illi appropinquantes,
ducentes ſecum mutos, & cæcos, & alios infirmos, eos ad pedes Ieſu proiiciunt: quia pec-
cata confitentes ipſi ſoli curandos ſubiiciunt. Quos ita curat, vt turbæ mirentur & magni-
ficent Deum Iſraël: quia fideles quando viderint eos qui ſpiritualiter ægrotauerant, diuer-
ſis operibus virtutū ditatos, laudē Deo decantāt. *Cùm ergo turba multa eſſet*, eum Ieſu, *nec ha-
berēt*, quod māducarent, *conuocatis diſcipulis*, loquebatur cum eis de hoc quod facturus erat:
ſecundū gloſam, prius Chriſtus infirmorū debilitates abſtulerat: poſtea verò ſanatis cibos
offert: quia prius remouenda ſunt peccata, & poſtea anima verbis Dei nutrienda. Voluit
autē Dominus prius diſcipulos cōuocare, & cū eis loqui pluribus de cauſis. Prima, ſecūdū
Hieron. vt magiſtris tribuat exēplū non ſemper ſpernere cū minoribus cōſiliari, & de agē-
dis quandoque eos conſulere. Secunda, ſecundum eundem, vt ex collocutione intelligant
E ſigni magnificentiam. Tertia, vt oſtendatur magnitudo miſericordiæ ſuæ, quæ diutius in-
trinſecus latere non potuit. Et ait illis: Miſereor ſuper turbam. Ecce verbum miræ dulcedi-
nis & amoris, procedens ex intimis cordis medullis, & pertingens ſuo vigore vſque ad in-
tima noſtra. Neque enim alius eſt qui noſtris miſeriis ſit ſic miſerator, quemadmodum
conditor noſter, cuius miſerationes ſuper omnia opera eius. Hoc verbum dixit Apoſtolis,
ut eorum animos ad pietatem & miſericordiam induceret & inclinaret. Secundum glo-
ſam, Compatitur vt verus homo, paſcit vt Deus. Et ſubiungitur ratio miſerationis duplex,
ſcilicet longanimitas: *quia iam triduo ſuſtinent me*, pro curatione ſuorum quos attulerunt ex-
pectando, & perſeuerant mecum me ſequendo, verba mea audiendo, miracula videndo.
Alia verò ratio miſerationis eſt, neceſſitas: quia, *non habent quod manducent*, & tamen non ſol-
licitantur: & ideo congruit eis prouidere. Ex quo patet eorum deuotio, & quanto ei adhæ-

Chryſoſt. hom. 53. in Matthæum. *Miracula multa ſimul facta: Ioan. vlti.* *Origenes commēt. in c. 15. Matt.* *Gloſ in eum locū Matt.* *Muti. Cæci. Claudi. Debiles.* *Rabanus in eum locum Matthæi.* *Hierony. in c. 15. Matt.* *Diſcipulos alloquendi cauſa.* *Domini miſericordia.* *Populi feruor.*

rebant deſiderio,audientes ſuauem doctrinam, contemplantes gratioſam faciem: videntes eius opera mirabilia,ad quæ intantum afficiebantur,vt quaſi extra ſe rapti de alimoniæ defectu ſolliciti non eſſent, & per tres dies ad loca propria non redirent, manentes cum Chriſto in loco deſerto, & ſub diuo ac ſine cibo: ſed non poterant in victu deficere, quia erant cum Ieſu ſaluatore. Cibaria quippe quæ de domibus ſuis apportauerant,iam cõſumpta erant,& in deſerto loco victum acquirere non poterant:& ideo prima die vel ſecunda hoc miraculum non fecit,tum quia alimenta adhuc habebant, tum quia miraculum magis apparuit quando eis victus omnino defecit. *Et ſi dimiſero eos ieiunos*, ſic labore & fame affectos, deficient in via, & ideo refectio eſt eis neceſſaria. Tanta eſt creatoris virtus, quòd ſi creaturam desereret,omnino deficeret. *Quidam enim ex eis de longè venerunt*, & à domibus ſuis longè diſtabant, qui fortè die præcedenti etiam parum comederant. Fama Chriſti à remotis diffuſa erat,& ideo multi de longè venerant. *Et dixerunt ei diſcipuli. Vnde iſtos poterit quis hic ſaturare panibus in ſolitudine?* Quaſi dicerent,locus eſt deſertus & multum diſtant villæ:& ideo non poſſumus per humanam prouidentiam neceſſaria habere. Ipſi hoc infirma cogitatione dixerunt: non enim adhuc intelligebant, neque virtuti eius propter priora miracula credebant. *Et interrogauit eos, Quot panes habetis?* Non interrogauit Dominus quaſi neſciens quid haberent:ſed ad hoc,vt cùm ſeptem reſponderent, quò pauciores panes dicerent, eo magis miraculum diffamarent, & notius fieret, & vt ex eorum reſponſione de modo prouideret. *Qui dixerunt, ſeptem*:quod erat quaſi nihil reſpectu tantæ multitudinis: & paucos piſciculos,non multos,nec magnos,quia pauci erant in numero, & parui in quantitate. In quo apparet ſobrietas & temperantia diſcipulorum, quia non vtebantur carnibus,ſed piſcibus: & illis non magnis,ſed paruis,& ipſis paucis. Omnia iſta dicuntur ad maiorem declarationem miraculi,quòd ex tam paruo cibo potuerit tanta multitudo ſatiari, & hoc fuit per multiplicationem cibi in manibus Chriſti. *Et præcepit turbæ ſuper terram diſcumbere*. In alia paſtione circa paſcha herba ſuper terram erat, nunc autem iam herba defecerat:quia ſecundum Origenem,& plures alios,in hyeme, ſcilicet in die epiphaniæ hoc miraculum factum eſt,quãdo & plura alia miracula per Dominũ ſunt facta. *Et accipiens ſeptem panes & piſciculos*,vt multiplicarentur contactu manuum beatarum, *& gratias agens* in quo dedit nobis exemplum gratiarum actionis,oſtendens nos differre à beſtiis: vt cognoſcẽtes à quo,& quid datur,gratias patri luminum referamus:à quo eſt omne datum optimum, & omne donum perfectum: *benedixit*,vt benedictione ſua creſcerent, *& fregit* per minutias, ad diſtribuendum inter plures:ſed modo vnus ſolus totum colligere conatur, quod in omnes indigentes à Chriſto frangitur, *& dedit diſcipulis*,non vt ſibi retinerent: ſed vt tanquam miniſtri diſtribuerent, *& turbæ apponerent*:& manducauerunt quatuor milia hominum, abſque mulieribus & paruulis, *& ſaturati ſunt*,nec mirum: quia bonum prouiſorem habuerunt. De fragmentis quoque reſiduis *tulerunt diſcipuli ſeptem ſportas plenas*, vt darent pauperibus: in quo bene apparet eos fuiſſe ſaturatos. Ecce quantum valet eleemoſyna,& communicatio mutua:quia res diſtributæ creſcunt & ſuperabũdant, coaceruatæ verò putreſcunt, & inopiam faciunt. *Et dimiſit eos*. Magna nanque ſuauitate verbi,& admiratione vehementi virtutis Chriſti detinebantur:ita vt niſi Chriſto iubente non redirent. Myſticè hoc miraculo deſignatur,quòd viam vitæ præſentis aliter incolumes tranſire nequimus, niſi nos gratia redemptoris noſtri alimento ſuo miſericorditer reficiat. Triduo autem turba Dominum ſuſtinet:quia tertium tẽpus eſt quo fidei Chriſtianæ gratia data eſt. Primum tempus eſt ante legem. Secundum, ſub lege. Tertium,ſub gratia. Et quia reſtat quartum, quo ad cœleſtem Hieruſalem venturi ſumus:dicit ſe turbam reficere,ne deficiant in via:in præſenti enim vita quaſi in via ſumus,qua ad patriam pergimus. Igitur ne fideles in via deficiant,per prælatos & doctores pane euchariſtiæ,& doctrinæ paſcendi ſunt:quo ſeptiformis gratia ſpiritusſancti augetur. Et quia ad hoc turba ſuſtinuerat Dominum,vt infirmos ſanaret,ideo ſi infirmitates tuas ſpirituales vis ſanari,exemplo turbæ ſuſtine Dominum triduo. Vt primus dies,ſit dolor contritionis. Secundus, pudor confeſſionis. Tertius,labor ſatiſfactionis. Iſtud eſt triduum quo in deſertum itur, vt Deo gratum ſacrificium offeratur. Vel ſecundum gloſam:Turba triduum Dominum ſuſtinet, cùm multitudo fidelium peccata ſua per pœnitentiam declinans ad bonum ſe in opere, in locutione, & cogitatione conuertit. Inuenitur nihilominus triduum multiplex,ſcilicet pœnitentium, operantium,contemplantium,prælatorum,prædicatorum. Pœnitentium: contritio, confeſſio, ſatiſfactio. Operantium: cogitatio ſancta, locutio vera, actio bona. Contemplantium: meditationis, lectionis,

Margin notes: A · B · *Diſcipulorũ ſobrietas.* · C · *Iacobi 1.* · D · *Myſticè.* · *Gratia Dei opus eſt nobis.* · E · *Triduum multiplex.*

A lectionis,& orationis. Prælatorũ:diſcretio in intellectu, zelus in affectu,iuſtitia in effectu. Prædicatorum:paupertas,caſtitas,& obedientia. Quidam autem de propè veniunt:vt qui baptiſmalem innocentiam ſeruauerunt: quidam de longinquo, vt qui poſt multa flagitia pœnituerunt:quia quanto plus quis errauit,tanto longius à Deo quis receſſit. Sed diſcipuli reputabant quaſi impoſſibile,quòd quis eos ſaturaret panibus,qui non inueniebantur in ſolitudine. Vbi moraliter notandum,quòd cùm panis animæ ſit cognitio veri,& amor boni:in rei veritate non inuenitur in ſolitudine præſentis ſeculi: vnde quis eſurientem animã paſcat,& ſatiare poſſit. Panis enim veritatis mũdanæ ſciẽtiæ multis eſt admixtus erroribus: quia diminutæ ſunt veritates, à filiis hominũ. Rurſus panis amoris creaturæ multas habet amaritudines. Vnde Aug. Miſer eſt omnis animus vinctus amicitia rerum mortaliũ,& dilaniatur cùm eas amittit. Nec eſt igitur hic panis cognitionis,nec amoris,qui animã noſtrã

Panis cognitionis.

Auguſtin. in pſal. 26.

B ſatiare poſſit. Et cùm dominus cognoſceret diſcipulos habere ſeptẽ panes, & paucos piſciculos accepit eos in manus ſuas:in quo oſtẽdit ſe panũ,& omniũ dominũ & factorem: quia in manu eius ſunt omnes fines terræ, & gratias egit Deo patri à quo ſibi poteſtas eſt, vt & ipſe quantũ de ſalute generis humani congaudeat, oſtẽderet,& nos ad agendas Deo ſemper gratias de omnibus à Deo datis informaret. Deinde benedixit, in quo virtutem multiplicationis eis dedit. Quia verò fregit, cùm dare vellet diſcipulis: apertionẽ deſignat ſacramentorum, quibus nutriendus erat mundus. Vel etiam fregit, vt multiplicationẽ panũ ſua virtute fiendã oſtẽderet. In eo autẽ quòd dedit diſcipulis, vt turbæ apponerẽt: eos honorauit,ſignificans quòd ſpiritualis dona ſcientiæ tribuens Apoſtolis, per eorum miniſterium voluit eccleſiæ ſuæ per orbem vitæ cibaria diſtribui. Et hoc ſignatum eſt, in diſtributione panum,vt hîc & ſuprà in ſolutione mortuorum: vt ibi, ſoluite eum & ſinite abire:

Fractionis cauſa.

Ioan. 11.

Matt. 21.

C & in adductione vehiculorum: vt ibi,ſoluite & adducite mihi. Eorum enim miniſterio, & fit adductio ad fidem,& ſolutio ad reconciliationem,& diſtributio ad refectionem. Dedit panes,quia panis eſt cibus quo ſuſtentatur vita:piſces verò dedit in condimentum cibi, ad oſtendẽdum quòd pani verbi Dei addendũ eſt condimentum boni exempli: magis enim ſuadent opera,quàm verba. Et appoſuerunt turbæ: in qua appoſitione creuerunt per nouæ materiæ creationem,& ad illos additionem, non enim creuerunt per rarefactionem:quia tunc corpus illorum fuiſſet ſubtilius & rarius corpore aliorum. Vnde Auguſtinus: Nil abſurdius quàm dicere,quòd aliquid creſcat nullo ſupperaddito,& non rareſcat. Stude amas ergo & nos ceptum panem diuinæ ſcientiæ, per prædicationem aliis apponere:ne per noſtram negligentiam in via deficiant,& fame pereant. Conuerſi nanque peccatores in præſentis vitæ via deficiunt ſi in ſua conſcientia ſine doctrinæ pabulo ieiuni & vacui dimittan-

Multiplicatio panum.

Auguſtin. lib. 10. de Geneſi ad literã c. vlti.

D tur. Ne igitur laſſentur in huius peregrinationis itinere, paſcendi ſunt ſacra admonitione. Hoc verò inter hanc refectionem,& illam de quinque panibus & duobus piſcibus diſcat, quòd ibi per quinque panes ſignificatur doctrina veteris teſtamenti ſecundum quinque libros Moyſi, hic per ſeptem panes doctrina noui teſtamẽti, in quo plenius & reuelatur & datur ſeptiformis gratia ſpiritus ſancti. Itẽ propter ſeptem beatitudines, & propter ſeptẽ ſacramenta:& propter ſeptem virtutes,ſcilicet tres theologicas & quatuor cardinales:propterea illi hordeaci, iſti triticei erant:quia delitioſior, ſapidior, & manifeſtior eſt doctrinã noui teſtamenti quà veteris. Ibi per duos piſces,duæ perſonæ quæ populũ paſcebant intelligũtur,ſcilicet rex & ſacerdos qui vngebantur:hic per paucos piſciculos intelliguntur ſancti fluctibus ſeculi tunſi, qui de turbulentis fluctibus erepti refectionẽ nobis internam exẽplo ſuæ vitæ,ac ſopore mortis ac patientiæ præbent: doctrinãq; noui teſtamenti tanqua panẽ

Panum numerus myſticus: & diſcretio à cõſimili miraculo alibi facto.

E condiunt:quorum ipſa ſcriptura fidem, vitam,& paſſiones continet:qui dicuntur piſciculi, propter humilitatem:ſed pauci, propter perfectionem:quia ſtultorum infinitus eſt numerus:& multi ſunt vocati,pauci verò electi. Ibi ſuper fœnum,ſed hic non iam ſuper fœnum, ſed ſuper terram diſcumbit:ad oſtendendum quòd in veteri lege terrena promittebantur, ſed in noua lege illa contemni,& ſubiugari docentur: quia conuiuæ noui teſtamenti, diuitias & delitias, ac etiam ipſam carnem, quæ fœnum eſt, calcare & relinquere iubentur: quos omni cupiditate æternali remota ſpei permanentis firmamentum, tanquam terræ ſterilitas nullo fœno interpoſito continet. Ibi fuerunt quinque milia hominum, iuxta numerum panum,& iuxta numerum quinque ſenſuum quibus inhærebant: hîc quatuor milia, qui ſignificant ſpirituales, propter quatuor euangeliorum perfectionem, vel propter quatuor cardinalium virtutum,quibus in hac vita ſpiritualiter viuitur, exercitationẽ. Per quatuor etiam milia hominum, qui Chriſtum ſunt ſecuti,ſignificatur multitudo creden-

tium in Chriſtum,de quatuor partibus mundi. Erant autem tot, exceptis paruulis & mulieribus,qui non numerantur in lege:neminem enim dimittit Chriſtus ieiunum : ſed omnes vult ſua gratia ſaturare.Ibi cophinos æquales diſcipulis fecit : vt ſicut duodecim eranr Chriſti Apoſtoli, ſic duodecim fragmentorum cophini : hic verò panibus, vt ſicut fueranr ſeptem panes, ſic ſeptem ſportæ. A

Fragmentorum collectorũ cauſa

Quòd autem turbis ſaturatis Apoſtoli fragmenta colligunt,& ſeptem ſportas implent : triplici de cauſa factum eſt. Primò, propter myſterium: quia ſunt altiora perfectionis præcepta & conſilia, quæ communis turba nequit ſeruando & implendo attingere,quorum executio reſpicit viros ſpirituales propriè:& ideo Apoſtoli ſuſtollunt & implent ſeptem ſportas, id eſt, perfectos ſeptiformis ſpiritus gratia illuſtratos,& tamen turba ſaturata eſſe memoratur: quia etſi ſua relinquere nequeunt, tamen audiendo mandata ad vitam ſempiternam proficiunt.Secundò,propter exemplum:vr ea quę nobis ſuperſunr,vel quæ ieiunando nobis ſubtrahimus,pauperibus erogemus. Tertiò,propter documentum:vt ex hoc inſtruamur,quòd illis qui ſunt pauperibus miſericordes,bona temporalia multiplicentur. B Vnde datur intelligi,quòd pauperes magis paſcunt eleemoſynarios, quàm econuerſo, vel ſpiritualia bona eis impetraudo, vel bona temporalia multiplicando.

Cur vtraq; refectio in monte facta fuerit.

Quanuis autem, vt viſum eſt, hæc refectio à ſuperiori in pluribus diſtet, ramen vtraque in monte celebrata eſt : quia vtriuſque teſtamenti ſcriptura rectè intellecta altitudinem nobis cœleſtium præceptorum & præmiorum docet,& altitudinem Chriſti qui eſt mons in vertice montium,conſona voce prædicat. Conſidera nunc hic quos Dominus paſcere dignatur, & quibus gratiæ ſuæ alimentum impartiatur. Vtique qui in deſerto eum quærunt,& cum eo triduo perſeueranr:quod fit cùm fideles trinitatem credentes, ac contriti & confeſſi pro peccatis ſuis ſecundum poſſe ſatisfacientes, ſe ad Deum in cogitatione, locutione, & opere conuertunt:ac Dei bonitatem expectantes neceſſitate tentationis C imminente non recedunt. Quorum miſeretur Deus, & paſcit eos ſeptem panibus, id eſt, ſeptem donis Sancti ſpiritus,ne deficiant in via mundi huius:quibus & ſeptem dotes per ſeptem ſportas remanentes ſignificatæ reſeruantur, poſt hanc vitam dandæ : quæ ſunt clara Dei viſio, fruitio, tentio quantum ad animam : impaſſibilitas, agilitas, ſubtilitas, claritas quantum ad corpus.

Ambroſius in cap. 8. Lucæ. *Gratia quibus impertitur.*

Vnde Ambroſius: Gratiæ cœleſtis impartitur alimentum, ſed quibus impartiatur aduerte. Non ocioſis, non in ciuitate quaſi in Synagoga, vel ſeculari dignitate reſidentibus: ſed inter deſerta quærentibus Chriſtum. Qui enim non faſtidiunt, ipſi excipiuntur à Chriſto. Diuidit ergo eſcas Dominus Ieſus. Et ille quidem vult dare omnibus , negat nemini : diſpenſator enim eſt omnium. Sed eùm ille panes frangat & det diſcipulis, ſi tu manus non extendar tuas vt accipias tibi eſcas, deficies in via. Nec poteris in eum culpam referre,qui miſeretur & diuidir.Sed his diuidit qui cum D eo etiam in deſerto permanent, qui primo & ſecundo die, & tertio non recedunt.Non vult ieiunos dimittere, nec vult vt deficiant in via. Noli ergo deficere à diſciplina Dei, neque fatigeris cùm ab eo increparis : ne fatigeris nunc, ne poſtea fatigeris. Hæc Ambroſius. Conſidera etiam vtilitatem & parſimoniam menſæ eorum, & voluptatem ſperne : quia inimica eſt & corporis & animæ.

Chryſoſto. ſer. contra luxum & crapulam. tom. 5. *Voluptatis deteſtatio.* *Horatius in epiſtolis.*

Vnde Chryſoſtomus : Nihil ita corpori inimicum & nociuum eſt, vt voluptas : nihil enim ita reſcindit & ſuffodit, id eſt, corrumpit. Et primùm pedes punit, qui portauerunt nos ad pernicioſa illa conuiuia : deinde manus quæ miniſtrant ventri ligans, quia talia & tanta attulerunt cibaria. Multi autem & ipſum os peruerterunt,& oculos & caput. Hæc Chryſoſtomus, Vnde & Horatius:

Sperne voluptates, nocet empta dolore voluptas.

De aliis ad meditationem pertinẽtibus patet ſuprà,in alia paſtione de quinque panibus. Adhuc autem hic per ſeptem panes,intelliguntur ſeptem pœnitẽtiæ partes. E Primus panis, eſt malæ vitæ ſollicita emendatio. Secũdus,vera & humilis defectuum accuſatio. Tertius, contra exceſſum commiſſum iugis indignatio. Quartus, non relabendi anxia trepidatio.

Partes pœnitentiæ ſeptem. *Piſciculorũ ſignificatio.*

Quintus,amplius proficiendi affectio. Sextus,ſanctorum virorum imitatio. Septimus,ſuorum malorum & aliorum punitio. Iſtæ ſunt ſeptem ſpicæ, pullulãtes in culmo vno. Iſti ſunt ſeptem gradus in ſcala,per quam in cœlum aſcenditur: ſeptem peccatorum mortaliũ culpa diluitur : ſeptiformis Spititus ſancti gratia infunditur, & uirrutum ſeptenarius acquiritur. Sed cum iſtis panibus erant piſciculi pauci, ſaltem duo: qui ſignificãt timorem & amorem, qui cum iſtis panibus debent edi. Primus piſcis, eſt timor pœnarum inferni, & iſte capitur in aquis inferni. Secundus piſcis eſt amor & deſiderium æternorum, & iſte capitur in fluuio paradiſi : & dicuntur piſciculi, non piſces : quia timor eſt paruulus, eo quòd

hominem

A hominẽ paruulũ & humilẽ reddat:& amor ratione ſtatus, quia paruus eſt reſpectu amoris
futuri ſeculi. Inſuper ſciendũ, quòd ſunt ſeptẽ panes myſtici cuiuſlibet ſtatus:ſcilicet, in- *Panes myſtici ſeptem.*
cipientium,proficientiũ & perfectorum: de quibus Dominus paſcit fideles ſecundũ diuer
ſitatem ſtatuũ eorũdem. Primos ſeptẽ panes beatus Bernardus proponit clauſtralibus,qui *Incipientiũ panes.*
gerunt formam incipientium,quantum ad initium ſuæ cõuerſionis. Primus eſt panis ver- *Bernardus ſermo.1. de ſeptem panibus.*
bi,in quo vita hominis eſt:quia nõ in ſolo pane viuit homo,ſed in omni verbo,quod egre-
dietur ex ore Domini. Et vt taceamus de verbo vocali,quo Deus aliquando locutus fuiſſe
legitur Moyſi, Abrahæ,& aliis:ſiue per Angelos,ſiue per ſe,ſiue alio modo:ad præſens dice
re poſſumus quòd verbum egreditur ex ore Dei dupliciter. Vno modo immediatè, quan- *Matth. 4.*
do videlicet Deus loquitur per inſtinctum ad cor hominis, inſpirando ei quid facere de- *Verbum ex ore Dei.*
beat. Hoc medo Deus loquitur peccatoribus & hominibus mundanis, inſtigando eos ad
B pœnitentiam. Alio modo loquitur Deus per aliquem hominem,ſcilicet prælatum vel præ-
dicatorem, vel doctorem, vel aliquem amicum: per quem quaſi per referendarium Deus
verba ſua tranſmittit ad aures bominis. Eſt & tertius modus quo Deus loquitur homini-
bus,præcipuè clauſtralibus,ſcilicet per ſcripturam,quæ ad omnia recipiẽda ſunt ſicut ver-
ba Dei,cuius inſpiratione ſunt ſcripta,ad paſcendum videlicet legentes pane vitę ſpiritua-
lis. Secundus panis, ſecundum eundem Bernardum, eſt obedientia, qui bene comitatur
primum. Quid enim prodeſt verba Dei audire,niſi quis eis velit & ſecundum ea vitam ſuã
dirigere? Tertius panis eſt meditatio,& hic bene comitatur duos præcedentes. Nam poſt-
quam verba Dei commendata ſunt cordi, & eis homo ſtatuit obedire: neceſſe eſt homi-
nem continue meditari qualiter vitam ſuam ſecũdum Dei beneplacitum diſponat. Quar-
tus panis eſt orantium lachrymæ,qui panis bene adiungitur præcedenti. Cùm enim me-
C ditatur peccatorum ſuorum ſarcinam,præſentis incolatus miſeriam,& vitæ æternæ gloriã
ſuam imbecillitatem,& Dei erga ſe bonitatem:in tali meditatione exardeſcit ignis deuo-
tionis,& reſoluitur cor in lachrymas compunctionis: & tunc recurrit ad præſidium ora-
tionis. Quintus panis eſt labor pœnitentiæ,& bic panis vtique neceſſarius eſt incipiẽtibus:
etiam poſt alios præmiſſos:quia ſecundum Auguſtinum, Non ſufficit mores in melius cõ-
mutare,& à malis factis recedere:niſi & de his quæ facta ſunt ſatisfacias Deo per pœnitẽ-
tiam,laborem,& dolorem. Sextus panis eſt iocunda vnanimitas ſocialis:& hic bene dici-
tur panis:quia paſcit & confortat in vita ſpirituali viuentes in congregatione: quantum ad
clauſtrales:etiam viuentes in communione Eccleſiæ,& quantum ad alios incipientes. Se-
ptimus panis eſt eucbariſtia:&de hoc pane ſatis dicitur alibi in diuerſis locis. Prolatis ſeptẽ *Proficientiũ panes ſeptẽ.*
panibus incipientium,conſequentur deguſtandi ſunt alij ſeptẽ proficiẽtium. Vbi ſciendũ, *Rom. 9.*
D quòd ſicut dicit Apoſtolus: Non eſt volentis,neque currentis, ſed miſerentis Dei: oportet
enim currere volẽtẽ in via profectus ſpiritualis,totaliter inniti diuinæ miſericordiæ: & de
bonis iam præſtitis miſericordias Domini cum gratiarũ actione iugiter ante mẽtis oculos
habere,& ſic ſemper ad meliora poterit proficere. Propter quod beatus Bernardus omnes
miſerationes Domini erga ſe recogitãs,reducit eas ad ſeptẽ panes, quibus eum Dominus
miſericorditer reficere dignatus fuit. Et nos de eiſdẽ panibus veſci debemus, ſi in vita ſpiri
tuali proficere velimus, vt dicamus cũ Pſalmiſta: Veniãt mibi miſerationes tuæ, & viuam. *Pſal. 118.*
Primus panis,vel prima miſericordia,ſecundũ Berna. eſt præſeruatio à multis peccatis, in *Bernardus ſermo. 2. de ſeptem panibus.*
quæ incidiſſet ſi cũ Dei miſericordia nõ cuſtodiſſet: huius panis ſecundũ eundem Bernar.
tria ſunt fragmẽta. Tribus inquit modis à peccatis me memini cõſeruatum: occaſionis ſub-
tractione,reſiſtendi data virtute,& affectionis ſanitate. Secundus panis eſt,pia Dei diſſimu-
E latio circa peccantẽ:quia tardabat vltionẽ,& indulgentiã cogitabat:habet & hic panis tria
fragmenta: videlicet longanimitatem, quam exhibuit: electionem prædeſtinationis, quam
impleri voluit:& charitatem nimiam,qua nos dilexit. Tertius panis eſt miſeratio,qua con-
uertit ad pœnitentiam. Hic etiam panis baber tria fragmenta: quia cor concutit, excitans
illud vt aduertat ſuorum vulnera peccatorum,& vulnerum dolorem ſentiat: terret, dedu-
cens ad portas inferi, & præparata iniquis ſupplicia monſtrans: & ſpem dat intelligentiæ.
Quartus panis eſt indulgentia peccatorum, quòd videlicet Deus pœnitentẽ eum miſeri-
corditer ſuſcepit. Et hic panis habet tria fragmenta. Quia, vt dicit Bernardus: Sic ex toto *Bernardus ibidem.*
Deus induſit,& tam liberaliter omnem donauit iniuriam: vt iam nec damnet vlciſcendo,
quod eſt primum: nec confundat improperando, quod eſt ſecundũ: nec minus imputãdo,
quod eſt tertium. Quintus panis eſt continentia à peccando, ſeu virtus continendi & e-
mendatius viuendi, ne recidiuum pateretur. Et hic panis etiam habet tria fragmenta.

A

De fermento cauendo,& cæco Bethſaidæ illuminato.
CAP. XCII

ET poſt miraculum de paſſione oſtenſum, *dimiſſa turba*, ſtatim, *aſcendit*, Ieſus cum diſcipulis, *in nauiculam*, fugiens turbæ applauſum & reuerentiam, & vt à turba remotus doctrinæ vacaret diſcipulorum: dans in hoc nobis ſimile faciẽdi doctrinam & exemplum. *Et venit in fines*, ſeu partes *Magedam*, ſeu *Dalmanutha*, quod ſecundum Auguſtinum, idem eſt ſecundum rem, & eadem terra dupliciter vocata: Sed ſecundum alios ſunt duæ regiones diſtinctæ: ſed in extremitatibus coniunctæ: & ideo exiſtens in confinio vtriuſque dicitur eſſe
B in fine iſtius vel illius: & in tali loco erat Ieſus. *Et acceſſerunt ad eum* non tanquam deuoti & ſimplices, vt addiſcerent: ſed tanquam inuidi & inſidiantes, vt ipſum tentarent *Phariſæi & Sadducæi tentantes*: ſcilicet ſi poſſent eum capere in aliquo, *& rogauerunt eum vt oſtenderet eis ſignum de cælo* declarando, ſcilicet tempus aduentus ſui ex aliquo cœleſti ſigno. Ac ſi dicant: Si de cœlo veniſti, proba in hoc quòd ſigna de cœlo oſtendas. Vbi aduertendum, quòd aliqui Scribæ & Phariſæi, omiſſo ſtudio legis & Prophetarum, ſtudebant in Aſtrologia: vnde & vſque hodie aliqui eorum in hoc ſunt valde curioſi: & quia aſtrologi aliquando per cõſiderationem aſtrorum volũt iudicare de inchoatione legum & ſectarum diuerſarum: ideo iſti per aſtra volebant prænoſticare de aduentu Chriſti, quod erat impoſſibile: quia ad talia non ſe extendit virtus cœli: licet ſe extendat ad prænoſticandum de futura diſpoſitione aëris vt ſiccitate, & pluuia, & huiuſmodi. Vel ad cognoſcendum ipſum eſſe Chriſtum in le-
C ge promiſſum, petebant de cœlo ſignum maieſtatis ſuæ, vt fulgura & pluuias, vel huiuſmodi ſimile: vel quod in exemplum Moyſi manna cœlitus emiſſo omnem populum reficeret multo tempore, vel quòd ſolem ſtare faceret ſicut Ioſue, vel retrocedere ſicut Eſaias, vel quòd daret ignem de cœlo, ſicut Helias. Dominus verò *reſpondens* & eos redarguens, *ait: Facto veſpere dicitis*, id eſt aliquid de futura temporis diſpoſitione prædicere per conſiderationem cœli poteſtis, videlicet *ſerenum erit: rubicundum eſt enim cœlum*, quia talis diſpoſitio in veſpere frequenter eſt ſignum ſerenitatis futuræ: licet impediatur quandoque *& mane*, ſcilicet dicere poteſtis: *hodie tempeſtas erit*: rutilat enim cœlum, quia hoc vt plurimum eſt tempeſtatis ſignum. Et eſt ratio talis: Ex ſignis cœli in quibus non eſtis edocti ſcitis iudicare tempora prænoſticando de ſerenitate vel pluuia: multomagis ex ſcriptura legis & prophetarum in qua eſtis edocti, debetis cogitare me eſſe Chriſtum ab eis promiſſum. Vnde
D ſequitur arguitio eorum. *Faciem ergo cœli*: id eſt diſpoſitionem aëris *diiudicare noſtris* prænoſticando de futuris per ſigna, quæ tamen ſunt fallibilia: *ſigna autem temporum*, ſcilicet aduentus mei à prophetis prædicta à me in effectu exhibita (primus enim & ſecundus aduentus Chriſti ſunt quaſi duo tempora) *non poteſtis ſcire*: facultatem vobis hæreſi & inuidia auferente. Ex dictis enim prophetarum & viſis miraculis quæ nemo alius feciſſet, ſaluatoris aduentum cognoſcere debuerunt: & iudicare quòd ipſe eſſet Chriſtus in lege promiſſus. Moraliter hic reprehendit Dominus iſtos, qui per ſigna apparentia in cœlo quæ ſunt fallibilia, de futuris iudicabant: & ex his quæ habebant in ſcripturis de Chriſto, quæ quidem ſcripturæ ſunt infallibiles, iudicare neſciebant: & ſignificant illos qui de factis aliorum ſe intromittere volunt, & de propriis conſcientiis in quibus poſſent legere non iudicant. Vnde Hieronymus: Vix inuenies qui irreprehenſibilem vitam ſuam exhibere velit, vt liben-
E ter non reprehendat alienam: támque huius mali libido mentem hominum inuaſit, vt etiam qui procul ab aliis vitiis receſſerunt: in illud tamen quaſi extraneum laqueum diaboli incidant. Iſtud etiam dicitur contra illos qui ſolliciti ſunt futuram aëris, vel aliarum rerum qualitatem conſiderare, & de tempore ſuæ mortis vel futuri iudicii nolunt cogitare. Sed vt dicit Auguſtinus: Laudabilior eſt animus, cui nota eſt infirmitas propria, quàm qui cœlorum conſtellationes, & terrarum fundamenta ſcrutatur. Moraliter, veſper eſt hominis ſenectus: mane, iuuentus: rubor, eſt feruor charitatis: ſerenitas, tranquillitas mentis. Quando ergo in mane iuuentutis rubet cœlum, ſignum eſt futuræ tribulationis. Vnde in Eccle. *Fili accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia, & timore: & præpara animam tuam ad tẽtationẽ.* Quãdo verò in ſero & in fine rubet charitas: ſignũ eſt ſerenitatis futuræ, quę ſeqtur tẽpeſtatẽ. Vnde in Tob. *Poſt tẽpeſtatẽ trãquillũ facis*: & in Salom. *Extrema gaudij luctus occupat*: & ecõuerſo, & in Ioan. *Triſtitia veſtra cõuertetur in gaudiũ*: ſimiliter quãdo eſt ſerenitas proſperitatis

Matth. 16. & Marc. 8.

Magedam Dalmanutha.

Auguſtin. lib. 2. de cõſenſu Euangeliſt. c. 51.

Signum de cælo.

Aſtrologi Iudæi.

Exod. 16.
Ioſue 10.
4. Reg. 20.
4. Reg. 1.

Moraliter. Scripturæ potius quã aſtrologiæ credas.

Hieronym. epiſt. ad Celantiam de inſtitutione matrisfamilias.

Veſper moraliter.

Eccleſ. 1.
Tob. 3.
Prouer. 14.
Ioan. 16.

in vita præſenti: ſignum eſt pœnæ & tempeſtatis in vita futura: & econuerſo quando eſt ſerenitas in veſpere & tardè, ſcilicet in vitæ fine, ſignum eſt ſerenitatis, & conſolationis vitæ futuræ. *Et*, Dominus, *ingemiſcens ſpiritu*, quia ſicut de hominum ſalute lætatur, ita ſuper eorum dolet erroribus, *ait: Generatio mala*, quo ad morum peruerſitatem, *& adultera*: quo ad fidei violationem, recedens à Deo vero ſponſo animarum, per infidelitatem *ſignum quærit*, quò ad maieſtatis iudicationem: *& ſignum non dabitur ei, niſi Ionæ prophetæ*, id eſt ſignum infirmitatis. De quo Pſalmiſta dicit: *Fac mecum ſignum in bonum*, & cætera. Hoc enim eſt ſignũ paſſionis, per quod omnis homo eſt adiutus, & conſolatus. Simile habes ſuprà, vbi plura de hac videas materia. Et tanquam obſtinatos relinquens Phariſæos & Sadducæos, quò ad corporis præſentiam & gratiæ effectum: *& aſcendens iterum nauem*, cum diſcipulis ſuis, *abiit*, ab illis, *trans fretum*, id eſt vltra ſtagnum Genezareth, relicto ſtrepitu mundano. *Et cùm veniſſent diſcipuli trans fretum obliti ſunt panes accipere*, id eſt fragmenta panum ſeptem ſporratum, *& non habebant, niſi panem vnum*. Cauſa autem huius obliuionis potuit eſſe multiplex: vna, prohibitio ſollicitudinis de craſtino. Alia, occurſus pauperum, quibus reliquias dimiſerũt: tertia, ſpes de Domino, quia iam viſis miraculis certi erant quòd nihil eis deficeret: quarta, interna dulcedo vnius & veri panis habentis in ſe omne delectamentum, quem ſecum habebant: illo enim capti, de exteriori pane non cogitabant. Vnde Beda: Vnus panis quem ſecum habebant in naui. Myſticè ipſum panem vitæ Dominum, videlicet ſaluatorem deſignat: cuius amore, quia ſemper intus reficiebantur in corde, minus de terreno pane, quo corpus paſci ſolet, curabant. Hæc Beda. In quo oſtenditur in eis feruor & deſiderium ſupernæ doctrinæ, & contemptus delitiarum mundi huius: cùm etiam circa vitæ neceſſaria parum fuerunt ſtudioſi, & eorum deuotio ad præſentiam Chriſti, quia ſic inſeparabiliter adhærebant ei, quòd neceſſaria vitæ fuerant obliti: & quàm modicam carnis curam habebant, in reliquis neceſſariis, qui nec viaticum ſumpſerunt intentione dominici comitatus. Vnde Remigius: Tanto enim amore magiſtri detinebantur, vt nec etiam ad punctum vellent ab eo recedere. Animaduertendum eſt ergo, quantum alieni eſſent ab appetitu delitiarum, cùm tam paruam haberent de neceſſariis curam, vt etiam obliti ſint panes accipere, ſine quibus humana fragilitas ſubſiſtere non poteſt. Hæc Remigius. Hotum ergo diſcipulorum exemplo, & tu magis cura de cibo mentis, quàm ventris: & magis de virtute animi, quàm viatico corporis. Nam ſecundum Chryſoſtomum, hoc loco: virtutis poſſeſſio omnem triſtitiam & ſollicitudinem expellit, ac lætitiam & ſpem magnam immittit: deóque & hominibus acceptabiles facit. *Et dixit eis*, Ieſus, *intuemini*, per diligentem conſiderationem mentis, *& cauete*, per fidei puritatem: *à fermento*, id eſt à corruptione & doctrina corrumpente *Phariſæorum & Sadducæorum*: fermentum enim quandoque propter corruptionem ſignificat doctrinam malam, vt hic: quandoque propter calorem incluſum ſignificat feruorem fidei, vt ſuprà: *& à fermento*, & corruptione *Herodis*, ſcilicet prauis moribus. Et ſic habetur triplex fermentum. Primum, Sadducæorum, qui dicunt nõ eſſe reſurrectionem: neque Angelum: neque Chriſtum: prophetas ſpernunt: ſpe præſentium Deo ſeruiunt. Secundum, Phariſæorum, qui decreta legis diuinæ traditionibus hominum poſtponunt: legem prædicant verbis, & impugnant factis: in quorum doctrina duo erant, ſcilicet peruerſitas doctrinæ, & ſimulatio vitæ. Tertium eſt Herodianorum, quod eſt adulterium, homicidium, temeritas iurandi, ſimulatio religionis. Primum eſt erroris. Secundum, ſimulationis. Tertium, praui moris. Primum corrumpit rationem. Secundum, intentionem. Tertium, operationem. De his tribus dicit apoſtolus: Non in fermento veteri, quantum ad primum: neque in fermento nequitiæ, quantum ad ſecundũ: & malitiæ, quantum ad tertium. Vel ſecundum quoſdam fermẽtum Herodis vocat etiam doctrinam corruptiuam Herodianorum, dicentium Herodem Chriſtum. Iſti Herodiani, ſecundum eos fuerunt quidem Iudæi: fingentes quandam ſectam nouam, dicentes de Herode Aſcalonita, quòd erat Meſſias: moti falſo intellectu illius, quod dicitur in Geneſi: *Non auferetur ſceptrũ de Iuda*, & cætera. Vbi dicitur quòd ablatio regni, à tribu Iudæ erat ſignũ aduentus Meſſiæ. Iſte autem Herodes obtinuit regnum illud, cùm tamẽ alienigena, quia pater eius fuit Idumæus, & quia Meſſiam promiſſum intelligebant illi regnare temporaliter: nec videbant alium tunc regnare in Iudæa, niſi Herodem: ideo dixerunt eum eſſe Meſſiam, cùm tamen prophetia Iacob prædicta eſſet, ſecundum veritatem de Chriſto, tempore Herodis nato, intelligenda. Ab his ergo omnibus monet diſcipulos cauere, ne in his conſentiant, vel

Marginal notes: *Pſal. 85.* — *Beda in ca. 8. Marci.* — *Remigius in Matth.* — *Chryſoſt. hom. 54. in Matthæum.* — *Fermẽtum triplex.* — *1. Cor. 5.* — *Herodiani.* — *Gene. 49.*

Margin letters: A, B, C, D, E

A hæc in eis approbando, vel in his eos imitando. Non enim viuendum eſt in fermento ve-
teri, quantu mad peruerſam doctrinam: neque in fermento malitiæ, quantum ad morum
prauitatem: & nequitiæ, quantum ad ſimulatam iuſtitiam: ſed in azymis ſynceritatis, quò
ad vitam & intentionem: & veritatis, quò ad doctrinam. *At illi*, id eſt diſcipuli dictum Do-
mini intelligentes de pane fermentato, & materiali, *cogitabant intra ſe dicentes*, quodam oc-
culto murmure: quia hoc ideo dicit, *quia panes non accepimus*: non vult quòd de pane Phari-
ſæorum fermentato accipiamus. Putabant enim ſe eſſe tacitè notatos de panum obliuio-
ne: & quòd ad literam de pane fermentato loqueretur, ne ab eis acciperent, eo quòd panes
ſecum non accepiſſent. Errabant Apoſtoli in duobus: quia & de panum defectu dubitabãt, *Apoſtolorũ*
eo quòd panes non attulerant: & quia verbum Domini de fermento ad literam capiebant. *error du-*
Primò ergo arguuntur de primo: ſcilicet quòd timebant panis defectum materialis. *Sciens* *plex.*
B *autem Ieſus*, cogitationes eorum, tanquam Deus, arguit eos de fidei modicitate, quia eo præ-
ſente & cum eo timebant poſſe egere, dicens: *Quid cogitatis modicæ fidei, quia panes non habetis*:
& me dixiſſe de panibus terrenis, de quibus dubitare non deberetis. Panem vitæ, quæ eſt
cauſa omnium panum, ſecum habebant: & ideo de panum defectu dubitare non debebãt.
Hoc autem, ſecundum Chryſoſtomum, Dominus facit, vt ſollicitudinem eſcarum ab eis *Chryſoſto.*
abiiciat: quaſi diceret. Ex factis meis præcedentibus & doctrina debetis ſic eſſe illuminati, *hom. 54. in*
quòd verbum meum intelligeretis non de pane materiali, quia de hoc poſſum vobis ſuffi- *Matthæum.*
cienter prouidere. Quod probat duplici exemplo, in quo magnam multitudinem ſatiauit
paruo cibo. Vnde ſubdit: *Nondum intelligitis*, ſcilicet myſterium. Nam ſi per panes intelligi-
tur doctrina ſana: neceſſariò per fermentum intelligitur corrupta, *neque recordamini*, ſcilicet
virtutis in multiplicatione panum. Vnde ſequitur, *quinque panum*, ſcilicet diſtributorum, *in*
C *quinque milia hominum: & quot cophinos ſumpſiſtis*, de reſiduo: *neque ſeptem panum*, ſcilicet diſtri-
butorum, *in quatuor milia hominum*, & quot ſportas ſumpſiſtis fragmentorum. Reducit eos
ad memoriam miraculorum de quinque & ſeptem panibus, vt confidant quòd ipſe paſcet
eos qui pauit turbas. Quaſi diceret: Non eſt vobis timendum, cùm de tam paucis panibus,
tantas feci abundare reliquias. Vnde Chryſoſtomus: Per hoc in memoriam eis reducit ea *Chryſoſto.*
quæ prætererierunt, & ad futura attentiores facit. Deinde arguuntur de ſecũdo, ſcilicet quòd *ibidem.*
habebant defectũ intellectus ſpiritualis: cùm dicitur. *Quare non intelligitis*, ſcilicet, *quia non de*
pane dixi vobis. Quaſi diceret, non eſt vobis dubitandum de pane materiali, quia ita poſſum
eum multiplicare ſicut vidiſtis: nec de illo ego ſollicitor, nec loquor vobis: ideo potius de
alio pane & fermento intelligere debuiſtis: ſcilicet doctrinæ peruerſæ, quæ more fermen-
ti ſe veri panis ſubſtantiam ſimulat habere. Sed reuera totam ſubſtantiam eius cui admi-
D ſcetur corrumpit, & ad ſaporem ſuum trahit. Hoc eſt de quo Apoſtolus, dicit: *Modicum fer-* *1. Cor. 5.*
mentum totam maſſam corrumpit. Ab iſto ergo ſicut à nociuo cibo ſummè eſt cauendum. Vn- *Ambroſius*
de Ambroſius: Cibus corporalis nociuus cum magna ſollicitudine cauetur: quanto ma- *in c. 9. Lucæ*
gis ſpiritualis? *Tunc intellexerunt, quia non dixerat cauendum à fermento panum*, ſcilicet mate-
rialium: ſed à doctrina Phariſæorum & Saducæorum, quæ ratione prædicta vocatur fer-
mentum. *Et venerunt Bethſaidam, vbi cæcum ei adducunt: rogantes vt illum tangeret*, & firmi- *Cæci illumi*
ter credentes quòd ad tactum eius ſanus fieret. *Et apprehenſa manu eius eduxit eum extra vi-* *natio.*
cum, id eſt extra vicinitatem & tumultum malorum. *Et expuens in oculos eius, impoſitis manibus*
ſuper oculos interrogauit eum, ſi quid videret. Et aſpiciens, id eſt aſpicere incipiens, *ait*, video ho-
mines velut arbores ambulantes. Non enim diſtinguere poterat liniamenta humano-
rum corporum, videbat obſcurè corpora eorum moueri de loco ad locum: & poſtea
E perfectè illuminauit eum. Nam *iterum manus ſuper oculos eius impoſuit, & clarè omnia vi-* *Cur primo*
dit. Per hoc arguitur ignorantia diſcipulorum, facto quòd ipſis præſentibus illumina- *imperfectè*
uit cæcum: primò imperfectè, & poſtea perfectè. Certum eſt enim quòd Chriſtus po- *illumina-*
terat eum ſtatim perfectè illuminare: ſed per talem modum voluit facere, vt deſigna- *tus ſit cæcus.*
ret diſcipulos adhuc in parte obſcuratos caligine ignorantiæ, & ad clarè intelligendum
indigere maiori illuminatione. Vnde & poſt reſurrectionem ſuam aperuit illis ſenſum,
vt intelligerent ſcripturas. Alij dicunt illuminationem huius cæci ſucceſſiuè factam, pro-
pter paruitatem fidei huius cęci & offerentium ipſum Chriſto: & poteſt eſſe quòd iſta cau-
ſa & prædicta concurrerunt ad iſtum effectum in ipſo. Per hoc etiam ſignatur quòd
Dominus aliquando dat ſuam gratiam augmentando prius datam. *Et mittens illum*
in domum ſuam iuſſit, vt nemini diceret, ad vanitatis iactantiam, vt mundi gloriam nos

doceret fugere:ſed tamen dicere poterat,& debuit, ad prædicationem laudis diuinæ : hoc A
nondum intelligunt,qui omnia opera ſua,vt ab hoininibus videantur, faciunt. De quibus
Matt. 6. Dominus ait:*Receperunt mercedem ſuam*.Ne ergo hic recipias mercedem, & recipiendo per-
das æternam:vitioſitatem tuam potius enarra,quàm virtutem: exemplo Apoſtoli dicentis:
1. Tim. 1. qui fui blaſphemus,& perſecutus ſum Eccleſiam Dei. Vnde Auguſtinus : Vis virtutes tuas
augeri,prodere noli, fuge videri quod eſſe meruiſti. Quod manifeſtando potes amittere,
Beda in ca. 8. Marci. tacendo cuſtodi. Vbi Beda:Cuncti qui à Domino curantur languores, ſpiritualium ſunt
ſigna languorum, quibus anima per peccatum æternæ morti propinquat. Sicut enim in
ſurdo & muto à Domino ſanato : ſanatio mentis inſinuatur eorum, qui neque audire ver-
bum Dei,neque loqui nouerant:& mox in refectione turbæ eſurientis,quæ Dominum ſe-
cuta fuerat ſuauitas figuratur illa qua diligentium ſe & quærentium ſolet corda nutrire:
ita & in hoc cæco paularim curato à Domino,illuminatio deſignatur cordium ſtultorum, B
ac longe à via veritatis aberrantium.Rogabant autem eum vt illum tangeret:ſcientes quia
Tangimus tactus Domini,ſicut leproſum mundare,ita etiam cæcum illuminare valeret. Tangimus
Dominum. autem Dominum nos,cùm ei fide integra & ſyncera adhæremus:tangit nos,cùm mentem
noſtram afflatu ſui ſpiritus illuſtrat,atque ad cognitionē nos propriæ infirmitatis ſtudiúm-
que bonæ actionis accendit.Apprehendit manum cæci,vt eum ad excuſationē bonæ ope-
rationis confortet.Eduxit extra vicum,vt à vita vulgari ſegregatus voluntatem ſui condi-
toris, qua illuminari meretur, liberius ſedulo corde ſcrutaretur. Quiſquis enim lumen
æternitatis videre deſiderat : non exempla turbarum, ſed ducatum neceſſe eſt ſemper ſui
redemptoris ſequatur.Ideo autem cæcum hunc paulatim,& non repentè curat:quem mox
vno verbo, ſi vellet, poterat curare, vt magnitudinem humanæ cæcitatis oſtenderet : quæ
quaſi pedetentim, & per quoſdam profectuum gradus ad lucem diuinæ viſionis ſolet per- C
uenire.Sputum quippe ab intus de capite Domini procedit:manus verò ſunt membra cor
poris,exterius poſita.Expuens ergo in oculos cæci Dominus,imponit manus ſuas vt videat
quia cæcitatem generis humani, & per inuiſibilia diuinæ pietatis dona,& per exhibita fo-
Miſticè. ris ſacramenta aſſumptæ humanitatis abſterſit.Quòd autem eum in domum ire præcepit,
myſticè admonet omnes qui cognitione veritatis illuſtrantur, vt ad cor ſuum redeant : &
quantum ſibi donatum ſit,ſollicita mente perpēdant: donatis collatiſque ſibi beneficiis di-
gna operum executione reſpondeant. Quia verò eum(ſicut & multos alios quos ſanauit)
ſanationem ſuam ſilentio tegere iubet:exemplum ſuis tribuit ne de his quæ faciunt mirā-
dis,fauorem vulgi requirant:ſed diuinis tantum aſpectibus,vbi & merces reſtat,ſint place-
re contenti.Hæc Beda.
D

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, fac mecum ſignum infirmitatis & paſſionis tuæ in bonum : vt inde per te me adiutum gaudeam & conſolatum. O panis vitæ , da mihi ſemper tuo amore refici: vt minus ſolliciter de pane vel quocunque ſolatio temporali.Da mihi ,vt à fermento peruerſæ doctrinæ, ac ſimulatæ iuſtitiæ, & actionis prauæ caueam:& in his nec actiuè nec paſſiuè te offendam. O ſplendor paternæ gloriæ illumina cor meum lumine tuæ gratiæ diuinæ: méque de omnibus erroribus & laqueis erue, ac dirige in viam veritatis & iuſtitiæ , ac ſalutis æternæ, Amen.

Finit prima pats, vitæ Ieſu Chriſti.

SECVNDA

A SECVNDA PARS VITÆ CHRISTI DOMINI NOSTRI.

De confeſſione veræ fidei, quam Petrus fecit pro omnibus.

CAPVT. I.

PRIMA pars libri huius, quæ præcedit, nullam de paſſione mentio- *Matth. 16. & Mar. 8.*
nẽm expreſſe facit. Secunda verò pars, quæ hîc ſequitur, frequenter de
B paſſione facit mentionem: & totam continet paſſionem: & eorum quę
vltrà ſunt ſeriem. Poſt præmiſſa ergo *venit Ieſus* tanquam ſaluator: vbi-
que lumen doctrinæ ſpargens, vbique perditos quærens, vbique pœni-
tentes ſaluans: *in partes* & fines ciuitatis, quæ *Cæſaria Philippi* vocabatur: *Cæſaria Philippi.*
ſed nunc Paneas dicitur. Philippus tetrarcha frater Herodis ciuitatem
illam renouauit & ampliauit: & extũc eam Cæſaream Philippi, in me-
moriam ſui nominis, & in honorem Tyberij Cæſaris, qui ei quartam partem regni dede-
rat, appellauit. Et eſt ſita in pede montis Libani, vbi hincinde in decliui latere mõtis oriũ-
tur duo fontes Ior & Dan dicti: qui poſt modicum ad radicem, & pedem Libani confluen- *Iordanis ortus.*
tes, efficiũt Iordanem, qui poſt longos circuitus ingreditur mare Galileæ, propè Corozaïm
ciuitatem. Dicitur etiam Cæſaria Philippi, ad differentiam Cæſareæ Paleſtinæ: vbi Cen-
C turio Cornelius dicitur habitaſſe. Eſt & alia Cæſarea, metropolis Cappadociæ, quæ eſt in
regione Turciæ. In iſta autem ciuitate, ſcilicet Cæſarea Philippi, & in confinibus eius, ha-
bitabat Gentium populus: & ideo ex hoc quòd Chriſtus myſterium ſuæ incarnationis
hîc reuelare voluit: oſtenditur quòd fundamentum eccleſiæ in fide Gẽtium ſit. Hæc enim
ciuitas eſt Phœnicis regionis Gentium, & terminus Iudææ ad Septentrionem, ad quam
tributum cenſus capitis deferebatur: pro quo ſub Cæſare Auguſto vniuerſus orbis deſcri-
ptus dicitur. Congruum autem fuit, vt in loco in quo orbis tributum ſoluit: rex regum, &
Dominus orbis tributum fidei exigeret, quod ſoluitur de capite animæ, id eſt de mente.
Et cùm eſſet ſolus orans in via: *interrogauit diſcipulos ſuos*, non quia dubitaret, vel ignoraret, *Interrogandi ratio in Christo.*
& vt aliquid diſceret: ſed vt eos veritatem inſtrueret & doceret, & errorem hominum per
reſponſionem diſcipulorum eliminaret. Item, vt ei occaſionem metendi daret: & nos fi-
deli eorum confeſſione, in fide ſolidaret. Item, vt fidem illorum per ſequentem approba-
D tionem & promiſſionem in ipſis fortius confirmaret, ac differentiam Apoſtolorum & po-
pulorum confirmando oſtenderet. Exploraturus autem fidem diſcipulorum, prius vulgi
ſententiam inquirit: quia confirmaturus eos in fide, prius opiniones & errores aliorum à
mentibus eorum remouere voluit, vt de veritate eos melius informaret. Si doctor euan-
gelicus debet errores deſtruere: vt melius poſſit veritatem aſtruere. Volens ergo Dominus
errores ex poni, vt eis expulſis diſcipuli veritatem proferãt, non vulgi opinione, ſed ex Do-
mini reuelatione, *interrogauit eos dicens: Quem dicunt homines*, & turbæ vulgares, *eſſe filium homi-
nis?* id eſt virginis. Hoc ſoli Chriſto conuenit. Adam enim fuit filius terræ: alij filij hominũ, *Filius hominis.*
quia ex vtroque gignuntur parente: ſed ſolus Chriſtus fuit filius vnius hominis, quia non
niſi vnum parentem habuit in terra, ſic vnum in cœlo. Vocat ſe etiam non ſolum filium
Dei, ſed hominis, ratione humilitatis: quod eſt contra illos, qui ſemper volunt ſe à digniori
E nominare: & maiores ſuæ parentelæ, tacitis cæteris, allegare. ſecundum Hieronymum, non *Hierony. in c. 16. Matt.*
dicit, quem me dicunt eſſe homines? licet de ſe intelligeret, ne iactanter de ſe quærere vi-

Chryſoſtom. hom. 55. in Matthæum.
deretur:ſed dicit,ſecundum Chryſoſtomum, filium hominis: quia diſpenſationem incar- A
nationis credi vult, & in confeſſionem deuenire. Similiter prælati ac doctores,magni ho-
mines,deberẽt inquirere de fama ſua à collateralibus ſuis:quia bona fama doctoris & præ-
Fama noſtra nobis curanda.
ſidentis,multum facit ad doctrinæ & ædificationis fructum:mala ad detrimentum. Vnde
Origenes tracta. 1. in Matthæum.
Origines:Interrogauit Christus diſcipulos:vt nos ſemper ſcrutemur qualis opinio ſit apud
homines de nobis:vt ſi quid malè dicitur de nobis, occaſiones illius præcidamus: ſiquid
autem boni, eius occaſiones augeamus. Sed & diſcipuli epiſcoporum, apoſtolorum in-
ſtruuntur exemplo:vt qualeſcunque opiniones audierint foris de epiſcopis ſuis, referant
eis. In hoc autem quòd Dominus ab apoſtolis quæſiuit de fide turbarum: dedit intellige-
re quòd prælati reddituri ſunt rationem de fide ſubditorum. Et quia de Christo erant va-
Opiniones omnes de Chriſto.
riæ opiniones in populo:ideo diſcipuli reſponderunt dicendo,quòd alij dicerent eum eſſe
Ioannem Baptiſtam, qui in vtero matris poſitus ſentiebat Domini præſentiam:& propter
Luca 1.e. Luca 9.a.
baptiſmum & vitæ eminẽtiam:cuius opinionis fuit Herodes,& ſui ſequaces. Vnde Theo- B
philus: Multi namque putabant quòd Ioannes à mortuis ſurrexiſſet, ſicut & Herodes cre-
debat:& poſt reſurrectionem ſuam miracula perpetraſſet. Alij verò dicerent eum eſſe He-
4. Reg. 1. b. c.
liam,propter zelum veritatis quem habuit: & propter potentiæ euidentiam, quia ignem
de cœlo poſuit: & quia ad cœlum raptus,creditur inde eſſe venturus. Alij Hieremiam,pro
4. Reg. 2. Hiere. 1. b. In Threnorum libro.
ſanctitate:qui ſanctificatus fuit in vtero matris,& propter patiẽtiam in aduerſis,& propter
beneficium miſericordiæ:quia populi peccata planxit,& lamẽtatus fuit. Alij autem vnum
de Prophetis,ſcilicet Heliſæum, propter excellentiam ſapientiæ: habuit enim duplicem
ſpiritum Heliæ,vel quia ſurrexit vnus alius de antiquis prophetis prioribus. Et ſic patet di-
uiſio erroris habiti, de Ieſu,à diuerſis. Sic adhuc hodie variantur homines inquirendo ſa-
lutem,ſiue beatitudinem. Vnuſquiſque enim ponit beatitudinem in eo quod diligit: & C
Auguſtin. 1. de doctrina chriſtiana.
hoc pro Deo colit:quia ſecundum Auguſtinum,hoc ab homine colitur, quod præ cæteris
diligit. Deinde exigit,à diſcipulis propriam de ſe confeſſionem, dicens: *Vos autem*, ab aliis
diſcreti,qui non eſtis de turba,ſed mei diſcipuli: quibus datum eſt noſſe myſterium regni
Matt. 13. b. Ibidem. 5. b Ioan. 15. b.
Dei,qui eſtis lux mundi:quibus omnia quæcunque audiui à patre meo nota feci, *quem me*
eſſe dicitis quaſi diceret:Si alij errant opinione falſa de me: vos tamen non debetis errare,
qui tandiu mecum fuiſtis:& meam doctrinam audiſtis,& miracula tanta vidiſtis. *Et reſpon-*
Petri reſponſio.
dit Petrus:pro omnibus, ſcilicet pro ſe,& pro aliis:quia omnes vnum ſciebant, & idem ſen-
tiebant:licet alij apoſtoli etiam ſcirent:iſte tamen tanquam ſenior, ac princeps & caput a-
liorum,fit os totius collegij: ac præ omnibus & pro omnibus reſpondit, qui omnibus præ-
eſſe & prodeſſe debuit. Ex quo patet quòd præcipuè ad Petri ſucceſſorem pertinet certifi-
catio dubitationum de fide,& pertinentibus ad eandem. Petrus igitur non à parentibus, D
Papæ eſt decidere dedubiis fidei.
ſed à patre cœleſti edoctus: Dei filium & hominem videns,vtrunque complexus eſt:ac ve-
ritatem diuinæ & humanæ naturæ,id eſt verum Deum & hominem, in eodem ſuppoſito
Pſal. 44. b.
confitetur,dicens: *Tu es Chriſtus filius Dei viui*: quaſi dicat, *tu es Chriſtus*, id eſt homo ſecun-
dum quòd vnctus es oleo gratiæ præ participibus tuis: & ſic confitetur eius humanitatem,
in qua vnctus eſt oleo gratiæ præ aliis:& es filius Dei,naturalis ſcilicet,& non adoptiuus ſi-
cut alij, & per conſequens eiuſdem naturæ cum Deo patre: & ſic confitetur eius diuini-
Deus viuus
tatem: & addit, *viui*:id eſt incommutabilis, & æterni: quia Hebræi conſueuerunt vocare
Deum viuum, ad differentiam & diſtinctionem falſorum deorum, qui non viuunt: quos
ſcilicet gentes,vel de mortuis hominibus,vel de inſenſibili materia & ſubſtantia ſibi inſti-
tuerunt. *Reſpondens autem Ieſus* Petro: & in Petro omnibus, mercedem veræ confeſſionis,
Bariona.
Dixit ei:Beatus es Simon Bariona,id eſt filius Ioanna: Bar enim idem eſt quod filius: Iona au-
tem ponitur per diminutionem, pro Ioanna, ſubtracta media ſyllaba. Vnde Bariona hîc E
Chryſoſto. hom. 55. in Matthæum.
accipitur, ac ſi filius Ioannis diceretur: & propter hoc etiam Petrus, quandoque Simon
Ioannis dicitur. ſecundum Chryſoſtomum,hoc dicit,vt oſtendat quoniam ita naturaliter
eſt Chriſtus filius Dei, ſicut Petrus filius Ioannæ, eiuſdem ſubſtantiæ cum eo qui genuit.
Beatus inquam es,propter confeſſionem veræ fidei, quæ ducit ad beatitudinem, *quia caro*
& ſanguis non reuelauit tibi:id eſt non parentes tui, vel homo mortalis, aut humana doctrina
iſtam veritatem,& tantum arcanum fidei te docuerunt, *ſed pater meus qui eſt in cœlis*: & per
Chryſoſto. ibidem.
conſequens tota trinitas:quia indiuiſa ſunt opera trinitatis. Vbi Chryſoſtomus:Sermo iſte
conuenit & ad omnes, vt ſingulis quibuſque dicatur. Beatus es quoniam caro, & ſanguis
non reuelauit tibi: ſed pater meus qui eſt in cœlis. Tu dicis, & verum dicis: quia ego ſum
Chriſtus filius Dei viui. *Et ego* qui ſum veritas immobilis *dico tibi* pro te, & pro ſociis tuis,
cuius

A cuius dicere, eſt facere: *quia tu es Petrus* à me petra dictus, id eſt confeſſor veræ petræ, qui eſt
Chriſtus, ac fide fortis, & doctrina ſtabilis. Meritò propter fidei fortitudinem, & fidelem *Petri nominatio.*
Chriſti confeſſionem hoc nomen Petrus accepit, qui in petram Chriſtum credidit. Simon
quippe antea vocabatur: ſed hoc nomen Petrus à Domino ei impoſitum eſt, vt eccleſiam
ſignificaret. Quia enim petra Chriſtus, Petrus eſt populus Chriſtianus. *Et ſuper hanc petram*,
quam modo confeſſus es, & quam tu modo in fidei fundamento poſuiſti, id eſt ſuper Chri-
ſtum *ædificabo eccleſiam meam.* Petra enim erat Chriſtus, ſuper quod fundamentum etiam *1 Cor. 10. a*
ipſe ædificatus eſt. Huic ſententiæ apoſtolus concordans ait: *Fundamentum aliud nemo poteſt*
ponere, præter id quod poſitum eſt Chriſtus Ieſus. Ac ſi dicat, non eſt aliud fundamentum, niſi illa *1. Cor. 3.*
petra, quam Petrus poſuit fundamentum, cùm diceret: *tu es Chriſtus filius Dei viui.* Super
hanc enim petram ædificatur tota Dei eccleſia. Item *ſuper hanc petram* id eſt ſuper hanc fi-
B dem & confeſſionem, ſeu huius fidei & veritatis firmitatem: tanquam ſupra fundamẽtum
firmum, *ædificabo eccleſiam meã. Et portæ inferi* quæ ſunt ſuggeſtiones dæmonum, delectatio-
nes vitiorum, doctrinæ hæreticorum, tormenta ac blandimenta perſecutorum: ac praua
malorum opera, colloquia, & exempla: quæ iter perditionis oſtẽdunt, & ad tartara ducunt:
non præualebunt aduerſus eam, ſcilicet eccleſiam ſic firmatam, quia à fide & charitate Chriſti
non ſeparabunt eam. Ex quo patet quòd eccleſia conſiſtit in illis perſonis in quibus eſt no-
titia & vera confeſſio fidei & veritatis. Deinde claues regni cœlorum ſe Petro daturum
Dominus promiſit, ſed tunc non dedit: quia ſi ſtatim dediſſet: nunquam in Petro prauitas *Clauium promiſſio.*
confeſſionis, de qua ſtatim ſubditur: vel error negationis, de quo in paſſione dicitur, locum
inueniſſet. Sicut autem pro omnibus Apoſtolis Petrus reſpondit, ita in eo omnibus claues
regni Dominus promiſit, dicens. *Et tibi*, qui præ cæteris confeſſus es *dabo claues*, id eſt iudi-
C cij poteſtatem *regni cœlorum*, id eſt eccleſiæ præſentis, quæ dicitur regnum cœlorum, quia
ad vſum poteſtatis eius dignè miniſtratum ſequitur aditus vel clauſio regni cœlorum. Vn-
de Beda: Claues autem ei non modo dantur, ſed promittuntur: necdum enim fabricatæ *Beda in ca. 8. Marci.*
ſunt ſuper incudem crucis, nec in eo ſanguine temperatæ. Ego quoque earum miniſterio
cum in actu perfectionis fuerint, adhuc in ardentis paſſionis fornace, primo latroni & ho-
micidæ aperiam ianuam paradiſi: vt & tu in eo exemplo publicanos & meretrices intrare
permittas. Tu enim ſuper eos iudicium exercebis, qui confitebuntur culpam, & expecta-
bunt pœnam. Et ideo habebis ordinariam iuriſdictionem, & iudiciariam poteſtatem, ad
quod duo requiruntur: authoritas cognoſcendi vel arbitrandi de culpa: & poteſtas abſol-
uendi vel etiam iudicandi: quæ duo ſub nomine clauium tibi dabo. Hæc Beda. Claues er- *Clauiũ ſignificatio.*
go regni cœlorum ipſam diſcretionem, qua dignos vel indignos diſcernat: potentiam qua
D liget vel ſoluat. Clauis quippe eſt poteſtas quædam ſpiritualis ſupernaturaliter à Deo data
& infuſa, non innata & acquiſita. Et dicit hic gloſa quòd duæ ſunt claues, ſcilicet ſcientia
diſcernendi, ac poteſtas ligandi & ſoluendi. Vnde ſciendum quòd ſicut in ſole potentia li-
quefaciendi & indurandi vna eſt in radice, ſed duæ in effectibus: ſic tantum vna eſt clauis
in radice, ſed duæ in effectibus. Clauis enim dicitur poteſtas iudicandi in foro animarum, *Clauium poteſtas duplex.*
non corporum: poteſtas autem iudicandi ex duobus integratur: ex poteſtate diſcernendi in
cauſæ examinatione, & poteſtate diffiniendi in cauſæ determinatione per ſententiam con-
demnatoriam vel abſolutoriam. Prima poteſtas dicitur hic ſcientia, non vt eſt habitus co-
gnitionis: ſed authoritas & poteſtas diſcernendi & iudicandi per ſcientiam præhabitam.
Alia dicitur potentia admittendi ad regnum, vel excludendi, ſecundum verum iudicium
præhabitum: quia debent indigni excludi, & digni recipi. Vnde Bernardus: Petrus claues *Bernardus ſermo. 69. in cantica.*
E accepit in ſcientia & poteſtate ſibi data deſuper: & hæ claues ſunt poteſtas aperiendi &
claudendi: atque inter admittendos & excludendos diſcretio. Deinde ſubiungit. *Et quod-*
cunque ligaueris ſuper terram, id eſt ipſo ſuper terram viuente *erit ligatum & in cœlis* id eſt cœle-
ſtis curia approbabit & confirmabit. Et ſimiliter *quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum*
& in cœlis. Hoc eſt ſecundum gloſam, quemcunque indignum remiſſione iudicaueris dum
viuit, indignus apud Deum iudicabitur: & quemcunque ſoluendum iudicaueris dum vi-
uit, remiſſionem à Deo conſequetur. Hæc autem ſoluendi atque ligandi poteſtas, non ſoli *Poteſtas hęc quibus data.*
Petro ſed & cæteris Apoſtolis data eſt à Domino: & non tantum Apoſtolis, verumetiam in
epiſcopis & preſbyteris omni eccleſiæ. Ita tamẽ quòd poteſtas authoritatis eſt in ſolo Deo,
qui aperit per gratiæ infuſionem: poteſtas excellentiæ in Chriſto; qui aperit per paſſionis
meritum: poteſtas miniſterij in prælatis eccleſiæ, qui aperiunt per ſacramentorum mini-
ſterium. Sed ideo Petrus ſpecialiter claues regni cœlorum, & principatum iudiciariæ po-

teſtatis accepit: vt omnes per orbem credentes intelligant:quia quicúque ab vnitate fidei A
vel ſocietate illius quolibet modo ſemetipſos ſegregant, tales nec vinculis peccatorum
abſolui,nec ianuam regni cœleſtis ingredi poſſunt. Et ſecundum gloſam ſpecialiter eam
poteſtatem Dominus Petro conceſſit,vt ad vnitatem nos inuitaret.Ideo enim eum princi-
Vnus Chriſti vicarius. pem Apoſtolorum conſtituit:vt eccleſia vnum principaliter Chriſti haberet vicarium, ad
quem diuerſa membra eccleſiæ recurrerent: ſi fortè inter ſe diſſentirent. Quòd ſi diuerſa
capita eſſent in eccleſia,vnitatis vinculum rumperetur. Hic ergo Petrus eligitur eccleſiæ
prælatus: ſed poſt eum aliis Apoſtolis hanc promiſſam poteſtatem accepit. Vbi Apoſtoli
epiſcopi ſunt ordinati,quando poſt reſurrectionem Dominus inſufflans in eos dixit: Acci-
Ioan.20. pite ſpiritum ſanctum,& cætera.Sed paſtorem omnium fidelium & Apoſtolorum princi-
pem,ac ſuum vicarium in tota eccleſia præfecit cum ei dixit. *Paſce oues meas.* Hæc prædicta
Ioan.vlti. epiſcopi & prælati audiant,de munere gaudeant,de poteſtate non ſuperbiant. Si enim ſic B
ligauerint vt Petrus,ſi ita ſoluerint vt Petrus:quicquid ligauerint ligatum erit, & quicquid
ſoluerint ſolutum erit. Imitentur ergo illum in diſcretione & iuſtitia, quem imitari volunt
Petrus imitandus, & intuendus. in ligandi ac ſoluendi poteſtate. Ideo enim hæc ſoli Petro dicta ſunt: vt omnes alij ſe in il-
lo quaſi ſpeculo videant,ſic viuendo, ſic ligando, ſic ſoluendo, & à pace & concordia non
recedendo. Non præſumant quicquam contra iuſtitiam & veritatem: attendentes verbum
Apoſtoli dicentis: Non enim poſſumus aliquid contra veritatem, ſed pro veritate. Et ſe-
Origenes tractatu 1. in Matth. cundum Origenem: Sit irrepræhenſibilis qui alterum ligat vel ſoluit: vt inueniatur dignus
ligare vel ſoluere in cœlo. Quodcunque ergo ligauerint vel ſoluerint in terra iuſtè & di-
ſcretè,ac vtraque claue cooperante & non errante:ligatum & ſolutum erit & in cœlo. Si
tamen iniuſtè agit prælatus,ſententia etſi ligat quo ad eccleſiam militantem: non tamen
quo ad triumphantem. Sed ſiue iuſtè ſiue iniuſtè proferatur, ſemper ſententia paſtoris ti- C
Gregorius home.26.in Euangelia. menda eſt:ne fortè culpa quæ non fit ex opere, fiat ex elatione. Vnde Gregorius: Sub ma-
gno moderamine paſtores eccleſiæ,vel ſoluere ſtudeant,vel ligare. Sed vtrum iuſtè vel in-
iuſtè obliget paſtor,paſtoris tamen ſententia gregi timenda eſt. Ne is qui ſubeſt,& eùm in-
iuſtè forſitan ligatur,ipſam obligationis ſuæ ſententiam ex alia culpa mereatur. Paſtor er-
go vel abſoluere indiſcretè timeat,vel ligare. Is autem qui ſub manu paſtoris eſt, ligari ti-
meat iuſtè,vel iniuſtè. Nec paſtoris iudicium temerè reprehendat: ne & ſi iniuſtè ligatus
eſt,ex ipſa tumidę reprehenſionis ſuperbia,culpa que non erat fiat. Hæc Gregorius. Tunc
Vetatio ne cui dicerët. poſt confeſſionem diſcipulorum de filio Dei,factam in Petro dicente, tu es Chriſtus filius
Dei viui. *Præcepit Ieſus diſcipulis ſuis,*vt nemini dicerent,& reuelarent *quòd ipſe eſſet Ieſus Chriſtus:*vt ſecundum quòd ipſi de Chriſto intellexerant, aliis non prædicarent. Hoc præcepit
Chriſtus cauſa humilitatis,quia de ſe non magna,ſed humilia prædicari voluit:& cauſa non
impediendæ ſuæ paſſionis,quia ſi prædicaretur,& crederetur Chriſtus,non crucifigeretur: D
& cauſa non ſcandalizandæ ſuæ congregationis:quia ſi primò immortalitas, & magna de
eo prædicata fuiſſent:& poſtea puſilli, & adhuc infirmi in fide eum flagellari, crucifigi, &
poſt multa ignominioſa morte mori vidiſſent, ſcandalizati de eorũ prædicatione fuiſſent.
Vnde iſta prohibitio fuit ad tempus, ſcilicet vſque poſt reſurrectionem:ne ſi ante paſſio-
nem prædicaretur,irritaretur fides in cordibus credentium, propter futurum ſcandalum
paſſionis:ſicut patet factum in ipſis Apoſtolis. Inſtabat enim tempus paſſionis,tempus igno
miniæ & oſtendendæ infirmitatis, ſed poſt reſurrectionem habita perfecta victoria mor-
tis,erat tempus prædicandi gloriam ſuæ maieſtatis. Quando enim ceſſauit cauſa, ſcilicet
Chryſ.hom. 55.in Mat. ſcandalum paſſionis,ceſſauit & effectus. Vnde Chryſoſtomus: Quia ſi manifeſtè eſſet agni-
tus filius Dei:nemo auſus fuiſſet manus in eum iniicere,& neque crucifixus fuiſſet: neque E
reſurrexiſſet à mortuis:propterea adhuc infernorum regnum eſſet in terra, & dominario
Ambroſius in c.9.Luce diaboli,totum mundum teneret. Vnde & Ambroſius: Multis ex cauſis iubet tacere diſci-
pulos:vt fallat principem,vt declinet iactãtiam,doceat humilitatem, ſimul ne rudes & im-
perfecti adhuc diſcipuli maioris prædicationis molibus opprimantur. Prohibentur ergo
Crucis Chriſti vtilitas. diſcipuli eum euangelizare Dei filium, vt euangelizent poſtea crucifixum. Hæc eſt fidei
gloria,ſi verè intelligas crucem Chriſti. Aliæ cruces nihil mihi proſunt: ſola crux Chriſti
mihi vtilis eſt. Et verè vtilis,per quam mihi mundus crucifixus eſt,& ego mundo. Si mihi
crucifixus eſt mundus,ſcio quia mortuus eſt,& non diligo eum:ſcio quia præterit, & non
Ambroſius ibidem. concupiſco eum: ſcio quia corruptela conſumit hunc mundum, & quaſi fœtidum vito:
quaſi leuem caueo,quaſi nociturum relinquo. Hæc Ambroſius. Modum autem alloquen-
di,& ad eccleſiam ac fidem vocandi, ſiue Gentiles, ſiue Iudæos deſcribit hoc loco idem
Ambro-

A Ambroſius dicens:Cùm aliqui ex gẽtibus vocantur ad eccleſiam,ita præceptorum ſeriem formare debemus:vt primò vnum Deum authorem mundi omniumque eſſe doceamus in quo viuimus,& ſumus,& mouemur:cuius & genus ſumus, vt non ſolum propter munera *Act.17.* lucis & vitæ,verumetiam propter cognitionem quandam generis diligendus à nobis ſit. Deinde opinionem illam quæ eſt de idolis deſtruamus, eo quòd non poſſit auri, argentiq; vel ligni materia,vim in ſe habere diuinam.Cùm vnum Deum eſſe perſuaſeris, tunc iudicio eius aſtrues per Chriſtum nobis ſalutem datam:incipiens ab illis quæ geſſit in corpore, etiam diuina deſcribens:vt pluſquam homo videatur victam huius virtute mortem:mortuumq; ab inferis reſſuſcitatum.Paulatim enim fides creſcit, vt cùm ſupra homines fuiſſe videatur, Deus eſſe credatur. Nam niſi probaueris quòd facere illa ſine diuina virtute non potuit: quemadmodum potes probare in eo vim fuiſſe diuinam? Tali Athenienſes infor-

B mauit præcepto Apoſtolus:talis nobis apud Gentiles ordo ſeruandus eſt. At verò cum Iu- *Vocandorũ* dæos alloquerentur Apoſtoli, ipſum Chriſtum eſſe dicebant, qui propheticis nobis eſſet *Iudæorum* promiſſus oraculis:quem non prius cum authoritate ſua Dei filium nominabãt: ſed virum *modus.* iuſtum,virum à mortuis ſuſcitatum. Illum virum de quo dictum eſt in prophetis,*filius meus es tu,ego hodie genui te.* Ita ergo, & tu ad ea quæ difficilè creduntur authoritate diuini ſermo- *Pſal.2.* nis addiſce: & promiſſum eius aduentum prophetarũ voce deſigna: reſurrectionem quoq; multo antè compertam ſcripturarum teſtimoniis edoceto,non vſitatam cum cæteris,vt in ipſa ſuſcitati corporis aſſertione æternæ teſtimonium diuinitatis acquiras. Cùm enim cæterorum corpora corruptionem probaueris ſubiiſſe poſt mortem hunc vtique de quo dicitur:*Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem*,cùm probas humanæ fragilitatis expertam: *Pſal.15.* probas humanæ conditionis merita ſupergreſſum Deo magis, quàm hominibus cõferen-

C dum. Quia ſi ad ſacramenta fidelium tendens catechumenus imbuendus ſit: dicendum, quia vnus Deus eſt ex quo omnia,& vnus Ieſus per quem omnia, non duos Dominos eſſe *Catechumenus informandi modus.* dicendos. Perfectum quidem patrem perfectum eſſe filium,ſed vnius patrem & filium eſſe ſubſtantiæ verbum æterni Dei:nõn quod profertur,ſed quod operatur:ex patre genitum non voce editum. Hæc Ambroſius. Vt autem Apoſtoli melius tenerent præceptum Domini,ne ante reſurrectionem euangelizarent:ſimulque ne horrerent mortis periculum, ſi regni gloriam diligerent prædixit eis tunc paſſionem ſuam, oſtendens *quia oporteret*, id eſt conueniens eſſet,ſecundum ordinationem diuinam *filium hominis*,ſcilicet *eum ire Hieroſolymam* ad operandum ſalutem in medio terræ:quia præordinatum erat à Deo patre,quòd ibi compleretur myſterium redemptionis noſtræ. Vnde iſtud oportet opem portat, opes apportat. Oportet inquam non propter ſua,ſed propter noſtra peccata. Et ideo in Pſalm. di- *Oportet.* *Pſal.68.*

D citur:*Quæ non rapui,tunc exoluebam.* Et eſt notabile quòd ipſe loquens de ſua paſſione nominat ſe filium hominis,non filium Dei:quaſi vellet dicere quòd paſſurus erat,non ſecũdum naturam diuinam,ſed humanam. Modus autem noſtræ redemptionis ſubiungitur cum dicitur, *& multa pati*: factus enim faſciculus myrrhæ, id eſt cumulus amaritudinis, quia ex *Faſciculus myrrhæ. Cant.1.* multis paſſionum generibus compoſitus eſt myrrhæ faſciculus. Multa inquam pati: quia comprehendi,colaphizari,conſpui,accuſari,denudari, flagellari, & reprobari: *à ſenioribus*, qui debebant habere præeminentiam vitæ:*& ſcribis*,qui videbantur habere prærogatiuam ſcientiæ *& principibus ſacerdotum*, qui habebant excellentiam authoritatis & potentiæ,quia ab iſtis iudicatus eſt ad mortem,& præſidi traditus:& occidi in cruce à gentibus, quæ eum crucifixerunt propriis manibus:& tertia die reſurgere,tanquam virtute propria:non ſuſcitati poteſtate aliena:quod dixit ne nimis de eius morte triſtarentur, & ſic ſpe reſurrectio-

E nis confortarentur. Ad hoc ignominiam ſuæ paſſionis, & ſuæ reſurrectionis gloriam præ- *Paſſionis prædicandæ cauſa.* dixit,vt ſuo exemplo timorem paſſionis tolleret:& eos ad conſiderandum ſuæ reſurrectionis gloriam eleuaret. Vbi Hierony. Eſt autem ſenſus: Tunc me prædicate,cùm iſta paſſus *Hierony. in c.16. Matt.* fuero. Quia non prodeſt Chriſtum publicè prædicare, & eius vulgare in populis maieſtatem,quem poſt paululum flagellatum viſuri ſunt & crucifixum. *Et aſſumens eum Petrus* ſeorſum,& ducẽs ſeparatim,ne coram aliis videretur arguere magiſtrum: *increpauit eum* amantis affectu dicens:*Abſit à te Domine*:ſic pati *non erit tibi hoc* ſcilicet quòd intereat filius Dei viui:quaſi diceret: Indecens eſt quòd tu Dominus maieſtatis, tam ignominioſè patiaris. Increpauit Petrus Dominum potius quàm cæteri, quia non vult confeſſionem ſuam deſtrui: nec putat filium Dei poſſe occidi vel mori:vel potius propter feruoris amorem hoc fecit, quo præ cæteris ardebat. Et bene aſſumpſit eum Petrus ſecretò, relinquens nobis exem- *Arguendi maioris forma.* plum ſimiliter arguẽdi maiorem:quia inferior non debet in publico arguere ſuperiorem.

Dominus autem conuerſus, id eſt facie verſa ad Petrum, quem præcedebat, vt ſic conuerſus eum aſpiceret & efficacius argueret: *dixit ei*, arguendo ipſum: *vade poſt me* conformitate re voluntatis: & retro non contra me *Satana*, id eſt aduerſariè & contrariè: quia meæ voluntati & viæ ſalutis communis aduerſaris, & contraria loqueris: Satanas enim interpretatur aduerſarius, ſiue contrarius: quaſi diceret, non aduerſeris mihi: ſed applica voluntatem tuam meæ voluntati: & noli impedire paſſionem meam: ſed magis ſequere, & poſt me eundo veſtigia mea imitare. Vbi Origenes. Beatus autem ad quem conuertitur Chriſtus: etiam ſi corripiendi cauſa conuertitur. & ſubiungit Dominus: *Scandalum eſt mihi*: id eſt, das mihi occaſionem offenſionis, & me offendis, quia in iſto facto *non ſapis ea quæ Dei ſunt*, diſpoſitionem Dei de mea paſſione conſiderando, *ſed ea quæ hominum*, qui præſentia appetunt humanè pro me zelando, & me affectu humano diligendo. Ergo ſapere debemus non humana, ſed diuina: non carnalia, ſed ſpiritualia: nõ terrena, ſed cœleſtia. Vt dicit Origenes: Omnem diſcipulum peccantem, ſcandalum ſibi appellat. Petrum autem quem Dominus antè ita magnificauerat, Satanam vocauit, eo quòd propter amorem carnalem quem ad Dominũ habebat, diſſuaſit ei de ſua paſſione, vt non fieret. Maximi nanque ardoris & amoris legimus fuiſſe Petrum in Dominum ſaluatorem noſtrum. Vt enim legitur in itinerario Clementis: Petrus adeo afficiebatur ad Chriſti corporalem præſentiam, quam feruentiſſimè dilexerat: quòd poſt Chriſti aſcenſionem quotienſcunque dulciſſimæ præſentiæ ac ſocietatis & allocutionis Chriſti, & ſanctiſſimæ conuerſationis memor erat: totus in lachrymas reſoluebatur: ita vt genæ eius aduſtæ lachrymarum fluxu viderentur. Ex zelo igitur Chriſti volebat impedire eius paſſionem: & quia iſte zelus erat indiſcretus: nam Chriſti paſſio erat à Deo præordinata ad humani generis ſalutem: ideo duram meruit reprehenſionem. Quia ergo affectum non regulauit, vt vellet quod Chriſtus volebat: & volũtatem ſuam non conformauit voluntati diuinæ cui aduerſari videbatur: meritò reprehenditur & Satanas, id eſt aduerſarius appellatur. Hoc ergo exemplo Domini habeas & tu omnes pro aduerſariis, qui pro corporali alleuiatione & conſolatione à bono & exercitio ſpirituali te vellent retrahere. Sicut autem Petrum quem antè probauit hîc increpat: ſic nemo ob bona prius facta immunis ſit à correptione, propter mala quæ facit. Non eſt ergo in cruce Domini verecundandum, ſed potius gloriandum: quia eſt noſtræ ſalutis ſignum, & bonorum noſtrorum principium. Vnde Chryſoſtomus. Vt coronam ita circunferamus crucem Chriſti. Etenim omnia quæ ſecundum nos ſunt, per ipſam perficiuntur: & ſi regenerari oporteat, crux accedit: & ſi paſci myſtico illo cibo, & ſi conſecrari, & quodcunq; aliud facere, vbiq; ſymbolum id eſt ſignum victoriæ nobis aſſiſtit. Propter hoc & in domo, & in muris, & in ianuis, & in fronte, & in mente cum multo inſcribimus id ſtudio: ſalutis enim quæ pro nobis eſt, hoc eſt noſtrum ſignum. Quando igitur ſignaris, excogita omnem conditionem crucis, vel cauſam: non enim ſimpliciter digito inſigniri eam oportet, ſed cum multa fide: & nullus prope te ſtare poterit immundorum dæmonum videns enſem & gladium in quo plagam & peſtiferum vulnus accepit: & arma per quæ omnem virtutem eius Chriſtus ſoluit.

Satanas. — *Origenes tractatu 1. in Matth.* — *Scandalum eſſe.* — *Origenes ibidem.* — *Petrus Satanas dictus.* — *Clementis itinerariũ.* — *Gloriandũ in cruce Domini.* — *Chry. ho. 55 in Matth.*

A B C D

ORATIO.

DOmine Ieſu Chriſte, quem beatus Petrus verum Dei filium eſt confeſſus: te quoque ego indignus toto corde & ore confiteor: quia tu es Chriſtus filius Dei viui æterni: & rogo te Domine clementiſſime, da mihi vt opere te cõfitear, & factis non negando fidelis inueniar: quatenus benedictionem tuam conſequar cum Petro, ac firmus in fide & opere permaneam cum ipſo. Da etiam mihi rex meus & Deus meus, vt conformitate voluntatis te ſequendo beneplacitum tuum in omnibus perficiam: omnimodè ab offenſa tua abſtineam: & ſic vſque in finem te largiente perſeuerem, Amen. E

De exhortatione ad ſequendum Chriſtum, & ſuæ paſſionis exemplum.

CAPVT II.

Matth. 16. Marci 8. et Lucæ 9.

POſtquam Dominus diſcipulis myſterium ſuæ paſſionis ſecretò prædixit, conuocat turbam cum eis: & tam ipſos diſcipulos quàm omnes, ad ſui imitationem, & paſſionis tolerantiã inuitat, quaſi diceret: Nolite prohibere paſſiones, quia oportet ſuſtinere eas omnes ſaluari volentes: & ideo hic ad omnes generaliter loquitur & omnes hortatur: quia imitatio paſſionis ad omnes pertinet, vel per martyrium, vel

per

A per pœnitentiam. Vnde ait: *Si quis* quod notat varietatem *vult poſt me venire* per affectum in-
teriotem, per imitationem exteriorem, ad patrem ſuperiorem: & bene dicit vult: quia ne-
minem cogir ſed conſulit, & vnumquemq, ſuo arbittio relinquit, vt ſeruitiũ ſit gratius Do-
mino, & præmium ſit gratius ſeruo. Vnde Chryſ. Cùm autem ſaluator ſit pius & benignus:
nullum inuitum aut coactum habere vult famulum, ſed ſpontaneos & gratias agentes ei
pro famulatu. Et ideo neminem cogendo, aut neceſſitatem imponendo, ſed perſuadendo
& benefaciendo vniuerſos volentes attrahit. Et iterum: Si quis aurum daret, aut theſaurum
exponeret, omnes currerent: multomagis ad ea quæ ſunt in cœlis. Hæc Chryſoſt. Et ſubdit
Dominus: *Abneget ſemetipſum* per propriæ voluntatis renunciationem, non tantum ſua vel *Chryſoſto. hom. 56. in Matthæum.*
ſuos: ſed ſuum intellectum, ſuum affectum, ſuum ſenſum, *& tollat crucem ſuam* per mortifi-
cationem corporis ſui, per compaſſionem proximi: & ſi neceſſe fuerit, per ſuſtinentiam *Inuitũ non*
B martyrij, *& ſequatur me*, ſcilicet me habens lucem in intentione, cõtra fauorem humanum: *vult Domi*
me ſequens ducem in operatione, contra errorem diabolicum: me expectans mercedem *nus.*
in remuneratione, cõtra temporale commodum. Rectus ordo, vt qui vult ſequi dominum
primò abneget ſemetipſum, & ſic tollat crucem, vt primò voluntas eius ſit prompta ad
omnem miſeriam ſuſtinendam. Et notandum quòd primus homo tria perdidit per pecca- *Hominus*
tum: ſcilicet libertatem, fœlicitatem, & dignitatem: quæ tria docet hîc dominus per tria re- *primi, ſeu*
cuperare. Libertatem cùm dicit, abneget ſemetipſum: fœlicitatem, cùm ſubdit, & tollat *Adæ iactu*
crucem ſuam: dignitatẽ, cùm addit, & ſequatur me. Vel abneget ſe in proſperitate, & ma- *ra, & amiſ*
lum declinando tollat crucẽ ſuam in aduerſitate, & bonum operando: & ſequatur me vitæ *ſio triplex.*
conformitate, & in Deum omnia ordinando. In verbis autẽ Domini prædictis excludũtur
ſex genera pœnitentiæ inutilis: & eſt prima violenta, contra quod dicit, ſiquis vult: ſecunda
C diminuta, quãdo ſcilicet homo dat ſua Deo, & ſe mundo: cõtra quod dicit, abneget ſemet-
ipſum: tertia delicata, quia ſic volunt aliqui facere pœnitẽtiam; vt nullam ſentiant afflictio-
nẽ: contra quod dicit, tollat crucẽ: quarta mutuata, quando aliqui gloriantur de paſſionibus
patrum, vel fratrum ſuorũ, ipſi verò nihil talium faciunt: contra quod dicit, ſuam, non alie-
nã. Quinta momẽtanea, quando aliqui vna die abſtinent: & aliis diebus delitiis vacant, cõ-
tra quod dicit, quotidie. Sexta ſimulata, quæ eſt hypocritarum: contra quod dicit, & ſequa-
tur me: non fauorem mũdi. *Si quis etiam vult poſt me venire*, hoc eſt, ſi quis vult attingere per-
fectionem vitæ Chriſtianæ: faciat ea quæ ſequuntur, ſcilicet *abneget ſeipſum & tollat crucem*
ſuam, & ſequatur me. Vbi tria exprimuntur, in quibus perfectio vitę Chriſtianæ conſiſtit. Pri- *Perfectio vi*
mum eſt, ſui abnegatio: ſecundum eſt, crucis portatio: tertiũ, vitæ Chriſti imitatio. Quan- *ta Chriſtia*
tum ad primum ſciendum quòd ad ſequendum Chriſtum oportet hominem tria abnega- *na, in tri-*
D re: ſcilicet, ſua: ſecũdum illud: *Qui non renunciat omnibus quæ poſsidet, non poteſt meus eſſe diſcipu-* *bus.*
lus. Et ſuos, ſecundum illud: *ſi quis venit ad me, & nõ odit patrẽ,* &c. *non poteſt meus eſſe diſcipulus.* *Luca 14. g.*
Et ſemetipſum ſecundum quod hic dicitur, *abneget ſemetipſum* ſcilicet vetuſtatem & pec- *Luca 14.*
cata abiiciendo, & ad meliora mutando: vt deſinat eſſe quod erat, & incipiat eſſe quod non
erat: & alter ex altero efficiatur, ac voluntatem propriam abnegando: quod plus eſt, quàm *Voluntatis*
abnegare res ipſas, & abiicere. Vnde proſper: Quid eis prodeſt ꝙ facultates ſuas abiiciunt *renunciatio*
qui voluntates proprias non relinquunt? cùm ſit longè præſtantius voluntatibus propriis
renunciare, quàm rebus. huiuſmodi ergo abnegatio debet fieri omnibus deſideriis carnis,
& mundi concupiſcentiis perfectè reluctando: & in bonis actibus nullam complacentiam
propriam vel humanam captando, ſed ſolum diuinum honorem in omnibus quæ agimus
intendendo, vt ſic veraciter poſsimus dicere cum Chriſto: *non veni facere meam voluntatem,* *Ioan. 6. d.*
E *ſed eius qui miſit me.* Quantum ad ſecundum ſciendum quòd crucem tollere tripliciter po- *Crucem tol*
teſt intelligi: ſcilicet per carnis mortificationem, per proximi compaſſionem, per martyrij *lere.*
ſuſtinentiam. Vnde Hila. Sequendus eſt dominus cruce aſſumpta etiam paſsionis, & ſi non *Hilarius ca*
ſorte, tamen voluntate comitandus eſt. ſecundum Maximum epiſc. Duo abſtinentiæ & *none 16. in*
crucis ſunt genera: vnum corporale, ſcilicet à delectationibus, & ab aliis quæ decipiunt *Matthæum.*
ſenſus viriliter reuocare, ac violẽter abſtrahere & coërcere. Aliud ſpirituale, quod eſt ſpe- *Abſtinen-*
cioſum & ſublimius, ſcilicet motus animi regere, & perturbationes illius placare. Impetus *tia & cru-*
vitiorũ refrenare, & contra ea quotidie litigare, ac rixam quodãmodo, cum interiori ho- *cis genera.*
mine conſerere. Hæc Maximus. Hoc etiã de cruce tollenda poteſt & aliter exponi duplici-
ter. Vno modo de cruce corporali: & ſic cõuenit martyribus, & per hanc crucem intelligi-
tur omne genus martyrij, ſcilicet mortis, & cuiuſlibet alterius pœnæ vel periculi pro Chri
ſto ſuſtinẽdi animi tentatio & præparatio. Tunc enim, ſecũdũ Aug. crucẽ noſtrã tollimus

quando pœnalitates quaſlibet pro Chriſto voluntariè aſſumimus. Alio modo exponitur A
de martyrio ſpirituali, quod conuenit religioſis, & perfectis: de quo martyrio dicit Apoſto-
Gala. 6. lus: *Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo*: id eſt, ſecundum glo. Mundi concupiſcentiæ non
habent in me Dominium, nec mundus iam mihi ſe ingerit, & ego cõtra eum ſum fortis. Et
nota quòd non ſine cauſa vtrunque dixit, ſcilicet ſibi mundum crucifixum, & ſe mundo.
Crucifigi müdo &c. Plerunq; enim contingit vt homo mundum non teneat, ſed tamen mundus eum in ſuis
Gregorius lib. 5. moraliũ c. 2. occupationibus aſtringit: & mortuus eſt homo mũdo: & mundus eum quaſi viuus concu-
piſcit, dum in alio intentum in ſuis actibus rapere contendit. Sed ſecundum Greg. nec Pau-
lus à mundo gloriam quærebat, nec ipſe à mundi gloria quærebatur: ideo & ſe mundo &
Crucifigenda in mundo tria ſunt ſibi mundum eſſe crucifixum gloriabatur. Sunt autem tria in mũdo, quæ nobis debẽt eſſe
crucifixa, & nos eis: Quia vt dicit Ioannes: *Omne quod eſt in mundo: aut eſt concupiſcentia carnis,*
1. Ioan. 2. *aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ.* Horum trium crucifixio fit per tria vota religio- B
ſorum, qui verè martyres ſunt ſpirituales. Primum ergo martyriũ conſiſtit in temporalium
voluntaria relictione. Secundum in concupiſcentiæ carnis reluctatione: & quanto fortior
fit iſta pugna, tanto glorioſior victoria martyrij. Tertium in propriæ volũtatis abdicatione:
quia ſecundum Grego. per obedientiam mactatur voluntas propria, & per victimam caro
Gregorius in ca. 15. 1. Reg. aliena: & ideo obedientia dicitur melior quàm victima. Quantũ ad tertium de vitæ Chri-
ſti imitatione: ſciendum quòd Chriſtum ſequi nihil aliud eſt quàm eius veſtigia imitari, &
Imitatio Chriſti in triplici via. eius vitæ conformari. Ipſum autem imitari debemus triplici via, qua nos præceſſit: videli-
cet paupertatis, humilitatis, & aſperitatis Chriſtus enim in ſuo ingreſſu nobis reliquit exẽ-
plum ſynceriſſimæ paupertatis, in progreſſu exemplum profundiſſimæ humilitatis, ſed in
egreſſu exemplum acerbiſſimæ pœnalitatis: & quia in his tribus debemus Chriſti veſtigia
Threno. 3. ſequi, ideo ad iugem eorũ memoriã nos inuitat, dicens: Recordare paupertatis meæ, quan-
tum ad primum: & tranſgreſſionis meæ, id eſt profundiſſimæ humilitatis, quantum ad ſe- C
cundum: & abſenthij & fellis, id eſt amariſſimæ paſſionis, quãtum ad tertium. Et nota quod
Tria in quibus imitemur Chriſtum. omnia in quibus deuoti ſectatores perfectionis euangelicæ Chriſtũ debent imitari, & eius
ſimilitudini conformari, poſſunt & hoc modo ad tria reduci: ſcilicet ſecundum tria bona
Triplicia bona. quæ à Deo recepimus: vt ſunt res exteriores, corpus proprium, & ipſa anima: quæ omnia
oportet relinqui propter Deum, ſi volumus ipſius Chriſti eſſe perfecti imitatores. Perfectus
enim Chriſti imitator, primò debet relinquere mũdum, & omnes res temporales: & etiam
cũ hoc omnium terrenorum occupationẽ & ſollicitudinẽ penitus debet poſtponere. Hoc
autem fit per voluntariam paupertatem, quam Chriſtus altiſſimè ſeruauit: quia in tota vi-
ta ſua pauperrimus fuit. Secundò debet relinquere corpus, quod quidem relinquitur tribus
modis: Primò, per carnis macerationem: per quam corpus vigiliis, ieiuniis, & orationibus
atteritur, ne caro laſciuiat, & contra ſpiritum ſe erigere pertinaciter non præſumat. Secun- D
dò, per temporalis commodi abiectionem: quia qui nimis delicatè nutrit ſeruum, ſcilicet
corpus ſuum, poſtea inuenit eum contumacẽ: & ideo debet ſemper in rigore teneri, vt ma-
gis ſubiiciatur ſpiritui. Tertiò, per pœnalitatum voluntariam perpeſſionem, ſicut Apoſtoli
& martyres, qui pro Chriſto voluntariè ſunt paſſi. Et omnia iſta Chriſtus fecit: & ſeipſum
in exemplum dedit. Quartò, debet relinquere animam ſuam, per propriæ voluntatis abdi-
cationem: vt voluntatem ſuam diuinæ voluntati conformet: quòd nihil aliud velit, niſi ſo-
Ioan. 5. 6. lum illud quod diuinæ voluntati beneplacitum fuerit: hoc enim fecit ipſe Chriſtus, qui di-
xit: *Non veni facere voluntatem meam: ſed voluntatem eius qui miſit me.* Vnde ad voluntatem diui-
nam ita habeas regulam & menſuram omnium actionum tuarum, ſic quòd in omnibus
actionibus & deſideriis tuis, nihil concupiſcas, niſi quòd honor Dei in te amplietur, & in
omnibus aliis creaturis. Sed eſt ſciendum, quòd nullus poteſt viuere vita Chriſti, niſi etiam E
Viuere vita Chriſti. moriatur morte Chriſti: ideo ſicut Chriſtus per hoc quòd ex nimia charitate ſe aſſum-
Mori pro Chriſto. ptioni noſtræ carnis inclinauit, ſeipſum exinaniuit: & per conſequens claritati diuinæ qua
patri conſubſtantialis exiſtit, quodammodo mori voluit: ita quilibet ad iſtam perfectionem
tendens debet per veram humilitatem & plenarium contemptum ſui mori ſibiipſi, ſei-
pſum vſq; ad nihil deiiciendo, & ſeipſum nihil reputando, vt viuere poſſit ſoli Deo. Homo
enim ad perfectionem tendens debet ſeipſum, hoc eſt quod videtur habere à ſeipſo, nihil
reputare: quod autem habet à Deo, puta dona Dei, quibus conformatur vitæ Chriſti, debet
ſummè reputare: & cũ ſumma diligẽtia cuſtodire, vt verè poſſit dicere cum Apoſtolo: *viuo*
Coloſ. 3. *autem iam non ego, viuit verò in me Chriſtus.* Vnde de talibus mentibus perfectis ſic mortuis ſi-
biipſis, dicit Apoſtolus: *Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cũ Chriſto in Deo.* Signanter
autem

A autem dicit,& vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo: quia vita illa qua mens pet amotem cõtinuum & beatificum perfectè vnitur Deo in patria; illa eſt in præſenti abſcondita: quia propter neceſſitatem mortalis vitæ talis amot conrinuus, & non intetruptus in præſenti vita haberi non poteſt. Sed hoc euidenter apparebit in vita beata, vbi obiecto beatifico continuè fruemur: & in ſolo Deo iugiter delectabimur, propter quòd bene ſubditur: Cùm autem Chriſtus apparuerit vita veſtra: tunc & vos cum ipſo apparebitis in gloria. Eſt autem ſciendum quòd mors iſta ſpiritualis, qua homo pet contemptum ſui moritur ſibi, quibuſdam gradibus perficitur. Primus eſt, quòd homo per humilitatem reputet ſe omnibus viliorem. Secundus eſt, quòd hoc verbis propriis fateatur. Tertius eſt, quòd etiam ab aliis dici æquanimiter patiatur. Quartus eſt, quòd homo æquanimiter ferat cùm ab aliis contẽptibiliter tractatur. Quintus eſt, quòd homo non ſolum non doleat: ſed etiam diligat,

Mors ſpiritualis perficitur gradibus.

B quòd ab aliis contemnatur. Et omnes iſti gradus propriæ deſpectionis perfectè relucebant in Chriſto. Sequamur ergo & imitemur non diabolum vt ambitioſi & ſuperbi: non mundum, vt cupidi & auari: nõ carnalem appetitum, vt voluptuoſi & lubrici: ſed Dominum Ieſum Chriſtum. Qui enim Deum non ſequitur: ei quidem neque ſe abnegare, neq; crucem tollere prodeſt. Vis ſequi Chriſtum? Sis Deo obediens, & proximum diligens: ac propter Deum omnia ſuſtineas & facias: & malum declinãdo circa virtutes inſiſtas: hac enim via Chriſtus incedit: per hãc ergo viam ambula ſi vis eum ſequi in vita præſenti, & cum eo gaudere in patria. Sed heu pauci hodie Dominum ſequi volunt: & tamen multi ad eum peruenire cupiunt. Vnde Bern. O quàm pauci poſt te volunt ire Domine: cùm tamen peruenire ad te nemo eſt qui nolit: conregnare cupiunt, ſed non compati: non curant quærere, quẽ tamen deſiderãt inuenire: cupiunt te cõſequi, ſed nolũt ſequi: optant extrema iuſtorũ,

Bernardus ſerm. 21. in cantica.

C non curantes principia eorum. Et quia Dominus monuit ad ſuſtinendum, pro confeſſione fidei, martyrium: conſequenter tollit huius confeſſionis triplex impedimentum. Et primò primum, quod eſt nimius amor ſuiipſius, dicens: *Qui enim voluerit animam*, id eſt animalitatem *ſuam*, ſcilicet vitam præſentem alimoniis indigentem, *ſaluam facere*, id eſt in præſenti cuſtodire: martyrium declinandò, vel corpus in pœnitentia non macerando: hoc eſt potius ſaluare tempore perſecutionis quàm me confiteri, ſcilicet eligẽs potius Deum offendere, quàm pro eo mori: vel tempore pacis declinatè ſeruare, potius quàm per pœnitẽtiam affligere: *perdet eam* in futuro, ſcilicet vitam vel animam: & pro vita momẽtanea incurret mortem æternam. Vnde fugiendo mortem, incurret mortem: & ſeruando vitam, amittit vitam. *Qui autem perdit animã ſuam*, id eſt animalẽ & præſentem vitam perditioni & morti, ſi neceſſe eit, exponendo: eligens potius pro Deo mori, quam eum offendere, vel pet pœnitentiam ſe

Sequentiũ Chriſtum paucitas.

Anima perdenda.

D affligendo, eligens potius ſic Deum placare, quam ſe delicatè fouendo ipſum magis irritare: & hoc non propter mũdi vanitatem, vel erroris defenſionem, aut deſperationem: ſed propter me, id eſt antequam contra mea faciat mandata *inueniet eam* in futura gloria, & pro vita mortali inueniet æternam. Iſtud dictum Domini de anima & vita ſaluanda, & perdẽda, ſimile eſt ſecundum Gregoriũ acſi diceretur agricolæ: frumentum ſi ſeruas, perdis: ſi ſeminas, renouas. Igitur, vt dicit Caſ. Væ carni, quæ hîc ſuperata non fuerit: nã quæ in hac conuerſatione vincitur, illic ſine dubio coronatur. Vnde Bern. Qui voluerit animã ſuam ſaluã facere, perdet eam. Et quidem prudentius eam perdis vt cuſtodias, quàm cuſtodis vt perdas: quid hîc vos dicitis obſeruatores ciborum, morũ neglectores? Hippocrates & ſequaces eius docẽt animas ſaluas facere in hoc mundo: Chriſtus & eius diſcipuli, perdere. Quẽ nã vos ex duobus ſequi, magiſtrũ aut ſeruũ eligitis? Epicurus atq; Hippocrates, corporis, alter

Gregorius hom. 32. in Euangelia.

Bernardus ſermo. 30. in cantica.

E voluptatẽ, alter bonã habitudinẽ præfert: meus magiſter vtriuſq; rei contẽptum prædicat. Quid enim tibi aliud ſonuit cũ clamatũ eſt: qui amat animã ſuã, perdet eã? Perdet autẽ dixit: ſiue ponẽdo vt martyr, ſiue affligendo, vt pœnitens. Quanquã martyrij genus ſit, ſpiritu facta carnis mortificare, illo nimirũ quo membra cæduntur ferro: horrore quidem mitius, ſed diuturnitate moleſtius. Hæc Bern. Deinde tollit ſecundũ impedimentum quod eſt nimia cupiditas lucri & deſiderij terreni, dicens: *Quid enim prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur*: de quo nihil ſecum moriens portare poterit niſi peccatum: imò quanto plus acquiſiuit de mundo, tanto plus acquiſiuit de inferno. Vnde in Apocalypſi dicitur: Quantum glorificauit ſe, & in delitiis fuit, tantum date illi tormentum & luctum: *animæ verò ſuæ detrimentum patiatur*: ſcilicet amittendo gloriam, incurrendo pœnam æternam, & perdendo humanam ſubſtantiam: quaſi diceret, nihil proficit, imò pet talia multum perdit: ſcilicet id quod eſt immortale & diuinum in eo: & ideo anima cum ſit immortalis, præponenda eſt

Lucri terreni deteſtatio

Apoc. 18.

omnibus corruptibilibus & tranſitoriis:nam anima rationalis,imagine trinitatis inſignita, A
præcioſior eſt cunctis terrenis. & ideo ſtultus eſt qui plus pecuniam quàm ſeipſum diligit: quod facit qui propter illam tormentis æternis ſe exponit. Vnde nimis ſtultus eſt auarus, imo peior quàm diabolus: quia auarus plus diligit nummum, quàm animam ſuam vel aliorum: ſed diabolus plus diligit vnam animam, quàm totum mundum. Quapropter dixit Chriſto præſumens decipere eum, ſi cadens adoraueris me, dabo tibi mundum iſtum. Et ideo vt dicit Origenes, Duobus propoſitis, magis eſt eligendum vt mundum perdamus,& lucremur animas noſtras. Vnde & Ambroſius: Valdę timendum eſt ne propter auaritiam pecuniæ, vel propter amorem carnalis vitæ ſalutem animarum quærere negligamus: quia nihil prodeſt lucrificare temporalia,ſi perdantur æterna. Et dat Chryſ.exemplum: Si egens in vltimis malis poſitus videres ſeruos in laſciuia agere, quod lucrum æſtimares te eorum Dominum eſſe? ſic quid lucratur anima tua miſera carne laſciuiente,ſi futuram damnationem expectat? Sed magna heu hodie cæcitas & amentia in hominibus B
reperitur. quia ſecundum Auguſt. Si quis argentum auro præponit, dementiſſimus iudicatur: ſi verò aurum Deo præponit à nullo reprehenditur. Exponit etiam prædictum Domini verbum de illis qui animas aliorum lucrari volunt, & ſuas negligunt. Vnde Chryſoſt. Si alterius ſollicitus contẽnans te,ſimilis es eisqui metalla fodiunt & necantur. Et quia poſſet aliquis dicere:& ſi animam perdam,tamẽ ex multis quæ lucrabor eam redimam: quod falſum eſt. Vnde dicit: *Aut quam commutationem*, id eſt redemptionem *dabit homo pro anima ſua* ſcilicet damnata:quaſi diceret:ſi pro ea totus mundus daretur, non per hoc liberaretur. Et ideo non poteſt comparari lucrum mundi ad detrimentum animæ, per quod homo perdit eam & vitam æternam. Nam perditis diuitiis,poſſunt per alias diuitias compenſari: & ſi mors infligitur,poteſt compenſari per vitam immortalem, quæ in reſurrectione expectatur:ſed ſi anima per culpam perdatur, non expectas in alia anima recompenſari: quia C
non poteris aliam animam,ſed neque aliquid aliud,quaſi commutationem pro ea dare, vt liberes eam de æterna morte. Deus autem pro animabus hominum dedit cõmutationem, ſanguinem filij ſui præcioſum. Perdẽda eſt igitur anima & vita præſens in hoc ſeculo propter dominum,non ſaluanda propter lucrum & deſiderium terrenum. Quapropter, vt ait Auguſtinus. Voluntariè nunc pro Chriſto poſtponamus quandoque dimittenda,ne (quod abſit) pro tranſitoriis amittamus æterna. Si enim tibi diceretur: ſis toto hoc menſe diues & potens, & fac quicquid velis: vtere carnis voluptatibus ſicut placet:ea tamen conditione, vt oculi tui poſtea eruantur,omne ſolatium tollatur: toto tempore vitæ tuæ in fame & ſiti, in omni cruciatu & omni miſeria viuas:nunquid illud tale bonum hoc tenore ſuſciperes? Et quidem tota hæc vita nec menſis eſt,nec vnius Diei vel horæ ſpacium, ad illius æternæ infœlicitatis comparationem,cuius miſeriæ neque finis eſt,neque pœna ſimilis inuenitur. D
Vnde Iſidorus. Si haberes ſapientiam Salomonis,ſi pulchritudinem Abſolonis,ſi fortitudinem Sampſonis,ſi longitudinem Enoch,ſi diuitias Crœſi,ſi poteſtatem Theboïnam:quid prodeſſet tibi ſi tandem caro daretur vermibus, anima dæmonibus, cum diuite crucianda ſine fine?quaſi diceret,nihil. Duo quippe ſunt tempora eccleſiæ:vnum perſecutionis,& tunc antequam Deum negemus ponenda eſt anima,& præſens vita. Aliud pacis, & tunc frangenda ſunt deſideria terrena & lucra contemnenda. Nulla ergo mundi aduerſitas animã tuam frangat,nulla proſperitas aliciat,nulla fallacia ſeducat à præceptis & mandatis Dei,& à charitate quæ eſt in Chriſto domino noſtro. Omnibus modis & in omnibus debemus ſemper beneplacitum Dei facere,& ab offenſa eius abſtinere. Deinde tollit tertium impedimentum ad confitendum fidem Chriſti,quod eſt pudor ſeculi. Nam ſecundũ Gregorium. Sæpe ex humana verecundia præpedimur vt rectitudinem quam ſeruamus E
in mente,nondum exprimere valeamus in voce: & tanto Dei faciem ad iuſtitiæ defenſionem negligimus,quanto humanas facies cõtra iuſtitiam veremur. Et ſecundum eundem, ſunt qui dicunt:Nos non erubeſcimus Deum confiteri, ſed ad profeſſionem fidei non ſufficit vox profeſſionis Chriſtiani:dum verentur à proximis deſpici, dum dedignantur iniurias tolerare,dum erubeſcunt ſi iurgium contigerit, priores ſatiſfacere. Hoc ergo impedimentum tertium tollit. Primò,ex fructu. Secundò,ex pœna:quia Chriſtus cõfitentes confitebitur & recognoſcet:& erubeſcentes erubeſcet: id eſt, non cognoſcet eos de ſuis in ſecundo ſuo aduentu & iudicio cum venerit in maieſtate ſua, ſcilicet humana:id eſt,in forma humana glorificata:& patris,id eſt maieſtate diuina,quæ ſibi & patri eſt communis, quam tamen habet à patre ſuo: & ſanctorum Angelorum,qui apparebunt cum eo: Tunc enim erube-

Auarus peior eſt diabolo. Matth. 4. Origenes tract. 2. in Matthæum. Chryſoſt. hom. 56. in Matthæum. Chryſoſto. ibidem. Anima perditio irrecuperabilis. Pœna æterna. Animæ perditio maxima. Tẽpora duo ſunt eccleſię. Pudor ſeculi amouendus. Gregorius homi. 32. in Euangelia. Confitẽdus Chriſtus, ſine erubeſcẽtia.

A erubeſcet infideles, ignorabit fatuas virgines, obiurgabit miſericordes. Vnde patet quòd non ſolum iudicabit filius in forma deitatis: ſed etiam pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, quorum eſt vna maieſtas: in forma tamen viſibili ſolus filius apparebit, vt ex hoc ſolus filius hominis iudicare dicatur. Indiuiſè itaque iudicant pater & filius: necnon & ſpiritus ſanctus. Verùm quia potentia ſapientiæ cedit in diſcretione iudicij, vbi æquitas magis eſt examinanda: & conſiderandum quid cuique debeatur pro meritis: quamuis & potentia ſit exercenda, nec bonitas ſubtrahenda: ideo ſpecialiter diſcrimen iudicij attribuitur ſapientiæ, quia iudicium eſt per ſapientiam diuinam: ſapientia autem tota communicatur, filio & ideo etiam ſolus filius dicitur iudicare. Tempore ergo perſecutionis non erubeſcat Chriſtianus fidelis pro Chriſto affligi: & ſi opus fuerit morte affici, ac ſubſtantiis nudari, & honoribus deiici. Tempore verò pacis eùm vitia maximè ſubrepunt, carnem refrenet ne la-

Iudicabit pater & ſpiritus ſanctus, vt filius.

B ſciuiat, & pro Chriſto non vereatur à proximis deſpici, iniurias verborum pati: prior proximo ſatiſfacere vt veraciter probetur ſequi humilitatem capitis ſui, & ipſum confitens mereatur ab eo recognoſci. Et ne abnegandum ſe, & tollendum crucẽ auditores terreãtur ideo triſtibus læta ſubiungit dicẽs: *Filius enim hominis*, id eſt virginis, qui ita ſe vocat propter ſui humilitatem, propter carnes veritatem, propter matris puritatem, ſiue integritatẽ, *venturus eſt* ad iudicandum orbem *in gloria patris ſui cum angelis ſuis* in forma glorioſa iudicabit. Qui prius venit humilis: venturus eſt per manifeſtationem gloriæ & virtutis. *Et tunc reddet*, ſine temporis dilatione: *vniquique*, ſine perſonarum acceptione: vbi non perſonæ, ſed opera conſiderantur. Vnde ſequitur, *ſecundum opera ſua* ſine diminutione: iuſtis quidem præmium, ſcilicet gloriam animæ & corporis: aliis autem ſupplicium, ſcilicet pœnam vtriuſq;. Hîc eſt locus merendi & liberandi animam: ibi mittendi & recipiendi, ſecundum merita.

C Ambula hîc dum lucem habes, ne ibi tenebræ te comprehendant. Suſcipe hîc mortem, vt ibi ſuſcipias vitam immortalem. Noli timere, quia triſtibus læta ſuccedũt. Times mortem, audi gloriam triumphantis: vereris crucem, auſculta angelorum miniſteria. Attende & hic verbum Bernardi, qui dicit: vis ſcire quæ debeas Ieſu Chriſto? Debes ei vitam tuam: quia ipſe vitam ſuam poſuit pro tua. Et quia rudes erant apoſtoli, ne eum ſic venturum dubitarent, & fatigati expectatione deficerent: promittitur in præſenti conſolatio, vt citius credant de futuro. Vnde bonus magiſter ne diſcipuli deſperatione frangantur, aut tædio, ſubiungit eos conſolando. *Amen dico vobis*, vt ſecuri de hoc ſitis: *ſunt quidam de hîc ſtantibus* diſcipulis, *qui non guſtabunt mortem* temporalem, quæ eſt quidam guſtus reſpectu mortis æternæ: vel guſtus dicitur, quantum ad bonos, qui non permanent in morte: *donec videant* oculis corporalibus, *filium hominis venientem in regno ſuo*: id eſt in ea claritate regni, quam habe-

Bernardus ſer. de quadruplici debito.

Guſtatio mortis.

D bit cum ad iudicandum veniet: vt qualis eſt venturus poſtea, præſenti quoque tempore demonſtretur & appareat: hoc eſt donec videant ſimilitudinem gloriæ quam corpora electorum, qui eum nunc confitentur habebunt in eccleſia triumphante, vt per hoc ſperetur æterna futura in te. Vnde ſecundum gloſam, in corpore mortali oſtendit eis non immortalitatem, ſed claritatem futuræ immortalitati ſimilem: & ita ſenſus eſt, donec videant regnum Dei: id eſt, imaginationem gloriæ regni Dei. Cum Chriſto hic ſtantes ſunt in ſtatu gratiæ, qui pro ipſo patienter paſſiones ſuſtinent: & iſti mortem culpæ vel gehennæ non guſtant, ſed cum ipſo ad gloriam æternam tranſeunt. Hanc piam promiſſionem eis fecit, vt per viſam gloriam futuræ reſurrectionis, & contemplationem gaudij manentis, ad aduerſa tranſeuntis ſeculi fortius ferenda animaret. Viſionem autem promiſſam diſtulit, vt eam vehementius deſiderarent, & deſideratam magis acceptarent, & gratam haberent.

Stãtes cum Chriſto.

E

ORATIO.

DOmine Ieſu Chriſte, da mihi vt meipſum ſic abnegem quòd in proſperitate & in omnibus quæ temporaliter delectant à malo declinem, & nihil niſi honorem tuum quæram: meæquè voluntati renuncians, tibi & propter te omni creaturæ obediam. Da etiam mihi, vt tollam crucem meam: afflictiones & pœnalitates per me voluntariè aſſumendo, & ab aliis illatas patienter ſuſtinendo, ac proximis in neceſſitatibus compatiendo, & in omni aduerſitate bonum facere non deſiſtendo. Da etiam mihi, vt te ſequar veſtigia tua imitando, & tuæ vitæ me conformando, poſt te veniam ad ſupernam patriam pertingendo, Amen.

De trauſſiguratione Domini. CAPVT III. A

Matth 17. Luca 9. & Marc. 9.

DEinde quod iam ſuprà promiſit,ſoluit cùm dicitur: *Et poſt dies ſex*,ſecũdum
Matthæum, non numerando extremos, vel *die octaua* ſecundum Lucam,
numerando diem primum quo promiſit,& vltimum quo ſoluit: *aſſumpſit
Ieſus ſecum Petrum & Iacobum,& Ioannem,& duxit illos ſeorſum in mõtem val-
de excelſum*,ſcilicet Thabor:quarto miliario à Nazareth contra Orientem,
vt ibidem oraret. Matthæus & Marcus ponunt tantum dies medios, ſed
Lucas etiam extremos. Illi ſex,quia poſt ſextam mundi ætatem animæ ſanctorum in beata
expectatione requieſcent. Lucas octo,quia in octaua reſurrectionis corpora ſanctorum in
gloriam immortalitatis reſurgent. Hic ergo poſt ſex ætates quieſcendum eſſe ab omni la-
bore:& ibi octauo tempore reſurgẽdum deſignat. Vnde ſecundum Hieronymum & glo- B

Hierony. in c. 17. Matt.

ſam,hoc bene myſterio conuenit:nam ſicut Chriſtus poſt ſextam ſabbati,qua crucẽ aſcen-
dit:& poſt ſeptimam ſabbati,qua in ſepulchro quieuit,octaua die reſurrexit:ſic & nos poſt
ſex mundi ætates,quibus pro Domino patimur & laboramus, & poſt ſeptimam quietis

Transfigurationis dominica tempus.

animarum,quæ interim in alia vita geritur,octaua ætate reſurgemus. Tranſfiguratio ergo
fuit in octaua die,quia facta eſt ad oſtendendum diſcipulis ſuis gloriam reſurrectionis fu-
turæ, quæ erit in octaua mundi ætate, & propter hoc figurata eſt hic per octauam diem.

Aſſumptionis trium cauſa.

Aſſumpſit autem ſecum tres tantum, vt in ore trium ſtaret teſtimonium. Item in ſignum
quòd qui nunc fidem trinitatis firmiter ſeruabunt: tunc in æterna viſione gaudebunt. Iſtos
autem tres,ſcilicet Petrum, Iacobum,& Ioannem,ſpecialiter aſſumpſit: quia iſtos familia-
riter diligebat. Hoc autem fecit ad deſignandum quòd quicunque vult gloriam Dei vi-
dere, oportet quòd fidem agnoſcat, ſicut Petrus: quòd vitia ſupplantet, ſicut Iacobus: C
quòd ad bene operandum gratiam habeat,ſicut Ioannes: quia omne meritum conſiſtit in
credendo verum,in declinando malum, in faciendo bonum. Item ad commendationem
omnium ſtatuum eccleſiæ:nam per Petrum ſignificantur coniugati,vel etiam prælati: per

Cur ſeorſum duxerit diſcipulos.

Iacobum,pœnitentes vel actiui:per Ioannem, virgines vel theorici. Et pulchrè oſtenſurus
diſcipulus reſurrectionis gloriam, ſeorſum eos duxit, vt intelligamus quia ſi eiuſdem
reſurrectionis participes eſſe cupimus,à turbis malignorum hominum, & tumultibus ſe-
culi diuiſi eſſe debemus. Pulchrè etiam eos in montem excelſum duxit,& non vallem: vt

Cur in montẽ duxerit diſcipulos.

diſcamus gloriam non in profundo huius ſeculi, ſed in regno ſupernæ beatitudinis eſſe
quærendam: & quòd ad illam gloriam futuræ reſurrectionis peruenire, & in decore ſuo
Chriſtum videre merebimur:ſi ima & terrena deſerentes, ac ſublimia & cœleſtia deſide-
rantes,mente in cœleſtibus habitemus. Neceſſe eſt enim omnibus qui Deum contempla- D
ti deſiderant: vt non in infimis voluptatibus iaceant, ſed ſemper ad cœleſtia ſe erigant.
Aſcendit autem in montem,vt oraret:innuens oraturos in montem virtutum aſcendere,&
ſurſum non in imis corda habere: ac continuis precibus inſiſtere. Et bene mons iſte dictus
eſt Thabor, quod acceſſio lucis interpretatur: quia omne quod manifeſtatur, in lumine

Thabor.

manifeſtatur. Effectus autem orationis oſtendit, propter quid orauit, ſcilicet propter glo-
riam futuræ reſurrectionis manifeſtandam Apoſtolis. Dum enim oraret tranſfiguratus eſt
coram eis. Non dicit tranſfigurauit ſe,vt notetur actio fieri ex potentia trinitatis, ſed in
natura humanitatis. *Et bene dum oraret facta eſt altera ſpecies vultus eius*, feruor enim & deuo-

Acto. 10.

tio orationis,diſpoſitio eſt ad trãſfiguratione͂,& extaſim mentis. Vnde Petrus dũ oraret fa-

Candor veſtium.

ctus eſt in extaſi mentis. Conſpice bene iſta, & te præſentem exhibe, quia magnifica ſunt
valde. *Reſplenduit enim facies eius ſicut ſol*: imò pluſquam ſol, ſed nihil habet clarius cui E

Auguſtin. lib. 3. de mirabilibus ſacræ ſcripturæ c. 10.

comparetur, *Veſtimenta autem eius facta ſunt alba ſicut nix*: & ſic perfuſa lumine, vt alba extrà
apparerent. ſecundum Auguſtinum. Candor veſtium procedebat à faciei ſplendore:& iſta
fuit vera mutatio in facie,ſed non in veſte. Non ſubſtantiam veræ carnis amiſit,nec corpo-
ris veritatem ſubtraxit:ſed ſplendorem addidit. Vnde Lucas dicit, quòd *facta eſt ſpecies vul-
tus eius altera*,non alia. In carne ergu mortali immortalitatis & reſurrectionis ſuæ vel noſtræ

Transfiguratio domini ſpẽ auget noſtram.

gloriam:non in ſe,ſed in ſeculi claritate ſicut voluit oſtendit,vt illius gloriæ quam prædica-
bat certiores non redderet. Ecce quantum pignus beatitudinis noſtræ habemus: non enim
erat aliud tranſfiguratio,niſi ſecũdi aduentus prænunciatio: in quo & ipſe Chriſtus & ſan-

Leo Papa ſer. de transfiguratione domini.

cti eius lucebunt ſole clarius: vnde non aſſumpſit claritatis dotem:ſed dotis ſimilitudinem.
Nam vt Leo papa ait: Illam ipſius deitatis ineffabilem & inacceſſibilem viſionem, quæ in
æternam vitam mundis corde ſeruatur, nullo modo adhuc mortali carne circundati in-

A tueti poterant & videre. Splendor autem faciei ſignficat claritatem diuinitatis: fulgor ve- *Splendor faciei Chriſti.*
rò veſtium, claritatem humanitatis eius. Item claritas faciei repreſentat futuram claritatẽ
capitis Chriſti: fulgor autem veſtium, deſignat futuram claritatem membrorum eius, ſcili-
cet ſanctorum qui ſuperabuntur à claritate Chriſti, ſicut candor niuis ſuperatur à fulgore
ſolis. Candor ergo ſignificat gloriam futuræ reſurrectionis, propter quod Angelus domi-
nicæ reſurrectionis nuncius, in veſte candida apparuit. Et ſecundum Bedam; Veſtitus Do- *Beda in ca. 9. Luca.*
mini ſanctorum illius chorus accipitur, qui in terris deſpectus videbantur. Moraliter circa
tranfigurationem Dominus tria fecit, quia diſcipulos aſſumpſit, montẽ aſcendit, orationẽ *Moraliter.*
præmiſit, ad ſignificandũ quòd ad gloriã non peruenitur, niſi per virtutis ſocietatem, per
vitæ altitudinem, per orationis deuotionem. Fœlix ergo qui talem comitatum aſſumpſit.
Petrum, ſcilicet qui interpretatur agnoſcens, vt ſit in eo cognitio: quæ debet eſſe triplex, *Petrus.*
B ſcilicet Dei, ſui, & proximi. Cognitio Dei, generat dilectionem, & cauet deſperationem: *Cognitio triplex.*
cognitio ſui, generat humilitatem, & cauet præſumptionem: cognitio proximi, generat cõ-
paſſionem & cauet crudelitatem. Et ſicut ſuam fragilitatem, ſic & mundi vanitatem agno-
ſcat, & agnitam contemnat. Iacobum qui interpretatur luctator, vel ſupplantator: vt ſit in *Iacobus.*
eo lucta & ſupplantatio, quæ etiam debet eſſe triplex: ſcilicet carnis, mundi, & diaboli: vt *Supplantatio triplex.*
contra concupiſcentias carnis & mundi, ac inſtigationes diaboli fortiter luctetur, & eas
deuictas ſub planta proſternat: non enim coronabitur niſi qui legitimè certauerit. In ſignũ *Ioannes.*
huius Iacob poſt luctam accepit benedictionem. Ioannem qui interpretatur gratia, vt in *Gratia triplex.*
eo ſit gratia, quæ ſimiliter debet eſſe triplex, ſcilicet incipiens, proficiens, & perueniens. *1. Cor. 15.*
Vnde Apoſtolus: *Gratia Dei ſum id quod ſum*, quantum ad primam: & gratia eius in me va-
cua non fuit, quantum ad ſecundam: ſed illis omnibus abundantius laboraui: non autem
C ego ſolus, ſed gratia Dei mecum: quantum ad tertiam. Ioannes etiam priuilegio ſingularis
amoris Dei dotatus fuit: ſic bonum diuinum ſuper omnia diligat & in omnibus tranſito-
riis nihil niſi amorem diuinum cõcupiſcat. Item Petrus alio nomine dictus Simon, qui in- *Petrus.*
terpretatur obediens, ſignificat obedientiam. Ioannes: in quo gratia, ſignificat munditiam. *Ioannes.*
Iacobus qui luctator, vel ſupplantans, ſignificat paupertatem voluntariam: & iſta tria fa- *Iacobus.*
ciunt videre claritatem diuinam, ſicut iſti viderunt transfigurationem. Fœlix qui talem *Montis aſcẽſio.*
montem, id eſt eminentiam vitæ aſcẽdit: in quo ſunt tres gradus, ſcilicet abiectio ſui, mor-
tificatio carnis, contemptus mundanæ proſperitatis: de quibus ſuprà proximo capitulo: *ſi* *Ioan. 16.*
quis vult poſt me venire abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Fœlix qui ſic ora-
tioni inſiſtit piè, fideliter, & perſeueranter: donec appareat gloria in facie clerici, qui tranſ-
figurantur in ſolem dum lucent, per ſcientiam: ardent, per charitatem: illuminant, per exẽ-
D plum & doctrinam: in veſtimentis laici: quibus ſufficit albedo niuis. per munditiam men-
tis, carnis, & operis. *Et apparuerũt illis Moyſes*, iam mortuus, ſecundũ animam in corpore aſ- *Apparitio Moyſi & Heliæ, & eius cauſa.*
ſumpto, vel ſibi adaptato, ſicut quando apparent Angeli in corporibus aſſumptis: *& Helias*
adhuc viuus in anima & corpore proprio, allatus de paradiſo. Apparuerunt cum Chriſto
iſti duo potius quàm alij: alter mortuus, alter adhuc viuus: in ſignum quòd viuentium &
mortuorum, ſeu vitæ & mortis ſit Dominus. Et quòd iuſti tam mortui, qui per Moyſen:
quàm viui, qui per Heliam: qui tempore iudicii vel viui in carne repetiendi, vel à morte
reſuſcitandi ſunt: regnaturi ſunt in gloria cum illo. Item vt oſtendant ipſum eſſe, quem le-
gis & prophetarum ſcripta prædixerunt & promiſerunt: & vt hinc appareat quòd lex &
prophetæ à doctrina Chriſti non diſcordant: & quòd finis legis & prophetarum in ſuo ſer-
mone, Chriſtus erat & eius gloria, propter quam venerant: & vt ipſe oſtenderet ſe eſſe ſu-
E pra legem, quam Moyſes legiſlator dedit: & ſupra prophetas, inter quos Helias prædica-
tor præcipuus fuit. Per Moyſen quidem ſignificatur lex: per Heliam prophetæ: & per Do-
minum Euangelium. Apparuit ergo Dominus medius inter Moyſen & Heliam, tãquam
ipſe & Euangelium haberent à lege & prophetis teſtimonium. Item vnus mortuus, & al-
ter viuus apparuit: vt ſignificent Chriſtum moriturum, & iterum victurũ: vel vt nos mor-
tui ſimus mundo, viui autem Deo. Item vt ex omni parte Chriſtus teſtimonium haberet:
de cœlo patrem in voce, de æthere nubes, de paradiſo Heliam, de terra Apoſtolos, de in-
ferno Moyſen. *Et loquentes cum eo* dicebant exceſſum eius, quem completurus erat in Hie-
ruſalem, id eſt paſſionem, in qua fuit exceſſus amoris, doloris, & humilitatis. Amor fuit ſu-
pra menſuram: ſecundum illud Ioannis: *maiorem hac dilectionem*, & cætera. Dolor, ſupra cõ- *Ioan. 15.*
ſuetudinem: ſecundum illud Threnorum: *O vos omnes qui tranſitis*, & cætera. Humilitas, ſu- *Thren. 1.*
pra virtutem: ſecundum illud Threno. *Recordare paupertatis*, & cætera. Loqui autem ipſorũ *Threno. 3.*

eſt,talem gratiam redemptionis futuram per Chriſtum, teſtimoniis legis & prophetarum A
Locutio cum Chriſto. præfiguratam eſſe oſtendere. Et notandum quòd non loquebantur de tali materia,tanquã
indicantes Chriſto quæ neſciret:ſed cum adorabant de aduentu eius in carne:& quia my-
ſterium paſſionis,quod ipſi prædixerant,viderunt in Chriſto complendum:& læti fortaſ-
ſe,quia videbant redemptionis ſuæ,totiuſque humani generis diem appropinquare. Com-
patiebantur nihilominus Chriſto:quia tam glorioſa facies debebat ſic conſpui: & ſic inui-
Gaudiũ ex transfiguratione. dioſe tradi,& iudicari,& crucifigi. Notandum etiam quòd gaudium magnum factum eſt
Apoſtolis & Prophetis, non ſolum de transfiguratione Chriſti, ſed etiam (vt dicit Effrem)
de mutua viſione,quia vtriuſque teſtamenti principes congregati ſunt, cum Deo Abrahã.
Videbat enim Moyſes dux Iudæorum, principem Chriſtianorum Petrum: conſiderabat
Helias caſtus, virginem Ioannem: & vterque in Iacobo laudabat martyrij priuilegium.
Petrus verò & qui cum illo erant,grauati erant ſomno, oppreſſi à gloria:quia ſplẽdore incompre- B
Moyſi & Heliæ ab Apoſtolis cognitio. henſibilis deitatis premuntur ſenſus humani corporis. *Et euigilantes viderunt maieſtatem eius:
& duos viros*, ſcilicet Moyſen & Heliam, quos cognouerunt prædictæ claritatis illuſtratio-
ne. Vnde quærit Ambroſius: Quomodo apoſtoli cognouerunt Moyſen & Heliam, quos
Ambroſius in c.9. Luc. nunquam viderunt?& reſpondet,quòd per maieſtatem ſuper eos veniẽtem: in quo innui-
tur quòd in futura gloria alter alterum, quem nunquam vidit, cognoſcet. Secundum glo-
Helias. ſam:Hic Helias dicitur eximius prophetarum:ſed contra de Dauid hoc dicitur in prologo
Dauid. ſuper Pſalterium, & de Moyſe in gloſa ſuper Exodum. Et ſoluitur,quia Moyſes fuit exi-
mius:Domini familiaritate, ſignorum oſtenſione, legis promulgatione. Helias eximius:
vitæ auſteritate, arguendi authoritate, vitæ diuturnitate. Dauid eximius: prophetiæ ſu-
blimitate, regia dignitate, & ſpeciali ei facta promiſſione. *Tunc Petrus*,tanquam feruẽtior,
dixit ad Ieſum:Domine bonum eſt nos hic eſſe,ſcilicet in monte, & in cõtemplationis dulcedine. C
Rabanus in c.17. Matt. Cœleſti enim dulcedine guſtata,vileſcunt infima. Vnde Rabanus: Quò amplius quis de-
guſtat dulcedinem vitæ cœleſtis,eo amplius omnia alia faſtidit in infimis. *Si vis faciamus hic
tria tabernacula* ad manendum ſcilicet hic continuè: *tibi vnum, Moyſi vnum, & Heliæ vnum.*
Non loquebatur de tabernaculo pro ſe & ſociis ſuis faciendo:quaſi ſupponens ſe & ſocios
Fruitio diuinitatis in Petro. ſuos,tanquam diſcipulos,cum magiſtro manſuros in ſuo tabernaculo. Petrus optando cõ-
mendat Chriſtum,& ſe in monte manere ex modico guſtu participationis futuræ gloriæ,
quam in Chriſto viderat:vt per hoc diſcamus quòd nihil ſit difficile pro Chriſto pati, nec
tormenta,nec crux,nec mors,vt ad mõtem cœleſtis gloriæ perueniamus. Si enim ſenſibi-
lis viſa Chriſti gloria,ſic Petrum in monte impreſſionibus,& intemperiebus ſubiecto ille-
xit,vt diceret bonum ibi manere:quid æſtimandum eſt de illa ineffabili & intelligibili glo-
ria æterna in cœlo,vbi nulla intemperies:nulla peregrinæ impreſſionis moleſtia: vbi nullũ D
Beda in ca. 9. Marci. malum,ſed omne bonum obtinebitur. Vnde Beda: O quanta fœlicitas, viſioni deitatis in-
ter angelos adeſſe perpetuò, ſi tantum transformata Chriſti humanitas, duorúmque ſan-
Remigius in Matth. ctorum ſocietas ad punctum viſa, delectat: vt eis ne diſcedant Petrus præſtare velit obſe-
quium. Vnde & Remigius: Viſa Domini maieſtate,& duorum ſeruorum,Petrus adeo de-
lectatus eſt,vt cũcta temporalia obliuioni traderet,& ibi in perpetuũ vellet manere. Si au-
tem Petrus ſic accenſus eſt:quãta erit ſuauitas & dulcedo videre regẽ in decore ſuo,& in-
tereſſe choris ſanctorum omnium,& angelorũ? Hæc Remigius. Sed errauit Petrus, *& ne-
Petri error in optando. ſciebat quid diceret* hoc petẽdo:tum quia in via patriam requirebat, & vmbrã futuræ gloriæ
quam viderat,veram æſtimabat gloriã,oblitus regnum Dei nõ eſſe ſanctis promiſſum in
terra,ſed in cœlo:tum quia in gloria tabernacula manu facta neceſſaria credebat, ignorans
domum manu factam non eſſe neceſſariam in illo ſeculo futuro:tum quia ſe & coapoſto-
los adhuc carne mortali circũdatos eſſe nõ aduertebat,& abſque guſtu mortis immortalis E
vitæ ſtatum ſubire volebat: tum etiam quia ſuam & proximorum ſalutẽ non attendebat.
Vnde Auguſt. Quid dicis ſancte Petre? mũdus perit,& tu ſecretũ quæris. Vides tot gentes
in vnum conuenire, & tu quietem diligis. Vides tenebras mundi,& tu lumen abſcondis.
Nemo quippe accendit lucernam, & ponit eam ſub modio:& cætera. Vnde & Damaſce.
Matt.5. Non eſt tibi,inquit,Petre bonum quòd Chriſtus ibi moretur:quoniam ſi ibi manſiſſet, ne-
quaquam tibi facta promiſſio conſequeretur effectum. Neque enim claues obtinuiſſes re-
Chryſoſto. hom. 57. in Matthæum. gni,nec mortis tyrannis abolita eſſet. Et ut dicit Chryſoſtomus, quia audiuit quòd oportet
eum Hieroſolymam ire & multa pati, adhuc timet pro Chriſto: ſed poſt increpationem
non audet apertè dicere rurſus, propitius eſto tibi: ſed idem occultè per alia ſigna inſi-
nuat. Quia enim videbat multam quietem & ſolitudinem, cogitauit conuenientem ibi
eſſe ſta-

A eſſe ſtationē ex loci diſpoſitione: quod ſignificat dicēs, *Bonum eſt nos hic eſſe*: Vult etiā ſemper
hic eſſe: ideo tabernaculorū meminit dicēs: *Si vis faciamus hic tria tabernacula*. Cogitauit enim
quòd ſi hoc fieret, non aſcēderet Hieroſolymā: & ſi non aſcēderet Chriſtus, non morere- *Petri ardor*
tur: ibi enim ſciebat ſcribas inſidiari ei. Hæc Chry. Et licet Petrus, vt homo, ſtupefactus ne- *Petri inebriatio.*
ſciret quid diceret: in hoc tamē ſuam deuotionē oſtendit, & in ſiti ſibi ardoris monſtrat in-
dictū. Vnde inebriatus Petrus erat, qui de vna gutta vini cœleſtis quā biberat, quaſi tres ta-
bernas facere volebat: ſicut enim ex paſſionis magnitudine, vt timoris vel mœroris † aliquis *† aliàs, amoris.*
prorumpit in aliqua verba ſine præmeditatione: ita ſimiliter ex magnitudine deuotionis
& delectationis expertæ dixit Petrus illa verba, quæ tamen non erant rationabilia: quia in
ſolo aſpectu humanitatis Chriſti non conſiſtit eſſentia beatitudinis, & ideo illud non de-
bebat ſufficere pro finali beatitudine. In monte Thabor eſt grande monaſterium grandi *Thabor monaſteria.*
B ſylua circundatum, tres habens eccleſias, iuxta quod Petrus ait: faciamus hic tria taberna-
cula. Tria tabernacula contemplatiuus moraliter facit, quando legem, & prophetias, &
Euangelium practicè legendo diſponit: ſcilicet corde credendo, ore confitendo, & opere
adimplendo. Sciendum autem quòd iſta transfiguratio ſignificans gloriam ſanctorum, pri- *Transfigurationis deſcribendæ forma.*
mò deſcribitur à maieſtate Dei: quia tota trinitas ibi apparuit, pater in voce, filius in hu-
mana carne, Spiritus ſanctus in nube: per quod datur intelligi quòd gloria ſanctorum cō-
ſiſtit in fruitione beatæ trinitatis. Sicut enim Petrus ebrius ex dulcedine illius claritatis *Tabernacula animæ.*
voluit facere tria tabernacula: ita habet homo tria tabernacula in anima ſua, quæ nec
Moyſes, nec Helias, ſed ſola beata trinitas delectabiliter inhabitat: ſecundum illud Ioan- *Ioan 14.*
nis, *Ad eum veniemus & manſionem apud eum faciemus*. Hæc autem ſunt: memoria, intelligen-
tia, & voluntas. Nam filius habitat in tabernaculo intelligentiæ, implendo ipſam Dei ple-
C niſſima & lucidiſſima cognitione: Spiritus ſanctus in tabernaculo voluntatis, implendo
ipſam ſapidiſſima & ſuauiſſima dilectione: pater in tabernaculo memoriæ, implēdo ipſam
cogniti & dilecti perpetua refectione, & ſecuriſſima intentione: quibus actibus anima in
Deum quaſi totaliter transformatur, & quodammodò deiformis efficitur. Tunc verifica-
tur, ſecundum quandam prægustationem, illud quod dicitur alibi: Intra in gaudium Do- *Matth. 25.*
mini tui. Secundò deſcribitur iſta transfiguratio, à ſocietate conſortij: quia ibi fuerūt Moy- *Transfigurationis ſocij.*
ſes, & Helias, Iacobus, Petrus, & Ioannes. In cœleſti igitur gloria habemus ſocios, omnes
veteris & noui teſtamenti ſanctos. Beati veteris teſtamenti diſtinguuntur in duos ordines:
ſcilicet, patriarchas, qui intelliguntur per Moyſen: & Prophetas, qui per Heliam. Sancti *Cœlicolarū ordines.*
autem noui teſtamenti diſtinguuntur in tres: ſcilicet in martyres, qui per Iacobum: in con-
feſſores, qui pleni ſapientia Dei intelliguntur, per Petrum: qui interpretatur agnoſcens: in
D virgines, qui per Ioannem. Vel poteſt dici, quòd Chriſtus voluit habere teſtimonium ſui *Contemplationis ſex bona.*
aduentus ab illis qui ſunt in cœlo, ſcilicet, à patre: & ab illis qui ſunt in mūdo, ſcilicet à Pe-
tro, Iacobo, & Ioanne: & ab illis qui ſunt in terreſtri paradiſo, ſcilicet ab Helia: & ab illis
qui ſunt in inferno, ſcilicet à Moyſe. Vel per ſex perſonas ſignantur ſex bona quæ Deus cō-
fert contemplantibus: quia in contemplatione primò mens illuminatur: quod ſignatur in
Petro, qui interpretatur agnoſcens. Secundò, caro ſupplantatur: quod ſignatur in Iacobo,
qui interpretatur ſupplantator. Tertiò, gratia augetur & augmentatur: quod ſignificatur in
Ioanne, qui interpretatur in quo eſt gratia. Quartò, mundus contemnitur: quod ſignifica-
tur in Moyſe, qui interpretatur aſſumptus ex aquis. Quintò, cor amore inflammatur: quod
ſignificatur in Helia, qui raptus fuit in curru igneo. Sextò, dulcedo cœleſtis prægustatur:
quod ſignificatur in Ieſu. Vnde Petrus qui vnam guttam prægustauerat dixit, Domine bo- *Glorificatio Chriſti.*
E num eſt nos hic eſſe: neſciens quid diceret. Tertiò deſcribitur iſta transfiguratio à glorifi-
catione ſubiecti, cùm dicitur: *reſplenduit facies eius ſicut Sol, veſtimenta autem eius facta ſunt alba
ſicut nix*: per quæ ſignatur beatitudo & gloria, quibus ſanctorum corpora induentur. Do-
minus igitur Petro non reſpondit: nam licet ex feruore deuotionis loqueretur, tamen quia
imprudenter interrogauit, ideo reſponſionem Domini non meruit: nondum enim vt in
hac gloria conſiſteret tempus erat. Qui autem vult Domino facere tabernaculum, præpa-
ret penetralia cordis ſui, & inueniet locum Domino, tabernaculum Deo Iacob: quia verò
malè materiale tabernaculum ex frondibus & tentoriis quæſiuit, æſtimans in æterna illa
gloria temporalia tabernacula neceſſaria, vbi nulla aduerſitatis aura eſt timenda, vbi Deus
omnipotens templum eſt & domus Eccleſiæ, ideo nubis lucidæ accipit obumbraculum.
Vnde ſequitur: *adhuc eo loquente*, & de tabernaculorum viſibilium constructione cogitante,
ecce nubes lucida obumbrauit eos: quia maiori luce & vera cognitione ſuffudit: vt intelligerent

electis in æterna tabernacula receptis non eſſe neceſſaria corporalia tabernacula:& eos nó A
eſſe protegendos tegmine domorum,vbi nubis & Spiritus ſancti gloria protegentur,& in
abſcondito faciei Domini abſcondentur. Et intelligas quòd cùm Petrus loqueretur,inte-
rim antequam verba compleret, diſceſſerunt Moyſes & Helias, & mox nubes ſubſecuta
Nubes quæ apparuit. eſt,quaſi interrumpuntur verba eius obumbrationem nubis. Quærebat Petrus terrenum
tabernaculum,& affuit cœleſte obumbraculum:& iſta nubes non fuit cauſata ex iſtis cali-
ginoſis vaporibus, ſed ex vehementia lucis proceſſit: quia ſicut fumus eſt ab igne, ita iſta
nubes fuit à luce. Ad inſtruendas autem mentes apoſtolorum, de cognitione diuinitatis
vnigeniti filii Dei, poſt Moyſi & Heliæ teſtimonium *vox* patris *de nube*, modo tonitrus te-
Filius Dei Chriſtus. ſtimonium perhibuit,*dicens: Hic eſt filius meus*,non adoptiuè,ſed per naturam : *dilectus* filius
Ambroſius in c. 9. Lucę meus,ſcilicet naturalis & proprius,non aliunde creatus,vel adoptiuus: hoc eſt, ſecundum
Ambroſium,non Helias filius,non Moyſes filius:ſed hic eſt filius quem ſolum videtis. Re- B
ceſſerunt enim illi vbi ceperat Dominus deſignari:vt ille ſolus demonſtraretur, ne errarẽt
Apoſtoli. *In quo mihi bene complacuit* : id eſt, In quo meum beneplacitum de redemptione
Chryſoſto. hom. 57. in Matth. mundi complere conſtitui:vel ſecundum Chryſoſtomum,in quo delector,in quo requie-
ſco,quem accepto:quia omnia quæ ſunt patris cum diligẽtia exequitur, & eſt vna eadém-
que voluntas ipſius & patris: quare & ſi crucifigi vult,ne contradicas. *Ipſum audite*, magis
quàm Moyſen,vel Heliam:quia Chriſtus finis eſt legis & prophetarum. *Ipſum audite*, vt ſu-
premum & ſingularem magiſtrum,qui docebit vos omnia neceſſaria ad ſalutem. *Ipſum au-
dite*:quia veritas eſt, ipſum quærite quia vita eſt, ipſum ſequimini quia via eſt. Ac ſi, vt ait
Remigius,aliis verbis diceret:recedant vmbræ legales, & typi prophetarum, & ſolum co-
ruſcum lumen Euangelii ſequimini. Fœlices ergo Apoſtoli, qui non ſolum Domini clari-
tatem videre meruerunt:ſed etiam vocem patris intonantem audierunt. Nec ab hac fœli- C
citate nos ex toto alieni erimus,ſi quem illi crediderunt & nos credimus: & quomodo illi
vixerunt,amando viuimus:& quem dilexerunt,totis viſceribus amamus. Sed quia huma-
na fragilitas in præſentia maieſtatis opprimitur:quia pondus diuinitatis & conſpectũ maie
Remigius in Matth. ſtatis gloriæ ferre non valet:ideo dum audirent vocem terribilem de nube,*ceciderunt in fa-
Cadere in facies & retroſum. cies ſuas*,non ſicut mali retrorſum. Vnde Remigius: In eo verò quòd ſancti diſcipuli in fa-
ciem ceciderunt,ſanctitatis fuit indicium:impij enim retrorſum cadunt:vt Heli. Hæc Re-
migius. Cadunt ergo iuſti in faciem,modo propter timorem vt hic, modo propter humi-
1. Reg. 4. liationem:vt magi procidentes adorauerunt eum, modo propter gratiarum actionem : vt
Matth. 2. ſeniores ceciderunt in conſpectu throni in facies ſuas. *Et timuerunt valde* quia ſe erraſſe co-
Apoca. 4. gnouerunt,quia nubes lucida apparuit:quia vocem quaſi tonitrualem,ſcilicet patris, cuius
Vocis Dominicæ virtus. maieſtati timor debetur,audierunt. Ad hanc vocem,vt dicit: Effrem, fugerunt Prophetæ, D
ceciderũt Apoſtoli & timuerunt. Tonitruum quidem terribile fuit : vnde de ipſa voce ter-
ra ſub ipſo contremuit. Sed quos humana fragilitas grauabat,benignè pius magiſter verbo
pariter & actu conſolatur & erigit. Nam clementer *acceſſit Ieſus* quia per ſe ſurgere non po-
terant,*& tetigit eos*,familiariter & dulciter,vt tactu debilitata membra ſolidaret:*dixitque eis*,
Tactus Chriſti. vt metum & timorem fugaret. *Surgite*,contra caſum:*& nolite timere*, contra metum. Beati
illi quos tangit Ieſus,beati illi quos tangit ſalus & vita, Illi enim ſurgunt, illi ſine timore &
ſecuri fiunt. Rogemus ergo eum vt & nos tangat, & à ſomno ſtuporis & inſipientiæ exci-
tet:atque ad ſe videndum nobis oculos aperiat. Dulcis amicus eſt: quia piè conſolatur, &
potenter adiuuat. Ad tactum ergo & conſolationem Ieſu miſeratoris,qui proſtratis dexte-
ram ad beneficium auxilij porrigit,& iacentes erigit:diſcipuli ſurgentes nec Moyſen, nec
Heliam viderunt:ſed ſolum Ieſum in figura conſueta, qua conuerſari ſolebat inter eos. ſe-
cundum gloſam:Si Moyſes & Helias perſeueraſſent,vox patris videretur incerta, cui po- E
tius teſtimonium dediſſet:& ideo receſſerunt illi,ne ad eos vox patris fieri putaretur: ſed vt
ad ſolum Ieſum pertinere intelligeretur. Allegoricè ablata nube viderunt Moyſen & He-
Allegoricè liam euanuiſſe,ac ſolum Ieſum remanſiſſe:quia poſtquam legis & prophetarum vmbra di-
ſceſſit,quæ quaſi nube Apoſtolos texerat, viderunt eum, & ſcriptura illis reuelata fuit: &
euangelium,in quo vtrumque reperitur, ſolum remanſit. Notandum autem, ſecundum
Regenerationum congruentia. gloſam,quòd bene conuenit myſterium ſecundæ regenerationis,quæ ſcilicet erit in reſur-
rectione,vbi caro reſuſcitabitur:cum myſterio primæ quæ eſt in baptiſmate, vbi anima re-
ſuſcitatur. In baptiſmate enim Chriſti operatio trinitatis oſtenſa eſt: fuit enim ibi filius in-
carnatus,apparuit in ſpecie columbæ ſpiritus ſanctus,& pater fuit ibi in voce declaratus. Et
ſimiliter in transfiguratione,quæ eſt ſacramentum ſecundæ regenerationis,tota trinitas ap-
paruit

A paruit:pater in voce, filius in homine, Spiritus ſanctus in nube. Nam gloriam illius, quam
modo in baptiſmate credentes confitemur, in reſurrectione videntes collaudabimus. Nec
fruſtra Spiritus ſanctus hic in lucida nube, illic in colũba apparuit: dona enim ſua per ſpe-
cies declarare ſolet. Innocentiam autem in baptiſmate donat, quæ per auem ſimplicitatis
deſignatur: daturus eſt autem claritatem & refrigerium in reſurrectione, & ideo in nube
refrigerium: & in fulgore nubis claritas reſurgentium corporum figuratur. Qui enim nũc
ſimplici corde fidem quam percipit ſeruat, tũc luce apertæ viſionis quod crediderat con-
templabitur, ipſáque quam luſtrabitur in perpetuum gratia protegetur. *Et deſcendens Ieſus*
cum diſcipulis de monte, præcepit eis, præcepto inſtructionis: vt nemini dicerent viſionem de glo- *Hierony. in c.17. Matt.*
ria transfigurationis, ante ſuam reſurrectionem à mortuis. Primò, ſecundum Hieronymũ, *Vetandi ne cui dicerent cauſa.*
ne dictum eſſe incredibile, propter rei magnitudinem, videretur. Secundò, ſecũdum Tho-
B mam, ne homines audientes tam glorioſa de eo dici, ſcandalizarentur póſtea vidẽtes eum
crucifigi. Tertiò, ſecundum Remigium, ne prædicatio gloriæ paſſionis fructum impediret *Thomas 3. parte q.45. ar.3.*
quia ſi maieſtas illius fuiſſet diuulgata in populo, plurimi reſiſtendo principibus ſacerdotũ
paſſionem eius impediuiſſent: & ſic redemptio humani generis retardata fuiſſet. Quartò, *Remigius in Matth.*
ſecundum Hilarium, quia tunc debebãt eſſe teſtes diuinitatis Chriſti, cùm eſſent Spiritu
ſancto repleti: & ad tantæ viſionis teſtimonium perhibendum confortati. Quintò, ſecun- *Hilarius canone 17. in Matth.*
dum Damaſcenum, quia alij diſcipuli adhuc imperfecti fuiſſent triſtati, quòd hanc viſionẽ
non vidiſſent: & Iudas magis incitatus ad proditionem ſaluatoris fuiſſet. Sextò, quia reſur-
rectio Chriſti multum fuit dubitabilis: ideo reſeruata fuit iſta viſio, illo diuulgando tem-
pore quando maximè oportebat ipſi reſurrectioni teſtimonium perhibere, cui præſtabat
argumentum non modicum ipſa gloria transfigurationis, ipſa quoque viſio magis credibi-
C lis videbatur, quando etiam viſibiliter per reſurrectionem factam monſtrabatur. Septimò,
vt daretur nobis exemplum ea quæ ad laudem & gloriam noſtram ſpectant eſſe occultã-
da, quamdiu ſumus in hac mortali vita, & ad faciẽdum hoc quod in Eccleſiaſtico dicitur: *Eccl.11.*
Ne laudes hominem in vita ſua: & in eodem, *Ante mortem ne laudes quemquam*. Per hoc etiã oſtẽ-
dit quòd ſecreta & myſteria diuina non ſunt ſemper, ſed loco & tempore debitis publicã-
da: & dedit exemplum viris ſanctis, non facilè publicandi reuelationes ſibi factas. Sicut
Paulus annis quatuordecim tacuit raptum ſuum. Fuit autem transfiguratio Domini facta *2.Cor.12.*
circa Veris principium. Vnde Euangelium de transfiguratione legitur in Eccleſia ſabbato *Transfigurationis tempus.*
quatuor temporum, poſt primam in quadrageſima dominicam. Feſtum verò transfigura-
tionis Domini celebratur ſexto kalendas augusti: quia tunc ab Apoſtolis fuit transfigura-
tio prædicata & publicata, quam tacuerant vſque ad diem illam, propter prohibitionem à
D Domino eis factam. In deſcenſu montis Thabor contra Occidentem, vbi eſt vna capella
vbi Dominus dixit Apoſtolis, *nemini dixeritis viſionem, &c.*

ORATIO.

IEſu redemptor perditorum, ſaluator redemptorum, animæ lachrymoſæ & poſt te currentis dulce ſolatium, & ſuaue refrigerium: da mihi omne delectamentum extra te reſpuere & obliuiſci, vt tuo ſapore merear iocundari: & veniat oro tempus vt quod nunc credo, reuelatis oculis tandem aſpiciam: quod nunc ſpero & à longè ſaluto, apprehendam: quod pro viribus meis deſidero, vlnis animæ amplectar & deoſculer, & in claritatis tuæ abyſſo totus abſcondar, vt in velamento alarum tuarum ſit pax mihi per æuum: Amen.

E

De ſanatione lunatici. CAPVT IIII.

SEquenti autem die Ieſus rediens de mõte vbi trãsfiguratus fuerat, venit ad *Matt.17. Marci 9. et Lucæ 9. & 17*
diſcipulos quos inferius dimiſerat, & occurrit ei turba quæ circa ipſos
erat. Similiter ſi prælati vellent ad ſubditos deſcendere per humilitatem,
compaſſionem, & affabilitatem: multa turba occurreret eis per pœniten-
tiam. Sed quia ſemper ſtant in alto per elationem, ſeu ambitionem, vel cu- *Christus nullum ſanauit in monte.*
rioſitatem: ideo pauci ei occurrunt: id eſt, pauci ad eos accedũt, & paucio-
res ab eis ſanantur: nullum enim legitur Dominus in monte ſanaſſe. *Et acceſſit ad eum*, qui-
dam de turba, petens miſereri vnico filio lunatico, ſecundum lunæ innouationem magis *Lunaticus.*
patienti: & ſpiritum immundum habenti, quem eiicere non potuerunt eius diſcipuli. Qui

eum apprehendens ad terram allidebat, & volutando per diuerſa, membra vexans diſſi- A
pabat: ſicq; ad oſtendendũ vehementiã paſſionis ſpumabat, ac dentibns ſtridebat: & lãgués
areſcebat, & vix deſcẽdebat dilanians eum. Qui etiam ſæpe eum vexando clamare facie-
bat, & nunc in ignem, nunc in aquam mittebat: ita vt dudum periiſſet, niſi prouidẽtia eum
conſeruaſſet. Et cùm iubente Domino adductus eſſet, ſtatim ſpiritus conturbauit eum: vi-
dens enim ſe cito eiiciendum, faciebat peius quod poterat in eum. Deinde increpante eũ
Domino, & præcipiente vt exiret ab eo, & ne amplius in cum introiret: quem etiam ab ef-
fectu malitiæ, ſiue ſurdũ & mutum vocabat: quia ſnrdum & mutũ eum fecerat: ſtatim di-
ſcerpens eũ exiit ab illo. Et factus eſt ſicut mortuus: ſed Ieſus tenens manum eius eleuauit
Moraliter. Peccator lunatico ſimilis. illum, & ſurrexit ſanus, & reddidit illum patri eins. Moraliter iſte lunaticus ſignificat pec-
catorẽ, quem diabolus primò apprehẽdit per peccati delectationem. Secũdò, clamare fa-
cit, per peccati ardens deſideriũ. Tertiò, mutum facit, ad peccati & diuinę laudis cõfeſſio- B
nem. Quartò, ſurdum, per obdurationẽ, ad verbi monitionẽ. Quintò, lunaticum, per men-
tis inſtabilitatem, & continuam in malum vatiarionem, Sextò, elidit & volutat, per eius in
diuerſa peccata præcipitationem. Septimò, diſſipat, per diuerſarum cogitationum varieta-
Gaſtrimargia, id eſt, guloſitas. tem. Octauò, ſtridere facit dentibus, per iram & indignationẽ: ac ſpumare, per gaſtrimar-
giam & libidinem. Nonò, in ignem luxuriæ mittit, vel etiã elationis: quia ignis ſurſum ten-
dit & alta petit, necnon in aquam voluptatum & cupiditatum ſubmergit. Decimò, aridum
reddit, per ocium, ſeu ignauiam, & indeuotionem. Vndecimò, vix diſcedit, per peccati cõ-
ſuetudinem. Duodecimò, dilaniat & dilacerat, per naturalium vulnerationem. Dum autẽ
puer ad Deum accedit, cõturbatur: quia ſæpe poſt peccata ad Deum cõuerſi magis à dæ-
monio impugnãtur, vt vel per tædium virtutum & labores pœnitentiæ excuriat, & ad vi-
tia reducat: vel de ſua expulſione ſe vindicet. Sic in primitiua Eccleſia multa grauia certa- C
mina illis appoſuit, quos ſuo regno ſubtrahere voluit. Non autem puer vim patiẽs, ſed dia-
bolus vim inferẽs, increparur: quia qui peccantem vult ſanare, vitiũ odiendo debet argue-
re & depellere, ſed hominem amando refouere & cõfortare. Exiens verò dæmon ab homi-
ne nunquã reuertitur, ſi homo cor ſuum claue humilitatis & charitatis ſerrauerit. Exiturus
autem diſcerpſit eum: quia dum de corde expellitur, acriores in eo tentationes generat. Et
liberatus à dæmone velut mortuus videtur: qui enim terrena deſideria ſubegit, vitam in ſe
carnalis cõuerſationis extinguit: & mundo mortuus apparet. Quem autẽ hoſtis mortuo ſi-
milem reddidit, hunc ſaluator piæ dexteræ tactu leuauit: in quo oſtenditur Dei auxilium,
& ſurrexit: in quo mõſtratur hominis ſtudium, primò enim Deus nos iuuat: deinde à no-
bis requiritur vt bonũ operemur. *Et cùm in domum introiſſet, diſcipuli ſecreto interrogabãt Ieſum,
quare ipſi non potuerunt eiicere illum: & dixit, propter incredulitatem eorum.* Non dicũtur diſcipuli D
Incredulitas diſcipulorũ. increduli propter defectum fidei, ſicut Iudæi, ſed propter remiſſionem feruoris: nam fidẽ
remiſſam habebãt, non ſicut granũ ſinapis: quia nõ cum debito feruore credebant, vt præ-
cipuè ipſi facere debebãt. Nihil enim impoſſibile erit habenti feruentẽ fidem, & per dile-
Granum ſinapis. ctionem operantem, cui nunquã ſufficit quod bene geſſit. Granum quippe ſinapis eſt mo-
dicum feruidum, amarum, & veneni expulſiuum. In hoc ergo quòd hic comparat fi-
dem grano ſinapis, innuit quòd debent habere fidem modicam, per humilitatem: ferui-
Ambroſ. ſermone 1. & 2. dam, per deuotionem amaram, per tribulationum perpeſſionem: veneni erroris expulſi-
uam, per ſinceritatem. Secundum Ambroſiũ. Granum ſinapis res eſt ſimplex, & ſi teri-
tur vim ſuam fundit: ſic fides ſimplex videtur, & ſi atteratur aduerſis, gratiam ſuæ virtutis
effundit. Deinde reducit eos ad humilitatem, monendo ne quis de operibus glorietur: ſed
humiliet ſe Deo, cui iure obſequium debetur dicens: *Cùm feceritis omnia quæ præcepta ſunt vo-
bis, dicite,* nõ tãtum ore, ſed & corde: ne ſit tãtum vocalis humilitas, ſed & realis: *ſerui inutiles* E
ſumus: quod debuimus facere, fecimus: nec vos iactetis, quia bene ſeruiſtis: nihil enim feciſtis
quod non debuiſtis: quaſi diceret, *Dicite*, gratiã non meruimus: ſed debitum ſeruitiũ ſoluẽ-
Serui inutiles. do pœnas vitauimus. Sed econtra ſuperbi cùm nequaquam omnia, ſed modicũ quid eorũ
quæ præcepta ſunt faciunt, non ſolum mox de ſua iuſtitia præſumũt: ſed & infirmos quoſ-
que deſpiciunt: nõ enim ſumus noſtri, ſed ſerui: quia precio magno empti: & ergo Chriſto,
cuius precio empti ſumus, ſeruire tenemur, & nihil omittere quod debemus: nec aliquid
facere quod non debemus. Vnde Seneca: Sapiens nihil facit quod non debet, nihil præ-
Rom. 8. termittit quod debet, Nõ dicuntur inutiles ſerui faciẽtes iure debiti mãdata Dei, quin fru-
ctum recipiãt vitæ beatæ: ſed dicũtur inutiles, quia Dominus bonorũ noſtrorũ nõ indiget:
vel quia *non ſunt condignæ paſſiones huius tẽporis ad futurã gloriam, quæ reuelabitur in nobis*: vel quia
quiſque

A quiſque magis deber ſe æſtimare imperfectum, quàm quòd ſtarum attigerit petfectionis. *Beda 1 cap.*
Vnde Beda: Hæc eſt igirur in hominibus ſola fidei perfectio, ſi omnibus quæ præcepta *17. Luca.*
ſunt impleris imperfectos ſe eſſe nouerint: & quandiu peregrinantur à Domino, ſemper
ſibi ineſſe mala quæ defleant, ſemper meminerint deeſſe bona ad quæ gratia eius iuuante
proficiant. Er irerum: Quia ſine me nihil poreſtis facere, non temporum longirudine la- *Ioan. 1.*
borum merita penſare debetis: ſed amore & famulatu ſpontaneo nouis ſemper ſtudiis au-
gere priora. Hæc Beda. & bene dicir, *quod debuimus facere, fecimus.* Vnde Beda: Re uera de- *Beda ibidẽ.*
buimus, quia qui non venit miniſtrari, ſed miniſtrare: debirores ſibi nos fecit: ne noſtris
videlicet operibus confidentes, ſed de eius ſemper examine pauentes, cum propheta di-
camus: Quid retribuemus Domino, pro omnibus quæ retribuir nobis? Hæc Beda. Atten- *Pſal. 115.*
de hic bene quòd ſeruus inutilis repurarur, qui hoc ſolum facit quod facere tenetur. Quã- *Seruum inu-*
B tumcunque eriam perfectionem arringas, ſemper ſentias & dicas? Domine Deus meus *tilis.*
Ieſus Chriſte nihil valeo, & malè tibi ſeruio. Debemus ergo nunquam à bono opere ceſ-
ſare, & ramen totum meritum noſtrum inſufficiens reſpectu mercedis æternæ repurare.
Vnde Pſalmiſta: *Qui coronat te in miſericordia & miſerationibus.* Non ait, in meritis & in ope- *Pſal. 102.*
ribus tuis: quia cuius miſericordia præuenimur, vt humilirer Deo ſeruiamus: eius munere
coronamur, vt ſublimirer cum illo regnemus. Et ideo cùm omnia fecerimus, repuremus
nos parum aut nihil feciſſe Domino, reſpectu mercedis quam expectamus ab eo. Vnde
dicebar bearus Franciſcus, etiam poſt multos & magnos labores, fratres incipiamus ſerui-
re Domino: quia vſque nunc parum profecimus. Er ſi præcepris impletis nos humiliare de-
bemus, quanro magis cùm de illis multa omiſerimus. Si enim inurilis eſt qui omnia perfe- *Ambroſius*
cit, quid de illo dicendum qui ea facete deſpexit? Vnde Ambroſius. Non re iactes ſi bene *lib. 8. in Lu*
C ſeruiſti: quia facere debuiſti. Obſequitur ſol, obremperar luna, ſeruiunt Angeli. Vas gen- *cam cap. de*
tium electus à Domino: non ſum, inquir, dignus vocari Apoſtolus: quia perſecurus ſum ec- *virtute fi-*
cleſiam Dei. Deinde alibi nullius ſe oſtendens conſcium culpæ ſubiecti, ſed non in hoc *dei.*
iuſtificatus ſum. Et nos ergo non à nobis laudes exigamus, ne præripiamus iudicium Dei, *1. Corin. 15.*
& præueniamus ſentenriam iudicis: ſed ſuo tempore ſuo iudicio reſeruemus. Hæc Am- *1. Cor. 4.*
broſius. Bonum eſt itaque ſemper in timore ſtare, & nihil de ſe præſumere: quia quan-
tumcunque bene quis ſeruierit, neſcir tamen ſi odio, vel amore dignus ſit. Vnde Bernar- *Eccli. 9.*
dus: In veritate didici nihil æquè efficax eſſe ad gratiam promerendam, rerinendam, re- *Bernardus*
cuperandam, quàm ſi omni tempore coram Deo inueniaris non altum ſapere; ſed timere. *ſermone 54.*
Beatus homo, qui ſemper eſt pauidus. Si adeſt gratia, time ne non dignè opereris ex ea. Si ſubtra- *in cantica.*
cta eſt gratia, time quia reliquit te virtus tua & cuſtodia. Si reuerſa eſt gratia, time ne fortè *Prouer. 28.*
D conringar recidiuum pati: & contingant tibi deteriora. Hæc Bernardus. Vnde & Apoſto- *2. Corint. 6.*
lus hortatur nos, ne inuacuum gratiam Dei recipiamus. Ille enim gratiam Dei inua- *Gratia reci*
cuum recipir, qui ſe in bonis operibus non exercer. Vnde ſi volumus quòd graria Dei in *pere in va-*
nobis non remaneat vacua, neceſſe eſt vt eam bonis operibus & virtuoſis exercitiis nu- *cuum.*
triamus: & nos à vitiis cuſtodiamus. Debemus eriam in præceptis Dei, & in omnibus ope-
ribus noſtris attendere, non ſolum vr faciamus, ſed etiam vr ea ſecundum voluntatem Dei
dirigamus. Vnde Baſilius ponit exemplum de fabro faciente ſecurim, vel quiddam aliud: *Baſilius de*
qui ſemper meminit eius qui iniunxit opus, & retinet in corde ſuo cuius magnitudinis, vel *inſtitutione*
qualitaris, vel formæ ille iniunxerit fieri ſecurim: & in illud ſemper intendens quod ſi- *monachorũ*
bi meminir à Domino operis iniunctum: ad hoc dirigit manuum miniſterium, vr for- *cap. 3.*
ma operis cum eius qui iniunxir animo & voluntate conueniat. Sic & nos omnem cona-
E tum & omne ſtudium in actibus noſtris habere debemus, vt ſecundum voluntarem Dei,
qui opus iniunxir, noſtrum dirigamus opus: & tunc poterimus implere illud Apoſtoli: *ſiue*
manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud quid facitis, omnia ad gloriam Dei facite. Er ſubdir Dominus, *1. Corin. 10.*
oſtendens quomodo proteruitas diaboli ſuperetur & dicit: *Hoc genus dæmoniorum*, in ſpi-
ritu & carne ſimul ſecundum cauſam radicatam, quale ſupradictum eſt, *in nullo* poteſtaris
remedio, id eſt, in nulla poteſtate, ſcilicet miniſtrorum *poteſt exire*: ita quòd non habeat po-
teſtatem in homine, *niſi in oratione*, quæ curat peſtes ſpiritus, *& ieiunio*, quod curat peſtes
corporis, quæ ſcilicet oratio & ieiunium ſunt effectus fidei feruentis, ac per charitatem
formatæ & operantis. Vnde viderur quòd ex crapula & ebrierate morbum illum in- *Dæmonio-*
curriſſet. Hæc etiam poterat eſſe alia cauſa, propter quam diſcipuli non potuerunt eum *rum poteſta*
eiicere. Dæmones enim non ſunt æquales in virtute naturali: & ideo vnus alio difficilius *tes diuerſa.*

poteſt expelli. Ad expulſionem autem iſtius requirebatur in expellente ſubiectio carnis A
ad ſpiritum, quæ fit per ieiunium: & eleuatio ſpiritus in Deum, quæ fit per orationem:
talia autem non erant adhuc in Apoſtolis, quia pro tempore illo non competebat eis ie-
iunare propter præſentiam ſponſi: nec erant adhuc in Deum perfectè eleuati: quia fuerunt
rudes & imperfecti vſquequo poſt paſſionem receperunt pleniorem gratiam ſpiritus ſan-
cti. Vel *non eiicitur*, miniſtrorum poteſtate *niſi in oratione*, iniuncta, *& ieiunio*, iniuncto: &
hoc omiſerunt Apoſtoli, & ſic fuit error clauis adhibendæ ad dæmonem excludendum:
ſicut adhuc multi errant, eo quòd clauibus ſecundum debitum ordinem poteſtatis non
vtuntur: quòd enim miniſter vſurpet ſibi poteſtatem diuinam & abſolutam, hoc dicit eſ-
Hierony. in cap. 16. Matthæi. ſe Hieronymus de ſupercilio phariſæorum, & de ſuperbia Luciferi, qui ſine merito ſuam
ſedem voluit collocari in ſummo: ſecundum Chryſoſtomum dicit, genus hoc, non tan-
tum lunaticorum, ſed vniuerſaliter omnium dæmoniorum, non eiicitur niſi per oratio- B
Chryſoſto. hom. 58. in Matth. nem & ieiunium: quia ſemper diabolus peccatorem inhabitat, niſi per pœnitentiam ad
Dominum conuertatur: & quantomagis differtur, tanto difficilius expellitur. Vbi Hiero-
Hierony. in cap. 17. Matthæi. nymus: Dum autem docet Apoſtolos quomodo nequiſſimus dæmon poſſit expelli, omnes
inſtituit ad vitam: vt ſcilicet nouerimus grauiora quæque, vel immundorum ſpirituum,
vel hominum tentamenta ieiuniis & orationibus eſſe ſuperanda, itámque Domini cùm
in vltionem noſtrorum ſcelerum fuerit accenſa, hoc remedio ſingulari poſſe placari. Hæc
Hieronymus. Per ieiunium enim, vt dictum eſt, curantur peſtes corporis: & per oratio-
nem, peſtes mentis: & ſic quælibet tentatio ſuperatur cum eis. Vel per ieiunium, intelligi-
Ieiunium perfectum. tur declinatio malorum: & per orationem, operatio bonorum. Et ſic accipitur ieiunium
hìc generalè, pro abſtinentia, non ſolum ab eſcis: ſed ab omnibus temporalibus delecta-
Auguſti. tracta. 17. in Ioannẽ. tionibus & vitiis. Vnde dicit Auguſtinus, quòd perfectum & magnum ieiunium eſt non C
ſolum à cibo: ſed ab omnibus iniquitatibus & illicitis voluptatibus ſeculi abſtinere. Vnde
Bernardus: Si ſola gula peccauit, ſola ieiunet, & ſufficit. Si verò peccauerunt cætera mem-
Bernardus ſermone 3. in quadrageſima. bra, cur non ieiunent & ipſa? Ieiunet ergo oculus à curioſis aſpectibus & omni petulantia,
vt bene humiliatus coerceatur in pœnitentia, qui malè liber vagabatur in culpa. Ieiunet
auris nequiter pruriens à fabulis & rumoribus: & quæcunque ocioſa ſunt, & ad ſalutem
minimè pertinentia. Ieiunet lingua à detractione & murmuratione, ab inutilibus, variis, &
ſcurrilibus verbis. Interdum quoque ob grauitatem ſilentij ab ipſis, quæ videri poterant
neceſſaria. Ieiunet manus ab ocioſis ſignis, & operibus omnibus quæcunque non ſunt im-
perata. Sed multomagis anima ipſa ieiunet à vitiis, & propria voluntate ſua. Etenim ſine
Eſa. 58. a. ieiunio hoc, cætera à Domino reprobantur, ſicut ſcriptum eſt: Quia in diebus ieiunij ve-
ſtri, inuenitur voluntas veſtra. Non ſolum autem ab illicitis: ſed ab ipſis quoque licitis D
oportet nos ieiunare, ſi ea nobis quæ prius commiſimus illicita, volumus condonari. Hæc
Beda in cap. 9. Marci. Bernardus. Et ſecundum Bedam, ſicut ieiunium generale eſt non ſolum ab eſcis, ſed à cun-
ctis illecebris abſtinere carnalibus, imò ab omnibus vitiorum paſſionibus: ſic & oratio ge-
neralis non ſolum in verbis eſt, quibus diuinam clementiam inuocamus, verumetiam in
Oratio generalis. omnibus quæ in obſequium noſtri conditoris fidei deuotione gerimus, teſte Apoſtolo qui
1. Theſſa. 5. ait: *Sine intermiſſione orate.* Hæc Beda. Tunc quippe ſine intermiſſione oramus, cùm ea ſo-
lum opera gerimus quæ nos pietati commendent authoris. Semper enim orat, qui ſemper
bene facit, & in bono perſeuerat.

ORATIO.

E

Domine Ieſu Chriſte, qui nos humilitatem verbo & exemplo docuiſti: da mihi vt nunquam alta, ſed ſemper humilia de me, corde ſentiam, ore proferam, & opere oſtendam. Eripe me & cuſtodi à malignis ſpiritibus, & defende ab omnibus inimicis viſibilibus & inuiſibilibus: & præſta mihi ô Saluator meus & Deus meus, vt ieiuniis & orationibus conuenienter intentus cunctas immundorum ſpirituum, & prauorum hominum tentationes valeam te iuuante ſuperare, & ab hoſtibus mentis & corporis merear te miſerante liberari, & ſemper ſaluus eſſe. Amen.

De tri-

A De tributo pro Domino & Petro ſoluto: & de quæſtione diſcipulorum ſuper maioritate eorum. CAPVT V.

ET quia ex his quæ Dominus egerat & dixerat in Hieruſalem, Iudæi quæ- *Luca 9.*
rebát eum occidere, ideo ante paſcha nolebat in Iudæam ambulare: quia *Matth. 17.*
nondum hora eius venerat, & vt oſtenderet quod aliquando perſecutio- *& 18. &*
nem fugere licitum fidelibus ſuis eſſet. Vnde Auguſtinus: Non perdiderat *Marci 9.*
poteſtatem, ſed noſtram conſolabatur fragilitatem. Futurum enim erat vt *Auguſti. tracta. 25.*
aliquis fidelis ſe abſcõderet, & ideo præceſſit in capite, ne membro poſtea *in Ioanne.*
obiiceretur pro crimine. In Galilæa igitur, in terra vbi erat conceptus & nutritus conuer-
ſabatur cum diſcipulis ſuis. Et ſecundum Chryſoſtomum, ne diſcipuli dicerẽt qua de cauſa *Chryſoſto.*
B continuè hîc conuerſamur: rurſus de paſſione eis loquitur, vt quaſi aſſueti circa negocium *hom. 59. in*
mortis Chriſti, minus cùm venerit ſcandalizarentur. Et cum morte ſua etiam prædixit ſuã *Mathæum.*
reſurrectionem, ne in paſſione eius incurrerent deſperationem. Vnde dixit ad eos: *Ponite in*
cordibus veſtris ſermones iſtos, ſcilicet qui ſequuntur de mea paſſione & reſurrectione: quia
eorum recordatio & memoria vtilis eſt valde. Filius enim hominis tradendus eſt, ſcilicet *Traditio*
à patre per charitatem nimiam: à ſeipſo, per obedientiam voluntariam: à diabolo, per ſug- *Chriſti di-*
geſtionem iniquam: à Iuda, per cupiditatem maximam: à Iudæis, per inuidiam doloſam: *uerſa.*
à Pilato, per puſillanimitatem indebitam: *in manus hominum*, id eſt, diuerſarum nationum
quaſi humanitus ſentientium: ſcilicet Iudæorum & gentium, & diuerſorum ſtatuum: quia
militum, regum, principum, ſacerdotum, religioſorum, & populorum *& occident eum*. Ma-
gna iniquitas quòd homines occidant hominum ſaluatorem: & ne his auditis triſtitia ab-
C ſorbeantur, ſubiungit: *& tertia die reſurget:* vt triſtibus læta ſuccedant. *Et contriſtati ſunt ve-*
hementer: quia eius ſocietas ita erat eis dulcis & grata, quòd non eſt mirum ſi cõtriſtati ſunt
paſſione eius audita. vt enim ait Hieronymus: Pro dilectione magiſtri nihil de eo ſini-
ſtrum & humile patiuntur audire. Contriſtati ſunt, non attendentes ad id quod dixerat,
& tertia die reſurget: & neque vox patris audita, neque reſurrectio prænunciata potuit eos
cohibere à triſtitia. Vnde Hieronymus: Semper proſperis admiſcet triſtia, vt cùm repen- *Hierony. in*
tè venerint, non terreant Apoſtolos: ſed à præmeditatis ferantur animis. Si enim contriſtat *cap. 17. Ma-*
quòd occidendus eſt, debet lætificare quòd die tertia dicitur reſurrecturus. Si triſtia ſem- *thæi.*
per acciderent, quis ſuſtineret? ſi proſpera, quis contemneret? Hæc Hieronymus. At illi *Proſperis tri-*
ignorabant verbum iſtud, ſcilicet de eius paſſione, & erat velatum ante eos, vt non ſentirent *ſtia admi-*
illud apertè quod, ſecundum Bedam, non tam ingenij tarditate, quàm de pio ſaluatoris a- *ſcet Domi-nus.*
D more contingebat: quia carnales adhuc & rudes ac myſterij crucis ignari ſpiritualia non *Beda in*
capientes, quem verum Deum cognoſcebant moriturum credere nequibant: nec intelli- *cap. 9. Mar-*
gebant quomodo in vna perſona mori, & non mori poterat. Galilæa interpretatur volubi- *ci.*
lis, & ideo per hoc quòd Dominus ibi prædixit paſſionẽ ſuam diſcipulis, ſignificauit quòd
memores eſſe debemus mortis Chriſti, ac etiam noſtræ quãdiu ſumus in volubilitate præ-
ſentis vitæ. *Et cùm veniſſent Capharnaum acceſſerunt, qui didragma accipiebant*, exactores ſcili-
cet tributi ex parte Cæſaris Auguſti, *ad Petrum*, quia ſecundum Hieronymum, præ ſigno- *Tributi à*
rum magnitudine non audebant aggredi Dominum, *& dixerunt ei: Magiſter veſter non* *Chriſto ex-*
ſoluit didragma: quaſi diceret, dic ei vt ſoluat: non faciebant mentionem de Apoſtolis, *actio.*
quia non accipiebant niſi à capitaneis. Capharnaum erat ciuitas principalis in Galilæa,
& ideo ibi manebant qui tributum colligebant ex parte Romanorum: quibus Iudæa erat
E ſubiecta: & quilibet capitaneus domus ſoluebat didragma: id eſt, duplex dragma: & in
ſoluendo dicebat, Ego profiteor me eſſe ſub Romano imperatore. Et quia Dominus
nutritus erat in Nazareth, quod eſt oppidum Galilææ, ſubiacens vrbi Capharnaum: ideo
ibi ab eo exigitur tributum. Capharnaum quod villa conſolationis, vel ager pinguedinis
interpretatur, & vbi tributum à Chriſto petitur, ſignificat illum qui dat ſe delectationibus
& ſolatiis huius mundi, à quo diabolus petit tributum ſibi dari, & vix euadet quin ſoluat
aliquod tributum peccati. Et notandum, quòd dragma dragmæ fœminini generis, eſt *Dragma,*
moneta habens imaginem regis, & valebat decem nummos vſuales, de qua in Luca dici- *quid.*
tur, quæ mulier habens dragmas decem, &c. Item eſt genus ponderis, & ſic accipitur in *Luca 15.*
medicina. Sed drama dramatis neutri generis, eſt genus carminis, vbi alij incipiunt &
alij reſpondent, & ſic dicitur dulcia cantica dramatis. Item eſt quarta pars ſtateris. Stater *Stater,*
verò eſt idem, quòd ſiclus qui habet viginti obolos; didragma media pars: & dragma *quid.*

quarta pars eſt, & ideo vnus ſtater ſufficiebat ad ſolutionem pro duobus: quia taxatio cenſus erat didragma, id eſt, denarius qui pro cápite ſoluebatur. Vnde vt ſequitur: ſtater de ore A piſcis afferri iubetur. Obolus, vt dicitur, valebat tantum quantum vnus paruus turonenſis, quorum duodecim valent vnum turonenſem groſſum, & ſic quilibet capitaneus ſoluebat annuatim quaſi decem turonenſes paruos. Dominus autem hoc quod de petitione tributi Petro dictum erat intelligens, miſit eum ad mare, vt hamum mitteret, & *piſcem qui primus aſcenderet*, id eſt, quem caperet illum tolleret & ſtaterem valentem duo didragma, *quæ dimidiam vnciam faciunt*, de ore eius ſumens pro Domino & pro ſe ſolueret. Ex quo diuinitas eius patuit, cùm futura contingentia certitudinaliter prædixit. Vnde Hieronymus: Quid primùm mirer hîc neſcio, an præſentiam ſtateris in ore piſcis, an magnitudinem virtutis: ſi ad verbum eius mox ſtater in ore piſcis creatus eſt. Spiritualiter piſcis eſt Chriſtus, mare mundus: hamus mors, ſtater inuentus in ore piſcis, precium redemptionis B noſtræ prænunciatæ Chriſti ore: & ſic ſolutum eſt tributum, & nos liberati ſumus. Moraliter pœnitenti dicitur: *vade ad mare*, id eſt, amaritudines peccati conſideratione, *&* *mitte hamum* in contritionis compunctione, & aperto ore in confeſſione inuentum ſtaterem da in ſatisfactione, & ſic liberatur peccator à tributo diaboli exactoris. Soluit autem Dominus tributum non ex debito: quia ſecundum vtramque naturam erat filius regis, & per conſequens liber à tributo: quia regum filij in omni regno ſunt liberi, ſed ex humanitate tantum hoc fecit ſubdendo ſe minori, & ſoluendo quod non debebat: & ne quæſtores cenſus ſcandalizaret, docens per hoc nos eſſe humiles, & vitare ne ſcandala per nos fiant. Voluit etiam pro Petro dare tributum, in ſignum quòd Petrus fuit caput aliorum: quia cenſus dabatur pro capite ſeu capitaneo tantum. Didragma, vt dictum eſt, continet duplex dragma, & per vnum poteſt intelligi pœnalitas corporis: ſcilicet fa- C mes, ſitis, & huiuſmodi: per aliud pœnalitas mentis: ſcilicet timor, triſtitia, & huiuſmodi. Hoc autem duplex dragma debet reddere quilibet imperatori omnium pro peccato primorum parentum, quod facit patienter tolerando pœnalitates prædictas: licèt autem Chriſtus non haberet peccatum, tamen reddere voluit pro ſalute omnium. Et quia carnem aſſumpſit ſimilem peccatrici, ſed non peccatum: ipſe quidem redemptor corpus & animam in precio poſuit, & ſic bina dragmata ſoluit: eodémque precio eccleſia libera facta fuit, & per Petrum eccleſiæ præfecit: ideo etiam pro eo cenſum ſoluit. Vbi Hieronymus: Et pulchrè idipſum datur precium: ſed quia diuiſum eſt pro Petro, quaſi pro peccatore precium reddebatur, Dominus autem noſter peccatum non fecit. Oſtenditur autem ſimilitudo carnis, dum eodem & Dominus & ſeruus precio liberantur. Dominus ergo tributa non debebat, ſed qui carnis humilitatem aſſumpſerat, omnem iuſtitiam implere volebat. Ille propter eximiam charitatē pro nobis crucem ſuſtinuit, & tributa red- D didit: nos autem infelices pro illius honore tributa non reddimus, & quaſi filij regis à vectigalibus immunes ſumus. Hæc Hieronymus. Et nota quòd Dominus ſuprà non vitauit ſcandalum phariſæorum, quando de eſcis diſputabat. Hic autem vitat ſcandalum eorum qui tributum colligebant: quia illi ſapientes, iſti ſimplices erant: illi ex certa malitia, iſti ex ignorantia offendebant. Scandalum ergo quod oritur ex malitia, eſt contemnendum: ſed quod oritur ex ignorantia eſt vitandum, ſalua tamen triplici veritate: ſcilicet iuſtitiæ, vitæ, doctrinæ: & tale erat ſcandalum iſtud quod hîc vitauit: quia illi qui hic colligebant tributum, erant gentiles legem & prophetas ignorantes, & propter hoc ignorabant quòd Chriſtus eſſet immunis à tributo, tum quia filius Dei ſecundum naturam diuinam: tum quia filius Dauid ſecundum humanam: & talia ſcire illi E non tenebantur. Dare autem tributum non fuit contra veritatem iuſtitiæ, vitæ, vel doctrinæ: ideo propter ſcandalum vitandum voluit Chriſtus hoc dare. Scandalum quippe eſt dictum vel factum minus rectum, præbens occaſionem ruinæ: ſcandalum enim Grecè obicem ſonat Latinè. Vnde ſicut obex in via ſe habet dare ambulanti occaſionem ruinæ corporalis: ſic dictum vel factum minus rectum habet dare occaſionem ruinæ ſpiritualis. Si ergo obiicitur de phariſæis, quòd ſcandalizati ſunt ex verbo Domini, vt ſuprà eſt dictum, & tamen illud verbum non erat minus rectum: dicendum quòd obex dupliciter accipitur, aut ex natura rei quæ obiicitur: vt ſi quis lapidem magnum vel lignum proiiciat in via: aut ex vitio ambulantis in ea: vt ſi quis modicum lapillum aut florem proiiciat in ipſa via: primò modo dicitur ſcandalum actiuum, & hoc eſt mortale peccatum: ſecundò modo paſſiuum, & poteſt eſſe veniale peccatum, vel etiam

Obolus.

Hierony. in cap. 17. Mathæi.

Spiritualiter.

Moraliter.

Tributi à Chriſto ſolutio.

Hierony. in cap. 17. Mathæi.

Scandali vitatio à Chriſto.

Scandalū, quid.

A etiam opus meritorium. Vnde bonum opus de ſe non præſtat occaſionem ruinæ, ſed ex
vitio accipientis illud non rectè. Igitur, vt ait Gregorius, conſiderãdum eſt: quia inquantum *Gregorius hom. 7 in Ezechielẽ.*
ſine peccato poſſumus vitare proximorũ ſcandalum, debemus. Si autẽ de veritate ſcanda-
lum ſumitur: vtilius naſci ſcandalum permittitur, quàm veritas relinquatur. Conſiderandũ
hîc, quia Dominus cuius ſunt omnia tantæ paupertatis fuerit, vt vnde tributũ ſolueret non *Paupertas Domini.*
haberet. Licèt enim loculum haberet, & Iudas pecuniam in eo portaret: ea tamen quæ ſibi
ad vſus pauperum data erant, in vſus ſuos ſeu alios conuertere nephas reputauit, nobíſque
exemplum vtile in hoc tribuit & reliquit. Ergo ſi viuens de patrimonio Chriſti inutiliter
expendit res pauperum, tenetur ad reſtitutionẽ & ſatiſfaciendũ. Sed quomodo ea reſtituet,
cùm nõ habeat alia niſi de patrimonio Chriſti? Non apparet niſi propriis manibus hoc ela-
boret: vel neceſſitatem ſuã reſtringat & coartet, vt de reſiduo pauperibus reſtituat quæ di-
B lapidatur, vel ſaltem deuotorũ ſubſidium ad hoc faciendum imploret. Quia verò in reddi- *Petri prælatio.*
tione tributi & æqualitate precij Petrus fuerat Domino cõparatus: æſtimantes diſcipuli Pe-
trum eis præferri, & omnibus eſſe prælatũ, quia à capitaneis colligebatur tributum: cogita-
bant quis eorum eſſet maior. Apoſtoli ex multis præſumebãt Petrum à Chriſto præferri: vt
quando ei claues regni cœlorum daturum, & eccleſiam ſupra petrã fidei (à qua ipſe nomen
acceperat) ædificaturum ſe promiſit: & quando ipſum cum Iacobo & Ioanne aſſumpſit, vbi
transfiguratus fuit: & propter tributum quod pro ſe & pro ipſo ſoluit & eum ſibi quaſi pa-
rificauit: & ex his maior omnibus videbatur: & ideo ad quærendum mouebantur. Iſta autẽ
quæſtio multotiens fuit inter diſcipulos Chriſti ventilata. Primò enim de ea cogitauerunt, *Maioritas inter diſcipulos.*
vt dicit hic Lucas. Secundò, de cogitata diſputauerunt in via dum irẽt Capharnaum, inci-
pientes conquærere inter ſe quis eorum maior eſſet: vt dicit Marcus. Tertiò, diſputatã ma-
C giſtro determinandam propoſuerunt, vt dicit Matthæus: & nihilominus de ipſa contende-
rũt, vt infrà in cœna Domini dicit Lucas. Cùm enim veniſſent Capharnaum, & Dominus
pro ſe & Petro æquale tributum ſolueret: cæteri Apoſtoli priorem cogitationem augebãt,
& ex præteritis & ex iſto *intrauit cogitatio in eos*, vt Lucas dicit *quis eorum eſſet maior*. Dominus
autem videns in mente diſcipulorum ſuper hoc cogitationem exortam, priuſquã augmen-
tum ſuſciperet radicitus eam euellere volens quæſiuit de conquiſitione quam, vt Marcus
refert, habuerunt in via. Et tunc *in illa hora*, videntes ſe deprehenſos ab ipſo de contentione
maioritatis *acceſſerunt ad eum*, vt Matthæus dicit, reſpondentes & *dicentes: Quiſputas maior eſt in
regno cœlorum?* id eſt, in collegio iuſtorũ: vel merito in eccleſia militãte, vel præmio in eccle-
ſia triumphãte. Et volens Dominus deſiderium gloriæ humilitate ſanare, ait illis: *Si quis vult
primus eſſe*, merito vel præmio *erit* & ſit *omniũ nouiſſimus & omnium miniſter*, humilitate & ob-
D ſequio: vt nouiſſimus ſit corde & miniſter actione. Vnde Ambroſius: Quicũque vult fratrẽ *Ambroſius ſermone 10.*
præuenire regnãdo, prius eum præueniat obſequẽdo: vincat eum obſequiis vt poſſit vince-
re ſanctitate. Si enim te non læſit frater, obſequium meretur vt diligas. Quod ſi forſitan læ-
ſit, magis obſequiũ meretur vt vincas. Hæc enim noſtræ Chriſtianitatis ſumma eſt: vt amã- *Lex Chriſtianorum.*
tibus viciſſitudinẽ, lædentibus patientiam rependamus. Qui ergo fuerit patientior ad iniu-
riam, potentior conſtituetur in regno. Hæc Ambro. Secundum gloſam: Contentio iſta po- *Contentio qualis fuit.*
tuit eſſe ex humilitate, volebat enim vnus aliũ præuenire in honore. Vnde gloſa. Cauſa cõ-
tentionis nobis incognita eſt: ſed nõ eſt credibile, quin ſe inuicem honore præuenire certa-
rent. Non aſſerit gloſa quòd ita fuerit: ſed quòd ita eſſe potuerit. Secũdum verò Chryſoſto. *Chryſoſtomus hom. 59. in Matthæum.*
Contentio iſta fuit elationis. Vnde dicit quòd paſſi ſunt aliquid humanũ diſcipuli de prin-
cipatu contendentes. Et licèt fuerit iſta contentio de principatu, non tamen ibi fuit pec-
E catum ſecundum ipſum: quia non de principatibus terrenis contendebant, ſed de ſpiri-
tualibus in cœlo. Vnde Matthæus. *Quiſputas maior eſt in regno cœlorum?* Hoc infirmitatis
erat: vt dicit Chryſoſto. Nos autem ad infirmitatem eorum nondum peruenimus, non *Chryſoſtomus ibidẽ.*
enim quærimus, *quis maior eſt in regno cœlorum*, ſed quis maior, quis copioſior, quis poten-
tior in regno terræ. Et quia in moralibus magis mouent facta quàm verba: volens Do- *Facta in moralibus pluſquam verba mouent.*
minus ſuperbiam eorum retundere, & eos de humilitate docere, propoſuit eis humili-
tatis exemplum ſenſibile, *& aduocans paruulum*, ætate & malitia, quem tradunt quidam
fuiſſe Martialem, qui poſtea à beato Petro miſſus in Galliam prædicauit Lemouicenſi-
bus fidem catholicam, quorum primus epiſcopus & apoſtolus fuit: qui in vertice humili- *Martialis Chriſti diſcipulus.*
tatis & puritate ſimplicitatis præ omnibus excellere videbatur, *ſtatuit eum* pro exemplo,
in medio eorum, vt ab omnibus videretur & attentè conſideraretur: cui quilibet ſe com-
menſuraret & imitando conformaret. Et meritò paruulum aduocat: vt qui maiores

videri volunt eius exemplo inſtruantur, & eum in humilitate & innocentia imitentur. A
Et amplexans eum, quod ſignat ſolos humiles dignos eſſe ſuo amplexu & dilectione, qui
Amplexatio Chriſti. Canti. 2. verè poſſunt gloriari & dicere: leua eius ſub capite meo & dextera illius amplexabitur me.
Vt magis diſcipulos à ſuperbia ad humilitatem reuocet, ſub aſſertione conteſtatur eis pœ-
nam, niſi ab elatione & inordinato appetitu honoris retrocedant. *Amen, inquit, dico vobis:*
niſi conuerſi fueritis, à veſtra elatione & maioritatis ambitione, *& efficiamini*, gratia & per vir-
tutem, *ſicut paruuli*, ſunt natura & per ætatem: ſcilicet mites & innocentes, ſimplices & hu-
miles, ac parui veſtra reputatione non ſolum maiores, *in regno cœlorum*, non eritis: verum-
etiam illud, *non intrabitis:* quia nec in eccleſiam per meritum, nec in gloriam per præmium:
Paruulum eſſe oportet. vtrobique enim Chriſtus eſt oſtium: & quia oſtium humile & manſuetum eſt, oportet in-
trantem humilem & manſuetum eſſe. O quàm terribile eſt verbum iſtud. Et quis eſt ho-
die ſicut paruulus? Certè rara auis eſt in terris. Rari ſunt illi hodie: & ideo multum poſſu- B
Superbia è cœlo deiecta in ipſum nō recipitur. mus formidare. Si enim diabolus propter ſuperbiam de cœlo eiectus eſt, multomagis ſu-
perbus illuc non intrabit: quia turpius eiicitur, quàm non admittitur hoſpes. Et quia dæ-
mones inde eiecti ſunt per ſuperbiam, ideo oportet homines illuc venire per aliam viam
contrariam: ſcilicet per humilitatem. Per paruulum ergo vult intelligi humilem, eomo-
1. Reg. 15. do loquendi quo dicitur Sauli cùm eſſes paruulus in oculis tuis. Vnde dicens ſicut paruuli,
non vult quòd efficiamur paruuli ſenſibus, ſed malitia: non ætate, ſed conditione: vt vi-
delicet, formam virtutis quam natura duce puer obſeruat, nos pro nomine Chriſti iuuan-
Ambroſius in cap. 18. Lucæ. Nolle peccare. te rationis induſtria ſequamur: quia, vt ait Ambroſius, non virtus eſt, non poſſe peccare:
ſed nolle. Vnde Hieronymus: Non præcipitur Apoſtolis vt ætatem habeant paruulorum,
ſed innocentiam: & quod illi per annos poſſident, hi poſſideant per induſtriam, vt malitia
non ſapientia paruuli ſint. Ac ſi dicat, ſicut iſte paruulus cuius vobis exemplum tribuo, non C
Hieron. in cap. 18. Matthæi. perſeuerat in iracundia, non læſus meminit, non videns pulchram mulierem delectatur:
non aliud cogitat, & aliud loquitur: ſic & vos niſi talem habueritis innocentiam & animi
puritatem, regnum cœlorum non poteritis intrare. vnde & Leo Papa: Amat Chriſtus in-
Paruuli cōditiones. fantiam humilitatis magiſtram, innocentiæ regulam. Non ad lubrica infantiæ, & ad im-
perfecta nobis primordia reuertendum eſt, ſed aliud quod etiam graues annos deceat: inde
Leo papa ſer. 7. Epiphaniæ. ſumendus eſt velox commotionum tranſitus, citus ad pacem recurſus. Nulla memoria of-
fenſionis, nulla cupiditas dignitatis. Amor ſociæ dilectionis, æqualitas naturalis. Vnde
Hilarius canone 18. in Matth. etiam Hilarius: Paruuli patrem ſequuntur, matrem amant, proximo mala velle neſciunt,
curam opum negligunt, non inſoleſcunt, non odiunt, non mentiuntur: dictiſque credūt,
& quod audiunt verum habent. Et hæc omnium affectionum aſſumpta nobis, & conſue-
tudo & voluntas cœlorum iter præuium præſtat. Reuertendum igitur eſt ad ſimplicita- D
tem infantium: quia in ea collocati ſpeciem dominicam circumferemus. Hæc Hilarius.
Pueritiæ duratio. Et notandum quòd pueritia vſque ad quartumdecimum annum durat, per quod intelli-
Pueritiæ conditiones quatuordecim. guntur quatuordecim proprietates, quæ debent eſſe in homine, qui ſtatuendus eſt iuxta
Chriſtum. Prima eſt, quòd puer paucis eſt contentus: & in hoc eſt ſobrietas. Secunda, quòd
puer ſedet in puluere: & hæc eſt humilitas. Tertia eſt, quòd non ſentit motus carnis: & in
hoc eſt caſtitas. Quarta eſt, quòd libenter dat de pane ſuo: & in hoc eſt liberalitas. Quinta
eſt, quòd parentibus ſtatim obedit: & hæc eſt vera obedientia. Sexta eſt, quòd pueri mu-
tuò ſe diligunt: & in hoc eſt mutua charitas. Septima eſt, quòd non confidit in ſe: ſed in pa-
rentibus, ad quos omnes clamores reportat: & in hoc eſt confidentia in Deo & conſtan-
tia. Octaua eſt, quòd non eſt ſollicitus de aliquo: & in hoc eſt vera ſpes in Deo. Nona eſt,
quòd verax eſt: & in hoc eſt veritas quæ omnem falſitatem & mendacium excludit. Deci-
ma eſt, quòd citò placatur & pro minimo: & in hoc eſt benignitas. Vndecima eſt, quòd E
perſonatos homines expaueſcit: & in hoc eſt verecundia & reuerentia. Duodecima eſt,
quòd non pudet puerum etiam mendicare panem: & in hoc eſt recognitio propriæ pau-
pertatis & fragilitatis. Tertiadecima eſt, quòd ſimplex eſt: & in hoc eſt ſimplicitas & inno-
centia. Quartadecima eſt, quòd hilaris eſt: & in hoc eſt hilaritatis gratia. Iſti ſunt anni &
proprietates pueri ſpiritualis, quos qui haberet Chriſtus eum apprehenderet, & iuxta ſe
ſtatueret. Deinde Dominus poſtquam excluſit, quòd non ſuperbi & honorum appetito-
res: ſed parui & humiles intrabunt in regnum cœlorum, concludit reſponſionem ad præ-
miſſam Apoſtolorum quæſtionem dicens: *Quicunque ergo humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic*
maior eſt, id eſt, erit, *in regno cœlorum.* Ac ſi dicat vis eſſe maior in regno cœlorum, ſis hic mi-
nimus per humilitatem: quia quanto hîc humiliaberis & minor fueris, tāto ibi exaltaberis

& maior

A & maior eris. Arguamus ergo ſic ſi ſimpliciter ad ſimpliciter, & magis ad magis: ſi ergo
paruus per humilitatem eſt magnus in regno cœlorum, & paruulus erit maior: igitur ſi hic
minor es aliis in humilitate, eris in regno cœlorum maior in dignitate illis quos excedis in
humilitate. Qui enim hîc fuerit humilior, erit maior per gratiam: quia humilitas eſt recta *Humilitas*
diſpoſitio ad gratiam ſuſcipiendam: Deus enim ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gra-
tiam: & talis erit maior in cœlo per gloriam. Moraliter paruulus in medio ſtatuitur, cùm *Iacobi. 4.*
verè humilis in ſtatu dignitatis ponitur: quia tunc ſic lucerna ſuper candelabrum ponitur,
aliis in exemplum, & paruulus honoratus plus reputat ſe indignum. Et niſi alij à ſuperbia *Moraliter*
conuerſi fuerint, & efficiantur ſicut paruuli imitantes eius humilitatem, & non aſpirantes
ad dignitatem, non intrabunt in regnum cœlorum. Nam anguſta eſt porta, & ideo inuidi
& groſſi per ſuperbiam tranſire non poſſunt per ipſam: ſed tantum humiles & graciles, ſpi-
B ritum inflatum non habentes. Et ad refrenationem zeli & ſuperbiæ in apoſtolis, qui hono-
rari cupiebant, inducit eos non ad quærendum honorem, ſed ad exhibendum: non quibuſ-
cunque ſed paruulis & humilibus & abiectis eos honorando, & obſequia charitatis eis ex-
hibendo dicendo: *Et qui ſuſceperit vnum paruulum talem*, humilem ſcilicet & fidelem meæ
innocentiæ imitatorem, *in nomine meo*, id eſt, propter amorem meum & nomen quia Chri-
ſtianus eſt, & meo nomine inſignitus: vel ad mei nominis inuocationem ipſum ad ho-
ſpitium recipiendo, & neceſſaria miniſtrando: & per hoc intelliguntur omnia alia bene-
ficia quæ propter Deum impenduntur proximo, *me ſuſcipit* inhabitante in illo, & illum *Suſcipitur*
qui me miſit: ſcilicet patrem meum, quia ego in patre & pater in me eſt. Nam Deus *à quo deus.*
ab eo verè ſuſcipitur, qui ei conformatur. Vnde Ambroſius: Qui enim imitatorem Chri-
ſti recipit, Chriſtum recipit: & qui imaginem Dei recipit, Deum recipit. Hæc Ambro. *Ambroſius*
C Qui inquam talem ſuſcipit affectu ad compatiendum, affatu ad conſolandum, effectu *in cap. 9.*
ad ſeruiendum, patientia ad ſufferendum: me ſuſcipit. Magno ergo honore ſuſcipiendi *Lucæ.*
ſunt pauperes & humiles, ſiquidem in ipſis Deus ſuſcipitur. Vnde Theophilus: Vide
quantum valet humilitas: patris nanque & filij inhabitationem meretur, & etiam ſpiritus
ſancti. Quaſi dicat dominus, ſecundum Chryſoſto. Non ſolum ſi tales efficiamini, merce-
dem magnam accipietis: ſed & ſi alios tales propter me honoraueritis, iſta mihi humilitas
& ſimplicitas valde eſt honorabilis. Vel ſecundum Hieronymum, me cùm delatum fuerit *Hieron. in*
apoſtolis, ſe putent honoratos: adiecit non illos ſui merito, ſed magiſtri honore ſuſcipien- *cap. 18.*
dos: quia principalius illi fit, cuius gratia & honore fit. Et quia dixerat dominus: *Qui ſuſcepe-* *Matthæi.*
rit vnum paruulum talem in nomine meo, me ſuſcipit: ſignificans quòd humiles ſuſcipiendi eſſent,
intellexit Ioannes quòd eos non in nomine eius recipiant, qui non ſincere ambulant. vnde
D dixit ei: *Magiſter vidimus quemdam in nomine tuo*, id eſt, in inuocatione nominis tui, *eiicientem*
dæmonia, & prohibuimus eum: ne ſcilicet hæc in nomine tuo ageret: quia te non ſequitur
nobiſcum: id eſt, ſicut nos: ſcilicet mente & corpore, & non obſequitur in vita, nec relinquit
omnia: quaſi diceret, Hic in nomine tuo recipi non debet. *Ieſus autem reſpondit. Nolite prohi-*
bere illum. quaſi diceret: Non debetis bona, vel ſigna, facientem prohibere: quia mecum eſt.
nemo enim *faciens virtutem in nomine meo*, citò & de facili *loquitur mala de me*: exiſtens ingratus
mihi de tantis beneficiis. *qui enim non eſt aduerſum nos*, prorſus & manifeſtè *pro nobis eſt*, quo-
dammodo ex parte: ſcilicet inquantum aduerſus nos non eſt, & contraria doctrinæ noſtræ
non docet, quamuis tamen ex nobis non ſit. Nam licet ſigna facientes quandoque deſpi-
ciantur: Deus tamen, cuius inuocatio hæc facit, honoratur. ſecundum Theophilum, Di-
ſcipuli prohibuerunt eum, non quidem inuidentes, ſed operationem miraculorum diiu-
E dicantes: non enim cum eis miraculorũ poteſtatem acceperat: neque enim dominus eum
miſerat ſicut illos, neque Ieſum in omnibus ſequebatur. Sed, vt dicit Cyrillus, oportebat
magis penſare, non hunc ipſum eſſe miraculorum authorem: ſed gratiam quę eſt in eo, qui *Miraculo-*
in virtute Chriſti miracula perficit. Multæ ſunt differentiæ donorum Chriſti: ſed quia tra- *rum au-*
diderat ſaluator poteſtatem apoſtolis vt ſpiritus immũdos eiicerent, putauerunt nulli alio- *thor.*
rum, ſed ſibi ſolis licere conceſſam gerere dignitatem: & ideo accedunt ſciſcitãtes, ſi liceat
& aliis hoc agere. Hæc Cyrillus. Sed voluit dominus illum qui ſe non ſequebatur ab ope-
ratione miraculorum non prohiberi: vt diſcipulos ſeruaret in humilitate ne gloriarentur,
ne ſuperbiendo gauderent in miraculorum operatione, nec ſuæ virtuti aſcriberent, ſed
Chriſti, dum viderent eum qui Chriſtum non ſequebatur eiicere dæmonia: vt quos humi-
liare conatus eſt exemplo pueri eos etiam humiliet exemplo illius qui Chriſtum non ſe-
quebatur. Et quanuis non eſſet tantæ perfectionis, vt in omnibus Chriſtum ſequeretur vt

Apoſtoli: ſicut nec modo omnes fideles ſequuntur Chriſtum,per religionis ingreſſum: tamen in Chriſtum credebat,& ideo dicitur eſſe eum eis,& non contra:quia nomen Chriſti non blaſphemabat,vt Iudæi,quos dixit contra ſe eſſe. ſecundum Ambro.Non reprehenditur Ioannes,quia ex amore faciebat:nam præcipua deuotione diligens Deum,& à Deo dilectus,putauit eum excludendum eſſe à beneficio eiectionis dæmonum & huiuſmodi, qui non vtebatur officio diſcipulatus,& obſequio ſequẽdi Chriſtum : ſed docetur infirmorum eſſe,firmorũmque diſtantiam:quia Dominus etſi remuneret fortiores,non tamen excludit infirmos: & neminem à bono,quod ex parte habet,eſſe arcendum:ſed ad hoc potius quod nondum habet,eſſe prouocandum & inuitandum. Hæc Ambro. Tales etiam ob ſalutẽ admittendi cõſentur aliorum , & non tam propter illos quàm propter aliorum vtilitatem eſt gaudendum : quia licèt ſibi quandoque noceant, multis tamen in eccleſia proſunt . Vnde Beda:Hac doctus ſentẽtia dicit Apoſtolus: Sed ſiue occaſione ſiue veritate Chriſtus annũcietur,& in hoc gaudeo: ſed & gaudebo . Itaque in hæreticis & in malis catholicis non ſacramenta communia (in quibus nobiſcum ſunt, & aduerſum nos non ſunt , & Dominum non ſequuntur nobiſcum)deteſtari & prohibere debemus . Hæc Beda . Et non ſolum talis eiectio dæmonum facit ad declarationem virtutis Chriſti: ſed etiam quia beneficia diuina non ſolum dantur per maiores , ſed etiam aliquando per minores & imperfectos, vt in hoc etiam declaretur virtus nominis Chriſti, quæ per magnos & paruos indifferenter poteſt operari. Vnde Theophilus : Mirare autem Chriſti virtutem: qualiter per indignos,& non diſcipulos eius gratia operatur . Sic & per ſacerdotes ſanctificãtur homines,quamuis ſacerdotes ſancti non fuerint. Hæc Theophilus. Si ergo à malis fiat opus bonum de genere,non prohibendi ſunt hoc facere: licèt enim opus tale non ſit meritoriũ ſine charitate,tamen eſt diſpoſitiuum ad emendationem vitæ . Per iſtum qui non erat de ſocietate apoſtolorum,ſignatur laïcus bonus,qui non habet prædicandi officium:tamen bonis verbis & exemplis agit ad expulſionem dæmonis de cordibus proximorum , quanuis non ſequatur Chriſtum per ſtatum religionis & clericatum. Ecce quãta inuitatio ad humilitatem,ad quam inuitat tanquam ad virtutem Chriſtianiſſimam : ſed tamen ad eam venire differimus,vſque ad horem ſupremam,ſuperbientes quamdiu valemus,licèt per ſuperbiam dæmones efficiamur.

Ambroſius in cap. 9. Lucæ. *Beda in caput 9. Lucæ* *Philip.1.* *Beneficia Dei per quos detur.*

A B C

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte,da mihi vt vadam ad mare,recogitando peccata in amaritudine animæ: & mittam hamum,in cordis contritione:& aperto ore,in confeſſione:ſtaterem ſoluam,in ſatiſfactione:& ſic liberer à tributo diaboli & eius exactione.Da etiam mihi vt conuerſus ab elatione, efficiar ſicut paruulus & humilis in oculis meis:ſicque per arctã viam, & anguſtam portam merear intrare in regnum beatitudinis . Paruulos quoque & humiles propter nomen tuum , ſuſcipiam charitatis obſequia exhibendo:vt te in eis ſuſcipiens,à te ſuſcipiar in cœlo. D

De puſillis & paruulis non ſcandalizandis exterius,& non contemnendis interius. CAPVT VI.

Matth.18. Marc.9. *Chryſoſtomus hom. 59.in Matthæum.*

POſtquam ergo Dominus reuocauit Apoſtolos ab elatione & altercatione,ex ſuſceptione honoris,quem humiliantes ſeipſos recipiunt:& conſequenter reuocat eos ex pœna, quam quicunque ex zelo cõtenderint, aut minoribus ſcandalum poſuerint,incurrunt.Nam,ſecundum Chryſoſtomum,ſicut qui hos honorant,propter Deum mercedẽ habebunt: ita vtique qui dehonorant, id eſt,ſcãdalizant,vltimam vindictam ſuſtinebunt: ſcandalizat autẽ,qui ſuo dicto vel facto, minus recto,occaſionẽ cuiquam dat ruinæ in peccatum: ac verbo vel exemplo propellit ad malum . Et primò monet vitare ſcandalum actiuum , ſiue alienum : & poſtea paſſiuum, ſiue proprium . Eſt ergo ſenſus: Vos Apoſtoli nolite altercare de primatu honoris:quia ex hoc puſillos & paruulos nõ ætate,ſed fide,ac nuper conuerſos & in Chriſto natos ſcandalizabitis & perdetis : vnde dicuntur puſilli,qui à ſuperba altitudine ſe humiliantes, patientia & humilitate ſponte ſua puſilli fiunt & paruuli:qui adhuc ſunt in fide infirmi , & de leui ad illicita per mala exẽpla poſſunt prouocari. Tales autem ſcandalizandi non ſunt:minores enim citò ſcãdalizantur:maiores verò non faciliter ſcandala, id eſt, offendicula recipiunt . Rectè ergo qui ſcandalizari poteſt, puſillus E

A puſillus dicitur, & paruulus eſt: quia nullus ſcandalizatur, aut ex dicto vel facto alterius in
peccatum ruit, niſi inquantum puſillus & paruæ virtutis fuerit. Nam magnus & perfectæ
virtutis, id eſt, róbuſtus in fide & charitate: quicquid viderit, vel audierit, aut paſſus fuerit,
non declinat de facili à fide & veritate: nec ex dicto vel facto malo alterius in peccatum
ruit: quia, vt in Prouerbiis dicitur, *Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit.* Dicit ergo: *Qui* Prouer. 12.
autem ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, qui in me credunt: expedit ei vt ſuſpendatur mola aſinariá
in collo eius, & demergatur in profundum maris. Mola aſinaria dicitur, quam trahunt & voluunt *Mola aſinaria.*
aſini vel equi cum rota in molendinis: & per hanc intelligitur quicunque grauis & pon-
deroſus lapis, quaſi diceret: Multo vtilius & melius eſt innoxium, & pœnitentem etiam
noxium, grauiſſima pœna vitam finire temporalem: quàm ſcandalizando & perdendo fra-
trem mortem mereri æternam. Et eligibilius eſt temporaliter affligi, quàm æternaliter
B cruciari. Vbi Hieronymus: Secundum ritum prouinciæ loquitur, quo maiorum crimi- *Hierony. in*
num iſta apud veteres Iudæos pœna fuit, vt in profundo ligato ſaxo demergerentur: expe- *cap. 18.*
dit autem ei, quia multo melius eſt pro culpa breuem recipere pœnam, quàm æternis ſer- *Math.*
uari cruciatibus: non enim iudicat Deus bis in idipſum. Hæc Hieronymus. Hoc etiam *Expedit*
de onere peccati poteſt accipi: quia *expedit ei*, ſcilicet peccatori, *vt ſuſpendatur mola aſina-* *malis temporaliter*
ria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Mola aſinaria, eſt onus pœnitentiæ: ma- *puniri.*
re, eſt amaritudo contritionis. Peccatori ergo magis expedit cum mola aſinaria: id eſt,
graui pœnitentia demergi in profundum maris, id eſt, amaræ & cordialis compunctionis,
quàm reſeruari æternæ damnationi. Hoc quicunque diligenter voluerit aduertere, non
videbitur ei onus pœnitentiæ graue, ſed valde leue. Et ſubiungit: *Væ mundo*, id eſt, mun-
danis hominibus, *à ſcandalis*: id eſt, propter ſcandala quæ faciunt aliis. Quia ſi tam graue
C eſt ſcandalizare puſillos, quòd ei qui ſcandalizat vnum puſillum, magis expedit mola aſi-
naria in profundum maris demergi, quod non eſt paruum væ, longè maius væ ſcilicet
æternum imminet ipſi mundò, id eſt, mundi amatoribus & peccatoribus *ab ſcandalis*, id
eſt, pro ſcandalis quæ non cauent, nec proximos ſcandalizare timent: ac tanta & tam
magna inferunt ſcandala, nedum paruis, ſed & magnis. Prælatorum autem & religioſo-
rum ſcandalum periculoſius eſt & grauius: quia eorum factum magis trahitur in exem-
plum. Sed quia poſſit ab eo quæri, ſi ita malum eſt alios ſcandalizare: quare permit-
tis ſcandala euenire? Reſpondit, *Neceſſe eſt enim*, id eſt, expediens & vtile ad aliorum
probationem, *vt veniant ſcandala*, id eſt, bonæ & Deo placentis conuerſationis impedi-
menta. Et ideo dicit Apoſtolus: *Oportet hæreſes eſſe, vt qui probati ſunt manifeſti fiant in vobis.* 1. Corin. 11.
Vnde Hieronymus: Sicut neceſſe eſt ignem calere, niuem verò frigere: ita etiam ne- *Hierony. in*
D ceſſe eſt, vt iniquitas mundi erroribus pleni ſcandala pariat, perfectorum verò charitas *cap. 18.*
pietatis operibus luceat. Hæc Hieronymus. Non eſt neceſſitas abſoluta: ſed tantum ex *Math.*
ſuppoſitione, ſcilicet ſuppoſita tanta vt appareat mundi iniquitate. Nulla enim neceſſi-
tas cogit humana corda eſſe iniqua, quæ tamen quia iniqua ſunt, neceſſariò mouent ſcan-
dala. vnde ſecundum Chryſoſto. Non deſtruit libertatem arbitrij, neque neceſſitati ali- *Chryſoſto.*
quarum rerum ſupponit: ſed quod omnino futurum eſt, prædicit: neque enim quia præ- *hom. 60. in*
dixit, propter hoc fit: ſed quia omnino futurum erat, propter hoc prædixit. Scandala *Math.*
quidem ſunt prohibitiones rectæ viæ, & *neceſſe eſt vt veniant*: id eſt, omnino venient. Sed
quia iterum poſſet argui, ſi neceſſe eſt vt veniant ſcandala: ergo qui faciunt ſcandala,
non ſunt puniendi: reſpondet, quòd imò: dicens, *Veruntámen væ*, ſcilicet æternæ dam-
nationis, *homini illi per quem* cauſaliter, & cuius vitio, *ſcandalum venit*: ſi tamen ſine pec-
E cato euitare poteſt, qui quod neceſſe eſt, vt in mundo fiat, vitio ſuo facit vt per ſe fiat.
Si enim, vt ait Chryſoſtomus, neceſſitas eſſet, non dixiſſet væ homini: vnde eos miſe- *Chryſoſtomus ibidē.*
ros dicit, qui ex electione pernicioſi ſunt. Vnde Theophilus: Quærunt aliqui ſi neceſſe
eſt vt veniant ſcandala, cur Dominus arguit ſcandalorum authores? Quicquid enim pa-
rit neceſſitas, veniale eſt. Sed attende, quòd neceſſitas iſta ex libero arbitrio ſortitur ori-
ginem: videns enim Dominus qualiter homines innituntur malo, nec próponunt ali-
quid boni, dixit quòd quantum eſt ex conſequentia eorum quæ videntur, neceſſe eſt con-
tingere ſcandala. Sicut ſi medicus videns quenquam malè diæta vtentem, dicat, neceſſe
eſt hunc ægrotare. Et ideo inducenti ſcandala væ dicit, & pœnam ei comminatur. Vbi
& Hierony. Cùm neceſſe ſit in iſto mundo fieri ſcandala, vnuſquiſque ſuo vitio ſcandalis *Hierony. in*
patet. Simúlque per generalem ſententiam percutitur Iudas, qui proditioni animum *cap. 18.*
præparauerat. Hæc Hieronymus. Et ſi aliquando vtiliter ſcandalum quis faciat, non ta- *Math.*

Iudicat intentionem Deus, non euentum. Chryſoſto. hom. 60. in Mathæum. Saluātu aliquē præmium. Gregorius 22. moral. Chryſoſto. hom. 8. in 1. Timotheum.

men iudicabitur à Deo ſecundum vtilitatem quæ inde prouenit, ſed ſecundum exi- A
rum quem ſcandalizans intendit. Bona fuit crucifixio Chriſti, non tamen benefece-
runt qui eum crucifixerunt. Semper iudicat Deus opus ex nequitia peccantium, non
ex euentu commodorum inde prouenientium, quæ ipſe ſolus facit & vtiliter diſpo-
nit. vt autem dicit Chryſoſtomus: Per ſcandalizantis pœnam, brauium ſaluantis addi-
ſce. Niſi enim vnius animæ ſalus ſibi nimium curæ eſſet, non comminaretur ſcanda-
lizantibus tantam pœnam, Et meritò *væ illi per quem ſcandalum venit*, quia viam ad væ
aliis præſtruit. Sicut enim qui intoxicaret fontem, cauſa eſſet mortis omnium potan-
tium & morientium de eo: ſic eſt & de ſcandalo. De huiuſmodi ſic dicit Gregorius:
Quantumcunque exemplum malæ conuerſationis (etiam ſi illi non ſequantur) quis
præbuerit, ſe pro tantis rationem nouerit redditurum. Vnde & Chryſoſtomus. Si vir
aut mulier ſe ornauerit, & vultus ſpectantium ad ſe prouocauerit: etſi nullum inde pro- B
ueniat damnum, iudicium tamen patietur in æternum: quia venenum obtulit, etſi
non fuit qui biberet: pulchritudo enim venenum animabus infundit. Magnum ergo
peccatum eſt ſcandalum, & ideo ſummopere eſt cauendum. Vnde Auguſtinus: Ma-
gis peccant qui animas ad peccandum inflammant, & Deo ſubtrahunt, quàm qui car-
nem Chriſti crucifixerunt. Vnde & Iſidorus: Deteriores ſunt qui ſiue doctrinis, ſiue
exemplis, vitam moréſque bonorum corrumpunt, his qui ſubſtantias aliorum prædiá-

Scandalum paſſiuū vitandum.

que diripiunt. Deinde quia egit de ſcandalo actiuo quod facimus, prohibens ne ſcan-
dalizemus credentes: nunc agit de ſcandalo paſſiuo quod patimur, monens vt cauea-
mus ſcandalizantes: quia ſæpe nihil vel parum diſtat in vitio ſcandalizare & fallere,
vel ſcandalizari & falli. Cauendum eſt igitur, ne quis ſcandalizetur ab alio vel à ſeip-

Tripliciter alius nos ſcādalizat.

ſo. Alius autem poteſt præbere materiam ſcandali tripliciter: aut per adiutorium, quod C
ſignatur per manum: aut per ſeruitium, quod per pedem: aut per conſilium, quod per
oculum. Secundum verò quòd aliquis præbet ſibi materiam ſcandali, poteſt eſſe vel
per actionem propriam, quæ per manum: vel per effectum, qui per pedem, vel per
cognitionem, quæ per oculum deſignatur. Ad fugiendum ergo peccatum ſcandali,
inducit metaphoram membrorum, & arguit: Intantum graue eſt peccatum ſcanda-
lizantium, quòd ſi nobis ſint coniuncti, vt præoptata & chariſſima membra corpori:
ſicque ſint nobis neceſſarij, vt manus & pes, vel vt oculus, quòd ipſi qui ſic ſcanda-
lizant & offendiculum vitæ ponunt, omnino nobis relinquendi & fugiendi ſunt. Di-
cit ergo: *Si autem manus tua*, id eſt, adiutor tuus quantumcunque tibi vtilis, qui ti-
bi operoſè vt manus miniſtrat: ac pro te operatur & adiutorium impendit, & qui te
ſicut dextera tua defendit, *vel pes tuus*, id eſt, diſcurſor tuus, qui in vſus tuos diſcurrit, D
& te in labore vel ſollicitudine ſupportat: & vt pes infirma tua portat *ſcandalizat te*, id
eſt, lædit te in cauſa animæ: *abſcinde eum*, quò ad affectum, ſcilicet affectum ipſum
rumpendo, *& proiice abs te*, quò ad effectum, ſcilicet ſocietatem eius deuitando: & in-

Bonum pro melius.

telligitur, ſi caſtigare non potes. Et ſubdit rationem dicens: *Bonum*, id eſt, melius *eſt
tibi ad vitam ingredi debilem*, id eſt, ſine pernicioſo adiutore vel ſocio: *vel claudum*, id eſt,
ſine pernicioſo ſuſtentatore vel amico, & adiutorio, ac ſupportatione iſtorum priuatum
quā duas manus vel duos pedes habentem, id eſt, duo adiutoria vel duas ſupportationes, ſci-
licet tuiipſius, & amici ſcandalizantis, *mitti in ignem æternum*. *Et ſi oculus tuus*, id eſt,
conſultor vel prouiſor & gubernator ad perſpiciendum acutus, qui te vt oculus ducit,
vel dilectus ſicut oculus, *ſcandalizat te*, id eſt, in errorem vult ducere, *erue eum*, ſepa-
rando à voluntate, *& proiice abs te*, ſeparando à ſocietate. *Bonum*, id eſt vtile *eſt tibi cum
vno oculo*: ſcilicet ſimplici veritate, vt non niſi tuam ipſius prouidentiam, ac conſilium E
& gubernationem habeas *ad vitam intrare*: *quàm duos oculos habentem*, id eſt duplicem
prouiſionem, vel duplex conſilium: ſcilicet tuiipſius & mali amici, *mitti in gehennam*

Auguſti. lib. 1. de ſermone Domini in monte cap. 24. Oculus, amicus dilectus.

ignis, ſecundum Auguſtinum, per oculum intelligimus dilectum amicum conſiliarium:
quia oculus iter demonſtrat, quòd verò dexter eſt, intelligitur conſiliarius in rebus
diuinis: ſiniſter autem oculus eſt conſiliarius in terrenis, vt ſit iſte ſenſus: Quicquid
illud eſt quod ita diligis vt pro dextero oculo habeas, ſi ſcandalizat te: id eſt, impe-
dimento eſt tibi ad veram beatitudinem, eiice etiam & proiice abs te: quia occaſio-
nes peccandi ſunt fugiendæ. De ſiniſtro autem ſcandalizante ſuperfluum erit dicere:
quandoquidem nec dextro parcendum eſt. Dextera autem manus accipitur dilectus
adiutor

A adiutor in diuinis operibus, quæ huic vitæ & corpori ſunt neceſſaria. Similiter ſuo
modo eſt de pede. Et ſubdit Dominus de ipſo igne prædicto. *Vbi vermis*, id eſt, re-
morſus & cauterium conſcientiæ *eorum non moritur*, nec quieſcit mœrore rodens, &
mordens animam quòd non ſit operata bonum: vnuſquiſque enim ſuiipſius accuſa-
tor fiet, rememorans quæ in vita geſſir. Vbi Ambroſius: Quæ pœna grauior, quàm *Ambroſius*
interius vulnus conſcientiæ? Nónne hoc magis fugiendum eſt quàm mors, quàm di- *lib 1. offi-*
ſpendium, quàm exilium: & ignis gehennæ exterius corpus vrens non extinguitur, *ciorũ cap.4*
nec deficit: eſt enim ignis afflictiuus, non conſumptiuus: & ideo materia eius ſem-
per durabit, nec habet contrarium à quo corrumpi poſſit. Vnde Beda. Sicut autem *Beda in*
vermis eſt dolor interius accuſans, ſic ignis pœna extrinſecus ſæuiens. Et eſt ſenſus *cap. 9. Mar*
præmiſſorum in ſumma: Societas amicorum, vel neceſſariorum, quantumcunque vi- *ci.*
B deatur vtilis eſſe, tamen præſcindenda eſt, & remouenda ſi ſit occaſio ruinæ animæ
tuæ. Melius eſt enim ſine huiuſmodi amicis vel neceſſariis eſſe in paradiſo, quàm
habere tales & poſtmodum eſſe in inferno. Nihil enim eſt, quod contra ſalutem ani-
mæ debeamus diligere. Vnde Caſſiodorus: Iuſtitia non patrem, non matrem nouit, *Salus ſum-*
perſonam non accipit, ſolum Deum conſiderat, & attendit. Rumpe ergo omnem af- *mè diligen-*
fectum carnalem, & ſepara eum à te, ſi maior & potentior es: ſi minor, ſeparare ab *da.*
eo, & inquantum potes deuita ſocietatem eius quem caſtigare nequis: nihil enim
tam nociuum vt pernicioſa ſocietas. Et ideo inemendabiles quantumlibet amici no- *Cõſangui-*
bis vitandi ſunt: ne ſi cum perditis in hac vita partem habere volumus, ſimul in fu- *nei & ami-*
tura cum illis pereamus. Vnde Hieronymus: Melius eſt vt propinquitate & emoli- *ci ſaluti*
mentis carnalibus careas, quàm dum vis tuos lucrificare cognatos & neceſſarios, cau- *poſthabẽdi.*
C ſas habeas ruinarum. Itaque non frater, non vxor, non filij, non amici, non omnis *Hierony.*
affectus qui nos excludere poteſt à regno cœlorum, amori Domini præponatur. Nouit *in cap. 18.*
vnuſquiſque credentium quid ſibi noceat, vel in quo ſollicitetur animus ac ſæpe ten- *Matthæi.*
tetur: melius eſt vitam ſolitariam ducere, quàm ob vitæ præſentis neceſſaria æternam
vitam perdere: melius eſt ſolum ſaluum fieri, quàm perire cum pluribus. Hæc Hie-
ronymus: Et nota, ſecundum Auguſtinum, quòd etiam hoc ipſo ſeparantur à quibus
ſeparantur, quòd eis mala ſuadentibus, hoc eſt ſcandalizantibus, non conſentitur. Sed
quæritur, quid dimittendum eſt pro ſcandalo? & dicendum, quòd illud de quo quæri- *Dimittẽda*
tur aut eſt malum in ſe, ſiue mortale, ſiue veniale: & de tali non eſt dubium quin di- *pro ſcan-*
mitti debet: aut eſt indifferens, & hoc ſimiliter debet dimitti: aut eſt bonum: & tunc *dalo.*
aut eſt bonum præcepti, & hoc homo non debet dimittere: quia pro vitando peccato
D alterius, nullus debet peccare: aut bonum ſupererogationis: & hoc quamuis poſſet di-
mittere pro ſcandalo alterius, non tamen totaliter, ſed aliquando ad tempus intermitte-
re: quia eſt de vitæ perfectione & veritate, etſi non neceſſitate: vnde veritas vitæ, iuſtitiæ, &
doctrinæ, non ſimpliciter eſt propter ſcandala dimittenda. Vnde eſt verſus:

Iuſtitiæ, vitæ, doctrinæ ſcandala cedunt.

De hoc vide plura in capitulo præcedenti. Et notandum quòd multas humilitatis *Humilita-*
excellentias legimus in hoc loco: habet enim humilitas excellentiam, Primò, in ſan- *tis excellen-*
ctorum collegio: quia eſt exemplar populi ſancti. Vnde *aduocans paruulum, ſtatuit in me-* *tia.*
dio eorum. Secundò, in officio: quia eſt oſtiaria paradiſi, vnde *niſi conuerſi fueritis, & ef-*
ficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Tertiò, in præmio: quia eſt de maio-
ribus regni. Vnde *quicunque humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic maior eſt in regno cœlorum.*
E Quartò, in primatu ſeu faſtigio: quia eſt vicaria Chriſti. vnde *qui ſuſceperit vnum par-*
uulum talem in nomine meo, me ſuſcipit. Quintò, in iudicio: quia eſt præcipua vltrix op-
probrij. vnde *qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, expedit ei &c.* Sextò, in hoc exilio:
quia eius miniſtri comites & adiutores ſunt Angeli beati. vnde ſequitur: *Videte ne con-*
temnatis vnum ex his puſillis: quia Angeli eorum, &c. Poſtquam ergo docuit vitare ſcan- *Contemptus*
dalum: conſequenter docet vitare contemptum, qui eſt quaſi radix ipſius ſcandali: *vitandus.*
quamuis enim pro vitando ſcandalo Dominus omnes carnales affectus præceperit re-
ſpuere, non tamen vſquequaque vt deſpiciamus illos de quorum ſalute poſſumus ſpem
habere: de qua ſollicíti debemus eſſe: vnde dat ſpecialem cauſam non contemnen-
di puſillos & paruulos, ſed honorandi, & ſalutem eorum quærendi: quia ipſi ſunt Deo
multum chari, quod oſtendit ex duobus: dicit ergo *videte ne contemnatis vnum ex his pu-*

Hierony. in *ſillis*, ac ſi dicat, ſecundum Hieronymum, Quantum in vobis eſt nolite contemne- A
cap.18. re: ſed poſt veſtram ſalutem etiam illorum quærite ſanitatem. Si autem perſeuerantes
Mathai. tes in peccatis videritis: melius eſt vos ſaluos fieri, quàm perite cum multis. & primò
oſtendit hoc ex honorabili angelorum cuſtodia dicens: *Dico enim vobis quia Angeli eorum*, id eſt, eis aſſignati in cœlis, *ſemper vident faciem Patris mei qui in cœlis eſt*: id eſt, vi-
Auguſti. ſione manifeſtationis Dei perfruuntur. Facies enim Dei, ſecundum Auguſtinum, ma-
lib.22. de nifeſtatio eius intelligenda eſt: & ideo poſſunt renunciare iniurias illatas eis quos cu-
ciuitate, ſtodiunt. Et eſt ratio à maiori: quia paruuli non contemnuntur à maioribus, ſcilicet
cap.vlt. Deo patre cœleſti & Angelis beatis: ergo nec à minoribus, ſcilicet hominibus miſe-
Facies pa- tis, debent contemni: ac ſi dicat: vos illos non debetis contemnere, ſed honorare, quos
tris cœleſtis. Deus pater cœleſtis ſic honorat & dignificat, quòd ad ipſorum miniſterium & cuſto-
diam Angelos beatos deputat: non eſt enim ſpernendum ab homine, quod apud B
Deum tantæ eſt curæ: ſi ergo contemnitis, Angeli nunciabunt & pater meus vlciſce-
Hierony. in tur de vobis. Vnde Hieronymus: Magna dignitas animarum, vt vnaquæque habeat ab
cap.18. ortu natiuitatis in cuſtodiam ſui Angelum delegatum: ſic itaque Angeli exiſtentes cir-
Mathai. ca miniſterium noſtrum, quia ibi ſunt vbi operantur, vident Deum in cœlo facie ad
Angeli cu- faciem: quanuis enim mittantur, tamen vident patrem: quia ſemper Deo inhærent
ſtodes ho- per apertam viſionem: & quia vbique Deus præſens eſt, ideo & in terra eum cer-
minum. nunt. Miſſi ergo ante Dominum ſunt: quia quocunque veniunt, intra ipſum qui vbi-
que eſt currunt: & cùm ad nos veniunt, ſic exterius implent miniſterium, vt tamen
nunquam interius deſint per contemplationem: licèt enim mittantur in miniſterium
pro ſalute hominum, tamen non recedunt à contemplatione diuina: ſed aſtant Deo
per contemplatione iugem & continuam. Et bene dixit, *qui eſt in cœlis* quia licèt Deus C
ſit vbique per eſſentiam, præſentiam, & potentiam: tamen ſpecialiter dicitur eſſe in
cœlis, vbi adeſt beatis per apertam viſionem: non ergo debent contemni, ſed hono-
rari quos Deus ſic honorat: quia contemptus ipſorum aſcendit ad contemptum Dei,
cuius imaginem habent. In eis quoque contemptis, contemnuntur Angeli eorum mi-
niſtri & cuſtodes. Deinde ſubiungitur alia ratio, ſumpta ex redemptione Chriſti. Vn-
Chryſoſto. de Chryſoſtomus: Ne dicas ille faber eſt, ille ſartor, ille agricola: ab Angelis qui eis
hom.60. in miſſi ſunt venerabiles ſunt: ſed quòd maius eſt ratione redemptionis dominicæ. Se-
Mathaeum. cundò ergo, puſilli non ſunt contemnendi, ſed honorandi: quos ſic Deus dilexit, quòd
pro eis (qui in Adam omnes peccauerant & perierant) ſaluandis miſit filium ſuum in
ſimilitudinem carnis peccati. vnde ait: *Venit enim* & de cœlo deſcendit *filius hominis*, ſal-
uator hominum *ſaluare quod perierat*, ſcilicet genus humanum, non tantum magnos: ſed D
etiam puſillos. ac ſi dicat, Vos non debetis contemnere & perturbando perdere quos
ego veni ſaluare: quia ego pro hominibus, homo fieri dignatus ſum. Vnde & Apoſto-
Roma.14. lus: *Noli contriſtare & perdere fratrem tuum, pro quo Chriſtus mortuus eſt*. Non ſunt ergo
contemnendi puſilli, qui tanti ſunt apud filium Dei qui pro eis venit mori: nec debet
ſeruus contemnere, quos Dominus tantum dilexit: ſed exemplo eius omnem curam
vt ſaluemur adhibere, pro quibus ſaluandis Dominus venit. Et hæc ratio, ſeu cogita-
Chryſoſto. tio, ſecundum Chryſoſtomum: Maior eſt priore: graue eſt contemnere, quem Deus
ibidem. honorat Angelo cuſtode: ſed grauius, propter cuius ſalutem Dei filius voluit in mun-
Angelorũ dum venire. De prædicto Angelorum miniſterio ſic dicit Bernardus: Fidelis paranym-
miniſteriũ. phus, qui mutui amoris conſcius, ſed non inuidus, non ſuam quærit, ſed Domini gloriam.
Bernardus Diſcurrit medius inter dilectum & dilectam vota offerens, referens dona: excitat iſtam,
ſermone 31. placat illum. Interdum quoque, licèt rarò, repræſentat eos pariter ſibi: ſiue hanc rapiens, E
in cantica. ſiue illum adducens. Siquidem domeſticus eſt & notus in palatio, nec veretur repulſam,
Anſelmus & quotidie videt faciem patris. Vnde Anſelmus: Milia milium ad complenda patris
in epiſt. ad miniſteria alacri diſcurſu iugiter meant inter cœlum & terram, quaſi apes negocioſæ
Hebraeos. inter alucaria & flores, ſuauiter diſponentes omnia: populus accinctus, neſciens labem,
vel inobedientiæ motam. Hæc Anſelmus. Vides quàm fideliter Angeli noſtri nobis ſer-
Bernardus uiunt, & quàm ſolliciti circa nos ſunt: vnde magnam eis reuerentiam debemus, & quo-
ſermone 12. tidie eos laudare, ac eis gratiarum actiones referre: nihilque illicitum vel turpe in eo-
in Pſal. rum præſentia, qui nobiſcum ſunt, cogitare, vel loqui, aut operari. Ad hæc nos monet
Qui habitat. Bernardus dicens: *Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis*. Quantam
Pſal.90. tibi

A tibi debet hoc verbum reuerentiam inferre, afferre deuotionem, conferre fiduciam: reue-
rentiam, pro præſentia: deuotionem, pro beneuolentia, fiduciam, pro cuſtodia. Cautè am-
bula, tibi aſſunt angeli, ſicut eis mandatum eſt, in omnibus viis tuis. In quouis diuerſorio, *Angelorū præſentia.*
& in quouis angulo angelo tuo reuerentiam habeto, ne audeas illo præſente quod viden-
te me non auderes. Quid retribues Domino pro omnibus quæ retribuit tibi? ſiquidem ei
ſoli honor & gloria. Quare ei ſoli? quia ipſe mandauit, & omne datum optimum non niſi
ab illo eſt: veruntamen & ſi ille mandauit, ipſis quoque qui ei ex tanta charitate obediunt, *Iacobi 1.c.*
& nobis ſubueniunt in tanta neceſſitate ingratos eſſe non licet. Simus ergo deuoti, ſimus
grati tantis cuſtodibus: reclamemus eos quantum poſſumus, quantum debemus. Hæc Ber-
nardus. Et ideo cum omni attentione & deuotione diſtinctè, & alacriter officium diuinum
exoluas: & in omnibus ſcilicet cogitando & verba proferendo vidɛndo, & audiendo, ſtan-
B do, & ſedendo, ſupplicando, & veniam ſumendo: necnon in aliis ſingulis ad interiorem &
exteriorem hominem in hoc officio ſpectantibus, ſic reuerēter & humiliter te habeas qua-
ſi Deum: ac beatam virginem & omnes angelos & ſanctos corporalibus oculis coram te
videas, recogitans quòd ſine dubio præſentes ſunt angeli ſancti, in quorum conſpectu pſal- *Senſuum in*
lis Deo ibi & vbique præſenti. Vnde qualiter homo in oratione poſſit intentionem ſuam *orando col-*
recolligere, docet Baſilius dicens: Quomodo non obtinebit quis vt in oratione ſenſus eius *lectio.*
non vagetur, ſi certus ſit aſſiſtere ante oculos Domini. Recogitet ergo homo ſe ſtare, ſeu *Baſilius in*
pronum iacere ante cōſpectum Dei: & ſecum loqui, & iuuabitur à vagatione mentis. Vn- *regulis bre-*
de Hieremias: *Recordare quòd ſteterim in conſpectu tuo, vt loquerer pro eis bonum*: imò recordati *uioribus.*
timet ſtare ante conſpectum Dei. Hæc Baſilius. Et quia homines beatis ſpiritibus ſociandi *Hiere 18.*
ſunt, idcirco hic nota quòd quicunque in eccleſia eſt (& maximè in religione) fideliter, hu-
C militer & deuotè miniſtrer: & qui propter Deum infirmis & peregrinis ſeu pauperibus &
ſibiinuicem charitate fraterna ſubueniunt: in primo gradu conſiſtunt angelicis ſpiritibus
coæquati. Qui verò oratione & deuotione familiarius Deo intendunt: & proximis ſuam
doctrinam, conſilium, auxiliumq; impendunt, in ſecundo gradu, archangelicis ſpiritibus
inſeruntur. Et qui ſe exercent in patientia, obedientia, & voluntaria paupertate, & humili-
tate, omneſq; virtutes fortiter peragunt, tertium gradum cum virtutibus cōſcendunt. Qui
autem vitiis & concupiſcentiis reluctantes, diabolum cum cunctis ſuggeſtionibus cōtem-
nunt, in quarto gradu cum poteſtatibus triumphum gloriæ obtinebūt. Qui verò in eccle-
ſia animarum curas & prælaturas ſibi commiſſas bene regunt & miniſtrant, animarum lu-
cris die noctuq; inuigilantes, & talenta ſibi credita ſummo conamine duplicantes, hi cum
principatibus in quinto gradu gloriam regni pro labore ſuo poſſidebunt. Qui autem diui-
D næ maieſtati reuerenter cum omni humili ſubiectione ſe inclinant, & pro eius gloria om-
nem hominem reuerentur & diligunt: & ſiquidem ſeipſos, quia ad imaginem Dei facti
ſunt: Deo etiam quantum poſſunt ſe conformant, carnem ſuam ſpiritui ſubiicientes, & in-
centiuum mortificantes, animo ſuo dominantes, & ad cœleſtia trāſferentes: hi cum domi-
nationibus in ſexto gradu exultabunt. Qui verò ſedulæ meditationi & contemplationi in-
ſeruiunt, ac cordis munditiam, & mentis tranquillitatem amplectendo quietiſſimum in ſe
Deo exhibent habitaculum, qui meritò paradiſus Dei appellari dicuntur: iuxta illud: *Deli-*
tiæ meæ ſunt eſſe cum filiis hominum: de quibus etiam dicit, *Ambulabo in eis, & habitabo cum eis*: *Prouer. 8.*
in ſeptimo gradu thronis ſociantur. Qui autem ſcientia & cognitione cæteris eminent, *Leui. 26.*
qui ſingulari beatitudine Deum facie ad faciem mente illuſtrata conſpiciunt: & ea quæ ex
ipſo fonte omnis ſapientiæ hauriunt, per doctrinam & illuminationem aliorum in ipſum
E refundunt. In octauo aſcenſionis gradu, cum cherubicis ſpiritibus locabuntur. Et qui
Deum toto corde & mente diligunt, & igni æterno qui Deus eſt ſe totos immergunt: eiq;
ſimillimi facti iam non ſuo, ſed diuino amore ſicut dilecti ab ipſo ſunt diligunt omnia in
Deo, & tam inimicos quàm amicos diligunt propter Deum: quos quidem ab amore ni-
hil poteſt diſiungere, ſeu impedire: quia quò magis inimici in eos inſurgunt, eo validius in
amore vnitiuo cōualeſcunt, nihil etiam conſolationis & commodi temporalis requirunt:
niſi quod ad laudem & gloriam Dei ſpectat, amore etiam tam feruenti accenſi & inebriati,
ad Deum per mille mortes tranſire exemplo apoſtolorum & ſanctorum non formidant.
Omnibus enim pœnis & tribulationibus ſpretis, propter feruorem dilectionis in carne
mortali, & vita præſenti omnē tolerant gaudenter moleſtiā. Fœliciter quidē in ſemetipſis
ardētes & alios accendētes, ita vt ſi poſſent omnes homines in deifico amore inflāmarent,
& perfectos facerent vt cum ipſis arderent: hi etiam aliorum vitia & peccata tanquam

Aa

propria lugẽt:nec quæ ſua ſunt quærunt,ſed ſolius Dei patris faciem deſiderabilem hianti ſemper animo ſuper omnia diligunt & exquirunt: iſti meritò in nono gradu cum Seraphim computabũtur.Inter quos & Deum nulli interſunt ſpiritus, qui ipſum vicinius contemplentur,& ipſi immediatius appropinquare videantur. A

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, magiſter & rector bone:omnia interiora & exteriora mea guberna propitius & rege,ne vnquam alius de me, vel mihi de aliis ſcandalum proueniat:ſed omnem occaſionem ſcãdali tua gratia à me abſcindat pœnitus & excludat. Da etiam mihi vt nullum de puſillis ſeu paruulis præſumam contemnere:ſed potius omnes ſtudeam honorare, quos tu ſic honorare dignatus es, quòd ad eorum miniſterium & cuſtodiam angelos beatos deputaſti, & tu ipſe pro eis ſaluandis de cœlo in mundum venire,& mori voluiſti. Amen. B

De tribus parabolis : ſcilicet ouis,& dragmæ, & filij prodigi.
CAPVT. VII.

Luca 15. DEinde ne quis ſcandalizet & contemnat puſillos,& ad oſtendẽdum quanti ſint puſilli apud patrem,ſubdit tres parabolas per ordinem: ſed ſecundũ Lucam duplex fuit occaſio,ſiue cauſa harum trium parabolarum: ſcilicet appropinquatio publicanorum & peccatorum,ac murmuratio ſcribarum & Phariſæorum. *Erant enim appropinquantes* ad Ieſum ſaluatorem, *publicani & peccatores* qui ſalute indigebant,*vt audirent illum*:quia rationabiliter pec- C cata reprehendebat:quia non cum auſteritate,ſed benignè eos admonebat, & ſpem veniæ promittebat.Libenter debent omnes ad Chriſtum accedere & appropinquare : quia omnia remedia in eo poterunt inuenire. De quibus ſic dicit Ambroſius : Omnis anima accedat ad Chriſtum quia omnia Chriſtus eſt nobis. *Ambroſius lib.3. de virginibus.* Si vulnere curare deſideras, medicus eſt. Si febribus æſtuas, fons eſt: ſi grauaris iniquitate , iuſtitia eſt. Si auxilio indiges,virtus eſt: ſi mortem times,vita eſt:ſi cœlum deſideras,via eſt:ſi tenebras fugis, lux eſt: ſi cibum quæris, alimentum eſt. *Et murmurabant Phariſæi* , ſimulata ſanctitate ab aliis diuiſi, & Scribæ , legis notitia doctores populi,*dicentes : quia hic peccatores recipit , & manducat cum illis* : quaſi dicant, hic creditur bonus & ſanctus , & tamen ad ſuam conuerſationem & gratiam recipit peccatores:& quod amplius eſt, manducat cum illis tanquam amicus. Si cognouiſſent Scribæ & Phariſæi , quòd venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere, nequaquam murmu- D raſſent:nam eos recipiebat,vt conuerſando cum eis à peccatis conuerteret,& illuminaret, ac ſaluaret.Chriſtus ergo peccatores pœnitentes recipiẽdos eſſe oſtendit:& ſuper hoc tres *Miſerationem inducentia.* parabolas adducit : Tria enim ſunt quæ hominem ad miſerendum conſueuerunt inducere:ſcilicet ſimplicitas,propinquitas,& neceſſitas.Iſta tria ſimiliter Deum inducunt ad miſerendum. Primò, noſtra ſimplicitas, & ad hoc pertinet prima parabola de oue errante.Homo enim eſt ſimplex reſpectu hoſtis tam aſtuti, id eſt,diaboli. Vnde clamat Pſalmiſta : *Erraui ſicut ouis quæ periit,require ſeruum tuum*,&c. *Pſal.118.* Secundò , noſtra propinquitas quã nobiſcum contraxit:& ad hoc pertinet ſecunda parabola de dragma amiſſa:in qua eſt imago regis,& ſuprascriptio nominis:ſic & homo eſt ad imaginẽ Dei formatus , & habet ſupraſcriptionẽ Chriſti,quia à Chriſto dicitur Chriſtianus:& ideo debet noſtri miſereri , iuxta illud Apo- *Ephe.5.* ſtoli: *Nemo carnẽ ſuam odio habet*,&c. Tertiò,noſtra neceſſitas & paupertas:& ad hoc pertinet E *Luca 15.* tertia parabola de filio prodigo reuertente,qui dixit: Quanti mercennarij in domo patris mei ſunt,qui habẽt panẽ:ego autem hic fame pereo. Quando enim homo cognoſcit ſuam miſeriam & infirmitatem,tunc Deus ſibi exhibet ſuam pietatem. Vnde dicitur ibidẽ,quod *Ouis errãs.* pater videns eum, miſericordia motus eſt ſuper eum.Reſpondendo ergo ſcribis & Phariſæis murmurantibus ſubdit dominus primò parabolam vnius ouis ex centum errantis,quã quæſitam & tandem inuẽtam (quia propter infirmitatem ambulare non poteſt) paſtor bonus in humeris ſuis ad gregem reliquum reportat:& veniens domum conuocat amicos & *Summa parabolæ ouis perditæ.* vicinos,ad congratulandum ſibi ſuper inuentione ouis quæ perierat. Sententia itaque huius primæ parabolæ,ſecundũ Lucam,talis eſt in ſumma:Si quis ouem perditam poſtea inuentam libenter recipit,non debet mirari vel indignari ſi peccatores recipio ad pœnitentiam,qui prius amiſſi erant per culpam: vel referẽdo ad puſillos (de quibus dictũ eſt ſuprà)

talis

A talis eſt huius parabolæ ſententia: ſicut non eſt voluntas paſtoris, vt pereat de ouibus ſuis: ſic non eſt voluntas patris cœleſtis vt pereat vnus, nec etiam multi de puſillis: nec etiam de aliis, & ergo puſillus non eſt contemnendus: ſi autem perit, non voluntate eius perit: quia nec voluntate approbationis, vel conſilij, vel præcepti eius peccat, eo tamen authore damnatur: quia omnis pœna ab ipſo eſt. In hac tamen parabola, ſecundum ſenſum myſticum, *Myſticè* tanguntur ſeptem in ſpeciali. Quorum primum eſt, hominis & angelorum creatio: ibi, *Septem notanda.* *quis ex vobis homo qui habet centum oues.* Secundum, hominis creati præuaricatio: ibi, *& ſi perdiderit vnam ex illis.* Tertium, filij Dei ad quærendum ouẽ perditam, ſcilicet hominem, incarnatio: ibi, *nónne dimittit nonagintanouem in deſerto.* Quartum, ipſius per Chriſti paſſionem inuentio: ibi, *& cùm inuenerit eam imponit in humeros ſuos gaudens.* Quintum, in cœlum eius aſcenſio: ibi, *& veniens domum.* Sextum, angelorum ad congratulandum inuitatio: ibi, *con-*

B *uocat amicos dicens eis, congratulamini mihi.* Septimum, ſenſus myſtici expreſſio: ibi, *dico vobis* *Gregor. ho.* *quòd ita gaudium erit in cœlo, &c.* Vnde ſecundum Gregorium: Quia centenarius perfectus *34. in Euã.* eſt numerus: ipſe Deus centum oues habuit, cùm angelorum & hominum naturam creauit & poſſedit: ſed vna ouis tunc errauit & periit, cùm homo peccãdo paſcua vitæ reliquit. Et intelligitur per vnam ouem homo, & ſub homine vno vniuerſitas omnium hominum à principio vſque ad finem mundi ſentienda eſt: quia vnus creatus eſt homo vnde omnes prodirent, & in vnius hominis errore omne hominum genus oberrauit. *nonaginta autem nouem*, id eſt, nouem ordines angelorum (idem enim ſignificat numerus ſimplex & compoſitus) *dimiſit* ratione humanitatis aſſumptæ *in deſerto*, ſiue in montibus & excelſis, id eſt, in *Cœlum deſertum.* cœlo, quod & diabolus & homo deſeruit quando peccauit. Cœlum quippe dicitur deſertum, id eſt derelictum: tum quia fuit derelictum ab angelo, qui in eo fuerat creatus: tum

C quia fuit derelictum ab homine, qui ipſum fuerat habiturus. Item quia inſtar deſerti in eo ſunt dulces cantus auium, id eſt, angelorum: ibique ſunt roſæ martyrum, ac violæ confeſſorum, & lilia virginum. Et vt perfecta ſumma ouium reintegraretur in cœlo, hominem perditum quærebat in terra. Et inueniens ouem humeris ſuis impoſuit, & ad gregem reportauit. Cùm ergo paſtor pius ouem perditam reperiſſet, non puniuit, non verberauit, non vrgendo ad gregem duxit: ſed ſuperponens humiliter humeris, & portans clementer, gregi annumerauit. Tunc verò humeris reportans ouem impoſuit, quando naturam humanam ſuſcipiens peccata noſtra ipſe portauit: quia pro homine redimendo humanam naturam ſuſcepit, & in brachiis ſuis in cruce extenſis peccata hominis, id eſt, pœnam pec- *Ambroſius* catorum noſtrorum portauit. Et ſecundum Ambroſium: Humeri Chriſti crucis brachia *in cap. 15.* ſunt: illic mea peccata depoſui, in illa patibuli nobilis cruce quieui. Et attendendum quòd *Lucæ.*

D Chriſtus gaudens impoſuit ouem humeris ſuis: quia licet magnus fuerit dolor paſſionis & mortis, quo genus humanum requiſiuit & humeris impoſuit, hunc tamen laborem & dolorem lætanter ſuſtinuit: vt perditam ouem recuperaret. Inuenta autem oue ad domum venit: quia reparato homine ad cœleſte regnum rediit, ad quod cum oue reuerſus eſt cùm cœlum aſcendit, & captiuam captiuitatem ſecum duxit, & conuocat amicos & vicinos: ſcilicet angelorum choros qui amici eius ſunt, quia voluntatem eius continuò cuſtodiũt: & vicini, quia claritate viſionis eius aſſiduè perfruuntur: *dicens illis: Congratulamini mihi*, & ſi- *Gregorius* mul mecum: *quia inueni ouem meam quæ perierat.* ſecundum Gregorium non dicit, Congra- *hom. 34. in* tulamini inuentæ oui, ſed mihi: quia videlicet gaudium eius eſt vita noſtra, & cùm nos ad *Euangelia.* cœlum reducimur, ſolennitatem lætitiæ illius implemus. Vel ideo congratulandum eſt ſibi: quia non fruſtra laborauit, nec fruſtra mortuus ex quo ouem perditam inuenit: oui verò

E non eſt congratulandum, quia nullis ſuis meritis inuenta eſt: & ſubiungit concludendo. *Dico vobis quòd ita gaudium erit in cœlo, ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſuper nonagin-* *Gaudium* *tanouem iuſtis qui non indigent pœnitentia*: non dicit pœnitentiam cogitante, quæ eſt pœniten- *angelorum.* tia procraſtinorum: nec dicit pœnitentiam docente, verboſorum prædicatorum: nec dicit pœnitentiam oſtendente, quæ eſt pœnitentia hypocritarum & ſimulatorũ: ſed dicit pœnitentiã agente, quæ eſt pœnitentia deuotorum. Non eſt ergo gaudẽdum ſolum de redemptione generis humani: ſed quacunq; hora cõuertitur vnus peccator, fit gaudium angelis *Auguſtin.* Dei, eo quòd numerus eorum ſuppleatur ex conuerſione peccatorũ. Vnde Aug. Qui per *libr. de mirabilibus* pœnitentiã peccatũ diluit, angelicæ fœlicitatis in æternũ conſors erit: hinc eſt quòd ſuper *ſacra ſcriptura.* conuerſione peccatoris, velut de ſuo cõſorte, angeli in cœlo gaudere dicuntur. Nã vt dicit Origenes. Nos angelis in cœlis occaſionem gaudij præbemus, cùm ſuper terrã ambulantes *Origenes in* conuerſationẽ in cœlis habemus. Secũdum Ambroſiũ: Angeli quoniam rationabiles ſunt, *Lucam.*

Ambroſius in cap. 15. Luca. *Beda ibidē.*

non immeritò hominum redemptione lætantur, quãquam hocquoque proficiat ad incentiua probitatis, ſi vnuſquiſque conuerſionem ſuam gratam fore credat cœtibus angelorũ, quorum aut affectare patrocinium, aut vereri debet offenſam: & tu igitur angelis eſto occaſio lætitiæ, gaudeant de reditu tuo. Vnde Beda: Ouem ergo Dominus inuenit quando hominem reſtaurauit, & ſuper eam inuentam maius gaudium eſt in cœlo, quàm ſuper nonaginta nouem: quia maior materia diuinæ laudis eſt in reſtauratione hominum, quàm in creatione angelorum. Mirabiliter enim angelus creauit: ſed mirabilius homines reſtaurauit. Hæc Beda. Quãuis ergo paſtor multo plus diligat oues nonaginta nouem, quàm ſolam centeſimam: tacitis tamen aliis, de reſtaurata multis modis ſe gaudere oſtēdit. Sic quoque ſaluator de reparatione hominis magis gaudet: hoc eſt magis & pluribus argumentis oſtēdit ſe gaudere, quàm de angelorum ſtabilitate: vſitatiſſimum etenim eſt vt quanuis eũ plus non diligamus, maiorem tamen lætitiam de illo faciamus, quem de maiori periculo liberari videmus. Sicut ergo paſtor gaudet ſpeciali gaudio de inuentione vnius ouis: non quia magis illam ſolam quàm omnes alias diligat, ſed quia in ea habet ſpecialem rationem gaudendi, quam in aliis non habebat: ſic Deus de reuerſione peccatoris habet ſpecialem rationem gaudij, quam non habet de cæteris in iuſtitia permanentibus: cæteris tamen paribus permanentes in iuſtitia, ſunt Deo magis dilecti. Per hominem centum oues habentē ſignificatur præſidens monaſterio, vel Eccleſiæ, habens ſubditos in quocunque numero: quia ſæpe in ſcriptura ponitur numerus determinatus pro indeterminato: & ſi perdiderit vnam per apoſtaſiam, vel occaſionem aliam, nónne dimittit alias in deſerto, id eſt, in obſeruatione clauſtrali vel Eccleſiaſtica, quæ deſertum dicitur, eo quòd aſperitas ibi videtur, & à multis deſeritur: & vadit ad illam quæ perierat, vt ad bonum reducat, & gaudet de illius reductione plus quàm ſuper aliis non errantibus: non quia plus diligat eã cæteris, ſed quia ſpecialem rationem gaudendi habet, de reductione eius, quam non habet de aliis: tamen non errantes ſemper ſunt plus diligendi, cæteris paribus. Et nota ſecundum Dionyſium, quòd Dominus numerum electorum determinauit in decem: nouem quidem ordinibus angelorum, propter trinitatem: in nouenario enim numero trinarius fit tertiò repetitus: & vno ordine hominum propter vnitatem, vt vnitas in trinitate ab angelis & hominibus laudaretur, coleretur, adoraretur. Voluit autem numerum electorum conſtare ex angelis & hominibus: quia voluit à creatura ſpirituali & corporali laudari. Hæc Dionyſius. Ad idem ſubdit parabolam vnius dragmæ ex decem perditæ, pro qua mulier accendit lucernam, & euertit domum, ac quærit diligenter donec inueniat: & ſuper inuenta cum amicis & vicinis gaudet. Dragma hoc loco eſt nummus certæ quantitatis, valēs decem denarios vſuales, habens in ſe regis imaginem & ſuperſcriptionem: quem nos debemus offerre: ſcilicet noſmetipſos, in quibus eſt imago regis. Vnde ſecũdum Dionyſium: Homo microcoſmus, id eſt, minor mundus dicitur. Habet enim ex terra carnem: ex aqua ſanguinem, ex aëre flatum, ex igne calorem. In cuius ſubſtantia ſpirituali imago & ſimilitudo Dei exprimitur: imago in forma accipitur, ſimilitudo in qualitate conſideratur. Diuinitas enim conſiſtit in trinitate, cuius imaginem tenet anima, quæ habet memoriam, intellectum, & voluntatem. In Deo cōſiſtunt omnes virtutes: cuius ſimilitudinem tenet anima, quæ capax eſt omnium virtutum. Hæc Dionyſius. Igitur dragma, ſcilicet homo ad imaginem Dei factus: pro cuius requiſitione ſollicitatur diuina ſapientia & ſponſa eius ſcilicet mater noſtra eccleſia, pro cuius quoque inuentione lætatur tota cœleſtis curia quanuis puſillus non eſt contemnendus: quia non vult pater cœleſtis vt pereat vnus de puſillis. Sententia autem huius parabolæ, ſecundum Lucam, talis eſt in ſumma: Si mulier cum tanta diligentia dragmam perditam quærit, & de inuenta gaudet, & ad gratulandum amicas & vicinas conuocat: multo fortius Deus hominem perditum debet cum magna diligentia quærere, & de eius inuentione gaudere: & ſicut nullus debet murmurare contra mulierem quærentem dragmam perditam, ſic nullus debet murmurare contra Dominum quærentem peccatores: ſiue eos alloquendo, ſiue cum eis comedendo. Vbi tamen ſecũdum ſenſum myſticum, notantur ſex in ſpeciali. Primò, angelorum & hominum creatio: ibi, *quæ mulier habens dragmas decem.* Secundò, hominis creati præuaricatio: ibi, *& ſi perdiderit vnam.* Tertiò, filij Dei ad quærendam dragmam perditam incarnatio: ibi, *nónne accendit lucernam.* Quartò, ipſius per Christi paſſionem inuentio: ibi, *& quærit diligenter donec inueniat.* Quintò, angelorum ad congratulandum inuitatio: ibi, *& cùm inuenerit conuocat, &c.* Sextò, inuitationis ratio: ibi, *quia inueni dragmam quam perdideram.* Vnde ſecundum Gregorium: Qui ſignifi-

Marginal notes: *Gaudium paſtoris & Chriſti.* — *Dionyſius de eccleſiaſt. hierarc.* — *Dragma perditā.* — *Summa parabolæ de dragma perdita.* — *Sex notanda.*

Margin letters: A, B, C, D, E

A ſignificatur per paſtorem, ipſe etiam ſignificatur per mulierẽ: ipſe enim Deus, ipſe & Dei ſapientia: dicitur autem mulier, quia cum dolore nos parit. Angelorum verò & hominum naturam ad recognoſcendum ſe Dominus condidit, & ad ſimilitudinem ſuam creauit. Decem ergo dragmas habuit, quia nouem ſunt ordines angelorum: ſed vt compleretur electorum numerus, homo decimus eſt creatus. Et quia imago exprimitur in dragma: mulier dragmam perdidit, quando homo qui conditus ad imaginem Dei fuerat, peccando à ſimilitudine ſui cõditoris receſſit. Quotidie adhuc iſta dragma perditur, vel in puluere diuitiarum, vel in luto luxuriæ, vel in diuerticulo erroris cuiuſcunque. Accendit autem mulier lucernam: quia Dei ſapientia apparens in carne, lumen deitatis accendit in teſta noſtræ mortalitatis ad quærendum hominem perditum, ad reducendum eum ad beatitudinem. Iſta verò lucerna accenſa refulſit miraculis, inflammauit dictis, illuminauit exemplis: col-
B locatus enim erat homo in obſcuris & vmbra mortis: vnde iſtam oportuit accendere lucernam. *Et euertit domum* conſcientiæ: quia mox vt eius diuinitas per carnem claruit, omnis ſe noſtra conſcientia concuſſit. *Et quærit diligenter*, diligenter enim quæritur quòd intimè diligitur: ſic verò oſtendit Chriſtus dilectionem ſuam ad nos, vt animam ſuam pro noſtra redemptione poneret. Vnde ſubditur *donec inueniat*, quia non deſtitit quærere donec inueniret: quæſiuit enim vſque ad contumelias, vſque ad minas, vſque ad flagella, vſque ad mortem, vſque etiam ad inferna. Nec mirum ſi eam inuenit, quam vbique etiam vſque ad inferna cum diuinitatis lucerna ardenti quæſiuit. Euerſa ergo domo inuenitur dragma, quia cùm perturbatur hominis conſcientia, reparatur in homine ſimilitudo creatoris, tũc enim conſueta relinquuntur vitia, vt reluceat imago conditoris, *& cùm inuenerit, conuocat amicas & vicinas*, ſcilicet ſupernas virtutes, quæ amicæ ſunt, vt exequentes voluntatem ipſius: &
C vicinæ, quia ei per gratiam continuæ viſionis appropinquant: quas ad congaudendum inuitat, & gaudij participes facit, quia congaudent de peccatoribus ad eum conuerſis, cùm Deus de ſeipſo habeat gaudium & angeli gaudeant in eo. Gaudent tamen etiam de conuerſione pœnitentium, quando illud quod prædeſtinauit impletur: nec illud gaudium eſt Deo nouum, aut temporale, ſed æternum: angeli verò quibus effectus prædeſtinationis innoteſcit, de noſtra conuerſione temporaliter gaudent. Chriſtus etiam gaudet ſuper conuerſione peccatoris, propter duo. Primò, quia per pœnitentiam ira ſua placatur. Secundò, quia precium ſanguinis ſui in eo non fruſtratur. Eſt autem tantum gaudium Chriſto de conuerſione peccatorum, quòd ſi non ſufficeret ſua paſſio, rurſus pati & mori eſſet paratus. vnde beatus Dionyſius in epiſtola quadam ſcribit, quòd cum quidam infidelis hominem fidelem à fide auertiſſet, Carpus quidam vir magnæ ſanctitatis adeo moleſtè hoc ferebat,
D vt vtrumque igne comburi Deum rogaret: cui circa noctis medium apparuit Chriſtus in aëre, cum multitudine angelorum, in terra verò apparuit fornax cum ſerpentibus accenſus, ad quam trahebantur illi duo homines. Carpo ergo petente ardenti deſiderio vt mitterentur in fornacem, & moleſtè ferente dilationem: ecce Chriſtus miſeratus deſcendebat à ſolio in terram, & extenſis manibus homines illos eripuit: eleuataque manu dixit Carpo, iterum percute me lancea, paratus ſum rurſum pati & mori pro hominibus ſaluandis. Et ſubiungit Dominus concludẽdo, *ita dico vobis gaudium erit angelis Dei*, qui ſunt vicini & amici Chriſti, *ſuper vno peccatore pœnitentiam agente*, nam anima vitiorum laqueis capta & ſtricta, cùm ſe corrigit, & priora peccata relinquit: tam cœlicolas quàm chriſticolas hilares facit. Vnde Bernardus: Denique gaudent in conuerſione & pœnitentia peccatorum, ſalutem hominum ſitientes, quia lachrymæ pœnitentium ſunt vinum eorum: hoc certè vinum læ-
E tificat cor hominis: hoc conſtat & angelos bibere cum lætitia. Hæc Barnardus. Et ſi angelis tantum gaudium eſt pro peccatore, qui propria peccata damnat: quantum eſt eis gaudium pro iuſto, qui aliorum peccata plangit? Conſidera hic quanta debet eſſe pœnitentia, vt per eam accendaris, nec torpeas: & totam domum, id eſt, mẽtem & conſcientiam euertas, vt dragmam vſque ad nouiſſimum puluerem inquiras diligenter, non pigrè, non morari donec inuenias. Moraliter mulier poteſt dici præſidens, tum propter fœcunditatem, tum propter pariendi difficultatem: huius mulieris dragmæ ſunt animæ Dei imagine inſignitæ: quarum ſi vnam perdiderit, debet accendere lucernam: ſcilicet orando, meditando, ſanctè viuendo: & vertere domum conſcientiæ peccatoris, feruore prædicationis, terrore comminationis: & quærere diligenter, donec inueniat: quod fit quando ad pœnitentiam reducit. Tertiam quoque de eodem & expreſſius addit parabolam: ſcilicet de filio prodigo, qui facultatibus conſumptis & perditis, ad patrem reuerſus ſuſceptus eſt ab eo & ho-

Gregorius hom. 34. in Euangelia.

Dragma decem.

Quæſtio dragma.

Dionyſius Areopagita Epiſt. ad Demophilum.

Angelorũ gaudium.

Bernardus ſermone 30. in cantica.

Moraliter.

Filius prodigus.

noratus: quia homo non ſolum eſt ouis chara paſtori, non ſolum dragma precioſa mulie- A
ri: ſed viſceroſæ charitatis filius chariſſimus patri. Deus enim pater hominem ad ima-
ginem & ſimilitudinem ſuam creauit, vt poſt angelos expreſſiori ſimilitudine præ cæ-
teris creaturis filius Dei dicatur. Ideo nullus quantumcunque puſillus eſt contemnendus,
cùm ſit ſummi regis filius: præſertim ille cui dedit fidem & gratiam, per quam eſt filius
adoptionis. Et ſi poſt ſuſceptam fidem & gratiam, quæ ipſum ex dono Dei contingebat,
vixerit luxurioſè: per culpam, gratiam perdendo: vel ſpiritualiter fornicatus fuerit, fidem
deſerendo: adhuc non eſt contemnendus, adhuc à Chriſti & eccleſiæ gremio non eſt eij-
ciendus: quia ſi pœnituerit, & humiliter redierit, adeſt Deus pater miſerator & miſeri-
cors, qui non lætatur in perditione filiorum, & occurrit pœnitenti, & dat oſculum pieta-
tis & amoris. In cuius receptione gaudet tota cœleſtis curia: qui enim mortuus fuerat
infidelitate & culpa, viuit fide & gratia: & qui perierat errore, inuentus eſt Chriſto pa- B
ſtore omnium requirente. Per hanc ergo parabolam datur intelligi benigna peccato-
rum à Deo receptio. Ex quo ſecundum Lucam vult habere, quòd nullus debet indigna-
ri ſi benignè recipit peccatores. In hac autem parabola ſex tanguntur. Primò ſtatus natu-
Sex notanda. ræ, & vtriuſque filij communis propagatio: ibi, *homo quidam habuit duos filios.* Secundò, la-
pſus culpæ, & adoleſcentioris à patre receſſio: ibi, *dixit adoleſcentior patri.* Tertiò, locus
pœnitentiæ, & eiuſdem poſtmodum reuerſio: ibi, *in ſe autem reuerſus.* Quartò, munus gra-
tiæ, & reuertentis à patre benigna ſuſceptio: ibi, *cùm autem adhuc longè eſſet.* Quintò, ſtimu-
lus inuidiæ, & de eius iocunda ſuſceptione ſenioris indignatio: ibi, *erat autem filius eius ſe-
nior.* Sextò, virtus doctrinæ, & indignationis eius rationabilis ſedatio: ibi, *pater ergo illius.*
Poteſt autem hæc parabola exponi de populo Iudaico, & Gentili. Vel de innocente ſeu
Iudaicus populus. iuſto tepido, & de peccatore pœnitente deuoto. Iudaico inquam vel iuſto conqueren- C
te de Domino, dante maiorem gratiam vel deuotionis feruorem Gentili, vel pœniten-
ti, quàm ſibi. *homo* ergo iſte de quo hic dicitur, Chriſtus eſt: qui habuit duos filios, id
eſt duos populos: ſcilicet Iudaicum & Gentilem qui ſunt filij Dei quantum ad eius ima-
ginem: vel eius filij ſunt omnes Chriſtiani per eius baptiſmum regenerati: quorum ta-
men aliqui ſunt iuſti, & aliqui peccatores. *Et dixit adoleſcentior*, id eſt Gentilis populus:
Exodi 4. vnde & populus Iudaicus vocatur in Exodo filius Dei primogènitus. Vel *adoleſcentior*,
id eſt peccator, qui iuuenis eſt motibus: & petijt à patre portionem ſuæ ſubſtantiæ, vt re-
cederet à Dei patris lege: & ageret pro libito voluntatis ſuæ, ac regeret ſe propria vo-
luntate. *& diuiſit illis ſubſtantiam*, quia dona ſua omnibus largitur, licet diuerſimodè: &
dimittit quemlibet agere ſecundum arbitrij libertatem. *Adoleſcentior verò filius profectus
eſt in regionem longinquam*: non localiter, à Deo patre cœleſti qui vbique eſt, recedens, ſed D
per multiplicationem peccati ſe à patre, & patria cœleſti elongans: *& ibi*, ſcilicet in re-
gione peccati, *diſſipauit ſubſtantiam ſuam* per peccatum bona gratiæ perdendo, & bona
naturæ peiorando: *viuendo luxurioſè* luxuria interiori, quæ eſt fornicatio ſpiritualis, &
maximè idololatria: & luxuria exteriori, quæ eſt fornicatio corporalis & manifeſta.
Peccator ergo à patre ſuo cœleſti recedit, quando mortaliter peccat: & tunc in regio-
Pſal. 118. ne longinqua eſt: quia longè eſt à peccatoribus ſalus: & talis luxurioſè conſumit ſuam
ſubſtantiam, quando ſenſus ſuos, & vires conuertit ad malitiam: *& poſtquam conſum-
maſſet*, id eſt conſumpſiſſet *omnia* ornamenta naturæ, tam naturalia quàm gratuita: *facta
eſt fames valida in regione illa*, quia in regione peccati fit magnus defectus pabuli diuini:
& fames bonorum operum atque virtutum: *& ipſe cœpit egere*, ſcilicet ſpiritualibus bo-
nis & virtutibus eorum fonte relicto: nam exiſtens in mortali peccato fit egens omni E
ſpirituali bono: *& abiit*, ſcilicet profectu erroris, & de malo in peius ruendo, *& adhæ-
ſit vni ciuium regionis illius*: ſcilicet diabolo, quid eſt ciuis in regione vmbræ mortis: *&
miſit illum in villam ſuam*, id eſt in cupiditatem mundanam, vel in peccatorum ſocieta-
tem, in qua dominatur ſicut in propria villa: *vt paſceret porcos*, id eſt vitia quæ fœtida
ſunt & immunda: *& cupiebat implere ventrem* animæ ſcilicet affectum, *de ſiliquis*, id eſt ci-
Mali inſaturabiles. bo porcorum, qui eſt carnalitas: *& nemo illi dabat*, ſcilicet ad ſatietatem: quia venter
impiorum & inſatiabilis: dæmones enim ad hoc ſtudent, ne vnquam ſaturitas malo-
rum proueniat. *In ſe autem reuerſus*, id eſt ad propriam conſcientiam, per rationis dictamen,
à qua receſſerat ſequendo ſenſualitatem: homo enim in peccando extra ſe egreditur:
Gregorius hom. 34. in Euangelia. quia limites rectæ rationis tranſgreditur: & ideo pœnitendo ad ſe reuertitur. Debet au-
tem pœnitens, ſecundum Gregorium, recognoſcere vbi fuit, quia in peccato: & ideo
debet

A debet dolere: vbi erit, quia in iudicio: & ideo debet timere: vbi eſt, quia in miſeria: & ideo debet gemere: vbi non eſt, quia in gloria: & ideo debet ſuſpirare. *In ſe ergo reuerſus dixit*, pœnitendo de peccatis & dolendo: *Quanti mercennarij*, id eſt Deo ſeruientes pro mercede æterna *in domo patris mei*, id eſt in eccleſia, ſeu congregatione iuſtorum, *abundant panibus* ſpiritualibus, ſcilicet verbi diuini, & euchariſtiæ ſacramenti: ac pluribus virtutibus & donis: *ego autem hîc fame pereo* id eſt penuria omnis boni, quo priuatum me ſentio. *Surgam* de luto culpæ, per infidelitatis vel peccati derelictionem: quia iacebat: *& ibo* per conatum bene operandi, & meliorationem vitæ: quia longè aberat. & *ad patrem meum* à quo receſſeram: quia ſub principe porcorum erat. *& dicam ei*, recognoſcendo culpam, & petendo veniam: *pater*, ſcilicet ex natura quam dediſti mihi, *peccaui*, ſcilicet malè viuendo *in cœlum*, id eſt coram cœleſti curia: ſcilicet angelis ſanctis: & ideo

Peccare in cœlum.

B multum debeo dolere & flere, quia eos contriſtaui. Specialiter peccator peccat in angelum cuſtodem ſuum, quia ſpernit eius conſilium: *vel in cœlum*, quod ſcilicet per culpam meam amiſi, & per meam negligentiam non quæſiui: *& coram te*, ſcilicet vidente & ſciente, id eſt in ipſo conſcientiæ meæ conclaui: vbi tui ſolius, qui iudex meus es, penetrant oculi: & ideo multum debeo erubeſcere & timere, quia peccaui ante oculos iudicis cuncta cernentis. Hic docetur modus confitendi, qui eſt quòd omne bonum attribuamus Deo: quod notatur ibi, *pater* à quo ſcilicet omne bonum habemus: & omne malum quod facimus attribuamus nobiſipſis, quod notatur ibi, *peccaui in cœlum, & coram te. Iam non ſum dignus vocari filius tuus*: primò, quia à te recedens te contriſtaui: ſecundò, quia imaginem patris non honoraui: tertiò, quia ſubſtantiæ meæ prodigus extra diſciplinam vixi: quartò, quia ſeruum alterius, ſcilicet diaboli me feci: quintò, quia de-

Indignitas peccatoris.

C genet in moribus paſcendo porcos extiti: ſextò, quia ingratus te contempſi. *Fac me* per condignam ſatisfactionem, *ſicut vnum de mercenariis tuis*: ſcilicet bonum, qui ſeruit pro æternis: non malum, qui ſeruit pro temporalibus. Quaſi diceret: Paratus ſum amodo tibi ſatisfacere, & ſeruire ſpe mercedis æternæ: mercenarius enim laborat pro mercede. Ecce ergo poſt contritionem & confeſſionem, ſatisfactionis oblatio: hæc eſt pœnitentia meditantis in confeſſione peccati, nõdum tamen agentis: poſtquam itaque ad neceſſitatem famis peruenerat, in ſe reuerſus pœnitentiam agere incipiebat: quia neceſſitas ipſum compellebat. In quo notare poſſumus Dei clementiam, quia etiam peccatores compellit agere pœnitentiam. Intantum enim noſtram ſalutem diligit & quærit, quòd omnibus modis quibus poteſt nos attrahit: quoſdam per prædicationem, quoſdam per inſpirationem, quoſdã per beneficiorum largitionem, quoſdam per flagellationem. Vnde dicit Beda: Prodigus

Beda in caput. 15. Lucæ.

D iſte poſtquam in ſemet reuerſus diræ famis ſupplicia formidabat: velut iam ſeruus effectus etiam mercenarij ſtatum de mercede iam cogitans concupiſcit. Ad filij affectum, qui omnia quæ patris ſunt ſua eſſe non ambigit, aſpirare nequaquam præſumit: ſed mercenarij ſtatum iam pro mercede ſeruitutis deſiderat. Hæc Beda. Diſtat autem inter mercenariũ, ſeruum, & filium. Seruus enim eſt, qui ſupplicia metuens ſolo timore pœnæ præſentis vel futuræ temperat ſe à vitiis, & declinat à malo. Mercenarius autem, qui cauſa mercedis & deſiderio regni cœleſtis obedit mandato, & cauet offenſas. Filius verò, qui ſeruat ius hæredis, non pro lucro ſeruit mercedis: ſed gratia ipſius boni & amore virtutum ſuccenſus, quicquid eſt illi contrarium, toto deteſtatur deſiderio. *Et ſurgens* implendo quod deliberauerat, *venit*, id eſt venire cœpit, ſe ad pœnitentiam per bona opera diſponendo *ad patrem ſuum*, eius gratiam requirendo. Eſt autem pater redeuntibus clemens. Nam ſe-

Mercenarius, ſeruus & filius.

E quitur: *Cum autem adhuc longè eſſet*, id eſt attritus & motus ad pœnitendum. Non tamen perfectè contritus: ad quod requiritur gratia Dei præueniens: ideo ſubditur, *vidit illum pater ipſius*, oculo clementiæ. vt dicit Chryſoſtomus: Senſit pater pœnitentiam: non expectauit recipere confeſſionis verba, ſed præuenit petitionem miſericorditer agens. Vnde ſubditur: *Et miſericordia motus eſt*, miſericorditer ei inſpirando motum pœnitentiæ. *Et velociter accurrens*, ipſum præueniendo per miſericordiam inchoantem: *cecidit ſuper collum eius*, cum amoris amplexibus conſtringendo, per miſericordiam concomitantem: *oſculatus eſt eum*, dulciter ipſum ſibi perfectè reconciliando per gratiam ſubſequentem. Occurrit quippe Deus pœnitenti per gratiam præuenientem, & recipit eum per clementiam omnia ſcelera dimittentem. Vnde Gregorius Niſſenus: Confeſſionis meditatio placauit ei patrem vt obuiam ei iret, & oſcula conferret. Vnde & Chryſoſtomus: Quid enim eſt aliud quod occurrit, niſi quia nos peccatis impedientibus noſtra virtute ad eum

Chryſoſto. homil. de patre & duobus filiis.

Occurſus Dei.

Chryſoſtomus ibidẽ.

peruenire non poteramus:ipſe autem potens ad inualidos peruenire,deſcendit? Oſculatur A
autem os eius per quod emiſſa de corde confeſſio pœnitentis exierat,quam pater lætus ex-
cipit.Incipit autem iam peccata confiteri. Vnde ſequitur:*dixit ei filius,Pater peccaui in cœlum,*
& coram te:iam non ſum dignus vocari filius tuus. quod intellige vt ſuprà:ſed hic iam non facit
mentionem de ſtatu mercenarij:quia poſtquam ſuauiſſimum oſculum recepit: extunc ſta-
Beda in caput.15. Lucæ. tum mercenarij dedignatur:ſed vt dicit Beda, Pater occurrens non contentus minora cō-
cedere,vtroque gradu ſine dilatione trāſcurſo priſtinæ filiorum reſtituit dignitati:nec iam
de mercede conductoris,ſed de hæreditate fecit cogitare parentis.*Dixit autem pater* ſcilicet
Deus,*ad ſeruos ſuos,*id eſt apoſtolos & eccleſiæ miniſtros,quibus Chriſtus præcepit benignè
Stola prima. recipere pœnitentes & confitentes *Citò proferte ſtolam primam,*id eſt citò proferendam & re-
ſtituendam verè pœnitentibus innocentiam nunciate & promittite : *& induite illum* , id eſt
oſtendite & certificate illum induendum: *& date annulum* , id eſt fidei ſignaculum docete B
dandum *in manu* , id eſt in opere *eius*: vt per opera fides clareſcat,& per fidem opera confir-
mentur:annulus enim rotundus,cùm non habet principium neque finem,ſignificat fidem
æternæ trinitatis,quo fidelis anima Deo deſponſatur : hunc annulum debent miniſtri Ec-
cleſiæ in manu dare,docendo ipſum habendum in opere:*fides enim ſine operibus mortua eſt*, &
ſimiliter opus ſine fide non ſufficit:*& calciamenta,*id eſt ſanctorum exempla,*in pedes eius:*ſci-
Iacob.2.d licet in intellectu & affectu. Secundum Chryſoſtomum : Ad non tangendum terrena, &
Calciamēta. ad corrigendum viam,vt per lubricum mundi iſtius iter, fixus & immaculatus incedat. *Et*
Chryſoſtomus. hom. de patre & duobus filiis. *adducite vitulum ſaginatum,*id eſt Chriſtum, quem ſecundum Chryſoſtomum, vitulum no-
minat,propter hoſtiam & immolationem corporis immaculati. Saginatum autem dici-
tur,propter gratiarum pinguedinem & plenitudinem : quia pinguis & opimus omni ſpi-
rituali virtute intantum eſt,vt pro totius mundi ſalute ſufficiat , *& occidite.* Hoc eſt ſecun- C
dum Auguſtinum , Mortem eius inſinuate : tunc enim cuique occiditur , cùm credit
Auguſtinus lib. 2. quaſt.euāg. cap.33. occiſum. Hic ergo vitulus filio reuertenti adducitur & occiditur , quando Chriſti paſ-
ſio Gentili populo & cuilibet peccatori prædicatur : aut quando in ſacramento eucha-
riſtiæ miniſtratur : hic vitulus ſemel occiſus eſt in re , ſed multotiens in ſacramentali re-
præſentatione : quotidie verò immolatur credentium fide , & prædicantium recordatio-
ne.*Et manducemus & epulemur,*quia peccator verè pœnitens ad menſam Chriſti cum aliis
Chriſtianis recipitur:& non ſolum filius reuerſus reficitur , ſed etiam pater & ſerui eius:
quia refectio Dei & ſanctorum eſt ſalus peccatorum & ideo bene dicit pluraliter,*man-*
Ambroſius in cap.15. Lucæ. *ducemus & epulemur*. Vnde Ambroſius : Epulantem autem inducit , cùm dicit epule-
mur : vt oſtenderet quoniam paternus eſt cibus ſalus noſtra: & patris eſt gaudium noſtro-
rum redemptio peccatorum, *quia hic filius meus mortuus erat:* ſpiritualiter per infidelitatem, D
Auguſtinus ſermone 72. ad fratres. & morte culpæ:*& reuixit* per fidem & vitam gratiæ. Vel mortuus erat, per ſeparationem à
Deo,tanquam à patre:& reuixit,reuertendo ad Deum tanquam ad patrem ſuum:quia ſe-
cundum Auguſtinum,Vera mors, quam homines non timent,eſt ſeparatio animæ à Deo
qui eſt vera vita animarum:*perierat,*ſcilicet recedendo à conſortio ſanctorum,quaſi à fratre
Recipiendi peccatoris modus. *& inuentus eſt,*quia matri eccleſiæ reſtitutus per baptiſmum,vel pœnitentiam. Et nota hic
circa receptionem peccatoris,quòd pater de cœlis recipit pœnitentem velociter:quod no-
tatur cum dicitur *accurrens cecidit ſuper collum eius:*quia Deus pronus eſt ad miſerendum , &
tardus ad puniendum:cuius natura & proprietas eſt miſereri & parcere : ſecundò recipit
dulciter, recōciliando eum per gratiā ſibi:ideo dicitur , *cecidit ſuper collum eius:*tertiò recipit
honorabiliter,dando *ſtolam primam* , id eſt reſtituendo innocentiam quam in baptiſmo in-
duerat,ſed per peccatum perdiderat:*& annulum in manu eius:* id eſt gratiam bene operandi E
quia non ſufficit habere innocentiam,niſi fiant opera bona:ſed quia in operando ſæpe ad-
uerſa occurrunt:ideo ſubditur *& calciamenta in pedes eius,*id eſt conſtantiam contra aduerſa:
quartò recipit lætanter. Vnde dicit,*manducemus & epulemur:* Deus enim ipſi pœnitenti con-
ſolationes & dulcedines infundit, & in conuerſione peccatoris ipſe Deus & angeli,& om-
nes ſancti gaudent.*Erat autem filius eius ſenior in agro,*id eſt Iudaicus populus in cultu vnius
Dei occupatus erat,legem obſeruando,vel Chriſtianus in iuſtitia perſeuerans: remiſſè ta-
men operando.*Et cùm veniret & appropinquaret domui:*ſcilicet eccleſiæ:*audiuit ſymphoniam &*
chorum, ſcilicet pœnitentes Deum laudantes,& in domino gaudendo epulantes : *interroga-*
*uit vnum de ſeruis,quæ hæc eſſent,*ſcilicet feſta eccleſiæ vel gaudia. *Iſque dixit illi : Frater tuus* , id
eſt Gentilis populus,vel peccator *venit,*ſcilicet ad fidem & pœnitentiā : *& occidit pater tuus*
id eſt Deus qui eſt pater omnium per creationem *vitulum ſaginatum,*id eſt Chriſtum : quod
intelli-

A intellige (vt ſuprà dictum eſt) *quia ſaluum ipſum recepit*, ſcilicet Gentilem populum & peccatorem. Indignatus eſt autem frater ſenior: talis enim aliquando miratur quòd Deus reſpicit magis peccatorem conuerſum, dando ei virtutem fortius operandi: & talis admiratio poteſt dici indignatio largè loquẽdo inquantum talis non videtur dignus tanto bono, *Indignatio ſenioris.* & nolebat introire, ſcilicet ad conuiuium, id eſt in eccleſiam, vel peccatorum communionem, propter indignationem. Pater ergo illius, ſcilicet Deus volens pacificare & amouere hanc admirationem, ſeu indignationem, & cupiens hunc ſaluare: *Vult enim omnes homines ſaluos fieri*: *1.Timoth.2* egreſſus ſcilicet de domo ſynagogæ in eccleſiam: vel de rigore iuſtitiæ ad miſericordiam: cœpit rogare illum, per ſe, ſcilicet interna inſpiratione: & per ſuos vicarios ſcilicet apoſtolica prædicatione, & aliorum eruditione: oſtendens iuſto quòd hoc non prouenit ex parte veteris peccatoris pœnitentis: ſed ex infinita bonitate Dei conferentis, ſe-

B cundum ſua vera iudicia facultatem omnium tranſcendentia: & quòd quicquid operatur iuſtè fit: licet hominibus aliquando aliter videatur: *at ille reſpondens dixit patri ſuo* indignationis ſuæ cauſam oſtendendo: *ecce tot annis ſeruio tibi*, ſcilicet legis iuſtitiam ſectando, vel *Iudicia Dei.* pro te mala ſuſtinendo, & bona faciendo: *& nunquam mandatum tuum præterui*, quod ſcilicet eſt de vno Deo colendo, vel à iuſtitia incepta recedendo: *& nunquam dediſti mihi hœdum*, quia omnia beneficia veteris legis modica ſunt, & quaſi nullius reputationis reſpectu beneficiorum nouæ legis, *vt cum amicis meis epularer*: ſcilicet cum prophetis, patriarchis, & angelis: vel hœdum, id eſt tantam peccatorum exprobrationem & abominationem vt epularer per deuotionis feruorem. *Sed poſtquam hic filius tuus venit, qui deuorauit ſubſtantiam ſuam*, ſcilicet temporalem & ſpiritualem *cum meretricibus*, id eſt, cum carnalibus vitiis & ſpiritualibus: *occidiſti ei vitulum ſaginatum*, ſcilicet Chriſtum: vel dediſti ei ma-

C gnæ deuotionis pinguedinem, quaſi diceret, ſecundum ordinationem tuam hoc fuit. *At ipſe*, ſcilicet pater: *dixit illi*, ſcilicet filio ſuo ſeniori, tãquam pius pater ipſum placare volens. *Fili tu ſemper mecum es*, ſcilicet per legis obſeruantiam, vel per iuſtitiæ cuſtodiam: *& omnia mea tua ſunt*, ſcilicet bona gratiæ in re, & bona gloriæ in ſpe: quaſi diceret, tanquam iure hæreditario per debitum remunerationis tibi omnia mea debeotur. *Epulari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic*, ſcilicet vnde congaudere deberes, non indignari, *mortuus fuerat*, ſcilicet per priuationem fidei, quæ eſt animæ vita: vel per amiſſionem innocentiæ & iuſtitiæ: *& reuixit*, per ſuſceptionem fidei, & recuperationẽ innocentiæ, *perierat* propter morum amiſſionem, *& inuentus eſt*, quia redditus matri eccleſiæ propter emendationem. Mouet eum gaudere: quia in hoc apparet optimè bonitas hominis, quando ſcilicet libenter videt emendationem & correctionem fratris. Vnde Auguſtinus: Nihil ita probat ſpiritualem *Auguſtinus in epiſtolam ad Galatas capite 6.*

D virum, ſicut peccati alieni curatio: cùm liberationem potius, quàm inſultationem: potius auxilia, quàm conuitia meditatur: & quantum facultas tribuit, ſuſcipit. Vbi Chryſoſtomus: Hæc ergo parabola ad hoc eſt compoſita, quòd peccatores nõ diffidant reuerti: ſcientes quòd magna conſequentur vnde introducit alios turbatos in eorum bonis: non vt iudicet eos liuore tabeſceotes, ſed tanto decore honoratos redeuntes, vt etiam inuidioſi poſſint aliis fieri. Hæc Chryſoſtomus. *Chryſoſtomus homel. de patre & duobus filiis.* vnde Dionyſius: Verè optimus, & ſuperoptimus Ieſus Chriſtus, qui redeuntibus amabilem ſe exhibet: accedentibus quoque occurrit & obuiat: & totus totos amplectens ſalutat: & in humeros tollit, quos vix ab errore conuertit, nec de prioribus illos accuſat: ſed diem feſtum agit, & amicos conuocat, & vt ſit omnium lætantium habitudo: optimos quoque angelos in lætitiam ſuſcitat. Hæc Dionyſius. *Bonitas Chriſti. Dionyſius epiſtola ad Demophiliũ monachũ.* Quotidie Deus filium recipit reuertentem, dum quemlibet peccatorem recipit pœnitentem: & alia

E ſupradicta circa eum facit, dum gratiam in baptiſmo receperat, & per culpam perdiderat, iterum illi reddidit. Igitur non debemus fratrem noſtrum peccatorem contemnere, vel detelioquere ſed reuertentem dulciter recipere: ac charitatem circa eum oſtendere, & benignè tractare: vel ſaluator noſter iratus nos peccatores meritò contemnat, vt iuſtè derelinquat: conſidera nunc quãtum operatur pœnitentia, & quanta ſit circa pœnitentes Dei miſericordia. Vnde Bernardus: O fœlix pœnitentium humilitas: ô bona ſpes confitentium, quàm facilè vincis inuincibilem, quàm citò tremebundum iudicem conuertis in piiſſimum patrem. Et iterum: O quæ & qualis & quanta eſt miſericordia dei, quæ peccatorem conuerſum non minus diligit, quàm eum qui nullam peccati maculam contraxit. Hæc Bernardus. *Pœnitentiũ vis. Bernardus de gradibus humilitatis.* Tres igitur parabolæ vno fine clauduntur, de quibus Ambroſius ſic loquitur: Non ocioſè ſanctus Lucas ex ordine tres parabolas poſuit. Ouis quæ perierat, & inuenta eſt: dragma quæ perierat & inuenta eſt: filius qui erat mortuus, & reuixit: vt triplici medio *Ambroſius in cap.15. Lucæ.*

prouocati vulnera noſtra curemus. Spartum enim triplex non corrumpetur. qui ſunt iſti? A
pater,paſtor,mulier. Nonne Deus pater? Chriſtus,paſtor? Mulier, eccleſia? Chriſtus te in
corpore ſuo teuehit,qui tua in ſe peccata ſuſcepit: quærit eccleſia, recipit pater: quaſi pa-
ſtor reuehit,quaſi mulier inquirit,quaſi pater veſtit:prima miſericordia,ſecunda ſuffraga-
tio,tertia reconciliatio.Singula ſingulis quadrant.Redemptor ſubuenit, etiam ſuffragatur,
author reconciliatur. Eadem diuinæ operis miſericordia: ſed diuerſa pro meritis noſtris
gratia. Ouis à paſtore laſſa reuocatur: dragma quæ perierat inuenitur:ad patrem filius ſuis
veſtigijs redit,& plena condemnati erroris regreditur pœnitentia. Oues ſumus,oremus vt
Oues ſum⁹. ſuper aquam refectionis nos collocare dignetur. Oues inquã ſumus,paſcua petamus:drag-
ma ſumus,habeamus precium: filij ſumus,ad patrem redire feſtinemus: nec vereare ne te
non recipiat.Non enim delectatur deus perditione viuorum. Iam occurrens venienti tibi
cadet ſuper collum,dominus erigit eliſos.Oſculum dabit,quod eſt pignus amoris: ſtolam, B
annulum, calciamenta proferri iubebit. Tu adhuc iniuriam metuis, Ille reſtituit dignita-
tem.Tu ſupplicium vereris,ille oſculum defert:tu conuitium times,adornat ille conuiuiũ:
facilè reconciliatur,quando intenſè rogatur.Et ideo diſcamus, quali pater obſecratione ſit
ambiendus. Pater,inquit, quàm miſericors, quàm pius,qui nec offenſus patrium dedigna-
tur nomen audire:*pater*, inquit,peccaui in cœlum & coram te.Hæc eſt prima cõfeſſio apud
authorem naturæ:apud ſolem miſericordiæ,arbitrum culpæ.Sed & deus nouit omnia:vo-
Roma.10. cem tamen tuæ confeſſionis expectat.Ore enim confeſſio fit ad ſalutem. Confitere magis
vt interueniat pro te Chriſtus,quem aduocatum habemus apud patrem:roget eccleſia,illa-
chrymet populus: nec vereare ne non impetres: aduocatus ſpondet veniam: patronus pro-
mittit gratiã:recõciliationẽ tibi paternæ pietatis pollicetur aſſertor:crede,quia veritas eſt:
acquieſce, quia virtus eſt:habet cauſam vt pro te interueniat, ne pro te gratis mortuus ſit. C
Occurſus Dei. Habet & cauſam ignoſcendi pater,quia quod vult filius,vult pater.Occurrit tibi:quia audit
te intra mentis ſecreta tractantẽ.Et cùm adhuc longè ſis videt & accurrit: videt in pectore
tuo,accurrit, ne quis impediat complectitur quoque. In occurſu præſentia eſt, in amplexu
clementia,& quaſi quidam patrij amoris affectus: ſupra collum cadit, vt iacentem erigat,
vt oneratum peccatis atque in terrena defluxum reflectat ad cœlum in quo ſuum quærat
authorem. Cadit in collum tuum Chriſtus,vt ceruicem iugo exuat ſeruitutis, & collo tuo
iugum ſuaue ſuſpendat.Hæc Ambroſius.Conſidera nunc ex præmiſſis,quàm multis modis
inducit nos deus: vt puſillos & humiles diligamus, nec aliquem ex his contemnamus: ſed
Chryſoſto. hom.de patre & duobus filiis. ſalutem eorum cum diligentia quæramus. Vnde Chryſoſtomus: Vides per quot inducit
nos ad vilium fratrum diligentiam, ne vtique contemnamus tales animas. Etenim hæc
omnia dicta ſunt propter hoc: omnia ergo ſunt tolerabilia, propter ſalutẽ fratris. Ita enim D
ſtudioſiſſimum quid deo eſt anima, vt neque proprio filio ſuo pepercerit: ideo rogo mane
apparente confeſtin exeuntes à domo, hanc vnam intẽtionem habeamus,& idem ad om-
nes ſtudium, vt eum qui periclitatur eripiamus: non dico hoc ſolum ſenſibile periculum,
ſed id quod eſt animæ,id eſt à diabolo hominibus infertur. Hæc Chryſoſtomus.

ORATIO.

*VEni Domine Ieſu,quære ſeruum tuum:veni paſtor bone, quære errantem & laſſam ouem tuam:
veni ſponſa matris Eccleſiæ, quære drachmam perditam:veni pater miſericordiæ, recipe filium
prodigum ad te reuertentem. Veni non cum virga,ſed cum charitate, & ſpiritus manſuetudine:
veni ergo domine,quia ſolus es qui poſſis errantem reuocare,perditum inuenire,profugum reconciliare:ve-
ni vt facias ſalutem in terris,gaudium in cœlis: & conuerte me ad te, & da mihi veram & perfectam* E
pœnitentiam agere,vt ſim angelis occaſio lætitiæ domine deus ſalutis meæ. Amen,

De modo correptionis fraternæ,& de dimittendo fratri ſeptuagieſſepties.
CAPVT. VIII.

Matth.18. Lucæ 17. Correptio fraterna. ET quia Deus gaudet de peccatore conuerſo, conſequenter dat modum redu-
cendi peccatorem ad ouile dominicum:& quomodo pereunti per culpam,ſuc-
curratur per correptionem fraternã. Circa hanc verò correptionem fraternam
eſt ſciendum, quod corripere peccantem præceptum eſt affirmatiuum: & eſt
omnium in omnes, quia ſecundum gloſam, ita peccat qui fratrem ſuum peccare videt &
tacet:

A tacet ſicut qui peccanti non indulget. Iſta enim correptio ordinatur ad emendationem
fratris peccantis: & ideo eſt actus charitatis, & pertinet ad omnes, quia vt dicitur in eccle-
ſiaſtico: *Vnicuique mãdauit deus de proximo*: & ideo ſicut quilibet tenetur proximũ ex charitate *Eccle.17.*
diligere ita tenetur defectus eius charitatiuè ad emendationẽ eius corrigere. Plus tamẽ ad *Corripiendi*
hoc ligantur prælatiquã alij: quia prælati ex zelo charitatis, & ex officio prælationis: ſed alij *forma.*
tantũ ex zelo charitatis. Itẽ prælati habent corripere verbo & flagello, alij tantũ verbo. Et cũ
ſit præceptũ affirmatiuũ, ligat ſemper, ſed non ad ſemper exequendum: ſed pro loco & tẽ-
pore, quando licet & expedit: & homo credit quod correptio ſit vtilis apud illum quẽ cor-
rigere intendit. Sunt autẽ quinque caſus in quibus abſoluitur homo ab iſto præcepto. Pri-
mus eſt cũ non ſit aliqua ſpes correctionis. Vnde Hieronymus: Fruſtra niti, & nihil quã odiũ *Hieronym⁹*
quærere, extremæ dementiæ eſt. Secũdus, cũ timetur defectus probationis, & criminaliter *epiſtola ad*
B agitur: vbi ſcilicet actor ad talionem, ſi in probatione deficiat, obligatur. Tertius, cùm præ- *Dom.*
lato tanquam iudici notum eſt factum: quia ille notorius eſt, vel conuictus. Quartus, cùm *& Rogat.*
meliori operi, vel ad minus æque bono vacat, ſicut monachi facere debent. Quintus, cùm *n.3.*
multitudo vel poteſtas eſt in culpa: vbi correptio plus noceret eccleſiæ, quàm prodeſſet.
Vnde eſt verſus:

Non ſpes, non teſtis, plebs, præſul ſcit, monachus ſum.

Oſtẽdit ergo hìc debitũ modũ correptionis huius, & quis ordo in ꝓceſſu eius ſit ſeruãdus.
Quia peccatũ fratris aut eſt tibi ſoli cognitũ, aut alijs paucis eſt notũ, aut eſt publicũ. Si tu ſo-
lus ſis, nõ vt Deus per cõfeſſionẽ, ſed vt homo per certã cognitionẽ: debes ipſum corrigere *Auguſti-*
amicabiliter, ſecretè, & ſeorſum. vnde dicit: *Si peccauerit in te*, id eſt, ſecundum Auguſtinũ, te *nus ſermo-*
ſciente *frater tuus*, ſcilicet proximus *corripe* & increpa *eum*, dulciter & charitatiuè monendo *ne 16. de*
C ſecretè *inter te & ipſum ſolum*, vt non deducatur in publicum, quod eſt occultum: vt ſic ſis *verbis Do-*
emendator, non criminis proditor: intendens correctionem, parcens pudori: ne ſi publicè *mini.*
correptus ſemel pudorem aut verecundiam amiſerit, in peccato permaneat: & pertinacior
effectus difficilè emendabilis maneat: fortè enim præ verecundia incipiet defendere
peccatum ſuum: & quem vis facere correctiorem, facis peiorem. Peccat ergo frater in illos *Peccare in*
quibus ſcientibus peccat: quia quantum in eo eſt, exemplo corrumpit quos teſtes ſuæ ini- *te.*
quitatis efficit. Corripe, inquam, eum: non laudes, adulando: non occidas, conuitiando: nõ *Corripien-*
ſileas, verecundando: non negligas, pigritando: non diſſimules, inimicitias vel damna tem- *dus pecca-*
poralia metuendo: non iuues, obſequium præſtando. Vnde dicit Seneca: Amici vitia ſi fe- *tor.*
ras, facis tua. Bis peccas, cùm peccanti obſequium accommodas. Hæc Seneca. *Et ſi te audie-* *Seneca in*
rit pœnitendo, & à peccato ceſſando, *lucratus eris illum* animam eius ſaluando, & eius re- *Prouerbiis.*
D uocatio cædet tibi in lucrũ ſpirituale: ſcilicet ſalutis animæ tuæ. quia (vt dicit Hieronymus
per ſalutem alterius, nobis quoque acquiritur ſalus. Et certe libenter, ac patienter debet
quis recipere correptionem, propter animæ ſuæ vtilitatem. Vnde Seneca: Moneberis libẽ-
ter, & reprehenderis patiẽter: ſi meritò obiurgauit te aliquis, ſcito quia profuit: & ſi imme-
ritò, ſcito quia prodeſſe voluit. Non acerba, ſed blanda verba timeas. Hæc Seneca. *Si autem*
te non audierit, taceas & ceſſes donec aliam viam procedendi habeas. Alia autem via poteſt
haberi dupliciter: quia illud peccatum aut eſt iterabile, aut non. Si ſit iterabile: debes ali-
quibus bonis qui velint prodeſſe aliquid diſcere, per quod poſſunt eum deprehendere, vt
tecum poſſint eum corripere. Si autem non ſit iterabile: nihilominus coram talibus potes
eum corripere vt de illo pœniteat, & de ſimili ſibi timeat: nec es proditor fraterni criminis *Auguſti.*
ſicut dicit Auguſtinus. Si ergo per primam viam peccator non emendatur: *adhibe tecum vnũ* *ibidem.*
E *vel duos*: ita quod (ſecundum Hieronymum) cum peccator non audit corripientem in ſecre- *Hierony. in*
to, primò debet adhiberi vnus, qui (ſecundum Auguſtinum) vult prodeſſe non obeſſe: *quod* *cap.18. Ma-*
ſi nec illum audierit, adhibeatur & tertius, vel corrigendi ſtudio: vt ſcilicet aut admonitione, aut *thæi.*
pudore corrigatur. Vel conueniendi eum ſub teſtibus, vt de peccato conuincatur, vel ſecũ- *Gloſſa in*
dum gloſam: Si dixerit non eſſe peccatum, probent contrarium: *vt in ore duorum vel trium,* *Mathæum.*
ſtet omne verbum. Si ergo peccatum omnino eſt occultum, tunc frater corripiatur occultè.
Si autem eſt publicum, tunc debet corripi publicè: quia tunc non ſolum opus eſt, vt ipſe
emendetur: ſed & alij quos ſcandalizauit in ipſa punitione ædificentur, & eius exemplo a-
lij timeant, & à malis coerceantur. Et ſi non profit ſecunda via: addit dominus tertiam, quæ
habet vim coactiuam, dicens *quod ſi eos*, ſcilicet tecum corripientes & commonentes *non*
audierit, ſe corrigendo: *dic Eccleſiæ*, id eſt prælato per denunciationem publicam, ſibi inti-
mando: vt qui prius eras corrector, propter eius pertinaciã fias accuſator: & tũc ſunt teſtes

vt qui emendari noluit correctione fraterna, in iudicio conuictus coerceatur à malitia. A
Quos autem non potes corripiendo, aut monẽdo, vel accuſando cõuertere: ſtudeas ſaltem
orando acquirere: deinde ad pœnam peccantis publicè procedit dicens: *Si autem & eccleſiã*
non audierit: præceptum prælati contemnendo, *ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus*, in numero
fratrum non computãdus: id eſt ſeparetur à communione fidelium per excommunicatio-
nem & cenſuram eccleſiaſticam: & deuita eum tanquam hæreticum & excõmunicatum
Ethnicus. vt vel ſaltem pudore corrigatur, & opprobriis ſaluetur. Ethnicus dicitur Gentilis. ἔθνος
Publicanus enim Græcè: gens eſt Latinè. Publicanus dicitur, qui lucra ſeculi ſectatur per fraudem, fur-
ta, & periuria: vel qui publicorum exactor eſt vectigalium. Proponuntur autem iſti in exẽ-
plum: quia apud Iudæos, quaſi excommunicati habentur, non enim eis coütuntur: & in
hoc culpa eius & pertinacia, magis deteſtabilis oſtenditur. Deteſtabilior enim eſt in eodẽ
genere peccati, & paribus aliis circonſtantiis, qui ſub nomine fidelis agit opera infideliũ, B
quàm qui apertè Gentiles ſunt. Nec tamen ideo negligenda eſt ſalus eius. Nam & ipſorũ
Gentilium & Publicanorum ſalutem ſemper inquirimus. Prima ergo correptio, eſt amo-
Correptionis triplices differentia. ris: ſecunda, timoris: tertia, pudoris: quia primò frater reuocandus eſt amore: & ſi hoc non
proficit, reuocandus eſt timore: & ſi hoc non ſufficit, reuocandus eſt pudore. Sanè prædi-
ctus ordo fraternæ correptionis, intelligitur tantum de criminalibus. Solent autem clau-
Accuſandi ſe forma. ſtrales ſe in ſuis capitulis accuſare, non præmiſſa admonitione: caueat tamen accuſans, ne
hoc ad infamandum, ſed ad corrigendum faciat: quia aliter grauiter peccaret. Fœlicior
eſt qui ſeipſum accuſat, & excuſationem aliundè non expectat. Et ne quis ſuperbus ſeque-
ſtrationem, vel excommunicationem talem contemneret: poteſtatem tribuit apoſtolis, vt
ſciant qui à talibus damnantur eorum ſententiam non contemnendam: quia robor & fir-
mitatem habet à deo confirmante in cœlo, quod miniſter eius facit in terra. Vnde dicit: C
Amen dico vobis, quæcunque ligaueritis ſuper terram, id eſt in eccleſia militante, ab ea excluden-
do: *erunt ligata & in cœlo*, id eſt in eccleſia triumphante: quia talis ſententia confirmabitur
diuino iudicio, *& quæcunque ſolueritis ſuper terram, vocando ad eccleſiæ vnitatem: erunt ſoluta &*
in cœlo, per diuinam approbationem: ac ſic dicat, Sẽtentia veſtra firma ſtabit in abijciendo
Sententia paſtorũ. contumacem, & in recipiendo pœnitentem: adhibita tamen debita diligentia in fe-
rendo ſententiam. Siue autem iuſtè, ſiue iniuſtè proferatur: ſemper ſententia paſtoris timẽ-
da eſt, ne fortè culpa quæ non fit ex opere: fiat ex elatione. Hoc dicit ad commendationem
Excõmunicatio etiam iniuſta timenda. authoritatis eccleſiæ, & ad terrorem peccatorum: vt coerceantur à malis, & pœniteant de
commiſſis: quando audiunt quòd hîc in terra propter culpam ligati, ligantur & in cœlis.
Quod verò hîc generaliter omnibus dicitur, dictum fuit ſuprà Petro ſingulariter: in quo
tamen omnes intelliguntur. Deinde vt peccatores non contemnant pœnam qua ab eccle- D
Cõmunionis cõmoda. ſia excluduntur, ponit duo commoda ex vnitate & communione eccleſiæ: quibus ab eccle-
ſia præciſi, & excommunicati, priuantur. Primũ tangit, cùm dicit: *Si duo ex vobis conſenſerint*,
in bono: per vnionem fidei, & nexum charitatis, *ſuper terram*, vbi eſt opportunitas merendi
vel demerendi, & de aliis iudicandi: *de omni re quamcunque petierint*, cum fide & ſine hæſita-
tione, *fiet illis*: merito vnitatis *à patre meo cœleſti*. Semper ergo orantes exaudiuntur, concur-
Exaudiri orantes. rentibus conditionibus adhoc requiſitis: vt ſcilicet orent pro ſe, ac piè, & perſeuerantet, &
petant expedientia, ſcilicet ad ſalutem pertinentia, ac dei ordinationi conuenientia: & ſi di-
gni ſunt ipſi qui petũt. Et ideo ſi non exaudiuntur, ideo fit quia in aliquo horum deficiunt.
Sæpe etiam pro aliis exaudiuntur: etſi non oratio eorum in ſinum eorum conuertetur. Vbi
Origenes: Et iſta eſt etiam cauſa, propter quam non exaudimur orãtes: quia non conſenti-
Origenes tractatu 6. in Mathæũ. mus nobis per omnia ſuper terram, neque dogmate, neque conuerſatione. Sæpe enim in E
muſicis, niſi fuerit conuenientia vocum, non delectat audientem: ſic in eccleſia, niſi con-
ſenſum habuerit, non delectatur deus in ea: nec audit voces eorum. Vbi & Hieronymus:
Poſſumus autem & hoc ſpiritualiter intelligere: quòd niſi ſpiritus & anima corpúſque cõ-
Hierony. in cap. 18. Mathæi. ſenſerint, & non intra ſe bellum diuerſarum habuerint voluntatum, de omni re quam pe-
tierint impetrent à patre. Nulli dubium eſt quin bonarum rerum poſtulatio ſit, vbi corpus
vult habere ea quæ ſpiritus. Hæc Hieronymus. Secundum commodum eſt, quia *vbi duo*
vel tres, multo magis vbi plures, *congregati fuerint*, id eſt vniti per fidem & charitatem: non di-
uiſi, per diſcordiam & diſſentionem: non diſperſi, per terrenarum rerum concupiſcentiam:
non ſegregati, per ſingularitatem, *in nomine meo*, id eſt ad ſalutem propriã, vel alienam quæ-
rendam, ad gloriam nominis mei manifeſtandam. Vnde Rabanus: In nomine Domini
congregati ſunt, qui ipſius gloriam æmulantur: ipſius ſpiritu feruent, ipſum in omnibus &

per

A per omnia fidei oculis & mundo corde non deſinunt intueri. *Ibi ſum in medio eorum:* fauens
eis,& acquieſcens bonæ voluntati & petitioni eorum,ac iuuans eos in omnibus Ipſe enim
qui eſt pax & charitas, ac ſummum & commune bonum, ſedem atque habitationem ſibi
in bonis atque pacificis collocauit: qui cum patre cœleſti vnus Deus, quæ iuſtè petunt in
fide & gratia congregati,concedit & facit. Vbi Chryſoſtomus: Non dicit ſimpliciter, vbi *Chryſoſto.*
congregati fuerint: ſed addit,in nomine meo:quaſi dicat, Si quis propter me,principalem *hom. 61. in*
amicitiæ cauſam ad proximum habuerit, cum eo ero: & ſic in aliis virtuoſus erit. Vbi & *Mathæum.*
Rabanus: Amat medium mediator Dei & hominum, qui in medio doctorum inuentus
eſt: medius ſtetit ad baptiſmum: medius pependit in cruce: reſurgens quoque ſtetit in
medio diſcipulorum: medius quoque ad iudicium veniens,ſeparabit agnos ab hœdis. Hęc
Rabanus. Ecce præmium concordiæ,ad quam totus iſte ſermo vocat. Vnde Hieronymus: *Hierony. in*
B Omnis ſuperior ſermo nos ad concordiam prouocauerat,igitur & præmium pollicetur, vt *cap. 18.*
ſollicitius feſtinemus ad pacem,cùm ſe dicat inter duos vel tres medium fore. Hæc Hie- *Mathai.*
ronymus. Conſidera nunc quantam charitatem & diligentiam circa proximum oſtende-
re debemus,vt ipſum ab errore reuocemus. Non eſt enim maior charitas, quàm fratrem
peccantem corripere,& pro eo mori. Sed heu in paucis vera charitas & dilectio, quæ pro-
pter Chriſtum eſt,expetitur:& in multis dilectio & amicitia ficta reperitur. Vnde hîc ait
Chryſoſtomus: Plures videmus alias habentes amicitiæ occaſiones, hîc enim quando di- *Chryſoſto.*
ligitur diligit:ille autem quoniam honoratus eſt, ille autem quoniam in alio quodam ne- *hom. 61. in*
gocio ſeculari fuit vtilis,ille autem propter aliud tale:propter autem Chriſtum difficile eſt *Mathæum.*
inuenire aliquem propriè,& vt oportet, diligere eum proximum quem diligit: ſed omnia
perſcrutantes, inuenimus apud multos amicitias poëticas,id eſt fictitias, magis quàm hoc.
C Hæc Chryſoſtomus. Quia verò Dominus ſuprà loquens de correctione fraterna, induxit
vt peccanti & pœnitenti remittatur iniuria:ne dubitetur de numero, quærit Petrus caput
diſcipulorum quotiens fratri peccanti ſit remittendum: & petit ſi ſufficiat ad ſalutem di-
mittere ſepties peccanti in eum. Cui interrogationi benignus & miſericors Dominus re-
ſpondit,quòd *non ſolum ſepties, ſed ſeptuagieſſepties* remittendum ſit. Secundum Auguſtinum: *Auguſti.*
Solet per ſeptem cuiuſlibet rei,aut temporis vniuerſitas indicari. Vnde in Pſalmo canitur: *ſermone 15.*
Septies in die laudem dixi tibi: nihil aliud eſt, quàm *ſemper laus eius in ore meo*. Vndenarius verò *de verbis*
tranſgreſſionem ſignificat:quia vbi tranſgrederis denarium, in quo decalogus conſiſtit,ad *Domini.*
vndenarium vadis: tranſgreſſio autem peccatum eſt. Omnem ergo tranſgreſſionem & in- *Pſal. 118.*
iuriam,ac omnia peccata intelligi & dimitti voluit,quando ſeptuagieſſepties dixit:quòd ex *Pſal. 33.*
numero vniuerſitatis,& numero tranſgreſſionis,id eſt ex ſeptem & vndecim compoſitum *Vndenari⁹.*
D eſt:quia ſi vndecim ducas ſepties,fiunt ſeptuagieſſepties. Vel ponitur hîc numerus deter- *Septuagi-*
minatus pro indeterminato:ac ſi, ſecundum eundem Auguſtinum,diceret: Totiens quo- *eſſepties.*
tiens, hoc eſt omnino quotienſcunque peccauerit,totiens dimittas. Ille verò numerus po-
tius ponitur, quàm aliquis alius: quia ab Adam vſque ad Chriſtum fuerunt ſeptuaginta
ſeptem generationes: & ideo ſicut Chriſtus totius humani generis deleuit culpas: ſic &
homo omnes ſuas debet dimittere iniurias. Si enim Chriſtus milia peccatorum inuenit,
& tamen omnia donauit:noli ſubducere miſericordiam. Vnde ſecundum Chryſoſtomum,
cùm dicit,Septuagieſſepties:non numerum certum & determinatum ponit:ſed quaſi infi- *Auguſti.*
nitum,quod continuè & ſemper eſt,ſignificauit. Et ſecũdum Hieronymum: Septuagieſſe- *ibidem.*
pties accipitur pro ſeptieſſeptuaginta vel ſeptuagieſſeptem,id eſt quadringentiſnonaginta *Chryſoſto.*
vicibus,vt totiens peccanti fratri dimittas in die, quotiens ille in die peccare non poterit: *hom. 62. in*
E vel quotiens peccauerit:vt non ſit modus in te, nec numerus in remittẽdo, ſed ſemper di- *Mathæum.*
mittas. Et ſic prima expoſitio refertur ad omnem iniuriam: ſecunda ad omne tempus. Vn- *Hierony. in*
de Beda: Septenario numero non veniæ dandæ terminus ponitur:ſed vel omnia peccata *cap. 18.*
dimittenda, vel ſemper pœnitenti dimittendum præcipitur: Solet enim ſæpe per ſeptem *Mathai.*
cuiuſlibet rei,aut temporis,vniuerſitas indicari. Et iterum: Cautè intuendum eſt,quia non *Beda ĩ cap.*
paſſim peccanti: ſed pœnitentiam agenti dimittere iubemur. Et primò quidem peccan- *17. Lucæ.*
tem miſericorditer increpare,vt ſit cui poſtmodum habeamus iuſtè dimittere. Qui ergo vi-
dens fratrem peccare tacuerit:non minus Dominici præcepti tranſgreſſor eſt,quàm is qui
eidem pœnitenti veniam dare noluerit:quia qui dixit, Si pœnituerit, dimitte: præmiſit, Si
peccauerit, increpa. Itaque venia fratri poſt increpationem largienda eſt: ſed illi vtique,
qui pœnitendo ab errore conuertitur: ne vel difficilis venia, vel remiſſa ſit indulgen-
tia. Hæc Beda. Peccantem itaque vt conuertatur corripiamus,& pœnitentem ſocia cha-

ritate colligamus, donantes nobiſmetipſis, ſecundū apoſtolum, ſicut Deus in Chriſto do- A
Coloſſ.3. nauit nobis. Vnde Ambroſius: Diſcas frequenrer ignoſcere, nec indignationem tenere: ni-
Ambroſius hil enim eſt quo poſſit offendi, cui ignoſcendi eſt conſuetudo. Diſce donate iniurias tuas:
in cap.17. quia perſecutoribus ſuis Chriſtus ignouit. Hæc Ambroſius. Vtrum autem teneatur quis
Luca. remittere iniuriam inimicò non petenti, eſt diſtinguendum. Ex iniuria eñim oritur primò
Remiſſio rancor, in affectu: ſecundò, rancoris ſignum, in effectu. Primum tenetur quilibet ſtatim re-
integra. mittere, etiam ſi iniurians non petat veniam. Secundum tenetur remittere veniam vera-
citer petenti: id eſt, parato emendare ſecundum ſuam facultatem: & tenetur ei dicere aue,
& ſubuenire ſibi ſi indiguerit, quod non petenti facere non tenetur, niſi perfectus fuerit: li-
cet ergo non agatur hic niſi de dimiſſione pœnitentis, tamen & pœnitenti & non pœniten-
ti, tenetur quilibet rancorem odij dimittere: alioquin non habetur charitas, & in articulo
neceſſitatis neceſſaria etiam miniſtrare. Perfecti verò qui omnia reliquerunt: & pœniten- B
tibus, & non pœnitentibus, tenentur veniam dare: obuios in via ſalutare: circa articulum
neceſſitatis neceſſaria miniſtrare: & multa in hunc modum facere, ad quæ non tenentur
imperfecti. Vtrum verò ille cui facta eſt iniuria, debeat amicitiam quærere. Sciẽdum quòd
duplex eſt debitum. Primum eſt neceſſitatis, ſine quo non eſt ſalus. Secundum, eſt perfe-
ctionis. Quantum ad primum debitum, non tenetur quis reconciliationem quærere: ſed
Chryſoſto. de ſecundo dicit Chryſoſtomus quòd talis debet reconcillationem quærere, vt duplicem
hom.11.ope- coronam aſſequatur: vnam, quia iniuriam paſſus eſt: alteram, quia prior rogauit. Vnde ite-
ris imperf. rum ibidem Chryſoſtomus: Excogita quantum noxius es, & non ſolum non moram fa-
cies ad remiſſionem qui tibi iniuſtitiam fecerat: ſed & curres ad eos qui te cõtriſtauerunt,
vt fiat tibi remiſſionis occaſio, vt inuenias curationem propriorum malorum. Mercedem
ineffabilem determinat Deus, vt præuenias illum qui iniuſta tibi fecit: qui ſi rogatus recõ- C
ciliatus fueris non adhuc Dei præcepto facta eſt amicitia, ſed ſtudio illius. Itaque ſine co-
Bonus malū rona abſcedis illo brauium accipiente. Sed mala paſſus es. Sed nihil tantum quantum ſi-
nõ patitur. büpſi operaberis malum rememorans. Sed non poſſibile eſt virum bonum aliquod malum
pati. Si autem dixeris quoniam inflammatus es contumeliæ memorans: recordare ſi ali-
quod factum eſt tibi bonum ab eo qui te contriſtauit, & quot tu aliis feciſti mala. Malè tibi
dixit, & confudit: reputa quoniam & tu aliis dixiſti. Qualiter igitur potieris venia, in qui-
bus aliis non parcis? Sed nulli maledixiſti: ſed audiſti dicentes, & acceptaſti: neque hoc eſt
innoxium. Nihil autem ita dilectionem conſeruat, vt non meminiſſe eorum qui in nos
Offenſa ſem- peccauerunt. Hæc Chryſoſtomus. Aduertendum autem, quòd licet offenſa ſit ſemper re-
per, ſed non mittenda, non tamen iniuria. Si enim ex remiſſione iniuriæ & pœnæ debitæ, ſequeretur
ſemper iniu- pronitas in eo cui remittitur ad facilius peccandum: non eſſet bonum ei remittere. Simili- D
ria remit- ter ſi ex tali remiſſione eſſet ſcandalum aliorum, & omiſſio iuſtitiæ. Et ſic in caſibus conſi-
tenda. milibus intellige. Dimittamus ergo debitoribus noſtris debita pœnæ peccati, ſi pœniteant
in nos peccaſſe: dimittere verò quod quis in Deum peccat, non eſt noſtri arbitrij. Sed, vt
dicit Hieronymus, Nos econtrariò in Dei iniuria benigni ſumus: in noſtris contumeliis
odia exercemus.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, mihi indigno propitius concede, vt fratrem peccantem verbis opportunè corripiendo emendem: & ſi non verbis, ſaltem orationibus & bonis exemplis hoc facere non deſiſtam. Da mihi etiam vt in vnitate eccleſiæ & charitate fraterna permanendo merear in orationibus exaudiri, & te per fauorem & auxilium in medio noſtrum experiri, qui habitationem tibi in pacificis collocaſti. Inſuper & hoc tribue mihi, vt quotienſcunque peccauerit frater in me, totiens dimittam ei: ita quòd nec rancor interius, nec rancoris ſignum exterius in me valeat aliqualiter reperiri. Amen. E

De rege qui voluit rationem ponere cum ſeruis ſuis.

CAPVT. IX.

matth.18. QVòd autem dimittendum ſit fratri peccanti: & non tantum ſepties, ſed ſe-
ptuagieſſepties: & quòd hoc non debeat alicui graue aut difficile videri, ſi at-
tendatur quod Deus maiora remittit in ſe peccanti: oſtendit Dominus per
exemplum: quia magis ſumus debitores Dei, & plus offendimus eum quàm
homo

A homo poſſet offendere proximum : tanta enim eſt offenſa, quantus eſt ille qui offenditur: *Tanta eſt offeſa quãtus offenſus.*
Deus autem eſt infinitus, & ideo offenſa in ipſum commiſſa quandam habet infinitatem:
& tamen quotienſcunque offendimus, totiens ipſe paratus eſt remittere: dum tamen vellmus veraciter pœnitere: ergo ſi ipſe qui eſt Dominus, & rex omnium, dimittit ſeruo : multo fortius & nos debemus dimittere peccanti in nos fratri & proximo. Et ideo pro exemplo ponit parabolam, de rege qui voluit rationem ponere cum ſeruis ſuis: & in fine applicar parabolam ad propoſitum, dicens : *Sic & pater meus cœleſtis faciet vobis.* Simillrer enim Deus ponit rationem cum ſeruis, ſcilicet hominibus: nam omniũ actus Deus diſcutit diligenter, & merita cuiuſque examinat: & hoc per ſcripturas, pet creaturas, per confeſſores, per illuminarionem propriæ conſcientiæ, nolens rationem de factis humanis exigere. Poteſt ergo parabola ad propoſitum aptari, & ſic exponi : *Simile eſt regnum cœlorum*, id eſt ſta-
B tus eccleſiæ militantis, ſeu præſentis temporis, quæ regnum cœlornm dicitur: tum quia legibus cœli ſubiicitur, tum quia de ea ad cœlum peruenitur, *homini regi:* id, Chriſto, qui eſt verus homo, & verus Deus : rex regum, & Dominus dominantium, *qui voluit rationem ponere cum ſeruis ſuis*, ſcilicet hominibus: quorum eſt Dominus : quia ad ipſum pertinet examinatio meritorum quorumlibet, & ſingulorum. Et notandum quòd Dominus ponet *Ratio de*
nos ad rationem de omnibus bonis nobis commiſſis, & bonis omiſſis. Itemque de malis à *omnibus*
nobis commiſſis, & de malis à nobis dimiſſis. De primo eſt parabola de villico iniquita- *reddenda.*
tis: & iſta computatio multum timenda eſt : multa enim bona nobis commiſſa ſunt, & magni valoris: ſcilicet bona naturæ, gratiæ, & fortunæ : de quibus omnibus oportet reddere rationem, qualiter eis vſi ſimus. Et ſi non haberemus reddere rationem niſi de tempore, multum eſſet nobis timendum: omne enim tempus homini impenſum, requiretur ab eo
C qualiter fuerit expenſum : & vna hora temporis poteſt homo abſolui à debito, & regnum cœlorum lucrari. De ſecundo eſt parabola de talentis : & hæc etiam computatio multum eſt timenda, cùm Dominus dicat ibidem, inutilem ſeruum proiiciẽdum in tenebras exteriores. De tertio, computatio etiam multum eſt timenda: cùm Dominus poſiturus ſit rationem etiam de cogitationibus, & verbis ocioſis. De quarto eſt parabola præſens : & hæc computatio multum eſt timenda, propter vitium ingratitudinis, quod eſt valde periculoſum. *Et cùm incipit ponere rationem*, id eſt merita & conſcientias examinare: in qua examinatione modo ſumus, ſed poſtmodum dabitur de nobis ſententia, ſecundum merita: *offertur ei vnus debens decem milia talenta:* id eſt obligatus ad magnam pœnam, propter multa peccata. In debito iſtius denotatur grauitas, & numeroſitas peccatorum : & accipitur determinatus numerus pro indeterminato. Vnde Auguſtinus : Quia lex in decem præceptis *Auguſti.*
D commendatur: ille debebat decem milia talentorum, per quod omnia peccata deſignan- *ſermone 15.*
tur, quæ ſcilicet contra legem fiunt. *Cùm autem non habet, vnde reddat* : id eſt cùm non poteſt *de verbis*
viribus ſuis Deo ſatisfacere pro peccatis. Homo enim per ſe poteſt ruere, ſed non reſur- *Domini.*
gere: per ſe offendere & peccare, ac per hoc debitum contrahere, ſed non per ſe ſatisfacere, niſi gratia Dei accedente : & ſi homo pro vno tantum peccato non ſufficit ſatisfacere, multo minus pro decem milibus peccatorum talentis: *iubet eum Dominus venũdari*, in ſeruitutem pœnæ. quia ſecundum Remigium: Precium huius venditi, ſupplicium eſt damna- *Remigius*
ti : *& vxorem eius*, id eſt concupiſcentiam, ex qua concipiuntur mali filij : *& filios eius*, id *in eum locũ*
eſt mala opera : in homine enim ſpiritus eſt vir, ſenſualitas mulier : per quorum commix- *Mathæi.*
tionem filij, id eſt opera, generantur: vxorem ergo & filios venudari, eſt pro concupiſcentiis interioribus, & malis operibus exterioribus pœnam ſoluere. quod eſt precium eius: *&*
E *omnia quæ habet*, ſcilicet temporalia: quia tota ſubſtantia ſua pro magnitudine delicti traditur quandóque extraneis: vel omnia quæ ſpiritus habet, ſunt vires animæ & corporis: & etiam bona exteriora, quæ omnia in pœnam commutantur: vt pœna dominetur ei, quantum, ad omnia in quibus peccauit. Vnde ſubditur, *& reddi:* tũc enim debitum peccati redditur, cùm pro eo pœnæ precium exoluitur. *Procidens autem ſeruus ille*, id eſt peccator, per pœnitentiam & humilitatem ſui : qui prius quaſi collum contra Deum erexerat, obnixè *rogat eum dicens : Patientiam habe in me*, donando mihi vitæ & pœnitentiæ ſpatium condonando delictum, relaxando ſupplicium, *& omnia reddam tibi :* opera meritoria faciendo, & me emendando : tua patientia expectatus, tua gratia præuentus, tua miſericordia adiutus. *Miſertus autem Dominus*, quia miſericors & miſerator Dominus, paratus eſt miſereri & parcere verè pœnitentibus : *ſeruus illius*, ſic procidentis in contritione : ſic dicentis in confeſſione, ſic promittentis de ſatisfactione : *dimittit eum* liberum à captiuitate

culpæ *& debitum dimittit ei*, relaxando reatum pœnæ æternæ: dimittit totum, quia plus dat A
Chryſoſto. hom. 62. in Matheum. quàm rogetur. Vnde Chryſoſtomus: Vide miſericordiam Dei. Petierat dilationem, & accepit omnium peccatorum remiſſionem: *egreſſus autem* de obligatione peccati, *ſeruus ille* à debitò quidem liber, ſed iniquitatis ſeruus, & miſericordiæ inuentæ oblitus: *inuenit vnum de cõſeruis ſuis*, id eſt de peccatoribus & hominibus, qui ſunt ſerui Dei cũ ipſo. Omnes enim conſerui, & vnius Domini ſerui ſumus, & nos & angeli: *qui debebat ei centum denarios*, id eſt parum offendit eum, & in modico tenetur reſpectiuè: quia offenſa in hominem, modica eſt reſpectu offenſæ commiſſæ in Deum: inuenit autem in animo per recordationem iniuriæ: & tenens ſuffocat eum, ſtringendo & arctando: quia crudeliter coëgit eum reddere & ſatiſfacere. Ille debitorem tenet, qui offenſum tenet in memoria: qui iram & odium ſeruat in corde. Suffocare, eſt ſtrangulare vel ſtringere per gulam: & quia gutture loquimur, ille ſuffocat proximum, qui verba excuſationis non audit. In quo oſtenditur auſteritas in repe- B
tendo vindictam à proximo, Vnde Remigius: Conſeruum ſuffocare, eſt in fratrem per vin-
Remigius in cap. 18. Mathei. dictam exardeſcere. Tenens ergo ſuffocat eum, dicens: *redde quod debes*: ſcilicet tormentum pro iniuria, pro verbis verbera. *Et procidens* per pœnitentiam, *rogat eum dicens: patientiam habe in me*, id eſt parce mihi, *& omnia reddã tibi*. Quaſi dicat, paratus ſum ſecundum poſſibilitatem meam ſatiſfacere: &, vt dicit Remigius, emendabo iudicio vel conſilio eccleſiæ quod deliqui. Attende quòd eadem verba protulit conſeruus ſupplicans, quibus ſupplicando à Domino remiſſionem meruerat malus ſeruus. Sed, vt dicit Chryſoſtomus, hæc verba in-
Chryſoſto. hom. 62. in Matheum. gratus ſeruus reueritus non eſt, quibus ſaluatus eſt. Ille autem non vult habere patientiam, præſtando dilationem: nec vult dimittere ſine vindicta rancorem, oſtendens crudelitatem
Auguſti. ſermone 15. de verbis Domini. in modo repetendi vindictam. Vnde Auguſt. Non talem inuenit iſte conſeruum, qualem ille inuenerat Dominum. Petiit ille dilationem, & meruit remiſſionem: iſte qui miſericor- C
diam petebat dilationis, ſenſit pœnam ſuffocationis. *Sed abiit* in via Cain, à naturali pietate recedendo: & à familiaritate & amicitia proximi ſe alienãdo: *& mittit eum in carcerem*, crudeliter affligendo, *donec reddat debitum* plenariè & ad nutum ſatisfaciendo: hic carcer infernus poteſt intelligi. Totiens verò peccantem in nos proximum in carcerem mittimus: quotiens eius culpæ non indulgemus: quantum enim in nobis eſt dum non parcimus, carceri damnatus. *Videntes autem conſerui eius*, ſcilicet angeli, qui ſecundum Apocalypſim conſerui ſunt noſtri: quia eiuſdem Domini ſumus ſerui *quæ fiunt*, ſcilicet crudeliter à ſeruo in conſeruum ſuum: omnia enim opera quæ agimus, & ſupplicia quæ patimur vident: & corã Deo repræſentãt. Tres enim teſtes habemus à quibus non abſcondimur: ſcilicet Deum,
Teſtes ineuitabiles quatuor. angelos ſanctos, & dæmones. Videntes inquam contriſtantur de ingratitudine & culpa ſerui, de afflictione & pœna conſerui. Angeli enim contriſtantur ad culpam, lætantur ad D
pœnitentiam, & ferunt animas ad gloriam *& narrant Domino ſuo omnia* ad Deum referendo, conquerendo, & auxilium implorando. Vel iſti conſerui ſunt eccleſiarum miniſtri, & quiq; fideles & iuſti: qui videntes crudelitatem hominum erga proximos, vel aliquem fratrem remiſſionem peccatorum adeptum non velle miſereri conſerui ſui, cõtriſtantur: quia ad eandem virtutem pertinet gaudere de bono, & contriſtari de malo: & narrant Domino quia in oratione petunt à Domino talia iudicari ad declarationem iuſtitiæ, non ex liuore vindictæ. Vel Domino narrare eſt dolores & contritiones cordis in ſuo affectu Deo demonſtrare. Vel cùm veniunt ad Dominum, id eſt ad prælatum, qui vicem Dei gerit in terris: denunciant ei mala facta ad finem correctionis. *Tunc vocat eum Dominus* per ſententiam mortis: & de hoc ſeculo migrare iubet, vt de omnibus rationem reddat. Vnde Remigius:
Remigius in eum locum. Hæc vocatio non fit modo intus in conſcientia, ſed fit exterius in iudicio. *Et ait illi. Serue nequam*, quia non eſt æquus: ſed iniquus recipiendo miſericordiam, & reddẽdo immiſericordiam ſeu iniuriã: *omne debitum dimiſi tibi*, id eſt magnam offenſam in me commiſſam. In hoc E
Chryſoſto. hom. 62. in Matheum. (ſecundum Chryſoſtomum) patet magnum eſſe peccatũ ingratitudinis: nam primò quando debitor erat decem milium talentorum, non eum nequam appellauit: non ſibi inſultauit: ſed vbi incurrit vitium tantæ ingratitudinis, animo irato ait ei: *ſerue nequam*, quia pe-
Gregorius lib. 8. moral. cap. 25. ior es effectus quàm primò. Nam (ſecundum Gregorium) Sicut boni contumeliis efficiuntur meliores: ſic ſemper reprobi de beneficio efficiuntur peiores. Nonne ergo oportuit & te miſereri conſerui tui? remittendo parua: *ſicut & ego tui miſertus ſum*, remittendo maiora: nulla quippe interueniente ſatisfactione, ſed ob hoc ſolum, *quia rogaſti me* rogaſti dilationem, ſed meruiſti remiſſionem. Oportuiſſet quidem vt tali prouocatus beneficio totum etiam debitum relaxares roganti: ſed tu etiam quod minus eſt facere noluiſti, quia dilatio-

A dilationem concedere recuſaſti. Vbi Chryſoſt. Si graue videtur damnum, afficere debuit lucrum: ſi graue videtur præceptũ, cogita præmium: ſi graue ſit remittere ei qui contriſtauit, grauius eſt incidere in gehennam. *Chryſoſto. hom. 62. in Mathæum.* Secundum Remigium: Seruus iſte nullum reſponſum legitur dediſſe Domino: in quo demonſtratur quòd in die iudicij, & ſtatim poſt hanc vitam ceſſabit omnis peccati excuſatio. *Et iratus Dominus* non per affectum, ſed ſimilitudinem affectus hominis irati, id eſt ad modum irati ſe habens pœnam inferendo *tradet eum tortoribus*, id eſt dæmonibus & miniſtris tartareis, qui in hoc ſunt diuinæ iuſtitiæ executores: quia tortores patimur in pœna, quos paſſi ſumus ſuaſores in culpa, *quoaduſque reddat* per pœnam *vniuerſum debitum* commiſſum per culpam: & hoc erit æternaliter & in perpetuum. Quouſq; enim ponitur pro infinito, ſicut donec ponitur ibi, non cognouit eam donec peperit: & eſt ſenſus, ſemper ſoluet & nunquam perſoluet: neque reddet aliquando, ſed ſem-

B per pœnã luet: nunquã enim reddere poterit, quia æternaliter dãnatus erit. Nam in inferno ſemper eſt reddito abſq; acquiſitione, cum pœna ſemper maneat ſine fine: quia ibi non eſt locus redemptionis vel ſatisfactionis: ſed condemnationis & punitioni. Quòd autem hãc totam ſimilitudinem ad hoc attulerit ipſe Dominus, eam modo quo dictum eſt ad propoſitum adaptando exponit dicens: *Sic & pater meus cœleſtis faciet vobis* vniuerſum debitum à vobis exigendo, & vos tortoribus cruciando tradendo. Secundum Chryſoſtomum. *Chryſoſto. ibidem.* Non dicit pater veſter, ſed pater meus: non enim dignum eſt hominis talis vocari patrem Deum, qui ita pernicioſus & odioſus eſt. Vbi Hieronymus. Formidoloſa ſententia: ſi parua fratri non dimittamus, magna nobis à Deo non dimittentur. *Hierony. in cap. 18. Mathæi.* Et quia vnuſquiſque poteſt dicere ore, nihil habeo cõtra eum: habet Deum iudicem qui ſimulationem fictæ pacis aufert, dicens: *Si non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo* non ſolum ore, ſed etiam de cordibus ve-

C ſtris: non ficta pace, ſed vera & integra dilectione. Quia non ſufficit labiis dimittere: niſi ora & corda conueniant. Quidam enim dimittere nolunt omnino: quia & malitiam ſeruant in corde, & vindictam dum poſſunt exercent in opere. Alij etſi remittunt quantum ad vindictam: ſeruant tamen conceptum odium quantum ad malitiam. Sed quiſquis ſibi à Domino remitti deſiderat, oportet vt vtroq; modo fratri remittat: vt nec opere exerceat vindictam, nec corde reſeruet malitiã. Quia ſecundum Gregor. Si hoc quod in nos delinquitur ex corde non dimittimus: illud rurſus à nobis exigetur, quod nobis iam per pœnitẽtiam dimiſſum fuiſſe gaudebamus: vbi ergo non fuerit charitatis perſeuerãtia, nulla eſt ſufficiens pœnitẽtia. *Gregorius lib. 4. dialogorum. cap 60.* Vnde à peccatis ſoluto dicitur: *Vade & amplius noli peccare.* *Ioan. 8.* Seculares quoque leges propter ingratitudines quoſdam reuocant manumiſſos ad priorem ſeruitutem. Sed ex his videtur quod peccata dimiſſa redeant propter iteratam peccati perpetrationẽ. *Peccatorũ reditio.*

D Ad hoc dicitur communiter quod redeunt per aggrauationem peccati ſequentis: nõ quod peccatum ſequẽs ſit æquè graue ſicut omnia præcedẽtia: ſed quia grauius eſt ex comparatione præcedentium. Vnde exigitur quod dimiſſum fuerat: non in ſe, ſed quãtum ad ingratitudinem dimiſſionis: & ideo dicuntur omnia redire, quia ingratitudo eſt reſpectu dimiſſionis quæ omnium fuit: & ita quodammodo reſpectu habet ad omnia dimiſſa. Non ergo redeunt quãtum ad maculam & reatum: ſed quantum ad ingratitudinem. Qui enim poſt acceptam remiſſionem ad peccatum redit, magis delinquit quod ingratus tanto beneficio extitit: & ita ingratitudo peccatum recidiuationis aggrauat. Quidam verò dicũt quod peccata redeunt in quatuor caſibus: ſcilicet propter odium fraternũ, propter apoſtaſiam à fide, propter contemptũ confeſſionis, & propter dolorẽ de pœnitẽtia habita. Vnde ſunt verſus: *Caſus in quibus peccata redeunt.*

Frater odit, apoſtata fit, ſpernitque fateri
Pœnituiſſe piget, priſtina culpa redit.

E Faciliter ergo & meritò in te peccãti dimittes, ſi quantũ tibi dimitti deſideras veraciter attẽdas. Quia ſecundũ Chryſo. Et ſi ſeptuagieſſepties dimiſeris: & ſi omnia ſimpliciter peccata conceſſeris continuè proximo: quãtum gutta aquæ ad pelagus infinitũ, tanto magis & multo plus deficit tuus amor ad infinitã bonitatem Dei, cuius in neceſſitate conſtitutus es, cùm iudicaberis & noxas tribueris. *Chryſoſto. hom. 62. in Mathæum.* Et ideo bene peccata in Deũ decem milibus talentis, & peccata in proximũ centum denariis cõparauit: quia etiam eadem peccata multo grauiora cõmiſſa ſũt in Deum, quàm in proximũ. Docemur ergo hoc loco, vt ſicut Dominus nobis dimittit maiora peccata: ſic nos dimittamus cõſeruis noſtris minora in nos commiſſa: alioquin à nobis exiget debita vniuerſa. Vnde Auguſt. Omnis homo debitor eſt Dei: & debitorem habet fratrem ſuum. *Auguſti. ſermone 15. de verbis Domini.* Ideo Deus iuſtus conſtituit tibi regulam in debitore tuo, quam faciet & ipſe cum ſuo. Vnde & Chryſ. Hæc igitur omnia intelligentes, & hæc decem milia,

Chryſoſto. hom. 62. in Matth. excogitantes,ſaltem hinc feſtinemus ad dimittendum proximis parua & vilia. Audiamus A
immiſericordes & crudeles, quoniam non aliis ſumus crudeles, ſed nobiſmetipſis. Cùm
memorari malorum vis, excogita quoniam tibiipſi malorum rememoraris, non alij:quo-
niam tua ligas peccata, non proximi. Duo itaque hinc quærit: & cognoſcere aduerſum
peccata noſtra, & aliis dimittere: & illud propter hoc, vt facilius hoc fiat. Qui enim ſua
intelligit,facilius ignoſcit conſeruo: & non ſimpliciter ab ore dimittere,ſed & à corde. Ne
igitur dicas quoniam conuiciatus eſt, & detraxit, & decem milia operatus eſt mihi mala.
Quanto enim dixeris, tanto magis monſtras eum benefactorem: dedit enim occaſionem
abluendi peccata tua. Quare quanto maiora iniuſta tibi fecit: tanto maiorum peccatorum
dimiſſionis cauſa tibi conſiſtit. Si enim voluerimus, nullus iniuſta nobis facere poterit: ſed
& inimici maximè proderunt nobis. Vide ergo quanta lucraris manſuetè inimicorum fe-
rens imprudentias:primum quidem,& maximum, peccatorum remiſſionem:ſecundum, B
patientiam, & perſeuerantiam:tertium, manſuetudinem, & amorem hominum: quar-
tum, ab ira continuè eſſe liberum, & à triſtitia quæ hinc eſt. Cum his & venerabilis eris
& ipſe inimicis, & ſi dæmones fuerint: magis autem neque habebis iam inimicum ita di-
ſpoſitus. Quod autem eſt maius & primum, Dei amicitiam: & ſi peccaueris,venia potie-
ris. Et iterum: non memoriam malorum habeamus in eos qui lædunt: nam nobis pro-
ſunt maximè, niſi nosipſos vindicauerimus. Rapuit ille: gratias egiſti tu pro iniuſtitia, &
glorificaſti Deum,infinitas fructificaſti mercedes. Si autem oraueris pro eo: Deo factus es
ſimilis. Vides qualiter maximè lucramur ab aliorum perſecutione. Nihil ita Deum læti-
ficat, vt non reddere malum pro malo: immo reddere contraria iniunctum eſt nobis, be-
neficia & orationes. Non eſt quid difficilius quàm memoria malorum. Hæc igitur ſcien-
tes humiliemur, & debitoribus noſtris etiam gratias agamus: fiunt enim nobis,ſi Philoſo- C
phari volumus, maximæ non ſolum indulgentiæ, verumetiam mercedis occaſio. Pauca
ſiquidem damus, plurima recepturi. Quid igitur expetis cum violentia,cùm deceret, & ſi
ille vellet dare, ei concedere: vt à Deo totum accipias. Nunc autem omnia facis & liti-
gas, vt nihil tibi dimittatur tuorum. Quotcunque ergo debitores habes & pecuniarum
& laborũ omnes dimittentes liberos Deum expete remuneratorem. Cuncta igitur & pe-
cunias & peccata debitoribus noſtris debemus, vt nobis retributio optata proueniat.
Iniuria nõ fit magnanimo. Quódque neglexerimus per aliam explere virtutem: hoc de obliuione admiſſæ in nos ma-
litiæ adipiſcentes,æternis potiamur bonis. Hæc Chryſoſtomus: Attende & hîc Senecam,
Seneca. qui dicit: Si magnanimus fueris,nunquam iudicabis tibi contumeliam fieri. De inimico
dices: Non nocuit mihi, ſed animum nocendi habuit: & cùm illum in poteſtate tua vide-
ris: vindictam putabis vindicare potuiſſe. Scito enim honeſtum & magnum vindictæ eſſe D
genus,ignoſcere. Et iterùm: Iniuriarum remedium eſt obliuio. Hæc Seneca. Et nota hîc,
quòd ſecundum numerum gradus apoſtolici duodenum, ſunt duodecim modi remiſſio-
num. Primus eſt baptiſmus. Vnde in euangelio: *Niſi quis renatus fuerit*, & cætera. Secundus
Luca 7. eſt,charitas. Vnde etiam in euangelio: *Remittuntur ei peccata multa*, & cætera. Tertius eſt,
Eccle. 3. eleemoſyna,& charitatis opera. Vnde Propheta: *Sicut aqua extinguit ignem ſic eleemoſyna pecca-*
4. Reg. 21. *tum.* Quartus eſt,fletus & lachrymæ: dicente domino: *quia fleuit in conſpectu meo, non inducam*
Pſal. 31. *mala in diebus ſuis.* Quintus eſt,confeſſio,& pœnitentia. Vnde Pſal. *Dixi confitebor, &c.* Sextus
1. Corin. 5. eſt afflictio corporis. Vnde Apoſtolus: Tradidi huiuſmodi hominem in interitum carnis,vt
ſpiritus ſaluus ſit. Septimus eſt,emendatio morũ,vel abrenunciatio vitiorũ. Vnde in euan-
Ioan. 5. gelio: *Ecce ſanus factus es: iam amplius noli peccare.* Octauus eſt,interceſſio ſanctorum. Vnde Ia-
Iacob. 5. cobus: *Infirmatur aliquis, inducat preſbyteros. &c.* Nonus eſt, miſericordiæ & fidei meritũ. Vn-
Matth. 5. de in euangelio: *Beati miſericordes, quoniam, &c.* Decimus eſt,conuerſio & ſalus proximorũ. E
Iacob. 5. Vnde Iacobus: *Qui cõuerti fecerit peccatorem. &c.* Vndecimus eſt,mutua remiſſio & indulgẽ-
Luca 6. tia. Vnde in euãgelio: *Dimittite, & dimittemini*: & in hoc loco præſẽti. Duodecimus eſt,paſſio
martyrij pro fide eccleſiæ. Vnde latroni pœnitenti ac patienti dicitur à Domino, *Amen dico*
Luca 23. *tibi, hodie mecũ eris in paradiſo.* Ex hoc loco,& pluribus aliis euangelii locis, ſalubria habemus
remedia cõtra malũ deſperationis: & ideo non deſperet aliquis,cũ multos habeamus por-
tus ſalutis. Si enim deſperaſti propter peccati magnitudinẽ: habes Petrũ qui negauit fidem,
Ioan. 18. quod eſt maximũ peccatũ: & tamen Deus reſpexit eum. Si deſperaſti, propter peccati mul-
Luca 7. titudinem: habes Mariam Magdalenã, quæ ſeptem habebat dæmonia, id eſt vniuerſa pec-
cata, & tamen de ea dictum eſt: dimiſſa ſunt ei peccata multa. Si deſperaſti propter peccati
Ioan. 8. turpitudinem,habes mulierem in adulterio deprehẽſam, cui dictum eſt: vade & amplius
noli

A noli peccare. Si deſperaſti, propter peccati infamiam: habes Mathæū publicè in telonio ſedētem, & tamen dominus dixit ei: ſequere me. Si deſperaſti propter peccati diuturnitatē: *Matth 9.* habes latronem qui perſeuerauit in malo vſque ad mortem: & tamen dictum eſt ei à Domino, *Hodie mecum eris in paradiſo.* Si deſperaſti propter peccati crudelitatem: habes Paulū apoſtolum lapidantem Stephanum, de quo dictum eſt: *Vas electionis mihi eſt iſte.* Si deſperaſti propter peccati recidiuationem, ſeu peccati iterationem & magnitudinem: habes hîc *Luc. 23.* *Actuū 9.* authoritatem expreſſam de dimittendo fratri ſeptuagieſſepties. Vnde Bernardus: Omnino *Bernardus* propter manſuetudinem quæ in te prædicatur, currimus poſt te Domine Ieſu: audientes *ſermone 22.* quod non ſpernas pauperem, peccatorem nō horreas. Non horruiſti confitentem latronē, *in cantica.* non lachrymantem peccatricem, non Chanæam ſupplicantem, non deprehenſam in adulterio, non ſedētem in telonio, non ſupplicantem publicanum, non negantem diſcipulum,

B non perſecutorem diſcipulorum, non ipſos crucifixores tuos. Tam validus denique es ad iuſtificandum, quàm multus ad ignoſcendum. Currit ſponſa, currunt adoleſcentulæ: ſed *Chryſoſto.* quæ amat ardētius, currit velocius, & peruenit citius. Vnde & Chryſoſtomus: Liberi quip- *hom. 14. ex* pe nos arbitrij creauit deus, vt volūtate noſtra cum adiutorio dei, quod volumus faciamus. *variis in* Si publicanus es, potes fieri euangeliſta: ſi blaſphemus es, potes fieri apoſtolus: ſi latro es, *Matth. locis.* potes paradiſi colonus effici: ſi magus es, potes Deum adorare. Nec eſt vlla malitia, quæ pœnitentia non ſoluatur. Et ideo tanquam præcipua malignitatum elegit Chriſtus, vt nemo vſque in finem ſemetipſum deſpiciat. Noli mihi dicere, perij: noli mihi dicere, peccaui. Et quidem medicum habes ſatis fortiorem te, & potentiorem quàm infirmitas tua eſt. Medicum habes voluntatem tuam (ſi volueris) emendantem, & potentem, & cupientem. Cùm enim non ſubſiſteres, fecit te: & quia peruerſus es effectus, multò magis emendare te

C poterit. Sed forſitan dices: Quomodo poterit peccator ſimilis eſſe ſanctis? Noli requirere *Medici po-* qua arte: noli ſerutari rationem, ſed crede clementiæ & benignitati diuinæ. Sed dicis: grā- *tentia.* dia ſunt peccata mea: & immenſa ſcelera mea. Et quis eſt ſine peccato? Sed ego inquis peſſimè, & ſuper omnem hominem. Sufficit tibi, ad placandum deum, peccare deſinere, & benefacere. *Dic tu prior,* inquit, *iniquitates tuas vt iuſtificeris.* Recognoſce quia tu peccaſti: & *Eſa. 43.* ſi agnoueris, initium correctionis factum eſt tibi. Suſpira, mœſtus eſto, effunde lachrymas. *Luc. 7.* Nec enim aliud quid effudit meretrix illa: ſed lachrymis pœnitentiam ſociauit, & ipſa comite peruenit ad fontem. Hæc Chryſoſtomus. Vnde & Gregorius: Ab ſpei ergo certitudi- *Gregorius* ne nulla nos malorum noſtrorum qualitas, nulla quantitas frangat. Id circo enim omnipo- *hom. 20. in* tens deus electos ſuos in quibuſdam lapſibus cadere permittit: vt aliis in culpa iacentibus *Euang.* ſi toto ad eum corde conſurgant, ſpem veniæ reddat: & eis per lamenta pœnitentiæ viam

D pietatis aperiat. Quia qui multos à ſuis iniquitatibus iam ſanatos aſpicimus: quid aliud quā ſupernæ miſericordiæ pignus tenemus? Et iterum: Quid itaque in hac re debemus aſpicere, niſi immenſam miſericordiam conditoris noſtri: qui nobis velut in ſigno ad exemplum pœnitentiæ poſuit eos, quos per pœnitentiam viuere poſt lapſum fecit. Etenim nihil in his aliud video, niſi ante oculos noſtros poſita ſpei, & pœnitentiæ exempla. Omnipotens deus vbique oculis, quos imitari debeamus obijcit: vbique exempla ſuæ miſericordiæ opponit. Vnde & Auguſtinus: Quæcunque neceſſitas cogit peccatoram ad impœnitentiam, nec criminis quantitas, nec temporis breuitas, nec vitæ enormitas, nec horæ extremitas exclu- *Auguſti.* dit à venia ſi perfecta fuerit voluntatis mutatio: ſed in ampliſſimos ſinus mater charitatis *ſerm. de pœnitentia.* filios prodigos ſuſcipit reuertentes. Et iterum: Pater tradidit filium ſuum, quo redimeret ſeruos: miſit Spiritum ſanctum: quò ſeruos adoptaret in filios: filium dedit in precium re-

E demptionis, Spiritum ſanctum in priuilegium adoptionis ſe totum ſeruat in hæreditatem adoptatis. Nemo ergo de dei pietate diffidat: quia maior eſt dei miſericordia quàm noſtra miſeria, & quiſquis ad eum toto corde clamauerit, exaudiet illum: quia miſericors eſt. Tar- *Magnitudo* dius ſiquidem ei videtur peccatori veniam dare, quàm ipſi peccatori accipere. Sic enim *miſericordia Dei.* feſtinat reum abſoluere à tormento conſcientiæ ſuæ, quaſi plus cruciet eum compaſſio miſeri, quàm ipſum miſerum compaſſio ſui. Vnde etiam Chryſoſtomus: Crede mihi: talis eſt *Chryſoſto.* erga hominem pietas dei, quòd nunquam ſpernit pœnitentiam, ſi ei ſyncerè & ſimpliciter *hom 19. in* offeratur: etiam ſi ad ſummum quis venerit malorum, & inde velit reuerti ad veritatis viā, *Geneſin.* ſuſcipit libenter & amplectitur, & facit omnia quatenus ad priorem reuocet ſtatum. Vnde ſuper illo verbo Cain: *Maior eſt iniquitas mea, quam vt veniam merear:* dicit Auguſtinus: Men- *Gene. 4.* tiris, inquit, Cain: mentiris: maior eſt dei pietas, quàm omnis iniquitas. Ecce expreſſè apparet quòd deſperauit: & ideo dicit Auguſtinus: quòd ipſe plus turbauit deum in deſpera-

ſione, quàm in fratricidio: ſicut Iudas in deſperatione, quàm in proditione. Vnde Bernar- A
Bernardus de conuerſione Pauli. dus: O res confuſa, ô res monſtruoſa, peccator deſperans de dei miſericordia: cùm cuncta
peccata originalia, mortalia, venialia ab origine mundi cõmiſſa, diuinæ miſericordiæ cõ-
parata, ſunt quaſi vna gutta ad pelagus totius maris. Et breuiter dicendo, ſecundum Augu-
ſtinum & Gregorium: Si vnus homo omnium hominum peccata perpetraſſet, & velut
Cain & Iudas deſperaſſet, prætereа deus illi veniam denegare iuraſſet: ſi miſer ille contri-
Hierony. in cap. 16. Marci. tus veniam rogaſſet, deus pius illi veniam non denegaſſet. Et teſtante Auguſtino & Hiero-
nymo, peccata præterita non nocent, ſi non placent. Mulum etiam ſperare debemus in
merito Chriſti, ſine quo non poſſumus ſaluari. In merito enim Chriſti radicata ſunt omnia
merita noſtra, ſiue ſatiſſactoria pœnæ, ſiue meritoria vitæ æternæ: quia nec ab offenſa crea-
toris ſumus digni abſolui, nec immenſitatem præmij, quod deus eſt, digni ſumus aſſequi:
niſi per meritum hominis dei. Et præcipuè in merito paſſionis Chriſti eſt ſperandum: quia B
Bernardus ſermone 22. in cantica. hæc eſt miſeris ſpeciale ſolatium. Vnde Bernardus: Paſſio tua Domine vltimum refugiũ.
ſingulare remedium deficiente ſapientia, non ſuffragante iuſticia, non ſufficiente ſanctita-
te: ſuccumbentibus meritis, illa ſuccurrit. Non ſolum autem à deſperatione, ſed etiam à
Auguſti. tracta. 33. in Ioannẽ. vana ſpe eſt cauendum: quia vtrobique magnum eſt periculum. Vnde Auguſt. Ex vtroque
homines periclitantur & ſperando & deſperando. Quid igitur agit deus cum periclitanti-
bus vtroque morbo? Illis qui ſpe periclitantur, hoc dicit: *Ne tardes conuerti ad Dominum, neque*
differas de die in diem: ſubitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te. Illis qui deſpera-
Eccli. 5. Ezech. 18. *tione periclitantur, quid dicit? In quacũque die iniquus cõuerſus fuerit, omnes iniquitates eius obliuiſcar.*
Propter illos ergo qui deſperatione periclitantur, propoſuit eis indulgentiæ portum: pro-
Mortis incertitudinis cauſa. pter illos verò qui ſpe periclitantur, & dilationibus illudũtur, fecit diem mortis incertum.
Quando veniet vltimus dies, neſcis. Ingratus es: quia hodiernum habes in quo corrigaris, C
& craſtinum expectas, fortè non addetur. Et iterum: Ne deſperando augeamus peccatum,
datus eſt nobis pœnitentiæ portus: rurſus ne ſperando augeamus peccatum, datus eſt nobis
dies mortis incertus. Et iterum: Latro agnouit, Petrus negauit: in Petro demonſtratur quẽ-
quam iuſtum non de ſe debere præſumere: in latrone, non impium conuerſum deſperare
debere. Timeat ergo bonus, ne pereat per ſuperbiam: & malus ne deſperet, propter multã
malitiam, Hæc Auguſtinus. Vnde Gregorius: Habete fratres mei fiduciam de miſericordia
conditoris noſtri: & ad miſericordem iudicem, dum adhuc expectat, cum lachrymis veni-
te. Conſiderantes nanque quòd iuſtus ſit, peccata veſtra nolite negligere: conſiderantes
verò quòd pius ſit, nolite deſperare. Et iterum: Sic autem nos miſericordia eius refoueat, vt
nullo modo negligentes reddat ſic peccata perturbent, vt mẽs in deſperationem non pro-
Chryſoſto. ad Theodorũ lapſum. ruat. Quia & ſi præſumentes metuimus, & metuentes ſperamus, æternum regnum citius D
adepturi ſumus. Vnde etiam Chryſoſtomus: Ne rideamus qui ſtamus: ſed dicamus nobiſi-
1. Cor. 10. pſis: *Qui æſtimat ſe ſtare, videat ne cadat*: neque deſperemus ſi cecidimus, ſed dicamus nobis:
Hier. 8. *Nunquid qui cadit non reſurget?* Et enim multi in ipſum cœli verticem aſcenderunt, & à ſcæna
& ſcurrilitate ad angelicam tranſlati ſunt vrbanitatem: & tantam oſtenderunt virtutem
vt dæmones abegerint, & multa ſigna operati fuerint. Et horum quidem plenæ ſunt ſcri-
pturæ, & plena vita patrum exemplis nobis. Et iterum: Nullus eorum qui in malitia ſunt,
diffidat: nemo in virtutibus exiſtens dormitet, neque hîc confidat: multotiens enim mere-
trix pertranſibit: neque ill*e* deſperet: poſſibile enim eſt ei, & primos tranſire. Hæc Chryſo-
ſtomus.

ORATIO. E

VAe mihi miſero: quia cùm ad peccata quæ feci inſpicio, & ſupplicia intelligo, quæ pro his pati debeo, non paruum timorem habeo. Quid ergo remanebo quaſi deſperatus ſine conſilio, ſine auxilio? Ad te fontem pietatis & miſericordiæ Ieſu Chriſte curro & feſtino: in quo iam tot & tantos peccatores ablutos video & agnoſco: tuámque ineffabilem miſericordiam exoro, vt mihi ſic concedas in præſenti mecum, & cum miniſtris tuis computationem facere: ac conſeruis meis peccata ſua dimittere, & mea emendare, vt in futuro quando perſonaliter rationem ponere volueris cum ſeruis tuis, dimittas mihi quæ tibi debeo & proximus. Amen.

De cauſa

A De cauſa dimittendi vxorem, & de paruulis domino oblatis.

CAPVT. X.

Matth. 19. Mar. 10. & Luca 18.

POſt hæc venit Dominus Ieſus de Galilæa *in fines Iudææ trans Iordanem.*
Omnis quippe prouincia Iudæorum generaliter dicebatur Iudæa, ad *Iudæa.*
diſtinctionem aliarum gentium: veruntamen meridiana eius plaga, in
qua habitabant tribus Iuda & tribus Beniamin, ſpecialiter dicebatur Iu-
dæa ad diſtinctionem aliarum regionum quæ in ipſa continebãtur pro-
uincia: ſcilicet Samaria, Galilæa, Decapolis, & reliquæ aliæ ſitæ in ea.
Narrantur ergo ea quæ in hac prouincia, ſcilicet Iudæa fecit, & docuit,
ac paſſus eſt Dominus: & primò quæ trans Iordanem ad Orientem, vbi habitabant duæ
B tribus, ſcilicet Manaſſe: deinde quæ circa Iordanem, quando venit Hierico, & Bethaniam,
& Hieruſalem. *Et ſecutæ ſunt eum* de Galilæa *turbæ multæ.* Ex quo patet deuotio populi ad
eum, quia multi ſequebantur cauſa ſuæ prædicationis audiendæ: aliqui cauſa curationis
impetrandæ. Vbi Chryſoſtomus: Et ſecutæ ſunt eum turbæ multæ, quaſi teſtimonia ſaluta- *Chryſoſto.*
ris doctrinæ eius: quaſi oues paſtorem in manu ipſius genitæ & nutritæ: perducebant eum, *hom. 63. in*
quaſi paruuli filij patrem eius peregrè proficiſcentem. Ipſe autem tanquam pater profici- *Mathæum.*
ſcens bona pignora charitatis filiis ſuis reliquit: pro exiliis, remedia ſanitatum. Hæc Chry-
ſoſtomus. Vnde ſequitur, & curauit eos ibi: ſcilicet in Iudæa, & non antè in Galilæa: vt gẽ-
tes in eam miſericordiã ſeu veniam, quæ Iudææ parabatur, admitteret: & in ſignum quòd
ex Iudæa gentibus ſalus eſſet. ſecundum Origenem: Sanauit dominus turbas trans Iorda- *Origenes*
nem, vbi baptiſmus dabatur: quia omnes à ſpiritualibus infirmitatibus in baptiſmo ſaluan- *tractatu 7.*
C tur. Et ſic patet quòd euangeliſta in vno verbo, multa miracula ſanitatũ includit: quia pro- *in Mathæũ.*
pter multitudinem miraculorum, non poterant omnia in particulari deſcribi. Deinde ſub-
ditur narratio de triplici religioſorum perfectione: ſcilicet cõtinentiæ, obedientiæ, & pau-
pertatis: & primò de continentia, cùm dicitur: *Et acceſſerunt ad eum,* ſcilicet Ieſum *Phariſæi,*
qui in populo Iudæorum præ aliis videbantur religioſi: *tentantes eum,* ſcilicet capere in ver-
bis. Notanda eſt mentium diſtantia in turbis & Phariſæis. Hæc conueniunt vt doceantur,
& ſui infirmi ſanentur: hi accedunt vt ſaluatorem & doctorem veritatis tentando capiant
& decipiant: has deuotio pietatis, illos ſtimulus adduxit liuoris. *Et dicentes: Si licet homini di-*
mittere vxorem ſuam quacunque ex cauſa? id eſt ex leui cauſa. Hanc autem quæſtionem pro- *Quæſtio*
ponunt Chriſto, ad capiendum eum, quia reſponſio ad vtranque partem calumniabilis vi- *Phariſæorũ*
debatur. Quia ſi diceret vxorem pro libito voluntatis dimitendam, & aliam ducendam: *captioſa.*
D pudicitiæ prædicator & aſſertor videretur laxare frena carnali concupiſcentiæ, & ſibiipſi
contraire. Si autem diceret quòd non: videretur contra Moyſen dicere, qui libellum per-
miſit repudij. Sed ipſe ſic reſponſionem temperat, vt decipulam eorum tranſeat: & reſpon- *Deut. 24.*
dit ſola fornicationis cauſa vxorem eſſe dimittendam: libellum verò repudij ob duritiam
& malitiam cordis eorum à Moyſe fuiſſe permiſſum: id eſt nulla lege punitum. Permiſit
autem hoc, non ſicut bonum & licitum, ſed propter maius malum euitandum: quia maluit
permittere diuortium quàm ob odium vxorem, vel deſiderium ſecundarum nuptiarum
fieri homicidium. Iſta autem permiſſio, non abſoluebat eos à peccato: ſed tantum à pœna
legali, quia non fuit imperium dei, ſed hominis diſſimulatio in tollerando minus malum
ne maius fieret. Deus enim non eſt ſibi contrarius, vt aliud antè iuſſerit, & aliud nunc im-
peret. Moyſes quidem nec præcipiendo, nec concedendo, nec indulgendo hoc mandauit:
E ſed diſpenſando, ſuſtinendo, & permittendo conſilio ſpiritus ſancti, ne peiora fierent hoc
tolerauit. Sic apoſtoli permiſerunt ſecundas nuptias propter incontinentiam hominum,
& malas eorum volũtates. Iuxta enim primariam inſtitutionem, non fuit niſi vnica vnici:
ſed propter incontinentiam hominum, tranſeunt modo ad ſecundas nuptias. Vnde cum
de duobus malis minus toleratur, huius permiſſio dicitur diſpenſatio, quaſi diuerſorum
penſatio: quando duo mala quaſi æquè librantur, vt videatur quod eorum peius ſit & præ- *Permiſſio*
ponderat. Eſt autem triplex permiſſio: ſcilicet coceſſionis, vt cùm abbas cõcedit monacho *triplex.*
propter infirmitatem veſci carnibus, illicitis quidem propter votum, ſed nunc licitis pro-
pter conceſſionem abbatis, & cauſam neceſſariam. Indulgentiæ, vt permiſſio ſecundarum
nuptiarum. Vnde apoſtolus: *Vxor viro defuncto nubat cui vult in Domino, hoc autem ſecundum* *1. Corin. 7.*
indulgentiam dico: quia ſi culpa eſt, venialis eſt. Suſtinentiæ, vt permiſſio libelli repudij, quod
ſuſtinuit Moyſes non Deus: quia Deus hoc crimen puniuit temporaliter vel æternaliter,

quod Moyſes non puniuit temporaliter. Eſt enim permiſſio ſuſtinentiæ, quãdo Deus per- A
mittit nos peccare,qui non concedit illud fieri:nec diſpenſat,ſed ſuſtinet,id eſt per patien-
tiam expectat.Solam ergo fornicationem ponit Dominus cauſam diſſidij: iubens cæteras
moleſtias pro fide coniugij,& caſtitate ſuſtineri. Et intellige diſſidium, quantum ad coha-
bitationem,& debiti redditionem : non tamen quantum ad vinculum matrimonij, quod
nõ ſoluitur niſi per mortẽ,& ergo nec vir nec mulier poteſt contrahere altero viuente. Vn-
de Rabanus:Vna ergo ſolummodo carnalis eſt cauſa, id eſt fornicatio; vna ſpiritualis hoc
eſt,timor Dei, vt vxor dimittatur:nulla autem cauſa eſt vt viuẽte ea quæ relicta eſt, alia du-
catur.Spiritualiter per vxorem quæ non dimittitur niſi propter fornicationem, intelligitur
anima,cuius vir eſt Chriſtus,qui nũquam animam niſi propter fornicationem peccati di-
Morale. mittit:per quam Chriſtus à nobis recedit.Moraliter qui dimittit vxorem ſuam ſpiritualẽ,
ſcilicet Eccleſiam:& ducit, ſcilicet pinguiorem, mœchatur : non enim quærit ſpiritualem B
fructum,ſed temporale lucrum.Propoſito ergo quod eſt neceſſitatis in virtute continen-
tiæ,conſequenter ponitur illud quod eſt ſupererogationis & conſilij,ſcilicet continentia ab
omni actu venereo. Diſcipuli enim hoc audientes quòd vinculum matrimonij eſt indiſ-
ſolubile,& moti ex verbis eius,dixerunt ei: *Si ita eſt cauſa homini cum vxore* quòd non poſsit
eam niſi modo prædicto dimittere *non expedit nubere:* ac ſi dicant,Melius eſt ſimpliciter cõ-
tinere,propter onus & graue pondus vxorum,& multa incommoda quæ poſſunt inde ve-
Chryſoſto. hom.63.in Math. nire.Vnde Chryſoſt.Leuius eſt contra concupiſcentiam præliari,& contra ſeipſum, quàm
contra mulierem malam.Vnde & Hieron.Graue pondus vxor eſt, ſi excepta cauſa forni-
cationis non licet eam dimittere.Quid enim ſi temulenta fuerit,ſi iracunda,ſi guloſa,ſi va-
Hierony. in cap.19. Mathei. ga, ſi morboſa, ſi iurgatrix, ſi maledica:timenda erit huiuſmodi, & erit volimus nolimus
ſuſtinenda.Cum enim liberi eſſemus , voluntariè nos ſeruituti ſubiecimus. Et dixit domi- C
Non omnes capere. nus reſpondendo diſcipulis: *Non omnes capiunt verbum iſtud* continentiæ, ſcilicet vt implcãt
& ſe contineant:quia non omnes capere volunt,nec omnes acceptum habẽt.Audiet enim
luxurioſus & diſplicet ei:*ſed quibus datum eſt* à Deo ex ſpeciali munere : quia ſtatus altus eſt:
ad quem non valemus,niſi ex gratia,aſcendere. Vnde dicit ſapiens quòd nemo poteſt eſſe
Sapien.8.b continens,niſi Deus det:ac ſi dicat,Non caſu,ſeu fortuna virgines fiunt: ſed qui à Deo pe-
Hierony. ibidem. tunt & laborant vt accipiant. Vnde Hiero. Nemo putet ſub hoc verbo , vel fatum vel for-
tunam introduci , quòd hi ſunt virgines, quibus à Deo datum ſit:aut quos quidem ad hoc
caſus adduxerit : ſed his datum eſt qui petierunt, qui voluerunt, qui vt acciperent labora-
Luca 11. uerunt. *Omni enim petenti dabitur, & quærens inueniet, & pulſanti aperietur.* Vnde & Chryſoſt.
Chryſoſto. hom. 63. in Math. Non dixit, non omnes poſſunt: ſed,non omnes capiunt:id eſt, omnes capere poſſunt,non
tamen capere volunt. Si enim quidam in pugna cadunt : nos cadentium negligentiæ im- D
putare debemus,non difficultati virtutis. Quòd autem dicit,quibus datum eſt:non hoc ſi-
gnificat,quoniam quibuſdam datur,quibuſdam non datur:ſed illud oſtendit, quia niſi au-
xilium gratiæ acceperimus, nihil ex nobis valemus. Quoniam autem volentibus gratia
Luca 11. non negatur,in euangelio Dominus dicit:*Petite, & dabitur vobis:quærite, & inuenietis:pulſate,*
& aperietur vobis. Debet autem voluntas præcedere,& ſic ſequitur gratia. Nam gratia ſine
voluntate nihil operatur,nec voluntas ſine gratia.Nam & terra non germinat,niſi pluuiam
ſuſceperit:nec pluuia fructificat ſine terra.Hæc Chryſoſt. Et ne omnem continentiam pu-
Continẽtia triplex. tarent laudabilem & meritoriam,conſequenter diſtinguit eam triplicem. Prima eſt cõtra-
cta à natura:ſecunda,à caſu, ſiue violentia: tertia,à voluntate & gratia. *Sunt enim Eunuchi,* id
Eunuchi. eſt continentes:& eſt Græcum vocabulum,ſecundum Iſidorum,*qui ſic nati ſunt* ſine inſtru-
mentis:ſiue frigidæ naturæ,qui propriè dicuntur caſtrati,quaſi caſtè nati.*Et ſunt Eunuchi qui* E
Spadones. facti ſunt ab hominibus,quibus ſecantur genitalia:qui propriè dicuntur Spadones,à ſpata
genere ferri quo eunuchizantur. Et iſtæ duæ non ſunt laudabiles,& nec meritoriæ,nec de-
Hierony. loco prænotato. meritoriæ:quia neceſsitate fiũt, nõ voluntate niſi in quãtũ per voluntatẽ acceptãtur. Scd̃m
Hie.Inter hos ſecũdos cõputãtur & hi qui ſpecie religionis ſimulãt caſtitatẽ,ſcilicet hypo
critæ & appetentes vanã gloriã ab hominibus ex quocunque ſuo opere. *Et ſunt Eunuchi,* id
eſt continentes *qui ſeipſos caſtrauerunt ,non per membrorum abſciſsionem : ſed per concupiſcentiæ re-
preſsionem:& ſe caſtitati , ſeu caſtè viuere voluntariè ,deuouerunt : propter regnum cælorum* qui pro-
priè dicuntur Eunuchi,id eſt bene viuentes : ab eu quod eſt bonum & nuchos quod eſt vi-
ctoria quaſi boni victores: & hi merentur:& ratione voluntatis,quia ſpontanea: & ratione
actionis,quia bona:& ratione intentionis,quia recta:iſta enim tria perficiunt meritum.Hęc
ergo tertia continentia, quæ eſt per voluntatem reprimentem concupiſcentiam ab actu
venereo,

A venereo victorioſa dicitur & laudabilis,& tota eſt meritoria. Vnde Chryſoſtomus:Illa eſt *Chryſoſto.*
glorioſa continentia : non quam tranſgredi non poteſt neceſſitas debilitatis corporis , ſed *hom.32. ope*
quam complectitur voluntas ſancti propoſiti. Et iterum: Cum autem dicit qui ſe caſtraue- *ris imper-*
runt , non membrorum dicit abſciſſionem: ſed malarum cogitationum interemptionem. *fecti.* *Idem hom.*
Etenim concupiſcentia habet fontes præcipuè à propoſito incontinendi , & mente negli- *63.in Ma-*
gente. Et ſi ipſa ſobria fuerit , naturalium motuum nullum eſt nocumentum. Nec ita abſ- *thæum.*
ciſſio membri comprimit tentationes & tranquillitatem facit,vt cogitationis frenum. Sed
quia talis ſtatus altus eſt,nec poſſunt omnes ad hoc attingere , ſed ſolum perfecti : ideo in-
fert Dominus hortando milites ſuos, dicens: *Qui poteſt capere*, & implere, *capiat* cum adiu-
torio Dei,vt ſit caſtus vel intelligat quæ dico : vel qui poteſt pugnare contra carnem , pu-
gnet,ac ſuperet & triumphet. Et eſt vox hortantis ad continentiæ brauium, non iubentis,
B quaſi diceret: Vnuſquiſque conſideret an virginitatis & pudicitiæ præceptũ implere queat.
Tantum bonum non eſt neceſſitatis, ſed ſupererogationis:nec eſt hoc præceptum,ſed cõ-
ſilium:cuilibet offertur,nemini imponitur: qui poteſt continere, contineat. Habito itaque
de perfectione continentiæ,ſiue caſtitatis:conſequenter agitur de perfectione obedientię,
ſiue humilitatis:& hoc commendatione paruulorum, per quos deſignantur humiles &
obedientes:quia ſicut paruuli non propria voluntate,ſed alterius ducuntur: ita humiles &
obedientes , alterius voluntate & imperio mouentur. Vnde dicit Beda : Quòd hæc lectio *Beda in*
humilitatis magiſterio plena micat : quæ videlicet innocentes ac ſimplices ad domini gra- *cap.10.Ma-*
tiam pertingere poſſe demonſtrat. Dum ergo Dominus Ieſus de caſtitate diſſereret : *tunc* *thæi.*
oblati ſunt ei paruuli ex deuotione offerentium, *vt manus eis imponeret & oraret*: id eſt vt manu,
& voce benediceret. Conſuetudo enim fuit apud veteres,vt paruulos benedicendos offer- *Manuũ im-*
C rent ſenioribus:& impoſitio manuum ortum habuit ab antiquis patribus, qui volentes be- *poſitio.*
nedicere paruulis,imponebant eis manus. Videntes igitur Iudæi Chriſtum moribus ſenẽ, *Gene.27.*
vita ſanctum,doctrina ſapientiſſimum , & de caſtitate loquentem : & habentes eum ſicut *& 49.*
prophetam: obtulerunt ei infantes,vt eis manus imponens & orans benediceret: manu per
tactum,& voce per orationem,In quo datur intelligi,quòd paruulis ſufficit per fidem alio-
rum ad Chriſtum afferri. *Diſcipuli verò* labori magiſtri compatientes,& propter eius digni-
tatem,prohibebãt,& *increpabant* offerentes: non quòd nollẽt infantibus à ſaluatore , & ma-
nu,& voce benedici:ſed quia timebant eum poſt tam longos ſermones,importunitate of-
ferentium grauati & offendi. Chriſtus autem etſi fatigabatur corpore, non tamen animo:
quia ei placebat,& præualuit ac vicit fortis eius affectus, quo hominum ſalutem cupiebat,
vt nullus à conſecutione ſuæ ſalutis prohiberetur. Sic fatigatus ex itinere non curans fa-
D mem aut cibos, ad conuerſionem Samaritanorum , quorum ſalutem fameſcebat , ſe con-
uertit. Vbi Origenes:Hæc ergo debemus attendere , ne æſtimatione ſapientiæ excellẽtio- *Origenes*
ris & profectus ſpiritualioris , contemnamus quaſi magni puſillos eccleſiæ : prohibentes *tractatu 7.*
pueros venire ad Ieſum. Hæc Origenes. Paruuli etiam poſſunt dici pauperes & generis in- *in Mathæũ.*
fimi : per diſcipulos autem impedientes ne Chriſto offerantur , poſſunt accipi eccleſiæ re-
ctores,vel religioſi:qui propter paupertatem,vel generis infimitatem repellunt tales à pro-
motione vel receptione, quamuis ſint apti & digni, propter quod impedientes arguuntur
ore Chriſti. Vnde dominus indignè ferens dixit diſcipulis: *Sinite paruulos venire ad me*, apud
quem non eſt perſonarum acceptio: *& nolite eos prohibere* comminationibus terrendo , vel
malis exemplis corrumpendo: quia iſti ſunt figura & forma verè humilium: quorum fami-
liaritatem ego volo , & conſortium. In quo dedit prælatis exemplum corrigendi oſtiarios
E ſuos pauperum acceſſum prohibentes. Vnde Chryſoſtomus: Nolite vetare pueros:nam ſi *Chryſoſto.*
ſancti futuri ſunt, quid vetatis filios ad patrem venire? Si autem peccatores futuri ſunt : vt *hom. 32. o-*
quid ſententiam condemnationis profertis, antequam culpam videatis? Nam quales mo- *peris im-*
do ſunt, meum eſt : quales autem poſtea futuri ſunt , ipſorum erit. Quod ergo meum eſt, *perfecti.*
honorate: quod autem illorum erit, miſeremini. Et ſubiungit: *Talium eſt enim regnum cœlo-*
rum,non dicit iſtorum,ſed talium : vt non tam ætatem quàm humilitatem & innocentiam
commendet. Non omnium,ſed talium,id eſt ſimilium,& illorum qui ſimilem habent hu-
militatem & innocentiam,per ſtudium & laborem : & qui tales ſunt per mores & virtutes,
quales ſunt paruuli per naturam & ætatem. Puerorum enim anima,ab omnibus malis eſt
pura:& magiſtra innocentiæ, & humilitatis : & nullus poteſt intrare in regnum cœlorum,
niſi fuerit innocens & humilis : quia nihil inquinatum intrabit in illud. Vnde ſecundum *Hierony. in*
Hieronymum. Non ait iſtorum,ſed talium,vt oſtenderet non ætatem regnare, ſed mores: *cap.19.* *Mathæi.*

& his qui ſimilem haberent innocentiam & ſimplicitatem præmium repromitti. de qui- A
1. Cor. 14. bus apoſtolus: *Nolite pueri fieri ſenſibus, ſed malitia paruuli eſtote, ſenſu autem perfecti.* Vnde Amb.
Ambroſius in cap. 18. Lucæ. Non ætas præfertur ætati: alioquin obeſſet adoleſcere. Cur ergo pueros aptos dicit eſſe re-
gno cœlorum? Fortaſſe quia malitiam neſciant, fraudare non nouerint: referire non au-
deant, ſcrutari ignorent: opes, honorem, ambitionem, non appetant. Sed non ignorare iſta
virtus eſt, ſed contemnere. Non enim virtus eſt non poſſe peccare, ſed nolle. Non igitur
pueritia: ſed æmula puerilis ſimplicitatis bonitas deſignatur. Vnde etiam Chryſoſt. Et nos
Chryſoſto. hom. 63. in Mathæum. itaque ſi volumus fieri hæredes cœlorum, virtutem hanc cum multa poſſideamus diligen-
tia. Etenim ab omnibus malis pura eſt pueri anima: & eorum qui cõtriſtauerunt non me-
moratur: ſed vt ad amicos accedit, ſicut nullo facto: & quantumcunque à matre flagella-
tus fuerit, hanc inquirit, & præ omnibus eam appreciatur: & ſi reginam oſtenderis cum
diademate, non præponit hanc matri cilicio ſuperindutæ: & neceſſariis nihil plus inquirit: B
nõ triſtatur in quibus nos, puta damno pecuniarum, & talibus: non lætatur in quibus nos,
in temporaneis his: non reſpicit ad pulchritudines corporum, propter hoc dixit: *Horum*
Puerorum decem proprietates. *enim eſt regnum cœlorum*: vt electione hæc operemur, quæ à natura pueri habent. Hæc Chry-
ſoſtomus. Sunt autem decem proprietates bonæ in pueris: quas qui imitatur, regnum cœ-
lorum conſequetur, quæ ſunt: innocentia, munditia, obedientia, ſimplicitas, humilitas, ve-
ritas, malorum illatorum immemoratio, fortuitorum nulla reputatio, & præſentium valde
paruorum ad ſufficientiam acceptio. Deinde paruulos ſibi oblatos Dominus dulciter ſu-
ſcepit, *& complexans eos*, & in vlnis detinens, in ſignum, quòd ſimplices & humiles puros &
deuotos diligit *& manus eis imponens*, vt viris continentibus gratiam ſui auxilij conferendã
ſignificaret: *benedixit illos*, aliqua vocali benedictione, quæ ſcripta non eſt, vt humiles ſua be-
nedictione dignos oſtenderet. Sic ſpiritualiter quotidie humilibus manus imponit cùm C
eis gratiam, & auxilium tribuit: quia humiles ſpiritu digni ſunt eius gratia & benedictione:
Iaco. 4. & 1. Pet. 5. b Deus enim ſuperbis reſiſtit, humilibus autem, qui ſe manibus & poteſtati eius ſubiiciunt
dat gratiam. In quo humilium dignitas oſtenditur, qui tanta bona merentur. Vnde dicit
Hieronymus: Quòd humilitas ſola obſeruatrix eſt cuſtóſque virtutum: & nihil eſt quod
Hierony. epiſtola ad Celantiam. ita Deo gratum faciat & hominibus, quantum ſi vitæ merito magni, ſed humilitate infimi
videamur. Et bene humiles, paruulis & innocentibus comparauit: quia humilitas maculas
peccatorum lauare, & innocentiam reddere conſueuit. Vnde Bernardus; Decor animæ
humilitas eſt. Non à me ipſo hoc dico, cum propheta prior dixerit: *Aſperges me hyſſopo &*
Pſal. 50. *mundabor*: humili herba ac pectoris purgatiua humilitatem ſignificãs. Hac ſe poſt grauem
lapſum rex propheta lauari cõfidit: & ſic inuenit quendam innocẽtiæ recuperatæ cãdorẽ.

Et ſciendum quòd Chriſtus manus imponendo paruulis inſtituit, & initiauit ſacra- D
mentum confirmationis; cuius miniſterium poſtea contulit Apoſtolis. Vnde paruuli in
frontibus chriſmate cõſignantur ab Epiſcopis, qui in Eccleſia Dei locum obtinent apoſto-
lorum: per impoſitionem enim manuum apoſtolorum, cõferebatur ſpiritus ſanctus, ad ro-
bur, & confirmationem fidelium: cuius impoſitionis manuum locum obtinet prædictum
Sacramentum. Conſidera nunc quantum Chriſtus ſimplicitatem, & humilitatem, ac inno-
centiam paruulorum diligit: quibus tanta familiaritatis & beneuolentiæ ſigna oſtendit:
& ſtudeas pro poſſe paruulos imitari, & virtutes eorum habere, vt valeas cum ipſis regnum
cœlorum poſſidere.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, qui nos ad continentiam es hortatus: da quod hortaris, & tribue mihi fragili E
caſtitatem mentis & corporis: & qui paruulos venire ad te voluiſti, & eis manus imponens be-
nedixiſti: præſta mihi miſero vt ſim paruulus in oculis meis: quatenus gratiam inueniam in oculis
tuæ maieſtatis: & quod paruuli poſſident per naturam: ego conſequar miſericorditer per gratiam tuam, vt
meritis omnium paruulorum, & humilium tibi placentium ego vltimus omnium te rectore, te duce me-
rear ad te peruenire: & à te benedictione in cœleſtibus munerari. Amen.

Math. 19. De perfectione paupertatis. CAPVT. XI.
Mar. 10 & Luca 18. Habito de perfectione caſtitatis, & obedientiæ, ſeu humilitatis: conſequenter agit
de perfectione paupertatis. *Et ecce enim vnus* adoleſcens genu flexo ante Ieſum:
Beda in cap. 10. Mar. *interrogauit eum, dicens: Magiſter*, propter doctrinã ſanã: *bone*, propter vitam ſanctam:
quid boni faciendo vitam æternam poſſidebo? Secũdum Bedam, audierat iſte à Domino
tantum

A tantum ſimiles paruulis dignos eſſe regno Dei: & ideo certior eſſe deſiderans de ingreſſu
regni, non per parabolas, ſed apertius poſtular ſibi exponi, quibus meritis, vel operibus vi-
tam æternam poſſit conſequi. *Ieſus autem reſpondit ei*, primò quantum ad eius cogitationem,
quia iſte cogitabat Ieſum eſſe purum hominem: licet crederet eum eſſe ſanctum, bonum
doctorem: & ideo quaſi reſpondens eius cogitationi, dixit ei: *Quid me dicis bonum?* quaſi di-
ceret, Ex quo me credis purum hominem: non debes me vocare bonum. *Nemo enim bo-
nus, niſi ſolus & vnus Deus*: hoc eſt dictum: Deus eſt ſolus bonus eſſentialiter, per ſe, & à ſei-
pſo: & nullus alius: quia alij participatiuè per ipſum, & ab ipſo. Vnde Chryſoſtomus. Hoc *Chryſoſto.*
autem dicens non excludit homines à bonitate: ſed à cõparatione bonitatis diuinæ. Quaſi *hom. 33. ope*
diceret Dominus: Quare me dicis bonum, cùm non credas me eſſe Deum? Si verò confi- *ru imper-*
teris bonum: credas etiam eſſe Deum. Solus enim Deus natura eſt bonus. Deinde conſe- *fecti.*
B quenter reſpondet eius interrogationi, dicens: *Si autem vis ad vitam ingredi, ſerua mandata*:
quaſi diceret, hoc ſufficit ad ſalutem: quod amplius eſt, non eſt neceſſitatis, ſed ſupereroga-
tionis. quia ſecundum Bedam: Iuſtitia legis cuſtodita, non ſolum bona terræ, ſed & vitam *Beda in*
conferebat æternam, ſuo tempore conſequendam. Et quia adoleſcens hæc audietat, ſolli- *cap. 10.*
citus factus interrogauit, quæ eſſent hæc mandata quorum obſeruantia eſt neceſſaria. hoc *Marci.*
autem, ſeundum Chryſoſtomum, non tentans fecit: ſed æſtimans alia quædam præcepta
eſſe, præter legalia, quæ vitæ ei cauſa fierent. Ieſus autem quaſi infirmo condeſcendens, le- *Chryſoſto.*
gis præcepta clementiſſimè expoſuit dicens: *Non homicidium facies* manu occidendo: ore iu- *hom. 64. in*
bendo, vel conſulendo, vel etiam detrahendo: quia per detractionem occiditur proximus *Mathæum.*
in conſcientia aliena, in qua viuebat per bonam famam: nec corde mortem alterius deſi-
derando, vel odium retinendo, aut beneficium ſubtrahendo: & per hoc præceptum deca-
C logi, prohibetur nocumentum proximi in perſona propria. *Non adulterabis*, per hoc prohi-
betur nocumentum proximi in perſona, ſibi coniuncta. *Non furtum facies*, per hoc prohibe-
tur nocumentum proximi in poſſeſſa. *Non falſum teſtimonium dices*, per hoc prohibetur no-
cumentum, proximi in fama. *Honora patrem tuum & matrem*, eis ſubueniendo: & reueren-
tiam exhibendo, & per hoc præceptum affirmatiuum intelligitur omne beneficium proxi-
mo reddendũ: quia nomine patris & matris, intelligitur omnis proximus. Et hoc eſt, quòd
ſubditur: *Et diliges proximum tuum, ſicut teipſum*, id eſt, ad id quod diligis teipſum, ſcilicet ad
gratiam & gloriam, vel *ſicut teipſum*, id eſt non verbo tantum, ſed opere & veritate. Proxi-
mus autem noſter eſt, omnis qui nobiſcum conuenit in natura, quem debemus ſicut
noſipſos diligere. Quam ſententiam Dominus inducit, vt oſtendat quòd finis præcepto- *1. Timot. 1.*
rum eſt charitas: quia obſeruantia mandatorum non eſt meritoria vitæ æternæ, niſi fiat
D ex charitate. Inter hæc præcepta ordinantia in proximum, non tanguntur præcepta de non
concupiſcendo rem proximi, vel eius vxorem: quia reducuntur ad præcepta de non adul-
terari & non furari: & ſub illis poſſunt intelligi. Vel quia intelliguntur in hoc quòd dici-
tur: *diliges proximum tuum*, qui enim verè proximum diligit, nec rem eius nec vxorem con-
cupiſcit. Enumerat autem hîc non omnia mandata: ſed ſolummodo præcepta ſecundæ
tabulæ quæ ordinant hominem ad proximum, in quibus implicat & ſupponit præcepta
primæ tabulæ ordinantia hominem ad Deum: quia homo magis tenetur Deo quàm pro-
ximo: & ideo ſi obſeruantia mandatorum ſecundæ tabulæ eſt neceſſatia ad ſalutem, multo
fortius obſeruantia mandatorum primæ tabulæ eſt neceſſaria ad eandem. Vnde bene dicit *Rom. 13.*
apoſtolus, quòd qui diligit proximum legem impleuit: quia in dilectione proximi intelli-
gitur dilectio Dei vt finis propter quem proximus diligitur, quia proximus diligitur pro-
E pter Deum, & non econuersò. Per prædicta etiam oſtendit ſaluator, quòd obſeruãtia præ-
ceptorum cerimonialium & iudicialium non erat amplius neceſſaria ad ſalutem, ſed ſuffi-
ciunt decem decalogi præcepta. Quorum primum eſt: Non adorabis Deos alienos: id *Dei præce-*
eſt, verum Deum coles & ſuper eum nihil amabis. Multi enim hodie ſunt, qui ſibi Deos *pta.*
alienos faciunt. Nam ſicut dicit Auguſt. hoc ab homine colitur, quod præ cæteris diligitur. *Auguſti.*
Superbus igitur pro Deo habet ſuperbiam, luxurioſus luxuriam, auarus auaritiam Secun- *lib. 10. de*
dum: Non aſſumes in vanum nomen Dei tui in os tuũ: id eſt, non blaſphemabis nec iurabis *ciuitate.*
indebitè in nomine ſui. Talis iniuriã facit Deo, quem in teſtimoniũ ſuæ falſitatis inuocat, *cap. 4.*
quaſi Deus mendaciũ diligat: & ſibi, qui in iudicio Dei puniendum ſe obligat ſi non eſt ita
ſicut iurat: & proximo, quia per falſam iurationem ipſum decipit & defraudat. Tertium:
Diem ſabbati ſanctifices: vt in eo mortaliter non pecces, & mala vites. Contra iſtud

præceptum peccat qui cauſa cupiditatis in ſabbato opus ſeruile facit, vel aliquod peccatũ A
cõmittit, vel opera miſericordiæ dimittit: quia à bonis operibus non eſt vacandum. Quartum: Honora parentes tuos: ſcilicet obediendo, obſequendo, ſubueniendo, & animabus eorum miſerendo. In hoc etiam præcipitur honor patrum ſpiritualium, ſcilicet prælatorum. Quintum: Non occides, opere, verbo, negligentia, cogitatione, auxilio, conſenſu, malo exemplo, vel aliqua occaſione. Homicidium etiam aliquando fit corde per odium, aliquando ore per verbum detractorium, aliquando opere per factum. Et iſtud vltimum eſt triplex: quidam enim occidunt corpus tantum: quidam animam tantum, quando ſcilicet eam trahunt ad peccatum: quidam vtrunque, quando ſcilicet aliquis interficit ſeipſum, vel alium in peccato mortali exiſtentem. Sextum: Non mœchaberis operando, cogitando, loquendo, vel in iuriſdictione tua fornicationem ſuſtinendo. Per hoc autem quòd dixit nõ
mœchaberis: prohibetur omnis carnalis appetitus & corruptio, præter eam quæ eſt matri- B
monij. Septimum: Non furaberis: aliena quomodolibet tibi attrahendo, vel re aliena inuito Domino vtendo. Per furtum intelligitur omne malum ablatum: ſiue occultè faciendo in acceptis, ſiue fraudem exercendo in mercationibus, ſiue mercedem non ſoluendo operariis. Octauum: Non dices falſum teſtimonium cõtra proximum tuum: omne mendacium, dolum, detractionem, adulationem, calumniam, & doctrinam erroneam deuitando. Nonum: Non deſideres domum, vel agrum, vel aliam rem proximi tui: tali videlicet mente, quòd velles tibi cum ſuo damno adoptare. Decimum: Non concupiſces vxorem, ſeruum, ancillam proximi tui: corde conſentiendo, ore ſolicitando, opere concupiſcentiam perficiendo. Hæc qui perfecerit ſaluari poterit. Cùm autem ille adoleſcens hæc omnia à iuuentute ſua ſe ſeruaſſe reſponderet: quod tamen in multis religioſis vix aliquis
hodie reperiret. *Ieſus intuitus eum dilexit eum*: propter bonam conuerſationem ſuam præte- C
ritam, & oſtendit ſibi vultum amicabilem: *&* inſtruens eum de perfectione, *dixit illi: Vnum tibi deeſt*, quo ad ſtatum perfectionis, ſcilicet bonum paupertatis. Quia etſi mandatorum obſeruatio ſufficit ad ſalutem: non tamen ad euãgelicam perfectionem, ſed ad hanc etiam requiritur obſeruatio cõſiliorum: in qua primum eſt abrenunciatio temporalium, & ideo de hac tantum hic facit mentionem. Vbi Origenes: Non tamen intelligendum eſt quòd in ipſo tempore quo bona ſua tradiderit pauperibus, fiat omnino perfectus: ſed illa ex die incipiat ſpeculatio Dei adducens eum ad omnes virtutes. Et ſubdit Dominus, dicens: *Si vis*, quia hoc eſt in tua libertate: *perfectus eſſe*, id eſt ad ſtatum perfectionis aſcendere ſuper communem ſtatum ſaluti neceſſarium, quia hoc eſt de perfectione vitæ, *vade* per affectum contemnendo temporalia, *& vende* per effectum ea relinquẽdo: & hæc *omnia* non partem
tantum vt Ananias & Sapphira, quod eſt contra proprietarios, *quæ habes* & iuſtè poſſides: D
quod eſt contra raptores & vſurarios eleemoſynas de alieno facientes: illa enim habemus quæ iuſtè poſſidemus. Illa ergo quæ iuſtè poſſidentur vendenda ſunt: quæ verò iniuſtè, reddenda ſunt illis quorum fuerunt: *& da*, non vende quærendo munus à manu, vel à lingua, vel ab obſequio, *pauperibus* non diuitibus à quibus ſimilia accipies: nec amicis carnalibus, niſi fuerint Indigentes: nec hiſtrionibus & malè vtentibus, quod eſt contra ſimoniacos & ambitioſos, qui dant aliis vt acquirant beneficia & dignitates: & hoc fac propter Deum, non propter oſtentationem: quia abiicere temporalia propter oſtentationem, non eſt meritorium. *&* ſic dando *habebis theſaurum* id eſt quendam beatitudinis *in cœlo* locum tutiſſimum. Hoc autem non dicitur, quia paupertas ſit maior virtus quàm continentia vel obedientia: ſed dicitur per quandam correſpondentiam, quaſi theſaurus cœleſtis
ſic reſpondeat voluntariæ paupertati, ſicut exaltatio humiliationi. Vnde Chryſoſtomus: E
Bene autem non vitæ fecit æternæ mentionem, ſed theſauri dicens: & habebis theſaurum in cœlis: quia enim de pecuniis erat ſermo & de abrenunciatione omnium, oſtendit quòd reddit plura his quæ præcepit relinquere, quanto maius eſt cœlum quàm terra: in theſauro enim copiam retributionis oſtendit. *Et veni*, relictis omnibus *& ſequere me*, me imitando, & ſicut ego ambulo ambulando: quia in ſequela Chriſti per opera charitatis conſiſtit perfectio principaliter & completè: in paupertate autem voluntaria conſiſtit inchoatiuè per modum remouentis probibens, & diſponentis: quia per hoc aufertur cura temporalium, quæ à dilectione Dei impedit animum. Vnde gloſa: Relinquere omnia, eſt via ad perfectionem: ſed in ſequendo conſiſtit perfectio. Magna certè gloria eſt ſequi dominum, & ideo valde eſt appetendum. Ad perfectionem ergo non ſufficit homini relinquere ſua, niſi Dominum ſequatur: id eſt, niſi relictis malis faciat bona. Vnde Theophilus: Cum paupertate

Origenes tracta. 8. in Matthæum.

Propria vẽdenda & danda perfectis.

Chryſoſto. hom. 64. in Matthæum.

A paupertate enim & cæteras virtutes hominem habere oportet:ob hoc ait,& veni ſequere me: id eſt,in cæteris eſto meus diſcipulus, & iugiter me ſequaris. Vnde & Hieronymus: Facilius ſacculus contemnitur, quàm voluntas. Multi diuitias relinquentes, Dominum non ſequuntur. Sequitur autem Dominum, qui imitator eius eſt & per veſtigia illius graditur. Vbi & Rabanus: Ecce duas vitas hominibus propoſitas audiuimus:actiuam ad quam pertinet non occides, & cætera legis mandata: & contaplatiuam ad quam pertinet ſi vis perfectus eſſe, &c. Actiua ad legem pertinet,contemplatiua ad euangelium:quia ſicut vetus nouum præceſſit teſtamentum, ita bona actio præcedit contemplationem. Actiuis enim conuenit obſeruatio præceptorum quæ in lege traduntur, contemplatiuis obſeruatio conſiliorum quæ in euangelio docentur. Et notandum, quòd multiplex eſt perfectio: ſcilicet ſufficientiæ,quam omnes habent exiſtentes in charitate:ordinis,cuius proprium eſt *Hierony. in cap. 19. Matthæi.*

B ſeruare continentiam: religionis, cuius proprium eſt renunciare omnibus: prælationis, ad quos pertinet ponere animam pro ouibus ſuis: ſecuritatis, cuius proprium eſt habere mortem in deſiderio, & vitam in patientia. Ad primam perfectionem tenetur quilibet: ad vltimam verò nullus tenetur: ad tres verò medias tenentur aliqui ex cauſis. Vnum ergo ſignum perfectionis poſuit: cùm omnia relinquere conſuluit, vt nudum Chriſtum nudus ſequatur. Vnde (ſecundum Theophilum) dicens omnia, ſummam paupertatem ſuadet: ſi quid enim reſtiterit, illius ſeruus eſt. Et ſecundum Ambroſium: Talem voluit adoleſcentem illum Dominus ad paradiſum redire: qualis Adam fuerat de paradiſi ſublimitate deiectus. Nudus enim incola Adam paradiſi fuit. Quanuis ergo cum poſſeſſione diuitiarum poſſit quis ad vitam ingredi ſeruando mandata: tamen ad perfectam ſequelam Chriſti vt perfecto amore & integro affectu tendat in Deum, deeſt ſibi vnum, ſcilicet quòd *Ambroſius in cap. 18. Lucæ.*

C relinquat diuitias affectu:vt ſit pauper ſpiritu, quæ paupertas includit humilitatē,ſine qua non eſt paupertas vera:quia vanum eſt habere burſam vacuam, & cor plenum ſuperbia. Includit etiam contemptum diuitiarum effectu: quia difficile eſt valde habenti diuitias, ne amore earum aut detineatur, aut diſtrahatur & impediatur à perfecto amore Dei: ne Chriſtum liberè & expeditè ſequatur. Nam qui diuitiis implicatur mittit pedes in rete, ne poſſit coram Deo perfectus ambulare, & liberè Chriſtum ſequi: quia diuitiæ viſcoſiores ſunt viſco, & vix euellitur animus occupatus ab eis & detentus. Nimia ergo dilectio terrenarum poſſeſſionum eſt huius perfectionis impedimentum. Quod bene patuit in hoc iuuene, qui *cùm audiſſet verba Domini*, de perfectione paupertatis voluntariæ *abiit triſtis* ſeculi triſtitia mortem operante, impeditus à perfectione quam quærebat terrenarū poſſeſſionū amore, ob quod non poterat ad perfectionem voluntariæ paupertatis aſcendere. Vnde

D cauſa triſtitiæ redditur, cùm ſubditur: *Erat enim multas habens poſſeſſiones*, ſpinas producentes & tribulos, ſementem dominicam ſuffocantes: & ipſe nihilominus habitus à poſſeſſionibus, & diues valde diuitis fallacibus, ob quarum inordinatum amorem triſtabatur de perſuaſione abrenunciationis earum: triſtabile enim eſt amata abiicere. Ad temporalia enim paſſibiliter afficitur, cuius cor in priuatione eorundem aliqualiter contriſtatur. Nam plerunque cùm temporalia aſſunt nobis, putamus quòd ea non diligamus: ſed cùm abeſſe ceperint inuenimus qui ſumus. Hoc enim ſine amore noſtro aderat, quid ſine dolore diſcedit. Iſte iuuenis cùm audire, quòd quæcunque haberet venderet, & daret pauperibus: abiit mœrens: quia & diuitias ſeculi & vitam æternam habere volebat: quod difficile erat vt fieret: quoniam in poſſeſſione diuitiarum abſque ſuperbia elationis & abſque proprietate voluptatis vix ſtare quis poteſt: ſicut etiam difficile eſſet, quòd homo in cacumine ver-

E ticis alicuius montis ſtaret, & tempeſtate validi venti quaſſarus non caderet. Vt verò dicit Auguſtinus: Hic adoleſcens laudabilis quidem eſt: quia non occidit, non adulteratus eſt. Vituperabilis autem: quia contriſtatus eſt in verbis Chriſti vocantis eum ad perfectionem. Adoleſcens quippe erat ſecundum animam, & propterea relinquens Chriſtum abiit. Hæc Auguſtinus. Sed tale rete fruſtra iacitur ante oculos pennatorum: ſcilicet contemplantium perfectorum, qui tanto minus contriſtantur quòd deſunt temporalia, quanto magis appetunt æterna. Nam vt air Gregorius: Tanto quiſque minus dolet quòd deſunt æterna, quanto magis gaudet quòd aſſunt temporalia: & qui minus dolet quòd deſunt temporalia, certius expectat vt aſſint æterna. Et ideo ſecundum Gennadium: Bonum eſt facultates eum diſpenſatione pauperibus erogare: ſed melius eſt pro intentione ſequendi Chriſtum, omnia & totum ſimul donare, & abſolutum à ſolicitudine cum Chriſto egere. Vt enim dicit Chryſoſto. Non ſimiliter detinentur qui pauca habent, *Auguſti. epiſt. 34. Prouer. 1.*

Chryſoſt. hom. 64. in Mathaum. & qui multis abundant: quoniam adiectio diuitiarum maiorem accendit flammam, & A
violentior fit cupido. Non ſolum autem diuitiarum poſſeſſio, ſed etiam rerum aliarum di-
uerſitas hominem à Dei contemplatione & perfecto amore impedit & auertit. Vnde Au-
Auguſt. tractatu 2. in epiſtolã Ioannis. guſtinus: Temporalium rerum multiformitas ab vnitate Dei hominem per carnales ſen-
ſus diuerberat, & mutabili varietate eius affectum multiplicat. Quem ergo delectat liber-
tas, ab amore mutabiliũ libet eſſe appetat: & quem regnare delectat, vni omnium regnato-
ri Deo ſubditus hæreat. Et iterum: Duo ſunt amores: mundi, & Dei. Si mundi amor habi-
Gregorius in cap. 8. Cantici Cãtic. tat, non eſt quo intret amor Dei. Cùm exhauſeris cor tuum ab amore terreno, hauries a-
morem diuinum. Vnde & Gregorius. Cum cupiditate terrenæ ſubſtantiæ Deus non dili-
gitur: quia terrenus amor oculum mentis ſordidans excæcat, ne diuina claritas videatur.
Nec mirum: Quomodo enim diligere poteſt quem neſcit? Aut quomodo ſcit, ad quem
Chryſoſt. epiſtola ad Eutropiũ. neſciendum oculum cordis claudit? Vnde etiam Chryſoſtomus. Fumo ſimiles ſunt huma- B
næ res. Nihil enim ita contriſtat animæ oculum & turbat, vt vitæ huius curarum turba, &
concupiſcentiarum multitudo: hæc enim fumi huius ſunt ligna. Vnde & Anſelmus. Si vis
Anſelmus epiſtola ad Hugonem. eſſe quietus, nil ſeculi appetas. Semper requiem mentis habebis, ſi à te mundi curas abie-
ceris. Qui curis terrenis ſe implicat, à Dei amore ſe ſeparat. Et vt in paucis multa intelligas,
attende pauca verba Auguſtini ſic dicentis: Nihil plus noui eſſe, quàm iſta ſenſibilia fugien-
da. Cui concordat Dionyſius, qui ſic dicit: Derelinque ſenſus, & omnia ſenſibilia. Qui ha-
bet aures audiendi hæc pauca verba prædicta, audiat, & corde intelligat: quia multa in eis
latent, quæ vanis & diſſolutis non apparent. Vnde cuidam de ſermonis abundantia ſollici-
to, dictum eſt in ſpiritu: Si vis ſcire omnia prædicanda, tunc ſepara te ab exterioribus: puri-
fica te à temporalibus: liberum fac te à carnalibus: & erige te ad cœleſtia, & manifeſtabun-
tur tibi diuina. Ecce in his verbis totum eſt incluſum quod eſt prædicatum: imago enim C
tua, imago Dei eſt: depone ergo ab ea omne quod ſibi accidens eſt, & apparebit tibi in ea
quod diuinum eſt. Vt autem vtiliter ad temporalia & ęterna perfectè te habeas, ſcito quòd
temporalia debes aſpicere ſub ſenſu quadruplici. Primò, ſcilicet vt tanquam peregrinus
& aduena ſentias omnia vt extranea & aliena: ita quòd tua veſtis ſit tuo ſenſui extranea, ac
ſi eſſet alicuius de Græcia vel India. Secundò, vt in tuo vſu omnem abundantiam timeas
vt venenum, & mare ſubmergens. Tertiò, vt in tuo ſenſu omnem inopiam & egeſtatem,
ſentias vt menſam, & aram, & ſcalam vitæ æternæ: & vt ſpeculum imaginem crucis Chri-
ſti. Quartò, vt diuitias & apparatus diuitum ita ſentias tibi difformes, quod in eorum me-
moria vel aſpectu nullatenus valeas delectari vel lætari: quòd ſi videris te in eis congaude-
re, à Chriſti glorioſa paupertate te æſtima alienum fore. Huic autem connectitur quòd in
pauperum & deſpectorum memoria, vel aſpectu tanquam in Chriſti pauperis expreſſa D
imagine totus læteris, & eis quaſi regibus cum ſumma alacritate & reuerentia aſſocie-
ris. Conſidera etiam hîc quòd ad perfectionem non ſufficit quædam opera bona, &
Opera bona omnia facienda. quaſdam virtutes habere: ſed oportet omnia pro poſſe perficere. Vnde Chryſoſtomus.
Completus eſt Dei homo ad omne opus bonum, expletus non: vt hæc quidem habeat, illa
Chryſoſt. hom. 64. verò non habeat. Qui enim talis eſt, non eſt completus. Quæ enim vtilitas, dic mihi, cùm
orat quis intenſè, non miſereatur autem abundè? Aut cùm miſeretur quis abundè, auarus
autem & violentus exiſtens? Aut cùm non auarus aut violentus exiſtens, ad oſtentationem
verò ſit hominum qui vident? Aut cùm miſereatur quidem in id quod Deo videtur, eleue-
tur autem hoc ipſo & magna ſapiat? Aut cùm humilis quidem fuerit, & ieiuniis intendens,
auarus autem & negociator, & terræ affixus, & matrem omnium malorum inducens ani-
1. Timoth. 6. b mæ? Radicem enim omnium malorum, dixit Paulus auaritiam. Horreamus igitur hanc, E
refugiamus hoc peccatum. Hoc orbem terrarum inſtabilem fecit: hoc omnia confudit: à
beata ſeruitute nos abducit Chriſti. Non eſt enim poſſibile, ait, Deo ſeruire & mammonæ:
Math. 6. d contrarium enim iniungit Chriſtus. Hæc Chryſo. Et nota circa præmiſſa, quòd perfectio
paupertatis non cõſiſtit in maiori defectu rerum temporalium, ſed in maiori abſtractione
Paupertatis perfectio. ſollicitudinis earum. Quanto enim modus viuendi in paupertate minorem habet ſollici-
tudinem, tanto paupertas eſt perfectior: non autem quanto paupertas fuerit maior. Non
enim paupertas ſecundum ſe bona eſt: ſed inquantum liberat ab illis, quibus homo impe-
ditur quo minus ſpiritualibus intendat.

ORATIO.

A ORATIO.

DOmine Ieſu Chriſte, da mihi miſero & fragili, qui tua mandata hactenus negligenter & malè ſeruaui, ſaltem ammodo ea obſeruare: vt cum obſeruatoribus eorundem merear ad vitam ingredi. Da etiam mihi clementiſſime Domine, vt ad perfectionem tendendo omnia temporalia, propter te affectu contemnam, & effectu relinquam: relictiſque omnibus te ſequar, te imitando, & per tua veſtigia gradiendo: vt te rectore, te duce ad te theſaurum meum deſiderabilem & indeficientem valeam lætus peruenire, & de tua viſione ſemper gaudere. Amen.

De duodecim conſiliis euangelicis. CAPVT XII.

B ET quia dictum eſt de præceptis, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem, videamus
& de conſiliis quæ requituntur ad perfectionem. Vnde & præceptis, &
ptohibitionibus tenemut: ſed de conſiliis & petmiſſionibus nõ tenemut.
Nam conſilium pertinet ad perfectos, præceptum autem ad perficien- *Conſilia ad*
dos: ſed permiſſio pertinet ad imperfectos, ptohibitio verò ad peruetſos. *perfectos*
Ad obſeruantiam quidem ptæceptotum vtilis eſt obſetuantia conſiliorũ. *pertinent.*
Aliquando enim fortitudo terræ in ingreſſu illius cõſiſtit, & ideo paſſus ille bona cuſtodia
indiget: quia obtento ingreſſu faciliter teſiduũ hoſtes obtinent. Sic eſt in terra animæ, quia
tota fortitudo eius conſiſtit in ingreſſu, ſcilicet in occaſionibus peccatorum, & ptopter hoc
neceſſaria eſt bona cuſtodia circa ipſum. Propter cuſtodiam autem iſtius ingreſſus dantur
conſilia, quæ continent & cuſtodiunt mandata, ac tetrahunt hominem ab incautis te-
C ſpectibus, & diſcutſibus & aliis periculis. Sunt autem duodecim conſilia euangelica, quæ *Cõſilia duo-*
Chriſtus adiecit ad præcepta. Primum, eſt paupettatis, quæ conſiſtit in abdicatione pro- *decim.*
prietatis. Vnde eſt illud: *Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes, & veni ſequere me.* *Math.19.*
Et illud: *Qui non renunciauerit omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Secundum, eſt
obedientiæ. Vnde eſt illud: *Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum.* Et illud: *Super cathe-* *Luca 14.*
dram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi, quæ dicunt facite. Tertium, eſt caſtitatis. Vnde eſt illud: *Luca 9.*
Sunt eunuchi qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cælorum. Et illud: *Audiſtis quia dictum eſt anti-* *Matt.23.*
quis, Non mœchaberis: ego autem dico vobis, qui viderit mulierem ad cõcupiſcendum eam, iam mœchatus *Math.19.*
eſt in corde ſuo: vbi oſtenditut quod non ſolum damnabilis eſt conſenſus in opus mœchiæ, *Math.5.*
ſed & conſenſus ad delectandum in corde. Hæc tria conſilia prædicta, ſunt ſpecialia omnis
perfectæ religionis, & ſubſtantialia: quia ſuos obſcruatores elongant à malo, non ſolum
D quantum ad culpam: ſed etiam quãtum ad cauſam. Omne nanque malum oritut ex tripli-
ci radice: ſcilicet ex concupiſcentia carnis, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ.
Prædicta verò tria conſilia nos elongant perfectè ab hac triplici radiee: ſcilicet paupertas, à *Tres ſunt*
concupiſcentia oculotum: caſtitas, à concupiſcentia carnis: & obedientia, à ſuperbia vitæ. *malorum*
Quartum conſilium, eſt charitatis. Vnde eſt illud: *Diligite inimicos veſtros.* Iſtud quantum ad *radices.* *Luca 6.*
dilectionem affectus, eſt præceptum: ſed quantum ad dilectionem effectus, eſt conſilium:
quia inimico velle gratiam & gloriam, eſt neceſſitatis: ſed impendere opera beneficentiæ,
& oſtendere illi ſigna beneuolentiæ, eſt conſilij & perfectionis. Sanè negare ei ſigna fami-
liaritatis, quando veniam petit, vel ad familiaritatem non ſimulatoriè ſe ingetit, vel quan-
do neceſſitas expoſcit, vindicta eſt: quia tunc inter amicos eſt computandus: ſed quòd ali-
quis vltro ſe ad familiaritatem eius ingerat, hoc eſt perfectionis. Quintum conſilium,
E eſt manſuetudinis. Vnde illud: *Si quis te percuſſerit in maxillam vnam, præbe ei & aliam:* id eſt, *Math.5.*
paratus ſis & aliam percuſſionem ſuſtinere patienter: & iſtud eſt conſilium patientiæ, reſpe-
ctu læſionis corporum. Et illud: *Qui tecum vult iudicio contendere, & tunicam tollere, relinque ei* *Ibidem.*
& pallium: & iſtud eſt reſpectu ablationis terum. Cum contentione & fraude, nulli licet
ſua tepetere: cum charitate licet imperfectis, perfectis autem non: quia non repetere eſt
infirmis conſilium, perfectis vetò ptæceptum. Illis autem qui tenunciauerunt proptietati,
non licet repetere ſua: ſed vt congregationis. Sextum, eſt miſeticotdiæ & erogationis. Vn-
de eſt illud, *Omni petenti te tribue:* non propter ſe, ſed propter bonum commune. Et illud; Si *Luca 6.*
vis perfectus eſſe, vende omnia quæ habes, & da pauperibus. Dare ſuperfluum in extrema *Marci 10.*
neceſſitate, eſt neceſſitatis & debiti: ſed date quibus egemus, eſt conſilij. Septimum, eſt de *Math.5.*
ſimplicitate verborum. Vnde eſt illud: *Sit ſermo veſter eſt eſt, non non:* id eſt, ſi affirmatio vel *Ibidem.*
negatio eſt in ote, ſit etiam in cotde. Et illud: *Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non periurabis:*

ego autem dico, non iurare omnino. Iurare, quantum ad infirmitatem pertinet, permiſſionis eſt: A
non iurare autem, quantum ad perfectionem pertinet, conſilij eſt. Octauum, eſt de vitan-
Math. 5. da occaſione peccandi. Vnde eſt illud: *Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum & proiice abs te.*
Auguſti. lib. 1. de ſermo domi. in monte. Vbi ſecundum Auguſtinum. Nullum membrum ad literam præcipitur erui, ſed occaſio
peccandi: quia non ſolum peccata, ſed & occaſiones peccandi ſunt fugiendæ. Nonum, eſt
de rectitudine intentionis, & ſimplicitate operis vel finis. Vnde eſt illud: *Attendite ne iuſti-*
Math. 6. *tiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis.* Et illud: *Sic luceat lux veſtra coram homi-*
Ibidem 5. *nibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt.* Decimum, eſt de
Ibidem. conformitate operis & doctrinæ. Vnde eſt illud: *Qui fecerit & ſic docuerit, hic magnus vocabi-*
Math. 23. *tur in regno cœlorum.* Et illud: *Alligant hominibus onera grauia, digito autem ſuo nolunt ea mouere: di-*
cunt enim, & non faciunt. In prædicatione aliquando aſſeritur cenſio generaliter de his quæ
pertinent ad ſtatum ſalutis, aliquando Deo aſſeritur cenſio ſecundum ſtatum perfectionis, B
vtpote religionis. Primo modo tenetur facere quod dicit prædicator, cùm aſſerat omnes
ad hoc teneri. Secundo modo non tenetur, niſi ipſe perfectionem illam vouerit. Exiſtens
autem in peccato notorio, peccat quando prædicat: quia ſcandalizat. Exiſtens autem in
peccato occulto, ſi prædicat & non ſtudet ex ſuo delicto compungi, adhuc videtur pecca-
re: quia videtur contemnere. Vndecimum, eſt de vitanda ſollicitudine. Vnde eſt illud:
Math. 6. *Nolite ſolliciti eſſe.* Et illud: *Nolite cogitare de craſtino.* Vbi ſciendum, quòd quadruplex eſt ſol-
Sollicitudo quadruplex. licitudo. Prima eſt laudabilis: & eſt prouidentiæ ſpiritualis, quo ad animam, quomodo
quis Deo placeat omnem ſollicitudinem ſuam proiiciens in eum. Secunda eſt etiam lau-
dabilis: & eſt prouidentiæ temporalis ex fraterna charitate, qualis competit prælatis &
religioſis officiatis: qui præſunt in ſollicitudine. Tertia eſt tolerabilis, & eſt curæ tempora-
lis, quo ad corpus. Quarta eſt vituperabilis: & eſt ſuperfluæ theſaurizationis, quo ad auari- C
tiam. Prima conſulitur conſilio iſto. Secunda præcipitur. Tertia permittitur. Quarta pro-
hibetur. Duodecimum conſilium eſt de fraterna correptione. Vnde eſt illud: *Si peccauerit*
Math. 18. *in te frater tuus, corripe eum, &c.* Corripere fratrem quandoque eſt conſilium: vt quando ali-
Corripere proximum, quando ſit præceptum, vel conſiliũ. quis corripit fratrem de venialibus, & illum cum quo nihil facere habet niſi communem
charitatem, quandoque eſt præceptum: vt quando corripitur de mortali, & iſto ſecundo
modo pertinet ad omnes, & obligat ſemper: ſed non ad ſemper: quia pro loco & tempore,
ſcilicet quando vacat & licet, & créditur quod vtilis ſit correptio. Et ad hoc præceptum
maximè tenentur prælati, quo ad eos quorum curam gerunt. Omnia præmiſſa Domini
præcepta & conſilia facilia ſunt volenti, & Dei timorem præ oculis habenti. Vnde Chry-
ſoſtomus: Sit tibi timor Dei, omni neceſſitate violentior. Si enim velis occaſiones ſemper
obiicere, nihil de eis quæ ſunt imperata cuſtodies: & ita prorſus omnia quæ ſunt præcepta D
calcabis. Quia ſi legem volueris cuſtodire Chriſti: neceſſitatem quidem nullam, quæ te
ab obſeruatione eius impediat aliquando patieris. Noli igitur ô homo in ocium reclinare,
nec diſſòluas bonam animi voluntatem: neque enim quæ imperantur oneroſa ſunt. Tan-
tummodo velle ſufficit, & totum quod iubetur impletum eſt. Quòd ſi mihi conſuetudi-
nem tuam opponis vt legem, per hanc ipſam te admoneo quàm ſit facilis iſta correctio.
Si enim in aliam conſuetudinem ex alia te conuerteris: hoc quod tibi difficile videtur, ef-
feceris. Quia ſicut ad vitiandum conſuetudo eſt violentia: ita fit potens ad corrigendum.
Et iterum: Si in vſum ſemel bonæ Philoſophiæ tranſeas, etiam ſi poſtea aliquis tibi torpor
Chryſoſto. hom. 56. in Geneſin. obrepat, non tamen facilè poteris horum quippiam quæ præcepta ſunt tranſgredi, bona
ſcilicet conſuetudine firmitatem iam imitante natura. Quàm enim facile eſt dormire,
Conſuetudo bona. comedere, bibere, reſpirare: tam nobis facilia erunt bona conſuetudine, etiam opera vir- E
tutis. Hæc Chryſoſtomus. Vnde & Tullius: Optima forma viuendi eligenda eſt, quam io-
Cicero 1. offic. cundam reddit conſuetudo. Tantum etiam delecteris & complaceat tibi in præceptis &
conſiliis Domini, vt ſi non ſine grauamine vel difficultate videantur fieri, coneris tamen
ob honorem ipſius legiſlatoris ſeruare quantum ipſe vires dabit: quia etſi propter ipſum
Patimur inuiti. pati non elegeris, nihilominus aliter patieris. Vt enim dicit Auguſtinus: In hoc mũdo non
timere, non dolere, non periclitari impoſſibile eſt: ſed plurimum intereſt qua cauſa, qua
Chryſoſto. expectatione, quo termino quiſq; patiatur. Vnde Chryſoſtomus ſi non propter Chriſtum
hom. 77. in Mathæum. elegerimus aliquid pati dolorum, neceſſe eſt eos omnino & aliter ſuſtinere. Neque enim ſi
propter Chriſtum non mortuus fueris, immortalis eris: neque ſi propter Chriſtum non
proieceris pecunias, ferens eas abibis. Hæc expetit à te, quæ & non expetente eo dabis.
Hæc te vult facere tua voluntate, quæ & ex neceſſitate te oportet facere. Expetit autem

ſolum

A ſolum propter eum fieri: quia cõtinget & hæc tranſire à neceſſitate, quæ ſecundum naturam fit. Ergo non iniuſtè auertit & punit Deus, cùm in omnibus ſeipſum nobis præbeat, nos autem reſiſtimus. Ego, inquit, pater, ego & amicus & frater & ſoror & mater: & omne quodcunque volueris ego ſum: ſolum familiariter te habeas ad me: quia omnino neceſſe eſt te pati, elige pati propter me. Ego inops propter te, & peregrinus propter te, in cruce propter te, in ſepulchro propter te: ſuperius propter te interpello patrem, Inferius pro te ligatus, veni à patre: omnia mihi tu es, & frater, & cohæres, & amicus, & membrum. Quid plus vis? Quid eum qui te diligit auertis? Quid huic mundo laboras? Quid vaſe hauris perforato? Hoc enim eſt in præſenti vita laborare. Quid flammam incẽdis? Quid aërem impugnas? Qui inaniter curris? *Vanitas enim vanitatum, & omnia ſunt vanitas.* Ita humiliemus noſmetipſos, & potiores efficiamur, vt qui dignè hìc viximus, futuris fruamur bonis. Hæc Chry-
B ſoſtomus. Prædicta autem duodecim conſilia, duodecim lapidibus præcioſis poſſunt adaptari. Primum enim conſilium, quod eſt paupertatis, ſignificatur per lapidem ſaphirum. Saphirus enim flaui coloris eſt, ſicut cœlum ſerenatum: ſic pauperes colorẽ cœleſtem habent, pro quanto à terrenis totaliter elongati ſolis cœleſtibus intendunt. Item Saphirus dicitur ardorem interiorem refrigerare, & oculos purgare: ſic ſancta paupertas ardòrem cupiditatis rerum temporalium, quia communiter homines mundani æſtuant, ira in animo iſtorum pauperum refrigerat, vt omnia terrena bona arbitrentur vt ſtercora. Et ideo facit eos habere oculos mundos & limpidos ad contemplandum cœleſtia: qui non ſunt terrenorum puluere obfuſcati. Item ſaphirus fugat ſquinantiam, & morbum qui dicitur noli me tangere: & vniuerſaliter valet ad apoſtema calida. Sic paupertas ſpiritus, tumores & infectiones vitiorum non compatitur: ſed ea fugat & ſedat. Secundum conſilium, quod eſt

Eccle. 1.

Duodecim cõſilia, duodecim lapillis comparati.

Saphirus paupertas.

C obedientia, ſignificatur per lapidem topazium. Topazius in colore eſt auro ſimilis: ſic obedientia. Color enim auri nobiliſſimus eſt, ſine quo nulla pictura eſt perfecta. Et certè ſine qua obedientia nulla perfecta virtus eſt: quia ſecundum Auguſtinum, Sine obedientia omnia vacua, & cum obedientia omnia plena charitate reperiuntur. Item topazius bullientes aquas compeſcit: ſic obedientia aquas humanæ fluxibilitatis compeſcit. Nam ex naturali fomite in nobis incentiua vitiorum ebulliunt, quibus obedientia frenum imponit. Item topazius iram reſtringit, & certè obedientia iram & omnem paſſionem animi mitigat: quia quæcunque paſſio vel tentatio in animo irrepſerit, ſuperueniente maiorum obedientia reſtringitur in homine obediente. Tertium conſilium, quod eſt caſtitas: ſignificatur per lapidem ſmaragdum. Smaragdus enim eſt à tota ſpecie amator caſtitatis, & nullo modo ſuſtinet coitum niſi rumpatur. Vnde & geſtãtem ſe ad caſtitatẽ inclinat. Eſt autem

Topazius obedientia.

Auguſti. ſermone de obedientia.

Smaragd⁹, Caſtitas.

D viridis præ omnibus rebus virentibus: cuius etiam fulgore vicinus aër virere cernitur, nec eius viror ſole vel luna, vel vmbra obfuſcatur. Sic caſtitas inter alias virtutes viret. Vnde & virgo dicta eſt à virore: & ipſa caſtitas eſt viror omnium virtutum, ita vt etiam proximas exemplariter & virtualiter virere faciat: nec obſcuratur ſole, id eſt, æſtu cuiuſlibet tentationis: nec obfuſcatur luna mundanæ gloriationis, nec vmbra carnalis delectationis Item ſmaragdus motus laſciuos compeſcit, viſum refocillat, gratum hominẽ in verbis reddit, & hæc tria ad literã efficit caſtitas vt patet. Itẽ ſmaragdus tẽpeſtates auertit, & caducũ morbum curare dicitur: ſic caſtitas tempeſtatẽ carnalis impugnationis reprimit, & morbũ eius: vnde homo quaſi caducus & amẽs efficitur, compeſcit. Quartum conſilium, quod eſt charitas, prout extenditur ad dilectionem inimicorum, ſignatur per carbunculũ. Carbunculus enim ſe habet ad alios lapides ſicut aurum ad cætera metalla, & dicitur aliorũ lapidũ
E virtutem habere: ſic charitas excellit omnes virtutes, & complectitur in ſe virtutes vniuerſas. Carbunculus etiam eſt calore igneus, ſicut carbo viuus nocte magis lucet quàm die, & circa ſe noctem quaſi in diem mutat: ſic charitas ignis eſt, & magis lucet in nocte aduerſitatis, quàm in die proſperitatis: imò etiam noctem aduerſitatis & tribulationis, vertit in diem conſolationis. Item carbunculus fugat venenum aëreum & uaporoſum, ſic charitas ſua benignitate omnem maliriã infectiuã vincit. Quintum conſilium, quod eſt manſuetudo, ſignatur per ametiſtum. Ametiſtus enim eſt colororis violacei, & habet virtutem refrigerandi & leniendi, vnde operatur contra ebrietatem: ſic manſuetudo refrigerat calorem iracundiæ, & lenit appetitum vindictæ: vnde & ebrietatem mentis, qua aliqui rapiuntur extra moderamen rationis, ex crapula animi ſedat: & hominẽ tranquilũ reddit. Itẽ ametiſt⁹ reprimit malas cogitationes, & cõfert inſcibilibus intellectũ ſic & mãſuetudo

Carbunculus, Charitas.

Ametiſtus, manſuetudo.

quia vt dicit Ambroſius, Manſuetus homo cordis eſt medicus. Et Plaſmiſta: *Docebit mites* A
Pſal.24. *Onichinus.* *Miſericordia.* *vias ſuas.* Sextum conſilium, quod eſt miſericordia, ſignatur per onichinum. Onichinus in
colore & magnitudioe eſt ad ſimilitudinem vnguis humani: per vogues autem in ſcripta
vltimatæ operationes deſignanrur: & certè conſilium miſericordiæ extendit ſe etiam vſ-
que ad vltimum poſſibilitatis noſtræ: imò perfecta miſericordia non habet vltimum, &
nunquam impletur: quia ſi miſerearis quaotum potes, plus tamen velle debes. Item Oni-
chinus appoſitus infirmo oculo, ſponte ſua, quaſi res ſenſata, intrat ſine læſione & circuit
oculum, & penetrar interius omnes partes, quouſque eius contrarios humores prorſus ex-
Luca 11. cuſſerit: ſic miſericordia naturalitet ex ſeipſa oculum cordis ſubintrat, & cùm pium cor
intrauerit, emundat ipſum ab humoribus vitioſis. Vnde Dominus: *Date inquit, eleemoſynam,
& ecce omnia munda ſunt vobis.* Onichinus etiam valet contra ſcabiem, & dealbat faciem: ſic
miſericordia ſcabiem peccatorum abſtergit, & faciem animæ dealbat: quia ſicut aqua ex- B
tinguit ignem, ita eleemoſyna exringuit peccatum. Et vt dicit Cbryſoſtomus: Eleemoſyna
illuſtrat animam, & eam bonam efficit & decoram. Septimum conſilium, quod eſt ſimpli-
Iaſpis, ſermo. citas verborum, ſignificatur pet iaſpidem. Iaſpis enim bonus eſt, vitidis, tranſlucens, & ru-
beas babens venas: ſic ſermo noſter debet eſſe viridis, vt ſemper aliquid boni germinet,
quod eſt contra vaniloquos: debet eſſe tranſparens, vt in verbis appareat intentio cordis,
quod eſt contra doloſos & mendaces: debet etiam habere venas rubeas charitatis ad pro-
ximũ, ad quẽ & de quo eſt ſermo, quod eſt cõtra ſuſurratores, detractatores, cõuiciatores
& calũniatores. Itẽ iapſis fugat febrẽ & hydropiſim, & ſtringit fluxũ ſanguinis: ſic ſimplicitas
verbotum fugat febrem iracumdiæ: *quia reſponſio mollis frangit iram:* curat hydropiſim auari-
tiæ, nam apud mercatores & alios temporalibus lucris inhiantes, verborum ſimplicitas re-
Prou.15.a putatur fatuitas. Stringit etiam fluxum ſanguinis, carnalis videlicet concupiſcentiæ, quæ ex C
ſimulatis colloquiis ſæpe excitatur. Octauum conſilium, quod eſt vitatio occaſionis pec-
Chryſolitus, Occaſionis peccãdi vitatio. cati, ſignificatur per Cbryſolitum. Chryſolitus enim micat ad ſolem quaſi ſtella aurea: &
ſi ponitur in igne, reſilit ab igne: ſic cautela occaſionis peccãdi micat in anima, quaſi ſtella
aurea, dirigens hominem in factis ſuis inſtar ſtellæ maris, vt ſine offeoſione peccati pertin-
gat ad portum: & per hanc cautelam mox vt homo aduertit ſe eſſe in periculo, reſilit fugiẽ-
do à tali oportunitate, quaſi ab igne. Item Chryſolitus repellit ſtultioam, & confert ſapien-
tiam: ſic vitare occaſiones peccandi, eſt magnæ ſapieotiæ: ſicut contrariò quærere oportu-
Berillus, intentionis rectitudo. nitates peccandi, magnæ ſtultitiæ eſt. Nonum conſilium, quod eſt rectitudo intentionis, ac
ſimplicitas finis, ſignatur per berillum. Berillus enim eſt coloris pallidi & tranſparentis, &
illi optimi ſunt qui maculas interius non habent: ſed bona opera noſtra debẽt eſſe pallida,
ſcilicet ſpiritualia & tranſparentia, vt videantur ab bominibus pro bono exemplo & Dei D
gloria: & hoc tunc ſolum eſt laudabile, quãdo intẽtio eſt pura intus in corde: ita quòd non
ſint maculæ intentionis ſiniſtræ, Item berillus ſi ſit rotundus, & opponitur ſoli, ignem ac-
cendit in carbone mortuo: ſic bonum opus, ſi ſit bene rotuodatum, id eſt, ex omni parte de-
bitis circonſtantiis coæquatum, & non obligarum vel diſtortum à fine debito, & ſi directè
opponatur ſoli, ita vt tota intentio dirigatur ad lumen, tunc accendit carbones mortuos: id
eſt, opera oostra prius per peccata mortificata reuiuiſcere facit: vel etiam quia eius ardor
accendir proximos mortuos pro peccatis, qui eius exemplo accenduntur ad pœnitentiã.
Item berillus valet contra ſquinantiam & glandes: ſic rectitudo intentionis valet contra
tumefactiones hypocriſis & vanæ gloriarionis. Item berillus valet contra pericula boſtiũ,
& reddit hominem inuictum: ſic quia hoſtes noſtri dæmones nituntur bona opera oostra
vitiare per inanem glotiam, & ſuperbiam ſpiritualem (quia ſecundum Auguſtinum, bonis E
operibus incidiantur vt pereaot) contra hoc Berillus rectæ intentionis reddit hominem
inuictum. Item Berillus amorem inter coniuges recoociliat: & certa bona opera noſtra, re-
Lyncurius, doctrina cõcionatoru. cta intentione ſimpliciter in Deum directa, reconciliant animam cum Deo ſponſo ſuo.
Decimum concilium, quod eſt conformitas operum ad doctrinam, ſignatur per Lyncuriũ.
Lyncurius eſt lapis qui fit ex vrina Lyncis, nam vt Plinius dicit: vrina huius animalis in lapi-
dem dureſcit. Lynci comparatur doctor, vel prædicator, propter acumeo viſus intellectus:
cuius doctrina prius debet eſſe in ſeipſo digeſta, per operationem ſibi incorporata: & tune
quaſi ex abundantia vitæ ſuæ ſtillare in præcioſum liquorem doctrinæ, ad profectum alio-
rum: ſed ipſe deber prius id quod purius eſt ſibi incorporaſſe: ſicut poſtquam id quod pu-
rius eſt in vrina, conuerſum eſt in ſubſtantiam aliti, extunc liquor vrinalis egreditur: vode
ſicut malum ſignum eſt in natura, quando liquor vrinalis indigeſtus & crudus emittitur: ſic
malum

A malum indicium eſt in moribus quando id quod docetur, prius opere non impletur. Item
Lyncurius confert conſtipatis, & ventrem ſoluit: ſic cùm aliqui pleni malis humoribus
peccatorum, per confeſſionẽ eos egerere nequeunt, ſæpe tales ex prædicatione exempla-
ris viri, cuius vita plus prædicat quàm doctrina, remedium conſequuntur. Vndecimum
conſilium, quod eſt vitatio ſollicitudinis, ſignatur per lapidem Achatem. Achates eſt ni-
gri coloris, cum albis venis intermixtus. In nigro colore deſignatur humilitas, & deſpectus
mundi: quæ ſunt in iſtis qui à ſollicitudine temporalium ſunt abſtracti. Nam ipſi mundum
deſpiciunt, & à mundo deſpecti ſunt. Sed in hac vita non poteſt eſſe omnimoda abſtractio
ab omni ſollicitudine: ſed propter neceſſitates corporis parua ſollicitudo permittitur etiã *Achates. humilitas.*
perfectis: & hoc ſignificatur per venas albas intermixtas. Item Achates venena fugat, ſitim
ſedat, viſum fouet: ſic vitatio ſollicitudinis venena mundani cõtagij fugat: nam omnia iſta
B mundana venenoſa ſunt, & vix abſque contagio animæ tractari poſſunt. Item ſollicitudo
temporalium ſitim prouocat, quia multum attrahit: & auarus non ſatiatur, ſicut qui nun-
quam dicit ſufficit. Sed ab iſtis, ſcilicet veneno & ſiti, vitatio ſollicitudinis per oppoſitum
præſeruat. Quæ etiam fouet viſum intellectualem: quia quanto minus diſgregatur ad tẽ-
poralia, tanto fortificatur ad ſpiritualia. Duodecimum conſilium, quod eſt fraterna corre-
ptio, ſignificatur per Sardium. Sardius eſt coloris rubei, ſed atri: ſicut terra rubea. Sic frater- *Sardius, fraterna correptio.*
na correptio debet eſſe rubea ex charitate, qua fieri debet: ſed quia charitas iſta ſemper eſt
cum dolore & compaſſione, propter delictum fratris: ideo rubor ille eſt turbulentus. Item
Sardius reſtringit fluxum ſanguinis: ſic correptio fraterna reſtringit fluxibilitatem peccan-
di, pro quanto per huiuſmodi correptionem multi reſtringuntur à peccando. Item Sardius
accendit animum ad gaudium, & acuit ingenium: ſic correptio fraterna fratrem bonum
C ex poſtfacto facit gaudentem: acuit etiam ingenium, quia ſecundum apoſtolum. *omnia quæ* *Ephe. 5.*
arguuntur á lumine manifeſtantur.

ORATIO.

DOmine Ieſu Chriſte, Rex meus & Deus meus, qui me creaſti & redemiſti, & inſuper ad me regendum non ſolum præcepta dediſti, ſed & concilia addidiſti: regnum quæſo in me conſtitue, & me rege. Illa bonitas & charitas tua, quæ te coegit ad creandum & redimendum, ipſa cogat ad regendum. Quid enim prodeſſet quod compoſuit & refecit bonitas & charitas tua: ſi non me regat dextera tua? Rege ergo me Domine, & regna in me: vt te rectore, te duce, valeam non ſolum quæ præcipis, ſed & ea quæ conſulis lætus adimplere. Amen.

D

De difficultate & impoſſibilitate intrandi diuitem in regnum cœlorum. Et de præmio relinquentium omnia, & ſequentium Chriſtum. CAPVT. XIII.

VIdens autem Ieſus iuuenem triſtem factum ex paupertatis perſuaſione, & *Math. 19.*
abiiſſe: occaſione huius habentis diuitias, ingreditur ſermonem de auaro, *Marci 10.* *Luca 18.*
ſub diuitis nomine: & vt diſcipulos cõfirmet in aſſumpta perfectione: nec
cis graue ſit quòd relictis omnibus ſecuti ſunt Chriſtum, oſtendit quomo-
do diuitiæ faciunt difficultatem ad perfectionem, & regnum conſequẽ- *Diuitiarũ amor.*
dum, dicens: *Amen dico vobis: quia diues difficile intrabit in regnum cælorũ*: quod
ſcilicet eſt pauperum: non dicit impoſſibile: ſed difficile: quia difficile eſt diuitias poſſidere,
E & non teneri nimis earũ amore: quia, vt dicit Auguſtinus, Bona terrena diliguntur arctius *Auguſt. epiſtola 34.*
adepta, quàm concupita: aliud eſt enim nolle incorporare quæ deſunt, aliud iam incorpo-
rata diuellere: illa enim velut extranea iam repudiantur: iſta velut membra præſcinduntur. *Chryſoſto.*
Et vt dicit Chryſoſto. Appoſitio diuitiatum maiorem apponit flammam, & vehementior *hom. 64. in*
fit Cupido. Vbi ergo difficile ponitur, non impoſſibilitas prætenditur: ſed raritas demon- *Mathæum,*
ſtratur. Difficilè enim diuitiæ habitæ contẽnuntur, & vix aliquis res ſeculi ſine ſeculi vitiis
aſſequitur. Hæ enim ſunt ſpinæ & tribuli, qui ſuffocauerunt ſemen Dei. Quare tutũ eſt nec
habere, nec amare diuitias: quia vt ait Beda, Qui hìc multiplicandis diuitiis incumbunt, al- *Beda ĩ cap.*
terius vitæ gaudia quærere contemnũt. Vnde Hiero. Superflua eſt cura de rebus corrupti- *10. Marci.* *Hierony. in*
bilibus, quæ cum anguſtia prodeunt, adeptæ paruo tẽpore ſubſiſtunt, ſubſiſtentes ſollici- *cap. 13.*
tudinem ingerunt, recedentes dolorem faciunt: & quod peius eſt, ingreſſum regni frequẽ- *Math.*
ter impediunt. Deinde quaſi impoſſibile hoc oſtendit, & quomodo diuitiæ faciunt impoſ-

Difficile eſt ſaluari diuitem. *Ambroſius ſermone 10.* *Diuitias habere.* *Pſal.69.b* *Pſal.61.c* *Auguſti. lib. 1. de quaſtio. euang. cap. 26.* *Galat.6.* *Acus.* *Auguſti. lib. 2. de queſt.euãg. cap.47.* *Chryſoſto. hom.64.in Mathæum.*

ſibilitatem ad conſequendum perfectionem,& regnum cœlorum,dicens : *Facilius eſt came-* A
*lum per foramen acus tranſire,quàm diuitem,*ſcilicet inordinatas diuitias amãtem *intrare in regnũ*
cœlorum:ſcilicet portam anguſtam & arctam. Verbum terribile diuitibus : quorũ nulla bo-
na ſunt in cœlo,ſicut pauperum nulla bona ſunt in mundo. Vnde Ambroſius : Nam ideo
nudi accedimus ad lauacrum:vt nudi ad cœli ianuam properemus. Quàm autem incon-
gruum & abſurdum eſt, vt quem nudum mater genuit, nudum ſuſcepit eccleſia, diues in-
trare velit in cœlum.Hæc Ambroſius. Vbi attende,quòd quando quis vult habere diuitias:
& non quidem in eis confidendo,vel finem & ſpem conſtituendo : ſed tamen vtendo eis
afficitur,& cum amore citra Deum eas poſſider, ita quòd à perfecto amore Dei & libera
ſequela Chriſti aliqualiter impeditur:ſic difficilè regnum cœlorum ingreditur. Sed quan-
do quis confidit in diuitiis,& in ipſis finem & ſpem conſtituit,vt inde ſuperbiat & laſciuiat
retinens eas cupidè & inordinatè,cum amore ſupra Deum : nec ad egenos manus exten- B
dens:ſic impoſſibile eſt eum intrare in regnum cœlorum. Vnde quod dixit difficile,reſpe-
ctu diuitis,primo modo:dicit impoſſibile,reſpectu diuitis, ſecundo modo. Quomodo er-
go plurimi diuites regnum Dei intrauerunt:niſi quia Deo inſpirãte pro nibilo diuitias ha-
buerunt? Nunquid Dauid in diuitiis confidebat,qui de ſeipſo canens ait:*ego verò egenus ſum*
& pauper. Alios quoque hortatur dicens:*Diuitiæ ſi affluant,nolite cor apponere.* Vnde Auguſti-
nus: Diuitem ergo hic appellat cupidum rerum temporalium,& de talibus ſuperbientem:
his diuitibus contrarij ſunt pauperes ſpiritu, quorum eſt regnum cœlorum. Hæc Auguſti-
nus. Aliud eſt diuitias habere,aliud amare. Multi habent,& non amant:multi non habent,
& amant. Item alij habent,& amant:alij nec habere, nec amare ſe gaudent : qui vltimi tu-
tiores ſunt,& cum apoſtolo dicere poſſunt : *Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.* Vnde
quidam philoſophus ait: Licet inter diuitias eſſe pauperem : nec maior eſt ille, qui ſic vti- C
tur fictilibus ſicut argento:nec minor ille qui ſic argento ſicut fictilibus vtitur. Vel facilius
hic,minus ſignificat poſitiuo ſui contrarij : id eſt,minus difficile eſt. Poteſt enim Deus fa-
cere vt tranſeat camelus per foramen acus, nullo obſtante : auarum verò, qui hic nomine
diuitis intelligitur, ponere in gloriam, etſi poteſt de potentia, non tamen de iuſtitia, quæ
reclamat. Oportet enim auarum amorem opum dimittere, ſi vult ad vitam intrare. Vel
camelus non poteſt intrare per foramen acus, niſi diuidatur per multas partes minutas
quòd eſt facilius, quàm diuitem in diuitiis confidentem, & per amorem eis inhærentem
intrare in regnum cœlorum:quia illud eſt aliquo modo poſſibile, iſtud impoſſibile. Vel vt
dicitur, quædam porta erat in Hieruſalem, quæ dicebatur Acus, per cuius foramen non
niſi depoſito onere & flexis genibus poterat intrare camelus : ſic & nec diues per viam ar-
ctam poteſt intrare in regnum cœlorum,niſi depoſitis diuitiis,vel per abiectionem eas re- D
linquendo:vel ſaltem per ſubiectionem eas non amando. Vel per camelum, cuius vnicum
& ſingulare officium eſt onera portare,hi intelliguntur qui peccatorum pondere prægra-
uantur. *Facilius eſt ergo camelum,* id eſt aliquem valde peccatorem, *tranſire per foramen acus,* id
eſt,per arctam & anguſtã viam, quę ducit ad vitam, *quàm diuitem* cupidum *intrare in regnum*
cœlorum, quia ille facilius à peccatis,quàm iſte à diuitiarum ſpe ſeparari poteſt. Quòd au-
tem nomine diuitiarum auarum ſignificaſſet, hinc patet : quia *diſcipuli,* inopes & pauperes
hæc audientes, & iam hominibus compatientes, affectúque charitatis ſalutem illorum zæ-
lantes,quærunt admirando, *dicentes: Quis ergo poterit ſaluus eſſe?* cùm penè omnes cupiant di-
uites fieri. Intellexerunt enim, ſecundum Auguſtinum, omnes qui diuitias cupiunt vel
amant: etiam ſi non habeant, vel adipiſci nequeant, in diuitum numero deputari : & ſic
multi ſunt diuites, & pauci pauperes. Plures enim rebus ſunt pauperes, quàm diuites: & E
ita plures ſaluari poſſent,ſi de poſſeſſoribus opum dixiſſet. Hoc autem dicebant,quia pau-
ci ſunt qui diuitias non diligant,vel non appetant. *Ieſus autem aſpiciens,* illos oculo modeſto
& manſueto,clementia ſua ſeueritatem ſententiæ temperat:& timidam eorum mentem
mitigat,& eos conſolans ait: *Apud homines,* quorum ſcilicet eſt per ſe cadere,non per ſe re-
ſurgere, *hoc impoſſibile eſt:* vt per ſe à ſuis cupiditatibus conuertantur & ſaluentur : quia non
poſſunt ad hoc attingere ex virtute propria, ſed ſolum ex gratia diuina : *apud Deum autem*
omnia ſunt poſſibilia, qui per gratiam poteſt affectum à diuitiis ſeparare : & hominem à cu-
piditate terrenorum, ad charitatem cœleſtium conuertere. Vnde non eſt hoc ſic intelli-
gẽdum,quòd diues cum ſua cupiditate, & ſuperbia in regnum Dei ſit intraturus: ſed poſ-
ſibile eſt Deo, vt à cupiditate & ſuperbia ad charitatem & humilitatem conuertatur, &
ſic intret. Compoſitam Deus non facit, diuiſam facit. Vbi Chryſoſtom. Neque etiam hoc
ideo

A ideo dicitur vt reſupinus iaceas, & ſic ab impoſſibilibus abſtineas: ſed vt magnitudinem
iuſtitiæ conſiderans, inſilias Deum rogans. Fugiamus ergo peſſimam auaritiam, quæ nos *Auaritiæ*
terræ affigit: nóſque intrare in regnum cœlorum, & ſaluari non permittit. Vnde Chryſoſto- *fugam ſua-*
mus: Quid igitur tota mente auidi diuitiis inhiamus, quandoquidem nos iſtæ in cœlum *det.*
euehere non poſſunt: Rege cœlorum inclamante nobis atque dicente: quia difficile ſit nos *Chryſoſt.*
cum diuitiis diuinæ illius inhabitationis intrare veſtibulum, ſi non impendimus omnia. *hom. 9. in Matthæum.*
Et quanam hoc, inquis, ratione poſsibile eſt? Si ſcilicet alum, id eſt, cœleſtis regni amorem,
intra tuum pectus incluſeris. Qui enim concupiſcit illius regni gloriam, facilè irridebit
auaritiam. Qui ſemel Chriſti ſeruus effectus eſt, non erit mammonæ famulus: cuius certè
è regione ſit Dominus: itaque ſoluamus aliquando hos peſsimos arctiſsimóſque nodos. Si
enim inſenſibiles materias non vincimus, quemadmodum incorporeas poſſumus ſupera-
B re virtutes? Hæc igitur intelligentes fugiamus morbum hunc omnino lætalem, & venena-
tiſsimos auaritiæ morſus curemus. Hæc Chryſoſtomus. Et quia Dominus dixit iuueni,
quòd omnia relinqueret, ſi perfectus eſſe vellet: Petrus pro ſe & aliis apoſtolis reſpondens
ait: *Ecce nos reliquimus omnia.* Et quia non ſufficit tantum relinquere, iungit quod perfectum
eſt, *& ſecuti ſumus te*, ſequi enim Chriſtum, eſt fidei dilectione & deuotione ipſum imitari.
Ille, inquit, diues neque omnia dimittere, neque ſequi te voluit: cui etiam quid reſponde-
ris audiuimus. De nobis autem quid dicis, qui & omnia reliquimus, & omnibus omnino
poſtpoſitis te ſecuti ſumus. Igitur fecimus quod iuſsiſti illi. *Quid igitur erit nobis?* & quid da-
bis præmij? Adoleſcēti ſua portio maneat, mūdus: ſcire cupio quid ſit noſtra portio, Deus. *Omnia relinquere.*
Illa enim omnia reliquerat Petrus, de quibus dictum eſt, *Vanitas vanitatum & omnia vanitas:* *Eccl. 1.*
illa autem omnia retinuerat, de quibus dictum eſt, *Deus eſt omnia in omnibus.* Licet Petrus *1. Cor. 15.*
C non omnia, imò valde pauca habuerit, tamen omnia reliquit: quia nihil ſibi retinuit: & vo-
luntatem habendi, quæ capax omnium volitorum eſt, dimiſit. Nemo enim omnia habere
poteſt. Velle autem poteſt: quia voluntas etiam impoſsibilium eſt. Licet ergo eſſet pauper
in actu, tamen habebat multa in potentia: & quia per paupertatem voluntariam non ſolū
relinquuntur poſſeſſa in actu: ſed & poſsibilitas acquirendi & poſsidendi alia: & iſta poſ-
ſibilitas aliquo modo ſe extendit ad omnia: ideo conuenienter Petrus dixit, quòd omnia
reliquit: quia omnem cupiditatem dimiſit. Non autem ad iactātiam, ſed veridicè & ad no-
ſtram inſtructionem loquitur Petrus, vt det fiduciam pauperibus, ne ſolos diuites qui diui-
tias poſſunt relinquere, æſtimēt ad perfectionis gratiam peruenire. Poſſunt nempe perue-
nire & pauperes, qui quæ habent ſaltem animum & affectum habendi relinquunt. Maius
quidem eſt habendi voluntatem, quàm ipſum habere derelinquere. Nam vt dicit Auguſt. *Auguſt. in*
D Multis mortuus eſt mundus, ipſi tamen viciſsim mundo mortui non ſunt: bona enim ſeculi *Pſal. 142.*
diligunt: & tamen ipſa quæ diligunt, minimè conſequuntur. Item dicit hoc Petrus, vt diui-
tum ſuperbiam reprimat: ne qui plures diuitas reliquerunt, ſuam humilitatem deſerant, &
pauperes contemnant, ac cæteris perfectiores ſe dicant. Nō enim qui plura reliquit: ſed qui
maioris dilectionis affectu relinquendi omnia, Chriſtum conſequitur, perfectior eſt dicē-
dus. Vnde putandū, quòd Petrus magis confidens de animo & affectu ſuo, quàm de quan-
titate ipſarum rerum relictarum, fiducialiter & cōfidenter ait: ecce nos reliquimus omnia.
Vnde Origenes: Etſi enim minima cū fratre reliquit, ſed non minima ſunt æſtimata apud *Origenes*
Deum: conſiderantem quoniam ex tanta plenitudine dilectionis illa minima reliquerūt, *tract. 9. in*
vt etiā ſi multas habuiſſent poſſeſſiones, omnes reliquiſſent. Item dicit hoc Petrus, nō tan- *Matthæum.*
tum pro ſe, ſed & pro omnibus: interrogās, quid ergo erit nobis? vt audito præmio omnes
alliciat ad perfectionē & Chriſti ſequelam. Vnde Bernard. Dixit Simon Petrus ad Ieſum, *Bernardus*
E Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te. Hæc nēpe ſunt verba, quæ & contemptum *ſermone de*
mundi in vniuerſo mundo, & voluntariā perſuaſere hominibus paupertatē. Hæc ſunt quæ *verbis euan-*
monachis clauſtra replent, deſerta anachoritis. Hæc, inquit, ſunt verba quæ Ægyptū ſpo- *gelij, Ecce*
liāt, & optima quæque eius vaſa diripiūt. Hic ſermo viuus & efficax cōuertens animas feli- *nos reliqui-*
ci æmulatione ſanctitatis, & veritatis promiſsione fideli. Omnia ſanè dixerim nō tantū poſ- *mus omnia.*
ſeſsiones: ſed etiam cupiditates, & eas maximè: plus enim mundi concupiſcentia, quàm
ſubſtantia nocet. Et hæc fugiendarum cauſa diuitiarum præcipua eſt, quòd aut vix aut
nunquam ſine amore valeant poſsideri. Limoſa ſiquidem & glutinoſa nimis, non modo
exterior, verumetiam interior ſubſtantia noſtra videtur: & facilè cor humanum omnibus
quæ frequentat adhæret. Age ergo qui relinquere omnia diſponis, te quoque inter relin-
quenda numerare memento: imò verò maximè & principaliter abnega teipſum, ſi deli-

beras ſequi eum qui exinaniuit propter te ſemetipſum. Pone grauiſſimam ſarcinam, pone A
illa quinque non hominum planè iuga ſed boum, quæ tibi inſipienter emiſti: alioquin ſe-
qui ſpõſum & venire ad nuptias ſpirituales, quinaria hac preſſus & oppreſſus corporis ſen-
ſualitate non poteris. Hæc Bernardus. Et reſpondens Dominus tangit triplex præmium
quod conſequuntur relinquentes omnia, & ſequentes Chriſtum: & per eandem viam am-
bulantes ſecum. Primum eſt, quia cum Domino iudicabunt. Vnde dicit: *Amen*, id eſt, fideli-
ter *dico vobis* quibuſcunque fidelibus, *quòd vos qui* dimiſſis omnibus terrenis *ſecuti eſtis me*
imitatione viuendi, *in regeneratione* id eſt in iudicio, tempore regenerationis generis huma-
Regenerationes duæ. ni. Duæ enim ſunt regenerationes. Prima animarũ ex aqua & ſpiritu in baptiſmo. Secũda
corporũ in generali reſurrectione, quę quidẽ reſurrectio dicitur regeneratio vel ſecũda ge-
neratio: quia terminatur ad eſſe acceptũ ſecũdatio, *cũ ſederit filius hominis*, ad iudicãdũ mũ-
dũ: qa ſicut in forma hominis iudicatus fuit, ita in formã humana iudicabit, *in ſede maieſtatis* B
ſuæ, manifeſtã potentiã oſtẽdendo, qui in primo aduentu ſedit in ſede humilitatis latẽdo &
maieſtatẽ occultãdo *ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus Iſrael*. In duo-
decim apoſtolis vniuerſitas ſignificatur iudicãtium: ſcilicet perfectorum qui propter euã-
gelium omnia ſua dimiſerunt, & ſecuti ſunt Dominum: in duodecim tribubus vniuerſitas
iudicandorum, bonorum & malorum. Vbi Gregor. Felix pauperras voluntaria relinquen-
tium omnia, & ſequẽtium te Domine Ieſu. Felix planè quæ tam ſecuros imò glorioſos fa-
cit in illo ſingulari fragore elementorum, in illo tremendo examine meritorum, in illo tã-
Iudicium multiplex. ro diſcrimine iudiciorum. Hæc Gregorius. Et ſciendum quòd multiplex eſt iudicium. Eſt
enim iudicium principalis authoritatis, quo iudicabit tota trinitas. Eſt iudicium promul-
gationis, quo iudicabit Chriſtus homo ſententiã proferens. Eſt iudicium aſſeſſoriæ digni-
tatis, quo iudicabunt: ſancti & perfecti in loco eminentiori ſedentes ſicut aſſeſſores iudicis: C
iudicabunt verò non dando vocem, ſed aſſenſum: non authoritate, ſed aſſeſſoria dignitate.
Quia enim communem ſtatum iuſtorum tranſcenderunt viuendo, ſeruantes non ſolum
præcepta quæ ſunt neceſſitatis, ſed etiam conſilia quæ ſunt ſupererogationis: ideo ſpecialẽ
Beda I cap. honorem habebunt in iudicio. Vnde Beda: Iuſta prorſus & digna retributio: vt qui pro
10. Marci. Chriſti amore omnem mundi gloriam contempſerunt, ei aſſociẽtur in iudicio: vt velut aſ-
ſeſſores iudici mundanæ conuerſationis aſſiſtant. Et qui ab eius amore nulla in hoc mun-
do poterant ratione diuelli, illuc cum Chriſto perueniant vſque ad faſtigium iudiciariæ
poteſtatis. Hæc Beda. Eſt etiam iudicium comparationis, quo minus mali iudicabunt ma-
Math.12. gis malos: vt, *Niniuitæ ſurgẽt in iudicio, &c.* Eſt autem & iudicium approbationis, quo omnes
electi quorum exemplo cæteri damnabuntur iudicabunt: quia ſententiam iudicis appro-
babunt & laudabunt. Eſt quoque iudicium retributionis, quo iudicabuntur omnes & bo-
ni & mali. Eſt & iudicium diſpoſitionis, quo iudicati ſunt infideles: qui enim non credit, D
iam iudicatus eſt. Qui ergo nunc videntes ſcabella peccatorum ſuperborum & ſedes,
Pſal 121. tunc erũt iudices & ſedentes. Quod bene intuẽs propheta ait: *quia illic ſederũt ſedes in iudicio.*
Math.20. Tũc erũt primi nouiſsimi, & nouiſsimi primi. Quia illi qui ſunt hic primi in honore alios
iudicantes iniuſtè: tunc erunt nouiſsimi & inferiores, ac iudicio aliorum ſubiecti: & ecõ-
Pſal.76. trario qui ſunt hic nouiſsimi & deſpecti, tunc erunt primi & iudicis aſſeſſores. *Et hæc eſt mu-*
Bernardus *tatio dexteræ excelſi.* Vnde Bern. Iudicẽt nũc & præiudicẽt ſuperbiæ filij cum rege ſuo: ſedeãt
ſermone in cum eo qui ſibi latera aquilonis elegit: exaltentur & eleuentur ſicut cædrus Libani, tranſi-
hac verba, bimus & ecce non erunt. Opprimant nunc quos poſſunt, blaſphement, congregẽt maledi-
Ecce nos re- cta: venient ſuper vos maledicta opprobria opprobrantium Chriſto: quoniam merces ve-
liquimus ſtra copioſa eſt in cœlis. Hæc Bernar. Secundum præmium eſt: quia centuplum recipiẽt in
omnia. hoc tempore. Vnde dicit: *Et omnis qui reliquerit domum*, ſcilicet propriam *vel fratres & ſoro-* E
Secundum præmium. *res, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios*, id eſt propinquos *aut agros*, id eſt poſſeſ-
Abdicatio à tribus. ſionem terrenam. Vbi tangit abdicationis actum quantum ad tria, ſcilicet quantum ad
propriam dominationem, quæ intelligitur per domum: quantum ad carnalem cogna-
tionem, quæ intelligitur per conſanguineos ſiue propinquos: quantum ad temporalem
poſſeſſionem, quæ intelligitur per agros. Et patet ordo: quia difficilius eſt relinquere pro-
priam dominationem quam cognationem, & cognationem quàm poſſeſsionem exterio-
rem *propter me*, & amorem meum, ſeu propter nomen meum dilatandum: & propter euã-
gelium, id eſt, doctrinam meam prædicandam vel obſeruandam: non propter vanitatem
mundi (ſicut hypocritæ & philoſophi) nec propter lucrum, vt ambitioſi ſperãtes promoue-
Centuplũ. ti, *centuplum accipiet*, in hoc tempore. Hoc centuplum ſpiritualium rerum eſt: videlicet vir-

tutum

A tutum & cõſolationum internatum, quas pet experientiam cognoſcimus magis quàm pet
doctrinam. Cùm enim anima guſtat odotem paupertatis, caſtitatis virorem, patiẽtiæ cæte-
rarûmque virtutum ſaporem, & in eis delectatur: nónne centuplum tibi recepiſſe videtut?
Et ſi vlterius aſcendat vt viſitationem ſponſi recipiat, eiúſque præſentia glorietur: nónne
tunc recipit plus quàm millecuplum omnium quæ pro eo dimiſerat? Vnde Bernardus. Ne- *Bernardus*
mo ſanæ mentis ampliorem eſſe in vitiis credat, quàm in virtutibus delectationem. Et ite- *ibidem.*
rum: An non omnia poſſidet, cui omnia cooperantur in bonum? An non centuplum habet
omnium qui impletur ſpiritu ſancto, qui Chriſtum habet in pectote: niſi quòd longè plus
quàm centuplum eſt viſitatio paracliti ſpiritus & præſentia Chriſti. Et iterum: Centuplum
eſt adoptio filiorum, primitiæ ſpiritus, deliciæ chatitatis, gloria conſcientiæ, quæ eſt te-
gnum Dei quod intra nos eſt. Hæc Bernardus. Vides quomodo verum eſt, quod loquitur
B veritas. Non fallit quin centuplum reddat in hoc ſeculo, & non tantum ſemel ſed pluries
& ſæpe, animæ ſibi deuotæ: adeo vt ſic afficiat eam, quòd non ſolum id quod reliquit, ſed
& totum mundum arbitretur vt ſtercora: vt ſponſum lucrificari poſſit. Vnde Chryſoſto-
mus. Et nos itaque ſi guſtauerimus ſicut oportet fructus ſpirituales, de reliquo neque æſti-
mabimus aliquid præſentia eſſe, velut quadam optima ebrietate futurotum concupiſcen-
tia rapti. Guſtemus itaque vt à tumultu præſentium liberati, æternis fruamur bonis. Vnde
& Hieronymus. Qui ergo propter fidem Chriſti, & prædicationem euangelij omnes affe- *Hierony. in*
ctus carnis contempſerint, atque diuitias, & ſeculi vanitates: iſti centuplum recipient. Sen- *cap. 19.*
ſus iſte eſt: quia qui carnalia pro ſaluatore dimiſerit, ſpiritualia recipiet: quæ comparatione *Mathæi.*
& merito ſui ita erũt, quaſi paruo numero centenarius numerus compatetur. Vnde & Au-
guſtinus. Hoc etiam quod hîc dicitur, centuplum accipiet, exponens quodammodo Apo- *Auguſti.*
C ſtolus ait: quaſi nihil habentes & omnia poſſidentes. Centum enim pro ipſa vniuerſitate *lib. 20. de*
ponitur. Vnde Cyrillus: Si domum quis dimittat, recipiet manſiones ſupernas. Si patrem, *ciuitate*
patrem habebit cœleſtem Si à germanis receſſetit, in fratrem hunc recipiet Chriſtus. Cùm *cap.*
dimiſerit coniugem, inueniet diuinam ſapientiam, à qua procreabit ſpirituales fructus. *2. Cor. 6.*
Pro matre, inueniet Hierusalem cœleſtem, quæ eſt mater noſtra. Hæc Cyrillus. Loco etiã *Centum.*
paucorum amicorum, recipiet multo plures amicos ſpirituales: & pro paucis bonis tempo-
ralibus, recipiet multa: ſecundum illud Actuum, erant illis omnia cõmunia. Vnde in colla-
tione abbatis Abrahæ: Manifeſtum eſt enim eum qui aliquid ſecularium, vel affectuum, *Act. 4.*
vel bonorum Chriſto ſuadente contempſerit, à fratribus atque conſortibus propoſiti ſui *Caßianus*
qui ei ſpirituali glutino colligantur, centuplo gratiorem etiam in hac vita recipere charita- *collatione*
tem. Centuplum etiam frattum parentúmue recipiet quantitatem, quiſquis patris vnius vel *24. cap. 26*
D matris, ſeu filiorum pro Chriſti nomine charitate contempta, in omnium, qui Chriſto de-
ſeruiunt, dilectionem ſinceriſſimam tranſiit: pro vno ſcilicet tot incipiens habere patres
fratréſque, feruentiore atque præſtantiore ſibi affectione coniunctos. Multiplicata etiam
domorum atque agrorum poſſeſſione ditabitur, quiſque vna domo pro Chriſti dilectione
reiecta, innumera monaſteriorum habitacula, tanquam propria poſſidebit in quacunq; or-
bis parte velut in ſuæ domos iure ſuccedens. Hæc Abraham. Tertium præmium ſubiungit, *Tertiũ præ-*
cum dicit: *& vitam æternam poſsidebit*, ſcilicet in futuro. Vnde Auguſtinus. Quia multũ amãt *mium.*
homines viuere in hac terra, promiſſa eſt illis vita: & quia multum timent mori, promiſſa *Auguſti.*
eſt illis æterna. Hoc ſufficere viſum eſt humanæ infirmitati, vt diceretur habebis vitã æter- *in pſal. 62.*
nam. Amemus vitam æternam: & ex eo nouerimus quantum pro vita æterna laborare de-
bemus, cùm videamus homines amatores pręſentis vitæ temporalis atque finiendæ, ſic pro
E illa laborare, vt quando venerit mortis metus, quicquid poſſunt faciunt, non vt auferant,
ſed vt differant mortem. Hæc Auguſtinus. Felix paupertas quæ recipit centuplum in præ-
ſenti, & vitam æternam in futuro: quod magna debet eſſe Chriſti pauperibus conſolatio.
Vnde Bernardus. Centuplum, inquit, accipiet, & vitam æternam poſſidebit. Illud in via: *Bernardus*
hoc in patria. Illud conſolario præſentis laboris, hoc futuræ felicitatis conſummatio eſt. *loco præno-*
Sic nimirum operariis huius ſeculi ſolet cibus in opere, merces in fine dari. Sic militanti- *tato.*
bus & ſtipendia miniſtrantur pro neceſſitate temporis, & nouiſſimum donatiuum maius
erogatur pro quantitate laboris. Sic & filiis Iſraël donec terram promiſſionis intrarent, in
deſerto manna non defuit: & ab eccleſia poſt quæſitum regni cœleſtis aduentum quoti-
dianus panis quotidie petitur in oratione, quam ipſe ſaluator inſtituit. Hęc Bernardus. Con-
ſidera ergo bene hanc retributionem, & gaude, & gratias age Deo qui te ad talem addu- *Retributio*
xit negociationem, vt hic de vno lucretis cẽtuplum, & nihilominus poſtea vitam æternam. *cõſiderãda.*

Er in hāc paradiſum ſæpe ingredere: quod conſequi poteris ex ſtudio orationis,& humili- A
tate. Quid igitur eſt inſaniæ,quòd homines ſimpla pro centuplis & vita æterna tractantur
relinquere? Cùm itaque ſancti terrena omnia vt aurum & argentum abiecerint, cur eo-
rum reliquias populo cauſa quæſtus oſtendendo cogimus eos illa mendicare quæ hîc ſpre-
uerunt: vnde vbi nos habemus ſanctum, in Græco habemus ἅγιος, quod ſonat ſine terra:
quia ſancti non terrenis dediti ſunt: nec in terra ſed in cœlis conuerſationem habent. Et
Act. 4. ideo ad pedes Apoſtolorum aurum & argenrum ponebatur ex præcepro eorum: vt ſic do-
cerent eſſe contemnenda. Imitemur ergo diſcipulos Domini,relinquendo diuitias ac glo-
riam,& omnia quæ ſunt mundi: quia ſic ipſi præcipuè effecti ſunt magni. Vnde Chryſoſto-
mus. Quid eſt quòd magnos Apoſtolos oſtendit? Pecuniarum contemptus, gloriæ deſpe-
ctio,ab omnibus vitæque huius negociis ereptio. Quia ſi non hæc habuiſſent: ſed ſerui paſ-
ſionum eſſent, & ſi decem mille mortuos ſuſcitaſſent, non ſolum nulli profeciſſent, ſed & B
ſeductores vtique æſtimati eſſent. Ita vita eſt quæ vbique fulget,& ſpiritus attrahit gratiam:
ſigna verò ſi non vigilauerimus,obſunt multoties. Hæc igitur quibus facti ſunt Apoſtoli
magni,zelemur: & ab vniuerſis deſiſtentes vitæ huius negociis, apponamus noſmetipſos
Chriſto: vt Apoſtolorum conſortes efficiamur. Hæc Chryſoſtomus.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte: da mihi miſero & indigno quòd propter te & amorem tuum, ac propter nomen tuum glorificandum, diuitias ac delitias, ac pompas, & omnia quæ mundi ſunt, necnon & meipſum inter omnia valeam relinquere: omnibúſque excluſis tibi ſoli adhærere: & pro modulo meo te ſequi qualicunque imitatione viuēdi: vt te rectore, te duce, laqueos & inſidias omnium inimicorum meorum viſibilium, & inuiſibilium merear euadere: ac præmia quæ relinquentibus omnia, & te ſequenti- C
bus promiſiſti, miſericorditer obtinere. Amen.

De denario diurno. CAPVT XIIII.

Math. 19. *&* 20. ET quia non ſufficit prædicta relinquere, ſi homo corpore deficiat, & non
perſeueret: ideo ne quis torpeat cùm bene cœperit, infert Dominus & di-
Primi nouiſſimi. cit: *Multi autem erunt primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi.* Multi enim aſcen-
dunt & deſcendunt de ſtatu in ſtatum meliorem,& peiorem. Multi prius
feruidi, poſtea torpent: multi prius frigidi, ſubitò inardeſcunt: ſunt enim
multi qui opera perfectionis bene & frequenter præ multis inchoant: ſed
torpentes in progreſſu, à diuino amore repeſcunt, & in bonis operibus ſegnes fiunt, & ab D
eis deficiunt: vel in vitia funditus labuntur & cadunt: & econuerſò aliqui tardè vel tepidè
inchoantes, ita feruidè & bene operantur, quòd meritis præcedunt illos qui eos præcedere
videbantur. Et ſic qui primi fuerunt inchoando, fiunt nouiſſimi, vel nulli in perſeuerando:
vel qui fuerunt in primo & excellenti ſtatu, erunt in nouiſſimo. Vide Iudam de Apoſtolo
in apoſtatam verſum, & latronem in cruce confeſſorem factum. Vide ſimile de Iudæis &
gentibus: quia Iudæi primi fuerunt vocatione, & nouiſſimi facti ſunt conuerſione: & gētiles
ecōuerſo. Sic & nouiſſimi per humilitatem, fiunt primi per gloriam: & primi per ſuperbiā,
fiunt nouiſſimi per abiectionem finalem: multi enim in ſeculo deſpecti, in futuro ſunt glo-
rificandi: & multi apud homines glorioſi, in fine ſunt damnandi. Deinde hanc ſententiam
confirmat per ſimilitudinē, proponens parabolam, in qua docet nos fugere ocium, & inui-
tat ad laborem. Quæ parabola ſpecialiter pertinebat ad diſcipulos: quia continuè laborare E
in agro dominico, præcipuè pertinet ad prælatos. Vt autem facilius appareat quid in para-
Sex cōſiderāda in hac parabola. bola lateat, attendenda ſunt ſex. Primò, quia homo paterfamiliâs eſt Deus pater: qui homo
dicitur, non proprietate ſubſtantiæ, ſed pietatis affectu: dicitur enim homo, quia eſt huma-
nus, id eſt, benignus, manſuetus, & miſericors circa homines: & dicitur paterfamiliâs, per
Gregorius hom. 19. *in Euang.* creationem & prouidentiam, qui ita gubernat omnia, ſicut paterfamiliâs ſubditos in domo
ſua: de cuius familia eſt omnis creatura. Secundò, quia operarij ſunt prædicatores, & etiam
Baſilius in cap. 5. *Iſaya.* omnes rectè viuentes: ſed multi hodie tantum verbarij non operarij ſunt: quia dicunt, &
non faciunt. Tertiò, quia denarius eſt vita æterna operariis Domini promiſſa. Quartò, quia
Chryſoſto. hom. 34. *operis imperfe.* vinea allegoricè eſt ſecundum Gregorium eccleſia.
Moraliter, anima, ſecundum Baſilium: iuſtitia generalis, ſecundum Chryſoſto. Quintò,
quia horæ ſunt ætates mūdi, vel ætates hominis. Sextò, quia procurator vineæ eſt Chriſtus,
ſecundum

A ſecundum quod homo:inquantũ autem Deus,eſt paterfamiliâs cum patre:quia vnum cum
patre. Dicit ergo : *Simile eſt regnum cœlorum*, id eſt, præſens eccleſia vel iuſtorum vita, *homini*
patrifamiliâs, id eſt, Deo vniuerſæ creaturæ : & fit hîc comparatio non tam perſonæ ad per-
ſonam,quàm negocij ad negocium: & eſt ſenſus,negocium quod fit in eccleſia præſenti,ſi-
milari poteſt negocio quod ab homine patrefamiliâs quandoque fit *qui exiit* per ſui mani-
feſtationem,& ſuæ bonitatis diffuſionem. vt enim dicit Gregorius,quando non cognoſci- *Gregorius*
tur,in ſecreto eſt : quando verò cognoſcitur, de occulto procedit ad notitiam : eo ergo fre- *hom.19 in*
quentius exiit,quò amplius ſui notitiam dedit : *primo mane*, id eſt,in prima mundi ætate, ſci- *Euang.*
licet ab Adam vſque ad Noë, *conducere operarios*, id eſt iuſtos ei ſeruientes , nomen ſuum a-
liis manifeſtantes *in vineam ſuam*,id eſt,in eccleſiam militantem,cuius palmites ſunt iuſti à
primo Abel vſque ad vltimum electum. Vel ſecundum Chryſoſtomum. *Conducere operarios* *Chryſoſto.*
B *in vineam ſuam*,id eſt acquirere rectè viuentes in operibus iuſtitiæ : & ſic iuſtitia eſt vinea,& *hom.34.ope*
palmites virtutes.vel ſecundum Baſilium , Per vineam anima ſiue conſcientia ſignificatur, *ris imperſe.*
in qua laborandũ eſt,vt amputemus palmites luxuriantes carnalis cõcupiſcentiæ: proiicia- *Baſilius in*
mus lapides ſuperbiæ,& extirpemus ſpinas auaritiæ. Per vineam etiã intelligere poſſumus *cap.5.Iſa.*
pœnitentiam,in qua per diuerſas horas operarii conducuntur : dum alii in pueritia,alii in
iuuentute,alii in ſenectute conuertuntur. Ergo paterfamiliâs,per dominationem:exiit,per
manifeſtationem:conducere,per multiplicem inuitationem : operarios,non tantum locu-
tores:quia melior eſt prædicatio facti,quàm verbi:in vineam ſuam per bonorũ meritorum
multiplicationem. Sic Adam primò poſitus eſt in paradiſo: ſed quia non coluit,eſt eiectus:
ſic populus Iudaïcus in ſpeciali cultu diuino poſitus , eſt eiectus . Sic & nos poſiti ſumus:&
ſi neglexerimus,ſimiliter proiiciemur. Ruina præcedentium,admonitio debet eſſe ſequẽ-
C tium. *Conuentione autem facta cum operariis ex denario diurno*. Iſta conuentio eſt vitæ æternæ *Denarius*
pro labore promiſſio: quæ quidem vita æterna dicitur denarius . Primò , ratione nominis: *diurnus.*
denarius enim à decem dicitur , ex eo quòd olim decem nummos vſuales valebat : in quo *Denarius*
ſignificatur precium pro vſu & obſeruantia decalogi promiſſum : & ideo illa vita denarius *vnde di-*
dicitur : quia pro decalogi obſeruatione datur . Secundò , ratione figuræ : quia in denario *citur.*
eſt figura ſpherica & rotunda, vbi non eſt inuenire principium & finem : in quo ſignifi-
catur vitæ æternitas , & plena æternitatis poſſeſſio. Tertiò , ratione imaginis : in denario
enim imago regis eſt ſcripta : in quo animæ ad Deum notatur conformitas plena : imago
enim Dei in beatos imprimitur per aſſimilationem ad Deum , & transformationem in
ipſum . Quartò, ratione ſcripturæ : in quo notatur plena ſcientia & cognitio veritatis,quæ
ibi erit in beatis . Et vocatur iſte denarius diurnus , tum quia tota vita hominis , tota etiam
D vita præſens reputatur quaſi vna dies , in qua nunquam à bono opere eſt deſiſtendum:
tum quia non niſi operanti in die gratiæ , & non in nocte culpæ redditur : tum quia in
die gloriæ primò dabitur . *Et miſit eos in vineam ſuam*: quaſi ab initio miſit ad vocan-
dum homines ad fidem redemptoris , & inuitauit ad viuendum iuſtè , & bene operan-
dum . *Et egreſſus*, per maiorem manifeſtationem *circa horam tertiam*,ſcilicet à tempore Noë
vſque ad Abraham , *vidit* per miſerationem *alios ſtantes in foro ocioſos* , *& illis* etiam ad vi-
neam inuitatis mercedem promiſit. ſecundum Chryſoſtomum. Per forum mundus acci- *Chryſoſto.*
pitur, in quo calumniæ, iniuriæ, contentiones, diuerſorum negociorum difficultates ſem- *hom.34.ope*
per tumultuoſæ , & omnia venalia ſunt . In iſto foro animæ hominum venales exponun- *ris imperſe.*
tur . Mercatores duo ſunt,Deus & diabolus : quidam ſic cæci ſunt vt vẽdant propriam ani- *Forũ, id eſt*
mam diabolo pro vili precio : quia pro modica præſentis vitæ delectatione, vt guloſi & lu- *mundus.*
E xurioſi : quidam pro honoribus & gloria mundi , vt ſuperbi & vanè glorioſi : quidam pro *Mercatores duo.*
diuitiis & bonis temporalibus: vt raptores & auari . Talem mercatorem fugiamus & ven-
damus animas noſtras Chriſto : qui nos emit ſanguine ſuo precioſo . Ocioſitas eſt debiti
operis defectus. Vnde ſecundum Chryſoſtomum. Peccatores mortui ſunt, non ocioſi : qui *Chryſoſto.*
diabolo ſeruit , mortuus eſt : qui opus Dei non operatus, ocioſus eſt : qui aliena tollit, mor- *ibidem.*
tuus eſt:qui ſua non dat,ocioſus eſt. Coluiſti miſericordiæ vitã,ſi de tuis des: ieiunii,ſi quod
manducaturus fueras diurno,dederis impotenti ſi ieiunas,& ſi nemini das,ocioſus es:& ſic
de aliis . *Iterum autem exiit*, per ampliorem manifeſtationẽ *circa ſextam*, ſcilicet ab Abraham
vſque ad Moyſen, *& circa nonam*,ſcilicet à Moyſe vſque ad Chriſtum, *& fecit ſimiliter*: inui-
tando,& mercedem promittẽdo. *Circa vndecimam verò*,id eſt,in vltimis temporibus, ſcilicet
à tẽpore Chriſti vſque ad finẽ mundi,*exiit per clariorem manifeſtationẽ*,*cum Chriſtus apparuit*: &
inuenit alios ſtantes,nõ proficientes,nõ ſe humiliantes,ſcilicet gentiles, *& dixit illis*: *Quid hîc*

in loco tam periculoſo, tam tranſitorio, tam fœtido *ſtatis*, cùm potius ire deberetis: quia vita breuis, via longa, virtus debilis *tota die*, cùm habeatis temporis opportunitatem, mercedis ſecuritatem & immenſitatem, *ocioſi*, vobis nihil proficientes, proximis non ſubuenientes, hoſtibus non reſiſtentes, & impoſterum non prouidétes, cùm multa mala docuit ocioſitas. Quaſi dicat Dominus ocioſis: Cur tanto tempore pro ſalute veſtra negligitis laborare? *Dicunt ei: quia nemo nos conduxit*: id eſt nullus propheta, nullus doctor ad nos inſtruendum venit: *dicit illis, Ite & vos*, ſcilicet gentiles *in vineam meam*: mente credendo, ore con- A
Chryſoſto. ibidem. fitendo, opere laborando: quia (ſecundum Chryſoſtomum) qui non operatur in hoc ſeculo, non manducat in futuro: imò dies iſte, eſt dies operationum: dies qui ſequitur, eſt dies feriarum. Et interponitur hic coniunctio copulatiua, ſcilicet & quia gentiles Iudæis adiuncti ſunt, vt vna eccleſia ex ambobus fieret. Iſta parabola principaliter & communi-
Morale. ter exponitur, ſecundum diuerſas mundi ætates, vt iam viſum eſt ſuprà. Moraliter autem poteſt exponi de vocatis ad gratiam, ſecundum diuerſas ætates hominum, & ſic in mane ſeu in prima hora, intelligitur pueritia: in tertia, adoleſcentia: in ſexta, iuuentus, ſeu virilis ætas: in nona, ſenectus: in vndecima, ſenium, ſeu decrepita ætas. In quibus qui in bonis operibus laborare negligit: tota die, id eſt, tota vita ocioſus ſtat. Ergo quolibet tempore, qualibet ætate, vocat Deus homines ad gratiam & gloriam: quia ſemper aliqui ad vitam bonam perducuntur, & à Domino præmiantur: ſi enim vera, nunquam ſera erit pœnitentia. Nota hîc verbum cuiuſdam hominis ſibiipſi opponentis, & dicentis: Iam es in hora nona, quid igitur ociaris? Nunc es in vndecima, quid igitur ſtas? Quam aliam expectas? Sed ne in vndecima homo dedignabitur ſeruiture tua: ſecundum Iſidorum ſex ſunt B
Aetates ſex hominu. ætates hominis. Prima ætas, eſt infantia, & protenditur in ſeptem annos. Secunda, eſt pueritia, tendens vſque ad quartumdecimum annum. Tertia, eſt adoleſcentia, quæ protenditur vſque ad viceſimum octauum annũ. Quarta, eſt iuuentus finiens in quinquageſimo anno. Quinta ſenioris: id eſt, grauitas, quæ eſt declinatio iuuẽtutis in ſenectutem: nondum ſenectus, ſed iam non iuuentus: quæ ætas à quinquageſimo anno incipiens in ſeptuageſimo terminatur. Sexta eſt ſenectus, quæ nullo annorum tempore determinato finitur, ſed poſt illas quinque ætates, quantumcunque vitæ eſt, ſenectuti deputatur. Senium autem eſt pars vltima ſenectutis, dicta quòd ſit terminus ſextæ ætatis. Septima verò eſt in quiete animarum, vſque ad diem iudicij. Et tunc in reſurrectione erit octaua ætas. *Cùm ſero factum eſſet*, id eſt, cùm finito opere finis mundi, vel vitæ huius aduenit. Vbi ſecũdum Chry- C
Chryſoſto. loco pranotato. ſoſtomum, Conſidera quòd non mane, imò ſerò reddit mercedem: quia ſolum remunerat perſeuerantem operarium & fidelem *dicit Dominus vineæ*, id eſt, Deus pater qui Dominus eſt, *procuratori ſuo*, ſcilicet Chriſto: pater enim omnia dedit in manus eius. *Voca operarios*, & non ocioſos ante tribunal, *& redde illis mercedem*, ſcilicet æternam: voca inquam eos de labore ad requiem, de mœrore ad iocunditatem, de bello ad pacem: *incipiens à nouiſſimis vſque ad primos*. Denarius datur primò nouiſſimis: quia ſecundum Auguſtinum, licèt detur D
Auguſti. ſermo. 59. de verbis Domini. omnibus ſimul, illi tamen qui poſt vnam horam, vel paucas ipſum recipiunt, dicũtur prius recipere quàm illi qui poſt multas horas expectauerũt, & poſtea receperunt. Et ſecundum Chryſoſtomum. Iuſtitia fuit omnibus reddere: ſed nouiſſimis primò, hoc non fuit iuſtitiæ
Chryſoſto. hom. 34. operis imperfecti. contrarium: ſed miſericordiæ oſtenſiuum: dum tamen aliis reddatur. vnde ſecundum eundem, vt oſtendat Deus inæſtimabilem miſericordiã ſuam. Primùm nouiſſimis reddit mercedem, poſtea primis: nimia enim miſericordia ordinem non aſpexit. Domini ergo miſericordia, quæ in ſuis donis plus aſpicit cor, & præfert operi, & tempori, ſupplet in nobis damna ipſius operis & temporis. Vnde Bernardus. Exaggera quantum vis merita, & ex-
Pſal. 62. tolle ſudores: *melior eſt miſericordia Domini ſuper vitas*: ex ea ſanè operis & temporis damna mihi reſarcio. Et ſic ex præcepto patrisfamiliâs acceperunt nouiſſimi, & ſimiliter primi ſingulos denarios: id eſt, ſingula præmia iuxta conuentionem: ſcilicet æternitatem, ſeu E
Auguſti. de ſacr. virg. cap. 26. vitam æternam. ſecundum Auguſtinum. Iſte vnus denarius, qui omnibus datur, eſt vna vita æterna, quę ab omnibus percipietur, quæ æqualis erit omnibus: nulli longior, nulli breuior: quia in eo non viuit vnus alio minus, ſeu prolixius, meritorum tamen diuerſitate fulgebũt,
Denarij multiplicitas. alij magis, alij minus. Hic ergo denarius vnus, eſt in ſe multiplex, propter differentiam accipientium: quia ibi erunt multæ diuerſitates meritorum. Et accipientes primi murmurabant aduerſus patremfamiliâs dicentes: *Hi nouiſſimi*, ſcilicet gentiles, vel martyres, vel in bonis feruentes, *vna hora fecerunt*: quia modico tempore labores ſuſtinuerunt: deuotio enim voluntatis, temporis ſpatium breuiauit, cùm merito paſſionis Chriſti,

& pares

A *& pares illos nobis feciſti*, ſcilicet in præmio *qui portauimus pondus diei & æſtus*. Pondus diei, *Pondus diei quid ſignificet.*
ſignificat opus iuſtitiæ: æſtus verò, calorem tentationum quas conflat malignitas dæmo-
num, cupiditas temporalium, delectationes motuum carnalium. Portauimus ergo pon-
dus: quia iuſtitiam ſeruauimus, & non ſuccubuimus. Poteſt dici, quòd iſta murmuratio
erit admiratio de tanta Dei bonitate in ſanctorum remuneratione. Vbi notandum quòd
duplex eſt murmur: ſcilicet conqueſtionis, & admirationis. Nunc verò ſancti non murmu- *Murmur duplex.*
rant tanquam de aliorum gloria conquerentes: ſed quia vident quòd Deus tam copioſè re-
munerat tardè venientes, quàm ſibi longo tempore ſeruientes: quaſi murmurare dicuntur,
Dei ſuper hoc liberalitatem & miſericordiam admirantes: quia illi nouiſſimi, quaſi pro ni-
hilo & ſine labore vitam æternam videntur acquirere. Vnde & Petrus murmurare potuit,
quòd latro citius ipſo ad regnũ peruenit. Vbi ſciendum, quòd iſta retributio iuſta eſt, quã- *Retributio iuſta, & miſericordia abundans.*
B tum ad præcedentes, quia datur eis precium conuentũ: & miſericordia quantum ad ſequẽ-
tes, quia pro modico labore æqualẽ prioribus accipiunt mercedẽ. Non igitur iniuſtè agitur
cum primis: ſed miſericorditer diſpẽſatur cum vltimis. Munerat primos per iuſtitiã, extre-
mos ſecundum ſui bonitatem. Et æquale accipiunt præmium: vt oſtẽdatur, ſecũdum Apo-
ſtolum, quòd non ex operibus ſaluati ſumus. Itaque non quotitatem nec quantitatem ope- *Galat. 2.*
rum vel laborum, ſed potius cor & charitatem attẽdit Dominus in remunerando: quia nõ
conſiderat quantum, vel quandiu, operatus fueris: ſed ex quanto. Hinc etiã colligitur quòd
ſera pœnitentia, ſi fuerit vera, nec tollit gratiã, nec diminuit. Et licèt poſtremi æqualiter re-
munerẽtur cum primis, nõ tamen ſtultè differas conuerti: vel bene operari vſque ad vnde-
cimam horã & vltimũ temporis: ne tunc nimis oneratus peccatis, habens cor impœnitens,
exonerari non poſſis: vel ſi pœnitens ad multam pro peccatis ſatisfactionem tenearis. Si ta-
C men vſque ad vndecimam diſtuliſti bene viuere: nec tunc deſidiæ, ſed magis quàm prius
exercitationi animæ intende. Vnde Tullius: Senibus labores corporis minuendi, exercita- *Cicero 1. offic.*
tiones animæ augendæ videntur: & ita nihil magis cauendum eſt ſenectuti, quàm ne lan-
guori deſidiæque ſuccumbat. Moraliter iſti murmurantes figuram tenent quorundam *Murmur clauſtraliũ.*
clauſtralium, qui eo quòd diutius fuerunt in clauſtro murmurant, ſi eis pręponantur inunio-
res, vel parificentur. Vnde docentur hic ſeniores clauſtrales non debere murmurare, ſi vi-
deant aliquos iuniores eis æquari, vel etiam in officiis præferri, & plus honorari. Item da-
tur hîc documentum quòd religioſi non debent facere comparationes ſui ad alios, quaſi
ipſi plus ſeruiant Deo quàm ſeculares: quia ſæpe videmus quòd quidam ſecularium æquã-
tur meritis quorundam religioſorum, vel etiam eos excedunt per meritum: *At ille reſpon-
dens vni eorum dixit*: quod autem vni dixit, omnibus dixit. Vel vni: quia vna & æqualis
D erat omnibus occaſio murmurandi. *Amice, non facio tibi iniuriam*, quia iniuria non ha-
bet locum vbi eſt mera gratia: & ideo ſi facit & dat gratiam vni, non facit iniuriam al-
teri. *Nônne ex denario*, & pro mercede *conueniſti mecum* à principio? *Tolle quod tuum eſt*, *Volũtas Dei licitũ facit.*
quaſi diceret: paratus ſum tibi reddere mercedem tuam, *& vade intra in gaudium Domini
tui*. *An non licet mihi quod volo facere?* quaſi diceret ſic: quia voluntas Dei nullo modo
diſtorta eſſe poteſt, vnde ſignanter dicit, quod volo: quia enim vult, ideo licitum: nos
quia licitum, ideo volumus. Et vt non ſolum licita, ſed etiam benignitate plena oſten-
datur voluntas diuina, addit: *An oculus tuus*, id eſt conſideratio tua *nequam eſt* & inæqua-
lis, *quia ego bonus ſum*, ſcilicet ex natura bonitatis meæ abundanter communicans? vnde
dicit, nequam, non propter culpam, ſed propter conſiderationis inæqualitatem: quia il-
la admiratio procedit ex comparatione diuinæ iuſtitiæ, magis quàm eius miſericordiæ
E infinitæ. Vbi Gregorius: Stulta eſt quæſtio hominis, contra Dei bonitatem. Conque- *Gregorius hom. 19. in Euang.*
rendum quidem eſſet, ſi non daret quad deberet: non ſi dat quod non debet. Vnde &
Chryſoſtomus. De eius dato nemo iuſtè murmurat, qui amplius dat quàm homo deſide- *Chryſoſto. hom. 34. operis imperfe.*
rat. Vltimò concludens parabolam, dicit: *Sic* ſcilicet vt oſtenſum eſt, *erunt nouiſsimi pri-
mi: & primi nouiſsimi*: vt nulla ſit differentia temporis clauſa. Sæpe enim illi qui ad pœni-
tentiam tardè veniunt, citius remunerantur quàm illi qui tempeſtiuè veniunt: quia ci-
tius de corpore exeunt: vel ſæpe illi qui tardè ad pœnitentiam veniunt, tempore præ-
cedunt alios in feruore: ſicut in itinere conſueuit, vt qui tardius exierunt, velocitate mo-
ram compenſent. Vel illi qui ſunt nouiſſimi in oculis ſuis ſunt primi in oculis Dei. Vel illi
qui nouiſſimi iudicio hominum ſunt, ſæpe ſunt primi iudicio Dei: quia Deus non conſide-
rat exteriora hominis, ſed interiora cordis. Quanuis autem audieris in parabola omnes
accepiſſe ſingulos denarios: non tamen putes omnes ad fidem vocatos, vitam æternã acce-

Pauci ſal- pturos. Vnde additur ſententia valde metuenda: *Multi enim* de primis, de tertiis, ſextis, A
uandi. nonis, & nouiſſimis *ſunt vocati*, ſcilicet ad fidem & meritum: ſed de his omnibus *pauci ſunt*
electi, ad beatitudinis præmium & regnum. Multi ſunt de eccleſia militante, qui non erunt
in eccleſia triumphante. In quo paucos oſtendit eſſe eos qui ſaluantur, ad comparationem
eorum qui per ſingulas horas vocãtur: quia ſecũdum Gregorium ad fidem plures veniunt,
Gregorius plures eccleſiæ parietes implent, ſed ad cœleſte regnum pauci perducuntur. Hoc figuratur
hom.19. de filiis Iſraël, quorum multi ad terram promiſſionis fuerunt vocati: ſed pauci ad intrãdum
fuerunt electi. Et ſimiliter de Gedeone, qui plures ad bellandum vocauit, ſed paucos elegit
Math.7. quos ſecum duxit: quia *lata eſt via, & ſpacioſa porta, quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui in-*
trant per eam: ſed arcta eſt via, & anguſta porta, quæ ducit ad vitam: & pauci ſunt qui intrant per eam.
Vocatio Do- Dupliciter autem vocat nos Deus. In præſenti ad laborem, in futuro ac requiem: vnde ne-
mini. ceſſe eſt vt quicunque futuram remunerationem deſiderat, præſentem non refugiat labo- B
rem: quia illi qui pro Deo fideliter ſuſcipiunt laborem, feliciter peruenient ad remunera-
Math.11. tionem: quando audient Deum dicentem, *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, &*
ego reficiam vos. E[illegible]anto maiorem remunerationem accipient, quanto maiorem laborem
1.Cor.3. ſuſtinent: quia teſte Apoſtolo, *Vnuſquiſque mercedem ſecundum laborem ſuum accipiet.* Omnes er-
go qui vocati ſumus, nouimus: vtrum verò electi, adhuc ignoramus. Et ideo tanto ſollici-
tiores eſſe debemus in bono opere, quanto inexcuſabiles nos eſſe ſcimus de vocatione.
Gregorius Vnde Gregorius. Duo ergo ſunt, quæ ſollicitè penſare debemus. Primum eſt vt de ſe quiſ-
ibidem. que minimè præſumat: quia etſi iam ad fidem vocatus ſit, vtrum perenni regno dignus ſit,
neſcit. Secundum verò eſt, vt vnuſquiſque proximum, quem iacere fortaſſe in vitiis conſpi-
cit, deſperare non audeat: quia diuinæ miſericordiæ diuitias ignorat. Quid enim ſit hodie,
aſpicimus: ſed quid cras futurus ſit vnuſquiſque, neſcimus. Plerunque & qui poſt nos veni- C
re cernitur, per agilitatem nos boni operis antecedit. Et vix eum cras ſequimur, quem ho-
Chryſoſto. die præire videbamur. Vnde & Chryſoſtomus. Hæc parabola poſita eſt, vt qui tardè cõuer-
hom.65. in tuntur non deſperent: ſed auidiores fiant, quoniam in hac vita non eſt ita ſera pœnitentia,
Mathæum. quin ſi corde perfecto fiat, poſſit tanto feruore procedere, vt mereatur multis prioribus nõ
ſic feruentibus in præmio anteferri. Hæc Chryſoſtomus. Nullus ergo deſperationi, nullus
Ezech.18. locus reſtat excuſationi: ſiquidẽ in omni ætate & in omni hora peccator ſuſcipitur: pecca-
tor enim quacunque hora cõuerſus fuerit & ingemuerit, vita viuet, & nõ morietur. Et quia
Vita incer- incerta eſt in omnibus ætatibus cuilibet hora vocationis ſuæ, paratus vnuſquiſque debet
titudo. eſſe in bona operatione: vt ſicut incertus eſt exitus, ſic certus ſit in bono opere animus: ne
fortè ſi quando poteſt non vult bonum operari, tunc incipiat velle quando non erit poſſe.
Debemus ergo omni die ſic viuere, tãquam illa die morituri: vt ſic reſiduum temporis no- D
Seneca epi- ſtri poſſimus expectare ſecuri. Vnde Seneca: Sic ordinãdus eſt dies omnis, tanquam cogat
ſto.13. agonem atque expleat vitam. Ille beatiſſimus & ſecurus ſui poſſeſſor eſt, qui craſtinum ſine
Stultitiæ ſollicitudine expectat. Inter cætera mala, hoc habet ſtultitia proprium, quòd ſemper inci-
proprium. pit viuere. Quid eſt turpius, quàm ſenex viuere incipiens. Conſidera quàm pulchra res ſit
conſummare vitam ante mortem. Deinde expectare ſecurè reliquam ſui temporis partem.
Nullus enim vitam in craſtinum ſpectat. Non enim viuunt: ſed victuri omnia differunt.
Hæc Seneca. Multum quippe iuuat ad vincẽdam delectationem peccati, recordatio mor-
Eccli.7. tis & finis noſtri. Vnde Sapiens: *In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternum*
Gregorius *non peccabis.* Et Gregorius. Nil tantum ad domandum deſideriorum carnalium appetitum
lib.16. mo- valet, quãtum vt vnuſquiſque mortem penſet. Et Bernardus. Saluberrimum eſt remedium
ral.cap.31. redeundi ad Dominum, habere pręoculis mortem. Multum etiam iuuat nos deſides & pi- E
gros, Ieſum & ſtudioſos aſpicere, ſi volumus nõ deſides fieri & pigritari, ſed feruere potius
& proficere: inde enim exempla & bona multa poterimus reportare.

ORATIO.

DOmine Ieſu Chriſte, ſumme paterfamiliâs, tu me primo mane in vineam tuam duxiſti, dum me à iuuentute mea ad fidem & tuum ſeruitium miſericorditer vocaſti, & ad laborandum pro denario vitæ æternæ mecum conueniſti: ſed ego miſer tota die vitæ meæ ocioſus ſteti, & negligenter viuendo debitum meum non feci. Domine quia bonus es & miſericors, fac me ſaltem in vndecima hora reſipiſcere, & dignos fructus pœnitentiæ facere: vt apud te mercedem quantulamcunque merear inuenire. Amen.

De villico

A De villico iniquitatis. Capvt XV.

DEinde ponit parabolam,ſecundum rem geſtam,de villico iniquitatis,diffa- *Luca 16.*
mato apud Dominum ſuum ex diſſipatione bonotū ſuorum: quia ea inuti-
liter in illicitis conſumpſerat & ſuperfluis, non timens offendere Dominū
ſuum . Quæ parabola, ſicut & prædicta, ſpecialiter pertinebat ad diſcipu-
los:quia officium villicationis, & periculum reddēdæ rationis maximè per-
tinet ad prælatos . Eſt enim villicus propriè,gubernator & cuſtos villæ: ſed *Villicus quis*
hîc accipitur pro œconomo,id eſt,curatore & diſpenſatore:qui ſcilicet vniuerſam ſubſtan- *dicitur.*
tiam domus diſpenſat. Oeconomus enim tam pecuniæ,quàm frugū & omnium quæ Do-
minus poſſidet diſpenſatorem deſignat.Hic timens amoueri ab officio,& egere,clam fecit
B miſericordiam cum debitoribus Domini ſui:vt cùm amoueretur,reciperēt eum in domos
ſuas,memores ſui beneficij . Et ideo dicit, quòd *homo quidam erat diues qui habebat villicum,* &
infrà in fine applicat parabolam ad propoſitum,dicēs : *& ego vobis dico, &c.* Similiter enim
homo quidam , id eſt, ipſe Deus pto nobis humanatus diues : quia gloria & diuitiæ in domo
eius, *habet villicum*, id eſt, diſpenſatorem, cui tradidit bona ad diſpenſandum . Huius ergo
Domini,id eſt,Chriſti triplex eſt villicus,ſcilicet in ſpiritualibus,prçlatus:in temporalibus,
princeps terrenus:in vtriſque, quilibet Chriſtianus . Quilibet enim homo eſt villicus Dei,
cui triplex villa commiſſa eſt gubernanda,qui fructus cuiuſlibet villæ prudenter debet diſ- *Villa tri-*
penſare.Prima villa,eſt mundus iſte,cuius fructus ſunt bona temporalia: quæ quilibet cu- *plex nobis*
ſtodire debet,ne mali rapiant,& vt ſibi commiſſa ſeruis Domini ſui diſtribuat. Secūda vil- *commiſſa.*
la,eſt corpus proprium, quod eſt cuſtodiendum : ne quando ingrediatur mors ad animam
C per portas ſenſuum:bona etiam ipſius corporis vt ſanitas& fortitudo,&c.ad Dei ſeruitium
& honorem ſunt diſpēſanda. Tertia villa eſt,anima quæ à prauis cogitationibus eſt cuſto-
dienda,cuius omnes virtutes debent diſtribui ad cognitionem & honorē & amorem Dei.
Et hic,ſcilicet triplex & prædictus villicus diffamatus eſt apud illū, ſcilicet Deū : quia nihil
latet eum, *quaſi diſſipaſſet bona ipſius*,malè eis vtendo : ſcilicet res temporales in illicitis & ſu-
perfluis expendendo , corpus ſuum voluptatibus dando : animam immundis cogitationi-
bus implendo.Et bene dicit,ipſius:quia bona noſtra, Dei ſunt authoritate : ſed noſtra ſunt,
vtilitate. Fit autem hîc diffamatio vel accuſatio remorſu cōſcientiarum,vel euidentia ope-
rum,vel per Angelos qui nobis miniſtrant,& omnia opera noſtra Deo renunciant. *Et vo-
cauit illum*,ſcilicet inſpirationibus interioribus, prædicationibus exterioribus , euidentibus
beneficiis,multiplicibus flagellis : & incutiendo timorem æternæ damnationis , *& ait illi*,
D cum ante mortem corripiendo & monendo . *Quid hoc audio de te?* bonorum diſpenſatore.
Redde rationē villicationis tuæ: & dum viuis cogita qualiter debes operari . Oportet enim red-
dere rationem,aut in vita, aut poſt mortem . Iam enim vltrà, ſcilicet à tempore mortis tuæ
non poteris villicare,nec quicquam boni agere . Tunc enim non poterit quis Deo ſatisfa-
cere de rebus per eleemoſynas : nec de corpore per ieiunia, nec de anima per orationes.
Tria verba dicit hîc Chriſtus peccatori,magnæ anguſtiæ & anxietatis:quæ ſi continuè inſo-
narent auribus noſtris,nullo modo peccaremus.Primum eſt rigidę reprehenſionis:cùm di-
citur:*Quid hoc audio de te?* ſic ditato gratiarum muneribus,ſic præuento benedictionibus diſ-
ſipatore rerum mearum tibi commiſſarum. *Quid hoc audio*,clamorem de terra reſonantem
tam horribilia ſcelera,tam antiqua vitia,qui tanta bona diſſipaſti:quia temporalia malè ex-
pendiſti,corpus inquinaſti,& animam peccatis inueteraſti. Secundum verbum eſt anxij ti-
E moris,cùm ſubditur: *Redde rationem villicationis tuæ*. O verbum ſtrictum.O verbum anxium.
O verbum durum, diſcuſſionis diſtrictæ tunc faciendæ, quando exigetur à nobis ratio de
occultis cordium cogitationibus,de ociosis ſermonibus,de noſtris operibus : tunc aperti e-
runt libri cœleſtes,tunc apertus erit liber conſcientiæ,in quo leget memoria quicquid ho-
mo cogitauit,dixit,& fecit:tunc examinabuntur omnia,& tunc diſcutietur de tota vita no-
ſtra. Tertium verbum eſt amari doloris,cùm additur:*Iam non poteris villicare*. In futura enim
vita tollitur omnis villicatio hominum : ita vt vlterius nec bene, nec malè poſſint operari.
Magnus igitur eſt dolor animæ, quando proximante hora mortis,audit ſibi dici,quòd vlte-
rius non poſſit villicare.Puto quòd totum mundum daret,vt ſibi concederetur ſpatiū vnius
horæ quo pœniteret, & aliquid boni ageret:ſed non datur, quia tempus illud eſt reddendæ
rationis,non exercendæ villicationis. Audiamus ergo hæc verba tria ſæueri iudicis, & ante
iudicium placemus eum,vt non pereamus.

Timens autem villicus de vocatione in morte vel in iudicio,& reddenda ratione,*ait intra* A
ſe, in ſua cogitatione. Intra ſe loquitur,qui nullum amicũ inuenit, cum quo cõſiliari poſſit.
Quid faciam:quia Dominus aufert à me villicationem: id eſt, omnium villarum prædictarũ custo-
diam,ſcilicet tam rerũ quàm corporis & animæ,& hoc erit in morte. Sæpe enim contingit,
quòd tales timore mortis ducuntur ad pœnitentiam, & ad cogitandum de vita futura. Sic
ſemper cogitare debet peccator ſecũdum Iob: Quid faciam cùm ſurrexerit Deus ad iudi-
cium,& cùm quæſierit quid reſpondebo illi? Non ait, quid dicã: ſed, quid faciam, quia apud
diſtrictum iudicem non excuſant verba ſuaſoria, ſed facta meritoria. *Fodere* per pœnitentiã,
non valeo: id eſt, proprio labore & pœnitentia nõ poſſum de peccatis ſatisfacere,& ad vitam
beatam venire. *Mendicare*, per orationem *erubeſco*: quia verecundum debet eſſe huius mũdi
diuitibus petere ſuffragia ſpiritualia,& non rependere in temporalibus. In alia vita anima
non poteſt operari opera quibus adiuuetur ad gloriam. Vnde Chryſoſtomus. Vita præſens B
habet exercitium mandatorum, futura verò ſolatium. Si nihil operatus es hîc, fruſtra in fu-
turo ſperas. Item nec bona ipſa poteſt ab aliis mendicando impetrare: quia non dabitur ei.
Huius ſignum ſunt virgines fatuæ, quæ petẽtes oleum, à prudentibus ſunt expulſæ: ſed nec
diues epulo mendicans guttã aquæ meruit recipere. *Scio quid faciam*: quia ſcilicet antequam
tollat per ſententiam mortis à villicatione, debita relaxabo debitoribus Domini mei,& di-
ſtribuam eis de facultatibus ipſius, *vt cùm amotus fuero à villicatione*, ſcilicet in morte: recipiãt
me in domos ſuas: id eſt, per eorum merita & ſuffragia recipiar in vita beata, ne cogar fode-
re, aut mendicare fruſtra. Et in domos pluraliter, propter diuerſitatem præmiorum: quia ibi
Ioan.14. manſiones multæ ſunt. In has domos nullus poteſt ingredi, niſi per oſtium miſericordię, vel
ſpiritualis, vel corporalis. In cuius ſignum Salomon in ingreſſu ſancta ſanctorum, fecit duo
Manſiones oſtiola de lignis oliuarum: per oleum enim miſericordia deſignatur. Nota quòd mãſiones C
cœleſtes pau cœleſtes ſunt pauperum: quia illis datæ ſunt: pauperum enim ſpiritu eſt regnum cœlorum.
perũ ſunt. Vnde ſi diuites illud habere volunt, oportet vt à pauperibus emãt. Diuites enim habẽt do-
Math.5. mos in terra, pauperes in cœlo: libẽter ergo diuites recipiant pauperes in domos ſuas in ter-
ra, vt à pauperibus recipiantur in cœlo. Vnde Auguſtinus. Præbe terram, & accipe cœlum.
Vbi conſiderandum eſt, quòd vt ſuprà dictum eſt, tres villæ commiſſæ ſunt homini: ſcilicet
mundus, corpus,& anima: quorũ fructus debet diſpẽſare ad honorem Dei. Corpus nanque
ſuum debet diſtribuere ieiuniis, vigiliis,& cæteris laboribus pro Deo aſſumptis: & tunc ſa-
nitas, fortitudo, pulchritudo, quæ ſunt bona corporis, optimè erunt diſpenſata. Si verò cor-
poris labores ſuſtinere non poſſit, dicens cum villico, *fodere non valeo*: ſaltem bona animæ,
quæ ſunt amor, cognitio,& memoria, ita diſtribuat orando, meditando de lege Domini, &
cunctos etiam inimicos amando, vt orationibus ſibi recompenſetur, quod laboribus effi- D
cere non potuit. Et ſi rurſus orare erubeſcit, vtpote quia neſcit: dicens quemadmodum &
hic villicus dicebat, *mendicare erubeſco*: qui enim orat, mendicat, quia ſuffragium petit: tunc
certè non reſtat, niſi vt prouideat ſibi taliter de bonis terræ villæ Domini, ſcilicet de bonis
temporalibus eleemoſynas largiendo, quòd talis diſpenſatio omnem defectum excuſet
corporis & animæ. Ieiunium enim, quod diſtribuit bona corporis: & oratio, quæ diſtri-
buit bona animæ: atque elemoſyna, quæ diſtribuit bona mundi: ſunt opera quibus habetur
vita æterna. *Conuocatis itaque ſingulis* ſeorſim his ab illis, *debitoribus Domini ſui*: quia religioſi
& pauperes quantumcunque iuſti, ſunt debitores Dei: fecit circa eos miſericordiam de
bonis temporalibus ſibi traditis ad diſpẽſandum, dans ipſis oleum & triticum: oleum quip-
pe compaſſionis,& triticum ſubuentionis. Ad hoc ergo tendit iſta parabola, vt ſicut dedit
de bonis Domini oleum & triticum: ſic & nos demus pauperibus de bonis à Deo nobis E
traditis, oleum compaſſionis interioris,& triticum ſubuentionis exterioris: quia bonorum
nobis datorum non Domini, ſed tantum diſpẽſatores ſumus. In hoc autem quòd plus de-
dit de oleo, quàm de tritico: ſignificatur quòd plus debemus compati affectu, quàm poſſu-
Laudatio mus ſubuenire effectu. *Et laudauit Dominus villici*, non Dominus omnium *villicum iniquita-*
villici. *tis*, id eſt, villicum iniquum: non quòd aduerſus eum fraudulenter, ſed pro ſe prudenter, ſe-
cundum prudentiam huius ſeculi, non tamen bene vel meritoriè egiſſet: non enim lauda-
uit eum de fraude quam fecit, ſed de prudentia & ingenio, quo ſibi in futurum proſpexit:
Prudentia. eſt nanque prudentia, quædam ſibi in poſterum prouidentia. Sic diuites huius mundi non
ſunt laudabiles de deceptione in illicitis actibus: ſed de hoc quòd prudenter ſe conuertunt
ad diſtribuendum bona, in piis operibus: vt per hoc prouideant ſibi in futurum: quia ſe-
cundum Ambroſium, Sola miſericordia eſt comes defunctorum. Cui etiam prudentiſſimè
non

A non ſolum Dominus villici,ſed etiam Dominus omnium applaudere videtur,ſubiungens
ad quid hanc ſimilitudinem dederit: *Quia*,inquit *filij huius ſeculi*, & tenebrarum, id eſt ho-
mines temporalibus intenti, & amatores mundi, *prudentiores ſunt filiis lucis in generatione ſua*
carnali: id eſt in ſecularibus, ad quæ videntur geniti: id eſt magis aſtuti & feruidi ſunt in
carnalibus & temporalibus negociis agendis, quàm filij lucis & vitæ æternæ: id eſt, homi-
nes ſpiritualibus deputati, & amatores cœleſtium ſint in ſpiritualibus negociis exercendis.
Prudentiores ſunt illi in malo,quàm iſti in bono. Vix enim inueniuntur aliqui,qui tantam
prudentiam & curam habent in acquirendis bonis æternis & permanentibus, quantam *Prudentes*
calliditatem & ſolicitudinem iſti habent in acquirendis bonis temporalibus & fugitiuis. *ſeculi.*
Pro his enim die noctúque vigilant,anguſtiantur, laborãt, & modis omnibus tales diuitias
coaceruare non ceſſant.Sicut bubo & cattus clarius vidẽt de nocte quàm homo,non ad le-
B gendum litteras,ſed ad capiendum mures:ſic filij ſeculi acutius vident quàm filij lucis: non
ad ſciendum legem Dei, ſed ad acquirẽdum bona mundi.Audiant hæc filij lucis, & à filiis
tenebrarum,ſcilicet huius ſeculi,vinci erubeſcãt. Ideo enim hæc ſcripta ſunt,vt audiendo
prudentiores fiant,non autem vt iniquitatis villicum imitando,fraudem vel iniuſtitiam in
aliquo agant.Vbi Beda:Audiant ſapientes huius ſeculi, vt ſtultam ſapientiã deſerere,& ſa- *Beda in*
pientem Dei ſtultitiam diſcere queant: quãti eorum ſapientiam diuina æquitas æſtimaue- *cap. 16.*
rit:quos non verè prudẽtes,ſed in generatione ſua prudentes eſſe commemorat. Iuxta hoc *Luca.*
quod alibi dicitur,*væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris,& coram vobiſmetipſis prudentes.*Nec non *Eſaia 5.*
& amatores vitæ æternæ filios lucis appellando:non aliud eos qui ſapientes ſunt vt mala fa-
ciant,bene autem facere neſcierunt,quàm filios eſſe tenebrarum arguit:filij autem lucis,&
filij huius ſeculi vocantur,quomodo filij regni & filij perditionis: cuius enim quiſque agit
C opera,eius cognominatur & filius.Hæc Beda.Sed heu nos(vt ait Hieronymus)feruentiſſi- *Hierony. ad*
mi ſumus in terrenis,frigidiſſimi in cœleſtibus: & ſummam in rebus paruis exhibemus ala- *Hedibiam.*
critatem,ad maiora tepeſcimus: celerem habituræ finem res ſine fine quæruntur,cœleſtes
diuitias immortales honores, pigra quadã diſſimulatione negligimus. Hæc Hieronymus.
Vbi notandum,quòd quædam eſt ſapientia nociua: & iſta eſt carnalis,quam habẽt auari,in *Sapientia*
acquirendo diuitias:ſuperbi,in acquirẽdo honores:luxurioſi,in acquirendo delitias.Vnde *nociua.*
Iacobus:Non eſt iſta ſapientia deſurſum deſcendens:ſed terrena, quò ad auaros: animalis, *Iacobi 3.*
quò ad luxurioſos:diabolica,quò ad ſuperbos. Quantum autem ad iſtam ſapiẽtiam,verum
eſt quòd filij huius ſeculi ſunt prudentiores filiis lucis:quia filij lucis eam aſpernantur & fu-
giunt. Secunda ſapientia eſt ſuperflua,quæ eſt de impertinentibus ad ſalutem. Iſta ſapien- *Sapientia*
tia eſt mundana & ſecularis,ſiue ſit philoſophica & phyſica:ſiue ſcientia legum & decreta- *ſuperflua.*
D lium,quæ pro tanto dicuntur ſuperfluæ:quia ſine illis poteſt ſalus eſſe. Quantum etiam ad
iſtam ſapientiam,filij ſeculi ſunt ſæpe prudentiores quàm filij lucis: quia viri ſpirituales pa-
rum curant de talibus ſcientiis. Tertia ſapientia eſt neceſſaria,quæ eſt de expedientibus ad *Sapientia*
ſalutem:& iſta eſt ſapientia diuina,quæ conſiſtit in vera Dei & boni cognitione.Quantum *neceſſaria.*
autem ad iſtam ſapientiam,filij lucis ſunt prudentiores quàm filij huius ſeculi:imò in rebus
diuinis filij ſeculi videntur eſſe ſtulti, filij autem lucis ſunt valde ſapientes & prouidi. Qui
autem ſunt filij ſeculi, non apparet manifeſtè: ſed tamen poteſt de hoc aliqua coniectura *Filij ſeculi*
haberi. Vna eſt,quia communiter filius habet inclinationem & artificium patris: & ideo *per conie-*
quando perſona tota eſt mundana, & ad negocia mundi inclinata, ſignum eſt quòd per- *cturas.*
tinet ad filios ſeculi.Secunda coniectura eſt,quia filius aſſumit arma patris: ſic perſona quæ
in ſeipſa aſſumit arma mundi,quæ ſunt ſuperbia,auaritia,gula,luxuria: hæc videtur perti-
E nere ad generationem mundi. Filij autem lucis ſimiliter cognoſcuntur duplici coniectu-
ra. Prima eſt,quando perſona cum omni deuotione ſuſtinet viſitationem Dei, qua viſita-
tur per flagella: vel alio quocunque modo: & quando non permittit aliquid in corde ſuo,
quod eſt contrarium Deo: ſignum eſt quòd eſt filius Dei. Secunda coniectura eſt, quia
communiter pulli auium comedunt libenter cibum, quo conſueuerunt vti parentes eo-
rum, & in ipſo potiſſimè delectantur: ſic quando homo libenter deguſtat cœleſtia, quæ
fuerunt cibus Chriſti, & ei ſapiunt talia, ac continuè conatur qualiter impleat voluntatem
diuinã,iſte eſt propriè filius Dei. Deinde quaſi à minore, infert cõcludendo propoſitum.
Et ego vobis dico. Facite vobis, id eſt,ad veſtram vtilitatem, *amicos de mammona iniquitatis*, ſci- *Mammona*
licet de temporalibus diuitiis: ſed non eo modo quo fecit villicus iniquitatis, non defrau- *iniquitatis.*
dando aliena: ſed largiendo veſtra, *vt cùm defeceritis* meritis propriis & præſenti vita, *reci-*
piant vos in æterna tabernacula: id eſt, per ſua merita & ſuffragia impetrent apud Deum, vos

Pſal.83. finaliter tecipi in vita beata. Ad hæc tabernacula propheta ſuſpirans ait: Quàm dilecta tabernacula tua: quaſi diceret Dominus, Si ſibi in futurum etiam cum dolo & fraudulenter prouidens laudatur: multomagis laudandi eritis ſi ſine dolo & legitimè vobis prouideritis. A
Gregorius lib.21. moral.cap.14. Vbi Gregorius. Si nos eorum, ſcilicet pauperum, amicitiis æterna tabernacula acquirimus: dantes penſare debemus, quia patronis potius offerimus munera quàm egenis bona largimur. *Mammona.* Mammona mammonæ lingua Syra, diuitiæ dicuntur: & mammon mammonis Satanas, qui opibus ſeducit, appellatur. Et eſt aduertendum, quòd non dicuntur hîc diuitiæ iniquitatis: quia iniquè & de malo acquiſitæ: de illis enim non præcepit Dominus fieri
Eleemoſyna de quibus fiat. eleemoſynam, cùm nunquam bonus vſus iuſtificet malè acquiſita: & ideo talia ſunt reſtituenda, non in eleemoſynis danda. Poteſt tamen de diuitiis iniquo affectu, vel actu malè acquiſitis fieri eleemoſyna, vt de acquiſitis per meretricium, vel lenocinium, vel diebus
Diuitiæ iniquæ. feſtiuis laborando, vel huiuſmodi. Si verò diuitiæ non de malo ſunt acquiſitæ, nihilominus B
dicuntur mammona iniquitatis, pluribus de cauſis. Primò, quia non ſunt veræ diuitiæ, nec ſeruant quod promittunt: ſed falſæ, quia fallunt & decipiunt. Promittunt enim ſecuritatem, & dant timorem: ſatietatem, & dant eſuriem: ſtabilitatem, & dant ſubitam deiectionem. Secundò, quia iniqui in eis confidunt, ac fidem & ſpem in eis cõſtituunt. Tertiò, quia iniquus mammon præeſt eis qui tentat homines cupiditate, vt ſeruiant auaritiæ: quod eſt idolorum ſeruitus, & ſæpe faciunt homines iniquos, vt ſemper deſiderent amplius. Quartò, quia ſunt multarum iniquitatum materia: propter diuitias enim multa committuntur iniqua, & expenduntur in multis illicitis & ſuperfluis. Quintò, quia vt plurimum acquiruntur iniquè: in pluribus enim prædeceſſoribus neceſſe eſt aliquem reperiri, qui iniuſtè vſurpauerit aliena: vnde vulgata communi dicitur ſententia: Omnis diues aut iniquus eſt: aut hæres iniqui. Sextò dicuntur mammona iniquitatis, id eſt, inæqualitatis: quia inæqualiter poſſidentur: nam vnus habet ad ſuperabundantiam, alius ad ſufficientiam, alius ad neceſſitatem extremam, alius ad totalem penuriam. Septimò, quia iniquè retinentur: quod enim vltra neceſſaria vitæ retinetur, nec proximi neceſſitatibus erogatur, pecunia eſt iniquitatis, id eſt, contra æquitatem: in ea enim non ſeruamus æquitatem quam proximo de- C
Bonorum diuiſio. bemus, quem ſicut nos diligere iubemur. Pauperes ergo recipient nos in ſuas domos cœle-
Auguſti. lib. 50. hom.14. ſtes, ſi nos eos receperimus in noſtras domos terreſtres. Vnde Auguſtinus. Omnia bona ſua dedit Deus duobus hominibus: diuitibus terrena, pauperibus cœleſtia. Sed Deus volens vtrumque ſaluare, conſtituit vt hîc diuites in ſua hæreditate recipiant pauperes: & pauperes in ſua hæreditate eos collocent, & vterque per alium collocetur. Et ſi non omnes pauperes poſſunt nos recipere in domos cœleſtes, tamen quia largimur his, recipiemur ab Angelis & Sanctis: quia largiendo pauperibus Angelorum nobis cæterorúmque ſanctorum D
gratiam cõparamus: & quamuis bonum ſit eligere pauperes bonos, & aliis præferre in datione eleemoſynæ, tamen qui dat indigenti peccatori, nõ quia peccator: ſed quia homo eſt: non peccatorem nutrit, ſed iuſtum: quia culpam nõ diligit, ſed naturam. Qui autẽ eleemoſynam accepturus eſt, attendat bene ſi indigeat: alioquin non accipiat nę rapinã cõmittat.
Hierony. in Pſal.145. Vnde Hieronymus. Monache ſi eges & accipis, das potius quàm accipias. Si autẽ nõ eges, & accipis: rapis. Porrò non indiget monachus, ſi habeat quod naturæ ſufficit. Et hanc ſuffi-
1.Timo.6. cientiam Apoſtolus certa diffinitione deſcribit: habentes, inquit, alimenta & quibus tega-
Caſſianus collat.24. cap.12. mur his contenti ſumus. Vnde in collatione abbatis Abrahæ, Noueris autem te ex hoc nõ leui affici detrimento: quia cùm ſis ſani corporis, ac robuſti: ſtipe ſuſtentaris aliena, quę iuſtè ſolis eſt debilibus attributa. Miſericordiæ ergo operibus inſiſtamus: quia multa bona & in
Opera miſericordiæ. vita, & in morte, nobis inde cõparamus. Vnde Hieronymus: Non memini me legiſſe malè E
Hierony. ad Nepotianũ. mortuum, qui libenter exercuit opera pietatis: habet enim multos interceſſores, & impoſſibile eſt multorum preces non exaudiri. Vnde & Leo papa: Quicquid in cibos pauperum,
Leo ſermone de eleemoſina. in curationes debilium, in precia captiuorum, & in quælibet opera pietatis impẽditur: non minuitur ſed augetur. Nec vnquam apud Deum perire poterit, quod fidelis benignitas ero-
Math.5.a gauerit: dum quod cuique tribuit, id ſibi ad præmium recondit. *Beati enim miſericordes, quoniam ipſorum miſerebitur Deus.* Nec delictorum memoria erit, vbi teſtimonium pietatis affuerit. Hæc Leo papa. Religioſus verò, & qui non habet vnde poſſit eleemoſynam dare materialem, nihilominus ex corde poteſt facere eleemoſynam Deo valde gratam: videlicet ad hoc voluntatem habendo, ſeu etiam illatas ſibi iniurias proximo indulgẽdo, vel aduerſitati alienæ ex corde compatiendo. Igitur ô monache, ô clerice, ô laice, dum viuis cogita qualiter debeas operari: vt ſcias & habeas quid in iudicio poſſis reſpondere: vbi audies, redde rationem

A tionem villicationis tuæ. Villici enim ſumus,nõ Domini, rerum temporalium & ſpiritua-
lium nobis ad neceſſarios vſus proximorum commiſſarum. Et ſi eas proximis non diſtri-
buimus,alia retinemus.Vnde Chryſoſtomus:Opinio quædam erronea aggenerata morta- *Domini nõ*
libus auget crimina, minuit bona. Ea verò eſt opinari,quòd ea quæcunque poſſidemus in *ſumus hic.*
vſu vitæ,poſſidemus vt Domini. Et ideo etiam oportunè ea apprehendimus, tanquam bo-
na præcipua. Sed contrarium eſt. Non enim nos vt Domini in vita præſenti collocati ſu-
mus in propria domo,ſed tanquam hoſpites & aduenæ: quò nolumus ducimur,& quò nõ
putamus:& qui nunc locuples eſt,in breui fit mendicus. Ergo quicunque ſis,noueris te eſ-
ſe diſpenſatorem alienorum: & tranſitorij vſus & breuis tibi iura conceſſa ſunt. Abiecto
ergo ab anima domini faſtu, ſumas humilitatem, & modeſtiam villici. Hæc Chryſoſto-
mus. Attende & aliud quod tibi dicetur: iam enim non poteris villicare & operari. Vnde
B Chryſoſtomus: Quotidie talia per effectus nobis exclamat Deus,oſtendens nobis feruen-
tem in meridie ſoſpitatem,priuſquam adueſperaſcat exanimen, & alium inter prandia ex-
pirantem,& diuerſimodè ab hac villicatione diſcedimus.Sed fidelis diſpẽſator,qui de pro- *Philippẽ. 1.*
pria diſpenſatione confidit: deſiderat cum Paulo diſſolui & eſſe cum Chriſto. Is autem
cuius ſunt vota terrena, anxiatur in exitu. Hæc Chryſoſtomus. Cogita etiam quòd tunc
fodere non valebis,& mendicare erit confuſionis. Vnde Beda: Ablata quippe villicatione *Beda ĩ cap.*
fodere non valemus: quia finita hac vita,in qua tantum licet operari, nequaquam vltrà bo- *16. Luca.*
næ conuerſationis fructum ligone deuotæ compũctionis licet inquirere. Mendicare con-
fuſionis eſt,illo ſcilicet peſſimo genere mendicandi,quo virgines illæ fatuæ mendicaſſe fe-
runtur,& de quo Salomon ait: *Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo æſtate,& non da-*
bitur ei. Hæc Beda. Vt autem idem dicit Beda, ſi hi qui præbent eleemoſynam de iniquo *Prouer. 20.*
C mammona, faciunt ſibi amicos, à quibus in æterna tabernacula recipiantur: quantoma-
gis hi qui ſpirituales largiuntur epulas, qui dant conſeruis cibaria in tempore ſuo: certiſſi- *Prouer. 31.*
mè debent ſpe ſummæ retributionis erigi.

Poſtquam ergo Dominus præmiſit de diſpenſatione pecuniæ corporalis, ſubdit de diſ-
penſatione pecuniæ ſpiritualis dicens: *qui fidelis eſt in minimo*, & in diſpenſatione minorum;
ſcilicet temporalium: *& in maiori*, id eſt, in diſpenſatione maiorum, ſcilicet ſpiritualium
fidelis eſt. Et qui in modico, ſcilicet in carnalibus *iniquus eſt*, vt non bene pro neceſſitate proxi-
morum expendat: *& in maiori*, ſcilicet in ſpiritualibus *iniquus eſt*, vt non pro vtilitate com-
muni diuidat:quaſi diceret,qui bona temporalia quæ ſunt minima bene diſpẽſauit in elee-
moſynis,& in aliis piis vſibus, dignus eſt vt ſibi committatur diſpenſatio ſpiritualium quæ
ſunt maiora:quia fidelitas diſpenſationis primæ,eſt argumentũ fidelitatis ſecundæ.Et qui
D modica,ſcilicet bona temporalia non bene diſpenſauit:ſed in illicitis conſumpſit,vel malè
retinuit: indignus eſt vt ſibi committatur diſpenſatio maiorum, ſcilicet ſpiritualium: quia
infidelitas prima,eſt argumentum ſecundæ. Hic habes argumentum,quòd auarus non eſt *Auari de-*
bonus prædicator,vel prælatus.Vnde ſubdit:Si ergo in iniquo mammona,ſcilicet in bonis *teſtatio.*
temporalibus & diuitiis, fideles non fuiſtis diſpenſando, quæ ſunt magis bona ſecundum
apparentiam,quàm ſecũdum veritatem: quod verum eſt,ſcilicet bona ſpiritualia,quæ ſunt
vera bona, quis credet vobis? id eſt, tradet vobis ad diſpenſandum? quaſi dicat, nullus ſa-
piens. Vnde habes exemplum de quodam epiſcopo, qui quatuor caſeos tradidit ad cuſto-
diendum nepoti ſuo:& quia malè cuſtodiuit, ideo curam animarum tradere ſibi noluit. *Et*
ſi in alieno fideles non fuiſtis, ſcilicet in temporalibus, quæ ſunt aliena à nobis, quia ſunt extra
nos: *quod verum eſt*, ſcilicet bona ſpiritualia, quæ ſunt habentibus intrinſeca, *quis dabit vobis*
E *ad diſpenſandum*? quaſi dicat nullus ſapiens hoc faceret. Qui enim fidelis non eſt in diſpen-
ſatione bonorum fortunæ, & diuitiarum corporalium, quæ reſpectu ſpiritualium falſæ di-
uitiæ ſunt,& à nobis alienæ,quia extra naturam noſtram ſita: nihil enim intulimus in hunc *1. Timo. 6.*
mundum,& nihil hinc auferimus:poſſũtque nobis auferri etiam nolentibus:diſpenſatio-
nem bonorum gratiæ, & diuitiarum ſpiritualium, quæ veræ diuitiæ ſunt, & noſtra quia
propriè homini deputata (ad ea enim habenda nati ſumus, nec poſſunt nobis auferri no- *Ambro. in*
lentibus)nullus ei credere vel dare debet:quia in eis etiam infidelis eſſet. Vnde Ambroſius. *cap. 16.*
Alienæ à nobis diuitiæ ſunt:quia præter naturam ſunt. Neque nobiſcum naſcuntur,neque *Luca.*
nobiſcum tranſeunt. Neque enim noſtra ſunt quæ non poſſumus auferre nobiſcum. Sola *Diuitia a-*
virtus eſt comes defunctorum,ſola nos ſequitur miſericordia. Et vt dicit Auguſtinus. Po- *liena à no-*
teſt homo inuitus amittere bona temporalia: nunquam autem, niſi volens, perdit æterna. *bis.*
ſecundum Bedam:In minimo eſt fidelis,qui habet viſcera pietatis,& opera miſericordiæ: *Beda ĩ cap. 16. Luca.*

dando eleemoſynas,& diligendo proximos:in maiori eſt fidelis,qui omnino adhæret creatori : & vnus ſpiritus cum eo deſiderat fieri. Sed qui fratrem non diligit quem videt, nec egeni miſeretur, quomodo diliget Deum quem non videt: & quomodo ſeipſum Deo tribuet? Valde ergo conſiderandum eſt,in electione prælatorũ & præpoſitorum quales in modico fuerũt:& quid pietatis & miſericordiæ habuerint: quoniam qui in modico fideles nõ ſunt,in magnis quoque fideles non erunt. Vnde præcepit Apoſtolus Timothæo,& Tito:vt in eligendo epiſcopo ſemper præconſiderent ſi fidelis fuerit,& non auarus in diſpenſatione rei familiaris : ſæpe enim auarus in erogatione pecuniæ corporalis, auarus eſt in erogatione talenti ſpiritualis: vt nil verè faciat,niſi pro pecunia : vel pro perſonis,& iuxta acceptionem perſonarum. Comitatur enim eum ſæpe auaritia & cupiditas vſque ad ſpiritualia. Et ideo tales ſi promouentur in eccleſia,non eſt ex Dei ordinatione, ſed magis ex permiſſione quadam diuina. Demus igitur aliena,vt ſuſcipiamus noſtra : præbeamus patua, vt recipiamus magna:ſeminemus in benedictione,vt metamus benedictionem : ſed qui parcè ſeminat,parcè & metet. Si bene diſpenſamus bona minora,ſcilicet fortunæ & naturæ : merebimur promoueri ad bona maiora,ſcilicet gratiæ & gloriæ. A B

1.Timo.3. & ad Titum 1. — *2.Cor.9.*

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte : animam meam fac virtutum villam:ne villicus tuus,ratio mea,diſſipet bona tua mihi credita: quia poſt mortem neſcio,quid meritorij faciam. Remitte mihi centum cados olei,quos tibi debeo per cõtemplationem: & centum coros tritici,quos tibi debeo per operationem: & amici tui pauperes,qui te diligunt,& tibi conformantur, fiant mei apud te interceſſores, aduocati, & patroni : vt cùm defecero proprijs meritis, & ab hac vita : recipiar meritis eorum & ſuffragiis in domos ſuas,ſcilicet in æterna & dilecta tabernacula. Amen. C

De diuite epulone,& Lazaro mendico ad ianuam eius iacente.
CAPVT XVI.

Luca 16.

Phariſæi autem,qui erant auari, audientes dominum Ieſum de cõtemptu mundi & cõtra auaritiam diſputantem:ac homines ab appetitu diuitiarum retrahentem:& ad faciendum eleemoſynas inducentem : *deridebant eum*,quaſi irrationabiliter loqueretur,& contraria legi prophetiſque præciperet,vbi multi ditiſſimi Deo placuiſſe leguntur,& obſeruatoribus legis bona temporalia promittuntur:non attẽdentes quia in lege carnalibus minora,propter regnum æternum: & in Euangelio ſpiritualibus maiora,propter regnum cœlorum iure præcipiuntur:& ideo inter legem & euangelium,ſicut promiſſionum,ita & præceptorum debere eſſe diſtãtiam. Ibi nanque dictum eſt, *Si volueritis & audieritis me,bona terræ comedetis*:hic verò. *Beati pauperes ſpiritu,quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum*. Item lex non promittebat temporalia, tanquam principale præmium : & ideo vbicũque in ſacra ſcriptura pro actibus virtutum promittuntur bona temporalia,ſub illis intelliguntur bona ſpiritualia & æterna,tãquam principaliter promiſſa.Nec temporalia ſic promittuntur ad malum vſum,ſicut Phariſæi iſta ad defenſionem ſuæ auaritiæ malè inducebant:ſed ad bonum : quia illi qui bene vtuntur diuitiis,non ſeruiunt eis,nec dæmoni per eas tentanti : ſed magis econuerſò diuitiæ ſeruiunt ipſis, quia ſunt eis iuuamenta virtutis:& tales fuerunt Abraham,& alij diuites qui Deo ſeruierunt,& placuerunt in eis. Vnde occurrit eis Dominus confutans,& redarguens eos de vana gloria, & de auaritia,dicẽs:*Vos eſtis qui iuſtificatis vos corã hominibus*,auaritiam veſtrã prædicto modo falsè colorãdo:& opera veſtra vt ab hominibus videamini faciẽdo:*Deus autẽ* cui omnia nuda & aperta ſunt:*nouit corda veſtra*, & iniquitatẽ ibi latentẽ, *quia quod hominibus*, & in reputatione hominũ,qui vident in facie *altũ eſt*,id eſt apparẽs iuſtitia,& nõ exiſtẽs in re,*abominatio eſt apud Deũ*,& in reputatione Dei qui videt in corde:quia ſimulata ſanctitas,duplex eſt iniquitas:eſt enim & ſimulatio,& iniquitas. Audiant hoc hypocritæ & ambitioſi,quia quanto magis apparẽt,& ſe exaltãt apud homines,tãto magis abominabiles ſunt apud Deũ. Igitur quia Deus videt corda,& per cõſequens etiã facta, quantũcunq; ſecreta:ſtudendũ eſt cuilibet etiã cùm ſolus fuerit,vt & cogitãdo & operando mala declinet, & bona faciat. Si enim Deum præſentẽ,& omnia videntẽ,& vindicantẽ ſemper cogitaremus: aut vix aut nũquam peccaremus. D E

Math.5.a Legis promiſſa. — *ſimulata ſanctitas.*

A peccaremus. Vnde Boët. Auerſamini vitia, colite virtutes, ad rectas ſpes animũ ſubleuate:
humiles preces in excelſa porrigite: magna vobis eſt neceſſitas indicta probitatis, cùm ante
oculos agitis iudicis cũcta cernẽtis. Quia ergo Phariſæi corã hominib⁹ ſe iuſtificabãt, & iu-
ſtos ſe eſſe oſtẽdebãt: peccatores quaſi infirmos cõtemnẽdo, & eleemoſynarũ remedia ne-
gligẽdo, q̃ iuſtè hæc auaritia & auara altitudo dãnanda ſit, in ſequẽti Dñs docet exẽplo, qđ
maximè inducitur ad prouocãdũ homines ad opera miſericordiæ ex diuite ꝓpter defectũ
pietatis & miſericordiæ damnato: & non dicitur hic quòd ſit parabola vel ſimilitudo, quia
eſt rei geſtæ narratio. Vnde ſecundum quoſdam: Diues iſte Nabal erat, quem Dauid occi-
dere volebat, quia victualia ſibi & ſuis negauerat. Dicit ergo: homo quidam. Vbi notãdum *Diuitis epulonis nomẽ.*
quòd homo potius ſonat hic in vitium, quàm in naturam: vt dicatur homo ab humo, id eſt
humo adhærens per amorem terrenorum. Secundum Gtegotium: Non exprimitur nomẽ *Gregorius hom. 40. in*
B eius, quia non erat à Deo per approbationem cognitus: ſecundum quod dicit ſaluator re- *Euang.*
probatis. *Nunquam noui vos.* Vnde quaſi ignotus apud Deum, nomine nõ deſignatur, neque *Math. 7.*
nominatur à Deo: quia nomen quæſierat à mundo. *Homo ergo quidam erat diues* non tam à
poſſeſſione diuitiarum, quàm ab amore earum. Ecce ſuperfluitas in ſenſu, & concupiſcen-
tia oculorum. *Et induebatur purpura* rubea deſuper, propter inanem gloriam: *& byſſo* alba
deſubtus ad carnem, propter mollitiem: ecce exceſſus, in veſtitu & ſuperbia vitæ, *& epula-
batur quotidie ſplendidè*, ſeruiendo gulæ magis quàm naturæ: ecce exceſſus in victu & concu-
piſcentia carnis, ſecundum quod veſtimenta, ita & epulæ. Ad mollitiem & luxuriam cultu
regio diſſoluebat carnem exterius: ac cibis & potibus refouebat interius. *Et erat quidam mẽ-
dicus nomine Lazarus.* Diuiti adiungitur pauper, quia alter alteri cõfert, ſed differenter: quia *Lazarus*
diues confert temporaliter pauperi, & pauper ſpiritualiter diuiti. Vnde Chryſoſtomus: *pauper.*
C Dum diues ſuſtentat pauperem, ſuſtentatur à paupere. Exprimitur autem hic nomen pau- *Chryſoſto.*
peris, quia à Deo per approbationem erat cognitus, ſicut & Moyſi dicit. Noui te ex nomi- *hom. de diuite.*
ne: vnde & pauperibus humilibus dicitur. Gaudete & exultate, quia veſtra nomina ſcripta
ſunt in cœlis. Lazarus pauper & humilis nominatur: diues verò nec nomine dignus habe-
tur. Nomina bonorum ſcripta ſunt in libro Dei: & nomina malorum in libro diaboli. In
quo penſandum eſt, quantum intereſt inter publicam legem mundi, & benignam legem
Dei. Nam diuites ſunt mundo celebres per nomina ſua: ſed pauperes latent, nec nomen *Pauperes*
in mundo habent. Mos eſt dicendi. Quando de vrbe profecti ſumus, obuiauit nobis talis *latent.*
comes, vel Dominus. Econtra de paupere dicitur. Nobiſcum vnus pauper agebat iter. Sed
in Euangelio eſt mos contrarius: quia pauperis nomen exprimitur, diuitis verò nomen ta-
cetur: ſuperbos diuites per iudicium reprobationis Deus neſcit, humiles pauperes per iu- *Pauperis*
D dicium approbationis noſcit. Cominus aſpicit hos, & eminus arcet illos. Diuitibus ſunt *prælatio.*
nomina in culmine mundi, ſed pauperibus ſunt nomina in aula Dei. *Qui iacebat ad ianuam
eius vlceribus plenus*, vt ex vicinitate magis appareret duritia diuitis exeundo, & reuerten-
do eum videntis: & patientia pauperis ex viſione diuitis. Vbi Chryſoſtomus: Infœlicíſ- *Chryſoſto.*
ſime hominum mortem corporis tui vides iacere ante ianuam, & non miſereris. Si Dei *hom. in euãgelium de*
præcepta non conſideras: ſaltem miſerere conditionis tuæ: & time ne & ipſe talis efficia- *diuite.*
ris. *Cupiens ſaturari de micis*, non dicit de precioſis, *quæ cadebant de menſa diuitis*: quodam-
modo dicens ad diuitem. Sufficiunt mihi micæ menſæ tuæ: quas abiiciendo proiicis
inde. Præbe de ſuperfluo eleemoſynam: fac de non damno lucrum, in quo nimia du-
ritia apparet, eo quòd petire permittebat vnde pauper ſubleuari poterat. *Et nemo illi da-
bat*, quia tali Domino talis familia: & ideo conformabantur ei in mentis duritia. Cùm
E ergo ante ianuam iacere ex viſione pauperis diuiti non miſerenti, cumulus damnatio-
nis infertur: & rurſus ex viſione diuitis tentatus quotidie pauper probatur. Quem ad
maiorem ipſius probationem paupertas ſimul & egritudo, & viſa diuitis copia, & nulla
ſibi adhibita conſolatio afficiunt. Vbi Chryſoſtomus: Egrotatio habet aliquod ſolatium, *Chryſoſto. ibidem.*
ſi opes habet. Si autem ad infirmitatis magnitudinem accedat & paupertas, duplex eſt
infirmitas. Quanta ergo in iſto pœna eſt, in quo inter tanta vulnera non meminit do-
lores plagarum, ſed famis? *Sed & canes veniebant, & lingebant vlcera eius.* Vnde talis pietas in
lingendo vlcera pauperis, arguit duritiam diuitis: quia magis curiales erant canes pau-
peri, quàm eorum Dominus. Et nec à ſe canes remouere poterat, nec viſitator erat qui
remoueret. Qui etiam ſi mordendo punxiſſent, non eſſet qui illos amouiſſet. *Factum
eſt autem vt moreretur mendicus* in patientia, quæ opus perfectum habet probatus, *& por-
taretur*, ſecundum animam *ab Angelis in ſinum Abrahæ* de mendico diues factus, id eſt ad *Sinus Abrahæ.*

Ee

requiem,& lymbum ſanctorum patrum: vbi deſcendebant animæ iuſtorum uiocientium, A
antequam generale impedimentum gloriæ per paſſionem Chriſti eſſet amotum: qui ſinus
Auguſti. lib. 4. de origine animæ cap. 15. (ſecundum Auguſtinum) ideo Abrahæ dictus eſt, non quòd ipſius tantum ſit, ſed quòd ipſe
multarum gentium pater ſit, quibus ad imitandum poſitus eſt. Vbi Chryſoſtomus: Non
Chryſoſto. vbi ſupra. ſuffecerat ad portandum angelus vnus pauperem, ſed propterea plures veniunt vt chorum letitiæ faciant. Gaudet vnuſquiſque angelorum tantum onus tangere: libenter talibus
oneribus prægrauantur, vt ducant homines ad regna cœlorum. *Mortuus eſt autem diues*, quia
diuitiæ non poſſunt à morte ſaluare: *& ſepultus eſt in inferno*, ſcilicet dānatorū, id eſt in profunditate pœnarum infernaliū: de diuite mendicus factus. Diues iſte tanquam diaboli par-
Diues. rochianus ad cœmiterium infernale à dæmonibus eſt deductus, & ibi eſt ſepultus. Ibi ſepelientur parrochiani diaboli ſine thure, & ſine aqua benedicta ad modum aſini. Vnde in
Hiere. 22. Hiere. de quolibet reprobo dicitur, *ſepultura aſini ſepelietur*. Sepultura aſini eſt talis quia excoriatur, & pellis à Domino poſſidetur: carnes à canibus lacerantur, oſſa pluuiis & gran- B
dinibus derelinquuntur. Sic quādo aliquis moritur iniquus, parentes poſſident ſubſtantiā
terrenam, vermes lacerant carnem ſuam, ſupplicia infernalia lacerant eius animam, quæ
naturam oſſis habebit, quia conſumi nunquam poterit. Et notādum quòd plribus modis
cognoſcitur aliquis, cuius parrochianus ſit: ſcilicet ſi ab eo baptiſmū ſuſcipiat, ſi ei primitias & decimas reddat, ſi eius miſſas & horas audiat. Qui ergo aqua concupiſcentiæ bapti-
Apoc. 19. d zatur, in qua character diaboli imprimitur: de quo in Apocalypſi dicitur. Qui initia operū
& conſummationem tanquam primitias & decimas diabolo reddit, vel bona temporalia
in illicitis conſumit: qui laſciuis cātilenis, & erroneis carminibus, ſeu verbis detractoriis &
malis intendendo, tanquam horas diaboli audit: diaboli parrochianum ſe oſtendit, & in
eius cœmiterio ſepelietur in morte, ſicut etiam diues iſte eſt ſepultus. Sed qui baptizatur C
Ezech. 9. e aqua pœnitentiæ, vbi imprimitur character Chriſti, ſcilicet Thau: de quo dicitur in Ezechiele. Qui initium & conſummationem bonorum operum Chriſto reddit, qui eius
ſermones & verba libenter audit deportabitur ab angelis in requiem Chriſti: cuius
parrochianum ſe oſtendit. Meritò autem pauper deportabatur ab angelis, & angelica ei
deputabantur officia: cui tam crudeliter denegata ſunt humanitatis obſequia, & meritò
diues ſepultus eſt in inferno, vt ſuſtineat cruciatum nolendo, qui in præſenti vita crucem
portare noluit pœnitendo. *Eleuans autem oculos ſuos* ſpirituales, non corporales, quia ibi
erat anima eius non corpus, *cùm eſſet in tormentis* multiplicibus, quia eius oculi aperti erāt
per pœnam qui antè clauſi fuerant per culpam, *vidit Abraham à longè* quia multum etiam
ante apertionem ianuæ cœleſtis diſtabat ſtatus electorum à ſtatu reproborum, intantum
quòd impoſſibilis erat tranſitus ab vno in alium *& Lazarum in ſinu eius* ad cumulum ſuæ
Sinus Abrahæ. pœnæ, quem in proſperitate poſitus dedignabatur videre. Sinus Abrahæ (de quo hic dicitur) ante paſſionem erat in lymbo inferni, ſed modo eſt in cœlo: ſicut enim tranſlatus eſt D
Abraham de lymbo: ſic & ſinus ipſius cum eo. Erat nanque in ſuperiori margine inferni
locus aliquantulum habens lucem pro ſpe futuræ claritatis, ſine omni pœna materiali, in
Sinus. quo erant animæ electorum, vſque ad deſcenſum Chriſti ad inferos: ſcilicet ad eundem
locum, qui locus propter ſui tranquillitatem ſinus eſt dictus: ſicut & ſinus maris, dicitur
Iob 17. locus quietus à ventis & tempeſtatibus: & dicebatur Abrahæ, quia ipſe fuit prima via
Beda in cap. 16. Lucæ. credendi, & primus publicè prædicauit fidem vnius Dei. Hunc locum appellauit Iob tenebras, reſpectu viſionis diuinæ: vel pro tædio expectandi ſaluatorem, dicens: *In tenebris ſtraui lectulum meum.* Secundum Bedam: Sinus Abrahæ, eſt requies beatorum paupe-
Auguſti. lib. 2. quæſt. Euang. cap. 38. rum, quorum eſt regnum cœlorum, quò poſt hanc vitam recipiuntur. Et ſecundum Au- E
guſtinum: Sepultura inferni, pœnarum profunditas eſt: quæ ſuperbos & immiſericordes,
Chryſoſto. concione 2. de Lazaro. poſt vitam hanc vorat. Qui in præſenti volunt tenere locum primum: in futuro retrudentur in locum nouiſſimum. Vbi Chryſoſtomus: Sicut autem pauperi, dum viueret, grauiorem pœnam reddebat iacere ante ianuam diuitis, & aliena bona proſpicere: ſic diuiti
mortuo augebat exercitium accubitus in gehenna, & proſpectus delectationis Lazari, ne
ſola tormentorum natura, ſed & collatione honoris illius intolerabilius ſentiret ſuppliciū.
Aliorum diuitiæ, eorum qui in paupertate ſunt, tormenta ſunt. *Et ipſe clamans præ dolore*, dixit: *Pater Abraham, miſerere mei.* Hunc ſero & pro nihilo patrem vocat, quē in operibus miſericordiæ imitari noluit: & petit miſereri ſui, qui nec ſuimet miſertus eſt, nec Lazari. *Et
mitte Lazarum vt intingat extremum digiti ſui in aqua, & refrigeret, &c.* Lazarum petit mitti ſibi
æſtuāti, cui ipſe micas panis noluit mittere eſurienti. Vocat autē extremū digiti ſui modi-
cum ſuf-

A cum ſuffragium meritorum: & guttam aquæ, modicum quid refrigerantis miſericordiæ.
Vnde notandum quòd lingua & digitus metaphoricè dicũtur in animabus ſeparatis: qua- *Digitus & lingua animarum.*
les erant animæ Lazari & diuitis: ſicut enim in Deo, qui ſpiritus eſt, manus dicitur virtus
eius operatiua: ſimiliter in Lazaro hic per digitum intelligitur virtus eius auxiliariua: & per
linguã diuitis, virtus conceptus mentis expreſſiua. Vnde non in vera, ſed imaginaria lingua
punitur, dum per imaginationem in memoriam peccata linguæ reuocat. Et ſimiliter plura
alia (de quibus hic dicitur) mentaliter fieri intelliguntur. Quanuis animæ corpora non ha- *Animarũ paſſio.*
beant: tamen in mẽbris pati dicuntur: quia exutæ à corporibus tales affectus in ſe ſentiunt
pro peccatis, ac ſi in corpore paterẽtur in membris. In lingua ergo cruciari dicitur, id eſt in
anima, quæ pro peccato linguæ amplius torquebatur, quia per eam plus peccauerat, ſecun-
dum duo officia naturæ, in quibus lingua deſeruit, ſcilicet guſtum & loquelam, in quibus
B epulones frequẽter offendunt. Per linguã quidem in officio guſtus peccauit, quia epulaba-
tur quotidie ſplẽdide: & ſimiliter in officio loquelæ, quia inter epulas ſplendidas magis re-
laxatur lingua ad loquendũ inepta. Et ideo expedit valde in menſa ſobrietatem, & ſilentiũ
obſeruare. Vnde Baſilius: Quãtum poſſumus delitias mundi, & ciborum epulantiã fugia- *Baſilius de laudibus ieiunij.*
mus: nequãdo cruciati in flamma, quæramus guttam aquæ, & nullũ refrigerium cõſequa-
mur. Plenus nihilominus, vt viſum eſt, iſte diues fuit vitiis: in eo enim erat auaritia, quia di- *Diuitis vitia.*
ues erat: nõ quia diuitias habebat, ſed quia auarè retinebat, & illicitè expẽdebat Item in eo
fuit vana gloria, quam habuit in vtendo veſte precioſa. Hoc autem quàm grande ſit pecca-
tum patet ex hiſtoria Romanorũ, vbi legitur quòd ille qui primus apud eos purpura indu-
tus fuit, à fulmine percuſſus interiit. Non debet homo de veſtibus gloriari, imo magis do-
lere, reſpiciendo ad peccatum ſuum: nam ante peccatum veſte non indigebat, quia decore
C innocentiæ indutus erat: ſed perdita innocentia, aduenit Dei ira, & tunc veſtis ſibi facta ad
cooperiendum miſeriam peccati & defectuũ noſtrorum. Vnde in Geneſi: *Fecit quoque Deus* *Gene. 3.*
Adæ & uxori eius tunicas pelliceas: ſcilicet extra paradiſum poſt lapſum & peccatũ. In ſignum
huius aliqui religioſi nõ vtuntur niſi pellibus, in memoriam tranſgreſſionis primorum pa-
rẽtum, & in ſignũ mortalitatis: quia pelles ſunt de animalibus mortuis. Quatuor autẽ mo- *In veſtibus quatuor reprehendenda.*
dis poteſt eſſe reprehẽſio circa veſtes. Primò, quãdo ſunt nimis precioſæ. Secundò, quãdo
ſunt curioſæ. Tertiò, quando non ſunt ſtatui perſonæ conuenientes. Quartò, quando quis
habet diuerſa veſtium mutatoria, ita quòd à tineis demoliuntur, & Chriſtus in pauperibus
nudus relinquitur. Itẽ fuit in eo peccatum gulæ, quia *epulabatur quotidie ſplendidè*. Facit autẽ *Guloſi deteſtatio.*
guloſus iniuriã naturæ: nulli enim animali tam magnũ corpus habẽti dedit natura tã paruũ
os & collum, ſicut homini: vt per hoc ad cibi & potus parcitatẽ, & temperantiã nos mone-
D ret. Erat & ſine miſericordia, quia vlceroſi pauperis noluit miſereri: & ideo fruſtra miſeri-
cordiã petiit, qui miſericordiam nõ fecit: & ideo etiam tanquã à Deo non cognitus caret
nomine, qui Deum cognoſcere noluit in paupere. Nõ enim reprehenditur ex eo ꝙ diues
erat: ſed quòd diuitias auarè retinebat: & nihil pauperi dare volebat: ac eas in veſtibus cu-
rioſis, & epulis delicatis malè expẽdebat: nimiſq; diuitias amabat, & circa eas cor ſuum po-
ſuerat: nec reprehẽditur ex eo quòd aliena abſtulit, ſed quòd ſua nõ dedit: nec dicitur quia
quempiã oppreſſit, ſed quia in acceptis rebus ſe extulit. Vnde Chryſoſt. Non autẽ quòd di- *Chryſoſt. hom. 2. in epiſt. ad Philippen.*
ues erat torquebatur, ſed quia miſertus nõ fuit. Non accuſatur, quia res alienas tulerit, non
quia adulter fuerit, non quia aliquod malũ fecerit: ſola in illo cõdemnatur ſuperbia. Vnde
& Grego. Hinc colligendum eſt qua pœna mulctãdus ſit, qui aliena diripit, ſi inferni dam- *Gregorius hom. 40. in Euang.*
natione percutitur, qui propria nõ largitur. Hæc Gregor. Pẽſent ergo nõ ſolũ ſeculares, ſed
E & religioſi, qui tẽmporalia illicitè ſibi attrahũt, vel detinẽt, qua pœna puniendi ſunt, ſi dã-
natur qui propria nõ dedit. Qui enim aliena, ſeu illicite acquiſita, & reddenda detinẽt: cõ-
tra Dei mãdata peccant: ſine quibus nemo poteſt ad vitã ingredi, vel ſaluari. Et tamẽ multi
credunt, ſed ſtultè, quòd reatu tantæ iniuriæ non obſtante, animæ eorum requieſcãt in pa-
ce. Nam quia conſcientia ſæpe formatur ſecundum id ad quod homo afficitur: ideo multi
pecunias & temporalia nimis diligentes, de illicite acquiſitis conſcientiam non faciunt:
ſicq; Dei præcepta contemnendo, & per conſequens mortaliter peccando Deum grauiter
offendunt, & omnia ſua in bonis exercitia perdere non metuunt. Et maximè hoc attendãt
Domini terrarum, & potentes, qui parũ timent terras aliorum ſibi attrahere, & minus po-
tentes vi vel dolo opprimere: nec ad Deum cuncta cernentem curant reſpicere. Si arbores
ſolum in altum & non in latũ creſcerent, nec ſe dilatarent: vna aliã non impediret: ſed quia
creſcunt in latum & ſe dilatant, vna impedit aliam: ita quòd vna quandoque abſcinditur,

propter aliam ſibi vicinam. Sic reges & potentes qui habent & quærunt dominium, ſi ſo- A
lum creſcerent in altum verſus cœlũ, & erigerent ſe ad Deum, vnus non impediret alium:
& quia dilatant ſe plus debito ad terrena, propter hoc vnus alium impedit, & aliena ſibi at-
trahit, ac ea ſæpe hæredibus ſuis relinquit. Sed non gaudeant de hoc vel glorientur: quia
veniet tempus quo ipſi tanquam parrochiani diaboli, cum diuite in inferno ſepultura aſini
ſepelientur, & alij per eos iniuſte oppreſſi ad requiẽ cum Lazaro ſuſcipientur. Audiant hoc
terreni & miſeri, quos puluis terræ nunc excæcauit, quia vexatio tunc intellectũ eis dabit.
Auguſti. ſermone 25. de verbis Domini. Vnde Auguſtinus: Audiant iſta diuites, qui nolunt eſſe miſericordes. Audiant irrogari ſibi
ſupplicia, qui nolunt erogare ſubſidia. Audiant pauperem refrigerantem, audiant diuitem
pœnis grauioribus æſtuantem. Penſentur ergo pro diuitiis, pœnæ, refrigerium, pro pauper-
tate: pro purpura, flamma, refectio, pro nuditate: vt ſalua ſit æquitas ſtatheræ, & non men-
tiatur modus illius menſuræ: in qua, inquit, mẽſura menſi fueritis: ita metietur vobis. Ideo B
negatur miſericordia diuiti, quia ipſe dum viueret noluit miſereri: ideo rogans diues, non
exauditur in tormentis, quia rogantem pauperem non exaudiuit in terris. Et iterum regnũ
cœlorum, veritate atteſtante, didicimus non diuitum, ſed pauperum eſſe. Si igitur regnum
eſt pauperum: teſtat vt infernus ſit diuitum. Quiſquis igitur vis regnare cum Chriſto, elige
paupertatem cum ipſo, & requieſcas cum Lazaro mendico. Nemo enim poteſt gaudere
cum ſeculo, & regnare cum Domino. Qui igitur vult epulari cum diuite, præparat ſe in-
ter epulas vermibus gehennæ. In qua pro gaudio momentaneo ardebit perpetuo cum ca-
Paupertas fœlix. pite ſuo diabolo. Infœlix commercium, pro tam breui gaudio cœleſti priuari à regno. Fœ-
lix paupertas, per quam cœleſtis acquiritur hæreditas. Fœlix commercium, pro perituris
æterna ſuſcipere: & quod ineffabile bonum eſt, ſine fine cũ Chriſto regnare. Econtrà inef-
Chryſoſto. concione 2. de Lazaro. fabilis miſeria, perpetua pati ſupplicia. Hæc Auguſtinus. Vnde & Chryſoſtomus: Inſtrui- C
mur autem quàm ſit vtile in diuitiis non confidere. Ecce diues indiget paupere, qui quan-
doq; eſuriebat. Mutantur res, & notificatur omnibus quis eſſet diues, & quis eſſet pauper.
Sicut enim in theatris cùm adueſperaſcit, & aſtãtes recedunt: exeuntes & amictũ induen-
tes, qui reges & prætores viſi fuerant, omnibus vultibus vidẽtur vt ſunt: ſic aduenięte mor-
te, & ſoluto ſpectaculo, vniuerſis laruis ægeſtatis, & diuitiarum depoſitis: ex ſolis operibus
diiudicantur, qui iam verè ſint diuites, qui pauperes, qui glorioſi, quíve inglorij. Hæc Chry-
Vita præſẽs ſcacorũ ludo ſimilis. ſoſtomus. Videtur etiam eſſe de ſtatu hominum, ſicut de ludo Scacorum. In illo enim ludo
ſunt reges & milites, ſenes & iuuenes, magni & parui, & cætera huiuſmodi: quorum in ipſo
ludo continua fit de loco in locum mutatio, & quaſi quædam mutua adinuicem oppu-
gnatio, ſed completo curſu ludi & temporis, omnia proiiciũtur in ſaccum, & maiora quæ-
que, & magis grauia cadunt in profundum. Sic diuerſarum conditionum homines in di- D
uerſis locis ponuntur, & frequenter de loco in locum mutantur, ac ſæpe mutuo ſe impu-
gnant, & ſibiinuicẽm aduerſantur: ſed completo curſu eorum, mittuntur in terræ ſaccum,
& maiores ac de onere peccatorum magis graues: deſcendunt cum diuite in inferni abyſ-
ſum. *Et dixit illi*, ſcilicet diuiti Abraham. *Fili*, ſcilicet genere non imitatione, & vocat eum
filium vt dolor eius augeatur de perdita hæreditate: *recordare*, ſed melius eſſet præuidiſſe:
quia recepiſti bona in vita tua, id eſt, illa quæ vera & ſola putaueras eſſe bona, ſcilicet tem-
poralia: quæ ſæpe dantur quibuſdam in ſignum diuinæ reprobationis: & hoc ſibi di-
citur ad augmentum ſuæ pœnæ & infœlicitatis, vt cogitet ſtatum præteritæ fœlicitatis,
Boëtius lib. 2. de conſol. quia (vt dicit Boërius) in omni aduerſitate fortunæ, infœliciſſimum eſt genus infortu-
nij fuiſſe fœlicem. *Et Lazarus ſimiliter mala*, ſcilicet tranſitoria recepit in vita ſua: non ma-
la ſecundum æſtimationem ſuam, ſed diuitis: qui inopiam, & famem, & egritudinem E
exiſtimabat mala. Et horum recordatio malorum fuit Lazaro conſolationis augmen-
Dulcia quando. tum. Vnde Boëtius: Dulcior eſt apum mage labor. Si malus ora prius ſapor edat. Fortè
diues iſte aliquid boni habuit, quod fœlicitas tranſeuntis vitæ remunerauit: & Lazarus
Gregorius hom. 40. in Euang. aliquid mali, quod ignis inopiæ purgauit. Et ideo, ſecundum Gregorium. Si honorem
vel diuitias, ſeu aliquid alind exterioris boni vel proſperitatis in hoc mundo accipimus,
pertimeſcere debemus, ne nobis pro quorundam noſtrorum actuum bonorum recom-
Bona iuſtis data. penſatione Dominus dederit, & à retributione boni intimi repellat: & ſi pauperes fortè re-
prehenſibiles conſpicimus, deſpicere non debemus, quia fortaſſe eos caminus pauperta-
tis purgat. Habent iuſti bona mundana, ſed in recompenſationem meritorum ſuorum
non recipiunt, quia ad æterna ſanctis deſideriis æſtuantes, quæ aſſunt minima bona re-
putant. Iniuſti verò omne gaudium ſuum fœlicitatem tranſitoriam putantes, exteriora ſola
ſumma

A ſumma bona æſtimant. Vnde Chryſoſtomus: Dixit etiam recepiſti bona in vita tua, quaſi *Chryſoſto. hom. 2. de Lazaro.*
debita: quaſi diceret: Si quid boni feciſti, vnde præmium deberetur, omnia recepiſti in illo
mundo: epulans, ditatus, oblectatus ſucceſſibus proſperis. Hic autem ſi quid mali commi-
ſit, vniuerſa recepit paupertate, fame, & extremè oppreſſus miſeriis, & vterque veſtrũ huc
nudus acceſſit: hic quidem de peccatis, propter quod & conſolationem ſortitur: tu verò à
iuſtitia, propter quod & immitigabilem perfers pœnam. Vnde ſequitur: *Nunc autem hic con-
ſolatur*, ſcilicet æterna conſolatione: pro modica tribulatione, & propter meritum patien-
tiæ: *tu verò cruciaris*, ſcilicet æterno cruciatu pro temporali delectatione, & propter defectũ
miſericordiæ. Vt enim dicit Gregorius: Iuſtum eſt vt in ſe dolorem inueniat, qui relicto ve- *Gregorius hom. 40.*
ro gaudio in ſe, & in mundo gaudia vana quærebat. Vnde Bernardus: Quantos, inquit, vi-
detis & ipſi Lazaros eſurientes, nudos, egrotos: & plus de iumentis veſtris, plus de eorum *Bernardus ſermone de*
B phaleris quàm de iſtorum miſeriis cogitatis. Sed ad tremendum Abrahæ iudicium venia- *verbu euãge. Ecce nos*
mus. Non enim Abrahæ ſed Domini ſententia eſt: *Memento, inquit, fili quòd recepiſti bona in
vita tua, & Lazarus ſimiliter mala. Nunc autem hic conſolatur: tu verò cruciaris*. Hæccine cru- *reliquimus omnia.*
ciatuum cauſa tota eſt, quòd in hoc ſeculo bona recepit. Ipſa planè: neque enim ad hoc nos
paradiſo voluptatis animaduerſio diuina eiecisse videtur, vt alterum ſibi hic paradiſum *Abraha iudicium.*
adinuentio humana pararet: ſed vt in cinere & cilicio miſeriam ſuæ ſubuerſionis deplora-
ret. Cæterùm ſi ſic cruciandi ſunt qui in vita ſua bona receperunt: & habentibus conſola-
tionem præſentem, væ repoſitum eſt ſempiternum: quiſnam eorum poterit eſſe finis, ſi ſe-
cundum multitudinem conſolationum ſuarum, dolores apprehenderint animas miſero-
rum. Conſequens enim videtur vt bona omnia, & omnem ſeculi huios recipientibus cõ-
ſolationem, nihilominus vniuerſum væ, & vniuerſi maneant cruciatus. At verò & illud
C æquè ex eadem Abrahæ ſententia coniiciendum videtur, eos qui contrario ducti ſpiritu
vitæ præſentia omnia bona reſpuunt, & eligunt mala: omnia bona Domini, & omnem ha-
bituros cõſolationem. Et iterum: Si de pœnarum diminutione ſolatium præbere voluero:
crudelis ero, & non miſericors. Quantum enim ſubtraham de pœna: tantum de corona fu-
rabor. Tantum minus erit de fructu, quantum de ſemine ſubtraxero. Renuat ergo conſo-
lari anima noſtra huiuſmodi conſolatione: ſed memor ſit Dei, & conſoletur in eo. Apud
ipſum nanque ipſa quoque tribulatio, magna quædam conſolatio poterit inueniri. Hæc
Bernardus. Sic ergo huius vitæ fœlicitas diuitem infœlicem fecit: quia, vt dicit Auguſtinus. *Auguſt. epiſto. 5.*
Nihil eſt infœlicius infœlicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala vo-
luntas velut hoſtis interior roboratur. Vnde Seneca: Breuem tibi formulam dabo qua te *Seneca lib. de prouidẽtia.*
metiaris, qua te perfectum eſſe iam ſentias. Tunc habebis tuum bonum, cùm intelliges in-
D fœliciſſimos eſſe fœlices. Et iterum: Nihil eſt infœlicius & dementius eo cui nihil vnquam
euenit aduerſi: non licuit illi ſe experiri. Et iterum: Te iudico miſerum, quia non fuiſti mi-
ſer: tranſiſti ſine aduerſario viam: nemo ſcit quid tu potueris, nec tu quidem ipſe. Hæc Se-
neca. Infœlicitas verò huius vitæ Lazarum purgauit, & fœlicem fecit. Pluribus quippe mo
dis purgamur in iſta vita. Quibuſdã enim eſt purgatio cruciatus corporis, quos eis mali in-
ferunt: aliquibus afflictiones carnis, quas ſibiipſi per ieiunia, vigilias, & alios labores inge-
runt: quibuſdã verò charorum vel rerum amiſſio: aliquibus dolores, vel egritudo: quibuſdã
victus, vel veſtitus ægeſtas: aliquibus ipſius mortis acerbitas. Deinde ſubiungitur: *Et in his
omnibus*, id eſt inter hæc omnia quæ petis vnum eſt quod impedit, ſcilicet *quòd inter nos &
vos, chaos magnum firmatum eſt*: id eſt, diſtantia magna meritorum & ſtatuum firmata eſt rigo-
re diuinæ iuſtitiæ: vt impoſſibilis ſit tranſitus ab vno ſtatu in alium, ideo ſubditur, *vt hi qui
E volunt hinc tranſire ad vos, non poſſint: neque inde huc tranſmeare*: quia animæ ſeparatæ ſunt extra
ſtatum meriti & demeriti. Vnde Chryſoſtomus: Videre poſſumus, tranſire non poſſumus:
& nos videmus quod fugimus, & vos videtis quod perdidiſtis: & noſtra gaudia accumulãt
veſtra tormenta, & veſtra tormẽta accumulant noſtra gaudia. Hæc Chryſoſtomus. Quòd
damnati vellent venire ad locum electorum, ſi eſſet poſſibile, non eſt dubium: ſed quòd
electi vellent ire ad locum damnatorum, non videtur: vnde eſt dicendum, quòd non vellẽt
ire illuc ad manendum: vellent tamen illuc venire, ſi eſſet poſſibile, ad propinquos ſuos li-
berandum. Iſtud tamen velle intelligitur ſecundum voluntatem naturalis compaſſionis,
non autem ſecundum volũtatem deliberatiuam, in qua conformantur ſimpliciter diuinæ
iuſtitiæ, & diſpoſitioni diuinæ voluntatis. Noli ergo diuitem imitari in ſuperbia vitæ: quia
vt dicit Gregorius. Illic eos à ſorte humilium iudex ſeparat, qui ſe hic in ſuperbiæ corni- *Gregorius*
bus exaltant. Neque in concupiſcentia carnis: quia vt dicit idem Gregorius. Non poſ- *in 1. Reg.*

ſunt qui hic voluptatibus ſuæ carnis ſeruiunt, illic in ouium grege numerari. Neque in cō- A
cupiſcentia oculorum: quia vt idem Gregorius teſtatur, Regnum cœlorum percipere ne-
Chryſoſto. hom. 82. in Mathæum. queunt, qui hic toto deſiderio terram quærunt. De qua auaritia etiam Chryſoſtomus hoc
loco dicit: Vbicunq; abieris, philargios & auaros punitos videbis: & nunc quidem audiét,
Chaos eſt inter nos & vos: nunc autem. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt
diabolo, & angelis eius: & vbique abactos eos aliquis videbit, & nuſquam locum habentes,
quàm in gehennam. Quæ itaque rectæ fidei nobis eſt vtilitas ad ſalutem, hæc cùm audieri-
mus? Illic eſt ſtridor dentium, & tenebrę exteriores, & ignis paratus: hic autem ſuut inimi-
citiæ, accuſationes, detractiones, pericula, ſolicitudines, inſidiæ, & ab omnibus odio haberi
etiam ab his qui videntur adulari. Philargium denique vniuerſi ſimul contriſtant, & im-
properium vltimum eſt auaritia. Si enim pecunias deſpicere non ſuſtinet: quomodo ſupe-
rabit vnquam concupiſcentiam, & gloriæ inſaniam, & furorem, & iram? Hæc Chryſoſtom. B
Gregorius hom. 40. in Euang. Poſtquam ergo, vt dicit Gregorius, ardenti diuiti de ſe ſpes tollitur: eius animus ad propin-
quos, quos reliquerat, recurrit. Vnde ſequitur: *Rogo ergo te pater, vt mittas eum in domum patris
mei. Habeo enim quinque fratres, vt teſtetur illis ne & ipſi veniant in locum hunc tormentorum.* Non
Timor diuitis. dixit hoc charitate ductus, quam ante mortem nō habuit, nec poſtea acquiſiuit: ſed timo-
re ſeruili, ne in ipſorum conſortio eius pœna augeretur: quia fuerat eis occaſio peccandi,
tum ratione diuitiarum, quas eis dimiſerat ad abuſum: tum exemplo malæ vitæ, quod eis
Gregorius ibidem. dederat ad ſequendum. Vnde Gregorius: Qua in re notandum eſt, ardenti diuiti quanta
ſupplicia cumulantur. Ad pœnam nanque ſuam ei cognitio ſeruatur & memoria. Cogno-
uit enim Lazarum, quem deſpexit: & fratrū ſuorum meminit, quos reliquit. Vt enim pec-
catores in ſupplicio amplius puniantur: & eorum vident gloriam quos contempſerunt, &
de illorum pœna torquentur quos inutiliter amauerunt. Petenti autem diuiti, vt Lazarus C
mitteretur: ab Abraham protinus reſpondetur, *Habent Moyſen* qui docuit moralia & agen-
da: *& Prophetas*, qui docuerunt myſtica & credenda: & iſta ſufficiunt ad ſalutem: ideo ſe-
quitur, audiant illos. Et ex hoc patet quòd iſte diues & fratres eius erant de gente Iudæo-
rum, quia Gentiles non habebant doctrinam Moÿſi & prophetarum: vt enim dicit Chry-
ſoſtomus, Vocat hic Moyſen & Prophetas, ſcripta Moſaica & prophetica. Sed (vt dicit
Gregorius:) Qui Dei verba deſpexerat, hæc audire non poſſe ſuos ſequaces æſtimabat. Vn-
de ſequitur: *At ille dixit: Non pater Abraham, ſed ſi quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.*
In quo implicat quòd extra pœnitentiam erant, & per conſequens in via veniendi ad in-
ferni tormenta. Quaſi diceret, plus credent mortuo quàm ſcripturæ: moti ex nuncio ſic
mirabiliter eis apparente. Sed mox diuiti ſententia veraci reſpondetur: *Si Moyſen*, qui fuit
tantæ authoritatis *& Prophetas* qui fuerunt tantæ ſanctitatis, *non audiunt*: auditu interiori: D
Lazaro non eſt creditū. *neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent ei.* Hoc patuit per effectum quia Lazaro reſurgenti,
& Chriſto teſtimonium perhibenti, non crediderunt: ſed magis eum occidere voluerunt.
Gregorius ibidem. Similiter nec Chriſto reſurgenti crediderunt: ſed magis falſò ſuaſerunt ipſum non reſur-
rexiſſe, & corpus à diſcipulis ſuis furatum fuiſſe. Vnde Gregor. Quia ſi verba legis deſpi-
Chryſoſto. concione 4. de Lazaro. ciunt, redemptoris præcepta qui ex mortuis reſurrexit: quanto difficiliora ſunt, tanto hæc
difficilius implebunt. Vbi & Chryſoſto. Conſidera quòd quiſque mortuus ſeruus eſt: quæ-
cunque verò dicunt ſcripturæ, dicit Dominus. Vnde & ſi reſurgat mortuus, & ſi cœlitus de-
ſcenderet angelus, omnibus magis ſunt dignæ fide ſcripturæ. Nam angelorum Dominus,
viuorum & mortuorum iuxdex eas inſtituit. Hæc ChryſoHæc ergo præmiſſa conſideran-
tes, toleremus quæ temporaliter moleſtāt, & refrenemus nos ab his quæ temporaliter de-
Hierony. in apologia ad Pāmachiū. lectant. Vt etiam dicit Hieronymus: Miſeriæ delitiis, & delitiæ miſeriis commutantur: & E
in noſtro arbitrio eſt, vel diuitem ſequi, vel Lazarum. Vnde & Chryſoſtomus: Si quando
Chryſoſto. hom. de diuite. ægrotamus, ſi pauperes ſumus, ſi frigore conficimur, ſi hoſpitium non habemus: lætemur
& gaudeamus, Lazarum cogitemus, accipiamus mala in vita noſtra, & diuitiis nos tormen-
ta terreant, & pauperis exempla prouocēt. Deprecemur Dominum vt latronem, & iſtum
Lazarum pauperem imitemur. Si perſecutio venerit, imitemur latronem: ſi pax fuerit,
imitemur Lazarum, & ægeſtas propter Chriſtum bene tolerata facit martyrium Et ite-
rum: Sed dices non eſt aliquis, qui hic & illic venia perfruatur: hoc quidem difficile eſt,
& de numero impoſſibilium. Nam ſi paupertas non vrgeat: vrget tamen ambitio. Si
ægritudo non ſtimulet, ira inflammat. Si tentationes non impetant: emergunt ſæpe cogi-
tationes iniquæ. Non eſt autem paruus labor iracundiam refrenare, compeſcere illicita
deſideria: oſtentationes ſedare, deſpectionem remittere, vitam aſperam ducere, talia ve-
rò non

A rò non agentem impoſſibile eſt ſaluari. Hæc Chryſoſtomus: Si ergo temporales miſeriæ
terrent, aut delitiæ delectant: æternæ tibi in mentem veniant, & oculis tuis occurrant, vt
ſic facilius temporales miſerias perferre: & æternas euadere, ac temporales delitias fugere,
& æternas conſequi merearis. Vnde Gregorius: Si bonum diligitur, mens in bonis melio- *Gregorius*
ribus, id eſt cœleſtibus delectetur. Si malum metuitur, mala animæ æternæ proponantur. *hom. 40. in*
Vt dum illic eſſe conſpicit, & amplius quod diligat, & amplius quod pertimeſcat, hic om- *Euang.*
nino nõ adhæreat. Vnde & Auguſtinus: In præſenti vita & delitiæ temporales dulces ſunt,
& temporales tribulationes amaræ ſunt. Quis non bibat tribulationis poculum, metuens
ignem gehennalem? Et quis non contemnat dulcedinem ſeculi, inhians bonis vitæ æter-
næ? Et iterum: Si fortè tentant fluctus cõcupiſcentiæ, intuearis quod promiſit Deus, & dul-
cedo promiſſorum facit te cõtemptorem dulcedinum ſeculi. Pro eo quod promiſit Deus,
B contemnis temporalem fœlicitatem: promiſit requiem patere moleſtiam, minatur ignem,
cõtemne temporales dolores. Hæc Auguſtinus. vnde etiam Chryſoſtomus. Mala carnalia
ideo à Deo creata ſunt, non vt timeantur, ſed vt per eorum timorem mala ſpiritualia ma-
gis timeantur. Bona carnalia ideo creata ſunt, vt per huiuſmodi bona carnalia intelligãtur
ſpiritualia, & magis diligantur. Hęc Chryſoſtomus. Vt autem temporales fœlicitates & vo-
luptates melius contemnas, cogita chariſſime & vide quid beatitudinis, ſiue in ſpe, ſiue in
re fœlicitates præteritæ & voluptates in re effecerint, & ſic iudica de futuris. Pro his enim
omnibus, non niſi tormentum remanebit & luctus. Vnde in Apocalypſi: *Quantum glorifica-* *Apoc. 18.*
uit ſe & in delitiis fuit: tantum date illi tormentum & luctum. Requiem ergo Lazari & pœnam
diuitis cõſiderãtes pauperes non deſpiciamus, nec inimici oculo aſpiciamus, ſed vt patro-
nos & aduocatos in die iudicij ipſos honoremus, & eorum indigentiis pro viribus ſuccurra-
C mus: imò dominatorem omnium nudum circum euntem, & ianuas ex ianuis tranſmutan-
tem, & ſemper ad exitus ſtantem, & manus extendentem, deſpici vel honorari in eis certiſ-
ſimè ſciamus. Ipſe enim dicit: *Quicquid vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* Vnde Grego- *Math. 25.*
rius: Fratres mei & requiem Lazari, & pœnam diuitis cognoſcentes, ſollerter agite, culpa- *Gregorius*
rum veſtrarum interceſſores quærite, atque aduocatos vobis in diem iudicij pauperes pro- *hom. 40. in*
curate. Cùm quoſlibet in hoc mundo abiectos aſpicitis, etiam ſi qua reprehẽſibilia eorum *Euang.*
eſſe videantur nolite deſpicere. Quia fortaſſe quos morum infirmitas vulnerat, medicina
paupertatis curat. Quorum ſi qua ſunt talia quæ debeant iure reprehendi, panem pariter
detis, & verbum: panem refectionis cum verbo correptionis. Et duo à vobis alimenta per-
cipiat qui vnum quærebat, dum exterius cibo, & interius ſatiatur eloquio: pauper ergo cùm
reprehenſibilis cernitur, moneri debet, & deſpici non debet: ſi verò reprehenſionis nihil
D habet, venerari ſummopere. Et iterum neceſſe eſt, vt cùm naturæ noſtræ conſortes exterio-
ra non habere conſpicimus, quàm multa deſint nobis interiora bona, penſemus. Quatenus
ſeſe ſuper inopes cogitatio noſtra non eleuet, cùm ſolerter videt, quia nos tanto vberius
quanto interius indigentes ſumus: negantur electis in hac vita bona terrena, quia & ægris
quibus ſpes viuendi eſt, nequaquam à medico cuncta quæ appetunt conceduntur. Dantur
autem reprobis bona quæ appetunt, quia & deſperatis ægris omne quod deſiderant non
negatur. Vnde & Ambroſius: Continuus ſucceſſus temporalium æternæ reprobationis eſt
indicium. Vnde etiam Auguſtinus: Tu conſolatio ſempiterna, quæ ſolis illis te tribuis qui *Auguſt. in*
conſolationem huius mundi, pro conſolatione tua contemnunt. Nam qui hîc cõſolantur, *ſoliloq.*
indigni tua conſolatione habentur: ſed qui hîc cruciantur, à te conſolantur: & qui partici-
pant paſſionibus, participant conſolationibus. Nemo enim poteſt in vtroq; ſeculo conſo-
E lari, nec poteſt quis hîc & in futuro gaudere: ſed vnam neceſſe eſt perdere, qui alteram vult
poſſidere. Hæc Auguſtinus. Hæc igitur præmiſſa, bene conſiderata & diuitibus & paupé-
ribus valde ſunt neceſſaria; quia & illis dant timorem, & iſtis conſolationem. Audiant hîc
diuites pœnas ſuas, & pauperes gaudia ſua: vt illi terreantur, & iſti mulceantur. Sed heu
parum hæc attendimus, & memoriam eorum cum ſonitu tranſire permittimus.

ORATIO.

*Domine Ieſu Chriſte, cùm ſim omnino pauper virtutibus, plenus peccatorum vlceribus, mendicus
ante ianuam tuæ miſericordiæ poſitus, cupiens ſaturari de micis exemplorum quæ cadunt de men-
ſa diuitum filiorum tuorum, qui induuntur purpura paſſionum, & epulantur quotidie ſplendidè
ferculis virtutum. Veniant canes doctores tui, vt lingant vulnera peccatorum meorum: vt moriens mun-*

do, deporter ab angelis in ſinum contemplationis cœleſtium: audiam Moyſen & prophetas, declinando à A
malo, & faciendo bonum: vt ex mortuis operibus reſurgens, ſperem vitam habere æternam.

De reſuſcitarione Lazari. Capvt XVII.

Ioan.11. CVm autem eſſet Ieſus cum diſcipulis trans Iordanem, in loco vbi Io-
annes primùm baptizauerat: cõtigit Lazarum fratrem Mariæ & Mar-
thæ infirmari in Bethania, quæ inde per diæram, vel circa, diſtabat.
Sorores ergo eius curationem fratris ſui deſiderantes, *miſerunt* nũcium
ad Ieſum, vt ipſas à dolore, & illum à languore liberaret, *dicentes: Domine,*
ecce quem amas infirmatur. Nihil amplius mãdant ei. Sufficit enim aman-
ti inſinuare neceſſitatem amici, abſque alicuius petitionis additamen-
to ſpeciali. Qui enim proximum in neceſſitate deſerit, nec ei ſuccurrit: amicus eius non B
Auguſti. tracta.49. in Ioanné. eſt: nec eum diligit. Vnde Auguſtinus: Non dixerunt, veni & ſana: non auſæ ſunt dicere, ibi
iube, & hic fiet: ſed tantum *ecce quem amas infirmatur*: quaſi dicerent, Sufficit vt noueris: non
Chryſoſto. hom.61. in Ioannem. enim amas & deſeris. Vnde & Chryſoſtomus: Per hoc enim ad miſerendum volunt attra-
here Chriſtum. Ideo autem non iuerunt ad Chriſtum, ſed mittunt, quia confidebant de
Chriſto vehementer, & quia à luctu detinebantur. Et ſecundum Theophilum: Quia mu-
lieres erant, quas non decet de facili domum exire. Magnam autem ſpem de Chriſto ha-
bebant: diligebat enim Chriſtus Martham actuoſam, & Mariam contemplatiuam, quæ
triſtes erant: & Lazarum qui in figura pœnitentium languebat, quique ei officium huma-
nitatis ſæpe exhibuerat. Hoc addit euangeliſta, ad oſtendendum quare non oportuit quòd
Martha & Maria irent perſonaliter ad Chriſtum: quia Chriſtus erat familiaris Lazaro, & C
Auguſti. tracta.49. in Ioãnem. eius ſororibus, & ibi frequenter veniebat ad hoſpitandum. Vnde Auguſtinus: Ille langués,
iſtæ triſtes, omnes dilecti. Habebant ergo ſpem, quoniam diligebantur ab eo qui erat do-
lentium conſolator, languentium ſanator. Spiritualiter Lazarus, qui interpretatur à Deo
Lazarus. adiutus, pœnitentiæ ſignificat vitam: in die enim ſalutis, hoc eſt in die pœnitentiæ, quan-
Martha. do verus ſol illuxit, auxiliatur Deus & adiuuat. Martha autem prouocans interpretatur,
quæ ſignat vitam actiuam, in qua tam virtutis delectatione, quàm exempli boni oſtenta-
Maria. tione, ſemper homo ad meliora prouocatur. Maria verò interpretatur illuminatrix, & ſi-
Apoc.12. gnat vitam contemplatiuam, qua homo illuminatur. Secundum illud Apocalypſis: *Mulier*
amicta ſole, & luna ſub pedibus eius: luminare noctis huius vitæ, quod ſplendorem huius
mundi ſignat, ſub pedibus proiicit. Hæc tria ſunt quæ Dominus libẽter viſitat, ſcilicet pœ-
nitentes, actiuos, & contemplatiuos. Pœnitentes, in gratia compunctionis: actiuos, in pro- D
fectu virtutis: & contemplatiuos, in puritate veritatis. Hic nota quòd illi qui Chriſto plus
ſunt dilecti, quamdóq; plus infirmantur, & grauiora mala ſuſtinent quàm alij. Sicut enim
medicus timens de morbo periculoſo, vt de acuta, inducit tertianam, vt acuta euitetur: ſic
Chriſtus inducit infirmitates corporales, vt morbus animæ periculoſus declinetur, quia
ſumus proni ad peccandum, & ad malum faciendum. Vnde Hugo: Præſciens Dominus
quoſdam multa poſſe peccare, flagellat eos ne peccent: quia vtilius eſt eis frangi languori-
bus ad ſalutem, quàm remanere incolumes ad damnationem. Hæc Hugo. Sed attendant
hi qui infirmantur, vel tribulantur vt ſe corrigant: quia ille qui iacit ſagittam vel lapidem
poſt ſignum, quanto iacit frequentius, tanto propinquius: ita quòd in fine quandoque ſi-
gnum tangit: ſic poſt nos, qui in mundo ſicut ſagittæ ſignũ ſumus, mors vel Deus iacit fre-
quenter per infirmitates & tribulationes: ſed quanto frequentius iacit poſt nos, tanto dire-
ctius & periculoſius, niſi corrigamur. Cùm ergo Dominus per nuncium ſororum Lazari, E
accepiſſet eum infirmari, dixit: *infirmitas hæc non eſt ad mortem*: id eſt, ad detinendum eum in
morte, *ſed pro gloria Dei*: ſcilicet *vt glorificetur filius Dei per eam* in oſtenſione virtutis ſuæ, &
per reſuſcitationem Lazari declaretur in Chriſto veritas deitatis: & hic erat finis infirmi-
tatis. *Et manſit adhuc duobus diebus* trans Iordanem *in eodem loco*, vbi erat expectando mortem
Lazari, qui in eodem die mortuus fuerat, quo Dominus nuncium recepit. Diſtulit ſanare,
vt poſſet reſuſcitare. Ad maiorem enim miraculi certitudinem & euidentiam expectauit,
Chryſoſto. hom. 61. in Ioannem. vt illius quatriduum compleretur, ac mirabilius & glorioſius ſuſcitaretur. Vnde Chryſo-
ſtomus: Manſit duobus diebus, vt ſcilicet expiraret & ſepeliretur, vt nullus poſſet dicere
quoniam nondum defunctum eum ſuſcitauit, ſed ſtupor fuit & non mors. Et poſtea inter
alia *dixit diſcipulis ſuis: Lazarus amicus noſter dormit, ſed vado vt à ſomno excitem eum.* Mortem eius
vocat

A vocat dormitionem & ſomnum, quia citò erat ſurrecturus. Vnde ſecundum Auguſtinum:
Domino qui poterat ſuſcitare dormiebat, aliis mortuus erat: quia tam facilè imò facilius *Auguſti.*
eſt Chriſto ſuſcitare mortuum de ſepulchro, quàm alteri dormientem de lecto. Vbi ſcien- *tracta. 49. in Ioãnem.*
dum quòd ſomnus accipitur multis modis, quandoque pro ſomno naturæ: Vnde in Iob: *Somni acce*
Securus dormias. quandoque pro ſomno mortis: Vnde Apoſtolus: *Nolumus vos ignorare de dor-* *ptiones.*
mientibus: quandoque pro negligentia. Vnde in Pſalm. *Ecce non dormitabit neque dormiet*: quã- *Iob 11.*
doque pro ſomno culpæ, Vnde Apoſtòlus: *Exurge qui dormis*: quandoque pro quiete futu- *1. Theſſ. 4.*
ræ gloriæ, Vnde in Pſalm. *In pace in idipſum, dormiam & requieſcam*. Mors verò dicitur ſom- *Pſal. 120.*
nus, propter ſpem reſurrectionis: & ideo mors conſueuit appellari dormitio, ab eo tempo- *Ephe. 5.*
re quo Chriſtus mortuus eſt & reſurrexit. *Diſcipuli autem* intelligentes de ſomni dormitio- *Cantic. 5.*
ne, & timentes reuerti in Iudæam, vbi volebant eum lapidare: *dixerunt ei, Domine, ſi dormit* *Pſal. 4.*
B *ſaluus erit*. dormitio enim infirmi, ſignum eſt ſalutis. Vnde Chryſoſtomus: Diſcipuli autem *Chryſoſto.*
impedire voluerunt eius aduentum in Iudæam. Vnde dixerunt: Domine, ſi dormit ſaluus *hom. 61. in*
erit. Solet enim eſſe ſomnus ægrotantiũ ſalutis indicium: quaſi dicant, Si dormit, non igi- *Ioannem.*
tur vtile eſt quòd tu vadas ad excitandum eum. Stultum enim erat ire per tot ſtadia, vt La-
zarum à ſomno excitaret. *Tunc ergo dixit eis Ieſus manifeſtè, Lazarus mortuus eſt*: & gaudeo, ſci-
licet non de morte eius abſolutè, *ſed propter vos*, id eſt propter ædificationem & vtilitatem
veſtram, *quia non eram ibi*: vt credatis, ſcilicet amplius & fortius quàm prius: & ex miraculo
ſumentes experimentum diuinitatis meæ, in illius reſurrectione in fide magis roboremi-
ni, cuius mortem etiam ego abſens vobis annuncio & reuelo. Vide mirabilem bonitatem,
ac dilectionem & ſolertiam Domini circa diſcipulos, qui indigebant adhuc maiori robo-
re & virtute. Vnde Auguſtinus: Gaudeo, inquit, pro vobis: nam cum illic non extiterim, *Auguſti.*
C confert ad maioritatem fidei veſtræ: quoniam ſi aſtitiſſem, ægrotantem curaſſem: quòd eſ- *tracta. 49.*
ſet modicum ſignum ad meæ virtutis indicium. Quia verò me abſente ſuperueniet mors, *in Ioãnem.*
potius in fide mea corroboramini, cùm videbitis me poſſe & defunctum putreſcentem re-
ſuſcitare. Et ſecundum Chryſoſtomum, dicit hoc vt iam inciperent admirari, quia Domi- *Chryſoſto.*
nus poterat dicere mortuum, quod nec viderat, nec audierat: vt cognoſcentes eum nil late- *hom. 61. in*
re, magis in eum crederent. Perrexerunt ergo Dominus & diſcipuli eius, & venerunt pro- *Ioannem.*
pe Bethaniam, quæ erat iuxta Hieruſalem quaſi ſtadiis quindecim: de quibus octo faciunt
vnum miliare: nec ſtatim intrauit, oſtendens ſe ad miracula facienda non ingerere, & vt
probaretur deuotio fœminarum ſanctarum ſibi occurrentium, ſcilicet Marthæ & Magda-
lenæ. Vbi dum adhuc eſſet extra caſtellum, Martha audiuit quia Ieſus venit: ipſa enim cu-
ram domus habebat: & ideo primò nunciatur ei aduentus Chriſti per aliquem qui eum
D præuenerat: dimitténſque ſororem ſuam & Iudæos, qui de Hieruſalem & aliis vicinis lo-
cis ad conſolandum eas venerant, quia nobiles dominæ erant: ſola iuit & Chriſto reueren-
ter, & deuotè occurrit. Vnde & Theophilus: Primò itaque non pandit ſorori, volens aſtan-
tes hoc latere, quibus notum fore aduentum Chriſti nolebat. Vnde & Chryſoſtomus: Non *Chryſoſto.*
autem aſſumit ſororem obuiam Chriſto vadens. Vult enim ſingulariter Chriſto loqui, & *ibidem.*
quod factum eſt ei annunciare: Cùm verò eam in bonam ſpem duxit, tunc abiit & vocat
Mariam. Hæc Chryſoſtomus. *Martha ergo dixit ad Ieſum: Domine ſi fuiſſes hîc* localiter præ-
ſens: *frater meus non fuiſſet mortuus*, cùm mors locum habere non debeat vbi eſt vita. Et poſt
dialogum de reſurrectione cum Domino habitum: *abiit & vocauit Mariam ſororem ſuam ſi-*
lentio, dicens: Magiſter adeſt, & vocat te. Vbi Auguſtinus: Aduertendum quòd ſuppreſſam vo-
cem ſilentium vocauit. Ideo autẽ occultè ſororem vocat, quia ſi ſciuiſſent Iudæi Chriſtum *Auguſti.*
E aduenire: receſſiſſent, & non fuiſſent teſtes miraculi. Hæc Auguſtinus. Maria verò *vt audiuit* *tracta. 49. in Ioannẽ.*
ſurgit à quiete contemplationis: *citò* per deſiderium cordis, *& venit* ex magna deuotione *ad*
eum extra caſtellum in locum, vbi ei Martha occurrerat. *Iudæi ergo* Hieroſolimitæ & alij *qui*
in domo erant, cùm vidiſſent Mariam feſtinanter abire, ſecuti ſunt eam, credentes quia iret ad monumen-
tum, vt ibi ploraret, & neſcientes quòd illic Ieſus eſſet. Diuina autem prouidentia factum eſt
vt eam ſequerentur. quia ſecundum Auguſtinum: Hæc occaſio fecit vt plures ibi eſſent
quando Lazarus ſuſcitatus eſt, vt tam grande miraculum quatriduani mortui reſurgentis *Auguſti.*
teſtes plurimos inueniret. *Maria ergo cùm veniſſet vbi erat Ieſus*, videns eum cecidit ex deuo- *ibidem.*
tione, *ad pedes eius* apud quos miſericordiam, & peccatorum veniam ſe nouerat aliâs con-
ſecutam. *Et dixit ei*, ſicut & Martha dixerat, *Domine ſi fuiſſes hîc, non eſſet mortuus frater meus.*
Ex hoc autem quod Maria ſic feſtinauit ad eum, patet ſecundum Auguſtinum. Quòd non *Maria de-*
illam præueniſſet Martha, ſi ei notus fuiſſet aduentus Ieſu. Per hoc etiam quòd Martha & *uotio.*

Maria obuiauerunt Domino,non expectantes aduentum ipſius,datur intelligi,quòd cùm A
volumus Deo reconciliari,debemus ei occurrere per pœnitentiam , antequam ad nos ve-
niat per vindictam : quia nos peccatores ſumus & meruimus percuſſionem & pœnam.
Ambroſius in Pſal.118 Ceſſat autem vt dicit Ambroſius diuina vindicta,ſi confeſſio præcurrat humana : & cùm
volumus Chriſto frui,eum venientem anticipemus: non expectantes quòd ipſe nobis con-
deſcendat,ſed nos potius ad eum feſtinemus.*Ieſus ergo vt vidit Mariam & Iudæos,qui cum illa*
Turbatio & fremit⁹ Chriſti. *venerant plorantes* de morte amici,*fremuit ſpiritu & turbauit ſeipſum* : humanum demonſtrans
affectum in luctu amicorum. Fremebat,extrà ſonum lugentis emittens : turbabatur intus,
miſeriam conditionis humanæ conſiderans. Turbauit ſe, quem alius turbare non potuit.
Nos turbamur ex neceſſitate,ipſe autem ex voluntate. Sic omnes defectus huiuſmodi ſu-
Auguſti. tracta. 49. in Ioanné. ſcepit,quia voluit.Vnde Auguſtinus: Turbatus eſt Chriſtus:quia voluit : eſuriuit , quia vo-
luit:in illius poteſtate erat ſic vel ſic affici,vel non affici. Et nota quòd fremitus conſurgit B
ex indignatione ad obiectum. Iſte ergo fremitus Chriſti procedebat ex indignatione eius
contra diabolum,per cuius ſuggeſtionem mors intrauit in mūdum , quem erat citò debel-
laturus. Turbatio autem illa procedebat ex compaſſione Lazari & ſororum eius,quia vt
verus homo ex quadam naturali affectione flebat cum flentibus , vt nos inſtrueret quòd
aliorum miſeriis compati debemus.Iſtæ tamen paſſiones & cōſimiles non erant in Chri-
ſto vitioſæ,ſed magis virtuoſæ:quia non erant præuenientes iudicium rationis, ſed magis
ſequentes , & per ipſum excitatæ. Iſte verò fremitus & hæc turbatio nos docet , quid nos
quoque in tali re agere debeamus:quādo vel pro nobiſipſis, vel pro aliis in peccatis turpiter
degentibus Deum oramus. Eſt autem fremitus,impetus iræ contra vitia prorumpens:tur-
batio verò,quædā triſtis cum gemitu cordis commotio.Et quia fides de Chriſto , Chriſtus
eſt:in corde fremit Chriſtus,& turbatur in homine,quando peccator computat quæ bona C
Interrogatio Chriſti. accepit,quæ mala reddidit:& de peccatis ſe increpat,& reprehendit. *Et dixit eis Ieſus , Vbi*
poſuiſtis eum? Interrogat,nec ignorat: in quo myſticè innuit ſe huiuſmodi peccatorem ne-
ſcire,cuiuſmodi per Lazarum ſignificatur. Vnde gloſa: Qui abſens ſciuit mortuum , ſciuit
vbi eſſet ſepultus.Sed ſic dicens,ſignat ſe quaſi neſcire perditum hominem. Vnde dicitur:
Matth.6.A Gene.3. Non noui vos:& Adam vbi es?*Dicūt ei:Domine,veni & vide:*venit Dominus per compaſſio-
nem,& vidit oculis miſericordiæ:quia,vt ait Auguſtinus, Videt Dominus,quando miſere-
Auguſti. tracta 49. in Ioānem. tur.Et affectum ſuum lachrymis demonſtrans *Ieſus lachrymatus eſt* : humanitus ex pietate:
myſticè docens hominem propter peccatum fletibus indigere , & ſignificans eos qui pec-
cati morte ſopiuntur,vt reuiuiſcere queant plangendos eſſe. Vnde Alchuinus : Quia fons
pietatis erat,flebat pro parte humanitatis, quem reſuſcitare poterat per potentiam diuini-
Auguſti. ibidem. tatis.Et Auguſtinus.Quare autem fleuit Chriſtus,niſi quia homines flere docuit? Lachry- D
memus igitur & nos pro nobis,& omnibus illis quos in fœtore vitiorum iacere ſentimus:ſi
Auguſti. ſermone 2. de Aſſumptione Mariæ. fortè noſtris lachrymis nos & eos Dominus reſuſcitare dignetur. Vt autem ait Auguſtinus:
Legitur Chriſtum ſuper Lazarum fleuiſſe,in orationibus pernoctaſſe, ex itinere fatigatum
fuiſſe:nunquā autem riſiſſe,aut proſperatum fuiſſe. Vnde & Chryſoſtomus : Flentem qui-
dem illum frequenter inuenies:nunquam verò ridentem, ſed nec leuiter ſaltem ſubriden-
Chryſoſto. hom. 62. in Ioannem. tem, vel gaudentem. Et nota quòd Dominus non fleuit Lazarum mortuum : ſed ad huius
vitæ miſerias & ærumnas reſuſcitandum. Vnde nec pro noſtra, nec pro aliorum morte tri-
ſtari debemus. Quomodo enim ab eo præmiis honorabimur,ad quē venimus inuiti? Nam
2.Timo.4. ſecundum Apoſtolum: *Coronam iuſtitiæ reddet Dominus his , qui diligunt aduentum eius*. Et quid
tantopere vitam deſideremus,in qua quantomagis quis fuerit,tanto maiori ſarcina pecca-
torum oneratus erit. Vel certè Dominus mortem fleuit , quam homo peccando incurrit, E
ac miſerias & ærumnas humano generi pro culpa indictas. Si enim peccatum non proceſ-
ſiſſet,ſine dubio mors ſecuta non fuiſſet. Secuta eſt ergo mors etiam corporis , quam præ-
ceſſit mors animæ.*Et Ieſus rurſum fremens in ſemetipſo* etiam indignatus contra malitiam Iu-
dæorum , de factis ſuis iniquè murmurantium , *venit* motus miſericordia, & compulſus
Monumentum. compaſſione *ad monumentum*, quod *erat ſpelunca habens lapidem ſuperpoſitum*. Et dicitur monu-
mentum,quaſi monens mentem,ſcilicet illius qui aſpicit, vt pro anima ſepulti oret , ac de
morte propria præcogitet, & ad eandem ſe diſponat. Rurſum fremuit , vt det intelligere
eos qui à peccatis debent reſurgere,in continuo luctu perſiſtere. Secundum illud Pſalm.
Pſal.37. *Tota die contriſtatus ingrediebar*.Sæpe ergo ſe ploret peccator,ſæpe fremat Chriſtus & turbe-
tur in homine,ſi vult reuiuiſcere.*Et iuſſit Ieſus tolli lapidem ſuperpoſitum* vt omnes viderent
mortuum,fœtidum,& corruptum. Sed contendebat Martha dicens ad eum, *Domine iam*
fœtet,

A *ſœtet, quatriduanus enim eſt*. Timebat remoto lapide potius fœtorē excitari, quàm fratrē reſu-
ſcitari, quaſi diceret: Licet aliquando reſuſcitari ſint mortui recenter & poſt paululum: ta-
men quòd iam quatriduanus ex fœtore reſolutus reſuſcitetur, non eſt ſic auditum. Et hoc
videtur proceſſiſſe ex admiratione Marthæ & eius ignorantia, quia eiuſdem virtutis eſt re-
ſuſcitare recēter mortuum, & quatriduanum. Vide mirabilem amorem iſtarum ſororum
erga Dominum Ieſum: nolebant enim quòd etiam fœtor nares eius tāgeret ad modicum.
Deinde ſublato lapide *Ieſus eleuatis oculis in cœlum* patri pro exauditione ſua gratias egit ad
fidei ædificationem, vt circunſtantes hoc audientes, & virtutem Dei in eo videntes, crede-
rent eum filium Dei. Vnde Hilarius: Non prece eguit: nobis orauit, ne filius ignoraretur. *Hilarius*
Cùm enim ſibi non proficeret deprecationis ſermo, ad profectum tamen noſtræ fidei lo- *lib. 10. de*
quebatur. Non inops ergo auxilij, ſed nos ſumus inopes doctrinæ. Ideo etiam orauit, vt in *trinitate.*
B neceſſitatibus ad orationis ſuffragium eſſe recurrendum nos doceret. Et notandum quòd
orare patrem, & exaudiri, conuenit Chriſto ratione humanitatis, in qua eſt minor patre:
non autem ratione diuinitatis, in qua eſt ei æqualis. Oraturus verò gratias pro exauditio-
ne egit, quia iam ſe auditum cognouit. Vnde Origenes: Erat enim oraturus pro reſurre- *Origenes*
ctione Lazari, ſed præueniens illius orationem, qui ſolus bonus pater eſt, exaudiuit dicen- *tomo 28. in*
da. Pro impletione ergo orationis, ſubdit gratiarum actiones, dicens: *Pater gratias tibi ago,* *Ioannem.*
quoniam exaudiſti me. Hæc Origenes: Per hoc quòd Ieſus oculos eleuat in cœlum, oſtendit *Orandi for-*
nobis formam orandi, quæ eſt per eleuationem mentis in Deum. Vnde inſtruimur, vt in *ma.*
oratione leuemus ſurſum ad Deum oculos mentis noſtræ, erigendo & remouendo illos à
præſentibus rebus, memoria, cogitatione, & intentione. Oculos etiam ad Deum leuamus,
quando non confidentes de meritis noſtris, de ſola miſericordia Dei ſperamus. Per hoc
C autem quòd in principio orationis gratias agit, datur nobis exemplum, vt cùm orare volu-
mus, ante quàm futura petamus, pro receptis beneficiis Deo gratias referamus. Deus enim
ex gratiarum actione de præteritis prouocatur ad præſtanda beneficia ſequentia facilius.
Deinde *voce magna* potius virtute, quàm clamoris intentione *clamauit: Lazare veni foras*, ſci-
licet quantum ad corpus de ſepulchro, & quantum ad animam de inferno, & ſic Lazarum
vocis ſuæ virtute ſuſcitauit. vbi ſecundum Origenem, eſt conſiderandum, quòd mora tol- *Origenes*
lendi lapidem adiacentem, ex ſorore defuncti cauſata eſt: & ideo tandiu reſuſcitatio fra- *ibidem.*
tris dilata eſt, quandiu Chriſtum per verba detinuit: ſed ſtatim cùm Chriſti mandatum
obediendo exequitur, frater reſuſcitatur: vt per hoc diſcamus nihil interponere inter iuſ-
ſa Chriſti, & executionem ipſorum, ſi cupimus quòd ſtatim ſequatur ſalutis effectus. Se-
cundum illud Pſalmiſtæ: *In auditu auris obediuit mihi*. Et nota quòd vox Chriſti magna dici- *Pſal. 17.*
D tur, propter virtutis magnitudinem: nam tanta virtus eius fuit quòd ſuſcitauit Lazarum à
morte, quemadmodum ſuſcitatur dormiens à ſomno, vel ſopore. Vox etiam iſta magna,
repræſentatiua eſt illius vocis magnæ, quæ erit in communi reſurrectione, per quam om-
nes de monumentis reſuſcitabuntur. Tanta enim erat virtus huius vocis Chriſti, vt abſque
temporis dilatione vitam conferret: ſicut erit in reſurrectione communi, quando in ictu
oculi mortui audientes tubam reſurgent. Clamauit, inquam, Lazare veni foras: quem, ſe- *1. Cor. 15.*
cundum Auguſtinum, ideo ex proprio nomine vocat, quia tāta erat virtus vocis eius, quòd *Auguſti.*
pariter omnes mortui cogerentur exire, niſi per expreſſionem nominis virtutem ſuam ad *ſermo. 52.*
vnum determinaſſet. Et non ſolum ſuſcitatus eſt Lazarus, ſed prodiit & exiuit, licet eſſet li- *de verbis*
gatus manus & pedes inſtitis, id eſt faſciis, quibus antiqui mortuos inuoluebant: & facies *Domini.*
eius ſudario ligata erat, ne ſcilicet horrorem faceret. In quo virtus diuina & miraculi cer-
E titudo declaratur: ideo enim ligatum & coopertum reſurgere iuſſit, vt miraculum magis
approbaretur. Vnde Dominus diſcipulis præcepit, vt eum qui foris ligatus apparebat ſol-
uerent, & ſinerent abire: vt per opera vitæ oſtenderetur verè ſuſcitatus, & non phantaſticè. *Anima*
Hîc eſt notādum, quòd mors animæ, eſt animæ à Deo derelictio damnoſa: quod fit per pec- *mors.*
catum mortale, quo Deus repellitur ab anima. Vnde ſecundum Auguſtinum: Mors ani- *Auguſti.*
mæ, fit cùm deſerit eam Deus: ſicut corporis, cùm id deſerit anima. Quatuor autem pro- *lib. 13. de ci*
greſſibus mors animæ perficitur, & ſic quatriduanus mortuus dici meretur. Prima eſt, qua- *uitate cap.*
ſi titillatio delectationis in corde. Secunda, conſenſio. Tertia, factum. Quarta, conſuetudo. *2.*
Sed Deus ab hac morte animam ad vitam reſuſcitat per gratiam, qua anima Deo reconci- *Mortis ani-*
liatur. Quia ſicut corpus viuit ex coniunctione animæ: ſic anima dicitur viuere, ex vnione *mæ progreſ*
Dei, per gratiam. Et hæc viuificatio ſignificatur in reſuſcitatione Lazari de ſepulchro. In *ſiones.*
reſuſcitatione enim Lazari plura facta ſunt, quæ myſticè ad reſuſcitationem peccatoris

concurrunt. Nam eo ordine quotidie peccator reſuſcitatur, quo Lazarus reſuſcitatus dici- A

Peccatoris reſſuſcitatio.

tur: & talis fit quotidie proceſſus in reſuſcitatione animæ à morte peccati, qualis fuit in reſuſcitatione Lazari de fœtore ſepulchri. Primum ergo quod requiritur ad reſuſcitationem peccatoris, eſt notitia diuina actualis, qua Deus reſpicit peccatorem, in aliquo tempore certo: & hæc ſignificatur per hoc quòd ſorores Lazari miſerunt nuncium ad Ieſum, ſibi de infirmitate Lazari notificando. Secundum eſt auxilium, quod Deus porrigit homini, vt liberum arbitrium moueatur in Deum: vt anima per peccatum à Deo auerſa, cõuertat ſe ad ipſum: non enim eſt volentis velle, neque currentis currere, ſed miſerentis Dei hæc dona-

Roma. 9.

re: & ideo requiritur auxilium diuinum, vt nos melius ad gratiam diſponamus: & hæc porrectio diuini auxilij ſignatur per hoc quòd Ieſus ad Lazarum ire eſt dignatus. Tertium eſt, motus liberi arbitrij noſtri: quia ſecundum Auguſtinum, licet Deus creauit te, ſine te: non

Auguſti. ſermone 15. de verbis Apoſtoli.

non tamen iuſtificabit te, ſine te: & ideo ex parte noſtri requiritur motus liberi arbitrij, qui B

duplex eſt: Vnus, quo mouetur ſuper peccatum, vt ſcilicet peccatum diſpliceat. Alius, quo mouetur in Deum per fidem & ſpem, quo Deum ſibi reconciliari deſideret: & hi duo motus notantur per occurſum duarum ſororum, ſcilicet Marthæ & Mariæ, ita quòd primus motus intelligatur per Martham, quæ prior occurrit: ſecundus, per Mariam, quæ venit vocata per Martham: ſic enim hîc ex primo motu prouocatur ſecũdus. Quartum eſt, cognitio peccati in quam Deus quærendo reducit hominem, vt homo ſe cognoſcere ſtudeat, quem Deus quærendo quaſi neſcire ſe ſignificat: & hoc ſignatur per hoc quòd interrogauit, vbi eum poſuerunt. Quintum eſt, gratia contritionis, quæ ſequitur motionem liberi arbitrii, & cognitionem peccati: & hæc ſignificatur per lachrymationem Chriſti, quæ quidem lachrymæ proceſſerunt ex fonte diuinæ miſericordiæ, & his lachrymis quotidie peccator perfunditur, cùm ſibi hæc gratia infunditur: Chriſtus enim non eſt lachrymatus pro C

morte Lazari corporali: ſed pro morte peccatoris ſpirituali, qui in Lazaro repræſentabatur. Caueat ergo peccator ne lachrymas Chriſti contemnendo gratiam ſibi euacuet, ſed potius cum Chriſto flente peccata ſua defleat, & ſic effectum lachrymarum Chriſti ſuſcipiat. Sextum eſt, propoſitum cauendi peccata in futurum, & hoc notatur in eo quòd præcepit amoueri lapidem. Tunc enim lapis de ſepulchro tollitur, cùm durities propoſiti peccandi, & moles malæ conſuetudinis de corde amouetur. Et cùm lapis deponitur, tunc fœditas cadaueris detegitur. Vnde dixit Martha, *Domine iam fœtet*. ſic duritia cordis amota, videtur vilitas peccati: ex quo ſequitur peccati abominatio, & concipitur propoſitum vlterius non peccandi. Septimum eſt, gratię infuſio, qua iuſtificatur impius: & hoc notatur cùm clamauit voce magna, dicens: *Lazare veni foras*. Clamor magnus ſignat multitudinem diui-

Auguſti. tracta. 72. in Ioãnem.

næ virtutis, quæ exigitur in iuſtificatione impii: quia, ſecundum Auguſtinum, maior eſt iu- D

ſtificatio impii, quàm creatio cœli & terræ. Voce enim magna clamauit, quia difficilè ſurgit quem moles malæ conſuetudinis premit: ſed tamen poſt magnam vocem ſurgit, id eſt per magnam Dei gratiam viuificatur & iuſtificatur dum pœnitet. Datur etiam per hoc intelligi, quòd Chriſtus vocat peccatorem foras exire de conuerſatione peccati, & de occultatione eius, per confeſſionem faciendam ſacerdori. Octauum ergo eſt, peccatorum confeſſio, quam Deus adminiſtrat voce magna clamando: id eſt, magna gratia vocando: & hoc notatur in eo, quòd Lazarus prodiit de ſepulchro: prodire enim, eſt de occulto per confeſſionem venire. Sed adhuc peccator non eſt totaliter ſolutus, antequam ſuperueniat abſolutio ſacerdotis: quod ſignificatur per hoc quòd *prodiit ligatis manibus & pedibus*. Nonum ergo eſt, ſacramentalis abſolutio: quæ ſignificatur per hoc quòd Chriſtus dixit diſcipulis, *ſoluite eum*. Potuiſſet quidem immediatè ſimplici verbo ipſummet ſoluere, ſicut fecit ipſum E

de monumento prodire: ſed voluit ſuos diſcipulos in hoc cooperatores habere, quia vult hoc miniſterium ſacerdotibus communicare. Suſcitat Ieſus, quia per ſeipſum viuificat interius. Soluunt diſcipuli, quia miniſterio ſacerdotum abſoluuntur viuificati: Chriſtus enim per ſe intus viuificat, miniſtris poteſtatem ſoluẽdi tribuit. Mortuus ergo procedens adhuc ligatus, eſt confitens adhuc reus. Vt autem abſoluantur peccata eius, miniſtris mandatur vt illum ſoluant. Sicut ergo Dominus Lazarum ſuſcitauit, priuſquam à diſcipulis ſolueretur: ſic in contritione peccatum dimittit, & peccatorem viuificat, priuſquam à ſacerdote abſoluatur: cui tamen poſtea ſe oſtẽdere tenetur. Decimum & vltimum eſt, ſatiſfactio, quæ ſignatur in hoc, quòd Ieſus ſubdidit, *& ſinite eum abire*. Non dicit, facite eũ ad ſepulchrum redire. Sic ſacerdos debet principaliter pro ſatiſfactione iniungere homini, quòd de ſepulchro, & de profundo peccatorum & malæ conſuetudinis longè abeat: & nullatenus recidiuet:

A diuet: & amplius non peccet. Dixit enim, ſinite abire: nõ ſtare, vel iacere ſine exercitio ſpi-
rituali: quia in vita Dei ſtare, recedere eſt, ſed debet ambulare de virtute in virtutẽ. Item
myſticè per Lazarũ languentẽ, ſignificari etiam poteſt grauẽ tentationẽ patiens: & per eius *Myſticè.*
ſorores, perſonæ pro èius alleuiatione deuotæ Chriſtũ precãtes, quæ non ſemper exaudiun-
tur: ſed talis patiens aliquando per actũ peccati mortalis mori permittitur, ab eo qui eſt tãtæ
bonitatis & potentiæ, quòd ſcit & poteſt bona de malis elicere. In hoc autẽ quòd Dominus
vadit ad eum ſuſcitandum, oſtenditur eius clementia: in quãtum homines in peccatis exi-
ſtentes & quaſi mortuos, ac per ſe ad Deum accedere non valentes, miſericorditer præue-
niendo attrahit: & peccatorem non ſolum mortuum per culpam, ſed etiam aliquando fœ-
tentem per infamiam, & ſepultum ſub lapide per obſtinationem, ſic reducit ad vitam gra-
tiæ, quòd non ſolum tollitur obſtinatio & mors culpæ, ſed etiam fœtor infamiæ, & reduci-
B tur ſuauis odor bonæ famæ. Nulla enim deſperationi datur occaſio, cùm Lazarus iam fœ-
tens, & quatriduanus reſurrexit à mortuis & monumento. Locus autem infirmi erat Be-
thania, quæ interpretatur domus obedientiæ, per quod datur intelligi quòd ſi infirmus ſit *Bethania.*
Deo obediens, poteſt ab eo de facili curari. Et ſecundum Anſelmum: In Bethania, quæ
domus obedientiæ interpretatur, Lazarum ſuſcitauit: oſtendens omnes qui bonæ volun-
tatis ſtudio huic mundo morientes in ſinu obedientiæ requieſcunt, in vitam æternam à
Deo reſuſcitandos. Iſta autem Bethania erat Marthæ & Mariæ, per quas duplex vita, ſcili-
cet actiua & contemplatiua ſignificatur: vt ſic per hoc intelligi detur, quòd per obedien-
tiam homo perfectus in vita actiua & contemplatiua redditur. Dicitur autem de Lazaro,
quòd poſtea nunquam riſit: nunquam in geſtu ſigna iocoſa oſtendit: pro eo quòd vitæ hu-
ius ærumnis, quas moriens euaſerat, redditus fuit. Magis enim quàm àntè factus amator *Lazarus nõ*
C vitæ illius, pœnitebat eum vitæ iſtius. Vnde Auguſtinus: O ſi poſſemus excitare homines, *riſit dein-*
& eum ipſis pariter excitari, vt tales eſſemus amatores vitæ permanentis, quales ſunt ho- *ceps.*
mines amatores vitæ fugientis. Creditur autem hoc factum ea die qua in eccleſia ſolet *Auguſti.*
legi, ſcilicet feria ſexta ante Dominicam de paſſione Domini. Monumentum verò Laza- *tracta. 49.*
ri demonſtrat eccleſia ibidem in honore beatæ Mariæ Magdàlenæ conſtructa: & grande *in Ioãnem.*
monaſterium magna oliuatum ſylua circundatum, vbi erat abbatia ſancti Lazari, cum *Lazari mo*
abbatiſſa & monialibus ordinis ſancti Benedicti. *Multi ergo Iudæorum qui viderant* mirabilia, *numẽtum.*
quæ fecerat Ieſus, crediderunt in eum. Nec mirum, quia illud lignum fuit diuinæ virtutis mani-
feſtè oſtenſiuum, & tale miraculum non eſt à ſeculo auditum, ſcilicet quòd mortuus qua-
triduanus in monumento, reſuſcitaretur ad vitam. Vnde ſecundum Auguſtinum: Excedit
omne miraculum, quod Ieſus circa Lazarum fecit: quem ab ipſo inferni inquilino, deſtru- *Auguſti.*
D cta lege tartarea, redire ad ſuperos iuſſit. *Quidam autem ex ipſis* Iudæis *abierunt* eadem die *ſermo. 104.*
ad Phariſæos, & nunciauerunt eis quæ fecit Ieſus, & celebris erat ſermo de eo apud multos: alij *de tempore.*
bono, alij malo zelo moti nunciauerunt: quia ſicut ex ſignis viſis boni conuertuntur & pro-
ficiunt, ita frequenter mali obdurantur, & deficiunt. Boni quidem nunciauerunt eis, vt mi-
tigarent eos circa Ieſum, & prouocandò vt crederent: mali verò vt concitarent eos contra
Ieſum, & prodendo vt ſæuirent. Per bonos illi ſignantur qui bona in aliis ſicut in ſe amant,
& omnia in bonum interpretantur: per malos autem illi qui videntes ſeruorum Dei ope-
ra, odiis inſequuntur, & infamare conantur.

ORATIO.

E *BEnigniſſime Ieſu, qui quatriduanum Lazarum iam fœtentem à ſepulchro reſuſcitaſti, & à vin-
culis ſoluere, ac liberè abire feciſti: moueantur obſecro viſcera miſericordiæ tuæ ſuper me miſe-
rum, peccati delectatione, conſenſu, & perpetratione mortuum: mole malæ conſuetudinis oppreſ-
ſum & ſepultum: iámque quatriduanum & fœtidum: & me à ſepulchro vitiorum reſuſcita: vt per con-
feſſionem foras veniam: reſuſcitatum à vinculis peccatorum & mortis, ſolue: ſolutum ab omni ſeruitute
liberum in libertatem gloriæ filiorum Dei ire concede. Amen.*

De conſpiratione Pontificum & Phariſæorum contra Ieſum. A
Capvt XVIII.

Ioan.11.

PRædicto itaque miraculo de reſuſcitatione Lazari publicato, pontifices
qui erant maioris authoritatis, & magis literati: & Phariſæi, qui vide-
bãtur præ aliis religioſi: ex quibus factum eorum grauius erat: moti ſunt
ad tractandum publicè de morte Chriſti ex ira & inuidia quam de fa-
ma & gloria eius habebant: & ad hoc faciẽdum *collegerunt conſilium*: ſab-
bato mox ſequenti *aduerſus Ieſum:* timentes ſi dimitterent eum ſic viuen-
tem, & ſigna talia facientem, per ipſum amittere & locum & gentem,
eo quòd omnis turba poſt eum iret: eique crederet & ipſa ſacra eorum vana & abolenda
Concilium. eſſe doceret. Concilium à conciliando eſt dictum, quia conciliati & congregati erant in
vnum malum conſenſum. Et hoc erat primum concilium, quod habuerunt contra Ieſum. B
Prius quidem quærebant eum interficere, nunc autem ſententiam firmauerũt, & quærẽ-
tes concilium, apertè de morte eius tractauerunt. Videbant enim Chriſtum à populo tan-
quam regem honorari: & quia mandatum Romanorum erat, vt nullus niſi per eos debe-
ret rex nominari. Omnis enim qui ſe regem facit, contradicit Cæſari: ideo timebant quòd
Timor Phariſæorum. ſi Chriſtum tanquam regem haberent, Romani ipſos rebelles reputarẽt, & venientes con-
tra eos ciuitatem & locum deſtruerent. Vel timebant etiam, ne ſi Chriſti doctrina proce-
deret: templum & vniuerſa religio, ac reuerentia eius vilipenderetur, & Iudæi nullius mo-
menti fierent: & ideo Romani ciuitatem eis auferrent, eóſque in ſeruiture diſpergerent.
Vel certè timebant, ne ſi omnes in Chriſtum crederent, nemo remaneret qui aduerſus Ro-
manos ciuitatem, templumque defenderet: quoniam contra ipſum templum, & contra C
ſuas paternas leges doctrinam Chriſti eſſe ſentiebant. Pontifices & Phariſæi ſibi conſule-
bant, nec tamen credere volebant. Plus enim perditi homines cogitabant quomodo alte-
ri, ſcilicet Chriſto, nocerent vt perderent: quàm quomodo ſibi conſulerent ne perirent.
Pſal.13. Timebant & conſulebant. *Sed trepidauerunt timore, vbi non erat timor.* Si enim Chriſto credi-
diſſent: ſi eum non occidiſſent: nec locum, nec gentem amiſiſſent. Sed quia Chriſtum oc-
cidere non timuerunt: & locum, & gentẽ perdiderunt. Nam & Romani poſt Domini paſ-
ſionem, & glorificationem, tulerant eis locum, & gentẽ: expugnando, occidendo, & tranſ-
ferendo. Temporalia perdere timuerunt, & æterna non cogitauerunt, & ſic vtraque amiſe-
runt. Quæ vt fugituri egerunt: hæc, quia egerunt, non effugerunt. Quid vobis profuit ô in-
ſani Iudæi, quòd tantum ſcelus commiſiſtis? Nunquid quia Chriſto Domino, vt doeuit, ſer-
uire noluiſtis: ideo Domino caruiſtis? Dum enim illi ſeruiunt reges, quibus vos ſeruitis: fa- D
cti eſtis mali ſerui bonorum ſeruorum Chriſti. Per quos conterit contumaciam veſtram,
per ipſos diſſipat conſilia veſtra, per ipſos retribuit ſcelera veſtra in capita veſtra. Ipſe autẽ
Dominus, quem interemiſtis, non vos ſeruos, ſed liberos eſſe cupiebat: quando dicebat, *ſi*
Ioan.8. *vos filius liberauerit, verè liberi eritis.* Vos autem Dominum Deum regem & ipſam veram li-
bertatem non ſolum repudiaſtis: verumetiam negare cupientes clamaſtis, *Non habemus re-*
Ioan.19. *Religioſi ficti.* *gem niſi Cæſarem.* Conſidera quot ſunt hodie homines, etiam religioſum habitum geſtantes,
qui Iudæos imitando temporalia perdere metuunt: & æterna non attendũt, ſic quòd vtra-
que non immeritò amittunt. Sunt enim pleriq; etiam religioſi qui temporalia quandoq;
minus iuſtè & obliquè acquirentes, vel ſic acquiſita poſſidentes, ea dimittere trepidant, &
pro his æterna amittere non formidant. Et quia nunc cũ Iudæis tenebras diligunt interio-
res, ſcilicet culpæ: ideo tũc cum eis in tenebras mittentur exteriores, ſcilicet gehennæ. Re-
ligioſus ergo cupidus, vel vanus, eſt lamentabilis: quia miſerabilior eſt quodammodo om- E
nibus creaturis, ſcilicet carens Deo & mundo. Tunc Caiphas, quia pontifex fuit, quid eis
faciendum erat decreuit, & propter authoritatem officii locutus eſt, dicens: *Expedit vt vnus*
homo, etiam ſi bonus & iuſtus eſſet, *pro populo moriatur*, & populi conſeruatione, *& non tota*
gens pereat: ſi ille in vita maneat: quia bonum commune magis eſt eligendum, quàm parti-
culare. Hìc patet manifeſtè quòd paſſio inuidiæ & liuoris contra Ieſum, & paſſio timoris
perdendi gentem & locum, ſubuertebat in eis rationis iudicium: quia in nullo caſu lici-
tum eſt interficere innocẽtem & iuſtum: per hoc enim non procuratur, ſed magis deſtrui-
tur commune bonum. Propter quod iudicio Dei illud malũ, quod credebant per mortem
Chriſti euadere, ſcilicet deſtructionẽ loci & gentis, hoc per mortẽ Chriſti incurrerũt: quia
in pœnam huius peccati Romani locum & gẽtem deſtruxerũt, quod per Tytum & Veſpa-
ſianum

A ſianum anno quadrageſimo ſecundo, poſt paſſionem Chriſti, eſt factum. Prophetizauit au- *Caiphæ*
tem Caiphas vtilem humano generi mortem Chriſti, licet neſciens. Quamus enim eſſet *prophetia.*
intentio Caipbæ dare ſolummodo conſilium de morte Chriſti, pro temporalis periculi
euaſione circa populum Iudæorum: tamen verbum ſuum ſic ſonabat, quòd Chriſtus erat
moriturus pro gente & populo: & quod ſic protulit fuit prophetia quodammodo de futu-
ro, quòd Chriſtus erat moriturus pro ſalute ſpirituali, nō ſolum Iudæorum, ſed etiam om-
nium gentium, qui credituri erant in ipſum, & per fidem congregandi. Vnde Theophilus:
Hoc ipſe quidem praua dixit intentione: ſed tamen ſpiritusſancti gratia ore eius vſa eſt ad
futuri præſagium. Hæc Theophilus. Non tamen ſequitur, quòd quicunque prophetat ſit
propheta: nam quandoque alicui conceditur actus alicuius rei, cùm tamen conditio ei
non conceditur. Vnde Origenes: Non quicunque prophetat, propheta eſt: ſicut non qui- *Origenes tomo 30. in*
B cunque ius proſequitur iuſtus eſt, ſcilicet qui facit aliquod opus propter humanam glo- *Ioannem.*
riam. Hæc Origenes. Expediens autem & neceſſarium fuit Chriſtum pro nobis pati & *Expediuit*
& mori, ratione triplici. Primò, ad oſtendendum circa nos iudicium diuinæ dignationis & *Chriſtum*
pietatis. Secundò, ad exoluendum precium noſtræ redemptionis: quod fuit precioſus im- *mori, tri-*
maculati Ieſu Chriſti ſanguis. Tertiò, ad præbendum exemplum noſtræ imitationis, vt ſe- *pliciter.*
quamur veſtigia eius. Inſuper & alia ratione triplici expediebat Chriſtum mori. Primò,
quia homo mortuus erat: & ideo expediebat, vt Chriſtus mortem noſtram deſtrueret, &
hominem viuificaret. Erat autem homo mortuus quadruplici morte: ſcilicet naturæ, cul- *Mors qua-*
pæ, gehennæ, & ex priuatione viſionis diuinæ. Primam deſtruxit, per ſuam glorioſam re- *druplex.*
ſurrectionem. Secundam, per ſui ſanguinis effuſionem. Tertiam, per inferni expoliatio-
nem. Quartam, per ſuæ viſionis reſtitutionem. Secundò, quia homo erat perditus: ideo ex-
C pediebat vt Chriſtus ad nos veniret, ac mortem ſubiret, & ſic hominem perditum inueni-
ret. Tertiò, quia homo erat à Deo diuiſus & diſperſus: ideo expediebat vt Chriſtus homi-
nes in vnum congregaret, & ad Deum reuocaret. Caipbas ergo prophetizauit quidem, id
eſt, verba prophetiæ protulit: nec tamen erat propheta: quia inſpirationem propheticam
non accepit, & donum prophetiæ non habuit, ſicut & Balaam. Vnde ſecundum Auguſti- *Nume 22.*
num: Docemur etiam homines malos prophetiæ ſpiritu futura prædicere, quod tamen *Auguſti. tract. 49.*
euangeliſta diuino tribuit ſacramento: id eſt virtuti ipſius ſacramēti, ſcilicet ſummi ſacer- *in Ioannē.*
dotij, quià Caiphas non à ſemetipſo hoc dixit, ſed cùm eſſet pontifex, id eſt ſummus ſacer-
dos anni illius, & miniſterium habens in manibus, non meritis ſuis prophetizauit, & ſpiri-
tu Dei locutus eſt, quia ipſo ignotāte dictum propheticum protulit non ratione meriti ſui,
ſed dignitatis officij: & fortè vnctio pontificalis contulit ei quendam ſenſum prophetandi.
D Vnde Chryſoſtomus: Vide autem quanta ſpiritusſancti virtus eſt: à mente enim mala va-
luit verba proferre prophetiæ. Vide etiam quanta eſt pontificalis virtus poteſtatis. Ponti- *Pontificalis*
fex enim effectus, etſi indignus exiſtens prophetauit, neſciens quid diceret. Ore enim ſo- *virtus.*
lum vſa eſt gratia, contaminatum cor non contigit. Hæc Chryſoſtomus. Ob quam au-
thoritatem ſolum credimus malum prælatum exaudiri: & fortè, quia præco eccleſiæ eſt,
& in eius voce dicit, Oremus: cùm multæ authoritates faciant in contrarium: vt illa, qui
ſuis premitur, aliena non diluit: & huiuſmodi. Dicitur autem Caiphas fuiſſe pontifex an-
ni illius: quia licet Deus conſtitueret ſummum ſacerdotem vnum, cui mortuo vnus ſucce-
deret: per ambitionem tamen poſtea euenit vt plures eſſent, & per annos ſingulos ſuis vici-
bus miniſtrarent. *Ab illo ergo die*, quaſi vtili accepto conſilio *cogitauerunt* magis diffinitè
quàm prius, vt Chriſtum quam citius poſſent interficerent: & dicentes, vt inuentus duce-
E retur in Hieruſalem: licet enim ante habuiſſent inſtinctum & voluntatem interficiendi
ipſum: tamen ex conſilio Caiphæ diffinierunt firmo propoſito hoc quàm citius poſſent
adimplere. O prauum conſilium, ô peſſimi duces populi, ô conſiliarij nequiſſimi. Quid *Conſilium*
agitis miſeri? Quid vos furor exagitat tantus? Quæ ordinatio eſt hæc? quod propoſi- *prauum.*
tum? quæ cauſa accuſationis Domini noſtri Ieſu Chriſti? Nónne ipſe in medio veſtrum
eſt, quem tamen neſcitis: & intelligit omnia verba veſtra, & ſcrutatur renes & corda? Sed
ſic fieri oportet vt deliberaſtis, quia tradidit eum pater ſuus in manibus veſtris. Quia er-
go Ieſus iam deſtinatus erat morti: ideo ab ipſo ſabbato, quo concilium collegerunt, in-
choamus memoriam dominicæ paſſionis in diuino officio: maximè in hymnis: & ſubtice-
mus gloria patri in introitu miſſæ, & reſponſoriis: & quaſi poſt horam eiuſdem conſilii
publicum luctum incipiens eccleſia, & ſuo compatiens Domino, ſicut membra capiti, ex
tunc quaſi lugendo recitat vexillum regis, myſterium crucis, clauos & lanceam perforati

corporis,& his ſimilia vſque ad diem paſſionis:nondum tamen plenè, quia nondum tradi- A
tus erat Dominus in laniſtarum manus. Vnde dominicam & hebdomadam illam, de paſ-
ſione Domini appellamus. Diuulgatum autem fuit iſtud conſilium de occiſione Chriſti
habitum. Sed ſapiens Dominus volens dare locum iræ: & etiam quia nondum erant om-
nia completa, needum venerat hora eius qua tradendus erat,& crucifigendus: poſt conci-
lium cautius ſe obſeruans, palàm apud eos ambulare deſiit, neque ad aliquam ciuitatem
populoſam abiit,ſed in regionē iuxta deſertum,vbi pauci de Iudæis erant,& non freqnen-
tia inſidiantium, in ciuitatem Effrem, quæ erat patua & parum populoſa, ac magis ſecre-
ta:& ibi morabatur cum diſcipulis ſuis,vſq; ad tempus ſuæ paſſioni propinquum. Sed ſte-
Chryſoſto. hom. 49. in Ioannem.
tit ibi paucis diebus,cum ipſis diſcipulis,ſe occultans ad tempus. Vbi Chryſoſtomus: Ipſi
autem quando omnes lætabantur,& feſtum celebrabant, tunc occultantur & in periculis
Luca 22. c
ſunt:ſed tamen permanebant cum eo. Secundum illud: *Vos eſtis qui permanſiſtis mecum in*
Fuga Domini.
tentationibus meis. Et ſic fugit Dominus ante faciem nequiſſimorum ſeruorum: & hoc non B
feeit propter potentiæ defectum, ſed vt aliis daret viuendi exemplum. Vnde Auguſtinus:
Auguſti. tracta. 49. in Ioānem.
Non quia potentia eius defecerat, in qua ſi vellet,palàm eum Iudæis eonuerſaretur, & ni-
hil ei facerent:ſed exemplum diſcipulis demonſtrabat, in quo appareret non eſſe pecca-
tum, ſi fideles eius oculis perſequentium ſe ſubtraherent, & furorem ſceleratorum laten-
Origenes tomo 31. in Ioannem.
do potius euitarent,quàm ſe oſtendendo magis accēderent. Secundum Origenem: Ho-
neſtum & laudabile eſt imminente iam periculo & agone confitendi Ieſum, non euitare
confeſſionem,nec recuſare ſubire mortem gratia veritatis.Sed nullus debet tradere occa-
ſionem tantæ tentationi:& hoc propter duas rationes. Primò, quia valde præſumptuoſum
eſt periculis ſe ingerere,propter inexperientiam propriæ virtutis, quæ & quandoque fragi-
lis inuenitur:& propet futuri euentus incertitudinem. Secundò, ne nos ingerentes perſe- C
cutoribus occaſionem præſtemus eis,vt magis impij & noxij fiant, & nos de eorum delicto
demus reſponſum,& luamus pœnas. *Proximum autem erat paſcha Iudæorum.* Hoc ſubditur, ad
oſtendendum quòd Chriſtus paruo tempore in ciuitate ſe occultauit, quia ante paſcha
in Hieruſalem venit. *Et aſcenderunt multi de regione Hieroſolymam ante paſcha, vt ſanctificarent*
& mundarent ſeipſos orationibus & ſacrificiis ante feſtum,ad digne commedendum agnum
paſchalem, quem nullus comedere debebat,niſi mundus. Præceperat enim Dominus per
Moyſen,vt vndique de tota Iudæa conuenitent ante paſcha in Hieruſalem: & ibi ſecun-
dum legem ante eſum agni paſchalis ſe mundarent,vt ſic purificati,ſolennitati & eſui agni
mundi intereſſent. Vnde Theophilus: Aſcenderunt autem ante paſcha vt purgarentur:
quoniam quicunque peccauerant paſcha non celebrabant, niſi prius expiarentur balnea-
tionibus & ieiuniis,ac raſura: quinetiam quaſdam deputatas oblationes offerendo. Hæc D
Communicaturi quid agere debeant.
Theophilus. Vbi informantur qui debent communicare: quia confeſſione,oratione, & ie-
iunio antè debent purificari. Si enim hoc fiebat de agno figurali: multomagis ſe debet ho-
mo ſanctificare bonis operibus ad dignè recipiendum verum agnum, immaculatum cor-
pus Chriſti. Sed Iudæi obliti ſuæ ſanctificationis, tractabant de nece veri agni: & ipſum
agnum ad immolandum quærebant in ipſo loco orationis, feſto ſanguinem innocentem
Chryſoſto. hom. 64. in Ioannem.
miſcere cogitantes. Vnde Chryſoſtomus: Hi venerant in exterioribus ſe mundare,& in in-
terioribus per homicidium & ſanguinem ſe coinquinare. Inſidiabantur ei, & tempus feſti
tempus faciebant occiſionis. Hæc Chryſoſtomus. *Quærebant ergo Ieſum, & colloquebantur ad-*
inuicem in templo ſtantes: Quid putatis, quia non venit ad diem feſtum? quia enim mirabantur quòd
in tanta congregatione ad docendum non venerat: ideo quærebant non quidem bene &
ad honorandum,ſed malè & ad occidendum. Sed eſt notandum,quod quando eſt dies fe-
ſtus,& agitur ſanctè,ſemper Dominus eſt in die feſto: ſecundum illud: *Vbi duo vel tres con-* E
Math. 18.
gregati fuerint in nomine meo,in medio eorum ſum:& ideo nos congregati in domo Dei,quæ-
ramus Ieſum,mutuò nos cōſolando,& exorando vt ad diem feſtum noſtrum veniat, & nos
ſua præſentia ſanctificet: quando verò non rectè agitur feſtum,tunc non venit Ieſus ſecun-
Eſaiæ 1.
dum illud Eſaiæ, *Feſtiuitates veſtras non feram.* Et ſubdit euangeliſta, quaſi reſpondens quæ-
ſtioni eorum, *Dederant enim pontifices & Phariſæi mandatum, vt ſi quis cognouerit, vbi ſit Ieſus,*
indicet poteſtati publicæ, *vt apprehenderent eum*, ſcilicet miniſtri poteſtatis ad occidendum:
propter hoc enim ab eis, ſicut ab ingratis & obſtinatis receſſerat, vſque ad tempus quod
ſuæ paſſioni diſpoſitum erat. Sed, vt ait Auguſtinus. Nos qui ſcimus vbi Chriſtus eſt,
quia ad dexteram Dei patris, indicemus Iudæis, vt ſic vtinam apprehendant eum

per

A per fidem. Conſpice igitur prædictos nepharios in ſuo concilio peſſimo æſtuantes, & Dominum Ieſum ac diſcipulos tanquam pauperes, & imbecilles recedentes. Quid tunc putas Magdalenam dixiſſe? Sed & qualis animi mater Domini Ieſu erat, cùm ſic eum recedere videret, & audiret cauſam quare, quia ſcilicet eum occidere volebant? Potes hic meditari dominam & ſorores eius, tunc cum Magdalena remanſiſſe, & Dominum Ieſum eas omnes de cita ſua conuerſione, tunc conſolatum fuiſſe. Conſidera nunc quomodo Dominus ſuos aduerſarios, quos ſolo nutu perdere poterat tanquam imbecilles, recedendo declinabat nec ſe ſaltem verbis excuſando defendebat, ac eius manſuetudinem & humilitatem imitando omnem depone amaritudinem & furorem, quia ſic & corporis & animæ habebis requiem.

B

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, magni conſilij angele, qui concilium malignantium contra te fieri permiſiſti: nec illis reſiſtere per potentiam, ſed magis cedere per patientiam voluiſti: ne derelinquas me in errante iudicio, aut noxio conſilio mei arbitrij vel hominum, neque in poteſtate aut tentatione dæmonum: ſed tuipſe clementer me intus & foris diſpone & rege, ac dirige in viam ſalutis æternæ. Da mihi Domine vt quicquid contra me diabolicæ aut humanæ moliuntur aduerſitates redigantur ad nihilum, vt illæſus & de omni periculo ereptus, lætus tibi referam actiones gratiarum. Amen.

De decem leproſis, à Domino curatis. CAPVT XIX.

C *Factum eſt autem cùm complerentur & appropinquarent dies aſſumptionis* Domini Ieſu, id eſt à mundo ad patrem, per paſſionem & mortem, non diuertit, ſed *firmauit faciem ſuam*, id eſt voluntatem (nam per faciem deſignatur animi voluntas) in locum paſſionis, & *vt iret in Hieruſalem*, quia ibi oportebat verum agnum immolari, vbi figuralis agnus ſolebat offerri. Aſſumptionem Ieſu dixit Lucas, non ſolum ſecundum tempus quo aſſumi debebat per paſſionem de hoc mundo ad patrem, quia oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam: ſed etiam ſecundum præceptum de agno paſchali, qui decimo die menſis primi aſſumebatur de grege, & ad domum inferebatur & ſeruabatur vſque ad veſperam quartidecimi diei, & tunc immolabatur. In hunc modum Chriſtus decima die, id eſt, ramis palmarum: venit ad locum paſſionis, ſcilicet in Hieruſalem: vbi tanquam verus agnus erat pro
D nobis immolandus: manſitque ibi & circa, vſque dum paſſus eſt, vt ſic veritas figuræ reſpõderet. Ex quo patet quòd tempus ſuæ paſſionis præuidit quaſi Deus, & quòd ſpõtaneè non coactè eſt paſſus: vnde *firmauit*, id eſt non leuiter voluit, ſed firmiter & conſtanter diſpoſuit, *vt iret in Hieruſalem*, ad ſuſtinendum mortem, vt oſtenderet ſe ſponte paſſurum & ſuo exemplo diſcipulos animaret ad paſſionem. Sic & tu omne opus bonum, firmus & ſtabilis debes aſſumere, nec propter tentationes ab eo dimittere. Inſtante ergo tempore paſſionis, quo transmigraturus erat de mundo ad patrem, præſtat dorſum Galilææ, & faciem in Hieruſalem conuertit, ac firmata & imperterrita mente locum quo pati decreuerat petit. Non huc & illuc ibat: ſed iter verſus Hieruſalem tenebat. Vnde qui ſuperius pluries excitauit, & hortatus eſt diſcipulos & alios ad martyrium, & ſui ſequelam, verbo: hic hoc idem facit facto, eos tanquam magiſter & ductor præcedens, & quaſi facto ſuo, dicens:
E *Si quis vult poſt me venire abneget ſemetipſum: & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Appropinquante ergo tempore paſſionis ſuæ Dominus Ieſus, qui pluries fugerat, incipit reuerti. Sicut enim in ſuperioribus ad noſtram inſtructionem vſus eſt prudentia, oſtendens quòd pro loco & tempore furorem perſequentium, cautè debemus declinare: ita nunc vtitur fortitudine: quia debito tempore imminente ſponte rediit vt ſe paſſioni offerret, & in manibus perſequentium traderet. Sic aliàs fuit vſus temperantia, cùm fugit honorem, quando turbæ voluerunt eum facere regem, & è contrariò fuit vſus iuſtitia, cùm voluit tanquam rex honorari quando populus cum ramis arborum occurrit eidem. Satis tamen modeſtè eundem honorem voluit, & ideo aſellum aſcendit. Iſtis igitur quatuor virtutibus vſus eſt Dominus virtutum, propter noſtram inſtructionem, à quibus omnes aliæ virtutes morales deſcendunt & deriuantur: propter quod cardinales, ac principales eſſe dicuntur. Non ergo æſtimandus eſt fuiſſe inconſtans vel varius, ſicut nec aliquis

Lucæ 9. & 17.

Aſſumptio Chriſti.

aliuſ qui ſecundum diuerſos caſus in diuerſis ſe exercet virtutibus. *Et factum eſt, dum* paſcha A
celebraturus *iret in Hieruſalem, tranſibat per mediam Samariam & Galilæam.* Samaria erat terra
gentium, Galilæa Iudæorum. Et ideo Chriſtus vadens ad paſſionem, tranſiit per Gentes &
Iudæos, dans intelligere quòd fructus ſuæ paſſionis in omnes erat futurus, atque fides no-
minis eius poſt mortem & Iudæos & Gẽtiles vnum debebat efficere populum. Quia ergo
erat diſcordia inter Iudæos & Samaritanos, ipſe inter vtroſque & per medium vtriuſque
terræ tranſiit, vt tanquam mediator eos pacificaret, qui ad ſaluãdos Gentiles & Iudæos ve-
nerat. *Et* in greſſu cuiuſdam caſtelli in terminis Samariæ: *occurrerunt ei decem viri leproſi,*
quia audierant famam de mirabilibus Chriſti. In ingreſſu vrbis, & tamen ante ingreſſum
occurrerunt ei: quia ritu legis Moſaicæ quaſi immũdi erant ab vrbibus & oppidis excluſi,
nec poterãt cum aliis cõmorari. Conuerſabantur autem adinuicem, quia communitas paſ-
ſionis fecerat eos vnanimes: & præſtolabantur ſimul tranſitum Ieſu ſoliciti donec adue- B
nientem eum viderent. *Qui ſteterunt à lõgè* tum propter Chriſti reuerentiam, tum quia non
debebãt appropinquare hominibus, ne eos inficerent eo quod lex Iudæorum lepram im-
mundam non tangendam iudicat. Lex euangelica lepram non externam, ſed internam,
eſſe immundam affirmat. Et ſecũdum Theophilum: A longè ſtant, quaſi verecundantes
de immundicia: putabant enim quòd Chriſtus eos quemadmodum alij faſtidiret. Sic ergo
abſtiterunt loco, ſed facti ſunt proximi deprecando: propè enim eſt dominus omnibus in-
uocantibus eum in veritate. *Et leuauerunt vocem ſuam* ex magnitudine affectionis, & magno
Pſal. 144. d. deſiderio ſanitatis, & clamauerunt, *dicentes: Ieſu præceptor miſerere noſtri*, quia ſolo præce-
pto & verbo potes nos curare. Si Ieſus, ergo vult: ſi præceptor, ergo poteſt: ſi miſericordiam
inuocant, ergo ſe miſeros & indigentes oſtendunt: & ſic petitio fuit digna, & ex parte pe-
tentium, quia miſerandi: & ex parte eius à quo petebatur, quia Ieſus volens, & præceptor C
potens: ſecundum Titum, Dicunt nomen Ieſu, & lucrifaciunt rem. Nam Ieſus interpreta-
tur ſaluator. vnde ſequitur: *Quos vt vidit* benignitatis & compaſſionis & miſericordiæ ocu-
lis: *dixit: Ite oſtendite vos ſacerdotibus.* Lex enim præcepit, vt emundati à lepra ſacerdotibus ſe
præſentarent: non vt ſacerdotes eos mundarent, ſed vt eos mundos eſſe iudicarent, & vt
mundati pro ſua emundatione ſacrificium in lege determinatum offerrent. *Et dum irent*, vt
ſacerdotibus ſe demonſtrarent, *mundati ſunt* ex fide & obedientia ad Chriſtum, meritoriè
de congruo, ſed diuina virtute effectiuè. Quatuor ex cauſis mundati ſunt, antequam ad ſa-
cerdotes peruenirent. Primò, quia Chriſtus nouerat ſacerdotum ſuperbiam: contempſiſ-
ſent enim eos aſpicere: ne ergo ſcandalizarentur, præuenit eos ſanare. Secundò, bonum
obedientiæ eorum hoc meruit. Tertio, hoc meruit eorum fides. Quartò, voluit oſtendere
quòd non virtute legis, aut ſacerdotum erant mundati, ſed Dei imperio. *Vnus autem* eorum D
qui Samaritanus & Gentilis erat, *vt ſe mundatum vidit* ſuam ſanationem virtuti Chriſti de-
putans: *rediit cum magna voce, Deum* ex fidei & deuotionis magnitudine *magnificans*: & tan-
quam gratus beneficium recognoſcens *cecidit* per humilitatem *in faciem ante pedes Ieſu*, per
deuotionem ei reuerentiam exhibens *& adorauit eum* gratias pro beneficio accepto ſibi
agens. Vbi exprimitur fides eius & deuotio, ac beniuolentia, & grandis affectio. Dedit au-
tem ei fiduciam appropinquandi Domino iam ſuſcepta purgatio. Cæteri verò qui Iudæi
erant permanſerunt ingrati, nec ad agendum gratias ſunt reuerſi: quia decepti à ſacerdoti-
bus quibus ſe repreſentauerant, quique doctrinæ Chriſti & miraculis detrahebant, ſecun-
dum eorum informationem attribuerunt ſuam ſanationem obſeruantiæ legis, cùm ſe ſa-
cerdotibus oſtendebant, & non virtuti Chriſti, licet à principio fideliter & deuotè petiuiſ-
ſent ab eo ſanari. *Et dixit Ieſus: Nónne decem mundati ſunt, & nouem vbi ſunt?* Non interrogat E
Dominus quaſi neſciens, ſed ingratos quærit quaſi ignorans, & de eorum ingratitudine do-
lens: & eos requirendo oſtendit ſibi ignotos, id eſt reprobatos. Sicut enim ingratus non re-
cognoſcit Dei beneficium, ita nec Deus notitia approbationis recognoſcit ipſum: recogno
Beda. ſcentem verò ſe recognoſcit & ipſe. Vnde Beda & meritò eos ſaluator, quaſi ignotos vbi
ſunt inquirit. Scire enim Dei, eligere: neſcire, reprobare eſt. Hæc Beda. Magis autem do-
Scire & neſcire Dei. lendum eſt de eo, qui aliquam incurrit ingratitudinis culpam, quàm de beneficio perdito.
Et ideo quaſi plangendo ſubditur: *Non eſt inuentus qui rediret & daret gloriam Deo, niſi hic alie-
nigena*: alterius, ſcilicet gentis, qui non erat de Iudæis. Et hoc dictum eſt vel à Chriſto, &
tunc erant verba quaſi lamentantis: vel dictum eſt ab euangeliſta in confuſionem Iudæo-
rũ, qui nõ ſunt reuerſi ad Chriſtum. Et nota quòd in hoc quòd iſte alienigena rediit: & alij,
qui erant Iſraëlitæ, reditum neglexerunt: præfigurata fuit vocatio & fides Gentilium, qui
venturi

A venturi deuotè erant ad fidem Chriſti, ac repudiatio & perfidia Iudæorum, qui in ſuo er-
rore erant remanſuri. Dominus autem & in his & in omnibus quos ſanauit in corpore, ſa-
nauit & in anima: ſed hi poſtquam fuerunt ſanati in corpore, & iuſtificati in anima, ac bo-
ni facti: poſtea corruerunt à gratia, & facti ſunt mali & ingrati. Deinde eorum ingratitudi-
nem magis confutat: dum alienigenam, qui redierat, laudando commẽdat: quia enim hu-
militer ante Deum infirmitatem ſuam cognouit: ideo Dominus conſolans eum, dixit: *Sur-
ge*, ſcilicet, à peccato in quo iacuiſti ceſſando, *& vade* de virtute in virtutem, in conuerſione
quam incœpiſti proficiendo: *quia fides tua* qua intellectum Deo ſubdidiſti, *te ſaluum fecit*: &
ad ſalutem non ſolum corporis, ſed & animæ reduxit: quia ipſa eſt initium iuſtificationis,
& dat fiduciam regni cœleſtis. Vbi Beda: Si autem fides ſaluum fecit eum qui ſe ad agendas
ſaluatori gratias inclinauit: ergo perfidia perdidit eos qui de acceptis beneficiis Deo glo- *Beda ĩ cap.*
B riam dare neglexerunt. Myſticè per lepram, quæ eſt corruptio carnis, ſignatur peccatum *9. Lucæ.*
mortale, quod eſt corruptio animæ. Primò quia communiter in lepra vox efficitur inuali- *Lepra pec-*
da: ſic in peccatore vox eſt inualida: quia Deus peccatores non audit, & cum multiplicant *catum.*
orationem non exaudit. Secundò, quia in leproſo corpore multa vlcera minuta, dura &
rotunda creſcunt: ſic in corde peccatoris multæ compunctiones & anxietates diuerſorum
peccatorum & circunſtantiarum conſurgunt: minuunt ſemper affectionem hominis ad
Deum, & reddunt hominem durum & rebellem Deo & eius mandatis, & per hoc fiunt
corda hominum peccatorum rotunda & ductilia, ſcilicet ad voluntatem diaboli. Tertiò,
quia eorum anhelitus corrumpitur, & eius fœtore ſæpius alij inficiuntur: ſic operatio & *Denarius*
conuerſatio peccatoris ita eſt corrupta, quòd conuerſantes infirmantur ex vitioſo eorum *numerus.*
conuictu. Quartò quia lepra quanto ſtudioſius reprimitur, tanto plus turpior poſtea ebul-
C lit: ſic peccatum quanto plus occultatur, tanto fortius creſcit: & ideo turpius apparebit. Per
denarium verò numerum vniuerſitas ſignificatur: numeri nanque ſequentes vſque ad cẽ-
tum ſunt ipſius & partium eius replicationes, & ſic conſequenter per decem leproſos oc-
currentes Chriſto, ſignificatur vniuerſitas peccatorum pœnitentium. Vel leproſi ſignant
eos qui peccant contra decem præcepta decalogi, varietate peccatorum, quaſi maculis le-
præ diſtincti & reſperſi. Valde deterior eſt lepra animæ, quàm lepra corporis: quia peior eſt
corruptio ſpiritus, quàm carnis. Debet autem peccator volens ſanari, & à peccatorum le- *Lepra ani-*
pra curari, eo modo ſe habere quo ſe habuerunt illi leproſi. Primò itaque venire debet ad *mæ.*
Ieſum per fidem: non enim abhorret pius Dominus aſpicere maculam lepræ noſtræ, qui
pro nobis in cruce velut leproſus reputatus eſt. Secundò debet ſtare, ſurgendo à peccatis,
& ceſſando ab eis. Tertiò debet ſtare à longè, ſuam vilitatem humiliter conſiderando, &
D valde erubeſcendo. Quartò debet leuare vocem, ſcilicet de profundo corde in contritio-
nis verba prorumpendo, & peccata ſua non aliena confitendo. Quintò, debet dicere Ieſu
præceptor, Dei miſericordiã implorãdo: quæ maximè eſt peccatoribus opportuna. In hoc
autẽ quòd Dñs videns leproſos dixit eis: *ite oſtẽdite vos ſacerdotibus* manifeſtè à Domino Ie-
ſu confeſſio præcipitur, per quã lepra interior ſaluti oſtẽditur. Ac ſi eis diceret: Ite à cõtritio-
ne ad confeſſionẽ: oſtendite vos ſacerdotibus. Quia licet peccata remittantur in cõtritio-
ne, dicente Propheta: *Dixi*, id eſt firmiter ſtatui, *confitebor, & tu remiſiſti mihi*: tamen tenetur
homo ea cõfiteri. Vnde *dum irent, mundati ſunt* in via: quia Deus virtute cõtritionis peccato *Pſal. 31.*
rẽ mũdat interius, priuſquã à ſacerdote abſoluatur exterius: & nihilominus ſe ſacerdotibus
oſtẽderunt. Sic & tu, ſi habes maculã lepræ ex aliquo crimine, dũ vidente te Domino ocu-
lis miſericordiæ, vadis oſtendere te ſacerdoti per confeſſionẽ vocis, obuiat ipſa ſalus, & ſa-
E naberis à lepra tranſactæ iniquitatis. Non tamen idcirco omittas te offerre illis, quorum
iudicio mundus habeberis: alioquin ex contemptu & negligentia, immundus remanebis.
Vnus autem qui rediit, vniuerſalis Eccleſiæ vnitatem, ſeu illos qui in vnitate Eccleſiæ ſunt
deſignat, quæ pro beneficio gratiæ, grates referre non ceſſat: nouem verò qui remanſerũt,
illos qui extrà ſunt exprimunt: ſeu qui poſt acceptam remiſſionem criminum à perfectio-
ne decalogi, per vnitatem ſubtractam deficiendo, grates pro gratia reddere contemnunt.
Decem igitur mundantur, ſed vnus gratias refert: quia multi in confeſſione mundantur,
ſed non omnes Dominum laudant. Qui enim tanquam canes reuertũtur ad vomitum, hi
ſunt nouem qui poſt adeptam ſanitatem, non laudabant Dominum. Et quia pauci ſunt re-
ſpectiuè qui grati ſunt de beneficiis largitatis diuinæ, & remanent in reparata ſanitate: ideo *Gloriã Deo*
tantum vnus reuertitur dans gloriam Deo. Deo enim gloriam dare, eſt percepta peccati *dare.*
ſui curatione in bonis operibus perſeuerare. Et hic eſt Samaritanus, qui interpretatur cu-

Heb.13. ſtos:nam illi ſunt grati Deo, qui ſe cuſtodiunt à peccati recidiua. Et eſt alienigena,dicens cum Apoſtolo,non habemus hic manētem ciuitatem,ſed futuram inquirimus. Hinc colligitur,quia hi qui deberent eſſe magis grati Domino & familiares,vt literati,prælati & diuites,quibus ſcientiam dedit, vel opes:magis ſunt ei ingrati: ſeſeque elongant ab eo, nec referunt ſibi gratias ſicut ſimplices & pauperes,quibus tot bona non contulit:quaſi diceret, *Labia noſtra & diuitiæ à nobis ſunt, quis noſter Dominus eſt?* Ipſe autem vnus gratias agendo in faciem cecidit,quia ſola vnitas Eccleſiæ cadit in faciem adorans. Inde eſt quòd quandoque proſtrati oramus, vbi quatuor prætendimus: infirmitatem corporis, quia de puluere ſumpti ſumus:infirmitatem animi,quia caſum ex nobis, nō erectionem à nobis, ſed à Deo habemus:erubeſcentiam de malis,quia præ multitudine peccatorum oculos ad cœlum leuare non audemus:prudentiam, quia in faciem cadimus & videmus vbi cadimus: id eſt quòd in terrenis affigi mur. Quandoque verò flexis genibus vt Salomon,ſed erecto capite & eleuata facie oramus,quaſi dicentes pro deſiderio patriæ, trahe me poſt te. Quandoque autem ſtantes oramus, nos ſpem in cœleſtibus habere deſignantes, & quaſi dicentes, noſtra conuerſatio in cœlis eſt:& illud,in domum Domini lætantes ibimus. In primo ergo exprimimus conditionem noſtram:in ſecundo, deſiderium:in tertio, ſpem. In memoria quoque reſurrectionis dominicæ tempore Paſchali & diebus dominicis, exemplo ſanctarum mulierum,inclinatis in terram vultibus oramus, nos terram & puluerem eſſe cum Abrahani recolentes. Vnus ergo reuerſus in faciem ad pedes Ieſu cecidit, ac nobis humilitatis,& pœnitentiæ exemplum oſtendit. Vnde ſecundum Bedam:In faciem cadit,qui de perpetratis malis erubeſcit.Ibi enim homo cadit,ibi confunditur. Qui in faciem cadit,videt quò cadat:qui retrò,lapſum ſuum non videt. Boni ergo in faciem cadunt, quia humiliant ſe in his viſibilibus,vt ad inuiſibilia erigantur.Mali retrò cadunt, quia cadunt in inuiſibilibus,vbi modo non vident,quid eos tunc ſequatur. Ad pedes etiam Ieſu cadit, & gratias agit,qui ſe ad percipienda Dei beneficia humiliat, qui nihil ſibi virtutis attribuit, qui bona quæ habet,de miſericordia Dei ſe habere intelligit.Et ſecundum eundem,qui deuotus ante Dominum cecidit,ſurgere & ire præcipitur:quia qui infirmitatem ſuā agnoſcens humiliter iacet per diuini verbi conſolationem, ſurgere ad fortia opera & creſcentibus quotidie meritis ad perfectionē paſſim proficere iubetur. Hunc autem fides ſaluum facit, quem ad gratias agendas inclinat:& econtra perfidia illos damnat, qui de acceptis beneficiis ingrati ſunt,& Deo dare gloriam negligunt. In hoc ergo capitulo ingrati de beneficiis reprehenduntur à Domino. Multum eſt laudabilis virtus gratitudo, & valde acceptabilis Deo gratiarum actio,ac deteſtabile vitium ingratitudo. Vnde Auguſtinus: Quid melius animo geramus, aut ore promamus, aut calamo exprimamus, quàm vt Deo gratias agamus?Hoc nec dici breuius,nec agi fructuoſius poteſt.Et iterum: Scio quòd ingratitudo diſpliceat tibi,quæ radix eſt totius mali ſpiritualis,& ventus vrens & exiccans omne bonum: obſtruens fontem diuinæ miſericordiæ ſuper hominem, qua & mala mortua iam reoriūtur,ne vltrà bona adipiſcantur. Vnde & Bernardus:Dignum eſt ſemper gratias agere,quia Deus nunquam ceſſat benefacere. Et iterum: Diſce in referendo gratiam non eſſe tardus aut ſegnis,diſce ad ſingula dona gratias agere. Diligenter, inquit,conſidera, quæ tibi apponuntur,vt nulla videlicet Dei dona debita gratiarum actione fruſtrentur:non grandia, nō mediocria,non puſilla. Denique iubemur colligere fragmenta ne pereant:id eſt, nec minima beneficia obliuiſci.Nunquid non perit quod donatur ingrato? Ingratitudo inimica eſt animæ, exinanitio meritorum, virtutum diſſipatio, bonorum diſperſio, beneficiorum perditio.Ingratitudo eſt ventus vrens & ſiccans ſibi fontem pietatis, rorem miſericordiæ, fluenta gratiæ.Qualis verò debeat eſſe gratiarum actio:docet idem Bernardus dicens: Nō tantum verbo & lingua,ſed opere & virtute exhibeamus noſmetipſos gratos: non enim gratiarum dictionem,ſed gratiarum actionem exigit à nobis Dominus Deus noſter. Vnde etiam Chryſoſtomus: Agamus igitur ei iuges gratias:& non modo verbis hoc noſtris, verumetiam operibus noſtris,imò ipſius principaliter impleamus. Agamus verò gratias non de propriis tantum,verumetiam de alienis bonis. Ita enim & inuidiam poterimus extinguere,& alere charitatem. Neque iam illis poteris inuidere,de quorum bonis gratiaś Deo referendo lætaris. Quid igitur magnum repoſcit,qui pro liberalitate in nos ſua,ſolummodo gratos ſibi eſſe nos præcepit? Ingratitudinis autem vitium ex arrogantia potiſſimum gigni ſolet,cùm ſe aliquis dignum eſſe beneficiis æſtimat. Humilitatus verò atque contritus,non pro bonis ſolum:ſed pro his quæ contraria æſtimantur eſſe, gratiarū actiones mittet Deo:

Cant.1.a *Philip.3.d* *Pſal.121.a* — *Cadere in faciem.* — *Beda ī cap. 17. Lucæ.* — *Auguſti. in ſoliloq.* — *Bernardus ſermo.51.in cantica.* — *Idem ibidē.* — *Chryſoſto. hom 2. in epiſt. ad Roma.*

A B C D E

A tet Deo:& quodcunque patietur,nihil ſe dignum æſtimabit paſſum eſſe. Hæc Chryſoſto-
mus. Et hæc eſt magna cauſa quare Deum non diligimus, quia eius beneficia non reco-
gnoſcimus. Vnde Hieronymus: Vis ſcire quare Deum non diligis? quia eius beneficia non
recognoſcis. Quanto magis in bonitate eius aſcendis, tanto plus in amore eius inardeſcis:
Hæc Hieronymus.

ORATIO.

*DOmine Ieſu Chriſte, de tua pietate confiſus ad te pium medicum, ego quaſi leproſus, varietate pec-
catorum reſperſus, confugio ad te fontem miſericordiarum: ego immundus maculis vitiorum cur-
ro, & ſupplex te exoro, quatenus digneris meam ſanare infirmitatem, lauare fœditatem, & me*
B *dirigere ad ſalutem, Da mihi vt ſemper beneficia tua in corde habeam, & de vniuerſis gratias tibi agam.
Sed quia homo mortalis, cinis & puluis, nec vnum pro mille gratias referre ſufficit: referant tibi grates
pro me virgo Maria & omnes ciues ſupercœleſtes, atque omnis creatura quæ diuinæ laudis ſit materia.
Amen.*

De Samaritanis hoſpitium Domino negantibus. CAPVT. XX.

VT autem aduentus Domini Ieſu non lateret *miſit nuncios ſuos*, ſcilicet Ia- *Luca 9.*
cobum & Ioannem, *ante faciem ſuam*, in ciuitatem Samaritanorum: vt ibi-
dem hoſpitium & cætera neceſſaria, quæ non magni conſtabãt, ſibi præ-
pararent. Hæc ciuitas Samaria nunc Sebaſte dicta, iam peccatis exigenti- *Sebaſte.*
C bus, nec vnicam habet domum, niſi tantum duas Eccleſias: vnam in mõ-
te, vbi quondam fuit regis palatium: ſecundam in honore ſancti Ioannis
Baptiſtæ, in qua ſepultus fuit inter Abdiam & Hæliſæum. Samaritani verò qui æmulaban-
tur templo Hieroſolymitano, & inuidebant euntibus in Hieruſalem adorare: quia vide- *Samaritani.*
bant Chriſtum cum diſcipulis habere faciem ſeu vultum, id eſt, prætendere ſimilitudinem
& ſignum euntis in Hieruſalem, ad feſtum paſchale, cauſa orationis faciendæ: ideo eos, ex
æmulatione propter locum adorationis, noluerunt hoſpitio recipere: quia dicebant locum
adorationis eſſe apud eos in monte Garizim, & non in Hieruſalem. Vnde ſuprà mulier
Samaritana, quaſi æmulando dixit Domino: *Patres noſtri in monte hoc adorauerunt: & vos dici-* *Ioan. 4.*
tis, quia Hieroſolymis locus eſt in quo oportet adorare. Item quia ex veſtimentis Chriſti, & diſci-
pulorum eius, cognouerunt Samaritani quòd fuerunt Iudæi. Iudæi autem erant Samarita-
D nis odioſi, eo quòd contemnebant eos, nolentes comedere & bibere cum eis: non enim
coutuntur Iudæi Samaritanis, ſicut & Hebræi Ægyptiis. Vnde Hierony. Hoſtili inter ſe *Hierony. quæſt. 5. ad*
Samaritani, atque Iudæi diſcordant odio. Videntes itaque Dominum ad hoſtes ſuos per- *Algaſiam.*
gere Samaritæ, eum recipere noluerunt. Quanquam alia ſubiiciatur intelligntia: quia vo-
luntas Domini fuerit, non ſuſcipi à Samaritanis: quia feſtinabat Hieruſalem pati, & ſan-
guinem fundere: ne occupatus ſuſceptione Samaritica, & doctrina gentis illius, paſſionis
differret diem, ad quam venerat ſuſtinendam. Hæc Hieronymus. Sicut autem Domino in
Hieruſalem tendenti reſtiterunt Samaritani: ſic ſi mens tua in cœlum tendat, habebis ſem-
per qui rixas, odia, & bella gerant: non tamen irrepat vindicta menti tuæ: ſed quantum po-
teris ſtude vtilis eſſe. Vnde ſunt verſus:

Hieruſalem ciues, gentes odere forenſes,
E *Quotquot non recipit mœnibus illa ſuis.*

Si ergo in his quæ ſecundũ Deum operari deſideras, aliquos tibi obſiſtere, ſeu te impe-
dire videas, noli contentionibus deſæuire: ſed te ipſum in te ipſo reſtringe, & te cum Deo
tuo recollige: ſibique dicas, Domine vim patior, reſponde pro me. Nec de hoc contriſte-
ris: quia nihil poſſunt niſi quòd Deus ſcit finaliter pro bono tuo eſſe expediens: imò quan-
quam ad præſens non videas, videbis finaliter, ſi tamen patienter portaueris, quòd illud in
quo tibi eos impedimentum præſtare eredebas, erit tibi iuuamen ad tuum propoſitũ exe-
quendum: ſicut de Ioſeph & multis aliis eſt factum. Quia ſecundum Chryſoſtomum. Si le- *Impedimẽtũ ad ſalutem nullũ.*
gem Chriſti cuſtodire volueris, neceſſitatem quidem nullam, quæ te ab obſeruatione eius
impediat, aliquando patieris. Si etiam in his quæ ſecũdum Deum deſideras, te videas quo-
dammodo diuinitus impediri, vel per infirmitatem, vel quocunque alio modo contingen-
te: de hoc nullatenus conturberis, ſed totum æquanimiter feras, & te ex toto illi committas

A cupiditas vltionis:procul à prudentibus cõſiderata commotio & incauta ſimplicitas. Hæc
Ambroſius. Per Iacobum & Ioannem, qui adhuc imperfecti erant ſignificantur homines
imperfecti, quærentes nimis durè vindicari: ſed magiſter perfectionis prohibet hoc fieri.
Et quia Samaritani noluerunt Dominum Ieſum, & diſcipulos eius intra ciuitatem ſuam
recipere ad hoſpitandum: *abierunt in aliud caſtellum*. Circumibat enim Dominus Ieſus ciuiſ-
tates & caſtella prædicando, & faciendo miracula ſicut ſuprà dictum eſt: Vide nunc quo-
modo Dominus Ieſus cuius eſt terra, & plenitudo eius, excluſus ab vno loco patienter fert
& tranſit ad alium: & habe patientiam ſi ſimilia tibi euenerint: imò gaude quia datum
eſt tibi in tantillo imitari Dominum tuum. Hæc igitur omnia conſiderãtes omnem ama- *Ira vitãda.*
ritudinem & iram à nobis excludamus, & non vlciſcentes noſipſos Deo totum committa-
mus. Vnde Chryſoſtomus: Nunquam inſidiemur aliis: quoniam aduerſus noſipſos acui- *Chryſoſto. hom. 50. in Ioannem.*
B mus gladium, & profundiorem nobiſipſis plagam damus. Sed contriſtauit te quis, & vis in
eum vlciſci: ne vlciſcaris. Ita enim vindicare poteris, ſi non vindicaueris, non ſi vindicaſti. *Vltio vitãda.*
Quoniam non vindicans, Deum ei conſtituis inimicum: vindicaris autem non adhuc.
Mihi enim vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus. Si enim famulos habemus, & ſi adinui- *Deut. 23. f*
cem diſſidentes, non nobis litem commiſerint finiendam, & ſi infinitæ acceſſerint, non ſo-
lum non vindicamus: ſed auxiliamur dicẽtes & flagellum totum nobis committere opor-
tebat: quia verò teipſum præueniens vindicaſti ne me moleſtes: de reliquo: multomagis
Deus qui enunciauit ſibi cedere omnia, hoc dicet. Qualiter autem non inconueniens eſt,
ſi à pueris quidem noſtris tantam expetimus obedientiam, dominatori verò non cedimus
ea quæ volumus famulos nobis cedere. Si enim dic mihi odis eum qui peccauit: cuius gra-
tia & ipſe peccas, & in eiſdem cadis? Conuitiatus eſt, ne reconuitieris: percuſſit, ne reper-
C cutias: contriſtauit, ne recontriſtes: quia nullum lucrum ſi factus es illi rurſus par. Ita enim
confundere poteris, ſi cum humilitate feras & manſuetè: ita confundens abſcidere poteris
ab ire. Nullus malo malum ſanat: ſed bono malum.

ORATIO.

*DOmine Ieſu Chriſte, qui de Samaritanis, hoſpitium tibi negantibus, non te vindicaſti: ſed patien-
ter ferens, humiliter ad alium locum declinaſti: præſta mihi indigno ô dulcis hoſpes animæ, vt vi-
tiis cunctis expulſis, gratum tibi in corde meo hoſpitium valeam præparare: & ſi quando ob mea
demerita tibi receptus non fueris, noli mihi iraſci, & à ſeruo tuo in ira declinare, aut vindictam de me ſu-
mere: ſed tu qui non veniſti animas perdere, ſed ſaluare, reconcilia me tibi per tuã miſericordiam, & da vt
D tibi per dignam præparationem cor aperiam tibique placeat ad me ſeruum tuum intrare, & me miſericor-
diter benedicere. Amen.*

De petitione filiorum Zebedæi. CAPVT. XXI.

POſt hæc aſcendit Ieſus verſus *Hieroſolymam*, quæ reſpectu totius terræ *Math. 20.*
promiſſionis ſita eſt in alto: & propter hoc ab aliis partibus illuc ve- *Luc. 18. &*
nientes ibant aſcendendo, & præcedebat diſcipulos ſuos: vt, ſecundũ *Marci 10.*
Theophilum, oſtenderet quòd ad paſſionem præcurrit, & non refugit
mortem pro noſtra ſalute. Illuc ibat paſſurum pro nobis, & nos præ-
cedens & nos inſtruens, quòd ipſum in operibus pœnitentiæ ſequi de-
E beamus: *& ſequentes diſcipuli timebãt*: quia nondum perfecti vſque ad
tolerantiam martyrij erant. Et vt dicit Beda, meminerãt ſermonis eius *Beda ĩ cap. 10. Marci.*
quo ſe paſſurum multa à ſummis ſacerdotibus & ſcribis, & occidẽdum eſſe prædixit: me-
tuentes ne vel ipſi cum eo occiderentur: vel ſaltem ille, cuius vita & magiſterio gaudebãt,
inimicorum manibus occumberet. Et diuertens ſe à via *aſſumpſit* & ad partem traxit ſeor-
ſum, *& ſecretò duodecim diſcipulos ſuos*, tanquam perfectiores, typum prælatorum gerentes,
non infirmos qui poſſent ſcandalizari: quia noluit omnibus ſecreta ſua myſteria indicare:
& tunc eis iam quarta vice myſterium ſuæ paſſionis & reſurrectionis prædixit. Quia, vt di-
cit Theophilus, Conueniens erat paſſionis myſterium propinquioribus ſibi reuelare. Vn-
de Chryſoſtomus: Omnis gloria Dei, & omnis ſalus hominum, in Chriſti morte poſita eſt. *Chryſoſto.*
Nulla enim res eſt quæ amplius ad ſalutem hominum pertineat, quàm mors ipſius. Nec *hom. 35. ope*
eſt aliud aliquid propter quod magis Deo gratias agere habeamus, quàm propter mortẽ *ris imperfe.*

ipſius.Ideo cùm plurima turba fidelium ſequeretur eum, in via duodecim apoſtolos ſolos A
tulit in ſecreto,& illis tantummodo mortis ſuæ annunciauit myſterium: quia ſemper pre-
cioſior theſaurus in melioribus vaſis includitur. Et notandum, quòd Chriſtus paſſionem
ſuam,& mortem pluries diſcipulis ſuis prædixit: primò,poſtquam Petrus confeſſus fuit eũ
filium Dei:ſecundò,poſtquam transfiguratus fuit in monte:tertiò,ibidem poſtquam cura-
Math.26. uit lunaticum:quartò,in præſenti loco: quintò, in monte Olіueti,dicens: *Scitis quia poſt bi-
duum paſcha fiet,&c*, Et hoc fit propter plura. Primò,vt colloquendo cum chariſſimis ami-
cis ſuis,reuelaret illis ſecreta ſuæ mentis:quia ſecreta myſteria ſunt tantum maioribus re-
uelanda & detegenda,cuiuſmodi erant apoſtoli. Secundò,ne de memoria laberentur, ſed
mortis iugiter meditationem haberent:vt exercitati expectatione cùm veniret perſecutio
& crucis ignominia,facilius ferrent,& non turbarentur vehementer: quia tribulatio præ-
cognita & expectata leuior inuenitur: vel videntes eum mori ignominioſè, non ſcandali-
zarentur. Tertiò,vt non dubitarent eum reſurrecturum ſicut prædixerat: cùm viderent ea B
quæ de paſſione ſua prædixerat impleta. Quartò,vt ſcirent quoniam paſſionem præuenit,
& ſpontaneus ad eam acceſſit. Quintò,vt eſſent teſtes quòd ſcienter pateretur & volunta-
riè:vtpote qui præuenit mortem, & potuiſſet fugere. Myſticè: frequenter prædixit diſci-
pulis paſſionem ſuam:per hoc ſignificans quòd multotiens eſſet paſſurus in membris ſuis.
Actu.9. Vnde in actibus: *Saule Saule quid me perſequeris*, & Petro imminente paſſione ſua dixit, vado
Romam iterum crucifigi. O quotiens & quantum hodie Dominus in electis ſuis patitur,
qui per malos multipliciter,& crudeliter ſæpius affliguntur. Et ait illis ſpecialiter,tanquam
Pſal.73. ſuis ſecretariis & amicis: *Ecce aſcendimus Hieroſolymam*,ad locum paſſionis:quaſi diceret,iam
Hieruſalē ſitus. in promptu eſt vt patiar,quoniam tribulatio proxima eſt,& attende quod & ſuprà. Et hic
facit mentionem de loco paſſionis, ſcilicet Hieruſalem: quia ſecundum ſcripturas in me- C
dio terræ operaturus erat ſalutem. Terra autem Hieruſalem in medio mundi eſt poſita,cui
ab Oriente adiacet Arabia,quæ tempore filiorum Iſraël ſolitudo erat vaſtiſsima,id eſt,de-
ſertum, eremus, terra inuia & inaquoſa: in qua detinuit eos Dominus quadraginta annis
manna ad manducandum eis pluens, & aquam de rupe producens: quam Arabiam mare
mortuum diuidit à Iudæa. A meridie verò adiacet Ægyptus, & ſic filiis Iſraël de Ægypto
ad Iudæam redeuntibus,magnus erat circuitus:quia per Arabiam circunduxit eos Domi-
nus. Ab Occidente quoque adiacet mare magnum, & à Septentrione Syria & mare Cy-
prium. In hoc ergo quod dicit,ecce aſcendimus Hieroſolymam, apparet voluntas patien-
Chryſoſto. ibidem. di:quia ſponte ſua venit ad paſsionem. Vbi Chryſoſtomus: Ac ſi dicat, videte quia volun-
tariè vado ad mortem: nemo me vocat ad Hieroſolymam, nemo admonet,nullius pote-
ſtatis præceptum timeo,nullius violentiæ neceſsitate compellor. Cùm ergo videritis me D
in cruce pendentem,ne æſtimetis me hominem eſſe tantum:nam & ſi poſſe mori hominis
eſt,velle tamen mori hominis non eſt. Hæc Chryſoſtomus. Hic Dominus oſtendit quòd
in prælatis debet eſſe vigor ad tolerandum martyrium,ſi neceſſe ſit,pro grege ſibi commiſ-
ſo:& hoc docet per exemplum ſui, qui voluntariè venit in Hieruſalem, ad ſuſcipiendum
mortem pro ſalute mundi. Et ſubiungit: *Et conſummabuntur omnia, quæ* de filio hominis, id
eſt virginis, *per prophetas ſunt ſcripta*, & bene dicit, omnia:nam tria prædixerant de Chriſto,
ſcilicet quid eſſet acturus,quid paſſurus,quid pro vtroque recepturus. Congruè autem ſe
filium hominis nominat,ubi ſe paſſurum prædicat: vt intelligatur quòd ſecundum huma-
nam naturam, non ſecundum diuinam, paſſurus erat. Deinde explicat quæ ventura ſuper
eum erant,& ſeriatim ordinem paſsionis enarrat: *Tradetur enim* ſcilicet,à Iuda, *principibus ſa-
cerdotum,& ſcribis & ſenioribus:& condemnabunt eum morte*:id eſt,per falſos teſtes,iudicantes
eum eſſe reum mortis,nullo iuris ordine ſeruato. Et quia non habebant poteſtatem inter- E
ficiendi,eo quòd iudicium ſanguinis eſſet eis ablatũ per Romanos, qui eis dominabantur
ideo ſubiungit: *Et tradent eum*,ſcilicet princip s & ſcribæ cum accuſatione criminis *gentibus*:
ſcilicet Pilato præſidi,& ſuis militibus,miniſtris Romanorum,ad perficiendum illud quod
ipſi non poterant,ſcilicet mortem Chriſti. Et ipſi gentiles illudent ei, verbis & contume-
liis:& conſpuent eum,oris immunditiis: & flagellabunt eum, virgis & nodis: & occident
eum,crucifigendo clauis ferreis. Iniuria nimia vbi falſi tradunt veritatem,fatui illudunt ſa-
pientiam, rei flagellant innocentiam, miſeri conſpuunt gloriam,mortui occidunt vitam.
Bernardus ſermone de paſſione. Vnde Bernardus: Heu fratres chariſsimi libertas captiuorum traditur, gloria angelorum
illuditur,ſpeculum ſine macula & candor lucis æternæ conſpuitur,Dominus omnium fla-
gellatur & vita hominũ occiditur. Quid inſtat niſi vt omnes eamus, & cum eo moriamur?

Et iterum:

A Et iterum: Traditur, tanquam reus:ad illudendum,tanquam fatuus: ad flagellandum, tan-
quam malefactor: ad conſpuendum, tãquam vilis:ad occidendum,tanquam præuaricator
legis. Hæc Bernar. Myſticè dominus traditur à ſimoniacis,illuditur ab hypocritis, flagella-
tur à tyrannis, conſpuitur à blaſphemis occiditur ab hæreticis & apoſtatis. Et ne apoſtoli
eius morte audita abſorberentur præ triſtitia, conturbarentur cùm viderent morientem:
nũciat eis ſuam reſurrectionem, ad eorum conſolationem dicens: *Et tertia die reſurget.* Ecce
tẽpus & gloria reſurrectionis, quam paſſioni annectit, vt tam cita & certa reſurrectio ſcan-
dalum crucis euacuet. Ideo etiam paſſio & reſurrectio coniunguntur, vt in paſſione natura
humanitatis,& in reſurrectione natura diuinitatis comprobetur. Et vt dicit Auguſt. Paſſio- *Auguſti. lib. 20. de ciuitate, cap. 49.*
ne oſtendit,quid ſuſtinere pro veritate: reſurrectione, quid ſperare in tribulatione debea-
mus. Sequere ergo nunc & tu cum diſcipulis, & aſſocia dominum tuum,ad ignominiam
B paſſionis,vt tandem peruenire merearis ad gloriam reſurrectionis: quia, ſecundum apoſto-
lum. *ſi compatimur & conglorificabimur.* Prædixit ergo eis & paſſionis ſuæ pœnam,& reſurre- *Roma. 8. c*
ctionis gloriam: vt cùm morientem cernerent, etiam reſurrecturum non dubitarent: & e-
ius reſurrectionem fiducialius expectarent. At ipſi nihil horum intellexerunt, ſcilicet ma-
nifeſtè & perfectè: quia adhuc rudes erant & imperfecti: cuius rationem triplicem aſſi-
gnat Beda dicens, Diſcipuli cuius vitam maximè deſiderabant, mortem eius audire non *Beda ĩ cap.*
poterant: & quem non ſolum hominem innocentem, ſed & verum deum eſſe ſciebant, *18. Luca.*
hunc nullatenus mori vel poſſe putabant: & quia per parabolas eum ſæpe loquentem au-
dire conſueuerant,quotiens aliquid de ſua paſſione dicebat, hoc non ita vt ſonabat intelli-
gendum, ſed amore dictante ad aliud quid allegoricè referendum eſſe credebant. Hæc
Beda. Et nota quòd ſicut Chriſtus aſſumpſit diſcipulos, & duxit eos Hieroſolymis, ac ſe-
C creta eis reuelauit: ſic ſpiritualiter adhuc aſſumit diſcipulos & ducit Hieroſolymis, quan-
do vocat hominem ab amore mundi, & ducit ad religionem, in qua eſt pacifica conuerſa-
tio: ſicut & Hieroſolyma interpretatur pacifica, in qua religione multa ſecreta eis reuelat.
Et illa quinque quæ enumerat de Chriſto,ſpiritualiter contingunt religioſis,quæ & Chri- *Mors, paßio & reſurrectio religioſorum.*
ſtus pariter in eis. Primò, moriuntur mundo, quando amor ſeculi funditus in eis extingui-
tur: ita quòd parẽtes, diuitias, delitias, honores,& omnia quæ in mundo ſunt, propter Chri-
ſtum contẽnunt. Secundò, illudũtur quia iam ab hominibus infatuãtur, ita quòd religioſus
poteſt dicere illud Pſal. *Videntes me deriſerunt me, locuti ſunt labiis & mouerunt caput.* Tertiò, fla- *Pſal. 21. b.*
gellantur linguis detrahentium: quia heu iam vbi conueniunt ſeculares, ſemper rodunt
& flagellant religioſos per detractiones. Quartò, crucifiguntur à ſeipſis, quando totum cor
ſuum ad crucem Chriſti configunt, & cogitantes de paſſione Chriſti carnem ſuam cruci-
D figunt & affligunt ieiuniis & diſciplinis & ſimilibus. Quintò, tertia die reſurgent: quia ter-
minata omni miſeria ad æternam lætitiam peruenient. Prima, quidem dies eſt fidei Chri-
ſtianæ, quam habuerũt in ſeculo. Secunda dies, eſt religionis ſanctæ qua ſeruierunt deo:
ſed in his duobus diebus adhuc mortui ſunt. Tertia verò dies, eſt gloriæ, in qua ab omni
miſeria reſurgent. Poteris etiam prædicta de Chriſto enumerata, & aliter accipere & ſic
orare: Ignoſce mihi ô munditia ſumma, quòd ego corpus tuum indignè ſumendo totiens
tradidi te, libidinoſis motibus meis tanquam incircumciſis. Ignoſce mihi ô ſumma veri-
tas: quia ego totiens illuſi tibi votum meum tranſgrediendo, & proximis mentiendo.
Ignoſce mihi ô vera patientia,quòd totiens flagellaui te peccata mea iterando,& te offen-
dendo. Ignoſce mihi ô ſumma ſapientia, quòd ego totiens faciem tuam conſpui, quando
veritatis cognitionem quam de te habui per turpitudinem fœdaui vitæ meæ. Ignoſce mi-
E hi ô vera vita, quòd ego te totiens occidi, quando per peccatum mortale te ab anima mea
expuli: fac me tertia die reſurgere per veram contritionem, puram confeſſionem, & di-
gnam ſatisfactionem. Et quia dominus Ieſus dixit, ſe tertia die reſurrecturum: filij Zebe-
dæi putantes imminere regnum Ieſu in Iſraël, & eum ilicò in proximo regnaturum tem-
poraliter & in pace: ſicut Dauid & Salomon regnauerunt: ad complendum in primo ad-
uentu, quod promittitur in ſecundo, ſuggeſſerunt matri ſuæ vt peteret munus ſine nomi-
ne, quo conceſſo peteret eis conſeſſionem à dextris & à ſiniſtris eius in regno ſuo: id eſt,
quòd eſſent collaterales & maiores præ cæteris in regno ſuo poſt eum: quia enim erant e-
ius cognati germani,volebant poſt eum eſſe primi. Nec mirum ſi talia apoſtoli credebant,
& appetebant, qui adhuc carnales erant, & nondum perfectè illuminati, nec confirmati
per gratiam ſpiritus ſancti. Vt ait Chryſoſtomus, intra tempus vocationis apoſtolorum, *Chryſoſto. hom. 35. operis imperfe.*
& paſſionis Domini mortuus eſt Zebedæus, & ſic iſta ſecuta eſt Ieſum cum filiis ſuis.
Sexu fragilis, & iam ætate defecta, Chriſti veſtigia ſequebatur: quia fides nunquam ſe-

neſcit,& religio fatigationem non ſentit. Hæc Chryſoſtomus. Tria autem petit, quæ deſi- A
derant matres filiis: quietem, cum dicit, *dic vt ſedeant hi duo filij mei: honores,cùm ſubdit*, vnus
ad dexteram tuam,& alius ad ſiniſtram:diuitias,cùm addit,*in regno tuo*. Et vt dicit Chryſo-
ſtomus,alij filiis ſuis militiam comparant,alij diuitias,alij honores:nemo filiis ſuis compa-
rat deum. Perditionem illorum magno precio comparant,ſalutem autem illorum nec do-
no accipere volunt:ſed ſi viderint illos honoratos,lætantur:ſi viderint pauperes,triſtantur:ſi
viderint peccantes,non triſtantur: vt oſtẽdant quia corporum amatores ſunt, non anima-
rum. Hæc Chryſoſtomus. In tribus autem deficiebat iſta mulier: in ordine,in intentione,
in materia. In ordine erat peruerſitas:quia ante meritum petebat præmium: *dic inquit vt ſe-
deant*,qui nondum laborauerant. In intentione carnalitas:credebat enim hoc ſibi deberi ex
lege carnis:ideo dicit,*hi duo filij mei*, ſcilicet cõſobrini tui. In materia vanitas:quia pompam
Chryſoſto. hom. 66. in Mathaeum. quærebat:ideo ſubdit, *vnus ad dexterã tuam, & vnus ad ſiniſtrã tuam in regno tuo*. vt ait Chryſo. B
Non ſolùm prædicens diſcipulis ſuis de paſſione ſua futura:ſed etiam aptans petituræ mu-
lieri locũ,declinauit ſeorſum ab itinere,donec mulieres retrò venientes occurrerent. Nec
etiam credibile eſt, mixtim cum ipſo ambulaſſe mulieres: ſed longo interuallo ſeparatim
inter ſe ambulabant: Chriſtus cum diſcipulis ſuis primi, ſequentes autem de longè mulie-
res. Et cùm mater ſecundum informationem filiorum peteret pro eis, Ieſus non reſpondit
matri pro ſimplicitate eius: ſed filiis per eam petentibus, qui verba poſuerũt in ore matris.
Sciebat enim ipſam miſſam à filiis,& informatã de petitione faciẽda pro eis:propter quod
eis imputauit:quia quod per alios facimus,quodammodo per noſipſos facimus. Vnde reſ-
pondens duobus filiis,quorũ conſilio mater petebat,oſtendit eos errare dicens, *Neſcitis quid
petatis*:ſcilicet mediante matre veſtra quam ſubmiſiſtis. Quaſi diceret: Prælationem quæri-
tis in cœlo,quæ nulla ibi erit:& malè quæritis:regnare enim vultis,qui nõ meruiſtis: & nec C
honore,ſed onere peruenitur ad regnum quod quæritis. Attẽdant ergo qui regnum cœlo-
Beda in cap. 10. Marci. rum à domino petunt,& parum per hoc laborãt,quod Chriſtus ſuis diſcipulis & nepotibus
reſponderit. Vnde Beda: Neſciunt quid petũt,qui ſedem gloriæ à domino, quam nondum
merebantur,inquirunt:deſiderabant enim regnare ſublimiter cum Chriſto, ſed prius erat
Chryſoſto. hom. 35. operis imperfe. pati humiliter pro Chriſto. Vbi & Chryſoſtomus: Intelligere ergo debemus & nos,vt non
illud à deo petamus,quod nos bonum eſſe iudicamus:ſed orãtes in poteſtatẽ dei ponamus,
vt ad illud exaudiat,quod ipſe nobis expedire cognoſcit. Et iterum: Non enim ſolum debe-
mus cogitare qualem gloriam cõſequamur,ſed quomodo euadamus ruinam peccati:quia
Petendum quid. & in ſeculari bello qui ſemper de præda victoriæ cogitat, difficilè vincit. Ideo petendum
erat, da nobis exemplum gratiæ tuæ, vt omne malum vincamus. Hæc Chryſoſtomus. Per
iſtos qui petierunt à Chriſto præ cæteris diſcipulis honorari, eo quòd erant eius cõſangui- D
nei,ſignificantur ambitioſi:qui habentes prælatum conſanguineũ,volunt per hoc in eccle-
ſia præ cæteris promoueri. Quibus bene reſpondetur, *neſcitis quid petatis*. Nam honores ec-
cleſiæ non ſunt diſpenſandi ex propinquitate ſanguinis: ſed ex idoneitate perſonarum, ra-
tione ſcientiæ & virtutis. Et vniuerſaliter de omnibus ambitioſis optimè poteſt dici, quòd
neſciũt quid petant:quia tales ſi promouentur malè intrant & poſſident. Cognoſcens igi-
tur dominus eorum ignorantiam & errorem: quia indiſcretè petebant, præſumentes per-
uenire ſine merito ad gloriam tantam,reduxit eos ad viam,ſcilicet ad humilitatem, & nos
inuitat ad eam per quam venitur ad ſublimitatẽ potius quàm per ambitionẽ. Vbi oſtendit,
quòd in prælatis debet eſſe tenor humilitatis:quia non debẽt appetere vel gaudere præeſſe
aliis. Vnde dixit eis: *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum?* id eſt,paſſionem martyrij &
mortem crudelem ſuſtinere propter deum,quam ego pro vobis & multis ex charitate paſ- E
ſurus ſum volũtariè,ac ſi bibam illam vt delectabilem calicem, per quem debeo venire ad
regnum,non temporale (vt creditis) ſed æternum. Per calicem ferè vbique paſſio & marty-
rium intelligitur:tum quia ſicut calix eſt vas quo bibitur ad mẽſuram, ſic paſſio cum men-
ſura bibitur:eo quòd non permittit dominus hominẽ tentari ſupra id quod poteſt: tũ quia
citò ſicut potus tranſit: illud enim quod in præſenti eſt tribulationis, momentaneũ & leue
eſt:tũ quia delectat,nã paſſio & tribulatio à fidelibus pro cõſolatione recipitur,& in ea glo-
riantur. Eſt autem multũ delicatus,qui non poteſt bibere potũ,de quo bibit dominus ſuus.
Hanc autẽ paſſionem quam Matthæus calicem vocat, Marcus & calicem & baptiſmũ no-
minat,dicens: *Poteſtu bibere alicem quem ego bibo,aut baptiſmo quo ego baptizor*,ſcilicet pro vobis
baptizari?ſcilicet propter me. Tincturam ſanguinis ſui in ſua benedicta paſſione,pro pecca-
torum emundatione vocat hic baptiſmũ. Vnde Theophilus: Calicem autem & baptiſmũ
crucem

A crucem nominat:calicem quidem,tanquam potum dulciter ab ipſo ſuſceptum : baptiſmũ
verò,tãquam emundationem noſtrorum facientem peccatorum. Hæc Theophilus: quaſi
diceret eis, Ante humilitatẽ paſſionis exaltari non poteritis: ſi vultis conregnare crucifixo,
incumbit vobis tollere crucem eius exemplo:quia nemo niſi tollat crucem ſuam,per mar-
tyrij paſſionem, vel proximi cõpaſſionem, vel carnis mortificationem, regnabit cum cru-
cifixo. Vbi Gregorius: Iam locum celſitudinis quærebant:ad viam illos veritas reuocat,per
quam ad celſitudinem venirent. Ac ſi dicatur: Iam vos locus delectat celſitudinis:ſed prius *Gregorius*
via exerceat laboris. Per calicem pertingitur ad maieſtatem. Si mens veſtra appetit quod *hom. 27. in*
demulcet, prius bibite quod dolet. Sic per amarum poculum confeſſionis, peruenitur ad *euang.*
gaudium ſalutis. Vbi & Chryſoſtomus: Per modum interrogationis attrahit eos, vt ex
communione,quæ eſt ad ipſum,auidiores fierent. Ac ſi dicat: Vos de honore & coronis lo- *Chryſoſto.*
B quimini, ego autem de agonibus & ſudoribus diſputo. Non enim eſt hoc præmiorũ tem- *hom. 66. in*
pus:ſed occiſionis, præliorum,& periculorum. Et iterum : Nunquid neſciebat Dominus, *Mathæum.*
quia paſſionem ipſius poterant imitari? Sed ideo eis dicit, vt domino interrogante: & eis *Idem hom.*
reſpondentibus omnes nos audiamus:quia nemo poteſt cum Chriſto regnare, niſi paſſio- *35. operis*
nem illius fuerit imitatus. Sicut ait apoſtolus; *Si commortui ſumus, & conuiuemus. Si ſuſtine-* *imperfecti.*
mus, & conregnabimus. Res enim precioſa, vili precio non comparatur. Magnum labo- *2. Timo. 2.*
rem neceſſe eſt nobis impendere, ſi volumus ad regna cœleſtia peruenire. Paſſionem
autem Domini dicimus ſuſcipere nos debere : non ſolum perſecutionem gentilium, ſed *Paſſionis do*
omnem laborem & moleſtiam quam patimur contra peccata certantes. Nam ſi Gentiles *minicæ ſu-*
defecerint,qui perſequantur: nunquid ideo prompta voluntas, fidelium debet ſine fru- *ſceptio.*
ctu & ſterilis permanere? Ideo & ſi gentiles non habes qui te perſequantur, habes prin-
C cipem gentilium diabolum, qui hominem perſequi non ceſſat. Si ergo principem potes
vincere in peccato, non eſt magnum ſuperare principes eius in corpore. Ecce oſtendam
tibi magnam & inſufferribilem perſecutionem in corpore tuo. Incipe reſiſtere deſiderijs
tuis, & tunc intelliges quàm fortes ſunt ſpiritus deſideriorum malorum qui te perſequun-
tur. Hæc enim pugna periculoſa,& hæc eſt glorioſa victoria,qui potuerit odire quod amat,
& amare quod odit. Hæc Chryſoſtomus. Vnde & Hieronymus: Non ſolum effuſio ſangui-
nis pro nomine Chriſti martyriũ reputatur: ſed deuotæ quoque mentis ſeruitus, quotidia- *Hierony.*
num martyrium eſt. Illa corona de roſis & violis, iſta de lilijs. Et illi reſpondentes *dixerũt ei:* *in cap. 20.*
Poſſumus. loquuntur ſicut inexperti propriæ fragilitatis : quod per effectum patuit, quia in *Math.*
paſſione Chriſti fugerunt præ timore mortis. Vbi Chryſoſtomus: Reſponderũt autem tam
promptè, expectantes in eo quod petierunt exaudiri. Ieſus autem *ait eis : Calicem quidem* *Chryſoſto.*
D *meum bibetis, & baptiſmo quo baptizor baptizabimini:* id eſt, paſſiones propter me ſuſtinebitis, *hom. 66. in*
vel actu,vel voluntate. Nam diſſimiliter paſſi ſunt, vnus ſuſtinendò actu,alter affectu: vnus *Math.*
occiſus, alter in feruentis olei dolium, & etiam in exilium, quod eſt quædam mors ciuilis
miſſus. Vbi Chryſoſtomus: Dominus autem eis prophetat magna bona,id eſt,martyrio di-
gnos efficiendos. Deinde dominus ſubiungit: *Sedere autem ad dexteram meam,* in gaudio æter- *Idem ibidẽ.*
nitatis, *& ad ſiniſtram* in perfruitione humanitatis, *non eſt meum,* ex ordine iuſtitiæ quæ reſ-
pondet meritis, *dare vobis,* ratione conſanguinitatis, vel ſicut adhuc eſtis indiſpoſiti: quia ex
ſuperbia regnum temporale quæritis, *ſed quibus* ex meritorũ ordine *paratum eſt:* id eſt, prop-
ter merita ab æterno diſpoſitum, *à patre meo cœleſti,* ſcilicet humilibus & ad hoc diſpoſitis, ſi-
cut vos aliquando eritis. Præordinauit enim Deus quòd nullus ad regnum perueniat, niſi
bene meritus & dignus fuerit. Non eſt enim perſonarũ acceptor Deus: vt ſcilicet perſona-
E liter aliquẽ accipiat, ſine meritis in dãdo ſalutem æternam: quia, ſecundũ Auguſt. dilectio *Auguſti:*
æqualis facit nõ acceptare perſonas Vnde Beda: Non eſt meum vobis dare: id eſt ſuperbis *lib. 1. de tri-*
hoc enim adhuc erant: aliis paratum eſt, & vos alij eſtote: id eſt humiles, & vobis paratum *nitate cap.*
eſt. Vnde & Chryſoſt. Paratum eſt quippe regnum cælorum Deum diligentibus: ſicut con- *12.*
uiuium paratur amicis, mundum contemnentibus: ſicut domus Dei vel hoſpitale paratur *Beda ĩ cap.*
pauperibus, qui non habent domos alias: veris humilibus ſicut paruulis paratur cibus, & *10. Marci.*
veſtitus miſericordiam egenis impendentibus: ſicut paratur honor pro honore, bonum *Chryſoſto.*
pro bono finaliter perſeuerantibus : ſicut operariis paratur merces reddenda in ſero *hom. 66. in*
poſt opus. *Et audientes decem* alij ſcilicet apoſtoli, *indignati ſunt de duobus fratribus,* qui ſe à de- *Matthæum.*
cem ſeparauerant : trahentes Chiſtum ſeorſum, & ignorantes menſuram ſuam, vo-
lebant ſociis ſuis præferri : quia adhuc ipſi decem erant carnales ſicut & illi duo alij.
Vbi Chryſoſtomus: Quemadmodum iſti carnaliter petierunt: ſic & illi carnaliter contri-

Chryſoſto. hom. 35. ope imperſe. ſtati ſunt. Nam ſicut iſti ſi ſpiritualiter ſapuiſſent, nõ fuerant petituri vt eſſent ſuper omnes: A
ſic & illi ſi ſpiritualiter intellexiſſent, non fuiſſent contriſtati ante ſe eſſe aliquos: nam velle
quidem eſſe ante omnes, vituperabile eſt: ſuſtinere autem alterum ſuper ſe, nimis eſt glo-
rioſum. Et iterum: Si indignati ſunt, quia iſti auſi ſunt hoc per matrem petere: quantoma-
Indignatio diſcipulorum. gis turbarentur ſi petitio eorũ fuiſſet ſuſcepta. Et ideo neque dixit, non ſedebitis: ne duos
confunderet: neque dixit, ſedebitis: ne cæteros iritaret: ſed tanquam benignus pater ſic re-
ſpondit, vt inter fratres concordia non rumperetur, & omnes ſperare faceret dicens: *non
eſt meum dare, ſed patris.* Nam quod vni aut duobus ſpecialiter non promittitur, à cunctis ſpe-
ratur. Hæc Chryſoſtomus. Vt autem dicit Theophilus, tũc ſic imperfectè ſe habebãt apo-
ſtoli, ſed poſtea in primatibus ſibi cedebant adinuicem: vide quia ex hoc quòd procuraba-
tur promotio duorũ fratrũ, alij decem apoſtoli fuerãt indignati: ſic eſt de multis hodie qui
eo ipſo quòd vidẽt alios promoueri, inuident ſtatim & indignantur. Humilis autẽ Domi- B
nus, ac pius pater, & mitis magiſter, nec cupiditatis & ambitionis duos arguit poſtulantes,
nec decem reliquos indignationis increpat & liuoris: ſed ipſe miſericors & benignus, qui
eſt pax noſtra vtraque faciens vnum, quos ad apoſtolatum vocauerat, & affectu ſeiunctos
aſpexit, duos per ſuperbam poſtulationem, decem per indignationis turbationem, ad ſe
tanquam ad ſalutis medium, quo mitigarentur: tanquam ad pacis vinculum, quo vniren-
tur: tanquam ad virtutis magiſtrum, quo inſtruerentur vocauit, vt ab errore reuocaret, vt
pacem reformaret: vt regulam debitæ prælationis erudiret: vt non eſſet denarius ſine bina-
rio charitatis. Et vtróſque reprimens cœpit eos docere de humilitate, per quam honor cœ
leſtis acquiritur & terrenus contemnitur dicens: *Reges & principes gentium dominantur*, vio-
lenta dominatione & poteſtatis ambitione *eorum*, id eſt populorum ſubditorum: & eſt hic
relatio ad intellectum: *& qui maiores ſunt poteſtatem exercent in eos*, ſcilicet humiliantes eos C
per ſuam potentiam & angariantes. Quaſi diceret: Apud terrenos habet locum domina-
tio, & dominij executio: quia deſiderare primatum, & vſurpare honorem, gẽtium eſt: & nõ
tantum regere ſuos ſubiectos, ſed etiam violenter eis dominari. Vnde Chryſoſt. Oſtendit
Chryſoſto. hom. 66. in Math. autem in hoc, quòd gentile eſt primatus cupere, & ſic gentium comparatione eorum ani-
mã æſtuantem conuertit. Et quia nihil ſic corda hominum ab vnitate pacis ſeparat, ſicut ſu-
perbia: ideo Dominus ad humilitatẽ eos reducit: docens hos & illos nõ vẽturos ad regnũ,
niſi per humilitatem. Non, inquit, ita erit inter vos ſicut eſt inter mundi huius poteſtates,
vt ille cæteris dominetur, qui maior cæteris videtur. Maioritas enim in regno meo non
Maioritas in regno Dei. eodẽ modo acquiritur, ſicut in regno terreno: quia in regno terreno acquiritur per ambi-
tionẽ & poteſtatem: ſed in regno meo acquiritur contrario modo, ſcilicet per humilitatẽ.
Quaſi diceret: Vos more ſecularium petitis, & vultis per prælationem venire ad requiem D
& regni poſſeſſionem: cùm econtra ad ſummam virtutum aſcendatur non imperando, ſed
miniſtrando: & ideò non ita erit inter vos, ſicut inter eos. Nam in regno terreno prælati
ſunt Domini: ſed veſtrum regnum non eſt terrenum, ſed ſpirituale: vnde per oppoſitum
debet in vobis eſſe, quia prælati Eccleſiæ ſunt miniſtri. Vnde & Origenes: Inter vos autem
Origenes tracta. 12. in Math. qui eſtis mei, non erunt hæc. Quoniam qui principes ſunt ſpirituales, principatus eorum
in dilectione ſubditorum debet eſſe poſitus, non in timore corporali. Vnde ſubdit: *Sed qui-
cunque* ſiue nobilis, ſiue ignobilis, *voluerit inter vos maior fieri:* ſanctitate & dignitate *ſit veſter
miniſter*: non primatum ambiendo, ſed humiliter miniſtrando, & ſe in obſequiis humilita-
tis exercendo, *& qui voluerit inter vos primus eſſe*, id eſt, primatum habere: *erit veſter ſeruus*, &
Beda ĩ cap. 10. Marci. omnium nouiſſimus: non ex conditione, ſed ex charitate: nõ ex puſillanimitate, ſed ex hu-
militate. Vnde Beda: In quo docet eum maiorem eſſe qui minor fuerit, & illum Dominũ E
Chryſoſto. hom. 35. operu imperſe. fieri qui omniũ ſeruus ſit. Fruſtra igitur aut illi immoderata quæſierãt: aut iſti dolent ſuper
maiorum deſiderio, cùm ad ſummitatem virtutum non potentia ſed humilitate veniatur.
Vbi etiam Chryſ. Fructum humilitatis poſuit primatum cœleſtem, & in primatu terreſtri
fructum poſuit confuſionẽ cœleſtẽ: vt quicunque deſiderat primatum cœleſtem, ſequatur
humilitatem terreſtrem, quicunque autẽ deſiderauerit primatũ in terra, inueniet cõfuſio-
nem in cœlo: vt iam inter ſeruos Chriſti nõ ſit de primatu certamẽ, nec feſtinet vnuſquiſq;
eorum quomodo aliis maior appareat: ſed quomodo inferior videatur. Quoniam non qui
maior fuerit in honore, ille eſt iuſtior: ſed qui iuſtior fuerit, ille eſt maior. Cõuerſatio ergo
melior eſt deſideranda, nõ dignior gradus. Et opus quidem deſiderare bonum eſt: quia no-
ſtræ volũtatis eſt, & noſtra eſt merces: primatũ autẽ honoris cõcupiſcere, vanitas: hoc enim
conſequi iudicium Dei eſt, propter quod ex primatu honoris neſcimus ſi mercedẽ iuſtitię

meremur

A mereretur. Neque enim apoſtolus laudem habebit apud Deum, quòd apoſtolus fuit: ſed ſi opus apoſtolatus ſui bene impleuit. Primatus etiam fugientem deſiderat, deſiderantem ſe horret. Volens ergo Dominus & duorum illorum ambitionem extinguere, & iſtorum decem apoſtolorum inuidiam: introducit differentiam inter principes mundiales & Eccleſiaſticos, oſtendens quoniam primatus in Chriſto, nec ab aliquo appetendus eſt nō habente: nec alteri eſt inuidendus habenti. Quoniam principes mundi ideo fiunt, vt dominentur minoribus ſuis vt ſeruificent eos, & ſpolient eos, & comedant eos, & vſque ad mortem abutantur vita eorum ad ſuas vtilitates & glorias. Principes autem Eccleſiæ fiunt, vt ſeruiant minoribus ſuis, & miniſtrent eis quæcunque acceperunt à Chriſto: vt ſuas vtilitates negligant, & illorum procurent: & ſi opus fuerit, neque mori recuſent pro ſalute inferiorum. Si ergo hæc ita ſe habent, ſecularem quidem primatum deſiderare, etſi ratio non *Principes mundi & eccleſiæ.*

B eſt, vel cauſa eſt: quia ſi iuſtum non eſt, vel vtile eſt. Primatum autem eccleſiaſticum cōcupiſcere, neque ratio eſt, neque cauſa: quia neque iuſtum eſt, neque vtile. Quis enim ſapiens vltrò ſe ſubiicere feſtinat ſeruituti, dolori, labori, & (quod maius eſt) tali periculo vt det rationem pro omni Eccleſia apud iudicem iuſtum, niſi fortè qui nec credit iudicium Dei, nec timet: vt abutens primatu ſuo eccleſiaſtico ſeculariter, conuertat eum in ſecularem. Hæc Chryſoſt. Et quia in moralibus magis mouent facta quàm verba: ideo qui cœpit facere & docere, ex his quæ egit demonſtrat quod docuit: vt ſi dicta paruipenderent, erubeſcerent ad opera: & inducit ſuiipſius exemplum, ſiue dat ſeipſum eis in exēplum, dicens: *Sicut filius hominis non venit in mundum miniſtrari*, & miniſterium ab aliis accipere, vel temporaliter dominari. Non enim legimus diſcipulos eum diſcalciaſſe, non manicas cùm lauaret tenuiſſe: non genibus prouolutos ante eum hoc vel hoc egiſſe, vel aliud huiuſmodi ſibi *Primatus eccleſiaſtici appetitus.*

C feciſſe: ſed omnes ſimul comedebant, ſibíque ſine prælatione ſeruiebant. Erubeſcant ergo qui hæc à ſeruis ſuis quærunt: quia in hoc Chriſtum præire contendunt. *Sed* potius venit *miniſtrare*, & miniſterium aliis impēdere: ſicut patet in lotione pedum, in diſtributione panum, in reſtitutione ſanitatum: in diſcurſu ad prædicandum. Vbi Orige. Nam etſi angeli & Martha miniſtrauerūt ei: non tamen ideo venit vt miniſtraretur, ſed vt miniſtraret. Eccleſiarum ergo principes imitari debent Chriſtum acceſſibilē, & pueris manus imponētem, & diſcipulis pedes lauantem, vt & ipſi ſimiliter faciant fratribus. Non autē tales ſumus vt etiā principū mundi excedere ſuperbiā videamur, vel non intelligētes, vel contemnentes mandatū Chriſti, & quærimus ſicut reges acies præcedētes, & terribiles nos & acceſſu difficiles maximè pauperibus exhibemus: nullam affabilitatem habentes, vel habere ad nos permittentes. Hæc Origenes. Et non tantū prædicto modo miniſtrare venit: ſed etiam *dare* *Origenes tracta. 12. in Math.* *Principes eccleſiarū.*

D *animā ſuam*: id eſt, vitā *in redemptionem pro multis*: id eſt, pro his qui credere voluerunt. Pro omnibus quidem, quantū ad ſufficientiā: ſed pro multis, non pro omnibus, quantū ad efficaciam. Non ſolū ergo quodcunque miniſterium exhibuit Chriſtus: ſed miniſtrauit nobis id quod ſummè eſt precioſum, & eximiæ charitatis, ſcilicet ſeipſum in preciū noſtræ redemptionis. Vnde Bernar. Bonus miniſter qui carnē ſuam in cibū, ſanguinem in potum, animam miniſtrat in precium. Vnde & Beda: Et hoc quoque maioribus eccleſiæ præcipuum genus miniſtrandi, imitando oſtendens vt non ſolum miſericordes, eleemoſynæ, doctrinæ ſalutaris, ſpiritualis exēpli miniſteria fratribus impendamus: verūetiam ſicut ille pro nobis animā ſuam poſuit, ita & nos pro inuicē animam ponere diſcamus. Vnde etiam Chryſo. Rex cœlorū exiſtens, homo voluit effici, & contemni, & conuitia pati: neq; in his ſuffecit, ſed ad mortem venit, & animā dedit precium redemptionis, pro multis etiam inimicis. Tu *Bernardus ſermo. 54. in cantica.* *Beda ī cap. 10. Marci.* *Chryſoſto. hom. 66. in Mathaeum.* *Chriſti imaginē gerere debemus.*

E quidem ſi humiliatus fueris, pro temetipſo facis, ipſe autem pro te. Quantumcunque ergo humiliatus fueris, non potes tantum deſcēdere ſicut dominator tuus. Et iterū: Ad hoc enim ad imaginem Chriſti facti ſumus, vt imitatores efficiamur volūtatis eius & conuerſationis. Sed in hoc ſumus imago eius, vt quod ei bonum videtur, & apud nos ſit bonum: & quod ei malum videtur, & apud nos ſit malum: quicunque autem Domino humilitatem ſtudente iactantiæ ſtudet, non eſt imago eius. Et qui domino paupertatē amante, diuitiarum amator eſt in hoc ſeculo: repellit à ſe Chriſti ſimilitudinem. Non eſt verus diſcipulus, qui non imitatur magiſtrum: nec eſt vera imago, quæ ſimilis non eſt autori. Hæc Chryſo. Humilia igitur teipſum, & imitare magiſtrum & Dominum tuum. Vituperabile enim valde eſt, vt diſcipulus ſe erigat, vbi magiſter ſe inclinat: & quòd ſeruus ſit ſuperbus, vbi Dominus eſt humilis: quia non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, nec ſeruus ſuper Dominum ſuum. Quia enim homo per ſuperbiam cecidit, neceſſe eſt vt per humilitatem reſurgat. *Math. 10.*

ORATIO. A

Domine Ieſu Chriſte, qui pro noſtra ſalute calicem paßionis bibere, & baptiſmo ſanguinis perfundi voluiſti, & non temporaliter dominari & miniſtrari: ſed humiliter ſeruire & miniſtrare, ac vitam tuam pro noſtra redemptione dare veniſti. Da mihi miſero, pro meo modulo, tui calicis & baptiſmi, cum patientia & gaudio ſpiritus participem fieri: & te magiſtrum ac Dominum in humilitatis operibus imitari, & non ſolum in operibus miſericordiæ miniſterium proximis impendere: ſed etiã vitam, ſi neceſſe eſt, pro eis ponere: & tandem ad regnum electis tuis paratum feliciter peruenire. Amen.

De vno cæco, ante ingreſſum Hierico illuminato. Capvt. XXII.

Marci 10. & Luc. 18. Factum eſt autem vt appropinquaret Dominus Ieſus Hierico, quæ eſt vrbs B
inter Galilæam vnde aſcendebat, & Hieruſalem quo ibat: diſtans duabus
leucis à Iordane, & ſeptem à Hieruſalem, & ſita ad eius partem Orientalẽ.
Hæc ciuitas quondam nobilis, nunc autem humilis, ad ſolũ deſtructa eſt:
& ſola domus Raab, in ſignum fidei, remanet: eius enim adhuc parietes ſine
culmine durant. Iuxta Hierico fons eſt dulcis ad potandum, pinguis ad
4. Reg. 2. rigandum, qui quondam amarus ad potandum, & ſterilis ad rigandum, per Heliſæum ſa-
natus eſt: hic fons ſub monte Quarentanæ oritur, & deinde Hierico, quæ duobus miliari-
Hierony. in cap. 10. Marci. bus inde diſtat, dirigatur. Ad hanc ergo ciuitatẽ Dominus declinauit, vt ſecundũ Hieron.
ſanaret in ea multos malè habentes. *Et tunc cæcus quidam, qui ſedebat iuxta viam mendicans, cùm
turbam prætereuntem audiret*, & Ieſum tranſire perciperet: miſericordiam cum clamore non
tantum exteriori, ſed etiam interiori petebat dicens: *Ieſu fili Dauid miſerere mei*. In quo cæcus C
iſte vtranque naturam in Chriſto cõfitetur: ſcilicet humanam, in eo quòd dicit, *Ieſu fili Da-*
Pſal. 144. *uid*: à Dauid enim carnem ſuſcepit. Diuinam, in eo quòd dicit, *miſerere mei*: propriũ eſt enim
Deo miſereri creaturæ ſuæ quam cõdidit. ſecundum illud Pſal. *Miſerationes eius ſuper omnia
opera eius*. Vnde Cyrillus: Iſte cæcus in Iudaiſmo nutritus, non ignorauit quòd de progenie
Dauid Deus ſecundum carnem naſceretur: & ideo ei vt Deo & homini loquitur. Et licet
increparetur à turba prætereunte, & doctrinam Chriſti auſculante: ipſe tamen multo ma-
gis clamãdo petebat ſibi miſereri, timens ne ex increpatione impediretur auditio & exau-
Pietas Chriſti. ditio petitionis ſuæ. Ieſus verò tandem propter ſuam benignitatem ſtetit, quia cæcus eum
ſequi non potuit: & iuſſit eum adduci ad ſe, ne turba prohiberet, & vt occaſionem ſanandi
haberet. Magnæ pietatis in Chriſto ſignum fuit, quando ipſum cæcum expectare voluit,
& ad ſe adduci fecit. Vnde Cyrillus: Siſtit autem Chriſtum vox, & inuocantes in fide reſpi- D
cit. Et ideo vocat cæcum, & accedere iuſſit: vt ſcilicet qui prius fide eum tetigerat, ap-
propinquet & corpore. Sic deberent facere noſtri principes, cùm viderent pauperes con-
querentes: ſcilicet ſtare, & facere vocari ad ſe, vt audirẽt eorum querimonias: facerẽtque
Ambroſius in cap. 18. Lucæ. eis iuſtitiam expedite. *Et interrogauit eum*, quid vellet: non quòd hoc ignoraret, ſed vt eius
confeſſionem approbaret: & ſecundum Ambroſium, vt ſciremus niſi cõfitentem nõ poſſe
ſaluari: & vt cor eius ad orationem excitaret, & lumen quod ex ſua bonitate largiturus ei
Auguſti. ſermone 15. de verbis Apoſto. erat, ad ſui petitionem tribueret: quia non ſanat inuitos, ſed voluntarios. Vnde Auguſtinus:
Qui creauit te ſine te, non iuſtificabit te ſine te. Vnde & Ambroſius: Vult omnes homines
ſaluos fieri: ſed ſi accedant ad eum: non enim ſic vult vt nolentes ſaluentur, ſed volentes:
Interrogãdi cauſa in Chriſto. non enim vera ſalus eſt, ſi nolenti tribuatur. Item ſecundum Cyrillum, interrogauit, vt ſci-
rent aſtantes quòd non pecuniam, ſed diuinam efficaciam à Deo petebat. Vide & hic Do- E
mini clementiam: quia non dedignatus eſt non ſolum ſtare, ſed & alloqui perſonam vilem
& pauperem. *At ille reſpondens, dixit Domine vt videam*: vbi miſeriam & neceſſitatem ſuam
inſinuat, ac remedium & reuelationem: nec aliquid aliud præter hoc poſtulat. Voluit er-
go Dominus audire confeſſionem, qui tamen non ignorat mentis intentionem: vt co-
gnoſcamus non niſi confitentem poſſe ſanari ab infirmitate ſpiritus. Vnde hunc cæ-
cum ſaluare noluit quamdiu clamauit in generali, miſerere mei: ſed poſtquam ſpe-
cialiter inſinuauit miſeriam, cuius releuationem ſibi miſericorditer fieri poſtulauit,
tunc eum ſanauit. Petiit enim vt videret *& Ieſus*, verbo potentiſſimo, quo dixit fiat &
factum eſt: *dixit illi, reſpice*. Breue verbum, ſed in operatione efficaciſſimum, & quia in
fide credentium verbum Domini operatur, ideo ſubiungitur: *Fides tua ſaluum te fecit.*
Ex fide enim impetratur ſalus corporalis, & ſpiritualis, & æternalis. *& confeſtim vidit
& ſeque-*

A *& ſequebatur illum magnificans Deum*: id eſt, magnum dicens illum: non magnitudine molis, ſed virtutis. Non ſufficit lumen recepiſſe, niſi etiam lumen ſequatur, ne ambulet in tenebris. Ecce ergo ſignum illuminationis perfectæ, & in anima & in corpore. Vnde ſecundum Cyrillum, patet quòd iſte cæcus à duplici cæcitate liberabatur, ſcilicet corporali, & intellectuali: neque enim eum vt Deum glorificaſſet, niſi verè vidiſſet. Vbi & Theophilus: Grata enim erat anima cæci, in eo quòd ſanus effectus Ieſum non reliquit: ſed ſecutus eſt eum. Et non ſolum fuit illuminatus cæcus: ſed & aliis factus eſt occaſio glorificandi Deum, & omnis plebs illuminata eſt, vt diuinum aliquid in Chriſto cognoſceret. Vnde ſequitur *& omnis plebs vt vidit dedit laudem Deo*, glorificando facta Dei: congratulando vtilitati proximi. Hoc enim ſibi retinet Dominus de beneficiis ſuis, ſcilicet gloriam. Vnde ait: *Gloriam meam alteri non dabo*: nobis autem reliquit vtilitatem. Et nota, ſecundum gloſam, quatuor cauſas *Cæci liberatio.* *Eſa. 48. b*

B iſtius laudis. Prima, eſt pro exauditione clamoris iſtius pauperis. Secunda, pro potentia & miſericordia illuminantis. Tertia, pro impetrato munere lucis. Quarta, pro merito fidei eius qui illuminatus eſt, ſecundum Gregorium, quia carnales adhuc diſcipuli, non valebant capere verba myſterij, venitur ad miraculum: ante eorum oculos cæcus lumen recepit, vt eos ad fidem cœleſtia facta ſolidarent. Et ſecundum Theophilum: Ne inceſſus Domini eſſet inutilis, fecit cæci miraculum: hoc documentum diſcipulis ſuis dans, vt in omnibus ſimus profieui, & nihil nobis ocioſum. Myſticè, ſecundum Gregorium, cæcus à Domino illuminatus, eſt genus humanum: quod in parente primo claritatem ſupernæ lucis ignorans, damnationis ſuæ tenebras accepit. Hierico autem interpretatur luna, quæ dum menſtruis momentis decreſcit, defectum noſtræ mortalitatis deſignat. Cùm igitur conditor noſter appropinquat Hierico, cæcus ad lumen redit: quia dum diuinitas defectum no- *Gregorius hom. 2. in euangelia.* *Idem ibidē.*

C ſtræ carnis ſuſcepit, humanum genus lumen quod amiſerat recepit: qui æternæ lucis claritatem neſcit, cæcus eſt. Si autem iam in redemptorem credit: qui dixit, ego ſum via: iuxta viam ſedet. Si verò credit & exorat vt æternum lumen recipiat, iuxta viam ſedet & mendicat. Quiſquis ergo cæcitatis ſuæ tenebras agnoſcit: quiſquis hoc quod ſibi deeſt lumen æternitatis intelligit, clamet medullis cordis, clamet & vocibus oris, dicens: *Ieſu fili Dauid miſerere mei*. Illi autem qui Ieſum venientem præcedunt, & cæcum increpant, deſignant carnalium deſideriorum turbas, tumultúſque vitiorum: quæ priuſquam Ieſus ad cor noſtrum veniat, cogitationem noſtram diſſipant, & voces cordis in oratione perturbant, ne Ieſus ad cor illuminandum accedat. Sicut enim turba cæcum impedit, ne lumen corporale recipiat: ſic ſpiritualiter turba phantaſiarum & cogitationum frequenter impediunt, ne lumen gratiæ recipiant. Sed in eo quòd cæcus, quem turba increpat, magis clamat: datur *Ioan. 14.*

D nobis exemplum quòd quanto plura nobis occurrunt impedimenta, tanto magis eſt clamandum: & quãto grauiori tumultu cogitationum premimur, tanto orationi attentius eſt inſiſtendum. Vnde Hieronymus: Comminantur autem multi ei vt taceat: quia peccata & dæmonia compeſcunt clamorem pauperis. Sed ille magis clamabat: quia graueſcente bello manus ad lapidem adiutorij, hoc eſt Ieſum Nazarenum, cum clamore leuandæ ſunt. Vnde & Cyrillus: Increpabant eum vt taceret: ſed per inhibitiones huiuſmodi non impediebatur eius audacia. Nouit enim fides omnibus repugnare, & in omnia triumphare: vtile eſt enim proculcu diuino pudorem deponere. Nam ſi cauſa pecuniæ ſunt impudẽtes nonnulli, quare pro animæ ſalute non decet bonam induere impudentiam? ſed cùm cæcus primò clamaret, Ieſus tranſire dicitur: cùm autem multomagis clamaret, ſtat Ieſus: quia cùm adhuc turbas phantaſmatum in oratione patimur, Ieſum aliquatenus tranſeuntem *Hierony. in cap. 10. Marci.*

E ſentimus: cùm verò orationi vehementer inſiſtimus, Deus in corde figitur, & lux amiſſa reparatur. Ex quo docemur quòd ſi in oratione primò ſenſerimus Ieſum nos quaſi pertranſeuntem: poſt paululum inſtanter perſeuerantes, ſentiemus nobiſcum ſtantem. Interrogat autem cæcum, quid velit vt eum ad orandum exciter: quia peti vult hoc quod & nos petere & ſe concedere prænoſcit. Pius enim Dominus ſua dona gratuita noſtra vult eſſe merita: nec vult bonum noſtrum inuitum & coactum, ſed ſpontaneum & voluntarium: & quod nobis ſponte largitur, vult noſtris petitionibus tribuere. Et ideo quamuis ſciat quid nobis neceſſe ſit antequam petamus, importunè tamen nos ad petendum inuitat dicens: *Petite autem & accipietis, quærite & inuenietis, pulſate & aperietur vobis*. In cæci autem petitione diſcimus: quia in oratione non aurum, non argentum, non fugitiuos honores: non longiturnam vitam, non vindictam inimicorum: non aliquod temporale ſed ineffabile lumen quærere debemus: hoc eſt, vt ipſum qui illuminat omnem hominem venientem in hunc *Matth. 7.* *Orandi modus.*

mundum videre poſſimus, iuxta quod ipſe admonet dicens: *Quærite primùm regnum Dei & iuſtitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis.* Ad illud lumen autem videndum profectò via fides eſt: quia fides eum ſaluum fecit: videns autem confeſtim præeuntem Ieſum ſequitur, quando quis bonum quod intelligit intuitu eius operatur & eum imitatur. Quanto ergo quiſque plus à Deo illuminatur, tanto amplius & perfectius in bonis operibus exercere ſe debet: ſicut iſte cæcus recepto lumine non piger remanſit, nec retrò rediit. Et hic talis non ſolum in Deum proficit: ſed etiam alios ad laudem Dei accendit. Vbi Gregorius: Si ergo fratres chariſſimi cæcitatem iam noſtræ peregrinationis cognoſcimus, ſi credendo in redemptoris noſtri myſterium iuxta viam ſedemus: ſi exorando quotidie ab authore noſtro lumen petimus, ſi tandem lucem iam per intellectum videndo illuminati poſt cæcitatem ſumus, Ieſum quem mente cernimus opere ſequamur. Aſpiciamus quò graditur, & eius veſtigia imitãdo teneamus. Ecce cùm ſit Dominus & creator angelorum, ſuſcepturus naturam noſtram in vterum virginis venit. Naſci tamen per diuites noluit, parentes pauperes elegit, proſperari in mundo noluit: opprobria, irriſionéſque tolerauit: ſputa, flagella, alapas, ſpineam coronam, crucémque ſuſtinuit. Et quia rerum temporalium delectatione à gaudio æterno cecidimus, cum qua amaritudine illuc redeatur oſtendit. Quid itaque homo pro ſe pati debet, ſi tanta Deus pro hominibus pertulit? diuerſo quippe itinere ambulat ſi gaudia delectationéſq; appetit, cui dux ſuus viam amaritudinis oſtendit. Si ergo retributionis gaudium in peruentione quærimus, pœnitentiæ amaritudinem in via teneamus. Sic itaque fit vt nõ ſolum noſtra in Deum vita proficiat: ſed hæc ipſa noſtra in Deum vita proficiat: ſed hæc ipſa noſtra conuerſatio ad laudem Dei, & alios accendat. Hæc Gregorius. Hæc etiam quæ de cæco dicta ſunt, ad vnumquemque peccatorem hoc modo referri poſſunt. Qui enim criminale peccatum committit in opere, cæcus eſt in mente. Sed ſi iter veritatis ingredi cupiẽs pro æterna vita cœperit cogitare, & ad Deum poſt peccatum flendo, & veniam petendo redire: ſecus viam ſedet, & mendicat. Prætereuntes verò ſilentium cæco imponere volunt: quia immundi ſpiritus acrius contra eum quem ad veniam redire viderint cõſurgunt, & ne peccator ad pœnitentiam redeat contradicunt. Nec ſolum immundi ſpiritus: ſed etiam ipſa conſuetudo peccandi durius incipit rebellare, cùm ſenſerit poſt aſſueta mala ad virtutes hominem velle redire. Sed quò acrius ſe ſentit impugnati à malignorum ſpirituum tentatione, ſeu ab ipſa peccãdi conſuetudine, eo fortius debet exemplo huius cæci pugnare in oratione clamando, per deſideriũ, ad Deum: clamor enim magnus, magnum indicat deſiderium. Et verè expedit peccatori clamare: quia longè diſtat à Deo: longè enim à peccatoribus ſalus. Et ſecundum Hugo. Si ad primas lachrymas, vel preces Deus non exaudit, homo preces iterare non deſinat: magna enim munera ſunt multis precibus comparanda. Neque enim diuina pietas adiutorium ſe petenti negabit, ſi ille orãdo à petitione non defecerit. Nec de ſuis meritis aliquid præſumat: ſed in illius miſericordia confidat cui per prophetam dicitur: *In Deo faciemus virtutem, & ipſe ad nihilum deducet inimicos noſtros.* Quantam autem miſericordiam Dominus pœnitẽtibus exhibeat, quale auxilium pugnantibus contra peccatum præbeat, conſequenter declaratur. Qui enim prius tranſibat propter tẽtationes quas in oratione patimur, ſi in oratione perſeuerauimus, quaſi ſtans nos ad ſe adduci iubet quãdo tranquillitatem mentis redditam dulcedine ſuæ contemplationis, vel tenuiter manifeſtat. Et quia in oratione ante omnia æternam gloriam quærere debemus, rectè cæcus lumen à Domino petiſſe fertur. Et quoniam quicunque non negligit pœnitere de venia, non debet deſperare: rectè dicitur fides tua te ſaluum fecit. Quacunque enim hora peccator verè pœnitendo ingemuerit, & conuerſus fuerit, ſaluus erit. ſecundum Auguſtinum: Si Hierico lunam, & ob hoc mortalitatem interpretatur, morti propinquans Dominus Iudæis ſolis lumen euangelij iuſſerat prædicari: quos ſignificauit iſte vnus cæcus ante ingreſſum Hierico illuminatus, quem Lucas commemorat. A mortuis autem reſurgens atque aſcendens, & Iudæis & gentibus quos duos populos ſignificare videntur duo cæci poſt egreſſum Hierico illuminati: de quibus Matthęus narrat.

Math. 6. Gregorius hom. 2. in euange. Pſal. 118. Pſal. 59. Ezech. 18. Auguſt. lib. 2. quæſt. euange. cap. 48.

A B C D E

ORATIO.

Benigniſſime Ieſu non perſonas hominum reſpicis: omnes expectas creator: omnium miſereris redemptor: omnibus indulges ſaluator. Quis igitur niſi ſuæ ſalutis immemor tardabit ad te conuerti, ſic benigniſſimè expectantem, ſic ad oſtium pulſantem, & per gratiam introire volentem? Da ergo

A *ergo domine Deus meus mihi cæco & miſero, vt à te vocatus aperiam tibi cor meum, peccatum inde ex-
pellendo, & te per gratiam recipiendo: vt illuminatus te ſequar nunc in operibus virtuoſis, & poſt hæc de
tua viſione ſemper gaudere merear in cœlu. Amen.*

De Zacchæo & eius conuiuio. CAPVT. XXIII.

DEinde eadem die Dominus Ieſus ipſam vrbem Hierico ingreſſus, am- *Luca 19.*
bulabat per eam, turba non modica ſtipatus. Hierico ſignificat mundum,
quem intrauit in incarnatione, ambulauit in ſua conuerſatione: ſed per-
ambulauit in ſua paſſione, ex qua perambulatione facta eſt ſalus domui
eccleſiæ, mundus eſt perambulandus: quia per eum eſt citiſſimè tranſeun-
B dum, & nullo modo per inordinatum amorem vel affectionem eſt ibi ſi-
ſtendum vel ei inhærendum. Vix enim eſt aliquis qui non inficiatur, ſi circa mundi nego-
cia implicetur. *Zacchæus*, autem qui erat non tãtum publicanus: ſed & *princeps publicanorum*,
& primus inter illos qui vacabant publicis actibus: ſcilicet exactionibus & vectigalibus,
quæ implicant ad peccatum, *ac diues*, quia in acquirendo auarus, & temporalibus implica-
tus: ex quo in eius vocatione apparet maior Dei miſericordia, & diuinæ pietatis abundan-
tia. Deſiderabat ex deuotione *videre Ieſum*, beati enim oculi qui vident ipſum, *& non poterat
præ turba*, ſequente eum *quia ſtatura puſillus erat*, & corpore ſecundum quantitatem, & men-
te ſecundum humilitatem. Ex quo patet deuotio popularium ad Chriſtum: quia tanta tur-
ba ſequebarut eum. *Et præcurrens*, id eſt, præ aliis currens *aſcendit in arborem ſycomorum vt vi-
deret Ieſum*, inde tranſeuntem. Vnde Beda: Quæ impoſſibilia ſunt apud homines, poſſibilia *Beda ĩ cap.*
C ſunt apud Deum. Ecce enim camelus depoſita gibbi ſarcina per foramen acus tranſit: hoc *19. Luca.*
eſt diues & publicanus relicto onere diuitiarum, cõtempto cenſu fraudum, anguſtam pot-
tam, arctamq; viam quæ ad vitam ducit aſcendit. Qui mira deuotione fidei ad videndum
ſaluatorem, quod natura minus habebat, aſcenſu ſupplet arboris: atque ideo iuſtè quanuis
ipſe rogare non audear, benedictionem dominicæ ſuſceptionis accipit quam deſiderabat.
Hæc Beda. Sycomorus eſt arbor in foliis moro ſimilis, & in aliis ficui: ſed ſtipite diſtans, &
altitudine præſtans. Vnde & à Latinis celſa dicitur: Et interpretatur ficus fatua: quia arbor
eſt ſterilis: ſicque dicitur ſycomorus, id eſt, ſicut morus: vel ſcribitur ſycomorus pro ficomo-
ro, vitio ſcriptorum. Vnde ſecũdum Ioſephum, potius deberet dici ficomorus: quia com-
ponitur ex natura fici, quò ad lignum: & ex natura mori, quò ad folia. Sicomora quoque di-
cuntur quædam poma ficis ſimilia, fructus autem mori liquorem ſanguini ſimilem habet:
D vnde dicitur quòd oſtenderunt elephantis ſanguinem vuæ, & mori, ad acuendum eos in
prælio, ſcilicet corporali. Et ideo morus crucem ſignat cuius fructus ipſe Chriſtus dicitur
in ea ſuo ſanguine rubricatus, qui ſanguis nobis per recordationem oſtenſus acuit nos in
prælio ſpirituali. Dominica enim crux credentes alit, vt ficus: ab incredulis irridetur vt fa- *Zacchæi in*
tua: quia Iudæis eſt ſcandalum, gentibus verò ſtultitia: ſed credentibus virtus Dei eſt. Hæc *arborẽ aſcẽ-*
ergo arbor in quam puſillus ſtatura Zacchæus vt exaltari poſſet aſcendit: arbor fidei & cru- *dentũ imi-*
cis eſt, ad quam multi venientes & in eam aſcendentes, quanuis ſtatura paruuli fuiſſent: & *tatio.*
nondum in ſcientia & perfectione multum creuiſſent, inde tamen Ieſum videre & cogno-
ſcere meruerunt. Huius arboris fructus ſanguineus eſt: per quem martyres ſignificantur,
qui tam firmiter huic arbori inhærent: vt potius occidi & proprio ſanguine cruentari, quàm
à ſua arbore, id eſt, à Chriſti fide & cruce valeant ſeparari. Hanc debemus aſcendere pet
E fidem & meditationem, aliter Ieſum videre non poſſumus: quia ſtatura puſilli ſumus: non
enim ſufficiunt noſtra merita, ſine merito paſſionis crucis Chriſti. Hanc puſillus, vt exalta-
tari poſſit, aſcendit: dum quilibet humilis, & propriæ infirmitatis conſcius, terrena relin-
quendo, & prauos actus deſerendo, altioráque petens & in Domino confidens, in virtute
crucis gloriatur clamaus cum apoſtolo: *Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu* *Galat. 6.*
Chriſti: cui lignum crucis eſt gloria, ſalus, vita, & per hãc laudabilem fatuitatem Dominum
cernere meretur. *Nos enim*, inquit apoſtolus, *prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem* *1. Corin. 1.*
ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam. Ecce ſycomorum: aſcende & tu lignum vbi pro te pepen-
dit Ieſus, & videbis Ieſum. Vnde Auguſtinus: Apprehendit Zacchæus ſycomorum: aſcen-
dat humilis crucem: parum eſt, aſcendat: ne de cruce erubeſcat, in fronte illam figat, vbi ſe- *Auguſti.*
des pudoris eſt. Ibi, omnino ibi, in quo membro erubeſcitur, ibi figatur: vbi non erubeſca- *ſermone 8.*
tur putas quia irrides ſycomorum. Et ipſe efficit videre Ieſum. Hæc Auguſtinus. Quicunq; *de verbis Apoſtoli.*

A Zacchæi,eum vt deſcenderet vocauit dicens: *Zacchæe feſtinans deſcende: quia hodie in domo*
tua oportet me manere. In domo quidem materiali,propter refectionem Chriſti & diſcipulo-
rum ſuorum:& ad oſtendendum benignitatem peccatori reuertenti,& in domo conſciē-
tiæ ſpirituali per gratiæ infuſionem neceſſariam peccatori.Illud etiam dixit Chriſtus cui-
libet noſtrum:vult enim manere in domo conſcientiarum noſtrarum,& ideo debet præ-
parari ad eum recipiendum.Vnde de iſta dicit Pſalmiſta:*Domum tuam decet ſanctitudo Domi-* *Pſal.92.*
*ne.Gloria enim noſtra hæc eſt,teſtimonium conſcientiæ noſtræ.*Bene debet domum ſuam ſpiritua- *2.Cor.1.*
lem emundare & ornare,qui vult tantum hoſpitem recipere: ſcilicet regem glorię,quem
nec cœlum,nec terra poteſt capere:vt ibi maneat:id eſt,per gratiam inhabitet, & non trã-
ſeat.Vbi Beda:Quòd autem deſcendere de ſycomoro Zacchæus,& ſic in domo ſua Chri- *Beda ī cap.*
ſto manſionem præparare iubetur,hoc eſt quod apoſtolus ait:quia & ſi cognouimus ſecū- *19.Lucæ.*
B dum carnem Chriſtum:ſed iam nunc non nouimus:ſi enim mortuus eſt ex infirmitate,ſed *2.Corin.5.*
viuit ex virtute Dei.Hæc Beda.Verba prædicta Domini Ieſu,moraliter exponi poſſunt de *Morale.*
fideli anima,quæ domus Dei dicitur:quia in ea Chriſtus per gratiam manere dignatur: &
hoc hodie,id eſt,in vita præſenti per gratiæ prælibationem,ac etiam hodie:id eſt,in æterni-
tate per gloriæ beatam fruitionem.Licet autem Chriſtus in qualibet fideli anima habitet *Animæ*
per fidem,ſpecialiter tamen ad hoc eligit mentes eleuatas & abſtractas.Debet autem ani- *abſtractio*
ma talis eſſe abſtracta tripliciter:ſcilicet à deſiderio rerum temporalium,à voluptate dele- *triplex.*
ctationum carnalium,vel commodi corporalis:& à ſeipſa,per abdicationem propriæ vo-
luntatis.Per hæc enim tria abſtrahitur anima ab omni impeditiuo ſalutis, contra illa tria,
de quibus dicitur:*Omne quod eſt in mundo,aut eſt concupiſcentia oculorum, aut concupiſcentia car-* *1.Ioan.2.*
*nis,aut ſuperbia vitæ.*Hanc triplicem abſtractionem docuit ſaluator dicens:*Qui vult venire poſt*
C *me,abneget ſe,*quantum ad tertium:*& tollat crucem ſuam,* quantum ad ſecundum: *& ſequatur* *Lucæ 9.*
*me,*videlicet relictis omnibus,quantum ad primum.Et hæc triplex abſtractio de Zacchæo,
cui hæc verba dicta ſunt,ſcilicet *in domo tua oportet me manere:*poteſt intelligi. Quãuis enim
principium euangelij ipſum diuitem appellauit,in proceſſu tamen eum verum pauperem
Chriſti factum eſſe commemorat.Nam in eo quòd dixit:*Ecce dimidium bonorum meorum do*
*pauperibus,&c.*innuit abſtractionem primam, ſcilicet à rebus temporalibus. In eo autem
quòd Zacchæus aſcendit in arborem ſycomorum,ſignificatur abſtractio à commodo tē-
porali,vel delectatione carnali:ſycomorus enim eſt ficus fatua:& ſignat carnalis delecta-
tionis dulcedinem,quæ fatua eſt, quam aſcendens per hanc abſtractionem ſub pedibus
deprimit & calcat.In hoc autem quòd ipſe ad vnam Domini vocem,*feſtinans deſcendit: &*
*excepit illum gaudens,*innuitur abſtractio propriæ voluntatis.Et hæc tria ſe inuicem perficiūt:
D ita quòd alterum ſine aliis perfectum non eſt.Si enim quis ſit abſtractus à ſollicitudine tē-
poralium,& ſit deditus voluptati carnis:nihil valet:& ſic intellige de aliis ſuo modo.*Et feſti-*
nans deſcendit,& excepit illum gaudens,& exultans de tanti hoſpitis aduentu. Iam enim quia
Dominum in cor ſuum ſuſceperat Zacchæus,in domo eius dignatus eſt ſuſcipi Dominus.
In quo facto Dominus innuit,quòd votis minorum annuit:& affectus pios proſequitur & *Benignitas*
perficit.Vide hic benignitatem Domini:plus enim dedit Zacchæo quam ille deſideraſſet: *Domini.*
quia dedit ei ſeipſum,quod ille petere auſus non fuiſſet: vide etiam virtutem orationis:
quia deſiderium magna vox, & magna oratio eſt. Et ideo dicit propheta: *Deſiderium pau-* *Pſal.9.*
perũ exaudiuit Dominus. Et alibi Dominus ad Moyſen,quid clamas ad me?cùm ille ore tace- *Exod.14.*
ret,& tantum corde loqueretur.Vnde Auguſtinus:Tota vita boni Chriſtiani ſanctum de- *Auguſti.*
ſiderium eſt:quod autem deſideras,nondum vides: ſed deſiderando capax efficieris, vt *tractatu 4.*
E cùm venerit quod videas,implearis:hæc eſt vita noſtra vt deſiderando exerceamur. Tan- *in epiſt.* *D.Ioan.*
tum autem nos exercet ſanctum deſiderium, quantum deſideria noſtra amputauerimus
ab amore ſeculi.Hec Auguſtinus. *Et* videntes Phariſæi & alii malignantes Iudæi, quòd
intrauerat domum publicani,*murmurabant dicentes:quia ad hominem peccatorem diuertiſſet.* Iſti
peccabant dupliciter:ſcilicet falſè iudicando de Zacchæo:quia iam peccator non erat, ſed
verè pœnitens.Et ſimiliter de Chriſto:quia non mirum erat ſi diuertebat ad eum quem iu-
ſtificauerat:quia cor pœnitentis eſt Chriſti diuerſorium,vbi paſcha manducat. Irrationa-
biliter etiam murmurabant:quia nullus poteſt rationabiliter murmurare, ſi medicus di-
gnatur ægrotum viſitare. *ſtans autem Zacchæus*, ad obediendum Domino promptus,
non titubans propter aliorum murmurationem & detractionem; ſicut multi qui ad
modicum verbum aliorum bonum deſerunt iam inchoatum, *dixit ad Dominum, Ecce*
dimidium bonorum meorum do pauperibus:& ſi quid aliquem defraudaui, reddo qua-

A ſus mentis in Denm, & ſic Ieſum videre meretur, & partem bonorum ſuorum pauperi- *Damaſce-*
bos dare, & ſi quem defraudauit fideliter reſtituere. Per phariſæos autẽ murmurantes in- *nus lib. 3.*
telligi poſſunt maledici, bonorum deprauanres, & quæ bene fiunt in malum interpretan- *de fide cap.*
tes. Sed de his non eſt curandum, nec ideo à bono opere ceſſandum, imò potius & fortius *24.*
ei inſiſtendum. Et quia erant prope Hieruſalem, quæ eſt caput regni, & exiſtimabant ali-
qui phariſæorum & etiam diſcipulorum, quòd ſtatim cùm eſſet in Hieruſalem manife-
ſtaretur regnum eius ſuper Iudæos: à multis enim credebatur futurus rex Iſraël, ſecun-
dum quòd dixerunt Magi, Vbi eſt qui natus eſt rex Iudæorum? & ipſi Apoſtoli quærebant
ab eo: Domine ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſraël? Ad hunc ergo errorem remo-
uendum, inducit parabolam de homine nobili, qui abiit in regionem longinquam, & de-
dit decem ſeruis ſuis, decem minas ad negociandum. Quæ quia in ſententia cõcordat cum
B alia parabola quæ infrà de talentis dicitur: ideo hæc ibidem ſimul cum illa coniungitur.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, qui Zacchæum in Sycomorum aſcendentem miſericorditer reſpexiſti, ac eum ad te vocans & in domum ipſius diuertens ab omni vitio ſanaſti: Concede mihi puſillo & miſero, vt in arborem pœnitentiæ valeam aſcendere: vbi me oculis miſericordiæ digneris aſpicere, & ad tuam gratiam vocare: donans mihi vt domum conſcientiæ meæ ad te recipiendum dignè præparem, & per te totus interius & exterius perfectè ſaner. Et qui veniſti de cœlis quærere & ſaluare quod perierat in terris, tu me qui per culpam perieram requiras bone paſtor, & ſaluum facias pie ſaluator. Amen.

C

De duobus cæcis poſt egreſſum Hierico illuminatis.
Capvt XXIIII.

POſt hæc egrediente Ieſu cum diſcipulis ab Hierico, turba multa deſi- *Math. 20.*
derantium audire doctrinam eius, *ſecuta eſt eum*: pauci enim audebant *& Mar. 10*
propter latrones ingredi deſertum. Quòd turba plurima ſequebatur
Ieſum, ſuæ ſedulæ & ſtudioſæ doctrinæ eſt indicium. Vnde Chryſoſto. *Chryſoſto.*
Teſtimonium ſtudioſi agricolæ eſt meſſis fœcunda, aſſidui autem do- *hom. 36. ope*
ctoris documẽtum eccleſia plena. Neminem labor itineris impediuit: *re imperfe.*
quia amor ſpiritualis fatigationem nõ ſentit. Neminem poſſeſſionum
ſuarum ſollicitudo retraxit: quia ingrediebãtur in poſſeſſionem regni
D cœleſtis. Verè enim non haber ſuper rerram quod amet, qui bonum cœleſte in veritate gu-
ſtauerit. Sicut enim qui precioſum mãducauerit cibum, poſtmodum ei hæc eſca cõmunis
ingrata videtur: ſic & qui ſemel dulcedinem Chriſti bene guſtauerit, terrenorũ bonorum
de cætero nõ multum ſentit ſaporem. Nimirum hæc eſt illa roſa in campis Hierico, de qua
ſapientia loquitur per Salomonem: *Sicut palma exaltata ſum in Cades, & quaſi plantatio roſæ in* *Eccli. 24.*
Hierico. Ergo hæc eſt illa ſpecioſiſſima roſa, ſanctitate iuſtitiæ candida, & paſſionis ſangui-
ne rubicũda. Sicut enim roſa antequam videatur ſentitur, & antequam inueniatur tenetur
in odoribus ſuis: ſic & Domino tranſeunte de longè, duo cęci antequam viderent diuinita-
tem eius fragrantia ſenſerunt. Hæc Chryſoſt. Vnde ſequitur: *Et ecce duo cæci ſedẽtes ſecus viam,*
vt eleemoſynam peterent à tranſeuntibus, non remotè à via ſalutis, *audierunt* à tranſeunti-
bus *quia Ieſus*, Nazarenus omni flore virtutum vernãs, *tranſiret*. O felix auditio; rumor leuis. *Luca 10.*
E Multi enim reges & prophetæ voluerunt audire, & non audierunt. Et miſericordiam eum
clamore petebant dicenres: *Domine miſerere noſtri fili Dauid:* tua compaſſione noſtram mi-
ſeriam remouendo. Vocant eum filium Dauid: quia credebant eum eſſe Chriſtum, per *Filius Da-*
prophetas promiſſum: & notum erat apud omnes Iudæos, quòd Chriſtus de ſemine Da- *uid.*
uid erat naſciturus. Cum magna deſiderij intentione clamauerunt: & magno deſiderio
illuminari poſtulauerunt: confeſſi Dauid filium per carnem, Deum etiam in eo eſſe noue-
runt per inſpirationem. Vbi Chryſoſtomus: Opportunè autẽ oblati ſunt ante faciem Chri- *Chryſoſto.*
ſti duo cæci, vt apertis oculis quaſi teſtes virtutis eius aſcenderent cum eo in Hieruſalem: *ibidem.*
hi currentium ſtrepitum audiebant, & perſonas non videbant, nihil ſolum habentes de to-
to corpore præter vocem: & ideo quia pedibus eum ſequi non poterant, voce ſequebantur. *Auguſti.*
Hæc Chryſoſtomus. De vno iſtorum tãtum, ſcilicet famoſiori Marcus mẽtionem faciens, *lib. 2. de cõ-*
de alio tacuit minus noto. Vbi Auguſtinus. Hoc autem factum & Marcus commemorat, *ſenſu euãg.* *cap. 65.*

ſed vno cæco factum. Nam duorum cæcorum quos Matthæus interpoſuit, vnum fuiſſe in A
illa ciuitate famoſiſſimum, ex hoc ſatis apparet, quòd & nomen eius & patris eius Marcus
commemorauit. *Barthimeus enim Thimei filius*, ex aliqua magna fœlicitate deiectus notiſſimę
& famoſiſſimæ miſeriæ fuit, quòd non ſolum cæcus verumetiã mendicus ſedebat. Hinc eſt
ergo quòd ipſum voluit commemorare Marcus, cuius illuminatio tam clarã famam huic
Beda i cap. 10. Marci. miraculo comparauit, quàm erat illius nota calamitas. Vnde & Beda: Et bene Marcus, qui
genribus ſcribebat euangelium, vnum dicit illuminatum, vt eorũ quos inſtituebat ad fidem
ſaluationi figura congruetet. Matthæus verò, qui Hebræis ſuum ſcribebat euangelium,
quod in gentium quoque notitiam erat peruenturum, rectè duos dicit illuminatos, vt ad
vtrumque populum vnã eandémque fidei gratiam pertinere doceret: qui etiam in ſequen-
ti lectione de aſino, in quo Dominus ſedere dignarus eſt, eandem euãgelicam ſeruare ſcri-
pturam curauit. Hæc Beda. Barthimeus, qui filius pinguedinis interpretatur, ſignificat ho- B
minẽ in delitiis carnalibus nutritum: ideo dicitur cæcus, ſcilicet ſapientiæ lumine priuatus:
Iob 28. de qua dicitur in Iob, *quòd non inuenitur in terra ſuauiter viuẽtium:* quia delitiæ carnales hebe-
tanr intellectum. Et talis cùm audit de ſaluatore, debet clamare per orationem deuotã, vt
ab illo recipiat ſapientiæ lumẽ, qui dat omnibus affluenter, ſaltem de neceſſariis ad ſalutẽ.
Turba autem doctrinam Chriſti auſcultans, videns ſordidas veſtes, non conſcientiæ claritatẽ,
increpat eos vt tacerent: quia per clamorem ſuum turbam ab audiẽdo Chriſti doctrinam im-
Turba triplex nos impediens. pediebant. Et hi ſignificant eos, qui à bono opere retrahunt alios. Habemus autem tripli-
cem turbam impedientem: vnam à carne, aliam à mundo, tertiam ab inferno: quia carnalia
deſideria & perſecutiones, ſcilicet mundi & diaboli, nobis obſtant: vt taceamus à confeſ-
ſione peccati, ab ædificatione proximi, à laude Dei. Infœlix hæc turba omni bono obſiſtit.
Turba deſideriorum carnis, increpat alliciendo: turba tyrannorum mundi, increpat perſe- C
quendo: turba dæmonum inferni, increpat decipiendo. Sed quomodo tacebunt in oratio-
ne cæci per ignorantiam mentis, præcipuè de proprio ſtatu mendici per defectũ virtutis: &
extra viam, ſcilicet ſalutis. *At illi magis clamando inſiſtebant*, donec ſtrepitum turbæ vincerẽt,
timentes ne ex increpatione aliorum impediretur auditio, & exauditio petitionis, ac vo-
cum eorum: & miſericordiam petebant, *dicentes: Domine miſerere noſtri fili Dauid*. In hoc &
nos exhortamur ad orationis continuationem, & in ea perſeuerãtiam. Vbi Chryſoſtomus:
Chryſoſto. hom. 36. operis imperfe. Inuitabantur vetiti magis quàm concupiſcebant. Talis eſt natura fidei, quantomagis veta-
tur, tantomagis accenditur: propter quod ſerui Dei in perſecutionibus non vincuntur: vir-
tus enim fidei in periculis ſecura eſt, & in ſecuritate periclitatur. Quid enim aliud ſic vigo-
rem fidei in omnibus laxat, quàm longa tranquillitas? Et iterum: Primò enim clamabant:
quia cæci erant. Secundò, magis clamabant: quia ad lumen accedere vetabantur. Chriſtus D
autem permittebat eos vetari, vt plus eorum deſiderium appareret. Hinc autem diſce, quia
ſi abiecti fuerimus, cum ſtudio accedentes ad Deum, per noſipſos aſſequamur quod peti-
Auguſti. ſermone 18. de verbis Domini. mus. Hæc Chryſoſtomus. Vnde Auguſtinus. Bonos enim Chriſtianos volentes facere præ-
cepta Dei, Chriſtiani mali & tepidi prohibẽt: clament tamen illi, nõ deficiant. Cùm enim
quiſque Chriſtianus cœpit bene viuere: mundúmq; cõtemnere, in ipſa ſui nouitate patitur
reprehẽſores frigidos Chriſtianos: ſed ſi perſeuerauerit, ipſi iam obſequuntur qui antè pro-
hibebant. Hæc Auguſtinus. *Et* quia pulſanti aperietur, *ſtetit Ieſus expectans eos:* quia illi ſequi
non poterant: quò enim pergerent, non videbant: *& vocauit eos*, ne turbę prohiberent ſi non
vocati venirent. Et interrogauit eos quid vellent, non tamen hoc ignorans: ſed vt ex reſpon-
ſione & confeſſione cæcorum manifeſta debilitas & virtus remedio cognoſceretur: quia ad
miraculorum operationem vult habere ſanandorum confeſſionem, vt ex hoc magis appa- E
reat euidentia miraculi ad aliorum vtilitatem. Et cùm illi dicerẽt, *Domine vt aperiantur ocu-
li noſtri: miſertus eorum Ieſus*, fons veræ lucis, *tetigit oculos eorũ, & confeſtim*, id eſt ſubitò *vide-
runt*. Ex quo patet quòd talis illuminatio fuit miraculoſa nõ naturalis: quia natura non ope-
Chryſoſto. hom. 36. operis imperfe. ratur in inſtanti. Vbi Chryſoſt. Tetigit autem vt homo carnaliter, ſanauit vt Deus. Et ite-
rum: Quandiu dixerunt fili Dauid, ſuſpenſa eſt ſanitas: mox vt dixerunt, Domine, ſanitas
eſt infuſa: quia ſaluare non poterat filius Dauid, ſed filius Dei. Hæc Chryſoſt. Spiritualiter,
ſecundum gloſam, oculos tangit, cum radiis ſuæ lucis conſcientiam illuſtrat: & confeſtim
videmus ad Deum cõtemplandum, ad nos cognoſcẽdum, ad proximum iuuandũ. Notan-
Modus illuminandi triplex. dum autem quòd triplex eſt modus illuminationis: Illuminati enim leguntur aliqui verbo,
ſicut cæcus de quo dictum eſt ſuprà: aliqui tactu, vt iſti de quibus fit hîc mentio: aliqui vn-
guẽto, ſicut vbi lutum fecit ex ſputo. Verbum, eſt prædicatio: tactus, eſt interior, inſpiratio:

vnctio,

A vnctio, ſacramentorum inſtitutio. Sic ergo illuminat per eloquia ſacræ doctrinæ, per charismata gratiæ, per ſacramenta eccleſię. *Et ſecuti ſunt eum*, non tam pedibus, quàm virtutibus, ac fide & moribus: quia illi qui à Chriſto illuminati ſunt corporaliter, ab ipſo etiam illuminati ſunt mentaliter. Quoſcunq; enim Chriſtus ſanauit corpore, ſanauit & mente: quia totum hominem ſimul fecit ſaluum. Vnde Chryſoſto. Bonum munus obtulerunt Chriſto ſanati: quia ſecuti ſunt eum. Hoc enim Deus à te requirit, ſecũdum prophetã, ſollicitum ambulare cum Deo tuo. Et iterũ permiſit eos ſequi, vt recens miraculum oſtenderet eum non ex infirmitate mori. Hæc Chryſoſto. In hoc autem quòd ſecuti ſunt eum, patet eorum gratitudo: quia non reſilierunt poſt beneficia donata eis à Domino: quod tamen multi faciunt qui poſt beneficia ingrati exiſtentes ad vomitũ reuertuntur, & ad malũ redeunt. Vbi Chryſoſto. Sed non illi fuerunt tales: ſed & ante donationem fuerunt perſeuerabiles, & poſt da- *Chryſoſto. hom. 67. in Math.* *Mich. 6.*

B tionem grati. Hos & nos zelemur: & ſi tardauerit dationẽ Deus, & ſi multi ſunt qui adducunt, ne deſiſtamus petẽtes: ſic enim maximè Deum attrahemus. Vide itaque & hic qualiter vehementem eorum concupiſcentiam, non inopia, non cęcitas, non audiri, non à turbis increpari, non aliquid aliud prohibuit. Tale quid eſt anima feruens & laborans. Hæc Chryſoſto. Tu ergo exiſtens extra viam, & cæcus, clama ad Ieſum, vt te illuminare dignetur ad ipſum vidẽdum, ac fide & imitatione ſequẽdum: quia hoc præcipuè eſt nobis neceſſarium. Vbi Auguſt. Tota igitur fratres opera noſtra in hac vita eſt, ſanare oculum cordis, vnde videatur Deus. Ad hoc ſacroſancta myſteria celebrantur, ad hoc ſermo Dei prædicatur: ad hoc exhortationes morales: id eſt, pertinentes ad corrigendos mores: ad emẽdandas carnales concupiſcentias, ad renunciandũ, non voce tantum, ſed mutata vita huic ſeculo: ad hoc agunt, quicquid agunt, diuinæ ſacræq; literæ, vt purgetur illud interius ab ea re quæ nos im- *Auguſti. ſermo. 18. de verbis Domini.*

C pedit ab aſpectu Dei. Hęc Auguſt. Vbi & Origenes: Et nos ergo ſedentes iuxta ſcripturarũ viã, & intelligẽtes in quibus cęci ſumus: ſi ab effectu petierimus, tanget oculos animarũ noſtrarũ, & recedet à ſenſibus noſtris tenebra ignorãtiæ: vt eũ videamus & ſequamur, qui dedit nobis poſſe videre propter nihil aliud, niſi vt eũ ſequamur. Hæc Origenes. Per duos cæcos iſtos ſignificãtur duo populi: ſcilicet gẽtiles, qui erãt excæcati per idololatriã: & Iudæi, per doctrinã peruerſam, mandatũ Dei tranſgredientes propter traditiones hominũ: qui ſedebãt ſecus viã, quia videbãtur habere legis notitiã, ſed viam quæ eſt Chriſtus, ignorabant: quorũ alter naturalẽ, alter ſcripturæ legẽ habebat. Qui audierũt de tranſitu Ieſu, poſtquam exiit de Hierico: id eſt, de hoc ſeculo: ſed Ieſu eorũ oculos mẽtales tangẽte, illuminati ſunt multi de Iudæis, & de gẽtibus plures, eum per fidẽ & opera ſancta ſequẽtes. Et prius quidẽ vnũ, poſtea duos cæcos illuminat: quia vnum prius populũ, deinde duos vocat. Vnde Beda: *Origenes tracta. 13. in Math.* *Math. 15.* *Beda ĩ cap. 10. Marci.*

D Quòd autẽ appropinquãs Hierico, vnũ illuminauit, ac proficiſcẽs de Hierico duos: hoc intimauit, quòd ante paſſionẽ ſuã vni tantum populo Iudæorũ prædicauit: poſt reſurrectionẽ verò atque aſcenſionẽ ſuam, per Apoſtolos & Iudæis & gẽtibus diuinitatis ſuæ & humanitatis arcana patefecit. Hæc Beda. Plura ad expoſitionem & meditationẽ pertinẽtia, ſuprà de vno cæco poſita poſſunt hic applicari: & econuerſò plura hic poſita ibi aptari.

ORATIO.

LVx lucis, & fons luminis Domine Ieſu, qui duorum cæcorum ad te clamantium affectu miſericordiæ miſertus, oculos eorum tangere, & ſic eos illuminare dignatus es: tange quæſo oculos meos ſpirituales, & radiis tuæ lucis conſcientiam meam illuſtra, ad te contemplandum, ad me cognoſcẽdum, ad proximum inſtruendum & iuuandum. Illuſtra cor meum lumine tuæ gratiæ diuinæ: vt te ducto-
E *rem in omnibus viis meis habeam, te imitãdo ſequar, & te qui es ſuper omnia præ omnibus timeam & diligam, tuámque in omnibus faciam voluntatem. Amen.*

De effuſione vnguenti ſuper caput Ieſu. CAPVT XXV.

APpropinquante tempore in quo Dominus pati diſpoſuit, appropinquauit ipſe loco in quo eiuſdem paſſionis diſpenſationem facere voluit: vt per hoc intimaret, quòd voluntariè & ſua ſpõte pateretur & mortem ſubiret. Igitur *ante ſex dies* ſolennis *Paſchæ*, id eſt, ſexta die ante paſcha, ſcilicet ſabbato ante ramos palmarũ, *venit Bethaniam*, Intelligas hic diem paſchæ non decimamquartam primi menſis, in qua ad veſperam immolabatur agnus paſchalis: ſed quintamdecimã, ſcilicet illam in qua paſſus eſt Chriſtus, quæ tota erat feſtiua *Ioan 12. Math. 26. Marci 14.*

& ſolennis. Vnde Theophilus: Decima autem die menſis agnum Iudæi capiunt immolan- A
dum in feſto paſchæ: extunc enim feſtiuitatis prælibant ſolennia: quapropter in die quæ eſt
nona menſis, & præcedit ſextum diem ante paſcha, epulantur ſplendidè, & exordium feſti
hanc diem conſtituunt: quo fit vt Ieſus quoq; pergens Bethaniã conuiuaretur. Hæc Theo-
philus. Ideo autem venit Bethaniam, vt Lazari reſſuſcitatio renouaretur: ac memoriæ om-
nium arctius imprimeretur, & vt inexcuſabiles Iudæi de morte tanti ſuſcitatoris tractantes
confunderẽtur: & ex memoria miraculi ibidem facti turba populi moueretur, ad eum ho-
norificè recipiendum in Hieruſalem ante ſuam paſſionem, ſicut fuerat prędictum per Za-
Zacha. 9. chariam prophetam dicens: *Exulta ſatis filia Sion, iubila filia Hieruſalem, ecce rex tuus venit tibi,
&c.* Sciens ergo Dominus Iudæos conſpiraſſe in mortem appropinquante paſcha, in quo
agnus paſchalis immolabatur, reuertendo venit quaſi agnus ad victimam: vt ſic agnus ve-
rus immediatè poſt immolationem agni paſchalis immolaretur, pro nobis: vt veritas figu- B
ræ ſuccederet, & verum paſcha haberemus. Et erat in domo Simonis prius leproſi, tunc au-
tem mũdati: quia fuerat leproſus, & à Domino ſanatus, ſed tamen adhuc priſtinum nomen
ad memoriam miraculi retinebat, vt virtus curantis appareret; ſicut adhuc dicitur, Mat-
thæus publicanus, licèt eſſe publicanus deſierit. Hinc colligere poſſumus, quòd licèt à pec-
cato noſtro mundati fuerimus, ſemper tamen ipſum in memoria ad pœnitentiã habere de-
Simonem bemus. Hunc Simonem leproſum tradunt fuiſſe beatum Iulianum, ſic poſtea vocatum, &
leproſum. factum Cenomanenſem epiſcopum: cui iter agentes dicunt pater noſter, vt bonũ habeant
S. Iulianũ hoſpitium. *Fecerũt autem cœnam ibi* Domino: *& Martha miniſtrabat: & Lazarus* inuitatus à Si-
Cœnoma- mone, *vnus diſcumbentium erat.* Piè credẽdum eſt quòd cœna honeſta & abſque luxu fuerit,
nẽſem fuiſſe quam fecerunt ei qui prædicator & amator parſimoniæ extitit. *Martha miniſtrabat ibi*: quia,
ferunt. ſecundum quoſdam, domus Marthæ erat poſſeſſione, ſed Simonis habitatione: aliàs ibi nõ C
miniſtraſſet. Vel poteſt dici, quòd iſte Simon erat Marthæ vicinus: & propter hoc ipſa mi-
niſtrabat in domo eius, ſicut homines ſolent facere in domibus amicorum ſuorum: & ma-
ximè propter reuerentiam ipſius Chriſti comedentis ibidem. *Lazarus verò erat vnus ex diſ-
cumbentibus cum eo*, inuitatus à Simone: & hoc factũ eſt ad declarationẽ veri miraculi de eius
reſſuſcitatione: vt ex hoc quòd poſt ſuſcitationem cibum ſumeret, non phantaſtica ſua ſu-
Auguſti. ſcitatio eſſe probatur. Vnde Auguſtinus: Ne putarẽt homines phantaſma eſſe factum: quia
tracta. 50. mortuus reſurrexit. Lazarus vnus erat ex recumbentibus: viuebat, loquebatur, epulabatur:
in Ioan. veritas oſtendebatur, infidelitas Iudæorum confundebatur. Et ſecundum eundem: Laza-
Lazari de rus dum diſcumbit in conuiuio, conuiuis interrogantibus eum triſtia loca, pœnarúmque
inferis re- ſedes alta nocte obſcuras, indicauit diligenti narratione per ordinem: & ita inferi, longis
uerſio. temporibus ignorati, tandem inuenerunt proditorem. Quòd autem ante ſex dies venit, D
hoc myſterio conuenit. Primò quidem, quantum ad numerum: numerus enim ſenarius
Gene. 1. & perfectus eſt: vnde & Deus opera creationis perfecit ſex diebus: & propter hoc docuit,
2. quòd ſex diebus quodammodo compleretur opus paſſionis quo omnia ſunt reſtaurata.
Figura. Secundò, quantum ad figuram: quia decima die menſis primi tollebatur agnus, & ſerua-
Exod. 12. batur vſque ad quartamdecimam. Vnde & Dominus ſexta die ante quindecimam Hieru-
Bethania. ſalem intrare voluit, quaſi ad locum immolationis accedens. Quòd venit Bethaniam, quæ
interpretatur domus obedientię, etiam congruit myſterio. Primò, quantum ad cauſam paſ-
Philippẽ. 2. ſionis: quia, ſecundum Apoſtolum, *factus eſt obediens patri vſque ad mortem*. Secundò ad fru-
1. Corin. 1. ctum paſſionis, quem cõſequuntur illi ſoli qui obediunt ei: quia ſecundũ eundem Apoſto-
Hierony. lum, factus eſt omnibus obtemperãtibus ſibi cauſa ſalutis æternæ. Vnde Hierony. Paſſurus
in cap. 14. Dominus pro omni mũdo, & vniuerſas nationes ſuo ſanguine redẽpturus, venit & mora-
Marci. tur in Bethania, in domo obedientiæ: hinnulus ceruorum ſemper ad lectum ſuum redit, & E
Cantic. 2. filius obediens patri vſque ad mortem, obediẽtiam à nobis petit. Hæc Hieronymus. Quòd
& 8. venit vbi fuerat Lazarus mortuus, quem ſuſcitauit, ſignificat quia in domo obedientiæ, illi
qui ſunt ſpiritualiter mortui in peccatis, reſſuſcitãtur reducti ad vitam iuſtitiæ: quia ſecun-
Roma. 5. dum Apoſtolum, *Per vnius hominis obedientiam iuſti conſtituuntur multi.* Quòd fecerunt ibi cœ-
nam Domino, conuenit etiam myſterio: quia Dominus in domo obedientiæ ſpiritualiter
reficitur, delectatus in obedientia noſtra, & Martha miniſtrabat & ſatagebat circa frequẽs
miniſterium: per quam ſignificantur prælati, qui in eccleſiis ad miniſterium inſtituuntur:
1. Corin. 4. ſecundum illud Apoſtoli, *Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti*: & Lazarus reſſuſcitatus
erat vnus ex diſcumbentibus, per quem ſignificantur ſubditi miniſterio prælatorum, à pec-
catis ad ſtatum iuſtitiæ reducti, qui cum aliis iterum ſpiritualiter cum Domino merentur
epulari.

A epulari. *Maria verò vnxit caput & pedes Ieſu, & exterſit capillis*, per quam ſignificantur con- *Luca 10.*
templatiui: de ea enim dicitur alibi, quòd ſedens ſecus pedes Domini audierat verbum il-
lius. Vnde Alchuinus: Myſticè quòd ante ſex dies venit Bethaniam, ſignificat quòd ille qui *Myſticè.*
ſex diebus omnia fecerat, ſexta die hominem creauit: ipſa ſexta mundi ætate, ſexta feria,
ſexta hora, redimere mundum venerat. Cœna autem dominica fides eſt eccleſiæ, quæ per *Galat. 5.*
dilectionem operatur. Martha miniſtrat, cùm fidelis anima, opera ſuę deuotionis Domino
impẽdit. Lazarus vnus eſt ex diſcumbentibus, cùm hi qui poſt peccatorum mortem ſuſci-
tati ſunt ad iuſtitiam, vna cum eis qui in ſua permanſerunt iuſtitia de præſentia veritatis
exultant, & cœleſtis gratiæ munere aluntur. Et bene in Bethania celebratur, quæ interpre-
tatur domus obedientiæ, nam eccleſia eſt obedientiæ domus. Hæc Alchuinus. *Maria ergo
acceſſit ad Ieſum*, tanquam ad fontem miſericordiæ lauantem infirmitates noſtras: *& fregit*,
B id eſt, aperuit alabaſtrum contentiuum *vnguenti nardipiſtici precioſi*, id eſt, vaſculum alaba-
ſtrinum, ſcilicet pixidem de alabaſtro, (quod eſt genus marmoris candidi, & variis colori-
bus intertincti, in quo bene & incorruptè ſeruantur vnguenta) plenam vnguento precioſo,
& effudit vnguentum ſuper caput Ieſu recumbentis: id eſt, ad menſam ſedentis: ſicut effunditur
aqua roſacea propter refrigerium & odorem, *& etiam vnxit inde pedes eius*, apud quos etiam
aliâs tantam gratiam inuenerat, *& capillis ſuis exterſit*. Ordine alio factum fuit quàm hîc
ſcriptum ſit: quia primò lauit pedes & exterſit, & poſtea vnxit. *Et domus impleta eſt ex odore
vnguenti* effuſi: quia enim de re aromatica erat, longè latéque poterat odor eius diffundi.
Non eſt veriſimile quòd eſſet aliquid groſſum ſicut vnguenta communiter dicta: quia in-
decens eſſet tale quid ponere ſuper caput hominis ſedentis in menſa, & ideo dicendum
quòd hîc vocatur vnguentum liquor precioſus de re aromatica expreſſus, ſicut aqua roſa-
C cea exprimitur de roſis: aliter dicitur quòd fuit lachryma fluens naturaliter de arbore aro-
matica, quæ eſt multum precioſa, & valet ad multa medicinalia: dicunt etiam aliqui, nar-
dus eſt herba nigra faciens ſpicas in cacumine, & propter hoc dicitur nardiſpicati: quia de
illis ſpicis extrahitur liquor prędictus per artificium: vel, ſecundum alios, fluit per naturam.
Alij dicũt, quòd eſt frutex vel arbor paruula, & inde fluit vel extrahitur liquor modo præ-
dicto. Piſtici, ſecũdum quoſdam, nomẽ eſt loci vbi creſcit arbor vnde talis liquor exprimi-
tur: ſed melius dicitur, piſtici, id eſt fidelis: πίστις enim Græcè, fides eſt Latinè, hoc eſt dictu,
quòd iſte liquor erat purus & verus, non habens aliquid aliud admixtum, nec ſophiſticatus.
Precioſi, quia valebat trecentos denarios, id eſt, nummos vſuales: erat enim ille liquor refri-
geratiuus, & confortatiuus membrorum, & conſolidatiuus, & valde odoriferus, valens ad
alleuiationem laboris, & cõtra æſtum ſolis, & diſtemperiem aëris, & ad multa medicinalia.
D Ex quo patet precioſitas vnguenti, & deuotio ac pietas Mariæ, quæ labori Chriſti compa-
tiens, & pedes & caput eius vnxit: & rem tã precioſam in obſequium eius expendit. In quo
& nos docemur quòd ea quæ precioſiſſima ſunt apud nos, Deo offerre debemus. Et quod
alia vice, peccatrix adhuc exiſtens, fecit in eadem domo ex contritione, ſcilicet quãdo con-
uerſa eſt, & peccata ei multa dimiſſa ſunt, eo quòd multum dilexit: nunc iuſtificata & fami-
liaris Domino effecta, facit ex deuotione: ſed tunc tantum pedes vnxit, & gradatim à pedi-
bus ad verticem perueniens, nunc & caput & pedes vngere meruit: tunc vnxit Dominum
vnguento pœnitentiæ, nunc vnguento deuotionis. Ibi rudimenta pœnitentium, hîc iuſtitia
perfectarum deſignatur animarũ: diligebat enim Ieſum ſuper omnia, & de obſequendo ei-
dem non poterat ſatiari. Fragrantia fidei caput Domini & pedes, quaſi odore aromatũ per-
fudit, qui diuinitatem & humanitatem eius digna laude attollit: nunc de pedibus ad caput
E aſcendens, nunc ad pedes à capite per fidem deſcẽdens. Secundum Apoſtolum: *Caput Chri-
ſti eſt Deus*. Itaque caput Chriſti vngit, qui ad honorem Dei omnia opera ſua facit. Secun- *1. Corin. 11. & Ephe. 5.*
dum illud Apoſtoli: *Omnia, in gloriã Dei facite*. Qui verò veſtigia Chriſti ſequitur, pedes eius *1. Corin. 10.*
vngit. Item caput Chriſti vngit, qui ipſum Chriſtum veneratur: pedes verò, qui eius fideli-
bus obſequitur. Vbi Auguſtinus: Quæcunque anima fidelis vis eſſe: cum Maria vnge pedes *Auguſti.*
Domini precioſo vnguento. Vnguẽtum illud iuſtitia fuit: ideo libera fuit. Vnge pedes be- *tracta. 50.*
ne viuẽdo, dominica ſectare veſtigia, capillis terge: ſi habes ſuperflua, da pauperibus: & pe- *in Ioan.*
des Domini terſiſti. Capilli enim ſuperflua corporis videntur. *Domus autem impleta eſt odore*: *Capilli.*
mundus impletus eſt bona fama. Nam odor bonus, bona fama eſt. Qui malè viuunt, & *Odor bonus.*
Chriſtiani vocantur, iniuriam Chriſto faciunt. De quibus dictum eſt, quòd per eos nomen *Roma. 2.*
Dei blaſphematur. Si per tales nomen Dei blaſphematur, per bonos nomen Dei laudatur.
Audi Apoſtolum: *Chriſti bonus odor ſumus*, inquit, *in omni loco*. Dicitur & in Canticis Canti- *2. Corin. 2.*

Beda 1 cap. 14. Marci. Cant. 1. corum: Vnguenrum effuſum nomen tuum. Hæc Auguſtinus. vbi & Beda: Myſticè autem hæc deuotio Mariæ Domino miniſtrantis, fidem ac pietatem deſignat eccleſiæ ſanctę, quæ loquitur in amoris cantico, dicens: *Dum eſſet rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum.* Quæ nimirum verba, & ſemel iuxta literam manibus Mariæ cōpleuit, & quotidie in omnibus ſuis membris, ſpiritualiter implere non deſinit, quæ toto diffuſa orbe gloriātur, & dicunt: Deo autem gratias qui ſemper triumphat per nos in Chriſto Ieſu, & odorem notitiæ ſuæ manifeſtat per nos in omni loco: quia Chriſti bonus odor ſumus Deo. Qui cùm potentiam diuinæ virtutis eius (quæ illi vna cum patre eſt) digna reuerentia confitetur, laudat, & prædicat: caput profecto illius vnguento perfudit precioſo. Cùm verò aſſumptæ myſteria humanitatis, æquè digna reuerentia ſuſcipit: in pedes vtique Domini vnguentum nardipiſticum, id eſt fidele, ac verum perfudit: qui illam eius naturam qua terram contingere: hoc eſt inter homines conuerſari dignatus eſt, pia prædicatione commendat, ac deuotis veneratur obſequiis. Domus autem impleta eſt ex odore vnguēti: quod ſignificat odorem ſan- B

Origenes tracta. 35. in Math. ctitatis Chriſti impleſſe eccleſiam, ad quem odorem omnes feſtinãt. Vbi & Origenes: Qui eleemoſynas & alia huiuſmodi, quæ ad vtilitatem hominum fiunt, facit in Chriſtianos: pedes Domini vngit. Qui autem caſtitati ſtudet, & in ieiuniis & orationibus permanet, & cęteris quæ tantum ad gloriam Dei proficiunt: vngit caput Chriſti. Aut doctrina, quæ neceſſaria eſt hominibus: hoc eſt vnguētum, quo pedes Domini vnguntur. Agnitio autem fidei, quæ ad ſolum pertinet Deum, eſt vnguētum quo vngitur caput Chriſti. Capillis autem pedes extergit, qui ea quæ fluunt à mente tanquam capilli à capite, in obſequium Dei retor-

Cantic. 4. quet. Vnde in Canticis: *Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa, in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui*: hoc eſt, charitate affeciſti me, propter ſimplicitatem oculorū tuorum me contemplantium, & propter ſimplicitatem tuarum cogitationum, quæ in me cōtinuè dirigun- C tur. Hoc enim modo deuotionis extergitur à pedibus Chriſti, quicquid in eis eſt laſſitudinis & tarditatis, quibus ad nos aliquando tardat venire. Et notandum quòd hac die, ſcili-

Sabbato pedes Domini loti. cet ſabbato, Maria lauit pedes Domini vnguento: in memoriam huius rei, eodem ſabbato Dominus Papa conſueuit vacare, & intendere pauperibus, dando eleemoſynas, & pedes pauperum lauando: quia in cœna Domini, propter officij magnitudinem, ad hoc nō vacat intendere, & mandatum celebrare: pauperes enim ſunt pedes Domini ſedentis in cœlo, adhuc deambulātes in terra. Cuius rei occupatione, eadem die ſtationem ad miſſam celebrandam non facit, ſicut cæteris diebus quadrageſimæ facere conſueuit: & ideo vacat hoc ſabbatum à proprio miſſæ officio. Indignabatur autem & murmurabat de hoc facto Marię, *Iudas Scariotis, dicens: Vt quid perditio hæc vnguenti facta eſt?* putabat enim vnguētum perditum, propter hoc quòd non habebat apud ſe precium: in quo verbo non ſolum increpabat mu- D

Iudæ quinã ſimiles. lierem, quare hoc faciebat, ſed & Chriſtum qui hoc fieri permittebat: ecce quod in obſequium Chriſti ponebatur, perditum reputabatur. Simile aliqui faciunt, qui omne quod ex deuotione Deo in oratione vel meditatione impēditur, perditum eſſe dicunt: quia nos vtilitati proximorum intendere non cernunt. Similiter ſi aliquis religionem intrat, talē multi fatuum reputãt: ſi autem actibus ſecularibus ſe implicet, talem prudentē eſſe dicunt. Vnde communiter dicitur de perſona cum debilis eſt, & infirma, quòd nihil valet niſi ad dãdum pro Deo. Res etiam ſæpe pro Deo non dantur, donec deteriorare videntur. Vnde dicitur.

Panem mucidītas, vinúmque tonitrua, veſtem,
Tinea pauperibus: ſed confert muſca ſcutellam.

Poterat enim vnguentum iſtud venundari, pluſquam trecentis denariis. In hoc inſinuatur occaſio venditionis Chriſti ab ipſo Iuda pro triginta denariis venditi: nam, ſecundum quoſdam, conſuetudo Chriſti erat quòd decimam partem eorum, quæ ſibi dabantur pauperibus ero- E gabat: vel cùm Iudas procurator Domini eſſet, credebat ſecundum conſuetudinem ſuam accipere ſibi decimam partem datorum Dominò: & ideo voluit vēdi iſtud vnguentum, vt haberet triginta denarios, qui ſunt decima pars trecētorum, propter quod Iudæ viſum eſt quòd in vnguēto ſuper Chriſtum effuſo triginta denarios perderet: vnde ab illa hora cogitauit, vt Chriſtum triginta denariis venderet, & ſic prædã ſuam recuperaret. Vel ſecundum alios, ibi triginta argentei, pro quibus dominū vendidit, valebant trecentos denarios vſuales, & ſic recuperauit totum precium vnguenti. *Et dari pauperibus.* Ecce ſub prætextu pietatis, zelat affectum non pietatis, ſed cupiditatis. Hoc enim dixit ſimulans pietatem, ad operiendam ſuam cupiditatem. Per hunc deſignantur detractores bonorum operum, ſub ſpecie pietatis denigrantes, quidam etiam alij diſcipuli indignè ferebant, & quaſi de perdito

vnguento

A vnguento murmurabant: iſti quidem moti pietate propter pauperes indignabantur, nõ intendentes eſſe perditum ſimpliciter, ſed in comparatione ad ſubleuationẽ pauperum: audierant enim à Domino, *Miſericordiam volo, & non ſacrificium*: & ideo fortè credebant quòd dare pauperibus eſſet magis bonum. Iudas verò motus cupiditate, propter lucra ſua: quanuis etiam ſub prætextu, id eſt velamẽto ſeu ſpecie, pietatis indignabatur: dicebat enim hoc, non quia de egenis pertineret ad eum, id eſt non quia compateretur pauperibus, vel curaret de eis: ſed quia dolebat quòd vnguentum non fuerat ſibi traditum, vt eius precium furando ſibi retineret. Vnde Theophilus: Diſcipuli plures mulierem arguerunt, eo quòd ſæpe Chriſtum audierant de eleemoſynis dicentem: Iudas verò non eadem intentione indignè tulit, ſed propter amorem pecuniæ, & turpe lucrum. Vnde & Ioannes ipſum ſolum cõmemorat, tanquam fraudulenta intentione mulierem arguentem: cuius ex hac occaſione,

Math. 9.
Iudæ auaritia.
Diſcipulorum reprehenſio.

B furandi conſuetudinem credidit intimandam. Hæc Theophilus. Licèt enim portabat ea, quę dabantur pro Chriſto ad dandum pauperibus: non tamen hoc faciebat, ſed ſibi retinebat: vnde muſſitatio eius cum crimine ponitur, quòd nõ curam pauperum habuerit, ſed ſuo furto prouidere voluit: *quia fur erat, & loculos*, id eſt, burſas Domini *habens*, & cuſtos eorum exiſtens, ea quæ mittebantur in loculis, donata in eleemoſynam à fidelibus, ad vſum & neceſſitatem diſcipulorum & pauperum, furto aſportabat: portabat quidem miniſterio, ſed aſportabat furto. Habebat loculos dominicos, ad ea quæ dabantur mittẽda: & loculos proprios, ad ea quæ furabatur reponenda. Et ſecundum Auguſtinum: Ea quæ furabatur, dabat vxori & filiis ſuis. Sic multi habentes loculos & facultates eccleſiæ, ea quæ diuino cultui & pauperibus erogare deberent, ſubtrahunt, & ſibi retinent: ac inde ditari & inclyti fieri ſtudent. Multi etiam bona eccleſiæ, quæ ſunt pauperum, dant filiis & meretricibus, ac ſacrilega

Loculi dominici.
Auguſti. tracta. 50. in Ioan.

C crudelitate ſurripiunt pauperibus, & expendunt in illicitis. Vnde de ſacerdotibus Belis legitur, quomodo filij & vxores eorum comedebant illa quæ ſuper altare ponebantur: & rex credebat quod Bel ea comediſſet. Multi etiam cuſtodes loculorum monaſterij exiſtentes, bona ad vſum fratrum deputata largiuntur quibus non debent: & magis in ſuis ſuperfluitatibus, quàm aliorum neceſſitatibus expendunt, ac aliàs illicitè & malè conſumunt. Et quia omnes prædicti loculos Chriſti cum Iuda fure portant, & eum in ſcelere ſequuntur: ideo etiã poſt eum in tenebras demerguntur. Dominus, cui Angeli miniſtrant, condeſcendens infirmis, loculos habebat, in quibus oblata fidelium ſeruabantur, ſuorum & indigentium neceſſitatibus profutura: in ſignum quòd eccleſia loculos erat habitura: & in hoc datur forma eccleſię ſeruandi neceſſaria. Sanè cùm doceret viam paupertatis: non habebat loculos propter propriam vtilitatẽ, ſed ad pauperum ſuorum ſumptus & neceſſitatem. Vnde

Danie. 14.

D Auguſtinus: Habebat Dominus loculos: & à fidelibus oblata conſeruans ſuorum neceſſitatibus, & aliis indigentibus tribuebat: tunc primùm eccleſiaſticæ pecuniæ forma eſt inſtituta, vt intelligeremus quòd præcepit non cogitandum eſſe de craſtino: non ad hoc fuiſſe præceptum, vt nihil pecuniæ ſeruaretur à ſanctis: ſed ne Deo propter iſta ſeruiatur, & propter inopiæ timorem iuſtitia deſeratur. Vnde & Nicolaus tertius, in declarando regulam fratrum minorum, Dicimus quòd abdicatio proprietatis omnium rerum, tam in ſpeciali quàm in communi meritoria eſt, & ſancta: quam Chriſtus, viam perfectionis oſtendens, & verbo docuit, & exemplo firmauit. Nec his quiſquam putet obſiſtere, quòd interdum dicitur Chriſtum loculos habuiſſe. Nam ſi Chriſtus, cuius perfecta ſunt opera, in ſuis actibus viam perfectionis exercuit, quòd interdum infirmorum imperfectionibus condeſcendẽs, & viam perfectionis extolleret, & imperfectorum infirmas ſemitas nõ damnaret. Sic infir-

Auguſti. ibidem.
Loculos cur habuerit Chriſtus.
Math. 6.
Nicolaus tertius de verborum ſignificat. in 6. cap. 3.

E morum perſonã Chriſtus ſuſcepit in loculis, ſic & in nonnullis aliis: non tantum carne, ſed & mente condeſcendit infirmis. Egit ergo Chriſtus, & docuit perfectionis opera: egit etiã & infirma, ſicut interdũ in fuga patuit & loculis. Sed vtrunque perfectè, perfectus exiſtens: vt perfectis & imperfectis viam ſalutis oſtenderet. Hæc Nicolaus. Sed quare Dominus furi loculos commiſit, & auarum ſuum diſpenſatorem fecit? videtur enim quòd ei occaſionem peccandi dederit. Dicendum quòd Iudas primò fuit bonus, quando vocatus fuit ad Apoſtolatum, & officium diſpẽſationis ſibi traditum: ſed poſtea lapſus eſt id peccatum. Et quãuis Chriſtus ſciret eum futurũ furem, & malum: tamẽ pluribus de cauſis tradidit ſibi illud officiũ. Primò, vt eius eccleſia exemplo ſui fures & malos cum pariter toleraret: nõ eſt enim bonus, qui malos tolerare non potuit. Secundò, vt ei occaſionem proditionis auferret, cùm ex loculis mitigationem concupiſcentiæ haberet. Tertiò, vt doceret quòd minoribus temporalia ſunt tradenda, ſed maioribus ſpiritualia cõmittenda. Quartò, vt nos inſtruens oſtẽ-

Egeſtas Chriſti.
Loculi cur Iudæ traditi.

deret quàm parum temporalia curaret, quando burſam pecuniæ furi & deteriori tradidit: A
Ioan.21. claues autem eccleſiæ eum magna examinatione commiſit Petro: quod eſt cõtra illos qui
ſuas animas, vel aliorum illis committunt ad regẽdum, quibus bouem vel aſinum nõ com-
Victus Chriſti. mitterent ad vendendum. Ex præmiſſis ergo patet, quòd Chriſtus & diſcipuli eius de elee-
moſynis & oblationibus fidelium tãquam pauperes viuebant. Sed Dominus pro Maria re-
ſpondit, & eam more ſolito defendit, dicens: *Quid moleſti eſtis huic mulieri?* quaſi diceret, ſine
cauſa murmuratis: *opus enim bonum operata eſt in me*, & ergo non debetis eam reprehendere:
non eſt perditio vnguenti, vt vos dicitis, ſed opus bonum: id eſt pietatis & deuotionis obſe-
quium. Vnde de bono opere lapidatis eam, contra rationem & iuſtitiam. *Sinite illam* nunc
de hoc vnguento facere quod poterit, *vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet illud*, ſcilicet quod tunc
pro ipſa præparabit: illud enim reſeruabit, quia non potuit expendere præuenta accelera-
tione reſurrectionis meæ. Vnde dimittenda eſt nunc facere, quod tunc facere non poterit: B
& illud vnguentum in loco iſtius nunc in me expenſi tunc ſeruabit, vel præcepit partem
iſtius vnguẽti ad ſepulturam ſuam reſeruari. Vnde credendum eſt, quòd ipſa hoc fecit edo-
cta à ſpiritu ſancto: quia enim cognouerat eum in proximo moriturum, ipſo hoc dicente:
ideo vnguentum parauerat, cuius partem nunc expendit, & partem ad officium ſepulturæ
reſeruauit: *nã pauperes ſemper vobiſcũ habebitis*, quibus benefacere poteſtis, & recuperare quod
modo neglectum dicitis: *me autem non ſemper habebitis*, ſcilicet præſentia corporali, ad habitã-
dum vobiſcum in carne paſſibili, quæ indiget vnctione tali: quaſi diceret, poterit recupera-
Chriſtum non ſemper haberi. re ad benefaciendum pauperibus, ſed non ad vngendum corpus meum. Bonis & malis lo-
quitur, de præſentia corporis ſui. Sedet enim ad dexteram patris, poſtquam in cœlum aſcẽ-
dit: & ſecundum corpus non eſt hîc, qui pręſentia maieſtatis ſemper eſt hîc. Si tamen ad bo-
nos pertines, ſemper habes Chriſtum in præſenti per fidem, per ſignum, per baptiſmatis ſa- C
cramentum, per altaris cibum & potum. Vnde alibi dicit eis, *Ecce ego vobiſcum ſum, vſque ad*
Math.28. *conſummationem ſeculi*: quia erit cum fidelibus præſentia ſpirituali & ſacramentali. *Quod ha-*
buit, id eſt quod potuit, *hoc fecit*: vel *quod habuit* facere ex officio pietatis, *hoc fecit* in opere dei-
tatis: *præuenit enim vngere corpus meum in ſepulturam meam* futuram deſignandam: quia in hoc
facto præfigurauit eam de propinquo futuram: quaſi diceret, Sinite vt faciat viuo dum po-
Sepulturæ ſignificatio. teſt, quod vellet facere mortuo, ſed non poterit. Vnde Alchuinus: Significat ſe mortuum &
ad ſepeliendum aromatibus eſſe vngẽdum. Ideo Mariæ, cui ad vnctionem mortui corpo-
ris præuenire non liceret, donatum eſt viuenti adhuc impendere obſequium, quod poſt
mortem celeri reſurrectione præuenta nequiuerit. Vnde & Theophilus: Præuenit ea quaſi
à Deo ducta vngere corpus meum, in ſignum ſepulturæ futurę: in quo proditorem confun-
dit: ac ſi ei diceret, Qua conſcientia mulierem cõfundis, quæ in ſepulturam corpus meum D
vngit, & teipſum non confundis qui te in mortem tradis? *Mittens enim hæc vnguentum hoc in*
corpus meum, ad ſepeliendum me fecit, & per hoc meam ſepulturam præfigurauit. Quod vos pu-
tatis perditionem eſſe vnguenti: officium eſt, & ſignificatio ſepulturæ. Myſterium eſt quod
agitur, in quo mors & ſepultura mea citò fieri ſignificatur. In proximo enim paſſurus ſum:
ideóque mihi hoc obtulit ad ſepeliendum. Nec mirum ſi me vnguento perfuderit, & mihi
bonum odorem fidei ſuæ dederit, cùm ego pro ea mox fuſurus ſim ſanguinẽ meum, & da-
turus animam meam. Patientia ergo Domini arguit Iudam auaritiæ, & non pauperũ cauſa
dixiſſe quod dixit: ſed obſequium Mariæ commẽdauit oſtendens quòd eſſet moriturus, &
ad ſepeliendum aromatibus vngendus. *Tunc dixit eis Ieſus, opus hoc* cõmemorandum *in* dul-
cem *memoriam eius*: id eſt, ad laudem eius recitandum, tãquam factum virtuoſum *vbicunque*
in toto mundo prædicatum fuerit hoc euangelium: id eſt hoc factum mulieris pertinens ad Chriſti E
euangelium: nondum enim euangelia erant ſcripta: quaſi diceret, vos inſipienter eam re-
prehẽditis, pro eo facto pro quo ipſa laudanda eſt in vniuerſo mundo, vbicunque prædica-
rum fuerit hoc euangelium: id eſt, vbicunque dilatabitur eccleſia per mundũ, quia memo-
riale ſempiternum habebit, ex hoc quod mihi fecit. Vbi Theophilus: Prophetat autẽ Do-
minus conſequenter duas prophetias: ſcilicet quòd euangelium eius prædicabitur in vni-
uerſo mundo, & quòd opus mulieris laudabitur. Hæc Theophilus: Et hoc Domini dictum
Beda 7 cap. 14. Marci. iam patet adimpletum. Vbi Beda: Notandum autem, quia ſicut Maria gloriam adepta eſt,
toto orbe quocunque eccleſia ſancta diffuſa eſt, de obſequio quod Domino pia deuotione
exhibuit: ita econtrariò ille qui obſequio eius detrahere temeraria lingua non timuit, perfi-
diæ nota longè latéque infamatus: & Deo ſimul atque hominibus meritò factus eſt exoſus:
ſed Dominus bonum laude digna remunerans, futuras impij cõtumelias tacẽdo præterit.

Hæc

A Hæc Beda. Nihilominus tamen & Iudas indignatus remanſit,& inde proditionis cauſam *Iudæ proditionis origo.*
& occaſionem aſſumpſit: hinc habemus argumẽtum, quòd maius bonum quandoque ob-
mittendum eſt,pro minori bono quod iterum recuperari non poterit. Et præfertur hic bo-
num quod videtur minus,ei quod videtur maius: in genere dico, non quò ad charitatem.
Vbi ſciendum quòd multa bona opera ſunt,de quibus ſi peteretur conſilium antequã fiant, *Bona opera non conſulenda fieri.*
non conſuleremus quòd fierẽt: quia fortè poſſent fieri meliora:poſtquam tamen iam inci-
piunt fieri,non ſunt prohibenda. Et ſecundum Chryſoſt. Fortè Ieſus antequam effunderet *Chryſoſto. hom. 81. in Math.*
vnguentum,elegiſſet potius illud dari pauperibus: nunc verò quia iam factũ erat,exprimit
dicens,ſinite illã. Item quandoque faciendum eſt illud quod eſt minus neceſſarium:& po-
teſt præponi magis neceſſario,ſi remanet locus implendi quod eſt magis neceſſarium: præ-
ſertim ſi tollatur locus faciẽdi id quod eſt minus neceſſarium, & immineat caſus quòd il-
B lud minus neceſſarium non poſſet aliâs recuperari:& ideo fortè Dominus permiſit ſic fieri.
Vnde & dixit quòd pauperes,non autem ipſum,ſemper haberent. In hoc autem quòd dicit *Pauperes ſemper habendi.*
pauperes ſemper habebitis vobiſcum:datur intelligi familiaritas,quam diuites debent ha-
bere ad pauperes:quia pauperes maximè facti ſunt propter diuites. Circa iſta Anſelmus,ad
ſororem ſuam ſcribens,ſic dicit: Gaude quæſo huic intereſſe conuiuio,ſingulorum diſtin-
gue officia. Martha miniſtrabat,diſcumbebat Lazarus,vngit Maria: hoc vltimum tuum eſt:
frange ibi alabaſtrum cordis,& quicquid amoris, quicquid deſyderij, quicquid affectionis
habes,totum effunde ſuper caput ſponſi tui:adorans in homine Deum,& in Deo hominẽ.
Si fremit,ſi murmurat,ſi inuidet proditor,ſi perditionem vocat deuotionẽ,non ſit tibi curę.
Phariſæus murmurat inuidẽs pœnitenti:murmurat Iudas de effuſione vnguenti:ſed Iudex
accuſationem non recipit,accuſatam abſoluit. Sinite,inquit,illam:bonum enim opus ope-
C rata eſt in me:laborat Martha,parat hoſpitium peregrino,eſurienti cibum, ſitienti potum,
veſtem algẽti: ego ſolus Mariæ,& illa mihi totũ præſtare quod habet:à me quicquid optat,
expectet. Hæc Anſelmus. Conſpice igitur Dominum Ieſum cœnantem in domo Simonis,
cum illis amicis ſuis:quia fortè cõſanguinei vel multum domeſtici erãt eiuſdem Simonis,
& conuerſantem cum eis paucis diebus,ſcilicet vſque ad tempus paſſionis ſuæ:ſed amplius
in domo Marthæ: hæc enim domus erat ſuum refugium ſpeciale. Ibi cum diſcipulis ſuis
comedebat & dormiebat:ibi & mater eius cum ſororibus quieſcebat:quam omnes multũ
honorabant,& maximè Magdalena,quæ eam ſemper aſſociabat, nec ab ea vllatenus rece-
debat. Lazarus quippe,& Maria Magdalena,& Martha ex patre & matre geniti inſignes & *Diuiſio bonorũ Lazari & ſororum.*
diuites fuerunt:& Lazaro pars eorum,quæ in Hieruſalem parentes habuerunt,ſcilicet qui-
dam vicus:& Mariæ Magdalon caſtellum, ſeu oppidũ Galilææ ad duas leucas de Bethſai-
da,cõtra Meridiem,& ſecundò miliario à ſtagno Genezareth: & Marthæ Bethania in par-
D tem de hæreditate parentum ceſſit & euenit: ſed tamen propter hoſpitalitatis gratiam, ſi-
mul cum Martha manebant, quia ipſa prudentior ad diſpenſandum erat: & ideo etiam in
receptione Domini, ſola aliquando Martha legitur nominata. Conſpice etiam ipſam do-
minam,quia de dilectiſſimo filio ſuo timore perterrita erat,nec ſe ab eo illo tempore ſepa-
rabat. Et cùm Dominus defendens Magdalenam à murmure proditoris,dicens: *mittens hæc
vnguentum hoc in corpus meum, ad ſepeliendum me fecit*: an non credis quòd huius verbi gladius
matris animam pertranſiret? quid enim de morte ſua expreſſius dicere poterat? Similiter &
omnes alij erant perterriti, & anxiis cogitationibus pleni, colloquentes adinuicem vnus
cum altero, hincinde in ore illorum qui habent dura & aduerſa tractare. Compatere ipſis,
& tunc libenter cum eis conuerſeris. *Cognouit ergo* per famam publicam *turba multa ex Iu-
dæis*,qui ex tota terra venerant ad diem feſtum, *quia illic*, ſcilicet in Bethania *eſſet Ieſus*. Be-
E thania enim prope Hieruſalem,quaſi ad duo miliaria erat, & ideo de facili hoc cognoſce-
re poterant: *& venerunt illuc, non propter Ieſum tantum, ſed etiam vt Lazarum viderent* ſuſcita-
tum. In hoc innuitur duplex cauſa. Vna,propter ipſum Ieſum reuerenter viſitandum: alia,
vt viderent Lazarum ſuſcitatum. Et hoc propter duo: Primò,quia illud quod factum cir-
ca ipſum audierant,valde mirabile erat: & hoc homines videre deſiderant. Secundò,quia
ſperabant Lazaro referente aliquid de alia vita percipere,& audire:cuius cognitionis deſi-
derium homini eſt innatum. Curioſitas tamen magis eos adduxit quàm charitas, nec tan-
tum amore ducebantur quantum admiratione: quia ſicut ſe cupiditas hominum habet,
noua videre & audire cupiebant. Sed illa curioſitas mala non erat, ex qua ad fidem induci *Curioſitas*
poterant. Nos econtrà ſi cognoſcimus Ieſum obedientis animæ domum in qua inhabitet *Iudæorum.*
inueniſſe: veniamus illuc contemplatione,non propter hominem tantum,quem in anima

ſuſcitatum videmus: ſed vt vitam bonam imitemur,& per hoc ad viſionem Ieſu perueniamus. A
Iudæorum ſtulta cogitatio. *Cognouerunt autem principes ſacerdotum*,dolentes de manifeſtatione gloriæ Chriſti, *vt & Lazarum interficerent* ad occultandum miraculum, quia multi ex Iudæis propter illum abibant & credebãt in Ieſum,conuicti ſigno maximo:& inducti ad credendum. In quo videbantur manifeſtè Deo obuiare: ipſe enim viuificauerat Lazarum: & iſti volebant occidere eum,ex quo & maxima patet malignitas eorum. Stulti & maligni Iudæi eum occidere volebant,quem nuper Dominus ſuſcitauerat,acſi iterum eum reſſuſcitare nõ poſſet. Vnde
Auguſti. tracta. 50. in Ioan. Auguſtinus:O ſtulta cogitatio,& cęca ſæuitia. Dominus Chriſtus,qui ſuſcitare potuit mortuum,nõ poſſet ſuſcitare occiſum? Ecce vtrumque fecit Dominus,& Lazarum mortuum, & ſeipſum ſuſcitauit occiſum. Vbi & Chryſoſtomus: Nullum autem miraculum Chriſti,
Chryſoſto. hom. 65. in Ioan. eos ira furere fecit:hoc enim mirabilius erat,& coram multis factum eſt:& erat inopinabile,mortuum quatriduanum videre ambulantem & loquentem. B

ORATIO.

DOmine Ieſu Chriſte,qui pro omni mundo paſſurus venire & morari in Bethania, id eſt in domo obedientiæ, & ibidem cœnare voluiſti, ac caput & pedes tibi vngi permiſiſti:da mihi vt in vera obedientia perſeuerando,per hanc tibi refectionem facere merear ſpiritualem: quia tu in noſtra delectaris,& quodammodo paſceris obediẽtia. Fac etiam me ibidem caput tuum,& pedes vngere: caput quidem,diuinæ virtutis tuæ potentiam digna reuerentia & laude confitendo: pedes verò, aſſumptæ humanitatis myſteria ſimiliter dignè ſuſcipiendo: vel caput,te Chriſtum venerando: & pedes,tuis fidelibus obſequendo:vt tuam gratiam conſequar ſic agendo. Amen. C

De ſeſſione Domini ſuper pullum & aſinam.
CAPVT XXVI.

Ioan. 12. Matth. 21. Mar. 11. & Luca 19. FRequentabantur myſteria, implebantur ſcripturæ per Dominum Ieſum inſtante tempore quo volebat per proprij ſanguinis effuſionem mundo conferre remedium. Igitur *in craſtinum*, id eſt in die ſequenti, ſcilicet dominica,ſummo mane parauit ſe ad eundum in Hieruſalẽ nouo & inconſueto modo,ſed ſicut fuerat prophetatum. Imminente itaque paſchali tẽpore quo immolabatur agnus:ipſe tanquam verus agnus ad locũ paſſionis acceſſit,pro ſalute mundi voluntariè immolandus: facto oſtendens quòd erat paratiſſimus ſe humiliare, & obedire vſque ad mortem cõtemptibiliſſimam & acerbiſſimam pro omnibus. D
ſecundum Bedam: Pręceptum legis erat, vt decima luna primi menſis agnus,ſiue hœdus in domo recluderetur vſque ad decimam lunam eiuſdem menſis, quãdo ad veſperam immolabatur:vnde & verus agnus, ex omni grege ſine macula electus, pro populi ſanctificatione immolandus,ante quinque dies,id eſt,decima luna Hieroſolymam aſcendit, vt ſic veritas figuræ reſponderet. Cúmque Dominus Ieſus pergere vellet:mater,vt creditur,pro affectu eum retinebat. Similiter & diſcipulis,& aliis intolerabile videbatur quòd illuc iret, & vt poterant eum retrahebãt. O Deus quomodo diligebant eum?& quomodo erat eis amarum quicquid læderet ipſum. Ipſe verò aliter diſpoſuerat,qui vniuerſorũ ſalutem ſitiebat: cœpit igitur ire,& illa parua ſed fidelis diſcipulorum comitiua poſt ipſum incedere: *& venit Bethphage* in medio itineris, quæ erat viculus, ſeu villa parua ſacerdotum, in latere & deſcenſu ſeu decliuio montis Oliueti verſus Hieruſalem, diſtans vno miliario à Bethania, E
Bethphage. quæ eſt in alio latere mõtis eiuſdem,& vno à Hieruſalem: vnde Bethphage locus ſacerdotum,bene domus buccæ ſeu maxillarum interpretatur:quia maxilla propria erat pars ſacerdotum in lege,quorum erat prędicare,& verbum Dei præponere. Sacerdotes enim qui per hebdomadam in tẽplo deſeruiebant,cõpleto officio vicis ſuę,illuc ad manendum diuertebant,vbi etiam pecora ſua alebant. Licèt enim nõ habebant hæreditatem ad excolendum, habebãt tamen domos ad nutriendum animalia:& ad manendũ tẽpore quo non vacabant
Oliueti mons. cultui diuino in Hieruſalem. In hoc quòd Dominus venit in montem Oliueti,ſignificatur, quòd per ſolam pietatem veniebat ad paſſionem,& non per neceſſitatem. Secundum Hieronymum:iſte mons vocatur mõs olei chriſmatis,& luminis:in quo ſignificatur triplex effectus dominicæ paſſionis,in oliua venia indulgẽtiæ, in chriſmate vnctio gratiæ, in lumine ſplendor gloriæ. Ibi ergo Dominus expectans *miſit* inde *duos diſcipulos*, ſecũdum Chryſoſto.

& Glo. hi

A & Glo.hi fuerunt Philippus & Petrus:quorum primus Samariam,quaſi aſinam : ſecundus *Chryſoſto.*
Cornelium,quaſi aſinæ pullum adduxit : tales enim debent mitti ad prædicandum,ſcilicet *hom 37. ope*
qui habent agnitionem veritatis,ſeu ſcientiam ad intelligendum:& ſplendorem honeſta- *ris imperfe.*
tis,ſeu gratiam ad docẽdum. Petrus enim interpretatur agnoſcens. Philippus,os lampadis.
Miſit autem diſcipulos,quaſi diſciplinaros,propter ædificationem templi:† ſed duos, pro- *Duo cur*
pter firmitatem verbi:quia in ore duorum vel trium,ſtat omne verbum:& pluribus aliis de *miſſi.*
cauſis deſtinauit hunc numerum , ſicut & binos miſit ad prædicandum. Vnde Hierony- *talias,exem*
mus . Miſit duos , propter ſocietatem , propter duplicem humilitatem cordis & corpo- *pli.*
ris: & propter duplicem geminam charitatem , Dei & proximi . Et iterum : Siue pro- *Hierony. in*
pter theoricam & practicam , ideſt ſcientiam & opera. Vnde & Beda . Rectè autem duo *cap.11.*
mittuntur , ſiue propter ſcientiam veritatis , & munditiam operis : ſeu propter gemi- *Marci.*
B næ dilectionis : Dei videlicet & proximi ſacramentum , toto orbe prædicandum . Vnde *Beda ĩ cap.*
etiam Chryſoſtomus : Duos autem miſit Apoſtolos , quia per duo generalia manda- *11.Marci.*
ta omne genus hominum de peccato abſoluitur. Qualia? *diliges Dominum Deum tuum ex* *Chryſoſto.*
toto corde tuo : & proximum tuum ſicut teipſum. In his duobus omne peccatum expellitur , & *hom.37.ope*
omnis iuſtitia conſummatur. Aut certè illa duo : *Quod tibi non vis fieri,alteri ne feceris: & quod* *ris imperfe.*
vultis vt faciant vobis homines , facietis eis & vos ſimiliter. Vnde & Remigius : Duos quippe *Math.22.*
miſit, propter duos ordines prædicatorum miſſos Iudæis & Gentibus , ſiue duo ſunt præ- *Math.7.*
cepta charitatis,ſiue propter duo teſtamenta , ſiue propter literam,& ſpiritum . *Et dixit eis:*
Ite in caſtellum, ſcilicet in Hieruſalem : *quod contra vos eſt* , id eſt coram vobis eſt : & vobis ex
oppoſito poſitum ad radicem alterius montis, ſcilicet Sion . Hoc etiam dicit, quòd contra-
dictionem futuram in Hieruſalem contra Apoſtolos præuidebat . Et dicit caſtellum, quia
C vſus ſacræ ſcripturæ eſt,aliquando caſtellum pro ciuitate, & ciuitatem pro caſtello ponere. *Caſtellũ pro*
Vel dicitur caſtellum,propter loci ſitum & fortitudinem : quia triplici muro,ac propugna- *ciuitate.*
culis & fortalitiis,ad modum caſtri clauſa erat Hieruſalem . Vel vocat eam ſic deſpectiuè:
iam enim nomen ciuitatis amiſerat , quia ex libertate temporali in ſeruitutem gentium re-
dacta,& Romanus ſubiecta erat.Item de libertate ſpirituali redacta erat in ſeruitutem pec
catorum:& de frequentia populorum in paucitatem habitatorum:& ideo dicitur diminu-
tiuè caſtellum.Item non vocat Hieruſalem ciuitatem,quia non erat ibi ciuium vnitas,ſed
multiplex diſcordia inter eos,ſed vocat eam caſtellum,quia munita erat armis militiæ cõ-
tra Chriſtum.*Et ſtatim*,ſcilicet ante portam,& introitum ciuitatis *inuenietis aſinam & pullum*
eius, ſuper quem nullus ſedit, in binio & loco publico alligatos,& ad miniſteria pauperũ depu-
tatos . Mos quippe erat in illis regionibus , vt in ſingulis ciuitatibus & viculis , aſinus, vel
D quodlibet animal,ad opus vel ad ſedẽdum aptum, præparatum haberetur pro pauperibus,
qui propria iumenta non habebãt:& ſi cui neceſſe eſſet opere vel itinere vnius diei,eo vte-
retur:de cuius ſuſtentatione habitatores vrbis cõmuniter cogitabant: ſed cùm quis eo vte-
batur,pro tẽpore illo pabulum ei dabat , & poſt vſum ad locum determinatum reducebat.
Mos igitur iſte tunc Hieroſolymis ſeruabatur , vbi in loco publico ligata erat aſina,& cum
ea pullus,qui pariter ad opera cõmunia nutriebantur.Nondum enim quiſquam eum aſcẽ- *Chryſoſto.*
derat,& qui aſina vtebatur,vtrique de pabulo prouidebat.*Soluite & adducite mihi*.Vbi Chry- *hom.37.ope*
ſoſtomus : Ecce igitur quàm humile & contemptibile animal Chriſtus rex regum elegit *ris imperfe.*
ad inſidendum,cùm Hieruſalem ingrederetur . *Et ſi quis vobis aliquid dixerit , dicite quia Do-* *Idem ibidẽ.*
minus, ſcilicet omnium , *his opus habet : & confeſtim* ſine contradictione *dimittet eos*: Dicit e-
nim Chryſoſtomus: quòd virtus Chriſti mouit & præparauit cor Domini, id eſt cuſtodis il- *Myſticè.*
E lorum animalium,vt mox ad verbum eorum daret eis,quamuis ignotis.Myſticè caſtellum
mundus,diſcipuli verò prædicatores : mundus verò eſt contra prædicatores: quia mundus
amat diuitias,honores,& delitias: econtrà prædicatores prædicant paupertatem,abiectio-
nem , & aſperitatem . Aſina,populus Iudaïcus propter ſtultitiam : pullus,populus Gentilis
propter laſciuiam,& peccandi conſuetudinem. Dicit ergo diſcipulis , *Ite* ad prædicationis
officium,ad ſacramentorum miniſterium : *in caſtellum*, id eſt in mundum, qui multipliciter
impugnat Deum:ſcilicet erroribus,in incredulis:fictionibus,in hypocritis:voluptatibus, in
impudicis : vanitatibus,in ſuperbis : cupiditatibus , in auaris & ambitioſis . Vnde Ioannes: *1.Ioan.5.*
Totus mundus in maligno , id eſt , in malo igne poſitus eſt . *Quod contra vos eſt* : diſſimili
conuerſatione , tumida mentis obſtinatione,pudibunda oris obiurgatione. *Et ſtatim inue-*
nietis , quia ſine magna ſolicitudine quærendi : *aſinam alligatam, & pullum cum ea* quorum, ſe-
cundum gloſam,vnum ad Iudæos, ſcilicet aſina : alterum ad Gentes , ſcilicet pullus refer-

Mich. 4. tur. Igitur Iudæa ſecũdum Deum, & in ſpiritualibus mater eſt gentium, quia de Sion exiuit A
Miſeria triplex Iudęa. lex. Ecce triplex miſeria conditionis peccatorum, quæ debet nos mouere ad quærendum.
Beſtialis ſimilitudo, quia de homine iumẽtum eſt factus: & ideo dicit, *aſinam & pullum eius*.
Spiritualis ligatio, quia de libero factus eſt captiuus: & ideo dicit *alligatam*: talis multitudo:
Eccleſia. 1. quia ſtultorum infinitus eſt numerus: & ideo dicit, *ſtatim inuenietis*, vbique enim occurrunt
Chryſoſto. hom 37. operu imperfe. peccatores. Vt autem dicit Chryſoſtomus: Propter quaſdam ſimilitudines animalibus his
aſſimilati ſunt homines, Deum, vel Dei filium non cognoſcentes: eſt enim animal hoc immundum, rude, ſtultum, & infirmum: ſic fuerunt homines ante Chriſti aduentum, & alli-
Aſinus ſimiles. gati praua conſuetudine peccati, quod vinculum fortius eſt cæteris, quia licèt alia vincula
vetuſtate putreſcant, & corrumpantur, vinculum tamen peccati ſua vetuſtate fortificatur:
ſuper quem nemo ſedit, quia nulli vult obedire: ſoluite, monitis veſtris ab erroribus & peccatis enodando & extrahendo, & ſolutos oſtendendo: & adducite mihi, in fide & moribus B
informãdo: vt ſoluti à vinculis me ſequantur imitando: ſicut enim auis quæ portat ſecum
vinculum, non poteſt bene ad prædam ſuam volare, nec etiam poſt prædam ſuam poteſt
currere canis vinculatus: ſic nec peccator poſt Chriſtum vinculo peccati ligatus. *Et ſi quis vobis aliquid dixerit*, impedire vos volens *dicite quia Dominus* omnium, cui omnia ſeruire debent, *his opus habet*: & operam eorum deſiderat: non propter ſuam neceſſitatem, ſed propter noſtram vtilitatem: vult enim noſtram conuerſionem, propter noſtram ſalutem. *Et confeſtim*, id eſt ſine contradictione, *dimittet eos*: cognito mandato ſuperioris.

Morale. Moraliter caſtellum Domino & ſuis Apoſtolis, ac ſuæ gratię muneribus contrarium, poteſt dici cor hominis peccatoris, rationibus & excuſationibus quaſi muris & propugnaculis
contra Deum munitum: ac per turrim elationis, & per murum obdurationis, & per ſeram
Aſina ligata. pertinacię firmatum. Aſina in eo ligata, eſt anima vinculis peccatorũ prępedita: pullus laſciuus, eſt affectus lubricus & malus: duo diſcipuli, ſunt timor & amor ordinatus: qui aſinã C
& pullum ſoluunt, dum ea peccatis abſoluunt, & Dominum deſuper ſtratis veſtibus ſedere
Chryſoſto. ibidem. faciunt: dum eandem animam omnibus virtutibus, & donis imbuunt. Vbi Chryſoſt. Ligata erat aſina, id eſt diabolici erroris vinculo impedita, vt nõ haberet libertatem ire quò vellet: nam omnes homines antequã peccemus, liberũ habemus arbitrium, ſi volumus ſequi
Anima ligata per ſe diſſolui nequit. voluntatem diaboli, an non. Quòd ſi ſemel peccãtes obligauerimus nos operibus eius: iam omnino noſtra virtute euadere non poſſumus: ſed ſicut nauis fracto gubernaculo illuc ducitur, vbi tempeſtas impulerit: ſic & homo diuinæ gratiæ auxilio, perditæ per peccatum, nõ
quod vult agit, ſed quod diabolus vult. Et niſi Deus valida manu miſericordiæ ſoluerit eũ,
vſque ad mortem in peccatorum ſuorum vinculis permanebit: ergo noſtra quidem volũtate & negligentia alligamur: per Dei miſericordiam abſoluimur. Et ſic homo, priuſquam D
peccet, liberum habet arbitrium vtrum velit ſub regno eſſe diaboli: cùm autem peccando
tradidit ſe ſub regno ipſius, iam non poteſt de poteſtate eius exire. Sed prima volũtas eius,
in neceſſitatem conuertitur. Et hoc eſt quòd homines ſeculares & peccatores dicere ſolẽt:
Nunquid volumus eſſe ſancti? & quis non vult eſſe iuſtus? ſed nõ poſſumus: verum quidem
eſt quod dicunt, ſed non habent excuſationem, quia primùm potuerunt non eſſe ſub poteſtate diaboli ſi voluiſſent. Poſtquã verò poſuerunt thronũ diaboli in cordibus ſuis: iam nõ
Bernardus ſermone. de triplici miſericordia. poteſt eos de poteſtate diaboli eripere, niſi ſolus Deus. Hæc Chryſoſto. Vnde Bernardus:
Difficilis prorſus res, & ſoli diuinę virtuti poſſibilis, ſuſceptũ ſemel peccati iugum à ſeruis †
ſuis excutere: quoniam qui facit peccatũ, ſeruus eſt peccati. Nec etiã liberari poteſt ab iſto
† aliàs, à ceruicibus. iugo niſi in manu forti: hæc eſt magna miſericordia, magnis neceſſaria peccatoribus. De
qua dicitur: *Miſerere mei Deus, ſecundũ magnã miſericordiam tuam. Et ſecundũ multitudinem miſerationum tuarũ, dele iniquitatem meam*. Hæc Bernardus. Studeat ergo Ieſus, à diabolo vt citò eius E
Peccati iugũ abiicere ſolius Dei eſt. dirũpat iugũ: quia tanto facilius quãto citius eius dominium euitatur. *Hoc autem totũ factum eſt, vt* pręter humilitatis exemplũ, in hoc facto oſtenſum, etiam *adimpleretur* conſecutiuè nõ
Ioan. 8. effectiuè, quod dictum eſt per prophetam *Zachariam*, dicentem: *Dicite filiæ Sion* ſcilicet ciui-
Pſal. 50. tati Hieruſalem: hoc eſt habitantibus in ea. *Noli timere*: immo exulta & iubila, vbi dat ſecu-
Zach. 9. ritatem, & excludit timorem humanum & ſeruilem. *Ecce rex tuus*, id eſt, Chriſtus *venit tibi manſuetus: ſedens ſuper aſinam, & pullum ſuum ſubiugalis*: id eſt aſinæ ſub iugo & onere poſi-
Subiugalis filius. tæ & domitæ: non ſuper vtrumque ſimul, ſed ſucceſſiuè. Et bene dicit *filium ſubiugalis*: quia
populus Gentium exemplo Iudæorum credidit: vel à Iudæis ad Gentes verbum Domini
Aduentus humilis Domini. emanauit. In tali aduẽtu, & tam humili ſignificatur regis clementia, quæ ſubditis valde eſt
accepta: quaſi diceret, nõ veniet in faſtu regio, ꝓpter quod poſſet eſſe odioſus: ſed veniet in

manſuetu-

A manſuetudine,propter quod eſt magis diligendus. Noli ergo timere tegis oppreſſionem,
ſed magis exultans agnoſce tegem tuum mentes regentem:& ad regnum cœlorum perdu-
centem. Secundum Chryſoſtomum.Conſueuerunt homines timere teges venientes,pro-
pret nouitates bellorum,& exactiones, & ſetuitutes atque iniuſta grauamina:ſed noli ti- *Chryſoſto. hom. 67. in Math.*
mere Hierusalem,quia iſte rex veniens non eſt talis,ſed manſuetus& humilis:non in mul-
titudine exercitus & equorum ingrediens, ſed cum humili turba aſinæ inſidens. Signum
quippe aduentus Chriſti in Hierusalem ad redemptionem populi,fuerat in Zacharia præ-
dictum,& celebri fama diuulgatum: videlicet quòd Chriſtus venturus erat in Hieruſalem
in paupertate & humilitate,ſedens ſuper aſinam & pullum eius: & ideo legiſperiti hoc vi-
dentes in ipſo completum, oſtenduntur contemptores ſuæ maieſtatis:quia eum non rece-
perunt, ſed magis tanquam deceptorem perſecuti ſunt.Hoc autem non ſolum impletum
B eſt,quia erat prædictum, ſed etiam antè prædictum eſt, quia erat implendum. Vnde cùm
dicit *vt impleretur* hic, vt, conſecutiuum eſt,non effectiuum. Circa hoc autem, quòd Hie-
ruſalem dicitur filia Sion:eſt ſciendum, quòd mons Sion pars eſt ſublimior ciuitatis Hie-
ruſalem verſus Meridiem,& aliquantulum etiam ad Occidentem: in quo erat rupes præ- *Sion.*
rupta quæ Mello vocabatur:in cuius angulo quodam & colle ſatis eminẽte erat arx & tur-
ris Dauid,ad quam mille clypei pendebant:omniúmque fortium armatura:vbi Dauid ha-
bitauit,& eam ciuitatem Dauid appellauit. Vnde ciuitas Hieruſalem dicitur filia montis
Sion:quia in eo erat fortalicium ciuitatis,ſcilicet turris Dauid defendens & protegens ci- *Turris Dauid.*
uitatem,ſicut mater filiam.Vnde canitur: *Vrbs fortitudinis noſtræ Sion.* Vt ergo propheta om-
nem excuſationem ignorantiæ à Iudæis auferret,cùm Domini aduentum prædiceret: ip- *Prouer. 10.*
ſam qualitatem Domini aduenientis oſtendit,acſi diceret: O vos Iudæi, quòd ille aduen-
C tus Domini in carnem venturus eſt:his ſignis regem veſtrũ cognoſcite, cùm videritis eum
venientem manſuetum,non ſuperbum,ſed humilem:non armorum ſplẽdore terribilem,
vt quondam ad veſtram deſtructionem Nabuchodonoſor & Antiochus venerunt, ſed ad
reſtaurationem:non vt auferat à te temporale regnum atque terrenum, ſed conferens tibi
(ſi credideris) cœleſte & ſempiternum regnum: non vt ducat te in terram alienam vin-
ctum, ſed vt teſtituat te in propria liberum,quòd autem tuus ait tale eſt,acſi diceret: *Tuus*
inquam,non alienus,non extraneus,ſed proprius tibi promiſſus,ex te natus, & in te nutri- *Tuus rex quid.*
tus:& tibi,hoc eſt ad tuam ſalutem & vtilitatem veniẽs *venit,inquam,tibi* non ſibi, ſicut præ-
lati multi potius veniunt ad viſitandum propter lucrum ſuum, quàm propter ſalutem ſub-
ditorum,ſcilicet vt ſuas procurationes accipiant,magis quàm vt defectus corrigant: quòd
verò ſubiungit *manſuetus* oſtendit ſuam manſuetudinem non ſolum in verbis,ſed etiam in
D ſubiugalis ſeſſione. Vnde Chryſoſtomus:Sciẽs autem propheta malitiam Iudæorum, quia *Chryſoſto.*
contradicturi erant Chriſto aſcendenti in templum:ideo antè præmonuit,vt per hoc ſignũ *hom. 37. operis imperfe.*
cognoſcerent Iudæi regem ſuum,dicens: *Ecce rex tuus venit tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinam*
& pullum eius. Cùm ergo videritis eum in templo ô Iudæi, nolite dicere non habemus re-
gem niſi Cæſarem:nolite ſuperbè agere contra eum:quia rex tuus venit tibi, ſedens ſuper *Tibi venit quid.*
aſinam. Si intellexeris,tibi veniet: ſi non intellexeris,veniet contra te, id eſt, ſi intellexeris
veniet vt ſaluet te,& ſub pedibus tuis ſubiiciat gentes.Si autem non intellexeris, veniet vt
perdat te:& de templo ſanctitatis expellat, & aliam ſponſam de gentibus caſtiorem indu-
cat in cubiculum ſanctitatis:vis cognoſcere manſuetudinem venientis?conſidera ſpeciem
aduentus eius.Non ſedet in curru aureo precioſa purpura fulgens,nec aſcendit ſuper fer-
uidum equum diſcordiæ amatorem & litis:qui gloriæ iactantia pectus habet repletum, &
E gaudet ad vocem tubæ: ſed ſedet ſuper aſinam tranquillitatis & pacis amicam. Non au-
tem vides in circuitu eius ſplendentes gladios: aut cætera ornamenta armorum terribi-
lium. Sed quid? Ramos frondentes, teſtimonia pietatis & pacis. Venit ergo manſuetus,
non vt propter potentiam timeretur:ſed vt propter manſuetudinem amaretur. Hæc Chry- *Myſticè.*
ſoſtomus. Myſticè *dicite* ô prædicatores *filiæ Sion*, id eſt eccleſiæ militanti: ſicut enim Hie-
ruſalem dicitur filia Sion, quia ab hoc monte ſicut à matre protegi videtur: ſic eccle-
ſia militans filia eccleſiæ triumphantis dicitur,quia ab ea ſicut à matre protegitur. *Ecce rex*
tuus venit tibi,id eſt ad vtilitatem tuam,non ſuam: *ſedens ſuper aſinam & pullum*, id eſt in præ-
cordiis vtriuſque populi: quaſi diceret,prædicate mundo aduentum Chriſti in carnem, vt
cognoſcatur & credatur, vt recipiatur & colatur. *Euntes autem diſcipuli*, tanquam veri
obedientes, non refutauerunt hoc officium vt paruum: ſed *fecerunt ſicut præcepit illis*
Ieſus, & adduxerunt aſinam & pullum: & impoſuerunt ſuper eos veſtimenta ſua, &

Ii

eum deſuper ſedere fecerunt. Sic quoque, vt dicit Baſilius, decet nos & infima opera plurimo A
cum affectu & ſtudio aggredi: ſcientes quòd quicquid intuitu Dei fit non eſt paruum, ſed
dignum regno cœlorum. Veſtimenta apoſtolorum, quibus turpitudo carnis cooperitur, &
ornata ſeſſio Domino paratur: apoſtolica inſtituta & exempla ac doctrinam virtutum ſi-
gnificant: quibus corda hominum inſtruxerũt, vt Deum habitatorem habere poſſent: qui-
bus receptis à Iudæis & Gentibus, ſedit in eis Chriſtus: quia niſi anima his inſtructa fuerit
Bernardus ſermo. 27. in cantica.
& ornata, Deum ſeſſorem habere non meretur. Vndè Bernardus: Domino quoque ſeſſuro
ſuper aſellum, veſtes ſuas diſcipuli ſubſtrauerunt: ſignificãtes ſaluatorẽ ſeu ſalutem nequa-
quam inſidere nudæ animæ: quam non videlicet veſtitam inuenerit doctrina & moribus
apoſtolorũ. Hæc Bernardus. Chriſtus ergo ſuper aſinam & pullum ſedit, propter veritatem
prædallegatæ prophetiæ, quæ hoc expreſſè dicit. Et primò ſedit ſuper aſinam: ſecundò poſt
aduentum turbæ de Hieruſalem, ſedit ſuper pullum: qui quia indomitus & laſciuus erat, & B
ſuper eum nemo adhuc ſederat, nec adhuc applicatus humanis vſibus fuerat, propter in-
quietudinem & inconſuetudinem forſan recalcitrabat: & ideo Chriſtus rex manſuetus de-
ſcendit: & deinde ſuper aſinam ſub iugo domitam iterum aſcendens ſedit. Hoc autem fa-
ctum eſt in figura, quia per aſinam ſignificabatur populus Iudaicus, qui ſub lege laborauer-
rat, & iugum legis traxerat, ac multis vinculis peccatorum alligatus erat: per pullum popu-
lus Gentilis, qui iugo legis ſubiectus non fuerat, nec quis eum iugo Domini coercuerat, ac
diuerſis dogmatibus & erroribus ſubditus erat. Ad hoc ergo Chriſtus veniebat, vt vtrumq;
populum ſibi per fidem catholicam ſubiugaret: ſedens autem primò ſuper aſinam, ſecun-
dò, ſuper pullum, deinde iterum ſuper aſinam: ſignificauit quia de Iudæis tranſiuit ad Gen-
tes: & iterum in fine mundi de Gentibus tranſibit ad Iudæos vt poſtquam plenitudo Gen-
tium intrauerit, omnis Iſraël ſaluus fiat. Hoc myſterium etiam notatur in delatione miſſa- C
lis à cornu ad cornu altaris. Vel ſecundum gloſam: Non ad literam ſuper vtrumque in tam
breui ſpatio ſedit, ſed ſpiritualiter intelligendum eſt, quia in præcordiis vtriuſque populi ſe-
Chryſoſto. hom. 37. operu imperfe. Math. 11. d Concordia euangeliſtarum.
det. Vnde & Chryſoſtomus: Sedet ſuper aſinam & pullum eius, vt & in Iudæis ſederet, &
in Gentibus. Sedere autem ſuper iumenta, eſt in præcordiis eorum habitare, vt dicat illis
Chriſtus: *Tollite iugum meum ſuper vos, & videte quia mitis ſum & humilis corde*. Non eſt autem
contrarietas quòd Matthæus dicit aſinam & pullum: cæteri autem tantum dicunt pullum,
quia vnus quandoq; dicit, quod alius tacet & prætermittit. Matthæus quidem ſcribẽs He-
bræis, Hebræorum eloquio rectè aſinam & pullum refert, ſimul Domino adductos: ſcie-
bat enim notitiam Dei venturam ad Iudæos & Gentes: ſed cæteri euangeliſtæ ſcribentes
Moraliter.
eccleſiæ Gentium Græco ſermone, ſolummodo mentionem pulli faciunt: quia quod gen-
tium ſalutem ſpecialiter reſpicit, attendũt. Moraliter per aſinam poteſt intelligi caro no- D
ſtra pigra, ſtolida, laſciua: ab anteriori debilis, id eſt ad ſpiritualia: à poſteriori fortis, id eſt ad
temporalia: per pullum carnalis affectus, & vanum deſyderium noſtrum quæ ligantur, id
eſt voluptatum illecebris irretiuntur, ſed ea ſoluere & ſubiicere debemus, vt Deus ibi ſe-
Pſal. 82. 1. Corint. 6.
deat: illique dicamus *vt iumentum factus ſum apud te*: onus laxa, & portabimus: & econuerſò
audiamus: *Empti eſtis precio magno, portate Chriſtum in corpore veſtro*: per illos ergo qui aſinam
& pullum ad Chriſtum deducebant, pœnitentes ſignificari poſſunt, qui carnem ſuam dant
Deo, per mortificationem: & animam, per contritionem: ſicut enim per aſinam caro, ſic
per pullum animus deſignatur. Ad oſtendendam ergo ſuam humilitatem & manſuetudi-
nem, Dominus non ſuper ſuperbum & feruidum: ſed humilis ſuper humile, & mitis ſuper
mite animal ſedit: quia non in ſuperbis & aſperis, ſed in humilibus & quietis tantum re-
quieſcit, non curru vel equis vtens, non ſcutiferos circonducens, ſed magnam vilitatem & E
Humilitas etiã in exterioribus habenda. Chryſoſto. hom. 67. in Math.
manſuetudinem hinc oſtẽdens. Ergo etiam in exterioribus neceſſe eſt vt humilitatem præ-
tendas, ſi Chriſtum ſequi deſideras in equitatura, in veſte, in cibo, in domicilio, & in omni
apparatu. Et ſecundum Chryſoſtomum, quia contingebat quoſdam infirmiores exiſten-
tes, ſubiugali opus habere, hic menſuram nobis ſapientiæ poſuit: monſtrans quòd ſuper
equos & mulos, aut hos iuncto ferri neceſſe non eſt, ſed ſufficit aſino vti, & vltrà non
procedere, & vbique eo quod neceſſitatis eſt contentum eſſe. Interroga autem Iudæos,
quis rex ſuper aſinam delatus intrauit Hieroſolymam? Sed non vtiq; alium habent dicere
quàm hunc ſolum. Hæc Chryſoſtomus. Vnde Dominus legitur alibi equitaſſe, vel mulum
Cõtra prælatorũ pompam.
aſcendiſſe: ſed modo tantum aſinaſſe: & tamen eadem hebdomada legitur morte turpiſſi-
ma condemnatus fuiſſe. Quid fiet de multis prælatis, qui cum equorum multitudine
equitant: & hoc de patrimonio crucifixi & bonis eccleſiaſticis? hoc enim eſt contra Chriſti
exemplum

A exemplum hîc eis oſtenſum. Item eſt contra illud Deuteronomij: *Cùm fuerit rex conſtitutus,*
non multiplicabit ſibi equos. Si non licet regi: quanto minus pontifici? Si non laico, quanto mi- *Deut. 17.*
nus clerico? Si nõ de redditibus proprij patrimonij: quãto minus de patrimonio crucifixi?
Sed non ſuperbiant qui equis vel curribus vehuntur: quia & ligna, & lapides, & aliæ res
viles plerunque ſic ducuntur. Vnde Chryſoſtomus. Quid tibi arrogas, & magna ſapis ô ho-
mo, quoniam excelſus ſuper equum veheris, quia te trahunt mularum quadrigæ? & quale
iſtud eſt: nam & ſaxa ita plerunque & ligna geſtantur. Speciosa veſte circundaris: ſed reſpi-
ce pro cultu veſtium virtutum decore fulgentem, & videbis te quidem putrefacto iam fœ-
no ſimilium, illum verò arbori admirabiles fructus ferenti, maximáque præbenti cernen-
tibus voluptatem. Hæc Chryſoſtomus: Conſpice nunc bene, & conſidera quomodo Do- *Humilitas*
minus mundi incedebat. Quanuis enim iuſtiſſimum foret eum honorari: honoris tamen *Christi.*
B tempore talibus dextrariis & phaleris vſus eſt: & in hoc ſuo honore honorabilem pompam
mundi non modicum vituperauit: non fuerunt hæc animalia ornata frenis, & ſellis deau-
ratis, & phaleris ſericatis, more ſtultitiæ mundialis: ſed quibuſdam vilibus pannis & funi-
culis: cùm tamen eſſet rex regum, & Dominus dominantium. In hoc ergo facto vtile hu-
militatis exemplum Dominus ſuis reliquit: ſed filij ſuperbiæ prohdolor parum hoc atten-
dunt. Vnde legitur, quòd cùm Heraclius Chriſtianiſſimus Imperator: reuertẽs à cæde Co-
droes regis Perſarum, per portam, per quam Chriſtus in die palmarum intrauit, in equo *Heraclius*
regio & ornamentis imperialibus decoratus ingredi vellet: repentè lapides portæ deſcen- *Hieruſalẽ*
derunt, & inuicem; quaſi vnus paries ſe clauſerunt: ſuper quo cunctis ſtupentibus angelus *ingrediens.*
Domini ſignum crucis in manibus tenens ſuper portam apparuit, dicens: Cùm rex cœlorũ
Chriſtus per hanc portam ad paſſionem intraret: non cultu regio, ſed humili aſello ingre-
C diens: humilitatis exemplum ſuis cultoribus dereliquit. his verò dictis angelus Domini
abſceſſit. Tunc Imperator lachrymis perfuſus, diſcalciatus, & vſque ad camiſiam ſpolia-
tus: crucem Domini accipiens, vſque ad portam humiliter baiulauit. Moxque lapides ad
ſuum locum redierunt, & intrantibus cunctis ingreſſum patefecerunt. Myſticè ſecundum
Remigium: Saluator noſter aſino ſedens Hieroſolymam tendit, quando eccleſiæ vniuerſa-
li, vel cuique animæ fideli præſidens, & eam in hoc ſeculo quaſi iumentum regit: & poſt hãc
vitam ad viſionem cœleſtis patriæ introducit.

ORATIO.

D *Domine Ieſu Chriſte, qui ad paſſionem ſpontaneus aduenisti: adueni & mihi miſero per gratiam in*
corde meo. Et qui me tunc reparaſti per crucem: iterum lapſum repara per eandem beatificam paſ-
ſionem. Largire mihi Domine vt in omnibus humilitatem & manſuetudinem cuſtodiam: ac tibi
carnem & ſpiritum totaliter ſubiiciam, & vt iumentum apud te fiam: quatenus in me ſedens, & me qua-
ſi iumentum regens, nunc ad intimæ pacis guſtum, ſupernéque pacis deſiderium ducas, & tandem ad eiuſ-
dem pacis viſionem introducas. Amen.

De glorioſa Domini ſuſceptione. CAPVT. XXVII.

ET cùm appropinquaret Ieſus ad deſcẽſum montis Oliueti, multi deſcen-
dentium cum eo, ex quibus plures de Hierico fuerant eum ſecuti, *ſubſter-* *Math. 21.*
nebant veſtimenta ſua in via: alij autem cedebant ramos virides *de arboribus* fructi- *Marci 11.*
E feris, quibus mon Oliueti conſitus eſt: *& ſternebant in ea*, vt viam ornarent, *Luc. 19. &*
& ne iumentum in lapidem offenderet, ne calcaret ſpinam, ne laberetur *Ioan. 12.*
in foueam. Mons enim Oliueti mons vberrimus eſt, & decorus, arboribus
plenus, & maximè oliuarum, à quibus & nomen accepit. Turba autem multa, quæ conue- *Oliueti*
nit ad diem feſtum in Hieruſalem de omnibus tribubus Iſraël: quia omnes tenebantur ve- *mons.*
nire in Hieruſalem in paſchali ſolemnitate: ac pueri, ac plebecula Hieroſolymorum, cùm
ſciuerunt Ieſum aduenire, *tollentes ramos oliuarum & palmarum, exiuerunt obuiam ei* reueren-
ter vſque ad montem Oliueti: & vt regem cum hymnis & canticis, ac veſtium ſuarum &
armorum ſtratione, ac lætitia magna eum honorificè ſuſceperunt: & ab illo loco vſque
Hieruſalem, cum hymnis & laudibus deduxerunt: canentes, gloria laus & honor ti-
bi ſit, rex Chriſte redemptor. Quod diuina diſpenſatione factum eſt, ad deſignandum
victoriam, quam Chriſtus erat in proximo habiturus, qua erat moriendo mortem ſupe-

raturus,& trophæo crucis de diabolo mortis principe triũphaturus. Hæc proceſſio in arca A
2. Reg. 6. fœderis præfigurata fuit, qua Dauid in iubilo deduxit. Poſt Lazarum ſuſcitatũ, & vnguentum ſuper caput Ieſu effuſum, odore famæ eius iam reſperſo in populo per circuitum, præſciens ipſe turbam obuiam ſibi venturam, aſcendit aſellum, vt inter applauſus occurrentium populorum miræ præberet humilitatis exemplum. *Miraculum ſummum.* Inter alia quippe Chriſti miracula, maximè miraculum auditum de Lazaro ad hanc deuotionem & honorificam obuiationem eos commouit: quia, ſecundum Auguſtinum, inter omnia miracula quæ fecit Dominus noſter Ieſus Chriſtus, Lazari reſuſcitatio præcipuè prædicatur. *Auguſti. tracta. 50. in Ioan.* Iſtud enim euidentius & mirabilius ſignum erat: & ideo vltimò ipſum reſeruauit, vt magis eorum memoriæ imprimeretur. Miraculis ergo trahebantur, qui verbis non mouebantur. Vbi Origenes: *Origenes tracta. 14. in Math.* Pulchrè autem turbas, laudantes Deum, ad deſcenſionem montis occurriſſe legimus, vt operatorem myſterij ſpiritualis ſignificarent ſibi veniſſe de cœlo. Vbi & Beda: Deſcendente B
Beda ĩ cap. 19. Lucæ. etiam Domino de monte oliuarum, turbæ deſcendunt, quia humiliato miſericordiæ authore, neceſſe eſt eos qui miſericordia indigent, eius veſtigia imitari. Cùm autem turbæ obuiantes perueniſſent ad Chriſtum, facta ſibi reuerentia præceſſerunt, aliis ſequentibus ipſum: & ſic erat Chriſtus in medio eorum. Vnde ſequitur: *Turbæ autem quæ præcedebant, & quæ ſequebantur clamabant, dicentes: filio Dauid oſanna*, quod eſt vox exultantium pariter & laudantium, vel obſecrantium: magis affectum indicans, quàm aliquam rem ſignificans: ſicut racha interiectio indignantis dicitur, nihil expreſſè deſignans. vnde ſecundùm vocem, neque Græcus, neque Latinus interpretari potuit: ſed ſecundum ſenſum interpretantur quidam ſaluifica, vel ſaluum me fac. Et eſt oſanna verbum Hebræum, ex corrupto & integro compoſitum. Dicitur enim oſanna, i littera ſubtracta, quaſi oſianna: oſi ergo corruptum, anna eſt integrum: oſi autem apud eos interpretatur ſalua, vel ſaluifica, vel ſaluum C
fac: & anna eſt interiectio obſecrantis, ſicut apud nos heu dolentis: nam ſicut apud nos à dolente dicitur heu, ſic apud illos ab obſecrante dicitur anna, & valet apud nos vtinam, quod eſt aduerbium optandi. Et ideo oſanna tantum valet, quantum vtinam ſaluemur, vel obſecro ſalua. Et quia hæc interiectio in Latino non habetur eloquio: poſuit pro ea noſter Hieronymus, obſecro. Vnde in Pſalmiſta. Vbi ſeptuaginta interpretes tranſtulerunt. *O domine ſaluum me fac*, in Hebræo ſcriptum eſt, anna Adonai oſianua. Quod inter-
Pſal. 117. pres noſter Hieronymus diligentius elucidans, ita tranſtulit: obſecro Domine, ſalua obſecro. Idem nanq; ſignat ô Domine, per ipſam interiectionẽ obſecrationis: quod, obſecro domine, per ipſum verbũ obſecrationis. Eſt ergo oſanna, quaſi oſianna, id eſt ſalua obſecro: & eſt vna dictio, vel duæ per ſubtractionem vnius literæ, & ſignificat quòd aduentus Chriſti ſalus ſit mundi: cui enim ſalua, ſiue ſaluifica, clamabant, vtiq; ſaluatorem credebant. Vnde D
& conuertendo ſermonem inter ſe, ſubiungit, dicentes *Benedictus*, id eſt glorioſus ſit: vel, ſe-
Beda ĩ cap. 11. Marci. cundum Bedam, Benedictus, id eſt ab omni peccato ſingulariter immunis, & immunes faciens: *qui venit* per carnis aſſumptionem, id eſt incarnatus eſt *in nomine Domini*, id eſt in nomine patris & à Deo patre miſſus ad explendum eius voluntatẽ, & ad glorificandum eum, quia filius non in nomine ſuo, ſed in nomine patris venit: eum glorificando, & in omnibus
Ioan. 5. operibus non ſuam, ſed patris gloriam quærendo. Vnde alibi: *Ego*, inquit, *veni in nomine patris.* In hoc ergo confitentur & laudant Domini aduentum: benedictio namque quæ fit à nobis, in Deo confeſſio ſola eſt: & laudatio bonorum, quæ præſtita ſunt ab eo. Benedictio verò quæ fit à Deo, in nobis impletur, dum eius beneficiis implemur. Vbi ſciendum quòd benedicere, eſt bonum dicere. Aliter autem Deus benedicit nobis: & aliter nos benedicimus Deo. Deus enim benedicendo nobis, beneficium nobis impendit, & bonos nos facit: nam ſuum dicere, eſt eius facere: quia ipſe dixit facta ſunt, nos autem benedicẽdo Deo, E
non eum bonum facimus, ſed tantummodo eius bonitatem confitemur & laudamus: dicere enim hominis, non eſt ſuum facere, ſed tantum fateri. Et addũt, *rex Iſrael.* In quo confitentur eius potentiam, tamen diminutè: quia credebant ipſum regnaturum temporaliter, & liberaturum eos à tributo: ipſe autem venit ad regnandum ſpiritualiter, & ad liberandum totum genus humanum à diabolo, quod erat maius illo. Ad literam ergo credebant quòd veniſſet regnaturus temporaliter ſuper eos in regno Dauid, & redempturus ipſos à ſeruitute Romanorum, & reſtituere regnum temporale quod à Romanis erat vſur-
Ioan. 18. patum. Cuius cõtrarium ipſe dixit coram Pilato: *Regnum meum non eſt de hoc mundo*: ſed, ſupplé, de cœlo: & ideo applaudebant ei tanquam ſuo regi. Vnde ſubiungunt, & benedictum, quod ſcilicet venit, regnũ patris noſtri Dauid: quod ſcilicet reſtitutũ eſt nũc in aduẽtu tuo:

quaſi

A quaſi dicerent, hoc eſt de quo dictum eſt: Dabit illi Dominus Deus ſedem Dauid patris eius. Regem verò eum in teſtimoniũ ſuæ damnationis vocauerunt: ex hoc enim patet, quòd *Luca 1.* proprium dominum occiderunt. Vbi Auguſt. Quid autem magnum fuit regi ſeculorum *Auguſti. tracta. 51. in Ioan.* regem fieri hominum? Non enim rex Iſraël Chriſtus ad exigendum tributum, vel ferro exercitum armandum, hoſtéſque viſibiliter debellandos: ſed rex Iſraël quòd mẽtes regat, quòd in æternum conſulat, quòd in regnum cœlorum credentes, ſperantes, amanteſq; perducat. Quòd ergo rex eſſe voluit Iſraël, dignatio eſt non promotio: miſerationis indicium, non poteſtatis augmentum: qui enim appellatus eſt in terra rex Iudæorum, in cœlis eſt dominus angelorum. Et iterum: Noli timere, illum agnoſce qui à te laudatur, & noli trepidare cùm patitur: quia ille ſanguis funditur, per quem tuum delictum deleatur, & vita redimatur. Hæc Auguſtinus. Deinde iterum verba conuertentes ad ipſum, repetunt *oſanna*, id
B eſt ſalua obſecro. Bis dicunt oſanna, quia ſaluator eſt Chriſtus ſecundum naturam vtramque: ſecundum diuinam, effectiuè: ſecundum humanam, meritoriè. Et ad ſciendum de qua ſalute intelligatur, determinant vbi ſe velint ſaluari: ſcilicet, *in excelſis:* id eſt, in cœleſtibus, non in infimis & terrenis. Salua in excelſis, qui prius ſaluabis ab inferis. Ecce duplex ſalus: *Salus duplex.* vna in liberatione pœnæ, alia in collatione gloriæ: vbi manifeſtè oſtenditur quòd aduentus Chriſti non tantum hominum, ſed totius mundi ſalus eſt, in cœlis & in terris, & terrena iungẽs cœleſtibus: *vt omne genu ſibi flectatur: cœleſtiũ, terreſtrium, & infernorum.* Chriſtus enim *Philippẽ. 2.* veniebat ad dandam ſalutem cœleſtem & æternam: & fortè licet ſublimitatem regni æterni & temporalis petebant, tamen neſcientes propheticè eum regem cœli & angelorũ prædicabant. Et hoc diuina ordinatione ſignificabatur verbis laudantium, cùm dicebant, *oſanna in excelſis:* quod eſt ſalutem æternam à Domino petere: licet hoc non intelligerent: ſicut
C & Caiphas dixit mortem Chriſti futuram pro ſalute mundi, licet non intelligeret quid diceret. Vbi Chriſoſt. Ex his ergo verbis colligimus, quòd Deus eſt: nam oſanna, ſaluos fac *Ioan 11.* interpretatur: ſalutem autem Deo ſcriptura attribuit. Et notandum, quia quòd dicitur in *Chryſoſto. hom. 65. in Ioan.* excelſis, ſignum eſt quòd in inferioribus non eſt ſalus, ſed multiplex periculum: ſed in excelſis, quæ ſola cœleſtia ſunt, ſalus ſine periculo inuenitur. Vel in hoc quod dicitur hîc, in *Salus in excelſis.* excelſis: ſignificatur per primum oſanna quòd Chriſtus eſt rex in terra vniuerſa per fidem & gratiam: & per hoc quòd hîc ad ſecundum oſanna additur, in excelſis, ſignificatur quòd non tantum in terris, ſed etiam in cœleſtibus Chriſtus regnat: quia per ipſum ea quæ in cœlis & in terris ſunt reſtaurantur. Conſideranda eſt autem, iuxta ordinem perſonarum, qua- *Officia Domino exhibita ab Apoſtolis.* litas meritorum. Qui enim veſtimenta ſua ſuper aſinam impoſuerunt; vt Ieſus mollius ſederet, apoſtoli fuerunt: qui ſua doctrina mentes hominum, vt habitaculum Dei eſſent,
D præparauerunt. Per iſtos ſignificari poſſunt, qui per ſuas exhortationes animam erudiunt, à peccatis abſtrahunt, virtutibus ornant & cõponunt, vt ſic ibi Dominus ſedeat, & quieſcat. Qui autem veſtimenta in via ſtrauerunt, ne pes aſinæ impingeret, ſancti martyres ſunt: qui dum corpora ſua, animarum videlicet tegumenta, propter Deum ad ſupplicia tradunt, & proprio ſe carnis amictu exuunt, quaſi veſtimenta ſua ſternunt: iter ſimplicioribus ſuo ſanguine oſtendẽtes, per quod ad cœleſtem Hieruſalem peruenire poſſint. In via deniq; veſtimenta ſternunt, qui exempla martyrum ſecuti, corpora ſua per abſtinentiam edomant, vt *Veſtimẽtorũ ſignificatio.* Domino iter ad mentem parent, vel exempla bona ſequentibus præbeant: quia ergo veſtimentum animæ, eſt corpus: hoc veſtimentum ſubſternimus, aut per martyrium, aut per ieiunium, aut etiam per boni operis exercitium & exemplum, aut per continentiæ propoſitum. Vel veſtimenta animæ diuerſorum colorum, ſunt varietates diuerſarum virtutum:
E quæ tunc in via ſternimus, quando ea in exemplum aliis præbemus. Felix illius anima, cuius virtutes confundunt & extingunt in aliis vitia contraria. Veſtimenta etiã, ob aduentum Chriſti, in via ſternere, eſt antiquam conuerſationem peccati deponere. Qui verò ramos de arboribus cædebant, & ſternebant in via, vt iter aſinæ planum & decorũ redderent: ſancti confeſſores ſunt: qui dum verba & ſententias, vel exempla patrum præcedentium de ſcripturis carpentes, in via Dei, ad auditoris animum venientis, humili prædicatione ſubmittunt, quaſi de ſpiritualibus arboribus ramos cædentes, cœleſtis patriæ iter decorãt. Vel per illos qui ramos oliuæ ferebant, ſignificantur qui circa opera miſericordiæ ſe exercitãt: *Bernardus ſermone 1. in Ramis palmarũ.* oliua enim, Dei miſericordiam ſignificat. Et per illos qui ramos palmarum ferebant, ſignificantur qui circa victoriam tentationum intẽdunt: palma enim victoriam deſignat. Norat autem Bernardus, hîc triplex obſequium Chriſto exhiberi. Primum quidem à iumento, *Obſequiũ triplex.* cui Dominus inſidet. Secundum, ab his qui veſtimenta in via proſternunt. Tertium, ab his

qui ramos de arboribus cædunt. Prælati ramos de arboribus cædunt, cùm de fide & obedientia Abrahæ, de caſtitate Ioſeph, de manſuetudine Moyſi, cæterorúmque ſanctorum virtutibus prædicant. Seculares verò homines veſtimenta proſternunt in via, cùm expendunt Chriſti obſequium, non ſiquidem corpora, ſed quæ adiacent & neceſſaria ſunt corporibus, quaſi veſtiméta: cùm eleemoſynas largiuntur de terrena ſubſtantia. Religioſi ſunt iumentum, iuxta apoſtolum, glorificantes & portantes Dominum in corpore ſuo. Hi ſunt qui dicere poſſunt, vt iumentum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum: omnes reliqui ex eo quod abundat ſibi mittunt, & quaſi ſine labore obſequuntur Domino: ſolum verò iumentum ſemetipſum exponit eius obſequio. Omnes tamen (ſi ſuo quiſque fideliter intentus fuerit miniſterio) proculdubio in proceſſione ſunt ſaluatoris, & cum eo in ſanctam ciuitatem ingrediuntur. Tres enim propheta vidit ſaluandos: Noe, in arcæ fabricam ramos cædentem: Iob, huius mundi ſubſtantiam bene diſpenſantem: Danielem, in vili eduho & labore abſtinentiæ factum quaſi iumentum. Cui autem in illa proceſſione ſit Ieſus propinquior: cui de tribus ordinibus ſit ſalus vicinior: facilè credo quiſque poteſt aduertere. Hæc Bernardus. Turbæ autem præcedentes & ſequentes vtriuſque teſtamenti ſignificant fideles, vna voce clamantes. Præceſſit quippe Iudaicus populus, ſecutus eſt Gentilis: & quia omnes qui fuerunt, vel ſunt fideles, in Chriſtum mediatorem Dei & hominum crediderút & credunt: & qui præeunt, & qui ſequuntur, clamant, ſalua nos obſecro. Vnde Beda: Sed qui præibant, & qui ſequebantur, clamabant, oſanna. Oſanna autem Lingua latina, ſalua nos dicitur: ab ipſo enim ſalutem & priores quæſierunt, & præſentes quærunt: & benedictum qui venit in nomine Domini confitentur: quoniam vna ſpes, vna fides eſt præcedentium atque ſequentium populorum: quem enim priores noſtri ex Iudaico populo crediderunt, atque amauerunt venturum: hunc nos & veniſſe credimus & amamus, eiusq; deſiderio accendimur, vt eum facie ad faciem contemplemur. Vnde & Chryſoſt. Qui præcedebant, ſeniores erant: id eſt, patriarchæ & prophetæ cæteriq; ſancti, qui ante aduentú Chriſti de aduentu eius & prædixerunt, & cognouerunt. Sequentes autem, iuniores id eſt apoſtoli, martyres, cæteriq; doctores, qui poſt aſcenſum Chriſti de reſurrectione eius, & de aſcenſu, vel de operibus eius prædicauerunt & prædicãt. Et diuerſis quidem in temporibus fuerunt, tamen in omnibus vnus exultationis ſpiritus fuit. Et illi quidẽ prophetantes, de Chriſto venturo clamauerunt: *Benedictus qui venit in nomine Domini*: iſti autem laudantes clamant de aduentu Chriſti, iam adimpleto oſanna, & cætera. Hæc Chryſoſto. Facta etiam Chriſti, quia quaſi media inter facta veteris teſtamenti & noui ſunt, ideo tam turba quæ præcedebat, quàm ea quæ ſequebatur, eum laudabat: inquantum facta Chriſti ſunt regula & exemplar eorum, quæ in nouo teſtamento fiunt, & quæ à patribus veteris teſtamenti præfigurata ſunt. Vnde etiam Bernardus: Præcedebant aliqui, & viam Domino parabant: ipſi ſunt qui viam parant Domino ad corda veſtra, qui vos regunt, & dirigunt veſtros greſſus in viam pacis. Alij ſequebantur, & hi ſunt qui propriæ inſcientiæ conſcij, deuotè ſequuntur, & adhærent ſemper veſtigiis præcedentium. Erant quoque diſcipuli tanquam domeſtici lateri eius adhærentes: ipſi ſunt qui in clauſtris ſoli deo viuunt, ſemper adhærentes ei: & eius bene placitum conſiderantes. Hæc Bernardus. Per iſtos etiam qui clamabant, dicentes: oſanna filio Dauid: & cætera, ſignificantur contemplatiui, qui magis deuotioni per orationem ſunt intenti. In præmiſſis ergo inſtruemur vt operibus & officiis, quæ nobis magis competunt inſiſtamus: non enim omnibus omnia competunt: & ideo in iſta proceſſione Chriſti, non vnus omnia faciebat, ſed alij aſinam & pullum adducebant: alij veſtimenta ſua eis imponebant: alij veſtimenta in via ſternebant: alij ramos cædebant, alij iubilabant: & ideo vnuſquiſque illud officium debet aſſumere, ad quod videt magis idoneum ſe eſſe. Surge igitur ſaluatoris filia, tanquam vna de filiabus Hieruſalem, intuens regem Salomonem in honore, quem ſibi mater ſynagoga in eccleſiæ naſcentis miniſterium reuerenter exhibuit, vt inſidentem aſelli tergo vniuerſorum Dominum, velut cum ramis oliuarum, atque palmarum pietatis operibus, virtutúmque triumphis iugiter comiteris. Vnde Anſelmus: Inſidentem aſello cœli & terræ Dominum comiteris: tantáque fieri pro te obſtupeſcens puerorum laudibus tuas inſeras: clamans & dicens, oſanna filio Dauid: benedictus qui venit in nomine domini. Quòd populus Chriſto cum laudibus obuiauit, hoc olim per regem Dauid præfiguratum fuit: cui populus poſt cædem Goliæ obuians laudes exhibuit. Dauid Chriſtum præfigurauit: qui Goliam, id eſt diabolum aduerſarium noſtrum ſuperauit: Hieruſalem viſio pacis interpretatur: per quam fidelis anima deſignatur: ad hanc ſaluator

Margin notes: 1. Corin. 6. — Pſal. 72. — Tres ſaluandi. — Beda i cap. 11. Marci. — Præeuntes & ſequentes Chriſtũ. — Chryſoſto. hom. 37. operis imperfe. — Facta Chriſti media. — Bernardus ſermone 2. in Ramis palmarum. — Cantic. 3. — Figura in Dauid. — 1. Reg. 18. — A — B — C — D — E

A ſaluator noſter omni hora paratus eſt venire,& nos ei in occurſum per contritionem debemus ire. Cui etiam laudes decantamus, quando peccata noſtra in cōfeſſione recitamus: & ramos palmarum in manibus portamus: quando corpora noſtra in ſatisfactione caſtigamus: inſuper & veſtimenta noſtra in via ſternimus, quando temporalia pauperibus erogamus: & cum floribus ipſum honoramus, quando miſericordiæ operibus,& diuerſis virtutibus nos ornamus. Chriſtum Ieſum, qui venit in nomine Domini benedicimus, quando pro beneficiis nobis collatis gratias agimus. Regem eum,& Dominum proteſtamur: ſi omnia opera noſtra cum timore Dei,& reuerentia operamur. *Phariſæi ergo* inuidia concitati: *dixerunt ad ſemetipſos*, id eſt inter ſe & adinuicem. *Videtis quia nihil proficimus*: laborando & faciendo contra eum. *Ecce mundus totus poſt eum abit*, ſermo eſt hyperbolicus, ad exprimēdum quòd multi ſequebantur Chriſtum: prophetabant, ſed neſcientes: per hoc enim ſignificatur quòd totus mundus erat eum ſecuturus. Hoc quidem ſecundum Auguſtinum, *Auguſti. tracta. 51. in Ioan.*

B eſt verbum Phariſæorum inuidentium vt dicant, *nihil proficimus*, ſcilicet in malitia noſtra non valentes impedire eum: & ſecundum eundem, Quid mirum & quid inuidet cæca turba, quia poſt eum abit mundus, per quem factus eſt mundus? Chryſoſtomus autem vult, quòd hæc ſunt verba Phariſæorum credentium, tamen occultè, propter metum Iudæorū: & quòd dicunt hoc vt retraherent eos à perſecutione Chriſti: ac ſi dicerent, quantumcunque inſidiamini, tanto hic augetur,& gloria eius intenditur. Quid ergo non diſiſtitis à tātis inſidiis? quod quidem quaſi idem eſt cum conſilio Gamalielis: de quo habetur in actibus. *Et quidem de turba Phariſæorum*, ex inuidia quam contra ipſum conceperant, deuotionem populi ad ipſum, videre & laudem eius audire non valentes, *dixerunt ei: Magiſter increpa & cohibe diſcipulos tuos*,& turbas te laudantes. Magiſtrum vocant, quem tamen ipſi docere volunt: quaſi dicerent, Si tu iuſtus & bonus eſſes, talem applauſum ſuſtinere non deberes. Vileſcat in ore tuorum laus tua: ideo eos increpa. Vbi Beda: Mira Iudæorum dementia, quem magiſtrum appellandum non dubitant, quia vera docentem nouerant, huius ipſi diſcipulos quaſi melius edocti redarguendos autumant: eúmque corrigere quos inſtituit ſuadent, quem ſignis approbantibus Deum clareſcere vident. Hæc Beda. Dolebant iſti de laudibus Chriſti. Et primò de hoc, quòd turbæ dicebant ipſum benedictum, cùm ipſi reputarent eum peccatorem. Secundò quia turbæ dicebant eum regem, cùm ipſi reputarent eum valde ignobilem. Tertiò, quia turbæ dicebant eum veniſſe in nomine Domini, cùm ipſi reputarent eum non eſſe à Deo, vel miſſum ab eo. *Quibus ipſe reſpondit* & prophetizando de futuro ſe rationabiliter excuſauit. *Dico vobis, quia ſi hi tacuerint, lapides clamabunt*. Quod & factum eſt. Nam quem homines vel timore, vel perfidia confiteri trepidabant: hunc duriſſima etiam elementa apertè prædicabant. Crucifixo enim Domino diſcipulis,& notis eius præ timore repreſſis: & laudem Chriſti tacentibus, terra mota, petræ ſciſſæ,& monumenta aperta, quaſi perhibentes teſtimonium ſanctitatis ipſius Chriſti morientis, eum Deum & totius mundi Dominum clamabant & proteſtabantur. In quo apparet duritia Iudæorum & hominum, quia elementa compatiuntur creatori ſuo,& recognoſcunt eum. Vel myſticè *ſi tacuerint hi*, id eſt Iudæi, *lapides* id eſt Gentiles ad modum lapidis duri *clamabunt* laudes Chriſti: quod factū eſt mortuo Chriſto: quia Iudæis mutis factis à laude eius, Gentiles qui duri, ſteriles,& infructuoſi erant: ac ligna & lapides adorabant, ad Chriſtum conuerſi ipſum laudabant & prædicabant: quia Centurio & alij, qui erant cum eo, viſis tot ſignis ſanctitatem Chriſti confeſſi ſunt, dicentes: Verè filius Dei erat iſte: verè hic homo iuſtus erat: quotidie Gentiles clamant,& in Chriſti virtute laudare non ceſſant, Iudæis ex magna parte cæcatis,& laudem Chriſti tacentibus. Vel moraliter *ſi tacuerint hi*, id eſt clerici: *lapides*, id eſt layci *clamabunt* & Deum bonis operibus laudabunt, quod etiam quotidie in pleriſque videmus impleri. Sed illi qui Chriſtum cum tanto triūpho ſuſceperunt: non diu poſt contraria in eo fecerunt. Turba enim mobilis eſt,& more fluctuum & ventorum mouetur: quem modo veneratur: cōtra eum poſtea clamat & inſurgit. Vnde Bernardus? Ab eodem populo, in eodem loco,& ipſo tempore, paucis diebus interpoſitis: primò cum tanto triumpho ſuſceptus, poſtea crucifixus eſt. O quàm diſſimile eſt, tolle tolle crucifige eum: &, benedictus qui venit in nomine Domini, oſanna in excelſis: quàm diſſimile, rex Iſraël: &, non habemus regem niſi Cæſarem: quàm diſſimile, rami virentes,& crux: flores,& ſpinæ: cui prius veſtimenta proſternebantur aliena, ecce ſuis exuitur,& ſors mittitur ſuper ea. Væ tibi amaritudo peccatorū noſtrorum, propter quæ diluenda tanta amaritudo neceſſaria eſt. Hæc Bernardus. Et quamuis Chriſtus ſæpe Hieruſalem

Chryſoſto. hom. 65. in Ioannem.

Acto. 5. f

C

Beda 7 cap. 19. Lucæ.

Dolor Iudæorum.

D

Marci 15.

E

Mobilitas turbæ.

Bernardus ſermo. 2. in Ramis palmarum.

aſcenderit,nunquam tamen aliquem honorem ſibi exhiberi voluit,niſi modo cùm ad paſ- A
ſionem iuit:vt ex hoc detur intelligi quòd in morte ſanctorum non eſt dolendum , ſed po-
tius gaudendum & quod ſua paſſio erat ſibi in gaudium,& in magnum feſtum·& perſecu-
tiones propter Chriſtum debemus gaudenter appetere,mundanos autem honores vitare:
ſicut fecit ipſe qui regium honorem fugit,& ad locum paſſionis gaudẽter acceſſit. Sed cur
Chriſtus vadens ad mortem,tantum honorem recipere voluit,cùm aliâs honorem regium
Honorē cur moriturus ſuſcepit Chriſtus. reſpueret? Ad quod dicendum,quòd hoc ideo fecit vt ſe non meritum pati demonſtraret:
& vt ille qui eſt in magnis honoribus vel diuitiis conſtitutus, ſemper memoriam mortis
habeat:quia vadit ad mortem,& nihil hinc præter ſaccum portabit ſecum: & qui tenet
corpus ſuum in delitiis & ornatibus,cogitet quia vadit ad mortem, vbi vermes corpus co-
Ioan 6. medent & lacerabunt.Item vt doceret quòd regnum ſuum de hoc mundo non eſſet, ad
Beda ī cap. 11.Marci. quod profecto triumpho paſſionis & gloria reſurrectionis peruenit. Vnde Beda: Legimus B
in euangelio Ioannis,quia refectæ de quinque panibus & duobus piſcibus turbæ,voluerũt
rapere Ieſum,& conſtituere eum regem:ſed ne hoc perficere poſſent,ipſe in montem fu-
giendo prædicauit.Nunc autem vbi paſſurus Hieroſolymam venit,non refugit eos qui ſe
regem faciunt:qui agmine glorifico,& hymnis Dei filio ac rege dignis,ad ciuitatem regiã
ducunt:non reprimit voces eorum,qui regnum patriarchæ Dauid in eo reſtaurandum, &
priſcæ benedictionis dona recuperanda conciitunt:vt quid ergo quod prius fugiendo de-
clinauit,modo libens amplectitur:regnùmque quod adhuc victurus in mundo ſuſcipere
noluit,iam exiturus per paſſionem crucis de mundo,non negauit ſuſcipere : niſi vt apertè
doceret,quia non temporalis & terreni in terris,ſed æterni in cœlis rex eſſet imperij, ad
quod profecto regnum per contemptum mortis,& gloriam reſurrectionis, & triumphum
Math.28. aſcenſionis perueniret:hinc eſt enim quòd poſt reſurrectionem apparens diſcipulis , ait: C
Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra:& cætera eiuſdem loci.Hæc Beda.

ORATIO.

GEnerale gloriæ ſignum Domine feciſti,quando ante ſex dies Paſchæ veniens in Hieruſalem , tuæ clementiæ & ſerens vultus gloriam reuelaſti,vt occurrerent tibi obuiam turbæ,cum floribus & palmis lætantes:& quam videbant maieſtatem confitentes,dicendo oſanna filio Dauid: benedictus qui venit in nomine Domini.Precor & obſecro Domine,per ſacramenta & opera tua , noli me reprobare à pueris tuis:ſed oſtende mihi lumen gloriæ tuæ:vt repleatur os meum tua laude , & cantem gloriam tuam tota die. Amen.

D

De fletu Domini ſuper Hieruſalem,& ingreſſu in eam.
CAPVT. XXVIII.

Lucæ 19. Math.21. COmmiſcuit autem Dominus cum prædicta lætitia & fletum: nec ſuæ miſe-
rationis oblitus,cùm turba depromeret canticum,ipſe ſuper excidium ci-
uitatis aſſumpſit lamentum:miſerebatur enim eorum qui omnes homi-
nes ſaluari vult:quod nobis non patuiſſet : niſi per aliquod humanum ſi-
gnum euidens fieret. Effuſæ enim lachrimæ ſunt ſignum triſtitiæ: vnde i-
ſtud euangelium in menſe Auguſto decantatur :quia ciuitas Hieruſalem
in iſto menſe prius à Nabuchodonoſor:deinde à Romanis deſtructa fuiſſe inuenitur . Fle-
uit etiam,& tanto honore ſibi exhibito lachrymas voluit commiſcere,vt oſtenderet,quia E
humana lętitia citò in fletum conuertitur:& quòd omnia gaudia & honores mũdi lachry-
mis,& doloribus ſunt admixta.In cœlo quidem ſunt omnia pura:in mundo omnia mixta:
in inferno omnia lugubria:id eſt,flebilia:vel lutulenta,id eſt luto plena,ſordida,vel fœtida.
Item ad dandum exemplum prælatis,quòd quando aſſumuntur ad honores, pro cura po-
puli potius debent flere ſuam imperfectionem,& populi defectionem , quàm gaudere de
ſublimationę temporali.Item vt lætitiam mundanam ſalubri triſtitia temperemus: eſt e-
nim mundana lætitia,ſicut vinum purum,quod citò inebriat , niſi temperetur meditatio-
ne mortis,vel recordatione aduerſi futuri. Vnde Eccleſiaſticus:In die bonorum,ne imme-
Eccli.11. mor ſis malorum.*Vt ergo appropinquauit*,non ſolum corporis greſſu,ſed etiam compaſſionis
affectu,*Hieruſalem*,in qua diu viguerat cultus diuinus : *videns* non tantum oculo corporis
ciuitatem,& exteriorem eius pulchritudinem:ſed etiam oculo diuinitatis ipſam impiam ci-
uitatem

A uitatem in ſuam necem conſpirantem, præuidens eius caſum & ſubuerſionem, non de ſua morte, quam illi machinabantur: ſed de illius ruina & perditione: *fleuit*, ſcilicet fletu compaſſionis *ſuper illam*: tum propter mala culpæ, quæ ibi multiplicata fuerant: tum propter mala pœnæ, quæ ſuper ciuitatem & populum futura imminebant, *dicens: Quia ſi cognouiſſes*, ſcilicet ea quæ ego ſuper te ventura cognoſco, *& tu*, ſcilicet fleres mecum ruinam tuam, quæ modo exultas: ſicut ego, inquit, fleo qui omnia video, & futura cognoſco: ſic & tu fleres, ſi nunc ventura videres: quæ modo, quia neſcis quod imminet, exultas: quia fons pietatis erat, lachrymas continere non poterat: nec ædificia planxit parietũ, ſed ſubuerſionem animarum. Cur verò modo exultat, oſtenditur cùm ſubditur: *Et quidem in hac die tua*, id eſt in hac tua proſperitatis claritate, & in hoc modico tempore tibi proſpero, in quo facies voluntatem tuam: aſſunt tibi ea *quæ ad pacem tibi ſunt*: non pectoris, nec æternitatis, ſed temporis ſolum & modico tempore duraturam: & ideo nunc gaudes, quia imminentia non
B vides. Cùm enim ſe carnis voluptatibus daret, & ventura non proſpiceret: in die ſua quæ ad pacem ei eſſe poterant, habebat. Eſt namque mundana pax, quam diligunt impii, vt ſine timore peccent, & liberè ſuis voluptatibus vacent: de qua in politicis dicitur, quòd rubiginem contrahunt, ſicut ferrum pacem ducentes. Et attende quia tempus proſperitatis ſignificat hic nomine diei ſingulariter: Poſtea verò dies aduerſitatis pluraliter, quia modica fuit proſperitas in comparatione aduerſitatis. Cur autem bona præſentia ad pacem habuerit, manifeſtatur cùm ſubiungitur. *Nunc autem* quaſi modico præſenti tempore proſperitatis & pacis *abſcondita ſunt ab oculis tuis*, tam corporalibus, quàm ſpiritualibus, ſcilicet mala, quæ ventura ſunt tibi: præſens enim proſperitas facit ne conſideretur & præcaueatur futura aduerſitas: cito autem manifeſtabuntur & in breui, quia gaudium hypocritæ inſtar
C eſt puncti. Si enim à cordis eius oculis mala imminentia abſcondita non eſſent, ſic læta in præſentibus proſperis non fuiſſet. Cuius pœna, quæ de Romanis principibus imminebat: adiuncta eſt, cùm dicitur. *Quia venient dies*, tribulationum *in te*, id eſt contra te: *& circundabũt te inimici tui*, ſcilicet principes Romani *vallo* & circuitu, ſcilicet concatenatura de lignis & palis facta: & hoc factum fuit in vindictam, quia caput Chriſti Iudæi circundederunt ſpinea corona: *& circundabunt te*, ſua potentia corporali, & hoc in vindictam: quia Iudæi circundederunt Chriſtum horto cum gladiis & fuſtibus: *& coanguſtabunt te vndique*, ſcilicet concludendo, & prohibendo introitum & exitum, ita vt nulla ſit euaſionis via tanta autem fuit ciuitatis anguſtia, vt carnes filiorum manducarent: & hoc in vindictam, quoniã ſitienti Chriſto acetum in cruce dederunt. *Et ad terram proſternent te*, turres & loca munitiora diruendo: & cuncta ædificia ad terram deiiciendo: & hoc in vindictam, quia corpus Chriſti
D mortuum oportuit ſepeliri in terra *& filios tuos*, id eſt Iudæos qui in te ſunt geniti, ſeu habitatores tuos *proſternent* ad terram: aliquos occidendo, aliquos captiuando: & hoc in vindictam, quia Chriſti filios Apoſtolos perſecuti ſunt: *non relinquent in te lapidem ſuper lapidem*, ſcilicet funditus euertendo: & poſt omnia in perpetuum ſunt diſperſi, quia noluerunt ſub alis Chriſti in fide eccleſiæ congregari. Cui etiam ex qua culpa fuerit pœna illata, ſubiungitur *eo quòd non cognoueris*, quia malitia & inuidia excæcante, cognoſcere noluiſti *tempus viſitationis tuæ*: id eſt, mei aduentus in carnem: veni enim viſurus, & ſaluaturus te: quod ſi cognoſceres, & in me crederes, eſſes pacata Romanis, & ab omnibus erepta periculis. Si enim tẽpus gratiæ in aduentu Chriſti cognouiſſet, Chriſto crediidiſſent, nec ſupradictas, calamitates ſuſtinuiſſent: ſicut omnes qui in Chriſtum crediderunt, tunc euaſerunt. Secundum ſenſum allegoricum, ciuitas hæc eſt eccleſia, quæ tempore Antichriſti, ſic anguſtiabitur & *Allegoricus ſenſus.*
E proſternetur, quòd pauci audebunt ſe Chriſtianos confiteri: quam eccleſiam Chriſtus viſitat, quandocunque ad bonum eam excitat. Sed eccleſia pro maiori parte non cognoſcit hoc cum effectu: propter quod Antichriſti perſecutio ſuper eam venit, ad purgationem electorum, & damnationem reproborum. Secundum verò ſenſum moralem, iſta ciuitas *Moralis.* eſt anima peccatoris, ſuper quam flet Chriſtus fletu compaſſionis. Si verò conſideraret anima ſtatum ſuæ culpæ, & quem ſtatum pœnarum in futuro expectet: ipſa cum Chriſto ſemetipſam plangeret. Sed peccati delectatio tollit mortis repentinæ conſiderationem: diſtricti iudicij timorem, & pœnarum inferni anxietatem: quæ vallatur in morte, & anguſtiabitur à ſpiritibus malignis, vt euadendi aditum inuenire non poſſit: & eius filij proſternentur, id eſt cogitationes quibus promittebat ſibi longam vitam, honores, diuitias: & huiuſmodi fruſtrantur: & non relinquetur in ea lapis ſuper lapidem, quia omnis ab illa cogitationum ſuarum conſtructio diſſipabitur, eo quòd non cognouerit tempus viſitationis ſuæ;

Pax mundana.

Dies cur ſingulariter & pluraliter dicitur.

cùm Dominus eam inuitaret ad emendationem vitæ. Vnde ſecundum Gregorium, quòd A
Gregorius hom. 39. in euang. iuxta hiſtoriam Dominus ſemel egit, hoc quotidie per electos ſuos in eccleſia agit: plangit
enim reprobos qui neſciunt cur plangantur: ſed in malis exultãt & lætantur: qui ſi dãmna-
tionem ſuam, quæ eis imminet, præuiderent: ſemetipſos cum lachrymis electorum plan-
gerenr, qui in peruerſitate ſua diem ſuam hic habet cum pace, quia tranſitorio gaudent in
tempore, & nulla venturæ pœnæ terrentur formidine. Supplicia autem ſequentia: nunc ab
oculis eorum abſcondita ſunt. Quia futura quæ temporalem lætitiam perturbanr præui-
dere refugiunt. Vnde & ſi qua eſt præſentis remporis, ita eſt agenda lætitia, vt nunquam a-
Viſitatio Domini. maritudo ſequentis iudicij recedat à memoria. *Venient autem dies*, quando ad vltionem &
ſupplicia ducentur. *Quia non cognouerunt tempus viſitationis ſuæ.* Peruerſam enim animã Deus
viſitat quotidie præcepto, aliquando flagello, aliquando verò miraculo: vt & vera quæ neſ-
ciebat, audiat: & aut dolore compuncta redeat, aut beneficiis deuicta, malum quod fecit B
erubeſcat. Sed quia ſuperbiens contemnit, & viſitationis ſuæ tempus non cognoſcit: illis in
extremo vitæ inimicis traditur: cũ quibus in æterno iudicio damnationis perpetuæ ſocie-
rare colligatur: vnde cogitandum valde eſt, quantum erit nobis terribilis hora noſtræ reſo-
lutionis, qui pauor mentis: quanta tunc omnium malorum memoria, quæ obliuio tranſa-
ctæ fœlicitatis, quæ formido & conſideratio iudicis. Quid ergo eſſe nobis de præſentibus
ad delectationem debet? quando ſimul cunctis tranſeuntibus non valet tranſire quod im-
minet, quando & hoc funditus finitur, quod diligitur: & illud incipitur, vbi dolor nunquam
finitur. Præter hanc ſententiam Gregorij, poſſunt prædicta & aliter accipi: nam moraliter
in culpa peccator primo vallatur, per hoſtis ſuggeſtionem exreriorem. Secundò circunda-
tur, per interiorẽ carnis impulſionẽ. Tertiò coanguſtatur, per delectationis inflãmationẽ.
Quartò ad terrã proſternirur, per cõſenſum interiorẽ. Quintò filij occidũtur, per operũ bo- C
norũ mortificationẽ. Sextò omnino diruitur, per peccati perpetrationẽ exteriorẽ. In pena
Pœna peccatoris. verò, primò vallatur per exteriorẽ tribulationẽ. Secũdò circundatur, per proprij corporis
infirmitatem. Tertiò anguſtiatur, per animi & conſcientiæ anxietatẽ. Quartò ad terrã pro-
ſternitur, per ſalutis deſperationem. Quinto filij occiduntur, per propinquorum dolorem
& deſolationem. Sexrò totaliter euertitur, per mortem. In morte quoque vallatur & cir-
Dæmonum in morte tẽtatio. cundatur à dæmonibus: coãguſtatur à peccatis: dæmones enim omnia peccata non ſolum
operis, verumetiam locutionis & cogitationis ad memoriam ſibi reuocant: vt ad deſpera-
tionem trahant: tunc etiam ad terram proſternitur, quia corpus incineratur, & anima in
infernum detruditur: & filij, id eſt opera vel imitatores eius, vt ſinr ſecum in pœna, ſicut
fuerunt in culpa: & lapis ſuper lapidem non relinquitur, id eſt, cogitatio ſuper cogitationẽ,
quæ contra eum non adducatur. Quia ſecundum Gregorium, Ab anima peruerſa omnis D
Gregorius hom. 39. in euang. conſtructio cogitationum diſſipatur: tunc enim vt in Pſal. dicitur: *Omnes cogitationes impio-
rum peribunt*: & omnes machinationes ceſſabunt. Fleuit ergo nunc bonus Dominus Ieſus:
Pſal. 145. ſed & pro ſummæ pietatis dulcedine reſeranda, ipſe fons totius miſericordiæ non ſolum
ſemel ſed pluries fleuit, & ex illis piiſſimis oculis ad omnium expiationem peccatorum
lachrymarum fluenta vberrimé manando effudir. Legitur enim Dominum Ieſum fle-
uiſſe. Primò ex infantuli neceſſitate, in nauitate: ſecundum illud Sapientiæ: *Primam vocem
Fletus Chriſti. ſimilem omnibus emiſi plorans.* vnde cantat eccleſia: Vagit infans inter arcta poſitus præſepia.
Secundo, ex immenſo amore, in Lazari ſuſcitatione, ex nimia compaſſione. Terrio, in hac
Sapien. 7. ſolenni proceſſione. Quartò, ex intimo dolore, in ſua paſſione preces cũ lachrymis offerẽs
ad Deum. Hec ſunt quatuor flumina de paradiſo egredientia, ad totius mundi ablutionẽ,
Ioan. 11. refrigerationem, potationem, & fœcunditatem. Hi quatuor fletus ſaluatoris poſſunt refer- E
ri ad quatuor ſpecies fletus, quæ quaſi quaruor fluuij paradiſi animam irrigant & fœcun-
Hebr. 5. dans. Primus eſt fletus, pro incolatu preſentis miſeriæ. Secundus eſt fletus compunctionis.
Tertius, compaſſionis. Quartus, pro dilatione patriæ. Primam fletus ſpeciem, ſignificat fle-
tus infantiæ ſaluatoris. Vnde Auguſtinus: Puer qui naſcitur incipit à ploratu, lachrymę ſunt
Auguſti. ſermo. 26. de verbis Apoſtoli. teſtes miſeriæ: nondum loquitur, & iam prophetizat. Fletus in cruce, ſignat fletum com-
punctionis, quem debent habere illi qui ſunt in cruce pœnitentiæ. Vnde Auguſtinus: Sciat
ſe culpabiliter durum, qui deflet mortem amici, vel damna rei temporalis, & dolorem pec-
cati non oſtendit in lachrymis. Fletus ſuper deſtructione ciuitatis, ſignat fletum quo flere
Iob 30. debemus ſuper miſerorum calamitatibus, & animarum ruinis, & perditionibus. Vnde
Iob: *Flebam ſuper eo, qui afflictus erat* &c. Fletus ſuper Lazarũ, qui ad vitam erat reuocandus:
& cui gloria erat differenda: ſignat fletum pro dilatione patriæ. Vnde Pſal. *Heu mihi quia in-
colatus*

A *colatus meus prolongatus eſt.* In fletu autem Domini, oſtenditur quantũ flere debeant qui pec- *Pſal.119.*
cant, quando ſic fleuit qui nunquam peccauit. Vnde Caſſio. Vbi princeps tanta afflictione
plangebat, quis illo flente non fleret: eo gemente non gemeret? Et notãdum quòd ſeptem
mala quaſi ventura ſunt peccatori, per quæ ſi ea cogitaret, ad fletum incitari poſſet. Primũ
eſt, ſpoliatio omnium, quæ fit ei in morte, de quibus nihil ſecum feret. Secundum eſt, oc- *Mala ſeptẽ peccatori ventura.*
curſus inimicorum, qui apprehendent eum inter anguſtias. Tertium eſt, amiſſio ſtatus pœ
nitendi, & miſericordiam conſequendi. Quartum eſt, magna confuſio, cuius confuſionis
cauſa poterit eſſe operum denudatio, vel beneficiorum Chriſti exprobratio, vel Dei & ſan
ctorum deriſio. Quintum eſt, ſeparatio reproborum ab electis. Sextum eſt, excluſio à glo-
ria. Septimum eſt, gehennalis pœnæ miſeria. Et valde flendum eſt pro peccatis, propter
multa quæ peccata inducunt peccantibus. Per peccata enim homo Deum offendit, con-
B ſortium ſanctorum & angelorum amittit, ſuffragia eccleſiæ perdit: animam interficit, dia-
bolo ſe ſubiicit, & in infernum ſe demergit. Conſpice igitur bene ipſum Dominum Ieſum
nunc flentem: & ſi potes fleas cũ eo: flet enim largiter & fortiter, quia nõ ſimulatè, ſed verè *Contemplatio.*
de ipſis dolebat. Corde enim amaro dolebat & flebat illorum periculum æternale & exci-
dium temporale, quia non cognouerunt tempus viſitationis ſuæ: quando per incarnationis
myſterium viſitauit eos oriens ex alto, vt ipſum Dominum ac prædicationem eius recipe-
rent, ſed magis vſque ad mortem eum perſecuti ſunt. O cor durum væſanum & impium, &
tanquam vera vita priuatum, omnino plangendum: cur more phrenetici, flente ſuper te ſa-
pientia patris, in tantis miſeriis lætaris & rides? Conſidera lachrymantem medicum tuum,
& vt luctum vnigeniti fac tibi planctum amarum. Deduc quaſi torrentem lachrymas per
diem & noctem: nõ des requiem tibi, nec taceat pupilla oculi tui. Conſpice etiam diſcipu-
C los, quàm libenter & diligenter vadunt ſemper iuxta eum, cũ timore tamen & reuerentia.
Ipſi ſui barones & milites, comites, domiceli, & dexteratores. Nec debes credere quòd ipſo
flente alij ſe potuerint à lachrymis continere. Nobis fratres iſtæ lachrimæ Domini fiunt vt
magiſtrum imitemur: & ab hoc tanto præceptore noſtro diſcamus quid in noſtrorum i-
nimicorum morte, & ruina agere debeamus. Vnde & ipſe ait: *Diligite inimicos veſtros: bene-
facite his qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus vos, & calumniantibus vos.* Non tantum mu- *Luca 6.*
ros ciuitatis perituræ, ſed & animarum ruinam & perditionem flebat Ieſus: nobiſque exẽ-
plum dabat quid in tali negocio facere debeamus, cùm peccatorem aliquem in æternam
damnationem tuere videmus: de tali enim Domini noſtri Ieſu Chriſti exempla ſequẽtes,
nos quoque flere debemus: & tanto amplius flere, quanto ipſe de ſeipſo flere ignorat. Si e- *Compaſſionis virtus.*
nim ſuas infirmitates intelligeret, & calamitates quæ ei ſuperuenturæ ſunt cognoſceret, v-
D tique & ipſe plus aliis de ſe fleret. Iſte fletus Domini compatientis ciuitati de miſeria, quæ
illi imminebat præfiguratus fuit olim in lamentationibus Hieremiæ, qui deſolationem
eiuſdem ciuitatis, per Romanos futuram, deflebat: ſic & nos in afflictione proximorum, e-
tiam inimicorum, ex compaſſione flere debemus: exemplo Chriſti, qui compaſſus eſt ſuis
inimicis. Plus eſt compati afflictis, quàm bona temporalia erogare: & impoſſibile eſt illum
gratiam & miſericordiam non mereri, qui ſcit afflictis compati, & eorum peccata deflere.
Intrauit ergo Ieſus Hieroſolymam, cum iſto triumpho & honore turbarum, per ſupradictã
portam auream, quæ eſt ad pedes templi, à parte vallis Ioſaphat. Hoc, ſecundum Chryſo-
ſtomum, ipſe faciebat, non pompam quandam oſtendens: ſed & prophetiam implẽs, & di-
ſcipulos, propter mortem contriſtatos, conſolans: & monſtrans quoniam hoc pati volens.
Vbi Rabanus: Hic introitus eius in Hieruſalem fuit ante quinque dies Paſchæ: vbi notan-
E da eſt concordia, non ſolum in rebus, ſed etiam in temporibus veteris & noui teſtamenti.
Decima enim die menſis primi agnus, qui in Paſcha immolaretur, domum introduci iuſ-
ſus eſt: quia & Dominus decima die eiuſdem menſis: hoc eſt ante quinque dies Paſchæ, ci-
uitatem in qua pateretur, erat ingreſſurus. *Et cùm intraſſet Ieſus Hieroſolymam*, vt exhiberet
ſalutem: *commota eſt vniuerſa ciuitas, dicens, quis eſt hic?* per hoc ſignificatum fuit quòd intrãte *Pſal. 23. a*
Ieſu in Hieruſalem cœleſtem, angeli dicturi erant, quis eſt iſte rex gloriæ? Vnde Origenes: *Origenes*
Sed & quando intrauit Ieſus Hieroſolymam veram: admirantes virtutes cœleſtes, dice- *tracta. 15.*
bant: Quis eſt iſte rex gloriæ? Hec Origenes. Dicebant ergo *quis eſt hic*: quaſi dicerent, iſte *in Math.*
non eſt talis ac tantus quòd talia deberent ſibi exhiberi. Mirabantur enim turbæ frequen-
tiam, neſcientes de eo veritatem: cui obuiam cum laudibus occurrunt. Vnde Chyſoſto- *Chryſoſto.*
mus: Meritò commouebantur, videntes rem mirabilem. Homo laudabatur quaſi Deus, *hom. 38. operis imperfe.*
ſed Deus laudabatur in homine: puto autem quòd nec ipſi qui laudabant, ſciebant quid

laudabant:ſed ſpiritus ſubitò ingreſſus in eos, neſciente anima, veritatis verba fundebat. A
Hæc Chryſoſtomus. Principes itaque ſacerdotum, & maiores indignabantur de reuerẽtia
Chriſto exhibita: & ob hoc tota ciuitas dicitur eſſe commota: quia factum maiorum, dici-
tur eſſe factum totius ciuitatis, vel alterius communitatis. *Populi autem*, id eſt ſimplices &
vulgares, quaſi rationem de contrario reddentes, *dicebant: hic eſt Ieſus propheta à Nazareth Ga-
lilææ*: immo Dominus prophetarum: & ideo ſcilicet meritò debet honorari. Ecce con-
Hierony. in cap. 21. Mathæi. feſſio Dei à minoribus incipit, vt ad maiores perueniat. Vbi Hieronymus: Aliis autem am-
bigentibus vel interrogantibus, vilis plebecula confitetur. *quia hic eſt Ieſus propheta à Naza-
reth Galilææ.* A minoribus incipiunt, vt ad moiora perueniant: prophetam enim eũ dicunt,
quem Moyſes ſui ſimilem dixerat eſſe venturum: à Nazareth autem Galilææ, quia ibi edu-
catus fuerat: vt flos campi nutriretur in flore virtutum. Hæc Hieronymus. Et poſtquam
Dominus ingreſſus eſt Hieruſalem, remiſit animalia ad locum ſuum. Memoriam huius B
proceſſionis dominicæ, recolit eccleſia illa die. Egrediuntur enim fideles cum ramis, quaſi
Galat. 6. obuiam Domino, extra muros vel ſepta, vſque ad crucem aliqui vadunt: in qua & ramos
quos geſtant affigentes deponunt, quaſi diceret eccleſia: *Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce
Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Quandoque autem ideo eunt, & vſque ad crucem: quaſi ſic oſten-
datur eis non eſſe ſperandum in quantalibet gloria mundi: qui extrema gaudij luctus oc-
Prouer. 14. cupat: & deinde cum cruce in ciuitatem regrediuntur, pro eadem ſignificatione illa die
gaudio proceſſionis ſubditur euangelium dominicæ paſſionis: fortè quia & Dominus e-
xultationi inſeruit lamentum, & nos proceſſioni paſſionem: quia paſſio fuit cauſa euerſio-
Triumphus Chriſti. nis, pro qua fleuit. In proximo ergo bella acturus, & de hoſtibus triumphaturus, cũ trium-
pho & gloria, & ad impiam ciuitatem, & ad locum certaminis Dominus venit: & certus
de victoria ante bellum, quod fieri non ſolet, triumphum ſuſcepit: vnde & rami palmarũ, C
cum quibus glorioſè ſuſceptus eſt, propinquam victoriam ſuper principem mundi ſignãt.
Proceſſiones duæ diuerſa. Hodie ergo mater eccleſia, duas recolit proceſſiones. Prima fuit, quia Iudæi Chriſtum à
monte Oliueti, vſque Hieruſalem cum ramis oliuarum & palmarum, & magnis canticis
aſſociauerunt: & iſta proceſſio magnæ reuerentiæ, & honoris fuit: & hanc eccleſia in euan-
gelio hodierno repreſentat. Secunda eſt, quia Iudæi Chriſtum ad Hieruſalem ad montem
Caluariæ, cum magnis opprobriis & irriſionibus deduxerunt: & iſta proceſſio fuit magnæ
ignominiæ & doloris: & hanc repreſentat eccleſia in paſſione hodierna. In iſtis proceſſio-
nibus oſtenditur magna in Iudæis multiplicitas voluntatis. Nam in prima cum magna re-
uerentia & deuotione ipſum ſupra aſellum poſuerunt. In ſecunda ipſum cum magna igno
minia in patibulo ſuſpenderunt In prima, veſtimenta ſua in via ſtrauerunt: in ſecunda,
Chriſtum ſuis veſtibus expoliauerunt. In prima ramos oliuarum & palmarum ſibi obuiá D
portauerunt: in ſecunda ſpinas acutiſſimas eius capiti affixerunt. In prima appellauerunt
Ioan. 19. eum regem: in ſecunda negauerunt eum, dicentes: *non habemus regem niſi Cæſarem.* In prima
appellauerunt eum ſaluatorem dicentes: oſanna, id eſt ſalua obſecro: in ſecunda negauerũt
ipſum ſaluatorẽ: quòd dixerunt qui ſeipſum ſaluare non poterat. In prima dixerunt ipſum
eſſe benedictum: & in nomine Domini, ſcilicet patris veniſſe in mundum: in ſecunda di-
xerunt ipſum eſſe malefactorem: & ideo ſe tradidiſſe eum, & crucis patibulo affigendum.
Proceſſionis cauſa. Ecce quanta inſtabilitas in iſtis fuit: quia quem tantum honorauerunt, poſt modicum i-
Bernardus ſermo. 2. in Ramis palmarum. Idẽ ſermone primo. gnominioſè tractauerunt. Sed propter gloriæ proceſſionem, maiorem habuit ex conſequẽ-
ti vituperio confuſionem. Vnde Bernardus: Quid fuit quod proceſſionem habere voluit,
qui mox futuram nouerat paſſionem? Proceſſio quidem meritò repreſentatur hodie, quia
hodie facta fuit. Paſſio verò cur addita eſt, quam ſexta feria conſtat eſſe ſecutam? fortè vt a- E
marior eſſet paſſio, quam proceſſio præcæceſſiſſet. Et iterum: Non ſine cauſa tam noua
proceſſio mira quadam coniunctione additur paſſioni. Nam proceſſio plauſum habet: paſ-
ſio verò planctum. Videamus quid conferat iſta coniunctio. Vtique vt diſcamus in nulla
Actuum 1. vnquam huius ſeculi lætitia habere fiduciam: ſcientes quoniam extrema gaudij luctus oc-
cupat: ſed in die bonorum, non immemores ſimus malorum. His enim mixtum eſt præ-
Eſa. 40. ſens ſeculum, non ſecularibus tantum, ſed etiam ſpiritualibus viris. Ideo qui cœpit prius fa-
cere quàm docere: non modo verbis, ſed etiam exemplis oſtendens, quia *omnis caro fœnum,
1. Corint. 2. & omnis gloria eius quaſi flos fœnis:* proceſſionis voluit gloria ſublimari, quando ſibi imminere
1. Theſſ. 4. re cognouit diem ignominioſiſſimæ paſſionis. Spiritualibus autem ſpiritualia comparan-
tur: in proceſſione quidem, cœleſtis patriæ repreſentamus gloriam: in paſſione verò, mon-
ſtramus viam. In proceſſione rapiemur in nubibus obuiam Chriſto in aëra, quando ſuſci-

pietur

A pictur in cœleſti Hieruſalem Chriſtus Dominus applaudenribus & acclamãtibus vndiq;
po pulis vtriuſque teſtamenti, quaſi qui præcedebant & qui ſequebantur: benedictus qui
venit in nomine Domini. In proceſſione conſidetaſti quò properandum ſit, diſce in paſſio-
ne quò eundum ſit. Tribulatio enim præſens, via vitæ eſt: via gloriæ, via regni. Tolerabilem
proinde laborem paſſionis, reddit gloria proceſſionis: quoniam amanti nihil eſt difficile.
Hæc Bernardus.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, qui verbo & exemplo magis docuiſti nos flere quam ridere: obſecro te per
beatiſſimas lachrymas, & omnes miſerationes tuas, doce me vt peccata mea & pericula immi-
B *nẽtia ſemper videam & cognoſcam: ne inimici mei, ſcilicet dæmonum ſuggeſtiones, temporalium*
rerum pulchritudines, & carnales voluptates circundent, coanguſtent, & ad terram proſternant me: ne
filios, ſcilicet ſenſus, cogitatus, & actus meos, & ordinem virtutum deſtruant: vt inde laudem te, & con-
fitear nomini tuo altiſſime. Amen.

De eiectione vendentium & ementium de templo.
CAPVT. XXIX.

Math. 21.
Venit autem Ieſus directè ad templum, & intrauit in ipſum. Vbi nota quod *Marci 11.*
templum accipitur aliquãdo pro domo templi, quod diuidebatur in duas *Luca 19.*
partes: vna pats vocabarur ſanctum, vbi prope oſtiũ ſanctiſanctorum erat *Ioan. 2.*
C altare incenſi, ſeu thimiamatis, auro tectum: menſa propoſitionis, &
candelabrum: alia pars erat ſanctumſanctorum, vbi erat arca teſtamenti, &
duo cherubin. Illam partem quæ dicebarur ſanctum, intrabanr quotidie
ſacerdores ad offerendum incenſum, & nulli alij. Intra ſanctumſanctorum ſolus ſummus *Altare ho-*
ponrifex intrabat, & ſemel in anno. Aliquando aurem accipitur remplum largè, pro qua- *locauſtorũ.*
dam platea quadrara ante remplum, muro clauſa: & dicebatur atrium ſacerdotum, vbi ſub
diuo erat altare holocauſtorum ære coopertum: & iſtud intrabant non ſolum ſacerdotes,
ſed etiam Leuiræ eos in excoriatione, & ablurione hoſtiarum & conſimilibus adiuuantes:
vulgares autem homines illud non intrabant, ſed ad oſtium illius atrij animalia viua ſacer-
doribus offerebant. Iſta aurem duo loca non intrauit Chriſtus, quia non erat ſacerdos, nec
leuita. Sed prærer iſta duo loca erãt adhuc duo alia, vbi homines ſub diuo in oratione erãt,
D & in uno viri, & in alio mulieres orabanr, & iſta atria vocabãtur nomine templi: & de hoc *Act. 3.*
dicitur quòd Ieſus intrauit in remplum Dei: ac Petrus & Ioannes aſcendebãt in remplum
ad horam orarionis nonam. *Intrauit autem Ieſus* protinus *in templum*, præcipuè propter tria. *Beda ĩ cap.*
Primò, ſecundum Bedam, vt doceret nos formam religionis, quam ſequamur: ſcilicet vt *21. Math.*
quocunque pergimus, primò domum orationis, ſi ibi eſt, adeamus: & per orationes Deo *Cur Chri-*
cõmendati, ſic ad agenda negocia ſecedamus. Secundò, quia locus publicus erar, vbi poſſet *ſtus templũ*
inueniri: oſtendens ſe non inuitè, ſed ſponte pati. Tertiò, vt oſtenderet quòd ruina vrbis & *ingreditur.*
populi, pro qua fleuerat, maximè ex ſacerdotum culpa fuit: & inde radix perditionis pro-
ceſſit. Hoc profectò innotuit, cùm poſt malorum imminentium enarrationem protinus
templum ingreſſus eſt, vt de illo vendentes & ementes eiiceret: in ſignum quòd ſacerdo-
tes, tanquam indigni, eſſent de templo & officio eiiciendi. Sicut enim templum eſt in ciui-
E tate: ita vita ſacerdotum in plebe. Vnde ſecundũ gloſam: Simonia ſacerdotũ, cauſa fuit de-
ſtructionis Iudæorum. Sacerdotes enim auaritiæ ſuæ conſulentes, in porticibus & atriis tẽ- *Simonia*
pli hoſtias cuiuſcunque generis vendebant: ne venientes victimas non habentes nihil of- *deſtruxit*
ferrent, ſi hoſtias præſtò non inuenirent: & hoc faciebant vt vendita iterum oblata recipe- *Hieruſalẽ.*
rent: & ne pauperes non ſolum hoſtias, ſed & vnde emerent non habentes, excuſationem
pecuniæ non habitæ prætenderent: poſuerant ibi nummularios, qui mutuam ſub cautione
& ſpe alicuius doni pecuniam darent: ſed quia lex non patiebatur vt à fratribus ſuis vſuras
acciperent: ideo quod non audebãt dare ad vſuram, dabant nomine collibiorum, vt ſic pro
nummulariis collibiſtas facerent. Collibia autem dicuntur apud eos vilia munuſcula, vt *Collibia.*
ciceris, & vuę paſſæ, & pomorũ, & his ſimilia. Collibiſtæ igitur licet pro illa accõmodatione
pecuniæ, non reciperẽt pecuniã vltra ſortẽ: recipiebãt tamen munera vel xenia, quaſi quod *Ezech. 22.*
in nũmo nõ licebat, in his rebus quæ nũmis coëmũtur liceret: quod prohibuit Ezech. dicẽs:

Vſura palliata. *Vſuram & omnem ſuperabundantiam non accipietis.* Sic& hodie multi prædictis ſunt ſimiles, A
vſuram & ſimoniam ſub nomine charitatis, vel gratitudinis palliantes. Valde periculoſum
eſt munera accipere: quia hoc eſt libertatem vendere. Vnde Seneca: Quædam gratuita
Seneca. nobis videntut, quæ cariſſimè conſtant: pro quibus noſmetipſos impendimus, quæ emere
nollemus ſi nobis domus noſtra pro illis eſſet danda: ſi amœnum aliquod fructuoſumve
prædium: ideo nihil eſt cuiq; ſe vilius. Noſtri eſſemus, ſi iſta noſtra non eſſent: quiſquis no-
ſtrum tutam agere vitam volet, iſta viſcata beneficia deuitet, in quibus miſerrimi fallimur.
Sapiens cùm primò videt munuſcula, à theatro ſurgit, & ſcit magna paruo conſtare: vilem
prædam, magno incommodo luimus. Beneficium accipere, libertatem vendere eſt. Hæc
Chryſoſto. hom. 37. operis imperfe. Seneca. vbi Chryſoſtomus: Hoc erat proprium boni filij, vt veniens primò ad domum
curreret patris, & illi honorem redderet qui genuit eum Et tu imitator Chriſti factus cùm
Templum primò petendum. in aliquam ingreſſus fueris ciuitatem, primùm ante omnem actum ad eccleſiam curras: & B
hoc erat boni medici, vt ingreſſus ad infirmam ciuitatem ſanãdam, primum ad originem
paſſionis intenderet. Nam ſicut de templo omne bonum egreditur: ſic & de templo omne
malum procedit. Quemadmodum medicus quando primùm ingreditur ad infirmum, de
ſtomacho eius interrogat, & eum componere feſtinat: quia ſi ſtomachus ſanus fuerit, to-
tum corpus validum erit: ſi autem diſſipatus fuerit, totum corpus infirmum eſt: ita ſi ſacer-
dotium integrum fuerit, tota eccleſia floret: ſi autem corruptum fuerit, fides marcida eſt.
Sacerdotes cordis & ſtomacho ſimiles. Cor enim & ſtomachus, ſacerdotium intelligitur: quia in rebus ſpiritualibus per eas totus
populus gubernatur. Sicut enim cor ſapientiæ locus eſt: ita ſacerdotes receptacula ſunt ſa-
pientiæ ſpiritualis. Et ſicut ſtomachus accipiens cibum, coquit eum in ſemetipſo, & per
totum corpus diſpergit: ſic & ſacerdotes accipiunt ſcientiam ſermonis, per ſcripturas, ex
Deo: & coquentes eam in ſe: id eſt, tractantes & meditantes apud ſe: vniuerſo populo ſub- C
miniſtrant. Videte ergo ſacerdotes quomodo vos componatis in verbo & opere, quoniam
ſicut in corpore ſi aliquod infirmatum fuerit membrum, non omnino languet & ſtoma-
chus: ſi autem ſtomachus langueſcit, omnia membra inueniuntur infirma: ſic ſi aliquis
Chriſtianorum peccauerit, non omnino peccant ſacerdotes: ſi autem ſacerdotes fuerint in
peccatis, totus populus conuertitur ad peccandum. Ideo ſi vnuſquiſq; Chriſtianorum pro
ſuo peccato dat rationem, ſacerdotes autem non tantum pro ſuis: ſed & pro omnium pec-
catis daturi ſunt rationem. Vidit arborem pallentibus foliis marcidam, intellexit ſtudioſus
agricola, quia læſionem in radice habet. Nam verè quemadmodum cùm videris arborem
pallentibus foliis marcidam, intelligis quia aliquam culpam habet erga radicem: ita cùm
videris populum indiſciplinatum & irreligioſum, ſine dubio cognoſce quia ſacerdotium
eius non eſt ſanum. Hæc Chryſoſtomus. Valde ergo deflendi ſunt clerici quando cadunt: D
quia eorum caſus eſt magis periculoſus. Vnde Chryſoſtomus: Nihil intantum deſtruit ec-
Chryſoſto. hom. 40. operis imperfecti. cleſiam Dei: ſicut clericos laicis eſſe deteriores. Cernens ergo Dominus in domo patris
ſui negociationem ſeu latrocinium iſtiuſmodi: ardore ſpiritus concitatus, fecit ſibi flagel-
lum de funiculis, & eiecit ipſe Dominus templi vendẽtes & ementes de templo, cum ho-
ſtiis ſuis: & menſas trapezitarum, & cathedras vendentium columbas euertit: nec ali-
Vaſa à Domino proſcripta templo. quod vas Deo non dicatum & ſacratum, mercandi gratia per templum transferri permiſit.
Interdixit quidem de uaſis mercationis, & humanis vſibus applicandis: non de vaſis Deo
dicatis: quia vaſa diuino cultui deputata, debebant ibi, & non alia eſſe. Ergo nec cophini,
vel alia vtenſilia communia, per eccleſiam debent deportari. Vnde Beda: De vaſis dicit il-
Beda in cap. 11. Marci. lis, quæ mercandi gratia inferebãtur. Cæterùm abſit, vt vaſa Deo dicata Dominus eiiceret
de templo, vel introferri prohiberet in templum: ſed potius vbi futuri ſibi examinis inſigne E
prætendit exemplum, immunda & prophana eliminat vaſa de templo, ac ne amplius infe-
rantur prohibet, quãdo non ſolum de eccleſia omnes repellet, ac deturbabit reprobos: ve-
rumetiam ne vltrà ad turbandam eccleſiam intrent æterno eos verbere compeſcit. Sed &
in præſenti hæc eſt vera domus Domini: id eſt, cordis fidelium purificatio, vt non tantum
peccata, quæ inerant, diuinitus immiſſa compunctio tollat: ſed etiam ne vltrà repetantur,
diuina in eis gratia perſeuerans adiuuet. Hæc Beda. Et hæc fuit ſecunda eiectio. Bis enim
Eiectio ſecunda acrior. legitur Dominus hoc feciſſe, ad ſignificandum, quòd eiiciendi ſunt tales ab eccleſia mili-
tante per ſententiam, & à triumphãte per pœnam. Vbi Theophilus: Hoc etiam Dominus
fecit in principio prædicationis ſuæ: & nunc iterum illud fecit quod ad crimen & in maxi-
mam redargutionem Iudæorum redundat: quia non fuerunt ex priori admonitione caſti-
gati: & cùm Dominus hoc totiens fecerit, ipſi minimè ſe correxerũt. Vnde Chryſoſtomus:

In quo

A In quo minor eſt excuſatio Iudæorum:quoniam cum bis hoc idem feciſſet, morabantur *Chryſoſto.*
tamen in ſua dementia. Hæc Chryſoſt. Vnde in prima eiectione eiecit tantum vendentes: *hom. 68. in*
& ex hoc nobis datur fiducia impetrandi:vt quid enim vellet Dominus ibi nos orare: niſi *Math.*
ipſe vellet nos audire? hîc autem durius agendo,etiam ementes qui numero erant plures.
In prima etiam expulſione,eos appellauerat negociatores: ſed vt ſtatim patebit, hîc acrius
reprehendendo,appellat latrones:dans per hoc exemplum prælatis, quòd durius debent
arguere ſecundum peccatum,quàm primum:quia grauius eſt(cæteris paribus) ratione in-
gratitudinis. Hîc etiam & in prima eiectione maior ſerioſitas,& rigor & auſteritas de Chri *Auſteritas in hoc facto*
ſto exprimitur,quàm nuſquam alibi de eo legitur:quia ſecundum Chryſoſtomum, in pro- *Chriſti.*
priis iniuriis eſſe quempiam patiẽtem,eſt laudabile:iniurias autem Dei diſſimulare, nimis *Chryſoſto.*
eſt impium. Vnde Chriſtus iniurias ſuas patienter ſuſtinuit:iniurias autem patris ſui nulla- *hom. 5. ope-*
B tenus diſſimulauit. Hæc flagellatio & eiectio malorum de templo, olim præfigurata fuit in *ris imperſe.*
Heliodoro, qui cùm audacter manu armata templum intraſſet, vt illud ſpoliaret: quidam *Heliodorus.*
aduenientes eum flagellauerunt,& tanquam mortuum reliquerunt. Heliodotus flagella-
tus fuit propter templi ſpoliationem, Iudæi propter vſuræ palliationem. Moraliter autem *Morale.*
per hunc actum Chriſti datur intelligi,quòd Deus quotidie ſuam eccleſiam intrat,& qua-
liter ibi vnuſquiſque conuerſetur attendit. Caueamus ergo ne in ea riſibus & fabulis vel
aliis illicitis vacemus:ne improuiſus veniens nos flagellet, & de eccleſia ſua ac demum de
regno eiiciat & expellat. Nam qui peccata peccatis addit,quaſi funem quo hîc vel in futu-
ro flagellatur,vel ligetur,connectit. Funiculi ergo quibus mali eiiciuntur, ſunt incrementa *Prouer. 5. d*
actionum malarum:quia funiculis peccatorum ſuorum vnuſquiſque conſtringetur. Vn-
de Auguſtinus: Ergo quando aliquid patiuntur propter iniquitates ſuas,hi qui vel fictè bo- *Auguſti.*
C num,vel apertè malè faciunt in eccleſia:agnoſcant quia Dominus fecit flagellum de reſti- *tracta. 10.*
culis peccatorum ſuorum, & admonet eos vt mutent ſe, ne ſint negociatores: ne tandem *in Ioannẽ.*
audiant,ligate illis manus & pedes,& proiicite in tenebras exteriores. Hæc Auguſtinus. In
hoc quòd Dominus expulit de templo boues,& oues, & nummularios, & vendentes co-
lumbas euertit,myſticè deſignatur quòd prælati conſtanter debent reprimere hypocritas,
pelles ouinas ſimulantes,tyrannos cornu ſuæ potentiæ bonos ventilãtes: vſurarios & ſimo-
niacos dona ſpiritus ſancti, quæ per columbam intelliguntur, vendentes. Maximè autem *Simoniaci*
ex hoc facto Domini enormitas ſimoniacæ prauitatis oſtenditur: quia nuſquam alibi cor- *expellendi.*
poraliter reſtitiſſe,& alios impuliſſe vel eieciſſe narratur. Si igitur eum in hoc quoque imi-
tari volumus,ſi non aliter poſſumus, etiam violenter ſimoniacos ab eccleſia pellere debe-
mus:ſi tamen vires ſuppetant quibus hoc ſine eccleſiæ detrimẽto facere valeamus. Audi-
D te hæc ſimoniaci,audite negociatores nephandi:aut à negociis ceſſate,aut de templo exite.
Vos nummularij eſtis,vos columbas & gratiam ſancti ſpiritus venditis, vos ſine nummo
& precio nihil agitis. Omnes quidem ſimoniaci à templo Dei vel ante humanos, vel ante
Dei oculos eiiciuntur,& Dei dono priuantur. Similiter clerici & religioſi, qui in templo *Clerici ſe-*
Dei ſunt deputati:ſi ſecularibus & terrenis negociis ſe implicẽt,merito eiectionem à Deo, *cularibus*
& eius indignationem timere debent. O quanta mala gerunt hodie in eccleſia: quæ ſi Do- *dediti.*
minus inueniſſet,vtiq; grauiter tunc puniuiſſet. Vnde Beda: Eiecit commercia rerum hu- *Beda ĩ cap.*
manarum de domo illa,in qua diuinas tãtum res agi,hoſtias & orationes Deo offerri, ver- *11. Marci.*
bum Dei legi,audiri,& decantari præceptum erat. Et quidem credendum eſt:quia ea tan-
tum vẽdi vel emi repererit in templo,quæ ad miniſterium neceſſaria eſſent eiuſdem tem-
pli:iuxta quod alias factum legimus,cùm idem templum ingrediens inuenit in eo venden-
E tes & ementes oues,boues,& columbas:quæ nimirum omnia non niſi vt offerrentur in do-
mo Domini,eos qui de longè venerant ab indigenis cõparare credendum eſt. Si ergo Do-
minus nec ea volebat in templo venũdari,quæ in templo volebat offerri: videlicet propter
ſtudium auaritiæ,ſiue fraudis, quod proprium ſolebat eſſe negociatorum facinus: quanta
putas animaduerſione puniret,ſi inueniſſet ibi aliquos riſui vel vaniloquio vacantes:aut alij
cuilibet vitio mancipatos? Si enim ea quæ alibi liberè geri poterant,Dominus in domo ſua
(videlicet temporalia negocia)geri non patitur: quantomagis ea quæ nuſquam fieri licet
plus cœleſtis iræ merentur, ſi in ædibus Deo ſacratis aguntur? Hæc Beda. Moraliter tem- *Morale.*
pore iſto ſancto,appropinquante paſchate Iudæorũ,id eſt confitentium, *aſcendit Ieſus Hieru-
ſalem*,id eſt,cor humanum vel animam ſanctam, & deuotam, per gratiæ ſublimationem
eleuatam:nam Hieruſalem in alto ſita eſt. Vnde dicitur, aſcendit. Templum in Hieruſa-
lem,eſt eminentior pars animæ:puta ſuperior pars rationis, quæ ſoli Deo & æternis debet

intendere:illuc aſcendit Deus per effectum ſacramenti, vel etiam ſua præſentia ſpirituali A
animam viſitando. Sunt antem quatuor præcipuè quæ Chriſtus in templo ſpirituali non

Quatuor ex templo animæ pellẽda.

patitur,deſignata per quatuor quæ inuenit in templo materiali: & ſunt quatuor defectus etiam in viris religioſis quandoque reperti. Primum, eſt nimia ſollicitudo temporalium in acquirendo ipſa & conſeruando: hoc ſignificatur per æs quod Chriſtus effudit de templo. Non autem ſollicitudo temporalium ſimpliciter prohibetur:ſed nimia:& ne in templo ſit, id eſt,in mente quæ ſolis æternis debet vacare. Vnde quando temporalia in hoc templo habentur, peccatur mortaliter:quia creatura ponitur loco creatoris, & temporalia, loco æternorum. Secundum eſt, incautus vſus temporalium, & incircunſpecta conſideratio de euitandis periculis: quod ſignatur per bouem, qui cùm libenter herbas comedit, quandoque nociua in herbis abſconſa deuorat & deglutit. Sic plerunque accidit cùm vtimur têporalibus, voleudo accipere id quod eſt neceſſarium: quia latet ſub neceſſitate ſuperfluitas B
& voluptas. Tertium eſt, timor inordinatus & ſtolidus: quod ſignatur per ouẽ, in qua plus abundat priuatio intellectus quàm in aliis quadrupedibus: & ſi tempore tonitrui remanet

Ouis. &

ſola & fuerit impregnata, abortit præ timore. Sic homines nimis timidi, abortiunt fructum profectus ſpiritualis. Quartum eſt, inexpeditio, vel tarda progreſſio, in expletione operum virtuoſorum: & hoc ſignificatur per colũbam, quæ nimis deliberat de volatu, collũ vndiq; circunflectendo & circunſpiciẽdo ad quam partem ire velit: ſed ſæpe interim ſagitta eam percutit, vel accipiter rapit: ſic accidit hominibus pigris & inexpeditis. Sed talia à Chriſto

Funiculus flagelli triplex.

in ſuo ingreſſu à templo animæ expelluntur: facit enim flagellum de funiculis tribus, quorum primus eſt infirmitas corporalis: ſecundus, tribulatio cordialis: tertius, ex inſtinctu diuino admonitio ſpiritualis. Hoc flagello Chriſtus prædicta quatuor ab anima fugat & eiicit: & nihilominus cathedras & menſas euertit, ne facilem ingreſſum habeat: *& dixit eis,* C

Eſaia 56.

quos de templo eiecerat, *Scriptum eſt*, ſcilicet in Eſaia: *Domus mea*, id eſt, nomini & cultui meo dedicata *domus orationis vocabitur*, non rapinæ vel furti, non negociationis & vanæ locutionis, vel ſpectaculi. Et ex hoc datur nobis magna fiducia impetrandi. Vt quid enim

Ambroſius in cap. 19. Lucæ. Origenes tomo 11. in Ioan. Auguſti. ſermone de templi dedicat. Spelunca latronum. Gregorius hom. 39. in euang.

vellet Dominus ibi nos orare, niſi ipſe vellet nos exaudire? In hoc etiam oſtendit ſe illis Deũm eſſe: quia templum ſolius Dei eſt domus. Vbi Ambroſius. Deus enim templum ſuum non mercationis vult eſſe diuerſorium: ſed domicilium ſanctitatis. Et Origenes: In quo non debent vendere & emere: ſed orationibus tantum vacare, qui congregantur in domo orationis. Nemo ergo, vt ait Auguſtinus, in oratorio aliquid agat, niſi ad quod factũ eſt: vnde & nomen accepit. Sed heu nunc domus Dei, domus diſſolutionis & cupiditatis poteſt vocari. Ideo ſubditur: *Vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum*: latrones enim non curant niſi de lucris temporalibus, quocunque modo acquirant: & ideo in ſpeluncis ſe abſcondunt. Vnde Gregorius. Domus orationis, ſpelunca latronum facta fuerat: quia ad hoc D
in templo aſſiſtere nouerant, vt aut non dantes munera ſtuderent corporaliter perſequi, aut dantes ſpiritualiter necare. Templum quoque & domus Dei eſt ipſa mens, atque conſcientia fidelium. Quæ ſi quando in læſione proximi, peruerſas cogitationes profert: quaſi in ſpelunca latrones reſident. Et non iam domus orationis, ſed ſpelunca latronis eſt, quando relicta innocentia & ſimplicitate ſanctitatis, illud conatur agere, vnde valeat proximo nocere. Hæc Gregorius. Spelunca latronum, dicitur eſſe locus, vbi ſpolia quæ latrones rapiunt congregantur: & hoc fecerunt ſacerdotes de templo: quia non curabant de cultu

Clerici latronibus ſimiles.

Dei, ſed magis de excoriatione populi: & hoc per aſtutias varias & exquiſitas. Similiter & hodie clerici plus curant de ſuo lucro, quàm de eccleſiæ ſeruitio. Sicut enim magni latrones in ſpeluncis ſuis exiſtentes, quando ſciũt tranſire aliquos parum habentes, non E
exeunt de ſpeluncis: ſed mittunt famulos ſuos ad expoliandum illos: quando verò ſciunt tranſire homines multum pecunioſos, currunt illuc de primis ad illos. Sic multi canonici & clerici, quando ſciunt lucrum magnum, currunt ad eccleſiam: ſed quando lucrum eſt

Eccleſia vſus quadruplex. Gene. 28. Eſaia 2. Pſal. 67. Pſal. 83. Latrocinium quadruplex.

modicum, remanent in domibus, & ſe ſubtrahunt, ac clericos ſuos ad eccleſiam mittunt. Et nota quadruplicem vſum eccleſiæ: quia primò eſt domus reconciliationis, quò ad pœnitentes: ſecundum illud Geneſis, non eſt hîc aliud, niſi domus Dei & porta cœli. Secundò, orationis, quò ad proficientes: ſicut dicitur hîc. Tertiò, inſtructionis, quò ad perfectos: ſecundum illud Eſaiæ: *Venite aſcendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos.* Quartò, iubilationis & laudis, quò ad omnes ſecundum illud Pſal. *in eccleſiis benedicite Deo*: & illud, *Beati qui habitant in domo tua Domine.* Sed fit ſpelũca latronum, ſecundũ quadruplex latrociniũ: vel ſcripturarum, quando corrũpuntur, vt ab hæreticis: vel gratiarum, quando

A quando ſacramenta venduntur, vt à ſimoniacis: vel præbendarum, quando emuntur, vt ab ambitioſis: vel pecuniarum, quando malè expenduntur, vt à voluptuoſis. Vel ſecundum Hieronymum: Latro eſt, & templum Dei in latrocinium ſeu latronum ſpecum conuertit, qui lucrum de religioſis ſectatur. Hoc lucrum ſectatur aliqui per ſtudium ſcientiæ, vt quæſtuarij aduocati: aliqui per fortitudinem potentiæ, vt nobiles: aliqui per oblationem munerum, vt diuites mundi. De his omnibus dicit Ioannes: Quotquot venerunt, fures ſunt & latrones. *Et acceſſerunt ad eum cæci & claudi in templo*, teſtes vocis & laudis puerorum, *& ſanauit eos:* vt quod pueri clamabant verbis & ore, ipſe oſtenderet factis & opere, quaſi etiam teſtis ipſorum. Clamabant enim oſanna, id eſt, ſaluifica: quibus per opera reſpondit, quia ſalutem tribuit. Ac ſi diceret: Bene clamatis ſaluatorem: quia ecce do ſalutem. Moraliter cæci ſunt ignorantes, claudi verò rectitudinem iuſtitiæ dimittentes: & iſti curantur per Ie- *Hieronym. in Math. cap. 21.* *Ioan. 10.* *Moraliter.*

B ſum, & per bona conſilia & hortamenta ſectatorum eius. Conſidera nunc quòd Dominus cum magno honore receptus, propter exhibitam ſibi reuerentiam non dimiſit iuſtitiam: quia mox templum intrauit, & omnes vendentes & ementes inde eiecit: nec propter ſeueram iuſtitiam omiſit ſuam miſericordiam, quia mox cæcos & claudos ſanauit: propter quod datur intelligi, quod iudex & prælati propter impenſum ſibi fauorem, non debent dimittere iuſtitiæ rigorem: nec propter rigorem iuſtitiæ, debent dimittere dulcedinem miſericordiæ. *Videntes autem* & admirantes *principes ſacerdotum & ſcribæ mirabilia quæ fecit Ieſus*, in tantæ multitudinis de templo eiectione, in cæcorum & claudorum ſanatione, & pueros clamantes in templo, ipſum ſcilicet eſſe verum Chriſtum, & dicentes: oſanna filio Dauid (ipſi enim pueri & cæteræ turbæ cum laudibus Chriſtum vſque in templum deduxerunt) moti contra ipſum rancore & inuidia, indignati ſunt: quia mali de laude bonorum *Honor non repreßit iuſtitiam.*

C dolere cõſueuerunt. Vbi Chryſoſtomus: Qui ingrediebatur vt homo, laudabatur vt Deus. Qui celabatur in carne, demonſtrabatur in voce. Quem malitia ſacerdotum, quaſi hominem, blaſphemabat: hunc innocentia paruulorum, quaſi Deum, exaltabat. Quantum autem ille glorificabatur, tantum ſacerdotes inuidia torquebantur: & illius honor fiebat illis tormentum. Sic enim eſt res, quãdo boni in ſua virtute laudantur, mali in ſua inuidia cruciantur. Hæc Chryſoſtomus. Cumque manus non auderent timore populi in eum iniicere, nec miracula manifeſta impugnare: arguebant tamen eum de applauſu quem ſuſtinebat circa ſe, & teſtimonium populi atque puerorum clamantium, oſanna filio Dauid, vertebant in calumniam: quòd videlicet hoc non dicitur niſi ſoli filio Dei. Vnde dixerunt ei, *audis quid iſti dicunt?* Quaſi dicerent: Talem laudem de te meritò non deberes ſuſtinere: quia ſi tu iuſtus & bonus eſſes, talem gloriam & applauſum declinares. Vbi Chryſoſtomus. *Chryſoſto. hom. 38. opere imperfe.*

D Et nimirum hoc Chriſti erat dicere ad eos: Non auditis quid hi dicũt? Sicut enim Deo cãtabant illi pueri. Et iterum & vos videtis quæ ego facio. Illos loquentes attenditis, & me facientem non conſideratis. Ego factis interpretor voces illorum. Hæc Chryſoſtomus. Ieſus autem dixit eis: *Vtique* ſcilicet audio, & audire debeo: quia hoc eſt ex diuina præordinatione, ſecundum quod ſcribitur in Pſal. *Nunquid enim legiſtis ibidem: Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem.* Et bene dicit, perfeciſti, laus enim inchoata fuit à turbis in via Profert autem de Pſalmo exemplum, vt tacente Domino teſtimonium ſcripturarum firmaret dicta puerorum: quaſi diceret, Vos qui eſtis legiſperiti, debetis ſcripturam hanc ſcire: & per conſequens me non reprehendere. Vbi Chryſoſtomus. Intelligimus quia infantes dicebantur, non ætate, ſed ſimplicitate cordis. Infantes enim lactentes nec intelligere aliquem, nec laudare poſſunt. Lactentes enim dicebantur, quoniam quaſi lactis ſuauitate, ita *Pſal. 8.* *Chryſoſto. hom. 38. opere imperfe.*

E mirabilium delectatione excitati, clamabãt ſicut ſcriptum eſt: ſed exaltaui animam meam ſicut ablactantes ſuper matrem ſuam: Lac enim dicitur opus miraculorum: quia miracula nullum laborem videntibus ponunt, ſed videntes admiratione delectant, & ad fidem molliter inuitant. Panis autem eſt doctrina perfectæ iuſtitiæ, quam accipere non poſſunt, niſi exercitati ſenſus circa res ſpirituales. Hæc Chryſoſtomus. Et omnis ſimplex doctrina lac dicitur: quia delectat, & faciliter capitur, ſicut lac ſine dolore gentium ſugitur. *Pſal. 130.*

ORATIO.

Generale terroris tui Domine ſignum feciſti, quãdo flagello de funiculis facto omnes de templo eieciſti: prætendens in oculis flammam tuæ diuinitatis, precor & obſecro Domine te, da mihi te terribilem præſentem attendere, vt ſancto te timeam timore. Magna enim ſunt iudicia tua Domine

& inſcrutabilia: quæ cùm conſidero, contremiſcunt omnia oſſa mea: quoniam non ſecuratur homo viuens ſuper terram: ſed in futurum omnia reſeruantur incerta, vt ſemper ſeruiamus tibi piè & caſtè in timore, & exultemus tibi cum tremore: Amen. A

De duobus minutis viduæ, & de Phariſæi & publicani oratione.
CAPVT XXX.

Luca 21. Mar. 12. & Luca 19. Gazophylacium.

ET ſedens Ieſus contra *gazophylacium*, id eſt diuitiarum repoſitorium, *aſpiciebat eos qui mittebant*, & ponebant munera ſua, id eſt, oblationes in illud. Erat autem gazophylacium arca, foramen deſuper habens, iuxta altare ad dexteram poſita, in qua mittebatur & ſeruabatur pecunia pro ſuſtentatione ædificiorum templi, & aliis quæ erant ad templum & miniſteriũ neceſſaria: nec non pauperibus & viduis inde nutriendis, ac pro ſacerdotibus & miniſtris. B Dicitur autem gazophylacium porticus, vbi tales arcæ & oblationes ſeruabantur: de quo etiam alibi in euangelio dicitur: *Hæc locutus eſt Ieſus in gazophylacio, docens in templo.*

Ioan. 8. Beda ĩ cap. 21. Lucæ.

Vnde Beda: Quia ſermone Græco phylaxe ſeruare dicitur, & gaza lingua Perſica diuitiæ vocantur: gazophylacium locus appellari ſolet, quo diuitiæ ſeruantur, quo nomine & arcam in qua donaria populi congregabantur ad vſus templi neceſſarios, & porticus in quibus ſeruabantur appellabant. Hæc Beda. Et cùm multi diuites multa mitterent, *videns quandam viduam pauperculam mittentem æra minuta Duo*, id eſt, duos nummos æreos, valentes quadrantem, ſeu quartam partem ſicli, ſcilicet obolos quinq; quos cum ſudoribus ad diuturnum victum acquiſierat, *dixit* diſcipulis quòd plus omnibus miſiſſet: quia miſerat de penuria ſua, & ſibi neceſſaria omnia quæ habuit, & totum victum ſuum: id eſt, omnia neceſſaria corpori, ſine quibus non eſt viuere, ſe de cætero in totum committens Deo. C Alij verò ex ſuperabundanti ſibi & ſuperfluo miſerunt: quod non debebant retinere, ſed erogare. Non dicit quòd miſerunt quod abundar: ſed ex eo quod abundat illis, & ex abundanti: ad denotandum quòd non dederunt totum ſuperfluum, ſed partem modicam.

Munerum precia.

Sacerdotes quippe qui erant auari, docebant quòd ille qui plus offerebat in templo, abſolutè loquendo, plus habeat de merito: quod falſum eſt: quia quantitas meriti non accipitur ſecundum quantitatem doni abſolutè, ſed per comparationem & facultatem dantis, & promptitudinem ſuæ voluntatis & deuotionis. Vnde ſecundum doctrinam ſacerdotum, multi diuites iactabant munera multa & magna: ſed ſecundum Chriſti ſententiam vidua hæc pauper plus omnibus miſit: non abſolutè loquendo, ſed conſiderata facultate & bona voluntate ſua: non effectu ponderis, ſed affectu deuotionis: non plus in quantitate, ſed in charitate, D vt dicatur plus, quia ampliori deſiderio & feruore: quod enim potuit, miſit: & quòd non potuit, deſiderauit: item plus comparatione, quia totum dedit: item plus dari qualitate, quia de ſibi neceſſario: item plus diuina acceptatione, quia Chriſtus plus approbauit.

Vidua plus dediſſe probatur cæteris. Hierony. in cap. 12. Marci. Gregorius.

Præfertur ergo diuitibus vidua paupercula: quia plus eſt pauperi dare modicum, quàm diuiti dare multum: ſicut plus eſt puero ferre pondus paruum, quàm forti viro ferre magnum: & Deus plus attendit dantis affectum, quam donum: & plus ponderat quantitatem deuotionis quàm muneris. Vnde Hieronymus: Non quantum, ſed ex quanto, dederis, cõſiderat Deus. Et Gregorius. Cor namque & non ſubſtantiam penſat Deus, nec perpendit quantum in eius ſacrificio: ſed ex quanto proferatur. Vnde etiam Chryſoſtomus: Non etiam paucitatem oblati: ſed copiam affectus intuitus eſt Deus. Quod ſi nequis tantum offerre, ſicut & vidua: offer ſaltem totum ſuperfluum. Hæc Chryſoſtomus. Si autem bina minuta, quæ vidua miſit in arcam, plus omnibus muneribus Deo placuerunt: ſic amor Dei & proximi E omnia vincit, qui ſemper in arca cordis ſeruari debet: per duo etiam minuta animam & corpus accipere poſſumus, quæ deuotè Deo offerre debemus.

Morale.

Moraliter autem hæc vidua pauper, dici poteſt perſona ſimplex, carens diuitiis & ſcripturarũ notitia: quæ tamen apud Deum plus meretur orationibus, & vita, quàm potẽtes in temporalibus & magna ſcientia.

Auguſti. lib. 8. cõfeſſionũ cap. 6. & 8.

Vnde cùm Auguſtinus legiſſet vitam Antonij, dixit: Simplices & indocti rapiunt cœlum, & nos cum literis noſtris demergimur in infernum. Iſta quoque vidua ſignat cuiuſlibet fidelis animam, quæ nunc debet ſe reputare viduam quandiu eſt ab amplexibus ſponſi ſui Chriſti ſeparata: & ſicut vidua ducit ſemper vitam lugubrẽ, & induit veſtes viduitatis ſuæ: ſic anima deuota debet eſſe in luctu pœnitentiæ, & corpore & mente in humilitate. Hæc debet offerre Chriſto duo minuta: ſcilicet affectum compaſſionis verbi & facti: & quandoque

A doque verbum compaſſiuum bene valet factum,& quandoque melius eſt quàm datum.
Vnde Theophilus: Vidua iſta anima hominis eſt,relinquens Satanam, cui ferat adiuncta,
quæ mittit in templi ærario duo minuta,carnem ſcilicet & mentem:carnem quidem,per
abſtinentiam:mentem verò,per humilitatem:vt ſic audire valeat quòd totum victum ſuũ
poſuit,nihil de ſuo relinquens mundo. Vbi & Beda: Hic nobis locus moraliter quidem in- *Beda ĩ.cap.*
timat,quam ſic acceptabile Deo,quicquid bono animo attulerimus. Iuxta verò leges alle- *21. Lucæ.*
goriæ,diuites Iudæos deſignant de iuſtitia legis elatos. Vidua pauper,eccleſiæ ſimplicitatẽ
deſignat,quæ rectè paupercula vocatur: quia vel ſuperbię ſpiritum, vel concupiſcentias
temporalium:vel peccata tanquam mundi diuitias abiicit. Vidua verò,quia vir eius pro ea
mortem pertulit,hæc in gazophylacium æra mittit minuta:quia in conſpectu diuinæ ma-
ieſtatis cum dilectione Dei & proximi,ſeu fidei orationiſque munera defert: quæ cõſide-
B rata propriæ fragilitatis minuta,ſed merito piæ deuotionis accepta, cunctis ſuperborum
Iudæorum operibus præſtant:ex abundantia ſibi Iudæus mittit in munera Dei, qui de iu-
ſtitia ſua præſumens hæc apud ſe orat,quaſi non apud Deum: Deus gratias ago tibi, quia
non ſum ſicut cæteri hominum raptores,iniuſti. Omnem autem victum ſuum eccleſia in *Luca 18.*
Dei munera mittit:quia omne quod viuit,non ſui meriti,ſed Dei eſſe muneris intelligit
dicens, *Deus propitius eſto mihi peccatori.* Hæc Beda. *Dixit autem tunc Ieſus & ad quoſdam*, quaſi *Ibidem.*
ſingulares,& ſe aliis præponentes, *qui in ſe confidebant*, & de propriis meritis præſumebant
tanquam iuſti,pro operibus ſuis exterioribus, *& aſpernabantur cæteros*,tanquam iniuſtos,& ſic
dupliciter ſuperbiebant:ſcilicet quia de meritis confidebant,& quia cæteros deſpiciebãt,
ideo iuſti non erant:quia humilitatem ſine qua nullus iuſtus eſt,non habebant: parabolam
de phariſæo apparente iuſto,& publico aſcendentibus in templum & orantibus. In tem- *Publicanus & Phariſæum orãtes.*
C plum aſcendebant:quia templum in alto ſitum erat,& aſcenſum quindecim graduum ha-
bebat, *vt orarent*:quia hic eſt finis debitus eundi ad eccleſiam,ſcilicet ad orandum, non ad
confabulandum,non ad vanitates videndum. Phariſæis quippe loquebatur Dominus: qui
inde phariſæi,id eſt,diuiſi dicuntur,quia apparentes iuſti,ſe præ cæteris meliores eſſe puta-
bant. His autem vnum phariſæum Dominus oppoſuit,in quo quaſi in ſpeculo cæteri qua-
les erant videre potuiſſent. Et fortaſſe idem ipſe præſens ibi erat,de quo Dominus iſta di-
cebat. Vbi Theophilus: Cauſa igitur confidentium in ſe,non autem totum attribuentium
Deo,ſed ob hoc cæteros contemnentium, parabolam proponit: oſtendens quòd iuſtitia
quamuis hominem approximet Deo,ſi tamen aſſumat ſuperbiam, ad infirmum deiicit
hominem. Eſt autem ſuperbia, Dei contemptus. Quotiens enim aliquis non Deo, ſed ſibi
aſcribit bona quæ facit: quid eſt aliud quàm Dei negatio? Hec Theophilus. Phariſæus *Phariſæi iactantia.*
D ſuperbus ſe iactabat,& iuſtificabat:alios accuſabat,& ſe eis præferabat,dicens: *Deus gratias*
ago tibi,quia non ſum ſicut cæteri hominum. Ieiuno bis in ſabbato:id eſt,in ſeptimana: *decimas do om-*
nium quæ poſſideo: Hæc autem ſunt indicia ſuperbiæ:quam Deus à longè cognoſcit, ſed non
ignoſcit. De vtraque parte iuſtitiæ ſe laudat: quarum vna eſt declinare à malo,altera face-
re bonum: De prima ſe laudat dicens,non ſum ſicut cæteri hominum. De ſecunda dicens,
ieiuno bis in ſabbato. Phariſæus ergo bene dicitur quaſi diuiſus,quia geſtu,habitu & con-
uerſatione erat à cæteris diſtinctus. Vnde dicebat, *non ſum ſicut cæteri homines*: & verum di-
xit,non quidem in iuſtitia,ſed in ſuperbia. Malè quippe incepit:debuit enim incipere à ſui
accuſatione:ſecundũ illud Prouerb. *Iuſtus in principio accuſator eſt ſui*:in medio ſupplicare,& *Prouer.18.*
orare:in fine,gratias agere. Sicut ſacerdos facit in miſſa ſua. Primò enim accuſat ſe in gene-
rali confeſſione. Secundò, Deum ſuppliciter deprecatur multiplici oratione. Vltimò Deo
E regratiatur dicendo,ite miſſa eſt: vel, benedicamus Domino:& reſpondetur, Deo gratias.
Ipſe autem non ſe accuſauit,ſed laudauit:non Deum rogauit,ſed laudanti inſultauit, nec
gratias agendo Dei dona,ſed ſua merita penſauit. Publicè quidem arguere vitia omnibus
licet:nulli autem,niſi paucis,vt ad certam perſonam deſcendant: in quo phariſæus repre-
henſibilis erat. Secundum Bedam: De verbis elati phariſæi,quibus humiliari meruit, poſ- *Beda ĩ cap.*
ſumus è diuerſo humilitatis formam,qua ſublimemur, aſſumere: vt ſicut ille conſideratis *18. Lucæ.*
& peiorum vitiis & ſuis virtutibus eſt elatus ad ruinam: ita nos non noſtra ſolum pigritia,
ſed & meliorum virtutibus inſpectis humiliemur ad gloriam. *Et publicanus* humilis *à longè*
ſtans,propter timorem,quaſi non eſſet dignus, appropinquare *nolebat* . *oculos in cœlum le-*
uare,propter pudorem:quia iudicabat ſe indignum præ verecundia peccatorum, quaſi pro
peccatis non audens reſpicere cœlum: *ſed percutiebat* propter cõtritionis dolorem *pectus ſuũ*,
tanquam totius mali originem: *dicens*,per humilem confeſſionem, *Deus* qui omnia potes

propitius eſto mihi peccatori.ecce ſui accuſatio,&pura confeſſio,&iſta faciunt ad peccatorum A

Humilitatis indicia.

remiſſionem. Hæc enim ſunt indicia humilitatis,quam Deus de propè aſpicit & cognoſcit. Meritò autem pectus percutiebat:quia ibi peccauerat,vbi fons & fouea & origo mali erat.Ibi enim eſt cor,bonorum omnium atque malorum ſecretarium.Inde omnia bona,

Auguſti. ſermo.36. de verbis Domini.

& omnia mala procedunt.Hoc ergo publicanus percutiebat:quia,ſecundum Auguſtinũ, eſt arguere quod latet in pectore,& euidenti pulſu occultum peccatum caſtigare: ac pectus percutiendo ſe de ipſo quodammodo vindicabat & dicebat,*Deus propitius eſto mihi peccatori.* Non attendas huius praui cordis conſilia,dele peccata,& propitius eſto.Nihil in me eſt vnde tibi placere & veniam conſequi debeam,quoniam corde & corpore, cogitationibus & operationibus tibi peccaui. Omnibus iniquior ego ſum,& niſi per miſericordiam tuã ſaluari non poſſum.Ideòque *propitius eſto mihi peccatori*. Publicanus,quaſi publicus pec-

Publicani, qui dicebantur.

cator dicitur: Publicani enim dicebantur exactores vectigalium publicorum, & exactio B tributi erat contra legem: ideo exactores peccatores vocabantur. Iſte ergo ſicut humilis appropinquare non audebat, vt Deus ad eum appropinquaret:non aſpiciebat,vt aſpiceretur: percutiebat pectus ſuũ,pœnas de ſe exigens vt Deus parceret:confitebatur, vt Deus ignoſceret:& non minus ſe accuſabat,quàm phariſæus ſe iuſtificabat. Sed quo fructu, qua mercede?quia ignouit Deus quod ipſe agnouit, & iuſtificatus inde receſſit. Vnde ſequitur: *Amen*,id eſt verè *dico vobis,deſcendit*,ſcilicet de domo Dei,*hic* ſcilicet publicanus, *iuſtificatus*, id eſt,de impio per gratiam factus iuſtus:*in domum ſuam ab illo*:id eſt,plusquàm ille: vel *ab illo*, id eſt,præ illo remanente in fecibus ſuis: & meritò magis quàm ille:quia habebat ille iuſtitiam ſuam præſumptam,hic veram:ille apud ſe de operibus,hic verò apud Deum ex fide iuſtificatus eſt:ille enim ſuperbè de bonis gloriabatur,hic humiliter mala confitebatur. Sed

Confeſſio humilis.

ſecundum Auguſtinum, melior eſt in malis factis humilis confeſſio,quàm in bonis ſuperba gloriatio. Et hic eſt argumentum quòd melior eſt pecator humilis,quàm iuſtus ſuperbus:quia eo ipſo quòd peccator ſe humiliat,iam non eſt peccator: & iuſtus eo ipſo quòd ſuperbit,iam non eſt iuſtus. Vnde Auguſtinus: Enumerationi meritorum præfertur con- C

Lucæ 10.

feſſio peccatorũ.propter quod dicitur:*Gaudium eſt angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente quàm ſuper nonagintanouem iuſtis,qui non indigent pœnitentia*:id eſt,qui non reputant ſe indigere illa.

Superbia repreſſio.

In quo miro modo reprimitur ſuperbia humana,vt nõ de ſuis meritis homines

Beda ĩ cap. 18. Lucæ.

præſumant. Vbi Beda,quantam veniæ fiduciam dignè pœnitentibus præbet, quòd publicanus qui reatum ſuæ nequitiæ perfectè cognouit,fleuit,confeſſus eſt: & ſi iuſtus ad tem-

Ambro. in ca.18. Lucæ.

plum venit,iuſtificatus à templo rediit. Vbi & Ambroſius: Introduxit phariſæum & publicanum in templo orantes,& docuit etiam ſi bona cætera habeat, quo magis ſuperbus offendat,quàm humilis qui nulla virtutum dote ſubnixus ſit. Studuit enim diabolus ſup- D plantare bonis operibus intentos:quantum laborauit phariſæus ille ne raperet aliena, ne iniuſtus eſſet,ne adulteraret,ne peccaret ſicut publicanus: vt bis in ſabbato ieiunaret,vt decimas daret omnium quæ acquireret? Quis noſtrum hæc fecit? Aduertit hoc diabolus, & perfodit eum vlcere graui,vt mente carnis inflatus,in eo in quo laudabilis fore crederetur, ibi reprehenſibilior iudicaretur. Hæc Ambroſius. Hic ergo oſtenditur,non ex operibus eſſe gloriandum:ſed humiliter in gratia cõfidendum. Vnde Baſilius: Cùm acceſſeris ad prædicandum Dominum, proſterne te humiliter in conſpectu eius: nec poſtules quicquam quaſi ex gratia meritorum tuorum. Et ſi eſt tibi conſcientia alicuius boni operis, cela illam:vt te ſilentium agente,multipliciter tibi reſtituatur à Domino: & peccata tua citò produc in medium,vt deleat ea Deus,cùm cõfeſſus fueris ea. Nòn te iuſtifices orans,ne ſicut phariſæus ille excæcatus condemnatus. Memento publicani, vt ita ſicut ille veniam deli- E

Chryſoſto. concione de publicano & phariſæo.

ctorum tuorum inuenias. Hæc Baſilius. Vbi & Chryſoſtomus: Geminas aurigas & duas bigas,in ſtadio poſitas,ſermo præſens proponit. In altera quidem iuſtitiam cum ſuperbia, in altera peccatum & humilitatem. Et vides bigam peccati ſuperare iuſtitiam,non propriis viribus,ſed humilitatis coniunctæ:illam verò deuictam non fragilitate iuſtitiæ, ſed mole

Humilitatis potentia.

& tumore ſuperbiæ. Nam ſicut humilitas per ſui eminentiam peccati pondus ſuperat, & ſaliens attingit Deum:ſic ſuperbia ob ſui molem de facili iuſtitiam deprimit. Si ergo plura facta ſtrenuè geras,putas autem te poſſe præſumere,tota caruiſti oratione. Si vero mille feras in conſcientia faſces reatuum:& hoc ſolum de te credas quòd es infimus omnium, multam obtinebis ante Deum fiduciam. Hæc igitur faſtus inflatio ab ipſis cœlis poteſt deprimere nõ cauẽtem,humilitas verò & ab ipſo abyſſo reatuum hominum ſublimare. Hæc enim præ phariſæo publicanum ſaluauit,latronem ante apoſtolos in paradiſum duxit: illa

verò

A verò incorporea ingreſſa eſt poteſtate. Cæterum ſi iuxta delicta humilitas tam facilè currit, vt ſuperbiam iuſtitiæ tranſeat: ſi iuſtitiæ coniunxeris eam quò non ibit? Aſſiſtit ipſi tribunali diuino, in medio angelorum, cum fiducia multa. Rurſus ſi factus coniunctus iuſtitiæ eam deprimere potuit, ſi coniunctus ſit peccato, in quantam gehennam detrudet? Hæc dico non vt negligamus iuſtitiam: ſed vt faſtum vitemus. Hæc Chryſoſt. Deinde ſuæ ſententiæ cauſam aſſignans, ſcilicet quare publicanus magis iuſtificatus deſcendit, conſequēter inferendo ſubiungit: *Quia omnis* generaliter ſine exceptione: ſcilicet ſiue laïcus, ſiue clericus, ſiue religioſus. Item ſiue paruus, ſiue mediocris, ſiue quantumcunque magnus *qui ſe exaltat* ſuperbiendo, ſicut fecit phariſæus *humiliabitur*, & deiicietur: vel in hoc ſeculo per miſeriam, vel in futuro per pœnam æternam: *& qui ſe humiliat*, ſponte per veram pœnitentiam & peccatorum confeſſionem *exaltabitur*, in gloria per remunerationem. Nam ſecun-

Prouer. 16.

B dum Sapiētem: *Ante ruinam exaltatur cor, & ante gloriam humiliatur.* Et vt vulgariter dicitur: non eſt vallis quæ non habeat collem, nec eſt collis quæ non habeat vallem. Sicut ergo Publicanus, ſe humiliando, eſt exaltatus: ita & phariſæus, ſe exaltando, eſt humiliatus. Sicut enim in ſtatera materiali vna parte depreſſa, altera eleuatur, & econuerſo: ſic in ſtatera diuinæ iuſtitiæ decretum eſt, vt qui eleuantur per ſuperbiam in præſenti vita, deprimantur per pœnam confuſibilem in futuro: Et econuerſo qui ſe deprimunt in præſenti ob Dei reuerantiam: eleuabuntur in futuro ad gloriam. Si ergo ſic reprehenditur & confunditur qui ſuperbè gratias agit, & cætera bona facit: quid de illo erit qui gratiam impugnat, & non bona facit: Certum itaque tene ſuperbe, quia ſi humiliatus nō fueris Deo: velis nolis humiliaberis diabolo. Et ideo caueat quiſque ne ſibi ſuperbia dominetur: quia vt ait Auguſtinus: Væ homini cuius auriga ſuperbia eſt: neceſſe eſt enim vt in preceps eat. Si conſidere-

Superbia deteſtatio.

C mus exitum rei in Lucifero ſuperbiente, & Chriſto humiliante: in Eua elata, & in virgine humiliata: in diuite purpurato, & in Lazaro vlcerato: in Phariſæo ſe extollente, & Publicano pœnitente, videbimus manifeſtè quàm verum ſit quod hic Dominus dicit: quia omnis qui ſe exaltat humiliabitur: & qui ſe humiliat exaltabitur. Et ideo bene dicit quidam philoſophus: Inter ſapientes ſapientior eſt, qui humilior eſt. Hic autem verſiculus ſcilicet *omnis qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabitur*, totiens à Domino in Euangelio iteratur vt deprimat ſuperbiam, quam ſuper omnia vitia deteſtatur: & humilitatem commēdat, quam ſuper omnem virtutem & ſæpius laudare dinoſcitur. Radix enim omnium malorum ſuperbia, & cuſtos omnium virtutum humilitas eſt. Vnde Theophilus: Quia enim ſuperbia plus quàm aliæ paſſiones vexat hominum mentes: ideo crebrius de hac monet. Vnde Chryſoſtomus: Simus itaque humiles, vt ſimus excelſi: etenim cum abundātia multa

Chryſoſto: hom. 6. ex variis in Math.

D humiliatur deſpectio. Nihil enim ita Deus auertit ſicut ſuperbiam: propterea & à principio omnia fecit vt hanc auferat paſſionem: propter hoc mortales facti ſumus, & in miſeriis & planctibus, propter hoc in labore & ſudore, in laboratione cōtinua & miſeria. Etenim à deſpectione peccauit primus homo, petens Dei æqualitatem: propter hoc neque quæ habebat manſit habens, ſed ab his cecidit. Tale enim quid eſt deſpectio, quòd non ſolum nobis adiicit correctionem vitæ: ſed & quæ habemus abſcindit, & his officit: ſicut humilitas non ſolum eorum quæ ſunt nihil abſcindit: ſed & quæ non ſunt adiicit. Hanc itaque zelemur, hanc perſequamur: vt & præſenti potiamur honore, & futura fruamur gloria. Myſticè per Phariſæum Iudaicus populus deſignatur, qui ex beneficiis legis & prophetarum ſuſceptis de ſua ſanctitate præſumens Gentiles aſpernabatur, per Publicanum verò Gentilis, qui peccata ſua Apoſtolis prædicantibus recognoſcens, humiliter ea confitebatur: pro-

Myſticè.

E pter quod Gentilis iuſtificatus eſt per fidei Chriſti receptionem, & Iudaicus damnatus per ſuam obſtinationem. Vnde Beda: Typicè autem Phariſæus eſt populus Iudæorum, qui ex iuſtificationibus legis extollit merita ſua. Publicanus verò Gentilis eſt, qui longè à Deo poſitus confitetur peccata ſua, quorum vnus ſuperbiendo receſſit humiliatus, alter lamentādo appropinquare meruit exaltatus. Moraliter hi duo homines ſignant vniuerſitatem hominum, ſcilicet iuſtos Phariſæus, & impios Publicanus: vterque debent aſcendere in templum ad orandum: impius pro venia, iuſtus pro perſeuerantia. In templum autem ſpirituale quod eſt Deus debemus aſcendere orando: quia ſecundum Damaſcenum, Oratio eſt aſcenſus mentis in Deum. Et ſecundum Auguſtinum. Oratio eſt pius affectus mentis in Deum directus. *Principes autem ſacerdotum*, ſcilicet pontifices, qui ſpiritualibus præerant: *& ſcribæ*, qui doctrinæ legis & Prophetarum intendebant. *Et principes plebis*, qui cum temporalibus diſponendis præſidebant: moti contra Ieſum inuidia & rancore, *quærebant eum per-*

Beda ī cap. 18. Luca.
Typicè.
Moraliter.
Damaſcenus li. 3. de fide cap. 24

Bernardus ſermo. 29. in cantica. dere,qui tamen venerat eos ſaluare:excogitãtes diuerſas vias, & modos quomodo poſſent illum occidere. Vnde Bernardus. O bone Ieſu,totus mundus videtur contra te coniuraſſe: & hi in perſecutione tua primi ſunt qui videntur regere populum, dirigere principatum, *& non inueniebant quid facerent illi*:id eſt,cauſam rationabilem eum occidendi,cùm eſſet iuſtus & innocentiſſimus,nec etiam audebant timore populi:quia *omnis populus audiebat illum, & admirabantur ſuper doctrina eius.* Vnde Beda: Quærebant illum perdere, vel quia quotidie docebat in templo:vel quia latrones eiecerat de templo:vel quia veniens illuc quaſi rex & Dominus,à credentium turba laudem hymni cœleſtis accepit: vel quia ſuo magiſterio neglecto,plures ad eum audiendum confluere cernebant. Vbi & Cyrillus: Decebat antè, ex his quæ Chriſtus dixerat & fecerat,eum adorare vt Deum:ſed ipſi nequaquam hoc facientes, quærebant eum occidere. Sed vt ait Gregorius, redemptor noſter prædicationis verba nec indignis,nec ingratis ſubtrahit. Nam ſubditur: *Et erat tunc docens quotidie in templo*:reddens eis bonum pro malo. Quia enim erat proximus paſſioni,inſtabat docendo: Ecce optima commutatio: quia de domo negociationis facta eſt ſchola veritatis, templum orationis,locus deuotionis. Vbi Gregorius: Nunc uſque agitur quod factum fuiſſe perhibetur. Cùm enim mentem fidelium ad cauenda ſubtiliter erudit, & quotidie veritas in tẽplo docet. Et ſtetit Ieſus publicè in templo prædicans populo, & reſpondens principibus vſque quaſi ſero:& tota die ipſe & ſui ieiunarunt. *Et circunſpectis omnibus cùm iam veſpertina eſſet hora*,quæ erat hora declinandi ad hoſpitiũ:& nullus eum inuitaret, vel colligeret: relictis illis *exiit* de ciuitate,& rediit *in Bethaniam cum duodecim*, vt quod in vrbe magna non inueniebat,in agro paruo haberet hoſpitium: ibique manſit apud Martham, & Mariam, & Lazarum, & docebat eos de regno Dei: Vbi arguitur duricies & ingratitudo Iudæorum, qui doctorem quem glorioſè & honorificè vt regem & gaudioſè ſuſceperãt: & qui per totam diem vſque ad veſperam eos doctrina pauerat, hoſpitio non ſuſceperunt,& fameſcentem non pauerunt. Circunſpexit enim Dominus,qui nihil de proprio vbi hoſpitaretur habuit,ſed omni beneuolentia indiguit, ſi quis eum in domum ſuam vocaret aut reciperet: & nullus eſt inuentus benedictione pacis Chriſti dignus. Vnde in hoc quòd dimiſit eos corporaliter, oſtendit facto eos propter ipſorum cæcitatem eſſe dimittendos à Deo ſpiritualiter. Vbi Hieronymus: Hinc autem intelligendum eſt quòd Chriſtus fuerit tantæ paupertatis,& ita nulli adulatus ſit,vt in vrbe maxima nullum hoſpitem,nullámque manſionẽ inuenerit:ſed in vico paruulo apud Lazarum,ſororéſque eius habitauerit. Eorum quippe vicus Bethania eſt. Vbi & Chryſoſtomus: Et relictis illis,tanquam excæcatis per inuidiam, abiit foras extra ciuitatem in Bethaniam: vt recedendo compeſceret, quos reſpondendo non potuit:quia malitia non inſtruitur ſermonibus,ſed excitatur. Malum enim hominem melius locum dando potes vincere,quàm reſpondendo. Nam ſi contendis irrationabilem placare:& illum non placas,& teipſum ſubuertis. Et manſit ibi apud Lazarum, & ſorores eius:vt illic requieſceret corporaliter,vbi & ſpiritualiter repauſabat. Nam ſanctorum virorum eſt,non ibi quærere manſionem,ubi clariores ſunt viri,ſed vbi fideliores:nec gaudent vbi epulæ largæ ſunt,ſed vbi ſanctitas floret. Hæc Chryſoſtomus. Vbi etiam Beda: Bene autem dicitur,quia circunſpectis omnibus exiuit in Bethaniam. Inſpicit quippe internus arbiter omnium corda, & cùm in contradicentibus, ac reſiſtentibus veritati, non inuenit vbi caput reclinet:ſecedit ad fideles, & in eis qui obediunt verbo mãſionem ſibi vna cum patre facere gaudet:Bethania namque domus obedientiæ dicitur. Hæc Beda. Nota ergo ex præmiſſis quòd Chriſtus tria loca intrauit:ſcilicet Hieruſalem, templum, & Bethaniã: per quæ loca ſignificatur mens humana,quæ debet eſſe pacifica, & tunc eſt Hieroſolyma, quæ interpretatur viſio pacis:debet eſſe Dei habitatio grata, & tunc eſt templum Dei viui acceptum:debet etiam eſſe ad obediendum prona, & tunc eſt Bethania, quæ interpretatur domus obedientiæ. Ingrediente autem Domino in primum locum,ſcilicet Hieruſalem,tota ciuitas eſt commota:quia intrante Domino animam, per gratiam præuenientẽ, omnes vires animæ debent commoueri,per dolorem & contritionem peccati. Cùm verò intrauit templum,eiecit vendentes & ementes,ac menſas & cathedras euertit: quia poſtquam Chriſtus intrauit in cor hominis, per gratiam præuenientem, mouendo ipſum ad contritionem,intrauit poſtea in ipſum per gratiam proficientem,purgando illud:& eiiciẽdo inde peccata per confeſſionem: & tunc Chriſtus ſanat illud, dando indulgentiæ remiſſionem:vnde ſubditur ibi de infirmorum ſanatione. Deinde Chriſtus intrauit Bethaniam, quæ interpretatur domus obedientiæ,quia poſtquam intrauit cor per gratiam præuenientem &

Marginal notes: *Beda ĩ cap. 19. Luca.* — *Gregorius hom. 39. in euangelia.* — *Gregorius ibidem.* — *Marci 11.* — *Iudæorum ingratitudo.* — *Hieronym. in cap. 11. Marci.* — *Adulari noluit Chriſtus.* — *Chryſoſto. hom. 38. operis imperfe.* — *Beda ĩ cap. 11. Marci.* — *Bethania quid interpretatur.*

Margin letters: A, B, C, D, E

A tem & proficientem, inducendo ipſum ad contritionem & confeſſionem, conſequẽter intrat per gratiam perficientem ipſum per obedientiæ ſatisfactionem: ille enim verè obedit, qui de omnibus peccatis ſuis plenè ſatisfacit. Conſpice igitur nunc bene Dominum, quia valde humiliter vadit per ciuitatem cum illis paucis, qui ſic honorificè venerat mane cum multis. *Contemplatio.* Ex quo potes conſiderare, quia parum eſt curandum de humano honore, qui ſic terminũtur in breui: & quia in curſu huius vitæ riſus dolore miſcetur, & extrema gaudij luct^o^ occupat. Potes etiam conſiderare, quomodo ſui gaudebant quando honorabatur à turbis, *Prouer. 14* & multo magis quando Bethaniam redierunt illæſi: quia maximè timebant quando Hieruſalem ibat, quòd tunc qualibet die faciebat. Quanuis enim aliàs ſæpe, maximè tamen à præcedenti die ſabbati, vſque ad vigiliam cœnæ locutus eſt Iudæis, & operatus eſt palam in Hieruſalem. ***Erat autem tunc quotidie docens in templo***: propter doctrinæ authoritatem, loci

B celebritatem, ac populi frequentiam, & auditorum plurium vtilitatem: ***noctibus verò exiens morabatur in monte Oliueti***, ſcilicet in Bethania, quæ erat in latere montis eiuſdem, vigilans, *Lucæ 21.* & orans, ac docens diſcipulos, & confortans. In hoc dedit exemplum prædicatoribus & doctoribus Euangelij: vt diebus doceant, & noctibus ſint in oratione Dei, vt ibidem hauriant quod auditoribus infundant in mane ſequenti. *Prædicatorum exemplum.* Siue etiam in proſperitate ſimus, quæ per diem ſignificatur: ſiue in aduerſitate, quæ per noctem intelligitur: ſemper doceamus & oremus, ac bonum faciamus inquantum valemus. Vnde Sapiens: ***Mane ſemina ſemen tuũ, & veſpere ne ceſſet manus tua: quia neſcis quid magis oriatur, hoc an illud: & ſi vtrúmque ſimul, melius erit.*** *Eccli. 11.* Per mane enim, intelligi poteſt tempus pacis & proſperitatis: & per veſpere, tempus tentationis, & aduerſitatis: in quibus ſemper bonum operari, nec tempore hoc vel illo à bono opere ceſſare debemus: quia quid horum maiorem fructum nobis afferat, ignoramus.

C Et hæc facere debemus in monte Oliueti, id eſt, in culmine miſericordiæ ad proximum: nõ enim meretur impetrare miſericordiam à Deo, qui non facit miſericordiam cum proximo. Et eſt notabile, quòd imminente morte magis inſtabat Chriſtus prædicationi: quod eſt contra multos, qui in ſenecture dant ſe ocio & quieti, cùm adhuc poſſent multorũ prodeſſe ſaluti. ***Et omnis populus***, attractus efficacia & dulcedine doctrinæ ſuæ, ***manicabat***: id eſt, mane feſtinabat ***ad eum in templo***, vt audiret ab eo verba vitæ: hoc eſt, mane eum feſtinatione accelerabat venire ad locum prædicationis ſuæ: à mane enim, dicitur manicare. Vbi Cyrillus: Populo autem ante lucanum venienti ad eum, congruum erat dicere: ***Deus Deus meus, ad te de luce vigilo***. *Pſal. 62.* Et quia Dominus ſic diebus & noctibus tunc præcipue laborauit, ideo tota illa ſeptimana pœnoſa dicitur: quia per totam illam laborauit recreando, ſicut per primã mundi hebdomadam operatus eſt creando. Et quia vna ſeptimana cuncta creauit, multo

D labore hac ſeptimana hominem refecit. Vnde Beda: Quæ verbis præcipit Dominus, ſuis *Beda 7 cap. 21. Lucæ.* confirmat exemplis. Nam qui nos ante repentinum iudicij vniuerſalis aduentum, ante incertum ſingulorum noſtrorum exitum, delitiis ſimul & curis huius vitæ neglectis, ad vigilandum hortatur, & orandum: & ipſe impendente ſuæ tempore paſſionis doctrinæ vigiliiſque & precibus inſtruit, pariter & exẽplo: inſinuans hoc eſſe dignè Deo vigilare, dicto vel facto proximis quibuſque viam veritatis oſtẽdere: & eos pro quibus paſſurus erat, vel verbo ad fidem prouocans, vel patri oratione commendans. Et nos quoque cùm inter proſpera ſobriè, & iuſtè, & piè conuerſamur: inter aduerſa verò nunquam de diuinæ miſericordię celſitudine deſperamus, diebus profectò cunctis in templo docemus: & fidelibus operis boni formam præbemus, noctibus verò in monte Oliueti moramur: quia in tenebris anguſtiarum gaudij ſpiritualis conſolatione reſpiramus: iuxta eum qui dixit: ***Ego autem ſicut*** *Pſal. 51.*

E ***oliua fructifera in domo Domini, ſperaui in miſericordia Dei mei***: id eſt, ſicut is qui miſericordiæ fructum quibus voluit impendit, ei à Domino miſerendũ eſſe non ambigo. Et ad nos quoque audiendos omnis populus manicat: cùm vel diſcuſſis operibus tenebrarum, vel euictis Dei gratia nebulis preſſurarum, ſicut in die honeſtè ambulantes, non in cõmeſſationibus & ebrietatibus nos filij lucis imitantur. Hæc Beda.

ORATIO.

Deus omnipotens præſta mihi pauperi tibi derelicto, vt duo minuta, ſcilicet corpus & animam, quæ de te habeo, tibi cum deuotione offeram: vt vtroque tibi ſeruire & placere valeam. Miſerere ſupplici tuo, quia non ſum ſicut innumeri ſerui tui, iuſtitiæ merito glorioſi, velut etiam multi poſt flagitia pœnitendo tibi facti deuoti. O Deus propitius eſto mihi peccatori, & reſpice me oculis miſericordiæ quibus publicanum reſpexiſti: vt per veram cordis, oris, & operæ humilitatem coram te merear iuſtificari: & cum hominibus exaltari. Amen.

De maledictione ficulneæ,& grano frumenti:& de ptincipe mundi. A
CAPVT. XXXI.

Math.11. Marci 11. Ioan.12.

SEquenti autem die, ſcilicet feria ſecunda, iterum *mane* & diluculo exiens
Ieſus à Bethania, & rediens in Hieruſalem, *eſuriit*, ſecundum ſuſpicionem
diſcipulorum,eo quòd ad arborem acceſſit. Vbi nota motem ſtudioſi ope-
ratoris,dum dicitur *mane* teuertiſſe in ciuitatẽ vt prædicatet, & vt aliquos
Deo patri aequiretet. *Eſuriit* autem,nõ quaſi homo, indigẽs cibum eo tpo-
ralem:ſed quaſi Deus miſericors humanam ſalutem. Vnde iſta eſuties na-

Eſuries Chriſti.

turalis non fuit:quia in ſeto præcedenti comederat, nec adhuc hora comedendi erat: ſed
ſicut maledictio arbotis,de qua ſubditur,figurabat maledictionem infructuoſi:ſic iſta eſu-
ries ſignificabat deſidetium Chriſti de ſalute populi. Et ideo adhuc mane eſurit,qui iuſtitiã B
eſurit. *Et videns arborem fici*, intet Bethphage & montem Oliueti, *ſecus viam: acceſſit ad eam*,&
nullum in ea fructum niſi tantum folia inueniens,maledixit ei,dicens: *nunquam ex te fructus
naſcatur in ſempiternum: & ſtatim aruit*. Venit Dominus ad ficulneam, non cauſa inueniendi
fructus,quibus eſuriens reficeretut : ſciebat quòd in Martio tempus ficuum non eſſet : ſed
adiuit propter miraculum,vt Apoſtolos ad fidem confitmatet. Vnde ſecundum Chryſoſt.
Maledixit Dominus ficulneæ,non quia fructum in illa non inuenit cùm non eſſet tempus
ficuum:ſed diſcipulorum gratia : vt confiderent, & vt diſcetent quod poſſit etiam Iudæos
perſequentes ſiccare,& in momẽto exterminare. Ideo neque in alia planta ſed in omnium
humidiſſima miraculũ hoc fecit: vt & hinc maius appareat hoc miraculum. Ad hoc enim
Dominus miraculum fecit,vt diſcipulos in fide ſolidatet:quia vt ait Hietonymus, Domi-
nus paſſurus in populis,& baiulaturus ſcandalum crucis,voluit diſcipulorum animos ſigni C
anticipatione firmate. Quod etiam in ſignum ſynagogæ maledictæ,& arefactæ Ieſus fecit:
in qua fructus iuſtitiæ non inuenit. Arbor enim fici, eſt ſynagoga , propter multitudinem
granorum ſub vno cortice: id eſt,hominum ſub vna lege : & vna , propter vniformitatem
ritus:quia ſecus viam etat,quia legem habebat,ſed non in via : quia non credebat in Chri-
ſtum,qui eſt via:ad quam venit,per præſentiam corporalem,& pet doctrinam ſpiritualem.
Et nihil inuenit in ea, licet multum quæſierit exemplis,doctrinis,ſignis, & miraculis *niſi folia*,
id eſt,verba legis: & traditiones Phariſæorum abſque vllis fructibus. Sancti enim habent
& folia verborum,& flores morum,& fructus operum. Per talem etiam arborem virẽtem
foliis,& catentem fructibus,poſſunt intelligi hypocritæ,& ſimulati, exiſtentes extra viam
iuſtitiæ,& non in via poſiti per ſimulationem virtutum foliis circundati,ſed à fructu iuſti-
tiæ alieni:quia exteriotem appatentiam ſanctitatis habentes interius ſunt vacui ab operi- D
bus veritatis,& infructuoſi:& ideo à Domino maledicti fiunt aridi , & humore deuotionis
priuati. Vnde Chryſoſtomus:Folia veritatis, ſunt ſpecies tantummodo ſanctitatis in homi-
ne, aut ſine fructu verba religioſa. Quicunque ergo religioſus , id eſt , arbor rationabi-
lis profitetur ſe eſſe Dei:& iuſtitiam non operatur:eſt arbor tantummodo folia habens ſine
fructu. Secus viam autem,eſt iuxta mundum: mundus enim via eſt communis, pet quam
omnes tranſeunt qui naſcuntur. Quicunque ergo homo fidelis, id eſt , arbot rationabilis,
iuxta mundum vixerit:nunquam poteſt in ſe iuſtitiæ fructus tenere. Tranſeuntes enim &
retranſeuntes dæmones,vel miniſtri ipſorum pet viam,id eſt vagantes pet mundum iſtum
excutiũt eos. Sicut ergo difficile eſt arborem iuxta viam poſitam fructus ſuos vſque ad ma-
turitatem ſeruare:ſic difficile eſt virum fidelem iuxta iſtum mundum viuentem, in ramis,
id eſt,in actibus ſuis iuſtitiam immaculatam vſque ad finem ſeruare. Si vis ergo fructus iu- E
ſtitiæ ad finem tenete , recede de via,& plantare in loco ſecteto: vt nec mundus tecum ali-
quid habeat commune , nec tu cum mundo. Hæc Chryſoſtomus. Cùm itaq; eſuriens Do-
minus ficus quæſiuit, aliquid aliud ſe quærere ſignificauit,non enim ficus , ſed fidem:neq;
fructus arboris,ſed fructus operis quæſiuit. Ex hoc ergo,ſecundum Bedam , patet quòd ſi-
cut Dominus multa dixit in parabolis:ita & fecit. Cur enim in ficu fructum quæreret , cu-
ius tempus nondum eſſe quilibet homo ſciret,& ob id eam æternæ ſterilitatis maledictio-
ne damnaret?quia plebem quam docebat verbo,terruit facto : ne quis habens folia, id eſt,
verba iuſtitiæ ſine fructu operum,mereatur excidi & in ignem proiici. Vnaquæq; enim ar-
bor non de floribus,non de foliis,ſed de fructu ſuo cognoſcitur : ſic vnuſquiſq; homo non
de æſtimatione famæ,vel ſermonis pompa:ſed de ſuarum teſtimonio probatur actionum.
Hæc autẽ maledictio ficus maximè in nobis timenda eſt:quia folia,id eſt,verba non verti-

Chryſoſto. hom 68. in Math.

Ficulnea maledictio & eius cauſa.

Hierony. in cap. 21. Mathæi.

Chryſoſto. hom. 39. operis imperfe.

Beda ĩ cap. 11. Marci.

Parabolas fecit & dixit domin⁹.

A mus in opera. Iam enim ſecuris ad radicē poſita eſt. Et ingreſſus Ieſus in ciuitatem, venit in
templū, ſecundum ſuā conſuetudinem: quia ſemper locū Dei viſitare cōſueuit, & patri ex-
hibere honorē. *Erant autē Gentiles quidam ex his qui aſcenderant in Hieruſalem, vt adorarent in die
feſto*: quia templū pro ſui ſanctitate in reuerentia à Gentilibus in circuitu Iudæorum erat, &
eius famoſitas nō tantum Latinos & Iudæos: ſed etiam Gentiles trahebat, vt de Eunucho *Act. 8.*
Cādacis reginæ patebat. Iſti ergo qui Chriſti miracula audierāt: ideo eū videre, & eius do-
ctrinā audire volebāt. Et *acceſſerunt ad Philippum*, quia videbāt eum pium & manſuetū: & ſe
nō reputabant dignos, vt venirent per ſeipſos, *& rogabant eum dicētes: Domine, volumus Ieſum*
& ſaluatorē omnium *videre*. Et cōgruenter ad Philippum acceſſerunt prius: quia ipſe prius
prædicauit Gentibus, ſcilicet Samaritanis. In his Gētilibus præfigurabatur cōuerſio Gen-
tium, per prædicationē Apoſtolorum in proximo ſecutura: & quòd Gentes miniſterio eo-
B rum ad fidē conuerſæ deſiderent Ieſum glorificatū in patria. *Venit Philippus & dixit Andreæ* *Clarifica-*
quia Andreas primus Chriſti erat diſcipulus, & magis familiaris Domino quàm Phillip- *tio Chriſti.*
pus: & etiam quia Phillipus per Andream cōuerſus fuerat: & ideo de cōſilio & auxilio eius
circa hoc agere volebat. In quo datur nobis exemplū omnia faciendi de conſilio maiorum,
Andreas rurſum & Philippus dixerunt ambo ſimul hoc Domino *Ieſu*, tanquā ſuperiori. Myſti-
cè Philippus, qui os lampadis dicitur, ſignat veritatem. Andreas autē virilis, quæ dno intel-
lectū & affectum Chriſto adducunt in cōuerſione animarū. Ieſus verò audiens deuotionē
Gentiliū, qui iam erāt diſpoſiti ad credendum: videnſq; eos proſperare ad fidem: & intelli-
gens in eis quodāmodo inchoari Gentium cōuerſionem, prænunciauit ſuæ paſſionis tēpus
imminere, poſt quam paſſionē immediatè Gentes erāt recipiendæ dicens: *Venit hora vt cla-
rificetur filius hominis*: quaſi diceret, Iudæi nolunt credere, quos primùm voluit lucrificare:
C plenitudo Gentiū creditura eſt, quia veniūt Gentes ad credendū, quibus filius eſt clarificā-
dus. In paſſione quippe ſua fuit filius clarificatus per ſigna oſtenſa: fuit etiam clarificatus in
ſua reſurrectione & aſcēſione. Itémq; in gentium cōuerſione: quia deitatem eius cōfitētur
vbiq;. Veruntamen per cōgruum oſtendit exemplum, quòd mors eius debeat præuenire
conuerſionem Gentilium, dicens: *Niſi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipſum
ſolum manet*: quia non facit fructus multiplicationem, niſi per ſui corruptionem: id eſt, niſi
ego moriar, fructus conuerſionis Gentium non ſequetur. *Si autem mortuum fuerit, multum
fructum affert*, id eſt, me mortuo per humanitatem multiplicabitur fides per gentium con-
uerſionem: ac ſi expreſſè dixiſſet: Iſti Gentiles, qui modo volunt venire ad me per præſen-
tiam corporalē, poſt mortem meam venient ad me per fidem. Ipſe enim erat granū iacie-
dum in corpore terræ per paſſionis humilitatē, vnde meſſis copioſa debebat exurgere. Paſ- *Paſſionis*
D ſio quippe Chriſti multū attulit fructum, ſcilicet fructum remiſſionis peccatorū, fructum *Chriſti fru*
conuerſionis Gentiū, fructū gloriæ regni cœlorū. Et quia Chriſtus ſe cōparauit grano fru- *ctus.*
menti, mos eſt eccleſiæ de hoc grano, ſcilicet tritico tātum cōfici corpus Chriſti. Moraliter *Moraliter*
homo in terra cadit, quādo per humilitatē ſe deprimit: ſed eā nō cooperit, quando vult hu-
militatē manifeſtari, & nō occultari: & talis humilitas nō fructificat: ſed quādo talis humi-
lis vult q; humilitas lateat, tūc fructificat. Ad hoc enim q; granū frumēti fructificet, nō ſuffi-
cit quòd in terrā cadat: ſed oportet quòd agricola ipſum cooperiat. Prædicit etiā Chriſtus
ſuā paſſionē & eius fructū: vt vidētes morientē nō ideo perdāt fidē, & ex paſſione nō terreā-
tur: ſed magis imitentur, quoniā opportet nos imitari eū qui reliquit nobis exempla vt ſe-
quamur ipſum. Vnde cōſequenter diſcipulos & omnes exhortatur ad paſſionis ſuæ ſectan-
da veſtigia, dicens: *Qui amat animā*, id eſt vitā *ſuam*, ſcilicet in hoc mūdo, & ad bona munda-
E na: & carnis deſideria: volendo ſibi huiuſmodi delectabilia, vt mūdo viuat, & nō Deo: vel
eā cùm neceſſe eſt pro Deo nō ponēdo, *perdet eā*, ſcilicet in vita æterna, & quantum ad bona
æterna poſſidēda. Et per contrariū *qui odit animā ſuam*, id eſt vitā, *in hoc mundo* denegādo ſibi
bona præſentia, & ſuſtinēdo mala: vel etiā cùm neceſſe eſt ponendo pro Deo, *in vitā æternā
cuſtodit eam*: id eſt, viuet æternaliter cum eo. Vbi Auguſtinus. Si malè amaueris, tūc odiſti: ſi *Auguſti.*
bene oderis, tunc amaſti. Fœlices qui oderunt cuſtodiendo, nē perdant amando. Et quòd *tracta. 51.*
debeamus ipſum imitari in paſſione, oſtendit per rationem, inducens exemplum de ſe: *in Ioan.*
vt ſicut ipſe fecit, ita & nos ſi opus fuerit faciamus & dicit: *Si quis mihi miniſtrat*, hoc eſt no- *Sequendus*
mine & affectu quærit eſſe meus miniſter, *me ſequatur*: id eſt, me imitetur: ſequi enim imi- *eſt Chriſtus.*
tari eſt. Quaſi diceret, rationabile eſt quòd miniſter ſequatur Dominum: ſi quis me nō ſe-
quitur, non mihi miniſtrat: quia ſecundum Chryſoſtomum, oportet eum qui miniſtrat, *Chryſoſto.*
ſequi eum cui miniſtrat. Oportet ergo diſcipulos Chriſti qui ei miniſtrant, ſequi Chri- *hom. 66. in Ioannem.*

ſtum per mortem,ſi oportuerit:& per bona opera,imitando ipſum.Illi quippe Chriſto mi- A
niſtrant,qui non ſua,ſed quæ Ieſu Chriſti quærunt:& quæcunque bona ſiue in tẽporalibus,
ſiue in ſpiritualibus propter Deum faciunt. Miniſtrant autem Chriſto Epiſcopi & clerici,
1.Corin. 4. inquantum eius ſacramenta fidelibus diſpenſant. Vnde Apoſtolus: *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti & diſpenſatores miniſteriorum Dei viui*.Item quilibet fideles in quocunque or-
dine conſtituti,qui mandata ſeruant Chriſti. Vnde apoſtolus. *In omnibus exhibeamus nos ſicut*
2.Corin. 6. *Dei miniſtros*.Miniſtrat enim Chriſto vnuſquiſque monendo,docendo, corripiendo,bene-
uolentiam,eleemoſynam,& cætera miſericordiæ opera impẽdendo. Et ſubiugit huius ſe-
quelæ brauium,ſeu præmiũ:quia ſi quis Chriſto dignè miniſtrauerit, & ipſum ſecutus fue-
rit,erit vbi Chriſtus eſt.Et certè magnum eſt præmium eſſe cum Chriſto: ſine quo nuſquã
eſt bene,& cum quo nuſquam eſt male.Et deinde manifeſtius hoc dicit. Nã qui miniſtra-
uerit Chriſto,mandatis ſuis obediendo,ipſum ſequendo,& veſtigia eius imitando:hic ho- B
norabitur à patre cœleſti:ſcilicet vt ſit cum filio eius, non æqualis diuinitati, ſed conſocia-
tus æternitati.Et certè magnus honor eſt,quòd homo miſer efficiatur beatus:exhæredatus
1.Corin.2. hæres Dei,cohæres autem Chriſti.Beatus ille quem Deus honorificabit: ille enim ditabi-
tur illis bonis quæ nec oculus vidit,nec auris audiuit,nec in cor hominis aſcenderunt,quę
præparauit Deus diligẽtibus ſe.Honor enim datur homini ab aliis hominibus in vita præ-
ſenti,in teſtimonium virtutis:ſed honor datur hominibus à Deo in gloria cœleſti,in præ-
mium virtutis.O Deus meus miſericordia mea,author & dator omnium virtutum:da no-
bis nunc in eis exercitium continuum,& tandem pro eis præmium ſempiternum. Et quia
diſcipulos hortatus fuerat ad tolerantiam mortis, exemplo ſui quem ſequendum propo-
ſuit,conſequenter confortat eos vt non turbentur & retrahantur propter infirmitatem na-
turæ:quia recta ratio non obſtante turbatióne animæ,ſecundum paſſiones partis ſenſitiuæ, C
dirigit eam in bonas & virtuoſas operationes,vt velit fortis ſuſtinere mortem, & quæcun-
que contraria propter Deum & bonum virtutis:ſic enim in Chriſto fuit,quòd non obſtan-
te turbatione ſenſualitatis paſſus eſt, quod recta ratio ſuadebat. Vnde ait: *Nunc anima mea*,
ſenſualis *turbata eſt*:id eſt,affecta eſt quantum ad ſenſitiuam,paſſionibus timoris & triſtitiæ
ac naturali horrore,qui tamen eſt de volũtate.Anima enim hic accipitur pro ſenſualitate:
id eſt,pro appetitu ſenſitiuo,in quo ſunt paſſiones,nõ autem in ratione.Ac ſi dicat: Nõ vos
turbet vel retrahat ſenſualitatis turbatio à recta & debita operatione: quia etiã anima mea
turbata eſt imminente paſſione,& tamen hoc non obſtante mori eligo,obediens patri pro
veſtra ſalute. Quia enim hortatus fuerat alios imitari mortem ſuam, ne fortè aliquis e-
diceret,ſecurè potes mortem ſubire: quia nihil mali ſentis: ideo contrarium voluit oſtẽ-
dere per talem turbationem, & per conſequens non eſſe recedendum ab eius imitatio- D
Paſsiones in Chriſto. ne propter naturalem animæ horrorem. Nam ſi nullam paſſionem ſenſiſſet in anima,
non fuiſſet ſufficiens exemplum hominibus ad mortem ſuſtinendam. Huiuſmodi au-
tem paſſiones aliter fuerunt in Chriſto, & aliter ſunt in nobis. In nobis enim ſunt ex
neceſſitate, inquantum quaſi ab extrinſeco cõmouemur & afficimur:in Chriſto non fue-
runt ex neceſſitate,ſed ex imperio rationis:ad oſtendẽdum humanæ naturæ veritatẽ, & ad
dandum nobis exemplũ non recuſandi mortem,& ad merendum, noſtrã redemptionem,
cùm in eo nulla paſſio fuerit,niſi quam ipſe voluntariè cõcitauit.Nam intantum inferiores
vires erãt ſubditæ rationi in Chriſto,quòd nihil aliud agere & pati poterãt niſi quod ratio
volebat:quæ permiſit agere animæ & viribus inferioribus quæ propria erant.Sic ergo tur-
bata eſt anima Chriſti,quòd nec ſupra rationẽ,nec contra,ſed ſecundũ rationis ordinẽ tur-
batio in ea fuerit.Deinde volens oſtẽdere quòd non venit voluntatem infirmæ carnis,ſed E
voluntatẽ patris facere,ait:*Et quid dicam*,in hac & de hac turbatione, nõ dicit, quid faciam:
quia ſciebat quid facturus:ſed docet quid dicere,& quo fugere, & quẽ inuocare, & in quẽ
ſperare debeamus:ſcilicet in patrem qui ſaluat ſolus:quaſi diceret.Nõ habeo quid dicam
ereptionem quærens:ſed ſcio quid agam: quia paſſurus ſum. Vnde non recedam à cœpto
propoſito propter timorem periculorum, ſed ex ratione ſenſualitatem ſuperans,volunta-
tem meam voluntati diuinæ conformabo. In quo dat exemplum nobis, vt ſimiliter facia-
mus.Et hoc eſt quod dicit: Et ô tu *pater ſaluifica*,& ſaluum fac *me ex hac hora* paſſionis. Non
dicit in hac hora in qua pater eum morti expoſuit: ſed *ex hac hora*,quia inde eum glorifica-
uit.Propterea enim voluntariè veni in hanc:ſcilicet horam paſſionis & mortis *propterea ve-
ni in mundum*, vt patiar propter patris obedientiam & humani generis ſalutem, quaſi dice-
ret: Saluationem quæro, ſed paſſionem non recuſo. Et tu pater per hanc paſſionem cla-
rifica

A tifica nomẽ tuũ:me ſuſcitãdo,quod eſt gloria nominis tui & clarificatio. Vbi Aug. Docuit *Auguſti. tracta.52. in Ioan.*
te quem inuoces , cuius voluntatem tuæ volũtati præponas,hominis infirmitatẽ:vt doceat
dicere cõtriſtatum, nõ quod ego volo,ſed quod tu vis. Ex hac autem ſupportatione turba-
tionis in Deũ,homo triplicẽ percipit vtilitatem. Prima eſt,ꝙ turbatio alleuiatur. Si enim ex
eo ꝙ quis amico cõqueritur turbationẽ ſuã, alleuiationẽ recipit, quãto fortius propter cõ-
paſſionem mutuã à Deo recipiet? Secũda eſt,ꝙ turbatio meritoria efficitur. Si enim meri-
toriũ eſt Deo offerre rem temporalem,quam portas in burſa:multomagis ſi offers id quod
geris in animo. Tertia eſt,quòd homo poſtea notabilẽ recipit cõſolationem:ſicut pater de
multis à tribulatione liberatis,ſicut & hic. Nam ſtatim venit vox de cœlo pro cõſolatione.
Vnde ſequitur: *Venit ergo vox de cœlo*,à Deo patre, *dicens: Et clarificaui, & iterũ clarificabo:* id eſt
clarũ genui ab æterno ſecundũ diuinitatem,& clarum etiã faciam ſecundũ humanitatem.
B Vel ſecundum hominẽ clarificaui in natiuitate,quãdo angeli cecinerũt: Gloria in excelſis *Luca 1.*
Deo: & Magi adorauerũt,& in baptiſmo,& in trãsfiguratione,& in miraculis in vita per eũ
factis: *& iterum clarificabo*,per ſigna deitatis:in paſſione,in qua triumphabit de diabolo: & in
reſurrectione : & in aſcenſione, & in totius mundi conuerſione,& maximè in iudicio. Et
quidam de turba magis rudes ſtãtes & audientes,ſonúmque vocis nõ ſignificationem per-
cipientes, *dicebãt tonitruum factum eſſe*,id eſt,aliquid per modum ſoni confuſi:tamen hoc di-
cebãt factum propter Dominum: *alij autem* magis perſpicaces articulationẽ vocis intelligẽ-
tes *dicebant quòd angelus ei locutus ſit.* Credebãt enim eum eſſe hominem purũ, & ideo dice-
bant angelũ ei eſſe locutum:ſicut aliquãdo in ſcriptura dicitur, quòd angeli prophetis lo-
quebãtur. Sed vox illa fuit paterna,& formata à tota trinitate,cùm eius opera ſint indiuiſa.
Veruntamen fuit vox patris,quæ fuit formata ad repreſentãdum perſonam eius. *Et reſpõdit*
C *Ieſus, & dixit: Non propter me*,ſcilicet inſtruendum,qui teſtimonio vel cõſolatore vel clarifi-
catore alio à me non indigeo, *hæc vox* teſtificans *venit* de cœlo: *ſed propter vos*, in inſtructio-
nem veſtram,qui inſtructione indigetis & teſtimonio : ſcilicet *vt credatis* quia ego ex Deo
ſum. Vnde oſtendit hãc vocem nihil ſibi indicaſſe quod antè neſciſſet : ſed ignorantibus
quibus indicari oportebat, & propter inſtructionem populi circunſtantis vt cognoſcerent
ipſum Ieſum eſſe Chriſtum,cui de cœlo dabatur teſtimonium. Sicut ergo anima eius non
propter eũ,ſed propter alios volũtariè turbata eſt:ſic iſta vox non propter eum,ſed propter
alios aliqua diſpenſatione diuinitus facta eſt. Et quia dixit vox,& clarificabo:cõſequenter
modũ oſtendit clarificationis,dicens: *Nunc* ſcilicet in hoc tempore paſſionis rectũ *iudicium
eſt*:nõ cõdemnationis,ſed diſcretionis *mundi*:id eſt,pro mundo cõtra diabolũ:hoc eſt,nunc
pro mundo à poteſtate tenebrarũ liberando iudicabitur,& ſeparabitur mũdus à poteſtate
D diaboli,& eripietur: & hoc eſt iudicium diſcretionis quo diſcernuntur & ſeparãtur multi
à poteſtate inimici. A tempore quoque paſſionis Chriſti diſcreti ſunt fideles credentes, ab
obſtinatis contra fidem:in futuro autem erit iudiciũ condemnationis infideliũ,& præmia-
tionis credentium. Vnde exponendo ſubdit effectum iudicij : *Nunc princeps huius mundi*, id *Princeps mundi.*
eſt,amatorum mundi,& malorum hominum qui habitant in mundo:ſcilicet diabolus qui
ab Adam vſque nunc fuit dominatus,& adhuc dominatur in malis mundo dediris(& dici-
tur princeps mundi , non quia ſit Dominus ſubſtantiæ mundi,ſed hominum mundialiter
viuentium,inquantum ſe ei ſubiiciunt per peccatum) *eiicietur*,& repelletur *foras* , à redem-
ptis & liberatis,& poteſtatem homines poſt ſe trahendi perdet hoc iudicio : per Chriſtum
& virtutem paſſionis eius,per quam aperta eſt ianua gloriæ,à cuius conſecutione diabolus
nõ poteſt impedire,& poſt ſe trahere ſanctos ſicut antè faciebat. Per paſſionem etiam Do- *Paßionis dominicæ efficacia.*
E mini data eſt homini virtus reſiſtendi diabolo, quia per eam fortiores ſumus ad reſiſten-
dum:nec modo ita facilè homines ſeducere vel adeo tentare poteſt vt prius,nec permitti-
tur facere quãtum poteſt & vellet. Iuſtum eſt enim quòd ſicut princeps mortis per pecca-
tum hominem ſibi ſubiecit ad mortem:ſic qui Chriſtum procurauit interfici iniuſtè , meri-
tò & dignè eiicitur,ne deinceps iuſtis hominibus per Chriſtum redẽptis principetur. Per-
mittitur tamen tentare homines,ad exercitium,& meritum electorũ. Et declarat modum
per quem eiicitur foras:quia per mortem crucis & reſurrectionem. Vnde ſubdit : *Et ego ſi*,
id eſt,cùm(non dubitat futurum eſſe quod venit implere) *exaltatus fuero à terra* : ſcilicet in
cruce: *omnia*,ſcilicet electa & prædeſtinata ad ſalutem,ex quibus diabolus eiicitur, *traham ad
meipſum:* vt ſim caput,& illa membra, ſpoliando illum qui decipiendo iniuſtè deprædatus
fuerat. Vel omnia genera hominũ : quia de omnibus generibus hominũ aliqui ſunt tracti:
ſcilicet de omnibus linguis,de omnibus ritibus,de omnibus ætatibus, & de omnibus gra-

dibus:& ſic traxit ad ſe omnia, quia homo dicitur omnis creatura. Nam amore, quo pro A
nobis paſſus eſt, trahit nos ad ſeipſum : ex amore enim oſtenſo in cruce ad genus humanũ,
habet vim attractiuam mentium, ſicut lapis magnes attrahit ad ſe ferrum. Chriſti autem
Exaltatio Chriſti. crucifixio, ideo dicitur exaltatio: quia corpus eius fuit exaltatum in cruce, ſicut vexillum
in aëre, ad debellandum aëreas poteſtates:& quia ſe humiliauit vſque ad mortem crucis,
ideo Deus exaltauit illum:& ipſe exaltatus exaltauit ſuos. Per paſſionem ergo habuit victoriam de diabolo. Vnde hoc ipſum omnia trahere, eſt principem mundi huius cücere:
2 Corin. 6. non enim eſt conuentio Chriſti ad Belial, & lucis ad tenebras. Et nota quòd Chriſtus
Cur in aëre mori voluit. noluit mori in aliqua domo, nec ſub tecto, ſed in aëre voluit exaltari ex cauſa triplici: Aër
quidem elementum eſt commune : & poteſt homo habere propriam terram, aquam, vel
proprium ignem, ſed nemo poteſt habere proprium aërem. Chriſtus ergo voluit in aëre
exaltari. Primò, ad innuendum quòd ſicut aër eſt communis, ſic & Chriſti paſſio: nam paſ- B
ſiones aliorum ſanctorum fuerũt propriæ quia quilibet paſſus eſt propter ſe, paſſio autem
Chriſti communis fuit: angelis, qui ſunt reparati: hominibus quia inde ſunt ſaluati. Secundò, ad innuendum quòd ſicut aër eſt medius inter cœlum & terram, ſic Chriſtus etiam
fuit mediator inter Deum & hominem: quia cum Deo conuenit ratione naturæ diuinæ,
cum homine ratione naturæ humanæ. Erat autem quædam diſcordia inter Deum & hominem:& ideo venit Ieſus, & ſe oſtendit mediatorem. Tertiò, vt ipſum aërem mundaret:
ſanctificauerat enim terram, triginta annis ſuper eam ambulando: ſanctificauerat aquam,
in ipſa ſe baptizari faciendo: ſanctificauerat ignem, Spiritum ſanctum in ſpecie ignis mittendo. Reſtabat vt ſanctificaret aërem: non ſub tecto, ſed in aëre moriendo. Pluribus etiam
Chriſtus cur in cruce mori voluit. de cauſis voluit mori morte crucis. Vna, propter mortis turpitudinem : vt hominem nec
ipſa mortis turpitudo à perfectione iuſtitiæ repellat. Item quia hoc genus mortis per mo- C
dum exaltationis conueniebat fructui, cauſæ, & figuræ paſſionis. Fructui quidem conueniebat: quia per paſſionem exaltandus erat à patre. Cauſæ autem paſſionis conueniebat
dupliciter: ſcilicet ex parte hominum, pro quorum ſalute moriebatur: ipſi enim perierant,
quia deiecti & demerſi erant ad terrena : & ideo voluit mori exaltatus, vt nos eleuaret ad
cœleſtia. Et ex parte dæmonum : vt ſcilicet eos qui in aëre principatum & poteſtatẽ exer-
Nume. 21. & Ioan. 3. cebant, ipſe eleuatus in aëre conculcaret. Figuræ verò conueniebat : quia Dominus ſerpentem in deſerto fieri præcipiebat: quia ſicut ille ſerpens exaltatus fuit in palo, ita & Dominus in cruce. Cùm autem Dominus tanta & tam magna ſigna feciſſet coram eis, in miraculis, & in doctrina, & in reuelatione ſecretorum cordis, & futurorum contingentium,
per quæ declarata erat diuinitas eius: non tamen credebant in eum, ſcilicet pro maiori
parte:& in hoc completæ ſunt ſcripturæ prophetarum, eorum obſtinationem & excæca- D
tionem prædicentium. Conſueuerant enim dicere, quod ſignum oſtendis nobis vt credamus tibi ? ſed ecce cùm tanta ſigna feciſſet, non crediderunt ei. *Veruntamen multi ex principibus*, id eſt, legiſperitis & ſacerdotibus *crediderunt tunc in eum*, propter miracula & impletionem ſcripturarum: ſicut & Nicodemus, vnus eorum, qui alias venerat ad Ieſum nocte : &
Gamaliel, & Ioſeph ab Arimathia, & alij quàm plures : *ſed propter Phariſæos non confitebantur*
manifeſte, timentes *ne de Synagoga eiicerentur*, quia iam conſpirauerant quòd confitentes
ipſum eſſe Chriſtum, de ſocietate Iudæorum expellerentur: quod apud eos valde ignominioſum erat. Eiectio enim de ſynagoga reputabatur magna, ſicut apud nos eiectio per excommunicationem de Eccleſia. Cauſa verò & radix huius defectus, ſcilicet quare non cõfitebantur, erat ſuperbia & inanis gloria: *dilexerunt enim gloriam hominum*, & honorem mundanum in dignitatibus & laudibus humanis, *magis quàm Dei gloriam*, & meritũ pro Dei glo- E
ria ſperandum: cui ſoli debetur honor & gloria. Ex hoc enim quòd publicè confitebantur,
amittebant gloriã hominum, licet ex hoc cõſequerẽtur gloriam Dei: iſti autem magis elegerunt priuari gloria Dei, nolẽtes publicè cõfiteri, quàm gloria hominũ, cupientes à mun-
Gala. 1. danis honorari: nõ attendentes ad dictum apoſtoli, *ſi hominibus placerẽ. Chriſti ſeruus non eſſem.*
Iſti hodie multos habẽt ſequaces: ſcilicet pro mũdi gloria ſe & ſua prodigaliter exponẽtes,
& parũ aut nihil pro Dei gloria promerenda faciẽtes. Vnde eorũ fides inſufficiens erat: nõ
Roma. 10. enim ſufficit corde credere ad iuſtitiam, ſed oportet etiam ore confiteri ad ſalutem. Et
Gala 7. in hoc humana gloria eſt paruipendenda, & omnis pœna patienter toleranda: quia om-
Auguſt. ſermo. 18. de verbis Domini. nis pœna quæ pro iuſtitia ſuſtinetur, eſt meritoria, vt cum Apoſtolo quilibet dicat: *Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti: per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo* Secundum Auguſtinum, Dominus crucem ſuam in frontibus credentium

A tium fixit, vbi quodammodo ſedes eſt verecundiæ: vt de nomine eius fidelis nõ erubeſcat, *Crux in frõ-*
& magis Dei gloriam quàm hominum diligat. Vnde ille qui euãgelium legit, & etiam illi *tibus fixa.*
qui audiunt, ſigno crucis ſe ſignant. Poſt hæc autem tandem Dominus *Ieſus*, qui ſcrutatur
corda hominum, cognoſcens furorem illorum, & malitiam quam iam de eo occidendo
conceperant, & volens eos præuenire, non expectauit vt in opus irent, ſed *abiit*, recedendo
à perſecutoribus ſuis: quia iam non recipiebant eius doctrinam: & *abſcondit ſe ab eis*, mitigãs
illorum inuidiam & furorem: quia nondum venerat hora paſſionis ſuæ. In quo nobis exẽ-
plum dedit, vt cùm de aliquorum malitia nobis conſtat, etiã antequam patrare opere ten-
tent, fugere debeamus. Abſcondit ſe ab eis, faciem cognitionis ſuæ eis ſubducendo: quod
excæcationem eorum, & tranſitum fidei à Iudæis ad gentes ſignificabat. *Et cùm veſpera fa-*
cta eſſet, egrediebatur Dominus cum diſcipulis duodecim *de ciuitate, & rediit in Bethaniam*: ibi
B mites & iuſtos de regno Dei docens, in die contra peruerſos & malos aſperè loquens eóſ-
que pro moribus prauis redarguens, & nos eum in hoc imitari edocens.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, da mihi vt non ſolum folia, hoc eſt verba & æſtimationem iuſtitiæ: ſed vt
fructus operum habeam, ne a te vnquam maledictionem incurram. Da mihi vt tanquam verus
tuus miniſter, pro modulo meo te ſequar: vt vbi tu es, & ego eſſe merear. Trahe me poſt te bone
Ieſu: non trahat dulcedo ſeculi, ſed trahat me ſuauitas amoris tui. Sic tecum in cælo iugiter intẽtio mea ſit,
mecum in terra continuè protectio tua. Adhæream tibi inſeparabiliter ſeruiam tibi perſeueranter: quærã
te fideliter, inueniam te fœliciter, poſsideam te æternaliter, rex meus Deus meus. Amen.

C

De duobus filiis quorum vnus in vineam iuit, alius ire neglexit.
CAPVT XXXII.

ET cùm tertio ſabbati, hoc eſt feria tertia, iterum *mane*, reuertendo ad ci-
uitatem Hieruſalem, *tranſiret* Dominus & diſcipuli eius circa locum vbi *Math. 21.*
ipſe maledixit ficulneæ: *viderunt* diſcipuli, *arborem aridam factam à radicibus*, *& Mar. 11.*
id eſt, fundamentis, quæ erant ſacerdotes & ſcribæ, amplius quàm prima
die: & mirati ſunt de ſubita arboris exiccatione. Nec mirũ ſi cõtinuò aruit
quia ſermo Domini maledicentis quaſi flãma ad radices deſcẽdit. *Et cùm*
veniſſet in templũ, id eſt, in atriũ templi, vbi conueniebant homines ad orandũ, & verbũ Dei
audiendũ: vt doceret, oraret, & exemplũ daret: *acceſſerũt* nõ vt docerentur cũ populo, ſed vt
D docentẽ caperent in verbo: *ad eũ docentẽ*, id eſt, dũ doceret, quãdo præcipuè impediẽdus non
erat. *principes ſacerdotũ*, quos nõ excuſat ignorantia: *& ſeniores populi*, à quibus egreſſa eſt ini-
quitas. Secundũ Chryſo. Dicebãt ſacerdotes apud ſe: nos ſumus colũbæ tẽpli, ecce ſuper il- *Chryſoſto.*
lũ tota recumbit eccleſia: nos ſumus quaſi tacẽtium ſcripturarum lingua viſibilis, & ecce *hom. 39. ope-*
ille reſonat in medio templi, & nos contempti quaſi cithara diſſipata tacemus: nos fuimus *ris imperfe.*
patres, modo iſte generat filios, & nos ſteriles ſumus: quaſi dicerent, multum vilificamur. *Quæſtio de*
Acceſſerunt inquam dicentes Dic nobis quia ad officium noſtrum pertinet hoc inquirere & ſci- *poteſtate*
re *in qua poteſtate hæc facis?* ſcilicet an propria, an aliunde tibi commiſſa? quis tibi dedit *Chriſti.*
hanc poteſtatem vt iſta facias? Quaſi dicerent: Quid eſt quòd eiicis de templo quos
vis cùm nõ ſis oſtiarius, & doces nobis inconſultis? Quærunt qua authoritate iſta facit:
quia authoritatem eiiciendi de templo habebant oſtiarij, & docendi in templo ſacer-
E dotes & legiſdoctores ad hoc à principibus ſacerdotum aſſignati, & non alij. Chriſtus
autem neutram authoritatem videbatur habere: ſed magis vſurpare. Subintelligunt e- *Luca 11.*
nim eum operari per diabolum, & diaboli eſſe quod facit: ſicut ſupra dixerunt, quòd in *Chryſoſto.*
Beelzebub dæmonia eiiceret. Quaſi vellent dicere. Secundum Chryſoſtomum. Tu de *ibidem.*
ſacerdotali familia non es: ſenatus hoc tibi non donauit neque Cæſar: in qua ergo pote-
ſtate hoc facis? nunquid in Beelzebub principe dæmoniorum? Ieſus autem oppoſitioni
reddidit oppoſitionem non ſolutionem, quaſi clauum clauo retundens: & qui aperta re-
ſponſione tentatorum calumniam confutare poterat, prudenter eos interrogat: vt ipſi vel *Calumniã-*
ſuo ſilentio vel ſua reſponſione & ſententia conuincantur. Calumnians enim melius inter- *ti quomodo*
rogatione quàm directa ratiocinatione vel reſponſione ad inconueniens ducitur. Ille nã- *reſpõdendũ.*
que eſt optimus modus reſpondendi & concludendi contra malignantes, quando ex ſuis
propriis verbis & reſponſis arguuntur. Per hoc quoque oſtendit Chriſtus quòd mali-

gnantibus quales iſti erant, non ſunt ſecreta Dei reuelanda : ſed eorum malitia prudenter A
eſt declinanda. Interrogauit ergo eos, *de baptiſmo Ioannis, vnde erat: de cœlo an ex hominibus*, id
eſt, ex Dei præcepto & diuina ordinatione, an ex hominis adinuentione & humana inſti-
tutione. *At illi* ſtupefacti ad interrogationem, *cogitabant intra ſe*, viam reſpondendi: ſed non
Baptiſmus Ioãnis vnde fuit.
habebant, videntes ex quacunque reſponſione ſuam cõfuſionem. Nam ſi dixiſſent baptiſ-
mum Ioannis de cœlo, id eſt, ex cœleſti & diuino inſtituto eſſe, patenter conuincebantur:
quia non crediderunt Ioanni dicenti ipſum Dominum de cœlo veniſſe, & perhibẽti ei te-
ſtimonium de poteſtate. Qui enim credit Ioanni, credit vtique & Chriſto : quia Ioannes
Chriſto teſtimonium perhibuit ipſum prædicando, & Dei filiũ eſſe nunciando. Quaſi vel-
let dicere: Ille mihi teſtimonium perhibuit quem cõfitemini habuiſſe prophetiam de cœ-
lo, & ab illo audiſtis in qua poteſtate hæc facio : quia ille hoc demonſtrauit teſtimonium
mihi perhibendo. Si autem dixiſſent de terra & inſtitutione humana: periculum mortis in- B
curriſſent ad populum, vt tanquam blaſphemi eſſent lapidãdi: quia populus qui pro maio-
ri parte Ioannis baptiſmum ſuſceperat, cum ex vita & doctrina ac Chriſti teſtimonio pro-
phetam ſanctum & verum à Deo miſſum reputabat, & per cõſequens verba eius & facta à
Beda ĩ cap. 11. Marci.
Deo eſſe ſentiebat. Viderunt ergo (vt ait Beda.) Quodlibet horum reſpondiſſent in laqueũ
ſe caſuros, timentes ſcilicet plebis lapidationem: ſed magis timentes veritatis confeſſionẽ.
Et mendaciter dicentibus eis ſe neſcire ait Ieſus: *Neque ego vobis dico, in qua poteſtate hæc facio.*
Non dico vobis quod ſcio: quia non vultis fateri quod ſcitis. Quia ergo dicebant ſe neſci-
re quod tamen ſciebant, noluit eis de ſe aperire veritatem de hoc quod quærebant: & iuſti-
ſsimè confuſi ſunt. Ex ſua enim taciturnitate compulſi ſunt à ſua petitione ceſſare. Nam
Chryſoſto. hom. 39. operu imperfe. Beda ibidẽ. Veritatis occultandæ cauſa. Ioan. 16. Matth. 7.
ſecundum Chryſoſtomum: Mendacia ſi non habent quem decipiant, ipſa ſibi mẽtiuntur.
Duabus quippe de cauſis (ſecundum Bedam) occultatur veritas: quia authores minus ca- C
paces ſunt ad intelligendum. Vnde dicitur: *Multa habeo vobis dicere, ſed nõ poteſtis portare modo,*
vel quia ex odio & contemptu indigni ſunt quibus aperiatur. Vnde dicitur : *Nolite ſanctum
dare canibus, neque mittatis margaritas ante porcos,* & hic vtrumque concurrebat. Et tertia cauſa
addi poteſt, ſcilicet aſſiduitas prædicandi : aſſidua enim prædicatio vileſcit. Voluit ergo
Chriſtus oſtendere de facto & exemplo, quòd licet vti cautelis contra cautelas malorum
inſidiantium bonis. Vnde dicit Chryſoſtomus: Quòd interrogantem oportet docere, ten-
Chryſoſto. hom. 39. operis imperfecti. Filiorum duorum parabola.
tantem confundere. Quòd autem aperienda erat veritas ſuæ poteſtatis & prædicationis
aliis & non ipſis, & quare: indicauit per parabolam duorum filiorum quorum vni pater di-
xit: *vade in vineam meam, qui reſpondit nolo. Poſtea tamen pœnitentia motus iuit: dixitque alij pater va-
de in vineam meam, qui reſpondit vado, ſed non iuit.* Homo iſte qui duos filios habuit eſt Deus: ſci-
licet pater: qui dicitur homo ratione manſuetudinis quam ad hominem habuit, qui etiam D
omnes homines paterno affectu creauit: & cùm ſit natura Dominus, tamen magis vult
diligi quaſi pater, quàm timeri quaſi Dominus. Primus filius tempore & origine, non di-
gnitate & Dei cognitione, eſt populus Gentium, alter populus Iudæorũ: quia Gentes erant
ex tempore Noë, Iudæi autẽ ex Abraham. Operari autem vineã eſt facere iuſtitiam, quam
generaliter quidẽ in natura omniũ hominum Deus plãtauit: ſpecialiter autem Iudæis eam
in libro vitæ dedit, cuius diuerſæ vites ſunt diuerſæ iuſtitiarũ ſpecies. *Primo filio* primũ di-
xit per naturalis legis impreſſionẽ & notitiam, *vade operare*: id eſt, in tẽpore huius ſeculi, fac
legis naturalis iuſtitiã quæ eſt: Hoc facias alij quod tibi vis fieri, & quod tibi non vis fieri ne
feceris alteri: operare inquã *in vineam*, id eſt in Eccleſiã, extra quã nõ eſt locus operãdi me-
ritoriè. Locutus eſt autem ei non facie vt homo: ſed in corde vt Deus ingerẽs intellectum
Chryſoſto. hom. 13. ad popu. Antioch.
ſenſibus: quia nunquã Deus deſtitit homines incitare ad bonũ per occultos inſtinctus. Vn-
de Chryſo. Poſuit Deus ſpiritũ ſcientiæ boni & mali in hominibus: vt quotienſcunq; pec- E
camus, ille in ſilentio quaſi factũ noſtrũ accuſet, qui in cõſcientia tacitè ad animã loquitur
dicens: Malum eſt hoc, & hoc bonũ eſt. *Ille autem*, ſcilicet primus filius licet in cogitatu ſu-
perbè, *reſpondit nolo*: quia bonũ relinquẽdo & malũ eligẽdo apertè cõtumax fuit : legi enim
Chryſoſto. hom. 40. operis imperfecti.
naturali nõ obediuit, & libero arbitrio abuſus eſt. Vnde Chryſoſt. Quomodo dixit nolo? in
cogitatu. Qui habens intellectũ boni & mali relinquit bonũ, & ſequitur malum in cogita-
tionibus ſuis, cõtra Dominum reſpondere videtur : quia nolo: id eſt, contra intellectũ ſuũ
creatum ſibi à Domino, facit. Hæc Chryſoſt: Sed poſtea in aduentu ſaluatoris ad prædica-
tionem Chriſti & Apoſtolorum, credens, pœnitentia ductus operatus eſt in vinea Dei, &
ſermonis contumaciam labore contexit: quia ſummo Deo colla ſubmiſit, & nunc cultu fi-
dei Deo placet. Alteri autẽ filio poſtea dixit (per Moſaicæ legis dationẽ) vade & operare in

vinca

A vinea mea;& fac iuſtitiæ opera. Qui reſpondit, vado: quia primùm Deo ſeruire vouit, & ſe ad ſeruiendum Deo, per ſuſceptionem legis Moſaicæ, obligauit, dicens Moyſi, Omnia præcepta Domini faciemus: ſed non iuit: & quod ore reſpondit, opere non impleuit: quia in ſeruitio Dei non remanſit, & legem ſuſceptam non obſeruauit, necnon ad idololatriam & ad infinita mala declinauit: & nunc Chriſti cultum negat. Induxit autem hanc parabolam, eos interrogando: vt propria reſponſione illos impietatis miniſtros argueret, & proprio iudicio condemnarentur. Cùm ergo quæſiſſet, quis ex duobus fecit voluntatem patris? & illi reſpondiſſent, primus: non intelligentes de ipſis dictam parabolam: & neſcientes quia in reſponſione exprimerent condemnationem ſuam: intulit, & ex reſpõſione propria eos confutauit, confirmans prolatam ab ipſis ſententiam, & dicens: *Amen dico vobis quia publicani & meretrices*, ſcilicet non qui tales ſunt, ſed qui fuerunt, *precedent vos in regno Dei*: id est, in eccleſia militante, per fidem & pœnitentiam: & in triumphante, per gloriam: vobis extra derelictis, per infidelitatem. Primus enim filius, qui fecit voluntatem patris, dignus eſt miſericordia. Secundus, quia neglexit, dignus eſt reprobatione & pœna. Quaſi diceret: Non ſolum Gentiles meliores ſunt vobis Iudæis, ſicut & ipſi indicaſtis: ſed & peſſimi de gentilibus, ſcilicet publicani & meretrices, qui inter vos manifeſtè ſunt turpiſſimę vitæ, erunt maioris meriti apud Deum quàm vos: quia melius eſt non promittere, & facere iuſtitiam Dei: quàm promittere, & mentiri. Et ſecundum Auguſtinum: Simulata æquitas duplex eſt iniquitas: & hoc vitium potiſſimè vigebat in ſacerdotibus & Leuitis. Igitur, ſecundum Origenem, potes vti parabola ipſa ad eos qui modicum aut nihil promittunt, operibus autem oſtendunt: & contra eos qui magna promittunt, nihil autem vel parum ſecundum ſuam promiſſionem agunt. Nam hodie heu multi, etiam religioſi, non ſolum

Exod. 24.

Publicani & meretrices.

B

Auguſtin. in Pſal 63.

Origenes tracta. 18. in Matthæ.

C legis ſcriptæ, ſed etiam legis naturalis iuſtitiam derelinquunt: & ideo non miſericordia cum filio primo, ſed potius pœna cum ſecundo digni ſunt. Vbi Chryſoſtomus. Puto quòd ex perſona omnium virorum peccatorum, publicani ponantur: & ex perſona omnium mulierum meretricum, meretrices. Quãuis enim multa ſint peccata in viris & mulieribus, præter iſta: tamen præcipuè auaritia in viris abundat: fornicatio autem in mulieribus. Mulier enim quæ in domo ſua ſedet incluſa, facilè peccatũ fornicationis incurrit: quia hoc vitium facilè ex vacantia & ocio naſcitur. Nam qui ſollicitudinibus animum habet occupatum, non facilè fornicationi operam dat. Nam diffinitio amoris hæc eſt, animæ vacantis paſſio. Vir autem qui in actibus rerum diuerſarum eſt aſſiduè, auaritiæ peccatum facilè incurrit: in fornicationem autem non facilè, niſi fortè multum ſit laſciuus. Nam occupatio virilium ſollicitudinum, ſuggeſtionem voluptatis plerunque excludit. Vnde pro-

Chryſoſto. hom. 40. operis imperfecti.

Virorũ & mulierum præcipua peccata.

Amoris cauſa.

Amoris deſcriptio.

D prium eſt hoc adoleſcentium nihil agentium. Hæc Chryſoſtomus. Deinde ſubiungit cauſam reprobationis Iudæorum, quæ eſt contemptus credendi: quem aggrauat & ſanctitas Ioannis, & exemplum conuerſionis peccatorum: quia publicanis & meretricibus Ioanni credentibus & ad prædicationem eius pœnitentiam agentibus: ipſi non crediderunt Ioanni, doctrinam eius audiendo, & opera eius imitando: qui venit ad eos in via iuſtitiæ, quia opera perfectionis faciebat, & Chriſtum (qui eſt ipſa iuſtitia) annunciabat. Et non ſolum hoc non fecerunt: ſed nec poſtquam publicanos & meretrices credentes & pœnitentes viderunt, confuſi ſunt, aut compuncti, vt crederent: vel illorum exemplum ſequerentur, quibus ipſi exemplum eſſe debuerant: ex quo ſequitur aggrauatio peccati ipſorum: quia nec præcedere, nec ſequi, illos in fide & pœnitentia voluerunt. Laici etiam & ſacerdotes, duo filij poſſunt intelligi: & populus, prior filius: & ſacerdos, ſecundus. Vnde Chryſoſtomus:

Chryſoſto. ibidem.

E Duos etiam filios dicit: laicorum conditionem, & ordinem ſacerdotum. Quis eſt prior filius? Populus. Prior enim populus creatus eſt: deinde ſacerdotes, qui regerent populum. Non enim populus propter ſacerdotes creatus eſt: ſed ſacerdotes propter populum. Denique populus Dei, ex tempore Abrahæ cœpit: ſacerdotes autem, de tempore Aaron. Et populares per hoc ipſum quòd ſingularem ſuſcipiunt vitam, denegare videntur obedientiam Deo. Sacerdotes autem magis videntur obedientiam promittere Deo: præcipuè per hoc ipſum, quòd ſpecialiter in miniſterio Dei conſtituuntur. Nam qui doctor populi conſtituitur: ſine dubio profitetur talem ſe fore, qualem oportet eſſe doctorem. Sacerdos, & omnis clericus, & ſi ſpecialiter non promittat: tamen per hoc ipſum quòd doctor conſtituitur aliorum, tacitè promittere Deo videtur in omnibus obauditurum ſe Deo. Et melior eſt laicus, qui in prima facie ſecularem profitetur vitam, teuera autem ſtudet viuere ſpiritualiter: quàm ſacerdos, qui in prima quidem facie profitetur vitam ſpiritualem, te-

uera autem complectitur vitam carnalem. Et melior eſt laicus ante Deum pœnitentiam A
agens,quàm clericus permanens in peccatis: Laicus autem in die iudicij ſtolam ſacerdo-
talem accipiet:ideo & in chriſmate ſic vnguntur omnes ſicut in ſacerdotio: ſacerdos au-
tem peccator,ſpoliatus ſacerdotij dignitate quam habuit,erit inter infideles & hypocritas.
Secularium facilis ad pœnitētiam conuerſio, clericorum difficilis. Vnde & modo ſecularis homo poſt peccatum facilè ad pœnitentiam venit, Nam occupa-
tus negligentia ſeculari: dum ſcripturis non ſatis attendit, ſemper quæ in ſcripturis poſita
ſunt noua ei videntur: ideóque cùm audierit aliquid de gloria ſanctorum, aut de pœna
peccatorum,quaſi nouum aliquid audiens expaueſcit:& dum bona concupiſcit, aut mala
timet,compunctus ad pœnitentiam citò recurrit. Nihil autem impoſſibilius,quam illum
corrigere qui ſcit omnia:& tamen contemnens bonum,diligit malum. Omnia enim quæ
ſunt in ſcripturis, propter meditationem quotidianam ante oculos eius inueterata & vilia
æſtimantur. Nam & quicquid terribile eſt,vſu vileſcit. Propterea clericus, qui ſemper me- B
ditatur ſcripturas:aut omnino obſeruaturus eſt, & erit perfectus: aut ſi ſemel cœperit illas
contemnere,nunquam excitatur in illis vt timeat. Quis aliquãdo vidit clericum citò pœ-
nitentiam agentem? Et ſi deprehenſus humiliauerit ſe, non ideo dolet quia peccauit: ſed
confunditur,quia perdidit gloriam ſuam. Putáſne Dominus, quaſi crudelis, clericis pœ-
nitentiam denegauit,dicens: *ſi ſal infatuatum fuerit, in quo ſalietur?* Sed quaſi naturale eſſe
Luca 14. conſiderans:quia non eſt qui ducat illum errantem, qui errantes alios corrigebat. Ideo,
non dico populares,quia ſecundum rationem verbi vitam ſuam diſpenſant: ſed publicani
& meretrices, qui deſideriis mundialibus & voluptatibus carnalibus ſeipſos mancipaue-
runt,præcedent vos in regno Dei:quia illi conuerſi deſinunt eſſe quod erant, vos denega-
tis in opere,quod videmini profiteri in verbo:tanquam arbores folia ſine fructu habentes:
non paſcentes Dominum ſuum, ſed deludentes. Hæc Chryſoſtomus. Per primum etiam C
filium, qui primò renuit patris præceptum,ſed poſtea fecit: ſignificantur peccatores, qui
malè viuendo Deo ſeruire negant: ſed poſtea pœnitentes viriliter operantur. Per ſecũdum
verò filium, qui facere voluntatem patris promiſit,& non fecit: ſignificantur illi qui ope-
rari virtuoſè promittunt, ſed non faciunt:de quibus ſunt multi religioſi, profitentes ſer-
uare magna,ſcilicet euangelica conſilia: cùm tamen non ſeruent etiam præcepta: propter
quod ſeculares, etiam peccatores tamen poſtea pœnitentes, eis coram Domino præpo-
nuntur,cùm dicitur: *quia publicani & meretrices præcedent vos in regno Dei.* Nullus ergo pecca-
tor diffidat,nullus iuſtus præſumat:cùm peccatores,per pœnitentiam, quandoque alios in
regno Dei præcedant,

ORATIO. D

Domine Ieſu Chriſte doctor bone da mihi veritatem corde credere & ore atque opere,prout oportet,confiteri malignorum ſpirituum & hominum cautelas, & aſtutias ſapienter declinare. Da mihi legis naturalis,cordibus noſtris impreſſæ, & legis ſcriptæ in libris nobis datæ, iuſtitiam facere: & tuam in omnibus voluntatem adimplere:ut non cum ſecundo filio pœnam,ſed cum primo miſericordiam apud te merear conſequi:ac cum verè pœnitentibus gratiam in eccleſia militante, & gloriam in triumphante miſericorditer inuenire. Amen.

De locatione vineæ,& ſanguinariis vinitoribus. CAPVT XXXIII.

Math. 21. Mar. 12. & Luca 20. AD idem propoſuit eis aliam parabolam de homine patrefamilias, *qui plan-* E
tauit vineam: & circundedit ei ſepem, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim,
& locauit eam agricolis, ſeu colonis: *& peregrè profectus eſt.* Illi autem ſeruos
ſuos ad recipiendum fructus miſſos malè tractauerunt, & occiderunt: &
nouiſſimè filium miſſum hæredem cognoſcentes, & hæreditatem habere
volentes,apprehenderunt: & extra vineam eiicientes etiam occiderunt.
Et interrogati quid faceret Dominus vineæ colonis illis, dixerunt: *Malos malè perdet, & vi-*
neam ſuam locabit aliis agricolis qui reddant ei fructum temporibus ſuis: quibus ipſe dixit,quia auferre-
Iudæorum ingratitudo & malitia. *tur ab eis regnum Dei, & daretur genti facienti fructus eius.* In hac parabola deſcribit multiplici-
ter malitiam & ingratitudinem Iudæorum,quibus Deus paterfamiliâs qui natura Domi-
nus,beneuolentia pater, bonio manſuetudine,non natura:ſimilitudine,non veritate: mul-
ta beneficia cõtulit:quia domus Iſraël & ſynagoga vinea eſt,ex electis perſonis patriarcha-
rum

A tum & prophetarum, ſicut ex vitibus optimis quam de Ægypto tranſtulit, & in terra pro-
miſſionis *plantauit* cui *ſepem circundedit*, cuſtodiam quidem triplicem: ſcilicet aogelicam ſu-
per muros Hieruſalem: & humanam, ſcilicet protectionem bellicorum virorum: & ter-
reoam, ſcilicet munitionem murorum: *& fodit in ea torcular*: id eſt, legem iuſtitiæ, timorem
comprimentem, & malos torquentem: & hoc fodit ſignis, miois, & promiſſis: *& ædificauit
turrim*, ſcilicet templum ad cultum Dei: quod dicitur turris, propter altitudinem ædifi-
cij, propter ſecuritatem refugij, propter dignitatem priuilegij, reſpectu aliarum na-
tionum: *& locauit eam agricolis & operariis*, ſcilicet ſacerdotibus & principibus, qui debent
extirpare vitia tanquam ſpinas, & ioſerere virtutes tanquam bona ſemina, ac ſeruare cul-
tum diuinum, & iuſtitiam in hominibus: *& peregrè profectus eſt*: non loci mutatione, quia
Deus eſt vbique, ſed quia vinitoribus liberum arbitrium reliquit: vel propter longanimi-
B ratem, quam io expectando vt à peccatis conuerterentur habuit, vel propter ipſorum ne-
gligentiam: quia ſecundum Ambro. Qui vbiq; præſens eſt, diligentibus præſentior, & ne- *Ambroſius*
gligentibus abſentior eſt. *Cùm autem tempus fructuum appropinquaſſet*, quia poſt legem ſuſce- *in cap.* 20.
ptam debebant facere fructum bonorum operum, *miſit ſeruos ſuos*, id eſt, primos prophetas *Lucæ.*
ad agricolas, id eſt, ad reges & ſacerdotes principaliter, & ad alios ſubiectos eis cõſequenter:
vt acciperent fructus, per prædicationem ſuam eos ad fructum bonorum operum reducen-
do: *& agricolæ apprehenſis ſeruis*: quia multi reges & ſacerdotes prophetas ſibi miſſos à Domi-
no turpiter comprehendentes, *malè tractauerunt & occiderunt. Iterum miſit alios ſeruos plures
prioribus*, multiplicando ſcilicet prophetas ad populi correctionem, *& fecerunt eis ſimiliter*:
quia ipſi ingrati Deum inhonorauerunt, & ſimiliter illos prophetas perſecuti ſuot & inter-
fecerunt. *Sed nouiſſimè*, id eſt, in vltimis temporibus *miſit filium ſuum*, pro nobis incarnatum,
C quem hæredem vniuerſorum & principem cognoſcentes, *eiecerunt extra vineam*, negando:
vel quia extra portam Hieroſolymorum occiderunt crucifigendo, *volentes habere hæredita-
tem*, & temporalem ſcilicet poſſeſſionem: *cogitabant enim intra ſe*, ſi iſtum populus habeat
Dominum, neceſſe eſt vt amittamus conſuetudinem hoſtiarum, quæ ad noſtrum parata
eſt lucrum: ſi autem occidamus eum, ſic ſemper tenebitur conſuetudo offerendarum ho-
ſtiarum: & ſic fiet noſtra poſſeſſio, & erit noſtra hæreditas. Venit autem Dominus ad iudi-
candum, & iſtud factum vindicandum quando ex eius ordinatione venit contra eos exer-
citus Romanorum: & malos malè perdidit, quando ciuitatem & templum per Romanos *Eccleſia eſt*
deſtruxit, ac populum occidi & captiuari fecit. Vel hæreditas Chriſti, eſt eccleſia, quam Iu- *hæreditas*
dæi præcipuè moliebantur: dũ fide eius extincta, iuſtitiam quæ ex lege eſt, perſuadere gen- *Chriſti.*
tibus conabatur. Hæc fecerunt, vt ſic ingrati mali malè perdantur, & meritò damnentur:
D & ab eis regnum Dei, ſcilicet Chriſtus, ſcriptura ſacra, ſeu ſcripturarum intelligentia, fides,
eccleſia, & vita æterna auferatur: & hoc pertinet ad Iudæorum reprobationem: ſed quod
ſequitur, pertinet ad gentilium conuerſionem: & vinea eccleſiæ locetur aliis agricolis: quia
eccleſiam ſuam Chriſtus regendam tradidit apoſtolis, & aliis diſcipulis, *qui reddant ei fructũ
temporibus ſuis*: quia ad prædicationem eorum credidit multitudo gentium: vel regnum cœ-
lorum detur aliis, ſcilicet gentibus ab Oriente & Occidente, ab Auſtro & Aquilone ve-
nientibus: qui facient fructum cordis, credendo: & oris, confitendo: & operis, ſeruiendo:
& corporis, patiendo: *& recumbent cum Abraham, Iſaac & Iacob, in regno Dei*: & ipſi Iudæi,
eiicientur in tenebras exteriores. Myſticè totum poteſt exponi de eccleſia, hoc modo: quia *ho-* *Myſticè.*
mo, id eſt Chriſtus, *plantauit vineam*, id eſt, eccleſiam ſanguine ſuo, & de latere ſuo forma- *Eccleſia.*
tam: in qua tot ſunt differentiæ palmitum, quot differẽtiæ hominum: *& circundedit ei ſepem*,
E id eſt, euangelicam doctrinam, vel angelorum cuſtodiam: *& fodit in ea torcular*, id eſt cru-
cem Chriſti, vel martyrum patientiam: *& ædificauit turrim*, ſcilicet matrem Chriſti, vel
contemplationem Chriſti confeſſorum & doctorum, vel fidem de qua eccleſia ſe defendit
contra hoſtes: *& locauit eam agricolis*: id eſt, prælatis, quorum variis miniſteriis regitur & gu-
bernatur: *& profectus eſt*, vt ſuprà expooitur: *& miſit ſeruos*, id eſt, bonos ad arguendum
malos: *& aliquos ceciderunt, & alios occiderunt*, vt patet de multis. Deinde mittitur Chriſtus
filius inuiſibiliter à patre, quando aliquem inſtigat ad bonum: ſed aliqui ſunt ingrati, eius
inſtinctum non ſolum repellentes, ſed etiam peſſimè agentes: propter quod, quantum in
eis eſt, occidunt eum. De quibus dicit apoſtolus: *Rurſum crucifigentes filium Dei*, & ſic ex Dei *Hebr* 6.
iuſtitia perduntur, & vinea aliis locatur, cùm eorum loco boni ſurrogantur. Poteſt etiam *Vinea,*
per vineam iſtam intelligi anima rationalis, homini per Deum locata: quia ad hoc infun- *Anima.*
ditur corpori, vt ipſo mediante fructum bonorum operum faciat: & multa merita acqui-

rat,quæ bona facta per hominem,ſunt tanquam vites. Et in quolibet bono hominis,ſiue ſit A
bona cogitatio,vel bona operatio,vel locutio,creſcunt quinque vuæ: quatum quatuot remanent
homini,quinta vetò debetur Deo: quæ vuæ ſunt cordis iocunditas, culpæ remiſſio,
æternæ mortis vitatio,æternæ gloriæ acquiſitio, quinta vua eſt gloria Dei: iſtam non
Vinea, Religio. nobis,ſed Deo dare debemus. Poteſt inſuper exponi de religione, cuius fundatio eſt maximè
in triplici voto,quod dicitur diuina plantatio:ſepes, regula & conſtitutiones: torcular,lectio
& ſtudium ſcripturæ:turris,prædicatio:agricolarum locatio, prælatorum præfectio
eſt:fœlices qui bene colunt,& non negligunt:augent, & non diminuunt: conſeruant,
& non deſtruunt. Quilibet etiam noſtrum de populo eſt vinea, & idem eſt etiam cultor:
Hierony. in cap. 21. Mathei. quilibet enim noſtrum colit ſeipſum. Vnde Hieronymus: Locata eſt autem nobis vinea,&
locata eſt ea conditione, vt reddamus fructum Domino temporibus ſuis: & ſciamus vnoquoque
tempore quid oporteat nos vel loqui, vel facere. *Principes autem ſacerdotum, & ſcribæ, & Phariſæi*,
cognoſcentes quòd de ipſis dixerit parabolam iſtam, *voluerunt eum* quaſi B
mendacem *tenere*,ad occidendum: ſed diuinæ reuerentiæ humanum timorem præferentes,*& timentes turbas*,non
proceſſerũt in factum:*quoniam* turbæ, *ſicut prophetam habebant eum.*
Sed quem nunc turbæ quaſi prophetam habent, & colunt: poſtea contra ipſum crucifige,
crucifige eum clamant:quia turba mobilis eſt, nec in propoſita voluntate perſiſtens. Vbi
Chryſoſto. hom. 40. operis imperfecti. Chryſo. Omnis homo malus,quantũ ad voluntatem ſuam,& manus ſuas mittit in Deum,
& occidit eum.Qui enim Deum ad iracundiam excitare non dubitat, qui præcepta eius
conculcat, qui nomen eius contemnit, qui blaſphemat: qui murmurat contra Deum, &
turbato vultu aſpicit contra cœlum: qui in ira ſua manus audacter ſubleuat contra eum:
nõne ſi poſſet fieri manus mitteret in Deum, & occideret eum, vt iam liceret peccare?
Vide nunc obſtinationem pontificum, & maiorum, in malo: quia audientes doctrinam C
Chriſti,non fuerunt contriti:ſed magis ex hac indignati, & ad occidendum eum incitati.
Multi ſunt tales hodie,qui indignantur quando reprehenduntur: quia pauci ſunt qui veritatem
ſuæ correctionis velint audire, imò & perſequuntur reprehẽdentes eos pro ipſorũ
ſalute. Vide etiam quomodo põtifices & maiores retrahebantur à malo propter populum,
cùm tamen deberet eſſe per contrarium. Hæc plebs quaſi aſina Balaam fuit, quæ ipſum
Num. 22. errantem corripuit. Hoc quotidie geritur in eccleſia, cùm quilibet ſolo nomine fatetur
eam quam non diligit eccleſiaſticæ fidei & pacis vnitatem: ſed erubeſcit vel timet impugnare
propter bonorum multitudinem.Sed licet ab occidendo Dei filio ad modicum, donec
veniret hora eius,timore humano potuerunt retardari:nunquam tamen diuino amore
voluerunt cohiberi.Prædicationem enim Chriſti contemnentes, propter cupiditatem
temporalium,conſpirauerunt in ipſius mortem, ne perderent ciuitatem & templum: in D
quo quidem templo hauriebant pecuniam populi ſub obtentu cultus diuini. Vnde occiderunt
filium,vt haberent hæreditatem,& pacificè poſſiderent templum & ciuitatem: ne
occaſione eius Romani venirent,& eis locum & gentem auferrent:contrarium tamen eis
Chryſoſto. hom 69. in Math. accidit,quia in vindictam mortis Chriſti & locum & gentem perdiderunt. Vbi Chryſoſtomus.
Quandoque igitur detentus,per medios eos tranſiit,non apparens:quandoque autem
apparens,dolentem eorum concupiſcentiam detinet: hi autem neque ſobrij fiebant, neq;
verecundabantur:ita ſemel eos dilectio principatus,& vanę gloriæ repleuit cupido,& pręſentia
Terrenorũ cupiditas. Math. 6. petere. Nihil ita aduerſus proximum caput impellit,& in præcipitationes fert, & nihil
ita facit à futuris excidere,ſicut affixum eſſe temporaneis.Nihil ita facit & his potiri, ſicut
omnibus illa præhonorare.*Quærite enim (ait Dominus) regnum Dei, & omnia adiicientur vobis.*
Neque ita ſollicitus ſis de tuis, ſed dimitte ea Deo:ſi enim tu inde ſollicitus fueris, vt E
homo ſollicitus eris. Si autem Deus prouiderit,ne ſollicitus ſis de eis, dimittens ſpiritualia
quæ maiora ſunt: quia ipſe non valde eis prouidebit: vt igitur valde eis prouideat, ei ſoli
omnia concede.Si enim & ipſe ea attrectaueris, dimittens ſpiritualia, non multam ipſe eorum
faciet prouiſionem. Vt tibi igitur hæc bene omnia diſpoſita ſint: & à ſolicitudine eri-
Chryſoſto. hom. 69. in Mattheũ. piatis vniuerſa:adhæreas ſpiritualibus,deſpice ſecularia. Ita enim & terram habebis cum
cœlis: & futuris bonis participabis. Hæc Chryſoſtomus. Hæc per Chryſoſtomum, iam dicta
Monachorũ & ſecularium inſtituta quantũ differãt. maximè & præcipuè ad monachos ſpectant, de quorum vita idem Chryſoſtomus hoc
loco narrat: eámque ad ſecularium vitam comparat, dicens: Quæ videtur ita onerosa eſſe
vita & difficilis, eam quæ monachorum eſt dico, & crucifixorum: multum hac quæ videtur
eſſe mitis & mollis,dulcior eſt & delectabilior:& tantum eſt medium, quanta eſt portus
& pelagi continuè à vento percuſſi differentia. Intuere autem à conuerſationibus confeſtim

A ſeſtimprimordia tranquillitatis. Foros enim & ciuitates, & eos qui in medio ſunt tumultus fugientes, vitam quæ eſt in montibus elegerunt, quæ nihil habet commune ad præſentia & iam quæ ſunt regni illius meditantur in ſilentio, & quiete multa: & cum omnibus his Deo ſunt coniuncti: quoniam opus monachorum habebat Adam ante inobedientiam, opus eſt eis id quod erat & Adæ ante peccatum, quādo gloriam illam indutus erat: & Deo cum libera præſentia copulabatur: & regionem illam quæ multa erat plena puritate habitabat. Quo enim hi deterius illo ſunt diſpoſiti, quando ante inobedientiam poſitus eſt operari paradiſum, nulla cura erat ei ſecularis, ſed neque his. Deo loquebatur cum pura conſcientia, hoc & hi: & multo ampliorem habent liberam præſentiam illam, quanto & maiori potiuntur gratia per Dei largitionem: hi orbis terrarum luminares, ſurgentes à lectulo clari & lætantes, & chorum vnum ſtatuentes, in præclara conſcientia cōſonant: vniuerſi
B ſicut ex vno ore hymnos ad vniuerſorum canunt Deum, laudantes eum, & ei gratiam pro omnibus ſoluentes pro propriis & communibus beneficiis. Quare, ſi videtur, Adam dimittentes interrogamus, quo ab angelis hic diſtat chorus, qui in terra cantant, & dicunt: *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Deinde poſtquam cantica illa dixerunt, genua flectentes Deum quem hymnis laudauerūt, rogant & petunt, præſentium quidem nihil: nulla enim eis horum eſt cura: ſtare autem cum libera præſentia ante terribile tribunal, cùm venerit iudicare viuos & mortuos vnigenitus filius Dei, & nullum audire illam terribilem vocem quæ dicit: neſcio vos: & cum pura conſcientia, & multis directionibus laborioſam hanc expleant vitam, & difficile nauigent hoc pelagus cum tranquillitate. Deinde ſurgentes, & perficientes iam ſanctas illas & continuas orationes oriente radio, ad opus adit vnuſquiſque, multum ſtipendium egentibus hinc congregantes. Magnus eſt
C illic qui vile opus rapit. Non eſt ibi meum & tuum: ſed abiectum eſt inde hoc verbū, quod decem milium eſt cauſa præliorum. In nullo eorum tabernacula deterius cœlis diſpoſita ſunt: etenim angeli deſcendunt ad eos, & angelorum Dominator. Et menſa apud eos eſt ab omni auaritia munda, & philoſophia plena. Non ſanguinum torrentes ſunt apud eos: neque carnium inciſiones, neque dulcamina, neque vapor coctorum indecenter implens odoratum, neque fumus inconueniens, neque curſus & tumultus, & turbationes, & clamores aggrauantes, ſed panis & aqua: hæc quidem ex fonte puro, ille autem à laboribus eſt iuſtis. Si autem & aliquid munificentius comedere voluerint, extremitates arborum: hæc munificentia fit, & maior hæc delectatio quàm in regalibus menſis. Angelorum eſt hæc menſa ab omni turbatione eruta. Et ſedile eis fœnum ſimpliciter ſupponitur, ſicut in eremo prandens Chriſtus fecit. Multi autem neque tegmen hic faciunt, ſed pro recto cœlum
D habent, & lunam pro lumine lucernæ, non indigentes oleo, neque miniſtro: ſol deſuper ipſe dignè lucet. Hanc & angeli menſam de cœlo contemplantes lætantur & exultant, hæc igitur ſcientes & deponentes auaritiam vniuerſam: inuadamus ſuperius, cum ſtudio vniuerſo regnum rapientes, vt & futuris fruamur bonis. Hæc Chryſoſtomus.

Luca 1.

Math. 7. d

ORATIO.

Domine Deus paterfamiliâs omnipotens, qui vineam eccleſiæ tuæ prælatis locaſti ad colendum: vt vitia tanquam ſpinas extirpando, & virtutes tanquam bona ſemina inſerendo, fructum in ſe, & in ſubditis facerent bonorum operum: da propitius omnibus & prælatis, & ſingulis ſubditis vt fructum cordis, oris, & operis tibi reddant: & vbertate fructuum maieſtati tuæ placeant: ac tandem poſt
E *laborem præſentis vitæ, cum electis tuis, qui bene & fideliter laborauerunt in regno tuo, te miſerante requieſcant. Amen.*

De inuitatis ad nuptias, & non habente veſtem nuptialem.
CAPVT XXXIIII.

ET quia maiores Iudæorū, intelligentes de ſe dici parabolas, quærebant Dominum tenere & occidere, hanc eorum ſciens voluntatem: nihilòminus increpat ſæuientes, nec timore ſuperatur, quo minus arguat peccatores. Hinc habes argumentum, quòd ſi prædicatio tua non fuerit ſemper conſecuta effectuum, non ideo deſiſtas à prædicatione & redargutione: maximè ſi ſpes eſt tibi de eorum, quibus prædicas, correctione. Quia igitur oſtenderat quòd regnum auferetur à Iudæis, & dabitur

Math. 22. & Luc. 14.

genti facienti fructus eius: ideo ſubiungit nunc parabolam de inuitatis ad nuptias regis, A
quas fecit filio ſuo: quorum quidam venire neglexerunt, quidam verò ſeruos miſſos con-
tumeliis affectos occiderunt: & de aliis bonis & malis vocatis qui venerunt, & ad nuptias
Parabola finis. intrauerunt, hanc parabolam inducit, vt Dei longanimitatem, & patientiam multam ad
Iudæos oſtendat, quos præ cæteris honorauit: & primò ad nuptias filij ſui vocauit: cui car-
nem noſtram, & eccleſiam deſponſauit: & vt reprobationem Iudæorum, & vocationem
Iudæi ad nuptias venire noluerunt. gentium demonſtraret. Quia enim Iudæi ad fidem vocati venire noluerunt: meritò ipſis
reprobatis alij introducti ſunt, & impletæ ſunt nuptiæ diſcumbentium, quia fides catholi-
ca diffuſa eſt per orbem vniuerſum. *Simile eſt regnum ergo cœlorum homini regi*, id eſt, nego-
cium præſentis eccleſiæ: ſeu factum in eccleſia militante circa Chriſtum: ſimile eſt nego-
cium quod potuit fieri per hominem regem in celebratione nuptiarum. Iſte homo rex
Deus rex. eſt Deus pater, qui dicitur rex: quia regnat in cœlo per gloriam, in mundo per gratiam, in B
inferno per iuſtitiam. Et dicitur homo propter conformitatem, quæ eſt inter Deum &
hominem. *Qui fecit nuptias filio ſuo* triplices. Primas celebrauit in virginis vtero, in copu-
Nuptiæ triplices. latione diuinæ naturæ & humanæ: de quibus dicit Gregorius, quòd nuptiarum thalamus,
Gregorius hom. 38. in euang. fuit vterus virginalis. Secundas fecit in mundo, in coniunctione Chriſti & eccleſiæ: de
quibus dicit Apoſtolus: *Sacramentum hoc magnum eſt: ego dico, in Chriſto, & in eccleſia.* Tertias
Epheſ. 5. fecit in fideli amico, in coniunctione gratiæ & fidelis animæ: de quibus Oſee: *Sponſabo te*
Oſee 2. *mihi in fide.* Aliæ ſunt nuptiæ cœleſtes, in quibus & multa fercula apponentur, ſecundum
Auguſtinum: ſcilicet vita, ſalus, & virtus, & copia, & gloria, & honor, & pax, & omnia bo-
na. *Et miſit ſeruos ſuos* præcedentes, ſcilicet prophetas *vocare inuitatos ad nuptias*: per ſcri-
pturas legis, in qua eſt promiſſio de incarnatione Chriſti, ſcilicet ipſos Iudæos: *ad nuptias*,
id eſt, ad fidem incarnationis Chriſti: promiſſam in patriarchis, figuratam in lege, præ- C
dicatam in prophetis: prophetæ namque clarius denunciauerunt ea de Chriſto, quæ ob-
ſcurius poſita erant in lege: hortabantur enim populum Iudaicum expectare Chriſti ad-
uentum, ac per fidem & opera tendere ad ipſum: & nolebant venire, credendo ſcriptu-
ris inuitantibus, obediendo ſeruis vocantibus, congaudendo nuptiis regalibus. *Iterum mi-*
ſit alios ſeruos ſequentes, ſcilicet Ioannem Baptiſtam, & apoſtolos, *dicens: dicite inuitatis*,
ſcilicet Iudæis vocatis à tempore Abrahæ: *Ecce prandium meum paraui*, id eſt myſterium in-
carnationis impleui, ac ſacramenta eccleſiæ & doctrinam Chriſtianam, quibus reficia-
tur anima, diſpoſui: *tauri mei*, ſcilicet patres veteris teſtamenti, qui ſub iugo legis labo-
rabant, & inimicos cornibus ventilabant: *& altilia*, quaſi alitilia, ab alendo dicta, ſcili-
cet patres noui teſtamenti pinguedine charitatis ſaginati, pennis virtutum alati, ad ſu-
perna mente erecti *occiſa ſunt*: quia ſancti occiduntur pro ſalute populi: *& omnia parata* D
ſunt: quia quicquid quæritur ad ſalutem, iam adimpletum eſt in ſcripturis: vel omnia quæ
pertinent ad myſterium noſtræ redemptionis: vel introitus regni, eſt per fidem meæ
incarnationis apertus, qui antè fuerat clauſus: *venite ad nuptias* credendo, diligendo, ope-
rando. *Illi autem neglexerunt*, quia Iudæi prædicationem Chriſti & apoſtolorum contem-
pſerunt: nam pauci, comparatiuè, de Iudęis crediderunt. Neglexerunt quidem, quia
Dominum non timuerunt: qui enim Dominum timet, nihil negligit. *Et abierunt alius in*
villam ſuam, & alius in negociationem ſuam ambitione ſeculi tanquam villæ Domino deten-
Chryſoſto. hom. 41 operis imperf. ti, & ob pecuniæ cupiditatem negociatione occupati. Vbi Chryſoſtomus: O miſerri-
mus mundus, & miſeri qui eum ſequuntur: ſemper enim mundialia opera homines ex-
cluſerunt à vita. *Reliqui verò tenuerunt ſeruos eius, & contumeliis affectos occiderunt*, quia
Ioannes Baptiſta eſt ab eis incarceratus & occiſus: necnon Stephanus & Iacobus, & E
alij diſcipuli: & ſimiliter multi in teſtamento veteri: quia quod eſt grauius, nonnulli vo-
cati gratiam non ſolum reſpuunt, ſed etiam perſequuntur. *Rex autem cùm audiſſet iratus*
eſt, quia à Domino meritò pro talibus ſunt puniti: *& miſſis exercitibus ſuis*: ſcilicet Roma-
norum, ſub principibus Tito & Veſpaſiano, qui ex diuina ordinatione venerunt
contra Hieruſalem quadrageſimoſecundo anno poſt Chriſti paſſionem, *perdidit homici-*
das illos, qui in vltionem ſanguinis Chriſti, & ſuorum diſcipulorum ab exercitu Roma-
norum ſunt trucidati & captiuati: *& ciuitatem illorum ſuccendit*: quia tunc Hieruſalem eſt
ſuccenſa, & templum in ea. *Tunc ait ſeruis ſuis*, ſcilicet apoſtolis & diſcipulis per diuinam
reuelationem: *nuptiæ quidem paratæ ſunt*, id eſt myſteria Chriſti impleta ſunt: & omne ſa-
cramentum incarnationis, & humanæ diſpenſationis iam peractum eſt, & completum:
vt natiuitas, prædicatio, paſſio, & huiuſmodi: *& qui inuitati erant* per legem, per prophe-
tas, per

A tas,per Apoſtolos,ſcilicet Iudæi *non fuerunt digni*,propter ſuã incredulitatẽ. *Ite ergo ad exitus viarum*,id eſt ad Gentiles,extra viam errãtes,& diſperſiones gentium: *& quoſcunque inueneritis*, id eſt cuiuſcunque ſexus vel ætatis, cuiuſcunq; ſtatus vel dignitatis,cuiuſcunq; profeſſionis vel cõditionis,ſine acceptione perſonarũ,*vocate ad nuptias*: id eſt ad fidem incarnationis:quia nullus volens fidem Chriſti recipere,eſt repellendus. *Et egreſſi ſerui cõgregauerũt omnes quos inuenerunt, malos & bonos:* quia in eccleſia militãte admixti ſunt mali cum bonis: *& impletæ ſunt nuptiæ diſcumbentium*,quia vt prædictum eſt)fides catholica diffuſa eſt per orbem vniuerſum : vel *impletæ ſunt* & quãtum ad numerum,& quantum ad meritum,& quantum ad præordinationem diuinam,quod erit in fine mundi,quando complebitur numerus electorum. *Intrauit autem rex*,ſcilicet Deus,ad iudicium:tota enim trinitas iudicabit:id eſt, reddet vnicuiq; pro meritis:vt videret diſcumbentes: id eſt, in fide quieſcẽtes: attendendo ſci-

B licet vitam fidelium,& diſcernendo merita & demerita eorum: fideles enim pertinent ad iudicium:nam *qui non credit,iam iudicatus eſt*. Intrat autem dupliciter, ſcilicet generaliter in in futuro iudicio,& ſpecialiter in morte cuiuſlibet hominis. Et nota quòd diſcũbere in nuptiis Chriſti,eſt ſacramẽtis eccleſiæ participare,fidem Chriſti habere,& beneficiis Dei atque gratiis eius perfrui. *Et vidit ibi hominem*,id eſt totum cœtum malorũ , qui in malitia ſociati ſunt in vnum,*non veſtitum veſte nuptiali*,id eſt habẽtem fidem Chriſti,non opera.Nam ſecundum Hieronymum. Veſtis nuptialis præcepta ſunt Domini,& opera quæ complentur ex lege,& euangelio nouique hominis efficiunt veſtimentum . Iſte homo habẽs fidem ſine operibus,ad nuptias eccleſiæ portat os & dentes: obmittens vitæ compoſitionẽ & mores,Vel *non veſtitum veſte nuptiali*,id eſt habentem fidem ſine charitate. Dicitur autem charitas veſtis nuptialis, quia tegit turpitudinem peccatorum:quia protegit à frigore tẽtatio-

C num, quia ornat munere donorum & virtutum . Et vt dicit Auguſtinus : Diuidit inter filios regni & perditionis. Vbi Gregorius: Rectè charitas nuptialis veſtis vocatur,quia hanc in ſe cõditor noſter habuit,dũ ad ſociandæ ſibi eccleſiæ nuptias venit. Qui ergo per charitatẽ venit ad homines: eãdẽ charitatẽ innotuit veſtẽ eſſe nuptialẽ. Sciẽdũ verò eſt,quia ſicut in duobus lignis,ſuperiori videlicet & inferiori,veſtis texitur:ita in duobus præceptis charitas habetur : in dilectione ſcilicet Dei, & in dilectione proximi. Duo ergo neceſſe eſt, vt charitatis præcepta cuſtodiat,quiſquis habere in nuptiis veſtẽ nuptialem curat. Quatenus nec ex cõpaſſione proximi, cõtemplationẽ relinquat Dei,nec pluſquã debet inhærens cõtemplationi Dei,compaſſionem abiiciat proximi . Sciendum quoque eſt quòd ipſa dilectio proximi in duobus præceptis ſubdiuiditur:cùm quidam ſapiens dicat:Omne quod tibi oderis fieri,vide ne alteri facias : & per ſemetipſam veritas prædicat dicẽs: *quæcunque vul-*

D *tis vt faciant vobis homines, & vos eadem facite illis*. Charitas autem vera eſt, cùm & in Deo diligitur amicus,& propter Deum diligitur inimicus. Magna ſunt hæc, alta ſunt hæc,& multis ad exhibendum difficilia : ſed tamen iſta eſt veſtis nuptialis. Quiſquis hanc recumbens non habet: iam ſolicitus metuat ingrediente rege,quando mittatur foras. Hæc Gregorius. *Et ait illi*, Vnũquẽque hominem in iudicio particulari , cùm moritur vniuerſorum iudex interrogat,quomodo in fide Chriſtiana ſe habuerit: ſed in fine mundi loquetur toti humano generi:*Amice* fidei participatione,ſed nõ operatione:debiti obligatione, ſed nõ ſolutione: nomine,nõ re:vocatur ergo peccator amicus,ꝓpter fidẽ informẽ:quæ notitia quædam eſt,& Dei donũ,licèt nõ ſufficiat ad ſalutẽ. Vocatur etiã amicus, ꝓpter naturã , qua ad imaginẽ Dei eſt factus:vel quia fuit inuitatus. *Quomodo huc intraſti* inter cõgregationẽ, ſcilicet fideliũ ſacramẽta eccleſiæ ſuſcipiẽdo,fidẽ eccleſiæ cõfitendo, *nõ habẽs veſtẽ nuptialẽ?* ſcilicet

E opera,ſine quibus fides eſt mortua:vel *veſtẽ nuptialem* ſcilicet charitatẽ:quia abſque tali veſte nemo ad cõmunionem fideliũ debet accedere : quoniã dignum eſt , vt conuiuãtes ipſi ſpõſo in habitu ſint conformes,qui veſtẽ induit charitatis. Charitas dicitur veſtis:tum quia operit delicta,tum quia calefacit deſideria,tum quia ſine ea non placent Deo opera noſtra. Dicitur autẽ nuptialis : quia matrimonia fiunt propter amicitiã reformandã,confirmandã, & augendã. In matrimonio igitur filij Dei , quòd fecit cum natura humana,amicitia inter Deũ & nos eſt reformata, perpetuò cõfirmata,& etiã augmẽtata . Et nota quòd exiſtentiũ in nuptiis Chriſti,plurimi ſunt induti ſacco auaritiæ : aliqui ſunt induti purpura ſuperbiæ: aliqui auro inanis gloriæ : aliqui pellibus ouiũ ſimulatæ iuſtitiæ: aliqui armis iracũdiæ: aliqui habent veſtimentum ſordidum peccato luxuriæ : aliqui laceratum diſſecatione inuidiæ:aliqui incompoſitũ negligẽtia accidiæ: aliqui molli intuitu cõplacentiæ: aliqui nimis

Ioan.3.c

Hierony. in cap. 22. Math.

Veſtis nuptialis.

Charitas veſtis nuptialis dicitur.

Auguſti. tractatu 5. in epiſt. Ioannis.

Gregorius hom.38. in euangelia.

Dilectio proximi.

Math.7.

Charitas vera.

Amicus per naturã vocatur peccator.

Iacob.2.

Charitas cur veſtis dicta.

Indumẽta peccatorũ.

Sophon.1. affluẽtes, voracitate gulæ. De quibus omnibus in Sophonia dicitur: Viſitabo ſuper omnes A
qui induti ſunt veſte peregrina. *At ille obmutuit*: propter timorem accuſationis, propter eru-
beſcentiam iniquitatis, propter ignorantiam excuſationis: præ confuſione non habens
quid reſponderet: quia Deo nullus reſpondere poteſt: ſed propria arguente conſcientia
Cur obmutuit non habens veſtẽ nuptialem. conuincitur, & murus efficitur. Per hoc quòd ille obmutuit, monſtratur quòd in illo vlti-
mo examine omne genus excuſationis ceſſabit. *Tunc dixit rex miniſtris*, id eſt, Angelis,
diuinę iuſtitiæ executoribus: vel iſti miniſtri ſunt maligni ſpiritus, qui deputati ſunt ad pœ-
Origenes tracta. 20. in Math. nam damnatorum. quia ſecundũ Origenẽ: Meritò ipſi ſunt pœnæ authores, qui fuerũt cul-
pæ ſuggeſtores: *ligatis manibus & pedibus*, id eſt ablata poteſtate bene operandi, & ad ſalutem
reuertendi, ac gratiam recuperandi (Vel pedes ſunt facultas liberi arbitrij, manus verò ſunt
potentia operis: & vtrumq; eſt ligatum in damnatis) *mittite* & proiicite eum, ſic ligatum, *in
tenebras exteriores*, à viſione Dei: & quia ſunt extra omnem diem, & extra ambitum diuinæ B
Tenebræ exteriores. miſericordię. Vel *exteriores*, id eſt corporales, & localiter extra ipſum poſitas: quia habuerat
in ſeipſo, dum hîc viueret, interiores: id eſt mentales. Tenebræ enim ignorãtiæ, ducunt ad
Gregorius hom. 38. in euang. tenebras culpę: & hæ ad tenebras pœnæ. Vnde ſecundum Gregorium: Interiores tenebras,
dicimus cæcitatem mentis: exteriores verò tenebras, æternã noctem damnationis. Qui er-
go nunc in vitio ligãtur ſponte, tunc in ſupplicio ligabũtur inuite: & ligabit ibi pœna, quos
hîc à bonis operibus ligauit culpa. Et quid ibi ſuſtinebit, qui hîc bene viuere cõtempſit: ſub-
iungit dicens: *Ibi erit fletus*, ſcilicet oculorũ, per illicitas concupiſcentias & in vanitate mũ-
di hîc vagantium: *& ſtridor dentium*, in edacitate modo gaudẽtium: quatenus ſingula mem-
Stridor dẽtium. bra ſupplicio ſubiaceant, quæ hîc ſingulis vitiis ſubiecta ſeruiebant. Vel *fletus & ſtridor*, id eſt
dolor mẽtis & corporis, ad quæ reducitur omnis pœna infernalis: fletus enim à triſtitia ori-
ginatur: & ſtridor dentium cauſatur à contrariis cauſis, ſcilicet ex ardore ignis, & frigore in- C
Iob 24. fernali. Vnde dicitur in Iob: *Ad nimium calorem tranſibit, ab aquis niuium.* In fletu etiam & ſtri-
dore, magnitudo tormentorum, & doloris immenſitas ſignificatur. Vel certè ſtridor den-
tium prodit indignantis affectum: eo quòd ſerò vnumquemque pœniteat, ſerò ingemiſcat,
ſerò ſibi iraſcatur, quòd tam peruicaci improbitate deliquerit. Et quia in conuiuio nuptia-
li non initium, ſed finis quæritur: conſequẽter repulſo vno (in quo omne malorum corpus
imprimitur) generalis ſententia, & parabolæ concluſio infertur: *Multi autem ſunt vocati*, ad
fidem catholicam: *pauci verò electi*: ad gloriam, ſcilicet comparatiuè, reſpectu illorum qui
vocati ſunt ad fidem: quia inter multos fideles, habentes fidem, pauci ſunt electi qui habẽt
fidem formatã. Rurſus omnes homines vocantur ad fidem, ſed pauci ſunt electi: quia pau-
ci ſunt fideles reſpectu infidelium. Tale eſt quod dicit: Non vnus tãtum de vocatis electus
eſt de nuptiis, ſed intelligendum eſt de multis: quia per illum vnum intelligitur vniuerſitas D
Auguſti. lib. contra donatiſtas cap. 20 tomo 7. malorum, qui habent fidem ſine operibus charitatis. Nam ſecũdum Auguſtinũ: Homo ille
qui inde proiectus eſt, nõ vnum hominem ſignificat, ſed multos: quia ille vnus corpus ma-
lorum eſt, Vnde alibi dicitur: *Lata eſt via quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui ingrediuntur
per eam: & arcta eſt via quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inueniunt eam.* Et hoc multum debe-
Math. 7. ret nos terrere, & ad humilitatẽ mouere, quia eſt nobis incertum, vtrũ ſimus de illo paruo
Timendum cuique. numero electorũ. Vnde Gregorius: Tanto ergo ſibi vnuſquiſque metuat, & in humilitate ſe
deprimat, quanto ſi ſit electus ignorat: quia quod ſæpe dicendum eſt, & ſine obliuione re-
Gregorius hom. 38. in euangelia. tinendũ: multi ſunt vocati, pauci verò electi. Hæc Gregorius. Et notandum quòd hoc ver-
bum, ibi erit fletus & ſtridor dentium, in ſeptem locis euangelij legitur: & hoc cõtra ſeptem
vitia maximè prælatorũ, ſecundum quòd vbique in pręcedenti litera redditur cauſa. Prima
cauſa eſt, quia malè intrauerũt, ſcilicet per nummũ, nõ per Deũ: per cupiditatẽ, nõ per cha-
ritatẽ. Vnde dicitur hîc: *quomodo huc intraſti nõ habens veſtẽ nuptialẽ?* & ſequitur: *ibi erit fletus &* E
Fletus & ſtridor ſepties repetita in euãgelio. *ſtridor dentium*. Secunda, quia malè vixerunt, non ſicut paſtores, ſed ſicut prædones: non ſi-
cut epiſcopi, ſed ſicut epicuri. Vnde ſuprà de ſagena: Malos autẽ foras miſerunt, & ſequitur:
ibi erit fletus, & ſtridor dentium. Tertia, quia alios ſcãdalizauerunt, ſicut lapis ſubitò occurrens
pedi, facit ipſum ceſpitare & offendere. Vnde ſuprà: *Et colligẽt de regno eius omnia ſcãdala*: & ſe-
Math. 13. quitur: *ibi erit fletus & ſtridor dentium*: Quarta, quia in docendo & regendo inutiles fuerunt.
Ibidem. Vnde infrà: *Seruum inutilem proiicite in tenebras exteriores*, & ſequitur: *ibi erit fletus & ſtridor den-
Eiuſdẽ 25. *tiũ.* Quinta, quia ſubditos & ſuperbia verbi & auaritia facti oppreſſerũt. Vnde infrà. *Si dixe-
Math. 24. rit ſeruus malus, morã faciet Dominus meus*, & cętera: *partẽ ſuã ponet cũ hypocritis*, & ſequitur: *ibi erit
fletus & ſtridor dentiũ.* Sexta, quia magna de ſe præſumpſerũt crędendo & maiora iactando.
Lucæ 13. Vnde ſuprà. *Nonne mãducauimus corã te, & bibimus*, &c. & ſequitur: *ibi erit fletus & ſtridor dentiũ.*

Septima,

A Septima, quia nō pœnituerūt: elatio enim ſuperbiæ repugnat humilitati pœnitentiæ. Vnde
ſupra de Centurione. *Filij autē regni eiicientur foras in tenebras exteriores*, & ſequitur: *ibi erit fletus* Matth. 8.
& ſtridor dentium. Has ergo Chriſti & eccleſiæ nuptias, totâ mente diligamus: harū gaudiis
cœleſtibus indefeſſa bonorū intērione iungamur: has quia per fidē vocati intrauimus, mū-
do dilectionis habitu celebrare curemus: noſtræq; actionis ſimul & cogitationis maculas
ante diē extremi diſcriminis, ipſi ſolicitius examinādo diluamus: ne fortè tunc ingrediens
rex, ſi viderit nos nuptialē charitatis veſtē non habere, eiiciat nos, & ligatis à facultate be-
ne agendi manibus noſtris ac pedibus in tenebras mittat exteriores. Si quis enim in tēpore
iudicij fuerit inuentus ſub nomine Chriſtiano non habens opera Chriſtiani, ſtatim cor-
ripietur: & audiet iſtud à rege ſibi dici: *amice quomodo huc intraſti nō habens veſtem nuptialem?*
quaſi diceret: Vt quid Chriſtianus es effectus, cùm opera tua nō ſint Chriſtiani? Nullus itā- Vocat om-
B que de vocatione præſumat, donec de adeptione finis ſecurus exiſtat. Omnes quidē vocat nes Deus.
Deus volūtate antecedēte, ſecundū quā vult omnes homines ſaluos fieri: *& pauci ſunt ele-
cti*, quia pauci beatitudinē cōſequuntur reſpectu corū qui cōdemnantur. Nonnulli quidē
vocati, nec incipiunt: nonnulli verò in bonis quæ incœperunt minimè perſiſtunt: & multi
fidem percipiunt, ſed reſpectu malorū pauci ſunt qui in gratia vſq; in finē perſeuerant. Nē-
mo autē Chriſtianum ſe iudicet, niſi qui Chriſti doctrinā ſequitur, & imitatur exemplum.
Qui malè viuunt & Chriſtiani vocantur, iniuriam Chriſto faciunt. Vnde Auguſtinus: Ne- Auguſti.
mo ſine cauſa quodcunq; nomen ſortitur. Sutor vt dicatur, neceſſe eſt vt calciamēta con- lib. de vita
ficiat. Vocetur quis faber, aut alius artifex: artis peritia fiat. Huiuſmodi exemplis cognoſci- Chriſtiana
mus nullum ſine actu nomē: ſed omne nomen ex actu. Chriſtiani ergo nomen ille fruſtra cap. 1.
ſortitur, qui Chriſtum non imitatur. Quid enim tibi prodeſt vocari quod non es, & nomen
C vſurpare alienum? Sed ſi Chriſtianum te eſſe delectat, quæ Chriſtianitatis ſunt gere, & me-
ritò tibi nomen Chriſtiani aſſume. Tu ergo quomodo Chriſtianus diceris, in quo nullus
Chriſtiani eſt actus? Chriſtianus iuſtitiæ, bonitatis, integritatis, patientiæ, caſtitatis, pudici- Chriſtiani
tiæ, pietatis, humilitatis & innocentiæ eſt nomen: & tu iſtud nomen quomodo tibi defen- qui dicun-
dis & vendicas, cui de tam pluribus rebus nec paucæ ſubſiſtunt? Chriſtianus ille eſt, qui nō tur.
nomine tantum ſed opere eſt, qui viam Chriſti ſequitur, qui Chriſtum in omnibus imita-
tur, Sicut ſcriptum eſt. Qui dicit ſeſe in Chriſto manere: debet ſicut ille ambulauit, & ipſe
ambulare. Chriſtianus eſt, qui die noctúque Deo deſeruit, qui indeſinenter eius præcepta
meditatur & cogitat, qui pauper mundo efficitur vt Deo locuples fiat, qui inter homines
habetur inglorius vt coram Deo & angelis glorioſus appareat, qui in corde ſuo nihil ſimu-
latū videtur habere nec fictum, cuius ſimplex & immaculata eſt anima, cuius conſcientia
D fidelis & pura eſt, cuius tota in Deo mens, cuius omnis ſpes in Chriſto eſt, qui cœleſtia po-
tius quàm terrena deſiderat, qui humana ſpernit vt poſſit habere diuina. Hæc Auguſtinus.
Vnde & Leo papa. Fruſtra appellamur Chriſtiani, ſi imitatores non ſumus Chriſti. Qui Leo ſermo-
ideo viam ſe eſſe dixit, vt conuerſatio magiſtri eſſet forma diſcipulis: & illam humilitatem ne de humi
eligeret ſeruus, quam ſectatus eſt Dominus. Vnde Cyprianus: Chriſtianus nemo rectè di- litate.
citur, niſi qui Chriſto moribus coæquatur. Vnde etiam Anſelmus: Inter infideles com- Cyprianus
putantur, qui quod vouerunt non impleuerunt. Quicunque etiam Chriſtum non ſequi- ad Iubaia-
tur: non ſolum Chriſtiani nomen amittere, ſed & Antichriſtus dici meretur. Vnde Augu- num.
ſtinus: Quiſquis factis negat Chriſtum, Antichriſtus eſt: magis mendax eſt Antichriſto, qui Antichri-
ore profitetur Chriſtum, & factis negat. Ideo mendax, quia aliud loquitur & aliud agit. ſti qui.
Quis eſt qui non credit quòd Ieſus ſit Chriſtus? Qui non viuit quomodo præcipit Chri-
E ſtus? Multi enim dicunt credo: ſed fides ſine operibus non ſaluat. Et iterum: Omnes negāt Auguſti.
Chriſtum in carne veniſſe, quia violant charitatem Ieſu: non enim opus erat vt veniret niſi tracta. 6 in
per charitatem. *Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat pro amicis ſuis.* epiſt. Ioan.
Quiſquis violat charitatem: quodlibet dicat lingua, vita ipſius negat Chriſtum in carne Ioan. 15.
veniſſe, & iſte eſt Antichriſtus vbicunque fuerit, quocunque intrauerit. Hæc Auguſti-
nus. In hoc ergo maximè nos Chriſtiani Gentiles ſcandalizamus: quia charitatem & vi-
tem virtuoſam non habemus: Vnde Chryſoſtomus: Nihil aliud eſt quod ſcandalizat Gē- Chryſoſto.
tiles, quàm quòd nō amor eſt. Cùm enim multiplicata fuerit iniquitas frigebit amor. Vitā hom. 10. in
autem nihil ita facit clarā vt amor. Nihil ita conuertit Gētiles vt virtus animi: nihil ita ſcā- 1. Timo. &
dalizat vt malitia. Cùm enim viderit auaritia vtentem rapientem eum qui contraria iubet: ſermone de
& his qui eiuſdem ſunt tribus vt foris vtentem, eum qui iubet inimicos amare: delirationē ſcandalo
dicit ea quæ dicta ſunt. Cùm autem viderit trementes mortem qualiter ſuſcipiet eos qui de tomo 5.

immorralitate faciunt ſermones? Cùm viderit diligere principatum,& aliis ſeruiẽtem paſ- A
ſionibus: firmus in ſuis manet dogmatibus, nihil magnum imaginans. Nos enim ſumus cauſa manendi eos in errore. Nam dogmata quidem quæ apud ſeipſos ſunt, olim contempſiſſent: ſed & noſtra ſimiliter admirarentur: ex vita autem noſtra prohibentur. Nam per verba quidem philoſophari facile eſt: multi enim & apud eos hoc fecerunt: inquirunt an-
Iacob 2. tem eam quæ fit per opera demõſtrationem. Oſtende enim mihi fidem tuam, ait, per opera tua. Cùm autem magis fera diuellimus proximorum ſubſtantias: iacturam nos vocant orbis terrarum. Quare & nos horum vindictam dabimus: non pro quibus malè agimus ſolum, ſed pro quibus blaſphematur nomen Dei. Vſquequo pecuniis,& voluptati,& aliis ſumus alligati paſſionibus? Deſiſtamus igitur de reliquo,& virtutem capiamus omnem,& futuris fruamur bonis. Hæc Chryſoſtomus.

B

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, rex cœleſtis gloriæ, qui nos per nuncios tuos: ſcilicet per ſacram ſcripturam, infirmitates, periculum viuendi, mutationem fortunæ, & gratuitam voluntatem, ad nuptias tuas vocaſti: da nobis charitatis veſtẽ nuptialem, ne à confeſſione peccati, & à laude Dei vnquam obmuteſcamus: ne à reſurrectione ſpiritalis gaudij: ſcilicet pace, & ſecuritate, ſeparemur: & da nobis veſtem pietatis, & bonæ operationis: ne ligatis manibus & pedibus, in tenebras exteriores mittamur. Amen.

De quæſtione ſuper tributo ſoluendo,& de muliere ſeptem viros habente.

CAPVT XXXV.

C

Math. 22. TVnc, ſcilicet poſt prædicta,& eadem feria tertia: *abeuntes Phariſæi* ad Hero-
Marci 12. dianos: *conſilium inierunt*, vt ex collatione communi melius perpenderent
Lucæ 20. qualiter Ieſum decipere poſſent: & *eum* quem capere non poterant in malo opere, *caperent in ſermone*: quia facilius capitur homo in verbis, quàm in factis. *Et miſerunt diſcipulos* de ſecta ſua, *cum Herodianis*: id eſt, miniſtris Herodis, qui ex parte Cæſaris præerat triburis: vt diſcipuli caperent in ſermone,
Chryſoſto. hom. 71. in Mathæum. & miniſtri raperent eum ad puniendum in corpore. ſecundum Chryſoſtomum: Ne fortè Phariſæi, Chriſto noti & ſuſpecti, circumuenire eum non poſſent: quia coram eis ſibi in verbis caueret, mittunt diſcipulos, quaſi ignotos, vt facilius deciperent: & minus erubeſcerent deprehenſi: & propter hoc eos & Herodis miniſtros ſimul mittunt: vt quodcunque dixerit, reprehendatur. Et circundant eum: ſicut apes mel in ore & aculeũ in tergo portan- D
Veritas triplex ī Chriſto. tes,& adulatoriè commendant in eo triplicem veritatem, dicentes: *Magiſter, ſcimus quia verax es*: quantum ad vitam non hypocrita: ecce veritas vitæ. *& viam Dei*, qua itur ad Deum, *in veritate doces*: quantum ad ſanam doctrinam. ecce veritas doctrinæ. *& non eſt tibi cura*, id eſt, timor vel fauor, *de aliquo*: quantum ad iuſtitiam: id eſt, non attendis aliquem, vt accipias perſonam. vnde exponendo ſubiungit: *non enim reſpicis perſonas hominum*, ſed indiſtinctè dicis maioribus & minoribus veritatem: ecce veritas iuſtitiæ. Sed econtrà multi moderni faciunt: qui pauperes delinquentes publicè arguunt & confundunt, ſed diuitibus
Perſonarũ acceptio, ſummũ ſacerdotum malum. maiora peccantibus nec nutum faciunt. ſecundum Chryſoſtomum: Inter omnia peccata ſacerdotum, maximũ eſt quòd perſonas reſpiciunt,& non cauſas. Et ideo iuſtos & pauperes deſpicientes, iniquos & diuites promouent & exaltant. Vt autem dicit idem Chryſoſtomus. Magiſtrum eum vocant, & veracem magiſtrum, vt quaſi venerando eum deci- E
Idem hom. 42. operis imperfecti. perent: & vt quaſi honoratus & laudatus myſterium ſui cordis ſimpliciter eis aperiret, tanquam volens eos habere diſcipulos. Hæc eſt enim hypocritarum prima ſimulatio, laudatio: laudant enim quos perdere volunt, vt per delectationem laudis paulatim corda homi-
Hypocrita detractores. num ad ſimplicitatẽ benignæ confeſſionis inclinent. Hæc Chryſoſtomus. Iſtis ſimiles ſunt, qui hominibus in præſentia adulantur,& in abſentia detrahũt. O quàm plenus eſt mundus
Auguſt. in Pſal. 69. his,& illis peſtiferis hominibus: à quibus cuſtodiat ſuos Deus. Vnde ſecundum Auguſtinũ, duo ſunt genera perſequentium: ſcilicet vituperantium, & adulantium: & plus perſequitur lingua adulatoris, quàm manus interfectoris. Et mellitis verbis, eum interrogare volentes, ſubiungunt: *Dic ergo nobis, quid tibi videtur?* Quia certi ſumus quòd non dimittis propter maieſtatem Cæſaris, vel timorem aut fauorem cuiuſcũque hominis, quin veritatem, & iuſtè quod verum eſt, diffinias. Et interrogant eum, dicentes: *Licet cenſum Cæſari dari, an non?*

A *an non?* hanc quæſtionem, apud Iudæos ortã, Chriſto malicioſè propoſuerunt: vt ſi tributum
negaret, & diceret nõ eſſe licitũ, caderet in manũ præſidis: & ſtatim caperetur tanquã cõ-
trarius imperatori. Si autẽ tributũ concederet, & diceret eſſe licitum: caderet in manũ populi,
tanquã contrarius eorum libertati & diuino honori: & ſic totum eorũ artificium erat vndi-
que habens præcipitium. Dicebant quidam, quia Romani pro republica militabãt, eos in
ſecuritate & quiete tenẽtes, quòd licebat dari tributũ. Sed econtrà Phariſæi aſſerebãt, quòd
qui ſeruiebant ſummo Deo, & ſibi oblationes & decimas reddebant, nulli homini tributa
ſoluere debebant. Sed ſapientiæ fons dolos eorum fugit: ſic enim reſpondit, vt Deo & Cæ-
ſari ſua iura ſeruaret. Vnde *cognita* & deprehenſa *nequitia* & doloſitate *eorum* nihil enim la-
tet Deum, qui ſcrutatur renes & corda: laudes ipſorum reſpuit, & durè eis reſpõdit, dicens: *Pſal. 7. c*
Quid me tentatis hypocritæ? quaſi diceret: Non quæritis veritatem addiſcere, ſed me verbis ca-
B pere: & propter hoc eos hypocritas vocat: quia aliud prætendebant, & aliud intendebant.
ſecundum Chryſoſto. reſpondet non ſecundum verba eorum, blande: ſed ſecundum con- *Chryſoſto.*
ſcientias eorum, aſperè: docens nos durè refellere adulantes: & ſecundum eundem, Phari- *hom. 42 ope*
ſæi blandiebantur, vt perderent: Ieſus autem confundebat, vt ſaluaret: quia vtilior eſt Deus *ru imperfe.*
Domini iratus, quàm homo propitius. Et ſubiungit: In hoc autem quod Chriſtus laudes
reſpuit, dat intelligere quòd nullus debet velle laudari: & in hoc quòd adulatores ſuos durè
reprehendit, docemur vt adulationes vitemus. *Oſtendite mihi numiſma cenſus:* id eſt denarium
qui pro cenſu datur annuo, & erat de argento: vocabatúrq; denarius, quia valebat decẽ nu-
mos vſuales: & habebat imaginẽ Cæſaris, & nomẽ eius. Propriè tamẽ numiſma eſt ipſa in-
ſcriptio imaginis: & numus eſt, cui inſcribitur. Et illis offerentibus ei denarium cenſualem,
ait: Cuius eſt hæc imago? quantum ad figuram: *& inſcriptio*, quãtum ad ſcripturã. Non de igno-
C rantia interrogat: ſed vt competenter ad eorum verba reſpondeat. Voluit Dominus videre
materiã quæſtionis, vt nos tacitè informaret ne ſimus præcipites in ſententiando: ſed ma-
turè inquiramus, & prius examinemus antequã diffiniamus: *dicunt ei, Cæſaris:* ſcilicet Tibe-
rij, priuigni Auguſti Cæſaris: ſub quo Auguſto natus eſt Dominus. *Tunc* ex præmiſſis infe-
rendo quæſtionis determinationem, *ait illis: Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris Cæſari*, ſcilicet tribu-
tum & pecuniam, per quam confitemini vos illi ſubiectos. Vbi ſecundum Chryſoſto. Illa *Chryſoſto.*
dicit ſolum quæ non nocent pietati: quia ſi aliquid tale eſt, non Cæſaris ſed diaboli eſt ve- *hom. 71. in*
ctigal: *& quæ ſunt Dei Deo*: ſcilicet, ſecũdum Hieronymum, decimas, primitias, oblationes, *Mathæi.*
& hoſtias. Sicut & ipſe reddidit tributa pro ſe & Petro: & Deo reddidit quæ Dei ſunt, pa- *Hierony. in*
tris faciens voluntatem. Vel debemus reddere mundo ſuos honores, eos deſpiciendo: ſuas *cap. 22.*
delitias, eas abhorrendo: & ſuas diuitias, eas contemnẽdo: Deo autẽ decimas & oblationes. *Mathæi.* *Math. 17.*
D Vel ſecundũ Ambro. Sicut Cæſar exigit impreſſionem ſuæ imaginis, ſic & Deus animam *Ioan. 6.*
lumine vultus ſui inſignitã: ſicut enim denarius imagine regis, ſic ſignatur homo ad ima- *Ambroſius*
ginẽ & ſimilitudinẽ Dei: quam peccando corrumpit. Et iterũ: Cùm alia ſit imago Dei, alia *in cap. 20.*
mundi: ſi non vis eſſe obnoxius Cæſari, noli habere quæ ſunt mundi. Si vis terreno regi ni- *Lucæ.*
hil debere: omnia tua relinque, & Chriſtũ ſequere. Et bene prius quæ Cæſari ſunt reddẽda
decreuit: neque enim poteſt eſſe quis diſcipulus Domini, niſi prius renunciauerit mundo.
Sed omnes renũciamus verbis, nõ renunciamus affectu. Nã cùm ſacramenta recipimus, re-
nunciamus. Quàm grauia ſunt vincula, promittere Deo, & nõ ſoluere? Maior eſt cõtractus
fidei, quàm pecuniæ. Redde promiſſum dum in hoc corpore es, priuſquã veniat exactor &
mittat te in carcerẽ. Vnde & Hiero. Numũ habẽtẽ Cæſaris imaginẽ reddite coacti Cæſari: *Hierony. in*
voſmetipſos libẽter Deo. Signatũ eſt enim lumen vultus Dei ſuper nos, non Cæſaris. Hæc *cap. 22.*
E Hierony. Relictis ergo quæ mũdi ſunt: corpus, animã, intellectũ, voluntatẽ, rationẽ, & om- *Math.* *Pſal. 4.*
nia quæ in nobis ſunt Deo (à quo accepimus) non dico debemus, ſed tanquã debitũ redda-
mus: vt non comparati beſtiis, ſed rationabiliter in omnibus procedamus. Quia ſecundum
Hilarium: Condignum eſt, vt ei nos totos reddamus, cui debere nos recolimus & originem *Hilarius ca*
& profectum. Non eſt itaque inconueniens, nec contradictio, quòd homo ſit ſubditus ho- *none 23. in*
mini in tẽporalibus, & Deo immediatè in ſpiritualibus: vtrũque enim bene ſe compatitur, *Mathæũ.*
nec alterum alteri præiudicat. Sed magis fœlix eſt & beatus, qui a temporalibus & à perni-
cioſa ſeruitute eorũ eſt erutus, & Deo ſoli ſubiectus: quia hic maximè eſt liber, & princeps,
& regibus regalior: & neque diuitiarum timet tyrannidem, neque principatus timorem.
Myſticè autem Deo debemus reddere triplex tributum, ſiue rationem, quam poſtulat: ſci- *Tributum.*
licet de corde, perfectã dilectionẽ: de ore, feruentem & frequentem gratiarũ actionem: de *Deo redden*
corpore, voluntariam vitiorum mortificationem. In præmiſſis etiam tria myſticè notãtur. *dum.*

Primò quæritur oſtenſio denarij. Secundò interrogatur ſuperſcriptio oblati. Tertiò ſequi- A
tur diffinitio, cui debeat reddi. In denario ſunt tria: materia, pondus, & ſuperſcriptio cum
imagine. Materia, eſt operatio bona, vel mala: argẽtea, vel ſtannea. Pondus, eſt intentio re-
Imago cu- *ius.* ꝯta vel praua. Imago attẽditur in affectu interiori: & ſuperſcriptio, in effectu exteriori. Ima-
go enim diaboli, eſt culpa: imago Dei, gratia: ſuperſcriptio, eſt exterior conuerſatio: & hu-
milis ad imitationem Chriſti, vel ſuperba ad imitationem diaboli. Huius denarij oſtenſio
fit in morte. O quàm metuenda quæſtio: oſtendite mihi numiſma cenſus: hominem ſcilicet
interiorem, ſacco carnis velatum, exteriori ſimulatione obumbratum, diu ad pœnitentiam
Pſal. 29. c expectatum: fœlix qui poterit dicere, *concidiſti ſaccum meum, & circundediſti me cum lætitia.* Sed
interrogatio fiet in iudicio de imagine. O quàm horrenda interrogatio, immo increpatio,
malorum: cuius eſt imago hæc, & ſuperſcriptio? Quilibet portat imaginem eius cuius ha-
bet opera: ſcilicet vel Dei, vel imperatoris, mũdi & diaboli. Sed diffinitio fiet in retributio- B
ne: *reddite ergo quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo*: quia ibunt hi in ſupplicium, illi in
gaudium. *Et* qui miſſi fuerant à Phariſæis, audientes ſapientiſſimam reſpõſionem Domini
mirati ſunt, quia calliditate & inſidiis præualere non potuerunt: *& relicto eo*, ſicut cõfuſi, *abie-*
Hierony. in *runt.* Vnde Hieronymus: Qui ad tantam credere ſapientiam debuerant, mirati ſunt quòd
cap. 22. calliditas eorum inſidiandi locum nõ inueniſſet: & relicto eo abierunt, infidelitatem pari-
Math. ter cum miraculo reportantes. Deinde cùm abiiſſent Phariſæi, *acceſſerunt ad eum Sadducæi*:
vt quia ratione eum ſuperare non poterant, ſaltem per ipſam frequẽtiam ſenſum eius ſub-
Secta Iu- uerterent: & tædio eum ſuperarent. Tres erant ſectæ inter Iudæos ab aliis differentes: ſcili-
dæorũ tres cet Phariſæi, qui erant ab aliis diuiſi quantum ad habitum & traditiones, qui traditionibus
Phariſæi. Moyſi traditiones ſuas præferebant: & ſecundum legem vocabantur Phariſæi, id eſt diuiſi:
Sadducæi. à Phares, id eſt diuiſio. Alij erant Sadducæi, qui ab aliis differebant quãtum ad doctrinam: C
quia ipſi ſibi iuſtitiã, & quod nõ erant vendicabãt: vnde & iuſti propter exteriorem ſancti-
tatem appellati ſunt. Ipſi enim reſurrectionem negabant: animam mortalem eſſe, & cum
corpore interire dicebant: ac neque angelum, neque ſpiritum eſſe credebant: ſed libros
Eſſei. Moyſi recipiebant. Alij erant Eſſei, qui ab aliis differebant in vita & modo viuendi: quia fe-
rè monaſticam vitam ducebant, coniugia vitabant, omnia in communi habebant. De dua-
bus autem primis ſectis hîc dicitur. Sadducæi ergo accedentes ad Ieſum quãdam fabulam
fictam de muliere, quæ ſeptem viros habuerat, ei proponebant: quærentes cum cuius eſſet
in reſurrectione: per quam oſtendere volebant reſurrectionem non eſſe. Putabant enim
quòd ſi futura eſſet reſurrectio, tunc celebrãdæ eſſent nuptiæ ſicut modo: & quia inconue-
niens videtur quòd detur omnibus ſeptem ſimul: quia vni mulieri nũquam licuit plures vi-
ros habere, ſed bene econuerſo, propter fœcũditatem: vel quòd detur alicui eorũ determi- D
natè: quia qua ratione eſſet vnius, eadẽ ratione eſſet & alterius: intendebant cõcludere re-
ſurrectionẽ nullã eſſe. Quam quæſtionẽ eis ſoluẽdo, euacuat Dominus eorũ opinionem: &
oſtẽdit errorem, dicẽs: *Erratis* in hoc, ſcilicet quòd reſurrectionẽ negatis: *neſcientes ſcripturas*,
quæ reſurrectionem aſſerunt, ac modũ reſurrectionis inſtruunt, & oſtendunt. Vnde etiam
ſequitur, quòd neſciant *virtutem Dei*, quæ poterit corpora ſuſcitare, & poſt mortem viuifi-
care: quia potuit omnia de nihilo facere. Errabant ergo, quia & ſcripturis cõtradicebant, &
virtuti Dei derogabant. *Erratis* etiam putantes ibi celebrandas eſſe nuptias. *In reſurrectione e-*
nim generali, *neque nubent*, ſcilicet viri: id eſt, non accipient vxores: *neque nubẽtur*, ſcilicet mu-
Hierony. lieres: id eſt, non accipientur à viris. Vt dicit Hieronymus. Latina conſuetudo hîc Græ-
in cap. 22. co idiomati non reſpondet. Nubere enim propriè dicuntur mulieres, & viri vxores duce-
Mathæi. re: ſed hîc ſimpliciter intelligamus quòd nubere de viris, & nubi de mulieribus dictum ſit:
Nubere & *nubi.* vnde non erit carnalis, ſed ſpiritualis conuerſatio: & hoc eſt quod ſubditur, *ſed ſunt ſicut an-* E
geli Dei in cœlo: non in natura angeli, ſed ſicut angeli, in proprietate ſpiritualitatis, & Im-
mortalitatis, incorruptibiles ſcilicet & ingenerabiles: non quòd ſint ſpiritus, ſed quòd ſint
ſpirituales, ac vitam & conuerſationem ſpiritualem habentes, & ſine labe corruptionis
viſione & fruitione Dei viuentes. Ceſſante enim cauſa, ceſſat effectus: nuptiæ autem or-
dinatæ ſunt ad procreationem filiorum educandorum ad cultum Dei, quouſque numerus
prædeſtinatorum ſit completus: qui completus erit in reſurrectione, & propter hoc tunc
erimus ſicut Angeli, ſemper contemplationi vacantes: & hoc eſt quod debet corda mo-
Beda ĩ cap. uere ad deuotionem, videlicet conſideratio illius beatæ vitæ, quam poſt modicum ex-
20. Lucæ. pectamus. Secundum Bedam, myſticè per ſeptem viros reproborum vniuerſitas deſigna-
Septẽ viri. tur: quorum vxor eſt mundana conuerſatio, qui diſcedunt ſine liberis: quia tota hæc vita,
quæ

A quæ ſeptem diebus agitur, ſteriles ſunt à bonis operibus: quibus morte miſera præraptis
ad vltimum, & ipſa mundana conuerſatio, quam illi ſine vitali opere tranſegeranr, quaſi
vxor infœcunda tranſibit. Poteſt etiam nomine huius mulieris intelligi eccleſia, quæ vi-
ro deſponſatur, quando prælato committitur: ſeptenarius autem virorum non generan-
tium ex eccleſia filios, ſignificat vniuerſitatem malorum prælatorum, vel clericorum, ſe-
cundum differentias ſeptem ordinum eccleſiaſticorum: quorum primus eſt oſtiariorum,
ſecundus lectorum, tertius exorciſtarum, quartus accolitorum, quintus ſubdiaconorum,
ſextus leuitarum, ſeptimus ſacerdotum. Hi filios non generãt, quia in eccleſia Dei fructum
non quærunt: & ideo demonium eos occidit. Mulier quoque iſta moraliter loquendo po-
teſt dici peccatrix anima, ſeptem capitalium vitiorum vniuerſitati deſponſata. Reſurrectio
autem ſpiritualis eſt, à morte culpæ ad vitam gratiæ, quæ eſt arra gloriæ: & ideo quando hæc
B reſurrectio firmata eſt, per propoſitum cauendi recidiuum, firmatum profeſſione religio-
nis, & etiam obſeruatum: tunc eſt ſimilitudo ad angelicam vitam: quia per caſtitatem fit
conformitas angelicæ puritati. Angeli quoque ſimiliter nihil poſſident in hoc mundo: &
obediunt continuè ipſi Deo. Mali ergo ſunt deſides: qui ex ſuis operibus bonis non reli-
querunt ſemen, & aliquid memoria dignum: & adhuc peiores ſunt, qui memoriam ſui de
malis operibus ſuis reliquerunt. Poſtquam autem Dominus reſpondit ad eorum interro-
gationem: & ipſorum confutauit errorem, ſtatim ſubdit de reſurrectione, confirmando
veritatem reſurrectionis authoritate ſcripturæ. Probaturus ergo reſurrectionem corpo-
rum, inducit authoritatem de Exodo ſumptam: & probat primò perennitatem animarum,
quam illi negabant: qua probata conſequẽter probat reſurrectionem corporum, quæ cum
animabus bona, maláve geſſerunt. Dicitur enim in Exodo à *Deo: Ego ſum Deus Abraham,* *Animas nõ*
C *& Deus Iſaac, & Deus Iacob.* Quando hoc Deus dicebat: iam illi mortui erant: *Deus enim non* *mori pro-*
eſt mortuorum, id eſt omnino non exiſtentium, *ſed viuentium*, & exiſtẽtium: ergo ipſi viuunt *bat.*
& exiſtunt. Ratio talis eſt: Deus non dicitur Dominus rerum non exiſtentium, vel eorum
quæ ſunt nihil: quia creaturæ ad Deum eſt realis relatio, quæ non poteſt fundari in nihilo:
ſed Deus dicitur Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob, qui mortui ſunt: ergo ipſi exiſtũt:
non enim dixit, ego fui: ſed, ego ſum: tanquam illi præſentes exiſtant: ſed non corpore, ergo
anima: & ideo anima non moritur cum corpore, ſed eſt æterna. Et per hoc probat reſurre- *Reſurre-*
ctionem corporum ex veritate iuſtitiæ. Nam cùm dicat ſe Deum Abraham, & aliorum qui *ctionẽ corpo*
ſeruierunt ei in corporibus ſuis: iuſtum eſt, vt remunerentur cum corporibus ipſis in qui- *rũ probat.*
bus meruerunt. Et vniuerſaliter omnium corpora & animæ bona vel mala ſimul recipient,
quæ ſimul meruerunt. Quia enim homo meruit, vel demeruit, anima ſimul & corpore:
D ideo in futuro punietur, vel remunerabitur, ſimul in vtroque. Hoc autem non poteſt fie-
ri, niſi fiat reſurrectio corporum. Et ideo conſtat futuram eſſe corporum reſurrectionem.
Vnum ergo probat Dominus expreſſe, ſcilicet quòd animæ ſemper viuant, nec cum cor-
poribus intereant: alterum per conſequens, ſcilicet quòd corpora reſurgant. Itèm pro-
pter naturalem appetitum & inclinationem animarum ad corpora ſua: quia naturale eſt
animabus deſiderare ſua corpora, vt cum ipſis glorificentur, cum quibus meruerũt: & ideo
ne à ſuo deſiderio fraudentur, neceſſe eſt vt eis ſua corpora reddantur, quia anima non po-
teſt eſſe perfectè quieta, nec beata, niſi vniatur cum corpore, ad cuius vnionem habet in-
clinationem naturalem, & ita corpora reſurgẽt. Vbi Hieronymus. Cùm autem dicit, Deus *Hierony. in*
Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob, ter Deum nominando trinitatem intimauit: cùm *cap. 22.*
autem dicit, Non eſt Deus mortuorum: vnum Deum iterans, vnam ſubſtantiam ſignifi- *Mathæi.*
E cauit. *Et audientes turbæ, mirabantur in doctrina eius.* Vnde Remigius: Non quidem Saddu-
cæi, ſed turbæ mirantur. Hoc etiam quotidie agitur in eccleſia. Cùm enim diuina inſpira-
tione aduerſarij eccleſiæ ſuperantur: turbæ fidelium lætantur.

ORATIO.

DOmine Ieſu Chriſte doce me aſtutias ſeductorum intelligere & cauere: necnon veritatem vitæ ac doctrinæ & iuſtitiæ ſemper cuſtodire. Da mihi inſigniri tua imagine, non inimici: vt ea quæ mundi ſunt relinquendo, & tibi ſoli adhærendo, reddam tibi ea quæ de tua gratia à te percepi, in ipſis tibi fideliter ſeruiendo: præſta etiam mihi vt carnalem & mundanam conuerſationem (quæ ſterilis eſt) fugere, ac ſpiritualem & cœleſtem ſectari valeam: & gloria reſurrectionis innouatus, cum Angelis Dei in cœlo immortalitate frui merear, & perpetua tui viſione. Amen,

De primo & magno, ac ſecundo, & ſimili legis mandato. A

CAPVT. XXXVI.

Matth. 22. Mar. 12. PHariſæi verò audientes & gaudentes quòd ſapienti reſpōſo Ieſus *ſilentium impoſuiſſet Sadducæis*, non habentibus quid amplius dicerent contra reſponſionem eius: *conuenerunt in vnum* ad ipſum alio modo inuadēdum: & venerunt in magna multitudine, ad magis eum terrendum. Vnde Chryſoſtomus: Conuenerunt vt multitudine vincerent, quem ratione ſuperare non poterāt: à veritate nudos ſe eſſe profeſſi ſunt, qui multitudine ſe armauerūt. Hæc Chryſoſtomus. *Chryſoſto. hom. 42 operis imperf.* Recedentibus Phariſæis, venerunt Sadducæi: & iterum recedentibus Sadducæis, venerūt Phariſæi, tentantes eum frequenti congreſſu fatigare & ſubuertere: licèt enim contrarij eſſent in opinione de animæ immortalitate, & mortuorum reſurrectione: tamen conueniebāt in B

Hierony. in cap. 22. Mathæi. Lucæ 23. Chriſti perſecutione. Vnde Hieronymus: Quod de Herode & Pontio Pilato legimus domini nece eos feciſſe concordiam: etiam nunc de Phariſæis cernimus, & Sadducæis: qui inter ſe cōtrarii ſunt, ſed ad tentandū Ieſum pari mēte cōſentiunt. *Et vnus ex eis* ſcriba & *legiſdoctor acceſsit* tentans Ieſum capere in ſermone, dixit: *Magiſter quod eſt mandatum magnum in lege*, id eſt præcipuum. Interrogauit tentans, non ſcire deſiderans: non vt diſceret, ſed vt deciperet. *Chryſoſto. hom. 42. operis imperf.* Vnde Chryſoſtomus: Magiſtrum vocat, cuius non vult eſſe diſcipulus. De mandato magno interrogat, qui nec minimum obſeruat. Ille enim debet interrogare de maiori iuſtitia, qui iam minorem compleuit. Hæc Chryſoſtomus: De hoc autem interrogauit, quia circa hoc erant opiniones: quidam enim dicebant ſacrificia & oblationes magis placere Deo, quàm opera charitatis. Alii dicebant contrarium, quod magis eſt verum. *Et ait* C *illi Ieſus: Diliges Dominum Deum tuum.* Vt dicit Chryſoſto. Non dicit, time: ſed, dilige: timere, *Chryſoſto. ibidem.* inquit, ſeruorum, diligere eſt filiorum. Non dixit etiam cognoſce, ſed dilige. Cognoſcere, inquit, Deum proprium eſt humanæ naturæ: diligere autem, religioſi cordis & recti. *Diliges*, inquam, *Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*: id eſt, ex toto intellectu ſine errore, vt nullum in confeſſiōne diuinitatis locum errori relinquas: *& in tota anima tua*: id eſt, tota voluntate ſine contrarietate & contradictione, vt nihil contrarium ei velis: *& in tota mente tua*: id eſt, tota memoria ſine obliuione, nihil reminiſcēs quo minus de Deo ſentias. *& ex tota virtute*, ſeu fortitudine *tua*: vt vires tuæ, & totum poſſe ſibi ſeruiant, & ad ipſum expendantur.

Auguſti. lib. 1. de doctrina Chriſtiana, cap. 22. Vnde Auguſtinus: Deum ex toto corde diligere præciperis, vt omnes cogitationes tuas: ex tota anima, vt omnem vitam tuam: ex tota mēte tua, vt omnem intellectum tuum in illum conferas à quo habes ea quæ confers. Nullam ergo vitæ noſtræ partem reliquit quæ vacare D debeat, & quaſi locum dare, vt alia re velit frui: ſed quicquid aliud diligendum venerit in animū, illuc rapiatur quo totus dilectionis impetus currit. Tunc eſt enim optimus homo, cum tota vita ſua pergit in incommutabile bonum. *Diligere ex toto corde quid ſit. Chryſoſto. hom. 42. operis imperf.* Vnde & Chryſoſtomus: Quid eſt diligere Deum ex toto corde? Vt cor tuum non ſit inclinatū ad vllius rei dilectionem amplius quàm Dei. Pro quanta enim parte cor tuum fuerit ad aliquam rem, pro tanta minus eſt ad Deum. Quid eſt in tota anima Diligere Deum? id eſt certiſſimum animum habere in veritate, & firmum eſſe in fide. Qui enim credit apud Deum eſſe omne bonum, & nihil boni eſſe extra ipſum: hic ex tota anima diligit Deum. Quid eſt ex tota mente diligere Deum? id eſt, vt omnes ſenſus tui, qui pertinent ad mētem, Deo vacent. Cuius enim intellectus Deo miniſtrat: cuius ſapientia circa Deum eſt: cuius cogitatio ea quę Dei ſunt tractat: cuius memoria, quæ bona ſunt recordatur: tota mente diligit eum. Hæc Chryſoſtomus. Secundum E *Bernardus de diligendo Deo.* Bernardum, Toto corde: id eſt ſapienter, contra ſuggeſtiones diaboli, ne ſeducamur. tota anima: dulciter contra delectationes carnis, ne alliciamur. tota mente: fortiter cōtra preſſuras mundi, ne opprimamur. Hæc enim ſunt tria, quæ præcipuè retrahunt ab amore Dei: diabolus, caro, & mundus. Et ſubiungit: *Hoc eſt maximum, & primum mandatum.* Maximum dignitate, quia de maximo, ſcilicet Deo diligendo: primum ordine, quia præceptum de diligendo Deum, præcedit præceptum de diligendo proximum. Et verè iſtud eſt nobilius & vtilius inter omnia mandata. In hoc enim omnia mandata implentur. Hoc etiam mandatum diligendi Deum eſt magnum, quia mandat hoc lex naturalis in mente omnis creaturæ rationalis diuinitus indelebiliter expreſſa. Maius: quia remādat, & repetens iterū mandat hoc lex Moſaïca à Deo iterum data, & per angelos ordinata. Maximum: quia confirmat illud lex euangelica, per ipſum filium Dei tradita. Et primum mandatū, intentione iubentis:

A bentis:finis enim in quolibet,ea quæ ad finem ſunt in intentione præcedit. Vnde Apoſto-
lus: *Finis præcepti eſt charitas*: finis nõ terminans, vel cõſummans, ad quẽ omne præceptũ or- 1.Timo.1.
dinatur. Et iterum: *Plenitudo legis eſt dilectio*. Et Pſalm. *Omnis conſummationis vidi finem: latum* Roma.13.
mandatum tuum nimis. Vel primum in neceſſitate obſeruationis. Ad hoc autem quòd iſtud Pſal 118.
mandatum poſſit perfectè impleri,quatuor requirũtur. Primum eſt,diuinorum beneficio- *Primo mã-*
rum rememoratio:quia enim quæ habemus ſiue exteriora,ſiue corpus & animam,omnia à *dato implẽ-*
Deo habemus: ideo oportet quòd ſibi de omnibus quæ habemus ſeruiamus,& eum corde *do quatuor*
perfecto diligamus. Nimis enim ingratus eſſet,qui cogitans alicuius beneficium eum non *neceſſaria.*
diligeret. Secũdum eſt,diuinæ excellentiæ cõſideratio: Deus enim maior eſt corde noſtro:
& ideo ſi toto corde & omnibus viribus ei ſeruiamus,adhuc ſufficientes non ſumus,nec ſa-
tisfaciamus. Vnde in Eccleſiaſtico: *Glorificate Dominũ quantũ poteſtis: ſuperualebit adhuc*. Maior Eccli.43.
B eſt enim omni laude. Tertium eſt, mundanorũ & omnium tẽporalium abdicatio. Magnã
enim iniuriam facit Deo,qui aliquid ei adæquat: quod fit,quãdo res tẽporales & corrupti-
biles ſimul cum Deo diligimus. Nihil enim aliud vult quòd diligamus,quàm eũ:quia ipſe
ſolus ſine conſortio vult poſſidere cor noſtrum. Vnde dicit Auguſtinus: Domine, minus te *Auguſti.*
amat,qui præter te aliquid amat. Et Hierony. Nimis eſt auarus,cui nõ ſufficit Deus. Quar- *in ſolilo.*
tum eſt,omnimoda peccatorũ vitatio:quia nullus poteſt Deum diligere in peccato exiſtẽs,
ſcilicet mortali: ideo dicitur, *Nemo poteſt duobus Dominis ſeruire*. Vnde ſi in peccato manes, Math.6.
Deũ nõ diligis. Non diligit Deum ſuperbus,vel amator vanæ gloriæ:qui puluerẽ vanæ glo-
riæ quæ nihil eſt, Deo præponit. Nec voluptuoſus,qui pro momentanea delectatione eum
deſerit: nec auarus,qui pro numo, vel nihilo eũ amittit. Deinde addit: *Secundum autem ſimile* *Secundum*
eſt huic:non æquale,ſed ſimile: quia eſt de actu ſimili, ſcilicet de dilectione: vel de re ſimili *mãdatum.*
C Deo, ſcilicet de homine,qui ad ſimilitudinẽ Dei factus eſt: ſcilicet, *Diliges proximũ tuũ ſicut*
teipſum: id eſt,ad id ad quod teipſum: ſcilicet ad iuſtitiam & ſalutem,ad gratiam in præſenti,
& gloriam in futuro, & ad eandem beatitudinem ad quam diligis te. Vnde ſicut, non de-
notat æqualitatem gradus, quia primò & plus tenetur homo ſe diligere,quàm proximum,
cæteris paribus: ſed denotat ſimilitudinem boni optati: vt velit proximum ſicut ſe eſſe in
gratia & amore Dei. Et cùm dicitur, *ſecundum*, non eſt ordo: niſi quantum ad materiam,quæ
eſt Deus & proximus. Vnum enim eſt præceptum de dilectione, vel etiam eſt ordo cauſa-
litatis, quia amor proximi cauſatur ex amore Dei. Et ideo dicit Apoſtolus: *Qui diligit proxi-* Roma.13.
mum, legem impleuit. Quia cauſa intelligitur in cauſato,& non è conuerſo. Dilectio igitur in
Deum,origo eſt dilectionis in proximum: & dilectio in proximum, cognitio eſt dilectio-
nis in Deum, ac etiam nutrimentum. Vnde Gregorius: Per amorem Dei amor proximi
D gignitur: & per amorem proximi,amor Dei nutritur. Hæc Gregorius. Et ſimiliter dilectio *Gregorius lib.7. mora*
in ſeipſum, præcedere debet dilectionem in proximum. Vnde Auguſtinus: Vide prius ſi *liũ cap.11.*
iam noſti diligere teipſum: & committo tibi proximum, quem diligas ſicut teipſum. Si *Auguſti.*
autem nondum noſti diligere te,timeo ne decipias proximum ſicut te. Et iterum: Manife- *ſermo.43.*
ſtum eſt autem omnem hominem proximum eſſe deputandum, quia erga neminem ope- *de verbis*
rãdum eſt malum. Qui autem amat homines: aut quia iuſti ſunt, aut vt iuſti ſint,amare de- *Domini.*
bet. Sic enim & ſeipſum amare debet,aut quia iuſtus eſt, aut vt iuſtus ſit. Sic enim diligit *Proximus quis ſit.*
proximum ſicut ſeipſum,ſine vllo periculo. Hæc Auguſtinus. Vnde modus diligendi proxi- *Modus dili-*
mum attenditur ſecundum quatuor cauſas. Primò,ſecundum finalem: ſcilicet vt diligatur *gẽdi proxi-*
proximus propter Deum. Secundò, ſecundum materialem: ſcilicet vt diligatur bonum, *mum.*
non malum. Tertiò,ſecundum formalem: ſcilicet vt ordine debito,citra Deum & ſupra tẽ-
E poralia. Quartò,ſecundum efficientem ſiue mouentem: quia vt homo,non quia pater tan-
tũ,vel filius, vel domeſticus, vel amicus: & his modis debet homo diligere ſeipſum. Et nota
ſecundum Auguſti. Quòd primò diligendus eſt Deus. Secundò,anima propria. Tertiò,ani- *Auguſti.*
ma proximi. Nota etiã quòd amor proximi falſus eſt,per hæc ſeu huiuſmodi: videlicet,ſi *cap.27. lib.*
impedit amorẽ Dei. Si aliquid fiat propter amorẽ ꝓximi,quod ſit contra amorẽ Dei. Si ali- *1. de doctri-*
quis diſſimulet in eo quem diligit, pluſquã in eo quẽ nõ diligit ſic. Si aliquid in eo placeat, *na Chri-*
quod in aliis diſpliceat. Si patienter nõ ſuſtinet,quòd aliũ ſicut ſe vel plus diligat. Et infert, *ſtiana.*
in his duobus, ſcilicet mandatis dilectionis: *tota lex pendet & prophetæ*: quia totus decalogus &
monitiones,ſiue cõminationes hic finẽ habent: hoc enim vt charitas introducatur inten-
dunt. Tota quippe ſcriptura legis & propherarũ, ad dilectionẽ Dei & proximi ordinatur:
quicquid enim præceptum eſt in lege & prophetis,hoc fine præceptũ eſt, vt Deus & proxi-
mus diligatur. Et propter hæc, omnia mandata & ſcripta legis & prophetarum nõ ſunt niſi

quædam explicationes iſtorum duorũ mandatorũ: quia omnia ad hæc duo ſunt ordinata. A
Item omnia præcepta ad hæc duo referũtur. Primũ enim præceptũ, ſcilicet dilectionis Dei
ambit & implet omnia mandata primæ tabulæ: quia in ea continentur tria mandata de di-
lectione Dei, quæ ſcripta erant in vna tabula: & ſecundum præceptum, ſcilicet dilectionis
proximi, ambit & implet omnia mandata ſecundæ tabulæ: quia in ea continentur ſeptẽ alia
mandata de dilectione proximi, quæ in ſecunda tabula erant ſcripta. Nam qui Deũ diligit:
idola ſpernit, Dei nomen inuanũ non aſſumit, & diẽ ſabbati ſanctificat. Et qui proximum
ſuum diligit: honorat patrem & matrẽ, non occidit, non furatur, non mœchatur, nõ falſum
Chryſoſto. hom. 42. operis imperfecti. teſtimonium dicit, nec vxorẽ proximi vel aliam rem eius concupiſcit. Nam ſecundũ Chry.
ſicut odium facere ſuggerit omne malũ, ſic dilectio omne bonum. In tribus autem dilectio
Dei extenditur: vt omnes cogitationes, omnes affectiones, & omnis ratio humana qua in-
Dilectio dei ad tria. telligimus & diſcernimus, in Deũ referantur, & diuinis rebus occupẽtur: vt nihil remaneat B
in homine quod non diuinæ dilectioni ſubdatur. Item duo ſunt erga proximi dilectionem
ſeruanda, vt & beneficij impenſione foueatur: & nulla malitia lædatur, vnum affirmatiuũ.
Dilectio proximi vult duo. De quo Matth. ſeptimo. *Quecunque*, ſcilicet licita, decentia, expedientia *vultis*: ſcilicet vo-
luntate rationali, ratione diſtinguente inter debita & indebita: *vt faciant*, vel dimittant cor-
de, ore, opere, *vobis* vel pro vobis, *homines*, inquantum homines, non bruta: *& vos facite il-
lis* in ſimili caſu, voluntate, opere, & pleno affectu. Secundum hanc regulam dilectio pro-
ximi cauſat & efficit imperando omnes motus omnium virtutum tẽdentes ad proximum,
interiores & exteriores. Aliud negatiuum, de quo Tobiæ. iiij. *Quod ab alio oderis* rationabili-
ter *fieri tibi* corde, ore, opere: *vide ne alij feceris* voluntate vel opere, affectu vel effectu: ſecun-
dum hanc regulam dilectio proximi cauſaliter reprimit & cohibet omnes motus & actus
vitiorum reſpectu eius. Licet igitur diuerſa ſint præcepta, quibus aut vtiliter quæ appeten- C
da ſunt cupimus: aut quæ vitanda ſunt vtiliter præcauemus: vnum tamen ſunt in radice
Charitatis excellẽtia. charitatis: quia omnia in dilectione Dei & proximi facere debemus. Rectè itaque dicit le-
gem & prophetas referri ad duo mandata charitatis, quia ex hac dependent, & ibi finem
habent. O charitas regula ordinis electorum: lex vniuerſalis, vniuerſos ligans, virtus virtu-
tum, canon canonum, lex legum, non conſtitutio populi, ſed principis placitum, ſanctio re-
gis regum: quam non ſolum edidit, vel condidit iubẽdo, ſed & edixit & promulgauit per-
Pſal. 18. ſonaliter docendo, & adimpleuit ſeruando. Ecce lex Domini conuertens animas: mater &
origo legum diuinarum, magiſtra & domina humanarum, rationabilium & æquarũ, ho-
ſtis & inimica iniquarũ. Cuius obſeruantia per gratiam in hac vita initiatur, & continuata
Chryſoſto. hom. 72. in Math. vſq; ad mortem in alia cõſummatur. Et quia, vt ait Chryſoſt. Iudæi æſtimantes Chriſtũ ho-
minem purum eſſe, tentabant eum: neque tentaſſent, ſi Dei filium credidiſſent: ideo volens D
Chriſtus eis oſtendere, quia Deus erat: talem interrogationem eis propoſuit, vt ipſa inter-
rogatio eis oſtẽderet quis eſſet. Quia enim ad paſſionem vẽturus erat, opinionẽ falſam Iu-
dæorum corrigit, qui Chriſtũ filium Dauid, non Dominum eius eſſe dicebant. Et vt dixit
Hierony. in cap. 22. Math. Hierony. Palàm eis de ſe loquitur, vt inexcuſabiles ſint. *Congregatis ergo Phariſæis*, qui ad ten-
tandũ venerãt, *interrogauit eos Ieſus*, Quaſi eis diceret, hucuſq; quæſtionibus veſtris ſatisfeci:
tempus eſt vt in aliquo reſpondeatis mihi. Interrogat ergo de illo, quem credebant eſſe vẽ-
turum, quia præſentem credere nolebant: cuius filius debeat eſſe, dicens: *Quid vobis videtur
de Chriſto?* id eſt Meſſia, in lege promiſſo, quem venturum creditis, *cuius filius eſt?* Duplici-
Chriſtũ nõ nouerunt Iudæi. ter errant Iudæi circa Chriſtum. Primò quidem circa perſonam: non enim credunt eum
fuiſſe Chriſtum, qui venit in mundum, natum ex virgine: ſed adhuc expectant eum. Item
errant circa eius naturam, quia non credunt etiam quem expectãt, eſſe Deum, ſed purum E
hominẽ. De iſto ſecundo errore eos interrogat, cuius filius ſit: & hoc ideo fortè quærit, quia
ex quo totam legem direxerat ad duo mandata dilectionis: tanquam artificioſus legiſlator,
vult oſtendere Chriſtus hæc duo mãdata, reduci in vnum diligibile, quod eſt Chriſtus. Ni-
hil enim diligitur tanquam Deus & proximus, niſi ipſe Chriſtus, *Dicunt ei, Dauid*: ſecun-
Pſal. 131. dum illud Pſalm. *De fructu ventris tui, ponam ſuper ſedem tuam.* Credebant illum fore purum
hominem, de genere Dauid. Vnde dicunt, Dauid ſolum: ſcilicet diuinitatem negando. *Ait
illis*, arguendo in cõtrarium: *Quomòdo ergo* ſi Chriſtus eſt purus homo, vt vos creditis, *Dauid*
Chriſtum ſeu Meſſiã nõ eſſe purũ hominem. cui occulta ſapientiæ diuinæ manifeſtata ſunt, *in ſpiritu*, ſcilicet ſancto & prophetico, non
de corde ſuo proprio *vocat eum Dominum ſuum?* quod non liceret, ſi eſſet filius eius: *dicens: Di-
xit Dominus Domino meo*, id eſt pater filio. Ipſi autem ſic exponũt *dixit Dominus* creator cœli
& terræ *Domino meo*, id eſt Meſſiæ, Quòd ergo iſte Meſſias non ſit purus homo, probatur tri-
pliciter

A plicciter ex hoc verbo. Primò ex eo quòd Dauid vocat eum Dominum:& hoc ſic. Nullus pater filium ſuum,qui trahit naturam ſuam ab ipſo, teſtatur Dominum ſuum:ſed Dauid, ſpiritu ſancto inſpiratus,teſtatur Dominum ſuum Chriſtum· ergo non ſolum habet naturã quam traxit ab ipſo.ſed altiorem, ſecũdum quam dicitur Dominus eius:ſcilicet diuinam: quia non eſt homo filius & Dominus alterius,ſecũdum eandem naturã: ergo eſt alia natura ſecundum quam eſt filius,& hæc eſt humana:alia ſecundum quam eſt Dominus, & hæc eſt diuina.Secundò probatur idem ſic,quando Dauid hoc dixit,nondũ Meſſias homo erat: quomodo ergo Dominus eius erat,qui nondum erat?& qui non ante eum, ſed poſt extitit? ergo oportet ponere aliam naturã,ſecundũ quam ante eum erat. Tertiò probatur idem ex hoc,quod ſequitur: *Sede à dextris meis*, impoſſibile eſt enim purum hominẽ, ſedere à dextris Dei. Dicat ergo Dauid:*dixit Dominus*,ſcilicet Deus pater:*Domino meo*,id eſt Chriſto filio ſuo:
B cuius dicere,eſt æqualem ſibi filiũ generare:ergo *Domino meo*,nõ ſecundũ quòd tẽporaliter homo factus eſt:ſed ſecundũ quòd patris æternus filius: ſede quietè regni potitus, *à dextris meis*,id eſt in æqualitate mea,ſecundum quòd Deus:vel in potioribus bonis, ſecundũ quòd homo:quia vt ſit in gloria præeſt ãgelis:*donec ponã*,incluſiuè:nõ quòd poſtea nõ ſedeat, quia ſemper ſedebit: *inimicos tuos*,& inobedientes tibi,*ſcabellum pedũ tuorũ*, id eſt donec homines rebelles tibi ſubiugauero:vel bona & volũtaria ſubiectione,ſcilicet vt credant te verũ Deũ & hominem ſponte,vel coacta ſubiectione:vt in die iudicij puniantur & credãt inuitè: ita vt velint nolint ſubiecti ſint tibi,ſicut ſcabellum pedibus eſt ſubiectũ. Hæc enim ſubiectio complebitur in iudicio,quando omnia perfectè ſubiicientur homini Chriſto.Si ergo Dauid vocat eum Dominũ,ſecundum veritatem:quomodo filius eius eſt,ſcilicet tantũ: cùm filius propagatione ſubiectus ſit patri: & maximè ſecundum conſuetudinem patrum anti-
C quorum. Potius enim parentes ſunt & dicuntur Domini filiorum, quàm filij Domini parentum:filius enim debet eſſe ſubiectus patri,& non dominari.Quaſi diceret:Cùm ſecundum naturam humanã ſit filius Dauid:& per conſequens eo inferior:oportet ponere in eo aliam naturã,per quam ſit Dominus eius & eo ſuperior: & hæc eſt diuina: ergo in Chriſto ſunt duæ naturæ,ſcilicet diuina & humana. Eſt itaque filius Dauid & Dominus: ſed filius inquãtum homo,Dominus inquantũ Deus: & ſic reſtat quòd Chriſtus eſt homo & Deus. Non ergo errabãt,nec reprehenduntur,quia Chriſtũ filium Dauid dicunt: ſed quia ipſum purum hominem,& non Dei filium credunt:Chriſtus autem non tantũ Dauid, ſed & Dei filium ſe eſſe probauit, & per authoritatem Dauid eos conuicit. *Et nemo poterat ei reſpondere verbum*,quia non poterant ſcripturam negare,& irrefragabile erat argumentum:*neque auſus fuit quiſquam ex illa die eum amplius interrogare*, quia planè teſtimonio & ratione erant conui-
D cti. Vnde Hiero. Ideo confutati ſermonibus vltrà non interrogant, ſed apertiſſimè comprehenſum Romanæ tradunt poteſtati.Ex quo intelligimus venena inuidiæ poſſe quidem ſuperare,ſed difficilè poſſe quieſcere.

Parẽtes filiorũ Domini ſunt.

Hierony. in cap.22. Mathæi.

ORATIO.

Domine Deus ſanctificator meus,miſiſti mihi legẽm tuam,vt toto corde, tota anima, tota mente, & ex omnibus viribus meis te diligam, ſed nec hoc valeo niſi tu dederis mihi, cuius eſt omne donum bonum,& omne datum optimum. Iubes te diligi. Da quod iubes, & iube quod vis. Da etiam mihi diligere proximum,ſicut meipſum:vt hîc gratiam,& ibi gloriam conſequamur in idipſum. Da inſuper mihi bone Ieſu,vt te Chriſtum nobis miſſum Deum & hominem corde credam, ore confitear, & opere
E *conteſter:vt tibi nunc ſubiectus ſponte tecum gaudeam ſine fine. Amen.*

Iacob. 1.

De Scribis & Phariſæis in doctrina audiendis,ſed non in vita imitandis.
CAPVT XXXVII.

Confutatis autem & tacentibus Scribis & Phariſæis,qui doloſè interrogabant Dominum,vt tentarent eum:ne plebs & alij idonei ſine pane doctrinæ euaneſcerent,*locutus eſt Dominus*,eadem feria tertia *ad turbas*,ſcilicet ad ſimplices & imperfectos,& ad diſcipulos ſuos magis doctos & perfectos. Vnde Chryſoſt. Poſtquam Dominus ſacerdotes reſponſione proſtrauit: & incorrigibilem conditionem eorum oſtendit:ſicut & clerici ſi malè fecerint inemendabiles ſunt, laici verò delinquentes facilè emendantur: tunc conuertit

Math.23. Mar.12. & Luca.20. Chryſoſto. hom.43. operis imperfecti.

ſermonem ad populũ. Infructuoſum namque eſt verbũ in quo ſic alter confunditur, vt al- A
ter nõ erudiatur Locutus eſt ergo ad eos inſtruens, & docens Scribarũ & Phariſæorũ do-
ctrinã audiendã, ſed eorũ vitã non imitandã: & nihilominus hortãs eos ſubiici illis, propter
ſacerdotij & nominis dignitatẽ, nõ opera ſed doctrinã conſiderãtes. Multáque eorũ crimi-
na annumerãs, & alios ab eis dehortãs, Vnde dicit: *ſuper cathedram Moyſi*, id eſt authoritate
Cathedra Moyſi. dicendi & iudicãdi *ſederunt*, ſcilicet indignè, *Scribæ & Phariſæi*. Cathedra doctorum eſt: &
ideo dicũtur ſedere ſuper cathedrã Moyſi, qui docẽt quod docuit Moyſes. Vbi Chryſoſto.
Chryſoſto. ibidem. Multi ſacerdotes, & pauci ſacerdotes: multi in nomine, & pauci in opere. Videte ergo quo-
modo ſedeatis ſuper eã: quia nò cathedra facit ſacerdotẽ, ſed ſacerdos cathedrã. Non locus
ſanctificat hominẽ, ſed homo locũ. Non omnis ſacerdos ſanctus eſt, ſed omnis ſanctus ſa-
cerdos. Bene quidem docendo, & malè viuendo, Deũ inſtruis quomodo debeat te cõdem-
Idẽ ibidẽ. nare. Vt autẽ dicit idẽ Chryſoſto. Ne aliquis dicat, quoniã propter hoc deſidior factus ſum
ad agendũ, quia malus eſt doctor: ideo hanc deſtruit occaſionẽ, cum ſubdit. *Omnia ergo* ad B
cathedrã pertinẽtia, *quæcunque dixerint vobis*, id eſt ad veſtrã vtilitatẽ: *ſeruate* corde *& facite*
opere, id eſt doctrina. Non tamẽ ſimpliciter quæcunque: ſed illa tantũ quæ Moyſi cathedrę
doctrinæque conueniunt, & quæ à vera fide nõ diſcrepãt, neque diuinis repugnãt mãdatis.
Chryſoſto. ibidem. Vnde Chryſoſt. Omnia ait, quæ corrigunt mores, & meliorem faciunt vitæ modũ: & noui
teſtamenti concordãt legibus, & nõ dimittũt de reliquo ſub iugo legis eſſe. Hæc Chryſoſt.
Ex quo patet quòd etiã malis prælatis & doctoribus bona docẽtibus, eſt honor obedientię
exhibendus, niſi in his quæ manifeſtè ſunt cõtra Deum, & ſunt habẽdi in reuerẽtia, quãdiu
1. Reg. 24. & 26. & 2. Reg. 1. tolerãtur in officio ſuo: quod patet per exemplũ Dauid, qui venerabatur Saulẽ, licèt ſciret
eum malũ, & à Deo reprobatũ: & per hoc auditoribus tollitur excuſatio non bene agendi.
Nã obediendo malis prælatis & doctoribus, Deus in eis honoratur, cuius perſonã gerunt: C
nõ enim ſua, ſed quæ Dei ſunt, dicunt: *ſecundum verò opera eorũ*, quæ præter id quod oportet
nequiter faciunt, *nolite facere*: quia nõ ſunt imitãdi in malis, ſed tantum in bonis. Vbi Chry-
Chryſoſto. ibidem. ſoſto. Si bene vixerint, eorũ eſt lucrũ: ſi bene docuerint, veſtrũ. Accipite ergo quod veſtrũ
eſt: & nolite diſcutere quod alienũ eſt. Hæc Chryſoſto. *Dicunt enim, & non faciunt*: quia vita
doctrinæ non cõcordat. Docebãt enim bene viuere, ſecundũ legis præcepta, & ipſi per pręｰ
Auguſti. ſermone 3. de verbis Domini. uaricationem legis malè viuebant. Contra quos dicit Auguſtinus: Bene docere, & malè vi-
uere, nõ eſt aliud quàm ſe ſua lingua damnare: de talibus enim qui dicunt & nõ faciunt, po
teſt dici illud Geneſis: *Vox quidem, vox Iacob eſt: manus autẽ, manus Eſau.* Vbi Chryſoſto. Maxi-
Gene. 27. mè accuſatione dignus eſt, qui doctrinæ authoritatẽ habens, legẽ tranſgreditur: primò qui-
Chryſoſto. hom. 73. in Mathæum. dem, quia præuaricatur, qui alios corrigere debet: deinde, quia peccãs maiori pœna dignus
eſt, propter honorẽ: tertiò, quia plus corrumpit, velut in ordine doctoris peccans. *Alligãt au-* D
tem onera, ſcilicet ſuarum traditionũ & legum, vt ſit quaſi faſcis importabilis. Vnde ſubdit
grauia quantum ad affectum: *& importabilia* quantum ad effectum: *& imponunt in humeros ho-*
minũ, nõ in ſuos, per coactionem obſeruãtiæ præceptorum: quia ſupra legis præcepta, cõſti-
tuerunt ex ſuis traditionibus multa quæ erãt ſubditis grauia & importabilia: *digito autẽ ſuo*,
id eſt leui motu vel tactu, *nolunt ea mouere* & tangere. Ecce qualiter eorum reprehẽſionem
aggrauat: nõ enim dixit, nõ poſſunt: ſed nolunt: nec dicit, pleno opere & manu: ſed, digito
& modico tactu: nec dixit, portare: ſed, mouere: id eſt, neque propè fieri neque tangere:
Chryſoſto. hom. 43. operis imperfecti. quia modicũ conatum ad agendum talia nolebãt apponere, & nec minora eorum quæ ipſi
præcipiebãt volebant opere adimplere. Vbi Chryſoſto. ſecundum conſequentiam autem
tales ſunt etiam ſacerdotes, qui omnem iuſtitiam populo mandant, & ipſi nec modicã ſer-
uãt: videlicet nõ vt faciendo ſint iuſti, ſed vt dicendo iuſti. Tales ſunt & qui graue pondus
venientibus ad pœnitentiam imponunt, ipſi autẽ nec minimum faciunt. Et ſic dum pœna E
præſentis pœnitentiæ fugitur: contemnitur pœna futuri iudicij. Si enim faſcem ſuper hu-
meros adoleſcentis, quem non poteſt baiulare, poſueris: neceſſe habet vt aut faſcem
reiiciat, aut ſub põdere cõfringatur. Sic & homini cui graue pondus pœnitentiæ impo-
nis, neceſſe eſt vt aut pœnitentiam tuam reiiciat: aut ſuſcipiens dum ferre non poteſt ſcan-
dalizetur. & amplius peccet. Deinde & ſi erramus modicã pœnitẽtiam imponentes: nónne
melius eſt propter miſericordiam dare rationẽ, quàm propter crudelitatẽ? Vbi paterfami-
liâs largus eſt: diſpenſator nõ debet eſſe tenax miniſter. Si Deus benignus, vt quid ſacerdos
eſt auſterus? Vis apparere ſanctus: circa tuam vitã eſto auſterus: circa aliorũ autẽ benignus.
Audiãt te homines parua mandantẽ: videãt grãdia facientẽ. Talis eſt autẽ ſacerdos qui ſibi
indulget, & alios exigit: quẽadmodũ malus deſcriptor tributi in ciuitate, qui ſe releuat &

oncrat

A onerat imponentes. Et iterum: In quo duplicem eorum malitiam oſtendit: vnam quidem
in hoc, quòd ſine venia expetunt à ſubiectis ſummam diligentiam vitæ. Aliam verò in hoc,
quod ſibiipſis multam concedunt licentiam. Oportet autem bonum principem econtra-
riò ſe habere: in his quidem quæ ſecundum ſeipſum ſunt, grauem iudicem eſſe: in ſubie-
ctis autem, manſuetũ. Hæc Chryſoſtomus. Imponendo ergo modicam pœnitentiam, me- *Pœnitentia*
lius eſt animas mittere in purgatorium, quam in infernum: ſed tamen in quibus tenentur, *modica im*
ſaltem eſt eis innoteſcendum. Igitur, vt ait Hiero. hoc generaliter dicitur aduerſus omnes *ponenda.*
magiſtros, qui grandia iubent, & minora non faciunt. Hæc eſt autem quædam cauſa non *Hierony. in*
modica, quæ hodie mouet ſubditos contra maiores & prælatos: quia dicunt, & nõ faciunt. *cap. 23.*
Imponunt onera aliis, & ea digito non tangunt. Talium verba apud ſubditos parum profi- *Mathæi.*
ciunt, quando in eis non videntur quæ docent & præcipiunt. Quicunque ergo proximo-
B rum animabus vtilis eſſe deſiderat: ſtudeat prius in ſe habere quicquid alios docturus eſt: a-
lioquin parum proficiet. Nam eius verbum inefficax erit, niſi prius homines in eo compe-
riant eſſe ea quæ docet. Ex præmiſſis patet, quòd ille qui legem aliquam cõſtituit: licet non
ſit ſubditus legi, quantum ad hoc quòd per hominem puniatur ſi cõtrarium fecerit: tamen
obligatus eſt ad legem implendam, & grauius punietur à Deo, ſi fecerit contrarium: quia
transgreſſio eius eſt grauior propter ſcandalum. Propter quod dicit ſapiens: Patere legem
quam ipſe tuleris: & vt alibi dicitur, quòd quicquid iuris in altero ſtatuit, ipſe eodem vti
debet. Patet ergo ex prædictis, quòd illi qui ſtatum eccleſiæ in generali, ſeu aliquem ſtatũ
eius in ſpeciali, regunt: & ſubditos onerant grauibus ſtatutis, ſine magna & euidenti neceſ-
ſitate, abutuntur ſua poteſtate: ſicut faciebant Phariſæi & Scribæ. Prælatorũ enim tot ſunt
inhumanæ ſententiæ & mandata, lignaque vetita, quod vix poſſit aliquis tranſire per huius
C mundi vmbram, quin incidat in peccatum & offenſam. Vnde ait Auguſt. loquens de reli-
gione Chriſtiana, Ipſam religionem noſtrã, quam Dominus noſter Ieſus Chriſtus in pau- *Auguſt.*
ciſſimis ſacramentorum celebrationibus voluit eſſe liberam, quidam ſeruilibus premunt *de vera re-*
oneribus: adeo vt tolerabilior ſit conditio Iudæorum, qui non humanis præſumptionibus, *ligione.*
ſed diuinis ſubiiciuntur inſtitutis. Deinde ſecũdum Chryſoſt. Poſtquam Dominus argue- *Chryſoſto.*
rat Scribas & Phariſæos crudelitatis & negligentiæ: conſequenter arguit eos inanis gloriæ, *hom. 73. in*
quæ fecit eos à Deo recedere, & propter quam non poſſunt Chriſto credere. Vnde ſubdit: *Matthæũ.*
Omnia vero opera ſua faciunt: ea ſcilicet intentione, & eo fine *vt videantur ab hominibus*: & ſic *Vana glo-*
habeãt gloriam inter homines: id eſt, propter gloriam humanam: quia videri in bonis pro- *ria Scriba-*
pter gloriam diuinam non eſt malum, ſed magis meritorium. Non autem poteſt credere *rum.*
Chriſto cœleſtia prædicanti, qui gloriam terrenam quærit, & eam cœleſtibus præponit. Nõ
D ſolum ergo deſides & remiſſi erant ad bene operandum: ſed etiam vanè glorioſi, & in ſuis
operibus laudem appetentes hominum, vt eſſent in reuerentia & honore apud populum.
Tales autem nullam mercedem de operibus ſuis recipiunt: quia non ſtudent vt Deus glo-
rificetur, ſed vt ipſi in his quæ agunt laudentur & remunerentur. Et ideo non ſolum nul-
lam mercedem, ſed etiam pœnam recipiunt, qui de bono malum faciunt. Vnde Chryſoſt. *Chryſoſto.*
Quemadmodum vermis de ligno naſcitur, & lignum à verme conſumitur, & tinea de ve- *hom. 43.*
ſte à qua corroditur: ſic diabolus inſidiatur, & occaſionem quærit: vt qui cogere hominem *operis im-*
ad malum non poteſt, ſtudeat vt ex bonis operibus malum inanis gloriæ naſcatur: & quod *perfecti.*
bonum erat, ex inani gloria ſit malum. Igitur vt ait Hieronymus, quicunque ita facit quod *Vana glo-*
libet vt videatur ab hominibus, Scriba eſt & Phariſæus. Deinde quod Dominus generali- *ria malũ.*
ter dixerat, ſcilicet opera ſua faciũt vt videantur: conſequenter in partes diuidit, dicens *Hierony. in*
E *Dilatant enim phylacteria ſua: & magnificant fimbrias, & volunt ambulare in ſtolis*. Circa hæc ſe- *cap. 23. Mathæi.*
cundum Hieronymum, eſt ſciendum, quod Dominus cùm dediſſet mandata legis per
Moyſen, ad extremum intulit, dicens: *ligabis ea in manu tua: & erunt ſemper ante oculos tuos.* *Hierony.*
Et eſt ſenſus: Præcepta mea ſint tibi ſemper in opere, ſemper in meditatione: ſint in *ibidem.*
manu tua, vt opere compleantur: & ſint ante oculos tuos, vt die ac nocte mediteris in *Deut. 6.*
eis: quia ſpiritualiter per manus eſt intelligenda operatio, & per oculos iugis meditatio.
Sed hæc Phariſæi, malè interpretantes, ſcribebant in membranis & chartis decalogum
Moyſi: id eſt, decem legis verba, ſiue præcepta: complicantéſq; ea, & quaſi coronam capiti
facientes, ligabant in fronte, vt ſemper ante oculos mouerentur. Et ſimiliter in ſiniſtro bra-
chio circumligabant, vt ſemper in manu haberent. Et dilatabant has membranas, id eſt
eas latiores faciebant, & decalogum in eis de groſſiori litera ſcribebant. Et hæc omnia fa-
ciebant in ſignum religionis, vt per hęc religioſi apparerẽt, & recordatores & obſeruatores

Phylacteria, unde dicta. decalogi ab hominibus viderentur. Et hæ chartæ dicebantur phylacteria, à phylaxe, quod A
eſt ſeruare: & thera quod eſt lex, quaſi conſeruatoria legis: quia erant quædam ſigna ſer-
uandæ legis: eo quòd quicunque ea habuiſſent, quaſi ob cuſtodiam & munimentum ſui
haberent. Iuſſerat etiam Moyſes, vt in quatuor angulis palliorum, iuxta pedes facerent
fimbrias hyacinthinas ad populum Iſraëliticum diſcernendum à cæteris populis in habitu
exteriori, ſicut erant religione diſcreti: & ponerent in eis vittas hyacinthinas, quæ etiam
cum filis apponebantur, vt videntes eas recordarentur mandatorum cœleſtium, ac vana &
Fimbria legis, ſunt mandata. inutilia non cogitarent. Sunt igitur fimbriæ legis, mandata: vittæ verò hyacinthinæ ſanctæ
cogitationes: quæ ſi ſimul iunctæ fuerint, ab omni vanitate oculos auertunt, & tota mente
ad cœleſtia dirigunt. Videntes enim hyacinthum, cœli recordamur: quia vnius coloris
ſunt cœlum & hyacinthus. Iſtiuſmodi erat fimbria breuis & parua ex lege præcepta: quam
Math. 9. mulier ſanguine fluens tetigit in pallio Domini, & ſtatim eſt ſanata. Per huiuſmodi etiam B
fimbriam creditur Samaritanam cognouiſſe de Domino, quòd Iudæus eſſet. Superſtirioſi
verò magiſtri, gloriam ab hominibus captantes, & lucra ſectantes & oſtentationem, maio-
res fimbrias aliis, in paliis ſuis faciebant: & acutiſſimas in eis ſpinas ligabanr: vt videlicet
eundo, vel ſedendo eis pungerentur, & quaſi ſic commoniti memores mandatorum, &
beneficiorum Dei eſſent: & hac commonitione ad officia Dei, & ad miniſteria ſeruitutis
eius traherentur: non intelligentibus eis quòd hæc in corde portanda ſint, non in corpore:
alioquin & armaria, & arcæ libros habent, & Dei notitiam non habent. Pro tanto autem
hæc faciebant, quia hominibus videri, & opinione ſanctitatis ab eis honorari, ac lucra ha-
bere cupiebant. *Et volebant in ſtolis ambulare*, id eſt, cultioribus veſtimentis ad publicum
procedere, vt per hoc honorabiliores viderentur, & magis venerarētur: quod in diuite re-
Luca 16. Stola. prehenditur, qui byſſo & purpura induebatur. Stolæ erant camiſiæ lineæ longæ, quibus C
ſcribæ vtebantur, vt ſanctiores apparerent: & dicebantur ſtolæ, à thelon quod eſt longum:
quia vſque ad pedes deſcendebant. Hæ ſtolæ adhuc hodie multas ſimulationes & hypo-
criſes faciunt: ac plæroſque incautos decipiunt. *Amabant quoque primos recubitus, & ſedes in
cœnis & conuiuiis*: & hod duplici de cauſa, ſcilicet ratione gulæ; quia ibi primò ſeruitur, &
fercula meliora ponuntur: & ratione ſuperbiæ, vt ſic in loco honorabiliori poſiti, prin-
cipaliores & maiores Domini viderentur. *Ac primas* & digniores *cathedras in ſynagogis* &
congregationibus, vbi conueniebant homines ad audiendum verbum Dei: *& primas ſa-
lutationes in foro*, id eſt, loco patenti. Primas quidem tempore, ac factas alta voce: *& in-*
Chryſoſto. hom. 43. operis imperfecti. clinato capite *vocari ab hominibus rabbi*: id eſt, magiſtri: vt dicit Chryſoſtomus. Vocari
volunt, non eſſe: nomen appetunt, & officium negligunt. Et notandum quòd tripliciter
conueniunt homines: vel ad tractanda carnalia, ſicut in cœnis: vel ſpiritualia, ſicut in ſy- D
nagogis: vel temporalia, ſicut in foro: & vbique volebant principatum habere, & gloriam
in publico quærebant ſibi exhiberi. Ecce ergo quatuor generaliter in hac ſerie, quæ re-
Magiſtrorū quatuor vitia. prehenduntur in magiſtris & prælatis, in quibus non ſunt imitandi. Primum eſt, defectus
bonæ operationis: quia *dicunt, & non faciunt*. Secundū, auſteritas prælatioins: quia *onera gra-
uia aliis (non ſibi) imponunt*. Tertium, oſtentatio ſingularis actionis: quia *omnia opera faciūt,
vt videantur ab hominibus*. Quartum, affectus ambitionis & laudis: quia *amant primos re-*
Beda ī cap. 20. Lucæ. *cubitus, & primas cathedras, & ſalutationes*. Et nota, ſecundum Bedam, quòd Dominus
non arguit & vituperat eos, quibus hæc ex officij ordine competunt, & fiunt: ſed illos
qui hæc habita, ſiue non habita, indebitè amant & appetunt: animum videlicet, non
gradum redarguens: & ad voluntatem, non ad factum vituperationem referens. Si-
ne cauſa enim loco ſe humiliat, qui corde ſe præfert & exalrat: vnde non prohibet E
magiſtros primò ſedere, nèc doctrinam ſuper cathedram, nec ſalutationes in foro, nec
Chryſoſto. hom. 43. operis imperfecti. nomina magiſtri vel patris: ſed ambitionem, & vanam gloriam: ne quis hæc appetat,
vel glorietur in eis. Si autem, dicit Chryſoſtomus, diligere talia eſt incuſatio: quàm ma-
lum eſt ſtudere, vt his aliquis potiatur. Vt ait Beda: Væ miſeris illis, ad quos Phariſæorum
Beda ī cap. 12. Marci. vitia tranſierunt: qui per breue curriculum vitæ ſuæ, quo peccata plangere debuerant, pro
prioratu certare non metuunt. Et ſciendum, ſecundum eundem, quòd duplici ratione à
A vana gloria cupidis attendendum. vanæ gloriæ cupidis attendere iubemur: ne ſcilicet eorum vel ſimulatione ſeducamur,
æſtimantes bona eſſe quæ faciunt: vel æmulatione ad imitandum inflammemur, fruſtra
gaudentes in bonis laudari quæ ſimulant. Deinde reuocat diſcipulos ab hac ſuperbia
& ambitione, dicens: *Vos autem nolite*, id eſt non velitis & affecteris *vocari rabbi*: nec vo-
cemini, id eſt nec appetatis vocari magiſtri, propter inanis gloriæ ambitionem, *& patrem*

nolite

A *nolite vocare vobis ſuper terram*, propter adulationem. Non honorem, vel nomen magiſtri; aut patris, inhibet: ſed ne quis indebitum, vel indebitè ſibi vſurpet, vel alteri attribuat: *vnus eſt enim magiſter*, & pater principalis omnium ſingulariter, & per excellentiam, *qui eſt in cœlis*: cui eſt cura de omnibus: licet aliquis poſſit vocari pater, vel magiſter in terra, ratione generationis, doctrinæ, vel ætatis: tamen ſolus Deus naturæ author, eſt pater & magiſter principalis: quia ab eo habemus quod ſumus, & ſcimus. Vbi Chryſoſtomus: Vos autem nolite vocari rabbi: ne quod Deo debetur, vobis præſumatis. Nolite & alios vocare rabbi: ne diuinum honorem hominibus deferatis. Vnus eſt enim magiſter omnium, qui omnes naturaliter docet. *Et patrem nolite vocare vobis ſuper terram*: qui non eſtis filij terreni. Ex eo enim cœleſtem te profeſſus es habere patrem, ex quo patrem tibi vocaſti de cœlo, dicens: *Pater noſter qui es in cœlis*. Ex quo enim cœleſtem te profeſſus es habere patrem: vocando pa- *Chryſoſto. hom. 43. operis imperfecti.* *Math. 6.*

B trem Deum, turpe eſt vt iterum te profitearis terrenum, tibi patrem vocãdo ſuper terram. Et iterum *ne vocetis patrem in terra*: non vt dehonores eos qui te genuerunt, ſed vt omnibus illis præponas eum qui te fecit, & inſcripſit te inter filios ſuos. Hæc Chryſoſtomus. *Omnes autem vos fratres eſtis*: quia filij Dei per creationem, & gratiæ adoptionem, ad vnam vocati hæreditatem: ſcilicet ad regnum cœlorum. Secundum Hieronymum: Omnes Chriſtiani, fratres vocantur ſpecialiter: & omnes homines, ex vno patre Deo nati, communiter: non ſolum autem Dominus primatus cupere prohibet, ſed ad contrarium auditorem inducit. Vnde vt in amorem humilitatis diſcipulos ducat, oſtẽdens formam humilitatis, ſubiungit: *Qui maior eſt veſtrum*, vel merito ſanctitatis, vel officio dignitatis, *erit & ſit miniſter veſter*, & alios præueniat obſequendo: non ſuperbè dominando, paratus ad officia humilitatis, ſecundũ decentiam ſui ſtatus. Vnde & Papa vocat ſe ſeruum ſeruorum Dei. Bene agen- *Hierony. cõtra Heluidium tome 2.*

C tibus per humilitatem ſit ſocius: contra delinquentes zelo iuſtitiæ ſit erectus. *Qui autem ſe exaltauerit*, in præſenti per elationem & arrogantiam: *humiliabitur* in futuro per damnationem & pœnam. *& qui ſe humiliauerit* in præſenti, non nequiter ſed veraciter: *exaltabitur* in futura gloria mirabiliter. Et notandum quod propter triplicem gradum humilitatis hoc verbum ter ponitur in euangelio: ſcilicet ſuprà, vbi monet vt inuitati recumbant in nouiſſimo loco: & iterum, de Phariſæo & Publicano orantibus in templo, & tertio, in hoc loco. Eſt enim triplex humilitas: ſcilicet cordis, operis, & oris: quam tria nutriunt & cuſtodiũt. Primam, aſſiduitas cordialis ſubiectionis: quam non habuit Lucifer. Secundam, conſideratio propriæ fragilitatis: quam non habuit Adam. Tertiam, benignitas orationis: quam non habebit Antichriſtus. *Luca 14.* *Ibidem 18.*

D

ORATIO.

DOminè Ieſu Chriſte pie, aufer à me defectum bonæ operationis, vt merear bona non ſolum docere & dicere, ſed etiam facere & operibus adimplere: remoue à me auſteritatem ac crudelitatem, ne grandia iubendo, & minora non faciendo, me releuare videar & alios onerare. Exclude à mè gloriam inanem & oſtentationem: ne opera mea vt ab hominibus videar faciam, & gloriam humanam in eis non quæram. Elonga etiam à me ambitionis & laudis affectum: ne prima loca & ſalutationes amem, vel magiſtri nomen: vt me ſic humilians in hoc ſeculo, merear à te exaltari in futuro. Amen.

Quibus debetur væ æternum. CAPVT XXXVIII.

E POſt hæc Dominus, qui legi & præceptis euangelicis obedientibus dát benedictiones, ipſis Scribis & Phariſæis inobedientibus comminatur væ maledictionis: & in omnibus effectibus hypocriſis ipſorum hanc dictionem væ præponit, quæ maledictionem ſignificat. Væ quippe in ſcriptura ſacra notat æternam damnationem, & gehennæ ſupplicium: ſed, heu, huius ſeculi peregrinationem, & præſens exilium. Vnde ſecundum Origenem: Sicut in veteri lege ponuntur benedictiones obſeruantibus legem, & maledictiones tranſgredientibus eam: ita in euangelio ponuntur beatitudines reſpectu iuſtorum, vt habitum eſt ſuprà in ſermone Domini in monte: & hîc econtrariò ponuntur maledictiones, contra hypocritas falſò iuſtitiam ſimulantes. Et ponit octo væ iuxta octo in quibus ipſorum hypocriſis & fictio patet: ad oſtendendum, quæ in eis cauenda eſſe docet. In primo redarguit eos de ſuperbia & auaritia: quia regnum cœlorum claudebãt ante ho- *Math. 23. Mar. 12. Luca 20. Væ quid notat. Heu. Origenes tracta. 25. in Math. Math. 5. Væ octies poſitum. Væ de ſuperbia.*

mines,& nec ipſi intrabant,nec intrare ſinebant volẽtes.Vnde dicit *væ*, id eſt æterna damnatio *vobis* imminet,*Scribæ* qui putatis vos peritos in lege: *& Phariſæi*, qui dicitis vos prælatos in ſanctitate: *hypocritæ* ſimulantes quod non eſtis, *qui clauditis regnum cœlorum ante homines*:id eſt,qui veſtris prauis expoſitionibus veritatem ſcripturarum abſconditis, vel malo exemplo alios ſcandalizatis: *vos autem non intratis*,quia intelligere & credere non vultis: *nec introire volentes*,id eſt credere cupientes *ſinitis intrare* imò facitis errare. Dupliciter enim impeditur ingreſſus alicuius in domum:vno modo,quando clauis tollitur: alio modo, quando obſtaculum ponitur. Spiritualiter autem, ſecũdum Chryſoſtomum, regnum cœlorum ſunt factæ ſcripturæ:quia in eis regnum cœlorum eſt inſertum. Iſte ergo claudit hoc regnũ alteri, qui clauem portat,& non aperit:ſcilicet qui habet ſcientiam, & docere contemnit, vel negligit:iſte verò obſtaculum ponit, qui per malum exemplum alios impedit ne intrent, vel intrare velint. Quamuis ergo Scribæ & Phariſæi per ſcripturas cognoſcerent & ſcirent Chriſti aduentum:tamen ipſi conſiderabant, quòd ſi Chriſtus creditus fuiſſet,conſuetudo ſacrificiorum & oblationum ceſſaret: & ſic ipſi oblationibus ſacrificiorum fraudarentur:& ideo praua expoſitione, & peruerſa interpretatione ante conſpectum populi claudebant ianuam legis & prophetarum, qui de aduentu Chriſti manifeſtiſſimè locuti fuerant,vt à fide Chriſti homines retraherent. Malis quoque operibus & exemplis ſimplices à fide auertebant:& ſic eos ſcandalizantes,regnum cœlorum ante illos claudebant. Primò quidem ipſi cognitionem de Chriſto habuerunt: ſed poſtea per inuidiam cæcati perdiderunt,& in errorem conuerſi ſunt,& multos alios errare fecerunt. Vel, ſecũdum alios, regnum cœlorum hîc accipitur pro æterna beatitudine: oſtium, per quod intratur ad ipſam,Chriſtus eſt:ſecundum quod ipſemet dicit: *Ego ſum oſtium: per me ſi quis introierit, ſaluabitur.* Clauis,eſt doctrina: & ideo per ſanam doctrinam aperitur hoc oſtium,& per falſam doctrinam clauditur. Igitur quia Phariſæi & Scribæ authoritates, quæ ſunt in lege & prophetis de Chriſto,corrumpebant: ideo regnum cœlorum ante homines claudebant: eos à fide & notitia Chriſti veri auertendo,& in errorem mittendo. Ipſi non intrabant, quia à cognitione quam de Chriſto habuerunt per odium & rancorem in errorem conuerſi ſunt: *nec introeuntes*, id eſt intrare volentes, *quales erant ſimplices populi*,ſinebant intrare: quia per eos fuerunt decepti,& à fide Chriſti pro maiori parte auerſi. In ſecundo redarguit eos de gula, & gaſtrimargia: quia ſub ſpecie cultus diuini & religionis *oratione longa*, ſcilicet in verbis, ſed breui in affectu & ſententiis, *orantes* vt ſanctiores apparerent, & maiora dona reciperent: comedebant ſubſtantiam pauperum: ſcilicet *domos viduarum*, affectum pietatis ad eos habentium,bona earum ſibi attrahentes,& conſumentes ſub ſimulatione & falſa ſpecie ſanctitatis: quia ſua ſuperſtitione nihil intendebant, niſi vt prædam de ſubiecta plebe facerent:& magis de viduis, quæ facilè decipiuntur, non habentes virum qui conſulat,& habentes dandi libertatem, quod voluntas ſuggerit. Et ex hoc factum eorum aggrauatur: quoniam non à diuitibus,ſed à viduis ventrem implebant: & illarum inopiam attrahebãt, quam emendare oportebat. Vbi Chryſoſtomus. Dum Iudaicos ſacerdotes cõfundit,Chriſtianos ſacerdotes monet non permanere cum viduis amplius quàm cum cæteris: quia & ſi voluntas mala non eſt, ſuſpitio tamen mala eſt. Deinde & huius rapinæ modus erat grauior: vt enim dicit Chryſoſtomus. Qui malum facit,dignus eſt pœna: ſed qui à religione cauſam accipit maliciæ, grauiori eſt obnoxius pœnæ. Vnde ſequitur: *Propter hoc*, ſcilicet non ſolum propter rapinam: ſed etiam propter veſtram ſimulationem, *amplius accipietis iudicium*, & maiorem damnationem. Vbi Chryſoſtomus. Primùm quidem pro eo, quod figmentum ſanctitatis aſſumitis: auaritiam enim veſtram religionis colore depingitis, & quaſi diabolo præſtatis arma Dei, vt armetur iniquitas dum pietas æſtimatur. Vnde & ſecundum Bedam: Non tantum ait, accipient damnationem: ſed adiunxit, maiorem: vt inſinuet illos qui orant vt videãtur ab hominibus, damnationem mereri: ſed eos qui hæc prolixius, quaſi religioſiores agẽdo, non ſolum laudes ab hominibus,ſed & pecunias quærunt, prolixiori damnatione plectendos. Iſtorum ergo oratio fit in peccatum: vt non ſolum pro aliis intercedere non poſſint: ſed nec ſibi ad ſalutem proficere: imò pro ipſis orationibus magis damnabuntur. Vnde & Iſid. Dupliciter damnantur hypocritæ: vel pro occulta iniquitate, vel pro aperta ſimulatione. Ex illo enim condemnantur, quia iniqui ſunt: ex iſto, quia oſtendunt quod non ſunt. Vnde ſecundum Auguſt. Simulata æquitas, non eſt æquitas ſed duplex iniquitas:& ideo plectenda maiori pœna. In tertio redarguit eos de inani labore, & nequitia: quia multi eorum circumeunt *mare & aridam*, ciuitates & villas, luſtrantes orbem,

A B C D E

Chryſoſto. hom. 44. operis imperfecti. *Ioan. 10.* *Væ de gula.* *Chryſoſto. ibidem.* *Idem hom. 74 in Matthæum. Idem hom. 44. operis imperfecti. Beda i cap. 20. Lucæ.* *Auguſti. in pſal. 63. Væ de inani gloria.*

A orbem, *vt ex gentibus vnum proſelytum faciant*, id eſt aliquem de gentilitate ad Iudaïſmum trahant & conuertant: & non propter miſericordiam, vt eos ſaluent: ſed aut propter vanam gloriam, vt pietati fidei, & cultui Chriſtianæ religionis obſiſtant: aut propter auaritiam, vt additis in ſynagoga Iudæis, ſacrificiorum oblatio adderetur eis. Proſelyti dicuntur, qui relicto gentilitatis errore, ad Iudaïſmum conuertuntur: quorum raritas per vnum ſignificatur. *Proſelyti qui dicũtur* Vbi patet labor vacuus, quia pro vno circumeunt mare & aridam multi: ſed vnus de mille Chriſtus circuit ciuitates & villas, & ſequuntur eum turbæ multæ. Patet etiam nimia eorum nequitia: quia pro quo laborant, vt ad ſe trahant, deteriorem ſe faciunt: *& gehennæ*, ſeu perditionis *filium* duplo quàm ſeipſos. Quia antè dum ethnicus erat, ſimpliciter errabat, & ſemel filius gehennæ erat: ſed poſtea videns eorum vitia, & corruptus in moribus, per malam eorum vitam reuertitur ad gentilitatem, & ſic præuaricator & apoſtata à lege *Ethnici cõuerſi grauius, dũ retrocedunt, peccant.*
B quam ſeruare promiſerat, in moribus & fide peccat, & maiori pœna dignus: quia *melius eſſet illi veritatem non agnoſcere, quam poſt agnitam retrorſum conuerti*. Similiter faciunt illi qui multum laborant ad hoc quod poſſint aliquem ad religionem adducere: & cùm adductus eſt, per mala exempla faciunt eum apoſtatare: & fiunt nouiſſima eius peiora prioribus: quia (vt hîc ait Hieronymus,) non eo ſtudio ſeruamus quæſita, quo quærimus. *2. Petr. 2. Hierony. in cap. 23. Mathæi.* In quarto redarguit eos de ſtultitia & fraudulentia: quia vt populum ad dandum & offerendum inuitarent: ea quę erant propter templum & altare, præferebant in honore & ſanctitate ipſi templo & altari ſanctiora: dicentes, quod ſi qnis iuret per templum, vel altare, nihil eſt: id eſt, nihil debet, nec obligatur iſto iuramento, & conuictus mendacij non tenetur reus periurij, nec eſt obligatus in aliquo: *ſi autem iuret in auro templi*, id eſt in pecunia, quæ offerebatur ſacerdotibus in templo, *vel in dono* & oblationibus, id eſt in hoſtia & victimis quæ offeruntur Deo *Væ de fraudulẽta ſtultitia.*
C ſuper altare: *debet*, id eſt obligatur, & conuictus ſtatim illud in quo iurauit tenetur exoluere: & hóc ſtudioſiſſimè ſolebant repetere. Sanctio ergo iſtorum erat talis quòd iuramentum per creaturas non erat obligatorium: niſi ſolum cùm iurabatur per aurum & dona templi, & altaris: in quo non attendebant Dei timorem, ſed ſuam cupiditatem. *Iuramentũ per creaturas.* Vnde decipiebant populum, dicẽtes aurum & dona ſanctiora, eſſe, quam tẽplum & altare: vt homines promptiores fierent ad offerenda dona, ſed errabant, quia maius eſt quod ſanctificat, quàm quòd ſanctificatur: ergo & templum maius eſt quàm aurum, & altare maius quàm donum: quia templum & altare quodammodo ſanctificant in eis oblata: quia erant Deo dicata, ergo & iuramentum per templum & altare maius eſt, quàm per aurum templi vel donum altaris. Vnde vocat eos cæcos duces, quia in errore erant, & alios in errorem ducebant: & iſte error maximè ex cupiditate procedebat. Item conuincit eos alia ratione, quia in iuramento
D quod fit per templum, vel altare, continetur iuramentum per aurum, vel per donum: qui enim iurat per altare, ex quo deriuatur oblatorum ſanctificatio, iurat etiam in contentis in illo: & qui iurat per templum, iurat etiam in habitãte in ipſo: & ideo iuramentum per templum, vel altare, magis eſt obligatorium, quàm per dona templi vel altaris. Similiter quia Iudæi conſuetudinem habebant per cœlum iurare: ideo ad reprehẽſionem eorum ſubdit: *Et qui iurat per cœlum, iurat in throno Dei, & in Deo qui ſedet ſuper eum.* Non ergo ſicut arbitrantur euadunt periculum ex eo quòd non iurant per Deum, ſed per thronum Dei, ſcilicet cœlum. Qui enim per ſubiectam creaturam iurat, implicitè iurat per creatorem creaturæ præſidentem: & ideo iuramentum per creaturas licitum, eſt obligatorium. Adhuc multi inſipientes Chriſtiani eodem vitio & ſimili errore laborãt: qui putant maius eſſe iurare per euangelium, quam per Deum: & cùm per euangelium iurare timeant, per Deum tamen *Iurare per euangeliũ.*
E frequenter ex vſu vitioſo iurare non formidant: cùm tamen tota ſanctitas euangelij à Deo veniat. Scripturæ enim propter Deum factæ ſunt, non Deus propter ſcripturas: & ideo maior eſt Deus qui ſanctificat euangelium, quam euangelium quod ſanctificatur ab eo. In quinto redarguit negligentiam, & ſegnitiem quam habebant circa magna & vtilia, ad ſalutem animarum pertinentia: gerentes magnam ſolicitudinem & diligentiam circa minuta & temporalia, quia decimabant omne olus, & minimas res: ſed in iudicijs iuſtitiam, in pauperes miſericordiam, & in Deum fidem, quæ magna ſunt, prætermittebant. *Væ de ignauia circa ſalutaria.* Fides importat debitum ordinẽ hominis ad Deũ: iudicium autem importat debitum ordinem hominis ad proximũ, in his quæ habẽt rationem debiti: miſericordia autẽ, in his quæ habent rationem doni: & in his tribus intelligũtur omnia illa, quæ ad ſalutem ſunt multum neceſſaria. Quòd autem dicit *decimatis*, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo reſpectu ſui: quia licet miniſtri receperunt decimas à populo, tamen de illis acceptis à populo, & de his

quæ habebant ex labore ſuo, decimas reddebāt ſacerdoti ſummo. Ad ſimulationem quippe ſanctitatis reddebant eis decimas de minimis, & ratione cupiditatis: vt per exemplum ſui inducerent populum ad reddendum ſibi decimas de omnibus vſque ad minima. Aliter poteſt intelligi reſpectu aliorum, quos ad ſtrictè ſoluendum decimas inducebant, quas ab eis vſque ad minima extorquebant. Et ne aliquis crederet quòd de minimis rebus non eſſent decimæ dandæ: ſubiungit, quod principalibus oportet facere hæc maiora, ſcilicet *iudicium & miſericordiam*, ac ea quæ ſunt fidei agere tanquam magis neceſſaria *& illa*, ſcilicet minora, ſcilicet decimationem minimarum rerum *non obmittere* tanquam bona minora: quia præceptum Dei eſt de omnibus, tam minoribus quàm maioribus decimas dare, & omnia præcepta legis tam maxima quam minima oportet implere. Deinde has ſimulationes eorum arguit, quia erant duces habentes regere populum, cæci peruertentes intellectum ſcripturarum, *colantes* & purgantes *culicem*, id eſt minora cum diligentia diſquirentes & tractantes: *camelum autem glutientes*, id eſt maiora ſubticentes, & pro nihilo reputando obmittentes. Culex quippe animal paruum eſt, ab aculeo dictum: habet enim in ore fiſtulam ad modum ſtimuli, quo pungit carnem & ſugit ſanguinem, per quod minor trangreſſio intelligitur. Camelus verò eſt animal magnum & deforme: per quod maior præuaricatio deſignatur. Vbi Chryſoſt. Quoniam ſcribarum & Phariſæorum ad quos loquebatur: quidam erant ſacerdotes, quidam autem populares: non eſt incongruum vt duplicem huius loci faciamus traditionem, vt vna pertineat ad populares, qui decimas dant: alia autem ad ſacerdotes, qui decimas accipiunt. Etenim ipſe ſermo dubius eſt, qui dicit: *Væ vobis qui decimatis*, quia & qui accipit decimas, rectè decimare dicitur, & qui dat. Scribæ ergo & Phariſæi minimorum olerum decimas dabant, vt per hoc videntes eos, dicerent homines: Putas quomodo omnium rerum ſuarum decimas offerre non prætermittunt, vt etiam cōtemptibilium olerum decimas dare non negligant. Putas quomodo omnia præcepta Dei vita eorū conſummat, vt nec in modicis his negligere acquieſcant. quod non erat verū. Nam minorum quidem rerum decimas offerebant, oſtentandæ religionis gratia: in iudiciis autē erant iniuſti, in fratribus ſine miſericordia, in Deum ſemper increduli: liquantes culicem, camelum autem glutientes: quoniam à modicis quidem delictis ſe abſtinebant, magna autem alacriter committebant. Nunc veniamus ad ſacerdotes. Hi ergo auaritia pleni: ſi quis de populo decimā alicuius rei vel minimæ non obtuliſſet, ita eum corripiebāt quaſi magnum crimen feciſſet. Si quis autem in populo aut in Deum peccabat, aut alterum lædebat, aut aliquid tale faciebat, nemo curabat corripere eum, quaſi nullam culpam feciſſet. De ſuo quidem lucro ſolicitè agebant: de gloria verò Dei, & ſalute hominum, negligebant. Sic & modo fit: Quia omnes de ſuo honore ſoliciti ſunt: de honore autem Dei, nullus. Et portiones quique ſuas vigilanter aſpiciunt & defendunt: ſed circa obſequium eccleſiæ, curam impendere non attendunt. Si populus decimas non obtulerit, murmurant omnes: & ſi peccantem populum viderint, nemo murmurat contra eos. Ipſi ſunt qui docent populum, ſuo exemplo liquare culicem, & camelum glutire: id eſt, à modico peccato ſe continere, maiora autem committere. Hæc Chryſoſtomus. O quantum adhuc hodie cæcitas Scribarum & Phariſæorum regnat (proh dolor) in prælatis tam religioſis, quàm ſecularibus: qui ſolicitè curant de ſolutione decimarum & cenſuum quæ eis debētur, & parum curant ſi ſubditi in maioribus inuoluantur criminibus: qui minora ſubtiliter diſcutiunt, & maiora ſubticent: ac magnam in minimis, ſed paruam vel nullam in maximis diligentiam adhibent: puta ſi quempiam de clericis ſuis vel monachis deprehendunt in cæremoniis exterioribus offendere, aſperè redarguunt: & ſi ſuperbus eſt, aut inuidus, vel detractor, vel ſeminator diſcordiæ, & turbator pacis, ſub ſilentio prætereunt: plus punitur aliquis pro omiſſione vnius conſtitutionis vel admonitionis, ac de tranſgreſſione decretalium & conſtitutionum hominis, quàm euangeliorum & mandatorum Chriſti. Curam animarum negligunt, & negocia exteriora agunt: non curant fructum animarum, ſed excreſcentiam diuitiarum: per mundum diſcurrunt, gregem ſibi commiſſum non cuſtodiunt. Cuſtodiat eum, qui cuſtodit Iſraël. In ſexto arguit eos ſimulationis & mendacij: quia plus curabant lauare ſordes exteriores, quàm interiores: plus corporum & vaſorum, quàm morum & vitiorum: Phariſæi enim quando debebant aſcendere in templum, ad oſtentationem mundiciæ primò lauabant vtenſilia domus, ac veſtimenta, & conſimilia: & parum curabant de interiori mundicia intrinſecus. Sic etiam foris oſtendebant hominibus ſanctitatem in habitu, in ſermone, in philacteriis, in fimbriis, in orationum longitudine, & cæteris huiuſmodi:

Culex.

Camelus.

Chryſoſto. hom. 44. operis imperfecti.

Math. 23.

Minora vitia, & non maiora caſtigantes.

Væ de ſimulatione & mendacio.

intrinſecus

A intrinſecus autem in conſcientia & mente erant *pleni rapina*, per affectum ambitionis: *&*
immundicia, per voluptatem carnis: vel *rapina*, id eſt auaritia *& immundicia*, id eſt ſordibus vi-
tiorum: quia quod bibebant & manducabãt, alijs auferebant: & per hoc cibus & potus eo-
rum immundiciam peccatorum habebat. In hoc verò multum errabant, & magna cæci-
tas eorum erat, quia plus curandum eſt de mundicia interiori, quàm exteriori: quia exte-
rior non eſt Deo accepta, niſi per interiorem. Tales ſunt etiam modo multi, qui ſunt ſicut
fimus niue dealbatus, exterius decorati, & intus iniquitate pleni. Vnde ſi quis interiora ex-
terius euolueret, multum fœtorem, multámque ſaniem inueniret. Vnde in Ezechiele: *Fili* Ezech. 8.
hominis fode parietem, & videbis abominationes: mundandum eſt ergo quod intus eſt calicis &
paropſidis: id eſt, cor purgandum eſt à vitiis, quia per interiora calicis & paropſidis intelli-
git metaphoricè interiora mentis: ex cuius mundicia dependet bonitas mundiciæ exte-
B rioris: & ideo ſequitur, *vt fiat quod deforis eſt mundum*: id eſt vera ſit oſtenſio ſanctitatis, non
malicia diſſimulationis. Vnde Origenes: Hic ſermo nos inſtruit, vt feſtinemus eſſe iuſti, nõ *Origenes*
apparere. Qui enim ſtudet vt appareat iuſtus, quæ à foris ſunt mundat, & quæ vidẽtur cu- *tracta. 25.*
rat: cor autem & conſcientiam negligit. Qui autem ſtudet ea quæ intus ſunt, id eſt cogita- *in Math.*
tiones mundare: conſequens etiam eſt, vt ea quæ à foris ſunt faciat munda. Et notandum *Cæcitas tri*
quòd in triplici væ poſitum eſt nomen cæcitatis, eo quòd triplex cæcitas arguatur in eis. *plex & in*
Primò in docendis, ſcilicet in væ quarto. Secundò in corripiendis, ſiue in eligendis: ſcilicet *væ.*
in væ quinto. Tertiò in agendis, vt hic in væ ſexto. In ſeptimo demonſtrat hoc idem per
exemplum ſepulchrorum: vt quomodo ſepulchra dealbata calce leuigata ſunt forinſecus,
& ornata marmoribus, ac diſtincta auro & coloribus *intus autem plena ſunt oſſibus mortuorũ*,
& ideo horribilia: & omni ſpurcitia, ſcilicet putredine & fœtore, & ideo abominabilia. Vn-
C de dicitur ſepulchrum, quaſi ſemi pulchrum: ſic & ipſi mundiciam, & iuſtitiam in habitu *Sepulchrũ.*
veſtis, & humilitate verborum oſtendentes, exterius dealbati ſunt, propter boni ſimulatio-
nem: intus autem pleni ſunt hypocriſi, id eſt amore vanæ laudis, quantum ad intentionem
ſimulationis: & iniquitate, id eſt odio veritatis, quantum ad affectionem malignitatis. Ex-
terius habent conuerſationem honeſtam, vt cooperiant malitiam occultam. Iſti ſignificã-
tur per Bel, qui exterius erat æreus, & intus luteus. Vbi Chryſoſtomus: Meritò quidem iu- *Chryſoſto.*
ſtorum corpora templa dicuntur, quia in corpore iuſti anima dominatur & regnat, quaſi *hom. 45 ope*
Deus in templo, vel certè quia ipſe Deus in corporibus habitat iuſtis. Corpora autem pec- *ris imperfe.*
catorum, ſepulchra dicuntur mortuorum, quia anima mortua eſt in corpore peccatoris:
nec enim viuens putanda eſt, quæ nihil viuum, aut ſpiritale agit in corpore: vel quia mors
ipſa in corporibus habitat peccatorum. Sicut ergo ſepulchrum, quandiu clauſum eſt, pul-
D chrum videtur à foris: ſi verò apertum, horribile: ſic ſimulatores bonorum, quandiu non
cognoſcuntur, laudabiles ſunt: cùm autem cogniti fuerint, inueniũtur abominabiles. Dic
hypocrita ſi bonum eſt eſſe malum, vt quid non vis apparere quod vis eſſe? Si bonum autẽ
eſt eſſe bonum, vt quid non vis eſſe quod vis apparere? Nam quod turpe eſt apparere, tur-
pius eſt eſſe: quod autem formoſum eſt apparere, formoſius eſt eſſe. Ergo aut eſto quod
appares, aut appare quod es: quia manifeſtum malum à ſapientibus non reprehenditur, dũ
inſania æſtimatur. Hæc Chryſoſtomus. Vnde & Bernardus: Quem dabis de filiis Adam,
qui quod eſt non dico velit, ſed vel patiatur videri? In octauo arguit eos filios eſſe homici- *Væ homici-*
darum: quia propter opinionem bonitatis, & gloriæ in populos, vt iuſti viderentur, ſepul- *darum.*
chra & memorias prophetarum & occiſorum ambitioſe ædificabant, & magnificè orna-
bant, quos maiores eorum interfecerunt: & dicebãt quòd ſi fuiſſent in diebus patrum ſuo-
E rum, non eſſent ſocij eorum in ſanguine prophetarum: id eſt, ad effundendum ſanguinem
eorum: nec feciſſent ea quæ patres ſui fecerunt: in quo teſtantur ſe filios eorum qui pro-
phetas occiderunt. Scelera patrum, propter ſpeciem ſanctitatis, verbo ſuo reprobãt: & per-
ſequendo ſanctos, vt Chriſtum & ſuos, eadem ſcelera faciunt: & ſic facto approbant quia
filij ſunt non ſolùm carne, ſed etiam imitatione: nõ ſolum quantum ad naturam, ſed etiam
quantum ad mores. Non enim eos incuſat quoniam ſepulchra ædificant: ſed intentionem
eorum reprehendit, quia non propter honorẽ eorum qui occiſi fuerant, nec propter amo- *Chryſoſto.*
rem pietatis & veritatis hoc fecerunt: ſed propter amorem vanæ laudis, quam in hoc quæ- *hom. 45. ope*
rebant. Vnde Chryſoſtomus: Qui martyrum eccleſias ædificant & ornant, bonum opus *ris imperfe.*
facere videntur: ſed ſiquidem & alias iuſtitiam Dei cuſtodiunt, ſi de bonis eorum paupe- *Templa nõ*
res gaudent, ſi aliorum bona per violentiam non faciunt ſua, ſcito quia ad gloriam Dei ædi- *ſunt ex ma*
ficant. Sin autem quis nõ intelligat, quia non ad gloriam Dei faciunt ædificia illa? ſed pro- *le acquiſitis*
facienda.

pter æſtimationem humanam ædificant altaria martyrum, vbi pauperes paſſi violentiam A
ab eis interpellant contra eos? Non enim gaudent martyres quando ex illis pecuniis hono-
rantur, in quibus pauperes plorabant. Qualis eſt iſta iuſtitia, munerare mortuos, & ſpoliare
viuentes: de ſanguine miſerorum tollere, & Deo offerre? Illud non eſt Deo offerre, ſed vel-
le violentiæ ſuæ ſocium facere Deum: vt cúm oblatam ſibi pecuniam de peccato libenter
acceperit, conſentiat in peccato. Vis domum Dei ædificare? da fidelibus pauperibus vn-
de viuant, & ædificaſti rationabilem domum Dei. In ædificiis enim homines habitant,
Deus autem in hominibus ſanctis. Quales ergo illi ſunt qui homines ſpoliãt, & ædificium
martyrum faciunt: habitationes hominum componunt, & habitationes Dei diſturbant?
Quæ eſt autem iuſtitia ſanctos colere, & contemnere ſanctitatem? Primus gradus pietatis
eſt, ſanctitatem diligere, deinde ſanctos: quia non ſancti ante ſanctitatem fuerunt, ſed ſan-
ctitas ante ſanctos. Sine cauſa ergo iuſtos honorat, qui iuſtitiam ſpernit. Non poſſunt ſancti B
amici eſſe illorum, quibus Deus eſt inimicus. Dicebant apud ſe: Si benefecerimus paupe-
ribus, quis illud videt? Et ſi viderint, non multi vident: & ſi multi viderint, pro tempore vi-
dent. Tranſit tempus, & cum tempore tranſit beneficij memoria. Melius eſt ergo ædificia
facere quæ aſpiciant omnes, non in hoc tempore ſolum, ſed etiam in poſterum. O inſipiẽs
homo, quid prodeſt tibi poſt mortem iſta memoria, ſi vbi es torqueris, & vbi non es lau-
daris? Hæc Chryſoſt. Deinde probat quòd ſint filij homicidarum: & oſtendit eos nõ ſolum
genimina viperarum, quo ad malitiam in imitatione malorum, ac paternæ nequitiæ imi-
tatores: ſed etiam parentibus deteriores: & quòd fictio erat hoc quod dicebant, ſcilicet
quòd non comunicaſſent operibus eorum, ſi in tempore illo fuiſſent. Vnde dicit: *Et vos im-*
Hierony. in cap. 23. Mathai. *plete*, id eſt implebitis, *menſuram patrum veſtrorum*. Secundum Hieronymum, & Chryſo. Nõ
iubet vel præcipit: ſed quod futurum erat, prædicit & oſtendit. Menſuram enim patrum C
Chryſoſto. hom. 75. in Math. ſuorum implere cupiebant; & iam impleuerunt: quia quod illis defuit, iſti suppleuerunt.
Nec ſolum impleuerunt, ſed menſuram multum exceſſerunt: quia illi occiderunt homi-
nes, iſti Dei filium: illi ſeruos, iſti Dominum: illi miniſtros, iſti regem: illi membra, iſti ca-
Menſuram patrũ implete. put: illi prophetas, iſti prophetarum magiſtrum, qui à prophetis prædictus eſt: ſcilicet Chri
ſtum. Deinde poſtquam oſtendit in Phariſæis multiplicem culpam, oſtendit conſequenter
pœnam dicens: *Serpentes* venenum inuidiæ habentes: *genimina viperarum*, quia venenum ma-
litiæ à patribus traxerunt: *quomodo fugietis à iudicio gehennæ?* quaſi diceret, nullo modo, quia
erant in malitia obſtinati. Non ſolum autem hanc pœnam meruerunt propter mortem
Chriſti, ſed etiam propter occiſionem Apoſtolorum & diſcipulorum eius: & propter hoc
ſequitur: *ideo*, ſcilicet quia dicitis, non eſſemus ſocij eorum: id eſt, homicidarum: vt oſten-
dam veſtrum mendacium. *Ecce ego mitto*, ſeu mittam *ad vos* inſtruendos & reuocandos ad D
me, *prophetas & ſapientes & ſcribas*, ſcilicet Apoſtolos, qui ſpiritu prophetico pleni erant: &
corda ſapientia diuina erudiebant: & tanquã ſcribæ docti de theſauris ſuis noua & vetera
proferebant: *& ex illis occidetis, & crucifigetis, & flagellabitis in ſynagogis* & congregationibus
veſtris: & perſequemini de ciuitate in ciuitatem, quod & fecerunt: & quos illi ideo quia non vi-
derunt non occiderunt, iſti videntes eorum deſiderium impleuerunt: & ſic mores patrum
iniquorum ſequendo, ſe filios eorum eſſe teſtati ſunt. Deinde vt oſtendat quoniam nõ im-
punè hoc faciunt, timorem eis ex his incutit dicens: *Vt veniat* conſecutiuè: quia eſt conſe-
cutio æquitatis: *ſuper vos*, id eſt, gnenerationem veſtram & omnium malorum vobis con-
Gene. 4. ſimilem, *omnis ſanguis iuſtus*, id eſt, debita vltio pro omni effuſione ſanguinis iuſtorum, *à ſan-*
2. Par. 24. *guine Abel iuſti*, cuius munera narrantur à Deo accepta, *vſque ad ſanguinem Zachariæ filij Bar-*
achiæ, id eſt, Ioiadæ ſacerdotis qui propter ſuam iuſtitiam dictus Barachias, qui interpre- E
tatur benedictus Domini *quem occidiſtis*, id eſt, veſtra generatio vobis ſimilis occidit, *inter*
templum & altare, ſcilicet holocauſtorum, quod erat extra templum: ſcilicet in atrio ipſius
Gene. 4. templi. Sed licet multi poſt & antè ab hac generatione ſint occiſi, tamen potius nominat
iſtos duos quàm alios: vt in vno laici, ſcilicet in Abel qui fuit paſtor ouium, & in campo
necatus: in alio clerici, ſcilicet in Zacharia, qui fuit altaris officio mancipatus, & in atrio
templi occiſus, intelligantur: & per hos duos omnes ſancti martyres, laicalis ſcilicet & ſa-
cerdotalis ordinis, deſignantur. *Amen amen dico vobis, venient omnia*: ſcilicet ſcelera & ſcele-
rum puniciones *ſuper generationem iſtam*: ſcilicet veſtram & omnium malorum: & ſi non
omnes ſint vno tempore, tamen omnes ſunt vnum corpus diaboli. Deinde conuertit ſer-
monem ſpecialiter ad Metropolim ciuitatem Hieruſalem, in qua erant magis culpabiles:
eam pij patris affectu plangendo, & ex hoc auditores erudiendo dicens: *Hieruſalem Hieru-*
ſalem.

A *ſalem.* Hieruſalem vocat habitatores, non ædificia ciuitatis, ponendo continens pro con-
tento:& alloquitur hic populum Iudaicum,ſub nomine ciuitatis metropolitanæ.Gemina-
tio verò huius verbi Hieruſalem,miſerentis eſt, & miſeriam vocantis, ac valde diligentis.
Vel geminat propter vehementem reprehẽſionem,& maiorem exprobrationem. Vel quia
ſanctos affligebant dupliciter:& corporaliter,& ſpiritualiter. *Quæ occidis prophetas,* Dominũ
etiam occiſura prophetarum: *& lapidas eos qui ad te,* id eſt, ad tuam vtilitatem & inſtructio-
nem,& ad increpandum ſcelera tua, *miſſi ſunt.* Ideo incurabilis eſt plaga : quia eos abiicis
qui tibi ſalutem offerunt. Vnde Chryſoſtomus:Quomodo ſaneris, quæ nullum ad te me- *Chryſoſto. hom. 46.*
dicum peruenire permittis?Sanctis meis non peperci,vt tibi parcerem peccatrici.Illorum *operis im-*
vitam neglexi, ne mortem tuam viderem. Omnes medici ſpirituales in te defecerũt, & tu *perfecti.*
curata non es.Si de morte tua gauiſus fuiſſem,nunquã ad te miſiſſem prophetas. Si te per-
B dere voluiſſem, nunquam ad te ipſe veniſſem : ego quid faciam, ſi tu ipſa viuere non vis?
Hæc Chryſoſtomus. *Quotiens volui,* ego qui mortem peccatoris nolo, ego qui omnes pec- *Ezech 18.*
catores ſaluare volo:non quidem ſemel vel bis,ſed multotiens. Primò, per legem naturæ. *1.Timo.2.*
ſecundò , per legem ſcripturæ. Tertiò, per legem gratiæ. Item in o[m]ne pueritiæ,in tertia
adoleſcentiæ,in ſexta iuuentutis,in nona ſenectutis, in veſpere decrepitæ ætatis, *congregare*
ſub cultu vnius Dei per fidẽ & charitatem, *filios tuos* : ſcilicet Iudæos, prædicationibus pro-
phetarum & miraculis,& te mihi adiungere & meis. Multi ſunt diſperſores, ſed pauci ad
bonum congregatores:diſpergit enim diabolus,diſpergit mundus, diſpergit carnalis affe-
ctus, diſpergunt tentatores. Sed Dominus vult congregare in vnitatem fidei, in vnitatem
charitatis,in vnitatem ſupernæ ciuitatis. Sequitur : *quemadmodum gallina congregat pullos ſuos*
ſub alas. Ponit exemplum de galina,ad oſtendendum affectum ſuum ad populum: quia in-
C ter alias aues videtur magis affici ad nutritionem & conſeruationem pullorum : tam ma-
gnum enim affectum in filios habet, vt eorum infirmitate affecta infirmetur & ipſa, & eos
alis protegens contra miluum pugnet. Sic & Dei ſapientia per carnis ſuſceptionem infir-
mata protegit nos,& defendit à Diabolo, ac nutrit & cõſeruat ſua gratia. Et noluiſti quin-
imò neglexiſti, contradixiſti, impediuiſti : quia prophetas à Deo miſſos, poſtea Ioannem
Baptiſtam, & vltimò Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum & eius diſcipulos contempſe-
runt:imò & occiderũt:ac ſi diceret, Ego volui:ſed tu noluiſti. Ego quod meum eſt feci;ſed
tu quod tuum erat non feciſti. Ego pro tua ſalute prophetas ad te miſi : ſed tu eos interfe-
ciſti. Ego ad te ipſe veni,& tu me recipere noluiſti. Tibi ergo imputandum & tuæ malitiæ,
non mihi. O quotiens monet nos Deus: modo blanditiis,modo increpationibus:nunc ſic,
nunc ſic. Et parum aduertimus. Et ideo valde timenda eſt nobis pœna quæ ſequitur. Tan-
D dem enim ex multiplici eorum culpa, multiplicem eis comminatur pœnam. Primò, tem-
poralem, quam plus timebant & ſemper formidabant, ſubuerſionem ciuitatis, & templi
deſertionem, dicens : Ecce relinquetur vobis à Deo domus veſtra, ſcilicet templum & ci- *Deſerta*
uitas,deſerta:quia per Romanos fuerũt deſtructa: deſerta quidem & nudata auxilio Chri- *Hieruſalẽ*
ſti,quia habitatorem Chriſtum reliquerunt ac perdiderunt:& hæreditatem præripere ge- *à Deo.*
ſtientes, hæredem occiderunt. Ergo Chriſtus erat qui antea eis præſidebat, & eos manute-
nebat ac gubernabat,& ab hoſtium manibus eripiebat. Item deſerta angelorum cuſtodia: *Hieruſalẽ*
quia audita eſt vox in templo, Tranſeamus ab his ſedibus. Myſticè etiam domus Iudæorũ *ab angelis*
deſerta & vacua derelicta eſt:id eſt, indigni habitudine Sancti ſpiritus remanſerunt : quia *deſerta.*
in incredulitate perſeuerantes, Chriſtum hoſpitem non ſuſceperunt. Vbi Chryſoſtomus: *Chryſoſto:*
Deſerta eſt à ſanctis,deſerta à ſanctitate,à fide,à charitate,à gratia & ſpiritu. Deſerta deni- *ibidem.*
E que ab ipſo Deo,& à bonis omnibus quæ ſunt Dei. Vbi & Origenes:Semper etiam eis qui *Origenes*
noluerunt congregari ſub alas eius,comminatur Chriſtus:ecce relinquetur vobis domus *tracta. 26.*
veſtra deſerta:id eſt,anima & corpus. Deinde comminatur eis pœnam æternam, quæ eſt *in Mathaũ.*
carentia ſuæ viſionis:niſi à ſuis conuertantur nequitiis,dicens:Dico enim vobis. Non me
& faciem meam videbitis amodo ab hoc : ſcilicet tempore paſſionis meæ, donec dicatis
benedictus qui venit in nomine Domini : id eſt, donec etiam inuiti confiteamini me eſſe
Chriſtum benedictum filium,à patre miſſum,à prophetis prædictum:quod erit in aduentu
claritatis ad iudicium. Vnde Zacharias: *Aſpicient me quem confixerunt.* Reuera enim poſt paſ- *Zacha. 12.*
ſionem ſuam viſus eſt à diſcipulis & amicis ſuis:ſed non à Iudæis. Vel non videbitis me : id
eſt, niſi dicatis pœnitendo,& me Dei filium per fidem confitendo, *benedictus qui venit in no-*
mine Domini: id eſt, hic eſt benedictus qui venit in mũdum, per incarnationem miſſus à pa-
tre:in quo innuitur conuerſio reliquiarum ante aduentum ad iudicium:tunc enim Iudæi

qui in fine mundi crediturì ſunt in Chriſtum,laudabunt & confitebuntur ipſum. Et his di- A
Origenes ibidem. ctis exiens Dominus Ieſus de templo cum diſcipulis,receſſit à Iudæis. Vbi Origenes: Sed
& vnuſquiſque cùm ſit templum Dei,propter ſpiritum Dei inhabitantẽ in ſe,ipſe ſit cauſa
ſuæ deſectionis,vt egrediatur Chriſtus ab eo.

ORATIO.

*Domine Ieſu Chriſte,qui legi & præceptis tuis obedientibus das benedictiones, & inobediẽtibus
maledictiones: da mihi de tua largitate ipſis tuis præceptis ſemper obtemperare, & errores hypo
critarum in omnibus euitare: da mihi tuis monitionibus & beneplacitis ſine tedio acquieſcere
& me ſine negligentia emendare: vt tandem in aduentu claritatis tuæ ad iudicium te benedictum, ad ple-
nam noſtram redemptionem, hoc eſt perfectam corporis & animæ libertatem manifeſtè venientem lætus* B
aſpiciam, & cum electis tuis te ſine fine benedicam. Amen,

De ſignis aduentus Domini,& conſummationis ſeculi.
CAPVT. XXXIX.

Math.24. Marci 13. Luca 21. ET cùm Dominus Ieſus eadem feria tertia egreſſus eſſet de templo: ipſo
egreſſu deſignans quod dixerat,ſcilicet domum Iudæorum deſerendam:
id eſt,ciuitatem & templum: diſcipuli admirantes ſi templum tantæ pul-
chritudinis & fortitudinis deſtrueretur: id eſt, ad nihilum redigeretur:
oſtenderunt ei ædificationes templi,non ignoras, ſed tanquam admirandas: vt
propter nobilitatem & magnificentiam ædificiorum, quæ ad diuinum C
cultum facta erant,flecteretur ad miſericordiam, & mitigaret pœnam comminatam. Vi-
Ornatus tẽplorum. debatur etiam eis quòd nec rapi, nec euerti poſſet, vel dirimi. Non reſpiciebant ad tem-
pli ſanctitatem,ſed ad ædificiorum præcioſitatem & fortitudinem: ſic hodie multi plus at-
Hierony. epiſt.ad Nepotianũ de vita clericorum. tendunt ad cultum Eccleſiæ corporalem,quàm ſpiritualem. Vnde Hieronymus. Gemmis
altaria fulgent,& miniſtrorum Dei nulla electio eſt. Sed contrarium fuit in primitiua Ec-
cleſia:quia maior vis fiebat in ornatu ſpirituali,quàm in materiali. Vnde Auguſtinus. Olim
erant parietes Eccleſiæ viles,& viri precioſi:modo econuerſo. Eccleſiæ quippe ornatus nõ
eſt in ædificiis & redditibus: ſed in humilitate,hoſpitalitate,& pietate. Et reſpondens Ieſus,
dixit non ſolum hæc deſtruenda fore: ſed & quòd in eis non relinqueretur lapis ſuper la-
pidem,qui non deſtrueretur & comminueretur, quantumcunque precioſa & fortia vide-
rentur: hoc autem factum eſt à Romanis quadrageſimoſecundo anno poſt paſſionem Do- D
mini. Similiter erit de magnis & ſumptuoſis palatiis, quia non relinquetur lapis ſuper la-
Beda ĩ cap. 13. Marci. pidem in eis. Secundum Bedam: Diuinitus procuratum eſt & prouiſum, vt patefacta Euã-
gelica gratia per orbem, templum ipſum cum ſuis ceremoniis tolleretur: ne quis adhuc
paruulus & infirmus in fide, ſi viderit illa permanere quæ à Deo ſunt inſtituta, à ſinceritate
fidei ad Iudaïſmum laberetur. Aufertur ergo vmbra, & palmam tenet veritas per orbem
declarata. Omnis enim compoſitio mandatorum,ſic eſt deſtructa, vt Iudæi nihil impleant,
Chryſoſto. hom.48. operis imperfecti. & capite ſublato membra inter ſe pugnent. Vnde Chryſoſtomus: Illa Hieruſalem figura-
lis,typum gerit Hieruſalem ſpiritualis: id eſt, Eccleſiæ Nam niſi templum iſtud deſtructũ
fuiſſet,obſeruantia legis non facilè fuiſſet compeſcenda. Ideo autem deſtructum eſt, vt ſi
velint Iudæi poſtmodum ſeruare legem, non poſſint: aut de paſcha,aut de ſacrificiis, aut
de cæteris feſtiuitatibus. Ceciderunt corporalia & figuralia,vt ſurgerent ſpiritualia & ve- E
ra myſteria. Hæc Chryſoſtomus. Et vadens Dominus ipſa die cum diſcipulis in montem
Oliueti,& ſedens ibi *contra templum*,in loco vbi poſtea conſtructa eſt eccleſia, interrogatur
ab eis de tempore deſtructionis Hieruſalem & templi, & de ſigno aduentus ſui, & cõſum-
mationis ſeculi: quæ putabant ſequi ſtatim deſtructionem ciuitatis & templi. Iſtæ quæſtio-
nes fuerunt ei factæ in monte Oliueti: & hoc rationabiliter: quia ex illo loco templum &
ciuitas clariſſimè videntur: & occaſione huius de deſtructione ibi quæritur. Similiter & iu-
dicium extremum futurum eſt circa illum locum: ideo conuenienter fit ibi quæſtio de fu-
turo iudicio. Et reſpondens Ieſus dixit eis ſigna prædictorum,& eos circa quodlibet in ne-
ceſſariis & vtilibus inſtruxit: nec dicebat quod eos ſcire non expediebat. De ſignis docet,
de tempore intimandum non putat: quia incertitudo temporis inducit terrorẽ, & ita præ-
parationem: ſed ignorantia ſignorum poſſet inducere in errorem. Et quamuis plura ex his
ſignis

A ſignis poſſint referri ſimul ad euerſionem vrbis & templi,& ad Chriſti aduentum ante cō-
ſummationem ſeculi(ſecundnm enim Chryſoſtomum, Dominus non ſeparatim quæ ſi- *Chryſoſto. ibidem.*
gna pertineant ad hoc vel ad illud ponit,vt eadem videantur ad vtrumque pertinere)quia
tamen euerſionem vrbis & templi iam completam & præteritam dignoſcimus, ideo ad
inſtructionem nuſtram omnia ad ea quæ reſtant referamus:quia poſſunt omnia de aduentu
Chriſti & conſummatione ſeculi intelligi, & per apoſtolos omnium credentium perſonæ
ſignari. Nam dicit hæc diſcipulis, non tanquam eis qui durare deberent in vita iſta vſque
ad finem mundi:ſed in perſonis eorum dixit hæc omnibus poſteris eorum crediruris,qua-
ſi vnum corpus exiſtentibus cum ipſis.Sed antequam eis ad inrerrogata reſpondeat,men-
tem eorum vt non ſeducanrur confirmat. Vnde Chryſoſtomus:Neque enim de Hieroſo- *Chryſoſto.*
lymæ deſtructione,neque de ſecundo ſuo aduenru, ſtatim reſpondit : ſed de malis quibus *hom.76. in*
B ſtatim obuiandum erat.Præmunit ergo Dominus fideles, ne ſeducantur:id eſt,ſeorſum à *Math.*
veritate fidei ducanrur.*Multi enim pſeudoChriſti : & pſeudoprophetæ*, id eſt ſimulari & falſi, ve-
nient,aſſeribentes ſibi nomen Chriſti ex præſumptione,*& dicētes ſe Chriſtum eſſe:& ſeducent*
multos, per falſam doctrinam, per ſimulatam vitam, per ſigna mirabilia. Vnde Athanaſius *Athana-*
dicit:In vnaquaque hæreſi,diabolus figuratus dicit:Ego ſum Chriſtus,& apud me eſt veri- *ſius oratio-*
tas.Multi etiam vidētur hoc dicere facto:quia ſtatuta ſua diſtrictius faciūt obſeruari quàm *ne prima*
præcepta Dei, volentes magis ſibi quàm Deo obediri. Sed non eſt venrurus Chriſtus, niſi *cōtra Aria-*
præcedant ſigna ab eo prædicta. Quæ ideo nobis Dominus prænunciat, vt nos ab amore *nos.*
mundi compeſcat,& timorem nobis incutiat,ac ſemper vigilantes & paratos nos inueniat:
quia minus iacula feriunt quæ antè præuiſa ſunt.Et præmittit Dominus primò in generali *Signa com-*
ſigna priora:ſcilicer prælia,quantum ad hoſtes exrtaneos:& ſeditiones,quantum ad dome- *munia.*
C ſticos.Deinde ſubdit in ſpeciali eorum multitudinem,tangens mala ſeprem:quæ ſunt ini- *Mala ſe-*
micitiæ populorum, quia ſurget gens contra gentem : diſcordia principum, quia regnum *ptē, præceſ-*
aduerſus regnum: commotio locorum per loca:infectiones morborum, quia peſtilentiæ: *ſura aduen-*
defectus victualium,qnia fames:terror cœleſtium impreſſionum,quia terrores de cœlo:no- *tū Chriſti.*
uitas euentuum mundanorum, quia ſigna magna erunt. Per hæc autem ſeptem quæ hic
tanguntur,poſſunt intelligi ſeptem mala, quæ hodie Eccleſia Dei patitur : quorum primū
eſt diſcordia eccleſiarum.Secundum,impugnatio hæreticorum. Tertium,turbationes ſe-
cularium.Quartum,exempla malorum.Quintum,defectus Doctorum.Sextum,fulmina-
tiones ſententiatum.Septimum,mōſtruoſitas ordinationum eccleſiarum.Multa ergo ma-
la præcedent,ita vt impleatur quod dicirur: Pugnabir pro eo orbis terrarum contra inſen- *Sapien. 5.*
ſatos:vt qui contra authorem omnium procaciter pugnanerunt,iuſto tunc Dei iudicio ab
D omnibus oppugnentur : & qui in cunctis deliquerunr, in cunctis feriantur. *Oportet*,& con-
ueniens eſt *primùm hæc fieri*,tanquam à Deo ordinata , malitia hominum exigente & Deo
bonum inde eliciente : ſcilicet ad probationem & vtilitatem bunorum , & ad deſtructio-
nem & perditionem malorum : quia *hæc omnia initia* & quaſi præconia *ſunt dolorum* futuro-
rum : *ſed nondum ſtatim eſt finis*,& conſummatio eorum:quia iſta ſunt ſigna remota, non pro-
pinqua:vel quia iſta ſunt temporalia , ſed conſummatio dolorum erit æterna. Magnitudo *Malorū ma-*
enim malorum,iudicium generale præcedentium , eſt figura ſequentium incomparabili- *gnitudo.*
ter grauiorum. Nam,vt dicit Gregorius,per crebra mala quæ præueniunt, indicantur ma- *Gregorius*
la perpetua quæ ſequuntur:quia multa debent mala præcurrete , vt malum valeant ſine fi- *hom.35. in*
ne nunciare. Spititualiter,ſecundum Ambroſium,ſunt & alia bella quæ vir ſentit Chriſtia- *euang.*
nus : ſcilicet diuerſarum prælia cupiditarum,ſtudiorum conflictus: multo etiam grauiores *Ambroſius*
E ſunt hoſtes domeſtici,quàm extranei. Et ſecundum Chryſoſtomum : Spiritualiter in ec- *in cap. 21.*
cleſia peſtilentiæ carnalium vitiorum, fames verbi diuini,terremotus tribulationum erūt: *Lucæ.* *Chryſoſto.*
quia eccleſia multum in fine tentabitur. Deinde ſudit quo merito hæc omnia contingent: *hom.76. in*
quia ante hæc omnia:ſcilicet hæc prædicta , erunt perſecutiones ſanctorum, quibus inii- *Math.*
cientur manus ad capiendum:quique tradentur ad tribulariones, & mortem etiam à pro-
pinquis & amicis:& erunt odio omnibus hominibus,humum & terram , ſeu humana non
diuina ſapientibus:amicus enim Dei,inimicus eſt mundi: & in tali odio erunt propter no-
men Chriſti,ac cōfeſſionem huius nominis,& aſſertionem veritatis : quod quidem iocun-
dum & glorioſum eſt ſanctis:quia fœlix eſt iniuria,cum Deus eſt in cauſa: quia ad hanc ſe-
quitur magnum præmium,& gloria immenſa. Qui etiam poſt dura quæ prædicuntur de *Capillus nō*
afflictione mortis , protinus conſolantur de gloria reſurrectionis:quia etiam capillus mini- *peribit ,*
mus de capite eorum non petibit,& ideo multo magis cætera maiora non petibunt:& hoc *&c.*

addit ad declarandum veritatem futuræ reſurrectionis: nam quicquid ſiue ad ſubſtãtiam, A
ſiue ad decorem corporis facit, in reſurrectione redibit. Secundum ſenſum ſpiritualem,
capillus de capite dicitur non perire: quia nec minima mentis cogitatio bona, manebit ir-
Beda ĩ cap. 21. Lucæ. remunerata. Vnde Beda: Non ſolum oſſa noſtra, id eſt, fortia geſta vel dicta remunerantur:
ſed etiam capilli, id eſt, minutiſſimæ cogitationes bonæ, quæ de corde quaſi capillus de ce-
Pſal. 75. rebro exeũnt, apud iuſtum iudicem digna mercede donabuntur. Vnde Propheta: *Reliquiæ
cogitationum diem feſtum agent tibi*. Similiter nec cogitationes malæ remanebunt impunitæ. Et
quia grauia ſunt quæ ſancti in perſecutionibus pati habebunt, ideo conſequenter ad tole-
rantiam confortantur: in prædictis enim maximè neceſſaria eſt patientia: quia in patientia
Lucæ 21. d patientiæ laus. poſſidebunt, id eſt, cuſtodient animas ſuas. Cuſtos enim omnium virtutum patientia eſt: in
qua animas, quæ corpus poſſident, poſſidemus: cùm ipſas animas ad patiẽdum ratione re-
gimus. Qui autem impatiens eſt, animam ſuam non poſſidet: quia animi ſui furorem & irã B
Beda ibidẽ. cohibere non poteſt. Vnde Beda: Sic enim conditi mirabiliter ſumus, vt ratio animam, &
anima poſſideat corpus. Ius verò animæ à corporis poſſeſſione præpeditur, ſi non prius ani-
ma à ratione poſſidetur. Cuſtodem igitur conditionis noſtræ patientiam Dominus eſſe
monſtrauit: quia ipſa nos poſſidere noſmetipſos docuit. Hæc Beda. Magna igitur eſt virtus
patientiæ, ſine qua anima perditur, & per quam poſſidetur. Qui enim patienter ſuffert ten-
Gregorius hom. 35. in euangelia. tationem, accipiet coronam: ſed qui perdit patientiam, perdit & coronam. Vnde & Gre-
gorius, eam commendans, dicit: Ego virtutem patientiæ ſignis & miraculis eſſe maiorem
puto. Et Salomon. *Melior eſt patiens, viro forti: & qui dominatur animo ſuo, expugnatore vrbium.*
Prouer. 16. Vnde & Seneca: Tormenta patienter ferre, optabile eſt: hoc enim fortitudinis pars eſt. Nõ
enim pati tormenta optabile eſt: ſed pati fortiter, quod eſt virtus. Cùm aliquis tormenta
fortiter patitur, omnibus virtutibus vtitur: fortaſſe cùm vna in promptu ſit, & maxime ap- C
pareat patientia, illic eſt indiuiduus comitatus virtutum. Quicquid honeſte fit, vna virtus
Chryſoſto. hom. quod nemo læditur niſi à ſeipſo. facit: ſed ex conſilij ſententia. Hæc Seneca. Igitur, vt ait Chryſoſtomus. Iniuriæ hominum
nullum faciunt damnum: ſed magis patiẽtiæ lucrum. Quia verò tot terroribus auditis ſan-
cti turbari potuerunt, timentes quid tunc reſpondeant: conſolationem ſupponit de dando
eis impræmeditatis os & ſapientiam, ac dicendi & reſpondendi materiam, quibus nullus
poterit reſiſtere vel contradicere: quia non ex ingenio vel arte eorum procedent verba,
ſed ex Spiritus ſancti gratia. Tunc multi ſcandalizabuntur: id eſt, diſcedent à fide, & ruent
in errores timore vel immanitate tormentorum: aut portentis ſeu muneribus ſeducti. *Et
quoniam abundabit iniquitas*, & malitia in falſis Chriſtianis: ideo *refrigeſcet*, & deficiet *charitas*,
id eſt, vera dilectio erga Deum & proximum, in multis aliis ab igne diuinæ amoris, licet
totaliter non cadat in eis. Ex abundantia enim iniquitatis oritur tepiditas charitatis pro tri- D
Ambroſi. in cap. 21. Lucæ. bulatione, quæ calere videbatur ante tribulationem & in pace. Denique, vt ait Ambroſius,
tunc iuſtus in deſerto: iniquus in regno. Vel in eiſdem in quibus abundat iniquitas, refri-
geſcit charitas. Nam, vt ait Remigius, quantomagis ab vnoquoque iniquitas ſuſcipitur, tã-
to amplius in corde ipſius ardor charitatis extinguitur. *Qui autem perſeuerauerit*, in fide veri-
tatis, in amore bonitatis, *vſque in finem*, & terminum vitæ præſentis: quocunque tempore
incipiat, & quocunque tempore reincipiat, *hic ſaluus erit*: quia nõ cœpiſſe, ſed perſiſtere vir-
tutis eſt: & non inchoatio tolerantiæ, ſed perſeuerantia coronatur. De hac materia perſe-
cutionum habes latius ſupra poſt miſſionem apoſtolorum. Sed hæc prædicta more inſoli-
Euangeliũ regni. to, & multo violentius tunc fient, quàm euenire ſoleant: ita vt pro ſignis habeantur. *Et præ-
dicabitur hoc Euangelium regni, in vniuerſo mundo*. Prædicatio noui teſtamenti dicitur euange-
lium, ratione ſuæ perfectionis & bonitatis: videlicet quia bonum honeſtum, quia bonum E
iocundum, quia bonum vtile: & dicitur euangelium regni, ratione ſuæ dignitatis: vel finali-
ter, quia ad regnum ducit, quod lex non faciebat. Vel cauſaliter: quia reges facit. Vel ma-
terialiter: quia de regno diſſerit: & hoc *in teſtimonium omnibus gentibus*: id eſt, in accuſationẽ
his qui non crediderunt: qui enim crediderunt, teſtabũtur aduerſus eos qui non credide-
runt: & eos condemnabunt: *& tunc veniet conſummatio*, cùm ad fines orbis terræ ſermo pie-
Auguſti. epiſto. 80. Euangelij diuulgatio Hieronym. in cap. 24. Mathæi. tatis peruenerit: ne aliquis excuſare ſe poſſit. Secundum Auguſtinum. Prædicatio euange-
lij in toto mundo, quanuis fuerit completa quo ad omnes mundi partes: non tamen quo ad
omnes homines, in omnibus partibus mundi exiſtentes. Vnde in omnem terram, ſed non
in omnes omnis terræ exiuit ſonus eorum: niſi forſitan per communem in generali relatũ
aliorum, & quod nondum in omnibus fuerat completum expectatur complendum. Vnde
& Hieronymus: Signum dominici aduentus eſt, in toto orbe euangelium prædicari: vt
nullus

A nullus ſit excuſabilis:quod aut iam nunc eſt completum, aut in breui credimus eſſe com-
plendum. Non enim puto aliquã remanſiſſe gentem, quæ Chriſti nomen ignoret:& quan-
quam non habuerit prædicatorem, tamen ex vicinis nationibus opinionem fidei non po-
teſt ignorare. Hæc Hieronymus. De prædictis ſignis ſic dicit Chryſoſtomus: Eſt quippe res *Chryſoſt.*
iſta prorſus ambigua,& omnino neſcimus an etiã noſtra ætate hæc omnia finiantur:& dies *hom.76. in*
ille metuendus adueniat,atque horribile illud nobis oſtendatur tribunal. Nã & ſigna mul- *Matthæi.*
ta prorſus impleta ſunt,& euãgelium toto iam ferè orbe perſonuit:& prælia terrarum, tre-
mores & fames,vt prædictum fuerat,acciderũt:nec grande iam medium eſt. Quæ omnia
conſiderantes,ad eam nos qua hinc abſceſſuri ſumus perfectionem paremus Nam licet cõ
munis illius finis nondum inſter dies peculiaris: tamen iſte vniuſcuiuſque noſtrum finis in
proximo eſt. Etſi enim ſenex ſit aliquis, etſi adoleſcens, morti tamen in qualibet ætate vici-
B nus eſt. Hæc Chryſoſtomus. Cauſa verò & radix omnium malorum in mũdo, eſt ſuperbia
& præſumptio. Populus enim contra regem erigitur, clericus contra ſacerdotem, monachi
contra abbatem, filij contra parentes: iuuenes contra ſeniores ſuperbiendo diuerſa ſentiũt.
Malum ergo ſuperbiæ, quod ſupernam angelorum curiam corrumpẽdo deſtruxerat, præ-
ſens quoque ſeculum inordinatè peruertendo deſtruet. Vnde Petrus Damianus, cuidam
de fuga mundi congratulando, ſic ſcribit: Magnas Deo gratias debes, qui te hoc tempore
de mũdo elegit, quo in eo difficilè quis ſaluatur. Iam ſterile aratrum per littus ducitur are-
noſum. Iam illud propheticum videtur impletum. *Non eſt veritas, non eſt miſericordia, non eſt* *Oſea.4.*
ſcientia Dei in terra. Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundaue- *ibidem.*
runt, Et illud: *Omne caput languidum, & omne cor mœrens: à planta pedis vſque ad verticem non eſt* *Eſaia.1.*
in eo ſanitas. Non eſt huius temporis, vt qui puritatis & innocentiæ tramitem tenere deſide-
C rat, eccleſiæ baiulare regimen acquieſcat: cùm videlicet omnes penè per vitiorum abrupta
præcipites, & tanquam furentes equi, per voluptatum ſuarum campos feruntur effrenes.
Clauſtra vocant: euangelium clauditur,& per ora eccleſiaſtici ordinis forenſia iura decur-
runt. Pauci ſacrarum meditantur eloquia ſcripturarum: ſed omnes ſcita legum & forenſe
litigium. Et reuera tam immanis preſſura incumbit eccleſiis: vt tanquã Babylonicæ legio-
nis acies circũfuſa,& Hieruſalem cum ciuibus ſuis videatur obſeſſa. Iam non oculum pro *Exod.21.*
oculo, iuxta legem, ſed referunt cum fœnore læſionem:& diſciplina vindictæ, quæ ſub gen-
tili dudum ſeruabatur imperio, nunc Euangelio pœnam terribiliter intonante neſcitur.
Ideóque pro virga tauream, pro ſcutica clauam, pro verbo ferrum, pro vecte adhibent gla-
dium. Erubeſcunt nunc non excedentẽ iniuriæ vicem: dedignantur illati diſcriminis æqui-
tatem: videri victores atque terribiles ambiunt: triumphalis gloriæ titulos concupiſcunt.
D Sic itaque dum vnus parumper iraſcitur, alter ad inſaniam prouocatur. Et quid aliud inter *Antichri-*
hæc tot flagitiorum mala perpendimus, niſi quòd venturo citius antichriſto via iam ſterni- *ſti aduen-*
tur, per quam inoffenſis nequitiæ ſuæ veſtigiis gradiatur? Nam ſicut dicit apoſtolus: Myſte- *tus.*
rium iam operatur iniquitatis. Hæc Petrus. *2.Theſ.2.*

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, iudex omnium venture, da mihi conſtantiam in fidei veritate, ne ſeducar à ſimulatis & falſis hominibus: nec ſuccumbam in tribulationibus: ſed in confeſſione tui nominis, & aſſertione veritatis valeam fortiter perſiſtere, & pro hac odia hominum & aduerſa gaudenter ſuſtinere. Tribue mihi virtutem patientiæ, & vt abundãte iniquitate non refrigeſcat in me ardor cha-
E *ritatis: ſed vſque in finem vitæ præſentis perſeuerem in fide veritatis, & amore bonitatis, quatenus te miſerante ſaluus fiam, Domine Deus ſalutis meæ. Amen.*

De aduentu & perſecutione antichriſti. CAPVT. XL.

Poſt prælia autem & ſeditiones,& alia quæ præmiſſa ſunt, ſequitur aduẽ- *Mathæi.24*
tus antichriſti: quia vt pax præceſſit Chriſtum, ita diſcordia præcedet *Marci.13.*
antichriſtum. Et vt ait Chryſoſtomus. Sicut ante ignem fumus præce- *Lucæ.21.*
dit, & ante victoriam pugna: ſic & ante gloriam Chriſti, tentatio anti- *& 17.*
chriſti. Vnde ſubiungit: *Cùm videritis*, ſcilicet oculis corporis in ſuc- *Chryſ.ho.*
ceſſoribus veſtris, *abominationem deſolationis: quæ dicta*, id eſt prædicta, *49.operis*
eſt à Daniele propheta, dicente: Erit in templo abominatio deſolationis: *imperfecti. Daniel.9.*

ſtantem in loco ſancto, id eſt in templo Dei: *qui legit*, ſcilicet dictam prophetiam, *intelligat* eam tunc impleri, & conſummationem inſtare. Nam ibidem dicitur & vſque ad conſummationem & finem perdurabit deſolatio. Hoc impletum eſt quando Ælius Hadrianus imaginem ſuam ſtatui fecit vbi ſteterat arca teſtamẽti: & hoc fuit ſignum deſtructionis & deſolationis ciuitatis & templi: hoc etiam de abominabili antichriſto poteſt intelligi: qui dicitur abominatio, ratione ſuperbiæ qua ſe confert Deo, ex hoc quòd aduerſus Deum veniens, honorem Dei ſibi vendicat: & dicitur, deſolationis: quia tunc erit maxima electorũ deſolatio, quando cultus Dei deſtruetur: vel quia terra & cultus Dei per ipſum deſolabitur. *Tũc enim* (vt ait apoſtolus) *reuelabitur*: id eſt, manifeſtabitur *homo peccati filius perditionis, qui aduerſatur & extollitur ſupra*, id eſt contra, *omne quod dicitur Deus: aut quod colitur*: ita vt in templo Dei ſedeat, oſtendens & oſtẽtans ſe tanquam ſit Deus. In loco enim ſanctificationis ſtabit: vt vbi ſanctorum precibus Deus inuocabatur, ibi ab infidelibus receptus Dei honore venerabilis dignus videatur. Cuius ſpecies iam præcedit: quia iam myſteriũ iniquitatis operatur in membris ſuis. Moraliter prælatus malus eſt idolum abominationis, & deſolationis. Vnde in Zacharia: *O paſtor & idolum, derelinquens gregem.* Dicitur autẽ abominatio, propter faſtidium reſpectu Dei: abominabilis enim eſt Deo propter prauitatem cordis, propter impietatem operis, propter indignitatem oblationis: vnde totus eſt abominabilis. Sed additur, deſolationis: propter diſpẽdium, ſiue damnum reſpectu proximi. Deſolatur enim populum: vel per negligentiam officij, vel per corruptionem exempli, vel per ſubtractionẽ temporalis ſubſidij: ſed ſtat in loco ſancto, propter monſtrum reſpectu officij: ſunt enim figura antichriſti, qui ſedebit in templo Dei: & ideo iam antichriſti ſunt multi. *Tunc qui legit intelligat*, videlicet eccleſiæ deſtructionem, prælati damnationem, populi periclitationem. Vbi Beda: Iuxta verò ſenſus ſpirituales cùm viderimus abominationem deſolationis ſtare vbi nõ debet, hoc eſt hæreſes & flagitia regnare inter eos qui cœleſtibus myſteriis videbãtur eſſe conſecrati: cùm operantes iniquitatem, loquentes mendacium, viros ſanguinum & doloſos, quos abominabitur Dominus, pacem fidelium turbare perpenderimus: tunc quicunque in Iudæa, hoc eſt in confeſſione veræ fidei perſiſtimus, non terrenis infimiſque actibus mancipari, ſed tanto altius virtutũ culmen debemus aſcendere, quanto plures ampla & errabunda vitiorum ſequi itinera videmus. Hæc Beda. Vnde conſequenter monet, vt *tunc*, ſcilicet veniente antichriſto, *qui in Iudæa ſunt fugiant*: quia Iudæi eum primitus ſuſcipient, & ibi propter corporalem antichriſti præſentiam maior perſecutio erit: *fugiant inquã ad montes*, id eſt, ad loca ſecreta, & deſerta, vbi latitare poſſint. Vnde Hilarius: Iudæam deſerit monet & transfugi in montes, ne admixtione plebis illius quæ creditura eſt antichriſto, vis aut contagio afferatur. *Et qui in tecto ſunt*, id eſt, in eminentia perfectionis, *non deſcendant aliquid tollere de domo ſua*: per cupiditatem rerum ſecularium: propter quas ſæpe etiam perfecti deiiciuntur à culmine perfectionis, tempore perſecutionis. Hæc Hilarius. *Et qui in agro ſunt*, laborantes pro fructu bonorum operum, quantum ad actiuos, *non reuertantur tollere tunicam ſuam*: id eſt, non redeant ad occupationes ſeculi peccatum implicantes, quæ intelliguntur per tunicam. Ad literam vult oſtendere, quòd propter inſtantiam tribulationum & malorum præſentium, ac propter expectationem iudicij & malorum futurorum, non vacabit alicui intendere negociis temporalibus: ſed melius eſt quòd ſaluet vitam ſuam quàm rem poſſeſſam, & cogitet quomodo occurrat iudicis conſpectibus. Myſticè autem diſtingui poſſent prædicta tria, per tres ſtatus hominum. Per eos qui in Iudæa ſunt, intelligi põteſt ſtatus incipientium, qui tantum in cõfeſſione fidei manent. ſecundum illud apoſtoli: *Corde creditur ad iuſtitiam.* Per illos qui in tecto ſunt, ſtatus proficientium, qui iam ſupra carnem, quæ eſt domus animæ: ſupra mundum, qui eſt domus hominum: ſupra aërem, qui eſt domus dæmonum aſcenderunt. ſecundum illud Pſalmiſtæ. *Et factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto.* Per illos qui in agro, ſtatus perfectorum, qui in ſe perfecti iam alios perficere conantur. ſecundum illud Canticorum, egrediamur in agrum. Secundum hæc triplex eſt conſilium admonitionis. Primis enim datur conſilium aſcẽdendi ad montes: ſic & qui in Iudæa ſunt, id eſt, in confeſſione fidei, licet imperfecti (Iudæa enim confeſſio interpretatur) *fugiant ad montes* æternos, id eſt, ad ſcripturas apoſtolorum & prophetarum: vel ad culmina virtutum, vt illuminentur à Deo. Vndè Pſalmiſta. *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis.* Secundis datur conſilium non deſcendendi: ſic & qui in tecto, id eſt, qui animo excedit carnem & mundum, per cœleſtem conuerſationem, non deſcendat tollere aliquid de domo ſua: id eſt, non inclinet ſe ad carnalia deſideria, nec redeat

Marginalia: Ælius Hadrian. — Abominatio dicitur Antichriſtus. — 2. Timo. 2. — Moraliter. — Zacha. 2. — Beda in cap. 13. Marci. — Hilarius canone 25. in Math. — Myſticè. — Roma. 10. — Pſal. 101. — Cant. 7. — Iudæa. — Pſal. 75. — Section letters: A, B, C, D, E.

A redeat ad actus priſtinæ conuerſationis mundanæ: ſecundum illud apoſtoli: *Carnis curam ne* *Roma 13.*
feceritis. Tertiis datur conſilium non reuertendi: ſic *& qui in agro*, id eſt, qui operatur in ec-
cleſia ſicut bos in agro Domini, non reuertatur tollere tunicam ſuam: id eſt, rem aliquam
temporalem qua ſe exuit: vt nudus nudum Chriſtum ſequeretur. Secundum illud Canti- *Canti. 5.*
corum: *Expoliaui me tunica mea*. Secundum enim Auguſtinum. In tribulationibus cauendū *Auguſti.*
eſt, ne quiſquam deuictus ad carnalem vitam de ſpirituali ſublimitate deſcendat: aut qui *epiſto. 80.*
profecerat in anteriora ſe extendens, deficiendo in poſteriora reſpiciat. Et bene dixi quòd
non eſt reuertēdum retrò, per defectum perſeuerantiæ in bono, & vt hoc facilius faciatis,
memores eſtote vxoris Loth, quæ quia retrò reſpexit, naturæ ſuæ munus perdidit. Fugiens *Gene. 19.*
enim Satanam & Sodomam, per intemperātiam reſpexit ea: & mortua ſtatua ſalis, ſeu co-
lumna eſt effecta. Secundum Auguſt. Hæc vxor Loth ſignificat eos qui in tribulatione re- *Auguſti.*
B trò reſpiciunt, & à ſpe diuinæ promiſſionis ſe auertunt. Et ideo ſtatua ſalis facta eſt, vt exē- *lib. 22. con-*
plo admonendi homines ne ſimilia faciant, tanquam condiat & erudiat cor eorum ne fa- *tra Fauſtū*
tui fiant. Quærit Auguſt. quare mulier iſta fuit punita, reſpiciendo & videndo Sodomitas, *cap. 41.*
non autem Abraham. Et reſpondet, quòd Abraham reſpiciebat, Dei ſententiam appro-
bando: iſta autem, in peccatis eorum delectando. Et ne homines in perſecutione retrò aſpi
ciant fidem negando, & vitam bonam deſerendo, vt vitam corporalem ſaluent: conſequē-
ter admonendo inducit, quòd quicunque quæſierit ſic animam ſuam, id eſt, vitam corpo-
ralem, ſaluam facere timore mortis deficiendo in antichriſti tribulatione: ſcilicet Chriſtū
negando, vel bona deſerendo, & retrò ad mala eundo, perdet illam, incurrendo damnatio-
nem æternam: *& quicunque* permanens fortis in confeſſione fidei & tribulatione *perdiderit*
animam ſuam: id eſt, vitam corporalem, æſtimans eam vt occiſionis ouē: & præeligens mori
C quàm cadere à fide & virtute, *viuificabit eam*: id eſt, vita æterna eam dignā faciet: quam inde
merebitur, & in præmium recipiet. Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus:
quia ad literam prægnantes non poſſunt bene fugere aggrauante pōdere, nec ſimiliter nu-
trientes propter curam qua circa paruulos ſunt occupatæ. Myſticè prægnantes ſunt, qui *Pregnātes.*
fœtum mali propoſiti conceperunt: & nutrientes, qui partū mali operis fouent & nutriunt:
& ſic notatur in cōceptione, peccatum in corde: in nutritione, peccatum in opere. Vel præ-
gnantes ſunt, qui bona propoſita quæ conceperunt, non impleuerunt: nutrientes, qui pec-
cata ſub ſpe longioris vitæ vſque ad mortem deduxerunt. Vel ſecundum Auguſtinū: Præ- *Auguſti.*
gnantes ſunt auari, qui aliena concupiſcunt, & ſpem habent adipiſcendi: ſicut mulier præ- *ſermo. 20.*
gnans in ſpe eſt prolem habendi. Nutrientes verò ſunt, qui quod concupierunt poſſidēt, & *de verbis*
& poſſeſſa nutrire ſtudent, ea detinendo & augendo: & ſic animæ cupidæ temporalium, *Domini.*
D prægnantes ſunt in acquirendo: & nutrientes, in poſſidendo. Et nota ſecundum Auguſtinū *Idē tracta-*
quòd quadruplex eſt charitas: ſcilicet incipiens, quæ naſcitur: proficiens, quæ nutritur: per- *tu 5. in epi-*
fecta, quæ roboratur: perfectior, quæ mortem deſiderat. Prægnantes ergo ſunt, qui bonum *ſtolā Ioānis*
opus conceperunt, ſed non fecerunt: nutrientes, quæ facere cœperunt, ſed non perfecerūt.
Iſtis autem prægnantibus & nutrientibus væ, quia cito ſcandalizabūtur in antichriſti per-
ſecutione: vel amore malè inflammante, vel timore malè humiliante, vel modo vtroque.
Deinde hortatur vt oremus, *ne fiat fuga noſtra hyeme vel ſabbato*: id eſt, ne aut in frigore pecca-
torum, aut ocio bonorum operum reperiamur: vtrumque enim multum impedit hominē
à fuga antichriſti, imò magis facit approximare ſibi: ſicut econtrariò diuertendo à malo, &
faciendo bonum, homo approximat Deo. Spiritualiter ſignatur hic duplex defectus: ſci- *Defectus*
licet charitatis in hyeme, & bonæ operationis in ſabbato. In hyeme, eſt gelicidium amo- *duplex.*
E ris: in ſabbato, ceſſatio boni operis. Vel ne tunc incipiamus peccata noſtra fugere, & pœni-
tentiā facere, quando iam non licet ambulare & bene agere. Ambulare enim longius, ſab-
bato non licet: hyems quoque ad ambulandum impedimentum eſt. Erit enim tunc tribu- *Tribulatio*
latio magna, qualis non fuit ab initio mundi vſque modo, neque fiet vlterius talis tribula- *ſub anti-*
tio. Tunc enim omnes perſecutiones conflabuntur in vnum: ſcilicet infidelium, hæretico- *chriſto vbi.*
rum, tyrannorum, & falſorum fratrum. Hi ſunt quatuor venti, & quatuor beſtiæ pugnantes
in mari. Tunc creberrima & acerrima tormenta longè lateq́; inferuntur fidelibus: ſed in il-
lis regionibus tunc fideles ſunt vexādi vehementius, vbi Dominus fuit crucifixus. Et vt di-
cit Haymo ſuper Apocalypſim, Illa tribulatio non per partes, ſed ſimul totum examinabit
mundum: ſoluentur enim tunc dæmones, qui modo ligati ſunt, ne poſſint nocere quan-
tum vellent. Sicut autem antichriſtus crudelior erit omnibus perſecutoribus, ita ſancti
tunc fortiores erunt omnibus martyribus. Illam verò tribulationem, Dominus ſciens in-

firmitatem humanam, abbreuiabit propter electos, ſecundum moderamen ſuæ æternæ ſa- A
pientiæ, & affectum ſuæ miſericordiæ: ne mora temporum fides concutiatur credentium,
& malitia mutet intellectum: quia non durabit niſi per tres annos cum dimidio. Vt enim
Duratio perſecutionis. dicitur in Daniele: *Durabit per tempus & tempora & dimidium temporis*: id eſt, tribus annis &
dimidio: in quibus regnabit antichriſtus, quãtum & prædicauit Chriſtus. Et iterum in Da-
Danie 7. niele: *Dies mille ducentinonaginta*: id eſt tres annos & dimidium, & in Apocalypſi dicitur, quòd
Apoca. 11. *data eſt ei poteſtas facere menſes quadragintaduos*: id eſt, tres annos cum dimidio. *Et niſi abbreuiati*,
id eſt, breues à Deo præſtituti *fuiſſent dies illi*, quibus ſcilicet operabitur antichriſtus, *non fie-
ret ſalua omnis caro iuſti*: id eſt, homo: quia niſi hoc eſſet, rarus aut nullus preſſuras ſuſtinere, &
per patientiam ſaluari poſſet: quia infirmitas humana diu tribulationem ſuſtinere non po-
teſt: ſed propter electos breuiabuntur, ne ex tribulationis magnitudine cadant à veritate.
Breuiabuntur autem nõ menſura, ſed numero: quia breuiati dies, non breues dies ſunt in- B
Breuiatio dierum. telligendi: ſed pauci. Vnde dies accipiuntur pro tempore: quia tempus illius perſecutionis
erit breue. Quæ ergo ſpes electis, niſi gratia Dei, quæ dat patientiam piis, & citius demit
potentiam impiis Quanto enim erit hæc tribulatio cæteris quæ præceſſere preſſurarũ põ-
dere grauior, tanto erit temporis breuitate moderatior: vt ſalui fiant electi, qui ſoli in hor-
reo cœleſti ſunt reponendi. Vnde dicit Rabanus, quòd talis tribulatio tunc erit in circuitu
areæ Domini, vt omnibus velut cribro examinationis palcis ſequeſtratis, ſolum frumentũ
in horreis Domini remaneat colligendum. *Tunc* ſcilicet tempore antichriſti, & in illa preſ-
ſura *ſi quis vobis*, imitatoribus meis *dixerit Ecce hic*, id eſt, in hac patria vel natione, vel ſecta,
vel perſona, *eſt Chriſtus: aut illic*, id eſt, in alia à prædictis: *nolite credere*, & nolite ire pede intel-
lectus, eorum doctrinæ credendo: neque ſectemini pede affectus eorum vitam imitando:
quia multi diſcipuli antichriſti venient ad ſeducendum populũ dicentes, quòd ipſe ſit verè C
Chriſtus in lege & prophetis promiſſus. *Surgẽt enim pſeudochriſti*, qui ſe eum qui eſt Chriſtus
eſſe mentientur: ſed reuera erunt antichriſti: id eſt, falſi Chriſtiani, peruertentes doctrinam
Chriſti, & mentientes de Chriſto: *& pſeudoprophetæ*, peruertẽtes doctrinam legis & prophe-
tarum: vel vſurpãtes ſibi diuinas reuelationes: ſcilicet antichriſtus & diſcipuli eius, qui ſunt
membra eius: *& dabunt ſigna*, aliquid magnum ſignantia: *& prodigia*, hominibus admiran-
da, quæ digito produntur: & propter admirationem demonſtrantur: vel ſigna, quæ aliquid
ſignificant de præſentibus: & prodigia, quæ aliquid produnt & manifeſtant de futuris: quia
virtute dæmonum multa miracula fieri poſſent quando Deus permittit, ita vt in errorem
ducantur ſi fieri poteſt, etiam electi & prædeſtinati: id eſt, ſi aliquo modo fieri poſſet vt Dei
præfinitio mutaretur. Sed non ſeducuntur: quia perire non poſſunt quos Deus ad vitã præ-
Gregorius lib. 33. moralium cap. 27. ordinauit. Vnde Gregorius: Quia electorum cor & trepida cogitatione concutitur, & ta- D
men eorum conſtantia non mouetur: vna ſententia Dominus vtrumque complexus eſt.
Quaſi enim iam errare eſt, in cogitatione titubare. Sed, ſi fieri poteſt, ſubiungitur: quia fieri
Concuſſio fidelium. nõ poteſt vt in errorem electi capiantur. Hæc temporibus antichriſti propriè congruunt.
Cuius enim non paueat & concutiatur fides, quando nõ ſolum tormẽta crebriora & acer-
biora, quàm prius cõſueuerant, inferentur fidelibus: ſed quod grauius eſt, ſignorum quoq;
operatio eos qui tormenta ingerent: non eos qui ſuſtinebunt concomitabit: & perſecutor
veritatis, erit operator virtutis: idémque ipſe qui tormentis ſæuit vt Chriſtus negetur, pro-
uocat miraculis vt antichriſto credatur. Nec mirum ſi iſta tunc mali operãtur, quando à
Auguſti. lib. 20. de ciuitate cap 19. Deo permittuntur. Soluetur enim, vt ait Auguſtinus, tunc ſatanas: & per antichriſtum in
omni virtute ſua mirabiliter quidẽ, ſed mendaciter operabitur. Vnde Greg. Pẽſemus quæ
erit humanæ mentis illa tẽtatio, quando pius martyr & corpus tormentis ſubiicit, & tamen E
Gregorius hom. 35. in euangelia. ante oculos eius miracula tortor facit. Et Chryſoſt. Sicut in aduẽtu Chriſti ante illum pro-
phetæ, & cũ illo apoſtoli in Spiritu ſancto faciebãt virtutes: ſic & in aduẽtu antichriſti pſeu-
dochriſtiani, & ante illũ, & cum illo in ſpiritu maligno faciẽt virtutes. Et ſubiungit: *Vos ergo
Chryſoſto. hom. 77. in Mathaeum. videte, ecce prædixi vobis omnia*, vt præſcij vigiletis, quia moniti eſtis: quaſi diceret. Ad hoc iſta
prædico nunc, vt caueatis protunc, & pericula ſequentia præuideatis, quia præmoniti eſtis:
Idẽ ibidẽ. & vt minus noceant vobis iacula quę præuidiſtis. Vnde Chryſoſtomus: Propterea dicit, ec-
ce prædixi vobis: vt excuſationem ignorantiæ tollat ab omnibus, & præcedens conteſtatio
præuidere faciat pœnam ſequentem. Miſericordia enim eſt, mandatis præuenire pericu-
Tempus iudicii ignoratur. lum. Non vult enim quenquam perire, qui omnibus monſtrat perditionis aduẽtum. Hæc
Chryſoſtomus. Non eſt igitur credendum alicui, vel de perſona vt ipſe ſit Chriſtus: vel de
Luca 17. tempore futuri iudicij: neque fides adhibenda his qui calculant, & certum tempus deter-

minant

A minant quando Deus venturus ſit: quia hoc à nemine poteſt ſciri vel obſeruari. Vnde interrogatus Dominus de aduentu regni Dei, reſpondit: Non venit regnum Dei, & dies iudicij, cum obſeruatione: ſcilicet temporis: neque ab angelis, neq; ab hominibus poteſt obſeruari quando veniet. Per aduentum regni Dei intelligitur aduentus ad iudicium: quia *Regnũ Dei & eius aduentus.* veniet tanquam rex ad iudicandum, & quia tunc manifeſtabitur Dei regnum, & ceſſabit omne aliud regnum. Et addit, *ecce enim regnum Dei intra vos eſt*: quia donũ gratiæ eſt in mente: regnum gratiæ intra nos eſt, quando omnes vires & motus in nobis diuinæ gubernationi obediunt: ſecus quando rebellant. Ac ſi dicat: Non curetis ſcire quando veniat regnum Dei, & omittite quæſtionem de regno gloriæ: quia eius aduentus ſciri non poteſt: ſed quærite regnum gratiæ, quod intra vos eſſe poteſt, & parate vos intra vos per fidem cum dilectione operantem: quia intra vos eſt regnum Dei. Nam in nobis cum Dei gratia eſt, vt regnum Dei capiamus, niſi nos obicem ponamus.

B Vbi nota, quòd triplex eſt regnũ Dei. *Regnũ Dei triplex.* Primum eſt circa nos, vel in quo nos: ſcilicet regnum militantis eccleſiæ. Secũdum intra nos, ſcilicet regnum gratiæ: quo videlicet Deus regnat in anima. Tertium eſt regnum gloriæ: quo Deus regnat cum ſanctis in gloria. Vel regnum Dei dicit ſeipſum, in cordibus fideliũ regnantẽ. *Beda ĩ cap. 17. Lucæ.* Vnde Beda: Dicit regnũ Dei intra fideles poſitum: qui enim quandoque vẽturus eſt iudex omniũ, nũc etiam regnat in cordibus fideliũ. Vnde & Anſel. Qui verè iuſtus eſt, *Anſelmus in 1. Corin.* Deum in ſe manentẽ habet. *Tẽplum enim Dei ſanctũ eſt, quod eſtis vos*: Vt ait apoſtolus. *1. Corin. 3.* Summa igitur diligentia conſiderandũ eſt, cum quãta ratione & reuerẽtia ſenſus noſtros & mẽbra corporis noſtri mouere debemus, quibus diuinitas ipſa præſidet. Demus igitur (vt dignum eſt) tãto inhabitatori omne imperiũ cordis noſtri, vt nihil ei repugnet in nobis: ſed omnes cogitationes & volũtatũ motus, omnia verba & vniuerſa opera noſtra illius nutũ attendãt,

C eius voluntati deſeruiant, ad rectitudinis eius regulã dirigantur. Sic enim verè regnum eius erimus: & ipſe in nobis manebit: & nos in illo manẽtes bene viuemus. Vos eſtis, *Ait Apoſtolus*, corpus Chriſti, & mẽbra de membris. *1. Corin. 13.* Serua igitur corpus ea dignitate qua decet. Oculi tui Chriſti ſunt. Non igitur licet tibi oculos Chriſti ad aliquas vanitates cõſpiciẽdas dirigere. Os tuum, os Chriſti eſt. Non ergo licet tibi os Chriſti, non dico ad detractiones, non dico ad mendacia, ſed neque ad ocioſos ſermones aperire: quod ad ſolas laudes Dei, ad ædificationem proximi debes paratum habere. Sic de cæteris Chriſti membris, tuæ cuſtodiæ commiſſis intellige. Hæc Anſelmus. Deinde ſubiungit *Si ergo dixerint vobis, ecce in deſerto eſt Chriſtus*: ſcilicet tanquam homo religioſus in loco deſerto, quaſi ſub ſpecie ſanctitatis vos decipere volentes: *nolite exire*, à veſtro loco & propoſito ad videndum eum, vel ad ſequendum per operis imitationem. *Chriſtus alibi non quærẽdus.* *Et ſi dixerint, ecce in penetralibus*, & in locis occultis eſt: ſub ſpe-

D cie cognitionis diuinorum arcanorum, malitiam eius palliantes, & vos decipere volẽtes: *nolite credere*. Vel ſecũdum Hiero. Si quis promiſerit vobis quòd in deſerto gentiliũ & philoſophorũ dogmate Chriſtus moretur: aut in hæreticorũ penetralibus, & occultis ſeu obſcuris conuenticulis, quæ Dei pollicẽtur arcana, nolite credere. *Hierony. in cap. 24. Mathæi.* Non enim Deus in ſecundo aduẽtu in deſerto vagabitur, nec in penetralibus, aut in aliquo angulo terræ, vel in occulto loco, ſeu in aliquibus obſcuris latitabit: ſed de cœlo veniẽs manifeſtè omnibus vbiq; apparebit, quia licet aduẽtus Chriſti in carnẽ fuerit occultus, tamen aduẽtus eius ad iudiciũ erit ita manifeſtus, q; non poterit aliquẽ latere tanquã incognitus. In primo enim aduentu venit in humilitate, & paucis cognitus, & à multis deſpectus & reprobatus: ſed in ſecundo aduentu veniet manifeſtus & glorioſus, in poteſtate orbem iudicaturus. Nam vt ait Aug. *Auguſti. in Pſalmũ nonum.* Occultum oportebat eum venire vt iudicaretur, manifeſtus autem veniet vt iudicet: quaſi

E diceret: Nolite eis credere: quia dies aduentus mei ita clara erit, quòd nullus de ea dubitare poterit. Ad quod ſimilitudinẽ fulgoris introducit. *Sicut enim fulgor*, & ſplendor ſolis, *exit ab Oriente, &* ſubitò *apparet* vbique *vſque in Occidentem*, oculis ſcilicet omnium manifeſtus: & non in vna parte videtur & fulget, ſed in omnibus, nec annunciante vel præcone indiget: ſed in inſtanti momento temporis in orbem terrarum vniuerſum apparet, *ita aduentus filij hominis*, ad iudicium generale, erit ſubitus, & coruſcus, & manifeſtus omnibus, & ita parens & clarus quòd nullus dubitare poterit: & non hic vel illic, ſed ſimul vbique propter effuſionem & ſplendorem gloriæ apparebit. Stultum eſt ergo eum credi eſſe, vel quærere in paruo loco & in abſcondito, qui totius mundi lumen eſt. *Ambro. ſermo. 28.* Vnde Ambroſius: Chriſtus ſicut fulgur coruſcãs per vniuerſum mundum luminis ſui globos ſpargit. Et ideo nec in deſertis vagatur, nec aliquibus locis clauditur: quia cœlum & terram ego *Hiere. 23.* impleo dicit Dominus. Sed luce fulgoris fulget, vt in illa nocte reſurrectionis gloriam vi-

A bus illorum qui ſunt nuncij antichriſti, prout videre poteris in ſubſequentibus. Vnde debes ſcire quòd veræ reuelationes, & ſentimenta ſpiritualia ſecretorum Dei, non veniunt per antedictum deſiderium, neque per aliquod conameo vel ſtudium quod anima habeat *Reuelationes veræ.* in ſe: ſed tantum veniunt per puram bonitatem Dei in animam, quæ eſt in magna humilitate & magno timore, ac reuerentia Dei. Item ſcias quòd exercitare ſe in magna humilitate, ac timore magno, ac reuerentia Dei, propter hoc vt homo habeat viſiones ac reuelationes & ſentimenta ſupradicta: eſt habere in ſe radicem & fundamentum, ac finalem intentionem quam habet antedictum deſiderium: & ex hoc in eodem delicto venit homo, in quo eſt per deſiderium ſupradictum. Secundum remedium eſt, quòd in tua oratione vel contemplatione non ſuſtineas in anima tua aliquam conſolationem magnam vel paruam, ex quo tibi videtur quòd fundat ſe in præſumptione & æſtimatione ſuperbiæ tuiipſius: &
B poſtquam ducit te in ambitionem tui proprij honoris vel gloriæ, ſiue iſtius vitæ, ſiue alterius. Quia anima quæ ſe ſentit in tali conſolatione, venit in plures errores & mala: & Deus per ſuum iuſtum iudicium permittit diabolo poſſe augmentandi & accelerādi prædictam conſolationem, & imprimit cum illa in anima falſiſſima & periculoſiſſima ſentimenta, & alias illuſiones qua anima imbuta dicta conſolatione credit & reputat eſſe veras reuelationes. O quot perſonæ per iſtum modum ſunt deceptæ? Et propter hoc caueas, quòd in tua oratione vel contemplatione non ſuſtineas aliquam conſolationem, niſi illam quæ venit per perfectam noticiam & completum ſentimentum tuæ nihilitatis & imperfectionis, & quæ facit perſeuerare dictam notitiam & ſentimentum tui in te, ac magnitudinem & altitudinem Dei per altam reuerentiam, & cum magno deſiderio honoris & gloriæ Dei: ſic quòd antedicta conſolatio fundetur & totaliter ſit in his prædictis, vel ſimilibus aut æqua-
C libus. Et idem quod dictum eſt de diuina cōſolatione, intellige etiam de feruore & ardore perfectionis, quæ poſſunt eſſe in eiſdem modis. Tertium remedium eſt, quod omne ſentimentum quantumcunque altum, & omnis viſio quantumcunque ſecreta tibi appareat, quæcunque etiam ſit, ſi ducit cor tuum in opinionem contra aliquem articulum fidei: vel contra bonos mores, & maximè contra humilitatem vel contra honeſtatem: fugias eam & horreſcas: quia ſine dubio ex parte diaboli venit. Et ſi appareat tibi aliqua viſio, de qua ſis certus quòd veniat ex parte Dei: & quòd illud quod inducit viſio, eſt placitum Deo, noli te firmare in dicta viſione. Quartum remedium eſt, quòd propter altam vitam, vel propter magnam deuotionem, aut propter præclarum intellectum: ſeu propter aliquam aliam ſufficientiam quam vides in aliquibus perſonis, non ſequaris eorum conſilia, vel modos: ex quo cognoſcis clarè & rationabiliter, quòd eorum conſilia non ſunt ſecundum Deum &
D veram diſcretionem per viam Ieſu Chriſti & ſanctorum mōſtratam, & perfectam ſcripturam in dictis ſanctorum notificatam. Nec propter hoc timeas quòd ſpernendo talia conſilia dictatum perſonarum, pecces per ſuperbiam & præſumptionem: ſolū quòd facias propter zelum & veritatis amorem. Quintum remedium eſt, quòd fugias & vites familiaritatem illarum perſonarum quæ dictas tentationes ſeminant & diffundunt: & illas perſonas quæ eaſdem ſuſtinent & laudant, & noli eorum verba vel etiam collocutiones audire, neque eorum modos velis videre: quia tibi demonſtrabunt magnum ſignum perfectionis in pluribus verbis & modis, per quæ ſi vis accipere: & eos tanquam diuinales ſequi, venies in pericula & precipitia errorum & inhoneſtorum morum eorundem. Poſt hæc vide remedia quæ debes attendere circa aliquas perſonas, quæ per ſuam vitam & doctrinam ſeminā dictas tentationes. Primum remedium eſt, quòd non habeas magnam æſtimationem viſio-
E num, aut ſentimentorum, vel raptuum eorum: imò ſi ducunt te in aliquid quod ſi contra *Remedia cōtra ſeminatores tētationum.* fidem, vel contra ſcripturas ſanctas, aut contra bonos mores, vel cōtra vitas ſanctorum, ſeu verba eorum ſanè accepta: abhorreas eorum viſiones & ſentimenta tanquam ſtultas dementias, & eorum raptus ſicut rabiamenta. Tamen ſi ducunt in hoc quod eſt ſecundum fidem, & ſecūdum ſcripturam, & ſecundum ſanctos, & ſecundum bonos mores: noli ſpernere, quia forſitam ſperneres hoc quod eſt Dei. Non tamen totaliter confidas: quia ſæpe & maximè in tentationibus inducitur ſeu abſconditur falſitas ſub ſpecie veritatis, & malitia ſub ſimilitudine bonitatis: vt diabolus poſſit melius & ſæpe mortalem errorem diffundere. Et ideo videtur plus placere Deo, quam viſiones & ſentimenta ac raptus, quæ ſecundum quod dictum eſt habent ſimilitudinem veritatis & bonitatis: dimittas ire pro tanto quantum valent: niſi contingat aliquibus perſonis ratione ſanctitatis & humilitatis eorum probatæ certiſſimè & manifeſtè, de quibus eſſet certum & manifeſtum quòd non poſſent

decipi per illuſiones vel ingenium diaboli. Et tunc quanuis ſit pium viſionibus & ſenti- A
mentis talium perſonarum conſentire, tamen ſecurum eſt non totaliter per rationem ve-
ridieam eis credere: ſed ſolum quia concordanr cum fide catholica & ſacra ſcriptura, ac
bonis moribus & vita & verbis ſanctorum, & eum ratione fundata ſupra prædicta. Se-
cundum remedium eſt, quòd nullam expoſitionem ſcripturæ & verborum ſanctorum ve-
lis accipere: niſi concordaret vitæ Ieſu Chriſti & ſanctorum: quod tamen intellige quan-
tum ad illos nobis propoſitos ad imitandum non quantum ad imitandum priuilegia & ſin-
gularitates eorum. Et iſtud dicitur contra aliquos nuncios ſeu diſcipulos antichriſti, qui
pallianr & defendunt ſuos errores & periculoſos modos viuendi, exponendo ſacram ſcri-
pturam ſecundum eorum propriam affectionem: ducentes in exemplum aliquos exceſſus
& ſingularitates quas aliqui ſancti fecerunt. Tertium remedium eſt, quòd ſi per reuela-
tionem, vel ſentimentum: vel per alium modum cor tuum moueatur ad faciendũ aliquod B
opus, & maximè opus graue vel notabile, & non tibi conſuetum, de quo non habeas certi-
tudinem an Deo placeat, imò & rationabilirer dubitas: contrahas moram ad faciendum
dictum opus, vſquequo inſpexeris omnes eircunſtantias, & maximè finales, & cognoſcas
quod Deo placeat: non tamen quòd tu iudiees per tuam opinionem, ſed ſi poteſt per teſti-
monium certum ſcripturæ, vel per exemplum ſanctorũ patrum imitabile. Et bene dictum
eſt, imitabile. Quia ſecundum Gregorium, aliqui ſancti fecerunt aliqua opera in quibus
non debemus eos imitari, quanuis eſſent in eis bona: ſed debemus ea habere in reueren-
tia. Et ſi per teipſum non poteſt venire in noticiam an Deo placeat vel non, petas conſiliũ
à probatis perſonis in vita & doctrina & conſilio veritatis. Quartum remedium eſt, quòd
ſi tu es immunis à prædictis tentationibus ſic quòd nunquam eas habueris: vel quantum-
cunque eas habueris liberatus fueris: dirige cor & intellectum ad Deum, recognoſcendo C
humiliter gratiam tibi factam; & quam tibi multotiẽs ſuper hoc facit. Et caueas tibi ne hoc
quod per puram gratiam & bonitatem Dei habes, velis aſcribere tuæ virtuti vel ſapientiæ,
ſeu merito tuo, aut bonis moribus tuis: neq; quod factum fuerit à caſu ſeu à fortuna: quia
(vt dicunt ſancti) hoc eſt principalius per quod Deus beneficium ſuæ gratiæ aufert & ſub-
trahit homini, permittir eum ſubiici tenrationibus & illuſionibus diaboli. Quintum re-
medium eſt, quòd te, ſeu tuo corde, exiſtente in tentatione ſpirituali, per quam es in dubio:
non incipias tua propria voluntate aliquid notabile tibi inconſuetum antè: ſed tuum cor
& tuam voluntatem refrenando expectes humiliter cum timore & reuerentia Dei, vſque-
quo Deus cor tuum clarificet: quia ſi exiſtendo in dicto dubio inciperes ex tua propria vo-
luntate aliquid notabile, tibi inconſuetum, non poſſes exire ad finem bonum. Sextum re-
medium eſt, quod propter tentationes antedictas, ſi habeas, non dimittas aliquod bonum D
quod tu incepiſti dum in tentationibus illis non eras: & maximè non debes dimittere, ora-
re, aut confiteri vel opera facere humilitatis: licet conſolationem non inuenias in ipſis.
Vnde ſeriptum eſt: Mane ſcilicet proſperitatis & gratiæ, ſemina, ſcilicet opus bonum: &
veſpere ſcilicet aduerſitatis & tentationis, ne ceſſet manus tua ſcilicet à ſeminando. Septi-
mum remedium eſt, quòd omnes imaginationes & errores quæ te venire faciunt quaſi in
dubium alicuius veritatis, expellas à corde tuo: & à memoria tua cum ſummo ſtudio & co-
namine, tantum cor & intellectum conuertendo in puritate & veritate radicum noſtræ fi-
dei, & in vita ſanctorum, & in veritate ſanctarum ſcripturarum, de quibus ſi humiliter &
diſcretè ad eaſdem cõuerſus fueris: poteris lumen extrahere ad certè cognoſcendum hoc,
in quo prius dubitaueras. Et iſtum modum debet homo tenere in tentationibus ſpirituali-
bus, quæ non ſunt de principalibus fidei articulis: ſed de aliquibus veritatibus ipſi fidei pro- E
ximis. Octauum remedium eſt, quòd te exiſtẽte in antedictis tentationibus habeas firmam
& certam ſpem, quò de iſtis tẽtationibus Deus te ad aliquod bonum adducet, & cor tuum
clarificet, & credas firmiter quòd Deus permittit te venire in prædictas tentationes, pro-
pter exercitium tuæ virturis, & vt te humilies. Attamen ita ſe habeat ſpes ſupradicta, quòd
negligentia non includatur in ea: ſic quòd tuum poſſe facias de expellendo à te tentationes
prædictas. Et ſimiliter ſic ſe habeat credulitas prædicta, quòd ſuperbia non includatur: ſed
quòd dubites quòd illæ tentationes veniant propter tuam culpam. Nonum remedium
eſt, quòd ſi habeas antedictas tentationes multum abſconditas & ſecretas, non eas teneas,
imò eas reueles tuo ſapienti & diſcreto confeſſori, & aliquibus ſingularibus perſonis: ſed
non multis, de quibus perpendere poſſis quòd ratione experientiæ tentationum quas ha-
buerunt: uel ratione luminis ſapientiæ & ſanctitatis poſſunt tibi dare cõſilium & auxilium,
ac con-

A ac conſolationem. Iſtud remedium cōmendant multi ſancti: quia narratur in viris patrum, quòd quidam monachi qui per magnam vitam erant alti: quia contemnebant conſilium & auxilium ſanctorum patrum, ſuper tentationibus eorum veniebant ad finem malum. Et contigit aliquibus aliis, quòd Deo volente prodebant tentationes propter eorum ſimplicitatem, & humilitatem quam habebant in petendo cōſilium, & auxilium ſuper tentationibus ſuis finem ſalubrem inueniebant, & citius liberabantur. Decimum remedium eſt, quòd ſi antedictas tentationes habeas, leua cor & intellectum tuum ad Deum: quærendo humiliter hoc quod ei fuerit honorabilius, & tuæ animæ ſalubrius ſuper tua tentatione, ſubiiciendo tuam voluntatem voluntati diuinæ: ſic vt ſi ſibi placet quod perſeueres in tentatione, ſimiliter & tibi placeat ſolum vt Deum non offendas. Vndecimum remedium eſt, quòd niſi per aliam viam poſſis euadere prædictas tentationes debes eas obliuiſci, & per
B quandam negligentiam fugere & dimittere, conſiderans quòd non ſunt tentationes per diabolum procuratæ: ſed paſſiones, & fragilitates, ſeu debilitates quæ ſunt communes ſtatui huius vitæ. Et quia ſuprà & in ſequentibus multis modis hortatur Dominus vt vigilemus, & ad incertum eius aduentum nos præparemus: ideo vt continuè ad opera virtutum aſcendas, vel ſaltem vehementer aſcendere deſideres, ponuntur hic conſequenter aliquæ rationes per quas poteris ſentire pigritiam & nihilitatem boni quod incepiſti, & cor tuum excitare & mouere ad maiores perfectiones omnimodæ virtutis quam non incepiſti. Prima ratio eſt: quia ſi aſpicias quomodo Deus eſt dignus amari & honorari, ſecundum ſuam bonitatem & ſapientiam, & alias ſuas nobiles perfectiones, quæ ſunt in eo ſine numero & ſine termino: videbis quòd hoc quod credidiſti facere multum & magnum ad honorem Dei: & ſecundum ſuam voluntatem eſt minimum, & quaſi nihil in reſpectu quod debe-
C ret eſſe ſecundum quòd Deus eſt dignus. Iſta ratio idcirco primò ponitur: quia principaliter debemus attendere in omnibus operibus noſtris honorem, & reuerentiam, & amorem Dei: quia in ſe dignus eſt amari, & honorari per omnem creaturam. Secunda ratio eſt: quia ſi attendas quot deſpectus & vituperia, quot egeſtates & penurias, quot dolores & paſſiones ſuſtinuit filius Dei amore tui, vt ames Deum, & honores: cognoſces quia parum eſt quod feciſti ad Deum amandum & honorandum, ſecundum hoc quod facere deberes. Iſta ratio eſt altior & perfectior quàm aliqua ſequentium: & ideo ponitur ſecundò. Tertia ratio eſt: quia ſi cogitas innocentiam & perfectionem quam deberes habere ſecundum Dei mandatum, per quod teneris eſſe abſque omni vitio, & ſine omni culpa, & in plenitudine totius virtutis, ſicut eſt quòd deberes amare Deum ex toto corde tuo, & ex omni mēte tua: & ex totis viribus tuis, videbis manifeſtè infirmitatem & diſtantiam in qua es à præ-
D dicta innocentia & perfectione. Quarta ratio eſt: quia ſi cogitas multitudinem & largitatem beneficiorum Dei, & gratiarum corporalium & ſpiritualium cōmunium tibi & aliis, vel quæ ſingulariter tibi ſunt datæ, ſenties quòd hoc quod facis propter Deum, eſt nihil ad recompenſandum dicta beneficia & gratias Dei: & maximè ſi Dei liberalitatem attendas ad bonitatem. Quinta ratio eſt: quia ſi cogitas altitudinem & nobilitatem remunerationis & gloriæ promiſſæ & paratæ illis qui faciunt opera virtutum ad honorem Dei, quæ gloria tanto maior dabitur, quanto opera erunt virtuoſiora & maiora: cognoſces pro tanto tuum meritum nihil eſſe in comparatione tantæ gloriæ, & deſiderabis facere opera virtuoſiora quàm antè feceras. Sexta ratio eſt: quia ſi attendas pulchritudinem & gratioſitatem quam habent virtutes in ſe, nobilitatem quam anima recipit per ipſas virtutes. Si attendas etiam vilitatem & turpitudinem quam in ſe habent vitia & peccata, & nihilitatem
E quam anima recipit per ea: conaberis (ſi ſapiens es) ad amplius acquirendum virtutes, & amplius fugere vitia & peccata quàm vnquam conatus fueris. Septima ratio eſt: quia ſi attendas altitudinem & perfectionem vitæ ſanctorum patrum, vel eorum multas & perfectas virtutes: cognoſces imperfectionem & infirmitatem vitæ tuæ & operum tuorum. Octaua ratio eſt: quia ſi cogitas magnitudinem & multitudinem offenſarum quas feciſti contra Deum, cognoſces quòd omnia opera quæ facis quantumcunque bona, nihil ſunt ad ſatisfaciendum per viam iuſtitiæ offenſis Dei. Nona ratio eſt: quia ſi ſpeculeris diuerſitatem & periculum tentationum carnis, mundi, & diaboli: conaberis ad aſſumendum maiorem firmitatem & altitudinē in omni virtute quàm vnquam feceris: vt poſſis eſſe in maiori ſecuritate contra dictas tentationes. Decima ratio eſt: quia ſi cogitas diſtrictum iudicium Dei finale, & cum quo apparatu bonorum operum, & cum qua ſatisfactione de offenſis Dei debes venire ad dictum iudicium, videbis quòd patū eſt quòd feciſti per bona

Exercitiū mentis in Deum.

Rationes de pigritia.

Deut. 6.

opera:vel pet miſeticotdiam ſecundum quod facere debuiſſes. Vndecima ratio eſt:quia ſi A
cogitas bteuitatem vitæ tuæ, & neceſſitatem tuæ mortis dubiæ, poſtquam noo habebis ſpatium faciendi opera metitoria vel pœnitentiam : cognoſces quòd cum maioti cotde & ſtudio debetes facete bona opera,& pœnitentiam quàm nunc facis. Duodecima tatio eſt: quia ſi aduertas qualiter ſi iocipias bonam vitam, in quouis gradu, ſine conamine & deſiderio aſcendeodi in maiorem & altiotem vitam,non poteſt eſſe ſine fuodamẽto ptæſumptionis & ſuperbiæ huius quod incepiſti: nec poteſt eſſe ſioe incluſione magoæ tepiditatis & oegligentiæ,& ex quo hæc duo mala includuntut, non poteſt eſſe ſine magoo peticulo veniẽdi in multa ſpititualia vitia:non dubium quòd ſi velis dictotum malotum eſſe libet, & immunis,quantumcunque alram vitam incepetis:tu cooaberis ad aſcendendum ad altiotem vitam & petfectiorem. Tredecima ratio eſt:quia ſi cogitas abyſſalia iudicia Dei,facta ſuper aliquos,qui diu perſeuerauetãt in magna ſanctitate & perfectiooe:ſic quòd Deus B
eos deſerebat propter aliqua occulta vitia quæ oon credebaot habere : non dubium quòd quantumcunque altam vitam incepetis,omni die eleuabis tuas affectiones & intentiones, deſetendo omne vitium plus quàm fecetas antè : appropinquando ad perfectam & iotegram ſanctitatem: timendo ne furtè ſit io re aliquod vitium occultum proptet quod ſis dignus deſeri à Deo. Quattadecima ratio eſt: quia ſi recogitas pœnas infetnales dãnatorum paratas peccatoribus cunctis,credo quòd leuis erit tibi omnis pœnitentia, & omnis humilitas paupertatis vituperium : & omnis labor quem in vita iſta ptopter Deum poſſis ſuſtinere,vt euadas pœnas ſuptadictas, & cunaberis continuè ad tenendum altiotem & perfectiotem vitam, timendo peticulum veniendi ad pœnas illas. Prædictæ quatuotdecim rationes plus in bteui tactæ ſuot quam explicatæ, vt addiſcatis io paucis magna cogitatc: ſic quod quælibet tatio ſit tibi matcria conſidetationis ſpacioſæ. Attamen ſcias quod ſi ve- C
lis proficere cum dictis rationibus,debcs eas formare,noo ſolum per intellectum : imò eſt oeceſſarium quòd per affectionem moneas tuam voluntatem ad hoc quod dictant ipſæ rationes. Et nota quòd concluſio cuiuſlibet ratioois debet eſſe in duobus. Ptimò, in ſentimento proptiæ imperfectionis & nihilatioois : deinde in deſiderio & conamine veniendi in altiorem vitam,& maiorem perfectionem:ſic quòd non ſit ſentimẽtum ptoptiæ imperfectionis & oihilationis ſine deſidetio, & conamine maioris perfectionis & vitæ altioris, nec maiot perfectio & altiot vita ſine ſcotimento propriæ imperfectionis & nihilationis.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, mitis & humilis corde : funda cor meum in vera humilitate, & exclude à D
me omnem motum præſumptionis & ſuperbiæ:vt nunquam viſiones deſiderem,aut reuelationes: nec per aliquas tentationes ſeducar ſpirituales,quæ me ducere quoquomodo poſſent in errores. Fac me Domine piiſſime quotidie ad opera virtutum aſcendere,& ſemper in bono proficere, ac continuè in altiorem vitam tendere & ſuſpirare:vt ſic vigilando, & ſollicitè agendo ad incertum tuum aduentum me valeam præparare. Amen.

De otaodo & expectando aduentum Domini, & de poſteriotibus ſignis adueotus eius,& conſummationis ſeculi. CAPVT XLII.

Luca 18. & 21.
Math. 24.
2. Para. 20

POſtquam etgo Dominus erumnatum & peticulotum meminit, conſequentet horum temedium ſubdit:quòd eſt otatio præmeditata,ac iugis & aſſidua. Vndc in libro Paralip. *Cùm ignoramus quid agere debeamus, hoc ſolum reſidui habemus vt oculos noſtros dirigamus ad te.* Quia enim dixerat Dominus de ſuo fututo aduentu,qui ſubitò veniet,& cuius tempus certum latet,ſollicitos nos vult eſſe & diſpoſitos, nc dies illa nos inueniat imparatos. Inter cætera autem quæ oos ptæparant vt ſecurè & dignè aduentum Domini expectemus,cſt orationis ſedulitas & aſſiduitas : vt iuſti iudicis miſericotdiã imploremus,& otantis humilitas:vt iudicem pet humilitatem flectemus, & eius tigotem tempetemus:quia ei ſempet humilium placuit oratio. Vnde in Eccleſiaſtico : *Oratio humi-* E
Eccli. 35. *liantis ſe nubes penetrabit, & donec appropinquet non conſolabitur: & non diſcedet donec aſpiciat altiſſimus.* Oratio autem ſupetbotum exaudiri non metetut : orans enim defectum ptoprium confitetut:quod ſupetbiæ tepugnat:quia defectum ſuum magis celate quàm ptodere affectat.

A ſtat. Docet ergo Dominus quoniam oportet iugiter & ſemper orare, & ab oratione non deficere: quia multum valet oratio iuſti aſſidua. Sed quis poteſt ſemper orare? Ergo hoc intelligendum eſt de quotidianis horis canonicis, iuxta ritum eccleſiæ conſtitutis, & oremus ſemper ſcilicet pro tempore & horis debitis, & ſic ſemper non importat continuitatem temporis: quia oportet interrumpi tempore dormitionis & quarundam neceſſitatum corporis: ſed importat inſtantiam orationis temporibus & horis ad hoc congruis. Aut certè quicquid iuſtus facit & dicit ſecundum Deum, ad orationem eſt reputandum. Nam ſemper orat, qui ſemper bene facit, ſeu in bono perſeuerat: nec deſinit orare, niſi cùm deſinit iuſtus eſſe. Orar enim non ſolum lingua: ſed & cor & cogitatio, deſiderium, ſenſus, manus, oculi: & omnis operatio bona. Hæc enim ſi orare ceſſauerint, omnis linguæ oratio inutilis eſt. Et hoc modo ſemper & ſine intermiſſione poſſumus orare, & ab oratione non deficere. *Orare ſemper.*

B Vnde Auguſtinus: Qui Deum laudat lingua, non ſemper poteſt: qui moribus Deum laudat, ſemper poteſt. Multum autem valet apud Deum oratio cum lachrymis: quia hanc Deus magis diligit & citius exaudit. Vnde angelus ad Tobiam, *quando orabas cum lachrymis, ego obtuli orationem tuam Domino.* Et Dominus per Eſaiam ad Ezechiam: *Audiui orationẽ tuam vidi lachrymas tuas.* Nam vt ait Hieronymus, oratio Deum lenit, lachryma cogit: hæc vngit, illa pungit. Vnde Bernardus: O humilis lachryma: tua eſt potentia, tua eſt regni gloria, ante faciem iudicis ſola intrare non vereris: quicquid petieris impetrabis, accuſatori ſilẽtium imponis, & quandoque ſentẽtiam ab ore iudicis rapis: vincis inuincibilem, ligas omnipotentem. Et ad probandum efficaciam orationis aſſiduæ, proponit parabolam de perſeuerantia in oratione & eius exauditione, inducens exemplum de iudice, *qui Deum non timebat* offendere, *& hominem non reuerebatur*, publicè ſcandalizare: nec diuino timore mouebatur, *Auguſti. ī Pſal. 47. Tob. 12. Eſaia 38.*

C nec humano pudore: & de vidua petente vindicari de aduerſario ſuo: ſcilicet vt faceret ſibi iuſtitiam de eo, quam tandem ob ſolam importunitatem precum ſuarum exaudiuit, ne eum ſugillaret: id eſt, ſuggerendo ſua importunitate offenderet: & fecit victus tedio, quod nolebat facere beneficio: motus ad faciendum iuſtitiam, nõ propter amorem iuſtitiæ, ſed ad euitationem ſuæ moleſtiæ. Ex quo patet aliquos hodie peiores iſto eſſe: quia nec Dei timore, nec hominum pudore, nec aliqua importunitate volunt gratis iuſtitiam facere. Hanc parabolam Dominus ideo propoſuit, vt oſtendat quanto certiores de exauditione eſſe debeant qui Deum fontem iuſtitiæ & miſericordiæ perſeueranter rogant, cùm apud iniquum iudicem valuerit perſeuerantia deprecantis ipſum: quia per importunitatem precum obtinuit petitionis effectum. Sic enim multo fortius *Deus*, qui eſt bonus & iuſtus, exaudiet preces, & faciet vindictam electorum ſuorum, in preſſura & tribulatione exiſtentium, *& clamantium ad ſe die ac nocte*: id eſt, orantium inſtanter pro ſua liberatione & declaratione

D diuinæ iuſtitiæ. Aduertendum tamen quòd ſancti viuentes in terra non petunt à Deo de aduerſariis vindictam per gehennæ pœnam, ſed quòd conuerſi ad iuſtitiam deſinant eſſe mali, ſecundum illud in Prouerbiis, Verte impios & non erunt, ſcilicet impij. Vel quod amiſſa poteſtate quam nunc habent, deſinant iuſtos perſequi, vel quia ad bonos pertinet bona ſpiritualia & æterna ſuis perſecutoribus optare: & hoc modo pro eis orare: ſed quia pœnæ temporales ſunt quædam medicinæ, & valent ad emendationem vitæ, & ad declarationem diuinæ iuſtitiæ: ideo ad ſanctos bene pertinet petere à Deo hoc modo vindictam de ſuis perſecutoribus: non ex motu iræ, ſed ex zelo iuſtitiæ: & ſic non eſt contra illud quod dicitur: *Orate pro perſequentibus vos, &c.* Deinde poſt orationem ſubiungit Dominus de fide interrogationem dicens: *Veruntamen cùm venerit filius hominis*, ſcilicet Chriſtus ad iudicium, *Sanctorum petitio.* *Math. 5.*

E putas inueniet fidem ſuper terram? quaſi diceret, parum inueniet, reſpectiuè loquendo de fide formata charitate. De fide poſt orationem interrogat: quia ſi fides deficit, oratio perit. *Quomodo enim inuocabunt in quem non crediderunt?* Ergo vt oremus, credamus: & vt ipſa fides qua oramus non deficiat, oremus: quod autem quærit Dominus an in aduentu ſuo inueniat fidem, non facit dubitando, quia omnia nouit: ſed quærit arguens & increpans infidelium multitudinem: quia in aduẽtu ſuo multos ab antichriſto ſeductos reperiet à fide corruiſſe, reſpectu quorũ paucos inueniet in vera fidei confeſſione perſtitiſſe: tunc enim ſecũdum Bedam, tanta erit raritas electorum, vt non tam ob clamorem infidelium, quam ob torporem aliorum totius iam mundi ſit acceleranda ruina: *quia enim abundabit iniquitas, refrigeſcet & deficiet charitas multorum.* Et quia præmuniuit Dominus fideles contra aduentum antichriſti & ſuorum pſeudoprophetarum, ac inſuper monuit eos orare ſemper in tantis malis ad expectandum aduentum ſuum, nunc conſolatur eos per ſuum propinquum ad- *Roma. 10.* *Beda ī cap. 18 Luca.* *Math. 24.*

Aduentus Domini triplex. uentum. Vbi ſciendum, quod cùm triplex ſit aduentus Dei ſaluatoris noſtri: videlicet in carnem, in mentem, & in iudicium: primi duo ſunt amoris, tertius eſt timoris: tertium celebramus propter primum, & primum propter medium. De aduentu enim ad iudicium mentio fit iſto tempore in officio: vt timore nobis immiſſo ad venerandam futuram feſtiuitatem natalis Domini in carnem nos ſollicitius præparemus. De aduentu in carnem ideo feſta recolimus, quatenus per ea verbum æternum mentaliter concipere mereamur, dum ipſa mentalis conceptio eſt maxima gratia omnium donorum quæ in hac vita, ſecundum legem communem animæ deuotæ per gratiam conferuntur. Vnde dicit Auguſtinus, *Auguſti. tracta. 10. in Ioannẽ.* quod beatior fuit Maria concipiendo Chriſtum mente, quam carne. Et quia dicit idem Auguſt. quod timoris eſt præparare locum, & quòd introducit charitatem ſicut ſeta filium: *Idem tracta. 9 in epiſt. Ioan.* ideo eccleſia celebrans aduentum Domini in carnem, pariter & in mentem, qui ſunt aduentus amoris, ſimul mentionem facit in officio de aduentu eius ad iudicium, qui eſt aduentus timoris: vt videlicet per timorem introducatur, ac per hoc nos moueamur ad amoroſam noſtri hoſpitij præparationem: quatenus verbo æterno mentaliter in nobis concepto, dicamus cum propheta, à timore tuo Domine concepimus ſpiritum ſalutis. Conſolatur ergo eos Dominus de ſuo aduentu propinquo: quia ſtatim non immediatè ſed paruo tempore elapſo poſt tribulationem antichriſti & pſeudoprophetarum, quæ durabit per tres annos cum dimidio, & etiam poſt mortem ipſius antichriſti apparebunt ſigna manifeſta propinqui iudicij: quia poſt tribulationem illam antequam appareãt ſigna iſta, erit tempus breue, ſcilicet quadraginta dierum, vel circà, ad refrigerium bonorum, & ad pœnitentiam malorum, in quo pœnitere poterũt illi qui per antichriſtum fuerũt decepti. Et ſciendum quod appropinquante finali iudicio in omni creatura apparebit turbatio. Vniuerſitas autem creaturarum reduci poteſt ad quatuor genera: videlicet ad naturam cœleſtem, elementarem, rationalem, & intellectualem. Primò, ergo deſcribitur turbatio in natura cœleſti, videlicet *in ſole, luna, & ſtellis*, in quibus erunt aliqua apparentia inſolita, & naturæ ſuæ repugnantia: & ideo dicuntur ſigna quæ in eis erunt. *Sol enim & luna obſcurabuntur, & ſtellæ cadent de cœlo*, non à ſitu ſuo, quod naturaliter impoſſibile eſt fieri, cùm terra non ſufficeret earũ magnitudini, & corpora cœleſtia maneant in natura ſua integra: ſed propter nimiam ſcintillationem quæ erit in aëre, cadere videbuntur à ſuo lumine, non quod eo priuentur cùm ſit eis naturale: ſed quia vincuntur à maiori lumine. Hæc enim luminaria obſcurari & cadere dicuntur, comparatione maioris lucis ſuperuenientis: quia in glorioſo Chriſti aduentu apparente veræ gloria lucis, omnia mundi lumina tenebris comparantur & vmbris: ſicut ſtellæ non apparent ſole oriente, & lumen candelæ non lucet in die. Vnde Beda: Sydera in die iudicij videbuntur obſcura, non diminutione ſuæ lucis accedente, ſed ſuperueniente claritate veri luminis: hoc eſt ſummi iudicis cum venerit in maieſtate ſua, & patris, & ſanctorum angelorum. Quanuis nil prohibet intelligi veraciter ſolem tũc & lunam cum ſyderibus cęteris ad tempus ſuo lumine priuari: quomodo de ſole factum cõſtat tempore dominicæ paſſionis, luna enim tunc temporis cum eſſet plena ſub abdito terræ latebat. Cæterùm peracto die iudicij & clareſcente futuræ gloria vitæ, cum fuerit cœlum nouum & terra noua: tunc fiet quod Eſaias propheta dicit: *Et erit lux lunæ ſicut lux ſolis, & lux ſolis ſeptempliciter ſicut lux ſeptem dierum*. Hæc Beda. Myſticè eccleſia ſpecioſa vt luna, electa vt ſol, & quæ noctem mundi illuminat vt ſtellæ: tunc non apparebit impiis vltra modum ſæuientibus: & cedent perſequentibus ac cadent multi qui gratia fulgere videbantur, & quidam fideles firmiſſimi turbabuntur. Moraliter verò per ſolem ſtatus perfectorum deſignantur, eorum enim eſt ad modum ſolis influere aliis & illuminare. Per lunam ſtatus proficiẽtium ſignificatur: ad quos pertinet exterioribus exercitiis virtuoſis quæ ſunt circa mutabilitatem humanorum actuum inſiſtere, ad ſimilitudinem lunæ quæ inter planetas ſpecialiter habet influentiam ſuper mutabilitatem iſtorum inferiorum. Per ſtellas verò ſtatus incipientium accipitur, ad quos pertinet præterita peccata deplangere & à futuris cauere: ſtellæ enim emiſſione radiorum aërem impurum depurant, & earum virtute aufertur à mundo inferiori peſtilentiæ corruptela. In quolibet iſtorum ſtatuum, vt verbum æternum concipiatur in mente, debent certa ſigna præcurrere. In ſole nanque legimus accidiſſe ſignum ſtationis, ſignum retrogradationis, & ſignum obſcurationis. Et in ſole quantum ad perfectos, primò debet eſſe ſignum ſtationis: & hoc per mentis in Deo ſtabilitationem, ne variis cogitationibus euagetur, ſecundum illud Pſal. *Iacta cogitatum tuum in Domino.* Secundò, ſignum retrogradationis per contemplationis & actionis alternationem, ſecundum illud

Margin notes and section letters (in order down the page):

- A (beside the first line)
- B (beside "uentus amoris, ſimul mentionem facit…")
- *Turbatio vniuerſalis.* (beside "dum quod appropinquante finali iudicio…")
- C (beside "autem creaturarum reduci poteſt…")
- *Turbatio cœli.* (beside "menrarem, rationalem…")
- *Stellarum caſus.* (beside "cadent de cœlo…")
- *Beda ĩ cap. 20. Lucæ.* (beside "bris: ſicut ſtellæ non apparent…")
- D (beside "Sydera in die iudicij…")
- *Eſaiæ 30.* (beside "uum & terra noua…")
- *Myſticè.* (beside "ſolis ſeptempliciter…")
- *Moraliter.* (beside "quidam fideles firmiſſimi…")
- E (beside "proficiẽtium ſignificatur…")
- *Signa perfectioris in ſole.* (beside "cidiſſe ſignum ſtationis…")
- *Pſal. 54.* (beside "nem, ne variis cogitationibus…")
- *Ezech. 1.* (beside "Secundò, ſignum retrogradationis…")

A dum illud Ezechielis: *Animalia ibant & reuertebantur.* Animalia enim, id eſt ſectatores euãgelicæ perfectionis, vadunt ad vitam contemplatiuam, in qua quia diu immorari non præualent reuertuntur ad actiuam. Tertiò, ſignum obſcurationis per propriæ gloriæ exinanitionem, vt in ſuis oculis nihil ſe eſſe reputent. Sic ſemetipſum obſcurauit apoſtolus dicens: *Ego ſum minimus apoſtolorum.* Et ſequitur: *Gratia Dei ſum id quod ſum.* In luna quantum ad proficientes debet apparere ſignum conuerſionis in ſanguinem, per paſſionis iugem recordationem. Vnde eis dicit Chriſtus in Threnis: *Recordare paupertatis meæ, & abſynthij & fellis.* Et reſpondere debet homo illud quod ibi ſequitur: *Memoria memor ero, & tabeſcet in me anima meæ.* In ſtellis verò quantum ad incipientes debet eſſe ſignum caſus & propriæ deiectionis per defectuum multiplicium humilem recognitionem. De quo caſu exponi poteſt illud Prouerb. *Septies in die cadit iuſtus, & reſurgit.* Iuſtificatus enim per gratiam Dei omni tempo-

Ezech. 1. *1. Cor. 15.* *Signa in luna.* *Threno. 3.* *Pſal. 24.*

B re quod per ſeptenarium numerum innuitur, debet cadere per propriam recognitionem: & tunc ſemper poſt lapſum reſurgit per diuinæ miſerationis ſubleuationem: quotiens enim quis pro ſuis defectibus ingemuerit, totiens diuinæ propitiationis gratiam ſibi amplius cumulabit. Hæc autem ſigna facere in quolibet ſtatu non eſt ex nobis, ſed ex ſuperaffluentia diuinæ bonitatis. Ideo ſapiens orat: *Miſerere noſtri Deus omnium, & oſtende nobis lucem miſerationum tuarum.* Et ſubdit: *Innoua ſigna, & immuta mirabilia.* Secundò deſcribitur turbatio in creatura elementari, cùm dicitur: *Et in terris preſſura gentium præ confuſione ſonitus maris & fluctuum.* Nam ex impreſſione corporum cœleſtium fiet commotio elementorum. Terra enim commotione commouebitur: & in aëre caligo & venti, tonitrua & fulgura, coruſcationes & variæ tempeſtates generabuntur. In mari quoque & fluctibus generabuntur ſpiritus procellarum: & ab intus & ab extrà concutientes mare & fluctus, ex quo-

Eccle. 36. *Terra & maris ſigna.*

C rum confractione generabitur maximus & horribilis ſonus, & præ nimia aquarum hinc-inde agitatione abſque ordine, quaſi ſonus confuſionis apparebit. Et inſuper aderit etiam incendium ignis qui præcurret faciem iudicis: ita vt mare & omnia credantur conſumi omnino, dicente Petro: *Elementa calore ſoluentur, & terra & omnia quæ in ea ſunt opera exurentur.* Ex quibus omnibus corda hominum nimio terrore concutientur, & homines attoniti quaſi fugere volentes, & propter tenebras horrendas ſe mutuò videre non valentes: diſcurrendo ſe inuicem prement, & impingendo comprimen: vt fiat preſſura gentium, & ruat vnus ſuper alium ex concurſu multorum timentium ab aquis abſorberi, & ab igne & tempeſtatibus conſumi: & ſecundum hoc propriè dicitur preſſura, quaſi premens ſuram. Maximè autem huius preſſuræ cauſa erit ſonitus maris & fluctuum: quia mare inuſitato modo terribiliter fremet, & littus maris væhemẽtius agitabitur tempeſtate. Tertiò deſcri-

2. Petri 3. *Hominum turbatio.*

D bitur turbatio in creatura rationabili, id eſt homine, cùm ſubditur: *Areſcentibus*, id eſt, deficientibus *hominibus*, à vigore ſuæ corporalis virtutis & colore, in diebus enim illis efficientur homines aridi & ſtupidi & paleſcentes & velut amentes, & contabeſcent in ſeipſis: ita vt alter alterum non alloquatur, vel audiat ſeu attendat, *præ timore*, ſcilicet malorum præſentium *& expectatione* malorum adhuc reſtantium *quæ* inquam timor & expectatio *ſuperuenient vniuerſo orbi*, quaſi diceret: nec natio nec prouincia excludetur ab his anguſtiis. De his autem ſic dicit Eſaias: *Eritque repentè, & confeſtim viſitabitur à Domino exercituum in tonitruo, & commotione terræ, & voce magna turbinis & tempeſtatis & flammæ ignis deuorantis.* Et ſic implebitur quod dicit Dauid de impio. *Quæſiui & non eſt inuentus locus eius*, quaſi diceret: Quæſiui impio locum in mũdo, & non inueni. Nam iudicio imminente cœlum tonitruis & fulguribus repellet impium, aër depellet per turbinem, mare per tẽpeſtatem, terra eum

Eſaia 29. *Pſal. 36.*

E excutiet per commotionem: vt in toto mundo locum non inueniens ſepeliatur in flamma ignis deuorãtis in inferno. Quartò ponitur turbatio in creatura intellectuali cùm infertur. Nam virtutes cœlorum, id eſt, angelicæ poteſtates mouebũtur. Ille autem motus erit multipliciter: quia mouebuntur quodam motu admirationis videntes inuſitatos effectus accidere præter ordinem naturalẽ. Item mouebũtur ex diuina volũtate ad faciendũ miraculoſas tranſmutationes in elementis, ad incutiendũ hominibus terrorẽ iudicis venientis. Item mouebuntur ad peccatorũ vindictam & ſeparationem, expetẽdo ab eis vltionem: quia ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis. Item poſſunt dici moueri ex magno timore, videbunt enim totum orbem iudicari, & Luciferum qui eorum princeps fuit. Vnde dicit Chryſoſt. quòd valde decenter commouebuntur & concutientur videntes tantam tranſmutationem fieri, & conſeruos ſuos puniti, & orbem terrarũ terribili

Virtutum cœleſtium motus. *Chryſoſto. hom. 77. in Matthæum.*

aſſiſtentem iudicio. Eſt autem in angelis rimor cuiuſdam reuerentiæ & admirationis reſpectu Dei: quia ſcilicet admirantur Dei maieſtatem eis incomprehenſibilem, & ad modum trementium ſe habebunt. De tali timore dicitur in Iob: *Columnæ cæli contremiſcunt & pauent in aduentu eius.* Quid ergo facient virgulta deſerti, vbi timore concutitur cedrus Libani paradiſi? Vnde non eſt mirum ſi homines qui in natura & ſenſu ſunt terreſtres areſcēt: cùm etiam angelicæ poteſtates quæ de ſe ſecuræ ſunt mouebuntur. Moraliter cœlorum nomine poſſunt intelligi animæ ſanctæ, in quibus Deus per gratiam concipi dignatur & habitare. De quibus dicitur: *cælum mihi ſedes eſt.* anima enim iuſti ſedes eſt ſapientiæ. Huius cœli virtutes ſunt animæ vires. Sicut autem in aduentu in iudicium virtutes cœlorum corporalium mouebuntur: ſic in aduentu verbi æterni in mentem omnes virtutes & potentiæ animæ mouebuntur ad operationes ſuperexcedentes, ſuperiorque & inferior portio rationis mouebuntur de exercitio bonæ operationis, ad ſtudium orationis & contemplationis. Iudicium diuinū præcedent ſigna & mirabilia, iram Dei in peccatores deſignantia, & ad oſtendendā Dei paratam contra eos vindictam. Et ſicut offenſo Domino turbatur eius familia contra offendentes, ſic creatura Dei turbatur, contra peccatores. Et ſecundum Bedam: Quomodo impulſæ ad caſum arbores fragores motusq; ſui præmittere ſolent indicia, ſic termino mundi appropinquante quaſi pauentia nutant & gemunt elementa & omnis creatura. Et vt dicit Chryſoſtomus, ſicut homo cùm moritur patitur phantaſias & turbationes maximas, qui eſt microcoſmus ſiue minor mundus: ſic macrocoſmus ſiue maior mundus deficiens totus conturbabitur. Modum enim deficiendi in maiori mundo, ex minori oportet accipere. Nota hîc Dominum breuiter quædam tetigiſſe ſigna diem iudicij præcedentia. Dicitur autem in ſcholaſtica hiſtoria quòd Hieronymus, in annalibus libris Hæbræorum inuenit ſigna quindecim dierum ante diem iudicij: ſed vtrum dies illi continui futuri ſint an interpolati, non expreſſit: hoc autem multam habet dubietatem. Prima die eriget ſe mare quadraginta cubitis ſuper altitudinem montium ſtans in loco ſuo quaſi murus. Secunda, intantum deſcendet vt vix videri poſſit. Tertia, marinæ beluæ, ſcilicet balenę & huiuſmodi apparentes ſuper mare dabunt rugitus vſque ad cœlum. Quarta, ardebit mare & aquæ omnes. Quinta, herbæ & arbores dabunt rorem ſanguineum. Sexta, omnia ruent ædificia. Septima, petræ adinuicem collidentur. Octaua, fiet generalis terræmotus. Nona, æquabitur terra. Decima, exibunt homines de cauernis, & exibunt velut amentes, nec mutuo poterunt loqui. Vndecima, ſurgent oſſa mortuorum, & ſtabūt ſuper ſepulchra ſua. Duodecima, cadent ſtellæ de cœlo ſecundum quoſdam quoad apparentiam. Tertiadecima, morientur homines viuentes vt cum mortuis reſurgant. Quartadecima, ardebit cœlum & terra, id eſt ſuperficies aëris & terræ. Quintadecima, fiet cœlum nouum & terra noua, & omnes homines reſurgent. O cor nequam ſi ad hæc audita nō molliris: nec ad pœnitentiā prouocaris, durius es lapide: durius adamante. Hæc enim ſigna terribilia quæ præcedunt, terribilius iudicium quod ſequitur oſtendunt. Vnde Chryſoſtomus. Terribile eſt illud iudicium, & ineuitabilis eſt pœna, & intolerabile illud tormentum. Si autem vis neq; hîc dare vindictam: decerne de te ipſo, & expete à teipſo noxas. Audi Paulum dicentem: *Quoniam ſi noſmetipſos iudicaremus, non vtique iudicaremur:* ſi hoc feceris viam præuenies, & ad coronam deuenies. Et qualiter expetemus vindictam à nobiſipſis, ait Bernardus: Luge, ingemiſce amarè, humilia teipſum, vitupera te, rememora peccatorum ſecundum ſpeciem. Qui enim facit hoc, ita compungetur vt neque vita dignum ſeipſum eſſe æſtimet: qui autem hoc æſtimat, cera omni mollior erit. Neque igitur parua hæc æſtimes eſſe: ſed congrega omnia, & ſic vt in libro ſcribe. Si enim tu ſcripſeris Deus delebit: ſicut ſi tu non ſcripſeris, Deus & inſcribet & vindictam expetet. Multum igitur melius eſt à nobis inſcribi & diuinitus deleri, quàm econtrariò nobis obliuione tradentibus Deum ea ante oculos noſtros offerre ſecundum diem illam. Vt igitur hoc non fiat, omnia cum diligentia recogitemus: & inueniemus multis noſipſos obnoxios. Qualiter igitur eſt ſaluari ars? Contraria his formata ponentes. Attendamus igitur & per omnia vulnera expurgemus. Ita enim poterimus & ignoſcentia delictorum potiri, & promiſſis perfrui bonis. Hæc Bernardus.

[Margin: A; *Iob 26.*; *Moraliter.*; *Eſaia 66.*; B; *Beda i cap. 21. Luca.*; *Chryſoſto. hom. 48. operis imperfecti.*; *Signa quindecim iudicij futuri.*; C; D; *Chryſoſto. hom. 43. in Matthæum.*; *1. Cor. 11.*; E]

ORATIO.

A

ORATIO.

D Omine Ieſu Chriſte, da mihi imitari ſigna in ſole, luna, & ſtellis: hoc eſt bonorum operum exempla in te ſole iuſtitiæ & matre virgine, & in omnibus ſanctis tuis: vt fiat in terra carnalitatis meæ preſſura gentium, id eſt, motuum incircunciſorum præ confuſione ſonitus cõfeſſionis & maris contritionis, & fluctuantium afflictionum, areſcentibus in me humanis concupiſcentiis, præ timore gehennæ & expectatione gloriæ quæ superuenient vniuerſo orbi quando vnicuique ſecundum opera ſua dabis: virtutes etiam cœlorum ſcilicet potentiæ animæ moueantur de virtute in virtutem, vt paratus inueniar in aduentu tuo. Amen.

De aduentu Chriſti iudicis. CAPVT XLIII.

B

E*T tunc* ſcilicet poſt prædicta ſigna per Dominum tacta, *apparebit* hora qua Math. 24.
non putatur, hora enim iudicij ignoratur *ſignum filij hominis*: ſcilicet ſignum Luca 21.
crucis *in cœlo*, hoc eſt in aëre qui aliquando in ſcriptura cœlum vocatur: vt
paſſus in humilitate ignominiam crucis, oſtendat in ſua veniens maieſtate
ſalutarem fructum & dignitatem eiuſdem glorioſæ crucis. Filium hominis
non filium Dei ſe hîc appellat: quia non in forma Dei ſed hominis
iudicabit. Secundum Chryſoſtomum: Crux apparebit ſole luculentior exiſtens, vt non
ſit neceſſitas accuſationis cùm viderint crucem, ſed per ſe ſine excuſatione condemnabile *Chryſoſto. hom. 77. in Mathæũ.*
eorum efficiatur peccatum: quemadmodum ſi quis lapide vulneratus, ipſum oſtendit la-
pidem, vel veſtimenta ſanguine madefacta. Et ſecundum eundem Chryſoſtomum. Non
C erit crux lignum, in quo ſcilicet paſſus eſt Dominus: ſed lux in modum crucis ſplendidior *Idẽ ibidẽ.*
ſole. Per hoc autem ſignum crucis intelligi poſſunt etiam alia ſigna, & inſtrumenta ſuæ
paſſionis & mortis: vt claui, lancea, corona, & flagella: quæ quaſi vexilla, triumphi, & victoriæ
in iudicium deferentur. Quidam autem per hoc intelligunt cicatrices ſeu ſtigmata,
& teſtimonium paſſionis in carne Ieſu: vt impleatur illud Zachariæ: *Videbunt in quem tranſ-*
fixerunt. Vnde Hieronymus: Signum autem hîc crucis intelligamus, vt Iudæi videant in *Zacha. 12.*
quem compunxerunt: aut vexillum fidei victoris triumphantis. ſecũdum Chryſoſtomum: *Hierony. in cap. 24. Mathæi.*
Quemadmodum ingrediente rege in ciuitatem, exercitus antecedit, qui ſigna atque ve-
xilla regalia præferens annunciat regis introitum: ita Domino deſcendente de cœlis, *Chryſoſto. hom. 77. in Math.*
præcedet exercitus angelorum & archangelorum, qui ſignum crucis vt triumphale vexil-
lum præferentes, diuinum regis cœleſtis ingreſſum terris trementibus nunciabunt. *Et tunc*
D ſcilicet cùm triumphale vexillum videbunt, *plangent ſe*, inconſolabiliter, ſerò accuſante
conſcientia, *omnes tribus terræ*: id eſt, aliqui de omnibus tribubus, & nationibus: ſcilicet ma-
li vel omnes tribus terræ, id eſt, omnes homines terreni & iniqui, qui terrena dilexerunt,
& ea Deo prapoſuerunt: qui cum terrena voluntate deceſſerunt, quibus grauis & tri-
ſtabilis erit aduentus indicis quem terrenis poſtpoſuerunt. Et rectè dicit, tribus terræ: quia,
vt dicit Hieronymus, hi plangent qui municipatum non habent in cœlis: ſed ſcripti ſunt in
terra. Vbi Chryſoſtomus: Plangent Iudæi, plangent gentiles, plangent Chriſtiani, qui ma- *Hierony. in cap. 24. Mathæi.*
gis dilexerunt mundũ quàm Chriſtũ. Non ſic tribus Domini. *Illuc enim aſcenderunt tribus tri-*
bus Domini, ad confitendum nomini Domini. Plangent autem ſe, id eſt, ſuam culpam quam com- *Chryſoſto.*
miſerunt, ſuam ſtultitiam quam non correxerunt, ſuam gloriam quam amiſerunt, ſuam *hom. 77. in*
pœnam quam incurrerunt. Et iterum: *Tunc plangent ſe omnes tribus terræ*, qui magis dilexe- *Mathæũ.*
E runt mundum quam Chriſtum, cùm audierint eum hæc verba dicentem ad ſe: Ego pro- *Pſa. 121. 4.*
pter vos homo factus ſum, propter vos alligatus, & deluſus, & cæſus, & crucifixus: vbi eſt *Planctus terrena amantium.*
tantarum iniuriarum mearum fructus? Ecce præmium ſanguinis mei quod dedi pro redẽ-
ptione animarum veſtrarum: vbi eſt ſeruitus veſtra quam mihi pro precio ſanguinis mei
debetis? Ego ſuper gloriam meam vos habui cùm eſſem Deus apparẽs homo, & viliorem
me omnibus rebus veſtris feciſtis. Nam omnem rem viliſſimam terræ amplius dilexiſtis,
quàm iuſtitiam meam: & fidem. *Tunc plangent ſe omnes tribus terræ*: quia nec reſiſtendi virtus
eſt contra eum, nec fugiendi facultas ante faciem eius, nec pœnitendi locus: ex anguſtia
enim omnium rerum nihil eis remanet præter luctus. Meritò plangent ſe: quia tunc neque
pecuniæ diuitibus proſunt ad eleemoſynam faciendam, neque parentes iuſti pro filiis in- *Plãctus iniſti ratio.*
tercedent, neque ipſis angeli pro hominibus, ſicut ſolebant *facere verbum*: quia non recipit

natura iudicij miſericordiam, ſicut nec tempus miſericordiæ iudicium, dicente propheta: A
Pſal.100. *Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine*: miſericordiam in priori aduentu, iudicium in
ſecundo. Hæc Chryſoſtomus. Vnde & Effrem: Vtique ſi ſciremus quid immineat vel in-
cumbat, ô fratres iugiter plangeremus Deum obſecrantes. Si enim omnis creatura contre-
miſcet, & ipſa agmina ſanctorum angelorum expaueſcēt in aduentu eius: quid tunc dice-
Beneficiorū Dei exprobratio. mus ſi hoc paruo tempore negligenter ac ſegniter vixerimus: Ipſe namq; pro hac negligē-
tia noſtra rationem à nobis exquiret, ac dicet propter vos incarnatus ſum: & in terris palam
conuerſatus: propter vos flagellatus ſum, conſputus, palmis cæſus, crucifixus, aceto potatus:
paradiſum vobis aperui, regnum cœlorum vobis obtuli, ſpiritum ſanctum vobis miſi, quid
vltrà debui vobis facere, & non feci? humilem voluntatem veſtram ſolummodo quæſiui,
non vos coegi: ne cauſa veſtræ ſaluris, eſſet occaſio neceſſitatis. Dicite mihi peccatores, ſe-
cūdum carnem paſſibiles, ac mortales, quid paſſi eſtis propter me dominatorem veſtrum, B
qui etiam impaſſibilis pro vobis paſſus ſum? Hæc Effrem. Et tunc videbunt oculis corpo-
ralibus, tam fideles quam infideles, filium hominis in ſpecie humana: quia in forma homi-
Auguſti. lib. 1. de trinitate cap. 13. nis iudicabit. Vnde Auguſt. Viſio quippe filij hominis exhibetur & malis: nam viſio formæ
Dei non niſi mundis corde: quoniam ipſi Deum videbunt. Et quia filium Dei ſecundum id
quòd in forma Dei æqualis eſt patri, videre iniqui non poſſunt: oportet autem vt iudicem
viuorum & mortuorum coram quo iudicabuntur, & iuſti videant & iniqui: ideo oporte-
Beda ĩ cap. 21. Lucæ. bat vt filius hominis acciperet iudiciariam poteſtatem. Vnde & Beda: Ea forma electis ap-
parebit, qua in monte apparuit: reprobis verò in ea forma, qua in cruce pependit. Videbūt,
inquam, eum venientem ad iudicium in nubibus cœli, ſicut in nube aſcēdit, ſcilicet in aëre
ſuper locum vnde aſcendit. Vnde Chryſoſt. Quia enim ſicut in actibus apoſtolorum legi-
Act. 1. tur: *Nubes ſuſcepit illum ab oculis eorum*: & illic dictum eſt ab angelis: ſic veniet quemadmodū C
vidiſtis eum aſcendentem in cœlum: meritò credendus eſt, non ſolum in eodem corpore
Origenes tracta. 30. in Math. quo aſcendit, verumetiam in nube venturus. Vnde & Orige. Sicut eo aſcendente in cœlū
nubes eum tulit, propter honorem aſcendentis: ita eum deferet ad iudicium: veniet autem
cum poteſtate magna. Primus enim Chriſti aduentus, fuit in oſtenſionem infirmitatis. Se-
cundus erit in oſtenſionem poteſtatis, & maieſtate, id eſt, gloria: tunc enim totus Chriſtus
cum membris glorioſus apparebit, indutus lumine ſicut veſtimento: veniet inquam cum
virtute multa & poteſtate contra inimicos, ad puniendum & deprimendum eos: ac gloria
magna & maieſtate, propter bonos ad præmiandū & glorificandum ipſos, vt qui in primo
aduentu venit vt ſeruus cum infirmitate & humilitate: in ſecundo veniet vt Dominus cum
Aduentus terribilia. fortitudine & regia maieſtate. Vnde Cyrillus: Primam enim apparitionem proſecutus eſt
cum infirmitate & humilitate noſtra: ſed ſecundā celebrabit cum propria poteſtate & ma- D
Gregorius hom. 1. in euangelia. ieſtate. Vbi & Gregorius: In poteſtate & maieſtate viſuri ſunt quem in humilitate poſitum
audire noluerunt: vt virtutem eius tanto tunc diſtrictius ſentiant, quanto nunc ceruicem
cordis ad eius patientiam non inclinant. Vbi & Chryſo. Si quando rex terrenus proceſſum
Chryſoſto. hom. 49. operis imperfecti. aliquem, aut expeditionem mandat in populo: dignitates omnes mouentur, & exercitus
excitatus tota ciuitas feruet: quanto magis rege cœleſti exurgente iudicare viuos & mor-
tuos, virtutes angelicæ commouebuntur: terribiles miniſtri, terribiliorem Dominum præ-
cedentes. Ante ipſum pro candelabris fulgura viua præcedent, & pro tubis horrenda toni-
trua vociferabunt. Qualis rex, talis eſt præparatio regis. Hæc Chryſoſtomus. Filius ergo
hominis in iudicio apparebit: quia dignum eſt vt ipſe filius Dei, qui in forma hominis iniu-
ſtè iudicatus eſt, in eadem forma hominis in iudicio iuſtè iudicet. Et in carne eius videbū-
Chryſoſto. hom. 49. operis imperfecti. tur cicatrices vulnerum, vt videant reprobi in quem pupugerūt. Vnde Chryſoſtomus: Vul- E
nera ſeruauit, vt in die iudicij proficiant ad teſtimonium paſſionis cōtra Iudæos, & omnes
qui denegantes filium Dei crucifixum in corpore iudaïzant. Et tunc viui rapientur aliqui,
cùm Dominus veniet, vt dicatur iudicare viuos & mortuos: ac iudex viuorum & mortuo-
Auguſti. lib. 20. de ciuitate cap. 21. rum. Et ſecundum Auguſtinum: Illic tunc morientur, & in momento reſſuſcitabuntur,
Hebr. 9. quia *ſtatutum eſt hominibus ſemel mori*. Et ſecundum Apoſtolum: *omnes reſurgemus, & ergo om-*
1. Cor. 15. *nes moriemur*. Vt enim ait Auguſtinus. Erit reſurrectio mortuorum omnium hominum,
ſed vna & in ſimul: non prima iuſtorum, & peccatorum ſecunda. Et tunc, ſcilicet ante re-
Tuba præuia. ſurrectionem communem mittet angelos ſuos cum tuba & voce magna: id eſt tam aper-
ta & tam intenſa voce, quæ à mortuis audiatur vbique. Vnde Remigius: Hæc autem tuba
non reuera corporea eſt intelligenda, ſed angelica vox: quæ adeo magna erit, vt ad clamo-
rem illius omnes mortui de terræ puluere conſurgant. Vel tuba, eſt poteſtas ſuſcitandi
mortuos:

A mortuos: & vox, eſt vox Chriſti vocantis mortuos ad iudicium, ex cuius virtute ſuſcitabuntur, & vt in iudicio ſint omnes. Vbi Chryſoſtomus: Verè magna vox tubæ terribilis, cui omnia obaudiunt elementa: quæ petras ſcindit, inferos aperit, clauſuras tenebrarum pertranſit, portas æreas conterit vectes adamantinos confringit, vincula mortis dirumpit, & de profundo abyſſi animas liberatas corporibus aſſignat. Hæc omnia citius conſummat in opere, quàm ſagitta tranſit in aëre: dicente Apoſtolo: *In momento, in ictu oculi, in nouiſſima tuba: canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti.* In illa voce puluis iam diſſolutus corporum mortuorum in noua membra conſtringitur. In illa voce quaſi vna perſona obnoxia totum mare diſcutitur, vt ſi quid apud ſe retinet de humanis oſſibus, ſine cõtradictione reſtituat. Hæc Chryſoſtomus. Et congregabunt angeli ad iudicium electos ſpecialiter ab vniuerſis regionibus & locis, in quibus putrefactione reſoluti ſunt vt triti-
B cum ventilatum de area totius terræ & orbis: qui ſpecialiter adducentur miniſterio angelorum, quia erunt conciues eorum. Et non ſolum congregabunt electos, quorum corpora leuia: ſed etiam reprobos, qui corpora põderoſa habebunt: & ideo ſicut angelus Abacuch, ſic eos portabunt. Sed electos congregabunt ad gloriam, reprobos ad damnationem. Et electi occurrent Domino ad iudicium venienti: Reprobi verò venient, ſed in magna diſtantia. Vt ait Remigius: Et ſecundum Chryſoſtomum, Primò reſurgent & reſſuſcitatos angeli congregabunt, congregatos autem rapient nubes, & hæc omnia in inſtãti momento fient. In valle autem Ioſaphat, ſcilicet in aëre iudicabitur omnis homo: quia iudicij diſcrimen erit in aëre, dicente Apoſtolo: Simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Chriſto in aëra. De hac die ſic dicit Chryſoſtomus. Heu mihi de illa die terribili, cùm deceret nos lætari, cùm hæc audiamus, ſed dolemus & triſtes ſumus. Qualibus ergo videmus Chri-
C ſtum oculis? Si enim patrem aliquis, non vtique ferret videre, conſcius ſibiipſi peccati in ipſum patrem infinitè manſuetum: qualiter reſpiciemus eum tunc, qualiter ſuſtinebimus? Etenim repreſentabuntur tribunali Chriſti, & omnium diligens erit inueſtigatio. Hæc Chryſoſtomus. In omni autem tentatione multum valet illam diem reſurrectionis & iudicij, & nobis & aliis ad mentem reuocare, quia hoc præcipuè conſueuit animam curare. Vnde Chryſoſtomus. Si auari eſſe voluerimus, & ſi rapere, & ſi inconueniens quid agere: confeſtim diem illam in mentem mittamus, & iudicium ſubſcribamus, & omni freno vehementius detinebit inconuenientem impetum hæc cogitatio, & dicamus ad noſipſos: reſurrectio eſt, & iudicium nos expectat terribile. Et ſi viderimus aliquem elatum, & in præſentibus bonis inflammatum: idem ſemper dicamus, oſtẽdentes quoniam omnia hîc manent. Et ſi alium dolentem viderimus & contriſtantem, & ad illum idem loquamur: oſten-
D dentes quoniam finem habebunt triſtia. Et ſi pigritantem & diſſolutum, rurſus idem ſuperincantemus: oſtendentes ei quoniam neceſſe eſt pigritiæ noxas dare. Sufficiens eſt hoc verbum omni ferramẽto, magis noſtram curare animam. Etenim eſt reſurrectio præ oſtiis non longè, neque procul: adhuc autem parum quantulumcunque qui venit, veniet & non tardabit, & omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, & bonos & malos: hos quidem, vt ante omnes verecundentur: eos verò, vt ante omnes clariores efficiantur: hæc igitur ſecundum vnamquamque ſubſcribamus nobis diem. Si hæc ſemper reuoluimus, nulla ſolicitudo præſentium nos mordere poterit: rerum etenim quæ videntur temporanea, ea verò quæ non videntur non temporanea ſunt. Continuè igitur & ad ipſos loquamur, & adinuicem reſurrectio eſt & iudicium: & noxæ eorum quæ geſta ſunt. Et ne iritemus Deum, ſed audiamus eum dicentem. *Timete eum qui poteſt & corpus & animam perdere*
E *in gehennam*: vt propter timorem facti molliores, & à perditione hac eruti digni efficiamur regno cœlorum. Hæc Chryſoſtomus.

Chryſoſto. hom. 49. operis imperfect. — *1. Cor. 15.* — *Congregatio corporũ.* — *Dane. 14.* — *Chryſoſto. hom. 77. in Mathæum.* — *Iudicij locus.* — *1. Cor. 15.* — *Idẽ ibidẽ.* — *Iudicij recordatio.* — *Chryſoſtomus habet ſimile quidpiam hom. 2. in 2. Theſſalo.* — *Math. 10.*

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, qui ad iudicandum cum poteſtate & maieſtate magnâ es venturus: angelis ſignum glorioſæ crucis tanquam vexillum triumphale præferẽtibus, tu animam meam huius ſanctiſſimæ crucis impreſſione conſigna: tu me huius virtute purifica: & per hanc me totum ſic vendica tibi, vt nihil aduerſarij valeant in me reperire: quatenus te ad iudicium veniente ego hoc venerabili inueniar ſignatus ſtigmate, vt tibi crucifixo configuratus in pœna conſors fieri merear, & tui reſurgentis in gloria. Amen.

De electorum conſolatione ex appropinquante redemptione, & de ſimilitudine ficulneæ. CAPVT XLIIII. A

DEinde poſt præmiſſa contra reprobos dicta mox ad electorum conſolationem Dominus conuertit verba, quia dies iudicij licet in reprobis ſit terribilis: tamen electis debet eſſe conſolabilis: tunc enim ad gloriam transferentur optatam. Vnde hortatur eos, dicens: *His autem*, ſcilicet ſignis prædictis *fieri incipientibus* & apparentibus, ſcilicet cùm plagæ mundi creſcent: cùm terror iudicij commotis virtutibus oſtendetur, cùm peccatores tabeſcẽt præ timore & expectatione malorum: vos electi *reſpicite* per fidem, id eſt diligenter attendite, & mentis oculos aperire credendo & nullatenus dubitando *& leuate* per ſpem *capita veſtra* id eſt mentes veſtras à terrenis ad cœleſtia expectatione gaudioſa erigite, & corda veſtra exhilarate, ac gaudete cum lætitia qui in triſtitia fuiſtis: quoniam poſt tribulationem horum dierum, poſt preſſuras & terrores malorum appropinquat redemptio veſtra plena & perfecta, quam expectatis: quia dum finitur mundus, cuius amici non eſtis: propè eſt redemptio quam quæſiſtis: redemptio inquam veſtra, id eſt ſanctorum: ſed econtrariò appropinquabit perditio malorum. Hæc autem redemptio erit plena ab omnibus malis liberatio: tunc enim ab omnibus ſeruitutibus, ſcilicet peccatorum alligatione, fomitis infectione, ſenſuum illectione, paſſionum infeſtatione, dæmonum tentatione, malorum hominum perſecutione, neceſſariorũ ſolicitudine, & ab omnibus huiuſmodi erimus liberi, quando ponemur in libertatem gloriæ filiorum Dei. Hæc enim redemptio non eſt aliud, niſi perfecta libertas animæ & corporis, vt tunc iuſti dicere poſſint Chriſto illud Apoca. *Occiſus es & redemiſti nos Deo noſtro in ſanguine tuo, & feciſti nos Deo noſtro regnum.* C Hoc quippe ad cõſolationem electorum cedit, quòd videant Chriſtum venire, vt eis præmia largiatur quæ ſuis promiſit. Sed væ vobis ambitioſis, qui primas cathedras diligitis: ſcilicet qui ad dignitates diligitis accedere, vel in ipſis dignitatibus diligitis perſeuerare: quia tunc non erit vobis pars neque ſors in ſermone iſto, nec cum electis conſolatio: nam Chriſtum iudicem venientem non libenter nec gaudenter videbitis qui nunc præeſſe & iudices eſſe diligitis. Quod bene Gregorius in Moralibus atteſtatur dicens: Nam cui eſſe nunc iudicem libet, huic videre tunc iudicem non libet. Non dicit qui iudex eſt: ſed cui eſſe iudicem libet, animum videlicet non gradũ redarguens, & ad voluntatem non ad factum vituperationem referens. Quis autem cogitare vel dicere valeat, quæ tunc lætitia bonis, & quæ tunc triſtitia malis erit? Vnde Gregorius: Qui Deum diligunt, ex mundi fine gaudere atque hilareſcere iubeotur, quia videlicet eum quem amant mox inueniunt dum tranſit D is quem non amauerũt. Abſit enim vt fidelis quiſque qui Deum videre deſiderat de mundi percuſſionibus lugeat: quem finiri eiſdem percuſſionibus ſuis non ignorat. Scriptum namque eſt. *Quicunque voluerit amicus eſſe huius ſeculi, inimicus Dei conſtituetur.* Qui ergo appropinquante mundi fine non gaudet, amicum ſe illius eſſe teſtatur, ac per hoc inimicus Dei eſſe conuincitur. Ex mundi enim deſtructione lugere eorum eſt, qui radicem cordis in eius amore plantauerunt, qui ſequentem vitam non quærunt. Hæc Gregorius. Dicit autem hæc ad diſcipulos, non tanquam ad eos qui durare deberent in vita iſta vſque ad mundi terminum: ſed quaſi vno corpore exiſtente ipſis & nobis & poſteris vſque ad conſummationem mundi credituris in Chriſtum. Quamuis ergo diem illam nemo ſciat: proximam tamen eſſe dubitare non poterit, poſtquam tanta & talia ſigna fieri incipient. Cuius rei gratia ſubdit parabolam, id eſt ſimilitudinem ad propoſitum congruam, de ficulnea E & aliis arboribus. Sicut enim ex pullulatione & fructu foliorum & florum in arbore propè eſſe æſtas agnoſcitur: ita ex ruina mundi quæ fructus eius eſt, & ſignis prædictis, propè eſſe cognoſcitur aduentus iudicis, & regnum Dei quæ æſtas erit iuſtis ex hyeme; & peccatoribus hyems ex æſtate. Secundum Chryſoſtomum: Plus de ficu quàm de alia arbore ſimilitudinem ponit, quia penè poſt omnes arbores vernat, & ſic magis è vicino æſtatem nunciat. Vel ſimilitudinem à ficu ſumit, quia illa ſi mala eſt, mala eſt valde: & ſi bona eſt, bona eſt valde: ſic iudicium valde malum eſt malis, & valde bonum eſt iuſtis. Vel quia dulcedo ficus dulcedinem futurorum ſignificat gaudiorum. Hac ſimilitudine (ſecundum Gregorium) deſpiciendus mundus oſtenditur, cuius fructus ruina eſt, quia ad hoc creſcit vt cadat, ad hoc germinat vt quæcunque germinauerit cladibus cõſumat. Moraliter homo arboribus in hoc aſſimilatur, quia ſicut arbores poſt hyemẽ fructificant, & æſtate fructus

Lucæ 21. Math. 24. Mar 13.

Roma. 8. Apoc. 5.

Idem in ſecundũ Pſalmum pœnitentialem.

Iacob. 4.

Ficulneæ ſimilitudo.

Chryſoſto. hom. 78. in Math.

Gregorius hom 1. in euangelia.

Moraliter.

B

A fructus colligitur:ſic homo poſt tribulationem fructum habet, qui per tolerantiam paſſio-
nunı acquiritur,& hic fructus in æſtate claritatis æternæ colligitur.Et conuenienter regnũ
Dei comparatur æſtati. Primò quia æſtas eſt tempus lucidum,ſic regnum cœlorum. Secun-
dò quia æſtas eſt tempus fructiferum, ſic in regno cœlorum. Tertiò quia æſtas eſt tempus
iocundum:ſic regnum cœlorum. Quartò quia eſt tempus tranquillum: ſic in regno Dei
ceſſabit nubilum tribulationum. Et confirmans præmiſſa aſſertione certificatoria ſubiun-
git:*amen*,id eſt verè *dico vobis:quia nõ præteribit generatio hæc*,id eſt non deficiet hæc ſexta ætas
omnium hominum malorum & bonorum,hoc eſt genus humanum:vel ſpecialiter gene-
ratio hæc ſcilicet Iudæorum,quæ non deficiet ex toto,quia poteſt opprimi & diſpergi, nõ
tamen deſtrui & anihilari ob memoriam crucifixi:vel generationem Chriſtianorum dicit
eccleſiam,volens diſcipulos conſolari,ne crederent quòd in illis temporibus fides defice-
B rer *donec omnia* quæ circa Chriſti aduentum prædicta ſunt *fiant* & fuerint cõſummata. Vel
ſecundum Chryſoſtomum:donec impleatur omne myſterium vocationis ſanctorum:quia *Chryſoſto.*
quantumcunque fideles opprimantur tempore Antichriſti:tamen aliqui permanebunt in *hom.78. in*
fide ſtabiles vſque ad finem mundi:vbi de prædicta die aduẽtus Domini nos quaſi præmo- *Matthæũ.*
nendo,ſic dicit Gregorius:Illum ergo diem fratres chariſſimi ante oculos ponite, & quic- *Gregorius*
quid modo graue creditur in eius comparatione leuigatur. Illum diem tota intẽtione co- *hom. 1. in*
gitate:vitam corrigite:mores mutate: mala tentantia reſiſtendo vincite: perpetrata autem *euangelia.*
fletibus punite. Aduentum nanque æterni iudicis tanto ſecuriores quandóque videbitis: *Dies iudi-*
quanto nunc diſtrictionem illius timendo præuenitis. Hæc Gregorius. Et addit quandam *cij.*
proteſtationem ad aſſertionem præmiſſorum,dicens:*Cœlum*,ſcilicet non æthereum , ſyde- *Cœlum*
reum : ſed aëreum , à quo & aues cœli & nubila cœli cognominantur : hoc eſt inania hæc *aëreum.*
C & nubiloſa ventoſi aëris ſpatia *& terra tranſibunt*,id eſt, ſuo modo mutabuntur:ſcilicet quo
ad mutationem qualitatis,& eius quam nunc habent imaginis : non quo ad deſtructionẽ
ſubſtantiæ,ſecundum quam ſubſiſtent ſine fine: quia quo ad qualitatem in melius cõmu-
tabuntur,& forma priori depoſita innouabuntur: vt dicatur cœlum nouum,& terra noua: *1. Cor. 7.*
præterit enim huius mundi figura:ſed quo ad ſubſtantiam & eſſentiam ſemper manebunt
immobilia.*Verba autem mea* fundamentum æternæ veritatis habentia,hoc eſt verborũ ſen-
tentiæ *non tranſibunt*,ſine effectu impletionis:ſed ſicut dicũtur,ſic ſine vlla diminutione im-
plebuntur. Ac ſi diceret: Ecce quanta eſt ſtabilitas verborum meorum, quia facilius eſt ea *Verborum*
quæ videntur eſſe valde ſtabilia & durabilia deſtrui,quàm verborum meorum quæ vidẽtur *Dei ſtabi-*
per prolationem trãſire aliquod decidere. Facilius eſt quòd tota natura ſubuertatur, quàm *litas.*
quòd intellectus verborum meorum,effectu non compleatur. Plus enim repugnat diuinæ
D veritati à veritate verba ſua deficere,quàm quodcunque creatum in nihilum redigi. Augu *Auguſti.*
ſtinus diſtinguit triplex cœlum. Primum aëreum,in quo aues volitant. Secundum æthereũ *de cogni-*
in quo ſydera ſtant. Tertium empyreum, in quo Deus & ſancti habitant. Primum trãſibit, *tione vera*
non quidem ſecundum ſubſtantiam,ſed ſecundum qualitatem: quia innouabitur & depu- *vita cap.*
tabitur per ignem. Secundum etiam tranſibit,quia à motu ceſſabit, & habebit claritatem *43.*
quam habet ſol:& ſoli dabitur alia claritas,& lunæ ſimiliter. Ceſſabit ergo motus cœli & *Cœlum tri*
tranſmutatio in elementis,quia iſta ad complẽdum numerum electorum ſunt ordinata: & *plex.*
ideo iſto completo in iudicio ceſſabunt, ſicut ad quæ ſunt ad finem habito fine ceſſabunt. *Cœlorum*
Moraliter circa hoc nota quòd quia mundus iſte quantum ad omne ſui appetibile tranſit, *tranſitus.*
quia ſecundum Ioannem,*mundus tranſit & concupiſcentia eius*: hinc eſt quòd quicunque his *Motus cœli*
mundanis adhæret,ille eſt in continuo tranſitu cum ipſo mundo. Et præcipuè triplicem fa- *ceſſatio.*
E cit tranſitum miſerabilem. Primò à culpa in culpam. Secundò de culpa in pœnam. Tertiò *Moraliter.*
de pœna in pœnam. Boni autem fugientes mundum & ea quæ in mundo ſunt, faciunt tri- *1. Ioan. 2.*
plicem tranſitum commendabilem. Primò quidem tranſeunt à culpa ad pœnitẽtiam. Se- *Tranſitum mundano-*
cundò à pœnitentia ad ſapientiam. Tertiò à ſapiẽtia ad vitam æternam. Qui hunc triplicẽ *rũ, & de-*
facit tranſitum , ille eſt verus Hebræus : & hic celebrat verum Paſcha vel Phaſe, quod eſt *uotorum.*
tranſitus Domini. Moraliter etiam nota quòd ſicut tranſitus cœli & terræ corporalis poni- *Moraliter.*
tur in argumentum aduentus Chriſti in iudicium, ſic tranſitus cœli & terræ ſpiritualis eſt
argumentum aduentus verbi æterni in mentem. Vnde ſciendum quòd per cœlum & ter-
rã,quæ ſunt extrema mundi corpora,poſſunt intelligi anima rationalis & corpus quæ ſunt
duo extrema : ſcilicet ſpiritualis & corporalis natura. Igitur adueniente verbo æterno in
mentem *cœlum & terra tranſibunt* , id eſt vltrà ibunt , quia ſcilicet extra vel ſupra commu-
nem hominum ſtatum eleuabuntur & innouabuntur: hoc enim efficit eius aduentus in

nobis quòd innouabimur, tam ſecundum animam, quàm ſecundum corpus: vt exuen- A
tes veterem hominem cum actibus ſuis induamus nouum hominem, qui ſecũdum Deum
Ad Ephe. 4. creatus eſt. Renouabitur autem homo ſecundum animam per reformationem imaginis
deformatæ vetuſtate defectuum culpabilium, ad quam reformationem imaginis defor-
Animæ tranſitus. matæ anima peruenit triplici tranſitu. Nam primò tranſibit ab obliuione memoriæ, ad ac-
quirendam verbi æterni præſentiam per iugem memoriæ recordationem. Secundò tranſi-
bit ab obfuſcatione intelligentiæ, ad contemplandam ſapientiam per luculentam intelli-
gentiæ perſcrutationem. Tertiò tranſibit à torpore ignauiæ, ad deguſtandam eccleſiæ dul-
cedinis affluentiam per ardentem amoris inhæſionem. Secundum corpus etiam homo in-
Corporis tranſitus. nouabitur triplici tranſitu. Primò corpus tranſibit à carnalium oblectatione ad ſenſualita-
tis debitam ſuppreſſionem: vt videlicet corpus quantum ad appetitum animalem & ſenſi-
tiuum, ſit ſubiectum imperio rationis. Secundo tranſibit à ſenſibilium dioagatione ad ſi- B
milium corporalium & ſpecierum imaginabilium quietationem. Tertiò trãſibit à paſſio-
nũ moleſtatione ad pœnalitatum & afflictionum æquanimem tolerationem. Igitur quan-
do ſic cœlum & terra in nobis tranſierunt, certiſſimum argumentum eſt quòd verbum
æternũ nullatenus nos tranſiuit, ſed amoroſè in mentem noſtram declinauit. In quocunq;
enim homine cœlum & terra, id eſt, anima & corpus tranſierint per gratiæ innouationem,
illum verbum æternum non tranſibit: imò ad Deum venit per mentalem eius conceptio-
nem. Et quia ad præcauendum tanta mala ſuprà tacta neceſſaria eſt digna præparatio: ideo
generalem ſubdit admonitionem, dicens. *Attendite vobis*, id eſt diligenter cauetè, *ne gra-
uentur corda veſtra*, id eſt deorſum premantur ad vitia: ita quòd leuare non poſſitis capita
veſtra in crapula & ebrietate & curis huius vitæ, id eſt ex ſuperfluitate cibi & potus, & ſu-
perflua terrenorum ſolicitudine. Crapula enim ſenſum ligat, cura ſecularis ſenſum diſtra- C
hit & ſuffocat: *& ſuperueniat in vos* repentina dies illa ſcilicet iudicij, & *repentinus interitus*
vos auferat neſcientes: & ideo hæc vitanda ſunt & cauenda. *Tanquam laqueus enim*, ſcilicet
Laqueus peccatorũ. inſperatus, qui euadi nullo modo poterit, & perpetuò retinens quod ſemel ceperit *ſuperue-
niet in omnes qui ſedent ſuper faciem omnis terræ* id eſt qui delectabiliter & per amorem quie-
ſcunt in terrenis, & huiuſmodi illecebris. Peccator enim primò capitur laqueo culpæ, ſed
tandem capietur laqueo pœnæ. Sancti quidem tranſeunt ſuper terram, tanquam hoſpites
& peregrini: ſed mali ſedent & quieſcunt in terra, tãquam ciues & domeſtici. Vnde Theo-
philus: Capiet enim dies illa ſedentes in ſuperficie, quaſi impremeditatos & inertes. Quot-
quot verò ſunt ſolertes & agiles ad bonum, non ſedentes & ocìantes in terrenis, ſed ſur-
gentes ab eis, ſibi dicentes: ſurge, vade, quoniam non eſt hìc tibi requies: talibus non eſt il-
la dies vt laqueus & diſcrimen: ſed vt dies feſtiuus. Vnde Beda: O ſtultam præſumptio- D
Beda ĩ cap. 21. Lucæ. nem cordis humani, quæ lamentabilem finem cupiditatis, ebrietatis, & crapulæ, nec ipſo
iudice conteſtante præuideat, ſed edictum regis æterni in more ſerui nequam, poſtquam
Credẽdum Deo vt medico. didicerit ſpernat. Et certè ſi quis nobis peritus ac ſapiens medicus præciperet, attendite, in-
quiens, vobis ne quis, verbi gratia de illius herbæ ſucco auidius ſumat: quod ſi fecerit, re-
pentinus ei ſuperueniet interitus: quanto quiſque ſtudio præmonentis medici mandata
ſeruaret, ne videlicet vetitum guſtando periret: ac nunc animarum ſimul & corporum ſal-
uator, ac Dominus iubet ebrietatis herbam & crapulæ vitandam: necnon & curarum ſe-
cularium ſolicitudines, vt mortiferos ſuccos eſſe cauendas: & quanti tamen noſtrum his
non ſolum ſauciari, ſed etiam conſumi non timent? Nulla credo alia cauſa, niſi quia fidem
quam medici præbent dictis, Deo præbere contemnunt. Si enim crediđiſſent, credendo
Chryſoſto. ſermone de ieiunio. vtique timerent: timendo autem imminens periculum cauerẽt. Vnde & Chryſoſtomus. E
Si dixero tibi, abſtine te à delitiis, & ieiuna: non facis, quia non credis. Si egrotanti tibi
medicus dixerit, abſtine te ab hoc, obaudis: quia credis te ſaluandum ſi ſeruaueris. Et fre-
quenter illud amas quod manducare vetaris, & vincis deſiderium ventris, propter deſide-
rium ſanitatis. Multo magis ieiunare poteras, ſi crederes iocunditatem illam futuram.
Hæc Chryſoſtomus. Maior inſania non poteſt eſſe, quàm mortem animæ non formidare.
Quia (vt ait Chryſoſt. Quanto precioſior eſt anima quàm corpus, tanto miſerabilior per-
ditio animarum quàm corporum. Deinde monet omnes, dicens: Vigilate itaque omni
tempore. non vigilia ſenſus: quia nullus poſſet hoc ſuſtinere, ſed vigilia intellectus, de qua
Cant. 5. a in canticis dicitur: *Ego dormio, & cor meum vigilat*: & omni tempore orantes, non quòd ora-
1. Theſſ. 5. c tio ſit ſemper continua, quia oportet eam ſæpe interrumpi ſomno, & aliis neceſſitatibus
corporis: ſed continuitas intelligitur quòd non interueniat mortale peccatum impediens
ipſius

A ipſius effectũ & opus bonũ: & ideo ſubditur vt digni habeamini fugere, id eſt canere ſalubriter omnia iſta quæ ventura ſunt, & ſtare ſecuri in iudicio ante filiũ hominis, ſedentis ſcilicet ad iudicandum: id eſt, coram Chriſto in forma humana iudicante, quia illi qui tunc inuenientur ſine peccato mortali, erunt ſalui: vt dicit gloſa. Hæc eſt ſumma beatitudinis, ſcilicet in præſentia iudicis ſecurum conſiſtere. Mali autem cadent ante eum ita quòd amplius non reſurgent: quia pœnam quãlibet mallent ſuſtinere, quàm ipſum videre. Vbi Auguſtinus: Hæc intelligitur illa fuga, quæ non debet fieri in hyeme, vel in ſabbato. Ad hyemem pertinent curæ huius vitæ, quæ triſtes ſunt velut hyems: ad ſabbatum vero crapula & ebrietas, quæ carnali lætitia, luxuriáque cor ſubmergit atque obruit, quod malum ſabbati nomine ſignatur: quia illo die Iudæi deliciis affluũt, dum ſpirituale ſabbatum ignorant. Et ſecundum Hieronymum Omni tempore opus eſt vigilia mentis ante mortem corporis, vt *Auguſti. lib. 2. de cõſenſu euãg. cap. 77. Hierony. in cap. 13. Marci.*

B in præſentia ſummi iudicis conſiſtamus. Hoc enim eſt noſtra beatitudo. Vbi Beda: Qui ante filium hominis ſtare: eique (iuxta Apocalyp. Ioannis) die noctúque in templo eius ſeruire deſiderat, nec ab eius aſpectibus in ignem æternum maledictus abiici: non ſolum ab illecebris ſecularibus caſtigari, ſed & orare & vigilare, & hoc non quibuſdam diebus, ſed omni tempore facere debet. Iuxta quod Pſalm ait: *Benedicam Dominũ in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo*: ſic namque merebitur habitare in domo Domini, & in ſeculũ ſeculi laudare illum. Hæc Beda. Cur autem monuit vt vigilemus & ſoliciti ſimus, declarat protinus cùm ſubdit: Neſcitis enim quando tempus ſit: ſcilicet iudicij, ſiue mortis propriæ. Et quia dixerat Dominus aduentum, & regnum ſuum propè eſſe: ne diſcipuli æſtimarent quòd ex ſignis prædictis poſſet dies & hora ſciri, determinatè ſubiungit: De die autem illa & hora, ſcilicet quando ad iudicium veniet, nemo in eccleſia, id eſt nullus hominum ſcit determi- *Beda i cap. 21. Lucæ. Pſal. 33. a Filiũ neſcire diem iudicij.*

C natè, neque angeli cœlorum ſciunt: quia non eſt de pertinentibus ad beatitudinem: neque filius ſcit, niſi ſolus pater. Secundum plures doctores intelligẽdum eſt quòd homo, vel angelus, nec ſibi, nec aliis ſcit diem iudicij, ſed filius in patre ſcit, ſibi quamuis aliis neſciat, id eſt nullum ſcire faciat. Pater autem ſolus ſcire dicitur, quia ſolus facit filium ſcire. Nota quidem eſt hæc regula loquendi, vt ibi: Tentat vos deus vt ſciat: id eſt ſcire vos faciat, ſi diligitis deum. Et ibi: Nunc cognoui quoniam times deum, id eſt nunc feci vt cognoſceres. Vt enim dicitur dies lætus, quia lætos facit: & frigus pigrum, quia pigros reddit: ſic dicitur filius neſcire, vel ſcire nobis quibus miſſus eſt, quæ ſcire vel neſcire nos facit: ſcit itaque in ſe, & ſibi non nobis. Vnde per hoc quod dicitur: Niſi ſolus pater, à quo fons omnis cognitionis eſt, non excluditur filius, vel ſpiritusſanctus qui in eodem fonte habitant, ſed magis includuntur, quia vna eſt trium perſonarum notitia. Sicut ergo principium mundi à ſolo *Scire ĩ Deo Deute. 13. Gene. 22. Dies iudicij cur ignotus.*

D deo fuit præcognitum, quia mundus immediatè ab ipſo factus eſt: ita & finis mũdi ſoli deo eſt cognitus, & homini Chriſto reuelatus, ad quem pertinet iudicare de omnibus. Nobis autem hoc vult eſſe cælatum. quia ſecundum Hieronymum, Non expedit nobis, immo nec expediebat apoſtolis ſcire diem & horam illam iudicij, ne pigriores ſimus, ſed ſemper incerti de temporibus futuris, & aduẽtu iudicis: ſic quotidie viuamus cum timore, & ſemper vigilemus ſoliciti, quaſi in proximo, & altera die iudicandi ſimus, ac pendulæ expectationis incerto, ſemper eum credamus futurum quem ignoramus quando venturus ſit. Signa quidem appropinquationis aduentus eius, ſcire poſſumus & debemus, ſed diem præciſum neſcimus. Vbi Chryſoſtomus: Ecce ſenectutis ſigna cognoſcimus: diem autem vltim ſignoramus: ſic & labentis ſeculi ſigna ſcimus, finem eius nõ agnoſcimus. Sicut enim quando videmus hominem ſenem. ſcimus quia propè moriturus eſt: quando autem, neſci- *Hierony. hom. 78. in Math. Chryſoſto. hom. 50. operis imperfecti. Senij vtriuſque mũdi cõparatio.*

E mus: ſic & cùm mũdum perturbatum videmus, caſurum cognoſcimus, diem autem ignoramus. Vnde & Auguſtinus: Finis quidem ſeculorum eſt ætas ſexta mundi, videlicet ab aduentu domini vſque in finem ſeculi. Senectus verò tantum temporis ſolet tenere, quantum omnes ætates cæteræ. Nam cum anno ſexageſimo ſenectus dicatur incipere: & hominis vita poſſit vſque ad annos centumuiginti peruenire, manifeſtum eſt ſolam ſenectutem tam longam quàm omnes ætates priores eſſe poſſe: fruſtra igitur annos qui remanent huic ſeculo conaremur diffinire: omnium enim de hac re calculantium digitos & peritiam numerandi reſoluit, & quieſcere iubet, qui ait: *Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate.* Hæc Auguſt. Non eſt quippe noſtrum noſſe tempora vltrà quam reuelatur, vel traditur per ſcripturas: quia hoc eſt præſumptionis. Sed ſecundum ſcripturas noſſe, eſt eruditionis: quamuis ergo reuelatum fortè fuit alicui tempus aduentus Antichriſti: non tamen ſequitur vt ſciat de die iudicij. Neſcitur enim quanto interſtitio poſt *Auguſti. lib. 83. quæſt. quæſt. 58. Act. 1.*

Antichriſtum futurum ſit iudicium. Quia licet ſcriptum ſit quòd quadraginta dies da- A
buntur ſanctis ad pœnitendum poſt Antichriſtum: neſcitur tamen vtrum ſtatim poſt illos
Tẽpus reſurrectionis generalis. dies quadraginta futurum ſit iudiciũ. Creditur tamẽ quòd nocte reſurrectionis dominicæ erit generalis reſurrectio: ſcilicet in nocte Paſchæ. Ideo ſecundum Iſidorum: In primitiua eccleſia fideles tota nocte illa vigilabant, quaſi iudicem expectantes. Quo autem anno dies iſte venturus ſit, penitus ignoramus. Iſtud verò quod hic ad literam exponitur, de die iudicij generalis moraliter poteſt intelligi de die iudicij particularis, qui eſt dies mortis cuiuſlibet hominis: diem enim mortis ſuæ nullus ſcit, niſi deus ſibi reuelauerit: & ideo eſt nobis vigilandũ de hac die, ſicut de illa ſolicitè cogitandum: quia qualis quiſque exierit de hoc mundo, talis præſentabitur etiam in futuro iudicio.

ORATIO. B

Domine Ieſu Chriſte, veni ad me in nubibus pœnitentiæ, & cor meum in pluuiam lachrymarum reſolue: eijce in poteſtate vitiorum dæmonia, & maieſtate in me regna. Fac me ô noſtra redemptio ad te reſpicere interioribus oculis, & leuare caput mentis: da mihi videre ficulneam, ſentire ſcilicet tuæ charitatis dulcedinem, & omnium virtutum arbores producant in me fructum bonorum operum: vt mihi propè ſit æſtas regni cœlorum. Præſta mihi cauere omnia vitia, & vigilare in oratione continua: vt merear mala ventura fugere, & in iudicio ante te ſecurus ſtare. Amen.

De die domini iuxta exemplum Noe, vel Loth ſubitò venturo, ac de vno aſſumpto & alio relicto. CAPVT. XLV.

Math. 24. & Luc. 17 POſt hæc declarat incertitudinem diei Domini: *introducens* terrorem C
inſperati diluuij: & hortans vt vigilemus, & nos præparemus bene operando, ne dies Domini inueniat nos imparatos. In hac autem comparatione temporis iudicij, & ipſius diluuij, implicantur duo iudicia generalia: vnum quod præceſſit, ſcilicet per aquam in diluuio: aliud quod futurum eſt, ſcilicet per ignem in generali incẽdio.
Iudicium per aquam & ignem. Ponitur ergo comparatio, quantum ad incertitudinem vtriuſque, quò ad tempus determinatum, & etiam quò ad incredulitatem multorum carnalium. *Sicut enim in diebus Noë* eo fabricante arcam, & prædicante diluuium futurum: *Erant homines comedentes & bibentes*, ac matrimonia facientes: id eſt gulæ, & ebrietati, ac luxuriæ dediti: & ſine timore laſciuientes ſecuri: & eis credere nolentibus, ac vanitatibus vacantibus, & nihil timentibus, ſubitò D
veniens *diluuium* ſubmerſit & *perdidit omnes*: præter Noë & cum eo in arca exiſtentes: ſic & circa diem iudicii hominibus, vacantibus voluptatibus & vanitatibus, ac in ſecuritate exiſtentibus, & de nullo timentibus, aduẽtus Chriſti ſubitò & inſperatè veniet: & omnes quos reperiet extra arcam, id eſt eccleſiam, perdet, & condemnabit: ſed in eccleſia per fidem, &
Beda ĩ cap. 17. Lucæ. operationem exiſtentes, cuſtodiet & ſaluabit. Vt dicit Beda: Non hic coniugia, vel alimenta damnantur: ſed immoderatus licitorum vſus arguitur.
Licitorum immoderatus vſus dãnatur. Neque enim quia hæc agebant, ſed quia his ſe totos dedendo dei iudicia contemnebant, aqua perierunt. Hæc Beda. Interitus quidem illorum erat ſubitaneus, non quia antè minimè nunciatus: ſed quia à nullo creditus. Vnde Maximus epiſcopus: Noë & ſi tacebat voce, opere loquebatur: ſi ſilebat lingua, fabricatione clamabat: Nam vtique cùm operaretur opus nouum, & nulli aliquando compertum, admonebat cunctos nouis periculis noua tabernacula præparari: loquebatur E
ergo opere, & dicebat illud euangelicum Domini dictum: Si mihi non creditis, operibus credite. Hæc Maximus. Sed peruerſi homines arcam in tot annis conſtructam videntes, ſine dolore lætabantur: nihil futurorum præuidentes, & iudicia Dei contemnebant: nõ euigilantes, ſed in malitiis dormitantes, & ſubitò à diluuio abſorpti ſunt, & repentinus interitus tulit omnes in magna ſecuritate exiſtentes, & nihil timentes. Sic domino fabricante arcam eccleſiæ, extra quam non eſt ſalus, prædicatur aduentus Domini ad iudicium inopina-
Ioan. 10. tus. Multi quoque hoc tempore pœnitentiam agentes, & exempla pœnitentiæ aliis oſtendentes: & ſi tacent voce, tamen cum Noë loquuntur opere, dicentes: *Si nobis non creditis,*
Beda ibidẽ. *vel operibus credite.* Sed reprobi contemnentes laſciuiunt: & in die qua non putant veniet dominus, & perdet eos.
Arcã Noe fabricat. Et cùm dicent pax & ſecuritas, quaſi ſecuri exiſtẽtes, & de nullo timentes, veniet ſuper eos repentinus interitus: & non effugient tribulationem imminentem.

A rem. Vbi Beda: Myſticè autem Noë arcam ædificat: cùm dominus eccleſiam de viris fideli-
bus, quaſi lignis leuigatis adunando conſtruit: quam perfectè conſummatã ingreditur, cùm
hanc in die iudicij præſentia ſuæ viſionis æternus habitator illuſtrat. Sed cùm arca ædifica-
tur, iniqui luxuriantur: cùm verò intratur intereunt: quia qui ſanctis hic certantibus inſul-
tant, eis illic coronatis æterna dãnatione plectentur. Hæc Beda. Sic multi de morte ſua non
cogitant, quamuis certitudinaliter ſint morituri: & frequenter venit mors, quando nullum
timetur periculum: ſubitus enim erit aduentus filii hominis ad iudicium generale, vel par-
ticulare venientis. Vnde Chryſoſtomus: Et quid mirum ſi periturum mundum audiunt, & *Chryſoſto.*
non credunt. Ecce morituros ſe eſſe quotidie audiunt homines, quotiens mortuos alios *hom. 50.*
vident, & tamen non credunt ſe morituros. Si enim crederent ſe morituros, non facerẽt ea *operis im-*
pro quibus moriũtur morte digna. Si ergo illud quod quotidie fieri vident in alliis, in ſe fu- *perfecti.*
B turum eſſe non credunt: quomodo illud credẽt futurum, quod adhuc nunquam factũ eſt?
Hæc Chryſoſtomus. Hoc idem etiam oſtendit ex ſimilitudine facti in diebus Loth. Simili- *Similitudo*
ter enim ſicut tunc factũ eſt, ſcilicet quòd impii igne & ſulphure perierunt: ſic impii in die *de Loth*
aduentus Chriſti peribunt. Quia homines illius temporis edebant & bibebant. Ecce pec- *ſumpta.*
catum voluptatis: emebant & vendebãt, ecce peccatum cupiditatis: plantabant & ædifica-
bant, ecce peccatum nimiæ ſecuritatis: & in ſecuritate erant vſque in diem illam qua *exiit*
Loth à Sodomis, qua dominus *pluit ignem*, contra immodetatum ardorem: *& ſulphur*, contra
fœtorem: *de cœlo*, ſcilicet aëreo *& perdidit omnes* illos, & adiacentes ciuitates. Vbi Beda: Præ- *Beda ĩ cap.*
termiſſo dominus illo maximo, & infando Sodomorum ſcelere: ſola ea quæ vel læuia, *17. Lucæ.*
vel nulla putari poterant delicta commemorat: vt intelligas illicita qua pœna feriantur, ſi *Licitorum*
licita & ea ſine quibus hæc vita non ducitur, immodetatius acta, igne & ſulphure puniun- *immodera-*
C tur. Hæc Beda. Si quando filius hominis reuelabitur, qui modo occultatur, ſcilicet in ad- *tus vſus.*
uentu ſuo futuro, erunt homines in ſecuritate, nihil timentes de futuro iudicio vſque ad
tempus illud, quo Chriſtus in humanitate glorioſa videbitur veniens ad iudicinm: veniet
enim quando homines non aduertent periculum. Secundum Chrtyſoſtomnm, hoc totum *Chryſoſto.*
dixit, oſtendens qualiter repentè veniet & inopinatè, & pluribus laſciuientibus, & ſine ſo- *hom. 78. in*
licitudine exiſtentibus. Vbi Beda: Pulchrè dicit, reuelabitur: quia qui interim non apparens *Math.*
omnia videt, tunc apparens omnia iudicabit: apparebit autem iudicaturus eo maximo *Beda ĩ cap.*
tempore, quo cunctos iudiciorum eius oblitos huic ſeculo conſpexerit eſſe mancipa- *17. Lucæ.*
ros: quia licet mnndi terminus olim præfinito ſit venturus in tempore: frigente tamen
circa finem charitate multorum, tanta crebreſcet humani generis iniquitas, vt meritò
debeat cum ipſo, quem inhabitat orbe deleri. Nam & nunc quidem innumeros adeo
D commeſſationi & ebrietati, emptioni & venditioni, cæteriſque mundi rebns inhærere
videmus, vt palàm diſtricti iudicis iram eos prouocare non lateat. Sed tamen quod ſine
graui mœrore ſapiens quiſque ſaltem cogitare non valet, peiora iam iamque ſuperuentura
formidamus: quod enim de vna quondam peccatrice gẽte delenda dictum eſt: *necdũ com-*
pleta ſunt peccata Amorræorum, de tota proculdubio prauorum maſſa damnanda conſtat eſſe
ſentiendum. Myſticè, ſecundum Bedam, Loth qui interpretatur declinans, eſt populus *Gene. 15. &*
electorum, qui dum in Sodomis, id eſt inter reprobos vt aduena moratur, quantum valet *Beda ibidẽ.*
eorũ ſcelera declinat. Exeunte autẽ Loth de Sodoma, perit: quia ſecũdum Chryſo. Quan- *Chryſoſto.*
diu ſunt homines fideles, ſtat iſte mundus: & cùm ſancti de mundo deficiunt, eſt vtique ca- *hom. 1. ope-*
ſurus: ſic etiam egredientibus Iſraëlitis de Ægypto, exterminatus eſt Ægyptus. Hæc igitur *ris imperfe.*
prædicta audientes timeamus actus noſtros, & ab ocio ac laſciuiis ammodo abſtinentes, &
E de præteritis pœnitẽtiam agentes, ad illam diem Domini nos ſine ceſſatione præparemus.
Deinde poſt certitudinem temporis iudicij, oſtendit incertitudinem ſalntis iudicãdorum,
ne quis de ſuo ſtatu præſumat, vel ſe eleuet, quia in omni ſtatu erunt aliqui electi, & aliqui
reprobi. *Tunc* enim in illa nocte tribulationis, quia Antichriſtus hora tenebrarum eſt: & ſi-
militer eſt in nocte mortis *duo erunt in agro*, id eſt in agricultura prælationis, qui præſunt ec-
cleſiis: & operantur in eccleſiæ miniſterio tanquam in agro Dei, vt ſurgat & proficiat meſ-
ſis huius agri dominici, *vnus aſſumetur*, ſcilicet ad gloriam, vt prælatus bonus & vtilis: *alter re-*
linquetur ad pœnam, ſcilicet prælatus malus & inutilis. Item *duæ erunt molentes in mola*, id eſt
in exercitio actionis, quæ in modum molæ voluitur ſolicitudinibus, & pertinet ad populos
qui fœminarum nomine deſignantur, quia tanquam infirmi à præpoſitis regũtur *vnus aſſu-*
metur ad gloriam, ſcilicet iuſtus, *alter relinquetur ad pœnam*, ſcilicet iniuſtus. Item *duo erunt in*
lecto, id eſt in quiete contemplationis, qui ocium & quietem eligunt: & neque negociis ec-

cleſiaſticis,neque ſecularibus occupati: ſed velut ad hæc infirmi ſecedũt ad ocium & quieti eſſe diligunt:non ſe magnis actionibus committentes, & quodammodo in ſtratu infirmitatis Deum rogantes *vnus*,ſcilicet bonus: *aſſumetur* ad ſalutem: *alter* ſcilicet malus relinquetur ad damnationem. In quolibet ergo iſtorum ſtatuum oſtenditur aliquos eſſe electos,& aliquos reprobos: in quolibet enim ſunt boni & mali. Quia ſecundum Auguſtinũ: In omni conditione, & gradu optimis mixta ſunt peſſima. Et qui boni fuerint aſſumentur ad gaudia æterna vbi eſt Chriſtus: quia *vbi eſt corpus*, id eſt dominus in corpore, ſcilicet Chriſtus,qui eſt homo corporeus,& aquilarum,id eſt animarum ſanctarum præda: *ibi congregabuntur & aquilæ*: ſpirituales in corpore, ſcilicet ſancti & electi, qui eius paſſionem humilitatémque imitando, tanquam de eius carne ſaturantur: quorum per reſurrectionem, vt aquilæ iuuentus renouabitur: mali verò cum diabolo ad pœnam æternam relinquentur. A

Oſea 13. Et ideo vt dicitur in Oſeæ: *Conſolatio abſcondita eſt ab oculis meis: quoniam ipſe inter fratres diuidet.* Cùm ergo dicitur quòd de agro, & de mola,& de lecto vnus aſſumetur,& alter relinquetur:non de duobus hominibus dictum eſt,ſed de duobus generibus affectionũ.Nec alia videntur eſſe genera hominum,quibus conſtat eccleſia, quàm iſta tria habentia binas differentias,propter aſſumptionem & relictionem.Vnde Chryſoſtomus: Quãdo iuſti quidem aſſumuntur, peccatores autem relinquuntur: omnes iuſti in vno homine figurantur, & omnes peccatores in vno. Videat vnuſquiſque modo qualis ſit, & talem ſe faciat quòd debeat aſſumi,& non relinqui:quia boni tantum aſſumentur,mali verò relinquentur. B

Chryſoſto. hom. 50. operis imperfecti.

Ordines ſaluandorum tres Noe. Hi autem tres ordines, quò ad ſaluandos, ſignificantur per tres viros qui ſaluauerunt animos ſuas,& quos ſolos liberãdos Ezechiel propheta prænunciat: ſcilicet Noë, qui ſignificat ſtatum prælatorum,per quos eccleſia regitur: ſicut per illum in aquis arca gubernata eſt,quæ figuram eccleſiæ geſtabat. *Iob.* Et Iob,per quem ſignificatur ſtatus actiuorum:qui vxorem,& filios,& amplas terrenarum copias habuit,& curam domus propriæ exercuit. C *Daniel.* Et Daniel vir deſideriorum: per quem ſignificatur ſtatus contemplatiuorum,qui nuptias contempſit, & cœlibem vitam elegit, & in aula regia abſtinentiæ deditus fuit. *Clerici negociatores.* De clericis verò qui negocia ſecularia,& cauſas ciuiles tractant, dubitari poteſt,ſub quo horum ſtatuum comprehẽdi poſſint & debeant. Et quia vt dictum eſt ſuprà, incerta eſt dies Domini,& de die illa nemo hominum ſcit:& vt iam viſum eſt, incertitudo eſt ſalutis in quocũque ſtatu quis fuerit. Ideo ex præmiſſis concludit,ne torpeamus in peccatis dormitando,ſed ſoliciti ſimus & vigilemus contra mortis incertudinem,bonis operibus iugiter inſiſtendo,dicens: *Vigilate ergo* & ſemper in ſolicitudine ſitis,*quia neſcitis qua hora*,vel in mane pueritiæ,vel in tertia iuuẽtutis,vel in ſexta ſenectutis, vel in ſero ſenij *Dominus veſter venturus ſit* ad iudicium particulare, in cuiuſlibet morte:ſiue ad iudicium generale in reſurrectione: ne cum venerit ſubitò D

Eccle. 9. & ex inſpectato,dormiẽtes nos inueniat & imparatos.Vnde Eccleſiaſt. *Neſcit homo finem ſuũ: ſed ſicut piſcis capitur hamo, & ſicut auis comprehenditur laqueo, ſic homo capitur in tẽpore malo.* vnde & Bet.Nihil morte certius & nihil hora mortis incertius. Nã neſcimus quomodo,aut quãdo,aut vbi moriemur,quoniam mors vbique expectat nos.Idcirco debemus eſſe parati: vt cùm corpus reuertetur ad terram,de qua ſumptũ eſt, ſpiritus redeat ad Deũ, qui miſit illũ.

Bernardus ad milites templi.

Vnde etiam Gregorius:Nemo in huius vitæ itinere torpeat,ne in patria locũ perdat. Quia enim adhuc hodie licet bene agere ſcimus: vtrum cras liceat ignoramus. Vnde & Chryſoſtomus.Qua ratione ab vnoquoque homine abſconditus eſt dies mortis ipſius videlicet vt ſemper benefaciat: ſemper mortem ſuam ſperans: eadem ratione & ab omnibus hominibus abſconditus eſt dies aduentus Chriſti: videlicet vt non vna generatio ſaluetur ſciẽs aduentum eius, ſed omnes, dum in ſingulis quibuſque generationibus aduentus eius ſperatur. E

Chryſoſto. hom. 51 operis imperfe.

Timẽda hora mortis & iudicij. Hæc Chryſoſt. Quia ergo tempus iudicij,& etiam mortis eſt incertum: ideo debemus ſemper eſſe parati ad ipſum expectandũ: & ſemper eſſe in continua ſolicitudine ne improuiſi inueniamur in morte. Vnde Bernardus contra negligentes ſe parate. Miſer quare omni hora te non diſponis? Cogita te mortuum, quem ſcis de neceſſitate moriturum: diſtinguè qualiter oculi vertentur in capite:venæ rumpentur in corpore,& cor ſcindetur dolore. Hæc Bernardus. Habeamus igitur in memoria:quia mũdus fallax,vita breuis,finis dubius, exitus horribilis,iudex terribilis,pœna interminabilis:& hæc ſemper nos terreant, & ad vigilandũ inducãt.

Bernardus ſermo. 26. in cantica.

Baſilius orat. 3. de peccato. Vnde Baſilius:Semper ante oculos tuos verſetur vltimus dies. Cùm diluculò ſurrexeris, ne ad veſperã te confidas peruenire. Et cùm quieſcens lectulo membra tua cõpoſueris,de lucis non confidas aduentu:& facillimè poteris refrenari ad omnibus vitiis. Sẽper cor tuum cœleſtia promiſſa meditetur,vt ipſa te ad virtutis viã prouocent. Eſto nunc

talis in

A talis in operibus tuis,qualem te vis futurum poſtmodum. Hæc Baſilius. Hæc itaque ſcien-
tes,& illã diem ſemper ſuſpectam habẽtes:faciamus nunc de nobiſipſis iudicium,præoccu-
pando faciem Domini in confeſſione & iuſtitia : perficiendo dignos fructus pœnitentiæ,vt
Deum nobis propitium inueniamus & benignum. Vnde Bernardus : *Si noſmetipſos diiudica-* *Bernardus*
uerimus, non vtique iudicabimur. Bonũ iudiciũ quod me ab illo diſtricto diuinóq; iudicio ſub- *ſermo. 55.*
ducit & abſcondit.prorſus horreo incidere in manu Dei viuentis: volo vultui iræ iudicatus *in cantica.*
præſentari,non iudicandus.Iudicabo proinde mala mea,iudicabo & bona. Mala meliori-
bus curabo corrigere actibus,diluere lachrymis, punire ieiuniis : cæteriſque ſanctæ labori-
bus diſciplinæ. In bonis de me humiliter ſentiã, & iuxta præceptũ Domini ſeruum inutilẽ
me reputabo:qui quod facere debui tantũ feci:ſcrutabor ego vias meas,& ſtudia mea,quò
is qui ſcrutaturus eſt Hieruſalem in lucernis, nihil inſcrutatũ in me,ſiue indiſcuſſum inue-
B niat.Neque enim iudicaturus eſt bis in idipſum. Vnde & Chryſoſtomus: In propriis pecca- *Naum. 1.*
tis non erubeſcamus homines:ſed timeamus,vt oportet,Deum:qui & nũc videt quæ fiunt, *Chryſoſto.*
& tunc punit eos qui non pœnitẽtiam hîc agunt. Qui enim verecundiam hominum inſpi- *ſupra.*
cit nunc ſolum: Deo autẽ inſpiciente non verecundatur agere aliquod inconueniens:neq;
vult pœnitere & tranſmutari:in illo die vniuerſo orbe terrarum conſiderante exemplifica-
tur. Omnia enim vt in imagine tunc ſtabunt ſecundum oculos noſtros,vt per ſe cõdemna-
tus vnuſquiſque ſit. De reliquo igitur,ſi nõ vult quis diuulgari,quæ ſua ſunt in illa die ſanet
iam vulnera:inſtat enim de reliquo noxarum tempus. Simus ſemper parati,nõ ſemper ho-
rum poteſtatem habebimus. Quocirca hîc pœniteamus, vt ita propitium Deum inuenia-
mus ſecundum futuram diem,& multa potiamur eius clementia,Hæc Chryſoſtomus.

C

ORATIO.

*DOmine Ieſu Chriſte,da mihi incertitudinem diei aduentus tui vigilando & bene operando præue-
nire:ne voluptatibus & vanitatibus vacans, ſubitò imparatus inueniar illa die: præſta mihi vt
tunc inter electos tuos merear tua gratia connumerari, & cum ipſis ad gaudia æterna miſericor-
diter aſſumi, & ſic cum eiſdem electis & ſanctis tuis, quorum per reſurrectionem renouabitur vt aquilæ
iuuentus,ego te miſerante,vbi tu in corpore glorioſo es congregatus de tua ſatiari merear viſione, & exul-
tans te iugiter laudare ſine fine. Amen.*

De vigilia patrisfamiliâs,cuſtodientis contra furem domum ſuam.
CAPVT XLVI.

D

DEinde probat per exemplum,quòd vigilandum. Magis enim vigilandum *Math. 24.*
eſt pro æternis, quàm pro temporalibus : ſed paterfamiliâs hora ſuſpecta *Luca. 12.*
de aduentu furis vigilaret pro corporalibus : ergo & nos omni hora (quia
omnis hora eſt ſuſpecta) debemus vigilare pro ſpiritualibus:& ſemper eſſe
ſoliciti, vt in morte inueniamur parati . Si ergo paterfamiliâs ſolicitus eſt
de domo cuſtodiẽda : multofortius nos debemus eſſe ſoliciti de vita æter-
na,ne perdamus eam:quod erit,ſi inueniamur per gratiæ carentiam. Secundum Chryſoſto. *Chryſoſto.*
Confundit hîc deſides : quia nõ tantũ ſtudium faciunt pro anima,quantũ alij pro pecunia: *hom. 78. in*
qui fures expectant ne perdant:illi enim vigilant vt reſiſtant furi,hi autem non vigilant vt *Mathæũ.*
inueniantur parati. Exponitur autẽ hæc ſimilitudo,ſecũdum Chryſoſtomũ dupliciter. Pri- *Deſidiũ & pigrorũ in-*
E mò modo vocat furem,diabolũ:domum,mentẽ:quam ſi intrauerit per negligentiã ianito- *crepatio.*
ris rationis,ſpoliat domũ illã veſtimentis iuſtitiæ,auro ſapientiæ,argento innocẽtiæ. Domũ *Fur.*
ergo ſuam quis ſinit perfodi,cùm ſuggeſtioni cõſentiens virtutibus ſpoliatur,& viribus læ- *Idem hom.*
ditur. Secundum hanc viam notantur tria de patrefamiliâs: videlicet ſcire,vigilare,& non *51. operis*
ſinere. Debet ergo ſcire inſidias furis:id eſt,cognoſcere prudenter:vigilare,ad ſui cuſtodiã: *imperfecti.*
id eſt, cauere ſolleter:nõ ſinere,id eſt reſiſtere fortiter,ne perfodiatur domus foſſorio dia-
boli:qui primò percutit ſuggeſtione,ſecundò fodit delectatione,tertiò perdit conſenſu:pri-
mum vix poteſt caueri,ſecundum magis,tertium maximè. Alio modo exponẽdo,vocat fu-
rem mortis diem:quia occultè,ſicut fur:domum,corpus:ianuam,os,& aures:feneſtras,ocu-
los. Et eſt ſenſus: *Quia ſi ſciret paterfamiliâs, qua hora fur veniret*, id eſt mors quæ fur dicitur : &
meritò,vel propter improuiſum aduẽtum,& occultum introitum,vel propter ſcrutinium,
& ſpoliationem rerũ omnium: *vigilaret vtique* ne moreretur in peccato & culpa : quia mors

Pſal. 33.
Idē ibidē.

peccatorum peſſima: *& non ſineret domum ſuam perfodi*: id eſt, cum violentia animam à cor- A
pore extrahi, ſed ſponte exire. Vnde Chryſoſtomus: Quoniam animæ peccatrices in cor-
pore quaſi in proprio domicilio delectantur, veniens cum ſententia Dei, angelus mortis
perfodit corpus, & animam violenter auellit ab eo. Animæ autem iuſtæ, quæ non delectan-
tur in corpore, ſed quaſi in exilio ibi ſunt: veniente ſententia, non perfodiuntur nolentes,

Gregorius hom. 13. in euangelia.

ſed vocantur gaudentes. Vnde & Gregorius: Neſciente patreſfamiliâs fur domum perfo-
dit: quia dum à ſui cuſtodia ſpiritus dormit, improuiſa mors veniēs carnis noſtræ habitacu-
lum irrumpit: & eum quem Dominum domus dormientē inuenerit, necat: quia dum ven-
tura damna ſpiritus minimè præuidet, hunc mors ad ſupplicium neſcientem trahit. Furi au-
tem reſiſteret, ſi vigilaret: quia aduētum iudicis qui occultè animas rapit, præcauens, ei pœ-

Hora vltima incertitudo.

nitendo occurreret, ne impœnitens periret. Et iterum: Horam verò vltimam Dominus no-
ſter idcirco nobis voluit eſſe incognitam, vt poſſit ſemper eſſe ſuſpecta: vt dum illam præui- B
dere minimè poſſumus, ad illam ſine intermiſſione præparemur. Hæc Gregorius. Deinde
concludit ex prædictis, & ammonet nos vt parati ſimus: quia ſi tanta adhibetur diligētia pro
cuſtodia rei paruæ: multomagis adhiberi debet pro cuſtodia animæ. Vnde dicit: *Ideo & vos
eſtote parati*, ſine macula cordis, oris, & operis: *quia qua hora non putatis*, id eſt inſperatè: *filius
hominis venturus eſt*, ad iudicium particulare, in morte: vel ad iudicium generale, in mundi
fine. Igitur quia neſcimus diem, vel horam illā vnam, quādo occultè & furtim venturus ſit
Dominus: vigilemus nō vna die, vel vna hora: ſed ſemper omnibus diebus & horis, quaſi
ſemper ſit venturus: ne in illa die & hora dormientes & imparati inueniamur. O quàm

Nouiſſima prouidēda.

fœlix qui nouiſſima prouidet, qui ſibi à peccatis cauet, qui ſeipſum non negligit, qui ſe
omni tempore ad mortem præparat & diſponit: vt quandocunque mors venerit, paratum
eum inueniat, gaudentérque ipſum recipiat: quaſi qui liberatoris ſui aduentum deſideratū C

Philip. 1. c

expectat dicens cum Apoſtolo: *Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto*. Deinde generaliter ſubiun-
git, *quod autem vobis dico: omnibus*, ſcilicet præſentibus & futuris: tam rectoribus eccleſiæ
quàm ſubditis: *dico, vigilate*, per ſolicitudinem, quam ſibi quilibet impendere debet, vt cō-
mune omnium præceptum nouiſſimi per primos audiant. Vbi oſtendit quòd non loque-
batur tantum diſcipulis, ſed pro omnibus fidelibus præſentibus & futuris. Quamuis enim
dies ille non omnes inuenturus ſit in hac vita: tamen ad omnes quodammodo pertinet:
videlicet, quia tunc vnicuique dies ille veniet, cùm venerit ei dies vt talis hinc exeat, qua-

Qualis quiſque moritur, talis iudicabitur.

lis illo die iudicandus eſt. Talis enim præſentabitur iudicio: ſcilicet in parte electorum vel
damnandorum: qualis inuenietur in morte, quantum ad gratiam & meritum, vel culpam
& demeritum. In quocunque ſtatu quenque inuenerit ſuus nouiſſimus dies, in eo compre-
hendet eum mundi nouiſſimus dies: quoniam qualis in die iſto quiſque capitur & mori-

Nouiſſimus dies.
Auguſti. epiſt. 80.

tur: talis in die illo præſentabitur & iudicabitur. Vnde Auguſtinus: Nemo quærat nouiſſi- D
mum diem quando futurus ſit. Sic vigilemus omnes bene viuendo, ne nouiſſimus dies cu-
iuſcunque noſtrum inueniat nos imparatos, & qualis quiſque hinc exierit ſuo nouiſſimo
die: talis inueniatur in nouiſſimo ſeculi die: & ideo vigilare debet animo omnis Chriſtia-
nus, ne imparatum eum inueniat Domini aduentus. Imparatum autem inueniet dies ille,
quem imparatum inuenerit ſuæ vitæ huius vltimus dies. Vbi inueniemur, ibi iudicabimur.
Hæc Auguſtinus. Qualem ergo Dominus in morte quemque inuenerit, talem illo die iu-
dicabit, qui etiam in morte iudicium ſuum cognoſcit. Vnuſquiſque enim Chriſtianus in
morte Chriſtum videbit, & tunc cognoſcet an de electis, vel damnatis ſit. Vnde Lotharius:

Innocētius tertius lib. 3. de contēptu mundi.
Zacha. 12.

qui poſtmodum Innocentius tertius eſt dictus, in libro de miſeria conditionis humanæ, ſic
ait: Videat ergo tam bonus quàm malus, antequā anima egrediatur à corpore, Chriſtum in
cruce poſitū. Malus videt Chriſtū ad erubeſcentiā & confuſionē, vt erubeſcat ſe nō eſſe re- E
demptum ſanguine Chriſti ſua culpa exigente. Vnde de malis dicitur: *Viderūt in quem pupu-
gerunt*: quod intelligitur de aduentu Chriſti ad iudicium: & de aduētu ad diem mortis. Bo-

Ioan. 21.
Aduentus Chriſti ad homines iiij.

nus verò videt ad exultationem. Vnde & Chriſtus de Ioanne euāgeliſta, ait: *Sic eum volo ma-
nere donec veniam*, ad obitum ipſius. Quatuor ergo leguntur aduentus Chriſti ad homines:
duo ſcilicet viſibiles, duo inuiſibiles. Primus aduentus viſibilis fuit in infirmitate corpo-
ris, ſcilicet in carne. Alius aduentus viſibilis erit in maieſtate Dei, ſcilicet ad iudicium.
Primus aduentus inuiſibilis fit in mente iuſti per gratiam. Secundus aduētus inuiſibilis eſt
in obitu cuiuſque fidelis. Vnde dicitur obitus, quia obuiam venit Chriſtus: Hos quatuor
aduentus repræſentat eccleſia in quatuor dominicis de aduentu: non ſolum numero dierū,
ſed etiam ratione officiorum. Hæc Lotharius. Eia ergo aduocata noſtra illos tuos miſeri-
cordes

A cordes oculos ad nos conuerte: & Ieſum benedictum fructum ventris tui nobis poſt hoc exilium oſtende, benignum. O clemens, O pia, O dulcis Maria. Poſtquam ergo Dominus in communi nos ad indefeſſam vigilantiæ curā ammonuit, conſequenter ſpecialem rectoribus & principibus in expectatione & aduētu ſuo ſolicitudinē mandat: & quòd vigilaodū ſit, oſtendit per ſecūdum exemplum de ſeruo patrisfamiliâs: qui ſolicitus eſt regere domū ſibi commiſſam, non ſolum io præſeoria Domini: ſed etiam in abſentia eius: vt ſic veniens Dominus eum remuneret: ſi autē in contrariis actibus ipſum inueniat, æternaliter puniat. Vnde dicit: *Quiſputas eſt fidelis*, iotētione Domino, propter Dominum, ſeruiens: oues Chriſti non ad lucrum temporale, ſed pro amore Chriſti paſcens: *ſeruus*, id eſt humilis affectione: oon ſuam, ſed Domini gloriam quærens: *& prudens*, in officij executione: qui ſubditorum capacitatem, vitam, & mores diſcutiat: *quem conſtituit Dominus*, qui ſcilicet ſit vo- *Fidelis diſpenſator.*

B catus à Deo, & ipſe non ſe ingeſſerit: *ſuper familiam ſuam* regendam & paſcendam, *vt det illis*, non ſubtrahat negligēter, pigritia, vel occaſione alia, nec veodat ſymoniacè nummo, ſcilicet cupiditatis terrenæ, vel laudis humanæ: det inquam *in tempore oportuno*, ſcilicet neceſſitatis & tribulatioois, id eſt habita temporis opportunitate, ooo indiſcretè: *tritici menſuram*, id eſt cibum animæ & corporis, ſcilicet diuini verbi vel exempli, vel temporalis ſubſidij, electum ad vſum hominum, & menſuratum pro qualitate auditorum & indigētium. Quòd autem dicit quærendo, quiſputas: non eſt ignorantis, nec ſignat hæc interrogatio impoſſibilitatē perficiēdæ virtutis: ſed difficultatem, & rei raritatem: rarus eſt enim talis, & difficile eſt iſta in voo inuenire, non autem impoſſibile. Vnde Theophilus. Sicut enim in diſpenſationibus facultatum, ſiue aliquis incautus ſit fidelis Dominus exiſtens: ſiue etiam prudens ſit & infidelis, diſpereuot res Domini: ſic & in rebus diuinis opus eſt fidelitate &

C prudentia. Duo ergo, ſecundum Chryſoſtomum, expetit ab huiuſmodi ſeruo: ſcilicet fidelitatem: vt nihil quod Domini ſui eſt, ſibi proprium furando faciat, aut vanè conſumat: & prudentiam, vt ad id quod oportet, quę data ſunt diſpenſet. Debet autem familiam Domini paſcere magis quàm ſe: & dare eis cibum triplicem prædictum, ſecundum menſuram, & capacitatem ſingulorum: & hoc in tempore, quia prędicatio neque debet eſſe aſſidua ne vileſcat: neque nimis rara, ne ſubditi inſoleſcant. Idem etiam panis eſurienti quidem appetibilis eſt, ſatiato autem oon multum vtilis. Prælatis ergo incumbit vigilare ſuper ſe, & ſuper gregē ſuum, & cuilibet fideli pro modulo ſuo. *Beatus enim ille ſeruus, quem Dominus* io ſuo aduentu, & *cùm venerit* io morte ipſius, quærens ſeruitij rationem, *inuenerit ita facientem*: id eſt bona ſpiritualia & corporalia fideliter & prudenter, ac bene miniſtrantem: hoc eſt in actibus charitatis ſe exerceotem, ac pro ſe & ſibi commiſſis vigilantem: quia per *Chryſoſt. hom. 78. in Matthaeum.*

D talia meretur æternam beatitudinem. Nam *ſuper omnia bona ſua*, id eſt ſuper omnia cœleſtis regni gaudia, & in Dei gloriam vltrà quam nihil melius eſt *conſtituet eum*: quia in beatudine æterna conſequetur bonum infinitum, quod includit omnia bona: beatitudo enim eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus. Bona quippe præſeotia ſunt particularia, ſed bona cœleſtia ſunt communia & perfecta: qoia nūc ex parte cognoſcimus, ex parte diligimus: ſed tunc perfectè. Conſtituetur autem ſuper omnia, non vt ſolus, ſed vt præ cæteris poſſideat præmia, & gaudia æterna: tum pro ſua vita, tum pro ſuæ gregis cuſtodia. Nam ſecūdum Chryſoſto. Ex propriis meritis habebit aurean, & ex aliorum acquiſitiooe aureolam: primum, quia bene vixit: ſecūdum, quia alios bene viuere docuit. Vnde Apoſtolus: *Qui bene præſunt, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo & doctrina.* Vnde dicit Auguſti. Quòd apud Deum nihil beatius epiſcopi, vel presbyteri, aut diaconi offieio, *Corona duplex. 1. Timo. 5. Auguſti. epiſt. 66.*

E ſi eo modo militetur, quo noſter imperator iubet. Iſte ſeruus de quō hic dicitur, eſt quilibet Chriſtianus, qui eſt diſpēſator Domioi ſui: quod tripliciter intelligi poteſt. Vno modo in diſpēſatione ſpiritualiū: quod propriè pertinet ad prælatos. Alio modo, in regimine tēporaliū: quod pertinet ad principes ſeculares & iudices. Tertio modo, in bono vſu gratiarū à Deo ſibi collatarū: vt quādo aliquis in quo ratio vires inferiores debito modo regit, vitā vir tuoſē peragit: & hoc pertinet ad omnes. Cùm ergo dicitur quiſputas eſt fidelis ſeruos &c. poteſt reſpōderi hic eſt bonus prælatus, vel bonus princeps & iudex, vel etiā bonus ſimplex Chriſtianus: quia vt dicitur in Eccleſiaſtico: Cuilibet mādauit Deos de proximo ſuo vt det illi cibū, id eſt auxiliū, in tempore oeceſſitatis: ad quod quilibet prædictorū tenetur. Vnde Chryſoſt. Hæc autē noo de pecuniis dicta ſunt ſolum, ſed & de ſermone, & de virtute, & de pecuniis, & de omni diſpenſatiooe quæ vnicuique cōmiſſa eſt: hæc & ad principes ſeculares aptabitur vtiq; parabola. Vnūquęq; enim his quę habet ad cōmunē vtilitatē vti oportet: *Diſpenſatio Chriſtiani. Chryſoſt. hom. 78. in Math.*

& ſi ſapientiam habuerit,& ſi principatum,& ſi diuitias,& ſi aliquid aliud quodcunque : nõ A
Idẽ ibidẽ. ad nocumentum cõſeruorum,neque in perditionem ſuüpſius. Hæc Chryſoſto. Deinde ſecundum Chryſoſto. Non ſolum ab honore quo munerat bonos, ſed etiam à pœna qua minatur malis,erudit auditorẽ:cũ ſubdit: Si autẽ ſeruus,id eſt homo malus,nihil cogitãdo de Domini aduẽtu in morte vel iudicio,& promittendo ſibi longã vitã,dixerit in corde,id eſt præſumpſerit,ac ſi in corde ſuo diceret,morã faciet Dominus meus venire,id eſt iudicium aut mors lõge eſt à me)hoc quippe dicunt illi qui nõ cogitãt de morte) & cœperit, quantomagis ſi perſeuerauerit,voluptatibus & illecebris, ac malis operibus & charitati contrariis occupari,& cõſeruos quos fouere & defendere debuit,percutere : ſcilicet iniuriis laceſcendo,vel prauo verbo & exẽplo corrũpendo,& peccare faciẽdo : ſicq; cum ſecuritate vixerit peruerſe : veniet Dominus ſerui illius, ſcilicet in morte,vbi eſt iudicium particulare,vel in
Math. 24. extremo examine,vbi erit iudiciũ generale,in die qua non ſperat,& hora qua ignorat:*de die* B
Vitia prælatorũ ſex. *enim & hora illa nullus hominum ſcit.* Et ſic exprimit malorum prælatorum,qui in hoc ſeruo intelliguntur,vitam & demeritum in ſex,quæ ſunt propria eorũ:ſcilicet præſumptiò, minorũ oppreſſio,gaſtrimargia,luxuria,contẽptus,& negligentia: & diuidet eum ſeparando animã à corpore in morte:& à cõſortio ſanctorũ in examine:ponetq; partem eius duplicẽ, ſcilicet corpus & animã,vel partẽ,id eſt retributionẽ cũ hypocritis,id eſt falſis Chriſtianis in agro,
Luca 17. vel in mola,& in lecto derelictis:& cum infidelibus qui nec fidem habuerũt,ſeparãdo eum à beatis:& coniungendo eum damnatis,& potius dicit, cum hypocritis quàm cum aliis: vt ſimilitudo pœnæ reſpondeat ſimilitudini culpæ:hypocrita enim aliud eſt,& aliud oſtendit: ſic qui in agro,vel in mola, ſeu in lecto erant: & idem facere,ac boni eſſe videbantur, ſed exitus diuerſæ voluntatis apparet cùm derelinquuntur,& cũ damnatis ſociantur. Ecce malorum ſeruorum remuneratio,ſcilicet æterna damnatio. Vbi Chryſoſt Diuidet eum de con- C
Chryſoſto. hom. 51. operis imperfe. ſortio Chriſtianorũ,vt neque cum ſanctis glorificetur : neque cum his qui mediocriter deliquerunt,mediocriter puniatur. Et iunget eum hypocritis infidelibus:vt quorum imitatus eſt mores,ipſorum puniatur interitu. Quoniam ſacerdos quemadmodum ſuper omnem populum glorificatur,ſi bene fecerit:non ſolum propter ſuam iuſtitiam,ſed & propter omnium: quia cauſa eſt ipſe iuſtitiæ vniuerſorum:ita & peccans ſuper omnes punitur : nõ ſolum propter ſuum peccatum,ſed propter omnium: quia ipſe cauſa ſit omnium ad peccandum. Hæc Chryſoſto. Deinde de pœna eorum ſubdit,dicens:*Ibi erit fletus* ex vehemẽtia ca-
Iob 24. loris:*& ſtridor dentium*,ex vehementia frigorum. Vnde Iob:*Maledicta pars eius in terra:ad calorem nimium tranſeat ab aquis niuium.* De hac pœna ſatius habes ſupra ead ẽferia tertia,de non habente veſtem nuptialem. Attende ergo hæc ô ſerue male: & te emẽdare ſtude:quia nunc eſt tempus emendationis & laboris:poſtea erit retributionis & mercedis. D

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, da mihi inceſſabiliter diem tranſitus mei, & diem iudicij cogitare:ac nouiſſima prouidere, vt vigilem ſolicitè pro ſpiritualibus, & æternis: mihi cauendo a peccatis, & inſiſtendo operibus bonis: méque ipſum non negligam, ſed omni tempore ad mortem me præparem,& diſponam. Præſta Domine,vt mihi quotidiano actu prouideam & procurem conſummationem, & vt tota vita mea talis ſit in cõuerſatione,vt liber merear eſſe in fine: téque in morte vel iudicio veniẽtem gaudenter recipere,& tecum ſine fine gaudere. Amen.

De lumbis præcinctis, & lucernis ardentibus. E
CAPVT XLVII.

Luca 12. ET quia ad vigilandum multipliciter Dominus monuit, conſequẽter quædam ad vigilandum nos præparantia, ſeu ad vigilantes pertinentia, deſcri-
Lũbi præcingendi. bit monens, vt *ſint lumbi* noſtri,tam mentis quàm carnis: *præcincti* cingulo caſtitatis: *& lucernæ ardentes in manibus* & operibus noſtris. Lumbi mentis ſunt voluntas, ſeu affectus,& intellectus : ex quibus procedunt cogitationes malæ,& deſideria praua. Lumbi verò carnis ſunt, ex quibus prodeunt carnales cõcupiſcentiæ,& opera impudica:& vtrique lumbi ſunt præcingendi, id eſt coarctandi ab illicitis cogitationibus, & operibus. Cinctorium primorum eſt,diuinæ legis meditatio aſſidua,quæ fit per ſtudium ſacræ ſcripturæ. Cinctorium ſecundorum eſt iuſtitia,

quæ fit

A quæ fit per rigorem diſciplinæ: & ita per primum fluxus cogitationũ,& deſideriorum inutilium reprimitur in mente:per ſecundum fluxus compiſcentiarum carnalium,& operum teſtringitur in carne. Lucernæ ardentes ſunt doctrinæ claræ & lucidæ: & exempla bona ex charitate,quæ debent eſſe in manibus noſtris,vt impleamus opere. Lucernæ ergo, per bonorum ſermonum & operum euidentiam:ardentes,per æternæ charitatis feruorem:& lucentes,per ſanctæ conuerſationis ſplẽdorem ſint in manibus noſtris: id eſt,in operibus bonis:ſicut Ioannes erat lucerna ardens & lucẽs.Vbi Gregorius: Lumbos præcingimus,cùm carnis luxuriam per cõtinentiam coarctamus: lucernas ardentes in manibus tenemus,cùm per bona opera proximis noſtris lucis exempla monſtramus.Et Fulgentius: Iubens Dominus vt ſint lumbi noſtri præcincti, mandat & mala deſideria atque opera fugiamus: iubens vt ſint noſtræ lucernæ ardentes,monet vt bona diligamus & faciamus. Prius ergo præcinge lumbos,& tunc accende lucernam:prius declina à malo,& tunc fac bonum:prius quieſce agere peruerſè:& tunc diſce benefacere. Nam(vt ait Auguſtinus)nõ nobis infert Deus bona ſua,niſi mala auferat noſtra:& intantum illa creſcunt,inquãtum iſta minuuntur: nec illa perficientur,niſi iſta finiantur. Item monet vt tanquam fideles & prudẽtes,ac de noſtra cuſtodia ſoliciti & vigiles, Dominum à nuptiis in cœlo per copulationem angelorum factis reuertentem, id eſt aduentum eius ad iudicium particulare in morte, vel generale in reſurrectione, tum timore & amore expectemus: ſicut antiqui patres expectabant eum venturum in carnem. Quem bene expectamus, dum in eius aduentum in omnibus noſmetipſos præparamus: *vt cùm venerit & pulſauerit,confeſtim ei aperiamus*, & ipſum ſuſcipere parati ſimus. Vbi Gregorius: Ad nuptias quidem Dominus abiit, cùm reſurgens à mortuis, & aſcendens in cœlum, ſupernam ſibi angelorum multitudinem nouus homo copulauit. Qui tunc reuertitur,cùm nobis per iudicium manifeſtatur. Venit quippe,cùm ad iudicium properat: pulſat verò,cùm iam per ægritudinis moleſtias mortem eſſe vicinam deſignat. Cui confeſtim aperimus,ſi hunc cũ timore ſuſcipimus. Aperire etenim iudici pulſanti non vult,qui exire de corpore trepidat:& videre eum,quem contempſiſſe ſe meminit, iudicem formidat. Qui autem de ſua ſpe & operatione ſecurus eſt, pulſanti confeſtim aperit: quia lætus iudicem ſuſtinet, & cùm tempus propinquæ mortis agnouerit: de gloria reſurrectionis hilareſcit. Hæc Gregorius.Talis quippe poteſt dicere cum Apoſtolo: *Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto.* Qui eiuſmodi eſt, omnibus huius mundi fœlicibus eſt fœlicior,& regalibus regalior. Vnde Anſelmus: Hoc vnum dico, omnibus huius mundi præſtare delitiis, honoribus, atque diuitiis: ſi ob conſcientiæ ſerenitatem, fidei firmitatem ſpei certitudinem mortem non timeas. Quod ille poterit maximè experiri, qui aliquo tempore ſub hac ſeruitute ſuſpirans, ad liberioris conſcientiæ auras euaſit. Hæ ſunt futuræ beatitudinis tuæ primitiæ ſalutares: vt morte ſuperueniente naturalem horrorem fides ſuperet,ſpes temperet, conſcientia pura repellat. Hæc Anſelmus. Sed hoc ſolis perfectis conuenit: nunquid ergo imperfecti, qui vitam habent in deſiderio, & mortem in patientia, damnabuntur? Abſit. Multi enim ſaluandi ſunt in charitate imperfecta, qui ſcilicet ædificant lignum, fœnum, ſtipulam: & de corpore exire timent, propter cremabilia, quæ ſecum ferunt. Sed quia Deum iſtis temporalibus, quibus adhærent, præponunt: de vita æterna certi ſunt. Sed de his licèt ſint ſaluandi, non loquitur hic, ſed de perfectis qui vitam habent in patientia,& mortem in deſiderio. Deinde ſubiungit præmij & retributionis magnitudinem, quia vigilantibus promittit beatitudinem. *Beati enim ſerui illi*, in præſenti, beatitudine ſpei: & in futuro, beatitudine ſpeciei: *quos cùm venerit Dominus*, in eorum morte, vel in extremo examine: *inuenerit vigilantes*, in ſtatu gratiæ: & non dormientes,in ſtatu culpæ. Vbi Gregorius, Vigilat,qui ad aſpectum veri luminis,apertos mentis oculos tenet. Vigilat,qui ſeruat operando quod credit. Vigilat, qui à ſe corporis & negligentiæ tenebras repellit. Hæc Grego. Sed veniens Dominus quid vigilantibus ſeruis exhibeat audiamus. *Nam præcinget ſe*, id eſt ad retributionem præparabit: *& faciet vigilantes diſcumbere*,id eſt in æterna quiete refoueri & quieſcere:vt edant ſuper menſam ſuam in tegno ſuo: *& tranſiens*, id eſt de iudicio ad regnum rediens, *miniſtrabit illis*:quia ſuæ lucis illuſtratione,& diuinitatis contemplatione fideles ſatiabit: quem enim in humanitate in iudicio cernemus,etiam in diuinitate poſt iudicium videbimus: *miniſtrabit illis*, lac humanitatis,& vinum deitatis, & manna dulciſſimum, quod in cor hominis non aſcendit. Faciet itaque illos diſcũbere,quaſi feſſos refocillans:& miniſtrabit illis,ſpirituales delitias apponẽs. Vnde Dionyſius:Diſcubitũ enim opinamur quietẽ à multis laboribus, & copioſam

B (marginal letter at "ge lumbos")
C (marginal letter at "pulauit")
D (marginal letter at "tempore ſub hac")
E (marginal letter at "*nus*, in eorum morte")

Lucernæ ardentes. — *Ioan. 5.* — *Gregorius hom. 13. in euangelia.* — *Pſal. 36.* — *Eſa. 1.* — *Gregorius hom. 13. in euangelia.* — *Nuptiæ Domini.* — *Philippẽ. 1.* — *Vita in patientia. Mors in deſiderio.* — *Gregorius hom. 13. in euangelia.* — *Diſcubitus cæleſtis.* — *Dionyſius in epiſtola ad Titum.*

donationem omnium bonorum: hoc eſt enim quòd Ieſus facit eos recumbere, dans eis A
Moraliter. Pulſatio Domini. perpetuam quietem,& diſtribuens eis bonorum multitudinem. Moraliter pulſat Dominus hominis animum, cùm eum inducit ad melius propoſitum: cui confeſtim aperit,per bonum conſenſum, & ſequentem effectum: & tali ſeruo miniſtrat Dominus gratiam in præſenti,& gloriã in futuro. Delectatur quippe Dominus eſſe cum hominibus: ideo quærit,vbi manſionem apud eos inueniat. Pulſat ergo ad oſtia cordium multipliciter: vt ſi pro vno non,aperiatur ei ſaltem pro altero. Pulſat per doctorum verba,per bonorum exempla, per collata beneficia, per illata flagella, per promiſſiones præmiorum, per minas tormentorum,per paſſiones ſuas & ſanctorum:quidam autem ſunt qui pulſanti Domino reſpondere nolunt. Quidam humiliter reſpondent, ſed tamen eum abire faciunt: quidam aperiunt,ſed diu apud ſe quieſcere eum non permittunt. Quidam licèt aperiant,& eum recipiant:tamen ſuperuenientibus aliis hoſpitibus,eum quaſi pauperem eiiciunt: aut quia domus plena eſt vtenſilibus,non inuenit vbi caput reclinet. Quidam autem Dominum pulſantem recipiunt, & alios hoſpites excludunt: & inſuper ei delectabilem præparant manſionem,vt à nullo inquietetur:& illi multa bona,per talem hoſpitem conſequuntur. Primi ſunt,qui ita ſunt duri,vt ad nullam prædicationem, vel beneficium cor eorũ valeat aliqualiter molliri. Secundi ſunt,qui ſe peccatores humiliter confitentur: ſed adhuc non habent voluntatem deſerendi peccata. Tertij ſunt,qui in aliquo ſe emendant,& in aliquo non: vt qui vſuras & res alienas amplius accipere nolunt, ſed acceptas refundere recuſant. Quarti ſunt,qui pro tempore compũguntur vel ſe emendant,ſed citò recidiuant:vt faciunt qui aliis B
Hoſpites. hoſpitibus ſuperuenientibus,pauperes hoſpites eiiciunt. Hoſpites ſuperuenientes,ſunt delectationes carnis,mundi,& huiuſmodi: varia vtenſilia, ſunt occupationes ſuperfluæ, quæ cordis libertatem anguſtant: & ſpiritum ſanctum extinguunt. Sed vt dicitur: turpius eiicitur,quàm non admittitur hoſpes. Quinti & vltimi ſunt,qui bona inchoant,& ad finẽ proficiendo perducunt. Apud iſtos manſiones Dominus facit,& eos valde diligit. In nocte ergo huius ſeculi,ſemper debemus vigilare: & cõtra hoſtes ſoliciti eſſe, ac expectare iudicem,& Dominum omnibus in qualibet ætate paratis lucem perpetuam miniſtraturum. Et ideo ſi in prima vigilia & ætate negligentes fuimus: nec ſic deſperare, & à bono opere ceſſare debemus. Nam longanimitatis ſuæ patientiam,inſinuans Dominus,ſubdit: *Et ſi venerit in ſecunda vigilia*,& ætate: *& ſi in tertia vigilia*, & ætate venerit in morte, vel iudicio: *&* C
Vigilia tres. *ita inuenerit* eos,ſcilicet vigilantes,& in bono perſeuerantes: *beati ſunt ſerui illi*, nunc in ſpe, & poſtea in re. Vbi Gregorius. Prima vigilia primæuum tempus eſt vitę noſtrę:id eſt,pueritia.
Gregorius hom. 13. in euangelia. Secunda,adoleſcentia vel iuuentus. Tertia autem ſenectus accipitur. Qui ergo vigilare in prima vigilia noluit,cuſtodiat,vel ſecundam: & qui in ſecunda noluit,tertiæ vigiliæ remedia non omittat: vt qui conuerti in pueritia neglexit, ſaltem in tempore iuuentutis,vel in ſenectute reſipiſcat. Sed,vt ait idem Gregorius: Nemo hanc longanimitatem Dei negligat: quia tãto diſtrictiorem iuſtitiam in iudicio exiget, quanto longiorem patientiam ante iudicium prorogauit. Vnde Alchuinus: Satis eſt alienus à fide, qui ad agendam pœnitentiam tempus ſenectutis expectat:timendum eſt enim ne dum expectat miſericordiam, incidat in iudicium. Sed heu hodie homines florem iuuentutis in vanis cõſumunt: & fecem ſene- D
Seneca epiſt. 108. ctutis in agendo pœnitentiã vix expẽdunt. Vnde Seneca de talibus loquens, ſic ait: Quemadmodum ex amphora primum quod eſt ſynceriſſimum effluit, grauiſſimum quoque turbidúmque ſudſidet: ſic in ætate noſtra quod eſt optimum in primo eſt: idque exhauriri in aliis potius patimur,vt nobis fecem ſeruemus. Vigilias hic vocat à ſimilitudine excubantiũ in nocte:quia in huius mundi nocte ſemper debemus ſolliciti lucem venturã, id eſt aduẽtum iudicis expectare:quia neſcimus quando Dominus veniet,an mane,id eſt in iuuentute:an gallicantu,id eſt in virili ætate: an media nocte,id eſt in ſenectute:an ſero,id eſt in ſenio. Et quia in quolibet horum ſtatuum aliqui moriuntur, & Domini aduentus eſt nobis incertus:ideo in quolibet ſtatu,& omnibus ętatibus vigilare debemus:& parati eſſe per iuſtitiam ad recipiẽdum mortem:vt in morte Dominum venientem recipiamus per bonam voluntatem. Et ne quis confidat de ſtatus dignitate, aut ſcientiæ claritate, ſi malè ſeruierit, ſubiungit quòd *ſeruus*, vt non ſit diſcretio in genere: *qui cognouit voluntatem Domini*, bonam: & ad implendum obligantem: *& non ſe præparat* ad bonum, *nec facit eius voluntatem* ipſam in opere adimplendo, & etiam in opere potiſſimo, ac magis beneplacito Domino: *plagis vapulabit*, id eſt punietur *multis*: quia peccauit in multis, & quia contempſit non faciendo quod faciendum ſciebat: talis enim non ex ignorantia,ſed ex certa ſcientia peccat,& ſcienter peccans E

A ter peccans magis Dominum contemnit, & plus offendit, ac viuus in infernum deſcendit.
Ecce quòd ſcientia aggrauat culpam. Vnde Gregorius: Vbi donum maioris ſcientiæ: ibi *Gregorius hom 13. in euangelia.*
tranſgreſſor maiori ſubiacet culpæ. Et Chryſoſtomus: Leuior culpa eſt, veritatem nõ appre-
hendere, quàm contemnere apprehenſam. Non enim ſimiliter in omnibus omnia iudi- *Chryſoſto.*
cantur, ſed maior cognitio fit maioris pœnæ occaſio, Vnde ſacerdos eadem peccans cum *hom. 27. in*
populo, multo grauiora patietur. *Seruus autem qui non cognouit*, ſcilicet voluntatem Domini, *Mathæum.*
ſed ſcire potuit ſi negligens non fuiſſet, *& fecit* peccata *digna plagis*, & punitione *vapulabit*
paucis, & minus punietur cæteris paribus, quàm qui ſcienter peccat, & ex certa malitia: quia
talis peccat ex ignorantia, quæ diminuit de peccato, niſi fuerit affectata: ſicut cùm aliquis *Ignorãtia*
vult ignorare illud, quod tenetur facere vel vitare, vt licentius poſſit peccare. Ex magna e- *affectata*
nim libidine peccandi prouenit, cùm aliquis vult illud ignorare, cuius ſcientia poſſet eum *nõ excuſat.*
B à peccato impedire, vel retrahere: multi quidem æſtimãtes ſe minus vapulaturos, ſi neſciãt
quid operari debeant: auertũt aurem, ne verbum Dei, & veritatem audiant vel intelligãt:
ſed cùm poſſent ſcire, ſi ſtudiũ vellent adhibere, nõ vt neſcientes, ſed vt contẽptores iudi-
cabũtur: quia nõ cognoſcere dicẽdus eſt, qui apprehẽdere vult, ſed non valet. In taliũ per-
ſona dicitur in Iob, qui dixerunt Deo, *Recede à nobis: ſcientiam viarum tuarum nolumus.* Vnde *Iob 21.*
Beda: Multi hanc ſententiam malè intelligẽtes nolunt ſcire quid faciant: & quaſi minus ſe *Beda ĩ cap.*
vapulaturos æſtimant, ſi neſciant quid operari debuerãt. Sed aliud eſt neſciſſe: aliud eſt ſci- *12. Lucæ.*
re noluiſſe: neſcit namque, qui apprehendere volet, & non valet: qui autẽ vt neſciat aurem
à voce veritatis auertit, iſte non neſciens, ſed contemptor dicitur. Vnde & Chryſoſtomus. *Chryſoſto.*
Non eſt eis excuſatio condemnationis ignorantia veritatis, quibus fuit inueniendi facili- *hom. de Zachæo.*
tas, ſi fuiſſet quærendi facultas: nam veritas, ſalus, & vita cognoſcentium ſe magis deber
C quæri, quàm quærere. Vnde etiã Bernardus, Multa ſcienda neſciuntur, aut ſciendi incuria, *Bernardus*
aut diſcendi deſidia, aut verecundia inquirendi: & quidem huiuſmodi ignorantia non ha- *epiſt. 77.*
bet excuſationem: Et iterum: Fruſtra ſibi de infirmitate, vel ignorantia blandiuntur: qui vt
liberius peccent, libenter vel ignorant, vel infirmãtur. Hæc Bernardus. Sed pauci per igno-
rantiam excuſantur: quia, vt ait Leo papa, Intonante quotidie auribus noſtris eloquio Dei, *Beda ĩ cap.*
omnis homo quid diuinæ iuſtitiæ placeat, ſcire conuincitur. Vnde & Beda: Nemo igitur ex *12. Lucæ.*
eo quòd dictum eſt, ſeruum neſcientem voluntatem Domini vapulare plagis paucis, inter-
pretandum de remedio neſciendi præſumat: qui (vt alia taceam) ex eo ipſo quòd homo eſt,
nec mala quæ caueat, nec bona poteſt ignorare quæ appetat. Vt autem hîc dicit gloſa, In-
ter omnes pœnas mitiſſima eſt eorum, qui præter originale peccatum nullum addiderunt:
minor poſtea eorum, qui ex ignorantia peccauerunt: poſtea eorum qui ex infirmitate, ta-
D men ſcienter: poſtea eorum qui ex malitia. Et nota quòd licet grauius ſit peccare ex certa *Ex ignorãtia pecca-*
ſcientia: periculoſius tamen eſt peccare ex ignorantia. Deinde reddit cauſam iam dicto- *tur periculoſius.*
rum, quia ab *omni cui plus datur*, & cui plus committitur de gratiis, plus exigetur & quæretur
in hoc tempore: vt non ſolum ſibi, ſed etiam aliis proficere conetur, & in die iudicij quan-
do de omnibus commiſſis ratio exigetur. Quanto enim Dominus plura dona, & bona ho-
mini confert: tanto magis, & maiore contemptu Dominum offendit cùm peccat: & ideo
magis punietur, quia potentes potenter tormenta patientur, & fortioribus fortior inſtat
cruciatus. Et ergo meritò cognoſcens plus, & non cognoſcens minus vapulabit: quia iſti *Sapien. 6.*
plus, illi minus eſt commiſſum: hoc ſpecialiter poteſt intelligi de his quæ data ſunt prælatis
ad regimen aliorum, vel generaliter de his quæ data ſunt vnicuique ad regimẽ proprium:
& hoc ſiue ſint bona naturæ, ſiue fortunæ, ſiue gratiæ. Vnde Beda, Multum ſæpe datur etiã *Beda ĩ cap.*
E quibuſdam priuatis: quibus etiam cognitio dominicæ voluntatis, & exequẽdi quæ cogno- *12. Lucæ.*
ſcunt facultas impeditur: multum autem commendatur illi cui cum ſua ſalute dominici
quoque gregis paſcendi cura committitur: maiori ergo gratia donatos, ſi deliquerint, ma-
ior vindicta ſequetur. Vnde & Chryſoſt. Quanto enim maius aliquis beneficium accipit,
tanto magis eſt obnoxius pœnæ ingratus exiſtens: & neque honore melior effectus: pro-
pter hoc vtique & diuites pauperibus magis puniuntur, mali exiſtentes: quoniam neque in
copioſitate facti ſunt manſueti. Hæc Chryſoſtomus. Et non tantum reddemus rationem,
de his quæ accepimus, ſed etiam de his quæ accipere potuimus, ſi per nos non ſtetiſſet,
quod intelligentes & deſides valde terrere deberet.

ORATIO. A

DOmine Ieſu Chriſte, qui iuſſiſti & lumbos reſtringere, & lucernas ardentes tenere: tuipſe lumbos noſtros præcinge, vt nulla nobis dominetur iniquitas, & ad nullum declinemus peccatum. Lucernas noſtras tuipſe fac ardere, ardentéſque cuſtodi: vt non refrigeſcat noſtra charitas, ſed ſemper ad tuam iuſtitiam faciendam omnis noſtra cogitatio, locutio, & operatio dirigatur. Fac me Domine vigilanter & ſolicitè aduentum tuum expectare: vt lætus te ſuſcipiens ad gaudia æterna valeam, te miſerante peruenire: Amen.

De decem virginibus. CAPVT XLVIII.

Math. 25. *Status tres iudicandorum.*

POſtquam Dominus oſtendit quædam antecedentia iudicium, & monuit ad vigilandum: conſequenter deſcribit ipſum iudicium. Et quia B
vniuerſitas iudicanda diſtinguitur in tres ſtatus: ſcilicet actiuorum, contemplatiuorum, & prælatorum: ideo tres ponit parabolas ad iſtas tres pertinentes. Prima eſt de decem virginibus: & pertinet ſpecialiter ad contemplatiuos: virginitas enim vitam contemplatiuam ſignificat, quia caſtitas mentem à carnalibus eleuat, & ſic ad contemplationem veritatis diſponit: numerus autem denarius vniuerſitatem contemplatiuorum ſignificat, quia numeri ſolum vſque ad decem procedũt, vel decem propter operum legis obſeruantiam. Nihilominus tamen ad omne genus hominum poteſt hæc parabola referri. Et primò circa vitam contemplantium, & conſequenter etiam aliorum ponitur meritum & demeritum. Secundò, examinationis iudicium Optat quippe Dominus vt nos, cùm venerit, inueniat præparatos: & cum eo ianuam cœleſtis regni intremus, & ne excludamur impro- C
uidentia fatuitatis, & claudatur ianua ſponſi cœleſtis, vnde vigilare oportet, quia neſcimus quando ſponſus veniet. Et cur ſit opus vigilare, docet: & ad hoc parabolam de decem virginibus inducit. *Simile eſt regnum cœlorum*, id eſt præſens eccleſia militans ſpecialiter, quantũ ad ſtatum contemplantium: & nihilominus quantum ad ſtatum aliorum, *decem virginibus* continentibus: quarum *quinque erant fatuæ*, quia vanitati quinq; ſenſuum ſeruierunt: & opera ſua bona de genere, non ad finem debitum ordinantes, propriam gloriam, & fauorem, ſeu laudem hominum, vel quæſtum principaliter in eis intenderunt: *& quinque prudentes*: quia veritati pro æternis ſeruierũt: & opera ſua bona ad finem debitum, ſcilicet ad gloriam Dei principaliter, & ad perfectionem ſui, & ad ædificationem proximi, conſequenter ordinauerunt. His rectè eccleſia ſimilis perhibetur: quia in ea boni & religioſè, & mali ſuperſtitioſè conuiuentes permixtim cõtinentur: qui per quinq; prudentes, & per quinq; fatuas D
virgines: per quinque partitam ſenſuum continentiam à carnis illecebris, & voluptatibus ſignificantes, intelliguntur. Quicunque enim opera ſua bona pro vana gloria, vel quæſtu faciunt, fatui quidem ſunt: etſi prudentes eſſe videantur. Inde enim & virgines dicuntur: quia bona operantur, & boni ab hominibus videntur. Sunt enim in actione virgines, & intentione corrupti: quia bona quæ agunt, non caſta & ſyncera intentione faciunt: & meritò dicuntur virgines fatuæ, quia bonum opus de genere perdunt, propter defectum intentionis rectæ: magna quippe fatuitas eſt difficilia & ardua aggredi, & ſuſtinere ſine fructu & vtilitate. Magna enim fatuitas eſt ieiunare, vigilare, carnem affligere, orare, & ſimilia facere: & nullam aliam mercedem, niſi vanam gloriã expectare. De talibus enim Dominus ait: *Receperunt mercedem ſuam.* Prudentes verò totam intentionem ad Deum referũt: & pro operibus ſuis à Deo, cui ſoli placere cupiunt, mercedem recipiunt: prudentia quippe magna E
eſt, ex modicis magna, & ex temporalibus acquirere ſempiterna. Et in his diuiditur totus mũdus, & tota fidelium multitudo: quia, vt dicit Hierony. Sancta eccleſia virgines prudentes habet, pro Deo bene operãtes: & fatuas, vana gloria laborantes: videat ergo vnuſquiſq; vt bonum opus bene, & bona intẽtione, faciat: quia non bonum facere, ſed bene facere laudabile eſt: non enim verbis meremur, ſed aduerbiis: id eſt, non in eo quod aliquid facimus, ſed in eo quod benefacimus. Hæc Hiero. *Omnes verò accipientes lampades ſuas*, id eſt opera bona de genere boni *exierunt obuiam ſponſo & ſponſæ*: ad hoc enim debet ordinari exercitium vitæ noſtræ, vt homo poſſit ſecurè & decenter Chriſto ad iudicium venienti obuiare. *Sed quinque fatuæ acceptis lampadibus*, id eſt operibus ſuis: *non ſumpſerunt oleum ſecum*: id eſt non habuerunt ſpirituale gaudium, quod oritur ex operibus bonis, propter Deum factis, & hoc propter defectum rectæ intentionis. Vt enim dicit Auguſt. Qui non propterea gaudet, quia

Virginibus ſimilis eccleſia. *Math. 6.* *Virgines duplices.* *Oleum lãpadum.* *Auguſti. ſermo. 22. de verbis Domini.*

intrinſecus

A *intrinſecus* Deo placet, non habet oleum ſecum: *prudentes verò acceperunt oleum in vaſis ſuis*,
id eſt intra cõſcientias: *cum lampadibus*, id eſt cum bonis operibus. Hoc eſt, vt dicit Auguſt. *Idẽ ibidẽ.*
Lætitiam bonorum operum in corde atq; conſcientia poſuerunt: quia propter rectitudinẽ
intentionis gaudent in Domino de ſuis operibus bonis. Dicitur autẽ gaudium iſtud oleũ:
quia nutrit & fouet charitatis ignem. Ex hoc enim quòd aliquis delectatur in opere, for-
tius & melius operatur: & per cõſequens diſponitur, vt ei maior charitas infũdatur. Omnes
quippe virgines tam fatuæ, quàm prudentes acceperunt oleum in vaſis cum lampadibus:
fatuæ autem ſolum in lampadibus, non in vaſis, ita quod vaſa habuerũt vacua: ſic in eccle-
ſia quidam accipiunt oleum in lampadibus, quaſi videantur ab hominibus boni: interius
autẽ ſunt bonitate vacui & mali. *Moram autem faciente ſponſo*, id eſt Chriſto differẽte iudiciũ:
ſcilicet donec impleatur numerus electorum, *dormitauerunt omnes*, quantum ad languorem
B corporis: *& dormierunt*, quantum ad ſomnum mortis, vel dormitauerunt per inertiam & *Chryſoſto.*
negligentiam. Vnde Chryſo. Tardante conſummatione ſeculi: non ſolũ peccatores, ſed iu- *hom. 52.*
ſti & ſpirituales ad negligentiam ſunt deuoluendi: & ad carnalia delectamẽta tranſituri, vt *operis im-*
impleatur illud Pſal. *Saluum me fac Deus, quoniam defecit ſanctus: quoniam diminutæ ſunt veritates* *perfecti.*
à filiis hominum. Et bene cõparatur mors ſomno, quia à morte erit ad vitã excitatio. Deinde *Pſal. 11.*
ponitur examinationis iudiciũ circa prædicta opera contẽplantium, & aliorũ, cùm dicitur
media autem nocte, id eſt ſubitò, nullo ſciente aut ſperãte: quia dies domini ſicut fur ita in no-
cte veniet: nam quia tempus iudicij eſt nobis occultũ, ideo ſignatur per mediam noctem:
quia illa quæ fiunt nocte media, ſunt hominibus occulta. *clamor factus eſt* tubãtium angelo-
rum: excitans mortuos & conuocans ad iudicium. O quantus clamor, quia non erit anima *Clamor ad*
ita altè in cœlo, nec ita profundè in inferno, nec corpus in ſepulchro, quin audiat hunc cla- *iudicium.*
C morem, & contremiſcat. Ad literã, media nocte (ſecundũ quoſdã) fiet iudicium: qua angc-
lus Ægyptum deuaſtauit, & Dominus infernum ſpoliauit: eadẽ nique hora electos ſuos de
hoc mundo liberabit: ſed ſecundũ alios, de die celebrandum dicitur: quia nox illa ſicut dies
illuminabitur. *Tunc ſurrexerunt omnes illæ virgines* fatuæ & prudẽtes, quia omnes ſcilicet bo- *Reſurrectio*
ni & mali reſurgent, vt in iudicio appareant: *& ornauerunt lampades ſuas*, id eſt aptauerunt ra- *omnium.*
tiones operum ſuorum reddendas: cogitando & numerando apud ſe opera ſua, pro quibus
expectabant remunerationem: iſte enim ornatus non eſt aliud niſi recurſus ad mẽtem, co-
gitando de iuſtitia operum ſuorum, & bonitate circunſtantiarum, ac reddenda ratione eo-
rum: hoc enim cõmune eſt fatuis & prudentibus: ſed in fatuis eſt vana fiducia, in prudenti-
bus vera. Ad veritatem quippe ornatus lampadis tria exiguntur: videlicet claritas vitri, in *Lampadis*
quo ſignificatur puritas quò ad ſeipſum: plenitudo olei, in quo miſericordia ad proximum: *ornatus.*
D inflammatio ignis, in quo fides cum dilectione ad Deum: quæ omnia in prudentibus ſunt,
& in fatuis deficiunt. Sed fatuæ ſua fiducia deceptæ dicunt ſapientibus: *date nobis de oleo ve-*
ſtro: quaſi dicerent, Iuſtitia veſtra ſufficiens eſt vos glorificare, & nos excuſare: excuſetis er-
go nos, vel feratis teſtimonium de operibus noſtris quæ vidiſtis: quia continentes & fide-
les, *quia lampades noſtræ extinguuntur*, id eſt opera noſtra quæ videbantur nobis lucere, & cla-
ra hominibus foris apparere, in aduetu iudicis intus obſcurantur: quia oleo veræ gloriæ, & *Auguſti-*
intentionis rectæ priuantur. Nam ſecundũ Auguſt. Quorum facta aliena laude fulciuntur, *ſermo. 22.*
eadem ſubtracta deficiunt. *Reſponderunt prudentes, dicentes: Ne fortè non ſufficiat nobis & vobis.* *de verbis*
Iſta petitio vana, & reſponſio negatiua, ſignant quòd nullus tunc ad alium quantumcunque *Domini.*
iuſtum poterit pro auxilio habẽdo accurrere: nec aliquis quantũcunq; iuſtus poterit alium *In iudicio*
iuuare, ſed vix ſibi ſoli ſufficit ſua iuſtitia. vnde Auguſt. Vnuſquiſq; pro ſe rationem reddet: *nõ erit pa-*
nec alieno teſtimonio quiſque adiuuabitur apud Deum, & vix ſibi quiſque ſufficit vt ei te- *trocinium.*
E ſtimonium perhibeat conſcientia ſua: Vnde & Hiero. Hoc non de auaritia, ſed de timore *Idẽ ibidẽ.*
dicunt: quia vnuſquiſque de operibus ſuis mercedem accipiet: nec poſſunt in die iudicij *Hierony.*
aliorum virtutes, aliorum vitia ſubleuare: *ite potius ad vendentes & emite vobis*: quaſi dicerent, *in cap. 25.*
ſecundum Auguſt. crimen eorum commemorãdo, videamus nunc quòd vos adiuuent qui *Mathæi.*
vobis laudes vendere conſueuerunt: & vos in errorem inducere, vt non coram Deo, ſed ab *Auguſti.*
hominibus gloriã quæreretis. Exprobratio eſt fatuitatis præteritæ, in hoc quòd bona ope- *ſermo. 22.*
ra de genere, dederunt pro fauore laudis humanæ: quia venditores, ſunt adulatores: quaſi *de verbis*
dicerent eis: Conſiderate quid valuit vobis, pro tali fauore continenter viuere. *Dum autem* *Domini.*
irent emere: tropicè loquitur, id eſt ſi adhuc viuerent & inuenirẽt, irent emere: in quo impli- *Idẽ ibidẽ.*
catur quòd remanet affectus & habitus vanitatis præteritæ: id eſt ſecundum Auguſt. dum *Virginum*
inclinarent ſe in ea quæ foris ſunt, & ſolita gaudia requirerent, *venit ſponſus*: ſcilicet ille qui *prudentia.*

iudicat,id eſt Chriſtus:vt remunèrationē bonorũ faciat,*& quæ* per opera charitate forma- A
Idē ibidē. ta,pararæ erant,ſcilicet prudentes virgines:quibus (ſecundum Auguſt.)bonũ teſtimoninm
coram Deo conſcientia perhibebat: intrauerunt cum eo ad nuptias, ſcilicet ad cœleſtis re-
gni gloriam:& fatuis excluſis,& ad pœnam relictis: *clauſa eſt ianua*: id eſt aditus ad regnum
cœlorum,qui non eſt alicui poſſibilis poſt iudicium. Ianua inquã triplex eſt, ſcilicet miſe-
ricordiæ,ad indulgendum,quæ modo omnibus aperitur:gratiæ,ad merendum,quæ modo
omnibus offertur:gloriæ,ad intrandum,quæ modo omnibus pœnitentibus reſeratur : ergo
clauſa eſt excluſis reprobis,incluſis electis,operibus cõſummatis. Non enim,vt ait Auguſt.
Idē ibidē. poſt iudiciũ patet precũ aut meritorũ locus. Vnde & Chryſoſt.ita eſt terribile illud iudiciũ,
Chryſoſto. vt nec innocētia ſibi cõfidat. Tantus timor erit omnium,etiam ſanctorũ, vt nemo ſperet ſe
Timor omniũ in iudicio: vbi nulla interceſſio. iuſtum inueniēdum:ſed adhuc timeat ne fortè reus exiſtat. Quomodo ergo pro peccatori-
bus tunc intercedant ſancti,cùm timeant ipſi de ſe? Nam ſicut tempus miſericordiæ iudi- B
cium nõ recipit,ſic & tempus iudicij miſericordiã nõ recipit: vbi autē locum miſericordia
nõ habet, nec interceſſio valet. Vbi etiã Grego.O ſi ſapere in cordis palato poſſit,quid admi
Gregorius hom.12. in euangelia. rationis habet quod dicitur,*venit ſponſus*:quid dulcedinis,*intrauerunt cum eo ad nuptias*:quid a-
maritudinis,*& clauſa eſt ianua?* Tunc regni ianua lugentibus clauditur,quæ modo quotidie
pœnitentibus aperitur:quia nequaquã tunc veniam inuenit,qui modo tempus veniæ aper-
tũ perdit.Ibi à Domino nõ poteſt mereri quod petit,qui hîc noluit audire quod iuſſit. Hæc
Gregorius.*Nouiſſimè* per nimis tardam & infructuoſam pœnitentiam *veniunt & reliqua vir-
gines,dicētes, Domine Domine,aperi nobis*:per hoc quòd vocant eum Dominũ,ſignificatur quòd
Hierony. in cap.25. Math. crediderunt in Chriſtum. Vnde Hierony.Egregia quidem in Domini appellatione cõfeſ-
ſio: idémque repetitũ indicium fidei eſt. Sed quid prodeſt voce inuocare,ſi operibus neges?
nõ humanis verbis hæc aguntur,ſed cõſcientiæ ſibi loquuntur. Et quia fides eorum fuit in- C
Auguſti. ſermo.22. de verbis Domini. formis,& ſecũdum Auguſti. magna eius ſeueritas poſt iudiciũ, cuius ante iudicium ineffa-
bilis miſericordia prærogata eſt:ideo *reſpondens ait: Amē dico vobis,neſcio vos:* id eſt nõ cogno-
ſco,ſcilicet notitia approbationis, qua ſoli electi à Deo cognoſcuntur: quaſi diceret, Ideo
vos deſero,quia vitæ meritum in vobis nõ cognoſco. Neſcit eas & repellit, quia ſecundum
Idē ibidē. Auguſti.nõ intrant in gaudium eius,qui nõ coram Deo,ſed vt placerēt hominibus,viſi ſunt
aliquid ſecundũ præcepta eius operari . In fine autē intentam cõcluſionem infert ad noſtrã
inſtructionē,dicens:*Vigilate itaque*,ad habēdum fidem charitate formatam:& vos ad mortē
& iudicium ſolicitè parando:antequam veniat ſponſus vos ad hoc ſubitò vocando: *quia ne-
ſcitis diem neque horam*,mortis vel iudicij:ſed de vtroque incerti eſtis. Ecce quò parabola ten-
dit,vt quia ignoramus diem iudicij,& etiam mortis noſtræ dubiæ,ſolicitè teſtimonium bo-
næ conſcientiæ nobis præparemus:ne ſi index nos inueniat imparatos, cum fatuis virgini- D
bus foris remaneamus.Singulorum enim diſcutientur actus,accuſante vel excuſante con-
Hierony. in cap.25. Mathæi. ſciētia vnumquenque. Vnde Hierony. Ex hoc autē quòd infert,vigilate,itaque,quia neſci-
tis diem neque horã:intelliguntur vniuerſa quæ dicta ſunt eſſe præmiſſa,vt quia ignoramus
iudicij diem,ſoliciti nobis lumen bonorũ operũ præparemus: vigilia enim opus eſt mētis,
Auguſti. ſermo.22. de verbis Domini. ante mortem corporis. Vt autem dicit Auguſti.Non ſolum illius vltimi temporis,quo ven-
turus eſt ſponſus,ſed & ſuæ quiſque dormitionis diem & horã neſcit. Quiſquis autem pa-
ratus eſt vſque ad mortē(quę omnibus debetur)paratus inuenietur etiam cùm illa vox me-
Chryſoſto. hom.52. operis imperfe. dia nocte ſonuerit,qua omnes euigilaturi ſumus. Itaque,vt dicit Chryſoſto. reuocemus ad
memoriã exemplũ,quod de virginibus refertur, quæ excluſæ ſunt à thalamo ſpõſi, propter
olei defectum. Ponamus noſmetipſos in illis quæ excludũtur,& inde quis dolor,quæ pœna
ſit, ſi cogitemus poſſe etiã nos eadem pati cùm negligimus. Eſt ne aliquis ita lapideus qui
hoc exemplo nõ moueatur,& timeat ne ſimilia incurrat? Hæc Chryſoſto.Igitur vigilemus, E
& opera lucis agentes in vigilia huius vitæ ornemus lampades noſtras & opera: vt habētes
Idē ibidē. oleum ac gloriã & gaudium in cõſcientiis noſtris, præparati intremus cũ ſpõſo ad nuptias
Exod.12. & 13. regni cœleſtis. Vnde dicit hîc Chryſo.Quòd Iudæi exituri de Ægypto expediti & præcin-
cti agnum iuſſi ſunt mãducare,& ad eundem parati:oſtēdentes nobis quoniam quicunque
noſtri agni euchariſtiam mãducant:ita debēt eſſe expediti, quaſi quotidie exituri de mũdo.
Parabolæ ſcopus. Ad hoc ergo tēdit parabola vt ad futura oculos cordis aperiamus : mala euadamus,deſerē-
do culpã,bona promereamur,ſectãdo iuſtitiam:& cum omni diligentia quotidie expecte-
Gregorius hom.12. in euangelia. mus Domini aduentũ:cuius neſcimus diem neque horam. Vbi Grego. Quia poſt peccata
Deus pœnitentiã ſuſcipit, ſi ſciret quiſque de præſenti ſeculo quo tēpore exiet, aliud tēpus
voluptatibus atque aliud pœnitentiæ aptare potuiſſet.Sed qui pœnitenti veniã ſpõdet,pec-
canti diem

A canti diem craſtinum non promiſit. Semper ergo extremũ diem debemus metuere, quem
nunquam poſſumus præuidere. Illa hora eſt noſtri exitus ſemper intuẽda: iſta redemptoris
admonitio ante mentis oculos eſt ſemper ponenda, qua ait: vigilate quia neſcitis diem ne-
que horam. Hæc Grego. Illi ergo qui expectant vt in vltima hora cõuertantur: falli poſſunt:
qui verò in bono perſeuerant, falli non poſſunt. Omnis enim homo in eo iudicatur, in quo
inuenitur: & ergo nunquam niſi in bono iudicantur, qui ſemper in bono inueniuntur. Igi-
tur, vt ait Richar. debet anima perfecta, & aſſiduè ſummorum cõtemplationi dedita omni
hora peregrinationis ſuæ terminum & ergaſtuli huius egreſſum, cum ſuo deſiderio expe-
ctare: & ad illud diuinæ contemplationis ſpectaculum, quod in futura vita ſperamus, ani-
mum ſuum ſuſpendere: & in eiuſmodi expectatione vehementi deſiderio anhelare, vt id
quod interim videt per ſpeculum, & in ænigmate, mereatur facie ad faciem videre.

B

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, ſponſe bone: da mihi cum prudentibus virginibus bona opera, & intentione recta facere, ac in eis vigilanter perſeuerare: vt paratus inuentus, ad nuptias tuas valeam gaudenter intrare. Peto Domine vt notum facias mihi finem meum antequam veniat: & ne me antè finiri ſinas quàm peccata mea dimittas: vt in hora exitus mei vltio diuina ſuper me non veniat, & poteſtas tenebrarum mihi non occurrat, nec noceat: ſed talem me dies examinationis reddat, qualem me fons regenerationis exhibuit. Amen.

De talentis & bonis, à Domino ſeruis traditis.

C

CAPVT XLIX.

SVbiungit ſecundam parabolã de talentis, quæ ſpecialiter pertinet ad præ- *Math. 25.*
latos: quia licèt omnes, maximè tamen prælatos inducit, vt vigilantes gra- *& Luc. 19.*
tiis & donis à Deo receptis bene vtantur ad Dei gloriam, & ſui perfectio-
nem, & proximi ædificationem: & fructum afferant, exemplo ſeruorũ qui
de talentis lucrati ſunt: & à Domino veniente remunerati: nec abſcondant
in terra, vel ſudario, prædictis vtendo ad mundi gloriam vel temporale lu-
crum, ſeu carnale commodum: ne vt ſeruus piger & torpens damnẽtur: ac foras extra con-
uentum ſanctorum in tenebras exteriores, & infernales eiiciantur. Et primò circa ſtatum
prælatorum ſpecialiter, & nihilominus aliorum deſcribit meritum & demeritum propriæ
D actionis. Secundò, iudicium diſcretionis: ideo dicit, dico vobis vt vigiletis benefaciendo, &
in bonis perſeuerãdo, quia neſcitis diẽ aduẽtus ſpõſi & iudicis, ſicut hominis peregrè profi-
ciſcẽtis incertus eſt reditus ſeruis ſuis: ſpõſus enim prædictus: *ſicut homo peregrè proficiſcens*, ſe-
cundũ corpus, ſcilicet ad cœleſtem patriam carnem noſtrã portans: peregrinatio enim fuit
cœlum carni, vel quia à nobis non videtur in præſenti: *tradidit ſeruis bona ſua*, ſcilicet quinque
talenta, duo, & vnum, ad fructificandum: *vnicuique ſecundum propriam virtutem*, ſcilicet ſuſce-
ptiuam, ne quem grauaret: nec cuiquam deficeret. Et eſt argumentum inde, quòd Deus *Impoſſibile*
non præcipit impoſſibile: *& profectus eſt ſtatim*, liberam eis poteſtatem operandi permit- *non præci-*
tens: *abiit autem* per affectum voluntatis *qui quinque talenta acceperat*: id eſt donum quinque *pitur.*
ſenſuum, & exteriorem ſcientiam, quinque ſenſibus acquiſitã: *& operatus eſt in eis*, per exer-
citium exterioris operis: *& lucratus eſt alia quinque*, quia merita ſua multiplicauit: ex creaturis
E creatorem, ex corporalibus ſpiritualia, ex temporalibus æterna cognoſcens: ac fructum
ædificationis in proximis faciẽs: *ſimiliter qui duo acceperat*, ſcilicet intellectũ ſcripturarum
& operationum: *lucratus eſt alia duo*: ſcilicet bonum ſapientiæ à ſe diffundendo in proxi-
mum per verbum prædicationis, & bonum operationis per exemplum ædificationis. *Qui
autem vnum acceperat*, ſcilicet ſolam intelligentiam ſcripturarum: *abiens fodit in terra* curuita-
te terrenæ intentionis & carnalis actionis: *& abſcondit pecuniam Domini ſui*, ſine ædificatio-
ne proximi. Gregor. talentum in terra abſcondere, eſt acceptum ingenium in terrenis acti- *Gregorius*
bus implicare, & non lucrum ſpirituale quærere. In his ergo tribus ſeruis ſignificantur om- *hom. 9. in*
nia genera hominum, quibus competit negociatio actiuæ vitæ: ſcilicet imperfecti, perfe- *euangelia.*
cti, & mali. Imperfecti, quia pluribus indigent, deſignãtur in illo qui accepit quinq; : perfe-
cti, in illo qui accepit duo. Mali, in eo qui accepit vnũ. Illi autem duplicant talẽta, qui ex eis
faciunt opera bona: illi verò abſcõdunt, qui ocioſè viuunt, vel ex eis tẽporalia tãtum lucra

quærunt. Examinationis iudicium circa prædicta ponitur, cùm dicitur; *poſt multum temporis*, A
ſcilicet in ſecundo aduentu: *venit Dominus ſeruorum illorum.* requirens à ſingulis de commiſſo
ratione, exquiés merita, & exigés quod tradidit cum vſura. Quid quiſq; accepit, conſideret:
& quod lucrũ de acceptis reportet, pẽſet. *Et accedens qui quinque talẽta acceperat*, id eſt præpa-
rans ſe & confidens de reddenda ratione: *obtulit alia quinque talenta: & qui duo acceperat, obtulit
alia duo:* multiplicata enim talenta, ſunt multiplicata merita: quæ offeruntur, cùm à Deo ac-
ceptantur: *obtulit inquam dicens: Domine quinque, vel duo, talenta tradidiſti mihi*: confitetur grati-
ficè, & totum ei deputat, quia ab ipſo accepit: *ecce alia quinque, vel duo, ſuperlucratus ſum*: id
eſt multiplicata ſunt merita ex gratia tua, cum vſu liberi arbitrij. *Et ait illi vtrique Domi-
nus eius, Euge*, quod eſt interiectio gaudentis: id eſt, ſecundum Chryſoſtomum. Bene ſit tibi
Chryſoſto. hom. 79. in Mathæum. ſerue, per propriam humiliationem quò ad teipſum: bone, per diuinã aſſimilationem quò
ad Deum: & fidelis, per vtilem diſpenſationem quò ad proximum: vel *bone & fidelis*, quæ- B
rens in actibus ſuis gloriam Domini ſui, non ſuam: *quia ſuper pauca fuiſti fidelis*, ſcilicet ſuper
bona vitæ præſentis: *ſuper multa te conſtituam*, ſcilicet bona vitæ ſequentis, de quibus Pſalm.
Pſal. 30. dicit. *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te.* Vnde Chryſoſt.
Chryſoſto. hom. 53. operis imperfecti. Pauca ſunt quæ in hoc ſeculo nobis præſtãtur, multa quæ in illo ſeruãtur. Et Hiero. Omnia
quæ in præſenti habemus, licèt magna videantur & plurima, tamẽ cõparatione futurorum
parua & pauca ſunt: *intra in gaudium Domini tui:* & ſuſcipe quæ nec oculus vidit, nec auris au-
diuit, nec in cor hominis aſcendit: & bene dicit, *intra*, vt ex omni parte gaudium: ſurſum, ex
Hierony. in cap. 25. Mathæi. viſione Dei: deorſum, ex conſideratione inferni: interius, ex gloria conſcientiæ: exterius, ex
decore omni creaturæ. Glorioſè cõſummato curſu certaminis in gaudium Domini ſui in-
Gaudiũ ſaluandorum. trabit, qui centum milibus prędicans, vel vnam animam lucratã Domino ſuo reportauerit:
nec ideo minus glorioſè ſi nullã dummodo fideliter pro poſſe faciat quod faciendũ eſt pro C
1. Corint. 2. ſalute. Nempe miles ſtrennuus in certamine cõmendatur, ſi cõſtanter & legitimè certaue-
rit: etiam ſi Domino ſuo triumphum nõ obtinuit: ſic & doctor gẽtium, repoſitã ſibi habere
coronã iuſtitiæ gloriabatur non minus, quàm ſi omnes quos cõuerterat, in vera fide & vni-
tate ſanctæ matris eccleſiæ perſtitiſſent. *Accedens autem qui vnum talentum acceperat, ait: Domi-
ne neſcio quia homo durus es:* grauiter puniẽs delinquẽtes, *metis vbi non ſeminaſti, & congregas vbi
non ſparſiſti*. Seminat Deus notitiã, in prædicatione veritatis: ſpargit virtutes, in exemplo
bonitatis: metit ergo vbi ſemen legis vel euangelij non miniſtrauit, & colligit vbi bonita-
tis exempla in patribus veteris vel noui teſtamenti non ſparſit. In prælatis etiam eccleſiæ
non ſolum requirit bona in perſona propria, ſed etiam in aliena: ſcilicet in ſubditis eorum:
quia eorum officium eſt alios & maximè ſubditos inducere ad bonum: *& timẽs* ſcilicet ag-
gredi altioris vitæ ſtatum, ne ipſe periclitaret quærens ſalutem aliorum, *abſcondi talentum* D
tuum in terra: hoc eſt non ſum vſus notiria mihi data propter æterna, ſed propter terrena:
ecce habes, quod tuum eſt: quaſi diceret, ſufficit mihi quia tenui quod habui, nec aliis mini-
Puſillanimitas. ſtraui. Iſte timor ſerui pigri, non eſt niſi puſillanimitas bene agendi. Vt autem dicit Chry-
ſoſtomus. Et ſi talentũ non perdidit, reus tamen eſt damni: ſicut qui cauſa ſeminandi ſemen
Chryſoſto. hom. 53. operis imperfecti. accipiens tempore ſeminationis non ſeminauerit, Domino ſuo damnum fecit: & ſi ſemen
non perdidit, quantum poterat lucrum facere ſi oportuno tẽpore ſeminaſſet. *Reſpondens au-
tem Dominus, dixit ei: ſerue male*, propter calumniam reſpectu Domini: *& piger*, in multiplica-
tione reſpectu proximi: *ſciebas quia meto vbi non ſemino: multomagis vbi ſemino: & congrego
vbi non ſparſi*: multomagis vbi ſparſi: quaſi diceret, pro omiſſione veritatis & virtutum iudi-
co illos quibus non prædicaui, nec exemplum bonitatis propoſui: ergo multomagis te cui
talentum notitiæ meæ ad negociandum cõmiſi: & ex hoc te accuſo, quo te excuſas. Opor- E
tuit ergo ad tuum meritũ, & ad aliorum cõmodum: *te pecuniam meam*, id eſt ſermonem vel
legem, dare gratis ad menſam: id eſt ad aliorum refectionem internam: *& committere
nummulariis*, id eſt auditoribus, qui quod audiunt operantur: vel potius docere alios, qui
poſtea aliis miniſtrarent: *& ego veniens* ad diſcutiendum merita *recepiſſem quod meum eſt
cum vſura*: id eſt te & ipſos quos mihi acquiſiuiſſes: hæc enim eſt vſura ſpiritualis, ſcilicet
Talentum malis creditum. lucrum animarum, quæ maximè placet Deo. *Tollite itaque ab eo talentum*, id eſt donum ſibi
traditum, ſcilicet naturalis ingenij vel notitiæ: & loquitur permiſſiuè, quia Dominus
auferri permittit intelligentiam, vel per vitia, vel per dæmones, quando homo infatuatur
in eligendo malum vel infatuatur propter ſcientiæ abuſum, vel non recipit mercedem, ſed
pœnã, quia bona diuinitus collata nõ cedent malè operãtibus, vel ocioſis ad gloriã, ſed ma-
gis ad confuſionẽ: *& date ei qui habet decem talẽta*, quia damnatio reprobotũ cedet ad gloriam
electorum,

A electorum, ſecundum illud: *Lætabitur iuſtus cùm viderit vindictam*: ex quo patet quòd nõ per- *Pſal. 57.*
mittit Deus fieri malum, niſi inde eliciat aliquod bonum: iuſſit autem potius dari illi qui
habebat decem, quàm illi qui habebat quatuor: quia minus habuit qui quinque acceperat
quàm qui duo: per quinque enim ſignificatur exteriorum ſcientia, ſecundum quinque ſen-
ſus: ſed per duo, operatio voluntatis & intellectus: oportuit ergo illi qui habuit exteriorum
ſcientiam, & adminiſtrationem, dari intellectum interiorum, qui per vnum intelligitur
talentum: *omni enim habenti*, & bene vtenti *dabitur* incrementum eius quod habet *& abun-*
dabit habenti enim ſolicitudinem miniſtrandi verbum Dei, dabitur gratia *& abunda-* *Habenti*
bit in efficaci doctrina. Item *habenti* charitatem, *dabitur* augmentum charitatis: *& abunda-* *dabitur.*
bit vſque ad perfectionem. Item habenti meritum, dabitur præmium, & abundabit: quia
remunerabitur ſupra condignum. Augetur enim gratia ei qui laborat in ea: nam laborãdo
B meretur augeri, & ei qui reperitur in gratia, dabitur gloria & abundabit: non ſolum de ſua
& aliorum glorificatione: ſed etiam de impletione iuſtitiæ in malorum reprobatione. *Ab*
eo autem qui non habet ſtudium vel charitatem, & bonum doni collati vſum, *& quod videtur*
habere naturali ingenio vel ſtudio literarum, ac donum ſibi collatum, *auferetur*. Item ei qui
non habet fidem, vt in Deo non credenti: etiam quod videtur habere, ſcilicet legis ſcien-
tia, auferetur ab eo. Item ei qui in morte non inuentus fuerit in gratia, bona naturæ & gra- *Auguſti.*
tiæ cedent ei ad pœnam. vt autem dicit Auguſt. Omnis res quæ danda non deficit: ſi habe- *cap. 1. lib. 1.*
tur & non datur, non habetur quomodo habenda eſt: & vt idem dicit, dare habẽti, fuit mi- *de doctrina*
ſericordiæ: auferre non habenti, iuſtitiæ: prudenter ergo & fideliter laborãtem, ac bonum *Chriſtia-*
vſum in Dei munere habentem ampliori gratia Dominus donat: & ocia ſectantem, ac mu- *ni.*
nere Dei non bene vtentem, eo quod dederat priuat. Vnde dicit Gregorius: quod quiſquis *Gregorius*
C charitatem habet, etiam alia dona percipit: quiſquis charitatem non habet, etiam do- *hom. 9 in*
na quæ percepiſſe videbatur amittit. Deinde inutilem ſeruum talento priuatum iubet mit- *euangelia.*
ti in tenebras exteriores: id eſt, corporales: quia (vt ait Hier.) Dominus lumen eſt: qui ab eo *Hierony.*
foras mittitur, caret lumine. Exteriores tenebræ, ſunt corporis: interiores, ſunt mala animæ. *in cap. 25.*
Vnde Gregorius: Interiores tenebræ, ſunt cæcitas mentis: exteriores, æterna nox damna- *Math.*
tionis: qui ergo hîc ſponte cecidit in cæcitatem mentis, illic proiicietur in noctem damna- *Gregorius*
tionis. Vnde & Raba. Per pœnam in exteriores tenebras cadit, qui per culpã ſuam ſponte *lib. 9. mo-*
in interiores cecidit: ibi coactus patitur tenebras vltionis, qui hîc libẽter ſuſtinuit tenebras *ral. cap. 46*
voluptatis. Hæc Raba. *Ibi erit fletus* proueniens ex fumo caloris: *& ſtridor dentium*, ex paſſio-
ne frigoris: vel *fletus & ſtridor dentium*, id eſt dolor mentis & corporis: & ad iſta reducitur
omnis pœna infernalis: ecce quia non ſolum qui mala operatur, ſed & qui bona non facit
D vltima pœna punitur: poſſunt etiam per quinque talenta, intelligi bona naturæ, bona gra-
tiæ, bona ſcientiæ, bona potentiæ, & bona opulentiæ: & dicuntur talenta, quia per bonum
vſum talium poteſt homo ſibi acquirere cœleſte præmium: & aliqui habent omnia iſta à
Deo collata: alij plura iſtorum: alij vnum tantum. Aliqui etiam ſunt qui talenta multipli- *Hominis no-*
plicant & geminant, bene vtẽdo prædictis ad ſui perfectionem & proximi ædificationem: *bilis para-*
alij abſcondunt in terra, qui vtuntur ad mundi gloriam & lucra temporalia. De eodem *bola.*
quoque Lucas ponit parabolam, de homine nobili, ſcilicet Chriſto: qui non ſolum ſecun-
dum diuinitatem, verumetiam ſecundum humanitatem ex nobili genere ortus eſt: quia
ſecundum diuinitatem, Dei patris: & ſecundum humanitatem, Dauid regis filius: qui
abiit in regionem longinquam, aſcendens in cœlum empyreum, *accipere ſibi regnum* ſuper ordi-
nes angelorum, *ac reuerti*: ſcilicet ad iudicium generale, in mundi fine: & etiam ad iudi-
E cium particulare, in cuiuſlibet hominis morte: & priuſquam illuc aſcenderet, *vocatis*, per
electionis gratiam: *decem*, propter decalogi obſeruantiam: *ſeruis ſuis*, propter obedientiam
omnimodam: vel *decem ſeruis ſuis*, id eſt, Chriſtianis & fidelibus vniuerſis: quorum vniuer-
ſitas numero denario deſignatur, propter perfectionem denarij: *dedit illis* gratis decem
mnas: id eſt, talenta ſeu libras: ſcilicet ſpiritualem decalogi intellectum: ad negociandum,
donec veniat ad iudicium: quas veniens exiget cum vſura & excreſcentia. ſecundum Be-
dam: Mna decẽ dragmis appenditur. Decem ergo mnæ centũ dragmas, id eſt, centũ libras *Beda ĩ cap.*
faciũt: qua numerus perfectorũ deſignatur, & ſacræ ſcripturæ ſermo: quia vitæ cœleſtis per- *19. Luca.*
fectionem ſuggerit, quaſi numeri centenarij pondere fulgeſcit: vel per decem mnas intel-
ligitur vniuerſitas donorum Dei, propter perfectionem ipſius denarij. Mutuauit ergo no-
bis Deus aliqua dona ad negociandum, vt multiplicentur per fructus bonorum operum:
quia tempus meriti currit vſque ad iudiciũ: de quibus quærit fructum meritorũ, redditurus

Gregorius epiſt. 39. lib. 2. cumulum præmiorum. Hoc profectò negocium, vt ait Gregorius, tunc verè nos agimus, ſi viuendo & loquendo proximorum animas lucramur, ſi infirmos quoſque cœleſtis regni gaudia prædicando in ſuperno amore roboramus, ſi proteruos ac tumidos gehennæ ſupplicia terribiliter inſonando flectimus, ſi nulli contra veritatem parcimus, ſi ſupernis amicitiis dediti, humanas inimicitias non timeamus. Hæc Gregorius. *Vſura quid eſt.* Vſura quippe eſt, quod ex mutuo vltra ſortem accipitur. Et certè Dominus dando nobis pecuniam ſuæ gratiæ & doctrinæ, exigit eam cum vſuris & excreſcentia. Primò, vt cùm tribuit doctrinam fidei ad credendum, exigit vt quod credis, ore confitearis. Secundò, vt quod confiteris, opere compleas. Tertiò, vt exaudiitis in lege Domini meditando, & legendo, & orando etiam alia intelligas. Quartò, vt quod compleueris, docere non ceſſes: his enim partibus denarius vitæ fundatur æternæ. *Idē in lib. 1. Regum.* Vnde Gregorius: Inquantum vos profeciſſe penſatis, etiam alios trahere vobiſcum ſatagite: in via Dei habere ſocios deſiderate: & ſi ad Deum tenditis, curate ne ad eum ſoli veniatis. Hinc enim ſcriptum eſt: Qui audit, dicat veni: vt qui in corde vocem ſuperni amoris ſuſceperit, foras etiam proximis vocem exhortationis reddat. *Retributio.* Hæc Gregorius. *Accepto autem regno*, Dominus ſeruorum illorum rediens *iuſſit eos vocari* ad ſe, vt ſciret quantum quiſque negociatus eſſet. Et cùm primus veniens cum mna ſua alias decem, & alter cum mna ſua alias quinque acquiſitas obtuliſſet: congratulans ei Dominus dixit primo, *eris poteſtatem habens ſuper decem ciuitates*: alteri verò, *& tu eſto ſuper quinque ciuitates*: id eſt gaudebis, ſcilicet tu vterque de fœlicitate omnium qui per tuam doctrinam vel vitæ tuæ exemplum conuerſi ſunt ad bonum. Seruis autem bonis mnas cum lucro reportantibus piger ſeruus mnam ſuam ſine lucro obtulit, quam in ſudario ligatam habuit: quia molliter & delicatè viuendo doctrinam commiſſam non enumerauit, ac gratiam ſibi datam, in hac carne laboribus & fatigationibus traditam, torpeſcens: & percepta dona ſub ocio corporis & ignauiæ abſcondit: & ſic ipſam mnam ſine operibus tanquam mortuam & ſepultam in ſudario habuit. Sudarium enim eſt pannus in quo inuoluuntur corpora mortuorum: & ideo mna in ſudario repoſita, ſignat donum Dei à bonis operibus ocioſum tanquam mortuum. Illis ergo qui de donis ſuis bene operando lucrum fecerunt, commendatis à Domino & remuneratis: pigrum qui in bonis operibus torpendo mnam ſuam in ſudario ligauit, reprobat Dominus & damnat, vario tamen modo ſecundum quantitatem meriti vel delicti: quia gradus ſunt & in gaudiis & in tormentis. Iſte *homo peregrè profectus*, ſcilicet Chriſtus ad patrem aſcendens, ſecundum Marcum, *reliquit* corporaliter *domum ſuam*: id eſt eccleſiam, quam tamen nunquam diuinæ potentiæ præſidio deſtituit, *& dedit ſeruis poteſtatem cuiuſque operis*: quia dans fidelibus octo talenta, ſecundum Matthæum, & decem mnas, ſecundum Lucam, tribuit eis facultatem inſiſtendi operibus bonis: dimittens eos agere ſecundum libertatem ſuæ voluntatis: *& ianitori*, qui ducit in domum cœli, *præcepit vigilare* ei ſcilicet qui prædicat, & præeſt: cui dicitur, ſi non annunciaueris iniquo iniquitatem ſuam, ſanguinem eius de manu tua requiram. *Ezech. 3. Bedā in cap. 19. Lucæ.* Vnde Beda: Ianitori autem præcepit vt vigilaret: quia ordini paſtorum commiſſæ ſibi eccleſiæ iubet curam impendere: non ſolum autem rectores eccleſiæ: ſed omnes vigilare præcipimur, ianuas cordium cuſtodientes ne antiqui hoſtis mala ſuggeſtio irrter, ne nos Dominus dormientes inueniat. Hæc Beda. Ianitor etiam eſt ratio, quæ debet eſſe vigil ad claudendum oſtium conſenſus, diabolo: & ad aperiendum Chriſto: qui ad oſtium pulſat, quando ad bonum inuitat. Negociemur ergo fideliter de bonis naturæ, gratiæ, & fortunæ nobis datis: quia de omnibus rationem reddemus. Fugiamus pigritiam: quia piger locum diabolo præparat: & ocioſus quaſi puluinar eſt diaboli, in quo requieſcat. Omnibus quoque modis quibus poſſumus noſmetipſos emendando, vel alios adiuuando, talentum Dominicum erogare, & erogando multiplicare ſtudeamus: vtpote de quo in diſtricto iudicio rationem reddituri ſumus: nec ſe aliquis ab hac negociatione excuſare poterit: quia nullus eſt qui talentum non acceperit. *Gregorius hom. 9. in euangelia.* Vnde Gregorius: Sciendum verò eſt, quòd nullus piger ab hac talenti acceptione ſecurus eſt: nullus namque eſt qui veraciter dicat talentum minimè accepi, non eſt vnde rationem ponere cogar. Talenti enim nomine cuilibet pauperi etiam hoc ipſum reputabitur, quod vel minimum accepit: alius namque accepit intelligentiæ donum, prædicationis miniſterium debet ex talento: alius terrenam ſubſtantiam accepit, erogationem talenti debet ex rebus: alius didicit artem qua paſcitur, ipſa ars ei in talenti acceptione reputatur: alius familiaritatis locum apud diuitem meruit, talentum profectò familiaritatis acce-

A cepit:habens igitur intellectum,curet omnino ne taceat: habens rerum affluētiam, vigilet ne à miſericordiæ largitate torpeſcat:habens artē qua regitur, magnopere ſtudeat vt vſum atque vtilitatem illius cum proximo partiatur:loquendi locum apud diuitem habens, pro pauperibus intercedat.Tantum quippe ab vnoquoque noſtrum venturus iudex exigit, quātum dedit.Cōſideremus ergo quæ accepimus,atque in eorum erogatione vigilemus: nulla nos à ſpirituali opere terrena cura impediat,ne ſi in terra talentum abſconditur, talenti Dominus ad iram prouocetur. Vnde Auguſtinus:Vnuſquiſque quod habet præſtet alteri, quicquid plus habet largiatur inopi. Alius habet pecuniam:paſcat pauperem,veſtiat nudū, ædificet eccleſiam,operetur de pecunia quicquid boni poteſt. Alius habet conſilium:regat proximum, pellat tenebras dubitationis luce pectoris. Alius habet doctrinam: eroget de cellario Domini: miniſtret conſeruis cibaria, confortet fideles, reuocet errantes, quærat *Auguſti. ſermo.22. de verbu Apoſtoli.*
B perditos,quantum poteſt faciat.Eſt quod ſibi erogent pauperes:alius claudo pedes accommodet,alius cæco ſuos oculos duces præbeat,alius viſitet infirmum,alius ſepeliat mortuos ſunt iſta in omnibus,vt prorſus difficilè inueniatur aliquis qui non habeat vnde aliquid alteri præſtet: & illud extremum & magnum quod ait apoſtolus, *Inuicem onera veſtra portate, &c.* Vnde etiam Chryſoſtomus,omnia inferamus ad proximorum vtilitatem: talēta enim hæc ſunt vniuſcuiuſque virtus, ſiue in præeminentia,ſiue in pecuniis,ſiue doctrina, ſiue in qualicunque tali negocio:nullus dicat quoniam vnum talentum habeo, & non poſſum facere:poteſt & per vnum approbatus eſſe:non enim es vidua illa pauperior,non es Petro & Ioanne ruſticior, qui & idiotæ & illiterati fuerunt: ſed tamen quoniam deſiderium monſtrauerunt,& ad communem vtilitatem omnia fecerunt, cœlos apprehenderūt:nihil enim eſt ita Deo amicum ſicut ad communem vtilitatem viuere: propter hoc ſermonem nobis *Galat.6. Chryſoſto. hom.79. in Math.*
C dedit Deus,& manus,& pedes, & corporis virtutem, & intellectum, & ſenſum: vt omnibus his & ad noſtram ipſorum ſalutem,& ad proximorum vtilitatem vtamur:non opus eſt multis hic nobis ſermonibus,neque longa circumitione. Inſtat enim beatus Paulus ratiocinium ferens & dicens, diſſolui & cum Chriſto eſſe melius eſt: manere autem in carne, magis neceſſarium eſt propter vos:& ei qui ad Chriſtum erat diſceſſioni, præpoſuit proximi ædificationem.Hoc enim maximè eſt eſſe cum Chriſto,voluntatem eius facere: volūtas autē eius nihil eſt ita,ſicut quod expedit proximo. Si enim in ſecularibus nullus ſibiipſi viuit:ſed & artifex,& miles,& agricola,& negociator ad id quod cōmuniter expedit ſunt, & ad quod proximo prodeſt conficiunt vniuerſi, multomagis in ſpiritualibus hoc oportet facere:hoc enim maximè eſt viuere.Qui ſibiipſi viuit ſolum,& omnes deſpicit,ſuperfluus eſt,& neque homo,neque generis noſtri. Hæc Chryſoſtomus. Ex prædictis videtur quòd *Philip.1. Cum Chriſto eſſe.*
D aliquis fidelis in charitate manens,qui abſque ſuo ſcandalo vtilis eſt, vel eſſe poteſt proximis quo ad vitam æternam, peccat moraliter ſi ſe transfert ad eremum, vel monaſteriū, vbi alios non inſtruit verbo vel exemplo, nec curam quam poſſet & deberet circa proximos, gerit: quia ita abſcondit talentum, & eſt ſeruus piger:de infirmis enim non loquimur, qui de facili ſcandalizantur: quia eis eſt tutum fugere conſortium prauorum, & laqueos diaboli. Sed econtra videtur quia præualet actiuæ contemplatiua: Dominus enim dicit Marthæ, *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Et Hieronymus in pluribus locis epiſtolarum ſuarum vſque adeo præfert actiuæ contemplatiuam, vt viros religioſos, & multis vtiles vocet ad eremum, quaſi nihil boni in mundo agerent, habito reſpectu ad vitam monachorum & anachoritarum. In his ergo videtur neceſſarium vt quiſque vires ſuas conſideret, & ad quod opus ipſe ſit aptior penſet:ſi enim ad contemplatiuam ha- *Luca 10. Hierony. epiſto. ad Paulinum, ad Ruſticū, & ad Nepotianum: tomo 1.*
E bilior, & ad orandum deuotior, tutè ſe transferat ad eremum, oraturus pro ſe & aliis: & ita plus proderit eis in eremo pro ipſis orando,quàm in mundo eis prædicando:nec abſcōdit pecuniam Domini ſui in terra,ſed in Domino:licet non prædicet: quia talenta orationis & deuotionis,in quo amplius valet,& meliorem ſe ſentit,omnibus erogat:nec piger dici debet qui totus in ſancta deuotione & oratione, ieiunio, vigilia,& fletu eſt: veruntamen ſi quis videret gregis ſibi commiſſi periculum imminere, & nullum idoneum in curam gregis ſibi ſucceſſurum,periculum eſſet gregem deſerere,& ad eremum ſe transferre: licet habilior ad orandum ſit, dummodo de ſuo ſcandalo non præſumat: prælatus quidem qui idoneus eſt ad prædicandum,& plures inſtruere poteſt:ac ſibi & aliis in tali officio vtilis eſt, talis fraternam charitatem non obſeruat ſi populum ſibi commiſſum relinqueret, & ſe ad eremum transferret: cùm vtilior in agro prædicationis, quàm in eremo eſſe poſſit: in his verò quemque in charitate manentem Spiritus ſanctus intus docebit, quid

ei melius faciendum ſit, & ſolliciti circa hæc inquiſitoris quæſtioni ſatiſfaciet. A

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, qui nobis tua dona miſericorditer tradidiſti: monens vt vigilantes & ſolli-citè agentes ex eis fructum afferamus, da mihi indigno ſeruo tuo de donis à te receptis vigilanter negociari, & ea per fructus bonorum operum multiplicare: eiſque ad tui gloriam, proximi ædificationem, & mei perfectionem ſic bene vti, vt cum ſeruis tuis bonis & fidelibus merear remunerari, ac te iubente intrare gaudium fœlicitatis æternæ, & ſuſcipere quæ præparaſti diligentibus te, bone Ieſu. Amen.

De ventilatione areæ in extremo iudicio. CAPVT. L.

B

Math. 25.

POſtremò ponit tertiam patabolam, quæ pertinet ad actiuos, quorum eſt ſe exetcere in actibus miſericordiæ, pro quorum exercitio vigilantes in talibus temunerabuntur: deſiſtentes autem à talibus, condemnabunrur: & deſcribit ventilationem areæ, quæ fiet in extremo iudicio, ac modum ipſius diuini iudicij.

Auguſti. Euangelij huius vtilitas.

De hoc euangelio dicit Auguſt. Si quis eſſet qui de tota ſacra ſcriptura nihil aliud ſcitet niſi ſolummodo lectionem iſtam præſentem, hoc ſolum ſibi ſufficeret ad ſalutem: quia continentur hîc metita & demerita, præmia & ſupplicia bonotum & malorum: conditiones autem iudicis In hoc aduentu ſecundo ponit, per oppoſitum conditionum eius in aduentu primo. Venit enim primò in humilitate, apoſtolorum pauperum ſocietate, & ptopria infirmitate. Secundò veniet in maieſtate, angelorum ſocietate: & iudicis dignitate. *Veniet ergo filius hominis*, C ſcilicet virginis ad iudicium, *in maieſtate ſua*: quia tunc iudicaturus appatebit in forma hominis glorioſa, qui in primo aduentu iudicandus apparuit in fotma paſſibili & infirma. Vnde Remigius: In maieſtate deitatis iudicaturus adueniet, qui in humilitate ſerui iudicandus apparuit: itaque tradendus in ptoximo cruci, ptomittit glotiam triumphantis: vt ſecutura ſcandala hac promiſſione compenſaret, & vt melius illa patetentur diſcipuli, & libentius, ſub tantæ glotiæ expectatione,

Chryſoſto. hom. 54. operis imperfecti. Pſal. 49.

Vnde & Chryſoſtomus: *Deus manifeſtè veniet*: manifeſtè, inquit, non iam cælatus in corpore ſicut antea: vt vix eum etiam boni cognoſcetêt, ſed manifeſtus in gloria, vt etiam mali eum confiteantur inuiti: vt qui contempſerunt eum in humilitate, cognoſcant eum in poteſtate: & qui ſcire noluetunt quàm dulcis eſt miſeticordia eius, ſentiant quàm grauis eſt ira ipſius. Hæc Chtyſo. In forma etgo humana veniet, vt ab omnibus videri poſſit: ſi enim in forma diuina veniret, non poſſet videri à malis: quia talis viſio non eſt ſine delectatione maxima, quæ tunc non competit eis: & ideo dicit *cùm venerit filius hominis*, in famulatu autem eius venient omnes angeli eius cum eo, propter iudicis honorem, & tanquam teſtes actuum humanorum, & executores ſententiæ ferendæ pet ipſum. D

Chryſoſto. hom. 80. in Math.

Vnde Chryſoſto. Omnes enim angeli cum ipſo aderunt, teſtantes & ipſi quantum adminiſtrauerunt miſſi à dominatote ad ſalutem hominum, *Tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ*: id eſt, in eccleſia, in qua apparebit cum omnipotentia ſua: pet quod ſignificat poteſtatem iudiciariam quæ Chriſto homini eſt data: *& tunc congregabuntur ante eum*, tanquam ante iudicem ſuum, *omnes gentes*: omnis temporis, omnis conditionis, omnis ætatis: quia nullus poterit tunc latête vel ſe abſcondete.

Idem hom. 54. operis imperfecti.

Vnde Chryſoſtomus: Vbi illuminatio euangelij ad omnes gentes prædicata peruenit, tunc omnes gentes inexcuſabiles factæ ſunt: & ideo tunc iuſtè ad iudicium congtegabunrur omnes. *Et ſeparabit eos ab inuicem*, ſcilicet bonos à malis, *ſicut paſtor ſegregat oues ab hœdis*: de die ſunt ſimul in paſcuis oues & hœdi, ſed in veſpere paſtot eos ſegregat: ſic in vita præſenti ſunt in eccleſia ſimul boni & mali: ſed in veſpete mortis, ſeu mundi, ſepatabit Chriſtus bonos à malis, ſicut oues ab hœdis. E Separabit, inquam, merito omnia merita diſcernenda loco: loca vatia aſſignando, vocabulo diuerſis nominibus appellando hos hœdos, illos oues. In ouibus intelligitur innocentia bonorum: proptet ſimplicitatem, mititatem, fœcunditatem. In hœdis intelligitut peruerſitas malorum: proptet fœditatem, imperuoſitatem, ſterilitatem.

Idem hom. 80. in Matthæum.

Vnde Chryſoſtomus: Deinde à nominibus vniuſcuiuſque modum oſtendit, hos quidem hœdos vocans, hos autem oues: vt hotum quidem infructificationem oſtendat: nullus enim ab hœdis ftuctus fit, horum autem multum quæſtum: etenim multus ouium eſt quæſtus, & à lana lactéque, & ab his quæ parturiũtur, à quibus vniuerſis deſertus eſt hœdus. Et itetum: Oues, homines iuſti,

proptet

A propter manſuetudinem, quia ipſi neminem lædunt: & propter patientiam, quia cùm ab
aliis læſæ fuerint, ſuſtinent: hœdos autem homines peccatores dicit: quia in capris hæc na-
Dextera & ſiniſtra. Idē ibidē.
turaliter inſunt vitia, libido præ cæteris animalibus, ſuperbia, rixa, inuidia, concupiſcentia
gulæ, & clamoribus ſuper omnia garrulæ, in omnibus his vitiis peccatores abundant, &
ideo hœdis ſunt aſſimilati. Hæc Chryſoſtomus. *Et ſtatuat oues*, ſeu bonos, *à dextris* ſuis, *hœdos
autem*, ſeu malos, *à ſiniſtris*. In ipſa poſitione dextræ & ſiniſtræ, iam extunc vtraque pars co-
Eccl. 10. Rex Chriſtus.
gnoſcere poterit cui miſericordia, & cui miſeria immineat. Vnde Chryſoſtom. Iuſtos qui-
dem ad dexteram conſtituet, peccatores ad ſiniſtram: vt vnuſquiſque meritorum ſuorum
conditionem ex ipſius loci qualitate cognoſcat. Meritò iuſtos ad dexteram collocabit, quia
nunquam cognouerunt ſiniſtram: merito impios ad ſiniſtram, quia nunquam cognoſcere
Ioan. 19.
voluerunt dexteram partem. Vias enim quæ à dextris ſunt, nouit Dominus: peruerſæ autē
Benedicti.
B ſunt quæ ad ſiniſtram ſunt: & iterum à ſiniſtris, ſunt qui quærunt temporalia: à dextris, qui
Rabanus in cap. 25. Matthæi.
quærunt æterna. Vnde & Remigius, in dextris æternæ beatitudinis confirmabuntur, qui
amauerunt æterna: in ſiniſtris æternæ miſeriæ, qui cupierunt præſentia. Nam & ipſa tranſi-
toria Dei dona, reſpectu æternorum, dicũtur eſſe ſiniſtra: æterna verò in dextera, quia ſunt
potiora. Hinc eſt illud. Cor ſapientis in dextera eius, & cor ſtulti in ſiniſtris illius. *Tunc dicet
rex his qui à dextris eius erunt*, id eſt bonis (hîc non dicit, filius hominis, ſicut ſuprà: ſed, rex: ad
cuius apicem pertinet ſubditos tegere, leges condere, tranſgreſſores legis punire, & obſer-
uatores præmiare: quod tunc apparebit manifeſtè. Tunc non quæret Pilatus, *ergo rex es tu?*
Chryſoſto. hom. 80. in Math.
tunc non dicent Iudæi, *non habemus regem niſi Cæſarem*. Dicet inquam, rex, *venite benedicti pa-
tris mei*, id eſt, à patre meo, qui à patre benedictionem gratiæ accepiſtis: quia non niſi bene-
dicti primò per gratiam & meritum, vocantur ad beatitudinem æternam & præmium: nō
C dat enim Deus pacem æternitatis, niſi ſupra pacem pectoris: vel, ſecundum Rabanum, di-
cuntur benedicti, quibus pro bonis meritis debetur æterna *benedictio*: *poſſidete*, & æternali-
ter tenete, *paratum vobis regnum cœlorum*, locum ſanctorum, *à conſtitutione mundi*. Vbi Chryſo-
ſtomus, antequam enim vos naſceremini, ait, hæc vobis præparata ſunt & præaptata: quia
vidi vos tales futuros, ſecundum Remigium, rex regum ſine ſtrepitu verborum loquitur:
id eſt, manifeſtabit conſcientias & merita, dicétque per collationem gloriæ: venite, benefi-
cio patris mei promoti ad obtinendum regnum vitæ, prædeſtinatum vobis à conſtitutio-
ne mundi. Hæc Remigius. Ante mundi conſtitutionem paratum fuit, per prædeſtinationē:
à conſtitutione mundi, per creationem: ab aſcenſione, per apparitionem: Attende hic dul-
ciſſimam inuitationem Domini, cùm dicit: venite benedicti patris mei: ô quàm fœlices &
beati qui hoc dulce inuitatorium ad ſe directum meruerint audire, & à Domino inuitati
D regnum eius percipere: frequentemus ergo nunc & cantemus deuotè inuitatorium eccle-
ſiæ dicentes: Venite exultemus Domino: vt tunc cum electis mereamur audire inuitato-
rium domini, & regnare ſine fine cum eo. Et commemorabit dominus ſex opera miſeri-
cordiæ, in ſe capite & in membris ſuis propter eum facta: quæ ſunt, paſcere eſurientem,
Opera miſericordiæ.
potare ſitientem, collocare hoſpitem, veſtire nudum, viſitare infirmũ, conſolari vinculatũ
Chryſoſto. hom. 80. in Math.
& per hæc intelligitur ſeptimum, quod eſt in Tobia, ſcilicet ſepelire mortuos. Vnde verſus:

Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

Et ſecundum quoſdam non erit aliud hæc commemoratio: niſi quia omnes ſcient me-
rita ſua, pro quibus ſaluabuntur vel etiam damnabuntur. Vbi Chryſoſtomus: Putas quanto
gaudio extolluntur ſancti, quando in conſpectu omnium angelorum quod fecerũt homi-
nibus fatetur ſe accepiſſe, nam tale videtur opus eorum nō quale datum eſt: ſed qualis per-
E ſona illus eſt qui accepit. Hæc Chryſoſt. Sed iuſti, quaſi laudem fugientes, interrogabunt,
quando hæc ſibi fecerint. ſecundum Remigium: In cōſcientiis ſuis ita reſpondebunt, non
dubitantes vel diffidentes de verbis domini: ſed vel ſtupentes pro magnitudine maieſtatis
regis, vel quia paruum videtur eis omne bonum quod fecerunt comparatione præmij. Vn-
Roma. 8. Chryſoſto. hom. 54. operis imperfecti.
de Apoſtolus: *Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in no-
bis*: Vnde Chryſoſtomus: O humilitas, quæ nec poſt mortem deficies. Homo enim malus
etiam falſis honoribus delectatur, vir autem bonus etiam ſibi debitam laudem fugit: ſic &
ſancti debitam ſibi laudē repellentes dicent, quando te vidimus eſurientem? Hæc Chryſo.
Et reſpondens rex, dicet illis: Amen dico vobis quandiu, id eſt, eo & quanto tempore *feciſtis*, id eſt,
Idē ibidē.
opera miſericordiæ exhibuiſtis, *vni de his fratribus meis minimis: mihi feciſtis*. Fratres ſunt, quia
Bonitas Chriſti etiā in iudicio.
fecerunt voluntatem patris: minimi verò, quia fuerunt humiles & abiecti. Vbi Chryſoſto-
mus: O bonitas Chriſti: quandiu in corpore contemptibili erat in mundo, fuerat venſi-

milis ratio, vt propter ſimilitudinem viſionis fratres ſuos homines appellaret : quid autem A
dicamus, quod in illa gloria conſtitutus, adhuc contentus eſt eos dicere fratres, quibus
ſufficeret ad laudem ſi vel bonos ſeruos illos vocaret. Et iterum: propter hoc enim ſunt fra-
tres: quia humiles, quia abiecti & contemptibiles: hos enim tales maximè in fraternitatem
Auguſti. ſermo. 35. de verbis Domini. vocat. Vnde & Auguſt. Minimi ergo qui ſunt Chriſti, hi illi ſunt qui omnia dimiſerunt &
ſecuti ſunt eum, & quicquid habuerunt pauperibus diſtribuerunt: vt Deo ſine ſeculari cō-
pede expediri ſeruirent, & ab oneribus mundi liberos velut pennatos ſurſum numeros tol-
lerent. Hi ſunt minimi: quare minimi? quia humiles, quia non elati, non ſuperbi. Apprehē-
de minimos iſtos, & graue pondus inuenies. Hæc Auguſtinus. Chriſtus itaque in eſurienti-
bus eſurit, in ſitientibus ſitit, in infirmis ægrotat, & in aliis ſimiliter patitur: magna ergo re-
uerentia ſuſcipiendi ſunt minimi & pauperes Chriſti : cum magna veneratione ſeruiendū
Gregorius hom. 29. eſt eis, ſiquidem Chriſtus in eis ſuſcipitur & honoratur. Vnde Gregorius : Ad tribuendum B
ergo pigri cur eſtis, quando hoc quod iacenti in terra porrigitis, ſedenti in cœlo datis? Hæc
præmiſſa ſunt opera miſericordiæ, ad corporis miſerias pertinētia : ad animas verò ſpectat,
vt eſurientem & ſitientem iuſtitiam pane verbi Dei reficias, & potu ſapientiæ refrigeres:
errātem per hæreſim vel per peccatum, in domum matris eccleſiæ Dei reuoces: innocen-
tem à malis protegas : nudum à bono opere, virtutibus ornes: infirmum in fide, corrobores:
tribulatione ſeu carcere triſtitiæ oppreſſo ſubuenias compatiendo, vel conſolando : qui
enim hæc facit, veram dilectionem & charitatem adimplet: & hæc maiora ſunt quàm alia
præmiſſa: quia vt ait Gregorius, plus eſt verbi pabulo victuram in perpetuum mentem re-
Chryſoſt. hom. 80. in Mathæum. ficere, quàm ventrem morituræ carnis terreno pane ſatiare. Vnde Chryſoſto. ſi hæc omnia
corporaliter corporibus Chriſti miniſtrare magnæ beatitudinis eſt, quæ omnino poſt mo-
dicum ſunt peritura: putas quantæ beatitudinis eſt, hæc omnia ſpiritualiter animabus pe- C
riclitantibus miniſtrare, quibus viuificatæ poſſint viuere in æternum. Quanto melior eſt
anima quàm corpus, tanto meliora ſunt, quæ ad ſalutem animarum, quàm quæ ad ſuſtenta-
tionem corporum miniſtrantur. *Tunc dicet rex & his qui à ſiniſtris eius erunt*, id eſt, reprobis: qui
Diſceſſio à Deo. ſiniſtra, id eſt, temporalia quandiu vixerunt ardenter amauerunt. *Diſcedite à me.* O infœlix
diſceſſio. O dura ſeparatio. O miſerabilis conditio: quia à me fonte vitæ indeficientis, à me
lumine gloriæ beatificantis, à me torrente voluptatis inundantis, à me plenitudine vber-
tatis inebriantis, *maledicti*, primò maledictione culpæ, ſed modo maledictione pœnæ æter-
næ: *in ignem æternum*, ſine fine vos arſurum: *qui paratus eſt diabolo & angelis eius*, vt quibus colli-
Cōſortium diabolicū. gari fuiſtis in culpa, ſociemini in pœna. O conſortium malum, horribile quidem ad ima-
ginandum, horribile amplius ad videndum : ſed adhuc horribilius ad cohabitandum:
non portaſtis, inquit, clauem crucis : ideo in regnum non intrabitis : non nauigaſtis in na- D
ue crucis, ideo ad portum non peruenietis : ſed pœnam damni & ſenſus habebitis. Dum
mali permixti ſunt bonis, videntur eſſe cum Deo : ſed tandem diſcedent ab eo, & mitten-
tur in ignem æternum : nec videbit impius gloriam Dei. *Diſcedite*, inquit, qui adhuc com-
mixti fuiſtis bonis in mundo, à mea facie, ab omni mea miſericordia, ab omni gloria:
maledicti, ſed non addit patris mei : quia ex patre eſt benedictio, ex nobis verò maledictio.
Chryſoſto. hom. 54. operis imperfecti. Vbi Chryſoſtomus, quaſi qui non ſufferat præſentiam illorum vel aſpicere : ſic dicit, *diſce-
dite à me* : nam Deus qui in ſanctitate delectatur animarum, peccatrices animas aſpiciens
quaſi grauatus non ſuffert : tanquam ſi dicat eis, quaſi putredo & ſpurcitia eſtis : nec tam-
diu vos ſuſtineo, quandiu ſtatis in iudicio meo. Et iterum : Ite maledicti, non à patre meo:
neque ipſe eos maledixit, ſed propria opera : *in ignem æternum*, *qui paratus eſt*, non vobis, ſed
diabolo & angelis eius : quia verò voſipſos in ignem miſiſtis, vobiſipſis reputate: ſed ne vnquā B
hæc patiamur ô vnigenite fili Dei, ſcilicet faciem illam manſuetam videre auerſam à no-
bis, & tranquillum illum oculum non ferentem videre nos, neque accipiamus aliquam ex-
perientiam illius pœnæ incurabilis : ſcilicet excidere à regni gloria, & comburi in gehen-
na. De hac etiam excluſione & ſeparatione ſic dicit idem Chryſoſtomus, Ponamus illud
Dolor ex ſententia iudicis. ante oculos, quanti doloris eſt excludi & proüci à regno cœlorum, quod (vt mihi videtur)
ipſa grauius eſt gehenna: nam & ſi ille ignis non arderet, & immortalis illa pœna non eſſet
parata, hoc ſolum quòd alieni efficimur à Chriſto, & excludimur à bonis æternis, nónne
omni pœna cruciabilius diceretur? Hæc Chriſoſtomus. Et commemorabit iudex opera
miſericordiæ prædicta, ab ipſis reprobis ſibi non facta : ſed reprobi quaſi ſe excuſantes reſ-
Rabanus in cap. 25. Mathæi. pondebunt & interrogabunt, quando hæc ſibi non fecerunt. Verùm, vt ait Rabanus, & ſi
ſe excuſare ſatagunt, tamen Deū fallere non poſſunt. vnde reſpōdit illis dicens: *quandiu non
feciſtis*

A *feciſtis vni ex minimis his, nec mihi feciſtis.* Auguſtinus: Chriſtus caput eſt eccleſiæ, corpus eius
eccleſia: in noſtro corpore caput ſurſum eſt, pedes in terra. In aliqua conſtipatione homi-
num, quando aliquis tibi pedem calcat, nónne dicit caput calcas me? quomodo ergo lin-
gua, quam nemo tangit, dicit calcas me: ſic Chriſtus caput, quem nemo calcat, dicet: *Eſuri-
ui, & non dediſtis mihi manducare, &c.* Vbi Chryſoſtomus, Et vide qualiter leuia iniungit: non
enim dicit, in carcere eram, & non eripuiſtis me: infirmus, & non curaſtis me: ſed non viſi-
taſtis, & non veniſtis ad me. In eſuriendo etiam non petit menſam precioſam: ſed neceſſa-
rium cibum. Omnia ergo ſufficientia ſunt ad pœnam. primò quidem, facilitas petitionis:
panis erat. Secundò, miſericordia eius: pauper enim erat qui petebat. Tertiò, comparatio
naturæ: homo enim erat. Quartò, deſiderium promiſſionis: regnum enim promiſit. Quin-
tò, dignitas eius qui accipiebat: Deus enim erat qui per pauperes accipiebat. Sextò, ſupera-
B bundantia honoris: quoniam dignatus eſt ab hominibus accipere. Septimò, iuſtitia datio-
nis: ex ſuis enim à nobis accipit: ſed contra vniuerſa hæc homines per auaritiam excæcãtur.
Hæc Chryſoſtomus. Et reuera per auaritiam homines ad opera miſericordiæ excecantur,
& ad ea duri & quaſi inſenſibiles teddũtur: ſicut enim charitas quæ directè opponitur aua-
ritiæ, vult omnibus ſubuenire & benefacere: ſic auaritia ſuadet à talibus abſtinere, & non
operibus miſericordiæ intendere. Suggerit enim quaſi conſulendo ipſi miſero quem poſſi-
der, vt de talibus non curet: quia tantum conſtaret, & tantum damnum inde reciperet. Hic
ſiſte tu miſer auare, qui aliis in neceſſitate poſitis non curas ſuccurrere, & maximè tu cru-
delis præſidens ſeu prælate, & ſpecialiter religioſe: qui infirmis tibi commiſſis de mini-
ſtris & cuſtodibus, vel quibuſcunque aliis neceſſariis non ſtudes prouidere: attẽde & vide,
quia hoc terribile iudicium, in quo de operibus miſericordiæ diſceptatio fit, tibi ſpecialiter
C imminet: quia præcipué immiſericordes arguet iudex & puniet: tunc audies correptiones
duriſſimas, quibus non poteris cõtradicere: qui modo abiicis monitiones molliſſimas qui-
bus non veteris repugnare, tunc erit hora tua qua tibi inſtabit horrenda miſeria, vt cum
maledictis eas in ignem æternum, diabolo & angelis eius paratum. Illuc perges derelictus
à cura & cuſtodia diuina, qui hic tuos infirmos dereliquiſti ſine cura & cuſtodia humana:
& tunc nihil eorum quæ contra charitatem ſeruaſti, & neceſſitatibus indigentium crude-
liter ſubtraxiſti, te à miſeria liberabit: ſed tua crudelitas te ſine fine immaniter cruciabit.
Tunc boni poterunt contra te ſumere parabolam, & dicere ad exaggerandum tuam miſe-
riam, Quomodo ceſſauit exactor, quieuit tributum? ceſſauit exactor, quia aliis neceſſaria
ſubtrahẽdo quaſi exactionare eos videbatur: quieuit tributum, quod alij defectum patien-
do, quaſi ſoluere cogebantur: quid tibi miſer tunc proderit tua crudelitas & auaritia, pro
D qua habebis pati tanta & talia ſine fine manſura? tunc per pœnam, ſed nimis tardè aperien-
tur oculi tui, qui modo per auaritiam contra opera miſericordiæ ſunt excæcati: & tunc ſola
vexatio dabit intellectum, qui modo circa vexatos habes cor induratum. Hæc pauca ô a-
uare, impie, crudelis, & dire tyranne diligenter attende: & dum adhuc vales te emendare,
ſtude vt mala perpetua poſſis Deo auxiliante euadere. amen. Sufficientia autem prædicto-
rum operum miſericordiæ, hoc modo accipitur: homo enim in vita præſenti primò indi-
get ex parte corporis alimento, ſine quo non poteſt eſſe: ſcilicet cibo & potu: & ſic eſt du-
plex opus miſericordiæ: ſcilicet paſcere eſurientem, & potare ſitientem. Secundò, indiget
alimento, ſine quo non poteſt bene eſſe: ſcilicet indumento & domicilio: & ſic iterum eſt
duplex opus miſeticordiæ, ſcilicet veſtire nudum, & colligere vel recipere hoſpitem. Ter-
tiò, indiget poſt vitam iſtam ſepultura: & ſic eſt quintum opus miſericordiæ: ſcilicet ſepeli-
E re mortuos. Iſta autem quinque prædicta, ſunt omnibus communia. Alia ſunt duo opera
miſericordiæ, quæ impenduntur alicui ex aliquo accidente ſuperueniente: vt ſi aliquis in-
currat infirmitatem, vel capiatur ab hoſtibus, & ſic accipiũtur duo opera miſericordiæ, quæ
ſunt: viſitare infirmos, & redimere captiuos. Et nomine redemptionis intelligitur omne
beneficium eis impenſum. Iſta autem ſeptem impenſa fidelibus propter Chriſtum, repu-
tat ipſe Chriſtus ſibi facta, & econtrariò fidelibus denegata: quia ſibi reputat denegata. Fi-
deles ſunt eius mẽbra propter quod faciẽtibus opera miſericordiæ, reddit vitam æternam:
denegantibus autem ea, reddit pœnam. Aduertendum tamen quòd cùm dicitur: *Domine
quando te vidimus eſurientem, &c.* non eſt quæſtio procedens ex ignorantia: quia iuſti cogno-
ſcent quòd opera miſeticordiæ facta membris Chriſti, ipſe ſibi reputat fieri: & pro talibus
ſe ſaluari: & ſimiliter mali ſcient ſe pro contrario damnari: ſed eſt quæſtio admirationis,
pro magnitudine gratiæ quæ fiet electis, & pro magnitudine miſeriæ quæ infligetur repro-

Auguſti. Quomodo Chriſtus in mẽbris ſit.

Chryſoſto. hom. 80. in Math.

Auaritia excæcat.

Contra auaros.

Quæſtio admirationis.

bis. Sic itaque iudicium ſine miſericordia fit ei qui noo fecir miſericordiam. Quid ergo A
Iacobi 2. merentur qui aliena rapiunt, ſi æternaliter damnantur qui de ſuo non dederint? ſi talia ſu-
ſtinebunt immiſericordes, qualia paſſuros putamus crudeles? Vnde Chryſoſt. Ex hoc loco
Chryſoſto. hom 54. operis imperfecti. ſciendum eſt, quòd non tantum pro eo quòd peccauerunt homines cōdemnandi ſunt: ſed
etiam pro eo quod bene non faciunt: ſi autem pro eo quod bene non faciunt ſic condem-
nantur, putas quales pœnas exoluent pro eo quod peccaot? & dignè: Deus enim homioem
ideo fecit vt benefaciat, & ad gloriam Dei pertineat: non ideò tantum vt non peccet, nam
ſi non faciat bonum, nec eſt cauſa qua creatus eſt: ſine dubio enim ſi creatus nō fuiſſet, pec-
catum non fieret ſuper terram: nam qui intelligit myſterium diuinæ diſpenſationis, quare
factus eſt homo cognoſcit: quia meritò quaſi peccās condemnetùr qui iuſtitiam noo facit.
Chryſoſto. ibidem. Hæc Chryſoſtomus. ſicut autem melius eſt opera miſericordiæ circa animam, quàm cir-
ca corpus facere: ſic peius eſt ea circa animam, quàm circa corpus negligere. Vnde Chryſ. B
Idē ibidē. Si hæc corporaliter corporibus non præſtare impietatis eſt, quæ & ſi accipiunt ea non poſ-
ſunt viuere ſemper: putas quantæ impietatis eſt hæc omnia ſpiritualiter animabus pericli-
tantibus non miniſtrare, quæ poterant viuere in æternum ſi hæc eis miniſtrata fuiſſent:
quantum enim melior eſt anima quàm corpus, tanto grauius eſt peceatum animabus la-
Pauperes ī eccleſia. boraotibus ſpirituales eleemoſynas non præſtare, quàm corporibus corporales. Io eccleſia
ergo non ſolum ſunt pauperes corporaliter eſurientes, aut debiles corporaliter, aut pere-
grini ſecuodum corpus: ſed etiam ſpiritualiter pauperes ſine cibo iuſtitiæ, ſine potu agni-
tionis Dei: ſine veſtimento Chriſti, maximè taliter pauperes ſunt qui corporaliter viden-
tur diuites eſſe: quoniam plerunque in abundantia rerum inopia iuſtitiæ inuenitur. Sunt
peregrini in hoc mundo: ſunt debiles animo, ſunt mente cæci, inobedientia ſurdi, & cæte-
ris paſſionibus ſpiritualibus ægrotātes: quorum animæ omnem eſcam ſpiritualem abomi- C
nantes appropinquauerunt vſque ad portas mortis. Qui ergo habet non vnde faciat elee-
moſynas corporales, faciat ſpirituales: ex gratia verbi quam accepit à Deo, & inuenit retri-
butionem digoam à Chriſto, qui omnia tam corporalia quàm ſpiritualia data quaſi in ſe
facta commemorat, quæ cum hominibus fiunt: hæc diximus vt ſciant doctores & quātum
beatitudinis ſibi acquirant, ſi diligentes fuerint circa verbum: & quantum damnationis, ſi
fuerint negligentes. Hæc Chryſoſtomus. *Et ibunt hi* ſcilicet reprobi, in ſuppliciū æternum,
Chryſoſto. hom. 80. in Math. *iuſti autem in vitam æternam.* Vnde Chryſoſtomus: Propter hoc vtique & hi iuſtè puniuntur
& illi coronantur, & ſi decem milia bona fecerint: gratiæ enim hæc eſt munificentia pro
tam paruis & vilibus cœlum tantum & regnum, & tam magnum eis dari honorem. Hæc
Chryſoſtomus. Æternum eſt ergo ſupplicium malorum, & ſimiliter præmium bonorum:
ſicut enim peccata actualia tranſeunt actu, & remanent reatu: ita bona opera trāſeunt actu, D
Hierony. in cap. 25. Mathæi. & remaoent merito. Vnde Hiero Prudens lector attende, quòd & ſupplicia æterna ſint: &
vita perpetua, metum deinceps oon habeat ruinarum. Et notandum, quòd potius fit diſce-
ptatio de operibus miſericordiæ, quàm de operibus iuſtitiæ: cùm tamen magis teneamur
ad opera iuſtitiæ: quia opera miſericordiæ faciliora ſunt: quia natura ad hæc inclinat, &
ideo magis arguenda vbi deficiunt, & minus remuneranda vbi aſſunt. Et ergo ſi iſta remu-
nerantur, & alia: item potius arguit de omiſſione, quàm de commiſſione: cùm tamen ma-
ioris crimiois ſint commiſſa: & ideo magis argueoda: quia puniendo quod minus eſt, in-
nuit amplius faciendum de maioribus. Si enim omiſſa arguit, multoplus commiſſa: item
magis arguit de peccatis in proximum, quàm in Deum: quia ſi peccata in proximum con-
demnantur, multomagis peccata in Deum: vt blaſphemia & idololatria. Item cùm ſeptem
ſint opera miſericordiæ: vnum, ſcilicet ſepulturam mortuorum, de qua intantum Tobias E
commendatur, omittit: quia minus eſt neceſſaria inter cætera opera miſericordiæ. Item
cùm ſit miſericordia corporalis & ſpiritualis, potius defectum arguit operum corporaliū,
quàm ſpiritualium: quia opera corporalia ſunt euidentiora, vel per hoc etiam ſignificātur
Iudiciū an erit mētale, an vocale. illa. Poteſt autem quæri vtrum illa diſceptatio & ſententia erit vocalis, vel mētalis tantum:
& videtur quòd vocalis: quia, vt dicit Auguſtinus, per quot dies hoc iudicium teodatur,
Auguſti. lib. 20. de ciuitate cap 1. incertum eſt: ſed ſi mentaliter fieret tantum, ſtatim expediretur. Econtra quidam dicunt,
quòd iudicium erit mentale, & non vocale, aliter multo tempore protenderetur. Vnde Sa-
pieos: *Diſrumpet illos inflatos ſine voce*: alij dicunt: quia & mentale erit interius, & vocale ex-
terius: quia iudicabit Chriſtus non tantum vt Deus, ſed vt homo: ideo eius iudicium erit
Sapien. 4. non diuino modo tantum, ſed humano. Ex hoc autem maius gaudium ſenſibile bonorum,
& maior dolor ſenſibilis reprobotum erit: vnde non fruſtra erit hoc, ſed vtiliter ſicut & cor-
poralis

A poralis apparitio hominum. Huic opinioni adhærendo dicendum ad obiectum,quòd diſ-
rumpet illos ſine voce excuſationis ſufficientis, vel appellationis: ſed non ſine voce diſce-
ptationis generalis. Vnde Auguſtinus: Quære cauſas vel tantæ mercedis, vel tanti ſuppli- *Auguſti. de rectitu-*
cij: percipite regnum: &,ite in ignem æternũ. Quare illi percepturi regnum? Eſuriui enim, *dine catho-*
& dediſtis mihi manducare. Quare iſti ituri in ignem æternum? Eſuriui enim & non dedi- *licæ conuer*
ſtis mihi manducare. Quid eſt hoc rogo? video de his qui percepturi ſunt regnum: quia *ſatione.*
dederunt tanquam boni & fideles Chriſtiani, qui verba Domini non contemnentes, &
cum fiducia promiſſa ſperantes fecerunt hoc: quia ſi non feciſſent, vitæ ipſorum bonæ ſte-
rilitas iſta non vtique conueniſſet: fortè enim caſti erant, non fraudatores, non ebrioſi,
abſtinentes ſe ab operibus malis: ſi hoc non adderent, ſteriles remanerent: feciſſent enim *Pſal. 36.*
declina à malo: non feciſſent, & fac bonum. Scriptum eſt: *Sicut aqua extinguit ignem, ſic elee-* *Eccli. 3.*
B *moſyna peccatum.* Item ſcriptum eſt: *Include eleemoſynam in corde pauperis, & ipſa pro te deprecabit* *Eccli. 29.*
dominum: & alia multa ſunt diuini eloquij dogmata quibus oſtenditur multum valere elee-
moſynam ad extinguenda & delenda peccata. Proinde illis quos damnaturus, imò plus il-
lis quos coronaturus eſt ſolas eleemoſinas imputabit dicens: Difficile eſt vt ſi examine vos
& apprehendam, & ſcruter diligentiſſimè facta veſtra, non inueniam vnde vos damnem:
ſed ite in regnum. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare: non ergo itis in regnum, quia
non peccaſtis, ſed quia peccata veſtra eleemoſynis redemiſtis. Rurſus & illis, Ite in ignem
æternum: ſine dubio videbunt ſe iuſtè damnari pro ſceleribus ſuis, & quaſi eis diceret, non
inde vnde putatis: ſed quia eſuriui & non dediſtis mihi manducare. Si enim ab illis omni-
bus veſtris factis auerſi, & ad me conuerſi illa omnia crimina atque peccata eleemoſynis
redemiſſeris, ipſæ eleemoſynæ modo liberarent vos, & à reatu tantorum criminum abſol- *Math. 5.*
C uerent: Beati enim miſericordes, quoniam ipſis miſericordia præſtabitur. *Iudicium ſine miſe-* *Iacobi 2.*
ricordia ei qui non fecerit miſericordiam. Sicut ergo boni quibus paratum eſt regnum à conſti-
tutione mundi, antequam fierent ad vitam æternam erant prædeſtinati: ſic mali qui mit-
tentur in ignem paratum diabolo & ſuis, à cõſtitutione mundi antequam fierent ad mor- *Prædeſti-*
tem erant præſciti. Et differentia inter prædeſtinationem & præſcientiam: quia prædeſti- *nationis &*
natio eſt præcognitio bonorum, cum cauſalitate eorundem: ſed præſcientia dicit præco- *præſcientia*
gnitionem reſpectu malorũ ſine cauſalitate, quæ potius reſidet penes liberum arbitrium. *diſcrimen.*
Fit autem conditionaliter prædeſtinatio Dei, nihilque ſine aliqua conditione prædeſtina-
tum eſt: prædeſtinatum eſt enim vt ſaluaretur mundus: ſed per aquam baptiſmatis, & mor-
tem filij Dei, prædeſtinati ſunt omnes boni ad gloriam: ea tamen cõditione ſi fidem tenue-
rint: ſi charitatem, ſi humilitatem, ſi patientiam, ſi miſericordiam & pietatem, & his ſimilia
D habuerint: tales enim eos futuros præuidit quos Deus ad vitam prædeſtinauit: & quaſi præ-
deſtinando eis diceret: Ego quidem ad vitam vos prædeſtino, ſi tamen tales & tales fueri-
tis: ſi mandata mea cuſtodieritis, ſi fidem & miſericordiam habueritis, & ſi in bono tãdem
inuenti fueritis. Qui ergo talis eſſe non vult, qui mandata Dei cuſtodire non nititur: ideo
non venit ad prædeſtinationem, quia non ſeruat conditionem. Noli igitur attendere ad
prædeſtinationem Dei quam ignoras: attende ad verba quæ audis & intelligis: ſicut enim
prædeſtinatione ſua verus eſt Deus, & mutari non poteſt: ita & verba eius vera ſunt, & mu-
tari non poſſunt: ſed audiamus quæ ſint hæc verba: *Peccator,* inquit, *quacunque hora conuerſus* *Ezech. 18.*
fuerit & ingemuerit, vita viuet & non morietur. Et iterum: *Si volueritis & audieritis me, bona terræ* *Iſaya 1.*
comedetis: quod ſi nolueritis, gladius deuorabit vos. ſimiliter in euangelio, inquit, *Qui crediderit, &* *Marci 16.*
baptizatus fuerit, &c. Et iterum: *Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet vobis pater veſter* *Math. 6.*
E *cæleſtis, &c.* Nec quæras aliam prædeſtinationem. In his enim verbis omnis & vitæ & mor-
tis prædeſtinatio & præſcientia conſiſtit: ſi hæc feceris, eſto ſecurus, & crede indubitanter
quia ad vitam æternam prædeſtinatus es. Quòd ſi indurato corde hæc facere nolueris, &
in hac malitia perſeueraueris: pro certo ſcias te ad mortem præſcitum. Quanuis enim nul-
lus homo ad peccatum ſit prædeſtinatus: omnis tamen homo, aut ad gloriam, aut ad ſuppli-
cium eſt præuiſus. Nullus ergo dicat fruſtra ſe orare Deum, & alia bona facere: quia præ-
deſtinatio diuina (quæ eſt præparatio gratiæ in præſenti & gloriæ in futuro) cùm ſit æterna,
ſicut ab æterno prædeſtinauit aliquem ad beatitudinem, ita præordinauit modũ per quem
daret ſibi illam beatitudinem: ſcilicet per merita ſua & orationem. Prædeſtinatio enim ta-
liter eſt inſtituta, vt precibus & laboribus obtineatur: & ideo non fruſtra orat Deum: quia
oratio eſt illud per quod ex ordinatione diuina debet conſequi gratiam & gloriam: & ea- *Oramus nõ*
dem ratio eſt de omnibus aliis bonis, quia cadũt ſub ordine diuinę prædeſtinationis. Vnde *fruſtra.*

ſicut Deus aliquem ſaluandum præuidet, ſic & modum quo ſaluari debeat: propter hoc A
ſtultus eſt qui dicit, volo facere quod mihi placuerit: quia ſi ſaluari debeo, ſaluabor: vel ſi damnari debeo, damnabor: ſicut ſtultus eſſet infirmus qui diceret, volo comedere & bibere quod mihi placuerit: quia ſi curari debeo, curabor: & ſi mori debeo, moriar: ſic enim inutiles eſſent medicinæ. Sanè ſi Deus dimittit liberum arbitrium (quod ſe habet ad vtrumlibet) in malum cadere, hoc non permittit niſi iuſtè: rurſus ſi præueniat per gratiam, nulli facit iniuriam. Vnde ſecundum Auguſt. Liberum arbitrium, eſt libertas eligendi bonum vel malum: & hoc in paradiſo homo habuit liberum, nunc verò captiuum: quia bonum non vult niſi gratia Dei præueniatur, nec poteſt niſi eum ſequatur. Cùm ergo malos damnat & reprobat, operatur ſecundum iuſtitiam: quando verò prædeſtinat & ſaluat, agit ſecundum gratiam & miſericordiam, quæ non excludit iuſtitiam.

Auguſti. lib. 1. de libero arbi. Libertas arbitrij.

Nullam autem neceſſitatem infert prouidentia Dei rerum euentibus: ſed ſicut ſe habent res ad vtrumlibet, ſcilicet B
fieri & non fieri: ſic ſe prouidentur habere quæ prouidentia (ſeu quod idem eſt præſcientia Dei) ex ſua ſapientia præſcientis omnia antequam ſint, omnino ineuitabilis eſt: & nullo modo poteſt falli: & ideo omnia præuiſa à Deo neceſſe eſt fieri: quia non poteſt ſimul eſſe quòd præuiſa ſint, & non fiant: ſed non ſequitur quòd neceſſario fiant. Sic quoque dicimus, me vidente te currere: neceſſe eſt vt curras: hoc eſt, non poteſt ſimul fieri vt videam te currere, & non curras: & ex hoc nequaquam prouenit quòd neceſſariò curras. Vnde Boëtius: Duæ ſunt etenim neceſſitates: ſimplex vna, veluti quòd neceſſe eſt omnes homines eſſe mortales: altera verò, conditionis: vt ſi aliquem ambulare ſcias, eum ambulare neceſſe eſt: hanc etiam neceſſitatem non facit propria natura, ſed conditionis adiectio. Nulla enim neceſſitas cogit incedere voluntariè gradientem, quamuis eum tunc cùm graditur neceſſarium ſit incedere. Quæ igitur cùm fiunt carent exiſtendi neceſſitate, eadem priuſquam fiant C
ſine neceſſitate futura ſunt: nam ſicut ſcientia præſentium rerum nihil his quæ fiũt, ita præſcientia futurorum nihil his quæ futura ſunt neceſſitatis importat. Eodem modo ſi quid prouidentia præſens videt, id eſſe neceſſe eſt, tametſi nullam naturæ habeat neceſſitatem. Hæc Boëtius. Et ideo hæc duplex eſt. Si Deus præuidet hoc, neceſſariò euenire oportet: quia coniunctim vera, diuiſim eſt falſa: & eſt ibi neceſſitas conſequentiæ, & non conſequentis. Exemplum habemus Boëtij, ſi aliquis videat aliquem facientem rotã, neceſſe eſt quòd ille faciat rotam: nec tamẽ viſus eius cauſa eſt illios factionis. Sic Deus præuidet mala iſtius opera, nec tamen cauſa eſt quare iſte malè operetur: veruntamen fiet ſi præuiſum eſt.

Prouidẽtia Dei non cogit.

Neceßitas duplex.

Boëtius lib. 5. de conſolatiõe, proſa ſexta.

Quando autem Deus facit aliquam rem, non fit in ipſo Deo mutatio: ſed in re certa quam operatur. Vnde quando fecit prædicari ſubuerſionem Niniuę, & prædici mortem Ezechiæ, quorum neutrum accidit, in talibus non mutauit Deus conſilium quod ab æterno ſecum D
fuit: ſed ſententiam quæ reſpectum ad ipſa negocia habuit: quia Niniue ſubuertenda erat ſecundum merita, & Ezechias moriturus erat ſecundum cauſas inferiores, vel etiam ſecũdum merita: ſed hæc non impoſuerunt neceſſitatem diuinæ potentiæ. Prædeſtinatio igitur licet certa ſit, libertatem tamen arbitrij non tollit: vnde bonorum ſaluatio eſt neceſſaria neceſſitate conſequentiæ vel conditionata, non neceſſitate conſequentis, vel abſoluta. Iſta enim propoſitio, prædeſtinatus poteſt damnari: falſa eſt in ſenſu compoſito, eſt tamen vera in ſenſu diuiſo. Sic ergo excluſum eſt ſophiſma quod multos in errorem duxit, vt omnia ex neceſſitate fieri putarent. Si ergo dicis quid adhuc faciendum eſt? Reſpondeo, quia hoc ſolum ſupereſt conſilium, vt curramus, & contendamus placere ei qui nos vocauit. dicit enim Auguſtinus: ſic præordinata eſt diuina prædeſtinatio, vt ad eam per bonorum operum perſeuerantiam perueniamus, hinc Bernardus, ipſa cœleſtis regni prædeſtinatio, ita ab E
omnipotenti Deo præordinata eſt: vt ad hoc electi ex labore perueniãt, quatenus merean-tur precibus obtinere quod ipſe omnipotens Deus ante tempus diſpoſuit donare. Vbi nota exemplum vtile, & aptum ad propoſitum. Fuit in quodam monaſterio frater quidam religioſus & deuotus, cui ſæpe reuelationes fiebant diuinitus: quod quidem alter eiuſdem monaſterij frater ſciens, inſtitit apud eundem vt Deum oraret, quatenus ſibi dignaretur oſtendere ſi ipſe de numero ſaluandorum eſſet: & cùm ille vix precibus victus orationi inſtando hoc à Deo poſtularet, oſtenſum eſt ſibi quòd ille frater de numero damnandorum eſſet: vnde timens fratrem alium turbare, per aliquot dies hoc ſibi cælauit: ſed tandem eidem requirenti (licet inuitus) aperuit. Ille autem hoc audiens, & ſcripturas intelligens, ſtatim reſpondit, benedictus Deus: nec tamen ſic deſperabo, ſed pœnitentiam quam per ingreſſum religionis aſſumpſi, de cætero duplicando, & triplicabo donec gratiam & miſericordiam

Mutatio nõ cadit in Deum. Iona 3. Eſa. 38.

Prædeſtinatio non tollit libertatem arbitrij.

Bernardus ſermo. 23. in cantica. Exemplum præſciti & ſaluati.

A cordiam apud Deum altiſſimum qui pius eſt inueniam: & poſt multos dies iterum fratri prædicto diuinitus eſt reuelatum, quod ille frater de numero ſaluandorum eſſet: quod cùm eidẽ fratri retuliſſet, ille lætus effectus de reuelatione, fortior factus eſt in opere: ac viriliter agẽs, & de virtute in virtutẽ quotidie proficiens perſeuerauit in bono ſine ceſſatione. Vtinam multi animati hoc exemplo manum ſuam ad fortia mitterent, & non deſperarent vel deficerent: quia ſic agendo, & in hoc perſeuerando, Deum ſibi propitium vtique inuenirent.

ORATIO.

B *Domine Ieſu Chriſte, iudex viuorum & mortuorum, in extremo iudicio me à dextris collocare digneris: & tunc auditam fac mihi illam dulciſſimam vocem tuam, quam promiſiſti electis tuis dicens: Venite benedicti patris mei percipite regnum: & fac vt non timeam ab auditione mala* Mat.25.c *quam comminatus es reprobis dicens, Ite maledicti in ignem æternum. O vnigenite fili Dei miſerere no-* Ibidem. *ſtri, ne vnquam illam pœnam incurabilem experiamur, ſcilicet excidere à regni gloria & comburi in gehenna, Deus meus miſericordia mea. Amen.*

De paſcha, & diuerſis huius nominis acceptionibus. Capvt. LI.

NVnc, ſecundum Hiero. aſpergamus de ſanguine librum noſtrum, & limina domorum, & funem circũdemus coccineum domui orationis noſtræ: *Paſcha Domini.*
C & coccum in manu noſtra vt zara ligemus, vt vaccam ruffam in valle occiſam enarrare poſſimus: iam enim inſtat vt ad paſſionem Domini veniamus: quam & ex affectu inſpicere, & in effectu imitari debemus. Iuxta illud Exod. *Inſpice & fac ſecundum exemplar quod tibi in monte monſtratum eſt:* *Gene.39. Nume.19. & Deute.21. Exod.25.* Chriſtus eſt tanquam liber exemplaris, ad cuius exemplar totam vitam noſtram ducere & corrigere debemus: etſi Chriſtus ſæpius in ſcriptura dicatur mõs, ratione ſummitatis, ſiue excellẽtiſſimæ perfectionis, maximè tamẽ exaltatus in cruce mõs dicitur, ratione ſublimitatis meriti ſuæ ſacratiſſimæ paſſionis. *Chriſtus mons.* In hoc ergo monte Chriſto, ſcilicet crucifixo, monſtratum eſt nobis exemplar diligenter inſpiciendum, & efficaciter imitandum. Non enim ſufficit Chriſtiano Chriſtum paſſum inſpicere: nam & hoc fecerunt Iudæi & gentiles ſui crucifixores: ſed exigitur etiam ſecundum exemplar monſtratum operari & facere. Et hoc eſt quod indicitur cuilibet fideli in verbis propoſitis, inſpice & fac: quaſi diceret, inſpi-
D ce exemplar dominicæ paſſionis ipſam tibi per intimam compaſſionem viſceraliter incorporando: & fac ſecundum illud exemplar, ipſum efficaciter imitando. Et vtrumque horum docet beatus Petrus, *Chriſtus* inquiens, *pro nobis paſſus eſt*: ecce primum, quod eſt diligenter *1.Pet.2.* cordis oculo inſpiciendum: *vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius*: ecce ſecundum, quod eſt efficaciter in facto imitãdum. Circa primum ſciendum eſt, quòd ſi nos omnia quæ Chriſtus in mundo paſſus eſt, vellemus enarrare, innumerabilia vtique eſſent præſertim cum tota vita Chriſti in terris quædam paſſio fuerit. *Paſſus eſt Chriſtus innumerabilia.* Nimirum cùm etiam tota vita cuiuſlibet Chriſtiani, ſi ſecundum euangelium viuat, quædam crux atque martyrium ſit, vt Auguſt. dicit, quantomagis hoc indubitabile eſt de ipſo Domino Chriſto, qui euangelium condidit, & in ſeipſo perfectiſſimè adimpleuit. *Auguſti. ſermo.2. de verbis Apoſtoli.* Exordiendo enim à primordio natiuitatis ſuæ, inſpice quàm pauper natus fuit, qui nec domicilium neq; veſtes habuit: ſed in vili di-
E uerſorio natus, in præſepi ſuper fœno exiguo ante brúta animalia reclinatus, pannis vilibus inuolutus fuit: octauo die circuncifus fuit, & iam ſanguinem ſuum pro nobis fundere cœpit: deinde perſecutionem Herodis fugiens in Ægyptum deportatus, & inde rediens per totam pueritiam & adoleſcentiam ſuam parentibus ſubiectus, & non dubium in magna paupertate educatus fuit: de hinc adueniente tempore oſtenſionis ſuæ, inſpice quomodo tempore magni frigoris baptizatus in aquis frigidis mergi voluit, & quomodo tempore ieiunij quadraginta dierum continuato maceratus fuit: & quantas tunc à diabolo tentationes ſuſtinuit, quantas etiam iniurias & contumelias à Iudæis frequenter paſſus fuit, nunc dicentibus ipſum à dæmone obſeſſum, nunc ſamaritanum, nunc voratorem & vini potatorem, nunc de fornicatione natum, nunc blaſphemum, nũc populi ſeductorem: & alia multa blaſphemantes dicebant in eum, nihilominus ad facta iniurioſa ſæpe attentabant procedere: nunc volentes eum lapidare, nunc de ſupercilio montis præcipitare. Inſpice etiam

cum quanto labore vixerit:quia quotidie erat prædicans in templo, & in ſynagoga: & de A
ciuitate in ciuitatem,de terra in terram perambulauit:in oratione ſæpe pernoctauit, infirmos multos curauit,obſeſſos à dæmone liberauit: mortuos ſuſcitauit, multitudinem eſurientem pauit: & nihilominus in his omnibus naturæ legibus ſubiectus fami, ſiti, & cæteris infirmitatibus hominis abſque tamen peccato expoſitus fuit. Ecce quomodo tota vita ſua in laboribus& paſſionibus fuit:ſed omnibus talibus paſſionem,de qua nunc tractādum eſt,antecedentibus omiſſis: inſpice diligenter quid in hac ſuſtinuit, & præcipuè articulos & puncta paſſionis, in quibus ſingulis Chriſtus notabiliter paſſus fuit. Circa ſecundum eſt

Auguſti. ſermone de vigilia Pētecoſtes. ſciendum,quod ſecūdum Auguſtinum,non ſolum quicquid boni Chriſtus in terra geſſit, ſed & quicquid mali ſuſtinuit,totum diſciplina morum fuit: vnde paſſio Domini in ſe cōplectitur omnem perfectionem hominum, in hac vita poſſibilem: quoniam omnia opera perfectionis quæ Chriſtus vnquam in euangelio docuit, ipſe in ſemetipſo in ſua paſſione B
perfectiſſimè adimpleuit: itaque in cruce Domini, eſt finis legis & ſcripturæ: in paſſione eius,ſumma omnis perfectionis:in morte ipſius, eſt conſummatio omnis ſermonis. Vnde

1.Cor.2. apoſtolus dicebat, *Non iudicaui me aliquid ſcire inter vos,niſi Ieſum Chriſtum,& hunc crucifixum.* Nempe quia hoc ſcire, eſt omnia ſcire quæ ad ſalutem ſpectant. Nam ſi de paupertate voluntaria agitur,quis vnquam pauperior Chriſto nudo pendente in cruce?quia nec habebat vbi caput ſuum reclinaret. Si de obedientia & humilitate loquimur, quis vnquam intantum ſe humiliauit & exinaniuit, ſicut Chriſtus? qui factus eſt obediens vſque ad mortem crucis:tanta vilia & magna opprobria ſuſtinuit pro nobis. Si de caſtitate virginali mentio fiat,quis caſtior eo cuius mater virgo eſt, cuius pater fœminam neſcit? Si de charitate ſermo fuerit: quis vnquam maiorem vel tantam charitatem habuit, quam Chriſtus, qui in paſſione ſua poſuit animam ſuam pro ouibus ſuis: & tam horrēda ſupplicia pati voluit pro C
nobis, cùm tamen liberare potuiſſet ſolo nutu voluntatis. In paſſione ergo Domini relu-

Exemplar virtutū,& antidotum vitiorū, in paſſione Domini. cet exemplar perfectionis omnium virtutum, prout iam ſuprà eſt tactum: item in ea relucet perfectum remedium & antidotum contra omnem ſpiritualem morbum:nam per hoc quod pati voluit mortem exprobratiſſimam,habemus remedium cōtra ſuperbiam. Quòd latronibus ſe aſſociare voluit, remedium præbet contra inuidiam.Quòd contra ipſum blaſphemātes obticuit,remedium præbet contra iram. Quòd in cruce diſtendi,& clauis cruci affigi voluit:præbet remedium contra accidiam,quæ non finit amplecti pœnitentiæ crucem.Per eius verò nuditatem & paupertatem,habemus remedium contra auaritiam Per fellis & aceti deguſtationem,habemus remedium contra gulam. Per vulnerum inflictionem,& ſummi doloris afflictionem, habemus remedium contra luxuriam: & hæc ſunt ſeptem ſigilla librum vitæ,cōſignantia,quæ Chriſtus nobis in paſſione aperuit, & poſtea nobis vitæ aditum reſerauit:prædicta ergo in paſſione Chriſti adimpleta videmus: denique ſi D

Patientia Chriſti. de patientia agitur:tota paſſio excellentiſſimam Chriſti patientiam demonſtrat.Si de contemptu mundi, & abſtractione à rebus mundialibus loquimur, quis vnquam elongatior & abſtractior ab omnibus terrenis, quam Chriſtus in cruce ſupra terram, & ſuper omnia terrena eleuatus & abſtractus? Si de abſtinentia & ieiunio, ſeu victus inedia mentio fiat,

Abſtinētia & ieiuniū. Caſtigatio corporis. Orationis efficacia. Eleemoſynarū largitio, & cæteræ miſericordiæ opera. Dilectio inimicorum. Chriſtus nihil in paſſione ſua niſi fel,& acetum, vel vinum mirrhatum guſtauit. Si de corporis caſtigatione agitur, cuius vnquam corpus intantum caſtigatum fuit, quantum corpus Domini in cruce? Si de efficacia orationis ſermo fiat: quis vnquam efficacius Chriſto orauit? qui ex vehementi attentione orationis guttas ſanguineas ſudauit. Si de eleemoſynatum largitione,& aliis miſericordiæ operibus loquimur, quis vnquam maiorem eleemoſynam dedit,quam ipſe Chriſtus? qui proprium corpus ſuum in cibum, & ſanguinem E
ſuum in potum nobis pauperibus in eleemoſynam perpetuam dedit: infirmos etiam viſitauit,dum infirma diſcipulorum corda confortauit:& ægros multos curauit,captiuos multos in limbo redemit,mortuos de ſepulchris ſuſcitauit. Si de dilectione inimicorū agitur, in cruce pendens pro ſuis crucifixoribus orauit. Si de dimiſſione offenſarum loquimur, quis vnquam liberalius dimiſit debita debitoribus ſuis quam Chriſtus? qui latroni non ſolum debita dimiſit,ſed & paradiſum ſibi promiſit:& ſic de ſimilibus inducendo, per ſingula opera ſupererogationis,quæ omnia in paſſione Chriſti(ſi bene aduertimus) ſupererogan

Hierony. in Math. ter adimpleta inuenimus:ſimiliter & nos,ſi perfecti imitatores Chriſti eſſe volumus,adimplere vel in facto,vel in deſiderio,vel in miniſterio debemus.Nam ſicut dicit Hieron. Singula ea quæ circa Dominum in paſſione geſta ſunt, quamuis Iudæi & alij quæcunque fe-

Math. 26. cerunt alia mente fecerunt:nobis tamen credētibus myſtica afferunt ſacramēta. Sic etiam

Caiphas

A Caïphas quando dixit, expedit vnum hominem mori pro populo, neſciuit quid diceret, & tamẽ prophetauit: ſimiliter eſt de ſingulis geſtis paſſionis dominicæ: quæ nos inſpicere debemus, & ſecundum exemplar illorum facere. *Cùm itaque conſummaſſet Ieſus ſermones*, omnes prædictos de ſecundo aduentu, vbi ſe venturum ad iudicium in claritate prædixit: conſequenter ſe paſſurum oſtendit, vt ſacramentum crucis admixtum eſſe gloriæ æternitatis admoneat: quaſi qui compatitur crucifixo, non timuit de iudicio: cõiuncta enim ſunt vt cauſa finalis & effectus, gloria æternitatis & meritum paſſionis. Poſt aduentum ergo maieſtatis ſubdit humilitatem paſſionis, vt cauſam illius: paſſionis enim effectus vel cauſa finalis, eſt gloria æternitatis. Vnde apoſtolus, *Chriſtus factus eſt obediens vſque ad mortem: propter quod Deus exaltauit illum.* Incipit ergo narrationem de paſcha & ſua paſſione, qua Chriſtus ipſe paſcha noſtrum fuerat immolandus, & eadem die ſcilicet feria tertia in ſero, & ibidem, ſcilicet in

Math. 26.

Philip. 2.

B monte Olíueti, *dixit diſcipulis ſuis: Scitis quia poſt biduum*, id eſt, feria quinta ad veſperam, *paſcha fiet*, & agnus paſchalis immolatur. Et ego addo quod neſcitis: ſcilicet quòd tunc *etiam filius hominis*, id eſt virginis, *tradetur vt crucifigatur*, & paſcha faciet tranſeundo. Ex quo patet, quòd non fuit ex ignorantia traditus: ſed ex ſua præſcientia & voluntate. Bene autem dicit, *filius hominis*: quia ſecundum formam humanam tentus & crucifixus eſt, non ſecundum diuinam, in qua ſemper immortalis eſt: & bene imperſonaliter poſuit, *tradetur*: quia vno traditionis verbo diuerſæ voluntates exprimuntur: nam Deus pater tradidit filium propter charitatem, & generis humani vtilitatem: econtra Iudas Iudæis propter auaritiam & lucri ſui cupiditatem. Item ſpiritus ſanctus propter ſuam benignitatem: econtra Iudæi Pilato propter inuidiam & malignitatem. Item filius ſeipſum, vt impleret beneplacitum diuinum: econtra Pilatus cruci, vt ſatiſfaceret peruerſæ voluntati Iudæorum. Item diabolus

Tradẽtium Chriſtũ diuerſa voluntates.

C propter timorem, ne per Chriſti doctrinam & miracula euelleretur genus humanum de manu ſua: non aduertens quia magis erat per ipſius mortem eripiendum, quàm fuerat per doctrinam & miracula ereptum. Ecce opus commune, ſed voluntates diuerſæ valde: ergo pater & filius & ſpiritus ſanctus non ſolum amandi, ſed etiam glorificandi: Iudas autem & alij non ſolum deteſtandi, ſed etiam condemnandi ſunt: quia quod pater & filius & ſpiritus ſanctus bona, hoc illi mala intentione fecerunt. Prædicit autem diſcipulis ſe tradendum: præmuniens eos ne prius quàm audiant quæ euentura fuerant, ſubitò videntes tradi ad crucem magiſtrum, obſtupeſcant. Et quia hoc nomen paſcha in diuerſis locis reperitur, & diuerſa per ipſum ſignificantur: ideo ne in æquiuoco erremus, diuerſas eius acceptiones videamus. Sciendum ergo, ad ſolutionem multarum contrarietatum, quòd paſcha appellatur primò, tota ſeptimana, ſeu ſeptem dies azimorum, quibus Iudæi panes azimos hoc eſt

Paſcha accipitur multipharìam.

D ſine fermento, comedebant: nam ἀ, ſine: & ζύμη, fermentum ſignificat: vnde in actibus volens poſt Paſcha producere eum populo, primus & vltimus dies illius ſeptimanæ, magis ſolennes erant quàm medij. Secundò, dicitur hora immolationis agni, ſcilicet veſpera qua agnus immolabatur, quæ eſt initium primi Diei azimorum, qui ſolennior erat: vt hic, *Scitis quia poſt biduum paſcha fiet*: vnde cantat eccleſia, quartadecima die ad veſperam paſcha Domini eſt, &c. Dies autem præcedens illam horam, nec paſcha dicebatur, nec ſolennis erat. Tertiò, dicitur primus azimorum, qui erat celeberrimus: ſcilicet quintadecima luna primi menſis, quando egreſſus populus Iſraël eſt de Ægypto: vt ibi, *Appropinquabat dies feſtus Iudæorum, qui dicitur paſcha*: & ibi, *Ante diem feſtum paſchæ*. Quartò, dicitur feſtiuitas epulæ paſchalis: vt in Paralip. *non fuit phaſe ſimile huic in Iſrael*. Quinto, dicitur agnus paſchalis, qui paratus comedebatur: vt, *Vbi vis paremus tibi comedere paſcha?* & ibi *Venit dies azimorum, in quo*

Act. 12.

Luca 22.

Ioan. 13.

2. Par. 35.

Math. 26.

Luca 22.

E *neceſſe erat occidi paſcha*. Sextò, panes azimi, vel quicunque cibus paſchalis: vt ibi, *Non introierunt pretorium, ne contaminarentur, ſed manducárent paſcha*: id eſt, panes azimos, ſeu paſchales: quia ad comedendum azima, ſeptem diebus oportebat eos mundatos eſſe: & ideo quolibet ſeptem dierum non poterant in pretorium introire. Septimò, dicitur ipſe Chriſtus per agnum paſchalem ſignatus: vt ibi, *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus*: ipſe enim eſt verum paſcha noſtrum. De prædictis paſchæ acceptionibus ſunt iſti verſus:

Ioan. 18.

1. Cor. 5.

Hebdomas, hora, dies, epulæ, agnus, azima, Chriſtus,
Paſcha ſolent dici: velut exemplis pateſeci.

Communiter tamen paſcha vocatur dies in qua immolabatur agnus. Declinatur autem paſcha, ſchæ, vel paſchatis: & dicitur paſcha non à paſſione, ſed à tranſitu. Prima enim origo huius vocabuli paſchæ ex Hebræo habetur: quia paſcha dicitur quaſi phaſe, quod in Hebræo idem eſt quod tranſitus. Dicebatur autem paſcha Iudæorum tranſitus,

Paſcha vnde.

Paſcha cur tranſitus.

propter duo: quia ea nocte qua immolatus eſt agnus, angelus exterminator videns ſangui- A
nem agni in foribus Iſraëlitarum, pertranſiuit, non percutiẽs eos: & quia filij Iſraël fugien-
tes illa nocte de Ægyptiaca ſeruitute, mare rubrum tranſierunt, & deinde ad terram pro-
miſſæ olim hæreditatis & pacis venerunt, & ideo feſtũ iſtud bene paſcha vocatur: quo tran-
ſitu præfiguratus eſt etiam tranſitus Chriſti de hoc mundo ad patrem: & tranſitus noſter de
vitiis ad virtutes, & de terrenis ad cœleſtia. Et ideo ſimiliter paſcha Chriſtianorum myſti-
cè dicitur tranſitus: quia in eo Dominus per mortem tranſiuit de hoc mundo ad patrem: &
ſignificat quòd eius exemplo fideles Chriſtum ſequentes, vel pœnitentiam & martyrium
Pſal.65. aſſumendo, ſecundũ illud, *Tranſiuimus per ignem & aquam:* vel mentis deſiderio ad cœleſtia
anhelãdo: ſecundum illud, *Tranſite ad me omnes qui concupiſcitis me:* tranſituri ſunt pro Chriſti
Exod.12. ſanguine fuſo ad patriæ cœleſtis promiſſionem. Sanguis enim Chriſti debet poni ſuper
vtrumq; peſtem: ſcilicet ſuper intellectum, deuotè recogitando: & ſuper affectum, deuotè B
Auguſti. tracta.50. in Ioan. Crux. per pœnitentiam imitando. Vnde ſecundum Auguſt. ſignum crucis à nobis repellit exter-
minatorem, ſi tamen cor noſtrum Chriſtum habeat inhabitatorem: cuius ſanguine illinitis
poſtibus noſtris, id eſt, cuius crucis ſigno ſignatis frontibus noſtris à perditione huius ſeculi
tanquam à captiuitate Ægyptiaca liberamur: & agimus ſaluberrimum trãſitum, cum à dia-
bolo tranſimus ad Chriſtum: & ab iſto inſtabili ſeculo ad eius fundatiſſimum regnum. Se-
Bedã cap. 22. Lucæ. cundum Bedã, quia paſchæ dies in azimis panibus eſt celebrari præceptus: & vno die agno
immolato ad veſperam, ſeptem ex ordine dies ſequũtur azimorum, Ieſus ſemel pro nobis
paſſus eſt, & de hoc mundo tranſiens per omne nobis huius ſeculi tempus, quod ſeptem
diebus agitur, in azimis ſinceritatis & veritatis præcepit eſſe viuendum: & quaſi paſcha per-
petuum faciendo ſemper ex hoc mundo tranſeundum, totoq; ſemper niſu deſideria ſeculi
quaſi Ægypti retinacula fugere, & quaſi à mundana conuerſatione ſecretam ſolitudinem C
iter nos admonet ſubire virtutũ. Poſt hæc Dominus Ieſus rediit cum diſcipulis duodecim
in Bethaniam, & manſit apud Lazarum, & Martham, & Mariam ſorores eius: docens eos
more ſolito & confortans. Et deinde non venit in Hieruſalem, ſicut antè fecerat, vſque ad
diem cœnæ: & ſic Iudæi locum ſuum habebant tractandi liberius de ſua morte.

ORATIO.

DOmine Ieſu Chriſte, qui die tertia ante tempus paſſionis & mortis tuæ, diſcipulis tuis paſcha & tranſitum tuum ex hoc mundo prædixiſti: da mihi per omne tempus vitæ meæ in azimis ſinceritatis & veritatis viuere meque de hoc mundo tranſire non permittas antequam per triduum pœnitentiæ ſcilicet cordis contritionem, oris cõfeſſionem, & operis ſatisfactionem. peccata mea omnia deleas: donans mihi ſacratiſſimi corporis & ſanguinis tui communionem, olei ſacri vnctionem, ac in omnibus perfectam conſummationem & me tandem fœliciter cõſummatum tranſire facias ad te dulciſſimum Dominum meum ſuper omnia benedictum. Amen. D

Qua die, & cur Iudas vendidit Dominum. CAPVT. LII.

TVnc, ſcilicet quarta feria ſequenti, principes ſacerdotum qui audierant Ie-
Math. 26. Marci 14. & Luc. 22. ſum dixiſſe, non me videbitis ammodo: videntes eum abiiſſe, & putantes
ipſum velle ab eis fugere, *congregati ſunt cum ſenioribus populi*, qui erant iudi-
ces ordinarij, in atrium Caiphæ *& quærebant conſilium vt eum dolo tenerẽt, &
occiderent:* quia nullam mortis cauſam in eo inuenire poterant, niſi eam do-
Conſilium Iudæorum. loſè confingerent. Prius quidem determinauerant ipſum interficere, & de-
liberauerant de facto: ſed nunc quærebant conſilium de faciendi modo, & qualiter poſſent E
facere occultè, & ſine populi ſeditione, qui ſe debuerant parare ad paſchalem agnũ, & ſe-
cundũ ritũ legis purificari vt eſu agni digni fierent: contra verum agnum, magis & potius ſe
armãt, & hoc faciunt ex dolo & cõſilio, timẽtes ne eis auferatur populi auxilio. Vnde dicũt
habito cõſilio, *Nõ in die feſto* ſcilicet azimorũ: id eſt, in ſolẽnitate paſchali imminẽti de pro-
ximo, ſupple eſt capiẽdus ad occidendum: quod non dicebant propter reuerentiã feſti, ſed
ne tumultus fieret in populo: propter diuerſa ſtudia ipſius populi, ſcilicet diligentis Chriſtũ
& odientis, credentis & non credentis. Multi enim propter ſolennitatem paſchæ venerant
in Hieruſalẽ: & quia aliqui reputabant Ieſum eſſe verũ Chriſtũ, timebant ſi durãte ſolenni-
tate paſchali in eũ manus mitterẽt, ne populus qui eũ diligebat illis conſurgens, innocentẽ
defenderet: & ſic ipſe manus eorum euaderet. Timebant quidem plebem, non vitantes
ſcandalum,

A ſcandalum,ſed impetum:nec ſeditionem metuentes, ſed ne de ſuis manibus tolleretur ca-
uentes:propter quod conſulebant mortem ſuam differri vſque poſt feſtum : poſtea tamen
mutauerunt iſtud conſilium , quia inuenerunt opportunitatem capiendi eum ſecretè per
diſcipulum. Attende hic, quia maiores principaliter quærebant Ieſum perdere:à principi-
bus enim & ſenioribus egreſſa eſt iniquitas in Babylone. Sic & hodie maiores præ cæteris *Maiorum*
contra eum inſurgunt,& maiora ſcandala quàm cæteri faciunt. Vnde Bernar. O bone Ieſu, *malitia.*
totus mundus videtur contra te coniuraſſe: & hi in perſecutione tua primi ſunt qui vidētur *Bernardus*
regere populũ,dirigere principatum. *Intrauit autem ſatanas in Iudam*, id eſt,in Iudæ animam: *ĩ ea verba.*
qui Scarioth eſt dictus,quia de hac villa fuit oriundus. Intrauit inquam non impellens, ſed *qui vult ve*
patulum inueniẽs oſtium:nam oblitus omnium quæ viderat,ad ſolam auaritiam dirigebat *nire poſt*
intuitum. *Intrauit autem*,non per eſſentiam,& eſſentialiter in animam illabendo. quia ſecũ- *me.*
B dum Augu. ſic ſolus Deus intrat in animam,qui creauit eam:ſed intrauit per effectum ſug- *Introitus*
geſtionis,vẽditionem & traditionem Chriſti ſuggerendo: & ſecundò poſt bucellã per effe- *ſatanæ in*
ctum plenioris poſſeſſionis eum ſuæ ſeruituti ſubiugando. Ex quo patet quòd in omni pec- *animã Iu-*
cato mortali diabolus intrat hominẽ,vt ipſum denuo vel amplius quàm antè poſſideat. Iu- *dæ.*
das ergo audiens eos congregatos ad tractandum de Chriſti morte , qui etiam audierat à *Auguſti.*
Chriſto ſe tradendũ vt crucifigeretur in paſcha tunc inſtanti:& apud ſe cogitans,& dicens *lib. de dog-*
in corde,in proximo morietur homo iſte,& ad luctum meum poſſum eum tradere: *abiit*, à *matibus ec*
Chriſto,& facta ſocietate,non tantum corpore,ſed etiam mente recedendo & apoſtatãdo, *cleſiaſt.*
& veniens ad conſiliũ proditor,dixit eis: *Quid vultis mihi dare,& ego vobis eum tradam* : occul- *cap. 83.*
tè ſcilicet & ſine ſtrepitu. *Et gauiſi ſunt* quia ille modus capiendi Chriſtum, per ſuum diſci-
pulum videbatur magis conueniens & ſecretus, propter quod mutauerunt conſilium præ-
C dictum ſcilicet differendo mortem eius vſq; poſt feſtum. Quia enim traditorem inuene-
runt,in ipſa feſtiuitate Chriſtum occiderunt. hoc autem, ſecũdum Leonem Papam,diui-
no intelligimus diſpoſitum fuiſſe conſilio. Oportebat enim vt manifeſto implerentur effe- *Leo Papa*
ctu,quæ diu figurato fuerãt promiſſa myſterio. Et pepigit Iudas cum eis de Chriſto traden- *ſermone 7.*
do pro triginta argenteis,eodem precio quo Ioſeph vẽditus eſt à fratribus ſuis:in venditio- *de paſſione.*
ne enim Ioſeph præfigurata fuit venditio Chriſti. Iudas ad congregationes iuit , vbi Chri-
ſtum vendidit:ſic multi ad ſpectacula vadunt,vbi Chriſtum pro modica tentatione & mo- *Gene. 36.*
dico precio vendunt. Ipſe dedit pro triginta argenteis : ſed peccatores dant ſæpe pro pre-
cio minori. Vbi dicit Leo papa , quòd anima lucri cupida etiam pro exiguo perire non *Leo Papa*
metuit : nullumque in illo corde eſt iuſtitiæ veſtigium , in quo ſibi auaritia fecit habi- *ſermo. 9. de*
taculum. Infœlix mercator Iudas, qui tantum dedit pro tanto, Deum pro nummo,verum *paſſione.*
D pro vano,æternum pro tranſitorio. Quia enim audierat Dominum tertia die moriturum, *Iudæ infœ-*
& eum in morte detineri putauit:mortem imminẽtem lucratiuam ſibi facere voluit. Cùm *licitas.*
enim eſſet fur,& loculos habens: & videret vnguentum ſuper caput & pedes Domini effu-
ſum,quod putauerat eſſe vendendum, & precium ſibi tradendum : quod perdiderat in ef-
fuſione vnguẽti,voluit recuperare in venditione magiſtri. Illi quippe triginta argentei va-
lebant trecentos denarios vſuales:quilibet enim decem valebat, & ita in venditione Chri- *Argenteo-*
ſti recuperauit valorem vnguenti prædicti , & recompenſauit damnum trecentorum de- *rum trigin*
nariorum de quo dixerat:quare hoc vnguentum non veniit trecentis denariis & datum eſt *ta valor.*
egenis? Et fortè hæc cauſa fuit quare Matthæus hic factum Mariæ recitauit: vt ſcilicet con-
gruenter factum Iudæ quo Dominum vendidit narraret,tanquam cõtinuans effectum ad
cauſam,quia hoc factum fuit occaſio venditionis Chriſti. Iudas itaque vnus de duodecim:
E numero,non merito:nomine,non munere:corpore,non animo: à principibus non inuita-
tur,non cogitur,nulla neceſſitate conſtringitur:ſed propria ſponte proceſſit, & propria ma-
lignitate conſilium ſceleratæ mentis iniit : nec in venditione magiſtri certam poſtulauit
ſummam, vt de re cara fieri ſolet,ſed quaſi vile tradens & venale exponens mancipium, in
poteſtate ementium poſuit quantum dare vellẽt. Cùm enim vilia exponuntur , ſolet quæ-
rere venditor ab emptore,quantum dabis?cùm autem cara,econuerſò dicit,tantum dabis.

Myſticè autem per Iudam ſignificantur iudices ac prælati & ſacerdotes , qui iudicia ac
beneficia & ſacramenta uendere non ceſſant : dicentes ſæpe,& ſi non verbo,tamen facto.
Quid vultis mihi dare,& ego vobis eum tradam? Vnde Bern. Quanti hodie de his qui animas re-
gere ſuſceperunt,quod ſine miſerabili gemitu non eſt dicendum, Chriſti opprobria,flagel-
la,clauos,lanceam,crucem,mortem in fornace auaritiæ cõflant:hoc ſolo à Iuda differentes,
quòd ille omniũ horum emolumentũ denariorum numero cõpẽſauit: iſti voratoria inglu-

A uetunt: multi quoque abſtinent à carnibus quarta feria: quia tunc caro Chriſti fuit vendita, extunc etiam poſt feriam quartam illam, qua fuit vẽditus, tribus diebus ſequentibus initia & fines horarũ omittimus, quaſi nobis ablatus ſit alpha & omega, & impiis traditus. Facta igitur pactione quærebat opportunitatem, ſcilicet loci, & temporis, & ſocietatis, vt traderet eum occultè & ſine turbis: ſcilicet quando populus non erat circa eũ: ſed ſecretus erat cum diſcipulis, quod & fecit tradens eum poſt cœnam, & de nocte cum in horto eſſet cum eis, ne per concurſum & impetũ populi tolleretur, qui de die eum ſequebatur. Conſidera nunc quomodo Dominus Ieſus toto vitæ ſuæ tempore vſque hodie pro Iudæis laborauit: ſed ipſi tanquam ingrati mala pro bonis Domino reddiderunt, & poſt multas cõtumelias vſque ad ipſius emptionem & mortẽ ſæuierunt. Vnde Anſel. Demum veniſti Domine ad oues quę perierant domus Iſrael, diuini verbi lampadem palam extollens, ad illuminationem orbis *Meditatio paſſionis.* *Anſelmus in medit.*
B terræ, & regnum Dei annuncians cunctis obtemperantibus verbo tuo, ſermonem ſequentibus ſignis confirmaſti, & virtutem diuinitatis tuæ oſtendiſti in cunctis malè habentibus: omnia omnibus gratis exhibens, quæ ſaluti ipſorum congruebant, vt omnes lucrifaceres. Sed obſcuratũ eſt inſipiens cor eorum Domine, & proiecerunt ſermones tuos retrorſum: nec attenderũt ad omnia mirabilia quæ operatus es in eis, exceptis paucis nobilibus athletis, quos inter infirma & abiecta mundi elegiſti, vt per ipſos fortia & alta mirificè expugnares: nec ſolum ingrati gratuitis tuis beneficiis extiterunt, ſed etiam contumeliis affecerunt te Dominum dominantium, & fecerunt in te quæcunq; voluerunt. Te enim faciente opera in eis, quæ nemo alius fecit, quid dixerunt? non eſt hic homo à Deo. In principe dęmoniorum eiicit dæmonia, dæmonium habet: ſeducit turbas, vorax eſt & potator vini, amicus publicanorum & peccatorum. Quid fles, quid ſuſpiras, ô homo Dei, dum ſuſtines verborũ *Opprobria quæ Chriſtus paſſus fuit.*
C iniurias? Non audis quanta propter te in Dominum Deum tuum ceciderunt opprobria? Si patremfamiliâs Beelzebub vocauerũt, quãto magis domeſticos eius? Hæc quidem & his ſimilia blaſphemantes, & aliquotiens de lapidibus impetẽtes, Ieſu bone patienter ſuſtinuiſti, & factus es coram eis, ſicut homo non audiens: & non habens in ore ſuo redargutiones. Nouiſſimè autem & iuſtum ſanguinem tuũ bone Ieſu à diſcipulo tuo filio perditionis, triginta argenteis appreciati ſunt: vt præcipitarent animam tuam in mortem ſine cauſa. Hæc Anſel. Verè magna deberet nobis eſſe cõfuſio, quod patientiam in aduerſitatibus non habemus. Ieſus innocens tot & tanta ac etiam paſſionem & mortem patienter pro nobis ſuſtinuit: & nos peccatis aggrauati, & ita Dei digni non poſſumus paruas iniurias & grauamina modica ſuſtinere, & multotiẽs nec verba leuia pro eius nomine tolerare. Vnde Chryſoſt. Chriſtus exprobratus contumelias fert, tu verò vbique honorari vis, & non fers opprobrium Chriſti. Cõſidera etiam hîc, quàm periculoſum ſit peccatis locum dare, ac principia *Pſal. 38.* *Patiẽtia nobis neceſſaria.* *Chryſoſto. de proditione Iudæ.*
D & introitus eorum non repellere: quia frequenter à minoribus diabolus incipit, vt ad maiora mala inducat. Si enim Iudas cupiditate & auaritia, ac Iudæi vanæ gloriæ & inuidiæ reſtitiſſent, nunquam ille ad proditionem, nec iſti ad eius occiſionem perueniſſent: ſed quia minora contẽpſerunt, ideo conſequenter ad maiora deciderũt: vt enim eccleſiaſticus ait: *Qui ſpernit modica, paulatim decidet.* *Eccli. 19.*

ORATIO.

O Ieſu clementiſſime, qui labores in prædicando, fatigationes in diſcurrendo, conuicia & opprobria, iniurias & anguſtias pro noſtra ſalute pertuliſti: ac tandem ab vno diſcipulorum tuorum vendi, & à Iudæis appreciari triginta argenteis, ſic quoque vili precio vendi voluiſti: da mihi tantæ patientiæ & humilitatis exemplum imitari, atque opprobria, iniurias & omnia quæ mihi illata fuerint pa-
E *tienter tua gratia tuóque conſilio ſuperare: & pro nulla re tranſitoria te nequiter commutare: vilipenſiones quoque meas, & anguſtias pro tui nominis gloria æquanimiter tolerare. Amen.*

Meditatio in primis veſperis de cœna Domini. CAPVT. LIII.

ADueniente iam & imminente tempore miſerationum & miſericordiarum Domini, quo diſpoſuerat plebem ſuam ſuam ſaluam facere, & eam non corruptibilibus auro & argento, ſed precioſo ſanguine ſuo redimere: voluit cœnam facere cum diſcipulis ſuis notabilem, antequam ab eis per mortem diſcederet: in ſignum, & memoriale recordationis, & vt myſteria quæ reſtabant compleret. Hæc autem cœna præfigurata fuit in panibus, quos Abimelech Dauid porrigebat: & magnifica valde fuit, & magnifica ſunt, quæ Domi- *Lucæ 22.* *Math. 22.* *Marci 14.* *1. Petr. 1.* *Cœna Domini.* *1. Reg. 12.*

nus ibi fecit:ad quæ intuenda te præſentem,cum attentione ſumma exhibe:quia ſi hoc di- A
gnè & vigilanter feceris, non patietur benignus Dominus te ieiunum redire. Circa ipſam
igitur cœnam principaliter quinque,quæ ibi notabiliter facta ſunt,meditanda occurrunt.
Quinque in cœna Domini notāda. Primò,ipſa corporalis cœnatio. Secundò, pedum diſcipulorum per Dominũ Ieſum ablu-
tio. Tertiò, charitatiua proditoris correptio. Quartò, ſacratiſſimi ſacramenti inſtitutio.
Quintò,pulcherrimi ſermonis per ipſum compoſitio. Circa primum attende, quòd *prima
die azimorum*,id eſt,eadem die in cuius veſpera erat agnus immolandus,& cum azimis edē-
dus,ſcilicet quartadecima die ſeu luna menſis, id eſt, quæ erat feria quinta, & paſchæ vigi-
lia Dominus Ieſus requiſitus à diſcipulis ſuis, vbi vellet ſibi iuxta legem parari paſcha: id
eſt, paſcalem agnum: præmiſit ad hoc faciendum Petrum & Ioannem ad amicum ſuum
in monte Sion, vbi erat cœnaculum grande ſtratum, iubens vt paſcha pararent ibi: & per
omnia manifeſtans quòd vſque ad extremum vitæ non eſt aduerſatus legi. Per Petrum ſi- B
gnatur actio bona,per Ioannem contemplatio deuota,quæ præparant paſcha,id eſt, diſpo-
nunt ad corpus Chriſti ſanctum debitè ſumendum. Præparant autem in cœnaculo: id eſt,
in homine per deuotionem eleuato,grandi lõgitudine longanimitatis:lato,latitudine cha-
Aqua amphora. ritatis:ſtrato,varietate virtutis. Mittens autem diſcipulos dixit eis: *Ite in ciuitatem, & occurret
vobis homo amphoram aquæ portans.* Ad literam tulit amphoram ſeu lagenam aquæ, vt in tanto
Beda ĩ cap. 22. Lucæ. feſto haberet apud ſe aquam expiationis,qua mundaret ſe: & ſignificat quòd vbi Chriſtus
cœnaturus eſt,lagena aquæ lachrymarũ in expiatione debet præcedere: per aquã enim vi-
uifici fontis baptiſma deſignatur. Vnde Beda: Paraturis paſcha homo amphorã aquæ por-
tans occurrit, vt oſtendatur myſterium paſchæ Domini celebrandũ pro ablutione mundi.
Aqua lauacrum gratiæ, lagena fragilitatem deſignat eorum per quos eadẽ erat gratia mũ-
do miniſtranda. Et ſubdit: *Sequimini eum in domum quam intrat, & dicite Domino domus: magiſter* C
dicit. Tempus meum, ſcilicet patiendi *propè eſt: apud te faciet paſcha*, dicit magiſter: quaſi diceret:
volo parari apud te, quæ exigũtur ad comeſtionem agni paſchalis: & ideo prouide mihi de
loco & cibo: vnde creditur quòd ille erat diſcipulus Chriſti: ſed occultus: & ideo prouidit
Paupertas Chriſti. de loco, & agno & aliis neceſſatiis in conuiuij celebratione paſchalis. In quo apparet ma-
xima paupertas Chriſti: quia ita pauper erat quòd nec domicilium, nec ſuſceptaculum ha-
bebat, nec vnde paſchalem cibum emere poſſet: & ideo diſcipuli interrogabant vbi paſcha
parare deberent. Audiant hæc & erubeſcant quibus cura eſt in ædificandis magnis domi-
bus & ambitioſis, & congregandis theſauris: cognoſcant Chriſtum omnium Dominum,
quia locum vbi cœnaret vel etiam caput reclinaret, aut cibum quem acciperet, vel pecu-
niam vnde emeret non habebat, Attendant ſe parum diſtare ab infidelibus, idola & opera
manuum hominum colentibus. Studium enim ponere & delectari in magnis & pulchris D
ædificiis, vel in theſauris, quid aliud eſt quam colere ligna, vel lapides, vel argentum & au-
rum cum gentibus? *Euntes autem diſcipuli inuenerunt ſicut dixerat illis, & parauerunt paſcha*: id eſt,
refectionem paſchæ in monte Sion, & cœnaculo oſtenſo eis. Ibi paſcha manducauerunt:
ibi poſt reſurrectionem Domini diſcipuli propter metum Iudæorum latuerunt, ibi ſpiri-
tum ſanctum in die Pentecoſtes receperunt, ac multa & magna ibidem per Dominum fa-
Pſal. 67. cta ſunt. Hic mons Sion, mons coagulatus, mons pinguis, mons in quo beneplacitum eſt
Deo habitare in eo: & multa ac mira operari quaſi fauus diſtillans dulcedine, & flos redo-
lens ſuauitatis odorem: pias mentes ſui recordatione afficit, confortat & reficit, ac ſanctita-
tis ſuæ præeminentia conſolatur & paſcit. Appropinquante autem veſpera, ipſe Dominus
cum aliis diſcipulis ciuitatem intrauit, & ad ipſum locum perueniens ad veſperam illius
Diei paſcha celebrauit: quia illa hora agnus paſchalis comedi conſueuit. Hora quippe ve- E
ſpertina debebat agnus paſchalis immolari, & hoc in figura & ſigno, quod in veſpera mun-
di & in fine ſeculorum immolandus eſſet verus agnus, ſcilicet Chriſtus. Solennitates etiam
Iudæorum incipiebant à veſpera, & terminabantur in veſpera: quia ipſi ſecundum lunam
quæ de ſero primò apparet dies numerabant, & eos de vno ſero in aliud computabant. Sic
ergo aliquid factum in vigilia feſti, poteſt dici in feſto factum, quem quidem modum tres
euangeliſtæ ſeruãtes, dixerunt cœnam eſſe factam prima die azimorum: quia facta fuit die
præcedenti ad veſperam, quæ iam ad primã diem azimorum pertinebat: in qua ſcilicet ve-
ſpera fermẽto de domibus ſuis abiecto, Iudæi agnũ immolare, id eſt, occidere ſolebãt. Ioã-
nes verò accipit diem feſtum paſchæ, non pro illo cuius feſtũ ſolum celebre erat, quæ erat
dies præcedens: ſed pro illo die qui totus celebris erat, & ideo dicit cœnã factam ante diem
feſtũ paſchæ: illa autẽ veſpera qua comedebatur agnus paſchalis cũ azimis, confecit Chri-
ſtus cor-

A ſtus corpus ſuum. ex quo patet quod cõfecit de azimo & non de fermento, cùm tunc non *Corpus dominicũ de azymo factum.*
eſſet fermentatum in domibus Iudæorum: quia tunc tenebantur veſci panibus azimis, ſci-
licet à veſpera decimiquarti diei primi menſis, vſque ad veſperam viceſimiprimi diei eiuſ-
dem menſis: vnde patet quod Ioannes non contradicit aliis, ſed magis conuenit cum ip-
ſis. Quanuis autem typicus agnus figuram veri agni geſtabat, illa tamen nocte qua immo-
labatur agnus typicus, non fuit Chriſtus verus agnus immolatus. Ipſe enim legalia voluit
obſeruare, ne legi contrarius videretur: & ideo voluit more Iudæorum paſcha celebrare, &
nocte illa agnum comedere antequam moreretur. Præceſſit ergo immolatio agni typici
immolationem agni veri, vt ſic Chriſtus qui eſt agnus verus immolaretur pro nobis im-
mediatè poſt immolationem agni figuralis: & ſic veritas figuræ ſuccederet & reſponderet.
Qui etiam licet die ſequenti crucifixus fuerit: hac tamen nocte qua agnus immolabatur
B myſteria corporis & ſanguinis ſui celebranda diſcipulis tradidit, & à Iudæis tentus & liga-
tus eſt: & ſic ipſius immolationis, id eſt, paſſionis ſuæ exordium ſacrauit. Quando autem
Chriſtus verus agnus fuit immolatus: ſcilicet in paraſceue ſancta, tunc apud nos eſt tem-
pus non gaudij, ſed mœroris, propter Chriſti paſſionem: & ideo eccleſia illa die non ſolen-
nizat paſcha, ſed differt vſque ad diem reſurrectionis: quia ſicut ait apoſtolus, *paſcha noſtrum*
immolatus eſt Chriſtus. Aſpice igitur nunc Dominum Ieſum in aliqua parte domus manen- *1. Cor. 5.*
tem, & cum diſcipulis ſalubria colloquentem. Et interim in cœnaculo parabatur pro eis,
per aliquos ex ſeptuagintaduobus diſcipulis. Legitur enim quod beatus Marcialis Lemo- *Marcialis*
uicarum apoſtolus cum aliquibus aliis ex ſeptuagintaduobus fuit ipſo ſero ibi ad miniſtrã- *Christi diſ-*
dum Domino Ieſu, & duodecim recumbentibus. Sed & aquam portauit ipſi Domino Ie- *cipulus.*
ſu, quando lauit pedes diſcipulorum. Cùm autem omnia eſſent parata in cœnaculo, intra- *Ad agnũ*
C uit cœnaculum Dominus Ieſus, & diſcipuli cum eo. Omnes lauant manus, & defertur eis *paſchalem*
agnus paſchalis aſſus, benedictioneq; per Dominum, comedunt eum cum ſucco lactuca- *neceſſaria.*
rum agreſtium. In ſolennitate quippe paſchali quatuor erant: agnus paſchalis, panis azi-
mus, vinum & ius lactucatum agreſtium: non enim niſi cum amaritudine & compunctio- *Hiſtoria*
ne cordis dignè acceditur ad verum agnum. Dicit autem Comeſtor in ſcolaſtica hiſtoria, *ſcholaſtica*
quod nunquam legitur Dominum comediſſe carnes, niſi agni paſchalis: quod tamen fecit *euangelica.*
in typo, & figura. Diſcumbebat ergo Ieſus cum duodecim diſcipulis ſuis: Dominus cum
ſeruis, magiſter cum diſcipulis, pater cum filiis quaſi cum ſociis, quaſi cum amicis. Vnde in
Pſal. *Filij tui ſicut nouellæ oliuarum, in circuitu menſæ tuæ*. Hæc refectio ſignificat refectionem *Pſal. 127.*
æternam in veſpere, id eſt, in fine mundi futuram. O quam fœlices illius recubitus com-
menſales. Sed quomodo diſcumbentes cœnabant cùm lex præceperit, quod ſtantes erecti
D paſcha comedere deberent? Poteſt dici ſecundum Theophilum, quod prius manducaue-
runt paſcha, & fecerunt vt lex mandabat. Deinde ſecundum communem vſum diſcubue-
runt manducantes quoſdam alios cibos: vnde dicitur poſtea, quod Ieſus ſurrexit à cœna. Et
edentibus illis dixit Dominus, *Deſiderio deſideraui*, id eſt, valde deſideraui, *hoc paſcha*, ſcilicet
typicum & legale *manducare vobiſcum antequam patiar*: id eſt, moriar. Gemminatione verbi
notat intentionem duplicis deſiderij: ſcilicet vt finiat vetus teſtamentum, & inchoet nouũ,
quod erat ſibi in deſiderium. Cogita quàm longo tempore hoc deſiderium Domini fuerit
protelatum, & noli deficere ſi quandoque ad tempus tuum differtur deſiderium. Ipſe etiã *Deſideriũ*
omnibus diebus vitæ ſuæ, poſt nos cucurrit in ſiti feruentiſſimi deſiderij ſalutis noſtræ. Et *Domini.*
nos ſi quandoque non valemus habere deſideria bona, ſaltem habeamus voluntatem ha-
bendi deſiderium. Iuxta illud: *Concupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas*: & tunc acce- *Pſal. 118.*
E ptabit voluntatem pro facto. Dicit autem hoc Dominus vt ſe voluntariè pati oſtendat, cu-
ius paſſionem immolatio agni typici & paſcha Iudaicum præfigurabat: & vt demonſtret
affectum quem habet vt legalia ceſſent, & veritas euangelii currat. ſecundum Bedam: De- *Bedaĩ cap.*
ſiderat primò typicum paſcha cum diſcipulis mãducare, & ſic paſſionis ſuæ myſteria mun- *22. Lucæ.*
do declarare: quatenus & legalis paſchæ probator exiſtat, & hoc figuram veri paſchæ fuiſſe
docendo vetet vltrà carnaliter exhiberi. In cuius rei figura defecit manna poſtquam come-
derunt filii Iſraël de frugibus terræ promiſſionis, nec vſi ſunt vltrà cibo illo. Vnde ſubdit:
Ex hoc, ſcilicet tempore *non manducabo illud*: ſcilicet vetus & legale paſcha *donec* ſacramẽtũ
dominici corporis & ſanguinis in hoc veteri paſcha ſpiritualiter intellectũ, *in regno Dei*, id
eſt, in eccleſia militante *impleatur*: id eſt, inſtituatur vel inſtitutum celebretur. quaſi dice-
ret: non comedam vel celebrabo amplius in figura & ſigno, ſed in veritate & ſignato. Ipſe
enim poſtea ſumpſit verum corpus ſuum ſub ſacramẽto, & nihilominus hodie in eccleſia

verus & figurale paſcha impletum manducat: quia ea quæ lex rudi populo carnaliter ob- A
ſeruanda præcepit, ipſe in membris ſuis, hoc eſt in ipſa eccleſia ſpiritualiter exercet. In hoc
igitur regno comedit corpus ſuum: id eſt, nos illud in eo comedere facit: ſicut poſtulat pro
nobis, id eſt, poſtulare nos facit. Sacramentum enim euchariſtiæ, quod nos per fidem ſpiri-
tualiter manducamus, & ipſe manducat nobiſcum incorporando nos ſibi per iſtud ſacra-
Auguſti. lib. 7. cõfeſ-ſio. cap. 10. mentum quod alloquens Auguſt. dicit, Cibus es grandium: non mutaberis in me, ſed tu
me mutabis in te, vnde donec non ponitur hìc excluſiuè, ſed incluſiuè. *Et accepto calice*, ſci-
licet vini quò ad paſcha Iudaicum, *gratias egit & dixit, accipite & diuidite inter vos*. Gratias
egit: quia inſtabat completum deſiderium, vt poſt immolationem agni typici ſequeretur
immolatio agni veri, ſcilicet Chriſti: & quia vetera tranſibant & noua fiebant omnia, dum
vinum & azima in corpus & ſanguinem Domini eius benedictione tranſubſtantiabantur.
Vnde ait: *Non bibam amodo de genimine vitis* ſcilicet materialis, id eſt, de vino quod generatur B
in vite ſcilicet typicum potum, *donec veniat regnum Dei*, quod intellige vt ſuprà de cibo eſt
Beda ĩ cap. 22. Lucæ. dictum. Vnde Beda: Sicut ſuprà typicum agni eſum, ſic etiam potum paſchæ typicum negat
ſe vltrà guſtaturum, donec oſtenſa & manifeſta reſurrectionis ſuæ gloria regni Dei fides
mũdo adueniat: vt per duo maxima legis edicta, eſum videlicet potúmque paſchalem, ſpi-
ritualiter immutata, diſceres omnia legis ſacramenta, vel iuſſa quæ carnaliter ſonare vide-
bantur, ad ſpiritualem iam obſeruantiam fuiſſe transferenda. Et ſic ſecundũ Auguſtinum.
Auguſti. lib. 3. de cõ-ſenſu euã-geliſt. Lucas de duplici calice mentionem facit. Primò, de calice vini prædicto: quò ad paſcha
Iudæorum. Secundò, de calice ſanguinis ſui: de quo infrà eſt dicendum. Calix Domini ar-
genteus duas hinc, & inde habens anſulas, ſextarij gallici menſuram capit. Legale igitur
paſcha ceſſauit, & impletum fuit in regno eccleſiæ, quando diuina ſapientia parauit men-
ſam noui ſacramenti: vbi poſuit panem corporis, & miſcuit vinum ſanguinis ſui. Legalia C
enim habuerunt curſum ſuum & obligationem vſque ad Chriſti paſſionem, in qua obla-
tum eſt vnum perfectum ſacrificium, euacuatiuum legalium: & ideo vſque tunc Chriſtus
Idẽ lib. de ſpiritu & litera. legalia ſeruauit, & ſimiliter aliis ſeruanda mandauit. Vnde dicit Auguſt. quod legalia tan-
tum fuerunt ante paſſionem Domini viua, poſt paſſionem mortua: ſed poſtquam claruit
veritas euangelij per mundum, ſunt ſepulta. Noſtra verò ſacramenta vſque ad finem mun-
Exod. 12. di in ſuo vigore manebunt. Et nota, quod in Exodo determinantur multa, quæ requi-
Agni co-medendi cõ-ditiones. runtur ad eſum agni typici: & adhuc requiruntur ad eſum agni veri. Debet enim comedi
verus agnus, ſcilicet Chriſtus primo à circuncisis: per veteris cõuerſationis depoſitionem.
Secundò, cum lactucis agreſtibus: per amaram de peccatis omnibus cordis cõtritionem.
Tertiò, ſine fermento peccati, cum panibus azimis: per conſcientiæ ſinceritatem. Quartò,
renibus accinctis: per caſtitatem. Quintò, pedibus calciatis per affectionum à terrenis elõ- D
gationem: cuius ſignum poteſt eſſe, quòd Deus prius lauit pedes diſcipulorum, quàm da-
ret eis hoc ſacramentum. Sextò, cum baculis in manibus: per ſuiipſius cuſtodiam diligen-
tem. Prædictæ conditiones requiruntur ad declinationem mali. Sed quãtum ad operatio-
nem boni requiritur. Primò, quod in domo vna comedatur: per eccleſiaſticam vnitatem.
Secundò, quod à vicinis: per fraternum amorem & concordiam. Tertiò, quod non crudus
ſine amoris igne, nec coctus aqua ſine deuotionis ſapore: ſed aſſus igni, per deuotionis fer-
uorem præcedentem. Quartò, quod feſtinanter: per ſpiritualem auiditatem & delectatio-
nem concomitantem. Quintò, quod totaliter: per fidei integritatem, vorando caput cum
pedibus & inteſtinis: id eſt, per veram fidem incorporando & credendo in Chriſto diuini-
tatem, quæ eſt caput eius: & humanitatem, ſcilicet carnem quæ tanquam pes eius eſt: infi-
ma in ipſa natura, & animam, quæ eſt media, ſicut eius inteſtina. Sextò, quòd ſine oſſium E
comminutione: per ſimplicem ſacramenti venerationem.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, qui hora veſpertina cœnam vltimã cum diſcipulis in cœnaculo grandi ſtrato feciſti, & eos ſacratiſſimo corpore & ſanguine tuo cibaſti: fac pectus meum cœnaculum grande ſtratum: amplifica ſpem & charitatem in corde meo: magnifica longanimitatem, ſpem, & charitatem, patientiam & humilitatem: da mihi vt te quem cœli & terræ non capiunt, pro modulo ſuo capiat cor meum contritum & humiliatum: vt per inhabitantem gratiam tuam omnia tibi placentia cogitem & perficiam, & omnia contraria odienda declinem, & ſic perſeuerando vſque in finem conſequar tunc dignam ſacroſancti corporis & ſanguinis tui perceptionem.

De ablutione

A

De ablutione pedum. Capvt. LIIII.

CIrcà ſecundum verò diligenter attende. Præmiſſis namque ita ſe habenti- *Ioan.13.*
bus, *ſciens Ieſus quia venit hora eius*, non fatalis, ſed impletionis ſacramento-
rum à Deo patre ordinata *vt tranſeat ex hoc mundo ad patrem*: non per loci
mutationem, ſed ſicut dicitur à patre veniſſe aſſumẽdo naturam noſtram
mortalem, ita dicitur ad patrem rediiſſe, faciendo ipſam per immortalita-
tem in ſua reſurrectione paternæ gloriæ conſortem: *cum ſemper dilexiſſet ſuos
qui erant in mundo*, non ſuos ſola creatione: ſed ſuos etiam electione: ſcilicet diſcipulos, *in
finem dilexit eos*: id eſt in fine ſpecialia & maiora ſigna dilectionis: & quãto amore dilexerit
eos, oſtendit ponẽdo animam ſuam pro eis *Vel in finem*, id eſt, perſeueranter & in mortem,
B non quod morte retminaretur dilectio: ſed intantum dilexit quod vſque ad mortem dile-
ctio eum perduxit: in quo exemplum dedit, vt omnes in Dei & proximi charitate vſque in
finem permaneant: vel *in finem*, id eſt, in Chriſtum qui eſt finis perficiens & conſummans,
dilexit eos vtique, vt & ipſi de hoc mundo vbi erant, ad caput ſuum, quod hinc trãſiſſet eius
dilectione tranſirẽt. Per Ieſum qui ſalus interpretatur: bonus prælatus ſignificatur, finis ve-
rò vltimus eſt beatitudo vera, quæ conſiſtit in clara Dei viſione & fruitione perfecta. Licèt
autem omnis homo debeat ad hunc finem proximum diligere, prælatus tamen qui eſt
Chriſti vicarius, ſpecialiter tenetur erga ſuos ſubditos hæc facere. *Et cœna facta*: ſcilicet a-
gni paſchalis, *cum diabolus miſiſſet in cor*, id eſt, in voluntatem Iudæ, non directè tanquam vo-
luntatem mouens: ſed indirectè tanquam ei ſuggerens *vt traderet eum*, ſcilicet Ieſum cõſen-
tiens iniquitati: die enim præcedenti eũ vendiderat ſuggeſtione diaboli. Diabolus quippe *Diabolus*
C non eſt immiſſor cogitationum malarum, ſed incenſor: quia tẽtario praua ex homine eſt, *nõ immit-*
quam diabolus non immittit, ſed inmiſſam ab homine magis intẽdit, & accẽdit tentatio- *tit, cogita-*
ne hominis percepta per aliqua ſigna exteriora. Aliter enim nõ poteſt hominem deiicere, *tiones ma-*
niſi homo ſeipſum deiiciat, & hoſti arma reddat: id eſt, niſi ſuggeſtioni conſentiat: nã ſecũ- *las.*
dum Aug. per diabolum ſuggeſtiones immittuntur, & humanis cogitationibus miſcẽtur: *Auguſti.*
his ergo ita factis, *ſciens*, Ieſus vt Deus, quia omnia dedit ei pater in manus: id eſt, in poteſta- *tracta. 55.*
tem, etiam ipſum traditorem & perſecutores: ex quo paret in Chriſto plenitudo ſcientiæ & *in Ioanné.*
poteſtatis, & quia à Deo exiuit in mundum veniens, nec patrem deſerens, *& ad Deum va-
dit*, omniáque acquiſiuit patri reducens, & non nos relinquens, ſciens ſe eſſe regem regum,
& Dominum dominãtium, nec oblitus ſe eſſe Dei filiũ naturalem, & non ignorans ſuã ſu-
blimitatẽ, quanuis talis eſſet, & talẽ ſe ſciret, tamen in magnæ ſuæ pietatis indicium, in ma- *Humilitas*
D gnæ noſtræ exemplum humilitatis, non Dei Domini ſed hominis ſerui implet officium: *Domini in*
humiliat ſe vt miniſtret, quia venit miniſtrare & non miniſtrari: ac *ſurgit à cœna*, volens la- *lauandis*
uare pedes diſcipulorum. Ex quo vniuerſum conculcat rumorẽ, dum is qui exit a Deo, & *pedibus.*
ad Deum vadit, pedes lauare voluit. Locuturus quippe euangeliſta, de tãta Domini humi-
litate prius eius celſitudinẽ voluit cõmẽdare ad exaggerandũ ipſius Domini humilitatẽ, &
admonendum nos vt quanto magni ſumus, humiliemur in omnibus, & de donis Dei nun-
quam ſuperbiamus. Ac ſi per hoc dicatur homini. Si ille qui filius Dei erat, & patri æqua-
lis, ſuam à Deo inclinauit maieſtatẽ, vt humiliaret ſe ad pedes hominis: quid debet facere
miſer homo, qui eſt terra & cinis? ſurgunt etiam ſtatim & diſcipuli, ignorãtes quo velit ire,
Ipſe autẽ deſcendit cum eis in alium locũ, inferius in eadẽ domo ſubtus cœnaculum. Nam *Cœnacula*
in ſuperiori parte domus Palæſtini faciebãt cœnacula, & inferius cubicula. Sunt autem in *Palæſtino-*
E mõte Sion duæ capellæ, vbi erant canonici regulares cum abbate, ſecundũ regulam beati *rum.*
Auguſtini, Domino miniſtrãtes: vna ſuperior, vbi cœna facta fuit, & Spiritus ſanctus ſuper
diſcipulos deſcẽdit: alia inferior, vbi Chriſtus pedes diſcipulis lauit: & eis ianuis clauſis ap-
paruit, cui eſt cõtiguum cœmiteriũ, quod dicitur bonorũ virorũ poſſeſſio: vbi ſepultus fuit
beatus Stephanus, Nicodemus, Gamaliel, & Abiba cũ aliis viris ſanctis: vbi etiã eſt ſepul-
chrũ Dauid & Salomonis, & aliorũ bonorũ regũ Iuda & Hieruſalẽ. Veniens ergo Domi-
nus inferius cum diſcipulis, omnes ibi ſedere fecit: aquã ſibi afferri iubet, deponit veſtimẽ-
ta, vt cõuenientius hoc miniſteriũ exhibeat. Vbi nota quatuor depoſitiones veſtiũ Chriſti. *Veſtes qua-*
In cœna depoſuit eas, & reſumpſit: ad columnã nudatus eſt, & reindutus: in illuſione mili- *ter depoſita*
tũ nudatus eſt, & reindutus: ſed ab Herode nõ legitur nudatus: ad crucem nudatus eſt, nec *à Chriſto.*
reindutus. Prima ſpectat ad apoſtolos, quos in breui reſumpſit. Secũda, ad illos qui reſum-
pti ſunt in die pentecoſtes, & paulatim reſumuntur. Tertia in reliquias, quæ reſumentur in

fine. Quarta, ad peruerſam medietatem noſtri temporis, quæ nũquam reſumetur. Depoſitis igitur veſtimentis ſuis *lintheo ſe præcinxit*, diſponens ſe ad lauandum, & nihil omittens de his quæ ad iſtud requirũtur officium. *Deinde mittit aquam in peluim*, lapideam, propriis manibus, non per aliorum miniſteriũ: & tam charitatiuè, tam honeſtè, tam officioſè præparatus venit lauare pedes diſcipulorum lutoſos: quia diſcalciati incedebant, *& tergere lintheo quo præcinctus erat*: vt per omnia humilitatis officium impleret. Et quid mirum ſi hoc fecit, qui multo maiora facere dignatus eſt? Vnde Auguſt. Poſuit autem veſtimenta ſua, qui cùm in forma Dei eſſet, ſemetipſum exinaniuit: præcinxit ſe lintheo, qui formam ſerui accipiens, habitu inuẽtus eſt vt homo: miſit aquam in peluim, vt lauaret pedes diſcipulorũ, qui in terram ſanguinem fudit, quò immundiciam dilueret peccatorũ: lintheo quo erat præcinctus pedes quos lauit terſit, qui carne qua erat indutus euangeliſtarum veſtigia confirmauit. Et lintheo quidem vt ſe præcingeret, poſuit veſtimenta quæ habebat: vt autem formam ſerui acciperet, quando ſemetipſum exinaniuit, non quod habebat depoſuit: ſed quod nõ habebat accepit. Hæc Aug. Et vt omnia ratione & ordine faceret, & faciẽdo nos inſtrueret, *venit* miniſterium inchoando primò, *ad Simonem Petrum*: ipſe enim inter alios maior erat, & ideo ab ipſo inchoandum fuit. Et tunc Petrus ex conſideratione diuinitatis & maieſtatis Chriſti territus, quòd etiam quilibet eorum expauiſſet, expauit, & totus ſtupefactus recuſat: & rem ſic ſuo iudicio indecentẽ declinat. Non decet, inquit, non conuenit: *tu* Dominus, ego ſeruus: tu Deus, ego homo: tu creator, ego creatura: & *tu mihi* miſero, pauperrimo, humilimo piſcatori *lauas pedes*, ſordidos, & infimũ in corpore membrũ manibus his quibus cæcis oculos aperuiſti, leproſos mũdaſti, & mortuos ſuſcitaſti: id eſt, vis lauare pedes mihi peccatori, tu qui es filius Dei: quaſi diceret, hoc indecens eſt, & nullo modo ſuſtinendum. Simile verbũ dixit in principio conuerſionis ſuæ, exi à me, quia homo peccator ſum Domine. Sicut eſt Dominus humilis ad ſeruiendum, ita ſeruus non ſuſcipiendo ſeruitiũ, quaſi diceret ſecundum Bedam: Tu Deus deorum, tu rex angelorum, tu filius altiſſimi, & ſpeculum ſine macula maieſtatis Dei: tu quem adorent angelicæ poteſtates, tu Deus æterne mihi vermiculo lauas pedes? tu ante me curuaris, ante quem curuantur qui portãt orbem: tu ante me flecteris, ante quem flectitur omne genu, cœleſtium terreſtrium & infernorum. Et in hoc Petrus ſignificat diſcipulum ignorantem, & indiſcretè loquentem de facto ſuperioris ſui cuius ignorat rationem. Frequẽter enim contingit, quòd aliquid iudicatur irrationabiliſſimũ ab ignorante cauſam, quod tamen rationabiliſſimum eſt ſecundum veritatem: propter quod dixit ei Ieſus: *Quod ego facio, tu neſcis modo*: hoc meum factum, exemplũ eſt & myſteriũ exemplum quidem humilitatis exhibendæ, myſterium autem interioris mũdationis. Dupliciter ergo poteſt intelligi. Vno modo: *quod ego facio*, id eſt, quomodo ego facio exemplũ *tu neſcis modo*: id eſt, non intelligis, *ſcies autem poſtea*, tunc ſcilicet quando expoſuit eis dicens ſcitis quid feci vobis, &c. Aliter enim non potuit ſuperbiæ noſtræ tumor curari, niſi per maximam humilitatem redẽptoris noſtri: & tamen poſt totum iſtud adhuc cum Lucifero ſuperbiunt multi vicarij, & ſucceſſores Chriſti. Alio modo poteſt intelligi, *quod ego facio tu neſcis modo*: id eſt, hoc myſterium eſt & ſecretum, & ſignificat interiorem mundationẽ, quæ nõ poteſt fieri niſi per me: quod non intelligis modo *ſcies autem poſtea*: tunc ſcilicet cùm ſpiritum ſanctum accipies. Res enim eſt ſacramẽtalis ad inſtructionem eccleſiæ, & fiet tibi manifeſta oportuno tẽpore. Et in hoc docemur bene iudicare, & loqui de factis ſuperioris boni, niſi Deo permittẽte erratet manifeſtè. Petrus autem de tanta filij Dei inclinatione perterritus, & vſque ad ſuos pedes humilem Chriſtum videre nolens, in eadẽ adhuc voluntate perſiſtit: non ex obſtinatione, ſed ex humillima, quam ad Chriſtum habuit reuerẽtia, dicens: *Non lauabis mihi pedes in æternum*: id eſt, nunquam lauabis, nunquã hoc patiar: hoc enim in æternum non fit, quod nunquam fit. Ac ſi diceret, abſit à me quo ſuſtineam hoc à magiſtro, à Dòmino & à Deo meo: licèt autem Petrus bono zelo hoc faceret, tamen indiſcretè faciebat: quia cùm Chriſtus nõ poſſet errare, non debebat voluntati eius aliquo modo reſiſtere. Et ideo comminatur ei Dominus dicens: *Si non lauero te*, id eſt pedes tuos, *non habebis partem mecum*, in beatitudine. Siue hoc intelligatur de lotione myſtica & interioris maculæ ipſius affectus, quæ quia neceſſaria eſt, ideo præcipitur: ſiue de lotione materiali & corporali pedum ipſius Petri, quæ econuerſo ideo eſt neceſſaria, quia præcipitur, non potuit in Petrum amplius intonare quàm vt minaretur repulſam. Et ideo Petrus audita comminatione Chriſti, ad tantæ comminationis terrificum verbum expaueſcens, ſapienter mutat conſilium in melius, dicens: *Domine non tantum pedes meos*: id eſt, affectus: *ſed & manus*, id eſt opera:

[Margin notes: *Auguſti. tracta. 55. in Ioanne. Philip. 2.* — *Petrus lotionem refugit.* — *Lucæ 5.* — *Lauãdi ſumus à Chriſto.* — Section letters: A, B, C, D, E]

A opera:& *caput*,id eſt,cogitiones mentis:quaſi diceret non ex proteruia recuſaui, ſed quia
conſideraui opera tua & expaui:pedes ſunt pars corporis inferior,manus media,caput ſu-
perior:& ideo per expreſſionem iſtarum partium, intelligitur totum corpus. Territus Pe-
trus de periculo ſalutis ex Domini reſponſione,ac perturbatus amore & timore,plus expa-
uit Chriſtum ſibi negari, quàm vſque ad ſuos pedes humiliari: & ſe totum offerr abluen-
dum. Si tibi, inquit, placet:ſi aliter fieri non poteſt,ſeruus tuus ſum,totum me tuæ volunta-
ti ſubiicio,& *non pedes tantum,ſed & manus,& caput* ad lauandum tibi offero:& prius ſuſtine-
rem à te per totum corpus lauati,quàm à te ſeparari.Non mihi neges capiendam tecũ par-
tem,cùm nullam tibi negem abluendam mei corporis partem. Quanuis enim durũ eſſet
Petro ſuſtinere ſeruitium magiſtri:grauius tamen erat ei ab ipſo ſeparari. Secundum Au-
guſtinum:Totus homo abluitur in baptiſmo: & errauit Petrus, ne nos erraremus cùm ſe *Auguſti. tracta. 56. in Ioan.*
B totum Deo obtulit abluendum:quem Deus correxit, oſtendens ſemel baptizatum nõ eſſe
rebaptizandum.vnde *dixit ei, Qui lotus eſt*,ſcilicet per baptiſmum:*non indiget,niſi vt pedes lauet*
id eſt affectus,& motus ſenſualitatis inordinatos:*ſed eſt mundus totus*, ſcilicet præter pedes
quibus terrã tangit,quos lauare opus habet.Ex quibus verbis intelligimus apoſtolos bap- *Baptizati erant Apoſtoli.*
tizatos, etſi non legimus quis baptizauit eos. Erant autem baptizati baptiſmo Chtiſti: qui
licèt non baptizauit turbas,baptizauit tamen diſcipulos ſuos,ſibi familiares & domeſticos:
vt haberet baprizatos ſeruos,per quos baptizaret cæteros.Sed cùm baptiſmus abſtergat e-
tiam ſordes pedum, videtur quòd qui lotus eſt,id eſt baptizatus: non indiget vt pedes la-
uet.Ad hoc dicendum,quòd ſi ſtatim poſt baptiſmum de hoc mundo tranſiret: nõ vtique
hac ablutione indigeret: quia cùm ſit mundus totus, ſtatim euolaret. Sed qui poſt baptiſ-
mum viuit in hac vita mortali,non poteſt ad tãtum culmen perfectionis aſcendere,quin-
C etiam inordinati motus ſenſualitatis de affectibus terrenis inſurgãt:& ideo oportet quòd
pedes lauet,vel per martyriũ,quod eſt baptiſmus ſanguinis,vel per pœnitentiam, quod eſt
baptiſmus flaminis, vt euplare poſſit. Vbi nota quòd interioris hominis caput, eſt ratio *Ratio, interioris hominis caput.*
ſuperior,qua anima eſt coniuncta Deo:ſiue pars contemplatiua,quæ intendit ſuperioribus
& æternis. Manus,ſunt ratio inferior,quæ vacat operibus actiuæ vitæ:pedes verò, ſenſua-
litas,& ſenſus corporis,ac mentis & animæ affectiones inferiores. Ipſi enim nos fecerunt
extra nos: & ipſi frequenter ſicut pedes maculantur nobis poſt bapriſmum: in quo to-
tus homo abluitur:quia ex condirione mortalis vitæ ſæpe maculas contrahunt ex terre-
nis & temporalibus:& ideo lauandi ſunt ſæpius:vnde neceſſe eſt, vt crebra ablutione con-
feſſionis & lachrymarum emundentur pedes affectuũ de terrena cogitatione terrenorum,
in cogitatu & amore eorum. Qui enim non lauatur poſt baptiſmum per pœnitenriam,non
D habet cum Ieſu partem. Vnde dicit Auguſtinus, quòd humani affectus, ſine quibus in *Auguſti. tractat. 56. in Ioan.*
hac mortalitate non viuitur,quaſi pedes ſunt, vbi humanis rebus afficimur: vt ſi dixerimus
quoniam peccatum non habemus,nos ipſos decipimus. Sciebat ergo Dominus apoſtolos *1. Ioan. 1.*
mundos quò ad caput,quia Deo coniuncti erant per fidem & charitatem, & quantum ad
manus,quia eorum opera erant ſancta: ſed tamen quantum ad pedes, affectus aliquos ter-
renorum ex ſenſualitare habebanr,& ſordidi erant:& ideo quantum ad illos lotione indi-
gebant. Vnde Bernardus. Qui lotus eſt,non indiget niſi vt pedes lauet: lotus enim eſt, qui *Bernardus ſermone in cœna Domini.*
grauia peccata non habet:cuius caput,id eſt intentio & manus, id eſt operatio & conuer-
ſatio,munda eſt:ſed pedes,qui ſunt animæ affectiones, dum in hoc puluere gradimur ex
toto mundi eſſe non poſſunt,quin aliquando vanitati,aliquando voluptati, aliquando cu-
rioſitati plus quàm oporteat cedat animus, vel ad horam. In multis enim offendimus om-
E nes. Verumtamen hæc cõtemnat aliquis:quia impoſſibile eſt cum eis ſaluari, & impoſſibi- *Iacob. 3.*
le eſt ea dilui,niſi per Chriſtum,& à Chriſto:quia ſi non lauerit ea Chriſtus,non habebimus
partem cum eo. Nemo tamen pro eis deſperet:quoniam ſi viderit nos Dominus humiliter
pro eis eſſe ſolicitos,ignoſcet facilè:imò & libenter. De minoribus enim iſtis peccatis pia *Minora peccata cur nõ penitus auferantur.*
diſpenſatione nobiſcum agitur,vt non penitus auferantur,ſed in illis nos erudiat Deus: &
cùm minota cauere non poſſumus, certi ſumus quòd non noſtris viribus maiota ſupere-
mus:ſemper timorati & omnino ſoliciti ſimus, quomodo eius gratiam non amittamus:
quam nobis rantopere, & ram multiphariè neceſſariam eſſe ſentimus. Hæc Bernardus.
Deinde Dominus ſubiungit,*Et vos mundi eſtis*:qui à me mundati. Secundum Auguſtinum *Auguſti. tracta. 56. in Ioan.*
Erant mundi,quantum ad manus & caput:non quãtum ad pedes. Et ſequitur,*ſed nõ omnes.*
Duo enim ſunt præcipua,quibus homo à peccatis mundatur,ſcilicet eleemoſyna,& chari-
tas. Contra primum, Iudas erat fur:contra ſecundum, Chriſti proditor:& ideo non mũdus

erat. Sic ergo pet pedum ablutionem deſignauit Dominus mundiciam ſpititualium pe- A
dum,quæ maximè tequiritut,ex euchariſtiæ perceptione. Et ideo voluit lauare pedes diſ-
cipulorum ſuorum,antequam daret eis ſui corporis ſacramentum:ad deſignandum quòd
Anſelmus in ſermone euang. ſpiritualis mundicia requititut ad ipſum percipiendum. Vnde Anſelmus: Corpus & ſan-
guinem ſuum diſcipulis ſuis,in cœna myſtica ttadens,eorum pedes humilitet lauit: docẽs
Myſticè. ſacroſancta myſteria mundis opetibus, & pia mentis humilitate celebtanda. Myſticè e-
tiam ſignificatur eius ſanguinis effuſio,per hoc quod miſit aquam in peluim: & peccatorũ
noſtrorum ablutio, per hoc quòd cœpit lauare pedes diſcipulorum: ac pœnatum noſtta-
rum in ſeipſo ſuſceptio,per hoc quòd terſit pedes lintheo, ſcilicet corporis ſui, quia pec-
cata noſtra pertulit in corpore ſuo ſupet lignum. Alij autem diſcipuli audita teprehẽſio-
Cõtemplatio. ne Petri,de hoc quòd tecuſauetat huiuſmodi lotionem: nou fuerunt auſi vltra aliqualiter
recuſare eam. Conſidera nunc bene ſingulos actus,in hac benigniſſima lotione pedũ, om- B
ni dilectione & humilitate plena: & cum admiratione conſpice quæ gerũtur,quia ſunt de-
uota. Inclinat ſe ſumma maieſtas,& humilitatis magiſter,vſque ad piſcatorum pedes. Stat
incuruatus & genibus flexis coram ipſis ſedentibus: lauat ptopriis manibus & abſtergit,ac
deoſculatur pedes omnium. Sic ergo vſque ad pedes diſcipulotum Dominus omniũ ſeip-
ſum humiliat, & ſupplex humilitatis miniſterium exhibet, ptopter humilitatis fotmam:
non ſolum verbo, ſed exemplo commendandam & docendam. Sed & illud ſuperexaltat
humilitatem, & ad maximum cumulum humilitatis accedit, quòd & ipſi ptoditori ſuo
eadem obſequia præbet: & illi non dedignatus eſt pedes lauare, cuius manus iam ptæ-
uidebat polluendas in ſcelere: in quo Dominus infirmitatem noſtram conſolatur, vt ſi-
quando contingat nos ab amicis prodi: vel à famulis aut aliquibus vilioribus malum ali-
quod pati, non ſcandalizemur teſpicientes Iudæ exemplum, qui infinitis potitus bonis, C
in contrarium remunerauit benefactorem,ac Dominum & magiſtrum. Sed ô cot nequã,
& ipſa duritia durius,ſi ſic ad tantam humilitatem non molliris,ſi ſic Dominum maieſta-
tis non vereris: ſi ſic vſque ad ipſius ſempet tibi beneficij,ſemperque innocentis interitum
ſæuis. Sed væ tibi miſer. Tu quidem obduratus,quod concepiſti parturies: non tamẽ ipſe,
ſed tu petibis. Admitanda eſt igitut tanta humilitatis & benignitatis ptofunditas Domini
Ieſu. Vnde Anſelmus: Et te quidem petditiſſimi proditoris tui perfidia non latebat: quan-
do in hac cœna ablutionis, etiam cotam ipſo genuflexo procumbens, maledictos pedes
Pſal. 13. eius veloces ad effundendum ſanguinem tuum, ſanctiſſimis manibus tuis attrectare, laua-
Contra ſuperbiam. re,& extergete dignatus es. Et tu adhuc extento collo ambulas. O terra & cinis, adhuc ſu-
perbia te eleuat,adhuc impatiẽtia te exagitat Intuere humilitatis & mãſuetudinis ſpecu-
lum, vniuerſæ facturæ cteatorem,& tremebũdũ iudicem viuorum & mortuorum: ante pe- D
Math. 11. des hominis,etiã traditoris ſui,genua curuantẽ: diſce ab eo qui mitis eſt,& humilis corde.
Confundere in ſupetbia tua,erubeſce in impatientia tua. Et iterum: Cùm autem ſurgens à
cœna lintheo ſe præcinxerit: miſitque aquam in peluim: cogita que maieſtas,quæ poteſtas
hominum pedes lauit & exterſit,quæ benignitas proditoris veſtigia ſactis manibus tangit.
Specta & expecta,& vltimò omnium tuos ei ptæbe pedes abluendos: quoniam quem nõ
lauerit,nõ habebit partem cum eo. Hæc Anſelmus. Hoc autem expleto miniſtetio, quod
ad humilitatem pertinebat obſequij,& ad putificationem cœnæ corporis ſui: *reaccepit veſti-
menta ſua, & redit ad locum cœnæ:* quia murat officium, mutat & habitum, ad ſeruiendum
veſtimenta depoſuit: ad docendum reſumit & ſedet. Vt enim dicitur in Eccleſiaſtico:
Eccli. 19. *Amictus hominis enunciat de illo.* Pet hoc autem oſtendit quòd ſupetior poſt actum humili-
Myſticè. tatis debet reſumete debitum officium authoritatis. Myſticè autem,ſecundum Alchuinũ, E
impleta redemptionis noſtræ purgatione, pet ſanguinis ſui effuſionem accepit veſtimenta
ſua: tertia die de ſepulchro teſurgens, & eodem corpore iam immortali veſtitus, & aſ-
cendens iu cœlum in dextera paternæ diuinitatis recumbens, inde venturus eſt ad iudicã-
dum. Et cùm tecubuiſſet iterum ad cœnam corporis ſui faciendam,docuit eos quare hoc
fecerit in exemplo: ſcilicet mutuo ſibi ſeruiendi. Vnde dixit: *Scitis quid fecerim vobis?* id eſt
quantam humilitatem exibuerim vobis. Interrogat, vt eos attentos reddat. Deinde eos
ad imitandum ſuum exemplum confortat,dicens: *Vos vocatis me magiſter, & Domine: & be-
1.Cor. 1.* *ne dicitis*, quia verum eſt quod dicitis. *Sum etenim* magiſter & Dominus, quia Dei virtus,
Dei & ſapientia, Magiſter, inquam, propter ſapientiã, quam doceo verbis: Dominus, pro-
pter potentiam, quam, oſtendo miraculis. Quia dicit magna de ſe: nõ eſt arrogãtia, ſed ve-
ritas quæ prodeſt auditoribus, ſicut facit & Paulus. Auguſt. Vituperabile eſt quòd quiſque
ſe com-

A ſe commẽdet, propter periculum ſuperbiendi. Nam periculoſum eſt ſibi placere, cui cauẽ- *Auguſt. tracta. 58. in Ioanné.*
dum eſt ſuperbire: vbi ergo non imminet periculum ſuperbiendi, non eſt vituperium pro-
pria cõmendatio. In Chriſto autẽ hoc periculum nõ timebatur: ille enim qui ſuper omnia
eſt, quantũcunque ſe laudet, non ſe extollit excelſus. Itẽ quia aliquando laudabile eſt quòd
homo ſe commendet, quando ſcilicet cedit ad vtilitatem fidelium: & ſic Apoſtolus com-
mẽdauit ſe. Sed valde eſt nobis vtile & neceſſarium vt cognoſcamus Deum. vnde expedit *2. Corin. 11.*
nobis quòd magnitudinem ſuam nobis reuelet: & ideo oportet quòd ipſe ſe nobis laudet:
non eſt igitur veritas, quandoque tacenda pro vitanda iactãtia. Gregorius, Incauti ſunt hu- *Gregorius*
miles, qui ſe mendacio illaqueant: dum arrogantiam vitant: quia contra veritatem ſe eri- *in 1. Regũ.*
gunt, quam relinquunt. Qui enim neceſſitate cogente vera de ſe bona loquitur: tãto magis *Mentiendũ*
humilitati iungitur, quanto veritati ſociatur. Tunc arguit à minori. *Si ergo ego laui pedes ve- non eſt, vt*
B *ſtros, Dominus & magiſter*: de quo minus videtur, & quod minus erat debitum: *& vos* ſibi- *humiles videamur.*
met diſcipuli multo fortius *debetis* hoc exemplo prouocari *alter alterius lauare pedes*: & ad
omne obſequium humiliari: quia magiſter ſum, meam doctrinam recipite. Et quia Domi-
nus, meũ mãdatum cuſtodite. Hic per vnum obſequium accipiuntur ſynecdochicè omnia
alia obſequia fraterna: quaſi diceret, Debetis vobis mutua obſequia humilitatis & charita-
tis exhibere: ſcilicet inuicem miniſtrare, inuicem iniurias dimittere, pro inuicem orare.
Chryſoſtomus: Non in lauando pedes hanc legem ſcribit ſolum: ſed & in aliis omnibus, *Chryſoſtoi*
quæ circa nos non monſtrauit. *Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis*, hu- *hom. 70.*
miliando me ſub vobis, *Ita & vos* inferiores *faciatis* vobiſinuicem: & maximè in caſu ne- *in Ioan.*
ceſſitatis: quaſi diceret, Non ſolum hoc feci propter pedum corporalium emundationem,
ſed propter humilitatis eruditionem: & ad hoc feci vt oſtẽderem vos ad hoc teneri. Secun-
C dum Chryſoſtomum: Chriſtiana religio potius attendit modum quàm opus: quia Domi- *Idẽ ibidẽ.*
nus non attendit quantum, ſed ex quanto: id eſt potius hoc quàm illud. Et bene docuit hu-
militatem exemplo. Nam in moralibus & in actibus hominum, plus mouẽt exempla quàm *Facta plus*
verba. Illud enim hoc agit & elegit, quod ſibi videtur bonum. Vnde magis oſtendit quis il- *quàm ver-*
lud eſſe bonum, quod ipſemet eligit, quàm quod docet. Et inde eſt quòd quãdo quis docet *ba mouent.*
aliquid, & aliud facit: magis ſuadet aliis quod facit, quàm id quod docet: & ideo maximè
neceſſarium eſt ex ipſo facto dare exemplũ. *Non eſt ſeruus maior Domino ſuo: neque Apoſtolus*,
id eſt miſſus, ſeu nuncius, *maior eo qui miſit illum*: & ideo ſicut ego Dominus, & magiſter
& mittẽs me humilio vobis: ita & vos humiliare debetis: & facere æqualibus veſtris, quod
me vobis minoribus facere vidiſtis: quaſi diceret, ſecundum Chryſoſtomum. Si à me hæc *Idẽ ibidẽ.*
facta ſunt, multomagis à vobis oportet hæc fieri: debitores enim nos cõſtituit Deus ipſe in-
D cipiens. Qui ſedet ſuper cherubin, pedes lauit proditoris. Tu verò homo, terra & cinis exi-
ſtens: & puluis & lutum, extollis teipſum, & magna ſapis. Ecce quantum exemplo & verbo
eos ad humilitatem inuitauit: & doctrinæ ſuæ de humilitate factũ & exemplũ humilitatis
præmiſit: & in hoc conuenientem modum docendi oſtendit. ſecundum illud: *Cœpit Ieſus fa- Actuũ 1.*
cere & docere. Hic etiam aperuit in hoc quòd Petro dixit: *Scies autem poſtea.* Auguſtinus, Hoc *Auguſti.*
eſt beate Petre quod neſciebas, cùm tibi lauare pedes non ſinebas: hoc tibi poſtea ſciendũ *tracta. 58.*
promiſit, quãdo vt ſineres terruit te magiſter tuus, & Dominus tuus lauans pedes tuos. Di- *in Ioan.*
dicimus fratres humilitatem ab excelſo: faciamus inuicem humiles, quod humiliter fecit *Humilitas*
excelſus. Hæc Auguſti. Et ad literam & ad myſticum ſenſum, hoc mandatũ Domini debet *Chriſti imi*
impleri: ad literam quidem, vt per charitatem ſeruiamus inuicem: non ſolum in lauãdo pe- *tanda.*
des fratrum, ſed & in omnibus neceſſitatibus adiuuãdo, & opera miſericordiæ exercendo.
E Quod ſi nõ fiat ad literã, ſcilicet manu, ſaltem faciamus corde: vt in illorum numero ſimus
quibus dicitur: benedicite ſancti & humiles corde Domino. Auguſti. Multo melius eſt, & *Auguſti.*
ſine controuerſia verius: vt etiam manibus fiat, ne dedignetur quod fecit Chriſtus facere *ibidem.*
Chriſtianus. Cùm enim ad pedes fratris inclinatur corpus, etiam in corde ipſo vel excita-
tur, vel ſi iam inerat confirmatur ipſius humilitatis affectus. Hæc Auguſtinus. Sed excepto
iſto morali intellectu: nihilominus hoc etiam ad myſticum intellectum, & ſpiritualiter fa-
cere debemus. In lotione enim pedum, datur intelligi ablutio maculatũ. Tunc ergo ſpiri-
tualiter lauas pedes fratris tui, cum Chriſtum imitãdo abluis, quantũ in te eſt, maculas eius.
Hoc autem fit tripliciter: remittendo ſcilicet ei offenſam, ſicut ille nobis pœnitẽtibus pec-
cata dimittit: itémque orando pro peccatis eius, ſicut ille lauit nos à peccatis interpellando
patrem pro nobis: & iſte duplex lauandi modus communis eſt omnibus fidelibus. Tertius
modus pertinet ad prælatos, qui lauare debent remittendo peccata authoritate clauium.

Noſtrum eſt ergo donante Domino miniſterium charitatis,& humilitatis adhibere : illius A
eſt exaudire,ac nos ab omni cõtaminatione peccatorum mundare . Deinde quod dixit ſe-
quenti præmio confirmat,dicens:*Si hæc ſcitis*,quæ feci & doceo:*beati eritis*,hîc in ſpe,& in fu-
Luc. 11. turo in re:*ſi feceritis ea*,quia beati qui audiunt verbum Dei,& cuſtodiunt illud:& intellectus
*Pſal.*110. bonus facientibus ea.Quia ſcire bonũ,& non facere: non pertinet ad beatitudinem,ſed ad
Iacob. 4. cõdemnationem.Secundum illud:*Scienti bonum & non facienti,peccatũ eſt illi.* Vnde & Chry-
*Chryſoſto. hom.*70.*in Ioan.* ſoſtomus:Beatitudo non copulatur cum ſcientia:ſed cum opere & lumine ſcientiæ.

ORATIO.

*O Mitis Ieſu,& veræ humilitatis exemplum,qui lauiſti pedes diſcipulorum tuorum : peto & obſe-
cro Domine purga meos affectus,vt vtroque pede,gemina videlicet charitate purgatus,& accẽ-* B
*ſus ad te purificatorem meum accedam ſecurus.Purifica me in finem dierũ , & emunda ab omni-
bus maculis peccatorum:vt dimiſſis negligentiis,& peccatis meis inimici die mortis confuſi abſcedant,qui
meum calcaneum obſeruabunt.Dirige Domine pedes meos in viam pacis:vt de manibus omnium inimico-
rum liberatus,benedicam te cum electis tuis omnibus in ſecula ſeculorum.Amen.*

De charitatiua correptione proditoris, & egreſſu eius.
CAPVT LV.

*Ioan.*13. *Math.*26. *Marci* 14. *& Lu.* 22. CItca tertium autem dolens , & mœſtus auſculta . *Cùm enim hæc dixiſſet Ieſus,
turbatus*,id eſt contriſtatus eſt,non carnaliter, ſed *ſpiritu* : id eſt ſpiritualiter
& ex imperio rationis : quia ipſe ſpiritu ſuo, & poteſtate fecit in ſe iſtã pro C
paſſionis turbationem:& hæc turbatio in parte ſenſitiua exiſtens,non erat
contraria rationi, ſed magis conueniens ei : virtuoſum enim eſt contra vi-
tia turbari : ſpiritualis turbatio ad pietatem,& miſericordiam ſpectat , ſed
carnalis furorem & iram excitat : ſpiritu igitur turbatur Ieſus,& miſericorditer , ſiue com-
patiendo diſcipulo qui eum tradit,& tradendo perit, ſiue vt nos doceat quid agere debea-
mus , quando in magnum facinus,aliquem hominem ruere videmus : ſic & ſancti miſeri-
corditer & ex charitate turbantur , cum vrget eos iam zizania à tritico ante meſſes ſepara-
Excõmunicandum raro. re . Moraliter ergo inſtruit prælatos nõ debere,quantumcunque etiam flagitioſos,niſi cum
magna compaſſione & dolore, à liminibus ſanctæ matris eccleſiæ ſeparare. Vnde Auguſti-
Auguſti. tracta. 60. *in Ioannẽ.* nus : Turbetur planè Chriſtianus, non miſeria, ſed miſericordia : timeat ne pereant homi-
nes,conturbetur cùm perit aliquis Chriſto . Concupiſcat homines acquiri Chriſto: læte- D
tur dum acquiritur aliquis Chriſto : timeat & ſibi ne pereat Chriſto , contriſtetur ſe pere-
grinari à Chriſto.Cõcupiſcat regnare cum Chriſto, lætetur cùm ſperat ſe regnaturum eſſe
cum Chriſto . *Et edentibus illis,dixit : Amen dico vobis, quia vnus ex vobis* duodecim , qui vbi-
que mecum eſtis, quorum pedes laui , quibus tanta promiſi, *tradet me* Dominum,me ma-
giſtrum,me ſaluatorem.vnus ex vobis:numero,non merito:corpore,nõ animo:ſpecie,non
virtute.Maxima ingratitudo Iudæ fuit tradere ſuum commẽſalem, imò Dominum & nu-
tritorem : vnde & alius euangeliſta , ſic dicit : *ecce manus tradentis me mecum eſt in menſa.* Hoc
Cõtra ſacerdotes ſceleſtos. idem poſſet Dominus hodie dicere de ſacerdotibus multis qui menſam Domini indignè
attingere præſumunt, qui rurſum quantum in ſe eſt merito peccatorum filium Dei cruci-
figẽdum tradunt. Per hoc enim quòd in menſa denunciauit ſuum proditorem,deſignauit
quòd multi proditoriè veniunt ad ſuam menſam.Maius autem peccatum eſt tradere Chri- E
ſtum regnantẽ in cœlis peccatoribus membris,quàm ambulantẽ in terris peccatoribus Iu-
Beda ĩ cap. 22. *Luca.* dæis.Vnde Beda:Sed & hodie quoque,& in ſempiternũ, væ homini illi qui ad mẽſam Do-
mini malignus accedit : qui inſidiis mẽte conditis , qui præcordiis aliquo ſcelere pollutus
myſteriorũ Chriſti ſecretis participare nõ metuit.Et ille enim in exemplũ Iudæ,filium ho-
minis tradit,nõ quidem Iudæis peccatoribus,ſed tamen peccatoribus membris , videlicet
ſuis,quibus illud inæſtimabile & inuiolabile Domini corpus violare præſumit. Væ,inquã,
illi homini de quo Ieſus,qui altaribus ſacroſanctis inter immolandũ,vtpote propoſita cõſe
craturus adeſſe nõ dubitatur,aſtantibus ſibi miniſtris cœleſtibus conqueri cogitur:ecce,in-
Origenes tracta. 35. *in Math.* quit,manus tradentis me mecum eſt in menſa . Hæc Beda. & vt dicit Origenes. Tales ſunt
omnes in eccleſia, qui inſidiantur fratribus ſuis , cum quibus ad eandem menſam corporis
Chriſti frequenter fuerũt. Prædixit autẽ Dominus de proditore: & ſic eum quodammodo
reuelauit

A reuelauit triplici de cauſa. Primò, vt ſic oſtenderet ſe Deum, qui futura cõtingentia præuidebat. Secundò, vt oſtenderet ſe ſpõtaneè pati, quia præcauere poterat mortem, quam præſciebat. Tertio, vt proditor pœniteret, qui ſe non latere audiebat. Vnde Hierony. qui de paſſione prædixerat, & de proditore prædicit: dans locum pœnitẽtiæ: vt cùm intellexiſſet ſciri cogitationes ſuas, & occulta cordis conſilia, pœniteret eum facti ſui: & tamen non deſignat eum ſpecialiter, ne manifeſtè coargutus impudentior fiat: ſed mittit crimen in numero, vt conſcius pœnitentiã agat. Hæc Hierony. Et notandum quòd à mali perpetratione ſolet aliquis quatuor modis retrahi; quibus ex magnitudine miſericordiæ ſuæ tentauit Dominus proditorem diſcipulum à tãto ſcelere perpetrãdo ad pœnitentiã reuocare: ſcilicet pudore, cùm dicit, *vnus ex vobis tradet me: &, manus tradentis me mecum eſt in menſa*, timore, per cõminationem ſupplicij: cùm dicit, *væ autẽ homini illi per quem filius hominis tradetur*: vt qui pudore non B vincitur, timore corrigatur. beneficij exhibitione, cùm illum ad menſam ſuam recipit, & ei pedes lauat. affectus oſtẽſione, in blanda allocutione, cùm dicit: *amice ad quid veniſti?* Sic exẽplo Chriſti bonus prælatus ſubditis etiam malis debet exhibere beneficia, vt quantum in ſe eſt eos à ſua reuocet vita mala. Sed Iudas nullo horum frãgitur, ne hominem tradat, quem Dei filium nouerat. Paſſionem ergo Ieſu Chriſti piè conſiderare volenti, occurrit primùm perfidia proditoris, qui tãtæ fuit fraudis veneno repletus, vt magiſtrum & Dominũ proderet: tantæ cupiditatis flamma ſuccẽſus, vt Deum argento venundaret & precioſum Chriſti ſanguinem vilis mercedis precio cõpenſaret: tantę denique ingratitudinis, vt eum qui omnia ſibi cõmiſerat, & ad culmen apoſtolici honoris prouexerat venundaret ad mortẽ: tantæ duritiæ, vt nec familiaritate conuiuij, nec humilitate obſequij, nec ſuauitate colloquij, nec mulcebritate oſculi à concepta malitia potuit reuocari. O mira benignitas Chriſti in diſci- C pulum durum: Domini in ſeruum nequiſſimũ. Verùm licèt inexplicabilis fuerit proditoris impietas: in immenſum tamẽ eam exuperat agni Dei dulciſſima manſuetudo, in exemplum data mortalibus, vt iam non dicat ab amico exuperata humana infirmitas: *ſi inimicus meus maledixiſſet mihi ſuſtinuiſſem vtique*: quia ecce homo vnanimis, qui dux videbatur & notus: qui panes Chriſti edebat, & in ſacra illa cœna dulces capiebat cibos: magnificabat ſuper eum ſupplantationem, & leuauit calcaneum ſuum contra eum: quia conabatur ſuppeditare ipſum. Sic hodie multi prælati, clerici, & religioſi qui lautè viuunt de patrimonio crucifixi: leuant calcaneum contra Chriſtum in membris ſuis, ſupplantantes ea, & affligentes calumniis, & exactionibus iniuſtis. Cum autem Ieſus dixit eis, vnus ex vobis me tradet: hæc vox in corda ipſorum vt gladius acutus intrauit: luctúſque intolerabilis chorum illum ſanctũ tunc aſſumpſit, & triſtati comedere ceſſauerunt, & inſpiciebant ſeipſos inuicẽ, quaſi D nouo ſtupore percuſſi, hæſitantes de quo diceret: Non ſolum propter mortem magiſtri ſui futuram ſunt contriſtati: ſed quia quilibet timebat de ſe, ne eſſet ille qui debebat eum tradere. Erant ergo admirati, quia quilibet eorũ præter Iudam ſentiebat ſe totaliter firmatum in cõtrarium dicti ipſius Chriſti: & ſimiliter de ſuis ſociis, ſicut de ſe cogitabat: veruntamen propter firmitatem verborum Chriſti magis eius dicto, quàm ſuis conſcientiis credebant: & nõ hæſitabant de euentu rei, ſed de illo per quem hoc eueniret. *Contriſtati ergo valde cœperũt ſinguli dicere*, vnuſquiſq; pro ſe, *Nunquid ego ſum Domine?* ſcilicet qui tradet te. Et certè nouerant vndecim Apoſtoli, quòd nihil tale cõtra Dominum cogitauerant: ſed plus magiſtro quàm ſibi credebant, & timentes fragilitatem ſuam, triſtes quærunt de peccato cuius non habent conſcientiam: vt dicitur in Pſalm. *Delicta quis intelligit?* Quilibet etiam debet ſibi timere de futuro, quantumcunque ſit ſanctus. *Et reſpondens, ait: Qui intingit mecum manum in paropſide, ſeu catino, hic me tradet*. Ecce humilitas Chriſti & patientia, qua proditorem ad E menſam & ſcutellam admittit. Et ſecundum Hieronymum, In hoc mira apparet Domini patientia, quia primùm dixerat vnus ex vobis me tradet: perſeuerat proditor in malo: manifeſtius arguit, & tamen nomine proprio nõ deſignat. Vnde per hoc verbum Chriſti non potuerunt determinatè perpendere quis eſſet. quia omnes duodecim de eodem vaſe in circuitu cum Domino edebant: minores autem diſcipuli ſeorſum in alia mẽſa comedebãt: quaſi diceret, vnus ex duodecim me tradet. Et ex hoc ſatis apparet quòd alij diſcipuli præſentes erãt. Quod autem Math. *paropſidem*, Marcus *catinum* dicit, vnus quadraturã vaſis: alter quod eſſet fictile opus deſignat. Eſt enim paropſis vas quadratum, habẽs pares apſides, id eſt latera & extremitates: catinus verò vas fictile, ſeu luteum ad immittendum liquorem, & ad plura alia aptum. Aſpice nunc bene diſcipulos, & compatere tam Domino quàm eis, quia in magno dolore ſunt poſiti. Ille autẽ proditor ne verba hæc ad eũ pertinere

Hierony. in cap. 26. Mathæi.

Quot modis reuocetur aliquis à malo agendo.

Pſal. 40.

Vnus veſtrum me tradet.

Pſal. 18.

Hierony. in cap. 26. Mathæi.

Paropſis. Catinus.

Audacia Iudæ. viderentur,comedere non ceſſanit.Cæteris enim cõtriſtatis ac retrahentibus manus,& in- A
terdicentibus cibos ori ſuo: Iudas temeritate & impudentia,qua proditurus erat magiſtrũ,
manum cum eo mittit in paropſidem,vt audacia bonam conſcientiam mẽtiretur. Et debes
ſcire quòd ipſa menſa erat in terra,& more antiquo in terra ſederũt ad cœnam in cœnaculo
ſtrato,quaſi iacendo recumbentes.Erat autem vt creditur quadrata,de pluribus tamen ta-
bulis facta. Et prout narrauit ille qui eam Romæ in eccleſia Lateranẽſi menſurauit: in vno
quadro eſt duorum brachiorum & trium digitorum:& in alio duorum brachiorum & pal-
mi: ita quòd licèt ſtrictè & arctè, tamen vt creditur tres diſcipuli in vno quadro ſedebant,
& Dominus humiliter in angulo, & Ioannes iuxta eum erat: ita quòd omnes de vno vaſe
comedere poterãt. Vbi aduerte conuiuium humilitatis & charitatis,quia cum pauperibus
illis diſcipulis,& Iuda proditore in eadem menſa,eodem cibo & potu,eodem catino & ca-
lice magiſter & Dominus participat. Non ſic hodie multi religioſi faciũt,qui diſſimiliter B
à fratribus refici non erubeſcunt. Et addit Ieſus,prædicendo pœnã damnationis traditoris,
Eſaia 53. *Filius quidem hominis vadit*, ad paſſionem voluntariè: *ſicut ſcriptum eſt de eo*, oblatus eſt, quia
ipſe voluit. *Væ autem homini illi,per quem filius hominis tradetur.* Væ: id eſt, æternaliter peribit:
quia væ in ſcriptura ſacra æternam damnationem notat. Licèt enim Iudas poſt factum pœ-
Hierony. in cap. 26. Math. nituerit: hoc tamen inutiliter fuit,quia per deſperationem ſe ſuſpẽdit. Hieronymus. Iudas
autem nec primò,nec ſecundò correptus,à proditione retrahit pedem:ſed patiẽtia Domi-
ni nutrit impudentiam ſuam:& ideo pœna prædicitur,vt quem pudor non vicerat,corrigãt
Iudæ ſcelera. denunciata ſupplicia. Et ne mitiſſimam pœnam eius intelligeremus,adiungit:*bonum ei erat ſi
natus*, ſcilicet in vtero *non fuiſſet homo ille*: tot & tantis criminibus fœdatus: qui patrem occi-
dit,matrem ſtuprauit,Chriſtum prodidit,ſeipſum ſuſpẽdio interemit:quia,ſecũdum Hie-
Hierony. ibidem. ronymum,Melius erat ei non eſſe,quàm ad tormenta eſſe:multo enim melius eſt non ſub- C
ſiſtere,quàm malè ſubſiſtere:bonũ enim accipitur hîc pro minus malo. Minus autem ma-
lum eſt,non eſſe ſimpliciter,quàm eſſe damnatum: quia & ſi non ſit minus malum ratione
pœnæ adiunctæ,quæ nõ priuat totum eſſe creatum: tamen minus malum eſt ratione culpæ
mortalis,quæ inſeparabiliter adhæret damnatis,& ipſa non ſolũ priuat quoddã eſſe creatũ
ſicut pœna:ſed etiam priuat bonum infinitum, ſcilicet diuinum, propter quod eſſe miſerũ,
miſeria culpæ mortalis æternaliter,hoc eſt peius quàm ſit nõ eſſe ſimpliciter. Et quia cæteri
diſcipuli eum triſtes interrogauerant: interrogat eum & ipſe quẽ conſcientia remordebat,
ne tacendo ſe crimen ſuum prodere videretur. Si enim ipſe aliis de hoc quærentibus ta-
cuiſſet,ſuſpectum ſe eis reddidiſſet,vnde dixit:*Nunquid ego ſum rabbi?*non vocat eum Domi-
num,ſicut alij,quia iam à ſe excuſſerat iugum Domini,aliis ſub eius iugo remanentibus. Et
ſecundum Hieronymum,Non Dominum,ſed magiſtrũ vocat:quaſi excuſationẽ habeat,ſi D
Hierony. ibidem. Domino denegato ſaltem magiſtrũ prodiderit. *Et ait,tu dixiſti:* quaſi diceret,ſecũdum Ra-
banum, Tu prodidiſti te, non ego: Eadem ratione confutatus eſt proditor,qua Pilatus ini-
quus iudicator. Nondum coram eis eum exprimit, nec delictum ſuum in hoc aliis publi-
cauit,ſed cõſcientiæ Iudæ ſe eius delictum ſcire ſignificauit: poterat enim per hoc verbum
mentem Iudæ ſic mouere,quod alios latebat:vnde poteſt ſic intelligi: Ego non dico,ſed tu
dicis. Vel poteſt exponi de aſſertione cordis, quaſi diceret: Ore interrogas, quaſi neſcius:
ſed corde dicis, & tatũ habes te eſſe proditorem. Ecce miſer homo vides Dominũ omnia
Arguendi forma. ſcire,nec tuam conſcientiam eum latere:ceſſa igitur,& confitere. Hic admonemur vt pec-
cantem primò cum manſuetudine arguamus:pòſt ſi peccauerit grauius,ad vltimũ grauiſſi-
mè. Hanc enim formam nobis Dominus reliquit, qui primò dixit: *vnus ex vobis me tradet*:
ſecundò *qui intingit mecum manum in paropſide,hic me tradet*: tertiò, *tu dixiſti. Erat autem Ioannes* E
recumbens, id eſt reclinatus, ſermonibus iſtis territus, & ſeipſum ſuſtinere non valens, eo
quòd terrore erat reſolutus: *in ſinu*, ſiue ſupra pectus *Ieſu* quia inclinatè, quaſi ante pe-
ctus, & prope os eius appodiauit ſe ſuper Dominum, ſicut innixus ſuper dilectum ſuum:
& ſic erat idoneè poſitus ad interrogãdum aliquid ſecretè ab eo,& audiendum. Cùm ergo
iſta quæſtio à ſingulis fieret: *innuit illi Petrus: & dicit ei, quis eſt de quo dicit?* id eſt non ver-
bis & ſonando, ſed tantummodo nutu corporis, & innuendo dixit ei vt ſecretò quære-
ret à Domino, quis eſſet de quo dixerat. Vel primò *innuit*, & deinde non contentus nutu,
dixit. Nota Petri reuerẽtiam,propter quam licet maior, & princeps apoſtolorum nõ inter-
rogat Dominũ per ſe,ſed per minorem. Et cùm Ioannes ſubmiſſa voce hoc quæreret, Do-
minus Ieſus familiariter ei,tãquam ſingulariter dilecto, ſubmiſſa voce aperuit, & prodito-
rem ſuũ tacitè expreſſit,ne alij audirent:cui ſcilicet panem intinctũ porrigeret. Ioãni igitur,
vt ſecreta-

A vt ſecretario ſuo, expreſſit aperto ſigno: non tamen nomine nec omnibus: in hoc nos inſtruens non debere crimina proximorum propalare aliis. Ideo enim, ſecundum Chryſoſtomum, Noluit Chriſtus Iudam proditorem publicare, vt nos doceret quòd peccata occulta aliorum publicare non debemus: quia ſicut eſt mortale peccatum innocēti falſum crimen imponere: ſic verum crimen occultum, aliis reuelare. Et ſtatim buccellam tātum intinctā, non cōſecratam, Iudæ porrexit: quæ corpus ſuum non erat, quia qui verum panem de cœlo tradere inſidioſè ſtudebat: non illo, ſed alio intincto reuelari merebatur. Et ideo ſtatutū eſt, quòd euchariſtia intincta non detur fidelibus: & etiam pro hæreſi tollēda, quæ dogmatizauit totum Chriſtū ſub vtraque eſſe, & neutra tātum forma. Dominus per buccellā intinctā ſuum exprimit traditorem: fortaſſis per panis intinctionem, illius ſignificās fictionem: quia ſicut panis intinctus habet colorem, & ſaporem in ſuperficie aliū quàm interius: ita Iudas
B ſimulabat ſe exterius Chriſti diſcipulum, & diligere magiſtrum, cùm tamē interius proditor eius eſſet, & proditionem tractaret. Ioannes autem ſtupefactus, & cordialiter gladiatus, verſus Dominum magis ſe inclinauit, & ſupra pectus eius recubuit. Petro autem Dominus non dixit, nec ipſe Ioannes, quamuis ad nutū eius quæſiſſet: quia erat ita feruidus, quòd ſtatim in proditorem inſurrexiſſet, & eum interfeciſſet. Sed hoc noluit Dominus, ne diſpēſatio conſilij diuini impediretur: quòd autem Petrus Ioanni interrogationem cōmitrit: habes etiam rationem myſticam. Per Petrum enim, deſignatur vita actiua: per Ioannem, cōtemplatiua: Petrus ergo per Ioannē à Chriſto inſtruitur, quia actiua vita, de diuinis, per cōtemplatiuam informatur. Vnde habes hic argumentum, & figuram, quòd contemplatiuus non intromittit ſe de actibus extrinſecis: vindictam etiam non expetit de ipſis Dei offenſis: ſed inde interius gemit, & per orationē ad Deum ſe cōuertit, ac fortius per contemplationem
C approximans, eiq; adhęrens omnia ſuæ diſpoſitioni committit: & hoc de tēpore vacationis intellige, cùm copiam ſponſi habet apud ſe. Nam aliquando ipſe contēplatiuus ex zelo Dei & animarum, vel ratione officij imminētis, exterius exit: & ſimiliter quādo ſponſo, vt reuocetur auidius, & teneatur fortius, ad tempus recedente nō ſentit ſolitas cōſolationes, in actiuam ſe reducit, vt vel ſic ſponſo fructificet. Non enim decet contemplatorem eſſe deſidioſum. Hinc etiam poteſt colligere quòd cōtemplatiuus ſecretum Domini nō debet reuelare: niſi fortè fraternæ ſalutis vrgeret zelus, vel ſupernæ reuelationis dictaret inſtinctus. Nūc ergo conſpice Domini benignitatem, quomodo dilectū ſuum diſcipulum in ſinu ſupra pectus ſuum retinet: in quo & magna humilitas eius claret. O quàm tenerrimè ſe inuicē diligebāt: & ideo de pectore & ſinu, id eſt ſecreto ſapientiæ Domini ſacramentum diuinitatis, & ſpecialiter euāgelium, quod ſcripſit hauriebat: & bibens inebriatus eſt. Vnde Anſelmus:
D Quiſnam ille eſt, rogo te, qui ſupra pectus eius recubuit, & in ſinu eius caput reclinat? Fœlix quicunque es. O certe ecce iam video. Ioannes eſt nomen eius. O Ioannes quid tibi dulcedinis, quid gratiæ & ſuauitatis, quid luminis & deuotionis hauriebas ab illo fonte? Ibi certè omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ Dei abſconditi ſunt. Ibi fons miſericordiæ: ibi domiciliū pietatis, ibi fauus æternæ ſuauitatis: vnde tibi ô Ioannes omnia iſta? Nunquid tu ſublimior Petro, Andrea ſanctior, aut certè omnibus Apoſtolis gratioſior? Speciale hoc priuilegiū virginitatis, quia virgo es electus à Domino, atque inter cæteros magis dilectus. Iam nunc exulta virgo, accede propius, & aliquā huius dulcedinis portionē vendicare nō differas. Si potiora non potes, dimitte Ioanni pectus, vbi ſe cum vino lætitię in diuinitatis cognitione inebriat: tu currens ad humanitatis vbera, lac exprime quo nutriaris. Hęc Anſelmus. Conſpice etiam alios diſcipulos multum mœſtos, ad pręd ictā vocem Domini non come-
E dentes, ſeſeq; inuicem aſpicientes, & ſuper his cōſilium capere neſcientes. Cùm ergo Ieſus panem intinctum Iudæ dediſſet: *poſt buccellam*, per quam vidit eum deſignatū: *intrauit Satanas in eum*, non tunc primò & de nouo, cùm iam Chriſtum prius vendidiſſet: ſed ad amplius, quaſi proprium ac ſibi iam traditum plenius poſſidendum; & ſuæ ſeruituti ſubiugādum, & ad quęcunque vellet noxia agenda trahendum: in quem antè introiuerat, quaſi alienum, ad tentandum & decipiendum. Intrauit in eum, vt totum eum occuparet: & quem malignis cogitationibus obligaret, iam ipſo impietatis opere poſſideret. Ingratus enim beneficiorū Chriſti, factus eſt in poteſtate dæmonis magis quàm antè: ſicut Apoſtoli, qui iā poſt reſurrectionem acceperant Spiritum ſanctū inſufflante Domino: poſtea iterū ipſum plenius acceperunt in die Pentecoſtes. Vbi ſciendum quòd Satanā in[...]e hominem, poteſt dupliciter intelligi: quia vel intrare in corpus hominis: ſicut patet in dęmoniacis, & ſic poteſt eſſentialiter intrare in hominem: vel intrare in mentem, ita quòd mēti eſſentialiter illabatur, & ſic

Chryſoſto. hom. 81. in Ioannem.

Contemplatiui officiū.

Ioannis in Christum amor.

Anſelmus de paſſione Domini.

Virginitatis priuilegium.

Satanā intrare in hominem.

nullus poteſt intrare in hominẽ,niſi ſolus Deus. Anima enim rationalis non haber dimen- A
ſiones quantitatis,vt aliquid in ea eſſe dicatur, quaſi infra dimenſiones eius contenrum,&
ſic nihil poreſt in ea eſſe,niſi quod ei dat eſſe quod eſt ibi per virtutem ſuam: vbi autem eſt
virtus Dei,ibi eſt & eſſentia Dei: in Deo enim idẽ eſt virtus & eſſenria:& ideo Deus eſſen-
tialiter eſt in anima,cuius ſolius eſt implere naruram,ſiue ſubſtanriam ab eo creatam:dici-
tur tamen Satan illabi menti humanæ, per affectum & effectum maliciæ,ſcilicet inquantũ
homo ab eo ſeductus ſequitur eum ad perpertrandum malum quod ſuggerit:& ſic per frau-
dulentam deceptionem,& maliciam habitare dicitur in eo quem impler: & hoc modo in-
trauit in Iudam , vt plenius poſſiderer, & ad perpetrandum malum induceret. In cuius cor
prius miſerat vt deciperet, & ad præbendum aſſenſum malo induceret. A ſimili, quando
oſtium eſt ita forte,quòd larro nec violenter,nec latenter poteſt intrare: tunc quandoq; la-
trunculum per feneſtram ſubmittit, qui poſtea oſtium latroni aperit,& ſic latro intrat. La- B
rro,eſt diabolus:domus fortis,voluntas:larrunculus,mala cogitatio vel delectatio.Quando
ergo diabolus poteſt intrare per aliquam complacentiam:hic aperit oſtium cõſenſus: & ſic
Origenes diabolus intrat,& ſpoliat animam bonis ſuis. Vnde Origenes: Cauendum nobis eſt,ne dia-
tomo 32.in bolus intrudat in cor noſtrum aliquid ignitorum telorum ſuorum: nam ſi introduxerit,in-
Ioannem. ſidiatur deinde vt & ipſe introeat. In hoc autẽ quòd buccella ſumpta amplius introiuit Sa-
Cõmenſalis tanas in Iudam , perpende quantum eſt malum commẽſalem alicuius poſt eſſe ingratum,
proditoris & beneficij immemorem. Deinde ponitur proditoris permiſſio: non enim poterat aliquid
iniquitas. facere,niſi Chriſto permittente. Ideo dixit ei: *quod facis*, ſcilicet voluntate: *fac*, id eſt facies
citius. Et bene dicit, *quod facis*,quia volũtatis crimen pro facto reputatur. Feſtinat Dominus
in bonum ſaluris fidelium quod Iudas operatur,ſed non ſibi. Multi quippe bonum, vt Iu-
das faciunt: ſed omnino nihil eis proficit,quia bonum facere non intendunt. Non tamen C
Dominus impellit Iudam ad proditionis culpam: ſed oſtendit ſe ſitire ſalutem noſtrã. Vn-
de non dicit hoc,præcipiendo facinus,vel conſulendo:quia pręceptum diuinum,vel conſi-
lium,non poteſt eſſe de faciendo malum: ſed rantum prædicendo & permittendo,dans in
ſe poteſtatem,quia vidit eius animum præ nimio deſiderio implendi quòd cœperat accele-
ratum,non poſſe quieſcere: ſed implere non poterat,niſi ipſe Dominus permitteret. Dicit
etiam hoc Dominus,crimen proditionis exprobrando:vt oſtenderet quòd dum ipſe bene-
ficia conferret,ille mortem intentaret.Dicit inſuper hoc,ad opus noſtræ redemptionis an-
helando: non tam in perniciem perfidi ſæuiendo, quàm ad ſalutem fidelium feſtinando.
Cùm ergo Iudas *buccellam* de manu Domini *accepiſſet: exiuit continuò* ad quærẽdum cohortem
quæ Chriſtum caperet. In quo ſignificatur quod ſacerdos ſumens corpus Chriſti indignè,
magis elongatur à Deo: quia enim bono malè vſus eſt, hæc præſumptio peccatum auxit, D
vt ingratus beneficiis Domini,apertè ab eo recederet. *Erat autem nox*: quod expreſſit euan-
geliſta,ad oſtendendum oportunitatem temporis ad peragendum proditionẽ:& ad deno-
randum in Iuda mentis tenebroſitatem. Vnde congruit hoc bene ſacramẽto:erat enim qui
exiit filius noctis, faciens opera tenebrarum: ibátque in noctem ſeu tenebras & mortem:
quia ergo Iudas ex bonorum ſocietate non profecit,ob hoc maiori pœna dignus fuit. Vnde
Chryſoſto. Chryſoſtomus: Sicut boni & perfecti duplici ſunt digni honore, quoniam & benigni ſunt
ſermone de facti,& nihil à malis nocumenti ſenſerunt: ſic & mali duplici ſunt digni pœna:& quia mali
virtutibus facti ſunt,cùm poſſent effici boni,quod oſtendunt qui facti ſunt boni: & quia nihil à bonis
& vitiis lucrati ſunt. *Cùm ergo exiſſet* Iudas *ad procurandum Chriſti mortem*, dixit Ieſus: *Nunc clarificatus*
tomo.5. *eſt filius hominis*: id eſt eiecto tenebroſo remanſerũt ſoli mundi,cum ſuo mundatore. Nunc,
Egreſſus inquit,quia caligo noctis & tenebrarum receſſit à diſcipulis meis:nunc filius hominis clari- E
Iuda. ficatus eſt in eis,nunc nihil caliginis & tenebrarũ ſentit in ipſis. Vnde Anſelmus: Hoc quo-
Anſelmus que erat manſuetudinis tuæ Domine Ieſu,quòd perfidum illum in cetu fratrum palàm de-
de paſſione tegere,& confundere noluiſti: ſed leuiter admonitum,accelerare iuſſiſti quod parabat. In
Domini. omnibus his non eſt auerſus furor eius malignus à te,ſed egreſſus foras ſatagebat circa fre-
quens maleficium. Tunc clarificata eſt familia tua Chriſte in modum ſocietatis angelicæ.
Hæc Anſelmus. Poſſunt etiam hic res ſignificantes tanquam illæ quæ ſignificantur accipi.
Nunc, inquit, clarificatus eſt filius hominis in ſe: in cauſa, non in effectu: quia modo in-
choata eſt traditio paſſionis, cuius merito ex congruo datur ei claritas reſurrectionis &
aſcenſionis. Similiter in corpore myſtico eſt clarificatus: quia Iudæ exitus malorum à bo-
nis ſignat ſegregationem: *& Deus clarificatus eſt in eo*: quia ſcilicet non quæſiuit niſi gloriam
patris. Hoc ergo facto ſeparationis Iudæ à ſocietate Chriſti, & Apoſtolorum præfigurata
fuit

A fuit reproborum ſeparatio tempore iudicij à conſortio Chriſti & electorum: quia tunc apparebit gloria magna Chriſti: membráque adhærebunt capiti, & paleæ amouebuntur concremandæ igni inextinguibili. Vnde Auguſtinus: Exeunte immundo, omnes mundi cum ſuo mundatore manſerunt. Tale aliquid erit cum zizaniis à tritico ſeparatis: iuſti ſicut ſol fulgebunt in regno patris ſui. Hoc futurum præuidens Dominus, diſcedente Iuda, tanquam zizaniis ſeparatis, remanentibus tanquam tritico Apoſtolis ſanctis, nunc inquit, clarificatus eſt filius hominis: tanquam diceret, Ecce in illa mea clarificatione quid erit, vbi malorum nullus erit, vbi bonorum nullus peribit.

Auguſti. tracta. 63. in Ioannē.

ORATIO.

B *Domine Ieſu Chriſte, paſtor bone, qui diſcipulum tuum à ſuis erroribus ad pœnitētiam multis modis reuocare voluiſti: reuoca me ab inuiis & erroribus meis vniuerſis. Da mihi ſaluator meus poteſtatem & fortitudinem vincendi diabolum continuè vigilantem: & contra me dimicantem, ne me fraude ſua nequiſſimè trahat ad tenebrarum foueam, ſed tuo adiutorio ſuffultus perueniā ad claritatis gloriam, vbi iuſti in modum ſocietatis angelicæ clarificati fulgebunt ſicut ſol, in regno patris ſui. Amen.*

De inſtitutione ſacramenti Euchariſtiæ.
Capvt LVI.

Circa quartum verò meditando obſtupeſce illam chariſſimā dignationem, & dignatiſſimam charitatem, qua nobis tradidit & reliquit ſemetipſum: *Math. 26. Marci 14. & Luc. 22*
C ſcilicet ſacratiſſimum corpus & ſanguinem ſuum verè in cibum & potū: vt quod erat futurum in proximo ſacrificium Deo placens, & redemptionis noſtræ impreciabile præcium, eſſet viaticum noſtrum & ſuſtentamentum: quia hoc ſacramentum quod per excellentiam dicitur euchariſtia, id eſt bona gratia, quotidie reficit & renouat feruentia corda & deuota. *Euchariſtia.* Volens ergo Dominus Ieſus finem dare legalibus ſacrificiis: & nouum incipere teſtamentū, ſeipſum noſtrum facit ſacrificium: & poſt cœnam legalem, mox ſpiritualem cœnam Chriſtianorum præparat: vt de lege ad euangelium: de veteri & tranſitorio teſtamēto, ad nouum & æternum teſtamentum: de figura ad veritatem, de carnalibus ad ſpiritualia tranſeat. Beda: Finitis veteris Paſchæ ſolenniis, quę in commemorationem antiquæ de Ægypto liberationis agebantur, tranſit ad nouum, quod in ſuæ redemptionis memoriam eccleſiam frequentare deſide- *Beda ī cap. 22. Luca.*
D tat: pro carne & ſanguine agni, ſuæ carnis & ſanguinis ſacramentum in panis & vini figura ſubſtituens: ſacerdos in æternum factus, ſecundum ordinem Melchiſedech. Et *cœnātibus illis*, id eſt cœnam agni typici perficientibus & conſummantibus, vel poſt eſum agni typici adhuc in cœna reſidentibus, antequam ſurgerent de cœna: *accepit Ieſus panem* azimum, non fermentatum: *&* oculis ad patrem eleuatis, *gratias agens*, pro veteribus terminatis, & nouis inchoandis: *benedixit*, dicendo illud quod ſequitur: ſcilicet, *hoc eſt corpus meum: ac fregit*, ſcilicet poſt conſecrationem: *deditque diſcipulis ſuis, dicens*: ſcilicet priuſquam frangeret, vel ſimul quando frāgebat: *accipite*, ſcilicet *ex hoc omnes: hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur.* Eccleſia addidit, enim: & ideo ſemper eſt dicendum. *Et ſimiliter accipiens calicem*, non veterem vt prius; ſed nouum: *& item gratias agens benedixit: ac dedit illis, dicens: Accipite & bibite ex eo omnes: hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effundetur.* Quibus verbis hoc ſacramentum inſtituit: & tacitè *Enim, non omittēdum in conſecratione.*
E præmiſſum deſtituit. Vnde creditur cùm Dominus dixit, *hoc eſt corpus meū: hic eſt ſanguis meus*: mutaſſe panem & vinum in carnem & ſanguinem: & tunc eandem vim contuliſſe illis in poſterum: & ideo cùm proferuntur in canone, ex virtute eorum fit tranſſubſtantiatio: quia verba conſecrationis efficiunt quod figurant. Si enim verbū Chriſti tantæ eſt virtutis, quòd fecit de nihilo omnem creaturam: non eſt mirum ſi vnam creaturam conuertat in aliam. Chryſoſtomus: Sicut illa vox quæ dixit, creſcite & multiplicamini, & implete terram: ſemel quidem dicta eſt, ſed omni tempore ſentit effectum ad generationem operante natura: ita & vox iſta ſemel quidem dicta eſt, ſed per omnes mēſas eccleſiæ, vſque in hodiernū diem, & vſque ad eius aduentum præſtat ſacrificio firmitatem. Hæc Chryſoſtomus. *Chryſoſto. ſermone de proditione Iudæ tomo 3.* Eſt autem ibi altare, vbi Dominus ordinauit ſacramētum euchariſtiæ. Ob cuius inſtitutionem eſt, quòd in hac die cùm omnes horæ ſint flebiles, ſola miſſa eſt ſolennis: tanquam in ſuo natali, ſcilicet in die ſuæ inſtitutionis. Eadem quoq; die chriſma conficitur, quo frontes liniuntur: quia

eadem die poſtes agni ſanguine linebantur. Aſpice nunc bene quomodo diligēter ac fide- A
liter,& deuotè Dominus prędicta facit:& propriis manibus illam dilectam & benedictam
familiam ſuam cōmunicat. Non enim eſt intelligendum,quòd diſcipuli ſumptum corpus
de manu Domini ſibi miniſtrarent:ſed qui cōſecrauit,ipſe & miniſtrauit. In cuius ſignum
omnes religioſi deberent in die cœnæ recipere corpus Chriſti,de manu prælati ſui. Sum-
pſit etiam ipſe ſacramentum corporis & ſanguinis ſui,non propter ſuī indigentiam, & vt
aliquem à ſacramento conſequeretur effectū:ſed gratia exempli,ſcilicet vt aliis daret man-
Chriſtus ſuū corpus ſumpſit. ducandi exemplum. Sumpſit autem modo illud ſacramentali tantum,nō ſpirituali. Per hoc
autem quòd Chriſtus morti propinquus,non ſolum agnū typicum, ſed etiam corpus ſuum
verum ſacramentaliter cum Apoſtolis manducauit: oſtēditur quòd quilibet Chriſtianus,
periculo mortis imminente,debet(ſi poteſt)ſacramētaliter communicare:& ſi non poteſt,
Auguſti. tracta 25. in Ioan. cōmunicet ſaltem fide. Secundum illud verbum Auguſtini: Crede,& manducaſti. Atten- B
de etiam ſacramentl dignitatem,& reuerentiam,& ordinem circa ipſum: quoniam primò
gratias egit pro tanto myſterio,circa quod diuina virtus operatur ſecretius:& pro tanto be-
neficio,vt corpus & ſanguinem ſuum det nobis: & per hoc oſtendit,quòd in ſumptione,&
ante ſumptionē huius ſacramenti,præexigitur deuotio & oratio, ac mētis in Deum eleua-
tio. In hoc etiam tribuit nobis exemplum, glorificandi Deum in omni bona inchoatione.
Beda ī cap. 22. Lucæ. Beda: Et ſicut de veteribus terminandis egerat:ſic & de nouis incipiendis gratias agit:nobis
pariter exemplum tribuēs,in omni boni operis inchoatione,vel perfectione,partem qui in
cœlis eſt,eſſe glorificandum. Deinde *benedixit*,dicendo verba quæ ſequuntur: *hoc eſt corpus
meum*: hoc,ſcilicet quod ſub ſpecie panis videtis:quod nunc do,& quod nunc ſumitis: quod
Hoc quid demōſtret. pro vobis,& veſtri redēptione tradetur:ad flagellandum, & crucifigēdum. Ex quo videtur
quod ly hoc,non demonſtrat ſpeciem panis ſimpliciter,nec corpus Chriſti ſimpliciter, ſed C
corpus Chriſti ſub ſpecie panis apparens. Vnde etiā videtur quòd nulla alia intelligatur be-
nedictio,quàm ſacrorū verborū prolatio. Tranſmutatio autem fit in vltimo inſtāti prolatæ
orationis. Vnde ly hoc,demonſtrat corpus Chriſti,non pro tempore pro quo profertur,ſed
completa oratione: vt cùm dicitur,hoc eſt bonum verbum, Deum time. Et tunc fregit,vt
Beda ibidē. ſecundum Bedam, oſtenderet corporis ſui fractionem,id eſt paſſionem, non ſine ſua ſpon-
te & opere futuram. Frāgimus & nos,in ſignum quia fregerit:ſed nihilominus integer pòſt
manet: pane enim in corpus Chriſti tranſſubſtātiato,frāgi dicitur: nō quòd corpus Chriſti,
quod integrū ſub qualibet parte manet,frāgatur: ſed accidentia,ſub quibus corpus manet,
Fractio in tres partes. frangūtur. Debet autem fractio fieri in tres partes:in ſignū quòd fractus eſt tripliciter Chri-
ſtus:ſcilicet flagellis ante paſſionem,clauis in paſſione,lancea poſt paſſionem. Item propter
tres partes eccleſiæ: nam prima pars notat ſanctos in cœlis. Secunda,ſaluandos, qui ſunt in D
pœnis. Tertia tincta,viuos quos adhuc hæc vita ſuſtentat in terris. *Deinde dedit diſcipulis ſuis*,
Auguſti. lib. 7. confeſſionum cap. 10. ad vſum,vt ad ſe ſpecies panis conuerterent,& ipſi in Chriſtum conuerterentur. Vnde Au-
guſtinus: Dictum eſt à Domino, Nec tu me mutabis in te,ſicut cibum carnis tuæ:ſed tu mu
taberis in me. Et ait, *Accipite & comedite*: vbi vtramque huius ſacramēti innuit comeſtionē:
ſacramentalem ſcilicet,& ſpiritualem: vt accipiant mente & corpore, & comedant fide &
Pſal. 33. ore,ac guſtent & videant deuotione:quoniam ſuauis eſt Dominus. Eſt enim manna in ſa-
pore habens omne delectamentum,& omnis ſaporis ſuauitatem:ac ſibi incorporētet,recogi-
tatione:ſeruātes in corde precium redemptionis ſuæ. Non eſt ergo ſic intelligendum,quòd
Fractio poſt conſecrationem. prius frāgeret & daret diſcipulis:ac poſtea diceret verba cōſecrationis:ſed magis econuer-
ſò:quia Chriſtus dedit corpus ſuum conſecratum Apoſtolis:& ideo prius dixit verba cōſe-
crationis. Per Ieſum,qui ſalus interpretatur,bonus Prælatus Chriſti vicarius,& de ſua ſub- E
ditorúmque ſalute ſolicitus,intelligitur. Hic accipit panem,cùm diligēter ſtudet ſacrā ſcri-
pturam:gratias agit & benedicit,quando Deo attribuit eius diligentiam. Frangit autem &
Tren. 4. dat,deuotè prædicādo eam. Econtrà de ignorante & negligēte,dicitur in Threnis: Paruuli
petierunt panem,& non erat qui frāgeret eis. *Et accipiens calicem*,cum vino aqua mixto,paſ-
ſionem ſuam præſignantem:*gratias egit*, pro redemptione humano generi collata per illam:
nec non in aduerſis,& pro aduerſis,quòd nō pro ſe,ſed pro nobis hæc tulit:mōſtrans in hoc
vt Dominum laudemus,quando flagella videmus, & gratias agamus in omni tribulatione,
Chryſoſto. hom. 83. in Mathæum. quæ ſignificatur in nomine calicis. Vnde Chryſoſtomus: Gratias egit,docens nos qualiter
oportet hoc myſterium perficere:& erudiens nos quodcunq; patimur cum gratiarū actio-
Beda i cap. 22. Lucæ. ne ferre. Vnde & Beda: Qui nihil dignum percuſſione exhibuit, humiliter in percuſſione
benedicit: vt hinc videlicet oſtendat quid vnuſquiſque in flagello culpæ propriæ facere de-
beat,ſi

A beat, ſi ipſe æquanimiter flagella culpæ alienæ portat: vt hinc etiam oſtẽdat quid in correptione faciat ſubditus, ſi in flagello poſitus patri gratias agit æqualis. Deinde *benedixit dicẽs, hic eſt ſanguis meus:* qui ſcilicet ſub ſpecie vini apparet: *noui teſtamenti*, ſcilicet & ad noui teſtamenti confirmationem: quia ſicut vetus teſtamẽtum confirmatum eſt in ſanguine animalium immolatorum, ita nouum teſtamẽtum ſanguine Chriſti eſt confirmatum: in quo apparet excellentia noui teſtamenti, reſpectu veteris. Et addit, *quod pro vobis & multis* redimẽdis, & in cœleſtem hæreditatem introducẽdis *effundetur in remiſſionem peccatorum*. Dicit autem, pro multis, efficienter: ſed pro omnibus, ſufficienter: quia ſanguis Chriſti pro omnibus effuſus fuit, quantum ad ſufficientiam: ſed non fuit effuſus pro omnibus, quantum ad efficientiam: quia non omnes emundat, quamuis omnes emũdare ſufficeret, ſi fide & dilectione, ac ſacramentorum perceptione virtutes eius attingerent. Deinde *dedit eis, dicens: Bibite ex* *Pro multis.*

B *hoc omnes*, vt ſitis paſſionis meæ repreſentatores: id eſt, imitamini meam paſſionem: quia niſi compatiamini, non conregnabitis. Bibit autem ipſe primò ſanguinem ſuum: inducens eos *2 Tim. 2.* etiam ad bibendum. Et notandum quòd ſicut tunc, ita & in primitiua eccleſia homines qui miſſæ intererant, ſumebant ſacramentum vnitatis: nunc autem quia non poſſunt omnes dignè ſumere, ſumunt aliud ſaltem ſignum vnitatis, id eſt oſculum pacis: quod tradens ſacerdos & dicẽs: Accipe vinculum pacis: idem eſt, acſi diceret, *ſumite ex hoc omnes*, vel *Accipite, & diuidite inter vos*. Per calicem perſecutio ſignatur in ſcriptura. Hic calix ſumitur, patiẽter tolerando: & datur aliis, ad ſimile exhortando. Aduertendum autem quòd iſtud ſacramentũ ſub duplici ſpecie, ſcilicet panis & vini, eſt inſtitutum: quia ordinatur ad corporis & animæ ſalutem: vel ad ſignificandum perfectam animæ refectionem: ſicut ex cibo & potu fit perfecta corporis refectio. Separatim tamen fit corporis & ſanguinis cõſecratio, quia in paſſio- *Sacramentũ cur ſub duplici ſpecie inſtitutum eſt.*

C ne fuit ſanguis ſeparatus à corpore. Hoc autem ſacramẽtum inſtitutum eſt, quaſi quoddam memoriale illius paſſionis: & ideo conſecratio corporis & ſanguinis fit ſub ſpeciebus diſtinctis. Conſiderandum tamen quòd ſub vtraque ſpecie eſt totus Chriſtus indiuiſus: ſcilicet corpus & ſanguis, ac anima & deitas: ac per hoc vtrobiq; eſt vnum & ſimpliciſſimũ ſacramentum: aliter tamen & aliter. Sub ſpecie nanque panis, eſt tãtum corpus ex vi conuerſionis vel ſacramenti: cætera autem ſunt ibi ex concomitantia reali, ſeu naturali & inſeparabili: quia ſanguis eſt ibi, per cõnexionem: & anima, per coniunctionẽ: & deitas, per vnionem. Iſta enim quatuor non poſſunt diuidi, nec abinuicem ſeparari. Similiter ſub ſpecie vini, eſt tantum ſanguis, ex vi conuerſionis & ſacramenti: cætera autem ex cõcomitantia ſunt ibi. Et licèt in primitiua eccleſia populus ſub vtraque communicaret: poſtea tamẽ prouidè ordinatum eſt, vt non communicaret ſub ſpecie vini, propter periculum effuſionis: & quia *Cur nõ amplius ſub vtraq; cõmunicem⁹.*

D ſub ſpecie panis quodãmodo ſanguis accipitur, inquantum ibi continetur. Euchariſtia itaq; formaliter & perfectiſſimè eſt vnum ſacramentum, materialiter verò plura: quia ibi cõcurrũt duo, ſcilicet cibus & potus: & propter hoc quandoq; exprimitur pluraliter, ſicut in collecta: Purificent nos quæſumus Domine ſacramẽta quę ſumpſimus: & ſubditur pòſt ſingulariter, & præſta vt hoc tui corporis ſacramentũ &c. Panis quippe ſacramentũ eſt corporis, & vinum ſanguinis: aqua verò quæ apponitur, notat ſimilitudinẽ, vel illius aquæ quæ fluxit de Chriſti latere, vel fidei eccleſiæ: vt neque Chriſtus ſine eccleſia, neq; eccleſia ſine Chriſto ſit: ſed eius carni & animæ vniatur & cõformetur. Et ideo vinum aquæ mixtũ offertur, vt oſtẽdatur quia caput & mẽbra, id eſt Chriſtus & eccleſia, vnum corpus ſunt. Sunt autem tria in ſacramẽto iſta cõſideranda: vnum, quod tantũ eſt ſacramentũ, ſcilicet ſpecies viſibilis panis & vini: alterum, quod eſt ſacramentũ & res: ſcilicet caro Chriſti propria & ſanguis: *Aqua ſignificatio.* *Tria in hoſtia.*

E tertium, quod eſt res & non ſacramentum: videlicet myſtica Chriſti caro, ſcilicet eccleſiæ vnitas. Res ergo ſignificata & contenta in hoc ſacramento, eſt verum corpus Chriſti, quod traxit de virgine: res nõ cõtenta, ſed tantum ſignificata, eſt corpus Chriſti myſticum, quod coniungitur capiti per charitatẽ. De hoc corpore Chriſti myſtico, ſcilicet vnitate eccleſiæ, dictũ eſt ſuprà de verbis Domini, pro quibus quidã retrò abierũt. Eſt etiã corpus dominicũ ſacramentũ incarnatæ diuinitatis. Aug. Illud corpus viſibile & palpabile, ſacramentum eſt inuiſibilis formæ: id eſt panis cœleſtis, quo viuunt angeli. Cùm enim nihil geſſit in corpore anima Chriſti, niſi quantũ verbũ cui vnita eſt inſpirabat: quis nõ iudicet corpus eſſe ſacramentũ inhabitãtis diuinitatis? Et iterum: Chriſti viſibilis forma nobis modo inuiſibilis, res eſt viſibilis ſacramẽti altaris: & inuiſibilis forma cœleſtis panis, quo viuunt angeli, res eſt viſibilis & palpabilis formæ Chriſti. Eſt ita Chriſtus & ſacramentum, & res ſacramẽti. Multa mirabilia ſunt in hoc ſacramẽto. Primum, quòd ibi eſt corpus Chriſti in tãta quãtitate, ſicut *Auguſti. in epiſt. 23.* *Chriſtus ſacramẽtum eſt.* *Mirabilia in Eucharistia.*

fuit in cruce:& ſicut iã eſt in cœlo:nec tamen excedit illius parũæ formæ terminos,vel quãtitatē.Vnde mirũ eſt quomodo ſub tã modica ſpecie tãtus homo lateat. Secundũ eſt,quòd ibi ſunt accidẽtia ſine ſubiecto:quia enim in Deum non cadit accidens:ideo accidẽtia quæ prius erãt in ſubiecto,ſcilicet in pane,poſtea ſunt ſine ſubiecto.Tertium eſt,quòd panis ita cõuertitur in corpus Chriſti,quòd tamē nõ eſt materia corporis,nec etiam animæ. Quartũ eſt,quòd corpus nõ augetur ex multarum hoſtiarum cõſecratione:& ecõuerſo nõ minuitur ex earũ ſumptione.Quintũ eſt,quòd idem corpus ſimul in pluribus locis,id eſt ſub omnibus hoſtiis cõſecratis eſt.Deo enim cõuenit eſſe vbiq; ſimpliciter & propriè:creaturæ verò in loco vno tãtum eſſe: corpus verò Chriſti medio modo habere ſe.Cùm enim ſit creatura,nõ debet coæquari creatori in hoc,quòd ſit vbiq;:cùm verò ſit vnitum diuinitati, debet in hoc alia corpora excellere, vt ſimul & ſemel poſſit in pluribus locis eſſe,ſub iſto videlicet ſacramẽto.Sextum eſt,quòd cùm diuiditur hoſtia,nõ diuiditur Chriſti corpus:ſed ſub qualibet parte totus eſt Chriſtus.Vnde hæc fractura in forma eſt panis,non in Chriſti corpore: **B**
quia totus Chriſtus indiuiſus ſumitur,ſub qualibet parte.Sicut integro ſpeculo tota & vnica forma relucet in tota:& in fracto ſpeculo fit vnius & eiuſdē formæ numero, & totius integræ formæ ad quamlibet ſpeculi fracturã reflexio. Septimum eſt,quãdo tenetur hoſtia in manibus,& videtur oculis,corpus Chriſti nec tãgitur manibus,nec videtur oculis:ſed hoc totũ tantũmodo circa ſpecies agitur,ſicut & quando diuiditur.Octauũ eſt,quòd cum nõ ſit ibi panis vel vinũ,tamē accidẽtia eundē habēt effectũ,quē prius: vt ſatiare,inebriare,& huiuſmodi.Nonũ eſt,quòd ſtatim cũ deſinũt illæ ſpecies,tũc etiã ibi deſinũt eſſe corpus Chriſti & ſanguis.Hugo:quãdiu ſenſus corporalis afficitur,corporalis præſentia nõ aufertur:ſed deinceps Chriſtus trãſit de ore ad cor,& manet virtus ac præſentia ſpiritualis tantũ. Et licèt poſt ſumptionē deſinat ibi eſſe corpus & ſanguis Chriſti: cauere tamē debet cõmunicãs ne **C**
poſt cõmunionē ſpuat,maximè ante comeſtionē,in loco immundo:vel vbi poſſit ſputũ pedibus cõculcari:& hoc propter periculũ,& ob reuerentiã tãti ſacramẽti. Tandē quoq; Dominus in amoris recordationē ſubiũxit:*Hoc*,ſcilicet ſacramentũ *facite*,id eſt cõficite vel celebrate:accipite & date,*in meã*,id eſt in paſſionis meæ *cõmemorationē*:quia euchariſtiæ confe-

1.Cor.11. ctatio,eſt quædã dominicæ paſſionis rememoratio.Hoc exponit Apoſtolus dicēs:*Quotienſcunque manducabitis panē hunc, & calicē bibetis: mortē Domini annunciabitis donec veniat*:ſcilicet ipſe Dominus ad iudiciũ.Paſcha enim legale fuit in præfiguratione paſchæ futuri : ſed euangelicum fit in cõmemoratione præteriti:ſcilicet paſſionis Chriſti. In memoriã ergo illius beneficii inexpreſſibilis Chriſtus inſtituit ſacramentũ altaris, dicens : itaque *hoc facite in meam cõmemorationem* ordinauit eos in ſacerdotes:& dedit eis poteſtatem cõficiendi ſacramẽtum

Leuatio hoſtiæ. corporis & ſanguinis ſui. Hoc igitur colit eccleſia,paſſumq; Chriſtum retractat,cum illud corpus Domini cõſecrat:& ſacerdos cùm leuat corpus Domini,repræſentat quòd Chriſtus in cruce ſit leuatus.Illud enim corpus eſt quod & ipſe ſacrauit,quod crucifixum eſt & mo- **D**

Monumentũ, ſeu memoriale Domini. Idem eſt in euchariſtia Chriſtus. ri ſuſtinuit. Hoc eſt illud memoriale,quod animam gratam,cùm ipſum ſuſcipit mãducando & bibendo,vel etiam fideliter meditando debet totam ignire & inebriare: & in ipſum Dominum præ amoris & deuotionis vehementia totaliter trãſformare. Nihil enim maius, carius,dulcius,vel vtilius nobis relinquere potuit quàm ſeipſum. Ipſe nanque quem in ſacramento altaris,hodie per eum inſtituto,ſumimus:ille idem eſt qui de virgine incarnatus & natus vbera eius ſuxit,qui pro te crucifixus mortem ſuſtinuit, & qui reſurgens & aſcendens ſedet à dextris Dei . Ipſe eſt qui creauit cœlum & terram, & qui gubernat & moderat vniuerſa . Ipſe eſt à quo dependet ſalus tua:in cuius voluntate & poteſtate eſt,tibi dare paradiſi gloriam.Ipſe in tali hoſtia modica ſic oblatus: tibique exhibitus,ipſe Dominus Ieſus, **E**
de quo loquimur,filius eſt Dei viui . Vnde excellētet euchariſtia,id eſt bona gratia dicitur: quia in hoc ſacramento non tantummodo augmentum eſt virtutis & gratiæ:ſed ipſe totus ſumitur,qui eſt fons & origo totius gratiæ. Hierony. Hanc vltimam memoriam nobis reliquit : quemadmodũ ſi quis peregrè proficiſcēs aliquod pignus ei quem diligit relinquit: vt quotienſcũque illud viderit,poſſit & eius beneficia & amicitias memorari. Quem ſi ille perfectè dilexerit,ſine ingenti illud deſiderio,vel fletu non poteſt videre. Ideo hoc ſaluator tradidit ſacramentum , vt per hoc ſemper commemoremur, quia pro nobis mortuus eſt. Nam & ideo cùm accipimus,à ſacerdotibus cõmonemur, quia corpus & ſanguis eſt Chri-

Inſtituendi ſacramenti cauſa. ſti, vt non ſimus ingrati tanti eius beneficii. Hæc Hieronymus. Inſtitutum eſt igitur hoc ſacramentum altaris,Primò,in recordationem dominicæ paſſionis & liberationis. Secũdò, in ſignum præcipuæ dilectionis & imitationis. Tertiò,in robur cõfirmationis,contra lapſus humanæ

A humanæ infirmitatis. Quartò, in putgationem ſpiritus bominis:& nutrimentum viræ ſpiri-
tualis. Quintò, in viaticum præſentis peregrinationis. Sextò, in pignus & arrã habendæ hæ-
reditatis. Septimò, in temedium ſatiſſactionis pro peccatis. Vnde ſanguine Chriſti corpus
& animam linimus, quia ſanguis agni ſuper vtrumque poſtem domus, liberauit Hebræos
ab angelo exterminatore. In hoc autem ſacramento duo requiruntur ex parte recipientis: *Recipienti*
ſcilicet deſideriũ coniunctionis ad Chriſtũ, quod amor facit:& reuerentia ſacramenti, quæ *eucharistiã*
ad donum timoris pertinet. Primum, ad quotidianã huius ſacramẽti frequentationẽ inui- *neceſſaria.*
tat:ſed ſecundũ retrahit. Vnde ſi aliquis experimentaliter cognoſceret, ex quotidiana ſum-
ptione feruorem amoris augeri & reuerenriam non minui:talis deberet quotidie commu-
nicate:ſi autem ſentiret per quotidianam frequentationem reuerentiã minui, & feruorem
nõ multum augeri, talis deberet interdum abſtinere, vt cum maiori reuerentia & deuotio-
B ne poſtmodum accederet. vnde, quantum ad hoc, vnuſquiſqne eſt ſuo iudicio reliquendus.
Modus autem ſumendi, tripliciter diuiditur. Comeſtio enim alia fit ore, & eſt ſacramẽtalis: *Sumptio*
alia fit corde, & eſt realis: alia fit ore & corde:in alteto ſacramẽtum, in alrero res ſacramen- *& come-*
ti. Sola ſacramenralis tantum, malorum eſt:qui etſi ſub viſibili ſpecie elementorum corpus *ſtio triplex.*
Chriſti accipiant, tamen quia nec verè credunt, nec diligunt, pani cœleſti couuiri non poſ-
ſunt. Sola realis tantum bonorum eſt:qui etſi ſub viſibili ſacramẽto carnem Cbriſti nõ ſu-
mant, tamẽ fide & dilectione panem cœleſtem manducant, & ei counituntur. Auguſtinus.
Quid paras dentes & ventrẽ? Crede, & manducaſti. Realis verò & ſacramentalis comeſtio *Auguſti.*
iunguntur, cùm accipientes in pane qnod pepẽdit in ligno, accipientes in calice quod ma- *tracta. 25.*
nauit de latere, pertingunt mente vſque ad eſum panis vitæ. Oris, inquam perceptio & in- *in Ioan.*
corporatio, ſacramentum eſt comeſtionis cordis, qua manducamus cum Domino carnem
C ſuam, & bibimus eum eo ſanguinẽ ſuum:hoc eſt per efficaciam carnis ſuæ & ſanguinis ſui
manemus in eo, & ipſe in nobis. Itaque alij accipiunt corpus Domini ad mortem, quia nõ
attingũt panem vitæ:alij accipiunt ad vitam, quia aduniuntur cum verbo. Chryſoſt. Credi- *Chryſoſto.*
mus itaq; quoniã & nunc illa cœna eſt, in qua & ipſe recubuit:nihil enim illa ab hac differt. *hom. de p-*
Neque enim banc quidẽ homo operatur, illã autẽ ipſe, ſed hãc & illã ipſe. Cùm ergo ſacer- *ditione In-*
dotem dantẽ tibi videtis, nõ ſacerdotẽ æſtima eſſe qui hoc facit:ſed manũ Chriſti eſſe quæ *da tomo 3.*
extenditur. Sicut igitur cùm baptizaris, non ipſe ſacerdos baptizat, ſed Deus eſt qui detinet
tuum caput inuiſibili virture:ita & nunc. Nullus itaq; Iudas aſſit, nullus auarus, nullus inhu-
manus accedat, nullus crudelis & immiſericors, nullus vniuerſaliter immundus: ſi quis nõ
eſt diſcipulns, diſcedat. Nõ recipit eos qui nõ ſunt tales hæc mẽſa:cũ diſcipulis enim meis,
ait, facio paſcha:hæc eſt illa mẽſa, & nihil minus illa habet. Hoc illud eſt cœnaculũ vbi tũc
D fuerunt:hinc ad montem Oliuarum exierunt. Exeamus & nos in manus pauperũ. Hæc e-
nim regio mons eſt Oliuarũ: oliuæ enim ſunt plantatæ in domo Domini, id eſt paupe-
rum multitudo ſtillat oleum, quod hîc eſt vtile nobis. Ita enim & Deum propitinm habe-
bimus, & multam aſſumemus mercedem. Hæc Chryſoſtomus. ſecundum Bedam:ſi quem *Beda ĩ cap.*
mouet cùm cœnatus ſaluator apoſtolis ſuum corpus, ac ſanguinẽ tradidit: quare nos ieiuni *22. Luca,*
eadem ſacramenta percipiamus? audiat, quia tunc neceſſe erat typicũ paſcha prius cõſum-
mari, & ſic ad verum paſcha tranſire, ac verè paſchæ ſacramẽta ſubſtitui:nunc autem in ho-
norem & pro reuerentia tanti ſacramenti placuiſſe magiſtris eccleſiæ, primò nos dominicæ
paſſionis participatione muniri, & ſpiritualibus epulis ſatiari: deinde terrenis dapibns cor-
pus refici. Sunt autem tria ſacrificij genera: vnum, dominici corporis: alterum, contriti
cordis: tertium, mortificatæ carnis. Oportet ergo ſacrificiũ humilitatis, præcedere in men-
E te: afflictionis in carne: vt deuotio habeatur in dominici corporis conſecratione & rece-
ptione. Appropinqua nunc & tu ad hanc cœnam mendicans, vt eleemoſynam inde acci-
pias:ad quod te hortatur Anſelmus, dicens: Iam nunc aſcende cum eo in cœnaculum ſtra- *Anſelmus*
tum grande & ſalutaris cœnæ intereſſe deliciis gratulare. Vincat iracundiam amor, timo- *de paſſione*
rem excludat affectus, vt ſaltem de micis menſæ illius eleemoſynam præbeat mendicanti, *Domini.*
vel à longè ſta, & quaſi pauper attendens in diuitem vt aliquid accipias, extende manum,
famem lachrymis prode. Hæc Anſelmus. Cœna Domini olim in manna præfigurata fuit, *Cœna figu*
quod Deus filiis Iſraël in deſerto dedit. Dedit Iudæis figuram veri panis:ſcilicet panem ma- *ra ĩ mãna.*
terialem & temporalem:nobis autem veritatem, ſcilicet superſubſtantialem & æternalem. *Manna.*
Manna creatum fuit à Deo in cœlo aëreo: ſed panis nobis datns, ſcilicet Chriſtus deſcẽdit *In agno*
de cœlo vero. Cœna Domini etiam præfigurata fuit in agno paſchali: quem Deus primò *paſchali cœ*
præcepit filiis Iſraël manducare, quãdo decreuit eos de captiuitate Ægyptiaca liberare. Ita *na figura-*
ta.

Chriſtus ſacramentũ euchariſtiæ tunc primùm inſtituit, quando nos à diabolica poteſtate A
Agni ſumendi modus. eripere voluit. Quando filij Iſraël agnum Paſchalem manducabant, ſuccincti erãt, baculos
in manibus tenebãt, & ſtabant. Ita cõmunicantes debẽt eſſe ſuccincti, per mẽtis & corporis
caſtitatẽ: & tenere baculos, per rectæ fidei firmitatẽ. Debẽt etiam erecti ſtare in bona vita,
quam inchoauerũt: & nõ ſe iterũ reponere in lutũ, de quo iam ſurrexerũt. Agnus comede-
batur cum lactucis agreſtibus, quæ ſunt amaræ: & nos debemus corpus Domini mãducare
cum amara cõtritione. Qui comedebant agnũ, tenebantur pedes ſuos calciare: ſic cõmuni-
cantes debent pedes ſuos, id eſt affectus & deſideria cuſtodire: cauendo ne aliqua maculen-
tur ſorde. Agnus Paſchalis nõ fuit coctus aqua, ſed aſſarus igne: & mãducãs debet eſſe igni-
tus charitate. Chriſtus rex, & ſacerdos verus, euchariſtiam ſub ſpecie panis & vini dedit: &
hoc ſacramentũ inſtituit, quod olim Melchiſedech rex & ſacerdos Dei altiſſimi figurauit:
quapropter Chriſtus ſacerdos, ſecundũ ordinem Melchiſedech appellatur: quia hoc ſacra- B
mentũ in oblatione Melchiſedech præfigurabatur. *Facta eſt autem & contentio*, id eſt diſqui-
ſitio, *inter diſcipulos: quis eorum videretur eſſe maior*. Vbi ſciendum quòd cùm Apoſtoli audierũt
Chriſtum, prædicentẽ traditionẽ ſui ad mortem: cœperunt quærere inter ſe, *quis eorum eſſet
maior*: id eſt aptior & conuenientior ad præcedendũ alios loco Chriſti, & ad tenendum eius
locum. Et ideo Chriſtus de hoc eos docuit, videlicet quòd ille eſſet ad hoc aptior, qui eſſet
verè humilior: reuocando eos ab affectu ſuperbæ dominationis & primatus, exemplo regũ
Gentiũ imitatores. gentium, & per cõtrarium dominorũ terrenorũ. Gentiles enim & terreni Domini appetũt
primatum, dominãtur ſubiectis, & *benefici vocantur* quia blãdi ſermones à ſubditis eis offe-
runtur. Vnde Dominus nolens diſcipulos ſuos imitari, ſubiungit: *vos autem nõ ſic* facere de-
betis, *ſed qui maior eſt in vobis*, ſcilicet per virtutum excellentiam: *fiat ſicut minor*, per humili-
tatem: *& qui præceſſor*, ſcilicet dignitate, vel etiam ſanctitate: *fiat ſicut miniſtrator*, humili ſui C
reputatione, vel humili officij executione, & exhibitione pro loco & tẽpore. Sed heu ho-
die multi habentes nomen Chriſtianorum, Gentiles imitantur: appetentes primatum ha-
bere, & ſubiectis dominari: ſeq; ab eis ſuperuacuis laudibus extolli, & benefici vocari. Spe-
cialiter autem in eccleſia fit frequenter cõtentio pro dignitatibus obtinendis: & nõ ſolum
inter ſeculares, ſed etiã inter religioſos: ſicut canes cõtendunt ad obtinendum os carnibus
plenum & medullis: propter quod viliores canibus videntur quidã religioſi qui contendũt
pro officiis præſidendi: cùm tamen nihil habeant annexum, niſi miſeriã & laborem. Et quia
monuit diſcipulos ad humilitatẽ, ſuperbiã ſecularium diſſuadendo: cõſequenter facit hoc,
eos ad ſui exemplum inuitando. Nam ſecundum iudicium humanum *maior eſt qui recumbit,
quàm qui miniſtrat*: licèt ſecundum iudicium Dei ſępe ſit aliter: ipſe autem qui contrarius eſt
mundo, *in medio* eorum eſt, *ſicut qui miniſtrat*: quamuis maior ſit eis: vt etiam iam in lotione D
pedum ipſorum oſtenderat, & ideo eſt imitandus. Et ex hoc intendit concludere, quòd ille
eſt aptus ad ſuccedendũ ſibi in regimine eccleſiæ, qui eſt fundatus in vera humilitate. Vt e-
nim humilitate ſuperbiam curaret, ipſe Deus ad nos deſcẽdere & humilis fieri voluit: oſtẽ-
dens exemplo quòd meritò cũ imitãdo humiliari debeat & homo. Vnde Auguſti. Quid ſu-
perbis homo? Deus propter te humilis factus eſt. Puderet te fortaſſe imitari humilẽ homi-
nem: ſaltem imitare humilem Deum. Hæc Auguſti. Humilieris ergo miniſtrando, & abie-
ctiora miniſteria, & quæ alij dedignãtur lætãter cùm opus eſt ſuſcipiendo. *Ait Ieſus: Omnes
vos ſcandalũ patiemini in me &c.* Prædicit quod paſſuri ſunt, vt cùm paſſi fuerint ne deſperent
ſalutem, ſed agentes pœnitentiam liberentur. Scãdalum enim dubitationis paſſi ſunt, dum
quaſi impotentem teneri, ligari, & duci viderent. Et ſignanter dicit, in nocte: quia qui ſcan-
dalum patiuntur, in nocte & in tenebris ſuſtinẽt: & ipſi Apoſtoli in aduerſitate Dominum E
reliquerunt. *Petrus autem* quia cæteris feruentior erat, quod Ieſus prædixit præuidendo, ipſe
denegat amando. Et *reſpondens, ait: Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego nunquam & cætera.*
Infirmus voluntate, iactat ſuam voluntatem: ſed non vires cognoſcens gloriæ conſcius Pe-
trus præſentis affectus, ſed neſcius futuri caſus, non credit ſe ab eo poſſe deficere. Intan-
tum Petrus affectu & charitate Chriſti efferebatur, vt & imbecillitatẽ carnis ſuæ, & fidem
Petrus non mentitur falſum dicens. verborũ Chriſti non contueretur. Sed non mentitur, quia credit verũ eſſe quod promittit:
& ſic in mẽte habet: mentitur autẽ qui falſum voce ſignat, cum voluntate & intẽtione fallẽ-
di. Dixit tamẽ falſum, quia accidit cõtrarium. Cõmuniter enim accidit quòd illi qui aliis in
Hierony. in cap. 26. Math. virtute ſe præferũt, turpius aliis cadũt. *Reſpondit ei Ieſus: Amen dico tibi, quia tu hodie in hac nocte,
priuſquam bis gallus vocẽ dederit, ter es me negaturus*, Hiero. Petrus de ardore fidei promittebat:
& ſaluator, quaſi Deus, futura nouerat. Hæc Hiero. Nemo ergo in ſe, nemo in viribus ſuis
confidere

A confidere poteſt: quia omnis conſtantia, omnis virtus & fortitudo, non hominis ſed Dei
eſt. Beda: Qui ſolus nouit quid ſit in homine: ne quis fidelium ſuo vel de ſtatu incautè con- Beda ī cap.
fidat, vel de caſu incautius diffidat: quaſi Deus modum, tempus, ac numerum negationis 22. Luca.
eius prædicit. Vnde & Remigius: Moraliter inſtruimur, vt quantum confidimus de ar- Remigius
dore fidei, tantum timeamus de carnis fragilitate. Iſtud verbum Domini, de negatione in cap. 26.
Petri Marcus (vt præmiſſum eſt) plenius cæteris expreſſit. Poſt primam enim negationem Math.
Petri ſtatim gallus cantauit, & ante ſecundum gallicantum bis iterum negauit: & ita trina
negatio Petri ante primum gallicantum eſt inchoata, & ante ſecūdum completa. Alij ve-
rò euangeliſtæ, dicentes: priuſquam gallus cantet, ter me negabis: de incepnone trinæ ne-
gationis agunt: id eſt, trinam negationem inchoabis, ſed Marchus de completione eius
ſcripſit. *Et ait illi Petrus: Etiam ſi oportuerit me mori tecum, non te negabo.* Intellexit enim
B quòd timore mortis prædiceret eum eſſe negaturum: & ob hoc dicebat, quòd licet peri-
culum mortis immineret, nullo tamen modo ab eius fide diuelli poſſet. *Similiter*, id eſt eo-
dem amote & fetuote, *& omnes diſcipuli dixerunt*, ac feruorem intrepidum oſtenderunt, &
per ardorem mentis damnum mortis non timuerunt: ſed non perſeuerauerunt: quia vana
fuit præſumptio humana ſine protectione diuina. Chryſoſtomus. Hinc ergo magnum di- Chryſoſto.
ſcimus dogma: quòd non ſufficit deſiderium hominis, niſi diuino aliquis potiatur auxilio. hom. 83. in
Et nota quòd multiplex eſt ratio quòd Deus permiſit Petrum cadere. Prima, vt nullus de Math.
ſe præſumat. Secunda, vt plus Chriſto, quàm ſibi quiſque credat. Tertia, vt comprimeret
eius audaciam. Quarta, vt alij exemplo eius inſtruerentur, humanam fragilitatem excogi-
tantes & Dei veritatem. Quinta, vt Petrus alijque prelati diſcerent, qualiter ſubditis com-
pati deberent. Sexta, vt error hæreticorum confunderetur, dicentium quòd charitas ſemel
C habita non amittitur, nec amiſſa iterum haberi poteſt: cuius contrarium omnino in Pe-
tro patuit.

ORATIO.

*O Pie Ieſu, qui tranſiens de hoc mundo ad patrem, poſtquam cœnaſti corpus tuum & ſanguinem
diſcipulis ob tui memoriam dediſti, & nobis ſumendum reliquiſti: placuitque tibi vt tuo refecti
corpore, & potati ſanguine, eſſemus os de oſſibus tuis, & caro de carne tua. Peto ergo Domine,
& obſecro per virtutem huius ineffabilis ſacramenti, vt dignum me facias gratia tua, & tanta redem-
ptione non frauder: & fac me tanti myſterij tua miſeratione participem: vt per participationem veniam
merear peccatorum optatam: & gratiam proficiendi in fide, ſpe, & charitate percipiam, & ad gaudia*
D *ſempiterna pertingam. Amen.*

De ſermone Domini in cœna. CAPVT. LVII.

CIrca quintum verò ad omnem cumulum ſupereffluentem attende alia Ioā. 13. &
dilectionis inſignia. Poſt egreſſum enim Iudæ, cùm ſcilicet mundi cum ſequen. vſ-
mundatore remāſiſſent: & poſt alia ſupradicta Dominus Ieſus diſcipulos que ad 19.
conſolando fecit eis ſermonem pulcherrimum: ignitis plenum carboni- Math. 26.
bus dulcedinis & amoris, ſcilicet verbis dulciſſimis de cœli melle melli- Mar. 14.
tis, & de Dei lumine luminoſis: quem ſcripſit Ioannes ſpecialiter à Deo
delectus & his potatus. Anſelmus: Tunc demum diuiniſſimi eloquij vberrima inundatio-
E ne conuentus ille ſacer ex ore tuo Domine potatus eſt. Siquidem corroptus ille vter foras Anſelmus in medit.
miſſus fuerat, quem huius lympidiſſimi liquoris infuſione ſciebas indignum. Ex huius au- Cur poſt Iu
tem ſermonis ornata ac venetanda & vtili magnitudine, quinque meditanda principali- da abitum
ter aſſume. Primùm qualiter prædicens diſcipulis diſceſſum ſuum, confortat eoſdem. Di- ſermo ha-
cebat nanque: *Filioli adhuc modicum vobiſcum ſum*: id eſt modico tempore, ſcilicet vſque ad bitus.
captionem vel mortem: quia tūc fuit eis ſubtractus: vel ſecundum quoſdam, vſq; ad aſcen-
ſionem: quia vſq; tunc apparuit eis corporaliter. Dicens autem, filioli, oſtendit teneritudi- Filioli.
nem amicitiæ, & dilectionis ad eos. Diminutiua enim, ſecundum Priſcianum, aliquando
pro familiaritate, & amore dicūtur. Sic ergo nunc eos vocat præ amoris teneritudine, quia
cùm amici ab inuicem recedunt, affectu amoris maximè inardeſcunt. Et iterum: *Adhuc mo-
dicum*, ſcilicet tempus erit, *& mundus me iam non videt*, id eſt amatores mundi. *Vos autem
videbitis me*, & boni quidem cæteri: quia ſolis bonis poſt reſurrectionem apparuit in carne.

Et iterum: *Non turbetur quod veſtrum*, ſcilicet de meo receſſu per mortem, cùm ſit ad meam A
glorificationem, & ſpiritus ſancti miſſionem. Et in hoc docemur non turbari de noſtris a-
micis in confeſſione fidei decedentibus: nam eſt via ad eorum glorificationem & noſtram
ſubuentionem: quia amici noſtri exiſtentes cum Deo, multo plus nos iuuare poſſunt, quàm
viuentes in mundo. *Non turbetur inquam cor veſtrum* quia dixi me moriturum, ſed ſtabiliatur
fide credentes me reſurrecturum: *neque formidet*, propter tribulationum inſtantiam ne di-
mittatis fidei conſtantiam: ſed perſeuerare fortes vſque in finem. Dominus intendebat
animos diſcipulorum confortare contra duo: ſcilicet contra vnum, quod imminebat in
præſenti, quod erat eius paſſio: & aliud quod timebatur futurum, ſcilicet ſuperuentura eius
tribulatio. vnde dicit eis: *Non turbetur*, & triſtetur *cor veſtrum*: ſcilicet de malo præſenti,
quantum ad primum, neque formidet, & timeat, ſcilicet de futuro, quantum ad ſecũdum.
Creditis in Deum, & in me, per conſequens *credite*: qui ſum Deus, & quem etiam confeſſi eſtis B
Deum. Vnum ſupponit, ſcilicet fidem eorum in Deum: hac enim iam inſtituti erant per
eum, & aliud præcipit, ſcilicet vt credant in ipſum: quia eſt Deus, & non homo tantum: ſe-
Auguſti. tracta 67. in Ioan. cundum Auguſtinum, Ne mortem Chriſti tanquam hominis timerent, & ideo turbaren-
tur, conſolatur eos etiam ſe Deum eſſe conteſtans qui poſſit hominem ſuſcitare. *In domo
patris mei manſiones multæ ſunt*, id eſt diuerſæ participationes beatitudinis: quia ſecundum
differentias meritorum, ſunt etiam diſtinctiones præmiorum, quaſi diceret. Iam certi eſtis
Idẽ ibidẽ. de paſſione mea, & tamen à me expectate vitam æternam, ſecundum Auguſtinum, meri-
tò turbabantur, quando quidem fidentiori dictum erat quòd negaret Dominum: ſed cùm
audiunt de manſionibus cœli, à perturbatione recreantur: certi poſt pericula ſe apud Do-
minum manſuros, quod ſignificant multæ manſiones. Et iterum: *Vado parare vobis locum* tam
pulchrum, tam delectabilem moriendo, reſurgendo, in cœlos aſcendendo. Et *iterum venio* C
in iudicio apparendo *& accipiam vos ad meipſum* ad beatitudinem corporis & animæ *vt vbi
ego ſum & vos ſitis*, ſcilicet in æterna beatitudine. Iam vt dixerat paratæ erant manſiones,
ſcilicet in prædeſtinatione, ſed tamen adhuc parandæ erant ab eo redemptionis opere, &
ab ipſis meritoria operatione. O Domine, para quod paras: nos ſcilicet tibi, & te nobis: vt
ſi multitudo manſionum pro diuerſitate meritorum. Alius plus, alius minus participes tui
erimus. Et iterum *non relinquam vos orphanos*: in quo indicat ſe eſſe patrem illis: *vado & venio
ad vos*, ſpiritum, ſcilicet mittendo: hoc autem dicit, ne putaretur ſpiritum mittere ſine ſe.
Et iterum: *Pacem*, ſcilicet pectoris *relinquo vobu*: quæ triplex eſt in homine, ſcilicet ad ſci-
pſum, ad Deum, & ad proximum: *pacem meam*, ſcilicet æternitatis, *do vobis*: ſi in pace pri-
ma perſeuerraueritis. ſecundum Auguſtinum: Pacem nobis relinquit in hoc ſeculo, qua
Auguſti. tracta. 77. in Ioan. hoſtem vincamus: & qua nos inuicem diligamus. Pacem ſuam dabit nobis in futuro: quan- D
do ſine hoſte, & ſine diſſenſione regnabimus. Et bene dicit *pacem meam*, ad diſtinguendum
pacem ſanctorum à pace mundi, quæ eſt magis apparens & ficta, quàm vera. Vnde ſubiun-
git: *non quomodo mundus dat, ego do vobis*: quia mundus dat carnaliter, ego ſpiritualiter: mun-
dus temporaliter, ego æternaliter: mundus exterius, ego interius. Et iterum, *ſi diligeretis me,
gauderetis vtique*, de receſſu meo, *quia vado ad* exaltationem meam: ſcilicet *quia vado ad pa-
trem, qui maior me eſt*. Auguſtinus, quia naturæ humanæ gratulandum eſt, eo quod ſic aſſum-
Idem tractatu. 78. pta eſt à verbo vnigenito, vt immortalis conſtitueretur in cœlo: atque ita fieret terra ſubli-
Humana natura fælicitas ex incarnatione Dominica. mis, vt incorruptibilis puluis ſederet ad dexteram patris. Quis non hîc gaudeat, qui ſic di-
ligit Chriſtum: & ſuam naturam iam immortalem gratuletur in Chriſto, atque ipſum ſpe-
ret futurum eſſe per Chriſtum? Et iterum: *Expedit*, id eſt vtile eſt *vobis vt ego vadam*: ſcilicet
ad patrem aſcendendo, vt ſpiritualiter me cognoſcatis, & carnaliter iam me noſſe deſiſta- E
tis: ne verbo carnem facto, quaſi lacte contenti ſitis. Et verè expedit: *ſi enim non abiero, pa-
Amor terrenus amouẽdus eſt. racletus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos*. Si hanc carnalem dilectionem à
vobis abire non fecero: non eritis digni vt paracletus veniat ad vos: quandiu enim de me
carnaliter ſentietis, non eritis idonei vt ſpiritum ſanctum recipiatis. Non quòd poſitus in
terra non poſſet dare, ſed quia illi non ſunt idonei accipere, niſi eum ſecundum carnem
noſſe deſiſtant: quò magis ſpirituales effecti magis ad cœleſtia amplectenda eius deitate
anhelant. Intantum enim mundus eſt ſpiritus, quòd in nullo quieſcit niſi in eo qui omni-
no eſt ſpiritualis: nullo carnali ſolatio impeditus. Bernardus: Delicata eſt diuina conſo-
latio, & non datur admittentibus alienam. Hugo: Idcirco nimirum Dominus Ieſus diſci-
pulis ſe ſubtraxit corporaliter, vt eum diſcerent amare ſpiritualiter. Aſcendit ſiquidem
in cœlum, vt corda poſt ſe traheret, vt dilectio pergeret poſt dilectum. Sed & vſque hodie
Chriſtus

A Chriſtus amicos ſuos, quaſi quadam corporali præſentia conſolatur in ſcriptura ſacra, & ec-
cleſiæ ſacrameotis, atque aliis viſibilibus exercitiis virtutum, quorum aliquando diſpenſa-
toriè ſubtrahit vſum, vt ſpiritualis amoris dulcedinem, tanto purius percipiant, quò nihil
foris habent etiam in opere virtutis ad quod mentem ſuam per intentionem effundant.
Hæc Hug. Penſandum ergo eſt quia ſi præſentia carnis filij Dei impedit ſpiritus receptio- *Præſentia*
nem: quantomagis carnalis affectus in nobis impediat eandem? Hæc & his ſimilia eis di- *carnis Chri-*
cebat, quæ corda ipſorum totaliter penetrabant. Non enim de ſuo diſceſſu aliquid pacifi- *ſti impedie-*
cè tolerare poterant. Secundò circa ſermonem mediteris, qualiter cordialiter & inſtanter *bat ſpiritus*
Dominus Ieſus inſtruxit diſcipulos pluribus vicibus in charitate ſeruanda, dicens: *Man-* *aduentum.*
datum nouum do vobis, quo ſcilicet diſpoſiti ad meam ſequelam eritis: videlicet *vt diligatis* *Mādatum*
inuicem, ſicut dilexi vos: hac enim via ſequendus eſt Dominus. Non dicitur nouum, quan- *nouū quid?*
B tum ad ſubſtantiam, quia fuit datum in veteri lege: quæ etiam præcipit proximos diligere,
non tamen pro eis mori: ſed dicitur nouum, quantum ad mandati formam: ſicut ipſe dile-
xit oos, qui etiam mori dignatus eſt pro nobis. Vnus modus renouandi vinum vetus eſt,
quando amiſit colorem & ſaporem, ponendi ipſum cum vino nouo & forti: quia ibi reci-
pit colorem & ſaporem ex feruore vini, & ſic dicitur renouari. Mandatum de dilectione
fuit valde antiquum, & iam quaſi nulli ſapiebat: ideo paſſio Chriſti, in qua fuit maximus
feruor dilectionis, quaſi vinum fortiſſimum illud mandatum renouauit: dicitur etiam no-
uum mandatum ab effectu, quia animam renouat, & hominem nouum facit: dilectio
enim talis confert nouitatem, & aufert vetuſtatem. Et iterum *in hoc*, ſcilicet ſigno, quaſi in
meo proprio charactere *cognoſcent*, omnes apertè, *quia mei eſtis diſcipuli*: diſciplinis meis
imbuti, & de ſchola mea inſtructi: non ſi dæmonia eiiciatis, vel alia ſigna faciatis: ſed ſi di-
C lectionem habueritis ad inuicem: hoc eſt enim quòd maximè deſiderat Dominus. Qui-
cunque connumeratur militiæ alicuius regis, debet portare inſignia eius. Inſignia autem *Inſignia*
Chriſti ſunt inſignia charitatis: quicunq; ergo vult annumerari militiæ Chriſti, debet cha- *militum*
ritatis charactere inſigniri. Auguſti. tanquam dicens: Alia munera mea habent vobiſcum *Chriſti.*
etiam non mei: nō ſolum naturam, vitam, ſenſum, rationem, & eam ſalutem quæ homini- *Auguſti.*
bus pecoribuſq; communis eſt, verumetiam ſacramenta, prophetiam, ſcientiam, fidem, di- *tracta. 65.*
ſtributionem rerum ſuarum pauperibus, & traditionem corporis ſui vt ardeant: ſed quo- *in Ioan.*
niam charitatem non habent, vt cymbala concrepant: nihil ſunt, nihil eis prodeſt. Hic eſt
fons cui non communicat alienus: Dilectio ſola diſcernit inter filios Dei & filios diaboli.
Signent ſe omnes ſigno crucis Chriſti: reſpondeant omnes, amen: cātent omnes halleluia,
baptizentur omnes, intrent eccleſias, faciāt parietes baſilicarum: non diſcernūtur filij Dei *Auguſti.*
D à filiis diaboli, niſi charitate. Quicquid vis habe, hoc ſolum ſi non habeas, nihil tibi prodeſt. *tracta. 5. in*
Alia ſi non habeas: hoc habe, & impleſti legem. Hæc Auguſt. Et iterum: *Hoc eſt præceptum* *epiſtolam*
meum vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos: id eſt vt diligatis opere, vt quod tibi vis fieri facias al- *Ioan.*
teri: & quod tibi non vis fieri, nec tu alteri facias. Vbi notandum quòd tripliciter dilexit nos *Dilexit nos*
Chriſtus: Gratuitè, quia in dilectione nos præuenit: ipſe enim incepit, nec expectauit quòd *Chriſtus*
nos inciperemus diligere. Sic ergo & nos debemus prius diligere proximos, non expectan- *tripliciter.*
tes præueniri, ſeu beneficiari. Et multomagis debemus Deum rediligere: quia ſecundum
Auguſt. nulla eſt maior ad amorem inuitatio, quam præuenire amando: & nimis durus eſt *Auguſti.*
animus qui dilectionem, & ſi nolebat impendere, nolit & repēdere. Dilectio ergo Dei cau- *in epiſtolā*
ſa eſt dilectionis noſtræ: ſed non ecōuerſò, non enim quia nos diligimus Deum, diligit nos: *Ioan.*
ſed quia diligit nos, diligimus eum: & quia eum, & proximum. Et quia per charitatē Chri-
E ſtus ad nos redimēdos venit, ſectemur charitatem: vt per hanc, qua ad nos Chriſtus deſcen-
dit dilectionis viam, etiam nos ad ipſum poſſimus aſcendere. Item efficaciter, quod patet
per opus: dando ſeipſum, & ponendo animam pro nobis: quia probatio dilectionis, exhibi-
tio eſt operis. Nos ergo hoc exemplo efficaciter & fructuoſè inuicem diligamus. Secūdum *1. Ioan. 3.*
illud Ioan. *Non diligamus verbo, neque lingua: ſed opere & veritate.* Et multo magis Deum dili-
gamus, vt ſermonem & mandata eius ſeruemus. Item rectè, quia hanc dilectionem ad no-
ſtram beatitudinem ordinauit, & vt ad Deū nos traheret: nō ſicut homines ſeſe inuicē car-
naliter, & pro cōmodo terreno diligētes. Sic ergo & nos in proximis, non quod beneficij eſt, *Amici tri-*
ſeu dilectionis: ſed quod Dei eſt debemus diligere: & inuicem ad hoc vt Deum habeamus. *plices.*
Sunt enim amici naturæ, & ſunt amici fortunæ, & ſunt amici gratiæ, & hi vltimi ſoli appro-
bātur à Deo. Licet enim in dilectione proximi, includatur dilectio Dei, tāquam principa-
lior: quia proximus non eſt diligendus, niſi propter Deum: tamen ſaluator hic magis facit

mentionem expreſſam de dilectione proximi, quàm Dei: cùm dicit, inuicem: quia intẽdebat apoſtolos inducere ad ædificationem, & conſolationem fidelium: & ad perferendas tribulationes perſecutorum: ad quod neceſſaria eſt charitas proximi, quæ tamẽ vt dictum eſt, includit charitatem Dei. Et iterum: *Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* A

Dilectio ſumma.

Dilectionem vocat hîc ſignum, & probationem dilectionis, id eſt exhibitionem operis, tranferens de cauſa ad effectum. Et quidem nullum maius dilectionis argumẽtum eſt, quàm ponere animam pro amicis: hoc enim eſt vltimum ſignum amoris: vltra quod non eſt aliud inueniri.

Amoris ſigna quatuor.

Math. 12.

Amor namque per quatuor ſignà poteſt manifeſtari. Primò, per verba: quando enim cor abundat in amore, tunc os abundat in ſermone: quia ex abundantià cordis os loquitur. Secundò, per collata beneficia: & iſtud eſt maius ſignum quàm primum: quia multi ſeruirent de verbis ſuis, qui non ſeruirent de ſuis rebus. Tertiò, per obſequia perſonalia: & iſtud eſt adhuc maius ſignum quàm primum vel ſecundum: B multi enim ſeruirent de ſua ſubſtantia, qui non ſeruirent de ſua perſona. Quartò per aduerſa, quando ſcilicet quis pro amore amici ſe exponit morti: multi enim darẽt perſonam ad ſeruiendum, qui non darent animam ſuam ad moriendum. In hoc ergo quòd Chriſtus pro nobis crucifigi & mori voluit, infinitam nobis charitatem oſtendit.

Gregorius hom. 27. in euãgelia.

Gregorius: Mori etiam pro inimicis Dominus venerat, & tamen poſiturum ſe animam pro amicis dicebat: vt nobis oſtenderet, quia cùm diligendo lucrum facere de inimicis poſſumus, etiam ipſi amici ſunt qui perſequuntur. Conſequens ergo eſt, vt quemadmodum Chriſtus animam pro nobis poſuit, ſic & nos animas pro fratribus ponamus.

Gradus charitatis quatuor.

Quatuor enim ſunt diligenda per ordinem ex charitate: ſcilicet, Deus, anima, proximus, & corpus: & ideo cùm charitas ſit ordinata, pro ipſo Deo (qui eſt primum & maximum diligibile) ex charitate debent alia tria exponi, ſicut minus pro maiori: pro anima verò propria debet proximus & corpus C proprium contemni, & pro ſalute proximi debet vita corporalis exponi. Et iterum: *Hæc mando vobis vt diligatis inuicem*: quia aliter nullum ſolatium habebitis, niſi in vobis inuicem habeatis, ſed abſque dilectione: ſolatium, & conſolationem in vobis inuicem habere non poteſtis.

Charitatis excellentia.

Præceptum dilectionis ſemper inculcat, & tanquam ſola dilectio præcipienda ſit, eam ſemper commendat. Et reuera ille qui ait: habe charitatem, & fac quæcunque vis: quaſi ſolam charitatem viſus eſt præcepiſſe: & meritò: quia ipſa valet ſine viribus multarum virtutum: ſed cætera omnia non valent ſine ea.

Gregorius hom. 27. in euangelia.

Vnde ſecundum Gregorium, de dilectione quaſi de ſingulari mandato Dominus loquitur: quia omne mandatum de ſola dilectione eſt, & omnia vnum præceptum ſunt. Quicquid enim præcipitur, in ſola charitate ſolidatur. Multa ſunt per diuerſitatem operis vnum in radice dilectionis. Et plura alia huiuſmodi ad dilectionem incitantia Dominus dicebat, quæ Ioannes hic conſcripſit. D De dilectione fraterna nullus apoſtolorum, tantum loquitur quantum Ioannes, & hic & in epiſtolis ſuis. Legitur etiam de eo quòd iam ſenex effectus portabatur ad eccleſiam à diſcipulis ſuis, vt fideles inſtrueret: quibus hoc tantum dicebat. Filioli diligatis inuicem, & in hoc eſt perfectio diſciplinæ Chriſtianæ. vnde dicitur ſpecialiter à Deo dilectus: non ſolum propter priuilegium virginitatis, ſed etiam propter ſpecialitatem charitatis. Tertiò, circa ſermonem mediteris: quomodo monuit eos ad obſeruantiam mandatorum ſuorum, dicens: *Si diligitis me, mandata mea ſeruate*: implendo ea facto, & opere: quaſi diceret, non oſtendatis amorem quem habetis ad me fletu ſolum: ſed in obedientia mandatorum.

Gregorius ibidem.

In hoc enim mundi huius poteſtates ſuos amicos & fideles probant & cognoſcunt, ſi eis obediunt, & eorum mandata cuſtodiunt: quia ſecundum Gregorium, probatio dilectionis exhibitio eſt operis. Et iretum: *Qui habet mandata mea & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me*: ſcilicet opere & veritate, & non tantum lingua & ſermone: hoc E eſt ille habet veram dilectionem ad me.

Auguſti. tracta. 75. in Ioan.

Auguſtinus: Qui habet in memoria, & ſeruat in vita: qui habet in ſermonibus, & ſeruat in moribus. Qui habet audiendo, & ſeruat perſeuerando *ipſe eſt*, inquit, *qui diligit me* Opere eſt demonſtranda dilectio: ne ſit infructuoſa nominis appellatio. Vnde & Ioannes, *qui dicit quia diligit Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt*. Et iterum: *Si quis diligit me*, id eſt dilectionem in me tendit: *ſermonem meum ſeruabit*, id eſt mandata mea ad faciendũ ea: quia obedientia procedit ex amore, qui eſt in corde. Sermonem ergo & verba Dei tunc ſeruamus, quãdo facimus quæ præcepit, & diligimus quæ promiſit. Qui autem verba tenet per memoriam, & non cohæret illis per obedientiam: nõ ſunt ei in beneficium, ſed in damnationis teſtimoniũ.

Gregorius hom. 27. in euange.

Greg. Verè diligimus, ſi mandata eius ſeruamus: verè diligimus, ſi à noſtris nos voluptatibus coarctamus. Nã qui adhuc per

illicita

A illicita deſideria defluit, profectò Deũ non amat: quia ei in ſua voluptate contradicit. Ille
ergo verè amat, cuius videlicet mentem delectatio praua, ex conſenſu non ſuperat. Nam
tanto quiſque à ſuperno amore diſiungitur, quanto inferius delectatur. Hæc Gregorius. Et
iterum: *Si præcepta mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea*: id eſt, ex hoc ſcietis vos dilectos *Mandato-*
à me, & quòd in dilectione mea qua vos diligo, & in gratia mea manetis, ſi præcepta mea *rum obſer-*
ſeruaueritis. Seruatio enim mandatorum, eſt effectus & ſignum diuinæ dilectionis: non *uatio.*
ſolum eius qua nos diligimus, ſed & eius qua ipſe diligit nos: ex hoc enim quòd ipſe nos di-
ligit, monet nos & adiuuat ad implendum eius mandata, quæ impleri non poſſunt niſi per
gratiam. Oſtendit ergo, ſecundum Auguſtinum, non vnde dilectio generetur, ſed vnde *Auguſti.*
monſtraretur: vt nemo ſe fallat, dicendo quòd Deum diligat, ſi eius præcepta non ſeruat. *tracta. 82.*
Nam intantum Deum diligimus, inquantum eius præcepta ſeruamus: inquantum autem *in Ioan.*
B minus ſeruamus, minus diligimus. Nemo præcepta ſeruat, qui non diligit: & nemo diligit,
niſi qui ſeruat. Nec prius ſeruamus præcepta, vt nos diligat Chriſtus: ſed niſi nos diligat, ea
ſeruare non poſſumus. Et iterum: *Vos amici mei eſtis. ſi feceritis quæ ego præcipio vobis*: id eſt, ſi
opera oſtenditis amicitiæ & dilectionis: quia impletio præceptorum eſt ſignum dilectio-
nis: & præceptum eſt ſignum ſuæ voluntatis: & ideo ſi ea quæ præcepit non facerent,
voluntates non conſonarent: & ſic amici non eſſent. ſecundum Gregorium. Amicus, *Gregorius*
quaſi animi cuſtos dicitur. Vnde non immeritò qui voluntatem Dei in præceptis eius cu- *hom. 27. in*
ſtodire dicitur, illius amicus vocatur: & ſecũdum eundem, Magna eſt miſericordia redem- *euange.*
ptoris, & dignitas hominum, eſſe amicos Dei. Sed audiſti gloriam dignitatis, cùm dicitur:
vos amici mei eſtis: audi & laborem certaminis, cùm ſubditur: *ſi feceritis, quæ ego præcipio vobis.*
Vnde & ait Auguſtinus. Cùm ſeruus bonus eſſe non poſſit, niſi præcepta Domini ſui fece-
C rit: hinc amicos ſuos voluit intelligi, vnde boni ſerui poſſunt probari. O magna bonitas *Auguſti.*
Dei. Cùm ei pro conditione reddere debeamus obſequia: vtpote ſerui Domino, famuli *tracta. 85.*
Deo, ſubiecti potenti, mãcipia redemptori, amicitiarum nobis præmia promittit, vt à no- *in Ioan.*
bis obſequia debita ſeruitutis extorqueat: vt quos nolle ſeruire conſpicit, ſponte ſuorum
beneficiorum poſſit promiſſionibus inuitare. Hæc Auguſt. Nullus ergo ſine operis atteſta-
tione credat ſe Deum diligere: ſed, vt ait Gregor. de dilectione conditoris lingua, mens, &
vita requiratur. Nunquam eſt Dei amor ocioſus: operatur etenim magna ſi eſt: ſi verò ope *Gregorius*
rari renuit, amor non eſt. Nemo itaque debet credere quòd Deum diligat, qui eum ſæpe *hom. 30. in*
corde non cogitat, qui eum ſæpe ore non laudat, qui eius mandata opere non ſeruat. Greg. *euange.*
Si ab aliquo quæratur, vtrum Deum amat: liberè reſpondet, ita: ſed conſtat vt ipſe dicit *Amor Dei*
quòd probatio dilectionis, exhibitio eſt operis: ergo ſi verè Deum diligis, quærendum eſt à *nõ eſt ocio-ſus.*
D corde, ab ore, ab opere. Primò à corde, quia quod amat de eo ſæpe cogitat. Vnde luxurioſi *Idẽ ibidẽ.*
ſæpe cogitãt de delitiis carnis, auari de diuitiis, ſuperbi de eminentiis, & viri verè ſpiritua-
les de diuinis. Si ergo non ſæpe de Deo cogitas, non credas te verè amare eum. Item homo
maximè de eo cogitat, quòd præ cæteris amat: ergo ſi de mundo magis quàm de Deo cogi-
tas, mũdum magis quàm Deum amas. Secundò, ſi Deum diligis, à lingua tua requiras: quia *Luca 6.*
ex abundantia cordis os loquitur. Nam idem eſt verbum cordis & oris, ſed in corde eſt
nudum, in ore veſtitum: lingua ergo libenter illum nominat, quem cor amat: & ideo ſi
plus de mundo, quàm de Deo fatur: magis mundum, quàm Deum diligere conuincitur.
Tertio, an Deum diligas, ab opere tuo requiras: non enim poteſt ignis eſſe, & non arde-
re. Si ergo ignis diuinus eſt in corde tuo, non poteris vacare ocio: ſed ſi ocio vacas, ignem
non habes: quia vt dictum eſt, charitas non eſt ocioſa: operatur enim, ſi eſt: ſi operari re-
E nuit, charitas non eſt. Ad hoc ergo quòd quis Chriſtum veraciter diligat: neceſſe eſt vt *Diligere*
Deo amando nihil præponat, & proximum ſuum ſicut ſe diligat, ac dilectionem corde, *veraciter*
ore, & opere oſtendat: hoc etiam quod dictum eſt, *Vos amici mei eſtis*: dupliciter poteſt in- *Deũ, quo-*
telligi, ſecundum quòd amicus dupliciter dicitur: ſcilicet qui amat, & qui amatur: & ſe- *modo poſſu-mus.*
cundum vtrumq; verum eſt quod ſubdit: *ſi feceritis quæ ego præcipio vobis*. Quia & qui Deum
amant, mandata eius ſeruant: & quos Deus amat, mandata illius ſeruant, inquantum con-
ferendo eis gratiam ſuam adiuuat ad ſeruandum. Sed, vt viſum eſt, mandatorum obſerua-
tio non eſt diuinæ amicitiæ cauſa: ſed ſignum: ſcilicet quòd Deus diligat nos, & quòd nos
diligamus eum. Et plura alia huiuſmodi Dominus tunc dicebat. Quartò, circa ſermonem *Patiẽtia cõ*
mediteris, qualiter dando eis confidentiam circa preſſuras, quas eis prædixit eſſe venturas: *mẽdatio.*
præmunit & hortatur ipſos ad patientiam, ne deficiant in tribulationibus, dicens: *Si mundus*
vos odit, id eſt mundani: & amatores mundi, qui diuitiis, delitiis, & honoribus ſunt dediti:

ſcitote ad conſolationem veſtram, *quia me priorem vobis odio habuit*. Vnde ſcriptum eſt, odio A
habuerunt me gratis: quaſi diceret, ſecundum Chryſoſtomum, Scio hoc eſſe durum & difficile: ſed propter me patiemini: & ideo non dolere, ſed & lætari oportet: & ſufficit vobis in conſolationem propter me hæc pati: grandis conſolatio membris ex eapite, quia nõ debent conditionem capitis refutare. Vnde Auguſtinus: Cur ſe membrum ſupra verticem extollit? Recuſas eſſe in corpore, ſi non vis odium mundi ſuſtinere cum capite. Deinde oſtendit, cur odit eos mundus, ſcilicet quia non ſunt de mundo: id eſt, parte eius: nihil enim commune cum terra eſt eis, ſed cœleſtium facti ciues: & propter hoc mundi odium patienter eſt ſuſtinendum. Vnde Chryſoſtomus: Hoc eſt virtutis augmentum, à mundo odio haberi: vnde dolere oportet ſi à mundo diligeremini: hoc enim eſſet malitiæ veſtræ oſtenſiuum. Gregorius: Nam peruerſorum derogatio, vitæ noſtræ approbatio eſt: quia iam oſtenditur nos aliquid iuſtitiæ habere, ſi illis diſplicere incipimus qui non placẽt B
Deo. Et quia exemplo ſui, quo aliud maius & melius non eſt, monuit ad ferẽda odia mundi: ſubdit quare eum debeant imitari: quia ille Dominus, ipſi ſerui. *mementote, inquit, ſermonis mei, quem dixi vobis: Non eſt ſeruus maior Domino ſuo. Si*, pro quia, *me perſecuti ſunt*, quia ſum Dominus: *& vos perſequentur*, qui ſerui eſtis: perſequentur vos in quibus ego ſum, & per conſequens me in vobis. Non poteſt placere ſeruus, quibus diſplicet Dominus. Chriſoſt. quaſi diceret: Non vos turbari oportet ſi communicabitis meis paſſionibus, quia vos non eſtis me potiores. Et iterum: *Mundus quidem*, id eſt mundani, in delitiis, diuitiis, & ambitione viuentes: *gaudebit*: tanquam de me triumphauerit: quia in triduo mortis Chriſti Iudæi mundo dediti ſunt gauiſi, credentes extinxiſſe totam ſectam Chriſti: *vos autem contriſtabimini*, de mea morte & abſentia, *ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudiũ* in reſurrectione, & apparitione, ſeu præſentia & aſcenſione, & maximè in ſpiritus ſancti miſſione. Contriſtati enim C
ſunt de morte Domini, ſed mox de reſurrectione lætati. Nam poſt lachrymationem & fletum, infudit Deus exultationem & gaudium. Vbi notandum quòd ſi cui promitteretur, ab eo qui eſſet verax & potens facere promiſſum, quòd omnes illius lapides verteret in aurum: vtique ille congregaret hinc inde lapides, quàm poſſet plures & maiores. Nunc igitur promittitur nobis ab ipſo qui veritas eſt, & potens ſuper omne quod eſt, quòd triſtitia noſtra vertetur in gaudium: ideo multum libenter debemus ſuſtinere triſtitias, & preſſuras huius mundi, in augmẽtum noſtri gaudij: vnde non dixit, poſt triſtitiam veſtram vobis erit gaudium: ſed ait, *triſtitia veſtra vertetur in gaudiũ*: ita quòd hocipſum, quod eſt triſtitiam habere, in cumulum gaudij cõuertetur. Ad oſtendẽdã autem & mœroris & gaudij immenſitatem, inducit ſimilitudinem, declarando quod dixerat per exemplum mulieris, in dolore partus triſtitiam habentis: ſed in natiuitate pueri gaudium ſuperueniens abſorbet in D
ea omnẽ triſtitiã præcedentem. Deinde hoc paradigma, quod de muliere propoſuit Dominus, exponit, & ſimilitudinem adaptat, dicens: *Et vos igitur nunc quidem triſtitiam habetis*, ſcilicet tempore meæ paſſionis & mortis, quaſi iam parturientes: *iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum*: ſcilicet poſt meam reſurrectionem, *& gaudium veſtrum nemo tollet à vobis*: quia vita Chriſti quæ fuit materia huius gaudij, erat deinceps immortalis, non amplius auferenda per mortem. Triſtitiam enim habuerunt paſſo Domino: ſed poſt reſurrectionem gauiſi ſunt viſo Domino, & gaudium eorum non tollebatur ab eis: quia etſi poſtmodum perſecutiones, & tormenta pro Chriſto paſſi ſunt: ſpe tamen reſurrectionis & viſionis illius accenſi, libenter aduerſa quæque ferebant: imò gaudium exiſtimabant, cùm in tentationes varias inciderent. Poſſunt autem & hæc ita intelligi, vt in diſcipulis vniuerſæ
loquatur Dominus eccleſiæ, velut etiam ibi: *ecce ego vobiſcum ſum, vſque ad conſummationem* E
ſeculi. Mundi enim amatores gaudent, quia in præſentibus delectantur, nulla alterius vitæ gaudia ſperantes: ſed boni in ærumnis huius vitæ triſtantur, & plorant pro peccatis propriis, & alienis, pro huius mundi incolatu & dilatione regni cœleſtis: & per huius vitæ tribulationes & anguſtias, ad æterna contendunt gaudia cœli: quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Dicens ergo Dominus, *iterum autem videbo vos*: ſecundum promittit aduentum, quo ad vniuerſam videlicet eccleſiam, ad remunerandum ex integro. Ac ſi diceret, iterum videndus apparebo vobis æterna viſione, eripiam vos ab aduerſariis, aſſumam vos ad meipſum, coronabo vos victores, probabo me ſemper vidiſſe vos decertantes. Alchuinus: Mulier autem ſancta eccleſia eſt, propter fœcunditatem bonorũ operum, & quia ſpirituales Deo filios generat: hæc mulier dum parit: id eſt dum in mundo virtutum profectibus inſiſtit, dum vndiq; tentatur & affligitur, triſtitiam habet de

hoc, quia

Chryſoſto. hom.76. in Ioannem. — *Auguſti. tracta.87. in Ioan.* — *Odia mũdi toleranda.* — *Chryſoſto. hom.76. in Ioannem.* — *Gregorius hom.9. in Ezechiele.* — *Chryſoſto. hom.76. in Ioannem.* — *Triſtitia libenter ſuſtinenda.* — *Math.28.* — *Acto.14.* — *Mulier pariens, eccleſia eſt.*

A hoc,quia venit hora vt patiatur:quia nemo carnem ſuam odio habuit.Sed cùm peperit, id eſt cùm deuicto laboris certamine ad palmam peruenerit,iam non meminit preſſuræ præcedentis,propter perceptæ gaudium homine retributionis: quia natus eſt homo in mundum. Sicut enim mulier nato in hoc mundo homine lætatur:ita eccleſia nato in vitam æternam fidelium populo,exultatione repletur.Beda:Nec nouum debet videri,ſi natus dicatur, qui ex hac vita migrauerit.Sicut enim conſuetè naſci dicitur,cùm quis de vtero matris procedens in hanc lucem progreditur:ita poteſt natus appellari,qui ſolutus à vinculis carnis ad lucem æternam ſublimatur. Vnde ſanctorum ſolennia non funebria,ſed natalitia vocantur.Deinde concludit concluſionem principaliter intentam: ad hoc enim dixit prædicta omnia, vt firmarentur contra tribulationes eis imminentes,& aduerſa. Vnde ait: *Hæc omnia* quæ dixi, in ſermone iſto, *locutus ſum vobis*, ſcilicet ad hunc finem *& ideo vt in me pacem habeatis:*

Ephe. 5.

Beda hom. dominica iubilate.

B aduenientibus tribulationibus futuris : quia ſicut graue quietatur in loco proprio, ita cor humanum in Deo.Et inde eſt quòd homines mundani, qui Deo per amorem non ſunt coniuncti,habent tribulationes abſque pace:ſed ſancti,qui Deum per amorē habent in corde,etſi ex mundo habent tribulationes,in Chriſto habent pacem. Hic finit ſermonem ſuum,vt pius pater vtiliora ponens in fine:ſcilicet de pace ad quam omnes conatur inuitare.Vnde gloſa:Non ſolum quæ in cœna, ſed etiam quæ ab initio prædicationis ſuæ, & maximè quæ in cœna hac de cauſa dicit,vt in illo pacem habeant: pacem pectoris in præſenti, pacem æternitatis in futuro. Hæc pax eſt pro qua Chriſtiani facti ſumus, pro qua ſacramentis imbuimur,pro qua flagellis & aliis modis erudimur, pro qua ſpiritus pignus accepimus,pro qua in eum credimus & ſperamus,& amore eius accendimur. Hæc eſt in preſſuris conſolatio & liberatio,vt hac in fine fœliciter regnemus cū Chriſto. In hoc

Pacis commendatio.

C ergo ſermonem concludit, quia ipſe eſt conſummatio viæ, & beatitudo patriæ. Auguſtinus:Hæc pax finem temporis non habebit:ſed omnis piæ noſtræ intentionis, actionisque finis ipſa erit. Et ſubiungit: *In mundo preſſuram habebitis*, ſcilicet ab humanis hominibus vos perſequentibus:in me autem pacem:quaſi diceret,ſecundum Gregorium:Sit vobis de me interius,quod conſolando reficiat:quia erit de mundo exterius, quod ſæuiendo grauiter premat.Sancti enim viri non habent tribulationes puras,quia habent conſolationem Dei admixtam: ſed mali habent eas puras, non habentes conſolationem iſtam. *Sed confidite*, id eſt fiduciam in me habete:quia ego pro vobis vici mundum,&non præualebit:quaſi diceret,recurratis ad me,& habebitis pacē in me:Chriſtus vicit mundum, diripiendo & auferendo arma eius quibus impugnat: hæc autem ſunt eius concupiſcibilia: *Nam omne quod eſt in mundo,aut eſt concupiſcentia carnis*: quam deſtruxit per afflictionem & laborem: *aut concupiſcentia oculorum*,quam deſtruxit per paupertatem:*aut ſuperbia*,quam deſtruxit per humilitatem.

Auguſti. tract. 104. in Ioannē. Gregorius lib. 26. Moral. cap. 12.

1. Ioan. 2.

D In hac victoria Chriſti debent confidere ſancti, quia conſideratione eius armati, & virtutibus muniti, faciliter ſuperant tentationes mundi: propter quod dicit Petrus Chriſto in carne paſſo: & vos eadem cogitatione armamini. Qui ergo ſicut Chriſtus iſta concupiſcibilia vincit,mundum.Et hoc,ſecundum Ioannem, facit fides noſtra: quia cùm ſit ſubſtantia ſperandorum,quæ ſunt bona ſpiritualia & æterna,facit nos contemnere bona corporalia & tranſitoria.Et alia plura his ſimilia tunc dicebat:Quintò,circa ſermonem mediteris, qualiter ipſe Dominus Ieſus, eo qui erat ad diſcipulos ſermone finito (de quo, ſecundum Bedam, in cœna locutus eſt vſque ibi: ſurgite eamus hinc) deinde ſtando vſque ad hymni finem, cuius hoc initium eſt, tandem *ſubleuatis oculis*, aſpiciens in cœlum ſe ad patrem conuertit:& verba ad ipſum dirigens orare cœpit.Chriſtus non tantum ora-

Fides.

E uit ad aliquid impetrandum, ſed etiam ad dandum nobis orandi exemplum: & ideo oratio ſua hic deſcribitur optimis circunſtantiis diſpoſita. Primò, reſpectu præcedentium: quia poſt ſermonem,& diſcipulorum inſtructionem,conuertit ſe ad orationem: ad oſtendendum quòd complementum boni operis eſt à Deo requirendum:& vt quos inſtruimus verbo, iuuemus orationū ſuffragio: quia ſermo diuinus maximè habet effectū in cordibus audientium,cùm fulcitur oratione,per quam diuinum imploratur auxilium: & ideo finis ſermonis noſtri debet ad orationem terminari, Secundò, reſpectu præſentium: qui orando principaliter oculos leuauit ad cœlūm,ad denotandum quòd in oratione mens debet eleuari in Deum:quia ſecundum Damaſcenum,Oratio eſt aſcenſus mentis in Deum. Inter alias autē partes corporis,diſpoſitio interior mentis maximè relucet in oculis:vbi enim amor,ibi oculus.Chryſoſt.Propter hoc in cœlum oculos leuauit,vt ſtantes ſurſum aſpicamus:non oculis carnis ſolum,ſed & mentis. Sancti ergo quandoque erecti & eleuantes

Orandi ratio in Chriſto.

Damaſcenus lib. 3. de fide cap. 24. Chryſoſto. hom. 79. in Ioannem.

oculos ad cœlum orãt, non vt ſuperbi, ſed vt humiles: vt orationem ad Deum dirigẽdam, A
Pſal. 122. & cœleſtia tantum petenda eſſe oſtendant. Vnde Pſal. *Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis*. Et non ſolum oculos, ſed & operationes noſtras in Deum referre debemus: ſecũdum
Threno. 3. illud Threno. *Leuemus corda noſtra cum manibus ad Deum in cœlis*: per manus enim deſignantur operationes. Tertiò, reſpectu ſequentium: quia articulo paſſionis ſibi imminente, & preſſuris diſcipulorum prædictis, orauit ad patrem ſuum: ad deſignandum, quòd preſſuris & tribulationibus imminentibus debet homo per orationem recurrere ad Deum: ſicut Moyſes, Suſanna, & alij plures clamauerunt ad Dominum cùm tribularentur: & liberauit eos.
Orauit Chriſtus pro ſe & ſuis. Orat autem Chriſtus primò pro ſe, deinde pro membris. Pro ſe orat, tũ ſecũdum humanam naturam, tum ſecundum diuinam: ſecundum humanam naturam, pro clarificatione in paſſione, pro clarificatione reſurrectionis, pro clarificatione aſcenſionis, pro clarificatione iudicij quam habebit in eo poſt illud. Secũdum diuinam naturam orat pro no- B
titia, & manifeſtatione claritatis patris & filij: in quibus intelligitur nexus & amor amborum, ſcilicet ſpiritus ſanctus: quia medium ſæpe intelligitur in extremis. Horum triũ eadẽ eſt claritas, natura, eſſentia, eadem potentia, ſcientia, bonitas. Poſtulat ergo ipſe Chriſtus claritatem ſuam, ab æterno patre habitam, ad humanam cognitionem & notitiam peruenire: ne ipſum purum hominem arbitrantes, de paſſionis ignominia verecundiã recipiãt, ac de reſurrectionis gloria deſperantes à fide deficiãt. Pro membris dupliciter orat. primò, pro membris credentibus, & iam capiti adhærentibus: ſecundò, pro credituris per verbum iam credentium. Orat ergo pro diſcipulis & membris iam credentibus, & recommẽdat eos patri dicens: *Pater ſancte ſerua eos*, conſeruando à malo, & cuſtodiendo in bono: *in nomine tuo*, id eſt, in fide ac confeſſione, & veritate & virtute nominis tui: *quos dediſti mihi*, pro fundamento eccleſiæ per eos fundandæ, per ſpiritualem amicitiam eos mihi coniungẽdo, C
vt ſint vnum, & vniti per charitatem, *ſicut & nos* ſumus vnum, per naturam: ita quòd, ſicut, non importat æqualitatem, ſed quandam ſimilitudinem & imitationem lõginquam. Sum ego filius tuus per naturam: ſicut & illi filij tui & fratres mei per gratiam. vel ſecundum
Auguſti. tract. 107. in Ioan. Auguſtinum: Vt quemadmodum pater & filius non tantum æqualitate ſubſtantiæ, ſed etiam voluntate vnum ſunt: ita & hi non tantum per hoc quòd eiuſdem naturæ ſunt, ſed etiam per eandem dilectionis ſocietatem vnum ſint. Cuiuſcunque perfectio nihil aliud eſt quàm participatio diuinæ ſimilitudinis: intantum enim boni ſumus, inquantum Deo aſſi-
Oratio pro apoſtolis. milamur *Ego pro eis rogo*, quò ad efficaciam: *quia tui ſunt*, per æternam prædeſtinationem: *non pro mundo*, id eſt, mundi dilectoribus, & perditis ſecundum tuam præſcientiam. Hoc dicit, quia efficacia ſuæ orationis tantummodo ad electos ſe extendit. Quamuis enim in ſe ſit efficax pro omnibus, tamen mali ponunt ſibi impedimentum, ne ſint participes ipſius. D
Et licèt iam non eſſent de mundo, adhuc tamen neceſſarium erat eos eſſe in mundo: ideo ſubdit, *non rogo vt tollas eos de mundo*: vel propter aliorum ſalutem, quia adhuc ſunt mundo
Beda ĩ cap. 17. Ioan. neceſſarij: vel propter eorum vtilitatem, quia in meritis non ſunt conſummati. Vbi Beda, quaſi diceret: iam imminet tempus vt ego tollar de mundo, ideoque neceſſe eſt vt iſti nunc non tollantur de mundo, vt te & me primum annuncient mundo. *Sed vt ſerues eos à malo*, & defectu, in preſſuris eripiendo de periculis, & dando eis permanentiam in fide, & conſtantiam in tribulationibus imminentibus. Hinc habes quia ſancti non debent rogare, vt tranſeant de mundo, ſi adhuc eis conueniens non eſt, ſicut nec iſtis conueniens erat: *ſanctifica eos*: id eſt confirma in veritate fidei catholicæ, ac vitæ & doctrinæ: ſanctum enim vno modo ſignificat idem quod firmum. Iſta autem confirmatio apoſtolorum facta eſt à
Oratio pro cæteris fidelibus. Deo patre, quando in die pentecoſtes miſit eis ſpiritum ſanctum. Deinde orat pro toto fi- E
deli populo, dicens: *Non pro eis rogo tantum: ſed & pro eis qui* per totum orbem *credituri ſunt in me*, per verbum eorum: ſcilicet per verbum fidei & euangelij quod prædicauerunt: per quod omnes in Chriſtum crediderunt, qui fidem illam habuerunt quam apoſtoli prædicauerunt. Quod verbum, dicitur eorum, non quòd per eos tantum ſit prædicatũ, imò & per Paulũ & alios quoſlibet prædicatores: ſed eis primò & principaliter cõmiſſum eſt ad prædicandum, & ab ipſis eſt primitus ac præcipuè prædicatum. Hoc eſt verbum fidei prædicatum, verbum Dei inſpiratum: per quod credidit latro, credidit Paulus, & quicũque vnquã
Auguſti. tract. 109. in Ioannẽ. credidit in Chriſtum. Vnde, ſecundum Auguſtinum, omnes ſuos ibi intelligi voluit: non ſolum qui tunc erant in carne, ſed etiam qui futuri erant. Quotquot enim poſtea crediderunt in eum, per verbum apoſtolorum ſine dubio crediderunt; & donec veniat credituri ſunt. Per hos euangelium miniſtratum eſt, & antequam ſcriberetur: & vtique quiſquis in

Chriſtum

A Chriſtum credit,euangelio credit. Hæc Auguſtinus. *vt omnes vnum*, vnitate *ſint* fidei & cha-
ritatis, *ſicut & tu pater in me: & ego in te vnum ſumus* in vnitate naturæ & ſubſtantiæ: *vt & ipſi* *Auguſti. ibidem.*
in nobis vnum ſint, fide & charitate. vel ſecundum Auguſtinum, poteſt referri ad vnitatem a-
moris, ſic: *Sicut tu pater es in me, & ego in te*, per amorem: *ita & ipſi ſint vnum in nobis*, per amo-
rem: quia charitas facit vnum eſſe cum Deo: quaſi diceret, ſicut pater diligit filium, & cō-
uerſo filius patrem, ita ipſi diligebant filium & patrem. Fructus autem vnitatis eſt, *vt mun-
dus* totus prædicatione eorum conuerſus *credat* & cognoſcat: *quia tu me miſiſti*, & quòd do-
ctrina quam dedi eis ſit à te: ſic enim omnes vnum erunt. Nam per nihil aliud manifeſta-
tur veritas euangelij, ſicut per charitatem fidelium. Vnde Chriſoſtomus: Nihil enim ſcan- *Chryſoſto. hom. 81. in Ioannem.*
dalizat omnes, vt ab inuicem diuidi: quòd credentes fiant vnum, hoc ædificat ad fidem. *Et
ego claritatem quam dediſti mihi dedi eis*: quia poteſtatem miraculorum per quam declarata eſt
B diuinitas Chriſti, dedit apoſtolis. Vnde Chryſoſto. Claritatem dicit gloriam, quæ eſt per ſi-
gna & dogmata, & vt vnanimes ſint. Vnde ſubdit: *Vt ſint vnum ſicut & nos vnum ſumus*: id eſt,
vt ſint in vera vnitate eccleſiæ, abſque ſchiſmate. Vnde Chriſoſt. Hæc enim gloria, vt ſint *Idē ibidē.*
vnum, etiam ſignis maior eſt. Ego in eis per gratiam & per charitatis ſpiritum, & tu in me *Ibidem.*
per vnitatem naturæ & ſubſtantiæ, & per conſequens etiam tu in eis per eundem ſpiritum.
Vel ſecundum Hilarium: Ego in eis, ſcilicet ſum per vnitatem naturæ humanæ, quam
eandem habeo cum ipſis: & etiam quia do ipſis corpus meum in cibum ſacramentalem: & *Hilarius lib. 8. de trinitate.*
tu in me per vnitatem eſſentiæ: vt ſic ſint conſummati, id eſt, perfecti in vnum: quia per v-
nionem humanitatis Chriſti ad Deum facta eſt vnio totius creaturæ. Vt ſint, inquit, con-
ſummati in vnum in præſenti, in vnitate charitatis & gratiæ per fidem: & in futuro in vni-
tate gloriæ, & fruitionis diuinæ per ſpeciem. Ad hoc enim tota tendit oratio, in qua pluries
C inculcat orando vt ſint vnum. Sic omnes orare debent pro vnitate gratiæ in via, & pro cō-
ſummatione gloriæ in patria: vt hic habeant vnitatem charitatis & gratiæ per fidem, & ibi
vnitatem fruitionis & gloriæ per ſpeciem. In vnione charitatis conſiſtit perfectio Chriſtia-
næ religionis: quia per hoc membra eccleſiæ coniunguntur adinuicem, & capiti homini
Chriſto, & vlterius ipſi Deo: quia qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt: & ſic per conſequens
primum principium, quod eſt Deus, coniungitur homini, qui eſt quodammodo omnis
creatura. Finis autem vnitatis eſt *vt cognoſcat*, tunc per ſpeciem *mundus*, ex inimico amicus *Auguſti. tracta. 110. in Ioan.*
effectus, id eſt, credentes *quia tu me miſiſti*, & dilexiſti eos ſicut & me dilexiſti. Vnde Augu-
ſtinus: In filio quippe pater nos diligit: quia in eo nos elegit, Cùm igitur eorum quæ fecit
nihil oderit, quis dignè poſſit loqui quantum diligat membra vnigeniti ſui, & quanto am-
plius ipſum vnigenitum? Deinde petit coniunctionem membrorum ad caput, dicens, *pater
D quos dediſti mihi* per veram fidem in tua prædeſtinatione ab æterno: *volo*, id eſt, oro & deſi-
dero: *vt vbi ego ſum*, citò futurus. *& illi ſint mecum*, id eſt, in æterna beatitudine: in qua etiam
iam erat Chriſtus actualiter, quantum ad animam, quæ eſt pars principalior hominis, *vt
videant claritatem meam quam dediſti mihi*: id eſt, diuinitatem meam: vel claritatem corporis
mei glorificandi, vtramque enim claritatem, & ſecundum diuinitatem, & ſecundum hu-
manitatem ſancti in gloria videbunt: *quia dilexiſti me*, eſſentiali dilectione *ante mundi conſti-
tutionem*, & ab æterno: hoc patet quantum ad Chriſti deitatem, ſimiliter quantum ad hu-
manitatem, inquantum Deus pater æternaliter prædeſtinauit ipſam ad hanc gloriam &
exaltationem. In ipſo etiam dilexit nos ante mundi conſtitutionem prædeſtinatione: quia
membra eius ſumus: & diligimur in illo qui totus diligitur: id eſt, caput & corpus. Eſt enim
in nobis tanquam in templo ſuo, nos autem in illo ſecūdum quòd caput noſtrum eſt. Vbi *Auguſti. tracta. 111. in Ioan.*
E Auguſtinus: In magnam ſpem Dominus Ieſus ſuos erigit, qui maior eſſe non poſſit: audite
& eſtote in ſpe gaudentes, vt eſſe poſſitis in tribulatione patientes: audite inquam, in quo
ſpes noſtra leuetur attendite. Chriſtus Ieſus dicit audite, credite, ſperate, conſiderate quod
dicit. *Pater, inquit, quos dediſti mihi, volo vt vbi ego ſum, & illi ſint mecum*. Qui ſunt iſti quos ait à *Ioan. 6.*
patre datos ſibi? Nonne iſti de quibus alio loco dicit, nemo venit ad patrem niſi pater qui
miſit me traxerit eum? Et iterum: Quapropter omnibus membris ſuis promittit hoc præ-
mium, vt vbi eſt ipſe & nos cum illo ſimus. Nec poterit non fieri, quod omnipotenti patri
ſe velle dixit omnipotens filius. Hæc Auguſtinus. Vnde & Anſelmus: Inter hæc cùm diſ-
cipulos ſacratiſſima illa oratione commendans pater dixerit, pater ſerua eos in nomine
tuo, inclina caput tuum, vt me tearis audire, volo vt vbi ego ſum & illi ſint mecum, bonum
eſt tibi hic eſſe: ſed exeundum eſt. Hæc Anſelmus: O quàm dulciſſima orationis verba, an- *Orationis dulcedo.*
tidotum & remedium ad omnem aduerſitatem & peccatum, cuius dulciſſimæ orationis

verba,antidotum & remedium ad omnem aduerſitatem & peccatum: cuius dulciſſimæ A
orationis principium & finis in pace & dilectione conſiſtit:ad quam præcipuè (vt dictum
eſt)tendit. Et multa alia Dominus Ieſus diſcipulis dicebat,quæ verè corda deuota ſcinde-
bant. Si ergo in ſermone quæ dicta ſunt attentè diſcuſſeris,& diligenter meditando rumi-
naueris,in eorum dulcedine requieſcens:meritò inardeſcere poteris ad tantam dignatio-
nem,benignitatem,prouidentiam,diligentiam,& charitatem:& circa alia per Dominum
Cœna ex- hoc ſero geſta. Ex quibus poteris colligere faciſculum contra omnem tentationem & ad-
cellentia. uerſitatem,ſalubre conſolationis remedium. Inter omnia enim memorialia Chriſti, præ-
cipua recordatione conſtat eſſe digniſſimum finale illud ſacratiſſimæ cœnæ conuiuium,in
quo non ſolum agnus paſchalis proponitur ad edendum: verumetiam agnus immolatus,
Miranda qui tollit peccata mundi, ſub ſpecie panis præbetur in cibum. In quo quidem conuiuio
in cœna. mira dulcedo bonitatis Chriſti refulſit, quando cum pauperculis illis diſcipulis & Iuda B
proditore,eadem menſa & ſcutella cœnauit. Mirum claruit humilitatis exemplum, dum
pedes piſcatorum & proditoris ſui rex gloriæ præcinctus lintheo ſtudioſiſſimè lauit. Mira
patuit munificentiæ largitas,dum ſacerdotibus illis primis,& per conſequens toti eccleſiæ
& orbi terrarum corpus ſuum ſacratiſſimum,& ſanguinem verè in cibum dedit & potum.
Mirus tandem emicuit dilectionis exceſſus,quando in fine diligens ſuos tam dulci exhor-
tatione confortauit in bono, Petrum ſpecialiter præmonens ad fidem & robur, & Ioanni
conferens pectus ad recubitum dulcem & ſacrum O quàm mira ſunt hæc omnia repleta
dulcedine,illi duntaxat animæ quæ ad tam celebre vocata conuiuium,tanto mentis cur-
Pſal. 41. rit ardore, vt poſſit illud propheticum cantare: *Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aqua-
rum,&c,* Conſpice ergo Dominum dum loquitur,quomodo efficaciter,deuotè & delecta-
biliter loquens, imprimit diſcipulis ſuis quæ narrat: & paſcharis in amenitate aſpectus & C
verborum eius. Conſpice etiam diſcipulos,quomodo ſunt mœſti, lachrymantes & ſuſpi-
ria dantes. Pleni enim ſunt triſtitia, vt de hoc ipſa veritas teſtimonium fert dicens: *Quia
hæc,* ſcilicet de receſſu meo, *locutus ſum vobis, triſtitia impleuit cor veſtrum*: & doletis me cor-
poralibus ſubtrahi oculis. Inter alios autem conſpice Ioannem, eidem familiarius cohæ-
rentem,qualiter attentè & diligēter hunc dilectum ſuum aſpicit,& tenerius anxiatus om-
Ioanni be- nia verba eius recolligit. Ipſe enim ſolummodo ea deſcribens tradidit nobis. Benedictus
nedicit. ipſe Ioannes,qui ſupra pectus Domini recumbens hæc potauit,& memoriter retinens no-
bis ea ſcripſit. Nullus ſic fideliter & familiariter Domino adhæſit,vt Ioannes. In cœna iux-
ta eum ſedit,licèt eſſet iunior aliorum: & quando captus fuit, ſecutus eſt eum in atrium
principis ſacerdotum:& nec in crucifixione,nec in morte,nec poſt mortem eum dimiſit,
quouſque ſepultus fuit. Et quia Dominus videbat diſcipulos formidare & timere:tum ra- D
tione temporis,quia nox erat: tum ratione loci, quia in ciuitate manifeſtè ſiſtebant, ita vt
frequenter circumuoluerent oculus ad oſtium domus, quaſi imaginantes & expectantes
inuadi & capi ab hoſtibus:& propter hoc minus intendentes his quæ dicebat:ideo vt me-
lius verba quæ dicturus erat intelligerent,& vt ad locum vnde tradendus erat veniret, in-
ter alia eis diſcumbentibus dixit: *Surgite eamus hinc*: ſcilicet ad locum alium magis ſecurum
& ſecretum:vbi æſtimantes vos ſecuros attentius audiatis verba mea,& melius attendatis
ad ea quæ ſunt vobis dicenda:ad locum vnde tradēdus ſum ad mortem, ad ſeparationem
à vobis corporaliter in hoc mundo,ad anguſtiam & paſſionem meam:& quicunque volue-
rit poſt me venire,abneget ſemetipſum:& tollat crucem ſuam,& ſequatur me. Et ora eum
vt non ſinat te à ſuo latere ſeparari:ſed concedat tibi ſecum ire,& eum ſequi, ſiue ad mor-
tem,ſiue ad vitam. O quantus pauor in diſcipulos intrauit, neſcientes quo vel qualiter ire E
deberent,& de ipſius ſeparatione plurimum formidantes. Meritò autem de tanto conui-
uio gratiæ reddendæ erant Deo:& ideo poſt cœnam hymnum,id eſt, cāticum diuinæ lau-
dis dixit:& gratias egit, ſicut & ante cœnam fecerat:vt ſcilicet addiſcas, & ante cibum &
Chryſoſto. poſt cibum gratiarum reddere actiones. Vnde Chryſoſtomus: Audiant quicunque velut
hom. 83. in porci ſimpliciter manducantes cum ebrietate ſurgunt,cùm deceret gratias agere,& hym-
Mathæum. num concinere,& menſam deſinere:audiant quicūque vltimam orationem in ſacris my-
ſteriis non expectant:vltima enim oratio miſſæ,illius hymni eſt ſignum. Gratias ergo egit
antequam ſacra miſteria diſcipulis daret,vt & nos gratias agamus: hymnum dixit poſtquā
Beda ī cap. dedit,vt & nos hoc ipſum faciamus. Hæc Chryſoſt. Vbi & Beda: Simul etiam & hoc oſten-
14. Marci. dit, quòd amplectibile erat ſibi pro nobis mori: quia cùm tradendus erat Deum laudare
dignatus eſt,docet & nos cùm in anguſtias incidimus,propter multorum ſalutem non con-
triſtari:

A ttiſtari:ſed Deo gratias agete, qui in noſtta tribulatione operatur multotum ſalutem. Tã-
dem mulns completis myſteriis,& hymno dicto,pro ſacramenti inſtitutione, & nouæ vi-
tæ denunciatione,hota completorij egreditut de loeo cœnæ,cum diſcipulis ſuis,ad locum
extra ciuitatem,ad quem ſciebar venturum proditorem,vltrò ſe offerens paſſioni:vt oſten-
deret ſe voluntariè ſubire mortem,& deſiderare noſtram redemptionem. Ille enim loeus
etat aptus ad capiendum Chriſtum:quia etat à ciuitare remotus,& ipſi quætebant capere
eum ſine ſtrepitu turbarum. Præcedit ipſe,tu eum ſequere, & conſpice diſcipulos euntes
poſt eum,& cum eo,quomodo quilibet qui magis poteſt,magis eidem approximat, & cõ-
gregatim pergentes(ſicut moris eſt pullorum pergere poſt gallinam)impellũt eum mudo
vnus,modo alius ex deſiderio appropinquandi & audiendi verba ipſius.Ipſe verò libenter
& patientet ſuſtinebat ab eis,& tunc locutus eſt eis complẽdo ſermonem,eundo per viam
B & in horto.Et iuit cum illis verſus Orientem,*trans torrentem Cedron*,& vallem Ioſaphat,quæ *Vallis Ioſaphat.*
eſt intet Hieruſalem & montem Olmeti à Seprentrione in Auſtrum porrecta, per euius
vallis medium curtit idem torrens Cedron. Eſt autem cedrõn genitiuus pluralis,qui Lati-
nè cedrorum dicitut:de quibus arboribus copia ibi erat in ripis torrentis eiuſdem: vnde ſic
appellatur. In hac valle eſt parua campi planities irrigua & nemoroſa, plenaque delitiis.
Vallis verò nomen accepit à rege Ioſaphat ibi ſepulto:vbi à parte montis Sion in pede mõ-
tis Olmeti,in ipſam vallem deſcendendo,eſt turris ſepulchrum eius continens. Cuius ad
dexteram de rupe montis Olmeti, exciſa & ſeparata domus duo cauata habet ſepulchra,
ſcilicet Simeonis ſenis:& Ioſeph ſponſi Matiæ virginis. Et *venit cum illis in villam, quæ dicitur* *Ioſeph ſepulchrum.*
Gethſemani,ad radicem, ſeu pedem montis Olmeti iuxta campum, qui Gethſemani dice-
batur: vnde & villa ſic vocatur, vbi eſt eccleſia adhærens rupi,ſub qua apoſtoli erant ſom-
C no prægrauati,& intra etant canonici regulares cum abbate,ſecundum regulam beati Au-
guſtini,Domino ſeruientes. Et intrauit cum ipſis in hortum,qui in fine villæ erat, & ad vil- *Introitus*
lam pertinebat, vbi traditorem ſuum & armatos expectabat, ſciens omnia quæ ventura *in hortum*
erant ſuper eum,ſecundum altiſſimæ diſpoſitionis arcanum. Et qui perſecutores ſuos, &
omnia in manu ſua accepiſſe ſe nouerat:quia omnia dedit ei pater in manus,ſponte in ma-
nus perſequentium ſe ponebat. *Sciebat autem & Iudas traditor locum, quia frequenter Ieſus cum*
diſcipulis ſuis illuc venire conſueuerat, cauſa orandi ſecretius extra tumultum ciuitatis, & cauſa
ſecretius loquendi cum diſcipulis familiariter inſtruendis. Itaque tradendus à diſcipulo,
conſueti ſeceſſus locum & Iudæ notum adiit,quò facillimè repetiri poſſet: manifeſtum ſe
dans ad capiendum, ne morte timere, vel inuitus crucifigi putaretur. Vnde bene dicitur,
quòd *hymno dicto exierunt*,ſecundum conſuetudinem,*in montem Olmeti*:id eſt, verſus montẽ
D Olmeti:quia conſuetus erat illuc ire,& morari de nocte,cauſa orationis. Nam ſecundum
Chryſoſtomum,conſueuerat frequenter extrà in oratione pernoctare,& ſtratus mollitiem *Chryſoſto. hom. 84 in Math.*
declinare:&,ſecundum eundem,conſuetudo Chriſti erat,maximè in ſolennitatibus, poſt
cœnam diſcipulos ſeorſum ducere,& purum à tumultibus locum inquirere, ne mens im-
pediretur ab auditione,& aliqua ſublimia de feſto docere,quæ non erat phas alios audire. *In oratione pernoctare ſolitus erat Dominus.*
Completorium poteſt dici:quia in ipſo completur curſus diei. Similiter Dominus noſter
Ieſus Chriſtus,completo curſu prædicationis,& cœna illa ſingulari tam glorioſiſſimè cele-
brata & facta cum diſcipulis ſuis,de qua cœna & de ſacratiſſimo dono corporis & ſangui- *Completorium vnde dictum.*
nis eius,ibi tradito debes frequenter deuotiſſimè cogitare:& quòd lotis diſcipulorum pe-
dibus,ac facto ſermone & dicto hymno,id eſt,gratiarum actione,exiuit cum diſcipulis ſuis
verſus montem Olmeti,vbi capiendus erat & ab amicis ſeparandus. Et quando complen-
E dum erat quod propheta dixerat, *percutiam paſtorem & diſpergentur oues gregis*. Vade & tu *Zacha. 13.*
ſemper cum eo,& noli eum deſerere,ne & ipſe deſerat te. Myſticè, Egreſſus eſt Ieſus extra *Myſticè.*
ciuitatem,vt nos egreſſuros de mundanis,& mundi habitatione ſignificaret,quando ſacri-
ficium Deo offerre volumus:& vt tumultum hominum fugere doceret, quando orare vel
familiaria cum noſtris tractare intendimus. *Egreſſus autem iuit trans torrentem Cedron*, qui in-
terpretatur,triſtis mœror,& ſignificat viam paſſionis,quam Chriſtus perambulare voluit:
quia ſicut torrens tortore caloris ſolis cum impetu deſcendit,ſic Chriſtus calore charitatis
& luce veritatis ſuccenſus fluctus paſſionum impetum propriæ voluntatis ſuſtinuit. Per
hoc ergo quòd Chriſtus iuit illuc imminente ſua paſſione, ſignificatur quòd Chriſtianus
ire volens ad martyrium,debet imminens ſupplicium præcogitare,& per patientiam ſe ar- *Gregorius hom. 35. in euangelia.*
mare. quia ſecundum Gregorium, Minus feriunt iacula quæ præuidentur: & tolerabiliora
ſunt mala quę præſciuntur. *Et venit in villam Gethſemani*,quæ interpretatur vallis pinguedi-

nis:quæ interpretatio oſtendit, quàm humilis, quàm deuota fuit Chriſti oratio quam ibi A

Remigius in cap. 26. Math. *Cur in horto orauit & captus eſt.* *Egreſſus in Oliuetum.*

fecit:in valle enim humilitas,& in pinguedine deuotio notatur: ſecundum Remigium, Dominus appropinquans paſſioni in valle pinguedinis orauit, vt demonſtraretur quia per vallem humilitatis & pinguedinẽ charitatis pro nobis mortem ſuſcepit. Humiliauit enim ſe vſque ad mortem,& ex charitate poſuit pro amicis animã ſuam. In horto etiam orauit & capi voluit, vt oſtenderet quòd ſatisfacere venerat pro peccato primorum parentum cõmiſſo in horto:id eſt, in terreſtri paradiſo:vel quòd per paſſionem ſuam nos in hortum paradiſi coronandos introducit. Dicitur etiam poſt communionem in montem Oliueti exiſſe & oraſſe: quod repreſentat proceſſio fratrum, quando poſt refectionem exit in oratorium, ad gratias agendum. Per quod etiam datur intelligi, quòd virtute dominici ſacramẽti

Origenes tracta. 35. in Math.

aſcenditur ad culmen gratiæ & gloriæ. Signanter autem, ſecundum Orige. hymno dicto exierunt in montem Oliuarum: per hoc deſignans quòd poſt perceptionem tanti ſacramẽ- B
ti fidelis homo nihil debet agere in conualle, nec circa aliquod terrenum ſe occupare. Sed, ſecundum Hieronymum, debet aſcendere in mõtem Oliueti:id eſt, in virtutum ſublimia, vbi eſt laboris refectio,& doloris ſolatium, ac veri luminis notitia apprehenditur. Orauit ergo Dominus in monte Oliueti, ſiue in horto ad radicem eiuſdem montis: quod totum viuum eſt,& plenum figuris. Cùm enim in monte orat ſurſum nos, & pro cœleſtibus habere cor in oratione,& ſublimia tantum orando inquiri debere docet: cùm in valle, & hoc in valle pinguedinis, docet nos in oratione humilitatem & internæ deuotionis ac dilectionis pinguedinem ſeruare:& vt non geſtemus cor aridum à charitatis pinguedine. Meritò autem paſſurus Dominus aſcendit in illum montem, vnde erat aſcenſurus in cœlum, vt per hoc oſtenderetur quòd per tolerantiam paſſionis aſcenditur ad quietem cœleſtis man-

Hierony. in cap. 14. Marci. *Oliueti mõtis dignitas.* *Quinque virtutum exempla.*

ſionis. Vnde Hieronymus: In monte quidem Oliueti Ieſus vigilat & orat, tenetur ac liga- C
tur: ac inde ad cœlos aſcendit, vt nos ſciamus quia inde ad cœlos aſcendimus: vnde vigilamus & oramus, ligamur,& non repugnamus in terra. Hic mons Oliueti omni acceptione eſt dignus, in quo Dominus frequenter morari & orare, ac multa & mira operari dignatus eſt. Eſt autem in hoc monte eccleſia, in qua cum abbate nigri monachi eſſe ſolebant. Potes autem meditari, quòd Dominus Ieſus dedit nobis in iſto ſero exemplum quinque magnarum virtutum: ſcilicet humilitatis, in lauando pedes diſcipulorum: charitatis, in ſacramento corporis & ſanguinis ſui, & in ſermone qui eſt monitis charitatis plenus: orationis, in orando in horto tribus vicibus: patientiæ, in ſuſtinendo proditorem ſuum,& multa opprobria, quando fuit captus & ductus vt latro: obedientiæ, in eundo ad paſſionem & mortem ex patris præcepto. In his ergo virtutibus & aliis eum pro poſſe imitari coneris.

D

ORATIO.

BEnignißime Ieſu, qui pro credentibus & crediturus in te, ante tempus paßionis patrem ſuppliciter exoraſti: rogo Domine tuam clementiam & miſericordiam pro illis, & pro me, & pro omnibus mihi conſanguinitate, affinitate familiaritate, beneficio, oratione, recommendatione, vel quocunque coniunctis ſeu cordi meo inſertis: & vniuerſaliter pro omnibus fidelibus, tam viuis quàm defunctis. Vt nobis viuis & gratiam in præſenti, & gloriam in futuro exhibeas: ac defunctis miſericordiam & requiem æternam indulgeas: & tu qui omnium redemptor es, etiam eorum ſaluatorem te oſtendas: Amen.

De paſſione Domini noſtri. CAPVT LVIII.

E

Bernardus ſermone de paßione.

OCcurrit nunc, vt paſſionem Domini noſtri Ieſu Chriſti tractemus, de qua ad minus ſepties in die recordari deberet Chriſtianus. Vnde dicit Bernardus: Quòd quotidiana lectio Chriſtiani, debet eſſe recordatio dominicæ paſſionis:& quòd nihil ita accendit cor humanum, quemadmodum ſæpe & ſedulò recogitata paſſio & humanitas ſaluatoris. Qui ergo in cruce & paſſione Domini deſiderat gloriari, ſedula meditatione debet in ea perſiſtere: quæ præcipuè inter cætera debet cordi noſtro eſſe infixa: vt ſicut in ſuo corpore cicatrices & vulnera ſemper tenet,& de eius corpore non delentur: ita & in corde noſtro per memoriam noſtri teneri,& nunquam de eo deleri debet. Cuius quidem paſſionis myſteria,& quæ circa eum facta ſunt, ſi toto mentis intuitu perſpicerentur, in nouum vtique ſtatum meditantem adducerent. Nam ex profundo corde & totis viſcerũ medullis eam perſcrutãti,

A ſcrutanti, multi paſſus inſperati occurrerẽt ex quibus nouam compaſſionem, nouum amorem, nouas conſolationes, & per conſequens nouum quendam ſtatum dulcedinis ſuſciperet, quæ ſibi præſagia & participalia gloriæ viderentur. Vnde quædam monialis deuota intantum circa paſſionem Chriſti erat affecta, vt nunquam crucifixi imaginem inſpicere poſſet, niſi cadens in terram quaſi totaliter abſorpta à ſe deficeret. Oportet ergo quòd quis præſentem ſe exhibeat affectuoſè diligenter & moroſè omnibus & ſingulis quæ circa dominicam paſſionem contigerunt: & quòd illuc totam mentis aciem vigilantibus oculis cordis, oblitiſque aliis curis & ſollicitudinibus exterioribus dirigat perſeueranter. Et ſcias quòd ſi in hac ſcientia (quæ ſuper omnes alias ſcientias eſt) volueris proficere, cum magno ſtudio oportebit te à cibo & potu delicato abſtinere, & ad neceſſitatem tantum parcè de vtroque ſumere. Cœna quoque nocturna, ſiue potus, multum impedit orationem & con-

Proficere volens in paſſionis dominicæ ſcientia, quid faciat.

B templationem: quapropter eſſet pro poſſe abſtinendum. A veſtibus quoque ac lectis mollibus & delicatis abſtineas, & in veſtitu ſicut & in victu humilieris, groſſioribus vtendo & vilioribus. Oportet etiam quòd caueas à multiloquio, ac lætitia vana & inepta: quia non decet eum qui vult Chriſti dolorem ſentire, in verbis, riſibus, luſibus & gaudio vano ſe inutiliter occupare. Neceſſarium enim erit, vt aliquando ita cogites te præſentem cogitatione tua, ac ſi tunc temporis ibi præſens fuiſſes quando paſſus fuit: & ita te habeas in loquendo, in viuendo, in dolendo, ac ſi Dominum tuum coram oculis tuis cerneres patientem. Ita enim & ipſe Dominus in ſpiritu tibi præſens erit, ſicut à te cogitabitur præſens eſſe: & accipiet tua vota, & acceptabit tua facta. Et (vt breuiter dicam) oportebit te à delectatione & conſolatione carnali, cum magna diligentia elongari, & vt amara & dura tibi dulceſcant, & ſuauia fiant ſi in Chriſti doloribus & paſſione conſolationem, & dulces

C animæ tuæ dapes cupis inuenire. Non enim bene conueniunt conſolatio carnis, & contemplatio dominicæ paſſionis: ſed contraria quaſi nomina ſortiuntur, nec poſſunt ſimul caro & ſpiritus delectari: imò, ſecundum apoſtolum, ſibi adinuicem aduerſantur. Vnde Bernardus. Crux Chriſti voluptati aduerſatur, & voluptas cruci: & quomodo poſſunt excuſari voluptatum amatores, vt non ſint Chriſti perſecutores? Rei enim fiunt mortis Chriſti: & ſi non vt perſecutores, tamen vt tantæ rei contemptores. Et iterum: *Mihi abſit gloriari, niſi in cruce Domini mei Ieſu Chriſti: per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.* Non ſolum, inquit, mortuus mundo: ſed & crucifixus, quod eſt ignominioſiſſimum genus mortis. Ego illi, & ipſe mihi. Omnia quæ mundus amat crux mihi ſunt: delectatio carnis, diuitiæ, honores, vanæ hominum laudes. Quæ verò mundus reputat crucem: illis affixus ſum, illis adhæreo, illa toto amplector affectu. Quanuis in his apoſtoli verbis, illud quo-

Galat. 5.
Bernardus ſermo. 6. in quadrageſima.
Galat. 6.

D que non incongruè poſſit intelligi, crucifixum ei mundum reputatione: ipſum verò mundo crucifixum, compaſſione. Crucifixum enim videbat mundum obligationibus vitiorum, & ipſe crucifigebatur ei per compaſſionis affectum. Hæc Bernardus. Et quia, vt dicit Gregorius, ſine delectatione anima nunquam poteſt eſſe: nam aut infimis delectatur, aut ſummis: ideo heu multi conſolationem diuinam non inuenientes, protinus inhiant ad aliam, & ſic ſibi iuſtè ſubtrahunt diuinam. Vnde Bernardus: Renuit conſolari anima tua in aliis, ſi vis in Dei memoria delectari. Cuius ad alias conſolationes mens inhiat, & non penitus in caducis & tranſitoriis renuit conſolari, ipſe ſibi profectò cœleſtis ſubtrahit gratiam conſolationis: quam ſi digna deuotione, pleno affectu, deſiderio vehementi peteret, quæreret, pulſaret, ſatageret, ſine dubio petens acciperet, quærens inueniret, pulſanti aperiretur. Non ergo quæras conſolationem aliam, ſi cupis habere diuinam: quia,

Gregorius lib. 18. moral. cap. 6.

E vt idem dicit Bernardus, Delicata eſt diuina conſolatio, quæ non datur admittentibus alienam: nec duplici via, vel duplici affectu quæras diuinam conſolationem: quia indignum te redderes ad eandem. Vnde iterum Bernardus: Indignus benedictione cœleſti cõuincitur, qui dubio quærit affectu, duplici petit intentione: aliud ſibi refugium parans, ſi fortè eam non obtinere cõtingat. Hæc Bernardus. Manna defecit filiis Iſraël poſtquam comederunt de frugibus terræ: per manna quod habebat in ſe omne delectamentum, & omnis ſaporis ſuauitatem, ſignificatur ſuauitas Ieſu: quæ deficit filiis Iſraël, id eſt, clauſtralibus, cùm incipiunt comedere de frugibus terræ, id eſt, dare ſe terrenis conſolationibus. Vnde Auguſtinus: Si animus habet vnde delectatur extrinſecus, ſine delectatione manet intrinſecus. Ideo vir ſanctus debet dicere cum propheta: *Renuit conſolari anima mea*, ſcilicet exterius: & ideo ibi ſequitur, *memor fui Dei, & delectatus ſum.* Vnde Richardus: Nunquam intellectus ad cœleſtium contemplationem perfectè attrahitur, niſi caro in neceſſariis

Bernardus ſermone de paſſione.
Manna defectus.
Auguſti. ſermo. 17. de verbis Apoſt.
Pſal. 76.
Richardus lib. 2. de ſtatu interioris hominis.

Gregorius vbi ſupra.

fortiter retraharur. Vnde & Gregorius: Si à carne hoc quodlibet abſcindimus, mox in ſpi- A
ritu quod delectet inueniemus. Compatiaris igitur ſaluatori noſtro Ieſu, memoriam paſ-
ſionis & vulnerum eius in corde tuo habendo: certiſſimè confidens quòd eius conſolatio-
nis ſocius in futuro efficieris, ſi eius tribulationis in præſenti ſocius inuenieris. Nec enim
pro ipſo piè lugentibus gloriam ſuam negabit, qui nec Magdalenæ dolenti & ipſum quæ-
renti reſurrectionem ſuam occultari voluit. Quod bene propheta innuit dicens: *Qui ſemi-*

Pſal. 125. Roma. 8. Ioan. 6. Bernardus tractatu de diligendo Deo. Ambroſ. in cap. 9. Roma. Cant. 8. Ibidem.

nant in lachrymis, in exultatione metent. Vnde Apoſtolus: *Si tamen compatimur, vt & ſimul glorifi-*
cemur. Vnde & Bernard. Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, habet
vitam æternam: hoc eſt, ſi cõpatimini, & conregnabitis. Sed non ſolum corde, verum etiam
corpore compatiendum eſt Chriſto. Vnde Ambroſius: Qui autem compatitur, non per-
functoriè compatiatur: ſed vt tribulationes Chriſti in corpore ſuo impleat, ſicut implebat &
Paulus. Vnde & in Canticis: *Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum:* diligendo, ſcilicet me per B
affectum, & mihi te conformando per affectionem dilectionis: & vt ſignaculum ſuper bra-
chium tuum, diligendo etiam me per effectum, & mihi te conformãdo per amorem ope-
rationis: ſignaculum enim formam ſuam imprimit rei quæ ſigillatur. Et meritò debes me
diligere vtroque modo: quia fortis eſt vt mors dilectio: hoc eſt, tam fortiter te dilexi, quòd
pro amore tuo mortuus ſum. & dura ſicut infernus æmulatio: quia in nullis tentamentis
hoſtium à noſtræ ſaluris cura reuocare potuit, ſicut infernus nullus miſerorum cruciatibus

Crucis locatio & eius ſignificatio. Memoria paſſionis.

mitigatur. Per multas ergo tribulationes oportet nos intrare in regnum cœlorum: quod
bene figuratur per hoc quòd crux ponitur inter chorum & cancellos eccleſiæ, vt qui cho-
rum intrare voluerint, vadant ſub cruce: quia ab eccleſia militante ad triumphãtem, nemo
niſi per crucem poteſt intrare. Multum quippe placet Deo, quòd homo memoriam paſſio
nis & vulnerum eius portet in corde ſuo. Narratur enim quòd cùm quidam eremita ſan- C
ctiſſimæ vitæ inſtanter Dominum exoraret, vt ſibi oſtenderet quod ſibi inter cætera ſerui-
tia magis acceptaret: vidit hominem nudum trepidantem frigore, & crucẽm magnam ſu-
per ſe baiulantem, & ſibi quis eſſet interroganti dicentem: Ieſus Chriſtus ego ſum: Roga-
ſti enim me vt tibi oſtẽderem quod inter cætera ſeruitia mihi magis complaceret, & nunc
tibi dico quòd hoc: ſcilicet quòd quis homo iuuet me portare crucem meam, & vulnera,

Crux Domini nobis baiulanda.

& paſſionem in corde ſuo. Et hæc dicens euanuit. Crucem Domini debemus baiulare, &
iuuare eum portare: & hoc in corde, per recordationem & compaſſionem: in ore, per cre-
bram & deuotam gratiarum actionem: in corpore, per flagellationem & caſtigationem: vt
ſaluatori noſtro corde, ore, & opere gratias agamus. Cuidam etiam ſeni matronæ recluſæ
multitudinem & numerum omnium vulnerum Chriſti ſcire cupienti, & pro hac re flebi-

Vulnerum Chriſti numerus. Oratio quindecim Pater noſter.

liter Deum oranti, vox cœlica miſſa dixit: Quinq; milia quadringenta nonaginta vulnera D
mei corporis extiterunt: quæ ſi venerari volueris, orationem dominicam cum ſalutatione
angelica quindecies quotidie in memoriam paſſionis meæ replicabis: ſicq́ue anno reuolu-
to vnumquodq; vulnus venerabiliter ſalutabis. Hæc oratio valde placet Deo, prout poſt-
modum reuelatum fuit cuidam ſolitario. Et accipitur hic numerus ſecundum annum bi-
ſextilem, vt ſemper ſufficere poſſit: quia minor numerus quem quidam ponunt, ſcilicet
quinque milia quadringenta ſeptuaginta quinque aliis annis tantum, ſed non hoc ſufficit.
De numero vulnerum Chriſti ſunt verſus iſti.

D. notat quingenta qua vndecies notant mille quingẽta. vnde demuntur decem. Numeri myſterium.

Mittitur vt legitur olim, vox cœlica lenis.
Cor refouendo ſenis flebilis, vt ſequitur:
D. duc vndecies decem dempta ſimplice, Chriſti,
Vnde reuixiſti vulnera cuncta ſcies.

Tot quippe fuerunt vulnera Chriſti, accipiendo videlicet quamlibet plagam flagellatio- E
nis pro vulnere vno: & puncturam cuiuſlibet ſpinæ pro vno. Cuius quidem numeri partes
ſingulæ congruunt myſterio paſſionis Dominicæ. Millenarius enim, qui eſt vltimus limes
numerorum, vltimam & ſupremam perfectionem in hac vita homini poſſibilem inſinuat,
quam vtique Chriſtus in ſua paſſione & ſummè adimpleuit. Quinarius autem ad quin-
que ſẽſus refertur: in quibus omnibus Chriſtus paſſus fuit, vt ſenſus noſtros noſtris peccatis
corruptos reintegraret. Centenarius etiam perfectionem notat. Et ideo per quadringenta
perfectio noui teſtamenti, quod in quatuor euangeliis cõſiſtit, accipi poteſt: quod quidem
teſtamentum in ſanguine paſsionis Chriſti dedicatum eſt. Nonagenarius verò, qui conſtat
ex ductu denarij in nouenarium, deſignat nouem ordines angelorum. Inter quos ducimur
per obſeruantiam præceptorum decalogi, & hoc non niſi per meritum paſsionis Chriſti.

Multa

A Multa quidem & magna bona proueniunt homini paſſionem Chriſti frequentanti, & ſe circa eam ſedulò occupanti. Si enim ad diuinitatis cognitionem peruenire deſideras, reſtat vt per aſſumptam humanitatem,& humanitatis paſſionem tanquàm per viam regiam gradatim aſcẽdere ad altiora diſcas. Quia non datur peruenire ad diuinitatis altitudinem, vel inuſitatam dulcedinem,niſi tractis pio quodam fidei ac dilectionis affectu, per humanitatis Chriſti amaritudinem. Et quanto hac neglecta quis aſcenderit altius, tanto cadit profundius. Hæc eſt via per quam itur. Hæc eſt porta per quam introitus ad deſideratum finem conceditur. Per fructiferam namque ac venerabilem Chriſti paſſionem, cunctorum nobis ſpiritualium bonorum materia copioſiſſimè miniſtratur: vbi enim eſt gloriatio noſtra, vbi ſpes & lætitia cordis noſtri? Reuera in Chriſto vno ſummo & vero bono,& precioſiſſimo eius paſſionis theſauro. Et ideo tam impreciabilem theſaurum delectat iugiter in *Bona ex meditatione paſſionis.*

B corde retinere,& continuè de ipſo loqui,ac omni tempore mente & corpore cum ipſo occupari: vtinam quoque & in cordibus nũquam marceſcat,ſed ſemper rediuiua pullulatione nouus exiſtat. Fœlix proinde tu ô glorioſiſſimum lumen eccleſiarum,qui arcanum diuinitatis attingens, abyſſum claritatis diuinæ oculis purioribus intuendo introiſti: ac verba quæ non licet homini loqui audiſti, & tamen ad ima deſcendens affectu quodam mellito paſſionis huius ob precouium de cordis theſauro in medium eructaſti dicens: *Nihil arbitratus ſum me ſcire inter vos niſi Ieſum Chriſtum,& hunc crucifixum.* O verbum mellifluum, dulcius ſuper mel & fauum, deuotis mentibus iugiter ruminandum, de quo liquore manat,qui miſeris largiter gaudia ſalutis propinat. Cæterùm quicunq; æternam ſalutem,& præmiorum magnitudinem deſiderat habere: arcem quoque cunctarum virtutum optat conſcen- *1. Corin. 2.*

C dere, ſcientiam etiam atque ſapientiam obtinere, inter proſpera & aduerſa æquanimiter ſtare,& ſecuram viam ambulare, necnon amaritudinem paſſionis Chriſti eiúſque conſolationis potum ſuauiſsimum deſiderat prægustare, debet Ieſum Chriſtum, inquam crucifixum, iugiter in ſuo corde portare. Frequẽs paſsionis huius memoria indoctũ quemquam reddit doctiſsimum, ac imperitos & idiotas facit proficere in magiſtros: magiſtros inquam non ſcientiæ quæ inflat,ſed charitatis quæ ædificat. Ipſa eſt velut quidam liber vitæ, in quo omnia ſaluti neceſſaria inueniuntur. Hic liber de omnibus docens mellea quadam dulcedine perunctus ſentitur. Fœlix qui eius ſtudio ſerioſè intendit: quia contemptu mundi & in amore Dei proficiet, cunctarúmque virtutum ac gratiarum incremẽtum ſumet. Memoria paſsionis Chriſti debet fieri non perfunctoriè, nec cũ feſtina acceleratione, maximè cùm tempus aderit ſufficiens & opportunum: ſed cum matura & moroſa ac præcordiali rememoratione,& flebili quadam cõpaſsione. Niſi enim hoc dulciſsimũ lignum dentibus *Paſsio Chriſti doctum efficit.* *Paſsionis memorãda modus.*

D affectuoſæ diſcretionis maſticatum fuerit, ſapor eius licet immenſus nequaquã mouebit. Quòd & ſi quidẽ flere cum flente, aut dolere cum dolente non potes: ſaltem affectu deuoto de tãtis beneficiis tibi per eam gratuitò exhibitis gaudere & gratias agere debes. Quòd ſi nec affectu compaſsionis, nec gratulationis deſiderio moueris: ſed dura quadam affectione te in eius recordatione deprimi ſentis: nihilominus in duricia cordis tui ad laudem Dei, memoriam huius ſalutiferæ paſsionis qualitercunq; percurre & quod à te habere non potes, ipſius manibus piiſsimis committe. Percutebis ſilicem: interiori videlicet recordatione, & corporali nihilominus labore, te exercens ad pietatem, per extẽſionem manuum, ſeu oculorum ad crucifixum ſubleuationem, vel pectoris tunſionem, aut genuflexiones deuotas, ſeu diſciplinas & flagellationes: vel cætera ſimilia pietatis officia continuando, donec egrediantur aquæ lachrymarum largiſsimæ: vt & ratio bibat deuotionis aquas,& cor- *Deuotionis excitanda modus.*

E pus animale eius experientia accenſum ad gratiam habilitetur. Porrò paſsionis Chriſti frequentem meditationem inter alia innumerabilia ad quatuor præcipuè tibi noueris prodeſſe ſolatia: videlicet ad tria principalia vitia, quæ in mundo ſunt, repellenda: ad tribulationem & pœnitentiam mitigãdam, ad triſtitiam inordinatam repellendam, & ad pœnam purgatorij diminuendam. De primo patet in Threnis, vbi dicitur: *Recordare paupertatis meæ tranſgreſsionis:* id eſt, vilitatis tranſgredientis omnes alias vilitates & fellis. Concupiſcentia ergo carnis debet crucifigi, per crucifixi amaritudinem. Concupiſcentia oculorum, per eius paupertatem: ſuperbia vitæ, per eius vilificationem. Sed voluptuoſi contrariantur cruci Chriſti: quia Chriſtus in ea ſuſtinuit amaritudinem. Item vanè glorioſi: quia Chriſtus in ea ſuſtinuit ignominiam. Item auari: quia Chriſtus in ea ſuſtinuit paupertatem. De ſecundo etiam ex hoc apparet, quia cibus aliquando de ſe inſipidus, per ſalſam appoſitam, vel condimentum fit ſapidus: ſic tribulatio & pœnitentia de ſe ſunt inſipida: ſed appoſita *Solatia ex paſsione quatuor.* *Threno. 3.*

ſalſa paſſionis Chriſti, quæ fuit amara, efficiuntur dulcia & ſapida. Tertium autem, ſcilicet, A
qualiter dolorem animi expellat, exemplo tibi potius quàm verbo monſtrabo. Erat namq;
quidam quem circa conuerſionis ſuæ initia quædam triſtitia inordinata lætaliter oppreſ-
ſit: ita vt nec legere, nec orare, nec quicquam boni pro tunc facere poſſet. Qui dum die
quadam in cella reſidens, ab hac paſſione grauiter vrgeretur: & incredibili dolore affligeretur, facta eſt ad eum deſuper quaſi vox intellectualis, dicens: Quid hîc ſedes ocioſus, & in teipſo tabeſcens? Surge nunc & meam deuotè pertracta paſſionem, & in amaritudine tuum deuinces dolorem: quo audito ille frater ſurrexit, & ſe ad meditandum paſſionem contulit: & extunc medicina hac ſalutari ſanatus, per eius continuam replicationem, nequaquam plus de cætero talem vnquã ſenſit animi paſſionem. Quartum verò, ſcilicet qualiter hæc vtiliſſima meditatio pœnam purgatorij relaxare habeat, tibi indicabo. En author naturæ nil inordinatum in ſua natura relinquit, ſed nec diuina iuſtitia quicquam impunitum dimittit: quod non aut hîc, aut in futuro debitæ correctioni ſubiiciat. Quando igitur B
putas quòd finem habitura eſſet pœna alicuius peccatoris, qui multis criminibus obnoxius condignam ſatiſfactionem pro quolibet mortali, pro milleſima parte non impleuiſſet, quam exoluere in locis purgatorij decedens cogeretur vſque ad minimum quadrantem. O nimis longua miſeræ animæ expectatio. O diutina & acerba nimium cruciatio, dolor perſeuerans & immenſus, pœnitentia grauior omni terreſtri cruciatu. Sed vide quòd hanc pœnam leuiſſima & breuiſſima ſatiſfactione compenſare poſſet, quicunque ipſam de theſauro paſſionis agni immaculati recipere ſciret. Hic namque theſaurus precioſiſſimus, propter charitatem maximam perſonamque digniſſimam, ac dolorem immenſiſſimum, ſufficiens eſt & ſuperabundans. Et ideo taliter poſſet ſe homo ad hunc applicare, & de eius merito & ſatiſfactione tam deuotè ad ſe trahere: vt ſi mille annis purgari deberet, in breui C
de toto liberaretur. Si ergo vis pœnam purgatorij longam & acerbam in temporalem, breuem, & leuem commutare: ſtudeas hæc facere. Primò omnium, debes corde compuncto & ſpiritu contribulato cum gemitu cordis enormitatem peccatorum tuorum grauiſſimè ponderare, confitendo aduerſum te iniuſtitiam tuam Domino, amariſsimè recogitando quid feceris, quem offenderis, quidve merueris: peccaui, inquiens, Domine ſuper numerum arenæ maris. Deinde debes teipſum coram oculis æterni iudicis humiliter deſpicere, & vilem æſtimare: ita vt cum publicano oculos immundos nec audeas ad cœlum leuare, nec labiis pollutis nomen illud glorioſum nominare: ſed neq; teipſum hominem, ſed vermem immundum æſtimare, & opera tua ſatiſfactoria quaſi nullius momenti ſint annihilare, & ſic miſer & miſerabilis ante fores gratiam iudicis, & cum profundo gemitu cordis tui
petere: & dicere, *Pater mi, peccaui in cœlum & coram te, & non ſum dignus vocari filius tuus: fac* D
mihi ſicut vni ex mercenariis tuis. Poſtea meritum paſsionis Chriſti debes cum ſummo affectu extollere & magnificare, cogitando quoniam apud eum copioſiſsima eſt redemptio: & quòd minima gutta precioſiſsimi ſanguinis, qui per omnes partes corporis ſui vulneribus repleti largiter effluxit, pro redemptione & ſatiſfactione totius mundi ſuffeciſſet: ſed copioſè ipſum effundere voluit, in argumentum magni amoris, & ſupereffluentiſsimæ pietatis, in ſolamen omnium miſerorum. Tãdem debes humili quidem, ſed feruido affectu manum auxiliatoris quærere, & miſericordiſsimi redemptoris meritum infinitum in ſubſidium poſtulare, nihil hæſitans: quia pronior eſt fons ille pietatis iugiter ſcaturiens ad miſerendum, quàm tu ad petendum. O verbum gratioſum & præcipuum, miſeris peccatoribus cum ſumma exultatione ſuſcipiendum, eo quòd in Chriſti paſsione ſic in promptu inuenimus vnde poſsimus peccata abluere, pœnas delere, gratiam inuenire, & gloriam E
ſempiternam promereri. Memoriam igitur paſsionis Chriſti ſemper debes in corde tuo habere, & omnes tribulationes & aduerſitates quas pateris ad ipſam referre: ipſiúſque ſimilitudinem, quantum poſsibile eſt, induere. Et cùm ex occulta diſpenſatione tibi conſolatio interna ſubtrahitur, & deſolatus relinqueris: debes inſtar veri crucifixi non aliũde conſolationem quærere, ſed patiẽter expectare, & ſurſum ad patrem qui in cœlis eſt reſpectum habere: teipſum deſerendo, & omnem cogitatũ tuum in ipſum iactando. Tunc ſine dubio quãto fuerit maior hominis exterioris preſſura, & deſertio hominis interioris cum voluntate Deo vnita: tanto ſimilior crucifixo, & amabilior patri peramando eris: quia reuera hoc eſt punctum aduerſitatis, per quod milites probatiſsimi in acie Chriſti conſtituti ſtrictiſsimè examinãtur. Item omnia infortunia & cũcta triſtabilia clementiæ Dei debes cõmittere: & ſic te liberè in omni facto tenere, quaſi homo qui in procinctu migraturus eſt de hoc mundo.

Exemplum doloris pellendi.

Purgatorij relaxatio per paſſionẽ Chriſti.

Lucæ 15.

A mundo. Refugium quoq; continuũ in vulnere lateris Ieſu Chriſti debes quærere, tãquam
columba in foraminibus petræ: quia in hoc loco ſemper inuenies copioſiſſimam peccato-
rum remiſſionem, gratiarum plenitudinem, & à cunctis malis imminẽtibus ſecuram pro-
rectionem. Ad narrationem itaque propoſiti accedamus. Si igitur vigilãter attendiſti præ- *Narratio*
miſſa, quæ de vita Chriſti ſunt dicta, hic multo vigilantius torum apponas animum, ro- *hiſtoria*
tam virtutem: quia hîc maximè apparet illa eius charitas, quæ corda noſtra deberet totali- *paßionis.*
ter concremare. Non ſolũ autem illa pœnalis & mortalis crucifixio Domini, ſed & ea quæ
eandem præceſſerant, ſunt vehementiſſimæ cõpaſſionis, & amaritudinis, & ſtuporis. Quid *Paßio in*
enim eſt cogitare quòd ipſe Dominus noſter, ſuper omnia benedictus Deus, ab hora qua *generali.*
de nocte cum facibus & armis tanquam latro quæſitus fuit, & captus, vſque ad ſextam cru-
cifixionis ſuæ ſcilicet horam, fuit in bello continuo doloris, magnis opprobriis, & tormen-
B tis. Non enim ſibi datur vel modica requies: ſed in quolibet bello & cõflictu audi & vide:
Alius eum tradit, alius comprehendit, alius ligat, alius ducit, alius impellit, alius exclamat,
alius inſurgit, alius vexat, alius circumuoluit, alius interrogat, alius contra eum falſos teſtes
inquirit, alius inquirentem aſſociat, alius falſum teſtimonium cõtra eum dicit, alius accu-
ſat, alius deludit, alius blaſphemat, alius in eum expuit, alius oculos velat, alius in faciem
cædit, alius colaphizat, alius veſte alba induit, alius ſpernit, allius illudit, alius ad columnam
eum ducit, alius dum ducitur percutit, alius vociferatur, alius eum inſultanter ad vexandũ
ſuſcipit, alius in eum inpetum facit, alius expoliat, alius eum ad columnam ligat, alius fla-
gellat, alius eum purpura in contumeliam veſtit, alius ſpinis eum coronat, alius arundi-
nem in manu eius ponit, alius furibundè reaccipit vt ſpinoſum caput feriat, alius nugatoriè
genuflectit, alius vt regem ſalutat. Hæc & multa ſimilia non ſolum alius, ſed & alij plurimi
C intulerunt. Ducitur & reducitur de iudicio in iudicium, de opprobrio in opprobrium, de
ſupplicio in ſuppliciũ: ſpernitur & reprobatur, voluitur & circumflectitur, huc atque illuc
tanquam ſtultus & imbecillis, ſed & tanquam latro & impiiſſimus malefactor, modo ad
Annam, modo ad Caïpham, modo ad Pilatum, modo ad Herodem, & iterum ad Pilatum:
& ibidem modo intus, modo foris. Deus meus quid eſt hoc? Nónne hoc tibi videtur duriſ-
ſimum, amariſſimum, & continuum bellum? Sed expecta parumper, & duriora videbis.
Aſtant contra eum, conſtant & viuaciſſimè principes, Scribæ & Phariſæi, & milia populi.
Acclamatur ab omnibus vnanimiter vt crucifigatur. Crux humeris ſuis iam fractis & lace-
ratis imponitur, in qua crucifigatur. Concurrunt vndique ciues & aduenæ, tam maiores
quàm etiam viliſſimi ribaldi, vinique potatores: non ad compatiendum, ſed ad deridẽdum.
Nemo eſt qui eum recognoſcat: ſed luto & immunditiis eum impetunt & affligunt. Et
D dum ſuam portat ignominiam, factus eſt illis in parabolam. Contra eum loquebantur qui *Pſal. 68.*
ſedebant in porta, & in eum pſallebant qui bibebant vinum. Impellitur & anxiatur, trahi-
tur & acceleratur: & ſic fatigatus, flagellatus, cruciatus, totúſque maceratus, & opprobriis
ſaturatus vſque ad ſummum non ſinitur requieſcere, non eſſe in ocio. Vix poteſt refocilla-
re ſpiritum quouſque perueniatur ad Caluariæ locum. Et hæc omnia cum impetu & furo-
re fecerunt. In ipſo autem loco finis & quies negocio, de quo tractamus imponitur. Sed
quæ eſt illa quies? Crucifixio, & lectus doloris. Ecce qualis. Aſperior bello eſt. Vides ergo
quomodo vſque ad horam ſextam paſſus eſt longum & durum bellum. Verè intrauerunt *Ibidem.*
aquæ vſque ad animam ſuam: & verè circundederunt eum canes multi & feroces & terri- *Pſal. 21.*
biles, qui dirè & vt gladium bis acutum exacuerunt in eum linguas & manus ſuas. In paſ- *Tria prin-*
ſione autem Chriſti tria fuerunt in ſummo, ad quæ rediguntur cætera omnia, & in quibus *cipalia in*
E pœnitentiæ ſumma exprimitur: & veræ patientiæ perfectio experitur. Primum, eſt rerum *paßione.*
ablatio & nudatio. Secundum, contemptus & irriſio. Tertium, pœna & corporalis afflictio:
quæ omnia in Chriſto Domino fuerunt in ſummo. Nudatus eſt à crucifixoribus, ita vt nec
fœmoralia in eo remanerẽt: quod nulli vnquam latronum factum fuiſſe legimus: & panni-
culis à pia matre ſua non incõgruè creditur inuolutus. Nudã ergo crucem ita nudus aſcen-
dit, vt ſi per ſepulchrum illius terram matrẽ omnium corporum velimus intelligere, rectè
poſſit ei & ad literam conuenire quod ſanctus Iob ait: *Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ,* *Iob 1.*
& nudus reuertar illuc. Vnde Ambroſius. Reſtat igitur conſiderare crucem Dominus qualis *Ambroſi°*
aſcendat. Nudũ video. Talis ergo aſcendat, qui ſeculum vincere penſat, vt ſeculi adiumẽ- *in cap. 23.*
ta non quærat. Victus eſt Adam qui veſtimenta quæſiuit, vicit ille qui tegumenta depoſuit. *Lucæ.*
Et talis aſcendit, quales nos (authore Deo) natura formauit. Talis in paradiſo homo pri-
mus habitauerat, talis ad paradiſum homo ſecũdus intrauit. Hæc Ambro. Sed quis narrare

ſufficiat qualia & quanta ludibria, qualis & quantus, à quibus & à qualibus paſſus ſit? Hæc enim & à parte patientis,& à parte inferenris,& à patte illatorum penſanda ſunt:nec aliter (& vtinam) vel ſic dignè penſari poſſint. Vide qualia paſſus eſt. Etenim cum gladiis & fuſtibus tanquam ad latronem exierunt comprehendere eum: traditus, captus eſt, ligatus, velatus, conſputus, alapis & colaphis cæſus, accuſatus: in veſte alba illuſus, flagellatus, purpura in opprobrium indutus, ſpinis coronatus, arundine pro ſceptro inſignitus, & capite percuſſus: deriſoriè adoratus & ſalutatus, ac multis aliis illuſionibus & contumeliis affectus & demum cruci eſt affixus. Ad cōſummandam quippe hominis humilitatem, vniuerſa in eum contumeliarum genera exercebantur. Sed quis nouit quanta paſſus eſt? Credimus enim ſanctos euangeliſtas breuitatis cauſa irriſionum tantum ſpecies, non etiam numerum expreſſiſſe. Quis enim ſcire, quis narrare ſufficeret, quot & quotiens in ranta multitudine quæ tunc ibi erat, eum irriſerunt? In augmentum etiam irriſionis & verecundiæ, confuſionis & ignominiæ accedit, vbi & quando paſſus eſt. Vbi? vtique inter cognatos, & notos, in Hieruſalem, in ciuitate regia, famoſa & populoſa, extra portam, in loco punitionis ſceleratorum, ſcilicet in loco Caluariæ fœtido & immundo: vbi occidebantur homicidæ & latrones. Vbi? in medio latronum, in cruce quaſi ad ſpectaculum eleuabatur flentibus amicis, & inſultanribus inimicis. Quando? In præcipua ſolennitate Iudæorum, ad quam propter reuerentiam templi & pulchritudinem, & propter ipſam feſtiuitatem confluebat non ſolum ex Iudæa, verumetiam ex diuerſis gentium nationibus maxima multitudo: & quæ maximè illa die ad rantum ſpectaculum concurrebat: coram quibus Dominus noſter ludibrio expoſitus, omnibus ſpectaculum eſt factus. Sed de afflictione corporali, quid dicturi ſumus? Caro enim Chriſti beatiſſima atque mundiſſima, quanto natura purior, quantò ab omni labe peccati ſincerior fuit, tanto vtique paſſibilior extitit ad tormenta. Vnde in perſona ipſius Hieremias lamentabatur, dicens: *O vos omnes qui tranſitis per viam, attendite & videte ſi eſt dolor, ſicut dolor meus:* quaſi diceret, Non. Quanuis enim multi martyres multa & magna tormentorum paſſi ſunt genera, nullus tamen in carne ex peccato corrupta tam ſenſibilis eſſe potuit ad tormenta: quinetiam cùm ipſe martyres ſuos in paſſionibus non ſolum roborauerit: verumetiam ipſum dolorē mitigauerit, aut certè in refrigerium & oblectamentum frequenter conuertit. Et quanuis hæc martyribus ſuis Chriſtus ex potentia diuinitatis contulerit beneficia, piè tamen credimus, & fiducialiter confitemur, eum, non ſibi, hoc eſt ſuæ humanitati beneficium hoc præſtitiſſe: ſed in carne illa mundiſſima, quantum dolorem naturaliter ſuſtinere potuit, tantum vſque ad exitum animæ ſuſtinuiſſe, & vim doloris virtute patientiæ toleraſſe. Ecce qualia & quanta paſſus ſit, vidimus. Sed iam qualis & quantus ſit, qui hæc paſſus eſt, videamus. Nónne ipſe eſt innocens manibus & mundo corde: qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius? Nónne ipſe mitis eſt, & humilis corde? Nónne ipſe eſt qui fecit cœlum & terram, mare & omnia quæ in eis ſunt? Nónne ipſe eſt qui cuncta quæ fecit tenet, regit, gubernat, & protegit? Nónne ipſe eſt qui intuetur abyſſos, cuius oculis omnia nuda ſunt & aperta, qui nouit omnia antequam fiant? Nónne ipſe eſt qui nouit cogitationes angelorum & ſanctorum omnium: & quas ipſe nec inſpirat, nec informat, dæmonum & hominum peruerſorum? Nónne ipſe eſt qui vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire? Ipſe quippe eſt Dei filius, Deus verus, ſummè potens, ſapiens, & bonus. Videamus etiam à quibus, & à qualibus hæc omnia paſſus ſit. In augmentum enim doloris & dedecoris non hæc ab extraneis, ſed à domeſticis paſſus eſt: nec à quibuſlibet vicinis & notis, ſed à filiis & fratribus: de quibus ipſe dixit, *Non eſt bonum ſumere panem filiorum & mittere canibus.* Iudæos vtiq; filios vocans, & gentiles canes: & Dauid in perſona ipſius loquens ad patrem: *narrabo*, inquit *nomen tuum fratribus meis*: id eſt, Iudæis, ex quibus erat ſecundum carnem. Qui etiam filij & fratres quales fuerint, oſtendit in Eſaia: Vbi ait: *Filios enutriui & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me*, Et in Canti. *Filij matris meæ pugnauerunt contra me.* Contra quos in euangelio ſæpe inuehitur, & væ æternæ damnationis eis comminatur. Ecce qualia & quanta, qualis & quantus, à quibus & qualibus paſſus eſt Dominus: vt ex omnibus aduertamus quātum ipſi Domino qui pro nobis nequam mancipiis, hæc omnia voluntariè paſſus eſt, vnuſquiſq; debeat Chriſtianus. Lætali duritia laborat, qui taliter amantem non amat. Ad intrādum autem ad ſaporem dominicæ paſſionis, & ad compatiendum Domino noſtro Ieſu crucifixo, hæc attende. Primò ſtudeas, quantum potes, te vnire illi per feruentem amorem: nam quanto feruentius eum diliges, tanto magis ſuæ paſſioni compatietis: & quanto plus ei compaſſus fueris, tanto

Ioan. 18. — *Paſſio nō tota ſcripta.* — *Locus paſſionis.* — *Tēpus paſſionis.* — *Paſſionis grauitas.* — *Threno. 1.* — *Quis & qualis Chriſtus qui paſſus eſt.* — *A quibus paſſus.* — *Math. 15.* — *Pſal. 21.* — *Eſaia 1.* — *Canti. 1.* — *Saporis dominicæ paſſionis excitatiua.*

A B C D E

A tanto plus erga eum tuus affectus accendentur: vnde ſic ſe mutuò augebunt dilectio & cõpaſſio, donec venias ad perfectionem, niſi hoc remanſerit propter aliquam tuam miſeriã: & præcipuè ſtudeas abiicere omnem præſumptionem, diffidentiam, & negligentiam. Debet enim homo tam nobile opus aggredi humiliter, confidenter & inſtanter, & cum quanta poteſt mundicia cordis. Et quamuis homo ſibi videatur indignus, tamen nequaquã deſiſtat: quia ipſe Chriſtus pro peccatoribus crucifixus eſt. Primò igitur ſic vniaris ſibi amore, vt cor tuum intret in ipſum totaliter: & extra ipſum reputa nihil eſſe, ac de te extra ipſum tanquam de nihilo curabis. Tota cura tua vertatur ad præſens circa Dominum tuum paſſum, nec de te aliquid exhibeas alteri: nam eius es quicquid es. Sic ergo totaliter transformatus in ipſum, non poſſum credere quin eius vulneribus vulneteris & perfundaris eius contumeliis, illuſionibus, & opprobriis. Et ad hæc omnia addas orationem, vt quaſi

B continuè depreceris Dominum Ieſum Chriſtum, vt ſuis vulneribus vulneret mentem tuam: & ad ipſa vulnera quaſi ſemper dirige cordis affectum, vt per tuam nimiam importunitatem, à ſua miſericordia impetres quod intendis. De modis autem exercitij paſſionis Ieſu Chriſti ſcire debes, quòd circa paſſionem Domini poteſt homo ſe habere ſex modis. Conſideret eam primò, ad imitandum. Secundò, ad compatiendum. Tertiò, ad mirãdum. Quartò, ad exultandum. Quintò, ad reſoluendum. Sextò: ad quieſcendum. Primò ad imitandum conſideret: nam imitatio Chriſti, eſt ſumma & perfecta religio perfecti. Hæc eſt regula & exemplar perfectionis omnis vitæ & virtutis, ſcilicet Chriſtum imitari in paſſione, & in morte. Sit ergo noſtra regula viuendi, paſſio ſaluatoris: nam tanto amplius deſolamur, quanto ab hoc exemplari & regula amplius elongamur. Semper ergo, quantũ in nobis eſt, velimus ab omnibus conculcari, deiici, & vilipendi, illudi, perſecutionem pati, flagellari, & in diuinis obſequiis ab omnibus exprobrari. Simus nudi cum nudo, & nihil penitus cupiamus habere: imò habere aliquid ſit nobis grauiſſima pœna & dolor intẽſus. Abhorreamus delectabilia & dulcia deguſtare, & potius velimus vilibus & amaris cibari quia ipſe fuit felle & aceto potatus. Et vt breuiter dicam, conſideremus quę pro nobis ſuſtinuit, & qualiter ſe in paſſionibus babuit, & nos pro modulo noſtro quantum poſſumus conformemur eidem. Secundò debemus conſiderare eam ad compatiendum. Debemus enim conſiderare ipſius flagella, illuſiones, & opprobria: & in corde noſtro ruminare & imaginari, quanta ſit deiectio & contemptus erga Dominum noſtrum: quantus dolor, quantáve afflictio in corde & corpore ſuo: & quòd ratio paſſionis & compaſſionis ſuæ peccata noſtra ſint. Magnam habemus materiam flendi, & cauſam lugendi, ſi intimè cogitemus quòd ſumus occaſio necis vnigeniti filij Dei, rei leſæ maieſtatis eius. Conſideremus quanta tunc

Modus exercendi ſe in paſſione.

C

D amaritudine repletus erat angelorum dulcedo: quantum etiam aggrauabat eum non tantum pœnæ illatio & noſtra ingratitudo, ſed etiam aſſiſtentis matris afflictio: quam ſic diligebat, & quaſi deficere præ compaſſionis dolore videbat. Iam ergo transfigant cordis noſtri intima eius conuitia, flagella & vulnera: nec in nobis ſit quod non perfundatur ex compaſſione, & non affligatur dolore immenſo. Tertiò conſideremus quis, quæ, & pro quibus paſſus eſt: & multum mirari debemus. Quis, ſcilicet Dei filius, Deus verus, ſummè potens, ſapiens, & bonus. Sed quæ? peregrinationem, fugam, famem, ſitim, frigus, calorem, tempeſtates, horrores, perſecutiones, obſeruationes, vincula, flagella, illuſiones, & dolores. Conſpuitur gloria, contemnitur iuſtitia, iudex iudicatur, inoffenſus inculpatur, innocens infamatur, Deus blaſphematur, Chriſtus conculcatur, vita occiditur, ſol obſcuratur, luna denigratur, ſidera diſperguntur. Sed pro quibus hęc patitur? pro ſceleratiſſimis inimicis, pro ne-

E quiſſimis mancipiis, pro contemptoribus diuinæ maieſtatis, & pro ingratis diuinæ pietati. Ergo talis & tantus, talia & tanta, pro tam viliſſimis & abiectis paſſus eſt. Sed à quibus? à ſpecialiter dilectis, quibus omnem benignitatem oſtendit: & à viliſſimis, à ſtultiſſimis, ab impiis, maximus, ſapientiſſimus, ſummè pius: & à ſanie fœtidiſſima ſplendor æternus. Et in his omnibus in diuinæ pietatis admiratione eleuemur. Quartò cõſideremus eam ad exultandum. Exultare in ea debemus de redemptione humana, reſtauratione angelica, & clementia diuina. De redemptione humana ſine dubio nimis gaudere debemus, facta per Chriſti paſſionem & mortem. Quis quæſo non exultet & gaudeat, cùm cernat ſe per hanc redemptum à damnatione æterna, à culpæ ignominia à poteſtate diabolica. Exultemus etiam quòd per Chriſti paſſionem reſtaurata eſt angelica ruina. Magna precioſitas debet eſſe nobis cùm videmus per Chriſti mortem tam nobile collegium reparari de nobis, vt fiat vnum ouile & vnus paſtor, & ſimus vnum de vno. Præcipuè autem exultare debemus

certiantes in prædictis omnibus ſummam Domitii noſtti clementiam. Vbi quæſo magis A
apparret benigniſſima Domini clementia, quàm in paſſione ſua? vbi tam turpia & grauia
ſuſtitiere voluit pro inimico ſuo liberando & glotificando, qui puniendus erat quadam
morte æterna. Quintò confidetemus beatiſſimam Chriſti paſſionem, ad cordium tioſtro-
rum reſolutionem in Chtiſtum: hoc eſt, per perfectam transformationem in ipſum: quod
fit quando non ſolum imitatur, compatitur, admiratur & exultat: ſed etiam totus homo
quodammodo cõuertitur in ipſum, ſcilicet Dominum IeſumChriſtum crucifixum: vt iam
quaſi vbique & ſemper ſibi crucifixus occurrat: imò tunc verè in ipſum reſoluitur, quando
ex ſe exiens homo, & ſuprapoſitus vniuerſo, imò totus ſupra ſe totum abſtractus ab omni-
bus, totus eſt conuerſus in Dominumſuum paſſum, vt non videat ſentiatque intra ſeipſum
niſi Chriſtum crucifixum, illuſum, exprobratum & paſſum pro nobis. Sextò conſideremus
illam beatiſſimam paſſionem, ad quietem dulcoris: quod fit cùm iam reſolutus vt dixi ſiti- B
bundus eandem paſſionem ruminare non ceſſat, intrans ſecundum poſſe in illum paſſionis
theſaurum humiliter & deuotè, & liquefit amote deuoto, & fetuida deuotione deficit à ſe
& quieſcit in Chriſto ctucifixo. Sed quanto plus deficit à ſe amore & deuotione, tãto plus
eidem dilecto pro ſe mortuo inhæret, & plus requieſcit in ipſo. Et ſic mutuo ſe auget ad-
hæſio & amoris denotio, donec totus deficiens abſorbeatur ab illo camino amoris paſſio-
Canti. 2. nis dilecti. Sicut in amplexibus ſponſi ſponſa quieſcit, quæ clamat & dicit: *Adiuro vos filiæ
Sion, ne euigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit*. Sic circa paſſionem Domini debet eſſe imi-
tatio ad purgationem & directionem, compaſſio ad vnionem & amorem, admiratio ad
mentis eleuationem, gaudium & exultatio ad cordis dilatationem, reſolutio ad perfectam
Tria quæ conformationem, quies & pauſatio ad deuotionis conſummationem. Docet autem paſ-
paſſio docet. ſio Chriſti tria, ſcilicet quàm odioſa ſint Deo vitia, quàm lachrymoſa inferni ſupplicia, C
quàm gratioſa cœli gaudia. Chriſtus enim paſſus eſt pro culpis delendis, pro ſuppliciis no-
bis auferendis, & pro gaudiis cœli conferendis. Hæc in quadam genetalitate ſunt dicta:
ſed videamus diligenter ſingula. Non enim nos decet tædere, illa cogitare quæ Chriſtum
Dominum non tæduit tolerare. Et prout dicitur non ſolum ſemel pro omnibus hæc tole-
rare: ſed etiam iteratò pro peccatoribus ſingulis ſi neceſſe eſſet omnia ſuſtinere delibera-
Carpi vi- uit & paratus fuit. O Deus meus miſericordia mea. Quid eſt hoc? Quis ad tantam pietatẽ
ſio. non obſtupeſcit? Vnde ſanctus vir Carpus dicebat ſe aliquando contriſtatum à quodam in-
fidelium, qui quendam botium ab eccleſia ſeduxerat. Cumque ſtaret in diuino colloquio,
indignatus non eſſe iuſtum: dicens: ſi viuerent impij ſubuertẽtes rectas vias Domini, petiit
à Deo igne cœleſti vtrumque immiſericotditer conſumi. Et vidit ſubitò in viſione Ieſum
humaniformiter in dorſo cœli, angelis ipſi aſtantibus dicentem ſibi, Carpe Carpe paratus D
ſum pro hominibus reſaluandis iterum pati.

ORATIO.

*Dulciſſime Domine Ieſu infunde obſecro multitudinem charitatis tuæ mihi peccatori, vt nihil ter-
renum vel carnale deſiderem: ſed te ſolum ſuper omnia diligam, vt penitus renuat conſolari ani-
ma mea niſi in te Deo meo dulciſſimo Scribe digito tuo in tabulis cordis mei eorum quæ pro me
pertuliſti memoriam, vt ea ſemper præ oculis habeam, & dulceſcat mihi non ſolum illa cogitare: ſed etiam
ſi neceſſe ſit pro meo modulo tolerare, & non ſolum tibi ex omnibus viribus obſequi: ſed etiam propter te
contumeliis affici, aut certè morte turpiſſima condemnari. Amen.*

E

De primo completorio in paſſione Domini.
CAPVT LIX.

Math. 26. Reaſſume igitur à ptincipio paſſionis meditationes iſtas, & proſequere per
Mar. 14. ordinem vſque ad finem: & attende ad ſingula ac ſi preſens eſſes. Conſpi-
Lucæ 22. ce itaque Dominum Ieſum attentè cùm à cœna exiens hora completorij,
& Ioã. 18. in hortum cum diſcipulis ſuis vadit, vltimo nunc ab eis aſſociandus itine-
re, quomodo affectuoſè, ſocialiter ac familiariter eis loquitur, & eos ad o-
Hierony. rationem hortatur: & cùm intraſſet in hortum cùm diſcipulis ſuis, dixit:
in cap. 14. *Sedete hic*, id eſt expectate, non moueamini: ſicut nec loco, ita nec mente: *donec vadam illuc
Marci.* *& orem*. & vos etiam orate ne intretis in tentationem, per conſenſum: ne ſcilicet ſuccum-
batis

A batis tentationi.vr air Hieroïymus,ſeparanrur in oratione,qui ſeparanrur in paſſione. Et *Chryſoſto.*
Chryſoſtomus:Conſuetudo enim ei erar ſine eis orare, hoc autem faciebat, erudiens nos *hom. 84. in*
in orationibus quietem conſtituere nobiſipſis, & ſolitudinem multam quærere. Vnde & *Mathæum.*
Cyrillus:Semotim orat,vr diſcas quòd animo attenro & corde quieto colloquendum eſt
cum Deo ſublimi:hæc autem dixit octo apoſtolis,quia Iudas ibi nõ erat:& tres ſecũ duxit,
ſcilicet Petrum,Iacobum,& Ioannem.Per hoc quòd Chriſtus volens orare,aſſumpſit Pe- *Orationis*
trum,Iacobum,& Ioannem:docet nos quòd omnis volens deuotè orare,debet habere tres *comites.*
comites:ſcilicer fidei firmitatem,deſignatã in Petro,qui inrerpretatur agnoſcens: & tem-
poralium abdicatiooem,ea ſub pedibus per conremptum ponendo: & nihil de tempora-
libus dum orat cogitando:hoc deſignatur in Iacobo,qui dicitur ſupplantaror:ac ponere ſe
in ſtatu gratiæ,& habere gratiæ feruorem,quæ deſignatur in Ioanne, qui interpretatur in
B quo eſt gratia.*Aſſumpto igitur Petro & duobus filiis Zebedæi*,ſpecialiter tanquam de ſuis ſecre-
tariis & magis familiaribus:vt quibus in transfigurarione oſtenderat gloriam ſuæ maieſta-
tis, eiſdem reuelaret etiam triſtitiam ſuæ paſſionis: & qui viderant glorioſa,viderent & hu-
milia *cœpit*, ille cuius ſunr omnia,& in quo aduerſarius nihil habebat:qui peccatum non fe-
cerar morte ſibi immioente, *contriſtari & pauere*: quid ergo nos oporter facere? Vnde Hie- *Hierony.*
ronymus: In hoc pauere & triſtari docemur ante iudicium mortis: qui non poſſumus per *in cap. 26.*
nos dicere niſi per illum,venit princeps mundi huius, & in me non haber quicquam. Hæc *Math.*
autem triſtiria domini maximè fuit: quia tunc *ait illis: Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.*
Vſualiter dictum eſt,id eſt,multum triſtis eſt anima mea:quia triſtitia tantum intenſa erat,
quantum eſſe poterat: vel triſtis eſt vſque ad timorem mortis, & pro timore mortis: quia
mortem naturaliter timebat:vel vſque,poteſt eſſe excluſiuum:triſtabatur enim donec ſe &
C ſuos morte liberaret:mors quippe corporis,abſolutio eſt doloris in Chriſto & ſuis: vel po-
teſt eſſe incluſiuum,ſcilicer donec poſt mortem ſuam redirent apoſtoli ad eius fidem. Vn- *Anſelmus*
de Anſelmus:Daro autem charitatis & patientiæ ſalutari mandato, & diſpoſito fratribus *in meditat.*
regno patris tui,ad locum proditori tuo notum cum illis diuertiſti,ſciens omnia quæ ven-
tura erant ſuper te.Ibi animæ tuæ triſtitiam,quam ex imminente paſſione ſponte aſſump-
ſiſti,ſicut & cætera quæ paſſus es in auribus frarrum profiteri non erubuiſti,dicens: triſtis
eſt anima mea vſque ad mortem. Et iterum præcedit ipſe ad montem Oliueti, tu eum ſe-
quere.*Et licèt aſſumpto Petro & duobus filiis Zebedæi*,ad ſecreta ſeceſſerit: vel à longè ioruere
quomodo in ſe noſtram rranſtulerit neceſſitatem. Vide quomodo ille cuius ſunt omnia,
pauere cœpit & tædere,triſtis eſt inquieos anima mea vſque ad mortem. Vnde hoc Deus
meus? Ita compareris mihi exhibens hominem, vt quodammodo videaris neſcire quòd
D Deus es? Hæc Anſelmus. Aſſumpſit autem Chriſtus iſtum pauorem & triſtitiam propter
plura. Primò,ſecundum Hieronymum,vt veritatem aſſumpti hominis probaret. Naturale *Hierony.*
enim eſt homini timere mortem. Ex hac naturali triſtitia verè contriſtatus eſt Dominus. *in cap. 26.* *Math.*
Sed ſciendum,quòd quædam eſt triſtitia & quidam timor ratiooem ſubmergens, & ho-
minem contempto Dei præcepto in peccatum ducens:ſicut Petrus timore negauit Chri-
ſtum,de huiuſmodi loquuotur expoſitores,quando dicunt Chriſtum non timuiſſe: quip-
pe qui ad hoc venerat vt pateretur,& Petrum temeritatis arguerat,cùm eum vellet auer-
tere à paſſione,dicens:*Abſit à te Domine,non erit tibi hoc.* Eſt & alius timor moderatus,qui oa- *Math. 16.*
turaliter ineſt omni homini, & eſt ſine peccato, ſicut & fames, & ſitis, & tales paſſiones
fueruot in Chriſto. Vnde ipſe naturaliter horruit mortem, & pœnas acerbiſſimas, quas *Paſſiones*
præſciuit ſe paſſurum de proximo. Alirer tamen huiuſmodi paſſiooes fuerunt in Chriſto *nõ vitioſæ,*
E quàm in nobis. In nobis enim plerunque huiuſmodi paſſiones præueniunt iudicium ratio- *quæ nos* *præueniũt,*
nis,& imperium volunraris. In Chriſto autem ſemper ſequebantur ratiooem & volunta- *ſequebãtur*
tem:vnde volens eſuriuit & ſitiuit,voleos timuit & contriſtatus eſt. Nihil enim coactum *Chriſtum.*
in Chriſto conſideratur:ſed omnia voluntaria creduntur. Iſta ergo triſtitia ita fuit oatura-
lis,quòd tameo fuit voluntaria & rationalis. Et ideo ſignanter dicunt hîc euãgeliſtæ quòd
cœpit contriſtari,& quòd cœpit pauere:non dicunt,fuit contriſtatus, vel pauefactus: quia
ipſe motus triſtitiæ non ei dominatus eſt:ſed ipſe eum ſtatim aſſumpſit, & voluntati diui-
næ ſubiecit. Aliud eſt eoim contriſtari,& aliud incipere contriſtari. Vnde contriſtat eum
propaſſio:ſed paſſio non dominatur eius animo. Propaſſio enim dicit inceptionem,ſed paſ-
ſio continuationem. Quia ergo timor & triſtitia inceperunt ſurgere in parte ſenſitiua, ſed
nondum peruenerunt ad eius animum ſiue mentem:ideo dixit:*triſtis eſt anima mea vſque ad* *Ioan. 12.*
mortem,vbi anima ſumitur pro parte ſenſitiua,in qua ſunt paſſiones: noo autem in ratione,

ſicut etiam alibi dixerat:Nunc anima mea turbata eſt.Poterat quidem Chriſtus natura nō A
mori:ſicut Adam potuit non mori ante peccatum : in eo enim nullum culpæ debitum,
nullius peccati fuit veſtigium.Sed ſicut veram humanitatem:ita & humanas infirmitates
noſtras aſſumpſit,quæ à Deo non ſeparant:velut econtra ignorantia, imporentia, concu-
Paſſio turbās accidit tripliciter in anima.
piſcentia,& huiuſmodi faciunt.Et nota quòd compaſſio turbans poteſt in anima tripliciter
accidere:aut præter imperium & iudicium rationis, vt motus ſubitus, qui appellatur
propaſſio:aut contra imperium & iudicium rationis,vt motus progreſſiuus vſque ad per-
turbationem rationis:vel à ſua rectitudine,vt in malis: vel à ſua tranquillitate, vt in bonis
imperfectis:aut ſecundum imperium & iudicium rationis, vt motus à ratione imperatus
& ordinatus:vt turbatio pœnitentis & compatientis.Primo modo,paſſiones ſunt in omni-
bus puris hominibus etiam perfectis.Secundo modo,in imperfectis ſolum.Tertio modo,
in Chriſto:quia in eo totaliter ſubdita erat ſenſualitas rationi,& ratio inferior ſuperiori, & B
ſuperiur Deo:nec tamen vna potentia impediebat aliam in opere ſuo naturali. Contri-
Triſtitia Chriſti cauſa.
ſtabatur etiam Chriſtus,ſecundum Hieronymum,non ſolum timore imminentis mortis,
quam ipſa natura abhorret & recuſat:ſed & propter infœlicitatem Iudæ,& ſcandalum diſ-
cipulorum,& deiectionem Iudæorum, & euerſionem Hieruſalem miſertus his & com-
paſſus.Et poſſumus etiam addere quòd ideo triſtabatur: quia præſciuit quòd tam acerbæ
paſſionis ſuæ flagella & vulnera & mors amariſſima,in multis adhuc hodie miſeris & ob-
ſtinatis peccatoribus fruſtrari deberent.Secundò,aſſumpſit pauorem & triſtitiam pro no-
bis membris ſuis,vt ipſe noſtras triſtitias in ſe vinceret,ſicut & mortem noſtram ſua morte
deſtruxit:& ſicut ſuſcepit tentationem & paſſionem vt nos à tentatione & paſsione libera-
Documēta ex pauore Chriſti.
ret.Tertiò quoque huiuſmodi pauorem & triſtitiam aſſumpſit,nobis in exemplum, & do-
ctrinam moralem vt ſequitur : ex hoc enim articulo qui eſt pauoris & triſtitiæ aſſumptio, C
plura habemuss documenta.Primum eſt, vt nos exemplo Chriſti diſcamus timores & tri-
ſtitias ac paſsiones alias in nobis inſurgentes freno rationis cohibere,ne vſque ad animam
pertingant:ſed in inferiori parte animæ ſub voluntatis imperio conſtringantur: vt dictum
eſt de Chriſto.Secundum eſt, vt eius exemplo diſcamus nos deſperare non debere : ſi ali-
quando nobis ſurrepat triſtitia,timor,vel puſillanimitas in obſequio & opere diuino.Vnde
Auguſti. ſermone de paſsione.
Auguſtinus:Moriturus triſtatus eſt Chriſtus,vt doceret martyres ſuos nō debere deſpera-
re,ſi in hora paſsionis ſurrepat triſtitia quam tamen vincant. Tertium eſt, vt nos diſcamus
contriſtari pro proximis & neceſsitatibus eorum, ſicut Chriſtus triſtatus fuit non pro ſe:
ſed pro aliis vt dictum eſt ſecundum vnum intellectum.Quartum documentum eſt, vt e-
xemplo Chriſti diſcamus triſtitias & turbationes noſtras ad Deum cum oratione referre,
ſicut fecit & ipſe.Nam ſtatim vt dixerat,triſtis eſt anima mea,iuit ad orandum. Quintum D
documentum eſt,quòd nos orare volentes deuotè,debemus ſecedere ab hominibus ad a-
liquem locum ſecretum,ſicut fecit Chriſtus,dans nobis exemplum.Sextum eſt, quòd om-
nes triſtitias,tribulationes,pœnas, aduerſitates, & infirmitates noſtras etiam ſi petamus ab
eis liberari,ſicut Chriſtus fecit,ſemper poſt orationem committamus voluntati diuinæ: ac
per hoc eas quaſi in cor Chriſti reponamus,orantes vt ipſe eas in vnione ſuæ paſsionis per-
ficiat,& offerat eas Deo patri ad laudem & gloriam ſuam. Et ex hoc noſtræ tribulationes,
& paſsiones multum nobilitantur. Nam ſicut paſsio Chriſti in cœlo & in terra infinitum
attulit fructum:ſic pœnæ & quæcunque tribulationes noſtræ,hoc modo Chriſto commiſ-
ſæ,in vnione paſsionis ſuæ tam fructiferæ erunt,vt angelis in cœlo gloriam, iuſtis in terris
Contriſtemur cum Chriſto.
meritum,peccatoribus veniam,purgandis animabus conferant releuamen. In recogitan-
do iſtum articulum ſtudeat homo ſemetipſum contriſtare cum gemitibus, compatiendo E
Chriſto de ſua triſtitia propter nos aſſumpta, & ſi in aliqua turbatione vel aduerſitate ſit,
vniat illam cum triſtitia & aduerſitatibus Chriſti:vt ex vnione ipſarum dulceſcant,& Deo
in ſumma patientia redoleant.O Domine Ieſu Chriſte qui triſtari pro me miſero voluiſti,
da mihi omnes triſtitias meas ad te iugiter ſufferre:tuque eas in vnione tuæ triſtitiæ mecū
dignis ſufferre.Deinde Dominus Ieſus volens ſe etiam ſequeſtrare à tribus apoſtolis ſecū
aſſumptis,dixit eis:*Suſtinete hîc*,expectando:*& vigilate mecum*, non cum diabolo vel cum
mundo,tanquam amici ſpeciales præ cæteris,qui debent in anguſtiis aſsiſtere amicis.Suſti-
nete pondus tentationis,vigilantes à ſomno infidelitatis,& torpore mentis, ne ingrauante
diabolo obrepat vobis.Cæteris quidem iuſsi ſedere ibi,quaſi inferiores ab agone iſto ſer-
uans eos ſecuros: vos autem quaſi firmiores vſque huc adduxi, vt collaboretis mecum in
vigiliis & orationibus:ſed nolo vos progredi vlterius,nondum enim poteſtis. Propter hoc
manete

A manete hic vigilantes, ſicut & ego vigilo, vt vnuſquiſque in gradu ſuæ vocationis conſiſtat: quia & omnis gratia, quamuis magna fuerit, ſuperiorem habet. *Et progreſſus eſt ab eis puſillū*, ſcilicet quatum iactus eſt lapidis, *& poſitis genibus procidit in faciem ſuam*, ſuper terram vt humilitatem mentis oſtenderet habitu corporis, & orabat corde, *dicens* ore: *Abba pater ſi poſsibile eſt*, ſalua congruentia redemptionis humanæ, & ſi moritur mors me ſecūdum carnem non moriente, *transfer calicem hunc*, id eſt, experimētum paſſionis *à me*. Quaſi diceret: Si poſſibile eſt ſine morte mea temporali ſaluari genus humanum, trāsfer calicem amaræ paſſionis à me. Per orationem offerebat ſpiritum Deo patri, quæ quidē oratio ex pluribus oſtenditur perfecta. Primò, quia ſolitaria erat: eſt enim oratio, eleuatio mentis in Deum: quod melius fit quando homo eſt ſequeſtratus ab aliis. Secundò, quia humilis, cùm in faciem ſuam procidit. Tertiò, quia deuota, cùm ad Deum patrem recurrit. Quartò, quia tecta: cùm *Oratio Chriſti.* *Perfectio orationis Chriſti.*

B voluntatem ſuam voluntati diuinæ ſubmittit. Quintò, quia charitatiua, cùm interim dulciter diſcipulos viſitauit. Quia dicit *Abba pater*, vtriuſque populi patrem & ſaluatorem Deum eſſe innuit & oſtendit. Idem enim ſignificat Abba, quod pater: ſed Abba eſt Hebræū, patet verò Græcum & Latinum. Ergo vtroque primus ipſe inuocat, vt vtrumque populum in eum crediturum, & ab vtroque eum inuocandum eſſe doceat: quia nō eſt diſtinctio Iudæi & Græci. Quia autem dicit *ſi poſſibile eſt*, ad potentiam Dei pariter & iuſtitiam refert. Quoniam quantum ad iuſtitiam eius qui non ſolum potens eſt, ſed etiam iuſtus, non ſunt poſſibilia niſi ea quæ iuſta ſunt. Vnde & vetus homo horrebat mortem: & voluntate ſenſualitatis vellet non mori, ſi de iuſtitia poſſet fieri. Habebat autem iuſtitia patris vt Chriſtus pateretur, & à conſtitutione mundi hoc noſtræ ſalutis ſacramentum erat ab eo præoſtenſum. Anguſtia ergo mortis, & tolerantia paſſionis non placebat Chriſto per ſe, & tanquam finis *Abba pater.* *Poſſibilia apud Deū.*

C qui per ſe appetitur: ideo ſimpliciter loquendo pati nolebat, ſed propter obedientiam patris, & ſalutem humani generis, paſſionē & mortem voluntariè ſuſtinebat: ſicut infirmus voluntariè recipit potionem amaram, non propter potionem, ſed propter ſanitatem conſequendam. Hæc voluntas, non moriendi, glorioſos martyres facit. Non enim vult ſenſus carnis niſi quod delectat: ſi autem delectaret eos mori, non inde viderētur mereri. Sed quia hanc voluntatem non moriendi Deo ſubiiciunt & quod naturaliter fugiunt, propter Deū volunt: ideo merentur: vnde & Chriſtus ſubdit dicens: *Verumtamen non quod ego volo*, humano affectu: *ſed quod tu*. Quod enim ex humana infirmitate trepidanter tenuerat: reuertens in ſeipſum, per obedientiam & fortitudinem mentis confirmat. Non, inquit, hoc fiat quod humano affectu loquor: ſed ad quod miſſus ſum, & propter quod ad terras tua voluntate deſcendi. Vnde alibi: *Non veni facere voluntatem meam*, ſcilicet quam temporaliter ſumpſi ex *Martyrum gloria.* *Ioan. 5.*

D virgine: *ſed voluntatem eius qui me miſit*, quam videlicet communem habui æternus cum patre, & quam ſemper approbo animæ ratione. Nō meā, non propriā: non meā, non filij hominis: non meā, quæ reſiſtat Deo. Et vtique volūtas Chriſti, nō erat cōtraria voluntati patris: ſed qui venerat obedientiā docere, non inueniretur obediens ſi propriā faceret voluntatem. Quanto ergo magis nos non iudicabimur obediētes, ſi facimus proprias volūtates. Vnde Auguſt. Filius vnicus dicit, non quæro voluntatem meam: & homines volunt facere voluntatem ſuam. Ille tantum ſe humiliat, qui eſt æqualis patri: & tantum ſe extollit qui in imo iacet, & niſi manus ei porrigatur non ſurgit. Et iterum. Trāſfigurat in ſe ſuos: & qui nihil aliud vult quàm pater, docet eos priuatā voluntatē corrigere, & dirigere iuxta diuinā. Vnde Hieron. Vſque in finē nō ceſſat docere nos patribus obedire, & voluntatem eorum volūtati noſtræ præponere. Oſtēdit itaque, ſecundū Bedam, Dominus Ieſus, vt cùm mors *Voluntas Chriſti.* *Auguſt. tracta. 23. in Ioan.* *Hierony. in cap. 14. Marci.*

E vel aliud quod fieri nolumus imminet, ſic per infirmitatem petamus vt non fiat, quatenus per fortitudinem parati ſimus vt voluntas conditoris noſtri etiam contra noſtrā voluntatem fiat. Nam ſicut multum confidere non debemus, ne noſtram virtutem videamur profiteri: ſic multum puſillanimiter agere & diffidere non debemus, ne Dei adiutoris noſtri impotentiam videamur pronunciare. Et iterum: Multi adhuc infirmi contriſtantur futura morte: ſed ſi habeant rectum cor, vitent mortem quantum poſſunt: ſed ſi non poſſunt, dicant quod Dominus dixit, *pater ſi fieri poteſt tranſeat à me calix iſte*. ecce habes voluntatem humanam: vide iam rectum cor, *ſed non quod ego volo: ſed quod tu*. Hæc Beda. *Et rediens*, de loco in quo orauerat, *ad tres diſcipulos ſuos*, ſcilicet Petrum, Iacobum, & Ioannem, *inuenit eos dormientes*, iam vicina tentatione incipiebant oculi eorum langueſcere: quia dormitio erat quaſi præfiguratio negationis & fugæ. Vnde Beda: Somnus corporis, præfiguratio erat quòd in proximo grauandi erant ſomno infidelitatis. Et Petro ironicè dicit ſic: *Simon dor-* *Bedaī cap. 14. Marci.* *Idē ibidē.*

mis? quaſi diceret, Sic erat faciendum? vel, ſic imples quod promiſeras? *Non potuiſti vna hora vigilare mecum?* quaſi diceret, Quia vna hora non potuiſti vigilare mecum, quomodo mortem ſpernes tu qui ſpondes mori mecum? Non oſtendis tantum feruorem facto, quantum verbo. In hoc apparet tua infirmitas. Per hoc quòd dicit, vna hora: oſtendit, quòd breuis eſt moleſtia tentationis, reſpectu remunerationis. Vt ergo dicit Tullius: Omnia quæ breuia ſunt, tolerabilia debent eſſe, etiam ſi magna ſint. Quamuis autem omnes dormitent, Petrum tamen potius increpabat: quia enim præ cæteris fuerat gloriatus, ideo præ cæteris erat increpandus. Item quia inter eos principalis erat, ideo in ipſo alios reprehēdebat. Item quia in eodem defectu prælatus magis eſt increpandus, quàm alij: cæteris patibus. Qui etiam iam infirmitate depreſſus, non Petrus vel Cephas, ſed antiquo nomine Simon à Domino hic vocatur. *Vigilate*, attentè, oculis mentis & corporis: *& orate* deuotè, verbis cordis, & oris: *vt non intretis in tentationem*, negandi me, & recedendi à me. Non dicit, ne tentemini, B
quia impoſſibile eſt hominem non tentari: ſed, *ne intretis in tentationem*, & incidatis in eius profundum: id eſt, ne tentatio vos ſuperet & includat, per conſenſum vel opus: tentationis enim initium, eſt ſuggeſtio mali: medium, conſenſus in delectatione, vel opus: conſummatio, eſt opus ipſum. Ad euitandum autem tentationem, & ad reſiſtendum eidem, recurrēdum eſt ad orationem. Oratio enim eſt eleuatio mentis in Deum: quanto autem mens in Deum eleuatur, tanto facilius tentatio ab ea ſeparatur. Et ſicut fur, audito clamore, fugit, & vicini veniunt ad ſuccurſum: ita clamor orationis diabolum fugat, & ſanctos ad ſuccurrendum excitat. Vnde Iſidorus: Hoc eſt remedium eius qui vitiorum tentamentis æſtuat, vt quotiens quolibet vitio tangitur, totiens orationes fundat: quia frequens oratio impugnationem vitiorum extinguit. Et ſicut ſeruus qui ſentit furem in domo, & non clamat, fauet furi, & proditor eſt Domini ſui: ſic qui ſcit tentationem eſſe in corde, videtur Chriſtum C
prodere, & diabolo conſentire, niſi ſtatim per orationem exclamet. Et ideo quia diabolus ſemper tentat, ſemper debemus orare, & nunquam deficere. Sed oratio debet ordinari nō ad hoc vt non tentemur, ſed ad hoc quòd non intremus in tentationem. Multum autem valet ad expulſionem tentationis cogitatio, & timor æternæ mortis. Vnde Auguſti. Timor de futura morte mentem concutit, & quaſi conclauatos omnes corporis motus ſuperbiæ ligno crucis affigit. *Spiritus quidem* de ſe & natura ſua, *promptus eſt*, in me & in vobis ad confitendum: *caro autem infirma*, in vobis, non autem in me, ad tolerandum: quia caro corrupta ſemper deprimit, & aliquando vincit ſpiritum: & ideo eſt orandum. Nam quaſi promptum habuiſti ſpiritum, in promittendo mori etiam pro me: ſed nunc patet carnis infirmitas, ad ſuſtinendum imminentem tentationem: quia ipſa dormitio corporalis, indicium eſt & quaſi prænuncia veſtræ infirmitatis: nondum enim virtute ex alto induti eſtis. Vbi Hieronymus: Hoc autem aduerſus temerarios dictum eſt: qui quicquid crediderint, putant ſe conſequi poſſe. Itaque quantum de ardore mentis confidimus, tantum de fragilitate carnis timeamus. Hæc Hieronymus. Tu Domine qui mandaſti quòd vigilemus & oremus, da nobis gratiam ad hoc faciendum: quia licèt ſpiritus promptiſſimus ſit, caro tamen infirma eſt, & tota pigra & tota ſomnolenta: nec poteſt ſuſtinere vt vix per vnam horam perfectè tecum vigilet, & tecum oret, ne cadat in tentationem. Deinde *iterum ſecundò abiit & orauit dicens: Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire niſi bibam illum, fiat voluntas tua.* Oſtendit hic, vt ait Chryſoſtomus, quoniam valde concordat voluntati Dei: & quoniam vbique hanc ſequi oportet, & hanc inquirere. Vellet quidem tranſire calicem, quia homo eſt: ſed perficit diſpenſationem, quia patri obediens eſt. Vnde & Leo papa: Hæc vox capitis, ſalus eſt totius corporis: hæc vox omnes fideles inſtruit: omnes confeſſores accendit, omnes martyres coronauit. Nam quis mundi odia, quis tentationum turbines: quis poſſet perſecutorum ſuperare terrores: niſi Chriſtus in omnibus, & pro omnibus patri diceret, fiat voluntas tua? Diſcant igitur hanc vocem omnes eccleſiæ filij, vt cùm aduerſitas violentiæ alicuius tentationis incumbit: ſuperato tremore formidinis, accipiant tolerantiam paſſionis. *Et reuerſus denuò, inuenit eos dormientes præ triſtitia, erant enim oculi eorum grauati*, & depreſſi interiores quidē, languore terroris & triſtitiæ: exteriores verò, vigiliarum longitudine: nam triſtitiæ magnitudine ſomnum non poterant vincere: timentes tum pro capite, tum pro ſe: ſed ſicut dormiebant mente, ita & corpore: quia ex torpore animæ, quandoque prouenit ſomnus naturæ: *& ait illis*: Quid dormitis? ſcilicet in tantis conſtituti periculis, cùm ſit tempus vigilandi, propter inſtantiam grauiſſimæ tentationis vobis imminentis. *Surgite*, à torpore mentis: *vigilate*, animi vigilantia: *& orate, ne intretis in tentationem*: ſcilicet per conſenſum: id eſt, ne tentatio

Margin notes: *Orationis virtus.* — *Auguſti. in Pſal. 118.* — *Promptitudo ſpiritus Petri.* — *Hieron. in cap. 26. Math.* — *Chryſoſto. hom. 84. in Math.* — *Leo ſermone 7. de paſſione.*

Section letters in right margin: A (top), B, C, D (beside "Vbi Hieronymus"), E (beside "coronauit").

A ratio vos ſuperet,& intra ſuos caſſes teneat. *Et abiit iterum, & orauit tertiò, dicens eundem ſer-*
monem orationis, ſcilicet *pater mi, &c.* Tertiò Chriſtus idem orauit, vt orationis frequen- *Orationes*
tiam oſtenderet, & nobis ſpei longanimitatem exhiberet. Iterat orationem, oſtendens *iteranda.*
quòd oratio debet eſſe continua. Similiter iterat viſitationem diſcipulorum ſuorum: quia
opera charitatis debent orationi eſſe coniuncta. Et ſic prælatum inſtituit & ſibi & gregi in-
tendere, & nunc contemplatiuam, nunc actiuam vitam exercere. Huic non obſtat, quod
dicitur in Eccleſiaſtico: *Non iteres verbum in oratione tua:* quia illa authoritas ſic intelligenda *Eccle. 7.*
eſt, non iteres: id eſt, ita ſis diligens in proferendo integrè & deuotè verba orationis tuæ,
vt poſtea propter omiſſionem vel negligētiam non oporteat iterare: ſed tamen iterare pro-
pter deuotionem, vel inſtantiam, bonum eſt. Sic & eundem ſermonem, in prædicando di-
uerſis, bonum eſt quandoque iterare. Cùm autem oraret & anxiaretur Dominus Ieſus, *Chriſtus ab*
B *ecce angelus* princeps Michael aſtitit confortans in eo motum ſenſualitatis, ſecūdum quam *angelo con-*
minoratus eſt paulominus ab angelis, illum ſcilicet motum qui exhorrebat mortem. Sta- *fortatus.*
tim poſtquam Chriſtus ſe voluntati patris ſubmiſit, angelus eum confortauit. In quo in-
nuitur quod licet quandoque non fiat quod petitur: quia fortè non expedit: ſemper tamen
oranti mentalis conſolatio confertur. Et, ſecundum Theophilum, vt nobis innoteſceret
orationis virtus, quatenus eam in aduerſis præponamus, orans Dominus ab angelo confor-
tatur. Et humilis Dominus reuerenter & humiliter ſuſcipit hanc confortationem, etiam
à ſua creatura, conſiderans ſe eſſe minoratum paulominus ab angelis, dum eſt in hac la-
chrymarum valle: & ſicut contriſtabatur vt homo, ſic ex verbis angeli ſui fuit confortatus *Pſal. 8.*
vt homo. Nec putandum quòd hic angelus, vel alius, fuerit in eius cuſtodiam deputatus:
quia hoc non decuit, & Chriſtus non indiguit. Secūdum Bedam: Alibi quòd angeli ei mi-
C niſtrauerint, hîc quòd angelus eum confortauerit dicitur: vt vtraq; natura deſignetur. Nam *Beda ī cap. 22. Luca.*
diuinæ naturæ angeli miniſtrant, humanam verò confortant. *Apparuit autem ei Angelus,* vi- *Math. 4.*
ſione corporali in aſſumpto corpore humano, conſolans eum per modum ſeruientis: non *Angelus*
propter ſe & ſui indigentiam, ſed magis propter diſcipulorum aſſiſtentium cōſolationem, *in forma*
& ad confirmandum fidem in eis, quòd Chriſtus ſit maior angelis, ratione deitatis: ac pro- *humana.*
pter noſtram inſtructionem, ad oſtendendum ſcilicet quòd angeli aſſiſtunt nobis oranti-
bus, confortantes nos in oratione: & vt ex ſua poſt triſtitiam conſolatione ſciremus quòd
tribulatis pro Chriſto non deeſt diuina conſolatio: iuxta illud Pſalmiſtæ, *Secundum multitu-* *Pſal. 93.*
dinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Nam, ſecūdum
Bedam, creator non indigebat creaturæ ſubſidio: ſed homo factus, ſicut nobis & propter *Beda ibidē.*
nos eſt contriſtatus, ſic nobis & propter nos eſt confortatus. Sed & ipſe Dominus ratione
D ſe confortabat, dicens ad patrem: Non ſicut ego volo ſed ſicut tu. Aiunt autem quidam
Michael aſtitiſſe oranti & dixiſſe ſe patri orationis tenorem retuliſſe, omnéſque proceden- *Michaelis*
tes angelos pro hoc ipſo oraſſe: & reſpondiſſe patrem, nouit dilectus filius meus quòd hu- *ſermo.*
mani generis redemptio, quam ſic optamus, ſine ſui ſanguinis effuſione decenter fieri non
poteſt. Angelus autem poſt hæc confortauit eum: vel de ſui præſentia, ſicut amicus de ſua
præſentia confortat amicum. Vnde confortauit: id eſt, ad modum confortantis ſe habuit: *Confortatiō*
ſcilicet ei aſſiſtendo: vel fortè aliqua verba conſolatoria dicendo: quia ſcilicet hîc vinceretur *Angeli*
Lucifer, ſicut victus eſt in cœlo: vel quia magnanimum magna ſuſtinere deceret: vel quia *qualis.*
paſſio citò tranſiret, & eius fructus eſſet perpetuus: ſcilicet redemptio humani generis, &
reſtauratio angelicæ ruinæ, vel aliquod ſimile. vel ſecundum quoſdam, vt dicit Theophi-
lus, iſta angelica confortatio, fuit Chriſti glorificatio: dicebat enim angelus glorificans
E eum, Domine tua eſt virtus, tu potes contra mortem & infernum genus liberare huma-
num: & ſimilia. Ieſu qui in oratione poſitus ab angelo confortari voluiſti, da mihi per
virtutem orationis tuæ, vt oranti mihi ſemper aſſiſtat angelus tuus me confortans. Hic
animaduerte contra impatientiam noſtram, quia Dominus Ieſus pluribus vicibus orauit,
antequam à patre acciperet reſponſionem, & confortationem. Sicut autem ter fuerat ten-
tatus in tribus locis, ſic ter orauit: non in eodem loco, ſed in tribus diuerſis locis, diſtanti-
bus abinuicem per iactum lapidis. Et (vt dicitur) adhuc in ipſis locis veſtigia eccleſiarum
ſunt, quæ ibi factæ fuerunt. *Et factus in agonia prolixius orabat:* oſtendens & docens
quòd nos in agonia, vel quacunque neceſſitate conſtituti, debemus ad orationem con-
fugere: & in magnis periculis ac maiori neceſſitate, magis & inſtantius orationi inſiſtere.
Agonia iſta poteſt dici certamen contra mortem, vel mortis anxietas, quam quaſi præſen-
tem præuidebat: & ideo dicitur tunc fuiſſe in agonia, ſicut infirmi in extremis laborantes

dicuntur eſſe in agone. Vel poteſt dici certamen & luctatio ſenſualitatis ac rationis: quia A
agonizabat & certabat in eo mirabili pugna ſenſualitas, naturaliter mortem horrens & recuſans: ac ratio voluntati diuinæ obtemperans, & ipſam mortem pro ſalute humana zelans: quia virtute diuina quælibet pars permittebatur agere vel pati quod proprium erat ſibi. Iam tamen vincebat mortem animo dum etiam mori volebat, quam poſt vicit actu ipſo, ſcilicet reſurgendo. Sed heu colluctatio carnis ad ſpiritum, ſiue ſenſualitatis ad rationem, quoſdam hominum facit retroire vel exorbitare: vt illos qui peccant mortaliter: & quoſdam lentè incedere, ſiue in via morari, vt illos qui peccant venialiter. Vnde in huiuſmodi pugna prolixius eſt orandũ, vt oratio ſit recta & voluntas conſtans, ac ſenſualitas rectæ rationi & ratio diuinæ volũtati non obſiſtat: ſed obediat: & dicamus, non mea, ſed tua voluntas fiat. In ſtatu mortis, diſtrictum iudicium, & ea quæ homo nunquam antea recoluit, ei veniunt in animum. In cuius figura Chriſtus appropinquante morte, factus eſt in agonia. Vnde Gregorius: Appropinquante etiam morte, noſtræ mentis in ſe certamen expreſſit, qui vim quandam terroris & formidinis patimur, cùm per ſolutionem carnis æterno iudicio appropinquamus. Nec immeritò tunc anima terretur: quoniam poſt puſillum hoc inuenit quod in æternum mutare non poſſit. Si enim conſideremus quòd viam vitæ præſentis nequaquam ſine culpa tranſire potuimus: & quòd nec hoc ipſum ſine reatu noſtro eſt quod laudabiliter geſſimus, ſi remota pietate iudicemur: meritò in agonia conſtituimur. Et cùm Dominus prolixius oraret, interim ſudor feruentiſſimus, in modum ſanguinis erumpens in hac agonia, ſiue certamine vſque in terram abundanter currebat. Ex feruore enim orandi, & ex apprehenſione imminentis periculi, ac vehementi anxietate ſenſualitatis, quæ permittebatur agere & pati quod erat proprium ſibi, inflammabatur cor & corpus, vt apertis poris efflueret ſudor rubicundus & ſanguineus. Iſte ſanguis fuit verus C
& naturalis, quantum ad veritatem ſuæ exiſtentiæ, & de puriſſima Chriſti carne: ſed miraculoſus & non naturalis, quantum ad modum profluentiæ: quia, ſecundum Bedam, contra naturam eſt ſanguinem ſudare. Sic etiam oportet dicere de ſanguine & aqua lateris Chriſti, iam mortui, quòd fuit verus ſanguis & vera aqua: ſed miraculoſè effluxerunt de mortuo corpore. Ad hunc ſuauiſſimi ſudoris balſamum, ægrotis proficuum, feſtina ne tardaueris, vt inde ſanati merearis. Vnde Anſelmus: Quid ſtas? accurre, & ſuauiſſimas illas guttas lambe, & puluerem pedum illius linge: noli dormire cum Petro, ne merearis audire, ſic non potuiſti vna hora vigilare mecum? Hæc Anſelmus. Surgit igitur tertiò ab oratione in qua ſtabat, flexis in terram genibus, totus ſanguine madefactus: quem conſpice tergentem ſibi vultum, vel fortè etiam in torrente lauantem, totúmque afflictum reuerenter cerne, & conſidera quanta tunc fuerit animæ ſuæ anguſtia: cuius teſtes ſunt guttæ ſanguineæ decurrentes in terram, & ei intimè compatere: quia non ſine ingenti acerbitate doloris hoc ſibi potuit contingere. Nunquam enim aliquis mortalium, ob mortis horrorem auditur ſudorem fudiſſe ſanguineum. Vnde patet eius nunquam ſimilem fuiſſe dolorem. In hoc quidem apparet quanta fuerit amaritudo paſſionis Chriſti, cuius ſola cogitatio tantum naturam immutauit, quòd præ anguſtia ſanguinem ſudare coëgit. Hæc pugna eius & anxietas, martyrum certamina, & agones ſignificans, plurimum conſolatur & confortat puſillanimes & infirmos, & ad amorem incitat tepidos & ingratos. Vnde Anſelmus: Poſitis quoque genibus in terra, procidiſti in faciem tuam adorans in agonia, & dicens: Abba pater mi, ſi poſſibile eſt tranſeat à me calix iſte. Et anguſtias quidem cordis tui dulciſſimi certiſſimè indicabat ſudor ille ſanguineus, qui orationis tempore de ſanctiſſima carne tua guttatim decurrebat in terram. Dominator Domine Ieſu vnde animæ tuæ tam vehemens triſtitia: vnde tanta ſudoris anxietas, & tam anxia ſupplicatio? Nónne voluntarium omnino ſacrificium Deo patri obtuliſti, & nihil inuitus pertuliſti? vtique Domine. Arbitramur autem quòd & hoc quoque ad conſolationem infirmorum membrorum tuorum aſſumpſiſti, ne fortè deſperet quis, ſi caro infirma remurmuret, vbi ad paſſionem promptus eſt ſpiritus. Nimirum & vt maiores erga te amoris & gratitudinis ſtimulos haberemus, naturalem carnis infirmitatem huiuſcemodi indiciis in te expreſſiſti: quibus docemur, quia verè languores noſtros portaſti, & non abſque ſenſu doloris paſſionum ſentes percurtiſti. Vox enim illa vox carnis fuiſſe videtur, non ſpiritus, eo quòd ſubiunxiſti: *Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma.* Hæc Anſelmus. Voluit autem Dominus ſanguinem ſudare, pluribus rationibus. Prima eſt, ſecundum Auguſtinum, ad figurandum quòd de corpore ſuo toto, quod eſt eccleſia, ſanguis effundendus, & emanatura erant ſanctorum

Orandum prolixius. — *Gregorius lib. 24. moral.* — *Sudor ſanguinis Chriſti.* — *Beda ĩ cap. 22. Lucæ.* — *Anſelmus in ſpeculo euangelici ſermonis.* — *Dolor paſſionis dominicæ.* — *Idẽ ibidẽ.*

B D E

A rum martyria. Secunda eſt, ſecundum Bedam, vt per terram ſanguine irrigatam, declararet terrenos homines ſanguine ſuo redimendos & mundandos. Tertia eſt, ſecundum Gloſam, vt totum mundum peccatis mortuum ad vitam reſuſcitaret: ideo ſudorem ſuum ſanguineum ad terram decurrere volebat. Item, ſecundum Bernardum, non ſolum oculis, ſed quaſi membris omnibus fleuiſſe videtur: vt totum corpus eius, quod eſt eccleſia, totius corporis lachrymis purgaretur. Inſuper etiam ſanguis decurrebat in terram: ad oſtendendum quod pro terra, id eſt, eccleſia adhuc militante in terra, orabat: & ſanguinem ſuum fundebat: & ipſam ſuo irrigatam ſanguine fœcundabat. In ſudore autem notatur feruor: in ſanguine, precium: in decurſu, abundantia: in guttis, particularis efficacia, quamuis eſſet vniuerſalis ſufficientia. Ex iſto articulo, qui eſt ſudoris ſanguinei defluxio, habetur documentum ſalutiferum, quòd & nos in oratione debemus ita eſſe intenti & feruidi, vt ex ve-

Beda ī cap. 22. Lucæ. *Bernardus ſermone de paßione.* *Documentum.*

B hementia intentionis, & feruore deuotionis, ſudemus quaſi ſanguinem: per configurationem paſſionis Chriſti, & ardorem dilectionis ad Deum. Quod fit, dum quis orans in tanto ardore deuotionis accenditur, quòd pro amore Dei ſi oportet ſanguinem ſuum fundere non vereretur: & talis ſic incaleſcit ſpiritu, vt totus ſanguis in corpore, quaſi ſpiritui alludens, pronum & promptum ſe exhibeat ad exſudandum: quia verò caro ex infirmitate ſua tam vehementem ardorem deuotionis ſufferre non præualet: ideo ſudorem quaſi ſanguinem euaporat, vel ſaltem pro ſanguine ardētes lachrymas per oculos effundat. Et quoniam nos tam vigoroſam orationem effundere non valemus, adiungamus orationem noſtram orationi Chriſti, qui eſt aduocatus noſter apud patrem, & ipſe interpellat pro nobis, imò orat nobiſcum. Et illa oratio eſt efficaciſſima, & Deo patri accepta, quæ ſcilicet in vnione orationis Chriſti offertur. Quàm efficaces etiam ſint lachrymæ orationis, & maximè illæ quæ

C in recordatione paſſionis Chriſti funduntur, patet ex quadam reuelatione facta cuidam perſonæ, de qua legitur quòd apparens ei Dominus in ſpiritu ait: Si quis in recordatione meæ paſſionis lachrymas cum deuotione fuderit, ſuſcipere volo ac ſi ipſe pro me paſſus ſit. In recolendo iſtum articulum procidat homo in faciem ſuper terram, orādo intentè, & cogitet angelicam præſentiam ſibi tunc adeſſe: recogitet etiam agonem ſuum, & conetur quantum poteſt habere lachrymas ex compaſſione & amore Chriſti: quas ſi habere non poteſt per oculos, fundat ſaltem lachrymas cordis. Et ſicut Chriſtus Dei filius imminente ſibi paſſione horrenda, cum præ anguſtiis ſuperuenturæ mortis guttas ſanguineas in terram funderet: nihilominus tamen liberè voluntatem ſuam voluntati patris commiſit, & quod cœperat deuotè perfecit: ſic quilibet deuotus in omni aduerſitatis preſſura, & tribulationis anguſtia (licet fortè naturam reluctantem habeat) ſe paternæ voluntati committat: & hoc

Oratio cum lachrymis cōpaßionis.

D quod occurrit, deuotè ſuſcipiat. O pie Ieſu, qui factus in agonia guttas ſanguinis mirabiliter deſudaſti: da mihi vt recordatione tuæ paſſionis accenſus, lachrymarum guttas pro ſanguine, in conſpectu tuo merear dulciter deſudare. Reſpice nunc qualiter iacebant diſcipuli dormientes: & qualiter Dominus oſtendit eis modum orandi in geſtu corporis, & in verbo pio, & per angelum ibi apparentem: quem modum & tu tenere debes: ſcilicet te proſternendo, ac proprium defectum & fragilitatem recognoſcēdo, & cadendo in faciem tuam, non poſt faciem: vt ea quæ rogas coram te habeas, & in mente teneas, non retrò: vt vnum ore dicendo, & aliud corde cogitando: & vt humilitatem mentis oſtendas habitu corporis (caſus enim in terram, docet nos magis humiliari, ſi poſſet fieri) & quòd voluntas patris ſemper præcedat, & quòd non tepidè, ſed cum magno feruore ores, ſicut Dominus fecit: & quòd non parum, ſed prolixè & diſtinctè, non ſicut illi qui feſtinanter horas ſol-

E uendo: & ſi non verbo, facto tamen dicunt expediamus nos de iſtis: quia habemus facere alia magis neceſſaria, quaſi feſtinantes ad vtiliora & maiora. Et vide quomodo ſtatim aderit tibi angelus qui te adiuuet & confortet, & orationem tuam Deo præſentet: propter exemplum enim noſtrum ille angelus apparuit confortans Dominum. Et non ſemel, ſed frequenter eſt orandum, ſicut ipſe oſtendit nobis per trinam orationem ſuam: docens vt non deficiamus, ſed in oratione permaneamus, donec impetremus ea quæ poſtulare iam cœpimus. Et tu ora pro mortuis, pro viuis, tam peccatoribus quàm iuſtis. Vel orauit ter, vt & nos de peccatis præteritis veniam, de præſentibus emendationem, & de futuris cautelam à Deo poſtulemus. Vel vt hæc tria: ſcilicet veniam, gratiam, & gloriam, in oratione petamus: vel vt contra trinam cōcupiſcentiæ, ſeu cupiditatis tentationem orationis clipeo tueamur. Vel vt ad trinitatē, ſcilicet patrem, & filiū, & ſpiritū ſanctū orationē dirigam°. Per hoc etiam docuit nos orare perfectè: quia perfectio conſiſtit in tribus: ſcilicet in prin-

Orandum frequenter. *Dominus cur ter orauit.*

cipio, medio, & fine. Compatere nunc Domino, & admirare profundiſſimam humilita- A
tem ſuam: quia cùm ſit Deo patri ſuo coæqualis & coæternus, proſtratus tamen Deum

Orare quomodo Chriſto cõuenit.

orat, & tanquam quilibet de populo homunculus. Orare quidẽ patrem conuenit Chriſto
ratione humanitatis, in qua eſt minor patre: non autem ratione deitatis, in qua eſt æqualis
patri: vt homo rogat patrem, qui vt Deus eſt vnus cum patre. Conſidera etiam perfectiſſi-
mam eius obedientiam. Quia enim pater vult quòd moriatur, ipſe hanc obedientiam re-
uerẽter ſuſcipit & exequitur. Vide tertiò indicibilem ad nos charitatem, tam patris, quàm
filij: pro nobis enim hæc mors indicitur & ſuſtinetur, propter nimiam ipſorum charitatem
quam ad nos habent. *Venit autem*, poſt hæc Dominus Ieſus *ad diſcipulos ſuos*, & quaſi com-

Dormire cur permiſit Apoſtolos.

patiens eis, propter tentationem de proximo eis imminentem, *dixit eis: Dormite iam & re-
quieſcite*: quaſi diceret, Parum poteſtis hoc facere. Qui ibidem aliquantulum dormierunt.
Iubet eos dormire vt oſtendat ſuam ad eos compaſſionem, quia grauati erant: & vt cogno- B
ſcant ſuam infirmitatem, quia cum ipſo vigilare non poterant: & vt ſomno recreati fugere
poſſent de manibus eorum qui ſtatim Chriſtum erant capturi: & in figura, quòd in proxi-
mo infidelitatis ſomno erant grauandi. Conſidera in Chriſto manſuetudinem piam: quan-
to enim magis appropinquat ad mortem, tanto magis oſtendit cordis ſui dulcedinem. Bo-

Vigilia Chriſti.

nus paſtor vigilabat ſuper cuſtodia puſilli gregis ſui. O grandis amor. Verè bonus & pius
eſt hic paſtor. Verè in finem dilexit eos, cùm in tanta agonia poſitus illo modico tempore
quietem eorum procurat: non ſic hodie multi paſtores faciunt, qui ſubditis vigilantibus &
in agonia poſitis, dormiunt ſuauiter & quieſcunt. Dum ergo videbis diſcipulos dormien-
tes in tanto periculo, & Dominum vigilantem, ſi deuotus es, multa inuenire poteris quæ
dicas tam Domino tuo, quam diſcipulis ſuis. Videbat tandem à longè aduerſarios ſuos ve-
nientes cum facibus & armis, nec tamen diſcipulos excitauit, niſi cùm propè & quaſi iuxta C
eos fuerunt. Tunc autem euigilans diſcipulos, dixit eis: *ſufficit*: ſcilicet quia iam quieuiſtis,
& ſatis dormiſtis: ergo parum eſt dormiendum. Vnde quidam patres, non niſi ſtando vel
ſedendo ſomnum capere conſueuerunt permodicum. Ter diſcipuli dormiunt: ter Domi-
nus orans ſuſcitat: quæ trina dormitio & ſuſcitatio, tres mortuos quos Dominus ſuſcitauit

Origenes tract. 35. in Math.

ſignificat. Et ſubiunxit: *Venit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum.* vbi Origenes:
Sed & nunc Ieſus in manus peccatorum traditur, quando hi qui videntur in Ieſum crede-
re, habent eum in manibus ſuis, cùm ſint peccatores: ſed & quotienſcunque iuſtus, habens
in ſe Ieſum, in poteſtate factus fuerit peccatorum: Ieſus eſt traditus in manus peccatorum.
Hæc Origenes. *Surgite eamus*: ſcilicet obuiam Iudæ proditori, & ſuis complicibus: *ecce qui me
tradet, propè eſt*: quem nolo declinare, quamuis poſſem hoc facere: acſi diceret, Non nos in-
ueniant latentes, ac quaſi timentes & retrahentes: vltrò eamus eis obuiam, & pergamus ad D
mortem: vt paſſuri confidentiam & gaudium videant, & paſſionem omnino voluntariam
ſciant. Vltrò nos debemus offerre, quando non expedit mortem effugere: vbi oſtenditur
Chriſti deſiderium ad noſtram redemptionem: quia non ſolum proditorem cum turba
venientem expectauit, ſed etiam eis occurrit: vbi etiam docet, vt ſi tribulari nos oportet,
cum gaudio & confidentia ſuſtineamus. Moraliter quoque monet nos ad tria. Primò,

Moraliter.

ad tentationes nos præparare: cùm dicitur, *ſurgite*. Secundò, in bonis operibus proficere:

Iuda aduẽtus.

cùm ſubditur, *eamus*. Tertiò, omni hora quaſi tentationem proximam expectare: cùm ad-
ditur, *ecce propè eſt. Et adhuc eo loquente cum diſcipulis ſuis: ecce Iudas* mercator peſſimus: *vnus de
duodecim*: ſcilicet numero, non merito: quod dixit ad oſtendendum immane facinus illius,
qui de apoſtolica dignitate proditor fuerat factus: *accepta à præſide cohorte* militum Genti-
lium, quorum intererat capere malefactores, cum tribuno qui præerat eis: ac turba plu- E
rima Iudæorum miniſtrorum, accepta à pontificibus & principibus ſacerdotum, crudeli
vtique & peſſima ſocietate impiorum, tanquam ad tenendum reum, antecedebat eos tan-
quam ductor eorum, qui volebant comprehendere Ieſum: & venerunt illuc *cum laternis
& facibus*, vt ſi in tenebris latere vellet: his quæreretur: necnon *cum gladiis, fuſtibus & ar-
mis*, vt captionem eius impedire volentibus his reſiſteretur. ſecũdum Hieronymũ. Incum-

Hierony. in cap. 14. Marci.

bit virtuti ſeculi, qui deſperat de adiutorio Dei: habebat itaque fulcimentum ab vtraque
curia, ſcilicet imperatoris & pontificis, quaſi ſeruato ordine legitimæ poteſtatis, vt nemo
tenentibus auderet obſiſtere: cùm hinc milites præſidiis, inde miniſtri Phariſæorum, qui in
lege ſummi & iudices videbantur, illum tenerent: vel etiam ſi quis auderet, contra tot non
poſſet: timebant enim plebem, ne per hanc defenderetur contra eos: & ideo etiam nocte
traditur, vt ſine turbis quæ in die frequenter propter inſtructionem aderant, inueniretur.

A Antequã autẽ Iudas cũ turba veniret ad hortum, vbi Ieſus cum diſcipulis erat, dedit eis ſignum dicens: *Quemcunque oſculatus fuero, ipſe eſt*, ſcilicet Chriſtus: *tenete eum, & ducite cautè*: ſcilicet cauendo à populo, ne eum de veſtris manibus eripiat: populus enim communis deuotionem ad eum habebat: hoc autem fecit Iudas, & propter Romanorum milites, qui Chriſtum non cognoſcebant: & propter alios, ne loco Chriſti caperent Iacobum minorem, qui in facie Chriſto ſimillimus erat: propter quod ſpecialiter frater Domini dicebatur: & quia timebat ne ſe transformaret, & de manibus eorum elaberetur: quia pluries detentus ab ipſis pertranſiit, neſcientibus eis: & ideo oſculari eum voluit, vt in oſculando teneretur ne euaderet. Et cùm veniſſent ad hortum *tunc Ieſus ſciens omnia quæ* ex diſpoſitione diuina *ventura erant ſuper eum, proceſſit* vltrò *in occurſum illorum*, ſicut paratus ad paſſionem. Ex quo patet, voluntariè eum captum fuiſſe & paſſum: diſcipuli quoque ſequebantur eum

Iacobi minoris ſimilitudo ad Chriſtum.

B timentes: ſed ipſe confortabat eos ne timerent. Vnde Anſelmus: Quàm promptus, bone Ieſu, ſpiritus tuus ad paſſionem fuerit, euidenter oſtendiſti, quando venientibus vnà cum proditore tuo viris ſanguinum, & quærentibus animam tuam cum laternis, & facibus, & armis, per noctem vltrò occurriſti. *Et dixit* Ieſus occurrentibus, offerens ſe voluntariè eis: *Quem quæritis?* Non interrogat, quaſi ignarus voluntatis eorum: ſed mori paratus interrogat, vt ſciant eſſe eum quem quærebant. *Reſponderunt ei, Ieſum Nazarenum*. Non erat quærendus ad mortem, quem profitentur eſſe ſalutis authorem: nec erat perſequendus, quem dicunt eſſe florem honoris & honeſtatis. *Dixit eis Ieſus*: ſemetipſum manifeſtans & offerens, *Ego ſum*: ſcilicet quem quæritis. quaſi diceret: Quid pro ſigno ſumitis oſculum proditoris? quid quaſi latentem me quæritis cum facibus & laternis? *Ego ſum*. Non ſe occultauit, nec ſe abſcondit: ſed magis quærentibus obuiam iuit, & ſe oſtendit. Vbi Chryſoſtomus:

Anſelmus in ſpeculo euangelici ſermonis.

C Fecit autem hoc Ieſus, oſtendens quoniam non ſolum comprehendere eum non poſſent: ſed nec videre in medio exiſtentem, niſi ipſe cõcederet. Hæc Chryſoſtomus. Virtute enim diuina factum eſt, vt venientes ad capiendum eum, primò non cognoſcerent: etiam ſuus diſcipulus qui venerat ad tradendum: quod maximè eſt potentiæ eius oſtenſiuum: vt per hoc ſecundò oſtenderetur quòd de voluntate ſua caperetur: quia incognitus ab eis recedere poterat, ſi voluiſſet. Sed & manifeſtius patet per hoc quod ſubditur, quia audito verbo virtutis & diuinitatis, quod eſt ei cum patre & ſpiritu ſancto commune, à voce tonitrui huius formidantes, *abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram*, reſupini, tam Iudas quàm alij, potentia diuinitatis ipſius deiecti: ita erat eis importabile quod dicebatur. Item ideo, vt etiam quantum in ſe eſt, daret Iudæis materiam conuerſionis, viſo potentiæ ſuæ miraculo: & ideo cùm ſtatim ad oſtenſionem ſuæ potentiæ conuerſi non fuerunt, ſe eis capiendum

Chryſoſto. hom 82. in Ioannem.

D ſponte obtulit. *Ceciderunt retrorſum*, & reſupini, ſicut cadunt iniqui: non antè & in faciem, ſicut cadunt iuſti: qui autem ante ſe cadit, videt quò cadat: qui autem retrò cadit, non videt ſui caſus periculum. Iniqui ergo retrò cadunt, quia non vident ſui caſus miſeriam, & quod eos ſequatur: iuſti verò qui in iſtis viſibilibus ſemetipſos ſpontè deiiciunt, vt in inuiſibilibus erigantur: in faciem ſuam, & antè cadere dicuntur: quia caſum vident, & timore compuncti humiliantur. Hinc ergo penſandum eſt quàm aſpera erit vox irati: cuius verba dulcia pati non potuerunt: hoc autem factum eſt ex diuina ordinatione, vt per hoc declararetur virtus ſuæ diuinitatis. Vnde Auguſtinus exclamans ait: Vbi nunc militum cohors, & miniſtri principum ac Phariſæorum: vbi terror, & munimen armorum? Nempe vna vox dicentis, *Ego ſum*: tantam turbam odiis ferocem, armiſque terribilem, ſine telo vllo percuſſit, repulit, ſtrauit virtute diuinitatis latentis. Deus enim latebat in carne: quid

Verbi Chriſti virtus.

Auguſti. tracta. 112. in Ioannē.

E iudicaturus faciet, qui iudicandus hoc fecit? quid regnaturus poterit, qui moriturus hoc potuit? hæc Auguſtinus. Poterat Chriſtus omnes hoſtes ſuos deſtruere, ſi vellet ſe defendere: ſed noluit niſi ad modicum eos proſternere: hoc ideo fecit, vt oſtenderet ſe mortem voluntariè ſuſtinere: & ſi vellet reniti, non poſſent eum capere, vel tenere. Hæc hoſtium Chriſti victoria, fuit olim in Sampſone & Sangar, & Dauid præfigurata. Sampſon cum mãdibula aſini ſtrauit mille viros: & Sangar cum vomere interfecit viros ſexcentos: & Dauid vno impetu, occidit viros octingentos. Sed ſi iſti Dei adiutorio tot hoſtes proſtrauerunt, non eſt mirum quòd coram Chriſto omnes hoſtes corruerunt. Et cùm tremuli ſurrexiſſent, *iterum eos interrogauit, quem quæritis?* quæſtionem iterat, vt fideles ſua paſſione liberandos oſtendat. *Illi autem* adhuc in malicia ſua perſeuerantes, *dixerunt: Ieſum Nazarenum*: non enim cognoſcere, vel capere poterant eum, donec ipſe vellet: propter hoc ſubditur, *Dicit eis Ieſus*: dixi vobis, quia ego ſum: qui voluntariè me offero: & tunc habuerunt

Figura victoria Chriſti.

Iudic. 15.

Ibidem 3.

2 Reg. 23.

ipſius notitiam,& capiendi licentiam, propter quod ſequitur: Si ergo me quæritis,ſcilicet A
comprehendere, faciatis id quod intenditis: ſed tamen *ſinite hos*, ſcilicet diſcipulos meos,
abire: quia non eſt tempus modo, quòd tollantur de mundo. In quo patet quòd ipſe dedit
eis poteſtatem capiendi eum: nam ſicut ex ſua potentia diſcipulos ſuos ſeruauit,ita & mul-
to magis ſeipſum ſeruare potuiſſet:quaſi diceret, Sic do vobis poteſtatem me capiendi: vt
tamen meis diſcipulis non faciatis aliquid mali. Hoc dixit, quia ſeruandi erant diſcipuli,
vt verbum ſalutis per eos diuulgaretur. Vſque ad vltimam horam eius,quam ad eos babuit
dilectionis conſeruantiam demonſtrauit: per hoc oſtenditur quòd ſuperiores debent ſuos
ſubditos fideliter adiuuare: & pro eorum defenſione ſe mortis periculo exponere (vt ait
Auguſti. ibidem. Auguſtinus.) Faciunt quod iubet: ſinunt eos abire quos non vult perire: & impletur quod
dixerat, *quia quos dediſti mihi, non perdidi ex eis quenquam.* Tunc *accedens* ille nequam, & Domi-
num ſuum ſubdolè ſalutans *dixit, aue rabbi: & oſculatus eſt eum.* Acceſſit tanquam domeſti- B
cus, ſed fur erat:ſalutauit tanquam diſcipulus, ſed inſidiator erat: oſculatus eſt tanquam
amicus, & inimicus erat. Dicitur quòd erat conſuetudo Iudæorum, in aduentu ſuo oſcu-
Oſculandi cõſuetudo. lari, ad ſignificandum quòd ingreſſus erat pacificus: & quòd moris erat Domini Ieſu
diſcipulos,quos emittebat, in oſculo pacis recipere redeuntes: & propterea proditor illis
oſculum in ſignum dedit,& alios tanquam dux exercitus, & ductor ad malum præcedens,
cum oſculo ficto rediit, quaſi diceret: Non ſum ego cum iſtis armatis: ſed rediens more
Iudæ ſimiles. ſolito re oſculor,& dico: aue rabbi, ô vere proditor. Huic ſimiles ſunt multi prælati, qui
verbo vel facto alios ſcandalizando, & poſt ſe trahendo antecedunt ad malum: & ideo
etiam antecedunt ad infernum. Iudas beneficiis Chriſti abutens, mala pro bonis redde-
Beda ĩ cap. 14. Marci. bat: cui etiam ſimiles ſunt,qui ſimilia facere non erubeſcunt. Secundum Bedam: Suſcepit
oſculum Dominus,non quòd ſimulationem nos doceat: ſed ne proditorem fugere videre- C
Pſal. 119. tur,& plus afficeret proditorem, cùm amoris officium non negaret: ſimul & illud Pſal-
miſtæ, complens: Cum his qui oderunt pacem eram pacificus. *Et* ſuſcepto oſculo *dixit illi
Ieſus: Amice ad quid veniſti?* Vocat eum amicum, ſecundum ſtatum priſtinum:amicabiliter
enim fuit electus à Domino in apoſtolum, ac ſi diceret: Ad quod ſcelus dilapſus es, vt di-
ſcipulus traderes magiſtrum: & dum eſſes apoſtolus, factus es traditor. vide quid feceris,
& conſidera finem tuum malum: vel amice, quia diligo te: ſed inimice, quia me tradis?
vel vocat eum amicum ironicè,improperans ſimulationes. Tanquam ſecundum Auguſti-
Auguſti. ſermone de paſſione. num diceret: Oſcularis,& inſidiaris: noui quare veneris: amicum fingis, cùm proditor ſis:
oſtendis amicitiam ſigno,& agis proditionem de facto. Amicitiæ ſignis proditores vtũtur,
vt eorum dolus latentius peragatur. Vnde apertius ei dixit: *Iuda oſculo filium hominis tradis*:id
eſt,in ſigno charitatis,proditionem homicidij facis. Infœlix ſignum vbi per pacem bellum, D
Ambro. in cap. 22. Lucæ. per oſculum homicidium, per ſalutationem condemnatio procuratur. Vbi Ambroſius:
Illud plus confutat ingratum, quòd eum tradiderit, qui cùm eſſet Dei filius, propter nos
filius hominis eſſe voluiſſet: quaſi diceret, propter te ſuſcepi ingratè, quod tradis
hypocrita. Et, ſecundum eundem, quaſi amantis affectu corripuit proditorem: & ideo
etiam ſecundum Chryſoſtomum, proprium nomen poſuit, quod magis dolentis erat &
Anſelmus in ſpeculo euang. ſermonu. reuocantis,quàm prouocati ad iram. Vnde Anſelmus. Signo quod acceperat à duce flagi-
tij, teipſum manifeſtaſti. Nam accedentem ad oſculum ſanctiſſimi oris tui cruentam be-
ſtiam auerſatus non es: ſed os in quo dolus inuentus non eſt, ori quod abundauit malitia
dulciter applicuiſti: ô innocens agne Dei, quid tibi & lupo illi? *Quæ conuentio Chriſti ad Be-
2. Corin. 6. lial?* ſed & hoc benignitatis tuæ erat Domine, vt omnia illi exhiberes, quæ praui cordis ſui
pertinaciam emollire potuiſſent. Nam & veteris amicitiæ illum cõmonuiſti,dicens: Ami- E
ce, ad quid veniſti? Et horrore ſceleris ſui cor impium ferire voluiſti,cùm dicebas:Iuda oſ-
culo filium hominis tradis. Hæc Anſel. Hoc idem poteſt dici indignè ſumentibus corpus
Moraliter. Chriſti,ſcilicet *Iuda oſculo filium hominis tradis.* Moraliter Iudas eſt mundus:qui quando ad
libitum dat diuitias,tunc ridet:quando dat ſolatia, & delitias, tunc oſculatur: quando dat
honores,tunc amplexatur:ſed omnibus iſtis modis nos decipit, & morti æternæ nos tradit.
Teſte beato Iob, qui dicit: *Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad infernum deſcendunt.* Vide
Iob 21. hîc maximam manſuetudinem Domini, quia oſculum proditori ſuo dedit, & verbis
Amici fraudulenti. blandiſſimis alloquens amicum ipſum vocauit. O quot ſunt hodie tales, qui videntur ami-
ci eſſe Domini, & non ſunt eius amici. Amicis enim ſuis omnia nota facit, ſcilicet mun-
dum contemnere, carnem domare, & diabolum cum ſuis tentationibus vincere. Sed
multi abeuntes retrò poſt concupiſcentias ſuas, cum Iuda proditore abierunt ad pœnas.

Quot

A Quot ſunt etiam hodie, qui inter ſe videntur amici: ſed ſunt ficti,& peiores quàm inimici
aperti. Inimicus enim manifeſtus melior eſt quàm amicus fictus. Ille dum timetur, facilè
vitatur: iſte præualet dum non cognoſcitur. In iſto articulo traditionis exprimuntur tria, *Traditionis tria amara.*
quæ ſpecialiter traditionem iſtam reddebant Chriſto multum doloroſam, & factum Iu-
dæ aggrauabant valde. Vnum eſt, quòd fiebat à ſuo ſeruo, à ſuo diſcipulo, & vno ex duo-
decim, de toto mundo ad tantam dignitatem apoſtolatus ſpecialiter electus ab eo. Vbi, ſe-
cundum Ambroſium, ſeruus Dominum, diſcipulus magiſtrum, electus authorem prodit. *Ambro. in cap. 22. Luca.*
Secundum eſt, quòd ſigno pacis & amicitiæ, ſcilicet oſculo, tam fraudulenter & doloſè
tradebatur. Vnde Ambro. Amoris pignore vulnus infligis, & charitatis officio ſanguinem *Idē ibidē.*
fundis, & pacis inſtrumēto mortem irrogas. Tertium eſt, quòd illud fœdum os proditoris,
vt pote cuius cor Sathanas, & omni ſpurcitia eum repleuerat: tam amoroſum & mellifluū
B os verbi æterni contingere audebat. Et tunc, ſecundum Chryſoſtomum, Agno miti baſia *Chryſoſto. hom. 84. in Math.*
lupus dedit venenoſa. Ex hoc articulo tria habemus documenta. Primum eſt, vt cauea-
mus ne & nos Chriſti proditores efficiamur: quia vt dicit Origenes, Omnes proditores ve- *Origenes tracta. 35. in Math.*
ritatis, amare veritatem fingentes, oſculi ſigno vtuntur: omnes etiam hæretici, ſicut Iudas,
Ieſu dicunt, aue rabbi. Item Chriſtum quis doloſè ſalutat: & tradit oſculo: in proximo, vel
etiam in ſeipſo. In proximo quidem, dum quis proximū diligere ſe ſimulat, & malum cō-
tra eum machinatur: quam traditionem ſibi Chriſtus aſſumit. Iuxta illud: *Quod vni ex mini-* *Math. 25.*
mis meis feciſtis, mihi feciſtis. Item Chriſtum doloſè cum Iuda ſalutat, & oſculatur, qui proxi-
ximo ſuo promittit & non ſeruat: vel fraudulenter adulatur. In ſeipſo etiam Deum ſalutat,
& oſculo tradit: qui ore dicit ſe noſſe Deum, & credere in eum, factis autem negat. Item
cum Iuda Dominum ſalutat, & oſculo tradit, qui cum mortali peccato ad corpus Domini
C accedit. Secundum eſt, vt diſcamus patienter ferre malorum hominum fraudulētias: ſicut
Chriſtus patienter ſuſtinuit proditoris ſui fallacias. Tertium eſt, vt calumniatores nobis
malum imprecantes non odiamus: ſed amantis affectu, exemplo Chriſti, eos corripiamus.
In recolendo hunc articulum de falſo oſculo Iudæ, poterit homo per contrarium cum
ſyncera fide & deuotione oſculari pedes crucifixi, indignum ſe reputans oſculo oris, ad
quod ille infœlix Iudas accedere præſumpſit: quòd ſi imaginem crucifixi ante ſe non
habeat, oſculetur terram, repræſentando hoc idem: & aliter prout Deus inſpirabit. *O Do-*
mine Ieſu, qui à Iuda oſculo tradi pertuliſti: da mihi nunquam in proximo, vel in memetipſo,
te tradere, & calumniatoribus meis, & inſidiatoribus fraterni amoris officium nō negare.
Iſta iniqua ſalutatio Chriſto facta, olim fuit in Ioab & Amaſa præfigurata. Ioab Amaſam *Figura proditorij oſculi.*
ſalutans, doloſa mente fratrem vocabat: & Iudas Chriſtum ſalutans, iniqua intentione ma-
D giſtrum appellabat. Ioab dextera mentum Amaſi quaſi deoſculans tenebat, & in ſiniſtra *2. Reg. 20.*
gladium educens ipſum perimebat: ſic Iudas, quaſi dextra mentū Chriſti tenuit, Aue rab-
bi, blandè ſibi dicens: & quaſi ſiniſtra gladium eduxit, & ipſum perfodit, inſidias, ſub verbis
blandis occultans. Iudam & Iudæos, malum pro bono reddentes, olim Saul præfigurauit:
qui genero ſuo Dauid malum pro bono reddidit. Dauid hoſtem Saulis, ſcilicet Goliam ſu- *1. Reg. 20. & alibi.*
perauit, & in multis ei vtilis fuit: ſed Saul ſibi tanquam hoſti inſidias parauit, & ei mortem
inferre affectauit. Sic Deus Pharaonem, & inimicos Iudeorum ſæpe deuicit, & ſemper eis
profuit: nunc autem in mortem eius arma parant, & ad occidendum eum ſe armant. Si- *Gene. 4.*
miles etiam ſunt Cain, qui fratri ſuo ſine cauſa inuidit: & ipſum qui nihil mali ſibi fecerat,
occidit. Cain eduxit fratrem ſuum verbis blandis, & eductum crudeliter interfecit: ſic &
Iudas verbis blandis Chriſtum, fratrem noſtrum, & patrem ſalutauit, & hoſtibus ad inter-
E ficiendum nequiter præſentauit. Et cùm Petrus cæteris ardentior, ſeruo pontificis, cui *Petri feruor.*
nomen erat Malchus, qui ad Chriſtum capiendum magis de propè ſe ingerebat, & fero-
cius inſtabat, auriculam dextram ob zelum amputaſſet: putans eum magis lædere & gra-
uiter vulnerare, vel ei caput amputare & interficere: ſed diuina diſpoſitione ictus decli-
nauit, & relapſus eſt ad aurem: Dominus eum à læſione aduerſariorum compeſcuit, di-
cens: *conuerte gladium tuum in locum ſuum*, ſeu *vaginam*, quaſi non eſſet locus defenſionis, ſed
patientiæ: nec ei licitus vſus gladij materialis: quaſi diceret, Noli eo vti ad defenſionem
meam: quia non licet viris apoſtolicis vti gladio materiali. Vbi conſiderandum, ſecūdum
Chryſoſtomum, quòd licèt Chriſtus Petro & aliis diſcipulis prius præcepit, dicens: *Chryſoſto. hom. 85. in Math.*
Si quis te percuſſerit in vna maxilla, præbe ei & aliam. Ex ſermone tamen Chriſti, quem fecit
poſt cœnam, Petrus in tantum amorem exarſerat, quòd de illo præcepto nō recolens, ſolū
magiſtri ſui defenſionē intendebat. Ex hoc autem quòd Chriſtus defenſionem prohibuit,

oſtenditur promptitudo eius, quam ad patiendum habuit: recondi gladium præcipit, vt A
Rabanus in cap. 26. Math. patientiam, non vindictam doceat. Vnde Rabanus: Oportuit vt author gratiæ fideles patientiam ſuo doceret exemplo: & potius ad ſuſtinendum aduerſa fortiter inſtrueret, quàm ad vindicandum prouocaret. Prohibet ergo Dominus defenſionem armorum, ne clericus armis pugnare præſumat. Vnde Ambroſius: Arma mea ſunt lachrimæ & orationes:
Ambroſi° ſermo. 86. aliter non poſſum, nec debeo, reſiſtere. Sed hoc hodie prælati parum attendunt, qui regalia à regibus ad pugnandum accipiunt: cùm potius reges ab eis cilicia ad pœnitendum accipere deberent. Et adiecit Dominus, *Omnis enim qui acceperit gladium*: id eſt vſus fuerit gladio: ſcilicet propria authoritate, & nulla ſuperiori aut legitima poteſtate vel iubente, vel concedente, ſeu iniuſtè, & pro crudelitate vindictæ, non iuſtè & amore iuſtitiæ: *gladio peribit*: id eſt ipſa vindicta erit ei cauſa perditionis, quia dignus eſt gladiari. Quicunque molitur lædere alium, ſeipſum proprio iaculo percutit: & incidit in foueam quam fodit. Et ſubdit Dominus, *An putas quia non poſſum rogare patrem meum, & exhibebit mihi pluſquam duodecim legiones angelorum*: tanquam ſibi dicat, per aliam viam poſſum euadere, ſi vellem: non indigeo auxilio duodecim apoſtolorum, qui poſſem ſi vellem habere duodecim legiones angelorum. Cùm ergo poſſet accipere legiones, nolebat accipere: vt per patientiam eius implerentur ſcripturæ, prophetantes de ipſo, quoniam ita eum pati conueniebat ad noſtrā redemptionem: quia & ſi noſtræ liberationis alius modus fuiſſet poſſibilis, nullus tamen ita conueniens: & ideo non erat locus defenſionis & reſiſtentiæ, ſed magis patientiæ. Non ſolum autem minis eum cohibuit: ſed & aliter conſolatur eum, dicens: *Calicem quem dedit mihi pater, non bibam illum?* quaſi dicat: Si rectè ſapis, debes voluntatem tuam diuinæ volūtati cōformare: aliter enim eris Satanas, non ſapiens quæ Dei ſunt. Secundum Chryſoſt. In eo B
Chryſoſto. hom. 82. in Ioannem. quòd ipſam mortem calicē dicit: quàm ſit grata & acceptabilis pro ſalute mortaliū mors, vt videtur, ediſſerit. Ieſus autem ſeruum ſanauit, auriculam eius tangendo, & ei reſtituendo: vt adimpleret quod prædixerat, *Benefacite his qui oderunt vos*. In quo maxima Chriſti ſaluatoris charitas, & pietas apparet, & benefica virtus eius oſtenditur: quam exhibet, hoſtem ſuum, qui ad ipſum comprehendendum venerat, ſanando: & per hoc inimicos eum perſequentes ad fidem admonendo, & inſuper diſcipulos in fide confirmando, & nos: quia noluit quenquam propter ſe lædi: & vt inimicis noſtris benefaciamus inſtruendo. In quo etiam ſuam virtutem & poteſtatem reuelat, quòd non de neceſſitate, ſed voluntariè captus eſſet. Vbi Beda: Nunquam enim pietatis ſuæ Dominus obliuiſcitur, qui etiam hoſtes ſuos non patitur vulnerari. Illi iuſto mortem inferunt: iſte perſequentium vulnera ſanat: myſticè docens & ipſos, ſi conuertantur, poſſe ſanari, qui in ſuæ ſunt mortis conſenſione vulnerari. Tunc Ieſus conuertit ſe ad turbam, non impanēter, ſed rationabiliter eam alloquendo: dicens lamentabiliter, & quaſi ad lamentum auditores prouocando: *Tanquam ad latronem exiſtis, cum gladiis & fuſtibus comprehendere me*: quaſi diceret ſine cauſa feciſtis hoc. Cuius rationem aſſignat, dicens: *Quotidie*, id eſt frequenter, pacificè, & ſine armis *apud vos eram docens in templo*: in loco vbi poteſtatem habetis: & tunc ſine violentia armorum me comprehendere potuiſtis, *ſed non me tenuiſtis*: tunc nec cepiſtis, quia nolebam: ſed nec nunc poſſetis niſi permitterem, & me ſponte veſtris manibus ſubiicerem. Vbi Remigius, ac ſi diceret: Latronis officium eſt nocere, & latitare: ego verò nemini nocui: ſed plures ſanaui, & in ſynagogis ſemper docui. Vbi & Hieronymus, Stultum eſt, inquit, eum cum gladiis & fuſtibus quærere, qui vltro ſe tradebat veſtris manibus: & in nocte quaſi latitantem, & veſtros oculos declinantem, per proditorem inueſtigare, qui quotidie in templo docebat: ideo autem, vt dicit Chryſoſtomus, eum in templo non tenuerunt: quia non auſi erant propter turbam, propter quod & Dominus foras exiuit, vt ex loco & tempore daret aptitudinem ſe capiendi. Hic, ſecundum Anſelmum, māſuetudo Domini notanda eſt, quę tam dulciter perſecutores ſuos allocuta eſt, tam dulci allocutione redarguit: vt ipſorum nequitiam compeſceret, & nos ad imitationem ſuæ benignitatis vtiliter inuitaret. Et ſubdidit Dominus: *ſed hæc eſt hora veſtra*: id eſt vobis conceſſa ad me comprehendendū, *& poteſtas tenebrarum harum*: quia diabolus princeps tenebrarum incitabat eos ad hoc faciendum: & hæc poteſtas eſt tenebris data, id eſt diabolo & Iudæis inſurgendi in Chriſtum. Et ideo aduerſum me in tenebris congregamini: & poteſtas veſtra, qua contra lucem armamini, in tenebris eſt. vt autem ait Theophilus, Peractis cunctis quæ ſufficienter ſe habebant ad prohibendum Iudæos, cùm illi hoc nequaquam diſcernerent, tunc duci ſe permiſit. Vnde dicitur *cohors ergo militum, & tribunus*, qui eis præerat, *& miniſtri*

Math. 5. *Beda ī cap. 22. Lucæ.* *Remigius in Math.* *Hierony. in cap. 26. Mathæi.* *Chryſoſto. hom. 85. in Math.* *Anſelmus in medit.* *Captio Chriſti.*

C D E

A *miniſtri Iudæorum* acceſſerunt,ſicut lupi ad agnum, vnanimiter & impetuoſè: & manus ſacrilegas iniecerunt in Ieſum,omnium ſaluatorem,irreuerenter & indebitè: & tenuerunt eum,ipſo permittente:quando enim voluit tentus eſt, & non antè: & ſic fuit captiuatus propria voluntate. Nam,vt dicit Remigius, frequenter eum comprehendere voluerunt: *Remigius in Math.* ſed non potuerunt: ſicut nec nunc potuiſſent,niſi ipſe voluiſſet. Sicut enim eos ſolo verbo proſtrauit: ſic ſolo verbo eos fugare, vel annihilare potuiſſet, ſi voluiſſet. Ex quo patet obſtinatio eorum:quia non fuerunt auerſi à ſuo malo,viſis prædictis ſignis:ſed magis attribuebant artibus magicis. Cogita hìc quòd ſi pœnale eſt cuilibet homini capi, pro eo quod per captiuitatem adimitur homini libertas, tam conditionis, quia redigitur in ſeruitutem captiuatoris,ſecundum leges ciuiles: quàm actionis, quia captus non poteſt facere quod vult:quantomagis pœnale fuit Chriſto,qui eſt Dominus cœli & terræ: & quem cœli

B & terra capere non poterant,violentorum,quantum ex parte ipſorum erat, manibus capi & teneri. Ex hoc articulo habemus morale documentum: quòd ſicut Chriſtus amore noſtri ſemetipſum voluntariè tradidit captiuum Iudæis:ſic & nos pro eius amore noſipſos,id eſt omnes ſenſus noſtros debemus captiuare in obſequium Chriſti:videlicet vt oculi captiuētur ab illicito viſu,aures à noxio auditu,lingua ab ocioſis & nociuis locutionibus, manus à malis operibus,pedes à vano & vago inceſſu,maximè ad peccandū:ſicut enim Chriſtus fuit captiuatus,ne quò vellet poſſet abire:ſic homo ſeipſum debet captiuare,ne ſequatur concupiſcentias carnis, & ſenſualitatis appetitum ad nociua trahentem. Cor etiam captiuetur à malis cogitationibus: intellectus ab erroneis ſenſibus, & falſis dogmatibus: voluntas ab omnibus à diuina voluntate diſcrepantibus. Vnde Apoſtolus: *In captiuitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti*: vbi per omnem intellectum poſſunt omnes *Documentũ morale.* *2.Cor.10.*

C ſenſus,& vires animæ ad operationem intellectus deſeruientes accipi. Aliud documentū eſt huic connexum:quòd homo libenter debet eſſe captiuus Chriſti,vt mortem euadat æternam. Sicut enim homo in belli periculo conſtitutus,libenter dat ſe alicui nobili & benigno Domino captiuum,ne ab aliis ferocibus occidatur: ſic nos in hac vita ſicut in bello conſtituti,quia militia eſt vita hominis ſuper terrā,tradamus nos benigno Domino Chriſto captiuos:qui non eſt Dominus mortuorum,ſed viuorum:ne ab hoſtibus æterna morte ferociter occidamur. In recolendo hunc articulum recogitet homo,ſe quaſi in cāpo bellico cum hoſtibus concluſum:nec poſſe euadere potentiam aduerſariorum,id eſt dæmonū: niſi ſe tradat Chriſto benigniſſimo Domino in ſeruitutem captiuum: & ſic aliquo geſtu corporis tradat ſe totum Chriſto captiuum,clamans,& dicens ad eum: Ieſu quia à Iudæis ſponte capi, & teneri voluiſti: da mihi omnes ſenſus vireſque in obſequium tuum iugiter *Captiui debemus eſſe Chriſti.* *Iob 7.* *Luc.20.g* *Meditatio.*

D captiuare:vt à morte perpetua bonitate tua merear præſeruari. Deoſculatio & comprehenſio Chriſti præfigurata fuit in Ioab:qui Amaſam deoſculans interfecit. Tenentes autem Ieſum:dulces illas manus ſuas vinculis ſtrinxerunt: & ligauerunt eum ignominioſè quaſi latronem,& morte dignum à quo potius ſolui velle debuerunt,quia omnium venerat abſoluere vincula infirmitatum & peccatorum,ac mortis & inferni. Et erant fortè in eis qui poſtea liberati ab eo dixerunt, *Diſrupiſti Domine vincula mea*. Ecce adeſt Ioſeph ligatus venditus à fratribus:& Sampſon vinctus à Dalila:id eſt à ſynagoga. Vnde Anſelmus: Sed ecce iam proditorem præeuntem impiorum turba proſequitur:& oſculū præbente Iuda manus iniiciunt in Ieſum. Dominum ſuum tenent ligatum, & illas dulces manus vinculis ſtringūt. Quid fecerat? Scio occupat nunc cor tuum pietas:omnia viſcera tua zelus inflammat. Sine rogo patiatur,qui pro te patitur. Quid optas gladium? Quid iraſceris? Quid indigna- *2.Reg.20.* *Pſal.115.*

E ris? Si inſtar Petri cuiuſlibet auriculam abſcideris:ſi ferro brachium tuleris: ſi pedem truncaueris:ipſe reſtituet omnia qui etiam, ſi quem occideris abſque dubio ſuſcitabit. Hæc Anſelmus. Ligauerunt autem eum propter tria. Primò, ne manus eorum effugeret: dixerat enim eis Iudas,quòd eum tenerent, & caute ducerent. Secundò, vt eum morte dignum oſtenderent: quia mos erat Iudæis, vt quem morte dignum iudicarent, vinctum præſidi traderent. Tertiò,propter myſterium,licèt ipſi hoc ignorarent:quia enim Chriſtus nos peccatis ligatos, & in lymbo vinculatos ſoluere debebat: ideo ipſum pro nobis ligari oportebat:cuius vinculis liberati ſumus. Voluit quippe Chriſtus, tanquam latro comprehendi,& ligari. Adam enim cum latrocinio furtum commiſit,quando pomum ſibi vetitum attrectauit: nam furtum eſt contrectatio rei alienæ inuito Domino: & huius rei cauſa,totum genus humanum à diabolo comprehenſum tenebatur ligatum: pro cuius ſatisfactione Ieſus,tanquam latro voluit cōprehendi,qui incomprehēſibilis eſt:& ligari, qui *Ligandi Chriſti cauſatres.* *Furtum quid.*

Latronibus aſſociatus Chriſtus. *Ligat⁹ ter.*

ligatos venit ſoluere, & vincula eorum dirumpere. Et nota quòd Chriſtus filius Dei, tanquam latro cum latrone: ſcilicet Barraba eſt captus, inter latrones crucifixus: à latronibus occiſus, propter latrones paſſus: ſoluens quæ non rapuit. Legitur autem Dominus ter ligatus. Primò, ſtatim cùm captus eſſet, & duceretur ad Annam. Secundò, cùm de Anna duceretur ad Caïpham. Tertio, cùm duceretur ad Pilatum. Nam ſecundum Bedam potuit fieri, vt ad horam ſolueretur, quatenus diſcuteretur, & poſt hæc diſcuſſus iterum ligaretur. Quartò poteſt addi, quòd etiam ligatus fuit ad columnam cùm flagellaretur: licèt hoc in euangelio non exprimatur. Inſuper in cruce clauis fuit vinctus: & ſic etiam ligatus. Ex hoc articulo trahuntur plura documenta ſalubria. Primum eſt, quia ſicut dictum eſt, Dominus ligari voluit: vt ipſe peccatorum noſtrorum vincula ſolueret: ideo nos debemus eſſe grati de ſolutione noſtra, & cauere ne rurſus eum noſtris peccatis ligemus, quod fit quotienſcunque mortaliter peccamus. Manus etiam Chriſti videntur cum funibus peccatorũ colligare, qui non credunt Deo, quòd poſſit eis neceſſaria ſua dare. Secundum eſt, quòd Chriſtus ligari voluit: vt nos ſibi alligaret vinculo charitatis, vnde ſtudeamus & nos ſibi tam fortiter charitate aſtringi, ne leuiter ab ipſo poſſimus ſeparari: ipſa enim charitas eſt vinculum, in quo anima Deo alligatur. Tertium documentum eſt, vt nos ligemus omnia mẽbra noſtra: & ipſam linguam funibus præceptorum Dei, ne laxentur ad aliqua cõtraria diuinis præceptis, vel diuinæ voluntati: vt nihil operemur, aut loquamur, quo Deus vel proximus offendatur. Quartum eſt, vt ſimus vinculo fraternæ charitatis proximis colligati, ita vt omnem gratiam diuinitus acceptam ſtudeamus eis impartiri: ſicut apoſtolus omnes fideles hoc vinculo ſibi colligatos habuit: eoſque ſocios ſui gaudij eſſe cupiuit. *Quintum eſt, quòd nos volentes ſequi* Chriſtum, debemus noſmetipſos ligare vinculo profeſſionis obedientiæ, propter eum qui pro nobis voluit ligari: ita vt amplius pro noſtro velle nos mouere non poſſimus: & ſic cum Iſaac colligati, & in altari mactationis propriæ voluntatis, poſiti, quotidie in holocauſtum viuum Deo immolemur. Ad conformandum ſe huic articulo, recogitet homo qualiter Dominus ligatus fuit, propter vincula peccatorum noſtrorum ſoluenda: & vt vinculo charitatis nos ſibi alligaret: & poterit in recompenſam aliquam ſeipſum Deo ligare aliquo bono propoſito, vel etiam voto. Quo ſi iam ligatus ſit in religione, vel aliâs: deſideret à Deo adiuuari ad perficiendum huiuſmodi obligationem ad laudem ſuam. O Ieſu qui iniquorum manibus ligari voluiſti, abſoluè quæſo noſtrorum vincula peccatorum: atque ita charitatis vinculo, præceptorumque tuorum funibus me conſtringe: ne vnquam membra corporis, aut vires animæ meæ laxentur, ad quæuis contraria tuæ voluntati. Capto autem & ligato Domino: *diſcipuli omnes* perterriti, *relinquentes eum fugerunt*: & magiſtrum ſuum, ſicut latronem ad victimam deduci dimiſerunt: ſicut prædixerat eos ſcandalum in ſe paſſuros. Comprehenſo paſtore, diſperguntur oues: capto magiſtro, fugiunt diſcipuli. Vnde Beda: Impletus eſt ſermo Domini, quo dixerat, quòd omnes diſcipuli ſcandalizarentur in illo in ipſa nocte. Et Hieronymus. Tunc adimpletum eſt, *Elongaſti à me amicum & proximum: & notos meos à miſeria*. vt autem dicit Theophilus, Permiſit eos Dominus cadere: vt non in ſeipſis confidant. Vnde Remigius: In hoc facto demõſtratur fragilitas apoſtolorum. Qui enim de ardore fidei promiſerant ſe mori cum eo: timore fugiunt, immemores ſuæ promiſſionis. Quod etiam videmus impleri in his, qui pro amore Dei magna ſe promittunt facturos, & poſtmodũ non implent: non tamẽ deſperare debent, ſed cũ apoſtolis reſurgere, & per pœnitentiã reſipiſcere. Vbi & Rabanus. Miſticè autem ſicut Petrus, qui culpam negationis pœnitentiæ lachrymis abluit: recuperationem eorum oſtendit qui in martyrio labuntur: ita cæteri diſcipuli, qui articulum comprehenſionis fugiendo præuenerunt: cautelã fugiendi docent eos qui ſe minus idoneos ad toleranda ſupplicia ſentiunt: quibus tutius latere, quàm ſe diſcrimini certaminum exponere. Sed quare non comprehenderunt apoſtolos, & maximè Petrum, qui percuſſerat cum gladio? Dicẽdum quòd nihil eos detinuit, niſi virtus diuina, quæ etiam proſtrauit eos reſupinos. Tunc omnes diſcipuli peccauerunt: & in fide per illud triduum extincti fuerunt: præter beatam virginem, in qua ſola fides eccleſiæ inconcuſſa permanſit: ob cuius repreſentationem in matutinis illius tridui omnes candelæ extinguuntur excepta vna ſola, quæ remanet accenſa. In huius ſignum etiam denudantur altaria, quia Chriſtus per altare deſignatus relictus fuit ab apoſtolis, ſignatis per ornamenta. In illo etiam triduo officium nocturnum altè cantatur, per quòd prophetiæ de Chriſto ſignantur: diurnæ verò horæ ſub ſilentio dicuntur, quia apoſtoli tunc prædicare non audebant: vnde & campanæ non pulſantur

Documẽta ex ligatione Domini.

Beda ĩ cap. 14. Marci. *Hierony. ibidem.* *Pſal. 87.* *Remigius in Math.* *Rabanus in Math.*

Fides in ſola Maria. *Candelarũ extinctio.*

A B C D E

A pulſantur quia tunc ſonus prædicationis ceſſauit. A parte montis Sion in vallem Ioſaphat deſcendendo, ſunt cauernæ apoſtolorum, vbi latuerunt tempore paſſionis Chriſto relicto. *Adoleſcens autem quidem ſequebatur Ieſum, amictus ſindone*, id eſt lincea veſte quæ innocentiam ſignificat *ſuper nudo*, ſcilicet corpore: quia non habebat aliud indumentum ſupra tunicam & ab extra, quàm ſolam ſindonem, qui dicitur fuiſſe Ioannes. Vnde Beda: Iuuenem iſtum nil vetat intelligi fuiſſe Ioannem, cuius longa poſt hæc in carne vita indicio eſt. Hic cum teneretur ab impiis, reiecto veſtimento elapſus manibus tenentium, nudus profugit ab eis: quorum ſcilicet & præſentiam deteſtabatur & facta: non à Domino, cuius amorem etiam abſens corpore fixum ſeruauit in mente: nondum fuit in eo perfecta charitas, quæ foras mittit timorem: ſed pro tanto plus aliis de amore habuiſſe videtur, quia plus cæteris magiſtrum ſequebatur. In facto autem ſuo, ſecundum Bedam, deſignat illos qui *Beda ī cap. 14. Marci.* *Beda ibidē.*

B vt ſecuriores ab incurſibus hoſtium fiant, quicquid in hoc mundo poſſidere videtur abiiciunt: ac nudi potius Deo famulari, quàm adhærendo mundi rebus materiam tentandi & à Deo reuocandi aduerſariis dare didicerunt: iuxta exemplum beati Ioſeph, qui relicto in manibus adulteræ pallio, foras exiliuit: malens nudus Deo, quàm indutus cupiditatibus meretricis ſeruire. Sic Paulus primus eremita, videns alios deficere in exquiſitis tormentis fugit, & ad ſolitudinem ſe tranſtulit. Et tu nudus euola ad vexillum crucis, potius quàm diuitiis alliciaris: & detinearis à mundo, quò minus Chriſtum imiteris. Vnde Hieronym. Qui vult effugere manus iniquorum, relinquens mente quæ mundi ſunt, fugiat poſt Ieſum. Ioannes verò mox recuperato & reſumpto veſtimento rediit, & Dominum vt priùs ſequebatur. Potuit enim fieri, vt ſub dubia noctis luce ſeſe turbis ducentium Ieſum, quaſi vnus ex ipſis immiſcuerit donec ad atrium pontificis, cui notus erat, perueniret. Ioannes *Gene. 39.* *Paulus primus eremita.* *Hierony. ibidem.*

C ſudario ſimplici, & tenui erat ſuperueſtitus: ſed nunc veſtes extendimus in particis: & plicamus in capſis, ac veſtium deportandarum habemus ſummarios, quadrigas & currus: & etiam earum caudas poſt nos trahimus, vel portare facimus. Ex hoc articulo, ſcilicet fuga diſcipulorum, trahuntur quatuor documenta. Primum eſt, quòd nos caueamus, ne & nos vnquam à Chriſto, fugiamus. Fugit autem à Chriſto, qui propter timorem humanũ, vel ex tentatione diabolica, vel aliàs propter quamcunque paſſionem, ſeu affectionem corruptam relinquit iuſtitiam aut veritatem: nam Chriſtus eſt iuſtitia & veritas. Et vniuerſaliter in omni peccato mortali fugit homo à Deo. Secundum eſt, quòd ſi nos aliquando ex fragilitate ad horam à Chriſto recedamus peccando: non ideo debemus deſperare, ſed cum apoſtolis reſurgere, & per pœnitentiam reſipiſcere. Tertium eſt: quia (vt ſupra dictum eſt) ex fuga cæterorum diſcipulorum docetur cautela fugiendi minus idoneis ad to- *Documēta ex fuga apoſtolorum. Fugere à Chriſto.*

D leranda ſupplicia & aduerſa, ſicut ex pœnitentia Petri oſtenditur reparatio lapſorum in martyrio propter illa. Quartum eſt, ſi interdum hi qui videntur amici noſtri, & proximi recedant a nobis tempore neceſſitatis, vel aduerſitatis, æquanimiter hoc feramus: memores, quòd & apoſtoli receſſerunt à Chriſto his incumbennbus. In conformando ſe iſti articulo recogitet homo, quantum ſe elongauerit à Deo peccando, & ruminet illud Pſalmiſtæ: *Quoniam qui elongant ſe à te, peribunt: perdidiſti omnes qui fornicantur abs te:* mihi autem adhærere Deo bonum eſt: ac oret Deum dicendo. Ieſu qui electos diſcipulos tuos omnes à te fugere permiſiſti, ſuſcipe me fugitiuum ſeruum tuum, & tene virtute omnipotentiæ tuæ, nec ſine me abs te propriæ voluntatis arbitrio euagari. Attende nunc diligenter, & vide quomodo Dominus Ieſus patitur ſe capi & ligari, & à diſcipulis derelictum duci ad mortis ſupplicium: ac ſi eſſet malefactor, & omnino impotens ad ſe defendendum. Cum *Pſal. 72.* *Contemplatio.*

E quanto clamore putas manus in eum iniecerunt: quàm crudeliter eum ligauerunt, quàm durè ſtrinxerunt, & quàm irreuerenter traxerunt: conſidera etiam quomodo diſcipulis ſuis fugientibus, & errantibus compatitur: & quis fuit dolor quem diſcipuli amantiſſimi habuerunt, quando oportuit quòd à magiſtro ſuo dilectiſſimo ſepararentur. O quàm inuiti, ô quàm triſtes, ô quàm deſolati, ô qualiter plorãtes, ô quales voces & clamores, gemitus & ſuſpiria dantes, ſicut orphani & timore perterriti recedebant. Et perpendere potes, quòd recedentes dicebant. O magiſter bone, ô dulcis pater, ô benigne Domine, quomodo ita ſeparamur à te? quomodo pater ſancte filij tui fugiunt à te? quò ibimus Domine? hæc & multa alia dicere poterant. O quotiens retrò reſpiciebant, videntes qualiter Dominus ſuus ligatus & ſine honore trahebatur. O quotiens ſe in terram proiiciebant, & ad cœlum, clamabant. Ex hoc enim magis, & magis eorum dolor augebatur: quia videbant magiſtrũ & Dominum ſuum ſic viliter trahi, & canes illos peſſimos mordẽtes, & ad victimam eum

trahentes, quaſi agnum manſuetiſſimum ſine clamore, & reſiſtentia ſequi. Quis enim tũc A
doloris aculeus diſcipulorum corda penetrauit? quando videbãt dilectiſſimum magiſtrũ, & Dominum ſuum tanquã malefactorem duci ad mortem? cùm & ille impiiſſimus Iudas pœnitentia ductus, tanta poſtmodum fuerit ex hoc repletus amaritudine, vt maluerit mori quàm viuere: cogitare potes ſi Domina mater ſua ibi fuiſſet, quid feciſſet? O Domina mea quàm mala, & quàm amara erit tibi dies craſtina quando audies, & quando videbis tã crudele ſpectaculum? O Domine Ieſu, quæ anima hæc cogitans poteſt ſuſtinere quòd non rũpatur præ dolore? Conſpice igitur eum quomodo ducitur ab illis nequiſſimis de torrente ſurſum verſus Hieruſalem feſtinanter, & cum impetu: manibus retrò eregione dorſi ligatis: &, vt dicitur, catena collo ſuo impoſita, exchlamidatus tunica, nõ curioſè ſuccinctus, capite diſcoopertus, & curuus ex fatigatione, & vehementi acceleratione incedens: & quomodo agnus innocens inter lupos ibat mordaces. O quàm violenter eum impellebãt per B
vallis Ioſaphat medium, & ad montis aſcenſum: quàm fatigatus, & moleſtiis afflictus, tranſiit per torrentem Cedron: vt adimpleretur ſcriptura quæ dicit: de torrẽte, amaræ ſcilicet
Pſal. 109.
paſſionis, in via bibet. Et ſic cum impetu tanquam contra latronem ſtridentes, & eum percutientes duxerunt eum per portas aureas, per quas in die palmarum intrauerat: quæ modo clauſæ ſunt: *& adduxerunt eum*, ligatum tanquam morte dignum *ad Annam primum*, id eſt primo. Pluribus autem de cauſis ducebant eum primò ad Annam. Quarum vna eſt, quia domus Annæ prior eis in via occurrebat: & ideo turpe ei eſſet, & contemptus videretur ſi domum ſuam antepoſitam præteriſſent: vel fortè illuc diuertebant, ne in via longiori tumultus in populo fieret. Vel miniſtri faciebant hoc de voluntate Caïphæ, volens Annam ſocerum ſuum honorare: vt diuino iudicio, qui erant affines ſanguine, ſociarentur in ſcelere. Item quia Annas ſenior fuit quàm Caïphas: iudicium autem primò referebatur ad ſeniores, vt magis iuſtum appareret coram hominibus: ideo fecit eum Annæ C
primò præſentari, vt excuſabilior eſſet, ſi ab Anna condemnatum ipſe poſtmodum condẽnaret. Item quia hi duo ſacerdotium viciſſim à gentibus emebant: & ſibi per annos viciſſim ſuccedebant, & vtilitatem in communi habebant: & ideo fecit eum præſentari Annæ tanquam coniudici, ad quem ſcire de iudicio pertinebat: & vt Chriſtus magis dignus morte, & per conſequens ipſe Caiphas minoris culpæ videretur: ſi alterius quoque conſa-
Pontificum iuriſdictio.
cerdotis ſui ſententia, & coram iudicibus pluribus Chriſtus condemnaretur. Et licèt iſti pontifices Iudæorum, non haberent iudicium ſanguinis, habebant tamen iudicium examinis: quia ipſi examinabant cauſas ad ritus Iudæorum ſpectantes: & poſtea miſerunt ad præſidem Cæſaris cauſas inſtructas. ſecundum legem vnus ſummus ſacerdos per totam ſuam vitam officio pontificij fungebatur, cui poſt mortem filius ſuccedebat, vt generationis in ſacerdotibus ſeries texeretur. Poſtmodum verò inuidia & ambitione principum D
creſcente, non ſolum patri non ſuccedebat filius, ſed nec vltra annum quis officio funge-
Annas & Caiphas.
batur pontificatus, & hoc ipſum pecunia procurabat à Romanis. Vnde hi duo, ſcilicet Annas & Caiphas principes ſacerdotum erant: licèt de tribu Leui non eſſent: & per vices annuas alternatim ſacerdotium miniſtrabant: quod quolibet anno pro ſuis vicibus ab Herode emebant, & erat tunc annus Caiphæ cùm paſſus eſt Dominus, quia *erat pontifex anni illius*: id eſt adminiſtrationem anni illius habebat, quamuis iudicium & vtilitas iudicij communiter amborum eſſet. Non ergo mirum ſi iniqui pontifices iniquè iudicauerunt: & officium pontificatus, tam nequiter adepti, rem ſic nephariam geſſerunt. Sæpe enim qui per auaritiam vel ambitionem ad ſacerdotium & dignitatem accedit, per iniuſtitiam in eis ſeruatur, & ſceleratum initium funeſto fine conſummatur. Vide ſimonia, ambitione, & ſchiſmate ſacerdotium ſynagogæ deperiſſe: caueat hæc eccleſia, ne ſibi con- E
Ductus eſt Chriſtus nouies.
tingat ſimile. Circa hunc articulum, ſcilicet ductionem Chriſti, eſt conſiderandum, quòd Chriſtus in proceſſione paſſionis ſuæ nouies hodie ductus fuit. Primò enim mox vt captus fuit & ligatus, duxerunt eum ad Annam. Secundò, ab Anna ad Caipham. Tertiò, à Caipha ad Pilatum. Quartò, à Pilato ad Herodem. Quintò, ab Herode reductus eſt ad Pilatum. Sextò, milites duxerunt eum intrò in atrium prætorij, vbi illuſerunt ei. Septimò, Pilatus duxit eum foras de prætorio portantem coronam, & veſtem purpuream. Octauo, duxit eum foras prætorium, ad locum vbi ſedit pro tribunali. Nonò, duxerunt eum ad crucis
Viſitatio nouem templorum.
patibulum: & in qualibet iſtarũ ductionum ſemper ſingulares pœnas, & contumelias paſſus eſt, ſicut de ſingulis in ſuis locis patebit. Has nouem ductiones vſque ad meridiem factas repreſentant fideles, qui hodie vſque ad nonam circumeuntes viſitãt nouem eccleſias, in memo-

A in memoriam quòd Chriſtus poſtquam captus fuit ductus eſt ad nouem loca Et meritò fi-
deles hodie ſanctorum eccleſias viſitant, vt ab ipſis beneficia obtinere valeant: nam hodie
ſancti valde liberales eſſe debent: quia hodie de carcere fuerunt liberati, & in cœleſte im-
perium ſublimati. Si quis enim de carcere liberaretur, & in imperium ſublimaretur, illam
diem multum diligeret, & in illa die multum liberalis eſſet: ſic & de ſanctis credendum eſt.
Fuit autem ductio Chriſti violenta: quia manu armata, & cum turba. Fuit & ignominioſa:
quia ducebatur vinctus, ſicut malefactor, & morte dignus. Fuit etiam doloroſa: quia quan-
tumcunque ipſe voluntariè cum eis iret: tamen in fune eum trahebant ac impellebant, &
preſſuris obruebant: ita vt dicere poſſet illud Paralip. *Ex omni parte anguſtiæ me premunt.* Ex 1. Paralip. 21.
hoc articulo habẽtur quatuor documenta. Primum eſt, quòd fideles in die paraſceues nouẽ Documẽta
eccleſias, ſecundum nouem ductiones, in prima eccleſia rememorari debẽt, quid Chriſtus quatuor.
B paſſus fuit coram Anna. In ſecunda, quid coram Caïpha. In tertia, quid coram Pilato: & ſic
deinceps, vt videre potes in ordine ſupradicto. Secundum eſt, quòd ſi quando forſitan cauſa
Dei ducamur ad pœnam: cùm patientia toleremus, amore & exemplo eius, qui pro nobis
ductus eſt innocens, ſicut ouis ad occiſionem. Tertium eſt, quòd licèt nos aliquando duca-
mur ad malum pœnæ: nunquã tamen patiamur nos duci ad malum culpæ: quia talibus du-
ctionibus nullatenus conſentire debemus: imò nec ad huiuſmodi inuiti trahi, vel duci poſ-
ſumus: & ideo ſi quando inducamur ad tẽtationem: nequaquam tamen ducamur in tenta-
tionem, per peccati conſenſum. Quartum eſt, vt nos ſimus de facili ducibiles ad viam iuſti-
tiæ, ſicut Chriſtus valde faciliter, imo deſideranter ducebatur ad paſſionem: non repugnans
nec renitens, nec remurmurans, & ſicut ouis os ſuum non aperiens. In conformãdo ſe iſti
articulo, recogitet homo quàm exprobrabiliter, ſicut fur vel latro Chriſtus ductus fuit: &
C poterit etiam mentaliter viſitare nouem eccleſias, ſicut deuotio dabit. Item formet ſibi ho-
mo propoſitum ſe velle cum gratia Dei ducibilem eſſe ad omne diuinum beneplacitum:
& oret, dicens: Ieſu qui vinctus velut malefactor ab iniquis de loco ad locum exprobrabili-
ter duci voluiſti: da mihi virtutem, vt ad nullum à ſpiritu maligno, vel homine malo ſedu-
car peccatum, ſed ſpiritu tuo bono ducar ad omnia tuæ beneplacita volũtati. *Sequebatur au-
tem Ieſum Simon Petrus, & alius diſcipulus,* ſcilicet Ioannes: ſed à longè ex timore. Licèt enim
iſti ſicut & alij primò ex timore fugiſſent: poſtea tamẽ ex deuotione Ieſum ſecuti ſunt: quia
feruentiores aliis erant, & præ cæteris Chriſtum diligebant: & quia maior eos adinuicem
vis dilectionis vniebat. Quòd Ioannes & Petrus Dominum ad paſſionem euntem ſequun-
tur, ſignificat eccleſiam de Iudæa & Gentibus Domini paſſionem ſecuturam: id eſt, imita-
turam: ſed à longè & differenter: eccleſia enim pro ſe patitur, ſed ille pro eccleſia: & paſſio
D ſanctorum à longè imitatur paſſionem Chriſti, quia non eſt dolor ſimilis dolori eius. My- Vita du-
ſticè per hos duos diſcipulos duæ vitæ intelligũtur, qui Chriſtum ſequuntur: ſcilicet actiua, plex.
quæ per Petrum: & contemplatiua, quæ per Ioannem ſignificatur: & actiua quidem ſequi-
tur Chriſtum obediendo, contemplatiua verò cognoſcendo & contẽplando. Et quia Ioan-
nes erat notus pontifici, introiuit cum Ieſu in atrium pontificis: quia propter notitiam per-
miſſus eſt intrare cum aliis. Cauſa autẽ ſuæ notitiæ hæc eſſe poterat: quia fortè miſſus à pa- Ioan. cur
tre ſuo piſces ad domum põtificis pluries portauerat. Vel fortè quia aliquis de cognatione notus pon-
eius ibidem ſeruiebat: vel, ſecundum aliquos, de Dauid deſcenderat, quas genealogias ſa- tifici.
cerdotes habebant. *Et dixit Ioannes oſtiariæ, & fecit introduci Petrum,* qui ex timore ſtabat foris
ad oſtium, quaſi præſagiens futuræ negationis factum. Vnde in Pſalm. *Qui videbant me foras* Pſal. 30.
fugerunt à me. Myſticè autẽ Ioannes intrauit cum Ieſu, quia vita contemplatiua eſt ei fami-
liaris: ſed Petrus foris ſtabat, quia actiua vita circa exteriora occupatur. Per hoc autẽ quòd
E Ioannes fecit introduci Petrum, myſticè intelligi datur quòd per cõtemplatiuam introdu-
citur ad Chriſtum vita actiua: ſicut enim ratio inferior dirigitur per ſuperiorem: ita actiua
per contemplatiuam. Sequere & tu eum vſque ad atrium principis, & intra cum eo ſi pote-
ris: vt ſingula quæ fiunt videre merearis. Atrium vocabatur platea ſub diuo inter primam
portam & ſecundam, vbi erant miniſtri principis circunſedentes ad ignem: inter quos ſta-
bat Petrus calefaciens ſe. Intus autem erant in conſilio principes ſacerdotum & ſcribæ, &
ſeniores: & Dominus cum eis, ſicut agnus inter lupos. Hic trina negatio Petri fuit inchoa- Negationis
ta: ſed poſtea in domo Caïphæ conſummata: & ideo propter continuationem materiæ, Petri ini-
ſimul omnes tres infrà ſunt poſitæ. Ibidem ergo Domino Ieſu in bello & conflictu duro & tium.
aſpero permanente: tu aliquãtulum non ſine cõpaſſione & gemitu dormitabis & quieſces:
ſi tamen poteris hoc facere.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, qui in agonia ſanguinem ſudaſti: da mihi in erumna peregrinationis huius A
tecum ſudare, vt ocioſa non marceſcam requie: ſed in ſudore vultus mei veſcar te pane viuo: tuiq;
ſudoris ſanguinei balſamum me ægrotum ſanet, & cœleſti curiæ lotum repræſentet: & qui Iudæ
oſculo te tradi in manus impiorum, & ligatum adduci ad Annam permiſiſti, ac vincula mortis æternæ
nobis abſtuliſti, non permittas me tradi in manus crudelium: & rumpe vincula conſcientiæ meæ malæ, vt
Pſal. 115. *ſecurus decantem*: dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis. *Amen.*

De matutinis. CAPVT LX.

Math. 26. Marci 14. Lucæ 22. & Ioã. 18.

HOra matutinali excitaberis à ſomno tuo, plenus lachrymis, & dolore con-
fectus: propter ea quæ poſt completorium cogitaſti, & tunc meditaberis, B
& in ſpiritu tuo videbis qualiter Dominus tuus ſedet inter inimicos deſpe-
ctus & inhonoratus, & à ſuis diſcipulis, & amicis derelictus: & tot malis
hominibus ſociatus. O Domine Ieſu, quomodo ita ſedes tam contemptus
& deſolatus: vbi ſunt diſcipuli tui, & amici? O vnicum bonũ meum. O ſin-
gulare gaudium meum, quid faciã cùm te ſic videam? Certè Domine ſedebo in terra tecũ,
& aſſociabo te, quia nõ video hic qui diligat te: ſed potius inimicos tuos inſanos & demen-
tes, qui odiunt te. Ieſu ergo ſtatuto & ſtãre ligato ante Annã pontificem *interrogauit* doloſè
Ieſum pontifex de diſcipulis ſuis: fortaſſis vbi eſſent, & cuius gratia eos collegit, vt videret ſi poſ-
ſet eum deprehendere quòd ab eo ſeducti fuiſſent: *& de doctrina eius* non cognoſcẽdæ veri-
tatis amore, ſed ad videndum ſi poſſet ibi falſitatem, vel calumniam, & aliquid dictum con-
tra legẽ inuenire: & ſic cauſam haberet qua poſſet accuſare eum, & tradere Romano præ- C
ſidi ad damnandũ. Duo enim imponebantur Chriſto à Iudæis: ſcilicet falſa doctrina & no-
ua, ac ſeductio & attractio hominũ ad ſe: & ideo põtifex examinat eum de vtroq;: videlicet
ſi eſſet ſeductor hominũ, & doctor falſæ doctrinæ: & primò de diſcipulis eius, quos videba-
tur ſeduxiſſe. Secundò, de doctrina eius, quaſi notans eam falſam eſſe: dicitur autem Annas
pontifex, nõ quia tunc actu eſſet, ſed quia antè fuerat, & pòſt eſſe debebat. Ieſus verò de di-
ſcipulis omninò tacuit: quia tunc de ipſis nihil boni dicere potuit, qui iã fugerunt: dans no-
bis exemplũ quòd malum de aliis non debemus dicere, nec peccatũ alterius propalare. Sed
de doctrina ſua reſpondit: oſtẽdens quòd non mala vel ſuſpecta, ſed bona & ſana erat: quod
declarat ex loco, & auditorum teſtimonio, dicens: *Ego palàm locutus ſum mũdo*: id eſt in publi-
co & multis audientibus: *ego ſemper docui in tẽplo & ſynagoga* Iudæorum, locis publicis & Iu-
dæis præſentibus, *& in occulto locutus ſum nihil*: ſcilicet ideo vt occultaretur & non innoteſce-
ret multis: *quid me interrogas?* à quo veritatem audire non deſideras: *interroga eos qui audie-* D
runt: de quorum dictis non habeas inuidiam vel ſuſpitionem: quaſi diceret, Paratus ſum
teſtimonium eorum ſubire, quod tibi magis quàm dictũ meum eſt credibile. Vnde Chry-
Chryſoſto. hom. 82. in Ioan. ſoſtomus. Quid, ait, me de diſcipulis meis interrogas? Interroga inimicos meos, qui inſi-
diantur mihi hi dicant. Hæc enim eſt veritatis inaltercabilis demonſtratio, cùm inimicos
quis eorum quæ dicit inuocat teſtes ipſos: ita Dominus reſponſionem temperauit, vt veri-
tatem taceret ne ſe defendere videretur: dans nobis formam temperatè reſpondendi ho-
ſtibus: ita vt nec veritatem cælemus, nec eos contra nos dictis prouocemus. Tunc vnus mi-
niſtrorum pontificis, qui dicitur fuiſſe Malchus cuius ſanauerat auriculam, ingratus acce-
pti beneficij *dedit Ieſu alapam*: repræſentãs peruerſos qui beneficiis impenſis mala repẽdunt:
& dixit, *ſic reſpondes pontifici?* Ille enim miniſter ſceleris accepit reſponſionem Ieſu: quaſi no-
taſſet pontificem de ſtulta interrogatione: & dans ſibi alapam, ad improperium, voluit vin- E
dicare quod placabiliter non reſponderat põtifici, planè confitendo, vel negãdo: quia alapa
vt plurimum pro vindicandis offenſionibus verborum ſolet dari. In hac alapa impleta eſt
Thren. 3. prophetia illa: *Dabit percutienti ſe maxillam*. Eſt enim alapa, percuſſio in maxillam: ſicut
colaphus, eſt percuſſio in collum. Ipſe verò Dominus longanimis & patiens, malum pro
malo non reddidit: ſed hanc contumeliam, ſicut multas alias, quæ ſequuntur, pro nobis
cum omni patientia & manſuetudine tolerauit: & patientiam docuit, humiliter vultu pla-
cido, & ſubmiſſo ſermone modeſtè reſpondendo, & veritatem oſtendendo: ac miniſtrum,
cui quamlibet pœnã ſolo iuſſu irrogare poterat, blãdè & charitatiuè corripiendo. *Si*, inquir,
malè & contra veritatem *locutus ſum*, & habes reprehendere quæ dixi, demonſtra *& teſtimo-*
nium perhibe de malo: & proba me mendacem. *Si autem bene*, & non habes reprehendere, *quid*
me cedis

A *me cędis* iniuſtè? Quid iſta reſponſione verius, manſuerius, & iuſtius? Hinc colligimus nos
poſſe increpare nobis iniuriantes,& arguere,ita tamen quòd moderatè & pacatè. Reſpon-
dendum eſt enim,quãdoque ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam,ne ſibi ſapiens videatur. O verax *Prouer.26.*
& pie Ieſu: quænam anima tibi deuota hæc cernens & audiens,valeat ſe cõtinere à lachry-
mis,& dolorem occultare internæ paſſionis? Vnde Chryſoſtomus: Vnus dedit alapam Ieſu, *Chryſoſto.*
hæc dicenti. Quid hoc fiet vtique ſtultius? horreas cœlum, exceſſum mentis patiaris terra: *hom. 82. in*
dominatoris longanimitate,& ſeruorum indeuotione. Vnde & Auguſtinus: Si cogitemus *Ioan.*
quis accepit alapam, nónne vellemus eum qui percuſſit aut cœleſti igne conſumi, aut ter- *Auguſti.*
ra dehiſcente abſorberi, aut correptum dæmonio volutari, aut aliqua huiuſmodi qualibet *tracta.113.*
pœna, vel etiam grauiore puniri? Quid enim horum per potentiam iubere non potuiſſet, *in Ioan.*
per quem factus eſt mundus: niſi patientiam nos maluiſſet docere, qua vincitur mundus?
B Hæc Auguſtinus. Sed, ſecundum eundem Auguſtinum, dicet fortè aliquis: Quia cœpit *Auguſt.*
Ieſus facere & docere: cur non fecit quod docuit, præbendo alteram maxillam? Dicen- *Idẽ ibidẽ.*
dum, quòd dicta & præcepta ſacræ ſcripturæ ex factis Chriſti, & ſanctorum debent inter-
pretari: ſic ergo ſacra ſcriptura interpretanda eſt, ſecundum quod Chriſtus, & ſancti eam
ſeruauerunt. Chriſtus autem qui vtique præcepta quæ docuit prius impleuit,& in homine
quem ſuſcipere dignatus eſt, viuendi nobis exemplum tribuit: nõ præbuit iſti aliam maxil-
lam, nec Paulus (vt in actibus legitur) hoc fecit: oſtendens percutienti maxillam non actu
ipſo præbendam eſſe alteram: ſed animo paratam eſſe ad patiendum ſi opus ſit. Fieri enim
poteſt, vt alterã maxillam viſibiliter homo præbeat & iratus. Sed beatus eſt qui in omnibus
quæ iniuſtè pro iuſtitia patitur, poteſt veraciter dicere: *Paratum cor meum Deus, paratum cor* *Pſal.56.*
meum. Vnde iſtud Chriſti præceptum: de præbendo maxillam aliam: & ſimiliter de nõ reſi- *Præcepta*
C ſtendo malo,& plura alia, non dantur & intelliguntur abſolutè & ad literam, ſed magis ſe- *nõ ſecundũ*
cundum animi præparationem: vt homo habeat animum præparatum ad hæc faciẽda, vbi *literã intel*
viderit expedire ad Dei honorem,& eccleſiæ vtilitatem: aliâs autem non: & hoc Dominus *ligenda.*
ſeruauit, qui paratus erat dare aliã maxillam (ſi opus fuiſſet) percutienti: quia totum corpus
ſuum pœnis acerbiſſimis præbuit & occiſioni: imò aliquando expedit iniuriantibus reſpõ-
dere, ad ipſorum & aliorum inſtructionem, ſicut fecit hic Chriſtus. Et vt in Actibus legitur *Act.23.*
Paulus. Et aliquãdo etiam facto reſiſtere, ne detur occaſio agendi malè. Sic ergo excuſatio
Domini, qua ſic reſpondit, vtilis ad inſtructionem fuit. Et multis aliis conuitiis ibidem fortè
eum affecerunt: de quibus euangeliſtæ tacent. Ex hoc articulo alapizationis, habentur tria
documẽta. Primum eſt, quia Chriſtus pro nobis alapizari voluit, vt nos ora noſtra cõpeſca-
mus, ne quid contra diuinum honorem loquamur: & etiam vt ad bonum loquendum vel
D agendum excitemur: ſicut aliquando aliquis percutitur, vt à torpore excitetur. Secundum
eſt, vt & nos diſcamus in iniuriis & contumeliis nobis illatis patientiam habere, imitatione
Domini, qui in hoc ſpecialiter exemplum magnæ patientiæ dignatus eſt nobis præbere. Et
ſicut Chriſtus eadem nocte omnes illuſiones & verecundias, ab iniquis ſibi factas, patien-
ter ſuſtinuit: ſic homo cõtumelias & opprobria, ac cuncta mala in verbis, ſeu factis, ab im-
portunis hominibus ſibi illata patiẽter ferat amore ſui redẽptoris, ſimilia & multò maiora
propter ipſum patientis. Tertium eſt, quòd cõſilia euangelica nõ ſemper oportet ſeruare ad
literã: ſed aliquando ſecundũ animi præparationem: & maxime vbi de hoc ex factis Chriſti
& ſanctorum informationẽ habemus & authoritatẽ. Ad conformandũ ſe iſti articulo, po-
terit homo ſibiipſi dare alapam moderatã ad repræſentãdum alapam Chriſti, pro omnibus
verbis ſuis ocioſis, vel etiam prauis & mendoſis: & orare, dicens: Ieſu qui ab Annæ miniſtro
cædi alapa voluiſti: da mihi quæſo gratiam tuam, quæ me à tua laude nunquam ceſſare fa-
E ciat,& ab ocioſo ſermone cõpeſcat. *Et miſit Ieſum Annas ligatũ*, quaſi reum & morte dignũ,
& iam corã eo condemnatũ *ad Caiphã põtificem*, quia Chriſti examinatio principaliter perti-
nebat ad ipſum: *& cõuenerũt omnes ſacerdotes*, id eſt principes ſacerdotũ: *& ſcribæ*, id eſt legiſpe
riti: *& ſeniores*, id eſt iudices ordinarij: ad examinandũ Chriſtũ: & iudicandũ, & ad tractãdũ
de ipſius condẽnatione & morte. Cùm autẽ præſentatur cõſilio malignãtium aduerſus eũ:
illi quaſi leo capta præda exultãt. Bene potes cogitare quàm malè eũ receperũt,& quomo-
do ſine honore fortè in terra viliter corã ipſis ſedere fecerũt. *Petrus autẽ* & hic *vſq; in atrium*, *Petri timõ-*
id eſt vſquequo peruenit ad atrium *principis ſacerdotum, ſequebatur eum*, ex deuotione & amo- *re charita-*
re: quamuis à lõgè, propter timorẽ. Quem charitas trahebat, timor retrahebat. Verùm, ſecũ- *tas.*
dum Bedã, in hoc maxima nobis eſt admiratione venerãdus, quòd Dominũ non reliquit, *Beda ĩ cap.*
etiam cùm timeret. *Et ingreſſus intrò*, ſcilicet in ipſum atrium, deductus per oſtiariã ſimiliter *14. Marci.*

vt ſuprà: *ſedebat cum miniſtris ad ignem, quia frigus erat*, ſicut ſolet eſſe in Martio. Poſt mediam
noctem *vt finem* negocij *videret*, & quid pontifex de Domino iudicaret. *Principes autem ſa-* A
cerdotum & omne conſilium, quia verum *teſtimonium* inuenire non poterant, *falſum quærebant*,
procurando & ſubornando: *& non inuenerunt* vnde eum tanquam morte dignum coram
Pilato accuſare poſſent, licèt multi falſi teſtes ad id procurandum acceſſiſſent: quorum te-
Pſal. 26. ſtimonia non erant conuenientia: & ſic defecerunt ſcrutantes ſcrutinia: mentita eſt enim
Gene. 39. iniquitas ſibi: vt regina aduerſus Ioſeph, & ſacerdotes aduerſus Suſannam: quia ignis ſine
Danie. 13. materia deficit. Vbi Origenes: Falſa enim teſtimonia tunc locum habent, quando cum co-
Origenes tracta. 35. in Math. lore aliquo proferuntur: ſed nec color inueniebatur, qui poſſet contra Ieſum adiuuare
mendacia, quod maximam laudem exhibet Ieſu, qui ſic omnia irreprehenſibiliter dixit
& fecit, vt nullam veriſimilitudinem inuenirent in eo reprehenſionis, mali & multi aſtuti.
Hæc Origenes. Sed de omnium teſtimoniis ſolum duorum teſtimonium exprimitur: de B
quibus ſubiungitur, *Nouiſſimè autem* ſcilicet poſt multorum falſa teſtimonia: *duo falſi teſtes*
dixerunt: Nos audiuimus eum dicentem, Poſſum deſtruere templum Dei hoc manufactum, & poſt tri-
duum aliud non manufactum ædificare. Ex hoc autem conabantur probare, quòd ipſe diuinam
potentiam quaſi Deus ſibi vſurparet: ſed falſi teſtes erant: quia & ſenſum, & verba Chriſti
mutabant: ad quod Chriſtus nihil reſpondit: quia mentiebantur apertè: non enim dixe-
Hierony. in cap. 26. Math. rat de hoc templo Salomonis, ſed proprij corporis. Vnde Hieronymus, Falſus teſtis eſt, qui
non eodem ſenſu dicta intelligit quo dicuntur: Dominus enim dixerat de templo corpo-
ris ſui: ſed in verbis calumniantur: & paucis additis, vel mutatis, quaſi iuſtam calumniam
faciunt: ſaluator dixerat, ſoluite hoc templum: illi commutant & aiunt, poſſum deſtruere
templum Dei: vos (inquit) ſoluite, nõ ego: quia illicitum eſt vt ipſi nobis manus inferamus:
deinde illi euertunt, & poſt triduum ædificabo illud, vt propriè de templo Iudaïco dixiſſe C
videatur: Dominus autẽ vt oſtenderet animale & ſpirans templum: dixerat, & ego in tri-
duo ſuſcitabo illud: aliud eſt ſuſcitare, aliud eſt ædificare. Hæc Hieronymus. Dicẽs autem
Dominus, ſoluite: non dicit præcipiendo, ſed prædicendo eis quid eſſent facturi: prædicens
mortẽ ſuã, in qua corpus eius quod erat templũ deitatis, ſolutũ eſt. Vnde ſenſus eſt, ſoluite:
id eſt, ſoluetis corpus meum per mortem, quam mihi inferetis, & in tribus diebus excitabo
Excitare quid eſt. illud. Excitare eſt enim à ſomno mortis reuocare, quod propriè competit templo ſpirituali:
ſcilicet ſuo corpori, ſed reædificare propriè competit templo materiali. Non maius tamen
miraculum erat, templum manufactum in tribus diebus reædificare, quàm ſeipſum poſt
mortem die tertia reſſuſcitare. Item poſſent dici falſi teſtes ex falſa intentione: quia inten-
Documẽta de falſo teſtimonio. debant mortem innocentis procurare. Ex hoc articulo, ſcilicet de latione falſi teſtimonij,
ſumuntur tria documenta. Primum eſt, quòd nos falſum teſtimonium, imò omnem falſita-
tem & mẽdacium ſummè deteſtemur: quia mendaciis & fallaciis Chriſtus morti eſt addi- D
ctus: & nos quotienſcunque falſum teſtimonium & mendacium contra proximum profe-
rimus, Chriſtum (quantum in nobis eſt) morti addicimus. vnde quàm deteſtabile ſit iſtud
Teſtis falſidicus trib⁹ obnoxius. crimen, oſtẽdit Iſidorus, dicẽs: Teſtis falſidicus tribus perſonis eſt obnoxius. Primùm Deo,
quem periurando contemnit: conſequenter iudici, quẽ mentiendo fallit: poſtremùm inno-
centi, quem falſo teſtimonio lædit. Secũdum eſt, quòd nos diſcamus incriminationes, ſi no-
bis inferantur, amore Dei patienter ſuſtinere: ſicut Chriſtus pro nobis ad omnes falſas in-
Mendacia aperta. criminationes ſimpliciter tacuit: quia ſecundum Auguſtinum, Aperta mendacia non ſunt
reſponſione digna. Tertium eſt, vt nos fallacias ſtudeamus, quantum cum Deo poſſumus,
declinare: ad hoc enim Dominus falſos teſtes ſuſtinuit, vt nos ab eis eriperet: ſicut etiam
Conformatio. mortem ſuſtinuit, vt nos à morte liberaret. Ad cõformandum ſe iſti articulo, gratias homo
referat Chriſto quòd falſos teſtes contra ſe admiſit, vt nos veritate fulciret, & ſic oret: Ieſu E
qui à Iudæis falſis teſtimoniis accuſari voluiſti: da mihi nemini falſas calũnias inferre, & il-
latas pro tuo honore patienter ſufferre. Vidẽs autẽ Caïphas princeps ſacerdotum, quòd Ie-
ſus tacebat, & quòd teſtimonia cõtra eum producta ad eius condemnationẽ nõ ſufficiebãt:
perturbatus, quia non inueniebat locum calumniæ, & vnde poſſet Ieſum iuſtè cõdemnare:
ſicque ira commotus, & væſania mentis agitatus, *ſurgens* ex impatientia *in medium* de ſolio
ſacerdotali, ait illi: *Nihil reſpondes ad ea, quæ iſti aduerſus te teſtificantur?* motu corporis inſa-
niam mentis demonſtrat: cùm temperantia & grauitas in verbo, opere, & geſtu iudi-
cem & prælatum deceat. ſecundum Bedam: Ad reſponſum prouocat: vt ex occaſione ſer-
Tacendi ratio in Chriſto. monis locum accuſandi inueniat. *Ieſus autem tacebat, & nihil reſpondit*. Primò, vt oſtenderet
ſuam iuſtitiam: quia & illi indigni erant: & ea quæ contra ipſum dicebantur erant falſa, &
reſponſione

A reſponſione indigna. Secundò, ſuam miſericordiam: ne illi amplius peccarent, ſi in malicia
perdurarent. Tertiò, ſuā ſapientiam: quia ſciebat (vt Deus) quòd quicquid reſpondiſſet, tra-
xiſſent in calumniā: & reſponſio excuſationis, nullo audiente, fuiſſet inutilis. Quartò, ſuam
patientiam: vt exemplum daret contemnere calumniantium voces: & potius fortiter ſilere,
quàm ſine vllo ꝓfectu defendere. Hinc colligimus, porcis, & canibus, & detractoribus, vel *Quando nō*
quibuſlibet, non eſſe reſpondendum, cùm nulla ſecutura ſit vtilitas: ſed potius incommodi- *reſponden-*
tas. Quantò autem magis Ieſus ad indignos reſponſione eius tacebat, tantò magis pontifex *dum.*
furens eum ad reſpondendum prouocabat: vt ex verbis eius occaſionem calumniandi ca-
peret. Tunc enim *princeps ſacerdotum* rurſus interrogans dixit ei: *Adiuro te per Deum viuum,*
vt dicas nobis ſi tu es Chriſtus filius, ſcilicet naturalis, *Dei benedicti*? Qui ad eum capiendum,
quaſi latronem miſerat: nunc de furto & vſurpatione deitatis examinat. Non tamen veri-
B tatem Dei deſiderat: ſed magis calumniam parat. Ad hoc autem Ieſus reſpondit, propter
reuerentiam diuini nominis inuocati, *Et dixit illi: Tu dixiſti, quia ego ſum*. Veritatem eis re-
ſpondit: vt inexcuſabiles eſſent, & ne nomen Dei ſpernere videretur. Et adiecit Domi-
nus Ieſus: *Veruntamen dico vobis, Amodò videbitis* oculis corporeis, *filium hominis*, ſcilicet me
quem modo contemnitis, & ignominioſè tractatis, in die iudicij *ſedentem*, vt iudicem, *à dex-*
tris virtutis, id eſt, maieſtatis *Dei* patris: id eſt in æqualitate & pleniſſima poteſtate patris. Hoc
eſt, ſecundum Hieronymum, In vita regnātem ſempiterna, & virtute diuina, *& venientem*, *Hierony. in*
ſcilicet ad iudicium, ſecundum formam humanam *in nubibus cœli*, ſicut aſcendit: vbi videbit *cap. 26.*
eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Quaſi dicat, vos me vt purum hominem con- *Math.*
temnitis, & quaſi impium condemnatis: ſed tamen propter hoc me exaltatum ſuper om-
nes cœlos, & iudicem videbitis. *Tunc princeps ſacerdotum*, qui ſurrexerat in furore, magis in-
C ſaniens *ſcidit veſtimenta ſua*, in rabie: quia, ſecundum Bedam, Quem de ſolio ſacerdotali fu- *Beda ī cap.*
ror excuſſerat, eundem rabies ad ſcindendas veſtes prouocat. Et in hoc facto Caiphas pro- *14. Marci.*
phetauit, quamuis ipſe neſciuerit. Bis enim neſciens prophetauit: ſemel verbo, quando dixit:
Expedit vt vnus homo moriatur pro populo: altera vice facto, vt patet in hoc loco: quia, ſe-
cūdum Hieronymum, Per hoc oſtēdit Iudæos ſacerdotalem gloriam perdidiſſe: dum enim *Hierony. in*
veſtem ſibi diſcidit, ipſum quo tegebatur, velamentum legis abiecit. Vnde & Beda. Al- *cap. 26.*
tiori autem myſterio factum eſt, vt in paſſione Domini pontifex Iudæorum veſtimenta *Math.*
ſua ſcinderet: hoc eſt Ephod; cùm tunica Domini, nec ab ipſis qui eum crucifigêre mi- *Beda ī cap.*
litibus ſcindi potuerit. Figurabatur enim quòd ſacerdotium Iudæorum, pro ſceleribus *14. Marci.*
pontificum eſſet ſcindendum: & à ſtatu ſuæ integritatis ſoluendum & auferendum, cùm
ſoliditas eccleſiæ, ſeu fidei (quæ veſtis Dei ſolet appellari) nunquam valeat ſcindi, vel diſ-
D rumpi. Hoc eſt iam oculis cernere, quia videmus Iudæos ſacerdotij gloriam perdidiſſe,
& ſedem à cæremoniis vacuam eſſe: eccleſiam verò & fidem eius, quia ſupra petram fun-
data eſt, in ſua ſoliditate permanere. Hæc Beda. Mos quippe erat Iudæis ſcindere veſti-
menta, in ſignum doloris & deteſtationis criminis: cùm aliquid blaſphemiæ, & quaſi con-
tra Deum audiebāt: ſicut Paulus & Barnabas ſciderunt veſtes, cùm cultu diuino ſe honora-
ri videbant. Hoc autem tam enorme peccatum, princeps ſacerdotum imponebat Chriſto,
dicens exclamando: *Blaſphemauit*, ſcilicet attribuendo ſibi quod Dei eſt. Blaſphemia enim
eſt, attribuere creaturæ quod ſolius Dei eſt, vel Deo quod ſolius creaturæ eſt. *Quid adhuc*
egemus teſtibus? Quaſi diceret, pro nihilo laboramus quærendo teſtes. *Ecce nunc*, id eſt in
aperto & coram omnibus *audiſtis blaſphemiam*. O miſer & princeps nequam: non dixit
Chriſtus blaſphemiam, ſed veritatem: tuipſe blaſphemas, qui quod Dei eſt, Deo non at-
E tribuis: ſed filium Dei puram creaturam credis: & ideo blaſphemia tua tecum eſt in perdi-
tionem. Sicut ergo Chriſtus in mortis diſcrimine ad Caïpham ductus veritatem non de-
ſeruit: ſed conſtanter ſe Dei filium cum omni modeſtia confeſſus fuit: ſic verus ipſius ſer-
uus, propter nullum temporale periculum debet veritatem deſerere: ſed vſque in mor-
tem conſtans perſeuerare. Ex hoc articulo, impoſitionis blaſphemiæ, ſumitur documentū, *Documen-*
quòd nos debemus eſſe ab omni blaſphemia puri & immunes: tā quò ad nos, quàm quò ad *tū vitanda*
alios. Quū ad nos quidem, vt nihil committamus, vel dicamus quo nomē Dei blaſphema- *blaſphe-*
tur. Quod fit multipliciter, vt ſiue quis expreſſè maledicat Deo: vel ſanctis, ſiue quis blaſ- *mia.*
phemet baptiſmum, vel alia eccleſiæ ſacramenta. Blaſphemat etiam verbum Dei qui con- *Blaſphemia*
temnit: & ſpiritum ſanctum blaſphemat, qui ſacris canonibus derogat. Chriſtus igitur licèt *multiplici-*
non ſolum à blaſphemia, ſed etiam ab omni peccato puriſſimus fuerit, blaſphemiam ta- *ter fit.*
men ſibi imponi pertulit: vt nos puros à blaſphemia cuſtodiamus. Quò ad alios etiam, vt

Blaſphemia nec creaturæ inferenda. nos aliis blaſphemiam non inferamus: ita quòd per os noſtrum nunquam verbum blaſ-
phemiæ, vel maledicti exeat contra aliquẽ etiam maledictione dignum: ſicuti iſte Caïphas A
eo ipſo blaſphemus fuit, quo blaſphemiam creatori impoſuit: & potuiſſet Chriſtus reſpon-
dere, non ego ſed tu blaſphemas: ſed noluit Dominus per os ſuum exire aliquod blaſphe-
miæ verbum, nobis in exemplum. De quo etiam pulchrã doctrinam habemus in epiſtola
Iudæ 1. Iudæ, vbi dicitur quòd *Michael archangelus cùm altercaretur cum diabolo de Moyſi corpore, non eſt
auſus iudicium blaſphemiæ inferre diabolo: ſed dixit, imperet tibi Dominus.* Super quo verbo dicit
Hierony. in apologia aduerſus Rufinum. Hieronymus: Si Michaël non fuit auſus diabolo, certè maledictionis digniſſimo, iudicium
inferre blaſphemiæ: quantomagis nos ab omni maledicto puri eſſe debemus? Merebatur
diabolus maledictum, ſed per os angeli blaſphemia exire non debuit: Hæc Hieronymus. Si
igitur diabolus, licèt voluntate malus, in ſubſtantia tamen bonus, ab angelo non blaſphe-
matur, quia aliquid proferret aduerſus bonam naturam, quæ Dei eſt creatura, quãtomagis B
ab hominibus blaſphemia eſt cauenda in quamcunque creaturã, & maximè in creatorem.
Ad conformandum ſe iſti articulo per contrarium benedicat homo Deo dicens illud: *Sit
Pſal. 112. nomẽ Domini benedictum: ex hoc nunc & vſque in ſeculum*: vel aliquid huiuſmodi. Ieſu qui blaſ-
phemiæ crimen falſò tibi imponi voluiſti: cuſtodi ne vnquam per me nomen tuum verbo,
vel facto blaſphemetur, nec per os meum blaſphemia, vel maledictũ proferatur. Cùm au-
tem princeps ſacerdotũ dixiſſet: *ecce nunc audiſtis blaſphemiam*: adiecit, *Quid vobis* nunc ſecun-
Condẽnatio ad mortẽ. dum legem de hoc *videtur?* Tunc illi omnes condemnauerunt eum: & *reſpondentes dixerunt,
reus eſt mortis*: cum tamen veritatẽ dixiſſet eis. Ipſi erant accuſantes: ipſi diſcutientes: ipſi ſen-
Beda ĩ cap. 14. Marci. tentiam proferentes. ſecundum Bedam: Sententia ſua ſe condemnãt, qui eum morti adiu-
dicant: quem & oris, & operis ſui teſtimonio Deum eſſe cognoſcere poſſunt. Et quidem in
hoc verè reſpõdiſſent, ſuppoſita veritate facti: omnis enim qui blaſphemat nomen Dei, ſe- C
cundum legem reus eſt mortis: quia debet lapidari: ſed quia factum ſuper quo fundabatur
Documẽta duo. quæſtio fuit falſum: ideo reſponſio fuit falſa, ac prophana, & iniqua. Ex hoc articulo, con-
demnationis Chriſti ad mortem, habemus duo documenta. Primum eſt, vt caueamus ne
vnquam illa vox Iudæorum, reus eſt mortis, quæ Chriſti auribus innocenter inſonuit, no-
ſtris mentalibus auribus inſonet: & in nobis locum veraciter habeat: nam de quocunque
exiſtente in mortali peccato verum eſt dicere, reus eſt mortis. Secundum eſt, vt ſi quando
nos propter Chriſtum à perſecutoribus condemnemur ad mortem, non perturbemur: ſed
potius gaudeamus reſpicientes ad mercedem. Ad conformandum ſe iſti articulo, recogitet
homo qualiter ipſe ſæpe propter demerita ſua reum mortis ſe fecerit: ſed dei miſericordia
ſit hactenus conſeruatus pro ſua emendatione, vel aliàs prout Deus inſpirauerit. Ieſu qui
prophanam impiorum vocem, ſcilicet reum te eſſe mortis, minimè timuiſti: cuſtodi me ne
in oculis tuis æternæ mortis reus inueniar. *Tunc* qui circunſtabãt omnes, ferè inſimul irrue- D
Spuere in faciem. tunt ſuper Dominum Ieſum, & illudebant ei. *Alij ſpuebant in vultum eius*: benigniſſimum, tã-
quam in hominem vilem & peſtiferum, & morte dignum, ſcilicet confeſſum ſe eſſe Deo
Eſa. 50. æqualem: vt compleretur quod dictum eſt: *Faciem meam non auerti à confuſione ſputorum.* Pro-
prium enim Iudæorum erat, in cõtemptum ac vituperium & deſpectum, ſpuere in faciem
eius quem abiiciebant. Et tam horribiliter & inceſſanter in facies hominum ſpuebant, vt
quandoque eos ſuffocarent. Quid turpius? quid deſpectius? quid ignominioſius & vitupe-
rioſius, quàm in faciem expuere: & maximè in illam faciem ſpecioſiſſimam, in quam deſi-
derant angeli proſpicere? O quàm cæca æmulatio infœlicium Iudæorum, qui non exhor-
ruerunt turpiſſimis ſputis ſuis maculare & deturpare faciem tam amabilem. Et nõ tantum
ſimplicibus ſaliuæ ſputis: ſed veriſimiliter etiã execrationibus ſuis fœtidiſſimis. Vnde Mat-
thæus non dicit, ſpuerunt: ſed, *expuerunt*: quaſi excreando ſpuerunt. Marcus autem dicit, E
conſpuerunt: quia non tantum vnus, ſed plures ſimul conſpuerunt. Et ſic illa facies benedicta
facta eſt, ita abominabilis, quaſi eſſet læproſa, ex ſputis & verberibus, quæ ei vt ſubditur, *in
faciem cum palmis dederunt.* Hoc eſt cõtra illos qui adulterinis coloribus ornare ſuas nituntur
facies. Ex hoc articulo conſputionis in faciẽ, ſumuntur duo documenta. Primum eſt, quòd
nos diligenter caueamus ne & nos vnquam, cum Iudæis, Chriſti faciem conſpuamus: quod
Hierony. in cap. 14. Marci. modis pluribus fit. Primò nanque, ſecundum Hieronymum, faciem Chriſti cõſpuunt, qui
conſcientiã ſuã fœdis cogitationibus & actionibus polluunt. Quia enim Chriſtus cõſcien-
tiam ſanctam inhabitat, in qua Dei facies, id eſt imago relucet: hinc eſt, quòd qui conſcien-
Idẽ ibidẽ. tiam ſuam peccatis polluit, quaſi ſputum in Chriſti faciem proiicit. Et ideo dicit Hierony-
mus, quòd Dominus noſter in faciem ſuã conſpui voluit: vt ſputaminibus ſuſceptis faciem
animæ

A animæ noſtræ lauaret. Secuodò, ſecundum Rabanum, Illi in faciem Chriſti expuunt qui, *Rabanus*
præſentiam gratiæ eius execrãdis verbis, ex interna cæcæ mẽtis inſania cõceptis, reſpuunt, *in cap. 26.*
& eum in caroe veniſſe negant. Tertiò, ſecundũ Gregorium, in faciem Cbriſti conſpuunt, *Math.*
qui iuſtos & ſanctos in præſenti vita confutant: & in eorum contumelias fluxa verba, quaſi
fluẽtes ſaliuas mittunt. Quartò poteſt dici, quòd ad literam Chriſtum in faciem cõſpuunt,
qui euchariſtiam indignè ſumunt. Quicunque enim polluta conſcientia corpus Chriſti in
os ſuum accipiunt: hi ſaliua ſua peccato infecta, ſacramentum contingunt, madefaciunt &
degluciunt, ac per hoc in faciem Chriſti cooſpuunt. Quintò in faciẽ Chriſti conſpuunt, qui
prælatos ſuos contemnunt. Item ſextò in faciem Chriſti deſpectiuè conſpuunt, qui gratias
Deo de quolibet ſibi dato munere non agunt. Secundum documentum eſt, vt nos iſta ſpu-
ta turpiſſima, & alia facta exprobrabilia paſſionis Chriſti, nobis ad magnam gloriam repu-
B temus. Vnde Cbryſoſtomus: Attende quòd euangeliſta, cum ſumma diligentia ea quæ vi- *Chryſoſto.*
dentur eſſe exprobratiſſima exponit: oibil occultans vel omittẽs, aut verecundans: ſed glo- *hom. 86. in*
riam exiſtimãs maximam, dominatorem orbis terrarum pro nobis talia ſuſtinere. Hæc au- *Matheum.*
tem legamus continuè, hæc noſtræ menti inſcribamus, & in his gloriemur. Hæc Chryſo-
ſtomus. Et ſiquidem iſtud documentum poſſit referri ad ſingula puncta dominicæ paſſionis,
præcipuè tamen ad iſtud quod ſic exprobratiſſimum fuit. Ad conformandum ſe huic arti-
culo, formet homo in mente ſua Chriſtum, tam horribiliter ſputis in facie deturpatum: &
regratietur ſibi pro magna gloria noſtra. Recogitet etiam quotiens ipſe faciem illam ſpe-
cioſiſſimam in conſcientia ſua polluit. Item quotiens indignè cõmunicando ſputi ſui con-
tactu Chriſtum ſordidauerit. Ieſu qui immundis Iudæorum, ſputis pulcherrimam faciem
tuam maculari voluiſti: da mihi tuæ imaginis faciem in me nũquam meis ſordidis actibus,
C aut cogitationibus inquinari. *Alij velabant faciem eius*, quod velamen manet vſque hodie ſu-
per corda eorum: quia ab eis faciem ſuam abſcõdit. O inſana cæcitas: & cæca inſania infœ-
licium Iudæorum: quia illam deſiderabilem faciem, quam aduenturam patres eorum, &
prophetæ cum longo ſuſpirio deſiderauerãt: ipſi infœlices cùm præſentem babuerunt, tam
ignominioſè velauerunt. Velauerunt, inquam (vt ait Beda) non vt ipſe illorum ſcelera non *Beda ĩ cap.*
videat: ſed vt à ſeipſis faciem & gratiã cognitionis eius abſconderent. Oſtenderunt per hoc *14. Marci.*
etiã neſcienter, quòd in faciem Chriſti nullus infidelis & auerſus à Deo intueri poteſt: quia
eſt ab eis velata. Et ſimilis ratio eſt de falſis Chriſtianis. Sed ſicut dicit Apoſtolus: Cùm quis *2. Cor. 3.*
conuerſus fuerit ad Deum, tunc auferetur velamen. Ex boc articulo, velationis faciei, ha-
bentur plura documenta. Primum, quòd nos ſummè caueamus, ne velamen ante Chriſti
faciem ponamus. Sed heu multi Chriſtiani velamen ante Cbriſti faciẽ ponunt, quales ſunt
D qui infronitè peccant. quaſi Deus eos nõ videat: quales etiã ſunt qui ſub velamine cuiuſdã
libertatis liberè peccant. Item velamen ante Chriſti faciem ponunt, qui imaginem Dei in
ſe velamine culpæ & ignorantiæ obtegunt & obſcurãt. dicit enim Hieronymus, quòd ideo *Hierony.*
Chriſtus pro nobis velari voluit, vt velamine faciei ſuæ velamen culpæ & ignorantiæ à cor- *in cap. 14.*
dibus noſtris auferret. Inſuper faciem Chriſti velant, qui à ſeipſis gratiam cognitionis eius *Marci.*
abſcõdunt. Item oculos Domini omnia videntis velant: qui malum pro booo dant vel ven-
dunt. Item hic eſt documentum, quòd & nos debemus interdum facies noſtras velare, ne
oculi noſtri videãt vanitatem, vel ſaltem oculos habere defixos in terram: & ſic faciem quaſi
habere velatam, ne capiatur io exteriorum aſpectu & concupiſcentia. Ad conformandum
ſe huic articulo, recogitet homo, quomodo omnia nuda & aperta ſunt oculis Dei, vt ex
hoc trahatur à peccãdo. Item memoretur, quomodo ipſe luminoſam faciem imaginis Dei
in ſe obtexit, & obſcurauit peccatis. Ieſu qui faciem tuam gratiſſimã velari voluiſti: illoſtra
E quæſo faciem tuam ſuper indignum ſeruum tuum, & imaginem tuam in me non ſinas ob-
ſcurari: velamen quoque culpæ & ignorãtiæ à corde meo digneris auferre. *Alij colaphis eum* *Colaphiza-*
ceciderunt: id eſt in collo percuſſerunt. Solent in collo percuti fatui, & deſpectibiles perſonę. *tio.*
Vnde in hoc quòd Iudæi Chriſtum colaphizabant, non tam attenditur læſio percuſſionis,
quàm maxima cootumelia deſpectionis. Ex hoc articulo colaphizationis tale habetur do-
cumentum: quòd caueamus ne & nos aliquando Chriſtum colaphizemus. ſecundum Be- *Beda ĩ Mar*
dam, omnes falſi Chriſtiani Chriſtum colaphizant: qui ore cõfitentur Chriſtum, factis au- *cũ cap. 14.*
tem negant. Colaphus datur à retrò. Illi ergo colaphizant Dominum Cbriſtũ, quia ei blan- *Auguſti.*
diuntur, ore eum confitentur: ſed retrò, quò deberent eum ſequi per bonam vitam, colaphi- *lib. 1. de*
zant eum, malis operibus Chriſto contradicendo. Item ſecundum Auguſtinum, Colaphis *quæſtioni-*
Chriſtum cædunt, qui ei honores præferunt. Item à tergo Chriſtum colaphis verberat: qui *bus euang.* *cap. 44.*

proximum poſt tergum ſuum infamat. Item eſt documẽtum, quòd ſicut Chriſtus pro no- A
bis eſt colaphizatus: ſic & nos colaphizationes ſuas ſpirituales, quas plerunque nobis infli-
git, non ſolum patienter, ſed & prudenter portemus: ſicut fecit Apoſtolus, qui dicebat: *Da-*
2. Cor. 12. *tus eſt mihi ſtimulus carnis meæ: angelus Satanæ qui me colaphizet: &c.* Ad conformãdum ſeſe huic
articulo, poterit homo ſibiipſi dare colaphum, in memoriam colaphorũ Chriſti: & ſic ora-
re, Ieſu, qui à Iudæis colaphizati voluiſti: da mihi ſic te ore confiteri, vt contrariis operibus
nullatenus colaphizem. *Alij palmas in faciem ei dederunt*, & faciem eius percuſſerunt. Dicitur
autem palma (ſecundum Papiam) manus extẽſa, vel applicata: ſicut pugnus dicitur manus
compoſa. Manibus ergo extẽſis & palmis, eum in faciem percuſſerunt: ex qua percuſſione
plus affligitur homo, quàm de percuſſione in collo. In facie enim ſunt omnes ſenſus: & ſunt
ibi membra tenera, facilè læſibilia. Vnde veriſimile eſt, quòd ex tali paſſione fluxerit ſan-
guis per nares & os, licèt hoc ab euangeliſtis non exprimatur. O quàm horrendum ſcelus B
impiiſſimorum Iudæorum, quòd faciem tam formoſam, tam crudeliter verberibus affece-
Hierony. runt. ſecundum Hieronymum: voluit alapis expalmari: vt nos ei in laudem noſtris mani-
in cap. 26. bus, ſcilicet operibus & labiis applauderemus. Ex hoc articulo, percuſſionis in facie, habẽ-
Mathæi. tur plura documẽta. Primum eſt, quòd nos exemplo Chriſti diſcamus patienter ſuſtinere,
2. Cor. 11. ſi quis nos in faciem cædat: ſicut Apoſtolus quoſdam in hoc commẽdat. Quod non ſolum
accipiendum eſt ad literam, ſicut in propoſito Chriſtus ad literam cæſus fuit in faciem, ſed
etiam myſticè: quia ſicut dicit gloſa ibidem, in faciem cæditur, in cuius os iniuria irrogatur.
Nam & iſto modo Chriſtus in faciem cæſus fuit, pro quãto multas iniurias, & improperia
Percutiẽtes ei in faciem obiecerunt. Sicut ergo Dominus noſter, ab omnibus talibus increpationibus,
in faciem blaſphemiis, percuſſionibus, & ſputis, faciem nunquã auertit: quinimmo volũtariè ad om-
Chriſti. nia illa faciem ſuã eis pro nobis obtulit: ſic & nos caſu ingruente ſuſtinere ſimilia pro Chri- C
ſto non recuſemus. Secundum documentum eſt, vt caueamus ne & nos demus palmas in
Auguſti. faciem Chriſti. quia ſecũdum Auguſtinum, Illi palmas in faciem Chriſti dant, qui perfidia
lib. 1. de cæcati eum in carnem non veniſſe affirmant: tanquam præſentiam eius exterminantes &
quæſtionib. repellentes. Item in faciem Chriſti illi ſacerdotes palmas dant, qui pollutis manibus cor-
euang. cap. pus Chriſti tangunt, & contrectant. Item faciem Chriſti alapis contundit, qui proximum
44. in præſentia ſua confundit. Ad conformandum ſe huic articulo, recogitet homo quotiens
ipſe imaginem Dei in ſe offenderit: & paratus ſit ſecundum præparationẽ animi, pro Chri-
ſto libenter velle in faciem cædi: non ſolum verbaliter, ſed etiam realiter caſu opportuno.
Item recogitet ſacerdos: quotiens manus ſuas pollutas in faciem Chriſti iniecerit: corpus
ſuum indignè tractãdo. Ieſu qui Iudæorum manibus faciem tuam ſpecioſiſſimam cædi vo-
luiſti: da mihi imaginis tuæ faciem in me ſemper illibatam, illæſamque conſeruare: nequã- D
do iniquitatum mearum ſceleratis manibus meis violetur. *Et miniſtri alapis eum cædebant*:
hoc eſt, in maxillas eum percutiebant. de quo poteris meditari, ſicut dictum eſt ſuprà de
alapizatione coram Anna pontifice facta. Percutientes autem eum in capite, interroga-
bant eum, dicentes: *Prophetiza nobis Chriſte, quis eſt qui te percuſſit?* Sed in qua nam parte ca-
pitis percuſſerint eum, tunc quando hoc dicebant, de hoc euãgeliſtæ diuerſimodè loquun-
tur. Vnde poteſt dici, quòd cùm velaſſent faciem eius, quilibet eorum percuſſit eum vbi vo-
luit: aliqui in collo, alij in faciem, alij in maxillas: & ſic *percutientes interrogauerunt eum, dicentes*:
Prophetiza nobis Chriſte, quis eſt qui te percuſſit? Et hoc deriſoriè dicebant, quaſi in contume-
liam eius, qui ſe prophetam à populo haberi volebat: & quem populus magnum prophe-
tam reputabat: per hoc enim deſignabãt quòd falſus propheta eſſet: & quòd ignoraret quis
eum percuſſiſſet. Vnde Theophilus dicit, quòd Dominus prophetarum, vt pſeudopropheta
deluditur. Et quoniam ipſi eum illis verbis irridebant, & quaſi ludibrium de eo faciebant: E
Hierony. in idcirco eis nihil reſpõdebat. vt enim dicit Hieronymus: Stultũ erat verberantibus reſpõde-
cap. 26. re, & prophetare cædentem, cùm palàm percutientis inſania videretur. Ex hoc articulo lu-
Mathæi. dibrioſæ expetitionis prophetandi, habentur quatuor documenta. Primum eſt, quòd non
Bedа in cap. illudamus Chriſto, putantes mala noſtra non videri ab eo. Nam, ſecundum Bedam, Qui-
14. Marci. cunque reprobis actibus eum exacerbant, dum ſuas cogitationes & opera tenebrarum ab
eo videri non putant: quaſi illudentes dicunt, quis eſt qui te percuſſit? Secundum eſt, quòd
conſideremus noſmetipſos, ſi vnquam manu praui operis Chriſtum percuſſerimus: quod
ſi neſcimus, expetamus pia fide à Chriſto quod Iudæi irriſoriè ab eo exegerunt: vt prophe-
tizet nobis, docendo nos cognoſcere culpas noſtras. Tertium eſt, quod nos cauere debe-
mus: ne à Chriſto prophetiam vel miraculum tentatiuè expetamus. Vnde Auguſtinus,

Quantis

A Quantis mecum ſuggeſtionum machinationibus agit inimicus, vt ſignum aliquod petam? *Auguſti. in ſol. loq.*
Sed obſecro te Domine, vt quemadmodum à me longè eſt iſta cõſenſio, ita ſit ſemper longè atque longius ipſa cogitatio. Quartum eſt, quòd indignis non eſt effundendum donum Dei. Vnde licet Chriſtus eſſet verus propheta, noluit tamen prophetizare irriſoribus ſuis. Sic & doctores pro tempore & loco debent verbum Dei ſubtrahere auditoribus indignis. Ad conformãdum ſe huic articulo, recogitet homo quantam irriſionem & infatuationem Dominus noſter in hoc facto eſt paſſus: & quomodo Iudæi ludum quaſi puerorum fecerũt de eo: & oret dicendo, Ieſu qui ludibriis Iudæorum percuſſus in capite, prophetizare exactus fuiſti: prophetiza tu mihi obſecro Chriſte, vt cognoſcam quis & qualis ego miſer ſum, qui totiens manu praui operis prohdolor te percuſſi. Inſuper potes etiam meditari, quòd alij manu reuerſa dulciſſimũ & mellifluum os eius percutiebant: alij pugnis eum cædebant:
B alij ſanctiſſimam barbã eius euellebant: alii per ſuos venerabiles capillos ipſum trahebant: & viliter inter pedes cõculcabant, ac ſine reuerentia & pietate aliqua Dominum angelorũ malè tractabant. Et nihilominus alia multa blaſphemantes dicebant in eum, & faciebant. Cùm enim crudeliſſimi, & ſine miſericordia eſſent, omnia mala, & vitupetia, quæ poterãt, ei faciebant: alii ex ſua mala voluntate ad hoc moti: alii vt placerent maioribus, qui erãt immaniſſimi. Quid ergo tu faceres ſi hæc videres? nunquid nõ te proiiceres ſuper ipſum Dominum, dicẽs: Nolite iam, nolite facere tãtum malum Domino meo: ecce me, facite mihi: ecce percutite me, & Domino meo tãtas iniurias irrogare nolite. Et tũc amplexareris flexis genibus Dominũ & magiſtrũ tuum: & ſic ſuſciperes libenter ſuper te percuſſiones, ad tuẽdum ipſum. Quod ita mẽte facere recogites: & totũ ſicut ſi præſens eſſes te facturũ æſtimes. Conſpice igitur ſingula, quomodo illi maledicti Dominum vexãt: falſos teſtes procu-
C rant: ipſum examinant: & veritatem, ſcilicet ſe filium Dei eſſe confeſſum, quaſi blaſphemũ condemnant: & quomodo opprobriis vexatus in omnibus patienter ſe habet: & compatere ſibi, quia pro te omnia ſuſtinet, iugitérque lachrymas fundens, ſpecioſiſſimã faciem eius, quam illi impudenter ſuis illiniunt ſputis, tu reuerenter tuis laua lachrymis: quis enim audiens, vel mente pertractans, quomodo fuit factus opprobrium hominũ, ipſe Dominus & gloria angelorum: & abiectio plebis, filius Dei patris: poterit ſe cõtinere à lachrymis? Vnde Anſelmus: Concilio malignantium aduerſum te pontificum præſentatus es, & veritatem *Anſelmus*
prout oportuit confeſſus, quaſi de blaſphemia adiudicatus es morti. Amantiſſime Domine *in ſpeculo*
Ieſu quanta illic indigna à propria gente pertuliſti. Vultum tuum honorabilem in quem *euangelici*
deſiderant angeli proſpicere, qui omnes cœlos adimplet lætitia, quem deprecantur omnes *ſermonis cap. 9.*
diuites plebis, pollutis labiis, & ſputis inquinauerunt: ſacrilegis manibus cæciderunt: velo
D operuerunt in deriſionem: & te Dominum vniuerſæ creaturæ, tanquam ſeruum cõtemptibilem colaphizauerunt: ſed (vt ait Beda) ipſo diſpenſante qui patitur, omnia pro nobis fiunt: *Beda i cap.*
vt, ſicut Petrus hortatur, Chriſto in carne paſſo, nos eadem cogitatione armemur, atque ad *14. Marci.*
tolerãda pro nomine eius irriſionum opprobria præparemur. Iudæi qui Chriſtum deluſe- *Figura illuſionis*
runt, olim in Philiſtæis hoſtibus Sampſonis præfigurati fuerunt. Sampſon enim quadam vi-
ce voluntariè ſe ligari fecit: quem Philiſtæi captum excæcauerunt: & ei illudentes in de- *Chriſti.*
riſionem ipſum habuerunt. Sic Chriſtus ſponte à Iudæis ligari, velari, illudi voluit, & de- *Iud. 16.*
rideri: quadam autem vice dum Sampſoni placuit, tunc ſe de inimicis horribiliter vindicauit. Sic in fine ſeculorum de inimicis Chriſti erit, cùm ipſe in maieſtate, & poteſtate ad iudicium venerit. Conſpice igitur Ieſum præ cunctis meritò honorandum, indignè & viliter tractari: & eum imitando diſce humiliari: gratiámque honoris ſpernere, & laudem humani fauoris contemnere. Cùm ergo homo foris videns reputat te vilem in ocu-
E lis ſuis: tu vilem te reputa in oculis Dei: nec murmures vel indigneris, ſi coram hominibus vilis reputaris: ſed magis in oculis Dei, qui omnia nouit occulta, confundaris. Et caue ne malorum exemplo corruptus, Dominum potius exhortati videaris, quàm imitari: qui enim tunc exhortatus eſt blaſphemiis Iudæorum & infidelium: etiam nunc exhortatur væſanis opprobriis falſorum Chriſtianorum: & nomine tenus fidelium, prout ſuprà in articulis illuſionum huiuſmodi eſt tactum. Cogita etiam qualiter dolebant Petrus & Ioannes, hæc percipientes, vel fortè videntes. Et qualiter Petrus iam torpens frigore infidelitatis, *ſedet calefaciens ſe*: exterius, cui calor charitatis & verus ignis extinguebatur interius:
& negat ter Dominum ſuum, timore perterritus. Nec mirum ſi accedit ad eum tentatio, *Gregorius*
qui ſe elongat à Chriſto. Primò quidem in atrio ab ancilla hoſtiaria compellatur, & negat. *in 3. Pſal. peniten-*
Vnde Gregorius: Vnius ancillæ voce percuſſus, dum mortem timuit, vitã negauit. Sed cur *tialem.*

ab ancilla prius prodatur Petrus,qoàm à viris, vna ratio eſt ad confutationem præſumptio- A
nis : quia à muliere,non à viro : ab ancilla, non à libera primò victus eſt. Secunda ratio eſt,
vt oſtendatur omnis ſexus & conditio in Domini peccaſſe nece, & redimi per eius paſ-
ſionem. Deinde poſt negationem, timens Petrus inter Iudæos diu ſtare, *exiuit foras ante
atrium, & gallus cantauit.* Exeundo autem animaduertit *eum alia ancilla* : *&* dum foris eſſet,
dixit miniſtris, qui ſe calefaciebant : *& hic cum Ieſu erat* : ſed poſtquam rediit quod dictum
fuerat, Vnus de circunſtantibus,ſecundum Lucam, ſed plures de eis ſecundum Ioannem,
ei idem dixerunt : & negat cum iuramento : Ecce argumentum, quòd ex vno peccato ho-
Mora in peccato. mo ruit in aliud grauius : Vnde Rabanus : Mora in peccato, dat incrementum ſcelerum.
Et Gregorius : Peccatum quod pœnitentia non diluit, mox ſuo pondere ad aliud trahit.
Gregorius hom. 11. in Ezechielē. Et timens Petrus, iterum foras exiuit. *Et interuallo facto*, quaſi horæ vnius, *reuerſus iterum*,
ſecundum Mathæum & Marcum, à multis, & ſecundum alios ab vno qui cognatus Mal- B
chi erat compellatur : & negat cum iuramento & deteſtatione, *& ſtatim gallus*, ſecundò
cantauit. Poteſt eſſe quòd multi tumultuantes, ibi ſtantes, Petro hoc dixerunt : vel vnus eo-
rum pro omnibus : & quaſi in perſona omnium expreſſius, & acrius dixit ei. Et ſic ſemel
negat ante primum gallicantum : bis ante ſecundum. Non enim ſolum negat Chriſtum,
qui dicit eum non eſſe Chriſtum, ſed etiam qui cum ſit negat ſe eius diſcipulum, vel mem-
brum, vel qui negat ſe eſſe Chriſtianum: Dominus enim non ait Petro, diſcipulum meum
te negabis : ſed, me negabis. Negauit ergo Petrus Chriſtum, cùm ſe negauit eius diſcipu-
Auguſti. tracta. 113. in Ioan. lum : & iſto modo ſe etiam negauit Chriſtianum. Vbi Auguſtinus, Ecce medici comple-
ta eſt conditio, ægroti conuicta eſt præſumptio. Non enim factum quod iſte dixerat, ani-
mam meam pro te ponam : ſed factum eſt quod ille prædixerat, ter me negabis. Et grauatur
in Petro culpa: & exaggeratur crimen, ſecundum proceſſum negationum: quia primò ſim- C
pliciter negauit, ſecundò negationi periurium addidit, ſed tertiò adiecit periurio deteſta-
tionem : *& cœpit anathematizare*: id eſt maledicere ſibiipſi, & maledictioni ſe obligare, ſi co-
Anathematizatio, quid. gnouiſſet Ieſum. Anathematizatio enim ſignificat iurationem, quæ eſt per execrationem,
& cum imprecatione maledictionis : ſcilicet quando aliquis imprecatur ſibiipſi malum
pœnæ, & obligat ſe maledicto ſi ita ſit ſicut imponitur ei, vel niſi illud quod dicit ſit verum.
Quidam dicunt totam trinam negationem factam in atrio Annæ : & quæ dicta ſunt inde,
poſt miſſum Ieſum ad Caïpham, recapitulando dicta. Alij verò dicunt, in atrio Caïphæ to-
tam factam : & ſecundum hoc Ioannes anticipauit primam. Sed communior opinio eſt,
quòd trina negatio incœpit in atrio Annæ, & completa eſt in atrio Caïphæ. Et hoc videtur
patere ex textu Ioannis : qui cùm non faciat mentionem de Caïpha, ſed ſolum de Anna:
ponit primò vnam negationem : deinde ea quæ Annas interrogauit de Chriſto, & tandem
proſequitur alias duas negationes, quæ factæ fuerunt poſtea in atrio Caïphæ. Et potuit eſſe D
quòd Ioannes eſſet notus vtrique pontifici, & ſimiliter introduxit Petrum in domũ vtriuſ-
Contemplatio. que: prout ſuprà patuit, vbi Annas Ieſum ad Caïpham miſit. Cogita etiã quomodo Domi-
nus benignus magiſter, conuerſus à iuſtitia ad miſericordiam, reſpexit diuinitus Petrum
dilectum diſcipulum, in tertia vice, reſpectu miſerationis & gratiæ : quia miſericordia pro-
Conuerſio Domini ad Petrum. uocat ad pœnitentiã, & eſt neceſſaria ad eã. Conuerſio quidẽ iſta & reſpectus fuit interior,
& ſpiritualis : non exterior, & corporalis : quia Dominus erat intus in auditorio, & ſupe-
rius cum principibus : Petrus autem foris in atrio, & inferius cum miniſtris : & vnus alium
Leo Papa ſermone 9. de paßione. videre non poterat oculis corporalibus. Vnde Leo papa : Dominus autem Ieſus, qui in-
tra pontificale concilium corpore tenebatur, trepidationem diſcipuli foris poſiti ſolo diui-
no intuitu vidit: pauentiſque animum mox vt reſpexit erexit, & in fletum pœnitudinis con-
Auguſti. lib. 3. de cõſenſu euãg. cap. 6. citauit. Vnde ſecundum Auguſti. diuina Petri reſpectio nihil aliud fuit, niſi traditio in men- E
te eius, quotiẽs iam Dominum negaſſet, & hoc quod Dominus ei prædixiſſet: atque ita mi-
ſericorditer Domino eum reſpiciẽte pœniteret & fleret, ſicut ſolemus dicere: Domine re-
ſpice me, & reſpexit eũ Dominus, qui abſq; periculo diuina miſericordia liberatus eſt. Hęc
autẽ recordatio fuit initiũ pœnitentiæ eius, quia ſecundũ Chryſoſt. nihil ita curat delictũ, vt
Beda ĩ cap. 22. Luca. memoria Domini cõtinua. Vnde & Beda: Reſpiciẽte Domino, Petrus ad cor reuerſus ma-
culam negationis pœnitentiæ lachrymis tergit: quia non ſolum cùm agitur pœnitentia, ve-
Pſal. 76. rumetiam vt agatur Dei miſericordia neceſſaria eſt. Vnde Pſalm. *Vſquequo exaltabitur in-
imicus meus ſuper me: reſpice & exaudi me Domine Deus meus*: id eſt, miſerere & adiuua. Hęc Beda.
Petrus autẽ cognoſcẽs quòd Dominus eum audierat & reſpexerat: & hoc reſpectu cõmoni-
tus, & ad amaras lachrymas prouocatus: *ſtatim exiuit foras* de medio malorũ inter quos eum
negauerat,

A negauerat,& fugiens in caueam,ſeu foueam quæ modo gallicātus appellatur: *fleuit amarè*:
id eſt ex cordis amaritudine,& fletu contritionis qui amarus eſt. Fletus autē deuotionis eſt, *Fletus Petri.*
ſuauiſſimus,intantum vt pro cibo reputetur:ſecundū illud Pſalm. *Fuerunt mihi lachrymæ meæ* *Pſal.41. a*
panes die ac nocte. In ipſo autem loco vbi poſt negationem fleuit, & pœnitētiam fecit, in me-
moriam amari fletus & pœnitētiæ eius,ædificata eſt eccleſia ſancti Petri,qui locus eſt inter
montem Sion,& ciuitatem Hieruſalem. Exinde tunc Petrus traxit in conſuetudinē,vt ſin-
gulis noctibus ſurgens à primò gallorum cantu , vſque ad horam matutinā ſtaret in oratio- *Flendi conſuetudo.*
ne,flēs pro iſta negatione:ita quòd facies eius videbatur aduſta ex fluxu lachrymarū,& ſem-
per in ſinu ſuo ſudariū portabat,quo crebrò fluentes lachrymas tergebat : quia quandocun-
que gallum cantantē audiebat,& quandocunq; denegationem Chriſti recolebat,amariſſi-
mè flebat:tā pro peccato negationis,quàm pro dulcedine amoris Domini . Vnde ſecūdum
B Chryſoſto. Flebat non propter pœnam,ſed quia dilectum negauerat:quod ei quolibet ſup-
plicio moleſtius erat . Attēde nunc vbi Petrus negauit,& fuge omnem locum qui occaſio-
nem peccandi inducit. Vnde Ambro. Vbi tamen negauit Petrus?non in mōte,non in tem- *Ambroſius*
plo,non in ſua domo·ſed in prætorio Iudæorum,in domo principis ſacerdotum. Ibi negat, *in cap. 22.*
vbi Ieſus ligatus eſt:vbi veritas non eſt.vnde & Hierony. In atrio cum miniſtris calefacit ſe *Luca.*
ad ignē . Atrium ſacerdotis,circuitus eſt ſecularis: miniſtri,dæmonia ſunt:ignis,deſiderium
carnale:cū quibus qui manet,flere peccata non poteſt. Hæc Hierony.Hinc nota quòd ma-
lum eſt conuerſari in curiis magnatum:Petrus enim ſemel curiam intrauit:& ibi animi vi-
gorem perdidit,& Chriſtum negauit. Quid ſi diu ibi manſiſſet? vnde nō ibi,ſed foris pœni-
tuit.Sic ſtella à magis in curia Herodis diſparuit:quibus inde egreſſis reapparuit.Exiuit ita-
que Petrus de atrio principis,vt liberum locum flendi haberet: quia inter impios pœniten- *Exitus Pe-*
C tiam agere non valebat:& cùm vellet flere,egreſſus eſt foras: quia palàm flere nō audebat: *tri de atrio.*
ne ſcilicet ab aliis videretur, & à lachrymis deprehenderetur . In quo & nos inſtruimur,vt
volētes inſiſtere lachrymis,ſecretum locum quæramus. Vnde Beda:Quam nociua ſane al- *Beda ī cap.*
loquia perfidorum:Petrus inter Iudæos,vel hominē ſe noſſe negauit,quem inter condiſci- *14. Marci.*
pulos Dei filium confeſſus erat . Sed nec in atrio Caïphæ retentus poterat agere pœniten-
tiam:egreditur foras,vt ab impiorum conſilio ſecretus,pauidæ negationis ſordes liberis flē-
tibus abluat . Hæc Beda . Sic hodie multi in atrio magnorum introducti , Chriſtum malis
operibus negant,& vix aut nunquam dum ibi ſunt pœnitent : quia in magnatum domibus
non eſt congruus pœnitentiæ locus : & ideo qui vult peccata vitare,& mala quæ fecit emē-
dare,debet egredi de mala ſocietate . Vnde Bernar. Periculoſum eſt valde ſi quis velit inter
turbas ſeculi pœnitentiam agere : vbi inimicorum alij venenatis perſuaſionibus : alij vndi-
D que exemplis peioribus ad peccandum alliciunt , alij adulationibus in vanam gloriam tra-
hunt,alij detractionibus in impatientiam deiiciunt. Hęc Bernardus. Imitare ergo Petrum, *Petrus imi-*
qui volūtate,verbo vel facto procaciter negaſti Chriſtum pro te paſſum. Cognoſcit Petrus *tādus in pæ-*
reatum ſuum dolet & pœnitet,egreditur foras, relinquit conſilium malignantium, locum *nitentia.*
petit ſecretum,lachrymis & pœnitentiæ amicum,flet amarè:certiſſimè intelligens quia ſa-
crificium Deo eſt ſpiritus contribulatus , cor contritum & humiliatum Deus non ſpernit. *Pſal.50.*
Tu quoque rememorans paſſionem dilectiſſimi magiſtri,& tuum reatum: foras cum Petro
egredere,vt teipſum defleas amariſſimè,ſi quando te reſpiciat, qui Petrum lachrymantem
reſpexit.Hic eſt pœnitentiæ modus. Peccaſti,quieſce,dole,& lachrymare,& diſce cum Pe-
tro flere amarè:& ſi vis mereri veniam,dilue lachrymis culpam tuam. Geminæ quoque a-
marificationis , ſcilicet contritionis pro te, & compaſſionis ad Chriſtum , inebrieris abſin-
thio,vt expiatus cum Petro à reatu ſceleris,replearis cum Petro ſpiritu ſanctitatis. Quia ve- *Ambro. in*
E rò dicit Ambroſius, De Petro nō inuenio quid dixerit:inuenio quòd fleuit:eius lachrymas *cap. 22.*
lego,ſatisfactionem non lego. Videtur ex hoc quòd tanta fuit eius contritio, quòd ſufficie- *Luca.*
bat pro eius ſatisfactione. Vnde Leo Papa:Fœlices ô Apoſtole lachrymæ tuæ,quæ ad diluē- *Leo papa*
dam culpam negationis, virtutem ſacri habuere baptiſmatis . Inde eſt argumentum quòd *ſermone 9.*
contritio poteſt eſſe tanta quòd tollat omnem pœnam. Et nota ordinem pœnitentiæ Petri. *de paſſione.*
Primò gallus cantauit:deinde Dominus Petrum reſpexit. Tertiò,Petrus flere cœpit:& tūc *Ordo pœni-*
egreſſus foras,amarè fleuit.Sic hodie fit.Nam ſecūdum Gregorium. Tunc nobis gallus cā- *tentiæ in*
tat,quando prædicator quiſque corda noſtra ad compunctionem excitat . Sed cantus galli *Petro.*
nō ſufficit,niſi Dominus oculo pietatis peccatorem reſpiciat:quia oportet vt miſer in tene- *Gregorius*
bris permaneat, quandiu eum lux mundi nō illuminat. Tunc autem tertiò,ſecundum Gre- *lib.30.mo-*
gorium, incipimus flere,quando ignimur intus per ſcintillā conſcientiæ. Et tunc foris exi- *ralium cap. 4.*

Beda i cap. 22. Luca. mus,cùm extrà quod fuimus egredimur. Vnde & Beda: Petrus qui media nocte negauit,ad A
gallicantum pœnituit:& quod in tenebris obliuionis errauit,ſperatæ iam lucis rememora-
tione correxit. Hunc opinor gallum aliquem doctorem intelligendum,qui nos iacètes ex-
citat,& ſomnolentos inctepat,dicens: euigilate iuſti,& nolite peccare. Hæc Beda. Cogita
nūc qualiter Petrus pro Domino ſuo,& ꝓ peccato ſuo plangebat:& quomodo recogitabat
bona quæ ſibi Dominus fecerat,& qualiter ipſe eū negauerat. Dominus quidē intuitu ſuo
ſpirituali prouocauit Petrū ad lachrymas: nec mirū: oculi enim Domini velut flāma ignis:
Petri verò vt glacies erāt:& ideo intuitu ſuo reſoluerunt illos ſicut ignis glaciem reſoluere
ſolet,nec poterat in negationis tenebris permanere, quem lux mūdi reſpexit. O beati oculi
tui Domine Ieſu,qui ita calefaciunt cor frigidum,& accendunt in amorem tuū,& illumi-
nant vt videat homo creatorem & errorem ſuum. O quàm citò gelicidium pectoris lique-
Anſelmus de redēpt. gen. hum. faciunt,& in aquas amaritudinis & deuotionis cōuertunt. Vnde Anſelmus: Intuere quàm B
piis oculis,quàm miſericorditer,quàm efficaciter tertiò negātem reſpexit Petrum: quando
ille conuerſus,& in ſe reuerſus,fleuit amarè. Vtinā bone Ieſu tuus me dulcis reſpiciat ocu-
lus,qui totiens ad vocem ancillæ procacis,carnis ſcilicet meæ,prauis operibus affectibuſq;
negaui. Hæc Anſelmus. Moraliter per primam ancillā oſtiariam, quæ Petrum negare co-
git,deſignatur cupiditas:per ſecundam,carnalis voluptas: per vnum ſeu plures qui aſtabāt,
intelliguntur dæmones:his enim ad Chriſti negationem trahuntur homines. Prima ancil-
la,ſcilicet auaritia, quæ hodie in domibus multorum principum eſt oſtiaria, quaſi omnes
intrare facit: quia ſicut oſtiarius intromittit quos vult: ſic & auaritia idem facit. Vnde in
Prouer. 18. Prouerbiis: *Donum hominis dilatat viam eius, & ante principes ſpacium ei facit*: Timendum eſt
ne expulſa charitate à domibus prælatorum, tanquam domina incipiat principari ancil-
la: quia charitas expellitur, dum cupiditas ingreditur: nam venenum charitatis eſt cupi-
ditas. Huic carnalis delectatio & dæmones adhærent, qui Chriſtum negare ſuadent. Per C
Petrum autem, qui interpretatur agnoſcens, intelligi poteſt clericus, qui à longè ſequi-
tur Dominum: quia fortè non propter ſe, ſed propter ſua, qui multotiens cupiditate de-
uictus negat Chriſtum, O quot ſunt hodie miſeri curias principum ſequentes, vix aut
nunquam pœnitent dum ſunt ibi. Ex hoc articulo negationis Petri plura habentur docu-
menta. Primum eſt, quòd prælatus eccleſiæ debet eſſe talis, qui infirmitatibus ſubdito-
Gregorius hom. 21. in euange. rum compati ſciat: quia,ſecundum Gregorium, ideo Dominus Petrum cadere permiſit,
vt & fortius poſt caſum reſurgeret: & vt is qui futurus paſtor eccleſiæ erat, in ſua culpa di-
ſceret qualiter aliis miſereri debuiſſet:& ex ſua infirmitate cognoſceret,quam miſericordi-
Chryſoſto. hom. 83. in Math. ter aliena infirma toleraret. Et,ſecundum Chryſoſtomum, Chriſtus permiſit Petrum labi,
vt prælatis exemplum præberet fragilitati ſubditorū melius compatiendi. Nam,ſecundum
eundem,ideo angelis non eſt commiſſa ſacerdotij poteſtas,ne cùm ipſi minimè peccarent, D
de ſua innocentia præſumentes,alios ſine miſericordia iudicarent:ſed potius eſt collata ho
mini fragili & peccanti, vt circa aliorum lapſum ſe mitem præbeat & benignum. Secun-
dum eſt,quòd nullus debet ſe iactare & extollere: aut de ſua virtute, & viribus præſumere.
Leo ſermone 9 de paſſione. Vnde Leo papa: Ob hoc Petrus hæſitare permiſſus eſt,vt in ipſo eccleſiæ principe conde-
retur remedium pœnitentię:& nemo auderet de ſua virtute confidere,quādo mutabilitatis
Chryſoſto. hom. 83. in Math. periculum nec ille tātus potuiſſet euadere. Vnde Chryſoſtomus: Quod euāgeliſtæ ſcripſe-
runt,nos erudire volentes,quantum malum ſit non Deo totū concedere,ſed in ſeipſo con-
fidere. Vnde etiam Ambroſius. Hæc autem ideo ſcripta ſunt,vt ſciamus neminem ſe iacta-
Ambro. in cap. 22. Luca. re debere. Nam ſi Petrus lapſus eſt, quia dixit, & ſi alij ſcandalizati fuerint in te, ego non
ſcandalizabor: quis alius iure de ſe præſumat? Denique & Dauid qui dixerat: *Ego dixi in*
abundantia mea,non mouebor in æternum: Eam ſibi iactantiam obfuiſſe profitetur,dicens: *Auer-* E
Pſal. 29. Ibidem. *tiſti faciem tuam à me: & factus ſum conturbatus*. Tertium eſt, quòd in principio obſtandum
Principiis obſtādum. eſt peccatis: quia vnum ſemper trahit ad ſe aliud grauius. Sicut in propoſito primò fuit nu-
da negatio. Secundò, negationi acceſſit periurium. Tertiò, periurio acceſſit maledictio.
Hierony. in cap. 14. Marci. Vel,ſicut dicit Hieronymus, Prima ancilla,titubatio. Secunda,conſenſio. Tertius vir,actus
eſt. Hæc eſt trina negatio, quam abluit per fletus verbi Chriſti recordatio. Quartum eſt,
quòd ſi nos quandoque ex fragilitate peccemus, nullo modo in peccato perſeueremus:
quia ſecundum gloſam, Perſeuerare in peccato, dat incremēta ſcelerum:& qui ſpernit mi-
Gregorius hom. 11. in Ezechiele. nima,cadit in maiora. Et ſecundum Grego. Peccatum quod pœnitentia non diluit,mox ad
aliud trahit. Ecce enim beatum Petrum ad primam negationem impulit vna tātum ancil-
la:ad ſecūdam,duo:ſcilicet ancilla & vir:ad tertiam,plures. Quintum eſt,quòd nullus pec-
cator

A catot debet deſperare, quantumcunque peccata ſint grauia: ſed debet pro peccatis ſuis fle-
re, exemplo beati Petri, qui culpam negationis abluit lachrymis pœnitentiæ. In hoc enim
remedium nobis pœnitentiæ oſtenditur, & in maximis exceſſibus veniam ſperare conce-
ditur: cùm Petrus poſt tantum peccatum factus ſit ianitor cœli, ac omnibus norma & re-
gula pœnitendi. Sextum eſt, quòd nos caueamus ne vnquam Chriſtum negemus. Chriſtũ
namque negat quis in omni mortali peccato: quia cõſentiendo diabolo, abnegamus Chri-
ſtum, & recedimus ab eo. In conformãdo ſe huic articulo, cogitet homo quàm piè ipſum
Deus reſpiciet, & tunc inſtar beati Petri rememoretur peccata ſua breuiter & ſummariè:
& ea quantum poteſt lachrymis ſaltem cordis defleat. Ieſu qui à beato Petro apoſtolorum
tuorum principe ter negari te pertuliſti, quique eum miſericorditer reſpiciens reatũ ſuum
amarè flere feciſti: reſpice quæſo me oculo clementiæ tuæ, & concede me verbis vel factis
B te nunquam negare, & peccata mea dignè deflere. Tandem fatigati principes Iudæorum,
& miniſtri iniquitatis, & cæteri Iudæi receſſerunt euntes ad dormiendum, & mittentes
Dominum Ieſum in quendam carcerem ibi ſubtus ſolarium, cuius adhuc videri poteſt
veſtigium, ligauerunt eum ibi ad quandam columnam lapideam, cuius pars ibidem mu-
tata fuit: & adhuc vt dicitur apparet. Dimiſerunt nihilominus cum eo aliquos armatos, ad
tutiorem cuſtodiam, qui eum vexauerunt per totam noctem reſiduam, quaſi non ſuffice-
ret dies ad complendum malitiam ſuam, deriſionibúſque & maledictionibus vacantes
conuitiabantur ei dicentes: Putabas eſſe prudẽtior principibus, & melior Phariſæis: Nunc
tua ſtultitia apparet, modo ſtas vt conuenit: & morte crudeliſſima citò morieris. Intuere
igitur qualiter illi audaces & peſſimi conuitiantur eidem & inſultant: & modo vnus, modo
alius verbis & fortè etiam factis contra eum inſurgunt. Tanta enim dicunt & faciunt, &
C irreuerenter huiuſmodi mercennarij & viliſſimi quanta poſſunt. Vnde Anſelmus: Nox *Anſelmus*
inſomnis tota ducebatur, nulla prorſus requies Ieſu præſtabatur: miniſtrorum impia plebs *in ſpeculo.*
iniuriatur, alapis & colaphis innocens mactatur. Intuere nunc opprobriis Dominum ve- *Contem-*
recundum, in tormentis verò patientem, & vultum ſemper ad terram habentem, & ſilen- *platio.*
tem ad omnia, tanquam verè eſſet deprehenſus in culpa, & mira cordis contritione com-
patere creatori. Hæc Anſelmus. Et ſic ſtat Dominus rectus ad iſtam columnam ligatus, &
ſaturatus opprobriis vſque mane, afflictus nimis frigore & labore: quia hyems erat & no-
ctes longæ. Tu ergo ibis ad eum, & vehementer ſibi compatiens dices ad ipſum. O Domi-
ne ad quorum manus veniſti? Quanta eſt patientia tua: Verè iſta eſt hora tenebrarum. Et
tunc deuotiſſimè oſculaberis manus & pedes eius venerabiles, & vincula illa duriſſima, &
ſedebis ibi ad pedes illius dolens & lugens & dices: O Domine Ieſu ſaltem requieſcat ca-
D put tuum ſuper humerum meum, ex quo te liberare non poſſum. Et tunc recommenda-
bis te ei, & omnes amicos tuos, & totum abſque dubio concedet tibi quicquid rogaueris &
petieris ab eo. Et dices ei: O Domine quid dicam in craſtinum digniſſimæ matri tuæ? Et
ſic ad pedes beatiſſimos aliquantulum dormitabis & quieſces, ſi tamen dormire potes in
tali ſtatu Dominum tuum videns.

ORATIO.

*DOmine Ieſu Chriſte, qui hora matutina coram Anna à miniſtro alapam ſuſcepiſti, & te ligatum
ad Caipham duci permiſiſti, & tota nocte multa opprobria & incommoda pertuliſti: tribue quæ-
ſo mihi peccatori vt ſimilia pati gaudeam pro gloria tui nominis, & gaudiis perfrui merear æter-
nis. Illis quoque tuæ pietatis oculis quibus tunc Petrum reſpexiſti, me miſerum frequenter reſpicias: qui te*
E *totiens prauis cogitationibus, locutionibus, operibus, negligentiíſque negaui: vt valeam defectus meos co-
gnoſcere & inde pœnitere: ac veniam & gratiam merear apud te inuenire, Amen.*

De prima. CAPVT. LXI.

HOra primè corde doloroſo & mœſto meditaberis, qualiter *mane quando dies* *Lucæ 22.*
eſt factus, tempeſtiuè *conuenerunt*, apud Caipham *principes ſacerdotum*, id eſt, *& 23.*
pontifices, qui præcellebant reuerentia dignitatis: *ac ſeniores populi*, qui præ- *Math. 27.*
cellebant reuerentia ætatis: *& ſcribæ*, qui præcellebant reuerentia doctri- *Marci 15.*
næ legalis: *ad conſilium aduerſus Ieſum, vt traderent eum morti*, & fecerunt Do- *& Ioã. 18.*
minum tuum dulcem Ieſum nimis afflictum ibi adduci. Hic eſt conuen-
tus malignantium, cuius prior ſiue abbas erat Caïphas, qui erat pontifex anni illius. Cùm

autem volunt eum de domo ducere, dicunt ei: Ieſu quid facis: ibimus an non? Veni quia A
principes & ſacerdotes mandant, quòd ducaris ad conſilium, vbi te expectant cum popu-
lo, volentes te tradere Pilato vt moriaris. Tu autem ſi adbuc cogites te cum ipſo eſſe, dices
cum magna compaſſione: Heu Domine mi, heu magiſter bone: quia iam te volunt per-
dere. Iam volunt te morti tradere. O Domine quid ego miſer faciam? O quàm crudeles,
& quàm doloroſi rumores? O Domine quàm lugubrem viſionem habebit tua mater dul-
ciſſima, quàm amaros rumores audiet tam ipſa quàm omnes qui te diligũt cum ea. O Do-
mine quid ego miſer faciam? Ibo tecum Domine, vel ibo nunciare & dicere, Dominæ
meæ benignæ matri tuæ vt veniat ad te. Poſtea videbis quomodo ducunt eum tanquam
agnum manſuetum, qui portatur ad victimam, & quomodo intrat ligatus & afflictus, &
omnes in eum reſpiciunt, & inſultantes ei dicunt: O bone Ieſu hîc es? Quomodo ſi pro-
pheta eras, iſtud non præuidebas? Talia & multa ſimilia poterant ei dicere illi maledicti. B
Conſidera modo quantum Iudæi ſitiebant ſanguinem Ieſu Chriſti, qui ſummo mane quę-
rebant ſentẽtiam de morte eius dari. Nam tanta erat eorum nequitia, vt nulla mora inter-
poneretur, quin occidendus Pilato traderetur. Et ſic bis fuit conſilium impiorum aduerſus
Ieſum: primò, ante gallicantum, vt viſum eſt ſuperius: ſecundò, mane quando dies eſt fa-
ctus. Quia enim ex teſtimoniis præhabitis non habebant aliquid, vnde coram Pilato ſicut
reus mortis accuſari poſſet: ideo vlterius conſulebant, qualiter eum morte digum accu-
Bedaĩ cap. ſarent. Et tunc dixerunt ei: *Si tu es Chriſtus*: id eſt, rex & vnctus, *dic nobis*. Vbi Beda:
22. Lucæ. Non veritatem deſiderabant: ſed calumniam præparabant. Siquidem Chriſtum ho-
minem tantummodo de ſtirpe Dauid venturum ſperantes, hoc ab eo quærebant: vt ſi di-
ceret, ego ſum Chriſtus, calumniaretur quòd ſibi regiam poteſtatem arrogaret: & ob hoc à
rege puniendus eſſet. Et ait illis: *Si vobis dixero*, ſcilicet quòd ſim Chriſtus, *non credetis mihi*: C
ſicut & aliâs non crediſtis nec verbis meis, nec factis. *Si autem interrogauero vos, non reſpon-
debitis mihi*: ſicut nec aliâs reſpondiſtis, cùm interrogarem, quomodo Chriſtus filius Dauid
eſſet: *neque dimittetis* ſcilicet me, qui tamen ſum innocens. *Ex hoc autem*, ſcilicet tempore:
id eſt, poſt tempus paſſionis & aſcenſionis, *erit filius hominis ſedens à dextris virtutis Dei*, id eſt,
in potioribus bonis patris, ſecundum humanitatem: ſed in æqualitate patris, ſecundum
diuinitatem. Vnde bene dixit, *filius hominis*: quia inquantum filius Dei ſemper fuit æqua-
lis patri, & ſedens ad dexteram patris: quaſi diceret, Ero in vita regnans ſempiterna & vir-
tute diuina, cùm hîc infirmus coram vobis appaream. Vbi Theophilus: Quaſi diceret,
Non eſt vobis de cætero tempus ſermonum & doctrinæ, ſed deinceps iudicij tempus erit,
cùm videbitis me filium hominis ſedentem à dextris virtutis Dei. Tunc *dixerunt omnes: Tu
ergo es filius Dei*, ſcilicet naturalis. Qui ait: *Vos dicitis: quia ego ſum*. Quaſi diceret: Ego nec D
dico, nec nego: ſed vos dicitis, quamuis non credatis. Sua ergo ſententia condemnantur.
Beda ibidẽ. Vbi Beda: Ita reſponſionem ſuam temperat, vt & verum dicat, & ſermo eius calumniæ
non pateat. Maluit enim ſe Chriſtum filium Dei probare, quàm dicere: vt condemnandi
cauſa tolleretur his, qui quod obiiciunt hoc ipſi fatentur. Quam tamen reſponſionem ipſi
blaſphemiam reputantes dixerunt: *Quid adhuc deſideramus teſtimonium?* ſcilicet ad proban-
dum quòd ſe Chriſtum dicat, & Dei filium. Hæc duo grauius ponderabant: ſcilicet quòd
ſe Chriſtum & Dei filium dicebat, eo quòd vnum videbatur eſſe contra Deum: reliquum
contra Romanum imperium. *Ipſi enim audiuimus de ore eius*. O inſenſati, excæcauit vos ma-
litia veſtra. Audiſtis ex ore eius Dei reuerentiam qua erat colendus, & non blaſphemiam
Beda ibidẽ. qua eſſet crucifigendus. Ergo, vt ait Beda, ſua ſe ſententia condemnant, qui eum morti
tradunt: quem oris, & operis teſtimonio Deum eſſe cognoſcunt. Et poſt multa quæ con- E
tra eum fecerunt, vt æſtimo, ſicut in nocte fecerant, *adduxerunt eum vinctum*, à domo Cai-
Adductio ad Pilatũ. phæ pontificis, ad domum Pilati præſidis Romanæ poteſtatis, ad quem pertinebat iudi-
cium in cauſa ſanguinis: vt ſcilicet Pilato totum imponeretur, & ipſi immunes reputaren-
tur: duxerunt, inquam, eum vinctum, manibus poſt tergum ligatis, & cum multis conui-
ciis ac contumeliis, & vt dicitur catena in collo eius poſita, quæ poſtea oſtendebatur in
Hieruſalem peregrinis pro deuotione magna, qui & ipſi ſubmittebant in ea colla ſua. Co-
gita nunc, cum quanto opprobrio ducitur per medium ciuitatis Hieruſalem, conuitian-
tibus principibus Sacerdotum & Phariſæis, atque dicentibus: Veni nobiſcum latro, &
deceptor populi, nunc tua maleficia finem habebunt in breui. Horrẽda prorſus impietas,
quæ tantis iniuriis ſatiari non potuit: quin potius ferali rabie fremens, impio iudici, tan-
quam rabido cani, animam iuſti deglutiendam expoſuit. *Tunc videns Iudas quòd Ieſus*

damnatus

A *damnatus eſſet*, cõſilio ſacerdotum & ſeniorum, id eſt, damnationi & morti adiudicatus: conſuetudo enim erat Iudæorum, vt quem reum mortis iudicaſſent, vinctũ præſidi traderent: vt dum præſes vinctum teneret, morti addictum intelligeret: *pœnitentia ductus*, infructuoſa tamen, quia ſine ſpe veniæ erat: *retulit precium*, ſcilicet triginta argenteos, *principibus ſacerdotum & ſenioribus populi*, à quibus malè acceperat: in tua poteſtate eſſet perſecutorum ſententiam mutare: & quaſi eodem precio quo Chriſtum Dominum vendidit, poſſet eum redimere. Multi enim poſſunt alicui mala perſuadere, quæ tamen pœnitentia ducti pòſt non poterunt diſſuadere, vel in bonum conuertere. Si ergo Iudas reſtituit pecuniam malè acquiſitam: quomodo vſurarius tenet vſuram, & ſimoniacus præbendam, vel quicunque rem alienam? Credibile eſt quòd lata ſententia contra Chriſtum, illi qui principales fuerunt in morte Chriſti, redierunt ad templum: & tunc venit Iudas, *pœnitentia ductus*, id eſt,

B anguſtia quadam & triſtitia tactus, quæ tamen non valuit: quia non propter amorem Dei, ſed propter enormitatem rei triſtis fuit: *& retulit argenteos, dicens: Peccaui tradens ſanguinem iuſtum.* Non valuit Iudæ iſta confeſſio, quia deerat ſpes veniæ & ſalutis. Vbi Chryſoſtomus: Vide veritatem vndique fulgentem, proditor de ſeipſo dat teſtimonium, & eorum qui condemnauerunt oppilat ora. *At illi* deridentes eum, *dixerunt: quid ad nos*, ſcilicet de peccato tuo, qui non ſumus rei in hoc facto: *Tu videris*, & ſenties te peccaſſe: ſed nihil ad nos pertinet, & nobis de hoc non eſt cura. Profeſſio hæc audax eſt, atque cæca. Emiſſe ſe iuſti ſanguinem audiunt, & tamen extra reatum ſe eſſe credunt, & in vendente ſcelus conſtituunt. Vnde ſecundum Chryſoſtomum, Accuſatio ſacerdotum eſt, qui non egerunt pœnitentiam etiam Iuda pœnitente. *Et* videns Iudas quòd eum deridebant, lapſus in deſperationem, *proiectis argenteis in templo*, vnde recepti erant, *receſſit: & abiens laqueo ſe*, ex deſpera-

C tione *ſuſpendit*. ex quo patet quòd cupiditas ſua nihil ſibi valuit. Maluit ſe quàm denarios perdere: denarios templo, ſeipſum diabolo tradidit, & laqueo. Hic habemus duo exempla. Primum eſt, quòd auaritia non eſt aliud quàm quidam laqueus diaboli, per quem ſuſpendit auaros. Secundum exemplum eſt, quòd crudelitas præſidentis, eſt occaſio deſperationis peccatoris. Iudas enim retulit pecuniam, pœnitentia ductus, & peccatum ſuum eſt confeſſus: ſed quia principes durè reſponderunt ſibi, dicentes: *quid ad nos? tu videris*: deſperatus *abiens laqueo ſe ſuſpendit*.. ſic frequenter circa peccatorem accidit. Iudas laqueo ſe ſuſpendit in terræ meditullio, indignus hominum & angelorum conſortio. Indignus colligi inter angelos qui in cœlis ſunt, indignus etiam colligi inter homines qui in terra: ſocius factus dæmonum, quibus deputatus eſt aër iſte caliginoſus in carcerem, vſque ad iudicium. Sunt autem tres rationes, quare tali morte decuit proditorem interire. Prima, vt eleuatus

D in aëre, ſocium ſe oſtenderet dæmonum, in hoc aëre caliginoſo habitantium. Secunda, quia paſciſcendo locutus fuerat, in gutture punitur: vt arteriæ quę vocem proditionis emiſerant punirentur: quia per quæ peccauit quis, per hæc & torquetur. Tertia, vt cœlo & terræ exoſus oſtenderetur: quia non ſolum proditionis culpam emendare nequiuit, ſed etiam homicidij proprij ſcelus addidit. Mirabilis duritia Iudæorum: quos nec confeſſio peccati, nec reſtitutio precij, nec operatio proprij ſuſpendij emolliuit: quia nec pœnitenti, nec proijcienti, nec ſuſpendenti Iudæ crediderunt. Cum Iuda quippe ſeipſos ſuſpendunt, qui veniam petere & ſatiſfactioni intẽdere nolunt. *Et crepuit medius* effuſis viſceribus: rupto enim laqueo putatur cecidiſſe, & crepuiſſe: & in hoc quodammodo delatum eſt ori quo oſculatus Dominum fuerat, ne per os damnata anima exiret: non enim tam viliter inquinari debuit, quod tam glorioſum ſcilicet os Chriſti contigerat. Dignum enim erat vt viſcera quæ

E proditionem conceperant, rupta caderent: & guttur quo vox proditionis exierat, laqueo arctaretur. Sæpe enim modus pœnæ exprimit modũ culpæ. Væ Iudæ, quia ad fontem miſericordiæ per ſpem veniæ non rediit: ſed proprij ſceleris immanitate perterritus deſperauit. Et ideo dicit Hierony. quòd magis Iudas offendit Deum quando ſe ſuſpendit, quàm in hoc quòd eum prodidit. *Dixerúntque* ſacerdotes, *quia non liceret* ipſos argenteos *mitti*, id eſt remitti, *in corbanum*: id eſt, in gazophilacium, vnde eos tulerant: *quia precium ſanguinis & mortis erat*: quod ibi mittere noluerunt, cauentes ſcilicet ne ſacros loculos pecunia cruenta pollueren. Secundum Hieronymum, Verè culicem liquantes, & camelum glutientes. Si enim ideo pecuniam, quia precium ſanguinis eſt, in corbanum hoc eſt in gazophilatium, & inter dona Dei non mittunt: cur ipſum ſanguinem fundunt? Vnde & Auguſtinus. Qualis illa innocentiæ ſimulatio fuit, pecuniam ſanguinis non mittere in arcam, & ipſum ſanguinem mittere in conſcientiam? Et *conſilio* inter ſe *habito emerunt ex eis agrum* cuiuſdam

Conſuetudo damnati.

Chryſoſto. hom. 86. in Mathæum.

Profeßio Iudæorum audax & cæca.

Idẽ ibidẽ.

Auaritia laqueus diaboli.

Deſperatio ſubditorum vnde.

Iudæorum duritia.

Cur medius crepuit Iudas.

Hierony. in cap. 27. Mathæi.

Math. 23.

Hierony. ibidem.

figuli,in ſepulturam mortuorum, ſcilicet *peregrinorum*, qui non habebant ſepulchrum proprium: qui dictus eſt *acheldemach*, id eſt, ager ſanguinis, in deteſtationem proditoris Iudæ, & memoriam paſſionis Ieſu Chriſti: quia enim precium mortis fuerant, in vſum mortuorum, & hoc peregrinorum eos tradiderunt. Quod fecerunt, non in miſericordiam, ſed in ſaluatoris infamiam: ſimulando pietatem, & intendendo iniquitatem: vt longè latéque diffamaretur emptio, & propter hoc addita eſt impoſitio nominis, & vocatus eſt *ager ſanguinis*, id eſt, emptus precio ſanguinis: vt eſſet frequens rememoratio facti in deteſtationem nominis Chriſti. A parte montis Sion in vallem Ioſaphat deſcendendo, iuxta natatoriam Siloë contra Auſtrum, ad iactum lapidis vltra vallem, eſt ager acheldemach, vbi eſt ſepultura peregrinorum, vbi fuit monaſterium ſeu eccleſia omnium ſanctorum. In hoc quòd de precio ſanguinis emerunt agrum in ſepulturam peregrinorum, myſticè datur intelligi, quòd Chriſtus per ſuum ſanguinem nobis peregrinis emit quietem perpetuam, & gaudiũ paradiſi. Vnde Gloſa: Magnum ſacramentum latet in factis iniquitatis. Figulus eſt Deus, in cuius manu eſt ex eodem luto facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam: ager eius eſt ſeculum, quod vniuerſum precio ſanguinis eius emitur: vt ei commortui ſepeliantur peregrini, non vtique Iſraël: ſed alieni qui in precio ſanguinis eius ſepulti æternam requiem ſortientur. Vnde & Hieronymus: Nos ergo qui peregrini eramus à lege & prophetis, praua Iudæorum ſtudia in ſalutem ſuſcepimus, & in precio ſanguinis Chriſti requieſcimus. Vnde etiã Auguſtinus: Peregrinis, inquam, qui ſine domo & patria & toto orbe exules iactabantur, requies Chriſti ſanguine prouidetur. Iſtos autem peregrinos dicimus eſſe deuotiſſimos Chriſtianos, qui renunciantes ſeculo, & nihil poſſidentes in mundo, in Chriſti ſanguine requieſcunt. Hæc Auguſtinus. Cùm autem per omnes plateas Hieruſalem diceretur quòd Dominus Ieſus captus eſſet, & quo modo Iudæi eum crucifigere vellent: percipiens hos rumores terribiles doloroſa mater eius, quæ tamen cum primò caperetur, hoc in ſpiritu (vt dicitur) cognouerat: ducta eſt cum inæſtimabili lamento & fletu, & planctu à ſororibus ſuis & aliis, quaſi mortua. Et venit ad videndum filium ſuum dilectum, plorans inceſſanter per ciuitatem Hieruſalem, & dicens: Heu me, vbi eſt nunc amantiſſimus filius meus? Vbi es dulciſſime fili? Vbi te inueniam? quis te cepit chariſſime? Quare te mihi abſtulerunt benigniſſime? Hæc & his ſimilia poterat dicere, & multomagis mouentia mẽtes audientium, etiam infidelium, ad deuotionem & compaſſionem. Æſtimo quòd omnes qui viderunt eam dicerent: O quàm malè eſt iſti bonæ mulieri. Si vidiſtis patem dolorem? Et cùm ipſa ac ſorores eius & alij qui ſecum venerant, viderent eum ſic ligatum, afflictum, conſputum, ab omnibus deſpectum, à diſcipulis derelictum: ac omni ſolatio & auxilio deſtitutum, non loquentem, non ſe excuſantem, ſic vituperabiliter, & ſic enormiter à tanta multitudine armatorum crudelium duci, ad ſiſtendum tribunali iudicis iniqui, & cõdemnandum cum morti: quanto ſunt dolore & amaritudine repleti non poſſet dici, vel ſermone explicari. Credo quòd quaſi mortui in terram proſternebantur coram eo. Dominus etiam videns matrem, & alios in tanto dolore, valde dolebat & ipſe. Multum enim affligebatur ex cõpaſſione quam ad ſuos & maximè ad matrem habebat: ſciebat enim quòd pro ipſo vſque ad euulſionem animæ à corpore dolebant. Et ſic Domino vbiq; & ſemper dolor multiplicabatur non modicum: dolorem enim matris & ſuorum reputabat ſuum: in illo ergo mutuo cõſpectu magnus valde dolor fuit vtrinq;. Sequuntur verò à longè, quia non poſſunt appropinquare. Conſidera & intuere iſta diligenter per ſingula, quia multum ſunt compaſſiua. Cogita (ſi potes) tantam amaritudinem, ſi piam habes animam: quia longum eſt cogitare animæ habẽti deuotionem. Sicut ergo dulciſſima mater filio ſuo ſic anguſtiato viſo valde doluit, ac ei ex intimis compaſſa fuit, & amariſſimè fleuit, ſimiliter & Dominus matri & aliis compaſſus etiam multum doluit, ſicut fidelis amicus ſuo amico & proximo mala patienti compati & condolere debet. *Et adduxerunt Ieſum vinctum*, & eum Pilato præſidi incircunciſo cani glutiendum tradiderunt, *in prætorium*: quod erat in domo Pilati locus quidam vbi iudicabat, & prætoris, ſeu iudicis ſedem & locum tenebat. Vnde Beda: Prætorium enim dicitur ſedes prætoris: Prætores autem dicuntur præfecti, ſiue præceptores, eo quòd ciuibus præcepta donent. Tradiderunt eum poteſtati Romanæ, vt eo modo alienos ſe oſtenderent ab eius interfectione: in quo non eorum innocentia, ſed magis demonſtratur inſania. *Et ipſi qui ducebant eum, non introieruut in prætorium, ne contaminarentur:* intrando domum gentilis: *ſed vt manducarent paſcha*, id eſt, azimos panes, quos non licebat comedere niſi perſonis mundis: dies enim agere cœperunt azimorum, quibus diebus contaminatio

Myſticè. — *Hierony. in cap. 27. Mathæi.* — *Auguſti. ſermo. 128. de tempore.* — *Maria reſciẽs filium captum.* — *Beda ĩ cap. 18. Ioann.* — *Paſcha.*

A B C D E

A taminatio illis erat in alicoigenæ intrare habitaculum. Timebant cootaminari ex ingreſſu domus hominis gentilis,& non timueruot ioquinari ex procuratione mortis Chriſti in nocentis:ex quo patet ſuperſtitio eorum vana,ſicut in multis aliis. Vnde Auguſtinus: O impia cæcitas. Habitaculo videlicet contaminarentur alieno, & non contaminarentur ſcelere proprio. Alienigenæ iudicis prætorio contamioari timebant, & fratris innocentis ſanguinem effundere non timebaot. Hæc Auguſtinus. Iſtis ſunt ſimiles qui conſcientiam magnam de minimis faciunt, & multo grauiora committunt. Cùm ergo Ieſus eſſet in prætorio, *Pilatus*, obſeruantiis Iudæorum,qui domum eius ingredi non audebant deferens, *exiuit ad eos foras*, de prætorio. Ipſe enim erat quaſi medius hincinde diſcurrens, & quærebat quam accuſationem aduerſus eum in iudicio afferrent, quem reum mortis iudicabant. Videbat enim eum in ſignum damnationis ligatum, & à tot ductum ad damnandum: & *Auguſti. tract. 114. in Ioan.*

B ideo de cauſa ab eis quærebat, volens modum tenere Romanorum à quibus miſſus erat: quibus conſuetudo erat nullum condemnare niſi prius accuſationem ſuam audirent, & ille locum defendendi haberet. *Et dixerunt ei: Si non eſſet hic malefactor*, quem Deus in lege præcipit oon pati viuere, *non tibi tradidiſſemus eum*: nos qui ſumus tantæ religionis & authoritatis. Quaſi dicerent: Nos ſumus tantæ veritatis & iuſtitiæ, quòd nobis deberet credi ſimplici verbo,ſine aliqua diſquiſitione: nos enim factũ diligenter examinauimus,& eum dignum morte inuenimus:& ideo iam condemoatum tradimus eum tibi puniendum:nec oportet aliam facere examinationem. ſic homines malicioſi coram iudicibus ſe iuſtificãt, vt innocenti magis nocere valeant. Miſeri Iudæi dicunt eum eſſe malefactorem, qui pertranſiuit benefaciendo & ſanando omnes oppreſſos à diabolo: & faciunt ſecundum illud quod de eis per prophetam iam ipſe prædixerat, retribuebant mihi mala pro bonis. *Et Pilatus*, quaſi indignatus ex eorum reſponſione, quia ſciebat eos per inuidiam ipſum tradidiſſe, *dixit eis: Accipite eum vos, & ſecundum legem veſtram iudicate eum.* Quaſi diceret: Si ſufficit veſtra examinatio, ſufficiat veſtra ſententia: ego nequaquam talis iudex efficiar. Per quam reſponſionem mortem Chriſto inferre inhibebat, quia Romani aliqua minora iudicanda Iudæis dimiſerant: ſed cauſam ſanguinis & altam iuſtitiam ſibi retinuerant. Vnde *dixerunt Iudæi: Nobis non licet interficere quenquam*: ſcilicet propter poteſtatem ad alios tranſlatam. Tamen contra ſeipſos dicebant: quia interficiebant,quem iniuſtè interficiendum offerebant: & ſanguinem innocentem fundebant, quem fundendum alteri tradebant. Argumentum contra ſentientes,vel procurantes, aut ſimulatores fraudem inferẽdam proximo, cùm poſſint obuiare malo:quia tales ſimiles ſunt Iudæis hæc dicentibus,& ſub prætextu iuſtitię vel cuiuſcunque cauſæ ſuam nequitiam defendentibus. Multi etiam mali clerici ſic dicunt, *Pſal. 37.*

C

D ſcilicet nobis non licet interficere quenquam:intelligentes de morte corporali,qui tamen pro modico habent multos interficere ſuo malo exemplo morte ſpirituali, quæ peior eſt interfectione corporali. Vel dixerunt Iudæi, ſibi non licere illis diebus, propter feſti ſolennitatem & ſanctitatem, quod celebrare iam cœperãt: propter quod de ingreſſu etiam prætorij contaminari metuebant. Vnde Auguſtinus: Si malefactor eſt, cur non licet interficere? Si propter feſtum non licuit ioterficere,cur crucifige crucifige eum clamaſtis? Vel quia crucifigi eum,vt etiam modo mortis infamaretur,cupiebaot: & hoc eis ſecundum legem non licebat:licet alio modo poſſent blaſphemos interficere,qualem Chriſtum reputabant, vt patuit in Stephano ab eis lapidato. Hoc autem factum eſt *vt ſermo Ieſu impleretur quem dixit, ſignificans qua morte eſſet moriturus*: id eſt, à quibus: oon enim mortem crucis hic ſignificat: ſed quia à gentibus eſſet moriturus, & quòd Iudæi eum fuiſſent gentibus tradituri ad illudendum, & flagellandum,& crucifigendum:hæc enim tria Dominus à gentibus eſt *Clerici Iudæis ſimiles.* *Auguſti. tracta. 114. in Ioan.* *Actu. 7.*

E paſſus. Quia enim propriis manibus noluerunt eum interficere: vt ſic qui magis peccabãt quaſi alieni eſſent à ſcelere, impletus eſt ſermo Ieſu quem de ſua morte prædixit, vt à Iudæis traditus occideretur à gentibus. Et *cœperunt accuſare eum* falsè in multis, de quibus ſolum tria exprimuntur, quæ Lucas ponit dicens: *Hunc inuenimus ſubuertẽtem gentem noſtram*, ſcilicet Iudæorum, à cultu legis, falſam doctrinam ſeminando: *& prohibentem dari tributum Cæſari*, & ſic quaſi contra ipſum ſeditionem faciendo: *& dicentem ſe Chriſtum regem eſſe*, quaſi volens ſibi regnum Iudæorum vſurpare. Nomine Chriſti reges Iudæorum appellabantur,propter vnctionem: ſed addebant regem,dicendo Chriſtum regem, gratia explanationis,quia Pilatus gentilis erat:gentiles verò reges ſuos non vngebant ſicut Iudæi faciebant,& ideo ſi ei quod eſt Chriſtum,id eſt vnctum,non addidiſſent regem, Pilatus non intellexiſſet. Sed falſæ erant accuſationes. Vnde non bene dicebant inuenimus, quia quod

ei imponebant non erat rei veritas, ſed humana fictio & adinuentio. Non enim ſubuertit A
Math.22. gentem à lege, quia non venit ſoluere legem ſed adimplere: nec ſubuertit, ſed conuertit,
quos docuit in veritate. Nec probibuit tributa Cæſari dari. Sed dixit reddite quæ ſunt Cæ-
Math.17. ſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo: & liber à tributo, ne ſcandalizaret, ſoluit tributum pro
ſe & Petro. Dicens quoque ſe Chriſtum regem eſſe, verum dixit, licet regnum in hoc
mundo habere nollet: quia cùm ipſi vellent eum regem facere, fugit, & regnum reſpuit.
Beda ĩ cap. 23. Lucæ. Igitur, vt ait Beda, arguuntur impietatis Iudæi, quòd accuſantes ſaluatorem, & falſò quidẽ,
nec aliquid veriſimile quod ei obiicere poſſint inueniunt. De prima igitur accuſatione,
tanquam friuola & ad eum non ſpectante Pilatus parum curabat: quia enim erat homo
gentilis, non curabat de obſeruatione ſeu violatione Moyſaicæ legis, & ſecundã tanquam
falſam & mendoſam paruipendens nullam reputabat: quia fortè per reuelationem audie-
rat Ieſum dixiſſe aliquando, reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo. Vnde B
tranſit ad tertiam, quæ magis tangebat eum, & Romanum imperium, & videbatur contra
imperatoris honorem, ſcilicet quòd dicebat ſe eſſe Cbriſtum: id eſt vnctum, ſiue regem:
nam directè contra imperatorem erat quòd aliquis ſe eſſe regem Iudæorum diceret, qui
imperatori Romano ſub tributo in ſignum ſubiectionis ſeruiebat. Propter quod Romani
nomen regium ab eis abſtulerant, vt eorum ſuperbiam frangerent, & rebellandi occaſio-
nem tollerent. Et intrans Pilatus in prætorium, vt ibi Cbriſtum magis pacificè & exqui-
ſitè examinaret extra tumultum & ſtrepitum Iudæorum qui non audebant intrare præto-
rium, *interrogauit eum dicens: Tu es rex Iudæorum?* quaſi diceret: Eſt hoc verum quod tibi im-
ponitur: ſcilicet quòd velis tibi vſurpare regnum, vel quòd ſis rex Iudæorum, ſecundum
quod accuſant te? Quærebat vtrum eſſet rex de iure: quia de facto conſtabat ipſum regem
non eſſe. Et, ſecundum Theophilum, hoc interrogauit Pilatus, contemptum obiecti cri- C
minis, & accuſationem Iudæorum ſubſannando: quaſi diceret, Tu pauper, bumilis, nudus,
cui nullus adiutor, accuſaris de regni ambitione, ad quod opus eſt multorum adiutorum
& ſumptuum. Et *reſpondit Ieſus: A temetipſo hoc dicis*, boc eſt quòd tu æſtimes, qui nunquam
me vidiſti talibus intendere. *An alij tibi dixerunt de me?* Et tunc cognoſce radicem dicti, ex
quo nullum ſignum talis accuſationis in me vnquam vidiſti: *reſpondit Pilatus: Nunquid ego
Iudæus ſum?* Quaſi diceret, non ſum Iudæus: & ideo de iſtis quæſtionibus à meipſo non lo-
quor, & per meipſum bæc ſcire non valeo: *ſed gens tua & pontifices*, qui te ab alienigenis de-
berent defendere, *tradiderunt te mihi*, pro malefactore. Tu ergo dic *Quid feciſti?* Interrogatus
itaque Ieſus de regno, reſpondit Pilato eum erudiens, & ad altiora reducens. *Regnum, in-
quit, meum non eſt de boc mundo*: id eſt, ſecundum Chryſoſtomum. Poteſtas mea, & authori-
Chryſoſto. hom. 82. in Ioannẽ. tas mea qua ſum rex, non habet originem & principium ex cauſis mundanis & bominum D
electione: ſed aliunde, ſcilicet à patre: quaſi diceret: Rex ſum, non quidem talis qualem ſu-
ſpicaris, ſed multo maior & clarior. Temporale quippe regnum fugi, & nullum de hoc ſi-
gnum oſtendi. Vnde Cbryſoſt. Nihil denique monſtrauit tale. Neque enim milites, neque
principes, neque equos, neque mulorum iugum, neque aliud quid tale habebat circa ſe-
metipſum: ſed bumilem banc & inopem vitam pertranſibat, duodecim viles homines ſe-
Idẽ ibidẽ. cum circunferens. Hæc Chryſoſtomus. Secundum diuinitatem omnia ſunt ſubiecta Cbri-
ſto: tamen quantum ad humanitatem in primo aduentu ſuo non venit ad dominandum
temporaliter, & regnandum, ſed magis ad ſeruiendum & patiendum. Vnde non negat ſe
eſſe regem, ſed magis cõcedit: quia ſecundum veritatem ipſe erat rex regum, veruntamen
ad tollendum occaſionem euadendi, temperat ſuam reſponſionem dicens, quòd non quæ-
rit huius mundi temporalem dominationem: quia regnum ſuum non eſt de boc mundo,
quantum ad temporalia iſta quærenda, & habenda. Et ergo regnum eius neque Iudæis, E
neque Romanis aduerſum erat: nec dominationem eorum impediebat: quia ipſi tantum
de regno terreno, quod de boc mũdo eſt, curabant: quaſi diceret eis, decepti eſtis, non im-
pedio dominationem veſtram in hoc mundo, ne vanè timeatis & ſæuiatis: ſed ad regnum
cœleſte quod non eſt de boc mundo, venite credẽdo, ad quod vos inuito prædicãdo. Chri-
ſtus dixit, *regnum meum non eſt de hoc mundo*: ſed tamen multi prælati qui ſunt eius vicarij, con-
trarium videntur dicere facto, in pompis ſe principibus terrenis æquantes, vel etiam eos
excedentes. Et ſubiungit: *Si ex boc mundo eſſet regnum meum*, tunc *miniſtri*, regni *mei* terreni,
vnde poſt regem etiam regnum temporale habet firmitatem, *vtique decertarent* contra ad-
uerſarios, *vt non traderer Iudæis*, per quod patet quòd non eſt mundanum regnum meum.
Vnde ſequitur *Nunc autem regnum meum non eſt hinc*: id eſt, de hoc mundo: eſt tamen hîc, quia
vbique

A vbique attingit à fine vſque ad finem. Vode Auguſtinus: Non dicit, nõ eſt hîc: hîc eſt enim *Auguſti.*
regnum eius vſquc in finem ſeculi, habens in ſe commixta zizania vſque ad meſſem: ſed *tracta. 115.*
tamen non eſt hinc: quia peregrinatur in hoc mundo. Vnde & Theophilus, Non dicit, nõ *in Ioan.*
eſt hic: ſed non eſt hinc. Nam regnat in mundo, & vtitur illius prouiſione: & iuxta votum *Theophi. in*
cuncta diſpoſuit. Non eſt autem ab infimis conſtitutum regnum eius, ſed cœlitus & ante *Ioan. cap.*
ſecula. Vnde etiam Chryſoſtomus: Sed cùm dixit, regnum meum non eſt hinc: non priuat 18.
mundum de ſua prouidentia & prelatione, ſed oſtendit regnum ſuum non eſſe humanum *Chryſoſto.*
neque corruptibile, quoniam deſuper habet principatum: quia non eſt humanus, ſed mul- *hom. 82. in*
to maior & clarior. *Dixit itaque ei Pilatus, Ergo rex es tu!* ex quo alibi eſt regnum tuum. *Reſpon-* *Ioan.*
dit Ieſus: Tu dicis quia rex ſum ego. Quaſi diceret: Ego nec nego, ncc affirmo: ſed tu dicis, non
tamen aſſerendo, ſed interrogando. Eodem verbo præſidi quo & principibus ſacerdotum
B reſpondit, vt propria ſententia condemnentur. Noluit dicere, non ſum, ne falſum diceret:
noluit etiam dicere ego ſum, ne calumniæ occaſionem daret. Vnde ſic temperauit reſpon-
ſionem, vt & verum diceret, & ſermo eius calumniæ non pateret, & penitus nulla culpa in
eo cognoſceretur. Deinde determinat ſui regni conditionem dicens: *ego in hoc natus ſum,* tẽ-
poraliter: *& ad hoc veni in mundum,* per carnis aſſumptionem: *vt teſtimonium perhibeam verita-*
ti: dicendo & radicando veritatem de diuinis in cordibus fideliũ. Et ideo *omnis qui eſt ex ve-* *Eſſe ex ve-*
ritate, prima, quæ Deus eſt, non ſolum per creationem, ſed etiam per imitationem & ſubie- *ritate.*
ctionem, *audit verba mea:* credendo, & opere adimplendo, & per conſequens in talibus ſpiri-
tualiter regno. *Dixit ei Pilatus: Quid eſt veritas?* Et huius quæſtionis reſponſum non expecta-
uit: quia Iudæorum malitiam, & Chriſti innocentiam percipiens, ad eius liberationem fe-
ſtinauit: vel quæſtionem de veritate tantum facere potuit, ſed reſponſum finale audire nõ
C meruit: quia iudicium ſuum à veritate inchoauit, & non in veritate ſed in peruerſitate fini-
uit. Legitur tamen in euangelio Nazaræorum, & etiam videtur dicere Auguſtinus, quòd
Chriſtus reſpondit, quòd veritas eſt de cœlo, & non erat in terra; ſed Pilatus non audiuit,
vel quia exiuit ad Iudæos, vel propter tumultum clamantium. Pilatus quæſtionẽ de ve- *Veritas vt*
ritate fecit: ſed de reſpõſione non curauit. Veritas enim eſt ſicut aqua benedicta, ad quam *aqua bene-*
omnes currunt, tamen manus faciei apponunt, ne ſuper faciem aqua cadat. Sic multi quæ- *dicta vita-*
runt de veritate: tamen nolũt quòd eis veritas de ſuis defectibus dicatur, etiam pro eorum *tur.*
ſalute. *Et cùm hæc dixiſſet,* quærendo quid eſt veritas, *iterum exiuit ad Iudæos,* vt pro innocentia
Domini loqueretur, *& dixit ad eos: Ego nullam in eo inuenio cauſam,* ſcilicet morte dignã. Quia
enim Pilatus, & imperator Dominus ſuus, non curabãt niſi de regno terreno: ideo Pilatus
habuit Ieſum excuſatum, dicens ſe nihil criminis inuenire in eo. Ergo Iudæi inuidia ſti-
D mulati ſunt, qui iuſtum mendaciter damnare laborauerunt. Sed hic eſt modus malorum,
quòd per mendacia quærunt condemnationem iuſtorum. Ex hoc etiã patet quòd aliquan-
do iuſtius agitur in curia laicali, quàm clericali: principes enim ſacerdotum Chriſtum cõ-
demnauerunt tanquam mortis reum, quem Pilatus pronunciat innocentem & iuſtum. Sic *Clericorum*
& hodie fit in pluribus locis quòd malefactores qui per ſeculares iudices punirentur, per *iudicium.*
eccleſiaſticos viros (in magnum ſcandalum populi) tuentur. Iudæi verò cùm nihil aliud
facerent calumniæ eorum, recurrebant ad ſubſidia clamorum. Vnde quia deficiebant ra-
tionibus, inualeſcebant vocibus, dicentes: *Commouit populum,* docens per vniuerſam Iudæã,
& incipiens à Galilæa vſque huc. Quaſi dicerẽt: Peruertit populum, & turbauit pacẽ com-
munẽ: nec in vna parte tantũ, ſed à Galilæa incepit & hucuſque peruenit. Secundũ Bedam,
Hic accuſantiũ ſermo magis & eum qui accuſatur docet innoxiũ, & eos qui accuſant do- *Beda ĩ cap.*
E cet eſſe peruerſos: docuiſſe enim populum, non criminis ſed virtutis conſtat eſſe indiciũ: *23. Luca.*
nec cõmouit populum, qui pacis condidit teſtamẽtum. Myſticè cõmouit populum ſalubri
cõmotione, viam veritatis docendo: de qua motione dicitur in Pſalmo. *Commouiſti terram*
& conturbaſti eam, ſana contritiones eius quia cõmota eſt. Clamoribus igitur inualeſcebãt, qui in
rei veritate deficiebant: vt ſit clamoroſa non iuſta accuſatio: quia per clamorem voluerunt *Pſal. 59.*
obtinere, quod nõ poterant per rationẽ habere. Sic faciunt maligni, quærẽtes obtinere per
verba & contentionẽ, quod non poſſunt per iuſtitiã & veritatẽ. Nunc cõſidera inquantum
ſe humiliauit iudex totius creaturæ conſtitutus à patre, vt acquieſceret ſtare ante iudicem
terræ Iudææ. Et ſicut Chriſtus cùm ante preſidẽ ſtatueretur, & iniquis accuſationibus falſè
vrgeretur, omnem mãſuetudinem & patientiam oſtendit: ſic verus Chriſti imitator non
murmuret, aut reclamet, nec contradicat, cùm indebitè ab æmulis læditur, aut impugna-
tur. Ex iſto articulo, accuſationis Chriſti de falſis, datur documentum, quòd caueamus

ne & nos de falſo vel falſè accuſemus Chriſtum. Iſti enim accuſant Chriſtum de falſo, qui ſibi falſum imponunt: ſicut Iudæi, pagani, hæretici, ac conſules qui de ipſo Chriſto aliter quàm debent ſentiunt. Sunt & alij qui accuſant eum de vero, ſed falſè: ſicut mali Chriſtiani qui, retorquent peccata ſua in Deum, dicentes: Deus hoc voluit, vel ſtellæ fecerunt me peccare: Deus autem fecit ſtellas, & ſic Deus fecit me peccare. Falſè imponis peccatũ tuũ Deo. Verum quidẽ eſt quòd Deus fecit & te & ſtellas, & hæc omnia bona: ſed quòd Deus creauit non te cogit ad peccandum, ſed malitia voluntatis tuæ: ergo imputando Deo peccatum tuum, tu accuſas Deum falſè. Item alio modo quidam accuſant Deum falſè, mali ſcilicet Chriſtiani: habentes quidem fidem veram, ſed informem: qui cognoſcunt Chriſtum per fidem, ſed non glorificant eum per vitam. Ad conformandum ſe huic articulo, recogitet homo, quomodo ille qui eſt ipſa veritas, propter nos falſitatibus calumniari dignatus eſt, vt nos in veritate fundaret: & ſic oret: Ieſu qui coram Pilato de multis falſis accuſari voluiſti, doce me iniquorum fallacias euitare, & fidem Chriſtianam bonis operibus veraciter profiteri. *Cùm autem Pilatus audiſſet, quòd Ieſus homo Galilæus, & de Herodis* tetrarchæ *poteſtate eſſet*, quia in Galilæa nutritus & multum conuerſatus fuit: habens occaſionem dimittendi eum, miſit eum ad Herodem, præpoſitum Galilææ, *qui tunc etiam erat Hieroſolymis*, A B

Herodes Iudaizans. propter ſolẽnitatem paſchalem: quia Iudæus natu erat. Pater enim ſuus amore vxoris ſuæ, quæ Iudæa erat, tranſiens ad ritum Iudaiſmi ſe circuncidi fecerat. Miſit, inquam, eum volens Herodi honorem deferre: vt ipſe Dominus Galilææ, hominem Galilæum, vel abſolueret, vel damnaret, dans exemplum ne quis falcem in meſſem & poteſtatem alterius (etiam inimici) immittat: & quia credebat quòd libenter hominẽ de terra ſua & maximè innocentem liberaret: & ne contra eum quem inſontem & per inuidiam traditũ cognouerat, ſententiam dare coactus eſſet. Et dum mittitur, fit concurſus magnus populorum eum ſequentium. O Domina qualiter ibas, vel quis te iuuabat vt ires in tanta preſſura? Certè exemplum doloris eras omnibus Chriſtum amantibus. Tu autem chariſſime cogita quàm libenter iuuares eam, & aſſociares ſic triſtem & mœſtam. *Et viſo Ieſu gauiſus eſt Herodes*, ex multo enim tempore, ſcilicet ex tempore decollationis Ioannis baptiſtæ, *Ieſum videre cupiebat: quia multa* de miraculis & doctrina eius *audierat*: *& ſperabat aliquid* de ſuis miraculis *videre*, & ab eo quædam inſolita audire. *Interrogabat autem illum multis ſermonibus*: non ſicut ſtudioſus, ſed ſicut curioſus: non ſicut veritatis amator, ſed ſicut tentator, non tanquam lucratiuus aliquam vtilitatem, ſed patiens nouorum cupidinem: & propter hoc, *nihil reſpondit*, nec etiam ſignum aliquod coram eo fecit. Stans quidem Ieſus ſicut agnus manſuetiſſimus ligatus coram eo, inquiſitus tacuit, & expectatus miracula adhibere contempſit: quia Herodis incredulitas & curioſitas, diuina, nõ merebatur audire vel videre, & Dominus ſuam iactantiam & oſtentationem declinabat, ſuamque nolebat paſſionem impedire. Vnde, ſe- C D

Herodis de Christo opinio. cundum gloſam, quia Herodes non reputabat Chriſtum ſaluatorem, ſed incantatorem: ideo non erat dignus nec verbis, nec miraculis Chriſti. Et, ſecundum Ambroſium, Herodes ex quadam curioſitate miracula fieri petiit, quod Chriſtus renuit, docens nos per hoc iactantiam declinare. Per hoc quòd Chriſtus coram Herode inceſtuoſo & homicida noluit miracula facere, nec ſuis interrogationibus reſpondere: ſignificauit quòd tales & omnes impij non ſunt digni opera diuina videre, nec eius reſponſa habere. Ex hoc articulo,

Ambroſius in cap 23. Lucæ.

Gregorius lib. 22. moral. cap. 11. deriſionis habetur documentum, ſecundum Gregorium, vt quotiens auditores noſtri noſtra volunt quaſi laudanda cognoſcere, nõ autem ſua peruerſa mutare, omnino taceamus: ne ſi oſtentationis ſtudio verbum Dei loquimur, & eorum quæ erat culpa eſſe non deſinat, & noſtra quæ non erat fiat. Multa autem ſunt quæ audientis animum produnt, maximè ſi auditores noſtri & ſemper laudant quod audiunt, & nunquam quod laudant ſequuntur. E
Ad conformandum ſe huic articulo, rememoretur homo factum articuli, & oret dicẽdo: Ieſu qui ab Herode deriſoriè multis interrogari ſermonibus voluiſti, nec ei ad vllum verbum reſpondere curaſti: da mihi amore tuo (quando oportet) ſermones deriſorios patienter

Accuſatio Christi corã Herode. audire, meamque iactantiam cum ſilentio declinare. *Stabant autem & principes ſacerdotum & ſcribæ conſtanter accuſantes eum*, coram Herode. De quibus verò ibi eum accuſauerunt, euangeliſtæ non exprimunt, ſed fortè de eiſdem tribus de quibus coram Pilato eum accuſauerant, maximè hoc coram Herode aggrauantes, quomodo commouiſſet vniuerſum populum incipiens à Galilæa, ſcilicet dominio Herodis, vt ex hoc magis ſibi animo aſſumeret, quia in ſuo dominio commotionem ſuſcitaſſet: vnde ad iſtas accuſationes Chriſtus nihil reſpondit, nec Herodi, nec accuſatoribus: ſed tacuit, non concedendo eorum accuſationes

A tiones taciturnitate,ſed deſpiciendo tanquam indignas reſponſione: ad commendandam quippe patientiam tacuit,& nihil reſpondit. ſecundum illud Eſaiæ: *Quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet.* Ex hoc articulo accuſationis,trahitur documentum,quòd non omni loco,& tempore,& coram quibuſlibet,veritas eſt manifeſtanda:ſed plerunque ſilentium diuinum eſt. Ad conformandum ſe iſti articulo, memoretur homo grauitatem articuli, & oret dicens:Ieſu qui coram Herode conſtitutus falſas incriminationes,nec verbo refellere voluiſti:da mihi iniquorum non frangi iniuriis,nec ſacra myſteria propalare indignis. Videns autem *Herodes*,quod Chriſtus nullum ſignum faceret, nec verbum aliquod ad interrogata reſponderet,nec contra accuſatores ſuos aliquibus reſpõſionibus ſe defenderet: reputauit eum idiotam ac fatuum, & non ſanæ mentis,ac per hoc *ſpreuit eum*, ipſe *&* *ſimiliter exercitus eius*, vt omnes in eadem culpa monſtrarentur eſſe pares. Sic hodie ſectatores *Eſaia 53.*

B Chriſti à malis hominibus ſpernuntur,& ab eis fatui reputantur: Ieſum hodie multi cum Herode ſpernunt,qui ſigna fieri quærunt, conquerentes quòd modo miracula ab eo non fiunt,cùm modo non ſit tempus ſignorum,ſed operum. vnde Dominus: *Habent Moyſen & prophetas,audiant ipſos*: modo autem præter hæc habemus & euangelium, & apoſtolum, & adhuc ſigna quærimus,non euangelium implemus,ſed ſpernimus. Ex hoc articulo deſpectionis,trahitur documentum quòd nos potius velle debemus à malis deſpici, quàm ab adulatoribus laudari,ſicut Dominus noſter. Vt ait Gregorius: Magis eligebat aperte à ſuperbientibus deſpici,quàm à non credentibus vacua voce laudari. Ieſu qui ab Herode & exercitu ſuo ſperni non ſpreuiſti:da mihi mundanum faſtum deſpicere,& iniquorum deſpectus pro iuſtitia non curare:non ſolum autem Herodes eum ſpreuit,ſed etiam illuſit,induendo veſte alba:& hoc in deriſionem & ſignum illuſionis,ſicut fatui ſolent aliqua veſte *Luca 16.* *Gregorius lib 10. moral. cap. 17.* *Veſte alba Chriſtus indutus.*

C ludicra indui,qua cognoſcantur ab aliis:& fortè tunc temporis deriſorium fuit portare de ſuper veſtem albam,eò quòd ſic illuderetur tunc fatuus:hæc autem veſtis erat (vt dicitur) ad modum ſcapularis religioſorum,ſine caputio,dependens à collo antè & retrò. Fortè ſubitò peciam panni albi accipientes,foramen in medio eius fecerunt,& ſic collo ſuo impoſuerunt. Sed quantumcunque Herodes hoc in illuſionibus fecerit, non tamen à myſterio vacat,ſicut & omnia alia circa Chriſti paſſionem geſta. In veſte enim alba, innocentia & caſtitas aſſumptæ humanitatis & gloria regni immortalis,quam per paſſionem accepit,deſignatur: & quòd pro peccatis totius mundi in carne caſta & innocẽte immaculatus agnus eſt paſſus. Tu quoque non niſi in veſte alba,ſcilicet ſine macula & cauſa illudaris, & ſpernaris:alioquin illuſio erit tibi pœna peccati: & magis dolendum de cauſa & materia irriſionis,quàm de irriſione ipſa. Deſignauit ergo Herodes ſuo facto, neſciens fortè quid agebat,quòd Chriſtus albedine puritatis & innocentiæ indutus erat. Vnde Ambroſius: Non

D ocioſum quòd veſte alba induitur ab Herode,immaculatæ tribuens indicia paſſionis,quòd agnus Dei ſine macula cum gloria peccata mundi ſuſciperet. Hanc autem veſtem albam, repreſentat hodie alba ſacerdotalis. Vnde myſticè notandum, quòd pontifex noſter in ſua paſſione habuit omnia pontificalia. Amictum ſuſcepit, cùm velatus eſt coram Caipha à Iudæis. Albam habuit,cùm veſte alba indutus eſt ab Herode. Caſulam accepit, cùm milites circundederunt ei purpureum veſtimentum coram Pilato. Et ne quid ſibi deſit, cingulum habuit, cùm ad columnam ligatus eſt. Stolam habuit, quando ad collum ligatur. Manipulum habuit,quando cum fune manus eius ligauerunt:ſed hunc ſoluerunt, quãdo ei arundinem in dextera manu dederunt,& funis manſit pendens in ſiniſtra: ad quod deſignandum manipulus ponitur in brachio ſiniſtro. Coronam ſpineam ſuper caput habuit *Ambroſius in cap. 23. Luca.* *Põtificalia Chriſti indumenta.*

E pro mitra pontificali,& arundinem in manu pro baculo paſtorali. Chirothecas autem habuit & ſandalia, cùm manus eius & pedes toti fuerunt ſanguine rubricati: ad quod deſignandum ſandalia debent habere aperturam,cum aliquo rubro ſericeo panno. Chirothecæ etiam habent deſuper aliquod monile rotundum,quod debet ſimiliter habere aliquid de rubro,ad deſignandum ſtigmata Chriſti. Hæc omnia ſunt inſignia pontificalia, quæ in memoriam paſſionis Chriſti geſtat pontifex,in conſecratione eccleſiæ vel altaris: in cuius etiam memoriale conficitur ſacramentum altaris. Patet ergo ex dictis, quòd illuſus fuit Dominus in omni veſte & ornamento,tam ſacerdotali,quàm pontificali:& quod peius eſt, hodie illuditur ei in omnibus veſtibus prædictis, non minus quàm tunc: quia & à maiori multitudine,& longiori tempore,& modo fraudulentiori: quia iſti verè,illi quaſi figuratè. Illa enim multiplex illuſio quæ facta fuit ei tunc, figura erat & ſignum illuſionis futuræ, quæ à multis impletur nunc. Notandum etiam,quòd ille qui eis vtitur,debet ea habere in *Illuſio Domini in omni veſte.*

intellectu, per meditationem: in memoria, per recordationem: in affectu, per compaſſionē: A
& ſe Domino pro poſſe in apparatu conformare: cùm enim aliquid talium accipit, nihil aliud proteſtatur facto ſuo, quàm ſi verbo diceret, ita credo Dominum noſtrum fuiſſe indutum, & in talibus illuſum: in cuius ſignum & memoriam ſic induo meipſum: & vt in me ſentiam quod & in ipſo Chriſto Ieſu. Qui ergo talia ferunt exterius, nihil ſentientes vel compatientes interius, profectò Chriſto illudunt: faciunt enim ac ſi dicerent: ſigno tibi cōpatimur, & tuas illuſiones in nobis oſtendimus, ſed in nullo tibi compatimur. *Veſtimenta ſacerdotum quid deſignent.* Moraliter amictus capitis, ſignificat ſpem, quam apoſtolus vocat galeam ſalutis: ſpes autem æternorum, facit contemptum terrenorum. Cùm ergo ſacerdos ſe velat amictu, oſtendit ſe terrena contemnere: & ſi ita non eſt, Chriſto illudit. Alba autem longa & lata, mentis & corporis ſignificat caſtitatem: cingulus verò, & ſtola, & manipulus, & huiuſmodi ligamenta, præcepta & conſilia, & religionem cui ſe obligat, qui tales ordines aſſumit: obligatos ſe oſtendunt, qui talia induunt. B
Caſula. Caſula deſuper tegens per totum, & cæteris ſupereminens ornamentis, charitatem ſignificat, quam apoſtolus ſupereminentiorem viam vocat: & ideò qui non diligit Deum plus quàm ſua, vel ſuos, vel ſe, non eſt dignus tali officio. *Mitra.* Mitra verò epiſcopi, ſignificat ipſum habere ſcientiam duorum teſtamentorum, propter duo cornua: quā (inquam) ſcientiam debet habere, non tantum in corde per habitum, ſed etiam in ore & manu per vſum: vnde duæ linguæ dependentes à mitra ſuper humeros, ſignificant ipſum epiſcopum debere habere duplex documentum, ſcilicet verbi & exempli. *Baculus paſtoralis.* Baculus verò paſtoralis in manu, ſignificat executionem officij paſtoralis: quòd conſiſtit in tribus, quæ ſignificantur per triplicem partem baculi. Primum, eſt vocatio peccatorum. Secundū, directio vocatorum. Tertium, eſt exhortatio directorum. Vnde eſt verſus:

Attrahe per primum, medio rege, punge per imum. C

Patientia Domini. Sic itaque vides, qualiter Dominus non ſolum malefactor, ſed etiam ſtultus eſt reputatus. Ipſe autem omnia patientiſſimè tolerabat. Patientiam ergo habeas & tu, ſi malefactor vel ſtultus iniuſte fueris reputatus. Nam ſicut diuina ſapientia, tanquam fatuus ſpernitur & irridetur: ſic omnes irriſiones quæ ſolent à vanis mundi huius hominibus (Deum præ oculis non habentibus) homini ſpirituali irrogari, debent patienter ſufferri. Ex hoc articulo illuſionis, ſumuntur tria documenta. Primum eſt, quòd omnes qui piè & innocenter volunt viuere, ſecundum nouum hominem, ab his qui viuunt ſecundum hominem veterē illuduntur, & ab eis pro fatuis habentur. Sed propter hoc non debent turbari viri ſpirituales, imò potius gaudere: quia nouus homo ſaluator noſter Chriſtus indutus alba veſte, quæ innocētiam ſignificat, illuſus & deriſus eſt à filiis huius ſeculi, apud quos alba veſtis exprobrabilis eſt: ſed ſicut crux ànte paſſionem Chriſti exprobrabilis fuerat, quæ poſtea facta eſt D
honorabilis, ita vt etiam portetur in frōtibus regum: ſic alba veſtis poſt Chriſti paſſionem facta eſt valde honorabilis, & innocentiæ ſignum. Vnde quilibet poſt baptiſmum renouatus induitur veſte alba, in ſignum innocentiæ quam confert baptiſmus, in cuius etiam ſignum Chriſto paſſo angeli in veſtimentis albis apparuerunt in eius reſurrectione, & ſimiliter in eius aſcenſione. Secundum documentum eſt, quòd pro tempore & loco expedit *Stultitiam ſimulare expedit.* ſtultitiam ſimulare. Vnde quòd Dominus ipſe fons ſapientiæ coram Herode pro ſtulto haberi dignatus eſt, ex incomprehenſibili ſapientia ſua proceſſit: quia ſi ſapientem verbis vel factis ſe oſtendiſſet, Herodes vtique paſſionem eius impediuiſſet. *Quid in veſte requirendum.* Tertium eſt, quòd homo nihil quærat in veſtibus: non ornatum, non precioſitatem, ſed ſolum neceſſitatem: quia ſaluator noſter in veſte velut fatuus eſt illuſus. Ad conformandum ſe huic articulo, regratietur homo Deo, quòd ipſe nobis cum ſua illuſione veſtem innocentiæ conferre dignatus eſt. E
Item recogitet qualiter ipſe candidam veſtem innocentiæ baptiſmalis, quam Chriſtus nobis prætulit ſæpe peccatorum malis denigrauit: & oret dicens, Ieſu qui veſte alba indui, & vt ſtultus ab Herode illudi voluiſti: da mihi mundi huius prudentiam, quæ ſtultitia eſt apud te, cautius declinare, & ad te qui vera es ſapientia peruenire. Herodes autem cùm non inueniret in Chriſto cauſam mortis, *illuſum & indutum veſte alba remiſit ad Pilatum*, vt eum honoraret, ſicut Pilatus ſibi detulerat. In quo ipſe probatur in necem Domini conſenſiſſe: quia enim fuit ſibi miſſus tanquam homo ſuæ ditionis, cùm non inueniſſet in eo cauſam, debuiſſet eum abſoluere, & non alieno iudici remittere. Remiſit ergo eum *Amicitia confœderatio.* Herodes Pilato: quaſi diceret, fac de eo quicquid volueris. Et fortè ſimilia verba ſibi remādauit. Et ſic Dominus cum nota illuſionis portando veſtem albam rediit, & Herodis conſenſum de ſua nece ſecum detulit. Hic autem conſenſus apparuit ſigno & facto: ſigno qui-

A dem,in veſtis albæ illuſione:facto,in amicitiæ confœderatione : nam & ipſa die facti ſunt
amici Herodes & Pilatus,propter mutuam reuerentiam ſibi inuicem factam. Antea quip-
pe inimici erant adinuicem, propter necem Galilæorum, qui de Herodis præpoſitura &
dominio erant,quos Pilatus occiderat miſcens ſanguinem eorum cum ſacrificiis quæ of-
ferebant:ſed nunc ſuper hoc reconciliatus eſt Pilatus Herodi:quia pro bono habuit Hero-
des quòd Pilatus ſibi detulerat,mittendo ſibi hominem ſuæ iuriſdictionis,& præſertim ta-
lem hominem quem ipſe videre diu deſiderauerat.Sic multi frequenter amici & concor- *Amicitia*
des in condemnatione vel nocumento innocentium fiunt, qui antea ſibiinuicem contra- *Pilati &*
rij fuerunt.Hæc autem amicitia Pilati & Herodis,fuit ſignum quòd Iudæi & gentiles cō- *Herodis.*
uenirent in perſecutione Chriſtianorum. Vnde Beda : Hoc nephandiſſimum Herodis & *Beda ī cap.*
Pilati fœdus,quod in occidendo Chriſto pepigerunt, hactenus eorum velut hæreditario *23. Lucæ.*
B iure ſucceſſores cuſtodiunt,quando gentiles & Iudæi ſicut genere & religione , ita etiam
mente diſſidentes, in Chriſtianis tamen perſequendis , Chriſtique in eis fide perimenda,
conſentiunt.Hæc Beda. Poteſt etiam hæc amicitia in bono accipi:& per concordiam He-
rodis & Pilati,concordia populi Iudaici & gētilis ſignificari.Sicut enim Pilatus primò mi-
ſit Ieſum ad Herodem,& Herodes poſtea ei remiſit : ſic verbum ſalutis primò recepit po-
pulus gentilis,& annunciauit Iudæis:in fine autem mundi iterum Iudæus remittet ad gē-
tilem , quando per Heliam & Enoch multi conuertentur . Iſti duo populi ante mortem
Chriſti erant inimici ſibiinuicem & diſcordes,ſed poſt mortem Chriſti facti ſunt amici &
concordes in fide eius:quia ipſe eſt pax noſtra,qui fecit vtraque vnum. Vnde Ambroſius:In *Ambro. in*
typo etiam Herodis atque Pilati,qui amici ex inimicis per Ieſum Chriſtum facti ſunt,ple- *cap. 23.*
bis Iſraël & populi gentilis figura ſeruatur, quòd per Domini paſſionem vtriuſque ſit futu- *Lucæ.*
C ra concordia:ita tamen vt prius populus nationum capiat Dei verbum,& ad populum Iu-
dæorum fidei ſuæ deuotionem tranſmittat. Hæc Ambroſius,O quanta humilitas & patiē- *Humilitas*
tia Domini Ieſu,qui de ſe quaſi de fatuo permittebat malos ludere:mittere ſe,&remittere, *Domini.*
& quod volebant facere . Hanc autem miſſionem & remiſſionem ipſe Dominus fieri vo-
luit ad maiorem & euidentiorem ſuæ innocentiæ oſtenſionem . Intuere eum nunc bene, *Contem-*
dum ducitur & reducitur,demiſſo vultu & verecundè incedentem,& omnium clamores *platio.*
conuitia & ſubſannationes audientem, & fortè lapidum percuſſiones & immunditiarum
ſuſcipientem.Et cogita quomodo habebat illos pedes ſanctiſſimos confractos : quia cum
magna feſtinatione duxerunt & reduxerunt eum,nudis pedibus incedentem . Intuere e-
tiam matrem & ſuos cum indicibili mœrore à longè ſequentes & iſta videntes , & cogita
quàm libenter tu iuuares & aſſociares ſic triſtes & dolentes . Ex hoc articulo habetur do- *Documen-*
D cumentum,quòd tantam vim habet natura boni,quòd reſpectu ſui confœderat etiam ma- *tum.*
los.Inimicitia enim,reſpectu boni,parit amicitiam inter malos: non timeat ergo iuſtus ſi
viderit malos contra ſe colligari:quia hoc teſtatur in eo aliquid eſſe boni , & per hoc ipſe
conformatur Chriſto,contra quem omnes conuenerunt in vnum etiā inimici. Ad confor-
mandum ſe huic articulo,recogitet homo ſi habeat inimicitiam cum aliquo , & dimittat
eam de corde amore Chriſti , qui pro nobis in ſua paſſione etiam malos aduerſum ſe con-
cordauit . Ieſu qui contra te inter Herodem & Pilatum amicitiam fieri voluiſti , da mihi
iniquorum aduerſum me colligantiam non timere : ſed eorum potius exercitatione me
proficere, quatenus tibi merear conformari. Conſidera nunc quanta fatigatio fuerit Chri-
ſto ſic duci & reduci de iudice ad iudicem:quia magna pœna eſt cuilibet homini mitti de
vno iudice ad alium. Fuit enim primò præſentatus Annæ. Secundò, Caïphæ. Tertiò, ductus
E ad Pilatum. Quartò, miſſus ad Herodem. Quintò , remiſſus ad Pilatum : quæ omnia ad v-
num poſſunt reduci articulum,ex quo plura ſumuntur documenta. Primum eſt, quòd non
debemus formidare præſentari poteſtati tēporali,vel ad malos iudices trahi,propter Chri-
ſtum:quia quanto poteſtas iniquior,& iudices nequiores,tanto faciunt martyres glorioſio-
res. Secundum eſt, quòd non omnes actus, voluntates & deſideria noſtra antequam perfi-
ciamus debemus ad examen rectæ rationis,quæ per iudicem intelligitur , præſentare : &
nihil præcipitanter agere:omnia quoque mala quæ fecimus debemus conſpectui conſciē-
tiæ noſtræ præſentare,& ſic eam coram Chriſto iudice examinandam ſtatuere . Tertium
eſt,quòd religioſi,qui ſpecialiter debent eſſe imitatores Chriſti,non debēt turbari ſi inter-
dum ſub obedientia mittantur de loco ad locum , de prælato ad prælatum : quia Chriſtus
propter nos ſub obedientia patris dignatus eſt mitti de iudice ad iudicem. Item ſicut Chri-
ſtus ſtabat ante iudices,& nullum irreuerentiæ verbum eſt locutus : ſic & nos cum reuerē-

tia ſtare debemus coram prælatis noſtris & iudicibus, etiam malis. Ad conformandum ſe iſti articulo, formet ſibi homo imaginem Chriſti in mente ſua. Statuens coram eo conſcientiam ſuam miſeticorditer examinãdã, pro eo quòd Chriſtus coram iudicibus malitioſè fuit examinatus. Recogitet etiam homo quomodo oportet nos omnes exhiberi ante tribunal Chriſti, & idcirco ipſe pius pro nobis impiis exhiberi voluit ante tribunal iniqui iudicis, vt nos iniuſti ante tribunal iuſti iudicis fiducialiter comparere poſſemus. Ieſu qui de iudice ad iudicem mitti, & coram eis examinari voluiſti: da mihi amore tui nominis, malorum iudicum verſutias non metuere, & in cõſpectu tuo me tuta conſcientia comparere: ac bono animo maiorum imperiis me ſubdere, & alacri corde ad obedientiam ſine mora concurrere. A

ORATIO. B

DOmine Ieſu Chriſte, qui hora diei prima permiſiſti te ligatum adduci in concilium Iudæorum, ac poſt multas iniurias & conuitia de Caipha duci ad Pilatum, vbi à Iudæis reus mortis & malefactor fuiſti iudicatus, & in multis falſe accuſatus: ac deinde à Pilato ad Herodem te mitti, & ibidem accuſari & fatuus reputari, ac ſperni, & in veſte alba illudi pertuliſti, tandemque ſic illuſus & in veſte alba indutus ad Pilatum es remiſſus: fac me quæſo iniurias & conuitia patienter & gaudẽter pro tui nominis gloria tolerare, & in conſpectu tuo cum gaudio apparere, ac vultum tuum deſiderabilem ſemper reſpicere. Amen.

De tertia in paſſione Domini. CAPVT LXII. C

Math. 27. Marci 15. Luca 23. Ioan. 18. & 19.
Innocentia Chriſti.

HOra tertia cogitabis mœſtus & triſtis qualiter reducto Domino ad Pilatum, illi canes lætantes de fœdere Herodis & Pilati, cum audacia magna proſequuntur accuſationes ſuas: quamuis neque Pilatus, neque Herodes diligenter eum interrogando & examinando inuenirent in eo cauſam mortis. Vnde ad exprobrandam duritiam Iudæorum & gentilium Pilatus fatetur nec ſe, nec Herodem, neque in occidendo, neque in illudendo, in Chriſto cauſam ſeu aliquid dignum morte inueniſſe. Vbi *Beda ĩ cap. 23. Luca.* Beda: Hoc dicendo Pilatus abſoluit quidem Ieſum, quem probauit inſontem: ſed quem abſoluit iudicio, crucifigit miniſterio. Audi cæce Iudæe, audi crudelis pagane. Pilatus ipſe fatetur neque ſe, neque Herodem dignum quid morte in Chriſto reperiſſe: ſed tantum in occidendo vel illudendo innoxio, alienæ crudelitatis obtemperaſſe clamoribus. Hæc Beda. Magnum dimittendi Ieſum ſtudium gerebat Pilatus. Sed quanto curioſius dimittere D quærit, tanto criminoſiores ad mortem eius inuenit. *Et cum accuſaretur*, Dominus mendaciter *à principibus ſacerdotum & ſenioribus, nihil reſpondit*: nec ad ſui excuſationem, nec ad dictorum refutationem, nec ad dicentium improperationem: ſed magis accuſationes viriliter ſuſtinuit & tacuit. Et *tunc* cùm ſic accuſaretur ab eis, *dixit illi Pilatus: Non audis quanta aduerſum te dicunt teſtimonia?* *Chryſoſto. hom. 87. in Matthæũ.* ſecundum Chryſoſtomum, Ideo hoc dicebat: quia volebat liberare eum, dum ſe excuſando reſponderet. *Sed Dominus non reſpondit ei ad vllum verbum, ita vt miraretur præſes vehementer*, de eius patientia & conſtantia: quòd ille quem in lege peritum & ad omnia reſpondere potentem audierat, nihil reſponderet: & quòd exhibitus ad criminale iudicium, & ſtans ante mortem, quæ apud omnes homines æſtimatur terribilis, ipſe imperturbabilis remaneret. *Cur accuſatus tacuit.* In hoc autem docet, accuſationes & criminationes patienter eſſe ſuſtinendas: hoc enim magis mirabilem facit ſanctorum patientiam, quàm defenſio. E Vnde *Ambro. in cap. 23. Luca.* Ambroſius: Accuſatur Dominus & tacet, quia defenſione non indiget: nec accuſationem tacendo confirmat, ſed deſpicit non refellendo. Ambiunt defendi, qui timent vinci. Melior eſt cauſa quæ non defenditur & probatur. *Danie. 12.* Suſanna tacuit, & vicit. Hæc Ambroſius. Iudex ergo omnium ante tribunal iudicis vilis & indigni, manſuetus & tacitus ſtetit, & accuſatus nihil reſpondit. Sunt autem quatuor rationes huius ſilentij & taciturnitatis Chriſti. *Taciturnitatis Chriſti cauſa.* Tacuit enim Chriſtus primò iuſtè, quia propter falſitatem accuſationum & corruptum iudicium indigni erant audire. Secundò miſericorditer, ne ſcilicet ex reſponſione ſua peiores fierent, ſi ſibi non crederent, vel non obedirent. Tertiò diſpenſatiuè, ne ſi ſe excuſaret dimitteretur: & crucis vtilitas, ſcilicet noſtra ſalus & redemptio differretur. *Eſa. 53.* Quartò exemplariter, vt daret nobis patientiæ exemplũ, & impleret illud de ſe ſcriptum:

ſicut

A *ſicut agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum.* Igitur, vt dicit Anſelmus, Vide attentè quomodo ſtar anre præſidem inclinato capite, demiſſis oculis, vultu placido, ſermone raro, paratus ad opprobria, promptus ad verbera: quandoque Dominus reſponder, quandoque non reſponder. Vbi reſponder, quaſi paſtor bonus docet, & pro creditis ſibi ouibus contra luporum latronúmq; inſidias pugnat: vbi verò non reſponder, quaſi agnus pro toto grege immolandus ſilet, & patientiam præſtat: & vtinam modo innoteſceret quando quaſi agnus & quando quaſi paſtor quiuis eſſe deberet: vt ſciret quando tacere & reſpondere haberet. Quanuis ergo quibuſdam interrogationibus ſæpe reſponderit, quando tamen reſpondere noluit, non ſicut reus & malè ſibi conſcius, qui de peccatis conuincebatur ſuis: ſed ſicut innocens & manſuetus, qui pro peccatis immolabatur alienis. Et ideo ſimilitudo de agno data eſt, vt in ſuo ſilentio non reus, ſed innocens haberetur. *Per*

Eſaia 53.
Anſelm. in ſpeculo.

B *diem autem feſtum* paſchæ, *conſueuerat præſes vnum vinctum dimittere populo*, id eſt ad petitionem populi, *quem volebant*, ſine meritorum diſcretione, in memoriam liberationis filiorum Iſraël de Ægyptiaca ſeruitute: cuius beneficij memoria in ſolẽnitate paſchali fiebat, quòd ea die de ſeruitute Pharaonis egreſſi erant: in aliis autem feſtis non ſic fiebat. Quia enim in nocte paſchæ angelus Domini ſaluauit Hebræos, & percuſſit primogenita Ægyptiorum: ideo ad hoc repreſentandum, & in memoria huius beneficij, in hac ſolennitate ſaluabant vnum morti propinquum, & aliquos interficiebant de vinctis qui cuſtodiebantur ad occidendum. Vel hoc faciebant in memoriam tranſitus maris rubri, in quo filij Iſraël fuerunt liberati, & Ægyptij ſubmerſi. Et iſtam conſuetudinem eis conſeruari impetrauerant ab imperatore Romanorum, ſicut fuerat obſeruata antequam Iudæa eſſet Romanis ſubiecta: ſi adhuc ſingulis annis aliquem occidunt Deus ſcit, & ipſi ſciunt. Pilatus ergo

Liberandi malefactoris inſtitutio.

C ſciens eos cupidos de obſeruanda illa conſuetudine, & ex altera parte quòd Barrabas eſſet peſſimus, & populo odioſus, propoſuit eis ſub diſtinctione optionem dicens, quòd ad honorem feſti liberaret eis Barrabam vel Ieſum, & nullum alium, per hoc ſubtiliter credens liberare Ieſum de conſenſu eorum: quia non credebat aliquo modo quòd peterent liberationem Barrabæ qui erat homicida & ſeditioſus, ac peſſimus & inſignis, non nobilitate generis, ſed ex famoſitate ſui criminis: quia erat latro publicus, & in malitia vulgatus & famoſus, & ideo credebat meritò Ieſum eſſe præeligendum, ſciens eum innocẽtem & per inuidiam traditum: quia publicè arguebat vitia eorum. Magnam (vt dictum eſt) diligentiam Pilatus oſtendit, vt Chriſtum liberaret. Primò, per innocentiam: quia manus Herodis euaſerat. Secundò, per conſuetudinem: quia eum præeligendum credebat: in quo datum eſt exemplum laborandi ad liberationem innocentum. Vnde Chryſoſt. Et intuere ſapienter: non enim dixit quia peccauit & dignus eſt morte, donari eum ex feſto: ſed primùm

Chryſoſt. hom. 83. in Ioannem.

D eum excuſans & eruens à cauſa omni, tamen rogat ex ſuperabundanti: vt ſi nollent innoxium dimittere, ſaltem vt obnoxium donarent feſto vel tempori. Tunc *miſit ad Pilatum pro tribunali ſedentem vxor ſua*, nomine Procula *dicens, nihil tibi & iuſto illi*, ſit cauſæ vel contra iuſtum illum: quaſi diceret, nihil habeas cauſæ: nec intromittas te ad interficiendum hominem illum, quia iuſtus eſt: *multa enim paſſa ſum hodie per viſum*, & in ſomniis *propter eum*. Vxor itaque gentilis viri hoc in viſionibus & ſomniis intellexit, quod Iudæi vigilantes nec credere, nec intelligere voluerunt. Diabolus quippe apparuerat ei, mouens eam terroribus, ad liberationem Chriſti: nunc enim demum diabolus intelligens per Chriſtum ſua ſpolia, ſiue in mundo ſiue in tartaro ſe amiſſurum, pœnituit quòd fecerat comprehendi eum: & ideo immiſit viſiones huic mulieri vt per eam impediretur mors Chriſti: & ſicut prius per mulierem intulerat mundo mortem, ita modo ſatagit Chriſtum de manibus Iudæo-

E rum liberare per mulierem, ne per Chriſti mortem mortis amittat imperium. Iam quidem Dei nutu & virtute poterat myſterium crucis cognoſcere, & ideo laborabat ne Chriſtus moreretur. Fortè iam ſancti in inferno gaudebant, vnde hoc nouerat. Nam, vt ait Auguſtinus, anima Lazari reuocata ad ſuperos, animæ in inferno cognouerunt Dominum de proximo deſcenſurum ad inferos: vnde extunc lætabantur: & maximè diabolus hoc cognouit, cùm Dominus clamore valido animam exhalauit. Vel etiam per ſcripturarum impletionem hoc perpendit, quia in Domino eas impleri vidit: quòd ergo vxor Pilati & ipſe Pilatus fecerunt tantum pro liberatione Chriſti totum putatur fuiſſe ex inſtinctu diaboli: qui per Pilatum & eius vxorem nitebatur impedire noſtram redemptionem, ſicut olim per Adam & Euam fecit noſtram damnationem. Pilatus ergo quærebat ab eis, quem vellent propter honorem feſti ſibi dimitti de duobus prædictis: & quaſi

Chriſtum agnouit diabolus.
Auguſti. ſermo. 52. de verbis Apoſt.

exhortatiuè expreſſit Chriſtum, quærens ſi vellent dimitti regem Iudæorum. Ipſi verò ni- A
mio odio contra Chriſtum moti, & obſtinato corde in malitia perdurantes, ne Chriſtus liberaretur præelegerunt & petierunt Barrabam hominem peſtiferum dimitti & liberari, Chriſtum verò innocentem tolli de medio & crucifigi. Putabant enim, vt dicit Chryſoſt.
Chryſoſt. hom 87. in Math. hoc ſe poſſe aſtruere, quòd Ieſus deterior eſſet latrone, & adeo nequam vt neque pro feſti prærogatiua deberet liberari. In quo facto eorum oſtenditur futuræ infidelitatis arcanum, ſcilicet antichriſtum Chriſto præferendum. Latrones latronem petierunt, & homicidam authori vitæ prætulerunt. Quod improperans eis beatus Petrus poſtea dicebat:
Act. 3. *Vos ſanctum & iuſtum negaſtis, & petiiſtis virum homicidam donari vobis, authorem verò vitæ interfeciſtis.* O quanta infelicium Iudæorum iniquitas & malitia, qui ad procurandum Chriſti mortem petierunt latronis publici liberationem, contra bonum publicum, & iuſtitiam: mortem vitæ, tenebras luci, filium diaboli filio Dei tam ſtultè quàm impiè præferentes. Vnde B
Auguſti. tracta 115. in Ioan. Auguſtinus: O cæcitas Iudæorum, ô furia phreneticorum: *noli dimittere hunc, ſed Barrabam*: quid fuit aliud dicere, quàm occidatur ille qui ſuſcitauit mortuos, & dimittatur latro vt iterum occidat viuos? Vnde Anſelmus: Adhuc autem & animam tuam incircunciſo cani
Anſelmus in ſpeculo cap. 9. glutiendam tradiderunt: vinctum ſiquidem ante faciem Pilati præſidis te perduxerunt, poſtulantes ſupplicio crucis interimere qui peccatum non feceras, & virum homicidam donari ſibi: agnum lupo, aurum luto poſtponentes. O indignum & infelix concambium.
Beda in cap. 23. Lucæ. Vnde etiam Beda: Hæret autem Iudæis vſque hodie ſua petitio quam tanto labore impetrauerunt. Quia enim data ſibi optione pro Ieſu latronem, pro ſaluatore interemptorem, pro datore vitæ elegerunt peremptorem: meritò ſalutem vitamque perdiderunt, & latrociniis ſe ac ſeditionibus intantum ſubmerſerunt, vt & patriam regnumq; ſuum quod plus Chriſto amauere perdiderunt, & hactenus eam quam vendidere vel animæ vel corporis C
libertatem recipere non meruerint: atque ideo Iudæi pacem habere non poſſunt, quia ſeditioſum principem, id eſt, diabolum qui vſque hodie regnat in eis, magis quàm Dominum eligere maluerunt. Hæc Beda. Similiter adhuc hodie aliqui magis nituntur ſaluare & etiam promouere malos homines quàm bonos, & in multis electionibus ac prouiſionibus Ieſus, id eſt, vir bonus ac dignus, & Dei amicus, qui ſe & alios ſaluare vellet reprobatur: & Barrabas latro inſignis, id eſt, malus ac indignus & Chriſti hoſtis, qui ſe & alios in anima perimit, eligitur. Vnde qui in talibus promotionibus faciendo vel conſentiendo culpabiles ſunt, ipſo ſuo facto vel conſenſu condicunt Iudæis: *non hunc, ſed Barrabam.* Ieſus verò ad omnia tacet patienter canes oblatrantes tolerans, & ſua patientia nos armans. Conſidera hîc quantum Chriſti animum ſauciare potuit, quòd tam ſceleratus & vilis homo præferebatur ſibi homini Deo intantum, vt peterent illius vitam, & iſtius mortem: peccauerunt autem D
in duobus, ſcilicet quia reum petebant liberari, & innocētem damnari. Vnde in Prouerb.
Prouer. 17. *Qui iuſtificat impium, & condemnat iuſtum: vterque abominabilis eſt apud Deum.* Ex iſto articulo
Documēta. trahuntur duo documenta. Primum eſt, quòd nos æquanimiter toleremus, ſi aliquando præferantur nobis perſonæ infimiores & humilioris conditionis: quia latro Chriſto fuit prælatus. Secundum eſt, quòd caueamus ne & nos Barrabam Chriſto præferamus. Multi enim adhuc hodie deſiderant Barrabam ſibi ſolui, & Chriſtum vinctum eſſe: quia vt dicit Origenes, Omnes qui Iudæis ſunt ſimiles, ſiue in dogmate, ſiue in vita, Barrabam ſibi ſolui deſiderant: quicunque enim malè agit, ſolutus eſt in corpore eius Barrabas, Chriſtus autem vinctus: qui autem bonum agit, Chriſtum habet ſolutū, Barrabā vinctum: & ideo ſicut Iudæi poſtquam pro Chriſto elegerunt Barrabam latronem, latrociniis & ſeditionibus ſunt ſubuerſi. ſicut & nunc quæcunque anima præelegit Barrabam, illa ſemper latro- E
ciniis diabolicis exterminatur. Vbi enim non eſt Ieſus, ibi lites & prælia ſunt: vbi autem
Origenes tracta. 35. in Math. eſt Ieſus, ibi ſunt omnia bona & pax. Hæc Origen. Spiritualiter homo vinctus eſt per peccatum poſitus in carcere ſecundum corpus, & animam: ita quòd ſint duo vincti, corpus & anima: ſed de his vnus, ſcilicet anima poterit liberari, ſi tamen corpus pœnitentiæ & flagellis exponatur: quia ſicut animam à culpa & à pœna liberabit. Si verò corpus liberetur, adhuc manebit vincta anima, & ſuppliciis ac flagellis exponetur æternis: & ideo melius eſt quòd anima liberetur quàm corpus: quia ſi corpus ſuſpenditur in cruce pœnitentiæ, tunc animam liberabit à morte. Vnde Grego. Si magnæ mercedis eſt eripere à morte carnem morituram: quanti meriti eſt liberare animā in cœlo ſine fine victuram? Ad conformandū ſe huic articulo, recogitet homo ſi ipſe vnquam Barrabā Chriſto præelegit, & doleat ac oret dicens: Ieſu qui non dedignatus es à Iudæis reprobari petentibus ſibi Barrabam latronem dimitti,

A dimitti, te verò authorem vitæ crucifigi: da mihi te creatorem meum ſemper eligere præ
omnibus, & pro nulla re creata te vnquam reprobare. Pilatus autem volens dimittere Ie-
ſum, iterum locutus eſt ad illos, quærens quid faceret de Ieſu rege Iudæorum, & quid mali
feciſſet, & aſſerens quòd nullam cauſam mortis in eo inuenerit: ſed quantoplus videbant
quòd Chriſtum liberare vellet, tantomagis iterum & iterum clamabant, vocibus magnis
inſtabant, poſtulantes vt crucifigeret eum: & inualeſcebant voces eorum. Mala fuit Barra-
bæ prælectio, ſed peior hæc ſententiatio. *Videns autem Pilatus quia nihil proficeret*, ad libera-
tionem Chriſti ſaluo fauore populi, *ſed magis tumultus* & ſtrepitus *fieret*, populi clamantis
ad contrarium per ſeductionem ſacerdotum, volentium per clamorem & tumultum po-
puli obtinere quod non poterant per rationem habere: & volens populo placere & ſatiſ-
facere *dimiſit illis Barrabam*, quem petebant, quamuis Chriſtum præferendum non dubita-
B ret. Ecce quòd Chriſtus innocens damnatur: & Barrabas latro liberatur. Ita contingit ho- *Iniuſta dã-*
die in curiis principum & prælatorum: quia innocentes damnantur, & peruerſi peccatores *nationes in-*
liberantur: minora puniuntur, ſed maiora diſſimulantur: puniuntur tranſgreſſores decre- *ſtorũ in cu-*
talium & ſtatutorum, & dimittũtur impuniti tranſgreſſores diuinorum mandatorum. *Et* *riis princi-*
vt Iudæi de morte Ieſu totum peccatum ſuper ſe acciperent, & ipſe immunis eſſet à pec- *pum ſunt.*
cato, *accepta aqua lauit manus ſuas coram populo dicens: Innocens ego ſum à ſanguine*, id eſt, ſangui-
nis effuſione, *iuſti huius*: & ſicut lauo manus, ſic & conſcientiam: quia ego volui liberare
innocentem, & ſolum miniſter legis ſum, *vos videritis*, quid continget vobis quantum ad
ſupplicium pro culpa quam committitis: quia vox veſtra ſanguinem iuſti fundit, vnde pœ-
nam ſentietis. Mos enim erat apud antiquos, vt cùm quis vellet ſe oſtendere immunem *Lauãdarũ*
à crimine aliquo, accepta aqua lauaret manus ſuas coram populo. Lauit ergo manus co- *manuum*
C ram populo: vt quos non poterat mouere ſuaſione, moueret ſignificatione, qua ſignifi- *mos.*
cabat iniquam mortem Chriſto inferre, & ſe innocentem à tanto ſcelere. Lauit manus
ſuas, imponens peccatum de morte Chriſti Iudæis, ipſis hoc recipientibus, quamuis non
eſſet per hoc ſecundum veritatem excuſatus: quia non lotus fuit aqua ſuus reatus: men-
tiebatur ergo dicendo ſe innocentem, quia *ſciebat quòd per inuidiam eum tradidiſſent*, & quòd
iuſtus ac innocẽs erat: & vt ipſemet confitebatur, eũ liberare poterat. Particeps ergo erat
criminis: ſed innocentior illis. Vnde Leo papa: Exceſſit ergo Pilati culpam facinus Iu- *Leo ſermo-*
dæorum: ſed nec ipſe euaſit reatum qui reliquit proprium iudicium, & in crimen tranſtu- *ne 8. de*
lit alienum. Huic Pilato ſimiles ſunt excuſantes ſe à criminis conſenſu, cùm poſſint re- *paßione.*
clamare cum effectu. *Et reſponderunt omnes, Sanguis eius*: id eſt, culpa & pœna, ſeu vltio &
vindicta effuſionis ſanguinis eius, *ſuper nos & ſuper filios noſtros*. Optimam hæreditatem re- *Sanguinis*
D liquerunt Iudæi filiis ſuis: perſeuerat enim vſque hodie ſuper Iudæos hæc imprecatio pœ- *fluxum Iu-*
næ & criminis, & ſanguis Chriſti non aufertur ab eis: vnde in ſingulis lunationibus, vt di- *dæi patiũ-*
citur, fluxum patiuntur ſanguinis. Percuſſit enim eos Dominus in poſteriora, & oppro- *tur.*
brium ſempiternum dedit illis: ſuntque vagi & profugi ſub ſeruitute: & niſi lauerint ma-
nus ſuas per baptiſmum, ab iſto ſanguine pœnam criminis ſuſtinebunt continuè: vt autem
dicit Hieronymus, verbum optimum & ſalutiferum reſponderunt Iudæi: ſed intentione *Hierony.*
peſſima. Optandum eſt ergo vt ſanguis ille veniat ſuper nos: ſed in ablutionem. ſecun- *in cap. 27.*
dum illud Apocalypſis, *Lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo*. Pilatus itaque cauſam mor- *Mathæi.*
tis in eo non inueniens, nitebatur eum dimittere: non enim in eo, ſed in nobis cauſa mor- *Apoca. 1.*
tis eius fuit: paſſus eſt prò nobis, non pro ſe, non habens culpam & ſuſtinens pœnam: vt &
culpam noſtram ſolueret & pœnam. Vnde Bernardus: O piiſſime Ieſu, quid tibi & mor- *Bernardus*
E ti? nos peccauimus & tu luis, nos debuimus & tu ſoluis. Nullam itaque cauſam mortis *ſermone de*
in eo inueniens, dixit illis: *Corripiam ergo eum*, ſcilicet flagellando: vt ſi qua in veſtris cere- *paßione.*
monialibus commiſit, vel in aliquo deliquit, pro ipſis correptus emendetur, & ſic emen-
datum & diſciplinatum dimittam à morte liberum. Flagris & ludibriis eum afficiam
quantum ipſi iubetis, dummodo innoxium ſanguinem non ſitiatis vel fundatis. Videns
enim ex clamore eorum quòd nullo modo poterat dimittere Ieſum omnino liberum cum
pace ipſorum, & ex altera parte durum ſibi erat interficere innocentem: ideo ad ſatiſfa-
ciendum eis fecit Chriſtum flagellari & illudi, vt vidẽtes eum ſic punitum & illuſum vltra
cõdignum; pœnis eius & opprobriis crudelitas eorum ſatiaretur, ac mitigaretur: & ſic ſuf-
ficere ſibi æſtimantes vltrà ſæuire deſiſterent, & mortem eius non ſitirent. Vnde Auguſt.
Non perſequendo Dominum flagellauit, ſed illorum furori ſatiſfacere volens: vt vel ſic *Auguſti.*
iam miteſcerent, & ſileſcerent, & deſinerent velle occidere eum quem flagellatum viderent. *tracta. 116.*
in Ioan.

Hæc Auguſtinus. Vnde etiam propter hoc cohortem ſuam ei illudere permiſit, aut fortè A
iuſſit, vt eorum iram molliret: & à morte eius deſiſterent. Naturale enim eſt vt ira quieſcat, ſi eum contra quem iraſcitur humiliatum & punitum videat. Quod quidem verum eſt in ira quæ cum menſura quærit proximi nocumentum, ſed non in odio quod totaliter quærit eius qui odio habet exitium. Iſti autem ex odio mouebantur contra Chriſtum: & ideo flagellatio eius non ſufficiebat niſi viderent & eius interitum. O Pilate, Pilate, tu vis Dominum caſtigare. Neſcis quid agis: quia nec flagella meretur, ſicut nec pœnam mortis. Rectius ageres ſi te ad ſuum nutum corrigeres: vnde intentio non excuſat Pilatũ in toto, quia nullum per ſe malũ poteſt propter bonam intentionem effici totaliter bonum: nec facienda ſunt mala vt veniant bona: affligere autem innocentem, & præcipuè Dei filium, eſt maximè malum, & ideo nulla intentione eſt excuſabile: & cùm iudex eſſet, non debebat ei quem innocentem ſciebat etiam minimam inferre pœnam. Ob hoc etiam ſecũdum Hieronymum, eum flagellari voluit, vt Romanis legibus ſeruiret: quibus ſancitum erat vt crucifigendus flagellaretur prius, fortè ad extorquendum ab eo ſocios ſceleris: & ſic Chriſtus, B
ſi crucifigi deberet, iam flagellatus eſſet. Ipſe quoq; Dominus flagellari voluit: vt, quia ſcri-
Pſal. 31. ptum eſt, *Multa flagella peccatoris*, nobis parceretur: & nos ſuo flagello à perpetuis flagellis liberaremur: ſicut pia mater quando videt patrem velle flagellare aliquem de filiis ſuis: extẽſis occurrit brachiis, & eum protegit, exponens ſe pro eo flagellis: homo enim Deum offenderat, & ideo diſciplinari debebat: Chriſtus ergo diſciplinari voluit, & ſic Deum pla-
Eſaia 53. cauit: & ideo dicitur, *diſciplina pacis noſtræ ſuper eum.* Et ſi tam grauiter flagellatus eſt innocẽs pro peccatis alienis: quàm grauiter puras noxios, niſi ſe correxerint, flagellandos pro peccatis propriis? Cùm ergo Dominus flagellari iubetur, ſpoliatur per milites, apparitores
Exutio veſtis albæ. præſidis, & veſtibus quibus indutus erat exuitur, & coram omnibus denudatur. Eſt autem intelligẽdum, quòd ſicut remiſſus fuerat ab Herode cum alba veſte, ſic remanſit in eadem veſte vſque ad horam flagellationis, & tunc exuerunt eum hac veſte & ſuis. Ex hoc arti- C
Documẽta. Nuditas vitanda. culo exutionis veſtium, habemus duo documenta. Primum eſt, vt caueamus nos à nuditate, tam corporali, quàm ſpirituali: ne fortè vnquam nudi appareamus coram Deo, & angelis, & hominibus: nam & ſi homo interdum non videatur ab hominibus: erubeſcat tamen nuditatem ſuam coram Deo & angelis, vnde primi parentes erubuerunt à facie Dei, qui vbique apud nos eſt cum angelis ſuis. De nuditate verò ſpirituali eſt illud apoſtoli: *ſi*
2. Corin. 5. Apoca. 3. *tamen veſtiti, & non nudi inueniamur.* Item eſt illud Apocalypſis, *Veſtimentis albis induaris, ne appareat confuſio nuditatis tuæ.* Vbi per veſtimenta alba intelligitur candor ſanctæ conuerſationis, quæ inſtar veſtimenti multis debet eſſe contexta villis: his veſtimentis ſemper induta debet eſſe anima fidelis, ne confuſio nuditatis eius à virtutibus, appareat coram Deo & angelis & hominibus. Secundum documentum eſt, quòd ſicut exutus fuit veſtimentis ſuis: ſic & nos exuamus veterem tunicam, & nudemus conſcientias noſtras coram Deo, per nudam & puram confeſſionem peccatorum: deponentes omne pallium excuſationis: quia nuda & aperta ſunt omnia oculis eius. Ad conformandum ſe huic articulo, recogitet homo quàm miſerabiliter, & cum quanta iniuria & verecundia Chriſtus fuit exutus veſtibus ſuis, & denudatus pro nobis, vt nos veſtiret virtutibus: & oret hoc modo: Ieſu qui veſtimentis tuis exui, & ad flagella nudari voluiſti: Da mihi nuda peccatorum meorum confeſſione veterem hominem cum actibus ſuis exuere, & in conſpectu D
Contemplatio. tuo nudum à virtutibus me nequaquam apparere. Deinde Dominus ad columpnam diriſſimè ligatus, ille qui ſoluere compeditos ſolet: & plena Deo membra verberibus ſubdens immaniſſimè flagellatur, *& vndique flagellis atteritur*, verberibus cruciatur. Stat nudus coram omnibus amantiſſimus iuuenis, elegans & verecundus, & ſilet ad omnia quaſi agnus. E
Pſal. 44. *Speciosus forma præ filiis hominum* ſuſcipit dura, aſpera, & doloroſa flagella ſpurciſſimorum. Caro illa innocentiſſima, & tenerrima, mundiſſima & pulcherrima: flos omnis carnis & totius humanæ naturæ, repletur plagis, liuoribus, & fracturis: vulneratur per totum corpus illud ſanctiſſimum, à planta pedis vſque ad verticem eius non remanet ſanæ partis veſtigium, & totum fit rubrum veſtimentum ſuum. Fluit vndique regius & precioſiſſimus ſanguis de omnibus partibus corporis, & eius corpus candidiſſimum cruore eius roſeo rubricatur per totum. Superadditur, reiteratur & ſpiſſatur plaga ſuper plagam, liuor ſuper liuorem, fractura ſuper fracturam, ſanguis ſuper ſanguinem, quouſque tam tortoribus quàm inſpectoribus fatigatis ſolui iubetur à columna, cui fuit alligatus. Cuius co-
Columnæ pars, Romæ. lumnæ aliqua pars oſtenditur Romæ in eccleſia ſanctæ Praxedis: maior autem pars fertur

A fertur eſſe in eccleſia montis Sion, in loco vbi pronunciatur euangelium: quæ ſecundum
Bedam, dominici cruoris vſque hodie cernentibus veſtigia certa demõſtrat. Quot autem
& quantæ plagæ, vel vulnera in hac flagellatione ſibi infligebantur, pro certo ſciri non po-
teſt, niſi per reuelationem vt ſuprà dictum eſt: ſed oportuit ea eſſe quaſi innumerabilia. Si
enim, vt dicitur in Deuteronomio: *Pro menſura peccati erit plagarum modus*: Chriſtus autem *Deut. 25.*
flagellabatur pro peccatis noſtris, quæ vtique ſunt innumerabilia: quare & plagæ innume-
rabiles. Et hoc eſt quod dicitur in Eſaia: *A planta pedis vſque ad verticem, non eſt in eo ſanitas.* *Eſa. 1.*
Tunc impletum eſt quod ibidem dicitur: *Non eſt ei ſpecies neque decor: & vidimus eum, & non
erat aſpectus: & quaſi abſconditus vultus eius & deſpectus: & reputauimus eum quaſi leproſum, percuſ-
ſum à Deo & humiliatum.* Vnde Auguſt. De vultu illius pulchritudo effluxerat omnis, & qui *Auguſti.*
erat præ filiis hominum ſpecioſus, videbatur omnium indecorus: quia iniquorum liuor ſa- *tract. 116.*
B crum illius vultum fœdauerat verberibus. Conſidera eum hîc diligenter per longam mo- *in Ioan.* *Contem-*
ram & ſpacioſè, & ſi hîc ei nõ compateris, cor lapideum reputa te habere. Et tunc exclama- *platio.*
bis: O bone Domine Ieſu, quomodo tu denudaris qui nudos veſtis? quomodo tu ligaris,
qui compeditos ſoluis: & ligatos à dæmonibus & ab infirmitatibus detentos liberas? quo-
modo tu flagellaris, qui nos à flagellis eruis? quis fuit ille tam audax, qui te ſpoliauit? quis
tam temerarius, qui ad columnam te ligauit? quis tam ſacrilegus, qui te flagellauit? Sed tu
ſol iuſtitiæ tuos radios ſubtraxiſti, & ideo ſunt tenebræ ac tenebrarum poteſtates: omnes
ſunt te potentiores: nobis debebantur flagella æternæ afflictionis, tu flagellari voluiſti pro
nobis, vt nos miſericorditer erueres ab illis. Vnde Anſelmus: Et quidem non ignorabat im-
pius ille per inuidiam omnia in te fieri, nec tamẽ abſtinuit temerarias à te manus: ſed ama- *Anſelmus*
ritudine repleuit animam tuam ſine cauſa. Illudendum te miſit Herodi, illuſum recepit, *in ſpeculo*
C nudum in conſpectu irriſorum ſtare te iuſſit: nec pepercit amariſſimis verberibus virgi- *euangelici* *ſermonis*
neam carnem tuam diuellere, plagas plagis, liuores liuoribus infligens. Electe puer Do- *cap. 9.*
mini Dei mei quid tanta amaritudine, quid tanta cõfuſione dignum commiſeras? Prorſus
nihil: ego homo perditus totius contritionis, totius confuſionis tuæ cauſa extiti: ego Do-
mine vuam acerbam comedi, & dentes tui obſtupuerunt: quia quæ non rapuiſti tunc exol-
uebas. Amor tuus & iniquitas noſtra ſic te fecit imbecillem. Maledicta ſit tanta iniquitas,
pro qua ſic affligeris. In omnibus his non eſt ſatiata perfidorum Iudæorum impietas. Hæc
Anſelmus: Vide nunc, attẽde quanta & qualia ab impio Pilato & ſuis ſine cauſa Dominus
paſſus eſt pro te, & exemplo eius ad patientiam in laboribus & aduerſitatibus confortare.
Sicut enim Chriſtus verberatur & flagellis nodoſis caro illa ſanctiſſima, & membra deli-
catiſſima acerrimè dilacerantur, ac corpus eius formoſum plagis liuet, & ſanguine vndiq;
D rubet: ſic miles Chriſti ſtrennuus debet corpus ſuum per aſperitates & duritias debitas ca-
ſtigare, ne inobedienter incipiat recalcitrare. Flagellatio Domini præfigurata fuit per
Achior principem ligatum ad arborem. Achior ligatus fuit ad arborem, per Holofernis ſa- *Flagella-*
tellites: Chriſtus ad columnam, per Pilati milites. Achior propter veritatem quam dixerat, *tionis figu-* *ra.*
fuit ligatus: Chriſtus propter veritatem quam prædicauerat, fuit flagellatus. Achior ligaba- *Iudith. 6.*
tur, quia noluit Holoferni loqui placentia: Chriſtus, quia reprehendit Iudæos cum eorum
diſplicentia. Achior ligatus eſt, quia gloriam Dei magnificabat: Chriſtus flagellatus eſt,
quia nomen patris ſui manifeſtabat. Flagellatio etiam Chriſti, in flagellatione Hieremiæ *Hiere. 20.*
præfigurata fuit, quem Phaſſur flagellauit. Soluto autem Domino à columna, ducunt eum
ſic nudum, ſic flagellatum, per domum pro pannis ſuis colligendis, qui ſparſim per domum
ab expoliatoribus proiecti fuerant. Intuere bene eum ſic afflictum, ſic trementem propter
E frigus: quia hyems erat. Attende diligenter, & conſidera ſtatum eius in actibus ſingulis: *Contem-*
vt intimè compatiaris, ac ſimul paſcaris: auerte autem parumper oculos à diuinitate, & *platio.*
eum purum hominem conſidera: & videbis iuuenem elegantem, nobiliſſimum, innocen-
tiſſimum, & amantiſſimum, totum autem flagellatum, & ſanguine liuoribúſque reſper-
ſum: pannos ſuos vndique ſparſim proiectos de terra recolligere, & cum quadam verecun-
dia & rubore nudum coram illis ſemper ipſum deridentibus ſe reueſtire, ac ſi foret om-
nium infimus, à Deo derelictus, & omni auxilio deſtitutus. Intuere ergo eum diligenter, ac
pietate & compaſſione mouearis. Redeas poſtea ad diuinitatem: & cõſidera illam immen-
ſam æternam & incõprehenſibilem, & imperatoriam maieſtatem, incarnatam, ſe flecten-
tem, & humiliter ad terram inclinantem, pannos recolligentem, & ſe cum reuerentia,
rubore ſimiliter reueſtiẽtem: ac ſi eſſet homo viliſſimus, imò quidam ſeruus empticius, ſub
illorum dominio conſtitutus, & ab eis pro aliquo exceſſu correptus & caſtigatus. Intuere

& nunc eum diligenter, ac humilitatem ſuam admirare, & pro poſſe imitare. Secundum A
eandem etiam conſiderationem intueri potes eundem cùm poſt coronarionem purpura
Documēta. ſpoliarus ſe vult reueſtire. Ex hoc articulo flagellationis, habentur duo documēta. Primum
eſt, quòd nos flagella Dei libẽter debemus ſufferre, vt vnuſquiſq; noſtrum poſſit cum Pſal-
Pſal. 37. miſta dicere: *Quoniam ego in flagella paratus ſum.* Et meritò, quia ſi vnicus Dei filius paratus
fuit ſuſcipere in ſe noſtra flagella ex obedientia patris: cur & nos adoptiui non eſſe mus pa-
rati ſufferre flagella eiuſdem patris, quæ ipſe per ſe vel per miniſtros, ſeu inſtrumenta ſua
media nobis miſericorditer infligere dignatur ad emendationem noſtram. nam ſecundũ
Hebr. 2. Sapientem, *quem diligit Deus, caſtigat: flagellat autem omnem filium quem recipit.* Secundum eſt,
Apoca. 3. quòd diligenter caueamus ne & nos iteratò Chriſtum flagellemus: quod fit quotienſcunq;
Flagellantes iterum Chriſtum. mortaliter peccamus. Cùm enim Chriſtus flagellarus ſit pro peccatis noſtris, quandocunq;
peccamus tunc Chriſto vnum ictum flagelli quantum in nobis eſt incutimus: ſicut apoſto- B
lus de quibuſdam dicit, rurſum crucifigentes in ſemetipſis filium Dei. Ad conformãdum
ſe huic articulo, poterit homo flagello vel virga ſeipſum cædere, ſi gratiam habet: vel ſaltẽ
compatiendo flagellato Chriſto, mentaliter ſe flagellet & ſic oret: Ieſu qui pro nobis flagel-
lari vndique voluiſti: da mihi flagella tuæ paternæ correptionis libẽter ſuſcipere, & de pec-
catis meis nunquam denuo flagellare. Cùm igitur poſt flagellationem Ieſus reueſtire ſe
vellet, contendunt impiiſſimi quidam Pilato dicentes: Domine hic ſe regem fecit, veſtia-
mus & coronemus eum more regio. Miſeri ad plenum ſibi illudere volebant, antequam
Anſelmus in ſpeculo cap. 10. eum morti traderẽt. Vnde Anſelmus: Nouiſſimè autem Domine Ieſu in manus incircun-
ciſorum militum deuolutus es, morte turpiſſima conſummandus: parum erat ſacrilegis
manibus ſuis crucifigere te, niſi prius repleuiſſent illuſionibus animam tuam. *Et conſen-*
tiente Pilato, *congregauerunt ad hoc vniuerſam cohortem in prætorium*, vbi ſedebat præſes & ſe- C
natus, vt omnes intereſſent tali ſpectaculo, & vt magis ei illuderent in loco parenti & co-
ram multitudine, *&* eum vix reueſtitum, *exuentes veſtimentis ſuis induerunt eum veſte*, ſeu tu-
Chlamys coccinea. nica, *purpurea, & circundederunt ei chlamydem coccineam*, id eſt, pallium ſiue mantellum, non
conſutum: ſed fibula infrenatum coccinei coloris, qui eſt inter rubeum & purpureum, in
opprobrium tegij nominis: quod ipſe (vt Iudæi aſſerebant) indebitè vſurpabat: & ad deri-
dendum eum, ſicut regem falſum, acceperunt purpuram & chlamydem: non nouam, ſed
veterem, in confuſionis augmentum: quia enim rex dicebatur, induunt eum veſtibus qui-
Veſtitus tripliciter Chriſtus vno die. bus reges veteres vtebantur. Chriſtus illa die fuit indutus triplici veſte: ſcilicet alba, rubea,
& coccinea: ad deſignandum quòd qui vult eſſe de Chriſti familia, debet portare veſtem
albam innocentiæ, rubeam charitatis & obedientiæ, & coccineam pœnitentiæ: ſic ergo
nunc purpura & chlamyde induerunt eum: & vnus euangeliſta exprimit vnum, alius D
aliud: quia ſi tantum chlamydem ei circundediſſent, non eum nudaſſent: ſicut non le-
gitur nudatus ante Herodem, vbi impoſuerunt ſibi albam veſtem. Et bene conuenie-
bat veſtis alba & rubra tali corpori, vtpote toti ſanguine rubricato ex flagellatione: vt
Eſaia 63. impleretur illud Eſaiæ, *Quare rubrũ eſt indumentum tuum, & veſtimentum ſicut calcantium in*
torculari? & hæc quæſtio, ſecundum gloſam, fuit angelorum videntium & mirantium
quòd Chriſti corpus quod de vtero virginali tantum candorem habuit, quantum ful-
lo non poteſt facere ſuper terram, intantum fuit ſanguine rubricatum. Ad quam quæ-
Ibidem. ſtionem ipſemet ibidem reſpondit dicens: *Torcular calcaui ſolus*: quaſi diceret, ſecun-
dum gloſam, Ego ſolus ſuſtinui preſſuram crucis, flagellorum, & omnium tormento-
rum paſſiones, in quibus quaſi prælo preſſus ſum, ſanguine proprio per totum corpus
meum pro ſalute mundi aſperſus. In purpureo ergo veſtimento caro eius paſſionibus
obiecta ſignificatur. Per hoc etiam ſignificatur paſſio martyrum, qua totum corpus E
Chriſti, id eſt, eccleſia rubricatur: & ſic etiam purpura veſtitur, cum de triumphis ſan-
Documēta. ctorum martyrum gloriatur. Ex hoc articulo trahuntur duo documenta. Primum eſt,
quòd nos peccata noſtra operire debemus operibus charitatis: vt ſicut Chriſtus noſtrorum
peccatorum flagellis eruentatus purpura cooperiri voluit: ſic & nos opera noſtra eruenta,
1. Petri 4. id eſt peccata noſtra cooperiamus purpura uernantis charitatis: quia, vt ait Petrus, *charitas*
operit multitudinem peccatorum. Vel etiam per purpuram ſignificatur memoria dominicæ paſ-
Canti. 7. ſionis. Vnde in Canticis, *comæ capitis ſponſæ*, id eſt, animæ fidelis dicuntur eſſe ſicut purpura
regis: quia cogitationes mentis noſtræ, quæ per comas capitis intelliguntur, verſari debent
aſſiduè circa paſſionem redemptoris, vel etiam circa opera charitatis. Secundum docu-
mentum eſt, quòd per hoc quòd Dominus noſter veſte regali indui voluit, ſecundum
Theophilum,

A Theophilum, docemur quòd & nos habitu mentis veſte regia induamur, & ſimus verè reges calcantes ſuper ſerpentes & ſcorpiones: id eſt, omnia vitia ſuppeditantes. Vnde dicimur Chriſtiani, id eſt, vncti quaſi reges. Ad conformandum ſe iſti articulo & ſeptem ſequentibus illuſionum articulis, recogitet homo factum cuiuſlibet articuli cum aggrauationibus ſuis: & oret ſicut in quolibet articulo deuotio miniſtrabit: Ieſu qui veſte purpurea illuſoriè indui voluiſti: da mihi iugem tuæ paſſionis memoriam induere, & peccata mea charitatis purpura operire. Pro diademate autem ſeu corona regali, *plectentes*, complicando ſeu plicantes, id eſt, componentes connectendo *coronam*, id eſt, ſertum ad modum coronæ capitis *de ſpinis*, hoc eſt de iuncis ſpinoſis & aculeatis, valde acutos angulos habentibus; *impoſuerunt capiti eius* reuerendiſſimo & tenerrimo, aculeis ad caput verſis: vt pœna punctionis cumularetur probro irriſionis: qui attentius conſideraſſe ſe dicunt, ſpinas illas iun- *Theophilus in cap. 23. Luca.* *Coronatio Christi.*

B cos fuiſſe marinos aſſerunt: quorum acies non minus dura & acuta, aſpera & pungitiua ac penetratiua ſpinis eſſe dicitur, intantum vt etiam homines calciati deſuper calcantes inde vulnerentur. Vnde Poëta: *Iunci marini.*

Et acuta cuſpide iunci.

Suauiſſimum mihi ceruical ſit illa ſpinea corona Domine capitis tui, ſuper quam dulciter caput meum requieſcat. Ex hoc articulo tria habentur documenta. Vnum, quòd nos peccata noſtra per recordationem ſemper in mente portemus, ſicut Chriſtus ſpinas peccatorum noſtrorum in ſuo capite portauit: quia ſecundum Bedam, In corona ſpinea quam portabat, noſtrorum ſuſceptio peccatorum oſtenditur: quorum ſpinas remouit, per ſpinas quas portauit. De his ſpinis dictum erat primo homini: *Terra ſpinas & tribulos germinabit tibi*: quia terra noſtri corporis peccata germinat, quæ ſuis aculeis conſcientiam noſtrã ſicut *Documẽtã.* *Beda i cap. 19. Ioan.* *Gene. 3.*

C ſpinæ pungunt. Has ergo ſpinas Chriſtus ſuſcepit portandas pro corona victoriæ. Solent enim victores arma deuictorum hoſtium pro ſigno victoriali geſtare, & de his gloriari. Arma diaboli ſunt peccata noſtra, quibus armatur contra nos: quæ Dominus in paſſione ſua abſtulit: ipſe enim eſt agnus qui abſtulit peccata mundi. Idcirco ſpineam coronam, vtpote victorialem in ſuo capite geſtare dignatus eſt. In iſta corona videre regem noſtrum deſiderabile eſt omni animæ amanti. Vnde ad hoc ſponſa in Canticis, omnes fideles animas euocat dicens: *Egredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonem in diademate quo coronauit mater ſua*, ſcilicet ſynagoga ad literam: vel mater ſua, id eſt, charitas quantum ad tropum præſentem. Aliud documentum eſt, ſecundum Theophilum, vt & nos ſumamus coronam ſpineam: id eſt, feſtinemus coronari vita arcta, abſtinentiis & puritate conſcientiæ: hæ enim ſunt quædam ſpinæ propter auſteritatem quam habent. Tertium documentum eſt, vt & *Corona ſpinea cauſa.* *Canti. 3.*

D nos conemur coronari ſpinis tentationum. Quælibet enim tentatio nos impugnans, eſt quaſi quædam ſpina caput mentis noſtræ pungens, quam dum homo ſuperat, ſpina illa cedit ſibi ad coronam. Vnde quot ſpinas tentationum homo in hac vita ſuſtinet & ſuperat, tot gemmas precioſas ad coronam ſuam comparat. Ieſu qui ſpinis coronari voluiſti: fac me pœnitentiæ ſpinis ſic dignè compungi vt à te merear in cæleſtibus coronari. Pro ſceptro quoque regali, *dederunt arundinem in dextera eius*: dehoneſtantes arundine dexteram que cœlum regit & terram, & per hoc ſignantes regnum quod ſibi vſurpauit, dicendo ſe regem, ad modum arundinis eſſe vacuum & infirmum, ac ipſum regno vacuum: non attendentes, quòd ipſe dixerat regnum ſuum non eſſe de hoc mundo: ſed in alio mundo, ſcilicet æternitatis, vbi regnum eſt firmiſsimum. Ex hoc articulo trahitur documentum, quòd nos attendere debemus, nos ex nobis eſſe infirmos & fragiles, ac omni bono vacuos, niſi dextera

E ra Dei nos manu teneat: ſicut arundo in ſe habet vacuitatem & imbecillitatem, ſed manu Chriſti apprehenſa firmatur. Vt dicit Hilarius: Idcirco ergo Dominus noſter arundinem in dextera tenere voluit, vt per hoc oſtenderet ſe nos fragiles vacuos & infirmos manutenere, & omnibus bonis implere. Item arundo, ſiue calamus, eſt inſtrumentum ſcribendi: & idcirco ſecundum Hieronymum, Chriſtus calamum in manu tenere voluit: vt ſacrilegium Iudæorum ſcriberet: & oſtenderet ſe illum eſſe, qui electos ſuos ſcriberet in libro vitæ. Ieſu qui arundinem pro ſceptro in dextera tibi dari voluiſti: imbecillitatem quæſo meã dextera tuæ potentiæ ſic ſuſtentare digneris, quatenus in me regnum tuum iugiter conformetur. Sic ergo tria inſtrumenta illuſionis introducuntur: ſcilicet veſtis purpurea & coccinea, corona ſpinea, arundo vacua. Veſtis corpori, corona capiti, arundo pro ſceptro manui imponitur. Ad literam hæc ſunt tria regalia inſignia contumelioſè & in deriſionem ſibi impenſa, vt reus oſtẽdatur leſæ maieſtatis, eo quòd regnum vellet ſibi vſurpare: nec poſ- *Hilarius in cap 27. Matthæi.*

Moraliter, illuſio triplex animæ.

ſet obtinere. Moraliter ſicut Chriſtus illuſus fuit tripliciter: ſic tripliciter anima frequenter illuditur & per peccatum capitur. Primò, in oſtentatione humanæ potentiæ, quæ ſignificatur per veſtem purpuream & coccineam: quæ eſt veſtis regum & potentum. Secundò, in cupiditate affluentis opulentiæ: quæ notatur per coronam ſpineam, diuitiæ enim ſpinis & curis ſunt plenæ. Tertiò, in vanitate mundanæ ſapientiæ: quæ ſignificatur per arundiné, quæ pulchra, ſed vento plena & vacua eſt: mundana enim ſapientia in qua confidunt homines, & qua quis non ad Dei laudem, ſed ad gloriam ſuam vtitur, eſt quaſi baculus arundineus & confractus. A

Obedientia Christi.

Vide hic quomodo Chriſtus in omnibus non tantum patri, ſed ſuis etiam illuſoribus obedit. Purpuram ſuſcipit, caput coronæ parat, arundinem manu tollit. Sicut ergo Chriſtus rex gloriæ ſpinea corona coronatur, purpura ac ſceptro ſubſannatoriè deluditur: ſic etiam cùm ſeruus Chriſti in hoc mundo vilipenditur, & velut omni honore indignus abiicitur, & à preſumptuoſis deſpicitur, & illuſionibus moleſtatur, cogitet quòd ſeruus non eſt maior Domino ſuo, nec pro malo habeat ſi patiatur ſimilia regi ſummo. B

Ioan. 13.

Deinde cùm ſigna regalia ei adhibuiſſent, flectebant genua coram eo: ac deriſoriè eum vt Deum adorantes, *& vt regem ſalutantes, illudebant ei,* tanquam regnare volenti & non valenti: ac irridentes, *dicebant ei, Aue rex Iudæorum*: quaſi dicerent, Voluiſti regnare: ſed non potuiſti. Regem Iudæorum eum vocantes, verum dicunt, etiam nolentes & irridentes.

Beda 1 cap. 15. Marci.

Et ſic, ſecúndum Bedam, adorabant eum, quaſi qui Deum ſeipſum falſò dixiſſet: & ſalutabant eum, tanquam qui ſeipſum falsò regem feciſſet. Quod fecerunt, vt eorum illuſio reſponderet Iudæorum accuſationi: quia de vtroque accuſabatur à Iudæis: deteſtabilis mentis affectu hæc faciunt, quia compungentes coronant, ac illudentes adorant & ſalutant. Et licèt gentiles hoc facerent, tamen Iudæi hoc luunt, qui tanti criminis authores erant: & ideo in paraſceue cùm pro perfidis Iudæis oratur, genua non flectimus, cùm fortè Iudæi hoc agebant cum gentilibus. C

Chryſoſto. hom. 83. in Ioan.
Auguſti. tracta. 116. in Ioan.

Vbi Chryſoſtomus dicit, quòd milites pecunia corrupti hoc ad gratiam Iudaicam faciebant. Auguſtinus autem dicit, hoc eſſe factum mandato vel permiſſione præſidis: vt ſcilicet magis Iudæorum odia ſaturarẽtur, & facilius eum eriperet. Ex hoc articulo habetur documentum, quòd nos caueamus ne Chriſtum falsò adoremus, vel ſalutemus. Myſticè falsò Chriſtum adorant & ſalutant, qui in eum credunt, ſed peruerſis actibus deſpiciunt: ore eum confiteantur, ſed factis negant. Item falsò adorant vel ſalutant, qui inter orandum aliquid quod eſt contra diuinum honorem mente pertractant. Item qui in eccleſiis ſigna deuotionis oſtendunt, & poſtea iniurias Chriſto graues in membris ſuis faciunt. Item falsò Chriſtum adorant & ſalutant omnes pſeudochriſtiani. Ieſu qui irriſoriè adorari & ſalutari voluiſti: da mihi te Deum meum verum adorare in ſpiritu & veritate, & te ſolum verum regem venerabiliter ſalutare. *Et* vt illuderent factis, ſicut illuſerãt ſignis & verbis, *dabant ei alapas,* in augmentum illuſionis: & hoc ideo, vt ipſo opere oſtenderent illuſorium eſſe quòd ei talem honorem exhibebant. D

In hoc enim illuſionem ſuam magis deſpectiuam fecerunt, quòd velut adorantes Deum, & ſalutantes regem, eum alapizauerunt. Et differt illa alapizatio ab illa quæ in domo Annæ fuit facta: quia ibi vna alapa ab vno miniſtrorum, hîc autem plures alapæ à diuerſis dabantur: & illa dabatur cauſa vltionis, iſtæ cauſa illuſionis. Documenta autem poſſunt hîc accipi ibi. Ieſu qui alapis cædi voluiſti: fac me ore & vita tibi ſemper plaudere, & aliorum opera licèt mala ſint, mihi in bonum cooperari concede. *Et expuebant in faciem eius,* ſicut perſonæ viles & contemptibiles. O quàm vilis actus militum. Ex hoc apparet quòd iſti dicuntur milites, non ſecundum nomen militiæ præſentis temporis, quo generoſi & nobiles qui equites nominãtur de calcaribus deauratis: tales enim nobiles perſonæ non illuderent, non conſpuerent, nec crucifigerent, nec veſtes crucifixi ſibi diuiderent quod ad carnifices potius pertinet. E

Sed dicuntur milites, ſecundum antiquam conſuetudinem, ſtipendiarij, & ſeruientes pedites. Sicut patet in geſtis Iulij Cæſaris. Vbi milites ab equitibus diſtinguuntur.

Acto. 23.

Et in actibus apoſtolorum. Vbi dicitur: Quòd Paulus cum militibus ducentis, & equitibus ſeptuaginta de Hieruſalem miſſus eſt Cæſareã. Ergo milites in hoc loco intelligimus viles ſtipendiarios carnifices, quales nullam perhorreſcunt inſolentiam: qui dicti ſunt milites, non à nobilitate, ſed à fortitudine: erant enim robuſti corpore, & ad omne malum expoſiti, vt dicit Chryſoſtomus:

Theophilus in cap. 15. Marci.

de quibus dicit Theophilus, quòd in iſtis illuſionibus militaris vana gloria ſemper inordinatis gaudens opprobriis ſibi propria oſtendebat. Documenta hîc poſſunt ſumi ſicut ſuprà de conſpuitione in domo Caiphæ facta. Ieſu qui in delicioſſimã faciem tuam conſpui voluiſti: da mihi faciem tuam in ſacramenti euchariſtiæ ſumptione indigna non polluere,

A polluere,& conſcientiã meam immundis cogitationibus non fœdare. Et accipiebant arũdinem de manu eius: *& percutiebant* ſacrum *caput ipſius*: & ratione doloris infligendi, vt aculei ſpinatum fortius infigerentur capiti:& ratione contemptus: in ſignum vacuitatis & nihili:non enim tantum cauſa lædendi eum,per puncturas ſpinarum & per ictus baculi, quantum cauſa illudendi & vilificandi hoc fecerunt: nam viles perſonæ baculis ſicut beſtiæ percuti conſueuerunt:quaſi dicerent ad eum,O tu homo vilis,vt quid te regem facis?In hoc fiebat ei ſicut furi qui fune capiti circumpoſito torquetur, vt recognoſcat mala quæ fecit:& ſicut funis conſtringitur, vt ſe amplius profundet vel grauius torqueat, ſic & Ieſum coronatum arundine percutiebãt. Percutiebant arundine caput pauendum, dæmonibus tremendum, ac reuerendum cunctis cœlorum virtutibus, & venerandum ſanctis omnibus,caput benedictum in ſecula:à quo omnis benedictio non ſolum in barbam, ve-
B rum etiam in oram veſtimenti totius eccleſiæ manat. Ó miſeri quomodo vobis adhuc tremendum apparebit caput illud,quod nunc ſic percutere non formidatis? Et tunc ſanguis per aculeos coronæ de capite extractus,& largiter fluens,tinxit caput & genas eius, ita vt appareret quaſi leproſus: quia ſanguis & ſputa appoſita faciebant eum leproſo ſimilem. Tinxit ergo ſanguis totum caput eius: ſicut cruor flagellis extractus, & ſudor ſanguineus tinxit omnes alias partes corporis,vt non tantum manus & pedes & latus dicamus ſanguine reſperſa:ſed tota veſte tincta Chriſtum aſcendiſſe de Bozra. Cerne igitur eum cum cordis amaritudine in ſingulis ſuis afflictionibus, quia omnia ſuſtinet quæ ipſi volunt quaſi eorum ſeruus,& ad omnia tacet quaſi mutus. Et maximè cerne eum cùm caput eius ſpinis plenum arundine grauiter & ſæpe percutitur,quomodo depreſſo collo patienter,eum dolore tamen magno,acerbos ictus ſuſcipit & patitur. Perforabant namque caput ſacratiſſi- *Contemplatio.*
C mum acerbiſſimæ illæ ſpinæ,ac totum madefaciebant ſanguine. Ex iſto articulo trahitur documentum,quòd caueamus ne & nos caput Chriſti cum arundine percutiamus. Caput quidem Chriſti percutiunt,qui diuinitatem eius impugnant:&eum Deum eſſe verum denegant.nam ſecundum Apoſtolum, *Caput Chriſti eſt Deus*: id eſt diuinitas creans, eſt caput creaturæ aſſumptæ. Arundo autem vel calamus, ſignificat ſcripturam diuinam, calamo ſpiritusſancti ſcriptam. De qua in Pſalmo dicitur: *Lingua mea calamus ſcribæ.* Calamo igitur (vt dicit Beda) caput Chriſti percutiunt, qui diuinitati eius cõtradicentes, errorem ſuum authoritate ſacræ ſcripturæ,quæ calamo ſcribitur,confirmare conantur. Quales ſunt, qui eum purum hominem fuiſſe dicunt. Item arundine caput Chriſti percutiunt, quando propter aurum mundani fauoris, quæ per arundinem ſignificatur, Deus offenditur. Item caput Chriſti calamo percutiunt,qui ex ſcriptura diuinitatem,pluſquam oportet inueſti- *Documẽtũ.* *Pſal. 44. Beda ĩ cap. 15. Marci.*
D gare ſatagunt:vnde & interdum ſanguinem erroris eliciunt. Item cum arũdine Chriſtum in capite percutiunt,qui per vacuam,id eſt ociosam vitam Chriſtum offendunt:qui eſt caput noſtrum: à quo in omnes ſenſus noſtros vitales operationes defluunt, qui & operum noſtrorum exempla nobis præbuit. Vnde in quolibet ocio, cùm adeſt nobis oportunitas bonum faciendi, homo ocioſus Chriſtum quaſi in capite percutit: ita vt ex tali percuſſione & ſpinarum pũctione ſanguis de capite Chriſti emungatur. hoc eſt: quia Chriſtus dolet & pungitur vſque ad ſanguinem de ocio noſtro:quia videt quòd exempla ſua non fructificant in nobis. Ieſu qui nobile caput tuum arundine percuti voluiſti: da mihi te caput noſtrum per inanem vitam nõ offendere:ſed tibi placitis moribus deſeruire. Coronatio & illuſio Chriſti, ac eius patientia præfigurata fuit in rege Dauid, quando ab inimico Semei, tanta mala patienter tolerauit. Semei proiecit ſuper Dauid lapides,ligna,& lutum:ſic ſyna- *Ocij deteſtatio.* *Coronationis & illuſionis figura.*
E gõga iniecit in Chriſtum palmas,ſpinas,& ſputum. Semei Dauid virum ſanguinum, & virum Belial vocauit:ſynagoga Chriſtum ſeductorem,& maleficum appellauit. Sed Abyſai cùm voluiſſet Semei occidere, Dauid prohibuit:& angeli occidiſſent deriſores Chriſti,ſed ipſe non permiſit. Chriſtum etiam præfigurauerunt nuncij regis Dauid, quos Amon rex Amonitarum tam turpiter dehoneſtauit. Dauid miſit Amon nuncios ad pacem inſtaurandam:quorum veſtes ipſe præcidit vſque ad nates,& radi fecit mediam barbam:ſic Deus filium ſuum ad pacem faciendam in mundum miſit.quem ſynagoga nudans veſtibus barbam ipſius ſputis maculauit. De præmiſſis Domini contumeliis dicit Auguſt: ſic enim implebantur quæ de ſe dixerat Chriſtus:ſic martyres informabantur ad omnia,quæ perſecutores libuiſſet facere perferenda:ſic pauliſper occultata tremenda potentia, commendabatur prius imitanda patientia:ſic regnum quod de hoc mundo non erat, ſuperbum mundum non atrocitate pugnandi,ſed patiendi humilitate vincebat: ſic illud granum multi- *2. Reg. 16.* *2. Reg. 10.* *Auguſt. tracta. 116. in Ioan.*

Superbia execratio.

plicandum ſeminabatur horribili contumelia, vt mirabili pullularet in gloria. Hæc Augu- A
ſtinus. Væ igitur ſemel, væ væ bis, & væ iterum his, qui poſt tam præclarum humilitatis
ſpeculũ ſuperbia tollũtur in altum: opprobria refugiunt, & ad honores aſpirant: rurſus cõ-
temptui habentes Dei filium, quem tanto ab hominibus amplius omni conſtat honorifi-

Chryſoſt. hom. 88 in Mathæum.

centia dignum, quanto pro hominibus indigniora ſuſtinuit. Vnde Chryſoſt. Tot autem
& talibus factis ipſe inſtabat ſilens: tu verò audiens hæc in mente habe continuè, & regem
orbis terrarum & angelorum Dominum videns contumeliam patientem, & omnia ferè-
tem ſilentio imitare. Et iterum: Quæ igitur erit nobis cura de cætero, ſi contumelias ab ali-

Corporis totius contumelia.

quo patiamur: poſtquam hæc Chriſtus paſſus eſt? Etenim quod fiebat in Chriſto, vltimus
contumeliæ terminus erat: nec vna particula tantum, ſed vniuerſum corpus patiebatur in-
iurias: caput per coronam, & arundinem, & colaphos: facies, quia cõſpuebatur: genæ, quia
alapis cædebantur: corpus totum, per flagella: & quia denudatum eſt, & per circundationẽ B
chlamydis, & per fictam adorationem manus, per arũdinem, quam dederunt ei pro ſcep-

Anſelmus in ſpeculo euang. ſermonis cap. 12.

tro: ac ſi timerent ne prætermitterent aliquid grauiſſimæ præſumptionis. Vnde Anſelmus:
Regali purpura induitur: ſed plus in ea deſpicitur, quam honoretur. Sceptrum in manu ge-
ſtat: ſed eo ipſo reuerendum caput eius feritur. Adorant coram ipſo poſitis genibus in ter-
ra, & regem conclamant, & continuò ad conſpuendum amabiles eius genas ſubſiliunt:

Myſteria illuſionum.

maxillas palmis concutiunt, & honorabile collum exhonorant. Hæc Anſelmus. Omnes
verò iſtæ illuſiones militum, & contumeliæ Iudæorum Chriſto illatæ nobis tribuunt my-
ſteria: licèt alia intentione ab eis ſint facta, prout ſæpius tactum eſt ſuprà. Hęc autem ſecun-
dum Ioannem ante ſententiam Pilati facta ſunt: ſed Matthæus & Marcus, poſt ſententiam
ea quæ omiſerant recordando ponunt: ſic ergo (vt dictum eſt) martyres informabantur ad

Veſtium colores.

perferenda omnia, quæ à perſecutoribus inferebantur. Quod enim in veſte duplici, ſcili- C
cet alba & rubea Chriſtus illuſus eſſe perhibetur: in vno puritas ſuæ humanitatis: in altero
veritas paſſionis exprimitur. Hoc etiam ſignificat duplex martyrij genus, quo in paſſioni-
bus eccleſia adornatur, vt ſit candida virginitate, & rubicunda ſanguine. Et ipſa eccleſia
variis membrorum ſuorum floſculis vernans in pace lilia gignit, in bello roſas. Vnde dicit

Canti. 5.

admirando: *Dilectus meus candidus & rubicundus*: candidus, ſcilicet actione: & in pace lilium
virginum: ac rubicundus ſanguine, & in bello roſa martyrum. In vtroque ergo habitu Do-
mini, poteſt omnis multitudo electorum intelligi: alba enim veſte induuntur virgines &
confeſſores, & rubea martyres. Vnde & Dominus alba veſte induitur, cùm munda iuſto-
rum confeſſione circundatur: rubea veſtitur, cùm in triumphis victorioſorum martyrum
gloriatur. Si autem te nudum abſque his veſtibus inueneris, veſte Chriſti rubea induere: &
totus Chriſti paſſionibus adornare, ſed nec illis ſufficiebat quòd ad maiorem illuſionem
totam cohortem militum congregauerant: ſed & Pilato iubente coram ipſo & toto popu- D
lo Iudæorum foris expectante, qui propter feſtum non introibant in prætorium, adduxerũt
foras Ieſum ſic illuſum, & ad deriſionem & confuſionem paratum omnibus demonſtran-
dum. *Exiuit ergo iterum Pilatus* de prætorio, *foras* ad Iudæos, *& dixit eis. Ecce adduco vobis eum
foras*: poſtquam diligenter examinaui, & puniui, ad vobis ſatisfaciendum: *vt cognſcatis quia
nullam in eo cauſam*, ſcilicet mortis, *inuenio*: licèt afflictus & illuſus ſit, & hoc ad voluntatem
veſtram innocenti feciſſe ſufficiat. In eo habitu illum oſtendit, in quo illuſus eſt à miniſtris:
vt ſaltem ſic quieſcant videntes eum plenum opprobriis. *Exiuit ergo Ieſus* ex præcepto Pila-
ti, *portans ſpineam coronam, & purpuream tunicam*, & chlamydem coccineam, turpem & vete-
rem: ac ſceptrum arundineum. Ecce quàm lamentabile ſpectaculum. Incedebat quaſi in
habitu regali, ſed patebat vndique deſpectui. Ecce quomodo rex & dux tuus cõfuſione re-
pletur & humiliter ſuſtinet, vt te ab æterna confuſione eriperet, & à ſuperbiæ peſte ſana- E
ret. Hic ergo inſtruimur vt opprobria omnia pro nomine Ieſu Chriſti ſuſtinere parati ſi-

Anſelmus in ſpeculo cap. 12.

mus, & in omnibus humiliari ſtudeamus. Vnde Anſelmus: Attende anima mea quis eſt
iſte, qui ingreditur habens imaginem quaſi regis, & nihilominus ſerui deſpectiſſimi con-
fuſione repletus eſt: coronatus incedit, ſed ipſa eius corona cruciatus eſt illi, & mille pũctu-
ris ſpecioſum eius verticem diuulnerat. Hæc Anſelmus. *Et* tunc quaſi deſpectiuè loquen-
do, vel eos ad miſericordiam prouocando, *dixit eis Pilatus, ecce homo*: ecce de quali homine
creditis quòd vellet ſibi regnum vſurpare: & quaſi diceret, & ſi in aliquo malè egiſſet: tamẽ
vltra cõdignum punitus eſt: & ideo ſufficere vobis deberet: videte caput eius perforatum:
totum corpus laceratum: faciem conſputam: & pro Deo compatiamini ſibi, quia frater
veſter eſt: volebat enim Pilatus vt ſenſibiliter viderent qualiter fuiſſet punitus & illuſus, vt

ſic

A ſic mouerentur ad compaſſionem,qui animo liberandi eum fecit hanc oſtenſionem. Vn- *Chryſoſto.*
de Chryſoſtomus:Propterea coronatum Ieſum eduxit ad eos,vt conuitium quod à militi- *hom. 83. in*
bus factum erat in eum,videntes parum reſpirent à paſſione & vomant venenum. Vnde& *Ioan.*
Auguſtinus:Hinc apparet non ignorante Pilato hæc à militibus facta : ſiue iuſſerit ea , ſiue *Auguſti.*
permiſerit:illa ſcilicet cauſa,vt hæc eius ludibria inimici libentiſſimè viderent , & vlterius *tracta. 116.*
eius ſanguinem non ſitirent. Egreditur ad eos Ieſus portans ſpineam coronam, & purpureũ *in Ioan.*
veſtimentum:non clarus imperio,ſed plenus opprobrio : ſpinis punctus,ſputis illuſus , fla-
gellis afflictus. Et dicitur eis,ecce homo:quaſi dicat,Si regi inuidetis:iam parcite,quia de-
iectum videtis:flagellatus eſt,ſpinis coronatus eſt,ludibrioſa veſte amictus eſt,amaris con-
uitiis illuſus eſt,alapis cæſus eſt,feruet ignominia,frigeſcat inuidia. Sed non frigeſcit:inar-
deſcit potius,& increſcit. Hæc Auguſtinus. Ex hoc articolo ſumitur documentum , quòd *Documẽtũ.*
B nos Chriſtum illuſum ante mentis noſtræ oculos habeamus:& in veſtitu & in exteriori ap-
paratu non vanè gloriemur:quoniam Dominus noſter in veſtitu illuſus eſt . Et maximè in
hoc ſequi Chriſtum debent religioſi & monachi , qui Chriſtum illuſum repreſentant in
habitu,tonſura,& ferulis:habitus enim monachalis deſpectibilis eſt,& quaſi illuſorius ho-
minibus mundanis:corona autem capitis monachalis,repreſentat coronam ſpineam : ba-
culi ſeu ferulæ,quos antiquitus monachi portare conſueuerunt, repreſentant arundinem.
Et ſicut Chriſtus non dedignabatur habitu illuſorio populo Iudæorum oſtendi:ſic non eru-
beſcant monachi & alij mundi contemptores , qui ſecundum apoſtolum ſpectaculum fa-
cti ſunt mundo in habitu cõtemptibili , & inſigniis regalibus illuſoriis prædictis Chriſtum
regem imitari. Item eſt hic documentum,quòd iſtam oſtentationem Chriſti repreſentat *Eleuatio*
ſacerdos in eleuatione hoſtiæ:quaſi diceret ipſe, *Ecce homo* . Quia enim ſacramentum alta- *hoſtiæ.*
C ris eſt memoriale dominicæ paſſionis,& Chriſtus eſt paſſus, ſecundum humanitatem : ſe-
cundum diuinitatem verò eſt impaſſibilis : ideo ſacerdos oſtendens ibi Chriſtum , con-
gruentius dicit,ecce homo:quàm,ecce Deus:licèt ipſe ſit & homo & Deus : ſed homo pa-
tens fuit in illa oſtenſione,& Deus latens. Item eſt documentum,quòd nos debeamus cum
eiſdem inſigniis myſticè acceptis prout dictum eſt , ſuis locis ante conſpectum Chriſti re-
gis noſtri in iudicio apparere,cum quibus ipſe dignatus fuit Iudæis oſtẽtari : Ieſu qui cum
illuſionis inſigniis Iudæis oſtentari voluiſti : da mihi oſtentationem vanæ gloriæ deuitare,
& cum eiſdem inſigniis myſticis ante conſpectum tuum in extremo iudicio comparere.
Sed licèt Pilatus hæc agat:tamen inſatiabilis ſacrilegorum furor non ceſſat , ſed magis in- *Pertinacia*
ſtat . Ecce magna pertinacia Iudæorum , in procurando mortem Chriſti : nam obſtinata *Iudæorum.*
nequitia non emollitur miſericordia. Tunc enim illi Iudæi,filij diaboli,cùm vidiſſent eum
D ſic punitum & illuſum, & cognoſcerent quòd Pilatus ſic volebat dimittere eum : in nullo
compatientes ei,ac punitionis correptione,& illuſionum opprobrio non contenti, nec Pi-
lati excuſatione placati, *clamabant* tumultuoſè , & alios ad clamandum excitabant : *dicentes:*
crucifige, crucifige eum:quaſi dicerent,hæc pœna nullo modo nobis ſufficit:ſed petimus quòd
moriatur. Videntes eum magis commouebantur , quia ex aſpectu eius qui odio habetur
magis contra eum cor odientis inflammatur. Ingeminant autem crucifige , propter deſi-
derij vehementiam,& quia voluntate & opere crucifixerunt eum. Magna crudelitas: quia *Pœnam cũ*
non ſufficit eis alterum,ſcilicet vel flagellare,vel occidere,ſed vtrumque: nec contẽti ſunt *ſanguine*
quacunque morte,ſed turpiſsima & duriſsima : ſcilicet crucis deſiderant occidere. Clauis *poſcunt.*
affigi ad lignum quærunt,ne dolor citius finiatur : ſed morte producta moriatur , & vt in
cruce diutius videatur,& modo mortis diffametur. Et ſecundum Chryſoſtomum: Formi- *Chryſoſto.*
E dantes ne aliqua eius poſt ipſum fiat memoria : ſtudent & ad ſupplicium ducere maledi- *hom. 83. in*
ctum. Verùm,vt dicit Rabanus,Iudæi de morte peſsima cogitabant:ſed à Domino non in- *Ioan.*
telligentibus eis electa erat. Ipſam enim crucem,diabolo ſuperato,erat tanquam trophæũ *Rabanus*
in frontibus fidelium poſiturus. Cerne etiam nunc quomodo ſic contumelioſè veſtitus & *in cap 27.*
coronatus,& cum ſceptro incedit,& quomodo facie dimiſſa ſtat coram tanta multitudine *Math.*
vociferante & clamante,crucifige crucifige:ac ſemper eum deridente , & ſibi inſultante,
quaſi ſapientiores eo fuerunt:& ſic non ſolum dolores & pœnas,ſed etiam contumelias &
terrores recipiebat ab eis. Ex hoc articulo , qui in clamore conſiſtit , trahitur documen- *Documẽtũ.*
tum , quòd non refert ad culpæ intentionem occidere hominem lingua vel gladio. Vnde
Pſalmus. *Lingua eorum gladius acutus*: & loquitur ad literam de Iudæis clamantibus , crucifi- *Pſal. 56.*
ge. Super quo Auguſt. Noli attẽdere inermes manus,ſed os armatum:inde gladius proceſ- *Auguſti. tracta. 116.*
ſit quo Chriſtus occideretur. Caueãt ergo ſibi detractores ; & proximorum infamatores, *in Ioan.*

ne exacuant vt gladium linguas ſuas:quia ſicut gladio corpus, ſic lingua fama hominis pe- A
Prouer. 18. rimitur. Vnde dicitur in Prouerb. *Mors & vita in manibus linguæ*. Item eſt documentum, quòd non ſemper ad quælibet interrogata eſt reſpondendum. Ad conformandum ſe huic articulo, recogitet homo quàm terribiles fuerunt illi clamores Iudæorum: & rememoretur an ipſe vnquam iniquis hominum iudiciis, aut oblocutionibus, ſeu detractionibus contra proximum per conſenſum conclamauerit, vel aliàs prout Deus dederit: & ſic oret: Ieſu qui terribiles Iudæorum voces, crucifige crucifige clamantium, audire minimè expauiſti: da mihi inimicorum tuorum verbis execrabilibus non terreri, & lingua mea nocumentum proximo non inferre. Sed Pilatus videns Chriſti innocentiam, & Iudæorum maliciã impellentium ad rem illicitam, & recuſans crucifigere Ieſum, dixit eis: *Accipite eum vos, & crucifigite*: qui ſine cauſa conſueniſtis innocentes condemnare: *ergo enim non inuenio in eo cau-*
1. Petri 2. *ſam*, ſcilicet crucifigendi, & dandi talem ſententiam. Verum dixit Pilatus, quia Chriſtus peccatum non fecit: nec inuentus eſt dolus in ore eius. vnde bene dicit, in eo: quia cauſa B
Bernardus ſermone de paßione. mortis Chriſti non fuit in eo, ſed in nobis. & ideo dicit Bernardus: O piiſſime Ieſu, quid tibi & morti? nos peccauimus, & tu luis: nos debuimus, & tu ſoluis: ac ſi diceret Pilatus, Mihi non licet crucifigere innocentem: vos crucifigite, ſi vultis. Deriſoriè & indignanter hoc dixit, quia non habebant poteſtatem iudicandi aliquem ad mortem. Vnde, ſecundũ Chry-
Chryſoſto. hom. 83. *in Ioan.* ſoſt. quòd dixit crucifigite, execrantis fuit hoc verbum, & ad rem non conceſſam illis impellentis: videntes autem Iudæi quòd Pilatus clamoribus eorum non acquieſceret, incœperunt allegare rationes alias, quàm ſuprà allegauerant, & accuſabant eum, quia contra legem Dei filium Dei ſe fecit: & ideo vt blaſpemus, ſecundum legem quam habebant, mori deberet. Erras ô Iudeæ, quia ſe Deum non fecit: ſed pater eum genuit Deus Deum: & ergo
Auguſti. tracta. 116. *in Ioan.* filium Dei ſe dicendo, non blaſphemauit, ſed veritatem dixit. Vnde Auguſtinus: Ecce altera maior eſt inuidia. Parua quippe illa videbatur velut affectatæ illicito auſu regiæ poteſtatis: & tamen neutrum ſibi Ieſus mendaciter vſurpauit: ſed vtrumque, ſcilicet quia erat rex, & filius Dei, verum eſt: & vnigenitus eſt Dei filius, & rex à Deo conſtitutus ſuper Sion montem ſanctum eius: & vtrumque nunc demonſtraret, niſi quanto erat potentior, tanto mallet eſſe patientior. Hæc Auguſt. *Tunc ergo Pilatus magis timuit*, ne fortè verum eſſet quòd eſſet Dei filius, & ſic factum enorme feciſſet ipſum puniendo & illudẽdo, & ne videretur iniquè agere occidendo. Illi verò hoc dicentes non horruerunt: ſed interficiunt eum, pro C
Idẽ ibidẽ. quibus oportuerat adorare. Secundum Auguſtinum: Pilatus non timuit legem eorum, vt occideret: quia alienigena erat, & legem non obſeruabat: ſed magis timuit, filium Dei ne occideret. Prius timuit occidere innocentem: nunc magis timet occidere Dei virtutem. Et ideo volens de hoc ſecretius inquirere: non amplius interrogauit, quid feciſti: *ſed ingreſſus eſt iterum prætorium cum Ieſu*, vt veritatem magis poſſet cognoſcere extra tumultum Iudæorum: *& dixit ad eum: vnde es tu?* id eſt, vnde duxiſti originem? per hoc quærebat, vtrum eſſet Deus originem habens diuinam: vel homo, habens originem terrenam. *Ieſus autem* D
Eſa. 53. *non dedit ei reſponſum*: implens illud propheticum, *ſicut ouis non aperuit os ſuum*: vt nobis daret patientiæ exemplum. Quia enim Pilatus altam quæſiuit quæſtionem non audiuit reſponſionem: nam diuina generatio infideli & incredulo explicanda non erat: & quia ſuã paſſionem impedire nolebat: cùm ad hoc veniſſet, quòd pro nobis pati vellet. *Dixit ergo ei Pilatus*, prouocans eũ ad reſpõſum aliquod, per quod illa accuſatio excludi poſſet: *Mihi non loqueris?* Mirabatur de eius taciturnitate, cùm eſſet in puncto liberationis, vel condemnationis ſuæ. Ideo ſequitur: *Neſcis quia poteſtatem habeo crucifigere te, & poteſtatem habeo dimittere te?* quaſi diceret, mihi ſaltem deberes reſpondere. Tua Pilate voce conſtringeris: tua ſentẽtia damnaris. Si enim in te totum eſt poſitum, quare innocentem, in quo nullam cauſam inuenis, E
non abſoluis? pro poteſtate ergo, non pro æquitate crucifigendum Dominum tradis: per poteſtatem latronem abſoluis, authorem verò vitæ interficis: & quia gloriatur de ſua po-
Poteſtas Pilati vnde. teſtate, ideo reſpondit Ieſus ad reprimendum eius iactantiam & tumorem, dicens: *non haberes poteſtatem aduerſum me vllam* quantulamcunque habes: *niſi* hoc ipſum quicquid eſt *tibi eſſet datum* & conceſſum *deſuper*, ſcilicet à Cæſare, & vlterius permiſſum à Deo, qui eſt poteſtas ſuperior: & à quo eſt omnis poteſtas. Et ex hoc arguit eius peccatum, quia non acceperat poteſtatem à Cæſare & à Deo condemnandi innoxios, ſed magis liberandi eos: &
Auguſti. tracta. 116. *in Ioan.* quia Pilatus Gentilis erat, & ſuperioris poteſtatis timore angebatur: dicit eum minus peccare quàm Iudæos, qui legem nouerant, & inuidia mouebantur. vnde Auguſtinus, quia plus peccat qui poteſtati innocentem occidẽdum liuore tradit, quàm poteſtas ipſa ſi eum timore

A timore alterius maioris poteſtaris occidit:nec timendo quidem, præſettim innocentē hominem,homo debet occidere : ſed tamen id zelando facere,multomagis malum eſt quàm timēdo.Hæc Auguſt.Et ſimiliter tradiror plus peccauit,qui pro quęſtu eum Iudęis tradidit.
Maius ergo erat peccatū Iudæ & Iudæorum, quàm Pilati : quia ad occiſionē Chriſti Iudas fuit motus cupiditate,Iudæi autem rancore,ſed Pilatus humano timore. *Et exinde*, id eſt ex hac cauſa,& propter hoc,ſcilicet ne peccaret,& peccatum baberet occidendo innocētem, & Dei filium : *quærebat Pilatus dimittere eum*,abſolutum : quamuis minus eſſet peccans quàm alij qui tradiderunt illum : non quòd tunc primùm conciperet : ſed ſi prius volebat, modo quærebat. Suprà enim tentabat eum dimittere: ſed extunc omnino & cōſtanti animo quærebat hoc facere . Iudæi autem nō valentes per falſas accuſationes circumuenire iudicem, nituntur ei de iniuria Cæſaris ingerere timorē: & ideo de hoc magis quàm de omnibus ſu-
B perius dictis eum terrere putantes, *clamabant dicentes:Si hunc dimittis*,qui ſe regem facit:*non es amicus*, & fidelis miniſter , *Cæſaris* : id eſt non zelas pro honore & ſtatuto Domini tui cuſtodiendo:& ideo amicitiam eius amittes . *Omnis enim qui ſe regem facit*, vſurpando poteſtatem ſibi, *contradicit Cæſari*. Imperatores enim Romani abſtulerant à Iudæis regiam dignitatem : & ideo qui inter Iudæos dicebat ſe regem, videbatur facere contra Imperatoris ordinationem: ſine cuius conſenſu non ſolebat quis titulo vti regio : hæc enim poteſtatis eſt terrenæ natura,quòd vna eſt impatiens conſortij aliarum.vnde & ideo Cęſar non patiebatur alium dominari. Vbi Chryſoſtomus, Et vnde habetis demonſtrare hoc:à purpura, à diademate, à curia,à militibus:nónne ſolus ſemper cum diſcipulis incedebat? per omnia viliter trāſiens, & cibum, & ſcholam, & habitationem . Hæc Chryſoſtomus. *Cùm autem Pilatus audiſſet*, minas ſibi inferri à populo de indignatione Cæſaris, adhuc plus timuit. Nam, ſecundum Au- *Chryſoſto. hom. 83. in Ioannem.*
C guſtinum,Non ſic potuit Pilatus contemnere Cæſarem authorem poteſtatis ſuæ:quemadmodum legem gentis alienæ. Timens ergo Cæſarem,& non audens etiam ſecundum minimam apparentiam facere contra eius honorem : *adduxit Ieſum foras*, extra prætorium , & *ſedit pro tribunali* : id eſt ante tribunal,vel in tribunali:nam apud Græcos hæc propoſitio pro, idem eſt quod ante,vel in:hoc eſt,ſedit in loco ſedis iudicare; ſeu,ad iudicandum: quod eſt officium ſedentis in tribunali. Eſt enim tribunal ſedes iudicum,ſicut thronus vel ſolium regum,& cathedra doctorum . Et dicitur tribunal,quia apud Romanos tribuni cauſas particulares decernebant : dicti à tribubus quibus præponebantur . Sedit verò *in loco qui dicitur Græcè λιθόςρωτ⊙*, id eſt lapidum ſtratura,ſiue pauimentum varietate lapidum ſtratum:dictum à λίθ⊙ quod eſt lapis: & ςρωτὴρ,quod eſt ſtratura,ſeu pauimentum:quia ille locus diuerſis lapidibus erat pauimētatus,& erat ante domum Pilati : & idem locus dicitur *Hebraicè* *Auguſti. tracta.116. in Ioan.* *Tribunal. Thronus. Solium. Cathedra.* *Lithoſtratos.*
D *gabatha*, id eſt collis, ſiue ſublimitas, ex coaceruatione lapidum : quia locus fuit ſublimis vario lapide ſtratus,in quo tribunal erat. *Erat autem paraſceue*, id eſt præparatio paſchæ , *hora quaſi ſexta*.Græcis admixti Iudæi,Græcis crebrò vtebātur vocabulis . παϱασκευὴ autem Græcè , dicitur præparatio Latinè . Sic dicebatur feria ſexta : quia in ea præparabant neceſſaria pro ſabbato, in quo aliquid decoqui,vel operari non licebat: ſicut & in deſerto duplex māna feria ſexta,propter ſabbatum colligebant : dicitur etiam feria ſexta præparatio, quia Iudæi præparabant ſe mundando . Et congruè ſexta die crucifigitur Dominus : quia per crucem reparauit hominem,qui ſexta die à Deo eſt factus.Sexta etiam hora Dominus pro homine eſt crucifixus : quia ſexta hora homo in peccatum eſt lapſus . Nam vt dicit Hierony. Qua hora primus Adam mortem peccādo induxit , eadem hora ſecundus Adam mortem moriendo deſtruxit. Sexta quoque hora,qua maior feruor diei eſt,crucifigi voluit: ad oſtē- *Paraſceue.* *Hierony. lib.3. comment. ad Epheſios.*
E dendum quòd ex magno feruore charitatis paſſus ſit. Tunc Pilatus iuſſit Ieſum ſiſti iudicio, & allegans pro eius liberatione *dixit Iudæis*,quaſi eos ſubſannando,*ecce rex veſter*:prius dixerat,Ecce homo:ignominiam ſuam demonſtrans,vt eos ad miſerendum moueret:nunc verò vt eos magis moueat,ironicè eis inſultat,dicēs:*ecce rex veſter*.Primò conabatur eum liberare,per Chriſti ludibrium.Secundò,per Iudęorum opprobrium:quaſi diceret eis:Mirū eſt quòd hunc hominem flagellatum, illuſum,& abiectum dicitis vſurpare ſibi regnum. Talis homo eſt quòd regnū inuadere,vel captare non poſſit.Vnde erubeſcere debetis quòd eum eſſe regem formidatis . Compatiamini ergo illi:quia de eo timere nō oportet,vel tale quid ſuſpicari . Et tamen Pilatus ſuper hoc timet ab eis apud Cæſarem accuſari, & ſua poteſtate priuari.Vbi Chryſoſt. Et nimirū quæ dicta ſunt erant ſufficientia,vt facerent eos de cætero ab ira ceſſare: ſed trepidabant ne dimiſſus rurſus turbam ducat, & omnia pro hoc agebant. Amor enim principatus,verſutum quid eſt,& animam ſufficiens perdere:propterea magis *Chryſoſto. hom 83. in Ioan.*

inſiſtunt. Hæc Chryſoſtomus. Vnde Iudæi ſicut furibundi *clamabant*, & ex abundantia ma- A
liciæ ingeminando, dicebant: *Tolle, tolle*, ſcilicet ad mortẽ: & non quameunque, ſed turpiſſi-
mam. Et explicantes genus mortis, addiderunt: *& crucifige eum*, Interficere enim eum cona-
bantur, & morte exprobratiſſima: formidãtes ne aliqua eius poſt ipſum fiat memoria: quaſi
dicerent, Tolle eum à nobis, & conſpectu noſtro: grauis enim eſt nobis ad videndum, nec
poſſumus eum videre: auferque eum de medio, & interfice. Quanto plus audiebant, quòd
Beda ĩ cap. 23. Lucæ. Pilatus vellet liberare eum, tantomagis clamabant in contrarium. Vbi Beda: Quia totã ac-
cuſationem, quam aduerſus Dominum detulerant, crebra & ſollicita Pilati interrogatione
videbant euacuatam: tandem impudici ad ſolas ſe preces conuertunt: vt quod criminãdo,
& quaſi ratiocinando nequiuerant: iã poſtulando & vociferando perficiant. Quem exinde
ordinem ſæuiendi, etiam beatorum martyrum perſecutores tenuiſſe, ſatis eccleſiaſtica de-
monſtrat hiſtoria. Hæc Beda. Dulciſſime Ieſu, quis tam durus & impius erit, vt clamores il- B
los horribiles, *tolle tolle crucifige eum*, ſine gemitu & clamore ſpiritus aure corporis valeat au-
Pilati diligentia. dire, ſeu mente tractare? Pilatus verò terrorem, quem de Cæſare ingerunt, adhuc ſuperare
conatur: & volens de ipſorum ignominia eos frangere, quos de Chriſti ignominia non po-
tuit mitigare: allegãſque in Chriſti crucifixione eorũ verecundiam: dixit eis, quaſi ſubſan-
nando: *regem veſtrum crucifigam?* quod redundat in veſtram ignominiam: quaſi diceret, Ex
quo eum regnare formidatis, & iam de hoc fama magna fuit: non eſt honor veſter quòd
rex veſter condemnetur, & erit vobis verecundia ſi morte ſic abiecta moriatur. Et ideo ſi
non moueamini ab eius humilitate, debet vos mouere veſtrum opprobrium, quod eſſet ſi
Iudæorum ſubiectio. crucifigerem eum. Sed illi ſe à libertate regni Dei & Chriſti excludentes, iugum diaboli
ſumpſerunt: ac perpetuæ ſeruituti & tyrannidi ſe ſubiecerunt, dicẽtes: *non habemus regem niſi*
Cæſarem. Ex quo patet quòd extunc perpetuæ Romanorum ſe obligauerũt ſubiectioni: re- C
nunciantes omni alteri regiæ dignitati: patet etiam eorum obſtinatio ad procurandũ mor-
tem Chriſti, cùm pro eius procuratione cõfeſſi ſunt in perpetuum ſeipſos ſubiectos ſerui-
Chryſoſto. hom. 83. in Ioannem. tuti. Vnde Chryſoſtomus: Abnuerunt Dei regnum, & traditi ſunt regno Romanorũ, quia
quod habebant non intellexerunt: & ideo quod petierunt acceperunt: hoc idem etiã facto
clamant noſtri pontifices & prælati, ſeu curati, qui ſuas eccleſias dimittẽtes ingerunt ſe ne-
gociis tẽporalibus principatus, vel regni. Per hoc autẽ iterũ Iudæi timorem Pilato ingere-
Auguſti. tracta. 116. in Ioan. bãt. Vt enim dicit Auguſt. Apertiſſimè cõtrà Cæſarem venire videretur, ſi regem ſe non ha-
bere niſi Cæſarem profitẽtibus, alium regem vellet ingerere: dimittendo impunitũ, quem
propter hos auſus ei tradiderãt occidendum. Ex quo articulo adductionis Chriſti ad tribu-
Documẽta. nal, habentur duo documẽta. Primum, quòd nos debemus tribunal in mente noſtra cõſti-
tuere, & ibi iudicio aſtare, ſicut Chriſtus ſtetit ante tribunal propter nos: vt nos diſtrictum D
1 Corin. 11. Dei iudicium poſſimus declinare. Iuxta illud Apoſtoli: *Si noſmetipſos diiudicaremus, nõ vtique*
iudicaremur. Secũdum eſt, quod tẽpore aduerſitatis iudicium Dei cum patientia ſubeamus:
ſicut Dominus noſter pro nobis ductus ante tribunal hominis obmutuit, & non aperuit os
ſuum, cum omni patientia ſubiens iudiciũ: nos quippe tẽpore aduerſitatis, quaſi ante tribu-
Ibidem. nal Dei ſiſtimur. Vnde Apoſtolus, poſt verba præallegata, ſubdit: *Cùm autẽ iudicamur*, ſcilicet
tẽporalibus pœnis, *à Domino corripimur*, quia vt dicit gloſa: Pœna ipſa nobis propria eſt pur-
gatio, vt nõ cum hoc mundo damnemur: quaſi diceret, Ideo eſt bonum hîc per punitionẽ
temporalẽ iudicari à Deo: vt hîc correpti non damnemur in iudicio futuro. Ad cõforman-
dum ſe huic articulo, attendat homo documenta iam præmiſſa, & oret mente deuota. Ieſu
qui ante tribunal Pilati adduci, & in iudicio ſiſti voluiſti: da mihi ante tribunal mentis meæ
conſcendere, & meipſum de culpis meis conſcientiæ teſtimonio diſtrictius iudicare: iudi- E
cium quoq; tuum in aduerſis tã patiẽter hîc ſubire, vt iudicio tuo extremo valeam ſecurus
aſtare. Sed Pilatus timore mox vincitur: & à tramite veritatis & iuſtitiæ detorquetur. Petẽ-
te enim tota Iudæorũ multitudine vocibus magnis, vt crucifigeretur: tandem miſer præſes
Pilatus motus timore imperatoris, & fauore Iudaïci populi, cui ipſe præerat: & à quibus pe-
cunias ſperabat leuare contra iuſtitiam, & cõtra cõſcientiam, qua Chriſtũ innocentẽ noue-
Iudicium Pilati. rat: & in quo nulla cauſa erat: dedit ſententiam crudeliſſimam de morte innocentis: *& per*
ſententiam diffinitiuam, *tradidit Ieſum, vt crucifigeretur* iudicio & poteſtate præſidis: non di-
xit euangeliſta, vt crucifigerent eum: ſed vt crucifigeretur, per præſidis iudicium. Sed ideo
illis traditum dixit, vt eos crimine implicatos, à quo alieni eſſe conabantur, oſtenderet. non
Ambitio Pilati. enim Pilatus hoc faceret, niſi vt id quod eos cupere cernebat impleret. Itaq; Pilatus ambi-
tioſus nolens amittere principatũ, quãquam pronunciaſſet Chriſtũ innocentẽ: ac per eum
dimittendum:

A dimittendum:volens tamen ad complacẽdum clamoribus populi ſatisfacere : id eſt eorum
voluntatem facere : & non quod erat placitum Deo & iuſtitiæ: timénſq; ne accuſaretur de
Cæſaris rebellione, cum hoc nullum ſuſpicans periculum,ſi innocentem pauperem morti
adiudicaret:maximè quia contradictor aliquis non apparebat: protulit ſententiam,& iudi-
cauit eum ob culpam affectari regni eſſe crucifigẽdum : quia enim Iudæi Cæſarem regem
& Dominum profeſſi ſunt : vidẽs quòd ſic ſe poteſtati Romanorũ ſubiecerũt,cõdemnauit
Ieſum,quaſi vſurpantem Cæſaris poteſtatem:*& tradidit eum voluntati ipſorum* ad crucifigen-
dum. Quæ autem fuerit forma ſententiæ,non eſt expreſſum ab euangeliſtis:in euãgelio ta-
men Nicodemi ſcribitur,quòd Pilatus protulerit ſentẽtiam ſub his verbis: Gens tua com-
probauit te regem:propterea pręcipio te primùm flagellari,ſecundum principum ſtatuta:
deinde in cruce alleuari . Peccauit Pilatus,nec excuſatur : quia cùm iudex eſſet, tenebatur
B ex officio ſeruare iuſtitiam:& nec timore cædere debuit,nec amore,vt faceret contra eam:
qui ſi omnino voluiſſet,quem iuſtum pronunciauerat,eripere potuiſſet.Minus tamen pec-
cauit quàm Iudæi:inſtitit enim quantum potuit,vt illum ex eorũ manibus liberaret:& eius
motiuum fuit minus malum, quia Iudæi ad occidendũ Chriſtum moti ſunt per rancorem
& odium: Pilatus verò propter timorem Cæſaris & fauorem Iudæorũ. Sic ergo eis conſen-
ſit,quia cum effectu furori eorum obuiaſſe potuit : conſentit enim, qui cùm poteſt arguere
non arguit:non conſenſit etiam conſenſu pleno,ſed coacto . Sicut autẽ tunc Pilatus,ſic ho- *Pilati imi*
die faciũt multi iudices,timore vel fauore à veritate iudicij declinãtes,& iuſtitiam ſubuer- *tatores.*
tentes:ecce quomodo innocentiſſimus agnus,vt te à iudicio & lamento iuſtę & æternæ dã-
nationis eriperet,iniuſtè propter te iudicio dãnari prælegit: ecce quæ nõ rapuit pro te ſol-
uit:& tu anima mea nequã & impia, nec deuotionis ſoluis pinguedinẽ , nec cõpaſſionis re-
C fundis affectum. Cogita quantum amici eius clamauerunt, quando illam ſententiã audiue-
runt. Sed maledicti gaudent & exultãt,quòd intentũ ſuum prauum habent. Ridentq;& eum
qui eſt verus & æternus Deus derident,& eius mortẽ quãtum poſſunt accelerant: nõ bene-
ficiorum & operum eius recordantur: nõ propter innocentiã eius mouẽtur:& quod crude-
lius videtur)non propter afflictionem quam in eo vident retrahũtur. Et ſic hora tertia cru-
cifixus eſt Dominus linguis Iudæorũ: & ſexta manibus militum . Vnde Auguſtinus: Quo- *Auguſti.*
niam Iudæi facinus interfecti Chriſti à ſe in Romanos,id eſt Pilatum, & eius milites tranſ- *tracta.117.*
ferre conati ſunt:propterea Marcus ea hora qua Chriſtus à militibus crucifixus eſt,quę agi *in Ioan.*
ſexta iam cœperat prætermiſſa:tertiam potius horam recordatus expreſſit:qua hora intelli-
guntur clamare potuiſſe,crucifige crucifige : vt non illi tantum reperiantur crucifixiſſe Ie-
ſum,id eſt milites qui eum ligno ſexta hora ſuſpenderunt:verumetiam Iudæi,qui vt cruci-
D figeretur hora tertia clamauerunt. Et iterum apparitores poteſtatis hora ſexta crucifixerũt:
præuaricatores legis hora tertia clamauerunt. Quod illi manibus hora ſexta : hoc iſti lin-
gua hora tertia. Rei magis iſti, qui clamando ſæuiebant, quàm illi qui obtemperando ad-
miniſtrabant. Hæc Auguſtinus. Alij dicunt quòd in hora tertia Dominus iam condemna-
tus ſit, & in hora tertia incœpta eſt crucifixio eius : & occupatis eis in crucifixione, fluxit
tempus vſque ad ſextam : & in hora ſexta crucifixio fuit conſummata : & ideo quod dicitur
de tertia,verum eſt de crucifixionis principio : & quod dicitur de ſexta, intelligitur de cru-
cifixionis conſummatione: ſecundum veritatem poterit eſſe meditullium horarũ,& hora
media inter ſextam & tertiam : & quia medium denominatur ab vtroque extremorũ,ideo
ab euangeliſtis quandoque dicitur tertia : aliquando dicitur ſexta . Vnde etiam in ſignum *Hora miſ-*
huius eccleſia communiter,inter tertiam & ſextam celebrat miſſas ſolennes : quia miſſa in *ſæ celebrã-*
E memoriam celebratur paſſionis. Ex hoc articulo condemnationis Chriſti ad mortem per *da.*
ſentẽtiam trahitur documentum, quòd nos caueamus ne vnquam iuſtam mortis ſentẽtiam *Documẽtũ.*
animæ vel corporis mereamur . Item ſicut Saluator noſter ſuſtinuit pro nobis iniquam, ab
homine,contra ſe ferri ſententiam : ſic & nos pro Deo curare non debemus iniqua homi-
num iudicia. Vnde Apoſtolus : *Mihi*, inquit, *pro minimo eſt vt à vobis iudicer, aut ab humano die.* *1.Corin 4.*
Ad conformandum ſe huic articulo,oret homo dicendo: Ieſu qui ſententiã condemnatio-
nis ad mortẽ, mortẽ autem crucis, innocẽter ſubire voluiſti: fac me iuſtã mortis ſententiã,
ſiue in corpore,ſiue in anima non mereri:& tui amore iniqua hominum iudicia non time-
re. Data autem ſententia reducitur Dominus intus, & ſpoliatur *chlamyde & purpura*,quibus
fuerat ab illis indutus : & adhuc nudo coram eo exiſtenti , vix datur ſibi licentia veſtien-
di. Intuere & hîc Dominum , ſecundum conſiderationem ſuprà de flagellatione poſi-
tam.tandẽ *veſtimentis ſuis*,quibus eum ſpoliauerant reinduerunt eum, vt ductus ad mortem

magis cognoſceretur in veſte propria, quàm in aliena: & cùm eſſet veſtimentis ſuis reueſti- A
tus, ducunt eũ foras quanto citius, ne mortẽ eius differant amplius: vbi ligãtes fune manus
& collum ipſius, iudicium ſuæ mortis ei imponunt, & ipſum tanquam malefactorem extra
Lignum crucis. propriam ciuitatem eiiciunt. Nam venerabile lignum crucis lõgum & groſſum & multum
graue ponunt ſuper humeros ſuos delicatiſſimos, vt portet ipſum ad locum vbi erat crucifi-
gendus. Vt enim dicitur in hiſtoriis, opinio eſt crucem quindecim pedes habuiſſe in lon-
Longitudo crucis. gitudine. Et quia lignum illud reputabatur prophanũ & immundum, & mors crucis igno-
miniosiſſima: quia vt dicitur in Deut. *Maledictus qui pẽdet in ligno*: ideo nullus eorum lignum
Deut. 12. illud nedum portare, ſed nec tangere voluit: & ideo impoſuerunt illud Ieſu vt iam damna-
Auguſti. to: agnus autem mãſuetiſſimus patienter ſuſcipit, & portat patibulum ſuis humeris in anga-
ſermo. 71. riam mortis, tendens ad locum paſſionis. Vnde Auguſtinus: Hîc adimpletur illud Eſa. *Cuius*
de tempore. *principatus ſuper humerum eius*. Principatus enim Chriſti eſt crux eius: propter quam (ſecun- B
Eſaiæ 9. dum Apoſtolum) *Deus eum exaltauit*: & ſicut ſignum dignitatis alii baltheum, alii mitram
Philip. 2. portant, ſic & Dominus crucem: & ſi inquiras, inuenies non aliter in nobis regnare Ieſum,
Gene. 22. niſi per aſperitates: quo fit vt delitioſi inimici ſint crucis. Hæc Auguſtinus: Completur etiã
nunc figura Iſaac obedientis, & ad patris iuſſum ligna pro ſui immolatione portantis. Et, ſe-
Chryſoſto. cundum Chryſoſtomum, Quomodo Iſaac dimiſſus eſt, & mactatus aries: ſic & hîc diuina
hom. 84. in natura manet impaſſibilis: ſed mactata eſt humanitas, hærens cornibus inter vepres: id eſt
Ioan. inter retinacula peccatorum, quibus natura humana detinebatur. Hîc etiam cõpletur vi-
3. Reg. 17. duæ Sareptanæ figura, quæ collegit duo ligna. Vnde Anſelmus: Vide anima mea quomo-
Anſelmus in ſpeculo do per omnia vir iſte coarctatur & ſpernitur. Sub crucis onere dorſum incuruare iubetur,
cap. 12. & ſuiipſius portare ignominiam. O ſpectaculum, vides ne? Ecce principatus eius ſuper hu-
Hierony. merũ eius: hæc eſt virga æquitatis, virga regni ſui. Vnde & Hieronymus: Hîc educitur Abel
in cap. 15. in agrum à fratre, vt perimatur: hîc adeſt Iſaac cum lignis, & Abraham cum ariete vepribus C
Marci. hærente: hîc adeſt Ioſeph cum gramineo faſce ſomniato, & tunica talari ſanguine lita: hîc
Gene. 4. adeſt Moyſes cum virga & ſerpẽte ſuſpenſo in ligno: hîc adeſt botrus in ligno portatus: hîc
Gene. 22. adeſt Heliſæus cum ligno, ad quærendum ſecurim, quæ in imo demerſa erat, & natauit ad
Gene. 37. lignum: id eſt genus humanum, quod à ligno vetito in infernum decidit: per lignum cru-
Nume. 21. cis Chriſti, & baptiſmum aquæ ad paradiſum natauit: hîc adeſt Ionas de ligno forti in ma-
Nume. 13. re vẽtrémque ceti triduo miſſus. Vnde Auguſtinus: Grande ſpectaculum. Si ſpectet impie-
4. Reg. 6. tas, grande ludibrium: ſi pietas, grande myſterium. Si impietas ſpectet, grande ignominiæ
Ionæ 1. & 2. documentum: ſi pietas, grande fidei munimentũ: ſi ſpectet impietas, videt regem pro virga
Auguſti. regni lignum ſui portare ſupplicij: ſi pietas, videt regem baiulantem lignum ad ſeipſum fi-
tracta 117. gendum, quod fixurus fuerat etiam in frontibus regum: in eo ſpernẽdus oculis impiorum,
in Ioan. in quo erant gloriatura corda ſanctorum. Dicturo enim Paulo: *Mihi autem abſit gloriari, niſi* D
Galat. 6. *in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti*: ipſam crucem ſuam geſtans humeris commendabat: & lu-
cernæ arſuræ, quæ ſub modio ponenda non erat, candelabrum ferebat. Hæc Auguſtinus.
Portat autem Chriſtus crucem vt rex: ſceptrum in ſignum gloriæ, quæ eſt vniuerſale re-
rum omnium dominium. Item vt victor trophæum, & ſignum ſuæ victoriæ: quo principa-
tus & poteſtates expoliando triumphauit. Item & doctor portat candelabrum, in quo po-
Figura. nenda erat lucerna ſuæ doctrinæ: quia ſignũ crucis fidelibus eſt virtus Dei. Et ſicut ſummus
ſacerdos, quãdo ibat ad tabernaculum vt intraret ſancta ſanctorum, portabat clauem ſuper
humerum ſuum: ſic Chriſtus vadens ad tabernaculum ſancti ſanctorũ, & volens nobis ape-
Gene. 22. rire, portauit clauem, ſcilicet crucem, ſuper humerum. Baiulatio crucis præfigurata fuit in
Iſaac filio Abrahæ. Iſaac enim ligna propriis humeris ferebat, in quibus eum pater ſuus im-
molare volebat: ſic Chriſtus propriis humeris crucem baiulabat, in qua ipſum gẽs Iudæo- E
rum ſuſpendere affectabat. Iſaac ad obediendum patri ſe voluntarium exhibuit: ſic filius
Dei patri ſuo cœleſti vſque ad mortem obediuit: duo autem populi Ieſum ad interficien-
Nume. 13. dum eduxerunt, videlicet Iudæi qui corde, & Gentiles qui opere hoc fecerũt. Iſti olim per
duos exploratores præfigurati erant, qui botrum de terra promiſſionis ad deſertũ afferebãt:
per botrum præfigurabatur filius Dei Ieſus Chriſtus, qui per hos duos populos de Hieruſa-
lem in locum Caluariæ eſt ductus: per botrum illum probabant filii Iſraël terræ promiſſio-
nis bonitatem: per doctrinam Chriſti poſſumus conſiderare patriæ cœleſtis ſuauitatẽ. Edu-
xerũt autem eum extra ciuitatem: quorum enim animalium ſanguis inferebatur in ſancta
ſanctorum: horum corpora educebantur extra caſtra, cùm cremabantur & immolabantur.
Baiulans verò crucem, per hoc nos inducit ad ſui ſequelam, ſicut antè dixerat monendo
adeam:

A ad eam: *Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Sicut *Math. 16.*
enim Chriſtus author vitæ, ſententia mortis ſuper eum data, crucem ſibi baiulans confe-
ſtim ad locum ſupplicij foras educitur, tãquam malefactor, qui huius mundi vita indignus
æſtimatur: ſic verus Chriſti imitator ſeipſum abneget, crucem ſuam tollẽdo, & extra caſtra
ſecum improperia eius portando: tanquam purgamẽtum huius mundi factus: ſempérque
mortificationem Ieſu in corpore ſuo circunferat, vt & vita Ieſu in corpore ſuo tandem ma-
nifeſtata fiat. Et nota quòd hæc tria: ſcilicet quia exuerunt eum veſte regia, *& induerunt
eum veſtimentis ſuis, & duxerunt eum vt crucifigerent*: figuratiua ſunt paſſionis in corpore myſti-
co ſcilicet eccleſia: maximè temporibus Antichriſti. Exutio regiæ veſtis, eſt ſpoliatio ter-
renæ poteſtatis: induitio propriæ veſtis, eſt reuerſio priſtinæ paupertatis: ductio ad crucifi-
gendum, eſt violentia perſecutionis finalis. Cùm igitur Chriſtus Pilato imperante, præco- *Chriſtus ad*
B ne clamante, baiulans ſibi crucem traheretur ad ſupplicium: tunc eum ducendo & accele- *ſupplicium*
rando, & opprobriis ſaturando, factus eſt cõcurſus populorum poſt ipſum euntium: alij ſu- *trahitur.*
per ipſum plangebãt, alii illudentes irridebant, alij lutum & immundicias in caput & in fa-
ciem eius proiiciebãt. Sed ipſe quaſi agnus innocens, & vt ouis corã tondente ſe, inclinato
capite incedens, ad omnia tacebat: quoniã *tanquam ouis ad occiſionẽ, & quaſi agnus ad immolan-* *Eſaia 53.*
dum ductus eſt, & nõ aperuit os ſuum. Et ſequebatur eum triplex turba. Prima carnificum, quæ *Turba tri-*
eum premebat. Secunda Iudæorum, quę eum irridebat. Tertia amicorum, quæ anxiè luge- *plex Chri-*
bat. Et inſuper quarta illorum, qui ad videndum ſpectaculum veniebant: vnde non eadem *ſtũ ſecuta.*
mente ſequebantur: ſed quidam vt læti morientem aſpicerent, quem viuẽtem oderunt: alii
vt morientem plangerent, quem viuẽtem dilexerunt: ductus eſt autem cum ſociis, duobus
vtique latronibus, per medium vrbis, vbi eius cõfuſio patebat ſingulis ad oſtia & fores con-
C fluentibus: hæc eſt ſocietas ſua. O bone Ieſu quantã tibi verecũdiam iſti faciunt: latronibus *Verecũdiã*
te aſſociant: ſed & deterius tibi faciunt, quia crucem portandam imponunt, quod de latro- *Chriſti.*
nibus non legitur: vnde nõ ſolum cum iniquis deputatus es, ſed & iniquorum iniquior. In-
dicibilis eſt Domine patientia tua: hoc ad literam procuratum fuit per principes Iudæo-
rum, vt Chriſtus infamaretur ſocietate latronum: & à vulgaribus videretur in criminibus
eorum participaſſe, & ſic ipſi viderentur iuſtè mortem eius procuraſſe. Sic & hodie frequẽ-
ter maligni faciunt, qui ſuam nequitiam, per bonorũ infamiam operire quærunt: per iuſti-
tiæ etiã ſubuerſionem hodie in multis locis deputantur iuſti cum iniquis. Chriſtus autem
permiſit hoc fieri, vt oſtẽderet quòd pro peccatoribus vellet pati. Vnde Beda: Sed ille cum *Beda ĩ cap.*
iniquis deputatus eſt in morte, vt iniquos iuſtificaret in reſurrectione: qui cùm in forma *23. Lucæ.*
Dei eſſet, propter homines homo factus eſt, vt hominibus poteſtatem daret filios Dei fieri.
D Hæc Beda. Occurre igitur nũc anima mea & vide amatorem tuum & Dominũ, pro te cru- *Contem-*
cem baiulantem, & ad patibulum properantem, ac tua crimina ſuis pœnis expiantẽ. Cerne *platio.*
eum quomodo ſub onere crucis curuus incedit, & vehemẽter anxius anhelat. Compatere
ei quãtum potes, in tot anguſtiis & ludibriorũ renouationibus poſito. Certè benefaceres ſi
iuuares Dominũ deum tuum: & diceres, date obſecro mihi crucẽ Domini mei, & ego por-
tabo eam. Quia verò mœſta mater & mœrore confecta, propter multitudinẽ populi appro- *Maria oc-*
pinquare ei nõ poterat, nec eum videre, iuit celeriter per aliam viam breuiorem, & cõpen- *curſus.*
dioſam cũ ſociabus ſuis & Ioanne, vt alios præcedens valeret eidem approximare: cùm au-
tem extra portam ciuitatis in concurſu viarũ eum obuium haberet: cernens eum ſic onera-
tum ligno tam grandi, quod antè non viderat, ſemimortua facta eſt, & penè exanimata præ
anguſtia: nec ei verbum dicere poterat, nec Dominus ſibi, acceleratus ab his qui eum du-
E cebant. O quàm triſtes & dolentes: quàm clamantes & plorantes, ibant mulieres ſanctę, ſu-
ſtentantes dominam noſtrã matrem eius, non valentem ſe ſuſtentare vel ſuſtinere: imò di-
citur in terram corruiſſe. Credo quòd ipſa libenter crucem portaſſet, ſi potuiſſet: & quamuis
nõ poſſet, libẽter accepiſſet. Vnde ſecundum Anſelmum: Hac voce vt reor ſequebatur, di- *Anſelmus*
cens: Vadis propiciator ſolus ad immolãdum pro omnibus: non tibi occurrit Petrus qui di- *in ſpeculo.*
xit, pro te moriar. Reliquit te Thomas, qui ait: Cum eo omnes moriamur: & nullus de his
niſi tu ſolus duceris: qui me caſtã cõſeruaſti filius meus & Deus meus: verùm hæc verba ex
magnæ pietatis affectu ꝓducta, ita ad hoc memoraſſe ſufficiat, vt oculus ea pietatis attẽdens
dum tãtæ matris gemebundis affectibus cõpatitur, fructu pii amoris illius aliquãdo remu-
nerari mereatur. Hæc Anſelmus. Vlterius autem Dominus procedens, parum pòſt vertit
ſe ad ipſas mulieres ſequentes & flentes. Quia enim nouit Dominus qui ſunt eius, præter-
miſſa furentis populi turba, ad amantes & plangentes ſe fœminas oculos & ora conuertit:

ſuos enim Dominus libenter reſpicit,& dixit eis: *Filiæ Hieruſalem,nolite flere ſuper me*,nec lamentemini me moriturum,cuius citò reſurrectio mortē ſoluere poteſt: cuius mors & omnem mortem,& ipſum mortis authorem deſtruet. Nō enim oportet flere eum,qui propria patitur ſponte: ſed magis ei applaudere. vbi eùm filias Hieruſalem appellat, datur intelligi quòd non ſolum mulieres de Galilæa eum ſecutæ ſunt:ſed etiam aliquæ mulieres eiuſdem vrbis per deuotionem ei adhęſerunt. Typum gerebant iſtæ mulieres eorū,qui aliis compatiuntur & miſerentur,ſed non ſibi:aliorum peccata deplorant & accuſant,ſed de ſuis moribus non curant:contra quod dicitur in Eccleſiaſtico: *Miſerere animæ tuæ placens Deo.* Non ergo prohibet Dominus compaſſionem: ſed prædicit aliam luctus cauſam. Vnde ſubiungitur: *Sed ſuper voſipſas, & ſuper filios veſtros flete*, & ſuper imminenti excidio vrbis & gentis veſtræ: vóſque ipſas,& veſtram progeniem dignis lachrymatum fletibus abluite, ne in vltionem meæ mortis damnemini etiam cum perfidis. Secundum ſenſum literalem, fletus ad quem induxit Chriſtus mulieres,fuit propter miſeriam per Romanos ſuper Iudæos vēturam: & illa miſeria figura fuit miſeriæ ſuper incredulos per ſpiritus malignos venturæ: pro cuius euaſione flendum eſt,& orandum ante terminum huius vitæ. *Quoniam ecce venient dies*, ſcilicet quadrageſimo anno poſt paſſionem Chriſti, *in quibus ſteriles, quæ non genuerunt & lactauerunt, dicentur beatæ*: quia agiliores erunt ad fugiendum, quàm grauidæ, & pro ſe ſolum anxiæ. In die quoque iudicij parentes dicēt filiis ſe eſſe damnatos,propter amorem nimium filiorum: & econuerſo filij dicent ſe eſſe damnatos, propter amorem & ſequelam parentum. *Tunc incipient dicere montibus, cadite ſuper nos: & collibus, operite nos*: quia aliqui præ horrore miſeriæ tunc dicebant: vtinam montes caderēt ſuper nos, & colles operirent nos. Similiter in die iudicij hoc dicent reprobi, optantes abſcondi à facie Domini. *Quia ſi in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* Chriſtus hîc dicitur lignum viride faciens fructum: & per conſequens indignum abſciſſione per mortem. Populus autem Iudaïcus, lignum aridum infructuoſum:& per conſequens dignum abſciſſione per mortem. Viride etiā lignum & fructiferum, ſunt iuſti & electi: ſed aridum infructiferum, peccatores & impij. *Si ergo in viridi ligno*, id eſt in Chriſto omnium virtutum virore virenti, *hæc faciunt*: id eſt tot tormenta inferunt: *in arido*, id eſt in populo Iudaïco & peccatore, ab omni honore gratiæ deſtituto & arefacto, *quid fiet?* Certè grauius punientur. Quaſi omnibus diceret: Si ego qui peccatum non feci,& fructuoſus ſum,ſine igne paſſionis de mundo non exeo:quæ tormenta manent peccatoribus & impiis,qui fructibus ſunt vacui? Certè Domine Ieſu verum eſt:quia ſi tu arbor ſancta lignum vitæ fructuoſum & benedictum tāta pateris, & ramis tuis ſpoliaris: quid erit de nobis miſeris, qui ſumus lignum infructuoſum & ſiccum, aptum pro igne & gehennæ incendiis? Si ergo *incipit iudicium de domo Dei, & omnes qui volunt piè viuere in Chriſto, perſecutionem patiuntur*: quis finis eorum qui non credunt Dei euāgelio, & impiè viuunt? Vnde Auguſtinus: Si hinc ſine flagello non exiit,qui huc ſine peccato venit: quomodo flagellis digni non ſunt,qui huc cum peccato venerunt? Vnde & Gregorius: Quotiens mortem ſaluatoris attendo,& patientiam Iob,& mortem Baptiſtæ conſidero:dico tibi ô peccator,hinc conſidera, quid paſſuri ſunt illi quos reprobat, ſi tanta paſſi ſunt quos amat? Hæc Gregorius. Bonum eſſet de his cogitare,vt cogitatio tantę anguſtiæ nobis timorem incuteret: & timor incuſſus à nobis peccatum perpetratum expelleret:vel à perpetrando arceret: exemplo Hieronymi dicētis, Siue comedam,ſiue bibam,ſiue aliquid aliud faciam,ſemper videtur auribus meis inſonare illa vox terribilis:ſurgite mortui,venite ad iudicium. In prædictis duobus locis,quæ modo ſunt in ipſa ciuitate: ſed extra eccleſiā ſepulchri,ſcilicet vbi Chriſtus obuiauit matri:& vbi ſe vertit ad mulieres:adhuc(vt dicitur)apparent veſtigia eccleſiarum,quæ ibi factæ erant in horū memoriā. Cùm ergo Dominus vlterius proceſſiſſet, & ita fatigatus ac fractus,& ex afflictione præcedēti debilitatus eſſet, quòd lento gradu incederet,& amplius crucē portare non poſſet:depoſuit eam vt aliquantulum pauſaret & reſpiraret. Illi autem peſſimi nolentes differre mortem eius:timentes ne Pilatus ſentētiam reuocaret,quia voluntatem dimittendi cum oſtēderat: *coegerunt Simonem Cyrenæum*, dictum à Cyrene ciuitate Lybiæ *patrem Alexandri & Rufi* diſcipulorum Domini: *de villa venientem*,& ad ciuitatem eundo eis occurrentem, *vt portaret crucem*, poſt Ieſum vſque ad crucifixionis locum. Hoc autem non fecerunt ex cōpaſſione ad Chriſtum: ſed vt citius duceretur ad crucifigendum. Item vt oſtēderent eum eſſe hominem fatigatum & infirmum,& ſic nō crederetur Dei filius. Vt autem ait Chryſoſt. Nullus aliorū acceptabat crucem baiulare,eo quòd lignū deteſtabile putabatur: & ideo Simoni Cyrenæo,quaſi in quandam iacturā impoſuerunt crucem

Eccle. 30. — *Lignū viride dicitur Chriſtus.* — *2. Timo. 3.* — *Auguſti. in pſal 88. concione ſecunda.* — *Hierony. ad Heliodorum.* — *Simon Cyrenæus cur crucē portare cogitur.* — *Chryſoſto. hom. 84. in Ioan.*

A B C D E

A runt crucem portādam,quam alij recuſabant.Qui portauit eam corporaliter & inuitè:non
ſpiritualiter & voluntariè:tum quia hoc erat turpe:tum quia forſitan erat Ieſu diſcipulus,li-
cèt occultus.Et vt dicit Hieronymus,Nomen iſtius Simonis hîc exprimitur,ratione filiorũ *Hieron.*
ſuorum,qui erant Chriſti diſcipuli.Crucem Ieſus diu portare non poterat,quia ex afflictio- *in cap.15.*
nibus præcedentibus fatigatus erat: & ideo Iudæi crucem Simoni portare poſt Ieſum im- *Marci.*
ponebant. In quo docemur quòd quilibet debet portare crucem pœnitentiæ quandiu po- *Documētũ.*
teſt:ſed cùm vlterius nõ poteſt,tunc placet Chriſto quòd alius pro eo portet.Iſte Simon,ſe- *Myſterium*
cundum quoſdam,non fuit Hieroſolymita:ſed peregrinus & aduena:quia fuerat Gentilis, *in Simone*
& factus fuit proſælitus.Et licèt ipſi tanquam contemptibili impoſuerunt crucem Ieſu:hoc *Cyrenæo.*
tamen nõ vacat à myſterio.Significabat enim quòd Gentilitas ab ipſis humeris immediatè
crucem ſuſceptura ad redemptionem erat,quæ & tenebras ignorantiæ idololatriæ extirpa-
B ret,quod Alexãder interpretatur:& totam eccleſiam de Gentibus ſanguine ſuo decoraret,
quod ſignat Rufus:& per omnia mœrorem gẽtium,per obedientiam deponeret, quod in-
terpretatur Simon:& hęredes regni faceret,quod interpretatur Cyrenęus:& crucem Chri-
ſti in altum per pœnitẽtiam extolleret,quod ſuſtollere crucem Chriſti ſignificat: & ad hoc
compellerent Iudæi,per hoc quòd verbum crucis reiecerunt,quod ſignificat angaria. Ipſe
ergo Chriſtus primus paſſionem crucis ſuſtinuit:& poſtmodũ alij, & maximè aduenæ Gẽ-
tiles,eum imitãdo. Sapiẽtia enim diuina ordinauit,vt ipſe Dominus crucẽ primò portaret,
& portãdo nobis portandam præberet. Vnde Hilarius: Indignus enim Iudæus erat Chriſti *Hilarius*
crucem ferre: quia fidei gentium erat in reliquum,& crucem accipere,& cõpati. Vnde & *canone 33.*
Glo.Ecce non Hebræus,ſed alienigena & peregrinus opprobrio Chriſti ſubditur,vt pleni- *in Math.*
tudo ſacramentorũ tranſire à Iudæis ad Gentes oſtendatur. Simon quippe obediens inter-
C pretatur: Cyrenæus hæres. Vnde bene per eũ deſignãtur Chriſtiani ex gẽtibus cõuerſi, qui
quondam peregrini erant teſtamentorũ Dei:ſed nunc credendo & obediendo diuinis mã-
datis,facti ſunt ciues ſanctorum & domeſtici atq; hæredes Dei: cohæredes autem Chriſti.
Hæc Glo. De villa ergo Simon egrediens crucem portat poſt Ieſum,cùm populus nationũ
paganis ritibus derelictis veſtigia dominicæ paſſionis obedienter amplectitur: Villa enim
Græcè pagos vocatur, à qua pagani nomen trahunt. Vnde paganos appellamus eos, quos à
ciuitate Dei alienos videmus. Vnde Theophilus: Ille tollit crucem ſuam, qui venit à villa,
id eſt,qui dimittit hunc mũdum, & opera eius: in Hieruſalem , id eſt in ſupernam ciuita-
tem tendens. Ex hoc articulo,baiulationis crucis,ſumuntur duo documenta. Primum eſt, *Documẽta*
quòd nos Chriſtiani crucem portare debemus poſt Ieſum: quia *Chriſtus paſſus eſt pro nobis,* *duo.*
relinquens nobis exemplum, vt ſequamur veſtigia eius. Vnde glo. Prior Dominus crucem portat, *1.Petri 2.*
D qui prior paſſus eſt: poſtea impoſita eſt Simoni Cyrenæo, poſt Chriſtum portanda: quia *Crux por-*
debemus ſequi veſtigia eius. Vnde(vt dicit Ambroſius) Non pręceſſit Simon:ſed ſequeba- *tãda cuiq.*
tur.Hinc Dominus in euangelio:Si quis poſt me vult venire, tollat crucem ſuam quotidie, *Ambro. in*
& ſequatur me. Vbi tria innuit neceſſaria , portanti crucem poſt Ieſum. Videlicet quòd *cap. 23.*
portet eam voluntariè,& non angariatus,ſicut Simon iſte. Vnde dicit:ſi quis vult,&cætera. *Luca.*
Item quòd portet crucem ſuam:ſcilicet propriam,non ſicut iſte Simõ alienam: vnde dicit *Luca 9.*
crucem ſuã.Item quòd portet crucem,non pro inani,ſed Dei gloria:vnde dicit, & ſequatur
me.Notandum autẽ(ſecundum Auguſtinum)quòd crux Domini non tantum illa dicitur, *Auguſti.*
quæ tempore paſſionis Chriſti,ligni affixione cõſtituitur: ſed & illa quæ totius vitæ curricu- *ſermone 7.*
lo cunctarum diſciplinatum virtutibus coaptatur. Intelligendum ergo crucem, non ligni *de verbis*
patibulum:ſed vitæ virtutiſque propoſitum. Tota igitur vita Chriſtiani hominis, ſi ſecun- *Apoſto.*
E dum euangelium viuat,crux atque martyrium eſt. Hæc Auguſtinus. Et iſta eſt crux, quæ *Crucẽ por-*
quotidie eſt portanda. Hanc autem quidam portant voluntariè:vt viri perfecti, imitatores *tantes.*
Chriſti: quidam inuitè,ſicut qui cum murmure & coacti alicui ſe diſtrictioni ſubiiciũt,vel
bonum faciunt.Quidam etiam portant crucem alienam,non ſuam:ſicut qui abſtinentiam
& diſtrictionem ſanctorum prædicant,ſed in ſe nõ ſeruant: vel qui ſub regula arctiſſima ſe
militare gloriantur,ſed per eius obſeruantiam non mortificãtur. Quidam inſuper crucem
portant,ſed Chriſtum non ſequuntur: vt qui pro laude humana laborant, ſed adhuc Dei
dilectione non trahuntur. Vnde & ſicut Simon crucem portant, ſed non moriuntur: quia
corpus quidem per laborem affligunt,ſed per deſideriũ gloriæ mundo viuunt. Primi figu-
rantur in Domino,& faciunt pœnitentiam meritoriam. Alij figurantur in Simone,& hi fa-
ciunt pœnitentiam,ſed non meritoriam. Vnde Bernardus: Væ ſemel,væ iterũ crucem por- *Bernardus*
tantibus,& non ſequentibus Chriſtum:væ portãtibus crucem,non ſicut Saluator ſuam,ſed *ſermone de* *paßione.*

ad angariam ſicut Cyreneus alienā. Si crucem portas cum crucifixo, cur non moreris mundo? Hæc Bernardus. Spōte igitur & Chriſti amore crucem tuam porta poſt Ieſum quotidie, & ſemper oculum mentis in eum dirige, & leuius portabis quæcūque pateris. Vnde Auguſtinus: Quantumcunque propinat nobis præſentis temporis tribulatio: parua patimur, ſi recordamur quis pro nobis iuerit ad crucis patibulum: quis nos inuitar ad gloriam. Caue etiā ne vnquam crucem Chriſto fabrices, vel dorſo eius imponas. Crucem enim Chriſti ad crucifigendum ipſum perhibetur carpentare, qui ad perpetrandum mala conatur conſilium & auxilium præſtare. Et dorſo Chriſti crucem baiulādam imponit, qui peccatum ſuum diuinæ ordinationi attribuit. Secundum documentum eſt (ſecūdum Theophilum) quòd qui ad modum Chriſti magiſter eſt, debet ipſe primò tollere crucem, & timore Dei propriam carnem crucifigere, & ſic ſubditis & obedientibus ſalutari eam angaria imponere. Ad conformandū ſe huic articulo, rememoretur homo quanta charitate Chriſtus crucē portauit, & quanti pōderis illa crux fuerit, cui omnia peccata mūdi impoſita erāt: quæ omnia agnus immolādus in humeris ſuis portauit. Poterit etiā homo per imaginem recolere, quaſi ipſe portet crucem poſt Ieſum: & cum Ieſu inſtar Simonis Cyrenæi, vel aliâs prout deuotio miniſtrabit: Ieſu qui crucem tuam propriis humeris baiulare voluiſti: fac me crucē arctioris continentiæ ſponte apprehēdere, eámque poſt te quotidie baiulare. Et nota quòd quatuor portauerunt crucem etiam materialem, ſcilicet latro ſiniſter: qui ſignificat impœnitētes: qui de cruce præſentis pœnalitatis, trāſeunt ad crucem æternæ calamitatis. Latro dexter, qui ſignificat verè pœnitentes. Simon, qui ſignificat de pœnitentia murmurantes. Chriſtus, qui ſignificat innocentes, aliorum peccata portātes. Primi ſuſtinent pœnā, ſed nō faciunt pœnitentiam. Secundi faciunt pœnitētiam, meritoriam & propriam. Tertij faciunt pœnitentiā, ſed nō meritoriā. Quarti faciunt pœnitētiam nō propriam, ſed meritoriā. Primò itaq; Ieſus crucē ſuam quandiu poterat baiulauit: poſtea impoſita eſt Simoni cōgruo ordine myſterii. *Ieſum autē* ſic exoneratū: ſed vt latronē ligatū: *duxerunt in Golgotha* (quod interpretatur caluariæ locus) *ad crucifigendū*. clamātes & vociferātes poſt ipſum: & iſta ductio fuit exprobroſior & pœnoſior inter omnes de quibus dictū eſt ſuprà, pluribus de cauſis. Primò ratione ignominiæ: quia valde ignominioſum eſt, duci ad patibulū. Secundò, ratione ſocietatis: quia *ducebantur cum eo & alij duo nequam* vt interficerentur: quod ſpecialiter factum eſt ad maiorem ſuam confuſionē, vt nō videretur diſtinctio inter Chriſtum, & alios nequā. Tertiò, ratione multiplicis comitiuæ & turbæ, quæ eum ſequebantur: ſed nō vna eadémq; mente. Quartò, ratione loci ad quem deduxerunt eum, qui horrorem præſtabat pariter & fœtorem. Ex iſto articulo, deductionis in Golgotha ad crucifigendū, tria trahuntur documenta. Primum eſt, quòd ſicut Chriſtus voluntariè ductus eſt ad patibulum, tāquam ouis ad victimā: ſic & nos voluntariè ducamur ad obedientiā mandatorum Dei, & prælatorum vice Dei qua propria voluntas mactatur. Secundum eſt, quòd nos ſequi debemus Chriſtum euntē ad locum ſuæ paſſionis, ſuper noſipſos flētes cum mulieribus miſeriā noſtræ fragilis cōditionis. Quia (vt dicit Theophi.) Mens infirma, quæ ſignificatur per fœminā: ſi ſumpta cordis cōtritione per pœnitentiā flet, ſequitur Chriſtum. Vnde hanc proceſſionem plangētium & lugentiū poſt Dominū repræſentamus: quādo proceſſiones & letanias pro aliquibus imminentibus periculis facimus, ſequētes crucem quæ ante proceſſionem baiulatur: quaſi dicamus, exeamus ad eum extra caſtra: improperiū eius portātes: & ſic iuxta mandatū Domini plangimus ſuper nos, & ſuper filios noſtros. Similitudinē ergo proceſſionis illius amariſſimæ, quam Chriſtus cōdemnatus fecit, dum ad locum paſſionis educeretur explēdo: animo dolenti cōquetaris crucifixo, quòd affectū tam feruidū ad ſuam paſſionē, prout dignū eſt, non habeas: nec hactenus habuiſti. Tertium eſt, quòd peregrini pro pœnitentia, & religioſi pro obedientia per vias euntes, ſi aliquādo laſſantur, rememorari debent iſtius itineris Chriſti, quo ad patibulum ducebatur: quoniā ita laſſus fuit, quòd crucem per ſe amplius ferre nequiuit: nimirum cùm per totam noctem & diem illam multipliciter fatigatus fuerit. Si igitur Saluator noſter tantam laſſitudinem cum tanta ignominia pro nobis ſufferre eſt dignatus: cur & nos propter eum modicū laborem viæ, & cum noſtro honore non ſuſtinemus? Ad conformandum ſe huic articulo, recogitet homo, cum quanta ignominia Dominus noſter ducebatur ad patibulum pro noſtra magna gloria: & fleat cū ſanctis mulieribus, fundendo lachrymas ſaltem cordis, & ſic oret: Ieſu qui ad crucifigēdum in Golgotha duci voluiſti, deduc me in ſemita mandatorum tuorum: vt cum ſanctis mulieribus tuæ ſequar vias paſſionis, & ſuper meipſum fleam miſeriam propriæ conditionis. Vides itaque quomodo hæc quæ in hora completorij,

Crucē Chriſto fabricare. — *Crucē portātes quatuor.* — *Documēta.* — *Theophilus in Lucam cap. 23.* — *Proceſſio & letania.*

A B C D E

completotij,matutinali,prima & tertia paſſus eſt Dominus,abſque aliqua crucifixione,ve-
A hementiſſimi & amariſſimi doloris ſunr, & horroris valde ſtupendi. Cùm enim in manus
impiorum deuolutus eſſet morte turpiſſima cõſummandus: parum erar ſacrilegis illis cru-
cifigere eum:niſi ptius doloribus & illuſionibus animam eius repleuiſſenr.

ORATIO.

*DOmine Ieſu Chriſte,qui hora diei tertia pro nobis flagellari voluiſti: libera me ab æternæ iræ fla-
gellis quæ merui:per ſacratiſſimi capitis tui punctiones punge mẽtem meam,vt noxias delectatio-
nes vitare præualeam:& da mihi poſt pœnitentiam pertingere ad coronam. Qui etiam multiplici-
ter deriſus,tandem ſententialiter condemnatus es ad mortem:fac me euadere diabolicam deriſionẽ & mor-
B tem æternam. Portaſti tibi crucem Domine:da mihi tollere crucem meã,& ſequi te:meam vtique,quæ de-
betur peccatis meis,meam etiam ſpontaneam & deuotam:vt per hanc perueniam ad gloriam. Amen.*

De ſexta in paſſione Domini. CAPVT LXIII.

HOra ſexta cogitabis dolẽs & triſtis, quomodo Dominus Ieſus præcone cla- *Math.27.*
mante,& vituperabiliter ductus extra portam Hieruſalem peruenit ad lo- *Marci 15.*
cum caluariæ,vtique fœtidum: Hebraicè Golgotha dictũ,& Latinè decol- *Luc.23. &*
lationis intetpretatum:vbi malefactores puniebãtur,& publicum erat pa- *Ioan.19.*
tibulum. Eſt autem Caluaria teſta capitis, pilis & pelle denudata: & quia *Caluaria.*
ibi decollabantur & ſuſpendebantur rei: & ſparſa erant multa oſſa corpo-
C rum humanorum,& maximè capitum:ideo dicebatur locus Caluariæ,ſeu Caluariarum. Et
idcirco Ieſus pro omnium ſalute in loco peccatorum eſt paſſus: vt oſtenderetur pati pro
peccatoribus: vt vbi prius erat area damnatorum, ibi erigerentut vexilla martyrum: &
vbi abundauit peccatum, ſuperabundaret gratia Dei: & in hoc oſtenderetur quòd per
tolerantiam ſupplicij, peruenitur ad coronam martyrij. Ibi Chriſtus decaluatur, id eſt
à carne ſua ſcilicet carnali Iudæa ſeparatur. Et ſic patet mortis Chriſti turpitudo ex con- *Turpitudo*
ditione loci: quia in loco vbi puniebantur malefactores & rei: & ex modo mortis, quia *mortis Chri-*
crucifixio erat turpiſſimum genus mortis: & ratione ſocietatis, quia inter duos malefa- *ſti ex mul-*
ctores, quaſi noxius eſt crucifixus: per quod Iudæi intendebant inducere ſuſpitionem *tis.*
populo, quòd Ieſus eſſet particeps, & principalis in eorum malefactis: quia eum vili-
ficare intendebant in omnibus. Crux verò, quæ tunc erat ſupplicium latronum & mul-
D tæ ignominiæ: nunc à locis ſuppliciorum fecit tranſitum ad frontes imperatorum, &
eſt immenſæ gloriæ. Tempus etiam paſſionis Chriſti erat tempus ſolenne: & ideo tem-
pus gaudii & miſeticordiæ: & per conſequens maior fuit dolor tantam crudelitatem & *Cur extra*
afflictionem tali tempore ſuſtinere. Extra autem ciuitatem paſſus eſt. Ptimò, vt oſtende- *ciuitatem*
ret virtutem paſſionis ſuæ non eſſe includẽdam intra tetminos gẽtis Iudaïcæ. Vnde Chry- *paſſus.*
ſoſtomus, Non autem voluit Dominus pati ſub tecto, non in templo Iudaïco, ne putares
pro illa tantum plebe oblatum: & ideo foras ciuitatem, foras muros:vt ſcias ſacrificium eſ-
ſe commune,quod totius terræ eſt oblatio,quod cõmunis eſt purificatio. Secundò,vt oſten-
dat quòd quicunque ſequi volunt paſſionis fructum,debent exire mundum,ſaltem per af-
fectum. Quia ergo Chriſtus extra pottam paſſus eſt, ſequamur eum, & exeamus ad eum
extra caſtra,& mundanam conuerſationem,improperia ipſius & pœnam portantes. Vnde *Bernardus*
Bernardus. Chriſtus extra portã paſſus eſt: ad quem egrediamur mundanæ cõuerſationis *lib. de paſ-*
E contemptu,quod eſt egredi de ciuitate huius mundi:& hoc tribus modis. Affectu,vt mun- *ſione.*
dum non diligamus. Effectu,vt eum mẽte & corpore funditus deſetamus. Profectu,vt cum
Domino ſpiritus vnus fieri anhelemus. Quia vt ait Gregorius: Tanto quis Deo eſt proxi- *Gregorius*
mus,quanto ab amore mundi eſt alienus. Hic locus,ſeu mons Caluariæ,ſanctus magnã in- *lib.8. mo-*
ter loca ſancta obtinet dignitatem, & maximam ob memoriam dominicæ paſſionis habet *ral. cap. 6.*
compunctionis virtutem: in quo Dominus noſter magna & ſtupenda operari dignatus eſt:
quibus ad memoriam reductis cor cõtritum & humiliatũ compungitur, & quaſi torculari *Meditatio.*
paſſionis lachrymæ cõpaſſionis exprimuntur. De hoc ergo mõte ſeu loco,& his quæ ibi fie-
bant,debes ſæpe & maximè in tentationibus recordari: & quando tibi extinctus eſt ignis
deuotionis,perge illuc, & collige de lignis crucis, & per hæc ignem huiuſmodi iterum ſu- *Mons Cal-*
ſcitabis. Mõs autẽ Caluariæ,in quo crucifixus eſt Dominus,prope quem ad quinquaginta *uaria.*

paſſus eſt ſepulchrũ eius,erat extra ciuitatem ad Aquilonẽ:Dominus enim paſſus & ſepul- A
tus eſt extra portam,quem montem & locum ſepulturæ Domini Helius imperator Adria-
nus incluſit intra vrbem,ampliãs eam verſus Aquilonẽ, & à capite vſq; ad pedes muro cin-
gens eandẽ.In quo loco poſtea Chriſtiani eccleſias duas: ſub vno tamẽ tecto cõſtruxerunt:
montémq; Caluariæ & locũ ſepulturæ,& multa ſacra loca intra eas cõcluſerunt. A monte
enim Caluariæ verſus Occidentẽ deſcendẽdo,ad duas cannas eſt Golgotha ſiue Caluaria,
vbi eſt eccleſia oblonga in qua apparet rupis illa in qua crux ſancta cùm portaret Dominũ
erat fixa patẽte adhuc foramine in rupe ipſa, qui locus crucis diſtat tribus cannis, vel circa,
ſcilicet ſedecim gradibus à ſuperficie terræ: hoc eſt à pauimento eccleſiæ. Eſt etiam ibi alia
grandis ſciſſura per totam petram, quæ teſtimonium perhibet per ſuam ſciſſuram, ſangui-
nem ſui fabricatoris ſe ſuſtinere nequaquã potuiſſe. Ipſa verò petra altior eſt quàm paui-
mentum,vſque ad genua circunſtantium. Deinde ad quinquaginta paſſus,vel circa,eſt ſe- B
pulchrum Domini: vbi eſt eccleſia ſancti ſepulchri, ſeu reſurrectionis dominicæ rotunda:
ſed chorus protenditur in longum cum ſanctuario: in quo eſt ſummum altare,& ſuſtẽtatur
duodecim columnis:ſed vtraque eccleſia,ſcilicet iſta & Golgotha vno tecto eſt tecta. Vnde
quidam hanc & illam vnam dicunt eſſe, nominãtes eam eccleſiam ſancti ſepulchri,ſeu re-
ſurrectionis dominicæ. Locus autem crucis prædictus talis eſt,vt poſitus in medio terræ ad
capeſſendam Dei cognitionem omnibus gẽtibus eſſet æqualis. Vnde ſuper hunc locũ ſcri-
ptum eſt Græcè: Hic Deus noſter ante ſecula,operatus eſt ſalutem in medio terræ. Tradunt
Hierony. in cap. 15. Marci. autem Iudæi (vt Hieronymus ait) quòd in hoc loco montis immolatus eſt aries pro Iſaac.
Vnde Auguſti. Hieronymus presbyter ſcripſit ab antiquis & ſenioribus Iudæis ſe certiſſimè
Auguſti. ſermone 71. de tempore. cognouiſſe,quòd ibi immolatus ſit Iſaac,vbi poſtea Chriſtus crucifixus eſt. Sub iſto loco eſt
locus carceris Chriſti,vbi ſtetit ligatus,quando præparabatur crux,in qua debebat affigi. Et C
nota quòd Hieruſalem ciuitas Dei ſummi, domina mũdi,de qua dicta ſunt & dicuntur glo-
Hieruſalẽ ſitus. rioſa:ſita eſt in decliui latere montis dupliciter,& ab Auſtro videlicet & ab Occidente. Ab
Auſtro quidem ſita eſt in latere montis Sion: & inde deſcendit longitudo eius cõtra Aqui-
lonem:& ab Occidente habet mõtem Sion:& dependet ab ipſo eius latitudo cõtra Orien-
tem,vſque ad torrentẽ Cædron,ſiue vallem Ioſaphat. Situs ergo ciuitatis ab Auſtro eſt ele-
uatus,ſimiliter per totum latus Occidentis, & in parte Orientis omnino eſt demiſſus: ita vt
ſordes ciuitatis, tempore pluuiæ, deſcẽdant per portam ſterquilinij in torrentem Cædron.
Nunc ergo conſpice operarios malos,vndique nequiter operari. Intuere diligẽter ſingula,
quæ fiunt cõtra Dominum tuum: & quæ dicuntur,& quæ fiunt ab ipſo,& per ipſum: & his
toto mentis intuitu exhibe te præſentem. Videas igitur oculis mentis alios cùm vidiſſent
eum fatigatum,ſibi dare vinum myrrhatum,ſiue cum felle mixtum: in hoc etiam interiora D
dulciſſimi Domini amaricare volentes, & ſuam amaritudinem declarantes: quod, ſecun-
Chryſoſto. hom. 88. in Mathæum. dum Matthæum, cùm guſtaſſet noluit bibere. quia (vt dicit Chryſoſtomus) Nihil diſtat
ſimpliciter guſtare,& non bibere: ſed vnum quidem & idem ſignificant. Et ſecundũ Mar-
cum non accepit,id eſt non bibit,vel non ſcilicet perfectè vt biberet:quod enim guſtamus,
non accipimus:quia non traiicimus illud in corpus, ſed ſtatim reiicimus. Aliquid ergo ac-
Pſal. 68. cepit ad guſtãdum modicum,vt quod ſcriptum erat impleretur,ſcilicet: *Et dederunt in eſcam
meam fel: & in ſiti mea potauerunt me aceto*: & quia illud quod modicum eſt, quaſi nihil repu-
tatur:ideo hîc dicitur quòd non accepit, ſcilicet ad perfectè bibendum, quia fellcam ama-
ritudinem hominibus dulcis & rectus Dominus, nunquam acceptauit. Vel cùm guſtaſſet,
Bibere cur noluit. id eſt ori appoſuit, noluit bibere: propter duo. Primò, vt oſtenderetur iniquitas talem po-
tum propinantium. Secundò,vt ſignificaretur velocitas reſurrectionis ipſius. Vnde Grego- E
rius. Guſtauit vinum, ſed noluit bibere:quia mortis amaritudinem,quam guſtaturus erat,
momentaneam & citò in dulcedinem conuertendam ſignificabat, quia tertia die reſurre-
Hierony. in cap. 15. Marci. cturus erat. Vnde & Hieronymus. Hoc aceto ſuccus lætalis pomi abſtergitur,& nõ accepit
id prò quo patitur. Vnde de eo dicitur, *quæ non rapui tũc exoluebam*. Vinum myrrhatum Do-
Pſal. 68. mino propinat:qui hæreſes ſub pallio veritatis docet. Acetum cum felle mixtum Domino
propinat:qui de malè acquiſitis Domino ſacrificat. Hoc etiam facit,qui membra eius ama-
ritudinibus affligit. Et vniuerſaliter vinum myrrhatũ,vel cum felle mixtũ,eſt bonum opus
cum culpa factum:quia ſicut modicum myrrhæ,vel fellis,bonũ vinum corrumpit: ſic mo-
Spoliatio Chriſti ante crucem. dicum culpæ mortalis,totum bonum opus deſtruit. Videas & alios quæq; ad hoc opus ne-
ceſſaria diſponere,& alios ipſum ſpoliare. Spoliatur itaq; ſuis veſtibus: & ad pudoris tumul-
tum etiam fœmoralibus,vt ventis & frigori exponatur nudus. Spoliatur autẽ cum maximo
dolore,

A dulore,& tenouantur in eo fracturæ: quia veſtis interior,propter ſanguinem flagellationis
fortiter corpori adhærebat. Et tunc corpus eius, tam eleganter formatum, apparuit totum *Nudus cru-*
cruentatum, & liuoribus repletum. In hoc etiam apparuit paſſionis eius ignominia, quòd *cifixus.*
nudus eſt crucifixus: quia hoc non fit niſi perſonis abiectis & vilibus. O quantus dolor erat
tibi mater ſanctiſſima, cùm oculis tuis aſpiceres iſta? Nunc enim primò conſpiciens mater
ſua filium,ſic vulneratum & diſpoſitum,dolore mẽtis nimio affligitur. Triſtatur autem ſu-
pra modum,quia eum videt ſic nudatum. Accelerat igitur mater, & filio ſuo approximat,
ac velo capitis ſui eum cingit & velat. O in quanta amaritudine eſt nunc anima ſua? Non
credo quòd verbum facere potuiſſet. Differt autem iſte articulus expoliationis, ab articu-
lo exutionis in flagellatione:quia ibi exuebatur in prætorio coram præſide & ſuis miniſtris,
hîc autem in publico coram omni populo.Item ibi exuebatur reinduendus, hîc autẽ nun-
B quã reinduendus:& ideo ſignanter dictũ eſt,quòd exuerunt eum: hîc autẽ dicitur quòd ex-
poliauerunt eũ,quaſi nunquã amplius veſtes rehabiturũ. Ex hoc articulo documẽta poſſunt *Documẽta.*
accipi,ſicut ex illo. Itẽ eſt doumentũ,quòd nos debemus nudari ab omnibus rebus & acti-
bus mũdanis,ſaluti noſtræ cõtrariis:vt,ſecundũ Hiero.nudã crucem núdi ſequamur. Item *Hierony.*
eſt documentũ,quòd ſi quem Chriſtianum cõtingat à prædonibus veſtibus ſuis ſpoliari,re- *ad Helio-*
cordetur & Chriſtũ à ſuis crucifixoribus ſpoliatum:& erit ſibi materia patientiæ. Ad cõfor- *dorum.*
mandũ ſe huic articulo,rememoretur homo ſubſtantiã actus articuli,& oret dicendo:Ieſu
qui ante crucẽ veſtibus expoliari & nudari voluiſti:fac me ab omnibus mundanis rebus,in-
quantũ contra ſalutem meam ſunt,denudari:quatenus nudum crucifixum & nudã crucem
nudus ſequar. Deinde eripitur furibundè filius de manibus matris doloroſæ, non ſine ma-
gnis doloribus,gemitibus,& ſuſpiriis:& ducitur ad mortem crucis. Et nudus ſuper lignum
C crucis,quæ in terra erat poſita,dirè proiectus, crudeliter expanſus & tractus, ſtrictiſſimè, in
modũ pellis hincinde eſt extenſus. Dicitur enim quòd foramina fecerunt prius in cruce:&
quia brachia,& pedes Chriſti non poterant foramina attingere:ideo ligatis funibus in bra-
chiis & pedibus tantũ traxerunt,ac dulces manus & pedes ita atrociter extenderunt, quòd
omnes iuncturæ oſſium dinumerari potuerunt. Iuxta illud Pſalm. *Dinumerauerunt omnia oſſa* *Pſal.21.*
mea: id eſt,dinumerabilia fecerunt. Vbi,ſecũdum Auguſtinum, Ad literam deſcribitur ex- *Auguſti.*
tenſio corporis Chriſti in ligno:nec poterat melius deſcribi huius extẽſio. Hæc autẽ exten- *in Pſal.21.*
ſio multum pœnoſa fuit,& maximã pœnam Chriſto intulit. Vnde legitur, quòd cùm quæ- *Extenſio*
dam deuota perſona, in quadã reuelatione interrogaret à Domino,quid in omnibus, quæ *Chriſti in*
pro nobis pertulit,maximè doluiſſet. Reſpõdit quòd in cruce extenſus fui,ita quòd omnia *cruce.*
oſſa mea numerari poterant: & quicunque pro illo dolore mihi gratias egerit: ita gratum
D obſequium mihi præſtabit,ac ſi omnia vulnera mea vnguento ſuauiſſimo deliniret. Ex iſto *Documẽta.*
articulo,extenſionis in cruce, ſumuntur duo documenta. Primum eſt, quòd & nos omnia
membra & organa corporis noſtri extendere debemus in obſequium Chriſti: manus vi-
delicet & brachia ad operationem: pedes ad ambulationem, genua ad orationem, omnes
quoq; ſenſus ad ſuorum actuum ſanctam & caſtam exercitationẽ, vt poſſimus dicere cum
Pſalm. *Omnia oſſa mea dicent: Domine, quis ſimilis tibi?* Vnde Caſſianus in collationibus patrum *Pſal.34.*
docet, quòd religioſæ & deuotæ perſonæ debent omnium membrorum ſuorum primitias *Caſſianus*
Domino offerre. Mox enim vt à ſomno excitati de lectulo ſurrexerint, debent primo oris *collat.21.*
& linguæ motu orando laudes Deo offerre:& priuſquam membro aliquo ſuo fungãtur of- *cap.26.*
ficio,circa curã rei familiaris,debent ea ad diuina obſequia extẽdere:caput & faciem cum *Primitiæ*
omnibus ſenſibus ad cœlum leuãdo:manus ad Deum in oratione eleuãdo,brachia in mo- *membrorũ*
E dum crucis expandendo,genua ad orationem incuruãdo:totum corpus nunc ſtando,nunc *Deo offe-*
in terrã ad veniam proſternendo:cum reuerenti & honeſta omnium membrorũ,& virium *renda.*
totius corporis extẽſione, & ſpiritualium virium intentione in ſacrificiũ iuſtitiæ Deo offe-
rendo. Secundum documentũ eſt,quòd cordis oculis aſpiciamus ſaluatorem noſtrũ in cru- *Contem-*
ce expanſis manibus extenſum, quaſi paratũ nos recipere ad amoroſum amplexum ſuum. *platio.*
Vnde Auguſtinus: Chriſtus extendit brachia ſua in cruce:& expãdit manus ſuas paratas in *Auguſti.*
amplexus peccatorum. Inter brachia Saluatoris mei,& viuere volo,& mori cupio:ibi ſecu- *in manuali*
rus decantabo: *Exaltabo te Domine, quoniam ſuſcepiſti me.* Ad conformandum ſe huic articu- *cap.23.* *Pſal.29.*
lo,poterit homo brachia & omnia membra ſua,ſiue ſtando, ſiue procumbendo in modum
crucis,etiam corporaliter,& vires ſpirituales intentionaliter ad laudem Dei extendere: re-
memorando illos amoroſos amplexus extẽſionis Chriſti cum Auguſtino: Ieſu qui in cruce *Auguſti.*
extẽdi voluiſti ita atrociter, vt omnia oſſa tua poſſent numerari:fac me omnia membra, vi- *in medita-* *tionibus.*

Cur cruci-figi voluit.

réſque corporis & animæ meæ ad laudem tuam extendere : & ad amoroſos amplexus tuos A
dulciter aſpirare. Ipſe autē Dominus noſter non ſolum dignatus eſt in cruce extendi: ſed &
voluit cruci affigi : vt cōmendaret nobis indiſſolubilem charitatem ſuam, qua ſalutem no-
ſtrā firmauit. Extenſis ergo neruis & venis: ac protenſis oſſibus & iuncturis: violenta exten-
ſione affixus eſt cruci in manibus & pedibus duriſſimè perforatis, & ſauciatis cum clauis
groſſis & duriſſimis, cutem & carnē, neruos & venas, ac cōpages oſſium diſſipantibus : quo-
rum ſtimulis excita & tu manus & pedes tuos ad omne bonū opus. Quia enim primus ho-

Adæ cōformitas ad Chriſtum.

mo ad lignum præuaricationis manus extendendo, & pedibus accedendo, chirographum
damnationis noſtræ diabolo confecerat: ideo ſaluator noſter, vt chirographū illud deleret,
manibus & pedibus ligno ſalutiferæ crucis affigi voluit clauis inuictiſſimæ charitatis : delēs
per hoc chirographum decreti quod erat cōtrarium nobis, & ipſum tulit de medio affigēs
illud cruci. O quàm libēter crucem aſcendit, & quanto amore omnia pro nobis ſuſtulit. O B
quanta patientia obediuit: & quantum pater in ipſius obedientia delectatus fuit. O quantæ
voces ac triſtes vlulatus & gemitus, ibi ab amicis ſuis, & pręcipue à matre ſua mœſtiſſima au
diuntur, cùm ſic crudeliter extenditur, clauatur, & foditur, & toto corpore diſſipatur. O ſtu-
por, ô pietatis abyſſus, ô charitatis incendiū, ô mira circa nos tuæ pietatis dignatio, ô inæſti-

Clauos Chriſto fabricare, aut ipſum crucifigere, quis dicatur.

mabilis dilectio charitatis. Sed caue ne tu clauos crucis Chriſti fabrices, vel manus aut pe-
des Domini eis vulneres, aut configas. Clauos enim crucis Chriſti fabricat, qui inter proxi-
mos diſcordias ſeminat. Manus verò Domini videtur clauis vulnerare & configere, qui de
bonis à Deo datis, nō vult eleemoſynas erogare : Pedes antē Chriſti clauis ferreis perforat,
qui theatra ſeu ſpectacula & tabernas magis quàm eccleſias viſitat. Ex hoc enim articulo
crucifixionis, trahitur documentū, quòd & nos crucifigere debemus carnē noſtrā cū vitiis

Documētū.

& cōcupiſcentiis: vt ſimus fixi clauis, id eſt præceptis iuſtitiæ, ſicut Chriſtus clauis confixus C

Galat. 2.

fuit in cruce. Sic fecit ipſe Apoſtolus qui dicebat: *Chriſto cōfixus ſum cruci*: id eſt crux Chriſti
extinxit in me ardorem peccati : timore Dei, quaſi clauis affixas habens carnes. Et hoc eſt

Pſal. 118.

quod orat propheta : Confige clauis à timore tuo carnes meas : ſecundum tranſlationem,
qua vtitur Auguſtinus : Ad conformandum ſe huic articulo, memoretur homo continen-
tiam eius, & ſic oret : Ieſu qui duriſſimis clauis cruci affigi voluiſti: ac per hoc chirographū
peccatorum noſtrorum, & mortis eidem cruci affixiſti. Confige quæſo timore tuo carnes
meas, vt præceptis tuis firmiter inhærens, ſemper tibi confixus ſim cruci. Cùm ergo cruci-
fixio facta eſſet cruce in terra iacente; poſtea Chriſtum affixum leuauerunt cum cruce. Et
hoc videtur ſentire Hieronymus : & in quadam oratione expreſsè hoc dicit Innocētius pa-
pa tertius. Et hoc fortè repreſentat eccleſia, in eo quòd in die paraſceues crux deoſculan-
do iacet ad terram appodiata. Iſta autem leuatio non dubium, quin maximi doloris fuerit, D
eo quòd tunc lacerabantur vulnera manuum & pedum ex ponderoſitate corporis : proflu-
xerúntque copioſi riui ſanguinis vndique ex illis magnis ſciſſuris & fontibus ſaluatoris. In

Auguſti. ſermo. 130. de tempore.

alto autem (ſecundum Auguſtinum) eleuari, & nō ſub tecto pati Dominus voluit, vt etiam
ipſius aëris natura mūdaretur, ſcilicet à dæmonibus & infectione peccatorum: ſed & terra
per ſanguinem decurrentem ſimiliter mundabatur. Et ſecundum Theophilum, vt ſanctifi-
caret aërem, qui ſanctificauerat terram, ambulando in ea. Et ſecundum Chryſoſtomum, vt
à dæmonibus expiaret aërem, & aſcenſum nobis pararet in cœlum. Ideo etiam ſic eleuari
voluit, vt in cruce pendens in aëre, ſe inter Deum & hominem mediatorem oſtenderet: &
per paſſionem crucis, cuius cùm eleuata fuerit vna pars ad cœlum, altera verò in terrā reſpi

Anſelmus de meditat. redēpt. generis humani.

cit, humanam naturam ad conſortium angelorū reuocaret. Vnde Anſelmus. Mediator Dei
& hominum, inter cœlum & terram medius pendens, ima ſuperis vnit : cœleſtibus terrena E
coniungit. Ex hoc articulo, leuationis in cruce, habetur documentum, quòd nos paſſionem
Domini recolentes, debemus exaltari à terra: id eſt, à terrenis affectibus: vel etiam à terrena

Documētū.

conuerſatione, ſaltem quò ad mentalem abſtractionē, vt vel ſic à terra ſurſum trahamur ad
Chriſtum in cruce pendentem: quatenus ſimus de illorum numero, de quibus ipſe pollicēs
dixerat: Omnia traham ad meipſum. Ad conformandum ſe huic articulo, poterit homo ex
deuotione ſua mētem ſurſum erigere, quaſi Chriſtu coram eo pendentre in cruce: & poterit
hoc etiam aliquo geſtu corporis repræſentare, & ſic orare : Ieſu qui in cruce leuari, & ſic à
terra exaltari voluiſti : fac me quæſo à terrenis affectibus ſubleuari, & mente in cœleſtibus
conuerſari. O quàm malè prouiſum fuit Ieſu in ſua minutione: fuit enim in ſua minutione,
vſq; ad ſudorē calefactus, firmiter ligatus, profundè vulneratus, ſed malè procuratus. In tri-
bus nāq; prouidetur minutis: ſcilicet in alimoniæ recreatione, in quieta pauſatione, & in lu-
minis

A minis abſconſione. Sed dulcis Ieſus pro recreatione habuit fel & acetum: pro quiete, vexationem corporis & afflictionem animæ: pro luminis temperatione, ſplendorem meridianum. Hic ſiſte anima mea: hic ſiſte Chriſti ſanguine redempta. Ecce Abel occiſus à fratre. Ecce Iſaac ligatus à patre. Ecce ſerpens æneus in deſerto exaltatus à Moyſe. Ecce agnus, immolatus in lege. Ecce Deus, occiſus ab homine. Ecce Ieſus, crucifixus in carne, Ecce rex tuus, ſuſpenſus in cruce. Ecce Dominus tuus, condemnatus morte. Ecce homo mitis & innocens, inuolutus ſanguine. Ecce homo vita tua, quaſi pendens ante te. Fixis in illa vulnera oculis, interna pietate conſidera illud corpus tenerum, corpus illud innocẽs, corpus immaculatum: graui crucis extenſione grauiter laceratum. Attẽde & vide, ſi eſt dolor ſicut dolor eius. Et licèt non ignores quid boni illa paſſio conferat mundo: tamẽ ſi qua ſunt in te pietatis, ſi qua charitatis, ſi qua compaſſionis viſcera, pietatis affectu compatere, *Cõtẽplatio.*

B & emitte lachrymas: clama & dic,

Flecte ramos arbor alta
Tenſa laxa viſcera
Et rigor lenteſcat ille,
Quem dedit natiuitas,
Vt superni membra regis
Mitti tendas ſtipite.

Sic enim crucifixus eſt Dominus Ieſus, & in cruce extenſus, quòd dinumerari poſſent omnia oſſa eius: & ſic anguſtatus vndique quòd ſe mouere non poſſet, niſi in capite. In hora enim & in tempore illo flebili ſpacioſa terræ latitudo ſibi defecerat: ita vt non haberet, vbi caput miſeriis feſſum reclinaret: ſed inclinatum dependebat. Claui ferrei ſuſti-

C nent totum pondus totius corporis eius: dolores acerrimos tolerat, & vltrà quàm dici vel cogitari poſſit, affligitur. Vide cum quanto labore, & dolore Dominus ſtat in cruce, & non tædeat te in ſeruitio ſuo ſtare. Quia (vt ait Petrus Damianus) Quò laborioſius in conſpectu ſupernæ maieſtatis ſe conſpicientis quis aſſiſtit: eo ſuauius dulcedinem intimæ quietis acquirit: quantòque difficilius ſui corporis grauedinem tolerat, tanto copioſius eum ad Dei meritum leuat. Stat etiam Dominus nudus corpore, ac vento & frigori expoſitus: ſed veſtitus amore, & amoris calore inflammatus à planta pedis vſque ad verticem: à læua in dextram intus & exterius cruciatus. Crux quippe à cruciatu dicitur, *Crux vnde* vbi dolores acerrimi exagitant: vbi diu viuitur, & mors ipſa protenditur, ne dolor citius finiatur: quod genus mortis intantum duriſſimum atque turpiſſimum apud Iudæos erat, vt non ſolum ipſe vituperabilis eſſet quem crucifigi contigiſſet, ſed etiam tota do-

D mus eius, domus crucifixi appellaretur. Vt ergo Dominus à turpiſſima & duriſſima morte nos liberaret: non ſolum duriſſima, ſed etiam turpiſſima morte ſe condemnari permiſit: & vt maledictionem quam incurreramus ſupportaret, maledictam mortẽ ſcilicet crucis ſuſcepit: ſecundum illud: *Maledictus qui pendet in ligno*. Vnde Apoſtolus ait: *Factus maledictum vt nos à maledictione liberaret*. Vnde Auguſt. Illa morte nihil peius fuit. Inter omnia genera mortis, elegit extremum & peſſimum genus mortis: qui omniũ fuerat ablaturus mortem, de morte peſſima occidit omniũ † mortem. Hæc Auguſtinus. Hãc autem crucifixionem Chriſti Eſaias præfigurauit, quem gens Iudaica ſerra lignea per medium ſecauit. Iudæi enim cum ſerra lignea Chriſtum per mediũ diuiſerunt: quia animã & corpus eius, per crucem, ab inuicem ſeparauerunt. Congruè autem Dominus tale genus paſſionis elegit, quod primę præuaricationis reatum abſolueret: vt qui per lignum vetitũ cecideramus, per

Crucis mortem cur elegit.
Deut. 21.
Galat. 3.
Auguſtin. tracta. 36. in Ioãnem.
Figura.
† alias mortem.

E lignum ſanctæ crucis reſurgeremus. Et qui per lignũ præuaricationis mortui iacebamus: per lignum reconciliationis, ad vitam reuocaremur. In cruce ergo Chriſtus mori, & ſic genus humanum ſaluare voluit, vt morbo conuenienter medela reſponderet: vt videlicet vnde mors oriebatur, inde vita reſurgeret: & diabolus qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur per Chriſtum. Per lignum enim præuaricationis, mors inducta fuerat: & neceſſarium erat, vt per lignum paſſionis pelleretur: & de ligno crucis & cruciatus lignũ concupiſcentiæ excluderetur: & vt Dominus per ligni dolores inuictus tranſiens, delectationes ex ligno prouenientes confutaret. Expandit in cruce immaculatas manus, pro manibus incontinenter extenſis. Pro ſuaui cibo arboris vetitæ eſcam fellis accepit: & in ſe ſuſcipiens mortem, noſtram mortalitatem abſtulit. Vnde Bernardus: Quid commiſiſti, dulciſſime puer? Quid feciſti amantiſsime iuuenis? quæ tua noxa, quæ tua cauſa dãnationis? Ego certè tui ſũ cauſa doloris: quod perpetrauit ſeruus, Dominus ſoluit: quod

Crucis lignum redemptioni aptum.
Cõtẽplatio.
Bernardus lib. de paſſione.

DDd

cōmiſit iniuſtus,ſoluit iuſtus. O nate Dei, quò tua deſcēdit humilitas? qui factus es obe- A
diens pro me, Deo vſque ad mortē: mortem autem crucis. Me ad illicita, traxit concupiſcē-
tia: te pro me ſancta charitas, traxit ad crucem. Egò pomum accepi, tu clauis laniaris. Ego
pomi dulcedinem: tu fellis guſtas amaritudinem. Mihi miſero congaudet Eua: tibi cruci-
fixo plorans compatitur Maria. Hæc Bernardus. Quis det mihi vt totus totaliter carne &
ſpiritu transfigar, crucíſque affigar patibulo cum dilecto, vt nec aliquid ſentiam niſi Ieſum
& hunc crucifixum: & clamabo toto corde: Quis mihi det, vt ego pro te moriar Deus
meus? Dulcis mihi lectus ſit illud lignum crucis tuæ Domine, vt ego pro te moriar, in
quo dulciter requieſcam. Manus tuæ, quæ me fecerunt, expoſitæ ſunt clauorum aculeis:
placeat tibi vt non extendam vltrà ad iniquitatem manus meas: ſed per ſanguinem, qui
de manuum tuarum plagis exiuit, purifica manus & opera mea: vt ſine ira & immundi-
cia leuem eas ad te, & ad opera pietatis. Sana Domine vulnera conſcientiæ meæ, quæ B
inflixi mihi manibus propriis in operibus voluptatum. Beatos pedes tuos, quorum ſca-
bellum terra eſt, ligno crucis paſſus es clauis affigi duriſſimis: per hoc te obſecro Do-
mine dele errata pedum meorum, & perfice greſſus meos in ſemitis tuis, vt non mouean-
Tituli deſcriptio.
tur veſtigia mea: ſed ſemper ſint ſtabiles in opere ſancto. *Scripſit autem Pilatus*, in quadam
charta tabulæ affixa *titulum* & poſuit tabulam cum cauilla *ſuper crucem*, vt eminentius
appareret, & in titulo cauſa mortis eius. *Ieſus*, in quo exprimitur proprium nomen eius
Nazarenus, quò ad patriam, quia ibi fuit nutritus: *rex Iudæorum*: in quo exprimitur cau-
ſa mortis ipſius: quaſi diceret, Ideo crucifixus eſt, quia erat rex Iudæorum. Mos enim e-
rat Romanorum, ſuper lignum crucis ponere cauſam mortis crucifixorum. Ipſe autem
accuſatus fuerat, quòd ſibi regnum Iudæorum vſurpare volebat. Pro hac ergo cauſa Iudæi
eum Pilatò tradiderant: & Pilatus eum ad mortem condemnauerat. Et quia Iudæi C
contra voluntatem Pilati petierunt Chriſtum crucifigi: ideo volens ſe vindicare de eis,
per talem modum ſcripſit titulum, vt redundaret in verecundiam ipſorum. Vnde Chryſo-
Chryſoſto. hom. 84. in Ioannem.
ſtomus. Sicut in trophæo literæ ponuntur victoriam oſtendentes: ita Pilatus titulum
cruci Chriſti inſcripſit: ſimul quidem pro Chriſto reſpondens, vt eum à communione
latronum diſcerneret: ſimul autem & de Iudæis vlciſcens, oſtendens ſcilicet ipſorum
Theophilus in cap. 15. Lucæ.
malitiam, dum in ſuum regem inſurrexerunt. ſecundum Theophilum: Iudæi procura-
bant ſcribi titulum, & intēdebant per hunc illuſoriè vituperare opinionem eius qui regem
faciebat ſeipſum: vt ſic prætereuntes ſui miſereri non valerent: ſed magis ei tanquam ty-
Hieronym. in cap. 27. Matthæi.
ranno improperarent. Sed Pilatus non ſcripſit ſicut volebant. Vnde & Hieronymus: Iu-
dæi illudentes, & irridentes hoc fecerunt: ſed in intentione Pilati aliud fuit. Operabatur
enim, ſecundum gloſam, diuina vis in corde neſcientis. Diuinitus namque, ſecundum D
Remigius ibidem.
Remigium, hoc procuratum fuit, vt talis titulus ſuper caput eius poneretur: vt per hoc
Iudæi agnoſcerent, quòd eum occidendo nihilominus regem haberent. Vnde & Beda, in
Beda in Ioānem ca. 19.
quo monſtrabatur iam nunc regnum ipſius, non vt ipſi putabant deſtructum, ſed potius
augmentatum. Titulus enim poſitus ſuper crucem eius, illud oſtendit, quia nec etiam
occidendo efficere potuerunt vt eum regem non haberent, qui eis ſecundum opera ſua
redditurus eſt. Hæc autem tria verba, ſcilicet Ieſus Nazarenus rex Iudæorum: ſatis conue-
Tituli conuenientia.
niunt ad crucis myſteriū. Nam hoc quod dicit Ieſus, quòd interpretatur ſaluator, conuenit
ad virtutē crucis, per quam facta eſt nobis ſalus. Hoc vero quòd dicit Nazarenus, quod in-
terpretatur floridus, pertinet ad patientis innocentiam: qui eſt flos qui de radice Ieſſe aſcē-
dit: ſed hoc quòd dicit rex Iudæorum, pertinet ad patientis poteſtatem & dominium,
quod ex paſſione promeruit: quia propter hoc Deus illum exaltauit. Sed licèt ipſe per cru- E
cem ſit non ſolum rex Iudæorum, ſed & gentium: tamen ſcripſit rex Iudæorum tantum:
quia ipſi Gentiles conuerſi ad fidem ſpiritualiter Iudæi dicuntur, id eſt confitentes: non
circuncisione corporis, ſed Chriſti: & ideo per hoc quòd dicit rex Iudæorum, intelligun-
Beda in ca. 23. Lucæ.
tur etiam Gentiles conuerſi: vt autem dicit Beda, Pulchrè titulus, qui Chriſtum regem te-
ſtetur non infra, ſed ſupra crucē ponitur: quia licèt in cruce pro nobis hominis infirmitate
Tituli ſuper crucem poſitio.
dolebat, ſuper crucem tamen regis maieſtate fulgebat. Vnde & Ambroſius, Meritò
autem ſupra crucem ponitur titulus: quia non humani corporis, ſed diuinæ pote-
ſtatis eſt regnum, quod habet Chriſtus. Scripſit autem titulum illum non in vna lingua,
Ambroſius in cap. 23. Lucæ.
ſed in tribus linguis famoſis: ſcilicèt, *Hebraicè, Græcè, & Latinè*: & in qualibet lingua in-
tegrè: vt diuerſarum linguarum homines, qui ad diem feſtum conuenerant, legere & in-
telligere poſſent cauſam mortis ipſius: & vt omnis lingua confiteretur, quia Dominus
Ieſus

A Ieſus Chriſtus eſt rex regum, & Dominus dominantium, in gloria Dei patris: & vt omnis lingua commemoret perfidiam Iudæorum: & ad oſtendendum ipſum pati pro populo omnis linguæ, & eis dominari in perpetuū. Cuius ſignum eſt, quòd Pilatus titulum delere noluit, vel mutare, licèt Iudæi hoc peterent: quia videbant quòd in verecundiam eorum redundabat, eo modo quo ipſe ſcripſit. Vnde pontifices Iudæorum, volentes titulum corrigere, dicebant Pilato: *Noli ſcribere, rex Iudæorum: ſed quia ipſe dixit, rex ſum Iudæorum*. Nam in hoc quòd ponit, rex Iudæorum, oſtenditur Chriſti præconium, & Iudæorum opprobrium: quia contumelioſum erat Iudæis quòd crucifigi fecerunt regem ſuum. Sed ſi poneretur, quia dixit rex ſum Iudæorum, hoc redundaret in Chriſti opprobrium: & indicaret eius culpam: & hoc ipſi intendebant: vt ſcilicet crucifixi famam auferrent: qui iam viuo vitam abſtulerant. Pilatus verò magis confirmauit, dicens: *Quod ſcripſi ſcripſi*: id eſt im-

B mobiliter & indelebiliter ſcripſi: quaſi diceret, hoc eſt verum quod ſcripſi: ideo non mutabo. Non corrumpo veritatem, etſi vos diligitis falſitatem. Iteratio verbi, confirmatio eſt tituli, & regni Chriſti. Immobilitas tituli, immobile regnum ſignificat Chriſti. Fuit autem ſecundum Auguſt. titulus iſte immutabilis: non quia Pilatus ſcripſit: ſed quia veritas dixit. Rex, inquit, ſum Iudæorum. vnde exclamat idem Auguſtinus. O ineffabilem vim diuinæ operationis: etiā in cordibus ignorātium. Nónne occulta quædā vox Pilato intus quodā (ſi dici poteſt) clamoſo ſilentio perſonabat, quod tacito antè in Pſalmorum literis prophetatū eſt: ne corrumpas tituli inſcriptionem. Ideo enim Pilatus quod ſcripſit ſcripſit: quia Dominus quod dixit, dixit. Hæc Auguſtinus. Commendauit autem eum Pilatus, licèt neſciens, in hoc titulo à tribus. Mors enim Chriſti, cauſa erat remiſſionis culpæ: quia Ieſus, collationis gratiæ: quia Nazarenus: adeptionis gloriæ: quia rex Iudæorum, in quo omnes

Augu. tractatu 117. in Ioãnem.

Mortis Chriſti cauſa.

C erimus reges. Tres verò linguæ prædictæ ad principatum in crucis titulo ſunt conſecratæ, quia illæ præ cæteris eminebant & principales erant: Hebræa, propter religionē, & Iudæos in lege Dei gloriantes. Græca, propter ſapientiam & gentium ſapiētes. Latina, propter potentiam, & Romanos, multis, ac penè omnibus, iam tunc Gentibus imperantes: ac ſi diceretur, Hic eſt rex totius religionis, totius ſapientiæ, totius potentiæ. Hæ ergo tres gentes (vt ait Auguſtinus) ſibi dignitatem in cruce Chriſti vendicant: in quo ſignatur quòd per crucem Chriſti ſubiugari & conuerti deberent deuoti & religioſi, qui ſignantur per linguam Hebræam: ſapientes, qui per Græcam: & potentes, qui per Latinam. Velint nolint ergo Iudæi, diuerſæ linguæ, omne mundi regnum, omnis mundana ſapientia, omnia diuinæ legis ſacramenta teſtantur, quia Ieſus rex eſt Iudæorum, hoc eſt imperator credentium, & confitentium Deum. Et notandum, ſecundum Hieronymum: quòd triplex diſtin-

Linguarū triū excellentia.

Auguſt. tractatu 117. in Ioãnem.

Hieronym. comment. in pſ. 14.

D guitur titulus. Memorialis, quando ſcilicet aliqua ſcribuntur ad memoriam facti, maximè mortuorum: ſic fit inſcriptio ſuper ſepulchra eorum. Præconialis, qui ſcilicet inſcribitur in præconium & laudem viuorum: ſic fit in portis domorum vel ciuitatum, quando res actu deſcribitur. Triumphalis, qui ſcilicet continet cauſam & ordinem alicuius triumphi: & talis fit hic titulus, de quo nunc dicitur. Poſt victum enim diabolum, ſuper caput eius fuit ſcriptum, hic eſt rex Iudæorum: ſcilicet corde circunciſorum: ſpiritu, non litera: & per hoc quòd etiam in morte dicitur, rex Iudæorum: oſtenditur quòd nec in morte perdidit regnum Iudæorum, ſed magis acquiſiuit: verorum, ſcilicet Iudæorum: ipſum corde, ore, & opere confitentium. Ex iſto articulo, ſuperſcriptionis tituli, habetur documentum, quòd quandocunque impugnamur à dæmone, opponamus ſibi titulum iſtum, Ieſus Nazarenus rex Iudæorum. Qui ideo titulus triumphalis dicitur, quia triumphum Chriſti

Documētū.

E contra diabolum euidenter exprimit. Quod ſentiens diabolus, mox affixo titulo cruci, Iudæos inſtigauit vt à Pilato tituli mutationem peterent: ſed Pilatus diuino inſtinctu in hoc facto motus, immutabilem eſſe titulum aſſeruit. In omni ergo impugnatione diabolica, Chriſtianus hunc titulum in corde & ore, vel etiam in ſcripto gerat: quia inter omnia arma paſſionis dominicæ diabolus hūc titulum triumphalem maximè perhorreſcit: prout metipſe diabolus cuidam perſonæ deuotæ in viſione quadam exactus aſſeruit. Ad conformandum ſe huic articulo, qui illuſorius fuit ex intentione Iudæorum, attendat homo documentum, & ſic oret: Ieſu, qui tituli triumphalis ſuperſcriptione luſoriè diffamari voluiſti: da mihi ſub eodem titulo tuo ſic ſtrennuè militare, vt tropæo tuo hoſtis perterritus mihi non audeat propinquare. Ad literam nota, quòd crux non habebat aliquid ſuper lignum traſuerſum, habens tria brachia ad ſimilitudinem literæ T: ſed loco quarti brachij, Pilatus ſuperpoſuit cauillam & tabulam, ſimiliter ad modum Tau, et

Titulus in corde habendus.

Crucis forma.

A Vnde Chryſoſtomus: Pariter crucifigunt latrones, non tanquam inimici latronum: participes enim erant ſceleris eorum: ſed vt infamarent Dominum ſuum: quòd non ſine cauſa crucifixus ſit, ſed quaſi qui facinoroſus inuentus ſit. Vnde & Ambroſius, quàm execrabilis in facto iniquitas Iudæorum, vt quaſi latronem crucifigerent omnium redemptorem? Ipſe verò hoc permiſit, & cum peccatoribus voluit crucifigi, vt oſtenderet ſe pro peccatoribus pati & mori: & vt impleretur ſcriptura Eſaiæ, quæ diu antè dixerat, *Et cum ſceleratis reputatus eſt.* Cum iniquis ergo reputatus eſt in morte: vt iniquos viuificet in reſurrectione. Hæc Ambroſius. Pendet ergo Dominus inter duos latrones, quaſi dux & magiſter criminum in medio locatus. In hoc autem myſterium finalis iudicij deſignatur: quando veniet filius hominis, & iudicandos ſtatuet hos, ſcilicet agnos à dextris: & alios, ſcilicet hœdos à ſiniſtris. Vnde Hieronymus: Cum iniquis veritas deputata, vnum reliquit ſiniſtrum, alterum aſſumpſit dextrum: ſicut in die iudicij faciet. Confeſſio breuis, vitam acquiſiuit longam: & blaſphemia finita, pœna plectitur æterna. Vnde & Auguſt. Ipſa crux, ſi attendas, tribunal fuit. In medio enim iudice conſtituto, vnus latro (qui credidit) liberatus: alter (qui inſultauit) damnatus eſt. Iam ſignificabat, quid facturus eſt de viuis & mortuis: alios poſiturus eſt ad dexteram: alios ad ſiniſtram. Iudicabatur, & iudicium minabatur. Ex hoc articulo crucifixionis latronum cum Chriſto, trahitur documentum, quòd & nos cum Chriſto crucifigi debemus in medio latronum. Nam ſicut ibi ſunt tres crucifixi: duo latrones, & medius Ieſus: ſic in nobis moraliter crucifigenda ſunt tria: ſcilicet caro & mundus, qui per duos latrones: & ſpiritus noſter, qui per Ieſum deſignatur. Caro crucifigenda eſt, ſicut latro dexter: vt ſpiritui ſubiiciatur, & ei conſentiat: ſecundum illud Apoſtoli, *Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis*: mundus

Chryſoſt. hom. 84. in Ioan. — *Ambroſius in cap. 23. Lucæ.* — *Cur cũ peccatoribus crucifixus.* — *Eſaiæ 53.* — *Hieron. in cap. 15. Marci.* — *Confeſſio latronis.* — *Auguſtin. tractatu 31. in Ioãnem.* — *Documẽtũ.* — *Galat. 5.*

C ſicut latro ſiniſter, vt bono inſultans relinquatur: ſecundum illud eiuſdem apoſtoli, *Mihi mundus crucifixus eſt: & ego mundo.* Iſtis latronibus in nobis crucifixis, ſpiritus in medio crucifigatur cum Chriſto: vt dicat cum apoſtolo: *Chriſto confixus ſum cruci: viuo autem iam non ego, viuit verò in me Chriſtus.* Eſt autem ſciendum, quòd latro ſiniſter crucifixus quidem fuit, non tamen ſaluatus, ſed permanſit in perfidia ſua: ſic mundus licèt crucifigatur, remanet tamen in immundicia ſua: caro autem crucifixa ſaluatur cum ſpiritu, quia in reſurrectione ſua glorificabitur: vnde latroni dextro dixit Ieſus: *hodie mecum eris in paradiſo*. Ad maiorem autem euidentiam prædictorum, eſt ſciendum quòd crux carnis eſt rigor diſciplinæ: cuius quatuor ſunt brachia: ſcilicet vigilia, abſtinentia, aſperitas veſtium, & diſciplinæ verberum. Crux autem qua mundus crucifigitur, eſt paupertas ſpiritus: cuius etiam ſunt quatuor brachia: ſcilicet contemptus gloriæ, pecuniæ, patriæ, & parantelæ. Crux

Galat. 6. — *Galat. 2.* — *Crux carnis.* — *Crux mũdi.*

D verò ſpiritus, eſt feruor deuotionis: cuius ſimiliter ſunt quatuor brachia: ſcilicet amor, ſpes, timor, & dolor. Spes ſurſum, timor deorſum: amor à dextris, dolor à ſiniſtris. Radix autem, ex qua omnia hæc pullulant, eſt charitas. Vnde Apoſtolus: *In charitate radicati, vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, longitudo, ſublimitas, & profundum.* Vbi figuram crucis, & eius myſterium aptiſſimè exprimit Apoſtolus, ſecundum Auguſtinum & gloſam: Ad conformandum ſe huic articulo, recogitet homo quomodo Chriſtus pendebat in medio latronum: & reuoluat in mente documentum, & oret: Ieſu qui inter duos latrones crucifigi, & cum ſceleratis reputari voluiſti: da ſpiritum meum in medio carnis & mundi crucifigi: quatenus extremis mihi crucifixis, in te medio conquieſcam. Nec tamen Chriſto ſic anguſtiato à conuitiis parcunt: ſed, quod pœna peius eſt, paſſim ſubſannãt. Vndique pœnæ, vndique opprobria, vndique conuiria. Quidam, ſcilicet *milites*, quatuor qui eũ

Crux ſpiritus. — *Ephe. 3.* — *Auguſtin. ſermone 7. de verbis Apoſt.*

E crucifixerant: *acceperunt veſtimenta eius*, exceptá tunica: & iuxta numerum perſonarum diuiſerũt ſibi ea in quatuor partes, in præſentia ſua. Et tunicam ſuperiorem ſimiliter acceperunt, circa partes prædictas: quam niſi ſcinderetur partiri non potuerunt; ſed vtiliter & commodè ſcindi non potuit: quia *erat inconſutilis*, id eſt ſine ſutura & reticulato opere facta: qualibus indumentis pauperes in Palæſtina vti conſueuerunt: & ideo ne ſcinderetur, ad vnum eam integram peruenire ſortione maluerunt. Dicitur autem quòd ad modum chirothecarum ſeu birretorum, & quorumdam ciliciorum quodam opere textili facta fuit: & quòd beata virgo propriis ſuis manibus eam fecerit: & quòd cum Ieſu creſcente paulatim etiã creuerit. *Et erat deſuper contexta per totum*: quia (vt dicitur) ab extra per totum de panno aliquo erat appoſitum, ad eam fortificandum magis & conſeruandum. Vnde ſecundum Chryſoſtomum, Hoc dicens euangeliſta, occultè veſtis vilitatem inſinuat: nam in Paleſtina eſt quoddam genus veſtium, propter pauperes ex multis pannis contextum,

Diuiſio veſtimentorũ Chriſti. — *Tunica inconſutilis.* — *Chryſoſt. hom. 84 in Ioannem.*

quaſi vnus pannus ſuper alium. *Hoc autem factum eſt, vt adimpleretur* conſecutiuè, id eſt, ad hoc & ex hoc adimpletum eſt: *quod dictum eſt per prophetam*, ex perſona Chriſti: *Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea*, ſcilicet alia à tunica: *& ſuper veſtem meam*, ſcilicet tunicam inconſutilem, *miſerunt ſortem*. Secundum Auguſtinum, Quadripartita veſtis Domini Ieſu Chriſti, quadripartitam figurauit eius eccleſiam: toto orbe ſcilicet (qui quatuor partibus conſtat) terrarum diffuſam: & in omnibus eiſdem partibus æqualiter: id eſt, concorditer diſtributam: ad quas virtus crucifixi expanditur per quatuor partes crucis. Tunica verò illa ſortita, omnium partium ſignificat vnitatem, quæ charitatis vinculo continetur. Si enim charitas ſupereminet, & ſuper omnia præcepta eſt: meritò veſtis, qua ſignificatur, deſuper contexta perhibetur. Et addidit, per totum: quia nemo eius eſt expers, qui pertinere inuenitur ad totum, à quo toto catholica vocatur eccleſia. Inconſutilis autem dicitur, ne aliquando diſſuatur. Et ad vnum peruenit, quia in vnum omnes colligit. In ſorte autem, Dei gratia commendata eſt: quia cùm ſors mittitur, non perſonæ cuiuſquam vel meritis, ſed occulto iudicio Dei in vnitate fidei conceditur. Secundum Hieronymum, veſtimenta Chriſti ſunt, quibus tegitur corpus eius, ſcilicet eccleſia: quatuor milites quibus diuiſa ſunt, quatuor genera hominum quibus data ſunt præcepta: ſcilicet coniugati, viduati, prælati, religioſi, ſeu continentes. Hi omnes dicuntur milites, quia debent militare Chriſto, per obedientiæ perfectionem: non mundo, per temporalium amorem: nou diabolo, per peccatorum perpetrationem. Tunica inconſutilis & indiuiſa, eſt vnitas eccleſiaſtica vſque in finem duratura. Sors quæ hanc tunicam vni aſſignat, non alijs: ſcilicet fideli, non infideli: eſt gratia Dei, quæ etiam huius vnitatis integritatem conſeruat. Chriſti ergo tunica partita non fuit: ſed heu hodie peccatis exigentibus Chriſti tunica inconſutilis, ſcilicet eccleſia militans prauè ſcinditur, diſſuitur, & ſortitur. Quod gentiles facere noluerunt, hoc prohdolor Chriſtiani facere non verentur. Scindunt eam hæretici, contra ipſam diuerſas ſententias inducendo: ſcindunt eam laici, affligendo. Eandemque inter ſe clerici ſortiuntur, & cuius erit eam dolo & fraudibus partiuntur. Vnus dicit hic eſt, alius hic eſt. O Chriſti tunica quàm peſſima eſt diuiſio tua. Veſtiméta etiam Chriſti diuidit, qui eccleſias ſpoliare, vel res proximorum diſtrahere præſumit. Vides ergo quomodo veſtes Chriſti dantur in prædam militibus, ſicut veſtes interfectorum dari ſolent tortoribus. Ex quo apparent duo documenta. Primũ, paſſionis Chriſti ignominia, in hoc quòd nudum eum crucifixerunt: quod non fit niſi vilibus perſonis. Secundum, crucifigentium auaritia: quia veſtes Chriſti quamnis parum valerent, omnes tamen ſibi rapuerunt. Vnde Chryſoſtomus: Diuidunt veſtimenta, quod in valde vilibus & abiectis condemnatis fit, & nihil aliud habentibus. Quaſi enim in dehonoratum, & abiectum, & omnium viliſſimum hoc ita audebant: in latronibus quippe nihil tale operati ſunt: ſed in Chriſto omnia auſi ſunt. Dicit etiam Theophilus, quòd forſitã plures eorum egebant, vel fortè magis ad opprobrium, & ex quadam laſciuia hoc faciebant: quaſi ſubſannatiuè dicerent. Quia iſte dixit ſe regem, habeamus ſinguli aliquid de regalibus veſtimentis eius. Eſt autem miranda patientia & diſpenſatio miſericordiæ ſaluatoris, qui ſicut agnus tondentem & occidentem ſe ſuo vellere veſtit: ita ſe tondentes ſeu ſpoliantes & occidentes ſuo veſtitu veſtiuit, oſtendens quòd niſi ſuis exemplis veſtirentur, ignominioſè nuditas eorum eſſet coram oculis Dei & angelorum apparens. Ex iſto articulo diuiſionis veſtimentorum Chriſti, plura habentur documenta. Primum eſt, quòd libenter debemus participare exempla ſanctorum, quæ per veſtimenta Domini ſignantur. Item eſt documentum, ſecundum Hieronymum, quòd obſeruantia mandatorum Dei, quæ etiam per veſtimenta ſignantur, eſt diuidenda inter Chriſtianos ſecundum diuerſos hominum ſtatus. Item eſt documentum, quòd bonum eſt diuidere reliquias ſanctorum, pro deuotione, ad eorum honorem ampliandum. Quod enim iſti milites pagani fecerunt Chriſto in opprobrium & deriſionem, hoc boni Chriſtiani conuertere debent ad Chriſti & ſanctorũ præconium & honorem: ſicut multos ritus paganicos Chriſtiani conuertunt ad cultum Dei. Item eſt documentum, quòd charitas, quæ ſecundum Auguſti. ſignificatur per tunicam inconſutilem, diuidi non poteſt: cùm ipſa cæteras virtutes connectat. Item, quòd nemo debet ſchiſmate diſſuere vnam ſanctam catholicam eccleſiam quæ in vnum omnes colligit, quæ etiam per tunicam inconſutilem ſignificatur: propter quod etiam, ſecundum Chryſoſtomum, non caput ei amputatur vt Ioanni, neque ſectus eſt vt Eſaias: vt corpus integrum & indiuiſibile morti ſeruet, & non fiat occaſio volentibus eccleſiam diuidere. Ad conformandum ſe huic articulo, imaginetur homo exempla Chriſti & ſanctorum, quaſi quædam

Marginal notes: *Pſal. 21.* — *Auguſti. tracta. 118. in Ioan.* — *Inconſutilis q̃ d.* — *Myſticè. Hierony. in cap. 15. Marci.* — *Tunica inconſutilis nunc diuiditur.* — *Documẽta.* — *Chryſoſto. hom. 88. in Matthæum.* — *Theophylus in cap. 15. Marci.* — *Documẽta.* — *Hierony. in cap. 15. Marci.* — *Auguſti. tracta. 118. in Ioannẽ.*

Margin letters: A, B, C, D, E

A quædam precioſa veſtimenta, quæ participare quantum poſſumus ſtudeamus: & ſic oret: Ieſu qui veſtimenta tua inter crucifixores tuos diuidi, ſuper tunicam autem tuam inconſutilem ſortem mitti voluiſti: da mihi ſanctorum tuorum exempla cum mandatorum obſeruantia participare, & charitatem ſemper integram conſeruare. Et ſedentes iuxta crucem obſeruabant eum quando expiraret: & ne euaderet: vel ne aliquis eum de cruce viuũ deponeret. Et ſic volebant ſuam impotentiam oſtendere: ac ſi impeditus a cuſtodibus non poſſet ſe iuuare. Vbi Hieronymus: Diligentia militum & ſacerdotũ nobis proficit, vt maior & apertior reſurgentis virtus appareat. Illudebatur quippe & deridebatur in cruce à pluribus, & diuerſis vicibus. Vnde nota, in ſerie literæ quatuor differentias illudentium Chriſto in cruce. Prima eſt ſedentium, qui eum obſeruabant. Secunda prætereuntium, qui eum blaſphemabant. Tertia, ſtantium ſacerdotum & ſeniorum. Quarta, pendentium latronum.

Hierony. in cap. 27. Mathæi.

Illudentiũ Chriſtũ in cruce differẽtia quatuor.

B Per hos ſignificantur quatuor genera hominum, virtutem eius abnegantium. In ſedentibus, delicioſi & accidioſi, qui delitiis carnis intendunt. In prætereuntibus, cupidi & auari, qui prætereuntia ſequuntur, & viam iuſtitiæ prætergrediuntur. In ſtantibus, ſuperbi & elati, qui ſtant per appetitum excellentiæ. In pendentibus, impatientes & queruloſi de aduerſitate. Quibuſdam ergo ſedentibus & eum obſeruantibus, alij prætereuntes iuxtà per viam, hoc eſt vulgares homines circa locum crucis tranſeuntes & concurrentes, blaſphemabant eum, mouentes capita ſua in ſignum irriſionis, & dicentes improperando: *Vah*, quod eſt interiectio inſultantis, ſeu deridentis & ſubſannantis, *qui deſtruis templum Dei*: ſicut dixiſti, *& in triduo illud reædificas*, virtute tua quæ apparet nunc tamen infirma. Repetunt dicta falſorum teſtium, & eis concordant qui ſibi imponebant quòd hoc dixerat: ſed hoc falſum erat. *Saluum fac teipſum*, virtute quam de te prædicaſti in poteſtate reædificandi templum, *deſcendens de cruce*, qui promittebas te in triduo templum reædificare. Et iterum dicebant: *Si filius Dei es, deſcende de cruce*: id eſt, ſi potes amoue dolores quos ſuſtines: quaſi dicerẽt, non potes, ex quo fallitas tua patet: ſed mentita eſt iniquitas ſibi: plus enim fecit de ſepulchro reſurgendo, quàm feciſſet de cruce deſcendendo. Vnde Gregorius: ſi tunc de cruce deſcendiſſet, nimirum inſultantibus cedens, virtutem nobis patientiæ non demonſtraſſet. Sed expectauit paululum, tolerauit opprobria, irriſiones ſuſtinuit, ſeruauit patientiam, diſtulit admirationem. Et qui de cruce deſcendere noluit, de ſepulchro reſurrexit: plùs igitur fuit de ſepulchro reſurgere, quàm de cruce deſcendere. Plus fuit mortem reſurgendo deſtruere, quàm vitam deſcendendo ſeruare. Vide etiam, ſecundum Chryſoſtomum in verbis iſtis vocem filiorum diaboli, quomodo imitantur vocem paternam. Diabolus dicebat, ſi filius Dei es mitte te deorſum: & Iudæi dicunt, *ſi filius Dei es deſcende de cruce. Similiter*

Virtutem Chriſti abnegantes.

C

Gregorius hom. 21. in euang.

Chryſoſto. ſermone de cruce & latrone.

D *& principes ſacerdotum illudentes cum ſcribis*, id eſt, legiſperitis *& ſenioribus*, id eſt, iudicibus ordinariis *dicebant*, ad alterutrum irridendo: *Alios ſaluos fecit*, & vtique tam ſpiritualiter quàm corporaliter *ſe ſaluum faciat*, id eſt, ſupplicio crucis eruat, *ſi hic eſt Chriſtus*, id eſt rex ſiue Meſſias, *Dei electus*, id eſt: Dei filius. Vnde Beda: Imò ſe ſaluum facere de cruce deſcendẽdo noluit: quia ipſe eſt Chriſtus Dei electus. Nã qui ideo venit vt pro nobis crucifigeretur: ideo ſeipſum ſaluare de cruce deſcendendo neglexit: quia cum cæteris peccatoribus etiam illos qui eum crucifixere ſaluare moriendo curauit. Et iterum dicebant: *Alios ſaluos fecit, ſeipſum non poteſt ſaluum facere.* Vnde Hieronymus: Etiam nolentes confitentur ſcribæ & phariſæi, quòd alios ſaluos fecerit. Itaque veſtra vos condemnat ſententia. Qui enim alios ſaluos fecit: vtique, ſi vellet, & ſeipſum ſaluare poterat. Et iterum dicebant: *Si rex Iſrael eſt*, non quicunque, ſed Meſſias promiſſus in lege, ſicut ipſe dicebat de ſe, *deſcendat nunc de cruce*, vt videamus ſcilicet virtutem ipſius: quia alij reges non poſſunt talia facere, *& credimus ei*: ſed

Beda ĩ cap. 15. Marci.

Hierony. in cap. 27. Mathæi.

E mentiebantur dicentes, credimus. Vnde Hiero. Fraudulenta promiſſio. Quid eſt enim plus de cruce viuentem deſcendere, an de ſepulchro mortuum reſurgere? Et ſurrexit, & non creditis ei: ergo etiam ſi de cruce deſcenderit, ſimiliter non credetis ei. Sed mihi videtur hoc dæmones immittere. Statim enim vt crucifixus eſt Dominus, ſenſerunt virtutem crucis, & intellexerunt fractas eſſe vires ſuas: & hoc agunt vt de cruce deſcendat, ne faceret ſalutem quam inchoarat. Sed Dominus ſciens aduerſariorum inſidias, permanet in patibulo, vt diabolum deſtruat. Hæc Hieronymus. Tamen in Tobia ſuper exenteratione piſcis legitur dæmonem ſteriſſe ſuper brachium crucis, & conſideraſſe an Chriſtus aliquam maculam peccati haberet. Vnde diſcipulis in cœna dicebat: *Venit enim princeps mundi huius*, id eſt, amatorum mundi: ſcilicet aduerſum me, *ſed in me non habet quicquam*, quod ad ſe pertineat. Et quamuis peccatum non haberet: & ideo morti obnoxius non eſſet, mori tamen

Idẽ ibidẽ.

Folia 6.

Diabolus ſupra crucem ſtetit.

Ioan. 14.

voluit, quia pater mandauit: & ideo ſubiecit, ſed vt cognoſcat mundus *quia diligo patrem* : & A
ſicut mandatum dedit mihi pater , ſic facio: ſcilicet pro hominibus moriendo. Conſidera
modo quid in aliorum exitu dæmon facit , qui contra ipſum mundi ſaluatorem & Domi-
Gregorius hom. 39. in euangelia. num venire præſumpſit, Vnde Gregorius : Curandum nobis eſt , & cum magnis quotidie
fletibus cogitandum: quàm ſæuus, quàm terribilis ſua in nobis opera requirens, in die no-
ſtri exitus princeps huius mundi veniat, ſi etiam ad Deum in carne morientem venit, & in
illo aliquid quæſiuit in quo inuenire nihil potuit . Prius verò cum in miraculis Deum co-
gnouerat, ſed de cognitione ſua ad dubitationem cecidit , quando hunc paſſibilem vidit.
Hæc Gregorius. In cruce ergo tanquam in decipula , captus eſt diabolus & victus. Vnde
August. in pſal. 30. Auguſti. Ipſa morte Chriſti eſt diabolus victus, tanquam in muſcipula eſcam accepit. Muſ
cipula diabuli, crux Chriſti: eſca qua caperetur, mors Domini. Et iterum dicebant: *Confidit
in Deo, liberet eum nunc ſi vult. Dixit enim quia filius Dei ſum*, quaſi dicerent: Si verum dixit, libe- B
rationem ſuam à Deo ſtatim impetrabit: quia pater filios libenter liberat . Item *illudebant ei
& milites accedentes* prope crucem corpore, ſed longè recedentes mente : *& acetum offerentes
illi*, ſcilicet poſtea quando dixit ſitio, *dicentes: Si tu es rex Iudæorum* , ſicut dixiſti *ſaluum te fac*,
ſcilicet à morte liberando. O miſeri, & rex Iudæorum, id eſt, credentium & Deum confi-
tentium eſt: & ſe ſaluum faceret, de cruce deſcendendo, ſi vellet. Miſeri & cæci deberent
ſupplicare, ſaluos fac nos qui indigemus, non ſaluum te fac: cùm ipſe eſſet & ſaluus, & ſalus,
Documentū de tribulatione. Sed Dominus Ieſus non acquieuit, docens nos in tribulatione habere perſeuerantiam, vi-
de quomodo non Iudæis ſuffecit, & aliis quòd Chriſtum crucifigerunt : ſed etiam crucifi-
xum eum diuerſimodè deriſerunt. Ita multis non ſufficit Chriſtum crucifigere peccando:
ſed etiam derident crucifixum peccata iterando, vel de peccatis ſe iactando . Dominum
etiam deridet & ſubſannat, qui pro laude humana orat, vel eleemoſynas dat, ſeu quodcun- C
que bonum facit. Ex hoc articulo illuſionis crucifixi habetur documentū, quòd nos quan-
do fuerimus in ſublimi contemplationis, vel ſacræ actionis, aut ſanctæ religionis poſiti , nō
debemus ad verba ſubſannantium deſcendere ad mundanas occupationes , ſed potius ſu-
ſtinere peruerſorum ſubſannationes: ſicut Chriſtus ad Iudæorum inſultationem & tenta-
tiuam exprobrationem de cruce deſcendere noluit, ſed ibi vſque ad mortem perſeuerauit.
Iudicū 9. vnde dicebat vitis, *Nunquid poſſum deſerere vinum meum quod lætificat Deum & homines* , *& inter
cætera ligna promoueri?* Similiter & oliua , & ficus dicebant: Sic eſt in propoſito. Cùm autem
tempus ſit crucis, quamdiu exterior homo corrumpitur, vt per eam interior homo reno-
uetur: & euacuetur corpus peccati quidam tamen pro modica contumelia deſcendunt de
cruce patientiæ. Alij de cruce macerationis carnis & pœnitentiæ, pro lenticula rufa & ci-
bo delectabili. Alij de cruce compaſſionis, pro auaritia, claudentes viſcera ſua cùm vident D
proximum ſuum neceſſitatem habere. De cruce ſanguinis & martyrum non deſcēdimus,
quia nec eam aſcendere volumus . Petitionem verò prædictam ſæpe facit diabolus pœni-
tenti , ſcilicet vt deſcendat de cruce: quia homo cadit facilius deſcendendo: & ideo vult
Religioſi Pariſieſis reſponſio ad matrem. diabolus vt deſcendat de cruce pœnitentiæ, eam deſerendo . Vnde quidam nouitius Pari-
ſienſis matri ſuæ volenti eum de religione extrahere, ſic legitur reſpondiſſe: Chriſtus pro-
pter matrem ſuam non deſcendit de cruce : ſic nec ego propter te deſeram crucem pœni-
tentiæ. Ad conformandum ſe huic articulo, rememoretur homo ſenſum documenti, & o-
ret : Ieſu qui in cruce poſitus exprobrabilibus verbis illudi voluiſti : da mihi pro nulla dia-
bolica vel humana ſuggeſtione de ſublimi ſanctæ religionis & conuerſationis deſcendere,
ſed in tui amoris amplexu fixum iugiter permanere. Item latrones cum Chriſto crucifixi,
illudendo idipſum, ſimile improperium, ſeu verba improperij præmiſſa improperabant ei,
Augu. lib. 3. de conſen. euan. ca. 6. & conuitiabantur blaſphemantes. ſecundum Auguſtinum, Duo dicuntur pro vno, & plu- E
ralis pro ſingulari. Vel ſecundum Hieronymum: Primò vterque blaſphemauit : ſed viſis ſi-
gnis in elementis & rebus inſenſatis, vnus in Chriſtum credidit , & priorem negationem
Hieronim. in cap. 27. Mathæi. ſequenti confeſſione emendauit: vnde cùm vnus qui Iudæos fidem reſpuentes ſignat, blaſ-
phemando diceret, *ſi tu es Chriſtus*, id eſt rex, ſiue Meſſias, *ſaluum fac temetipſum & nos* : ſcilicet
ſalute corporali & à morte liberando: non enim curabat de ſalute ſpirituali, vel animæ cō-
modo: alter qui gentes fidem ſequentes, ſignat, increpabat eum dicens : *Neque tu times Deū
qui in eadem damnatione es*, ſcilicet mortis & pœna ſimili: quaſi diceret , licèt homines non ti-
mueris, tamen Deum timere deberes , maximè in articulo mortis in quo nunc es. *Et nos
Confeſſio latronis boni. quidem iuſtè in hac damnatione ſumus. Nam digna factis* ſupplicia, & ſecundum factorum noſtro-
rum exigentiam *recipimus*: Ecce confitetur culpam ſuam: vt dicat , iniquitatem meam ego
cognoſ-

A cognoſco:& ideo meretur miſericordiam. Confitetur etiam Chriſti innocentiam dicens,
hic verò nihil mali geſſit: quia peccatum non fecit, & ſine peccato conceptus fuit. Vbi quærit
Auguſtinus: Quis, inquit, illum docebat: niſi qui iuxta illum pendebat? Erat enim illi fixus
in latere, ſed hærebat in corde. Vnde conuerſus ad Ieſum, qui nouit præcordia, dixit: *Memento mei Domine dum veneris in regnum tuum.* Manifeſtè patet quòd nō loquebatur de regno
temporali, ſed æterno: non de præſenti, ſed de futuro. Magna fides huius latronis fuit: quia
non timore Iudæorum aſtantium, nec proprij doloris acerbitate, nec ſocij ſui blaſphematione, nec carnis Chriſti apparente infirmitate, nec apoſtolorum fuga & negatione, retrahitur à veritatis ſeu veræ fidei confeſſione: vnde fuit ei remiſſio culpæ, & totius pœnæ. Apparet quidem hîc illius conuerſio quò ad plura. Primò, quò ad profectum charitatis, quam
viuaciter in morte ſua tenuit, fratrem & conlatronem pro ſimili ſcelere morientem, de
B iniquitate ſua redarguendo, & ei vitam quam cognouerat prædicando. Secundò, quò ad
fidei & veræ confeſſionis ſinceritatem, eum quem ſecum pariter morientem vidit, Deum
& Dominum regnaturum credendo, & publicè prædicando. Tertiò, quò ad iuſtitiæ & veritatis propalationem humiliter & verus pœnitens reatum ſuum fatendo: vnde qui fictè
confitetur, vel in confeſſione mentitur, Dominum cum ſiniſtro latrone ſubſannare videtur. Quartò, quò ad ſpei firmitatem regni Dei aditum & conſortium poſtulando, nec propter peccatorum ſuorum magnitudinem vel multitudinem deſperando. Iſte latro de nullo niſi de corde & lingua ſe iuuare poterat, quæ Deo totaliter offerre curauit: cor quidem
in contritione & intima compaſſione: quia, ſecundum Gloſam, plus videbatur affligi ex
Chriſti compaſſione, quam ex ſua propria paſſione: imò plus plangens Chriſti ſupplicium,
quàm ſuum proprium: & linguam (vt dictum eſt) in veritatis confeſſione. Vnde Gregorius:
C In cruce claui manus pedéſque ligauerant, nihilque ei à pœnis in eo liberum niſi cor &
lingua remanſerat. Inſpirante Deo totum illud ei obtulit quod in ſe liberum inuenit, vt
iuxta hoc quod ſcriptum eſt, Corde crederet ad iuſtitiam, ore confiteretur ad ſalutem.
Vnde Beda: Quis huius latronis animum non miretur? imò iuuantis Domini gratiam, quis
digne miretur? digna gratiarum actione veneretur? Ille qui talis ad crucem venit ex culpa,
ecce qualis à cruce recedit ex gratia. Confitebatur Dominum, quem videbat ſecum humana infirmitate morientem: quando negabant apoſtoli eum, quem miracula viderant
diuina virtute facientem. Hæc Beda. Obſecro te Domine, da mihi primò cum latrone iſto
cognoſcere, & deinde cognoſcere te me ſicut verè peccatorem confiteri & magnificare te,
qui ſine culpa paſſus es iuſtus pro iniuſtis. Deſiderem quæſo Domine, petam & impetrem
eiſdem verbis cum eodem, memento mei Domine dum veneris in regnum tuum. Per iſtos duos latrones ſignantur illi qui pro peccatis ſuis expiandis cum Chriſto crucifigūtur,
D per profeſſionem in religione factam: ſed aliqui reuertuntur actu, etſi non habitu ad ſecularem vitam. De quibus dicit apoſtolus: *Nomen Dei blaſphematur per vos inter gētes*: quoniam
ſcandalizant ſeculares: & iſti ſignantur per latronem blaſphemantem. Alij verò profeſſi
crucem pœnitentiæ ſuſtinent deuotè, per patientiam: & iſti ſignantur per latronem Chriſtum confitentem. Vnde Beda: Myſticè latrones qui cum Domino hincinde ſunt crucifixi, ſignificant eos qui ſub fide & confeſſione Chriſti, vel agonem martyrij, vel quælibet
cōtinentiæ ſeu diſciplinæ arctioris inſtituta ſubeunt. Sed quotquot hæc pro æterna ſolum,
cœleſtique gloria gerunt, hi profectò dextri latronis merito & fide deſignantur. At qui vel
humanæ laudis intentu, vel qualibet minus digna intentione ſeculo abrenunciant, non
immeritò blaſphematoris & ſiniſtri latronis mentem & actus imitantur. Quidam duos la-
E latrones cum Domino crucifixos, duobus baptizatorum generibus coaptant. *Quicunque enim baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus.* Ambo namque ſimiles crucifixi: ſed vnus in cruce blaſphemus peior, alter eſt confeſſione martyr effectus: quia per
baptiſmum quo cùm peccatores eſſemus abluimur. Alij dum Deum in carne paſſum, fide, ſpe, charitate laudāt, coronātur. Alij dum aut fidē aut opera baptiſmatis habere renuūt,
dono quod accepêre priuantur. Hæc Beda. Quòd etiam alter latronum murmurabat, alter
non: ſignificat quòd tribulationem alij patienter ſuſtinent, & coronam merentur: alij non
ſuſtinent patienter, & damnationem conſequuntur: vnde de impatientibus ait Hugo,
Dicunt homines quando pœnam ſuſtinent, Si meruiſſemus non erubeſceremus: nunc
autem iniuſtè pati & ſine culpa, nobis ignominioſum eſt: imò verò ſi pro culpa pateris, erubeſce: ſi ſine culpa, gloriare. Latro magis vis eſſe, quàm Chriſtus, & fortè ſiniſter & blaſphemator: non confeſſor. Tu enim pro culpa pateris, & culpam agnoſcis, & iudicē non vene-

Fides latronis.

Cōuerſio latronis per charitatē, fidem, & confeſſionē, &c.

Satisfactio latronis.

Gregorius lib. 18. mor. caput. 23.

Roma. 10.

Roma. 2.

Myſticè. Beda in ca. 23. Lucæ.

Galat. 3.

Latronum differentia.

Pati ſine culpa Chriſti, eſt cum culpa latronis.

ratis.Conſideta nunc quàm magni deſpectus fuit illuſio latronis ſiniſtri, eo quòd tam vilis A
Documētū. & ſceleratus homo & iam ad mortem damnatus, & mox pro ſuis vulneribus moriturus
inſultauit vitæ authori.Ex hoc articulo illuſionis latronis habetur documentum tale,quòd
diſcamus exemplo Chriſti calumnias etiam à vilibus perſonis patienter ſupportare. Item
eſt documētum in latrone dextro,quòd iniurias Dei nullatenus tolerare debemus, ſed re-
prehendere ſicut fecit latro iſte.Item documentum,quantūcunque ſimus ſcelerati pecca-
Auguſtin. ſerm. de cruce & latrone. tores,de Dei tamen miſericordia nullatenus deſperemus:exemplo iſtius peccatoris:qui,vt
dicit Auguſtinus, per vnum verbum factus eſt hæres paradiſi. Ad conformandum ſe huic
articulo,attendat homo documenta,&oret dicendo:Ieſu qui tibi ab vno latronum expro-
brari & ab alio venerabiliter confiteri voluiſti: fac me pro tui nominis gloria maligno-
rum improperia æquanimiter ſuſtinere,&cum illo latrone venerabili paradiſi gaudia poſ-
ſidere. Et multa alia conuitia dicebant tunc maledicti,qui aderant ibidem, Domino Ieſu & B
faciebant.Ipſe verò docens nos in tribulatione habere patientiam & perſeuerantiam, ni-
hilominus perſeuerabat & permanebat in cruce vſque in finem: vt diabolum prorſus de-
ſtrueret,& ſpolia ſua ei auferret. Omnia autem iſta dicuntur & fiunt mœſtiſſima matre ſua
præſente,quæ ſtabat iuxta crucem cum ſuroribus ſuis, & Maria Magdalenæ & Ioanne,
cuius matris compaſſio multum augmentabat filio paſſionem Et econuersò ipſa cum filio
Bernardus lib. de paſſione. in cruce pendebat mētali dolore:& potius elegiſſet cum ipſo mori,quàm amplius viuere.
Vnde Bernardus:O bone Ieſu magna pateris exterius in corpore: ſed multo maiora inte-
rius in corde, ex compaſſione matris omnia tecum participantis. Hæc Bernardus. Vndi-
que ſunt anguſtiæ,vndique tormenta & pœnæ. Sentiri potuerunt,narrari non poſſunt.Sta-
bat Maria cum cæteris iuxta crucem corpore: ſed in cruce tota migrauerat mente. Non
Ambroſius in cap. 23. Lucæ. auertebat oculos à filio,anguſtiabatur vt ipſe,& toto corde orabat patrem pro eo, & filius C
ſimiliter orabat pro matre. Vnde Ambroſius: Fugientibus apoſtolis Maria ante crucem
ſtabat,& piis ſpectabat oculis filij vulnera:quia expectabat non pignoris mortem,ſed mun-
di ſalutem. Aut fortaſſe quia cognouerat per filij mortem mundi redemptionem, aula re-
Chryſoſt. ſermone de paſſione. galis putabat ſe & ſua morte publico muneri aliquid addituram. Sed Ieſus non egebat ad-
iutore ad omnium redemptionem. Vnde & Chryſoſtomus, In paſſione Chriſti duo vide-
Maria filiū offert. bis altaria:vnū in pectore Mariæ,aliud in Chriſti carne:Chriſtus carnem, Maria immola-
bat animam.Optat quidem ipſa ad ſanguinem filij addere ſanguinem carnis ſuæ, & cum
Domino Ieſu corporali morte redemptionis noſtræ coſummare myſterium: Sed hoc ſo-
lius ſummi ſacerdotis erat priuilegium,vt cum ſanguine intraret in ſancta ſanctorū. Ideo
nec virgini,nec angelo,nec vlli homini potuit in reparatione hominis eſſe communis au-
thoritas.In hoc autem grauiſſimè patitur pia mater:quia quod filius eius corpore, ipſa ſu- D
ſtinet corde.Hæc Chryſoſtomus.Et quia Ioannes crucifixioni aſtitit: ideo ea die paſſio
Magdalenæ fletus. ſecundum ipſum legitur, licet etiam meritò poſtremus legatur: quia poſtremus ſcripſit.
Omnes igitur & maximè Magdalena ſua dilecta diſcipula vehementer flebant,nec conſo-
lari de ſuo dilecto Domino & magiſtro poterant.Compatiebantur Domino, & etiam do-
minæ,& ſibiipſis.Sæpe eis dolor renouabatur:quia ſemper paſſio Domini ſui, vel in con-
uitiis vel in factis augebatur.*Stabant à longè* aſpicientes,& à nullo conſolabantur.O quantæ
voces & triſtes vlulatus ibi audiebantur ab amicis ſuis. Quòd autem Ioannes dicit *iuxta*
Auguſtin. lib. 3. de cōſenſu euan. cap. 21. *crucem*, & alij euangeliſtæ dicunt à longè mulieres ſtetiſſe, intelligendum eſt ſecundum
Auguſtinum,quòd eo interuallo erant vt & iuxtà dici poſſent:quia in conſpectu eius præ-
ſto aderant,& ſic propè quòd verba Chriſti audire poterant: & à longè, in comparatione
turbæ conprimentis,propinquius circunſtantis,cum Centurione & militibus. Vel erant
longè,reſpectu militum Chriſtum crucifigentium & cuſtodientium: ſed propè, reſpectu E
aliorum aſtantium & aſpicientium. Sic ergo poſſunt dici longè & propè ſteiſſe diuerſis
reſpectibus. Vel primò erant prope crucem, & poſt commendationem matris abierunt:
vt à denſitate turbæ ſe exuerent,& cætera quæ facta ſunt longius intuerentur, vt euangeli-
ſtæ,qui poſt mortem Domini eas commemorauerunt & longè ſtantes commemorarent.
Chryſoſt. hom. 84. in Ioan. Quòd autem mulieres ſtabant iuxta crucem,diſcipulis fugientibus,commendat deuotam
conſtantiam in mulieribus. Vnde Chryſoſtomus: Mulieres aſtiterunt cruci, fugientibus
Situs Mariæ ſub cruce. diſcipulis:& quod imbecillius genus eſt, virilius apparuit tunc: ergo ſicut nec à ſalute, ita
nec à myſterio crucis, & ſcientia reſurrectionis excluduntur & repelluntur mulieres. Et
nota,quòd beata virgo non ſtetit ſub cruce ad Aquilonem,vt quidem fabulantur, & ſicut
in picturis ponitur:ſed contra faciem filij ad Occidentem aliquantulum, tamen declinans
ad Auſtrum

A ad Auſtrum. Monſtratur enim iuxta montem Caluariæ quidam locus, & à fidelibus ve-
neratur, vbi ipſa cum alijs mulieribus iuxta crucem filij ſuj ſtetit, plorans & lamentans
eum: in quo loco eſt vna capella extra eccleſiam ſancti ſepulchri, ſed coniuncta muro eiuſ-
dem eccleſiæ. Sta & tu iuxta crucem cum ea, & lamentare Dominum pro te mortuum. *Iuxta cru-*
Iuxta crucem libenter debemus ſtare, & potius mente quàm corpore, habendo memo- *cē ſtandū.*
riam ſaluatoris ſecundum ſtatum in quo fuit in cruce. Vtilis enim valde eſt nobis memo- *Crucis me-*
ria talis. Ibi eſt nobis refugium, contra mala culpæ: refrigerium, contra mala pœnæ: ibi eru- *moriæ vti-*
dimur circa bona gratiæ: ibi oſtenditur nobis via ad bona gloriæ. Bona & deſiderabilis eſt *litas.*
vmbra ſub alis Ieſu vbi tutum eſt fugientibus refugium, gratum feſſis refrigerium. Vna ala
poteſt intelligi protectio in proſperitate: alia, protectio in aduerſitate. Vna ala contra ma-
la culpæ: alia, contra mala pœnæ. Vnde Bernar. hac memoria abſorptus, ait: Domine quo- *Bernardus*
B cunque iero, ſemper te in cruce video. Conſidera nunc qualiter ipſe eſt exaltatus: prout *lib. de paſ-*
prædixerat, ſicut Moyſes exaltauit, ſcilicet ſuper palum ſerpentem in deſerto, ita ſcilicet *ſione.*
exaltari in cruce oportet filium hominis. Ille enim ſerpens æneus in deſerto exaltatus, fi- *Nume. 21.*
gura fuit huius exaltationis: quia ſicut ille ſerpentis quidem ſimilitudinem habebat, ſer-
pentis autem venenum non habebat, quia æneus erat: ſic Chriſtus cum iniquis deputatus,
& inter latrones ſuſpenſus, carnis quidem ſimilitudinem habebat, peccatum autem nullũ
habebat. Et ſicut qui mordebantur à ſerpente, inſpiciendo ſerpentē in palo exaltatum, ſa-
nabantur: ſic contra morſum & tentationem diaboli non eſt melior medicina, quàm in
cruce pro nobis paſſum aſpicere ſaluatorem. Si enim aſpectus illius ſerpentis ænei ſaluauit
à morte corporali: multo fortius fides Chriſti crucifixi ſaluat à morte ſpirituali. Vide etiam
Dominum tuum ſtantem ſuper ſolium excelſum, & paratum ad iudicandum: & ideo duo
C homines hinciude ponuntur, quorum vnus ſaluatur, alter condemnatur: vide etiam Chri-
ſtum, qui eſt pontifex futurorum bonorum, qualiter extenſis brachiis & manibus offert
hoſtiam puram, ſcilicet carnem ſuam precioſam pro nobis ſuper altare crucis. Vide etiam *Verba Chri-*
magiſtrum tuum qualiter ſtat in alto & prædicat. Dominus enim etiam in cruce pendens, *ſti in cruce.*
etiam vſque ad exitum ſpiritus non fuit ocioſus: ſed faciebat & dicebat vtilia pro nobis.
Vnde, ſecundum Auguſtinum, ſe habuit ſicut magiſter in cathedra: & lignum pendentis, *Auguſtin.*
factum eſt cathedra docentis: vbi ſeptem verba ſacratiſſima quę dixit in cruce poſitus, bre- *tractatu*
uiter tibi nota, & ea frequenter cum deuotione pertracta. Per hæc autem ſeptem verba *119. in Ioā-*
poſſumus facere exclamationes noſtras, modo tenendo partem Domini noſtri, & cauſan- *nem.*
do contra Iudæos, modo compatiendo Domino noſtro, modo matri eius: modo nobis mi-
ſeris, & in fine cuiuſlibet verborum facere orationem. Quidam tamen verba octo diſtin- *Verba ſe-*
D guunt, & verbum tertium in duo diuidunt: ita vt dixerit duo pro peccatoribus: ſcilicet, *pa-* *ptem vel o-*
ter ignoſce illis: & *hodie mecum eris in paradiſo*: duo pro bonis: ſcilicet, *mulier ecce filius tuus*: &, *ecce* *cto.*
mater tua: duo pro vniuerſo mundo: ſcilicet, *ſitio*: &, *conſummatum eſt*: duo pro ſeipſo ſcilicet,
Deus meus vt quid dereliquiſti me: &, *pater in manus tuas commendo ſpiritum meum*. Primum verbũ
fuit in ipſo actu crucifixionis, cùm pro ſuis crucifixoribus inimicis crudeliſſimis, ipſum ad *Primum*
crucem fabricantibus, orauit dicens: *Pater ignoſce illis, quia neſciũt quid faciunt*: ſcilicet bonum *verbum.*
mihi, & malum ſibi. Reuera ita eſt: quia qui alteri malum facit, neſcit quantam pœnam &
culpam ſibi inferat, quantamque gratiam & coronam alteri acquirat. Vel, *neſciunt quid fa-*
ciunt: ignorant enim quòd filius tuus ſum quem crucifigunt. Vnde Chriſoſtomus: Quia *Chryſoſto.*
Dominus dixerat, orate pro perſequentibus vos: hoc etiam crucem aſcendens fecit, dicẽs, *de cruce &*
pater dimitte illis: Non quia non poſſet ipſe relaxare, ſed vt nos pro perſequentibus orare *latrone.*
E doceret: non ſolum verbo, ſed opere. Dicit autem, dimitte eis ſi pœnituerint: fauet enim
pœnitentibus ſi vellent poſt tantam nequitiam reatus per fidem diluere. Hæc Chryſoſto- *Pro neſciē-*
mus. Cùm ergo dixerit, *quia neſciunt quid faciunt*: patet ſecundum Bedam, quòd non pro eis *tibus orat.*
orauit qui per inuidiam & ſuperbiam eum, quem filium Dei intellexerunt, negantes cru- *Beda in ca.*
cifixerunt: ſed pro eis qui zelum Dei habentes, ſed non ſecundum ſcientiam, neſcierunt *23. Lucæ.*
quid fecerunt. Erant enim ibi aliqui ſimplices & illiterati, à ſacerdotibus Iudæorum dece-
pti, qui perſequebantur Chriſtum zelo legis, & pro iſtis orauit Chriſtus. Alij autem erant
literati, qui ipſum eſſe Chriſtum probabiliter nouerant, ſeu cognoſcere debuerant, ſed ex
odio & inuidia excæcati fuerunt, & Chriſtum vſque ad mortem perſecuti ſunt: & pro illis
non orauit. Secundum Bedam, Non fruſtra orauit, ſed eis qui poſt eius paſſionem credide-
runt impetrauit. Vnde dicitur in Actibus, quòd conuerſi ſunt vna die tria milia, & alia die *Beda ibidē.*
quinque milia. Nec dubium quin hoc prouenerit ex virtute huius orationis Chriſti. Ad *Act. 2.*

quam etiam vocem multi de turba Iudæorum aſtantium compuncti ſunt corde & pœni- A
Eſaia. 53. tuerunt: vt dicitur in euangelio Nazaræorum: & ponitur in gloſa Eſaiæ ſuper illo verbo, &
pro tranſgreſſoribus exorauit. O quàm dulcis in oratione Chriſti ad crucifixorum mallea-
tionem erat melodia, de cuius conſonantia conuerſa ſunt tot milia. Nec mirum: quia ipſe
tantam manſuetudinem ſeruans in contumeliis, tantam patientiam oſtendens in tormen-
tis, ſic miram benignitatem exhibens crucifixoribus euidentius declarauit ſe filiū eſſe pa-
tris quem orabat. Quid enim maius miraculum hac benigna pietate? hoc quippe verbum
magnæ patientiæ & manſuetudinis, magni amoris & indicibilis bonitatis, magni dulcoris
Charitatis actus triplex in primo verbo. & veniæ fuit. In quo triplex actus charitatis maximæ apparuit: primò, quia pro crucifixori-
bus affectuoſiſſimè orauit: ſecundò, quia orationi lachrymas adiunxit: tertiò, quia cum vali-
do clamore, & lachrymarum effuſione, pro ipſis preces obtulit. Vnde Bernardus: Chriſtus
flagellis cæſus, ſpinis coronatus, clauis confoſſus, crucifixus, opprobriis ſaturatus, omnium
dolorum immemor, ait: Pater ignoſce illis. Hinc multæ miſeriæ corporis, hinc multæ mi- B
ſericordiæ cordis. O quàm firmata eſt ſuper ipſos miſericordia tua, & quàm magna multi-
tudo dulcedinis miſericordiæ tuæ, quoniam potabis Domine deſiderantes te torrente vo-
Bernardus ſermone de paſſione do. luptatis tuæ. Hæc Bernardus. Non ergo deſperet amodo quiſquam pœnitens pro peccatis,
penſando copiam gratiæ ſaluatoris. Vnde Auguſtinus: Quid autem conuerſo non ignoſ-
Augu. de cruce & latrone. citur, ſi fuſus Chriſti ſanguis cognoſcitur? Quis homicida deſperet, ſi in ſpem redditus eſt,
à quo etiam Chriſtus occiſus eſt? Per hoc verbum primum docemur petentes nos citò
exaudire iniuriaſque remittere, & vindictas non expetere: ac etiam pro inimicis interce-
Documētū. dere & orare, eoſque diligere. Ad verbum igitur tantæ pietatis emolliatur cor noſtrum, ſi-
Pſal. 94. cut dicitur in Pſalmo: *Hodie ſi vocem Domini audieritis, nolite obdurare corda veſtra*: vt dimitta-
Ignoſcere debemus. mus offenſas debitoribus & iniuriatoribus noſtris: & non ſolum dimittamus offenſas, ſed C
Auguſt. ſermone de S. Stephano etiam pro ipſis oremus intuitu eius qui patrem exorauit pro perſecutoribus ſuis & cru-
cifixoribus. Vnde Aug. Vide charitatis affluentiam, & mirabilem patientiam: pro inimicis
facit orationem: remittit, & non expetit vltionem. Cur igitur formica, feſtuca, cinis, puluis,
& fauilla vindictam expetis, remiſſionem protrahis: cùm videas regem gloriæ dominum-
que virtutum remittentem minas, contumelias, & blaſphemias, & condonantem crucis
Anſelmus ſpeculo euang. ſermonis cap. 11. moleſtias, & reales iniurias? Vnde & Anſelmus: Ad locum deductus ſupplicij, mirrha po-
tatur & felle. Ita in cruce leuatur, & dicit: pater dimitte illis, quia neſciunt quid faciunt.
Qualis eſt hic qui in omnibus preſſuris ſuis, nec ſemel os ſuum aperuit: vt aut querelæ,
aut excuſationis, aut comminationis, aut maledictionis verbum aduerſus maledictos ca-
nes illos proferret: ſed nouiſſimè verbum benedictionis, quale à ſeculo nō eſt auditum, ſu-
per inimicos ſuos effudit. Quid hoc viro manſuetius, quid benignius anima mea vidiſti? D
Et iterum: In omnibus his conſidera illud dulciſſimum pectus, quam tranquilitatem ſer-
uauit pietatis. Non ſuam attendit iniuriam, non pœnam reputat, non ſentit contumelias:
ſed ipſis potius à quibus patitur, ille compatitur: à quibus vulneratur, ille medetur: vitam
procurat à quibus occiditur. Cum qua mentis dulcedine, cum qua ſpiritus deuotione, in
qua charitatis plenitudine clamat, pater ignoſce illis? Ecce ego Domine, tuæ maieſtatis a-
dorator, non tui corporis interfector: tuæ mortis venerator, non tuæ paſſionis deriſor: tuæ
miſericordiæ contemplator, non infirmitatis contēptor: interpellat pro me tua dulcis hu-
manitas, commendet me patri tuo tua ineffabilis pietas. Dic igitur dulcis Domine, pater
Oratio. ignoſce illi. Hæc Anſelmus. O clementiſſime Domine, quanta eſt patientia tua? ſemper
inſidiati ſunt tibi, & perſecuti ſunt te & tuos: proditioſè te ceperunt, & malicioſè te cru-
cifixerunt, & modo petis vt ignoſcatur illis? Domine Ieſu, pater miſericordiarum, oro te, E
vt ſicut tu peperciſti tuis crucifixoribus, & rogaſti pro eis, fac vt amore tui parcam ego cū-
ctis mihi mala facientibus, & tu Domine parcere digneris omnibus iniquitatibus meis, &
patri tuo in conſpectu gloriæ tuæ me miſerum commendare: ſæpe enim Domine te of-
fendo, & (quantum in me eſt) peccatis meis crucifigo: tamen Domine tu ſcis quia in te
credo, & te Dominum meum & Deum verum confiteor, à quo veniam peccatorum po-
ſtulo impartiri mihi miſero & indigno. Secundum verbum fuit ad latronem pœniten-
Verbum ſecundū. Paradiſus. tem & confitentem, cùm dixit: *hodie mecum eris in paradiſo.* Non intellige de terreno paradi-
ſo, vel horto voluptatis, vnde Adam eſt expulſus: nec de paradiſo angelico, vel cœlo empy-
reo: quia ad illum ante Chriſtum nemo aſcendit: ſed de limbo ſanctorum, & ſinu Abrahæ,
ad quem anima Chriſti & latronis deſcendit: vel *in paradiſo*: id eſt, in fruitionis gaudio &
fruitione beata, quam habuerunt ſancti patres in limbo, cùm ad eos deſcendit Chriſti ani-
ma: &

A ma: & eadem die deſcendit illuc anima huius latronis,facta particeps beatæ fruitionis. Vel *in paradiſo*:id eſt,in requie:quod eſt eſſe cum Chriſto:vel *hodie eris mecum*:quod eſt eſſe *in paradiſo*: quia vbi eſt Chriſtus,qui eſt paradiſus,ibi eſt & paradiſus: ſicut vbicũque eſt papa,ibi dicitur eſſe Romana curia. Vnde Anſelmus: Credo Domine,credo certè quòd vbi tu vis, & vbi tu es,ibi eſt paradiſus:& eſſe tecum,hoc eſt eſſe in paradiſo: quoniam venerabilis ille confeſſor & glorioſus martyr tecum fuit per totum illud hodie,& poſtea omni tempore. O quàm beatũ eſt eſſe tecum, ô quàm beati ſunt illi qui tecum ſunt? Illi verè ſunt in paradiſo, verè ſunt in requie, qui tecum ſunt fide & dilectione. Hæc Anſelmus. Hoc etiam dicens magnam conſolationem dedit pœnitentibus,& peccata ſua cõfitentibus:nam reuera hodie & quotidie ita accidit:quia qui deuotè & purè confitetur peccata ſua,ſtatim cum Domino eſt in paradiſo per gratiam,& poſtea erit per gloriam: vel eſt in paradiſo: id eſt, in quadam *Paradiſus eſt, vbi Deus.* *Pœnitentiũ conſolatio.*

B requie & ſecuritate ſuæ conſcientiæ:quia *ſecura mens quaſi iuge conuiuium*. Ecce quàm liberalis, imò quàm prodigus hodie factus eſt Chriſtus: quia latroni regnum, crucifixo cœlum, dãnato paradiſum,pro breui petitione eſt largitus. Miſericordia obtulit, quod miſeria diſtulit. Hoc verbum ſecundum magni amoris & gratiæ ac conſolationis fuit: in quo Chriſtus nobis exemplum perfectæ ſpei & fiduciæ reliquit: vt nullus de venia peccatorum quãtumcunque enormium,necdum in vita,imò nec in mortis articulo deſperare debeat:cùm iſte latro qui nihil boni fecerat,ſed ſuo teſtimonio mortis ſupplicio dignus erat, veniã conſecutus fuerit. Et hoc rationabiliter: nã ipſe ſolùm de corde & lingua iuuare ſe potuit,quorum vtrũque Deo perfectiſſimè obtulit:cor quidem in perfecta contritione: linguã in pura & vera cõfeſſione:& ideo non mirum ſi veniam impetrauit. Sed exemplo iſtius latronis nullus debet ſuam pœnitẽtiam differre vſq; ad mortem:quia priuilegia paucorũ,non faciũt *Prouer. 15.* *Deſperãdũ non eſt.*

C legem cõmunem:& pauci ſunt qui in morte verè pœniteant. Nam ſicut monſtruoſum eſſet, quòd lupus caudam ouis haberet: ita mõſtruoſum videtur quòd vita mala bono fine claudatur. Euolauit iſte latro,propter fidei meritum,& crucis quodammodo martyrium:ac nobis conuerſionis & pœnitentiæ reliquit exemplum. Vnde Hieronymus, Chriſtus de cruce latronem in paradiſum intulit:& ne quis aliquando conuerſionem ſeram putaret,fecit homicidij pœnam martyrium. Vnde & Ambroſius, pulcherrimum autem datur affectandæ conuerſionis exemplum,quòd tam citò latroni venia relaxatur, & vberior eſt gratia quàm precatio. Semper enim plus Dominus tribuit,quàm rogatur. Ille enim rogabat vt memor ſui eſſet Dominus cùm veniſſet in regnum ſuum: Dominus autem ait: amen dico tibi,hodie &c. Vita eſt enim eſſe cum Chriſto: quia vbi Chriſtus,ibi regnum. Citò igitur ignoſcit Dominus,quia ille citò cõuertitur. Vnde etiam Auguſtinus: Dixiſti latroni,hodie mecum *Latronis meritum.* *Ambroſius in cap. 23. Lucæ.*

D eris in paradiſo:vt deſit locus deſperationis, qui parcis latroni, vt oſtendas fructum pœnitentiæ,fontem miſericordiæ,celeritatem indulgẽtiæ. Tu enim ſaluas latronem ſeipſum accuſantem,teipſum excuſantem, miſericordiam inuocantem,& blaſphemiãtem ſocium increpantem. Vnde & Chryſoſto. O res miranda: non Abrahæ data eſt promiſſio paradiſi,nõ patribus,nõ prophetis,ſed primò latroni dicitur:hodie mecum,&c. Credidit Abrahã Deo, non ſub tali cõditione poſito:ſed de cœlo loquẽti. Credidit Eſaias,ſed ſedenti ſuper ſolium excelſum & eleuatum. Credidit Ezechiel, ſed ei ſuper quem cherubim contemplatus eſt. Credidit Moyſes,ſed de medio ignis loquenti. Sed iſte vidit Saluatorem nõ in regali throno,ſed in pœna ſociatũ latronibus. Videt in cruce pendentẽ,& orat quaſi in cœlis ſedẽtem: videt condemnatũ & inuocat regẽ. O admiranda latronis cõuerſio. Iudęi crucifigunt,qui nouerũt legẽ & prophetas,& tu latro vnde talia philoſopharis? Hæc Chryſoſto. Sed clemẽs *Auguſti. in ſoliloq.* *Chryſoſto. ſermone de latrone.*

E oculus tuus, ô Domine Ieſu reſpexit ſuper eum & vocaſti ipſum interna vocatione ad pœnitẽtiam. Quis non debet in te ſperare,te laudare,& benedicere,& amare,cùm ita de facili pepercisti ei qui tam malè conſumpſerat vitã ſuam? Reſpira ergo nunc in ſpem veniæ quæcunque peccatrix anima,ſi tamen patientis pro te Domini tui nõ horteſ ſequi veſtigia. Sed ne procraſtines vſque ad horã mortis,exemplo huius latronis,pœnitere,& inuenire locum Domino. Etſi enim optimum ſit & ſalubre cõſilium de miſericordia Dei quærere refugiũ, totum tamen hominem ex ea pẽdere ſtultiſſimum eſt ſolatium: quia miſericordia & veritas in eo obuiant ſibi. O pater clementiſſime rogo te ego miſer dignus infernali ſupplicio, vt ſis memor mei in regno tuo: ego enim Domine latro ſum peſſimus,qui me & multos in anima occidi: ſed tu Domine miſericordiſſime memento mei in bonum. Ecce adoro te quem latro adorabat, & oro ſicut ille orabat: *Memento mei Domine dum veneris in regnum tuum*. Recognoſce in me Domine hanc orationẽ, ſicut recognouiſti eam in latrone,ſuſcipe *Oratio.*

hanc à ſeruo,ſicut ſuſcepiſti eam à famulo tuo: memento mei de regno, ſicut fuiſti memor A illius de ligno. Dic igitur,dic quæſo Domine,dic ſeruo tuo,loquere ad cor meum:dic animæ meæ, *hodie mecum eris in paradiſo*: & ego confortatus deſiderabili tua promiſſione,fideliter permaneam in tua fide & dilectione. In ſplendore fidei & confeſſionis tuæ tecū ſim per tuam gratiam ſpiritus vnus: & ſic tecum ero in paradiſo,ſi videlicet in terra amoris tui delitias guſtem,quibus in paradiſo reficis ſpiritus beatorum: verè enim guſtare de tuo amore, eſt tecū eſſe: & fac me ita viuere vt aliquando cùm tuæ pietati placuerit,dicas animæ meæ, hodie mecum eris in cœlo.

Tertium verbum. Tertium verbum fuit, cùm vt matrē & diſcipulum inter anguſtias poſitos aliqualiter conſolaretur, commēdauit matrem ſolatio deſtitutam ac mœſtam, & quaſi morientem diſcipulo,& diſcipulum matri,dicens matri: *Mulier ecce filius tuus*: hoc eſt,qui loco filij tui tibi debet obſequi,& affectione coniungi: quaſi diceret ei,vſque modo fui obſequiū tibi,& tui curā habui:ſed de cętero iſtum derelinquo tibi,qui erit loco mei:& B diſcipulo,*ecce mater tua*: hoc eſt cui reuerentiam & ſeruitium debes vt filius matri: quaſi diceret ei,deputo te ad eius obſequium & curam loco mei.

Verbum ſolicitudinis. Hoc tertium verbum Chriſti fuit maximæ ſolicitudinis & pietatis, eo quòd in tantis doloribus cōſtitutus matris mœſtiſſimæ curam geſſit,& ei de miniſtro prouidit. In quo docuit nos compati parentibus noſtris afflictis,& in neceſſitatibus ſubuenire:ac eis,quando indigent,curā & debitum obſequium impendere:& in quocunque ſtatu ſimus,parentes(quātum bono modo fieri poteſt)honorare: quod prius mandauit dicens, honora patrem & matrem, hoc nunc ſuo exemplo docuit & fecit,quod faciendum admonuit. Pro ſe enim matri,quam moriens relinquebat, alterum quodammodo filium ad eius curam & obſequium prouidebat.

Ioannis dignitas. In hoc autem quòd Ioanni matrē cōmendauit,magna oſtenditur dignitas Ioannis, & quanto eum honore honorauit. *Hieronym. ſermone de aſſumptione Mariæ tomo 4.* Et, vt dicit Hierony. Pudicitia virginis nulli diſcipulorū rectius quàm virgini commēdata C eſt: vt eſſet adinuicem grata ſocietas,& floridus aſpectus,necnon & venuſtus conuerſandi vernans alternatim pudicitiarum ſplendor decoratus. *Et ex illa hora*, quamdiu vixit Maria, *accepit eam Ioannes in ſuam*; ſcilicet matrem,ſecundum quoldam:ſed cōgruentius ſubauditur, in ſuam curā & ſolicitudinē,quam de cętero ſpecialiter de ea gerebat:quia quicquid ei neceſſarium erat,ad ipſius curā pertinebat.

Cōmutatio iniqua. Tradit Dominus matri Ioannē pro Ieſu, ſeruum pro Domino,diſcipulum pro magiſtro,hominem pro vero Deo: filium Zebedæi,pro filio Dei:nepotem pro filio ſuo,qui erat totū ſuum gaudium,ac vita ſua & ſolatium. Quæ mutatio ipſam intus cruciat, ac matri amarior omnibus doloribus corporeæ paſſionis exiſtit, & *Mulier.* cætera corda humana, licèt ſaxea, licèt ferrea,ſcindit. Quis enim ſine ſingultu audiet eum hæc verba dicentem?non dixit ei,mater:ſed,mulier: ne matris dolorem amplius excitaret. Vnde Chryſoſtomus hîc mouendo quæſtionē,ſic dicit:O bone Ieſu,qui matrem tuā dulciſ- D ſimam,quæ ita diligenter te nutriuit,reuerenter tractauit,& dulciter lactauit,adeo indulciter alloqueris? *Cur nō matrem vocauit.* Sed vt dictum eſt,non vocauit eam matrem,ſed communi nomine: ne pro materni nominis (ſi exprimeretur) & vehemētis amoris teneritudine aggrauaretur Virginis animus:ac videns filij paſſionem,& audiens matris nomen doleret amplius: tunc enim non erat tempus ipſam dulciter alloquendi, nec matris nomen exprimendi: quia ſi Chriſtus dulcius ſibi locutus fuiſſet,fortè cor Virginis crepuiſſet.

Status Mariæ ſub cruce. Stans autem Dominus in cruce, faciem verſus Occidentem tenebat, ſed Maria & Ioannes verſus Orientem ad Chriſti faciem reſpicientes iugiter lachrymas fundebant: vnde non ſtetit beata Virgo ſub cruce ad Aquilonem,vt quidam fabulantur,ſed contra faciem filii ad Occidentem, aliquātulum tamen declinans ad Auſtrum. Monſtratur enim locus & à fidelibus veneratur, vbi eum aliis mulieribus ipſa ſtetit. Contemplare & tu Dominum tuum,vt mouearis ad compatiēdum.

Anſelmus de excellentia B.Virginis cap. 5. Vnde Anſelmus: At tu cum matre & Ioanne accede ad crucem, & perfuſum pallore vul- E tum Ieſu cominus intuere. Quid ergo?Tu ſine lachrymis amāriſsimę Dominæ tuæ lachrymas videbis?Tu ſiccis manes oculis,& eius animam pertrāſibit gladius doloris?Tu ſine ſingultu audies dicētem matri,mulier ecce filius tuus:& Ioanni ecce mater tua. Et iterū, mulier(inquit)ecce filius tuus?O cōmutatio:pro æterno & incommutabili Deo,purum & corruptibilem hominem: pro naturali & vnico filio, ſeruum accepit in filium. O domina qui (precor) cogitatus in te ſuccedebant, cùm tam inæſtimabilem commutationem ab ipſo, *Marię martyrium.* quem ſuper omnia diligebas,tibi fieri audiebas? Verè tuam animam pertranſiuit gladius doloris:quoniā tibi amarior extitit omnibus doloribus cuiuſuis corporeæ paſſionis. Quicquid enim crudelitatis inflictum eſt corporibus martyrum, leue fuit,aut potius nihil,comparatione ipſius tuæ paſſionis, quæ nimirum ſua immenſitate transfixit tua penetralia tui

benigniſſimi

A benigniſſimi cordis. Hæc Anſelmus. Vnde & Auguſti. Matri Dominus, in cruce iã anxius, oculis & vultu annuens, de Ioanne air: Mulier, ecce filius tuus. Ecce Ioannes, qui eſt nepós tuus, de cætero reputabitur tibi filius: & curã habebit tui, & erit ſolatium tibi fideliſſimum. Inde intuitus Ioannem dixit, *Ecce mater tua*: ei ſeruias, & curam illius habe: eam tibi cõmendo, ſuſcipe matrẽ tuam, imò magis ſuſcipe matrem meã. Dum hæc pauca diceret, illi duo dilecti lachrymas fundere non ceſſabant. Tacebãt ambo illi martyres, & præ nimio dolore loqui non poterant. Iſti duo virgines audiebant Chriſtum voce loquentem tanta, & ipſum videbant paulatim morientem. Amarè flebant, quia amatè dolebant, nam gladius doloris Chriſti, animas vtrorúmq; tranſibat: quæ magis amabat, ſeuerior fiebat in matre. Et iterum: Eructauit etiã os tuum verbũ bonum, cùm diceres: *Mulier, ecce filius tuus*. Cruciat te Domine Ieſu crux tua, ſed non minus mater tua: cruciat te dolor tuus, ſed non minus dolor eius.

Auguſti. ſermone de paſſione.

Maria & Ioãnes virgines & martyres.

B Non eſt mirum ſi doles & cõdoles, ſi pateris & compateris, bone fili in deſolatione matris, in ſeparatione matris, in commendatione matris. Nunquam enim te deſeruit: nõ in infantia, non in adoleſcentia, nõ in iuuentute, non in paſſione tua. Nunquam defuit tibi eius ſolatium: ſed nec eius obſequium. Lactat infantem, audit & ſequitur prædicantẽ, videt & comitatur patientẽ: cõtemplatur opprobria, intuetur vulnera, audit tua verba. Tu verò bone Ieſu quãquam eſſet dolor intolerabilis, plaga inſanabilis in agonia mortis, & vltimo ſpiritu conſtitutus non obliuiſceris matrẽ tuam: caput inclinas, & eam in matrem Ioanni cõmendas, & eum ſibi in filium adoptas: fœlix depoſitum, ſingulare priuilegium, inſigne ſolatium. Vrgebat te ſiquidem Domine Ieſu præceptũ: iuſſiſti, honora patrem tuum & matrẽ tuam: ſeruitium, quod ipſa exhibuit tibi: exemplum, poſteris relinquẽdum. Conſiderare libet bona mater, & genitrix, & nutrix, & filia deſolata, quis ſit dolor tuus: anguſtia tua. Vides enim

Maria obſequia.

Maria dolores.

C crucifixum vnigenitum tuum, mutas filium, magiſtrum in diſcipulum, regem in militem, Dominum in ſeruum, omnipotentem in deficientem. Reuera viſcera tua penetrat gladius; configit animam tuam lancea & clauus, laniat mẽtem tuam ſpinarum aculeus, lacerat cor tuũ filij tui amarus aſpectus, deeſt tibi præ amaritudine lachryma: deſunt verba, deeſt fortitudo, marceſcit pulchritudo. Vulnera filij tui, ſunt vulnera tua: crux filij tui, eſt crux tua: mors eius, mors tua. Nutrix quomodo dimittis alumnũ? mater filium, ancilla Dominum? vna die orbaris patre & filio. Hæc Auguſti. Compatiebatur itaque filius matri compatienti ſibi: commota ſunt quippe omnia viſcera eius ſuper matre ſua. Sciebat enim ipſe anguſtias materni cordis, nouerat dolorem animæ eius. Et, vt dicit Damaſcenus, quia dolores quos ipſa in ſua non ſenſerat parturitione, nunc geminabantur ſibi in eius paſſione: ideóq; & ipſe geminum dolorem patiebatur: ſcilicet, crucis & matris. Ad conformandum nos huic arti-

Damaſce. lib. 4. de fide cap. 15.

D culo, cõpaſſionis materni doloris, meditemur quantus fuerit dolor piæ matris, & talis matris, pro filio tali, quem videbat tã crudeliter tractari, & tam miſerabiliter mori. Penſemus etiam quantus fuerit dolor compaſſiuus filij ad matrem, ſibi compatientem: quantus amor filij ad matrem, tam cordialiter eam diſcipulo commendantis. Penſemus inſuper qualiter in illa commendatione cor virgineum anxiebatur, cùm ei pro filio alienus, & pro homine Deo homo purus dabatur. O quàm miſerabilis commutatio? Quis itaq; iſta deuota meditatione penſans, poterit ſe continere à lachrymis? Quis non compatitur matri totius pietatis? Quis non miſereatur matri miſericordiæ? Si ergo quò ad hunc articulum volumus nos Chriſto conformare: compatiamur dolenti matri ſuæ, quia compaſſus eſt & ipſe. Ieſu qui in cruce maternæ compaſſioni compatiens, ipſam tuo dilecto diſcipulo, & ei diſcipulum commendare curaſti: commẽdo me tibi in illa fide & dilectione qua eos adinuicem com-

E mendaſti: & ſupplico tibi vt per tãtæ dilectionis pignora facias me ad amorem tuum veraciter peruenire, & me totũ commẽda cuſtodiæ, vt inter huius vitæ diſcrimina ab omni aduerſitate, & in omni ſanctitate ac puritate & caſtitate mentis & corporis vitã meam cuſtodiant, & poſt huius vitæ exitum ad te, te miſerante perducant. Hic nota, quòd erat quidam religioſus, qui tantam habebat deuotionem in iſto verbo: ſcilicet, *mulier ecce filius tuus*: quòd ferè per viginti annos continuauit lachrymas in tanta abundantia, quòd multum de illis bibebat. Vnde quando incipiebat cogitare totam paſſionem Domini, & veniebat ad locum iſtum, totus in lamenta & lachrymas diſſoluebatur, & dicebat matri: O mater mea, ecce qualiter pendet in cruce filius tuus: vide quomodo derelictus eſt, & moritur filius tuus. Item dicebat filio: Ecce mater tua lachrymoſa & doloroſa, vide quomodo ſtat dilectiſſima mater tua derelicta. Tu ergo chariſſime frequenter ita cogita, & loquere ad filium pro matre, & ad matrem pro filio vt gratiam obtineas vtriuſque. In hac autem recommendatione

Exemplum cõpaſſionis.

intelligimus nō ſolum Ioannem, ſed & totam eccleſiam & quamlibet fidelem animam in A
Ioanne beatæ Virgini cōmendatam, ac eius ſeruitio & obediētiæ ſubditam: ipſámque ecō-
tra toti populo Chriſtiano vſque in finem mundo pro conſilio & auxilio relictam, vt ipſa
nos habeat in filios: diligendo nos, & bonum noſtrum procurando affectu materno: & nos
habeamus eam in matrem dilectiſſimam, ipſam ſemper amando, & poſt Deum ſuper om-
Hugo de paſſione Christi. nia honorando. Vnde Hugo de ſancto Victore, Ex hoc articulo vbi dictum eſt, ecce mater
tua: intelligitur quòd Virgo beata nō ſolum Ioanni in matrē traditur, imò toti eccleſiæ vni-
Maria mater eccleſiæ totius. uerſiſq; peccatoribus in matrem aſſignatur, cùm dicitur: ecce mater tua. O peccator deſpe-
rate, ecçe mater tua: ô verbum dulce, ô verbum ſolatioſum, ô verbum gaudioſum, ecce ma-
ter tua. Ipſa enim eſt mater Dei & hominis, mater rei & iudicis: non decet vt inter filios
diſcordiam eſſe permittat. Si enim ô peccator. Maria eſt mater tua: ergo & Ieſus eſt frater
tuus: & pater eius, pater tuus: ergo & regnū & hæreditas tua: ergo gratia Mariæ, quam inue- B
nit apud Deum, eſt theſaurus tuus. Ergo dilige eam & venerare tanquam præſentem tibi
vbique, & amplius noli morari: ſed ab hac hora accipe illam in tuam, vt ipſa tādem recipiat
te in gloriā ſuā. Hæc Hugo. Sicut ergo neceſſaria fuit nobis paſſio Domini ad ſaluandum,
ita neceſſaria fuit hæc recommendatio ad noſtrum auxilium & conſilium. Et propterea ſe-
curè currēdum eſt ad eam, pro quacunque neceſſitate & vtilitate. Ipſa enim mater miſeri-
Bernardus ſermone 4. de aſſumptione. cordiæ, nulli cōſueuit miſericordiam denegare. Vnde Bernardus: Sileat miſericordiā tuam
virgo beata, ſi quis eſt qui inuocatā eā in ſuis neceſſitatibus meminerit defuiſſe. Hæc quip-
pe miſericordia, nobis miſeris eſt multū neceſſaria. Vnde idem Bernardus: Nos quippe in
Idē ibidē. cæteris virtutibus congaudemus tibi: ſed in miſericordia tua potius nobiſipſis. Laudamus
virginitatem, humilitatem miramur: ſed miſericordia miſeris ſapit dulcius, hanc amplecti-
mur charius, recordamur ſæpius, crebrius inuocamus. Ne timeas ad eam accedere: quia mi- C
Idē ſermo. de verbis Apocal. tis & dulcis eſt valde. Vnde iterum Bernardus: Reuolue totam ſeriem euangelij, & ſi quid
aſperum, ſi quid durum inueneris in Maria, deinceps eam ſuſpectam habeas: & ad eam ac-
cedere verearis. Nos igitur ſtudeamus vt exemplo Ioannis Virginem beatā in matrem ha-
Maria in triplici ſtatu nos adiuuat. beamus, ſi ipſam volumus habere adiutricem. Cùm enim ſit triplex ſtatus hominis: ſcilicet
in vita, in morte, & poſt mortem: ipſa in hoc triplici ſtatu adiuuat filios ſuos, qui eam habēt
in matrem. Vnde cantat eccleſia, Maria mater gratiæ, mater miſericordiæ, &c. Adiuuat er-
go in vita: ſed in vita quidam ſunt iuſti, & iſtis impetrat perſeuerantem gratiam: ideo dici-
tur mater gratiæ, ſcilicet datrix & conſeruatrix: alij ſunt peccatores, & iſtis impetrat pecca-
torum veniam & Dei miſericordiam: ideo ſubditur, mater miſericordiæ. Secundus ſtatus,
ſcilicet in morte, eſt periculoſus: quia hoſtes, id eſt dęmones ad moriētes accedūt, & ſi quod
ius habēt exquirunt: ſed beata Virgo animas in morte protegit, & hoſtes expellit: ideo ſub-
iūgitur, tu nos ab hoſte protege. Tertius ſtatus, ſcilicet poſt mortē & animæ egreſſum, ſimi- D
liter eſt periculoſus: quia ibi ſunt dæmones rugientes, animam deuorare volentes: ſed beata
Virgo animas in morte ſuſcipit & in cœlum deducit: ideo ſubinfertur, & hora mortis ſuſci-
pe. O Domine Ieſu, magiſter bone, recommendationem quam feciſti inter nos & matrem
tuam cōſerua in æternum: & da nobis gratiam vt ei valeamus taliter deſeruire, quòd dignè
mereamur eius filij nuncupari, & ipſa dignetur mater & domina noſtra dici. *A ſexta autem*
Tenebræ factæ. *hora factæ ſunt tenebræ*, viſibiles, *vſque ad horam nonam ſuper vniuerſam terram.* Quia enim agnus
innocens & verus ſol iuſtitiæ eclipſim patiebatur, ſol iſte viſibilis clariſſimum mundi lu-
men, factori ſuo compatiens, lucis ſuæ radios retraxit & occultauit: non valens intueri pen-
dentem Dominum, ac mortis eius vilitatem & acerbitatem. Vnde Chryſoſt. Sol obſcura-
tus eſt: nō enim ferre poterat creatura iniuriā creatoris. Retraxit radios ſuos, celauit igneū
iubar, ne videret impiorū facinora. Hæc Chryſo. Hoc autē factum fuit triplici ratione. Pri- E
mò, vt natura inſenſibilis, Chriſto cōpatiens, corda lapidea ad veram Chriſti cōpaſſionem
emolliret. Secūdò, vt eclipſatio luminis ſolaris, ſubtractionem veri luminis in cordibus Iu-
dæorum, & militum Chriſtum crucifigentium, oſtenderet. Tertiò, ne corpus Chriſti nu-
dum in cruce & mortē eius exprobratiſſimā ab impiis cum gaudio videri, vel eos ſua luce
Eclipſis nō naturalis. frui permitteret. Non fuit iſta eclipſis naturalis: quod patet ex ratione durationis: quia nun-
quā poteſt fieri naturaliter per tres horas. Secūdò, ratione tēporis: quia impoſſibile eſt fieri
eclipſim, niſi in coniunctione ſolis & lunæ: ſed tūc luna erat plena & è regione ad ſolē. Ter-
Dionyſius in epiſt. ad Polycarpū. tiò, ratione generalitatis: eclipſis enim nunquam poteſt eſſe ſuper vniuerſam terram, ſicut
dicitur hîc: quia apud Athenas hoc viſum fuit. Vnde Dionyſius apud Heliopolim tūc præ-
ſens, vidit hoc fieri per interpoſitionem lunæ, in terram & ſolem, ſicut fit in eclipſi ſolis:
quia

A quia vidit lunam ab Oriente aſcendentẽ verſus meridiem,& ſe ſupponẽrem ſoli,& tranſa-
cta eclipſi luna rediit ad Orientẽ:ita quòd in veſpere fuit in Oriente,ſole exiſtente in Occi-
dente,& ſic orbes totũ ſunt ad priſtinum ſtatũ reſtituti:vnde patet etiã defectũ & repugna-
tionẽ ſolis nõ ex eadem parte,ſed econtraria ſecundum diametrum incepiſſe. Item illæ te-
nebræ palpabiles erant & obſcuræ, & nigræ ſicut tenebræ Ægypti ſub Pharaone, tenebræ
autem ex eclipſi ſolis naturali ferrugineæ ſunt & aëreæ & aliquantulum claræ. Patet ergo,
quòd illa eclipſis non potuit naturalis eſſe, ſed miraculoſa: & ſoli Chriſto,qui eſt cauſa om-
nium,manifeſta. Et quia tribus horis protenſæ ſunt tenebræ,ideo has tres horas repręſenta-
mus tenebris trium noctium: vel potius in memoriam triduanæ ſepulturæ tribus noctibus
celebramus,quaſi triduanas exequias Chriſti mortui: quia nec alibi monachi nouẽ lectio-
nes faciunt,niſi hîc & pro mortuis. Et tunc etiam primatus tenebrarum inſinuatus eſt:quia
B in illis diebus tenebræ cœperunt diem præcedere. His etiam horis, ſcilicet à ſexta vſque ad
nonam magis obtenebrantur homines commeſſationibus & ebrietatibus vacando. O quã-
ti & quales etiam religioſi, his horis tenebris voluptatum effrenatè ſe immergunt: quia ea
quæ Chriſtus tunc paſſus eſt,tanquam ingrati parum cogitant vel attendunt. Tibi Domi-
ne Ieſu morienti compaſſus eſt ſol, proinde precor & obſecro,vt me quem rationalem cõ-
dere dignatus es, ſic facias tua pietatę compati tibi morienti, & pro nobis impiis in crucis
ſqualore pendenti,vt in vita mea non gaudeam in luce gloriæ temporalis, neque diem ho-
minum deſiderem,ſed toto mentis ardore deſiderem diem tuum. Quartum verbum fuit, *Quartum*
quando circa horam nonam præ nimia doloris anguſtia clamans voce magna, dixit: *Eli* *verbum.*
Eli lamma azabthani. Et quod Hebraicè dixit,euangeliſta exponit,dicens: hoc eſt: *Deus meus*,
cuius ſum filius(per naturam) inquantum Deus: *Deus meus*,cuius ſum filius(per vnionis gra-
C tiam) inquantum homo, & ſic geminatio duplicem oſtendit naturam in eo: *vt quid dereli-
quiſti me?* id eſt,pœnis & morte expoſuiſti? Hoc nõ loquitur deitas,quæ paſſa non fuit:quia
diuinitas in Chriſti paſſione ſemper illæſa manſit. Sicut ſi ſole ſuperlucente in ligno, ſecu-
ris lignum incideret,ſol impaſſibilis permaneret: multomagis verbi diuinitas, ſecundum
hypoſtaſim carni vnita,carne patiente permanet impaſſibilis & illæſa. Sed loquitur hoc hu-
manitas,quæ videbatur derelicta: & dolorem ſuſtinuit, quia illa morti tradita & paſſa fuit:
quaſi diceret, Pater intantum mundum dilexiſti: quòd me pro ipſo tradidiſti,& dereliqui-
ſti Iudæis & morti. Subtraxit enim protectionem,ſed non ſoluit vnionẽ. Hoc etiam dixit,
vt magnitudinem ſuæ pœnæ oſtenderet. Ita enim grauiter dolebat, ac ſi non Dei filius ſed
inimicus eſſet. Et ideo penitus videbatur derelictus à Deo,nullũ refrigerium vel iuuamen
recipiẽs ab eo. Derelictum ergo ſe clamat:quia licèt multi multa propter Deum paſſi ſint, *Derelictus*
D omnibus tamen Deus aliquid conſolationis & refrigerij miniſtrabat:Chriſtum verò tota- *cur dicatur*
liter dolori ſubiecerat: vt doleret quantum dolere poterat. Vnde non eſt intelligendum, *Chriſtus.*
quòd diuinitas humanitatem deſeruerit,vel ab ea ſeparata fuerit: Deum enim,quem inuo-
cabat,inſeparabiliter ſemper ſecum habebat: quia nunquam deſinebat eſſe Deus,ſiue ani-
ma coniuncta corpori,ſiue ſeparata:nam & tunc anima illa erat Deus,& corpus mortuum
erat Deus:ſed quia traditus erat ita calamitatibus, quòd videbatur à Deo derelictus: quaſi
ſecundum hunc ſenſum diceret: Vt quid tam immanibus & intolerabilibus me expoſuiſti
doloribus & pœnis,ac ſi me dereliqueris? Vehementiſſimo enim dolore in carne ſua tener-
rima tenebatur,& amariſſimo dolore pro compaſſione ſuę matris & aliorum in anima tor-
quebatur. Et tamẽ pro bono noſtra ipſemet voluit hæc tranſire: & ſic ſuſtinebat,vt nos ali-
quando exemplo ſuo taliter patiamur,ac ſi Deo derelicti videamur. Siue quãdo Dominus
vult nos probare: vel noſmetipſi volumus nobis etiã aliquas pœnas inferre,vt ſic Domino
E noſtro cõformemur in pœna,vt ei poſſimus cõformari in gloria. Vel ſe derelictũ à Deo pa-
tre dicit:quia tunc ferè inutilis videbatur eius paſſio:de toto enim genere hominũ nõ vide-
batur aliquis redimi niſi latro, qui ferè ſolus in eum credebat: excepta beata Virgine,quæ
tunc etiam crediſſe nõ ambigitur:in huiuſmodi enim ipſa ſemper excipitur. O domina
mea quanto dolore tenebaris,quãdo filium tuum ſic clamantem audiebas? Et attẽde,quòd
in iſto clamore non erant adhuc tenebræ: & ideo quod de tenebris eſt dictũ,eſt per antici-
pationem accipiẽdum. Hoc quartũ verbum Chriſti fuit magnæ acerbitatis:quia clamãdo *Verbũ acer*
oſtendit magnitudinem ſui doloris:qui tantus fuit,quòd præ eius acerbitate ſe clamat à pa- *bitatis.*
trę derelictum:in acerbitate paſſionis, omni ſolatio deſtitutũ. Quæ quidem acerbitas paſ-
ſionis ex hoc apparet, quòd ipſe patiebatur exterius in toto corpore, & ex omni parte ſen-
ſuũ,& ex omni genere tormẽtorum: intus verò ex materna cõpaſſione,quæ omnes Chriſti

dolores corporales in ſeipſa per materni cordis compaſſionem pleniſſimè transformabat: A
& ex diſcipulorum lapſu & excæcatione,qui omnes tunc à fide exciderant:necnon ex pre-
cioſi ſanguinis tam multiplici deperditione, quia conſiderauit quòd precium ſuæ redem-
Bernardus ſermone de paſſione. ptionis in tot hominibus ingratis annihilari debuit:hoc enim,ſecundum Bernardum,ma-
iorem dolorē ei intulit,quàm omnes pœnæ quas extrinſecus pertulit. Vnde bis Ingeminat,
Deus meus,vt ex hoc oſtendatur immenſitas ſui doloris,tam in carne quàm in anima,quā-
tum ad vires inferiores corpori affixas:quia in ſuperioribus viribus animæ fruebatur perfe-
ctè, licèt in inferioribus torqueretur acerbiſſimè. Clamauit etiam voce magna, peccatum
Ambro. in cap. 23. Lucæ. inclinando quod fuerat tantæ mortis & miſeriæ cauſa: quia ſecundum Ambroſium, quo-
rum ſuſcepit naturam,horum plorauit miſeriam: & vt duritiam humani affectus ad ſui ex-
citaret compaſſionem. Sciendum tamen,quòd homo rationabiliter debet moueri ad com-
patiendum Chriſto triplici ratione. Primò,ex motu creaturæ inſenſibilis,quæ tota Chriſto B
morienti compaſſa fuit. Secundò,ex cōditione ſuæ propriæ naturæ: natura enim tot mem-
bra prouidit corpori humano,quot ſunt dies in anno(vt dicūt phyſici)ad deſignandū quòd
non ſit dies vel momentum,in quo homo beneficium redemptionis affectuosè & cum gra-
tiarum actione non debet recordari. Tertiò,ex diuinæ vocis imprecatione:quia ipſe ſpon-
ſus amaritudinem ſuæ paſſionis iubet ſine interuallo imprimi noſtris mentibus,dicens: *Po-*
Canti.8. *ne me ſicut ſignaculum ſuper cor tuum.* Cui voci anima deuota obtemperans reſpondet, *faſcicu-*
Canti.1. *lus mirrhæ dilectus meus mihi: inter vbera mea commorabitur.* De hoc clamore appropriatè dici
Auguſti. ſermone de paſſione. poſſunt verba beati Auguſtini, in ſermone: Satagentis & ſolliciti pro nobis in tribulatione
poſiti, verba ſunt iſta: verba quidem teneritudinis & mœroris, verba amaritudinis & do-
loris. Nam qui deuotè conſideraret ex quàm anxio gemitu, ex quàm alto ſingultu, ex
quàm profundo luctu, ex quàm amaro planctu hæc vox in cruce proruperit ab ore Domi- C
ni Ieſu: nullus eſt ſi haberet pectus ferreum, quin molliretur compunctione: ſi ſaxeum,
quin ſcinderetur compaſſione:ſi ligneum,quin flecteretur condilectione:ſi æreum,quin li-
Duplex natura in Chriſto. quaretur contemplatione. In hoc verbo duplex natura in vna perſona Chriſti, clamauit
ad duas perſonas in vna eſſentia Dei: & ideo geminatur perſona ſub eodem actu verbi,
Deus meus,Deus meus,vt quid dereliquiſti me? Clamabat enim in Chriſto affectio ratio-
nalis naturæ, propter zelum ardentiſſimæ compaſſionis: clamabat afflictio ſenſualis lactu-
ræ,propter telū acutiſſimæ paſſionis. Clamat affectio rationalis, Deus Deus meus, vt quid
dereliquiſti me? in tanto mentis ſuſpirio & mœrore, qui non derelinquis clamantes ad te.
Clamat afflictio ſenſualis, Deus meus,Deus meus: vt quid dereliquiſti me? in tanto carnis
ſupplicio & dolore,qui non derelinquis præſumentes de te. Magnam enim patiebatur ex-
terius amaritudinem: ſed longè plus cruciabatur interius propter ingratitudinem. Vnde D
Hugo de paſſione Chriſti. Hugo inducit eum in cruce ſic loquentem:

Cerne homo quid pro te patior,
Vide pœnas quibus afficior,
Vide clauos quibus confodior,
Cùm ſit tantus dolor exterior,
Intus tāmen planctus eſt grauior,
Tam ingratum dum te experior.

Documentum. Auguſti. in medit. Per hoc verbum quartum, docemur ad Deum in neceſſitatibus clamare,& in periculis
ad orationem recurrere. Vnde Auguſti. Inſuper addidiſti Deus meus,vt quid dereliquiſti
me?vt oſtenderes effectum orationis,quæ ſicut ſcutum accipienda eſt cōtra iacula tentatio-
nis,in tēpore tribulationis.Orauerat ſiquidem Dominus Ieſus in horto:orat & in patibulo: E
quia reuera oratio,eſt ſubſidium in periculo. Aſcende igitur anima mea turrim & caſtrum
orationis: ipſa etenim eſt vnguētum egrotorum,ſcutum infirmorum,odoramentū ciuium
Documētū. ſupernorum. Hęc Auguſti. Ex hoc ergo articulo derelictionis Chriſti à Deo,habetur docu-
mentū,quòd in noſtris tribulationibus debemus ad Deum recurrere, & ei deſolationē no-
ſtram cōqueri orādo,vt ipſe tribulationem noſtrā dignetur reſpicere: Sicut Chriſtus qui in
anguſtia tribulationis poſitus clamauit ad Deum patrem,dicēs: *Deus meus,Deus meus,vt quid*
dereliquiſti me? Quod,ſecundum gloſam,non ſolum fuit verbum conqueſtionis: ſed & ora-
tionis. Quæ quidē oratio hic ſubintelligitur, & in pſalmo illo ex quo Chriſtus hoc aſſum-
Pſal.21. pſit exprimitur. Vbi dicitur: *Deus Deus meus reſpice in me: quare me dereliquiſti?* Vbi hoc quod
dicitur. Reſpice in me: eſt oratio,& non eſt in Hebræo: ſed additū à ſeptuaginta interpreti-
bus,magis ſenſum quàm verba ſequentibus. Quod verò ſequitur,quare me dereliquiſti? eſt
conqueſtio,

A conqueſtio. In hoc ergo verbo Chriſti, fuit oratio implicita: & cõqueſtio explicita. De qua
oratione videtur loqui Apoſtolus, dicens de Chriſto: *Qui in diebus carnis ſuæ, preces cum clamo- Heb. 5.*
re valido & lachrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia. Igitur & nos conquerentes Deo
tribulationem noſtram, ſemper ſubintendamus orationem, vt ipſe in nos reſpiciat & adiu-
uet. Exprimit ergo hic Dominus formam tẽtati, & liberati: qui dum eſt in tribulatione, pu-
tat ſe quaſi derelictum à Deo, cùm tamen propior ſit Dominus homini in tribulatione po-
ſito. Iuxta illud Pſal. *Cum ipſo ſum in tribulatione.* Dereliquit quippe Dominus amicos ſuos, *Pſal. 4.*
dum tribulationibus exponit ad tempus, vt miſereatur in æternũ. Dereliquit: id eſt, ad mo-
dum derelinquentis ſe habet: quia protectionẽ ſuam ſubtrahit. Sicut enim Deum pœnite-
re, eſt ad modum pœnitentis ſe habere: ita hic Deum aliquem derelinquere, eſt ad modum
derelinquentis ſe habere. Ad conformãdum ſe huic articulo, meditetur homo quàm atro-
B cibus pœnis expoſitus fuerat Chriſtus, quando ſic clamauit ad patrem: & recolligat omnes
paſſiones & tribulationes ſuas, & conqueratur eas Deo patri in vnione paſſionum Chriſti:
clamans in toto corde, ſimul cum Chriſto, verba hæc: *Deus meus, Deus meus, reſpice in me: vt*
quid me dereliquiſti? Nec miretur vel deficiat, ſi tribulari permittitur: quia ſic ſuo capiti con-
formatur. Domine Ieſu, qui pendens in cruce preces ad patrem cum clamore valido & la-
chrymis obtuliſti: da mihi in omni tribulatione & anguſtia mea ad te clamare, nec tu me
patiaris (velut derelictum) à tua miſericordia reprobari: ſed exaudias de cœlo vocem meã,
& facias in tribulatione prouentum, vt ſentiens me tua miſericordia ſaluatũ, poſſim cãtare
gloriam & laudem tuam, dicens: Voce mea ad Dominum clamaui: voce mea ad Deum, &
intendit mihi. *Quidam autem illic ſtantes, & audientes* hoc verbum Domini: *dicebãt, Heliam vo-*
cat iſte: hi (ſecũdum Hieronymum) Romani milites ipſum cuſtodientes fuiſſe videntur, qui *Hierony.*
C erant gentiles, non intelligentes Hebræum, & putantes propter ſonum & quandam affini- *in cap. 27.*
tatem vocabuli Eli, idem quod Heliã ſonare: & Heliam vocari. Vel fuerunt Iudæi, Domi- *Mathæi.*
num imbecillitatis infamantes, quòd Heliæ deprecaretur auxilium: reputantes cum mino-
rem fuiſſe Helia. Vel fortè ipſi Iudæi potuerunt hoc dicere, nõ bene intelligentes quod di-
ceret, propter tumultum obſtrepentem circumquaque. Quintum verbum fuit, cùm *Ieſus* *Quintum*
ſciens omnia conſummata, quæ lex & prophetæ prædixerãt de eo, & quæ erant ſcripta de Chri- *verbum.*
ſto paſſuro, & quæ oportebat fieri antequam acciperet acetum, & traderet ſpiritum, vt hoc
etiam conſummaretur quod in ſcriptura prædicta reſtabat: & conſummandũ erat, ſcilicet;
In ſiti mea potauerunt me aceto: *dixit, Sitio:* ac ſi diceret: Hoc ſolum ex ſcripturis implẽdum
reſtat: perficite quod prædixit, Vnde cùm dicitur, *vt conſummaretur ſcriptura*: vt, non ponitur
cauſatiuè ſed conſecutiuè: non enim ideo Chriſtus hoc fecit, quia ſcriptura hoc prædixe-
D rat: nam tunc ſequeretur quòd nouum teſtamẽtum propter vetus & eius impletionem eſ-
ſet, cùm tamen econuersò ſit: ſed ideo prædictum eſt, quia per Chriſtum cõſummandum
erat: hoc enim facto impleta eſt ſcriptura prophetiæ, & ſic in aliis ſuo modo intellige. *Di-* *Sitis Chri-*
xit ergo, Sitio: ſcilicet hominum ſalutem, quia hanc deſiderio cordiali ſitiuit: videlicet ſitim *ſti.*
ſitiens: id eſt, deſiderans: vt nos ſitiremus fontem viuum. Hoc quintum verbum, fuit ma- *Verbũ con-*
ximè conſolatorium omnium totius eccleſiæ fidelium, quando dixit, ſitio: ſcilicet ſalutem *ſolationis.*
humanam feruentiſſimo deſiderio. In hoc enim oſtenditur eius ardens deſiderium de ſa-
lute generis humani, qui vult omnes homines ſaluos fieri: nam vehemens deſiderium ex-
primere conſueuimus per ſitim. Vnde dicit Pſal. *Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum.* *Pſal. 41.*
Vnde Bernardus. Sitio, ait Chriſtus, non doleo. O Domine quid ſitis? Fidem veſtram, ſa- *Sitis Chri-*
lutem veſtram, gaudium veſtrum: plus animarum veſtrarum quàm corporis mei cruciatus *ſti.*
E me tenet: & ſi nõ mei, ſaltem veſtri miſeremini. Et iterum: O bone Ieſu coronam ſpineam
ſuſtines de tua cruce, & de vulneribus tuis taces: & pro ſola ſiti clamas dicẽs: ſitio: quid ergo
ſitis? Certè ſolam redemptionẽ hominis, & gaudium humanæ ſalutis. Per hoc verbũ quin-
tum, docemur ſalutem noſtram deſiderare: & æternã vitam appetere. Vnde Auguſti. Adie- *Auguſti.*
ciſti etiam Domine Ieſu Chriſte, ſitio: quid ſitis Domine Ieſu? vinum de vite, aut aquam de *in medi-*
flumine? Sitis tua, ſalus mea: cibus tuus, redemptio mea. Siti igitur anima mea & deſidera, *tat.*
ſicut deſiderat ceruus ad fontes aquarũ, illum videlicet qui ſitiuit te: nónne tedet te anima
mea intemperies aëris, moleſtia carnis, & cordis pugna cum vitiis, varietas formæ, mutatio
& incertitudo temporis, expectatio & timor mortis? Cur igitur non cupis diſſolui, & eſſe cũ
Chriſto? Cur te retardat vita mortalis: & non prouocat te vita vitalis, beatitudo fontalis, ſo-
cietas & lætitia ſpiritualis. Deſidera igitur, & cõſidera quàm magna multitudo dulcedinis
tuæ, quàm glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei: vbi eſt lumen vitæ, fons totius dulcedinis, &

Compaſſio Mariæ non habentis potum.

beatitudo vtriuſque hominis. Hæc Auguſt. In hoc verbo Domini fuit magna cõpaſſio matris, & ſociarũ eius, & Ioãnis, & maxima exultatio illis peſſimis: nã licèt exponi poſſit quòd ſitiebat ſalutem, tamen ad literam æſtimare poteſt quòd in veritate multũ ſitiebat: quia propter nimiũ laborem, & ſanguinis emanationẽ, totus deſiccatus intus & arefactus & aduſtus erat: & propter hoc ſitiebat ſupra modum: & talis ſitis eſt maximum tormẽtum. Et cùm illi maligni cogitare non poſſent in quo amplius ei nocerent: acceperunt vexandi materiam, *& dederunt ei in ſpongia*, quæ propter poroſitatem de aceto multum imbiberat, *arundini impoſita*, vt ſurſum ad os pertingeret: ac *hyſſopo circumpoſita*, & circunligata: vt per hyſſopum herbam amaram de ſpongia ſugeret *acetum* ſeu vinum acetoſum *cum felle mixtum, ſeu mirrhatum*, A

Potat⁹ bis, & cauſa potationis.

quale etiam ſibi priuſquam crucẽm aſcenderat propinauerant. Sic ergo bis potatus fuit: & ante crucifixionem, & in crucifixione. Et eſt ratio potationis, & ratio geminationis huius. Dicunt enim quidam, crucifixos citius mori ſi aceto potentur: & ideo potatus eſt iſte, & nõ alij, vt citius moreretur: & hoc vel inſtinctu Iudæorum, qui captabant maximè mortem Chriſti: vel ex tædio militum, vt citius à cuſtodia eius abſoluerentur: quia tædebat eos ibi morari. Competit autem myſterio gemina potatio, propter geminam perſonam quæ peccauerat, guſtato ligno vetito, ex qua damnata erat generis humani propagatio. B

Iudæorum peruerſitas.

In hoc etiã potu amaro, amaritudinem ſuæ peruerſæ voluntatis oſtenderunt: quia quantum poterant, tantum ei nocuerunt.

Chryſoſto. hom. 84. in Ioan.

De quorum malitia, ſic dicit Chryſoſtomus. Tu autem mihi temeritatem eorum qui aſſiſtebãt cogita. Et ſi decem milia habuerimus inimicorum, & ſi inſanabilia paſſi ſumus, videntes eos interfici flectimur: hi verò neq; in his quæ videbant facti ſunt manſueti: ſed ſæuiebant magis & inſaniam intendebãt, & ſpongiam afferentes aceto potabant. Hæc Chryſoſtomus.

Remigius in cap. 27. Math.

Vnde ſecundum Remigium, Ipſi Iudæi erant acetum, degenerãtes à vino patriarcharũ & prophetarum in acetum: id eſt, in malitiam & crudelitatẽ, habentes fraudulenta corda, quaſi ſpongiam cauernoſis atque tortuoſis latibulis. C Ob hoc ſignãter fel cum aceto ſibi porrexerunt, vt in omnibus ſenſibus ipſum amaritudine replerent: iam enim velatus fuerat oculis, cõtra ligni vetiti procacem viſionem: iam maxillas eius pugnis attriuerant, contra pomi vetiti maſticationem: iam collum eius alapis cæciderant, cõtra cibi vetiti traiectionem: ſolum reſtabat os & nares affligere: & ideo nares Chriſti affligebant tam cadauerũ fœtore, quàm aceti odore: os verò affligebant, fellis amaritudine. At ipſe acetum quidem accepit: nõ vt biberet, ſed guſtauit: vt ſcripturam, ſeu quod ſcriptũ erat, adimpleret. Et quia Eli Eli clamauerat, cæteri potum ei dantes dicebãt: *Sine*, id eſt expecta, *videamus*, per experimentum *an veniat Helias liberans eum*. Quia verò vocem Domini malè intellexerant: non enim Heliæ, ſed Deo loquebatur: ideo fruſtra & inaniter aduentum Heliæ expectabant. Ecce qualis cœna dabatur Domino noſtro: hora autem iam cœnandi: ſed præ labore & dolore non petiit aliud pro cœna niſi potum, & filij diaboli dederunt ei pro cibo, D

Contra guloſos.

fel: & pro potu, acetum. O nos miſeri quid faciemus, qui aliter cœnare, & aliter potare volumus, & delitias quærimus. Certè ſi mille annis homo viueret, & quotidie in pane & aqua ieiunaret, vnicam cœnam illam ſufficienter compenſare non poſſet. Verũtamen qui poteſt capere capiat: quia durus eſt hic ſermo pro carnalibus: & ideo nõ ſapiunt, non ſentiunt cùm ſapore quæ Dei ſunt, & cõſolationes internas amittunt. Quia ſi acetum Domino propinatum ad mentem reducerent, in cibo & potu quantumcunq; vili ſaporem inuenirent. Vnde

Bernardus ſermone de paſſione.

Bernardus: Non eſt cibus adeo aridus, qui nõ efficiatur ſapidus, ſi illius aceti quod propinatum eſt cõdimento fuerit temperatus. Si ergò cibus ex defectu ſalis, vel alia cauſa fuerit tibi inſipidus: non apponas ibi ſal, vel cõdimentum aliud, ſed propter Chriſtum felle & aceto potatum ſenſualitati reſiſtas: cogitãs quòd pro peccatis tuis in pane & aqua abſtinere debes, & quòd multi pauperes ſibi iſta reputarẽt ad delicias: & tunc videbitur tibi magna gra- E

Documẽta.

tia aliquid adiiciſſe ad hæc ipſa. Ex hoc articulo, potationis aceti, trahuntur plura documẽta. Primum accipiendo iſta myſticè in bono ſenſu, ſicut Iudæi & milites multa fecerũt mala intentione, quæ tamen myſterium boni nobis importãt: & ſecundum hoc docemur hic, quòd & nos vinum deuotionis, admixtum mirrha mortificationis carnis, & felle amaræ compunctionis Chriſto propinare debemus. Tale enim vinum mirrhatũ & fellitum Chriſtus à nobis ſitit, & oblatum libenter guſtat: ſed non vult bibere & in ſe traiicere, quia ipſe bonorum noſtrorum non eget. Quid enim Chriſto de noſtra deuotione, mortificatione, & compunctione accreſcit? Sed talia ab eo gratanter guſtata nobis relinquit, quibus omnia illa cooperantur in bonum: imò & amara fiunt nobis dulcia, merito ſuæ paſſionis. Aliud documẽtum eſt, accipiendo iſta in malo ſenſu, quòd nos caueamus ne vinum mirrhatum vel

fellitum

A fellitum Chriſto bibēdum offeramus: quia ſicut tuoc Iudæi, ita etiam mali Chriſtiani dant Deo bibendum amarum potum, & Chriſto ſitienti ſalutem animarum, offerunt amaritudinem peccatorum. Quicunque enim rectè credunt, ſed malè viuunt: hi Chriſto dant bibere vinum cum mirrha & felle mixtum: quia vinum Chriſtianæ profeſſionis vel deuotionis, miſcent cum mirrha & felle ſcandaloſæ conuerſationis, inquantum malè viuendo ſcandalizant eccleſiam: quales ſunt præcipuè mali prælati, ſacerdotes, & monachi, & aliæ perſonæ religionis ſpeciem prætendentes, qui ſpecialiter ſe ad cultum Dei deuouerunt. Qui præ cæteris Chriſtianis vinum deuotionis, quod Deum & homines lætificat, Deo offerre deberent: ſed per ſuam ſcādaloſam conuerſationem vinum ſuum mirrha & felle malorū exemplorum miſcent, & hoc Deo offerunt: quibus Dominus exprobrat dicēs: *Vinea mea electa ego* Hiere. 2.
te plātaui: quomodo conuerſa es in amaritudinem? Alij ſunt qui acetū in ſpongia cum calamo Do-
B mino offerunt, qui extraneas & à veritate alienas ſententias ex ſcriptura applicant Chriſto, quaſi eas dicēti: quales ſunt qui ſingulares ſenſus, à cōmuni eccleſiæ doctrina extraneos, ex ſcriptura trahere moliuntur, & ſic in errores homines mittunt. Hi enim ſpōgiam aceto implentes, calamo ſcripturam imponunt, & ori eius offerunt: & talis potus eſt Chriſto inſipidus: nam *cùm guſtaſſet noluit bibere*. Ex quo etiam nobis datur documentum, quòd ſicut Chriſtus nō dedignatus fuit pro nobis acetum guſtare, ſed nō bibit: ſic & nos ſuo exemplo diſcamus prędictos aridos homines tam ſcandaloſos in vita, quàm ſuperſtitioſos in doctrina, guſtare quidem, id eſt pati & tolerare: ſed nequaquam bibere, & eorum vitam & exempla nobis incorporare: quemadmodū Dominus noſter acetum nō bibit: quia tales in corpus eius traiici non poſſunt. Item eſt documentū pro religioſis & pœnitentibus, quòd ſi quando eis apponitur cibus vel potus pœnitentialis & minus ſapidus, recogitent Chriſtū felle & aceto
C pro nobis potatū. Poſt cōcupiſcentias ergo tuas non abeas: ſed eas viriliter frangas, & tunc Eccle. 18.
felle amaritudinis cum dilecto tuo potaberis. Ad conformandum ſe huic articulo, recogitet homo quanto deſiderio Saluator noſter ſalutem noſtram ſitiuit, pro qua etiam acetum cum mirrha & felle accipere non dedignatus fuit: ad oſtendendum quòd nō ſalutem, quæ eſt vita æterna, conſequi valeamus, niſi prius amaritudinē vitæ præſentis guſtemus. Ieſu qui noſtram ſalutem ſitiens aceto & vino mirrharo cum felle potari voluiſti: ſalua me tua gratuita gratia in numero ſaluandorum: & da mihi verſa vice ſitire te fontē vitæ, & aquæ viuæ, corde diligendo, ore laudando & prædicando, & amorem ad te habitū operibus oſtendendo, fac me vinum deuotionis, cum mirrha mortificationis carnis, ac felle pœnitentialis cōpunctionis, tibi dignè offerre: & da mihi acerbitatem calicis tui non horrere: ſed cum gaudio amplecti & bibere ad ſalutē, vt pro amore tuo animæ meæ ſitiēti amara dulcia videan-
D tur. Sextum verbum fuit, cùm dixit: *Conſummatum eſt*: id eſt, totum completum eſt in opere Sextum
etiam vſque ad aceti potum, quicquid de me lex & prophetæ prædixerant: & quicquid de verbum.
me ſcriptum erat, & opus redemptionis humanæ, & omne opus meum quod in mundo facere debui, conſummatū eſt & perfectum: ac etiam omnis pœna & omnis pugna conſummata eſt & completa: omniſq; labor & dolor, quem ſuſcipere veneram, eſt finitus: tempus quoq; quo inter homines eſſe debui, ad honorem Dei patris & vtilitatem fidelium, eſt cōpletum: & obediētiam, quam dedit mihi pater, perfectè cōpleui: & quicquid oportebat fieri antequā morerer, factum eſt; & nihil remanet, nec quicquā iam reſtat quod antequā moriar adhuc fieri oporteat. Et hanc cōſummationem etiam ipſe prædixerat, *Conſummabuntur*, Luca 18.
inquiēs, *omnia quæ ſcripta ſunt per Prophetas de filio hominis.* Acetoſo igitur & felleo poculo propinato, intulit, *cōſummatum eſt*: tanquam ſi in guſtu aceti & fellis totius amariſſimæ paſſionis conſummata plenitudo conſiſteret. Per hoc enim diluitur primus ille malè delectabilis gu-
E ſtus. Nam cùm per guſtū ligni ſuauis & vetiti totius noſtræ perditionis cauſa extiterit pręuaricator Adam: oportunum fuit & congruum, per viam contrariā inuenire ſaluti noſtræ remedium. Et cùm in ſingulis membris ipſius acutiſſimarū paſſionum militantes ſagittæ crebreſcerent, quarum indignatio ebibebat ſpiritum eius: decebat, vt cibi verbiq; vehiculum nequaquā maneret immune: vt verificaretur illud prophetæ, *Repleuit me amaritudine: inebria-* Threno. 3.
uit me abſinthio. Hoc verbum ſextum magnæ perfectionis fuit, cùm dixit: *cōſummatum eſt*: per Verbū perfectionis.
hoc inſinuans, quòd omnia conſummauerat, quæ pro ſalute humana ipſum Chriſtum pati vel agere oportebat. Et exemplariter: Nam ſicut bonus medicus primò pro infirmo dięram taxat: ſecundò ſudorem procurat: tertiò ſi prædicta non ſufficiunt, indicit minutionem, pro humorū correctione: quartò miniſtrat potionem pro malæ materiæ euacuatione: ſic Chriſtus (vt nos à morbo peccati ſaluaret) pro nobis primò quadraginta diebus ieiunauit: ſecūdò

ſudorem ſanguineum pro nobis exhalauit: tertiò per totum corpus ſuum minutionem ce- A
lebrauit, quando pro nobis totum ſanguinem ſuum abundantiſſimè ſine numero & men-
ſura fudit, ſic quòd corpus ſuum in cruce pẽdens tanquam cremium exaruit: quartò & vlti-
mò, prædictis antidotis non contentus, potionem amariſſimam ſumpſit, quando pro noſtra
egritudine fuganda, felle & aceto ſe potari permiſit: & ideo rationabiliter dixit, *conſumma-
tum eſt*: innuens per hoc quòd omnia compleuerat, quæ pro noſtra ſalute fienda erant. Per
hoc verbum ſextum, docemur pœnitentiam inchoatam cõſummare, & vitam noſtram fine
debito terminare, ac omnia opera noſtra ad virtutum perfectionem & debitam perducere
Auguſti. ſermone de paßione. conſummationem. Vnde Auguſtinus. Dixiſti etiam Domine, conſummatum eſt: conſum-
mata etenim erant vaticinia prophetarum, figuræ hoſtiarum, acerbitas & diuerſitas pœna-
rum, emendatio culparum. Fœlix qui poterit dicere cum Ieſu, cõſummatum eſt: cum Ieſu
qui eſt alpha & ω: & ſermonum conſummatio non eſt præmium in inchoatione, ſed in cõ- B
ſummatione: non datur denarius incipientibus, ſed finientibus: & corona non currentibus,
ſed peruenientibus. Inchoa igitur pœnitentiam, & conſumma: vt ad crucem ſicut Chriſtus,
ſicut latro curras ad pœnitentiam: non deſcendas de cruce, vt ſalutem conſequaris perſeue-
rantia. Hæc Auguſtinus. Sciendum autem, quòd cõſummare idem eſt quod ſimul ſumma-
re: vnde tunc aliquid cõſummatur, quando omnia ſingillatim acta vel paſſa ſimul ſummã-
tur: id eſt, in ſumma recolligũtur. Sic fuit in propoſito: Nam poſtquam Chriſtus omnes pœ-
nas paſſionis ſuæ ſigillatim pertulerit, & nihil amplius circa mortem patiendum reſtaret:
tunc demum omnia perpeſſa rememorans, recolligit ea ſimul in vnam ſummam: & obtu-
lit ea Deo patri, dicens, *conſummatum eſt*: quaſi diceret, conſummatum eſt opus obedientiæ,
quam aſſumpſi: conſummatum eſt opus totius paſſionis meæ, quod tibi Deo patri meo offe-
Hebr. 5. ro pro ſalute generis humani. Vnde Apoſtolus: *Conſummatus factus eſt omnibus obtemperãtibus* C
Cõſummatio pœnoſa. *ſibi cauſa ſalutis æternæ.* Et aduerte, quòd hæc conſummatio non fuit ſine notabili pœna: ſicut
qui pertranſiuit multa pericula, vel grauia ſupplicia, non ſine magno horrore poteſt cogi-
tare ea, licèt ex alia parte gaudeat ea in præteritum pertranſiuiſſe: talem horrorem doloro-
ſum non dubium quin Chriſtus habuerit in conſummando omnia perpeſſa: nec mirũ, quia
talis conſummatio virtualiter, vel etiam integraliter cõtinebat in ſe omnes partes paſſionis,
quas ſimul in ſumma ſignificabat cùm dicebat, conſummatum eſt: Quod verbum magnæ
efficaciæ eſſe in periculis, perhibetur ab expertis. Et ſpecialiter valere dicitur in immode-
rato fluxu ſanguinis è naribus, ſi cum eodem ſanguine ſcribatur idem verbum in fronte pa-
tientis. Et non mirum ſi magnæ efficaciæ ſit verbũ iſtud, in quo tota ſumma paſſionis Chri-
Documẽtũ. ſti continetur. Ex hoc articulo, cõſummationis totius paſſionis, habetur documentũ, quòd
Cõſummationis Deo dicanda ratio. nos in fine cuiuſlibet boni operis partes habentis, debemus facere ſummam vel epilogum, D
& ſic in ſumma illud offerre Deo: verbi gratia, Si quis pro Deo vadat Romam, perueniens
ad terminum, omnes paſſus & omnia veſtigia ſua offerat Deo & beato Petro, dicens: con-
ſummatum eſt. Similiter ſi quis legat pſalterium: in fine omnes pſalmos, verſus, & verba to-
Collecta. tius pſalterij in ſumma offerat Deo: & ſic de ſimilibus. Ita etiam facimus in officio eccleſia-
ſtico, quod ſemper in fine cum collecta concluditur: quæ & idcirco collecta dicitur, quia
in illa oratione tota vis illius officij quaſi in ſumma eſt collectio. Eodem modo hoc verbũ,
conſummatum eſt, fuit collecta totius paſſionis Chriſti citra mortem. Ad conformandum
ſe huic articulo, recolligat homo breuiter in ſumma omnes articulos paſſionis prælibatos,
& agat pro eis gratias Chriſto & Deo patri: dicens, conſummatum eſt: vel aliàs prout deuo-
tio miniſtrabit. Ieſu ſaluator noſter, & conſummator glorioſi operis, quod accepiſti à patre
conſummandũ: qui incepiſti opus tuum cum multis laboribus, & conſummaſti cum maxi- E
mis doloribus: & tandem conſummationem totius paſſionis tuæ in ſumma Deo patri ob-
tuliſti, dicens: *conſummatum eſt*: benedictum ſit Domine ex hoc nomen ſanctum tuum: quia
ad hoc conſummaſti, vt nos ſimus in bono conſummati, & inimici noſtri omnes conſum-
pti: rogo te da mihi mandata tua perficere, & in tuis virtutibus proficere: ac omnia per me
(te operante) bene acta & paſſa ad tuam laudem conſummare: conſummata tibi & per te
Deo patri offerre: vt in hora mortis poſſim dicere, ecce Domine conſummaui & perfeci
opus quod dediſti mihi vt facerem, & nunc venio ad te magiſtrum meum & Dominum
Ieſum Chriſtum: & tunc merear videre facie ad faciem, & omnis conſummationis fi-
nem.

ORATIO.

A **ORATIO.**

Domine Ieſu Chriſte, qui hora diei ſexta fuiſti ante crucem vino mirrhato ſeu fellito potatus, ac denudatus, & tuis veſtibus ſpoliatus, in manibus quoque & pedibus clauis acutiſsimis perforatus, & duriſsimè cruci affixus: in cruce autem poſitus, à multis blaſphematus & deriſus: & iterum aceto ſeu vino acetoſo potatus: da mihi, qui peccatis meis crucem merui, vt in te aſpiciens, totus totaliter carne & ſpiritu transfigar, omnique iniuria & contumelia ac confuſione contempta tecum cruci affigar: vt nec aliquid ſentiam, niſi te Ieſum, te inquam crucifixum. Amen.

De nona in paſſione Domini. Capvt LXIIII.

Hora nona cogitabis mente lugubri & deuota, ſi piam habes animam, qua- *Math. 27.*
B liter ſiccatur ipſe fons vitæ, & dulcedo cordium noſtrorũ, Ieſus Dominus *Marci 15.*
tuus amantiſſimus, & omni gratioſitate acceptiſſimus, venis iam ex ſangui- *Luca 23.*
nis effuſione exhauſtis, & viribus deficienti appropinquans morri incipit *Ioan. 19.*
oculos langueſcentes deprimere, & facie palleſcere. Et quomodo incipit *Contemplatio Chriſti*
inclinare caput verſus matrẽ ſuam, quaſi dans ei aue vltimum: aue inquam *morientis.*
doloris & omnis deſolationis, quod nõ poterat ore & verbo exprimere præ nimia paſſione
& inæſtimabili dolore: & quaſi commendans ei corpus ſuum, tam crudeliter foſſum, ac la-
ceratum, & diſſipatum vndique. Et etiam verſus patrem ſuum: quaſi oſtẽdens ex modo mo-
riendi, quòd moriebatur ex obedientia patris, & non inuoluntariè: & quaſi gratias agens ei-
dem, quòd ipſum reuocabat ad ſe: docens nos ſimiliter gratias in aduerſis agere, & ſignifi-
cans ſe per varias tribulationes ad præmia ſequendum, & quaſi tradens ei ſpiritum ſuum.
C Etiam quaſi declinare à crucis titulo ſe oſtendens, & vanam gloriam vitare nos docens: ac ſi
diceret, Nolo hîc regnare, nolo ſcribat aut nominet me regem Pilatus: Et etiam quaſi me
patri reconciliato, nuncians mihi pacem, me ſalutet: & oſculum mihi prębet: & aures meis
precibus, quæ prius non profecerunt, ad exaudiendum inclinat. Quo facto concluſit vlti- *Verbum ſeptimũ & vltimum.*
mum verbum, ſcilicet ſeptimum, cum clamore valido & lachrymis, dicens: *Pater in manus*
tuas, id eſt in poteſtate tua, *commendo ſpiritum meum*. Per quod voluit nobis declarare, quòd
ſanctorum animæ ex tunc in manus Dei aſcendunt: nam prius ab inferis omnium animæ *Animæ ſanctorũ cœlũ*
tenebantur, donec venit qui captiuis redemptionẽ prædicauit. Vnde Cyrillus: Hæc autem *petũt nunc.*
vox edocet, quòd animæ ſanctorum non deinceps in inferno clauduntur, vt prius: ſed apud
Deum ſunt, huius rei facto Chriſto principio. Vnde & Athanaſius: Commẽdat enim patri *Athana.*
per ſe vniuerſos mortales in ſe viuificatos: nam ſumus membra eius: ſecundùm illud Apo- *lib. de in-*
D ſtoli, *Omnes vnum eſtis in Chriſto*. Prius ergo Dominus clamauerat, *Eli, Eli*: & modo clamat, *carnatione*
Pater in manus tuas. Vnde quidam dicunt, vt Hierony. quòd ab illo Pſal. *Deus Deus meus reſpice* *Chriſti.*
in me: vſque ad iſtum verſum, *In manus tuas*: vbi ſunt pſalmi decem: & verſus centũ quinqua- *Galat. 3.*
ginta, Chriſtus dixerit eos omnes: primum videlicet & vltimum verſum cum clamore, ſed *Pſal. 21.*
intermedios ſub ſilentio. De iſto clamore Chriſti, ſicut & de ſuperiori, videtur loqui Apo- *Hierony. in pſal. 21.*
ſtolus, cùm dicit: *Qui in diebus carnis ſuæ preces cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus* *Heb. 5.*
eſt pro ſua reuerentia. Et ex hoc videtur, quòd Chriſtus tam in illis verbis *Eli, Eli*: quàm in iſtis, *Lachrymæ*
Pater in manus tuas: lachrymatus fuerit. Alij verò dicũt, quòd Chriſtus totum pſalmum, *Deus* *Chriſti in*
Deus meus reſpice in me: & deinde pſalmũ, *In te Domine*: vſque ad verſum, *In manus tuas*: conclu- *cruce.*
ſiuè decantauit. Commendauit Dominus Ieſus patri ſpiritum: non quòd egeret, ſed vt nos
inſtrueret. In hoc enim ſeptimo verbo, quod maximæ deuotionis fuit, exemplum multipli- *Verbũ deuotionis.*
E cis informationis nobis reliquit, prout infrà in documẽtis articuli patebit. Hoc autem ver-
bo vltimo dicto, *inclinato capite tradidit ſeu emiſit ſpiritum*: non coactus & inuitè, ſed quãdo vo- *Emiſſio ſpiritus Chri-*
luit & voluntariè ſine coactione *expirauit*: id eſt, ſpiritum extra corpus ſponte & propria po- *ſti.*
teſtate miſit: non alius extorſit. Vnde Auguſtinus, Quis ita dormit quando voluerit, ſicut
Ieſus mortuus eſt quando voluit? Quis ita veſtem ponit quãdo voluerit, ſicut ſe carne exuit *Auguſti.*
quãdo voluit? Quis ita quando voluerit, obit: quomodo cum voluit obiit? Quanta ſperãda *tracta. 119. in Ioannẽ.*
vel timẽda eſt poteſtas iudicantis, ſi tãta apparuit morientis? Hęc Auguſt. Hic ergo apparet
quòd Chriſtus tradidit ſpiritũ clamãdo, orando, & lachrymando. In primis duobus, ſcilicet
in tradendo ſpiritũ, & clamãdo, diuinitas apparuit, & deitatis ſuæ potẽtiam Chriſtus decla-
rauit. Tradere enim vel emittere ſpiritum propria virtute, diuinæ poteſtatis indiciũ eſt, & *Tradere ſpiritum.*
nemini niſi Deo cõuenit. Et per hoc quòd moriens clamauit, apertiſſimè ſe Deum verum
oſtẽdit: nam homines alij morientes nõ clamare, ſed vix ſpirare, vel tenuiter loqui poſſunt.

In aliis autẽ duobus, ſcilicet, in oratione, & lachrymatione, humanitas apparuit, & miſerationis affectũ Chriſtus manifeſtauit. Quando igitur Mathæus dicit, *Ieſus autem iterum clamãs voce magna, emiſit ſpiritũ*: & Marcus, *Ieſus autem emiſſa voce magna expirauit*: quid hac voce magna dixerit, Lucas apertè deſignat dicens, *& clamans voce magna Ieſus ait: Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum: & hæc*, inquit, *dicens, expirauit*. Ioannes verò tacens de hac voce, ſcribit, *cùm ergo accepiſſet Ieſus acetum: dixit, conſummatum eſt: & inclinato capite tradidit ſpiritum*: è miſſa tamẽ prius voce prædicta. Fuit autem (vt dicitur) ita magnus & validus clamor iſte, quòd vſque in infernum auditus fuit: & cœlum terrámq; tremere fecit. Vox ergo illa non fuit naturalis, ſed miraculoſa: quia homo magno & longo cruciatu afflictus, & ex tali afflictione morti ſic proximus, non poſſet ſic clamare virtute naturæ: & ideo ſequitur quòd vox illa fit formata Dei virtute. Hic nota quòd eadem hora qua primus Adam peccauit, ſecundus expirauit. Primus enim poſt meridiem peccauit: quia mox vt peccauit, vocẽ Domini ambulantis ad auram poſt meridiem audiuit: & tunc circa horam nonam ſecundus Adam expirauit. Vnde qua hora primus Adam peccando mortẽ huic mundo induxit, eadem hora ſecundus Adam mortem moriendo deſtruxit. Et qua hora illi paradiſus eſt concluſus, eadem hora iſte paradiſum aperuit: quia ſecũdum Bedam, ordo poſcebat vt eodem temporis articulo, quo Adæ peccanti cõcluſerat ianuam paradiſi, panderet eam latroni pœnitenti. Et ſecundum gloſam, cùm ſol à feruore tepefactus eſt, paſſionem conſummat, oſtẽdens ſe mori propter peccata, quibus à diuina luce & dilectione in hãc noctem cecidimus. Itẽ hac hora mortuus eſt: quia per eum nouem ordines angelorũ reparantur. Notandũ etiam quòd ſicut dicitur in gloſa Thobiæ, Domino in cruce paſſo, diabolus (quo procurante crucifixus erat) aduenit, quærens ſi quid peccati in ipſo inueniret. Et dicit magiſter in hiſtoriis, quòd ſtabat ſupra brachium crucis, donec Chriſtus expirauit: & tunc videns ſe cõfuſum receſſit: & veniens ad tartara, inuenit ibi animã Chriſti portas & ſeras cõfringentẽ, & iuſtorum animas inde educentem. Et tunc mox remotũ eſt diuinæ viſionis impedimentum, quod figurauit gladius flammeus & verſatilis poſitus ante paradiſum. Sciendum autem quòd inter omnes pœnas paſſionis Chriſti, iſta pœna mortis fuit acerbiſſima: quia inter omnia terribilia terribiliſſimum eſt mors. & hoc eſt ſecundùm Damaſcenum, propter naturalem inclinationem animæ ad corpus. Et fuit ſpecialis ratio in Chriſto de tali anima & de tali corpore, cui vtriq; diuinitas vnita fuit in vnitate ſuppoſiti. Vnde oportuit quòd illa ſeparatio eſſet maximè pœnalis. Ex iſto articulo expirationis, ſeu mortis Chriſti, habentur plura documenta. Primum eſt, quòd nos debemus commori Chriſto, moriendo videlicet mundo & peccatis, ſi cum Chriſto in æterna vita viuere voluerimus. Vnde Apoſtolus: *Si cõmortui ſumus cum Chriſto, & conuiuemus*. Et de talibus idem Apoſtolus ait: *Mortui enim eſtis*: ſcilicet mundanis & caducis, *& vita noſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo*. Secundũ eſt, quòd Chriſtus in anguſtia mortis voce alta clamans ad patrem, & cõmendans ei ſpiritũ ſuum, reliquit nobis exemplũ intimę deuotionis: docẽs nos in hoc ipſe bonus magiſter quid nos in articulo tẽtationis, & ſpecialiter in agone mortis poſiti facere debeamus. Semper enim debemus auxiliũ noſtrũ in Deũ ponere, & eum inuocare, ac ſpiritus noſtros ei cõmendare: quorũ corpora quotidie tendũt ad mortem, & penitus ignoramus diem & horam. Et ſpecialiter in hora & articulo mortis debemus hoc facere: quia maximè tũc eſt neceſſe, & propter hoſtis importunitatem maiorem, & propter noſtræ virtutis debilitationẽ. Reliquit etiam nobis exemplũ perfectæ fiduciæ paternæ defenſionis: per hoc enim quòd in manus patris cœleſtis homo ſpiritũ ſuũ cõmẽdat, ſecurus eſſe debet quòd diuina virtute ab incurſu malignorũ ſpirituum defenſatur. Tertium documentũ, ſpecialiter pro religioſis, qui moriuntur mũdo in religionis ingreſſu, eſt, quòd ipſi debẽt ſpiritum, id eſt, voluntatem & ſenſum ſuum tradere in manus ſpiritualis patris, ſcilicet prælati: ſic quòd amplius nõ reſumant vſq; ad diẽ reſurrectionis: exemplo Chriſti, qui ſpiritũ ſuum, quem moriens in manus patris cõmendauerat, vlterius nõ niſi in reſurrectione ſua reſumpſit. Commendans enim ſpiritũ Deo patri, exemplũ perfectæ obedientiæ & ſubiectionis reliquit, qua quilibet ſubditus ſuo prælato ſpiritũ ſuum gubernãdum & dirigendum committit. Vnde quilibet ſubditus, voto obedientiæ ſuperiori aſtrictus, humiliter habet dicere ſuo prælato, pater in manus tuas commendo ſpiritum meum. Illi ergo religioſi, qui nunquam depoſuerũt ſpiritum ſuum, vel ante reſurrectionẽ reſumũt: puta qui ſecundũ voluntatẽ ſuam facere, & ſenſum ſuũ ſequi volũt: mendaces ſunt, & reſurrectionẽ præueniunt, & ideo antichriſti ſunt. Quartũ documentũ eſt, quòd valde vtile & ſalubre eſt legere illos decẽ pſalmos, quos Chriſtus orauit in cruce: quia nulli dubium quin deuotionis effectum

Clamor Chriſti validus. — *Hora mortis Chriſti. Gene. 3.* — *Beda i cap. 15. Marci.* — *Diabolus ſuper brachiũ crucis.* — *Gladium verſatilẽ.* — *Damaſcenus lib. 3. de fide.* — *Documenta.* — *2. Timo. 2. Coloſ. 3.* — *Religionem ingredientes.*

A B C D E

A effectum legenti eòs conferant ſalutarem. Et dicitur quòd ſpecialiter valeant ad expiatio-
nem negligentiarum in horis canonicis negligenter dictis. Quintum documentum eſt,
quòd quãtumcunq; aliqui ſint iuſti & ſancti, nunquam tamen ſe putent ſecuros de diabo-
lo, cùm ipſe nec Chriſtum in cruce dimiſerit quin eum obſeruaret. Quid ergo præſumere
poterit homo miſer & fragilis? Certè de nullo niſi ſolum de morte Chriſti: Vnde Aug. To- *Auguſti.*
ta ſpes mea eſt in morte Domini mei. Mors eius, eſt meritum meum, & refugium meũ; ſa- *in manuali*
lus, vita, & reſurrectio mea. Non poſſum terreri multitudine peccatorum meorum, ſi mors *cap. 22.*
Domini in mentem venerit: quia peccata mea illam vincere non poſſunt. Sextũ documen- *Diligẽdus*
tum eſt, quòd nos multum tenemur amare Chriſtum, qui pro nobis animam ſuam poſuit: *Chriſtus.*
& caput ſuum ad nos in morte inclinauit. Vnde Augu. Saluator noſter caput ſuum inclina- *Auguſti.*
uit in morte, vt oſcula daret dilectis ſuis. Et nos totiens Dominũ oſculamur, quotiẽs in eius *ibidem.*
B amore compungimur. Septimum documẽtum eſt, quòd quilibet Chriſtianus moriens de- *Morienti*
bet illa quinq; ſupradicta ſeruare quantũ poterit, quæ Chriſtus moriẽs ſeruauit. Ipſe enim *ſeruanda*
orauit, clamauit, plorauit, animam patri commendauit, & ſpiritum tradidit: ſic & nos in ex- *quinque.*
tremis poſiti debemus orare, clamare, ſaltem corde, plorare pro peccatis, per veram pœni-
tentiam animã Deo cõmendare, & ſpiritũ tradere: voluntariè ſcilicet moriendo, & volun-
tatem noſtrã diuinæ voluntati tradẽdo. Ad conformandũ ſe huic articulo, recogitet homo
quãto amore ſaluator noſter mortem pertulit: vt nos viuificaret, & quòd conditionẽ mor-
tis ſubiit, qui vitam vniuerſis creaturis tribuit: & mortuus eſt, qui mortuos ſuſcitauit, & re-
uolvat in mente ſua documenta præmiſſa. Ieſu qui in cruce moriens animam tuam patri
commẽdaſti: da mihi in hac vita tibi ſpiritualiter ſic commori, quatenus tu in hora mortis
meæ digneris animam meam miſeram habere commendatã. Ego autem Domine in illas
C manus tuas extenſas & perforatas, & ſacro ſanguine reſperſas cõmendo ſpiritum & corpus
meũ: & ſupplico charitati tuæ, vt in nouiſſima hora poſſim cum memoria integra, fide pu-
ra, & ſpe firma animam meam in manus tuas miſericordiſſimas cõmendare, quas pro me
ſaluãdo expandiſti in cruce: & audire merear verbum illud dulciſſimũ, hodie mecũ eris in *Veli ſciſſio.*
paradiſo. *Et* tunc hac voce *velum templi*, quod erat foris ante faciem & introitũ templi, pro-
hibẽs aſpectum ſanctorum quæ erant intra templum, *ſciſſum eſt in duo à ſummo vſque deorſum:*
non illud quod erat intra templum inter ſancta & ſancta ſanctorum. Vnde Origenes: Duo
autem vela fuiſſe intelliguntur. Vnum quòd velabat ſancta ſanctorum: alterum exterius, ſi- *Vela duo.*
ue tabernaculi, ſiue templi. In paſſione ergo Domini ſaluatoris, velũ quod erat à foris, con- *Origenes tracta. 35.*
ſciſſum eſt à ſurſum vſque deorſum, vt ab initio mundi vſq; ad finẽ cõſciſſo velamine my- *in Math.*
ſteria publicentur, quæ vſq; ad Chriſti aduentum rationabiliter fuerant occultata. Cùm
D autem venerit quod perfectum eſt: tũc auferetur etiam ſecundum velũ, vt videamus etiam
quæ intus ſunt occultata, ſcilicet veram arcam teſtamenti: & ſicut ipſa ſe habet natura, vi-
deamus cherubin & alia. Hæc Origenes. Per hoc ergo ſignum figurabatur reuelata eſſe
myſteria & ſecreta ſacramentorum legis, quæ antè velata erant: vt vniuerſis proderẽtur, &
ad gentes tranſirent, & impletam eſſe veritatẽ quæ in figuris latebat, & cœlũ apertum quod
antè clauſum erat. Vnde & nos in paſſione Domini & cruces, & reliquias, & cætera ſacra *Detectio*
detegimus in eccleſia, & patefacimus. Et in euangelio Nazaræorum legitur, ſuperliminare *crucis & cæterorum.*
templi infinitæ magnitudinis fractũ eſſe, auditaſq; voces in aëre, & virtutes angelicas præ-
ſides quondam tẽpli tunc pariter clamaſſe, tranſeamus ex his ſedibus. Vt autem dicit Chry.
hoc velum ſciſſum erat precioſiſſimum de purpura & byſſo, & cocco & auro, & ſerico: & *Chryſoſto.*
hyacintho contextum, quod in diebus celeberrimis ſuſpendebatur. Hac quoq; voce *terra* *ſermone de*
E *mota eſt*, quaſi non valens ferre Dominum ſuum pendẽtem, & non potens ſuſtinere Chri- *cruce &*
ſti mortem: capax enim huius mortui eſſe non poterat: & in ſignum quòd Iudæi de ea ab- *latrone to. 3.*
ijciendi & deſtruendi erant: *& petræ ſciſſæ ſunt*, in ſignum conuerſionis Gentilium: & in ſi- *Terra mo-*
gnum quòd corda quãtumcunque dura deberent cõpati Chriſto morienti. Dicitur autem *ta.*
quòd adhuc apparent ibi ſciſſuræ, & deponunt ibi peregrini cruces ſuas. *Et monumẽta aperta* *Petra ſciſ-*
ſunt, ad denotandum quòd mortis clauſtra erãt reſerata, & quòd reſurrectio Chriſti & alio- *ſa.*
rũ cum ipſo reſurgẽtium erat propinqua, & in ſignum reſurrectionis quæ expectatur futu- *Monumẽta aperta.*
ra. *Et multi ſanctorum ſurrexerunt à mortuis*, non tunc quando monumẽta aperta ſunt: ſcilicet *Mortuorũ*
hora mortis Chriſti, ſed quando reſurrexit: quia cum eo ſurrexerunt tanquam teſtes ſuæ *reſuſcita-*
reſurrectionis: & ideo non antè, ſed cum eo debebant reſurgere, vt ipſum oſtẽderent reſur- *tio.*
rexiſſe: & hoc eſt quod ſubditur, *& exeuntes de monumẽtis poſt reſurrectionem eius*, id eſt Chriſti,
venerunt in ſanctam ciuitatem, ſcilicet Hieruſalem, *& apparuerunt multis* ad declarationem

Hierony. in cap 27. Mathæi. Apoca. 1. 1. Corin. 15. Leo ſermo. 10. de paſſ. Anſelmus in ſpeculo euangelici ſermo. cap. 13. Auguſti. ſermone de paſſione. Chryſoſto. hom. 89. in Mathæum. Auguſti. ſermone de paſſione.

dominicæ reſurrectionis. Vnde dicit Hiero. quòd cùm monumenta aperta ſunt, non antè A
reſurrexerũt quàm reſurgeret Domin⁹, vt eſſet primogenitus reſurrectionis ex mortuis. In
Apoc. Chriſtus dicitur *primogenitus mortuorũ*: ſed in epiſtola ad Corinthios, *primitiæ dormientium.* Hæc autem magnitudo ſignorum ſignificat vt crucifixum Dominũ ſuum cœlum & terra, & omnia quæ in eis ſunt, demonſtrarent. Voce quippe Chriſti mouẽtur elementa, & ſimul cum eo vult diſſolui atque finiri omnis creatura. Vnde Leo papa: Pendẽte ſiquidem in patibulo creatore, vniuerſa creatura congemuit. Debebat hoc teſtimoniũ ſuo mundus authori, vt in eius occaſu vellent vniuerſa finiri. Hæc Leo. Ecce quanta nunc apparet eius maieſtas, cuius antè apparuit tãta infirmitas. Vnde Anſel. Et iam quidem infirma eius anima mea vidiſti & miſerta es: nunc & maieſtatem eius attende, & miraberis. Qualis eſt hic? quia cœlum & terra cõpatiuntur ei: cuius & mors mortuos viuificat. Vnde & Aug. Quamquam autem tu iudiceris, vt maleficus: crucifigaris, vt flagitioſus & impius: quãuis videaris B
à Deo derelictus, non deſunt miracula, non deeſt virtutum abundantia. Vnde etiam Chry. Intende quanta ſigna fecit, hoc quidem è cœlo, hoc autem in terra, hoc autem in ipſo templo: ſimul quidem anguſtiam ſuã demonſtrans. Etenim iræ Dei magnæ erant quæ fiebant, & non ſimpliciter ſigna, ſed & furoris ſigna vniuerſa erãt tenebræ, ſciſſæ petræ, velum medium ſciſſum, terræ concuſſio, & multæ anguſtiæ ſuperabũdantia erat. Hæc Chry. O quantum pia mater eius tunc dolebat, quando fieri hæc videbat. Vnde Aug. Cogitare libet quãtus dolor tunc fuerit matri, cùm ſic dolebant quæ inſenſibilia erant. Non lingua loqui, nec mens cogitare valebit, quanto dolore tenebatur tũc anima Mariæ. Hæc Aug.

Myſticè.

Myſticè hæc ſigna prædicta habent fieri in reſuſcitatione & conuerſione peccatoris. Dei quippe templum eſt fidelis anima: cuius velum ſcinditur, quãdo velamen hypocriſis & cuiuſlibet peccati diſſipatur. Sicut enim velum impediebat ne videri poſſent ſancta templi, ſic peccatum C
impedit ne videantur ſancta paradiſi: quod tamen, quãtum ad ſufficientiam, fuit amotum per mortem Chriſti. Velũ enim templi ſciſſum fuit, in ſignum quòd per mortẽ Chriſti ablatũ eſt impedimentum quod nos ſecreta gaudij paradiſi prohibuit contẽplari: ſicut velũ operiebat ſecreta tẽpli. Terra mouetur in peccati recogitatione, & per timorem compunctionis internæ: & quãdo per compaſſionem mortis Chriſti terrenum deſiderium in amorem cõmutatur cœleſtium. Terra enim tremuit præ horrore ignominioſæ mortis Chriſto inflictæ: ad deſignandum quòd corda terrena Chriſto compatienti debent compati & eius ſtrictum iudicium formidare. Quòd autem tremuit in reſurrectione, hoc deſignat quoddã ſpeciale tripudium: quo omnis creatura debet congaudere Chriſto reſurgenti: ſicut etiam compaſſa fuit Chriſto moriẽti. Vnde primus tremor deſignat metum & terrorem. Secundus autem, gaudium & exultationem. Petræ ſcinduntur in contritione: & per dolorẽ con- D
tritionis in corde: & quando duritia cordis per pietatem emollitur compaſſionis. *Petræ enim ſciſſæ ſunt*, ad deſignandum quòd corda lapidea & dura, per dolorem contritionis, & intimę compaſſionis ſcindi debent. *Monumenta aperiuntur*, in confeſſione, & per pudorem confeſſionis in ore: & quando fœtor, qui intus latet, foras per os prodit. *Mortui reſurgunt*, in ſpirituali viuificatione, & per laborem ſatisfactionis in opere, & quando ad boni operis exercitium excitatur ſomnus pigritiæ: & apparent in ſancta ciuitate, in animæ illuminatione. In hora mortis tuæ Domine *velum templi ſciſſum eſt*: rogo te aufer velamen ignorantiæ de corde meo: vt videam voluntatem tuam, & opere perficiam. *Terra contremuit*: da mihi obſecro, qui ſum terra & cinis coram te ſtare cum caſto timore & reuerentia filiali: & meam ſalutem cum timore & tremore operari. *Petræ ſciſſæ ſunt*: da mihi vt lapideum cor tuo ſcindatur timore, & inhians ardenter à te rorem ſupernæ benedictionis accipiat: & tibi ger- E
minet fructum vitæ. *Monumenta aperta ſunt. & multa reſurrexerunt corpora ſanctorum*: da quæſo Domine animæ meæ à ſepultura reſurgere peccatorum.

Timor crucifigẽtium.

Viſis autem his quæ fiebant, ſcilicet tot & tam mirificis ſignis in paſſione Chriſti, inter quæ etiam fuit quòd voce magna clamans, ſic citò & ſponte expirauit: *centurio* qui crucifixoribus præerat, & milites *qui cum ipſo* conſtituti *erant* ad cuſtodiendum Ieſum in cruce quouſque expiraſſet: *timuerunt valde*, & diuinæ virtuti, tot & tanta miracula aſcribendo *glorificauerunt Deum*: fidei confeſſione, ac poteſtatem & veritatem diuinitatis in Chriſto confeſſi ſunt, *dicentes*:

Teſtimonia in Chriſto.

Verè hic homo iuſtus erat: *verè filius Dei erat iſte*: aliter enim tanta gloria in eius morte non appareret. Matthæus dicit, *verè filius Dei erat iſte.* Marcus, *verè hic homo filius Dei erat.* Lucas, *verè hic homo iuſtus erat*. Ibi reſultat veritas deitatis, quia verè filius Dei: ibi veritas humanitatis, quia verè hic homo: ibi veritas innocentiæ ſuæ & ſanctitatis

quia

A quia verè iuſtus erat. Et hæc tria neceſſaria erant ad redemptionem: ſcilicet homo qui de-
beret, Deus qui valeret, iuſtus cui congrueret. Et ex iſtis aggrauatur ſcelus Iudæorũ: quia
occiditur Deus à ſeruis, homo à beſtiis caninis, iuſtus ab iniuſtis. Multum quidem iſtos ad
fidem diuinitatis Chriſti diſpoſuit, quòd cum clamore magno ſic potenter & dominatiuè
ſpiritum dimiſit. Videbant enim quòd clamor ille ſupernaturalis & miraculoſus fuit: quia
propter defectum ſanguinis & effluxum ſpirituum, talis clamor fieri nõ potuit ab homine
ſic propinquo morti: & ideò concluſerunt quòd eſſet factus virtute diuina ſupernaturali: &
per conſequens quòd ipſe eſſet filius Dei. Quod etiam ex hoc perpenderunt: quia quando
voluit, tũc ſpiritum dimiſit. Vt enim dicit Hieronymus, nullus habet poteſtatem dimitten-
di ſpiritum, niſi ille qui animarum conditor eſt. Et ſecundum Auguſt. Cùm poſt illam vo- *Hierony. in*
cem continuò tradidit ſpiritum, hoc maximè qui aderant ſunt mirati: longa enim morte *cap. 27.*
B cruciabantur in ligno ſuſpenſi. De iſto Centurione, ſic dicit Bern. Erat ille Centurio incir- *Mathai.*
cunciſus, ſed non aure, qui ad vnam expirantis vocem ſub tot infirmitatum indiciis Domi- *Auguſti.*
num maieſtatis agnouit: ideóque non deſpexit quod vidit, quia credidit quod nondum vi- *Bernardus*
dit. Non autem credidit ex eo quod vidit, ſed ex eo quod audiuit: quia *fides eſt ex auditu: au-* *ſermo. 29.*
ditus autem per verbum Chriſti. Et ſecundum Chryſoſt. Centurio (vt quidam dicunt) non ſolũ *in cantica.*
confeſſor fuit: ſed etiam corroboratus in fide martyrium ſuſcepit. Per hoc quòd Centurio *Roma. 10.*
Gentilis confeſſus fuit Chriſtũ tam clarè: ſignificata fuit glorioſa confeſſio Gentilium, in *Chryſoſto.*
eorum conuerſione: & duritia Iudæorum, in infidelitate. Vnde Hieron. Nouiſſimi autem *hom. 89. in*
nunc primi efficiuntur, quia Gentilis populus confitetur: & plebs Iudaïca cæcata negat, vt *Mathaum.*
fiat eis error nouiſſimus peior priore. Vnde & Beda: Quanta ergo cæcitas Iudæorum, qui *Hierony.*
tot per Dominum virtutibus factis, tantis in morte eius apparẽtibus ſignis credere reſpue- *in cap. 27.*
C runt: & inſenſibiliores Gentibus Deum glorificare, vel timere contempſerunt: vnde me- *Mathai. & 15. Marci.*
ritò per Centurionem fides eccleſiæ deſignatur: quæ velo myſteriorum cœleſtium per *Beda ĩ cap.*
mortem Domini reſerato, continuò Ieſum, & verè iuſtum hominem, & verè Dei filium *15. Marci.*
ſynagoga tacente confirmat. Vnde etiam Ambro. O duriora ſaxis pectora Iudæorum: iu-
dex arguit, credit miniſter, proditor ſcelus ſuum morte condemnat, elementa fugiunt, ter- *Ambroſius*
ra concutitur, monumenta reſerantur: Iudæorũ tamen immobilis duritia manet orbe con- *in cap. 23.*
cuſſo. Hæc Ambroſius. Conſidera ergo tu homo redempte, quis & quãtus & qualis eſt, qui *Luca.*
pro te pendet in cruce: cuius tranſitum & cœlum luget & terra: & lapides duri, quaſi com- *Contem-*
paſſione ſcinduntur: cuius mors mortuos viuificat: & quem omnis creatura Dominũ ſuum *platio.*
confitetur. O cor humanum omnium lapidum duritia durius: ſi ad tanti rememorationem
piaculi, nec terrore concuteris, nec compaſſione afficeris, nec compũctione ſcinderis, nec
D pietate mollitis. Vnde Hier. Omnis creatura Chriſto morienti compatitur: ſol obſcuratur,
terra mouetur, petræ ſcinduntur, velũ templi diuiditur, ſepulchra aperiuntur, ſed ſolus mi-
ſer homo non compatitur, pro quo ſolo Chriſtus patitur. Vnde Bern. Aſcendit Chriſtus in *Bernardus*
altum, vt ab omnibus videretur: alta voce clamauit, vt ab omnibus audiretur: clamori fle- *ſermo. 29.*
tum admiſcuit, vt homo compateretur. Qui ad hanc vocem non concutitur, terra grauior *in cantica.*
eſt, petra durior, ſepulchro fœtidior. Hæc Bernardus. *Erant autem ibi* ad aſſociandum, ad
conſiderandum, ad compatiendum cum matre Domini, Ioannes & Magdalena, & duæ *Mulieres*
ſorores Dominæ: ſcilicet Maria Cleophæ, & Maria Salomæ: & præter iſtas, quæ principales *aſtantes.*
erant, etiam plures aliæ *mulieres à longè ſtantes*, & videntes, quæ fiebant: *quæ ſecutæ eum à Gali-*
lea fuerant, ex deuotione quam ad audiendum verbum eius habebant: *miniſtrantes ei neceſſa-*
ria vitæ de ſubſtantia ſua, vt meteret eorum corporalia, cuius illæ metebant ſpiritualia. Con-
ſuetudinis enim Iudaicæ fuit, vt mulieres de ſubſtantia ſua victum & veſtitum prædicato- *Prædicãtiũ*
E ribus & præceptoribus ſuis miniſtrarent, & in aliis: vt in præparatione cibi, & in lotione ve- *nutritio.*
ſtium ſeruirent: quod & Dominus accepit, vt exemplum daret Apoſtolis, eorum conſulẽs
infirmitati: & vt euangelio magis vacarent: nec tunc hoc ſcandalum erat. Paulus autem
ſupererogauit, qui cùm haberet poteſtatem circunducendi mulieres ſicut alij: non tamen
vſus eſt ea, propter pſeudoapoſtolos, vt eos à prædicatione reprimeret: & propter ſuſpitio- *Pauli ſu-*
nem remouendam, maximè inter gentes, vbi talis cõſuetudo non erat: & ideo ſcandalum *pererога-*
facere poterat. Miniſtrabant autem Domino carnalia pro ſpiritualibus: non quòd indige- *tio.*
ret Dominus creaturis: ſed vt oſtenderet typum magiſtrorum, quòd victu atque veſtitu ex
diſcipulis deberent eſſe contenti. Vbi Chryſoſto. Hæ autem mulieres conſiderabant, quæ
gerebantur, quæ maximè erant compaſſibiles: & quæ ſequebãtur miniſtrantes vſque ad pe- *Chryſoſto.*
ricula aſſuerunt, maximam fortitudinẽ oſtẽdentes: quia dũ diſcipuli fugerũt, ipſæ aſſuerũt. *hom. 89. in Mathaum.*

Maria dolor. Hæc Chryſoſt. O qualiter tunc anima matris intimi doloris gladio penetrata erat, cùm ſic A
pœnoſum filium deficere, languere, lachrymari, clamare, & mori: & ſe in mūdo derelinqui
in tanto dolore & anxietate videbat: & qualiter clamauit, ſi tamen loqui poterat, & dixit:
O fili mi dulciſſime, quid faciam ego mœſtiſſima? Cui me miſeram commendatam dimit-
tis? Fili mi memento mei, & omnis familiæ tuæ, quam ita deſolatam relinquis. Memento
etiam hominum, qui ſeruierunt tibi: fili mi & ego in manus tuas, & patris tui commendo
meipſam, & totam eccleſiam noſtram. O pater ſancte Deus omnipotens, in manus tuas
commendo filium meum: imò Dominum meum, & filium tuum. Iam enim deficio, & an-
te filium meum in eius conſpectu mori deſidero. Talia dicens, æſtimo quòd propter an-
guſtiarum multitudinem vel abſorpta erat, & quaſi inſenſibilis, vel ſemimortua facta, &
quòd ſe ſuſtinere non valens, corruit in faciem ſuam ſuper terram. Nullus enim cogitare
aut dicere poſſet, quanta mœſtitia patientem & morientem ſuſpirauerit & doluerit: vnde B
ipſa ſuſtinebat intus quod filius tulit foris. Quid tūc Ioannes ſpecialiter ab eo dilectus: quid
Magdalena fidelis & dilecta diſcipula: quidve ſorores Dominæ faciebant? ſed quid facere
Plangentes pectora. poterant? Repletæ erant amaritudine, completæ doloribus, inebriatæ abſynthio, & intole-
rabiliter flebant. O chariſſime, cogita & conſidera quanto dolore & eiulatu omnes amici
eius plorabant: quia etiam hi qui ſibi nihil attinebant: & cum eo nihil habere videbantur,
multum dolebant, ſicut Centurio & alij milites, qui Ieſum crucifixerant, & eum quouſque
expiraſſet cuſtodiebant: *& omnis turba eorum qui ad* videndum *ſpectaculum* conuenerant, &
ſimul aderant, & videbant quæ fiebant: qui pectora ſua, in ſignum pœnitentiæ & luctus, *percutien-
tes* cum ſilentio *reuertebantur*, dolentes de Chriſti perſecutione. ſecundum Bedam, quòd
percutiebant pectora, quia pœnitentiæ eſt & luctus indicium: poteſt dupliciter intelligi:
ſiue enim eum, cuius vitam dilexerant, iniuſtè occiſum dolebant: ſiue cuius mortem ſe C
impetraſſe meminerant, hunc in mortem amplius glorificatum tremebant: primum per-
tinet ad bonos: ſecundum, ad malos. Condolens ergo plora & tu cum mulieribus, & aliis,
Anſelmus in ſpeculo. ſi piam animam habes, & viſcera pietatis. Vnde Anſel. Stupet cœlum, terra mitatur. Quid
tu? Non mirum ſi ſole contriſtato tu contriſtaris: ſi terra contremiſcente tu contremiſcis: ſi
ſciſſis ſaxis cor tuum ſcinditur: ſi flētibus iuxta crucem mulieribus, tu collachrymaris. Hæc
Anſelm. Ecce igitur pendet Dominus in cruce mortuus: recedit multitudo tota, remanet
Maria geſtus. mœſtiſſima mater cum Ioanne & Magdalena, cum duabus ſuis ſororibus. Sed quid tūc ma-
ter faciebat? leuabat manus præ cordis deſiderio, tangere cupiens dilectum ſuum: vt vel ſic
dolori & amori melius cōſulere potuiſſet. Cumq́; aliud ſolatium non haberet, ſanguinem
fumantem, & ex vulneribus filij ad terram vſque ſtillantem, nimia cum auiditate deoſcula-
batur: intantum vt facies eius de cruore filij occiſi ſanguinolenta redderetur. Vnde Augu. D
Auguſti. in manuali. inter cætera, ſic ait: Iuxta crucem ſtabat Maria, conſiderans vultu benigno Chriſtum pen-
dētem in crucis ſtipite ſæuo: pedibúſq; nitens, in altum manus leuabat, amplectens crucem
ruens in oſcula eius. Ex qua parte ſanguinis vnda crucem rigabat, illuc ſe vertebat, vt eam
complecti valeret: ex quo ſurſum manus extendere non valebat. Volebat amplecti Chriſtū
in altum pendentem: ſed manus inde fruſtra reuerſæ in ſe redibant complexæ. Se leuans à
terra, ſurſum erigebat ad Chriſtum: & quia tangere illum nequibat, malè collidebatur ad
terram. Mortis pallor eius perfuderat vultum, tamen genis & ore, Chriſti cruore rubea
erat. Cadentes guttas ſanguinis ore ſacro lingebat; terram deoſculans quam cruoris vnda
rigabat: ô quàm malè tunc illi erat. Hæc Auguſt. Tandem ponunt ſe omnes ad ſedendum
iuxta crucem: contemplantur dilectum ſuum: expectant à Deo auxilium, quomodo ipſum
deponere valeant, & ſepelire. Commorantibus igitur, & ſedentibus eis prope crucem: &
aſpicientibus ſine intermiſſione Dominum Ieſum, ſic pendentem in cruce inter latrones: E
ſic nudum, ſic deturpatum, ſic afflictum, ſic mortuum, & ſic ab omnibus derelictum. Ecce
armati multi veniebant à ciuitate verſus eos, qui licētia Pilati habita, mittebātur à Iudæis,
vt ipſis crucifixis crura frangerētur, vt citius morerētur, & taliter mortui tollerentur de pa-
tibulis, & ſepelirētur: ne in magno die ſabbati, qui à veſpera ſextæ feriæ incipiebat: & pro-
pter ipſum ſabbatum, & propter feſtum azimorum valde ſolennis erat, corpora eorum in
cruce pendentia remanerent: & feſtū horrore diuturni cruciatus fœdarent. Prima quidem
Die feſto paſſus Dominus. dies Paſchæ, qua crucifixus eſt Dominus, ſolennis erat apud Iudæos. Secunda tamen dies,
pro tunc fuit ſolennior, ratione ſabbati apud eos: quia die ſabbati, quæ intra octauas occur-
rebat, duplex feſtum erat: ideo hoc faciebant, quia in lege præceptum erat, vt cadauera ſu-
ſpenſorum propter delicta, vſq; mane non eſſent ſuſpenſa, ne inde pollueretur terra. Vnde
Theophilus:

A Theophilus:ſic enim iubebantur in lege non occidere ſolem in hominis ſupplicio. Sed,ſe- *Theophilus*
cundum Chryſoſt.Iudæi hoc quidem in paruis diligentes ſunt,ſed in magnis contempſe- *in cap. 19.*
runt:& cùm tantam fuiſſent operati audaciam, de die diligenter ratiocinātur: colantes *Ioan.*
culicem,& glutientes camelum. Appropinquant ergo ipſi armati cū furore & ſtrepitu ma- *Deut. 21.*
gno,& videntes latrones adhuc viuere,frangunt eis crura,& occidunt ac deponunt, & in *Chryſo. ho.*
aliquā foueā proiiciēdo(ne oleant)ſepeliūt. Duo milites fregerunt crura vnius latronis, & *84. in Ioānem.*
duo alterius,& ſic ſimul venerunt ad Ieſum qui erat medius. Redeuntibus autem illis ver-
ſus Dominum, *vt viderunt eum iam mortuum*, eo quòd acerbiora ſupplicia quàm latrones
pertulerat: vel quia fortè ante alios ſuſpenſus fuit: vel quia poteſtatem ponendi animam
habuit:*non fregerunt eius crura*: quia hoc non fiebat, niſi ad hoc quòd euadere non poſſent
depoſiti de patibulis:*vt impleretur* conſecutiuè *ſcriptura*, qua dicitur in Exodo, *Os non com-* *Exod. 12.*
B *minuetis ex eo*:ſcilicet ex Paſchali agno:qui verum agnum Dei, ſcilicet Chriſtum præfigu-
rabat,qui mortuus iam coctus ad eſum fidelium erat. Ideo enim ordinatione diuina con-
ſtitutum eſt,vt oſſa agni Paſchalis non frangerentur, quia veri agni oſſa in cruce fracta nō
ſunt:vt ſic figura & veritas correſponderent.*Sed* vt certificarentur de morte eius, *vnus mili-*
tum Longinus nomine:tunc impius & ſuperbus,pòſt verò conuerſus & martyr factus:*por-* *Longinus.*
rigens lanceam de longè,ſacrum *latus Domini* Ieſu dextrum vulnere grandi *aperuit*: *vt imple-*
retur ſcriptura qua per Zachariam dicitur: videbunt in quem transfixerunt. *In qua prophetia* *Zacha.12.*
ſecundum Auguſtinum, promiſſus eſt Chriſtus, in ea qua crucifixus eſt carne ventu- *Auguſtin.*
rus. Et nota quòd iſte miles fecit hoc ad complacentiam Iudæorum,de morte Chriſti cer- *tractatu*
tificari volentium. In quo etiam patet nimia ipſorū crudelitas:quia non ſatiari pœnis quas *120. in Ioānem.*
Chriſto viuenti inflixerant,etiam mortuum vulnerare conati ſunt. Sic & hodie Chriſtum
C ſemel crucifixum conatur rurſus vulnerare,qui ſine timore peccare præſumit, vel de pec-
cato ſe iactare. Vnde Theophilus: Vt Iudæis complaceant,lanceant Chriſtum,circa corpus *Theophilus*
exanime contumelias inferentes. Vnde & Chryſoſtomus: Aperuerunt eius coſtam lancea: *in cap. 19.*
& mortuo corpori de reliquo conuiriantes: & in mortuum conuitiari corpus militem, *Ioannis.*
multo deterius fuit,quàm crucifigi. Qui autem eum lanceauit,cúm ferè caligaſſent oculi *Chryſoſtom.*
eius prę ſenectute & caſu,vel potius nutu diuino:ſicut & lanceauit,licèt neſciēs, ſanguine *hom. 84. in*
Chriſti,per lanceam defluente oculos tangeret:continuò clarè vidit,& protinus illumina- *Ioan.*
tus in Chriſtum credidit. Vnde & militiæ cedens,inſtructus ab apoſtolis, in Ceſarea Ca- *Illuminatio Lōgini.*
padociæ triginta octo annis monachicam vitam duxit: & in omni ſanctitate permanens,
verbo & exemplo multos ad Chriſtum conuertit. De eo quoque dicit Iſidorus: Lancea
Longinus latus ſaluatoris aperuit:& non tantum veniam inuenit, ſed epiſcopatus hono- *Longini vita.*
D rem & martyrij coronā promeruit. Non ſuffecit Iudæis & aliis quòd Chriſtum occiderūt,
ſed etiam poſt mortem diuerſimodè deriſerunt. Iſtud olim fuit in Abſalon præoſtenſum, *2. Reg. 18.*
quem legimus in arbore ſuſpenſum:& veniens Ioab,tres lanceas in corde eius fixit: & ar-
migeri Ioab gladiis ipſum crudeliter inuaſerunt. Sic & Chriſtus in cruce lancea militis,& *Lancea dolores tres.*
inſuper tribus lanceis,id eſt tribus doloribus eſt confixus:quorum primum habuit ex pro-
priarum pœnarum magnitudine, Secundum,ex dilectæ matris ſuæ amaritudine. Tertium
propter peccatores,quibus ſuam paſſionem præſciuit non prodeſſe: & inſuper ſuper hoc
Iudæi inuaſerunt eum gladiis linguarum ſuarum acutiſſimis. Hoc modo omnes volunta-
rij peccatores Chriſtum inuadunt, qui ſponte peccando iteratò ipſum crucifigunt. Plus
peccant, qui offendunt Chriſtum regnantem in diuinitate: quàm qui crucifixerunt eum
conuerſantem in humanitate. Sed contumelia à Iudæis illata in ſignum prodiit: quia de
E corpore extincto ſanguis verus,& aqua pura miraculosè manauit. Vnde ſequitur: *Et conti-* *Efficacia*
nuò exiuit ſanguis & aqua: ex quibus habent efficaciam eccleſiæ ſacramenta. Hoc autem *ſacramētorum.*
factum eſt,ad oſtendendum quòd per paſſionem Chriſti plenam conſequimur ablutionē:
ſcilicet à peccatis,& maculis:à peccatis quidem,per ſanguinem,qui eſt precium noſtræ re-
demptionis.ſecundum illud Petri,*Non corruptibilibus auro & argento redempti eſtis*: *ſed precio-*
ſo ſanguine. A maculis verò,per aquam,quæ lauacrum eſt noſtræ regenerationis.ſecundum *1. Pet. 1.*
illud Ezechielis:*Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis*
veſtris. Vel poteſt referri ſanguis ad precium & noſtram redemptionē,vt redimamur à pœ- *Ezech. 36.*
nis:aqua,ad lauacrum & peccatorum ablutionem,vt purgemur à culpis. Sanguine enim *Exod 12.*
agni domus ſeruantur à percuſſione angeli:& aqua maris rubri extinguuntur inimici. Ef- *& 14.*
fuſus eſt inquam ille,ad redemptionem:iſta,ad redempti ablutionem. Ille, vt redimeret
captiuum:iſta,vt ablueret immūdum. Sed hic ſecundus ſenſus ſatis intelligitur in primo:

quia vbi eſt plena à peccatis ablutio, ibi ſequitur & à pœnis redemptio: & vbi eſt à maculis A
ablutio, ibi præcedit & à peccatis purgatio. Hoc etiam factum competit figuræ: quia ſicut
Gen 2. de latere Chriſti dormientis in cruce fluxit ſanguis & aqua, quibus conſecratur eccleſia:
Miraculũ aquæ & ſanguinis defluentis. ita de latere Adæ dormientis in paradiſo, mulier (quæ ipſam eccleſiam figurabat) eſt formata. Et factum eſt hoc miraculoſè: quia de corpore mortui, in quo ſtatim per mortis frigiditatem ſanguis coagulatur, & in tabem conuertitur, non ſolet ſanguis exire, nec de aliquo aqua pura manare. Ille autem ſanguis erat verus & purus, & aqua vera & pura: & non (vt quidam dixerunt) humor aquaticus, ſeu phlegma. Conſidera nunc quanta fuit malicia Iudæorum, qui adhuc non fuerunt ſaturari pœnis & opprobriis Chriſto in vita eius illatis: quinetiam eum perſequerentur mortuum. Et quanuis etiam iſtud vulnus lateris non ſenſerit, cùm corpus mortuum fuerit: tamen per hoc contumeliæ, & conuitia ſibi inferebãtur:
quia omnes contumeliæ & crudelitates illatæ mortuorum corporibus, reputantur ac ſi vi- B
Documẽta tria. uis inferrentur. Ex hoc articulo, lanceationis lateris, habentur tria documenta. Primũ eſt, quòd nos cùm mortui fuerimus cum Chriſto: ſcilicet mundo & peccatis: tunc debemus & lanceari cum Chriſto, cuſpide uidelicet charitatis: ſicut anima illa ſe lanceatam gloriabatur,
Cant. 4. quæ dicebat, *vulnerata charitate ego ſum.* Hac etiam amoris lancea, cor ſuum perforari
Auguſtin. in meditatio. Auguſtinus petit, dicens: Rogo te Domine per illa ſalutifera vulnera tua, quæ paſſus es pro ſalute noſtra in cruce: ex quibus emanauit ille præcioſus ſanguis quo ſumus redempti:
Oratio beati Auguſtini vulnera hanc animam meam peccatricem, pro qua etiam mori dignatus es: vulnera eam igneo & potentiſſimo telo tuæ potentiſſimæ charitatis. Cõfige cor meum iaculo tui amoris, vt dicat tibi anima mea: charitate tua vulnerata ſum: ita vt ex ipſo vulnere amoris tui vberrimæ fluant lachrimæ die ac nocte. Percute obſecro Domine hanc duriſſimam men-
tem meam valida cuſpide piæ dilectionis, vt altius ad intima penetret virtute potenti. C
Chryſoſt. hom. 84. in Ioannem. Hæc Auguſtinus. Secundum documentum eſt, ſecundum Chryſoſtomum, quòd nos percipere debemus ſacramenta eccleſiæ ea intentione ac deuotione, ac ſi nobis de latere Chriſti perfluerent. Vulnus enim lateris Chriſti, fuit oſtium ſacramentorum: quia ſicut de latere primi Adæ formata eſt Eua: ita de latere ſecundi Adæ, formata eſt eccleſia. Vnde, ſe-
Auguſtin. tractatu 120. in Ioãnem. cundum Auguſtinum, Vigilanti verbo euangeliſta vſus eſt, vt non diceret, latus eius percuſſit: aut, vulnerauit: aut quid aliud: ſed, aperuit: vt innuat, quòd ibi quodammodo oſtium vitæ apertum eſt: quia inde ſacramenta eccleſiæ manauerunt, ſine quibus ad veram vitam non intratur. Et nota quòd hoc, quod dicitur ſacramenta manaſſe de latere Chriſti: ſpecialiter intelligendum eſt de duobus præcipuis ſacramentis, ſine quibus non intratur ad vitã: videlicet de ſacramento redemptionis, & ſacramento ablutionis. Quorum primum perti-
net ad ſacramentum euchariſtiæ, & ſignificatur per ſanguinem: imò eſt ipſe idem ſanguis D
quem quotidie ſumimus, & qui fluxit de latere Chriſti Secundum verò pertinet ad ſacra-
Idẽ ibidẽ. mentum bapriſmatis, quòd ſignificatur per aquam. Vnde Auguſtinus: Ille, inquit, ſanguis in remiſsionem fuſus eſt peccatorum: aqua illa ſalutare temperat poculum: hæc lauacrum
Idẽ ibidẽ. præſtat & potum. Hoc prænunciabat, quòd Noë in latere archæ oſtium facere iuſſus eſt, quo intrarent animalia, quæ non erant diluuio peritura: quibus præfigurabatur eccleſia.
Latronis baptiſmus. De iſtis etiam ſanguine & aqua dicit idem Auguſtinus, quòd credibile eſt quòd latro ille, cui promiſit Dominus paradiſum, aſperſus fuit aqua & ſanguine, de Chriſti latere exilientibus, & tali ſanctiſsimo baptiſmate ſaluatus ſit: cùm ſine baptiſmate nemo ſaluetur, vel martyrio. Tertium documentum eſt, quòd nos omnem voluntatem noſtram conformare debemus voluntati diuinæ: & quòd voluntas Dei in omnibus, & ſuper omnia ſit nobis ac-
cepta: eo quòd cor Chriſti vulneratum eſt amoris vulnere propter nos: quatenus nos per a- E
morem reciprocum intrare poſsimus per oſtium lateris ad cor eius, & ibi omnem amorem noſtrum ad ſuum diuinum amorem counire, vt ſicut ferrum candens cum igne in vnum redigatur amorem. Homo enim omnia deſideria ſua debet fundare & ordinare in Deum, amore Chriſti: quia pedibus, per quos affectus accipiuntur, eſt crucifixus: & in omnibus bonis operibus ſe exercere, ac cuncta mala opera deuitare, amore Chriſti: quia manibus, per quas opera accipiuntur, crucifixus eſt: omnem verò voluntatem ſuam conformare voluntati diuinæ, pro illo amoris vulnere quod in cruce pro homine accepit, cùm inuincibilis amoris ſagitta cor ſuum mellifluum perforauit. Per iſtud vulnus quaſi per oſtium
Auguſtin. in manuali cap. 23. amoris Auguſtinus intrauerat, cùm dicebat: Longinus, inquit, aperuit mihi latus Chriſti lancea, & ego intraui: ibi requieſco ſecurus. Claui & lancea clamant mihi quòd verè recõciliatus ſum Chriſto, ſi eum amauero. Ad conformandum ſe huic articulo, rememoretur

homo

A homo, quàmſuperexcellentiſſimum amorem Chriſtus in apertione lateris ſui nobis oſtẽ-
derit, in quo nobis aditum patulum ad cor eius dedit. Feſtinet ergo homo intrare ad cor
Chriſti: ac recolligat omnem amorem ſuum,& couniat amori diuino: reuoluendo in men-
te ſua documenta præmiſſa. Recogitet etiam homo, quanta charitate Chriſtus ex latere
ſuo nobis profuderit ſacramenta, quibus intremus ad vitam æternam: vel aliâs, ſicut Do-
minus meditanti & oranti deuotionem miniſtrabit. Ieſu qui latus corporis tui mortui,
lancea aperiri, & exinde ſanguinem & aquam exire voluiſti: vulnera quæſo cor meũ lãcea
charitatis: vt tuis dignus efficiar ſacramentis, quæ de eodem ſacratiſſimo latere profluxe-
runt. In apertura lateris tui Domine, aperuiſti electis tuis ianuam vitæ. Hæc porta tua Do-
mine, iuſti intrabunt in eam. Noli Domine quæſo iniquitatum mearum recordari, vt pro-
pter eas mihi claudas aditum, iſtum, quem peccatoribus & pœnitentibus prouidiſti. Et li-
B cèt iſtud vulnus lateris non ſenſerit Chriſtus: quia mortuus: beata tamen virgo mater eius *Maria ſen-*
bene ſenſit: cuius fœliciſsimam animam crudelis illa lancea tunc transfixit. Tunc ipſa de- *ſit vulnus*
ficiens, & quaſi mortua cecidit inter brachia Magdalenæ in terram. Vides quotiens hodie *lateris*
mortua eſt. Totiens certè, quotiens videbat contra filium fieri nouitatem. Vnde nunc per- *Chriſti.*
fectè verificata eſt in ea Simeonis prophetia, qua ſibi dixerat: *Tuam*, inquit, *ipſius animam gla-* *Luca.2.*
dius pertranſibit. Ex hac cordis Chriſti ſciſsione, à cuius archano (tanquam à fonte) precium
noſtræ ſalutis copiosè eſt effuſum: meritò etiam ad compariendum, & amandum vulnera-
tur cor noſtrum: quia hic maximè apparuit, quàm copioſa apud eum redemptio fuerit.
Vnde Bernardus: Ad cumulum poſtremò pietatis, tradidit in mortem animam ſuam, & de *Bernardus*
proprio latere protulit precium ſatiſfactionis, quo placaret patrem: per quod illum planè *ſermo. 22,*
ad ſe verſiculum traxit: *Apud Dominum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio*. Prorſus co- *in cantica.*
C pioſa: quia non gutta, ſed vnda ſanguinis largiter per quinque partes corporis emanauit *Pſa.129.*
Vnde & Anſelmus: Adhuc autem attentius eundem intuere, quàm grandi & tenerrima *Anſelmus*
compaſsione dignus appareat. Vide nudum, & verberibus laceratum, in medio latronum *in ſpeculo*
cruci ignominiosè ferreis clauis affixum: aceto & felle potatum: & poſt mortem lancea in *cap.12.*
latere vulneratum: & copioſos ſanguinis riuos ex quinque vulneribus manuum, pedùm-
que, & lateris effundentem. Fletum deducite oculi mei: & liqueſce anima mea igne com-
paſsionis, ſuper contritione amabilis viri huius: quem in tanta manſuetudine tantis vides
affectum doloribus. Hæc Anſelmus. Quinque autem vulnera ſibi infligi permiſit, vt hu- *Quinque*
mani generis quinque ſenſus à diabolo captos redimeret. Chriſtus quippe hodie pro no- *vulnerum*
bis ſanguinem ſuum fudit piiſsimè, pleniſsimè, & acerbiſsimè. Piiſsimè fudit, ſi conſidere- *ratio.*
tur cauſa: nam cauſa effuſionis ſui precioſi ſanguinis, fuit piiſſima: quia ipſum fudit ex cha-
D ritate feruentiſſima, ex qua volontariè pro nobis pati voluit: quod pulchrè oſtendit Augu-
ſtinus in perſona Chriſti, ita dicens: O homo, recogita qualia & quanta pro te paſſus ſum: *Auguſtin.*
cùm eſſes inimicus patri meo, reconciliaui te, cùm tanquam ouis perdita oberrares, quæſi- *ſer. de paſ-*
ui te, & in humeris meis portaui te. Patri meo reddidi te: caput meum ſpinis oppoſui: ma- *ſione.*
nus meas clauis obieci: ſanguinem meum pro te fudi: animam meam pro te poſui: vt iun- *Luca.15.*
gerem te mihi, & tu diuideris à me? Conuerte ad me: & ego ſuſcipiam te. Pleniſſimè fudit,
ſi conſideretur menſura: quia totum ſanguinem effudit, ita vt vnica gutta in eo non rema-
neret. Nam ſanguinem intercutaneum fudit in flagellatione: & quicquid ſanguinis ha-
buiſſet in vertice & capite, effuſum fuit in ſpinarum cõfoſſione: ſanguinem verò venarum
& neruorum, fudit in manuum & pedum conclauatione: ſed ſanguinem qui remanſit in
corde, vel in membris interioribus, effudit in lateris apertione: & ideo quia nihil in eo ſan-
E guinis remanſit, non erat ei ſpecies neque decor. Acerbiſſimè fudit, ſi conſideretur natura:
nam quanto natura & complexio eſt nobilior & delicatior, tanto eſt ſuæ læſionis percepti-
bilior: & per conſequens pœna inflicta, & eius ſenſibilitas eſt acerbior: ſed conſtat quòd
complexio corporis Chriſti fuit delicatiſſima, quia ſpiritusſancti artificio de virginis ſan-
guine formata: & ergo ſui ſanguinis effuſio, & pœnarum illatio, fuit acerbiſſima: & ideo
dicit, *attendite*, ſcilicet mentaliter: *& videte*, ſenſibiliter: ſi eſt dolor ſimilis, ſicut dolor meus:
quaſi diceret, non. Surge ergo amica Chriſti: eſto ſicut columba nidificans in ſummo ore
foraminis: ibi, vt paſſer inueniens domum vigilare non ceſſes: ibi, tanquam turtur, caſti a-
moris pullos abſconde: ibi os appone, vt haurias aquas de fontibus ſaluatoris. Hic enim eſt
fons, egrediens de medio paradiſi: qui in corda deuota diffuſus, fœcundat & irrigat vniuer-
ſam terram. Ecce oſtium in latere archæ, quo intrant animalia non peritura diluuio. Ad *Gene.7.*
huius ergo petræ foramina, & maceriæ cauernam ſtude nunc, & in die exitus tui recurre,

Anſelmus in medit. redempt. generis humani. & in eis latita:vt ibi valeas paſcua inuenire,& ora leonum euadere. Vnde Anſelmus:Fe- A
ſtina,ne tardaueris:comede fauum tuum cum melle tuo:bibe vinum tuum cum lacte tuo.
Sanguis tibi in vinum conuertitur, vt inebrieris:in lac aqua mutatur,vt nutriaris. Facta
ſunt tibi in petra foramina,in membris eius vulnera:& in corporis eius maceria,tua cauer-
Gregorius in cantica cap. 2. na:in quibus inſtar columbæ latitans & deoſculans ſingula,ex ſanguine eius fiant ſicut vit-
ta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce. Vnde & Gregorius: Per foramina petræ,
vulnera manuum & pedum Chriſti in cruce pendentis libenter intellexerim: cauernam
verò maceriæ,vulnus lateris,quod lācea factum eſt,eodem ſenſu dixerim: & bene in fora-
minibus petræ,& in cauerna maceriæ,eſſe dicitur: quia dum in crucis recordatione patiē-
tiam Chriſti imitatur,dum ipſa vulnera(proptet exemplum)ad memoriam reducit, quaſi
columba in foraminibus,ſic ſimplex anima in vulneribus nutrimentum, quo conualeſcat
In vulneribus Chriſti quærenda. Bernardus ſermone 61 in cantica. inuenit. Hæc Gregorius. In his etiam vulneribus ſaluatoris, ſecuritatem & protectionem, B
ac conſolationem non modicam repeties. Vnde Bernardus quædam de verbis Auguſtini
aſſumens,ſic ait: Et reuera vbi tuta firmaque infirmis requies,niſi in vulneribus ſaluatoris?
Tanto illic ſecurior habito,quanto ille potentior eſt ad ſaluandum, Fremit mundus: pre-
mit corpus,diabolus inſidiatur:non cado,fundatus enim ſum ſupra firmam petram. Pec-
caui peccatum grande,turbabitur conſcientia:ſed non perturbabitur,quoniam vulnerum
Domini recordabor. Nempe vulneratus eſt, propter iniquitates noſtras. Quid tam ad
mortem,quòd non Chriſti morte ſaluatur? Si ergo in mentem venerit tam potens tamque
efficax medicamentum,nulla iam poſſum morbi magnitudine terreri. Ego verò fidenter
quod ex me deeſt,vſurpo mihi ex viſceribus Domini:quoniam miſericordia affluunt, nec
deſunt foramina per quæ effluant. Foderunt manus & pedes, latúſque lancea perforaue-
pſal. 21. pſal. 80. runt:& per has rimas licet mihi ſugere mel de petra, oleumque de ſaxo duriſſimo: id eſt C
guſtare & videre,quoniam ſuauis eſt Dominus. Patet arcanum cotdis, per foramina cor-
poris:patet magnum illud pietatis ſacramentum: patent viſcera miſericotdiæ Dei noſtri,
in quibus viſitauit nos oriens ex alto. Quidni viſcera per vulnera pateāt? In quo enim cla-
rius quàm in vulneribus tuis elucet,quòd tu Domine ſuauis & mitis es, & multæ miſeri-
cordiæ? Maiorem enim miſerationē nemo habet,quàm vt animam ſuam ponat quis pro
amicis ſuis. Tu Domine maiorem habuiſti,qui animam tuam etiam poſuiſti, pro abditis
& damnatis. Meum proinde meritum miſeratio Domini. Non planè ſum meriti inops,
quandiu ille miſerationum non fuerit:quòd ſi miſericordiæ Domini multæ, multus nihi-
lominus ego in meritis ſum. Quid enim ſi multorum ſum mihi conſcius delictorum? Nē-
pe vbi abundauerunt delicta, ſuperabundauit & gratia. Et ſi miſericordiæ Domini ab æ-
terno & vſque in æternum:ego quoque miſericordias Domini in æternum cantabo. Quā- D
ta in foraminibus petræ multitudo dulcedinis:plenitudo gratiæ, perfectióque virtutum?
Hæc Bernardus. O Domine ſicut exiuit ſanguis tuus,copioſa redemptio noſtra: non per-
mittas me in hora mortis, vel in die iudicij perire cum impiis: ſed me tuo pio cruore re-
demptum aggrega cum electis tuis,abſcondendo me interim in foraminibus petræ, & in
cauerna maceriæ:& vulnerando me charitate tua,vt amore langueam. Qui enim verè te
diligit:pro te vulneratur & languet:& donec te videat, à mundi actionibus eſt velut mor-
Cant. 8. tuus alienus. Fortis eſt enim,vt mors,dilectio tua:& dura velut infernus æmulatio. Conſi-
dera nunc bene corporis Chriſti,in cruce poſiti,diſpoſitionem: quia ex hoc in ſpem & fi-
Bernardus ſermone de paſſione. duciam rapieris maiorem:atteſtante Bernardo,qui ait: Quis non rapiatur ad ſpem, & ad
impetrandi confidentiam,qui eius attenderit corporis diſpoſitionem? Vide caput inclina-
tum ad oſculum,brachia extenſa ad amplexum,manus perforatas ad largiendum, latus a-
pertum ad diligendum,pedum affixionem ad nobiſcum manendum: corporis extenſio- E
nem,ad ſe totum nobis impendendum. Hæc Bernardus,

ORATIO.

DOmine Ieſu Chriſte,qui hora diei nona pendens in patibulo,& clamans voce magna, in manus patris ſpiritum commendaſti: & inclinato capite eundem ſpiritum emiſiſti: & iam mortuus vulnus lateris,de lancea militis ſuſcepiſti: dignare quæſo nunc,& ſemper,ſpiritum meum tibi cōmendatum habere, & gladio charitatis cor meum tranſuerberare: eique vulnera tui corporis imprimere: & per hæc cogitationes illicitas ab ipſo repellere: ac tandem in fine vitæ meæ, ſpiritum meum in manus tuas commendatum,cum beatis ſpiritibus collocare. Amen.

De

A De ſecundis veſperis. CAPVT LXV.

HOra veſpertina meditaberis mente lugubri & lachrymabili, quomodo *Matt.27.*
mater Domini, & alij quatuor, ponunt ſe iterum ad ſedendum prope *Mar.15.*
crucem, neſcientes quid facere debeant. Corpus enim Domini depone- *Luca.23.*
re, & ſepelire non poſſunt: quia nec vires ſufficientes habent, nec inſtru- *Ioan.19.*
menta quibus deponant. Recedere autem, eo ſic manente, non audent:
& diu manere nocte appropinquante non valent. Vide in quanta ſunt
perplexitate, & eis corde compatere. Interim autẽ *Ioſeph ab Arimathia*,
ciuitate Iudææ, decẽ leucis ab Hieruſalem diſtante, antiquitus dicta Ramatha: vnde fue-
runt Helchana & Anna, parẽtes Samuelis: *diues & nobilis genere, & Decurio*: id eſt de ordine
B curiæ, & officia curiæ imperij Romanorum adminiſtrans: *vir bonus*, in ſe & quò ad Deum:
& iuſtus, quò ad proximum: *ac diſcipulus Ieſu*, non de duodecim, vel ſeptuagintaduo: ſed de
multis alijs credentibus: quia omnes credentes à principio diſcipuli vocabantur: *ſed occul-
tus, propter metum Iudæorum*: ne de ſynagoga expelleretur: *qui non conſenſerat* neci Domini, &
actibus & conſilijs aliorum Chriſtum perſequentium: *qui & ipſe*, ſicut & alij diſcipuli *expecta-
bat*, ſcilicet certitudine ſpei *regnum Dei*: nõ temporale & terrenum, ſed cœleſte & æternum:
id eſt, regnum cœlorum, à Chriſto diſcipulis promiſſum: *venit* ad ſepeliendum Chriſtum,
antequam intraret ſabbatum: in quo talia facere non erat licitum: quia enim erat diſcipu-
lus Domini: ideo curam de corpore eius habere voluit, vt cum honore ſepeliretur, & non
ſicut damnati corpus proiiceretur. Hic virtute ſanguinis Chriſti iam fuſi roboratus, *auda-
cter* omni timore depoſito, & confidenter *introiuit ad Pilatum*, nec Iudæorum timens inimi-
C citias, nec Pilati poteſtatem: *& petiit*, magno munere, *vt* de eius licentia *tolleret corpus Ieſu*,
de cruce: & ſepeliret illud honorificè: hoc præferens omni theſauro quantumlibet precio-
ſo. Petiit autem hoc ſibi concedi: quia (ſecundum leges humanas) corpora damnatorum,
non debent ſine licentia deponi, vel ſepeliri. *Et permiſit Pilatus*: tum propter petentis reue-
rentiam: tum propter Chriſti innocentiam ſibi notam: & quia plura in morte eius viderat
miracula. In quadam hiſtoria dicitur, quòd Ioſeph ſeruierat quinque annis Pilato, & pro *Ioſeph quo-*
ſeruitio petiit & obtinuit corpus Ieſu ab eo. Fit autem hîc ſecularis dignitatis Ioſeph men- *modo Pila-*
tio: non quòd euangeliſta hanc commendet, ſed quia ad præſidem niſi talis accedere non *to notus.*
poterat: quia ergo diues erat valde inſignis, ac Pilato notus & familiaris, potuit de facili ad
Pilatum intrare, & ab eo impetrare: quia verò bonus & iuſtus, dignus fuit hoc miniſterio,
& meruit corpus Ieſu ſepelire. Vnde Beda: Magnæ quidem Ioſeph iſte dignitatis apud ſe- *Beda in ca.*
D culum, ſed maioris apud Deum meriti fuiſſe laudatur: vt & per iuſtitiam meritorum, ſepe- *15. Marci*
liendo corpore dominico dignus foret: & per nobilitatem potentiæ ſecularis, idem cor- *& in cap.*
pus accipere poſſet: non enim quilibet ignotus, aut mediocris ad præſidem accedere, & *23. Luca.*
crucifixi corpus poterat impetrare. Vnde & Auguſtinus: Ioſeph fiducia dignitatis, qua *Auguſtin.*
præditus erat, familiariter intrauit ad Pilatum: iam minus curans de Iudæis, quamuis antea *lib.3. de cõ-*
in audiendo Domino deuitaret inimicitias eorum. Vnde etiam Gregorius: Fuerat quan- *ſenſu euan.*
doque Ioſeph occultus Chriſti diſcipulus: denique vincula timoris rumpens, feruentior *cap.22.*
factus, dominicum corpus turpiter pendens à ligno depoſuit: comparans precioſam mar- *Gregorius*
garitam verborum modeſtia. Conſidera nunc fortitudinem Ioſeph: quia non ſolum audet *Nazjãze-*
corpus Chriſti petere, ſed etiam ſepelire: ſicut homo poteſtatem habens, plus ex virtute *nus orat. in*
quàm ex adiutoribus. Vnde Chryſoſtomus: Inſpice autem huius viri fortitudinem: in *ſanctũ*
bapt.
E mortis enim periculum ſe tradidit, inimicitiam ad omnes aſſumens, propter beneuolen- *Chryſo. ho.*
tiam Chriſti. Vnde & Theophilus: Audet auſum laudabilem: non enim excogitauit, à diui- *89. in Ma-*
tiis decidam, & expellar à Iudæis, ſi corpus petam eius qui eſt blaſphemus condemnatus. *thaeum.*
Hæc Theophilus. Qui ergo prius ex imperfectione meticuloſus, & occultus diſcipulus *Theophilus*
Domini fuerat, propter metum Iudæorum, vitans tunc inimicitias eorum: nunc exemplo *in cap.15.*
mortis Chriſti animatus, ac virtute & vigore auctus, manifeſtat ſe: ac palàm & facto fate- *Marci.*
tur, & oſtendit ſe Chriſti diſcipulum, petendo eius ſepulturam, & exequendo: minus curãs
de illis, in hoc extremo officio. Conceſſo autem ſibi corpore, vocauit ad ſe quendam virum
ſapientem, & legiſperitum, diſcipulum Chriſti ſimiliter occultum, Nicodemum nomine.
Ioſeph igitur mercatus ſindonem, id eſt pannum lineum, candentem & mundum, venit ad cru- *Sindon.*
cifixionis locum, portans ſecum inſtrumenta quibus clauis euulſis corpus de cruce depo-
nat: & ipſam ſindonem, qua inuoluat. Iſte pannus mundus & candidus, innocentiam Do-

mini,& liliosam significabat caſtitatem:vt qui rubricatus fuerit ſanguine paſſionis, candidaretur ſindone innocentiſſimæ caſtitatis. In Canticis: Dilectus meus candidus & rubicundus. *Venit & cum eo Nicodemus*, ſe illi aſſocians, in quo dolus non erat, *qui prius* timidus *nocte ad Ieſum venerat primùm*, ſcilicet ante paſſionem: *ferens ſecum mixturam myrrhæ & aloes, libras quaſi centum*, ad ipſum condiendum: quia hæc ſua amaritudine arcent vermes à corporibus mortuorum: & quàm plurimum ea conſeruāt, nec citò corruptioni ſubiici permittunt. Iſte ante paſſionem Chriſti ſicut & Ioſeph, erat diſcipulus Domini occultus: ſed poſt paſſionem manifeſtauit ſe ſicut & ille: & factus eſt publicus: ſed nondum habens veram fidem de reſurrectione: quia attulit myrrham & aloë, quaſi corpus eius muniri indigeret à putredine. Et ideo licèt ex deuotione iſtam vnctionem faceret: videtur tamen quòd plenam notitiam de reſurrectione Chriſti non haberet: quia de eo ſcriptum erat: *non dabis ſanctum tuū videre corruptionem*: propter quod non indigebat vnctione conſeruante contra putrefactionem. Vnde Chryſoſtomus: Adhuc enim vt de nudo homine diſponebant: ſed tamen multam dilectionem demonſtrabant. De iſto Nicodemo legitur in reuelatione corporis beati Stephani protomartyris. Per Ioſeph, qui interpretatur accreſcēs, ſignificabatur perſona creſcens in virtutibus: quæ corpus Domini poſtulat, quando pro digna receptione euchariſtiæ Deum ſuppliciter orat. Per Nicodemum verò peritū, ſignificatur doctor bonus: ferens mixturam id eſt, doctrinam ex authoritatibus ſacræ ſcripturæ confectam, ad vngendum corpus Chriſti myſticum ad eius ſalutem. In ſindone etiam munda, paupertas & caſtitas notantur: & in aromatibus, virtutum varietas deſignatur. Fœlix talis conſcientia, cui non deficit defunctio paupertatis, contra mundum: mundicia caſtitatis, contra carnē: fragrantia virtutum, contra diabolum. Cùm autem Ioſeph & Nicodemus fuerunt prope crucifixionis locum, genua flectentes adorauerunt Dominum. Quos dum vidit mater, volentes deponere corpus, quaſi de morte conſurgens paululum reuixit ſpiritus eius. Et applicantes recepti fuerunt per eam reuerenter: & parauerunt ſe ad deponendum eum, quibus ipſa quod poterat miniſtrabat adiutorium. Vnus clauos de manibus trahebat: alius ne corpus caderet exanime ſuſtinebat. Stabat Maria leuans brachia in altum: & dum tangere eum valuit, caput & manus eius depēdentia trahebat ſupra triſte pectus ſuum: & ruēs in amplexus & oſcula, de dilecto ſuo ſatiari non poterat: nec quis ipſam deſuper corpus attrahere valebat. Corpore igitur Domini in terram depoſito, domina ſuſcepit caput cum ſcapulis ſuis in gremio. Magdalena verò pedes, apud quos olim tantam gratiam meruerat. Alij autem circunſtant, & omnes planctum magnum ſuper eum faciunt. Omnes enim amariſſimè plangunt eum, quaſi vnigenitum. Vnde Anſelmus. Sed adhuc expecta, donec nobilis ille Decurio veniens extractis clauis manus pedeſq; diſſoluat. Vide quo modo fœliciſſimis brachiis corpus amplectitur, ac ſuo aſtringit pectori. Tunc potuit vir ille ſanctiſſimus dicere: *Faſciculus myrrhæ, dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur*. Cerne preterea, quàm dulciter, quàm diligenter beatiſſimus Nicodemus, ſacratiſſima membra eius tractat digitis, fouet vnguentis. Hæc Anſelmus. Venias & tu chariſſime deuotis greſſibus, & ſpiritualibus acceſſibus, ad deponendum Dominum Deum tuum de cruce, & ad plangendum eum cum ſua benedicta matre, & aliis qui ibi aderant & ad ſepeliendum, & alia faciendum quæ ipſi faciebant. Vnde Ambroſius: Veni & tu vel ſero, vel nocte, vel quacunque hora: quacunque enim hora veneris, Ieſum inuenies ad ſuſcipiendum paratum: nec minorem ſerius venientibus mercedem pia largitate ſoluentem. Nam & qui hora ſexta venit, non eſt mercede fraudatus: & qui vndecima, plenitudinem mercedis accepit. Hæc Ambroſius. Deus meus bone Ieſu: concede mihi quanquam per omnem modum immerito & indigno, vt qui his cum matre tua & aliis qui tunc aderant corpore intereſſe, & ea facere non merui: fideli tamen hæc eadem mente pertractans, illum ad te Deum meum pro me crucifixum & mortuū, compaſſionis affectum experiar, quem innocens mater tua, & pœnitens Magdalena in ipſa paſſionis tuæ hora ſenſerunt. Et ſciendum, quòd quanuis iſta depoſitio Domini de cruce, non fuerit ſibi in pœnam: quia corpus erat exanime: nec fieret ei in contumeliam, ſed potius in honorem & reuerentiam, præſertim cùm non fieret à Iudæis ſæuientibus, ſed à deuotis fidelibus eum multum diligentibus, imò etiam Iudæis & hoc dolentibus, quòd cum tanta ſolennitate deponebatur, condiebatur, & ſepeliebatur: iſtud tamen factum depoſitionis, in ſe valde miſerabile fuit & lamentabile: quòd videlicet corpus tantæ nobilitatis, tractabatur tanquam cadauer vile: licèt in veritate cadauer non fuerit, propter diuinum ſuppoſitum, in quo corpus illud imputribiliter ſubſiſtebat,

Margin notes: Cantic 5. Nicodemus. Ioan. 19. Pſal. 15. Chryſoſto. hom. 84. in Ioannem. Depoſitio Chriſti de cruce. Anſelmus in ſpeculo. Cantic. 1. Ambro. in cap. 23. Lucæ.

Margin letters: A B C D E

A bat,& ſi corpus illud non ſenſit pœnam,beata tamem virgo (quæ ibi aderat) pœnam in
hoc facto ſenſit maximam. Ex hoc articulo depoſitionis Domini de cruce, habentur duo
documenta. Primum eſt,quòd fideles communicantes corpus Domini de altari, æquipa-
rantur illis qui ipſum depoſuerunt de cruce. Perinde enim eſt (imò plus) Chriſti corpus
ſumere de ara altaris,quàm de ara crucis. Illi enim acceperunt eum in brachiis & mani- *Documẽta.*
bus:ſed iſti ſumunt in ore & cordibus. Secundum documentum eſt, quòd & nos libenter
debemus Chriſtum cum Ioſeph de cruce deponere. Quandiu enim peccator in peccatis
eſt,Chriſtum in cruce diſtentum,quantum in ſe eſt, vinculat & crucifigit: peccata enim
noſtra ſunt in cauſa,quòd Chriſtus crucifixus eſt. Sed mox cùm per pœnitẽtiam ad Deum
conuertitur,ipſum de cruce ſoluit & deponit:& inter brachia ſua eum recipit. Sicut fecit
Ioſeph qui in deponẽdo Chriſtum de cruce,inter brachia ſua eum complectebatur. Vn-
B de ſicut quis complectens aliquem inter brachia, potens eſt de eo facere quicquid vult:
maximè ſi illud non repugnet,ſic peccator conuerſus per pœnitentiam, conſtringens iam
Chriſtum brachiis amoris,potens eſt de eo omnia quæ voluerit obtinere. Nequaquam e-
nim Chriſtus repugnat pœnitenti:ſed paratior eſt ad dandum gratiam, quàm iſte ad reci-
piendum. Ad conformandum ſe huic articulo,recogitet homo,quàm lamentabile factum
fuit quòd tale corpus(quod erat Deus)ſic tractabatur ad modum cadaueris: & quòd coro-
na gloriæ, iacuit ſic ſupina & proſtrata in terra: qualem etiam planctum tunc beata virgo
fecerit ſuper corpus dilecti & dulcis filij ſui,vel aliâs, ſicut dederit meditanti. Ieſu qui de
cruce non viuus deſcendere, ſed mortuus deponi voluiſti: vt de morte reſurgeres ad ele-
ctorum informationem:da mihi de ſacro altari tuo, ac ſi de ara crucis corpus tuum verum
dignè ſuſcipere:& vt de hac cruce,quam ſuſcepi in tui profeſſione ſeruitij,quouſque vixe-
C ro non deſcendam: ſed cùm tibi placuerit ab hoc corpuſculo repetere animam quam de-
diſti, nunc te vocante de cruce deponar: & te inuitante ad requiem paradiſi perducar.

Poſt aliquam verò morulam,rogat Ioſeph dominam, vt permittat corpus Domini pe-
rungi,ac lintheaminibus inuolui & ſepeliri. Ipſa verò contendebat, dicens: Nolite amici *Inungendi dilatio.*
mei tam citò mihi filium meum auferre,vel me ſecum ſepelite. Illum adhuc paululum re-
linquite mihi,vt faciem ipſius valeam contemplari, & videndo aliquantulum inde con-
ſolari. Illi volebant eum tradere ſepulturæ, & ipſa volebat eum retinere: & ſic erat hæc
pialis & miſeranda contentio inter eos. Flebat illa lachrymis irremediabilibus. Ipſius la-
chrymarum tanta vbertas fluebat,vt caro cum ſpiritu in lachrymis reſolui putaretur. Ri- *Lachrymæ Virginis.*
gabat lachrymis faciem & extinctum filij ſui corpus,& perfundebat vndique plagas eius.
Lapidem quoque quo corpus eius poſitum & locatum fuerat,lachrymis madebat, in quo
D eius lachrymæ adhuc apparere dicuntur:qui nunc in ingreſſu eccleſiæ ſancti ſepulchri eſſe
memoratur. Lauit & terſit vulnera eius cruentata, & oſculabatur ea, & faciem eius ſacra-
tiſſimam. Aſpiciebat vulnera corporis,& vultum eius & caput: videbat ſpinarum punctu-
ras,depilationem barbæ,faciem ex ſputis & ſanguine deturpatam:& de aſpiciendo & flẽ-
do non poterat ſatiari. Virginis dolores narrari non poſſunt: quia malè illi erat, ſicut eſſe
poterat. Et ideo quantas lamentationes,vlulatus,planctus & fletus ſuper idem corpus vni-
ci filij ſui tunc fecerit,verbis explicari non poſſet. Credendum tamen eſt, quòd nullos plã- *Planctus*
ctus irrationabiles fecerit:quia dolor eius ad rationem ſuperiorem non pertingebat. Mag- *Mariæ ra-*
dalena verò pedes Domini,quos alia vice lachrymis compunctionis rigauit:nunc multo- *tionabiles.*
magis vndis lachrymarum compaſſionis largiter lauit. Aſpiciebat pedes ſic vulneratos &
perforatos,deſiccatos & ſanguinolentos: & flebat amariſſimè:& præ dolore videbatur de-
E ficere:ſimiliter flebant vehementer & alij,ac etiam angeli præſentes ibi. Vnde Auguſtinus: *Auguſt. ſermone de ſabato ſancto.*
O quis angelorum vel archangelorum illic non fleſſet,vbi contra naturam author naturæ
immortalis Deus mortuus homo,iacebat? Videbant Chriſti corpus ſic malè tractatum: ab
impiis ſic laceratum iacere:& Mariam totam ſuo cruentatam in cruore ſic amariſſimè
flere:& nullo modo ſuas lachrymas poterant refrenare. Sicut enim poſſibile fuit, Deum
per aſſumptum hominem mori:ſic poſſibile fuit angelos bonos in morte Domini ſui do-
lere. Hæc Auguſtinus. Plange ergo & tu chariſſime amatẽ, & clama cum Bernardo dicen-
te:O bone Ieſu quàm dulciter cum hominibus conuerſatus es:quàm magna & abundan- *Bernardus ſermone de paſſione.*
tiſſima eis largitus es, quàm dura & aſpera pro eis paſſus es,dura verba, duriora verbera,
duriſſima crucis tormenta. Hæc Bernardus. Contempleris etiam bene Dominum & ſalua- *Contemplatio.*
torem tuum:gira & regira,volue & reuolue,à latere in latus, à planta pedis vſque ad verti-
cem,& non inuenies in eo ſanitatem:ſed vndique dolorem,vbique cruorem. Non enim

eſt in eo membrum,vel ſenſus cotpotis,qui ſuam afflictionem & infirmitatem , vel paſſio- A
nem non ſenſetit. Vide quid in quolibet ſenſu , quid in qualibet parte ſuſtinuit. In capite
ſpinas:in auribus opptobria:in oculis fletum,in ote fel & acetum , in facie alapas & ſputa,
in collo colaphos, in naribus fœtorem : quia in loco ex cadaueribus cottupto fuit crucifi-
xus:clauos in manibus & pedibus,flagella in dotſo, lanceam in pectore. Quia enim ge-
Eſaia 1. nus humanum vulneribus peccatorum fuit plenum,ſecundum illud Eſaiæ, *Omne caput lã-*
guidum,& omne cor mœrens,a planta pedis vſque ad verticem non eſt in eo ſanitas:ideo Ieſus in om-
Infirmitas humana natura per Chriſtum ſanata. ni parte cotpotis ſui plagas ſuſcepit:vt per eius liuores in toto ſanaremur.Homo enim etat
infirmus in capite:id eſt in intentione,quæ eſt caput animæ: quia in his quæ faciebat non
ſanam intentionem habebat. Erat infirmus in manibus , quia faciebat opeta mala vel re-
miſſa:erat infirmus in pedibus,quia habebat affectionem immundam aut tetrenam:pes e-
nim animæ,eſt affectus & amor eius:quia ſicut corpus vadit pedibus, ſic anima vadit affe- B
ctibus.Erat infirmus in cotde,quia habebat cogitationes noxias & vanas. Erat infitmus in
toto corpore,quia habebat totam vitam mundanam,& conuerſationem vanam. Vt igitur
Chtiſtus ſuis liuoribus & vulneribus nos ſanaret:voluit vulnerari in capite,vt ſanatet om-
nes noſtras obliquas intentiones:voluit vulnerari in manibus,vt ſanaret noſtras malas &
remiſſas operatiunes:voluit vulnerari in pedibus,vt ſanaret noſtras immundas & tetrenas
affectiones:voluit vulnerari in corde,vt ſanaret noxias & vanas cogitationes:voluit flagel-
lari & vulnerari in toto cotpore , vt ſanatet totam noſtram vitam & conuetſationẽ. Vnde
Bernardus lib. de paſſ. Betnardus:Meditare,inquit,poſitionem cotporis ctucifixi:& vide ſi aliquid eſt in eo quod
Omnia mẽbra Chriſti pro nobis erant. non petoret pto te ad patrem. Diuinum illud caput mulriplici ſpinarum denſitate depreſ-
ſatut,vſque ad cerebri teneritudinem confixum eſt. Ad quid hoc?Ne doletet caput tuum,
ne tua vulneraretur intentio. Caligauerunt in morte oculi ſui:& illa luminaria magna,quę C
illuminant orbem, ad horam extincta ſunt. Nònne illis obtenebrantibus tenebræ factæ
ſunt ſuper vniuerſam terram: & illa duo luminaria magna cum illis luminaribus ſemota
ſunt?Hoc autem totum factum eſt, vt auerterentur oculi tui,ne viderent vanitatem : & ſi
videtent,non adhærerent. Aures illæ quæ in cœlis audiunt:Sanctus,ſanctus,ſanctus Domi-
nus Deus Sabaoth:audierunt in terra dæmoniacorum voces : crucifige crucifige.vt quid
iſtud?Ne aures tuæ obſurdeſcetent ad clamotem pauperis:ne teciperent auditum vanum,
ne dettactionis virus apertis potis vſquequaque ſuſciperent . Speciosa illa facies ſpecioſi
forma præ filiis hominum:ſputis illita eſt,afflicta colaphis , addicta deluſionibus. Quare
hoc?Vt facies tua illuminaretur,illuminata confirmaretur,& diceretut de te , Vultus eius
non ſunt amplius in diuerſa mutati. Os illud quod angelos docet, homines inſtruit, quod
dicit & factum eſt,felle potatum eſt & aceto. Sed hoc factum eſt, vt veritatem & iudicium D
loqueretur os tuum , & confiteretur Dominum Deum ſuum. Manus illæ quæ fundaue-
runt cœlos,extenſæ ſunt in ctuce:clauiſque tranſuerberatæ dutiſſimis,vt manus tuæ extẽ-
detentut ad inopem. Pectus illud,in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei ab-
ſconditi:lancea militari perfoſſum eſt , vt pectus tuum à prauis cogitationibus mundare-
tur,mundatum ſanctificatetur:& conſeruaretut ſanctificatum. Pedes illi, quorum ſcabel-
lum adotare debemus,quoniam ſanctum eſt:duta ttansfixione transfixi ſunt,ne pedes tui
feſtinarent ad malum,ſed cutterent viam mandatorum Domini. Quid pluta ? Pro te car-
nem & animam poſuit vt corpus & ſpititum ſibi vendicaret. Totum toto, ſe te compa-
rauit. Huic igitur omnem vitam tuam ô homo debes , quia vitam ſuam pto tua poſuit,
& cruciatus amaros ſuſtinuit:ne tu petpetuò ſuſtinetes. Cui vetò iuſtius viuam quàm illi?
qui ſi non motetetur,ego non viuetem. Hæc Betnatd. Ad hoc etiam faciendum, & debi-
tum Domino rependendum,idem Bernardus,quaſi monendo ſic dicit: O homo teſpice. E
oculo mentali,quanto temunetationis debito aſtringatis Domino patienti. Recole ſudo-
rem ſanguineum,triginta argenteos,fictionis oſculum,alaparum contumeliam , flagello-
rum inſtantiam,ictus atundinis,cotonam ſpineam,ſputi ludibria, crucis angatiam , pati-
buli ſuſpendium,oculos languentes,otis pallotem,fellita cibaria,amara pocula , ſpongiæ
obſequium,caput inclinatum,latus perforatum,vlnas extenſas, manus transfixas , pedes
confoſſos,vocem lamentabilem,latrones altrinſecos,gartulationes irriſorias, titulum fa-
moſum, veſtimenti ſortem,geminatum crucifige. Quid pluta ? Viliſſimum mortis ſup-
plicium,& probra nephandiſſima. Et iterum:Vide homo,quo amote te dilexit Dominus
Deus tuus,vt veſtigia eius ſequaris. Pro te ligatus eſt,vt te à vinculis peccatorũ abſolueret.
Pto te flagellatus eſt,vt te à flagellis æternæ itæ etuetet. Pto te iudicatus eſt , vt te à iudicio
æternæ

A æternæ damnationis liberaret. Pro te coronatus eſt ſpinis, vt te coronaret in cœlis. Pro te
vulneratus eſt medicus, vt tu ſanareris ægrotus. Pro te crucifixus, vt tuas concupiſcentias
crucifigeret. Pro te mortuus eſt, vt te à mortuis ſuſcitaret. Pro te ſepultus eſt, vt in te vitia
ſepeliret. Hæc Bernardus. Multa igitur pro nobis ſuſtinuit Dominus Ieſus: ſed nos miſeri
ad confuſionem noſtram vno ſermone fatigamur, vno verbo deiicimur. Omnia ergo quæ
Dominus Ieſus paſſus, quæ circa ipſum geſta ſunt, mente reuolue, & diligenter pertracta:
& ex his te ad patientiam in omnibus aduerſis, quæ pateris, accinge viriliter & arma. Vnde
Chryſoſtomus: Armemus noſmetipſos aduerſus omnem furorē, aduerſus omnem iram:
& ſi inflammatum videris cor tuum, ſigna pectus, impone crucem. Conuitiatus eſt tibi ali- *Chryſoſto. hom 88. in*
quis: recordare omnium quæ in Chriſto geſta ſunt, & omnia extinguentur. Non ſolum le- *Mathæum.*
gamus hæc omnia, ſed & mente feramus ea. Sufficientia enim ſunt hæc, continuè reuolu- *Contra irā*
B ta, vniuerſam iram deſtruere. Et ſi contumeliam, & ſi iniuſtitiam patiamur, dicamus con- *paſſionis*
tinuò, non eſt ſeruus maior Domino ſuo. Propterea enim hæc omnia ſuſtinuit, vt ſecun- *memoria.*
dùm eius ſemitam gradiamur: & nos contumelias feramus; quia maximè conuitia à men-
te abiiciunt. Sed tamen ipſe non ſolum tulit hæc: ſed omnia egit vt ſaluaret eos qui hæc fa-
ciebant. Hæc & nos zelemur. Vnde Chryſoſtomus: Nihil enim Deum ita propitium facit, *Chryſoſto.*
vt inimicos amare, & his qui officiunt benefacere. Cùm quis officit, non ad ipſum reſpi- *hom. 81. ad*
cias, ſed ad eum qui mouet, ſcilicet dæmonem, & iram vniuerſam aduerſus illum euacua: *populum*
ipſius autem & miſerere, qui ab illo mouetur. Cùm iniuriantem videris, excogita quoniam *Antioch.*
diabolus eſt qui mouet eum: non enim Chriſtianorum ſunt iniuriæ. Cùm igitur quis iniu-
riatus fuerit, memento tui dominatoris, quoniam & per verba, & per res ei detrahebant:
& ironiam multam oſtendebant: ipſe verò non ſolùm non vleiſcebatur: ſed & contrariis
C remunerabat in humilitate & manſuetudine: hunc itaque & nos zelemur: ita enim poteri-
mus & à conuitio eripi omni. Si enim non dolueris, non cōuitium pateris: quid enim do-
les? Si quidem iniuſtè conuitium pateris: hoc maximè triſtari non oportet, ſed illius miſere-
ri. Si verò iuſtè, multo magis ſilere oportet: neque doleas in verbis, ſed corrigas in rebus.
Quare ſi vigilaueris, dupla lucraberis: & propitium facere Deum ſilentio, & actionem ac-
cipere: ex his quæ dicta ſunt, corrigere ea quæ acta ſunt: & gloriam hanc humanam deſpi-
cere. Etenim hinc dolor nobis fit, quoniam multi ad inſenſatorum ſuſpicionem inhiant.
Hæc igitur vniuerſa meditemur in operibus: ſi enim non hæc direxerimus, inaniter & va-
ne in mundum venimus: magis autem & in malo. Non enim ſufficit fides in regnum duce-
re: ſed hæc maximè condemnare habet eos qui vitam malam demonſtrant. *Qui enim ſcinit* *Luca 12.*
voluntatem Domini ſui & non fecit, plagis verberabitur multis. Properemus igitur nos ad exitum:
D etenim multis nobis opus eſt viaticulis: vt ſufficientia æternæ vitæ accipientes viaticula,
videamus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Hæc Chryſoſtomus.

ORATIO.

*Domine Ieſu Chriſte, qui hora diei veſpertina à Ioſeph de cruce deponi, & inter brachia eius reci-
pi voluiſti: à matre quoque tua mœſtiſſima, & aliis amicis tuis planctus fuiſti: fac me quæſo Io-
ſeph creſcētem in virtutibus quotidie: & da vt peccata propter quæ crucifixus es, & iterum qua-
ſi in cruce ligaris, plangendo & deponendo merear te de cruce deponere: téque quaſi faſciculum myrrhæ in-
ter brachiā amoris recipere: vbi digneris dilecte mi ſemper commorari, & me à laqueis diaboli cuſtodire;
ne vnquam vel hîc, vel in futuro valeam à te ſeparari. Amen.*

E De ſecundo completorio. CAPVT LXVI.

Hora completorij cogitabis doloroſus & triſtis, qualiter tardante horā *Math. 27.*
rogat Ioannes dominam, vt permittat aptari & ſepeliri corpus Domini *Marci 15.*
noſtri, antequam intret ſabbatum, in quo non licet talia operari: & eo *Luca 23.*
quòd propter nimiam morā poſſent à Iudæis pati calumniam. Tandem *& Ioā. 19.*
domina tāquam grata & diſcreta, & cogitans quòd ipſi Ioanni eſſet per
filium commiſſa, amplius contendere noluit: ac ſignans & benedicens
corpus, vt volebant aptari permiſit: tunc vnxerunt corpus: *& inuoluerunt* *Iungitur*
in ſindone munda, quam Ioſeph emerat, *& ligauerunt illud lintheis*: etiā aliis, ſcilicet ſudario quod *& inuol-*
capiti adhibebatur: & inſtitis ſeu faſciis, quibus totum corpus alligabatur: quę omnia etiam *uitur cor-*
de lino erant, & (vt creditur) Nicodemus attulerat, ac etiam *cum aromatibus, ſicut mos Iudæis* *pus Ieſu.*

eſt ſepelire:ſcilicet perſonas venerabiles:hoc enim acceperunt à patribus ſuis & ſenioribus. A
Domina tamen ſemper tenebat caput ipſius in gremio ſuo,quod ſibi reſeruauit aptãdum:
& Magdalena pedes,apud quos miſericordiam eſt cõſecuta: tandem verò Magdalena pedes lachrymis rigatos deuotè abſtergit,amplexatur,oſculatur,& inuoluit:& aptat fideliter,
quàm melius nouit.Sic ergo aptato reliquo corpore,reſpiciunt ad dominam, vt ipſa compleat,& omnes planctum reincipiunt.Omnes enim ſic amariſſimè flebant,vt vix quiſquam
eorum loqui poſſet.Videbant matrem omni ſolatio deſtitutam: & ſuper illam dabant potius planctum,quàm ſuper extinctum Dominum ſuum.Reincipe etiam & tu planctum, ſi
fortè dimiſeras eum.Tunc domina videns quòd amplius differre non poſſit:ponit vultum
ſuper faciem filij:& ex inundantia lachrymarum,multomagis lauit faciem,quàm Magdalena pedes:abſtergit autem & deoſculans os eius,in quodam ſudario ipſum inuoluit,& diligenter aptat:& iterum benedicit eum,& ſignat.Et tunc omnes adorantes flexis genibus, B
& pedes eius oſculantes,accipiunt & portant eum ad monumentum , quod à monte Caluariæ diſtat paſſibus quinquaginta:domina tenebat caput,& Magdalena pedes: reliqui ve-
Anſelmus in ſpeculo. rò erant in medio.Vnde Anſelmus:Sequere & tu precioſiſſimum cœli terræq; theſaurum:
& porta vel pedes,vel manus,brachiaq; ſuſtenta:terræ defluentes minutatim precioſiſſimi
Dolor Mariæ in exequiis Chriſti. ſanguinis guttas exterius collige:& puluerem pedum eius linge. Dolorem quem Maria
in exequiis filij ſui tolerauit,olim Dauid in exequiis Abner præfigurauit. Abner à Ioab fraudulẽter interfectus erat:cuius interfectionem rex Dauid,feretrum ſequens, deflebat. Dauid non ſolùm ipſe ſuper exequias eius plorabat, ſed etiam alios ad plorandum incitabat:
2. Reg. 3. ita beata virgo & alij deuoti exequias Chriſti deplanxerunt, & corda ſua intima compaſ-
Monumẽtũ Domini. ſione ſciderunt.*Erat autem propè locum crucifixionis hortus,& in horto monumentum nouum* ipſius
Ioſeph,ſumptuoſè factum:& in petra exciſum,id eſt in vno lapide, ſecundum quãtitatem C
hominis concauatum : *in quo nondum quiſquam poſitus fuerat : in quo , quia iuxtà erat, propter paraſceuen Iudæorum ſepelierunt eum*: reuerenter & deuotè, flexis genibus,magnis ſingultibus, &
Chryſoſto. hom. 84. in Ioan. ſuſpiriis validis:& ſic Dominum vitæ,dederunt ſepulturæ mortis.Sepelierunt eum in loco
propinquo:quia non poterant longè portare, propter ſolennitatem ſabbati imminentem.
Vnde Chryſoſtomus : Quia verò breuitate temporis vrgebantur, & veſpera imminebat:
Auguſti. tract. 120. in Ioan. ideo ponunt eum in proximum monumentum.Et Auguſtinus, Acceleratam vult intelligi
ſepulturam,ne adueſperaſceret:quando iam propter paraſceuen facere aliquid tale non licebat. Tunc (vt ait Auguſtinus) illius exequias angelorum milia milium decantabant: qui
Exequiæ Domini. omnes conuenerant ad ſepulchrum Domini ſui. Illi cantabant laudes,ſed Maria dabat gemitus & ſuſpiria cordis.Diſpenſatiuè autem in nouo ponitur monumento, vbi nullus po-
Monumẽtũ cur nouũ. ſitus erat: vt, ſecundùm Ambroſiũ & Chryſoſtomum,non alius qui cum eo iaceret ſurre- D
Auguſti. ibidem. xiſſe à perfidis diceretur. vel ſecundùm Auguſtinum, Sicut in Mariæ virginis vtero nemo
ante illum, nemo poſt illum conceptus eſt: ita in hoc monumento nemo ante illum , ne-
Hierony. in cap. 27. Mathæi. mo poſt illum ſepultus eſt. Et ſecundùm Hieronymum, In monumento exciſo in petra
conditus eſt:ne ſi ex multis lapidibus fuiſſet ædificatum,ſuffoſſis tumuli fundamẽtis, abla-
Auguſti. ſermone de ſabbato ſancto. tus furtò diceretur.Et ſecundùm Auguſtinum,Si etiam ſepulchrum fuiſſet in terra, dicere
poterant:ſuffoderunt terram,& furati ſunt eum: quòd autem in alieno ſepulchro ponitur,
paupertatem eius teſtatur. Vnde Theophilus, Attẽde etiam abundantiam pro nobis ſuſce-
Theophi. in cap. 19. Ioan. ptæ paupertatis.Namq; domũ in vita non habuit, poſt mortem quoq; in alieno ſepulchro
reconditur:& nudus exiſtens,à Ioſeph operitur. Vnde & Anſel. Pauper ita fuit Chriſtus vt
non in ſua, ſed in aliena domo naſceretur:& viuens in hoc mundo,non haberet vbi caput
Anſel.in ſpeculo. ſuum reclinaret:nec moriẽs,vnde nuditatem ſuam tegeret:nec mortuus, vnde inuoluere- E
tur:nec ſepulchrum aut locum,vbi corpus ſuum poneretur.Ideo etiam,ſecundùm Ambr.
Ambroſius in Lucam cap. 23. & Auguſtinum,Saluator in aliena ſepultura ponitur,qui pro aliena moriebatur ſalute. Vt
quid illi propria ſepultura,qui in ſe mortem propriam non habebat?Item,ſecundùm Am-
Ambro. in cap. 23. Lucæ. broſium, ad oſtendendum quòd non debuit detineri à Morte. Non enim ille ſepulchrum
mortis deſiderabat,qui de morte triumphum quærebat. ſecundùm Hiero.autem & Bedã,
Hierony. ex ſimplici ſepultura Domini,ambitio diuitum cõdemnatur:qui nec mortui & in tumulis
Auguſti. de cura pro mortuis gerenda. poſſunt carere diuitiis.Sed(vt ait Auguſt.)Pompa funeris,agmina exequiarum,ſumptuoſa
diligentia ſepulturæ,monumentorum opulenta conſtructio:viuorum ſunt qualiacunq; ſolatia,non adiutoria mortuorum.Hæc Auguſt. Non fuit in ſepultura Domini aurum , non
gẽmæ,non ſericum:ſed lintheamen purũ & nitidum.Sindon enim pannus,ſeu tela de lino
Sindon. eſt:de quo etiã erãt inſtitæ,quibꝰcorpus eſt alligatũ:& ſimiliter capitis ſudariũ.Vnde ſecundùm

A dum Hieron. poſſumus intelligere quòd corpus Domini: non auro, non gēmis, non ſerico: ſed lintheamine puro obuoluendum ſit. Vnde etiam quia in ſimplici ſindone inuolutū eſt corpus Ieſu: ideo Syluester papa inſtituit, vt ſacrificium altaris non in panno ſerico, vel tincto, vel auro texto: ſed puro linthbeo terreno, & ſindone munda conſecretur & celebretur. Secundum Petrum cantorem, ex eo quòd dicitur, In ſindone munda, & in monumēto nouo: colligi poteſt pallas altaris, dalmaticas, caſulas, albas, ſicut nec ſindonē fieri debere de aliqua veſte prius in cōmunes vſus aſſumpta: propter reuerentiā tanti ſacramenti: ſed ex noua, prius, nō induta: quæ Domino conſecrata, non debet ad communes vſus aſſumi. Sed nónne corpus Chriſti ponitur ſæpe in aureis ſcyphis? Ita, ſed mediātibus pixidibus nouis. Hæc Petrus. Sepulto autem Domino mater eius omni corde amplexabatur ſepulchrū, & qua poterat voce benedicebāt filium ſuum. Ad ſepulchrum ſedēs innixa illi manus ex-

Hierony. in cap. 27. Mathæi.

B tendebat: & deſuper illud exoſculās, amaro nimis Dominū ſingulto deplorabat. Acceſſit Ioannes, & lugens ipſe multum leuauit eam lugentem: & exeuntes omnes de monumento, *poſuerunt lapidem*, quaſi pro clauſura *ad oſtium monumenti*, ne ipſe locus beſtiis eſſet peruius, ſcilicet magnum, qui non poſſet de facili, & ſine multorū auxilio amoueri: ne aliquis veniens poſſet rapere Chriſti corpus: quia per illud oſtium erat ad ſepulcbrum ingreſſus. In quo patet virtus reſurgentis, quem nō potuit retinere magnus lapis, & tollitur omnis in reſurrectione eius ſuſpitio, quia nec ab aliquo fieri potuit violentia, aut furtum, aut fictio. Vnde Auguſt. Si fuiſſet lapis paruulus ſuppoſitus: dicere poterant, dormientibus nobis tulerunt eum. Et Hieronymus, Saxum enim magnum appoſitū, oſtendit non abſque auxilio plurimorum ſepulcbrū potuiſſe reſerari. Myſticè, in actibus Ioſeph & Nicodemi ſignantur plura requiſita in nobis, ſi Chriſtus in corde noſtro debeat ſepeliri. Nam debet communi-

Lapidis ſuper ſepulchrum poſitio.

Auguſti. de ſabato ſancto.

Hierony. in cap. 27. Mathæi.

C cans eſſe inuolutus lintheaminibus: per mundā affectionem, & conſcientiæ puritatem. In ſindone enim munda Ieſum inuoluit, qui eum pura mente & puro corpore ſuſcipit: decet namque non ſolum pura anima, ſed & corpore puro corpus Chriſti ſuſcipere. Inuoluere autem oportet: quia myſterium eius clauſum & occultū eſt. Debet etiam vnctus eſſe aromatibus, per feruentem deuotionem. Cum mirrha enim & aloë Ieſum inuoluit, qui crucifixum in corde cum amaritudine pœnitentiæ & cōpaſſionis recōdit. In nouitate verò monumenti deſignatur, quòd cor debet eſſe per gratiam & puritatem innouatum, & ab omni vetuſtate peccati purgatum, priuſquam ad corpus Chriſti accedat: in quo corde etiam ponit eum quando de ipſo iugiter cogitat: quia monumentum dicitur, quaſi monens mētem. Sumpturus igitur euchariſtiam, videat vt cor ſuum ſit quaſi monumentum nouum, in quo locetur: & quaſi hortus in quo delectetur, ne in monumēto ſuo alius poſitus ſit, vel cir-

Myſtica ſepultura Chriſti in corde noſtro.

D ca hoc quicquam inutile excreuerit: quod erit, ſi bene per pœnitentiam mundatū fuerit & innouatum: alioquin non poterit in eo dignè ſepelire Chriſtū. Per monumentum autem lapideum, in petra exciſum, deſignatur cordis ſtabilitas: quia debet in bono propoſito eſſe firmum: & fidei ſoliditas, in qua apud eccleſiam ſepultus eſt Chriſtus: hoc eſt fides Chriſti, ſupra quam petram ædificata eſt eccleſia. Sed pro cuſtodia omnium prædictorū, debet adhiberi longanimitas perſeuerantiæ: vt mēs corpus Chriſti recipiēs, in prædictis cōditionibus intendat finaliter perſeuerare: & hoc deſignatur per ſaxum oſtio monumenti aduolutum. Ille etiam ſepulto Chriſto in corde ſuo aduoluit pro clauſura lapidem magnum ad oſtium: qui ſe claudit ne poſſit ingredi peccatum: & ponit diligens obſtaculum contra peccati recidiuū, ne Chriſtus eum deſerat & relinquat, donec ipſum à mortuis reſurgere faciat. Vnde Ambroſius, Cui pulcherrimè lapis admotus eſt, ne pateret: quicunque enim in ſe humauerit Chriſtum, diligenter cuſtodiat ne eum perdat, ne perfidiæ ſit ingreſſus. Vn-

Cordis clauſura.

Ambroſius in cap. 23. Lucæ.

E de & Hilarius, Et quia nihil præter eum oporteat in pectora noſtra penetrare, lapis oſtio aduoluitur: vt nihil abſque eo inferatur. Voluit autem Chriſtus in monumento iuſti, ſcilicet Ioſeph, ſepeliri: ad oſtendendum quòd non requieſcit niſi in corde iuſti: & quòd non amplius peccatorum conſortio volebat: quia amplius pro ipſis non moriturus erat. vnde Ambroſius, Myſticè autē iuſtus Chriſti corpus ſepelit (talis enim eſt Chriſti ſepultura) qui fraudem iniquitatēque nō habeat. Iuſtus autem corpus Chriſti operit ſindone veſti: & tu Domini corpus gloria ſua, vt & ipſe ſis iuſtus. Bene autem in monumento cōditur iuſti: vt iuſtitiæ habitatione requieſcat. hæc Ambroſius. De monumento Domini fertur, quòd domus ſeu ſpelūca fuerit rotunda, de ſubiacente rupe exciſa: erat enim lapis ſeu rupes grādis in horto: in cuius latere erat monumentū exciſum ſeu ſpelūca, habēs octo pedes lōgitudinis: & totidem latitudinis: & tantæ altitudinis, vt homo intrò cōſiſtēs, & in eius pauimētu

Hilarius cano. 33. in Math.

Ambro. in cap. 23. Lucæ.

Sepulchri forma.

A rectus ſtans, vix poſſet manu extenſa culmen attingere: introitum patulum habens ab Oriente: cui lapis ille magnus aduolurus atque appoſitus erat pto oſtio. In cuius monumēti parte Aquilonari ſepulchrum Domini, hoc eſt locus dominici corporis de eadem petra eſt exciſus, ſeptem pedes & medium habens lōgitudinis, & à cætero pauimēto altius eminens: tres palmos & medium habēs altitudinis: eiuſdēqne exiſtens latitudinis cuius eſt altitudinis: Qui videlicet locus nō deſuper, ſed à latere Metidiano per totū eſt patulus. vnde inferebatur corpus, vt eſſet quaſi ſarcophagus ſuperpoſitus fundamento, & inclinatus ſuper latus, aperturam habens à latere, & non ſuperius.

Sepulchri color.

Color autem eiuſdē monumēti ac loculi, rubicundo & albo dicitur eſſe permixtus. Monumētū ergo erat ad modū domūculæ factū: intra quod erat ſepulchrū Chriſti poſitum. Sic enim ſepulchra Iudæotū antiquitus, & maximè magnarum perſonarum ſolebant fieri: vt eorum filij poſſent ibi etiam ſepeliri.

Eccleſia ſepulchri.

Propter hoc dicitur frequēter de regibus Iuda: Sepultus eſt in ſepulchro Dauid &c. Eſt autē ibi in eodē loco, ob reuerentiā dominici ſepulchri, artificioſo opere, forma rotunda, vno tantū foramine ſuperius aperto dominicæ reſurrectionis eccleſia maxima conſtructa, cōtinēs montē Caluariæ ac locum ſepulchri: & multa loca ſacra in qua ſepulchtū Domini eſt intra quandam cellam rotundam pulchris lapidibus conſtructam. B Hæc ſiquidem eccleſia dominici ſepulchri eſt patriarchalis, & habebat canonicos regulares, & priorē, ſecundū habitum & regulam ſancti Auguſtini viuētes, quibus loco abbatis patriarcha præetar, cui ſoli obedientiam promittebant. Hæc eccleſia inter ſancta & venerabilia loca, non immeritò obtinet principarum, in cuius loco tam magna & mira, per Dominum ſunt facta & oſtēſa.

Sexta feria myſterium.

Et dies erat paraſceues, id eſt, præpararionis: ſcilicet ſexta feria, in qua præparabantur illa quæ in ſabbato comedi debebant: *& ſabbatum illuceſcebat* quia veſpera ad ſabbatum pertinens inſtabat, à qua ſolennitas ſabbati incipiebat. Vbi ſciēdū, quòd ſicut homo ſexta feria creatus eſt, & peccauit: ſic Chriſtus ſexta feria pro homine mortuus eſt, & ſatisfecit. C Vnde & dixit, *conſummatum eſt*: opus ſcilicet recreationis, ſicnt eadem die conſummatum fuit opus creationis: & ſicut ſabbato reqnieuit ab omni opere ſuo, ſic ſabbato quieuit in ſepulchro: in ſignum quòd in hac ſexta ætate pro eo operari, & pati debemus, vt in ſeptima cum ipſo quieſcamus: donec in octaua, veniente gloria reſurrectionis, cū ipſo ſimul gaudio perfruamur.

Beda ī cap. 15. Marci.

Vnde Beda, Paraſceue Græcè, Latinè præpatatio interpretatur: quo nomine Iudæi, qui inter Græcos cōuerſabātur, ſextā ſabbari, quæ nūc à nobis ſexta feria vocatur appellabant: eo quòd in illo ab opere ſuo requieuit Deus. Vnde & hāc ſabbatum, id eſt, requiem vocari præcepit, rectè Dominus eadē die ſexta crucifixus, humanæ reparationis impleuit arcanū: ſabbato autē in ſepulchro requieſcens, reſurrectionis, quæ octaua die ventura erat, expectabat euentū. Vnde noſtræ ſimul deuononis, ac beatæ retributionis prælucet exemplum: quos in hac quidem ſexta mundi ætate pro Domino pati, & velut mundo crucifigi neceſſe eſt: in ſeptima verò ætate, id eſt, cum leti quis debitū ſoluit, corpora quidē in tumulis, animas autē ſecreta in pace cū Domino manere, & poſt bona oportet opera quieſcere: D donec octaua tādē veniente ætate, etiam corpora ipſa reſurrectione glotificata, cum animabus ſimul incorruptionem æternæ hæreditatis accipiant. vnde pulchrè ſeptima dies in

Veſpera ſabbati non lecta.

Geneſi veſperam habuiſſe non legitur: quia requies animarum, quæ in illo ſeculo nūc eſt, non conſumenda mœrore: ſed pleniori gaudio futuræ eſt reſurrectionis adaugenda. Hæc Beda.

Oratio eccleſiæ in paraſceue.

Vbi etiā nota quòd inter cætera myſtetia, quæ hodie eccleſia facit, hoc vnū eſt: quia hodie pro omnibus orat. Cuius ratio eſt: quia Chriſtus fuit hodie valde pius, in parcendo: quoniam dixit, Pater dimitte illis: quia neſciunt quid faciunt. Fuit valde liberalis, in largiēdo: quia ad modicam petitionem dedit latroni regnum cœlorum. Fuit valde largus, in redimendo: quia non guttam, ſed totum ſanguinem pro noſtra redemptione dedit. E vnde in

Pſal. 129.

pſalmo: *Quia apud Dominū miſericordia: & copioſa apud eum redemptio.* Ideo eccleſia, ad ſimilitudinem Chriſti, eſt hodie mulmm liberalis in orando, & multum pia in parcendo.

Eccleſiarū & altariū viſitandorū cauſa.

Hodie etiam fideles eccleſias omnes, & altaria viſitare conſueuetunt: cuius triplex ratio eſt: Prima eſt, quòd illa viſitatio repræſentat viſitationem apoſtolorum & ſanctarum mulietum, quæ crebrò viſitabant ſepulchrum. Secunda eſt, quia Chriſtus hodie omnes ſanctos, qui fuerunt à principio mundi vſque nunc, præſentialiter viſitauit: dum ad limbum deſcendit. Tertia ratio eſt, quia ſancti hodie debent valde liberales eſſe: fuerunt enim hodie de carcere liberati, & in cœleſte regnū ſublimati. Si quis enim de carcere liberaretur, & in imperiū ſublimaretur, illā diē vtique multū diligeret: & in illa die multūliberalis eſſet. Meritò igirur hodie fideles ſanctos viſitant: vt ab ipſis de carcere liberatis, & in imperium ſublima-

A ſublimatis, beneficia valeant obtinere. *Mulieres autem*, quæ erant Chriſto deuotæ, *funus ſubſecutæ* quomodo, & in quo loco corpus Domini poneretur, diligenter curauerunt reſpicere & notare: vt poſtea ei tempore congruo munus ſuæ deuotionis poſſent offerre, & officium funeri impendere: ac corpus eius inungere. Per hoc ſignificatur: quia animæ deuotæ debent myſterium paſſionis Chriſti ſollicitè cõſiderare: & eam pro poſſe imitari. Vnde Beda, Sed & hactenus ſanctæ mulieres die paraſceues, id eſt præparationis, idem faciunt: cùm animæ humiles, & quò maiores ſibi cõſciæ fragilitatis, eo maiori ſaluatoris amore feruentes, paſſionis eius veſtigiis in hoc ſeculo, quo requies eſt præparanda futura, diligenter obſequuntur: & ſi fortè valeant imitari, pia curioſitate quo ordine ſit eadem paſſio completa, perpendunt. Qua lecta, audita, recordata, mox ad parandum opera virtutum, quibus Chriſtus delectetur ſe conuertunt: vt finita præſentis vitæ paraſceue, in requie beata expectent tempore reſurrectionis occurrere Chriſto cum aromatibus ſpiritualium actionum. Hæc

Mulierum circa ſepulturam deuotio.

Beda ĩ cap. 15. Marci.

B Beda. Ioſeph autem & Nicodemus inclinantes Domino, & adorantes ſepulchrum, receſſerunt: Maria verò & alij, qui arctius amabant, remanſerunt *ſedentes contra ſepulchrum*, & lamentantes Dominum, & expectantes eius promiſſum. In quo oſtenditur earum conſtantia, & feruor dilectionis erga Dominum: quia recedentibus diſcipulis, ac aliis notis, adhuc remanebant circa ſepulchrum. Vnde Hieronymus. Cæteris relinquentibus Dominum, mulieres in officio perſeuerant: expectantes quod promiſerat Ieſus: & ideo meruerunt primò videre reſurgentem: quia perſeuerauerunt vſque in finem. Vnde & Rabanus. Aliis notis Ieſu ad ſua redeuntibus, ſolæ mulieres, quæ ardentius amabant, obſequium funeris inſpiciebant: expectantes quod promiſerat: & ideo poſt reſurrectionem primò Chriſtum vident beatæ mulieres quæ miniſtrauerunt viuenti, aſtiterunt morienti, obſecutæ

Maria & cæterarum conſtantia.

Hierony. in cap. 27. Matthæi.

Rabanus ibidem.

C ſunt ſepulto: & ſic congauiſæ ſunt reſurgenti. Vnde & Chryſoſtomus, Vidiſti mulierum fortitudinem, vidiſti dilectionem, vidiſti magnanimitatem quæ vſque ad mortem fuit. Imitemur has mulieres nos viri: neque derelinquamus in tẽtationibus Ieſum. Hæc Chryſoſtomus. Per deuotionem quippe harum mulierũ oſtenditur, quia deuotæ perſonæ mundo mortuæ, debent cum Chriſto per compaſſionem ſepeliri: vt mereantur reſurrectionis eius participes fieri. Laua ergo & tu lachrymis corpus eius ſacratiſſimo ſanguine aſperſum: & vnge ipſum vnguentis ſanctæ orationis: & porta brachiis charitatiuæ & humilis operationis: & ſepeli cum aromatibus bonæ conuerſationis: ac bonis doctrinis & exemplis: cum multis gemitibus ac planctibus & lamentis, & cooperi ſub amoris & deuotionis pauimento conſcientiæ tuæ in ſindone & caſtitate mentis: ac ſudario & labore pœnitẽtiæ, & ſedebis ibi iuxta eum ad monumentum, donec videas ipſum à mortuis reſurgentem.

Chryſoſto. hom. 89. in Matthæum.

D Quæſo ne mortuum pro te dilectum reiicias: ſed totis deſideriis in ſepulchro cordis recipias: ſtringas candidiſſimis cogitationum & puriſſimis affectionum lintheaminibus, roſeas ſpecioſiſſimas, amoroſiſſimas eius plagas: donec te ducat in reſurrectionis ſuæ lætitiam mirabilibus dotibus decoratam, & in aſcenſionis ſuæ excellentiam ſuper omnes cœli ordines eleuatam. Et nota quòd licet in hac ſepultura Chriſtus nihil paſſus fuerit, quia mortuus: tamen hoc factum in ſe miſerabile fuit & lamentabile: propter rationes & cauſas ſuprà circa depoſitionem Domini de cruce tactas. Ex iſto articulo ſepulturæ trahuntur plura documenta. Primum eſt (ſecundum Theophilum) quòd nos ſimus imitatores Ioſeph, in hoc quòd quando corpus Chriſti ſuſceptum fuerit à nobis, & inuolutum: tunc debemus ipſum ponere in monumento nouo exciſo in petra: id eſt in mente noſtra Dei imagine inſignita: renouata & firmata in Chriſto, qui eſt petra. vt dicat illud Canticorum, *Tenui eum, nec dimittam:* Secundum eſt, quòd ſicut Dominus paſſus, mortuus, & ſepultus, lamentatus fuit: ſic &

Sepultura lamentabilis.

Documẽta.

Theophilus in cap. 15. Marci.

Canti. 3.

E nos lamentari eum debemus, per compaſſionem & veram compunctionem. Tertium eſt, quòd ſicut Chriſtus ſepultus cuſtoditus fuit: ſic & nos eum in mente noſtra ſepultum firmiter cuſtodire debemus: ne latrunculi, id eſt dæmones ſepulchrum cordis noſtri ſubintrent, & furẽtur nobis Ieſum. Quartum eſt, quòd & nos qui ſpiritualiter mortui ſimus peccatis, conſepeliamur etiam cum Chriſto: ita vt abſcondamur & quieſcamus à peccatis: ſic quòd vetus homo in nobis amplius non reſurgat. Vnde Apoſtolus, *Conſepulti*, inquit, *ſumus cum Chriſto per baptiſmum in mortem:* vbi Glo. Chriſtus in perſona veteris hominis habebat membra confixa in cruce, ne ad priores actus mouerentur, à quibus etiam mortuus & ſepultus quieuit humanis ſubtractus aſpectibus: per hoc exigens à nobis vt membra noſtra continentiæ & iuſtitiæ clauis confixa habeamus: ne ad priora mala redeamus: à quibus etiã ita perfectè quieſcamus, vt nec eorum viſio, nec memoria habeatur. Et ſic veteri homine

Roma. 6.

in nobis crucifixo, mortuo, & ſepulto: ad bona reſurgentes, in nouitate vitæ abluemus. Hęc A
in gloſa. Ad conformandum ſe huic articulo, imaginetur homo quaſi cor ſuum ſit Chriſti
ſepulchrum: & inibi ipſum venerabiliter recondat: reconditum lamentabiliter defleat, &
diligēter cuſtodiat: ne ipſum amittat. Conſepeliat ſeipſum in eodem ſepulchro cum Ieſu:
& ruminet ſenſum documentorum, vel aliâs ſicut Deus miniſtrabit. Ieſu qui in monu-
mento ſepeliri, lamentari, & cuſtodiri voluiſti: da mihi te in corde meo ſpiritualiter ſepeli-
re, lamentari, & diligenter cuſtodire: vt & ego tibi conſepultus tecum merear ad reſurre-
ctionis gloriam peruenire: & qui poſitus in ſepulchro à viſu hominum es ſegregatus in pa-
ce dormiens, abſconde interim me ſeruum tuum in abſcondito faciei tuæ, à conturbatio-
ne hominum: vt mundo mortuus tibi viuens in te dormiam, & ſuauiter in te requieſcam.
Hic nunc videndum eſt, qualiter debemus cum Chriſto ſepeliri. Sepulchrum autem iſtud
in quo debemus ſepeliri, eſt ipſa religio, in qua ipſe religioſus ſpiritualiter debet mundo B
mori & ſepeliri. Aſſimilari autem debet religioſus mortuo & ſepulto, quantum ad plura.
Primò, quantum ad cenſum rerum: quia ſicut mortuus & ſepultus nihil proprium habet:
ſic & religioſus nihil proprium habere, ſed omnia in communi diuidere debet. Secundò,
quantum ad ſenſum carnis & motum: quia ſicut mortuus priuatur ſenſu, nec ſenſibilibus
gaudet: ſic & religioſus debet eſſe mortuus quantum ad delectationes, quæ ad ſenſum car-
nis pertinent: & ſicut mortuus, mouenti ſe non contradicit: ſic & religioſus prælato, ſe re-
genti non debet contradicere: ſed in omnibus obedire. Tertiò, quantum ad domicilium:
quia ſicut mortuus clauditur in ſepulchro: ſic & religioſus debet eſſe clauſus in clauſtro: &
ſicut mortuus de monumēto non exit, niſi ad iuſſionem Dei: ſcilicet die iudicij: ſic nec re-
ligioſus debet exire clauſtrum ſine iuſſione prælati: & ſicut mortuus non murmurat quan-
do transfertur de monumento in monumentū, ſic nec religioſus debet murmurare quan- C
do transfertur de monaſterio ad monaſterium. Quartò debet aſſimilari maximè morti
Chriſti: in morte enim Chriſti anima fuit à carne ſeparata: tamen anima & caro fuerunt
diuinitati vnitæ: ſic in vero religioſo anima debet eſſe ſeparata à carne: vt ſcilicet carni nō
conſentiat in aliquo carnali amore: anima tamen & caro Deo debent eſſe vnitæ: anima,
per amorem: caro, per incorruptionem: vt poſſit dicere cum propheta, *Cor meum & caro*
Pſal. 11. *mea exultauerunt in Deum viuum.* Sepulturam Chriſti olim filij Iacob præfigurauerunt: qui
Sepulturæ figura. fratrem ſuum Ioſeph in ciſternam miſerunt. Hanc etiam Ionas præfigurauit: quem
proiectum de naui in mare cetus deuorauit. Ionas fuit per tres dies & noctes in ceto: ita
Gene. 37. *Ionæ 2. & 3.* Chriſtus fuit vſque ad triduum in monumento. Nunc recogita qualiter Dominus tuus
ſeptem horis prædictis pro te paſſus ſit, & auſculta eū quaſi te moneret & diceret: Cùm pri-
Memoria ſeptem horarū dominicarum. mò nocte ſurrexeris, ob reuerentiā illius amoris, quo me vinctum tradidi in man⁹ malorū D
& quo factus ſum obediens vſq; ad mortem: diſponas in corde tuo obedire velle ad omnia
quę tibi iniungūtur. Circa primam, ob reuerentiam humilitatis qua coram indigno iudice
velut agnus manſuetus ſteti: ſubiicias te omni creaturæ propter me, & ad quæque vilia
opera ſis paratus. Ad tertiam, ob amorem quo ego contemptus, conſputus, & opprobrio
ſaturatus fui: teipſum contēnas & vilipēdas, & opprobria ſuſtineas. Ad ſextā crucifigas tibi
mūdum, teq; mundo: cogitās qualiter ego omniū creator pro amore tuo crucifixus ſum: &
ideo omnia delectabilia mundi ſint tibi quaſi crux amara. Ad nonā, moriaris mūdo & om-
ni creaturæ: ſcilicet vt amara mors intantū corde tuo dulceſcat, vt omnis creatura deſipiat.
Circa veſperā, qua de cruce depoſitus ſum, recolas in gaudio qualiter poſt mortem & om-
nes labores tuos fœlici requie pauſabis in ſinu meo. Ad completorium, memor ſis vnionis
illius qua ſpiritus vnus mecum effectus, meipſo in ſumma experientia perfrueris: quæ vnio
hîc in via incipit per voluntatis meæ & tuæ concordiā in omnibus, tam aduerſis quàm pro- E
ſperis, & in futuro cōplebitur per æternam gloriam in cœlis. Appropinquāte autem nocte,
dicit Ioannes Dominæ quòd eis expedit recedere, quia non eſt conueniens ibi morari, vel
de nocte ad ciuitatem redire. Tunc domina prout poteſt ſurgit, & ad monumētum genu-
flectit, & ipſum amplectitur ac benedicit. Nam cruciata gemitibus, fatigata doloribus, affli-
cta ploratibus, nequibat ſtare pedibus. Tamē ſicut poterat mulieribus ſanctis adiuta, cūctis
Crucem prima adorauit Maria. plorantibus ſimul cum ea, cœpit recedere. Cùm autē venerunt ad crucem, ibi ipſa genu
flexit, & crucem adorauit. Similiter & omnes fecerunt. Cogitare nanque potes, quòd ipſa
Crucis abſconſio. fuit prima quæ crucem adorauit, ſicut & prima quæ filium natū adorauit. Hæc autem ſan-
cta crux poſt paſſionem & reſurrectionem Domini per Iudæos, cum crucibus latronū, ſub
monte Caluariæ profundè ſub terra abſcondita fuit, vbi ducentis annis & amplius vſque
ad tempora

A ad tempora Conſtantini & Helenæ latuit: ſed Helena in lapide plùſquam viginti paſſibus
fodiens, ipſas tres cruces inuenit, quibus ſublatis crucem Domini ab aliis ſigno reſurre-
ctionis mortui probauit & diſcreuit. Ipſe autem locus in quo crux inuenta eſt, diſtat à loco *Crucis ab-*
Caluariæ decem pedibus verſus Orientem deſcendendo, vbi in eccleſia quæ continet *ſcōſa locus.*
montem Caluariæ, eſt ſcripta profunda, inferior pauimento quadraginta gradibus, vel cir-
ca: & ſunt ibi quatuor columnæ, quæ dicuntur mortem Domini fleuiſſe. Deinde recedunt
verſus ciuitatem, & per viam ſæpe domina ſe vertebat retrò, aſpiciens per compaſſionem.
Intrantibus autem illis ciuitatem, multi videntes dominam, moti pietate ſuper illius do-
lore ad luctum conuertebantur amarum: & concurrunt vndique bonæ matronæ, & virgi-
nes ambulantes poſt ipſam, & aſſociantes eam per viam, & conſolantes, ac etiam lamentã-
tes eam. Sed & boni homines, per quos tranſibat, compatiebantur eidem & mouebantur
B ad fletum. Vndique fit ploratus magnus & luctus. Nam dolor eius multos faciebat dolen-
tes. Vix lachrymas continere poterant, quicunque eam plorantem videbant. Fiebat luctus
quocunque tranſibat Maria: plorabat ipſa, plorabant & omnes ambulantes cum ea, plora-
rabant & multi venientes obuiam ei. Sic vtique deducitur à plorantibus plorans, quouſ-
que peruentum eſt ad domum Ioannis. Cùm autem venerunt ad domum, tunc ipſa ver-
tens ſe verſus dominas illas, inclinauit ſe agens gratias. Illæ verò inclinantes ſe eidem vale-
dixerunt, & cum lachrymis receſſerunt. Intrauit ergo domina domum: ibi reſedit, ibi per-
manſit: & eam Ioannes in ſua cura & cuſtodia retinuit: ac ſuper propriam matrem omni
corde amabit. Flebat & plangebat valde cum Ioanne, & Magdalena, & ſororibus ſuis.
Soluebat dolori amaras lachrimas, filij ſui mortem nimis amaram in corde ſuo recolens:
ac paſſionis loca, & cuncta quæ paſſus fuerat in animo voluens. Tandem Ioannes hortan-
C do quòd deſiſteret, conſolatus eſt eam, vt poterat. Tu quoque experiaris vires tuas, ſi ſcires
eam conſolari: & confortare, quòd parum comederet, & alios comedere faceret: quia ad-
huc ieiuni ſunt, & refectione indigent: ac eis parare, & miniſtrare coneris: & poſtea bene-
dictione ab ea, & aliis ſingulis accepta recedere poteris. Hic nota quòd hodie, ſcilicet die
paraſceues, non conſecratur hoſtia: quia vera hoſtia hodie eſt oblata. In hac etiam ſexta fe- *Sexta feria*
ria, in qua paſſus eſt Chriſtus, multa ſunt facta diuerſis annis & vicibus: de quibus ſunt iſti *inſignia.*
verſus:

Salue feſta dies: quæ vulnera noſtra coherces.
Angelus eſt miſſus: eſt paſſus & in cruce Chriſtus:
Eſt Adam factus: & eodem tempore lapſus.
Ob meritum decimæ, cadit Abel frater ab enſe.
D *Offert Melchiſedech: Iſaac ſupponitur aris.*
Eſt decollatus Chriſti baptiſta Ioannes.
Eſt Petrus ereptus: Iacobus ſub Herode peremptus.

Tædet iã audire, & recitare Iudæorum blaſphemias: *Altera enim die, quæ eſt poſt paraſceuem,* *Iudæorum*
iam, incepta: ſcilicet cùm iam ſexta feria tranſiſſet, & ſero facto poſt ſolis occaſum ſabba- *blaſphemia*
tum iam intraſſet: *conueniunt iterum ſacerdotes & phariſæi ad Pilatum, dicentes: Domine recordati* *& peruer-*
ſumus quia ſeductor ille dixit adhuc viuens, poſt tres dies reſurgam. Quod dicunt illi ex inuidia eſt: *ſitas.*
quæ etiam proprium nomen non patitur: & dicentes, ſeductor: hoc quod ipſimet erant *Proprij no-*
Domino imponunt. Non ſufficit ſeductoribus ſcelus mortis: niſi & pòſt lacerent famam *minis ex-*
eius. Eſt autem ſeductio duplex: ſcilicet bona & mala. Prima, eſt ſeductio ſanctitatis: ſcili- *preſsio.*
cet à falſitate in veritatem: de qua dicit Hieremias. *Seduxiſti me Domine: & ſeductus ſum.* Alia *Seductio duplex.*
E eſt ſeductio peruerſitatis: ſcilicet à veritate in falſitatem: & hanc imponunt Iudæi Chriſto: *Hiere. 20.*
Vnde Hieronymus, Principes autem ſacerdotum, licet immenſum facinus in nece Do- *Hierony. in*
mini perpetrauerint: tamen non ſufficit eis, niſi etiam poſt mortem eius conceptæ nequi- *cap. 27.*
tiæ virus exerceant, famam eius lacerantes: & quem innocentem ſciebant, ſeductorem *Matha.*
vocant. Sicut autem Caïphas ignorans antè prophetauerat, dicens: expedit vnum homi-
nem mori pro populo, & non tota gens pereat: ſic & modo: ſeductor enim erat Chriſtus, *Seductor bo-*
non à veritate in errorem mittens: ſed à falſitate ad veritatem, à vitiis ad virtutes, à morte *nus Chri-*
ad vitam ducens. Hæc Hieronymus. *Iube ergo cuſtodiri ſepulchrum, ne diſcipuli furentur eum, &* *ſtus.*
dicant aliis quòd ſurrexit à mortuis. Stulti cuſtodiam petunt: quaſi in ſepulchro teneri valeat, *Ambro. in*
qui vbique eſt, & omnia continet. Vbi Ambroſius: Quanta malitia ſacerdotum, qui non *cap. 23.*
tantum magiſtro, ſed etiam diſcipulis detrahunt: *& erit nouiſſimus error peior priore.* Vbi Ra- *Luca.*
banus: In hoc autem ignoranter verum dicunt peior enim fuit contemptus pœnitentiæ in *Rabanus in cap. 27. Matth.*

Iudæis,quàm error ignorantiæ.Peior erat infidelitas reſurrectionis , quàm crudelitas paſ-
Chryſoſto. hom 90.in Mathæum. ſionis.Confitentur ergo planè quòd prius fuit error in nece Domini.Vbi & Chyſoſt. Vide A
autem qualiter etiam nolentes concertant ad demonſtrandam veritatem . Irrefragabilis
enim demonſtratio reſurrectionis facta eſt per ea quæ prætenderunt. Quia enim cuſto-
ditum eſt ſepulchrum:nulla fraus facta eſt.Si autem fraus facta non eſt: manifeſtè & irre-
fragabiliter Dominus ſurrexit.Hæc Chry.Pilatus verò iam fatigatus dixit eis, *Habetis cu-*
ſtodiam:id eſt,do vobis licentiam ponendi cuſtodes,& concedo quòd accipiatis milites ad
cuſtodiendum eum pro veſtra voluntate. *Ite & cuſtodite ſicut ſcitis* : quaſi diceret, Si debet
reſurgere,malè poteritis cuſtodire:quàm impius & fatuus erat Pilatus,qui ſicut Chriſtum
permiſit occidi,ita & cuſtodiri:cum morti adiudicauit,eis etiam cuſtodes dedit . Vadunt
illi,& venientes illùc primò corpus eius inſpiciunt,& eum qui author vitæ claruerat,in in-
ferni clauſtris retentum ſe deprehendiſſe lætantes, ſepulchrum muniunt: milites armatos B
cuſtodes ponunt:lapidem qui erat in oſtio monumenti,vnde acceſſus in ſepulchrum erat,
Sigillorum ſignatio. ſigillo præſidis,ac etiam ſigillis ſuis ſignant:ne aliquis ſine ſcitu eorum ingredi poſſit,& di-
ligenter omnia faciunt . Et in hoc apparet malitia eorum : quia etiam in cuſtodibus non
confidunt:ſed inſuper ſigilla apponunt.Hoc autem totum Dominus voluit fieri, propter
maiorem certitudinem reſurrectionis ſuæ:vt & ipſi quamuis nolentes,ſibi tamen teſtes ſint
Dominum reſurrexiſſe:& nullo modo ſic poſitum furari potuiſſe . Non eſt enim conſiliũ
Sepulchri ſoliditas calumniam pellit. nec ſapientia,nec fortitudo contra Dominum. Et rectè in tali loco Dominus ſepulturam
ſuam elegit, vbi nulla poſſibilitas fodiendi eſſet: quatenus omnem occaſionem calum-
niandi Iudæis auferret:ne fortè ſi in maceria circunclusus eſſet,vel quolibet pariete:dice-
Hieronym. in cap. 27. Mathæi. rent ipſi diſcipulos illius furatos eum fuiſſe. Vnde & Hieronymus. Non ſuffecerat princi-
pibus ſacerdotum, & ſcribis , & phariſæis crucifixiſſe Dominum ſaluatorem : niſi ſepul- C
chrum cuſtodirent,cohortem acciperent,& ſignarent lapidem:&(quantum in illis eſt)ma-
num opponerent reſurgenti:vt diligentia eorum noſtræ fidei proficeret. Quanto enim di-
Chryſoſto. hom. 89.in Math. ligentius ſeruatur:tanto magis reſurgentis virtus oſtenditur:vnde & Chry. Et in duriſſimo
lapide fuerat exciſum, & grandis lapis poſitus eſt ad oſtium , & cuſtodia ponitur militum
in circuitu:vt quanto fortius ſeruatur ne furari poſſet:tanto magis virtus Dei appareat cum
reſurrexerit. Si enim ſepulchrum fuiſſet in terra,dicere poterant.Suffoderunt terrã,& fu-
rati ſunt eum. Si fuiſſet lapis paruulus poſitus,dicere poterant,Paruulus lapis fuit , & dor-
mientibus nobis tulerunt eum.Et iterum,Diligentia ſcribarum prodeſt fidei noſtræ . Ser-
uate phariſæi , ſeruate : Deus includi non poteſt,Deus in ſepulchro teneri nõ poteſt: qui
fecit cœlum & terram,cuius in pugillo terra eſt & cœlum , qui appendit mundum in tri-
bus digitis.Qui ergo appendit mundum,vno ſepulchro non poteſt contineri. vnde etiam
Hilarius canone 33. in Math. Hilarius:Metus furandi corporis,& ſepulchri cuſtodia atque obſignatio , ſtultitiæ atque D
infidelitatis teſtimonium eſt:cùm prius præcepto Domini cõſpexiſſent de ſepulchro mor-
Pilati exilium.mors, & patria: item Herodis. tuum ſuſcitatum.Pilatus autem prædictus , poſtmodum in multis apud Tiberium Cæſa-
rem à Iudæis accuſatus:deportatus eſt in exilium Lugdunum,vnde erat oriundus. Hero-
des verò , qui conſenſit Pilato in nece Domini : deportatus eſt in exilium Viennam , &
mortuus eſt ibi.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte , qui hora completorij aromatibus vngi & condiri:ac ſindone & aliis lintheis inuolui,& ligari:matre quoque tua & aliis amicis tuis lamentantibus ad ſepeliendum portari & ſepeliri voluiſti:da mihi,quæſo,vt te aromatibus vngam per feruentem deuotionem , & bonam conuerſationem:ſindone & lintheaminibus te inuoluam,per mundam affectionem, & conſciẽtiæ E *puritatem:lamenter te lachrymis pœnitentiæ & compaſſionis , portẽque brachiis charitatiuæ & humilis operationis:& ſepeliam te in corde meo,per iugem recordationem:& memoriam:vt & ego tibi conſepultus peruenire tecum merear ad reſurrectionis gloriam. Amen.*

Epilogus dominicæ paſſionis,& de laude crucis. CAPVT LXVII.

COnſidera nunc quæ pro ſalute hominis omni tempore , & ſpecialiter hodie
paſſus eſt Dominus:vt inde aduertas quantum ſibi debeat quilibet Chriſtia-
Bernardus ſermo.20. in cantica. nus:hæc enim quæ pro nobis paſſus eſt,ſuper omnia quæ operatus eſt, valde a-
mabilem eum nobis reddunt:& nos ad eum amandum fortius aſtringunt. Vn-
de Bernardus, Valde omnimo mihi amandus eſt,per quem ſum,viuo,& ſapio . Pro his er-

A go ita ſum amãs te quantum poſſum. Sed eſt quod me plus mouet, plus vrget, plus accẽdit.
Super omnia (inquam) reddit amabilem te mihi, bone Ieſu, calix quem bibiſti, opus noſtræ
redemptionis: hoc omnino amorem noſtrum facilè vendicat totum ſibi. Hoc, inquam, eſt
quod noſtram deuotionem & blandius allicit, & iuſtius exigit, & arctius ſtringit, & afficit
vehementius. Multum quippe laborauit in eo ſaluator: nec in omni mundi fabrica tan-
tum fatigationis author aſſumpſit. Ille denique dixit & facta ſunt: mandauit & creata ſunt.
At verò hic & in dictis ſuis ſuſtinuit contradictores: & in factis, obſeruatores: & in tormen- *Idẽ ſermo.*
tis: illuſores, & in morte, exprobratores. Et iterum, Memento iam homo, etſi de nihilo te *2. de verbis*
factum: non tamen de nihilo te redemptum. Sex diebus condidit omnia: & te inter omnia. *Apoſto.*
At verò per totos triginta annos operatus eſt ſalutem tuam in medio terræ. O quantum
laborauit ſuſtinens? Hæc Bernardus. Vnde & Ambroſius, Plus itaque mihi contulit Deus *Ambroſi⁹.*
B redimendo, quàm creando. Creando quippe me mihi dedit: redimẽdo autem, & ſeipſum *Redẽptionis*
dedit, & me mihi reddidit. Itaque ſi me totum illi debeo pro me facto: quid iam addam *beneficium*
pro me refecto? Non enim tam facilè ſum refectus, quàm factus. Siquidem de omni quod *maius eſt*
factum eſt: dixit & facta ſunt. In me autem reficiendo: & dixit multa, & geſſit mira, & per- *quàm crea*
tulit dura, nec tantum dura: ſed etiam indigna. Hæc Ambroſius. Non eſt autem æſtiman- *tionis.*
dum quòd paſſionis ſuæ pœna, in eius ſolum captione & traditione fuerit inchoata: ſed
potius ab inſtanti ſuæ conceptionis vſque ad mortem eius durauit. Cùm enim mortem
ſuam acerbiſſimam, quam pro ſalute noſtra pati voluit firmiſſimè præſciret, & eam futu-
ram infallibiliter cognoſceret: oportuit quòd in qualibet hora pro ea naturaliter doleret:
præſertim cùm cogitaret tantam mortis acerbitatem, & tantam doloris generalitatem:
quæ per totum corpus & omnia membra corporis, & per omnes vires inferiores animæ
C diffundi debebat. Multa verò de his Dominus paſſus eſt pro nobis, quæ colligi poſſunt ex
verbis Auguſtini, dicentis: Attende & intellige anima mea, tempus beatiſſimæ paſſionis.
Paſſus eſt Ieſus meus, amor meus, dulcedo mea, ſpes mea, beatitudo mea, conſolatio mea, *Paſſus eſt*
& in omni tempore, in toto corpore, & in omni ſuo opere. In tempore infantiæ anguſtias *Chriſtus in*
vteri, paupertatem, aſperitatem, & humilitatem præſepij, perſecutionem aduerſari, fugam *omni æta-*
Ægypti. In tempore adoleſcentiæ, diſputationem, præcipitationem. In tempore iuuentu- *te.*
tis, amariſſimam & turpiſſimã paſſionem. Paſſus eſt etiã in toto corpore: in oculis, effuſio- *Paſſus eſt*
nem lachrymarum: in auribus, auditum contumeliatum & blaſphemiarum: in genis, mo- *Chriſtus in*
leſtiam alaparum: in naribus, fœtorem ſputi: in ore, amaritudinem aceti & fellis: in mani- *omni mem*
bus, vincula: & in pedibus afflictionem plagarum: in toto corpore flagellationem. Et in o- *bro.*
pere dextraxerunt prædicationi, conuerſationi, miraculorum operationi. Traditur & liga-
D tur iuſtus & innocens, ſicut agnus ad ſacrificium, & ſicut latro ad ſuſpendium: & tamen
non quærit vindictam, non oſtendit impatientiam, immo arguit Petrum amputantem au-
riculam, cùm poſſet obtinere à patre legionem angelicam duodenam. Ligatur ergo ſicut
latro, accuſatur vt latro, condemnatur vt latro, expellitur vt latro, plectitur inter latrones,
vt princeps latronum. Ligaris Domine, vt ſoluas vincula peccatorum: vt diſſoluas colli-
gationes impietatis, & faſciculos deprimentes. Pungeris bone Ieſu ſpinis, clauis & lãcea vt
ſit in nobis recta intentio, diſcreta operatio, manifeſta dilectio. Flagellaris, vt à me flagella
tuæ iracundiæ propulſares. Vulneratus es Domine Ieſu propter peccata noſtra, attritus
propter ſcelera noſtra: vt ſint plagæ tuæ noſtrorum vulnerum efficax medicina. Tempus
etiam, dulcis Ieſu, tuam aggrauat paſſionem. Paſſus enim es tempore nocturno, diurno, fri- *Paſſus toto*
gido, æſtiuo. In matutinis caſtigatus, in mane accuſatus, in tertia acclamatus, in ſexta con- *tempore.*
E demnatus, in nona cum clamore & lachrymis expiraſti. Plange igitur & dole, & ſatage a-
nima mea, & deducant oculi tui lachrymas, & non taceat pupilla oculi tui ſuper fratrem
tuum decorum nimis, & amabilem ſuper amorem mulierum, qui veſtiuit te coccino, &
præbuit tuo cultui ornamenta. Dolebis enim ſi conſideras lachrymas mulierum, lachry-
mas piſcatoris, lachrymas inſenſibilium: ſi videas obtenebrationem ſolis, vt celaret mem-
bra Domini patientis: terræmotum, concuſſionem lapidum, reſurrectionem corporum,
apertionem monumentorum, & velum diſſolutum, lachrymas patientis, & lachrymas ge-
nitricis. Dolet enim beata virgo mater de proditione & captione, de condemnatione, de
crucifixione: potiſſimè in commendatione & depoſitione. Locus etiam tuam, bone Ieſu,
aggrauat paſſionem. Paſſus eſt enim Dominus Ieſus in præſepio, in deſerto, in templo, in
hoſpitio, in itinere, in horto, in atrio, in prætorio, in loco crucifixionis. In præſepio, indigen-
tiam: in deſerto, pugnam: in templo, reſiſtentiam: in hoſpitio, obſeruationem detentoriam:

in itinere, fatigationem & moleſtiam: in horto, ſudorem ſanguinis: verbum & oſculum A
proditoris: vexationem corporis: comprehenſionem & ligationem cohortis. In atrio: interrogationem, alaparum afflictionem, trinam negationem, accuſationem: in faciem conſpuunt, colaphis cædunt, in faciem palmis percutiunt: inſultando & illudendo prophetam eum dicunt. In prætorio iniquitatem teſtium, & accuſationem infidelium: amariſſimum
Peruerſio rerum. flagellum, iniquum iudicium, illuſionem perſequentium. Et vide peruerſitatem nimiam, iniquitatem maximam. Iudicatur iudex, deridetur rex, cruciatur pontifex. Vide Iniquum iudicium, ex parte teſtium: quia non conueniunt, ex parte rei: quia accuſatur innocens. Defecit etiã in iſto iudicio rectitudo animi: ſciebat enim quòd per inuidiã tradidiſſent eũ. Defuit etiam iuſta cauſa: quia non culpa propria, ſed aliena. iuſtus ordo: quia capitur & ligatur ante ſententiam. Admittit Pilatus accuſationem falſam: condemnat innocentem ad crucis ignominiam. Erubeſce Pilate iudex inique. Quomodo vinceris, ſuperaris, ſubuerteris, ſeduceris? qui prius eum eripere conabaris iure communi, conſuetudine loci, flagello corporis. Erubeſcite infideles, perfidi Iudæi: qui magiſtrum veſtrum, Dominum veſtrum crucifigitis & percutitis. Plectitur in loco crucifixorio: patitur namque Dei filius, amor æternus, ſyncerus, dulcis & ſuauis: in mulieribus plangentibus, in Iudæis infidelibus, B
Mortis genus turpiſſimum. in latrone blaſphemante, in populo acclamante, in matre lachrymante. Attende etiam & intellige anima mea genus mortis ſuæ. Illud enim genus mortis fuit turpiſſimum, viliſſimum, amariſſimum, acerbiſſimum. Spoliatur enim veſtibus, expellitur à ciuibus, cruciatur cum latronibus, illuditur à militibus. Illuditur in domo Herodis, in veſte candida: in domo principis colaphis, ſputis, & alapa: in prætorio iudicis, in veſte purpurea, in corona ſpinea, in ſalutatione, in genuflectione irriſoria, in cathedra crucis, in titulo, in conſortio, in multiplici opprobrio. Fuit etiam amariſſimum: ſi conſideres cauſalitatem, generalitatem, C
diuturnitatem, & acerbitatem. Cauſa enim non eſt tua, ſed mea, Domine Ieſu, tu enim ſolus fuiſti abſque macula. Paſſus es generaliter. Vt videas igitur anima mea generalitatem
Lectus ſponſi, crux. hanc. Vide lectum ſponſi: non eſt floridus, non eſt aureus vel argenteus, ſed duriſſimus: neſcit enim ſtramina, deeſt culcitra, lintheamina, coopertoria, puluinaria. Vide titulum famoſum, tripliciter à Pilato conſcriptum: conſidera cibum eius & potum: comitatum eius, ſcilicet mulierum & latronum: verba & verbera, vincula & flagella, coronam & lanceam. Paſſus eſt etiam in omnibus partibus corporis: vt miſericordia redemptoris, amoueret tranſgreſſus præuaricationis. Acerbitatem etiam habet, bone Ieſu, paſſio tua: & pro-
Acerbitas paſſionis. pter innocentiam, ex parte tui: excæcationem & ingratitudinem, ex parte populi: & propter complexionem, ex parte corporis: compaſſionem, ex parte matris, & tui dilecti collegij: & quia pateris in partibus magis paſsibilibus & ſenſitiuis: quod accidit propter raritatem & teneritudinem, carnium, multitudinem oſsium, & collectionem neruorum. D
Pateris igitur Domine Deus meus, dux meus, & notus meus: in latere, manibus, & pedibus: vt accelerares homini originalis, actualis, & venialis criminis medicinam. Dediſti etenim, Domine Ieſu Chriſte, ſanguinem tuum in precium redemptionis, & in potum fidelibus inebriationis, in lauacrum coinquinationis, in antidotum curationis, in ſcutum præſentis impugnationis. Fuit igitur, bone Ieſu, lectus tuus duriſsimus, cibus & potus amariſsimus, cruciatus ſingularis & acerbiſsimus: nec reuocat te, nec retrahit teneriſsimus amor matris, aut timor turpiſsimæ mortis: non pudor ſpoliati corporis, non dolor ſingularis, aut fallacia ſponſionis, quia indutus es veſte nuptiali, inſtructus lege legali, armatus armatura ſpirituali. Egredere igitur filia Sion, & vide gloriam Salomonis in equitatura: in ramis, in veſtibus & laudibus. Quomodo igitur emarcuit tam citò flos gloriæ tuæ, vmbra honoris E
tui? nimirum conuertunt honorem in opprobrium, dulcedinem in abſinthium. Portas etenim crucem in humeris, ſpoliatis veſtibus tuis, cruciaris flagellis, ſatiaris opprobriis, de
Virtutes Chriſti. vrbe expelleris. Vide noſtri ſapientiam Salomonis, à parte temporis: paſſus eſt etenim ſexta feria hora ſexta: vt hominem lapſum ſexta hora & die, per mortem ſuam repararet à parte medij: hoc enim opus noſtræ ſalutis ordo depopoſcerat. Vide & patiẽtiam, ipſe etenim tanquam agnus, qui portatur ad victimam: & ſicut ouis ad occiſionem ductus eſt. Vide eius humilitatem: quia damnatur cum latronibus. Vide charitatem: quia indulget crucifigentibus. Vide & paupertatem: pauper enim fuit & in laboribus. Paupertatem tuam oſtẽdit mihi, pauper Ieſu, mater tua, familia tua, domus tua: domus (inquam) præſepij, cœ-
Inſignia regalia. naculi, patibuli, & tumuli, in equitatura aſinæ & pulli. Vbi ſunt Inſignia tua, rex regum, princeps paſtorum? vbi eſt equitatura tua, veſtis purpurea, palatium, ſceptrum, ſolium, & diade-

A diadema regni? vbi ſunt ornamenta tua, ſacerdos in æternum, & pontifex futurorum bonorum? vbi ſunt præcioſa, annulus & gemma, baculus & cappa ſerica, chirothecæ & ſandalia? vbi ſunt arma bellica fortis armate, & miles noue? Non defuit tibi in gloria alapa, veſtis alba, & purpurea: non defuit pugna: ſuperaſti latronem & mortem: ſpoliaſti infernũ omnia ſpoliantem: in funda vinculorum, in lapidibus quinque vulnerum, in baculo crucis. Vbi ſunt codices tui, magiſter optime? liber tuus, corpus tuum, ſcriptus intus & foris, ſcriptus ſpinis & clauis, illuminatus vnda ſanguinis, ligatus vinculis, ſignatus clauis. Attẽde & huius mortis diuturnitatem, & præpoſitiones acerbitatum: & pone ſuper caput tuum, ſicut ſignaculum: inter vbera tua, ſicut faſciculum: ſicut antidotum contra omnem morbum. Aſcende ſuper palmam crucis: per compaſſionem, meditationem, imitationem, vt apprehendas dulciſſimos fructus eius. Vade ergo ò anima ad montem myrrhæ: & conſidera altitudinem paupertatis, latitudinem charitatis, longitudinem acerbitatis, amaritudinẽ & dolorem mortis: & affer ramum virentis oliuæ ad arcam tuæ conſcientiæ. Accipe etiam columba mea granum frumenti, ſeminatum in incarnatione, in terra virginis glorioſæ: præciſum in circunciſione: excuſſum & flagellatum in paſſione: candidum in mente, rubicundum in corpore, diuiſum in latere, multiplicatum in morte, reconditum in horreo in aſcenſione. Hoc ſit tuum edulium, pulmentum, & viaticum. Si autem faſtidit appetitus, ſi laſſeſcat interior guſtus: adhibe agnum immaculatum, adiunge & piſcem aſſatum in craticula crucis. Reuera bone Ieſu agnus es, & propter medicinam tuam, patientiam, & innocentiam atque noticiam: agnoſcis quippè matrem tuam in patibulo, virginem virgini, euangeliſtam euangeliſtæ commendas. Si autẽ amplius deſideret guſtus tuus: ſi non quieſcit appetitus, fac pulmentum de piſce aſſato, vt comedas. Piſcis aſſatus, chriſtus paſſus eſt: nutritus in aquis tribulationis, apertus in latere, exquamatus in expoliatione, ſallitus in ſputorum multiplicatione, aſſatus in cruce. Huius felle piſcis inunge oculos tuos, vt videas ſi eſt dolor ſicut dolor eius. Si contingat pleronque ſtare in acie, accipe ſcutum militiæ, vexillum victoriæ, arcum gloriæ. Scutum hoc, quod miles contra hoſtes debet accipere, propter figuram, picturam, efficaciam & materiam, crux Domini arbor ſalutifera eſt. Huius ſcuti cornua, in manibus crucifixi. Tria enim cornua tua exuperant prælia. Cornua enim paupertatis, ſuperat auaritiæ prælium: cornu humilitatis, pugnam ſuperbiæ: ſed cornu aduerſitatis, laſciuiam voluptatis. Iſtud ſcutum fuit rubricatum & picturatum ſanguine veri agni: iſtud ſcutum fuit perforatum lancea, clauis, & ſpina. Si autem nondum bene vales reſiſtere, vide arcum, & benedic qui fecit illum. Iſte arcus habet chordam ex corpore, lignum ex cruce. Iſte arcus percuſſit latronem, mortem, & vulnerauit hoſtem ſerpentem antiquum.

Mortis diuturnitas. *Edulium animæ.* *Crucis laus.* *Arma omnia in Christi cruce.*

D Sed ne inermis & imparatus appareas, præcedat vexillum regis, crux: oſtendatur ſanguis Chriſti militibus, vt in prælium acuantur, & non formidabitur fortis armatus. Si inſurgat flatus elationis, ventus tribulationis, naufragium ſuggeſtionis: aſcende in nauiculam ſanctæ crucis, bonis omnibus refertam, in dextro latere perforatam, ab hoſtibus violenter detractam, catena vinculorum ligatam. In hac inuenies filium dormientem, ventis imperãtem, & omnino naufragium propulſantem. Per hanc fugabis periculum, & appropinquabis ad portum optimum. Ipſa enim crux ſancta, eſt lignum exiguum: per quod factum eſt iudiciũ veritatis. Si ſit tibi clauſa ianua paradiſi, adhibe tibi baculum ſanctæ crucis, & pulſa, & aperietur tibi. Si autem oſtium clauſum eſt, & iam dormiunt pueri in cubili, & non habes quod ponas ante amicum tuum: accede ad arcam ſanctæ crucis, vt inde tres panes accipias, quos apponas hoſpiti recumbenti: panem humilitatis maximæ, panem patientiæ, panem charitatis affluentiſſimæ. Si non potes tibi theſaurum ſapientiæ aperire, adhibe clauẽ

Crux aperit cœlum. *Crux omnia confert indigenti.*

E Dauid, quæ aperit, & nemo claudit. Si grauat longitudo itineris, & concidit vultus tuus, & deſperas de viribus: accipe virgam & baculum ſanctæ crucis, quo Iordanem trãſeas huius mũdi: & viaticum ligni vitæ, ne in via deficias aut torpeſcas. Si viator es in ſolitudine huius mundi, & ſerpentes igniti contra te morſum & mortem intentãt: aſpice ſerpentem æneum poſitum ſupra palum, ne antiqui ſerpentis virus inficiat aut irrepat. Si ſpiritus malus quenquam accipiat: arripiat citharam ſanctæ crucis, & refocillabitur, leuiuſque habebit. Si inualuerit ægritudo, aut infirmitas ſpiritualis: adhibe tibi huius præcioſi ſanguinis medicinam. Si deſperas ex meritis, & videas tua opera nequaquam tibi ſufficere: de ſtatera crucis accipe decorem precium animarum. Et accipe in ara crucis hoſtiam immaculatam, conſcientiam ab operibus mortuis emundantem. Denique crux ſancta & benedicta eſt in Chriſti corpore dedicata, & ex membris eius tanquam margaritis ornata, decorata regis

purpura : quæ meruit Chriſti membra tangere : quæ ſola digna fuit regem cœlorum & A
Andreæ oratio ad crucem. Dominum ſuſtinere. Hæc Auguſtinus. Vnde beatus Andreas ductus ad crucem,& videns
eam,prorupit in laudem crucis,& ſalutauit dicens: Salue crux,quæ in corpore Chriſti de-
dicata es,& ex membris eius tanquam margaritis ornata: antequam in te aſcenderet Do-
minus timorem terrenum habuiſti,modo verò amorem cœleſtem obtines: pro voto ſuſci-
peris : ſecurus ergo & gaudens venio ad te : ita vt & tu exultans ſuſcipias me diſcipulum
eius qui pependit in te: quia amator tuus ſemper fui , & deſideraui amplecti te. O bona
crux,quæ decorem & pulchritudinem de membris Domini ſuſcepiſti,diu deſiderata,ſo-
licitudine amata,ſine intermiſſione quæſita,& iam concupiſcenti animo præparata : acci-
pe me ab hominibus,& redde me magiſtro meo,vt per te me recipiat, qui per te me rede-
Chryſoſto. hom. de cruce & latrone to. 3. mit. De laude etiam crucis ſic dicit Chryſoſtomus: Si noſſe deſideras (chariſſime) virtutem
crucis,& quanta ſit,vt poſſum ad eius laudem dicere: Audi, Crux nobis totius beatitudinis B
cauſa eſt. Hæc nos à cæcitate liberauit erroris. Hæc è tenebris reddidit luci. Hæc debella-
tos quieti ſociauit. Hæc alienatos Deo coniunxit,& longè conſtitutos proximos præſen-
tauit. Hæc peregrinos ciues oſtendit. Hæc diſcordiæ amputatio eſt. Hæc pacis firmamen-
tum. Hæc omnium bonorum operum largitio. Crux eſt clauis paradiſi,crux ſpes Chriſtia-
norum,crux reſurrectio mortuorum,crux cæcorum dux,crux errantium via, crux claudo-
rum baculus,crux conſolatio pauperum,crux refrenatio diuitum , crux deſtructio ſuper-
borum,crux malè viuentium pœna,crux aduerſus dæmones victoria,crux deuictio diabo-
li,crux adoleſcentium pædagogus,crux ſuſtentatio inopum,crux ſpes deſperatorum, crux
nauigantium gubernator,crux periclitantium portus,crux obſeſſorum murus, crux pater
orphanorum,crux defenſor viduarum,crux iuſtorum conſiliarius, crux tribulatorum re-
quies,crux paruulorum cuſtos,crux virorum caput,crux ſenum finis, crux lumen in tene- C
bris ſedentium,crux regum magnificentia,crux ſcutum perpetuum,crux inſenſatorum ſa-
pientia,crux libertas ſeruorum , crux imperitorum philoſophia , crux Imperatorum lex,
crux prophetarum præconizatio,crux annunciatio Apoſtolorum , crux martyrum gloria-
tio, crux monachorũ abſtinẽtia,crux virginũ caſtitas,crux gaudiũ ſacerdotũ,crux eccleſiæ
fundamentũ,crux orbis terræ tutela,crux tẽplorũ deſtructio,crux idolorũ repulſio,crux ſcã-
dalũ Iudæorũ, crux perditio impiorũ,crux inualidorũ virtus,crux ægrotantium medicus,
crux emundatio leproſorum,crux paralyticorum requies,crux eſurientum panis, crux ſi-
Rabanus de laude crucis. tientium fons,crux mundorum protectio. Hæc Chryſoſtomus. vnde & Rabanus, Quantos
& quales fructus lignum ſanctæ crucis germine ſuo proferat,dignum eſt commemorare.
Cuius fructus æternus eſt, & radix perpetua. Cuius odor mundum replet, & ſapor fideles
ſatiat. Cuius ſolem ſplendor ſuperat,& candor niuem obfuſcat: cuius cacumen polum ex- D
cedit: & cuius infimum inferna penetrat. Cuius infirmitas humillima exaltat. Cuius potẽ-
tia exaltata humiliat. Omniũ enim virtutum iocunditas per ipſum & in ipſo mundo col-
lata eſt: quia in ipſo rerum perfectio completa eſt. In cruce inſinuatur à morte redemptio,
demonſtratur ſancta morum conuerſatio, intimatur omnium virtutum perfectio, promit-
titur ad æternam vitam reſurrectio, æternæ beatitudinis ſperatur adeptio , & veræ fœlici-
tatis acquiſitio. O verè bona,& verè ſancta crux Chriſti: quis te ritè totam enarrare poteſt,
aut quis condigè dignè laudare? Quæ cœleſtium archanorum pia es reuelatrix. Quæ my-
ſteriorum Dei ſacra es conſeruatrix , quæque ſacramentorum Chriſti idonea es diſpenſa-
trix. In te angeli gaudia ſua accumulata conſpiciunt,in te homines iura ſalutis ſuæ cognoſ-
cunt,in te inferi iuſtam retributionem fraudis ſuæ recipiunt. Omnibus es æqua , omnibus
bona,omnibus iuſta: præterita renouas,præſentia illuſtras,futura præmonſtras : perdita re- E
quiris,quæſita inuenis,inuenta cuſtodis,lapſa reſtituis,reſtituta gradu munis, munita in viã
pacis dirigis. Tu quidem æterni regis es victoria,& cœleſtis militiæ lætitia, terrigenarùm-
que potentia: tu peccatorum es remiſſio,pietatis exhibitio,& meritorum augmentatio. Tu
infirmorum remedium,laborantium auxilium,& laſſorum refrigerium , tu inſanorum in-
columitas: quietorum ſerenitas,& fortunatorum fœlicitas. Tu cura ægrotos medicans, tu
gaudium mœſtos conſolans,tu ſanitas dolentes lætificans,tu ſtatus credentium rectè,tu fir-
mitas operantium benè,tu beatitudo perſeuerantium ritè. Sancta,pia,bona,iuſta , benigna,
rationabilis,laudabilis,venerabilis,amabilis,fortis , ſuauis mitis , ſapiens , patiens , potens.
Quicquid ergo corde dignè de redemptione noſtra poteſt cogitari : vel quicquid ritè lin-
gua loqui,omnia ad laudem tuam decentiſſimè poſſunt aptari. Quia quicquid in te lauda-
tur,crucifixo in te Chriſto tegi deputatur: & quicquid Chriſto honoris datur ad reuerentiã
ſummi

A ſummi patris, cuius ipſe vnigenitus filius eſt, refertur. Et iterum: Grandis conſolatio fideliũ
eſt ſpes ſanctæ crucis, & materiam tribuit laudis: quia bonitatem nos facit ſcire creatoris.
Crux Chriſti via eſt iuſtorum, aſcẽſus ad cœlum, rota de infimis ad ſuperiora nos trahens,
dux cœli, & ianua regni. Huius pars erecta, diuinum, & tranſuerſa, commendat amorem
fraternum. Cuius amoris integritatem Chriſtus nobis oſtendit, ac ſuo exemplo nos inſtru-
xit, qui dilectam animam ſuam in cruce moriens pro amicis ſuis poſuit, & nos idem facere
docuit Hunc amorem, ô Deus ſemper laudabilis, tu pone in me, & timor noxius, atq; car-
nalis affectus procul recedãt à me, vt gloria ſanctæ crucis aucta & multiplicata in vera pro-
miſſione, dignaq; laude in æternum perſiſtat: ipſaque mihi carmine & amore venerabilis:
ſemper laus eius in ore meo, & in corde exultatio ſempiterna permaneat: vos quoque pre-
cor cœleſtes plebes angelorum, animaſque iuſtorum, qui in cõſpectu diuinæ maieſtatis ve-
B raciter exultatis, vt ſicut alleluia ſine ceſſatione, & Amen Deo Chriſto in æternum canta-
tis: ita quoque noſtram ſortem præcibus adiuuare ſtudeatis, quatenus beatitudinem veram
quam tenetis iam perfectè, tandem & nos per gratiam Chriſti mereamur accipere. Hæc
Rabanus. vnde & Caſſiodorus: Crux eſt humilium inuicta tuitio, ſuperborum abiectio, vi- *Caßiodor⁹ de laude crucis.*
ctoria Chriſti, perditio diaboli, infernorum deſtructio, cœleſtium reformatio, mors infide-
lium, vita iuſtorum. Et, vt ait Hieronymus, Ligno hoc vehimur per mare vndoſum, ad ter- *Hieronym. in cap. 15. Marci.*
ram viuentium. De his etiam quæ paſſus eſt Dominus, quaſi concludendo cum gratiarum
actione & oratione ſic dicit Anſelmus, Expergiſcere nũc anima mea, excutere de puluere,
& contemplare attentius virum hunc memorabilem, quem ecce in ſpeculo Euangelici *Anſelmus in ſpeculo euangelici ſermonis cap. 12. 14. 15. 16. & 17.*
ſermonis, quaſi præſentem intuetis. Cognoſce anima mea, cognoſce. Hic eſt Dominus Ie-
ſus Chriſtus, creator, & ſaluator tuus, vnigenitus Dei filius: verus Deus, verus homo: qui ſo-
C lus ſub ſole ſine macula inuentus eſt, & ecce quoniam cum ſceleratis reputatus eſt, & qua-
ſi vir leproſus & nouiſſimus virorum æſtimatus, & tanquam abortiuum, quod proiicitur ab
vtero, & nemo curat, ſic proiectus eſt ab vtero matris ſuæ infœlicis ſynagogæ. Iſte formoſus
præ filiis hominum, quaſi deformis præ filiis hominũ factus. Siquidem vulneratus eſt pro-
pter iniquitates noſtras: attritus eſt propter ſcelera noſtra, & factus eſt holocauſtum ſuauiſ-
ſimi odoris in conſpectu tuo pater æternæ glorię, vt auerteret indignationem tuam à nobis,
& cõſedere ſibi nos faceret in cœleſtibus. Reſpice Domine ſancte pater de ſanctuario tuo,
& de excelſo cœlorum habitaculo, & intuere hanc ſacroſanctam hoſtiam, quam tibi offert
magnus pontifex noſter, ſanctus puer tuus Dominus Ieſus pro peccatis fratrum ſuorum,
& eſto placabilis ſuper multitudinem malitiæ noſtræ. Reſpice Domine in faciem Chriſti
tui, qui tibi vſque ad mortem obediẽs factus eſt, nec recedant ab oculis tuis cicatrices eius
D in perpetuum, vt memineris quantam pro peccatis noſtris ſatisfactionem ab eo ſuſceperis:
Vtinam Domine appẽdas in ſtatera peccata, quibus iram tuam meruimus, & calamitatem *Paßionis Chriſti meritum.*
quam paſſus eſt pro nobis innocẽs filius tuus. Certè hæc grauior apparebit & magis digna,
vt propter ipſam effundas miſericordiam tuam ſuper nos quàm ſint iſta peccata, vt pro il-
lis contineas in ira miſericordias tuas. Gratias tibi Domine pater referat omnis lingua, ſu- *Gratiarum actio, pro paßionis beneficio.*
per inenarrabili abundantia pietatis tuæ, qui vnico filio tuo non peperciſti, ſed pro nobis il-
lum tradidiſti in mortem, vt tamen tanquàm fidelem aduocatum haberemus in cœlo co-
ram te. Et tibi Domine Ieſu, zelotes fortiſſime, quid gratiarum, quid retributionis dignè
tribuam ego pulvis, & cinis, & vile figmentum? Quid enim pro noſtra ſalute facere debui-
ſti, & non feciſti? Ab imo pedis, vſque ad ſummum verticis te totum in aquis paſſionis de-
merſiſti, vt me totum de illis extraheres. Nam & animam tuam in mortem perdidiſti, vt
E meam perditam mihi redderes. Et ecce me duplici debito obligaſti. Nam & pro eo, quod
dediſti, & pro eo quod mei cauſa perdidiſti, debitor ſum. Et pro anima mea quidem bis
mihi à te data, ſemel in creatione, ſemel in redemptione: quid magis tibi iuſtè reddã quàm
ipſam, non habeo. Pro tua autem præcioſa anima ita tribulata, quid ab homine dignè re-
pendi poſſit, non inuenio. Nam ſi cœlum & terram, & omnem ornatum eorum poſſem re-
pendere, certè nec ſic vſque ad menſuram debiti vllatenus attingerem. Et ſi idipſum quod
& debeo, & poſſibile mihi eſt tibi Domine retribuam, tuum Domine totum eſt. Diligen-
dus igitur mihi ex toto corde, tota anima, tota mente, & tua mihi ſequẽda veſtigia, qui mo-
ri dignatus es pro me. Et quomodo fiet hoc in me, niſi per te? Adhæreat anima mea poſt te,
quia tota virtus eius pendet ex te. Et nũc Domine redẽptor meus, te vt verum Deũ adoro,
in te credo, in te ſpero, & quibus poſſũ deſideriis ad te ſuſpiro. Adiuua imperfectionẽ meã.
Ad tuæ paſſionis glorioſa inſignia, in quibus ſalutem meam operatus es, me totum inclino.

HHh

Tuæ victorioſæ crucis regale vexillum in nomine tuo Chriſte adoro. Tuum ſpineum dia- A
dema, tuos rubentes ſanguine clauos, tuo ſacro lateri immerſam lanceam, tua vulnera, tuũ
ſanguinem, tuam mortem, tuam ſepulturam, tuam victorioſam reſurrectionem, & glorifi-
cationem Chriſte adoro ſupplex & glorifico, horum viuifico odore ſpiritum meum à pec-
cati morte reſuſcita, horum virtute ab aſtutiis ſathanę me cuſtodi, méque conforta, vt & iu-
gum mãdatorum tuorũ ſuaue mihi fiat, & onus crucis quod baiulare me iubes poſt te, hu-
Crux Domini, fortitudo noſtra. meris animæ meæ leue ſit atque portabile. Quæ enim fortitudo mea, vt iuxta præceptum
tuum mundi preſſuras tam multiplices inuicto animo ſuſtineam? Sed audi quæſo vocem
meam, & inclina ſuper ſeruum tuum ſuauem crucem illam, quæ lignum vitæ eſt his qui
apprehenderint illam. Iſtam, inquam, diuiniſſimam crucem humeris meis impone, cuius
latitudo eſt charitas ſuper omnem creaturam ſe extendens, cuius lõgitudo æternitas, cuius
ſublimitas omnipotentia, cuius profundum inſcrutabile eſt ſapientia. Confige illi manus B
meas, & pedes meos, & totam paſſionis tuę formam ſeruulo tuo imprime. Da obſecro mihi
continere ab operibus carnis quæ odiſti, & facere iuſtitiam quam dilexiſti, & in vtroque
tuam quærere gloriam, & ſiniſtram quidem meam, clauo temperãtiæ, dexteram verò, cla-
Meditationem optat paſſionis. uo iuſtitiæ in illa ſublimi cruce affixam arbitror. Da mẽti meæ iugiter meditari in lege tua,
& deinde cogitatum iactare in te, & dexterum pedem meum eidem ligno vitæ clauis pru-
dentiæ affigi. Da vt miniſtram ſpiritus mei ſenſualitatem non eneruet labentis vitæ infœlix
fœlicitas, nec conturbet perennis vitæ præuia fœlix infœlicitas, & ſiniſter quoque pes meus
clauo fortitudinis in cruce tenebitur. Vt autem & ſpinarum tui capitis aliqua in me ſimili-
tudo appareat, detur obſecro menti meæ, & ſalutis pœnitentiæ compunctio, & alienæ mi-
ſeriæ compaſſio, & ſtimulus zeli æmulãtis illud quod rectum eſt coram te, & ad te conuer-
tar in ærumna mea, dum triplex mihi configitur ſpina. Libet vt & ſpongiam per acũdinem C
ori meo porrigas, & aceti amaritudinem guſtui meo adhibeas, vt per ſcripturas tuas rationi
meæ conferas guſtare & videre, quoniam florens hic mundus tanquam ſpongia inanis eſt,
& omnis concupiſcentia eius aceto amarior. Ita pater in me fiat vt calix iſte aureus Baby-
lonis inebrians omnem terram, nec inani ſplendore ſeducat, nec falſa dulcedine inebriet.
Tuæ quoque viuificæ mortis Domine effigiem facies in me ſeruum tuum, vt moriar quidẽ
peccato ſecundùm carnem, viuam autem iuſtitiæ ſecundùm ſpiritum. Vt autem integram
crucifixi imaginem portare me glorier, illius quoque quod poſt mortem tuam inſaniabi-
lis malitia impiorum in te exercuit, hanc in me ſimilitudinem exprime. Vulneret cor
meũ viuus & efficax ſermo tuus, penetrabilior omni lancea acutiſſima, & pertingens vſque
ad interiora animæ meæ: producat ex ea tanquam à dextro latere meo vice ſanguinis &
aquæ amorem tuum Domine, & fratrum meorum. Poſtremò munda ſindone primæ ſtolę D
ſpiritum meum inuolue, in qua requieſcam ingrediens ad te in locum tabernaculi admira-
bilis, & abſcondas me donec pertrãſeat furor tuus. Die autem tertio poſt diem laboris, poſt
diem ſimplicis gloriæ, mane prima ſabbati perpetuò inter filios tuos me indigniſſimum re-
ſuſcita, vt in carne mea videam claritatem tuam, & adimplear lætitia vultus tui. Hæc An-
ſelmus. Imaginem itaque crucifixi ſecondùm modum præmiſſum, portans in te, ora & co-
nare vt ſpiritus tuus inuoluatur munda ſindone puritatis & innocentiæ, in qua abſconſus à
mũdi vanitatibus ſepeliaris in ſecreto mentis tuæ, & ibi requieſcas in meditatione paſſio-
nis Dominicæ: mortuus quidẽ mundo, & viuens Deo, & hoc apertè ſignatũ eſt, vbi dici-
tur, quòd precio ſanguinis Chriſti emptus eſt ager figuli, in ſepulturam peregrinorum: vbi
dicit Gloſa, quòd ſepultura Chriſti nihil eſt aliud quàm requies Chriſtiani, & tunc cor tuũ
debet ſigillari ſigillo paſſionis Chriſti, & clauſum teneri ac cuſtodiri. Deinde ſic ſepultus E
in ſecreto mentis tuæ ab omnibus vanitatibus, glorioſum triduum mortis Chriſti peragas.
Triduum ſepultura myſticé. Quorum primus dies, afflictionis & pœnitentiæ, vt pro omnibus commiſſis vel omiſſis
Deo voluntariè ſatisfacias. Secundus dies eſt quietionis & gratię, vt in ſolo Deo requiem
mentis ponas, qoia in eo ſolo pax inuenitur & tranquillitas. Tertius dies eſt premiationis
& gloriæ, vt eius coniunctionem & amplexum feruente deſiderio iugiter concupiſcas.
Quibus tranſactis in mane prima ſabbati, hoc eſt, in futura vita perpetua, inter filios & ele-
ctos Dei glorioſè reſuſciteris, & in carne tua videas glorioſam humanitatem Chriſti, in
ſpiritu autem beatificè contempleris inæſtimabilem claritatem Dei, & per hoc adimplea-
ris perpetua lætitia vultus eius.

ORATIO.

A ## ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, qui pro redemptione mundi miſerias & anguſtias, opprobria & conuitia, calumnias & iniurias, pœnas & afflictiones, paßionem & mortem patienter ferre voluiſti: tu per hæc omnia quæ propter peccata noſtra pertuliſti, à peccatis omnibus & vitiis, ab omnibus huius ſeculi periculis, & infernalibus pœnis, à ſubitanea morte, & æterna me libera: & da mihi (obſecro te) omnia quæ pro me toleraſti non fugere, vel obliuiſci: ſed præ oculis ſemper habere, & ardenter amplecti, vt laboris & doloris participem, etiam requiei & conſolationis tuæ me velis eſſe conſortem. Amen.

De ſabbato ſancto. CAPVT LXVIII.

B Mane autem ſabbati, ſtabant ſimul in domo, ianuis clauſis, domina & aliæ *Math. 28.*
ſociæ cum Ioanne, afflictæ & doloroſæ (tanquam orbatæ & plenæ mœrore) memorantes anguſtias tribulationis heſternæ. Sedebant ſimul, aſpicientes ſe tantum adinuicem cum lachrymis, ſicut contingere ſolet magna preſſura & calamitate grauatis. Succeſſiuè autem veniunt diſcipuli, plorantes & ipſi, tandem ceſſantes à fletu, loqui de Domino ſuo incipiunt, & cum lachrymis diſcipuli ſe redarguunt, quòd eum dereliquerunt. Et de his quæ fecerat Dominus Ieſus cum eis, narrãt adinuicem, modo vnus, modo alius, & ſic per ordinem. Intuere igitur eos diligenter, & eis compatere, quia in magna ſunt afflictione. Quid enim eſt videre quòd domina mundi, & principes eccleſiarum, & omnium populorum, ducéſque diuini exercitus, ſic timoroſi & afflicti ſtant in quadam dumuncula recluſi, neſcientes quid
C facere debeant, niſi quòd conferunt, & ſe confortant de verbis & factis Domini ſui. Domina tamen ſemper mente tranquilla, & pacata ſtabat: quia certiſſimam ſpem de reſurrectio- *Maria ſpes,*
ne filij ſui habebat, & in ea ſola remanſit fides eccleſiæ, in ipſa die ſabbati, & propterea ſpe- *& fides.*
cialiter dies ſabbati attribuitur ei. Et ideo aliis luminaribus extinctis, vna candela in tenebris ſeruatur accẽſa: quia lumen fidei in ſola remanſit virgine Maria. Vnde Auguſt. Quem genuit virgo, iniuſtè mori dolebat, ſperans autem & firmiter credens ipſum, ſecundũ promiſſum, tertio die morte deuicta reſurgere, in hac enim ſola interim fides eccleſiæ in tri-
duo illo ſtabat. Et dum vnuſquiſq; vacillando hæſitabat: hæc quæ fide concepit fidem, quam *Fides in*
ſemel à Deo ſuſcepit, nunquam perdidit: ſpéq, certiſſima reſurrectionis gloriam expecta- *triduo in ſo-*
uit. Hæc Auguſt. Non tamen poterat ipſa domina gaudenter ſtare, propter memoriã mor- *la Maria.*
tis filij ſui, paſſi iniuſtè. Et ſabbato quidem ſiluerunt, ſecundùm mandatum legis, id eſt, ab
D operibus quieuerunt: nam ſabbatũ cuſtodire oportebat, & tunc neque vendere, neq; eme- *Sabbati*
te, neq; quid tale aliquid fieri licebat. Vnde & ipſum ſabbatum, requies, ſeu intermiſſio eſt *ceſſatio.*
dictum. Magna eſt dignitas ſabbati, quia in eo tota trinitas requieuit. Nam pater requieuit, ab opere creationis: quod fuit magnæ potentiæ. Filius, ab opere recreationis, quod fuit infinitæ ſapientiæ. Spiritus ſanctus requieuit hodie in virgine, quod fuit magnæ & infinitæ bonitatis: quia ipſa ſtabat, cæteris, ſcilicet Apoſtolis & mulieribus, à gratia ſpiritus ſancti cadentibus. *Cùm autem tranſiſſet ſabbatum* ſero facto, & ſtellis apparentibus poſt ſolis occaſum, eùm operari erat licitum, *Maria Magdalenæ & Maria Cleophæ, & Maria Salome* vadunt emere aromata, pro faciẽdis vnguentis, ad corpus Ieſu ſacratiſſimum perungendum. Intuere igitur eas diligenter, & quæ faciunt, quomodo eundo & redeundo mœſtis vultibus, more vi-
duarum & orphanorum, incedunt. Emunt aromata, & redeuntes parant ſe ad faciendum *Fides emẽ-*
E contra corruptionem vnguenta: quaſi neſcientes illud propheticum: *Non dabis ſanctum tuum* *tium aromata.*
videre corruptionem. Vnde Theophilus, Neque tamen fidem debitam adhuc habebant, ſed ci *Pſal. 15.*
quaſi puto homini aromata & vnguenta parabant, more Iudæorum, qui talia exhibebant *Theophilus*
defunctis. Hæc Theophilus. Arõmata dicuntur, quaſi aëromata, quia diffundebant longè *in Marci*
latéque odorem in aërem, & ſignificant virtutes, quas in conuerſatione mulieres habebãt, *cap. 16.*
& famam crucifixi, quæ longè latéque diffundenda erat. Deuotæ ergo mulieres illæ & ſan- *Aromata*
ctæ, quæ fuerant viuenti obſecutæ, vt etiam mortuo pietate officioſa famulatum poſſent *vnde.*
impendere *emerunt aromata* & parauerunt vnguenta *vt venientes* manè ex deuotione ad viſitandum ſepulchrum *vngerent* corpus Ieſu, ſacratiſſimũ: neque enim veſpere ſabbati, præoccupante iam noctis articulo, adire valuerunt monumentum. Conſpice nunc quomodo fideliter & deuotè cũ lachrymis & ſuſpiriis pro Domino ſuo laborãt, ſecũdùm quòd melius ſciunt. Et in huiuſmodi operibus per totã noctem laborauerunt, & nihil vel parum quieuis

habuetunt. Domina verò & Apoſtoli aſpiciunt,& fortè adiuuant in quibus poſſunt. Ad- A
iuua & tu eas,ſi permiſeris, & potes. Venit hic in conſiderationem quid fecerit Domi-
Diuinitas nus in triduo mortis ſuæ. Corpus quidem eius fuit in ſepulchro, anima verò cum ſanctis
non dereli- patribus in limbo,& deitas vtriq; cõiuncta. Nam quia paſſio non attingebat in Chriſto di-
quit animã uinam naturam,ſed humanam: ideo in morte Chriſti facta eſt ſic diuiſio animæ à carne: vt
& corpus. tamen ſalua eſſet vnio tam carnis quàm animæ cum diuinitate. Vt enim ait Leo Papa, for-
Leo ſermo- ma ſerui,& forma Dei, quæ in vnitatem conuenerunt, nec ſeparationem poſſunt habere,
ne de paſ- nec finem,dum ita ſibimet inhæſerunt, vt ſiue in omni potentia, ſiue in contumelia: nec
ſione. diuina in Chriſto careant humanis, nec humana diuinis. Tunc impletum eſt quod de ſe-
Math.12.c ipſo dixerat: *Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ſic erit filius hominis in*
& Lu.11.d *corde terræ.* Sepultura enim Chriſti triduana,in Iona,qui triduo fuit in ceto, fuit præfigura-
Iona 2. ta. hoc autem de ſepultura Chriſti, ſecundùm Auguſtinum, accipiendum eſt ſinecdochi- B
Auguſti. cè,ſcilicet accipiendo partem pro toto. Fuit enim Dominus in ſepulchro per extremam
lib.3.decõ- partem paraſceues,per quam tota dies cum ſua nocte iam præterita accipitur,& per totum
ſenſu Euan ſabbatum,quod integram diem & noctẽ complectitur, & per primam partem diei domi-
geliſt.cap. nicæ,ſcilicet per noctem ſequentẽ ſabbatum,per quam tota dies dominica ad quam perti-
24. net,intelligitur. Et ſic ſunt tres dies naturales,& quælibet noctem ſuam habet præcedentẽ.
Et tunc mutatus eſt ordo dierum naturalium: non quantum ad ordinem obſeruationis,ſed
quantum ad ordinem creationis. Nam antè ordo erat vt dies præcederet noctem: quia pri-
mò creata eſt dies,& ſubſecuta eſt nox,ſed deinceps creator temporum fecit, vt nox præ-
cederet diem: quia nox qua ſurrexit,adiũcta eſt diei qua ſe oſtẽdit. Vnde Auguſt. Sicut pri-
Auguſti. mò computabantur dies propter hominis conditi lapſum à luce gratiæ, in noctem culpæ:
lib.4.de tri ita nũc propter hominis reparationem,per paſſionem & reſurrectionem Chriſti,à tenebris C
nit. cap.6. culpæ,in lucem gratiæ merito computantur. Vnde & Beda, Dominus author & ordinator
Beda hom. temporum,qui in vltima noctis huius parte ſurrexit, totam eam nimirum eiuſdem reſur-
1.in euãge. rectionis luce feſtiuam & coruſcam reddit. Siquidem hucuſq; ab exordio mundanæ crea-
tionis,ita temporum curſus diſtinguebãtur, vt noctem dies præcederet, iuxta ordinem vi-
delicet primæ conditionis. Hac autem nocte temporum ordo mutatus eſt, per myſterium
reſurrectionis dominicæ. Nam quia nocte à mortuis reſurrexit, die verò ſequenti eiuſdem
reſurrectionis,effectum diſcipulis oſtendit,& participato cum eis conuiuio veritatem vir-
tutis eius mirãtibus,ſimul & gaudentibus aſtruxit,rectiſſimè nox illa ſequentis diei luci cõ-
iungitur: ac ſic temporũ ordo ſtatutus eſt, vt dies noctẽ ſequatur. Et quidem aptiſſimè quõ-
dam nox ſequebatur diem,quia homo à luce paradiſi peccãdo lapſus in huius ſeculi tene-
bras erumnaſq; decidit. Aptiſſimè verò nunc dies ſequitur noctem, quando per fidem re- D
ſurrectionis,à peccati tenebris & vmbra mortis ad lucem vitæ Chriſto largiente reduci-
mur. Vnde etiam Petrus Cantot: In exordio condinonis rerum computatur dies cum no-
cte ſequenti,quia in primaria creatione rerum præceſſit dies noctem. Primò enim facta eſt
lux,poſtea vergente luce ad occaſum,facta eſt nox,& ita fuit vnus dies naturalis, dies præ-
cedens cum nocte ſequenti. In paſſione verò Domini facta eſt mutatio ordinis naturalis, vt
ſcilicet computetur nox præcedens cum die ſequenti pro myſterio, noxq; præcedat diem:
Ephe.5. ac ſuper hoc dicatur myſtice, *Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino:* & *Nox præceſ-*
ſit, dies autem appropinquauit: hanc autem commutationem naturalis computationis in artifi-
cialem,voluit Dominus præfigurare in legitimis. Ideoq; præcepit obſeruãtiam ſabbati,&
legalium fieri à veſpera in veſperam. Hæc Petrus. Et ſic, vt viſum eſt,quidam dicunt hanc
mutationẽ factã in paraſceue, vt nox,ſcilicet quintæ feriæ fuerit etiã paraſceues: alij in no- E
Deſcenſus cte reſurrectionis,vt nox illa cõmunis fuerit ſabbato,& diei dominicæ: ſed totũ ad vnũ ten-
Chriſti ad dit ſenſum & effectũ. Illa ergo hora qua ſaluator noſter inclinato capite ſpiritũ emiſit, cor-
inferos. pore in cruce derelicto,anima ſimul cũ diuinitate ad inferna ſpoliãda deſcendit. Cùm autẽ
ad inferos deſcenderet,& chorus angelicus ante faciẽ eius,portas principũ tolli præciperet,
ſanctorũ populus qui tenebatur in morte captiuus,voce lachrymabili clamabat: Aduenisti
deſiderabilis,quẽ expectabamus in tenebris, vt educeres vinculatos de clauſtris. Te noſtra
vocabant ſuſpiria,te larga requirebant lamẽta. Tu factus es ſpes deſperatis, magna conſo-
latio in tormentis. Sed quis per ſingula dicere valeat,quanta ibi lætitia fuerit cùm Chriſtus
ſol iuſtitiæ eius apparuit,& habitantibus in regione vmbræ mortis,diu nouæ lucis expecta-
ta claritas radiauit. Et ſtetit Dominus cum eis ibi,& tunc fuerunt in gloria, nam viſio Dei,
perfecta eſt gloria. Ibidem fuit & latro,cui Dominus dixerat, hodie mecũ eris in paradiſo.

Nomine

A Nomine paradiſi notatur ibi Dei fruitio,& viſio diuina: quia peracta paſſione tam ipſe la-
tro,quàm alij qui erant in limbo, viderunt Deum per eſſentiam. Iſtud quòd Chriſtus in- *Figura de*
fernum introiuit,& ſanctos lætificauit, præfiguratū erat in tribus pueris in fornace Baby- *ſcenſio.*
lonis,vbi ad ingreſſum angeli ignis verſus eſt in ſuauitatem roris. Qui in fornace erāt, fue- *Danie.3.*
runt pueri,ſic in limbo non erant niſi innocētes & puri. Qui enim ante plenariam ſatisfa-
ctionem decedebant,in purgatorio purgabantur, & tunc ad limbum aſcendebant. Iſtud
etiam præfiguratum fuit per Danielem in lacu leonum, cui Dominus miſit per Abacuch *Danie.14.*
prandium. Dominus Danielem illæſum à leonibus cuſtodiuit, & per angelum refectionē
ſibi miſit. Sic Deus patres in limbo à dæmonibus defenſauit,& randem ipſe veniēs diuina
refectione eos pauit. Et ſciendum quòd nomen inferni ſumitur dupliciter:ſcilicet pro pœ- *Infernus*
na,& loco pœnæ. Secundùm primum modum dicitur, quòd dæmones ſemper infernum *duplex.*
B ſecum portant. Sed prout infernus pro loco pœnæ ſumitur, ſic quadrupliciter diſtinguitur.
Vnus infernus damnatorum,in quo eſt pœna ſenſus & damni: id eſt, ſenſibilis pœna & di-
uinæ viſionis carentia,& ſunt ibi tenebræ interiores, id eſt, abſentia diuinæ gratiæ:& exte- *Infernus*
riores,ſcilicet corporales. Super iſtum eſt limbus puerorum in quo eſt pœna damni,& non *pœnarum*
ſenſus:& ſunt ibi tenebræ interiores & exteriores. Super hunc eſt locus purgatorius,in quo *quadru-*
eſt pœna ſenſus & damni ad tempus, & ſunt ibi tenebræ exteriores,& non interiores: quia *plex.*
per gratiam habent lucem interiorem. Supremus locus inter hæc, eſt limbus ſanctorum
patrum:in quo fuit pœna damni,& non ſenſus:& fuerunt ibi tenebræ exteriores, & priua-
tionis gratiæ diuinæ. Ad hunc locum Chriſtus deſcendit: & ſuos qui non propter reatum
perſonæ, ſed propter reatum naturæ detinebantur, inde liberauit,& ſic infernum momor- *Morſus in-*
dit, quia partem eius abſtulit, & partem reliquit: mortem verò proſtrato mortis autore, *ferni.*
C quò ad electos,penitus deſtruxit,vt ille qui nihil iuris habebat in capite,quod inuaſit, per
iniuſtitiam plus petendi,etiam id perderet, quod habere videbatur in corpore,quod dece-
perat. Chriſtus enim ſecundùm naturam diuinam impaſſibilis & immortalis fuit, quia
paſſio vel mors pœna eſt peccati,ſed ipſe ſine peccato venit,& abſque peccato vixit:ſecun-
dùm potentiam verò & mortalis voluit eſſe & paſſibilis. Mercedem quoque ſuæ mortis
dedit homini,pro quo omnia ſuſtinuit:pro paſſione, impaſſibilitatem, pro morte,immor- *Mercedem*
talitatem :pro peregrinatione,æternā patriam. Vnde Leo Papa, Perſtitit improbus prædo, *mortis ſuæ*
& auarus exactor in eum qui nihil ipſius habebat inſurgere, ab illo iniquitatis exigens pœ- *dedit Chri*
nam,in quo nullam reperit culpam,& per iuſtitiam plus petendi,totius debiti ſumma va- *ſtus homi-*
cuatur. Fortis ille nectitur vinculis ſuis, & omne commentum maligni in caput ipſius re- *ni.*
torquetur. Ligato mundi principe,captiuitatis vaſa reperiuntur. Vnde & Anſelmus: Vitam *Leo ſermo-*
D homo Deus cum ex debito mori non deberet, quoniam peccator non erat, ſponte ſua de- *ne de paſ-*
dit ad honorem patris,cùm eam ſibi auferri propter iuſtitiam permiſit. Dedit itaque hu- *ſione.*
mana natura Deo patri in illo ſponte,& non ex debito quod ſuum erat : vt redimeret ſe in *Anſelmus*
aliis,in quibus quod ex debito exigebatur, reddere non habebat. Sic homo ille redemit o- *lib. cur*
mnes alios,cùm quod ſponte dedit Deo, computauit pro debito quod illi debebant. Quo *Deus homo.*
precio non ſemel tātum homo à culpis redimitur,ſed quotiens cū digna pœnitentia redie-
rit, recipitur. Hæc Anſel. Non tamē Deus diabolum fefellit,aut fallere voluit: ſed diabolus
ſeipſum in Deum inſurgendo decepit. Vnde idem Anſelmus, Cur bone Domine, pie re- *Anſelmus*
demptor,potens ſaluator,cur tātam virtutem operuiſti tanta humilitate?an vt falleres dia- *de medita-*
bolū, qui fallendo,hominem eiecit de paradiſo? Sed vtique veritas nullum fallit:qui igno- *tione redē-*
rat,qui non credit veritatem, ipſe ſe fallit,qui veritatem videt,& odit,vel contemnit,ipſe ſe *ptionis ge-*
fallit:veritas vtique nullum fallit. An ideo,vt ipſe diabolus ſe falleret? Sed vtiq; ſicut veritas *neris huma*
E nullum fallit:ita non intēdit vt aliquis ſe fallat:quamuis hoc dicatur facere, cùm permittit. *ni cap.x.*
Non enim aſſumpſiſti hominem, vt te notum operires,ſed vt ignotū aperires. Verū Deum,
verum hominem te dixiſti,& operibus oſtendiſti. Res per ſe fuit occulta, non ſtudioſè oc-
cultata. Non ſic eſt facta vt abſcōderetur,ſed vt ſuo ordine perficeretur. Nec vt aliquem de-
ciperet,ſed vt quemadmodum oportebat,fieret. Et ſi dicitur occultata,non eſt aliud, quàm
non eſt omnibus reuelata. Nam & ſi veritas non omnibus ſe manifeſtat,nulli tamen ſe ne-
gat. Ergo Domine,nec vt falleres,nec vt aliquis ſe falleret ſic feciſti, ſed vt faceres quod &
quomodo faciendum erat,in veritate per omnia perſtitiſti. Qui ergo ſe fefellit in tua veri-
tate, non de te, ſed de propria queratur falſitate. Hæc Anſelmus. Prædictus quoque lo-
cus ſupremus,ſcilicet limbus patrū,ad quem Chriſtus deſcendit, ſinus Abrahæ dicebatur: *Sinus A-*
quia ibi Abrahā fuit cum liberandis,cui primò huiuſmodi liberatio eſt promiſſa, ſed nunc *braha.*

cœlum empyreum ſinus Abrahæ eſt, quia ibi iam eſt Abraham. A nullo autem prædictorũ A
locorum eſt tranſitus ad alium, niſi de tertio ad quartum: hoc eſt, de purgatorio ad limbum
ſanctorum. Vnde quando cantamus, libera animas fidelium defunctorum de pœnis infer-
ni: ſumitur ibi infernus, pro purgatorio: ſicut & ibi ſumitur pro limbo, quando Chriſtus di-
Gregorius hom. 22. in euangelia. citur ad inferos deſcendiſſe, vel infernum deſtruxiſſe. Igitur, ſecundùm Gregorium, quod
ante paſſionem promiſit, in reſurrectione ſua Dominus adimpleuit. *Si exaltatus*, inquit, *fue-*
Ioan. 12. *ro à terra, omnia traham ad meipſum*: omnia videlicet electa. Omnia namque traxit, qui de ele-
ctis ſuis apud inferos nullum reliquit, quos ſuos in fide & actibus recognouit. Expanſis in
cruce manibus exaltatus à terra, traxiſti ad te omnia: præcor & obſecro te benigne Domi-
ne, noli me dimittere in cœno concupiſcentiarum: trahe me ad te, vt crucifigar tibi, &
mundo mortuus, tibi viuam: viuam verò iam non ego, viuas autem in me Chriſte. Conſi-
Humilitas Chriſti in deſcenſu. dera hîc attentè, quanta fuit Chriſti benignitas in infernum deſcendere: quanta charitas, B
quanta humilitas. Poterat enim vnum ex angelis ad eos mittere, & facere ipſos ſeruos ſuos
liberari, & ſibi præſentari prout voluiſſet, ſi hoc ſuus amor & humilitas ſuſtinuiſſet. Per ſe-
ipſum ad inferna deſcendit, & non vt ſeruos, ſed vt amicos Dominus omnium eos viſitauit,
Sanctorum iubilatio. & ibidem vſque ad diem Dominicum, prope auroram, cum eis ſtetit. Iubilauerunt ſancti
patres in ſuo aduentu: & repleti ſunt iocunditate immenſa, omni miſeria procul pulſa. Et
procidentes, adorauerunt, & ſurgentes, ſtabant in laudibus & canticis coram eo, cum reue-
rentia & ingenti exultatione. Et in huiuſmodi laudibus & canticis & iubilationibus ſtete-
runt in limbo vſque prope auroram diei dominicæ, & in conſpectu etiam multitudinis an-
gelorum ibidem exultantium & iubilantium cum eis. Aſſiſte & tu, ac in vocem exultatio-
nis & iubilationis erumpe, ſanctorumque melodiæ tuas preces interpone. O quàm dulce
& quàm iocundum talibus intereſſe: vel ſaltem à longè talia contemplari. Tunc portis in- C
Sanctorum redemptio. ferorum confractis, & diabolo magno alligato, accepit eos Dominus cum exultatione ab
inferis educens: & ante eos cum gloria & triumpho lætus procedens: ſanctorúmque exer-
citu comitante ad ſuperos rediens, poſuit eos in paradiſo delitiarum & voluptatis, qui eſt
ad Orientem, in extremis maris. Tunc verus Sampſon moriens, hoſtilem exercitum pro-
ſtrauit: & agnus ſine macula in ſanguine teſtamenti ſui, de lacu, in quo non erat aqua, vin-
ctos eduxit. Tunc quoque angelus Loth cum ſuis de Sodoma eripuit: & nepharios igne
ſulphureo inuoluit. Tunc etiam angelus Ægyptum deuaſtauit, & filios Iſraël inde libera-
uit. Cùm ergo fortis armatus, ſcilicet diabolus, cuſtodiret atrium ſuum, id eſt limbum:
Chriſtus fortior ſuperueniens, atrium ſuum intrauit, & ipſum per crucem ſuam deuincés,
1. Paral. 11. alligauit. Iſtud Banaias olim in figura demonſtrauit, qui ad leonem in ciſternam intrans,
cum virga ſua ipſum proſtrauit. Sic Chriſtus intrauit ad diabolum in infernum: & per ſan- D
Iudic. 14. ctam crucem proſtrauit ipſum. Per fortiſſimum etiam Sampſonem, Chriſtus fortiſſimus
deſignatur: à quo infernalis leo, ſcilicet diabolus, ſuperabatur, & potentia ſua priuabatur,
Exod. 2. & tunc homo eſt liberatus de captiuitate diabolica, quæ olim fuit in captiuitate Ægyptia-
ca præfigurata. Filij Iſraël in Ægypto à Pharaone oppreſſi, clamauerunt ad Dominum pro
ſua liberatione: & miſertus Dominus liberauit eos de captiuitate. Ita genus humanum à
principe tenebrarum detentum, clamauit pro ſua redemptione ad Dominum: & miſertus
eius liberauit ipſum. Hanc liberationem hominis Deus præfigurauit, quando Abraham
Gene. 15. de Hur Chaldeorum liberauit. Chaldei enim hur, hoc eſt ignem pro Deo coluerunt,
quod cùm Abraham renueret, ipſum in ignem proiecerunt. Deus autem verus, quem ip-
ſe coluit, de igne eum liberauit: ſic & ſanctos de inferno redemit. Hanc etiam redemptio-
Gene. 19. nem hominis Deus præfigurauit, quando Loth cum ſuis de ſubuerſione Sodomæ libera-
uit. De Sodomis tantum boni liberati fuerunt, mali autem igne & ſulphure interierunt. E
Sic Chriſtus bonos tantum de limbo liberauit, de inferno autem damnatorum neminem
eripuit. Et iuſti quidem cum tanta lætitia liberantur. Sed quid putas indicibilis amari-
tudinis & inconſolabilis doloris, imò extremæ damnationis accidit remanentibus in igne
Dolor remanentium in inferno. inextinguibili, verme immortali, tenebra palpabili, morte infinibili? Væ illis quibus da-
tum eſt hoc potius experiri, quàm credere, vel timere. Aliqua verò morula in paradiſo
facta cum eis, & etiam cum Helia & Enoch, ipſum recognoſcentibus & exultantibus,
dixit eis: quia eſſet tempus vt iret ad excitandum & reaſſumendum ſuum corpus. Qui
omnes procidentes, adorauerũt, rogantes vt citò rediret: quia glorioſiſſimum corpus ſuum
videre plurimum affectabant. Da & mihi Domine begniniſſime corpus tuum glorioſiſſi-
mum in ſecundo aduentu tuo cum gaudeo videre, & de tua viſione æternaliter cum ele-
ctis tuis

A ctis tuis gaudère. Conſidera nunc quomodo omnia quæ Chriſtus pro nobis pertulit, pro
noſtra vtilitate pati voluit. Vnde Hieronymus quædam ex his colligens, ſic dicit: Oppro- *Hieronym.*
bria autem eius noſtrum abſtulere opprobrium. Vincula eius nos liberos fecerunt. Coro- *in cap. 14.*
na ſpinea capitis eius, diadema regni adepti ſumus: vulneribus eius ſanati ſumus. Sepultura *Marci.*
eius reſurgimus: & deſcenſu ad inferos, aſcendimus ad cœlos.

ORATIO.

O Bone Ieſu, nec adhuc ſatiata eſt tua ineffabilis clementia pietatis, niſi & inferni clauſtra pene-
trans tuos captiuos redimas. Deſcendit igitur illa fœlix tua & ſanctiſſima anima ad inferos edu-
cens vinctos de tenebris & vmbra mortis. Deſcendat & nunc Ieſu miſericors, per hanc ineffa-
B *bilem pietatem tuam, gratia & miſericordia tua ſuper animas famulorum famularùmque tuarum, paren-*
tum & propinquorum meorum familiarium, benefactorum & recommendatorum: vt eas à pœnis quas
pro peccatis ſuis merentur eripias, & ad gaudia æterna perducas. Amen.

De reſurrectione Domini. CAPVT. LXIX.

NVnc, ſecundùm Hieronymum, aromatibus redolentibus cum ſponſa & *Math. 28.*
adoleſcentulis, quæ currũt poſt eam, conſpergimus librum & cubiculum *Hieronym.*
mentis noſtræ. Nunc introducit nos rex in cellaria ſua, nunc ſurgit ami- *in cap. 16.*
ca Maria: hyems abiit, pluuia receſſit, flores viſi ſunt in terra noſtra. *Vox* *Marci.*
turturis audita eſt in terra noſtra. Vineæ florentes dederunt odorem. Redit ſponſus *Cant. 2.*
C de vmbra, ſub qua dormit in meridie. Radix amara crucis euanuit, flos
vitæ cum fructibus erupit: & qui iacuit in morte, ſurrexit in gloria: ſol poſt occaſum ori-
tur, aquilæ ad corpus congregantur. Poſt ſabbata triſtia fœlix irradiat dies: quæ primatum
in diebus tenet, luce prima in ea luceſcente, & Domino in ea cum triumpho reſurgente:
& dicente, *Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea*. Hæc Hieronymus. Vnde
& Auguſtinus: Poſt illuſiones & verbera, poſt aceti & fellis pocula mixta, poſt ſupplicia *Pſal. 117.*
crucis & vulnera, & poſtremo poſt ipſam mortem & inferos, ſurrexit de ſuo funere caro *Auguſti.*
noua: redit ab occiduo latens vita: & in morte ſalus reſeruata, reſurgit pulchrior reditura *ſermone de*
poſt funus. Hæc Auguſt. Veniens itaque Dominus Ieſus die dominico, & ſummo mane, *reſurre.*
cum honorabili multitudine angelorum ad monumentum: & reaccipiēns illud corpus *Reſurrectio*
ſanctiſſimum, propria virtute reſurrexit: & ex ipſo monumento clauſo proceſſit. Nemo *dominica.*
D quippe tam facilè excitatur & ſurgit à ſomno, quàm Chriſtus ſurrexit à morte & ſepulchro:
quia excitatus eſt tanquam dormiens Dominus, qui etiam de ſe dicit, *Ego dormiui, & ſopo-*
ratus ſum & exurrexi, quia Dominus ſuſcepit me. Sicut autem Chriſtus exiuit clauſo virginis v- *Pſal. 3.*
tero, ſic potuit clauſo prodire ſepulchro: hoc tamen aliter fuit: quia in reſurrectione habuit
corpus glorioſum, cui aliud non reſiſtit: ſed exitus de vtero viginis miraculoſus fuit. Vt au-
tem ait Beda, reſurrexit Dominus mane de monumento, in quo ſero iam facto erat depo- *Beda hom.*
ſitus: vt adimpleretur illud pſalmiſtæ: Ad veſperum demorabitur fletus, & ad matutinum *1. inter æſti*
lætitia. *Et ecce terræmotus* Domino reſurgente *factus eſt magnus*: cuius cauſa ſubditur: *angelus* *uales.*
enim Domini deſcendit de cœlo, & virtute eius factus eſt terremotus: quia corporalia obediunt *Pſal. 39.*
angelis ad nutum, quantum ad motum localem. Sicut in paſſione Chriſti terra mota eſt in *Terræmotus.*
ſignum triſtitiæ, ſic in reſurrectione eius mota eſt in ſignum lætitiæ. Vbi Beda: Quòd etiã *Beda ibidẽ.*
E terremotus reſurgente Domino de ſepulchro, ſicut & ipſo moriente in cruce factus eſt
magnus: ſignificat terrena prius corda per fidem paſſionis ac reſurrectionis eius fore con-
cutienda ad pœnitentiam, & ſaluberrimo pauore permota ad vitam ſublimandam perpe-
tuam. Vbi & Seuerianus: Si autem ſic terra tremuit, cùm Dominus ad veniam ſuorum re- *Seuerianus*
ſurgeret: quomodo contremiſcet cùm noxiorum omniũ reſurget ad pœnam? Et quomo- *ſermone de*
do Domini præſentiam ſuſtinebit, quæ angeli præſentiam ſuſtinere non valuit? Et notan- *paſſione.*
dum, quòd legitur terremotus factus in legis datione. Vnde Pſal. *Terra mota eſt: etenim cœli* *Terremotus*
diſtillauerunt à facie Dei Sinai, à facie Dei Iſrael. In Chriſti paſſione mota eſt: vt viſum eſt ſuprà. *quando fa-*
In reſurrectione mota eſt: vt hìc dicitur. In iudicio generali erit terræmotus, vt infrà pate- *ctus.*
bit. Secundùm hæc moraliter in terræmotu ſignificatur contritio, quæ prouenit ſecũdùm *Pſal. 67.*
quatuor prædicta: videlicet ex conſideratione diuinorum mandatorum, hoc eſt in legis la-
tione: ex conſideratione paſſionum Chriſti & dolorum, & hoc eſt in paſſione: ex conſide-

Exaltatio Chriſti merita. ratione amiſſæ vel dilatæ beatitudinis, & hoc eſt in reſurrectione: ex conſideratione pœnæ A gehennalis, & hoc eſt in extremo examine. Meritò autem Chriſtus exaltatus eſt à Deo vſque ad gloriam reſurrectionis: quia propter obedientiam Dei patris, ſe humiliauit vſque *Anſelmus lib. cur Deus homo.* ad mortem crucis. Vndè Anſelmus: Reſurrectionis ſacræ gloria ſublimandus: ludibria perfidorum, aſperitatem verberum, crucis opprobrium, fellis amaritudinem, & ad vltimum mortem ſuſtinuit: admonens ſuos vt ſi poſt mortem ad gloriam peruenire contendunt, vitæ præſentis anguſtias & labores, prauorumque oppreſſiones, non ſolum æquo animo tolerent: ſed omnia huius mundi aſpera pro premiis æternis ament, appetant, & gratanter ſuſcipiant. Hæc Anſelmus. Sicut ergo humiliatus eſt Chriſtus per hoc, quòd mala ſuſtinuit moriendo, vt nos liberaret à malis: ita & glorificatus eſt reſurgendo, vt nos promoueret *1.Cor.15.* ad bona. ſecundùm illud quod ait apoſtolus, *mortuus eſt propter delicta noſtra: & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram.* Suſtinuit enim paſſionem pro nobis, vt nos à pœna inferni B *Reſurrectio non fuit differenda.* liberaret: & reſurrexit à mortuis, vt nos de morte ad vitam traheret. Vnde bene ſuam reſurrectionem longius quàm vſque in diem tertium differre noluit, ita vt duabus noctibus & vno die in ſepulchro quieſceret: nox enim ad peccatum pertinet, & natura quidem humana duabus mortibus tenebratur aſtricta: animæ, propter peccatum: carnis, propter vindictam peccati. Quia ergo Dominus ſola carne mortuus eſt, vt nos à morte animæ & carnis liberaret: rectè duabus noctibus & vna die in ſepulchro quieſcere voluit: quia videlicet lucē ſuæ ſimplæ mortis, tenebris duplæ noſtræ mortis adiunxit: & per ſuam ſimplam mortem noſtram duplam damnauit. Si enim ipſe vtramque ſuſciperet, nos à nulla liberaret: ſed vnam miſericorditer ſuſcepit, & iuſtè vtramque damnauit ſimplam ſuam duplæ noſtræ contulit, & duplam noſtram moriens ſubegit. Duæ ergo noctes, ſignificant duas noſtras mortes: dies verò ſignificat ſuam mortem, quæ fuit lux noſtrarum mortium. C Vnam abſtulit, alteram ad exercitium electis reliquit, quam denuo veniens exterminabit.

Reſurrectio Chriſti, eſt cauſa noſtra. Reſurrectio itaque ſua, eſt cauſa efficiens noſtræ reſurrectionis: quæ fit in præſenti, & quæ fit in futuro. Reſurrectio quæ fit in præſēti, eſt noſtra iuſtificatio: & dicitur reſurrectio prima. Vnde in Apocalypſi, *Beatus qui habet partem in reſurrectione prima.* Reſurrectio quæ fiet *Apoc. 20.* in futuro, eſt corporis reſuſcitatio: & dicitur reſurrectio ſecunda. Vnde in Oſee: *Viuificauit* *Oſea 6.* *nos poſt duos dies, & in tertia die ſuſcitauit nos.* Ad reſurrectionem quippe primam duo dies requiruntur: ſcilicet ablatio omnis culpæ, & collatio conſummatæ gratiæ: nullus enim reſurget reſurectione ſecunda ad gloriam, niſi prius reſurrexerit reſurrectione prima per *Mortis Chriſti duratio.* gratiam. Mortuus autem fuit Chriſtus quadraginta horis, vt quatuor mundi partes, quæ in decalogo legis mortuæ erant, viuificaret. Prima quoque die hebdomadæ ſurrexit, vt ea die mundum innouaret qua eum creauerat. In tertia verò die paſſionis ſurrexit, D vt eos qui tribus temporibus, ſcilicet ante legem, ſub lege, ſub gratia in peccatis mortui fuerant, ſubleuaret: & nos qui factis, dictis, cogitationibus labimur, per fidem, ſanctæ *Auguſti. lib. 4. de trinitate.* trinitatis reſurgamus. Et ſecundùm Auguſtinum, ideo poſt tres dies reſurrexit, vt in paſſione filij, totius trinitatis monſtraretur aſſenſus: triduum enim legitur in figura: quia trinitas quæ in principio fecerat hominem, ipſa in fine hominem per Chriſti reparat paſſio- *Reſurrectionis acceleratio.* nem. Ideo etiam reſurrectionem ſuam Dominus ſic accelerare voluit, ne diſcipulos diu in mœſtitia cruciari permitteret. Vnde Leo papa: Dominus nempe Chriſtus, ne tur- *Leo ſermo. 1. de reſurrectione.* batos diſcipulorum animos longa mœſtitudo cruciaret: denunciatam tridui moram tam mira celeritate breuiauit, vt dum ad integrum ſecundùm diem pars primi nouiſſima & pars tertij prima concurrit: & aliquantulum de ſpatio temporis decideret, & nihil dierum numero deperiret. Reſurrectio igitur ſaluatoris nec animam in inferno, nec carnem diu E morata eſt in ſepulchro: & tam velox viuificatio fuit incorruptæ carnis, vt magis ibi eſſet ſoporis ſimilitudo, quàm mortis. Quoniam deitas quæ ab vtraque hominis ſubſtantia non *Exemplum paſſionis & reſurrectionis.* receſſit: quod poteſtate diuiſit, poteſtate coniunxit. Hæc Leo. Paſſionis igitur & reſurrectionis exemplum Chriſtus nobis præbuit: paſſionis, ad firmandum patientiam: & reſurrectionis, ad excitandam ſpem: vt duas vitas in nobis oſtenderet in carne: vnam laborioſam, quam tolerare debemus: alteram beatam, quam ſperare debemus. Reſurrexit autem *Corporis glorioſi dotes.* Chriſtus cum corpore glorioſo: cuius dotes ſunt claritas, agilitas, ſubtilitas, & impaſſibilitas. Quamuis enim anima Chriſti à principio ſuæ conceptionis fuerit glorioſa, per apertam viſionem & perfectam fruitionem diuinitatis, diſpenſatione tamen & diſpoſitione diuina factum eſt, vt gloria animæ eius non redundaret in corpus: vt ſic corpus eſſet paſſibile & mortale, ad adimplendum precium & myſterium redemptionis humanæ in

ſua paſſione. Et ideo peracto myſterio paſſionis & mortis, anima Chriſti ſtatim reſumpto corpore in reſurrectione, in ipſum corpus ſuam gloriam deriuauit: & ita factum eſt corpus Chriſti glorioſum. Vt enim ait Auguſtinus, Carnis quippe ille gerebat infirmitatem: quæ infirmitas reſurrectione conſumpta eſt. Vnde & Leo papa: Sicut ergo dicit apoſtolus, *Et ſi cognouimus Chriſtum ſecundum carnem ſed nunc iam non nouimus*: eius namque reſurrectio non finis carnis fuit, ſed commutatio: nec conſumpta eſt ſubſtantia virtutis augmento. Qualitas tranſit, non natura defecit. Et meritò dicitur eius caro neſciri in eo ſtatu quo nota fuerit: quia nihil in ea paſſibile, nihil infirmum remanſit: & vt ipſa ſit per eſſentiam, & non ſit ipſa per gloriam. Hæc Leo. Interim igitur, ô anima mea deponamus piiſſimas triſtitiæ querelas, ac nubila mœroris, & in lætitiæ reſpiremus ſerenum, & qui funera redemptoris noſtri proſecuti ſumus cum lachrymis, qui mortem noſtram moriendo deſtruxit. *Auguſti. ſermone de reſurrect.* *Leo ſermo. 1. de reſurrect.* *2. Corin. 5.*

B De ipſius reſurrectione & gloria iocundemur, qui vitam reſurgendo reparauit. *Chriſtus enim reſurgens à mortuis, iam non moritur: mors illi vltrà non dominabitur.* Induit enim eum Dominus pater ſtola immortalitatis & gloriæ: & coronam pulchritudinis poſuit ſuper caput eius, iocunditatem & exultationem theſaurizauit ſuper eum. Totum igitur in eo plenum eſt gaudio, totum lætitia cumulatum, totum exultatione refectum. Caro enim Chriſti, flos ille pulcherrimus de radice Ieſſe, qui in natiuitate floruit: quia ex virgine ſine peccato tanquam pulcherrimi floris ſingulare decus emicuit: in paſſione defloruit: quando nec ſpecies, neque decor ei fuit: ſic in reſurrectione, reſumpto etiam ſanguine fuſo in cruce, cum omnibus quæ ſunt de veritate humanæ naturæ, per gloriam refloruit, vt omnium eſſet decor. Nam corpus illud glorioſiſſimum, ſubtile, agile & immortale, tantæ claritatis ſuperueſtitum eſt gloria, vt verè ſole fulgentius, exemplarem præferens pulchritudinem *Roma. 6.* *Chriſtus plenus gaudio reſurrexit.*

C ſuſcitandorum corporum humanorum, de quibus ipſe ſaluator ait: *Tunc fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris*: ſcilicet, beatitudinis ſempiternæ. Quòd ſi quilibet iuſtus fulgebit vt ſol: quanti putas eſſe fulgoris, ipſum iuſtitiæ ſolem? Tanti, inquam eſt, vt ſit ſpecioſior ſole, & ſuper omnium diſpoſitionem ſtellarum luci comparatus, decor præcipuus non immeritò iudicetur. Tunc renouata eſt, vt aquilæ iuuentus Chriſti. Tunc leo ſuum catulum ſuſcitauit. Tunc phœnix reuixit. Tunc ex eodem luto fractis vaſis, fecit aliud vas figulus, ſicut placuit in oculis ſuis. Tunc Ionas de ventre ceti illæſus exiuit. Tunc veſtitum eſt candelabrum auro. Tunc ſuſcitatum eſt tabernaculum Dauid, quod cecidit. Tunc refulſit ſol, qui prius erat in nubilo. Tunc viuificatum eſt granum frumẽti, quod cadens in terra mortuum erat. Tunc ceruus reſumpſit cornua. Tunc Sampſon tulit portas ciuitatis, & exiuit. Tunc Ioſeph eductus de carcere tondetur, & conſtituitur Dominus Ægypti. Tunc conſciſſus *Math. 13.* *Figuræ variæ.* *Hiere. 18. & Rom. 9.* *Ionæ 2.*

D ſaccus circundatur lætitia. Magna igitur & ſolennis valde eſt ſolennitas Paſchalis, & cæteras præcellit ſolennitates. Vnde omnes dies dominici octauæ ſunt huius feſti: & in eo omnia ſigna lætitiæ proponuntur. Dignitas quippe dominicæ diei notatur in hoc quòd fuit prima dierum. Item nox illam non præceſſit. Item, vt dicitur, erit vltima dierum. Item nox illi non ſuccedet. Item cœlum & terra ſunt in ea creata. Item angelus eſt in ea creatus, & ad deum conuerſus. Item primò data ſunt in ea filiis Iſraël manda. Item Chriſtus in ea natus eſt. Item Chriſtus in ea ſurrexit. Item ſpiritus ſanctus datus eſt in ea apoſtolis. Item in ea omnes reſurgemus, atque iudicabimur. Item in ea continuandum eſt perpetuò in laude Dei. Vnde Gregorius: Hanc rectè nobilitatem ſolẽnitatis dicam, quia ſolennitates cæteras antecedit. Sicut enim in ſacro eloqoio ſancta ſanctorum, vel cantica canticorum, pro ſui magnitudine dicuntur: ita hæc feſtiuitas rectè dici poteſt ſolennitas ſolennitatum. *Dominicæ diei dignitas.* *Gregorius hom. 22. in euangelia.*

E Ex hac quippe ſolennitate exemplum nobis reſurrectionis datum eſt ſpes cœleſtis patriæ aperta, & facta ſuperni regni iam præſumptibilis gloria. Per hanc electi (qui quamuis in tranquillitatis ſinu) tamen apud inferni clauſtra tenebantur, ad paradiſi amœna reducti ſunt. Quæ eſt ergo iſta ſolennitas, quæ inferni clauſtra deſtruxit: & ianuas nobis regni cœleſtis aperuit? Vnde & Auguſtinus: Alacrior dies illa refulget: non de vſitatis ſolis circulis illuminata præclarius: ſed de lumine agni reſurgentis illuſtrata ſublimius. Hac enim die ſol iuſtitiæ Chriſtus aſcendit ab inferis: & idcirco pulſemus cytharam Dauid, canentes: *Hæc eſt dies quam fecit Dominus: exultemus & lætemur in ea.* Contemplemur hunc diem, qualem noctem habuerit genitricem. Nox quæ cœlum luminaribus imitatur: imò in qua cœlum & terra lætatur: nox bonæ parturitionis, nox ſanctæ regenerationis, nox de qua dicitur, & nox ſicut dies illuminabitur: & ab ipſa eſt dies quam fecit Dominus, dies dominicus. Et rectè dies dicitur lucis, in quo fugerunt tenebræ cæcitatis. Exclama- *Auguſti. ſermone de reſurrect.* *Pſal. 117.* *Pſal. 138.* *Dies lucis.*

uerunt qui erant in regione vmbræ mortis,quia lux orta eſt illis:lætetur terra,quia nouam lucem vidit:lætentur & angeli,quia peccatoribus Dominus claritatem dedit.Cõtremuerunt inferi,ſuſtinendo ſplendorem inſolitum: & incuruatum eſt omne genu Chriſto Domino,cœleſtium,terreſtrium,& infernorum.Omnia ergo nobiſcum hodie triumphãt: & angeli,& archangeli:cæteriq; beatorum ſpirituum ordines nobiſcum feſta concelebrãt. Nos quoque imitamur cantilenam cantantes,cantica cœleſtia,quæ adhuc humana cantare non poteſt lingua. Exultemus ergo in Domino,ſed in timore, non remiſſa ſecuritate. Nam & beatus Ioannes præcurſor exultauit in vtero matris: ſed vinum non bibit, præcepto angeli Gabrielis. Nos autem qui infirmi ſumus, ſobriè bibamus: modum non excedamus,vt lætitia noſtra cum exultatione nullam ſentiat corporis tempeſtatem: ſed per ſobrietatis ſerenitatem,portum intremus ſalutarem.Accepimus ieiuniorum palmam,feſtiuitatis non amittamus victoriam:quam nobis tribuat Dominus Chriſtus adiuuando, quia vicit in nobis patiendo:vt digno carmine triumphemus cantantes:*Abſorpta eſt mors in victoria*:halleluia.Ignitam quippe rompheam illam,& paradiſi ianuam , quam nullus effringere potuit hac die Chriſtus cum latrone reſerauit:dicens ad angelos, *Aperite mihi portas iuſtitiæ: & ingreſſus in eas confitebor Domino*. Ex eo nimirum tempore quo paſſus eſt Dominus,porta hæc & clauſa & reſerata eſt.Clauſa quidem incredulis & peccatoribus: reſerata verò iuſtis & credentibus. Quomodo mater Domini Maria inter omnes mulieres principatum tenet: ita & inter cæteros dies hæc omnium mater eſt. Hæc dies eſt vna de ſeptem,& extra ſeptem.Hæc eſt dies,quæ appellatur octaua.vnde & in quibuſdam pſalmorum titulis ſuperſcribitur,pro octaua.Hæc eſt dies,in qua ſynagoga finitur,& eccleſia naſcitur.Hæc eſt in cuius numero octo animæ ſeruatæ ſunt in arca Noë. Et quid mihi neceſſe eſt infinita replicare.Dies mihi deficiet , ſi voluero omne diei iſtius exponere ſacramentum. Hoc tantùm dico, quòd vniuerſa ſabbati gratia, & antiqua illa feſtiuitas populi Iudæorum diei iſtius ſolennitate mandata eſt. Illi in ſabbato non faciebant opus ſeruile: nos in die dominico,hoc eſt in die reſurrectionis opus ſeruile non facimus. Illi de domibus ſuis non egrediebantur,& nos de domo Chriſti non egrediamur.Illi non accendebant ignem in die ſabbati:nos econtrario accendamus in nobis ignem ſpiritus ſancti. De quo igne Dominus,ait: *Ignem veni mittere in terram: & quid volo, niſi vt ardeat?* Deſiderat Dominus iſtum ignem ardere in nobis: ſpiritum ſanctum feruere , vt non refrigeſcat charitas Dei.Illis agnus aut hircus,nobis Chriſtus occiditur. Pro quibus vniuerſis fratres conſona voce pariter cantemus:*hæc dies quam fecit Dominus: exultemus & lætemur in ea*. Hinc ergo & à nobis halleluia, decantetur , quòd Latinè laudate Dominum interpretatur. Laudemus Dominum fratres vita, lingua, corde, & ore, vocibus & moribus. Sic enim ſibi dici vult Deus halleluia, vt non ſit in laudante diſcordia. O fœlix halleluia in cœlo: vbi templum Dei ſunt angeli. Ibi enim concordia ſumma laudantium : vbi nulla lex in membris repugnat legi mentis:vbi non eſt rixa cupiditatis,in qua periclitetur victoria charitatis.Hic ergo halleluia cantemus,adhuc ſolliciti,vt illic poſſimus aliquando cantare ſecuri, quando ſcilicet hoc mortale corpus, immortale & incorruptibile factum fuerit: quando tota tentatio perierit. O fœlix illic halleluia, ô vita ſecura, ô ſine aduerſario, ô vbi nemo erit inimicus:nemo perit amicus.Ibi laudes Deo,& hic laudes Deo:ſed hic à ſollicitis, ibi à ſecuris:hic à morituris,ibi ſemper à victuris: hic in ſpe, ibi in re:hic in via, ibi in patria. Modo ergo fratres mei cantemus,non ad delectationem quietis: ſed ad ſolatium laboris. Quomodo ſolent viatores cantare:canta, & ambula, & cantando laborem conſolare. Pigritiam noli amare:ſed ambula,& in bono profice.Canta & ambula: noli errare, noli redire,noli remanere.Hæc Auguſtinus. Vnde & Beda, Et quoniam illa vita tota in Dei laude geritur : ceſſantibus cunctis languoribus , meritò quinquaginta diebus in memoriam huius noſtræ quietiſſimæ ac fœliciſſimæ actionis crebrius ac feſtiuius halleluia canere ſolemus:halleluia namque Hebræus ſermo eſt:& interpretatur Latinè, laudate Dominum. Denique in Pſalm. vbi nos canimus, laudate Dominum , pro hoc verbo apud Hebræos ſemper canitur,halleluia. Quod Euangliſta Ioannes in Apocalypſi ſua cœleſtium agmina virtutum, cantica ſe audiſſe perhibet. Sed & venerabilis pater Tobias , intelligens qualis ſupernorum ciuium gloria,quanta ipſius Hieruſalem cœleſtis ſit claritas, hæc myſtica voce dicebat: Ex lapide precioſo, & auro mundo omnes plateæ eius ſternentur, & per vicos eius halleluia cantabitur.Hæc Beda. Reſurge nunc anima mea cum Chriſto de ſordido peccati ſepulchro:reſpira iam in ſpem reſurrectionis , & vitæ perenis : pro amore Dei moriamur

[Margin notes: Exultãdũ cũ tremore. Luca 1. — 1. Corin. 15. — Pſal. 117. — Excellẽtia diei reſurrectionis. — Gene. 7. & 8. — Luca 12. — Pſal. 117. Halleluia. — Beda hom. 1. inter æſtiuales. — Apo. 19. — Tob. 13.]

[Section letters in right margin: A, B, C, D, E]

A moriamur in præſenti vita , vt poſt reſurrectionem viuamus in futura. Quia ſi pro
amore Chriſti nunc mortuum corpus portamus : tunc in lætabundo gaudio , cum
ipſo contegnabimus. Sic ergo curemus intereſſe feſtis hominum , vt mereamur etiam
intereſſe feſtis angelorum. Vnde Gregorius, Ecce Paſchalia ſolennia agimus : ſed ita *Gregorius hom. 22. in euange.*
viuendum eſt nobis , vt peruenire ad æterna feſta mereamur. Tranſeunt cuncta , quæ
temporaliter feſtiuè celebrantur. Curate qui his ſolennitatibus intereſtis, ne ab æterna ſo-
lennitate ſeparemini. Quid prodeſt intereſſe feſtis hominum, ſi deeſſe contingat feſtis an-
gelorum? Vmbra venturæ ſolennitatis, eſt ſolennitas præſens. Idcirco hanc annuè agimus,
vt ad illam, quæ non eſt annua, perducamur. Cùm hæc ſtatuto tempore geritur, ad illius
deſiderium memoria noſtra refricatur. Frequentatione ergo gaudij temporalis, ad æter-
na gaudia mens incaleſcat & ferueat : vt ex veritate lætitia perfruatur in patria quod de
B vmbra gaudij meditatur in via. Hæc Grego. Chriſtus reſurrectionem ſuam per Sampſo- *Figura.*
nem fortiſſimum olim figurauit: qui ciuitatem inimicorum ſuorum introiuit : & ibidem *Iudicũ 10.*
nocte dormiuit. Et cùm inimici portas ciuitatis cuſtodirent, vt ipſum mane comprehende-
rent, & occiderent, ipſe media nocte ſurrexit, & portam ciuitatis ſecum detulit. Sic Chri-
ſtus vrbem hoſtium ſuorum, hoc eſt infernum , potenter intrauit : & deſtructo eo media
nocte ſurrexit. Chriſtus etiam per Ionam reſurrectionẽ ſuam præfigurauit: quem in ven- *Iona 2.*
tre ceti per triduum viuum conſeruauit : & poſt triduum cetus ipſum de ore in terram vi-
uum emiſit. Fuit etiam reſurrectio Chriſti præfigurata per lapidem, quem reprobauerũt
ædificantes templum Domini. Qui cùm ab eis propter ineptitudinem abiectus eſſet : tan-
dem conſummato templo, cùm lapis angularis poni deberet, qui in ſe duos parietes com-
plecteret , non eſt inuentus lapis ad hoc aptus: niſi ille qui ab ædificantibus erat reproba-
C tus. Chriſtus erat lapis reprobatus , in ſua paſſione : & factus eſt eccleſiæ lapis angula-
ris , in ſua reſurrectione. Tunc adimpleta eſt illa prophetia Dauid , *Lapidem quem reproba-*
uerunt ædificantes, & cætera. & ideo ipſa cantatur in feſto reſurrectionis. Lapis iſte duos *Pſal. 117.*
parietes in templo Domini coadunauit : quia Chriſtus de populo Gentili & Iudaïco
vnam eccleſiam ædificauit. In hoc ædificio pro cæmento vſus eſt ſuo ſanguine: & pro lapi-
dibus, ſuo ſacratiſſimo corpore.

ORATIO.

DOmine Ieſu Chriſte, dulcor vnice, qui ruptis vinculis mortis, glorificaſti corpus tuum , & in tam
ineffabili gloria ſurrexiſti: precor & obſecro te per tuam reſurrectionem floridam : da mihi vt à
D *vitiis, & à morte animæ reſurgens, in virtutibus ſemper floream: & in nouitate vitæ ambulem:*
vt quæ ſurſum ſunt quæram & ſapiam , non quæ ſuper terram. Per tuæ claritatis virtutem purga ani-
mam meam à tenebris peccatorum : & per eandem virtutem die vniuerſalis reſurrectionis caro mea re-
ſurgat ad gloriam, vt tecum æternaliter in vtroque gaudeam. Amen.

Quomodo Dominus Ieſus apparuit matri ſuæ. CAPVT. LXX.

EAdem autem hora, ſcilicet ſummo mane, Maria Magdalenæ, & Maria Ia-
cobi minoris mater: quæ etiam apellatur Maria Ioſeph: ſcilicet mater, qui
fuit frater Iacobi: & vnus de ſeptuagintaduobus diſcipulis: & ab apoſtolis
cũ Matthia ſtatutus: & quãdoque Maria Cleophæ, ſcilicet filia appellatur:
E & Maria Salomæ, ſcilicet filia, quæ etiam mater filiorũ Zebedæi vocatur:
& cæteræ quæ cum eis erant : licentia prius petita à Domina , cœperunt
ex deuotione & fide , quam ad Dominum habebant , ire cum vnguentis ad monumen-
tum ad inungendum corpus dominicum. Domina autem remanſit domi , vacans inte-
retim lachrymis & orationi. Et pulchrè hæ mulieres vno cenſentur nomine : vt quibus v-
na erat voluntas, parque deſiderium, vnum eſſet vocabulum. Vbi ſciendum , quòd tres *Status pœ-*
ſunt ſtatus hominum ſaluandorum; quorum quilibet quærit Chriſtum, & extra hos nemo *nitẽtium.*
ſaluatur: ſcilicet incipientium, proficentium, & perfectorum: ſiue, pœnitẽtium, actiuorũ, &
contemplatiuorum. Et hi tres ſtatus ſignantur per tres Marias , quæ quærebant Dominũ,
quantum ad triplicem nominis Mariæ interpretationem. Status pœnitentium ſignatur *Magdale-*
in Maria Magdalena: quæ famoſa peccatrix fuerat, & pœnituit. Et licèt alibi per ipſam ac- *na pœnitẽ-*
cipiatur vita contemplatiua : vt tamen Marcus hic de ea loquitur , dicens : Maria autem *tium pri-micería.*

erat,de qua eiecerat ſeptem dæmonia:ſic inter pœnitentes reputatur:imò ipſa in euange- A
lio primiceria pœnitentium fuiſſe dignoſcitur. Et ſecundum hoc bene conuenit ei nomẽ
Maria:prout interpretatur mare amarum,ſecundùm etymologiã Latinam: vel ſecundùm
Ruth 1. deriuationem Hebraïcam,à vocabulo mara,quod Latinè eſt amara. Vnde Ruth: *Non voce-
tis mo Noemi*,id eſt pulchram *ſed vocate me Mara*,id eſt amaram: *quia amaritudine valde repleuit
Math. 26. me Dominus* Quod verificabatur in Maria Magdalena, quando ante pedes Domini lachry-
mis lauit maculas criminis. Sic & Petrus pœnitens fleuit amarè. Vnde cuilibet ani-
Thren. 2. mæ verè pœnitenti, dicitur illud Threnorum, *Magna eſt,velut mare, contritio tua filia Sion.*
Status proficientium. Status verò proficientium & actiuorum, ſignatur in Maria Iacobi, quæ fuit mater Iacobi
minoris. Ad proficientes enim petinet ſupplantare vitia, & luctari in exercitio ſpirituali
virtutum. Cui conuenit alia interpretatio Mariæ: prout interpretatur Domina, Syriacè.
Quia enim proficere volentes,ſunt in continuo conflictu,propter pronitatem ad malũ,& B
difficultatem ad bonum:neceſſe eſt proficientes dominari paſſionibus per rationem,ne tẽ-
tationibus cedant:ex qua lucta,quando videlicet ratio prædominatur ſenſualitati,generã-
2. Cori. 12. tur virtutes: *nam virtus in infirmitate perficitur.* Status autem perfectorum, & contemplatiuo-
Status perfectorum. rum,ſignatur in Maria Salomæ,quæ fuit mater filiorum Zebedæi, ſcilicet Iacobi maioris,
Math. 20. c & Ioannis:hæc poſtulauit filiis ſuis regnum: ſic perfecti & comtemplatiui non occupan-
tur,niſi circa regnum Dei:imò ipſi in ſe habent regnum Dei, & hic prægustant quodam-
Salome. modo regnum cœlorum. Vnde etiam Salome, interpretatur pacificans:nam in hac vita
nulla pax eſt homini, niſi in actu contemplationis. Et huic conſonat tertia interpretatio
nominis Mariæ,prout interpretatur, illuminata. Vnde animæ contemplatiuæ dicitur il-
Eſa. 60. lud Eſaiæ: *Surge,illuminare Hieruſalem: quia venit lumen tuum.* Quælibet iſtarum Mariarum,
Aromata trium Mariarum, ac ſtatuum. habet ſua aromata & vnguenta. Pœnitentium aromata ſunt,dolor contritionis, pudor C
confeſſionis,& labor ſatisfactionis: ex his conficitur vnguentum, quo libenter vngitur
Dominus. Conficitur autem hoc vnguentum ex myrrha,aloë,& thure. Per myrrham,
quæ valde amara eſt,ſignificatur amaritudo cõtritionis. Per aloës,quod etiam amarum eſt,
& valet contra retentionem menſtruorum: id eſt,peccatorum:ſignificatur verecundia cõ-
feſſionis. Per thus,cuius odor cum fumo aſcendit,ſignificantur opera ſatisfactionis: quæ
Vnguẽtum ſalubre. per rectam intentionem in Deum dirguntur. Sed ex his tribus non conficitur bene vn-
guentum,niſi apponatur oleum miſericordiæ diuinæ, ſine qua omnis pœnitentia eſt inef-
ficax.admixto autem hoc oleo,optimum vnguentum efficitur:& tale fuit vnguẽtũ Mariæ
Magdalenæ,quæ omnes partes pœnitentiæ perfectiſſimè impleuit, aſſiſtente ſibi miſeri-
cordia ſaluatoris:vt patet in euangelio. Ipſa enim lachrymas copioſè effudit,ex amaritudi-
ne contritionis:conuiuantes non erubuit,ex pia impudentia confeſſionis: pedes Domini D
lachrymis lauit:capillis terſit,oſculabatur,vnxit: & ſe totam Chriſti obſequio deuouit, &
Aromata proficiẽtiũ. impendit: & hoc ex immenſo affectu ſatisfactionis. Proficientium aromata ſunt,patientia,
humilitas,perſeuerantia,ſeu longanimitas: ex quibus conficitur vnguentum actiuorum.
Myrrha virtus. Et hoc vnguentum intrant myrrha,& gutta,& caſia, quæ fluunt à veſte vitæ Chriſti. Myr-
rha bona eſt in omni vnguento: & ideo licèt poſita ſit in vnguento pœnitentium, conue-
nienter tamen ponitur etiam in vnguento proficentium, & ponetur etiam in vnguento
perfectorum. Myrrha enim arcet vermes: ſic patientia arcet vermes, qui mordere ſolent
cor patientis,ne contra iniuriantem dolore mordeatur. Et hac patientia maximè opus eſt,
Gregorius lib. 26. moral. cap. 5. Idē lib. 37. moral. cap. 26. proficere volentibus exercitio ſpirituali:quia(ſecundùm Gregorium) virtutes inter preſ-
ſuras paſſionum,& puncturas tentationũ creſcũt. Per guttam autem,quæ & aromatica di-
citur,ſignificatur humilitas:quia gutta pellit omnes inflaturas & tumores:ſic humilitas cu- E
rat cordium duritias. Hac etiam opus eſt proficientibus:quia(ſecundùm Greg.) origo vir-
tutis eſt:& ideo illa in nobis virtus veraciter pullulat, quæ in radice propria, id eſt in hu-
militate perdurat: à qua ſi abiicitur,areſcit: quia viuificantem ſe in infimis humorem per-
Caſia. dit. Per caſiam,quæ & fiſtula dicitur,ſignificatur perſeuerantia,ſeu longanimitas: vt vide-
licet quis in exercitio ſpirituali non frangatur deſperatione aut tædio:nec ſtatuat ſibi ter-
minum in profectu: ſed ſemper tendat ad melius ſine termino: quia in ſpirituali profectu
non eſt ſtatus. Caſia enim in aquoſis naſcitur,& creſcit in immenſum: ſic bonus proficiens
aquis diuinarum gratiarum fœcundatus,creſcit in immenſum, de virtute in virtutem, &
nunquam ceſſat donec videat Deum deorum in Sion. Sed & hæc aromata non bene cõfi-
ciũtur,ſi non apponatur oleum lætitiæ: vt videlicet homo lætitiam ſpiritualẽ habeat in bo-
nis operibus ſuis,& illam ponat in corde atque conſcientia ſua, non in laudibus hominũ.
Et iſtud

A Et iſtud eſt vnguentum Mariæ Iacobi, quæ habuit quatuor filios: ſcilicet Iacobũ, qui interpretatur ſupplantãs, ſcilicet paſſiones per patientiam. Simonem, qui interpretatur obediẽs, per humilitatẽ. Ioſeph, qui interpretatur augmentũ, vel appoſitio per longanimitatẽ: & Iudam, qui interpretatur glorificãs, ſcilicet Deum, per ſpiritualem lætitiam. Perfectorum vel contemplatiuorũ aromata, ſunt carnis omnimoda mortificatio, deifica cõuerſatio, & charitatis perfectio: ex quibus fit vnguentum ſuauiſſimi odoris, quod intrãt myrrha, cinnamomũ, & balſamũ. Per myrrhã enĩ accipitur totalis mortificatio carnis, quę cõuenit perfectis. *Aromata perfectorũ.*
Nã pœnitẽtibus conueniebat myrrha, mortificãs peccata per amaritudinẽ cõtritionis: proficientibus conueniebat myrrha, mortificans paſſiones: vermem ſcilicet remordentẽ, cõtra tolerantiã paſſionũ: ſed perfectis cõuenit myrrha mortificãs carnẽ à petulantia rebellionis: ne videlicet caro in aliquo rebellet ſpiritui. Et hęc eſt myrrha electa prima & probatiſſima.
B de qua dicitur in Canticis: *Manus meæ diſtillauerunt myrrhã, & digiti mei pleni ſunt myrrha probatiſſima.* *Cant. 5.* Manus enim, id eſt opera pœnitentiũ & actiuorũ, diſtillant quidẽ myrrhã, vt dictum eſt: ſed digiti, id eſt ſubtiles & ſpirituales exercitationes cõtemplatiuorum, ſunt pleni myrrha probatiſſima. Probata quippe eſt myrrha pœnitẽtium, probatior proficiẽtium, ſed probatiſſima eſt cõtemplatiuorũ & perfectorũ. Per cinnamomũ accipitur deifica conuerſatio: *Cinnamomum.* Cinnamomi enim cortex, cũ frãgitur, ſpiramentũ viſibile reddit ad modũ nebulæ vel pulueris: & valet ad bonũ odorẽ oris: ſic perfectus ſi frangitur vituperatione, vel iniuria corporali, moleſtia, vel inædia, laborũ frequẽtia, vel quæcunq; accidũt aduerſa, ſemper ſpirat viſibiliter odorẽ deificæ cõuerſationis: & emittit odorẽ dulcis reſpõſionis. Per balſamũ, charitas perfecta intelligitur, quę foras mittit timorẽ: & omne cũ quo ipſa ſtare nõ poteſt. *Balſamũ.* Balſamum enim purũ & nõ adulteratũ, corpora à corruptione conſeruat: ſic vbi charitas pura &
C perfecta, ibi nulla corruptio hominis interioris: quia (ſecundùm Auguſt.) habere omnia ſacramẽta, & malus eſſe quis poteſt: habere autẽ charitatẽ, & malus eſſe nõ poteſt. *Auguſti. ĩ pſal. 103. concione prima.* Sed ex iſtis perfectorũ aromatibus, nõ fit vnguẽtum ſine admixtione olei diuinæ dulcedinis, quæ ſemper prædicta tria comitatur: quod oleum deguſtauerat propheta, cùm dicebat: *quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, &c.* *Pſal. 30.* Et iſtud eſt vnguentum Mariæ Salomæ: quæ fuit filia Salomæ, vxor Zebedæi, & mater Iacobi maioris, & Ioannis. Per Iacobũ maiorem, intelligitur totalis ſupplantatio, vel mortificatio hominis exterioris. Per Salomæ, intelligitur deifica conuerſatio, quæ non eſt niſi in homine bene intra ſe pacificato. Per Ioannem, charitas intelligitur: quia erat præ cæteris à Chriſto dilectus: ſed per Zebedæũ, qui interpretatur fluxio, intelligi poteſt diuina dulcedo, qua talis anima fluit, & affluit delitiis internis. Itaque quælibet anima, pro ſtatu ſuo debet iſtas mulieres imitari, & cum iſtis vnguentis Ieſum quærere & vn-
D gere: vt ſcilicet inſtantèr pœnitentiam faciat, viriliter tẽtationes ſuſtineat, pacificè ad proximum ſe habeat. Iſta enim tria faciunt apparere Ieſum: & cuilibet ſecũdùm ſtatum ſuum: ſecundùm Bernardum. *Bernardus ſermone 15. ex paruis ſermonib⁹.* Moraliter per iſtas tres mulieres, ſignantur in iuſto quolibet mẽs, lingua, manus: quæ habent valde precioſa vnguenta. Mentis vnguenta ſunt tria: contritio, compaſſio, & deuotio. Primum, ſcilicet contritionis, conficitur ex viliſſimis ſpeciebus: ſcilicet ex peccatis, quæ creſcunt in noſtro horto proprio. *Moraliter.* Secundum, ſcilicet compaſſionis, conficitur ex amariſſimis ſpeciebus: ſcilicet ex proximorum miſeriis, quæ creſcũt in horto alieno. *Vnguenta tria mẽtis.* Tertium, ſcilicet deuotionis, conficitur ex precioſis ſpeciebus: ſcilicet ex Chriſti beneficiis, quæ creſcunt in horto dominico. Linguæ vnguenta ſunt tria: oratio deuota, confeſſio integra, prędicatio vera. *Vnguenta tria linguæ.* Primum, ſcilicet orationis, cõficitur in herbis: quę ſunt, intentio recta, attentio firma, affectio pia. Secundum, ſcilicet confeſſionis, conficitur ex herbis:
E quæ ſunt, pudor commiſſi, dolor amiſſi, timor ſupplicii. Tertium, ſcilicet prædicationis, cõficitur ex herbis, quæ ſunt, fidei inſtructio, morum informatio, vitiorum increpatio. Manus vnguenta, ſunt ſeptem miſericordiæ opera: de quibus eſt iſte verſus:

Colligo, poto, cibo, redimo, tego, viſito, condo.

Qui autem vult prædicta aromata & vnguenta habere, oportet ea emere. Ille enim qui emit, dat de ſuo & accipit de alieno: ſic in operibus virtuoſis oportet aliquid ponere de noſtro, ſcilicet voluntatem: & aliquid recipere à Deo, ſcilicet operandi facultatem: vel à Deo recipimus gratiam præuenientem, de noſtro apponimus voluntatem ſubſequẽtem. Quanuis ergo multæ aliæ mulieres Dominum ſequerentur, iſtæ tamen præcipuè venerunt: quia Chriſto plus obligatæ erant ex eo, quòd plura beneficia ab eo receperãt. Maria enim Magdalena multum Chriſto tenebatur, quia ab ea ſeptem dæmonia eiecerat. Maria autem Iacobi, & ſimiliter Maria Salomæ Chriſto multum tenebantur; tum quia nepos earum erat,

Maria cur ad monumentum nõ venit. tum quia filios ſuos cardinales,id eſt Apoſtolos fecerat. Sed mirũ videtur quòd beata Vir- A
go cum iſtis mulieribus ad monumẽtum non iuit: ſed domi remanſit. Super hoc autẽ poſ-
ſunt tres cauſæ aſſignari. Vna quia mater ſepulchrum filij ſine magno dolore videre nõ po-
tuiſſet, & maximè recẽter ſepulti. Si enim ſepulchrũ filij vidiſſet, quaſi doloris gladius ani-
mam eius perforaſſet. Et ſatis probabile eſt quòd ſi ire voluiſſet, Ioannes eius cuſtos hoc nõ
permiſiſſet: imò etiam cæteri Apoſtoli dixiſſent Ioanni, nullo modo illuc eam ire permit-
tas: quia ſi ierit, tantum ibi flebit & ſe mactabit quòd ferè ſe occidet. Secunda cauſa, quia in
paraſceue & ſabbato tantum fleuerat, & tantum ſe mactauerat, quòd etiam ſuſtinere ſe non
poſſet. vt enim dicit Bernardus: oportuit quòd inter manus diſcipulorum tanquam ſemiui-
Auguſti. epiſt. 58. ua de cruce ad domum propriam portaretur. Vnde & Auguſtinus: Illa pia mater immani
dolore eiulans, & pectora delicata contundens, ita viſcera omnia fatigauerat & membra, vt
iam ſenſu deficiens vix potuiſſet ad funus Chriſti peruenire. Tertia cauſa eſt, quia prædi- B
ctæ mulieres putabant corpus Chtiſti adhuc in monumento eſſe, & volebant (prout anti-
quitus conſuetudo erat) ipſum corpus inungere: vt conſeruaretur à fœtore, & à vermium
corroſione, & ab incineratione: ſed erant deceptæ, quia corpus Chriſti erat deitate imbal-
ſamatum: & ideo ſi per decem milia annôrum in terra latuiſſet, non potuiſſet putrefieri, nec
incinerari, nec à vermibus corrodi. Beata autẽ Virgo ſciuit quòd ibi non erat, ſed quia iam
immortalis & incorruptibilis ſurrexerat: & ideo illuc ire nolebat, ſicut nec poterat. Ipſa
itaque ex quo vnigenitũ filium ſuum teneri, flagellari, & crucifigi vidit, delicatis manibus
delicata pectora tundens: & ſe nimio dolore vigiliiſque & ieiuniis affligens: iam viribus pa-
riter & ſpiritu attenuata, alicubi ſola in ſecreto domus ſedebat: & de his quæ ſibi acciderãt
Apparitio facta Mariæ matri. calamitatibus, lamẽtabatur & flebat. Domina igitur orãte, & lachrymas dulciter emittẽte,
ecce ſubitò venit Dominus Ieſus in albiſſimis veſtib⁹ gloriæ & reſurrectionis nouitatis ſuę: C
vultu ſereno, ſpecioſus, glorioſus, & gaudens, ac matri deſolatæ & mœrenti totus feſtiuus
apparens. Ac illa adorans & ſurgens cum lachrymis, præ gaudio eum amplexatur: & tota
acerbitas mœroris in lætitiam vertitur. Poſtea cõſedentibus eis pariter, curioſè intuebatur
eundem in vultu & cicatricicibus per totum: diligẽter quærens ſi omnis pœna tranſiſſet, &
omnis dolor ab eo diſceſſiſſet. O quanto gaudio mater impletur, cùm ipſa natum impaſſibi-
lem intuetur: nõ ſolum in æternum victurũ, ſed & cœlo & terræ, omniq; creaturæ perenni
iure dominaturum. Stant igitur & colloquuntur ad inuicem gaudentes, ac Paſcha delecta-
biliter & amanter ducentes. Et narrat ei Dominus Ieſus qualiter populum ſuum liberauit
Apparitio prima facta Mariæ. de inferno, & quæ fecit in illo triduo. Ecce igitur nunc magnũ Paſcha. De hac apparitione
qua ante cæteros Virgini glorioſæ apparuiſſe creditur, nihil in euangelio habetur: ſed ideo
ipſam poſui, & ante alias præmiſi, quia ſic pium eſt credere: prout in quadam legẽda de re- D
ſurrectione Domini plenius continetur. Dignũ nanq; erat vt matrem præ cęteris viſitaret,
& de reſurrectione ſua prius lætificaret, quæ præ cæteris plus dilexit, eius amoris deſiderio
plus afficiebatur: plus de eius morte doluit, plus dolore afflicta, eius reſurrectionẽ expecta-
uit. Et licèt hoc ab Euangeliſtis ſubticeatur: piè tamẽ ſic creditur. Vnde & Romana eccle-
ſia hoc cõprobare videtur, quæ ſtatim ipſa die apud ſanctã Mariam maiorem Romæ cele-
brat ſtationẽ: per hoc innuens, beatæ Mariæ primò factã apparitionem. Quid enim ſi Euã-
Ioan. vlt. geliſtæ hoc non dicant? Non enim, vt ait Ioannes, omnia eius facta ſcripta ſunt. Nam ſi hoc
ideo nõ creditur, quia nullus Euãgeliſtarum teſtatur: cõſequens eſt, vt poſt reſurrectionem
nunquam ſibi apparuerit: quia vbi, vel quando, nullus Euãgeliſta ediſſerit. Sed abſit vt ta-
Cur euãgeliſta nõ ſcripſerint hãc apparitionem. lem matrem, talis filius, tali & tanta negligentia dehonorauerit: qui patrem & matrẽ hono-
rari præcepit. Sed ideo forſitan hoc Euãgeliſtæ ſubticuerunt, quia eorũ fuit officium ſolum- E
modo reſurrectionis teſtes inducere. Matrem autẽ ad teſtificandum pro filio ſuo inducere
non decuit. Si enim verba extranearum mulierum deliramenta ſunt viſa: quomodo nõ ma-
gis matrem, pro honore filij crederent delirare? Hoc igitur Euãgeliſtæ ſcribere noluerunt:
Ambro. lib. 3. de virginib⁹. ſed pro conſtanti reliquerunt. Hoc etiam teſtatur Ambtoſius, dicens: Vidit Maria reſur-
rectionem Domini: prima vidit, & credidit. Vidit Maria Magdalena, quamuis adhuc iſta
Anſelmus de excellentia B. Virginis, cap. 6. nutaret. Vnde & Anſelmus, At ſi aliquis quærit, cur Euangeliſtæ non referant ipſum piiſſi-
mum Dominum à morte reſurgẽtem, huic dulciſſimæ matri, vt eius dolores mitigaret, pri-
mò ac præcipuè apparuiſſe: dicimus, quod à quodam ſapiente de hoc ipſo ſciſcitantes au-
diuimus. Ait ergo: Tanta ſcitur authoritas narrationis Euangeliſtæ, vt nihil in ea depẽdens,
vel inane, vel ſuperfluum reperiatur. Itaque ſi matri, ſi dominæ mundi ipſe filius eius ab
inferno reſurgens ſcriberetur, ſicùt aliis, apparuiſſe: eámque de ſua reſurrectione docuiſſe:
quis

A quis non tale ſcriptum ſuperfluum diceret? Reginam videlicet cœli & terræ,omniſq; creaturæ,coæquaret illi vel illi quibus apparuit,viro vel mulieri. Spiritus eius pleoè atque perfectè in illa quieſcebat:qui ſibi & eſſe illius,& omnia facta eius,& luce clarius reuelabat: & Euangeliſtæ ſcriberēt,tunc vel tunc,illi talem vel talem ſemet exhibuiſſe. Hæc Anſelmus. Vnde etiam Sedulius: Semper virgo manens,huius ſe viſibus aſtans Luce palàm Dominus prius obtulit. Dicit etiam Ignatius;quòd primò Dominus apparuit matri ſuæ poſt reſurrectionem:& conſolabatur eam:ex quo tanto fuit repleta gaudio,quòd oblita fuit omnis doloris quem habuerat de ſua paſſione. Quòd ergo infrà dicitur apparuiſſe primò Mariæ Magdalenę:intelligitur inter eos,quibus voluit ſuam reſurrectionem probare. Matri enim Virgini primò omnium apparuit:non vt reſurrectionem ſuam probaret,ſed vt eam de viſu ſuo lætificaret.

B

ORATIO.

O Maria,Dei genitrix & virgo gratioſa, omnium deſolatorum ad te clamantium conſolatrix vera: per illud magnum gaudium quo conſolata es,quando cognouiſti Dominum Ieſum die tertia à mortuis impaſſibilem reſurrexiſſe: ſis conſolatrix animæ meæ: & apud eundem tuum, & Dei natum vnigenitum,in die nouiſſimo,quando cum anima & corpore ero reſurrecturus,& de ſingulis meis factis rationem redditurus,me digneris iuuare:quòd perpetuæ damnationis ſententiam,per te pia mater & virgo valeam euadere,& cum electis Dei omnibus ad æterna gaudia feliciter peruenire. Amen.

C

Quomodo Maria Magdalena & aliæ Mariæ,& Petrus,& Ioannes venerunt ad monumentum. CAPVT LXXI.

VEſpere igitur ſabbati, id eſt nocte ſequēte ſabbatum: nomine enim veſpe- *Math.28.*
ris(quod principium noctis eſt)ſignificat noctem,ſcilicet à parte totum:& *Mar.16.*
ideo mutat genus,referens ad ſenſum,nō ad nomen:& ait:*quæ*,ſcilicet nox *Luca 24.*
luceſcit,id eſt,luceſcere incipit: *in prima ſabbati*: id eſt, prima die poſt ſabba- *& Ioā.20.*
tum, ſeu prima die ſeptimanæ, quæ apud nos dominica dicitur: *valde diluculò & mane,orto iam ſole*, id eſt ortu ſuo iam cœlum illuſtrāre: quanuis nondum appareret terris, raris adhuc tenebris exiſtentibus: hoc eſt iam rubeſcente aurora, & cœlo ab Orientis parte ob ſolis vicinitatem iam albeſcente: aurora enim media eſt inter tenebras noctis,& perfectam lucem diei:& ideo tāquam medium ab vtroque extremo po-
D teſt nominari, *Maria Magdalena, & aliæ* duæ Mariæ iuerunt, & *venerunt ad monumentum cum*
vnguētis ex deuotione. Vbi ſciendum,quòd ſicut Gentiles denominabant dies totius ſepti- *Dierū de-*
manæ à nominibus deorū ſuorum,ſcilicet planetarum:vt à luna,diem lunæ: à Marte,diem *nominatio.*
Martis, & ſic de aliis: ita Iudæi,quia dies ſabbati apud eos ſolennior habebatur, ſabbatum ſic nominabant abſolutè,propter reuerentiam illius diei: & ab eo tanquam à digniori omnes alios dies nominabant: ita quòd dies immediatè ſequens ſabbatum, dicebatur prima
ſabbati, id eſt,prima poſt ſabbatū. Alia,ſecunda ſabbati,& ſic conſequēter:& quia Hebræi *Numera-*
& Græci nominibus numeralibus,pro ordinalibus nominibus vtuntur: ideo vnū apud eos, *lia pro or-*
in ordine dierum,ſignificat primum. Vnde in Geneſi dicitur: *Factum eſt veſpere & mane dies* *dinalibus.*
vnus: id eſt,primus: & ideo conſequēter ibi ſubditur ſecundus,& tertius,& ſic de aliis. Vn- *Gene.1.*
de Lucas dicit, *vna ſabbati*, id eſt prima die poſt ſabbatum, vel prima die ſeptimanæ: quia
E enim ſabbatum apud Hebræos,non tantum diem principalem,à quo ſeptimana apud eos
incepit:ſed etiam ſeptimanam,ex prærogatiua ſabbati,denominat: vt ibi,*ieiuno bis in ſabbato*: *Luca 18.*
id eſt,in hebdomada: ideo etiam cùm dicitur prima,vel vna ſabbati, poteſt intelligi prima die ſeptimanæ, vel hebdomadæ: quæ apud nos propter dominicam reſurrectionē vocatur dominica,à qua etiam apud nos incipit ſeptimana. Nobis enim celebritas veteris ſabbati, conuerſa & tranſlata eſt in dominicam,quæ cæteris diebus celebrior eſt,propter dominicæ reſurrectionis ſanctitatem,gaudium & reuerentiam. Latini verò,ſeu Romani, & eccleſia, modo dies vocant ferias:diem dominicam vocātes feriam primam: diem lunæ,ſecundam:
& ſic de aliis vſq; ad ſabbatum. Et vocatur feria à feriare quod eſt ceſſare, vel à ferendis vi- *Feria.*
ctimis: quia omni die feriare,id eſt a peccato ceſſare,& victimas ferre,& offerre debemus. Mulieres ergo iſtæ venerunt ita mane,quòd *adhuc tenebræ erant*, vt dicit Ioannes:& ſecundū Lucam venerunt diluculò, quæ eſt claritas media inter noctis tenebras & diei claritatem,

quod aurora appellari ſolet. Et ſecundum Marcum, *venerunt orto iam ſole.* Et potuit eſſe ad
literam, quòd valde mane, cùm adhuc tenebræ eſſent, venire cœperunt: diluculò autem ve- A
Tres ſtatus. nerunt: ſed orto iam ſole, ad monumentum peruenerunt. Et nota, quòd non ſine myſterio
Euangeliſtæ ſic diuerſimodè loquuntur de iſto mane: ſed omnes concordant in hoc quòd
fuit mane. Nam vt patet ex præmiſſis, iſtud euangelium myſticè procedit, ſecundũ tres ſta-
tus electorum, per tres Marias ſignificatos: quòd enim Ioannes dicit, cùm adhuc tenebræ
eſſent: reſpicit ſtatum incipientium. quòd verò Lucas dicit, diluculò: reſpicit ſtatum profi-
cientium. ſed quòd dicit Marcus, orto iam ſole: reſpicit ſtatum perfectorum. Debent ergo
fideles quærentes Chriſtum, quilibet pro ſtatu ſuo mane venire, quod eſt cõtra pigros. De-
bent etiam venire vna ſabbatorũ, per quod quies & pax cordis ſignificatur: ſabbatum enim
quies interpretatur, quod eſt contra diſcolos & diſcordes. Debent etiam venire ad monu-
Monumentum, pœnitẽtium cor. mentum, & ibi quærere Dominum. Monumentum eſt mens humana, quãtum ad quemli-
bet ſtatum. Nam cor pœnitentium dicitur monumentum, ratione luctus, qui circa monu- B
menta fieri ſolet: & pœnitẽtium eſt lugere, & flere ſuper ſeipſos. Proficientium autem cor
Proficientium. dicitur monumentũ, ratione operis miſericordiæ: quod in ſepeliendo mortuos exercetur:
Contemplatiuorum. & actiuorum eſt inſiſtere operibus miſericordię. Contemplatiuorum verò cor monumen-
tum dicitur, ratione quietis: dicuntur enim corpora quieſcere in monumentis, & quies ma-
ximè ad contemplatiuos noſcitur pertinere. In tali ergo monumento, pro quolibet ſtatu,
rectè quæritur Chriſtus. Debet etiam obſtacula impedientia remouere, quæ intelliguntur
per lapidem magnum, ad oſtium monumenti aduolutũ: & per angelum (vt ſtatim infrà pa-
tebit) reuolutum. Nam in quolibet ſtatu eſt aliquis lapis obſtans, ne quis poſſit intrare in in-
tima mentis: & exercere actus ſuo ſtatui competentes. Lapis obſtans pœnitentibus, eſt pro-
nitas ad malum. Lapis obſtans proficientibus, eſt difficultas ad bonum: ſed lapis obſtans cõ-
templatiuis, eſt materialitas ſpecierum. Sed iſte lapis pro quolibet ſtatu, plerunq; remoue- C
tur ad ſolum deſiderium animæ piæ quærentis, per gratiam ſpiritus ſancti. Fœlix Maria, id
eſt anima, quæ ad ſepulchrum Chriſti venit videre, per meditationem: plangere per com-
Marię ſunt nobis imitandæ. paſſionem: vngere per deuotionem. Imitemur ergo & nos eaſdem ſanctas & deuotiſſimas
mulieres: vt ſicut illæ cum aromatibus Dominum toto corde, ac deſiderio quęrebant in ſe-
pulchro (quod eſt proprius mortuorũ locus) ita & nos cum noſtris aromatibus, ſcilicet ope-
ratione bonorum operum, & odore virtutum, ſuauitatéque orationum, toto affectu men-
tis ad Deum, per ſancta deſideria proficiſcamur, & quæramus eum non in ſepulchro, ſed
Gregorius hom. 21. in euangelia. in cœlo: quò ipſum aſcendiſſe credimus, atque nouimus. Vnde Gregorius: Sanctæ mu-
lieres, quæ Dominum fuerant ſecutæ, cum aromatibus ad monumentum venerunt: & ei
quem viuẽtem dilexerant, etiam mortuò ſtudio humanitatis obſequuntur. Et nos ergo in
eum qui eſt mortuus credẽtes, ſi odore virtutum refecti, cum operatione bonorum ope- D
rum Dominum quærimus: ad monumentũ profectò illius cum aromatibus venimus. Hæc
Myſticè monumentum quid. Gregorius: Myſticè monumẽtum, eſt corpus dominicum: ad quod accedere nemo debet,
niſi vna ſabbati, id eſt in pace & quiete pectoris: & valde diluculò: id eſt, cum feruore. Ma-
ne enim ſignificat feruorem quærendi: vel diluculò, id eſt excuſſis vitiorum tenebris per di-
luceſcentẽ gratiam portans aromata operationis & famæ bonæ. Qui aliter accedit, caueat
Beda ĩ cap. vltimum Marci. ſibi, ne iudicium mãducet & bibat. Vnde Beda: Quòd autem valde mane venerunt mulie-
res ad monumentum: iuxta hiſtoriam quidem magnus quærendi & inueniendi Domi-
num feruor charitatis oſtenditur. Iuxta intellectum verò myſticum, datur nobis exem-
plum illuminata facie decuſſiſq; vitiorum tenebris ad ſacroſanctum Domini corpus acce-
dere. Nam & ſepulchrum illud venerabile figuram dominici altaris habet: in quo carnis
eius & ſanguinis ſolẽt myſteria celebrari. Aromata autem, quæ mulieres deferunt, odorem E
virtutum & orationum ſuauitatem, quibus altari appropinquare debemus, ſignificãt. Hæc
Mulieri prima apparitio facta. Beda. Mulier ergo quæ prima iuit ad culpam, nunc prima venit ad veniam: & quæ prima
perfidiam ſumpſit in paradiſo, feſtinat nunc prima fidem ſumere de ſepulchro: contẽdit de
morte rapere vitam, quæ de vita rapuit mortem. Quòd autem Dominus diluculò ſurrexit,
huic conſentit authoritas illa quæ dicit, Dominum quadraginta horis fuiſſe mortuum, &
totidem diebus ante aſcenſionem pòſt in terra moratum: quia quatuor horis paraſceues,
& triginta ſex duarũ noctium & vnius diei: quod eccleſia cõſentire videtur, quæ matutinas
laudes celebrat, pro Chriſti reſurrectione. Vnde Petrus cantor: Valde mane, dicit dilucu-
Diluculũ quid eſt. lò. Diluculum enim eſt inter tenebras noctis & diei claritatẽ: in qua ſalus humani generis
fœlici vicinitate præuenit in eccleſia declaranda: more ſolis, qui proxima luce conſurgens,
roſeam

A roſeam præmittit auroram: vt tantus ſplendor præparatis oculis poſſit intueri, quãdo tempus dominicæ reſurrectionis illuxit: vt tunc ſcilicet diluculò laudes Chriſti tota caneret exemplo ſanctarum fœminarum eccleſia: quando genus humanum exemplo ſuæ reſurrectionis animauit, quando fidem præſtitit, & lumen credulitatis infudir. Ergo Chriſtus mane & vicino ortu ſolis ſurrexit, ſecundùm Auguſtinum, qui dicit Dominum tantum quadraginta horis quieuiſſe in ſepulchro, ſexta hora paraſceues paſſum: & ita cùm eſſet æquinoctium, diluculò ſurrexit. Econtra Hieronymus dicit Dominum ſurrexiſſe media nocte. legitur enim in libro Iudicum, tunc Sampſonem aſportaſſe portas Gazæ vſque in ſupercilium montis. Solutio autem contrarietatis eſt, quòd in tempore medio inter diluculum & mediam noctem ſurrexit. Hæc Petrus. Dum ergo mulieres ad monumentum euntes eſſent extra portam ciuitatis, reuocabant ad memoriam afflictiones & pœnas ſui magi- *Auguſti. lib. 3. de cõſenſu, cap. 24.* *Hierony. in cap. 16. Marci.* *Iudic. 16.*

B ſtri & Domini: & in omnibus locis in quibus contra ipſum notabiliter aliquid factum fuerat, aliquantulum ſubſiſtebant, genu flectentes, & oſculantes terram: gemitus & ſuſpiria dantes, atque dicentes: Hic obuiauimus ei cum cruce ſuper collum: quando mater eius ſemimortua facta eſt: & hic ſe vertit ad mulieres: hic crucem depoſuit fatigatus, & ſuper iſto lapide ſe parumper appodiauit: hic fuit vbi ſic crudeliter & fortiter eum impulerunt, vt velocius ambularet: & eum quaſi currere coëgerunt: hic ſpoliauerunt eum & nudauerunt, & hic eum crucis patibulo affixerunt: & tunc cum magno clamore & inundatione lachrymarum procidentes in facies ſuas adorauerunt: & oſculatæ ſunt crucem, adhuc precioſo ſanguine rubricatam. Deinde ſurgentes, & verſus ſepulchrum euntes, cùm ſexus ſui fragilitatem conſiderarent: & magnitudinem lapidis recolerent, qui tam magnus fuiſſe fertur, vt vix à viginti hominibus moueri poſſet: *dicebant adinuicem*, & colloquentes ſe mu-

C tuo interrogabant, *quis reuoluet nobis lapidem de oſtio monumenti?* vt ſcilicet poſſimus in illud ingredi. Quaſi dicerent, non poſſumus per noſipſas reuoluere: quia erat magnus valde. Sed quamuis talia dicerent: non tamen ab incepto itinere ceſſabant: credentes Domino eſſe poſſibile, quod humanæ fragilitati videbatur impoſſibile. *Et reſpicientes viderunt reuolutum lapidem*, per angelum qui præbens Domino ſuo obſequium, venerat ad manifeſtandum Chriſti reſurrectionem iam factam: & ipſum angelum Domini ſedentem ſuper lapidem extra monumentum. Monumentum poteſt dici ſcriptura, in qua Dominus olim iacuit multis figuris occultatus: ſed poſt reſurrectionem angelus magni conſilij ſcripturæ difficultatem aperuit. Vnde, ſecundum Bedam, reuolutio lapidis myſticè reuolutionem ſacramentorum Chriſti, quæ velamine literæ legalis tegebatur, inſinuat: lex enim in lapide ſcripta fuit: & ideo per lapidem deſignatur. Et, ſecundùm eundem, angelus ſede- *Beda in cap. 16. Marci.* *Idē ibidē.*

D bat ſuper lapidem, quo oſtium monumenti claudebat: vt clauſtra inferorum ſua ipſum Dominum virtute deieciſſe doceret. Moraliter hic lapis deſignat pœnitentiæ pondus: ad quod aſpicientes incipientes ad Deum conuerti, timere incipiunt, ne poſſint inchoantem pœnitentiam conſummare: ideo dicunt ingemiſcentes, *Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti?* id eſt, à corde in quo Chriſtus affectat ſepeliri. Sed non debent diffidere & retrocedere: ſed cum his mulieribus cominus procedere: & videbunt quantocius lapidem reuolutũ: deſcendet enim angelus de cœlo, id eſt gratia ſpiritus ſancti, quæ lapidem amouebit: quia totum pondus pœnitentiæ ſubleuabit. Ipſe enim ait: *Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue:* ſcilicet gratia Dei. *Et introeuntes* ab Oriente: *in monumentum*, id eſt intra clauſuram & domunculam rotundam, quæ erat circa ſepulchrum: *viderunt* alium angelum, *ſedentem à dextris* ſepulchri Ieſu: *ſtola candida coopertum, & obſtupuerunt*: præ gaudio & admi- *Math. 11.*

E ratione tantæ viſionis. *Viderunt enim iuuenem* ipſo habitu corporis iuuenilis præcedentem immortalitatem reſurrectionis, in qua renouatur vt aquilæ iuuentus, & nemo ſeneſcit: *ſedentem in dextris*, id eſt ad meridianam partem loci illius, vbi corpus poſitũ fuerat: hoc quippe in dextris Ieſu erat. Corpus enim Domini, quod ſupinum iacẽs habebat caput ad Occidentem, & pedes ad Orientem: dextram manum neceſſariò habebat ad Meridiem, & ſiniſtram ad Aquilonem. Ex quo tempore conſuetudo excreuit Chriſtianorum, ad hanc ſimilitudinem corpora ſepeliri defunctorum. Viderunt, inquam, ſedentem in dextris: *coopertum ſtola cãdida:* id eſt alba candente, propter gaudiũ reſurrectionis: *& obſtupuerũt*, præ admiratione tantæ viſionis. *In dextris* & in albis angelus apparuit: quia dextera perpetuam vitam deſignat, & candor veſtis, ſplendorem ſolennitatis denũciat. Vnde Grego. In dextera ſedebat, qui ſtola candida apparuit: quia & ſuæ & noſtræ feſtiuitatis gaudia nunciauit. Illa enim Domini reſurrectio, & nos ad immortalitatem reduxit, & angelorum numerum reſtituens, *Sepeliendi mos.* *Gregorius hom. 21. in euangelia.* *Stola candida.*

cœleſtis patriæ damna reparauit. Hæc Gregorius. In ſtola etiam candida angelus apparuit: A
ad deſignandum puritatem vitæ, quam poſt baptiſmum quiſque debet obſeruare. Vnde & veſtis alba in baptiſmo traditur, in ſignum glorioſæ reſurrectionis, ad quam per baptiſmum peruenitur. Sic ergo duo erant angeli, propter teſtimonij ſufficientiam: quia in ore duorum, vel trium, ſtat omne verbum. Iam quidem terræmotus factus erat Domino reſurgente: & monumēto clauſo egreſſus erat Ieſus ante reuolutionem lapidis, ſicut intrauit ad diſcipulos ianuis clauſis: ſed poſt egreſſum accedens angelus reuoluens lapidem, vt ſepulchrum vacuum oſtenderet, ac reſurrexiſſe Dominum, & egreſſum eius iam factum indicaret. Non enim indiguit in reſurrectione auxilio angelorum, qui propria virtute clauſtra diſſipauit inferorum. Vnde Chryſoſtomus: Cuius gratia igitur venit angelus, & leuauit lapidem poſt reſurrectionem? propter mulieres. Ipſæ enim viderunt eum in ſepulchro. Vt igitur credant quoniam ſurrexit, vident ſepulchrum corpore vacuum: propter hoc vtique B
abſtulit lapidem. Vnde & Beda: Angelus reuoluit lapidē, non vt egreſſuro Domino ianuam panderet; ſed vt egreſſus iam facti hominibus indiciū præſtaret. Qui enim mortalis adhuc clauſo virginis vtero potuit naſcendo mundum ingredi: ipſe iam factus immortalis, clauſo licèt ſepulchro potuit reſurgendo exire de mundo. Hæc Beda. Hoc tamen aliter & aliter fuit: quia in reſurrectione habuit corpus glorioſum, cui aliud nō reſiſtit: ſed exitus de vtero miraculoſus fuit. Vbi nota quòd cuidam monacho ſancti Laurentij Romæ extra muros admiranti, quomodo Chriſtus clauſo ſepulchro exire potuerit: cingulo, quo cinctus erat, reſolutus, dilapſus eſt, & vox in aëre facta eſt:

Reſurrexit clauſo monumento.

Chryſoſto. hom. 84. in Ioan.

Beda 1 cap. 16 Marci.

Miraculū.

Rupertus lib. 8. de diuinis officiis cap. 4. id narrat.

Sic potuit Chriſtus clauſo prodire ſepulchro.

Igitur (vt dicit Gregorius) mulieres angelos vident, quæ cum aromatibus venerunt: quia illæ mente ſupernos ciues aſpiciunt, quæ cum virtutum odoribus ad Deum per ſancta deſideria proficiſcuntur. Et deſcribitur angelus aſpectu fulgureo, & veſtitu candido: vt aſpectu malos terreat, & veſtitu bonos mulceat ad credendum Chriſti reſurrectionem: timor enim & amor debent inclinare ad credendum. *Erat enim aſpectus eius, ſicut fulgur*, quia facies eius videbatur ignea, ad incutiendum terrorem cuſtodibus: *veſtimenta eius, ſicut nix*: ad dandum conſolationem mulieribus. Fulgor enim terrorem timoris denotat: cādor verò veſtis, gaudium dominicæ reſurrectionis denunciat. Vnde vſus eccleſiæ habet, vt eo tempore in eccleſia in albis pſallant: & conſuetudo eſt Palæſtinis dies feſtos celebrantibus, vt alba veſtimenta induant: propter quod ſubditur, *Præ timore autem*, & fulgore vultus eius *exterriti ſunt cuſtodes*, & ſtupefacti inſtar mortuorum iacentes. Ecce quomodo malos terruit: & eis durus fuit. Vbi Rabanus: Timoris anxietate ſunt exterriti, qui amoris fiduciam non habebant: *& facti ſunt velut mortui*, qui reſurrectionis veritatem credere noluerunt. Et Seuerianus: Cuſtodiebant enim crudelitatis ſtudio, non pietatis obſequio: ſtare autem non poteſt, quem conſcientia deſtituit, impellit reatus. Hîc nota, quòd in hoc cognoſcitur bonus angelus à malo à principio. Nam bonus angelus in principio terret, ex ſuo fulgore: in medio confortat, ex ſua allocutione: in fine lætificat, ex immiſſa conſolatione. Malus autem angelus econuerſò in principio terret, ex ſua horribili voce: in medio decipit, ex fallaci promiſſione: & in fine contriſtat, ex ſubſecuta deceptione. *Et reſpondens angelus* mulierum trepidationi & affectibus: *dixit eis, Nolite timere vos.* Ac ſi (ſecundum Gregorium) apertè dicat: Paueant illi qui non amant aduentum ſupernorum ciuium: pertimeſcant qui carnalibus deſideriis preſſi, ad eorum ſocietatem pertingere deſperant. Vos autem cur pertimeſcitis, qui ſeruos eius quem quæritis, & veſtros conciues videtis? Ecce quomodo bonos mulcet, & eis blandus extitit.

C (margin, beside "illæ mente ſupernos ciues")

Gregorius hom. 21. in euangelia.

Rabanus in cap. 28. Math.

D (margin, beside "facti ſunt velut mortui")

Angeli boni diſcretio à malo.

Gregorius hom. 21. in euange.

In quo etiam oſtendit, quia Dominus Ieſus Chriſtus, qui eſt angelus magni conſilij dictus, in vltima & generali reſurrectione apparebit: & terribilis reprobis, quibus dicet, ite maledicti in ignem æternum: & blandus iuſtis, quibus dicet: venite benedicti patris mei, percipite regnum. Sic moraliter prælatus bonus, qui angelus Domini exercituum eſt, obſtinatos terret, & pœnitentes demulcet. Hîc enim notantur duæ cōditiones, quæ debent eſſe in angelo ſacerdote, ac prælato, & prædicatore: quia debet primò venenū peccati per terrorem extinguere: & ſecundò, per honeſtæ conuerſationis amorem bonos allicere. Et ſubiungit: *Scio enim quòd Ieſum* ſaluatorem, *qui crucifixus eſt, quæritis* in ſepulchro ſicut mortuū. Qui crucifixus eſt, additur ad differentiam aliorum, qui etiam nomine Ieſu vocabātur. Item additur ad beneficij paſſionis commemorationem. Vnde Apoſtolus: *Recogitate eum qui talem ſuſtinuit à peccatoribus aduerſus ſemetipſum contradictionem.* Item additur ad commendationē mulierum quæ & Ieſum etiam crucifixum quærebāt. Multi enim Ieſum quærunt, id eſt ſaluatorem:

E (margin, beside "in vltima & generali")

Chriſtus terribilis & blādus videbitur.

Heb. 12.

Quærunt crucifixum pauci.

A torem, ſed non crucifixum: quia non per crucem, cùm tamen illa non niſi in iſta inueniatur. Vnde Chryſoſtomus: Multi libenter quærunt purpuratum, ſed pauci quærũt eum crucifixum vel flagellatum: ſed antequam inueniatur purpuratus, primò quæri debet flagellatus. *Chryſoſto. hom. 90. in Mathe* Marcus addit, *Nazarenum*, & ſic tangit nomen ac patriam, & cõditionem. Et ſubdit angelus: *Non eſt hic*: ſcilicet per præſentiam carnis & corporis, qui nuſquam deeſt per præſentiam diuinitatis & maieſtatis. *Surrexit* enim per humanitatem, qui nullum caſum patitur in diuinitate. Et addit, *ſicut dixit*: vt reduceret ad memoriam verba Chriſti dicta ante paſſionẽ ſuam, vt ſic magis crederent reſurrectionem eius iam factam. Impoſſibile enim eſt nõ fieri quod ipſe dixit: quaſi diceret, Et ſi mihi non creditis, mementote verborum illius. Deinde oſtendit eis locum, dicẽs: *Venite & videte locum*, ſcilicet vacuum: *vbi poſitus erat Dominus*: hoc eſt, corpus dominicũ. Vnde Chryſoſtomus: Corpus Domini, Dominus dicitur: deitas enim *Chryſoſto. ibidem.*

B nunquã ſeparata fuit à corpore etiam mortuo. Ac ſi dicat Angelus: Vultis certificari de eius reſurrectione: ecce locus vbi poſuerunt eum. Si verbis meis non creditis, viſui & vacuo ſepulchro credatis. Propter hoc enim & lapidem reuoluerat, vt locum oſtenderet. Vnde cùm per vniuerſum mundum fidelibus dicatur: ſurrexit Dominus de ſepulchro, qui pro nobis pependit in ligno: ſoli canonici eccleſiæ reſurrectionis dominicæ, ſpeciali gaudent prærogatiua, dicentes, & ad oculum demõſtrationem facientes: ſurrexit Dominus de ſepulchro. Similiter in euangelio Paſchali cùm dicitur: *ſurrexit, non eſt hic*, diaconus qui legit euangelium, digito demonſtrat dominicam ſepulturam. Et ſubiungit: *Sed ite feſtinanter, dicite diſcipulis eius* communiter, *& Petro* ſpecialiter: *quia ſurrexit, & præcedet vos in Galilæam, ibi eum videbitis, ſicut dixit vobis* ante paſſionem: & ideo ſequimini eum ibidem: quaſi diceret, Non cõceſſum eſt vobis hoc gaudium occulto cordis tenere: ſed ſimiliter amantibus pãdere. Non

C dicit amatoribus mundi: ſed, diſcipulis Chriſti. ſecundùm Gregorium verò, non ſunt diſcipuli, qui cum eo Paſcha non faciunt: non ſunt diſcipuli, qui retrò aſpiciunt, quos curioſitas *Gregorius hom. 21.* vitæ detinet, illæcebra capit, & ſpinæ retrahũt ſcãdalorum. Ibi eum videbitis, in propinqua regione, & propinquo tempore. In Galilæam præceſſit, vt vbi fuit initium ſplẽdoris gratiæ: *Cur in Galilæã præceſſit.* ibi eſſet initium ſplendoris gloriæ. Voluit etiã Dominus ſpecialiter in Galilæa apparere, vt veritas reſurrectionis probaretur: quia ibi plura miracula eſt operatus, & amplius conuerſatus: & ideo melius cognitus. Mulieribus ergo dicitur ab angelo, vt nuncient Apoſtolis vitam reſurgentem: quia ſuadente diabolo mors nũciata fuit Adæ per mulierem. Vnde ſicut *Mulier fit nuncia ſalutis.* fuit progreſſus in prima tẽtatione mortis à diabolo in mulierem, & à muliere in virum: ſic in prima annũciatione vitæ, fieret progreſſus ab angelo in mulierem, & à muliere in viros. Dicitur autem ſpecialiter, *& Petro*: tum propter principalitatem inter diſcipulos: tum ne

D deſperaret de recõciliatione, propter magnitudinem peccati apoſtaſiæ: tum ne ad præſentiã Domini quem negauerat, & ad diſcipulos venire trepidaret. Quia (vt ait Hieronymus) ſe indignum iudicabat diſcipulatu, dum ter negauit magiſtrum. Vnde & Gregorius: Si hũc *Hierony. in cap. 16. Marci.* angelus nominatim non exprimeret qui magiſtrum negauerat, venire inter diſcipulos non auderet. Vocatur ex nomine, ne deſperaret ex negatione. Vnde ſecundum Hieronymum: *Gregorius hom. 21. in euange.* Peccata præterita non nocent, quando non placent. Videamus autem (ſecundùm Auguſtinum) cur ab angelo, & à Domino dictum eſt, quòd præcedet eos in Galilæam, cùm hoc ſit *Hierony. in cap. 16. Marci.* poſt multa completum: & tamen ſic mãdatum vt aut hoc ſolum, aut hoc primum expectaretur fieri debuiſſe. Et ſoluitur (ſecundum eundem Auguſtinum) quòd hoc propheticè, & ſignificatiuè eſt accipiendum. Galilæa namque interpretatur, vel tranſmigratio, vel reuelatio. In Galilæa verò, ſecundùm tranſmigrationis ſignificationem intelligendum occurrit: *Auguſti. lib. 3. de cõſenſu euãgeliſt. ad finem.*

E quia de populo Iſraël tranſmigraturi erant ad Gentes, quæ Apoſtolis prædicantibus nõ crederent: niſi ipſe Dominus eis viam in cordibus hominum præueniens præpararet. Et hoc intelligitur *præcedet vos in Galilæam: ibi eum videbitis*: id eſt, ibi membra corporis eius, quod eſt eccleſia, in his qui vos ſuſceperint inuenietis. Secundùm illud autem, quòd Galilæa interpretatur reuelatio, non iam in forma ſerui intelligendum eſt: ſed in illa in qua æqualis eſt patri, quàm promiſit dilectoribus ſuis: & illuc nos præceſſit, vnde ad nos veniens non receſſit: & quò nos præcedens non deſeruit. Illa erit reuelatio tanquam vera Galilæa, cùm ſimiles ei erimus: ibi eum videbimus ſicuti eſt. Ipſa etiam erit beatior tranſmigratio ex iſto ſeculo in illam æternitatem: ſi eius præcepta ſic amplectamur, vt ad eius dexteram ſegregari mereamur. Et, ſecundùm Grego. Quia Galilæa tranſmigratio ſancta interpretatur, rectè in Galilæa Dominus videndus nunciatur: ſiue quia ipſe de corruptione in incorruptionẽ, de mortalitate ad immortalitatem tranſiit: ſiue quia illi ad ſpeciem eius contemplandam *Gregorius hom. 21 in euange.*

peruenire merebuntur, qui modo tranſmigrant de vitiis ad virtutes, de amore mundi ad A
amorem Dei: declinantes à malo,& facientes bonum:quærentes & ſapientes non terrena,
Hierony. in cap. 16. Marci. ſed cœleſtia.Cùm dicitur: *ibi eum videbitis*,ſecundùm Hieronymum: Breuis eſt ſententia in
ſyllabis,ſed ingens in quantite promiſſio. Ibi eſt gaudij noſtri fons,& ſalutis noſtræ æternæ
origo præparata. Ibi congregantur diſperſiones,& ſanantur contriti corde. Ibi,inquit,eum
videbitis: ſed non ſicut vidiſtis. Hæc Hieronymus. Mulieres verò fraudatæ ſpe ſua: quia
corpus Domini inuenire ſperabant,non attendentes ad verba angeli,quæ audierant:cōter-
ritæ ex inſolita apparitione angelorum: & gementes,quia non inuenerunt Dominum, re-
deunt ad diſcipulos,dicentes,corpus Domini eſſe ſublatum. Nunciant diſcipulis,vt aut ſe-
cum quærerent, aut ſecum dolerent. De angelo quidem & eius verbis,quibus Dominum
reſurrexiſſe audierant,nihil eis dixerunt: hoc ſolum nunciantes eiſdem,ſcilicet dominum
in monumento non eſſe. *Et viſa ſunt eis verba iſta ſicut deliramenta*: id eſt,quaſi phantaſtica, & B
non vera:ſcilicet quòd Dominus ſurrexiſſet à mortuis: *& ideo non credebant illis*: quia res no-
ua erat,& contra conſuetudinē quòd mortui reſurgerent. Vt enim ait Theophilus: Eſt na-
turaliter incredibile mortalibus reſurrectionis miraculum. *Petrus autem & Ioannes*,hæc au-
dientes,tollunt moras,& *cucurrerunt ad monumentum*,ex deſiderio videndi factum: quia ignis
materiæ ingeſtus non nouit moras. Iſti duo præ cæteris currebant: quia præ cæteris Chri-
ſtum amabant: & ſicut familiares inuicem ſe tenebant, propter quod in pluribus locis le-
guntur ſimul combinati. *Sed Ioannes citius præcucurrit Petro*, quia erat iunior & agilior illo.
Non tamen introiuit, propter Petri reuerentiam, quem expectauit: quia ipſo ſenior, & inter
Curſus ad ſepulchrū. Apoſtolos principalior erat. Conſpice nunc bene ipſos. Currunt ipſi,currunt Magdalena
& ſociæ eius poſt eos: omnes currunt ad quærendum Dominum ſuum, cor ſuum, & ani-
mam ſuam. Currunt multum fideliter, multúmque feruenter, multum anxiè,& multum C
ſtudioſè. Curre & tu poſt eos,ſiue potius cum eis,vt cum eis cōſolari merearis. Cùm autem
perueniunt ad monumentum, reſpicientes in ipſo per exterius oſtium intrauerunt,primò
Petrus,deinde Ioannes. Et quidem ſecundùm literam Ioannes qui primò peruenit, nō in-
Gregorius hom. 22. in euange. trauit propter reuerentiā Petri,cui primum ingreſſum ſeruabat:ſed myſticè ſecundū Gre-
gorium, Per Ioannē ſynagoga,per Petrū eccleſia deſignatur. Venit ſynagoga prior ad mo-
numentum,ſed minimè intrauit:quia & ſi primò ſcripturę ſacramenta cognouit,tamen ad
fidem paſſionis dominicæ intrare diſtulit. Secuta poſterior eccleſia gentiū,introïuit in mo-
numentum:quia Chriſtum Ieſum & cognouit carne mortuum,& viuentē credidit Deum.
Sed poſt Petrum intrauit & Ioannes,quia in fine mūdi ad redemptoris fidem etiam Iudæa
colligetur. Et introeuntes non inuenerunt corpus:ſed *viderunt ſola*, ſcilicet ſine corpore *lin-
teamina*,quibus corpus erat inuolutū: *poſita*,id eſt,bene diſpoſita & plicata: *& ſudarium* ca- D
pitis, *non cum linteaminibus poſitum*: ſcilicet indiſtinctè & confuſè, *ſed ſeparatim inuolutum*, id
eſt bene plicatum, *in vnum locum*, ac ſi ex induſtria eſſet factum: quod totum factum eſt,ad
oſtendendum Chriſti reſurrectionem iam factam: & quòd corpus non fuerat ſublatum:
& crediderunt verum eſſe quòd mulieres dixerant: ſcilicet corpus Chriſti de monumento
ſublatum eſſe,non autem ſurrexiſſe: *nondum enim ſciebant ſcripturas*,de Chriſti reſurrectione
loquentes: quia nondum erat eis apertus ſenſus vt intelligerent illas. Et receſſerunt ſtupefa-
Ioannis & Petri admiratio. cti, & apud ſe mirantes euentum rei, qualiter ſola linteamina derelicta fuere ſine corpore
peruncto:vel quantam oportunitatem fur habuiſſet,vt hæc ſeriatim inuoluta dimittēs,præ-
ſentibus militibus corpus auferret:non cogitantes de Chriſti reſurrectione:nec intelligen-
tes non eſſe ſublatum,quia ſimul fuiſſent linteamina aſportata:& maximè quia propter vn-
ctionem erant fortiter corpori adhærentia: ideo per hoc quòd ſic panni relicti & diſpoſiti E
fuerant, manifeſtè apparebat quòd reſurrexerat. Separatio enim linteaminum à corpore
Domini,& deſertio eorum in ſepulchro:ſignum fuit dominicæ reſurrectionis,non trāſpo-
Chryſoſto. hom. 84. in Ioannem. ſitionis. Vnde Chryſoſto. Conſiderāt linteamina poſita,& ſudarium ſeparatim inuolutum
in vnum locum, quod erat reſurrectionis ſignum. Neque enim ſi tranſpoſuiſſent quidam,
hoc feciſſent corpus denudantes:neque ſi furati eſſent,huius rei ſolliciti fuiſſent,vt leuarēt
ſudarium & inuoluerent,& ponerent in vnum locum ſeorſum à linteaminibus: ſed ſimpli-
citer(vt ſe habebat)ſuſcepiſſent vtiq; corpus. Propter hoc enim & Ioannes ait,quoniā cum
mirrha ſepultus eſt: multáque conglutinat corpori linteamina,vt non decipiaris ab his qui
dicunt eum furtò ſublatum eſſe. Quid autem eſt ſeorſum linteamina iacere,& ſudarium
ſeorſum inuolutum? Vt diſcas quoniam non erat feſtinantium hæc res, ſcilicet ſeorſum
quidem illa:ſeorſum verò hæc & inuoluta eſſe. Non enim ita inſenſatus eſſet qui furaretur,

vt circa

A vt circa rem ſuperfluam tantũ ſtudium conſumeret. Hæc Chryſoſtomus. Moraliter monu- *Moraliter.*
mentum, in quo ſunt linteamina ſola, poteſt dici clauſtralis, in quo eſt veſtis religioſa exte-
rius tantùm, ſine habitu interiori. Vnde legitur in libro Regum, Cùm veniſſent qui quære- *1. Reg. 19.*
bant Dauid, inuentum eſſe ſimulachrum ſuper lectum eius. Hæc eſt tunica Ioſeph inuẽta *Gene. 37.*
ſine ipſo. Hæc eſt veſtis ouina, ſub qua latet mẽs lupina. Hic, ſecũdùm Grego. diuinæ diſpẽ- *Gregorius*
ſationis magnitudo penſanda eſt: quòd diſcipulorum corda, & accenduntur vt quærant, & *hom. 22. in*
differuntur ne inueniant: quatenus infirmitas animi ipſo ſuo mœrore cruciata, purgatio ad *euangelia.*
inueniendum fiat: & tanto validius teneat, quanto tardius inuenit quod quærebat. Compa-
tere igitur diſcipulis ipſis & mulieribus, quia in afflictione magna ſunt. Quærunt Dominũ
ſuum, & non inueniunt: & neſciunt vbi eum amplius quærere debeant. Igitur dolentes &
flentes diſcipuli, & non audentes diu manere iuxta ſepulchrum, propter metum Iudæorũ,
B *abierunt ad ſemetipſos*: id eſt, ad hoſpitia ſua: & illuc vbi habitabant, & prius latitabant: & vnde
ad monumentum currebant, nihil certi ſcientes de Domini reſurrectione. Mariæ autem
ibidem remanſerunt. Et dum mente cõſternatæ, id eſt, ſtupefactæ eſſent de hoc quod vide-
rant: quia & lapidem tam immẽſæ magnitudinis reuolutum ſtupebant, & corpus tam exi-
miæ venerationis non inuẽtum dolebant, *reſpicientes in monumentum viderunt duos viros*, id eſt,
duos angelos in ſpecie virorum, *ſtantes circa illas in veſtibus albis*: ad deſignandum gaudium
dominicæ reſurrectionis. Angeli non ſolum verbo, ſed etiam fulgenti habitu gloriã annun-
ciant triumphantis. Apparitiones enim angelorum faciunt ad inſtructionem hominum: & *Angelorũ*
ſolent per illum modum apparere, qui competit rei de qua debent inſtruere: candor au- *qualis ſo-*
tem veſtis, ſplendorem denunciat ſolennitatis: & ideo in albis apparuerunt veſtibus, ad de- *leat eſſe ap-*
notandum gaudium dominicæ reſurrectionis. Apparuerunt autem duo, ad ſolennius de- *paritio.*
C nunciandum Chriſti reſurrectionem: quia ſolennius denunciatur per duos, quàm per vnũ.
Vbi Beda: Quomodo autem poſito in ſepulchro corpori Saluatoris, angeli aſtitiſſe legun- *Beda ĩ cap.*
tur: ita etiam celebrandis eiuſdem ſacratiſſimi corporis myſteriis, tempore conſecrationis *24. Lucæ.*
aſſiſtere ſunt credendi: monente Apoſtolo, mulieres habere velamen propter angelos in *1. Corin. 11.*
eccleſia. Cúmque mulieres timerent ex viſione angelorum inſolita, & declinarẽt vultus in
terram, ex verecundia: dixerunt angeli ad illas, conſolando eas benignè, & inſtruendo de
Chriſti reſurrectione: *Quid quæritis viuentem*, & iam reſſuſcitatum, *cum mortuis*? Quaſi dice-
rent: Nolite cum mortuis, hoc eſt in monumento (qui locus propriè eſt mortuorum) quæ-
rere eum, qui ad vitam iam reſurrexit à mortuis. Veruntamen multi quærunt viuentẽ cum
mortuis: vt illi, qui licèt ſint boni, tamen libenter cõuerſantur cum malis: quibus poteſt dici
illud: *ſine vt mortui ſepeliant mortuos ſuos*. Et ſubiungit: *Non eſt hîc*, ſcilicet in ſepulchro, præ- *Math. 8.*
D ſentia corporis: qui tamen nuſquam deeſt, præſentia deitatis: *ſed ſurrexit inde*, ſcilicet pro-
pria virtute. Et addunt dicti ſui confirmationem, dicentes: *Recordamini qualiter locutus eſt vo-*
bis: quia verax eſt, & non fallit: *cùm adhuc in Galilæa eſſet, dicens: quia oportet filium hominis tradi*
in manus peccatorũ, & crucifigi, & tertia die reſurgere: quaſi dicerent, diu antè prædixit hæc om-
nia: & ideo non miremini ſi modo auditis eſſe facta. Iubentur verborum recordari, vt præ-
dicatione euentus futuri confirmentur in fide iam facti. Quia verò (vt dictum eſt) mulieres
viſis angelis timentes declinauerũt vultus in terram: myſticè cùm cœleſtibus myſteriis ap- *Declinãdi*
propinquamus, exemplo mulierum harum vultum in terram declinare debemus, nos ter- *vultus in*
ram & puluerem eſſe recolentes. Vnde Beda: Et nos ergo exemplo deuotarum Deo fœmi- *terrã cau-*
narum, quotiẽs eccleſiam intramus, & myſteriis cœleſtibus appropinquamus: ſiue propter *ſa.* *Beda ĩ cap.*
angelicæ præſentiam virtutis, ſiue propter reuerentiam ſacræ oblationis, cum omni humi- *24. Lucæ.*
E litate, & timore ingredi debemus. Ad conſpectum quippe angelorum vultum declinamus
in terram, cùm ſupernorum ciuium quæ ſint gaudia æterna contemplantes, nos cinerem
eſſe, terrámque recolimus: ſicut beatus Abraham: *Loquar*, inquit, *ad Dominum meum cùm ſim* *Gene. 18.*
puluis & cinis. Et notandum, quòd ſanctæ mulieres aſtantibus ſibi angelis non in terram ce-
cidiſſe: ſed vultum dicuntur in terram declinaſſe. Vnde mos obtinuit eccleſiaſticus, vt in
memoriam dominicæ, vel in noſtræ ſpem reſurrectionis, & omnibus diebus dominicis, &
toto quinquageſimæ tempore non flexis genibus, ſed declinatis in terrã vultibus oremus.
Hæc Beda. Illæ autem mulieres nec tunc attenderunt ad verba angelorum, nec aliquam
conſolationem receperunt de viſione eorum: quia non quærebant angelos, ſed Dominum
angelorum: imò illæ duæ Mariæ, ſcilicet Iacobi & Salome conterritæ, & quaſi abſorptæ ex-
euntes fugerunt de monumento, & elongauerũt ſe inde aliquantulũ, & ſedebant dolentes:
quia tremor & pauor, id eſt ſtupor, *eas inuaſerat*: propter viſionem angelorũ & cuſtodum, & ne-

mini ſcilicet de cuſtodibus quicquã dixerunt: nec etiam angelis loquẽtibus reſponderunt. A
Auguſti. lib.3. de cõſenſu euange. cap.24. Vnde Auguſti. Intelligamus ipſorum angelorum nemini auſas fuiſſe aliquid dicere: id eſt,
reſpondere ad ea quæ ab illis audierant, aut certè cuſtodibus quos iacentes viderunt.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, vnica proles ſummi Dei, qui dilectis tuis deſiderium te quærendi indidiſti: ſed vt magis accenderentur, affectum inueniendi diſtuliſti: eóſque in Galilæa te viſuros per angelum certificare voluiſti: da mihi miſero ardenter te quærere, & gaudenter te inuenire: vt de vitiis ad virtutes, & de amore mundi ad amorem tuum tranſmigrans merear poſt hanc vitam ex iſto ſeculo in illam æternitatem tranſmigrare, téque Deum deorum in Sion & in Galilæa vera, cum electis tuis gratia tua largiente tunc videre. Amen. B

Quomodo Dominus apparuit Mariæ Magdalenæ.
Capvt LXXII.

Ioan. 20. & Math. 28. MAria verò, amaritudine plena, æſtuans amore, & neſciens quid aliud deberet facere: quia ſine magiſtro non poterat viuere, nec ibi eum inueniebat, & vbi eum quæreret ignorabat: *ſtabat* ex feruore & conſtantia: quia vis amoris nec ſedere, nec iacere ſinebat, *ad monumentum foris*, & ab extra: ſcilicet in horto, & ante domunculam in qua erat ſepulchrum, *plorans*, & lamentans Dominum ſuum: tanto enim cordis ferebatur incendio, tanta
pietatis afficiebatur dulcedine, tam validis trahebatur vinculis charitatis, vt fœmineæ in- C
firmitatis oblita, nec tenebrarum caligine, nec perſecutorũ immanitate retraheretur à ſepulchri viſitatione: quin potius foris ſtans, & lachrymis monumentum irrigans, recedentibus diſcipulis non recedebat: pro eo, quòd diuinæ dilectionis igne ſuccenſa, & tam inualeſcente vrebatur deſiderio, & impatiente vulnerabatur amore, vt nihil ei ſaperet niſi flere:
Pſal.31. poſſetque illud propheticum veraciter eructare: *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte,*
Auguſti. in ſabbato Paſcha. *dum dicitur mihi quotidie vbi eſt Deus tuus.* Secundùm Auguſtinum, Feruentior & deuotior erat ad Chriſtum aliis mulieribus, & nimius ardor amoris eam ſolicitabat. Maria enim quicquid voluit, flendo obtinuit. Flendo obtinuit veniam peccatorum. Flendo obtinuit fratris reſſuſcitationem de faucibus infernorum. Flendo obtinuit conſolationem de reſurrectione. Lachrymas ergo fudit compunctionis, compaſſionis, & deuotionis. Vndo Grego-
Gregorius hom.25. in euang. rius: Qua in re penſandum eſt huius mulieris mentem quanta vis amoris accenderat, quæ D
à monumento Domini etiam diſcipulis recedentibus non recedebat. Vnde contigit, vt eum ſola tunc videret, quæ remanſit vt quæreret: quia virtus boni operis perſeuerantia eſt.
Auguſti. tracta. 121. in Ioannẽ. Vbi & Auguſtinus: Viris enim recedentibus, infirmiorem ſexum in eodẽ loco fortior faciebat affectus: & oculi qui Dominũ quæſierant, & non inuenerant, lachrymis iam vocabant: amplius dolentes quòd fuerat ablatus de monumento, quàm quòd fuerat occiſus in ligno: quoniam magiſtri tãti, cuius ei vita ſubtracta fuerat, nec memoria remanebat. Tenebat itaque ad monumẽtum iam dolor iſte mulierem.
Origenes hom.10. in diuerſis de Maria magdalena. Vnde & Origenes: Audiuimus fratres Mariam ad monumentum foris ſtantem, audiuimus Mariam plorantem. Amor faciebat ſtare, dolor cogebat eam plorare. Stabat & circunſpiciebat, ſi fortè videret quem quærebat. Dolor renouatus erat ei: quia quem prius doluerat defunctum, nunc dolebat ablatum. Et iſte dolor maior erat: quia nullam cõſolationem amplius habebat. Prima ergo fuit cauſa dolo- E
ris, quia viuum perdiderat: ſed de hoc dolore aliquantulam conſolationem habebat, quia mortuum remanere videbat. Nunc autem de iſto dolore conſolari non poterat: quia nec corpus defuncti inueniebat. Metuebat autem ne amor magiſtri ſui in ſuo pectore refrigeſceret, quo viſo recaleſceret. Plorabat itaq; Maria vehemẽter, quoniam dolor additus erat
Dolor geminus in Magdalena. ſuper dolorem. Duos itaq; dolores eximios vno geſtabat corde: quos mitigare lachrymis volebat, ſed non valebat: ac ideo tota poſita in dolore, mente & corpore deficiebat: & quid ageret neſciebat. Petrus quidẽ & Ioannes timuerunt, & ideo non ſteterunt. Maria nõ timebat: quia nihil ſuſpicabatur ſibi ſupereſſe pro quo timere deberet. Perdiderat enim magiſtrum ſuum: quem ita ſingulariter diligebat, vt præter ipſum nihil poſſet diligere vel ſperare. Perdiderat vitã animæ ſuæ, & iam melius arbitrabatur fore ſibi mori quàm viuere: quia forſitan moriens inueniret, quem viuens inuenire non poterat. *Fortis nanque vt mors dilectio,*
quid

A quid nam aliud in Maria faceret: facta erat exanimis, facta erat inſenſibilis. Sentiens non ſentiebat, videns non videbat, audiens nõ audiebat: ſed neque ibi erat vbi erat, quia tota ibi erat, vbi magiſter ſuus erat: de quo tamen vbi eſſet neſciebat. Quærebat autem eum, & non inueniebat: & ideo ſtabat ad monumentum & plorabat, tota lachrymabilis & miſerabilis. Certè iam nihil ſapiebat Maria niſi diligere, & pro dilecto dolere. Oblita erat timorem, oblita erat ſemetipſam, oblita erat denique omnia, præter illum quem diligebat ſuper omnia. Senſus nullus in ea remanſerat, omne conſilium ab ea perierat, ſpes omnis defecerat, ſolummodo flere ſupererat. Hæc Origenes. *Dum ergo fleret*, propter corporis Chriſti abſentiam: *inclinauit ſe*, corporaliter, *& proſpexit in monumentum*, quia ſemper ſperabat ibi eum inuenire, vbi eum ſepelierat, & amor inquiſitionẽ multiplicabat. Sicut enim nos cùm aliquã rem perdimus, quanuis huc illuc quærendo diſcurramus, tamen ad eum locum ſæpe reſpi- *Cant. 8.*

B cimus, vbi eam habuiſſe meminimus: ita & hæc mulier quanuis huc illúcq; corpus Domini quæreret, anxia tamen de eius abſentia frequentius monumentum aſpiciebat, vbi eum poſitũ nouerat. Vnde Gregorius. Amanti ſemel aſpexiſſe non ſufficit: quia vis amoris intentionem multiplicat inquiſitionis. Quæſiuit ergo prius, & minimè inuenit: perſeuerauit vt quæreret, vnde contigit vt inueniret. Actúmq; eſt vt deſideria dilata creſcerent, & creſcendo caperent quod inueniſſent. Sancta enim deſideria dilatione creſcunt: ſi autem dilatione deficiunt, deſideria non fuerunt. Hoc amore arſit, quiſquis ad virtutem pertingere potuit. Hæc Gregorius. Quanuis ergo Maria vidiſſet corpus Chriſti abeſſe, volebat tamen adhuc videre ſi aliquod veſtigium poſſet percipere: & ideo non ſufficiebat ſibi ſemel reſpexiſſe. In hoc quòd inclinauit ſe & reſpexit in monumentum, datur intelligi quòd cum humilitate cordis debemus proſpicere mortem Chriſti: & in hoc quòd iterum proſpexit, datur exem- *Gregorius hom. 25. in euange.*

C plum continuè oculo mentis mortem Chriſti proſpicere. *Et vidit*, Maria oculis corporis ipſos *duos angelos*, præfatos *in albis ſedentes*, ſupra ſepulchrum & loculum corporis, *vnum ad caput, alium ad pedes*: propter reuerentiam loci cõſecrati ex tactu corporis dominici: ex feruore enim deuotionis quam habebat, illam viſionem meruerat. Angelus ad caput eſt, reuelans diuinitatis arcana: quia caput Chriſti Deus eſt: Angelus autem ad pedes eſt, docẽs humanitatis eius obſequia in redemptione nobis impenſa. *qui dicunt illi, mulier quid ploras*? Angeli lachrymas prohibebant, & futurum quodammodo gaudium nunciabant: ac ſi dicerẽt, Plorare noli, non habes cauſam flendi, ſed magis gaudendi, ex reſurrectione Chriſti. Non eſt plorandum, ſed plaudendum: hic dies lætitiæ eſt, non mœroris: læta venimus nunciare tibi, noli ergo plorare: ſed potius ad illũ reſpice, quẽ tanto amore deſideras videre. At illa putans interrogare quaſi neſcientes, & non angelos eſſe ſed homines, prodit lachrymarum

D cauſas: *quia tulerunt*, inquit, *Dominum meum*, de monumento, *& neſcio vbi poſuerunt eum*: arbitrans cuſtodes vel Iudæos eum eſſe furatos. Magnus ergo dolor me flere compellit, magna triſtitia viſcera mea coarctat. Timebat enim ne Iudæi corpus Chriſti in aliquem locum inhoneſtũ proieciſſent, inuidentes honori ſepulturæ eius: vel ne fortè aſportaſſent, vt ei ignominiam facerent. Agebat in ea vis amoris, vt non inuentum non crederet niſi ſublatum: & hæc anguſtiæ cauſa erat: quia neſciebat vbi inueniret, & officium funeris impenderet: non dicit, corpus Domini mei: ſe, Dominum: à toto deſignans partem: ſicut omnes confitemur Ieſum Chriſtum filium Dei ſepultum, cùm ſola eius ſepulta ſit caro. Vide hîc mirabilem operationẽ amoris. Paulò antè audierat ab vno angelo, quòd reſurrexit: & poſtea à duobus, quòd viuebat: & non recordatur: & dicit, neſcio. Amore hoc faciebat: quia anima ſua non erat, vbi ipſa erat: ſed ibi erat, vbi magiſter ſuus erat. Nã ſecundùm Origenem, Spiritus Ma- *Timor Magdalenæ.* *Origenes hom. 10. in diuerſis.*

E riæ magis erat in corpore Magiſtri, quàm in ſuo. Neſciebat cogitare, loqui, vel audire, niſi de ipſo: & neſcio, inquit, vbi poſuerũt eum. Hęc erat ei maior cauſa doloris & deſolationis: quia neſciebat quò iret ad cõſolandum dolorẽm, & vbi eum inueniret. Maria quia vidit lapidem ſublatum, credidit Chriſtum furatum & deportatũ: lapide enim ſublato, corpus faciliter amouetur de monumento: quod fieri non poteſt quamdiu lapis ſuperpoſitus eſt: ſic quamdiu lapis timoris Dei in corde eſt, Chriſtus ab eo auferri non poteſt: ſi autem amouetur, citò ipſum perdit. Cùm autem Maria ſic ploraret, nec de angelis aliquid curaret: amor ſuus, magiſter ſuus, amplius ſe tenere nõ potuit: Dominus igitur Ieſus refert hoc matri ſuę, & dicit quòd vult ire ad conſolandum eam: valedicénſq; matri, venit in momento in hortũ, vbi erat Magdalena: ſtat mulier & plorat: adeſt Ieſus mœrẽtium cõſolator, & pias mulieris lachrymas intuetur: eique ab angelis ſe vertenti, & retrorſum conuerſæ apparere dignatur. Per hoc oſtẽditur, quòd ſi quis Chriſtum videre deſiderat, oportet vt ad Deum cõuertatur:

quia illi ad Deum videndum perueniunt, qui ſe totaliter per amorem in eum conuertunt. A
Chryſoſto. hom. 85. in Ioan.
Vbi Chryſoſtomus: Cur non expectauit eorum reſponſum, ſed cōuerſa eſt retrorſum, cùm ad minus homines multæ reuerentiæ appareret? Dic quia cùm Maria illa diceret, Chriſtus aduenit, cui angeli reuerētiam exhibentes aſſurrexerunt: quod Magdalena admirans, *conuerſa eſt retrorſum*, vt videret ad quid aſſurrexerunt. *Et non cognouit quod Ieſus eſſet*: quia videbat eum in ſpecie non glorioſum, quem angeli glorioſum videntes honorabant. Ipſa enim nondum habebat fidem de Chriſti reſurrectione: & ideo talis apparuit in corpore, qualis apud eam erat in mente: non quòd iuxta hæreticos formam Dominus vultúmque mutaſſet, vt pro voluntate diuerſus ac varius videretur: ſed quò Maria obſtupefacta erat miraculo. Vnde Bernardus, O quàm delectabile pietatis ſpectaculum: qui quæritur & deſideratur, occultat ſe & manifeſtatur: occultat ſe vt ardentius requiratur, & requiſitus eum gaudio inueniatur, & inuentus cum ſollicitudine teneatur, tentus non dimittatur. Secundùm Gregorium, Maria, quæ adhuc de Domini reſurrectione dubitabat, conuerſa eſt retrorſum, vt videret Ieſum: quia videlicet per eādem dubitationem ſuam quaſi tergum in faciem Domini miſerat, quem reſurrexiſſe minimè credebat. Sed quia amabat & dubitabat, videbat & non cognoſcebat: eúmq; illi & amor oſtēderat, & dubietas abſcondebat. Et *dixit illi Ieſus: mulier quid ploras? quem quæris?* non petit quaſi ignorans: ſed vt eius reſponſione conuenientius eam inſtruat. Secūdùm Gregoriū, Interrogatur doloris cauſa, vt augeatur deſiderium, quatenus cùm nominaret quem quæreret, in amorem eius ardentius æſtuaret. At illa eum adhuc nō cognoſcens, putauit eum eſſe hortulanū, cui incumbebat cura horti illius in quo monumentū erat: eo quòd mane primo eum in horto videbat: æſtimabat enim nullū circa loca illa occupari, niſi eum qui illorū cultor erat. Bene autē ſpiritualiter hortulanus ei erat: quia ſentes perfidiæ & vitiorum iam eradicauerat, ac virentia ſemina fidei & virtutum per C amoris ſui vim in eius pectore & horto animæ ſeminare & plantare curabat. Sicut enim ad hortulani officiū pertinet noxias herbas eradicare, vt bonæ poſſint proficere: ita Dominus de horto ſuo, id eſt, de eccleſia quotidie vitia eradicat: vt virtutes proficere valeant. Vnde Orige. O Maria ſi quæris Ieſum, quare nō cognoſcis? Ecce Ieſus venit ad te, quē tu quæris, & tu æſtimas hortulanū eſſe. Verum quidem eſt quod æſtimas, ſed tamē in hoc erras: dum enim ſic hortulanum æſtimas, vt Ieſum eſſe nō cognoſcas. Eſt enim Ieſus, eſt & hortulanus: quia ipſe ſeminat omne bonū ſemē in horto animæ tuæ, & in cordibus fidelium ſuorū: ipſe omne bonū plantat & rigat in animabus ſanctorū, & ipſe eſt Ieſus qui tecū loquitur. Hæc Orige. Mariæ etiā in ſpecie hortulani apparuit: tale enim officiū, talis actus, tale exercitiū, taliſq; nominis interpretatio incipientibus cōgruit: oportet enim vt pœnitēs gerat modum hortulani, ſcilicet vt omnia nociua eradicet, & bona inſerat: ſi ergo vis vt appareat tibi ve- D rus hortulanus, oportet te herbas nociuas eiicere & ſalutiferas inſerere. Illa verò vt ebria reſpondit ei ſicut hortulano, *dicens: Domine ſi ſuſtuliſti eum, dicito mihi vbi poſuiſti eum*: qui mihi eſt ſingularis theſaurus etiam mortuus, *& ego eum tollam*: cum omni deſiderio, & accipiam. Dominum vocat, vt beneuolētiam eius captet: non dicit, ſi ſuſtuliſti Ieſum crucifixum: loquendo determinatè, & nominando eum, vel aliâs deſignando: ſed dicit, eum, in generali, nihil addendo: quia vis amoris, & affectus cum deſiderio quærentis, vel feruenter amantis, hoc agere in animo ſolet: vt quem ipſe quærit vel cogitat, omnes cogitare æſtimet, & nullū alium ignorare credat: vnde quaſi de cognito loquitur: & quem ipſa diligebat, omnes ſcire cogitabat: nec putauit alteri incognitum, quem ſic ipſa cōtinuè plāgit deſideratum. Si ergo tu propter timorem Iudæorū leuaſti eum hinc, dicito mihi, vt ego eum accipiam: timebat enim ne Iudæi etiā corpori inſæuirent exanimi: & ideo volebat in alium locū incognitum E illud tranſponere. Mirabilis mulieris audacia, quam mortui nō terret aſpectus, & cuius valitudo ad graue mortui funus tollendum plus intentat quàm poſſit. Ex virtute enim amoris credebat ſe poſſe tātum corpus etiam mortuum portare: quia feruēter amāti nihil videtur difficile: cum enim ſexus fœmineus fragilis ſit ad onera deferēda, & pauidus ad mortuorū corpora baiulanda: quicquid aliis impoſſibile eſt, hæc propter magnitudinem amoris leue & poſſibile arbitratur. Vnde Origenes: Ioſeph timuit, & auſus non fuit tollere corpus de cruce, niſi in nocte, & niſi hoc expetiiſſet à Pilato: Maria autem noctem non præſtolatur, nō poſtulat, nec veretur: ſed audacter promittit, dicens: ego eum tollā. O mirabilis mulieris audacia: ô mulier, iam nō mulier. Nullum locum excipit, nihil anteponit, ſine timore dicit, abſolutè promittit: dicito mihi vbi poſuiſti eum, & ego tollam. O Maria, magna eſt cōſtantia tua: magna eſt fides tua. Hæc Origenes. Hic ergo oſtenditur magna Mariæ deuotio, & dilectionis

Qualis viſus eſt Chriſtus Magdalena.
Gregorius hom. 25. in euange.
Gregorius ibidem.
Hortulan⁹ creditus eſt Chriſtus.
Origenes hom. 10. in diuerſos.
Amantiū mos.
Origenes hom. 10. in diuerſos.

A dilectionis feruor,& ideo meruit,quem mortuum quærebat, viuum videre & audire: reſpice bene eam,quomodo lachrymabili vultu ſuppliciter & deuotè ipſum exorat,vt ſibi illum quem quærit oſtendat, ſemper enim ſperabat audire aliqua noua de ſuo dilecto ſuper omnia.Poſtquam autem,vt ait Gregorius,eam communi vocabulo appellauit ex ſexu, & agnitus non eſt? vocat ex nomine proprio vt eam magis intentam faciat, & talem ſe exhibet vt cognoſcat,dicens: *Maria*, deſiderium eius vlterius affligi non ſinens,per vocationem nominis apertam ſui declarat cognitionem:ac ſi apertè dicat, Recognoſce eum, à quo recognoſceris.Cùm enim apud Deum certus ſit numerus electorum,magna gratia aliquibus datur quando propriis nominibus Deo noti eſſe monſtrantur: proprio ergo nomine vocat Mariam,vt deſignet ſpecialem quam ad ſanctos habet notitiam: *illa verò conuerſa*, corde & oculis mentis,ſicut antè erat conuerſa corpore & oculis carnis, mox vt ſe ſuo nomine vocari audiuit,eum in voce ſicut ouis bona paſtorem recognouit. *Gregorius hom.25. in euange.*

B Prius enim conuerſa corpore,Ieſum eſſe quod non erat putauit,nunc conuerſa corde, quod erat agnouit: ac quaſi reuiuiſcens, & adorans eum indicibili gaudio: *Dixit, Rabboni*, id eſt,magiſter: ſic enim ante paſſionem eum vocare conſueuerat: quia doctores apud Iudæos vocantur magiſtri. Tu es quem quærebam,quare tamdiu te mihi celaſti? quia ergo perſeuerauit vt quæreret,contigit vt inueniret. Vnde Gregorius:Maria quia vocatur ex nomine,recognoſcit authorem, atque eum protinus Rabboni,id eſt,magiſtrum vocat: quia & ipſe erat qui quærebatur exterius,& ipſe qui interius vt quæreret docebat. Vnde & Origenes: O mutatio dexteræ excelſi, conuerſus eſt dolor magnus in gaudium magnum: mutatæ ſunt lachrymæ doloris,in lachrymas amoris & exultationis. Vt ergo audiuit hoc verbum,Maria (ſic enim conſueuerat illam vocare magiſter ſuus) præſenſit in ipſo nomine quandam ſingularem vocationis *Idē ibidē.* *Origenes hom.10. in diuerſos.*

C dulcedinem, & per eam cognouit ipſum, à quo vocabatur, eſſe magiſtrum ſuum. Vnde etiam Anſelmus: Noli Magdalenæ deſerere comitatum: ſed peractis aromatibus cum ea Dominicum ſepulchrum viſitare memẽto. O ſicut illa oculis,tu in ſpiritu cernere merearis,nunc ſuper lapidem reuolutum ab oſtio monumenti angelum reſidentem, nunc intra monumentum vnum ad caput, alium ad pedes reſurrectionis gloriam prædicantes: nunc ipſum Chriſtum Mariam flentem & triſtem tam dulci oculo reſpicientem, tam ſuaui voce dicentem,Maria. Rumpuntur ad hãc vocem omnes capitis cataractæ, ab ipſis medullis eliciuntur lachrymæ,ſingultus atque ſuſpiria ab imis trahuntur viſceribus. Maria ô beata, quid tibi mentis fuit, quid animi, cùm ad hanc vocem te proſternens, & reddens vicem ſalutanti, clamares, Rabboni: quo rogo affectu, quo mentis deſiderio clamaſti Rabboni? Nunc plura dicere lachrymæ prohibent,cùm vocem excludant affectus,omnéſque & ani- *Magdalena præ gaudio elinguis ad tempus.*

D mæ & corporis ſenſus nimius amor abſorbeat. Et iterum: nominat Dominus conſuetum ancillæ nomen, & cognoſcit ancilla conſuetam Domini vocem. Puto, vel certè affirmo, quia ſenſit ſolitam ſuauitatem,qua vocari conſueuerat Maria. O vox delectabilis, ô quantum blandimenti,quantum ſapuit amoris? nec celerius hoc exprimi potuit,ſcio quæ ſis, & quæ velis.Illicò mutatæ ſunt lachrymæ,non enim credo mox eſſe reſtrictas: ſed quas contritum cor ſe torquendo prius exprimebat, eas poſtmodum cor gaudens effundebat. O quàm diſſimilia ſunt, *Rabboni*:&, *Si tu ſuſtuliſti eum,dicito mihi?* O quàm diſſona ſunt,*Tulerunt Dominum,& neſcio vbi poſuerunt eum*: & illud, *Quia vidi Dominum, & hæc dixit mihi*. Hæc Anſelmus. Et currens ac procidens Maria ad pedes Ieſu, veſtigia eius adorando, ſtatim voluit ex deuotione amplecti veſtigia eius quem recognouit: ac pedes tangere & oſculari,vt conſueuerat. O amor fortis & impatiens:non enim ſufficiebat ei videre Ieſum, & cum Ieſu lo-

E qui, niſi etiam tangeret Ieſum: ſciebat enim quia virtus de illo exibat, & ſanabat omnes. Ipſe verò volens fidem in corde illius vt hortulanus ſeminare, & animam eius ad cœleſtia eleuare: *dixit, Noli me tangere*: ſcilicet manibus corporis, quem nondum tetigiſti fide cordis: quaſi diceret,Potius volo vt tangas me tactu mentis,credens me patri æqualem: quàm tactu corporis, credens me hominem purum & patre minorem, adhuc enim carnaliter in eum credebat,quem ſicut hominem flebat. Prohibita eſt ergo:quia propter defectum fidei indigna erat. Et ideo ſubdit: *Nondum enim aſcendi*,id eſt,eleuatus ſum: ſcilicet in corde tuo, *ad patrem meum*, id eſt,ad æqualitatem patris: quia nõ credis me peruenisſe ad æqualitatem eius,ac me filium æqualem & coæternum patri,qui me ſuſcitaſſet à mortuis: ſed eſſe ſublatum tanquam cadauer purum: ac ſi diceret, Quia me tanquã mortuum in ſepulchro quæris,& reſurrexiſſe non credis: ideo viuentem tangere non mereris: tibi enim nondũ ad patrẽ aſcendi,quẽ viuentẽ cũ mortuis quæris:cùm tibi aſcẽdero ad patrẽ,tunc merebetis me *Noli me tangere.* *Aſcendere ad patrem.*

tangere patri æqualem. Vnde Anſelmus: Sed ò dulcis Ieſu, cur à ſacratis ac deſideratiſſimis A
pedibus tuis ſic arces amantem? noli(inquis) me tangere: vt quid Domine? quare non tan-
gam illa deſiderata veſtigia tua, pro me perforata clauis, perfuſa ſanguine? non tangam,
nec deoſculabor? an inimicitior es ſolitò, quia glorioſior? eccè non dimittam te, nec rece-
dam à te: non parcam lachrymis, pectus ſingultibus ſuſpiriiſque rumpetur niſi tangam. Et
ille, inquit, Noli timere, non auferrur tibi hoc bonum, ſed differtur. Hæc Anſel. Sic ergo
Maria dubiis plena, luctu inquieta, præparatione indiguit antequam ad tangẽdum tantam
ſanctitatem accederet. Si autem illa quæ Dominum reſurgentem prima poſt matrem eius
videre meruit: quæ tantùm dilecta eſt à Domino, & tota eius mancipata obſequio ab om-
ni peccato ab eo liberata, à tactu pedum eius eſt prohibita: quanto magis pollutus vitiis, ne
eum totum tangat, conficiendo, vel ſumendo? ſed *vade* iam lætificata, *dic* & nuncia *fratri-
bus meis*, ſcilicet Apoſtolis: quia ſurrexi, & *aſcendo*, id eſt aſcendam, *ad patrem meum*, per ge- B
nerationem & naturam, *& patrem veſtrum*, per adoptionem & gratiam: *Deum meum*, quia
me hominem creauit, & ſub quo ego homo ſum ſecundùm humanitatem: *& Deum ve-
ſtrum*, qui vos creauit, & ab errore liberauit: inter quos & ipſum, ego mediator ſum: quaſi
diceret, In proximo eſt, vt videant aſcendentem. Loquitur in propoſito inquantum homo,
Fratres cur vocet Apoſtolos. quia aſcendere non competit ei ſecundùm diuinam naturam, quę eſt altiſſima: quod etiam
patet ex hoc, quòd vocat Apoſtolos fratres, propter ſimilitudinem & conformitatem hu-
manæ naturæ, & propter ſpiritualitatẽ amicitiæ, & etiam propter adoptionem gratiæ: quia
eius patris ſunt filij adoptiui, cuius ipſe eſt filius naturalis. Vnde Seuerianus: Vocat fratres,
quos corporis ſui fecit eſſe germãnos: vocat fratres, quos patri ſuo adoptauit in filios: vo-
cat fratres, quos benignus Ieſus ſibi præſtitit cohæredes: vocat fratres, propter ſpecialita-
Ambro. in cap 24. Lucæ. tem amicitiæ quam habuit ad ipſos. Vnde & Ambroſius: Deſcendiſti quidem filius homi- C
nis, nec patri cùm deſcenderes abfuiſti: ſed deſcendiſti nobis, vt te oculis ac mentibus vi-
deremus, vt in te crederemus: ergo & aſcende nobis, vt te ſequamur mentibus, quem ocu-
lis videre non poſſumus. Hæc Ambroſius. Stant ergo dilecti cum iocunditate & gaudio
magno loquentes adinuicem, ſicut amicus cum amico. Ecce igitur & hic ſimiliter ma-
gnum paſcha. Sic itaque Dominus à matre rediens apparuit primò Mariæ Magdalenæ,
Hierony. in cap. 16. Marci. quàm ipſis Apoſtolis, vel aliquibus aliis. Vnde Hieron. Mariæ Magdalenæ primò oſtendi-
tur, de qua eiecerat ſeptem dæmonia: quia meretrices & publicani præcedent ſynagogam
in regno Dei, vt latro præceſſit Apoſtolos. Locus autem vbi Dominus apparuit Magda-
Locus apparitionis. lenæ, diſtat quindecim paſſibus à ſepulchro. Hãc igitur mulierem quæ mane ſurrexit, ama-
rè fleuit, ardentiſſimè dilexit, diligentiſſimè quæſiuit, & ideo præ cæteris inuenit, & nos
imitemur, eiuſque exercitium gerentes cum lachrymis & perſeuerantia Dominum quæ- D
Origenes hom. 10. in diuerſos. ramus: vt ſimul cum ipſa Dominum inuenire, & ab eo conſolari mereamur. Vnde Orige-
nes: Sequamur ergo, fratres chariſſimi, huius ſanctæ mulieris affectum, vt perueniamus
ad effectum. Ploret vnuſquiſque ad Ieſum, & quærat fideliter Ieſum: quia non deeſt ani-
mæ quærenti illum. Diſce ergo ô homo, ô peccator à muliere peccatrice, cui tamen dimiſ-
Quærẽdus eſt Chriſtus. ſa ſunt omnia peccata ſua. Diſce peccator homo plorare Dei abſentiam, ac intimè deſide-
rare eius præſentiã: diſce à Maria Ieſum amare, & Ieſum ſperare, Ieſum indeſinenter quæ-
rere, & quærendo inueſtigare: nulla aduerſa formidare, nullam cõſolationem extra Ieſum
recipere, omnia præter ipſum contemnere: diſce à Maria quærere Ieſum in monumento
cordis tui, reuolue lapidem ab oſtio monumenti Dei: amoue omnem duritiam, & repelle
omne obſtaculum à fide tua: tolle ergo omnem concupiſcentiam, & omnem immun-
ditiam à corde tuo, & diligenter perſcrutare ſi ſit Ieſus in eo: ſi autem non inuene- E
Humiliter quærendus eſt. ris in te Ieſum: ſta foris & plora, & permane in fide, & reſpice foris ad alios ſi fortè alicubi
inuenias & videas in aliquo eum, & plorando ora Ieſum vt dignetur intrare ad te, & habi-
tare in te. Et ne fortè erecta ceruice repellas eum à te, humiliando inclina te, & iterũ pro-
ſpice in monumento Dei, quod debet eſſe in te, & ſi ibi videris duos angelos, vnũ ad caput,
& vnũ ad pedes, id eſt, ſi cognoueris in corde tuo quaſi cœleſtia deſideria, tam ad contẽpla-
tiuã vitam, quàm ad actiuã pertinentia, per quæ adhuc non poſſis Ieſum videre, nec Ieſum
habere: noli his cõtentus eſſe, noli adhuc deficiẽdo quieſcere, ſed plora & quære Ieſum in
te, donec inuenias, & ſi fortè aliquo modo tibi apparuerit, & deſiderio tuo ſe repreſentaue-
rit: noli præſumere de te tanquam ex tuo deſiderio vel merito tibi apparuerit, & tanquam
eum agnoſcas, ſed bonitati, pietatiq; eius attribue, & interroga illũ, & ora vt indicet tibi ſei-
pſum, audeo enim tibi cõfidenter promittere, ſi in fide ad monumentũ cordis tui ſteteris, ſi
plorando

A plorando Ieſum quæſieris, & quærendo perſeueraueris, ſi cum humilitate te inclinaueris,
ſi exemplo Mariæ nullam aliam conſolationem de Ieſu niſi ipſum recipere volueris, ipſo
reuelante ipſum ſine dubio inuenies,& ipſum agnoſces:ita vt non ſit tibi neceſſe quærere
ab aliis vbi eſt Ieſus,ſed tu magis indicabis eum,nuncians quòd vidi Dominum,& hæc di-
xit mihi.Hæc Origenes.Poſt aliquantulam verò morulam Dominus diſceſſit,dicens:quia
& alios viſitare eum oporteret.Tunc Magdalena (benedictione ab eo recepta) & Domino
diſcedente receſſit,& iam credens ad ſocias ſuas venit,& hæc eis nunciauit. Illæ verò de re-
ſurrectione Domini gaudentes,ſed quòd eum non viderant dolentes, *recedunt* cum ea, *de
monumento*:id eſt,de loco ante monumẽtum, ſcilicet de ſeptis horti in quo erat monumen-
tum: *cum timore & gaudio magno, currentes nunciare hæc diſcipulis* Domini de ipſo. ſecundùm
gloſam,duplex erat in eis affectus: ſcilicet, timoris, & gaudij: alter de magnitudine mira-
B culi,alter ex deſiderio reſurgentis,& vterque greſſum concitabat fœmineum.

ORATIO.

O Piiſſime Domine, ô dulciſſime magiſter, quàm bonus es tu his qui recto ſunt corde, quàm ſuauis his qui diligunt te. O quàm fœlices ſunt qui quærunt te, & quàm beati qui ſperant in te. Verum certè eſt, quòd tu diligis omnes diligentes te, & nunquam derelinquis ſperantes in te. Ecce enim hæc dilectrix tua ſimpliciter quærebat te, & veraciter inuenit te. Sperabat in te, & non eſt derelicta à te: ſed plus eſt conſecuta per te, quàm expectaret à te. Obſecro ergo te Domine, da & mihi diligere & quærere te, ac ſperare in te, vt & ego à te diligi, & te inuenire merear, & à te nunquam derelinquar. Amen.

C

Quomodo Dominus apparuit tribus Mariis.
CAPVT LXXIII.

CVm ergo iſtæ tres Mariæ ſimul pergerent, de monumento reuertendo, *Math.28.*
antequam peruenirent ad ciuitatem,& ad Apoſtolos, *occurrit* & apparuit *& Ioã.20.*
eis Dominus Ieſus. Vbi Hieron. Pergebant enim ad Apoſtolos, vt per il- *Hierony. in*
los fidei ſeminarium ſpargeretur. Quæ autem ſic quærebant, quæ ita cur- *cap.28.*
rebant,merebantur obuiam habere Dominum reſurgẽtem. Et vt ait Ra- *Math.*
banus: Per hoc oſtendit ſe omnibus iter virtutum inchoantibus, vt ad ſa- *Rabanus*
lutem perpetuam peruenire queant,adiuuãdo occurrere. Blanda quoque ſalutatione Do- *ibidem.*
minus deiectas erigens,& verbo conſolatorio triſtes conſolans ait, *Auete*: ex Eua formans
D Aue. Vbi Hieronymus: Primò mulieres merentur audire, auete; vt maledictum Euæ mu- *Hierony.*
lieris, in mulieribus ſolueretur. *Illæ verò* vltrà quàm dici poſſet exhilaratæ, *acceſſerunt*, vt *ibidem.*
iam credentes & per fidem illuminatæ: quia, vt ait Apoſtolus, Accedentem oportet cre- *Heb.11.*
dere: *& tenuerunt*, ac deoſculatæ ſunt *pedes eius*: ex deuotione humanitatem, in qua ſurrexit,
probantes apertè,& de reſurrectione eius certificatæ, Deum ac Dominum adorauerunt:
adoratione latriæ, tanquam fidem trinitatis aſtruentes. Vnde Chryſoſtomus. Tenuerunt *Chryſoſto.*
pedes eius,& cum ſuperabundanti ad eum lætitia currẽtes, acceperunt & per tactum con- *hom 90. in*
iecturam & certitudinem reſurrectionis, & adorauerunt eum. Fortaſſis aliquis veſtrum *Math.*
vellet & ſecundùm illas effici mulieres,& pedes detinere Ieſu. Poteſtis & nunc, quicunque
vultis,non pedes & manus ſolùm,ſed & caput detinere ſacrum illud: terribilibus potien-
tes myſteriis pura conſcientia. Non hic autem ſolùm: ſed & in illa die videbitis eum cum
ineffabili gloria illa,& plebe angelorum venientem, ſi volueritis eſſe miſericordes, & au-
E dietis verba illa: *Venite benedicti patris mei, hæreditate percipite regnum paratum vobis ante conſtitu-* *Math.25.*
tionem mundi. Hæc Chryſoſtomus. Iſte eſt modus veniendi ad veniam: ſcilicet accedendo
ad pedes Chriſti; vnde debemus ire ad oſculum pedis Chriſti, per deuotam orationem:
eius ſcilicet conſiderando humanitatem. Si vis capere celſitudinem Dei: cape prius huma-
nitatem Chriſti. Moraliter acceditur ad Chriſtum,per fidem illuminantẽ. Vnde in Pſal- *Moraliter.*
miſta: *Accedite ad eum, & illuminamini*: tenetur per charitatem cõiungentem. Vnde in Can- *Pſal.33.*
ticis: *Tenui eum*, ſcilicet dilectum: *nec dimittam*: adoratur per debiti cultus exhibitionem. Vn- *Cant.3.*
de ſuprà in Euangel. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſerues.* Et tunc Magdalenæ eſt *Luca 4.*
datum, ſcilicet vt tangeret eum: quod fuit antè dilatum, quando quærebat viuentem cum
mortuis: ſcilicet in ſepulchro & loco mortuorum. Cũ magna igitur iocũditate loquuntur
adinuicẽ,& faciũt ſimiliter Paſcha magnũ. Hic, vt ait Anſel. quãdiu potes morare, non de-

litias tuus ſomnus interpollet: nullus exterior tumultus impediat. *Tunc ait illis Ieſus: Nolite* A
timere: hoc dicit ad earum perfectam conſolationem: quia timor qui eas inuaſerat, adhuc
totaliter ab eis non receſſerat. Sicut occurrit currentibus, auete dixit gaudentibus, ita ti-
morem excludit à timentibus. Et ſubiungit: *Ite nunciate fratribus meis, vt eant in Galilæam:*
Hierony. in cap. 28. Math. *ibi me videbunt*. vbi Hieronymus. Non in Iudæa, ſed in multitudine gentium, gratia enim
transmigratura de Iudæa ad Gentes, præcedet viam in cordibus præparando. de Galilæa,
& de hac materia latius eſt dictum ante præcedens capitulum. Vides hîc & ſuprà quòd
Fratres Domini. magiſter humilitatis vocat diſcipulos ſuos fratres, eos amicabilius ſolitò nominans, vt ſe-
curius ad eum accedant, & non timeant accedere, propter hoc quòd eum in ſua captione
reliquerant, & vt veram reſurrectionem doceant, vt & ad honorem & ad amorem accen-
Rabanus ibidem. dat. Vnde Rabanus, Vera fraternitas eſt, quæ fratrem veneratur deuotùm, & corripit diſ-
ſolutum: quæ præſenti obſequitur, abſentem non rodit, ſano applaudit, infirmum non de- B
ſerit: placatum non prouocat, iratum metuit vt maiorem. Hæc Rabanus. Angelus Apoſto-
los vocat diſcipulos, ratione humilitatis debitæ, Domino dans honorem. Ieſus autem,
quamuis Dominus, vocat eos fratres, & charitatis, & humilitatis ratione: in quo datur præ-
Eccle. 32. latis forma charitatis & humilitatis: iuxta illud Eccleſiaſtici: *Rectorem te poſuerunt, noli extolli:*
Humilitas Ieſu. *eſto in illis quaſi vnus ex illis*. Nunquam Ieſus omnium Dominus humilitatem dimiſit: ſed
vſque ad mortem fidem ei ſeruauit, & etiam poſt mortem, necnon & poſt aſcenſionem.
Nónne in fine pedes diſcipulis lauit? Nónne humiliatus eſt vltra quàm dici pòſſit, crucis
patibulum ſuſtinendo? nónne poſt reſurrectionem vocauit diſcipulos fratres? Nónne poſt
Acto. 9. aſcenſionem locutus eſt Paulo humiliter quaſi ad comparem ſuum, *Saule, Saule, quid me per-*
ſequeris? nec nominauit ſe Deum, ſed Ieſum Nazarenum: nónne etiam in ſede maieſtatis
Math. 25. conſiſtens, dicturus eſt in die iudicij, *quamdiu feciſtis vni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis.* C
Non ſine cauſa virtutem hanc tantùm amauit, & ſuo nobis exemplo commendauit: ſine
hoc enim fundamento fruſtra fit aliarum virtutum ædificium, vel conſtructio. Vnde nec
de caſtitate, nec de paupertate, nec de aliqua virtute vel opere confidas, ſine humilitate.
Venit ergo Maria Magdalena, cum aliis duabus, ad denunciandum bonos rumores Chriſti
diſcipulis, triſtibus de morte Domini: hæc enim dies boni nuncij fuit, *nuncians* eis: quia *vidi*
Mulieres euāgeliſtæ & Apoſtolæ. *Dominum: & hæc*, quæ dicta ſunt, *dixit mihi*: ſcilicet nunciare vobis. Mulieres opus faciunt
Euangeliſtæ: factæque Apoſtolæ Apoſtolorum, feſtinãt ad nunciandum mane miſericor-
diam Domini. Omnis qui rectè intelligit, aliis nunciare debet. Iuxta illud Apocalypſis,
Apoc. 22. *Qui audit, dicat veni:* vnde per iſtam quæ præ omnibus fuit ſollicita videre Chriſti ſepul-
chrum, propter quod Dominus ei primò apparuit: ſignificatur quælibet perſona de cogni-
tione veritatis diuinæ valde ſollicita, & per hoc meretur aſſequi cognitionem, & talis de- D
bet veritatem agnitam nunciare aliis, ſicut Maria nunciauit diſcipulis, ne de abſcondito
Beda in Ioan. talento debeat meritò reprehendi. Vnde Beda: In eo autem quòd hæc mulier diſcipulis
Chriſtum reſurrexiſſe nunciauit, omnes monemur, maximè quibus eſt commiſſum præ-
dicandi officium: vt ſi quid eis cœlitus reuelatum fuerit, ſtudioſè proximis propinent. Hæc
Beda. Miſericordiſſima Dei pietas in hoc loco erga ſexum fœmineum declaratur. Mu-
lier reſurrectionis accipit primum myſterium, & mandata cuſtodit, vt veterem præuarica-
Gregorius hom. 25. in euange. tionis errorem aboleret. Inde, ſecundùm Gregorium, humani generis culpa abſcinditur
vnde proceſſit: mulier in paradiſo viro propinauit mortem, à ſepulchro mulier viris an-
nunciauit vitam, & dicta ſui viuificatoris narrat, quæ mortiferi ſerpentis verba narrauerat.
Mulier, quæ fuerat ianua mortis, prima prædicat reſurrectionem, & oſtendit ianuam vi-
Idē ibidē. tæ: ac ſi, ſecundùm Gregorium, humano generi non verbo Dominus, ſed rebus dicat:
De qua manu vobis illatus eſt potus mortis, de ipſa ſuſcipite poculum vitæ. Vnde Auguſti- E
Auguſti. ſermone 144. de tempore. nus, Reſurgentem Deum priores fœminæ Apoſtolis nunciauerunt: nunciauit viro ſuo
mortem fœmina in paradiſo, nunciauerunt & fœminæ ſalutem viris in eccleſia: reſurre-
ctionem Chriſti Apoſtoli erant gentibus nunciaturi, Apoſtolis fœminæ nunciauerunt.
Ambro. in cap. 24. Luca. Vnde & Ambroſius, Sicut in principio mulier author culpæ viro fuit, vir executor erroris:
ita nunc quæ mortem primò guſtauerat, reſurrectionem prior vidit: culpæ ordine remedio
prior, & ne perpetui reatus apud viros opprobrium ſuſtineret, quæ culpam viro transfude-
rat, transfundit & gratiam: veteriſque lapſus compenſat ærumnam reſurrectionis indicio.
Beda in hom. Per os mulieris mors antè proceſſerat, per os mulieris vita reparatur. Vnde etiam Beda: O
quàm fœlices fœminæ, quæ triumphum reſurrectionis mundo meruerunt annunciare: ac
mortis quam Eua ſerpentino afflatu ſeducta contraxit, imperium diſruptum prædicare:
quanto

A quanto fœliciores animæ virorum pariter & fœminarum, quotquot in die iudicij (percuſſis pauore ac digna vltione reprobis) ipſæ cœleſti gratia adiutæ triumphare de morte, & gaudium beatæ reſurrectionis meruerint intrare. Hæc Beda. Et quia conſtantiam prædicandi non habet ſexus inferior, & ad exequendum infirmior, & mulieribus docere in eccleſia non permittitur, mandatur viris officium euangelizandi. Hic autem nunciat mulier, iam non vt mulier, ſed vt eccleſiam geſtans. Rectè quoque hæc mulier quæ lætitiam Dominicæ reſurrectionis prima nunciauit: ſcilicet ſancta Maria Magdalena, à ſeptem dæmonibus, id eſt, vniuerſis vitiis & criminibus curata eſſe memoratur, vt vbi abundauit peccatum, ſuperabundare gratia monſtraretur, & ne quiſquam dignè pœnitens de venia commiſſorum deſperaret, videns eam quæ tot erat ſubdita vitiis, in tantum culminis ſubitò eſſe promotam, vt ipſis Euangeliſtis atque Apoſtolis prima miraculum reſurrectionis euangeli- *Cur Magdalena huic operi deligitur.*

B zaret: tum etiam vt nullus de ſua innocentia præſumat, aut peccantem deſpiciat: tum vt pateat quòd ex Dei abundanti gratia peccator aliquando reſurgit melior quàm ante caſum fuerat. Sancti cùm peccant, lapis eſt motus, non euulſus. Cadat iuſtus, labatur iuſtus, reſurgat iuſtus, melior erit. Sanctis enim omnia cooperantur in bonum.

ORATIO.

O Ieſu noſtra redemptio, amor & deſiderium, qui deuotis mulieribus te quærentibus, te deſiderantibus, & à tuo ſepulchro redeuntibus, reſurgens à mortuis propitius occurrens apparere voluiſti: quæro ego te quem diligit anima mea Ieſu dulciſſime: quæro, & non inuenio. Occurre igitur animæ meæ quærenti te ô vnice fili Dei patris, & ſi differs in præſenti tuam deſiderabilem præſentiam, non

C *auferas in futuro: vt in vltima reſurrectione fidelium mihi cum eis teipſum placidum ac benignum exhibeas, vt de tua præſentia perenniter cum electis tuis merear iocundari. Amen.*

De mendacio cuſtodum. CAPVT LXXIIII.

DEinde cùm mulieres abiiſſent à monumēto, ad explendam iuſſionem Dominicam: *quidam de militibus*, illud cuſtodientibus, qui viderunt factum, & audierunt verbum angelicum, *venerunt* ipſa die reſurrectionis, *in ciuitatem*, ſcilicet Hieruſalem: *& principibus ſacerdotum*, à quibus poſiti erant ad cuſtodiendum ſepulchrum Chriſti, *nunciauerunt omnia quæ fuerant facta*, ſcilicet Chriſti reſurrectionem, & angeli terribilem apparitionem ac terræmotum, & ex his quæ viderant & audierant facti ſunt, vellent nollent, teſtes & prædicatores *Math. 28.*

D. veritatis & reſurrectionis Domini triumphatoris mortis, & hoc quippe eſt validum teſtimonium, quòd ab inimicis & crucifixoribus Chriſti Iudæi audiant ſurrexiſſe ipſum. Vnde ſecundùm Chryſoſtomum, Mira angeli apparitio, & terræmotus propter milites facta ſunt, vt ſtupefierent, & ab eis fieret teſtimonium veritatis: veritas enim à contrariis diuulgata magis effulget. Quod & contigit, quando prædicti cuſtodes nunciauerunt principibus omnia quæ facta fuerant. Vbi notandum, quòd volentes impedire diuinam prouidentiam, contra ſuam intentionem promouent illam: ſicut fratres Ioſeph vendiderunt ipſum ne adorarent eum, & per hoc compulſi ſunt eum adorare ſecundùm prouidentiæ diuinæ ordinem. Sic principes Iudæorum volentes impedire celebritatem nominis Chriſti, fuerunt valde diligentes de cuſtodia ſepulchri, & per hoc celebrata eſt fama de veritate ſuæ reſurrectionis, & per conſequens ſui nominis. Indocta igitur ſimplicitas fatetur verita- *Chryſoſt. hom. 91. in Mathæum.* *Gene. 37.*

E tem: aſtuta verò duplicitas principum modum quærit, quo aſtruat falſitatem. Vnde Rabanus: Simplex animi æquitas, & indocta hominum ruſticitas ſæpe veritatem rei vt eſt ſine fraude manifeſtat: ac contrà verſuta malignitas falſitatem veriſimilibus verbis pro vero commendare decertat. Hæc Rabanus. Vnde nequitia Iudæorum per hoc non quieſcit: quia congregati cum ſenioribus ad confingendum falſitatem conſilio accepto, dederunt militibus pecuniam copioſam ad peruertendum veritatem: iniungentes eis vt ad denigrandam reſurrectionis famam dicerent, quòd ipſis dormiētibus diſcipuli eius nocte furati eum eſſent. Ecce apertum mendacium. Vnde Remigius: O ſtulta inſania, dormientes teſtes adhibes. Si dormierunt, quomodo furtum viderunt: ſi non viderunt, quomodo teſtes ſunt? Quòd ſi etiam fures viderunt, cur non eos detinuerunt? Vnde & Chryſoſtomus: Verè formam mendacij habebat quod dicebant, qualiter enim furarentur diſcipuli homines pauperes, & idiotæ, & neque apparere audentes: ſi enim adhuc Chriſtum viuum videntes *Rabanus in cap. 28. Math.* *Remigius ibidem.* *Chryſoſto. hom. 91. in Math.*

fugerunt,qualiter mortuo eo non timuiſſent tot militum multitudinem? Nunquid oſtium A
ſepulchri poterant euertere?lapis eminebat magnus, multis indigens manibus. Nunquid
etiam non erat ſigillum ſuperimpoſitum, quare non perſuaſibilia ſunt quæ de furto dicta
ſunt:vnde per quæ reſurrectionem obumbrare conantur, per hæc eam faciunt clarere, di-
centes enim quòd diſcipuli furati ſunt, confitentur corpus non eſſe in ſepulchro: furtum
autem oſtendit eſſe mendax cuſtodia militum, & diſcipulorum pauor. Hæc Chryſoſto.
Per hoc etiam moliebantur diſcipulorum perditionem,imponendo eis furti crimen. Spi-
ritualiter autem diſcipuli Chriſti fures erant,quia ab ingratis Iudæis ſcripta noui & veteris
teſtamenti ablata in vſum eccleſiæ cõferebant,& Saluatorem,qui eis promiſſus fuerat,illis
nocte dormientibus,hoc eſt infidelitate torpentibus abſtulerũt, gentibus credendum tra-
dentes.Et,vt dicit Seuerianus, Amiſerunt milites, perdiderunt Iudæi,ſed diſcipuli magi-
ſtrum ſuum non furto,ſed fide; virtute,non fraude:ſanctitate,non crimine:viuũ, non mor- B
Pecunia militibus data. tuum ſuſtulerunt. De templi verò ærariis & oblatione pauperum, non de burſis propriis
acceperunt pecuniam,& copioſam,vt ea famam Chriſti extinguerent,cuius ſanguinem &
vitam prius huiuſmodi pecunia emerant:de communi prodigi ſumus adeò, vt de proprio
nil erogemus:ſic proprietas diligitur,& communio contemnitur. Vnde Hieron. Cuſtodes
Hierony. in cap. 28. Math. miracula confitentur, illi autem qui poſt tale teſtimonium debuerãt conuerti ad pœniten-
tiam,& Ieſum quærere reſurgẽtem,perſeuerant in malitia, & pecuniam quæ ad vſus tem-
Iudæorum ſimiles prælati. pli data fuerat, vertunt in redemptionem mendacij: ſicut & antè triginta argenteos Iudæ
dederant proditori. Omnes igitur qui ſtipe templi,& his quæ conferuntur ad vſus eccleſiæ
abutuntur in aliis rebus, in quibus ſuam explent voluntatem: ſimiles ſunt ſcribarum & ſa-
cerdotum,redimentium mendacium & ſanguinem ſaluatoris. Vnde & Hilarius: Emitur
Hilarius in fine cõmentariorũ in Math. ergo reſurrectionis ſilentium,& furti mendacium, argento: quia honore ſeculi (qui in pe- C
cunia eſt & cupiditate) Chriſti gloria denegatur. Hæc Hilarius. Iſtis etiam Iudæis ſimiles
ſunt,qui cum magnis ſumptibus & laboribus conãtur ad ſubuerſionem veritatis: cuiuſmo-
di ſunt aduocati doloſi,& doctores vanè glorioſi,& illi qui eos ad hoc inducunt quibuſcun-
Chryſoſto. hom. 91. in Math. que modis. Vbi Chryſoſtomus: Non mireris ſi pecuniæ milites ſuperauerunt,quæ apud di-
ſcipulum tantam oſtenderunt virtutem,vt facerent eum magiſtri proditorem: nihil enim
clauſum vel occultum, quod non pecunia indagante ſit contritum, propter quod dicitur:
Eccle. 10. *Nihil iniquius,quàm amare pecuniam.* Vnde & Rabanus: O peſtis magna auaritiæ,ſemper bo-
Rabanus in cap. 28. Math. nis animis deteſtanda:quid illæſum,quid inconcuſſum dimittis? tu genus hominum con-
fudiſti,tu diſcipulum comitem Chriſti ab apoſtolatu præcipitaſti, tu milites cuſtodientes
Chriſti ſepulchrum captiuaſti. Nunquid bene dictum eſt, Pecuniæ obediunt omnia? Hæc
Rabanus. O quot ſocios & hæredes Iudæi & milites in hoc ſcelere, etiam apud magnos & D
potentes,reliquerunt: qui pecunia corrumpuntur & corrumpunt: ac pro temporalibus &
tranſitoriis agentes iniquè,credunt nihilominus (ſed vanè) quòd ſic animæ eorum requie-
ſcant in pace,& partem habeant cum Chriſto in reſurrectione. Cuſtodes verò *accepta pecu-
nia* corrupti, *fecerunt ſicut erant docti:* & dixerunt, *nobis dormientibus furati ſunt diſcipuli Ieſu cor-
pus eius*: ſed mentita eſt iniquitas ſibi, & auaritia, ſicut & Chriſti diſcipulus, ſunt decepti.
Hæc autem irriſio heu multis hodie congruit pigris,illa hora dominicæ reſurrectionis tor-
pentibus. Vnde Petrus Damianus, Cauendum eſt autem ne ſomno quis, vel ad momẽtum
Accidia deteſtatur. quidem in competẽtibus horis aſſentiat,& maximè iuxta diluculum: vt quo videlicet tem-
pore grauius incumbit accidia, canonicis nos inueniat occupatos officiis: abſit etiam nos
tunc ſopore vel ignauiæ tædere,qua videlicet hora conſtat redemptorem noſtrum deſtru-
cto mortis imperio ſurrexiſſe: ne ſi tunc dormiamus, quando oriente ſole corporeo etiam
interior noſter homo lucem debeat inoccidnam expectare (quod abſit) vt irriſio nobis vi- E
deatur illa congruere,diſcipuli eius nocte venerunt,& nobis dormiẽtibus furati ſunt eum.
Mendaciũ emptum. Hæc Petrus Damianus. Iſtud autem mendacium militum Iudæi emerũt carè,quod adhuc
eos tenet in errore: vnde *diuulgatum eſt*, & manſit *hoc verbum*, ſcilicet quòd Chriſtus furatus
fuiſſet,non ſurrexiſſet: tanquam verum, quod tamen erat falſum, *apud Iudæos vſque* modo,
& *in hodiernum diem*,& vſque hodie ſuum non vident vel intelligunt errorem. Vnde Raba-
Rabanus ibidem. nus: Error empti mendacij, per quod reſurrectionis denegant veritatem, perſeuerat in Iu-
dæis,ne in Chriſtum credant,& reatu eos conſtringit perpetuo: ad tempus autem menda-
cium præualuit,ſed non ſemper,nam contra fictum mendacium Iudæorum, refulget effi-
cax & irrefragabile teſtimonium reſurgentium mortuorum: *quia multa corpora ſanctorum
Math. 27. qui dormierunt*, ſomno mortis: *ſurrexerunt poſt reſurrectionem eius*; tanquam teſtes ſuæ reſurre-
ctionis,

A ctionis, *& exeuntes de monumentis, venerunt in ſanctam ciuitatem* Hieruſalẽ: quæ dicitur ſancta,
propter templum diuino cultui deputatum, & propter ſancta ſanctorum, & ob diſtinctio-
nem aliarum vrbium in quibus idola colebãtur: vel pro antiquo nomine, vt Matthæus pu-
blicanus dicitur: *& apparuerunt multis*, teſtificãtes de reſurrectione Domini, ſcilicet idoneis
ad declarationem reſurrectionis Dominicæ: his ſcilicet qui videre meruerũt, & reſurgen-
tem ſuſceperunt: ſed non omnibus, quia non erat reſurrectio generalis, quæ apparebit om-
nibus & bonis & malis. Et hoc diuinitus factũ eſt contra Iudæos & milites, in teſtimonium
quòd Chriſtus Dominus primitiæ dormientium verè reſurrexit à mortuis. Vnde Chryſo.
Aperta ſunt monumenta, & reſurrexerunt mortui, & intrauerunt in ſanctam ciuitatem: vt *Chryſoſt. hom. 91. in Math.*
inexcuſabilem relinquerent eam, & Domini reſurrectio firmaretur. Hæc Chryſoſt. Fortè
hi fuerunt, de quibus ſupra epiſtolam ad Hebræos legitur: quòd multi affectauerunt ſepe-
B liri in terra ſancta, vt cum Domino reſurgente reſurgerent. In euangelio etiam Nazaræorũ
legitur, quòd duo viri ſancti mortui ante quadraginta annos, venerũt in templum, & ſcri-
pſerunt quomodo illi qui erant in limbo, exultauerunt in deſcenſu Domini ad inferos, &
dæmones triſtabantur. Vnde Leo Papa: Qui mortalitatis grauabantur ſepulchris, diſcuſſa *Leo ſermone de reſurrectione.*
obſtaculorum mora proſiliant: appareant quoq; nunc in ciuitatẽ ſancta, id eſt, eccleſia Dei
futuræ reſurrectionis indicia, & quod credendum eſt in corporibus, fiat in cordibus. Hæc
Leo. Rectè autem in reſurrectionis Domini tempore alij ſurrexerunt, vt cùm ſe percipere *Cur & alij ſurrexerunt.*
deſperaret homo, quod in ſe oſtenderat Deus: homo hoc in ſe fieri poſſe præſumeret, quod
in puris hominibus factum cognoſceret. Vnde Gregor. Ad inſtruendam ergo ignorantiam
noſtram, ad roborandam infirmitatem noſtram, ſuæ reſurrectionis exemplum nobis ſuffi- *Gregorius lib. 14. moral.*
cere voluit: ſolus illo in tẽpore mortuus eſt, & tamen ſolus minimè ſurrexit. Ne quis enim
C dicat, ſperare de ſe non debet homo, quod in carne ſua exhibuit homo Deus: ecce cum
Deo homines reſurrexiſſe cognoſcimus. Hæc Gregorius. Conſidera hic quàm magna fuit
nequitia Iudæorum circa Dominum Ieſum, quæ etiam poſt eius mortem non ceſſauit, &
quàm magna bonitas circa illos, de quorum ſalute nihilominus curã habuit: quibus exem-
plis & nos prouocamur, vt eius bonitatem circa iniuriantes imitemur.

ORATIO.

*Domine Ieſu Chriſte, ad cuius reſurrectionis famam denigrandam Iudæi militibus pecuniam co-
pioſam dederunt, & ad peruertendum veritatem eos corruperunt: da mihi vt pecunia non cor-
rumpar, vel corrũpam, nec pro temporalibus & transitoriis iniquè agam: ſed ſemper in veritate*
D *permaneam, & liberer per eam. Da etiam mihi vt ſicut poſt reſurrectionẽ tuam ſurgentes teſtes extiterunt
tibi: ſic & ego merear de te verbo & opere teſtificari, & in reſurrectione generali, tecum & cum tuis ele-
ctis partem habere, & cum eis coram te in regno tuo ſine fine te miſerante gaudere. Amen.*

Quomodo Dominus apparuit Petro, & Ioſeph, & Iacobo minori, ac ſanctis patribus. CAPVT LXXV.

CVm ergo Magdalena & ſociæ eius redeuntes domum, narraſſent diſcipu- *Petrus Dominũ quærit.*
lis reſurrexiſſe Dominum: Petrus mœrens quòd Dominum ſuum non vi-
derat: nec quieſcere valens, propter amoris vehementiam quam ad eum
habebat, diſceſſit ſubitò ab aliis ad quærendum Dominum, & ſolus ibat
E verſus ſepulchrum. Neſciebat enim, vbi eum alibi quæreret. Dum ergo
pergeret, Dominus in via ei apparuit: licet Euãgeliſta vbi vel qua hora fa-
ctum ſit, non deſignauerit. Tunc Petrus videns Dominum, procidit in terram, & veniam
petiit de hoc quòd eum dereliquit, & pluries negarit: Dominus autem ſibi peccata dimit-
tens, & eum conſolando confortans, dicit ei vt confirmet etiam fratres ſuos. Stant ſimul, &
cum gaudio colloquuntur adinuicem, & fit hic ſimiliter paſcha magnum. Singulariter er- *Petro ſingulariter apparuit Dominus.*
go Petro apparuit, qui ſingulariter eum negauit. Omnium autem virorum quos Euangeli-
ſtæ & Apoſtoli commemorant, primò Dominus Petro pluribus de cauſis ſeu rationibus
apparere voluit. Prima eſt, vt qui primò confeſſus eſt eum Chriſtum eſſe, primo reſurre-
ctionem eius mereretur videre. Secunda, vt mentem eius (quæ in paſſione titubauerat) re-
formaret, & qui timore paſſionis eius euidentius ceciderat, per ſpem reſurrectionis prius
reſurgeret. Tertia, vt peccatum trinæ negationis ei indultum oſtenderet, conſolãs eum ne

deſperaret. Quarta, vt Apoſtolatus eius ordinem conſolidaret, & ipſum in eo roboraret. A
Quinta, vt eum facto doceret qualiter ſubditis ſuis pœnitentibus condeſcendere deberet, quantumcunque peccaſſent. Sexta, vt peccatoribus omnibus ſpem miſericordiæ & veniæ daret, oſtendendo quòd peccatores non deſpiceret. Septima poteſt addi, ſecundùm Chryſoſtomum qui dicit, Non enim ſimul omnibus ſe manifeſtabat, vt fereret fidei ſemina. Nã qui primò viderat, & certus erat, aliis referebat. Deinde ſermo prodiens præparabat animum auditoris viſioni. Et ideo primò digniori & fideliori omnibus apparuit. Erat enim opus animæ fideliſſimæ, quæ prius acciperet hunc aſpectum, vt minimè turbaretur inopinata viſione. Poſt Petrum verò aliis apparuit quandoque paucioribus, quandoque pluribus. Hæc Chryſoſtomus. Petrus verò benedictione à Domino accepta, rediens ad Dominam, & ad diſcipulos, eis omnia narrauit: & deinceps in omnibus multum fidelis Deo permanſit. Petrus interpretatur obediens, & typum obedientiæ gerit: quibus Dominus ſæpius apparere conſueuit. Diſcedens igitur Dominus Ieſus à Petro, apparuit Ioſeph, qui eum ſepelierat in monumento ſuo. Nam vt legitur in Euangelio Nazaræorum: Cùm audiſſent Iudæi, quòd Ioſeph à Pilato corpus Ieſu petiiſſet, & ipſum ita honorificè in monumento ſuo ſepeliſſet: Tunc indignati aduerſus eum, ceperunt ipſum eadem veſpera qua ſepeliuit Dominum, & in quodam cubiculo diligenter clauſo & ſigillato recludentes incarcerauerunt, alligantes eum ad columnam in ipſo carcere, & volentes poſt ſabbatum eum occidere: & ecce ſtatim in ipſa die reſurrectionis, ſuſpenſa domo à quatuor angulis Dominus ad eum intrauit, & ei lætus apparuit: eumque conſolans faciem eius exterſit, & oſculum dedit: ac deinde ſaluis ſigillis eum educens & liberans, in domum ſuam in Arimathia ipſum adduxit: Vide quomodo Dominus ſuos nõ obliuiſcitur, nec derelinquit vſquequaque, ſed tandem eos conſolatur & adiuuat ſuo tempore. *Quia ipſe eſt adiutor in opportunitatibus in tribulatione.* Vnde Chriſoſtomus, Mos ſiquidem Dei eſt iſte certiſſimus, vt cùm mala ad cumulum ſuum venerint: cùmque viderit ſuos grauiter affligi, & aduerſarios tyrannide quadam contra ſe impietatis attolli: vel potius mentis ebrietate bacchari, diuinitatis ſuæ potentiam per ſigna demonſtret. Hæc Chryſoſto. Nicodemum verò, ipſius Ioſeph ſocium in ſepeliendo Dominum ſuum, dicunt quidam interim latuiſſe, propter metum Iudæorum. Ioſeph interpretatur augmentum, vel appoſitio per longam ætatem: & typum gerit perſeuerantium in bono opere, quibus ſæpe ipſe Dominus dignatur apparere. Apparuit etiam Dominus ipſa die Iacobo minori, vt in epiſtola ad Corinthios tangitur. Qui in cœna deuouerat & iurauerat ſe non comeſturum panem ab illa hora qua calicem Domini biberat, donec eum à mortuis ſurrexiſſe videret. Cùm ergo vſque ad diem reſurrectionis Iacobus cibum non guſtaſſet: apparens Dominus dixit ei, & his qui cum eodem erant: ponite mẽſam & panẽ, deinde panẽ accipiẽs, benedixit ac fregit, & poſt dedit Iacobo, dicens ei: Frater mi, comede panem tuum: quia filius hominis à mortuis reſurrexit. Iſta refert Ioſephus, & ſimiliter Hiero. in libro de viris illuſtribus. Vide quomodo hic qui non ſolum panem ſubſtantialem, ſed etiam ſuperſubſtantialem, ſcilicet Ieſum eſuriebat, vtroque conſolari & refici meruit. Non enim permittit Dominus illos qui eum vel propter eum eſuriunt, vel inedia deficere: ſed dat in ſe ſperantibus eſcam opportuno tempore: & implet eos benedictione. Iacobus interpretatur luctator: & typum gerit eorum qui in tentationibus fortes ſunt, & vitia viriliter ſupplantant: quibus etiam Dominus frequenter ſe manifeſtat: eſto ergo Petrus obediendo, eſto Iacobus vitia ſupplantando, eſto Ioſeph de virtute in virtutem proficiendo, & in hoc perſeuerando, & non obliuiſcetur Dominus te per ſuam gratiam viſitare: & prout tibi expedire nouerit, conſolari. Et ſciendum, quòd animam, cui ſe Dominus in quacunque ſpecie dignatur oſtendere, nunquam dimittit ſine conſolatione & aliqua ſalubri reuelatione, quod patet in omnibus apparitionibus poſt reſurrectionem factis. Nam Mariæ matri ſuæ præ cæteris plus de morte eius dolenti, & reſurrectionem eius expectanti totus feſtinus & glorioſus apparens, totum mœrorem in lætitiam conuertit: itaque omnis doloris priſtini oblita fuit. Mariam etiam Magdalenam, cui in ſpecie hortulani apparuit, plorantem conſolabatur, vocans eam proprio nomine, & dicens, Maria: quo verbo ſtatim conuerſa, ac conſolata & edocta, cognoſcens Dominum, cum gaudio magno dixit, Rabboni: reuelauitque ei Dominus myſterium ſuæ voluntatis, dicẽs: vade ad fratres meos, & dic eis: Aſcendo ad patrem meum. Item tres mulieres, quibus occurrit, conſolatus eſt dicens, Auete: & deinde ſubiungens, nolite timere: eiſque myſterium ſuum reuelauit, dicens: Ite annunciate fratribus meis, vt eant in Galilæam: ibi me videbunt.

Chryſoſto. hom. 38. in epiſt. priorẽ ad Corin.

Petri interpretatio.

Ioſeph apparitio.

Pſal. 9.

Hierony. in catalogo virorum illuſtrium.

Iacobus quid interpretatur.

Deus quem viſitat ſemper conſolatur.

B C D E

A bunt. Item duobus diſcipulis euntibus in via apparuit in ſpecie peregini, quibus aperuit ſen-
ſum ſcripturæ, & eorum corda fecit ardentia: & demum in fractione panis eos plenè con-
ſolabatur ſui notitia. Item cùm appareret diſcipulis congregatis in vnum, in propria ſpe-
cie, conſolabatur eos, dicens: pax vobis: quid turbati eſtis, ego ſum, nolite timere. Videte
manus meas, & pedes meos: & aperuit illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas: & ſic simili-
ter Deus in qualibet alia ſua reuelatione conſolatus eſt videntes ſe, cum aliqua reuelatio-
ne: vnde non dubium eſt quin ſimiliter & hîc iſtos ſuos dilectos conſolatus ſit. Et notan- *Conſolatio diuina quomodo acquiritur.*
dum, quòd diuina conſolatio acquiritur: Primò, per timorem. Secundò, per lachrymatio-
nem, ſeu lachrymarum deuotionem. Tertiò, per tribulationum ſuſtinentiam. Quartò, per
ſui humilitationem. Quintò, per terrenæ conſolationis vitationem. Sextò, per ſupernorũ
contemplationem. Dominus igitur Ieſus inde diſceſſit: quia nondum ſanctos patres poſt
B reſurrectionem ſuam viſitauerat: quos in paradiſo delitiarum dimiſerat. Rediit ergo ad
eos, procedens in ſtola candida, cum multitudine angelorum: quem ipſi in tanta gloria à
longè conſpicientes, cum indicibili gaudio, exultatione & iubilo, canticis & laudibus eum
ſuſceperunt: & procidentes in terram, adorauerunt: deinde ſurgentes & ſtantes coram eo
reuerenter & iocundè compleuerunt laudes ſuas feruenter, & omni qua poterant deuo-
tione. O qualis cantus, & quanta gaudia ibi erant, vbi tanta concio ſanctorum ſimul pſal-
lebat? O quàm bonum & quàm iocundum talibus intereſſe, vel ſaltem aliquid de his per-
cipere? appropinqua ergo & tu ſi permitteris, & admiſcére laudibus iſtis: vel ſaltem au-
ſculta à longè, & iocundare in eis.

C

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, da vt ſim Petrus obediendo, & Iacobus vitia ſupplantando: ac Ioſeph, de virtute in virtutem per augmentum proficiendo, & in hoc per longanimitatem perſeuerando: vt tu qui illis in anguſtiis dignatus es apparere, digneris & me ſæpe per tuam gratiam propitius viſitare: da etiam mihi vt ſicut ſancti patres gaudium de tua præſentia habuerunt, cùm te poſt reſurrectionem tuam glorificatum videre meruerunt: ita & ego in illo ineffabili gaudio, quo nunc tecum gaudent in cœlis, merear de conſpectu tuo ſemper gaudere cum eis. Amen.

Quomodo Dominus apparuit duobus diſcipulis in via.
CAPVT. LXXVI.

D Ipſa autem die reſurrectionis Domini, *duo ex* ſeptuaginta duobus *diſcipulis*
eius de Hieruſalem egreſſi, *ibant* verſus caſtellum Emaus, quod diſtabat *Luca 24.*
ab Hieruſalem ſtadiis ſexaginta, id eſt, ſeptem milibus quingentis paſſi-
bus contra Occidentem. Octo quippe ſtadia faciunt miliare vnum: & ſic
diſtabat ab Hieruſalem per ſeptem miliaria & dimidium: quorum duo,
vel ſecundùm quoſdam tria, faciũt vnam leucam: vnius iſtorum duorum
nomen exprimit Lucas, cui inquiens nomen Cleophas: alterius verò nomen tacet cauſa
humilitatis: quia ſecundùm Grog. creditur fuiſſe ipſe Lucas: ſed ſecundùm Ambro. putatur *Ambro. in*
fuiſſe Amaon filius Rufi: & cum ipſi, quaſi deſperati, de Ieſu adinuicem de his quæ accide- *cap. 24.*
rant, ſcilicet de eius conuerſatione & morte triſtes conferrent: maximè dolentes, quia eum *Luca.*
ſine culpa & innocenter occiſum nouerant: venit Dominus Ieſus & iunxit ſe illis: ſcilicet
E corporaliter & ſpiritualiter, *& ibat cum eis*: tanquam ſocius itineris: interrogans & reſpon-
dens, ac verba ſalubria cum ipſis conferens, vt ſecundùm Bedam, fidem ſuæ reſurrectionis
mentibus eorum incenderet: & quòd ſe facturum promiſerat, impleret: ſcilicet *vbi ſunt duo* *Beda ibidẽ.*
vel tres in nomine meo congregati, ibi ſum in medio eorum. In ipſo loco in quo ſe eis iunxit, poſtea *Math. 18.*
capella facta fuit. Et quia intus in corde Dominum amabant, ſed de eius reſurrectione du-
bitabant: ideo Dominus eis foris in corpore apparebat, ſed quis eſſet non agnoſcebant.
Hoc apud eos agebatur foris in oculis corporis, quod agebatur intus in oculis cordis. Quia
enim amabant, videbant: quia verò dubitabant, eum quem videbant non agnoſcebant. Et
hoc eſt quod dicit, *oculi autem eorum tenebantur ne eum agnoſcerent*: quia incredulitas eorum &
dubietas demerebatur, quòd Chriſtus cognitionẽ ſui corporis ab eis retarderet. Teneban- *Auguſti.*
tur oculi eorum veritate, non falſitate, ſed ipſis non valentibus veritatem recipere vel per- *lib. 3. de cõ*
cipere, vnde non ab ipſo Domine Ieſu, ſed propria dubitatione tenebantur. Vbi Auguſt. *ſenſu euange. cap. 25.*

A diſcipulis,quaſi vnus ex eis. Nónne tibi videtur rediiſſe ad primordia humilitatis: ſed & in
alio attende humilitatem eius, quia non eſt dedignatus hos diſcipulos inferioris gradus:
non enim erant iſti de apoſtolis,ſed de aliis minoribus diſcipulis: & tamen familiariter iú-
git ſe ipſis, vadit & loquitur cum eis: non ſic faciunt elati, qui nolunt niſi cum præcipuis vi-
ris ambulare & conuerſari. Item in alio relucet hîc ſua humilitas: nam ſi conſideres elatus,
videbis quòd nolunt verba ampulloſa ſpargere inter paucos: quia ea perdita exiſtimarent:
nec illos dignos ea ſuſcipere reputarent: ſed Dominus etiam cum duobus loquitur arcana
ſua: non vilipendit paucos, nec etiam vnum, ſicut fecit loquẽdo cum Samaritana iuxta pu-
teum. Tertiò, conſidera Domini benignitatem: vide quomodo diſcipulos ſuus inſtruit, ac *Ioan. 4.*
ſermonibus conſulatur, & reficit: inducens eos ad credendum, & dicit: *O ſtulti & tardi cor-
de ad credendum &c.* quaſi diceret nobis, O ſtulti & tardi ad credendum. O ſtulti & tardi ad
B inquirendum præcepta & voluntatem Dei. O ſtulti & tardi ad implendum intellecta, &
faciendum ea: humiliemus ergo nos, vt ſacram ſcripturam inquiramus, & ſecundùm eam
viuamus: humiliemus etiam nos ad tolerantiam paſſionum, vt participes paſſionis Chriſti
effecti, ſimus ſocij reſurrectionis & gloriæ ipſius. Qui enim non compatitur, non intrabit
in gloriam illam: quam etiam præcedit mandatorum inquiſitio, & impletio. Vnde Beda: *Beda ī cap.*
Hoc nobis in loco non vllam ſcripturam interpretandi, ſed gemina noſipſos humiliandi *24. Lucæ.*
neceſſitas incumbit, qui neque in ſcripturis quantum oportet edocti, neque ad implenda
quæ nouimus quantum decet ſumus intenti: nam ſi Moyſes & omnes prophetæ Chriſtum
locuti ſunt, & hunc per anguſtiam paſſionis in gloriam ſuam intraturum prædixerunt: qua
ratione gloriantur ſe eſſe Chriſtianos, qui iuxta virium ſuarum modulum, neque ſcriptu-
ras qualiter ad Chriſtum pertineant inueſtigare, neque ad gloriam quam cum Chriſto ha-
C bere cupiunt, per paſſiones tribulationum deſiderãt attingere? Hæc Beda. Chriſtus enim *Pati opor-*
per paſſionem & mortem, tanquam per portam auguſtam, intrauit in gloriam ſuam, oſten- *tet cœlum*
dens nos per multas tribulationes intrare in regnum Dei. Delirant ergo & fatui ſunt, qui *intrare vo-*
ſine pati & tribulationibus præſumant intrare in gloriam alienam: cùm Chriſtus ſine his *lentes.*
nõ intrauerit in gloriam ſuam: ſed oportebat multa pati illum, cuius naturaliter eſt regnũ,
multomagis nos, quorum non eſt regnum niſi de gratia, oportet per multas tribulationes
intrare in regnum cœlorum. Exemplum habemus de omnibus charis & electis Chriſti, *Paßi om-*
qui omnes per viam paſſionis voluntariæ venerunt ad regnum Dei. Mirum quippe eſſet ſi *nes ſancti.*
quis intrare nollet portam, per quam rex ſuus intraſſet. Vnde Bernard. Caput noſtrum per *Bernardus*
paſſiones & anguſtias cœlum introire videmus, & nos membra eius nobis alia itinera ſom- *ſermone de*
niamus. Monſtruoſa res eſt, ſi per vnum foramen caput tranſire videmus, per aliud corpus: *paßione.*
D pudeat ſub ſpinato capite membra fieri delicata. Hæc Bernardus. Hæreditas quippe tran-
ſit ad hæredes cum ſuo onere & honore: Deus autem hæreditati beatitudinis æternæ ad-
iunxit onus: id eſt, tolerantiam paſſionis, & cum iſto onere habuit eam Chriſtus: quia vt
hic dicitur, oportuit Chriſtum pati, & ſic intrare in regnum Dei: habuerunt eam apoſtoli:
quia perſecutionem pro Chriſto (vt ipſe eis prædixerat) ſuſtinuerunt, habent eam omnes
fideles: quia, vt dicit apoſtolus, Omnes qui piè volunt viuere in Chriſto Ieſu, perſecutionẽ
patientur: qui ergo vult aſſequi æternam beatitudinem & nullam pati tribulationem, vi- *Fingendi*
detur quòd velit eſſe & Chriſto dignior, & apoſtolis ſanctior, & cunctis fidelibus melior. *& ſimulã-*
Et cùm appropinquaret caſtello quo ibant, tunc ipſe Dominus *finxit ſe longius ire*: vt ſcilicet eorum *di ratio.*
augeret deſiderium: & inuitaretur ab eis, & teneretur. Vnde Bernar. Simulabat ſe longius *Bernardus*
ire: non quia volebat: ſed volebat audire, Mane nobiſcum Domine, quoniam adueſpera- *ſermo. 74.*
E ſcit. Hæc Bernar. In hoc tamen nulla falſitas fuit: quia ſicut aliquid poteſt fingi verbis, ita & *in cantica.*
factis: primum autem fuit ſine falſitate, vt patet in parabolis teſtamenti noui & veteris, qui- *Auguſti.*
bus aliquid fingitur verbis ad veritatẽ aliquam conueniẽtius deſignandam: & eodem mo- *lib. 2. de*
do hic Chriſtus finxit ſe longius ire, ad deſignandam diſtantiam à cordibus eorum pro- *quæſtioni-*
pter fidei defectum. Vnde Auguſt. Quod non ad mendacium pertinet: non enim quod *bus euange*
fingimus, mendacium eſt: ſed quando id fingimus quod nihil ſignificat. Cùm autem fictio *licis, cap.*
noſtra fertur ad aliquam ſignificationem, non eſt mendacium, ſed aliqua figura veritatis, *51.*
ſicut autem dicta, ita etiam finguntur facta ſine mendacio, ad aliquam rem ſignandam. *Peregrini*
Hæc Auguſt. Ipſi autem deſiderantes adhuc audire ipſum, *coegerunt illum* factis, ſcilicet *in hoſpitiũ*
manibus trahendo vt maneret: ac verbis & rationibus alliciendo ubnixè rogauerunt *dicen-* *trahendi.*
tes: Mane nobiſcum, quoniam adueſperaſcit, & inclinata eſt dies, ſcilicet ad occaſum, quo exemplo, *Gregorius*
ſecundùm Grego. colligitur quòd peregrini non ſolùm ad hoſpitium inuitandi ſunt: ſed *hom. 23. in*
euangelia.

etiam trahendi. Quilibet morti appropinquans,& ad veſperũ ſeu occaſum vitæ tendens, A
congruenter etiam poſſet hoc verbum dicere , & Dominum ad manendum ſecum corde
& ore inuitare,tandem *intrauit cum illis*, & tecumbens cum eis , *accepit panem & benedixit ac*
fregit,& porrigebat illis. Conſpice bene quomodo ad eorum inuitationem & coactionem
benignè eum eis intrat:menſam ponunt , cibos offerunt : panes accipit ac benedicens eos
manibus ſacratiſſimis frangit & porrigit illis. Faciens in hoc ſicut ante paſſionem , quando
adhuc inter eos conuerſabatur,ſeu morabatur,facere conſueuerat. Vnde per hoc ſeipſum
eis reuelat,quia tunc *aperti ſunt oculi eorum*,ſcilicet interiores : *& cognouerunt eum* , in modo
fractionis panis , aſſuetam eius conſuetudinem videntes : ſic enim frangebat panem ſola
Frangendi panis conſuetudo.
manu,ac ſi ſcinderetur cum cutello. Cognouerunt eum ex modo frangendi & etiam bene-
dicendi panem. Legitur enim panem ſic fregiſſe & benedixiſſe pluries. Primò, in quinque
panum multiplicatione. Secundò,in ſeptem panum diſtributione. Tertiò,in ſui corporis B
Fractionũ quatuor totidẽ ſenſus.
conſecratione. Quartò, hîc in diſcipulorum illuminatione. In his autem quatuor fra-
ctionibus , ſignificatur quadruplex expoſitio ſacræ ſcripturæ ſecundùm quatuor eius ſen-
ſus:ſcilicet hiſtoricum,tropologicum,allegoricum,& anagogicum. Vbi Auguſtinus: Non
Auguſti. lib. 3. de cõſenſu euange. cap. 25.
incongruenter accipimus hoc impedimentum in oculis eorum à ſatana fuiſſe,ne agnoſce-
retur Ieſus:ſed tamen à Chriſto facta eſt permiſſio vſque ad ſacramentum panis, vt vnitate
corporis eius participata,remoueri intelligatur impedimentum inimici , vt Chriſtus poſſit
Theophilus in Lucam.
agnoſci. Vbi & Theophilus: Sed & aliud innuit , quòd ſcilicet ſumentibus ſacrum panem,
aperiuntur oculi vt eum agnoſcant, magnam enim & ineffabilem vîm habet Domini ca-
ro. Hæc Theophilus. Iſta circa diſcipulos geſta quotidie facit Dominus nobiſcum inuiſi-
biliter,& in anima:nam teneri vult,& etiam inuitari , per deſideria & orationes ac ſanctas
meditationes,& ideo oportet orare,& non deficere. Iſta etiam facit ad noſtram erudi- C
tionem,vt ſcilicet intendamus in opera charitatis,pietatis,& hoſpitalitatis:& quomodo nõ
ſufficit diuina eloquia legere vel audire,niſi compleantur opere : quia Dominus non eſt
cognitus dum loqueretur,& dignatus eſt cognoſci dum paſcitur:pius & miſericors Domi-
nus fidei iſtorum ſubuenit , quos miſericordes reperit , eiſque miſericordiam impendit.
Fides ſine operibus.
Hinc ergo cognoſcere poſſumus, quòd fides ſine operibus mortua eſt: quia Dominum
quem diſcipuli nec ex viſione , nec ex ſcripturarũ interpretatione & expoſitione cognoue-
rant,mox vt opere quod ſcripturæ præcipiũt perfecerũt,eum in fractione panis cognoue-
runt. Audiendo ſcripturas & præcepta Dei,illuminati non ſunt: faciendo , ſcilicet ipſum
Roma. 2.
trahendo ad hoſpitium,& apponendo cibum,illuminati ſunt:quia *non auditores legis,ſed fa-*
ctores iuſtificabuntur apud Deum. In operibus ergo pietatis & miſericordiæ, vt in hoſpitalitate
& huiuſmodi,amplius cognoſcitur Deus:quàm in lectione,diſputatione , & ſcripturarum D
expoſitione. Veritas enim melius operando,quàm audiendo intelligitur : & melius ipſo o-
Peregrini ſumus omnes.
pere,quàm verbo manifeſtatur. Nos ergo qui peregrini in hoc mundo ſumus : quia non
habemus hic permanentem ciuitatem , ſed futuram inquirimus , ſi ſpiritualiter in nobis
habemus quæ in ſe habebant iſti peregrini:erit Dominus comes itineris noſtri. Peregrini
iſti laborabant:quia ambulabant:triſtabantur,& de Chriſto confabulabantur:ſed Chriſtus
ſe eis iungit,cor vrit,ſcripturas aperit,longius ſe ire fingit. Si tales eſſemus , ſcilicet laborã-
do,contra accidiam:triſtando,contra vanam lætitiam:de Chriſto confabulando contra
vaniloquium:tunc Chriſtus ſe nobis iungeret,cor accenderet , ſcripturas aperiret , & in-
Peregrini cõditiones.
tellectum daret:licèt aliquando longius ſe ire fingeret,vt nos probaret. Item peregrinus ab
omnibus ad eum non pertinentibus ſe exonerat & alienat , viam quærit , ſummo deſide-
rio patriam ſuam appetit, & cor atque oculos ab omnibus,ne retrahatur vel impediatur,
auertit. Eſto talis peregrinus,& apparebit tibi Chriſtus:& hæc tria faciet tibi,ſicut fecit & E
illis duobus peregrinis. Tempus abbreuiat,per dulce vitæ colloquium: viam inſtruit, dans
verum intellectum: vltimò pane benedicto,per ſeipſum fracto, reficit affectum : & hoc ſi
compellis ipſum,ſe longius ire fingentem,manere tecum. Per iſtos diſcipulos , euntes in
Emaus.
Emaus,ſignantur volentes implere conſilia Domini , quia Emaus interpretatur deſideriũ
conſilij,quibus Dominus ſæpe ſua viſitatione dignatur apparere, non autem dedit Domi-
nus iſtis diſcipulis ſuis tunc magnam ſui copiam,ſed ſtatim porrecto pane , *euanuit ab oculis*
eorum:vt ex hoc ipſorum argueret affectum,ſimul oſtendens ſe corpus glorioſum habere,
quod per dotem agilitatis ſubitò poteſt diſparere , ſubtrahebatur carnalibus oculis
ſpecies infirmitatis,vt mentibus eorum inciperet apparere gloria reſurrectionis. Vnde iam
certi eum reſurrexiſſe , dixerunt adinuicem : *Nónne cor noſtrum ardens erat in nobis ?* ſcilicet
ardore

A ardote charitatis, *dum loqueretur in via, & aperiret nobis ſcripturas*, nos inſtruendo ex eis. Quare eum non tenuimus? quare ad pedes eius non cotruimus? Quare nobiſipſis & cordibus noſtris non credidimus? vbi eum quæremus? vbi eum inueniemus? per quod, vt dicit Origenes, innuunt quòd prolati ſetmones à Saluatote, accendebant audientium cor ad amorem diuinum. Vnde Gregorius: Ex audito quippe ſetmone inardeſcit animus, torporis frigus recedit, fit mens in ſuperno deſiderio anxia, à concupiſcentiis terrenis aliena: audire ei libet præcepta cœleſtia, & quot mãdatis inſtruitur, quaſi rot faſcibus inflammatur. Hæc Gregorius. Idcirco quoque citò euanuit, quia etiam alios conſolari feſtinabat: cum quibus tamen ſimul & iſtos conſolatus eſt, vt ſtatim infrà patebit.

Origenes hom. 7. in Exod. *Gregorius hom. 30. in euange.* *Cur citò euanuit.*

ORATIO.

B

Domine Ieſu Chriſte, qui diſcipulis euntibus in Emaus apparuiſti, & corda eorum tuo amore inflammaſti, illumina quæſo cor meum, vt læta voluntate impleam tui conſilij deſiderium: videlicet vt purificem me ab omnibus operibus malis, & faciam opera miſericordiæ ac pietatis, vt in futura reſurrectione delicatam tuam inuitationem gaudenter cum electis tuis audiam te dicentem: Venire benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi: *quam vocem dulciſſimam fac me audire vnigenite fili Dei. Amen.*

Math. 25.

Quomodo Dominus apparuit diſcipulis Thoma abſente.

CAPVT LXXVII.

C

SVrgentes autem eadem hora prædicti duo diſcipuli, *regreſſi ſunt ipſa die in Hieruſalem*, ad alios diſcipulos propter metum Iudæorum incluſos. Vnde Theophilus: Ardebat ergo cor eorum igne verborum Domini, quibus intendebant, & adeo læiari ſunt vt nullam moram paſſi, mox reuerſi ſint in Hieruſalem. Vide hîc diſcipulorum diligentiam, & fidei feruorem, ad reuelandum reſurrectionem: quia tarda, ſcilicet veſpertina hora, aut menſa, ſeu fatigatione itineris non detenti, & remoto Iudæorum timore, ad annunciandum Apoſtolis reſurrectionem Dominicam, & quod de ea in via comperetant, cucurrerũt impigri. Nec mirum ſi eadem die & hora ſurrexerunt, erat enim dies boni nuncij, & ideo timere poterant, ſi differrent vſque mane illud: quod timebant illi qui dicebant, hæc dies

Luca 24. & Ioã 20. Theophilus in cap. 24. Luca.

D boni nuncij eſt, ſi tacuerimus & noluerimus nunciare vſque mane, ſceleris arguemur. Prædicatio enim non eſt differẽda, & ea quæ ſunt ad ſalutem communem, non ſunt tacenda, ſed reuelanda. Ex quo exemplo prælati moti, ad diligentiam prædicationis debẽt accendi. *Et inuenerunt* in monte Sion, ſubtus cœnaculum, *congregatos* & incluſos, propter metum Iudæorum, & propter dominicæ reſurrectionis gaudium, qui prius diſperſi fuerant propter metum Iudæorum, & propter paſſionis metum *vndecim*, & qui cum ipſis erant de ſeptuagintaduobus diſcipulis, loquentes mutuo, & *dicentes* ipſis duobus *quòd reſurrexit Dominus verè, & apparuit Simoni. Et ipſi* duo ad maiorem certitudinem faciendam de reſurrectione, econuerſò *narrabant illis quæ geſta erant in via*, & apparitionem factam eis, *& quomodo cognouerunt eum in fractione panis*. Sed quidam ex eis, nec iſtis duobus, nec aliis credebant, ex quibus vnus Thomas erat. Conſidera modo quanta ibi lætitia fuerit, dum

E iſti & illi viciſſim ſua gaudia nunciarent. Et dum hæc loquerentur adinuicem, exiuit Thomas inde. Quo egreſſo, dum adhuc alij colloquerentur de his quæ audierant & viderant, & *ſero iam eſſet die illa*, prædicta ſcilicet, *vna ſabbatorum*, id eſt, primo poſt ſabbatum, quæ eſt dominica: hoc eſt eadem die reſurrectionis dominicæ: *& fores*, id eſt, oſtia quæ fores dicuntur: quia de domo ducunt foras: *eſſent clauſæ, propter metum Iudæorum*, quod etiam diuina reuelatione eſt factum: vt ſcilicet Ieſus intrans ad diſcipulos ianuis clauſis, manifeſtaret eis virtutem ſuæ poteſtatis, & glorioſi ſui corporis: venit Dominus Ieſus ad ſuos diſcipulos à deſiderio eorum vocatus, indutus albiſſimis veſtimentis glorioſæ reſurrectionis ſuæ & nouitatis, & intrans ad eos ianuis clauſis, *ſtetit in medio eorum*: vt videretur ab omnibus, quia congregati erant in nomine eius: Secundùm Bedam, ideo ſero apparuit: quia tunc maximè timidi erant. & ſecundùm Theophilum, præſtolabatur vt omnes conuenirent: oſtiis verò clauſis, vt ſe corpus glorioſum, cui aliud non reſiſtit, habere

Fores. Ianuis clauſis cõgruè venit. *Beda ĩ cap. 20. Ioan. Theophilus in cap. 20. Ioan.*

oſtenderet. Ipſe etiam ad congregatos venit, & ſpiritus ad congregatos deſcendit: quia A
Chriſtus & ſpiritus ſanctus non niſi in charitate congregatis adſunt. *Stetit in medio*, vt om-
nes eum certitudinaliter agnoſcerent, & omnes conſolationem ſuæ præſentiæ reciperent.
Medius locus. Et nota, quòd ſicut dicit Saluſtius, medius locus eſt dignitatis, & debetur honorabilioribus
propter quod Chriſtus ſtetit in medio diſcipulorum, ſicut ſol inter ſydera, vt eos illumina-
ret, ſicut flos inter lilia, vt eos decoraret: ſicut princeps inter milites, vt eos roboraret: ſicut
magiſter inter diſcipulos, vt eos informaret: ſicut pater inter filios, vt eos concordaret: ſi-
cut cor inter membra, vt ea viuificaret, & ſicut communis amicus, vt omnibus eis ſe com-
municaret. Vnde quando ſumus plures aliquem diligentes, ſi superuenerit, ſtatuimus eum
in medio, vt ſinguli poſſimus eius frui præſentia. Eſt autem ibi altare, in loco vbi Dominus
dicitur tunc ſtetiſſe. Conſiderandum eſt hic, quòd de ſe colloquentibus Dominus in me-
dio ſtetiſſe dicitur, vt intelligamus, quia eum nobiſcum habitantem habebimus, ſi quoties B
Math. 18. in vnum congregamur, ea quæ ad eius laudem & noſtram ſalutem pertinent, agimus: iuxta
quod ait: *Vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo: ibi ſum in medio eorum.* Quando autem
Ieſus ſaluator ad diſcipulos venit: ipſi erãt in timore, ſero factum erat, in vnum erant con-
Ieſum ſuſcipere volenti quatuor neceſſaria. gregati, & fores erant clauſæ. In quibus quatuor inſinuantur nobis valde neceſſaria, vt ſal-
uatorem quem expectamus ſuſcipere mereamur. Primum eſt timor, qui domum cõſcien-
tiæ mundat, ſecundùm illud Eccleſiaſtici, *Timor Domini expellit peccatum: nam qui ſine timore*
Eccle. 1. c. *eſt, non poterit iuſtificari.* Secundum eſt, contemptus vanæ gloriæ, quod ſignificatur in hoc,
quòd ſero factum erat: ad eum enim Dominus venit, cui lux mundanæ gloriæ occubuit, &
qui verè eam contemnit. Tertium eſt, vnitas: quia erant in charitate congregati, non enim
2. Cor. 13. viſitat ſaluator homines diſcordes. Vnde Apoſtolus: *Pacem habete, & Deus pacis erit vobiſcum.*
Quartum eſt, ſtabilitas: qua aliquis in domo conſcientiæ manet, non curioſè exterius eua- C
gando: vnde fores ſenſuum claudendæ ſunt, & ſic ſaluator eſt expectandus. Per iſtos verò
diſcipulos, in vnum foribus clauſis congregatos, ſignificantur religioſi cum foribus quin-
Pax cum diſcipulis Domini qualis ſit. que ſenſuum clauſi, quibus Dominus ſæpe apparet, eóſque ſua viſitatione conſolatur & læ-
tificat. *Et dixit eis, pax vobis*: non pax temporis, quia exponendi erant multis tribulationi-
bus: ſed pax pectoris, & pax æternitatis: prima in præſenti, ſecunda in futuro. De vtraque
Ioan. 16. dicitur in Ioãne, *Pacem*, ſcilicet pectoris, *relinquo vobis* in præſenti: *pacem meam*, ſcilicet æter-
nitatis (quæ eſt ſpecialiter pax mea) *do vobis*, id eſt, citò dabo: dicit ergo, *pax vobis*: ſcilicet
reconciliationis, quam ad Deum factam nunciauit: ac charitatis & vnitatis, quam eis ſer-
uandã præcepit: itémq; æternitatis & immortalitatis, quam eis futuram promittit. Pacem
offert, qui propter pacem venerat: vnde pontifex, præcipuus ſponſus eccleſiæ, in perſona
Chriſti, ſicut ſpecialis vicarius eius, dicit pax vobis, cùm in miſſa primò ſe vertit ad popu- D
lum: quia hæc fuit prima vox Chriſti ad diſcipulos poſt reſurrectionem: inſtar verò alio-
Communicandi conſuetudo. rum ſacerdotum dicit poſtea, Dominus vobiſcum, vt ſe vnum ex nobis oſtẽdat. Cùm au-
tem eccleſia primitiua quotidie & generaliter, & pòſt, tãtum diebus dominicis: pòſt verò,
tantum in tribus ſolennitatibus communicaret corpori & ſanguini Domini: nũc eccleſia
per oſculum pacis, quo deſignatur vnitas eccleſiaſtica, communicat in miſſa ſpiritualiter,
etſi non ſacramentaliter. Et pulchrè reſurgens à mortuis Dominus, primò pacem diſcipu-
lis commendauit: vt illos ad ſui viſionem peruenturos eſſe demonſtraret, qui pacem &
concordiam corde & corpore ſeruant. Ex quo patet, quòd illi ſunt pacifici, qui verè ſunt
Chryſoſto. hom. 85. in Ioannem. Chriſti diſcipuli, ſecundùm Chryſoſtomum, Diſcipulis dixit, *pax vobis*: quia prælium in-
expugnabile ad Iudæos habebant. Mulieribus autem gaudium euangelizat, quia in triſti-
tiis genus illud erat. Alternatim igitur viris quidem propter prælium pacem, mulieribus E
propter triſtitiam euangelizat gaudium, & ne diſcipuli eum alium, vel phantaſma puta-
rent, ſubiunxit: *ego ſum*, ſcilicet in perſona propria, non res phantaſtica, ſeu illuſio diabo-
lica, *nolite timere*, vel dubitare. Quidam verò ex ipſis *conturbati*, præ ſtupore & admiratio-
ne, *& conterriti*, præ timore ſeu quodã naturali horrore, quo viui ſolent mortuos horre-
re: *exiſtimabant ſe ſpiritum* quem in paſſione emiſerat, non carnem *videre*: nondum enim
credebant, vel tertia die veram carnem potuiſſe de ſepulchro reſurgere, vel reſuſcitatam
clauſis ianuis ad eos poſſe intrare: diuina autem prouidentia permiſſi ſunt dubitare, ad
Dubitare cur permiſſi diſcipuli. maiorem certificationem fidei de dominica reſurrectione. *Et dixit eis: Quid*, id eſt, qua
de cauſa *turbati eſtis, & cogitationes aſcendunt*, quaſi ab infimo tanquam falſæ & phanta-
ſticæ, non deſuper de cœlo deſcendentes tanquam veræ & bonæ: *in corda veſtra*, infirma
& dubitantia? Et quia ad illud corpus quod videri poterat fides intuentium dubita-
bat, vt

A bat,vt veritatem carnis probaret, exhibuit eis manus, & pedes, & latus ad videndum &
palpandum: declarans quòd ipſe qui crucifixus, mortuus & lanceatus fuit, in illo eodem
corpore ſurrexit. *Videte, inquit, manus meas & pedes, quia ego ipſe ſum*: quaſi diceret, Per huiuſ-
modi cicatrices poteſtis percipere, quia ego ſum qui paſſus fui & reſurrexi. Per cicatrices
enim remanentes, oſtendit quòd erat idem corpus numero. Reſurrectio enim vera, eſt *Reſurre-*
eiuſdem in numero iterata ſurrectio. *Palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſi-* *ctio.*
cut me videtis habere: quaſi diceret, Per hoc poteſtis etiam cognoſcere me habere corpus
verum, non phantaſticum. Ad dubitantium enim corda ſananda, vulnerum ſeruata ſunt
veſtigia, & ideo vulnerum cicatrices oſtendit, vt dubietatis & infidelitatis eorum vulnus
ſanaret. Oſtendit ergo manus, vt incitaret ad pugnandum, quaſi diceret: Videte manus,
quibus pro vobis fideliter pugnaui: has vobis ideo oſtendo, vt & vos pugnetis: quia ſine
B pugna victores non eritis. Viriliter ergo agite: quia vincenti dabo ſedere mecum in thro-
no meo. Oſtēdit etiam latus, vt prouocaret ad amandum: quaſi diceret, Videte latus aper-
tum, cor vulneratum: vt videatis quantum dilexerim vos, vt & vos me diligatis. Oſtendit &
pedes, vt ſtabiliret ad perſeuerandum, vt ab inceptione bonæ vitæ non deſiſtamus. Vnde
perſeuerantia vel ſtabilitas eſt, quando homo nec minis, nec amore, nec timore, nec com-
modo, nec incommodo, à bona vita vel à præceptis, vel à voto quod vouit, retrahitur. Sunt
autem quinque principales diaboli impugnantes nos, contra quos debemus eſſe fortes. Pri- *Diaboli*
mus, eſt amor culpæ & iniuſtarum rerum, vel amor carnis, vel amor honoris: qui in quo- *quinq; nos tentant.*
rundam cordibus eſt ita fortis, quòd pro eo cœleſtem gloriam deſerunt. Secundus, eſt ti- *Amor.*
mor diffidentiæ: qui etiam multos impugnat, quaſi Dominus nolit eos iuuare, quòd poſ- *Timor.*
ſint in bono perſeuerare: vel quòd non poſſint ſuſtinere duram pœnitentiam, cùm tamen
C deberent ſuſtinere duriorem gehennæ pœnam. Tertius, eſt dolor delectationis carnis, vel *Dolor.*
mundi: dimittendæ, vel iam dimiſſæ. O miſer quid facis? morbum eligis pro ſanitate, mor-
tem pro vita, triſtitiam pro lætitia, pœnā ſempiternam pro gloria. Quartus, eſt pudor ope- *Pudor.*
rationis bonæ: quando quis cogitat quòd homines derident eum ſi humili veſte incedit, ſi
ieiunat, orat, peregrinatur, & ſimilia facit. Quintus, eſt ſpes veniæ: quando quis dicit, Deus *Spes.*
eſt miſericors, nos de facili non damnat, & Chriſtiani ſumus: horum ſpes cōfunditur, quia
ſpes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis, ex meritis proueniens: ſed iſti qui carent me-
ritis, non propriè ſperant, ſed præſumunt. Hoc autem quòd ſe palpabilem præbuit, factum *Palpatio*
eſt miraculoſè: quia corpus Domini incorruptibile & immortale, à corruptibilibus & mor *glorioſi cor*
talibus naturaliter palpari eſt impoſſibile: miro ergo & ineffabili modo, ſecundum Grego. *poris mira*
corpus ſuum palpabile præbuit, vt reformaret nos ad fidem, & incorruptibile demonſtra- *culoſa eſt.*
D uit, vt inuitaret ad præmium: ſiue & palpabile exhibuit & incorruptibile, vt oſtenderet ſe *Gregorius hom. 26. in*
eiuſdem eſſe naturæ cuius fuerat ante paſſionem, id eſt, carnem habere, & alterius gloriæ, *euange.*
id eſt, eandem carnem incorruptibilem eſſe. Et quia in Domini reſurrectione, noſtra ge-
neralis reſurrectio eſt præfigurata: oſtendit per hoc noſtra corpora poſt reſurrectionem ita
eſſe incorruptibilia & ſubtilia per effectum ſpiritualis potentiæ, vt poſſint eſſe palpabilia à
cōſimilibus corporibus per veritatem naturæ. Caro enim noſtra abſq; corruptione vel fra-
gilitate mortis, in veritate ſubſtantiæ eſt reſurrectura. Vnde Beda: Parum fuit oculis ſe vi-
dentiū præbere, ſi non præberet etiam manibus cōtrectandum: qui dum palpanda diſcipu- *Beda ī cap. 24. Lucæ.*
lis oſſa carnemque præmonſtrat, apertè ſtatum veræ reſurrectionis, quæ & in ſe facta & in
nobis eſt futura ſignificat. Vnde & Gregor. Non enim in illa reſurrectionis gloria corpus *Gregorius*
noſtrum erit impalpabile, & ventis aëreq; ſubtilius vt Euthicius dixit: ſed ſubtile quidem, *lib. 14. mo-*
E per effectum ſpiritualis potentiæ: palpabile autem, per veritatem naturæ. Sed, vt dicit Au- *ralium,*
guſt. Claritas qua iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris ſui, in Chriſti corpore, cùm reſur- *cap. 29.*
rexit ab oculis diſcipulorum potius abſcōdita fuiſſe, quàm defuiſſe credenda eſt: non enim *Auguſti. lib. 22. de*
eam ferret humanus atque infirmus aſpectus, quando ille à ſuis ita deberet attendi, vt poſ- *ciuitate.*
ſet cognoſci. Et cùm quidam eorum adhuc dubitarent, petiit ab eis, ſi aliquid manducan-
dum haberent, vt per comeſtionem melius reſurrectionem aſtrueret. *At illi obtulerūt ei par-*
tem piſcis aſſi, cuius fortè iam aliam partem comederant, *& fauum mellis*. Fuerunt autem ei *Oblata Domino ad co*
hæc duo competenter oblata: ipſe enim erat piſcis aſſus, per naturæ humanæ paſſionem: *medendū.*
ſed fauus mellis, per naturæ diuinæ dulcedinem. In fauo quippe mellis vtraque natura ſuæ
perſonæ exprimitur: fauus enim eſt mel in cera: hoc eſt, diuinitas ſeu diuinitatis dulcedo in
humanitate. Hęc autem duo Domino oblata, ſignificāt duo quę & nos debemus Domino
offerre: ſcilicet piſcem aſſum, per carnis mortificationē, & fauū mellis, per mentis deuotio-

nem: vel in cibo ſuo Dominus piſci aſſo coniungi voluit fauum mellis: quia ipſe vt piſcis A
latêre dignatus eſt in aquis humani generis, & tundi mundi fluctibus, ac capi laqueo no-
ſtræ morris, & aſſari igne & tribularione ſuæ paſſionis, & decoqui in ara crucis. Et qui pi-
ſcis aſſus fuit in paſſione, fauus mellis & melle dulciot nobis extitit in reſutrectione. Piſcẽ
ergo aſſum & fauum mellis ei offerunt, qui fidem paſſionis & reſurrectionis eius tenent.
Theophilus in cap. 24. Lucæ. vel ſecundum Theophilum, Per piſcem aſſum, ſignificat vitam actiuam, cõſumentem no-
ſtram humiditatem laborum prunis: contemplationem verò ſignificat per fauum mellis,
propter dulcedinem eloquiorum Dei, & manducauit coram eis, per quod oſtendit ſe ha-
bere corpus viuum, anima vegetatiua animatum. Mãducauit quidem, non quòd tunc cibo
carnali ſuſtentari indigeret, ſed vt in veritate carnis ſe reſurrexiſſe monſtraret: quia come-
Beda in cap. 24. Lucæ. dere propriè ad corpus, non ad ſpiritum pertinet. Vnde Beda: Ad inſinuãdam reſurrectio-
nis ſuæ veritatem, non ſolùm tangi à diſcipulis, ſed etiam conueſci cum illis dignatur: non B
quidem quaſi poſt reſurrectionem cibo indigens, nec quaſi nos in reſurrectione (quam ex-
pectamus) cibis egere ſignificans: ſed vt eo modo naturam corporis reſurgentis aſtrueret,
ne illud non corpus, ſed Spiritum arbitrarentur, & ſibi non ſolidè, ſed imaginabiliter ap-
Certificatio de reſurrectione per tria. parere. Secundùm ſenſum ergo literalem certificauit eos de ſua reſutrectione pet tria. Pri-
mò, per viſum, dicens: *videte manus & pedes, quia ego ipſe ſum.* Secundò, per tactum, dicens:
Palpate & videte: quia ſpiritus carnem & oſſa non habet. Tertiò, per guſtum, cùm dixit: *Habetis
hîc aliquid quod manducetur?* Myſticè verò Chriſtum reſurrexiſſe vident, qui reſurrectionis
eius gloriam meditãntur. Ipſum tangunt & palpant, qui ſibi charitate copulantur: piſcem
aſſum offerunt, qui patientiam igne tribulationis decoctam habent pro nomine Chriſti:
ſed illi offerunt fauum, qui membris eius exhibent opera pietatis. *Et cùm manducaſſet coram
eis, dedit eis ciborum reliquias:* ſcilicet ad maiorem probationem quòd verè reſiduum mandu- C
caſſet, & ad inſinuandum quia ſuam paſſionem eis imitandam eſſe oſtendit: quæ amara eſt
in dolore corporis, ſed dulciſſima in gloria remunerationis. Illos ergo in ſuo corpore ad
æternam requiem ſuſcipit, qui cùm hîc tribulationes pro Deo ſentiunt, ab amore internæ
dulcedinis non tecedunt: qui hic pro veritate quaſi piſcis afflictionibus aſſantur, illic qua-
ſi fauo vera dulcedine æternæ beatitudinis ſatiabuntur. Deinde certificat eos de reſurre-
Verbum. ctione per auditum, dicens: *hæc ſunt verba*, id eſt, res verborum: Verbum enim quandoque
dicitur vox quam proferimus: quandoque res quam per vocem ſignificamus: *quæ locutus
ſum ad vos*, ſcilicet ſuprà dicens: Ecce aſcendimus Hieroſolymam, &c. *cum adhuc eſſem
vobiſcum*, ſcilicet in carne mortali ante paſſionis inſtantiam: *quoniam neceſſe eſt impleri*, per
rerum exhibitionem, *omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi & prophetis, & pſalmis de me.* In his
enim tribus vetus teſtamentum comprehenditur. Per hoc quòd loquebatur ſenſibiliter D
& etiam rationabiliter, reducens ad memoriam quæ eis dixerat ante mortem ſuam, oſten-
dit ſe habere corpus amimatum anima ſenſitiua & intellectiua, & eadem quæ prius: tunc
poſt prædicta *aperuit illis*, per gratiam internam, *ſenſum*, & intellectum, qui ſcilicet prius erat
clauſus: *vt intelligerent ſcripturas*, & ex illis cognoſcerẽt reſurrectionem ſuam, ſicut per præ-
cedentia probauit veritatem ſuę reſutrectionis quantũ ad humanitatem, ſic per iſtud illam
probat quantum ad deitatem: quia illuminare mentes ignorantium intellectu ſacræ ſcri-
pturæ, & ſubitò, eſt ipſius deitatis proprium. Sicut ante paſſionẽ declarauit ſe verum Deũ
& hominem, ita etiam poſt reſurrectionem ſuam, *& dixit eis*, inſtruendo per doctrinam,
quoniam ſic ſcriptum eſt: quaſi diceret, Bene debetis credere, quoniam ſic ſcriptum eſt ſicut
euenit, & ſic contigit ſicut ſcriptum eſt. vnde ſubditur, *& ſic oportebat Chriſtum pati*, ſcilicet
Beda in cap. 24. Lucæ. per lignum crucis, *& reſurgere à mortuis tertio die:* quia, vt dicit Beda, perdidiſſet Chriſtus fru- E
ctum paſſionis, ſi non eſſet veritas reſurrectionis, oportebat autem non quidem pro ſe, ſed
pro nobis, vt per ſuam indebitam paſſionẽ, à debita pœna nos liberaret, & per ſuam ſanctã
1. Cor. 15. reſurrectionem, nos ſecum regnaturos oſtenderet: quia ſicut ait Apoſtolus, *Mortuus eſt pro-
pter peccata noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram*, aperuit eis ſcripturas: tunc enim
Apoca. 5. agnus qui occiſus eſt, iudicatus eſt eſſe dignus accipere librum, & per ſpiritũ deitatis ſolue-
re ſeptem ſignacula eius, hoc eſt quæcunq; ſcripta ſunt de ſacramẽtis incarnationis, baptiſ-
matis, prædicationis & operationis ipſius, ac paſſionis, reſurrectionis, & aſcẽſionis eius. Ex
Scripturarũ intellectus dependet à Deo. hoc patet, quòd ſacræ ſcripturæ non poſſunt ſufficienter intelligi, niſi ille aperiat qui habet
clauem Dauid, qui aperit & nemo claudit: & cur pro nobis (vt dictum eſt) mori & reſurge-
re voluit, manifeſtatur, cùm ſubditur: *& prædicari in nomine eius pœnitentiam*: ſcilicet ex par-
te hominis: *& remiſſionem peccatorum*, ſcilicet ex parte Dei, cuius ſolius eſt peccata remit-
tere

A tere hominibus: *in omnes gentes*, non in vna tantùm gente Iudæorum, vel in vna parte terra-
rum: *quia non eſt acceptio perſonarum apud Deum.* Commendata igitur ſui corporis veritate, *Act. 10.*
commendat (vt iam dictum eſt) vnitatem eccleſiæ: quia vt dicit Theophilus, Non decebat *Theophil. in cap. 24.*
amplius bipartitum eſſe humanum genus, & Iudæos & Gentiles, à pœnitentia: ergo ſicut &
Chriſti, ſic & præcurſoris & Apoſtolorum incœpit prædicatio, & ne aliquis propter magni *Luca.*
tudinem peccatorum deſperaret de venia: ſubiunctum eſt, *incipientibus ab Hieroſolyma.* Hie- *Math. 3.*
ruſalem enim eſt in medio terræ habitabilis, & ideo conuenienter ab illa incepit prædica- *& Luc. 15.*
tio Euãgelij, & per Chriſti diſcipulos circumquaq; per orbem diſperſos in omnem ter- *Luca 24.*
ram exire ſonus prædicationis eorum. Vnde dicit Theophilus, quòd ideo vt omnes in *Hieruſalẽ ſitus.*
vnum vniret, mandauit incipere ſermonem à Hieruſalem, & ad gentes terminari. Nullus *Theophilus*
ergo præ magnitudine peccatorũ ſuorum remiſſionem ſe poſſe conſequi deſperet, quando *ibidem.*
B ipſis Hieroſolymitis cognoſcit indultum, qui cruentis manibus, & mendacibus vocibus,
ipſum ſanguinem, per quem genus humanum redemptum eſt, effuderunt. Vnde ſecũdùm *Beda ibidẽ.*
Bedam, Incipiunt ab Hieroſolyma, non ſolùm quia credita ſunt illis eloquia Dei, & eorum
adoptio filiorum & gloria: verumetiam vt gentes variis erroribus implicatæ hoc maximè
indicio diuinæ pietatis ad ſpem veniæ prouocentur, quòd eis, qui filium Dei crucifixerunt,
venia conceditur. Vnde & Chryſo. Inſuper ne dicerent aliqui, quòd omiſſis notis iuerunt *Chryſoſt.*
ſe oſtentaturos ad extraneos: ideo primò apud ipſos occiſores pandunt reſurrectionis in- *hom 70. in*
ſignia, in eadem ciuitate in qua prorupit temerarius auſus. Vbi enim crucifixores crede- *Math.*
re videntur, reſurrectio plurimum demonſtratur. Et quia ante paſſionem eis dixerat, *iterum*
videbo vos & gaudebit cor veſtrum: hoc nunc opere oſtẽditur impletum. Vnde ſequitur: *Ga-* *Ioan. 16.*
uiſi ſunt ergo diſcipuli viſo Domino, id eſt, agnito, & qui antè erant triſtes, & ſic expauefacti, læ-
C tantur coram eo cõſolati: quis enim ſine magno gaudio videret tantum pietatis ſpectacu-
lum? Oſtendit manus clauis perforatas, quibus operatus eſt ſalutem in medio terræ: pedes,
quibus prædicando diſcurrit, & in itinere laſſatus fuit: latus, ex quo ſacramẽta redemptio- *Gaudij*
nis profluere fecit: in quibus omnibus ad dubitantium corda ſanãda, vulnerum ſunt ſerua- *cauſa.*
ta veſtigia, & ideo in talibus ſignis pietatis *gauiſi ſunt diſcipuli viſo Domino*: quia iſte viſus non
potuit eſſe ſine maxima lætitia, & gaudio. Et ſic duplex eorum triſtitia eſt amota: ſcilicet de
morte Chriſti, & metu Iudæorum. erant enim conturbati de ipſius Chriſti morte, & de
Iudæorum perſecutione eis imminente: poterat q; eos per ſuam præſentiam cuſtodire, &
de ſua reſurrectione certificare. *Dixit ergo eis iterum, pax vobis*: geminat pacem, propter duo *Pacem cur*
præcepta charitatis: ſcilicet, Dei & proximi: geminam enim pacem ſeruant, qui hanc ge- *geminat.*
minam dilectionem habent: ſiue ideo repetit, quia ipſe eſt qui vtraque vnum fecit. Iterat
D etiam pacem, vt monſtret per ſuum ſanguinem eſſe pacificata quæ in cœlis, & quæ in terra
ſunt: quaſi diceret, Pacem relinquo, id eſt, reliquias pacis: ſcilicet pectoris in præſenti: do
vobis pacem meam, ſcilicet æternitatis in futuro: do, id eſt dabo vobis, etiam hanc pacem
itero, vt oſtendam vos Deo reconciliatos, hominem angelis, hominem homini: vt homo
Deum diligat, & homo hominem propter Deum. Et ſecundùm Chryſoſtomũ, Simul quo- *Chryſoſto.*
que demonſtrat crucis efficaciam, per quam ſoluit omnia triſtia, & contulit omnia bona, *hom. 85. in*
& hæc eſt pax. Deinde ſubiungit: *Sicut miſit me pater*, ad veritatem fidei docendam in Iu- *Ioan.*
dæa, *& ego mitto*, id eſt mittam *vos*: ad hanc veritatem publicandam per totum mundum.
Meos vicarios vos conſtituo, mea vice vobis mando, meum officiũ vobis cõmendo, ad do- *Miſſio Apo-*
cendum, ad prædicandum, ad baptizandum, ad meum & patris nomen glorificandum: *vos* *ſtolorum.*
mitto, medium & mediatorem ſe oſtendit, cùm ait, ille me & ego vos: miſit Deus pater filiũ
E ſuum, quando eum incarnari conſtituit: miſit filius Apoſtolos, quando eos ad prædicãdum
incarnationem eandem per orbem vniuerſum direxit, & ſicut pater amans filium, miſit eũ
in mundum ad preſſuras & paſſionẽ tolerãdas pro ſalute fidelium: ita & filius amans Apo-
ſtolos, miſit eos ad mala & paſſiones tolerandas pro ſuo nomine, non ad mundi gaudium.
Vnde Grego. Itaq; dicitur, ſicut miſit me pater, & ego mitto vos, id eſt ea charitate vos dili- *Gregorius*
go cùm inter ſcandala perſecutorum mitto, qua me pater diligit, quem venire ad tolerãdas *hom. 26 in*
paſſiones fecit. Et quia executio huius officij non poteſt conuenienter fieri ſine gratia ſpi- *euangelia.*
ritus ſancti: ideo *cùm hæc dixiſſet, inſufflauit in eos, & dixit: Accipite Spiritum ſanctum.* Inſufflan- *Spiritũ ſan*
do Spiritum dedit, vt ſeipſum eſſe oſtenderet qui in facie primi hominis ſpiraculum ſpira- *ctũ, cur in-*
uerat: vel certè vt oſtenderet Spiritũ ſanctum à ſe procedere, ſicut procedit à patre, & non *ſufflando*
patris ſolius, ſed & ſuum eſſe: flatus enim procedit à flante, non tamen eſt intelligendum, *dedit.*
quòd huiuſmodi flatus Chriſti fuerit Spiritus ſanctus, ſed ſignũ eius. Vnde Aug. Flatus ille

Auguſti. lib. 4. de Trinitate cap. 20.

Remittendi poteſtas.

Auguſti. hom. 13. lib. 50. homil.

corporeus, ſubſtantia ſpiritus ſancti non fuit: ſed demonſtratio per congruam ſignificationem, non tantum à patre, ſed etiam à filio procedere ſpiritum ſanctum. Hæc Auguſt. Vnde conſuetudo eccleſiaſtica obtinuit, vt in eorum facie, qui per gratiam ſpiritus ſancti regenerandi ſunt, à ſacerdotibus inſuffletur: & quia per ſpiritum ſanctum remiſſio peccatorum tribuitur, qui eſt fructus & effectus ſpiritus ſancti, rectè poſt eundem ſpiritum datum diſcipulis dicitur, *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Vbi dedit eis poteſtatem ligandi & ſoluendi, miniſterio non authoritate, eos quorum peccata ipſi remiſerint vel retinuerint: id eſt retinenda iudicauerint, vel non remiſerint: hoc tamen intelligendum eſt, quando iudicium eccleſiæ diuino iudicio cõformatur. Vnde Auguſt. Vt euidentius oſtenderet Dominus à ſpiritu ſancto (quem donauit fidelibus ſuis) dimitti peccata, non meritis hominum: continuò ſubiecit, ſi cui dimiſeritis peccata, dimittuntur ei: hoc eſt, ſpiritus dimittit, non vos, ſpiritus autem Deus eſt: Deus autem dimittit, B non vos: Deus ergo habitans in templo ſancto ſuo, in ſanctis fidelibus, in eccleſia ſua per eos dimittit peccata, quia viua templa ſunt. Hæc Auguſt. Licèt ergo ſolus Deus principaliter peccata remittat: tamen miniſtri eccleſiæ per virtutem clauium ad hoc miniſtraliter operantur: dimittuntur autem peccata in eccleſiæ vnitate & charitate conſtitutis, ſed non

Idem tractatu 121. in Ioanné.

Poteſtas cõſecrãdi data in cœna.

Poteſtas clauiũ, in die paſcha.

aliis. Vnde Auguſtinus, Eccleſiæ charitas, quæ per Spiritum ſanctum diffunditur in cordibus noſtris, participum ſuorum peccata dimittit: eorum autem qui non ſunt participes, tenet. Hæc Auguſtinus. Poteſtas ergo conficiendi corpus Chriſti data fuit diſcipulis in cœna: quando Dominus dixit, hoc facite in meam commemorationem: ſed clauium poteſtas ſuper corpus Chriſti myſticum, quæ promiſſa fuit Petro, & in Petro cæteris, pòſt iterum expreſſè aliis, hæc eis collata fuit. Et nota hîc Dominum Apoſtolos ordinaſſe epiſcopos. Vnde Auguſtinus, Nemo tũc dubitat Dominum Apoſtolos epiſcopos ordinaſſe, cùm C inſufflans eis dixit: accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittũtur eis, & quorum retinueritis, retenta erunt. Vides quomodo omnia iſta ſunt plena iocunditate & lætitia, & hîc nunc eſſe magnum Paſcha. O qualis domuncula in qua fiunt iſta, & quàm

Anima Deũ videre volenti neceſſaria.

glorioſum habitare in ea. Ex hoc facto apparitionis Domini tria ſpiritualiter & myſticè accipiuntur, quæ in anima fideli apparitionem, & præſentiam verbi æterni mentaliter flagitante exiguntur. Primum eſt, animæ ab omni opere exteriori vacatio, quod notatur per diem ſabbatorum: per ſabbatum enim requies ſignificatur, quo Iudæi ab omni opere vacabant. Secundum eſt, virium ab omni ſpecie extranea cuſtoditio: quod notatur per foras clauſas, fores enim animæ ſunt, ſenſus corporis & vires animæ. Tertium eſt, virium omnium ad intima recollectio: quod notatur per diſcipulorum congregationem: vires enim animæ ſunt quaſi quidam diſcipuli, ſub magiſterio verbi æterni. Sed Dominus non venit D ad animam, niſi de ſero: propter quod dicitur, cùm eſſet ſero. Per ſero intelligitur perfectio boni operis: non enim in initio boni operis Dominus apparet, ſed ſero, poſtquam ſol diuinæ gratiæ curſum ſuum in perfectione operis peregit: tunc Deus homini ſe oſtendit. Ieſus autem veniens in animam operatur ibi quinque. Primò, ſtat in medio diſcipulorum

Ieſus operatur in anima quinque.

omnium, videlicet virium, id eſt in initio animæ quam inhabitat, & ipſam eſſentiam animæ (quæ medium eſt omnium potentiarum) per gratiam perficit, & fœcundat, conferendo ſibi eſſe diuinum. Secundò, annunciat diſcipulis pacem: ecce quibus loquitur pacem, quia diſcipulis. Eſto & tu diſcipulus diſciplinæ Chriſti capax & audies. Tertiò, oſtendit eis manus & latus: conferendo ſcilicet eis & diuinas operationes, quæ per manus, & affectiones, quæ per latus, vbi cor latet, deſignantur. Quartò, facit gaudere diſcipulos, excitando videlicet in eis gaudium internum: quia gauiſi ſunt diſcipuli viſo Domino. Quintò, inſufflat dando eis Spiritum viuificationis ad nouam vitam, vt viuant tam ſibi quàm aliis ad ſa- E lutem. Sed Dominus cum diſcipulis tunc parum ſtetit, quia multum ſerò fuit: tamen fortè etiam ipſi coegerunt eum aliquantulum plus ſtare, rogantes ne ſic citò recederet: nec hoc Domino diſplicebat: teneri enim vult prout ſuprà dictum eſt. Tandem benedicens diſceſſit ab eis. Cúmque ab eis euanuiſſet, rediit Thomas, qui ante Domini aduentum

Thomæ aduentus.

exiuerat: *dixerúntque* animo læto *alij ad eum*, nunciantes ei bonum nuncium: *vidimus Dominum*: ſic enim ante paſſionem appellauerunt eum. Qui dixit ſe non crediturum, niſi videret, & etiam tangeret cicatrices vulnerum: vt ſi viſus deciperetur, ſaltem tactus nunciaret veritatem. Volebat certificari duplici ſenſu, ſcilicet viſu & tactu. Iſti enim duo ſenſus ſunt, qui minus decipi poſſunt. Tanta quippe viderat mortis ſupplicia, quòd reſurrectionis & vitæ non poterat accipere argumenta, niſi non ſolum viſu, ſed

etiam

A etiá tactu perciperet ea. Vnde Chryſoſtomus: Aliis enim groſſior exiſtens, eam quę & per
ſenſum groſſiſſimum, ſcilicet tactu quærebat fidem, & neque oculis credebat. Remanſerũt *Chryſoſto. hom. 86. in*
autem diſcipuli famelici, & ſitibundi de Domino ſuo, de quo tantam copiam habere cō- *Ioannem.*
ſueuerant, & eum ſæpe ſuſpiriis & deſideriis reuocabant. Vidiſti quotiens hodie paſcha *Apparitiones quinq. ſcripta.*
habuiſti: nam omnes prædictæ apparitiones in die reſurrectionis fuerunt: de quibus tantũ
quinque in Euangelio ſcriptæ ſunt: & has quinque repræſentat ſacerdos, in miſſa quinquies
ſe vertens ad populum, & quaſi pro apparitione repreſentans eis vultum: ſed tertia verſio
eſt cum ſilentio, quæ ſignificat tertiam ex his apparitionem factam Petro, quia neſcitur vbi
vel quando facta fuerit hæc apparitio: per hoc etiam eas repreſentat, quòd quinquies Do-
minus vobiſcum dicit: ſed fortè audiſti, non tamen ſenſiſti, quia nec fortè in paſſione com-
paſſionem habuiſti: credo enim quòd ſi in paſſione compati ſcires, & mentem vnitam, &
B non ſparſam ad ſecularia, aut ſuperflua, vel curioſa haberes, in qualibet vice ſentires paſ-
cha: & hoc tibi contigere poſſet qualibet die Dominica, ſi mente integra feria ſexta, & ſab-
bato te in paſſione Domini præpares. Quia ſecundùm Apoſtolum. *Si fuerimus ſocij paßionum,* *2. Cor. 1.*
erimus & cõſolationum. Tunc verò Dominus Ieſus rediit ad ſanctos patres, qui coram eo nõ
ocioſè, ſed vigilanter laudibus inſiſtebant iocundantes. Stabant enim in canticis & lau-
dibus omnes ſancti patres, & angeli coram Domino reuerenter, alacriter, & deuotè: ac tã-
quam glorioſi iubilant continuè. Conſpice igitur eos & tu cum lætitia, & eis congratula-
re, ac diſce Deum venerari & laudare, & ſibi gratias agere; & ſua beneficia recognoſcere:
ac toto conatu ad illam gloriam rendere non ceſſes, vbi ſemper in conſpectu Dei tui, cùm
tam nobili multitudine, in laudibus Dei perſeueres.

C

ORATIO.

*O Alme fili Dei patris, qui foribus clauſis apparuiſti diſcipulis in vnum congregatis: obſtrue quæſo
clauſtra ſenſuum meorum interiorum & exteriorum, contra pericula tentationum ſancto timo-
re reuerentiæ tuæ: mortifica in eis omnia mala cum vinculo tuæ charitatis delicatæ: & illumina
eos cum lumine religionis diuinæ, vt merear tua læta viſione conſolari: pacémque pectoris in præſenti, &
æternitatis in futuro te donante valeam inuenire: vbi cum angelis ac omnibus ſanctis & electis tuis te
laudare merear ſine fine. Amen.*

Quomodo Dominus apparuit diſcipulis incluſis Thoma præſente. CAPVT. LXXVIII.

D

ADueniente autem octauo die reſurrectionis, iterùm apparuit Dominus *Ioan. 20.*
Ieſus diſcipulis ſuis: nam quia non malicia, ſed ignorantia Thomas dubi-
tauit, noluit pius magiſter tam dilectum diſcipulum in infidelitate re-
linquere: ſed ad fidem eius reformandam iterum dignatus eſt apparere:
igitur *cùm* in prædicto monte Sion, *iterum eſſent diſcipuli intus, & Thomas cum
eis*: paſtor bonus & de puſillo grege ſolicitus, *venit ianuis clauſis, & ſtetit in* *Pax collegij, dũ prælatus ĩ medio.*
medio eorum, vt poſſit videri ab omnibus: *& dixit illis, pax vobis*: ſtetit in medio, & dixit, pax
vobis: nunquam poteſt eſſe pax in collegio, niſi prælatus ſit in medio: ita quòd non plus ad
vnam partem inclinetur quàm ad aliam: columna nunquam ſuſtinet ædificium, ſi ſit ad
partem prope parietem, & non in medio: omnia elementa, præter terram, mouentur: quia
E non ſunt in medio: terra autem immobilis eſt, quia in centro eſt & in medio. Sæpe Domi-
nus pacem diſcipulis nunciat, & commendat, ac perſuadet habere, quia ſine pace impoſſi- *Pſal. 73.*
bile eſt Deo placere: in eis enim qui pacẽ & cõcordiam diligunt, habitat Deus: quia factus *Pacis commẽdatio.*
eſt in pace locus eius: pacem veniens attulit, & hinc abiens pacem reliquit: quia tota per-
fectio Chriſtianæ vitæ & religionis, in pace & dilectione conſiſtit: cum magna ergo dili- *Gregorius*
gentia debemus eam inquirere, & ſtudioſè obſeruare. Vnde Grego. Nazianzenus: Pudeat *Nazianzenus orat.*
ergo nos pacis munus deſerere, quam nobis hinc diſcedens Chriſtus reliquit. Pax, eſt res *de pace.*
& nomen dulce: quam & Dei eſſe accepimus. Iuxta illud, Pax Dei: & eius eſſe Deum: iux- *Philip. 4.*
ta illud, Deus pacis: & ipſam eſſe Deum: iuxta illud, Ipſe eſt pax noſtra. Pax bonum com- *2. Cor. 13.*
mendatum ab omnibus, & obſeruatum à paucis: quæ autem cauſa eſt? fortaſſis ambitio do- *Ephe. 2.*
minij, aut facultatum, aut liuor, aut odium, aut contemptus, aut aliquid huiuſmodi ex his
quæ Dei ignaros videmus incurrere. *Deinde dicit Thomæ*, quaſi reſpõdens petitioni eius ſup-

poſitæ, *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas*: non quòd in digito ſit viſus, ſed quaſi diceret, Tange hoc, & experire. Vnde videre in hoc loco, pro ſentire & intelligere ponitur: quod genus locutionis adeo vſitatum eſt, vt per omnes ſenſus currere videatur: ſicut cùm dicimus, audi & vide quàm modulatè cantat. Olfac & vide, quàm ſuauè redolet. Palpa & A

Exo. 20. c. viſus. vide, quàm lene ſit. Guſta & vide, quàm dulce ſit. Vnde in Exodo dicitur: Cunctus populus videbat voces: id eſt, ſentiebat. Viſus ergo propter ſui certitudinem, pro omni ſenſu accipitur. *Auguſti. tracta. 121. in Ioannẽ.* Vnde ſecundùm Auguſtinum: Nomine viſus, generaliter alij quatuor ſenſus cõſueuerunt nominari: Imò etiam aliquando pro intellectu accipitur: vt cùm alicui dicitur, vides tu hoc? id eſt, intelligis. Vel ſimpliciter dici poteſt, quòd Ieſus ad verba Thomæ reſpondet: in quo etiam ſuam deitatem declarat, inquantum abſens corporaliter eius verba ſciebat. Thomas enim duplici ſenſu, ſcilicet viſu & tactu certificari volens, *dixerat*: niſi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & B manum meam in latus eius, non credam. *Ieſus verò quaſi reſpondens*, dicit ei: *Infer digitum tuum huc*, ſcilicet in locum clauorum: *& vide manus* perforatas, & clauorum fixuras. Deinde ſubiungit: *& affer manum tuam, & mitte in latus meum* lancea perforatum: & cognoſce me illum eundem eſſe qui pependit in cruce. *Vulneris in latere Chriſti magnitudo.* Magnum certè fuit vulnus illud ſacratiſſimi lateris, in quo non digitum, ſed manum mittere debebat. Myſticè per digitum ſignificatur diſcretio: per manum, opus noſtrum: monet ergo digitum & manum in locum clauorum & lanceæ mittere: vt quicquid in nobis eſt diſcretionis & operis, in ſeruitium Chriſti expendamus. Deinde ſubdit, *& noli eſſe incredulus*: hoc eſt, ad credendum tardus: *ſed fidelis*, hoc eſt fide firmus: quia in peccato infidelitatis me iterum crucifigis, cauſam meæ iterans paſſionis Hoc dixit Ieſus: quia Thomas dixerat diſcipulis, reſurrectionem Chriſti nunciantibus, ſe aliter non crediturum. Sicut ergo Thomas præ cæteris dubitauit, ita præ cæteris palpare C

Chryſoſto. hom. 86. in Ioannem. & videre monetur. Vbi Chryſoſtomus, Tu verò cùm videris decredentem diſcipulum, excogita dominatoris clementiam: qualiter etiam pro vna anima oſtendit ſeipſum vulnera habentem, & accedit vt ſaluet vnum: non enim ei ſtatim apparet, ſed poſt dies octo: vt in medio à diſcipulis admonitus, accendatur ad maius deſiderium, & fidelior fieret in futurum. Tunc Thomas cicatrices Domini tetigit: & non ſolum corde credendo, ſed etiam ore confitendo (quia vtrumque ad ſalutem requiritur) exclamans dixit: *Dominus meus, & Deus meus*: *Dominus & Deus.* ſcilicet tu es Dominus meus, ſecundùm humanitatem, in qua me ſanguine tuo redemiſti & comparaſti: *& Deus meus*, ſecundùm diuinitatem, qua me creaſti, & de limo formaſti: iam nihil dubito, certus ſum, confirmo reſurrectionem, prędico immortalitatem: tu es Dominus meus, & magiſter meus: ego ſeruus tuus, & filius ancillæ tuæ: tu es denique Deus meus, qui me creaſti: & pro me carnem ſuſcepiſti: quam vt me redimeres, morti te D tradidiſti: & vt me tecum reſuſcitares, nunc à morte reſurrexiſti: hæc eſt fides mea, ita ſentio, & ita credo. O fœlix Thoma; quàm fœlicem habuit licentiam manus tua: magna quippe licentia, & magna gratia eſt mittere manum in latus illud dulciſſimum, in latus illud ſaluberrimum, in latus (inquam) vnde ab ira ſaluamur, vnde à culpa ſanamur, vnde in gratia regeneramur, vnde in gloria ſublimamur. *Didymus quid.* Ipſe ergo Thomas, qui dicitur Didymus, propter dubium cor in credendo: quia *δίδυμος* Græcè, geminus eſt Latinè: bene etiam dicitur abyſſus, quia altitudinem diuinitatis certa fide penetrauit: quantam autem remunerationem fides habebat, manifeſtatur, cùm ſubditur: *dicit ei Ieſus*: beatificando confeſſionem ipſius: *quia vidiſti me Thoma*: id eſt, quia expertus es, etiam per tactum: *ideo credidiſti. beati qui nõ viderunt, & crediderunt.* *Fidei meritum.* In hoc verſiculo non ſolum fides Thomæ commendatur, ſed etiam noſtra ſalus futura prædicitur: ac ſi diceret Dominus, Tu quidem beatus es, quia enim me E vidiſti, credidiſti: ſed & illi beati erunt, qui non videntes me corpore, crediturі ſunt mente. *Auguſti. tracta. 121. in Ioan.* Vbi ſecundùm Auguſt. Præteriti temporis vſus eſt verbis, propter certitudinem: tanquam ille qui quod erat futurum, in ſua nouerat prædeſtinatione iam factum, quia apud eius præſentiam omnia futura præterita ſunt: ſed aliud Thomas vidit & palpauit corpore: & aliud credidit corde: quia fides, ſaltem quò ad actum, non poteſt eſſe de viſis & apparentibus: nam fides eſt argumentum, id eſt oſtenſio non apparentium: arguere enim dicebant antiqui, oſtendere. Hominem namque ſeu humanitatem vidit & tetigit, & Deum ſeu deitatem (quæ in præſenti videri non poteſt) credidit: dicendo enim, Dominus meus: humanã naturam, cui datum eſt totius creaturæ Dominium: dicendo verò, Deus meus, diuinam, *Theophilus in Ioannẽ, cap. 20.* quæ omnia condidit, confeſſus eſt, & vnum eundem Deum & dominum. Vnde Theophilus, Qui prius infidelis fuerat, poſt lateris tactum ſe optimum theologum oſtẽdit, nam duplicem

A duplicem naturam vnicamque hypoſtaſim Chriſti diſſeruit. Nos ergo conſolando ſubiunxit: *beati qui non viderunt & crediderunt.* Vnde Grego. Lætificat autem valde quod ſequitur: *beati qui non viderunt & crediderunt*, in qua ſententia nos ſpecialiter ſignati ſumus, qui eum quem carne non vidimus mente tenemus: ſi fidem noſtram operibus ſequimur: ille enim verè credit, qui exercet operando quod credit. Hæc Grego. De his autem qui fidem nominetenus retinent Paulus dicit: *Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant.* Et Iacobus, *Fides ſine operibus mortua eſt.* Cùm ergo (vt dicit Chryſoſt.) aliquis ſic iſto tempore dixerit: vtinam in temporibus illis fuiſſem & vidiſſem Chriſtum miracula facientem: tunc excogiter, beati qui non viderunt & crediderunt: potuit autem eſſe quòd poſt confeſſionem, qua dixit, Dominus meus & Deus meus: Dominus Ieſus inſufflans dixerit, *Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata* &c. Licèt hoc non dicat Euangeliſta: quia multa fecit

Gregorius hom. 26. in euange. *Fides vera.* *Ad Tit. 1.* *Iacob. 2.* *Chryſoſto. hom. 86. in Ioan.* *Ioan. vlt.*

B Ieſus, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. vnde ipſe qui virtutem ſuam non alligauit ſacramentis, potuit ſine ſigno ſenſibili dare ſpiritum ſanctum, & conferre ei poteſtatem, & ordinem epiſcopalem. Nam credendum eſt, quòd eum ſicut alios epiſcopum ordinauit. Attende hîc quòd Chriſtus Thomæ apparuit, quando in errore fuit. In quo magna Chriſti pietas oſtenditur, qui propter vnum ſolum venit. Vnde Chryſoſt. Conſidera dominatoris clementiam, qualiter etiam pro vna anima oſtendit ſeipſum vulnera habentem, & accedit vt ſaluet vnum. Hoc autem de Thomæ dubitatione diſpenſatoriè permiſſum eſt, vt euidentioribus argumentis reſurrectio Domini probaretur: ideo enim dubitatum eſt ab illo, ne dubitetur à nobis. Vnde ſecundùm Grego. Non caſu, ſed diuinæ pietatis diſpenſatione geſtum eſt, vt ille electus diſcipulus tunc deeſſet, qui audita reſurrectione dubitaret: dubitans palparet, & palpans crederet: vt à noſtris cordibus omnem dubitationem expelleret: & dū

Chryſoſto. ibidem. *Thoma dubitatio.* *Gregorius hom. 26. in euange.*

C in magiſtro ſuo vulnera palparet carnis, in nobis vulnera ſanaret infidelitatis: plus enim in nobis incredulitas Thomæ, quàm aliorum credulitas ad fidem profuit, quia dum ille ad fidem palpando reducitur: mens noſtra omni dubitatione poſtpoſita in fide ſolidatur: & non ſolum noſtram fidem roborauit, ſed etiam hæreticorum errorem, dicentium Ieſum verum corpus non habuiſſe, excluſit. Vnde & Leo papa: Sufficit Thomæ ad fidem propriam vidiſſe quod videbat: ſed nobis operatus eſt, vt tangeret quod videbat. Vnde & Gre. de ipſius Thomæ, & aliorum etiam diſcipulorum dubitatione ſic dicit: quòd reſurrectionem dominicam diſcipuli tardè crediderunt, non tam illorum infirmitas quàm noſtra (vt ita dicā) firmitas fuit: ipſa namque reſurrectio illis dubitantibus, per multa argumenta monſtrata eſt: quam dum nos legentes agnoſcimus, quid aliud quàm de eorum dubitatione ſolidamur? Minus enim mihi Maria Magdalena præſtitit: quæ citius credidit, quàm Thomas, qui

Leo ſermone de aſcenſione. *Gregorius hom. 29. in euangelia.*

D diu dubitauit: ille etenim vulnerum cicatrices tetigit, & de noſtro pectore dubietatis vulnus amputauit. Hæc Greg. Diſpēſationis autem gratia non ex curandi impotentia Dominus, qui mortis regna deſtruxit, ſigna mortis delere noluit: ſed pluribus de cauſis veſtigia paſſionis, ſcilicet cicatrices vulnerum, in corpore (licèt incorruptibili) reſeruauit. Primò, ad aſtruendam & probandam reſurrectionem, ac reformandam & corroborandam diſcipulorum fidem, de ſua reſurrectione dubiam: vt credant quòd ipſe qui crucifixus fuit, in eodē corpore numero reſurrexit: in eo enim quòd vulnera oſtendebat, manifeſtabat quòd idem reſurrexerat, qui in cruce pependit. Vnde Lucas, *Videte manus meas, & pedes meos: quia ego ipſe ſum.* Secundò ad commendandam eius circa nos dilectionem: vt quàm miſericorditer ſimus adiuti, oſtenſis ſuæ mortis indiciis inſinuet: noſque ad dilectionem rependendam magis prouocet. Vnde in Apoca. *Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.*

Vulnerum Chriſti retentio. *Luca 24.* *Apoca. 1.*

E Tertiò ad oſtendendam noſtram redemptionem, quia illa vulnera fuerunt noſtræ redemptionis ſignum. Vnde Eſaias: Ipſe vulneratus eſt propter iniquitates noſtras: ideòque miſericordias Domini cantare non ceſſent: ſed dicant qui redempti ſunt à Domino, quoniā bonus, quoniam in ſeculum miſericordia eius. Quartò, propter noſtram ædificationem & inſtructionem: ſi enim in corpore Chriſti glorioſo etiam manebant ſigna ſuæ paſſionis: & nos (quaſi compatiendo) eadem vulnera continuè in mente portare, & pro eis gratias agere deberemus. Vnde Apoſtolus: *Hoc ſentite in vobis, quod & in Chriſto Ieſu.* Quintò, propter noſtri recordationem, & memoriam apud ſe ſemper retinendam. Nequaquam enim noſtri obliuiſcitur, pro quibus ſic crudeliter plagatus dinoſcitur. Vnde in Eſaia: *Ego tui non obliuiſcor: ecce in manibus meis deſcripſi te.* Sextò, propter Dei patris reconciliationem, vt Deus pater ignoſcat humano generi, pro quo filius ſic voluit plagari. Vnde Apoſtolus. *Aduocatū habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propiciatio pro peccatis noſtris*, nam patri pro

Eſa. 53. *Philip. 2.* *Eſa. 49.* *1. Ioan. 2.*

nobis ſupplicat,obedientiam repreſentans: & quale genus mortis pertulerit ſemper oſtē- A
dens,quod eſt quidem modus interueniendi pro nobis. Vnde Bernar. Securum acceſſum
habes,ô homo ad Deum,vbi habes filium ante patrem,matrem ante filium:filius oſtendit
patri latus & vulnera:mater oſtendit filio pectus & vbera : nec vlla poterit ibi eſſe repulſa,
vbi tot charitatis occurrunt inſignia. Septimò,ad impiorum confuſionem : vt oſtenſis eis
in iudicio vulneribus,denunciet quàm iuſtè damnari debeant. Vnde ſecundùm Auguſt.
Conuincens eos de peccato ſuæ mortis,dicet: Ecce hominem, quem crucifixiſtis : videtis
vulnera,quæ infixiſtis:agnoſcitis latus,quod pupugiſtis : quoniam per vos & propter vos
apertum eſt,nec intrare voluiſtis. Octauò, ad electorum exultationem : dum in Deo ſuo
inſignia amoris præcipui,quem ad eos habuit,videbunt. Nam ſecundùm Bedam, Magnū
gaudium erit ſanctis,videre vulnera in carne Chriſti fulgida, per quæ victor triumphauit
de morte,& ſaluauit electos. Veniens ergo Dominus ad iudicium , in eadem forma omni- B
bus apparebit,ſcilicet iuſtis & iniuſtis:vt iuſti videntes quanta & qualia pro eis ſuſtinuit,in
eius amore amplius exardeſcant,& in laude ac gratiarum actione proficiant : iniuſti verò
deterius puniantur,confundantur,& pereant , quanto magis tantis beneficiis ingrati extiterunt,& largiora beneficia Dei indignius contempſerunt. Nonò,vt triumphum, ſeu titulum triumphalem,& ſignum victoriæ ſuæ omni carni oſtendat, & in perpetuum circumferat:quæ eum victorem diaboli per infinita ſecula demonſtrent : verbi gratia , Miles pro
totius gentis ſalute fortiter egit:& multis vulneribus perfoſſus eſt: hoſtem tamen interfecit:eiuſque ſpolia diripuit,& victoriam ſuæ genti reportauit:ait illi medicus,vis ſanari ſine
omni cicatrice,vel cum cicatricibus ſine omni deformitate? puto quòd in ſignum ſuæ victoriæ,& pro exemplo animandi alios ad idem,reſeruaret ſibi cicatrices:illæ enim cicatrices ſunt in Chriſto, non in deformitatem , ſed in magnam pulchritudinem. Vnde dicit C
Chryſo. quòd cicatrices ſunt in Chriſto ſuper radio ſolis lucidiores. Vnde etiam ſecundùm
Aug. In illo regno apparebunt in corporibus beatorum martyrum cicatrices vulnerum,
quæ pro Chriſti nomine pertulerunt,ſicut ſtella in cœlo,ſicut lapis precioſus in annulo,ſicut flos in ſtipite,& ſicut rubeus color in roſa:non enim deformitas in eis,ſed dignitas erit,
& quędam quamuis in corpore , non corporis,ſed virtutis pulchritudo fulgebit : nec ideo
tamen ſi martyribus aliqua amputata & ablata ſunt membra, ſine ipſis membris erunt in
reſurrectione mortuorum:ſed vbi membra vt præciderentur percuſſa ſunt , vel ſecta , ibi
cicatrices:ſed tamen eiſdem membris redditis,non perditis,apparebunt. Conſpice nunc
Dominum,& conſidera ſolitam ipſius benignitatem, humilitatem,& amorem feruentem:
quomodo videlicet monſtrat Thomæ & aliis diſcipulis vulnera,vt tollat omnem obſcuritatem de cordibus eorum,ad ipſorum & noſtram vtilitatem. Stat igitur cum eis per ali- D
quam morulam,loquens de regno Dei conſolatoria:ſtant & ipſi cum eo in lætitia magna:
audientes illa verba excelſa,& aſpicientes faciem eius plenam gaudio , ac decore & gratia. Attende bene eos familiariter circumcirca ſtantes. Sta & tu reuerenter , & verecunde,
ſed gaudenter,à longè tamen:ſi fortè miſericordia motus faciat te vocari licèt immeritum.
Tandem dicit eis quòd in Galilæam vadant,& quòd ibi eis apparebit,ſicut promiſerat : &
benedictione data,diſceſſit ab eis. Ipſi verò remanſerunt,vt prius, de ipſo famelici & ſitibundi,ſed plurimum confortati.

Bernardus ſermone de aduentu.

Auguſti. lib. 2. de ſymbolo cap. 8.

Trophæa Chriſti.

Auguſti. lib. 22. de ciuitate Dei, cap. 20.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, qui Thomæ dubitanti loca clauorum & lanceæ oſtendiſti: & eum per digiti & manus immiſſionem, ab errore reuocaſti: da mihi vt tuorum vulnerum & paſſionis ſemper habens memoriam, digitum & manum, hoc eſt quicquid diſcretionis & operis in me fuerit, totū in ſeruitium tuum mittam & expendā: & cum Thoma confitear, quia tu es Dominus meus, qui me ſanguine tuo comparaſti: & Deus meus, qui me creaſti: vt quod de credentium ſalute futura ei prædixiſti, in me merear experiri, & te largiente beatus apud te inueniri. Amen. E

Quomodo Dominus apparuit ſeptem diſcipulis ad mare Tyberiadis. CAPVT. LXXIX,

Ioan. 21.

Apparere.

POſtea facto interuallo temporis,manifeſtauit ſe iterum Ieſus ad mare Tyberiadis:id eſt, ſe viſibilem præbuit:& hoc etiam modo dicitur apparere , quod idem
eſt quòd manifeſtari. Nam ſecundùm Ambroſium,illud apparet , in cuius poteſtate eſt videri, & non videri. Piſcabantur ſimul ſeptem diſcipuli nocte quadam,
vt cibum haberent: ſcilicet Petrus & Nathanaël,qui (vt creditur) frater Philippi erat:& filij
Zebedæi,

A Zebedæi, ſcilicet Iacobus & Ioannes, & alij duo: quorum nomina non exprimuntur: quia,
ſecundùm quoſdam, etant minores: vel, ſecuodùm quoſdam, videntur fuiſſe Philippus &
Andreas. Et piſcabantut in naui aliena eis accommodata, vel locata, ſeu alio modo licitè
accepta: quia à principio ſuæ conuerſionis teliquerant nauem & tetia. Piſcabātur autem
licitè: quia (ſecùdùm Auguſtinum) non fuetunt prohibiti ex arte ſua licita & conceſſa, victū *Auguſti. tracta. 122. in Ioan.*
neceſſarium quærete, ſeruata ſui apoſtolatus integritate: ſi quando vnde viuerent, aliud nō
haberent. Propter quod & Paulus ſcenefactoriam artem didicit: vt cùm neceſſitas, vel ec- *Gregorius hom. 24. in euange.*
cleſiæ vtilitas occurreret, de labore ſuo viueret. Et ſecundùm Grego. negocium quod an-
te conuerſionem ſine peccato extitit, hoc etiam poſt conuerſionem repetere culpa non
fuit: quod autem ad peccatum implicat, ad hoc neceſſe eſt vt poſt conuerſionē animus nō
recurrat. Vnde poſt conuerſionem ſuam ad piſcationem Petrus rediit. Matthæus verò ad
B teolonium non reſedit. Et per totam noctem illam hi ſeptem diſcipuli inuanum labora-
uerunt, & nihil de piſcibus ceperunt: quia diuinum auxilium deetat, cuius carētia nox dici
poteſt. Hoc ideo factum eſt, vt captio ſequens manifeſtè miraculoſa appareret. *Mane autem
facto*, per quod intelligitur gloria reſurrectionis, Domious Ieſus apparuit eis, ſtans in litto-
te maris. Non apparuit ſupta aquam, ſed in terra ſolida: ad oſtendendum quòd amplius nō
erat cum eis in fluctibus vitæ cotruptibilis, ſed magis trāſierat ad ſtatum vitæ immortalis.
Non tamen cognouerant diſcipuli quòd Ieſus eſſet. Secundùm Chryſoſt. Non ſtatim oſtendit Ie- *Chryſoſto. hom. 86. in Ioan.*
ſus ſeipſum, vt per miraculum, quod facturus etat, agnoſcerent eum. Attende hîc quæ acta
ſunt, quia iocuodiſſima ſunt. Quærebat ab eis, quaſi piſces emere volens: ſi pulmentatium
haberent: id eſt, aliquid quod decoqui & comedi poſſet. Pulmentarium poteſt dici illud, *Pulmentarium.*
quod pani dulcotaodum adiungitut: & quo panis, vt magis comeſtibilis ſit, conditur. Pul-
C mentatium autem hîc vocat piſces, ad edendum dulces & delectabiles. vt dicit Chryſoſt. *Chryſoſto. ibidem.*
Interim humanius loquitut, vt quid debeos emete ab eis. Myſticè à nobis pulmentum pe-
tit Dominus, vt reficiatur: quod eſt obedientia mandatorum Dei, ad quam omnes obli-
gantur. vnde ſuptà dixerat: Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius qui miſit me: *& reſ-* *Ioan. 4.*
ponderunt ei, non: credebaot enim eum eſſe mercatorem, piſces emere volentem. Cùm autē
ad mandatum eius miſiſſent in dextram nauigij rete, impleueruot illud: *& non valebant
trahere præ piſcium multitudine*: quia enim obedientes fuerunt, ex obedieotia fructum conſe-
cuti ſuot. Per ſeptēm piſcatores, qui hîc enumerantur, vniuerſitas prædicatorum eccleſiæ *Piſcatores ſeptem.*
deſigoatur: qui ſine Chriſti virtute nihil prendunt, & nihil proficere poſſunt: quia ſine in-
ſtructione eius interiori, fruſtra laborat lingua ptædicatoris. Sed mane, quando veoit lux
illuminans corda, ipſo Chriſto principaliter operante, capiunt copioſam multitudinem
D piſcium: per quam ſignatur multitudo credentium, per prædicationem apoſtolorum: & ſi-
militer multitudo pœnitentium, per prædicatores alios ad bonum conuerſorum. Dicitur
quòd piſces fugiunt retia fœtida & corrupta, nec libenter intrant ea: & propter hoc illi
qui piſcantur cum talibus retibus, paocos vel nullos piſces capiont: ſequuntur tamen re-
tia odorifeta & munda: & ideo cum talibus capiuntur melius. Rete Chriſti, eſt verbū Dei: *Rete Chriſti.*
piſces, ſunt omnes peccatores: dextra, ſpiritualia: ſiniſtra, tempotalia. Iſte ergo qui prædi-
cat propter lucrum temporale, vel vanam gloriam, piſcatur ad ſiniſtram, & retia fœtida
habet: & ideo parum proficit: ſed qui in doctrina & prædicatione quærit ſalutem audien-
tium, ille piſcatur ad dexteram, & retia odorifera habet: & ideo multum proficit: nec mi-
rum, quia vt dicitur in Prouerbiis, *vias quæ à dextris ſunt, nouit Dominus: peruerſæ autem ſunt, quæ* *Prouer. 4.*
à ſiniſtris ſunt. Ioannes itaque conſiderato miraculo facto, quia vidit impletum ſicut prædi-
E xerat, recognoſcit eum & dixit Petro, quem præ aliis diligebat, & etiam quia inter alios
prior etat: *Dominus eſt*: cui ſcilicèt & piſces obediunt: Dominus enim, eſt nomen poteſtatis:
& per poteſtatem in miraculo piſcium eſt hic manifeſtatus: Ioannes qui (tanquam virgo) *Ioānis perſpicacitas.*
cæteris purior etat, & perſpicacior in cognoſcendo, citius aliis cognouit Chriſtum: quia
puritas mentis & corpotis, maximè diſponit hominem ad cognitionem diuinorum. ſecū-
dùm Bedam, Cognouit primus Dominum, ſiue miraculo iſtius piſcationis, ſiue ſono præ-
cognitæ vocis, ſiue primæ remioiſcens piſcationis. vbi Petrus cantor, per Petrum, actiua &
laborioſa vita: per Ioannem, contemplatiua & quieta ſignificatur. Contemplatiua actiuæ
Deum, quem conſiderat, oſtendit. Si in die in actione fuiſti: ſaltem in nocte dicat tibi con-
templatiua, Dominus eſt: ne ita diſtraharis operibus, quòd ipſum aliquaodo non conſide-
res. Hæc Petrus. *Tunc Petrus audito quia Dominus eſt: tunica ſuccinxit ſe*, vt cum maiore reuerē-
tia accederet ad eum: *erat enim nudus*, id eſt parū veſtitus, vt aptior eſſet ad piſcationis opus. *Nudus.*

Vnde Beda: dicitur Petrus nudus fuiſſe ad comparationem cæterorum veſtimentorum A
Theophilus in cap. 21. Ioan. quibus vti ſolebat. Sic nos ſolemus dicere, cùm aliquem ſimplici veſtimento videmus in-
dutum, quare nudus incedis? Vbi & Theophilus: Præcinxit autem ſe linteo amictu, quem
Phœnices & Tyrij piſcatores circunuoluunt ſibi, cùm nudi ſunt: ſiue etiam cæteris indu-
mentis apponunt: *& ex deuotione ac feruore dilectionis, miſit ſe in mare*, vt citius ad eum
veniret: memor Domini quem feruenter diligebat: *alij verò diſcipuli* trahentes rete piſciũ,
cùm matura feſtinatione *nauigio venerunt*, quia ita feruidi ſicut Petrus non erant: Petrus
quidem moras nauis expectare non potuit, ſed amoris immenſitate cogente in mare ſe
præcipitauit, vt velocius & magis feſtinus ad Dominum venire potuiſſet. Vbique Petrus
feruentioris fidei, & maioris dilectionis inuenitur. Vbi Beda, Eodem autem ardore, quo
& multa alia fecerat, venit ad Ieſum: non tamen intelligendum eſt Petrum ſuper fluctus
veniſſe: ſed aut natando, aut pedibus propriis, quia erant prope terrã. Et ſecundùm Chry- B
Chryſoſto. hom. 86. in Ioannem. ſoſtomum, Optimè ponitur hîc conditio Ioannis & Petri, quia Ioannes perſpicatior erat
intellectu, Petrus feruentior affectu. Propterea Ioannes quidem primus cognouit Ieſum:
Petrus verò primus iuit ad eum. Myſticè per mare ſignificatur tribulatio præſentis ſeculi.
Myſticè. Vnde illi qui deſiderant ad Chriſtum peruenire, mittunt ſe in mare: quia non refugiunt
tribulationes huius mũdi: ſcientes quòd per multas tribulationes oportet intrare in regnũ
Acto. 14. Dei: & tamen inter tribulationes ſecurus & illæſus Chriſti ſeruus euadit: ſicut Petrus illæ-
ſus peruenit: per nauigium verò, ſignificatur eccleſia: vnde alij diſcipuli veniunt nauigio,
Pſal. 30. id eſt, protecti ſocietate eccleſiæ. ſecundùm illud Pſalm. protege eos in tabernaculo tuo, *Et
cùm deſcendiſſent in terram, inuenerunt prunas in littore poſitas*, id eſt ordinatas ad calefaciendum:
Miraculũ. *& piſcem illis ſuperpoſitum, & panem* iuxtà poſitum. Ecce aliud miraculum: nam non ex ma-
teria ſubiecta, ſicut aliâs multiplicauit panes: ſed de nihilo & nouo fecit virtute diuina car- C
bones accenſos, & piſcem, & panem: ad maiorem diſcipulorũ in fide reſurrectionis Chri-
Bethſaida locus, vbi ſtetit Dominus. ſti confirmationem. De Bethſaïda ad vnam leucam contra Orientem eſt locus, vbi ſtetit
Ieſus in littore: cuius adhuc veſtigia ibidem oſtenduntur in lapide: & inde non ad iactus
lapidis medietatem, locus vbi viderunt prunas, & piſcem ſuperpoſitum, & panem: & iuſſit
Ieſus afferri de piſcibus, quos prendiderunt nutu ipſius: aſcendit autem Simon Petrus, &
Piſcium genera 153. traxit rete in terram, plenum magnis piſcibus centum quinquaginta tribus. Dicit Iſidorus,
quòd omnia genera piſcium ad iſtum numerum reducuntur: & quia apoſtoli debebant
eſſe piſcatores omnium hominum, ideo tot & non plures piſces piſcati ſunt: & cùm tanti
eſſent, non eſt ſciſſum rete. Numerum & magnitudinem piſcium exprimit, ad declaratio-
nem miraculi, ex tanta captione eorum: & iterum ex retis integritate, quia non eſt ſciſſum.
Et vocans Dominus diſcipulos ad prandendum, & ſimul cum eis comedens, ad declara- D
tionem ſuæ reſurrectionis, & ad oſtendendum non eſſe phantaſma quod factum eſt, eis
fecit conuiuium, & feſtum magnum cum ipſis in littore maris: & nemo diſcumbentium
audebat eum interrogare quis eſſet: non propter auſteritatem & formidinem, ſed propter
reuerentiæ authoritatem, & cognitionis certitudinem: ſcientes diſcreta cognitione, quia
Dominus eſt, cui cum metu & reuerentia oportet intendere: & ideo fruſtrà feciſſent de
hoc quæſtionem, quia non oportebat facere eam: vbi enim eſt veritas exhibita apertè, ibi
Chryſoſto. hom. 86. in Ioan. nulla eſt opus interrogatione. Vbi Chryſoſt. Et nullus audebat eum interrogare, ſed cum
ſilentio & formidine multa & reuerentia ſedebant attendentes in eum. Nam ſciuerant qui-
dem quoniam Dominus eſt: formam autem alterariorem videntes, & multa admiratione
Auguſti. tracta. 123. in Ioannẽ. plenam, valde erant ſtupefacti. Vnde & Auguſtinus: Nemo audebat dubitare quòd ipſe eſ-
ſet: tanta enim erat euidentia veritatis, qua illis Ieſus apparebat, vt nullus eorum auderet E
non ſolum negare, ſed nec dubitare: & ideo ſtultum eſſet interrogare. Et conſuetæ humi-
litatis ſuæ more miniſtrans eis, accepit panem & dedit eis, benedictũ tamen, & diſtribuen-
do fractum, & piſcem ſimiliter: & comedit cum eis: nam eo modo diuidebat eis, & diſtri-
buebat, ſicut conſueuerat ante paſſionem, ad declarandam ſuam reſurrectionem. Stant i-
gitur reuerenter, multúmque alacriter iſti ſeptem diſcipuli cum Domino ſuo, pariter co-
medentes cum eo. Aſpiciunt deſiderabilem, & iocundam faciem eius, & exultant in cor-
dibus ſuis. Accipiunt de ſacratiſſimis manibus eius eſcas deſiderabiles, & reficiuntur non
minus ſpiritualiter, quàm corporaliter. O quale eſt iſtud conuiuium. Conſidera bene per
ſingula, & ſi potes paſcaris cum eis, in exultatione & lætitia. In hoc conuiuio eccleſiæ ſpiri-
tuali Chriſtus præparat prunas charitatis, quas de cœlis portauit ad terras, quia ignem ve-
nit mittere in terram, & vult vt accendatur. Item præparat piſcem ſuperpoſitum prunis,
qui eſt

A qui eſt ipſe Chriſtus, qoi ſuper prunas ponitur, quando ex incendio charitaris, pro nobis
in cruce immolatur. Item præparar panem quo reficimur, qui eſt & ipſe: nam ipſe reficit
nos per doctrinam, & etiam dando corpus ſuum nobis in cibum. Dedir etiam Dominus
diſcipulis piſcem, quia ſuam paſſionem imitandam oſtendir, dedir & cum piſce panem,
quia poſt tolerantiam paſſionis gaudia æternæ ſocietatis repromiſir. Vnde Auguſti. Fecit *Auguſti. ibidem.*
Dominus prandiũ ſeptem diſcipulis de piſce aſſo, & aliis quos ceperant: piſcis aſſus, Chri-
ſtus eſt paſſus, ipſe eſt & panis qui de cœlo deſcendit: huic comparatur eccleſia ad partici-
pandam beatitudinem æternam, propter quod dictum eſt, afferte de piſcibus quos appre-
hendiſtis nunc, vt omnes qui hanc ſpem gerimus, per illum ſeptenarium numerum diſci-
pulorum, per quem poteſt noſtra vniuerſitas intelligi figurata, tanto ſacramento nos com-
municare noſcemus, & eidem beatitudini nos ſociari. Hæc Auguſt. Ideo etiam vltimum *Conuiuium*
B conuiuium cum ſeptem diſcipulis piſcantibus voluit celebrare, quia illi poſt vniuerſale iu- *vltimum*
dicium cum Domino æternum conuiuium ſunt celebraturi: qui ſeptiformis Spiritus ſan- *Domini.*
cti gratia repleti, fluctus præſentis ſeculi diuino amore calcant, & in lucrãdis animabus in-
uigilant. Vnde Grego. Cur cum ſeptem diſcipulis vltimum conuiuium celebrar, niſi quòd *Gregorius*
eos tantummodo qui ſeptiformi gratia Spiritusſancti pleni ſunt, futuros ſecum in æterna *hom. 24. in*
refectione denunciat. Septem quoq; diebus omne hoc tempus euoluitur, & ſæpe ſeptena- *euang.*
rio numero perfectio deſignatur. illi ergo vltimo conuiuio de præſentia veritatis epulãtur,
qui nunc perfectionis ſtudio terrena tranſcendunt, quos huius mundi amor non ligat, qui-
bus ſi vtcunq; per tentamenta obſtrepit, cœpta tamen eorum deſideria non retundit. Hæc
Gregor. Sicut ergo Dominus in alia piſcatione ſignificauit eccleſiam qualiter nunc eſt, ſic *Piſcatio*
in hoc loco qualiter in fine ſeculi, ſcilicet in vltima reſurrectione mortuorum futura ſit. *duplex.*
C Mare enim præſens ſeculum ſignificat: litus, quod eſt finis maris, finem ſeculi deſignat. vn-
de ibi Ieſus aſcendit in nauem, quia adhuc in fluctibus vitæ corruptibilis cũ diſcipulis erat.
Hîc autem in littore ſtabat, quia iam ad ſtatum vitæ immortalis trãſierat. Ibi non in dexte-
ram, nec in ſiniſtram: ſed indifferenter, inquit, *Laxate retia veſtra in capturam*: vt intelligamus
bonos & malos: hic autem, *Mittite, inquit, in dexteram nauigij rete*, vt ſignificaret eos qui ſtabũt
ad dexteram ſolos bonos. Ibi numerus piſcium non exprimitur, quia multiplicati ſunt ſu-
per numerum. Hîc verò certus eſt numerus, ſcilicet centum quinquaginta tres, qui nume-
rus habet quinquagenarium, per quem deſignatur iubileus, in quo cunctus populus ab o-
mni opere quieſcebat, & inſuper habet tria propter myſteriũ trinitatis. Ideo autem dictum
eſt, quòd erant magni, quia omnes electi magni ſunt in regno cœlorum, licèt gradus ſint
diuerſi. Ibi rete propter ſignificanda ſchiſmata rumpebatur, hîc verò non eſt ſciſſum rete;
D quoniam in illa ſumma pace ſanctorum nulla erunt ſciſmata. Et ideo ad hoc commẽdan-
dum valet, quòd Ioannes ante hanc apparitionem, tanquam finem libri ſui interpoſuit di-
cens: *Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in
libro hoc*: quod eſſet etiam ſecuturæ narrationis quaſi prœmium. Attende nihilominus quæ
ſequuntur, quia pulcherrima ſunt & vtilia: nam completo iſto ſolenni cõuiuio, & refectio-
nis beneficio omnibus communiter exhibito: *dicit Dominus* ſpecialiter *Simoni Petro*, volens
ei conferre beneficium ſpeciale, *Simon Ioannis*, ſcilicet filius, *diligis me plus his?* id eſt pluſquã
iſti me diligunt: quaſi diceret, quid mihi dabis, quid mihi præſtabis, quia diligis me? vbi Al-
chuinus, Myſticè autem Simon obediens, Ioannes gratia dicitur: meritò ergo nomine vo-
catur, id eſt obediẽs gratia Dei, vt oſtẽdatur quòd ardẽtior illũ charitate amplectitur; non
meriti humani, ſed diuini eſſe muneris. Interrogat Dominus an ſe diligat, quem ſemper &
E vbiq; maiorẽ amoris affectionẽ erga ſe oſtẽdere videbat. *Simon, inquit, Ioãnis diligis me plus his*,
qui tui amoris affectũ pluſquã hi circa me oſtendis. In quo apparet quòd ille qui eligitur ad *Dilectio*
officiũ prælationis, debet diligere Deũ præ cæteris, & quòd cæteris paribus melior & perfe- *præferẽda.*
ctior debet præfici in prælatũ, quia Dominus requirebat præficiendũ, an plus diligeret eũ, &
plus haberet charitatis, quę eſt vinculũ perfectionis: nã in omni regimine, ille qui præſidet, &
gubernat, debet excellẽtior eſſe, & ad plura ac maiora & magis ardua tenetur prælatus, quã
quicunq; ſubditus: quia ſicut ſe habet anima ad corpus quod regit, & ratio ad vires inferio-
res, & paſtor ad gregem, & homo ad bruta animalia: ſic ſe debet habere prælatus ad ſubdi-
tos. Et ideo videtur quòd ille qui aliquem eligit ad tale officiũ, tenetur ſemper eligere me-
liorem: non tamen intelligitur melior, literatior, vel aſtutior: ſed ille qui omnibus cõditio- *Eligendus*
nibus penſatis melior eſt ad tale officium, ad honorem Dei, & vtilitatem eccleſiæ. Aliter *optimus.*
autem eligens vel promouens, non videtur iudiciũ diuinum euadere. Quòd autem, ſecun-

MMm

dùm iura, ſufficit eligere bonum & idoneum, hoc eſt ſecundùm iudicium humanum, per A
quod talis non eſt puniendus: cùm ſecundùm Auguſtinum, aliqua permittuntur humano
iudicio incorrecta, propter maiora mala vitanda, quæ tamen ſunt diuino iudicio corrigen-
da. Nam aliquid ſufficit ſecundùm iudicium humanum, quod non ſufficit ſecundùm iudi-
cium diuinum: ſecundùm iudicium humanum, ſufficit illud, de quo homo non poteſt ac-
cuſari, nec electio eius improbari. Conſtat autem difficile eſſe electiones fieri, ſi poſſent
ex hoc reprobari, quòd inuenitur alius melior quàm ille qui eſt electus. Vnde ſufficit (ſe-
cundùm iudicium humanum) vt electio ſit recta, & eligatur idoneus. Secundùm verò iu-
dicium diuinum, & cõſcientiam, neceſſarium eſt eligere meliorem, quantum ad honorem
Dei, & vtilitatem eccleſiæ: ſi verò aliquis minus bonum præeligat, & aliquid priuatum (pu-
ta affectio carnalis, ſpes beneficij & commodi temporalis) eum moueat, eſt fraudulẽta ele-
ctio, & perſonarũ acceptio, & peccat. Sciens ergo Dominus interrogat: ſciebat enim quòd B
non ſolùm diligeret eum, verùm etiam plus omnibus diligeret: ſed innuit, vt & corde cre-
damus, & ore cõfiteamur, neſciens autem Petrus, quantum alij Chriſtum diligebant, non
eſt auſus reſpondere, pluſquam alij: quia cor alterius videre nõ poterat: ſed cum modeſtia
locutus eſt, & abſolutè reſpondit, *etiam, Domine, tu ſcis quia amo te*: quaſi diceret, teipſum te-
ſtem inuoco, qui ſecretorum es conſcius, quia amo te, & tu qui interiora conſideras, ſcis ſi
plus aliis amem te, quod ego neſcio: tu ſcis quantum diligo te, & quia integro corde te di-
Petri cauta modeſtia. ligo: quantum verò alij te diligunt, neſcio. Item, quia expertus propriæ fragilitatis in Chri-
ſti negatione fuit, cautius de ſe reſpõdit, nec vltrà ſe efferre in Chriſti dilectione auſus fuit:
ſed quãtitatem ſuæ dilectionis in iudicio Chriſti (qui ſecreta cordium intuetur) poſuit, nec
audet inuocare conſcientiam propriam, in qua prius deceptus fuit: ſed Domini conſcien-
tiam inuocat, dicens: *tu ſcis quia amo te*, ac ſi dicat, tu noſti pluſquam ego: humilians ſe coram C
Apoſtolis, non dicit, plus his: ſed ſimpliciter, *amo te*: inſtruens nos quòd non debemus nos
aliis præponere, ſed alios nobis. Quòd ergo de ſe nouit, ſcilicet quòd diligeret, dixit: quòd
neſciuit, ſcilicet vtrum plus aliis diligeret, tacuit: docens nos quòd in dubiis ſuſpenſam de-
bemus ſententiam tenere, & non temerè de occultis diffinire. *Dicit ei Dominus*, officium pa-
ſtorale ſibi committẽs, *paſce agnos meos*: quaſi diceret, hoc mihi dabis, hæc præſtabis, ſi amas
me, vt paſcas gregem meum. In hoc ſciam & experiar quòd me amas, ſi ſcilicet gregem
meum paſcis, exhibitio operis, fit probatio dilectionis. Dilectio enim Dei, probatur in dile-
ctione proximi: qui verò opus pietatis proximo non impendit, minus Deum diligit. Vnde
Auguſti. ſermo. 49. de tempore. Auguſt. Confitenti autem amorem ſuum, oues ſuas commendauit, tanquam non eſſet vbi
oſtẽderet Petrus amorem ſuum in Chriſtum: niſi eſſet paſtor fidelis ſub principe omnium
paſtorum. Cumq; Dominus ſecundò ab eo quæſiſſet, ſi ipſum diligeret, & Petrus idẽ quod D
ſuprà reſpondiſſet, iterum ſubdit *paſce agnos meos*. Cùm verò Dominus tertiò quæreret, ſi eũ
amaret: *contriſtatus eſt Petrus*, eo quòd ſæpius eſſet interrogatus ab eo: qui ſciuerat quod in-
terrogabat, & turbatus fuit, eo quòd ſciebat eum ſcire etiam omnia futura, propter quod ti-
muit ex tali replicatione, ne Chriſtus vellet ſibi prædicere aliquem caſum ſuum futurum,
ſicut ſuprà prædixit ei ſuam negationem futuram, & ideo meritò timuit, & turbatus fuit.
Chryſoſto. hom. 87. in Ioan. Vnde ſecundùm Chryſoſtomum: Rurſus formidat, ne fortè æſtimans ſe diligere, ſi non di-
ligat corripiatur, ſicut & prius correptus eſt multum ſe exiſtimans fortem: vnde ad ipſum
Chriſtum refugit, & dicit ei, Domine, tu omnia ſcis, & ineffabilia cordis, & præſentia, &
futura, & de vltimo cordis protulit amantis vocem, dicens *tu ſcis quia amo te*: quaſi diceret,
tu ſcis omnia & præſentia & futura. Ideo tu ſcis quòd nunc te diligo: ſed quid ſit mihi futu-
Confeſſio Petri. rum, ego neſcio: tu ſcis. Deinde poſt tertiam Petri reſponſionem, Dominus adiecit: *paſce* E
oues meas. Interrogauit autem eum ter, non ignorans quo animo confiteretur Chriſti amo-
rem: ſed vt trina confeſſio amoris, deleret trinam negationem timoris: ter negauit timor,
Auguſti. tracta. 123. in Ioan. ter confeſſus eſt amor. Vnde Auguſtinus: Redditur negationi trinæ trina confeſſio, ne mi-
nus amori lingua ſeruiat, quàm timori, & plus vocis elicuiſſe videatur mors imminens,
quàm vita præſens. Et ſecũdùm Ambro. interrogauit non vt diſceret, ſed vt doceret quem
Ambro. de apologia Dauid, cap. 9. (eleuãdus in cœlum) amoris ſui velut vicarium relinquebat: non vult Dominus ſuos agnos
vel oues committere, niſi illi qui eum diligit: quos ipſe tãtum dilexit, vt pro eis mori digna-
retur, & ideo prius eccleſiæ paſtorem interrogat, an ſe diligat, & ſic poſtea ad paſcendum
ſuos agnos & oues ei committit: ſicut enim fuit timoris indicium negare paſtorem, ſic eſt
Chryſoſto. hom. 87. in Ioannem. amoris officium paſcere Dominicum gregem. Vnde Chryſo. Si diligis me, inquit, præſiſte
fratribus, & feruentem amorem, quem per omnia demonſtraſti, nunc oſtende, & animam,
quam

A quam dixiſti poſiturum te eſſe pro me, hanc pro ouibus da meis, oſtendens quanti appre-
ciatur præſiſtentia propriarum ouium, & quoniam hoc eſt maximè eius, qui in ipſum eſt,
amoris ſignum. Vnde & Gregorius: Si ergo ſignum dilectionis, eſt cura paſtoris, quicunq; *Gregorius*
virtutibus pollens gregem Dei negligit paſcere, ſummum paſtorem conuincitur non ama- *lib. 6. epiſt.*
re. Vnde & Auguſt. Quid eſt aliud, *Diligis me, paſce oues meas*, quàm ſi diceret: Si me diligis, *epiſt. 5.*
non te paſcere cogita, ſed oues meas, & ſicut meas paſce, non ſicut tuas: gloriam meam in *Auguſti.*
eis quære, non tuam: damnum meum, nõ tuum: lucra mea, non tua. Vnde Bernardus: Non *tracta. vlt.*
ocioſè toties repetitum eſt, *Petre amas me*, in commiſſione ouium. Et ego quidem id ſignifi- *in Ioan.*
catum proinde puto, ac ſi illi dixiſſet Ieſus, niſi teſtimonium tibi perhibente conſcientia, *Bernardus* *ſermo. 76.*
quòd me ames, & valde perfecteq; ames: hoc eſt, pluſquam tua, pluſquam tuos, pluſquam *in cantica.*
etiam te, vt trinæ repetitionis meæ numerus impleatur: nequaquam ſuſcipias curam hãc,
B nec te intromittas de ouibus meis, pro quibus vtique ſanguis meus effuſus eſt. Terribilis
ſermo, & qui poſſit etiam impauida quorumuis tyrannorum corda concutere. Propterea
attendite vobis quicunque opus miniſterij huius ſortiti eſtis: attendite inquam vobis, & *Prælatorũ*
precioſo depoſito, quod vobis creditum eſt. Hæc Bernardus. Vide quomodo Dominus *periculũ.*
Chriſtus, committendo Petro paſtorale officium, ipſum ter examinat de dilectione: quia
paſtores eccleſiæ debent Deum ac etiam proximum præ cęteris hominibus diligere. Non
ergo debet quis eligi in prælatum, niſi habitis certis ſignis & argumentis de dilectione eius
erga Deum & proximum. Vnde Bernardus: An non incõgruè de dilectione requiritur, qui *Bernardus*
paſcendo gregi præponitur. Ille enim præeſſe debet aliis, qui vino charitatis inebriatus ex- *ſermo. 23.*
æſtuat, immemor ſui, vt non quærat quæ ſua ſunt, ſed magis quæ Ieſu Chriſti. Attẽde etiam *in cantica.*
quòd Dominus paſtorale officium iniungit, trina examinatione præmiſſa, & ideo qui ad *Examina-*
C hoc officium aſſumitur, prius examinari debet diligenter. Primò autem & ſecundò agnos *ri debet in*
imperfectos, quodam lacte veſcendos, & tertiò oues perfectiores ſolido cibo alendos Pe- *prælatum* *aſſumẽdus.*
tro commiſit: quia non ſolùm paſtorem, ſed & paſtorum paſtorem eum conſtituit: ſunt
enim in eccleſia tria genera, ſeu tres gradus hominum fidelium, qui ſicut agni & oues in
eccleſia ſunt paſcendi: ſcilicet incipientes & proficientes, qui quaſi adhuc imperfecti no-
mine agnorum, & perfecti qui nomine ouium poſſunt intelligi, & bis dictum eſt, paſce
agnos meos, ſed ſemel, paſce oues meas: quia infirmi & adhuc tenelli in fide ampliori pa-
ſtorali cura & ſolicitudine indigent, quàm fortiores & grandiuſculi, qui ſe regere valent,
nec tanta cura egent. Paſcit igitur Petrus agnos, paſcit & oues, paſcit filios, paſcit & matres:
quia regit & ſubditos, & prælatos: omnium igitur paſtor eſt, quia præter agnos & oues in
eccleſia nihil eſt, nihil inquam quod ſuis paſtoribus commiſerit. Sed cùm Ioannes à Do-
D mino magis eſſet dilectus, quare nõ eſt aliis Apoſtolis prælatus, ſed Petrus? Quia erat ado-
leſcens, & ſi eſſet prælatus, illi ſcandalizarentur fortè in eo: ſed non ita in Petro, quia ſenex.
Item ne videretur amicos carnales exaltare, & eos aliis præferre. Vtinam eccleſia imitare-
tur hoc exemplum, & non faceret in multis contrarium. Conſidera hîc ſolitam Domini
charitatem & benignitatem. Apertè enim vides quomodo diligenter & affectuoſè im-
primit, reiterat & recommendat Petro animas noſtras. Ter enim interrogans eum de *Paſcere, nõ*
amore, ter ſubiunxit paſce. Non dicit ei tonde, munge, macta, & manduca: ſed dicit *tondere iu-*
tribus vicibus, paſce: ſcilicet pane doctrinæ, & ſanctæ prædicationis verbo, vitæ & ho- *betur.*
neſtæ conuerſationis exemplo, & temporalis ſuſtentationis ſubſidio. Ter ergo dictum eſt,
paſce: ad ſignificandum quòd habens curam animarum, debet ſubditos paſcere paſtu
triplici, ſcilicet verbi Dei, & boni exempli, & prout poteſt temporalis ſubſidij. Sed iſtud
quod dicitur ter, paſce: quidam mali mutant in tonde, munge, & occide: quia multi ho-
E die ſubditos exactionibus temporalium opprimũt, malis ſuaſionibus, & exemplis corrum-
punt, & occidunt: ſed de triplici paſtu prædicto parum cogitant vel curant. Deinde poſt-
quam Petrus Dominum ſe amare ter reſpondit, & per hoc amoris ſui priuilegium confir-
mauit, mortem ſuam ei Dominus nuncians ſuum martyrium ſibi prædixit: in qua mor-
te quantum Petrus eum dilexerit demonſtrauit apertè, quia prælati eccleſiæ tantam de-
bent charitatem habere, vt parati ſint ſe morti pro grege exponere. Vnde ait Chriſtus,
loquens Petro parabolicè, *Cùm eſſes iunior* non tam ætate, quàm ſenſus & virtutis imbe-
cillitate qua negaſti me: *cingebas te*, & ad libitum tuum properabas *& ambulabas*, *vbi*
ſecundùm appetitum *volebas*: *cùm autem ſenueris*, non tam ætate, quàm ſenſus & virtu-
tis ſtabilitate, ſicut iam tua demonſtraſti confeſſione: *extendes manus tuas*, ſcilicet ad
crucem, hoc eſt, crucifigeris: vbi promptitudo eius ad martyrium tolerandum

Alligatus Petrus cruci.

deſignatur,& genus mortis *& alius*,ſcilicet tortor, *te cinget*, & ligabit vinculis, fuit enim li- A
gatus chordis,& ſic in cruce poſitus: non clauis affixus, vt viueret diutius, & longior eſſet
ipſius cruciatus *& ducet te*, id eſt viriliter trahet *quò non vis* ire naturaliter, ſecundùm appe-
titum ſenſitiuum: ſcilicet ad mortem, quam refugit ſenſualitas & voluntas naturalis, vo-
luntate tamen delibetata & electiua, qua cupiebat eſſe cum Chriſto in vita æterna, & ſe-
cũdùm appetitum intellectiuum etiam ſenex voluit ad mortem duci & crucifigi, ſequens
magiſtrum ſuum, qui ait: non mea, ſed tua voluntas fiat. Sed ſi fieri poſſet, vitam æternam

Appetitus hominis duplex.

præter mortis moleſtiam concupiſceret. Eſt enim in homine duplex appetitus: ſcilicet
ſenſitiuus & intellectiuus, & vterque aliquando & largè loquendo voluntas nominatur,
quia ſolus appetitus intellectiuus propriè voluntas dicitur. Licèt ergo appetitus intellecti-
uus in Petro eſſet promptus ad martyrium: tamen appetitus ſenſitiuus refugiebat, quia
mors eſt vltimum terribilium. Et eodem modo in Chriſto fuit, vt viſum eſt ſuprà, vbi ad B
patrem orauit. Nam inter animam & corpus eſt adeo naturalis amor, quòd nunquam vel-
let anima à corpore ſeparari, nec econuersò, & ideo dicit *quò tu non vis*, ſcilicet, ſecundùm
naturæ inſtinctum: qui ſic eſt naturalis, vt nec ipſa ſenectus eum Petro auferre potuerit:
ſed deſiderium gratiæ hoc immittit. Vnde dicit Apoſtolus: *Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto.*

Philippē. 1. Chryſoſto. hom. 87. in Ioannem. Auguſti. tracta. 123. in Ioannē. Gregorius lib. 31. moral.

Vnde Chryſoſtomus, Dicit ergo, quò non vis, propter naturalem compaſſionem animæ,
quæ inuita ſeparatur à corpore: Deo hoc vtiliter diſpenſante, vt non multi ſibi mortem in-
ferant violentam. Hæc Chryſoſtomus. Sed ſecundùm Auguſtinum, quantaecunque ſit
moleſtia carnis, debet eam vincere vis amoris, quo amatur Chriſtus, qui etiam mori vo-
luit pro nobis: quia ſi nulla eſſet vel parua mortis moleſtia, non eſſet tam magna martyrij
gloria. Vnde Gregorius: Neque enim ſi pleniſſimè Petrus nollet, pro Chriſto pati potuiſ-
ſet: ſed martyrium quod per infirmitatem carnis noluit, per virtutem ſpiritus amauit. C
Qui dum per carnem ad pœnas ire trepidat, per ſpiritum ad gloriam exultat. Actúmque
eſt vt cruciatum martyrij nolendo voluiſſet. Sic nos quoque cùm gaudium quærimus ſa-
lutis, amarum poculum ſumimus purgationis. Amaritudo quidem in poculo diſplicet,
ſed reſtituenda per amaritudinem ſalus placet. Cùm ergo cognouit Dominus quòd dilige-
retur à Petro, prædixit ei fructum dilectionis, ſcilicet coronam martyrij, quo oues paſce-
re, & eccleſiam multiplicare, & ſe caput ſequi deberet. Vnde gloſa, Paſſurum prædicit, qui
negaturum prædixerat: hoc iam poterit, ſcilicet pati pro Chriſto ratione firmatus, quod
immaturè pollicebatur infirmus. Iam non metuit huius vitæ interitum, quia reſurgente

Chryſoſto. hom. 87. in Ioan.

Domino vitæ alterius præceſſit exemplum. Vnde & Chryſoſtomus: Et nimirum hoc vo-
lebat & cupiebat, idcirco ei manifeſtum hoc fecit: quia enim dixit, animam meam ponam
pro te: &, ſi oportuerit me mori tecum, non te negabo: dedit ei quod deſiderabat. Quia D
enim Petrus ſemper volebat eſſe in eis, quæ pro eo erant periculis cum fide, ait: ita enim
tuum implebo deſiderium, vt quæ nō paſſus es iuuenis exiſtens, hòc te oporteat pati ſenem
factum. Hæc Chryſoſtomus. Hoc autem quod ait, alius te cinget, & ducet te: debet præ-
cedere hoc quod dicit, extendes manus tuas: nam in alterius cinctione exprimitur impo-

Auguſti. tracta. 123. in Ioan. Triginta ſeptē annis ſuperuixit Petrus.

ſitio vinculorum à perſecutore. Vnde Auguſtinus: Extendes, inquit, manus tuas, hoc eſt
crucifigeris, ad hoc autem vt venias, alius te cinget, & ducet non quò vis, ſed quò non vis.
Prius dixit quod fieret, & deinde quomodo fieret: non enim crucifixus, ſed crucifigendus
quò nollet eſt ductus. Hæc Augu. Et bene dicit, cùm ſenueris. Nam poſt tempus, quo ver-
ba iſta dicta ſunt, vſque ad tempus mortis Petri, fluxerunt verè trigintaſeptem anni. Vnde
patet, quòd ſatis ſenex erat. In hoc autem quòd Petrus cùm ſenuiſſet, & propè terminum
vitæ iam eſſet, paſſus eſt moleſtiam crucis: myſticè ſignificatum eſt, quòd poſt peccati re-
miſſionem toto tempore vitæ ſuæ debet homo pro peccato ſuo dolere, & vſque ad termi- E
num vitæ miſeriam ſuſtinere. Vnde gloſa, etiam remiſſis peccatis tolerat homo miſeriam,

Miſeriā patitur etiā, cui peccata remiſſa ſunt.

in quam tamen ex peccato venit: productior eſt pœna quàm culpa, ne parua videretur cul-
pa, ſi cum illa finiretur & pœna. In Petro typus eſt ſecularium & religioſorum: ſecularis
enim quò vult vadit, Dominus ſuæ voluntatis: ſed religioſus ſuperioris ligamine cinctus,
grauitate religionis ſenior, & profeſſione maturior, præcepto maioris frequenter ducitur
quò non vult: niſi propter obedientiæ fructum: *hoc autem dixit* Ieſus Petro *ſignificans*, quia eſ-
ſet crucifigendus, & hac morte Deum clarificaturus, martyrium enim Petri fuit ordina-
tum ad gloriam Dei: quia ſicut ne cingeretur vinculis cum Domino, Chriſtum obſcurauit
in cordibus audientiū negatione, ita extendēdo manus in ſimili cruce, ſicut Chriſtus: glori-
ficauit Chriſtum per exemplum conſtantiæ in veritatis confeſſione, in auribus crucifigen-
tium tor-

A tium tottorum. Quanuis enim Cbriſtus non clarificetur in ſe à malis & infidelibus: tamen
clarificatur quotidie per exemplum patientiæ à ſanctis & bonis fidelibus. Mors ergo ſan-
ctorum eſt ad gloriam Chriſti, quia ex hoc oſtenditur magnitudo Domini, quòd pro eius
veritate & fide ſancti exponunt ſe morti. Cùm enim vis amoris graues vincat moleſtias *Martyres*
mortis, profectò martyres morte ſua Deum clarificant, oſtendentes ea quantum colendus *Deum cla-*
& amandus ſit. Et nota quòd Cbriſtus in directum crucifixus eſt: Petrus ob reuerentiam *rificant.*
Domini in contrarium, ſcilicet deorſum: ſed Andteas in tranſuerſum. *Et cùm hoc dixiſſet*
Ieſus Petro: nuncians ei mortem & paſſionem, ne dura & intoletabilis Petro videretur
paſſio, hanc ſuo exemplo pius magiſter lenire curauit, & ad genus mortis exemplo ſui eum
inuitans *dixit, ſequere me*: id eſt, imitare me: ſequi enim Dominum, imitari eſt: ac ſi dice-
ret, tanto toletabilius crucis paſſionem ſuſtinebis, quanto in eius ſuffetentia mea te ſequi
B veſtigia recordaberis, vt ſicut ego pro tua ſalute crucis patibulum ſuſtinere non diſtuli: ita
quoque tu pro confeſſione nominis mei te pati debere memento, quia eo glorioſiorem
palmam martyrij conſequeris, quo ad hanc promerendam arctius magiſtri iter ſequeris.
Quia enim Petrus prius ſingulatiter ad hanc ſe exhibuerat ſequelam, dicens: quare non
poſſum te ſequi, animam meam pro te ponam, ideo ſingulatiter ab eo exigit Dominus
promiſſum, dicens, *Sequere me*: ſcilicet in genere mortis. Si me, inquit, diligis, ſequere me:
veni poſt me, & ſicut ego pro te, ita & tu moriaris pro me: ſicut ego tu crucem aſcende, tu
eandem quam ego mortem patere. Vnde non dixit ei ſoli, ſed ſignanter præ aliis: quia
ipſe præ omnibus debebat animam pro grege ponere & ouibus. Hoc autem dicendo Do-
minus ſurrexit, & à loco conuiuij abire cœpit. Et ſic per illam ſequelam corporalem, idem
ſignificabat, quod prius Petto per verba expreſſerat, ſicut enim in veteri teſtamento Pro-
C phetæ ſignificabant aliqua verbis, & aliqua factis: ſimiliter Cbriſtus faciens, poſtquam
verbo prædixerat Petro ſuum martyrium, incepit ire, & tunc dixit ei, ſequere me: ſcilicet
in hoc quod prædixi tibi. *Conuerſus Petrus* retrahendo oculos ab aſpectu Domini, *vidit Ioan-*
nem quem diligebat Ieſus etiã ſequentem, quia ſicut & Petrus cœperat ire poſt Chriſtũ, & volens *De morte*
certificari de morte Ioannis, ex amore quo eum diligebat, de eo Dominum quæſiuit, di- *Ioãnis in-*
cens: *Hic autem quid?* ſcilicet patietur, quaſi diceret, ecce ego ſequor te in paſſione: hic au- *terrogatio.*
tem quem vt me diligo, nunquid morietur ſicut & ego? Poſtquam Petrus audierat ſe cru-
cifigendum, voluit etiam agnoſcere fratris exitum. Diligebat enim Petrus Ioannem ſpe-
ciali dilectione, & ideo volebat eum in martyrio ſocium habere. Vnde dicit Chryſoſto-
mus, quòd valde diligebat Petrus Ioannem, & audiens tam magni amoris indicia à Domi- *Chryſoſto.*
no, quòd videlicet ſimili genere mortis ſecuturus eſſet Dominum, quo Dominus præceſ- *hom. 87. in*
D ſerat Petrum, cupiebat tam magnorum munerum habere ſocium. De hoc autem quòd *Ioannem.*
Petrus interrogauit, etiam Ioannes interrogaſſet, ſed non audebat. Diligebat autem (*vt* *Dilexit Do*
hîc dicitur) Ieſus Ioannem, non quidem ſingulariter ſolum, ſed præ cæteris familiarius, & *minus Ioã-*
ſpecialia ſigna dilectionis ei oſtendendo præ cæteris, & hoc ſignum inter cætera, vt per pa- *nẽ ob mul-*
cem exiret de vita, non per certamen paſſionis: Diligebat primò quippe, propter mundi- *ta.*
ciam puritatis: quia virgo eſt electus à Deo, & virgo permanſit. Secundò, propter ſubli-
mitatem ſuæ ſapientiæ: quia cæteris altius arcana diuinitatis vidit. Tertiò, propter feruo-
rem ſui affectus ad Chriſtum, qui diligentes ſe diligit, & reſpondens Ieſus Petro, dicens:
Sic eum volo manere, id eſt expectare, ſcilicet abſque paſſione martyrij, *donec* eccleſia ſua pace
firmata *veniam*, ſcilicet ad eum vocandum, & per placidam mortem de hoc mundo ad glo-
riam cœleſtem aſſumendum: quaſi dicat, nolo eum mori per martyrium, & me ſequi per
E viam paſſionis, ſed magis volo eum occupari in quiete contemplationis: donec me vocan-
te de hac vita in aliã transferatur ſuauiter & iocundè. Habetur enim in legenda eius, quòd
Chriſtus apparuit ſibi circa finem vitæ ſuæ cum diſcipulis ſuis, vocás eum ad gloriam, & ad *Mors Ioã-*
epulãdum cum illis. *Quid ad te?* ſcilicet inueſtigare de ipſo, quia ad Petrum non pertinebat *nis.*
ſcire quod Deus ordinabat in futurum de Ioanne: ſed tantum pertinebat ad ipſum verbo
Chriſti promptè & humiliter obedire. Ideo ſequitur, *tu me ſequere*: ſcilicet crucis paſſione.
Vnde Chryſoſtomus: Sic eum volo manere, inquit, quid ad te? per hoc erudiens nos non *Chryſoſto.*
anxiari, neque multum inueſtigare, neque vltra ea quæ placent ei quærere, & nihil vltra *ibidem.*
quàm oportet circunſcrutari. Hoc autem faciebat ab intemporanea compaſſione, quæ
ad ſeinuicem erat diuidens eos. Quia enim debebant orbis terrarum procurationem acci-
pere, non oportebat eos ad ſeinuicem de reliquo eſſe complexos, profectò enim magnum
huic orbi terrarum factum eſſet damnum. Propterea ait: opus commiſſum eſt tibi, id at-

tende & perfice, & exerce, & certa. Hunc verò ſi voluero manere hic *quid ad te?* Tu ea quæ tui ipſius ſunt attende, & de his ſolicitus ſis. Hæc Chryſoſtomus. *Exiuit ergo ſermo iſte inter fratres*, id eſt diſcipulos, qui erant vniti fraterna charitate, & diuulgatum eſt in publicum per narrationem vnius ad alterum, *quòd diſcipulus ille non moritur.* Hunc intellectum conceperunt ex verbis Chriſti, & in iſto intellectu ſermo ille recitabatur, quòd Ioannes non eſſet moriturus: ſed donec Chriſtus ad iudicium veniret victurus. Sed non erat hoc magnum donum, ſi datum eſſet diſcipulo, cùm melius ſit diſſolui & eſſe cum Chriſto. Ille tamen intellectus fuit erroneus. Quia Ioannes ſecundùm veritatem eſt mortuus. Et ideo ſtatim excluditur, cùm ſubditur: *Et non dixit Ieſus, non moritur*, quia ſententia mortis in omnes in originali peccato natos prolata eſt. *Sed dixit, ſic eum volo manere*, à dolore perſecutionis alienum: *donec veniam* vocando eum in morte, per reſolutionem naturalem ad cœlum: *quid ad te?* hoc remiſſiuè legendum eſt, quia non quærit, ſed ſolùm recitat hoc quod antè dixit: habebat autem Ioannes nonagintanouem annos cùm moreretur, & ſexagintaocto annis prædicauit. *Hic eſt diſcipulus ille*, ſcilicet Ioannes de quo ſaluator iam locutus eſt, *qui teſtimonium perhibet de his*, quæ vidit & audiuit: propter quod eius teſtimonium eſt efficax & verum, *& ſcripſit hæc* tanquam teſtis verax, teſtimonium perhibens de eis. Modus erat antiquorum, quòd illi ſcriberent hiſtoriam, qui vidiſſent: propter quod dicitur hiſtoria ab hiſtorin, quod eſt videre: quia qui videt quod fit, poteſt inde hiſtoriam contexere, & ideo Ioannes qui verba Chriſti audiuit, & facta eius vidit, conuenientiſſimè ſcribere potuit. Omiſſa autem omni comparatione inter duos iſtos diſcipulos de dilectione poteſt ad myſterium referri, & myſticè accipi: nam per hos duos duplex ſignificatur vita, ſcilicet actiua & contemplatiua: per Petrum enim cui dictum eſt, ſequere me, labor exprimitur vitæ actiuæ, ad quam pertinet neceſſitatibus proximorum inſudare: ac pro veritate & iuſtitia, ſi neceſſe fuerit, vſque ad mortem certare: per Ioannem verò ſuauitas deſignatur vitæ contemplatiuæ, ad quam pertinet, omnibus alijs omiſſis, ſoli Deo inhærere: de quo bene dictum eſt, *ſic eum volo manere donec veniam*, id eſt, eos quos guſtu meæ contemplationis inebriauero ſemper proficere volo, quouſque me in die iudicij cum æterna remuneratione apparente de fide tranſeant ad ſpeciem, & de imperfecta vitæ huius cōtemplatione ad perfectam gloriæ cōtemplationem. Vtriuſque autem vitæ finis & obiectum eſt Deus, pro quo exercetur hæc & illa: ſed vita actiua plus diligit quàm contemplatiua, quia magis ſentit anguſtias præſentis vitæ, & æſtuantius deſiderat ab eis liberari & ad Deum ire. Contemplatiuam verò vitam Deus plus diligit: quia eam magis conſeruat, non enim ſimul finitur cum vita corporis, ſicut vita actiua, & ideo in Pſalmo dicitur: *Diligit Dominus portas Sion, ſuper omnia tabernacula Iacob.* Vnde dicit Dominus de vita contemplatiua, *ſic eum volo manere*, id eſt, expectare: donec veniam, vel in fine mundi, vel in morte contemplatiui: ſed vitæ actiuæ dicit, *tu me ſequere*: quia contemplatiua hic inchoata non perficitur: ſed inchoata manet, & expectat donec veniat Chriſtus perficiendo cùm venerit: ſed actiua vita perfecta & informata eius paſſionis exemplo, interim ſequitur Chriſtum, patiendo pro eo. Potuiſti itaque attendere quàm multa & quàm magnifica dicta & facta ſunt in hac apparitione, & hāc apparitionem vocat Ioannes tertiam, ſcilicet à numero dierum, ſed nō numero apparitionū. Prima apparitio fuit in prima die qua ſurrexit, in qua pluries ſe manifeſtauit. Secunda, poſt dies octo, quando Thomas vidit & credidit. Tertia, hac die: quando de piſcibus prandium fecit: ſed poſt quot dies ab octaua reſurrectionis id fecerat, Euāgeliſta non determinat: vel poteſt referri ad vices, quia non legitur quòd multis vel pluribus diſcipulis ſimul apparuerit: niſi primò Thoma abſente, & ſecundò eo præſente, & tertiò hîc ad mare. Vnde ſignanter in plurali dicit diſcipulis ſuis. Et deinceps apparuit vſque ad diem aſcenſionis quoties voluit: quamuis non omnia ſcripta ſunt. Tandem Dominus benedictione data diſcipulis diſparuit ab eis.

Philip. 1. c *Ioānes mortuus eſt* *Hiſtoria ſcribenda mos.* *Vita duplex.* *Pſal. 86.* *Apparitio tertia, id eſt tertia diei.*

A B C D E

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, præſta mihi miſero vt pulmentarium tibi exhibeam, mandatis tuis obediendo, tu enim noſtra obedientia quodammodo reficeris: quia in ea quamplurimum delectaris. Fac quoque me indignum tui conuiuij participem, vt te piſce aſſo & pro nobis paſſo reficiar, pro te patiendo, & te pane vero ſatier, nunc in tua doctrina, & tui corporis ſacramento, & tandem in æternæ ſocietatis gaudio: da etiam mihi Domine vt cum Petro merear te diligere, pro te mala perferendo, & cum

A *& cum Ioanne a te, tibi diligi inhærendo: & in hoc ſemper proficere & vſque in finem perſeuerare. Amen.*

Quomodo Dominus apparuit vndecim diſcipulis in Galilæa,& etiam quingentis fratribus. CAPVT. LXXX.

Poſt hæc vndecim diſcipuli abierunt in Galilæam,ſecundùm mandatum Chriſti,& angeli in montem & locum, vbi principaliter conſtitutum erat eis, vbi Dominus ordinauerat ſe viſibilem præbere illis. Vnde Beda:Nam pergẽs Dominus ad paſſionem,ait diſcipulis: poſtquam reſurrexero,præcedam vos in Galilæam. Angelus quoque mulieribus,ait:*quia præcedet vos in Galilæam.* Quapropter iuſſioni magiſtri obedientia diſcipulorum obſequitur. Quamuis enim ſupradicta apparitio ad mare Tyberiadis fuerit in Galilæa,vbi eſt idem mare:non tamen illa principaliter intendebatur,cùm ibi pauci,ſcilicet ſeptem tantum eſſent diſcipuli:ſed potius iſta , in qua ſimul omnes erant congregati.Et ſciendum, quòd prope mõtem Olíueti ex parte boreali ad vnum miliare eſt mons, qui appellatur Galilæa: & dicunt quidam quòd ille eſt mons prædictus ad quem diſcipuli vndecim abierunt: non quia mons ſit in Galilæa , cùm ſit in Iudæa: ſed quia mons iſte appellatur Galilæa. Alij (quod magis videtur) dicunt hoc fuiſſe in monte Thabor:in quo Dominus transfiguratus fuit,qui verè in Galilæa conſiſtit. Ibi enim paucis, ſcilicet tribus diſcipulis oſtenderat gloriam ſuæ futuræ reſurrectionis: & ideo ibi reſurrectionem ſuam completam manifeſtauit omnibus ſuis diſcipulis. Vnde probabiliter creditur quòd ibi etiam fuerunt quingenti fratres, præter prædictos vndecim diſcipulos,& quòd illa fuit manifeſtatio,de qua ad Corinthios ſcribit Apoſtolus, dicens: *Deinde viſus eſt plusquam quingentis fratribus ſimul*: hic tamen non exprimuntur niſi vndecim apoſtoli:quia erant principales diſcipuli Chriſti. Vnde Euſebius: Duo enim Euangeliſtæ, ſcilicet Lucas & Ioannes ſolis vndecim hunc ſcribunt apparuiſſe Hieruſalem: cæteri verò in Galilæam properare:non ſolum vndecim,ſed vniuerſis diſcipulis, & fratribus dixerunt angelum & ſaluatorem vidiſſe:de quibus & Paulus meminit dicens:deinde apparuit pluſquam quingentis fratribus ſimul.Hæc Euſebius. Quomodo autem tot fratres erant ibi, cùm apertè dicatur in actibus,quòd omnes diſcipuli erant in Hieruſalem in cœnaculo cõgregati,& non erant niſi centum viginti?Poteſt dici quòd omnes credentes de Hieruſalem cum apoſtolis non erant niſi centum viginti. Multi tamen erant credentes de aliis ciuitatibus & locis,quibus ſimul apparere voluit,ad ipſorum conſolationem,ſicut & aliis.Et ibi ſcilicet in monte apparuit eis Dominus: quia illi eum quandoque videre merebuntur in altitudine cœlorum:qui nunc celſitudinem perfectionis aſcendentes in ima calcant deſideria terrenorum. Vnde Rabanus:In monte quidem apparuit eis Dominus, vt ſignificaret quoniam corpus,quod de communi generis humani terra naſcendo ſuſcepit:iam ſuper omnia terrena reſurgẽdo ſubleuauerat:& vt admoneret fideles,ſi illic celſitudinem reſurrectionis eius cupiunt videre, hic ab infimis voluptatibus ad ſuperna ſtudeant deſideria tranſire. Hæc Rabanus. Diſcipuli autem Dominum videntes viuum , adorauerunt in aduentu ſuo adoratione latriæ: & ante eum humiliauerunt ſe credentes Dominum Deum, & hominem immortalem reſurrexiſſe:quidam autem dubitauerunt,propter rei nouitatẽ: quorum dubitatio noſtrã auget fidem,ex quo patet quòd ibi erant alij quàm Apoſtoli : qui omnes erant certificati:etiam Thomas qui inter eos fuit magis incredulus. Dubitatio quidem diſcipulorum,noſtræ fidei fuit confirmatio:quia quò amplius dubitauerunt,eo ſollicitius inquiſierunt:& quo verius probauerunt : eo firmius crediderunt: & non ſolum fidem noſtram corroborauerunt,ſed etiam hæreticorum veſaniam deſtruxerunt. Pius autem & clemens Dominus credentes in fide confortat,& fidem eorum roborat, ac dubios ad fidẽ reducit,& dubietatem eorum excludit intimans eis ad quantam gloriam peruenerit. Vnde vt omnem dubietatem à cordibus eorum auferret,accedens locutus eſt eis, ad certificandum eos de ſua reſurrectione dubios,dicens: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra*: quia licèt Chriſtus,quantum ad diuinitatem,ab æterno haberet hanc poteſtatem,&inquãtum homo ab inſtanti conceptionis haberet poteſtatem in cœlo & in terra, authoritatem tamen executiuè non habuit ante ſuam reſurrectionem: ſed voluit paſſibilitati eſſe ſubiectus,propter noſtram redemptionem. Hoc ergo loquitur à parte humanitatis, in qua mi-

Margin notes: B, C, D, E (section letters); *Math. 28.*; *Beda in hom.*; *Apparitio principalis in Galilæa: & quæ Galilæa.*; *1. Corin. 15.*; *Acto. 2.*; *Cur in mõte viſus Dominus.*; *Rabanus in cap. 28. Math.*; *Poteſtas data Chriſto vt homini.*

Heb.2. noratus eſt paulominus ab angelis, non à parte diuinitatis: in qua patri eſt conſors, & coæqualis. Nam ſecundùm diuinitatem tantus eſt pater, aut filius, aut ſpiritus ſanctus: quantus eſt pater, & filius, & ſpiritus ſanctus. Vnde Auguſtinus: Tanta eſt tota trinitas in ſolo patre, vel in ſolo filio, vel in ſolo ſpiritu ſancto: quanta eſt ſimul in patre, & filio, & ſpiritu ſancto. Hæc Auguſtinus. Igitur ſecundùm diuinitatem ſemper ſimul cum patre & ſpiritu ſancto omnipotens ſuper omnia: ſecundùm humanitatem, omnium rerum, & inter omnia poteſtatem accepit, & omnia in manu eius ſunt tradita: vt homo ille qui nuper factus eſt de cœlo, dominetur & in terra. Habet enim poteſtatem in cœlo coronandi quos vult: & in terra eligendi quoſcunque vult: quia & hîc & ibi facit quod vult. Non ſolum ergo in terra, ſed etiam in cœlo poteſtatem accepit, quia in humanitate exaltatus, ad dexteram patris eſt collocatus: & ſuper omnes angelos eleuatus nomenque ſibi datum eſt, quod eſt ſuper omne nomen: *vt in nomine Ieſu omne genu flectatur cœleſtium, terreſtrium, & infernorum*: non ſolum eſt ſuper omnium hominum nomen, ſed etiam ſuper omnium angelorum ſanctiſſimum: nulli enim hominum, vel angelorum conceſſum eſt, vt natura filius Dei dici poſſit: niſi illi ſoli, cui à patre dictum eſt: hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui: nulli quoque ſanctorum vel angelorum datum eſt, vt in nomine eius daretur ſalus mundo, niſi ſoli Deo: de quo Petrus ait: non eſt in aliquo alio ſalus: *neque enim aliud nomen datum eſt ſub cœlo hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri.* In natura quippe hominis à patre accepit, quod in natura, deitatis etiã ipſe donauit. Vnde Seuerianus: Filius quippe Dei, virginis filio, Deus, homini, diuinitas carni contulit, quod ſemper ipſe cum patre poſſedit. Hæc autem poteſtas ſibi data peccatores non ſpernit: ſed omnes ſine perſonarum acceptione colligit. Vnde cõſequenter inſtituens baptiſmum, ſubiungit: *Euntes per mundum vniuerſum, docete* ſidem *omnes gentes*: id eſt, omnia genera gentium, ſine diſtinctione perſonarum. Ex hoc patet, quòd prædicatores Euangelij debẽt omnibus & magnis, & paruis ſine acceptione prædicare. *Euntes* ergo: quod eſt contra negligentes, qui ire nolunt: *docete*, quod eſt contra ignorantes, qui docere neſciunt, & officium aſſumunt: *omnes gentes*, quod eſt contra perſonarum acceptores, qui tantum ad aliquos vadunt: *baptizantes eos*, quia niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto non poteſt intrare in regnum Dei, *in nomine*, propter vnitatem ſubſtantiæ: *patris, & filij, & ſpiritusſancti*: propter diſtinctionem perſonarum: vt quorum eſt vna diuinitas, vna ſit largitio: non ait, in nominibus patris, & filij, & ſpiritusſancti: ſed, in nomine: vt indiuiduam trinitatem, vnum Deum eſſe inſinuet. Iſta ergo eſt forma baptiſmi à Chriſto inſtituta: ſed familiari conſilio ſpiritus ſancti, quodammodo mutata fuit in primitiua eccleſia, quando apoſtoli baptizabant in nomine Chriſti: vt nomen Chriſti, quod tunc odioſum erat, publicaretur & magnificaretur per ambitum mundi. Et addit, *docentes eos ſeruare* opere & perſeuerantia, *omnia quæcunque mandaui*, & dixi *vobis*: ſcilicet ſacramenta à Chriſto inſtituta: & alia ad fidem catholicam pertinentia: ac mores, circa dilectionem Dei & proximi inſtituentia. Præceptum quod Dominus ante paſſionem ſuam diſcipulis dederat, ſcilicet quòd Iudæis prædicarent, & in viam gentium non abirent, ad tempus erat certum, quia ante Chriſti reſurrectionem fides Chriſti non erat diuulganda per orbem vniuerſum: & ideo poſt reſurrectionem præcepit eis, vt in omnes gentes irent, & primò docerent, id eſt catechizarent, & in fide inſtruerent, deinde fidei ſacramento, ſcilicet baptiſmo intingerẽt, quia adulti prius debent inſtrui de his quæ ad fidem pertinent, quàm baptizari. Et ideo catechiſmus debet baptiſmum præcedere, & tandem poſt doctrinam fidei, & poſt baptiſmum omnia quæcũque eſſent obſeruanda præciperent, quia (vt dicit Iacobus) Oportet non tantum auditores eſſe verbi, ſed etiam factores, & qui offenderit in vno, factus eſt omnium reus: congruus ordo: primò enim auditor in fide eſt docendus, quia niſi prius fidem anima recipiat, non eſt dandus baptiſmus: quia *ſine fide impoſſibile eſt placere Deo*: nec valet baptiſmi mundatio, ſi non quantum poteſt bonis operibus inſiſtat: quia ſicut corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita & fides ſine operibus mortua. Igitur oportet omnia ſeruare, quæcunque mãdauit ipſe. Cui hoc videtur impoſſibile, ſolum teneat & cuſtodiat charitatem. Vnde Auguſtinus: Dilectio fortis res eſt, fratres. Vultis videre quàm ſit fortis dilectio? quiſquis propter aliquam neceſſitatem non potuerit implere, quod iubet Deus, amet illum qui implet, & in illo implet. Et iterum: Diuinarum ſcripturarum multiplicem abundantiam, latiſſimámque doctrinam, ſine vllo errore comprehendit, & ſine vllo labore cuſtodit, cuius cor plenum eſt charitate: dicente apoſtolo: *Plenitudo autem legis charitas*: totam magnitudinem diuinorum eloquiorũ ſecura poſſidet charitas: qua Deum proximùmque diligimus: docet enim cœleſtis vnus medicus

Marginalia: *Auguſti. in libris de Trinitate.* — *Philippẽ. 2.* — *Math. 3.* — *Actuũ. 4.* — *Prædicandum omnibus.* — *Præceptum ad tempus. Math. 10.* — *Catechiſmus.* — *Iacobi 1.* — *Heb. 11.* — *Auguſti. in pſal. 121. Dilectionis fortitudo.* — *Idem lib. 1. de doct. Chriſti.* — *Roma. 13.*

Section letters: A, B, C, D, E

medieus nos,& dieit:*Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo,& ex tota anima tua:& dili-* *Exod.20.*
A *ges proximum tuum ſicut teipſum. In his duobus præceptis,tota lex pendet & prophetæ*:ſi ergo non va- *& Deut. 6.*
cat omnes paginas ſacras perſcrutari,omnia inuoluta ſermonum euoluere,omnia ſcriptu-
rarum ſecteta penetrare:tene charitatem,vbi pendent omnia. Ibi tenebis quod ibi didici-
ſti,tenebis etiam quod non didiciſti:ſi enim noſti chatitatem,aliquid noſti , vnde & illud
pendet,quod fortè non noſti. Et in eo quod in ſcripturis intelligis, charitas patet : & in eo
quod non intelligis,charitas latet. Ille itaque tenet & quod patet, & quod latet in diui-
nis ſermonibus,qui charitatem tenet in motibus. Et iterum , Quanta eſt charitas : quæ ſi *Idem tra-*
deſit,fruſtra habentut cætera:ſi aſſit,habentut omnia. Et itetum, Homo fide,& ſpe,& cha- *ctatu 87. in*
ritate ſubnixus,& eas inconcuſſè retinens,non indiget ſcripturis,niſi ad alios inſtruendos. *Ioannem.*
Multi pet hæc tria in ſolitudine,ſine codicibus viuunt. Hec Auguſtinus. Eſt etiam tantum *Idem lib. 1.*
bonum charitas,vt non tantum defectus noſtros ſuppleat : ſed etiam bona aliena noſtra *de doctrina Chriſti,*
B eſſe faciat. Vnde Gregotius: Aliorum bona opera noſtra ſunt: quæ ſi imitari non poſſu- *cap. 39.*
mus,in aliis amemus,& amantium fiunt quæcunque amantut in nobis. Vnde & Auguſti- *Auguſti.*
nus: Penſent inuidi quantum bonum eſt chatitas, quæ ſine labote noſtro aliena bona no- *tractatu 5.*
ſtra facit. Et iterum: Si amas vnitatem,etiam tibi habet,quiſquis in illa aliquid habet: tolle *in epiſt.*
inuidiam,& tuum eſt quod habeo:tolle inuidiam,& meum eſt quod habes. Liuor ſeparat, *Ioan.*
chatitas iungit. Hæc Auguſtinus. Pet charitatem quippe eſt homo in participio omnium
bonorum eccleſiæ: & ex defectu chatitatis amittit homo meritum omnium bonorum ec-
cleſiæ,& etiam boni operis proprij. Et vt dicit Bernardus, Charitas eſt virtus , in qua nec
minimum opus reſpuitur:ſine qua nec maximum acceptatur. Et breuiter concludendo,
charitas inter virtutes tenet principatum:quia ſine ipſa ad perfectionis culmen nemo cō-
C ſcendete valet:tunc enim homo perfectus eſt quando chatitate plenus eſt. Deinde quia *Fides non*
magna eis iniunxit,erigens eorum ſenſus & eos confortans,ait:*Et ecce ego vobiſcum ſum*,pro- *deficiet.*
tectione diuinæ virtutis, cooperatione labotis & operis , ac etiam ſacramentali præſentia
corporis:*omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi*:incluſiuè,cùm finitis laboribus, & cō-
ſummato ſeculo mecum tegnabitis , cuius rei pignus eſt præſentia meæ deitatis & gratiæ,
etiam in ptæſenti. Ex quo patet quanta merces piæ conuerſationis, qualéve pignus futuræ
beatitudinis etiam in ptæſenti fideles maneat , & quòd vſque ad finem mundi , fides non
deficiat,quantumcunque tribulationibus agitetur:ac ſi dicat, ſecundùm Chryſoſtomum, *Chryſoſto.*
non excuſetis vos,nec mihi dicatis difficultatem iniunctorum negociorum , quia ego vo- *hom. 91. in*
biſcum ſum:qui omnia faciam leuia: Hæc Chryſoſtomus. Magna ptomiſſio,magnus & in- *Math.*
ſuperabilis clypeus ſecuritatis:*ego*,inquit,*vobiſcum ſum*:in vobis pugno,vos defēdo , nihil ti-
meatis,ite ſecuri. *Si enim Deus pro nobis,quis contra nos?* dicamus ergo:*in Deo faciemus virtutem,* *Roma. 8.*
D *& ipſe ad nihilum deducet tribulantes nos*,& inimicos noſtros: & ſpecialiter ptædicatotibus E- *Pſal. 59.*
uangelij promittitur aſſiſtentia Domini,cùm dicitut:*& ecce ego vobiſcum ſum* , ſcilicet diti-
gendo ſetmones ad ſalutem audientium & meritum veſtrum. ſecundùm Chtyſoſtomum, *Chryſoſto.*
Non tantum loquitut illis qui tunc erant:nec cum illis ſolum dixit ſe fututum eſſe : ſed & *ibidem.*
per ipſos loquitut omnibus futuris,qui poſt illos credent: cum quibus etiam ſemper erit.
Non enim vſque ad conſummationem ſeculi Apoſtoli permanſuri erāt:ſed ſicut vni cor-
pori loquitur fidelibus:quibus coniungitut vt caput membris. Hæc Chtyſoſtomus. Quā- *Chriſtus*
uis enim Dominus, quò ad præſentiam corpotalem abſceſſurus eſſet à diſcipulis:tamē per *quomodo*
præſentiam diuinitatis,& ſpiritualem influxum ſuorum donorum & ſuæ gratiæ , præſens *ſemper*
ſempet manet,& manebit cum fidelibus,vſque ad finem ſeculi. Sapiens enim & fidelis *præſens.*
nauta, nauem non dimittit donec fuetit ad portum applicata: eccleſia vetò eſt nauis, & *Eccleſia*
E Chriſtus eſt nauta tegens ipſam:quia eam non dimiſit,nec dimittet,donec ad pottum pa- *nauis Chri-*
radiſi perueniat. Hæc eccleſia in Apocalypſi de cœlo deſcendete dicitut : quia ſecundùm *ſti.*
Auguſtinum, Cœleſtis eſt gratia,qua Deus eam facit. Vbi Rabanus: Ex hoc autem intelli- *Apoca. 12.*
gitut,quòd vſque ad finem ſeculi non ſunt defuturi in mundo , qui diuina manſione & in- *Rabanus in cap. 28.*
habitatione ſunt digni. Quòd autem dicit,vſque ad conſummationem ſeculi: ſecundùm *Math.*
Bedam,finitum pro infinito ponitur. Nam qui in ptæſenti ſeculo manet cum electis , eos *Beda in*
ptotegendo,& per occultos inſtinctus ſpiritus ſancti ditigendo:ipſe cum eis poſt finem ſe- *hom.*
culi manebit , eos remunetando,& ſine fine ſua præſentia ſatiando. Vnde & Leo papa: *Leo ſermo.*
Qui enim aſcendit in cœlos,non deſetit adoptatos:& ipſe deorſum confortat ad patientiā *de aſcenſio.*
qui ſurſum inuitat ad gloriam. Manebit etiam cum fidelibus in præſenti ſeculo:non ſolum
virtualiter,ſed etiam per ptæſentiam corpotalem in euchariſtiæ ſacramento: vbi eſt Chri-

Chryſoſto. hom. 91. in Math.

ſtus totus,& poſt finem videbunt eum facie ad faciem luce clarius. Rememorat autem eis, vt ait Chryſoſtomus,& conſummationem ſeculi: vt eos magis attrahat, & ne præſentia A ſingulariter inſpiciant ſolùm, quæ ſimul cum præſenti vita diſſoluuntur: ſed & futura bona, & ſine fine manſura: quaſi diceret, Triſtia quæ ſuſtinebitis, ſimul cum præſenti vita diſſoluentur, cùm & totum ſeculum in conſummationem deueniat: bona autem quibus potiemini ſunt in æternum manſura. Hæc Chryſoſtomus. Conſidera nunc bene diſcipulos,& ea quæ modo ſunt eis dicta: quia ſunt valde magnifica. Stant in magna iocunditate cum Domino: manifeſtat eis qualiter eſt Dominus omnium, dat eis mandatum de prædicando, & dat formam baptiſmi: dat & vigorem permaximum, dum dicit quòd ſemper cum eis erit. Et ſtans benignus familiariter inter eos, prædicans & loquens de regno Dei: magna eos iocunditate repleuit,& lætitia inenarrabili. Vides quantam conſolationem dat eis, & quot oſtendit inſignia charitatis. Apparet quòd iſti Dominum cum deſiderio & ſolicitudine B expectare curauerunt. Et ideo læti eum aſpicere meruerunt. Sic & nos contingere ſentiremus, ſi in expectando Dominum & aduentum eius, feruidi & ſoliciti eſſemus. Per iſtos quibus Dominus in monte Thabor prædicto apparuit, contemplatiui deſignantur: quia in hoc monte transfiguratus dicitur,& talibus ipſe frequenter apparere dignatur. Deinde Dominus ab eis diſceſſit,& more ſolito ad ſanctos patres rediit: diſcipuli verò cum magno gaudio remanſerunt,& poſtea in Hieruſalem redierunt.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, fili Dei viui: qui corda diſcipulorum, de morte tua dolentium, tuæ exhibitione præſentiæ gaudio incredibili, in monte eis apparens, perfudiſti: da mihi miſero vt nunc celſitudinem perfectionis aſcendens, in ima ſtudeam deſideria terrenorum calcare, & ab infimis voluptatibus ad ſuperna deſideria tranſire: quatenus te merear quandoque in altitudine cælorum videre. Fac etiam Domine me omnia quæ mandaſti ſeruare: & mane nobiſcum in hoc ſeculo protegendo & dirigendo, & poſt finem ſeculi remunerando, & ſine fine tua præſentia ſatiando. Amen. C

Epilogus apparitionum Domine, poſt reſurrectionem. CAPVT LXXXI.

Duodecim apparitiones. Apparitiones in vniuerſum quatuordecim.

HAbes igitur duodecim apparitiones, poſt Domini reſurrectionem vſque ad aſcenſionem, abſque duabus cum aſcenſione proximo dicendis: & ſic apparitiones quatuordecim fuerunt: de quibus tantùm decem in Euãgelio ſcriptæ ſunt: potes etiam meditari de pluribus: nam veriſimile D eſt, quòd benignus Dominus ſæpe matrem & diſcipulos,& Magdalenã dilectam diſcipulam viſitauit: confortans & exhilarans eos, qui ſic vehementer de ſua paſſione conterriti & contriſtati fuerant. Quod etiã beatus Auguſtinus ſentire videtur, loquens de tempore poſt Domini reſurrectionem: Nõ omnia, inquit, ſcripta ſunt: crebra enim erat eius cum illis conuerſatio, priuſquam aſcendiſſet in cælum. Et fortè ipſi ſancti patres: maximè Abraham,& Dauid, ad quos ſpecialis facta fuit promiſſio filij Dei: veniebant cum eo, ad videndum illam excellentiſſimam filiã ſuam, matrem Domini, quæ pro eis & omnibus gratiam inuenit,& redemptoré genuit. O quàm libenter eam conſpiciebant,& quàm reuerenter ſe eidem inclinabant: & omni qua poterant benedictione complebant: quamuis ipſi non viderentur ab illis, qui corporaliter ibi erant. Potes etiam hîc conſiderare benignitatem, charitatem, & humilitatem Domini, E more ſolito, quæ in omnibus factis eius relucent: quòd etiam poſtquam glorioſè vicerat & reſurrexerat, peregrinari adhuc per dies quadraginta voluit, vt ſuos diſcipulos confirmaret & roboraret. Dignè namque poſt tot annorum curricula, poſt tot labores & afflictiones, poſt tam crudelem, ignominioſam, & acerbam mortem poterat triumphator ad ſuam gloriam remeare: & apoſtolos per ſuos angelos confortare, & pro ſuo nutu conformare: ſed hoc non patiebatur charitas ſua: perſonaliter voluit conuerſari cum eis,& veritatem reſurrectionis multis comprobauit argumentis, id eſt ſenſibilibus & euidentiſſimis ſignis: multa in corpore proprio oſtendens præter naturam corporis immortalis: vt ſic veritatem reſurrectionis aſtrueret,& ab Apoſtolis eorumque poſteris omnem omnino cauſam hæſitationis amoueret. In corpore enim proprio cicatrices oſtendit, cùm tamen à natura corporis im-

Auguſti. in cap. 20. Ioan.

A ris immortalis penitus aliena ſit omnis defotmitas cicatricis: comedit cum eis & bibit, cùm
tamen corpus ſpirituale ciborum alimonia minimè indigeret. Sed ſciendum eſt, cibos à *Cibi poſt reſurre-*
Domino ante mortem ſumptos in eius alimoniam ceſſiſſe, quia illos in ſe conuertit: poſt re- *ctionem à*
ſurrectionem verò ſumptos, nullam ei alimoniam præbuiſſe: quia illos in ſe non conuertit, *Domino*
cùm haberet corpus glorificatum & incorruptibile: ſed mox ſpirituali eius virtute abſum- *ſumpti,*
ptos, ſicut abſumitur aqua miſſa in ignem: aliter abſorbet aquam terra ſitiens, aliter exiccat *quò deue-*
radius ſolis calens: illa abſorbet & in ſe trahit, indigentia: iſte exiccat & conſumit, potentia. *nerunt.*
Manducauit ergo Dominus poſt reſurrectionem poteſtate, non neceſſitate: vt eo modo
reſurrectionem & vitam veram, non imaginariam oſtenderet: ſi non oſtenderetur veritas
reſurrectionis, perditus eſſet fructus paſſionis. Vnde Auguſt. Et de Saluatore quidem fides *Auguſti.*
Chriſtiana non ambigit, quin poſt reſurrectionem in carne ſpirituali, ſed tamen vera, cibũ *lib. 13. de*
B & potum cum diſcipulis ſumpſerit: non alimentorum indigentia, ſed ea qua & hoc poterat *ciuitate,*
poteſtate: non enim edendi & bibendi talibus corporibus aufertur poteſtas, ſed egeſtas: *cap. 22.*
quoniam certo & inuiolabili munere immortalitatis induentur: vt non niſi velint, poſſibi-
litate, non neceſſitate veſcantur. Hæc Auguſtinus. Præter hæc argumenta Lucas ſcribẽs
hiſtoriam Actuum Apoſtolorũ, ponit & alia. Fuit enim argumentum veræ reſurrectionis, *Actuũ 1.*
quòd per dies quadraginta multiformiter apparuit eis, loquens de regno Dei: non eſt in-
telligẽdũ, quòd ſingulis quadraginta diebus apparuit eis: ſed quòd infra numerum tot die-
rum pluries apparuit, exhibendo ſe oculis videndum, & manibus palpandum: cum eis co-
medendo & bibendo, ſicut antè conſueuerat: vt reſurrectionem ſuam pluribus modis o-
ſtenderet: ſed ad demoſtrandum gloriam ſuę reſurrectionis, non decebat eum cum illis (vt
C prius) conuerſari continuè, ne putaretur ad vitam mortalem reſurrexiſſe. Facto ergo inter-
uallo apparebat diſcipulis, & non conuerſabatur continuè cum eis: vt oſtenderet ſe reſur-
rexiſſe ad immortalem vitam, ab hominibus huius vitæ ſeparatam. Itaque non ſtatim poſt *Aſcenſio*
reſurrectionem aſcendit: vt multipliciter reſurrectionem probaret, & diſcipulos conſolã- *cur dilata.*
do refoueret, & vt noſtram informaret patientiam: quia debemus æquanimiter expectare
mercedem noſtram. vnde ſicut fuerunt quadraginta horæ mortis eius: ſcilicet quatuor pa-
raſceues veſpertinæ, & triginta ſex duarum noctium & vnius diei: ita quadraginta diebus
cum eis conuerſatus eſt poſt reſurrectionem: quia diuina conſolatio excedit humanam tri-
ſtitiam. Pro eis fecit hoc, & pro nobis: ſed non aduertimus. Dilexit & diligit ſic vehemen-
ter, & non diligitur: cùm tamen ad talem & tantum ignem non ſolum calefieri, ſed etiam
ardere debemus. Vnde Beda: Reſurrectionem ſuam certam & veram, multis & variis do-
cumentis perſuadere dignatus eſt: propter ædificandam fidem, & fugandam de corde per- *Beda.*
D fidiam: omnemque dubitationem de ſua reſurrectione tollẽdam. Vnde etiam Bernardus: *Bernardus*
Chriſtus dicitur triplex panis: ſubcinericius, in incarnatione: reuerſatus, in reſurrectione: *in cantica.*
triticeus, in nudæ deitatis oſtenſione. Panis ſubcinericius eſt Deus homo: nam quid eſt
Deus, niſi vita & panis: quid eſt homo, niſi cinis & puluis? & quid eſt in vna perſona Deus
latens, & homo patens, niſi panis ſubcinericius? Panis ergo ſubcinericius, eſt panis ſub ci-
nere, Deus latens ſub homine: & hoc erat Chriſtus ante reſurrectionem: panis reuerſatus, *Panis ſub-*
eſt ecõuerſò homo Deus: ſcilicet, poſt reſurrectionem. Prius enim quaſi cinis panẽ occul- *cinericius.*
tauit: poſt verò quaſi panis cinerem celauit: quando enim habuit corpus glorificatum, tunc
humanitas in eo quaſi celata fuit. Vnde ante paſſionem humanitas in eo manifeſta fuit,
deitas latebat: & ideo tũc per miracula & prædicationẽ deitatẽ probare, & mũdo oſtẽdere
oportebat. Poſt reſurrectionem verò magis probationi humanitatis, quàm diuinitatis inſi-
E ſtebat: vnde tunc viſu, tactu, eſu, & multis aliis argumentis ſe verum hominem eſſe appro-
babat. Panis triticeus ſine omni cinere eſt, ſine furfure, ſine ænigmate, ſed de ſimila *Panis tri-*
puriſſima: hæc eſt nuda deitas. Hic panis eſt Deus Deus. Nam deuotioni non ſufficit ſemel *ticeus.*
dicere, Deus: vox enim deuota eſt, Deus Deus meus. hoc facit mihi Deus: & hoc addatur,
vt ſit Deus Deus meus. Quid enim prodeſt mihi Deus: ſi non ſit Deus meus. Hæc Bernar-
dus. Et ſciendum quòd non iniquis hominibus, & mundi amatoribus, ſed ſolis Apoſtolis
aliiſque fidelibus poſt reſurrectionem ſuam Saluatorem apparuiſſe legimus, neque enim
cõueniens erat vt Chriſtus à mortuis reſurgẽs, factúſque iã æternus & immortalis, iniquis
hominibus Deo mortuis, & à vita quę Chriſtus eſt, ſeparatis, ſe manifeſtaret. Vnde & antè
dixerat, Adhuc modicum, & mundus, ſcilicet qui modo non me videt oculis carnis, iã me
non videt, vos autem videbitis me. Vnde & Theophilus: De cætero non conuerſabatur *Theophilus*
inter plebem: quia ſcilicet poſt reſurrectionem conuerſatio eius nõ erat digna hominibus: *in Ioannẽ.*

ſed diuina magis: quod etiam eſt forma reſurrectionis futuræ: in qua ſicut angeli conuerſabimur & filij Dei. Hæc Theophilus. Manifeſtauit autem ſe diſcipulis ſuis, & aliis fidelibus, vt viuus videretur à viuentibus. Vnde dicit Auguſtinus, quòd quando ſurrexit, non eſt viſus niſi à ſuis. Vnde & in Actibus: *Hunc Deus ſuſcitauit tertia die, & dedit eum manifeſtum fieri non omni populo; ſed teſtibus præordinatis à Deo: nobis qui manducauimus & bibimus cum illo, poſtquam reſurrexit à mortuis.* Fuit autem conueniens quòd non omnibus, ſed teſtibus tantum præordinatis reſurrectionem ſuam manifeſtaret: quia infima per media reducit in ſuprema: & ideo quoſdam mediatores elegit, per quos vniuerſo orbi reſurrectio manifeſtari poſſet. Sic ergo Dominus per dies quadraginta multiformiter apparens diſcipulis: ac edens loquénſque cùm eis, & argumentis nos illuminauit ad fidem, & promiſſis erexit ad ſpem: vt ſic tandem, donis cœlitus datis, accenderet ad amorem. Et ſecundùm Hieronymum, Oſtendit immortalitatem mortalibus, ad gratiarum actionem debitam: vt intelligamus quid fuerimus, & ſciamus quid futuri erimus. De myſterio autem prædictarum apparitionum, & duarum ſequentium, ſic dicit Beda: Hac ergo frequentia corporalis ſuæ manifeſtationis, oſtendere voluit Dominus, in omni loco ſe bonorum deſideriis præſentem eſſe diuitus. Apparuit namque ad monumentum lugentibus fœminis: adeſt & nobis eius abſentiæ recordatione ſalubriter contriſtatis. Occurrit reuertentibus à monumento, vt agnita reſurrectionis gaudia prædicarent, adeſt & nobis, dum bona, quæ nouimus, proximis ſcilicet annunciare gaudemus, apparuit in fractione panis his, qui ſe peregrinum eſſe putantes, ad hoſpitium vocauerunt: adeſt nobis, cùm peregrinis & pauperibus quæcunque poſſumus bona libenter impendimus: adeſt & nobis in fractione panis, cùm ſacramentum corporis eius, videlicet panis & vini, caſta & ſimplici conſcientia ſumimus. Apparuit in abdito de ſua reſurrectione loquentibus: adeſt & nobis, qui modo eius dono idem agimus: adeſt & nobis ſemper, cùm ab extrinſecis operibus ad tempus vacantes, de eius gratia locuturi conuenimus: apparuit cùm foribus clauſis intus Iudæorum metu reſiderent: apparuit cùm minorato eodem metu, apertis eum greſſibus in montis vertice quærerent: affuit quondam confortaturus ſuo ſpiritu eccleſiam, cùm ab infidelibus premeretur, & ad publicum venire, ac dilatare prohiberetur: adeſt eidem & nunc, cùm inclinato ad fidem culmine regali, terror quieuit perſecutionis: & omnis mundi ſublimitas Apoſtolicis eſt ſubſtrata veſtigiis: apparuit piſcatoribus: eoſque apparens diuinis adiuuit beneficiis: adeſt & nobis, cùm neceſſaria vitæ temporalis recta intentione curamus, iuſtiſque noſtris laboribus ſubſidium adiungit ſuæ pietatis: apparuit recumbentibus: adeſt & nobis cùm iuxta Apoſtoli monita, ſiue manducamus, ſiue bibimus, ſiue aliud quid agimus, omnia in gloriam Dei facimus, apparuit primò in Iudæa, deinde in Galilæa, poſt hæc in Iudæa, rurſum die quo aſcendit in cœlum: aderat eccleſiæ cùm primò ſolius Iudææ terminis clauderetur: adeſt modò cùm Iudæis ob culpam perfidiæ derelictis, tranſmigrauit ad gentes: & aderit in futuro cùm ante finem ſeculi reuertetur ad Iudæam: & ſicut Apoſtolus ait, intrante gentium plenitudine, ſic omnis Iſraël ſaluus erit. Nouiſſimè illis apparuit aſcendens in cœlum: aderit & nobis vt eum poſt mortem ad cœlos ſequi mereamur, ſi ante mortem eum in Bethaniam vnde aſcendit, id eſt, in domum obedientiæ ſequi curamus. Ipſe etenim cœlum aſcenſurus Bethaniam venit. quia ſicut Apoſtolus, ait: *Factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus eum exaltauit:* venimus ibidem & nos, ſi quod ille monet agimus, quod promiſit intendimus. *Eſto fidelis, ait, vſque ad mortem: & dabo tibi coronam vitæ.* Erit quoque ipſius gratia largiente, vt qui nobiſcum vſque ad vitæ huius terminum manet: poſt hanc nos vitam ad videnda ſecum cœleſtis vitæ præmia ſubleuet. Hæc Beda. Sicut ergo quadrageſimam, ſic & quinquageſimam Chriſtus nobis ſacrauit: & nos vtraque ſolennitate myſticè inſtituit: de quibus ſimul Beda ſic ait, Vtramque ſane hanc ſolennitatem, hoc eſt quadrageſimæ & quinquageſimæ, non quorumlibet hominum, ſed ipſius Domini, ac ſaluatoris noſtri prima nobis ſanxit authoritas: quadrageſimæ videlicet in eo, quòd diebus ac noctibus quadraginta ieiunauit in deſerto. Victaque verſutia tentatoris, miniſteriis fruebatur angelicis, vbi ſuo nos informaret exemplo: quia per macerationem carnis aduerſarij ſpiritualis machinas euitare, & ad angelorum debeamus conſortium peruenire. Porro quinquageſimæ nobis gaudia in eo ſeruanda monſtrauit, quòd poſt reſurrectionem ſeipſum diſcipulis viuum, in multis argumentis, per dies quadraginta præbuit: & illos ſuæ frequentia viſitationis lætabundum hoc tempus habere fecit, ac feſtiuum. In quo non ſolù futuri ſeculi gaudia, quæ cum

Auguſti. tracta. 76. in Ioannē. Actu. 10. Hierony. in cap. 16. Marci. Immortalitatis oſtēſio. Beda ſermone de reſurre. Roma. 11. Philip. 2. Quinquageſima cōſecratio. Beda ibidē. Actorū 1.

A B C D E

A cum illo ſumus habituri præſignauit, verùm & ineffabilem circa nos ſuæ pietatis affectum oſtendit: qui depoſita iam infirmitate corporis: & per reſurrectionis virtutem in cœleſtem gloriam commutata. Dignatur tamẽ adhuc diſcipulorum intereſſe cõuiuio: vt ſocios eos habere poſſit in cœlo: & præcepta quibus ad regnum Dei perueniant viuacius ipſa familiaritate cõmendet: atq; memoria illius temporis roboret, de quo eis ante paſſionem ſuã promittẽdo prædixerat: *& ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus regnum, vt edatis & bibatis* Lucæ 22. *ſuper menſam meam in regno meo:* ſed & in cœlum aſcẽdens nequaquã eis priſcæ ſuæ præſentiæ dulcedinem abſtulit: ſed eãdem potius promiſſo Spiritusſancti chariſmate cumulauit. Denique mox illi regreſſi ſunt in Hieruſalem, cum gaudio magno: & erant ſemper in templo, laudãtes & benedicẽtes Deum: hoc quoq; nobis gaudio, ac laude & benedictione cœleſti, qua Spiritusſancti præſtolabantur aduẽtum, vſque ad diem quinquageſimum, quem Græci
B Pentecoſten appellant ſolennitatis, huius lætitiam docuerunt eſſe protelandam. Meritò ergo ſacroſanctis diebus his nos maioribus epulis atq; hymnis celeſtibus vacamus, ob reuerẽtiam dominicæ reſurrectionis: ob memoriam dominici conuictus cum diſcipulis ſimul: & ob ſpem futuræ noſtræ quietis, ac vitæ immortalis. Sed & genu in oratione minimè flectemus: quia flectio genuum, pœnitẽtiæ & luctus eſt indicium. Quod etiã omnibus diebus dominicis obſeruandum, propter eiuſdem reſurrectionis vel dominicæ, vel noſtræ ſacramenta patres inſtituerunt. Rectè ergo quadragenario dierum numero ieiunium annuè celebramus: vt per hoc ſpiritualius admoneamur: quia quandiu in mundo viuimus, pro cœleſtium præmiorum adeptione ſemper laborare debeamus. Rectè etiam quinquagenario dierum numero ſtatum futuræ noſtræ beatitudinis in imagine veneramur, ieiunia videlicet relaxando: halleluia canendo: ſtantes orando, quæ ſunt aptiſſima perpetuæ quietis, re-
C ſurrectionis, & laudis præſagia. Hæc Beda.

Deuotio habenda inter Paſcha & Pẽtecoſten.

ORATIO.

DOmine Ieſu Chriſte, per glorioſam reſurrectionem tuam, qua diſcipulis & fidelibus tuis, viuus & immortalis apparuiſti: per gratiſſimam moram & colloquia dulciſſima, quæ cum eis per quadraginta dies habuiſti: in quibus multis argumentis apparens eis & loquens de regno Dei, eóſque confortans, & cum eis conueſcens, vt reſurrectionem verã in te probarent & crederent: totalem dubitationem de ipſorum cordibus abſtuliſti: obſecro te Ieſu bone & pie, da mihi inter teſtes præordinatos à Deo teſtem fieri reſurrectionis tuæ: non lingua tantum, & verbo: ſed opere, & veritate. Amen.

D De aſcenſione Domini noſtri Ieſu Chriſti. CAPVT LXXXII.

CIrca aſcenſionem Domini te vigilem eſſe oportet: nam hæc ſolẽnitas valde ſolennis eſt, vt infrà patebit. Et ſaltem hoc ad attẽtionem te animet amplius, quòd nũc Dominus completo ſuæ peregrinationis curſu, eſt præſentia corporali receſſurus: vnde ipſius verba & facta ſunt attentius conſideranda. Quælibet enim anima fidelis debet ſpõſum ſuum, Dominũ Deum ſuum, in eius diſceſſu diligentiſſimè & vigilantiſſimè obſeruare: & quæ per eum dicuntur & fiunt, viſceroſius mente amplecti: ac eidem ſe deuotius & humilius recõmendare: & totaliter animum ſuum ab aliis abſtrahere. Quadrageſimò autẽ die à reſurrectione voluit Dominus aſcendere: vt demonſtraret eos qui decalogum legis, per quatuor Marci 16. Lucæ 24.
E Euangelia impleuerint, poſſe cœlũ ſcandere. Tunc itaque ſciens Dominus Ieſus, quia venit eius hora vt trãſeat ex hoc mũdo ad patrem, cùm dilexiſſet ſuos, nunc verò vſque in finem dilexit eos. Accipiẽs igitur de paradiſo terreſtri ſanctos patres, & omnes illas ſanctas & benedictas animas, ac benedicens Heliæ & Enoch ibi remanẽtibus, & adhuc viuentibus, venit ad vndecim diſcipulos ſuos, qui erant in mõte Siun, cum matre ipſius & aliis. Omnes ſiquidem tã Apoſtoli quàm alij diſcipuli, necnõ & mulieres, habitabant in mõte Sion: ſed in cœnaculo, in quo Dominus cœnauerat, habitabãt tunc Maria & vndecim diſcipuli: cæteri verò diſcipuli & mulieres circũquaque per diuerſa hoſpitia erãt diuiſi. Dum ergo recumberent ſeu comederẽt vndecim Apoſtoli in illo cœnaculo cum beata Virgine: & forte alij, ſed digniores ſunt tãtum expreſſi, apparuit eis Dominus: & comedit cũ eis benignus magiſter ante diſceſſum ſuum, in ſignũ & memoriale ſpecialis dilectionis & gaudij. Quia enim Apoſtoli non erant eũ amplius in carne viſuri: ideo antequã recederet, mãducauit cum eis,

Ioan. 13.

Aſceſurus Aſſumpſit ſec. ex paradiſo.

Habitatio Mariæ & diſcipulorum.

quemadmodum amici cùm abinuicẽ ſeparari debent,ſimul manducant & bibunt. Omni- A
Cõuiuium bus igitur ſimul hora tertia comedentibus, cum magna lætitia in hoc vltimo Domini ſui
Domini conuiuio,vt omnes teſtes eſſent & narrarent quæ communiter viderunt & audierũt:ſciens
vltimum. Dominus Ieſus tẽpus eſſe vt reuerteretur ad eum qui miſit ipſum,*exprobrauit illis incredulita-*
tem eorum,quam prius habuerũt,vt ſuccederet credulitas: *& duritiam cordis* lapidei,vt ſucce-
deret cor carneum,charitate plenum,*quia his qui viderant eum reſurrexiſſe* à mortuis,*non credi-*
derant: niſi & ipſi eum viderent:cùm vtique poſt reſurrectionem ſuam Euangelium prædi-
cantibus gentes credituræ erant eum reſurrexiſſe quem non viderãt. Ergo inexcuſabilis es,
Exprobra- ſi teſtimonio videntis rem de qua reſtatur non credideris. Exprobratio,eſt obiectio ex pro-
tio congruè bro: quia probrũ fuit,quòd tantis viſis argumentis reſurrectionis,& tantis auditis ſignis per
facta. teſtes propoſitis nõ crediderunt. Quanuis enim Petrus & Maria Magdalena,& duo illi di-
ſcipuli quibus in via Dominus apparuerat,certiſſimè firmiſſiméq; nunciarent Dominũ re- B
ſurrexiſſe,ſéq; illum vidiſſe:cæteri tamen illis nõ credebant. Hanc autem exprobrationem
maximè tunc Dominus fecit,cùm ad prędicandũ per vniuerſum mundum diſcipuli ire de-
bebant,quaſi daret eis intelligere, & diceret: Multo magis debebatis vos nunciantibus re-
ſurrectionem eam credere antequam me videretis,quàm gẽtes, quæ credent vobis prædi-
cantibus Euangelium,& me non videbunt. Poſt illam quippe exprobrationem,dixit eis:vt
irent in mundum ad prædicãdum. Idcirco etiam tunc eos increpauit,cùm corporaliter re-
liquit:vt defectũ ſuum cognoſcentes remanerent humiliores: oſtendens eis in ſuo diſceſſu
quantum ei humilitas placet,quaſi eam peculiariter eiſdem recommendaret: vt verba quæ
recedens dicebat,in corde audientium arctius impreſſa remanerent. Poſt increpationẽ igi-
tur admonẽdo dixit eis: *Euntes* & continuis profectibus in prædicãdo proficientes *in mun-*
dum vniuerſum, non in Iudæam tãtum: *prædicate Euangelium*, quod omnem aliam doctrinam C
Euangeliũ præcellit,ſicut caput corpori præeminet:quia ſecundùm Innocentiũ, Euangelium eſt ver-
quid ſit. bum verbi,quod erat in principio apud Deum:ſermo ſermonis,qui à regalibus ſedibus ve-
Sapien.8. nit: ſapientia ſapientiæ,quæ attingit à fine vſque ad finem fortiter,& diſponit omnia ſuaui-
ter. *Prædicate*,inquit,*Euangelium*,nihil aliud: *omni creaturæ*,id eſt humano generi: ſeu indiffe-
rẽter & ſine acceptione omni homini,pro quo facta eſt omnis creatura: vel ideo quòd ha-
bet participium,& cõuenientiam,ſeu aliquid cõmune,cum omni creatura: vnde & homo
Homo mi- microcoſmus,id eſt,minor mundus dicitur:quaſi omnẽ creaturã continens. Per eſſe,enim,
crocoſmus. conuenit cum inanimatis:per viuere,cum vegetabilibus & plantis:per ſentire,cum anima-
libus:per intelligere,cum angelis:ideo deſignatur nomine omnis creaturæ. Itẽ homo dici-
Homo om- tur omnis creatura,quia propter eum omnis creatura mundi videtur eſſe producta: ſumus
nis crea- enim quodammodo finis omnium. Vel *omni creaturæ*,cui prædicãdum eſt. Et multa in ſcri- D
tura. pturis inueniuntur,quibus hęc vna determinatio ſufficere poteſt:quale eſt illud: *Cùm exalta-*
Ioan 12. *tus fuero à terra,omnia trahã ad meipſum*:ſcilicet trahẽda:& illud: *Charitas omnia credit*:ſcilicet,cre-
1.Cor.13. dẽda. Ita dicitur, Deus erit omnia in omnibus:id eſt,vnicuiq; ſufficiẽtia.& illud: *Omnia quæ-*
2.Cor.15. *cunq; audiui à Patre meo,nota feci vobis*: omnia ſcilicet ad ſalutẽ & beatitudinẽ pertinẽtia. Et ſic
Ioan.15. in aliis ſuo modo accipere poteris. Hoc autẽ quod de Euangelio prædicãdo dicitur,fiendũ
erat poſt receptionẽ & confirmationẽ Spiritusſancti:quia antè nõ erant(ſecundũ mandatũ
Gentium Chriſti)ab Hieruſalẽ diſceſſuri. In hoc etiã quòd de Euangelio omnibus prædicando man-
electio. datur: Iudæorũ abiectio,& gentium electio apertiſſimè mõſtratur. Qui ergo prius dixerat,
Math.10. *In viam gentium ne abieritis*:nunc dicit, *Prædicate Euangelium omni creaturæ*:id eſt,omni nationi:
1.Timo.3. primò Iudæo,ſecundò gentili: *quia vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis ve-*
nire. Deinde ſalutem promittendo credentibus, & damnationem comminando incredu- E
lis,ſubiunxit: *Qui crediderit*, fide formata & per dilectionem operante, ſcilicet per ſe vt in
adultis:vel per alium,vt in paruulis: *& baptizatus fuerit*, baptiſmo aquæ ſi fieri poterit, *ſaluus*
Baptiſmus *erit*: æterna ſalute à peccatis & pœnis liberante. Non enim ſufficit fides abſque baptiſmo,
neceſſarius. per quem aliquis incorporatur Chriſto,ſi adſit facultas recipiendi baptiſmum ab aliquo. Si
autẽ non adſit facultas,ſufficit baptiſmus ſanguinis: vt in martyribus,qui pro Chriſto inter-
ficiuntur antequam ſint baptizati: vel flaminis,vt in habentibus fidem Chriſti,deſideranti-
Paruulorũ bus baptizari,ſed præueniuntur morte antequam poſſit impleri. Per alios ergo paruuli cre-
purgatio à dunt in eccleſia,ſicut ex aliis trahunt peccata:quæ illis in baptiſmo remittuntur cõfeſſione
peccatis. aliena. Pium eſt enim,vt id quod per alienum peccatum amiſerunt,per alienum auxilium
(vt eccleſiæ & patrinorum, in quibus credere dicuntur)recuperare & recipere poſſint. *Qui*
verò non crediderit per ſe,vel per alium, *condemnabitur*:æterna damnatione,per meritũ iuſtitiæ
infidelitatis

A infidelitatis ſuæ. Non ait,qui baprizatus non fuerit: quia per fidem ſine baptiſmo, ſaluatur
homo:cùm eum excludit articulus neceſſitaris,non contẽprus religionis. Vnde quod dictũ
eſt Nicodemo, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non poteſt introire in regnũ Dei*: ſic debet *Ioan. 3.*
intelligi,qui cõtempſerit renaſci. Noli autem præſumere de fide,niſi oſtendas eam in ope- *Fides ſine*
re:quia ſine hoc nõ poterit te ſaluare. *Fides enim ſine operibus mortua eſt*:ſicut & opera ſine fide. *opere non*
Vnde Grego. Fortaſſe autem vnuſquiſque apud ſemetipſum dicat: Ego iam credidi:ſaluus *ſaluat.*
ero. Verum dicit,ſi fidem operibus teneat. Vera etenim fides eſt,quæ in hoc quod verbis di- *Iacobi 2.*
cit,moribus nõ cõtradicit:& ille credit,qui exercet operãdo quod credit. Vnde & Iacobus, *Gregorius*
Quid proderit,fratres mei,ſi fidem quis dicat ſe habere,opera autem non habeat: numquid *hom. 19. in*
poterit fides ſaluare eum? Sicur enim corpus ſine ſpiritu mortuũ eſt,ita fides ſine operibus *euange.*
mortua eſt: Deinde etiam ſigna pro fidei augmentatione & confirmatione promittendo *Iacobi 2.*
B adiungit: *Signa autem eos qui crediderint hæc ſequentur*: propter meritum fidei ſuo tempore, &
cùm fuerit neceſſe. *In nomine meo*,inuocato & honorato: id eſt,in virtute nominis mei, *dæmonia eiicient*: quod de multis legimus, quibus immundi ſpiritus obediebant: *linguis loquentur nouis*: hoc factum eſt in die pentecoſtes in Apoſtolis,& aliis credentibus: *ſerpentes tollent*:
id eſt:auferent vel diſpergent: quod de Apoſtolo Paulo patet. *Et ſi mortiferum quid biberint, non eis nocebit*: quod de Ioanne Euangeliſta factum fuit. *Super ægros manus imponent, & bene habebunt*: quod etiam multi fideles fecerunt. Omnia enim hæc in primitiua eccleſia, non *Signa primitiuæ eccleſiæ.*
ſolum Apoſtolos & alios maiores:ſed etiam frequenter alios ſimplices credentes feciſſe le-
gimus,pro infidelibus cõuertendis:& vt fides credentium creſceret,ac nutriretur & firma-
retur miraculis: qua nunc radicata & aucta, non ſic neceſſarium eſt nunc fieri ſicut paſſim
tunc fiebant: quia ſufficit ea quæ facta ſunt ſolummodo legere & audire, ac eis fidem adhi-
C bere. Si ergo quæratur, quare prædicatores & fideles moderni talia ſigna non faciunt? Re- *Cur modo*
ſpondetur ſecundùm Gregorium, quia cùm fides catholica ſit ſufficienter probata per mi- *non fiant*
racula Chriſti & Apoſtolorum eius, nõ oportet vltrà hanc probationem reiterare amplius. *miracula.*
Sicut etiam arbuſta cùm primò plantantur, frequenter irrigantur quouſque conualuiſſe vi- *Gregorius*
deantur:cùm autem in terra radicem fixerint, talia ſubtrahũtur. Veruntamen Deus in po- *hom. 29. in*
ſteris temporibus etiam multa miracula fecit ad cõſolationem fidelium: vt patet de tẽpore *euange.*
martyrum & cõfeſſorum. Fiunt tamen,ſecundùm eundem Gregorium,ſpiritualiter nunc *Idẽ ibidẽ.*
in eccleſia,quæ olim corporaliter fiebãt in ea. Nam ſacerdotes populum exorciſando,bapti-
zando,& ad pœnitentiam vocando,dæmonia eiiciunt:dúmque ſecularia verba relinquen-
tes,fidei & nouæ legis myſteria inſonant,linguis nouis loquuntur. Qui dum bonis ſuis ex-
hortationibus vitia & malitiam de alienis cordibus auferũt,ſerpentes tollũt. Et dum hære-
D ticorum libros legunt, vel mortifera in confeſſionibus ſeu peſtiferas ſuaſiones audiunt, ſed
tamen non cõſentiunt,& ad praua nõ pertrahuntur: mortiferum eſt quod bibunt,ſed eis nõ
nocebit. Qui quotiens proximos in fide vel bono opere infirmari cõſpiciunt,dum eis tota
virtute cõcurrunt,& exemplo ſuæ bonæ operationis illorũ vitã roborant: vel animas infir-
mas ſuis orationibus ſanant, & Deo reconciliant, *ſuper ægros manus imponunt vt bene habeant*.
Quæ nimirũ miracula tanto maiora ſunt quanto ſpiritualiora,& quanto per hæc nõ corpo-
ra,ſed animæ ſuſcitãtur. In hoc etiã inſtruimur,vt quod verbis prædicamus,bonis operibus
cõfirmemus. Item dæmonia eiiciunt,qui dæmonũ tentationes fide & ſigno crucis repellũt.
Linguis loquuntur nouis, qui Dei laudes & verba ſacra narrant, dimiſſis friuolis & ocioſis:
Serpentes tollunt,qui detractores efficaciter reprehendunt. Mortiferum bibunt,ſed eis nõ
nocet,qui perſuaſiones peſtiferas ſeu amara cõuitia audiunt, ſed ſurda aure trãſeunt, & pro
E nihilo ducunt. Super ægros manus imponunt & bene habebũt,qui per bona verba & opera
alios à peccatis retrahunt,& in bonis cõfirmant. Et hæc ſimiliter ſigna ſpiritualia tanto ſunt
corporalibus meliora, quantum quæ ſunt animæ corporalibus præferuntur. Et dixit eis:
Vos autem ſpecialiter *eſtis*,id eſt eritis,*teſtes horum*: ſcilicet quæ vidiſtis & audiſtis; & quæ lo-
cutus & operatus ſum in medio veſtri: vel horum ſuperius deſcriptorũ,quãtum ad Chriſti
incarnationem,prædicationem,paſſionem,& reſurrectionem. Et ne turbari cogitarẽt quo-
modo nos homines ideotæ teſtimonium perhibebimus gentibus & Iudæis, qui te occide-
runt,ſubiungit: *Et ego mitto*,id eſt,mittam citò & de propinquo (ponendo præſens pro futu- *Præſens pro*
ro,& ratione certitudinis, & ratione proximi tẽporis) *promiſſum* vobis auxilium *Patris mei in* *futuro.*
vos:id eſt,Spiritum ſanctum in ſigno viſibili: vt ſufficiatis ad teſtandum & ad prædicandum *Promiſſio*
cõſtanter vbiq; veritatẽ Euangelij. Pater enim promiſit,cùm dixit: *Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem*:& quia filius promiſit,dicẽs: *Cùm venerit Paracletus quẽ ego mittã vobis à Patre*: *Spiritus. Ioel 2. Ioan. 15.*

Spiritus Patris. ideo & pater promiſit, cùm opera Trinitatis ſint indiuiſa. Qui licèt procedit ab vtroque, eſt A
tamen patris, authoritate ſpirationis. Et ne imperfecti prædicare præſumerent, adiunxit:
Vos autem, qui debetis eſſe teſtes mei, *ſedete* & manete hic *in ciuitate* Hieruſalem, *quoadusque*
induamini, ſcilicet vndique tanquam armatura ſpirituali *virtute*, non humana, ſed cœleſti:
id eſt, Spiritusſancti gratia *ex alto*: id eſt, de cœlo. Hoc idem tangitur in Actibus, cùm dici-
Act. 1. tur: *Et conueſcens*, id eſt, ſimul cum diſcipulis comedens, *præcepit eis, ab Hieroſolymis ne diſcede-*
rent: ſed expectarent promiſsionem Patris: quaſi diceret, hîc & ibi non eſtis ſufficientes ad præ-
dicandum cõſtanter veritatem Euangelij, donec confirmati fueritis per donũ Spiritusſan-
cti: vt ſtetis ante reges & præſides intrepidi. Vnde Chryſoſto. Sicut milites inuaſitos mul-
tos, nemo ſinit exire donec armati ſint: ſic & diſcipulos ante Spiritusſancti deſcenſum, ad
conflictum egredi nõ permittit. Cur autem non Chriſto præſente, vel eo diſcedente, ſtatim
ſpiritus venit? Decebat enim eos fieri cupidos rei, & deinde recipere gratiam. Tunc enim B
magis ad Deum erigimur, cùm incumbit neceſſitas. Dicit autem, *donec induamini virtute ex*
alto: nec expreſſit quando, vt ſint iugiter vigiles. Quid igitur miraris, ſi diem nouiſſimum
non pandit: vbi diem hunc proximum pandere noluit? Hæc Chryſoſt. Licèt ergo Chriſtus
dediſſet diſcipulis ſcripturarum intellectum, & commiſiſſet prædicationis officium: tamen
diſtulit executionem prædicandi, vſque ad Spiritusſancti receptionem in ſigno viſibili: per
hoc inſinuans, quòd prædicans actu, prius debet habere ſufficiẽtem ſacræ ſcripturæ notitiã,
& gratiam Spiritusſancti per coniecturã: ſcilicet quòd nõ ſit conſcius ſibi de peccato mor-
tali. Debẽt quippe prædicatores ſedere in ciuitate: id eſt, in clauſtro: vbi debet eſſe ciuium
vnitas, vacando ibi ſtudio & contemplationi: vt ibi hauriant, quod poſtmodum in prædica-
tione aliis effundant. Vnde Hiero. Nihil nobis rectum videatur niſi quod diſcimus, vt poſt
multum ſilentium de diſcipulis magiſtri efficiamur: docemus autem homines in eccleſiis, C
quod neſcimus: omnes alias artes abſque doctore nõ diſcimus: ſola hæc tam vilis & tam fa-
Gregorius in paſtorali, parte 3. cap. 26. cilis eſt, vt præceptore vel doctore non egeat. Vnde & ſecundùm Gregorium notandũ eſt,
quia ſunt quos à prædicationis officio vel imperfectio vel ætas prohibet, & tamen præcipi-
tatio impellit: qui admonendi ſunt, ne dũ ſibi tanti onus officij præcipitatione arrogãt, viam
ſibi ſubſequẽtis vitæ melioris abſcindant. Et vt conſiderent, quòd ipſa veritas, quæ repentè
quos vellet roborare potuiſſet, vt exemplũ ſequentibus daret, ne imperfecti prædicare præ-
ſumerent. Poſtquam plenè diſcipulos de virtute prædicationis inſtruxit, ilicò adiunxit: *Vos*
Sedere in ciuitate quid ſit. *autem ſedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto.* In ciuitate quippe ſedemus, ſi in-
tra mentium noſtrarũ nos clauſtra conſtringimus: ne loquendo exterius euagemur: vt cùm
virtute diuina perfectè induemur, tunc quaſi à nobiſmetipſis foras etiam alios inſtruentes
exeamus. Hæc Gregorius. Comedunt igitur & gaudent diſcipuli, propter præſentiam Do- D
mini ſui: ſed nihilominus propter diſceſſum turbati. Tanta enim amoris teneritudine eum
diligebant, quòd etiam verba diſceſſionis ſuæ æquo animo ſuſtinere non poterant. Cúm-
que comediſſent, *eduxit omnes*: verbo ſcilicet, non manu: *foras*, id eſt extra ciuitatem, *in Be-*
thaniam, id eſt, verſus Bethaniam: quia mons Oliueti, ad quem exierunt, eſt in via verſus Be-
Eductio Apoſtolorum. thaniã, & Bethania in latere montis Oliueti eſt ſita. *Eduxit eos foras*, vt viderent eum aſcen-
dentem: per hoc inſinuans, quòd ciuitas tumultuoſa non eſt locus aptus ad diuinorum con-
templationem. Prius eduxit eos foras extra ciuitatẽ, vt ſignificaret non habere nos hic ma-
nentem ciuitatẽ: deinde in Bethaniam, quæ interpretatur domus obediẽtiæ: vt qui ex obe-
dientia deſcendit, & humiliatus eſt ad mortẽ, oſtendatur ex merito obedientiæ aſcẽdiſſe: &
Philipp. 2. exaltatus in cœlum, ſecundùm illud, *Humiliauit ſemetipſum factus obediẽs vſque ad mortem: pro-*
pter quod & Deus exaltauit illum: & vt ſignet per obedientiæ opera eos tranſituros ad cœleſtia: E
& quòd non eſt aſcẽſus in cœlum, niſi per obedientiæ meritum. Sicut ergo inobediẽtia ho-
Beda ĩ cap. 24. Lucæ. minem de paradiſo eiecit: ſic obedientia introducit. Item ſecundùm Bedam, Eduxit eos in
Bethaniam, propter ſitũ eiuſdem villæ, quę in latere mõtis Oliuarum poſita eſt: quia videli-
cet obedientis eccleſiæ domus, in ipſius ſummi montis, id eſt, Chriſti latere, fidei, ſpei dile-
ctioniſq; ſua fundamenta locauit. Poſtquam ergo eos foras duxiſſet, tunc dixit eis, quòd in
montẽ Oliueti tranſirent, & inde eum in cœlum aſcendentẽ viderent. Quia inde aſcẽdere
Mons Oliueti. volebat in cœlum. Et tunc diſparuit, & euanuit ab oculis eorum. Per montem, intelligitur
eminentia Spiritus in contemplatione: per oliuas autem, pinguiſſimi ſpiritus deuotio. Vlte-
rius verò poſt iſta nõ reſtat, niſi ſaltus animæ in cœlum. Igitur Apoſtoli vndecim, cum ma-
Contemplatio. tre Domini ac aliis diſcipulis & mulieribus vnanimiter ſtatim venerũt in montẽ Oliueti, &
ibidẽ iterũ Dominus eis apparuit. Ecce quomodo habes hodie duas apparitiones. Cõſpice
nunc

A nunc bene eos,& cuncta quæ fiunt. Conſidera nihilominus ſanctos patres ibidem inuiſibiliter exiſtẽtes,quomodo libẽter & reuerenter intuentur dominũ,& affectuoſè benedicunt per quem tãtum aſſecuti ſunt beneficium:quomodo etiam intuentur illos excelſos pugiles & duces diuini exercitus, quos inter omnes ad expugnandũ & vincẽdum vniuerſum mundum elegit Dominus. Tunc quidã ex his qui conuenerãt,cœperũt eũ interrogare,dicẽtes: *Domine ſi in tẽpore hoc reſtitues regnum Iſraël?* Quidam imperiti & carnaliter ſapientes,videntes alienigenã regnare,& Iudæos ſub præſide eſſe:deſiderabant quòd regnũ ipſum nationi Iudaïcæ redderetur,& quærebãt de reſtitutione regni Iſraël tẽporalis:& ſi rex Iudæis daretur hoc tempore,putãtes tunc à Domino regnum reſtituendum: & à dominio alienigenarum, ſcilicet gentilium qui Iudæis dominabantur liberandum:ſicut & duo diſcipuli putabãt,dicentes: nos autem ſperabamus quia ipſe eſſet redempturus Iſraël. Ac ſi iſti interrogantes *Act. 1.* *Reſtitutio regni Iſraël.*

B eum dicerent: Nunquid hoc tẽpore regnabis,ſicut Dauid,& Salomon,& dominaberis omnibus? Alij verò magis inſtructi,ſcientes reſtitutionem illam non niſi finaliter futuram, ſcilicet circa tempora iudicij, quærebant de reſtitutione regni Iſraël ſpiritualis: ſcilicet de liberatione & dilatatione eccleſiæ:ac ſi dicerẽt, Nunquid hoc tempore facies quod promiſiſti Eccleſiæ? Vnde Auguſtinus. Ergo diſcipuli Chriſti deducturi aſpectu aſcenſurũ Chriſtum,interrogauerunt eum,& dixerũt ei: Domine ſi in hoc tẽpore præſentaberis: & quando regnũ Iſraël?Quod regnum? De quo dicimus, *Adueniat regnũ tuum:* quando regnũ tuum? Quando regnum tuorum?quãdo regnum humilium?quamdiu typus ſuperborum? Quando venturum ſit,quid ad te? Sic viue quaſi hodie venturum ſit,& non timebis cùm venerit. Hæc Auguſti. Dominus autẽ ſuper hoc nõ certificauit eos: ex quodam tamen,in reſpõſione eius poſito, poſſent intelligere reſtitutionem illam multis temporibus differẽdam. *Non* *Auguſti. ſermone de aſcen.* *Math. 6.*

C *eſt,* inquit, *veſtrum noſſe tempora, vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate:* id eſt,numerum tẽporum & momẽtorum vſque ad finem ſeculi,quæ tantùm patent ſcientiæ Patris mei. Non eſt quippe aliquorum noſſe tempora, vltra quod reuelatur vel traditur per ſcripturas: quia hoc eſt præſumptionis:ſed ſecundùm ſcripturas noſſe,eſt eruditionis: ac ſi diceret, Ad vos non pertinet ſcire futura, quæ in ſola Dei diſpoſitione ſunt poſita: de quorum numero eſt regni Iudaïci reſtitutio. Nam ipſum reſtituendum nõ eſt carnaliter,ſed ſpiritualiter:quando circa finem ſeculi Iudæi credent in Chriſtum, qui fuit rex eorum: & quando regnabit in domo Iacob,verè ſine fine ſeculi in æternum. Nihil,inquam,ad vos quærere de ſecretis huiuſmodi,nec ad ea percipienda eſtis idonei: ſed de his quæ ad vos ſpectant eſtote ſolliciti; quia reuera, *accipietis virtutem ſancti Spiritus ſuperuenientis in vos*, cuius virtute purificati & roborati vt poſſitis mea verba loqui, & doctrinam meam ferre *eritis mihi teſtes*; conuer-

D ſationis & doctrinæ, mortis & reſurrectionis meæ: primò, *in Hieruſalem*: ſecundò, *in Iudæa*: poſtea *in Samaria*: tandem *vſque ad vltimum terræ*: ac ſi tacitè diceret, Ante regni illius reſtitutionẽ nõ ſolum Hieroſolymam, ſed & omnes fines Iudææ & Samariæ: ac etiã mundi terminos per circuitum Euangelii fama percurret. Primò ſiquidem prędicatum eſt euãgelium in Hieruſalem:ſed propter lapidationem Stephani,& mortem Iacobi,gladio occiſi, egreſſi ſunt de Hieruſalem, prædicantes in finibus Iudææ: poſtea tranſierunt ad Samaritanos:& inde proceſſerunt per mundum ad alios. Vbi Auguſti. Quo autem pacto ab Apoſtolis eſt prædicatio iſta completa,quando adhuc vſque ſunt gentes in quibus modo cœperit: & in quibus nondum inceperit impleri? Non vtique hoc ſic à Domino mandatum eſt Apoſtolis, tanquam ipſi ſoli quibus tunc loquebatur tantum munus fuerint impleturi: ſed ſicut eis ſolis videtur dixiſſe, *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad cõſummationem ſeculi:* quod tamen *Prædicatio vſque ad vltimum terræ.* *Auguſti. epiſt. 80.* *Math. 28.*

E eum vniuerſæ eccleſiæ promiſiſſe, quæ aliis morientibus, aliis naſcentibus hìc vſque in ſeculi conſummatione futura eſt,quis non intelligat?Hæc Auguſti. Et quia Euangelium primò prædicatum eſt in Hieruſalem: inde eſt quòd audita pronunciatione Euangelii, vertimur ad Orientem,quaſi ad Hieruſalem: gratias agentes & dicentes: Gloria tibi Domine: quia inde venit ad nos Euangelium. Vnde ſcriptum eſt: *De Sion exibit lex, & verbum Domini de Hieruſalem.* Vnde & Auguſtinus. Cœpit enim eccleſia ab Hieruſalem iſta terrena,vt gaudeat in Deo in illa Hieruſalẽ cœleſti:ab hac enim incipit,ad illã terminat. In illa tota eccleſia erit,ab iſta exordium fidei ſumpſit.Hæc Auguſti. Sed verba Euangelii leuita prænunciaturus, vertit faciem contra Aquilonem,vt oſtendat verbum Dei dirigi contra eum,qui per Aquilonem deſignatur: ſcilicet contra diabolum,qui dicebat in corde ſuo: ſedebo in latere Aquilonis, & ero ſimilis altiſſimo. *Et Dominus Ieſus poſtquam locutus eſt eis*, quæ ad eruditionem ſuæ pertinebant cõſolationis, vnumquenque oſculatus eſt in intimo amore cordis. *Eſaia 2.* *Conuerſio ad Aquilonem.* *Eſaia 14.*

Ambro. in cap. 24. Luca. Quia, ſecundùm Ambroſium, Apoſtolis reliquit oſcula pacis: deinde valedicens eis, *eleuatis manibus*, vt ſuos patri offerret, *benedixit eis*: ſcilicet bona optando, promittẽdo, conferendo, vt eos contra hoſtem muniret, vt bonis cœleſtibus augeret. Et, vt dicit Theophilus, fortè in hac benedictione vim conſeruatiuam eis influxit, vſque ad Spiritus ſancti aduentum. Ex loco iſto duxit eccleſia in conſuetudinem, quòd epiſcopi in fine miſſæ dent benedictionẽ. A

Benedicẽdi cauſa. Vbi Origenes: Quòd autem eleuatis manibus benedixit eos, ſignificat quòd deceat benedicentem cuiquã ornatum eſſe variis operibus & arduis, reſpectu aliorum: ſic enim manus tollũtur in altum. Hæc Orige. In receſſu ſuo benedixit Chriſtus diſcipulis, ſicut pater recedens à filiis benedicit eis: & hoc fecit primò propter maiorem eorum neceſſitatẽ, ſecũdùm illud: Cùm eſſem cum eis, ego ſeruabã eos: & cætera. vbi petit eos poſt receſſum ſuũ ſeruari à malo. Secundò, ad oſtẽdendum finalem & perſeuerantẽ erga eos ſuam dilectionem: ſecundùm illud, Cùm dilexiſſet ſuos qui erãt in mundo, in finem dilexit eos. Inſtruxit etiam B per hoc ſuperiores in eccleſia, vt recedentes à ſubditis, benedictionibus eos Deo commendent.

Damaſce. de aſcen. His finitis ad Orientẽ verſa facie, vt dicit Damaſcenus, cœpit ſua propria virtute non aliena eleuati ab eis, & aſcendere videntibus illis, quos ſcilicet tanta viſione dignabatur, & videndo deducẽtibus: vt ſcilicet deſiderium veniendi ad ipſum in eis excitaretur, & triumphaliter proprio motu per dotem agilitatis in cœlum ſupremum vnde venerat ferebatur. Tunc mater & omnes alij aſpicientes eum in cœlum eleuari, prociderunt in terrã adorantes: & propter diſceſſum lachrymas continere non poterant: multũ tamen gaudebãt, quòd ipſum ſic glorioſè cœlum petere cernebant.

Cur Maria non ſimul aſſũpta ſit. O quàm libenter mater cùm filio de hoc mundo receſſiſſet: ſed eam ad tempus hic manere Dominus voluit, quia propter confirmandos credentes vtile & expediens fuit. Noſtræ etiam fidei neceſſarium erat: quia ipſa poſt aſcenſionem Domini inter Apoſtolos conuerſando, multa eis reuelauit, quæ de myſteriis illius C cognouerat.

Anſelmus lib. de excellẽtia B. Virginis, ca. 3. Vnde Anſelmus: Sed ô bone Ieſu iſtius tuę dulciſſimę matris piiſſime fili, quomodo pati potuiſti vt te in regnum gloriæ tuæ remeante, illã quaſi orbatam in miſeriis mũdi relinqueres, & nõ eam ſtatim regnaturam aſſumeres? Erat, vt mihi videtur, neceſſaria noſtrę fidei conuerſatio ſua poſt aſcenſionem Domini inter Apoſtolos eius: quia licèt ipſi per reuelationem Spiritus ſancti edocti fuerint omnem veritatem, incõparabiliter tamẽ manifeſtius ac eminẽtius ipſa per eundem ſpiritum ipſius veritatis intelligebat profunditatem: ac per hoc multa eis per illã reuelabantur, quæ in ſe non ſolum ſimplici ſcientia, ſed & ipſo effectu, & ipſo experimento cognouerat de myſteriis eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Nec dilatio ſuæ aſſumptionis quoquomodo iacturam inferre valebat immẽſitati amoris & gaudij ſui: quoniam ipſa perfectio amoris & gaudij ita illã reficiebat plenitudine ſui, vt hoc ipſum ei ad augmentum amoris & gaudij magnopere fieret, quòd illic ſe eſſe videbat vbi D Deum, quem præ cunctis amabat, vel magis ſciebat. Igitur vbicunq; erat, & ipſa in Deo, & Deus in ea iocundabatur: qua ipſa iocunditate fœlix, hoc præ cęteris vbique fieri cupiebat, quod ſapientiæ Dei potiſſimum placere intelligebat. Hæc Anſelmus.

Myſterium aſcenſionis. Et eſt notabile, quòd Dominus ſuos primò de ciuitate eduxit. Secũdò, eos in Bethaniam duxit. Tertiò, eis benedixit. Quartò, aſcendit: in quo datur intelligi, quòd peccatorem primò educit de peccato: ſecundò ipſum in Bethaniam, id eſt, in domum obedientiæ ducit, ſtatum eius mutando: tertiò ei benedicit, gratia replendo: quartò aſcendit, id eſt, aſcẽdere facit, ad ſuperiora transferendo. Et aſcendens Dominus Ieſus duxit ſecum illam multitudinem nobilem: ſcilicet captiuam captiuitatem, id eſt, captiuos à captiuitate inferni, quos ſecum victor eduxerat, & cœli aperta iam porta pandens iter ante eos, ſe ſequẽtes, vt Micheas propheta dixerat: Exules introduxit in regnum patris ſui: conciues illos faciens angelorum, & domeſticos Dei: E quatenus & ruinas angelicas reſtauraret, & æterni patris honorem cumularet: & ſe triumphatorem oſtenderet, & Dominum exercituum comprobaret. Dominus itaque glorioſus, candidus & rubicundus, ſplendidus & gaudioſus, præcedebat eos, viam eis oſtẽdens: & ipſi ſequebantur eum cantantes & iubilantes.

Spirituum cœleſtium occurſus. Interim autem Michaël prępoſitus paradiſi, pergens ad patriam cœlicã, nunciauit quòd Dominus aſcenderet ad eam. Et ecce omnes beatorum ſpirituum ordines occurrerunt eidem decenter & ſeriatim per acies ſuas. Vnus ex eis non remanſit, qui Domino ſuo obuiam non veniret. Et inclinantes ſe cum omni reuerentia, qua poterant, eum cum hymnis & canticis ineffabilibus deducebãt. Quis enim poſſet cantus & iubilos qui ab ipſis fiebant explicare, & quis poſſet hoc gaudium enarrare? ſed & illud gaudium quis dicere poſſet, quod tã beatiſſimi ſpiritus, quàm ſanctiſſimi patres habuerunt, cùm ſibi adinuicem occurrerunt? Omnes iubilabant & pſallebant: nam iuxta prophetam,

A phetam, *Aſcendit Deus in iubilatione:* quòd maximè refertur ad vocem iocunditatis redem- *Pſal. 46.*
ptorũ cum ipſo aſcendentiũ, qui prius voce lachrymabili clamauerunt in partibus inferni,
Adueniſti deſiderabilis, quẽ expectabamus in tenebris: & Dominus in voce tubæ, quod re-
fertur ad ſonum prædicationis Apoſtolorum, qui tunc fuit eis iniunctus Domino dicente:
Euntes in mũdum vniuerſum, prædicate euangelium omni creaturæ: & tunc enim, *In omnẽ terrã exiuit* *Marci 16.*
ſonus eorum, tamen poſt Spiritusſancti receptionem. Cúmq; pſallerent tam angeli quàm ani- *Pſal. 18.*
mæ beatæ, Dominus iunctis manibus deuote & ſurſum ante pectus erectis, & nubecula ſub
pedibus aſcendit, & omnes beati ſimili modo iunctis manibus cum Domino aſcẽderunt.
Domino autem aſcendente quidam chori angelorum ipſum præcedebant, quidam ſeque-
bantur: alij à dextris, & alij à ſiniſtris, cum ipſo comitabãtur ſimul, & cum beatis animabus.
Aſcẽdebat verò Dominus planè & moroſè, propter conſolationem matris & diſcipulorũ
B quouſque poterant videre eum. Extunc autem *nubes* lucida & candida, *ſuſcepit eum ab oculis*
eorum, carnalibus: quia claritate nubis circundatus, vlterius non eſt viſus: vt qui Chriſtum ſe-
cundùm carnem nouerant, vltrà iam ſic non noſcerent. Aſcendit vſque ad nubes eã forma *Aſcendẽ-*
quam ante paſſionem habuit: ſuſceptus autem à nubibus, ea qua in mõte apparuit. Quaſi in *di formæ.*
globo baiulæ nubis aſcendit, non per modum vehiculi, & quaſi ad aſcẽdendum egeret mi-
niſterio angelorum vel nubis: quia ſua propria virtute ferebatur: ſed per modũ obſtaculi, vt
ab oculis mortaliũ nõ videretur. Et vt per hoc oſtenderetur, quia omnis creatura parata eſt
obſequi ſuo creatori: nubes enim quæ ſubtraxit eũ ab oculis inſpiciẽtium, & angeli aſſiſtẽ-
tes ibi oſtendebant, quòd creatura corporalis & ſpiritualis ſubiecta eſt obſequio Chriſti. Et
tunc in momẽto cum in omnibus angelis & patribus ſanctis erat in patria cœleſtis beatitu-
dinis. Aſcendit ergo Chriſtus & per nubem cœlos penetrans aſſumptus eſt in cœlum æthe-
C reum, ſeu empyreum nõ virtute aliena, ſed propria: tũ ratione deitatis, quæ omnia poteſt,
tum ratione humanitatis glorioſæ: quia corpus glorioſum obedit ad nutũ animæ, quantum
ad motum localem per dotem agilitatis, quæ eſt in tali corpore. Vnde nõ curru, non angelis
ſubleuatus legitur: quia qui fecerat omnia, ſuper omnia ſua virtute ferebatur. Enoch verò *Gene. 5.*
ab angelis trãſlatus eſt, & Helias curru ſubuectus eſt in cœlum aëreum, nõ virtute propria: *4. Reg. 2.*
quia homines puri erãt, & virtute indigebãt aliena, & quia eorũ corpora nondũ ſunt glori-
ficata. Stabãt autem mater & diſcipuli, & Magdalena, & alij intuentes in cœlum euntẽ illũ,
quamdiu apparebat oculis eorũ. Vnde Ambro. Stabãt beati Apoſtoli toto ſuſpenſi corpore, *Ambro.*
& aſcendentẽ ad cœlum Dominũ (quia inceſſu nõ poterant) oculis ſequebantur. Et licèt ad *in cap. 24.*
deducendũ Saluatorem viſio humana defecerit, fidei tamen deuotio non deficit. Vſque ad *Luca.*
nubẽ enim deducunt Chriſtũ oculis, vſq; ad cœlos autem cum Chriſto fidei deuotione co-
D mitãtur. Vnde ait Apoſtolus, ſciens fidem noſtrã in cœlis eſſe cum Domino. Noſtra autem *Philippẽ. 3.*
conuerſatio in cœlis eſt. Hæc Ambro. O quid erat videre Dominum ſic glorioſè aſcenden-
tem? Et ſi quis potuiſſet audire & videre illos beatiſſimos ſpiritus, & animas ſanctas cum eo
pariter incedẽtes, fortè præ gandio anima illius à corpore ſeparata fuiſſet, & cum eis etiam
pariter aſcendiſſet. *Cúmque* iam Dominus ſubtractus eſſet ab oculis & cõſpectu eorũ, adhuc
tamen ſuſpẽſis vultibus, *intuebãtur in cœlũ*. Propterea *duo* angeli in forma virorũ *ſteterũt iuxta*
illos in veſtibus albis, vt gratulatio mõſtraretur ex ipſis indumentis: *& dixerunt eis, Viri Galilæi,*
quid ſtatis hîc aſpicientes in cœlum? Galilæa Apoſtolorum patria fuit: vnde & viri Galilæi dicũ-
tur: ac ſi dicerent, Statis hîc & in cœlũ aſpicitis, quaſi obliti quid facere debeatis. Redite in
ciuitatẽ, & expectate promiſſionẽ patris, ſicut dictũ eſt vobis. Recedite, nec expectate Ieſum
vt modo redeat: ſed in fine temporũ, *ſic veniet quemadmodũ vidiſtis eum euntẽ in cœlum*. Id eſt, ſi-
E cut baiulis nubibus vidiſtis eum in cœlum aſcendentẽ, ſic baiulis nubibus videbitis eum in
aëre ad iudicium deſcendentẽ: *& quemadmodum vidiſtis eum aſcẽdentem in cœlum*, in forma hu-
mana: cui cõpetit videri oculis corporalibus, & moueri de loco ad locum: *ita veniet*; in eadẽ
forma & carnis ſubſtãtia ad iudicium: quia ſicut fuit iudicatus in forma humana, ſic veniet
ad iudicandum mundum: verũtamen iudicatus fuit in forma humana paſſibili: aſcẽdit au-
tem in cœlũ, & veniet ad iudiciũ in forma humana glorioſa, & impaſſibili. Vnde Auguſti. *Auguſti.*
Sic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum: id eſt, in forma humana in qua *ſermo. 178.*
iudicatus eſt, iudicabit: vt etiam illud propheticum impleatur, *Videbunt in quem pupugerũt*. Et *de tempore,*
iterum: Itaque ſi rediturum eum credimus, nos expectare debemus ne ſic nos cõprehendat *& 179.*
aduentus illius, non ſuſpicantes: ſicut comprehendit nunc caſtigatio delinquentes: coërtio *Zacha. 12.*
namq; præſentium imaginẽ habet in ſe futurorũ. Cauendum eſt ergo, ne ſi in præſenti ver-
bere nõ corrigimur, futura ſeueritate damnemur. Hæc Auguſti. Conſidera hic, quomodo

Dominus Ieſus de ſuis ſolicitus fuit. Nam ſtatim cùm euanuit ab oculis eorum,miſit angelos ſuos: tum vt mœſtos de abſentia Domini cōſolarentur & cōfortarent,tum vt eum verè aſcendiſſe in cœlum, ſcilicet in regionem angelorum demonſtrarent: non ſicut Enoch & Helias,qui tranſlati ſunt in paradiſum terreſtrem:qui licèt eminens ſit,tum tantū pertingit ſublunarem regionē,tum ne diutius ibi morarentur & nimium ibi ſtantes fatigarentur:ſed potius recedentes promiſſum patris expectarent. Angelis itaque diſparentibus, ipſi in loco vbi ſteterunt nouiſſimè pedes eius,adorātes Chriſtum: ſcilicet Deum & hominem,vt Deo A

Sabbati iter. perſonaliter vnitum, *reuerſi ſunt à monte qui vocatur Oliueti*,propter copiam oliuarum,*ſabbati habens iter*,id eſt,itinere ſabbati: ſcilicet ſpatio miliarij diſtans ab Hieruſalem,quia non ampliori ſpatio licebat Iudæis progredi in ſabbato de villa vel ciuitate in qua erant: ſed circa

Mons triū luminum. per mille paſſus deambulare poterant. Vetus editio habet à monte trium luminum. Sic autem dictus eſt mons Oliueti,quia de nocte ex parte Occidētis illuminabatur igne templi, B vbi erat ignis iugis in altari,mane à parte Orientis primò excipiebat radios ſolis antequam

Lætitia diſcipulorū. illuſtrarent ciuitatem: habebat etiam copiam olei,quod eſt luminis fomentum. *Et regreſſi ſunt in Hieruſalem cum gaudio magno*, quia omnia myſteria erant impleta in Chriſto, lætantes de Dei & Domini ſui glorificatione, quem poſt triumphum reſurrectionis etiā cœlos cognouerant penetraſſe: de humani generis completa redemptione, de reſtauratione ruinæ angelorum,& de deiectione dæmonum:de confuſione Iudæorum infidelium,de Spiritusſancti promiſſione, de humanæ naturæ exaltatione, de certa ſpe generalis reſurrectionis & aſcenſionis futuræ. Ex quo enim caput reſurrexerat & aſcenderat,idem & de membris pro

Proceſſio diſcipulorū. certo ſperare poterant. Hanc autem vltimā proceſſionem diſcipulorū poſt Ieſum:qui vnanimiter ſunt egreſſi,& poſtea vnanimiter ſunt regreſſi, repreſentat eccleſia dominicis dieb' ègrediendo de eccleſia,& redeundo ad eam:quaſi de Hieruſalem,rediens in Hieruſalem. C Vnde in eo quòd de eccleſia egredimur crucem Domini præferendo,repreſentamus quòd illi egreſſi ſunt præeunte crucifixo:in eo autē quòd cū cruce Domini redimus,licèt illi ſine

Math. 28. crucifixo redierint repreſentamus,quod ait:*Vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi*:quia licèt nō redierit crucifixus cum eis præſentia corporali,rediit tamen cum eis præſentia ſpi-

Proceſſio eccleſiæ feria quinta. rituali. In primitiua autē eccleſia huiuſmodi repreſentatio fiebat quinta feria,quæ tunc ſolennis erat pro veneratione aſcenſionis ſicut prima feria,ſcilicet dies dominica pro reuerētia reſurrectionis. Sed quia ſuperuenerunt feſta ſanctorum,& celebrare tot feſta erat quaſi onoroſum:ideo ſolennitas quintæ feriæ eſt ſublata,& proceſſio ad dominicam trāſlata. De loco autem aſcenſionis dicit Sulpitius epiſcopus Hieroſolymitanus, quòd cùm ibi poſtea

Veſtigia vnde Chriſtus aſcenderat. ædificata eſſet eccleſia,locus ille in quo ſteterunt Chriſti aſcēdentis veſtigia, nunquam potuit ſterni pauimento poſtmodum, imò reſiliebant marmora in ora collocantium. Calcati D etiam à Domino pulueris hoc dicit eſſe documentū,quòd veſtigia impreſſa cernuntur ibidem,& eandem adhuc ſpeciem velut impreſſis veſtigiis terra cuſtodit. Et,vt ait Beda, Cùm

Beda hom. de aſcen. terra eadem à credentibus quotidie minuatur,tamen eadem veſtigia priſtinum ſtatum cōtinuò recipiunt. Nec ſummum eccleſiæ cacumen propter dominici corporis meatū cōtegi potuit,ſed à terra trāſitus Chriſti vſque ad cœlū patet. Adhuc eſt ibi eccleſia in qua ſolebant eſſe nigri monachi cū abbate,& eſt ibi ſanctæ Egyptiacæ ſepulchrū,& locus vbi Apoſtoli compoſuerūt ſymbolum. Tunc deſcēderunt Apoſtoli cum matre Domini,& aliis mulieribus ac diſcipulis in cœnaculū mōtis Sion. & ibi morabātur expectantes promiſſionem prout à Domino erat eis mandatum: ibi eſt locus vbi beatus Mathias inter aſcenſionem & pentecoſten fuit loco Iudæ in Apoſtolatum electus. *Et erant omnes vnanimiter in oratione perſeuerantes*,& aſſiduè debitis horis ſine intermiſſione orantes,& per orationē ad receptionem E

Ieiuniū Apoſtolorum. Spiritusſancti ſe præparātes quotidie,vt promiſſum mererētur accipere. Et quamuis dictum ſit,quòd erant perſeuerātes in oratione & nō ſit additum,in ieiunio: quidam tamen à feſto aſcenſionis vſque ad pentecoſten ieiunant exemplo Apoſtolorum, quos aiunt ieiunaſſe in

Luca 5. ſpatio illo:quia dictum eſt in Euangelio,*Venient dies in quibus auferetur ſponſus ab eis,& tunc ieiunabunt*.Orabant ergo & ieiunabant:quia Chriſtus ſponſus ab eis ablatus carne receſſit. *Et erant ſemper*,id eſt communiter vel frequenter *in templo*, quod eſt locus orationis, *laudantes* Deum de beneficiis ſuis,*& benedicentes*,id eſt,magnificantes de promiſſis diuinis, & orantes

Orationes & laudes diſcipulorum. deuotè pro recipiendis Spiritusſancti donis:vel laudantes *Deum*,de propria ſua bonitate in ſe, ac pro Domini ſui glorificatione & aſcenſione, *& benedicentes*, id eſt gratias agentes de bonorum ſuorum cōmunicatione,ac pro Spiritusſancti promiſſione: & eorum per angelos facta cōſolatione. Non aliquo mundano diſtrahuntur:ſed omnibus cōtemptis iugiter diuinis laudibus

A nis laudibus inſiſtunt, vt in loco orationis, & inter laudũ deuotiones promiſſum ſancti Spiritus aduentum promptis & paratis per omnia cordibus expectent. Viciſſim quidem habitabãt modò in templo ad orationẽ, modò in cœnaculo ad quietem. Vnde hoc aduerbium, ſemper, dicit ibi frequentiam & opportunitatem, non more ſuo durationẽ continuã. Quos nos imitantes, in ſacra vita ſemper degamus laudantes Deum & benedicentes. Sic enim & nos quotidiana illius merebimur benedictione ſublimari, ſi quotidie triumphalis illius in cœlum aſcenſionis memores, laudãtes & benedicentes Deum in Hieruſalẽ, id eſt, ſupernæ pacis, ſperata ac deſiderata viſione quieſcimus: & orantes vt dona ipſius recipere poſſimus, *ſimiles hominibus expectantibus Dominum ſuum quando reuertatur à nuptiis.* Vnde Beda: Et ſemper & in loco hoc maximè fratres chariſſimi, meminiſſe nos decet ſermonis Domini quo diſcipulos glorificans, *Beati*, inquit, *oculi qui vident quæ vos videtis*: quis etenim dicere, quis dignè *Lucæ 12.* *Beda hom. de aſcen.*

B valeat cogitare, quàm beata cõpunctione oculos ad terrã defluxerunt, quibus ipſum quem adorabant cœli regem deuicta mortalitate, quam aſſumpſerat, ad paternæ claritatis ſolium iam redire conſpexerãt. Quàm dulces lachrymas, quanta ſpe & lætitia feruẽtes pro ingreſſu cœleſtis patriæ fuderunt, quò Deum ac Dominũ ſuum partem ſuæ naturæ iam ferre cernebant. Meritò ergo tali ſpectaculo refecti, poſtquã adorauerunt vbi ſteterũt pedes eius: poſtquam veſtigia quæ nouiſſimè fixit lachrymis rigauere profuſis: cõfeſtim rediere Hieroſolymam, vbi aduẽtum ſancti Spiritus expectare ſunt iuſſi. Et vt digni cœleſtibus promiſſis exiſterent, erãt ſemper in templo laudantes & benedicẽtes Deum: ſcientes certiſſimè quia illa ſolummodo corda Spiritusſancti inuiſere & inhabitare dignatur, quæ locum orationis frequentãtia, quæ laudi & benedictioni diuinæ viderit eſſe dedita. Vnde & in Actibus eorum legitur de ipſis: *Hi omnes erant vnanimiter perſeuerãtes in oratione.* Quod nobis eſt teſtimonium *Act. 1.*

C operis Apoſtolici ſolerter imitandum, videlicet vt qui cœleſtia promiſſa habemus, qui pro his accipiẽdis ſedulò ſupplicare pręcipimur: & omnes ad adorandũ cõueniamus, & in oratione perſiſtamus, & vnanimi Dominũ deuotione prædicemus. Nec dubitandum eſt, quòd ſic nobis orantibus pius cõditor auditũ accõmodare, & Spiritus ſui gratiam noſtris quoque cordibus infundere dignabitur: quòd noſtros quoque beatos faciet oculos: & ſi nõ vt Apoſtolorum qui commorantem in mundo Dominum, qui docentem & miracula facientem, qui poſt triumphum mortis reſurrexiſſe, atq; ad cœlos redeuntem videre meruerũt: certè vt eorum de quibus Thomæ Apoſtolo dicit: Quia vidiſti me, credidiſti: beati qui non viderunt & crediderunt. Cunctis etenim credentibus, ſiue illis qui incarnationis eius tẽpora naſcendo præceſſerunt: ſiue his qui in carne eum viderunt, ſiue nobis qui poſt eius aſcenſionẽ credimus, communis eſt eius hilariſſima promiſſio, qua dicit: *Beati mundo corde, quoniam ipſi* *Orandum, & nobis.* *Math. 5.*

D *Deum videbunt*. Hæc Beda. Dominus ergo Ieſus cum vniuerſa prædicta fœlici multitudine aperiens ianuas paradiſi, vſq; tũc humano generi clauſas, intrauit triumphaliter & gaudenter in eas. Aſcẽdit autem in cœlum empyreum ſuper omnes alios cœlos: imò ſuper omnem ſpiritum beatum, & omnem creaturã: & ſupra id quod nominatur in hoc ſeculo, vel in futuro. Et nota, quòd triplex eſſe cœlum inſinuat Apoſtolus, vbi fatetur ſe raptũ vſque ad tertium cœlum. Inter quos cœlos, ſecũdùm Auguſtinum, primum eſt corporale: ſole, luna, & ſtellis ornatum. Secundum eſt ſpirituale, ſpiritibus angelicis deputatũ. Tertium eſt ſuperintellectuale, ſoli diuinitati appropriatum. Ad hoc tertium raptus fuit Paulus: quia non ad viſionem corporum cœleſtium, nec ad cognitionem cœleſtium ſpirituum, ſed ad contemplationem nudam diuinæ eſſentiæ raptus fuit, ſecundùm Auguſtinũ, & in hoc cœlum aſcẽdit Chriſtus. *Et ſedet à dextris Dei*, non quòd ſeſſio Dei intelligatur corporaliter: vt Chriſtus *Aſcendit ad cœlum empyreum.* *Cœlum triplex.* *Auguſti. lib. 12. de Geneſ. cap. 2.*

E homo ſedeat à dextris, & Pater à ſiniſtris: ſed dicitur ſedere, propter iudiciariam poteſtatẽ quam à Patre accepit: quia ſedere iudicãtis eſt. Sedere autem à dextris, ſi referatur ad Chriſtum ratione deitatis, ſic iſta ſeſſio importat æqualitatem cum Patre: quia cõregnat Patri in æqualitate maieſtatis ſecundùm deitatem, ſecũdùm quam filius eſt Patri æqualis. Si autem referatur ad Chriſtum ratione humanitatis: hoc poteſt eſſe dupliciter. Vno modo, inquantum eſt vnita actualiter ipſi Deo, & ſic iſta ſeſſio importat quandam aſſociationẽ honoris: quia eadem veneratione veneratur humanitas, inquantum vnita verbo eum ipſa deitate, ſicut veſtis regia cum ipſo rege, quando eſt ea actualiter indutus: & ſic Chriſtum in dextera Dei Patris ſedere, eſt humanitatem in gloria diuinitatis requieſcere. Alio modo ſecũdùm ſe, & ſic ſedere à dextris Patris, deſignat eſſe in potioribus eius bonis: ſicut dextera eſt pars nobilior, & potior corporis. Meritò Chriſtus dicitur ſedere ad dexterã Dei: ſedere quidem, quia laborauit. Ad dexterã autem, quia in ſiniſtra aduerſitatis diu fuit. Dei verò dicitur, quia

poſt abiectionem meritò gloria ſequitur. Dicitur ergo ſedere: quia æqualis eſt Patri in po- A
teſtate iudicãdi. Dicitur & ſtare, qui ſuos iuuat in militia præſenti: nos credimus Chriſtum
à dextris Patris ſedentem, quia credimus eum regnantem, & quieſcentem, quę notãtur per
Statio Chriſti. ſeſſionem. Stephanus autem vidit eum à dextris Dei ſtantẽ, quia in tribulatione poſitus ha-
buit eum propugnatorem & ſuſceptorem: quæ notantur per ſtationem. Sicut enim ſedere
Act.7. quieſcentis eſt & iudicãtis, ita ſtare pugnãtis & adiuuantis. Sedens ergo ad dexteram Patris
iugiter vultui benigniſſimi Patris apparet: & vulnerum quæ pro nobis pertulit cicatrices
oſtendit, ad interpellãdum pro nobis. Omnes verò ſancti patres, & beatiſſimi ſpiritus iubi-
Exod.15. labant coram Deo laudes. Si enim Moyſes & filij Iſraël poſt trãſitum maris rubri cecinerũt
carmen Domino, & Maria propheti ſſa ſoror eius: & reliquæ mulieres eam ſequẽtes cane-
bant Domino in tympanis & choris: quãto magis modo omnes hoc faciunt omnibus ad-
uerſitatibus ſuperatis? Omnes igitur ibi cõſtituti pſallunt, omnes cantant, omnes exultant, B
omnes lætantur, omnes gaudent, omnes iubilant, omnes manibus plaudunt, omnes tripu-
diant, omnes iocundantur. Verè nunc in ſuperna Hieruſalem auditur canticum lætitiæ, &
per omnes vicos eius ab vniuerſis dicitur halleluia. Nunquam ab origine mundi tale feſtũ,
& tam ſolẽne paſcha celebratum eſt in patria: nec vnquam erit, niſi fortè poſt diem iudicii,
Aſcẽſionis ſolẽnitas eſt magna. cùm omnes ibi cum corporibus glorioſis præſentabimur electi. Magnum itaq; & ſolẽne eſt
hoc feſtum. Nam quicquid Deus vſque modo fecit, fecit vt ad hũc diem perueniret. Cœlũ
& terra, & omnia quę in his ſunt, facta ſunt propter hominem: homo autẽ propter gloriam
cœleſtem habẽdam: ad quam vſque nunc pertingere poſt peccatum nõ poterat, quantum-
cunque iuſtus eſſet. Quia ergo omnia completa ſunt in aſcẽſione, magnificus valde eſt dies
iſte. Hodiernus quippe dies propriè eſt feſtum ſolẽniſſimum Domini noſtri Ieſu: quia ho-
die incepit ſedere ad dexteram Patris, & requiem capere à labore ſuæ peregrinationis. Eſt C
etiam propriè feſtum omnium ſupernorum ſpirituum, quia de Domino ſuo quem antè ibi
in humanitatis forma non viderant, nouum ſuſcipiunt gaudium: & quia hodie primò inci-
piunt reſtaurari ruinæ ipſorum: in tanta multitudine beatorum, & cognoſcunt numerum
ſuum per peccatum diminutum, per Dominum Ieſum reintegrãdum. Si ergo gaudium eſt
in cœlo corã angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitẽtiam agente: quale putamus gaudium
eorum fuiſſe, quando tot milia animarum ſanctarũ ad ſuum viderunt conſortium tranſire?
Etiam propriè eſt feſtum patriarcharum, prophetarũ, & aliarum animarum ſanctarũ: quia
ad ſupernam patriam hodie primitus intrauerunt. Si ergo feſtum facimus de aliquo ſancto
ad cœlos migrante: quanto magis de tot milibus, & quanto magis de ſancto ſanctorum? Eſt
etiam feſtum dominæ noſtræ, quæ filium ſuum vnigenitum in ea carne quam de ſe aſſum-
ptam nouerat, totam oculis ſuis glorioſè ſic vidit tanquam Deum verum ſuper excelſa con D
ſcendere: & omnes cœlos dominandi iure penetrare: ac in Dei Patris conſeſſum aſcenden-
Feſtum noſtrum. do pertingere. Eſt etiam nihilominus propriè feſtum noſtrum: quia humana natura hodie
ſuper cœlos eſt exaltata, & homo perditus ad regna cœleſtia, & ad ſocietatem angelorũ per
Dominum Ieſum eſt reuocatus: ipſe enim Dei filius, qui exiuit à Patre, non per loci muta-
tionem, ſed per æternam generationem, & perſonalem diſtinctionem hodie reliquit mun-
dum, quantum ad præſentiam corporalem, & iuit ad patrem, faciendo naturam mortalem
paternæ gloriæ conſortem. Igitur valde ſolennis eſt dies iſte: & anima quæ Dominũ Ieſum
bene diligeret, meritò hodie exultaret. Si diligeretis me, inquit, gauderetis vtique: quia va-
Leo ſermone primo de aſcenſione Domini. do ad Patrem. Vnde Leo papa, dicit quidem Dominus Ieſus diſcipulis ſuis: *Si diligeretis me,*
gauderetis vtique, quia vado ad Patrem. Vobis enim hæc præſtatur aſcẽſio: & ſuper omnes cœlos
ad Patris dexteram collocãda, veſtra in me humilitas eleuatur. Vniui enim vos mihi, & fa- E
Ioan.14. ctus ſum filius hominis: vt vos filii Dei eſſe poſſitis. Quia igitur Chriſti aſcenſio noſtra pro-
uectio eſt: & quò proceſſit gloria capitis, eò ſpes vocatur & corporis: dignis dilectiſſimi ex-
ultemus gaudiis, & pia gratiarum actione lætemur. Hodie enim non ſolum paradiſi poſſeſ-
ſores firmati ſumus: ſed etiam cœlorum in Chriſto ſuperna penetrauimus, ampliora adepti
per ineffabilem Chriſti gratiam, quàm per diaboli amiſeramus inuidiam. Nam quos viru-
lẽtus inimicus primi habitaculi fœlicitate deiecit, eos ibi cum corporatos Dei filius ad Pa-
Auguſti. ſermo. 175. de tempore. tris dexteram collocauit. Vnde & Auguſtinus, Hodie, ſicut audiſtis fratres, Dominus Ieſus
Chriſtus aſcendit in cœlum: aſcendat cum illo & cor noſtrum. Sicut enim ille aſcendit, nec
Cor noſtrũ aſcẽdat cũ Chriſto. receſſit à nobis: ſic & nos cum illo iam ſimus, quamuis nondum in corpore noſtro iam factũ
ſit quod promittitur nobis. Cùm aſcendit in cœlum, nos ab illo non ſeparamur. Non nobis
inuidet cœlum: ſed quodammodo clamat, mea membra eſtote, ſi aſcẽdere vultis in cœlum.

In hoc

A In hoc ergo omnes interim roboremur, in hoc votis omnibus æſtuemus, in hoc medite-
mur in terris, quòd computemur in cœlis. Tunc exuturi carnem mortalitatis, nũc exuamur
animæ vetuſtate. Facilè corpus leuabitur in alta cœlorum, ſi non premat ſpiritum ſarcina
peccatorum. Et iterum: Quia verò temporali Chriſti præſentia viduati ſumus, ad æternam
eius viſionem tota intentione feſtinemus, eique dicamus: *Tibi dixit cor meum, quæſiui vultum* *Pſal. 26.*
tuum, vultum tuum Domine requiram: tota namque diſpenſatio humanitatis Chriſti nihil aliud
fecit, niſi vt intentionem noſtram ad ſuperna dirigeret: & ex tempore noſtræ mortalitatis
ad manifeſtam viſionem ſui perduceret, ac perductos æterna vultus ſui gloria ſatiaret. Et
iterum, Hæc quippe ſolennitatis huius eſt ratio: vt Chriſtum ad dexteram Patris iam re-
gnare credamus: & interim eum quaſi geminis virtutum alis, charitatis ſcilicet & ſpei ſub-
ſequamur: vt cùm tradiderit regnum Deo patri, ſine fine cum eo regnemus. Aſcendamus
B cum Chriſto interim corde, vt cùm dies promiſſus aduenerit, ſequamur & corpore. Hæc
Auguſtinus. Vnde etiam Gregorius: Vnde fratres chariſſimi oportet vt illuc ſequamur cor- *Gregorius hom. 29. in euange.*
de, vbi eum corpore aſcendiſſe credimus: deſideria terrena fugiamus: nihil iam nos dele-
ctet in infimis, qui Patrem habemus in cœlis: & ſi adhuc hic tenemur in infirmitate corpo-
ris, ſequamur tamen eum paſſibus amoris: non autem deſerit deſiderium noſtrum, ipſe qui
dedit Ieſus Chriſtus Dominus noſter. Hęc Gregorius. Aſcendit ergo Chriſtus, vt corpora-
li præſentia ſubtracta prouocet affectum mundi, & toto corde eum deſideremus. Et ideo
quæ ſurſum ſunt quæramus, quò ad vim intellectiuam: quæ ſurſum ſunt ſapiamus, quò ad
vim affectiuam. Sic aſcendit corde miles quidam, qui in partibus vltramarinis omnia loca *Militis exemplum.*
in quibus Saluator noſter fuerat ſollicitè cum lachrymis viſitauit: & dum omnia ſancta lo-
ca deuotè perquiſiuiſſet, vltimò venit in montem Oliueti vnde Dominus aſcẽdit, vbi poſt
C longam orationem cum lachrymis dixit: Ecce Domine vbique quæſiui te diligenter: vnde
dum venerim ad locum vbi cœlos aſcẽdiſti: neſcio vbi amplius te requiram: iube ergo ſpi-
ritum meum ſuſcipi: vt ad dexteram Patris videam te reſidentem in gloria: & his dictis ſpi-
ritum ſuum ſine dolore reddidit: Sic & nos Dominum per ſingula ſua opera & virtutum
exercitia quæramus, vt tandem ad eum aſcẽdere valeamus. Aſcenſio Domini olim in ſcala *Aſcẽſionis figuræ.*
Iacob præfigurata fuit, quæ vna extremitate terram, & alia cœlum tangebat: & angeli per
eam deſcendebant, & aſcendebant: ſic Chriſtus de cœlo deſcendit, & reaſcendit: quando *Gene. 28.*
cœleſtia, & terreſtria reuenire voluit: oportebat enim quòd mediator Dei & hominũ Deus
& homo eſſet: quia aliter pacem inter Deum & hominem reformare nõ poſſet: Deus enim
altiſſimus eſt, & homo infimus erat: & ideo Chriſtus inter cœlum & terrã ſcalam faciebat.
Deſcendunt autem angeli per illam, nobis gratiam apportando: & reaſcẽdunt, animas no-
D ſtras in cœlum reportando: hanc etiam aſcenſionem Chriſtus prænotauit, quando parabo-
lam de vna oue ex centum perdita & inuenta prædicauit. Ouis vna perdita eſt, quando ho-
mo mandatum Dei tranſgreſſus eſt: Deus autem nonagintanouem, id eſt, nouem choros
angelorum in cœlo dimiſit: & veniens in hunc mundum, hominem perditum per triginta-
tres annos quæſiuit: & intãtum ſe fatigauit, quòd de toto corpore ſuo ſudor ſanguinis ema-
nauit. Inuentam autem ouem ſuper humeros poſuit, & portauit, quando crucem pro pec-
catis noſtris propriis humeris baiulauit: amicos ad congratulandum ſibi inuitauit, quando
cum homine aſcendit, & omnem cœli curiam lætificauit. Hæc etiam aſcẽſio Domini olim
fuit in tranſlatione Heliæ præfigurata. Helias legem Dei in Iudæa prædicauit, & tranſgreſ- *4. Reg. 2.*
ſores legis audacter increpauit: propter quod magnam ſuſtinuit à Iudæis perſecutionem,
ſed apud Deum meruit in paradiſum tranſlationem. Ita Chriſtus in Iudæa viam veritatis
E docuit, & propter hoc à Iudæis multas perſecutiones ſuſtinuit: *ſed Deus illum ſuper omnes cœ-* *Philip. 2.*
los exaltauit, & nomen quod eſt ſuper omne nomen illi dedit. Oportebat enim pati Chriſtum, & ita intra- *Lucæ 24.*
re in gloriam ſuam: & multomagis oportet nos tolerare propter vitam æternam.

ORATIO.

O Ieſu corona celſior, qui reſurgens à mortuis ad Patris aſcendiſti dexterã: trahe ad te mentẽ meam, vt te ſolum ardenter deſiderem & inquirã. Da quæſo toto deſiderio meo & ſtudio tendere, quò te credo aſcendiſſe: vt in præſenti quidem miſeria ſolo tenear corpore: tecum autẽ ſim cogitatione & auiditate, vt ibi ſit cor meum, vbi tu ſis theſaurus meus deſiderabilis & amabilis. Trahe me poſt te: vt per tuam gratiam de virtute in virtutem aſcendens, te Deum deorum videre merear in Sion. Amen.

De ſcripturæ Euangelicæ, ac fidei fine & vtilitate. A

CAPVT LXXXIII.

Ioan. 21. SVnt & multa alia ſigna & facta, in multitudine incomprehenſibili exiſten-
Dicta & facta Chriſti ſcribi nequeũt ad plenum nec à nobis intelligi. tia, præter ea quæ ab Euangeliſtis ſunt ſcripta, *quæ fecit Ieſus* in terra, in ſe &
in aliis, tam actibus cordis, quàm oris & operis ante ſuam reſurrectionem,
& poſt eandem, *quæ* præ multitudine ſua *non ſunt ſcripta. Quæ ſi ſcribantur per*
ſingula, quò ad facta particularia, & conditiones virtutémque eorum: *nec*
ipſum arbitror mundum: id eſt, homines huius mũdi, *capere poſſe libros qui eſſent*
ſcribendi. Non enim ſpatiò locorũ credendũ eſt mundũ capere nõ poſſe: quia in eo ſcribi nõ
poſſent, ſi ſcripra nõ ferret: ſed capacitate intellectus legẽtium & audientium, & quò ad in-
credulitatẽ infidelium, & quò ad myſteria & ſenſum cõprehendi fortaſſe nõ poſſent. Facta
enim & verba Chriſti nõ ſunt hominis tantum, ſed & Dei: quia illa humanitas erat organũ B
diuinitatis: & ideo nõ poſſunt ad plenũ ab hominibus explicari, vel etiã comprehẽdi: quod
patet ex hoc, quòd à principio eccleſiæ cœperũt ſancti doctores libros ſcribere ad explica-
tionẽ verborũ & factorũ Chriſti, & adhuc ad plenum nõ ſunt elucidata: imò ſi mundus du-
raret per mille milia annorũ, & ſemper libri ſcriberentur, nũquam ad plenum elucidarẽtur:
quia ſicut dictũ eſt, facta ſunt & dicta Dei, quæ ſunt nobis incõprehenſibilia, propter eorum
excellentiam, reſpectu intellectus noſtri: & ideo debemus ſubiugare, & captiuare intellectũ
noſtrũ in obſequium Chriſti, vt ei aſſentientes per fidem, quæ eſt in ænigmate, tandẽ venia-
Chryſoſto. hom. 86. in Ioan. mus ad contemplandã facie ad faciem. Vnde, ſecundùm Chryſoſto. Nec Ioannes, nec alij
Euangeliſtæ omnia dixerunt: ſed quæ erãt ſufficientia attrahere ad fidem audientes. Quo-
niam qui nõ credit his quæ dicta ſunt, neque pluribus attendet: qui verò hæc ſuſcipit, nulla
indigebit alia in fide ratione. Tantum enim cõſcripſerunt, quantũ ad fidem credentiũ ſuffi- C
cere poſſe cognouerũt: & ideo pauca de pluribus elegerunt, facilius vt intelligãtur, diligen-
Auguſti. tracta. 49. in Ioan. tius quærãtur, fide credantur, & memoriæ tradãtur. Vnde Auguſt. Cùm multa feciſſet Do-
minus Ieſus, nõ omnia ſcripta ſunt: electa ſunt autem quę ſcriberẽtur, quæ ſaluti credẽtium
ſufficere videbantur. Hæc Auguſti. Materia quidem Euangelij & omnium Euãgeliſtarum
eſt eadem: ſcilicet ſanctæ Trinitatis myſterium, Chriſtus ſecundùm diuinã & humanã na-
turã, dicta & facta eius, aliorúmq; dicta & facta ad ipſum: omnes enim agunt de iſtis, & ma-
Finis & intẽtio ſcripturarũ. teria iſtorum. Intẽtio verò & finis omnium eſt, per Chriſti geſta & doctrinam, fidem de eo
aſtruere: quod ex fine libri Ioãnis perpẽditur. Vbi dicitur: *Hæc autem ſcripta ſunt, vt credatis:*
ſcilicet fide formata charitate: *quia Ieſus eſt Chriſtus filius Dei*: ſcilicet naturalis, in potẽtia ſibi
æqualis, & per cõſequens idem in deitate: quia natura diuina eſt diuiſibilis. Credatis, inquã,
Roma. 10. corde ad iuſtitiam, & ore confiteamini ad ſalutem: opere oſtendentes ad fructum vitæ: *quia* D
Iacobi 2. *fides ſine operibus mortua eſt*. Ecce ſcripturæ vtilitas: ſcilicet, effectus fidei: ad hoc enim ordina-
Scriptura vtilitas. tur tota ſcriptura noui & veteris teſtamenti. Quam autem vtilitatẽ ex hac credulitate con-
ſequamur, manifeſtatur cùm ſubiungitur: *Et vt credentes vitam*, ſcilicet æternam, in qua cla-
re videbis quod nunc creditur: *habeatis* nunc in ſpe, & in futuro in re: vel vt credentes vi-
Habac. 2. tam habeatis: hic vitam iuſtitiæ, quæ habetur per fidem: *iuſtus enim ex fide viuit*: & in futu-
ro vitam ſpei, quæ habetur per gloriam: & hoc in nomine eius, id eſt, per fidem nominis
Chriſti: quia non eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos
Ioan. 17. fieri: virtute ergo nominis Chriſti & ſaluatoris, habetur vita æterna. Vnde Ioannes: *Hæc eſt*
Cauſa finalis euangelij. *vita æterna: vt cognoſcant te verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum*. Finis itaque, id eſt, fi-
nalis cauſa Euangelij, eſt ſanè credere, perfectè diligere, ſacramentis inſigniri: & horum
trium finalis cauſa eſt vita æterna. Ad hæc quippe adipiſcenda fuit intentio ſcribere & præ- E
Veteris teſtamenti intentio. dicare Euangelia. Veteris quidem teſtamenti intentio eſt, nouũ figuris & ænigmatibus de-
monſtrare: Euangelij autem, ad æternæ beatitudinis gloriam mentes humanas accendere.
Fides ergo catholica, id eſt, vniuerſalis, omnibus eſt neceſſaria ad vitam, & ſalutem æter-
nam. Fidei ſuccedit ſpes, & ſpei ſuccedit beatitudo: charitas autem etiam fide & ſpe dece-
dentibus, permanet & augebitur: & ideo maior his eſſe dicitur. Quæ verò credenda ſunt,
Symbola tria. ex ſymbolo haberi poſſunt. Eſt enim ſymbolum, compendioſa collectio omnium ad ſa-
lutem ſpectantium. Sunt autem tria ſymbola. Primum, Apoſtolorum. Secundum, Niceni
Concilij. Tertium, Athanaſij. Primum factum eſt, ad fidei inſtructionem. Secundum, ad fi-
dei explanationem. Tertium, ad fidei defenſionem. De primo ergo, in quo eſt fidei fun-
Articulorum fidei numerus. damentum, hic videamus ſolum: quia hoc magis eſt ad propoſitum. Vbi ſciendum eſt,
quòd ſi reſpectus habeatur ad eos qui ædiderũt hoc ſymbolũ, tunc articuli ſunt duodecim,

ſecundùm

A ſecundùm numerum duodecim Apoſtolorum. Si autem conſideremus quæ radicaliter ſunt credẽda, tunc articuli ſunt quatuordecim: quorum ſeptem ſpectant ad diuinitatem, & ſeptem ad humanitatem, & hæc ſignata ſunt in ſeptem ſtellis, & in ſeptem candelabris aureis, in quorum medio ambulabat filius hominis. Sunt igitur ſeptem articuli fidei, qui pertinent ad diuinitatem. Primus eſt, vnum Deum eſſe: qui notatur ibi, Credo in vnum Deum. Credere Deum, eſt credere Deum eſſe: ſcilicet quia eſt. credere Deo, eſt credere verbis eius, & ſacris ſcripturis. credere in Deum, eſt credendo Deum fide & affectione, ſeu fide per dilectionẽ operante, in ipſum tendere & ire, ac mẽbris eius incorporari. Secundus eſt, patrẽ eſſe Deum: qui notatur ibi, Patrem: quod hic perſonaliter tenetur, pater verò eſſentialiter tenetur, vbi agitur de paternitate adoptionis, qua paternitate ipſa trinitas pater eſt bonorũ, vel creationis: quia paternitate tota trinitas pater eſt tam bonorũ quã malorũ.

Articuli ſeptem ad diuinitatẽ ſpectantes.

Paternitas multiplex.

B Omnipotentẽ, appropriatè, quamuis & filius ſit omnipotens, & ſpiritus ſanctus: quia potentia appropriatè attribuitur patri, ſicut ſapientia filio, & bonitas ſpiritui ſancto. Creatorem cœli & terræ: vbi per cœlum & terrã, intelligitur tam ſpiritualis quàm corporalis creatura. Creare quippe, ſeu creatorẽ eſſe, potius ſonat potentiam, quàm ſapiẽtiam, vel bonitatem: quia operatio egreditur à potẽtia, & ideo appropriatè attribuitur create hic patri, ſicut potentia: cùm tamen creet omnia pater per filiũ, cooperante ſpiritu ſancto: quia indiuiſa ſunt opera trinitatis, & totæ tres perſonæ vnus ſunt creator. Tertius eſt, filium eſſe Deum: qui notatur ibi, & in Ieſum Chriſtum: quæ duo nomina frequenter coniunguntur in nouo teſtamẽto: quia vnum, ſcilicet Ieſus, quod interpretatur Saluator, exprimit eius diuinitatem: nam inquãtum Deus, Saluator eſt: reliquum, ſcilicet Chriſtus, quod interpretatur vnctus, exprimit eius humanitatem: quia inquantum homo, vnctus eſt præ conſortibus ſuis. Filiũ

Creatio potentiam ſonat.

C eius vnicum, id eſt, naturalem, non adoptiuum: vel vnicum dicit, quia non eſt filius vnus inquantum Deus, & alius inquantum homo: ſed vnus Chriſtus in duabus naturis, ſcilicet deitate & humanitate, & tribus ſubſtantiis: ſcilicet deitate, anima, & carne vnicus eſt filius: Dominum noſtrum, ſicut enim pater Dominus eſt omnium & omnipotens, ita & filius: quod intelligatur ſecundùm deitatem: quia quãuis humanitati Chriſti collata ſit omnium ſcientia, non tamen omnipotentia. Quartus eſt, Spiritum ſanctum eſſe Deum: qui notatur ibi, Credo in Spiritum ſanctum, & circũloquitur hæc vox, & Spiritus ſanctus, quando tenetur dictionaliter, tertiam perſonam in trinitate: quando autem in vi orationis tenetur, eſſentialiter ſumitur, & conuenit trinitati. Sic ergo patet, quòd prædicti quatuor articuli ſunt de diuinæ eſſentiæ vnitate, & perſonarum trinitate. Quintus eſt, credere remiſſionem peccatorum his qui ſunt in eccleſia: qui notatur ibi, Sanctam eccleſiam Catholicam,

D ſanctorum communionem, id eſt, credo ſanctam eccleſiam Catholicam, ſiue militantem, ſiue triumphantem, eſſe communionem, id eſt, cõgregationem vel ſocietatem ſanctorum. Vel ſic, credo & ſanctam eccleſiã adhuc in terris militantem, & credo ſanctorum communionem, id eſt, aſſociationem in cœlo, ſcilicet eſſe eccleſiam triumphantem: quaſi diceret, credo vtramque eccleſiam. Eſt autem ſancta eccleſia in tres diuiſa: vna eſt in mundo, quæ eſt adhuc in timore & expectatione, alia eſt in cœlo, quæ eſt ſine timore & expectatione: tertia eſt in purgatorio, quæ medio modo ſe habet, quia eſt in expectatione, cùm adhuc gloriam præſentem non habeant, & tamen ſine timore, quia habent liberum arbitrium in bono confirmatum. καθολικὸν Græcè, Latinè ſonat vniuerſale. Et dicitur vniuerſalis duabus de cauſis: ſcilicet quia vniuerſaliter prædicata per quatuor partes terræ, & quia articulos habet veros vniuerſaliter, quibus nullum falſum poteſt ſubeſſe. Remiſſionem pecca-

Eccleſia ſancta diuiſa.

E torum, id eſt, credo remiſſionem peccatorum fieri, ſcilicet per Deum in baptiſmo triplici: ſcilicet fluminis, & flaminis, & ſanguinis: ſiue poſt baptiſmum in pœnitentia. Sextus eſt, credere reſurrectionem mortuorum: qui notatur ibi, carnis reſurrectionem. In qua reſurrectione credendum eſt idem corpus quod per mortem cecidit, ad eundem ſpiritum, id eſt, ad eandem animam rediturum. Septimus eſt, bonorum remuneratio, ſub quo comprehenditur & malorum punitio: qui notatur ibi, vitam æternam, quaſi diceret, Credo vitam æternam, præmium bonorum, & mortem æternam, ſupplicium malorum. Et iſti tres vltimi articuli ad diuinitatem pertinent: quia per virtutem diuinitatis fit peccatorum remiſſio, quæ eſt animæ viuificatio, & corporum reſurrectio, atque corporum ſimul & animæ glorificatio. Alij ſeptem ſunt articuli, qui pertinent ad humanitatem Chriſti. Primus eſt, credere filium Dei cõceptum de Spiritu ſancto: qui notatur ibi, Qui cõceptus eſt de Spiritu ſancto, id eſt, operatione ſpiritus ſancti. Vno enim eodemq; momento ſegre-

Articuli ſeptem ad humanitatem Chriſti ſpectantes.

gata fuit illa caro aſſumpta à reliqua carne virginis, operatione Spiritusſancti, & animata A
De. anima rationali,& deitas vnita ei. Vnde illud, de, non denotat ſubſtantiam cauſæ materia-
lis,ſed potius efficientis. Quamuis enim incarnatio filij ſit opus totius trinitatis: quia quod
operatur vna perſona, operantur omnes, eo quòd ſunt indiuiſa opera trinitatis: tamen ipſa
gratia mediante qua natura humana vnitur diuinæ, eſt donum appropriatum ſpiritui ſan-
cto: quia hæc gratia appropriatè procedit à charitate, ſiue à benignitate Dei, quæ Spiritui
ſancto appropriatur: non enim Deus, inquantum potens, vel inquantum ſapiens, ſed in-
quantum bonus & benignus noſtram redemptionem operatus eſt per incarnationem. Et
tangitur hic natiuitas Chriſti in vtero: ſcilicet qua natus eſt de Spirituſancto. Secundus eſt,
filium Dei natum ex Maria virgine, qui notatur ibi, natus ex Maria virgine: ſcilicet natiui-
tate ex vtero. Tertius eſt, filium Dei pro nobis mortuum in cruce: qui notatur ibi, paſſus
ſub Pontio Pilato, id eſt, ſub poteſtate Pilati Pontij genere: crucifixus, ad diſtinguendum B
paſſionem eius à paſſionibus aliorum, qui in patibulis ſuſpenduntur & citius moriuntur,
mortuus, vera morte per diſſolutionem animæ à corpore, diuinitate tamen ſemper cõiun-
cta vtrique, & ſepultus, non tamen vt alij corruptus & incineratus. Quartus, filium Dei de-
ſcendiſſe ad inferos, ſecundùm animam, qui notatur ibi, deſcendit ad inferna: deſcendit
tantùm in anima deitate vnita: quia corpus in ſepulchro quieuit, deitate etiam ei vnita.
Quintus, filium Dei reſurrexiſſe, qui notatur ibi, tertia die reſurrexit à mortuis, vt per ſy-
necdochen pars ponatur pro toto, vt videlicet pars illius paraſceues, qua mortuus eſt, com-
putetur pro die vna, & nox ſequens cum die ſabbati ſequentis, pro alia, & nox ſequentis
dominicæ, cuius mane ſurrexit, pro tertia. Iſti duo articuli dicunt totum, quod Chriſtus no-
bis meruit per mortem ſuam: hoc autem eſt redemptio in anima, quæ completa eſt per
fracturam inferni, in deſcenſu ad inferos, & redemptio in corpore, quæ completa eſt in re- C
ſurrectione, per gloriam corporis ſui. Sextus, eundem aſcendiſſe ad patris æqualitatem,
qui notatur ibi, Aſcendit ad cœlos: ſcilicet inquantum homo, & ſecũdùm humanitatem:
quia vbique eſt ſecundùm diuinitatem. Sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis, con-
regnans patri in æqualitate, ſecundùm deitatem, & fruens potiſſimis bonis patris, ſecun-
dùm humanitatem: pacificè gloriatur, & omnia quietè cum patre iudicat & diſponit.
Septimus, filium Dei iudicaturum bonos & malos, qui notatur ibi, Inde venturus eſt iu-
dicare viuos & mortuos. Inde, id eſt poſtmodum: vel inde, id eſt, de cœlis, quos aſcendit:
venturus in die iudicij iudicare viuos & mortuos: additeram, quia tunc viui & mortui re-
perientur iudicandi. Illi tamen viui morientur: ſed ſtatim in momento reſurgent, iudiciũ
Articulorum conditores. cũ reſuſcitatis recepturi. Iſti quatuordecim articuli colliguntur de ſymbolo, quod Apo-
ſtoli condiderunt. Articulum primum & ſecundum de diuinitate, poſuit Petrus: Andreas D
tertium, Bartholomæus quartum, Simon quintum, Thadæus ſextum, Matthias ſeptimum.
Item primum & ſecundum articulum de Chriſti humanitatè, poſuit Iacobus maior: Ioan-
nes tertium, Thomas quartum, Matthæus quintum, Iacobus minor ſextũ, Philippus ſepti-
Credenda extra ſymbolum quæ ſint. mum. Si autem quæratur, an teneamur aliqua credere, quæ non ſunt articuli: dicendũ eſt,
quòd ſic. Oportet enim credere Deo: quod eſt credere verbis eius, & ſacræ ſcripturæ. Sanè
eſt circa hoc ſciendum, quòd pars diuinæ ſcripturæ, quæ eſt teſtimonialis & Euangelica, in
librorũ quaternario continetur: ſunt enim quatuor Euangeliſtæ, quaſi quatuor teſtes, quòd
homo ille qui dictus eſt Ieſus, fuit Chriſtus in lege promiſſus, rex & Dominus omniũ, Sal-
uator hóminum, filius Dei. Diuiduntur ergo inter ſe libri quatuor Euangeliſtarum: quia
Euangeliſtarũ differentia & intẽtiones. Matthæus intendit principaliter declarare illum hominem fuiſſe Chriſtũ, & ideo in prin-
cipio dicens. *Liber generationis Ieſu Chriſti:* non expreſſit, filij Dei: ſed, *filij Dauid, filij Abra-* E
ham. Et in ſequentibus ſubdit, *Generatio Chriſti ſic erat.* Hinc eſt, quòd figura hominis in-
ter quatuor animalia, Euangeliſtas repræſentantia, deſignat Matthæum: quia maximè
immoratur circa hominem Chriſtum: oſtendendo Ieſum fuiſſe illum, qui promiſſus fue-
rat in tota ſerie ſcripturarum. Vnde quaſi de homine exorſus eſt ſcribere, dicens: *Liber ge-
nerationis Ieſu Chriſti, &c.* Marcus vero principaliter intendit declarare, illũ hominem fuiſ-
ſe regem & Dominum omnium: ſicut in Daniele habetur, quòd in diebus quatuor re-
Danie. 6. & 7. gnorum ſuſcitaret Deus cœli regnum quintum: quod non corrumpetur, cuius poteſtas
erit poteſtas æterna. Hinc eſt, quòd Marcus deſignatur per leonem, qui eſt rex & Do-
minus aliorum animaliũ. Vnde & in eo auditur vox leonis in deſerto rugiẽtis, & claman-
tis. Hinc eſt etiã, quòd maximè circa miracula immoratur, & circa reſurrectionem, & pa-
rum ponit de doctrina Chriſti: quia principaliter intendit poteſtatem eius, & Dominum;
& virtutem

A & virtutem explicare: quæ in reſurrectione & miraculis maximè eluceſcunt. Lucas verò intendit principaliter declarare, illum hominem fuiſſe Saluatorem hominum, & ideo in principio introducit Gabrielem, dicentem: Vocabis nomen eius Ieſum, ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum: & in ſecundo capitulo ſubdit verbum angeli ad paſtores, Natus eſt vobis hodie Saluator in ciuitate Dauid. Hinc eſt, quòd maximè immoratur circa geſta & facta Chriſti, quæ ſonant in clementiam & ſalutem, & in remiſſionem peccatorum. Et propter hoc in referendo paſſionem, maximè explicauit verba dulcia & clementia Chriſti: vt eſt illud. *Pater dimitte eis, quia neſciunt quid faciunt.* & illud: *Hodie mecum* *Luca 23.*
eris in paradiſo. & illud: *Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum:* & ipſe ſolus refert quomodo *Ibidem.* factus eſt ſudor eius tanquam guttæ ſanguinis decurrentis in terram: quaſi in ſignum balnei ſalutaris, & medicinalis. Hinc etiam eſt, quòd per figuram vituli, qui aptus eſt ad
B immolandum, deſignatur. Vnde & à Zacharia ſacerdote initium ſumpſiſſe legitur. Ioannes verò principaliter intendit declarare, illum hominem fuiſſe Dei filium, & verũ Deũ. Et quòd hæc ſit concluſio, quam ipſe intendit, ipſemet explicat circa finem ſui Euangelij: vbi ait, Hæc autem ſcripta ſunt, vt credatis quoniam Ieſus eſt Chriſtus filius Dei: & vt credentes vitam habeatis in nomine eius. Hinc eſt, quòd incipit à Chriſti deitate, dicẽdo: In principio erat verbum: & ferè in quolibet Euangelij capitulo, ſemper infert illũ hominem fuiſſe filium Dei. Hinc eſt etiam, quòd per aquilam figuratur: quia aſſumptis pennis aquilæ, ad altiora volans, de verbo Dei diſputat & philoſophatur. Sic igitur quatuor *Intẽtio rurſus euangeliſtarum.* libri Euangeliorum habent pro ſubiecto idem: ſcilicet, hominem Ieſum: & de illo ſubiecto quatuor declarare intendũt. Matthæus quidem, quòd fuit Chriſtus in lege promiſſus. Ioannes verò: quòd eſt verus Deus, & Dei filius. Lucas autẽ, quòd eſt verus Saluator homi-
C num. Marcus verò, quòd eſt rex, & etiam imperator omniũ. Et hoc probant per facta & dicta, quæ teſtificantur illum hominem fuiſſe in conſpectu diſcipulorum ſuorum, & multitudinis Iudæorum. Et ſic quatuor Euangelia diſtinguuntur, non penes quatuor ſubiecta, ſed penes prædicata de eodem ſubiecto. Et ordinantur ſecundùm ordinem æditionis librorum; non ſecundùm ordinem originis, vel dignitatis materiæ. Incipit ergo Matthæus partem teſtimonialem ſcripturæ diuinæ, & probat hominem Ieſum Meſſiam, & Chriſtũ, in ſcripturis promiſſum fuiſſe. Et hoc ſibi maximè congruebat: quia in Iudæa Hebræo ſermone & fratribus Iudæis ad Chriſtum conuerſis ſcribebat. Intendit ergo minorem vnius rationis probare: ac ſi ita velit arguere: Ille homo in quem concordant voces omnium pro- *Matthæus*
phetarum, quantum ad omnia quæ prophetata fuerunt de illo qui dicebatur Meſſias & *de Chriſto*
Chriſtus: ille inquam, homo fuit verè Chriſtus. Non enim eſt poſſibile, quòd omnia con- *ꝓbat, quòd*
D currant in aliquam perſonã quæ de Chriſto dicta ſunt, quin illa perſona ſit Chriſtus. Quan *fuit Meſ-*
uis ergo duæ vel tres conditiones prædictæ in prophetis, poſſent alicui perſonæ conuenire, *ſias.*
non tamen omnes: alioquin vana & abſque vlla vtilitate reuelatio prophetica præceſſiſſet: in nullo enim nos introduxiſſet ad Chriſtum, ſed potius errandi materiam præbuiſſet. Pro- *Luca 24.*
pter quòd Saluator dicebat, quòd neceſſe eſt impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege, prophetis, & pſalmis de me. Ex quibus patet, quòd ille verè debet dici Chriſtus, in quem conſonant omnium Prophetarum voces. Sed modo ſic eſt, quòd in illum ſacrum hominem, qui dictus eſt Ieſus, concordauerunt voces omnium prophetarum, quantum ad concurſum omnium conditionum, quas de Chriſto prædixerant: ergo homo ille fuit Chriſtus. Hanc autem minorem intendit probare Euangeliſta Matthæus, quantum ad viginti & duas conditiones in genere, quas de futuro Chriſto prædixerunt prophetæ, & intendit ſic
E arguere: In illo homine qui dictus eſt Ieſus, teſtis ſum ego quòd omnia concurrerunt, quæ *Signa venturi Chriſti in Chriſto viſa.*
prophetæ prædixerant futura eſſe in vero Chriſto: ſiue quantum ad propagationem regiã, & Dauidicam: ſiue quantum ad grauidationem & genitionem virgineam: ſiue quantum ad apparitionem ſyderеam, & adorationem regiam: ſiue quantum ad nominationem floridam & Nazaræam: ſiue quantum ad acclamationem præcurſoris præuiam: ſiue quantum ad obſequium angelorum & miniſtrationem ſedulam: ſiue quantum ad conuerſationem primariam in Galilæa, & in terra Zabulon & Neptalim: ſiue quantum ad expoſitionem decalogi, & legiſdationem authenticam & nouam: ſiue quantum ad multiplicem operationem deificam, & miraculorum coruſcationem mirificam: ſiue quantum ad cõuerſationem pacificam & humilimam: ſiue quantum ad eruditionem parabolicam, & doctrinam figuratiuam: ſiue quantum ad nutritionem prouidam & benignam, ex panibus multiplicatis: ſiue quantum ad deteſtationem veridicam omnis hypocriſis & ceremoniarum: ſiue

quantum ad colligationem geminam duarum naturarum, diuinæ ſcilicet & humanæ in A
vno homine, ſiue quantum ad eccleſiaſticam diſpoſitionem & hierarchicam ordinatio-
nem vnius noui regni eccleſiæ: ſiue quantum ad oſtẽtationem pauperrimam, & ſeſſionem
ſuper pullum aſinæ: ſiue quantum ad excæcationem Iudaicam, quò ad Phariſæos & popu-
li ſeniores: ſiue quantum ad reſerationem propheriæ arcanorum & futurorum: ſiue quan-
rum ad inſtitutionem mirabilem & inſoliram nouorum ſacramentorum: ſiue quantum
ad tolerantiam amaræ & ſalutiferæ paſſionis: ſiue quantum ad ſuſcitationem magnificam,
& reſurrectionem ſtupidam: ſiue quantum ad conuocationem multimodam omnium
gentium, linguarum & populorum. Hæc enim vtique verificara ſunt in hoc homine ſacro
Ieſu, quæ Prophetæ prædixerant de Chriſto, ergo ipſe eſt verus Chriſtus, nec eſt alius ex-
Marcus de Chriſto probat, quòd erat rex omnium. pectandus. Marcus verò, Apoſtoli Petri diſcipulus, qui in Iralia Euangelium Græcè ſcri-
pſit: probar de illo fœlici homine, qui dictus eſt Ieſus, quòd fuit rex & Dominus omnium, B
& excedens verè in poteſtate & virtute omnem hominem, & omnem creaturam: quod pa-
tet, quia non tractar niſi de præcipuis & excellenrioribus miraculis eius, & ferè in quoli-
bet capitulo concludit magnitudinem potentiæ & virtutis in eo, & iſtam concluſionem
ſemper infert in toto Euangelio: finitque Dei Euangelium, in aſcenſione eius in cœlum,
& ſeſſione à dextris Dei, & quòd diſcipuli profecti prædicauerũt vbique Domino coope-
rante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. Sic ergo patet, quòd eſt concluſio quã
Marcus in Euangelio ſuo intendit, hominem ſcilicet Ieſum eſſe & fuiſſe virtutum Domi-
num, & imperarorem, & regem omnium. Nam in hac concluſione finit Euangelium, & ip-
ſam interſerit in ſuo proceſſu quaſi per totum. Hanc autem concluſionem ſuo teſtimonio
probat, narrando facta illius hominis, & intendendo vnum talẽ ſyllogiſmũ: Ille homo cu-
ius virtutem ac poteſtarem extẽdi vidimus ad omnem ſpiritum creatum & increatum: ſci- C
licet ad ſpiritum prophericum, & diuinum, & angelicum, & apoſtaticum, & quam extendi
vidimus ad languores & infirmitates corporum, & quam extendi vidimus ad remiſſio-
nem peccatorum, & ad infirmitates animarum, & quam extendi vidimus ad totam legem
Moſaïcam, & ſabbarum immutandum, & quam extendi vidimus ad transferendum vir-
tutem & poteſtatem in alterum, vt & ille ſimiliter operetur virtuoſè, & quam extendi
vidimus ſuper mare & ventum, & ſuper aquæ & aëris elementum, & quam extendi vidi-
mus ad mortis vinculum, & quorumcunque viuentium, ſiue hominum, ſiue brutorum, &
quam extẽdi vidimus ad multiplicandum corporalem cibum, & alimenta panum: & quam
extendi vidimus ad diſpenſandum ſuper omnem ſtatum humanum, & quam extendi vi-
dimus ad reſtituendum auditum, & loquelæ inſtrumentum: & quam extendi vidimus ad
illuminandum tam ſpiritualem quàm corporalem viſum, & quam extendi vidimus ad D
naturam paſſibilem & impaſſibilem commutandum, & quam extendi vidimus non ſolùm
in propinquum, ſed etiam ad omnem diſtantem locum, dum tamen inueniret fidelem
hominem & creduſum, & quam extendi vidimus ad interpretandum mandata legalia, &
ſuperaddendum perfectionis conſilia, & quam extendi vidimus ad regnum & thronum
Dauid obtinẽdum, iuxta miraculoſum clamorem populi, & iuxra teſtimonium quod fue-
rat per prophetas prædictum, & quam extendi vidimus ad conuincendum potentiam, &
omnem aduerſariorum aſtutiam & machinationem, & quam extendi vidimus ad præco-
gnoſcendum omnem futurorum euentum, & totum ſeculi decurſum vſque in finem, &
quam extendi vidimus ad toletandum ſummè, fortiter, & magnanimiter omne aduerſum,
& præcipuè mortem amariſſimam, quæ eſt vltimum terribilium, & quam extendi vidimus
ad reuoluendum proprium monumentũ, & inde egrediendum, cùm tamen verè mortuus E
fuiſſet, & quam extendi vidimus ad aperiendum cœlum, & ad ſedendum ſuper regale &
generale gloriæ ſolium, & ad dexteram patris. Ille vtiq; homo verè fuit rex virtuoſiſſimus &
Dominus omnium. Sed homo ille qui dictus eſt Ieſus, habuit cõditiones prædictas, igitur
ipſe fuit omnium Dominus, & rex virtuoſus. Hanc minorem ſerioſè Marcus deducit, &
quantum ad viginti conditiones eius, in Euangelio ſuo probat. Lucas autem, Apoſtoli Pau-
li diſcipulus, qui in Achaiæ, Bithyniæq; partibus Euangelium Græcè condidit, intendit
iſtam concluſionẽ: ſcilicet quòd homo ille qui dictus eſt Ieſus, fuit Saluator hominum, &
Hierony. de viris illuſtribus. medicus animarũ: quod congruebat, quia erar arte medicus, vt dicit Hiero. Hinc eſt, quòd
in primo capitulo introducit angelum dicentem: Vocabis nomen eius Ieſum, id eſt, Salua-
Lucæ 1. & 2. torẽ, & Zachariam ei dicentem, Salutẽ ex inimicis noſtris, & de manu omniũ qui oderunt
nos, & angelum euangelizantem, Natus eſt nobis hodie Saluator, & Simeonem dicentem,

Viderunt

A Viderunt oculi mei ſalutare tuum,& vbiq; per totum Euangelium ſemper agit de illo ho-
mine,ſub ratione qua Saluator eſt & medicus animarum. Vnde ſolus ipſe narrat de Maria
Magdalena,& ſolus ipſe ponit multas parabolas ad pietatem, & miſericordiam, & remiſ-
ſionem peccatorum pertinentes: per quod patet,quòd ſua intentio principalis fuit proba-
re concluſionem prædictam. Intendit igitur probare eam per talem rationem & ſyllogiſ-
mum: Homo ille cuius ingreſſus & introductio, cuius etiam conuictus & conuerſatio, cu-
ius cooatus & recollectio, cuius affatus & eruditio, cuius diſceſſus per mortem & cõſum-
matio,cuius regreſſus à mortuis& reſurrectio fuit per modum cuiuſdam ſpiritualis antido-
ti,& medicinæ ſalutaris omnium hominum: vtique homo iſte cenſendus eſt Saluator ho-
minum,& medicus animarum. Sed ita fuit de illo homine, qui dictus eſt Ieſus: Ergo ipſe
fuit ſpiritualis hominum medicus & Saluator. Minorem iſtius,quãtum ad ſex coodıtiones
B poſitas in maiori, intendit Lucas deducere in ſuo Euangelio, & probare. Primò enim pro-
bat, quòd huius hominis introductio & ingreſſus fuit per modum cuiuſdam Saluatoris
mundi,& medici ſpiritualis,& tractat de triplici introductione iſtius hominis. Prima qui-
dem,in vterum maternum,per conceptum. Secunda,in mundum, per natiuitatem & or-
tum. Tertia,ad rotum populum,circa annum triceſimum.Secundò probat,quòd huius ho-
minis conuerſatio,& conuictus cum hominibus,fuit per modum veri Saluatoris,& oſten-
dit qualiter iſte homo per ſui conuerſationem & conuictum exemplarem, niſus eſt homi-
nes medicare & ſaluare: deſcribens eum fuiſſe exemplar omnis pœnitentiæ, exemplar o-
mnis deuotionis & latriæ,exemplar mititatis & patientiæ,exemplar liberalitatis & beoefi-
centiæ,exemplat humilitatis & beneuolẽtiæ,exemplar veritatis & exiſtentiæ, contra om-
nem hypocriſim: exemplar omnis perfectionis & ſuperexcellentis vitæ,exemplar compaſ-
C ſionis & miſericordiæ atque clementiæ,& ex his octo cõditionibus patet, qualiter ſua con-
uerſatio & conuictus fuit ad medicandum & ſaluandum mundum. Tertiò probat, quòd
illius hominis totalis conatus & recollectio fuit ad ſaluandum homines, & tribuendum
eis ſpiritualem medicinam, & oſtendit qualiter homo ille conatus eſt ad ſalutẽm vocare
& reducere homines per ſeipſum, & per alios, ſcilicet per duodecim Apoſtolos,& ſeptua-
gintaduos diſcipulos. Quartò probat,quòd hominis huius affectus & eruditio oſtendit ip-
ſum fuiſſe omnium hominum Saluatorem; quia tota ſua eruditio ordioabatur ad pellen-
dum peccata & morbos animarum, & ponit plures morales eruditiones, ſummè accom-
modè ad hominum ſalutem,& curationem,ſeu remotionem à vitiis,pertioentes. Quintò
probat, quòd illius hominis diſceſſus & conſummatio per mortem, fuit verè medicina-
lis,& veri Saluatoris mundi. Vnde introducit eum dicentem: *Hoc eſt corpus meum, quod pro* *Luca 22.*
D *vobis tradetur:* &, *hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis fundetur*, & plura alia verba clementiæ ſupe-
rius dicta. Sextò probat, quòd iſtius hominis regreſſus ad nos & reſurrectio, fuit veri
Saluatoris mundi. Vnde oſtendendo quòd ipſe erat verè iſte qui omnium gentium erat
medicus & Saluator, ioducit quòd, ſicut ſcriptum eſt, *oportebat pati & reſurgere Chriſtum à* *Luca 24.*
mortuis tertia die, & prædicare in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem omnium peccatorum in *Ioãnes probat Chriſtũ Dei filium.*
omnes gentes. Ioanoes verò, qui in Aſia Euangelium Græcè ſcripſit, introducit iſtam con-
cluſionẽ: quòd homo ille,qui dictus eſt Ieſus,fuit verè filius Dei, quod non debet intelligi
quòd ſit filius Dei per adoptionem & gratiam, habens humanam naturam: imò habens in
ſe verè illum,qui ab æterno fuit filius à patre genitus, in ſubſtantia diuioa: nec debet etiam
intelligi, quòd ſit homo ille filius Dei, per conuerſionem deitatis io carnem, ſed debet io-
telligi per aſſumptionem carnis à filio Dei. Hanc concluſionem probat multipliciter &
E deducit, & intendens rationem voam & vnicum ſyllogiſmum ad eam probandam, ſic ar-
guit: Homo ille qui eſt verè media perſona intrinſeca in trinitate,& eſt Deo æqualis in au-
thoritate,& eſt Deo æqualis in efficacia & ſalubritate,reſpectu hominum,& eſt Deo æqua
lis io illapſu & immenſitate, & eſt Deo æqualis in modo operandi, & actiuitate, & eſt Deo
æqualis in reficiendo mentem, & in cordis ſocietate & gratia, & eſt Deo æqualis in in-
ſtruendo,& in veræ doctrinæ claritate,& eſt Deo æqualis in duratione & æternitate, & eſt
Deo æqualis in honore & gloria,ac cultu, ſeu latriæ, & adorationis dignitate, & eſt Deo
æqualis imò idem cum patre in eſſentia & maieſtate, & eſt Deo æqualis in beneuolentia
ad homines & pietate,& eſt Deo æqualis in Dominio & regni ſolẽnitate,& eſt Deo æqua-
lis in amicitia & charitate,& eſt Deo æqualis in inſiſtentia mutua in ſeinuicem, & innmi-
tate,& eſt Deo æqualis in conferenda gratia hominibus,& influenda ſanctitate,& eſt Deo
æqualis in ſapiẽtia,& ſciẽtiæ luminoſitate,& eſt Deo æqualis in beatitudine,& æterna fœli-

citate,& eſt Deo æqualis in patientia & longanimitate, & eſt patri æqualis in producendo A
ſpiritum,& inſpiratiua fœcunditate, ille vtique homo eſt verè filius Dei. Nam iſte decem
& ſeptem conditiones intermediæ, probant ipſum eſſe verum Deum: prima verò condi-
tio & vltima, oſtendunt ipſum eſſe verum Deum qui eſt filius Dei: quia hæ duæ proprie-
tates competunt filio. Sed homo iſte,qui dictus eſt Ieſus, habuit ſupradictas decem & no-
uem conditiones,vt manifeſta experientia Ioannem & alios diſcipulos edocuit: Ergo ipſe
verè eſt filius Dei. Probat ergo Ioannes iſtas decem & nouem conditiones fuiſſe in homi-
ne,qui dictus eſt Ieſus,ſecundùm quòd ipſe verè expertus eſt, & cæteri diſcipuli qui fue-
runt cum eo.Tandem concluſionem diffuſè probatam infert, recolligit, & concludit, di-

Ioan. vlt.

cens: *Hæc autem ſcripta ſunt,vt & vos credatis: quia Ieſus eſt Chriſtus filius Dei viui*, & ponit vlte-
riorem finem,ad quem ordinatur iſta concluſio, ſubdens: *& vt credentes vitam habeatis in
nomine eius*. Vltimo verò,tanquam tabellio & notarius publicus,concludit,quòd ipſe *eſt di-* B

Ioãnes fungitur officio & more notarij & tabellionis.

ſcipulus ille qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit hæc, & ſcimus quia verum eſt teſtimonium eius.
Ponitque conditionem ſuam de familiaritate: quia recubuerat *in ſinu eius in cœna*,illius ho-
minis,& idcirco multa ſecreta didicerat,vnde prædicta probantur,& notarius ille authen-
ticus redditur & ſolemnis. Ad hanc partem ſacræ ſcripturæ teſtimonialem & Euangeli-
cam, aſcendendum eſt per aſcenſum ſcalarem & cœlicum. Sunt enim Euangelia ſcala Ia-
cob,quia eis innititur Dominus, & ibi reperitur:, ibique videntur angeli aſcendentes, &
deſcendentes: quia diuina opera, quibus voluit nobis condeſcendere,& nos in cœlum eri-

Hierony. proœmio in Math. Gene. 28.

gere,ibi per Euangeliſtas quaſi per vera quatuor Cherubim,ſecundùm Hieronymum diſ-
feruntur. De quo aſcenſu ſcriptum eſt in Geneſi,quòd vidit Iacob in ſomnis ſcalam, & ca-
cumen eius tangens cœlum,& angelos Dei aſcendentes & deſcendentes,& Dominum ip-
ſi ſcalæ innixum. C

ORATIO.

*Domine Ieſu Chriſte, qui nos per ſcripturam & doctrinam Euangelicam, vocare dignatus es ad
fidem catholicam,vt credentes vitam habeamus æternam,nunc quidem in ſpe,& in futuro in re,*

Act. 4.

& hoc in nomine tuo,& per fidem nominis tui: quia non eſt aliud nomen ſub cœlo datũ
hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri: *præſta mihi immerito & omnium infimo, vt corde
credam ad iuſtitiam,& ore confitear ad ſalutem,ac opere oſtendam ad vitæ fructum & vtilitatem, qua-
tenus te miſerante ad æternæ beatitudinis gloriam nunc mente accendar, & tandem re ipſa peruenire me-
rear,Ieſu mundi ſaluator. Amen.*

D

De Pentecoſte. CAPVT LXXXIIII.

Act. 2.

DIe verò Pentecoſtes, id eſt,quinquageſima à reſurrectione, ſed decima ab
aſcenſione Domini,narrat Dominus Ieſus patri de promiſſo ſuo,quod di-
ſcipulis fecerat de Spirituſſancto mittẽdo. Patre ergo gratum hoc haben-
te,mittunt ſpiritumſanctum, vt ad diſcipulos deſcendat, eóſque repleat &
conſoletur,roboret ac inſtruat, ac cumulum virtutum & gaudiorum eis
conferat. Et ſtatim paratus ſpirituſſanctus ſubitò venit, & ſuper eos de-

Beda in hom.

ſcendit. Notandum autem, ſecundùm Bedam, quòd Dominus Ieſus eundem ſpiritum
veritatis, & à ſe mittendum eſſe prædixit, & eundem mox à patre procedere ſubiungit:
non quia idem ſpiritus aliter à patre procedat, quàm à filio mittitur: aut alio tem- E
pore à patre procedat,quàm cùm à filio mittitur:ſed ideo filius eum à ſe mitti, & à patre
dicit procedere, vt aliam patris, aliam eſſe ſuam perſonam deſignet, atque in eadem di-
ſtinctione perſonarum vnam eſſe operationem: ac voluntatem ſuam cum patris volunta-
te & operatione denunciet. Cùm enim eiuſdem ſpiritus gratia datur hominibus, mittitur
profectò ſpiritus à patre, mittitur & à filio: procedit à patre,procedit & à filio: quia & eius
miſſio eſt ipſa proceſſio, qua ex patre procedit & filio. Venit & ſua ſponte,quia ſicut coæ-
qualis eſt patri & filio,ſic eandem habet voluntatem communem cum patre & filio. Hæc

Pentecoſte.

Beda. πεντηκοστὴ interpretatur quinquaginra, & eſt Græcum vocabulum, ſicut παρα-

Feſta tria ſeptem dierum.

σκευὴ & σκηνοπήγια. Iudæi enim admixti Græcis, qui inter eos ſicut cæteræ nationes con-
uerſabantur, Græcis crebrò vocabulis vtebantur. Eſt autem Pentecoſte æquiuocum ad
quinquagenam, & eius ſolennitatem ſeptem diebus protelatam. Tria enim erant feſta
diebus

A diebus ſeptom durantia:ſcilicet paſcha,pentecoſte, & ſcenophegia. *Cùm ergo complerentur*
dies pentecoſtes,id eſt,quinquagenæ à reſurrectione:& inchoarentur dies pentecoſles, id eſt,
illius ſolennitatis ſeptem diebus protelandæ: erant pariter in cœnaculo montis Sion, vbi
cœna facta fuerat, diſcipuli ferè centum viginti vtriuſque ſexus congregati, in oratione
perſeuerantes,& promiſſionem ſancti ſpiritus expectãtes. Duodenarius ille Apoſtolorum
numerus iam erat deculpatus. Et hora diei tertia *factus eſt repentè de cœlo*,id eſt de aëre,*ſonus*,
quia fragor quidam inſonuit,*tanquam aduenientis ſpiritus*,id eſt flatus *vehementis*:vt,tanquam,
ſit nota ſimilitudinis: ac ſi diceretur, venit ſpiritus in ſimilitudine venti vehementis: vel,
tanquam ſpiritusſancti vehementis:vt,tanquam,ſit expreſſiuum veritatis: quia verè ſpiritus- *Spiritus*
ſanctus dicitur vehemens,quaſi vehens nos à mente, & à mentis affectibus alienans: vel, *vehemens.*
quaſi væ adimens:id eſt,æternam damnationem auferens. Poteſt ergo ad ſonum & ad ſpi-
B ritum ſanctum referri,quod dictum eſt,*tanquam aduenientis ſpiritus vehementis*: quia æquiuo-
cum eſt ad vtrumque. Venit in ſono,ad terrendum rebelles: & in flatu, qui ab interiori
procedit,ad viuificandum deuotorum affectus.*Et repleuit* ſonus ille vel ſpiritusſanctus,totã
domum vbi erant ſedentes:id eſt,omnes in domo ſedentes, implentes quod dictum fue-
rat eis à Domino:*Sedete in ciuitate,quoaduſque induamini virtute ex alto*.Hæc enim dona nõ niſi *Luca 24.*
in vnum congregatis per conſenſum,& ad ſuperiora ſubleuatis per deſiderium,venire po-
tuerunt. Et linguæ diuiſæ ſunt velut ignis,*& apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tanquam ignis*: id *Lingua*
eſt,radij ignei in modum linguarum inſidentes capitibus ſingulorum.vt ait Gregorius: Be- *ignita.*
ne in igne ſpiritus apparuit:quia ab omni corde quod replet,torporem frigoris excutit: & *Gregorius*
hoc in deſiderio ſuæ æternitatis accẽdit. Vnde & Origenes: Deus noſter ignis conſumens *hom.30. in*
eſt,quamdiu in nobis ſunt quæ conſumi digna ſunt:cùm autem conſumpta fuerint, iam *euange.*
C non erit ignis conſumens,ſed illuminans. Vnde etiam Hieronymus:Ignis duplicem natu- *Deute.3.* *Origenes.*
ram haber, quoniam & lucet & vrit:ſic & Deus lucet iuſtis,& peccatores incendit. Inſu- *Hierony. in*
per & ſeptem dona ſpiritusſancti congruè demonſtrantur in igne. Spiritus enim ſanctus *Pſal.77.*
inſtar ignis:primò purgat,per donum timoris:ſecundò liquefacit,per donum pietatis: ter- *Ignis effe-*
tiò,decorat,per donum ſcientiæ:quartò conſolidat,per donum fortitudinis:quintò eleuat, *ctus.*
per donum conſilij:ſextò illuminat,per donum intellectus:ſeptimò dulcorat, per donum
ſapientiæ. Primus effectus ignis patet in veſte ſalamandræ: ſecundus in cera, tertius in
metallis,quartus in lateribus,quintus in vaporibus,ſextus in lucernis,ſeptimus in cibis.*Et*
ſic repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto:& deinde *cœperunt loqui variis linguis*, ſecundùm im-
petum eiuſdem ſpiritusſancti,& *prout ipſe ſpiritusſanctus dabat* eis pronunciare, & *eloqui*: qui
diuidens ſingulis prout vult,& ſpirans vbi vult,quando vult,quantum vult,quomodo vult,
D & quibus vult,radioſo lumine ſcientiæ omnem eos veritatem edocuit: & inextinguibili
charitatis ardore,ad omnem dilectionem accendit, & inuincibili vi fortitudinis in omni
virtute firmauit,inſpirans illis omnium linguarum notitiam:iuxta quod legitur in ſapien-
tia,*Spiritus Domini repleuit orbem terrarum,& hoc quod continet omnia*: ſcilicet homo conueniẽ- *Sapien.1.*
tiam habens cum omni creatura: & propter quem facta eſt omnis creatura, *ſcientiam habet*
vocis,id eſt,linguarum. Ac ſi diceretur: Spiritusſanctus replens orbem terrarum, dedit diſ-
cipulis ſcientiam linguarum,vt linguis omnium gentium loquerentur. Tunc enim eccle-
ſia in vna gente erat:cúmque loquerentur linguis omnium,ſignificabatur, quòd eccleſia
creſcendo per omnes gentes linguis omnium locutura eſſet:quia iam eccleſia linguas om-
nium habet. Vbi ergo iam omnes linguæ loquebantur, omnes linguæ erediturae oſtende- *Species effe-*
bantur. Ipſa autem ſpecies creaturæ in qua ſpiritusſanctus viſibiliter deſcendit,ad quem v- *ctui con-*
E ſum tunc in Apoſtolos deſcenderit expreſſit: vt ſcilicet ori verbum,intellectui lucem,& af- *gruit.*
fectui ardorem, & cordi robur miniſtraret. Lingua enim verba explicat, ignis verò illu-
minat,calefacit,& teſtam roborat. Sed ad alium vſum,ſcilicet ad relaxandum peccata da-
tus fuit,quando poſt reſurrectionem ſuam Dominus Apoſtolis inſufflauit,& dixit: *Accipi-* *Ioan.20.*
te ſpiritum ſanctum:quorum remiſeritis peccata,remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta erunt. *Spiritus ſan-*
Vbi notandum,quòd ſpiritus ſanctus bis miſſus eſt ſuper Chriſtum, & bis ſuper diſcipu- *ctus bis miſ-*
los. Super Chriſtum quidem & in ſpecie columbæ in baptiſmo,& in ſpecie nubis in trã- *ſus ſuper*
figuratione:quia gratia Chriſti,quæ datur per ſpiritum ſanctum, deriuanda erat ad nos *Chriſtum,*
per propagationem gratiæ in ſacramentis:& ſic deſcendit in ſpecie columbæ, quæ eſt ani- *& totiens*
mal fœcundum: & per doctrinam,& ſic deſcendit in nube lucida. Vnde & ibi oſtenditur *ſuper diſci-*
doctor:*ipſum*,inquit,*audite*. Super Apoſtolos autem primò deſcendit in flatu, ad ſignifican- *pulos.* *Marci 9.*
dum propagationem gratiæ in ſacramentis,cuius ipſi miniſtri erant. vnde dicitur: quorum

remiſeritis peccara,remittuntur eis:ſecundò,in linguis igneis:ad ſignificandum propaga- A
Gregorius hom 30. in euange. rionem gratiæ per doctrinam. Vnde poſtquam *repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto*,ſtatim *cœperũt*
loqui variis linguis.Bis ergo,ſecundùm Greg.ſcriptum legimus Apoſtolos manifeſta dona-
rione ſpiritum ſanctum accepiſſe:primùm Domino conſiſtente in terra, per inſufflationẽ:
poſtmodum præſidente in cœlo,in variis linguis per ignem:quia charitas, quæ in cordibus
per ſpiritum ſanctum diffunditur,duobus præceptis, ſcilicet dilectione Dei & proximi
impletur. In terra datur ſpiritus,vt diligatur proximus:è cœlo datur ſpiritus, vt diligatur
Deus. Et ſicut vna eſt charitas & duo præcepta:ita vnus ſpiritus, & duo data. Et quia
2.Ioan. 4. per dilectionem proximi,petuenitur ad dilectionem Dei:rectè primò datur ſpiritus in ter-
ra,& poſtmodum è cœlo.Sicut enim ait Ioannes:*Qui non diligit fratrem ſuum quem videt, Deũ*
*quem non videt quomodo diligere poteſt?*Inſuper etiam datus eſt Apoſtolis ſpiritus ſanctus ante
Marc. vlt. paſſionem ad purgandum quando fuerunt baptizati,&ad faciendum miracula quando ad B
prædicandum ſunt miſſi:& dictum eſt eis:ægros ſanate,& dæmones eiicite,mortuos ſuſci-
Hierony. quaſt. 9. ad Hedibiam, to. 3. tate. Vnde Hieronymus:Ego quidem audacter pronuncio,Apoſtolos ex eo tempore quo
crediderunt Domino ſemper ſpiritum ſanctum habuiſſe,nec abſque eius gratia ſigna fa-
cere potuiſſe:ſed eum pro modulo atque menſura recepiſſe. Primò autem die reſurrectio-
nis eius acceperunt gratiam ſancti ſpiritus,qua peccata dimitterent & baptizarent,ac ſpiri-
tum adoptionis credentibus traderent. Die verò pentecoſtes eis amplius repromiſſum
eſt:videlicet quòd virtutem ex alto reciperent,qua & Euangelium Chriſti cunctis genti-
Leo ſermo. 2. de Pentecoſte. bus prædicarent. Vnde Leo papa:Non igitur ambigamus, quòd cùm in die pentecoſtes
impleuit diſcipulos Domini ſpiritusſanctus, non fuit huius inchoatio muneris, ſed adie-
Spiritus ſanctus nõ nũc primũ datus. ctio largitatis. Nam & patriarchæ,& prophetæ,& ſacerdotes,omnéſque priorum tempo-
rum ſancti ſunt eiuſdem ſpiritusſancti ſanctificatione vegetati:& ſine hac gratia nulla vn- C
quam ſunt inſtituta ſacramenta,nulláque celebrata myſteria,vt eadem ſemper fuerit vir-
tus chariſmatum,quamuis non eadem fuerit menſura donorum.Hæc Leo. Et ſciendum,
Spiritus ſancti miſſio duplex. quòd ſpiritusſanctus datur, ſeu mittitur viſibiliter & inuiſibiliter. Viſibiliter, cùm in ali-
quo ſigno viſibili demonſtratur. Eſt autem in quintuplici ſpecie demonſtratus.Primò,in
Math.3. ſpecie columbæ ſuper Chriſtum baptizatum.Secundò,in ſpecie nubis lucidæ, ſuper Chri-
Marci 17. ſtum transfiguratum. Tertiò, in ſpecie flatus,quando inſufflauit & dedit ſpiritum ſanctũ
Ioan.2. ipſo die paſchæ. Quartò,in ſpecie ignis & linguæ:in qua duplici ſpecie apparuit hodier-
Acto.2. na die.Inuiſibiliter autem mittitur, cùm ad ſanctificandum creaturam mentibus caſtis illa-
Ioan.3. bitur.Vnde dicitur:*Spiritus vbi vult ſpirat & vocem eius audis.Sed neſcis vnde veniat, aut quò va-*
Bernardus ſermo. 74. in cantica. *dat*. Nec mirum:quia dicit Bernardus:De verbo inuiſibili per oculos non intrauit, quia
non eſt coloratum:ſed neque per aures,quia non inſonuit:neque per nares, quia non aëri D
miſcetur,ſed menti:neque per fauces,quia non eſt mãſum, id eſt comẽſtum vel hauſtum,
nec tactu comperi illud,quia palpabile non eſt.Quæres igitur cùm ſint inueſtigabiles viæ
eius,vnde illud adeſſe nouerim?Nempe ex motu cordis intellexi præſentiam eius: & ex
fuga vitiorum carnaliúmque compreſſione affectuum,aduerti potentiam virtutis eius: &
ex diſcuſſione ſiue redargutione occultorum meorum,admiratus ſum profunditatem ſa-
pientiæ eius:& ex quantulacunque emendatione morum meorum,expertus ſum bonitatẽ
manſuedinis eius:& ex reformatione & renouatione ſpiritus mentis meæ, percepi vtcun-
que ſpeciem decoris eius:& ex contuitu omnium horum ſimul,expaui multitudinem ma-
Chryſoſto. hom. 3. in Marcum. gnitudinis eius.Hæc Bernardus.Vnde & Chryſoſtomus: Si quando boni aliquid cogita-
mus,ſciamus quia ſpiritusſanctus habitat in nobis:ſi verò aliquid mali, ſignum eſt quòd
Auguſti. ſermo.2. de aduentu ſpiritusſãc. ſpiritusſanctus receſſit à nobis.Vnde etiam Auguſtinus:Primis temporibus cadebat ſuper
credentes ſpiritus ſanctus,& loquebantur linguis quas non didicerant, quomodo ſpiritus E
ſanctus dabat eis pronunciare.Signa erant tempore oportuno. Oportebat enim ita ſignifi-
care in omnibus linguis ſpiritum ſanctum, quia Euangelium Dei per omnes linguas curſu-
rum erat toto orbe terrarum.Significatum eſt illud,& tranſiit. Si ergo per hæc miracula
non fiat modo teſtimonium præſentiæ ſpiritusſancti, vnde fit,vnde cognoſcit quiſque ac-
cepiſſe ſe ſpiritum ſanctum.Interroget cor ſuum,ſi diligit fratrem,manet ſpiritus Dei in il-
lo. Videat,probet ſeipſum coram oculis Dei.Videat ſi eſt in illo dilectio pacis & vnitatis
& dilectio eccleſiæ toto terrarum orbe diffuſæ. Non attendat eum ſolum diligere fra-
trem,quem attendit ante ſe. Multos enim fratres noſtros non videmus,& in vnitate ſpi-
ritus illis copulamur.Quid mirum:quia nobiſcum non ſunt:in vno corpore ſumus, vnum
caput habemus in cœlo:ergo ſi vis noſſe quia accepiſti ſpiritum ſanctum,interroga cor tuũ
ſi eſt

A ſi eſt tibi dilectio fratris: ſecurus eſto, non poteſt eſſe dilectio ſine ſpiritu Dei: quia Paulus
clamat, *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.* Hæc Au- *Roma. 5.*
guſtinus. Miſſio ergo ſpiritusſancti inuiſibilis fit in habitatione creaturæ rationalis, ſed miſ
ſio viſibilis fit ad inhabitationem demonſtrandam aliis. Et notandum, quòd ſpiritum ſan-
ctum alicui ineſſe certitudinaliter ſcire non poſſumus: quia ſpiritus vbi vult ſpirat, & neſcis
vnde veniat, aut quò vadat. Coniecturaliter tamen poſſumus colligere aliqua ſigna per ef- *Signa præ-*
fectus, ex quibus vtcunque coniicere poſſumus ſpiritum ſanctum alicui adeſſe vel ineſſe: *ſentiæ ſan-*
& hoc differenter, ſecundùm triplicem ſtatum: ſcilicet incipientium, proficiẽtium, & per- *cti ſpiritus.*
fectorum. Nam ſecundùm cuiuslibet ſtatus exigentiam, ſpiritusſanctus diuerſimodè in ho-
minibus operatur: & ſecundùm hoc diuerſimodè ſigna accipiuntur. Nam ſpiritusſanctus
ſpirat, inhabitat, & replet. Spirat, quò ad incipientes: inhabitat, quò ad proficientes: & re-
B plet, quò ad perfectos. Signa autem ſpiritusſancti quibus ſpirat, quò ad incipientes, ſecun- *Bernardus*
dùm Bernardum tria ſunt. Primum, eſt dolor de culpa præterita: quia ſpiritusſanctus odit *ſermo. 74.*
ſordes, nec habitare poteſt in corpore ſubdito peccatis. Secundum, eſt firmum propoſitũ *in cantica.*
cauendi futura cum effectu: quod nullatenus haberi poteſt conatu proprio, ſine ſpiritu ſan-
cto per gratiam aſſiſtente, & infirmitatem noſtram adiuuante. Tertium, eſt promptitudo
boni: quia, ſecundùm Gregorium, amor Dei qui eſt ſpiritusſanctus, nunquam eſt otioſus: *Gregorius*
operatur enim magna, ſi eſt. Quò ad proficientes verò ſunt tria alia ſigna, quibus conii- *hom 30. in*
citur ſpiritumſanctum eos inhabitare. Primum, eſt frequens & iuſta conſcientiæ examina- *euange.*
tio, non ſolùm de peccatis mortalibus, imò de venialibus: quia ſicut ſpiritusſanctus oppo-
nitur peccato mortali, ita feruor charitatis, qui eſt à ſpiritu ſancto, opponitur peccato ve-
niali, vt ipſum ab anima expellat, ne ſpiritui ſancto diſpliceat. Secundum ſignum, eſt cõcu-
C piſcentiæ diminutio: quanto enim in proficiente charitas ſemper augetur, tanto cor à tem-
poralibus elongatur. Vnde dicit Auguſtinus: Quòd charitatis venenum, eſt concupiſcentia
temporalium: & nutrimentum charitatis, eſt diminutio cupiditatis. Tertium ſignum, eſt
ſtudioſa mandatorum obſeruatio: quia obſeruatio mandatorum ſine vera dilectione eſſe
non poteſt. Et ponit de hoc exemplum Auguſtinus: Quis eſt, inquit, qui dicit diligo Impe-
ratorem: ſed odio legem ſuam? Si ergo te dicis diligere Deum, mandata eius obſerua.
Quò ad perfectos autem ſunt alia tria ſigna, ex quibus coniecturatur ſpiritusſanctus eos re-
pleuiſſe. Primum eſt, diuinæ veritatis manifeſtatio: cùm enim ſpiritusſanctus, ſit ſpiritus
veritatis, proprium eſt ſibi docere omnem veritatem: & ideo in quocunque fuerit ſpiritus-
ſanctus, per aliquas reuelationes diuinorum ſecretorum ſe pandit, & ei tanquam amico
ſecreto communicat. Secundum ſignum eſt, nihil timere niſi ſolum Deum: perfecta enim
D charitas foras mittit timorem: hæc enim nihil pœnale habet, timor autem pœnam habet.
Vnde Apoſtolus, *Vbi ſpiritus Domini, ibi libertas*: libertas autem non ſtat cum timore ſeruili. *2. Corin. 3.*
Tertium ſignum eſt, deſiderium diſſolutionis: vt videlicet homo ex vehementia diuini a-
moris cupiat diſſolui & eſſe cum Chriſto: quia ſpiritusſanctus leuat mentem ad deſideriũ
ſupernorum. Fœlix ergo anima, quæ cupit diſſolui & eſſe cum Chriſto: quoniam certiſſi- *Philip. 1.*
mum habet ſignum quòd ſpiritusſanctus eam repleuerit. Præter prædicta autem ſigna ſunt *Signa a-*
alia tria, per quæ quis poteſt coniicere ſe ſpiritumſanctum habere. Ideo enim ſpiritusſan- *lia.*
ctus in triplici ſigno apparuit: ſcilicet in ſpecie nubis, ſuper Chriſtum transfiguratum: in
ſpecie columbæ, ſuper Chriſtum baptizatum: & in ſpecie ignis, ſuper apoſtolorum colle-
gium congregatum. Primum ergo ſignum, eſt abundantia lachrymarum: & ideò appa-
ruit in ſpecie nubis: ſicut enim adueniente Auſtro nubes reſoluuntur in pluuias, ſic adue-
E neniente ſpiritu ſancto mentes reſoluuntur in lachrymas. Secundum ſignum, eſt dimiſſio
iniuriarum: ideo apparuit in ſpecie columbæ, quæ felle caret. Tertium ſignum, eſt deſide-
rium ſupernorum: ideò apparuit in ſpecie ignis: ſicut enim ignis ſurſum tendit, ſic ſpiritus
ſanctus corda ſurſum eleuare facit. *Erant autem Iudæi viri religioſi in Hieruſalem, & in Iudæa*
habitantes, & præter illos multi alij, ferè *ex omni natione quæ ſub cœlo eſt*, ſuperuenientes: quia
multis captiuitatibus Iudæi diſperſi fuerant, & modò ordinante Deo ad diem feſtum om-
nes conuenerant. Audito ergo fragore & ſono venti, qui ſupra cœnaculum in aëre ſonue-
rat: intantum quòd per totam ciuitatem audiri poterat, conuenerunt omnes ad diſcipu-
los: & mirati ſunt *quia audiebat vnuſquiſque lingua ſua illos loquentes. Alij autem irridebant eos, dicẽ-* *muſti ebrie-*
tes: quia muſto pleni eſſent: id eſt, vehementer ebrij: quia vehementior eſt ebrietas de muſto, *tas.*
quàm de vino defecato. Et quamuis hoc irridendo dicerent, tamen verum erat: quia non
vino veteri (quod in nuptiis fuit) ſed muſto gratiæ ſpiritualis erant impleti. De quo dicitur

Marci 2.d & Lucæ 5. Ioel 2.

alibi, *Nemo mittit vinum nouum in vtres veteres.* Tunc ſurrexit Petrus cum vndecim, oſten- A
dens eos non ebrios, cùm eſſet hora diei tertia, & nondum eſſet tempus comedendi, nec
ſolebant inebriari ieiuni: ſed potius ſpirituſancto repletos, & prophetatum eſſe à Ioël ſpiri-
tusſancti aduentũ ſuper homines: tunc ergo Chriſtus qui aſcenderat dedit dona, id eſt ſpiri-
tumſanctum hominibus: quia omnia noſtra bona de ſurſum ſunt, quò ipſe aſcendit. Tunc

Ioan. 16. Carnales non ſunt Spirituſſancti capaces. 2. Cor. 5. Bernardus ſermone 3. de aſcenſione Domini.

impleuit quòd ante paſſionem promiſerat, dicens: *Si ego nõ abiero, paracletus non veniet ad vos:
ſi autem abiero, mittam eum ad vos.* Si carni carnaliter adhæſeritis, capaces ſpiritus non eritis.
Senſus eſt: Non poteſtis plenè capere ſpiritum, quandiu ſecũdùm carnem ſum vobiſcum.
Vnde ille qui iam ceperat ſpiritum, ait: *Et ſi noueramus ſecundùm carnem Chriſtum: ſed nunc iam
non nouimus.* Vbi attendant carnalibus deſideriis & delectationibus dediti, verbum Bernar-
di dicentis, Si Apoſtoli carni adhuc Dominicæ adhærentes, quæ ſola ſancta: quia ſanctiſan-
ctorum erat: ſpirituſancto repleri nequiuerant, donec tolleretur ab eis: tu carni tuæ, quæ B
ſordida eſt, & diuerſarum ſpurcitiarum phantaſiis repleta, aſtrictus & conglutinatus, illum
veraciſſimum ſpiritum te poſſe putas ſuſcipere: niſi iſtis carnalibus conſolationibus fundi-
tus renunciare tentaueris? Reuera cùm inceperis, triſtitia implebit cor tuum: ſed ſi perſe-
ueraueris, triſtitia tua conuertetur in gaudium. Tunc enim purgabitur affectus, & volũtas
renouabitur: vel noua creabitur: & erit vt quæ prius difficilia, imò impoſſibilia videbantur,

Gregorius hom. 30.

cum multa percurrant dulcedine & auiditate. Hæc Bernardus. Si ergo delectationes ſpiri-
tus deſideras, delectationes carnis reſpuere debes. quia vt ait Gregorius, Si carni quodlibet
abſcindimus, mox in ſpiritu, quod delectat inuenimus. Sed heu pauci ſunt ſpirituales ho-
die, & delectationes ſpiritus delectationibus carnis præferentes: licèt multi deferant ha-
bitum ſpiritualem. Poſſunt autem ſpirituales & carnales cognoſci, ex verbis Apoſtoli, di-

Roma. 8. Spiritualis hominis ſigna.

centis: *Qui ſecundùm carnem ſunt, quæ carnis ſunt ſapiunt: qui verò ſecundùm ſpiritum; quæ ſpiritus* C
ſunt ſentiunt. Specialiter tamen ex quibuſdam probatur homo verè ſpiritualis: videlicet, ſi tã
citò & tantum fugit locum vbi lædi poteſt in ſpiritu, ſicut vbi offendi poteſt in corpore: & ſi
tam libenter ſtudet medicari ſpiritui, ſicut corpori: quia quanto dignior eſt ſpiritus corpo-
re, tanto magis cauendum eſt ſpiritui, quàm corpori à læſione. Item ſi cibus ſpiritualis, ſiue
ſit oratio, ſiue prædicatio, ſcriptura, ſiue lectio, ſiue corpus Chriſti, ſiue diuinum officium,
tantùm delectat & confortat ſpiritum, ſicut corporalis cibus corpus: & ſi tam inuitus ne-
gligit tempus cibi ſpiritualis, ſicut tempus cibi corporalis. Item ſi tam diligens eſt circa
ſpiritum, ſicut homo carnalis circa carnem. Soliciti enim ſunt homines carnales, vt in ſin-
gulis temporibus habeant neceſſitates corporis in victu & veſtitu, hyeme & æſtate com-
petentibus: ita ſpiritualis homo ſolicitari debet qua gratia indigeat in aduerſitate, & qua
in proſperitate: qua egeat ad amicos, & qua ad inimicos: quomodo habeat ſe ſolus cũ Deo, D
& quomodo inter homines conuerſando: & ſic de cæteris. Sed quis eſt hic, & laudabi-
mus eum? quamuis enim aliqui huius temporis viri bona operentur, dimidij tamen operis
ſunt. Quia alij largitatis gratiam ſunt adepti, ſed carnis incontinentia ſunt lubrici. Alij ve-
rò corpore quidem ſunt caſti, ſed auritiæ æſtibus ſunt cupidi. Alij autem gratiam lenitatis
habentes, ſed rancore animi ſunt puſillamines. Alij verò non recordando iniurias ſuas
citò ignoſcunt, ſed minus cautè cor cuſtodiendo citiúſque iraſcendo rixas prouocant. Alij
quod Deus ſingulis largiendo donauit, in hoc quaſi proprio labore acquirentes gloriãtur.

Mich. 7. Spirituali homini neceſſaria ſũt plura.

Alij corpus in abſtinentia affligunt: ſed ſuperbiam, auaritiam, inuidiam, & alia nephanda
admittunt: vel detrahendo proximo, quaſi carnes illius cum ſanguine comedunt. Et ſic in
multis hodie, qui optimus in eis eſt, quaſi paliurus: & rectus, quaſi ſpina de ſepe. Sciendum
autem quòd plura ſunt neceſſaria homini volenti proficere, & in vita ſpirituali deo ſeruire.
Primum eſt, clara & perfecta notitia ſuorum defectuum & infirmitatum. Secundum eſt, E
ira magna & feruens contra ſuas naturales malas inclinationes & voluntates. Tertium eſt,
timor magnus, quem debet habere de offenſis hactenus contra Deum factis. Quia non
eſt certus, an bene ſatisfecerit, & ſi cum Deo pacem fecerit. Quartum eſt, magnus timor
& tremor qui debet eſſe in ipſo, ne per ſuam fragilitatem relabatur iterum in ſimilibus,
vel maioribus peccatis. Quintum eſt, fortis diſciplina, aſpera correctio ad regendum quin-
que ſenſus corporales, & totum ſuum corpus ſubiugandum in obſequium Ieſu Chriſti.
Sextum eſt, vitare virtuoſè omnem perſonam, & omnem aliam creaturam, quæ impellit
eum non ſolum ad peccatum, ſed etiam ad aliquam imperfectionem ſpiritualis vitæ, ſicut
vnum dæmonem infernalem. Septimum eſt, dulcis & continua recordatio beneficiorum
Dei, quæ hactenus recepit, & quotidie recipit à Domino Ieſu Chriſto, cum gratiarum a-
ctione

A ctione. Octauum eſt nocte & die ſtare in oratione. Nonum eſt, quòd portet ſuper ſe crucẽ Chriſti, quæ quatuor habet brachia: quorum primum eſt, mortificatio mortalium vitiorum: ſecundum, derelictio omnium bonorum temporalium: tertium, præciſio omnium affectuum carnalium amicorum: quartum, ſuiipſius contemptus & abominatio & annihilatio. Diſcipuli itaque ſpiritus ſancti virtute docti & illuminati, accenſi & adiuti, confortati, & roborati & conſolati, & omni gaudio repleti, cùm pauci eſſent & ſimplices, totũ mundum concuſſerunt, & pro magna parte ſubiecerunt: partimque verbis ignitis, partim perfectis exemplis, partim mirandis prodigiis, per totum mundum eccleſiam plantauerunt: quæ & eiuſdem ſpiritus ſancti virtute purgata, illuminata atque perfecta, amabilis facta eſt ſponſo, eiuſque paranymphis: vt ſpecioſa nimis miráque varietate circundata: Satanæ verò & angelis eius, terribilis vt caſtrorum acies ordinata. *Profecti*, quidem ſunt, non tam paſſi-

Spiritusſancti efficacia.

B bus pedum, quàm paſſibus virtutum, ſecundùm ſupra dictum Chriſti mandatum: non immediatè poſt aſcenſionem, ſed poſt ſancti ſpiritus acceptionem: nec ſtatim accepto ſpirituſancto diuiſi ſunt per mundum: ſed perdurauerunt adhuc circiter duodecim annis in Iudæa: & deinde ſolennis diuiſio eorum facta eſt per orbem vniuerſum, eùm eatenus tantũ in Iudæa prædicaſſent: ſicque *profecti* & diuiſi *prædicauerunt* intelligenda, credẽda, agenda, & appetenda: *vbique* per orbem vniuerſum: *Domino*, ſine quo nihil facere poterant, *cooperãte*. hoc eſt, virtutem operis miniſtrante: *& ſermonem confirmante, ſequentibus ſignis*: vt in virtute nominis Ieſu Chriſti imperarẽt omnibus creaturis & morbis. Nam vt prædicationis eorũ doctrina credibilis fieret & firma, adhibita ſunt ſigna & miracula: ſermo enim qui ſuper naturam & rationem eſt, non niſi ſignis confirmari poteſt. Vnde Greg. Præceptum obedientia ſequitur, obedientiam ſigna comitantur. Sicut verò tunc confirmata eſt prædicatio

Marci vlt.

C ſignis: ita nunc quemlibet prædicatorem ſermonem confirmare oportet ſignis bonæ operationis. Vnde Theophilus: Sciendum autem eſt & hoc, quòd nunc ſermo per opera confirmatur, ſicut in Apoſtolis tunc opera confirmabant ſermonem ſequentibus ſignis. Fiat autem ô Chriſte, vt noſtri ſermones quos de virtute dicimus, per opera confirmentur & actus: vt tandem ſimus perfecti te cooperante in omnibus verbis & operibus: quia te decet ſermonum & operum gloria, cùm ſis virtus Dei, & ſapientiã in ſecula ſeculorum. Hæc Theophilus. Et tunc impleta eſt prophetia, quæ ait: *In omnem terram exiuit ſonus eorum: & in fines orbis terræ verba eorum.* Seminauit quidem igneus, ac ſanctificus ſpiritus in Apoſtolorum corda ſermones, & vt ſapiens adinuentor duodecim tibias fidei in organo poſitas nouo flatu impleuit: diuerſiſque ſpiritualibus currens in fiſtulis Apoſtolicis cunctis verba diuinę virtutis ſparſit, omnes gentes delectabilem inuitauit ad ſonum, & trinitatis prædicauit

Pſal. 18.

Pentecoſtes ſolennitas.

D myſterium. Igitur effectus & fructus non modicus ex hoc ſubſecutus, oſtendit quàm magna veneratione ſit digna ſolennitas hodierna. Vnde Gregorius, Penſate fratres chariſſimi; poſt incarnationem vnigeniti filij Dei, qualis ſit hodierna ſolennitas de aduentu ſpiritus ſancti. Sicut enim illa, ita quoque & hæc eſt honorabilis. In illa quippe Deus in ſe permanens ſuſcepit hominem, in iſta verò homines venientem deſuper ſuſceperunt Deum. In illa Deus naturaliter factus eſt homo: in iſta homines facti ſunt per adoptionem dij. Penſate quanta ſit iſta ſolennitas, habere in cordis hoſpitio aduentum Dei. Tergat ergo ſordes praui operis: qui Deo præparat domum mentis. Hæc Gregorius. Et notandum quòd non ſtatim poſt aſcenſionem, ſed poſt decem dies miſit ſpiritum ſanctum. Primò, vt Apoſtoli ieiuniis & orationibus ſe aptos eius aduentui præpararent. Secundò, quòd hi ſpiritum ſanctum perciperent, qui decem præcepta explerent. Miſit autem quinquageſimo die à re-

Gregorius hom. 30. in euange.

Miſſio ſancti ſpiritus, cur dilata.

Cur quinquageſimo die facta.

E ſurrectione: vt ſicut populus Iudæorum poſt liberationem ſuam ab Ægypto, quinquageſimo die accepit legem timoris: ita populus fidelium poſt liberationem ſuam à mundo, quinquageſimo die acciperet legem amoris. In iubileo etiã, id eſt, in quinquageſimo anno recepit populus Iudæorum libertatem amiſſam & hæreditatem: ita hac die recepit populus Chriſtianus libertatem amiſſam, & paradiſi hæreditatem. Dies ergo Pentecoſtes erat apud Iudæos celebris: quia tunc deſcendit Dominus ſuper mõtem Sinaï in flamma ignis, & cunctis audientibus dedit legem eis. Ita quinquageſimo die à Paſcha ſpiritusſanctus in monte Sion, ſuper diſcipulos in linguis igneis deſcendit: & legem nouam gratiæ ſpiritualis eorum mentibus impreſſit. Vnde Beda: Hæc nimirum ſolennitas non tantum chariſmatibus conſecrata eſt Euangelicis, verùm etiam legalibus iam olim eſt præſignata myſteriis: ac Domino iubente per omnes annos ſacris obſeruata cerimoniis. Liberati quippe ab Aegyptiaca ſeruitute filij Iſraël, per immolationem agni paſchalis exierunt in deſertum, vt

Iubileus.

Legalia Pentecoſtes myſteria.

Beda in hom.

venirent ad terram repromiſſionis:perueneruntque ad montem Sinai:& deſcendens Dominus in igne ſuper montem quinqnageſima die paſchæ peracta,legis decalogum eis diſ- A
poſuit:atque in memoriam datæ legis ſtatuit eo die per annos ſingulos ſacrificium ſibi de frugibus eiuſdem anni ad altare deferri:quæ autem ſit agni paſchalis immolatio,quæ Ægyptiacæ ſeruitutis abſolutio,cunctis legētibus liquet:quia videlicet paſcha noſtrū immolatus eſt Chriſtus:& ipſe verus eſt agnus,qui abſtulit peccata mundi:qui ſui ſanguinis precio nos à peccatorū ſeruitute redemit:ſuæ reſurrectionis exēplo nobis ſpē vitæ & perpetuæ libertatis oſtendit.Quinquageſimo ergo die poſt occiſionem agni data eſt lex, deſcēdente Domino ſuper montem in igne: & quinquageſimo æquè die poſt reſurrectionem noſtri redemptoris,data eſt gratia ſpirituſſancti diſcipulis in cœnaculo conſtitutis. Et hic autem altitudo cœnaculi,& ibi cacumen montis ſublimitatem præceptorū, & donorum indicat cœleſtium:& quia nemo infimis adhuc deſideriis inhærens, vel diuinis obtempe- B
rare mandatis,vel ſupernis poſſit dignus exiſtere donis. Hæc Beda. Sic ergo ſpirituſſancti miſſio fuit in legis datione præfigurata,& feſtum Pentecoſtes,quod modò peragitur ab Eccleſia,olim quaſi figuraliter peragebatur à ſynagoga.Quinquageſima ergo die, poſtquā Iudæi de Ægypto exierunt, decem præcepta in monte Sinai à Domino receperunt: ita quinquageſima die poſtquam nos fuimus ab inferno liberati, receperunt diſcipuli gra-

Figura. *3.Reg.17.*

tiam ſpirituſſancti. Iſtud etiam præfiguratum fuit in ſuperabundantia olei, quod datū eſt paupereulæ viduæ per preces Helizei:qui miſericordia motus ſuper pauperculā,impetrauit ei à Domino olei abundantiam,Per viduam iſtā deſignatur ſancta Eccleſia, quæ ablato ſponſo ſuo Chriſto videbatur tanquam vidua: ſed Dominus miſericordia motus dedit ei olei abundantiā:hoc eſt ſpirituſſancti gratiam,& linguarum intelligentiā. Iſtud miraculū de intelligentia linguarum,quaſi per figuram Deus præmonſtrauit in eo quòd in ædifica- C

Gene.11.

tione turris Babel,diuerſas linguas creauit. Tunc enim vnam linguam in diuerſas mutauit: modo vnicuique intelligentiam omnium illarum dedit. Nec miraculum iſtud nunc feciſſet,ſi diuiſionem linguarum tunc non præmiſiſſet. Et ſicut tunc per linguas confudit ædificantes: ita nunc per linguas confudit Iudæos: qui multum confuſi fuerunt, quando

Exultatio noſtra.

tam grande miraculum audiuerunt.In hac ergo ſolennitate laudemus totis viribus Dominum:exultemus & lætemur in ea:quia inde fructum non modicum, nos qui ad fidem

Exultatio Mariæ. *Anſelmus de excellentia B. Virginis.*

venimus,conſecuti ſumus.Non ſolum autem hominibus gaudium in hac ſolennitate prouenit:ſed & beatæ virginis gaudium inde cremērū accepit.de qua Anſelmus ſic ait: Sed & gaudiorum ſuorum magnitudo nonnihil incrementi accepit, cùm veniente ſuper diſcipulos ſpiritu ſancto,mox ad prædicationem illorum fidem filij ſui tanta hominum multitudo ſuſcepit. Ibi namque excepto gaudio, quod de ſalute generis humani in iſtorū con- D
uerſione concipiebat, intellexit filium ſuum non fuiſſe gratis, id eſt fruſtra mortuum: cùm tam efficaciter videbat operari fidem mortis eius,etiam in eis qui actores illius extiterant.Genus humanum ad ſalutem vocari videbat,cuius rei gratia filium de ſe incorporatum,& in cruce paſſum antè intellexerat: quapropter lætabatur quòd ſpes, quam antè conceperat,iam in rem veram tranſibat.Gaudebant & gaudent homines:quia quod amiſerunt,centuplicati precij fœnore recipiunt: corruerunt ſerui, reſurgunt fratres & filij.

Laudādus Deus ſemper. *Bernardus ſermone de dedicatione.* *Pſal.83.*

Hæc Anſelmus. Et quamuis præcipuè & ſpecialiter in ſolennitatibus,nihilominus tamē ſemper & momentis omnibus Deum laudare debemus.Nam (vt dicit Gregorius) Mirum eſt,quòd homo ſemper Deū non laudat:quia quælibet creatura ad Deum laudandum nos inuitat.Ad hoc autem nobis valde eſt neceſſaria ſpirituſſancti gratia. Vnde Bernardus: Si quis torpet de Dei laude,certiſſimum habet in ſe experimentum, quòd non habeat in ſe ſpiritum ſanctum:quia vbi ſpirituſſanctus inhabitat, laudem Dei excitat. Inuocantes er- E
go ſpiritum ſanctum,ſemper laudemus Deum:ad hoc enim facti ſumus,vt Deum ſine fine laudemus,ſicut ſuperni ciues ſemper Deum laudant:& continuè vbi ſemper ſunt dies lætitiæ,& nunquam deeſt ſolennitas,& gratiarum actio,& vox laudis.Scriptū eſt enim: *Beati*

Hierony. in pſal.115. *Bernardus ſermone de dedicatione.* *Pſal.83.*

qui habitant in domo tua Domine,in ſecula ſeculorum laudabunt te. Hoc maximè veri monachi faciunt,qui die ac nocte pſallunt. Vnde Hieronymus: Monachi debent habere puritatem martyrum,ſiquidem & ipſi martyres ſunt.Quòd enim faciunt angeli in cœlis, hoc monachi pſallentes die ac nocte faciunt in terris.Hæc Hieronymus. Et maximè aſſimilat nos cœleſtibus,quamuis adhuc in terris peregrini ſimus. Vnde Bernardus: Nihil ita propriè quendā terris repreſentat cœleſtis habitationis ſtatum,ſicut alacritas laudantium Deum, dicente ſcriptura: *Beati qui habitant in domo tua Domine:in ſecula ſeculorum laudabunt te.* Hæc Bernardus.

A Bernardus. Feſtinemus igitur & nos ingredi in illam requiem, vbi tanta ſuperabundat in-
deſinenter lætitia, & ad patriam noſtram totis conatibus ſuſpiremus. Mœſti in ſeculo, quia *Cœlum deſiderare.*
peregrinamur à Domino, qui enim non peregrinatur à corpore ſuo, peregrinatur à Do-
mino. Multo autem melius eſt, diſſolui à corpore, & adhærere Deo. Odiamus ergo huius
miſeri & putredi corporis noſtri compagem, & ei curam in deſiderijs nõ faciamus: quod
hîc nos detinet carceratos & peregrinos à tanto bono. quia ſecundùm Apoſtolum, *Quan-* *Philip. 1.*
diu in hoc corpore ſumus, peregrinamur à Domino: dicamúſque cum eodem Apoſtolo, *Cupio diſ-* *Roma. 7.*
ſolui, & eſſe cum Chriſto. Et iterum: *Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* De-
ſideremus eius diſſolutionem, & eam continuè à Domino poſtulemus, quia per nos eam
conſequi non valemus. Et interim ſaltem moriamur mundo, & pompis, ac cõcupiſcentiis
eius, & abſtrahamus nos corde forti & perſeueranti ab his rebus caducis, & à miſeriis bre-
B uibus & leuibus harum rerum viſibilium ſolatiunculis, quæ animas noſtras vitiis inficiunt,
& virtutes à nobis excludunt: quia ſecundùm Gregorium, concupiſcens viſibilia inuiſibi-
les virtutes amittit. Et ſecundùm Chryſoſt. Nulla res ſic præpedit virtutem, ſicut voluptas *Chryſoſt. hom. de patre & duobus filiis.*
corporalis. Vnde & Leo papa: Hoc maximè interiora hominis corrumpit, quod exteriora
delectat, & tanto rationalis anima purgatior, quãto fuerit ſubſtantia carnis afflictior. Et bre-
uiter (vt ait Auguſt.) cætera creatura viléſcat, vt ſolus creator in corde dulceſcat. Nam ſecũ-
dùm Apoſtolum, *vanitati creatura ſubiecta eſt*, & ideo amatores ſuos facit vanos, & multos *Leo ſermone de ieiunio.*
decipit incautos. O quàm fœlix, quem miſera mundi vanitas non ſeduxit, quæ nunc præci-
puè multis illudit. Vnde Chryſoſt. Semper quidem, ſed nunc præcipuè competẽter dicitur *Roma. 8.*
vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Hunc verſiculum ſi ſaperent, qui in potentia verſantur, *Chryſoſt.*
in parietibus omnibus & veſtibus ſuis ſcriberent: in domo, in ianuis, in ingreſſibus, & ante *ſermone in*
C omnia in conſcientiis ſuis, vt ſemper eum oculis cernerent & corde ſentirẽt. Quoniã qui- *Eutropium,*
dem multæ ſunt facies, multæ imagines falſæ, quæ decipiunt incautos. Iſtud oportet quoti- *10. 5.*
die recitare carmen, & in prãdiis, & in cœnis, & in omnium conuentu vnumquenq; proxi- *Eccle. 1.*
mo ſuo canere, à proximo ſuo libenter audire: quia vanitas vanitatum eſt, & omnia vanitas.
Hæc Chryſoſt. Amorem ergo rerum deficientium ad incorruptibilia transferamus, & ad *Amanda*
ſublimia vocati cœleſtibus delectemur. Vt ſancti gaudẽt, inde gaudeamus: horum diuitias *cœleſtia.*
concupiſcentes, per bonam æmulationẽ ad ipſos tendamus. Cum quibus nobis fuerit con-
ſortium deuotionis, erit & communio dignitatis. Mẽtem noſtram ſemper in cœlis habea-
mus, & ad Dominum multipharie nos vocantem toto corde, & deſiderio tendamus. Quia
(vt ait Auguſt.) *Exultauit vt gigas ad currendam viam:* non enim tardauit, ſed cucurrit clamãs *Auguſti. in pſal 18.*
dictis, factis, morte, vita, deſcenſu, aſcenſu, vt redeamus ad eum: & diſceſſit ab oculis, vt re- *pſal. 18.*
D deamus ad cor, & inueniamus eum. Ad ipſum quoq; aſpiciẽtes, & eum ſemper in corde re-
tinentes, pugnemus viriliter: quia tota hæc præſens vita militia eſt, ac conflictus, & pugna.
Nam proſpera & aduerſa, feruor & tepiditas, refectio & inædia, ſopor & vigilia, ſolicitudo
& pigritia, fletus & lætitia, quies & labor, ſalus & infirmitas, afflictio & voluptas, & quæcũ-
que in hoc mundo ſunt pugnant contra nos, & inſidiantur nobis. Et quia nunquam deeſt *Aduerſarius non deeſt.*
aduerſarius nobis inſidiando, ſit ſemper paratus noſter animus reſiſtendo: quia certamen
noſtrum breue eſt, præmium verò æternum. Nec vnquam à pugna ceſſemus, quia quãtum-
cunq; vicerimus, ſemper tamen reſtat quod vincamus. Vnde Leo papa: Donet licèt ſanctis
ſuis quotidianam gratia diuina victoriam, non aufert tamen dimicandi materiam: quia & *Leo ſermone de pentecoſte.*
& hoc ipſum de miſericordia protegentis eſt, qui naturæ mutabili, ne de confecto prælio
ſuperbiret, ſemper voluit ſupereſſe quod vinceret. Vnde & Chryſoſt. Sãcti & ſi à carne vin-
E ci non poſſunt, quaſi iã ſpirituales: tamen percuti poſſunt, quaſi adhuc carnales. Hæc Chry-
ſoſtomus. Igitur quicquid delectamenti, vel cruciatus tranſitorij occurrit: ſtatim hoc tan-
quam præteritum reputemus, & ad id quod ſemper manet mentis oculos dirigamus. Nam
omnia que in mundo ſunt, velut vmbra velociter tranſeunt: ita vt præterita ſunt, nec fuiſſe
putentur. Et ideo momẽtaneum eſt, & citò tranſit quod hîc delectat & cruciat, ſed æternũ
eſt & ſine fine manet, quod ibi cruciat, vel delectat. Nec tamẽ digna facere, vel pati hîc poſ-
ſumus ad ea, quæ ibi conſequi, vel euadere ſperamus. Vnde Bern. Non ſunt condignæ paſ- *Bernardus ſermone de conuerſione ad clericos, cap. 30.*
ſiones huius temporis, ad peccata quæ cõmiſimus, ad beneficia quæ accepimus, ad pœnas
inferni quas euaſimus, ad præmia æterna quæ expectamus. Hæc Bernardus. Tanta quippe
eſt præeminentia æternæ gloriæ, ad temporales & tranſitorias paſſiones, vt diligens perſpe- *Gloria cœleſtis præeminentia.*
ctor deberet potius eligere multis annis in fornace ignis ardentis velle torqueri, & multa
mala pati, quàm minimo præmio in futuro ſibi reſeruato velle priuari: quia labor eſt cum

Auguſti. in ſpeculo. fine,& merces ſine fine. Vnde Auguſtinus: O anima mea ſi quotidie oporteret nos pati A
tormenta,& perferre pœnas, ſi ipſam gehennam longo tempore tolerare, vt Chriſtum in gloria ſua poſſemus videre, & ſanctis eius aſſociari: nónne eſſet dignum,pati omne quod triſte eſt, vt tanti boni tantæq; gloriæ participes haberemur? Inſidientur ergo dæmones, parent ſuas tentationes, frangant corpus ieiunia,premant veſtimenta, labores grauent, vigiliæ exiccent,inclamet me iſte,inquietet me ille, frigus incuruet, conſcientia murmuret, calor vrat,caput doleat,pectus ardeat,infletur ſtomachus,palleſcat vultus, infirmer totus: deficiat in dolore vita mea,& anni mei in gemitibus, ingrediatur putredo in oſſibus meis, & ſubter me ſcateat: vt requiſcam in die tribulationis,& aſcendam ad populum accinctum

Chryſoſto. hom.63.ad popu. Antioch. noſtrum. Vnde & Chryſoſtomus:Omnia agamus,vt non à gloria excidamus. Nequaquam enim difficile,ſi voluerimus: nequaquam oneroſum, ſi attenderimus. *Si enim ſuſtinuerimus, & conregnabimus.* Quid eſt ſi ſuſtinuerimus?Si tribulationes ferimus, ſi perſecutiones,ſi arctam ambulauerimus viam: arcta enim via eſt & laborioſa, optione verò noſtra leuior fit B

2.Timo.2. ſpe futurorum. Tranſponamus igitur oculos in cœlum, & ſemper illa imaginemur & videamus. Si enim in illis ſemper conſeruabimur, non à voluptuoſis,quæ hîc ſunt,patiemur quid,neque triſtia vt grauia portabimus: hæc & his ſimilia deridebimus, & nihil eorum nos ſubiicere,neq; eleuare poterit,ſolùm ſi deſideriũ illuc tenderimus,ſi ad amorem illum aſpiciemus. Et quid dico? quoniam non dolebimus in præſentibus verſutiis. Neque enim videre ea putabimus de reliquo, tale enim eſt amor ſpiritualis. Eos deniq; qui non præſentes ſunt nobiſcum, ſed abſunt, diliguntur autem: ſecundùm vnamquamque imaginamur diem, magna enim amoris tyrannis, ab omnibus enim deſiſtit, & ei qui diligitur alligat animam. Si ita Chriſtum amauerimus, omnia quæ hîc ſunt vmbra,omnia imago videbuntur & ſomnium. Et dicemus & nos: *Quis nos ſeparabit ab amore Chriſti? Tribulatio, vel arctatio?* Non dixit,pecuniæ, vel diuitiæ, vel pulchritudo: hæc enim valde vilia & deriſibilia,ſed quæ videbantur eſſe grauia, poſuit: fames, perſecutiones, mortes: deinde ille quidem & hæc, vt nihil exiſtentia expuit. Hæc igitur omnia excogitantes, & voluptatem voluptati comparantes,eligamus quæ meliora ſunt, vt & futuris fruamur bonis. Hæc Chryſoſtomus.

Roma. 8. C

ORATIO.

IEſu largitor donorum omnium,qui in ignis ſpecie ſuper diſcipulos tuos miſiſti Spiritum ſanctum: precor & obſecro piiſſime,vt hæc dona quæ diſcipuli tui de tua ſumpſerunt largitate, licèt indignus ſumam ad ſalutem meam, te largiente, & mitte ſuper nos ſeruos tuos ſpiritum tuæ charitatis,dilectionis,& pacis: qui corda noſtra viſitet,à vitiis purget,virtutibus illuſtret,in vinculo dilectionis aſtringat,lumine tuæ cognitionis illuſtret,& ardore tuæ dilectionis inflammet,condona nobis peccata,& dona vitam æternam. Amen. D

De laude diuina. CAPVT. LXXXV.

Laudis diuinæ commendatio. ET quia dictum eſt de laude diuina, qua ſemper Deum laudare debemus: idcircò cõſequenter de ea aliquantulum latius videamus. Immenſa quippe creatoris,& conditoris tui beneficia, quæ tibi ô anima mea ab eo, cùm te ex nihilo creauit & condidit,collata ſunt,ad debitum condignæ dilectionis, ac gratiarum actionis & laudis iugiter reddendum te aſtringunt. Ad hoc enim cùm non eſſes, ſola & gratuita bonitate illius creata,& ad ſimi- E

Anſelmus in medita. litudinem Dei facta es, vt eum diligendo ſemper & ſine fine collaudes. Vnde Anſelmus: Euigila anima mea,euigila: adhære diuinis bonis, intende ſempiternis, temporalibus derelictis. Conſidera in ipſo creationis exordio,quid ſublimitatis, quid dignitatis conditor tibi contulerit,& perpende quo amore,qua veneratione colendus ſit. Certè cùm vniuerſitatem rerum viſibilium & inuiſibilium,creans & ordinans humanam naturam faceret diſpoſuiſſet: ſummo conſilio de tuæ conditionis dignitate tractauit: vtpote quam cæteris crea-

Gene.1. Similitudo & imago Dei. turis,quæ in mũdo ſunt,altius honorare diſpoſuit. Vide igitur ſublimitatem tuæ creationis, & retracta debitum reddendi amoris. Faciamus (ait Deus) hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Attende igitur diligenter quid ſit,ad imaginem & ſimilitudinẽ Dei te eſſe creatam. Agnoſce aliud eſſe ſimilitudinẽ,aliud imaginẽ. verbi gratia: Poteſt habere

ſimilitudinem

A ſimilitudinem quandam cum bomine equus, bos, & cæteræ ſimiles creaturæ: imaginem
verò hominis non habet, niſi alter homo. Manducat homo, mãducat & equus. Ecce quædam ſimilitudo, ac communis inter naturas diuerſas: imaginem verò hominis non imitatur, niſi alter homo eiuſdem naturæ cuius imago eſt. Dignior igitur eſt imago, quàm ſimilitudo. Similitudinem itaque ad Denm, hoc modo habere poterimus, ſi eum eſſe bonum conſiderantes, nos boni eſſe ſtuduerimus, ſi eum iuſtum eſſe cognoſcentes, nós iuſti eſſe contendamus: ſi miſericordiam contemplantes, nos miſericordiæ operam demus. Quomodo autem ad imaginem ſuam, attende. Deus ſemper meminit ſui, intelligit ſe, amat ſe. Et tu ergo ſi pro modulo tuo infatigabiliter memor fueris Dei, intellexeris Deũ, amaueris Deum: eris ad imaginem eius, quia hoc facere niteris, quod ſemper facit Deus. Ad memorandum & intelligendnm atque amandum ſummum bonum, totum debet bomo referre *Officiũ hominis.*
B quod viuit. Ad hoc omnis cogitatio, omnis voluntas cordis retorqueatur, arceatur, confirmetur, vt infatigabili affectu ſis memor Dei: intelligas Deum, ames Deum, & tuæ creationis dignitatem: qua ad imaginem Dei creata es ſaiubriter exprimis. Vt quid te Deus tam *Laudando Deo creati ſumus.* præclaro conditionis priuilegio ſublimaret, niſi te ſuis laudibus indeſinẽter intendere vellet? Ad laudandum igitur conditorem tuum creata es, vt eius laudibus vacans, & hîc iuſtitiæ meritò in illum ſemper proficias, & in futnro beatè viuas: laus enim eius & hîc iuſtitiã, *Regnũ ſanctorum.* & ibi beatitudinem tribuit. Sed ſi laudas, ex toto corde lauda, diligẽdo lauda. Hæc eſt enim ſanctis laudandi propoſita regula: de omni corde ſuo laudauit Dominnm, & dilexit Deum *Eccle. 47.* qui fecit illum. Lauda ergo ex toto corde, lauda, & quẽ laudas dilige: quia ad hoc facta es, vt laudes & diligas. Laudat namq; , ſed ex toto corde non laudat, quem ad benedicendum Deum proſpera demulcent, ſed à benedicendi munere aduerſa reſtringunt. Laudat qnoq;
C ſed non diligit: qui in Dei laudibus aliud quàm ipſum laudando requirit. Lauda igitur, & dignè lauda, vt nulla in te cura, nulla intentio, nulla cogitatio, nulla ſolicitudo mentis, inquantum tibi virtus ſuppetit, à laude Dei ſit vacua. Ab eius laude nulla te huius vitæ proſperitas reuocet: nulla compeſcat aduerſitas. Sic enim ex toto corde laudabis Dominum. Sed cùm ex toto corde eum laudaueris, & diligens lauda, nil aliud ab eo quàm ipſum expetens, vt ipſe ſit finis deſiderij rui, ipſe præmium laboris, ipſe ſolatium huius vmbratilis vitæ, ipſe poſſeſſio illius beatæ vitæ. Ad hoc itaque facta es, vt eum ſine fine collaudes: quod tunc vtique intelliges plenins, cùm eius beata viſione ſublimata, videbis te ſola & gratuita bonitate illius, cùm non eſſes, de nihilo tam beatam, & ad tam ineffabilem beatitudinem creatam, vocatam, iuſtificatam, glorificaram. Talis namque contemplatio infatigabilem tibi amorem dabit eum ſine fine laudandi, ex quo, & per quem, & in quo tantis, & tam im-
D mutabilibus bonis te beatificatam gaudebis. Hæc Anſelmus. Non ſolùm autem hæc præmiſſa, ſed maxima quoque redemptoris & Saluatoris tui beneficia, quibus te cùm perdita eſſes redemit & ſaluanit, ac multipbariè multiſque modis viſitauit & ſublimauit, ad laudãdum Deum te prouocant multipliciter, & obligant. Exerce ergo te in laude diuina: quia *Chryſoſt. in pſal. 143.* ad hoc tibi membra ſunt data, vt Deo laudes canas, & gratias ei referas. Vnde Chryſoſt. Nam & oculos, & os, & auditũ propterea in nobis poſuit Deus, vt omnia ipſi membra ſeruirent, vt qnæ ipſius ſunt audiamns, quæ ipſius ſunt loquamur, quæ ipſius ſunt operemur: eíque laudes canamus aſſiduas, & gratias per cuncta referamus, per quæ bæc omnia conſcientiæ noſtræ ſecreta mundemus. Hæc Chryſoſtomus. Vt autem melius in laude diuina *Humiliandus, qui Deum laudat.* te valeas exercere, prius humilia te Deo valde: & dic ex intimis præcordiis tuis humiliter & deuotè: O pater miſericordiarum, ſcio & verè cognoſco, quòd me peccatorem miſerũ ma-
E gis deceret coram te iacere proſtratum, & cum fletu ac gemitu peccatorũ veniam flagitare, quàm te ore pollnto landare. Sed tamen de tua piiſſima bonitate, & Ingenita dulcedine, *Humiliandi forma.* omnibúſqne mortalibus promulgata virtute confiſus, te laudare cupio ex intimis præcordiis: obſecrans viſcera miſerationum tuarũ, vt me vermem immũdum, canem mortuum, & cadauer putridum non deſpicias, Domine Deus meus. Nempe virtutes cœlorũ te condignè landare nequeunt: quanto minus bomo fragilis, putredo & vermis? Bonorum quidẽ meorum non indiges: ſed tuam ſuperexcellentem bonitatem tanto nobis manifeſtam facis, quanto infirmitatibus noſtris magis miſerando condeſcendis, & gratiam gratis ex ſola liberalitate largiris. Vmbram quidem nititur apprehendere, & ſequitur ventum, qui ſe ex cõdigno laudare te exiſtimat. Impoſſibile attentat, qui te ad plenum laudare laborat. Nec tamen ideo à laude ceſſandum eſt, ſed mibi paritérque omnibus creaturis laudare cõuenit ſuum creatorem: quia nulla creatura eſt, quæ opificem ſuum non laudet, vel ſaltem lau-

dabilem reddat. Non ignoro dictum propheticū: quia videlicet rectos decet collaudatio, A
Pſal. 32. &quia non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris, & ideo væ mihi, quia quid dicam non habeo,
Eccle. 15. aut quid reſpōdebo mihi cùm ipſe fecerim? Si enim iuſtificare me voluero, os meum condemnabit me. Sed nunquid ideo te non laudabo: quia immūdum me eſſe cognoſco? Nónne & vermes, & ranæ immundæ, ex putredine generatæ, coaxitantes in paludibus, te ſuum creatorem laudare cupiunt, prout ſciunt & poſſunt? Nam & ſi velut alaudula & philomena dulciter cantare neſciunt, ſed nec velut homo rationalis te cognoſcere poſſunt: ſaltem hoc faciunt, quòd te cognoſcentibus materiam tuæ laudis tribuunt. O vtinam cuncta ſuauia inſtrumenta muſicalia, cœleſtes quoque harmoniæ, ac terreſtres melodię de corde ſuo ſurſum procederent, & condignas laudes tam dulciter perſonarent, vt oculis diuinæ maieſtatis tuæ gratæ fierent: ac totam cœleſtem curiam, nouo quodam & ineffabili gaudio læ-
Omnes creaturas Deū laudare optat. tificarent. Sed quid dicam? Memetipſum Domine tua laude indignum eſſe cognoſco: quā- B
obrem precor, vt ſaltem cæteræ creaturæ nobilitate præclaræ imperfectum meum dignētur ſupplere. Igitur opto, & ex toto corde deſidero, vt orbes planetarum, ac cœlum ſydereū, lympidiſſimo lumine radioſum: florifera quoque germina, vernali decore conſpicua, pulchriſque coloribus adornata: nec non & omnia ignitæ charitatis deſideria, de cordibus te vehementiſſimo amore diligentium procedentia, te laudent & benedicāt in ſecula. Optarem etiam ex intimis præcordiis meis, vt ſi iuuentus celerius conſummata, annoſitatem Mathuſalem coæquaſſet, quòd vnuſquiſque annus, tam lōgæui temporis prædicti, & vnuſquiſque mēſis annorum eorundem, & vnaquæque hebdomada horum menſium, & quilibet dies hebdomadarum, & quælibet hora ipſorum dierum, & quodlibet minutum horarum prædicti temporis, te ex perſona mea collaudarent, tam deuotè & affectuoſè, quantum
vnquam aliquis de numero beatorum Spirituum in ſplendoribus ſanctorum te laudare in C
tanta duratione potuiſſet: ac ſi hæc omnia in propria perſona compleuiſſem, & quòd huius laudis frequēs innouatio, in ſua infinitate omnes excederet ſpecies numerorum. Quid plura? Fac de me hoc quod tibi placuerit, quia quandiu eſt halitus in naribus meis, à tuæ laudis præconiis non ceſſabo. Sed & cùm virtus loquendi mortis hora defecerit, & meum Ieſum amplius præ debilitate proferre non valebo: peto vt ſaltem nutus oculorum, vel extenſio digitorum ſit innouatio & confirmatio omnium deſiderabilium affectuum & verborum atque operum præteritorum & futurorum, quæ vſque ad extremum iudicij diem tibi cum deuoto famulatu offerre vellem, ſi tandiu viuere poſſem. Inſuper dilecte hoc adiicio, deſiderans corde affectuoſo, vt quando corpus meum fuerit in pulueres minutiſſimos redactum, & lapide clauſum, quòd de qualibet particula minutiſſima vox amœna
laudis & gloriæ tuæ exurgat: quæ duriſſimum lapidem penetrans, cœlorum altitudinem D
tranſcendat, & vſque ad extremam iudicij diem viuæ laudis præconium extollat: donec in reſurrectione beata corpus & anima pariter vnita, in tuæ laudis glorificatione æternaliter copulentur. Sane quandiu adhuc ſum in hoc corporis ergaſtulo, à laude tua non tacebo.
Auicula laudis. Nimirum videmus quòd plerumque inter dulciſſimas nemoris auiculas, & cintinnantes philomenas, corui quoque crocitantes aſſunt, in hoc eodem modico quod acceperunt creatori ſuo ſubſeruientes. Sic & ego peccator cùm ſim, cantum ad manus habeo peccatorum, & prout poſſum, Deum meum per ipſum laudo & glorifico in æternum. Siquidem aliud de Deo dulcis canere neſcio: niſi hoc videlicet, quoniam ſuauis eſt Dominus vni-
Pſal. 114. uerſis, & quòd miſericordia eius, ſuper omnia opera eius. O Deus meus, miſericordia mea. In hoc lætatur anima mea, exhilaratur conſcientia, & gaudio immenſo irrigantur omnia oſſa mea. Hoc ſuaue canticum anima mea vſque in ſeculum, inter ſpirituale genus auium E
cum læto corde dulci canit carmine. Quotienſcunque etenim mente reuoluo, qualis aliquando fui: qualia diſcrimina euaſi, à quantis periculis me protexiſti, & à quibus malis me eripuiſti, dirupiſti vincula mea: ſanaſti vulnera putrida, & laqueos pericoloſos contriuiſti, & me dulciter ac paternè liberaſti. Cùm hæc (inquam) & ſimilia bona à te mihi exhibita pertracto, mirum eſt quòd in horum omniū affectuoſa recordatione meipſum præ amore portare valeo, ardentiſſimis ſiquidem amoris ignibus incandeſco. O Deus meus quandiu peccatorem, tibi recalcitrantem, patienter expectaſti: quotiens & quàm paternè, nunc quidem dulciter, nunc verò durè me admonuiſti, neſcientem in benedictionibus dulcedinis præueniſti: filio prodigo & peccatis prægrauato, ac gratiis nudato, in occurſum veniens paternè occurriſti, ab iterante vias prauas miſericordem faciem non auertiſti, ſed ſemper & vbique pius & miſericors fuiſti? Et quòd his omnibus maius eſt, quòd

his omnibus

A his omnibus bonis tam multiplicibus ingratus ſemper extiti, nec tu ſumma bonitas, propter hoc deſtitiſti, donec tãdem me dulciter ad te traxiſti. Ah ſumma & inæſtimabilis pietas: nunquid in his omnibus meipſum à laude cõtinere potero? Nequaquam, Deus meus, miſericordia mea, pro his omnibus & aliis innumeris beneficiis opto & deſidero, vt talis tanquam iocunda laudatio ſit tibi ex me, qualis fuit beatorum ſpirituum laus, tunc cùm in primo aſpectu tuæ diuiniſſimæ maieſtatis gaudebant ſe æternaliter in tua laude confirmatos: malos verò à te ſine fine detruſos. Itémque tam magna tánque iocunda ſit illa laudatio, quanta eſt animarum ſanctarum, cùm à carcere purgatorij ereptæ vultui gloriæ tuæ primò præſentantur, vt tuam iocundam faciem intueantur, & quanta erit laus in plateis cœleſtis Hieruſalem poſt finalem omnium reſurrectionem, quando electi à malis ſegregati Deum iocundo corde laudabunt, ac de ſua ſaluatione æternaliter gloriabuntur. O a-
B mantiſſima ſapientia, bonitas immenſa, te precor vt omni mane diluculò cùm ad te ſurrexero, & oculos aperuero, ſimul quoque cor meum in tua laude aperiatur, ac quodam lucifero ſplendore, & flammeo ardore laudis tuæ facula immenſa ex eo ſimul exurgat. Et peto vt hæc laus tam blandè & ſuauiter reſonet in corde tuo paterno, ſicut ſonare conſueuit ſuo modo omnium citharœdorum, ac muſicalium inſtrumentorum ſuauis modulatio in corde iocundo, ſtatu iuuentutis florido. Et in hac laudis facula ſimul aſcendat tuæ laudis tam odorifera fumi virgula: tam gratioſa, ac ſi eſſet compoſita ex omnibus aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij: tam ſpecioſa, ſicut cùm vernali tempore flores herbarum pullulant in campis, coloribus pulchris, & arbores ſtant frondibus ornatis, gratis odoribus. Sitque laudis huius facula, tam amoroſa & delicioſa, vt in ea occuli tui delectabiliter ferantur: totáque cœleſtis aula reſultet, & hæc iugiter, ſine intermiſſione, feruidiſſimo æſtu, & rapidiſſimo calore tui amoris exurgat: ex corde, per deuotam meditationem: ex labiis, per feruidam locutionem, & ex omnibus operibus meis, per ſanctam ac cœleſtem conuerſationem. Et hæc laudis facula ſua virtute omnes inimicos repellat, gratiam augeat, finem beatum obtineat, & gloriam æternæ beatitudinis acquirat, vt finis huius temporalis laudis, ſit initium æternæ laudis patriæ cœleſtis. Vt autem ad Dei laudem magis prouoceris, abſtrahe quæſo mentem tuam à terrenis, & leua eam ad cœleſtia, toto conatu quo poteris: ac conſidera quomodo illius cœleſtis curiæ ciues delectantur, iubilant, & exultant in Deo continuè: ſingulorúmque gaudia rememorans, tandem prout poteris, & permitteris, ipſis lætantibus & iubilantibus te ingere, & immiſce. Exclama ergo corde toto, & dic ex intimis cum Anſelmo: Deus meus, quid melius, quid amabilius te æſtimaui ſuper terram, vt abſtraherem cor meum à te, ad concupiſcẽdum quicquam in mundo abſq; te? Cur amaui? quare concupiui in omni vita mea quicquam, præter te Ieſum Deum meũ? Quare diſtuli? cur intermiſi vllo tempore te Ieſu verſare in corde; te tota mente amplecti & delectari in tua dulcedine? Cur non omnia deſideria mea ad te conuerti? quò abierunt, quando te ſolùm non adierunt, omnia interiora Spiritus mei? Vbi eram, quando tecum mente non eram? Quò defluxerunt, quando non te ſolùm habuerunt deſideria mea? Iam ex hoc, nunc omnia deſideria mea incaleſcite & affluite in Dominum Ieſum: currite, quia ſatis hactenus tardaſtis: properate, quò pergitis: quærite, quem quæritis: Ieſum quæritis Nazarenum, crucifixum. Aſcendit in cœlum, non eſt hic. Amantiſſimus Domini habitat confidenter, & flagellum non appropinquabit tabernaculo eius. Super altitudinem cœlorum, ſuper omnem excellentiam angelorum, propria virtute aſcendit: ſuper ſolium ſingularis gloriæ, in dextera patris tui, coæternus & conſubſtantialis ſedet, & diuino amictus lu-
E mine, coronatus gloria & honore, vt decet vnigenitum Dei, ſerenus in lætitia, plenus omnipotentatu, Dominus in cœlo & in terra. Ibi adorant eum omnes angeli Domini, & vniuerſa multitudo ciuium cœleſtis Sion. In ipſo vnanimiter lætantur omnium corda, in eius deſiderabili facie paſcuntur omnium oculi beatorum: in ipſum vndique confluunt deſideria omnium ſanctorum. Ipſi iubilat, ipſi applaudit, ipſum magnificat tota vranica ciuitas glorioſa, per omnem modum in ſplendoribus eius. Exulta & lauda habitatio Sion: quia magnus in medio tui ſanctus Iſraël. Per ipſum centena decies millies millena aſſiſtunt in ſanctuario vranici templi, intendentes vultum maieſtatis claro & inflexibili viſu: ac perſonantes harmoniam inceſſabilis hymni, in gloriam trinæ & ſimplæ diuinitatis. Per ipſum milia milium ad complenda patris myſteria alacri diſcurſu iugiter meant inter cœlum & terram; quaſi apes negocioſæ inter aluearia & flores, diſponentes omnia ſuauiter: populus accinctus, neſciens labem, vel inobedientiæ moram. Per hos quippe ſumma noſtræ ſalutis

Facula laudis.

Anſelmus in meditationibus.

Pſal. 90.

adminiſtrantur negocia, ſummáque ſuperni conſilij ad nos deferuntur arcana: per hos ſanitates mortaliũ procreantur, per hos conſiſtunt regna, & imperia mundi. Inter quos præcipuum nouimus Michaelem ſigniferum nobilem cœli ciuem, qui ſtat prô acie Dei viuẽtis, extendens romphæam propugnationis, ac voce terrifica intonans, quis vt Deus, ſuper eos qui ex aduerſo ſunt. Exultate in nobili filio veſtro vos illuſtres Patriarchæ: quia impleta eſt in eo omnis expectatio veſtra; & ipſe ſublimis eſt valde, & benedicentur in ipſo veſtro videlicet ſemine omnes gentes: ſic enim pollicitus eſt ſermo diuinus. Gaudete in Ieſu propheta magno, vos prophetæ viri veraces: quia mirificè & glorioſè impleta videtis omnia, quæ de ipſo anounciaſtis in Spiritu ſancto., & fideles inuenti eſtis per ipſum in cunctis ſermonibus veſtris. Gaudete in Domino Ieſu meo, magiſtro veſtro, vos incliti proceres cœli beati Apoſtoli: gaudete in Chriſto ipſo, & iterum dico gaudete cum Chriſto familiari lætitia Ecce enim quem vidiſtis in medio veſtri eſurientem, & ſitientem, fatigatum, & B
his ſimilia carnis infirma tolerantem, ab omnibus reprobati, & cum ſceleratis reputati: quomodo vicit, quomodo regnat, quomodo ei omnia ſub pedibus ſunt: quàm glorioſus in ſuo diuino lumine fulget, & ſui gaudij ſuæq; ineffabilis gloriæ nunc vos ſocios habet, qui olim permanſiſtis cum ipſo in tentationibus ſuis, & vexationum eius cõſortes fuiſtis. Adorate nunc dulcia illa genua, quæ ſe coruaoerunt ante vos vſque ad terram, ſedentibus vobis ad ſacratiſſimam cœnam. Adorate nunc ſacroſanctas illas manus, quibus puluerem pedum veſtrorum rex regum lauare, & extergere dignatus eſt. Gaudete in Ieſu principe militiæ veſtræ vos martyres glorioſi, quia ipſum pro quo tradidiſtis in mortem animas veſtras, ipſum (ioquam) Ieſum filium Dei poſſidetis, præmium certaminis veſtri. Gaudete in Ieſu, ſummo doctore veritatis, ô venerandi confeſſores & doctores: quia quem olim doctrinis ſacris, & operibus iuſtis confeſſi eſtis coram hominibus, nunc confitetur vos coram patre ſuo, & ſanctis angelis eius. Gaudete in Ieſu virgine, & virginum ſãctificatore vos C
paradiſicolæ virgines, vos angelis ſimiles: quia ecce quem amaſtis, quem optaſtis, quem ardeotibus deſideriis expetiſtis: pro cuius amore terrenos ſponſos, & omnem ornatum ſeculi cootempſiſtis, ſummi regis filium nunc videtis, nunc tenetis, nunc in eius caſtis amplexibus quieſcitis, & diuelli à vobis nulla inſidiatoris fraudulentia poteſt. Verùm autem inter omnes cœlicolas vberrimum tibi gaudium ſit ô Maria, virginum virgo ſingularis: roſa cœlicæ amœnitatis, prælucidum ſidus, inter primæuas lucernas diuini luminis ſuſceptiuas, in Ieſu tuo dulciſſimo filio, ſola præ omnibus gaude gaudio magno: quia quem vt hominẽ peperiſti, & propriis vberibus enutriſti: ipſum cum angelis & vniuerſis ciuibus cœli adoras, vt Deum viuum & verum. Gaude fœlix mater: quia quem vidiſti in ligno crucis pendentem, vides in cœlo regnantem cum gloria magna: vides omnem altitudinem cœleſtium, terreſtrium, & infernorum maieſtati eius inclinatam, & omne robur inimicorum D
eius attritum. Gaudia gaudiorum ſint tibi omnis pulchritudo ſanctorum. Beata Hieruſalem mater noſtra, quę ſurſum es, feſtiuitatem age lætabundam, & indeficientem in viſione pacifica tui Ieſu, libertatis tui authoris. Et tu nunc rurſum eleuare anima mea, quali potes conatu, & ſacris te ingere milibus lætantium in Domino Ieſu. Illuc fidei & ſpei vehiculo perge, ibi per charitatis ardorem conuerſare, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens. Intende oientis oculum in lumine vultus eius, luſtra ac deoſculare gratulabunda deuotione ſingula loca fœlicium plagarum eius: de quibus egreſſi ſunt precioſi illi liquores ſanguinis ſacri, quo te appreciauit vnigenitus Dei, & ſanctificauit in vitam æternam. Hęc Anſelmus.

ORATIO.

E

GRatias & laudes tibi ago Domine Deus meus, miſericordia mea, qui me dignatus es creare & redimere, atque ad tui cognitionem perducere, & per ſacri baptiſmatis ablutionem inter filios adoptionis aggregare Te laudo, te glorifico, qui me ſæpe per multa defluentem vitia ad emendationem expectaſti: ac de tribulationibus & periculis multis liberaſti; tibi gratias ago pro inceptis in me gratiæ tuæ donis, quæ deprecor vt miſericorditer perficias, méque in viam ſalutis æternæ dirigas, & ad tuam viſionem fœliciter perducas. Amen.

A

De aſſumptione, & laude beatæ virginis.

Capvt LXXXVI.

Mariæ vacatio.

PErmanſit autem beata virgo, quandiu vixit, in monte Sion prædicto: vbi eſt cella in qua poſt aſcenſionem filij ſui morabatur orationi vacando, & ea quæ cognouerat reuoluendo. Eſt etiam ibi alia cella beati Ioannis Euangeliſtæ, quæ fuit prima eccleſia mundi: in qua celebrauit primam miſſam in conſpectu beatæ virginis: & quandiu ipſi vixit poſt aſcenſionem filij. Quo quidem tẽpore quantis doloris & amoris ardoribus æſtuauerit, teſtatur Hieronymus, qui de ea ſic ait: Cæterum rogo cogitate attẽtius, & perpẽdite diligẽtius, quibus afficiebatur beata & intemerata virB go doloribus, poſt Chriſti aſcẽſum ad cœlos, expletis omnibus quæ de ipſo erãt ab angelis prædicata, & à prophetis multifariè multiſque modis præſignata: diuinis declarata oraculis virtutibus exhibita, & quæ humanitatis ſunt oſtenſa præſagiis. Quæſo, ſi qua ſunt in vobis viſcera pietatis, cõſiderate quo cruciabatur amore: quóue deſiderio æſtuauit hæc virgo, dũ reuolueret animo cuncta quæ audierat, quæ viderat, quę cognouerat. Puto quòd quicquid cordis eſt, quicquid mentis, quicquid virtutis humanæ, ſi totum adhibeas, non ſufficiet vt cogitare valeas, quanto indeſinenter cruciabatur ardore pij amoris: quantis mouebatur votis repleta ſpiritu ſancto: quantis cœleſtium ſecretorum tranſportabatur incitamentis. Fortaſſe ergo præ nimio amore in loco quo ſepultus dicitur, interdum eam habitaſſe credimus, quatenus piis paſceretur internus amor obtutibus. Sic namque locus medius eſt hincinde conſtitutus, vt adire poſſet eius aſcenſionis veſtigia, & locum ſepulturæ ac reſurC rectionis, ſeu omnia in quibus paſſus eſt, loca inuiſere, non quòd iam viuentem quæreret cum mortuis: ſed vt ſuis ſolaretur aſpectibus. Et ideo quàm ſæpe locorum recreabatur viſitationibus, & quem genuerat fideli ſpiritu, mentis complexabatur amplexibus. Et iterum quam ſanè angelus Gabriel intactam cuſtodiuit, & Ioannes virgo virginem ſeruauit, ſuiſque deſeruiuit obſequiis: non quòd eximius ille ſanctorum chorus Apoſtolorum eã deſeruerit, inter quos poſt reſurrectionẽ intrans & exiens, familiarius cõtulit de Chriſti incarnatione: & ad exemplum humanæ vitæ conuerſatio eius poſt aſcenſionem Chriſti generaliter cum Apoſtolis fuit, quouſque diſperſi ſunt. Hæc Hieronymus.

Hieron. ſermone de aſſumptione, to. 4. ...

Cella Mariæ.

Eſt autem in monte Sion magna & deuota Eccleſia, in qua ſolebant eſſe cum Abbate canonici regulares, ſecũdùm regulam beati Auguſtini Domino ſeruientes: intra quam eſt cella in qua habitauit beata virgo diebus vitæ ſuæ poſt aſcenſionem filij ſui: & prope illam cellam eſt & alia celD la, in qua migrauit ad cœlũ, per angelos aſſumpta. Cuius dormitioni omnes Apoſtoli dicũtur interfuiſſe, & in vallis Ioſaphat medio eam ſepeliſſe. Ibi enim ſepulchrum eius multum venerabile oſtenditur, quod in maxima reuerentia etiam apud Sarracenos habetur. Hæc autem vallis, licèt adhuc ſit valde profunda, multum tamen eſt impleta. Sepulchrum enim virginis glorioſæ, tunc erat in ſuperficie ipſius vallis, nunc eſt longè ſub terra, intantum quòd etiam Eccleſia eiuſdem, cùm ſit valde alta, & teſtudinata, cum ipſo ſepulchro penitus ſit ſub terra, & vallis deſuper tota plana. In ſuperficie tamen vallis eſt ædificiũ modicum, quaſi vnius capellæ: quod poſtquam quis intrauerit, deſcenditur per gradus quinquaginta in Eccleſiam ad ſepulchrum, vbi eſt pulcherrimum altare marmoreum & cripta, ac deſuper ædificata Eccleſia pulcherrima rotunda, & tabulatu lapideo diſcreta in honore ipſius beatæ virginis dedicata: cuius in ſuperioribus quatuor habentur altaria, & in E inferioribus vnum in Orientali plaga: & ad dexteram monumentum vacuum cernitur: in quo ſancta Maria aliquando pauſaſſe dicitur, ſed à quo vel quãdo ſit ablata, neſcitur. Hãc Eccleſiam intrantes, vident ad dexteram inſertam parieti petram, in qua Dominus nocte, qua tradebatur orauit veſtigiis genuum, quaſi ceræ molli impreſſis. Et ſolebant in ea eſſe monachi nigri cum Abbate, ſecundùm regulam beati Benedicti Domino ſeruientes.

Vallis Ioſaphat.

Sed quo ordine beata virgo hinc ad ſuperna trãſierit regna nulla catholica narrat hiſtoria. Nec inuenitur apud Latinos aliquis tractatorũ de eius morte aliquid apertè dixiſſe, cùm nec ipſe qui hanc ante crucem Domini accepit in ſuam, id eſt Ioannes Euangeliſta, de hoc poſteris aliquid retinendum ſcriptis legitur mãdaſſe. Nullus enim hoc fidelius narrare potuit, ſi illud Deus manifeſtare voluiſſet, quàm ille vtique qui hanc nutriendam ſuſcepit. Reſtat ergo, vt homo mendaciter non fingat apertum, quod Deus voluit manere occultum. Vnde Hieronymus: Monſtratur autem ſepulchrum eius cernentibus nobis, vſque ad

Hierony. ſermone de aſſumptione B. Mariæ.

præſens in vallis Ioſaphat medio: quæ vallis eſt inter mōtem Sion, & montem Oliueti po- A
ſita, vbi in eius honore fabricata eſt Eccleſia miro tabulatu lapideo, in quo ſepulta fuiſſe ab
Dubitatur an cum corpore aſſumpta ſit. omnibus ibidem prædicatur: ſed nunc vacuum cernentibus oſtenditur. Hæc idcirco dixe-
rim, quia multi noſtrorum dubitant verum aſſumpta fuerit ſimul cum corpore, an obierit
relicto corpore. Quomodo autem, vel quo tempore, aut à quibus perſonis ſanctiſſimum
corpus eius inde ablatum fuerit, vel vbi tranſpoſitum, vtrúmue ſurrexerit, neſcitur: quam-
uis nonnulli aſtruere velint eam iam reſuſcitatam: & beata cum Chriſto immortalitate in
cœleſtibus veſtiri. Verumtamen quid horum verius cenſeatur, ambigimus. Melius tamen
Auguſti. lib. de aſſumptione B. Mariæ, to. 9. Deo, cui nihil impoſſibile eſt, cōmittimus, quàm aliquid temerè diffinire velimus autho-
ritate noſtra quod probamus. Hæc Hieronymus. De hoc Auguſtinus in quodam ſermone
longo inter cætera ſic dicit, non tamen aſſerendo: De ſanctiſſimo corpore perpetuæ virgi-
nis Mariæ eiúſque ſacræ animæ aſſumptione loqui ſuſcipientes, hoc ipſum dicimus, quòd B
Lucæ 1. in ſcripturis poſtquam Dominus eam in cruce diſcipulo commendauit, nihil de ea repe-
ritur: præter quod Lucas in Actibus commemorat, dicens: *Hi omnes erant perſeuerantes vnani-
miter in oratione cum Maria matre Ieſu.* Quid ergo de morte, quid de aſſumptione eius dicē-
dum eſt: vnde ſcriptura nihil cōmendat: niſi quærēdū ratione, quod cōſuntiat veritati. Fiat
ergo ipſa veritas, ſine qua nec valet authoritas. Memores igitur conditionis humanæ, mor-
tem illam beatiſſimæ temporalem dicere non metuimus: ſed ſi eam dicimus reſolutam in
communem putredinem, vermem, ac cinerem: deliberandum eſt, ſi tantæ conueniat ſan-
Gene. 3. ctitati, tantæ aulæ Dei prærogatiuæ. Scimus enim dictum primo parenti, *quia puluis es, &
in puluerem ibis.* Hanc conditionē caro Chriſti euaſit: quæ corruptionem non ſuſtinuit. Exci-
pitur ergo ab illa generali ſentētia, de virgine ſumpta natura. Mulieri quoque dixit Deus,
Ibidem. *Multiplicabo ærumnas tuas: in dolore paries.* Ærumnam ſancta Maria ſuſtinuit, cuius animam C
doloris gladius pertranſiuit: ſed ſine dolore genuit. Maria ergo excipitur à quibuſdam ge-
neralibus, quam tanta attulit dignitatis prærogatiua. Si ergo eam dicimus mortem ſubiiſſe,
nec tamen vinculis retineri, nunquid impium erit? Si voluit Dominus integram matrem
virginitatis ſeruare pudore: & cur non velit incorruptam ſeruare à putredinis fœtore? Nun-
quid non pertinet ad benignitatem Domini, matris ſeruare honorem: qui legem ſoluere
nō venerat, ſed adimplere? Qui enim in vita præ cæteris illā gratia ſui cōceptus honorauit:
pium eſt credere, eam in morte ſingulari ſaluatione, & ſpeciali gratia honoraſſe. Putredo
& vermis humanæ eſt opprobrium conditionis. Ab hoc opprobrio cùm Ieſus ſit alie-
nus, natura ſanctæ Mariæ virginis excipitur, quem Ieſus de ea ſumpſiſſe probatur. Caro
enim Ieſu Chriſti, caro eſt ſanctæ virginis Mariæ, quam ſupra aſtra tranſuexit, honorans
omnem humanam naturam, & multomagis maternam. Si natura matris eſt filius: conſe- D
quens eſt vt ſit & filij mater: non quantum ad vnitatem perſonæ, ſed quantum ad vnita-
Aſſumpta creditur cū corpore. tem corporalis naturæ. Quantum igitur intelligo, quantúmque credo, ſanctæ Mariæ ani-
ma excellentiori quadam prærogatiua à filio honoratur, poſſidens corpus ſuum quod ge-
nuit glorificatum. Et quare non ſuum, per quod genuit: ſi non obuiauerit nec dum tanta
perſpecta authoritas. Verè credo, & per quod genuit: quia ſanctificatio dignior eſt cœlo,
quàm terra. Tam pretioſum theſaurum dignius eſt cœlū ſeruare, quàm terra. Tantā inte-
gritatem meritò incorruptibilitas, non putredinis vlla reſolutio ſequitur. Illud ſacratiſſimū
corpus in eſcam vermibus traditum, quia ſentire non valeo, dicere pertimeſco: quam æ-
ſtimationem procul propellit incomparabilis gratiæ munus: quòd me dicere multarum
ſcripturarum conſideratio inuitat. Confitendum igitur cenſeo, Mariā ad æternitatis gau-
dia aſſumptam, benignitate Chriſti, honorabiliúſque ſuſceptam cæteris, quam gratia ho- E
norauit præ cæteris: atque ad communem humanitatem non eſſe adductam poſt mortē
putredinis: videlicet vermis & pulueris, quæ ſuum & omnium genuit Saluatorem. Si elegit
diuina voluntas inter ignium flammas puerorum veſtimenta ſeruare illæſa, cur abnuat in
Daniel. 3. matre propria, quod elegit in veſte aliena? Ionam ſeruare in ventre ceti incorruptum vo-
Ionæ 2. luit ſola miſericordia, Mariam incorruptam non ſeruabit gratia? Seruatus eſt Daniel intē-
Daniel. 6. perantiſſima fame leonum: non ſeruanda Maria tantis dotata meritis virtutum? Hæc er-
go cuncta quæ diximus, quia naturam ſeruaſſe cognoſcimus: in integritate quoque Mariæ
plus gratiam quàm naturam potuiſſe non dubitamus. Ergo lætari facit Mariam anima &
corpore in proprio filio, nec vllam ſequi corruptionis ærumnam, quam nulla ſecuta eſt
tantum pariendo filium integritatis corruptio: vt ſit ſemper incorrupta, quam tanta per-
fudit gratia: ſic integriter viuens, quæ omnium integram genuit vitam. Si ergo dixi, vt
debui,

A debui,approba Chriſte,& tui.Si verò nõ vt debui:ignoſce obſecro tu,& tui. Hæc Auguſti-
ſtinus.Sic ergo non eſt credendũ quòd Maria mortua non fuerit:ſed mortua eſt:ac tamen
caro eius non computruit.Anima coniuncta eſt iteratò corpori mortuo:& ita aſſumpta eſt *Aſſumpta*
in cœlum cum corpore glorificato. Vera autem & indubitata de eius aſſumptione ſenten- *eſt ſuper*
tia hæc eſſe probatur,vt ſecundùm Apoſtolum,ſiue in corpore,ſiue extra corpus,ignoran- *omnes cho-*
tes aſſumptam,tamen & exaltatam ſuper omnes choros angelorum credamus.Vnde Hie- *ros ange-*
ronymus:Hæc eſt dies præclara,in qua vſque ad throni celſitudinem intemerata mater & *lorum.*
virgo proceſſit, atquæ in regni ſolio ſublimata poſt Chriſtum glorioſa reſedit. Sic itaque *Hierony.*
vbique confidenter de illa ſancta Dei canit Eccleſia,quod de nullo alio ſanctorum fas eſt *ſermone de*
credere,vt vltra angelorum vel Archangelorum merita tranſcenderit: quia etſi ſimilitudo *aſſumptio-*
pro mittitur,ſanctis veritas denegatur. Ad cuius profectò exequias,quantum fas eſt cre- *ne,to. 4.*
B dere,famulabantur angeli,& vniuerſæ cœli congratulabantur curiæ : quia credendum eſt *Exequias*
militiam cœlorum cum ſuis agminibus feſtiuè obuiam veniſſe genitrici Dei : eamque *Mariæ cele*
ingenti lumine circunfulſiſſe, & vſque ad thronum, olim ſibi etiam ante conſtitutionem *brauerunt*
mundi paratum,cum laudibus & canticis ſpiritualibus perduxiſſe.Nulli dubium omnem *angeli.*
illam cœleſtem Hieruſalem,tunc exultaſſe ineffabili lætitia:tunc iocundatam eſſe inæſti-
mabili charitate : tuncque cum omni gratulatione iubilaſſe. Quoniam feſtiuitas hæc
quæ nobis reuoluitur annua,illis omnibus facta eſt cõtinua. Nec immeritò:Creditur enim *Saluator*
quòd ſaluator omnium ipſe, quantum datur intelligi , per ſe totus feſtiuus occurrit, & *matri oc-*
cum gaudio eam ſecum in throno collocauit:quòd ſi gaudium fit in cœlis de quolibet pec- *currit.*
catore conuerſo:multo magis putandũ eſt,pro tantæ virginis exaltatione & gloria , quòd
exultatio ſit in ſupernis.Cuius nimirum feſtiuitas omnium ſupernorum eſt gloriatio , cæ-
C licolarúmque congratulatio:præſertim quia eius celebritas , laus & fauor , eſt ſaluatoris.
vnde credimus,vt ſuprà dictum eſt,quòd non hunc tantum diem ſolennem ducunt pro
eius amore annuum:verùm continuum etiam & æternum iocunditatis & lætitiæ, venera-
tionis obſequio,cum omni tripudio amoris & gaudij.Nec immeritò omnis illa cęleſtis ci-
uitas congratulatur & veneratur matrem , cuius ſemper adorat filium regem:ante quem *Matrem*
tremunt poteſtates,& curuatur omne genu. Quam ſi diligenter aſpicias,nihil virtutis eſt, *Ieſu curia*
nihil ſpecioſitatis,nihil ſplendoris & gloriæ,quòd non in ea reſplendeat. Et ideo ſi placet *cæleſtis*
talis & tãta virgo,placeat & opus virtutis:cuius vita omniũ diſciplina eſt,cuius mores inſti- *honorat.*
tuta ſunt omniũ eccleſiarũ:quæ præcellit cunctis,ſupereminet vniuerſis:propterea quęcũ-
q; virgo ſibi ab ipſa optat præmium,& implorat auxilium,debet imitari exemplum. Hæc
Hiero.vnde Bernard.Præcioſum hodie munus terra noſtra direxit in cœlum: vt dando & *Bernardus*
D accipiendo fœlici amicitiarum fœdere copulentur humana diuinis. Illo enim aſcendit *ſermo. 1. de*
fructus terræ ſublimis,vnde data optima deſcendunt.Aſcendens in altũ virgo ſancta Ma- *aſſumptio-*
ria:dabit ipſa quoque dona hominibus.Siquidẽ nec facultas ei deeſſe poteſt, nec volũtas. *ne B.Ma-*
Regina cœlorum eſt,miſericors eſt,mater vnigeniti filij Dei. Nihil enim ſic poteſt pote- *riæ.*
ſtatis eius,ſeu pietatis magnitudinem commendare : niſi fortè aut non creditur Dei filius
honorare matrem:aut dubitare quis poteſt omnino in affectum charitatis tranſiſſe Mariæ
viſcera,in quibus ipſa quæ ex Deo eſt charitas nouẽ mẽſibus corporaliter requieuit. Et hęc
quidẽ propter vos dixerim fratres:vt tamẽ interim ſileã beneficia,quæ pro ipſius glorifica-
tione cõſequimur:ſi eam diligimus,gaudebimus vtique,quia vadit ad filiũ:niſi fortè(quod
abſit)inuentrici gratiæ omnimodis inueniamur ingrati : quem enim in caſtellum huius
mundi intrantem prius ipſa ſuſceperat:ab eo ſuſcipitur hodie ſanctam ingrediens ciuita-
E tem.Sed cum quanto putas honore,cum quanta exultatione,cum quanta gloria? Nec in
terris locus dignior virginalis vteri templo,in quo Dei filium Maria ſuſcepit : nec in cælis
regali ſolio,quo beatã Mariã hodie filius Dei ſublimauit. Fœlix nimirũ vtraque ſuſceptio,
ineffabilis vtraque, quia vtraque inexcogitabilis eſt. Vt quid enim hodie ea in Eccleſiis
Chriſti Euangelica lectio recitatur in qua mulier benedicta in mulieribus excepiſſe legi-
tur ſaluatorem?Credo,vt hæc quam celebramus , ex illa ſuſceptione aliquatenus æſtime-
tur:imò vt iuxta illius inæſtimabilem gloriã,inæſtimabilis cognoſcatur & iſta. Quis enim *Prærroga-*
ſi linguis hominũ & angelorũ loquatur,explicare valeat quẽadmodũ ſuperueniẽte ſpiritu, *tiua Ma-*
obumbrante virtute altiſſimi,caro factum ſit verbum Dei,per quòd facta ſunt omnia : & *riæ.*
Dominus maieſtatis,quẽ nõ capit vniuerſitas creaturæ,intra virginea ſeſe clauſerit viſce-
ra factus homo? Sed & illud quis excogitare ſufficiat,quàm glorioſa regina mũdi hodie pro
ceſſerit,& quãto deuotionis affectu tota in eius occurſum cœleſtiũ legionũ prodierit mul-

titudo?quis explicare queat,quibus ad thronum gloriæ caticis ſit deducta? quàm placido A
vultu,quàm ſerena facie,quàm lętis amplexibus ſuſcepta à filio,& ſuper omnem exaltata ſit
creaturam:cum eo honore,quo tanta mater digna fuit:cum ea gloria, quæ tantum decuit
filium?Fœlicia prorſus oſcula labiis impreſſa lactentis: cui virgineo mater applaudebat in
gremio. Verùm nunquid non fœliciora cenſebimus,quæ ab ore ſedentis in dextera pa-
tris hodie in beata ſalutatione ſuſcepit:cùm aſcenderet ad thronum gloriæ,epithalamium
Cantic.1. canens & dicens: *oſculetur me oſculo oris ſui*? Chriſti generationem, Mariæ aſſumptionem,
quis enarrabit? Quantum enim gratiæ in terris eſt adepta præ cæteris: tantum & in cœlis
1.Corint.2. obtinet gloriæ ſingularis. *Quòd ſi oculus non vidit, nec auris audiuit, & in cor hominis non aſcen-
dit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe*:quòd præparauit gignēti ſe,& quòd de omnibus certū
eſt,diligēti præ omnibus,quis loquetur?Fœlix planè Maria,& multipliciter fœlix:ſiue cùm
Anſelmus lib. de excellentia B. Virginis, cap.8. excipit ſaluatorem,ſiue cùm à ſaluatore ſuſcipitur. Hæc Bernardus. vnde etiam Anſelmus: B
Cùm Chriſtus matrem in regnum ſuum aſſumeret: & ei magnificentiam gloriæ decre-
uiſſet oſtendere: cuius precor dignitatis & honoris apparatibus intendebat tota curia
angelorum? Quibus vocibus exultationis atque ſalutis reſonabant vniuerſa tabernacula
Occurſus cœleſtium. antiquorum patrum, ipſi curiæ tunc nuper aſſociatorum? Certè crediderim omnes illius
patriæ ciues feſtiuiori ſolitò,& ſublimioris decoris nītore ad aduentum matris Domini
ſui præparati:ac noua quadam & ineffabili iocunditatis gratia,pro tantæ rei expectatione
Occurſus Chriſti. coniubilare. Et quid mirum: Ipſe Ieſus, Deus & Dominus omnium, filius ipſius caſtiſſi-
mæ virginis,& Dominæ rerum:ipſe ei ſicut vnicæ ſuæ matri,totus feſtinus occurrere vole-
bat:ne & aliquis de familiaribus ſuis ſe à tanti gaudij immenſitate ſubtraheret. Vtque mo-
ris inter homines eſſe ſcitur,vnumquemq; bonū ſeruum cuiuſq; præpotentis Domini, eo
maiori gaudio in aduentu amici ſui exultare,quo ipſum Dominum ſuum cognoſcit aduē- C
tantem amicum magis amare. Cùm verò de aduentu parētum Domini ſui agitur, de quo-
rum ſpeciali dilectione nullus vlla dubitatione tenetur: ille nimirum magis fœlicem ſe
æſtimat,qui maiori iubilo & feſtiuiori occurſu lætitiæ frena relaxat. Si ergo hæc ita ſe
habent apud homines,quibus ſi qua bonitas eſt,longè tamen ſupernorum ciuium bonitati
impar eſt. Contempletur animo qui poteſt,quo gaudio,qua feſtiuitate, quibus concētibus
iubilant omnes beatorum ſpirituum ordines:quando & vnicam matrem Domini ſui ad-
uentare,& ipſum Dominum Deū ſuum ei videbāt omni gloria ſua decoratū velle occur-
Comitiua Chriſti. rere. Stiparus itaque mille milibus,imò innumerabilium angelorū agminibus, Deus ipſe
huic piiſſimæ matri ſuæ de hoc mundo migranti occurrit: eámque ſuper omnes cœlos e-
xaltatam,cunctæ ſecum creaturæ perenni iure dominaturam in throno gloriæ collocauit.
O dies tanti occurſus glorioſa,& fœlix dies tā præclaræ exaltationis. Beata & celebris dies, D
tam ſublimis glorificationis feſtiua,& omni ſeculo admirabilis. Dies enim illa non ſo-
lum te domina ineffabiliter ſublimauit:ſed cœlum ipſum quod penetraſti,necnon cuncta
quæ in eo ſunt noua & inæſtimabili gratia decorauit. Noua quidem gratia cœlum decora-
uit:quia priorem gloriam eius ex præſentia tua vltrà quàm dici poſſit aut cogitari, magnifi-
cauit. Nam tu domina illuc aſcendens, noua illud ac præcellenti virtutum tuarum digni-
tate irradias:immenſáque miſerationum & gratiarum luce perluſtras. Eadem quoque dies
tui aſcenſus,eos qui ciues cœli ab initio creaturæ eſſe meruerunt, ſolitò feſtiuiori exulta-
tionis gaudio induit. Quia namque per glorioſum fructum fœcundæ virginitatis tuæ, vi-
dent ſemirutam ciuitatem ſuam reintegrari:verè in tuo aduentu,per quem tantum bonū
meruerunt,gaudij ſui magnitudo iure debuit augmentari. Terram etiam dies exaltationis
tuæ,ô beatiſſima fœminarum, mira gratia irrigauit:quia dum te, quam de ſe & in ſe aliorū E
hominum lege progenitā nouit, vſque ad creatoris omnium thronum exaltari recogno-
ſcit:antiquæ maledictionis pœnam,quam in peccato primorum filiorum ſuorum ſe meri-
tò excepiſſe ſciebat,iam per tantæ benedictionis tuæ abundantiam,ſeſe euadere indubitā-
Laus Mariæ exuperat ſenſum & linguā. ter credebat. Quid amplius dicere poſſum domina? Immenſitatem quippe gratiæ & glo-
riæ tuæ conſiderare cupienti ſenſus deficit,lingua fatiſcit. Quemadmodum enim omnia
quæ in cœlo ſunt,per glorificationem tuam ineffabiliter decorantur: ita per eandem glori-
ficationem cuncta quæ in terra ſubſiſtunt,ineffabiliter ſublimantur. Singula nempe in im-
menſæ dignitatis decus profecerunt,cùm per tuam beatam & integerrimam virginitatem
Deum ſuum (quem non cognouerant) agnoſcere,& agnitum colere,atque amare meruc-
runt:quando omnes cœlos tranſcendere, ac in dextera Dei ſui benedicti filij tui exaltari
cognouerunt. In eo etiam didicerunt ſe eidem Deo ſuum totum debere quod ſunt, quan-

do tu

A do tu quæ inter illa, & de illis vna fuiſti, tantam dignitatis eminentiam meruiſti. Nihil igi-
tur aut idolis homines, aut vllæ aliæ rerum ſpecies idolorum cultoribus ſe debere intelle-
xerunt, vbi & ſingularem authorem ſui ex caſtiſſimo vtero tuo ad reſtitutionem primæ
creationis ſuæ progenitum ſuſceperunt: & te, per quam amiſſam dignitatem ſuam recupe-
rauerunt, omni creaturæ tam ſublimiter præponi inſpexerunt. Quas igitur laudes, quáſve *Laudes Mariæ.*
gratiarum actiones, non ſolum humana, ſed etiam omnis creatura huic ſacratiſſimæ virgi-
ni debet? Puriſſima namque ſanctitas, ac ſanctiſſima puritas, piiſſimi pectoris eius, omnem
omnis creaturæ puritatem, ſeu ſanctitatem incomparabili ſublimitate tranſcendens, hoc
promeruit, vt reparatrix perditi orbis digniſſimè fieret. Vnde quid laudis pro tam ineffabi-
li bono ipſe per eam reparatus mundus ei iure debeat, cor alicuius ſub carne mortali vi-
uentis, æſtimare nullatenus ſufficit: vtique cuncta quæ Deus fecit, & vtiliter bona in eo ſta-
B tu quo condita fuerunt eſſe deſtiterunt: & per hanc beatiſſimam virginem in ſtatum priſti-
num reſtituta ſunt. Sicut ergo Deus, ſua potentia cuncta patrando, pater eſt & Dominus
omnium: ita beata Maria ſuis meritis cuncta reparando, mater eſt & domina rerum. Deus
eſt enim Dóminus omnium, ſingula in ſua natura propria iuſſione conſtituendo: & Maria
eſt domina rerum, ſingula congenitæ dignitati per illam quam meruit gratiam reſtituẽdo.
Et quemadmodum Deus ex ſua ſubſtantia genuit eum, per quem cunctis originem dedit:
ita Maria de ſua carne peperit illum, qui in decorem primæ creationis omnium, cuncta re-
ſtituit. Item nulla rerum ſpecies, niſi per Dei filium facta ſubſtitit, ita lex debitæ dãnationis
neminem deſerit, niſi quem ab ea filius Mariæ abſoluit. Quis igitur iſta recto ſenſu & cor-
de ſyncero perpendens plenè percipere queat excellentiam Dominæ huius: per quam tã
ineffabili gratia, & tam inæſtimabili electione erectus eſt mundus? Quis, inquã, miram &
C omni rei præter hanc inauditã mulieris iſtius gratiam oculis mentis aſpiciẽs, non obſtupeſ-
cat: & non modo elinguis, verùm etiam tantæ rei comprehenſione prorſus immunis fiat?
Quapropter ea quæ nobis ſunt impenetrabilia intermittẽtes, precibus impetrare nitamur, *Damnari*
vt quod intellectu capere nequimus, ſalutari effectu obtinere mereamur. Per has ergo ra- *nequit, pro*
tiones impoſſibile eſt, vt aliquis homo ad eam conuerſus, & ab ea reſpectus, damnetur. *quo Maria*
Namque ipſa genuit eum, per quem mortua reuiuunt: per quem homines ex peccato ſal- *intercedit.*
uantur: quia non eſt iuſtificatio, niſi quam ipſa in vtero fouit: non eſt ſalus, niſi quã ipſa pe-
perit. Ipſa eſt ergo mater iuſtificantis & iuſtificatoris: ipſa eſt mater ſaluantis & ſaluatoris.
Igitur mater Dei, qui ſolus damnat, qui ſolus ſaluat, quem ſolum timemus, in quo ſolo ſpe-
ramus, eſt mater noſtra. Iudex & ſaluator noſter, eſt frater noſter. Quomodo ergo deſpere-
mus, cùm ſalus, ſiue damnatio noſtra, ex boni fratris, & piæ matris pendeat arbitrio? Nun-
D quid ſuſtinebit bonus frater puniri fratres ſuos quos redemit? bona mater damnari filios
ſuos, quorum ipſa redemptorem genuit? dulcis mater rogabit dulcem filium ſuum, pium
fratrem noſtrum, filium pro filiis, vnigenitum pro adoptatis. Pius filius, libenter audiet ma-
trem pro filiis: vnigenitus, pro his quos adoptauit: Dominus, pro his quos liberauit. Hæc
Anſelmus. Exultemus igitur & nos miſeri cũ cælicolis, & creaturis vniuerſis, prout poſſu-
mus: ac talem & tantam virginẽ pro noſtro modulo laudare ſtudeamus. Vnde Hierony. ad *Hierony.*
hæc nos prouocans & inuitans, inter cætera ſic ait: Idcirco lætamini & laudate: quia ſi *ſermone de*
Deum ore prophetico in ſuis ſanctis laudare iubemur: multomagis eum in hac celebritate *aſſumptio-*
beatæ virginis, matris eius, oportet cum hymnis & canticis diligentius extollere, & dignis *ne.*
Deo iubilare præconiis, ac myſticis honorare muneribus. Nulli dubiũ quin totum ad glo- *Pſal. vlt.*
riam laudis eius pertineat, quicquid dignè genitrici ſuæ impẽſum fuerit ac ſolẽniter. Pro- *Laus ma-*
E fecto quicquid humanis poteſt dici verbis, minus eſt à laude cœli, qua diuinis eſt & angeli- *tris ad filiũ*
cis excellentiis prædicata, & laudata præconiis: A prophetis quidem prænunciata, à patriar- *refertur.*
chis figuris & ænigmatibus præſignata, ab Euangeliſtis exhibita & monſtrata: ab angelo
venerabiliter atque officioſiſſimè ſalutata. Tamen & ſi ad hæc nemo idoneus inuenitur,
votis omnibus ceſſare non debet etiam quilibet peccator à laudibus: quamuis explere nõ
queat quod ſentitur. Vnde & ſermo diuinus, cùm de peccatore ageret, in Pſalmo, *Sacri-* *Pſal. 49.*
ficium, inquit, *laudis honorificabit me: & illic iter quo oſtendam illi ſalutare Dei.* Ac ſi patẽter dicat:
Illic iter eſt laudis, ad laudem ſine fine manſurã: ſed nemo apprehendit illud, niſi ego præ-
monſtrauero. Propterea quia iter ſalutis noſtræ in laudibus eſt Saluatoris, hortor vos &
commoneo, in hac ſacra ſolẽnitate genitricis Dei Mariæ, nolite ceſſare à laudibus. Et quã-
uis ſpecioſa laus non ſit in ore peccatoris, noli ceſſare: quia inde promittitur tibi venia, vn-
de & omnibus vt laudes. Alioquin niſi iuxta modulum ingenij noſtri Deum laudare in

ſanctis ſuis ſtudeamus:quomodo eum iuxta multitudinem magnitudinis eius laudare po- A
terimus?Omnino hoc prætermittendum non eſt, quod impleturi ſumus quandoque: ſe-
Pſal.83. cundùm quòd dicitur,*Beati qui habitant in domo tua Domine:in ſecula ſeculorum laudabunt te.* In-
terim verò quia immenſus eſt,quod voce non poſſumus, nec facundia valemus, exequa-
Figura. mur voris & medullis cordis. Hæc Hieronymus. Aſſumptio beatæ virginis fuit olim præ-
2.Reg.6. figurata,quando arca Domini in domum regis Dauid eſt tranſlata. Rex Dauid coram
Arca Domini. arca citharizauit:& eam cum magno iubilo in domum ſuam adduxit.In arca manna cœ-
li continebatur:& conuenienter per eam beata virgo deſignatur:quia panem angelorum,
quem homo manducauit,ipſa generauit.Arca de ligno cethim imputribili erat facta: figu-
rans quòd Maria in putredinem non eſt redacta. Rex Dauid,qui coram arca ſubſiliendo
citharizauit,regem cœli & terræ Chriſtum præfigurauit:qui(vt creditur)matri ſuæ perſo-
naliter occurrit:& eam cum magno iubilo in domum ſuam introduxit. Aſſumptio etiam B
Apoc.12. Mariæ olim fuit Ioanni in Pathmos inſula præfigurata. Nam mulierem quandam ad-
mirabilem in cœlo videbat,quæ ſole amicta erat: & Maria circũdata diuinitate in cœlum
aſcẽdebat.Luna ſub pedibus eius eſſe videbatur:per quòd perpetua ſtabilitas Mariæ deſi-
gnatur.Luna enim inſtabilis eſt,& non diu manet plena:& deſignat mundũ,& omnia ter-
rena.Hæc inſtabilia Maria contẽnens,ſub pedibus conculcauit: & ad cœlũ vbi omnia ſta-
bilia ſũt,anhelauit.Coronã etiã in capite ſuo mulier habebat, quæ in ſe ſtellas duodecim
continebat.Corona cõſueuit eſſe honoris ſignũ:& ſignat honorem glorioſæ virgini cõdi-
gnum.Per duodecim ſtellas apoſtoli intelliguntur:qui in diſceſſu Mariæ omnes affuiſſe di-
cuntur. Mulieri ſunt datæ alæ ad volandum:per quas intelligitur aſſumptio tam corporis
3.Reg.2. quàm animæ.Feſtiuitas autem huius ſanctæ aſſumptionis, figurata fuit olim in matre Sa-
lomonis. Salomon enim rex in throno gloriæ reſidebat:& matri ſuæ thronum ad dexte- C
rã poni faciebat.In quẽ ipſam à dextris ſuis locauit:& quodcũque petierat, ſibi nõ negauit.
Sic & Chriſtus matrẽ ſuam à dextris ſuis locauit,& omnia quæcũque voluerit ab eo impe-
Fœlicitas Mariæ. trabit.O fœlix Maria & omni laude digniſſima.O virgo Maria,Dei genitrix glorioſa.O ſu
blimis puerpera,quæ Deum,authorem cœli & terræ,quẽ omnis creatura nõ capit,tuo im-
maculato vtero clauſum geſtaſti?Quid nos tantilli,quid actione puſilli,quid in tuis laudi-
bus referemus,cùm etiã ſi omniũ noſtrum membra verterentur in linguas,te laudare nul-
lus ſufficeret?Quid dicã pauper ingenio,cùm de te quicquid dixero minor laus eſt, quàm
dignitas tua meretur.Quid ergo de te dignũ dicam:quid referã,cùm non ſufficiat lingua
Auguſti. ſermone de aſſumptione,to.10. carnis tuas enarrare virtutes?O Maria tui recordatio nominis melle dulcior, nectare ſua-
uior,feſſos recreat,mœſtos lætificat,oppreſſos releuat,errantes ad viam ſalutis reuocat: &
peccatores,ne deſperent,ſuæ ſuauitatis odore confortat.Sicut enim tempore vernali, cùm D
ad alta cœli ſol incipit aſcendere: & terris fœcundam radiorum ſuorum luminoſitatem
infundere,vegetabilia cuncta hyemali glacie conſtricta incipiunt reuiuiſcere: animantia
quoque & volatilia,in antris & ſpecubus, ac diuerſis quibuſque latibulis abſcondita, ad
tantæ lucis nouitatem reſpirare incipiunt,ac vires reſumere:& cordis lætitiam cãtibus, &
plauſibus lætabundis oſtendere:homines quoque ſenes cum iunioribus, eius in aduentu
exhilarantur:& tota ſuperficies terræ decore induitur,& applaudit, ac congratulatur. Sic
nobis accidit,cùm ſole amicta virgo fœcunda,regina cœli prælecta,vt ſol fines cordis no-
ſtri ingredietur,& memoria eius mentibus noſtris rutilantibus abſque nube infunditur:
continuò namque duricies omnis ad tantæ lucis immenſitatem reſoluitur: arida cũcto ro-
re cœleſtis gratiæ irrigantur,fugantur tenebræ,lumen nouum exoritur, & gaudiorũ nobis
Nomẽ Mariæ. materia immenſa cumulatur.O nomen admirabile,ô nomen delectabile:ô nomen graui- E
dum ſacramentis,& diuinis plenum myſteriis:ô nomen glorioſum,ô nomen celeberrimũ:
ô nomen ſublime, antè tempora vniuerſa in Dei prædeſtinatione compoſitum: & in
tempore dignæ perſonæ,ſecundùm rem,conuenienter impoſitum.O nomen quod nomi-
natur ſæpius,& frequentatur dulcius in concilio & congregatione iuſtorũ: & quod verſa-
tur clementius in ore peccatorum.Quis enim vnquam criminum veniam petiit, niſi me-
diante Maria?Omnes Mariam inuocant. Omnes Mariam nominant. Mariam præ om-
Anſelmus lib.de excellentia B. Virginis, cap.6. nibus amant.Omnis ætas,ſexus,& profeſſio,Mariam ſtudioſè reclamat. Cùm enim ſum-
mum regem peccando perdimus,cùm angelos,& ſanctos omnes offendimus: cùm etiam
nobiſipſis graues ſumus,& omnino neſcimus quid agere debeamus:hoc ſolum reſtat mi-
ſeris,vt oculos cordis & corporis ad te leuemus,conſilium quærẽtes,& petentes auxilium.
Vnde Anſelmus:Nihil certè vtilius poſt Deum,memoria matris Dei:nihil ſalubrius medi-

tatione

A tatione pij amoris, quo feruebat in memoria & contemplatione filij ſui: nihil iocundius
ſapore pertracti gaudij eius, quo multipliciter paſcebatur in eodem, & per eundem filium
ſuum. Sæpe quidem vidimus & audiuimus plurimos hominum in ſuis periculis recorda-
ri nominis ipſius beatæ Mariæ virginis, & illico omnis periculi malum euaſiſſe. Velocior *Maria in-*
eſt enim nonnunquam ſalus memorato nomine eius, quàm inuocato nomine Domini *uocatio in-*
Ieſu vnici filij eius. Et id quidem non ideo fit, quòd ipſa maior eo ſit aut potétior: nec enim *terdum ci-*
ipſe magnus aut potens eſt per illam, ſed illa per ipſum. Quare ergo ſalus promptior in re- *tius auxi-*
cordatione eius, quàm filii ſui, ſæpe percipiatur, dicam quod ſentio: Filius quidem eius *liatur,*
Dominus eſt, & iudex omnium, diſcernens merita ſingulorum. Dum igitur ipſe à quouis *quàm Ieſu.*
ſuo nomine inuocatus, non ſtatim exaudit, profectò iuſto iudicio id facit. Inuocato autem
nomine matris ſuæ: etſi merita inuocantis non merentur, merita matris intercedunt vt
B exaudiatur. Hæc denique humanus vſus quotidie probat, cùm quis propoſito amici nomi-
ne, ab alio impetrat efficaciter, quod ſimpliciter ſua prece nequaquam impetrare valebat.
Itaque ſi tam vtilis eſt, in ſubueniendo, memoria nominis matris Dei, non mirum ſi ma-
gis affert fructum frequens meditatio ſancti amoris eius, ſi plenam iocunditatem dabit
dulci ſtudio cogitata & recogitata immenſitas gaudii eius. Hæc Anſelmus. Tibi ergo
ô ſpes noſtra, gaudium & lætitia cordis noſtri, ego peccator in vocem ſalutationis & lau- *Author ad*
dis cupiens prorumpere, teque ex intimo cordis cum gemitu & lachrymis, & deuota cor- *Mariam.*
dis genuflectione affectuoſiſſimè matrem gratiæ ſalutare, & laudare: cùm mente pertracto
viros illuſtres qui te ab initio laudauerunt, præ ſtupore deficio, & vltrà ſpiritum non ha-
beo. Sed cùm ad meipſum redeo, hæc intra me reuoluo, dicens. Salue ô pia mater Dei, &
virgo, quam laudat orbis terræ, & plenitudo eius: cœli cœlorum, & omnis virtus eorum:
C quicquid de præconio tuo lingua dicere potuit, calamus ſcribere valuit, cor potuit cogita-
re, omnibus illis ſimul collectis & conſcriptis, & in vnum manipulum congeſtis centupli-
cata, & infinities multiplicata, corde deuoto, aureo cum decore, mellifluo ſapore, & odore
aromatico, tibi porrigo ad laudandum & glorificãdum te virgo beata nunc & in æternum.
Vnde Auguſtinus, Accipe itaque quaſcunque meritis tuis impares gratiarum actiones & *Auguſti.*
laudes, & cùm ſuſceperis vota, culpas noſtras orando excuſa. Admitte noſtras preces intra *ſermo. 2. de*
ſacrarium piæ exauditionis, & reporta nobis antidotum reconciliationis. Sit per te excu- *annuncia-*
ſabile, quod per te ingerimus: fiat impetrabile, quod fida mente poſcimus: accipe quod of- *tione, to. 10.*
ferimus, impetra quod rogamus, excuſa quod timemus: quia nec potiorem meritis inueni-
mus, ad placandum iram iudicis, quàm te: quæ meruiſti mater exiſtere eiuſdem redempto-
ris & iudicis. Succurre ergo miſeris, iuua puſillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, in-
D terueni pro clero, intercede pro monachorum choro, exora pro deuoto fœmineo ſexu.
Sentiant omnes tuum iuuamen, quicunque deuotè celebrant tuam aſſumptionem. Sit tibi
compaſſio ſuper afflictis, ſit pius affectus ſuper cœlorum peregrinis. Et cùm te ſemper læ-
tantem aſpicis, fletus quoque noſtros ad Deum ipſa admittas: cúmque, vt proprium filium,
pro nobis interpelles, precamur. Nos enim adhuc in hac terra affligimur, iniuriis laceſſi-
mur, opprobriis afficimur: eſurimus, ſitimus, ſomnum patimur, in carcere retinemur. Tu
verò in cœleſtibus regnis prælata es cunctis virginum choris. Tu agnum quocunque per-
rexerit ſequeris: tu virgineos chóros, & ab incentiuæ carnis illæcebris alienos, per al-
bentia lilia roſaſque vernantes ad fontem perennis vitæ potandos inuitas. Tu in illa bea-
torum fœliciſſima regna, primi ordinis dignitate indempta, plantis roſcidis oberrans,
inter paradiſi amœnitatem gramineóſque & crocos, tenero poplite pergis: fœliciqúe pal-
E ma violas immarceſſibiles carpis. Tu concinis ſine fine choris coniuncta angelicis, archan-
gelicíſque ſociata, indefeſſa voce Sanctus clamare non ceſſas. Tu in cubiculo regis beatitu-
dine, gemmis, ac margaritis ornata exiſtis. Tibi thronus ab angelis eſt collocatus in aula
regis æterni: téque ipſe rex regum vt matrem veram, & decoram ſponſam præ omnibus
diligens, amoris amplexu aſſociat. Nec mirum ſi dignetur tibi adgaudere Deus regnans
in cœlis: quem tu paruulum ex te hominem natum totiens oſculata es in terris. Has ergo
tuas fœlicitates poſſidens, conuertere ad noſtrarum miſeriarum ſalutem. Inter hæc, fratres
chariſſimi, toto mentis affectu beatiſſimæ virginis interceſſionibus nos committamus.
Omnes patrocinia omni niſu imploremus: vt dum nos ſupplici eam obſequio frequen-
tamus in terris, ipſa nos ſedula prece commendare dignetur in cœlis. Neque enim du-
bium eſt eam, quæ meruit pro liberandis proferre precium: poſſe plus ſanctis omnibus li-
berans impendere ſuffragium. Sed quid nobis prodeſt hâc interpellare vocibus, niſi etiam

humilitatis eius exempla teneamus? Curemus ergo, dilectiſſimi fratres, vt cùm huius diei A
feſtiuitati intereſſe cupimus, veſtimentis humilitatis atque charitatis induti appareamus.
Non nos inuidia alienæ fœlicitatis torqueat. Non ira vſque ad diuiſionem dilaniet. Non
cupiditas à nobis Chriſtum excludat. Non ſeculi nos triſtitia exurat. Non proſperitas eius
incautè decipiat. Non luxuria inquinet. Non immundicia polluat. Non elatio corrumpat.
Non ſuperbia inflet, vt cùm nos virtutibus ornatos, charitate coniunctos, humilitate fun-
datos, beata Dei genitrix Maria ſuæ nos intereſſe feſtiuitati perſpexerit, ardẽtius ſubueni-
re feſtinet apud filium, & Dominum ſuum Ieſum Chriſtum, Deum Saluatorem noſtrum,
qui coronis perennis regni clarificat ſanctos ſuos, & eſt æterna laus & expectatio omnibus
Anſelmus electis ſuis. Hæc Auguſtinus. vnde & Anſelmus: Rogamus ergo te Domina, per ipſam gra-
lib. de ex- tiam qua te pius & omnipotens Deus ſic exaltauit, & omnia tecum poſſibilia donauit: qua-
cellentia B. tenus id apud ipſum nobis obtineas, vt plenitudo gratiæ quam meruiſti in nobis ſic opere- B
Virginis, tur, quòd participium beati præmij eius nobis miſericorditer quãdoque donetur. Ad hoc
cap. 12. quippe Deus noſter per te factus eſt frater noſter, vt quemadmodum ipſe dignatus eſt cõ-
ſors fieri noſtræ humanitatis: ſic nos mereamur conſortes fieri ſuæ diuinitatis. Intẽde ergo
piiſſima Domina, vt nobis ad effectum proueniat, propter quod Deus noſter ex tuo caſtiſ-
ſimo vtero factus homo inter homines venit. Nec ſis quæſumus exoratu difficilis: quia pro-
culdubio idem benigniſſimus filius tuus erit ad concedendum, quicquid voles, promptus
& exaudibilis. Tantummodo itaque velis ſalutem noſtram, & verè nequaquam ſalui eſſe
non poterimus. Quid ergo ſtringes larga viſcera miſericordiæ tuæ contra nos Domina, vt
Pſal. 84. nolis ſaluari nos? Certè Deus noſter (teſte propheta) miſericordia noſtra eſt, tu eiuſdẽ Dei
noſtri, abſque dubio, vera mater es. Si tu ergo quæ deles, & reuera miſericordiæ mater de-
negas nobis effectum miſericordiæ, cuius tam mirabiliter facta es mater: quid faciemus C
cùm idem filius tuus aduenerit, cũctos æquo iudicio iudicaturus? Siquidem licèt ipſe filius
tuus ſit per te factus frater noſter: vtique tamen vbi voluntatem tuam ſuæ videlicet dulciſſi-
mæ matris magis porrectam aduerterit: illuc ſeruata æquitatis ratione, à qua te nullatenus
diſcrepare velle videbit, iudicij ſui ſententiam, ſiue ad miſericordiam inflectendo, ſiue ad
iuſtitiam intendendo promulgabit. Subueni ergo nobis Domina, & non conſiderata pec-
catorum noſtrorum multitudine, velle tuum ad miſerandum nobis inflecte. Cogita quæ-
ſumus, & recogita apud te, quia non ad damnandum, ſed ſaluandum peccatores conditor
noſter factus eſt homo ex te. Cur itaque non iuuabis nos peccatores, quæ in tantam celſitu-
dinem es propter nos eleuata: vt te Dominam habeat, & veneretur tota pariter creatura?
An ideo verum pereamus amplius non curabis: quia quicquid de nobis miſeris vltra eue-
niat, gloriæ tuæ nulla iactura inde proueniat? Et hoc quidem fortaſſis aliquo modo bona D
Domina poſſes, ſi pro tui ſolius exaltatione & vtilitate mater Dei facta fuiſſes. Sed vtique
Deus, qui hominem aſſumpſit ex tua caſtiſſima carne, hoc fecit pro tua & noſtra commu-
ni ſalute. Si ergo tu, quæ plena ſalute es potita, non intẽdis vt eadem ſalus pro modulo no-
ſtro etiam ad nos vſque pertingat: iam tuorum ſufficiens commodorum, noſtrorum negli-
gens eſſe videberis: quæ pro totius mundi ſaluatione meruiſti fieri mater altiſſimi, cùm nos
poſtpoſueris quos obuoluit funus ſeculi. Quid ergo quæſo proderit nobis tua fœlix & glo-
rioſa exaltatio, & quam inde habemus, dulcis & effectuoſa exultatio? Vt ergo filium tuum
totius mundi Saluatorem, & te eius reconciliatricem veraciter eſſe ſentiamus: eò nos pro-
penſiori ſtudio iuua precamur & foue, quò in fecibus mũdi natos & alitos potiori leuami-
ne perſpicis indigere. Ab initio denique renouationis humanæ, omnibus ſub tuum præſi-
dium confugientibus hucuſque ſuccurriſti, & idcirco præ omni creatura, omni laude di-
gniſſima dici & eſſe meruiſti. Eia ſuccurre nobis, & oramus vt laus quam per tot ſecula poſ- E
ſediſti, continua tibi duret in gratia ipſa, qua mundo ſubueniſti. Tibi ergo nos commen-
damus, tu procura ne pereamus. Effice potius vt ſalus noſtra de die in diem multiplicetur,
& filio tuo, Domino Ieſu Chriſto, vita noſtra iugi deuotione famuletur. Hæc Anſelmus.

ORATIO.

*DEus dator gaudij, largitor ſolatij, luctus releuator, mœroris effugator, qui beatam virginem Ma-
riam, matrem tuam, maieſtatis ſpeculum, angelorum ſolatium, tuæ bonitatis imaginem, noſtræ
ſalutis originem, multiplici gaudio in terris & in cœlis lætificaſti: concede mihi ſupplici tuo, vt
qui ad eam quaſi ad fontem gaudij in doloribus meis fiducialiter recurrere præſumo, valeam ipſius*

meritis

A *meritis & interceſsione præſentis & perpetui gaudij effectum ſentire, & ad illud ineffabile gaudium, quò aſſumpta tecum gaudet in cœlis, fœliciter peruenire. Amen.*

De finali iudicio. Capvt LXXXVII.

POſt prædicta, quæ iam completa ſunt, reſtat vt de finali iudicio, & quibuſdam aliis nondum impleris, aliquid videamus. Finale itaque iudicium quædam ſunt antecedētia: ſcilicet pœna purgatorij, eccleſiæ ſuffragia, & Antichriſti perſecutio: quædam concomitantia, ſcilicet conflagratio mundi, & corporum reſurrectio: & quædam ſequentia, ſcilicet pœna infernalis, & gloria cœleſtis. De purgatorio ſciendum, quòd
Iudicium finale. Iudicium antecedentia, cōcomitantia, & ſequentia.

B in eo duplex pœna eſt: vna damni, de carētia diuinæ viſionis: alia ſenſus, de afflictione caloris aut frigoris, vel pœnæ alterius generis: & quātum ad vtrumq;, minor pœna purgatorij, maior eſt quàm maxima pœna huius mūdi. Bernardus: Sola dies purgatorij, ſuperat paſſiones ſanctorum. Ratio autem acerbitatis pœnæ purgatorij eſt iſta: quia cum Deus plus quærat emendam, quàm pœnam, plus ponderat in pœnitētia virtutem bonæ voluntatis, quàm pœnam afflictionis. vnde plus ponderat Deus modicam pœnam voluntariam in præſenti: quàm multam non ita voluntariam in futuro, ſicut plus valet modicum auri, quàm multum plumbi. Vnde ſecundùm Auguſtinū: Vna gutta aquæ lachrymarum, tantum facit hîc pro emenda, quantum decem anni in purgatorio. Et oportet, vt quod ibi deficit in volūtate, ſuppleatur in acerbitate. Neceſſe eſt autem (vt ait Auguſtinus) quòd tantum vrat dolor, quātum inhæſerat amor. Tanto enim quiſquis torquetur diutius: quan-
Purgatorij duplex pœna. Auguſti. ſermone de purgatorio.

C to affectus eius venialibus inhærebat fortius. Vnde tādiu differtur quis à gloria, quouſque fiet ſine omni macula, ſicut erat in baptiſmo. Noli ergo contemnere venialia; pro quibus tanta pœna eſt expectanda. Cur autem anima incorporea corporalibus pœnis teneatur, declarat Auguſtinus, dicens: Animæ quæ in corporibus viuentes, per dilectionem rerum viſibilium corporalibus imaginibus afficiuntur, à corporibus exeuntes, in eiſdem imaginibus tormenta patiuntur. Propterea enim corporalibus paſſionibus ibi teneri poſſunt, quia à corruptione corporalium affectionum hîc mundatæ non fuerunt, quam corpulentiam de corporis delectatione traxerunt. Et iterum: Si enim anima à corruptione corporalium affectionum hîc non mundatur, corpore exuta corporalibus tenetur paſſionibus. Studeat ergo in hac vita ſe ab huiuſmodi petulātia mundare: quatenus cùm hinc exierit, nihil corporeum ſecum trahat, & à corporis paſſione immunis exiſtat. Hæc Auguſtinus. Suffragio-
Venialia abluenda.

D rum autem ſunt quatuor modi generales, ad quos omnes alij reducuntur, ſcilicet oratio, ieiunium, eleemoſyna & ſacramentum altaris. Hæc ſuffragia proſunt defunctis, ſecundùm magis & minus, pro diuerſitate meritorum in mortuis: vel pro charitate viuorum, qui magis ſolicitantur pro mortuis aliquibus quàm aliis. Illa enim ſuffragia quæ ſpecialiter fiunt pro aliquibus, plus valent illis quàm aliis, licèt etiam aliis aliquo modo communicentur. Suffragia verò quæ communiter fiunt pro defunctis, quanuis omnibus pro modulo ſuo proſint: illis tamen amplius, qui dum eſſent in ſtatu viæ, magis meruerunt vt ſibi prodeſſent. Vnde Gregorius: Illis ſacræ victimæ mortuis proſunt, qui hîc viuendo obtinuerunt vt eas etiam poſt mortem bona adiuuent, quæ hîc pro ipſis ab aliis fiunt. Inter hoc autem penſandum eſt, quòd tutior via ſit, vt bonum quod quiſque poſt mortem ſuam ſperat agi per alios, agat dum ipſe viuit per ſe. Beatius quippe eſt liberum exire, quàm poſt
Suffragia generalia. Suffragia peculiariter facta. Gregorius lib. 4 dialog. cap. 58. & 59.

E vincula libertatem quærere. Tunc ergo verè pro nobis Deo hoſtia accepta erit, cùm noſipſos hoſtiam fecerimus. Et fidenter dico, quoniam hoſtia ſalutari poſt mortem non indigebimus, ſi ante mortem Deo hoſtia ipſi fuerimus. Hæc Gregorius. Inſuper ne aliquod bonum pereat, illa bona quæ quis peccando operatur, mortificata, aliis ſaluandis dabūtur. Sicut quando corporali morte quis moritur, fratres & propinqui in bonis eius ſuccedunt. Antichriſtus verò quatuor modis ſubuertendi homines armabitur: ſcilicet callida perſuaſione, miraculorum operatione, bonorum largitione, tormentorum exhibitione. Prędictis quatuor modis multos ad ſe trahet. Trahet autem multos per munera, bonos per tormenta, ſimplices per prædicationem & miracula. Habebit ſecum magos & maleficos: reges quoque & principes. Vnde in Apocalypſi: *Vidi de mari beſtiam aſcendentem*, id eſt, Antichriſtum: *habentem capita ſeptem*, id eſt, principes vniuerſos, *& cornua decem*, id eſt illos qui impugnant decalogum. Hic ex parentibus ſenibus concipietur, & naſcetur in Babilone, de tribu
Bona ante mortē per ſe agenda. Antichriſti arma quatuor. Apoca. 13.

Antichriſti parētes, & malicia.

Dan. Et ſicut in Chriſto omnis plenitudo diuinitatis inhabitauit, ita in Antichriſto omnis plenitudo iniquitatis inhabitabit: quia in ipſo erit ſpiritus malignus, caput omnium malorum, propter quod & filius perditionis vocabitur. Inter occultum aduentum Antichriſti, qui eſt per natiuitatem, & manifeſtum, qui erit per prædicationem, & apertam perſecutionem:

Helia & Enoch aduentus in terram. Zacha. 4. Apoc. 1.

venient Helias & Enoch, vt ipſi repugnent, & errantes ad viam veritatis reducant, qui vtrique per Zachariam duæ oliuæ, id eſt Spiritu ſancto vncti, & per Ioannem duo candelabra, id eſt lumen dantes aliis nominantur, & prædicabunt diebus mille ducentiſſexaginta, id eſt tribus annis & dimidio, ſicut & Chriſtus prædicauit: amicti ſaccis, id eſt pœnitentiam prædicantes, & exemplo ſui oſtendentes. Et omnes qui cognoſcere & confiteri verum Deum volunt, hos duos ſenes & veraces teſtes ſubſequuntur, iniquum errorem deſerentes: quoniam ipſi in magnis, & coram Deo, & coram populo fulgebunt, vicos & ciuitates & plateas, atque alia loca vbicunque filius perditionis cōtrariam doctrinam ſuam efflauerit, percurrentes: ac in eis multa ſigna in Spiritu ſancto facientes, ita vt omnis populus qui ea viderit in maximam admirationem ducatur. Idcirco autem hæc magna ſigna, ſupra firmam petram ſolidata, illis dabuntur, quatenus illa contraria, & falſa ſigna abiiciantur.

Helia & Enoch cædes.

Tādem Antichriſtus occîdet eos in Hieruſalem, & iacebunt corpora eorum in plateis tribus diebus & noctibus & dimidio: quia nullus audebit corpora eorū ſepelire, propter metum Antichriſti, vt quicunque viderint, timeant eis conformari. Poſt tres autem dies & dimidium reſurgent, & in cœlum in nube aſcendēt.

Antichriſti cædes.

Antichriſtus verò quindecim diebus regnabit poſt mortem illorum. Regnabit autem tribus annis & dimidio, & pòſt Dominus poteſtate ſua occidet eum: ſiue per ſe, ſiue per Michaelem archangelum. Occidetur autem in monte Oliueti in papilione, & in ſolio ſuo, in loco illo vnde Dominus aſcendit: ſcilicet in præfati montis vertice, qui dicitur inclytus, quia ex eo Saluator aſcēdit ad patrem: ibi namque peribit, vnde Dominus aſcendit. Quo interfecto non ſtatim veniet Dominus ad iudicium, ſed concedentur quadragintaquinq; dies ad refrigerium ſanctorum, & ad pœnitentiam ſubuerſorum. Quantum autem ſit ſpatium inter illos quadragintaquinq; dies, & finē mundi, nemo ſcit.

Iudæorum conuerſio. Conflagratio mundi.

Iudæi tunc ad prędicationem Enoch & Heliæ conuertentur ad fidem, & ſancta eccleſia vſque in finem mundi pacifica quieſcet: quia extunc fraudulentia & ſæuitia diaboli penitus deficiet. Circa conflagrationem mundi ſciendum eſt, quòd ignis permaximus aduentum iudicis præueniet, & faciem eius præcedet: quia virtute diuina non ſolùm ignis, qui eſt in ſphera ſua: ſed etiam omnes ignes, & qui in terra, & ſuper terram ſunt, ad mundi conflagrationem concurrent. Per iſtum ignem quaſi ſimul fiet purgatio iuſtorum, & punitio malorum, incineratio corporum, & cōſumptio terræ naſcentium.

Ignis cōflagrationis quatuor officia.

Habebit enim iſte ignis officium quatuor ignium, videlicet ignis infernalis, ad reproborum punitionem: ignis purgatorij, ad bonorum à venialibus purgationem: ignis terreſtris, ad vegetabilium & ſenſibilium conſumptionem, & corporum incinerationem: & ignis elementaris, ad elementorum ſubtiliationem, & innouationis eorum diſpoſitionem. Per hunc ergo ignem ita facies terræ exuretur, quòd figura huius mundi peribit, ſicut & olim per diluuium factum fuit.

Iudiciū per aquam & per ignem. Reſurrectio vniuerſalis.

Et meritò primùm Dei iudicium fuit in aqua, contra ardorem luxuriæ, quæ tūc viguit: vltimum verò iudicium erit in igne, contra teporem charitatis, quæ tunc ſeneſcente quaſi mundo refrigeſcet. Quo facto, ſtatim erit reſurrectio mortuorum corporum, cum aduētu iudicis ad iudicium, & tūc inflammabitur totus mundus per circuitum. Quia enim homo meruit & demeruit, in anima ſimul & corpore punietur, vel præmiabitur in vtroq;, & ideo in eiſdē oportet eum reſurgere. Reſurgent autē omnes tam boni quā mali, nulla in eis exiſtente differētia, quantū ad ordinē tēporis, ſed quantū ad ordinē dignitatis. Nam mali ſurgēt deformes & paſſibiles, imò tam ignominioſum erit corpus peccatoris, quòd anima reſumens ipſum ſtupebit quando illud videbit, & ipſum videre abhorrebit, & vellet potius habere tale corpus quale erat, quando dimidiū comeſtum fuit à vermibus. In bonis autem natura ſeruabitur, & vitia detrahētur, & erit corpus ſepties clarius quā ſol ſit modò.

Corpus bonorū, ſecundū merita ſumet claritatis augmenta.

Quanto fuerint crimina malorum abominabiliora, tanto erunt corpora eorum deformiora. Et quanto fuerint merita iuſtorum plura & maiora, tanto erunt corpora eorum pulchriora & clariora. Corpus minimi pueri ſeptipliciter clarius ſole erit. Si alius fuerit in decuplo eo ſanctior, illius corpus in decuplo erit illo clarius, & ſimiliter intellige de centies & millesies. Et ſicut Chriſtus infinities eſt omnibus ſanctis ſanctior, ita eſt infinities corpus eius omnibus ſanctis clarius. Omnes autē tā boni quàm mali reſurgēt incorrupti & integri corpore: videlicet ſine aliqua membrorum diminutione, in debita ſtatura, ſecundùm menſuram

ætatis

A ætatis plcoitudinis Chriſti;ſed boni tantum in gloriam immortalitatis immutabuntur. Vn-
de Auguſt. Sed ſi Chriſtus in ea menſura corporis in qua mortuus eſt reſurrexit: nephas eſt *Auguſti. lib. 22. de ciuitate. cap. 15.*
dicere, cùm reſurrectioois omnium tempus venerit, acceſſuram corpori eius eam magni-
tudinem quam non habuit, vt longiſſimus poſſit fieri æqualis. Si autem dixerimus, ad do-
minici corporis modum etiam minorum maiorumq́; corpora redigenda, peribit de mul- *Math. 10.*
torum corporibus perplurimum, cùm ipſe nec capillum periturum eſſe promiſerit. Reſtat
ergo vt quiſque recipiat ſuam menſuram, quam vel habuit in iuueotute, ſi ſenex eſt mor- *Ephe. 4.*
tuus: vel fuerat habiturus, ſi eſt aotè defunctus. Et ideo non eſt dictum ab Apoſtolo, in men-
ſuram ſtaturæ: ſed, *in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti.* quia reſurgent corpora mortuorum
in iuuenili ætate & robore, ad quam Chriſtum perueniſſe cognouimus. Hæc Augu. Reſur- *Reſurrectio tria corriget in natura: & erit integra.*
rectio ergo tria corriget in natura: ſcilicet defectum, ſicut in pueris & mutilatis, ſiue in di-
B minuta natura mẽbrorum: ſuperfluum, ſcilicet vnguium, crinium & huiuſmodi. errorem,
ſicut eſt in monſtruoſitate membrorum. Reſurgent quoque corpora eorum, numero eadẽ
quæ prius, ex eodem puluere in quem redacta fuerãt: ita quòd in quaſcunq; auras vel ſinus
puluis ille fuerit diſperſus, ad eãdem animam redeat, quæ ipſum primitus vt viueret & cre-
ſceret aoimauit. Nec ſolùm reſurgent corpora quantum ad membra principalia: ſed etiam
ſaluis capillis, & cæteris membris ad decorem facientibus. Reſurgẽt enim homines quan- *Reſurrectio fiet in momento.*
tum ad eſſe, & quantum ad integrum eſſe, & quantum ad decorum eſſe. Et hoc in momen-
to, id eſt, breuiſſimo & anguſtiſſimo ſpatio temporis, in ictu oculi, tranſuolat media, & trã-
ſiit ad remota: in nouiſſima tuba, id eſt, per vocem magnam & manifeſtam, poſtquam non
erit alia. Hæc tuba clamor ille intelligitur, de quo in Euaogelio dicitur: *Media nocte clamor* *Math. 25.*
factus eſt, ecce ſponſus venit, exite obuiam ei: Noo enim nũc veniet cùm ſperatur, ſed media no-
C cte, id eſt, occultè valde & inſperatè. Tubæ nomine aliquod euidens & præclarum ſignum *Tuba quid.*
accipitur, quod nutu diuino dabitur: quod archangeli vox, & tuba Dei alibi, & etiam vox
filij Dei in Euangelio dicitur: Et bene dicitur tuba Dei: quia quaſi ad bellum cõtra inimi-
cos veniet, & efficaciam dabit ei, quòd per illam mortui reſurgent. Vox ergo tubæ, ſecundũ
quoſdam, eſt imperium Chriſti reſurgere imperantis: ſecundùm alios verò, eſt manifeſta
Chriſti apparitio: poſt reſurrectionẽ verò ſtatim erit iudicium. Erit autem in valle Ioſaphat *Vallis Ioſaphat locus iudicij.*
quæ ſita eſt ad Orientem, inter Hieruſalem & montem Oliueti: quia Hieruſalem & terra
adiacẽs eſt locus medius cõmunis omnibus nationibus, ac famoſiſſimus, & publicus pro-
pter opera noſtræ redemptionis. Ioſaphat autem interpretatur iudicium Domini. Ad iudi-
cium ergo Domini congregabuntur omnes impij, vt damnentur, iuſti verò non deſcendẽt
in vallem iudicij vt damnentur, ſed in nubibus obuiam Chriſto eleuabũtur. Chriſtus enim
D noo deſcendet in terram ad iudicium, ſed in aëre ſedebit contra locum montis Oliueti, ex
quo aſcendit, ſtipatus agminibus & virtutibus cœlorum. Et erit iudicium illud horribile ex
omni parte. Suprà, erit iudex iratus: ſubtus, patens infernus: intus, conſcientia remordens: *Iudicij horribilitas.*
extrà, mundus ardens: à dextris, peccata accuſantia: à ſiniſtris, infinita dæmonia terrentia:
circà, boni angeli in infernum pellentes, & mali ad ipſum trahẽtes. Ibi erunt etiam omnes
ſancti ſententiã iudicis approbantes, & omnes mali cum bonis peccata dãnatorum cogno-
ſcentes. Et tunc Chriſtus blandus iuſtis, & terribilis apparebit iniuſtis. Adeo quidem iratus
reprobis videbitur, vt dicant montibus & petris, cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie
ſedentis ſuper thronum, & ab ira agni. Stigmata quoq; monſtrabit, & paſſionis inſignia: ſci- *Chriſtus cũ cicatricibus apparebit.*
licet crucem, clauos, lanceam, coronã, & flagella. Tota quippe trinitas in iudicio futuro iu-
dicabit authoritatiuè & iuriſdictione ordinaria, ſed Chriſtus, inquantum homo, iudicabit *Diuina natura nõ videbitur dãnandis.*
E executiuè & iuriſdictione delegata: quia iudex debet eſſe manifeſtus omnibus iudicandis.
Deus autem pater vel filius, ſecundũ diuinam naturam, non videbitur ab omnibus in iudi-
cio: quia tunc omnes eſſent beati, cùm in viſione cõſiſtat beatitudo, & ideo executio indi-
cij data eſt à patre Chriſto homini, qui poterit ab omnibus videri. Vnde poteſtatem dedit *Forma qua iudicatus iudicabit Chriſtus.*
ei iudicium facere, ſcilicet executiuè: quia filius hominis eſt ab omnibus viſibilis, bonis &
malis. Non apparebit in forma Dei, quia ſolis mundis corde promittitur viſio formæ Dei:
ſed in forma ſerui, vt poſſit ab omnibus videri iuſtè iudicaturus in ea forma, in qua iniuſtè *Auguſti. ſermo. 64. de verbis Domini.*
iudicatus eſt. Vnde Auguſt. Forma illa erit iudex, quæ ſtetit ſub iudice. Illa iudicabit, quæ
iudicata eſt. Nam ſi iudicium non fieret niſi inter ſolos iuſtus, appareret tãquam iuſtis for-
ma Dei. Quia verò iudicium futurum eſt iuſtorum & iniquorũ: nec licet vt iniqui videant *Ordines in iudicio quatuor.*
Deũ: talis apparebit iudex, qualis videri poſſit, & ab eis quos coronaturus eſt, & ab eis quos
damnaturus eſt. Hæc Auguſt. Ordines autem quatuor erũt in iudicio: quorum duo erunt

electorum,& à dextris: duo reproborum,& à ſiniſtris. Ex parte electorum quidam non iu- A
dicabuntur,ſed iudicabunt & ſaluabuntur, vt quorum merita bona ſunt impermixta malis,
ſicut perfectorum pauperum Chriſti, qui hîc ſeipſos iudicauerunt: qui præcepta legis, per-
fectionis virtute tranſcendunt,& omnia relinquentes, nudi nudum Chriſtum ſecuti ſunt,
Math. 19. quibus voce dominica dicitur: *Vos qui reliquiſtis omnia, & ſecuti eſtis me, cùm ſederit filius ho-
minis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus Iſrael.* Di-
cuntur autem iudicare, id eſt, iudicanti aſſiſtere: quia cum iudice tanquàm aſſeſſores emi-
nentius ſedebũt, non quòd ipſi ſententiam ferant, quia hoc ſolius iudicis erit: ſed quòd ap-
probent & confirment. Sedebit enim Chriſtus in eminentiori loco cum ſanctis: mali verò
ſtabunt ſubtus in terra quam dilexerunt: Quidam verò iudicabũtur & ſaluabuntur, vt quo-
rũ merita bona ſunt aliquibus malis venialibus permixta, qui vitæ maculas lachrymis ter-
gunt, qui mala præcedentia ſequentibus factis & miſericordiæ operibus redimentes, quic- B
quid illicitum aliquando fecerunt, ab oculis iudicis bonorum operum ſuperinductione
Math. 25. cooperiunt, quibus iudex veniens dicit: *Eſuriui, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & dediſtis mi-
hi bibere: hoſpes eram, & collegiſtis me: nudus, & operuiſtis me: infirmus, & viſitaſtis me: in carcere, &
veniſtis ad me.* Ex parte reproborum quidam iudicabũtur & damnabuntur, vt quorum me-
rita damnabilia permixta ſunt aliquibus bonis: ſicut illorum qui Chriſtianæ fidei initiati
myſteriis opera fidei exercere contemnunt,& fidem ſine operibus habẽt: quibus inclama-
Ibidem. tione dominica dicitur: *Eſuriui, & nõ dediſtis mihi mãducare: ſitiui, & nõ dediſtis mihi bibere: hoſpes
erã, & non collegiſtis me: nudus, & non operuiſtis me: infirmus & in carcere, & non viſitaſtis me.* Qui-
dam verò non iudicabuntur, ſed dãnabuntur, vt quorum mala merita omnino impermix-
ta ſunt bonis, vt qui fidem recipere noluerunt,& fundamẽto fidei caruerunt: vel qui ſuſce-
Ioan. 3. ptam fidem quaſi per apoſtaſiam reiecerũt: de quibus Dominus dicit, Qui non credit, iam C
Rom. 2. iudicatus eſt: Et de quibus Paulus ait: *Qui ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt.* De quibus etiã
Pſal. 1. Pſalmiſta ait, *Non reſurgent impij in iudicio.* Reſurgent quippe etiã omnes infideles, ſed ad tormen-
tum, non ad iudicium. Vnde Petrus Cantor, Qui non credit, non habens ſcilicet chara-
cterem fidei, iam iudicatus eſt. Non enim fiet cum tali diſcuſſio & examinatio, cùm caruerit
charactere & dominio regis,& cõſtet curiæ talem eſſe de reprobis, nec de familia Dei: vn-
de ſine ſententia rapietur in ignem æternum. Habens autem characterem regis,& ſignum
quo ab aliis ſeparatus erat, citabitur vt homo regius: ſed & quæ diſcuſſio & diſceptatio cum
eo? *Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare,* &c. Tandemq́, pro nõ ſeruato charactere,& domi-
Gregorius lib. 26. moral. cap. 25. nio regis, fiet ſentẽtia in eum damnandũ. Gregorius, Nam & princeps terrenam rempubli-
cam regens, aliter punit ciuem interius delinquentem, atq; aliter hoſtem exterius rebellan-
tem. In illo enim iura ſua cõſulit, contra hoſtem verò bellum mouet, & de pœna eius quid D
lex habeat non requirit. Hæc Grego. Perfecti ergo iudicabunt,& nõ iudicabuntur, alij fi-
deles facta diſcuſſione Euangelica, de operibus miſericordiæ iudicabũtur: quidam ad glo-
Iudicandi forma. riam, quidam ad pœnam, infideles autem iam iudicati ſunt. Vbi non putatur per tractum
& moram temporis ſingulorum examinatio: ſed ſimul merita ſingulorum diſcutiet,& diſ-
cuſſa iudicabit. Tunc enim libri conſcientiarum pandentur,& ipſe liber aperietur, qui di-
citur liber Vitæ, quo fiet vt ſimul omnium omnia ſecreta omnibus tanta certitudinis clari-
tate pateſcant, vt contra teſtimonium veritatis loquentis in Chriſto,& conſcientiæ cuiuſq;
pariter conteſtantis, nulla inficiandi, defendendi, vel excuſandi ſeu ſubterfugiendi pateat
Auguſt. lib. 22. de ciuitate. ſemita, quin recipiat vnuſquiſq; ſecundùm merita ſua. Auguſt. Fiet enim virtute diuina, vt
cuiq; opera ſua vel bona, vel mala cuncta in memoriam reuocẽtur, & mentis intuitu mira
celeritate cernantur: vt accuſet, vel excuſet conſcientia conſcientiam. Tunc aperta erit ſe- E
Saluãdorũ numerus. paratio ſicut morum, ſic & vitæ ſingulorum. Dicit autem Auguſt. quòd tot homines ſalua-
buntur, quot dæmones ceciderunt. Sed Grego. dicit, quòd tot homines ſaluabuntur, quot
angeli perſtiterũt. Dixerunt etiam quidam, quòd duo parietes erunt in cœlo: ſcilicet vnus
hominum,& alter angelorum,& quòd ruina angelorum reſtaurabitur per virgines, & de
Iudicij recordatio vtilis eſt. alio pariete tot erunt ſaluandi, quot in alio pariete ſunt virgines & angeli. Bonum eſſet &
vtile de hoc iudicio frequẽter cogitare, vt cogitatio tantæ anguſtiæ nobis timorem incute-
ret,& timor incuſſus à nobis peccatum perpetratum expelleret,& nos à perpetrando arce-
ret, exemplo Hiero. dicẽtis: Siue comedã, ſiue bibam, ſiue aliquid aliud faciã, ſemper vide-
Gregorius hom. 11. in euange. tur in auribus meis ſonare illa vox terribilis, Surgite mortui,& venite ad iudicium. Grego.
Si qua eſt præſentis tẽporis lætitia, ita agenda eſt, vt nunquam amaritudo ſequentis iudicij
à memoria recedat. Anſelmus, In matutino; id eſt, in contẽplatione extremi iudicij: quòd
noctì

A noctis præſentis tanquam lux matutina ſuccedit, interfice omnes peccatores terræ: id eſt, delicta atque peccata conuerſationis terrenæ: vt diſperdas de ciuitate Domini quam in te illi ædificare debes, omnes operantes iniquitatem: id eſt, diabolicas ſuggeſtiones, odibiles Deo delectationes, mortiferos conſenſus, & opera peruerſa. Ab omnibus his (tanquam ciuitas Dei) debes emundari, vt placitam in te manſionem ſibi creator inueniat, obtineat, & poſſideat. Hæc Anſelmus. Hæc ergo omnia penſantes, euigilemus totis viribus: & voluntati Dei obtemperantes, remedia quæramus: beneficiaque Dei circa nos cogitantes aſſiduè peccata ſtudeamus pro poſſe vitare, vt iudicio illi terribili mereamur ſecuri aſſiſtere. Ad quod bene hortatur nos Auguſt. dicens: Melius eſt hîc paruam amaritudinem ſuſtinere, & *Auguſti. ſermo. 67.* poſtea ad æternam dulcedinem peruenire: quàm hîc habere falſum gaudium, & illîc ſuſci- *de tempore.* pere ſine fine ſupplicium. Et iterum: Certum eſt, fratres chariſſimi, quòd ſi ſemper benefi- *Idẽ ibidẽ.*

B cia Dei noſtri, quæ nobis nullis præcedentibus meritis noſtris collata ſunt, aſſiduè cogitamus: peccata nobis aut non dominantur: aut ſi fortè ſurrepſerint, citò per pœnitentiã corriguntur. Quis enim vel mente concipere, non dicam verbis poſſit exponere, quanta circa nos ſunt beneficia Dei noſtri? Fecit enim nos, cùm non eſſemus: reparauit nos poſtea, cùm periſſemus. Mortem ſuſcepit, precioſo nos ſanguine liberauit. Ad inferna deſcẽdit, de faucibus nos æternæ mortis eripuit, cœlorum nobis etiam præmia promiſit. Hæc omnia fratres dilectiſſimi pio & benigno animo cogitantes, quantum poſſumus cum ipſius adiutorio beneficiis ſuis vicem rependere feſtinemus. Non reddamus mala pro nobis: ſed quantum poſſumus, voluntati illius obtẽperare fideliter ſtudeamus: totis viribus innitentes, vt præcepta ipſius magis nobis pariant de ſequacitate remedium, quàm de tranſgreſſione iudicium. Nam quid facimus, chariſſimi, in illo metuendo iudicij die, cùm tremente mundo

C Dominus præcinentibus angelorum buccinis, in illo maieſtatis ſuæ throno, circundatus cœleſtis militiæ luce, conſederit: ibique de terræ gremio & antiquo puluere ſuſcitato humano genere, aſtante teſtimonio conſcientiæ ſingulorum, poſitis in conſpectu peccatorũ pœnis, iuſtorúmque præmiis rationem vitæ cœperit poſtulare: & plus iam iuſtus quàm miſericors, ſeueritate iudicis contemptæ miſericordiæ reos cœperit accuſare, & dicere: Ego *Exprobratio benefi-* te, ô homo, de limo manibus meis feci: ego terrenis artubus infudi ſpiritum: ego tibi imaginem noſtram ſimilitudinémque conferre dignatus ſum: ego te inter paradiſi delitias col- *ciorum Dei* locaui. Tu vitalia mandata contemnens, deceptorem ſequi, quàm Dominum maluiſti. *in nos.* Cùm expulſus de paradiſo, iure peccati mortalis vinculis tenereris: virginalem vterum, ſine diſpendio virginitatis, pariendus introij. In præſepio expoſitus, & pannis obuolutus iacui. Infantiæ contumelias humanóſque dolores, quibus tibi ſimilis fierem, ad hoc ſcilicet

D vt te mihi ſimilem facerem, pertuli. Irridentium palmas & ſputa ſuſcepi: acetum cum felle bibi: flagellis cæſus, vepribus coronatus, affixus cruci, perfoſſus vulnere, vt tu eripereris morti, animam in tormentis dimiſi. En clauorum veſtigia, quibus affixus pependi: en perfoſſum vulneribus latus. Suſcepi dolores tuos: vt tibi gloriam meam darem. Suſcepi mortem tuam, vt tu in æternum viueres. Conditus iacui in ſepulchro, vt tu reſurgeres in cœlo. Cur quod pro te pertuli perdidiſti? Cur ingrate redemptionis tuæ munera renuiſti? Non tibi ego de morte mea queror. Redde mihi vitam tuam, pro qua meam dedi. Redde mihi vitam tuam, quam vulneribus peccatorum indeſinẽter occidis. Cur habitaculum, quod in te ſacraueram, luxuriæ ſordibus polluiſti? Cur corpus iam meum, illecebrarum turpitudine maculaſti? Cur me grauiore criminum tuorum cruce, quàm illa in qua quondam pepẽderam afflixiſti? Grauior enim apud me peccatorum tuorum crux eſt, in qua vinctus pen- *Peccatum*

E deo, quàm illa in qua tui miſertus mortem tuam occiſurus aſcendi. Cùm eſſem impaſſibi- *grauiſſimũ* lis, pro te pati dignatus ſum. Sed tu deſpexiſti in homine Deum, in inferno ſalutem: in via *Chriſto eſt.* reditum, in iudice veniam, in cruce vitam, in ſuppliciis medicinã. Et quia poſt omnia mala tua ad medicamenta pœnitentiæ confugere noluiſti: ab auditu malo non mereberis liberari. Hæc Augu. Terminato iudicio, tota calidiras illius ignis permaximi, de quo dictum eſt, exequetur iudicis ſententiam: inuoluet enim peccatores & trahet in infernum. Et ita patet, quòd ille ignis aduentum iudicis & præcedet, & concomitabitur, & ſequetur. Vnde Greg. Ille etiam ignis, qui cœlum aëreum & terram concremabit, peccatores proculdubio *Gregorius* conſtringet in pœna ſuæ damnationis. Ipſe enim redemptor noſter in ſuo tunc terrore vi- *hom. 1. in Ezechiel.* debitur, eique ignis iudicij in reproborum vindictam famulabitur. Et iterum: Extremi iu- *Ibidem.* dicij die, æterno tunc iudice terribiliter apparente, aſtantibus legionibus angelorum, aſſiſtente cuncto cœleſtium miniſterio poteſtatũ, atque omnibus electis ad hoc ſpectaculum

deductis,antiquus hoſtis diabolus,belua videlicet crudelis & fortis, in medium captiuus A
deducetur,& cum ſuo corpore:id eſt, cum reprobis omnibus æternæ gehennæ incendiis
Math.25.
Diaboli viſio.
mancipabitur,cùm à Domino dicetur:*Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt*
diabolo & angelis eius. O quale erit illud ſpectaculum,quando hæc immaniſſima belua ele-
ctorum oculis oſtendetur:quæ hoc belli tempore nimis eos terrere poterat, ſi videretur.
Sed occulto ac miro Dei conſilio agitur, vt & nunc per eius gratiam à pugnantibus non
viſa vincatur:& tunc à lætis victoribus iam captiua videatur. Tunc autem iuſti diuino ad-
iutorio,quantum debitores ſint,plenius recognoſcunt,quando tam fortem beluam vide-
rint,quam nunc infirmi vicerunt,& in hoſtis ſui conſpiciunt immanitate,quantum debeât
Auguſti. vbi ſupra.
Dei viſio aperta.
Anſelmus in Math.
defenſoris ſui gratiæ. Hæc Grego. Vnde & Aug. Poſt iudicium perget hinc,ducetque ſecū
corpus,cui caput eſt,& offeret regnum:id eſt,redemptos ſanguine ſuo, Deo patri. Tunc
planè videbitur forma illa Dei,quæ non potuit videri ab iniquis:quorum viſioni forma ſer
ui exhibenda erat. Vnde etiam Anſelmus: Sublatis autem impiis, ne videât gloriam Dei: B
de iuſtis ſingulis,ſecundùm gradum ſuum & meritum,angelicis ordinibus inſertis,fiet illa
glorioſa proceſſio,Chriſto præcedente capite noſtro:omnibuſque membris ſuis ſequenti-
Mundi innouatio.
bus:& tradetur regnum Deo patri:vt ipſe regnet in eis,& ipſi in eo regnum illud percipiē-
res,quod paratū eſt illis ab origine mundi. Poſt prædicta ſtatim erit mundi innouatio, quæ
non complebitur quamdiu peccator eſt in mūdo:id eſt,quouſque detrudatur in infernum.
Purgatio, & innouatio, quomodo differūt.
Elementorū purgationes.
Sic enim ignis ille permaximus elementa purgabit,cùm habeat virtutem formę extrinſe-
cè expulſiuam:ſic mundum innouabit,cùm habeat virtutem ſubtiliatiuam. Vnde differē-
tia eſt inter purgationem,& innouationem: quia purgatio erit pœnalium qualitatum de-
tractio,& elementorum ab impuritate,quam ex commixtione habent, ad puritatem mu-
tatio:ſed innouatio,erit pulchrioris formæ inductio. Sic autem purgabuntur elementa, C
quòd præcidetur ab igne vis combuſtibilis,ab aëre obſcuritas, ab aqua glacialis frigiditas,
à terra ponderoſitas & opacitas:quia de omnibus elemētis quod ignobile eſt, tendet deor-
ſum & ad locum pœnarum:ſcilicet ad cloacam infernalem cum omnibus rerum immun-
diciis confluet,& ibi horrorem carceris multiplicabit. Rerum ergo mutabilitas:ſcilicet fri-
gus,æſtus,grandines,turbines,fulgura,tonitrua,& aliæ incommoditates penitus interibūt:
elementa verò purgata permanebunt. Innouabuntur etiam,quia terra tota erit ſicut para-
diſus & planabitur:& aër erit clarior,nec habebit impreſſiones, quas habet modò: perſpi-
cuum quoque in aqua,& lux in igne manebūt:& ſicut ignis & aqua puriores. Orbes quo-
que cœleſtes,propter impermixtionem nullam impuritatem habentes, nulla indigebunt
Cœleſtis motus ceſſatio.
Innouatio dictorum.
purgatione,ſicut elementa:ſed tantummodo ceſſatione motus:& ideo innouabuntur, ſed
non purgabuntur. Innouatio verò eorum,eſt à ſtatu veteri in ſtatum nouum commutatio. D
Et requirit in illis duo:ſcilicet motus ceſſationem, & claritatis ſplendorem ampliorem:
quando ſol ſtabit in Oriente,& luna in Occidēte,vbi creata ſunt:& ibi ſine fine manebūt.
Huius ratio eſt iſta: Quia corpora ſuperiora facta ſunt ad vſum hominis dupliciter: Vno
modo,propter neceſſitatem corporis:ſcilicet,ſtatum generationis & corruptionis,& ideo
ceſſante illo ſtatu, ceſſat & motus. Motus enim cœli,& tranſmutatio,in elementis ordina-
ta ſunt ad complendum numerum electorum. Et ideo ipſo numero completo, in iudicio
Temporis ceſſatio.
ceſſabunt:ſicut ea quæ ſunt ad finem,habito fine ceſſant. Ceſſante autem motu cœli, ceſſa-
bit & tempus,quod ſequitur motum cœli:quia ſecundùm Apocalypſim, tempus non erit
amplius. Ex hoc patet,quòd dies reſurrectionis generalis erit dies nouiſſimus. Vnde Iob
Iob 19.
dicit:*Et in nouiſſimo die,de terra reſurrecturus ſum.* Aliq modo facta ſunt, propter delectationē
& pulchritudinem creaturæ:& propter cognitionem Dei in illis: & ideo lux eorum non
ceſſabit,ſed augebitur. Denique cœlum,ſol,luna,& ſtellæ quæ nunc feſtinant curſu irre- E
tardabili:quaſi cupientes in meliorem ſtatum mutari, tunc fixa immobiliter manent &
quieta,& mirabili glorificatione immutata. Nam cœlum gloriam ſolis induet: ſol, luna,
Haymo in Mathæum.
Eſaia 30.
& ſtellæ veſtientur ineffabili ſplendore. Vnde Haymo: Tunc etiam complebitur id quon-
dam per Eſaiam prædictum,*Erit lux lunæ ſicut lux ſolis: & lux ſolis ſeptipliciter, ſicut lux ſeptem*
dierum. Hoc enim poſt illum extremi iudicij diem erit:cùm ſcilicet cœlum nouum ac terra
Elementorū deterioratio ex lapſu Adæ.
noua fuerit. Omnia namque quæ per ſpatium ſex dierum operatus eſt Deus, propter ho-
minem facta ſunt:& in eius lapſu omnia elementa detrimenta ſuſtinuerunt. Nam antea
terra ſpinas & tribulos non proferebat:nec aër iſte tantæ craſſitudinis vt nunc, ſed purior
erat. Sic etiam ſol,& luna,& ſydera ſui luminis ſuſtinuerunt detrimenta. In die verò iudicij
terminato illo examine,cùm fuerint omnes reprobi vnà cum diabolo concluſi in infernū,
ſuſtollet

A ſuſtollet ſe Dominus Ieſus pariter cum corpore ſuo, quòd omnes electi ſunt, in cœlum. Et tunc ſibi luna ſplendorem ſolis mutuabit, ſol verò ſeptempliciter quàm modo lucebit: recipiétque ſplendorem, quem homine peccante amiſit. Hæc Haymo. Patet ergo, quòd cœlum & terra tranſibunt, quantum ad formam: ſed non quantum ad ſubſtantiam. Auguſtinus: Elementa, id eſt, cœlum & terram non credamus abolenda: ſed in melius commutãda figuram mundi, id eſt, imaginem, non ſubſtantiam perituram. Gregorius, Cœlum & terra per eam quam nunc habent imaginem tranſeunt: ſed tamen per eſſentiam ſine fine ſubſiſtunt. Cœlum igitur, & terra, & tranſit, & erit: quoniam ab ea quã nunc habet ſpeciem, per ignem tergitur, & tamen in ſua ſemper natura ſeruatur. Vnde per Pſalmiſtam dicitur: *Mutabis ea, & mutabuntur.* Hæc Gregorius. Mundum autem innouari: id eſt, pulchriorem induere debere, oſtenditur triplici ratione. Primò, quia ſicut dignum fuit quòd elementa
B purgarentur, pro eo quòd infecta erant propter peccatum hominis: ita dignum erit vt mũdus innouetur, propter glorificationem hominis & honorem beatorum: vt homine glorificato, cuncta etiam creatura innouetur cum eo. Secundò, vt creaturæ remunerentur pro labore quo homini ſeruierunt. Tertiò, vt totus mundus per hoc ſpeculum Deum cognoſcat. Vnde oportet in futuro ſpeculũ purgari, & meliorari: quia in pulchritudine creaturarum amplius reſultat ſpecies creatoris. Hoc autem non erit ad neceſſitatem, vt Deus per creaturas videatur ſicut modo: ſed ad iocunditatem, vt videlicet iocunditati viſionis intellectualis addatur delectatio viſionis ſenſibilis.

Auguſti. lib. 20. de ciuitate, cap. 16. Gregorius lib. 17 moral. cap. 5. Pſal. 101. Mundi innouandi rationes.

ORATIO.

C *BEnigniſſime Ieſu, qui per immenſam bonitatis tuæ patientiam ad emendationem me expectas: da mihi miſero, vt in præſenti me diſcutiente diiudicet: ac omnia quæ tibi diſplicent vitare, & quæ tibi placent implere valeam: ſicque tibi placitus & gratus fiam, quatenus in futuro iudicio cum electis tuis à dextris poſitus, te propicium, & placatum inueniens, paratum eis regnum percipiam: tua deſiderabili ad quam ſuſpiro perenniter fruiturus præſentia, Ieſu clemens, meum deſiderium, præmium & vita. Amen.*

De pœna infernali, & gloria cœleſti. CAPVT. LXXXVIII.

FInale verò iudicium ſequuntur pœna inferni, & gloria cœli. De pœna infernali eſt ſciendum, quòd cùm in damnatis ſit diuerſitas peccatorum,
D erit diuerſitas pœnarum. Cùm enim in peccato ſit auerſio à creatore, & conuerſio ad creaturam: ſcilicet ad bonum commutabile, ſpreto bono incommutabili, ſcilicet Deo, & deordinatio voluntatis contra inſtinctum rationis, meritò pœna variabitur propter iſta. Vnde propter auerſionem erit carentia viſionis Dei: ſed propter conuerſionem, erit pœna materialis ignis, vel incendij: propter inordinationem autem rationis & voluntatis, erit pœna vniuerſi: quæ conſiſtit in afflictione varia, acerba, & æterna. Ibi enim erit calor ignis, rigor frigoris, tenebræ, fumus, lachrymæ interiores, aſpectus dæmonum, clamor in perpetuum, † mallei percutientium, ſerpentes & dracones, ariditas, ſitis, fœtor ſulphuris, vermis conſcientiæ, vincula, carcer, timor, dolor, pudor, & confuſio peccatorum omnibus patientium: inuidia, rancor, triſtitia, carentia diuinæ viſionis, ablatio ſpei omnis ſalutis. Ipſum etiam eſſe, quod omnis
E creatura appetit, pœna eis eſt: quia quærent mortem naturalem, & non inuenient. Nam quia homo in ſuo æterno peccauit: id eſt, quamdiu vixit: nec voluntas eius finem peccandi habuit: ideo iuſtè in æterno Dei, & æternaliter punietur. Vnde Greg. Ad diſtricti iudicij ſententiam pertinet, vt nunquam careant ſupplicio, quorum mens in hac vita nunquam voluit carere peccato: & nullus detur iniquo terminus vltionis, qui quamdiu valuit, habere noluit terminum criminis. Et iterum: Iniqui cum fine deliquerunt: quia cum fine vixerunt. Nam voluiſſent vtique (ſi potuiſſent) ſine fine viuere, vt poſſent ſine fine peccare. Oſtendunt enim quia in peccato ſemper viuere cupiunt, qui nunquam deſinunt peccare dum viuunt. Iuſtum eſt igitur, vt nunquam careant ſupplicio, qui nunquam voluerunt carere peccato. Hæc Grego. Vnde & Aug. Factus eſt autem homo malo dignus æterno, qui hoc in ſe peremit bonum, quod eſſe poſſit æternum. Et vt ait Bernard. Iuſtè profectò ſi peccat patitur quòd nolit, qui non peccat niſi velit. Videbunt etiam damnati ſeinuicem: non

Pœna inferni diuerſa erit. Auerſionis à Deo pœna. Conuerſionis ad creaturas pœna plurimæ. † alias, clamor, improperium. Pœnarum æternarum cauſa. Gregorius lib. 4. dialog. cap. 44. Ibidem. Auguſti. lib. 21. de ciuitate, cap. 12.

Gregorius lib. 9. moral. cap. 48.
Vis doloris.

vt inde conſolentur,ſed magis torqueantur. Vnde Gregorius,Quamuis illis ignis ad cõſo- A
lationem non lucet,tamen ad aliquid(ſcilicet vt magis torqueat) lucet. Eos quippe quos
reprobi nunc inordinatè diligunt,ſecum tunc in tormentis videbunt: vt pœnam propriæ
punitionis,exaggeret carnalis cognatio authori præpoſita,pari ante oculos vltione dam-
nata. Vnde & Iſidorus: Ignis gehennæ lucebit miſeris ad miſeriæ augmentum , vt videant
vnde doleant:non ad conſolationem , vt videant vnde gaudeant. Et breuiter, ſecundùm
Hieron.tanta erit in inferno vis doloris,quòd mens ad aliud dirigi non poteſt,niſi ad quod
vis doloris impellit. Et ſi ſingulis diebus quibus erunt damnati in inferno vnam lachrymã
materialem emitterent:plus exiret aquæ per proceſſum temporis ab vno damnato , quàm

Æterni ſupplicij horror.

omnia vaſa huius mundi caperent: imò plus quàm omnia maria aquæ contineant. O pia
corda illud interminabile & crudele,illud æternum ſupplicium reſpicite, lugete & flete.
Heu heu cur non hæc maxima futura nobis mala præuenimus,cùm robur adeſt, & tẽpus B
opportunum. Vtinam & de tempore toto inutiliter expenſo,ſupereſſet tunc nobis vel vna
horula tantæ pœnæ in remedium conceſſa:ſed heu ſententiante diuina iuſtitia præcludi-
tur nobis ſalutis via,negatur miſericordia,ſpes omnis eſt ablata. O dolores & miſeriæ, &
in æternum permanſuræ anguſtiæ in terra hac obliuionis:vbi nullus ordo,ſed ſempiternus
horror inhabitat. Quid plura? Nos miſeri & miſerabiles tantum tunc affligimur, & dole-
mus de illo væ æterno:vt qualiſcunque terminus excogitatus,dummodo finitus, eſſet no-
bis ſolatioſus:vnde poſito,per impoſſibile,quòd eſſet aliquis lapis molaris adeo magnus,
quòd circumferentiam cœli contingeret,& quòd aliqua auicula minimæ quantitatis,poſt
centum milia annos veniens de lapide prædicto,ſolummodo per roſtrum ſuum euelleret
quantum eſt decima pars milij, & iterum poſt cẽtum milia annorum curricula ſicut prius
ageret:ſcilicet vnam particulam de decem,& ſic per partes euelleret:ita quòd in decies cẽ- C
tenis milibus annis non plus diminueretur quantitas lapidis,niſi quãtum habet in magni-
tudine granum vnius milij:en proh dolor nos miſeri multum grati eſſemus,quòd poſt tam
longam & plenam conſumptionem totius lapidis finem haberet ſententia noſtræ æternæ
damnationis. Sed heu hæc eadem conſolatio miſeris à diuina iuſtitia penitus eſt negata.

Viſionis diuinæ carentia
Chryſoſto. hom. 47. ad populũ Antioch. to. 5.

Supra omnes autem pœnas inferni,eſt carentia viſionis Dei : quia mali, non tantum dole-
bunt de ipſo tormento,quàm quòd repellentur à tali conſortio. Vnde Chryſo. Nonnulli
imperitorum putabant ſibi eſſe ſatis & optabile videri,ſi gehenna tantummodo carerent:
ego autem multo grauiores quàm gehennæ dico eſſe cruciatus, remoueri & abiici ab illa
gloria. Excludi ab omnibus bonis quæ præparata ſunt ſanctis, tantum generat cruciatum,
& tantum dolorem ,vt etiam ſi nulla pœna extrinſecus torqueret,hęc ſola ſufficeret:omnes
igitur gehennæ ſuperat cruciatus. Et videtur quidem vna tantummodo pœna eſſe cõbu- D
ri:ſi verò aliquis diligẽter expendat, duplex hoc inueniet eſſe ſupplicium. Qui in gehenna
vritur,cœlorum regnum prorſus amittit:quæ certè pœna maior eſt , quàm cruciatus ille
flammarum. Noui autem quia plurimi ſolam pertimeſcant gehennam : ego tamen illius
gloriæ amiſſionem multo amarius,quàm ipſius gehennæ dico eſſe ſupplicium. Intolerabi-
lis quidem res eſt gehenna,& ſupplicium eius horribile. Tamen ſi mille aliquis ponat ge-
hennas, nihil tale dicturus eſt quale eſt à beatæ illius gloriæ honore propelli , exoſumque
eſſe Chriſto,& audire ab illo,non noui vos:atque vultum illum manſuetudinis pietatiſque
plenum,nos tamen auerſantem videre : & illos totius tranquillitatis oculos, nequaquam
nos aſpicere ſuſtinentes. Sed nequaquam iſtud patiamur,ô vnigenite fili Dei: neque expe-

Auguſti. lib. 22 de ciuitate.

riamur intolerabile illud horrendúmque ſupplicium. Hæc Chryſo. Vnde & Aug. A regno
Dei exulari,à ciuitate Dei alienari,à vita cadere,tam grauis eſt pœna,vt ei nulla poſſint tor- E
menta quæ nouimus comparari. Vnde & Grego. Nazianzenus, His ergo qui regno cœlorũ
indigni reperientur,erit etiam cum cæteris maior pœna,quòd à Deo proiicientur , & pu-

Pœna dãni an ſit grauiſſima.

dor & confuſio conſcientiæ,cuius finis ac remedium nuſquam erit. Hæc Grego. Si pœna
damni eſt grauiſſima:ergo paruuli puniuntur pœna grauiſſima: quod eſt contra Auguſt.
ſecundùm quem pœna eorum eſt mitiſſima. Dicendum, quòd pœna damni poteſt conſi-
derari,vel vt eſt ſubtractio tanti boni,cum ſenſu & merito ſubtractionis, & ſic eſt grauiſſi-
ma: vel ſine ſenſu & merito,& ſic eſt mitiſſima. Væ nobis qui de malis non cogitamus:ſed
quaſi ſecuri torpentes, & animæ curam negligentes, ad hæc ſine ceſſatione properamus.

De gloria paradiſi.

Poſtremò de gloria cœli ſciendum eſt, quòd tot & tanta ſunt in cœlis gaudia , quod omnes
Arithmetici huius mundi non poſſent ea numerare:& omnes Geometrici non poſſent ea
menſurare,omnes Grãmatici, Dialectici, Rhetorici non poſſent ea ſermonibus explicare:
quia

A quia oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Gaudebunt quippe ſancti ſupra ſe, de Dei viſione: infra ſe, de cœli & aliarũ creaturarũ corporaliũ pulchritudine: intra ſe, de corporis & animæ glorificatione: iuxta ſe, de angelorum & hominum aſſociatione. Intãtũ nãque gaudebit quiſque de bono alterius, quantum de bono proprio: quod tamen intelligendum eſt non de gaudij intenſione, ſed de gaudiorum numero. Ibi etiam ſinguli à ſingulis cognoſcentur, & videbit vnuſquiſque cogitationes alterius prout vult: quia, vt ait Gre. Vniuſcuiuſque mentẽ ab alterius oculis corpulentia non abſcondet. Videbunt itaque iuſtos, vt gaudeant: videbunt quoque pœnas reproborum, vt de periculorum euaſione gratias agant. Videbimus ibi Deum in ſe, deúmque in nobis, & nos in Deo: & Deum in creaturis, & creaturas in Deo. Ibi erit Deus omnia in omnibus, id eſt, ſecundùm Aug. erunt quæcunque ab omnibus deſiderantur: &

1. Cor. 2.
Gaudium ſanctorum vnd. q; p. cedens.
Gregorius lib. 4. dialog.
1. Cor. 15.

B vita, ſalus, & copia, & honor, & pax, & omnia bona. Qui, ſecundùm Gregorium, tam inæſtimabilis pulchritudinis eſt, vt angeli qui ſolem ſeptempliciter ſua vincũt pulchritudine, iugiter in eum deſiderent inſatiabiliter proſpicere. Ibi etiam, ſecundùm Aug. ſenſus hominis interior reficitur, in contemplatione diuinitatis: & ſenſus exterior, in contemplatione humanitatis: quia propterea Deus homo factus eſt, vt totum hominẽ in ſe beatificaret. Deus omnes ſenſus ſpirituali & ineffabili delectatione reficiet, cùm ipſe obiectum omniũ ſenſuum ſit futurus. Erit namque Deus ſpeculum viſui, cithara auditui, mel guſtui, balſamum olfactui, flos tactui. Ibi erit candor lucis æſtiualis, amœnitas vernalis, abundãtia autũnalis, requies hyemalis. Illa beatitudo, ſecundùm Auguſtinum, in duobus conſiſtit: ſcilicet in neceſſaria præſentia omnis boni, & in neceſſaria abſentia omnis mali. Et breuiter, ſecundùm Auguſtinum & Grego. tanta eſt ibi pulchritudo iuſtitiæ, tanta iocunditas lucis æter-

Auguſti. lib. 22. de ciuitate, cap. 30.
Gregorius lib. 18. moral. cap. 19.
Auguſti. lib. de beata vita.
Beatitudinis obiecta.

C næ: vt etiam ſi non liceret in ea amplius viuere ſeu manere quàm vnius diei mora, propter hoc ſolum innumerabiles huius vitæ dies pleni delicijs & affluentia tẽporalium bonorũ, rectè meritóque contemnerentur. Non enim falſo aut paruo affectu dictum eſt: *Quia melior eſt dies vna in atriis tuis ſuper millia*. Hæc etiã vita æterna conſiſtit in ſtola animæ & corporis. Stola animæ, cõſiſtit in tribus dotibus eius: ſcilicet in manifeſta cognitione ſummæ trinitatis, quæ ſuccedit fidei: in perfecta eius fruitione, quæ ſuccedit ſpei: in perfecta eius dilectione, quia non euacuabitur, ſed perficietur charitas ipſius Dei. Stola autem corporis in quatuor dotibus eius conſiſtit: ſcilicet in claritate, impaſſibilitate, ſubtilitate, & agilitate. Dotes animæ, ſunt de præmio ſubſtantiali: dotes corporis, de præmio accidentali. Prima ergo dos animæ, eſt cognitio quæ & viſio dicitur: qua diuina eſſentia videbitur ab omnibus tota, ſed non totaliter, prout eſt infinita. Videbitur tamen eſſentia diuina limpidius

Idẽ lib. 22. de ciuitate.
Pſal. 83.
Stola animæ.
Stola corporis.
Cognitio & viſio Dei.

D ab vno, quàm ab alio, inquantum vnus magis erit perfectus lumine gloriæ quàm alter. Et ſic iſta differentia erit ex parte videntis: quia idem erit viſum ex parte, eius (cùm ſit ſimpliciſſimum) nulla poteſt eſſe diuerſitas. Tribus autem modis cognoſcitur: ſcilicet quòd eſt, vel ſicut eſt, vel quid eſt. Primo modo cognoſcitur Deus in via, etiam à malis. Secundo, videbitur in patria à bonis. Vnde Ioannes: *Similes ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt*: id eſt maieſtatem, claritatem, bonitatẽ, &c. Tertio modo neque à bonis videbitur, neque à malis, neque in via, neque in patria: quia finitum nunquam capiet infinitum. Secunda dos animæ, eſt dilectio: ſed inter dilectionem virtutem, & inter dilectionem dotem eſt differentia: quia virtus propriè eſt illud, quod tranſit de ſtatu gratiæ in ſtatum gloriæ: dos autem, quod ſupra meritum datur in ductione ſponſæ. Fides & ſpes, ſecundùm rem, euacuabuntur in patria: charitas verò neque ſecundùm rem, neque ſecundùm actũ eius euacuabi

Cognitio trium.
1. Ioan. 3.
Dilectio virtus.
Dilectio dos.

E tur: ſed ſolummodo ſecundùm modum: quia imperfectio tolletur. Vnde dicit Aug. quòd fidei ſuccedet ſpes, quam videbimus: ſpei ſuccedet beatitudo, ad quam peruenturi ſumus: ſed charitati nihil ſuccedet: quia potius augebitur. Tertia dos animæ, eſt comprehenſio, quæ eſt tentio viſi & amati: & ſumitur hic comprehendere pro cõtingere, & circumplecti diuinam maieſtatem vel immenſitatẽ. Hæc etiam à quibuſdam appellatur Inhæſio, à quibuſdam verò fruitio. Sunt ergo iſtæ tres beatorum perfectiones præcipuæ: ſcilicet, viſio inobfuſcabilis, dilectio infaſtidibilis, tentio inamiſſibilis. Prima dos corporis, eſt claritas. Sed dicitur aliquid clarũ dupliciter: aut quia peruiũ, ſicut dicitur vitrũ clarũ: aut quia lucidum, ſicut dicitur ſtella clara. Corpus autem glorificatum & erit peruium & lucidum, & ideo vtroque modo erit clarum. Et erit corpus clarificatum ſepties tam clarum ſicut modò eſt ſol, & anima ſepties clarior corpore erit, quæ corpus velut veſtimentum ſuum reinduens, per omnia membra corporis, velut ſol per criſtallum, lucebit. Sed corpora

Auguſti. ſermo. 53. de tẽpore.
Comprehenſio.
Inhæſio & fruitio.
Dotes animæ.
Dotes corporis.
Clarificatio.

Impaſſibilitas. ſanctorum non æqualiter erunt clara: quia melior anima corpus lucidius habebit. Secunda dos corporis, eſt impaſſibilitas, quæ reſultat ex virtute animæ ſuum corpus potenter continentis, ita vt à nullo exteriori agente valeat immutari. Vnde ſi etiam corpus glorificatum poneretur in inferno, non ſentiret ex hoc læſionem in aliquo. *Subtilitas.* Tertia dos corporis, eſt ſubtilitas, quæ eſt ex perfecta victoriæ forma ſuper materiam, & aufert groſſiciem corporis, quæ eſt ex compoſitione elementariarum qualitatum. Et ſciendum, quòd ſicut duo corpora non glorificata, non poſſunt eſſe ſimul in eodem loco: ſic nec duo corpora glorificata: alioquin in vno corpore glorificato eſſet potentia agendi & intrandi partes corporis *Penetratio dimẽſionũ.* alterius: in alio verò eſſet impotentia reſiſtendi. Corpus verò glorioſum poteſt ſimul eſſe in eodem loco cum corpore non glorificato: quia poteſt illud penetrando ſubintrare, manẽte *Agilitas.* diſtinctione dimenſionum corporis vtriuſque. Quarta dos corporis, eſt agilitas, quæ ſecũ- *Auguſt. lib. 22. de ciuitate, cap. 30.* dùm Auguſt. tanta erit, quòd vbi volet ſpiritus, ibi protinus erit & corpus. Natura enim totaliter erit ſubdita voluntati: & ideo mouebitur corpus ad imperium ſpiritus. Verumtamẽ B ſicut melior anima corpus habebit lucidius, ſic & agilius: ita tamen quòd voluntas ſanctorũ *Idẽ ibidẽ.* erit omnino coniuncta rationi: & ideo voluntas eorum nunquam appetit quod non debet: quia, vt ait Auguſt. nec volet aliquid ſpiritus, quod nec ſpiritum poſſet decere, nec corpus.

Aureola. Quidam ſancti inſuper ſpecialiter habebunt aureolam, quæ eſt mentis ſpeciale gaudium: & corporis ſingularis decor, veniens ex opere præcellenti & priuilegiato: ſcilicet martyrio, virginitate, & prædicatione: vt ſic aureola non tantum principaliter ſit in mente, ſed per quandam redundantiam fulgeat etiam in carne. Aureola etiam diminutiuè dicitur, in comparatione ad auream: & ideo nota quòd inter auream, & aureolam, & palmam, *Aurea.* eſt differentia. Aurea enim eſt præmium ſubſtantiale: quod metaphoricè dicitur corona: tum ex parte meriti, quia non reſpondet gratia operi, ſed radici charitatis: tũ ex parte præmij, quia per hoc efficitur homo particeps deitatis: & per conſequens regiæ poteſtatis: C tum ratione perfectionis, quod ſignificat figura circularis. Aureola verò eſt præmium ac- *Aureola.* cidentale: non tamen quodlibet accidentale, ſed illud quod reſpondet operi excellenti, *Palma.* ſcilicet martyrio, virginitati, & prædicationi. Palma autem eſt præmiũ accidentale, quod nec radici nec operi debetur, ſed voluntati. Tale præmiũ habuit ſanctus Martinus, & multi alii, qui deſiderauerunt martyrium, licèt opus non fuerit ſubſecutum: quia & ſi gladio perſecutoris occiſi non ſunt, palmam tamen martyrii non amiſerunt. Hæc autem palma nec aurea dici debet, nec aureola: patet ergo quòd martyribus ac virginibus & prædicatoribus debetur aureola. Vnde verſus ſunt iſti:

Aureolam ſi ferre volam, fore virgo ſtudebo,
Martyriúmve ſubibo pium, populóſve docebo. Et iterum:
Aureolam martyr, doctor, virgóque meretur. D

Anſelmus in 1. Cor. Bona corporis ſeptem. Matth. 13. Anſelmus verò ponit ſeptem bona corporis, & ſeptem bona animæ, quæ habebũt electi in cœleſtis patriæ beatitudine. Et primò ponit bona corporis: quæ ſunt pulchritudo, velocitas, fortitudo, libertas, ſanitas, voluptas, æternitas: dicẽs, In illa igitur vita pulchritudo iuſtorum ſolis pulchritudini, quæ ſeptẽpliciter quàm modò ſit, ſpecioſior erit, adæquabitur: quemadmodum diuina ſcriptura teſtatur: *fulgebunt iuſti*, inquiens, *ſicut ſol in conſpectu Dei.* Velocitas nos tanta comitabitur, vt ipſis angelis Dei æque celeres ſimus, qui à cœlis ad terras, & à terris ad cœlum dicto citius dilabuntur. Huius quoque velocitatis exemplum in radio ſolis licet intueri, qui ſtatim orto ſole in plaga orientali, pertingit in vltimo plagæ occidentalis: vt in eo perpendamus nõ eſſe impoſſibile, quod de noſtra dicimus futura velocitate: præſertim cùm rebus animatis ſoleat ineſſe maior velocitas, quàm inanimatis. Præſtabunt viribus, quicunque meruerint ſupernis ciuibus aſſociari: intantum vt nullatenus illis obſiſtere quicquam valeat, vel ſi mouendo aut euertendo voluerint quid à ſuo ſtatu E quomodocumque diuertere, non illico cedat. Nec in eo quod dicimus maiori conatu laborabunt, quàm nos modo in motu oculorũ noſtrorum. Ne quæſo excidat animo, quam adipiſcemur, angelorum ſimilitudo: quatenus ſi hic aut his quæ dicturi ſumus aliud exẽplũ non occurrit, ipſa occurrat: atque in quibus angelos valere conſtiterit, etiam nos æquè valere probet & afferat. Quicunque igitur angelorum fuerint ſimilitudinem aſſecuti: eorum quoque libertatem neceſſariò aſſequentur. Itaque ſicut angelis nihil obſiſtit, nec aliquid eos impedire, vel conſtringere poteſt, quin pro velle ſuo cuncta liberrimè penetrent: ita non erit obſtaculum vllum quod nos retardet, nec clauſura quæ nos detineat, nec elemẽtũ quod nobis ad velle parũ obſiſtat. De ſanitate quid melius dici poterit, quàm quod Pſalmiſta

A miſta canit: *ſalus*, inquiens, *iuſtorum à Domino*. Quibus autem fuerit à Domino vera ſanitas,
quæ ſubrepere poterit infirmitas? Crede & incũctãter aſtruere licet, ſanitatẽ vitæ futuræ ita *Pſal. 36.*
iugẽ & incõmutabilem ac inuiolabilem fore, vt ineffabili quadã atque ſenſibili ſuauitatis
dulcedine totũ hominem repleat: & omne quod alicuius in ſe viciſſitudinis, mutabilitatis,
aut læſionis ſuſpiciones prætendere queat, procul arceat atque repellat. In illa futura
vita inæſtimabilis delectatio quædã bonos inebriabit: & dulcedine ſui totos eos inæſtima-
bili exundãtia ſatiabit. Quid dixi totos oculos, aures, nares, os, manus, pedes, guttur, cor, ie-
cur, pulmo, oſſa, medullæ, exta etiam ipſa, & cũcta ſigillatim, ſingulaque mẽbra eorũ in cõ-
mune tã mirabili delectationis & dulcedinis ſenſu cõplebũtur, vt ferè totus homo torrẽte
voluptatis Dei potetur, & ab vbertate domus eius inebrietur. Qui ergo hæc bona fuerit a-
deptus, nõ intelligo ad quid pro cõmodo corporis ſui vlterius porrigatur affectus: ſolũmo-
B do aſſit ei (quã cunctos appetere diximus) diuturnitas vitæ: ſed iſta illi minimè deerit, quia
iuſti in perpetuum viuent. Sunt etiam alia quæ quidem his quæ digeſſimus non minus a- *Bona ani-*
mantur, ſed ad animam ſicut illa ad corpus referuntur: quæ nihilominus in ſeptenario nu- *mæ beatæ*
mero conſtituta, non modicũ placent mẽti, quæ ipſorum fuerit ſapore imbuta. Sũt autem *ſeptem.*
hæc: ſapientia, amicitia, cõcordia, poteſtas, honor, ſecuritas, gaudiũ. Sapientia igitur tãta in *Sapientia.*
futura vita bonis erit: vt eorũ quæ ſcire voluerint nihil ſit quod ignorẽt. Sciẽt enim cuncta
quæ ſcienda fecit Deus: tam ea quæ præterita, quam quæ huius ſeculi ſunt futura. Ibi à ſin-
gulis omnes, & ab omnibus ſinguli cognoſcẽtur: nec quẽquã omnino latebit qua patria,
qua gente, qua ſtirpe quis æditus fuerit, vel quid in vita fecerit. Amicitia intantum ſingu- *Amicitia.*
gulorũ intima erga ſingulos ſuo feruore cõplebit, vt amor cuiuſque in quẽque ſufficiat cui-
que, præſertim cùm omnes vnũ corpus ſint Chriſti: & Chriſtus, qui eſt pax ipſa, ſit omniũ
C caput: nec minori ſe affectu complectantur, quàm membra vnius corporis ſibiinuicẽ co-
pulantur. Amabis igitur omnes, vt temetipſum: & amaberis ab omnibus, vt ipſi à ſe. Putas
abundans eris in dilectione, quando hoc tibi fuerit in poſſeſſione. Attamen iſta tranſi, & cõ-
templare ipſum per quem hæc bona tibi prouenere: & percipies, quia ille plus quàm tu
teipſum, & quàm omnes alij incomparabiliter amabit te: & tu ſuper teipſum ineffabili qua-
dam ſuauitate illum amabis. Si itaque tãta in cũctis eſt concordia, vt in nullo ſentias ali *Concordia.*
quem diſcrepare ab eo quòd te cõſtiterit velle: corpus vnum erimus, Eccleſia vna erimus,
ſponſa Chriſti erimus, quicunque ibi erimus. Non ergo maior inter nos diſcordia erit,
quàm nunc eſt inter vnius corporis membra. Verùm ſicut vides in motu oculorum, quòd
illuc quò vnus vertitur, mox alius ſequitur: ita quocunque tuum velle cõuerteris, velle om
nium ſine diſceptatione illicò præſto habebis. Quid dixi omniũ? Ipſa Dei voluntas nõ erit
D à tua diuerſa, ſed ſicut tu quòd ille, ita & ille in cunctis quod tu. Caput nãque à ſuo corpore
quomodo diſcreparet? Cùm itaque Deum & omnes voluntati tuæ cõcordes habueris, pro- *Poteſtas.*
fectò nihil voles quod non poſſis. Omnipotens igitur eris tuæ volũtatis, quoniã ipſum om-
nipotentem habebis in omnibus concordantem tuæ voluntati. Itaque cùm hæc tibi tãta
poteſtas affuerit, honor condecẽs poteſtati minimè deerit. Igitur dum poſſeſſione horum *Honor.*
bonorũ quæ digeſſimus fœlix fueris: nunquid ſufficiẽs tibi videberis? Maximè, inquis. Ita- *Securitas.*
que cùm tua vita perpetuò duret, in illa vita & hæc omnia tibi habenti, ſecuritas quoq; ea
amplius nõ perdẽdi certò arriſerit, obſecto quid exiſtimas tibi erit? Securus igitur tantorũ
bonorum perpetuò eris, nec alicuius tibi aduerſari volẽtis incurſum timebis. Poteſt ne er-
go illius gaudij modus à quoquam homine penetrari: cùm vltra mille milia, & decies cẽ-
tena milia innumerabiles ibi ſint, & omnes eadem beatitudine perfruantur: nec vllus eorũ
E ſit qui nõ tantũ de bono alterius gaudet, quantũ de ſuo. Præterea videntes Deũ ipſum ſuprà,
quem ipſi ſupra ſe amabunt, ipſos amantem: & intelligentes ſe inenarrabiliter, pluſquàm
ſemetipſos illum amantẽ, in gloria eius mirabili & ineffabili exultatione exultabunt. Cùm *Damnato-*
igitur iuſti fuerint tanta fœlicitate beati: reſtat vt iniuſti per contrarium ſint inæſtimabili *rum cõtra-*
quadam infœlicitate miſeri. Sicut enim iſtos mira pulchritudo, velocitas, fortitudo, liber- *ria mala.*
tas, ſanitas, voluptas, alacres faciet & iubilantes: ita illos immanis & inæſtimabilis fœditas,
tarditas, imbecillitas, ſeruitus, languor atque dolor mœrentes reddet & eiulãtes. Sanè diu-
turnitatem vitæ, quam iſti pro fruendis bonis ſummo amore complectentur, illi pro inter-
minabili pœna qua torquebuntur (quoniã inerit illis) ſummo odio execrabuntur. De ſa-
piẽtia verò quid dicã non inuenio, niſi quia ſicut iuſtis erit in gaudiũ & honorẽ, ita iniuſtis
quicquid ſcient, in mœrorem & cõfuſionem. Amicitia autem qua adinuicem pii ſumma
iocunditate copulabuntur, ſi qua impiis erit, in tormẽtum eis erit. Quò enim magis quoſ-

que amabunt,eo grauius in eorum pœna dolebunt. Diſcordiam habebunt cũ omni crea- A
tura,& omnis creatura diſcordabit ab illis. Hinc ergo pro poteſtate bonorum tãta impo-
tentia eos ſequetur,vt omnino nihil eorum quæ voluerint,poſſint:& quicquid habuerint,
nolint. Igitur pro honore ſanctorũ obtinebũt perenne opprobriũ. Et hæc quo fine claudẽ-
tur? Verè ſicut amici Dei ſecuri erunt ſe nunquam amiſſuros bona ſua:ita iſti inimici Dei
omnino deſperabũt ſe iam amplius euaſuros hæc mala. Pro æterno ergo & ineffabili gau-

Manſiones in inferno diuerſæ.

dio beatorum,hæreditabunt incogitabilem triſtitiam,omnes qui pro impœnitudine reatus
ſui tranſituri ſunt in ſocietatem dæmoniorum. Hæc Anſelmus. Sũt etiam in inferno, ſicut
& in cœlo,diuerſæ manſiones,meritis ſingulorum correſpondentes. Vnde Chriſo. Sicut in
regno cœleſti manſiones multæ ſunt: id eſt,differentiæ premiorum:ſic & in gehẽna diuer-
ſæ ſunt manſiones:id eſt,differentiæ ſuppliciorum:omnes tamen pœnam æternam ſuſtine-
bunt,ſicut omnes electi denarium eundem habebunt,quẽ paterfamiliâs dabit omnibus, B
qui,ſcilicet,in vinea operati ſunt. Nomine quippe denarij,aliquid omnibus electis cõmune
intelligitur:ſcilicet vita æterna:Deus ipſe,quo omnes quidem communiter,ſed impariter

1.Cor.15.

fruentur. Nam ſicut differens erit clarificatio corporum,ita differẽs erit gloria animarum.
Stella enim à ſtella,id eſt,electus ab electo differt in vtraque, videlicet mentis & corporis
claritate. Alij nimirum alijs vicinius clariuſque ſpeciem Dei contemplabuntur:&ipſa cõ-
templandi differentia,mãſionum diuerſitas vocatur. Vna igitur eſt domus,id eſt, denarius:
ſed diuerſitas eſt ibi manſionum:id eſt,differentia claritatis in beatitudine: quæ vnũ eſt, ac

Manſiones electorum diuerſæ. Auguſti. lib.22.de ciuitate, cap.30.

ſummũ bonum,& vita omniũ. Hæc Chryſo. Vnde & Auguſtin. Quòd autẽ ibi futuri ſunt
pro meritis premiorum,etiam gradus honorum atque gloriarum,nullatenus eſt ambigẽ-
dum. Atque id & beata illa ciuitas magnum in ſe bonum videbit, quòd nulli ſuperiori
nullus inferior inuidebit:tam nollet vnuſquiſque eſſe quod non accepit,quàm nec in cor- C
pore vult eſſe oculus,qui eſt digitus. Sic itaque habebit hoc donum alius alio minus,vt hoc
quoque donum habeat,nec velit amplius. Hæc Auguſtinus. Poſſumus etiam diuerſas mã-
ſiones omnium electorum ſumere,ſecundùm choros angelorum, ad quorum ruinam re-
ſtaurandam homo eſt creatus. Quia enim de ſingulis choris aliqui angeli ceciderunt,& in
tanto numero,quòd vnum chorum per ſe feciſſent:ideo dicitur decimus chorus cecidiſſe:
& ideo ruina cuiuſlibet chori debet per electos homines reparari.

ORATIO.

*Domine Ieſu Chriſte, mihi fragili concede, vt inter diuerſas huius vitæ dulcedines corpore viuens,
mente in infernum deſcendam, & pœnas peccatoribus paratas conſiderans, & meditans, magis* D
*ſollicitè à peccatis caueam:ne moriens illuc deſcendere, & pœnas ipſas experiri compellas. Da etiã
mihi Domine inter multas huius vitæ amaritudines diuinæ dulcedini inhiare, & ad æternam beatitudinẽ
ſuſpirare:illicque mentem tenere, & fac vt ſemper tibi adhæream, nihil præter te diligam, nihil quæram,
nihil etiam cogitare concupiſcam, & tandem ad te Deum & Dominum meum perueniam. Amen.*

Concluſio libri, & ſignatio eius. CAPVT. LXXXIX.

Cõcluſio libri, & peroratio authoris.

HAbes igitur ex prædictis vitam Domini noſtri Ieſu Chriſti, qualitercũ-
que deſcriptam,& pro magna parte meditationibus tibi traditã: in qua,
& per quam,nos miſeros mirificè conſolando refouet,& ſpẽ nobis pec-
catoribus magnam præbet. Nam pro peccatoribus eſt incarnatus, & cũ
peccatoribus libenter conuerſatus:pro ipſis etiam in morte preces fun- E
dere,& tandem pro talibus mori non eſt dedignatus. Habes quippe me-
ditationum ſpiritualiũ ſeminarium,ex quibus diuini amoris fructus v-
berior oriatur & creſcat: vt meditatio affectum excitet,affectus deſideriũ pariat, deſideriũ
lachrymas extorqueat: vt ſint tibi lachrymæ tuæ panes die ac nocte,donec appareas in cõ-
ſpectu Domini Ieſu,& ſuſcipiaris ab amplexibus eius:dicáſque illud quod ſcriptum eſt in

Canti.2. Bernard. Meditatio vitæ Chriſti amplexanda.

Canticis: *Dilectus meus mihi, & ego illi:inter vbera mea*, id eſt,affectiones meas *commorabitur*. Vn
de Bernar: Sit dulcis & ſuauis affectui, Dominus Ieſus contra malè vtique dulces vitæ car-
nalis illecebras:& vincat dulcedinem dulcedo,quemadmodum clauũ clauus expellit. Hæc
Bernar. Suſcipe itaque reuerenter & gaudẽter prædicta,& in eis verſari nõ pigriteris ſolli-
citudine & deuotione tota:quia hæc eſt via & vita tua:hoc eſt fundamẽtũ ſuper quod po-
tetis

A ceteris magnũ ædificiũ conſtruere:& ab hoc te oportet incipere,ſi ad ſublimiora vis cõſcen-
dere.Nã hæc vitæ Chriſti meditatio,non ſolum per ſe dulciter paſcit:ſed etiã ad maiorem
cibum tranſmittit.Hæc enim ſunt quæ Dominus Ieſus geſſit in carne:ſed longè ſublimius
eſt eũ in ſpiritu intueri,ad quod per hanc ſcalã poteris peruenire:ſed in hac interim opor-
tet immorari. Nec tamen qui ad maiorem contemplationem aſcendunt, hanc dimittere
debent pro loco & tempore:quia hoc eſſet magnæ præſumptionis & ſuperbiæ. Vnde Ber.
Qui contemplator altiſſimus fuit,hanc nunquam dimiſit: prout ſuprà in prologo videre
quis poterit. Hæc quippe dulcius ſapit,ac fiduciam & conſolationem magis tribuit. Vnde
Anſelm.Ieſu bone quàm dulcis es in corde cogitantis de te,& diligẽtis te. Et certè neſcio, *Anſelmus i meditat.*
quia nec plenè comprehendere valeo:vnde eſt hoc quòd dulcior es in corde diligẽtis te in
eo quòd caro es,quàm in eo quòd verbũ:dulcior in eo quòd humilis, quàm in eo quòd ſu-
B blimis.Siquidem longè dulcius eſt memoriæ diligentis te,videre te ex matre virgine in tẽ-
pore natũ:quàm in ſplendoribus ante luciferũ à patre genitũ. Temetipſum exinaniſſe,ſer-
uique formam accepiſſe,quàm in forma Dei æqualem te Deo eſſe. Dulcius te videre corã
Iudæis mori in ligno,quàm dominari ſuper angelos in cœlo. Intueri te ſuper omnia ſubie-
ctum,quàm ſuper omnia prælatum. Hominem humana pertuliſſe,quàm Deũ diuina geſ-
ſiſſe. Redemptorem eſſe pereuntium,quàm conditorem eſſe nõ exiſtentiũ. O quàm dulce *Meditatio*
eſt bone Ieſu in ſecreto cordis ad memoriam reuocare,te pro nobis de virgine abſque pol- *incarnatio*
lutione conceptũ,abſque læſione virginitatis eius natũ,pannis inuolutũ, in præſepio recli- *nis, & ca-*
natũ,ſuſtinentẽ conuitia,tacentẽ ad opprobria,pedes diſcipulorũ lauantẽ, linteo tergẽ- *terorum ad*
tem,de nocte prolixius orantem,ſudorem ſanguinis emittentem, triginta argenteis ven- *eam ſpectã-*
ditum,oſculo traditum,cum gladiis & fuſtibus captum,ligatum,iudicatum,flagellatũ,co- *tium.*
C ronatum,damnatum,ad occiſionem vt agnus innocens ductum,os tuum,cùm malè tracta-
reris,non aperientem,cùm accuſareris in multis non reſpondentẽ,colaphizatũ, alapas pa-
tientem,deriſu adoratum,arundine capite percuſſum,in veſte alba illuſum,ad mortem cõ-
demnatum,crucem tuã baiulantem,& in ea affixum,pro crucifixoribus orantẽ,aceto po-
tatũ,felle cibatum,à latrone conuitiatum,ſanguinem tuum per quinque vulnera corporis
tui effundentẽ,caput inclinantẽ,ſpiritum emittentem:dilectã animã tuam in manus patris
commendantem:& hæc omnia pro nobis ſuſtinentem. Hæc omnia formant & adaugent
magis ac magis exultationem,fiduciam & cõſolationem,amorem & deſideriũ. Quis enim
non lætetur & exultet,quis non ſupra modum iocundetur & gratuletur, videns conditorẽ
ſuum,non ſolum pro ſe hominem eſſe:ſed tam dura támque indigna ſuſtinuiſſe? Quid in
mente ſuauius eſſe ruminatur?quid dulcius guſtatur?quid lætius excogitatur? Quis mihi
D auferet locum in regno:vbi is omnipotens eſt,qui caro mea & frater eſt? Quis mihi euen-
tus aliquam ingeret deſolationem,cui ſpes tanta tantam confert certitudinem? Quomo-
do aliqua triſtitia aliquem locum habere poteſt in eo,in quo indeſinenter verſatur iſta co-
gitatio? Hæc Anſel. Libenter itaque conuerſeris cum Domino Ieſu & vitam ipſius tãquã *Vita Chri-*
Euangelium in corde ſtudeas inſeparabiliter collocare:quia in eo ſola pax & requies eſt. *ſti memo-*
Ieſus enim eſt iocunditas mœrentium,æternitas viuentiũ,ſuauitas dolentiũ,vbertas egen- *ria cõmen-*
tiũ,ſanitas languentium:quod ſignificant quinque literæ huius nominis Ieſus. Vnde Bern. *danda.* *Bernardus*
Gira & regira,verſa & reuerſa,& non inuenies pacem & requiem,niſi in ſolo Ieſu. Qua- *in cantica,*
propter ſi quieſcere vis,pone Ieſum vt ſignaculũ ſuper cor tuũ:quia tranquillus ipſe, tran- *ſermone 15.*
quillat omnia. Hæc Bernard. Ama ergo eũ qui te tantum amauit: redde ei vicem qui te in
benedictionibus dulcedinis ſuæ præuenit:quia ſi hoc feceris,ſemper in gaudio & delitiis
E magnis eris. Vnde Anſelmus. Ieſu qui non amat te,anathema ſit. Qui te non amat, ámari-
tudinibus repleatur. Caſtus eſt amor tuus Domine:& nihil impuritatis admittit. Sobrius *Anſelmus i meditat.*
eſt ſapor nominis tui,& nullã mentẽ alienat à recto. Suauis eſt amor tuus, & nihil habet ã-
mari. Nam & quæ amara ſunt mundi,indulcat:& dulcia ei reddit amara. Inter anguſtias
non arctatur,inter preſſuras non opprimitur,non perit ſub inopia, non mœrore contrahi-
tur. In laboribus manet æquanimis,inter minas ſecurus,inter blãdimẽta incorruptus,inter
tormenta perſeuerat inuictus,in morte ſemper eſt viuus. Sicut in theſauro cupidus gaudet,
& ſicut in amore vnici filij delectatur mater,ita gaudium & delectatio eſt grata in charitate
tua:dulcis Ieſu animæ amanti te. Dulcedo mellis,ſuauitas lactis,vini ſapor inebrians, cun-
ctæque delitiæ non ſic oblectant fauces guſtantiũ ſe,vt amor tuus mentes diligentium te.
Hæc Anſel. Et vt magis ad hæc omnia prouoceris,& vt hic liber in nomine ipſius Domini
Ieſu,qui eſt liber ſignatus,concludatur & ſignetur:attende quòd de hoc ſalutari nomine

Bernardus ſermo. 15. in cantica. Canti. 1. Nomen Ieſu. Olei virt⁹. Ieſu. Bernardus ſuper hoc verbo, *Oleum effuſum nomen tuum*, ſcribit, dicens: Eſt proculdubio A inter oleum & nomen ſpõſi ſimilitudo: nec ocioſè Spiritus ſanctus alterutrum comparauit. Ego autẽ dico in triplici quadã qualitate olei quod lucet, paſcit, vngit: ſi vos melius non habetis, fouet ignem, nutrit carnem, lenit dolorem. Lux, cibus, medicina. Vide autem nũc, & de ſponſi Ieſu nomine. Lucet prædicatum, paſcit recogitatum, inuocatum lenit & vngit. Et percurramus ſingula, vnde putatis in toto orbe tãta & tam ſubita lux fidei, niſi de prædicato nomine Ieſu? Nonne in huius nominis luce, Deus nos vocauit in admirabile lumen ſuum: *Ephe. 5.* quibus illuminatis, & in lumine iſto videntibus lumen dicat meritò Paulus: *fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* Nec tantum lux eſt nomen Ieſu, ſed & cibus. An nõ totiens cõfortaris, quotiens recordaris? Quid æquè mentẽ cogitantis impinguat? Quid ita excitatos reparat ſenſus, virtutes roborat, vegetat mores & actus bonos atq; honeſtos, caſtas fouet affectiones? Aridus eſt omnis animæ cibus, ſi non iſto oleo infunditur: inſipidus eſt, ſi non hoc B ſale conditur. Si ſcribas, nõ ſapit mihi, niſi legero ibi Ieſum: ſi diſputes aut conferas, nõ ſapit mihi, niſi ſonuerit ibi Ieſus. Ieſus mel in ore, in aure melos, in corde iubilus. Sed eſt & medicina. Triſtatur aliquis veſtrum, veniat in cor Ieſus, & inde ſaliat in os: & ecce ad exortum nominis lumẽ, nubilum omne diffugit, redit ſerenum. Labitur quis in crimen, currit inſuper ad laqueum mortis deſperando: nónne ſi inuocet nomen vitæ, confeſtim reſpirabit ad vitam? Cui aliquando ſtetit ante faciem ſalutaris nominis, duritia (vt aſſolet) cordis, ignauiæ torpor, rancor animæ, languor accidiæ? Cuius fons fortè ſiccatus lachrymarũ, inuocato Ieſu non continuò erupit vberior, fluxit ſuauior? Cui in periculis palpitanti & trepidanti, inuocatum virtutis nomen non ſtatim fiduciam præſtitit, depulit metum? Cui, quæſo, in dubiis æſtuanti & fluctuanti, non ſubitò ad inuocationem clari nominis emicuit certitudo? Cui in aduerſis diffidẽti, iam iámque deficienti, ſi nomen adiutorij ſonuit, defuit fortitudo? Nimirum morbi & lãguores animæ iſti ſunt, illud medicina. Denique & probare licet: *Inuoca me* C *Pſal. 17.* (inquit) *in die tribulationis, eruam te & honorificabis me.* Nihil ita iræ impetum cohibet, ſuperbię tumorem ſedat, ſanat liuoris vulnus, reſtringit luxuriæ fluxum, extinguit libidinis flammã, ſitim tẽperat: auaritiæ ac totius indecoris fugat pruriginẽ. Siquidem cùm nomino Ieſum, hominem mihi propono mitem & humilem, corde benignum, ſobrium, caſtũ, miſericordem, & omni denique honeſtate ac ſanctitate cõſpicuum: eundémq; ipſum Deum omnipotentem, qui ſuo me exemplo ſanet, & roboret adiutorio. Hæc omnia mihi ſimul ſonant, cùm inſonuerit Ieſus. Sumo itaque mihi exempla de homine, & auxilium à potẽte. Illa tanquam pigmentarias ſpecies, hoc tanquam vnde acuam eas: & facio cõfectionem, cui ſimilem medicorum nemo facere poſſit. Hoc tibi electuarium habes, ô anima mea, recõditum in vaſculo vocabuli huius quod eſt Ieſus: ſalutiferum certè, quódq; nulli vnquam peſti tuæ D inueniatur inefficax. Semper tibi in ſinu ſit, ſemper in manu, quo tui omnes in Ieſum & ſen- *Cantic. 8.* ſus dirigantur, & actus. Deniq; & innitaris ſuper eo. *Pone me*, inquit, *vt ſignaculum in corde tuo: ſignaculum in brachio tuo.* Sed hoc aliâs. Nunc verò habes vnde & brachio medearis & cordi. *Bernardus in Rhytmica orat. ad Chriſtũ ad finẽ operũ.* Habes, inquam, in nomine Ieſu vnde actus tuos vel prauos corrigas, vel minus perfectos adimpleas. Itémque vnde tuos ſenſus aut ſerues ne corrumpantur: aut ſi corrumpuntur, ſanes. De hoc etiam dulci nomine Ieſu, idem Bernardus, alibi quaſi iubilando ſic dicit:

Ieſu dulcis memoria,
Dans vera cordis gaudia:
Sed ſuper mel & omnia,
Eius dulcis præſentia.
Nihil canitur ſuauius,
Auditur nil iocundius:
Nil cogitatur dulcius,
Quàm Ieſus Dei filius.
Ieſu ſpes pœnitentibus,
Quàm pius es petentibus:
Quàm bonus te quærentibus,
Sed quid inuenientibus?
Ieſu dulcedo cordium,
Fons viuus, lumen mentium:
Excedis omne gaudium,
Et omne deſiderium.

Nec lingua valet dicere,
Nec litera exprimere:
Expertus poteſt noſcere,
Quid Ieſum ſit diligere.
Ieſum quæram in lectulo, E
Clauſo cordis cubiculo:
Priuatim & in publico,
Quæram amore ſedulo.
Cum Maria diluculo,
Ieſum quæram in tumulo:
Clamore cordis querulo,
Mente quæram non † oculo. † *aliàs, &*
Tumbam perfundam fletibus,
Locum replens gemitibus:
Ieſu prouoluar pedibus,
Strictis hærens amplexibus.

A *Ieſu rex admirabilis,*
Et triumphator nobilis:
Dulcedo ineffabilis,
Totus deſiderabilis.

Mane nobiſcum Domine,
Et nos illuſtra lumine:
Pulſa mentis caligine,
Mundum reple dulcedine.

Quando cor noſtrum viſitas,
Tunc lucet ei veritas:
Mundi vileſcit vanitas,
B *Et intus feruet charitas.*

Amor Ieſu dulciſſimus,
Et verè ſuauiſſimus:
Plus millies gratiſſimus,
Quàm dicere ſufficimus.

Hoc probat eius paſſio,
Hoc ſanguinis effuſio:
Per quam nobis redemptio,
Datur & Dei viſio.

Ieſum omnes cognoſcite,
Amorem eius poſcite:
C *Ieſum ardenter quærite,*
Quærendo inardeſcite.

Sic amantem diligite,
Amoris vicem reddite:
In hunc odorem currite,
Et vota votis reddite.

Ieſu author clementiæ,
Totius ſpes lætitiæ:
Dulcoris fons & gratiæ,
Veræ cordis delitiæ.

Ieſu mi bone ſentiam,
D *Tui dulcoris copiam:*
Da mihi per præſentiam,
Tuam videre gloriam.

Cùm digne loqui nequeam,
De te tamen non ſileam:
Amor facit vt audeam,
Cùm ſolum de te gaudeam.

Tua Ieſu dilectio,
Grata mentis refectio:
Replet ſine faſtidio,
Dans famem deſiderio.

Qui te guſtant, eſuriunt,
E *Qui bibunt, adhuc ſitiunt:*
Deſiderare neſciunt,
Niſi Ieſum quem diligunt.

Quem tuus amor ebriat,
Nouit quid Ieſus ſapiat:
Quàm fœlix eſt quem ſatiat,
Non eſt vltrà quod cupiat.

Ieſu decus angelicum,
In aure dulce canticum:
In ore mel mirificum,
In corde nectar cœlicum.

Deſidero te millies,
Ieſu mi quando venies:
Me lætum quando facies,
Me de te quando faties.

Amor tuus continuus,
Mihi languor aſſiduus:
Mihi Ieſu mellifluus,
Fructus vitæ perpetuus.

Ieſu ſumma benignitas,
Mira cordis iocunditas:
Incomprehenſa bonitas,
Tua me ſtringit charitas.

Bonum mihi diligere,
Ieſum nil vltrà quærere:
Mihi prorſus deficere,
Vt illi queam viuere.

O Ieſu mi dulciſſime,
Spes ſuſpirantis animæ:
Te quærunt piæ lachrymæ,
Et clamor mentis intimæ.

Quocunque loco fuero,
Meum Ieſum deſidero:
Quàm lætus cùm inuenero,
Quàm fœlix cùm tenuero.

Tunc amplexus, tunc oſcula,
Quæ vincunt mellis pocula:
Tunc fœlix Chriſti copula,
Sed in his parua morula.

Iam quod quæſiui video,
Quod concupiui teneo:
Amore Ieſu langueo,
Et corde totus ardeo.

Ieſus cùm ſic diligitur,
Hic amor non extinguitur:
Non tepeſcit nec moritur,
Plus creſcit & accenditur.

Hic amor ardet dulciter,
Dulceſcit mirabiliter:
Sapit delectabiliter,
Delectat & fœliciter.

Hic amor miſſus cœlitus,
Hæret mihi medullitus:
Mentem incendit penitus,
Hoc delectatur ſpiritus.

O beatum incendium,
O ardens deſiderium:
O dulce refrigerium,
Amare Dei filium.

Ieſu flos matris Virginis,
Amor noſtræ dulcedinis:
Tibi laus honor luminis,
Regnum beatitudinis:

Ieſu ſole ſerenior,
Et balſamo ſuauior:
Omni dulcore dulcior,
Præ cunctis amabilior.

Cuius guſtus ſic afficit,
Cuius odor ſic reficit:
In qua mens mea deficit,
Solus amanti ſufficit.
Tu mentis delectatio,
Amoris conſummatio:
Tu mea gloriatio,
Ieſu mundi ſaluatio.
Sequar quocunque ieris,
Mihi tolli non poteris:
Cùm meum cor abſtuleris,
Ieſu laus noſtri generis.
Dilecte mi reuertere,
Conſors paternæ dexteræ:
Hoſtem viciſti proſpere,
Iam cœli regno fruere.
Cœli ciues occurrite,
Portas veſtras attollite:
Triumphatori dicite,
Salue Ieſu rex inclyte.
Rex virtutum, rex gloriæ,
Rex inſignis victoriæ:

Ieſu largitor gratiæ, A
Honor cœleſtis curiæ.
Tu veræ lumen patriæ,
Tu fons miſericordiæ:
Pelle nubem triſtitiæ,
Nobis dans lucem gloriæ.
Te cœli chorus prædicat,
Et tuas laudes replicat:
Ieſus orbem lætificat,
Et nos Deo pacificat.
Ieſus in pace imperat,
Quæ omnem ſenſum ſuperat: B
Hunc mens mea deſiderat,
Et illo frui properat.
Ieſus ad Patrem rediit,
Cœleſte regnum ſubiit,
Cor meum à me tranſiit,
Poſt Ieſum ſimul abiit.
Iam proſequamur laudibus,
Ieſum, hymnis & precibus:
Vt nos donet cœleſtibus,
Cum ipſo frui ſedibus. Amen.

ORATIO. C

O Ieſu Chriſte, fili Dei viui, pro his & omnibus quæ de te piè credimus & credere debemus, tibi gratias (licèt indignas) referimus: & per te ate ſuppliciter exoramus, vt teipſum ex parte omnium cœleſtium, terreſtrium & infernorum Deo patri offeras, in dignam laudem omnium, in quibus ſummam Trinitatem laudabilem recognoſcis: & in plenam gratiarum actionem pro quolibet beneficio à ſingulis debitam creaturis: atque in veram emendationem omnium malorum ab origine mundi commiſſorum, & inſufficientem perſolutionem omnium bonorum vnquam omiſſorum: & in ſuppletionem quoque meriti omnium beatificatorum, & gratiæ omnium iuſtificatorum, ac emendationis omnium peccatorum: refrigeriíque omnium purgandorum, nécnon in releuationem omnis indigentiæ corporis & animæ ſingulorum. Amen. D

Finit ſecunda & vltima pars huius libri, vitæ Chriſti.

VITA GLORIOSISSIMÆ MATRIS ANNÆ, CHRISTIPARÆ VIRGINIS MARIÆ GENITRICIS, AB ASCENSIO IN COMPENDIVM

redacta, ex hiſtoria ſuauiſſima eiuſdem matris Annæ: ab religioſiſſimo viro F. Petro Dorlando ordinis Carthuſienſis in Zelem Theutonicè prius ædita. E

De Diuæ Annæ parentibus, & eorum nuptiis. Caput I.

APpropinquante plenitudine temporis, quo per filium ſuum Deus humanum genus redempturus erat, ſeptuaginta ſeptem (vt diuus Cyrillus Carmelita ait) ante diuini verbi incarnationem annis floruit in Iudæa virgo quædam generoſiſſima ex Dauid ſtirpe nata: diues admodum, miréq; formoſa, optimè morata, validéque cordata, ac ſpei de redemptione Iſraël refertiſſima; quæ cum parentum venia, filios prophetarum in Carmelo viſitare ſolita, ab eiſdem moribus & prudētia, ac ſanctitate plurimum illuſtrabatur, donec iam matura viro iam plenis nubilis annis, matrimonio ad generis propagationem à parentibus optimis

A optimis & prudentiſſimis ex veteri inſtituto addiceretur. Quibus tamen virgo, caſtis colloquiis imbuta, virginalique vitæ aſſueta, animóq; deſtinata, primùm refragata, rem ad Carmelitas retulit. Qui in ieiunio, & oratione Deum conſuluerunt: donec eorum tres in ſpiritu rapti, radicem videre pulcherrimam, geminam ex ſe arborem emittentem: è quarum altera natus eſt ramus ſpecioſiſſimus, tria diffundens ramalia: è quorũ primo longè decentiſſimo, natus eſt flos puriſſimus atque fragrãtiſſimus, odore cœlum ac terram perfundens optimo. Ex reliquis quoque prioris arboris ramalibus flores nati ſunt, ſi ſeorſum ſpectentur pulcherrimi: ſed ad primi floris comparationem nihil. Ex altera verò arbore orta eſt virga ſanè pulchra, pulchriorem producẽs florem: nec tamen primo comparabilem. Hac radice ſic viſa, audita eſt ſimul vox dicens: Hæc radix eſt Emerentia noſtra, magnæ propagationi deſtinata. Qua re intellecta, virgo Deo & parentibus obediens, Stolano viro iuſto

B & Deum timenti nupſit.

De natiuitate duarum Emerentiæ filiarum. Capur II.

Eracto matrimonio, & legitimè conſummato, Emerentia concepit & peperit filiam Iſmeriam nomine, quæ ſuo tempore matrimonio data, genuit filium Eliud, & filiam Elizabeth. Eliud autem Emyn genuit patrem Nemeciæ, è qua ſanctus Seruatius genitus eſt. Elizabeth autem Ioannem Baptiſtam, præcurſorem Domini, in ſenectute ſua enixa eſt. Concepit præterea & peperit Emerentia alteram filiam: cui Annæ, id eſt gratiæ Dei nomen indidit: quæ verè gratia Dei: quia ex eius filia proceſſit Saluator mundi, vti docebunt ſequentia.

C

De Diuæ matris Annæ coniugio, & eleemoſynis. Capur III.

CReſcente autem & moribus & ætate, de qua nobis eſt ſermo Anna, habitantéq; in ciuitate Dauid, Bethlehem nomine, placitum eſt parẽtibus matrimonio dedere: nupſitque viro optimo de ciuitate Galilææ cui nomen Nazareth, nomine Ioachim. Quo cum honeſtiſſimè in timore Dei & ſpe certiſſima conuerſata eſt: hoc (vt Hieronymus atteſtatur) inſtituto, vt bona ſua triphariam diuiderent: partémque vnam templo Dei & eius miniſtris, hoc eſt clero, darent. Secundam, peregrinis & cæteris pauperibus: tertiam, ſuis ſuorúmque neceſſitatibus. Quo pacto diu, & (vt plures volunt) ad vigeſimum vixerunt annum ſine prole: pro qua tamen ſæpe preces fuderant.

D

De ſterilitate & rubore, quem ob eam paſſi ſunt. Capur IIII.

VErùm licèt (Deo ita ordinante) diu ſteriles eſſent, non tamen ipſi minus ſeruierunt: nec eleemoſynas minores fecerunt: ſed potius maiores: in ſpe firma ipſum rogantes, vt opprobrium ſterilitatis auferre dignaretur. Cùm autem ſolennitatum & ceremoniarũ obſeruantiſſimi eſſent, accidit vt in feſto Tabernaculorum Ioachim more ſolito cum fœcundis oblationem in templum offerret: quem cum Iſachar ſummus pontifex & Ruben ſcriba cõſpicerent, cum ſummo opprobrio eius munera reiecerunt, ipſúmque contumelioſè exploſerũt, dicentes: Quis te tam audacem ac temerarium fecit, hominum inutiliſſime: vt cum fœcũdis audeas ad altare Domini offerre munera tua:

E cùm ſis ipſe ſterilis & maledictus à Domino in lege? Exi igitur quamprimùm, ſciens nec te, nec munus tuum gratum Domino. Niſi enim te contemneret, ſterilem nõ pateretur. Caue autem poſthac tẽplum oblaturus ingredi. Quo audito cum rubore ſummo, ſed ſine murmuratione exiit de templo, (ignorante id Anna coniuge) ad paſtores pecoris ſui in agro, vbi in loco ſecreto ſeſe in lachrymas profudit dicens: Omnipotens ac miſericors Deus, qui omnia vides & intelligis, ſcis quia ambulaui coram te in veritate & fide nõ ficta in mandatis tuis, quæ dilexi nimis: quocirca clemẽtiſſime Deus precor maieſtatẽ tuam, aufer opprobrium domus meæ: & concede coniugi meæ caſtiſſimæ atque fideliſſimæ fœcunditatem, vt me prole lætificet: quam ſi dederis, tuo perpetuo mancipauero famulatui. Quo cum lachrymis dicto, ecce archangelus Gabriel cum lumine inæſtimabili adeſt, dicens: Ioachim amice Dei omnipotentis, ego ſum Gabriel archangelus, ad te à Deo miſſus, vt ſignificem tibi quòd preces tuæ exauditæ ſunt à Domino, qui vidit ruborem tuum immeritum. Non

enim vltor eſt Deus naturæ: ſed peccati. Permittit autem interdum ſterilitatem, vt donet A fœcunditatem cum gratia: ſciatúrque quòd proles non ex carnis voluntate atque lubricitate, ſed Dei ſit dono cõceſſa. Recordare quomodo Sara, Rebecca, Rachel, & Anna Samuëlis mater, ſteriles fuerũt quantum ad naturam: ſed ex gratia Patriarchas pepererũt & Prophetas. Noris ergo quòd proles diu deſiderata, ſemper fuit cum gratia data. Quocirca coniunx tua Anna concipiet & pariet tibi filiam, nomine Mariam. Quam, vt vouiſti Deo, dicabis in templo: nam ex ea mirabile facturus eſt Deus myſterium. Ne quid autem dubites, vade in domum tuam, & habebis obuiam coniugem tuam in porta aurea, quæ de aduentu tuo plurimum lætabitur. Quo dicto diſparuit angelus: ſed ad Annam redeat narratio. Ea neſciens quò maritus ſuus Ioachim deuenerat, qui quinque menſibus abſens fuerat, nullo accepto commeatu, nullóque diſceſſionis facto indicio, mira confecta eſt triſtitia, verita ne ob ſuam ſterilitatem vir diſceſſerit. Cùm autem in lachrymas ſeſe diffunderet, acceſſit vna B ancillarum ad eam, dicens: Noli flere domina, ſed magis exulta: quia hodie dies eſt Domini, exultemus & lætemur in ea. Cùm autem cõſolationem non reciperet, diceretque, vt ad opus ſuum iret, nec de ſe ſollicita eſſet: illa indignata: cur, inquit, mihi improperas peccata tua? quid ego poſſum, ſi ſterilis es: vtra peccauit, egó ne, an vetius tu, quòd ſic ſterilitate occluſa es? Quam contumeliam humiliter & modeſtè in ſe accepit, nihil obmurmurans: ſed profundè in corde gemens in pomarium ſuum ſeceſſit: vt lachrymis dolorem mitigaret. Et genua ponens coram altiſſimo Deo, ad quem oculos leuauit, ſic precata eſt: Domine Deus omnipotens, Deus Iſraël, fortiſſime ſpirituum: quia etiam in aduerſitatibus tibi gratias agi vis, ego laudo te, tibique gratias ago, quòd ſterilem me perpeſſus es, maritúmque à me alienari permiſiſti: quia certò ſcio quicquid patior, peccata mea meruerunt. Qua confeſſione facta, cecidit in faciem ſuam, & fudit animam ſuam coram oculis Dei in omni afflictione. C Et paulò pòſt oculos erigens, atque in cœlum ſuſpiciens, vidit paſſerem pullos ſuos in arbore nutrientem, & ſuſpirans ait: Omnipotens Deus qui vniuerſas creaturas fœcunda prole lætificas, me tamen ancillam tuam nullo tali dono dignatus es: laudo & benedico diuinam prouidentiam tuam, qua ſcis quid vtile ſit nobis: precórque vt ſi cum ſalute id fieri poteſt, ne excludas me ab hac gratia, etiam auiculis conceſſa. Scis enim intimũ cordis mei votum: quia non vt voluptati carnis inſeruiam, ſed vt quam dederis prolem, tuo famulatui mancipem, eãdem requiro. Quibus precibus fuſis, ecce idem Gabriel cum ſumma claritate, dixit ad eam: Ne timeas Anna, amica Dei altiſſimi: exauditæ enim ſunt preces tuæ, & fructus ventris tui gratus in oculis Dei. Ex te enim naſcetur Virgo admirabilis, in qua totus lætabitur mundus. Surge igitur & abi in Hieruſalem, vbi in aurea porta obuium habebis maritum tuum Ioachim. D

De conceptione ac natiuitate Diuæ virginis Mariæ. Caput V.

CONuenerunt ergo, iuxta verbum angeli, ad portam auream, cum ſumma exultatione promiſſionem ſibi factam renunciantes: vnde gratulabundi ſeſe in templum contulerunt, atque illinc domum: vbi, præmiſſis precibus, operam liberis procreandis dantes, non libidine carnali, ſed bono matrimoniali, puellam genuerunt omnium & ſpecioſiſſimam & beatiſſimam: quippe ad hoc ab æterno deſtinatam, vt vnigeniti Dei, ſine virili ſemine, ſed myſtico ſpiramine, mater eſſet in terris. Fœlices profectò, & perbeati parentes, qui talem progignere meruerunt. Præcipuè verò fœlix mater, quæ tam dulci põdere ſe grauidam ſentiens, Deum magnificare non ceſſauit, iámque ma- E turo partu reginam cœli & terræ (tametſi id fortè nondum agnouerat) enixa eſt. Quis verbis explicet, quanto gaudio non ſolum domus, ſed & vicinia tota perfuſa eſt? Quando ex ea quam ſterilem fleuerant, tam læta fronte, tam ſereno vultu, támque decenter formato corpuſculo lepidiſſimam iam recens natam conſpexere puellam. Facile creditu eſt, parentes & qui myſteria nouerant, iam tum egregiam de tali prole concepiſſe ſpem. Non enim ſine magno ſacramẽto, aut tantum dilata, aut tam ſolerter prænunciata, viſa eſt talis virgunculæ conceptio. Veruntamen non continuò dixero quid in virgine latuerit parentes agnouiſſe: alioquin non turbata fuiſſet in ſalutatione Gabrielis, ſi ſe à parentibus ad id natam cognouiſſet. Magnum tamẽ aliquid in ea futurũ ſperauere, nec ſpes fefellit eos: vt ſequentium docebit ſeries.

A De vita Mariæ vſque ad annunciationem dominicam.

Caput VI.

NAta igitur ineffabili ſpe & gaudio Matia: id nomen myſterio congruens, quod ab angelo priuſquam conciperetur prænunciatum eſt, legitimo tempore ſuſcepit. Et à matre ſanctiſſima decenter lactata & educata, atque quantum infantilis ætas tulit, ad diuinas laudes inſtituta: vltráque naturam ad id à ſancto Spiritu, à quo ne in originali culpa conciperetur, miſericorditer fuerat præuenta, mirum in modum adiuta, creuit in omni decentia & honeſtate: tum morum, tũ membrorum: ita vt vix quintum attigerat annum, dum iam diuino famulatui viſa matura, eidem mancipanda à parentibus, qui eam deuouerant, in templum præſentatur: vbi ad nubiles vſque annos moris erat honeſtorum parẽtum filias opificio muliebri, & diuinis canticis erudiri. Nec ſine miraculo
B ſtupendo hæc facta memoratur præſentatio: nam vt ventum eſt ad quindecim gradus, quibus in templum aſcendendum erat: dubitantibus parentibus, quonam pacto eam portare poſſent: ipſa ſolius Spiritusſancti ope adiuta, hilaris, ac celeris ſtupentibus cunctis aſcendit. Quo facto meruit honorificentius à Põtifice ſuſcipi, & diligentius erudiendã cõmendari: ſperante videlicet Deum aliquid magni in ea operaturum. Nec fefellit eum ſpes. Supergreſſa eſt enim vniuerſas, tam in opere textrili, quàm in canticis, ac hymnis: omnibúſque quæ ad talem ſtatum pertinent: quippe quam gratia Spiritusſancti à primò conceptionis inſtãti peculiariter ſemper repleuerat: & in omni incepto adiuuerat. His itaque motibus, híſque dotibus ornata, ad nubiles excreuit annos. Veruntamen, niſi Deus aliter diſponeret, nubendi reiecerat animum. Nam diuinis contemplationibus, & angelicis conuerſationibus aſſueta, angelicam in cœlibatu decreuerat degere vitam. Verùm defuncto iam (vt di-
C ctus frater Petrus Dotlandus aſſerit) patre. (Nam Baptiſta Mantuanus, etiam filiæ nuptias vidiſſe eum canit: quod propter ſecundas & tertias Annæ nuptias nõ vero ſimile eſt.) Anna ſeniorum, & præcipuè Pontificis concilio, cœpit filiam ad nuptias cohortari, iuxta legis inſtitutum: ſed voto eius intellecto, rem ad Pontificem detulit: qui nouo voti genere ſtupefactus, ex prudentum conſilio Deum conſulendum decreuit. Ad quam rem totus congregatur clerus, ieiuniis & orationibus vacãs. At virgo interim vt votis ſuis annueret, Deum præcari non deſtitit: dum Gabriel eidem apparens, ait: Ne timeas Maria ſponſi caſti ſubire thalamum: nam virginitatis non patieris detrimentum. Qua ſic conſolata, vox diuina ex propiciatorio ad Põtificem audita eſt: iubens omnes viros cœlibes de ſanguine Mariæ, & ſtirpe Dauid poſtridie ad templum conuenturos, cum virga arida: quę in cuius manibus florere inciperet, eum virgini ſponſum declararet. Interea Agabus caſto virginis amore captus,
D euentum magica arte ſciſcitans, nihil ſcire potuit, præterquam magnum in virgine latere ſacramentum: quo circa, repulſam paſſus, ad Carmelitas ſe cõtulit, vbi ſanctam vitam vixit, vſque ad Apoſtolorum prædicationem: qua illis (vt eorum atteſtantur actus) coniunctus eſt. Conuenientibus autem poſtridie omnibus ad nuptias idoneis, ſolius Ioſeph viri caſti, qui in cœlibatu vitam degere decreuerat, virga floruit: quo circa virgini ſponſus datus: & ab angelo, ne eam contingeret, admonitus, eam diuinis vacare permiſit. Dúmque (vt quidam non futiles authores volunt) illud Eſaiæ: Ecce virgo cõcipiet & pariet filium, legiſſet: atque in eius virginis exaltatione mirificè inflammata eſſet: diémque illam fœlicem aduentare præcaretur: Miſſus eſt angelus Gabriel à Deo. Et reliqua quæ in vita Chriſti ad vnguem ſunt pertractata, vbi annunciatio, viſitatio, & reliqua diuæ Virginis ſolennia: quin etiã ipſius aſſumptio, graphicè deſcribuntur. Reſtat ergo vt reliquam diuæ Annæ hiſtoriam paucis
E percurramus.

De reliqua diuæ Annæ vita & migratione.

Caput VII.

VT verò reliquam diuæ matris Annæ hiſtoriam paucis percurram: meminerimus Ioachim virum ſanctiſſimum, dum à filiæ ſuæ in templum, vt vouerat, præſentatione lætus redierat: paulopoſt vita defunctum eſſe: migraſſéque ad patres ſuos, ſpei de redemptione generis humani plenum. Nam de filia præter eius annũciationem, & præſentationem mirificam, indolémq; non humanam, ſed planè diuinã, ex reuelatione ſpem maximam conceperat: ex illa videlicet oriturum redemptionis authorem. Vbi igitur in hac ſpe fœliciter requieuerat, & ab Anna coniuge honorificè ſepultus erat: ipſa ſeſe ad filiam tranſtulit,

ea ſpe vt cum Anna vidua illa, cuius in purificationis Euangelio Lucas meminit, cæteriſ- A
que ſanctis mulieribus in templo Deo reliquam vitam dedicaret: ſed mox à Deo in ſpiritu
admonita ad ſecundas nuptias tranſire, domum reuerſa, Cleophæ nupſit: ex quo filiam ge-
nuit: quam amore primæ etiam Mariam nuncupandam cenſuit. Qua nondum bimula,
Cleophas diem obit, & Anna ſe templo iam dedicandam autumans, ad tertias nuptias di-
uino oraculo reuocatur. Nubit ergo viro optimo Salome. Vnde & tertia genita Maria: à
patre Maria Salome dicta, & à marito Maria Zebedæi. Quocirca poſt nuptias Mariæ, ma-
tris Ieſu Chriſti Saluatoris noſtri: quem de Spiritu ſancto concepit, Mariam Cleophæ ma-
trimonio iūxit, viro tali coniuge digno, Alphæo nomine: qui ex ea genuit Iacobum mino-
rem, Ioſeph iuſtum, Simonem Cananæum, & Iudam Thaddæum. Et deinde Mariam ter-
tiam Salome filiam Zebedæo, qui ex ea genuit Iacobum maiorem, & Ioannem Euange-
liſtam, vt non inanis cenſeatur ad tertias nuptias diuæ Annæ tranſitio. Ad quas (vt ſanctæ
moniali ac veſtali virgini Collettæ reuelauit) tranſiuit Dei iuſſu, non carnis inſtinctu. Itaq; B
non eſt eius obedientia in nuptiis vituperanda, ſed fœcunditas cœlitus data nobis veneran-
da: quam cœlitus datam ambigere nō poteſt, qui hiſtoriam recolit: ſi enim vigitiquinque
annos cum Ioachim vixerat, & iam ſterilis reputata erat dum matrem Domini genuerat:
non potuit tertiam filiam ſine Dei dono concipere. Neque verò ſola prolis fœcunditate
refulſit, ſed & multomagis virtutum prǽſtantia: qua Dei filiū ex filia ſua incarnatum agno-
ſcere, amplecti, atque adorare meruit: vnde & eccleſia olim iam eius recoluit memoriam,
quia ad nouum teſtamētum idcirco pertinere viſa eſt, quòd iam præſentem agnouit Chri-
ſtum Saluatorem. Creditur tamen Ioſeph, gener eius, ante paſſionem Chriſti in ſinū Abra-
hæ deſcendiſſe. Vnde poſt reſurrectionem cum cæteris ſanctis educta, & in die aſcenſionis
Dominicæ cum Chriſto in cœlos aſſumpta: illinc nos deſpectat, & ſibi famulantibus præ- C
ſentia impetrat auxilia: vt notiſſima & plurima ipſius atteſtantur miracula, à dicto Carthu-
ſiano fideliter perſcripta. Quia verò rubore immerito ob ſterilitatem fuerat affecta: contra
ruborem immeritum fidele & frequēs præſtat patrocinium: quo voto & nos quoque dam-
nauit. Hæc ſunt quæ de diua matrona, omniſque honeſtatis, ac ſanctitatis ſpecimine, diua
Anna, habuimus annotanda.

ORATIO.

*Omnipotens ſempiterne Deus, qui Ioachim atque Annam glorioſiſſimæ matris tuæ ſanctiſſimos
progenitores, ob infœcunditatem diuturnam immerito rubore concuti in eorum ſalutis augmētum
permiſiſti: concede propitius, vt eorum meritis & interceſſione ab omni rubore & infamia libe-
rati, ad cœleſtem gloriam perduci mereamur. Per te Ieſu Chriſte, Saluator mundi, qui cum patre & Spi- D
ritu ſancto viuis & regnas Deus, Per omnia ſecula ſeculorum. Amen.*

Iodoci Badij Gandenſis Tetraſtichon, de ſancta Anna.

Anna decus mundi, mater genitricis Ieſu,
Pro natæ meritis det tuus aſtra nepos.
Primitias noſtræ pariens ſancta Anna ſalutis,
Nos cum prole tua, cumq; nepote iuua.

Iodoci Beiſſellij Patricij Aquenſis, Roſarium de ſancta Anna, ad reuerendum patrem, Dominum Ioannem Tritemium, Abbatem Spanhemēſem, ordinis diui patris Benedicti.

*Quiſquis hoc Roſarium, ad honorē beatiſſimæ matris Annæ pro deuotione legere voluerit, præmittat ora-
tionem Dominicam, cum ſalutatione ſanctæ Annæ: quam ſemper poſt duos verſus repetat, quæ quidem E
ſalutatio eſt, vt ſequitur:*

AVe Dei genitricis mater venerabilis Anna, ſanctæ trinitati gratiſſima: præ cunctis mulieribus honorata, benedicta tu à Domino, & benedicta proles vteri tui, proliſque virgineus natus Ieſus Chriſtus. Amen.

Pater noſter. Aue Dei.

Anna tuas liceat miſero mihi promere laudes,
Nam tibi (ſi pateris) ſerta roſaſque ferā. Aue.
Anna nitens regum Iudæ veneranda propago,
Atq; etiam Ioachim coniuge clara pio. Aue.
Anna diu ſteriles fleuiſti in coniuge amores
Vnica nuptarum gloria, & vnus honor. Aue.
Anna piam ſobolem, nec vanos quæris in vſus,
Sed colat vt ſancta poſteritate Deum. Aue.
Anna tibi æthereа celer aſtans nuncius aula,
Gaude, ait, en ſobolē mater habebis ouans. Aue.

Anna feres

A *Anna feres ſobolem tanta virtute beatam,*
Vt cum virgineo mater honore micet. *Aue.*
Anna feres gnatam, cuius quem non capit orbis,
Ipſe libens ſubeat viſcera caſta Deus. *Aue.*
Anna tuo tandem ſurget de ſanguine ſanguis,
Qui ſuſus miſeris ſpem ferat vſque reis. *Aue.*
Anna tuum decuit tanta expectatio partum,
Haud facile eſt, matrẽ matris habere Dei. *Aue.*
Anna tuæ ſobolis laudes ſuper aſtra volabunt,
Te quoque fœlicem ſecula cuncta ferent. *Aue.*
Pater noſter. Aue Dei.

B *Anna mali puram tu concepiſſe Mariam*
Crederis, & ſanctam mox habuiſſe Deo. *Aue.*
Anna aluo geſtas, quam ſignauere figuræ
Venturam, ſancti quam cecinere patres. *Aue.*
Anna geris clauſam paradiſum, ex arbore vitæ
Fœlicem, & cuncto ruris honore ſacram. *Aue.*
Anna grauis geſtas hortum, quem flammeus enſis
Cuſtodit, cherubin nocte diéque calens. *Aue.*
Anna geris florem, qui candida lilia vincat:
Et violas ſimiles coccineámque roſam. *Aue.*
Anna Moſ a per te deprehenditur arca,
C *Aetheri ans aurea & vrna iacet.* *Aue.*
Anna geri onſam veri Salomonis, & omni
Gemm xornatam intus & exterius. *Aue.*
Anna geris templum, cuius penetralia dulces
Impleuere ſoni: muſica & omnis ouans. *Aue.*
Anna geris velum pulchra ſub imagine, patrum
In ſe geſta tenens: quod tegat alta Dei. *Aue.*
Anna geris ſobolem, cuius Phœbi aurea veſtit
Flamma caput, niueós cãdida luna pedes. *Aue.*
Pater noſter. Aue Dei.

Anna exoptatæ compos iam facta Mariæ,
D *Pectore vix toto gaudia orbata capis.* *Aue.*
Anna recens natæ plauſerunt cuncta Mariæ
Sydera, & inſolitum fluxit ad axe iubar. *Aue.*
Anna tui fœtus natalem credere fas eſt
Te circum angelicos concelebraſſe choros. *Aue.*
Anna tuum partum manes ſenſere profundi:
Lux noua tunc ſtygios terruit ipſa lacus. *Aue.*
Anna parens dubitas manibus contingere gnatam,
Sole magis rutilam luminibuſque poli. *Aue.*
Anna quid ætheream metuis tractare puellam?
Arridet matri, triſtia nulla facit. *Aue.*
E *Anna capeſſe animos, en lactea ad vbera tendit*
Gnata manus teneras, & tua colla petit. *Aue.*
Anna moras rumpis, mammas & pectora nudans,
Excipis in tenero membra tenella ſinu. *Aue.*
Anna foues gnatam, dulceſque à pectore ſuccos
Ore trahit roſea, murmura grata ſonans. *Aue.*
Anna feret quantos ſi ſcires gnata dolores,
Quotq; ferat mortes, tu modo nulla fores. *Aue.*
Pater noſter. Aue Dei.

Anna tibi eſt cordi gnatam exornare probatis
Moribus, & ſummo compoſuiſſe Deo. *Aue,*
Anna paras celſo gnatam importare delubro
Sponte, ſed ad ſuperũ pertigit alma gradũ. *Aue:*
Anna citam lento ſequeris greſſu atque labore,
Solatur feſſam promptula virgo ſenem. *Aue.*
Anna quid in tenera miraris virgine robur?
Non humana vides, ſed pia ſigna Dei. *Aue.*
Anna ſoles inopi, & ſacris dare munera templis:
Nũc das quo mulier plus nihil vlla dedit. *Aue.*
Anna vbi ſacratam voluiſti degere gnatam,
Clauſtra libens ſubiit, virgineamq; domũ. *Aue.*
Anna piam miſſura, genas & lumina fletu
Conficis, immotam ſe tenet altus amor. *Aue.*
Anna domum repetas, gnatam dimitte tonanti:
Nil niſi venturum cogitet illa Ieſum. *Aue.*
Anna per æthereos volitet tua nata receſſus
Occupet hãc ſummo culmine miſſus amor. *Aue.*
Anna duas ſatis eſt tibi deſeruire Marias,
Hæ quoque non modica te pietate colent. *Aue.*
Pater noſter. Aue Dei.

Anna tuo fletu docta es ſuccurrere flenti:
Hic miſerûm votis tu quoq; prõpta faues. *Aue*
Anna *ſoles fixas naturæ vertere leges:*
Siq; voles, ſterilis ſit modo læta parens. Aue.
Anna *etiam fluxæ fortunæ munera ſiſtis,*
Ne fugiant noſtros lapſa repentè ſinus. Aue.
Anna fugas dedecus, das pulchræ munera famæ,
Tu luctus releuas: & tibi cædit amor. *Aue.*
Anna *iuuas, ſeu quem terret vis hoſtica, ſeu quem*
Carceris obſcuri vincula ſæua tenent. Aue.
Anna *leuamen ades fidum mortalibus ægris,*
Te duce languenti perdita vita redit. Aue.
Anna *parens tumido te inclamat nauita fluctu,*
Si iactant laceram flatus & vnda ratem. Aue
Anna *parens nigro es ſemper metuendo tyranno:*
Vt glacies ignem, te fugit ille nocens. Aue.
Anna *abs te nequeant mortalia pectora fruſtra*
Poſcere: quòdq; voles, gnata deúſq; volet. Aue.
Anna *igitur meritis & tanta prole beata,*
Anna parẽs noſtras reſpice magna preces. Aue.

Oratio poſt roſarium dicenda.

OMnipotens ac piiſſime Deus, qui beatam Annã in genitricis filij tui matrem eligere dignatus es: concede propitius, vt qui memoriam eius fideli deuotione percolimus, eius meritis & precibus æternæ vitæ ſuffragia conſequamur, Per eundum Dominum noſtrum.

De diuo Ioachim Patriarcha,& auo Ieſu Chriſti, carmen Aſclepiadeum Gliconium,conditum à magiſtro Iodoco Clichtoueo Neoportunenſi: ſicut eſt, Sanctorum meritis inclyta gaudia. A

PLectrum Phœbe tuum ſume ſonorius,
Et leni citharam pollice perſona:
Nec deſint comites carmina condere
Doctæ Caſtalides deæ.
Non mens eſt ſuperum prælia ſcribere,
Aut immiſſa feris tela gigantibus:
Præclarum Ioachim præſtat ad æthera
Dignis tollere laudibus.
Ignorata diu,noctéque condita
Tanti clara viri gloria ſeculo,
Tandem conſpicuo lumine cognita,
(Vt par eſt) celebrabitur.
Vt Phœbus radium fundere lucidum,
Expulſo Borea,nubibus incipit:
Sicut gemma latens eruta puluere
Terræ,clarius enitet:
Vt claris ſoboles orta parentibus,
Maiorum celebris ſtemmate redditur:
Sic nati probitas & generoſitas
Patris gloria creditur.
Quòd clara Mariam ſtirpe creauerit,
Ex qua vera ſalus prodiit omnibus:
Quis dignum celebri laude negauerit,
Quem laudare parauimus?
Magnis digna Dei mater honoribus,
Ex diuo Ioachim duxit originem:
Qua natus puer eſt ille ſalutifer,
Et ſpes vnica gentium.
Matrem ſumma decet gloria candidam,
Nato ſummus honor debet haberier,
Ingens huius auum laus decet,& patrem
Illius veneratio.
Si patri fuerit gloria præſtita,
Hæc natis etiam præſtita noſcitur:
Illis laus eadem debita creditur,
Nec diſpar reuerentia.
Hic iunctam thalami fœdere duxerat
Annam,non meritis coniugis imparem.
Par illis probitas,æquáque largitas,
Et par cura Dei fuit.
Horum præcipuè munificentia
Inſignis memori laude reponitur,
Produntur ſiquidem diuitias tribus
Diuiſiſſe ſuas modis:
Templo prima fuit debita portio
Rerum,pauperibus pars fuit altera
Deſignata,domum tertia nutriit B
Vſu commoda proprio.
At longo ſterilis tempore ſæpius
Multas Anna preces anxia fuderat,
Vt (quæ ſacra Deo munera deferat)
Eſſet prole puerpera.
Nam contempta ſui munera coniugis
In templo fuerant,quòd ſobolis foret
Expers: in ſterilis numina pontifex
Iraſci thalamos ait.
Aedes ille ſuas tectáque deſerens,
Nè triſtis fieret fabula cæteris,
Agris delituit : dulcia præferens C
Charis arua penatibus.
Sed ſummi pietas numinis optima
Solatrix hominum,ſedibus angelum
Demiſit ſuperis,optima nuncia
Qui prolis referat nouæ.
Aſſiſtens Ioachim nuncius æthere
Miſſus:triſtitia deſine confici,
Dixit:namque ſalus optima ſeculi
Naſcetur tibi filia.
Hæc ſperata diu gaudia proferet,
Confringétque ſuis tartara viribus. D
Hæc Euæ genitos ſanguine,lucidas
In cœli reuehet domos.
Tum ſancti monitis credulus angeli,
Promiſſo Ioachim munere lætior,
Voti compos erat:ſuſtulit vt ſua
Natam coniuge filiam.
O clarum meritis , ô memorabilem, &
Dignum grandiloqui quem tuba perſonet
Vatis Meonij: nos ſibi deditos
Summum ducat in æthera. Amen. E

Feſtum principale ſancti Ioachim eſt decimaſexta die Septembris. Commemoratio verò eius ſolennis eſt nona die Decembris.

Hymnus Saphicus,beato Patriarchæ Ioachim Nazareno , decantatus à fratre Iacobo Keimolano Carmelita Gandenſi.

O Pater patrum Ioachim beate,
Vt tibi gratos modulemur hymnos,
Tu foue dulci modo nos clientes
Nectare cœli.
Non enim quicquam ſumus irrigati
Rore quem dicunt,neque per ſoporem,
Sed nec imbuti ſumus aut vel vllo
Nectare cœli.
Qui viros claros cecinere quondam,
Hi relibutos licèt æſtimarint

Eſſe ſe

Eſſe ſe (falsò tamen hoc putarunt)
Nectare cœli.
Te ſacer tantùm chorus angelorum
Si ſatis dignè celebrare poſſit,
Nos tibi laudes reſonemus abſque
Nectare cœli.
Hinc tuum nobis petimus iuuamen
Sancte ſanctorum Ioachim parentum,
O pater patrum nimium referte
Nectare cœli.
Qui quòd in partes tua diuidendo
Erogas iuſtè miſeris, & aræ:
Nónne cantamus bene te refertum
Nectare cœli?
Et quòd in templo patiens ferebas
Quæ tibi probro dederat ſacerdos,
Nónne cantamus bene te refertum
Nectare cœli?
Quódque te dignum Deus eſſe duxit
Angelo ſancto, releuare triſtem:
Nónne cantamus bene te refertum
Nectare cœli?
Tu (quod eſt magnum) fueras maritus
Illius ſanctæ venerandus Annæ,
Quam modo plenam canit omnis orbis
Nectare cœli.
Tu (quod eſt maius) genitor beatæ
Dignus inuentus fueras Mariæ,
Quam quidem ſcimus magis eſſe plenam
Nectare cœli.
Tu (quod excedit) nouitate Chriſti
Solus è cunctis auus es vocatus:
Qui ſuper plenus ſuper effluitque
Nectare cœli.
O potens ergo Ioachim ſacrate,
Sic tuam nobis modo ferto dextram,
Ne ſacro tandem careamus illo
Nectare cœli.
Nunc Deo laudes pariter canamus
Qui ſuo nato Ioachim colendum
Hunc auum ſumpſit, mediante ſacro
Nectare cœli. Amen.

Eiuſdem in eiuſdem Patriarchæ laudem carmen: cuius primæ literæ habent, Iacobi Keimolani Carmelitæ Gandenſis carmen Saphicum.

IAm preces ſummo meritas parenti
Ante ſacratas reſonemus aras,
Corde deuoto ſimul & vocemus
O Ioachime.
O tuum ſanctum Ioachime nomen,
Blandius quamuis ſonet hoc Hebræis,
Id magis deinceps placeat rogamus
O Ioachime.
κοινὰ (vt Græcè loquar & Latinè)
Et φίλος quare facias vetuſto
Iure ſint, vt πάντα φίλων τὰ κοινὰ,
O Ioachime.
Multa cùm cœlo tibi ſit poteſtas
Ob tuum ne nos patiare fructum
Laude prædignum tenebras adire,
O Ioachime.
Aſtra ſi ſurſum videamus omnes,
Non tamen mens eſt vaga ſemper illic:
Ipſe opem præſtes, opus & neceſſe eſt
O Ioachime.
Carne qui quondam fueris grauatus
Arce iam ſumma poſitus, fauere
Rebus humanis melius valebis,
O Ioachime.
Miſſa quæ poſcis, faciet quidem non
Ille qui ternus deus eſt, ſacrata
Luce nos ergo petimus fruamur
O Ioachime.
Inter aulares qui habetis almos
Tu patrum cœtus magis eleuatus,
Eſt ne id indignè tibi corrogatum
O Ioachime.
Grata nam multum tua vita cunctis
A Deo primam meruit ſalutem:
Nec tuis tantum, ſed & vniuerſis
O Ioachime.
Debuit dignè chorus ille diuûm
Eſſe ſuppoſitus tibi, quin & exin
Ne quidem ceſſat celebrare dicens
O Ioachime.
Sic magiſtratus tuus hic beato
In polis non eſt onèroſus vlli,
Sed magis tecum iubilant ferúntque
O Ioachime.
Cùm nouos cuncti meditentur hymnos
Ad tui laudem ſuperi frequenter,
Ritè terreni tibi quid ſonabunt
O Ioachime.
Magna cùm magnum tua dona carmen
Exigant, & nòn valeamus: ipſum
Noſtrum hoc acceptes modo qualecunque eſt,
O Ioachime.
Sancte tu nobis Ioachime ſeruis
Ab tuo Chriſto veniam nepote
Poſce peccatis, tibi ſupplicamus,
O Ioachime.
Patriarcharum decus es priorum,
Hinc herus ſanctæ peramandus Annæ,
Inde tu dignus pater es Mariæ,
O Ioachime.

Cuius (vt tandem ſileant miſelli)
Verus & clemens auus es: ſit illi
Mira laus, ſummæ quoque trinitati:
O Ioachime. Amen.

Sequentia octo epigrammata condidit frater Gulielmus Bibaucius, ſacri ordinis Carthuſienſis.

LVdite Pieridum redolentia carmina fontes:
Nunc Ioachim iuuenes ludite, voſque ſenes.
(Magna decent magnos) ſuaui condita lepore,
Carmina diuino nunc Ioachim canite.
Si dicis, Ioachim quis hic eſt? pater ille ſupernæ
Reginæ eſt, igitur regulus eſt ſuperum.
Multiplici ſanctum Ioachim pulſare precatu
Chriſticolæ fœdi, crimine multiplici.
Stelliferos auus eſt regis qui condidit orbes:
Et patriarchalis gloria prima chori.
Ergo poteſt facilem veniam impetrare reatus:
Virtutis nitidam ferre poteſtque viam.
Laudibus intactam celebras quicunque puellam,
Inde Ieſu Chriſto gratior eſſe ſtudens.
Virginis haud graue ſit Ioachim coluiſſe parentem,
Quem proprium voluit ipſe redemptor auum.
Virtutes cuius ſi tollis in æthera laude,
Gratus eris Mariæ: gratus eriſque Ieſu.
Virginis eximiæ patrum celebrate fideles:
Quem laus illuſtrem multiplicata facit.
Qui cum prole ſua commune maretur habere,
Nomen: dum Chriſti dignus habetur auus.
Hoc duce quæ cupimus facile impetrare licebit,
Si puro nitidas fundimus ore preces.
Salue Chriſtiferæ Ioachim, pater alme Mariæ,
Quæ ſemper niuea viginitate nitet:
Inter fœmineas virgo nitidiſſima turmas,
Egregio nomen ditat honore tuum.
Maiori tamen ipſe Ieſus patris inclyta proles
Aeterni: natæ ſtirps benedicta tuæ
Illius es genitor, auus huius & ipſe probaris,
Ergo tua miſeros conciliato prece.
Quiſquis es & variis immergeris vndique pœnis,
Creſcit & aſſiduò plaga, dolorque tuus,
Intrepidis Ioachim precibus tentes patriarcham
Qui potis eſt ſubitam ferre ſalutis opem.
Diue pater Ioachim Anna cum coniuge ſalue,
Et Mariæ ſalue caſte marite Ioſeph.
Protinus afflicti maculas expellite cordis,
Vt tua ſtirpe Chriſtus det mihi regna poli.
Anna Dei matris genitrix, Ioachim pater, alme
Ioſeph, poſt trinum numina trina Deum,
Cernite continuas lachrymaſque, preceſque benigni,
Et facitote Ieſus det mihi regna poli.

Carmen ſaphicum eiuſdem Gulielmi, ad eundem patriarcham.

QVando te ſummum ſpecimen decuſque
Et Ieſu matris Ioachim parens es,
Omnium famam ſuperans vetuſtam
Tertius nemo tibi, nec ſecundus,
Dum magis Phœbæ facie coruſcas
Aulicos inter ſuperi tonantis:
Qui quaſi ſtellæ tibi ſunt minores
Cedit in primis patriarcha quiſque,
Te ſimul vates reuerentur omnes
Ter, quater patres: reliquique ciues
Cœlici, caſtæ pariter puellæ.
Nam licèt virtus animoſa in illis
Splenduit ſolis radiantis inſtar,
Non tamen ſedes ſuperas adiſſent,
Ianuas celſi, niſi prole cœli
Peruias cunctis Maria dediſſes.
Quæ tulit natam ſine labe ſummi
Principis, toti dominantis orbi
Lance qui iuſta, trutináque recta
Præmium vitæ meritis coæquat
(O decus vatum ſuperúmque vates
Et pater magnis titulis colende,
Atque præclaris numeris canende)
Hunc precor tandem rogites vt altis
Gaudeam regnis: celebrémque viuus
Et patris nomen, geniti, ſacríque
Numinis, compar quibus eſt poteſtas
Et vigor idem.

Robertus Gaguinus fratri Arnoldo Boſtio.

MIlle licèt ſtudeas Ioachim præconia linguis
Dicere, nec muſis inferiora canas:
Contendens fruſtra titulos expromere diui:
Alter ab extremo feruet adeſſe gradus.
Quis ſatis accumulet præclara laude parentem
Virginis, vnde ſalus perdita grata datur?
Si fructu infœlix fuit arbos illa ſciendi,
Qua ruit in miſeram noſtra propago necem.
Quàm iuſtè extollas toto conamine germen,
Vnde parens magni prodiit alma Dei?
Principium Ioachim ſanè eſt & ianua lucis
Quam reducem terris eius alumna tulit.

Idem

Idem Robertus Gaguinus, miniſter generalis ſacri ordinis ſanctæ Trinitatis.

DVm petis attolli vocali pſalte parentem
Chriſtiferæ matris, me quid ad iſta vócas?
Vis ne lyram pulſet contracto pollice mancus?
Vis ſimulet cigni cantica coruus hebes?
Hoc agat excelſa gnarus cantare Sophocles,
Vel quos inſtituit dulcis Apollo modis.
Sed quis tantus erit, laudes qui promat abundè
Verbigenæ Chriſti magni potentis aui?
Hæc laudum ſumma eſt, fœcunda prole ſalutem
Reddere proſcriptis, exulibúſque focis.
Nónne fores nobis cœlorum peſtifer Adam
Clauſerat, hîc fœlix germine fudit opem?
Námque thoro iunctus matronæ nobilis Annæ,
Denique mirifica claruit & ſobole.
Enixa eſt coniunx melioris nuncia mundi
Gnatam, quæ genuit integra virgo Deum.
Inde luem mortis, & tartara dira, beato
Deſpicimus fine: dum ſcelus omne vacat.
Eſt igitur Ioachim fidei primaria planta,
Cuius fœtura eſt Ieſus & ipſe nepos.
Quem ſi fidus amas, ſi corde vereris, oportet
Pronus auum ſancta religione colas.
Si quis enim vitij nonnunquam & criminis expers
Hunc nullo credas deſipuiſſe malo,
Non potuit vitio lædi tam viuida radix,
Flos vnde & fructus fert ſuper aſtra comas.
Vnde poli ſedes & diuûm tecta replentur,
Vnde animi paſtum fœmina, virque ferat.

FINIS.

AVTHORITATES ALIQVOT SACRÆ SCRIPTVRÆ PER LVDOLPHVM

ſparſim expoſitæ, digeſtæ ſecundùm ordinem librorum veteris & noui Teſtamenti.

Geneſis 1.

Factum eſt veſpere & mane dies unus. folio 452.1.e

Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. 161.1.a

Geneſis 2.

Requieuit Deus die ſeptimo ab omni opere. 215.

Factus eſt homo in animam viuentem. 160.2.a

Geneſis 3.

Terra ſpinas, & tribulos germinabit tibi. 412.b.c

Fecit quoque Deus Adæ, & vxori eius tunicas pelliceas. 290.c.1

Geneſis 6.

Pœnitet me feciſſe hominem. 7.d.2

Geneſis 9.

Fecit enim Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam. 161.a.1

Geneſis 12.

Egredere de terra tua, &c. 157.a.1.205.d.2.206.c.2

Geneſis 49.

Non auferetur ſceptrum de Iuda, nec dux de fœmore eius, &c. 11.c.1

Exodi 10.

Cor Pharaonis Dominus indurauit. fo.115.e.1

Exodi 20.

Sabbata ſanctifices. 219.d.1

Opus ſeruile non facietis in eo. 198.a.2

Leuitici 23.

Opus ſeruile non facietis in eo. 198.a.2

Deuteronomij 6.

Ligabis ea in manu tua, & erunt ſemper ante oculos tuos. 377.a.1

Deuteronomij 18.

Prophetam ſuſcitabit Deus de fratribus veſtris. 63.a.2

2. Regum 12.

Dominus tranſtulit peccatum tuum. 164.d.2

3. Regum 10.

Regina Auſtri ſurget in iudicio, &c. 205.d.e.2

4. Regum 5.

Vade, lauare ſepties in Iordane, &c. 172.d.1

4. Regum 20.

Non fuit verbum quod non oſtenderet eis. 203.a.2

Tobiæ 7.

Quod ab alio oderis rationabiliter fieri tibi, vide ne alij feceris. 335.b.c

Pſalmo 1.

Ideo non reſurgunt impij in iudicio. 495.c.d

Pſalmo 2.

Ego hodie genui te. 5.d.2

Pſalmo 6.

Lauabo per ſingulas noctes. 142.a.1

Pſalmo 18.

In omnem terram exiuit ſonus eorum. 342.e.2

Pſalmo 21

Dinumerauerunt omnia oſſa mea. 420.c.1

Pſalmo 31.

Dixi confitebor aduerſum me, &c. 298.

Pſalmo 33.

Inquire pacem, & perſequere eam. 67.e.1

Pſalmo 36.

Quæſiui, & non eſt inuentus locus eius. 349.d.e.1

Pſalmo 37.

Quoniam ego in flagella paratus ſum. 411.a.2

Pſalmo 44.

Audi filia, & vide, & inclina aurẽ tuam. 177.d.1

Obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui. 51.e.1

Pſalmo 47.

In ſpiritu vehementi conteres naues Tharſis. 45.c.1

Pſalmo 49.

Deus manifeſtè veniet, &c. 362.c.2

Pſalmo 50.

Aſperges me hyſſopo, & mundabor. 276.e.2

Libera me de ſanguinibus Deus Deus ſalutis meæ. 144.a.1

Pſalmo 52.

Trepidans timore, vbi non erat timor. 154.d.1

Pſalmo 54.

Quis dabit pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam? 176.d.2.

Pſalmo 56.

Lingua eorum gladius acutus. 414.e.1.a.2

Pſalmo 65.

Tranſiuimus per ignem & aquam. 367.a.2

Pſalmo 68.

Comparatus eſt beſtiis inſipientibus. 218.b.2

Pſalmo 77.

Panem de cœlo dedit eis manducare. 194.b.c.1

Immiſſiones

Immiſſiones per angelos malos. 240.b.2

Pſalmo 79.

Cibabis nos pane lachrymarum,& potum dabis nobis in lachrymis in menſura. 185.d.2

Pſalmo 83.

Quàm dilecta tabernacula tua. 287.a.2

Pſalmo 93.

Niſi quia Dominus adiuuit me,paulominus habitaſſet in inferno anima mea. 164.b.1

Pſalmo 100.

Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. 350.a.2

Pſalmo 103.

Aſcendunt montes,& deſcendunt campi in locum. 98.b.1

Pſalmo 104.

Qui emittis fontes in conuallibus. 53.a.2

Pſalmo 109.

Ex vtero ante luciferum genui te. 5.d.2

Pſalmo 118.

Configе clauis à timore tuo carnes meas. 74.c.2

Pſalmo 129.

Apud Dominum miſericordia,& copioſa apud eum redemptio. 436.c.1

Pſalmo 131.

Quoniam elegit Dominus Sion. 42.e.2

Pſalmo 137.

Excelſus Dominus humilia reſpicit, & alta à longè cognoſcit. 132.e.1

Pſalmo 142.

Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. 2.b.1

Prouerbiorum 1.

V*Ocaui,& renuiſtis,extendi manum meam, & non fuit qui aſpiceret,&c.* 237.b.2

Prouerbiorum 17.

Spiritus triſtis deſiccat oſſa. 173.b.1

Prouerbiorum 21.

Facere miſericordiam & iudicium,magis placet Domino quàm victimæ. 95.d.2

Prouerbiorum 24.

Septies in die cadit iuſtus. 349.b.1

Eccleſiaſtes 11.

S*Iue ceciderit lignum ad Auſtrum,ſiue ad Aquilonem.* 57.e.2

Manè ſemina ſemen tuum, & veſperè ne ceſſet manus tua. 324.b.1

Eccleſiaſtes 12.

Deum time,& mandata eius obſerua. 154.b.1

Canticorum 1.

F*Aſciculus myrrhæ, dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur.* 2.c.1

Canticorum 2.

Dilectus meus mihi,& ego illi,&c. 499.e.2

Canticorum 3.

Egredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonem in diademate,&c. 412.c.1

Canticorum 5.

Dilectus meus candidus,& rubicundus. 413 c.2

Canticorum 8.

Fortis eſt,vt mors,dilectio. 385.b.2

Sapientiæ 1.

I*N maleuolam animam non introibit ſapientia.* 125.e.2

Spiritus Domini repleuit orbem terrarum, &c. 484.d.1

Sapientiæ 3.

Fulgebunt iuſti, & tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent. 104.a.b.1

Sapientiæ 5.

Pugnabit orbis terrarum pro eo,contra inſenſatos. 342.c.d.1.

Eccleſiaſtici 1.

T*Imor Domini expellit peccatum.* 463.b.2

Eccleſiaſtici 17.

Vnicuique mandauit Deus de proximo. 270.a.1

Eccleſiaſtici 24.

Qui edunt me,adhuc eſurient. 222.d.1

Eccleſiaſtici 30.

Miſerere animæ tuæ placens Deo. 209.a.b.2

Eccleſiaſtici 47.

De omni corde ſuo laudauit Dominum, & dilexit Deum qui fecit illum. 488.c.1

Eſaiæ 1.

A*Gnouit bos poſſeſſorem ſuum,& aſinus præſepe domini ſui.* 27.e.2

Eſaiæ 7.

Paruulus ſciens reprobare malum,& eligere bonum. 27.d.1

Eſaiæ 9.

Cuius principatus ſuper humerum eius. 416.a.b.2

Eſaiæ 28.

Nunquid tota die arabit arans vt ſerat? 236.e.1

Eſaiæ 29.

Eritque repentè,& confeſtim viſitabitur à Domino exercituum in tonitruo,& commotione, &c. 349.d.1

Eſaiæ 39.

Non erat verbum in domo ſua. 29.c.1

Eſaiæ 45.

Qui facio pacem,& creo malum. 120.e.1

Eſaiæ 53

Generationem eius quis enarrabit? 64.a.1

Eſaiæ 63.

Quare rubrum eſt indumentum tuum. 411.d.2

Torcular calcaui ſolus. ibidem.

Hieremiæ 3. & 11.

V*Ox in Rama audita eſt.* 45 d.1

Hieremiæ 12.

Reliqui domum,& familiam meam. 235.b.c.2

Hieremiæ 22.

Sepultura aſini ſepelietur. 289.b.2

Threnorum 3.

Recordare paupertatis meæ, & tranſgreßionis meæ, &c. 253.c.2.386.e.1.461.e.2

Threnorum 4.

Bonum eſt igitur eius exemplo ab adoleſcentia portare iugum Domini. 47.e.1

Ezechielis 18.

Qvacunque hora ingemuerit peccator, &c. 304.e.2

Oſeæ 4.

Peccata populi mei comedent. 189.d.2

Oſeæ 6.

Viuificabit nos poſt duos dies, & in die tertia ſuſcitabit nos. 219.b.2

Miſericordiam volo, & non ſacrificium. 95.d.2

Oſeæ 11.

Ex Aegypto vocaui filium meum. 47.a.1

Amos 3.

Non eſt malum in ciuitate quod Dominus non facit. 115.e.1

Micheæ 6.

Adhuc ignis in domo impij. 128.a.1

Zachariæ 12.

Viderunt in quem pupugerunt. 535.e.2

Matthæi 1.

Liber generationis. 22.a.1

Antequam conuenirent, quomodo intelligitur. 23.d.2

Matthæi 2.

Puer Ieſus manifeſtauit ſe gentibus. 33.e.1

Matthæi 3.

Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. 161.c.1

Genimina, ſeu progenies viperarum. 56.d.2

Sic enim decet nos, inquit, implere omnem iuſtitiam. 70.c.1

Matthæi 4.

Si filius Dei es, mitte te deorſum. 188.e.2

Matthæi 5.

Beati mundo corde 18.d.1.

Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, &c. 279.c.1

Qui percuſſerit te in vnam maxillam, præbe ei & alteram. 101.d.2

Matthæi 6. Matthæi 7.

Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus. 111.a.1

Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra, vbi erugo & tinea demolitur, &c. 116.d.2

Quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. 335.b.2

Matthæi 8.

Multi venient ab Oriente & Occidente, & recumbent in regno cœlorum. 55.e.2

Matthæi 9.

Non veni vocare iuſtos, &c. 95.c.2

Matthæi 10.

In viam gentium ne abieritis. 241.e.1

Matthæi 11.

Venite ad me omnes qui laboratis, &c. 52.e.2

Diſcite à me, quia mitis ſum, &c. 52.d.2

Iugum enim meum ſuaue eſt, &c. 453.d.1

Matthæi 16. Matthæi 18.

Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam. 416.a.1

Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum. 279.c.2

Matthæi 20. Matthæi 21.

Erunt primi nouißimi, & nouißimi primi. 282.d.2 283.c.2

Auferetur à vobis regnum Dei 55.e.2

Matthæi 25.

Simile eſt regnum cœlorum decẽ virginibus. 552.e.2

Matthæi 28.

Ecce ego vobiſcum ſum, &c. 310.c.2

Marci 2. Marci 4.

Non veni vocare iuſtos, &c. 92.a.1

Vltrò terra fructificat. 170.b.1

Marci 8.

Vade retro me Satana. 76.e.2

Lucæ 1.

Multi in natiuitate eius gaudebunt. 15.

Non erit impoßibile apud Deum omne verbũ. 16.e.1

Ecce ancilla Domini, &c. 17.a.b.1

Lucæ 2.

Exiit edictum à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur. 25.d.e.2

Lucæ 3.

Genimina, ſeu progenies viperarum. 56.d.2

Pœnitẽtiam agite, appropinquabit enim regnum celorum. 161.c.1

Tu es filius meus dilectus, in te mihi complacuit. 71.b.2

Lucæ 5.

Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. 306.d.2

Lucæ 9.

Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum. 158.a.2.306.b.c.1.

Lucæ 10.

Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. 1.d.2

Lucæ 11.

Væ vobis, qui diligitis primas cathedras. 188.a.1

Lucæ 13.

Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi vt ardeat? 449.c.2

Lucæ 14.

Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, &c. 157.a.1

Lucæ 15.

Gaudium eſt angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam

tentiam agente, &c. 322.c.2

Lucæ 16.

Erat quidam diues qui induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè. 118.e.2.

Lucæ 17.

Regnum Dei intra vos eſt. 55.d.e.2

Lucæ 18.

Ieiuno bis in ſabbato. 452.e.1

Lucæ 22.

Et tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos. 235.d.2.

Lucæ 23.

Commouit vniuerſam Iudæam, incipiens à Galilæa vſque huc. 90.a.2

Lucæ 24.

Tu ſolus peregrinus es in Hieruſalem, & hæc ignoras? 461.a.2

Ioannis 1.

Plenum gratiæ, &c. 60.e.2

Medius veſtrũ ſtetit, quomodo exponitur. 63.a.2

Ioannis 3.

Illum oportet creſcere, me autem minui. 181.e.2

Ioannis. 4.

Operarij autem pauci. 146.c.2

Ioannis 6.

Operamini non cibum, qui non perit, &c. 114.c.2.

Ego ſum panis viuus, qui de cœlo deſcendi: ſi quis manducauerit, &c. 222.c.1

Ioannis 7.

Non erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus. 155.c.2

Ioannis 10.

Si mihi non creditis, operibus credite. 353.e.2

Ioannis 12.

Qui mihi miniſtrat, me ſequatur, & vbi ego ſum, illic & miniſter meus erit. 2.a.1

Ioannis 14.

In domo patris mei manſiones multæ ſunt. 286.b.2

Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. 152.e.2.424.e.1

Ioannis 18.

Regnum meum non eſt de hoc mundo. 314.e.2

Non hunc, ſed Barrabam. 188.c.2.

Ioannis 20.

Quia vidiſti me Thoma, credidiſti. 169.c.1

Roma. 2.

Quoniam omnes peccauerunt, & egent gratia Dei. 130.c.1

Roma. 6.

Cõſepulti ſumus cum Chriſto per baptiſmum in mortem. 441.e.1

Roma 9.

Deus cuius vult miſeretur, & quem vult, indurat. 166.d.1

Roma 10.

Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. 206.e.2

1. Corinth. 1.

Stultam fecit Deus ſapientiam huius mundi. 168.a.1

1.Corinthiorum 2.

Non iudicaui me aliquid ſcire inter vos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum. 366.b.2

1. Corinthiorum 3.

Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, &c. 151.a.1

Si quis autem ſuperædificat ſuper fundamẽtum hoc, aurum, argentum, lapides precioſos, &c. 128.a.1

1.Corinthiorum 4.

Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti. 325.a.2.

1.Corinthiorum 5.

Non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ. 248.d.e.2

Auferte malum ex vobiſipſis. 175.c.2

1.Corinthiorum 6.

Magnificate, & portate Deum in corpore veſtro. 20.b.2

1.Corinthiorum 9.

Omnibus omnia factus ſum, vt omnes lucrifacerem. 162.b.1

1.Corinthiorum 11.

Mulieres tecto orent capite, propter angelos Dei. 162.d.2

Cùm autem iudicamur à Domino, corripimur. 327.a

1.Corinthiorum 13.

Si linguis hominũ loquar & angelorum, &c. 136.a.1

Factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens. 136.a.1

Videmus nunc per ſpeculum, & in enigmate. 6.b.c.2

1.Corinthiorum 15.

Deinde viſus eſt pluſquam quingentis fratribus ſimul. 472.c.1

Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebũt. 78.a.1

Stella à ſtella differt in claritate. 499.b.2

2.Corinth. 2.

Chriſti bonus odor ſumus. 309.a.1

2.Corinth. 3.

Litera occidit, ſpiritus autem viuificat. 194.e.1

2.Corinthiorum 5.

Et ſi Chriſtum ſecũdũ carnem nouimus, &c. 90.c.2

2.Corinthiorum 6.

Hortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. 259.d.1

In omnibus exhibeamus nos, ſicut Dei miniſtros. 325.a.2.

Quæ conuentio Chriſti ad Belial? 139.e.1

3.Corinthiorum 11.

In fame & ſiti, & ieiuniis multis. 96.b.c.2

Galatas 2.

Chriſto confixus ſum cruci. 420.c.2

Viuo autẽ, iam non ego, viuit verò in me Chriſtus. 161.a.1

Galatas 5.
Qui autem Ieſu ſunt, carnem ſuam crucifixerũt, &c. 74.b.2
Galatas 6.
Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. 197.d.2 253.a.2
Galatas vltimo.
Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini *noſtri Ieſu Chriſti.* 326.e.2
Ephe. 3.
I*N charitate radicati & fundati, vt poßitis comprehendere, &c.* 423.b.2
Ephe. 6.
Non enim eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus, &c. 150.a.2
Coloſſenſes 4.
S*Ermo veſter ſit ſemper in gratia ſale conditus.* 204.e.1
1. Timotheum 5.
Q*Vi bene præſunt, duplici honore digni habentur.* 356.d.2
Hebræos 2.
N*Vſquam enim Dei filius angelos apprehendit, ſed ſemen, &c.* 18.d.2
Hebr. 5.
Didicit *ex his quæ paſſus eſt obedientiam.* 51.e.2
Hebræorum 6.
Rurſum crucifigentes in ſemetipſis filiũ Dei. 238.e.2
Hebræorum 12.
Flagellat omnem filium quem recipit. 25.b.2
Actorum 1.
N*On eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate.* 353.e.1
Actorum 9.
Saule Saule, quid me perſequeris? 159.a.2
Iacobi 3.
N*On eſt iſta ſapientia deſurſum deſcendens, ſed terrena, &c.* 287.c.1
Iacobi 4.
Quicunque voluerit amicus eſſe huius ſeculi, inimicus Dei *conſtituetur.* 351.d.2
Deus *enim ſuperbis reſiſtit, humilibus autẽ dat gratiam.* 16.e.2
Scienti bonum, & non facienti, &c. 373.a.2
1. Pet. 2.
C*Hriſtus paſſus eſt pro nobis, nobis relinquens exemplum, &c.* 366.d.1
1. Pet. 3.
Dominum *Ieſum ſanctificate in cordibus veſtris.* 238.a.2
2. Petri 2.
Melius eſt viam veritatis non agnoſcere, quàm poſt agnitam retrorſum conuerti. 207.a.1
1. Ioannis 2.
Q*Vi dicit ſe in Chriſto manere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare.* 3.b.1
Omne quòd eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia carnis. 133.a.2. 306.b.1. 382.c.d.1
1. Ioannis 4.
Perfecta charitas foras mittit timorem. 154.d.1
1. Ioannis 5.
Hæc eſt victoria quæ vincit mundum. 137.e.
Totus mundus in maligno poſitus eſt. 312.e.1
Iudæ 1.
I*Mperet tibi* Dominus. 499.a.2
Apoca. 3.
Si quis audierit vocem meam, &c. 220.c.d.1
Apoca. 5.
Dignus eſt accipere librum, &c. 464.e.2
Apoca. 20.
Indicati ſunt mortui, ex his quæ ſcripta erant in libris, ſecundùm opera ipſorum. 167.d.2
Apoca. 21. & 22.
Ego ſum alpha & ω. 110.b.2

Indicis authoritatum ſacræ ſcripturæ finis.

INDEX RERVM ET VERBORVM AMPLISSIMVS, A' IOANNE BENEDIcto doctore Theologo, non minus doctè quàm ſtudioſè collectus, cuius quidem Indicis prior numerus folium, ſecundus paginam deſignat.

Aaron.

ARON virga. folio 30.2.E

Abagarus.

Abagarus rex. fo.94.1.D

Abba.

Abba pater. fo.390.1.B

Abdicatio.

Abdicatio à tribus. fo.352.2.E

Abel.

Abel eductus in agrum à fratre, Chriſtum figurabat eductum ad ſuſpendendum. fo.416.c.2

Per Abel laicum, & Zachariam clericum, intelliguntur omnes martyres. fo.340.2.D.

Abel munera. fo.105.1.E

Abimelech.

Abimelech panes Dauidi porrexit. fo.359.2.A

Abner.

Abner à Ioab fraude occiſus. fo.439.2.b

Abraham.

Abraham quomodo obediebat contra repromiſſionem. fo.10.1.A

Abrahæ & Mariæ comparatio in obedientia. Ibidé.

Abraham principalis fuit inter Patriarchas. fol. 24.1.D.

Abram & Sara mutata nomina. fo.31.1.E

Abraham cum multis poſſeſſionibus fuit perfectus. fo.156.2.D

Abrahæ gaudium de Chriſto. 230.2.D

Abrahæ iudicium. 291.1.B

Abrahæ filij qui dicuntur. 306.2.B

Abrahæ retroſpectio. 344.1.B

Abſalon.

Abſalon in arbore lanceatus, Chriſtum figurauit in cruce lanceatum. 415.1.d.

Abſcondi, Abſconſio.

In abſcondito facere, quid eſt. 111.2.A

Abſcondendi occaſio. 231.1.D

Abſcondendi locus, & forma. Ibid.C

Abſconſio Domini. Ibid.B

Abſconſionis Domini cauſæ. ibid.C

Abſconſio Chriſti à furore Iudæorum. 327.1.a

Abſentia.

Abſentia prælatorum. 189.2.b

Abſentia Chriſti formidanda. 191.2.B

Abſtinere, Abſtinentia.

Abſtinentia Ioannis baptiſtæ. 12.1.a.B

Abſtinentia ſacerdotum legalium. ibid.E

Abſtinendum eſt quandoque à licitis. 67.2.D

Prima abſtinentia duntaxat dura. 197.1.D

Abſtinentia tribus modis fit. ibid.2.C

Abſtinentiæ & crucis genera. 253.1 E

Acceptio perſonarum. 302.1 p

Abſtinentia & ieiunium Chriſti. 366.2.D

Acceptio perſonarum.

Acceptio perſonarum non timenda. 84.1.C

Acceptio perſonarum ſummum eſt ſacerdotū peccatum. 334.2.D

Acceſſus.

Acceſſus ad Deum facilis. 158.2.D

Acceſſus petendus. 276.1.D.E

Accuſare, Accuſatio.

Accuſatio Magdalenæ triplex. 365.1.c

Accuſa & iudica teipſum. 204.1.d

Accuſandi ſe forma. 270.2.b

Documentum circa accuſationem Chriſti. 406.2.a

Meditatio circa accuſationem Chriſti. ibid.

Accuſatores Deum falſo accuſantes. ibid.

Accuſatio Chriſti coram Herode. ibid.c

Cur Chriſtus accuſatus tacuit. 408.2.c

Acedia.

Acediæ deteſtatio. 439.2.d

Acetum.

Acetū felle mixtū Domino propinātes. fo.419.2.d.

Achates.

Achates. 281.2.a

Acheldemach.

Emendi agri Acheldemach ratio. 404.2.a

Situs agri Acheldemach. ibid.

Achior.

Achior ad arborem ligatus, Chriſtum figurauit. 411.1 d.

Actio, Actus, Actiuus.

Omnis Chriſti actio, eſt noſtra inſtructio. 3.1.b

Principium & finis actionis noſtræ, debet eſſe Deus. 6.1.a

Actio duplex. 166.1.b

Actiuorum perfectio. 25.1.b

Actiua vita. 165.2.c

Actus noſtri ad Chriſti exempla figurari debent. 5.1.d.

Actus, & mores Chriſti intuendi. fo.3.c

Actus exteriores, niſi in quantum voluntarij, nō habent rationem peccati. 105.2.c

Actus exterior non addit bonitatem, vel malitiam. 238.1 e.

Actus boni in genere duplici. 198.2.d

Acus.

Acus foramen quid. 281.2.c

Adam.

Adæ plaſmatio. 7.1.c

Adæ peccatum quàm graue fuerit. 7.2.b.c.d.e
Adam quibus peccatis reoratus eſt. 75.1.a
Hora qua primus Adam peccauit, ſecundus expirauit. 432.2.a
Adam ſecundus & primus. 30.2.d

Adduci, Adductio.

Adduci ad Saluatorem. 244.1.b
Adductio Chriſti ad Pilatum. 403.2.c
Documenta ex adductione Chriſti ad tribunal. 415.2.d

Adimplere.

Adimplere legem, quid eſt. 104.1.c

Admiratio.

Quæſtio admirationis. 364.1.c

Adorare.

Adoratoris conditiones 35.1.c.d
Adoratio patris. 269.1.c
Deus ſpirituales adoratores, & verus quærit. ibidem.c.
Adorare falſo, quid. 412.2.c
Documentum circa falſam Chriſti adorationem. ibidem.
Adoratur Chriſtus per debiti cultus exhibitionem. 458.1.c
Adorandà membra Chriſti. 488.1.c

Adrianus.

Adrianus imperator montem Caluariæ & domini ſepulchrum incluſit in vrbe. 419.2.a

Aduentus.

Chriſti aduentus in quinque ætatibus pronunciatur. 7.2.c
Fructus aduentus filij Dei. 60.1.b
Aduentus Chriſti ad Iuanoem. 69.1.d
Aduentus regni Dei optandus bonis. 214.1.c
Aduentus Domini in Chana. 273.1.b
Aduentus filij Dei duplex. ibid.
Aduentus Chriſti ſubitus erit & coruſcus. 345.2.d.e
Aduentus Chriſti cognitio. 249.1.d
Aduentus Chriſti humilis. 312.2.c
Signum aduentus Chriſti in Hieruſalem. 313.1.a.
Aduentus Chriſti ſpecies. ibid.d
Iubilatio curiæ cœleſtis in aduentu Chriſti. 478.a.1
Aduentus Domini triplex. 348.2.a
Primus Chriſti aduentus, fuit in oſtenſionem infirmitatis: ſecundum poteſtatis. 350.2.c
Aduentus Chriſti terribilia. ibid.
Quatuor aduentus Chriſti ad homines. 355.2.c
Quatuor Chriſti aduentus quatuor dominicis aduentus deſignantur. ibid.
Aduentus duplicis diſcretio. 362.2.b

Aduerſarius, Aduerſitas.

Aduerſarius reconciliandus eſt. 105.2.b
Aduerſarius noſter fortis eſt, ſed Dominus fortior. 292.1.a.
Aduerſarius nobis non deeſt. 487.d.1
Aduerſitas multa facit. 6.1.a
Aduerſi vitatio. 291.1.c
Aduerſa pro Chriſto patiens. 299.2.a.b

Adulari, Adulatio, Adulator.

Adulatio vitanda. 161.2.e
Adulatores in facie laudant. 161.2.e
Contra adulatores. 162.1.b.d
Adulatio Iudæorum. 236.2.e
Adulari noluit Chriſtus. 323.2.e
Adulatoris perſequutio. 334.2.c
Venditores laudis humanæ, ſunt adulatores. 359.1.c

Aduocatus.

Aduocatus noſter Ieſus. 467.c.1.2.a

Aedificare, Aedificium.

Aedificantium tria genera. 128.1.b
Aedificare ſuper fundamentum fidei. ibid.b.c
Aedificia rationabilia. 340.1.e
Qualiter Deo ædificandum eſt. ibid.

Aegritudo.

Aegritudo corporis, eſt ſanitas mentis. 182.2.b

Aegyptus.

Agypti patres. 46.2.8
Figuræ de ingreſſu Mariæ cum filio in Aegyptum. ibid.e.d
Maria ſeptem annis manſit in Aegypto. ibid.b
Aegyptij imaginem virginis puerum geſtantis colebant. ibid.c
Tranſitus Chriſti in Aegyptum, figurabat apoſtolorum tranſitum ad gentes. ibid.d

Aegyptiaca virgo.

Aegyptiacæ ſepulchrum. 478.b.2

Aelius.

Aelius Hadrianus imperator. 433.2.a

Aemulatio.

Aemulationis mala. 200.2.e
Dura ſicut infernus æmulatio. 385.2.b

Aetas.

Primæ ætatis beata ſimplicitas. 196.2.b
Aetates hominis diuerſæ. 284.2.b
Aetates ſex hominis. ibid.
Aetas mundi ante Chriſti natiuitatem. 7.2.b
Aetates mundi quot ſint. 32.1.e
Finis ſeculorum, eſt ætas ſexta mundi. 353.1.e
Chriſtus quare ſexta ætate conceptus. 22.2.d
Meditatio ætatum, virtutum, ac laborum Chriſti 3.1.c.
Aetas Chriſti ad fugam inhabilis. 44.2.a
Aetas Chriſti, & duratio prædicationis. 90.1.a
Aetas duodennis. 49.2.a

Aeternitas.

Aeternitas Chriſti probatur. 230.2.d.e
Gloria æternitatis, & meritum paſſionis iuncta ſunt. 367.1.a.

Affectus, Affici, Affigi.

Affectus iuſti, eſt circa cœleſtia. 124.1.c
Iactura magna inferioribus affigi. 117.1.b
Affectuum gradus. 229.2.c
Affectus Chriſti in prædicando. 177.1.d
Affectus temporalium. 278.1.d
Carnales affectus ſunt pro vitando ſcandalo relinquendi. 264.2.b.c.d
Affectus erga Deum, dignus eſt regno cœlorum. 313.2.a.

Afflictio.

Afflictiones Chriſti. 27.2.8

Agabus.

Agabus propheta. 163.2.d
Agabus amore virginis Mariæ captus. 503.1.c

Ager.

Ager Chriſti triplex. 175.1.a
Ager continens theſaurum. 577.1.c

Agere,

Agere, Agilitas.
Deus agit per intellectum. 5.2.c
Agilitas quarta dos corporis. 498.2.b.2
Agios.
Agios quid ſit. 283.2.a
Agnitio.
Agnitio ex nomine facta. 457.1.c
Agnus.
Agnus cur dictus Chriſtus. 79.1.c
Agnus ab agnitione dicitur. ibid.
Agnus qui tollit &c. Theophilus cur tollit, nõ tollet dixit. ibid.2.a
Agnus Dei, cur canitur in miſſa. ibid.2.b
Agnus erat oblatio diuitum. 38.2.a
Agnus decima die primi menſis capiebatur ad immolandum. 308.2.2.d
Agnus immolandus decima luna primi mẽſis in vrbem inducebatur. 318.1.c
Agni Paſchalis paraſceue. 311.2.d
Ad agnum Paſchalem neceſſaria. 370.1.c
Agni ſumendi conditiones. ibid.c
Agni ſumendi modus. 378.2.a
Chriſtus agno ſimilis. 423.2.d
Agonia.
Agonia Chriſti. 391.1.c
Ala.
Alæ binæ crucis, quid ſignificent. 426.2.b.r
Alabaſtrum.
Alabaſtrum quid eſt. 162.2.c
Alabaſtrum quid ſit. 309.1.b
Alapa.
Chriſtus alapam à Malcho accepit. 297.2.d
Alapa quid ſit. ibid.e
Meditatio ſuper alapis Chriſti. 398.1.c
Documenta ex alapis Chriſto collatis. ibid.
Chriſtus iterato alapis cæditur. 412.2.d
Alba ſacerdotis.
Alba ſacerdotis, quid deſignet. 407.2.a
Alexander.
Alexandri magni auiditas 169.2.c
Alienus, Aliegina.
Aliena detinentes, contra Dei mandata peccant 290.1.e.
Alienigenæ reditio. 297.2.c
Alimentum.
Alimenta duo pauperibus eroganda. 292.1.c
Alleluia.
Alleluia, laudate Dominum interpretatur. 149.c
Alpha & ω.
Alpha & ω. 110.1.b
Altus, Altare.
Alta cadunt citius. 76.1.d
Altiorum maius periculum. ibid.
Altare incenſi ſiue aureum. 11.1.e
Altare holocauſtorum. 319.3.c
Altaria in paſſione denudantur. 395.2.c
Altaria duo in paſſione Chriſti. 425.c
Amare.
Amare aliquid præter Deum, & non contra Deum. 128.1.c.
Amare, & odiſſe. 315.e
Amare inimicos, Deum facit propitium. 434.a
Amandi Chriſti rationes. 445.a
Nihil Deo amabilius, quàm ſe minimum reputare. 23.b.
Verus amator præmium non quærit. 110.a
Mundi amatores quare gaudeant. 381.e
Amantium mos. 457.d.e
Amor.
Amor, non clamor, ſonat in aure Dei. 19
Amor boni. 22.d.e
Amoris excellentia. 97.a
Amor eſt animæ pondus. 117.c
Amores duo. 278.a
Amoris deſcriptio. 328.d
Amoris virtus. 332.d.e
Amoris ſigna quatuor. 380.a
Vis amoris ad Chriſtum quantamuis moleſtiã carnis vincere debet. 470.d.2
Amor primus dæmon. 464.1.b
Amoris cauſa. 315.1.d
Amoris mirabilis operatio. 457.b
Amor Dei, & mundi, in eodem habitare non poſſunt. 117.d
Amor Dei, & mundi repugnant. 151.d
Amor Dei. 192.c
Amor Dei, & amor mundi, non ſe compatiuntur. 278.c.
Amor Dei non eſt ocioſus. 381.b.c
Amori Domini nihil omnino præponendum. 253.2.2.
Amor ſpiritualis, & carnalis. 110.2.b
Amor ſpiritualis præferendus carnali. 208.2.e
Impedimenta amoris cœleſtium. 382.E.F
Amor proximi cauſetur ex armore Dei. 335.1.d
Amor proximi multis modis falſus eſt. 335.1.e
Per amorem proximi, amor Dei nutritur. 335.1.d
Amor ſeculi. 292.d.e.1
Amor ſeculi effundendus eſt. 226.1.c
Amoris mundani cauſa. 163.c
Amor rerum temporalium duplex. 119.2.b
Amor terrenorum. 223.2
Amor terrenus amouendus eſt. 279.2.e
Amor diuitiarum quantum vitandus. 291.2.a
Amor mercenarius. 110.2.a
Amor parentum excluſus. 157.1.b
Amor naturalis inter animam & corpus. 470.2.b
Amor mirabilis Marthæ & ſororis. 294.1.a
Amicus, Amicitia.
Amicorum dilectio. 109.d.e.1
Amicorum perſecutio cur grauior. 151.1.d
Amici animam auferunt. 188.2.b
Amicorum carnalium conſilium. 224.1.b
Amicorum ſocietas, ſalutem impediens, relinquenda. 263.e.2.264.1.a
Amicitiæ poëticæ. 270.271.1.a
Amicus per naturam, vocatur peccator. 331.1.e
Non poſſunt ſancti amici eſſe illorum, quibus Deus eſt inimicus. 340.2.a
Amicus Dei, inimicus eſt mundi. 242.1.e
Non eſt turbandum de amicis in fide decedentibus. 379.2.a.
Amici triplices. 380.e
Amicus quaſi animi cuſtos dicitur. 381.b
Amicus dicitur dupliciter. 381.e
Amicitiæ ſignis proditores vtuntur. 393.d.e
Amici fraudulenti. 393.e
Amici Dei multi videntur, & non ſunt. 393.e.394.a.

Amicitia in patria. 490.d.e

Amaritudo.

Amaritudo in poculo diſplicet. 470.a.d

Ambitio, Ambitioſus.

Ambitio ſeruit. 76.d.a
Ambitionis malum. 187.d.r.158.d.a
Ex ambitionis radice impoſſibile eſt prodire fructũ charitatis. 187.d.e.r
Ambitio nec per infirmitatem, nec per ignorãtiam excuſatur. 188.a.c
Ambitioſi clerici taxantur. 187.a.c
In ambitioſos. 187.a.e
Ambitioſi cor nunquam quieſcit. 187.a.a
Ambitioſus inexcuſabilis. 188.a.a
Maledictio ambitioſorum. 188.a.a
Ambitioſi neſciunt quid petant. 301.d.e.a
Ambitioſi Dei præcepta poſtponunt. 342.a.a
Contra ambitioſos. 351.c.a
Contra ambitioſos & auaros. 369.a.c

Ambulare.

Ambulare ſecundùm carnem. 240.a.e
Ambulatio Petri ſuper mare 192.a.b

Amen.

Amen quid eſt. 82.b.a.115.a.c
Amen multipliciter dicitur. 115.d.a
Amen, & Alleluia, cur interpretata non ſunt. 115.c.d.
Amen triplicem efficaciam habet. 115.d.a

Amethyſtus.

Amethyſtus. 280.e.a

Amictus.

Amictus capitis quid deſignet. 407.a.a

Amœnitas.

Amœnitas nimia vitanda. 196.a.a

Amor.

Quære ſuprà in dictione, Amare.

Amphora.

Amphora, vel lagena aquæ, quid ſignificet. 269.b.a

Amplexatio.

Amplexatio Chriſti. 261.a.a

Anaſtaſius.

Anaſtaſius inſtituit, Gloria in excelſis Deo, cantari in eccleſia. 28.c.a

Ancilla.

Ancilla Domini quomodo dicitur Maria. 16.d.a
Ancillæ filius, Dominus. 17.b

Andreas.

Andreas primus Chriſtianus. 80.b.a
Andreas dicitur, virilis. 325.a.b
Andreas primus Chriſti diſcipulus. 225.b.a
Andreæ oratio ad crucem. 444.a.a

Angaria.

Angaria quid dicitur. 108.e.a

Angelus.

Angelorum officium. 74.d.r
Angelorũ qualis ſoleat eſſe apparitio. 453.a.d.455.t b.c
Angeli ad quorum cuſtodiam ſint deputati. 76.a.a
Angeli cuſtodes hominum. 264.b.a
Angelorum miniſterium. 78.b.a.264.b.a.
Angelorum præſentia. 265.a.r
Angelis noſtris quantam gratiam debemus. 265 b.a
Angeli mirabiliter creati, ſed homines mirabilius reſtaurati. 266.e.r.a.a
Angelis coæquandi. 265.c.s
Dare occaſionem gaudij angelis. 266.c.s
Angelorum gaudium. 267.d.a
Angeli noſtri contriſtatur ad culpam. 263.c.d.a
Angelorum menſa eſt in religione. 330.c.r
Angelus Ioannes. 161.b.s
Angelus cur viſibilis apparuit Mariæ. 14.b.c.a
Angelica ſalutatio cæteris eſt excellentior. 14.e.a
Angelica ſalutatione Maria frequenter eſt ſalutanda. 17.e.a
Angeli receſſus à virgine. 10.b.s
Cur multitudo angelorum aſtitit angelo euangelizanti paſtoribus. 28.e.a
Angelus aliter Mariam, aliter Ioſeph, aliter paſtores inſtruxit. 28.d.e.a
Angeli natiuitatem Chriſti curiæ cœleſti nunciauerunt. 28.29.a.a
Angelus in piſcinam deſcendens, Chriſtum deſignabat. 215.b.c.r
Angelorum acceſſus poſt victoriam. 77.b.a
Angeli cur poſt victoriam apparuerunt. 78.c.a
Angeli quid Chriſto miniſtrãuerint. 78.d.e.a
Chriſtus ab angelo confortatur. 391.b.a
Chriſtus non habuit angelum deputatum. 391.a.r
Angelus in forma humana. 391.c.s
Angelus occidiſſet percuſſores & illuſores Chriſti, ſi ipſe permiſiſſet. 413.e.a
Angeli in morte Chriſti flebant. 438.e.a
Angelus cur videtur à mulieribus. 453.b.a
Angeli aſpectus. 453.d.a
Angeli boni diſcretio, à malo. 11.a.s
Angelus ad mulieres. 453.454.a.a
Angeli ad mulieres. 455.b.c.a
Quid duo angeli in ſepulchro agebant. 456.d.a
Angeli ad apoſtolos aſcenſum Chriſti intuentes. 478.d.e.
Angeli boni & mali interierunt iudicio. 488.e
Angeli cum Domino venient. 361.c.d

Anima.

Anima rationalis, eſt imagine Dei inſignita. 42.c.a
Anima creata eſt vt eſſet Dei habitaculum. Ibidem.
Anima eſt à Deo immediatè creata. 42.b.a.
Anima creata eſt ex nihilo. 42.b.a
Quatuor gradibus proficit anima. 22.c.s
Gradus quatuor in anima perfecta. 22.d.a
Anima contemplatiua, & actiua indiget purgatione. 41.c.d.a
Animæ nobilitas. 42.e.a
Animæ templi ornatus. 43.a.a
Anima ſponſa Dei dicitur. 96.b.a
Animæ ſedes. 113.e.a
Ad animam loquutio, ſuper labore tolerando. 125. e.a.a.a.
Anima leproſa quæ dicatur. 130.d.s
Anima fidelis per nauiculam intelligitur. 137.a.e
Animæ curatio. 94.b.s
De animæ ſanatione magis curandum eſt. 142.d.e.a
Anima mutuo accepit corpus. 153.c.a
Animæ acceptiones quæ ſint. 156.s.b
Anima vnde dicitur. 156.a.c
Anima odienda eſt dupliciter. 157.e.a
Anima ſenſitiua. 160.c.a
Animarum regimini laborare, cõtemplationi præfertur. 166.a.a

Anima in nocte ablata. 212.d.1
Anima à ratione poſſideri debet. 342.b.2
Animæ curnitas. 218.e.2
Anima peccatrix. 219.a.2
Anima proximi pluſquam corpus proprium eſt diligenda. 235.a.1
Animam pro ouibus ponere. 236.a.1
Morbus granis animæ. 242.c.2
Anima à dæmonio vexatur, quando perſeuerat in peccàtis. 243.a.b.1
Anima perdenda. 254.c.2
Animam ſuam perdere. 254.d.1
Animæ perditin irrecuperabilis. 254.c.2
Animæ apud Deum precium. 269.c.2
Animæ pueri puritas. 276.e.1
Animæ paſſio. 290.a.1
Animę ſeparatæ. 291.d 1
Animæ mors. 294.e.1
Anima fidelis, domns Dei dicitur. 296.b.1
Animæ abſtractio triplex. 296.b.1
Anima ligata per ſe diſſolni nequit. 312.c.2
Animæ committuntur eui non committeretur aſinus vendendus. 310.a.2
Animæ pars eminentior, eſt templum in Hieruſalē. 320.e.1.
Animæ ſtatus peccatrieis, à Chriſto deſletur. 317.e.1
Quatuor ex animę templo pellenda. 320.a.2
De immortalitate animæ. 193.b.1
Animas non mori probat. 334.a.1
Anima incorporea corporalibns tenetur pœnis. 686.4.
Anima pro ſenſualitate interdnm accipitur. 325.c.2
Anima poteſt dici mulier ſeptemuira. 334.a.1
Animæ naturaliter deſiderant ſua corpora. 334.c.1
Anima poteſt dici vinea. 329.e.1
Anima mortua eſt in corpore pectoris. 340.c.1
Nobilitatem per virtutes anima recipit. 347.d.1
Animæ tranſitus triplex. 352.a.2
Animæ iuſtæ vocantur, à corpore gaudentes. 355.a.2.
Animam inquinantia. 239.e.2.240.a.1
Animæ illabi poteſt ſolus Deus. 374.d.e.2
Delectatione non vacat anima. 385.e.d.1
Compaſſio turbans accidit animæ tripliciter. 389.a.2.
Liberanda anima. 439.e.2
Animæ ſanctorum nunc cœlum petunt. 431.c.1
Solus Chriſt^9 animā in poteſtate habnit. 434.a.b.1
Animæ deuotæ debent miſterium paſſionis ſollicitè conſiderare. 440.441.a.1
Animæ Deum videre volenti neceſſaria. 465.c.2
Anima inuita ſeparatur à corpore. 470.b.2
Poteſtas animæ in patria. 499.d.1
Securitas animæ in paradiſo. ibid.
Honor animæ in patria. 499.d.1

Animus.

Animus curuus in corpore recto, indecēs eſt. 62.e.2
Animus terrenorum cupiditate ſordeſcit. 117.d.1
Animi voluptas refrenanda. 197.e.1
Animus Deo acceptus. 312.a.1

Animal.

Animal immundum non eſt Deo offerendū. 41.e.1
Animal rationale. 118.b.2

Anna.

Anna filia Emerentiæ. 502.a.1
Annæ mariti & filiæ, & earum filij & mariti. 10.d.1
Anna nupſit Ioachim de ciuitate Nazareth. 502.c.1
Anna & Ioachim 20. annis ſine prole vixiſſe feruntur. ibid.
Quare Eccleſia beatc Annæ recollit memoriam. 502.a.1.
Bona Annæ tripartita. ibid.
Annæ deſolatio pro mariti abſentia. 502.d.1
Annæ præcatio ad Deum. 502.e.1
Annæ ſoboles, & eius matrimonia, & generationes. 502.d.1.
Anna ſecundò nupſit Cleophæ. 502.d.e.2
Anna tertiò nupſit Salome. ibid.
Anna Dei inſtinctu ad tot nuptias tranſiit. 502.e.2
Confutatio erroris de pluralitate virorum beatæ Annæ. 502.e.2
Anna immeritò ob ſterilitatem rubore fuerat affecta. 502.e.2
Roſarium ad diuæ Annæ honorem. 504.2
Annæ propheriſſæ commendatio. 40.b.2.
Anna offerens Samuelem, Mariam Chriſtum offerentem figurauit. 38.d.e.1

Annas pontifex.

Annas & Cayphas. 55.c.1
Chriſti ducendi ad Annam cauſæ. 396.b.2
Quare Chriſtus tacuit diſcipulos ſuos coram Anna. 397.c.2
Annas & Cayphas ſacerdotium vieiſſim à gentibus emebant. 396.b.c.2
Annas & Cayphas licèt de tribu Leui non eſſent, officio tamen ſacerdotii fungebantur. 396.c.d.2

Annunciatio.

Mariæ annunciatio. 13.d.2
Chriſtus quare virgini annunciatur. 14.d.e.1

Annus.

Annus. 179.a.1

Anſelmus.

Anſelmi ad Mariam pulchra deprecatio. & ſeq. 493 a.2.

Ante diem, Antelucanum.

Ante diem mori, quid ſit. 115.e.d.1
Antelucanum. 191.c.2

Antichriſtus.

Antichriſti parentes, & malitia. 194.a.2
Antichriſti aduentus. 343.e.1
Antichriſtum Iudæi ſuſcipient primi. 216.e.1
Antichriſtum cur Iudæi recipient. ibid.
Antichriſtum Iudæi Chriſto præferent. 409.e.1
Antichriſtus honorē diuinū vſurpabit. 343.a.2
Antichriſti arma quatuor. 494.e.1
Antichriſti cædes. 494.a.b.2
Prodigia Antichriſti, & diſcipulorum eius. 344.c.2
Antichriſti tortores. 344.c.2
Diſcipuli Antichriſti facient miracula. 344.e.2
Tribulatio Antichriſti coget ſecularia deſeri negocia. 343.c.d.2
Tribulatio ſub Antichriſto. 344.d.e.1
Maxima Antichriſti tribulatio vbi erit. 344.e.1
Quatuor hominùm genera auxilio erunt Antichriſto. ibid.
Diaboli nunc ligati, adueniente Antichriſto ſoluētur. 344.a.2
Duratio perſecutionis Antichriſti. 344.e 1.
Tribus annis regnabit Antichriſtus. 344.a.2
Dierum Antichriſti breuiatio. 344.a.2

Quadraginta diebus poſt mortem Antichriſti erit indicium. 348.b.e.2
Iudæorum cōuerſio poſt mortem Antichriſti. 486.b
Antichriſti qui ſint. 152.e.2.332.d.1
Antichriſtus dici meretur, qui Chriſtum non ſequitur. 331.d.1
Abominatio dicitur Antichriſtus. 343.a 2

Antiquus.

Antiquorum deſiderium vidēdi Chriſtum. 7.e.t. a.1.

Aperire.

Aperire Domino. 357.c.1.357.e.1.a.2
Aperuit verbum, ſignanter dictum. 435.c.2

Apex.

Apex quid ſit. 104.d.t

Apocalypſis.

Apocalypſis compoſitio. 97.c.2

Apoſtata.

Apoſtata quomodo dicatur loqui digito. 107.c.1
Apoſtatio cordis. 136.b.2

Apoſtaſia.

Apoſtaſia cordis, & corporis. 136.c.d.2
In apoſtaſiam cadentes. 187.d.e

Apoſtolus.

Apoſtolorum.12. electio non ſine precibus facta. 98.a.1.
Apoſtolorum nomina. 98.d.1
Apoſtoli propter ſuam humilitatem ſunt à Deo illuminati. 271.e.1
Apoſtolorum error duplex. 249.a.1
Apoſtoli dupliciter à Chriſto arguuntur. 249.c.d.1
Contentio inter apoſtolos Chriſti. 378.a.2
Timor apoſtolorum. 383.c.d.2
Apoſtolorum fragilitas. 395.e.2
Quare Iudæi non comprehenderunt apoſtolos cū Chriſto. 395.d.e.2
Cur Chriſtus fratres vocet apoſtolos. 457.b.458. a.1.
Apoſtoli à Chriſto ante cœnam baptizati. 371.b.t
Apoſtoli ante paſſionem Chriſti ſpiritum ſanctum habuerunt. 384.a.b.a
Apoſtolorum ordinatio in epiſcopos. 251.a.2
Chriſtus in die paſchę apoſtolos ordinauit epiſcopos. 465.b.a
Quid apoſtolos magnos oſtendit. 283.a.2
Dubitatio apoſtolorum nobis profuit. 467.b.c.1
Miſſio apoſtolorum tanquam vicariorum. 465.e.1
Eductio apoſtolorum ab vrbe Hieruſalem. 476.d.a
Apoſtoli prædicauerunt quod annunciauerūt prophetæ. 7.d.1
Apoſtolorum reditus à prædicatione ad Chriſtum. 166.a.2.
Promiſſio facta apoſtolis, tranſit ad ſucceſſores. 473.d.1.477.d.e.1.
Apoſtolorum gaudium poſt triſtitiam. 381.b.2
Apoſtolorum triſtitia. 383.b.2
Luctus apoſtolorum. 96.a.2
Confirmatio apoſtolorum in die pentecoſtes. 382. d.e.
Apoſtoli ridentur tanquam ebrij. 485.e.a
Apoſtoli carnales ſpiritusſancto repleri nequibant. 485.a.2.
Apoſtoli.12.annis poſt paſſionem Chriſti manſerūt in Iudæa. 486.a.1
Apoſtolorum, & diſcipulorum ſignificatio. 156. e.1.
Apoſtoli ſunt fundatores eccleſię. 177.a.2
Apoſtoli ſunt notarij Chriſti. 178.a.1
Apoſtoli & ſucceſſores, per cophinos deſignantur. 185.b.2.
Apoſtoli prælatos & prædicatores deſignant. 196. e.1.
Apoſtoli, & prælati, ſunt ſal terræ. 103.a.b.2
Apoſtoli, & prælati ſunt lux mundi. 103.d.1

Apparere, Apparitio.

Apparere quid ſit. 467.e.2.
Chriſtus apparere nobis voluit quod non erat. 90. e.1.
Apparuit Chriſtus Moyſi & Heliæ. 256.d.1
Virgini Mariæ prima apparitio facta. b.451.d. e.1.
Cur Euangeliſtæ non ſcripſerint apparitionē Chriſti ad matrem. 451.e.1
Mulieri prima facta apparitio. 452.e.1
Chriſtus apparens duobus diſcipulis, non transformauit carnem ſuam. 461.a.2
Cur Chriſtus ſerò diſcipulis apparuit. 463.e.1
Apparitiones quinque in die paſchæ. 466.a.t
Cur Chriſtus apoſtolis non apparuit ſuper aquam, ſed ſuper ſolidam. 468 b.t
Tres apparitiones per tres dies. 471.d.2
Apparitio principalis Chriſti in Galilæa. 472. a.1.
Cur in monte apparuit Chriſtus. 472.e.t
Duodecim apparitiones Chriſti. 473.c.d.2
Apparitiones in vniuerſo quatuordecim. ibid.
Chriſtus ſolùm ſuis apparuit poſt reſurrectionem. 474.a.2.
Apparitionum Chriſti myſterium. 474.b.2
Apparitio Chriſti in Oriente. 36.a.2
Modus apparitionis Chriſti in ſecundo aduentu. 34.d e.1.a.1.
Apparebit Chriſtus electis, & reprobis, ſed differēter. 350.b

Appellatio.

Appellationes Chriſti. 96.e.2

Appetere, Appetitus.

Appetere primatum. 303.a.b.1
Appetitus hominis duplex. 470.a.2
Appetitus intellectiuus vult martyrium, appetitu ſenſitiuo refugiente. ibid.

Applauſus.

Applauſus vitandus. 134.e.1

Apud.

Apud præpoſitio ibi, & verbum erat apud Deum, quid deſignat. 5.a.b.2

Aqua.

Aquæ benedictæ ratio. 95.a.1
Aquæ proprietates. 70.e.2
Aquæ in vinum mutatio, ſine verbo. 84.b.1
Duo notanda in Chriſto mutante aquam in vinū. 84.b c.
Aqua inſipida, tranſit in vinum. 84.e.1
Aqua frigida. 159.d.1
Per aquam in peluim miſſam, quid deſignetur. 373. b.c.t.

Aqua

Aqua ſacramento Euchariſtiæ appoſita, quid ſit. 377.d.1

Aquila, Aquilo.

Aquilarum pulli ad ſolis intuitũ probantur. 348.a.2
Aquilæ electos deſignant. 354 a.2
Aquilo quid deſignat. 57.c.2
Côuerſio ad Aquilonem dum Euangelium legitur. 477.e.1

Arabia.

Arabiæ duæ. 33.c.2
Arabiæ ſitus. 300.b.c.2

Arator.

Arator retroſpiciens, quid. 136.a.2

Arbitrium.

Liberum Arbitrium quibus relinquitur. 329 a b 1
Libertas Arbitrij. 365 a 2

Arbor.

Arboris excisio, & caſus. 57.c 2
Circunfodere Arborem. 217.a.2
Arborum differentiæ. 57.e.2
Arbor humana. 57.d.e.2
Arbor, homo eſt, aut genus humanum. 57.e.2
Arboris bonæ partes. 126.a.2
Arboris euangelicæ rami. 176.c.2
Bonæ Arbores vt ſimus, monet. 205.c.1
Arbor iuxta viam, fructus ſuos difficilè fert vſque ad maturitatem. 324.d.2
Arbor de fructu, non de floribus, aut foliis cognoſcitur. 324.e.2
Inter Arborem, & fructum, ſimilitudo. 203.c.d.1
Arbor infructuoſa. 217.e.1.a.2
Arbori infructuoſæ duo debentur. 218.a.1
Arbor ſine fructu. 314.d.2
Aromatica arbor. 303.b.1

Arca, Arcanum.

Arca teſtamenti figurabat Mariam. 38.c.1
Arcam Noë fabricare, ſignat Dominum eccleſiam ædificare. 355.e.2
Arca Domini. 492.a.2
Non ſunt deſideranda Arcana diuina. 349.a.1

Archangelus.

Archangelis coæquandi. 265.b.1

Archelaus.

Archelaus paternæ crudelitatis hæres. 51.a.1

Archiſynagogus, Architriclinus.

Archiſynagogus. 219.a.1
Architriclinus quis dicatur. 84.d.1

Arctus.

Arctæ viæ facilitas. 125.e.1.a.2

Arena.

Arena cupiditati terrenorum cõparatur. 117.c.d.2

Arguere.

Arguentis incautè peccata. 122.e.1
Arguendi maioris forma. 253.d.2
Arguendi forma. 374.d.1
Chriſtus magis arguet de peccatis in proximum, quàm in Deum. 364 e.2
Chriſtus plus arguet de omiſſione, quàm de commiſſione. 264.d.2

Argenteus nummus.

Triginta Argenteorum valor. 368.c.1

Ariditas, Arimathia.

Ariditas triplex. 199.a.1
Arimathia olim Ramatha dicebatur. 435.d.2. 437.a.b.2

Ariſtippus, Arius.

Ariſtippus. 152 b.1
Arij hæreſis circa Trinitatem. 237.e.1

Arma.

Arma diaboli, ſunt peccata noſtra. 412.b 1
Arma omnia in cruce Chriſti. 444.c.2

Aromata.

Aromata vnde dicta. 446.e.1
Aromata ſua habet quælibet Maria, & ſtatus. 449.e.1
Aromata incipientium. 451.c.2
Aromata proficientium. 451.d.2
Aromata perfectorum. 451.e.2

Articulus, Artifex.

Articulorum conditores. 481.d 2
Articulorum diſtinctio. 481.a.1
Articuli ſeptem ad humanitatem ſpectâtes. 477.a.b
Deus eſt omnium Artifex. 5.e.2

Arundo.

Arundo non fuit Ioannes. 161.e
Arundo ne ſimus. 162.a 1
Arundo pro ſceptro data eſt Chriſto. 412.e.1
Arundinis incuſſio. 413.a.1
Documentum ex arundine Chriſti. 412.e.1
Quare Chriſtus arundinem tenere voluit. 412.d.1
Arundine caput Chriſti percutientes. 413.c.d.e.1
Arundo vel calamus Chriſti, ſcripturam ſacram deſignat. 413.c.1.

Aſcendere, Aſcenſio.

Aſcendere ad patrem, quid ſit. 458.c.2
Aſcenſio cur dilata fuit. 474.b.1
Chriſtus aſcenſurus aſſumpſit nos ex paradiſo. 475.e.2
Conuiuium Domini vltimum in die Aſcenſionis. ibidem.
Contemplatio circa Aſcenſionem Domini. 477.a.1
Aſcenſio Domini. 477.a.2
Myſterium & ordo Aſcẽſionis Chriſti. 477.c.d.e.2
Forma Chriſti Aſcenſus. 478.a.1
Aſcenſum Chriſti intuentes. ibidem.
Chriſtus Aſcendit in cœlum empyreum. 479.d.1
Aſcenſionis ſolennitas eſt magna. 475.d.1. 479.b.c.d.1
Aſcenſio eſt ſolennitas omnium beatorum. 479.c.2
Aſcenſio eſt feſtum noſtrum. 479.c.2
Chriſti Aſcenſio noſtra prouectio eſt. 479.d.2
Solennitatis Aſcenſionis ratio. 479.d.2
Aſcenſionis figuræ. 480.e.1.
Aſcenſionis ſolennitas valde ſolennis eſt. 475.d.1

Aſinus, Aſina.

Aſinus deſignat populum gentilem. 27.e.2
Aſinæ periculo nemo occurrit. 219 c.d.1
Aſinam & pullum mittit ad quærendum Chriſtus. 312.a.1
Aſinis ſimiles. 312.a.2
Aſina ligata. 312.c.2
Chriſtus cur ſuper Aſinam ſedit. 313.a.2
Aſina, & pullus, quid ſignificabant. 313.a.b.2
Concordia Euangeliſtarum circa Aſinam & pullum. 313.c.d.2
Manſuetudo Chriſti ſedentis ſuper Aſinam & pullum. 313.d.2

Aſmodeus, Aſtrologus.

Aſmodeus. 201.a.1
Aſtrologi Iudæi. 246.c.2

Aſſumptio.

Aſſumptionis trium cauſa. 255.b.2
Vnius aſſumptio, & alterius derelictio. 354.a.2
Chriſtus non aſſumpſit perſonam, ſed hominem. 17.e.1.a.2
Aſſumptio Chriſti. 297.c.1
Chriſtus ſecum aſſumpſit multitudinem captiuam. 477 d.2
Aſſumptionis Mariæ Euangelium. 166.d.2
Figura aſſumptionis Mariæ. 492.a.2
Aſſumptio virginis fuit olim Ioanni demonſtrata. 492. a.b.2
Feſtiuitas aſſumptionis Mariæ fuit olim figurata. 492. b.2

Aſtutia.

Aſtutia vulpina vituperabilis eſt. 150.a.1

Aſtyages, Athalia.

Aſtyagis filia. 8.e.2
Athalia vineam Naboth conuertit in hortum olerum. 75.e.1

Atrium.

Atrium quid ſit. 397.d.e.1
Atrium ſacerdotum. 319.d.e.1
Atrium ſacerdotis quid ſignat. 401.b.1
Atria magnorum. 402.d.1

Auarus, Auaritia.

Auaritia eſurit & ſitit aliena. 101.a.1
Auaritia quantum retardat à cœlo. 117.a.b.1.
Contra auaros mancos. 199.a.b.1
Auaritiæ deteſtatio. 211.b.212.c.2.288.d.1. 364.a.1
Auaritia ſola cæteris ſeneſcentibus vitiis iuueneſcit. 218.e.2
Auaritia fera peſſima. 220.e.1
Auarus peior eſt diabolo. 255.b.1
Auaritia radix omnium malorum. 278.e.2
Auarus non poteſt intrare paradiſum. 28.a.2
Auaritiæ fuga ſuadetur. 281.d.e.2
Auaritiæ origo. 317.a.b.2
Auaritia excæcat. 364.b.1
In auaros miſeros. Ibidem.
Auaritia extinguit iuſtitiam. 268.d.1
Auaritia laqueus eſt diaboli. 403.a.2
Dauid leonem & vrſum occidens, auaritiæ tentationem ſignauit. 77.b.c

Audire, Auditus.

Audientes verbum Dei, nec proficientes in virtute, ſimiles ſunt ciuitatib⁹ à Deo maledictis. 165.d.c.2
Audimus ad quæ afficimur. 229.c.2
Auditus triplex. 177.c.1

Auerti, Auerſio.

Auerti prohibemur. 110.e.1
Auerſionis à Deo pœna. 497.d.1

Auete.

Auete, mulieres primò audire meruerunt. 458.d.1

Auferri.

Auferri à non habente. 230.a.1

Auguſtinus, Auguſtus.

Auguſtini verba quibus lubricum conuertit. 216. d.1
Auguſtini ad Mariam precatio. 493.c.1.493.b.c.1
Auguſtus vnde dictus. 26.a.1
Menſis Auguſtus vnde. Ibidem.

Auis.

Aues deſignant viros ſpirituales. 117.d.2
Auis vocem ſimulans. 126.d.e.2

Aurea, Aureola.

Aurea, & Aureola. 101.a.2
Aurea, & aureola beatorum. 498.b.2
Aureola quibus debetur. Ibidem.b

Auris.

Aures audiendi. 177.c.1.

Aurora.

Aurora media eſt inter diem & noctem. 452.c.d.1

Auſter.

Auſter quid deſignat. 57.b.c.2

Auſteritas.

Auſteritas vitæ requiritur in Euangelij prædicatore. 56.a.2
Auſteritas Chriſti in eiectione vendentium. 320.a.1

Aurum.

Aurum Mariæ datum. 37.b.1

Auxilium.

Auxilium Dei ad gratiam recipiendam requiritur. 294.a.2

Baculus, Baiulatio.

BAculus paſtoralis quid ſignificet. 407.d.2
Documēta duo ex baiulatione crucis. 418.c.d.1

Balaam.

Balaam vaticinium. 33.e.1

Balſamum.

Balſamum quid deſignat. 451.b.1

Baptiſmus.

Baptiſmus euacuauit circunciſionem. 32.b.2
Baptiſmus pœnitentiæ, & gratiæ. 55.a.2
Baptiſmus quintuplex. 55.b.2
Baptiſmus duplex. 64.c.1. Item adhuc eſt triplex. Ibidem, & 372.b.1
Baptiſmus multiplex. 47.a.1
Baptizare in aqua, & in ſpiritu. 65.a.1
Ad baptiſmi perfectionem, animæ & corporis lotio exigitur. 63.d.e.1
Totus homo lauatur in baptiſmo. 372.a.1
Baptiſmi mūdatio, ſine fide & operibus nō prodeſt. 472.e.2
Baptizandorum conditiones. 69.a.1
Baptiſma Iudaicum aboletur. 70.a.b.2
Baptiſmi in primitiua eccleſia forma. 72.b.1
Forma baptiſmi à Chriſto inſtituta. 472.
Baptiſmus neceſſarius. 475.c.2
Baptiſmi effectus triplex. 72.a.1
Baptiſmi virtute in cœlum aſcenditur. 87.a.2
Quomodo plures veteris teſtamenti ſine baptiſmo ſunt ſaluati. Ibidem.d.2
Baptiſmi figuræ. 72.c.1
Baptiſmi inſtitutio & confirmatio. Ibidem.
Baptizandi potentia multiplex. 80.a.1
Baptizandi paruuli. 242.b.2
Baptiſmus non iterandus. 80.d.e.1.372.a.1
Nullus, quantumuis ſceleratus, venit rebaptizandus. 80.d.1
Nullus niſi baptizatus Chriſti corpus ſumere debet. 85.c.4
Euangelium de baptiſmo quare legitur die Trinitatis. 85.b.3
Baptizat Chriſtus ſemper. 88.c.d.1

Sacerdos

Sacerdos non baptizat, ſed Deus. 137.c.1

Baptiſmus Ioannis.

Baptiſmus Ioaonis. 88.c.1
Baptiſmus Ioannis vnde fuit. 327.a.2
Baptiſmus Ioannis oon mundabat ſine pœnitentia, 55.e.1.
Mulieres baptiſmo Ioannis noo baptizabantur. 55, e.1.
Baptiſmo Ioannis infantes oon baptizabantur. 55, e.1.a.2.
Baptiſmus Ioanois figuram gerebat catechumenorum. 55.a.b.2
Baptiſmus Ioãnis præparatorius & figuratiuus. 55. a.b.2.
Baptiſmus Ioannis quare factus in Iordane. 55.b.2
Baptizandi cauſæ in Ioanne. ibid.
Baptiſmus Ioannis, Chriſti prænunciatiuus. 55.e.1
Ioannis baptiſmus erat proteſtatio credēdi in Chriſtum. 56.c.2
Baptizare poterat Ioannes. 63.b.1
Baptiſmus Ioannis profuit. 63.e.1
Baptizari à Ioanne. quorum baptizandi erant. 63.e.1
Baptiſmus Chriſti confert gratiam, oon Ioãnis. 64. b.c.1.
Baptiſmi Chriſti, & Ioannis differentia. 72.a.1
Baptiſmus Chriſti. 15.c.1.68.e.2.& ſeq.
Baptiſmi Chriſti locus. 68.e.2
Chriſti baptizandi modus. 69.b,c.1
Chriſtus cur ad Ioannem venit baptizandus. 69.e, 1.a.2.
Ioanoes cur Chriſtum renuit baptizare. 69.b.c.2
Chriſtus non vt peccator baptizatus. 70.e.1
Baptiſmum ſacrauit Chriſtus per ſui baptizationē. 70.e 1.
Baptiſmo. Chriſti ſanctificatæ ſunt omnes aquæ. 70.a.b.2.
Baptizatus eſt Chriſtus in Iordane, & quare. 70.d.2
Baptiſmus Chriſti, eſt tinctura ſanguinis ſui in paſſione ſua benedicta. 155.d.2

Barachias, Barba, Bariona.

Barachias interpretatur iuſtus Domini, 340.e.2.
Chriſti barbæ euulſio. 401.a.b.1
Bariona, quid interpretetur. 81.d.2 250.d.2

Barrabas, Barthimeus.

Barrabas latro, ſeditioſus, & populo odioſus. 409, c.1.
Barrabas præeligitur. 409.a.2
Documenta duo ex prælectione Barrabæ. 409.d.2
Meditatio circa prælectionem Barrabæ. 409.e.2
Barrabam ſolui cupientes. 409.d.2
Barthimeus cæcus à Chriſto ſanatus. 307.a.2

Beatus, Beatitudo.

Beatitodo, quid ſit. 355.d.1
Beatitudo dupliciter dicitur. 99.d.1
In qualibet beatitudine ſunt duo. ibid.
Ad beatum eſſe quid requiratur. 102.a.b.1
Acceſſus ad beatitudinem, eſt cognitio infœlicitatis ſuæ. 54.c.1
Beatitudines octo. 96 c.1
Beatitudines, ſecundum Lucam. 102.e.2
Beatorum & viatorum comparatio. 163.b.c.1
Maria quomodo fuerit beata. 206.c.d.2
Beatitudinem quiſque in hoc quod diligit, reponit. 250.b.c.2.
Beati vellent ire ad locum damnatorum. 291.e.1
Corona duplex beatorum. 356.d.e.1
Beatitudinis obiecta. 390.b
Beatitudo non copulatur cum ſcientia, ſed cum opere. 373.2 a
Palma beatorum. 498.c.2

Bel, Beelzebub.

Bel. 200.c.1
Beelzebub, vir muſcarum interpretatur. 200.d.2

Bellum.

Bella inteſtina. 342.d.1
Bellum nobis continuum eſt. 486.c.2

Benedicere, Benedictio.

Benedictionis origo. 276.c.1
Benedicere quid, & benedictus quis dicatur. 314 e. d.2, 263.b.1.
Benedictio Dei. 314.d.2
Sicut in antiqua lege ponuntur beoedictiooes ſeruantibus legem, & maledictiooes tranſgredientibus: ita in noua beatitudines & væ. 330.e.1
Ex parte eſt benedictio, ex nobis maledictio. 363, c.1.
Benedictionis conferendæ inſtitutio. 477.a.2
Benedicendi cauſæ. 477.a 2
Benedictus fructus Mariæ. 19.d.2
Benedictio Mariæ. 19.e.1.20.a.1
Benedictio Simeonis. 39.d.2
Chriſti benedictio. 184.b.2
Benedictione Dei omnia creata vigent. 184.b.2

Benefacere, Beneficium.

Benefacere, quid ſit. 244.b.2
Beneficij duo genera. 109.a.1
Beneficia appetere an liceat. 187.b.c.d.2
Exempla ſuper pluralitate beneficiorum. 189.e.1.a.2
Beneficiorum pluralitas etiam cum diſpeoſatione periculoſa. 189.d.e.2
Beneficia conferentes, & recipientes. 244.a.b.2
Beneficium accipere, libertatem vendere eſt. 319.a a
Beneficia fecit Domious quatuor ſequentibus ſe. 184.a.b.1.
Beneficium diuinum recognoſcēdū. 231.e.2.232.a.1
Beneficia Dei per quos deotur. 262.b 2
Beoeficiorum Dei exprobratio. 350.a.2
Beneficia dioina ad laudandum Deum inuitant. 487.d.e.2.
Beneficia Chriſti in nos collata. 496.b.1

Beneplacitum, Beneuolentia, Benignitas.

Beneplacitū Dei, eſt ſufficiens ratio prædeſtinationis & reprobationis. 159.e.s
Beneuolentia tripliciter captatur. 113.e.1
Benignitas, & patientia Domini. 44.b.2
Benignitas, & bonitas Domini. 461.d.2
Benignitas Domini erga Zacheum. 396.d.1

Berillus.

Berillus. 280.c.2

Bernardus.

Bernardus vitam Chriſti frequentauit. 2.c.1
Bernardus de humili natiuitate Chriſti. 35.d.e.1. & ſequentibus.
Bernardus Chriſtum inuitat vt loquatur. 71.b.2

Beth, Bethania.

Beth, domum ſonat. 34 b.c 1
Bethania duplex. 64.b.2
Bethaniæ vtriuſque ſitus. 64.a.b.2

Bethania qualiter interpretetur. 4 a b:a.298.b.1
Bethania domus obedientiæ interpretatur. 308 d.a.313.e.a.
Chriſtus venit Bethaniam ante ſex dies Paſchæ. 308.e.1.a 2.
Reuerſio Chriſti in Bethaniam. 323.c.a
Contemplatio ſuper reuerſione Chriſti in Bethaniam. 324.a.a

Bethlehem.

Diſtantia Bethlehem à Hieruſalem. 36.a.2
Bethlehem, domus panis. 26.b.a
Bethlehem moraliter, & anagogicè. 29.a.2
Bethlehem primò dicta eſt Effrata. 30 d.1
Bethlehem commendatio. 30.d.e.1
Myſteria in Bethlehem facta. 30.a.2
Bethlehem ſitus. 30.b.a
Bethlehem duplex. 34.b.1

Bethphage, Bethſaida.

Betphage ſitus. 311.e.a
Bethſaida domus venatorum interpretatur. 82.b.1. 165.a.2.213.c.1.
Bethſaidæ locus, vbi ſtetit Dominus. 468.c.a

Bias.

Bias. 212.a.1

Bibere.

Cur Chriſtus bibere noluit. 319.d.e.a

Bimus, Binus, Blandus.

Bimatus vnde dicatur. 45.c.1
Bini cur mitti dicantur. 157.a.1
Blanda facilius decipiunt. 115.a.2

Blaſphemia.

Blaſphemia quid. 202.e.1
Blaſphemiarum ſpecies. 238.a.a
Blaſphemia tripliciter fit. 141.c.1
Blaſphemia multipliciter fit. 399.e.1
Blaſphemantes tripliciter in tres perſonas in diuinis. 202.e.1
Blaſphemis, & irriſoribus, non ſunt reuelanda myſteria. 144.c.1
Blaſphemia grauior eſt violatione ſabbati. 216.a.1
Blaſphemiæ vitandæ documentum. 399.e 1
Blaſphemiæ nec creaturæ inferendæ. 399.a.a
Blaſphemia quantum ab hominibus cauenda. 399. e.1.
Meditatio circa Chriſti blaſphemiam. ibid.
Blaſphemans nomen Dei, reus eſt mortis. 399.a.a

Bonus, Bonitas.

Bonus quomodo à malo diſcernitur. 11.a.b.a
Bonitas voluntatis, quomodo dicatur. 28.d.2.
Diſtinctio bonorum à malis. 224.c.2,
Bonus, etiam ſi ſeruiat, liber eſt. 228.c.d.a
Bonus malum non patitur. 271.c.a
Boni in faciem cadunt, ſed mali retro. 297.c.1
Bonum pro melius. 263.d.a
Bonus ſolus Deus. 277.a.1
Bonitas Dei incomparabilis. 285.d.1
Bonitas Chriſti ineffabilis. 269.b.1
Bonitas Chriſti etiam in iudicio. 363.e.1

Bonum, ſubſtantiuè.

Bonum triplex. 67.a.2.119.c.a
Tria bona Deus homini dedit. 119.b.1
Bona animæ beatæ ſeptem. 499.b.1
Bona contra peccata. 94.c.2
Bona ſubſtracta, quid proſint. 119.c.2
Bonorum ordinatio. 121.d.1
Minus bonum pro maiori omittendum. 137.b.1
Bonum nemo inuitus facit.
Bonorum eccleſiæ inutilis aſſumptio. 190.a.1
Bona interiora quærenda. 218.b.1
Bonorum diuiſio. 287.c.2
Bona iuſtis data. 290.e.a
Non eſt ceſſandum à bono incœpto, propter murmur malorum. 306.e.1.c.d.a
Bonum cœleſte deguſtans, nihil amat ſuper terram. 397.c.1.
Deus nunquam deſtitit incitare homines ad bonũ. 327.d.2.
Duplex defectus, à bono perſequendo. 344.d.e.1
Bona Domini. 356.e.1
Bonum non ſibi, ſed aliis facientes. 375.b.a
Bona ex meditatione paſſionis Chriſti. 386.a.1
Bona ante mortem per ſe agenda. 494.e.1

Bos.

Bós & Aſinus. 26.c.d.2.
Bos deſignat populum Iudæorum. 27.e.a
Boues arantes qui intelliguntur. 86.d.1

Brigida virgo.

Brigidæ reuelatio. 385.c.a

Cadere, Caſus.

CEcidit, non iactum eſt, ſemen. 174.e.2
Cadere in facies, & retrorſum. 257.c.2
In terram cadere. 325.d.1
Caſus in conſenſu, opere, & obſtinatione. 128.b.1
Caſus cur mentio facta. 157.d.a
Caſus in terram docet nos magis humiliari. 392.d.1
Reſupinus captiuantium caſus. 592.a.2
Caſus retrorſum iniquorum eſt. ibid.

Cæcus, Cæcitas.

Cæci qui dicantur 161.d.1.245.c.1
Cæcus à natiuitate. 231.a.b 1 & ſeq.
Cæcus natus à Iudæis è ſynagoga eiectus. 232.d.e.1
Cæci illuminatio. 249.d.e.1
Cæcus cur prius imperfectè illuminatus.
Cæci curatio. 249.e.1
Cæci liberatio. 304.a.1
Cæcus illuminatus à Chriſto, genus deſignat humanum. 304.b.c.1
Cæcorum oblatio. 307.c.1.
Cur Matthæus & Marcus in curatione duorum cæcorum, diſcordant. 307.a.b.
Cæcum iuxta viam ſedere. 308.h c.1
Cæci duo mendicantes, Iudæum & gentilem populum ſignant. 146.c.1
Cæcitas triplex, & eius væ. 340.b.1
Cæcitas quadruplex. 146.d 1
Cæcitas mentis, myſticè quid ſit. 232.c.2.304.b.a
Cæcitatis ſpiritualis cauſæ. 232.e.a
Cæcitatis propriæ cognitio. 304.e.2

Cæreus.

Cærei ſignificatio. 41.a.1
Tria ſunt in cæreo. 41.b.1
Cæreorum illicita venditio in templo. 84.a.a

Cæſar, Cæſarea.

Cæſar vnde dictus. 25.a.1
Cur Cæſar vniuerſum voluit deſcribere mundum. 28.b.1.
Homines tripliciter ſub Cæſare profitebantur 27. a 2.

Cæſaris amicus. 415.a.1
Cæſarea Philippi. 250.b.1
Cæſarea duplex. 250.b.c.1.
Cæſareæ Philippi ſitus. 250.d.1

Cain, Caiphas.

Cain munera reprobata. 105.d.1
Cain deſperatio. 274.e.1
Cayphæ ſententiæ. 295.d.e.2
Cayphas prophetizauit. 296.a.1
Cayphas bis prophetauit. 399.c.1.
Sciſſio veſtimenti Cayphæ. 399.d.1
Chriſtus ad Cayphain ductus, veritatem non deſeruit. 399.d.e.1
Cayphas blaſphemus fuit, quia blaſphemiam creatori impoſuit. 399.a.2

Calamus, Calciamentum, Calix.

Calamus. 161.c.d.2
Calamo caput Chriſti percutere. 413.d.1
Calciamenta. 268.b.2
Calciamenta ſoluere eius, qui ea non habet. 63.e.2
Calix, quid. 301.e.2.377.b.c.2
Calix Domini duplex. 370.b.c.2
Calix pro morte accipitur. 394.b.2

Caluariæ mons.

Caluaria, locus crucifixionis Chriſti. 419.b.e.1
Montis Caluariæ ſitus. 419.e.1
Meditatio circa geſta in monte Caluariæ. 419.e.1.a.2.

Calumnia, Calumniari.

Calumniantium mores. 214.e.2
Calumnianti, & malignanti, quomodo reſpondendum. 327.e.1.
Calumniatores noſtros non odiamus. 394.b.1
Calumnia Iudæorum in Chriſtum. 225:a.2.403.b.c.2.
Reſponſum Chriſti ad Iudæorum calumniam. 403.d.2.

Camelus.

Camelum per foramen acus tranſire. 281.b.2.105.c.1.
Camelus maiorem deſignat tranſgreſſionem. 339.b.2.

Campana.

Campanæ quare triduo paſſionis non pulſantur. 395.e.2.396.a.1.

Cana.

Cana. 84.a.2.85.c.1.

Cananæa.

Cananææ deprecatio. 241.a.2
Cananææ confeſſio. 241.a.b.2
Cananææ fides. 241.b.2.141.d.1
Cananææ humilitas, & patientia. 242.c.1
Cananeæ triplex petitio. 241.d.1
Cananæa eccleſiam de gentibus congregatam deſignat. 242.b.2
Cananææ filia, eſt anima. 241.c.2
Cananæa rationem ſuperiorem deſignat. 242.d.e.2
Cananæa imitanda. 242.243.a.1

Candela, Candelabrum.

Candelarum extinctio. 395.e.2
Candelabrum in templo Mariam figurauit. 38.d.1

Cantus, Canticum, Cantilena.

Cantuum muſicorum excitationes. 144.a.b.1
Cantus docentium. 164.d.2
Cantici componendi & canendi mos. 10.d.1
Canticum in laude Mariæ. 155.c.1.
Cantilenæ Iudæorum. 164.e.1

Capella.

Capelle duæ in monte Sion: vna, vbi cœnaculum erat: altera, vbi Chriſtus lauit pedes apoſtolorum. 371.e.1

Capharnaum.

Capharnaum ſitus. 1·8.e.2
Capharnaum quomodo interpretetur. 133.c.1.172.c.2.
Capharnaum pro incolis. 165.b.c.1
Capharnaum ciuitas Domini dicitur. 141.a.1
Capharnaum metropolis eſt Galilææ. 87.e.1.260.d.e.1.

Capere, Capi, Captiuus.

Non omnes capere. 275.e.1
Capi in loco manifeſto Chriſtus voluit: & quare. 384.c.d.1.
Quare Chriſtus ſuos diſcipulos non permiſit ſecum capi. 393.e.1.a.2
Chriſtus capi voluit ſe, non ſuos. ibid.
Captio Chriſti. 395.a.1
Meditatio ſuper Chriſti captione. 395.b.c.d.1
Chriſtus voluntariè captus, & paſſus. 393.a.1.394.c.d.1.
Captiui debemus eſſe Chriſti. 395.b.c.1

Capillus.

Capilli numerati. 155.a.1
Capilli dicuntur cogitationes. 155.b.1
Capillis tergere Chriſtum. 302.e.1
Capillum de capite non perire. 342.e.1

Caput.

Caput Ioannis. 181.d.2
Caput fit cauda. 189.b.1
Quid caput, manus, & pedes ſignificent. 372.c.1
Caput Chriſti coronatum, arundine percutitur. 413.a.1.
Caput Chriſti percutere. 413.c.1

Carbunculus, Carmen.

Carbunculus. 280.d.1
Carmen triplex. 164.d.1.

Caro, Carnalis.

Carnium eſus. 196.c.d.2.
Chriſtum raro carnes comediſſe reperitur. 370.c.1
Caro potius, quàm anima, factum dicitur verbum. 60.e.1.
Chriſti caro duplex. 194.b.2
Caro Chriſti cæterorum paſſibilior. 387.c.2
Carnem non dereliquit Chriſtus, ſed commutauit. 449.a.1.
Caro pro muliere capitur. 60.c.1
Caro pro homine toto. 60.d.1
Conſolatio carnis non congruit paſſioni Chriſti. 385.b.1.
Colluctatio carnis ad ſpiritum, aliquando facit retroire, aliquando lentè incedere. 391.a.b.2
Carnalium promotio periculoſa. 288.a.2.
Carnalia bona, & mala. 292.a.1.
Carnales non ſunt ſpiritusſancti capaces. 485.a.2
Carnalis hominis ſigna. 485.b.c.2

Carolus, Carpus.

Carolus magnus actus martyrum fecit inquiri. 45.e.2.

Carpi viſio ſuper fornace ardente. 267.c.d.1.388.c.2

Caſia, Caſtellum.

Caſia fiſtula. 449.a.b.2.
Caſtelli nobilitas. 166.c.2
Caſtellum cur Hieruſalem dicatur. 312. b.1
Caſtellum Hieroſolymorum mundus dicitur. 312. d.1.
Caſtellum diſcipulis domini contrarium. 312.b.2

Caſtimonia, Caſtitas, Caſtrare.

Caſtimonia ſeruientium Deo in templo. 11.c.1
Caſtitas longa, martyrium reputatur. 36.b.c.2
Caſtitas Smaragdo comparatur. 279.a.b.2
Gradus caſtitatis tres. 174.c.1
Caſtitas Chriſti. 365.b.2
Caſtrare ſeipſum. 275.c.2.276.a.1

Caſula.

Caſula ſacerdotis quid deſignet. 407.b.2

Catechiſmus.

Catechiſmus quid ſit. 442.d.2
Catechizandi argumentum. 242.b.2

Catechumenus.

Catechumeni informandi modus. 252.c.1

Catella.

Catella Cananæa. 242.a.1

Cathedra

Cathedra quid. 415.c.1
Cathedra Moyſi. 376.a.2

Catholicum, Catinus

Catholicon, ſonat vniuerſale. 480.a 2
Catinus quid ſit. 374.c.1

Cauerna, Cautela.

Cauernæ oſtolorum, tempore paſſionis. 396.a.1
Cautelæ contra malos vtendum eſt. 327.b.2

Cecilia, Cedere.

Ceciliæ virginis laus. 2.a.2
Cedendum meliori. 218.a.b.1

Cedron, Cedrus.

Cedron genitiuus pluralis. 84.b.1
Cedron interpretatur triſtis mœror. 384.c.1
Cedrus quid repreſentet in cruce. 424.a.2

Cenſus, Cenſitus.

Quem cenſum Deo debemus. 25.c.2
Cenſus ſoluendus. 26.a.2.
Cenſitus capite Dominus. 26.c.2

Centum, Centenarius.

Centum. 283.c.1
Centenarius numerus. 266.a.1
Centenarij numeri myſterium. 385.c.2

Centuplum.

Centuplum. 282.c.2
Centuplum recipere. 283.b.c.d.1

Centurio.

Centurio. 13c.c.2
Centurio non erat Iudæus, ſed gentilis. 131.c.1
Centurionis laudes. ibid.
Centurionis preces ad Chriſtum. 131.d.c.1
Centurionis virtutes. 131 a.2
Centurionis ad apoſtolos Chriſti comparatio. 131. c.2.
Cur Chriſtus laudauerit Centurionem. 131.d.c.2
Centurio primiciarius. 132.a.b.2
Centurionis puer. 132.b.1
Centurionis verbi efficacia. 132.c.2
Centurionis & reguli comparatio. 171.d.2
Centurio crucifixoribus Chriſti præerat. 434.a. b.1.
Centurio martyr. 434.b.1

Cephas.

Cephas, Petrus interpretatur. 81.d.c.2

Ceremoniæ.

Ceremoniarum ceſſatio. 269.c.1

Chana, Chananæa.

Chana, Chananæa. Require ſuprà in, Cana.

Character.

Character in non iterandis. 72.d.2
Character diaboli. 289.b.2

Charitas.

Feruor charitatis quomodo generatur. 54.c.2
Gradus charitatis. 58.c.1
Charitas ſpiritum ſanctum indicat. 72.d.1
Charitatis præſtantia. 105.d.2.177.d.1.335.c.2.380. c.2.
Charitatis perfectio. 224.b.1
Sine charitate nihil nobis prodeſt. 136.a.1.380.b. c 1.
Charitas requiritur in prædicatoribus. 147.a.1
Charitas ordinata quæ ſit. 156.b.1.335.c.1
Charitas omnibus impendenda. 257.a.b.1
Charitas quid agat. 161.d.1
Charitas pacifica, eſt Deo præcipuè offerenda. 164. c.2.
Maiora in genere, ſæpe minora fiunt charitate. 203. b.c.2.
Charitas carbunculo ſimilis. 280.d.1
Charitas veſtis nuptialis dicitur. 331.c.1
Charitas veſtis cur ſit dicta. 331.c.1
Charitas in duobus præceptis habetur. 331.b.c.d.1
Vna eſt charitas, & duo præcepta 484.a,2
Charitas vera. 331.d.1.
Charitas in hac vita incipit, & in alia conſummatur. 335.c.d.2.
Charitas quadruplex. 344.c.1
Charitatis laus. 361.c.1 380.b.1
Charitas directè opponitur auaritiæ. 364.b.1
Charitatis in proximum obſequia. 373.b.1
Charitas facit vnum eſſe cum Deo. 383.a.1
Charitatis vinculū per Chriſti vincula deſignatur. 395.b.1.
Charitatis actus triplex in primo verbo Chriſti in cruce. 426.a.1
Charitas expellitur, dum cupiditas ingreditur. 401. b.2.
Charitas aliena noſtra facit. 473.b.c.1
Charitas legem implet. 472.c.1 & ſeq.
Sine charitate nemo ad culmen cæterarum virtutū conſcendere valet. 473.b.1
Charitas quantum bonum ſit. ibid.
Charitas omnia bona facit acceptabilia. 473.b.c.1
Charitas Chriſti. 366.b.2.

Cherubin.

Cherubin coequandi. 265.d.1

Chlamys.

Chlamis coccinea. 41.c.2.

Chriſma.

Chriſma in die cœnæ conficitur. 376.d.c.1

Chriſtus.

Chriſtus quid ſit. 60.c.2

Chriſtus

Chriſtus vnde dicitur. 28.d.1
Chriſtus à chriſmate dictus. 81.b.2
Chriſti nomen, eſt nomen cõmune, & gratiæ. 22.c.1
Chriſti reges dicebantur Iudæorum. 405.e.1
Chriſtus rex erat. 405.d.e.2
Chriſtus rex & ſacerdos. 81.b.2
Dulcedo Chriſti nominis 500.b.1. & ſequentibus.

Chriſtus præfiguratus, & prænunciatus.

Chriſti natiuitatis modus figuratus. 30.e.2
Chriſti demonſtratio. 79.c.d.1
Chriſtus promiſſus vt propheta. 184.e.2
Ille debet dici verè Chriſtus, in quem conſonant omnes prophetarum voces. 482.c.d.1
Conditiones vigintiduæ de Chriſto prophetatæ. Ibidem.
Viginti conditiones de Chriſto prophetatæ, à Matthæo probatæ. 482.e.2

Chriſti aduentus primus, & ſecundus.

Chriſtus cur non prius, nec poſterius venit. 7.e.1
Chriſti apparatus in virgine Maria. 8.e.2
Chriſtus quomodo in propria venit. 59.c.2
Chriſtus peccator apparere voluit. 70.c.1
Chriſtus in primo aduentu occultus fuit. 345.d.1
Chriſtus in ſecundo aduentu ab omnibus cognoſcetur. 345.d.5
Chriſtus terribilis & blandus videbitur. 455.c.1

Chriſti diuinitas.

Chriſtus æternaliter præceſſit Mariam. 5.a.1
Chriſtus vt homo non eſt perſona. 17.c.1
Chriſtus perſona, ſecundùm varia diuerſa fecit. 17.a.2
Chriſtus non compoſitus ex tribus quæ ſunt Chriſtus. Ibidem.
Chriſtus factus eſt ante Ioannem. 63.c.2
Chriſtus in quauis ætate fuit plenus gratia & ſapiẽtia. 49.a.1
Chriſtus quomodo Dei filius. 71.a.2
Chriſtus non poterat inducere ad malum. 84.c.2
Chriſtus interdum diuinitatis, interdum humanitatis opera exercebat. 168.c.2
Chriſtus in cœlo fuit. 194.d.2
Chriſtus non eſt Deus diſſenſionis, ſed pacis. 211.c.1
Chriſti dies Abrahæ viſa. 230.c.2
Chriſtus non fecit ſe Deum. 237.d.1
Chriſtus mediator Dei & hominum. 326.a.2
Chriſtus, ſeu Meſſias, non eſt purus homo. 335.c.2
In Chriſto duplex eſt natura. 336.a.1
Chriſtus Deus erat & homo. 336.b.1
Chriſtus alius non eſt quærendus. 345.d.1
Chriſtus prædicendo ſuam traditionem & paſſionem, oſtendit ſe eſſe Deum. 373.e.2.374.a.1
Chriſtus filium Dei ſe fecit. 4'4.b.2
Chriſtus ſecundùm naturam diuinam impaſſibilis & immortalis fuit. 447.b.1
Chriſtus quomodo ſemper præſens. 473.e.1
Matthæus de Chriſto probat, quòd fuit Meſſias. 482.c.d.1
Conditiones decem & ſeptem, probãtes Chriſtum eſſe filium Dei. 483.c.1

Chriſti infantia.

Chriſtus in primo inſtanti fuit perfectus homo. 17.c.1
Chriſtus cur præſentari voluerit. 38.a.1
Chriſtus cur in Ægyptum fugit. 44.b.1
Chriſti infantis officia. 5..c.2
Chriſtus à principio neſciebat per experientiam. 51.c.2
Chriſtus fabri filius erat. 179.d.2
Chriſtus cur præ cæteris, filius Dauid & Abrahę dicitur. 22.b.1
Chriſtus quomodo primogenitus & vnigenitus. 26.d.2
Chriſtus cur Dauid filius. 27.b.2
Chriſtus ex prole Dauid ortus. 303.b.c.1
Chriſtus ſecundùm humanam naturam erat filius Dauid. 84.c.1
Chriſtus nec erat filius Aaron, nec pontifex ſecundùm legem. 84.c.1
Chriſtus non creuit ſecundùm animam, ſicut creuit ſecundum corpus. 48.e.2.49.a.1

Chriſti ætas duodecim annorum.

Chriſti duodennis zelus circa ſpiritualia. 49.a.1
Chriſtus cur poſt triduum inuentus. 50.a.1
Chriſtus inter doctores in templo. 50.b.c.2
Stupendum ſuper diſcretione Chriſti inter doctores. 50.d.1
Chriſtus legens ſtabat, exponens ſedebat. 179.c.d.1
Chriſtus cur Mariæ & Ioſeph ſubditus. 51.b.1
Chriſtus mendicaſſe aſſeritur. 51.d.2
Chriſtus quomodo proficiebat.
Chriſti, & motum eius perfectio. 4.b.1
Chriſti diſcretio, & humilitas. 52.e.1.84.d.1 168.d.2
Chriſti benignitas multiplex. 184.a.1
Chriſtus quid à 12. vſque ferè 30. annum fecerit. 52.c.1
Chriſtus qualis apud homines vſque ad 30. annum reputabatur. 52.a.1

Chriſti ætas triginta annorum.

Figura & effigies Chriſti. 4.b.c.2
Chriſtus ex creatis paupertima elegit. 27.a.b.c.1. & ſeq.27.d.e.2.& ſequentibus.
Chriſtus potuit impugnari, ſed non expugnari. 39.40.a.1
Chriſtus fortior eſt Ioanne. 63.e.2
Chriſtus in pectore cinctus, Ioannes in lumbis. 105.c d.2
Chriſti cum Ioanne comparatio. 163.b.1
Chriſtus cur annorum triginta baptizatus. 69.a.1
Quatuor per ordinem in Chriſto facta. 73 d.1
Chriſtus inter Moyſen & Heliam in monte glorioſus apparuit. 74.a.1
Ceſſit Chriſtus ob multa. 89.c.2
Chriſtus cur ad conuiuia iuerit. 95.a.2
Chriſtus comedendo inſtruxit. Ibidem.
Cur Chriſtus non poterat in ciuitatem introire. 130.d.2
Chriſtus ad quos declinabat fatigatus. 133.b.1
Chriſtus in naui. 137.a.2
Chriſtus quare à turbis magnificatur. 141.b.2
Chriſtus manducauit cum publicanis & peccatoribus. 161.b.2
Chriſtus & Samaritana plures locutiones habuerunt. 168.d.2
Chriſtus à manibus Nazarenorũ elapſus. 180.d.e.2
Chriſtus gratias egit. 184.a.2
Chriſti inopia & fames. 185.b.1
Chriſtus neque conuitiis, neque blanditiis captus eſt. 205.d.1
Chriſtus mulieris ſententiã cõfirmat. 206.b.c.d.e.1

Chriſtus litium iudex eſſe noluit. 211.d.1
Chriſtus cur frattum hæreditatem diuidere oolnit. 211.a.b.2
Chriſtns Iudæorum ſolennitates frequentauit. 213. c.d.e.1
Chriſtus cur à Iudæis ſe ſubtrahebat. 213.224.a.1
Chriſtus durè reprehendit, non tamen durè reſpondit. 230.c.1
Chriſtus bona pro malis reddidit Iudæis. 230.a.2
Locus vbi Chriſtus Chananææ locutus eſt. 242.a.a
Cur Chriſtus ſeorſum & in montem duxerit diſcipulos. 255.c.2
Chriſtus Iudæorum fugit furorem. 296.b.2

Chriſti paſſio.

Chriſtus notioribus debuit paſſionem ſuam reuelare. 300.c.2
Chriſtus cur multotiēs prędixit paſſionē ſuā. 300.a.2
Chriſtus cur ad domū publicani diuertit. 306.c.d.a
Chriſti abiectio à Iudæis. 369.a.b.1
Chriſtus triſtitiam non inuitus aſſumpſit. 389.c.1
Nihil coactum in Chriſto conſideratur. 389.d.e.s
Chriſti partea ſubiinuicem ſubiiciebantur ſecundū iuſtitiam originalem. 389.a.2
Quare Chriſtus Iudæis iterat quæſtionem. 393.e.1
Chriſtus reus arguitnr læſæ maieſtatis. 412.e.1
Chriſtus ad ſupplicium trahitur. 417.a.b.1
Chriſtus cur à Deo derelictus dicatur. 429.d.1
Documentum ex derelictione Chriſti à Deo. 438. d.e.2

Chriſtus à morte ſuſcitatus.

Chriſtus creditus eſt hortulanus. 458.b.2
Chriſtus in medio de ſe loquentium aſtitit. 463.a.a
Conuerſatio Chriſti poſt reſurrectionē. 474.c.1.a.2

Chriſti vita.

Chriſti vita imitanda, & propter multa deſideranda. 1.c.d.2
Chriſti vita fauorabiles reddit, & ſanctos. 1.f
Chriſti vita, facit cōſortes vitæ cœleſtis, & omnium ſanctorum. 1.c.2
Chriſti vita nequit ſatis laudari. 1.d.e.2
Chriſti vita facit hîc incipere vitam cœleſtem. 2.a.s
Chriſti vitæ totius compendium. s.e.2
Chriſti vita eſt nobis ſpeculum. 3.d.1
Chriſti vita tota doctrina eſt. 366.a.b.2

De Chriſto varia.

Chriſti aſſiſtentia, lux eſt. 2.d.1
Chriſtus hominem adoptat in filium. 2.a.1
Chriſti ad cætera comparatio. 5 b.c.1
Chriſtus comparatur flori. 9.c.1
Chriſtus nobis omnia. 3.c.1.265.c.2
Chriſtus ab omnibus eſt adeundus. 265.c.d.2
Chriſtus imitandus, & ſequendus. 27.c.a
Chriſtus verbo & facto, ſuos excitat ad martyrium. 296.c.2
Chriſtus vocat diſcipulos ad religionem. 300.a.b.1
Chriſti imaginem gerere debemus. 303 d.e.1
Chriſtum non ſemper haberi. 350.b.2
Cum Chriſto eſſe. 362.c.s
Chriſtus emendus eſt. 368.e.2
Chriſtus tenetur per charitatem. 458.e.s
Chriſtus cum deſidia quæſitus nō inuenitnr. 29.e.s
Ad Chriſtū inueniendū, quæ requirūtur. 29.e.1.2.2
Chriſtus in periculis requirendus. 77.c.2
Chriſtus in turba nec cognoſcitur, nec inuenitur. 215.b.1
Chriſti locus. 225.d.2
Chriſti præconia tria. 197.c.2
Chriſtus io Nunc dimittis, magnificatur quatuor nominibus. 39.b.2
Chriſtus dicitur filius, verbum, virtus, & ſapientia. 5.b.1
Chriſtus eſt pax, veritas, & iuſtitia. 238.d.1
Quomodo Chriſtns ſit oſtium. 234.a.2
Chriſtus paſtor bonus. 234.c.2
Chriſtus eſt ſalutis portus. 36 c.1
Chriſtus cibus eſt ſpiritualis. 594.b.c.1
Chriſtus caput eſt eccleſiæ, corpus eius eccleſia. 363.c.2.364.a.1
Chriſtus interdum liber dicitur exemplaris. 366.c.1
Chriſtus ſacramentum eſt. 277.c.1
Chriſtus dicitur triplex panis. 474.d.1

Chriſtianus.

Chriſtiani quando ſic vocari ſunt 48.a.2
Chriſtiani qui dicuntur. 312.b.2
Chriſtianum totus mundus perſequitur. 181.a.2
Chriſtianus bene proficiens, ſemper habet reprehenſores. 307.c.2
Omnes Chriſtiani fratres vocantur ſpecialiter. 338. b.1
Chriſtianorum tarditas ingemiſcenda. 3.d.2
Chriſtiani mali. 238.d.1
Chriſtiani malè viuentes iniuriam Chriſto faciunt. 332.b.2
Chriſtiani fruſtra dicuntur, ſi Chriſtum nō imitantur. 332.c.2
Chriſtiani ſunt cauſa quia gentiles manent in errore. 332.a.2
Non ſufficit Chriſtiano Chriſtum paſſum inſpicere. 366.c.1

Chryſolithus.

Chryſolithus. 180.c.2

Cibus.

Cibnm qui perit operari. 193.c.2
Cibnaſpiritualis, qui non perit. 194 a.1
Cibus quem deberent optare prælati. 170.b.c.1
Cibus Chriſti. 170.c.1
Cibi poſt reſurrectionem à Domino ſumpti exhalauerunt. 474.a.1

Cicatrix.

Per cicatrices ſe manifeſtauit Chriſtus eundem. 464.a.1
Cicatrices Chriſti pulchræ. 467.b.2
Cicatrices martyrum, ſtellis ſimiles. 467.b.c.2

Cinnamomum, Circuitio.

Cinnamomum quid deſignet. 451.b 1
Circuitio Chriſti. 93.e.2

Circunciſio.

Circunciſio ab Abraham incepta. 31.e.1
Circunciſio cur inſtituta. 32.d.1
Circunciſio fiebat petrinis cultris. 31.e.1
Cur Iudæi in deſerto non circuncidebantur. 32.e.1
Circuncifio vſque ad Chriſtum anthoritatem habuit. 32.e.1.2.2
Circunciſio in die circunciſionis Chriſti ceſſauit. 32 c.2
Idem remedium antiquitus cōferebat Circunciſio, quod nuoc confert Bapriſmus. 32.b.2
Circunciſio duplex nobis neceſſaria. 31.c.2
Circunciſio cur fiebat in præputiis. Ibidem.
Circunciſio quid deſignat. 32.c.2

Circun-

Circunciſio octaua die fiebat. 32.e.2
Octo dies circuncìſionis quid deſignent 33.c.1
Circumcidi ab omnibus membris,& ſenſibus Beda præcepit. 32.e.2
Circunciſionem mentis octo illuminationes præcedentes. 33.b.1
Circunciſio ſpiritualis quid ſit. 33.d.e.1
Circunciſiones triplices. 33.d.1
Circunciſio Ioannis baptiſtæ. 21.d.1
Circuucìſio Domini. 31.d.1
Magna duo in circunciſione Domini facta. 31.a.2
Circunciſionem Chriſti quomodo celebrare debemus. 32.b.1
Circuucidi voluit Chriſtus ob multa. 32.e.1
Circunciſus eſt Chriſtus nobis,non ſibi. 33.d.1
Chriſtus,antè quàm induci In templum,circumcidi voluit. 42.d.1

Ciſterna.

Ciſterna in quam ſtella cecidit. 30.c.2

Ciuis,Ciuitas.

Ciues conciuibus plerunque inuident. 180.a.b.c
Ciuitates à Chriſto ſpecialiter electæ. 30.c.a
Ciuitates Chriſti. 140.141.a.1
Ciuitatum exprobratio. 165.e.1

Clamor.

Clamor ad Deum,quid ſit. 19.c.2
Clamor Domini prædicantis. 177.d.1
Clamor ad iudicium. 359.b.c.1
Documentum circa clamorem Iudæorum. 414.e.1
Meditatio circa clamores Indæorum in Chriſtum. 414.e.1.a.2.
Clamor Chriſti,exprimit formam tentati & tribulati. 430.a.1
Meditatio circa Chriſti clamorem. 430.b.1
Clamor Chriſti iu morte validus. 432.a.2
Clamor Chriſti in morte fuit miraculoſus. 432.b.2. 433 e.2.

Clarificatio,Claritas.

Clarificatio Chriſti. 325.b.1
Clarificatio Chriſti,quid ſit. 326.b.1
Chriſtus nou clarificatur in ſe à malis. 464.e.1
Quomodo clarificatus eſt Chriſtus diſcedeute Iuda. 375.e.2
Clarificatio corporis beati. 498.e.1
Claritas in corpore Chriſti poſt reſurrectionem. 464.e.1.

Claudus.

Claudi qui ſint. 161.d.1.245.b.1

Clauis.

Clauis eccleſiæ. 210.211.a.1
Claues ſcientiæ. 234.e.1
Clauium promiſſio. 251.b.1
Clauium ſignificatio. 251.c.1
Clanium poteſtas duplex. 199.b. Et quibus data. ibid.
Clanes cur Petro traditæ. 310.e.1.a.2
Poteſtas clauium data eſt in die paſchæ. 465.b.2

Clauſtrum,Clauus,Clementia.

Clauſtri fuga. 189.e.2.
Clauos Chriſto fabricare. 420.b.2
Clementia Domini. 218.c.1

Clericus.

Clericorum & laicorum,circa cupiditatem comparatio. 190.d.e.2
Clericorum ſuperfluitas. 191.b.1
Clerici Iudæos ſabbatizantes imitantur. 191.c.1
Clerici Iudæis ſimiles. 405.d.1
Clericus litibus abſtineat. 210.b.1
Clerici à forenſibus abſtineant. 211.d.1
Contra clericos & laicos ſuperbientes in equis.313.e.2.
Clericorum caſus eſt valde periculoſus. 319.c.d.2
Clerici ſecularibus dediti. 320.d.2
Clerici negociatores. 354.c.2
Clerici ſeruitium Dei negligentes,ſunt latrones in ſuis ſpeluncis. 320.d.e.2
Clerici & laici duos filios deſignare poſſūt.328.d.e.1
Clericorum ad pœnitentiam difficilis conuerſio. 328.e.1.a.2
Difficultas corrigendi clericos. 328.a.b.2
Clerici ſi malefecerint inemeudabiles ſunt. 336.e.1.a.2.
Clericus armis pugnare non præſumat. 394.a.2
Clericorum iudicium. 406.d.1

Cline.

Cliue quid ſignificet. 84.d.1

Cocus.

Cocus,require infrà Coquus.

Cœlum,Cœleſtis,Cœlicola.

Cœli apertio in baptiſmo ſuper Chriſtum. 71.a.1
Cœlum dupliciter acquiritur. 91.d.1
Omnia dura pro cœlo toleranda. 124.e.2
Cœlum deſertum. 266.b.2
Turbatio cœli. 348.c.2
Cœli & terræ tranſitus. 352.c.1
Cœlum triplex. 352.d.1.479.d.1
Cœlorum ſplendor creſcet. 352.d.e.2
Inde ad cœlos aſceudimus,vnde vigilamus,oramus & ligamur. 386.a.1
Cœlum deſiderare. 487.a.2
Amanda cœleſtia. 487.c.2
Cœlicolarum ordines. 257.c.1
Cœli,pro ſanctis. 113.e.2
Cœli animas ſanctas deſiguant. 349.a.2
Virtutes cœli,ſunt animæ vires. 349.e.2
Cœlum & terra,corpus & animā ſignāt. 352.e.1.a.2

Cœmiterium.

Cœmiterium bouorum virorum poſſeſſio dictum. 371.e.1

Cœna.

Vocati ad cœnam magnam. 223.b.c.2
Cœna magna 212.b.2
Cœnæ tempus. 222 c.2
Cœna cœleſtis conſiſtit in tribus. 222.c.2
Excuſantes ſe à cœna magna. 222.d.2
Iudæi vocantur ad cœnam, gentes compelluntur. 223.e.1.a.2
Cœna honeſta in domo Simonis leproſi.308 b.c.d.a.
Cœna Domini. 369.e.1
Quinque in cœna Domini notanda. 369.a.2
Cœna Chriſti quid ſignificet. 370.d.2
Cœna Dominica repræſentatur. 378.c.1
Cœna Domini olim in manna præfigurata. 378.e.1
Cœna Domini in agno paſchali præfigurata. ibid.
Quinque meditationes circa ſermonem Chriſti in cœna. 379.e.1
Cur poſt Iudæ diſceſſum, Chriſtus in cœna ſermonem habuit. 379.d.1

Cœnæ excellentia. 383.a.2
Mirabilia in cœna Chriſti. 384.385.a.1
Cœna Chriſti ex felle & aceto. 430.d.2
Egreſſio Chriſti de loco cœnæ hora completorij. 384.a.1.
Cœna nocturna multum impedit orationem, & contemplationem. 385.a.1

Cœnaculum.

Cœnaculum paſchæ. 369.a.2
Cœnacula Palæſtinorum. 371.d.1

Cœpiſſe.

Cœpit improperare, ſignanter dictum. 166.a.1
Non cœpiſſe, ſed perſiſtere, virtutis eſt. 342.d.2

Cogitatio.

Cogitationis noſtræ quàm difficile ſit rationem Deo reddere. a.b.1
Deus omnium cogitationum, intentionũ, & actionum inſpector eſt. 12.a.2
Cogitationes ſcire, ſolius Dei eſt. 163.b.2.201.b.c.1.
Cogitationis peccatum. 238.c.1
Cogitatio mali, & cogitatio mala. 240.b.2
Cogitationes vnde. 140.d.2
Cogitationibus malis reſiſtendum eſt. 240.c.2
Cogitationibus malis ad peccatum deuenitur. 241.a.1.
Cogitationes malæ non remanebunt impunitæ. 342.a.2.
Minimæ cogitationes bonæ digna mercede donabuntur. 342.a.2

Cognatus.

Homo deficit à perfectione, propter affectum cognatorum. 50.d.2

Cognoſcere, Cognitio.

Non cognoſco, quomodo ſumitur. 15.c.2
Cognoſcere quotupliciter ſumitur. 24.a.b.a
Cognitio Dei, mundi, & ſui. 175.a.1
Cognitio dat ſaporem. 186.d.1
Quomodo cognoſcẽdũ an ex Deo ſimus. 229.c.d.2
Cognitio duplex. 233.c.1
Cognitio triplex. 256.b.1
Cognitio & viſio Dei. 498.c.1
Cognitio Dei triplex. 498.d.c.2.

Cohabitatio.

Cohabitatio cum virginibus. 105.c.2

Colaphus, Colaphizare.

Colaphus quid ſit. 397.c.2
Chriſti colaphizatio. 400.c.1
Documentum circa Chriſti colaphizationem. 400.a.2.
Meditatio circa Chriſti colaphizationem. 400.b.2
Colaphizatores Chriſtum. 400.b.2

Collibia, Colloquutio.

Collibia. 319.c.1
Colloquutio Chriſti & matris poſt reſurrectioné. 451.b.2.

Columba, Columbanus,

Columba ſignat vitam actiuam. 42.a.1
Columbæ proprietates, ſeptem virtutes indicantes. 71.c.1.
Columbas vendere. 86.d.1
Columbina ſimplicitas in tribus. 150.c.1
Maria pullos columbarum obtulit. 38.a.2
Columbarum pulli cur offerebantur, & non colũbæ. 38.b.2
Beati Columbani dictum notabile. 150.b.2

Columna, Comedere.

Columnæ flagellationis pars Romæ habetur. 410.c.2
Comedenda Chriſto oblata. 464.c.1

Comitiua, Commiſſura.

Comitiua Chriſti occurrentis matri aſcendenti. 491.c.2.
Commiſſura vnde dicta. 97.b.2

Communis, Communio, Communicare.

Omnia communia. 114.b.2
Commune, pro immundo. 240.a.2
Communicantes indignè cui aſſimilantur. 34.c.2
Communionis commoda. 270.d.2
Communicare volentes. 296.d.2
Communicatio diſcipulorum per manus Domini. 376 c.1.
Cui non amplius ſub vtraque ſpecie communicatur. 377.d.1
Communicantes euchariſtiæ ſacramento. 438.a.1
Communicandi conſuetudo. 463.d.2

Commutatio, Compaſſio.

Commutatio iniqua. 427.c.2
Compaſſionis virtus. 318.d.1
Compatiendum nobis eſt Chriſto. 385.a.2
Compaſſio Chriſti, & cæterorum ad Mariam. 404.c.2.
Compatiendum Chriſto triplici ratione. 429.a.2

Compelli, Completorium, Completus.

Compulſi intrare. 163.b.2
Completorium vnde dicatur. 384.d.1
Completus, & expletus, quis dicatur. 278.c.1.

Comprehenſio, Compunctio.

Comprehenſio triplex. 6.a.2
Comprehenſio quid. 498.c.1
Compunctionis incitamenta. 100.c.1
Compunctio cordis. 233.b.1

Concilium.

Concilium primum Iudæorum contra Ieſum. 295.a.2.

Concipere, Conceptio.

Concipere in vtero. 15.a.b.1
Mentalis conceptio, maxima eſt gratia. 248.2.b.2
Conceptio & natiuitas Ioannis Baptiſtæ. 11.b.1
Conceptio præcurſoris miraculoſa. ibid.
Conceptus Elizabeth dies. 12.c.1
Conceptus Elizabeth cur Mariæ nunciatus. 16.a.2.
Mariæ conceptio. 8.d.1
Conceptionis Mariæ figuræ. 8.c.2
Conceptio virginis Mariæ. 452.d.2
Conceptio Saluatoris noſtri. 12.d.2.
Chriſtus eodem tempòre quo fuerat conceptus, eſt paſſus. 13.a.1
Concipere Chriſtum volentis conditiones. 17.c.2
Conceptionis dominicæ figura in rubo. 18.c.1
Conceptionis locus, & partus Chriſti oſtenditur congruus. 27.c.2

Concluſio.

Concluſio libri, & peroratio authoris. 499.d.c.2

Concordantia, Concordia,

Concordantia Euangeliſtarum. 40.c.11
Concordia ſtatim facienda. 105.c.1

Concordia creſcit, quantum augetur amor. 110.a.2
Concordia multos facit vnum. 117.e.2
Concordiæ premium. 271.b.c.1

Concupiſcentia.

Concupiſcentia duplex. 105.e.2
Concupiſcentia per euangelium damnatur. ibid.
Concupiſcentiæ deteſtatio. 105.e.2.
Concupiſcensiæ contraria. 106 a.1
Remedia contra concupiſcentiam. 506.c.d.1
Concupiſcentiæ calor. 133.a.2
Concupiſcens viſibilia, inuiſibiles virtutes amittit. 218.e.1
Concupiſcentia semporalium, eſt charitatis venenum. 485.c.1

Concuſſio, Condemnatio.

Concuſſio fidelium. 344.c.2
Chriſti condemnatio prima ad mortem. 399.e.1.a.2
Documenta duo circa condemnationem Chriſti ad mortem. 399.a.2
Meditatio circa Chriſti condemnationem. 399.a.2 416.d.e.1
Iudæi ſua ſe ſensentia condemnauerunt. 403.d 2

Condimentum, Conducere, Confidentia.

Condimentum facilè famenti. 197.e.1
Conducere operarios in vineam. 284.b.1
Confidentia dãmnatur. 378.379.a.2

Confeſſio, Confeſſor.

Confeſſio duplex. 66 e.1
Confeſſio à quo inſtituta. ibid,
Confeſſio cur fit homini. 66.e.1.a b.2
Confeſſio vocalis neceſſaria eſt. 66.b.2
Cur Deus vult nos confiteri homini. ibid.
Confeſſio eſt conuenienser inſtituta. 66.c.2
Confeſſio frequentanda eſt. 66.c.2
Confeſſionis vtilitates. 66.d.2
Pudor, & confitentis humilitas, maxima pars eſt pœnitentiæ. 66.d.e.2
Confeſſio eorundem iteranda. 66.e.2
Confeſſionis iteratio quid prodeſt. 67.a.1
Confeſſio generalis quid prodeſt. 67.b.1
Confeſſor debet eſſe ſecretus. ibid.
Sigillum confeſſionis nemini eſt reuelandũ. 67.b.1
Confeſſionis conditiones quatuor. 130.a.1
Verba cõfeſſionis ad ſalusem non ſufficiuns. 526.e.2
Confeſſio à medico ſuadenda eſt. 541.d.2
Contra erubeſcentes peccata confiteri 166.a.b.2
Peccasor, non obſtante contritione, ad confeſſionem eſt obligatus. 233.d.e.1
Confitendi modus. 268.b.c.1
Confeſſio prima. 269.a.b.2
Confeſſio humilis. 322.c.2
Confeſſio non eſt differenda vſque ad mossem. 427.b.c.d.e.1
Confeſſorum vnde lætitia. 2.c.d.2
Confeſsio triplex. 244.c.1
Confeſſio fidei ſine operibus. 126.e
Confeſſio exterior fidei requiritur. 145.c.1.146.a.1
Confeſſio fidei multipliciter fit. 155.c.1
Cõfeſſio fidei quãdo & quomodo facienda. 295.b.2
Confeſsio nominis Chriſti. 155.c.2
Confiſendus Chriſtus ſine erubeſcentia. 154.e.2
Confeſsio Dei à minoribus incipit. 318.b.2
Chriſtus confitetur Deo patri. 559.b.c.d.1
Confeſsio vesa & humilis Ioannis. 62.b.1
Confeſsio Petri. 469.b.2
Cõfeſsio dæmonũ coacta, & ex ſuſpitione. 139.d.ca

Confirmatio, Confortatio.

Confirmationis ſacramentum. 276.c.2
Confortatio angeli qualis. 391.d.1

Congratulari, Congregari.

Congsatulandum eſt de bono alterius. 21.a.1
Congregati in nomine Domini 267.a.1

Coniectura.

Coniectura duplici noſcuntur filij lucis. 287.d.1
Coniecturis noſcuntur filij ſeculi. ibidem.

Coniugium.

Coniugium caſtorum. 4.d.1
Coniugium vesum inter Mariam & Ioſeph. 24.c.1
Coniugum alser religionem quandoque ingredi poteſt. 85.e.2
Coniugatorum prouincia duſiſsima. 275.b.2

Conſanguinei.

Conſanguinei vitandi. 51.e.s
Conſanguineorum prælatio dominasur. 188.c.d.1
Conſanguinei, & amici, ſaluti poſthabendi. 264.b.1

Conſcientia.

Conſcientia malæ voluntati remurmurat. 105.b.2
Conſcientiæ vermis. 132.e.2.
Conſcientia mala puſillanimis eſt. 153.e.2
Conſcientia quadruplex. 591.d.1
Conſcientiam bonam faciunt duo. 236.c.1
Conſcientia boni & mali operis. 321.e.1
Conſcientia miſera. 210.d.1
Conſcientia libera. 229.b.1
Conſcientiæ teſtimonium. 359.c.2
Conſcientiam ſuam polluens, faciem Chriſti ſputis polluit. 399.e.2

Conſecratio, Conſeruatio.

Verba conſecrationis efficiunt quod figurans. 376.d.e
Poteſtas conſecrandi datur in cœna. 465.b.2
Conſetuatio rerum. 59.b.2
Conſeruas omnia Deus. 215.d.2

Conſilium, Conſiliarius.

Conſilium ſuper Mariæ voto. 9.a.2
Conſiliorum adimpletio. 22.23.a.1
Conſiliorum obſeruatio conuenit contemplatiuis. 278.a.b.1
Conſilia ad perfectos pertinent. 279.b.1
Conſilia perfectæ religionis. 279.b.1
Conſilia duodecim. ibidem,
Conſiliorum facilitas. 279.d.2
Conſilia duodecim comparantur duodecim lapidibus precioſis. 280.b.c.d.& ſequen.
Conſilium paruum. 296.e.1
Tsiplex conſilium, ad triplicem hominum ſtatum. 343.344.a.s
Meditatio circa conſilium malignantium. 403.b 2
Conſilium impiorum bis factum. 403.b. 2
Conſiliarij falſi. 254.d.2

Conſolatio.

Cur Deus dat conſolationes. 44 a.2
Diuina conſolatio delicata. 380.a.2
Cõſolasio diuina non comparitur alienam. 156.d.1 385.d.e.1
Non eſt diuina conſolatio duplici quærenda affectu. 385.e.1
Conſolatio diuina quomodo acquiritur. 451.a.1

Diuina conſolatio excedit humanam triſtitiã. 474. c.1.

Conſortium, Conſuetudo.

Conſortium diabolicum. 363.c.2
Conſuetudo mali, quam periculoſa ſit. 149.a.2
Conſuetudo mala quid efficiat. 118.c.t
Conſuetudo mala plus nocet igne. 21n.c.2
Conſuetudo Domini. 216.e.t
Conſuetudo bona. 279.c.2

Conſummari, Contaminari.

Conſummare quid ſit. 431.b.c.2
Conſummatio Chriſti pœnoſa. ibid.
Conſummationis Dei dicandæ ratio. 431.c.2
Conſummatio ſeculi. 473.c.t
Contaminari verentes prætorio. 405.a.t

Contemnere, Contemptus.

Contemnere alios, quàm malum ſit. 263.a.b.c.t
Contemptus, & odium. 122.a.2
Comtemptus vitandus. 163.a.1
Contemptus mundi. 191.e.t
Contemptus diuitiarum vnde naſcitur. 99.d.t

Contemplatio, Contemplatiuus.

Contemplatio deſertum dicitur. 156 d.2
Contemplandum interdum. 156.e.1
Contemplatiua vita manet. 165.c.2
Contemplationi omnia virtutum ſtudia poſtponũtur. 165.d.2
Contemplatiuæ vitę officia. 166.e.t
Contemplatiui fidelitas. 166.e.t
Contemplatiuæ & actiuæ comparatio. 166.a.b.2
Contemplatiuo neceſſaria. 155.d.2
Contemplatiuus tria facit tabernacula. 257.a.b.1
Contemplationis ſex bona. 257.c.d.t
Contemplatiui officium. 375.b.1
Non decet contemplatiuũ eſſe deſidioſum. 375.e.1

Contendere Contentio.

Contendendum non eſſe. 108.a.b.1.204.b.t
Contentio licita. 108.c.t
Contentio bona. 124.a.b.2
Contentio mala. ibid.
Contentio vnde oritur. 204.c.2
Contentioſi à diabolo excæcati. 204.d.2
Contentio diſcipulorum qualis fuit. 261.d.t
Repetere ſua cum contentione & fraude non licet. 279.c.1.

Conticinium.

Conticinium. 191.c.2.

Continentia.

Continentia à Deo eſt. 275.b.c.2
Continentia triplex. 275.d.2
Continentia glorioſa. 175.176.a.t
Continentia non eſt pręceptum, ſed conſilium. 176. b.1.
Continentia Ioannis. 56.c.t

Contradicere.

Contradicentes Chriſto, qui ſint. 40.b.1
Contradictoria Deus non poteſt facere ſimul vera. 16.e.1.a.2.
Contradictionem implicans non eſt Deo poſſibile. ibid.

Contritio.

Contritio cordis, eſt prima pars pœnitentiæ. 66.a.t
Contritio quanta requiritur. 65.c.t
Contritio ſingularis requiritur in pœnitẽtia. 66.b.t
Contritio perpetua debet eſſe. ibid.
Contritio & deteſtatio duplex. 66.c.t
Contritio fructuoſa. 66.c.1.
Contritio poteſt pœnam delere. 67.c.d.2
Intentio contritionis duplex. 67.d.2
Contritus tenetur confitari, & ſatisfacere. 130.a.1. 298.d.e.t.

Cotumelia, Conuentus, Conuerſatio.

Contumeliam & opprobria audire docemur. 152. e.2.
Conuentus malignantium aduerſus Ieſum. 403.e.2. a.2.
Conuerſatio Chriſti cũ Maria & Ioſeph. 53.d.2
Conuerſatio melior deſideranda. 302.e.2

Conuerti, Conuerſio.

Non tardandum conuerti. 285.a.b.t
Differentes conuerſionem in vltimam horam, falli poſſunt. 360.a.t
Conuerſi nouiter pœnitentia. 97.c.t
Iudæorum quorundam conuerſio ad Chriſtum. 326.d.2.
Effectus conuerſionis ad fidem, erit circa finẽ mundi. 152.a.1
Conuerſio Domini ad ſequentes. 80.c.1
Conuerſio Domini ad Petrum. 401.d.2

Conuicium, Conuinci.

Conuiciorum tolerandorum facilitas. 153.a.t
Conuicia, exemplo Chriſti, patienter toleranda. 125.a.b.2.
Conuincia Chriſti per totam noctẽ. 403.a.b.c.d.t
Conuicia in Chriſtum eondo ad Pilatũ. 403.e.2
Conuictorum de peccato modus. 230.a.t

Conuiuium.

Conuiuium Matthæi. 95.c.t
Conuiuium prædicatoris. 212.c.t
Cõuiuium Dominicum diſcipulis iuxta mare. 468. c.d.e.2.
Conuiuium iucundum. 468.d.e.2
Conuiuium eccleſiæ, in quo Chriſtus multa præparat. 469.b.1
Conuiuium vltimum Domini. 469.b.t

Cophinus, Coquus.

Cophinus quid ſit. 184.d.2.185.b.2
Coquus prælatus ſapienti. 188.b.2
Coquorum ars inutilis. 197.a.t

Cor.

Cordis munditia. 100.c.2
Corda loquentur in die iudicij. 127.b.t
Cor impœnitens. 203.a.t
Cor, non ſubſtantiam, Dominus penſat. 93.a.t
Cordis feſta ſeptem. 215.c.2
Cor pœnitens eſt Chriſti diuerſorium. 396.e.2
Cor & ſtomachus. 319.b.2
Idem eſt verbum cordis, & oris. 381.c.d.t
Reſolutio cordium noſtrorum in paſſione Chriſti. 388.a.2.
Cordis clauſura. 440.d.t
Cor dicitur pœnitentium monumentũ. 452.b 2
Cor dicitur contemplatiuorum monumentum. 452.b.2.
Cor dicitur proficientium monumentum. ibid.
Cor noſtrum aſcendat cum Chriſto. 479.c.2

Corbana.

Corbanæ munditiæ, & cordis immũditiẽs. 404.c.t

Corona, Coronatio.

Corona Pharaonis. 46.d.t

Corona

Corona victoriæ. 411.b.r
Coronatio Chriſti. 412.a.t
Coronæ ſpineæ cauſa. 412 c.1
Documenta ex coronatione Chriſti. 411.d.r
Meditatio circa percuſſionem capitis Chriſti coronati. 413.a.b.t
Documentum ex percuſſione capitis Chriſti coronati. 413.c t
Coronationis & illuſionis Chriſti figuræ. 413.d.1
Chriſti coronati egreſſio. 413.d.a

Corozain.

Coroaain. 165.a.2

Corpus.

Corpus motale. 117.a.1
Corpus proprium minus Deo diligendum. 556.d.1
Corpus carcer eſt. 160.c.2
Corpus eriminū nos detinet carceratos. 487.2.b.1
Congregatio corporum. 381.a.i
Corporis tranſitus triplex. 352.a.b.t
Corpora in terra quieſcunt vſque ad octauam reſurrectionis. 440.d.2
Corpora electorum leuia, reproborum verò grauia. 381.b.t
Palpatio glorioſi corporis, eſt miraculoſa. 464.c.t
Corpora glorioſa quibus palpabilia erunt. Ibidem.
Corpus glorioſum obedit ad nutum animæ. 178.c. 1
Bona corporis glorificati, ſeptem. 498.d.2
Corpus bonorum, ſecundùm merita ſumet claritatis augmentum. 494.c.2

Corpus Chriſti.

Chriſtus tactu corporis ſacri omnes mundauit aquas. 70.a.5
Chriſtus corpus dicitur. 345.a.a.354.a.2
Corporis Chriſti formatio. 17.c.d.1
Caſtigatio corporis Chriſti. 366.d.2
Totius corporis Chriſti contumelia. 413.a.b.2
Corpus Chriſti non potuit in terra putreſieri. 451.a.b.2
Situs corporis Chriſti in monumento. 453.e.1
Corporis Chriſti præſentia debet eſſe in templis. 42.d.2
Corpus Chriſti conficitur tantum grano triticeo. 315. d.1
Corpus dominicum de azymo factum. 370.a.1
Cur corporis & ſanguinis Chriſti ſit ſeparatim conſecratio. 377.b.1
Dedit Chriſtus poteſtatem corpus ſuum conficiendi. 377.c.d.2
Corpus Chriſti in pannis lineis conſecrandum. 440.a.1
Chriſtus ſumpſit corpus ſuum. 376.c.t
Corpus Chriſti manducare. 195 d.r
Corporis Chriſti manducandi forma. 195.d.c.1
Sumens corpus Chriſti indignè, magis elongatur à Deo. 375.c.a
Corpus Chriſti indignè ſumentes, Iudæ ſimiles ſunt. 391.d.c.2
Chriſtianus periculo mortis imminére, debet, ſi poteſt, Chriſti corpus ſumere. 376 c.a
Corpus Chriſti myſticum. 377.c.s

Corrigi, Corripi, Correptio.

Corrigi nolentes. 319.c.2
Corripere proximum. 279.c.a
Correptio ad quos & quando pertinet. Ibidem.
Correptio fraterna, per Sardinen deſignatur. 280.c.1
Correptionis fraternæ ordo, modus, cauſa, locus, tempus, euentus. 119.a b.1
Correptio fraterna. 269.c.1
Caſus quibus non tenemur corripere. 270.a.t
Corripiendi forma. Ibidem.
Alia via corripiendi. 270.b.1
Corripiendus peccator. 27.c.r
Correptionis triplices differentiæ. 270.b.2
Correptionis modus inimicorum. 394.c.1

Crapula, Craſtinus.

Propter crapulam multa mala fiunt. 181.a.b.1
Crapula nocet. 211.d.2
Craſtini cura prohibetur. 110.a.1
Craſtinus dies. 120.c.1

Creatio, Creatura.

Creatio potentiam ſonat. 481.b.t
Chriſtus non tantum laborauit in creatione mundi, quantum in recreatione. 443.a.1
Creaturæ quomodo creantur à Deo. 5.c.a
Creaturæ in via, ſunt ſpeculum creatoris. 6.b.2
Quatuor ſunt genera creaturarum. 248.a.b.2
Conuerſionis ad creaturas pœnæ plurimæ.

Credere.

Credere in Deum. 127.a.1
Credere Deum, Deo, & in Deum. 481.a.r
Credendum Deo vt medico. 352.d.2
Credere in nomine Chriſti, qui dicuntur. 85.c.t
Credere in Chriſtum. 294.b.a
Credens manducat. Ibidem.
Credentes in Chriſtum, euerſionis Hieruſalem pericula euaſerunt. 317.d.c.1
Non poteſt credere Chriſto, qui gloriam terrenam quærit. 337.c.d.i
Apoſtoli deſignant perſonas credentium. 442.a.s
Credenda extra ſymbolum quæ ſint. 481.d.2

Creſcere.

Creſcit Chriſtus, decreſcit Ioannes. 88.b.2

Cruciari, Crus.

Cruciatur Chriſtus memoria matris. 428.a.b.1
Chriſti crura fracta non ſunt. 435.a.b.1

Crux.

Crux aſſumenda. 156.d.1
Crucem ſibiipſi facere. 74.b.c.2
Crucem accipere, quid ſit. 156.d.r
Crucem ſuam tollere. 156 c.1.253.c.r
Crux Domini quæ ſit. 156.c.1.418.c.s
Crucis Chriſti vtilitas. 251.c.a
Crux in frontibus fixa. 327.a.b
Signi crucis efficacia. 367.b.2
Crux Chriſti voluptati aduerſatur, & voluptas crucí. 385.b.r
Crucis locatio, & eius ſignificatio. 385.b.1
Crux Domini nobis baiulanda. 385.c.2.418.d.1
Crucis ſupplicium à Deo, & à Iudæis diuerſimodè electum. 414.d 1
Lignum crucis. 416.a.1
Lignum crucis nemo Iudæorum tangere voluit. 416.a.a
Crucis longitudo, latitudo, profunditas. 416 a.2. 421.c.2
Chriſtus crucem ſuam portat humeris. 416.b.2
Chriſti crucem portantis ſpectaculum. 416.c.a
Meditatio circa Chriſtum crucem baiulantem. 417.d.t

Documentum ex tòlerantia crucis. 418.a.1
Crucem ſuam Chriſtus diu portare non poterat. 417.c.2
Chriſtus primus crucem portauit, & poſt eum gentiles 418.b.1
Crucem domini portantes. 418.c.1
Portantes crucem alienam, non ſuam. 418.d.1
Aliqui portant crucem, ſed nõ ſequuntur Chriſtum. 418.e.1
Crucem Chriſto imponentes. 418.a.2
Crucem Chriſto fabricare. 418.a.2
Quatuor crucem portantes. 418.b.2
Extenſio Chriſti in cruce. 420.c.1
Leuatio Chriſti cum cruce. 420.d.2
Contemplatio myſteriorum crucis. 420.e.2 421.a.b
Crux, à cruciatu dicta. 421.c.1
Crucis forma ad ſimilitudinem leteræ. T. 421.e.1
Crux quadripertita quadrifidam mundi partem deſignat. 422.a.2
Crucis beneficia quatuor. 422.e.2
Crux mundi. 423.c.d.1
Crux ſpiritus. 423.d
Crux carnis. 423.c.1
Cur Chriſtus de cruce non deſcendit. 424.d.1
Deſcendendi de cruce, diabolica immiſſio. 424.e.1
Crux Chriſti, eſt muſcipula diaboli. 424.a.2
Stantes à longe, & iuxta crucem. 425.d.2
Iuxta crucem ſtandum. 426.a.1
Crucis memoriæ vtilitas. ibidem.
Verba ſeptem vel octo in cruce. 416 c.1
Cur Chriſtus in cruce non Matrem vocauit. 427. d.2
Vox Chriſti in cruce non alloquentis. 429.d.2
Documentum ex clamore Chriſti in cruce. ibid.
Detectio crucis in paſſione Chriſti. 433.d.1
Quam reuerenter Chriſti corpus ſuſceptum fuit ſub cruce à Maria & alijs. 437 c.d.2
Chriſtum de cruce deponentes quotidie. 438.b 1
Contemplatio ſuper depoſitione corporis Chriſti à cruce. 438.e.1
Crucem prima adorauit Maria. 441 e.2
Crucis abſconſio ad vſque tempora Helenæ. 441. e.2
Crucis abſconſæ locus. 441.a.1
Crux eſt lectus ſponſi. 443.c.2
Crucis laudes. 444.c.1
Crux aperit cœlum. 444.d.1
Crux omnia confert indigenti. 444.d.1
Crux domini, fortitudo noſtra. 458.e.1
Crux Chriſti habet quatuor brachia. 486.a.1

Crucifigi, Crucifixio.

Chriſtus cognoſci noluit, vt crucifigeretur 228.a.2
Crucifixoribus ſuis Chriſtus occurrit. 231.b.c.2
Crucifixio Chriſti bona fuit. 263.2.a
Crucifige Iudæorum, clamor tumultuoſus. 414.d.1
Sexta die congruè crucifixus eſt Chriſtus hora ſexta. 415.d.1
Hora crucifixionis Chriſti. 416.c.1
Chriſtus linguis Iudæorum hora tertia crucifixus. 416.c.1
Chriſtus manibus Iudæorum hora ſexta crucifixus eſt. 416.c.1
Documenta circa Chriſti crucifixionem. 418.c.2
Chriſtus crucifixus eſt eo loco vbi Iſaac fuerat oblatus. 419.b.2
Chriſtus nudus crucifixus eſt. 420.a1
Crucifixio Chriſti. 420.a.1
Cur Chriſtus crucifigi voluit. 410.e.1. 421 d.1
Documentum ex Chriſti crucifixione. 410.e.2
Meditatio circa Chriſti crucifixionem. 420 c.2
Cur Chriſtus cum peccatoribus crucifixus. 423.a.1
Timor crucifigentium Chriſtum. 435.e.2
Crucifixio quot modis fit. 253.a.2
Crucifigi mundo. 253.a.2
Crucifigenda in mundo tria ſunt. 253.b.2
Mali Deum crucifigunt. 329.b.2
Chriſtum crucifigere, quid. 420.b.2

Culex, Culpa, Cupiditas.

Culex minorem ſignat tranſgreſſionem. 339.b.2
Culpæ & pœnæ gradus tres in peccato iræ. 104 d.2
Culpæ puniendæ. 115.c.1
Culpa vſitata obligat mentem. 118.a.2
Multiplex culpa, multiplicem meretur pœnam. 341. d.1
Leuior culpa eſt veritatem non apprehẽdere, quàm apprehenſam contemnere. 357-358.a.1
Cupiditas in vilibus nocet. 197.d.1
Terrenorum cupiditas. 329.d.2

Cura, Curare.

Curæ mundi vitandæ. 136.d.1
Quatuor nobis curandis ſunt neceſſaria. 73.e.1.a.2
Curatorum ſignificatio. 94.d.1
Curatio peccatoris. 130.d.1
Curandi in Chriſto facultas. 198.a.2
Curandi noſtri poteſtas. 214.c.1
Curandi in ſabbato cauſæ. 220.c.1

Curioſus, Curioſitas.

Curioſi qui dicuntur. 205.b.2
Curioſitatis pericula, & mala. 190.e.2
Curioſitas religioſorum. 190.a.2
Curioſitas clericorum. 190.d.1

Curia, Cuſtos.

Curiæ magnatum. 402.b.1
Mandacium cuſtodum ſepulchri. 459.e.1

Cynei, Cypreſſus.

Cynei. 168.e.2
Cypreſſus quid deſignet in cruce. 422.a 2

Cyrus, Cyſon.

Cyrus rex. 9.a.1
Cyſon torreus. 134 a.2

Dacianus.

DAciani imitatores. 204.b.2

Dæmon, Dæmonium, Dæmoniacus.

Dæmones ſciebant Chriſtum eſſe Meſſiam. 132.b.2
Dæmonum confeſſio. 132.d.2
Dæmones cur in monumentis habitent. 139.d.1
Dæmonum tormentum, & locus. 139.c.2
Dæmonibus magnum eſt tormentum à læſione hominum ceſſare. 139 a.2
Dæmonum infirmitas. 139.c.1
Cur Deus in porcos miſit dæmones. 140.a.1
Dæmones turpia peccata abominantur. 140.b.1
Dęmones nobiliores viliora deteſtantur peccata. 140.b.1
Dæmones de cœlo ſicut fulgur deſcenderũt. 157.c.1
Dæmones eijcere. 158 b.2
Dęmones pręlati vitijs. 201.a.1
Dæmon ab homine exiens, raro reuertitur. 258 c.2

Dæmones

Dæmones inſidiantur bonis operibus, vt pereant, 280.c.1.
Dæmonum in morte tentatio. 217.c.2
Dæmonia per euangelium Ioannis effugata, præcipue per illud, verbum caro factum eſt. 61.a.1
Dæmonorum in nos malitia. 113 c.2
Dæmonia habent, qui dæmoniorum deſideria implent. 533.b.2
Dæmonia cur prædicare prohibentur. 134.b.1
Dæmonium habẽs, multa habet ſecum incõmoda. 200 c.1.
Dæmonium vexans mentem, triplex peccatum eſt, facient mutum & cæcum. 200.d.1
Dæmonium habere dicitur Saluator. 230.c.2
Dæmonium habentes. 230.d.1
Dæmoniacus cur mortuus apparuit. 133 a.1
Dæmoniaci non admittuntur ad eccleſiaſtica officia. 140.a.2
Dæmoniacus prædicator efficitur. 140.c.2
Dæmoniacus cæcus & mutus. 209.b.1

Dalmanatha.

Dalmanatha. 249.a.1

Damnari, Damnatus.

Damnari nequit, pro quo Maria intercedit. 492.e.1.
Damnati adhuc operantur voluntate. 427.d.1
Damnati vellent ire ad locum electorum. 291.e.1
Melius eſt non eſſe, quàm damnatum eſſe. 374.e.2
Damnatorum neminem de inferno Christus eripuit. 447.d.a
Diuina natura non videbitur damnandis. 495 d.1
Videbunt ſe damnati. 497.e.1
Vis doloris damnatorum. ibid.a.1
Damnatorum contraria mala. 499.e.1
Damnatio futura Deum non confitentibus. 155.d.1
Damnatio propter omiſſionem. 363.d.1
Conſuetudo Iudæorum in damnatos ad mortem. 403.e.a

Damnum.

Damni temporalis vtilitas. 140.e.1

Daniel.

Daniel ſacerdotes occidens, tentationem gulæ figurabat. 77.a.2
Daniel cur vir deſideriorum dictus ſit. 197.e.1
Daniel ſignificat ſtatum cõtẽplatiuorum. 328.a.2

Dare.

Danda quatuor. 108.e.2
Date, & dabitur vobis, ſunt duo ſocij. 121.c.2
Non quãtũ des, ſed ex quãto, attẽdit Deus. 159.d.e.1
Danda Deo repntantur inutilia. 309.d.a
Dati Chriſto à patre. 383.e.1

Dauid.

Dauid principalis fuit inter reges. 22.e.1
Dauid eximius prophetarum. 179.c.a.256.b.2
Dauid ſedes. 15.d.2
Dauid quid interpretetur. 18.b.1
Dauid ante Abraham. 22 b.1
Dauid maledictum à ſeruo ſuo paſſus eſt. 53 c.d.1
Dauid Goliam occidens, tentationem ſuperbiæ figurauit. 77.b.2
Dauid venerabatur Saulem, quem ſciebat à Deo reprobatum. 336.b.2
Dauid figura fuit victoriæ Chriſti. 393.e.1
Dauid in exequiis Abner, figurauit Mariam in exequiis Chriſti. 439.b.2

De.

De, præpoſitio. 481.a.a

Debere, Debitor, Debilis.

Debemus quæ non commiſimus. 164 a.b.1
Debita noſtra. 114.d.e.2
Debitum duplex. 271.b.c.2
Debitores Deo ſumus. 259.a.1
Debiles qui dicantur. 245.e.5

Decalogus, Decapolis.

Decalogi portatio. 337.e.2
Decapolis. 243.d.2

Decem, Decimus, Denarius.

Decem milia talenta. 272.c.5
Decimæ horæ ſignificatio. 81.e.1
Denarius numerus. 298.b.1

Decimæ.

Decimæ carnis. 74.c.2
Decimatio Phariſæorum. 209.b.c.2
Decimant partem datorum Chriſtus dabat pauperibus. 309.e.1
Decimare quid ſit. 339.e.1.309.e.a
Qui accipit decimas, rectè decimare dicitur, & qui dat. 339.b.2

Declinare.

Declinandi vultus in terram cauſa. 455.d.1

Decollatio, Dedicatio, Defenſio.

Decollatio Ioannis baptiſtæ. 181.b.a.
In decollatione Ioannis baptiſtæ, crudelia quatuor. ibidem.
Decollationis Ioannis baptiſtæ dies. 181.b.a
Feſtum decollationis Ioannis baptiſtæ, fit eo tempore quo caput eius inuentum eſt. 181.d.e.2
Decollare Ioannem quis dicatur. 192.a.2
Dedicatio templi triplex. 236.c.2
Defenſionem ſui Chriſtus apoſtolis cur prohibuit. 394.e.5

Defectus, Defunctus.

Non omnes defectus noſtros accepit. 168.c.2
Defunctum quatuor portant. 134.c.d.1
Defunctus myſticè quid ſit. 134.c.d.1

Delectare, Deliberare.

Delectationes nociuæ. 487.c.d.1
Deliberandum in incertis. 24.b.1

Deliciæ, Delictum.

Deliciæ nocent. 211.c.a
Delicias fugere licet. 188.b.c.a
Delicioſi ſunt inimici crucis. 416.b.a
Laici delinquentes facilè emendantur. 336.e.1
Tacens delictum fratris, non minus offendit, quàm ſi veniam petenti negaret. 217.e.1

Denarius pro nummo.

Denarius vnde dicatur. 26.c.1
Denarius diurnus. 284.c.1
Cur Dominus primò nouiſſimis reddidit denariũ. 284.d.e.a
Denarius ſingulis operariis datus, eſt vita æterna. 284.d.e
Denarij multiplicitas. ibid.
In denario ſunt tria. 333.a.2

Depoſitio.

Depoſitio Chriſti de cruce. 437.b.c.a
Depoſitio corporis Chriſti à cruce, ad miſerabilitatem refertur. 438 a.1
Documenta ex depoſitione Chriſti à cruce. 438.a.1

Meditatio circa depoſitionem Chriſti à cruce. 438. c.1

Derelinqui.

Derelinqui ad tempus à conſolatione diuina. 51.a.2
Derelinquit Dominus amicos ſuos. 430.b.1
Quilibet eſt cauſa ſuæ derelictionis à Deo. 341.c.1. a. 2

Deriſio, Deſcenſus, Deſcriptio.

Deriſio non debet quem auertere à bono. 144.c 1
Deſcenſus Chriſti in terram. 459.d.2
Deſcriptio. 26.c 1
Deſcriptio prima. 26.d.2

Deſertum.

Deſerti commendatio. 50.c.1
Deſerti in quo tentatus Chriſtus, congruentia. 73. b.c.1
Contemplatio ſuper ſolitudinem Chriſti in deſerto. 74.b 1
Viſitandus Chriſtus in deſerto. 74.d.1
Deſertum moraliter, religio. 162.c.1

Deſes, Deſidia.

Deſidum & pigrorum increpatio. 355.d.c.1
Deſidia vitanda. 449.d.c.2

Deſiderare, Deſiderium.

Deſiderare rem bonam, malum eſt. 88.b.1
Deſiderij moderni, & priſci differentia. 7.a.2
Deſiderium Chriſti circa ſalutem animarũ. 184.d.1
Deſiderium eſt tota vita Chriſtiani. 396.d.1
Deſiderium Domini. 370.d.1
Sancta deſideria dilatione creſcunt. 456.b.1

Deſperare, Deſperatio.

De creatore deſperat, qui in creaturis ſpem ponit. 119.d.1
Deſperandum non eſt. 164.a.2. 425.b.1
Non eſt deſperandum præ nimia grauitate peccatorum. 403 a.1
Deſperatio, ſpes vana. 274.b.2
Deſperatio ſubditorum ex crudelitate pendet ſuperiorum. 404.c.1

Deſponſatio, Detentio.

Deſponſatio Mariæ. 9.c.2
Deſponſatio Mariæ per verba de præſenti. 9.c 2
Cauſæ deſponſationis Mariæ. 110.c.1.a.b 2
Detentio bonorum taxatur. 212.b.1

Detractor, Detractio.

Detractorum conſuetudo. 95.a.2
Detractores non ſunt audiendi. 88.c.2.204.c.1
Detractorum auditor vituperatur. 140.c.1
Detractores ſunt porci. ibid.b.1
Detractorum periculum. 203.d.2
Detractio vitanda. 204.b.1
Detractio quibuſdam expedit. 152.b.2
Detractio communis eſt. 225.d.1

Deuotus, Deuotio.

Tranſitus deuotorum triplex commendabilis. 352. c.1
Deuotio magnus clamor eſt. 19.d.2
Deuotio quomodo aſſumenda. 265.c.2
Modus excitandæ deuotionis. 386.d.1
Deuotionis ardor. 392 b.c.1
Deuotionis modus. 392.d.c.1
De noſtra deuotione, mortificatione, compunctione nihil Chriſto accreſcit. 430.d.c.2
Deuotio habenda inter Paſcha & Pentecoſten. 435.a.2
Deuotio cuiuſdam fratris ad feſta Chriſti & virginis. 49.c.1

Deus.

Deus quid ſit. 1.a.1
Deum eſſe clamant omnia. 5.c.2
Deus tribus modis dicitur. 737.c.2
Deus viuus. 250 d.1
Deus in cœlis. 264.b.2
Nihil in Deo eſt, quod non ſit Deus. 6.c.2
Deum nemo vidit. 61.a.2
Deum videre, finis. 101 a.1
Deus in patria ſpeculum eſt creaturarum. 6.b.2
Obiectum vtriuſque vitæ, eſt Deus. 471.c.1
Deus ſolus altiſſimus. 15.c.c
Deus eſt vbique præſens. 59.a.b.2.113.d.c.1
Deus vbique adorari vult. 169.c.1
Deus quotidie, quid in templo ſuo agatur, attendit. 310.a.b.1
Deus duplicem à nobis obſeruantiam exigit. 156. c.2
Deus ſolus abſque culpa gloriam ſuam quærere poteſt. 230.c.1
Deus eſt aduerſarius noſter. 505.b.2
Deus, & paſtor, & mulier, dicitur. 267.a.1
Deus eſt rex. 330.b
Deus rex placandus nobis. 156.c.2
Deus à nobis concipiendus. 15.a.1
Deus debet eſſe principium noſtræ intentionis. 5.d.c.1
Deo citò parendum, & votũ reddendum eſt. 24.c.1
Deum patrem habentes. 219.d.1
Deus parentibus præferendus. 50.d.2
Deus amandus propter ſe, & gratis. 110.c.2
Deum nemini deſerenti bene eſt. 1.a.1
Deus quibus placet, vel diſplicet. 2.b.1
Deo gratias, vnde ortum. 8.c.2
Deus vſque ad Chriſti incarnationem cõtra genus humanum indignatus erat. 18.d.c
Deus plus dat quàm ſperatur. 21.c.2 427.c.1
Deus ſolus poteſt ſaluare à peccatis. 24.c.1
Deus ſolus nos conſeruat à lapſu in peccatum. 164.b.1
Deus omnia iuſtè & miſericorditer facit. 25.d.1
Deus quomodo iuſtus, & quomodo miſericors. 166.d.1
Dei clementia peccatores compellit agere pœnitẽtiam. 268.c.1
Deus non negaret veniam petẽti, ſi iuraſſet ſe etiam negaturum. 274.c.1
Deus ſuos non derelinquit. 450.b.a
Deus non derelinquit in neceſſariis. 1.9.d.c.1
Deus cum pauperibus conuerſatur. 133.b.c.1
Deus omnia bona ſua duobus dedit hominibus. 187 c.2
Deus per omnes ætates voluit homines congregare. 341.b.1
Deus fert hominem vt benefaciat. 364.a.2.
Deus non eſt vltor naturæ, ſed peccati. 502.c.1.a.2
Deus neminem cogit. 158 b.2
Deus rationem ponit cum ſeruis ſuis. 272.a.b.1
Deus ſcit homines eſſe mendaces. 115.a.1
Deum offendimus tripliciter. 218 b.2
Deus quomodo exaltatur à nobis. Ibidem.

Deus Deus, quare geminatur. 474.e.ſ
Deum & hominem ſe oſtendit Chriſtus. 51.a.ſ
Deitas Chriſti in morte paſſa non fuit. 419.c.1
Deo attribuit Chriſtus opus ſum. 140.a.1

Dexter, Dextera.

Dextera moraliter quid ſit. 111.e.1.263.e.a.453.e.1.a.1.
Dextera & ſiniſtra Dei. 364.d.ſ
Seſſio Chriſti à dextris Dei. 479.d.e.1
Sedere à dextris Dei, quid ſit. 479.e.1.a.2
Statio Chriſti à Dextris Dei. ibid.a.a
Dexter oculus, & manus dextra. 105.b.c.1

Diabolus.

Diabolus nomen commune officij. 219.e.1
Diabolus inuidens. 206.d.1
Diaboli inuidiæ in hominem cauſæ. 7.a.1
Diabolus non infert vim. 75.d.a
Diabolica vox deorſum mitti ſuadet. 75.d.a
Diabolus eſt aſpis, baſiliſcus, leo, & draco. 75.e.a
Diabolus malè interpretatur ſcripturam. 75.e.a
Diaboli pollicitatio inanis. 76.b.a
Modus ſuperandi diabolum. 77.b.c.d.e.1
Diabolus non tantum nocet, quantum vult. 77.c.1.
Diabolus, ſicut & homo, primò bonum viuum ponit. 85.e.1
Diabolus vulnera procurat corporum, propter vulnera animarum. 107.d.a
Diaboli quotidiana tentatio. 75.e.1.a.2
Diabolicæ tentationis inſidiæ. 121.c.d.1
Diaboli fraudes in peccatorem. 232.d.e.a
Fur dicitur diabolus. 355.e.ſ
Diabolus ſolum in porcis ſimiles poteſtatē habet. 540.b.1.
Diabolus non tantùm habet in ſe virtutis, quantùm terroris. 154.a.b.1
Diabolus homini intulit duo mala. 161.a.1
Diabolus ſeminauit tria ſemina peſtifera. 575.e.1.a.1.
Diaboli proprium eſt ſuadere indignam electionem. 188.189.a.1
Diaboli arma, & diuitiæ. 205.d.1
Diaboli fortitudo. 201.d.1
Diaboli debilitas, & item fortitudo. 202.a.b.1
Diabolus quomodo pulſus ad gentes. 201.e.1
Diabolus quando pulſus eſt ad Iudæos. 206.d.ſ
Diabolo locum dãtia tria. 206.a.a
Diaboli conditiones. 229.d.e.ſ
Diaboli imitatores. 219.a.a
Diabolus occulta cordis neſcit, & cogitationes malas non facit. 240.a.2
Diabolus quomodo cogitationes noſtras cognoſcit eſſe bonas, vel malas. 240.c.a
Diabolus homines perſequi non ceſſat. 302.c.1
Diabolus in omni peccato mortali intrat animam. 368.b.ſ.
Diabolus non immittit, ſed intendit cogitationes malas. 371.c.1
Diabolus non poteſt hominem ſubiicere, niſi ſeipſum deiiciat. 371.c.d.1
Diabolus eſt princeps tenebrarum. 394.395.a.1
Diabolus voluntate malus, ſed ſubſtantia bonus. 499.e.a.2.
Diabolus timendus. 424.a.2
Quomodo diabolus Chriſtum reliquit, quem non tenuit. 77.c.d.1
Diabolus quomodo eſt cõtrarius Chriſto. 202.c.d.1
Diabolus Chriſtum in paſſione cognouit. 409.e.1
Diabolus voluit liberare Chriſtum. 409.d.e.1
Diabolus ſupra crucem ſtetit. 424.e.ſ
Diabolus à ſe, non à Deo deceptus. 447.d.1

Diaconus, Dictum.

Diaconus, Dominus, & presbyter. 179.a.2
Dicta & facta Chriſti, nec ſcribi, nec intelligi à nobis perfectè poſſunt. 480.b.2

Didymus.

Δίδυμος Græcè, Latinè geminus. 466.d.a

Dies, Diæta.

Dies tertius. 85.a.ſ
Dies exitus impræmeditatus. 212.d.1
Dies feſtus. 296.d.1
Dies, cur ſingulariter & pluraliter dicitur. 317.b.1
Dierum computatio. 446.a.b.a
Dierum denominatio. 452.d.ſ
Diei & noctis ordo. 446.c.2
Diei dominicæ dignitas. 449.d.ſ
Diei dominicæ myſteria. 449.d.e.1
Dies dominica ſolennitas ſolennitatum dicitur. 449.e.1
Dies dominica, dicitur dies lucis. 449.a.a
Diei dominicæ ad ſabbatum antiquum comparatio. 449.c.a
Dies paſchæ, dicitur 15. luna aliquando. 308.e.1.a.1
Dies paſchæ Iudæorum, quomodo celebrandus erat. 270.a.1
Diætæ tres. 219.a.a

Diffamatio, Difficilis.

Diffamatio. 286.c.d.1
Credita difficilia authoritate probentur. 252.e.a

Digitus.

Digito loquitur apoſtata. 107.c.1
Digito comparatur Spiritusſanctus. 201.c.1
Digiti quinque auari. 199.b.ſ
Digiti Chriſti, ſunt dona Spiritusſancti. 243.b.2
Digitus & lingua animarum. 290.a.1

Diiudicare.

Diiudicare noſipſos debemus. 355.a.1

Dignitas, Dilatio.

Contentio in eccleſia pro dignitatibus. 38.b.2
Dignitas indignorum prælatorum, onus. 188 e.1
Dilatio boni operis nocet. 19.e.1
Dilatio pœnitentiæ. 274.b.c.a

Diligere, Dilectio.

Dilectionis generalis ſigna. 109.a.2
Dilectio duplex. 109.b.a
Diligere diligentes, eſt naturæ. 110.c.1
Dilectio quæ ad vitam æternam prodeſt. 110.e.1
Diligere multipliciter poſſumus. 110.a.2
Diligendi modi tres. 177.a.1
Dilectionis mandatum. 160.b.2
Diligere honorem. 187.e.2
Dilectionis officium. 162.b.1
In dilectione omnia cõſummantur. 163.e.a.164.a.1
Dilectio eſt ignis cõtra rubiginē peccatorũ. 164.a.ſ
Dilectio ſuggerit omne bonum. 335.a.a
In finem diligere. 371.a.ſ
Dilectio ſumma. 380.a.a
Diligenda quatuor ex charitate. 380.b.2
Ad dilectionem incitantia. 380.b.c.a

Dilectio ab Ioanne præcipuè præcipitur. 380.c.2.
Opere eſt demonſtranda dilectio. 380.c.2
Dilectionis fortitudo. 472.c.2
Dilectio eſt ſecunda dos animæ. 498.d.1
Dilectio temporalium, non poſſeſſio, reprehenditur. 156.c.d.2
Dilectio terrenarum poſſeſſionum, impedit veram perfectionem. 278.c.d.1

Dilectio Dei, tam actiua, quàm paſſiua.

Dilectio Dei triplex. 160.a.2
Cur Deum non diligimus. 299.a.1
Diligere Deum ex toto corde, &c. 334.d.c.2
Nemo in peccato mortali poteſt Deum diligere. 335.a.c.
Deus vult ſolus à nobis diligi. 335.b.1
Dilectio Dei ad tria extenditur. 335.b.2
Dilectio Dei, cauſa eſt dilectionis noſtræ. 380.c.d.1.
Nullus ſine operis atteſtatione credat ſe Deum diligere. 381.c.1
Deus diligendus eſt corde, ore, opere. 381.c.d.1
Quæ ad Deum diligendum requiruntur. 381.d.1
Deum diligere veraciter, quomodo poſſumus. 381.c.1.
Diligere Deum, & diuitias propter ſe, eſt impoſſibile. 118.b.c.1
Quomodo quis poteſt patrem vel matrem pluſquã Deum diligere. 156.a.b.1
Dilectio Dei, probatur in dilectione proximi. 409.c.2.
Nec Deus ſine proximo, nec proximus ſine Deo diligitur. 124.d.1
Dilectio Dei circa nos. 113.b.2
Deus cur dilectos flagellat. 192.d.2
Dilecti à Domino. 357.c.2

Dilectio Chriſti, tam actiua, quàm paſſiua.

Diligere Chriſtum, & munera, difficile eſt. 190.b.1
Dilectio Chriſti, eſt ſignum filiationis Dei. 229.d.1
Quantum à nobis Chriſtus ſit diligendus. 433.a.1
Difficultas inueniendi dilectum. 456.b.1
Dilectio Chriſti mirabilis erga diſcipulos. 393.c.1
Dilexit nos Chriſtus tripliciter. 380.d 1

Dilectio proximi.

Dilectio proximi. 109.c.d.1.335.d.1
Dilectio vtraque in Chriſto, qui Deus eſt & proximus, implenda eſt. 151.c 2
Nihil diligitur tanquã Deus & proximus, niſi Chriſtus. 335.d.2
Diligere proximum ſicut ſeipſum. 277.c.d.1
Quomodo diligendus eſt proximus. 335.c.1
Dilectio in ſe, præcedit dilectionem in proximum. 335.c.1.
Dilectio proximi, & cognitio dilectionis Dei. 335.c.d.1.
Quatuor cauſæ dilectionis proximi. 335 d.1
Modus diligendi proximum. 335.d.1
Omnia ſcripta legis & prophetarum ad hoc ſunt, vt Deus & proximus diligatur. 335.c.1
Duo ſunt erga proximi dilectionem ſeruanda. 335.a.2.
Præceptum dilectionis proximi, affirmatiuum & negatiuum eſt. 335.b.1
Effectus dilectionis proximi. 335.c.1
In dilectione proximi, includitur dilectio Dei. 380.c.1
Per dilectionem proximi, peruenitur ad dilectionem Dei. 484.b.2

Dilectio inimicorum.

Diligendi inimici. 109.c.1
Dilectio inimicorum aliquando eſt conſilium, aliquando verò præceptum. 279.d.1
Dilectio inimicorum à Chriſto impleta. 366.c.1

Diligentia, Diluculum, Diluuium.

Diligentia Chriſti ad docendum. 81.d.1
Diluculum quid ſit. 452.c.1
Cauſa diluuij. 353.c.d.2

Dimenſio, Dimidium.

Penetratio dimenſionum. 498.a.2
Dimidium bonorum dare pauperibus. 306 c.1.a.2

Dimittere.

Dimittere debemus prius, quàm dimittetur nobis. 114.c.2
Dimittendum etiam non petentibus. 115.a.1
Dimittendi & ignoſcendi meriium. 116.a.2
Dimittendum, vt dimittatur. 275.b.1
Dimittere docemur. 273.c.1
Dimiſſio vxoris ob fornicationem. 275.b.c.d.1

Diogenes, Dionyſius.

Diogenis dolium. 33.a.b.1
Diogenes in dolio iacens, & Alexander magnus. 164.c.2
Diogenis dictum. 162.b.1
Dionyſius eclypſim vidit. 428.c.2

Diſcedere, Diſceſſio.

Diſcedere à Deo. 117.c.1
Diſceſſio à Deo. 363.c.2

Diſcere, Diſcipulus.

Diſcenda à Chriſto tria: ſcilicet mititas, humilitas, & veritas. 169.b.1
Diſcipuli, ſpeculum ſunt magiſtri. 195.c.d.1
Ad diſcipulatum ſupererogationis, quæ requiruntur. 157.c.d.1

Diſcipuli Moyſi, & Ioannis.

Diſcipuli Moyſi. 231 c.1
Duo diſcipuli Ioannis ſequuti ſunt Chriſtum. 81.a.2
Diſcipulorum Ioannis murmuratio. 88.a.2
Diſcipulis Ioannis ſimiles. 89.c.1
Diſcipulorum Ioannis deuotio. 181.c.2

Diſcipuli Chriſti.

Diſcipulorum Chriſti vocatio. 79.a.2
Quatuor diſcipuli Chriſti primæ vocationis. 82 b.1
Diſcipuli Domini vnde dicuntur. 88.d.1
Diſcipuli Chriſti baptizabant. 88.b.c.1
Diſcipulorum obedientia. 92.c.2
Diſcipulorum miſſio oportuna. 146.a.2
Diſcipulus Chriſti quid conſiderare debeat. 157.d.c.1
Diſcipulus Chriſti verus quis dicitur. 156.c.2.454.c.1
Diſcipulatus Chriſti duplex. 157.c.1
Diſcipulos ſuos Chriſtus quomodo beatos dicebat. 169.d.c.2
Diſcipuli Chriſti cur illotis manibus mãducabant. 239.c.d.1

Diſcipulos ſuos,& ſequaces ,Chriſtus tripliciter inſtruit. 241.a.b.1
Diſcipulos alloquendi cauſæ. 245.d.e.1
Diſcipulorum ſobrietas. 245.d e.2
Diſcipuli cur obliti ſunt panes accipere. 248.c d.2
Diſcipulorum inuidiam & ſuperbiã refrenat Chriſtus. 262.b.1
Diſcipulorum Chriſti iudicia. 303.c.1
Diſcipulorum & Iudæ varia intentio,circa vnguenti effuſionem. 310.a.1
Diſcipuli cum mulieribus crediderunt corpus Chriſti ſublatum à monumento. 454.d.2
Diſcipuli Chriſti,apud Iudæos fures reputabantur. 459.e.1.a.2.
Diſcipulorum feruor. 405.c.1
Diſcipuli Chriſti ſunt pacifici. 463.d.2
Lætitia diſcipulorum. 478.b.2

Diſcordia,Diſcretio.

Diſcordiæ malum. 105.d.1
Sicut pax præceſſit Chriſtũ, ita diſcordia præcedet Antichriſtum. 343.e.1.a.2
Diſcretio pœnitenti perinde ac confeſſori neceſſaria. 57.b.1
Diſcretio neceſſaria eſt viam perfectionis aggredienti. 157.d.1
Iudicium diſcretionis. 326.d.1
Diſcretio Chriſti inter doctores. 50.b.c.d.1
Diſcretio Chriſti in iudicio. 227.c.2

Diſcubitus,Diſcurſus.

Diſcubitus cœleſtis. 357.e.1
Diſcurſus vagi prohibentur. 148.c.2

Diſcus.

Diſcus. 181.d.1

Diſpenſatio,Diſpenſator.

Diſpenſatio quid,& quibus. 189.c.1
Diſpenſatio papæ. 189.a.2
Diſpenſatio Chriſtiani. 356.c.1
Principibus ſecularibus etiam præcipitur iuſta diſpenſatio. 356.a.2
Diſpenſator fidelis. 288.d.e.1.288.a.2
Triplici debet paſcere cibo diſpenſator Domini. 356.b.1.
Diſpenſator Domini triplex. 356.d.1

Diſpergi,Diſplicere.

Diſperſores multi,congregatores pauci. 341.b.1
Diſplicendum malis. 225.e.1

Diſſidium.

Diſſidium,ſiue diuortium,ex qua cauſa fiat. 275.a b.2.

Diuerſorium.

Diuerſorium quid. 26.c 2
Diuerſorium Mariæ. 26.c.2
Diuerſorij natiuitatis Chriſti deſcriptio. 26.c.d.2
Diuerſorium natalis Chriſti,erat vndique animalibus plenum. 26.c.2

Diues.

Diuites diuinum peruerterunt ordinem. 119.e.1
Domus diuitum vitandæ. 162.b.1
Diuitis mali imitatores,religioſi. 190.c.1
Diuites impunè peccant. 249.c.2
Diuites omnes formidoloſi. 211.e.2
Diuitum deceptio. 212.b.1
Diuitis reprehendendi ratio. 211.c.1
Diues in Deum, 212.a.2
Contra diuites inſatiabiles. 212.b.c.2
Tempus diuitum eſt ſemper paratum , quia in ſua burſa eſt. 224 c.2
Difficile eſt ſaluari diuitem. 281.e.1
Diuites habent domos in terra, pauperes in cœlo. 286.b.c.2.
Diues quiſque aut iniquus eſt,aut hæres iniqui.287 b.c.2.
Diuites ſuperbos Deus neſcit. 289.c.1
Diues epulo,non fabuloſus. 289.a.1
Diues epulo,diaboli parochianus. 289.a.b.2
Diues epulo cur dicebatur homo. 289.a.1
Diuitis epulonis ſuperfluitas. 289.b.1
Diues epulo cur in lingua cruciari dicitur. 290. a.1.
Diuitis epulonis accuſatio. 290.e.1
Diuitis epulonis vitia. 290.b.1

Diuitiæ.

Diuitiæ Dei ſunt. 108.e.2
Diuitiæ non amandæ. 156.c.a
Diuitiæ ſeptem de cauſis dicuntur mammona iniquitatis. 287.d.a
Diuitiæ ſunt ſpinæ. 174.a.1
Diuitiæ non beant. 211.c.2
Diuitiæ vitam non augent. 211.d.2
Diuitiarum abundantia quatuor mala ingerunt. 212.b.1.
Diuitiæ quantũ diſtrahant à perfectione. 278.c.1. & ſequentibus.
Difficile eſt diuitias ſeculi,& vitam æternam habere. 278.e.a
Diuitiarum amor. 281.d.e.1
Diuitiæ magis diliguntur habitæ,quàm concupitæ. 281.d.1.
Diuitiarum cura periculoſa. 281.e.1
Diuitiis confidere impedit regni cœlorum fiduciã. 281.a.2.
Diuitias habere. 281.a.2
Aliud eſt,diuitias habere:aliud,amare. 281.b.a
Diuitiæ iniquæ. 287.b.2
Diuitiæ à nobis alienæ. 288.e.1
Diuitiæ quomodo fuerint in lege permiſſæ. 288. d.2
Diuitiis non confidendum. 190.b.c.2

Diuinus,Diuinitas.

De diuinis perſonis quinque notanda. 5.a.1
Diuinitas fuit obumbrata virgini. 15.16.a.1
Diuinitas, & humanitas non vniuntur in vnitate naturæ,ſed perſonæ. 17.d.e.1
Diuinitas non reliquit Chriſti humanitatem.429. d.2.
Diuinitas non dereliquit animam , neque corpus. 446.a.2.
Articuli ſeptem ad diuinitatem ſpectantes. 481. a.b.c.1.

Diuortium.

Diuortium ex qua cauſa fiat. 275.e.1.a.2

Docere,Doctrina.

Docere in poteſtate. 132.a.2
Docere,& non facere,damnoſum eſt. 104.e.1
Doctrina pro facto comprobatur. 128.d.2
Doctrina non eſt efficax, niſi aſſit probatio. 147. a.2.
Docentes bene,& malè viuentes. 239.e.2
Docendi modus. 250.c.d.1
Doctrina quibus cedamus. 171.c.d.a

Doctrina eſt clauis oſtij regni cœlorum. 338.b.2
Doctrina Phariſæorũ, dicitur fermentum. 249.a.b.1
Doctrina Chriſti bona erat, & ſana. 397.c.d.2
Doctrina Chriſti paſſione imminente. 324.d.1
Doctos cur Deus non elegit in Apoſtolos. 82.c.2

Doctor.

Cur doctores in eccleſia inſtituuntur. 176.e 1.a.2
Doctori tria ſunt neceſſaria. 178.a.2
Doctoris documentum. 307.c.d.1
Doctorum ignorantia. 476.b.2
Doctores Hebræorum virgam in manu geſtabant. 148.a.2

Dolere, Dolor.

Dolor temporalium, & gaudium æternorum, quomodo ſe compatiuntur. 278.a.2
Exemplum doloris pellendi. 386.a.2
Dolere debemus cùm Chriſtum per peccatum amiſimus. 50.e.1.a.2
Dolendum de peccatis commiſſis. 94.d.2
Cur non dolemus de ruina proximorum. 162.d.e.1
Dolere de peccato alieno. 595.d.2
Dolor grauis animæ in fine villicationis. 286.a.2
Dolor delectationis carnis, tertius dæmon. 464.b.c.1
Meditatio circa dolores Chriſti, & matris. 404.a.2
Chriſtus tantum doluit, quantum dolere potuit. 429.d.1
Chriſti dolores interius, & exterius, multiplices. 429.e.1.a.b.1
Dolor Iudæorum. 316.c.1
Dolor damnatorum ex ſententia iudicis. 363.e.2
Dolor remanentium in inferno. 447.e.2

Doloſus.

Doloſi qui ſint. 82.e.1

Dominus.

Dominis duobus ſeruire nemo poteſt. 117.d.2
Domini non ſumus hîc. 288.a.1
Dominus Dauid, factus eſt filius Dauid. 7.e.2
Dominus cum Maria dicitur. 14.d.1
Dominus quinque ſiclis redimitur. 41.d.1
Dominus, & Deus, in quo differunt. 466.c.2

Dominationes.

Dominationibus coæquandi. 265.d.1

Domus.

Domum præclaram non intrauit Chriſtus. 133.c 1
Domus quomodo ornanda eſt. 133.c.1
Domus animæ tria habet ſolaria. 200.d.e.1
Domus Iudæorum quomodo mundata, & ornata. 206.a.2
Domus noſtræ ornatus, ad hoſpitandum Deum. 305.a.b.1
Domus obedientiæ myſteria. 308.c.d.2
Domus aliquando ſignificat corpus noſtrum. 355.e.1.a.2
Domus Iacob. 15.c.1
Domus iuſti. 127.e.2
Domus Petri quæ, & vbi. 133.c.1

Domyn.

Domyn quid. 73.a.b

Donec.

Donec dictio, quid. 24.b.2
Donec, pro nunquam. 105 a 2
Donec, interdum ponitur incluſiuè. 376.b.2

Donum.

Dona ſpirituſſancti. 247.b.2
Qui maiora dona, vel naturæ, vel gratiæ habẽt grauius ſi peccauerint, punientur. 358.d 1
Dona Dei ſine charitate non proſunt. 380.c.2
Indignis non ſunt dona Dei profundenda. 401.a.1

Dormire, Dormitio.

Dormit corpus noſtrum. 138.d.1
Dormire dicuntur mortui reſurrecturi. 144.d.1
Dormitio hominis, quid ſit. 175.d.1
Dormitare, & dormire. 359.b.1
Dormitio Apoſtolorum in horto, erat ſignum negationis, & fugæ. 390.a.2
Chriſtus cur Apoſtolos dormire iuſſit. 392.a.2
Chriſtus dormiebat corpore, ſed vigilabat diuinitate. 137.c.1
Dormitio Domini, & eius cauſæ. 137.c.d.1
Chriſti dormitio, quid ſit. 137.c.d.2. & ſeq.

Dos.

Dotes corporis, & animæ. 498.e.1
Dotes corporis glorioſi. 176.b.1
Dotes corporis Chriſti glorioſi. 448.449.a.1
Dotes ſolis quatuor. 176.a.1

Drama, Drachma.

Drama, & drachma quid. 260.e.1
Drachma deperdita. 266.b.a
In parabola de drachma perdita, ſex ſunt notanda. 266.e.a
Drachmæ decem. 267.a.s
Drachma vbique quæſita, tandẽ inuenitur. 267.b.1

Dubius, Dubitare.

Dubia in meliorem partem interpretanda ſunt. 121.c.1
Cur diſcipuli permiſſi ſunt dubitare. 463.e.2
Diſcipulorum dubitatio, noſtræ fidei fuit cõfirmatio. 472.d.1
Dubitantem à ſacris abſtinere præſtat. 131.e.1

Duci, Ductio.

Duci, & trahi, in quo differant. 91.b.s
Chriſtus cur ductus eſt extra ciuitatem. 416.e.2
Ductio Chriſti ad ſuſpendium, ignominioſiſſima. 418.b.2
Ducendi Chriſti forma. 396.b.2
Chriſtus nouies ductus eſt. 396.d.2
Ductio Chriſti violenta fuit. 396.e.2
Documenta quatuor ex ductione Chriſti. 397.a.b.1
Meditatio circa ductionem Chriſti. 397.b.1

Dulcis.

Dulcia quando. 420.b.2

Duo, Duodenarius.

Chriſtus cur duos miſit ad quærendum aſinam, & pullum. 441.c.2
Duodenarius numerus, & duodenaria multa. 98.c.1
Duodenarius Apoſtolorum numerus. 146.e.1

Durus, Duritia.

Durus ſermo. 194.c.2
Duritia cordis, per lapidem intelligitur. 523.a.b.2

Ebron, Ecce.

EBron ſitus. 30.d.2
Ecce homo. 413.e.1

Eccleſia.

Eccleſia primitiua, figurata eſt in fuga Chriſti in Ægyptum. 46.e.1.a.2

Eccleſiæ

Eccleſiæ primitiuæ,& præſentis,comparatio. 206.b.2
Eccleſiæ primitiuæ ſigna. 476.b.1
Eccleſia in qualibet bona perſona parit filium. 28.b.1
Eccleſia bonos plorat,& malos. 46.c.2
Deus quomodo in hac vita purgat eccleſiam. 64.d.c.1
Eccleſiæ fundatores. 93.e.t
Eccleſia omnia facit, vt fratres amici fiant. 109.c.2
Chriſtus eſt rector eccleſiæ. 137.d.2
Eccleſia non facit naufragium. 138.a.1
Eccleſiæ officia diuerſa. 201.e.2
Eccleſiæ myſterium,& partes duæ. 206.b.1
Eccleſiæ vigor. 211.a.b.2
Qui ſunt ab eccleſia pellendi. 310.c.1
Eccleſiæ vſus quadruplex. 320.e.2
Eccleſiæ ornatus non eſt in ædificijs, & redditibus: ſed humilitate,& pietate. 341.b.2
Extra eccleſiam non eſt ſalus. 353.e.2
Eccleſia ex tribus generibus hominum cõſtat. 354.a.2
Eccleſiæ ſoliditas nunquam valet ſcindi. 399.c.d.1
Eccleſiæ vnitatem Chriſtus commendauit. 405.a.1
Eccleſiæ ſanctæ diuiſio. 481.e.2

Eccleſia per quæ deſignetur, & quibus rebus comparetur.

Eccleſia per domum Petri deſignatur. 133.a.2
Eccleſia nauis Chriſti. 471 d.1
Eccleſia eſt nauicula. 137.c.2
Eccleſia grano ſinapis comparatur. 176.a 2
Eccleſia mater eſt peccatorum. 154.c.2
Eccleſia militans, dicitur filia eccleſiæ triumphantis. 313.a.2
Eccleſia eſt hæreditas Chriſti. 319.c.1
Eccleſia dicitur vinea à Chriſto plantata. 329.d.c.1
Eccleſia mulier ſeptemuira dicitur. 334.a.1
Eccleſia ſpiritualis, typum tenet Hieruſalem corporalis. 341.d.2
Eccleſia ſyderibus comparatur. 348 d.2
Præſens eccleſia regnum cœlorum dicitur. 358.c.2

Eccleſiæ bona.

Eccleſiæ bona expendantur in pios vſus. 221.e.2
Eccleſiæ bona ſunt pauperibus, & non meretricibus eroganda. 310.b.1

Eccleſiæ tribulatio.

Eccleſiam gladius tribulationis vſque ad animam pertranſit. 40.d.e.1
Contra eccleſiam tribus modis pugnatur. 109.d.2
Eccleſia laborauit, quandiu ſynagoga viguit. 143.e.1
Eccleſiam ſpoliantes. 190 c.1
Eccleſia ſub Antichriſto multa patietur. 517.e.1
Eccleſiæ ſub Antichriſto figuratio. 417.a.1

Eccleſia pro templo.

Nemo ingrediatur eccleſiam cum cõſcientia mortalis peccati. 41.d.1
Digni ingreſſu eccleſiæ. 42.d.e.1
Qualiter conuerſandum ſit in eccleſia. 86.c.t
Eccleſiæ ornatus exterior. 206.b.2
Eccleſia vbi ſtella magis apparuit. 33.a.1
Eccleſia vbi Chriſtus ieiunauit. 74.e.1
Quæ eccleſiæ in memoriam occurſus Mariæ,& locutionis Chriſti ad mulieres,factæ. 417.d.e.2
Eccleſiæ montis Caluariæ. 419.e.1
Eccleſia ſepulchri Dominici. 410.a.b.2
Eccleſiarum & altarium viſitandorum cauſæ. 440.d.2
Eccleſia vnde Chriſtus aſcendit. 478.c.2

Eclypſis, Edulium.

Eclypſis paſſionis, non naturalis. 428.c.2
Edulium animæ. 444.b.1

Effeta, Egeſippus.

Effeta quid ſignificet. 243.d.2
Egeſippus. 68.d.1

Egeſtas, Egredi.

Egeſtas propter Chriſtum, facit martyrium. 292.a.1
Egeſtas Chriſti. 310.c.1
Egreditur de ciuitate huius mundi tribus modis. 419.d.e.1

Eijci, Eiectio.

Eijci è ſynagoga. 232.c.1
Eiecti de templo. 86.e.1
Eiectio vendentium & ementium de templo, tam prima, quàm ſecunda. 319.d.2, & ſequen.
Figura eiectionis vendentium de templo. 320.a.1
Factum Chriſti in eiectione vendentium, hactenus perſeuerat. 323.b.2
Eiectio principis huius mundi. 326.d.1
Vnus eiectus vocat multos. 331.c.2

Electus, Electio.

Electus, Electio. Vide infrà in dictione, Eligere.

Eleemoſyna.

Eleemoſynæ faciendæ præceptum. 58.a.1. 209.c.2
Eleemoſynæ genus duplex. 109.a.1
Eleemoſyna, ieiunium,& oratio. 111.d.1
Eleemoſyna ad cœlos via eſt. 117.a.2
Eleemoſyna minima. 159.c.d.t
Eleemoſynam facere, quid ſit. 209.b.2
Eleemoſyna prius animę facienda. 209.c.2
Eleemoſyna de quibus fiat. 287.e.1
Eleemoſyna de ſapientia facienda. 109.2.c.1
Quibus pauperibus danda ſit eleemoſyna. 287.a.1
Eleemoſynæ acceptor. 287.d.2
Eleemoſynis data non minuuntur, ſed augentur. 287.e.2
Papæ eleemoſynę ſabbato vnctionis Chriſti. 309.c.2.
Eleemoſynarum efficacia. 365.a.1
Eleemoſynarum à Chriſto largitio. 366.d.2
Eleemoſyna & charitate, homo à peccatis mundatur. 372.e.t
Eleemoſynę Ioachim,& Annę. 502.c.1

Elementum.

Elementorum purgationes. 496.c.d.2

Eligere, Electio.

Electionem ſuam procurare non licet. 187.c.d.2
Electione pernicioſi ſunt miſeri. 263.d.1
Eligendus optimus in Prælatum. 469.e.1
An ſufficiat eligere idoneum. 469.a.2
Electio fraudulenta, improbanda. 469.b.2
In electionibus eccleſiaſticis hodie Ieſus dimittitur, & Barrabas eligitur. 409.c.2
Eligendorum ſigna. 470.b.
Electio duodecim apoſtolorum, non ſine precibus facta. 98.a.1

Electi à Deo.

Electorũ exilia,& eiectiones,ac fugę vtiles. 44 c.2
Electorum & reproborum ratio in generali poteſt inquiri. 168.a.2
Electorum ſegregatio. 166.b.2
Electorum caſus. 274 c.d.1
Electi pauci fideles. 331.c.2
Electi dicuntur aquilæ. 345.a.2
In quolibet ſtatu aliqui electi ſunt, & aliqui reprobati. 354.c.1
Gentinm electio. 471.d.2

Elizabeth.

Elizabeth quid in nobis ſignificet. 11.c.2
Elizabetb de licitis erubeſcebat. 12.a.2
Elizaberh in conceptu cur erubeſcebat. 12.a.2
Elizabeth vſq; ad viſitationẽ Mariæ erubuit. 20.b.2
Elizabeth cognatio. 16.b.2
Elizabeth quid interpreratur. 19.a.2
Elizabeth replera eſt Spiritu Sancto. 19.b.2
Elizabetb vox magna. 19.d.2
Elizabetb incarnationem verbi coguouit. 20.b.2
Elizabetb ſecreta coguouit per ſpiritom propbetię. 20.c.1

Eloquentia.

Eloquentia Chriſti. 179.d.2

Emaus.

Duo diſcipuli euntes in Emaus. 461.d.1
Diſcipuli euntes in Emaus quid ſignificẽt. 462.c.2
Emaus interpreta desiderium cousilij. 462.c.2

Emerentia.

Emerentia mater Annæ matris Mariæ. 502.b.2
Emereutia nupſit Stolano. 502.b.2
Emerentia duas peperit filias. 502.b.2

Emanuel.

Emannel,eſt nomen Chriſti. 59.c.2

Emorrhoyſſa.

Emorrhoyſſa vnde dicta. 143.2.1
Emorrhoyſſæ fides. 143.b.1
Emorrhoyſſa peccatricẽ animam ſignificat. 144.a.1

Encænia, Encœniare.

Encæuia vnde dicantur. 236.b.c.2
Encæniare quid. 236.b.2

Endor, Engaddi.

Endor mons Galilęæ. 134.a.2
Engaddi floruerunt vineæ. 30.c.2

Enim, Ennon.

Enim,non omittendum in conſecratione. 376.d.c.1
Enuou,quid ſit. 88.c.1

Eunuchus, Ephrem.

Eonuchi. 275 d.c.2
Ephrem. 296.a.2

Epiphania, Epiſcopus, Epitaphium.

Epiphania, Tbeophania, & Bethpbania, eundem diem feſtum deſignant. 34.b.1
Epiphaniæ ſolennitas qualis. 37.a.2
Epiſcopi vnde dicuntur. 98.c.1
Epiſcopi ſunt ſucceſſores Apoſtolorum. 166.a.2
Epiſcopi teneutur ſcire vtrumque teſtamentum. 178.a.2
Epiſcopus infidelis diſpenſator, non ex dei ordinatione,ſed per miſſione promouetur. 288.a.2
Epitaphium Vagi. 189.c.2

Epulo, Eradicatio.

Epulones quomodo puniendur. 103.b.1
Eradicatio triplex. 175.b.2

Eremita, Erigi.

Eremitæ in deſerto domini quidam exemplo ſui ducti. 74.c.1
Ad Deum magis erigimor,cùm incumbit neceſſitas. 476.b.2

Error, Erubeſcere.

Errores varij de Chriſto. 250.b.c.2
Erubeſcendum eſt de illicitis. 12.a.2
Erubeſcendum non eſt de vitijs parentum. 23.d.1

Eſaias, Eſca.

Eſaiæ martyrium. 164.c.2
Eſaias, per medium ferra lignea ſectus, Chriſtum figurauit. 421.d.1
Eſca qua in deſerto refectus eſt dominus. 78.d.2

Eſſe, Eſſentia.

Eſſe,& fieri. 230.d.2
Eſſe apud ſeipſam nulla res propriè dicitur. 5.a.2
Eſſe dei. 230.c.2
Eſſe ex veritate. 406.b.1
Eſſentia vna. 237.c.1

Eſſæi, Eſuries.

Eſſæi qui dicuntur. 333.c.2
Eſuries iuſtitiæ. 100.d.1
Eſuries Chriſti. 324.a.2

Ethica, Ethnicus.

Ethica febris. 173.b.1
Ethnici. 110.d.1.270.a.2
Ethnici conuerſi grauius,dum retrocedunt, peccãt. 379.a.b.1

Euaneſcere.

Cur citò Chriſtus euanuit ab oculis duorum diſcipulorum. 463.a.2

Euangelium.

Euangelium,quid ſit. 4.b.2.475.c.2
Euangelium interpretatur,bonus nuncius. 4.c.2
Euangelij commendatio. 4.d.2.163.d.2
Euangelia legis impletio ſunt. 74.b.2
Euangelium non diſſentit à lege. 4.a.d.2
Materia euangelij,eſt myſterium trinitatis. 480.c.2
Euangelia ſunt ſcala Iacob. 483.b.2
Euangeliom Dæmones fugat. 4.a.2
Euangelium legas,vt terrena contemnas. 4.b.2
Per euangeliom tres humanæ imperfectiones expelluntur. 4.c.2
Euangelica lectio præſtat poſſe, ſcire, & velle bene viuere. 4.c.d.2
Euangeliom ducit ad regnum,quod lex non faciebat. 342.d.c.2
Euangelij prædicator,& eius officium. 58.a.2
Cur euangelium fuerat prius Iudæis prædicandum. 147.c.1
Euangelij diuulgatio in omnem terram, ſed non in omnes homines peruenit. 342.c.2
Euangeliom regni. 342.d.2
Euangelijs nihil æquale. 4.a.2
Euangelica perfectio circa tria. 92.d.1
Euangelij Ioannis ſcopus. 5.a.1
Euangelium Ioannis eſt altiſſimæ intelligentiæ. 60.c.2

Euangelium de Martha, & Magdalena, cur legitur de Maria. 21.a.1
Euangelium bis in anno recitatum. 184.c.1
Euangelij de ventilatione areæ vtilitas. 362.b.2.

Euangeliſta.

Euangeliſtæ non ſeruauerunt ordinem rerum geſtarum. 4.c.2
Euangeliſtæ ſcripſerunt ſufficientia ad fidem. 480.a.2
Figuræ quatuor Euangeliſtarum. 481.d
Euangeliſtarum differentiæ & intentiones. 481.c.2.d.e.2

Euchariſtia.

Euchariſtia, dicitur bona gratia. 377.e.2
Euchariſtia, panis eſt ſacramentalis. 114.d.2
Euchariſtiæ ſuſceptionem impedientia. 131.a.2
Præparatio ad Euchariſtiam. 132.e.2
Euchariſtiæ ſacramentum. 194.e.1
Cibus & potus Euchariſtiæ, quid ſit. 195.c.1
Euchariſtiæ ſacramenti inſtitutio. 370.a.2.376.c.1
Hæreſes circa Euchariſtiæ formam. 375.a.1
Euchariſtia non eſt danda ſub ſpecie intincta. 375.a.1
Euchariſtia non eſt tradita Iudæ in buccella. 375.a b.1
Omnes religioſi deberent in die cœnæ recipere Euchariſtiam de manu prælati ſui. 377.d.1
Euchariſtia cur ſub duplici ſpecie inſtituta eſt. 377.b.1
In Euchariſtia, Corpus, Sanguis, Anima, Deitas, non poſſunt realiter ſeparari. 377.c.1
Tria in ſacramento Euchariſtiæ conſideranda. 377.d.1
Mirabilia in Euchariſtia. 377.e.1
Euchariſtia, eſt memoriale Dominicæ paſſionis. 377.d.2
Idem eſt in Euchariſtia Chriſtus. 377.e.2
Euchariſtiæ receptio, an frequentanda. 378.a.1
Euchariſtiam recipienti neceſſaria. 378.a.1
Euchariſtiam ſumpturo conſideranda. 440.c.d.1
Sumptio Euchariſtiæ triplex. 378.b.1
Sumentes Euchariſtiam ad vitam, & ad mortem. 378.b.2
Qui Euchariſtiam indignè recipiũt in faciem Chriſti ſpuunt. 399.d.2
Suſceptionis Euchariſtiæ vtilitas. 462.b.2
Euchariſtiæ ſuſceptio, quid operetur. 462.b.2

Exaltatio, Examinatio.

Exaltatio Chriſti. 326.a.2
Figuræ exaltationis Chriſti in cruce. 420.421.a.1
Exaltatio Chriſti merita. 448.a.2
Examinari debet ad prælaturam aſſumendus. 470.b.1
Meditatio circa Chriſti examinationem. 408.a.2

Exaudire.

Exauditio multiplex. 122.c.2.123.a.1
Deus vario modo exaudit. 122.a.1
Deus non exaudit ad voluntatem, ſed ad ſalutem. 123.a.1
Exaudiri volenti neceſſaria. 123.c.2

Excæcare, Exceſſus.

Excæcandi alicuius cauſa non venit Chriſtus. 232.b.2
Chriſti exceſſus in multis. 256.c.1

Excitare.

Excitare, quid ſit. 399.c.2
Tertia excitatio Apoſtolorum quid ſignificet. 392.c.2
Per Apoſtolorum excitationem, tria docemur. 392.d.2

Excommunicatio, Excuſatio.

Excommunicatio, etiam iniuſta, timenda. 270.b.2
Excommunicandum rarò. 373.c.2
Excuſatio factorum alienorum. 121.b.1
Ceſſabit poſt hanc vitam excuſatio. 273.a.1
Excuſatio à cœna. 222.d.2

Exedra.

Exedræ. 11.d.1

Exemplum.

Exemplum ſumi debet à bonis. 102.c.2
Exemplum liberalitatis. 121.c.2
Exempli mali deuitatio. 263.a.2
Exempla Chriſti tria. 27.a.2
Exempla euangelij Ioannis 160.161.a.
Exempla ſanctorum paucos ad patientiam prouocant. 183.e.1
Exempla ſanctorum ſunt imitanda. 183.c.1.a.2
Exempla ſpei, & pœnitentiæ ante oculos peccantium ſunt ponenda. 274.d.1

Exequiæ, Exhibitio.

Quid per obſequia Ioſeph, & Nicodemi in exequijs Chriſti. 440.a.b.c.1
Exequiæ Chriſti. 439.c.2
Exequias Mariæ celebrauerunt angeli. 491.b.1
Exhibitio operis miſericordiæ. 162.b.1

Exilium, Eximi, Exitus.

Exilium huius mundi. 224.a.2
Exilium ſempiternum Iudæorum. 410 c.1
Exemptus à paſſione flagellorum, eximitur à nomero filiorum. 25.a.b.2
Exitus diſcipulorum. 160.e.1

Expiatio, Exploratio.

Expoliatio.

Expiatione opus erat peccatoribus, antequam paſcha celebrarent. 296.c.d.1
Exploratores terræ ſanctæ, figurabant Gentiles Chriſtum crucifigentes. 416.e.2
Meditatio circa Chriſti expoliationem. 410.d.1

Exprobrare, Extendere.

Exprobrandi modus, & intentio Domini. 165.e.1
Exprobratio diſcipulis facta à Chriſto. 475.a.2
Extendenda manus noſtra eſt. 109.c.1
Documenta ex Chriſti extenſione in cruce. 420.d.1
Contemplatio circa Chriſti extenſionem. 420.e.1

Exteriora.

Exteriora ſequeſtranda. 278.b.c.1

Exultatio.

Exultatio, quid dicitur. 11.c.d 2
Exultatio ſpiritus Mariæ. 20.a.2
Exultatio in paſſione Chriſti. 388.b.c.2
Exultandum in Domino cum tremore. 449.a.2

Facere, Factum.

Facere voluntatem Dei patris. 170.d.1
Facere & docere decet. 178.e.1
Facere, pro dicere, & æſtimare. 203.b.1

Omnia ſimul ſunt facta, ſed ſex diebus diſtincta. 4.b.2
Factorum comparatiu in parabula, uuu perſunarum. 173.d.1
Facta Chriſti media. 315.c.2
Facta in moralibus prius, quàm verba mouent. 261.e.1.303.b.1.373.c.d.1
Factis ſicut & verbis interdum fugiendum eſt. 462.e.1

Facies.

Facies animi deſignat vuluntatem. 297.c.1
Facies patris cœleſtis. 277.a.2
Facies Chriſti contemplanda. 4.b.1
Faciei & furmæ Chriſti deſcriptiu. 4.c.1
Quare Chriſtus in faciem ſuam ſpui vuluit. 399.d.1
Meditatio circa Chriſti cunſputam faciem. 299.e.2
In faciem Chriſti nullus infidelis intueri poteſt. 400.b.1
Velatio faciei Chriſti. 400.b.1
Meditatiu circa velamen faciei Chriſti. 400.e.1
Documẽta circa percuſſiunem faciei Chriſti. 400.c.2
Percuſſiu in faciem Chriſti. 400.b.2
Meditatio circa percuſſiunem faciei Chriſti. 400.c.2

Fallere, Fama, Fames.

Fallendi mudi quatuur. 78.d.1
Fama putius quàm inuucentia amittenda. 225.e.1
Fama noſtra nobis curanda. 250.a.2
Fames Apuſtulurum. 195.b.2
Fames euerſionis Hieruſulymæ. 317.d.1

Familiaris, Farina.

Familiaris qualiter quis deu efficiatur. 3.d.2
Farina. 177.b.1

Faſcis, Faſciculus.

Faſces alleuiare. 210.c.2
Faſciculi malurum. 175.e.2
Faſciculus myrrhæ. 252.d.1

Fatigatio, Fatuus.

Fatigatio Chriſti quid ſit. 170.a.1.170.d.2
Meditariu de fatigatione Chriſti. 408.d.1
Fatui cunantur duobus Dominis ſeruire. 118.b.1

Fauus.

Fauus mellis quid deſignat. 464.e.1

Febris, Febricitans.

Febris triplex. 133.b.2
Febris peccaturem ſignificat. 172.d.e.2
Febrium ſpecies. 172.e.2
Febricitantium uatura. 133.d.1

Feria.

Feria vnde. 452.e.1
Feria quarta, ieiuuio & abſtiuentijs celebranda. 368.e.2
Quare feria quarta paſſiouis, & tribus ſequentibus, initia & fines hurarum umittimus. 368.e.2
Solenniras priſca quintę feriæ. 478.c.2
Sextæ feriæ myſterium. 440.b.c.2
Sexta feria pru humiue Chriſtus murtuus eſt. 440.c.2
Sextæ feriæ inſignia. 442.c.1

Fermentum.

Fermentum quid eſt. 176.e.2
Fermentum triplex. 248.d.2

Feſtuca.

Feſtucam videre, & eijcere. 122.b.c.1

Feſtum.

Feſta celebranda. 49.c.1
Feſta ſecretè agenda. 224.d.1
Feſta cordis ſeptem. 225.e.2
Feſta appetentes. 224.a.1
Feſtum diabulicum. 224.a.2
Feſtiuitates legales Iudæorum. 49.b.1
Feſta Iudæorum tria, ſeptem diebus durantia. 213.c.1.483.e.2
Chriſtus cur ad diem feſtum ſine fratribus aſcendit. 224.d.2
Feſtorum legis celebrandurum mudus. 224.d.2
Feſta & ſolennitates Iudæurum veſpere incipiebant. 369.d.2

Ficus, Ficulnea.

Ficus. 125.e.2
Ficus ſterilis. 217.d.1
Ficulneæ parabola. 351.a.2
Cultores ficulneæ infructuuſæ. 217.e.1.a.2
Ficulneæ maledictiu, & eius cauſæ. 324.b.2
Ficulnea iuter cæteras arbures ęſtatem prupinquius denunciat. 351.d.2
Ficulnea religiunem deſignat. 217.a.2
Ficulnea ſinagogam deſignat. 324.a.1

Fides.

Fides quid ſit. 382.d.1
Articulurum fidei numerus 480.c.2
Fidei argumentum. 143.e.1
Fidei efficacia. 143.e.1.146.b.1.175.e.1.180.c.1
Fidei vigur. 307.c.2
Fidei meritum. 466.d.e.2
Fides de trinitate quid conferat. 87.e.2
Fides famem uou timet. 119.a.1
Fides in Chriſto umnia pericula vincit. 154.a.1
Fides in tentatiunibus probatur. 137.e.1
Fides ex ſe innititur diuinæ veritati. 170.c.2
Fides impurtat debitum urdinem ad Deum. 339.e.1
Fides requiritur ad ubtinendum Dei beneficium. 171.c.2
Salus corpuralis, ſpiritualis & eterna, ex fide impetratur. 305.e.1
Fides cur granu ſinapis comparatur. 258.d.2
Cunfeſſiunis fidei triplex impedimeutum. 254.c.d.1
Si fides deficit, uratio perit. 348.c.1
Acceſſus ad Chriſtum per fidem. 458.e.1
Fides ſine baptiſmu interdum ſaluat. 478.a.1
In fide, nun iu carne gloriandum. 57.d.1
Fidei contrarius eſt ſerpens. 129.a.2
Gradus in fide. 172.b.1
Fides in corde, eſt Chriſtus iu curde. 194.a.b.2
Fides aliena quantum valet. 242.a.b.2
Fides ſine operum ſanctitate, nihil valet. 127.d.e.1
Fides ſine operibus nuu ſaluat. 332.e.476.a.1
Fides ſine uperibus mortua eſt. 462.c.2
Fides vera, operantis eſt. 467.a.1
Fides cum dilectiune uperatur. 345.b.1
Fidei Centuriunis excellentia. 131.d.2
Fides turbæ. 184.a.2
Fides & deuotio mulieris. 207.e.1
Fides Cananeæ impetrauit, quud petiuit. 242.d.1

Fides

Fides apoſtolorum in Deum. 299 c.2 379.a.2
Fides boni latronis. 425.a.1
Fides in ſola Maria remanſit. 9.395.c.2.446.c.1
Fides mulierum ementium aromata. 446.d.c.1
Fides Chriſti à gentibus recipienda, deſignabatur per Magos. 34.a.2
Fides gentium in Centurione præfigurata eſt. 132.a.b.1
Nulla gens fidei opinionem poteſt ignorare. 343.a.1
Aliqui manebunt in fide ſtabiles vſque ad finem mundi. 358.a.3
Fides non deficiet vſque ad conſummationem ſeculi. 343.c.1.a.2

Fidelis, Fidelitas.

Fidelium vera humilitas quæ. 25.a.2
Status tres fidelium. 174.d.1
Fidelis, & infidelis, comparatio. 170.a.2
In rebus diuinis opus eſt fidelitate, & prudentia. 356.c.1

Fieri, Fiat.

Fieri, & eſſe triſtem, differunt. 312.d.1
Fiat, verbum efficaciſſimum. 115.c.2
Fiat voluntas, vox efficaciſſima. 390.c.2

Figura.

Figura natiuitatis Chriſti. 30.d.2
Figura trium regum. 36.a.b.2
Figura data eſt per Moyſem, veritas per Chriſtum. 61.a.2.

Filius, Filiatio.

Filius quæ debet parentibus. 51.d.1
Filij patribus ſimiles. 310.b.1
Filiatio vera, imitatio paternæ conditionis. 229.b.c.1
Filij Abrahæ qui dicuntur. 57.d.1. & ſeq.
Filij Abrahæ de lapidibus ſuſcitati. 57.c.1
Filij Iſrael per quadraginta duas manſiones, ad terram promiſſionis venerunt. 22.a.2
Filij Iſraël conuertentur ad fidem circa finem mundi. 152.a.b.3
Filius reguli humanum genus ſignificat. 171.b.c.1
Filius prodigus. 267.c.1

Filij reprobi.

Filij diaboli. 229.d.1
Filiatio diaboli, per vitium dicitur. 229.b.2
Filius huius mundi. 287.a.3
Filij lucis. 287.b.3
Filij ſeculi per coniecturas. 287.d.1

Filij dei.

Filij Dei, à filijs Diaboli diſcernuntur charitate. 380.c.1
Filiatio Dei quomodo accipienda. 229.d.2
Filij Dei, participatiuè. 237.c.2
Filioli Dei qui dicuntur. 379.c.1
Filios Dei fieri, quid ſit. 60.a.1
Filium Dei ſe oſtēdit, qui domum Dei diligit. 50.a.1
Filios, & ſimiles Dei fieri, ſummum premium eſt. 110.b.1

Filius in diuinis.

Filij & patris æterna diſtinctio. 5.c.1
Filij & patris conſubſtantialitas. 5.a.2
Filius Dei genitus, quid. 6.c.1
Filij generatio. 6.d.1
Filius quomodo eſt à patre, & in patre. 6.d.c.2
Filius ſolus incarnatus fuit. 18.a.1
Filius ancillæ Dominus. 17.b.1
Filius Dei quomodo habet hominem. 60.c.1
Filius Dauid, Chriſtus. 307.c.1
Filius Dei, Chriſtus. 257.a.1
Cur Chriſtus reſpondit ſe eſſe filium Dei. 399.a.1

Fimbria.

Fimbriæ Chriſti, ſecundum Iudæorum conſuetudinem. 143.b.1
Fimbria veſtimenti Chriſti. 393.a.1
Fimbriæ legis ſunt mandata. 337.a.2
Fimbria ſuperſtirioſorum. 337.b.2
Fimbriæ in pallijs Phariſæorum & Scribarum. 337.a.2
Intentio Phariſæorum in portandis fimbrijs, & phylacterijs. 337.b.2
Fimbriæ & phylacteria magis in corde, quàm in corpore portari debebantur. 337.b.2

Fingere, Fictio.

Fingendi, & ſimulandi ratio. 462.d.2
Fictio non eſt ſemper mendacium. 462.d.c.2

Finis.

Fines duos conſtituere licet. 118.c.1
Finis coronat. 151.c.1.a.2

Flagellatio.

Flagellatio Chriſti. 410.c.1.443.d.1
Flagellandi Chriſti intentio. 410.c.1.a.2
Meditatio circa Chriſti flagellationem. 411.c.1
Chriſti flagellationis figura. 411.d.1
Flagellantes iteratò Chriſtum. 411.a.b.2

Flatus.

Flatus Chriſti, ſignum erat ſpiritusſancti. 465.c.1

Flere, Fletus.

Fletus gehennæ. 132.c.1
Fletus, & ſtridor, ſepties dicuntur. 331.c.2
Flere debebat Hieruſalem. 317.a.1
Fletus Chriſti. 293.c.2.317.d.2
Chriſtus cur fleuit ſuper Hieruſalem. 316.d.2
Fletus Chriſti, quid deſignent. 317.318.b.1
Contemplatio ſuper Chriſti fletu. 318.b.3
Chriſtum in fletu imitari debemus. 318.c.1
Fletus Petri. 402.a.1
Fletus Petri efficacia. 402.c.1
Meditatio circa fletum Petri. 403.a.b.1

Flos.

Flori comparatur Chriſtus. 9.c.2
Floris natura. 9.c.2
Flores ſuperant alios colores. 118.d.2

Flumen, Fluxus.

Flumen eſt ſpiritusſanctus. 226.c.1
Iudæi ſingulis lunationibus fluxum ſanguinis patiuntur. 410.d.1
Sanguinis fluxum Iudæi filijs ſuis reliquerunt. 410.d.1

Fœlix, Fœmina, Fœmorale, Fœnum.

Fœlix qui propter Dei filium patitur. 24.c.2
Fœliciſſimus quis dicitur. 357.c.1
Fœmina mentem infirmam ſignificat. 418.d.1
Chriſtus fœmoralibus caruit in cruce. 387.c.1
Fœnum. 185.c.1
Chriſtus factus fœnum cibus iumentorum. 27.28.a.2

Folium, Fons, Fores.

Folia veritatis, quæ ſint. 324.d.2

Fons & puteus. 168.c.1.a.2
Fons aqua viuæ. 169.c.2
Foos Mariæ. 221.c.a
Fores vnde. 463.c.1

Fornicatio.

Fornicatio idololatria interdùm dicitur. 229.c.1

Fortè aduerbium.

Fortè, dictum à domino. 165.c.d.2

Fortificatio, Fortitudo.

Fortificatio contra aduerſa. 2.c.a
Fortitudo animę, conſiſtit in occaſionibus peccatorum. 279.b.1

Franciſcus.

Franciſcus ſemper ſe dicebat incipere ſeruire deo. 259.b.1

Frangere, Fractio..

Fractio panis in tres partes. 376.c.2
Quare Chriſtus fregit panem, in corpus ſuum mutatum. 376.c.2
Quare frangimus ſpeciem panis in conſecratione. 376.c.a
Fractio poſt conſecrationem. 376.d.2
Fractionum quatuor totidem ſenſus. 462.b.a

Frater.

Frater quomodo pręueniendus. 261.d.1
Fratres pauperum, qui filij domini. 262.a.1
Fratres domini. 10.d.1.179.c.2.208.d.c.2.224.c.1 363.c.1.

Frons.

Frons eſt ſedes pudoris. 305.c.1.a.a

Fructus, Fruitio.

Fructus eſt floris effectus. 9.b.c.2
Fructus eleemoſynæ auget merita. 117.a.2
Fructus cordis, oris, & operis. 126.c.2.174.d.c.1
Fructus operis eſt, Dominum in omnibus intueri. 3.c.2
Fructuum caſtitatis ordo. 174.b.c.a
Fructus mundi. 352.352.a.1
Fructus quinque Mariæ. 19.e.2
Fruitio diuinitatis in Petro. 256.c.2

Fugere, Fuga.

Fugere non eſt ſemper imperfectionis. 151.c.2
Fugę ſuaſio à domino. 151.b.c.2
Fuga paſtoris non mala. 235.a.1
Fugere à Chriſto. 396.c.1
Fuga Ioſeph, Ioannis fugam figurauit. 396.b.1
Fuga domini in Ægyptum. 43.c.a
Fuga Chriſti in Ægyptum, quid ſignificet. 44.c.2
Fugæ Chriſti in Ægyptum, labores & difficultates. 44.a.1
Contemplatio ſuper labore fugæ domini. 44.d.a
Fuga Chriſti. 186.b.2.230.c.1.296.b.a
Contemplatio ſuper fuga domini in montem. 187.a.1
Fuga Ioannis. 396.b.1
Fuga diſcipulorum. 395.a.b.1
Ex fuga Apoſtolorum documenta. 396.c.d.e.1
Fuga à facie Antichriſti. 343.c.2

Fulgor, Fulgur.

Fulgor vultus Chriſti. 95.b.1
Fulguris caſus. 167.c.1

Fundamentum, Funebris.

Fundamentum eccleſiæ. 251.a.b.1
Funebres pompæ. 439.d.2

Funiculus.

Funiculi peccatorum. 86 c1
Funiculi quibus mali eijciuntur à templo. 320.c1
Funiculus flagelli, triplex. 320.b.2

Fur, Furtum.

Fur quis dicitur. 234.d.1
Fur aliquando ſignificat mortis diem. 355.e1
Furtum quid ſit. 395.c.1
Furta ſuperiorum monaſterij. 310.c.1

Gabatha.

GAbata, quid. 415.d.1

Gabriel.

Gabriel, quid interpretur. 18.c.1.12.e.2
Verba Gabrielis ad Ioachim. 502.c.1
Gabriel Annam triſtem conſolatur. 502.a.2
Gabriel qualiter Mariam inuenerit. 13.e.2
Virginis à Gabriele ſalutatio. 503.a.b.1

Galilæa, Galilæus.

Galilæa quid deſignat. 13.a.2.454.d.e.1
Galilæa pauper prouincia. 94.a.1
Galilæa duplex. 13.a.2.90.a.1
Galilæam gentium dedit Salomon Hiram regi Tyri. 90.a.1
In Galilæa gentes ſimul & Iudæi habitabant. 90.a.b.1
Galilæi à Pilato occiſi. 216.217.a 1
Cur Chriſtus in Galilæam præceſſit. 454.c.1.458.a.a
Quomodo in Galilæam Chriſtus præceſſit. 454.d.1
Galilæa vbi Chriſtus apparuit, quæ ſit. 472.a.b.1
Galilæa Apoſtolorum patria fuit. 478.d.1

Gallus, Gallina, Gallicinium.

Galli cantus prædicationem ſignat. 402.a.a
Quare Chriſtus ſeipſum gallinæ comparat. 341.b.c.1
Gallina inter cæteras aues magis ad pullorum ſuorum nutritionem afficitur. 341.c.1
Gallicinium. 191.c.2

Gaſtrimargia.

Gaſtrimargia, id eſt guloſitas. 258.b.2

Gaudere. Gaudium.

Gaudere exterius non ſolum debemus, ſed & interius. 11.e.2.12.a.1
Gaudendum vnde ſit, & vnde non. 167.c.2
Gaudendum eſt in Chriſto Ieſu. 4.b.1.789.c.a
Gaudium in natiuitate ſancti Ioannis. 11.d.2
Gaudium in cœlo factum, ſuper Chriſto nato. 18.e.2
Gaudium ex transfiguratione. 256.a.a
Gaudium paſtoris, & Chriſti. 266.a.2
Gaudij Chriſti cauſæ. 267.c.1
Gaudium Angelorum. 266.e.1
Gaudium ſaluandorum. 360.b.c.2
Gaudium ſanctorum, vndique procedens. 498.a.1
Gaudij cauſæ. 465.c.1
Gaudium de alterius gaudio. 498.a 1

Gazophylacium.

Gazophylacium. 311.a.b.2

Gedeon, Gemitus.

Gedeonis vellus. 18.a.2
Repletio velleris Gedeonis, quid ſignificet. 18.a.2
Gemitus quadruplices. 41.a.1

Gemitus pœnitentiæ duplex. 66.c.1
Gemitus Chriſti. 243.c.2

Genealogia, Generatio.

Genealogia ſaluatoris. 22.b.1
Generationes ab Adam vſque ad Chriſtũ. 271.d.1
Æterna generatio filij à patre. 5.a.1
Generationem Chriſti cur Matthæus deſcendendo narrat. 22.c.1
Cur Lucas generationem Chriſti aſcendendo texit. 22.d.1 22.c.1
Differentia inter deſcriptionẽ generationis Chriſti à Matthæo,& Luca. 22.d.1
Generatio Chriſti per tres quaterdenas deſcribitur. 22.c.1
Generatio Chriſti ſpiritualis. 22.b.2
Generatio Chriſti in conſummatione pœnitentiæ. 22.c 2
Generatio Domini ab omni ſtatu accepit teſtimonium. 39.c.d.2

Genezar.

Genezar,quid dicitur. 92.b.1

Genu.

Genua flectenda ſunt dum dicitur,Et verbum caro factum eſt. 61.b.1
Genua non flectimus pro Iudæis. 411.c.2
Flexio genuum,pœnitentiæ eſt indicium. 473.a.1

Gentes, Gentiles.

Gentium fides. 96.d.1
Gentium ſollicitudo. 119.c.1
Omnes gentes inexcuſabiles ſunt. 362.d.2
Gentium imitatores. 378.b.2
Gentes peregrinæ erant à lege,& prophetis. 405.b.c.2
Gentiles quomodo ſint filij Abrahæ. 57.c.1.a.2
Gentilium tranſgreſſio. 362.b.3
Gentilium confeſſio Iudęis mutis. 316.c.1
Gentiles cur lapides dicuntur. 316.c.1
Gentiles ante paſſionem reuerentiam templo deferebant. 325.a.1
Gentiles conuerſi ad fidem, Iudæi dicuntur. 421.d.2
Gentilium confeſſio. 434.b.1

Genus humanum.

Genus humanum perpetuò mancipabatur carceri. 7.a.b.1
Generis humani creandi cauſæ. 7.a.b.1
Generis humani ægritudines. 243.a.b.2

Geraſa, Geraſenus.

Geraſa ciuitas eſt Arabiæ. 139.d.1
Geraſenorum fides. 193.a.1

Geſtus, Geſta.

Geſtus & conditiones Chriſti. 4.b.1
Geſta Chriſti non poſſunt plenè explicari aut elucidari. 480.c.2

Gethſemani.

Gethſemani campus. 384.b.c.1
Gethſemani,interpretatur vallis pinguedinis. 384.c.1.a.2

Gladius.

Gladium mittit dominus. 155.a.2
Non licet viris Apoſtolicis vti gladio materiali. 394.c.1 a.2
Gladius verſatilis,in morte Chriſti remotus 432.c.2

Gloria, Gloriari.

Gloria vitanda. 102.b.2.146.b.1.216.a.2.312.d.c.2
Gloriæ ſuperandæ via. 111.b.1.216.a.b.2
Gloriæ vitandæ difficultas. 244.b.c.2
Gloria fugientem ſequitur. 130 b.2.244.b.2
Gloriam non quęrenti damus. 244.b.2
Gloriam cupere. 244.c.2
Amiſſio gloriæ,multo amarior eſt gehennæ ſupplicio. 497.d 2
Gloriam fugit dominus gloriæ. 224.c.2
Golriam ſuam non quæſiuit Chriſtus. 230.a.2
Glorificatio Chriſti. 237.c.1
Gloria dei. 28.c.2
Gloria bona,& mala. 224.d.1
Gloria militum. 183.c.2
Soli comparatur gloria iuſtorum. 176.a.1
Gloriam cœleſtem docet nos Chriſtus acquirere. 221.a.2
Gloria cœleſtis tanto maior dabitur,quanto opera erunt maiora. 347.d.1
Gloriæ cæleſtis pręeminentia. 487.c.1
Glorioſius eſt iniuriam tacendo fugere, quam reſpondendo ſuperare. 231.c.1
Gloria Dei, non hominum, quærenda. 146.c.1
Gloriandum in cruce domini. 251.c.2
Gloriam deo dare. 298.c.1

Gloria vana.

Gloria vana. 88.b.c.2
Glorię inanis malum. 111.b.1.216.b.2.244.c.2.337.d.1
Gloriam deo auferunt vanè gloriantes. 130.a.2
Inanis gloriæ proprium. 224.c.1
Vana gloria facit à deo recedere. 337.c.1
Vana gloria aufert mercedem, & infert pœnam. 337.d.1.358.d.2
Quod bonum eſt,diabolus per inanem gloriam facit malum. 337.d.1
A cupidis vanæ gloriæ duplici ratione attendendum. 337.c 2
Vana gloria Scribarum. 337.c.1
Gloria temporalis à Iudęis expectata. 216.b 2
Gloria mundi. 76.c.2
Gloria mundi,perdit mercedem. 249.a.2
Gloria mundi nihil eſt. 230.b.2
Gloriandum non eſt in virtutibus parentum, vel noſtris. 23.a.2
Contra eos qui de parentibus gloriantur. 60.a.2
Fruſtra gloriantur filij Anguſtini, qui eius opera non imitantur. 229.c.1

Golgotha.

Golgotha,locus crucifixionis,vbi fabricata fuit eccleſia. 419.b.2

Grabbathum, Gradus.

Grabbatum literaliter,& moraliter,quid ſit. 313.c.2
Gradus ad pacem quatuor. 107.c.2
Gradus nouem ad perfectionem. 110.a.1
Gradus perfectionis. 176.c.1
Gradus in cognoſcendo. 170.a.b.1
Gradus ſunt,& in gaudijs,& in tormentis. 361.c.2

Granum.

Granum ſinapis. 258.d 2
Granum frumenti. 325.c.1

Gratia.

Gratia vnde dicta. 61.d.1
Gratia triplex. 256.b.1
Gratiam lachrymarum deus ſibi adhærentibus confert.1.2.a
Graría dei per natiuitatem Chriſti aucta, nó cœpta. 7.e.1.
Gratia reperitur humilitate mediante. 14.c.d.2
Inuenire gratiam,& acquirere,differunt. 14.e.2
Gratiam accipere,& dare. 61.e.1
Gratia attribuitur ſpiritui ſancto. 15.e.2
Deus dat gratiam pro gratia. 61.d.1
Per gratiam bene operando, meremur perſeuerantiam in bono. 114.d.e.2
Gratia charitatis perfecta. 146.a 1
Gratia dilata dulcior. 195.e.2
Gratia dei opus eſt nobis. 245.c.2
Tria tempora gratiæ. 245.d.2
Gratia quibus impartitur. 246.c.2
Ad gratiam promerendam, & retinendam, timor requiritur. 259.c.1
Gratia Chriſti etiã per indignos operatur. 262. b.2
Gratia volentibus non negatur. 275.d.2
Gratia dei,ſpes eſt electis. 344.a.2
Augetur gratia ei,qui laborat in ea. 361.a.b.1
Deus exigit à nobis gratiam cum vſura quadruplici. 261.a.2
Gratiam inuenit Maria. 14.c.d.2
Gratia à Maria petenda. 14.d.2
Gratiam nulli denegat Maria. 114.e.2

Gratias agere, & referre.

Gratiæ deo pro noſtra reparatione agendæ. 8.a.1
Gratiarum actio,pro paſſionis beneficio. 445.d. e.1.& ſequentibus.
Menſæ principio gratiæ agendæ ſunt. 184.b.2
Gratiæ poſt cibum agendæ. 383.d.e.2
Grates ſunt agendæ debitoribus. 115.a.b.1
Gratias cur egit dominus. 168.a.1
Gratiam referendi conditiones. 298.d.e.2

Gratis dare.

Gratis date,quomodo exponitur. 147.a.2

Grauare, Grauedo, Grauitas.

Grauantes ſubditos ſine magna neceſſitate, abutuntur ſua poteſtate. 337.c.1
Grauedinem non ſenſit Maria. 19.d.1
Grauitas peccati prædicatorem repudiantis. 149. e.1

Grex.

Gregis cognitio,ſignũ primũ boni paſtoris. 235. a.2

Guillermus.

Guillermi Pariſienſis quæſtio. 189.d.1

Gula, Guloſus.

Gulæ mala. 73.c.2
Gulæ refrenatio. 73.e.1
Gulæ deiectæ figura. 77.a.2
Gulæ conſuetudo. 188.b.c.2
Gula clericorum. 191.c.1
Guloſi deteſtatio. 290.c.d.1
Contra guloſos. 301.c.1

Guſtare.

Guſtare quid. 290.b.1
Guſtatio mortis. 255.c.d.1

Gutta.

Gutta fontis viui. 170.a.1
Gutta deſignat humilitatem. 449.b.2

Habere.

HAbenti dabitur. 361.a.1

Habitatio, Habitaculum.

Habitatio Mariæ,& diſcipulorum. 475.e.1
Habitatio Mariæ poſt Chriſti aſcenſionem. 490. a.1.& ſequentibus.
Habitationes Chriſti. 136.a.1
Habitaculum Chriſti explicari non poteſt. 81.b 1

Habitus.

Habitus Iudaicus Chriſto fuit. 168.d.1
Habitus vitioſi inclinant ad malum. 206.e.2
Vterque Chriſti habitus, electorum multitudinem deſignat. 413.c.2

Hæreditas.

Hæreditas tranſit ad hęredes cum honore,& onere. 462.d.1
Hæreditatis acquiſitio. 91.a.1

Hæreſis, Hæreticus.

Hæreſis circa charitatem. 376.b.2
In vnaquaque hæreſi diabolus ſe aſſerit Chriſtum. 342.b.1.
Hæreſes & flagitia,dicuntur abõminatio deſolationis. 443.c.2
Hæreticorum fructus. 57.e.2
Hæretici,ſchiſmatici,& excommunicati,ſunt extra brãchia eccleſiæ. 42.e.1

Hamus, Haurire.

Hamus in cibis,& veſtibus ſuperfluis. 190.d.1
Tres robuſti haurientes aquam de ciſterna pro Dauid,tres magos figurarunt. 36.a.2

Hebdomada, Hebdomadarius.

Dies hebdomadæ,vocantur feriæ. 452.e.1
Hebdomadarij honeſta conuerſatio vnde orta. 12. e.1.

Helias.

Helias. 256.b.2
Helias à Iudæis pulſus. 180.d.e.1
Heliæ oratione clauſum eſt cœlum. 180.d.1
Helias zelo Dei accenſus, prophetas Baal occidit. 84.c.2.
Helias Chriſtum figurauit in vita, & tranſlatione. 480.d.e.1.
Heliam vocare Chriſtum dicentes. 490.b.1
Heliæ,& Enoch cędes. 494.b.2
Heliæ expectatio. 62.d.1
Heliæ & Enoch aduentus in terram. 494.a.2
Helias & Enoch adhuc viuunt. 475.e.1
Heliæ ſpiritu vſus eſt Ioannes. 12.b.1
Heliæ ſimilitudo in Ioanna. 82.e.1.164.b.1

Heliopolis.

Heliopolis. 46.b.2

Heliſæus.

Heliſæus quomodo Eliam fuerit ſecutus.136.d.e.2. a.b.a.1.
Heliſęi deriſio. 180.e.1
Fons Heliſæi iuxta Hierico. 303.b.2

Heraclius.

Heraclius Hieruſalem ingrediens. 314.b.1

Herba.

Herbæ virtus ſub ſtatua. 143.b.c.2

Herodes.
Herodes Idumæus. 11.c.1
Herodis timor. 34.a.2
Herodes quare voluit Chriſti natiuitatem inquirere. 34.b.2
Herodis falſa promiſsio. 34.c.2.181.c.1
Herodes Tharſenſium naues combuſsit. 45.a.2
Herodes cogitans de occiſione puerorum, vocatur à Cæſare. 45.b.1
Herodes ſæuit in pueros. 45.b.1
Herodes à Roma Hieroſolymam reuerſus, iuſsit omnes pueros Bethlehem occidi. 45.c.2
Herodis crudele præceptum. 47.b.1
Herodis teſtamentum,& filij. 48.c.1
Mors Herodis primi. 47.c.1
Herodis imitatores qui. 45.c.2
Herodes proſelitus. 89.a.1
Herodis ſimulatio. 89.d.1.181.c.1
Iuratio Herodis. 181.c.d.1
Herodes famam de Chriſto audiuit. 193.b.1
Herodes curioſos ſignificat. 193.c.1
Herodes cur vulpi comparatur. 193.b.1
Herodes prædicabatur eſſe Meſsias. 248.e.a
Herodes Iudæus natu erat. 406.b.a
Chriſtus ad Herodem miſſus. 406.b.2
Chriſtus cur Herodis tyrannidem declinauit. 183.e.2
Herodis de Chriſto opinio. 406.d.a
Chriſtus ab Herode deſpectus. 407.a.1
Documentum ex deſpectione Chriſti ab Herode. 407.b.1
Remiſsio Chriſti ab Herode ad Pilatum. 407.e.2 408.a.1
Herodes in mortem Chriſti conſenſit. 407.d.a
Fœdus Herodis,& Pilati,quid deſignarit. 408.a.b.1
Inimicitiæ Herodis,& Pilati cauſa. 407.c.2
Documentum ex fœdere Herodis,& Pilati. 408.d.1
Meditatio circa fœdus Herodis & Pilati. 408.d.1
Herodis exilium. 442.c.d.2
Herodiani, Herodias.
Herodiani ſuperbos ſignificant. 199.b.2
Herodiani qui dicantur. 148.c.2
Herodias Ioanni inſidiabatur. 89.c.1
Herodias Ioanni inuidet. 181.c.1
Herodias luxuriam ſignificat. 181.c.1
Heu,Hic.
Heu quid. 188.a.1
Hic,& hinc,in quo differunt. 405.406.a.1
Hieremias.
Hieremias propheta erat Ægyptiis ſua idola lapſura,virgine cum filio ingrediente Ægyptum. 46.c.1
Hieremiæ flagellatio, Chriſti flagellationis figura fuit. 411.d.1
Hierico.
Hierico vrbs. 303.b.2
Hierico interpretatur luna. 160.c.2
Hieronymus.
Hieronymus Bethlehem prælegit. 30.b.2
Hieroſolyma,Hieruſalem.
Hieroſolymam Ieſus bis aſcendit. 86.c.1
Euerſio Hieroſolymæ. 317.c.1
Hieroſolymitæ ruina occiſi. 217.c.1
Hieruſalem ſitus. 45.c.1.419.c.2.365.a.1
Hieruſalem in tribu Beniamin erat. 19.c.1
Hieruſalem primò dicta Salem. 58.c.1
Hieruſalem cur dicitur ciuitas ſancta. 460.a.1
Hieruſalem,capitur pro incolis eius. 341.a.1
Chriſti delatio in Hieruſalem,& in Ægyptum. 41.c.2
Quare Chriſtus vocem Hieruſalem geminat. 340.e.2.341.a.1
Hieruſalem in menſe Auguſto bis deſtructa fuit. 316.d.2
Hieruſalem à Deo,angelis, ſanctis, ſanctitate atque virtutibus deſerta. 341.d.1
Hilarius, Hiſtoria.
Hilarius creditur perfeciſſe, Gloria in excelſis Deo. 28.d.e.2
Hiſtoriæ ſcribendæ mos. 471.b.2
Hoc, pronomen.
Hoc pronomen,quid demonſtrat. 341.c.d.1
Hodie.
Hodie,quomodo intelligitur,cum dicitur:Ego hodie genui te. 5.d.2
Hœdus.
Hœdi reprobos deſignant. 361.e.2
Homicida.
Homicida,animarum occiſor eſt. 229.d.1
Homo.
Homo quid ſit. 1.a.1.6.a.b.1
Homo quid ſit in perſona. 60.a.2
Homo quid ſit in natura. ibidem.
Homo quantus ſit in ſtatura ſpiritali. 61.a.1
Homo qualis ſit in forma morum. ibid.
Officium hominis. 488.a.1
Homo homini ſocietatem & pietatem debet. 120.d.2
Homini magis,quàm animali, ſubueniendum eſt. 198.c.1.a.2
Homo Deo placeat. 219.a.2
Homines propter tria conueniunt in vnum. 337.c.d.2
Hominis præſtantia. 519.c.2
Homo quare ad ſimilitudinem Dei creatus fuerit. 8.b.1
Homo creatus eſt ad complementum decimi numeri cum angelis. 266.b.2
Homo approximat Deo,diuertendo à malo, & faciendo bonum. 344.d.1
Homo omnis creatura. 475.d.2
Homo ſimilitudinem cum Deo habet,& cum brutis. 487.c.2
Hominis & beſtiarum figura diuerſa. 218.a.a
Hominis ſtatura cur recta eſt. 218.c.d.2
Homo microcoſmus. 366.d.1.349.b.2.475.c.2
Homo arboribus comparatur. 351.c.2
Homines per ſpicas denotantur. 196.c.1
Ex interiori homine procedit exterior effectus. 126.a.2
Homines gratiæ qui ſunt. 155.c.2
Hominum ſtatus varij, & varia genera. 104.a.1.316.a.2
Tres hominum ſtatus. 343.d.2.358.b.2
Hominum genera tria, in vtroque ſexu commendata. 40.b.2
Homo Deo comparatus,nihil eſt niſi puluis. 63.c.2
Homines quantum Deo ſint contrarij. 140.c.2
Homo malitiam habet ſerpentis, ſed non timo-

rem. 150.c.1
Homo malus,peior eſt quàm diabolus. 150.a.2
Homo malus, peſſimum malum, & beſtia peior. 150.c.1
Homo omnia habet mala,beſtiæ vnum. 150.c.1
Homo malus,arma diaboli. 150.a.2.
Homo horribilis grauiſsimum pondus. 150 b.2
Homines pauci tantã concordiam habent in bono, quantùm dæmones in malo. 201.a,2
Homo curuus. 218.c.1
Homines ex Adam cæci nati ſunt. 228.d.1
Hominis primi, ſeu Adæ,iactura & amiſſio triplex. 253.b.1
Homo per ſe ruere poteſt, ſed non reſurgere poteſt. 272.d.1
Homo propter peccatum fletibus indiget. 293.c.2
Gradus ſingulos hominum Chriſtus honorare voluit. 83.a.1

Honor, Honorari.

Honorum pericula. 187.d.1
Honores,incendij materia. 187.b.2
Honor ſoli virtuti debetur. 221.c.1
Honores & diuitias in hominibus veneramur, non naturam. 171.d.2
Honor hîc in teſtimonium virtutis, in cœlo in præmium exhibetur virtutis. 325.b.2
Ad honorem acquirendum requiſita. 221.d.1
Honorantur,qui pro Chriſto iniuriantur. 233.d.1
Chriſtus in ſacerdotibus honoratur,vel contemnitur. 159.b.c.2
Honoratio parentum. 239.a.1
Honorari debent quos Deus honorat. 267.d.1
Honores eccleſiæ quomodo diſpenſandi. 301.c.2
Omnes de ſuo honore ſolliciti ſunt, de honore autem Dei nulli. 339.c.2
Chriſtus ante paſſionis imminentiam ſemper renuit honorem. 316.b.2
Honorem cur moriturus ſuſceperit Chriſtus. 316. c.2
Honor Chriſto exhibitus, non repreſſit iuſtitiam. 321.b.1

Hora.

Hora Chriſti. 83.c.1.371.a.1
Hora ſexta,fatigatio Chriſti. 168.b.2
Hora ſexta quid ſit paſſus Chriſtus. 419.d.1
Hora veſpertina agno paſchali apta. 369.c.2
Hora reſurrectionis dominicæ. 448.d.1
Horæ vltimæ incertitudo. 355.b.2
Horæ ſeptem,quid deſignent. 172.a.2

Hordeum,Horreum.

Hordeaceus panis. 185.b.1
Horrea dilatare volens. 211.c.2

Hortus,Hortulanus.

Hortus concluſus,& fons ſignatus. 9.a.1
Hortus penſilis. 9.c.1
Hortulanus eſt Chriſtus. 456.b.2

Hoſpes,Hoſpitalis.

Hoſpes eligendus. 148.b.2
Hoſpitij non mutandi rationes. 148.c.2
Hoſpitalis in diuites,intentio attendenda. 221.c.1
Hoſpitalitatis conditiones. 163.d.2

Hoſtia, Hoſtis.

Leuatio hoſtiæ. 337.d.2
Eleuatio hoſtiæ, ſignificat Chriſti Iudæis à Pilato oſtenſionem. 414.b.c.1
Hoſtis triplex eccleſiam Dei impugnat. 102.b.d.1
Hoſtes duo. 150.a.2
Quare Chriſtus hoſtes ſuos proſtrauit. 393.d.c.1

Humanitas Chriſti.

Humanitas Chriſti, erat inſtrumentum diuinitatis miracula facientis. 144.d.1
Humanitas Chriſti non eſt creaturis comparanda. 163.c.1

Humerus.

Humeri Chriſti. 266.c.d.1

Humilis, Humilitas.

Humiles vnde dicti. 221.b.2
Humilitas triplex. 338.b.c.1
Humilitas meritoria conſiſtit in tribus. 221.a.1
Humilitas ſemper familiaris eſt diuinæ gratiæ. 16. c.2
Humiliatis exemplum. 20.c.1.26.c.1
Humilitatis laus. 23.a.2.27.c.1.168.b.1 264.d.1
Humilitas eſt mater bonorum. 23.b.2
Humilitas eſt decor animæ. 276.c.2
Humilitas eſt via veniendi ad nuptias. 220.c.2
Humilitatis virtutes. 35.b.1.167.c.1.225.a.1.
Humilitatis indicia. 37.b.1.52.c.2.53.c.1.322.a.b.2
Humilitatis perfectæ ornamenta. 43.c.2
Humilitatis documenta. 51.d.1
Humilitatis exercitium. 53.d.1
Humilitas vnde naſcitur. 227.d.1
Humilitatis cuſtodiendæ doctrina. 143.c.2
Humilitatis præmia,& fructus. 251.c.2.302.d.2
Humilium dignitas. 276.c.2
Humilitatis effectus. 450.c.2
Humilitatis potentia. 322.b.2
Humilitatis vtilitas ad multa. 462.b.2
Humilis verus, de laudibus & honoribus erubeſcit. 54.c.1
Humilis verus vilis vult reputari. 52.d.2
Humilitas quomodo acquiritur. 52.c.2
Humilitati contraria. 54.c.1
Humilitas acquirit,& conſeruat,gratiam. 53.a.2
Humilem facit ſeipſum inſpicere. 53.b.1
Humilem hominem duo reddunt. 54 c.1
Humilitas contra elationem inducitur. 64.a.b.1
Humilitas omni iuſto neceſſaria. 70.a.1
Humilitas cum obedientia eſt vera. 70.a.2
Humilitate,non potentia, vincitur diabolus. 77. 78.a.1
Humilis conſequitur facilè alias virtutes. 101.b.2
Humilitas præ cæteris amplexanda. 216.b.2
Chriſtus operibus humilitatis pauperes habuit ſocios. 224.225.a.1
Humilitatem Chriſtus docet diſcipulos. 302.a.2
Humilitas etiam in exterioribus habenda. 313 c.2
Humilior inter ſapientes,ſapientior eſt. 323.c.1
Humilitas poſt mortem non deficiet. 363.c.1
Sine humilitatis fundamẽto,fruſtra fit aliarum virtutum ædificium. 358.b.2
Nulli virtuti ſine humilitate fidendum. 358.c.2

Humiliari, Humiliatio.

Qui humiliari non poteſt,ad humilitatem peruenire non poteſt. 53 a.1
Humiliationis vtilitates. 210.b.2
Humiliatio multiplex. 53.c.1
Humiliatio ſine humilitate inutilis eſt. 53.d.1
Humiliandi ſui cauſa. 221.a.2

Humilians ſe vt in eccleſia exaltetur, peccat. 221.a.2
Humiliandi forma. 488.d.e.1

Humilitas Chriſti, Mariæ, & Cananeæ.

Humilitas Chriſti. 71.c.2. 129.d.1 140.e.1. 141.d.1 314.b.1. 366.b.2. 392.e.1.a.1. 406.e.2.a.2. 408.c.1 447.c.2. 461.462.a.1
Humilitatis Chriſti incrementa. 41.b.1
Humilitatis Chriſti commendatio. 52.b.2
Humilitas Chriſti imitanda. 308.b.1
Humilitas Dei, inſtrumentum eſt redemptionis noſtræ. 169.d.1
Humilitas Mariæ plus Deo placuit, quàm eius virginitas. 17.a.1
Humilitas Cananææ ex tribus. 241.e.2

Hyacinthus.

Hyacinthus, eſt coloris cœleſtis. 337.a.2

Hydria, Hydropiſis, Hydropicus.

Hydriæ, ſex quid deſignent. 84.a.1.85.a.2
Hydriæ dimiſſio. 169.c.1
Hydropiſis quid deſignat. 220.d.e.1
Hydropici curatio. 220.a.1
Hydropici proprietates ſeptem, peccata totidem ſignificantes. 220.d.1

Hymnus.

Hymnus dicendus. 383.d.2

Hypocriſis, Hypocrita.

Hypocriſis in quo conſiſtat. 112.c.1
Hypocritarum actus. 126.d.1
Hypocritæ ſanctitatem ſimulant. 126.e.1
Hypocritarum fructus. 57.e.2
Hypocritæ, detractores. 331.d.1
Hypocritarum conditiones. 34.d.e.2
Hypocritæ nolunt eſſe quod volunt apparere. 112.d.1
Hypocrita de falſa iuſtitia præſumit. 163.b.1
Hypocrita aliud eſt, alind oſtendit. 356.b.1
Hypocritarum mores. 210.c.1
Hypocritas, Phariſæos Dominus appellat. 219.a.b.1
Hypocritas cur Phariſæos Chriſtus vocauerit. 333.a.1
Dupliciter damnantur hypocritæ. 358.e.2
Hypocritarum laus. 12.e.1.a.2
Hypocritæ per Bel deſignantur. 340.c.1

Iacere, Iaculum.

Iacére moraliter, quid ſit. 132.c.2
Iacula præuiſa minus feriunt. 342.a.1.344.d.2

Iacob.

Iacob quid interpretetur. 15.e.1
Iacob filij fuerunt omnes electi. 15.e.1

Iacobus, Iacobitæ.

Iacobus quid interpretatur. 256.b.1.460.d.2
Iacobus quare dictus ſit frater Domini. 20.d.e.1
Iacobi minoris pœnitentia, & ſanctitas. 68.c.1
Iacobi minoris ad Chriſtum ſimilitudo. 393.d.1
Iacobus minor vouerat ſe non comeſturum, donec Chriſtus reſurgeret. 461.d.2
Iacobo minori Chriſtus apparuit. 461.c.2
Iacobitæ Samaritani odio habiti. 169.a.1

Iactantia.

Iactantia in ſordidis. 112.c.2
Iactantia vitanda. 145.a.b.2

Ianua, Ianitor.

Ianua triplex. 359.a.2
Chriſtus clauſis ianuis congruè venit. 463.e.1
Ianitor vigilare debet. 361.d.2

Iaſpis.

Iaſpis. 180.b.2

Idolum.

Idolorum origo. 200.c.2
Idolorum caſus. 46.c.1
Idola penitus conterentur. 46.c.1

Ieiunium.

Ieſunium multiplex. 96.b.2
Ieiunandi tempus. 73.d.1
Ieiunij laus. 73.c.2
Ieiunium, eſt abſtinentia rei malæ. 77.b.2
Ieiunia quatuor temporum, cur inſtituta. 74.b.2
Ieiunium aſſiduum naturaliter facit eſſe triſtem. 112.d.1
Non ieiunans peior eſt hypocrita ieiunante. 112.c.1
Ieiunij fructus. 111.c.2
Ieiunia diabolica. 104.d.2
Ieiunium perfectum. 259.b.2
Ieiunium Phariſæorum. 96.e.1
Ieiunium Apoſtolorum. 96.b.1
Ieiunium hypocritarum. 111.c.1
Ieiunium bonorum. 112.e.1
Ieiunauit Dominus noctibus. 73.a.2
Chriſtus cur ieiunauit. 73.a.2
Chriſtus cur poſt ieiunium eſuriuit. 74.c.2
Ieiunij Chriſti, ad Heliæ & Moyſi comparatio. 74.a.75.a.1
Chriſtus in ieiunio, & tentationis victoria, eſt imitandus. 78.b.c.1

Iepte.

Iepte filia. 9.c.1

Ieſus.

Ieſus quid interpretetur. 15.b.1.31.b.2.39.d.1.371.a.1.376.d.2
Ieſu nomen, eſt nomen proprium, & gloriæ. 22.c.1
Impoſitio nominis Ieſu. 31.d.e.1
Ieſu nominis laudes, & dignitates. 31.a.2
Nominis Ieſu efficacia. 31.d.2
Nominis Ieſu, & olei ſimilitudo. 500.a.2
Nominis Ieſu proprietates. 500.b.2 500.d.e.2
Ieſus flos dicitur. 13.a.1
Ieſus venit poſt Ioannem quinque modis. 63.c.2
Ieſus quærendus eſt. 51.a.1
Ieſus propter ſe quærendus. 193.c.2
Ieſum ſuſcipere volenti, quatuor ſunt neceſſaria. 453.b.2
Ieſus amanti præſtat omnia dulcia. 500.e.1

Ignis.

Ignis multipliciter ſeruatur, ſic gratia. 53.b.2
Ignis effectus. 484.c.1
Ignis gehennæ. 131.c.d.1
Ignis in terra miſſus. 155.b.2
Ignis, ſpiritusſancti feruor dicitur. 155.b.c.2
Ignis conflagrationis quatuor officia. 494.c.d.2
Ignis præcedet, concomitabitur, & ſequetur iudicium. 496.e.1

Ignorantia.

Ignorantia non excuſans. 188.d.2.358.a.2

Ignorantia diminuit de peccato. 358.a.1
Ignorantia veritatis, non eſt excuſatio damnationis. 358.b.3
Pauci per ignorantiam excuſantur. 358.c.1

Ignoſcere.

Ignoſcendi neceſſitas oſtenditur. 116.b.2.416.b.2
Ignoſce libenter. 271.c.1.a.2
Ignoſcere prodeſt. 273.b.2

Illudere, Illuſio.

Deus interdum permittit homines cadere in falſas illuſiones. 346.a.b.c
Documentum non frangendi illuſionibus. 424.b.c.2
Tres illuſiones animæ. 412.a.1
Illuſiones multæ in Chriſtum. 401.c.1
Figura illuſionis Chriſti. 401.d.c.2
Tria inſtrumenta illuſionis Chriſto data. 401.a.2
Myſteria illuſionum Chriſti. 413.b.a
Illudentium Chriſtum in cruce differentiæ quatuor. 424.a.c.1

Illuminari, Illuminatio.

Illuminari nolentes. 60.a.2
Illuminationi neceſſaria. 232.c.a

Imago.

Imaginem Chriſti per peccatum fœdamus. 3.d.1
Imago, & ſimilitudo Dei in anima imprimitur. 266.d.c.2. 267.a.1
Imago Dei alia eſt, alia mundi. 333.d.1
Imago cuius ſit quomodo agnoſcitur. 333.a.2
Dignior eſt imago, quàm ſimilitudo. 487.c.2. 488.a.1

Imitari, Imitatio,

Chriſtus quomodo imitandus. 3.d.1
Chriſtus triplici via imitandus. 253.b.2
Vitam Chriſti imitantium vtilitas. 3.c.1.a.2
Imitatio Chriſti, hominis eſt perfectio. 152.a.2
Perfectus Chriſti imitator quid relinquere debeat. 253.c.2.417.a.1
Chriſtum imitari in geſtis ſuæ paſſionis. 366.d.2. 388.b.c.1

Immiſſio.

Immiſſio quid ſit. 240.a.2

Impatientia, Impedimentum.

Impatientia fugienda. 25.b.2
Impatiens animam ſuam non poſſidet. 342.a.2
Contra impatientiam medicina. 372.c.2
Impedimentum ad ſalutem nullum. 299.c.1

Imperare, Imperfectus, Impetus.

Imperare ſibi. 172.c.2
Imperfectum quiſque magis, quàm perfectum ſe exiſtimare debet. 259.a.1
Impetus aduerſarij noſtri. 153.c.2

Impius, Impœnitentia.

Domus impij. 128.a.1
Impœnitentia. 202.c.2

Incarnatio.

Incarnationis Chriſti dilatio. 7.d.1
Incarnatio filij Dei. 17.c.1.59.c.2
Tria mirabilia fecit Dominus in incarnatione. 17.a.1
Incarnationis Chriſti modus. 17.c.2
Incarnationis Dominicæ ſolennitas. 18.c.2
Incarnationis filij opus cur ſpiritui ſancto attribuitur. 16.d.2
Tota trinitas nouo modo Chriſti incarnationi interfuit. 16.b.2.481.c.1.482.a.2
Exultatio in incarnatione Chriſti, magis quàm in eius diuinitate. 500.a.b.c.1

Incenſum.

Incenſum ſoli ſummo ſacerdoti quomodo licitum erat. 31.a.2

Inconſutilis, Incredulitas.

Inconſutile quid ſit. 11.a.2
Incredulitas diſcipulorum. 438.c.1

Indigere, Indigentia.

Indigenti denegare. 108.d.2
Sanitatis mater indigentia. 196.c.2
Indigentes ſoli eleemoſynam recipiant. 287.c.2

Indignus, Indignitas, Indignatio.

Indignos ſe reputantes, digniores reputati ſunt. 23.a.2
Indignitas peccatoris. 266.c.2
Indignatio ſenioris. 267.b.2
Indignatio diſcipulorum. 302.a.2

Indulgentia, Induratio.

Indulgentia nimia vituperanda. 161.d.1
Induratio noſtra. 183.c.1

Infans, Infantia.

Infantia Chriſti cæteras deteſtatur. 27.c.1
Chriſtus amat infantiam. 261.b.2
Infantes & lactentes. 321.d.1

Infernus.

Infernus dupliciter ſumitur. 447.a.1
Infernus pœnarum quadruplex. 447.a.1
Pœna inferni diuerſa erit. 497.c.d.1
In inferno eſt redditio ſine acquiſitione. 273.b.a
Pœna inferni, per fletum & ſtridorem dentium deſignatur. 361.c.1
Manſiones in inferno diuerſæ. 499.a.2
Infernus contentioſis relinquitur. 99.c.2
Deſcenſus Chriſti ad inferos. 446.c.2

Infidelis, Infimus.

Infideles ſunt mortui. 136.c.a
Infideles quomodo confundendi. 169.c.1
Quare Chriſtus infima elegit. 27.a.2. & ſequen.

Infirmus, Infirmitas.

Infirmi cur ad Chriſtum veſperi adducti. 133.d.2
Infirmis conuenit licentia fugiendi. 153.c.a
Cur vnicus infirmus iuxta piſcinam ſanatus eſt. 213.b.2. 214.b.a
Comparatio infirmi, ad prædeſtinatum vel reprobum. 365.c.1.a.2
Infirmitates ſæpe accidunt propter peccata. 140.b.c.a
Infirmitates contingunt quintupliciter. 141.c.a
Tres ſunt cauſæ infirmitatis ſpiritualis. 172.d.2
Infirmitas propria magis, quàm ſtellarum conſtellationes ſeruanda. 248.c.1
Infirmitas humana diu tribulationem ſuſtinere non poteſt. 344.a.2
Infirmitas humanæ naturæ per Chriſtum ſanata. 438.a.a
Infirmitas hominis in omnibus membris. ibid.

Infœlix, Infœlicitas.

Infœlix eſt, cui nihil contigit aduerſi. 291.c.1

Infœlicitas hnins vitæ, fœlicem facit. 291.d.1
Infœlicitate peccantium nihil eſt vtilins. 108.b.a

Ingratus, Ingratitudo.

Ingrati Deo. 298.a.b.2
Ingratitudinem granantia tria. 165.d.a
Ingratitndo graue vitium eſt. 272.e.2.298.c.d.e.2.299.a.1

Inhæſio.

Inhæſio, & fruitio. 498.e.1

Inimicus, Inimicitiæ.

Diligere inimicum, non eſt præcepti, ſed perfectionis. 109.a.2
Inimici quomodo ſnnt diligendi. 109.a.b.2
Poſſibilitatis amandi inimici, exemplum eſt Chriſtus. 110.a.2
Inimicus homo, dicitur diabolus. 175.c.1
Inimicus manifeſtus melior eſt, quàm amicus fictus. 394.a.1
Inimicitiarum radices. 104.105.a.1
Inimicitiarum inter Herodem, & Pilatum cauſa. 216.e.2
Iniqui pontifices iniquè indicant. 396.d.2
Ex abundantia iniquitatis, oritur tepiditas charitatis. 342.c.2

Initiatio.

Initiatio Chriſti in triplici via. 253.b.2

Iniuria, Iniuriari.

Iniurię commnnes. 104.c.d.2
Iniuriarnm duo ſunt genera. 108.b.c.a
Ininriæ genus nullum prætermiſſum in Euangelio. 108.c.d.2
Iniuria triplex. 109.c.2
Remedium contra triplicem ininriam. 109.c.d.2
Iniuria fœlix. 150.c.d.2
Fœlix eſt iniuria, cùm Deus eſt in canſa. 342.c.1.
Non eſt triſtandum iniuriari à malis. 151.a.a
Ininrioſi diabolum intraneum foras depromunt. 204.b.2
Ininrię à diabolo procednnt. 439.b.1
Ininria propria toleranda, ſed non diuina 76.d.e.a
In omni iniuria Dominus docet eſſe patientiſſimũ. 108.c.a
Inintię tolerandę. 230.c.1
Iniuriæ ſunt gratis condonandæ. 271.a.2
Ininriatus debet reconciliationem quærere. 271.c.2
Iniuriam patienti inferens, obſequinm præſtat. 273.a
Ininria non fit magnanimo. 273.c.2
Iniuria ſumma. 300.e.2
Iniuriam facit Deo, qui aliquid ei adæquat. 335.b.a
Iniuriæ hominum nullum faciunt damnum, ſed patientiæ lucrum. 342.b.c.a
Iniurias aliquando licet increpare. 398.a.1
Aliqnando etiam iniurias facto licet repellere. 398.c.1
Iniuriæ non ſunt Chriſtianorum. 439.b.1

Iniuſtitia.

Iniuſtitiæ mala. 210.b.c.2

Innocens, Innocentia.

Innocentia, & perfectio, quas quiſque debet habere. 347.c.2
Innocentum mors. 45.b.1
Temporis occiſionis innocentium opiniones. 45.c.1
Innocentes habendi ſunt martyres. 45.c.2
Innocentium præconia. 45.c.d.e.1
Innocentinm pro Chriſto occiſio. 46.b.c.2
Innocentia Chriſti. 408.b.c.2

Innouatio, Inobedientia.

Innouatio dictorum. 496.c.d.a
Inobedientiæ mala. 160.b.1

Inſigne, Intempeſtum.

Inſignia Chriſti præcipnè memoranda. 1.c.1
Inſignia regalia Chriſti. 443.e.a
Inſignia militum Chriſti. 380.c.1
Intempeſtum. 191.c.a

Intentio, Interrogatio.

Intentio peruerſa corrumpit omnia bona. 117.c.2
Intentio cordis, lumen eſt animæ. 117.d.2
Intentio conſiderandaeſt. 117.c.2
Intentio debita. 170.d.e.a
Interrogatio Chriſti. 293.c.2
Interrogandi cauſæ in Chriſto. 303.d.e.2

Intrare, Introduci, Intueri.

Intrare per oſtium. 234.a.1
Intrans per os non coinquinat. 239.e.a
Triplex introductio Chriſti in mundum. 483.a.1
Chriſti intuitus. 402.e.1.a.2

Inuenire, Inuerecundus.

Inuenire Chriſtum volentibus neceſſaria. 29.e.1
Inuerecundi dicuntur inemendabiles. 12.a.b.2

Inuidia.

Innidiæ mos. 200.c.2
Inuidia cæteris peccatis deterior. 215.a.1
Inuidiæ venena poſſunt ſuperari, ſed difficilè quieſcere poſſunt. 336.c.a
Iudæi primò Chriſti fidem habuerũt, quam per inuidiam cæcati perdiderunt. 338.b.a
Inuidia Phariſæorum in Chriſtum, excæcauit eos. 203.d.1

Inuitus.

Inuitum non vult Dominus. 253.a.1

Ioachim.

Ioachim eleemoſynæ. 8.e.1
Ioachim oblatio ab Iſachar ſacerdote ſpernitur. 8.e.1
Oratio Ioachim ad Deum. 502.a.b.c
Ioachim, & Anna in porta aurea conuenerunt. 502
Ioachim obitus. 503.
Carmen de dino Ioachim. 504.a.2
Feſtum ſancti Ioachim eſt decima ſeptima die Septembris. 504.e.2

Ioanna.

Ioanna quid interpretetur. 81.d.2

Ioannes Baptiſta.

Ioannes quid interpretetnr. 11.e.3
Ioannis Baptiſtæ conceptio, & natiuitas. 11.c.1.12.e.1 21.b.1
Ioannes quid in nobis ſignificet. 11.d.2

Ioannis Baptiſtæ magnitudo. 12.a.1.163.d.1
Ioannes,an maior fuerit cæteris omnibus. 163.a.1
Ioannes cur putabatur Chriſtus. 61.d.2
Ioannes pluſquàm propheta. 162.e.1
Angelus vitam Ioannis Baptiſtæ prænunciauit. 12.a.1
Ioannes Heliæ ſpiritu vſus eſt. 12.b.1
Ioannes Baptiſta repletur Spirituſancto. 19.a.2
Ioannes baptiſta nondum natus prophetabat. 19.b.c.2
Ioannes tribus de cauſis fuit Ioanni Baptiſtæ proprium. 21.e.1
Ioannes in deſertis à ſeptimo anno ætatis ſuæ habitauit. 21.d.2
Ioannis Baptiſtæ pœnitentiæ locus. 47.d.1
Cur Ioannes Baptiſta fugit mundum. 47.d.e.1 b.2. & ſequen.
Ioannis Baptiſtæ laus. 47.a.2.55.56.a.b.2.161.c.2 162.d.2.164.a.1.182.b.1
Ioannes Baptiſta monachorum princeps. 47.b.2
Vox Ioannis in deſerto proclamat pœnitentiam. 56.a.1
Ioannis Baptiſtæ veſtitus. 56.b.1
Cur Ioannes tam raris cibis & indumentis vtebatur. 56.c.1
Ioannis Baptiſtæ pœnitentia. 56.a.2
Ioannis Baptiſtæ imitatores. Ibidem.
Ioannes Baptiſta ad Phariſæos & Sadducæos. 56.d.e.2
Ioannis Baptiſtæ doctrina parum curatur. 58.e.2
Ioannes Baptiſta miſſus à Deo, non à ſe baptizauit. 59.d.1
Quæſtiones quatuor de Ioanne Baptiſta vtiles. 61.e.2
Reſponſio Ioannis ad Phariſæos. 62.a.1.62.c.1 & ſequen.
Ioannes quomodo fuerit Angelus. 62.e.1..62.c.2
Ioannes quare vox dictus. 62.b.2
Ioannes moraliter dat triplicem formam. 64.e.1
Ioannes cur recuſabat Chriſtum baptizare. 69.e.1
Chriſtum quomodo Ioannes neſciuit. 80.a.1
Conſtantia Ioannis Baptiſtæ. 80.c.d.2
Ioannis prædicatio ad Herodem. 89.a.1
Ioannis incarcerandi occaſiones. 89.b.1
Ioannes Baptiſta nulla ſigna fecit. 90.c.1
Ioannes in vinculis. 160.b.2
Ioannis quæſtio quæ. 160.b.2
Ioannes Baptiſta mittens diſcipulos ſuos ad Chriſtum, non dubitabat de eo. 160.c.2
Ioannes quæſiuit vt ſuos doceret. 160.c.2
Ioannes Baptiſta quomodo diſcipulos ſuos Chriſto commendauit. 160.d.2
Chriſtus Ioannem turbis commendat. 161.b.c.2
Ioannes Baptiſta omnes diligebat. 161.e.2
Coæquatio Ioannis. 163.a.1
Ioannis vita,& conuerſatio. 162.163.a.1
Ioannis & Chriſti tempus. 163.c.d.1
Ioannes Baptiſta eſt initium Euangelij, & finis Prophetarum. 163.164.a.1
Ioannes omnis ſanctus. 164.a.1
Non manducans Ioannes. 164.e.2
Prædicatio Ioannis,& pœnitentia, Iudæos non mouit. 164 e.2
De loco necis Ioannis. 181.c.2
Ioannis Baptiſta quomodo minutus. 182.a 1
Contemplatio circa Ioannis decollationem. 181.b.1
Ioannis innocentia. 182.c.1
Ioannes erat timori etiam defunctus. 193.d.1
Ioannis Baptiſtæ ſepultura. 199.c.1
Ioannes Baptiſta pro defenſione veritatis occubuit. 368.b.2

Ioannes Euangeliſta.

Ioannes Euangeliſta die natiuitatis Ioannis Baptiſtæ migrauit. 21.b.c.1
Ioannis Euangeliſtæ feſtum, cur in natali Dominico celebretur. 21.b.c.1
Ioannis vocatio. 85.d.2
Ioannis in Chriſtum dilectio. 375.c.d.1
Ioannis fœlicitas. 375.d.1
Cur Ioannes dicitur à Deo dilectus. 380.d.2
Chriſtus Ioanni benedixit. 383.c.2
Nullus ita familiariter Deo adhæſit, vt Ioannes. 383.c.2
Ioannes ille iuuenis nudatus. 396.a.1
Ioannes reſumpto veſtimento, Dominum vt prius ſequebatur. 396.b.c.1
Quare Ioannes intrauit cum Ieſu domum pontificis, & Petrus foris remanſit. 397.d.1
Ioannes cur notus erat pontifici. Ibidem.
Ioannis dignitas. 427.b.2
Petri,& Ioannis ad ſepulchrum curſus. 454.b.2
Ioannes intrauit monumentum poſt Petrum. 454.c.2
Ioannes cur non intrauit ſepulchrum ante Petrum. 454 c.d.2
Ioannis,& Petri admiratio. 454.455.a.1
Ioannis perſpicacitas. 468.e.1
Cur Ioannes plus dilectus non eſt cæteris prælatus. 470.c 2
De morte Ioannis interrogatio. 471.b.1
Dilexit Dominus Ioannem ob multa. 471.d.1
Mors Ioannis. 471.e.1
Ioannes ſecundùm veritatem mortuus eſt. 471.a.2
Ioannes nonaginta nouem annos habebat cùm mortuus eſt. 471.b.a
Ioannes probat Chriſtum Dei filium. 483.d.1 & ſequen.
Ioannes fungitur officio notarij publici. 483.a.b.2

Iob, Ionas.

Iob ſignificat ſtatum actiuorum. 354.b.2
Ionas Niniuitis fuit ſignum dupliciter. 205.e.1
Chriſti & Ionæ comparatio. 205.c.2
Ionas in Ceti ventrem miſſus, Chriſtum figurauit. 416.b.2
Ionas in vêtre Ceti triduò, ſepulturam Chriſti figurauit. 446.a.2
Ionas reſurrectionem Chriſti figurauit. 450.b.1

Iordanis.

Iordanis fluuius. 92.c.1
Iordanis ortus. 250.b.1
Iordanis, deſcenſio interpretatur. 55.b.c 2
Chriſtus receſſit trans Iordanem. 235.b.1
Cur trans Iordanem ſanauit Dominus. 275.b.1

Ioſaphat.

Turris Ioſaphat. 384 a.1
Vallis Ioſaphat, locus iudicij. 495.c.1

Ioſeph.

Ioſeph quid interpretetur. 13.c.1. 17.c.1 50.e.1 460.c 2

Ioſeph cum tunica talari Chriſtū figurabat. 416.c.2
Venditio Ioſeph à fratribus ſuis, Chriſti venditionem figurabat. 368.a 1

Ioſeph ſponſus Mariæ.

Ioſeph virga floruit. 9.d.2.502.d.2
Ioſeph virginitatem decreuerat ſeruare. 9.d.2
Ioſeph ſemper virgo fuit. 9.e.2
Ioſeph quare virum Mariæ Euangeliſta nominat, & non maritum. 13.c.1
Ioſeph dimittere voluit ſponſam. 23.d.2
Ioſeph opinio de Maria. 23.d.e.2
Cur Deus miſit angelum ad Ioſeph turbatū. 24.b.1
Reuelatur Ioſeph veritas explicita incarnationis. 24.c.d.1
Ioſeph turbatus ſuper Mariæ impregnatione, quid deſignat. 24.a.2
Ioſeph quomodo cognouit Mariam. 24.a.2
Ioſeph voluit ſoluere cenſum. 26.a.2
Ioſeph cur taceſur. 35.c.1
Ioſeph puerum Ieſum tenens ſuper genua ſua, frequenter eidem arriſit. 37.c.1.a.2
Ioſeph à Simeone non eſt benedictione priuatus. 39.e.2
Ioſeph nunciatū eſt aliquid, quod non matri. 44.a.2
Ioſeph labores in Ægypto cum Maria. 46.c.1
Ioſeph cur Chriſti pater dictus. 50.b.2
Ioſeph quo tempore adhuc ſuperſtes. 79.a.1
Ioſeph obitus. 83.c.1.503.b.2
Sepulchrum Ioſeph. 384.b.1

Ioſeph ab Arimathia.

Ioſeph ab Arimathia decurio nobilis. 437.b.1
Ioſeph ab Arimathia Pilato notus. 437.c.1
Ioſeph ab Arimathia magnæ dignitatis apud Deū. 437.d.2
Ioſeph ab Arimathia fides. Ibidem.
Ioſeph ab Arimathia fortitudo. 437.e.1
Per Ioſeph ab Arimathia, quid deſignatur. 437.b.2
Ioſeph ab Arimathia captio, & liberatio. 460.b.2
Chriſtus Ioſeph ab Arimathia apparuit. ibidem.

Iota.

Iota quid ſit. 104.d.1

Ira, Iracundia.

Ira quid ſit, & quòd nō omnis ſit peccatum. 104.e.2
Iræ natura. 410.a.2
Iræ prohibitio. 104.d.2.300.a.1
Ira frenanda eſt. 116.a.2.223.e.1.a.b.c.2
Contra irā & furorem memoria paſſionis. 439.a.1
Ira Dei, & vltio magna. 103.d.1
Ira Dei iuſta. 123.c.1
Iracundiæ malum. 104.e.2

Irreuerentia.

Irreuerentia Chriſtianorum ad libros vtriuſque teſtamenti. 179.b.c.1

Iſaac, Iſachar, Iſmeria.

Iſaac portans ligna, Chriſtum portantem crucem figurabat. 429.e.1.a.b.2
Verba Iſachar ſummi pontificis ad Ioachim. 502.d.1
Iſmeria mater Eliud, & Eliſabeth. 502.b.1

Iſrael, Iſraelitæ.

Iſraël quid interpretetur. 82.e.1
Exitus Iſraëlis de Ægypto. 409.b.1
Iſraëlitæ à deſerto redierūt corde in Ægyptū. 136.c.2
Quatuor occurrunt populo Iſraëlitico. 73.e.1
Maiores Iudæorum ſpiritualem expectabant conſolationem Iſraël. 38.c.d.2
Rex Iſraël Chriſtus. 314.e.2

Iter.

Iter fugæ Chriſti, longum & difficile fuit. 44.c.2

Iubileus.

Iubileus qualis ſit. 386.e.1

Iudas proditor.

Iudas quid interpretatur. 19.a.2
Iudæ in Apoſtolum electio. 98 a 2
Iudas deſignat iudices, prælatos, & ſacerdotes. 368.e.1
Iudæ murmur ſuper diſperſione vnguenti. 309.c.2
Iudas prætextu pietatis, zelat affectum cupiditatis. 309.e.2
Iudæ auaritia. 310.a.1.368.e.1
Iudæ furta. 310.b.2
Iudæ proditionis origo. 311.a.1
Iudas cum Iudæis paciſcitur de precio Chriſti. 368.d.1
Iudæ pedum lotio, ſicut & cæterorum. 373.b.c.d.1
Iudæ ingratitudo maxima. 373.d.2.393.c.d.1
Audacia Iudæ. 374.a.2
Cur Iudas Chriſtum vocauit Rabbi, & non Dominum. 374.d.2
Satanas in Iudam intrauit. 375.e.1.a.2
Egreſſus Iudæ à conſortio electorum. 275.d.2
Iudæ aduentus cum ſuo comitatu. 392.d.2.393.c.2
Iudæ armatura. 392.e.2
Quare Iudas ſignum de Chriſto Iudæis dederat. 392.e.2.393.a.1
Iudas cur amicus dictus eſt. 393.b.c.2
Iudæ confeſſio. 404.a.b.1
Iudæ reſtitutio. 404.a.1
Iudæ ſuſpendium. 404.c.1
Mortis Iudæ tres rationes. 404.c.1
Cur Iudas medius crepuit. 404.e.1

Iudas Galilæus.

Iudas Galilæus. 216.e.2

Iudæa.

Iudæa quid. 48.c.1 88.c.1.343.e.2
Iudæa vnde dicta. 88.c.1
Iudææ ſitus, reſpectu Galilææ. 19.b.1
Iudææ diuiſio. 48.c.1

Iudæus, Iudaicus.

Iudaicus populus de Deo conquerens. 267.b.2
Iudaicus populus in ſeruitio Dei non remanſit. 328.a.1
Iudæorum ſtatus. 22.e.1
Iudæi indicant Chriſtum. 34.c.2
Iudæi quomodo erant filij Abrahæ. 57.e.1.229.e.1
Iudæorum expectatio. 82.a.2
Iudæi ſigna petunt. 84.d.2
Iudæi proni erant ad inferendas proximo iniurias. 107.b.2
Mores Iudæorum tempore Chriſti. 164.b.c.2
Increpantur Iudæi. 164.a.2
Conuicia Iudæorum in Chriſtum, & Ioannē. 165.e.1
Iudæorum & Gentilium comparatio. 165.a.2
Iudæorum habitus, & Gentium differentia. 168.d.2
Iudæorum duritia. 170.a.b.2.216.d.1.404.d.1
Iudæi peiores diabolo. 180.d.2
Iudæorum obſtinatio. 206.c.2.394.c.1.415.b.c.2

Iudæorum generatio mala, peior, peſſima. 206.d.2
Iudæi cur in Chriſtum non credant. 216.c.1
Iudæorum ingratitudo. 222.a.2.323.b.c.2.328.c.2
Iudæorum vocatio. 223.c.1
Iudæorum fallacia. 226.c.2
Iudæorum ſeruitus. 228.c.2.415.b.2
Iudæorum duritiam imitantes. 231.d.c.1
Iudæi propter ſuam ſuperbiam ſunt excæcati. 232.c.1.233.a.1
Iudæi mali qui dicendi. 238.d.1
Iudaicus populus, ſenior frater dicitur. 268.e.2
Iudæorum timor ineuitabilis. 295.c.2
Iudæi perdiderunt quod perdere metuebãt. 295.c.2
Iudæi Chriſtum in feſtiuitate quærebant. 296.d.2
Mandatũ Iudæorũ de cõprehendendo Ieſu. 296.c.2
Curioſitas Iudæorum videndi Chriſtum. 312.c.2
Iudæorum ſtulta cogitatio. 312.d.2
Mos Iudæorum, circa communia animalia. 312.e.2
Iudæis cur opus erat miraculis. 314.a.2
Inuidia Iudæorum in Chriſtum. 321.d.2
Occaſiones Iudæorũ, ad perſequẽdum Deũ. 325.a.2
Ignorabant Iudæi Chriſtum eſſe Deum. 335.d.2
Iudæi tripliciter errabant circa Meſſiam. 335.e.2
Iudæi non humanis ſubiiciuntur præſumptionibus, ſed diuinis inſtitutis. 337.d.1
Tolerabilior eſt conditio Iudæorum, quàm Chriſtianorum. Ibidem.
Iudæi ſuos parentes imitabantur, & natura, & moribus. 340.e.1
Iudæi cognoſcent Chriſtum in iudicio. 341.e.1
Iudæorum generatio non poteſt omnino deleri. 352.a.1
Conſilium Iudæorum. 367.e.2
Maiorum Iudæorum malitia. 368.a.1
Iudæos Chriſtus fratres vocat. 387.e.2
Duo imponebantur Chriſto à Iudæis. 397.b.2
Iudæorum contra ſe reſponſio. 405.c.1
Tres Iudæorum aduerſus Chriſtum accuſationes. 405.c.1
Iudæis ſua permanet petitio nociua. 409.b.2
Iudæorum genuflectio coram Chriſto. 412.a 2
Iudæi pœnas luunt Gentilium. 412.c.2
Iudæi pœnã cum ſanguine poſcunt. 414.c.1.432.b.2
Iudæorum ſæuitia in Chriſtum. 415.a.2.432.b.1
Iudæi Chriſti mortem quantum poſſunt accelerãt. 416.c.1
Iudæi clamantes magis rei paſſionis Chriſti, quàm milites exequentes. 416.d.1
Iudæi diabolum imitabantur, volentes Chriſtum deſcendere de cruce. 424.c.1
Iudæi fatebantur nolẽtes Chriſtum alios ſaluos facere. 424.d.e.1
Iudæorum cæcitas. 434.b.1
Iudæos imitantes in morte. 439.c.1
Iudæi etiã Chriſtũ perſequebãtur mortuum. 435.a.2
Iudæorum blaſphemia. 442.d.1
Iudæi nomen ſuum Chriſto attribuunt. 442.e.1
Iudæorum prælati ſimiles. 459.b.2

Iudicare, Iudicium, Iudex.

Iudicare alios non debemus. 54.c.2
In quo quis alterum iudicat, in eodem à Deo tandem iudicatur. 54.d.2
Iudicare de alio, multipliciter fit. 107.d.2
Iudicium capitur diuerſimodè. 120.e.2
Iudicij leuis triplex gradus. 120.e.2
Iudicia bonorum, & malorum, varia. 121.a.1
Iudicium temerarium. 121 b.1
Iudicat ſe, qui alios iudicat. 121.c.1
Temerè iudicantes, non iudicabuntur à Deo temerè, ſed ſeuerè. 121.d.1
Deus duo cõminatur iudicantibus temerè. Ibidem.
Iudicandi alios cautio. 121.a.1
Iudices iniqui, & detractores. 165.c.1
Iudicia hominum peruerſa. 165.c.1
Iudicem nec Dei, nec operũ eius eſſe licere. 168.c.2
Iudicatio vitanda. 204.d.1
Iudicium quomodo moderandum. 204.c.1
Iudicium & charitas optimè coniunguntur. 209.e.2
Iudicia iniqua. 210.a.2
Iudicare debet quis ſeipſum, ſed an peccator alium. 227.b.1
Iudicaturus diſquirat duo aut tria. 227.c.2
Iudicij in Iudæis ſubuerſio. 295.c.2
Iudicium importat debitum ordinẽ ad proximum. 339.c.1
Mali iudicis conditio. 348.c.2
Iudex tantum exigit, quantum dedit. 362.a.1
Quæ iudicem decent. 398.e.2
Chriſtus iudicatus eſt quaſi vſurpans Cæſaris poteſtatem. 416.a.1
Iudex iuſtus Deus. 159.d.1
Iudicia Dei occulta. 166.c.2
Iudicat intentionem Deus, non euentum. 263.a.1
Iudicia Dei vera, & capacitatem hominum trãſcendentia. 269.a.1
Iudicia Dei ſunt conſideranda. 347.a.2

Iudicium finale.

Iudicium finale multiplex. 282.b.2
Quare diſcipuli Chriſti interrogabant Chriſtum de tẽpore euerſionis Hieruſalẽ & die iudicij. 341.d.2
Signa communia extremi iudicij. 342.c.1
Septem ſigna ſpecialia extremi iudicij. 342.c.1
Per ſeptem ſigna iudicij, intelliguntur ſeptem mala in Eccleſia. 342.c.1
Signa mirabilia iudicium Dei præcedent. 349.a.b.2
Signa quindecim iudicij futuri nuncia. 349.c.d.2
Iudicium antecedentia, concomitantia, & conſequentia. 494.a.1
Iudicio peracto lumen ſyderum augebitur. 348.d.2
Quare Chriſtus ſimilitudinem iudicij ſumpſit à ficu. 351.e.2
Chriſtus ſigna temporis iudicij, non ipſum docuit iudicium. 353.c.2
Tempus iudicij ignoratur. 344.e.2
Iudicij hora ignoratur. 350.a.2
Dies iudicij, vel mortis propriæ ignoratur. 353.b.1
Filium neſcire diem iudicij. 353.b.1
Quomodo ſolus pater ſciat diem iudicij. Ibidem.
Dies iudicij cur, & quomodo ignotus. 353.d.e.1.a.2
Quomodo Chriſtus inopinatus veniet ad iudiciũ. 354.c.1
Vbi inueniemur, ibi iudicabimur. 355.d.2.360.a.1
Qualis quiſquis moritur, talis iudicabitur. 355.d.2
Chriſtus in nube ad iudicium deſcẽdet, ſicut in nube aſcendit. 350.c.2
Crux Chriſti, & alia inſtrumenta, in iudicio apparebit. 350.b.1
Chriſtus in iudicio apparebit cum cicatricibus & ſtigmatibus. 350.c.1.c.d.2.495.d.1

Chriſtus in forma hominis iudicabit. 350.b.2.362.c.2.478.d.1
Forma qua iudicatus eſt, iudicabit Chriſtus. 495.e.1
Verba Chriſti in iudicio. 350.e.1.363.b.1
Planctus communis ratio in iudicio. 350.e.1.a.1
Quomodo Chriſtus ſit iudex viuorum, & mortuorum. 350.d.2
Differentia occurrentium Chriſto ad iudicium. 351.a.1
Terribilitas iudicij. 351.c.1.495.d.1
Dies iudicij reprobis terribilis erit, electis conſolabilis. 351.a.2
Timor omnium in iudicio, vbi nec miſericordia, nec interceſſio. 359.a.2
Iudicij rigor ſine miſericordia. 359.b.c.2
Iudicij recordatio in tentatione vtilis eſt. 351.b.1.417.d.e.2.495.e.1.496.a.1
Exhortatio ad diei iudicij meditationem. 352.a.c.1
Vitia impedientia meditationem iudicij. 352.b.c.2
Iudicij locus. 351.b.c.1
Iudicium fiet per ignem. 353.c.2.494.d.2
Iudicij, & diluuij, comparatio. 353.d.2
Iudicandorum vniuerſitas. 358.b.2
Quare differtur iudicium. 359.a.1
Media nocte ſecundũ quoſdã, fiet iudiciũ. 359.b.c.1
Nec poſſunt in die iudicij aliorum virtutes, vel vitia ſubleuare. 359.d.1
In iudicio non erit patrocinium. Ibidem.
Poſt iudicium nõ patet precum aut meritorum locus. 359.a.2
Iudicium an erit mentale, an vocale. 359.b.c.2
Iudicij finalis ſignificatio per Chriſtum inter duos latrones. 423.a.1
Aſſiſtentes Chriſto iudicanti. 495.d.e.1
Iudicabit Pater & Spiritusſanctus, vt Filius. 255.a.1
Ordines quatuor in iudicio. 495.a.b.2
Iudicandi forma. 495.d.2
Chriſtiani reprobi quõ iudicabuntur. 495.c.d.2
Mali cadent ante Chriſtum iudicantem. 353.a.b.1
Conſcientiæ cuiuſque in Iudicio patebunt. 449.e.1
Diabolus videbitur in iudicio. 496.e.1.a.1

Iugum.

Iugum Domini pondus gratum. 169.a.1
Iugum Euangelij quomodo leue. 168.c.2
Iugum legis erat graue, propter multa. 168.d.2
Iuga boum emit auarus. 222.e.2

Iulianus apoſtata.

Iuliani apoſtatæ ſtatua deiecta fulmine. 143.c.2

Iulius Cæſar.

Iulius Cæſar primus Romanorũ Imperator. 26.a.1

Iuncus.

Iunci marini. 412.b.1

Iurare, Iuramentum.

Iuramentum non recipitur ab Euangelio. 106.b.c.2
Iurare quomodo prohibetur. 179.a.1
Inter iuramentum, & loquelam noſtram, Deus non vult eſſe differentiam. 106.b.c.2
Iurandum eſſe in neceſſitate. 106.c.2
Iuramenta Apoſtoli. 106.d.2
Iurationis modi. Ibidem.
Iuramento recto tria neceſſaria. 106.e.2
Iurare, ex altera parte eſt ſemper malum. 107.a.1
Iuramentum non eſt obſeruandum. 181.d.1
Iuramẽtum per templum & altare, maius eſt, quàm per aurum & dona in illis oblata. 339.c.1
Iuramentum per creaturas, non erat obligatorium. 339.b.1
Iuramentum per creaturas licitũ, eſt obligatorium. 339.c.1
Qui iurat per creaturam, iurat implicitè per creatorem. 339.c.d.1
Iurare per Euangelium. 339.e.1
Grauius eſt iuramẽtum per Deum, quàm per Euangelium. 339.d.e.1

Iuſtus.

Iuſtus eſt, qui perfectè iuſtitiam nouit & amat. 100.e.1.a.2
Iuſtus quantus ſit apud Deum. 123.d.2
Iuſti cur premuntur. 137.c.2
Iuſto laudatio flagellum eſt. 146.b.1
Iuſti nomine, omnis Chriſtianus intelligitur. 159.b.1
Iuſti precium. 160.e.2
Multi iuſti cum Noë opere, etſi non voce, loquontur. 353.d.2
Nemo, quantumuis iuſtus, ſe putet à diabolo ſecurum. 433.a.1
Iuſtorum damnationes in curiis principum iniuſtæ ſunt. 410.b.1

Iuſtitia.

Iuſtitia multiplex. 70.b.c.1
Iuſtitia quomodo ſumitur ibi, cùm dicitur, Implere omnem iuſtitiam. 69.d.2
Iuſtitiæ propria acceptio. 104.b.2
Iuſtitia ſtrictiſſima, quid ſit. 70.a.1
Iuſtitia vera, quæ eſt. 95.b.2.163.b.2
Iuſtitia in ſe omnes continet virtutes. 104.b.2
Iuſtitia, ſine caſto & filiali timore difficilè cuſtoditur. 38.c.d.2
Opera iuſtitiæ infructuoſa ſunt ſine charitate. 109.c.1
Iuſtitiæ iudicia. 70.d.1
Iuſtitiæ partes. 104.b.2
Iuſtitiæ laudes. 210.b.2
Iuſtitiæ exhibitio. 284.c.2
Vix ſibi quiſque pro ſe ſufficiet ſua iuſtitia. 359.d.1
Iuſtitiæ diuinæ rigor. 227.a.1

Iuſtificare, Iuſtificatio.

Iuſtificare impium. 161.c.1
Iuſtificatio peccatoris, in tribus conſiſtit. 214.b.1
Iuſtificatio peccatoris, quàm difficilis ſit. 215.a.2
Iuſtificatio impij in cæco illuminato figuratur. 232.d.e.2
Iuſtificato conferũtur quatuor beneficia. 200.d.e.1

Labor, Laborare.

LAbor huius mundi. 224.b.2
Labores ad viam cœleſtem requiſiti. 124.e.2
Finis ad laborandum non eſt expectandus. 167.b.2
Labores Chriſti qui fuerint. 2.d.1.47.c.1.53.c.2.168.e.2.170.d.2.324.c.2.438.d.2
Meditatio ſuper laboribus Chriſti à iuuentute. 53.c.d.2.& ſequen.

Lachryma, Lachrymari.

Lachrymæ Chriſti in cruce. 452.d.1
Lachrymæ pœnitẽtium, ſunt vinũ angelorũ. 267.d.1
Lachrymæ ſunt ſignum triſtitiæ. 316.d.2
Lachrymarum commendatio. 99.c.1
Lachrymarum difficultas. 163.d.2
Lachrymarum virtus. 164.a.2

Lachrymandum eſt nobis. 135.c.1

Lætitia, Lætificatio.

Lætitia Chriſti. 266.d.1
Lætitia iuſtorum,& triſtitia reproborum. 351.c.2
Lætitia mundana fletu miſcetur. 316.d.2
Lætitia paſchalis. 448.b.c.1
Lætificatio in aduerſis. 2.d.2

Laicus.

Laici & ſacerdotis comparatio. 328.e.1
Laici ſæpius ſunt clericis deuotiores. 226.d.1

Lampas, Languor.

Lampadis ornatus tria requirit. 359.c.d.1
Lampades, opera ſunt. 358.e.2
Languor quid ſit. 213.a.2

Lapis, Lapidare, Lapillus.

Chriſtus quomodo lapidatur. 238.e.2
Lapis, vnde dicitur. 76.a.2.238.d.2
Lapis Chriſto ſub capite poſitus. 27.a.2
Lapidis ſuper ſepulchrum poſitio. 440.b.1
Lapis monuméti, ſignificat pœnitétiæ pódus. 453.c.1
Reuolutio lapidis ab oſtio monumenti. 453.b.c.1
Lapidis reuoluendi ratio. 453.b.2
Lapides à Ioanne Baptiſta monſtrati. 56.b.1
Lapides 12. Ioſue, ex Iordane ſumpti. 56.b.1
Lapilli. 28 b.1

Largitas.

Largitas petenti exhibenda. 108.c.2

Latria.

Latriæ ſeruitus Deo debetur. 77.a.1

Latro, Latrocinium.

Latro quis dicitur. 234.d.1.321.a.1
Latronum officium eſt nocere,& latitare. 394.d.e.2
Spelunca latronum. 320.d.2
Latrones magni ſuſpendunt paruos. 210.e.1
Chriſtus voluit tanquam latro comprehendi, & ligari. 395.e.1
Chriſtus à latronibus diſcretus. 411.c.2
Chriſtus latronibus aſſociatus. 395.a.2.417.c.1. 412.e.2
Diſtinctio latronum duorum. 423.a.1.425.e.1
An duo latrones Chriſtú blaſphemauerint. 414.d.2
Fractio crurum latronum. 434.e.2.435.a.1
Quid per duos latrones deſignetur. 423.b.1.425.c.d.1
Latro cum Chriſto ſuſpenſus, fertur inueniſſe eum cùm in Ægyptum deferretur. 45.a.1
Conuerſio latronis per charitaté, fidé &c. 425.b.c.1
Confeſſio boni latronis. 424.e.2
Satisfactio boni latronis. 425.b.1
Latronis baptiſmus. 435.d.2
Latro cor & linguam Deo obtulit. 427.b.1
Fides latronis. 427.c.d.1
Latronis meritum. 427.c.1
Latronis ad Patriarchas, & Prophetas cóparatio. 427.d.1
Latroni promiſſio paradiſi. Ibidem.
Latro ſiniſter. 423.b.1
Latrocinium quadtuplex. 320.e.2

Lauare, Lotio.

Lauit nos Agnus in ſanguine ſuo. 79.a.2
Qui poſt baptiſmum non lauatur per pœnitétiam, non habet partem cum Chriſto. 372.c.1
Sabbato pedes Domini lauare. 308.e.1
Humilitas Chriſti in lauandis pedibus. 371.d.e.1
Contemplatio circa pedum lotionem. 371.a.2
Lauare faciem. 111.a.2
Lauare retia, quis dicatur. 91.b.1
Manuum lotio ante prandium. 209.c.1
Lotio magis ſpiritualiter, quàm corporaliter, in ſcriptura ſacra intelligitur. 240.a.1
Traditio lauandarum manuum non erat contraria legi. 239.e.1
Lauandarum manuum mos. 410.c.1

Laus, Laudare, Laudator.

Laus humana in omnibus eſt vitáda. 113.d.2.186.c.2
Laus turpium,& malorum fugienda. 132.d.2
Laudis humanæ vitatio. 199.b.c.1
Laus quatuor de cauſis dicitur. 504.b.1
Laus matris ad filium refertur. 492.d.1
Non eſt à laude diuina ceſſandum. 488.e.2
Laudes diuinæ. 488.d.2.& ſequen.
Laudes,& opprobria, Chriſti à Iudæis. 318.c.2
Laudari in præſentia periculoſum eſt. 152.c.2
Laudari in facie. 161.c.d.1
Turpe eſt laudari à turpibus. 215.d.1
Laudari à malis. 407.b.1
Laudare ſeipſum. 372.373.a.1
Membra ideo data, vt Deum laudemus. 488.d.1
Humiliandus, qui Deum laudat. 488.d.1
Omnes creaturæ Deum laudare optant. 488.e.1
Laudantes Deum in cœlis. 489.e.1.2.a
Quomodo laudandus eſt Deus. 488.c.1 & ſeq.
Deus ſemper laudandus. 486.d.e 2
Ad Deum laudandum creati ſumus. 488.b.1
Non ſunt ſemper audiendi laudatores noſtri. 152.b.2

Lazarus.

Lazarus pauper. 289.b.c.1
Lazarus, quid interpretetur. 192.a.2
Diuiſio bonorum Lazari,& ſororum eius. 311.c.1
Lazari infirmitas. 292.a.2
Lazari monumentum. 295.c.1
Lazari reſſuſcitatio Domino non fuit facilis. 135.a.2
Cur Chriſtus in ſuſcitatione Lazari fleuit. 293.d.2
Chriſtus fremuit in ſuſcitatione Lazari. 295.c.2
Lazari ſuſcitatio omne miraculum excedit. 295.d.1. 314.a.2
Lazari de inferis reuerſio. 308.c.2
Lazaro non eſt creditum. 291.d.2
Lazarus non riſit deinceps. 295.b.1
Lazari ſuſcitatio ſpes eſt peccatorum. 295.a.1
Lazarus cur fertur vnus ex diſcumbétibus. 308.b.2
Monaſterium in loco ſepulchri Lazari. 295.c.1

Lectus.

De lecto ſurgere. 141.a.2
Lectum tollere. 141.b.2

Legere, Lector.

Spiritualis lectio ſanctificat. 4.d.1
In Eccleſia non eſt legendum, niſi ſtando. 178.c.d.2
Lector Dominus. 179.e.1
Lectoris officium approbatum. 179.e.1

Legalia, Legiſperitus.

Require infrà poſt, Lex.

Legio.

Legio in dæmonibus cur dicitur. 139.b.2

Lepra, Leproſus.

Lepræ curatio quintuplex. 129.b.c.1
Lex cur lepram tangi prohibuit. 129.a.2

Lepra.peccatum mortale deſignat. 298.b.1
Lepra animæ. 298.d.1
Cur Chriſtus leproſum,deſcendendo de monte,ſanauit. 118.d.2
Leproſi curandi humilitas. 128.c.2
Leproſi curatio. 129.d.c.1
Leproſum cur Chriſtus tactu curauerit. 129.a.2
Leproſus cur ad ſacerdotes miſſus. 129.d 2
Leproſus typicè acceptus. 130.b.1
Leproſus ſignificat peccatorem. 130.c.1
Leproſi. 161.c.1
Decem leproſorum curatio. 297.c.1.a.2
Decē leproſi quatuor ex cauſis mūdati ſunt. 297.b.2
Leproſorum Iudæorum ingratitudo. 297.d.2
Leproſi nouem mundati, peccatores ad vomitum redeuntes deſignant. 298.c.1.a.2

Leuari.

Quare Chriſtus in aëre leuari voluit, & non ſub tecto mori. 420.d.2
Documētum ex leuatione Chriſti in cruce. Ibidem.
Meditatio circa leuationē Chriſti in cruce. 421.a.1

Leui, Leuiathan.

Leui. 95.c.1
Leuiathan rex eſt ſuperborum. 169.c.1

Lex, Legiſperitus, Legalia.

Lex naturalis. 166.d.c 1.173.a.b 2
Legis naturæ præceptum duplex. 123.c.2
Lex naturæ ſcripta eſt in corde hominis. 114.a.1
Legis promiſſio. 288.d.2
Lex Moyſi neminem ad perfectum docebat. 12.c.1
Lex vſque ad Ioannem. 163.d.2
Chriſtus non ſubeſt, ſed præeſt obſeruationi legis. 196.b.1
Differentia legis, & Euangelij. 90.c.1
Lex Euangelica, dicitur lex amoris. 12.c.1
Lex Chriſtianorum. 261.d.1
Lex timoris. 12.c.1
Legum corruptelæ. 343.c.1
Lex talionis. 107.a.1
Lex non damnat niſi confeſſum. 226.d.1
Leges principum, telis aranearū ſimiles. 210.c.1.a.2
In legiſperitos. 210.211.a.1
Legalia Iudæorum. 486.a.2
Legalia ad paſſionem Domini vſque durauerunt, 370.b.2
Legalia poſt Chriſti paſſionem mortua fuerunt. Ibidem.

Liber, pro codice.

Libri Iudæorum in rotulis. 179.c.1
Liber traditus Chriſto. 178.c.2
Liber Chriſti. 444.a.1
Signatio libri vitæ Chriſti. 500.c.1.a.2

Liber, Liberare.

Liberi arbitrij bonum. 274.a.1
Liberandi malefactoris inſtitutio. 409.b.1

Liberalitas.

Liberalitas diuina. 21.b.2
Chriſti liberalitas. 440.d.2
Nemo à liberalitate excuſatur. 159.d.c.1

Licitum.

Licitorū immoderat⁹ vſus dānatur. 353 d.1.354.b.c.1

Ligare, Ligatio.

Chriſti ligatio. 395.d.1.443.b.1
Ligandi Chriſti cauſæ tres. 395.c.1
Chriſtus ter ligatus fuit. 395.a.2
Ex Chriſti ligatione documenta. 395.b.2
Contemplatio ſuper ligatione Chriſti. 395.c.d.2

Lignum.

Lignum crucis. 213 a.2
Ligna crucis quadruplicia. 422 a.2
Crucis lignum, redemptioni aptum. 421.c 1
Exclamatio in crucis lignū, & myſteria eius. 421.a.2
Lignum aridum, dicitur populus Iudaicus. 417.b.2
Lignum viride, dicitur Chriſtus. Ibidem.

Lilium.

Lilia agri, caſtos deſignant. 119.a.1

Limbus.

Figuræ redemptionis animarum à limbo. 447.c.d.2
Peracta paſſione, exiſtentes in limbo viderunt Deū per eſſentiam. 446.c.2
Exultatio in limbo, adueniente Chriſto. Ibidem.
Chriſtus à limbo omnes retraxit. 447.b.2
Sanctorum iubilatio in limbo. 447.c.2

Lingua.

Prima lingua. 166.d.2
Lingua cur homini data. 200.a.2
Lingua verba explicat. 484.d.c.1
Linguarum trium excellentia. 421.c.1
Linguæ tria vnguenta. 451.d.1
Lingua eſt equus regalis. 204.b.1
Linguæ ignitæ. 484.b.1
Lingua peſſima. 165.a.1
Lingua frenata, & effrenis. 204.b.1
Lingua mala, ſeſſio eſt diaboli. 204.c.1

Lites, Literæ.

Litibus abſtineat clericus. 210.b.1
Litium iudex Chriſtus eſſe noluit. 211.d 1
Literas neſcit, qui ſacras ignorat. 177.a.b.1

Lithoſtratos, Liuor.

Lithoſtratos, quid. 415.d.1
Liuoris, ſeu inuidiæ, mala peſſima. 213.b.2

Loculi.

Loculos habuit Dominus. 120.c.1
Loculi Dominici. 310.b.1
Loculos cur habuerit Chriſtus. 310 d.1
Loculi Chriſti, cur Iudæ traditi. 310.c.1
Loculi tactus. 134 c 2
Loculus defuncti, eſt conſcientia. 135.b.1

Locus.

Loci notificatio prodeſt. 3 c.2
Locus primus non appetendus. 221 c.1
Medius locus eſt dignitatis. 463.a.2
Locus vltimus præeligendus. 220 a.1
Locus nouiſſimus. 221.d.c.1
Loca parua non ſpernenda. 145.d.2
Loci commutatio. 289.d.2
Loca quinque in quæ Chriſtus delatus eſt. 41 d.2
Loco non circunſcribitur Deus. 169.c.1
Locus conuiuiorum Chriſti. 171 b.c.1
Loca tria intrauit Chriſtus. 323 d.2
Locus aggrauat Chriſti paſſionem. 443.c.1
Loca & tempora, ſunt pabula luxuriæ. 106.c.1

Locuſta.

Locuſtæ quid ſignificent. 56.d.1
Locutio, Vide infrà poſt, Loqui.

Longinus.

Longinus latus Chriſti lancea aperuit. 435 b 1
Longini vita. 435.c.1

Longini illuminatio. Ibidem.

Loqui, Loquutio, Loquela.

Loqui cum muliere conſuenit Dominus. 169.b.2
Loqui de ſecularibus, periculoſum eſt. 204.b.1
Loquendi Chriſtianis forma. 107.a.1
Loquentes de Deo, confortantur ab eo. 461.d.2
Loquutam eſſe Mariam ſepties legimus. 20.b.2
Loquuturo quinque attendenda. 204.d.1
Loquutio Mariæ cum quatuor perſonis, quid ſignat. 20.c.2
Loquutio Dei ad nos. 243.c.2.247.c.2
Loquutio cum Chriſto. 256.e.2
Loquela cum prophetia Zachariæ reſtituta, quid ſignificet. 21.b.2

Loth.

Loth exitus à Sodomis. 354.a.b.c.1
Loth, populum deſignat electorum. 354.c.1
Loth interpretatur declinans. 354.d.1

Lucere.

Lucere debemus ad laudem Dei. 104.b.c.1

Lucerna.

Lucernam abſcondi. 103.e.2
Lucerna accenſa. 267.a.1
Lucernæ ardentes, ſunt doctrinæ claræ, & opera. 357.a.2

Lucifer.

Luciferi caſus. 7.a.b.1
Luciferum imitantes. 62.a.1.187.e.2
Lucifer tentator Chriſti. 77.e.1
Lucifer. 201.a.1
Lucifer princeps angelorum iudicabitur. 349.e.1

Lucrum.

Lucri terreni deteſtatio. 254.d.1
Lucrum à clericis ſectantes. 321.a.1

Luctus, Vide infrà poſt Lugere.

Ludouicus.

Ludouici regis Franciæ quæſtio. 187.e.2

Ludus.

Ludus vtilis. 53.a.1
Ludus Iudæorum. 164.e.1

Lugere, Luctus.

Lugentium conſolationes. 100.b.c.1
Lugendi ratio. 99.e.2
Lugendum quid eſt. 100.a.1
Luctus cauſæ quinque. 100.b.1
Conſolatio in luctu. 100.a.1
Luctus Chriſti quotidianus ſuper Chriſtianos. 165. 166.a.1

Lumbi.

Lumbi præcingendi. 356.c.2
Cinctorium lumborum duplex. 356.e.2
Lumbi mentis, & lumbi carnis. 356.e.2

Luna, Lunaticus.

Luna ſtatum proficientium ſignat. 348.e.2
Luna ſtabit in Occidente poſt iudicium. 496.c.2
Lunaticus. 258.e.2

Lupus.

Lupus triplex. 235.c.1

Lux.

Lux hominum. 6.d.e.1
Lux illuminans omnẽ hominẽ, ſolus deus eſt. 59.e.1
Lux triplex. 103.e.2
Lux mundi Chriſtus. 228.c.1
Lucis æternæ iocunditas. 228.c.1
Lucis Chriſti gloria apparente, omnia mũdi lumina tenebris æquiparantur. 348.c.1
Lux in modum crucis apparebit ſole ſplendidior. 356.b.c.1

Luxuria.

Luxuria clericorum. 11.b.1

Lyncurius, Lyſanias.

Lyncurius. 280.c.2
Lyſanias. 55.c.1

Magdalena.

Magdalena quatuor Chriſto obtulit. 109.b.1. 163.e.1
Magdalenę cõuerſio. 162.b.2.& ſeq. 170.b.2.274.d.1
Magdalenæ deuotio. 162.163.a.1
Magdalena voluptates præteritas in virtutes commutauit. 163 d.1
Magdalena plus diligebat Chriſtum, quàm Phariſæus. 163.b.c.1
Munera in Magdalenam collata. 164.c.1
Magdalenæ humilitas. 164.a.2
Ordo factorum Magdalenæ. 309.a.b.2
Magdalenæ contemplatio. 165.c.d.1
Magdalenæ fletus. 425.d.2
Magdalenæ in ſepulturam Chriſti obſequia. 459. e.1.a.2
Maria Magdalenæ, cum cæteris, ſummo mane venit ad monumentum. 450.d.e.1
Magdalena pœnitentium primiceria. 450.a.2
Magdalena omnes partes pœnitentiæ perfectiſſimè impleuit. 450.d.2
Magdalenæ feruor in quærẽdo Domino. 455.b.c.2
Magdalena flendo obtinuit quicquid voluit. 455.c.d.
Magdalenæ amor, & dolor. 455.d.e.2
Magdalena timẽtibus diſcipulis nõ timebat. 455.e.2
Dolor geminus in Magdalena. Ibidem.
Senſus nullus in Magdalena remãſerat. 455.456.a.1
Magdalenæ timor. 456.d.1
Qualis viſus eſt Chriſtus Magdalenæ. 456.a.b.2
Magdalena Chriſtum vocat Dominum. 456.c.2
Audacia Magdalenæ. 456.e.2
Magdalena præ gaudio elinguis ad tempus. 457.c.2
Lætitia Magdalenæ. 457.d.e.1
Quare Chriſtus Magdalenæ tactum ſuum prohibuit. 457.a.2
Locus vbi Chriſtus Magdalenæ apparuit. 457.c.2
Quærendus eſt Deus cum Magdalena. 457.d.2
Magdalena cur ad nunciandũ viris officium euangelizandi deligitur. 459.a.1
Magdalon, caſtrum Magdalenæ. 311.c.d.1

Magedan.

Magedan. 248.a.1

Magiſter, Magiſterium.

Magiſtri aſſimilatio. 151.e.1.a.2
Imitandus eſt magiſter. 303.e.1
Magiſter improbus vera falſis permiſcet. 134.c.1
Magiſtrorum quatuor vitia. 337.b.2
Magiſter, & Domin⁹ quomodo Chriſt⁹ erat. 373.b.1
Magiſterium aliorum, antequã ſit perfectus, nemo ſuſcipiat. 47.d.1

Magnanimitas.

Magnanimitas. 360.c 2

Magnes.

Magnes quam vim habeat. 95.b.1

Magniſi-

Magnificare.

Magnificare Dominnni,quid ſit. 20.a.2

Magnificatur Deus in beneficiis ſuis tripliciter. 20.a.2.

Magus.

Magi cur ab Oriente venerunt. 33.b.2

Magorum deuotio. 34.a.2

Magorum genus,& denominatio. 33.a.2

Magorum adoratio,& fides. 35.d.1

Chriſti paupertas Magos non ſcandalizat. 35.c.1.a.2.

Magi tria in Chriſto cognouerunt. 35.d.2

Magi trinitatem tribus muneribus profitentur. 35.d.2.

Magi quomodo imitandi. 36.a.1

Magornm reuerſio. 36.c.1.a.2

Magorum,& Centurionis comparatio. 132.a.b.2

Maioritas.

Maiotitas inter diſcipulos. 261.b.1

Maioritas in regno Dei. 302.b.2

Maledictio.

Maledictiones contrariæ beatitudinibus. 102.e.2

Maledictio non eſt impreeatina. 165.a.2

Malitia,Malitioſus.

Malitia quid. 110.d.1

Malitia ratione amplius excitatur. 199.a.2

Maltioſorum mos. 214.e.2

Mali.

Deus à malis non comprehenditur. 6.a.2

Mali fruſtra reſpiciunt cœlum. 117.a.1

Mali poſſunt malos ſpiritus arcere. 167.a.2

Suſtinentur mali tribus de cauſis. 175 c.2

Mali proſunt bonis. 175.d.2

Mali non debent prohiberi facere opus bonum ex genere. 261.b.2

Expedit malis temporaliter puniri. 263.b.1

Mali inſaturabiles. 267.c.2

Mali de laude bonorum dolent. 321.b.1

Mali melius vincuntur recedendo,quàm reſpondẽdo. 313.c.2

Pars duplex malorum. 357.b.2

Dum mali permixti ſunt bonis, videntur eſſe cum Deo. 363.d.2

Modus malorum,in quo conſiſtit. 406.c.1

Finis malorum,& reproborum. 417.c.2

Malum.

Malum vrgens differendnm. 19.e.1.a.2

Malorum declinatio. 22.d.2

Malo quàtenus reſiſtendum ſit. 107.a.2

Reſiſtere malo quomodo licet. 107.b.1

Malnm multiplex. 115.b.2

Malnm à quo liberari petimus. 115.b.2

Tria capitalia mala. 191.d.1

Mala proximi tacenda. 230.d.1

Indncentes alios ad malum. 263.a.1

Nihil eſt difficilius,quàm memoria malorum. 273.a.2.

Radix triplex malorum. 279.d.1

Quare Deus mala immitit. 342.d.1

Malorum magnitudo præcedentium,figura eſt ſequentium. 342.d.e.1

Malorum diuiſio. 356.b.2

Ad declinationem mali,& operationem boni,quæ requiruntur. 370.c.2

Retractio à malo quadruplex. 374.a.1

Malum per ſe non excuſat bona intentio. 410.a.2

Mammon,Mammona.

Mammon,nomen eſt dæmonis. 117.e.2

Mammona. 281.a.b.1.287.e.1

Manaſſes,Mancus.

Manaſſes peccatorem deſignat. 164.d.2

Manaſſes pœnitens. 164.c.2

Mancus aridam manum habens. 198.b 2

Mandatum.

Mandatorum impletio. 22.d.2.380.d.e.2

Mandatorum Dei Catena. 101.c.1

Mandatum faciendnm. 239.c.1

Mandata Dei ſeruare,ſufficit ad ſalutem. 277.b.1

Mandorum obſeruatio, eſt effectus dilectionis. 380,381.a.1.

Mandatum nouum. 380.b.1

Mandata Dei,non verbis,ſed opere ſeruantur. 380.d.2.

Manducare.

Manducandi cum peccatoribus ratio. 95.a.2.162.b.2.

Mandncatio Domini poſt reſurrectionem. 474.a.1.

Mane,Manna.

Mane,qnid ſit. 324.b.c.1

Mannæ effectus. 385.e.

Duplex manna in deſerto Iudæi feria ſexta colligibant. 415.d.1

Manus.

Manns angelorum quid dicitur. 75.e.2

Manum erucre. 106.b.1

Sanatio manus aridæ. 198.e.1.a.2

Arida manus 199.a.b.1

Manus Chriſti efficax eſt ad ſanandnm. 243.e.1

Mannum impoſitio. 276.c.1

Manus vnguenta ſunt opera miſericordiæ. 451.d.1.

Manns dexteræ ſignificatio. 199.a.1

Manſio.

Manſiones electorum in cœlis diuerſæ.379.a.2.499 b.2.

Manſiones cœleſtes,pauperum ſunt. 286.c.2

Manſiones templi erant tres. 75.b.c.2

Manſuetudo.

Manſuetudo Amethiſto comparatur. 280.e.1

Chriſti manſuetudo. 91.a.1.143.a.1.229.c.2.313.d.1.394.e.1.405.e.1.426.c.d.2.

Marcella.

Marcella ancilla beatæ Marthæ. 207.e.1

Mare.

Mare,pro ſeculo ſumitur. 137.e.2

Mare maledictum,quid ſit. 149.b.2

Mare mundus eſt. 192.b.2

Maris ſigna in die iudicij. 345.c.1

Mare tribulationem huius mũdi deſignat. 468.b.2.469.c.1.

Mare Tyberiadis. 92.a

Maris mortui ſitus,& natura. 149.b.2

Mare Galilææ. 243.d.1

Margarita.

Margarita ſtatum deſignat eccleſiæ. 177.c.2

Margarita tria ſignat imitanda. 178.a

Maria.

Maria vnde dicitur. 450.e.1.2.b.2
Mariæ nomen, quàm dulce ſit. 492.c.2
Mariæ nomina. 13.e.1.2.1.& ſequen.
Maria quotupliciter, & quid interpretetur. 13.d.1 14.e.1.
Maria ſtella maris. 13.e.1.36.e.1.50 b.2
Maria illuminatrix, & illuminata interpretatur. 13. b.2.18.b.1.
Maria, mare amarum. 13.c.2
Maria plena gratia dicitur. 15.a.2
Maria nunc flos, nunc fructus dicitur. 10.c.2
Maria caſtellum dicitur. 166 d.2
Maria comparatur virgæ. 9.b.1
Maria turri Dauid comparata. 10.d.2
Mariæ ad turrim Barim comparatio. 10.d.2

Mariæ vita, & geſta.

Maria ab æterno prædeſtinata. 8.b.1
Mariæ natiuitas. 8.c.d.1
Mariæ ſtirps. ibid.
Maria purgata, ſed magis præſeruata aſſeritur ab originali culpa. 8.e.1
Maria quandoque potuiſſet venialiter peccaſſe. 8. a.2.
Mariæ rationis vſus acceleratus. ibid.
Educatio virginis Mariæ. 502.505.& ſeq.
Mariæ præſentatio. 8.a.2
Mariæ preces, & profectus. ibid.
Sermo Mariæ erat gratia plenus. 8.b.2.
Mariæ vacatio continua. 8.b.c.2
Mariæ vita. 8.c,2
Mariæ virtutes. 8.b.c.2
Mariæ conuerſatio. 8.c.2
Mariæ puritas. 8.d.2
Mariæ ornatus humilis, ſecundùm Chryſoſtomum. 35.b.2.
Mariæ ad quartumdecimum annum prouectio. 9. e.2.
Mariæ deſponſatio. 9.c.2
Maria cur ſuæ tribus viro nupſit. 9.d.2
Maria per Nathan, Ioſeph per Salomonem, ex Dauid deſcendit. ibid.
Maria & Ioſeph reuelatione ſpiritusſancti conſenſerunt in matrimonium. 9.e.2
Maria quomodo conſenſit matrimonio. 9.e.2
Maria virginitatem, & fœcunditatem amauit. 10. a.1.
Duo certabant in animo virginis Mariæ. 10.b.1
Mariæ virginis ſpes. 10.c.1
Maria erat prole fertilis, & virginitatis maledicto immunis. 10.d.1
Maria cur fabro nupſerit. 10.b.2
Maria præfigurata per Saram Raguelis. 10.c.2
Chriſtus nouo modo, & ſingulari cum Maria venit. 14.c.1
Maria vtrunque mulieris maledictum vitauit. 14. d.1.
Maria turbata fuit, non perturbata. 14.b.c.2
Maria de tribus in ſalutatione commendabatur. 14. c.2.
Mariæ fides in verbis angeli nunciantis Chriſti cõceptionem. 15.c.2.17.b.1
Mariæ aſſenſus expectatio. 16.c.2
Mariæ humilitas. 16.e.2
Mariæ concipientis animus. 17.d.2
Beatior fuit Maria concipiendo Chriſtum mente, quàm carne. 348 a.2
Maria multis ſociabatur angelis. 18.b.2
Maria cur Elizabeth viſitauit. 19.c.1
Mariæ comites ad Elizabeth. 19.d.1
Maria cur prior ſalutauit Elizabeth. 19.e.1
Maria virgo, cur tantum myſterium ſibi manifeſtatum, non citò reuelauerit. 20.d.1
Mariam locutam eſſe ſepties legimus. 20.b.2
Maria locuta eſt cum quatuor perſonis, & quid ſignat. 20.c.2
Maria, cur tandiu cum Elizabeth ſtetit. 21.a.1
Mariæ paupertas. 21.c.2
Mariæ reuerſio quid moraliter indicet. 21.c.d.2
Mariæ laus per Ioſeph. 24.b.1
Mariæ tribulatio pro tribulatione Ioſeph. 24.b.c.2
Maria iam grauida, imperiali ædicto obediuit. 26. e.1.
Maria grauida, non eſt grauata. 26.a.2
Mariæ non inuenienti hoſpitium, compatiendum. 26.b.c.2.
Maria eccleſiam deſignat. 28.a.1
Maria diſcipula optima fuit. 29.b.2
Maria quid conſeruabat conferens in corde. 29.b. c.d.2.
Maria in die circuncisionis Ieſu plorauit. 32.a.b.1
Mariæ in filium cura, & amor. 37.c.1
Mariæ & Ioſeph reditus à præſentatione. 43.c.2
Maria & Ioſeph quomodo in latrones inciderint. 44.c.2.
Habitatio Mariæ in Ægypto. 46 b c.2
Maria operoſa. 46.b.2
Mariæ in filium ſedulitas. 48.b.2
Maria ſingulis annis aſcendebat Hieruſalẽ ad diem feſtum. 49.c.1
Mariæ dolores, de puero Ieſu amiſſo. 49.c.2
Maria Chriſtum interrogat, non Ioſeph 50.e.1
Mariæ grande priuilegium, quòd ei Chriſtus fuerit ſubditus. 51 b.1
Mariæ cur vocata fuerit ad nuptias. 83.b.1
Maria mulier appellatur. 83 e.1
Mariæ fides de Chriſto conuerſuro aquam in vinũ. 83.b.c.2.
Mariam non eſſe Chriſto extraneam. 83.d.2
Mariæ doctrina, vt Chriſto obediatur. 83.d.e.2
Maria, Martha fuit, & Magdalena. 167.b.1
Mariæ turbatio. 167.b.2
Maria volebat filium ſuum à tribulatione eripi. 136.e.
Maria mater Dei. 29.d.2
Maria quomodo fuit mater Chriſti. 206.b.c.2
Maria Chriſtum quæſiuit ter. 403.c.2
Maria reſciuit filium ſuum captum. 404.c.2
Mariæ lamenta ex paſſione filij. 404.c.d.2
Mariæ in preſſura eundi labor. 406.b.2
Maria Chriſto crucem portanti occurrit. 417.d.1
Mariæ triſtitia in filij ſui expoliatione. 419.e.2
Maria iuxta crucem Chriſti illuſi. 425.b.2
Maria filium offert. 425.c.2
Situs Mariæ ſub cruce. 425.c.2
Locus vbi Maria ante crucem ſtabat. 425.c.1.426. a.1.
Situs Mariæ ſub cruce. 427 d.2
Mariæ obſequia. 428 b.1
Maria & Ioannes, virgines & martyres. 428 b.1
Maria plus quam martyr fuit. 40.d.1

Mariæ

Mariæ dnlores. 428.c.2
Maria non ſolum Ioanni, ſed & cuilibet Chriſtiann pio matre relicta. 428.a.2
Compaſſio Mariæ non habentis potum. 430.a.2
Mariæ dolor in morte Chriſti. 433.b.2.434.b.2
Mariæ geſtus iuxta crucem. 434.c.2
Maria ſenſit vulnus lateris Chriſti. 436.b.1
Mariæ miniſterium in depoſitione Chriſti à cruce. 437.b.c.2.
Lachrymę virginis Mariæ tenentis corpus filij exanime. 438.c.1
Planctus Mariæ rationabiles. 438.d.1
Mariæ dolor in exequiis Chriſti. 441.a.1
Mariæ & cæterarum mulierum conſtantia. 441.c.1.
Mariæ abductio à ſepulchro. 441.e.2
Marię diſceſſus à Caluaria. 442.a.b.1
Mariæ conſolatio. 442.c.d.1
Mariæ ſpes, & fides. 446.c.1
Maria cur poſt aſcenſionem in terris relicta. 29.c.d.2.
Exultatio Mariæ in die Pentecoſtes. 486 c.2
Mariæ vacatio poſt aſcenſionem. 490.a.1
Maria virgo, cur ad monumentum non venit. 451.a.2.
Cella Mariæ. 490.c.1

Mariæ aſſumptio.

Dubitatur an Maria cum corpore aſſumpta ſit. 490 a.2.
An corpus Mariæ virginis debuit incinerari. 490.a.b.1.
Maria debuit à putredine liberari. 490.c.1
Maria aſſumpta creditur cum corpore. 490.c.d.2
Probationes aſſumptionis Mariæ cum corpore. 490.c.d.e.1.
Maria aſſumpta eſt ſuper omnes choros angelorũ. 491.a.1.
Mariam curia cœleſtis honorat. 491.c.1
Prærogatiuæ Mariæ. 491.c.1
Occurſus Chriſti Mariæ aſcendenti. 491.b.1.b.2
Occurſus cœleſtium Mariæ aſcendenti. 491.b.2
Marię excellentia. 10.d.2.491.e.1.2.2
In Maria virtutes omnium ſanctorum. 61.d.1
Maria Ioanni Baptiſtæ præfertur. 162.d.2
Mariæ fœlicitas. 35.b.1.492.b.c.2
Mariæ laus. 8.a.1.166.d.e.2.207.e.a.1.492.a.1.& ſeq.
Laus Marię exuperat ſenſum, & linguam. 491.e.2.
De laude Mariæ diuina eloquia. 493.b.c.1

Maria inuocanda tanquam auxiliatrix, & aduocata erga Chriſtum.

Maria inuocanda eſt. 13.e.1.15.a.1
Maria Domina in tentationum ſubuentione. 13.c.2.
Maria contra dæmones potens eſt. ibid.
Nihil nos voluit habere Deus, quod per manus Mariæ non tranſiret. 15.a.1
Maria eſt mater miſericordiæ. 15.a.1.428.b.c.2
Maria frequenter angelica ſalutatione ſalutanda. 17.e.2.
Mariam potiſſimè delectat iſta dictio, Dominus tecum. 14.c.1
Maria venit ad diuerſos. 20.b.1
Maria mater totius eccleſiæ. 428.a.2
Recommendatio Mariæ ad noſtrum auxilium fuit nobis neceſſaria. 428.b.2
Maria in triplici ſtatu nos adiuuat. 428.c.2
Maria dona demittit de cœlo. 492.1.c.1
Mariæ præſens auxilium. 493.a.1
Mariæ innocatio interdũ velocius auxiliatur, quàm Ieſu. 493.a.b.1
Maria virgo Chriſti vitam legentibus fauet. 1.c.d.1.

Maria ſoror Marthæ.

Maria, ratio ſuperior: Martha, ratio inferior. 167.c.1.
Maria optimam partem elegit. 167.e.2
Mariæ deuotio. 293.e.1
Maria Magdalena. Quære ſuprà, in Magdalena.

Maria Iacobi.

Maria Iacobi, ſiue Ioſeph, & Cleophæ eadem. 450.e.1.
Mariæ Cleophæ proles. 503.a.2

Maria Salomæ.

Maria Salomę, & Zebedęi eadem. 450.e.1.2.2
Marię Salōmę proles. 503.a.2

Tres Mariæ.

Tres Mariæ, tres ſtatus deſignant. 450.e.1
Tres Marię ſignificant mentem, linguam, manum. 451.d.1.
Tres Mariæ ſunt nobis imitandę. 451.c.2
Tres Mariæ adorauerunt Chriſtum. 458.d.1

Maritus.

Maritus adulter dimitti poteſt. 106.e.1

Martha.

Martha, quid interpretetur. 292.d.2
Martham emnrthoyſſam dubitaot quidam. 132.d.e.1.
Martha in miniſterio Dei laborauit. 165.c.1.167.e.1.a.1.
Marthæ, & Magdalenæ ſtatus. 165.d.1
Martha, ratio inferior: Maria, ratio ſuperior. 167.c.1.

Martialis.

Martialis Lemonicenſis primus Epiſcopus. 161.e.1.
Martialis Lemouicenſis fertur vnus ex ſeptuaginta diſcipulis. 37.b.c.1

Martyr, Martyrium.

Martyrum vnde fortitudo. 2.c.d.2
Martyrum genus triplex. 45.b.2
Martyr fit multipliciter. 45.b.c.2.182.e.1.413.b.2.
Martyres Græcè, dicuntur Latinè teſtes. 45.c.2
Martyres ſpirituales ſunt religioſi. 153.a.b.2
Martyrij genus, eſt ſacta carnis mortificare. 254.d.1.
Martyres non lętantur pecuniis, quibus pauperes egent. 340.e.1.a.2
Martyrum tentatio. 344.d.e.2
Voluntas martyrum. 390.b.1
Martyres non ſunt à Deo ſine conſolatione derelicti. 429.d.1
Martyres Deum clarificant. 471.a.1
Martyrium perfectum. 182.a.2
In martyrio vnde debetur præmium. 183.a.1
Martyrium in quo conſiſtat. 302.c.1

Matathias.

Matathias zelo Dei legem defendit. 84.b.c.2

Mater.
Matrem noſſe diſſimulat Dominus. 208.b.c.2
Mater filiorum Zebedæi,cur Chriſtum ſequebatur. 300.d.2.
Mater filiorum Zebedæi in tribus errabat petẽdo. 301.a.b.2.
Matrimonium.
Matrimonium verum quod eſt. 24.c.1
Matrimonij bona. 84.c.2.220.c.2
Matrimonium inter Mariam & Ioſeph, quomodo fuerit verum. 10.c.2
Matthæus,Matthias.
Matthæi vocatio. 94.c.2
Matthæi vocati obedientia. 95.b.1
Socij Matthæi. 95.d.e.1
Matthæi conuerſio. 169.c.2
Matthias in locum Iudæ,inter Aſcenſionem & Pẽtecoſten eſt ſuffectus. 478.c.2
Maxilla.
Maxilla altera præbenda. 107.c.d.2
Maxillam aliam, cur non præbuit Chriſtus. 398. b.1.
Mediator.
Chriſtus eſt mediator Dei & hominum. 168.d.2
Medicus,Medicina,Medicari.
Medici peccant curam corporalem ante ſpiritualẽ adhibentes. 141.d.2
Medici boni,eſt præcipuam curam habere de ſtomacho. 319.a.b.2
Medicorum ordinatio circa patientem. 431.a.2
Medicus Chriſtus. 94.c.1.95.c.2
Medicinæ quas Chriſtus pro nobis accepit. 73. d.2.
Medicandi ratio optima à medico cœleſti ſeruata. 72.e.1.
Meditatio.
Meditationes vitæ Chriſti tanto redduntur familiariores,quanto frequentiores. 3.a.2
Meditatio vitæ Chriſti amplexanda. 499.e.2
Meditatio ſuipſius. 368.d.2
Medium.
Medium,quid ſit. 63.a.2
Medium locum Chriſtus tenet. 63.a.b.2
Medium tenendum eſt. 112.c.2
Medium amat Dominus. 271.a.1
Mel.
Mel ſilueſtre vbi reperitur. 56.d.1
Melchiſedech.
Melchiſedech conſtruxit Hieruſalem. 88.e.1
Melchiſedech Euchariſtiæ ſacramentum olim figurauit. 378.a.2
Membrum.
Membrorum abſciſio,& erutio. 106.b.1
Omnia membra,præter os,in loquendo continentur. 107.c.1
Tot ſunt humano in corpore membra , quot ſunt dies in anno. 429.a.b.2
Membrum Chriſti quis ſit.162.e.1.345.c.1.364.e.1.
Membrorum Chriſti incrementum. 17.d.1
Quomodo Chriſtus in membris ſit. 364.a.1
Chriſtus pro membris dupliciter orauit. 382.a.2
Vnitas membrorum cum capite. 383.d.1
Memoria.
Memoria de Deo triplex. 11.b.2
Mendacium,Mentiri.
Mendacij pater quis. 229.c.1
Mendaces,filij diaboli. 229.a.2
Mendacium religioſis commone. 229.b.2
Mendacia ſi non habent quem decipiant , ipſa ſibi mentiuntur. 327.b.c.2
Mendacia aperta,non ſunt reſponſione digna. 398. d.2.
Mendacium apertum Iudæorum. 459.d.1
Mendacium militum carè emptum. 459.e.2
Mentiendum non eſt , vt humiles videamur.373. b.1.
Mendicare.
Mendicaſſe Chriſtus aſſeritur. 51.c.1
Mens.
Mens virginalis. 18.c.2
Mentis poteſtas. 133.a.1
Mens ipſa,domus Dei eſt. 510.c.d.2.355.d.1
Exercitium mentis in Deum. 347.b.1
Mentis tria vnguenta. 451.d.1
Menſa.
Menſa Solis,figura oblationis Mariæ in templo. 9. b.1.
Menſa parua ſanitatis mater eſt. 196.c.d.2
Menſæ Chriſti digni ſedere qui. 183.c.1
Menſa Domini erat in terra. 374.a.2.
Menſæ Domini menſura. 374.a.2
Mentiri.
Vide ſupra,in Mendacium.
Mercator.
Mercatores duo. 284.d.e.1
Merces,Mercenarius.
Merces ſeruatur in fine. 85.b.2
Merces beatorum. 102.e.1
Mercedem vnde petas. 111.b.2
Prophetiæ,& iuſtitiæ , mercedem recipere. 159. a.1.
Merces proportionabitur labori. 285.a.2
Mercenarius vnde dictus. 235.b.1.a.2
Mercenarij merces. 235.e.1.a.2
Mercenarij & pſeudopaſtores,plus de ſeipſis etiam ſanis,quàm ſuis ſubditis etiam infirmis , ſolliciti ſunt:& ideo à Domino diris flagellis caſtigantur. 190.c.d.1.
Mercenarius ſeruus,& filius. 268.d.1
Mereri,Meritum,Meretrix.
Merendi tres cauſæ. 183.a.b.1
Meritis ſuis nemo confidat. 2.b.1,156.b.c.2
Meritorum præſumptio. 221.a.1
Merita noſtra ſunt in Chriſti merito radicata. 274. a.b.2.
Tempus meriti currit vſque ad iudicium. 361.c.1.
Secundum differentias meritorum, ſunt diſtinctiones premiorum. 379.b.2
Meritis ſuis ad gloriam nullus pertingere poteſt. 156.b.2,
Meretrices quomodo præcedunt Iudæos in regno Dei. 327.b.2
Meſsias,Meſsis.
Meſſias Hebraicè,Chriſtus Grecè , vnctus Latinè dicitur. 81.b.1
Meſſis allegoricè quid ſit. 146.c.2.170.c.1
Metreta,Metus.
Metreta,quid ſit. 84.b.1

Metus

Metus porcorum. 105.a.1
Meum,& tuum.
Meum & tuum,non eſt in religione. 330.c.1
Michael.
Michaëlis ſermo ad Chriſtum. 391.d.1
Michaël præpoſitus paradiſi. 477.c.2
Miles,Militia,Militaris.
Miles malus quis dicatur. 152.d.1
Milites in Chriſtos Domini inſurgunt pro viribus. 58.c.2.
Militum conditiones moderuorum. 58.d.c.2
Milites qui dicuntur. 412.e.2
Cur torquentes Chriſtum milites dicerentur. 412. 413.a.1.
Quatuor milites diuidentes veſtem Domini , quatuor ſunt hominum genera. 423.a.b.2
Militiæ ratio. 28.b.2
Militaris diſciplina. 58.c.2
Mille,Millenarius.
Mille paſſus,iter ſabbati. 108.c.1
Millenarij numeri myſterium. 385.c.2
Minimus.
Minimi qui dicantur. 104.e.1
Chriſti minimi. 363.a.2
Miniſter,Miniſtrare.
Miniſter baptiſmi. 80.d.1
Miniſtri phariſæorum ſermonibus Chriſti delectati. 226.c.2
Miniſtri Chriſti qui dicantur. 325.a.2
Miniſtri diaboli,ſunt curioſi religioſi. 190.b.2
Magis meritorium eſt benignè hoſpiti miniſtrare, quàm cibum præbere. 163.d.e.2
Miniſtratio angelorum tripliciter ſumitur. 78. b.2.
Miniſtratum Chriſto ab angelis. 78.c.2.
Miniſtrandum eſt Chriſto. 325.e.1.2.2
Miniſterium nobis à Chriſto exhibitum. 303. d.1.
Minutio,Minutum.
Minutio Chriſti. 420.e.2.421.a.1
Minuta duo offerre Deo. 321.c.2
Minutorum prouiſio. 420.421.a.1
Miraculum.
Miracula,cur Chriſtus infans non fecerit. 52.c. d.1.
Miraculorum operatio non iuſtificat. 127.e.1
Miracula in principio eccleſiæ fueruntneceſſaria. 147.c.1.2.2.
Cur modò non fiant miracula. 476.b.c.1
Primum Chriſti miraculum. 84.a.2
Miracula facere quando competebat Chriſto. 83.a. b.2.
Miraculum Chriſti fuit homines eiicere de templo. 85.c.d.1.
Miracula poſt doctrinam. 128.c.2
Miraculorum cauſæ in Chriſto tres. 140.c.1
Teſtes miraculorum Chriſti. 144.c.d.e.1
Miracula publicari vetat Chriſtus. 145.c.2
Miracula Chriſti ad duo ordinata. 133.d.2
Miracula multa,cur paucis verbis comprehendantur. 133.e.2
An miracula Chriſti ſufficienter probauerint ipſum eſſe Deum. 161.a.b.1
Miraculis Chriſti detractum eſt dupliciter. 205.c.1
Chriſtus in omnibus miraculis opus fecit perfectū. 214.a.1.
Chriſtus alios à diſcipulis ſuis voluit facere miracula. 261.e.1
Miraculum Chriſti,circa carbones accenſos. 468. b.c.2
Miraculorum quatuor genera Apoſtolis conceſſa. 147.c.1.383.a.b.1
Miracula diſcipulorum. 147.e.2
Miſer,Miſeria.
Miſer fit beatus Chriſtum ſequendo. 325.a.2
Miſeria amicitiæ rerum temporalium. 246.a.b.1
Miſeria triplex conditionis peccatorum. 312.a. 2
Miſeriæ deliciis,& deliciæ miſeriis commutantur. 291.d.1.292.c.1
Miſereri,Miſeratio.
Miſereri proprium eſt Deo. 303.b.2
Miſerationis Chriſti ratio duplex. 245.e.1
Miſerationem inducentia. 265.d.2
Miſericordia.
Miſericordiæ inſiſtendum. 122.b.2
Miſericordia quid ſit. 99.c.2
Miſericordiæ & iuſtitiæ diſtinctio. 227.c.2
Miſericordię & iuſtitiæ contentio. 7.b.2
Dei ſententia ſuper contentione veritatis,& miſericordiæ. 7.b.2
Miſericordia triplex. 99.c.2.120.e.2
Miſericordia à Ioanne Baptiſta præcepta. 58.c. 2.
Miſericordiæ laus. 59.a.1.100.a.1.120.c.2. 161. e.2.
Miſericordia ſacrificiis præfertur. 95.e.2
Miſericordiæ exhibendæ ordo. 99.c.2
Miſericordia temperata. 99.c.2
Miſericordiam facientes. 209.c.2
Miſericordia ſola comes eſt defunctorum. 212. a.b.1.
Miſericordiam ſuadet Dominus. 121.d.2
Miſericordia remanet cum miſeria. 227.e.1
Miſericordia Onychino comparatur. 280.e.1. a.2.
Miſericordia ad proximum. 324.b.c.2
Miſericordia eſt mandatis preuenire periculum. 344.c.2.
Miſericordiæ operibus omnes obligantur. 59. b.1.
Opera miſericordiæ. 362.b.2.363.d.1
Cur de operibus miſericordiæ in iudicio diſquiritur. 364.d.2
Miſericordia Chriſti,& Dei.
Miſericordia Chriſti.130.e.1.142.c.2.245.e.1.269.e. 1.272.e.1.384.d.2.366.c.2.426.c.2.
Magnitudo miſericordię Dei. 274.e.1
Miſericordia Dei quantum neceſſaria ſit. 401.402. a.1.
Stultiſſimum eſt totum hominem pendere ex miſericordia Dei. 327.e.1
Miſericordia humana,& diuina,non eſt æqualis. 100.d.2.
Miſericordiam à Deo ſperans,miſericordiam exhibeat. 315.b.2
Deus miſericors eſt his quos miſericordes reperit. 462.c.2.

Miſſa.

Miſſæ audieodæ præceptum. 133.e.1
Miſſas pro nummo celebrantes. 193.b.2
Miſſæ in die cœnæ ſolenoitas. 376.e.1
In primitiua eccleſia omnes qui miſſæ intererāt, ſumebant ſacramentum vnitatis. 377.a.1
Hora miſſæ celebrandæ. 416.e.1
Vltima oratio miſſæ eſt audienda. 384.a.1
Miſſa cum collecta concluditur. 431.c.2

Mitis, Mitra.

Mitis & manſuetus, differunt. 99.b.2
Mites, oon iracundi, habent Dominum ſui. 99.b.2
Mitem eſſe. 99.d.2
Mitra epiſcopi, quid ſignificet. 407.b.2

Mittens, Miſſus.

Mittentis virtus. 149.d.1.
Miſſus ad Iudæos Chriſtus. 241.c.d.2
Miſſorum qualitates. 147.a.b.1

Mna.

Mnæ decem. 361.e.1

Modeſtia.

Modeſtia religioſorum. 385.b.1

Modicus, Modo bene.

Modicæ fidei, quis dicendus. 137.e.1
Modo bene, modo bene, diaboli dictum. 188.c.2

Mœrere.

Mœrentium lachrymas Deus reſpicit. 134.c.d.2

Mola, Moleſtia.

Mola aſinaria, quid. 263 a.1
Mola aſinaria, onus pœnitentiæ eſt. 263.b.1
Præſentes moleſtiæ ſunt malis initium gehennæ. 25.e.1

Momentum.

Momentum quid ſit. 76.a.1

Monachus, Monialis.

Monachus quid. 47.c.2
Monachorum princeps eſt Ioannes Baptiſta. 47.b.2
Monachorum rarus profectus. 48.a.1
Monachus non eſt bonus, qui melior eſſe non vult. 48.a.b.1
Monachus ad imitationē Chriſti inuitatur. 93.c.d.2
Monachorum incluſio qualis ſit. 24 d.2
Monachi ſint in clauſtro. 36.b.2
Monachi pompoſi corripiuntur. 147.c.2
Monachus quomodo debet eſſe in religione. 157.a.2.
Monachorum vita. 329.e.2
Monachi Adæ comparati. 330.a.b.1
Monachi angelis comparati. 330.b.1
Vtilis aliis, an monaſticam vitam accipiet. 362.d.1
An monaſtica vita ſit præferenda ſeculari. 362.e.1
Monachi Chriſtum repræſentant in habitu, tōſura, & ferulis. 414.a.b.2
Monachorum eſt Deum laudare. 486.487.a.1
Monialis deuotio. 385.a.1

Monarchia, Monomachia.

Monarchia. 25.b.c.2
Monomachiæ, id eſt, ſingularis pugnæ defenſio. 76.c.1

Mons, Montana.

Cur Chriſtus in montem duxerit diſcipulos. 255.b.2
Montis aſcenſio. 256.c.1
Chriſtus nullum inuenitur in monte ſanaſſe. 258 e.1
Chriſtus aliquando dicitur mons. 366.c.1
Cur Chriſtus aſcendit in monte paſſurus, vnde in cœlum aſcenſurus erat. 384.b.2
Mons triumluminum. 478.b.2
Mons Garizim. 169.b.1
Montana petendi ratio. 98.c.2

Monſtruoſus.

Monſtruoſa res. 104.a.1

Monumentum.

Monumentum quid. 293.e.2
Monumenta aperta ſunt in morte Chriſti. 453.e.1
Monumentum Domini. 439 b.c.2
Monumentum Domini cur ſolidum, nouum, alienum, erat. 439.c.d.2
Cur Chriſtus in monumento iuſti poſitus. 440.e.2
Monumentum myſticum eſt corpus dominicum. 452.c.2
Monumentum quid deſignet. 453.c.d.1
Monumētum cum liotheaminibus, quid ſignificet. 454.455.a.2
1.

Morbus.

Morbi origo ex cibo vario. 196.d.2
Morbus incurabilis. 201.d.2
Chriſtus nullius morbum horrebat. 135.d.2
Chriſtus omnium morborum medicus. 265.c.2

Mori, Mors, Mortuus.

Moritur quiſque in optimo ſtatu. 65.a.2
Morientum differentiæ. 135.c.2
Moriendum pro vita cum Deo habenda. 156.c.2
Mori pro grege Dominico tripliciter poſſumus. 235.a.1
Mori pro Chriſto. 253.e.2
Homo cùm moritur, patitur phantaſias, & turbationes maximas. 349.b-c.2
Homines plerique non credunt ſe morituros. 354.a.1
Mori debemus pro fratribus. 380.b.2
Morienti ſubuenientia. 391.a.b.2
Morienti quinque ſeruanda. 433.b.1
Mors quomodo bona. 7.c.2
Mors plangenda incredulis tātùm. 134.c.2.293.c.d.2
Mortis ſignaria. 135.d.2
Mors triplex. 135.b.2.172.c.1
Mors tertia. 137.c.1
Semper eſt obſeruanda dies mortis. 212.c.2.285.c.d.2
Mortis memoria quid iuuat. 212.c.2.285.c.d.2
Incertus dies mortis. 274.b.c.2.285.c.2.354.d.2
Mors iuſtorum. 150.d.2
Mors ſpiritualis perficitur gradibus. 254.a.1
Mors vera quid. 269.c.2
Mortem veram homines non timent. ibid.
Mors dicitur ſomnus. 293 a.1.359.b.1
Quiliber, ſiue ſenex, ſiue adoleſcens, morti vicinus eſt. 343.a.1
Chriſtus in morte cuiuſlibet videtur. 354.a.1
Qui mortem non timet, fœlix eſt. 357.c.1
Animæ mors ſuper cætera formidanda. 352.e.2
Timor mortis æternæ. 390.c.2
Mortuos tres ſuſcitauit Dominus. 135.e.1
Mortuus peccatorem figurat. 135 c.1
Mortuos ſepelire mortuos ſuos quid ſit. 137.b.1
Mortui deſignant adulatores. 137.c.1
Mortui nunc dormientes vocantur. 144.b.1

Mortui ſibi ipſis. 253.c.2

Mors Chriſti.

Mors quatuor modis Chriſto fuit intentata. 181.a.1
Mors Chriſti ſignum maximum. 205.a.2
Chriſtus cur in aëre voluerit mori. 226.a.2
Chriſtus cur in cruce mori voluit. 326.b.c.2
Chriſtus poterat non mori natura. 389.e.1
Chriſtus voluntate ſenſualitatis volebat non mori. 390.b.c.1
Mortis Chriſti turpitudo ex multis. 419.c.1
Mortis genus turpiſſimum paſſus eſt Chriſtus. 445.b.2
Cur Chriſtus crucis mortem elegit. 421.c.d.1
Mortis Chriſti cauſa. 422.c.1
Chriſtus mortuus pro nobis triplici ratione. 296.b.1422.a.b.2
Cur Chriſtus mortuus ſit expanſis manibus. 422.b.c.2
Chriſtus mori voluit, quia pater mandauit. 424.e.a.2
Chriſtus mortuus eſt quando voluit. 432.d.1
Hora mortis Chriſti. 432.b.2
Diabolus in morte Chriſti ſtabat ſuper brachium crucis. 432.c.1
Mortui in morte Chriſti ſuſcitati. 433.e.1
Maieſtas, & virtus Chriſti in morte. 433.a.2
Quid ſigna mortis Chriſti deſignent. 434.435.a.1
Mortis Chriſti diuturnitas. 444.a.1
Chriſtus mortuus fuit quadraginta horis. 448.c.2
Mors Chriſti, res quàm maximè ſalutaris. 300.e.1
Tota ſpes noſtra in morte Chriſti. 433.a.1
Mercedem mortis ſuæ dedit Chriſtus homini. 346.b.2
Mors Chriſti continuè proſpicienda eſt. 456.b.2

Moria mons.

Moria mons in quo templum Domini, & templi inſignia. 43.c.3
Montis Moriæ myſteria. 43.d.1
Mons Moria. 169.b.1

Morſus, Morus.

Morſus inferni. 447.b.c.1
Morus quid deſignat. 305.d.1

Mouere, Motus.

Quibus modis nos Deus moueat. 341.c.1
Motus cœli ceſſatio. 352.d.1

Moyſes.

Moyſi ieiunium in monte. 96.b.1
Moyſes coronam Pharaonis cum Deo Hammone confringens, Chriſtum figurauit. 46.d.1
Moyſes ſaluatus eſt à nece Pharaonis. 46.c.1
Quid per Moyſem, & Heliam in transfiguratione deſignatur. 259.d.e.1
Moyſi & Heliæ ab Apoſtolis cognitio. 256.a.1

Mulier.

Mulier quid ſignificet. 161.e.2.176.177.a.1
Mulieris manum tenens, eſt in vinculis diaboli. 106.a.1
Propter mulieres multa mala fiunt. 181.a.1
Mulieris aſpectus vitandus. 218.d.1
Mulieres natura ſteriles, ſed gratia fœcundæ. 502.a.1, & ſequen.
Mulier in adulterio depreheuſa. 226.c.2
Mulier adultera quamlibet Chriſti ſponſam deſignat. 227.228.a.1
Mulier pariens, eccleſia eſt. 331.c.1
Deuota conſtantia in mulieribus. 425.c.2
Mulieres ſeparatim cum Chriſto ambulabant. 431.b.1
Mulieres aſtantes morti Chriſti. 434.c.1
Plangentium mulierum pectora. 434.c.1.a.2
Mulierum circa ſepulchrum deuotio. 441.a.1
Mulieres ad ſepulchrum euntes. 453.a.b.1
Mulier cur nuncia ſalutis. 454.c.1.459.a.1
Relatio mulierum viſa eſt diſcipulis deliramentum. 455.a.2
Mulieres currunt poſt diſcipulos ad ſepulchrum. 455.b.2
Mulieres Apoſtolæ, Euangeliſtæ. 458.c.2

Munditia.

Munditiæ laus. 100.e.2
Plus curandum eſt de munditia interiori, quàm exteriori. 339.c.2
Munditia exterior non eſt Deo accepta, niſi per interiorem. 340.a.1
Spiritualis munditia requiritur ad corpus Chriſti ſuſcipiendum. 372.e.1.a.2
Munditia ſpiritusſancti nihil patitur immundum. 279.d.2

Mundus, Mundanus.

Mundus variè acceptus. 59.b.2
Mundi perennitis cauſa. 46.a.1
Mundi caſus. 354.d.e.1
Conflagratio mundi. 494.c.1
Mundi innouatio. 496.b.2
Rerum mutabilitas mundo innouato non erit. 496.c.d.2
Mundi innouandi rationes. 497.b.1
Mundus maximè cauendus. 157.b.1.168.e.2.164.c.1
Mundum contemnendi exemplum. 156.c.1
Mundanorum gloria. 224.d.1
Mundanorum miſeria. 33.d.1
Nihil mundanum debet ſe gignere in nobis. 60.d.1

Munus.

Muneris offerendi ratio. 35.d.1
Munera Dei in nobis Deo grata, & offerenda. 36.a.1.
Munus ſine charitate non proficit. 105.b.1
Munera captantur tripliciter. 234.a.2
Munera accipere. 319.c.1.a.2
Munerum precia. 321.c.2
Munera Magorum quid deſignent. 36.c.d.e.1
Munera Magorum trium tria, de tribus. 36.d.1
Munera Magorum, tria vota religionis deſignant. 157.a.b.1

Murmur, Murmurare.

Murmur duplex. 285.a.1
Murmur clauſtralium moraliter. 285.c.1
Murmur Iudæorum ſupra cætera peccata Deum offendit. 197.e.1
Murmurandum non eſſe. 181.e.2.285.a.1

Mutare.

Deus conſilium non mutat. 365.e.1
Deus quomodo mutat ſententiam. 22.c.1

Mutuari.

Mutuandum eſt gratis. 109.a.1
Mutuantis merces, à Deo eſt. 109.b.1

Mutus.

Muti dæmoniaci curatio. 146.e.1
Mutus quis dicatur. 200.b.c.1

Myrrha.

Myrrha multiplex. 2.d.1
Myrrhæ virtus. 450.451.a.1

Myſterium.

Myſterium virgini Mariæ manifeſtatum, cur non citò fuerit reuelatum. 20.d c.2
Myſterium veritatis à quibus abſconditur. 168.c.d.1
Myſteria Romæ ſuper ſabbato vnctionis Chriſti. 309.c.2

Naaman.

NAaman Syrus ab Heliſæo curatur. 180.c.1
Naaman. 180.b.2

Nabuchodonoſor.

Nabuchodonoſor plurimi imitantur. 171.c.2

Nardus.

Nardus quid. 309.b.1

Naſci.

Chriſtus cur de deſponſata naſci voluit. 10.d.1
Chriſtus elegit moleſtius naſcendi tempus. 26.27.a.1
Naſcentis Chriſti humilitas, ſecũdùm Auguſtinum. 29.a.1
Cur naſcituro Domino, vniuerſus deſcribitur orbis. 25.c.2
Naſcitur, qui ad cœlum migrat. 382.a.1
Natum non poſterius genitore ſuo. 6.d.2

Natiuitas.

Vide infrà poſt, Natio.

Nathanael.

Nathanael frater Philippi. 82.b.1
Nathanael legiſperitius. 82.c.1
Nathanael donum Dei interpretatur. 82.d.1
Teſtimonium Chriſti de Nathanael. 82.c.1
Nathanaelis confeſſio de Chriſto. 82 a.2
Nathanael cur non fuit Apoſtolus. 82.b.2

Natio.

Natio quælibet Deos ſuos habebat. 200.c.d.2

Natiuitas.

Natiuitatis Chriſti figuræ. 30.d.2
Figuræ Chriſti natiuitatis Abrahæ viſę. 230.c.2
Natiuitatis Dominicę hora. 26.d.2
Natiuitas Chriſti. 27.a.b 1
Myſteria in natiuitate Chriſti. 37.a.b.2
Natalis Dominici gaudium, ſecundùm Caſſiodorum. 18.e.a
Contemplatio ſuper Chriſti natiuitate. 29.c.2.30.a.13.1.a.b.1
Imitanda ex Chriſti natiuitate. 30.b.1
Natiuitas Chriſti triplex. 30.c.1
Natiuitatem Chriſti triplicem repreſentat eccleſia in die natalis eius. 30.e.1
Natiuitas Chriſti etiam paganis monſtrata fuit. 30.c.2.31.2.1
Natiuitatis Chriſti magnitudo. 31.a.1
Mirabilia ex natiuitate Chriſti. 31.b.c.1
Teſtimonium natiuitatis Chriſti. 39.d.2
Natiuitas Ioannis Baptiſtæ. 21.b.1
Natiuitatem Ioannis Baptiſtæ cur celebramus potius quàm aliorum. 21.b.c.1
Natiuitas virginis. 502.d.2
Natiuitas duplex. 24.d.1

Natura.

Natura diuina non poteſt eſſe niſi vna. 5.d.2
Duplex natura in Chriſto. 429.c.2
Natura in beatitudine erit penitus ſubdita voluntati. 498.a.b.2
Natura noſtra in ſe conſiderata, informis eſt tenebroſitas. 6.a.2
Natura vincit artem. 118d.2
Natura non operatur in inſtanti. 133.d.1
Naturæ non ſeruiendum eſt. 157.b c.1
Natura contenta eſt paucis. 197.b.1

Nauis, Nauicula

Chriſtus cur in nauem aſcẽdit prædicaturus. 173.c.1
Nauis Apoſtolorum, eſt eccleſia. 192.a.2
Nauis moraliter. 193.c.d.2
Nauis eccleſiam ſignificat. 173.c.1
Nauis eſt corpus humanum. 193.d.2
Naues duæ. 91.d.1
Naues Tharſenſes. 36.c.2
Nauicula eſt arbor crucis. 138.h.1
Nauicula Petri mergi non poteſt. 137.c.1
Nauiculam quomodo Chriſtus aſcẽdit. 138.h.c.d.1

Nazareth, Nazaræus.

Nazareth flos interpretatur. 13.a.1.48.a.2.52.a.2
Nazareth duas eccleſias habet. 18.e.1
Nazareth quantum à Hieruſalem diſtat. 19.c.2.26.a.1
Naaareth. 26.b.2
Chriſtus cur in Naaareth concipi, & nutriri voluit. 48 a.2
Cur Chriſtus in Nazareth non fecit miracula. 180.c.1
Nazaræus Chriſtus nuncupatus eſt. 48.c.1
Nazaræi vocabantur, qui nunc Chriſtiani. 48.a.2
Nazareni ad Chriſtum. 180.a.1
Naaareni cur Chriſto inuidebant. 180.c.2
Nazareni Chriſtum à ſua ciuitate expulerũt. 180.d.2

Neapolis.

Neapolis. 168.e.1

Neceſſarius, Neceſſitas.

Neceſſaria nobis. 197.a.b.2
Neceſſaria contemnenda. 197.c 2
Neceſſarium minus fit priuſquam magis. 311 a h.1
Neceſſitas rectè viuendi nobis indita eſt. 12.a.b.2
Neceſſitas legem non habet. 196.e.2
Neceſſitas duplex. 263.c.1.305.h.2
Neceſſitas ex verbo Chriſti. 263.c.2

Negare, Negatio.

Negatio trina Petri. 401.e 1.a.b.2
Negationum Petri locus. 401.b.c.2
Documentà ex negatione Petri. 402.c.2
Chriſtum negare. 402.403.a.1

Negligens, Negligentia.

Negligentes aclare domum Dei. 84.b.2
Contra negligentes. 354 d.e.2
Negligentia duplex. 175.d.1
Negligentia hominis circa labores. 217.d.1
Negligentia corripiendi peccantes. 269.c.2.270.c.2.271.e.1

Negocium, Negociator.

Cœleſtibus negociis nihil eſt nobis magis neceſſarium. 137.b.1
Negociator bonus. 178.b.1

Nemo.

Nemo fieri pót ſacerdos, aut præſul, aut prædicator niſi

oiſi ſit perfectę ætatis. 69.b.1
Nemo nocere poteſt, Deo nolente. .154.c.2
Nemo ſine cauſa quicunque nomē ſortitur. 332.b.1

Neſcire.

Aliud eſt neſciiſſe, aliud ſcire noluiſſe. 358.b.1

Nicodemus.

Nicodemus cur non fuit vocatus in Apoſtolatum. 81.c.2
Nicodemi ad Chriſtum acceſſus. 87.a.2
Nicodemi conſilium. 226.d.1
Nicodemus. 437.a.2

Niniuita.

Niniuitarum cum Iudæis comparatio. 205.c.2

Nobilis, Nobilitas.

Nobiles & diuites admonentur. 113.a.b.2
Nobilitas, & generoſitas, omnibus vna data. 113.c.2
Nobilitas ſola, eſt voluntatem Dei facere. 208.d.2
Nobilitas carnis non eſt vera. 229.b.1

Nocere, Noe.

Deo nolente, nemo nocere poteſt. 114.c.2
Noë admonitio tacita. 353.c.d.2
Noë ſtatum ſignificat eccleſiæ. 254.b.c.2

Nomen, Nominatio.

Nomen Dei. 114.a.1
Nominum Ieſu & Chriſti differentia. 31.c.2
Nominis Ieſu laudes & dignitates. 31.b.2.31.c.2
Nominis Ieſu excellentiæ. Item virtutes. 31.c.2 31.c.d.2
Nominis ſancti Ioannis impoſitio. 21.b.c.1
Nominis imponendi ratio. 31.c.1
Nomen quodcunque ſortitur nemo ſine cauſa. 332.a.b.1
Nominis mutatio. 81.b.2
Nomine proprio facta appellatio. 457.a.1
Nomina ſcribi in libro vitæ. 167.d.2
Nomina noſtra poſſumus ſcribere in cœlis. 167.c.2
Nomen emanat ex actu. 332.b.1
Nomina bonorum, & malorum, vbi ſcribuntur. 289.d.2
Nomina malorum ſcribuntur in terris, non in cœlis. 167.c.3
Nominationis Apoſtolorum cauſæ. 93.b.2

Nouenarius.

Nouenarij numeri ratio. 266.b.c.2

Nouus, Nouiſſimus.

Noui nihil indicatur Deo. 111.c.2
Nouiſſimum triplex. 221.d.1
Nouiſſimi loci appetendi rationes. 221.c.1
Nouiſſimi primi. 283.d.2
Nouiſſimi qui dicantur. 285.c.1.a.2
Nouiſſimos dies. 355.c.2
Nouiſſima prouidenda. 355.b.2

Nox.

Noctibus quoque ieiunauit Dominus. 75.b.2
Nox Diei Dominicæ. 449.a.2
Nox pericula tentationum indicat. 28.c.1.a.2
Noctis quatuor partes. 191.b.2
Nocte videntia. 287.a.1

Nubes.

Nubes quæ apparuit. 257.d.2

Nubere.

Nubere, & nubi. 333.c.2
Vide infrà, Nuptiæ.

Nunciare.

Cur Chriſtus diſcipulis pacem, & mulieribus gaudium nunciauit. 463.d.2

Nudus, Nuditas, Nudatio.

Nudus quis dicatur. 468.c.1.a.2
Nuditas Domini in cruce. 387.c.1
Documenta ex nudatione Chriſti. 420.b.1
Meditatio circa Chriſti nudationem. ibid.
Nuditas vitanda. 419.b.c.2
Nuditas ſpiritualis. 419.c.d.2

Numerus, Numeralis.

Numerus electorum. 307.a.1
Numeri vulnerum Chriſti myſterium. 385.d.2
Quadragenarius numerus, quid deſignet. 475.a.1
Quadragenarij numeri ratio. 475.b.1
Numeralia pro ordinalibus interdum poſita. 452.
Cur ſeruata à Deo, numerata dicuntur. 155.b.1

Numiſma, Nummularius.

Numiſma cenſus. 333.b.1
Nummularij qui dicantur. 86.d.1

Nuptiæ.

Nuptiarum honoratio. 83.a.1
Nuptię Ioannis Euangeliſtæ. 83 b.1
Vocatio ad nuptias. 83.b.c.1
Nuptiæ quadruplices. 84.b.1
Nuptiæ ad quid ordinantur. 84.c.1
Nuptiarum effectus. 84.b.c.1
Quid per nuptiarum conuiuas deſignetur. 85.a.1
Nuptiæ quid ſignificent. 85.b.1
Nuptias Domini intrantes ſine veſte. 221.a.b.1
Nuptiæ cœleſtes. 220.c.2
Nuptiæ ſpirituales. ibid.
Secundę nuptiæ ab Apoſtolo conceſſæ. 275.c.1
Iudæi ad nuptias inuitati venire noluerunt. 330.a.2
Nuptiæ triplices. 330 b.2
Deus dupliciter intrat ad nuptias. 331 a
Diſcumbere in nuptiis Chriſti. ibid.
Nuptiæ Domini. 357.c.1
Nuptialem veſtem non habens, cor obmutuit. 331.a.2

Obduratus.

Obdurati, ſunt Iudæis ſimiles. 165.d.1

Obedire, Obedientia.

Obedientiæ meritum. 10.a.1.159.c.1
Poteſtati ſuperiori obediendum. 26.a.2
Obedientiæ forma. 91.a.2
Obediendum Deo quantùm debemus. 52.b.2
Obedientia vera debet tria habere vincula. 160.a.1
Obedientia in aduerſis & proſperis. 160.a.1
Obedientiæ perfectio. 276 b 1
Obedientia hominem perfectum in vtraque vita reddit. 395.b.c.2
Malis prælatis obediendum. 336.b 2
Quare medico potius, quàm Deo obedimus. 152.c.2
Obedientia procedit ex amore. 381.a.1
Obedientiæ præceptum. 390.d.1
Obedientiæ vincula. 395.b.2
Obedientia religioſorum. 432.d.c.2
Obedientia Chriſti. 366.b.2.392.a.1.412.a.2
Obedientia Mariæ. 16.d.c.2

Obiurgatio.

Obiurgationes rarò adhibendæ ſunt. 122.d.c.2

Oblatio.
Quære infra in dictione, Offerre.
Obliuio.
Obliuio virtutum, virtutum eſt ærarium ſtabiliſſimum. 23.e.1
Obliuio bona ſi te ipſum neſcias, & proximo proſis. 235.d.e.2
Obolus, Obſecrare.
Obolus, quid. 260.a.2
Obſecrare, quid. 314.b.c.2
Obſequi, Obſequium.
Obſequium triplex. 315.e.1
Omnes ſenſus noſtros debemus in obſequium Chriſti captiuare. 395.b.c.1
Omnis creatura parata eſt obſequi ſuo creatori. 478.c.d.1
Obſtetrix, Obſtinatio, Obumbratio.
Obſtetrices Dominicæ. 29.b 1
Ab obſtinatis in malo recedendum eſt. 392.a.2
Obſtinatio maiorum. 329.b.2
Obſtinata nequitia, non emollitur miſericordia. 414.d.1
Obumbratio quid ſit. 15.16.a.1
Occaſio, Occurſus.
Occaſiones peccati ſunt fugiendæ. 279.a.2
Occurſus Dei. 268.e.1.269.c.2
Ocium, Ocioſus.
Ocium ambitioſum vitandum. 114.e.1
Ocij deteſtatio. 413.d.1
Ocioſus quis dicatur. 284.e.1.a 2.261.d.2
Ocioſus caput Chriſti percutit. 413 d.e.1
Ocioſum verbum. 203.c.204.e.1
Ocioſitas eſt debiti operis defectus. 284.e.1
Ocium ſanctum. 266.b.1
Ocium Chriſti, vtile fuerit necne. 52.d.2
Oculus.
Oculi ſunt deprimendi. 105.e.2
Oculum eruere. 106.b.c.1
Oculos claudendi modus. 117.e.2
Oculi intellectus. 146.e.1
Oculorum leuatio. 381.e.1.a.2
Oculorum ſubleuandorum triplex impedimẽtum. 185.a.2
Oculos habere à dextris & à ſiniſtris. 200.a.2
Oculus, amicus dilectus. 263.e.2
Oculus cordis ſanandus. 308.a.1
Oculos Domini velare. 400.d.1
Oculi Chriſti. 402.a.b.2
Oculi duorum diſcipulorum quomodo tenebantur. 461.e.1.a.2
Odire, Odium.
Odire parentes quomodo liceat. 157.a.1
Odium nullum ſit in naturam, ſed in vitia. 157.b.1
Odium facere, ſuggerit omne malum. 335.c.1
Odia mundi toleranda. 381.a.2
Odor, Oeconomus.
Odor bonus. 309.e.1
Oeconomus quis dicatur. 286.a.1
Offenſa.
Offenſa occulta non eſt manifeſtanda. 105.c.1
Tanta eſt offenſa, quãtus eſt ille qui offenditur. 272.a.1
Offenſa in hominem, modica eſt ad offenſam in Deum. 272.a.2
Dimiſſio offenſarum à Chriſto. 366.e.2
Offerre, Oblatio.
Precioſiſſima ſunt duo offerenda. 37.e.2.305.d.1
Oblatio Mariæ. 41.e.1
Deus quid ex oblatione noſtra attendat. 321.d.2
Officium.
Officia filij Dei. 101.c.1
Officia quatuor minorum ordinum exercuit Chriſtus. 179.e.1
Officium angelorum. 162.c.2
Officia ab Apoſtolis Domino exhibita. 315.c.1
Officia diuerſa diuerſorum in proceſſione Chriſti. 315.d.e 2
Maiorum officium. 338.c.1
Officium paſtorale. 469.c.2
Officia vitæ actiuæ. 166.e.1
Officium matutinum. 136.d.e.2
Officium clauſtralium. 168.c.d.1
Officia diuina non intermittenda. 208.a.2
Officium nocturnum paſſionis, prophetias deſignat. 395.396.a.1
Oleum, Oliua.
Olei infuſio. 161.d.1
Oleum lampadum. 358.e.2
Oleum in lampadibus, nõ in vaſis accipere. 358.e.2
Olei virtus. 500.a.2
Oliua ſalutifera. 7.c.1
Oliua quid repræſentet in cruce. 422 a.2
Oliueti mons.
Montis Oliueti ſitus. 311.e.2
Oliueti mons oliuis conſitus. 314 e.1.476.e.2
Quid egreſſio Chriſti in montem Oliueti ſignificet. 384 e.1.a.2
Oliueti montis dignitas. 384.c.2
Omiſſio.
Omiſſio ſola damnat. 57.d.2
Omnis.
Omnis dictio, quid. 56.c.2.222.d.2.240.c.1.475.c.2
Onus.
Onus triplex. 168.e.2
Onus Domini leue. 168.b.c.2
Onera honorum. 187.e.1
Duplex malitia imponentium grauia onera. 336.337.a.1
Onychinus, Opes.
Onychinus. 280.a.2
Opum congeſtio. 222.e.1
Opinio, Opprobrium.
Opinio varia de Chriſto. 225.b.c.1
Opinio diſcipulorum. 301.d.2
Opiniones diuerſæ de Chriſto ingrediente Hieroſolymam. 318.a.b.2
Opprobria pro Chriſto tolerãda. 186.c.2.413.d.e.2
Chriſti opprobria. 369.b.1
Opprobria Chriſti, gloria noſtra. 400.a.b.1
Chriſti patientia in opprobrijs. 415.a b.2
Opus, Operari, Operarius.
Opus ex Deo quomodo cognoſcendum. 5.d.e.2
Opus virtutis, quid ſit. 3.a.1
Opus vitiorum quomodo agnoſcitur. ibid.
Opus præter Deum factum, non habet mouens neque finem. 6.d.1
Operis boni dilatio nocet. 19 c.1

Dilatio bonorum operum vituperatur. 354.c.d.2
Opera exteriora non proſunt, niſi mens & lingua cohibeatur. 32.33.a.1
De bono opere nunquam animus lætari debet. 64.a.b.1
Nulla ſunt bona opera, niſi humilitate condiantur. 64.b.1
Sine diſcretione opera noſtra Deo accepta non erunt. 103.b.2
Operando proficimus plus quàm docendo. 104.a.1
Opera bona palam fiant ad laudem Dei. 111.c.1
Opera quomodo ſint occultanda. 11.e11.a.2
Difficultas operis ex parte noſtra accidit. 125.d.2
Homo ex operibus ſuis cognoſcitur. 126.b.1. & ſequentibus.
Opus noſtrum in quot diuiditur. 130.a.b.2
Operarij in eccleſia qui ſint. 146.e.2
Opera ex timore facta. 354.e 1.a.2
Opera bona ſunt trium meritoria. 185.b.1
Opera oſtendentia & non facientia ſanctum &c. 237.a.2
Opera determinant naturam. 237.e.2
Opera bona omnia facienda. 278.d.2
Operandum vt manduces. 284.a.3
Opera quibus habetur vita æterna. 286.d.2
Operantibus bona ſemper reſiſtitur. 299.e.1
Opera bona non conſulenda fieri. 311.a.1
Operari vineam eſt facere iuſtitiam. 327.c.2
Opera Phariſæorum. 336.c.2
Operãs quodlibet vt videatur ab hominibus, Scriba eſt & Phariſæus. 337.d.1
In omni opere cogitemus Deum, & Angelos nobis præſentes adeſſe. 265.a.b.1
In omnibus operibus noſtris debemus honorem & reuerentiam Dei attendere. 347.b.1
Operationes noſtras in Deum referre debemus. 382.e.1
Omnia opera in conſummationem paſſionis referenda. 431.c.d.2
Operari licet ſollicitudine. 119.b.1
Opera quibus abſtinendum ſabbato. 220.c.1
Opus ſeruile. 232.a.1

Opera miſericordiæ.

Opera miſericordiæ quantum valeant. 58.c.d.e.1 287.e.2
Opera miſericordiæ in die iudicij ſuccurrent. 100. c.d.2
Magnitudo operis pietatis affectum interiorem reſpicit. 119 e.1
Opera miſericordiæ ſex. 167.a 2
Opera miſericordiæ ſpiritualia, nobiliora ſunt quàm corporalia. 207.a.2
Opera nunc ad corpus pertinentia. 363.b.2
Sufficientia operum miſericordiæ. 364.d.1
Omiſſio operum miſericordiæ inanimã. 364.a.b.2
In operibus pietatis & miſericordiæ cognoſcitur Deus. 462.b.c.2

Opera Dei.

Opera Trinitatis indiuiſa. 5.e.2.15.d.2
Deus non loquendo, ſed volendo, cuncta operatur. 6.a.1
Opera Chriſti miraculoſa naturã excedunt. 84.e.1
Sex opera Chriſti contra ſex mala. 165.c.1
Meditatio operum Chriſti. 171.a.1
Diuerſa ſunt opera Chriſti & diaboli. 202.c.2
Opera de Chriſto teſtimonium perhibentia. 216.b.1
Opera Chriſti ipſum probauerunt eſſe Deũ. 238.a.1
Paſſus eſt Chriſtus in opere. 443.c.1

Orare, Oratio.

Oratio, quid ſit. 307.a.1.323.e.1.382.d 1
Oratio cum crapula parum valet. 74.a.1
Oratio multiplex. 97.b.1
Oratio duplex, publica & ſecreta. 111.c.2.112.b.1. 389.a.1
Orandum eſt nocte media. 97.a.2
Oratio hypocritarum. 111.b.2
Oratio ſanctorum. 111.e.2.294.b.1. 304.e.1
Orandi modus. 455.e.1
Oratio breuis commendatur. 11..d.2
Oratio Gentilium, cur longa & vocalis erat. 111.e.2
Orationem cur petat Dominus. 112.a.1
Oratio noſtra cur vocaliter fit. ibid.
Orationis verba multiplicari poſſunt. 112.a.1
Orandum inſtanter. 122.c.2.123.d.1.146.c.1.213.b.2. 242.a.2.243.b.1.304.c.2.348.a.1.352.e.2.392.e.1
Oratio eſt auicula alis freta. 112.d.2
Orationis alæ. 121 b.2
Pro quibus orandum. 113.b.2.133.a.e.2.392.c.1
Oratio eſt exaudibilis per tria. 122.d.2
Orationis fiducia. 152.e.2
Attentio in oratione. 123.a.1
Orationis virtus inæſtimabilis. 123.b.1.236.a.1 & ſeq. 347.a.1.390.b.2
Oratio in quacunque neceſſitate valet. 123.b.1
Oratio, nuncius fidelis. 123.b.1
Oratio frequens, ſignum eſt gratiæ Dei. 125.c.1
Per orationem cum Deo moramur. ibid.
Oratio ad ſalutem neceſſaria eſt. 123.c.1
Orari vult Deus. 137.b.2.146.d 2
Oratio melior eſt lectione. 137.b.2
Vacans orationibus, & ieiunijs, non eſt piger dicendus. 166.d.1
Orandi locus. 169.b.1.320.c.2.
Oratio non eſt melior ratione loci. 169.d.1
Orationem concomitantia. 186.d.2.389.a.1
Perſeuerantia orandi impetrat negatum. 242.a.2 310.a.b.c.1
Oratio generalis. 259.d.2
Exaudiuntur orantes ſemper. 270.d.2
Orantes mendicant. 286.d.2
Orando quatuor prætendimus. 298 a.2.
Oratio perſeuerans, tandem ſentit Deum ſtantem. 304.e.1
Orationis finis, & intentio. 304.d.2
Qui orant, vt ab hominibus videantur, damnationem merentur. 338.d.2
Qui orant, vt religioſiores appareant, grauius damnantur. 338.e.2.339.a.1
Oratio ſuperborum exaudiri non meretur. 347.e.2
Semper orat, qui ſemper benefacit. 348.a.1
Non oramus fruſtra. 365.e.1
Orationis dulcedo. 383.c.1
Orationes iterandæ. 391.a.1
In quacunque neceſſitate, vel periculo conſtituti, debent ad orationem confugere. 391.a.2
Quomodo in oratione ſudãdus ſit ſanguis. 392.b.1
Orationis feruor. ibid.
Oratio cum lachrymis compaſſionis. 391.c 1
Oratio eccleſiæ in paraſceue. 440.d.1

Orationes & laudes Apoſtolorum. 478.c.2.479.a.5
Orandum eſt nobis Apoſtolosum exemplo. 479.a.b.c.1
Oratio ad Mariam. 493.a.b.5

Oratio Chriſti.

Oratio Chriſti poſt baptiſmum, 71.b.1
Oratio Chriſti pro nobis. 97.b.2
Chriſtus cur in deſerto orauit. 134.d.1
Oratio Domini pro nobis. 187.a.1
Oratio Chriſti ad Patrem. 294.b.5
Orationis Chriſti efficacia. 366.d.e.2
Orationis Chriſti ratio. 382.e.1
Oratio Chriſti optimis circunſtantijs diſpoſita. 382.e.1.a.b.2
Chriſtus pro ſe orauit,& ſuis. 382.c.2
Oratio Chriſti pro Apoſtolis. 382.d.2
Orationis Chriſti efficacia, tantùm ad electos ſe extendit. 382.d.2
Oratio Chriſti pro cęteris fidelibus. 382.e.2
In oratione pernoctare ſolitus erat Chriſtus. 384.d.1
Cur Chriſtus in horto orauit,& captus eſt. 384.a.b.2
Oratio Chriſti, Abba pater &c. 390.b.1
Perfectio orationis Chriſti.. 390.a.1
Ter orauit Chriſtus, vt ter tentatus fuerat. 391.e.1
Dominus cur ter orauit. 392.a.1
Efficacia orationis noſtræ ex oratione Chriſti. 392.a.b.1
Oratio illa acceptiſſima eſt Deo,quę in vnione orationis Chriſti offertur. 392.c.1
Orare quomodo Chriſto conuenit. 392.a.2
Chriſtus pro neſcientibus in cruce orabat. 426.d.e.1
Orationis Chriſti in cruce virtus. 426.e.1.a.2
Oratio Chriſti in cruce. 432.d.1
Omnia membra Chriſti pro nobis orant. 438.c.d.2

Oratio Dominica.

Orationis dominicę excellentia,& ſufficientia. 113.b.1
Orationis Dominicæ breuitatis cauſa. 113.c.1
Precationes omnes oratio Dominica continet. 113.c.5
Orationis Dominicæ petitiones ſeptem,& einſdem partes octo. 113 d.e.1
Oratione Dominica grauatur, qui inuidia laborat. 115.b.c.1
Orationis Dominicæ breuis expoſitio per ternas particulas. 116.b.2

Oratorium.

Oratorium regis. 236.e.2

Ordo.

Ordines fidelium tres. 85.b.c.1
Ordo charitatis. 156.b.c.1

Oriens.

Ab Oriente,& Occidente venire. 132.b.1
Conuerſio ad Orientem, dum euangelium dicitur. 477.e.5

Ornatus, Ornamentum.

Ornatus periculoſus. 143.a.1
Ornamenta altaris ſint noua. 439.440.a.1

Os, oris.

Oris locutio. 126 b.2
Oris confeſſio interdum eſt neceſſaria. 155 d.1
Os cuſtodiendum eſt nobis. 204.a.5
Os hominis ſublime. 218.b.2

Oſanna.

Oſanna, Hebræum. 314.a.b.2

Oſculari, Oſculum.

Oſculandi conſuetudo. 393.b 2
Oſculum Iudæ cum ſalutatione. 393.b.2
Quare Chriſtus oſculum accepit à Iuda. 393.b.1
Oſculum Iudæ in Ioab figuratum. 394.c.1

Oſtium, Oſtiarius.

Oſtium veritatis, Chriſtus &c. 234.e.1
Chriſtus eſt oſtium regni cœlorum. 358.b.2
Oſtiarius triplex. 234.e.1

Ouis, Ouile.

Ouis cæteris quadrupedibus timidior. 320.b.2
Oues ſunt tripliciter paſcendæ. 236.b.1
Quomodo ſint paſcendæ oues Chriſti. 470.a.1
Oues Dei per quatuor ſigna cognoſcũtur. 237.a.2
Parabola de oue errante. 265.266.a.1
Congratulatio ouis inuentæ. 266.d.1
Oues bonos,& electos, deſignant. 492.d.e.1
Præſiſtentia propriarum ouium. 469.470.a.1
Ouile eſt eccleſia. 234.c.1
Intrantium ouile diſcrimina. 234.d.1
Per quod oſtiũ in ouile ouiũ ſit intrandum. 233.d.e.1

Ouum.

Ouum ſpem ſignificat. 123.a.2

Pacificus.

Pacifici filij Dei. 101.d.1
Pacifici habent ſimilitudinem cum Deo patre. 101.e.1.a.2

Paciſci, Pagus.

Paciſcimur cum Deo. 116.b.1
Pagos Græcè, dicitur villa Latinè. 418.c.1

Palea, Pallium.

Paleæ dicuntur seprobi. 64.d.e.1
Pallium dandum. 108.b.1

Palma, Palpebra.

Palma quid ſignificet in cruce. 412.a.5
Palpebra auium. 218.d.2

Panis.

Panis quotidianus. 114.a.b.c.2
Panis noſter. 114.a.2
Panis triplex. 114.d.e.2
Panis multiplex. 185.c.2
Panis charitatem ſignificat. 123.e.1.a.2
Multiplicatio panum & piſcium. 184 b.c.2
Quinque panes hordeacei, quinque libros Moyſi ſignificant. 185.d e.1.186.b.1
Panis à Chriſto fractus, eſt verbum Dei. 185.c.2
Panis cœleſtis. 185.186.a.b.1
Panes ordeacei ſuauiſſimi. 193.a.b 2
Panis cupiditas. 193.b.2
Panum ſectatores. 193.d.1
Panis corporalis,& verus. 194.c.1
Panis ſacramentalis. 194.e.1
Panis & ſanguis, eccleſia eſt.. 195.c.1
Panis quid comprehendat. 219.d.2
Panis regni Dei. 222.d.1
Panis cognitionis. 246.a.1
Panum numerus myſticus, & diſcretio à conſimili miraculo alibi facto. 246.d.1
Panes myſtici ſeptem. 247.a.1
Panes proficientium ſeptem. 247.c.d.1

Tranſmutatio

Tranſmutatio panis in corpus Chriſti, fit in vltimo inſtanti prolatæ orationis. 376.b.2
Panis ſubcinericius. 474.d.1
Panis reuerſatus. ibid.
Frangendi panis conſuetudo. 461.a.2
Panis triticeus. 474.e.1

Pannus, Pannoſus.

Pannis inuolutus eſt Dominus. 26.e.2
Pannoſi qui dicuntur. ibid.

Papa.

Papa vocat ſe ſeruum ſeruorum Dei. 338.b.1

Parabola.

Parabolæ quatuor Chriſti ad turbas. 173.e.1
Chriſtus cur rudibus populis loquebatur in parabolis. 177.c.2
Parabolę tres diſcipulis à Chriſto propoſitę. 177.c.2
Tres parabolę contra contemptum, & ſcandalum puſillorum, vno fine clauduntur. 269.e.1
Parabolas fecit, & dixit Dominus. 324.e.2
Filiorum duorum parabola. 327.c.d.2
Tres parabolę ad tres ſtatus pertinentes. 358.a.b.c.2 & ſequen.
Parabola actiuorum. 362.e.1.a.b.1

Paradiſus.

Paradiſus multiplex. 426.e.2.427.a.b.1
Paradiſus vbi Deus. 427.a.1
Regio noſtra paradiſus eſt. 37.a.1
Paradiſus primò latroni promiſſus. 417.e.1
Paradiſi laudes. 449.d.e.2
Gloria paradiſi. 497.e.2
Singuli à ſingulis in paradiſo agnoſcentur. 498.a.1
Pulchritudo paradiſi. 498.b.1
Delectationes paradiſi. 499.a.b.1
Concordia in paradiſo. 499.c.1
Paradiſus vbi ſit in hac vita. 133.c.d.1
Paradiſus terreſtris, vel in clauſtro, vel in ſcholis eſt. 3c6.d.2
Patriarchis & Prophetis non eſt promiſſus paradiſus. 427.d.1

Paralyſis, Paralyticus.

Paralyſis quomodo dicitur incurabilis. 141.d.1
Paralytici oblatio. 141.b.1
Paralyticus, quid figuret. 141.d.e.2.142.a.b.1
Paralyticos tres curauit Dominus Ieſus. 142.a.b.1
Paralyticus quomodo non petitam veniã obtinuit. 142.b.2
Paralytici infirmitatis cauſa. 213.d.2
Paralytici patientia. 214.c.1
Paralytici ægritudo triginta octo annis. 214.c.d.1
Paralyticus interius, & exterius, ſanatus. 215.e.1.a.2

Paraſceue.

Paraſceue quid. 415.d.1.440.c.2
Die paraſceues non conſecratur hoſtia. 442.b.1

Parcere.

Iniuriantibus parcat, qui ex Deo veniam ſperat, 110.e.1.a.2
Parcendum eſt iniuriantibus. 273.b.2

Parens.

Debitores ſumus parentibus. 83.d.e.2.139.d.2
Parentes clarum non faciunt, ſed virtus. 23.d.1
Parentum Chriſti paupertas. 26.d.2
Parentum Ieſu admiratio. 39.c.d.2

Parochianus, Paropſis.

Parochiani agnoſcendi modi per caracterem. 289.b.2
Paropſis quid ſit. 374.e.1

Pariſimonia.

Pariſimonia diſcipulorum Chriſti, victus. 185.a.1

Paruulus.

Paruulum eſſe oportet. 261.a.2
Paruuli conditiones. 261.b.2
Paruulum in medio ſtatui, quid ſit. 262.a.1
Paruuli Chriſto oblati. 276.b.c.d.1
Paruuli non ſunt prohibẽdi accedere ad Chriſtum. 276.d.e.1
Paruulorum purgatio à peccatis. 475.e.2

Paſcere, Paſtor.

Paſcere, non tondere, paſtor iubetur. 470.d.1
Paſci Dei verbo. 75.c.1
Tres gradus hominum in eccleſia paſcantur. 470.b.c.1
Paſtoribus vigilantibus nunciatur gaudium lucis. 27.d.1
Paſtorum monumenta. 27.a.1
Paſtoribus cur potius quàm aliis apparuit Angelus. 27.b.c.1
Paſtorum Chriſtum viſitantum conditio. 27.d.1
Paſtores qui dicendi ſint. 27.e.1
Paſtor paſtoribus apparuit. Ibid.
Paſtores vniuerſi fideles. 28.a.b.2
Paſtorum reuerſio ad greges. 29.e.2
Paſtorum culpa. 146.a.2
Paſtor omnium eſt Chriſtus. 234.c.1
Paſtoris cura de ouibus. 235.a.b.c.1
Bonus paſtor quis ſit. 235.d.2.234.e.2
Signa tria boni paſtoris. 235.e.1.a.b.2
Tres boni paſtoris conditiones. 235.c.d.2
Paſtor à paſcendo dictus. Ibidem.
Paſtores caueant oues ſcandalizare. 236.c.d.1
Paſtores ſint irreprehenſibiles. 252.b.2
Cura paſtoris, eſt ſignum dilectionis. 470.a.1
Paſtu digni à Chriſto. 246.b.2

Paſcha.

Paſcha Domini. 366.c.1
Paſcha multifariam accipitur. 367.d.1.405.d.1
Paſcha vnde dicatur. 367.e.1
In ſolennitate Paſchali quatuor erant. 370.c.1

Paſſer.

Paſſer non cadit ſine Deo. 154.b.1
Duo paſſeres, corpus & animam deſignant. 154.d.2
Paſſeres vendi minimo precio, quid ſit. 154.d.e.2

Paſtor.

Vnde ſuprà, in Paſcere.

Pater, Paternitas.

Pater dicitur, quia filium habet. 5.c.2
Patris & filij coæternitas. Ibidem.
Pater noſter, Deus eſt tripliciter. 113.e.1
Pater pro trinitate. 113.e.1
Patres non ſine cauſa ſolitudinem petebant. 74.b.1
Pater filiis redeuntibus clemens eſt. 268.d.1.269.c.1
Omnia ſunt tolerabilia propter ſalutem patris. 269.c.2
Poteſt quis pater, vel magiſter in terra vocari. 338.a.b.2
Tria requiruntur ad patremfamiliâs. 355.e.1.a.2
Paternitas multiplex. 481.a.1

Patriarcha, Patrinus.

Patriarchæ elegerunt in terra ſancta ſepeliri. 3.d.2
Patrinorum origo. 81.c.2

Pati, Paſſio.

Pati pro Chriſto. 102.d.1
Patimur inuiti. 279.e.2
Non pati in mundo, impoſſibile eſt. 280.a.1
Pati oportet cœlum intrare volentes. 462.c.d.1
Paſſi omnes ſancti. 462.d.1
Paſſio, & propaſſio, differuor. 389.e.1

Paſſio Chriſti.

Paſſiones quomodo fuerunt in Chriſto. 325.d.2
Paſſiones non vitioſæ, quæ nos præueniunt, ſequebantur Chriſtum. 394.d.1
Paſſiones Chriſti variæ. 2.c.1.& ſeq.366.d.1
Chriſti paſſiones præ oculis habeodæ. 2.c.1
Paſſio Domini inflammat nos. 155.c.2
Paſſio Chriſti, & tormenta. 155.d.2.300.d.c.2 350.a.2.391.d.2
Paſſionis prædicandæ cauſæ. 252.e.1
Chriſtus cur paſſionem ſuam pluries diſcipulis prædixerit. 260.a.1
Pati rurſus paratus Chriſtus. 267 b.1
Paſſionis meritum. 274.a.2.445.b.2
Meritum paſſionis magnificandum eſt. 385.d.2
Paſſionis Dominicæ prænotationes. 300.e.1
Chriſtus in electis ſuis quotidie patitur. 300.b.2
Paſſionis Dominicæ demonſtratio. 301.a.1
Paſſionis Domioicæ ſuſceptio. 302.b.c.1
Paſſionis Chriſti fructus. 355.d.e.1
Paſſionis Chriſti memoria, & meditatio. 152.c.a. 296.e.1.369.a.1.384.c.a.& ſeqnen.384.385.a.b.c.1 386.c.1.& e.2.387.c.1. 439.a b.c.2. 445.e.1
Paſſionis Dominicæ efficacia. 316.e.1
Chriſtus per paſſionem ſuam, victoriam habuit de diabolo. 326.a.2
Paſſio Chriſti fuit communis Angelis, & hominibus. 326.b.2
Paſſio Chriſti in ſe continet omnem perfectionem hominum. 366.a.2
Chriſtus in paſſione impleuit quicquid verbo docuit. Ibidem.
Dies paſſionis mœroris eſt, & non gaudij. 370.b.1
Proficere volens in ſcientia Dominicæ paſſionis, quid facere debet. 385.a.1
Paſſionis Chriſti intentio. Ibidem.
Paſſio Chriſti doctum efficit. 386.c.1
Solatia ex paſſione quatuor. 386.a.2
Narratio hiſtoriæ paſſionis Chriſti. 387.a.1
Paſſio Chriſti in generali. 387.a.b.c.d.1.& a.b.c.2
Tria principalia in paſſione partes pœnitentiæ concernentia. 387.d.1
Locus paſſionis Chriſti. 387.a.b.2
Paſſio non tota ſcriptura. 387.b.c.2
Tempus paſſionis Chriſti. Ibidem.
Prima die ſolennitatis Paſchæ Chriſtus paſſus eſt. 434.e.2
Grauitas, & acerbitas paſſionis Chriſti.387.c.2.443.c.2
Quis & qualis Chriſtus paſſus eſt. 487.d.2
Saporis Dominicæ paſſionis excitatiua. 487.e.2
A quibus paſſus eſt Chriſtus. 487.c.2.488.c.1
Paſſio Chriſti debet nobis eſſe regula viuendi. 488.b 1
Admiratio paſſionis Chriſti. 488.d.1
Tria quæ paſsio Chriſti docet. 488.c.1
Chriſtus pati nolebat. 390.b.c.1
Quælibet pars Chriſti virtute diuina permittebatur pati. 391.a.2
Quare Chriſtus ooluit defeodi in paſsione. 394.a. b.c.2
Paſſio ſanctorum à longè ſequitur Chriſti paſſionem. 397.c.1
Chriſtus tria à gentibus eſt paſſus. 405.d.e.1
Quare Chriſtus in loco peccatorũ paſſus ſit. 419.c.1
Cur extra ciuitatem paſſus ſit Chriſtus. 419.d.1
Pati ſine culpa, Chriſti eſt: cũ culpa, latronis. 425.c.1
Cur tribus diebus paſsioois tenebras celebret eccleſia. 429.b.1
Quare Chriſtus tantum paſſus eſt. 429. d.1
Amara fiuor oobis dulcia merito Chriſti paſsionis. 430.d.2
Chriſtus multa pro nobis ſuſtinuit. 438.d.e.2. 442.e.2
Paſſus eſt Chriſtus innumerabilia.
Epilogus paſsionis Dominicæ. 442.e.2.445.b.1. & ſequen.
Paſſus eſt Chriſtus in omni ætate. 443.c.1
Mirabilia paſsionis Chriſti. 443.e.1.a.2
Mutatio diei, & noctis, facta eſt in paſsione Domini. 446.d.2
Exemplum paſsioois & reſurrectioois Chriſti. 448. e.2
Chriſtus comitatur loquẽtes de paſsione eius. 462. a.1
Oportuit Chriſtũ pati, vt liberaremur à pœoa. 464. d.e.2

Patientia.

Patientia in propriis iniuriis laudabilis eſt. 76.d.e.2 439.b.1.
Patientia opus perfectum habet. 101.c.d.2
Patientiæ vtilitas. 102.c.2.107.d.2
Patientia animi ſine nutrimeoto alienæ iniquitatis habenda. 108.a.2
Patientia in tribulationibus. 146.c.1
Patientia prædicanti neceſſaria. 149.d.2
Patientia in proximi importunitate. 162.c.1
Patientia vera. 182.c.1
Patientes quantum eſſe debemos. 230.a.2
Patientia omnium virtutum cuſtos. 342.a.2
Patientia nobis neceſſaria. 369.c.1
Patientiam voluit docere Domious. 398.a.1
Patientiæ effectus. 450 d.2
Patientia Chriſti. 75.b.2.217.d.1.230.c.1.310.d.2 366.d.2.407.b.c.2

Paulus, Paula.

Paulus fugit perſecutionem perſonalem. 151.d.2
Pauli conuerſio. 170.a.1
Scœnofactoria Pauli ars. 468 a.1
Pauli primi eremitæ fuga. 396.e 1
Paulæ monaſterium in Bethlehem erat. 29.c.2
Paula & Euſtochium Bethlehem ſepultæ. 29.b.c.2
Paulæ pœnitentia. 163.d.1

Pauor.

Pauor, & triſtitia Domini. 389.c.d
Pauoris aſſumendi cauſæ. 389.c.1

Pauper.

Pauperes quanto nudiores, tanto miſericordius à diuitibus reſpiciuntur. 2.b.1

Pauperes

Pauperes Mariam,& Ioſeph conſiderant. 26.d.a
Pauper eleemoſynam recipiens, ad quid tenetur. 108.d.2
Pauperes ooo ſuot deſpiciẽdi. 109.b.1.221.b.261.c.1
Pauperibus detur,quod ſupereſt. 362.b.1
Pauperes euangelizantes qui dicantur. 161.b.1
Pauperum bona pauperibus nuo dare, par ſacrilegij crimen. 190.2.1
Pauperes ficti,raptores ſunt. 197.a.2.287.c.d.2
Pauperes quanto deſpectui babeantur. 197.d.e.2
Pauperum electio. 213.d 1
Pauper & diues rectè iuoguotur. 289.b.c.1
Pauperes latent. 289.c.1
Pauperis iacentis miſeria. 289.d.e.1
Pauperes facti ſunt propter diuites. 58.c.d.1
Pauperes ſemper habere. 311.b.1
Pauperes in eccleſia corporaliter & ſpiritualiter. 364.b.2
Pauperes ſpiritu, ſunt humiles, & timeutes Deum. 99.e.1.2.1

Paupertas.

Paupertatis commeodatio. 27.e.37.b.1
Paupertatis & pietatis Apuſtolorum indicia. 92.e.1
Paupertas voluntaria. 101.e.2
Paupertati,nõ poteſtati,regnum cœlorum promiſſum. 147.e.2
Paupertatis ſodales 287.2.1.277.e.2
Laodabile eſt paupertatẽ amare. 197.e.1.2.2
Paupertas noo eſt maior continentia, vel obedientia. 277.d.2
Paupertatis perfectio. 278.e.2
Paupertas fœlix. 280.b.290.b.2
Paupertas eſt ſatiſfactio pro peccatis. 291.2.1
Paupertas ſpiritus. 99.2.1
Paupertas ſpiritus Sapphiro comparatur. 280.b.1
Paupertas Chriſti ſumma,& peooria locorum. 27.2.1.35.d.1.173.2.b.1.197.c.d.2.261.2.1.266.2.2. 269.c.2.439.d.1

Pax.

Paa ſub Auguſto. 26.2.1
Cur Chriſtus tempore pacis natus ſit. 26.2.b.1
Pax hominum. 28.c.2
Pax fugata. 67.e.1
Paci contraria quinque. 101.c.1
Pax & ſalus in quo differant. 149.2.1
Paa vobis, ab epiſcopis iu priocipio Miſſæ dicitur. 149.2.1.463.c.2
Pacem cum Deo oos babere congruit. 156.b.2
Pacis oſculum nunc loco Eucbariſtiæ ſumitur. 377.b.c.1
Pacem Chriſtus Apoſtolis ſuis reliquit. 379.c.d.2
Paa duplex. 379.c.d.2
Pax ſanctorum,& mundanorum,cum Deo. 317.2.1 382.2.1
Pacis commeodatio. 382.b.1.466.e.1
Pax cum diſcipulis Domini qualis ſit. 463.c.2
Pacem cur Chriſtus diſcipulis, & gaudium mulieribus nunciauit. 463.c.2
Cur pacem Chriſtus geminat. 465.d.1
Pacis impedimenta. 466.e.1.2.2
Pax in ſolo Ieſu. 500.d.1

Peccare.

Quæ nos debent terrere, ne peccemus. 65.d.2
Occaſio peccandi abſcindatur. 106.b.1
Peccaodi conſuetudo fugienda. 135.b.2
Peccare,eſt Deum exhonorare. 190.b.2
Peccare cum ſecuritate. 191.e.1
Peccatur in veritatem tripliciter. 225.c.1
Nolle peccare, virtus eſt. 262.b.276.a.2
Peccare in cœlum. 268.b.1
Peccare in te. 270.e.1
Ad placãdũ Deum, ſufficit deſinere peccare. 274.d.1
Peccare ex certa ſcientia. 357.e.2

Peccatum.

Peccati fœditas. 43 2.1.
Peccati fœtor à deferente percipitur. 135.c.2
Peccatum ſemper deteſtandum. 66.d.1
Peccatorum radices tres. 67.b.1.111.d.1
Peccatorum quatuor genera. 133.d. 2
Peccati differentiæ. 219.b.1
Peccatum multa mala facit. 67.e.2.190.b.2.215.e.1 317.2.2.318.b.1
Omnia elementa propter peccatum primum detrimentum ſuſtinuerunt. 496.e.2
Chriſtianus in omni peccato lapidat Chriſtũ.238.d.2
Peccatum grauius eſt Chriſto,quàm crux in qua pependit. 496.e.1
Homo in omni peccato mortali fugit à Deo.396.c.1
Deus de peccatis noſtris ſumit materiam, vnde nos puniat. 86.c.1
Peccata ſunt hominis propria. 116.c.1
Peccata ſunt communia mentis,& corporis. 63.d.1
Peccata quotidiana. 116.c.1
Virorum & mulierum præcipua peccata. 328.c.1
Peccata quibus homines ante iudicium vacabunt. 354.b.c.1
Peccatum mors eſt,& vt mors fugiendum. 135.d.1
Peccati ſtatus periculum. 135.e.2
Peccatum dæmon eſt. 167.b.2
Peccati procreatio. 214.2.2
Peccata in corde generantur. 240.e.2
Peccatum voluptate tranſeunte manet. 228.e.2
Vinculo peccati ligati. 312.b.2.409.4101.2
Peccatum minimum ſcienter commiſſum, grauius eſt toto mundo. 65.d.1
Minus peccatum eſt cauſa maioris peccati.181.b.c.2
Multa pecata per infirmitatem, & ignorantiam excuſantur. 188.b.c.1.206.e.2
Peccata grauiora ſunt poſt baptiſmum. 206.e.2
Peccata poſteriora ſunt grauiora, & difficiliora. 207.2.1
Peccata maiora dimittuntur, & leuia puniuntur. 210.2.2
Minora peccata cur non penitus auferantur. 372.e.1
Maiora peccata noſtris viribus ſuperare non poſſumus. 372.2.2

Peccati deſtructio, ſanatio, auerſio, eiectio, remiſſio.

Peccati deſtructio difficilior, quàm mundi creatio. 115.2.2.
Modus ſanandi à peccato. 243.2.b.c.244.2.b.1
Conſeruatio à peccatis tribus fit modis. 247.e.1
Occaſiones & cauſæ peccati ſunt fugiendæ. 241.e.1 263.e.2.369.d.1
Vitatio occaſionis peccati comparatur Chryſolito. 280.c 2
Mora eiiciendi peccatum periculoſa eſt. 259.2.2 401.2.2.
Peccatum conſuetudine vileſcit. 135.b.2.
Peccata non nocent,ſi non placent. 274.2.2.454.d.1

Peccata dimittere, qoid ſit. 66 e.1
Tollere peccata. 79.a.2
Peccata cur Chriſtus prius remiſit, qoàm ſanauit. 141.b.2
Peccati iugum abiicere, ſolius Dei eſt. 312.e.2
Peccata non remittuntur meritis hominom. 465.a.2
Peccatum de ſe remiſſibile. 202.d.1

Peccatum in Spiritum ſanctum.

Peccatorum in ſpiritum ſanctum ſpecies. 202.d.1
Peccatum ex certa malitia. 202.a.2.358.d.1
Peccatum ad mortem, quod ſit. 202.b.2
Peccatum cur in ſpiritum ſanctum dictum. 200.c.2
Peccatum in ſpiritum ſanctum, ex præſumptiooe. 202.d.2
Peccatum ex deſperatioue. 202.d.e.2
Peccatum irremiſſibile. 202.e.2
Peccata omnia, excepta impœniteotia, remittuotur. 202.e.2.203.a.1

Peccator, Peccatrix.

Peccatorum tria genera. 141.b.1.212.c
Peccatorum diuerſitas. 214.b.2
Peccator adhærere debet Deo, medico ſuo, eius vitam contemplando. 1.a.1
Peccator inoitatur ad veniam. 1.b.1
Peccatores qoare diuinam noo ſequuotur lucem. 6.e.1
Cur peccatores in hac vira non flagellaotur. 25.b.2
Peccatores vocare venit Saluator. 95.e1
Peccatores redeūtes, ſunt dulciter recipieodi. 96.c.1
Peccatores qualiter torqoentur. 132.c.2
Peccator cenſetur dæmoniacus. 145.c2
Peccator lunatico ſimilis. 258.c.1.a.2
Peccator indignus eſt paoe, quo veſcitut. 156.b.1
Peccatore viſo flendum nobis. 163.b.2
Peccator oon eſt ſolueodo. 164.b.1
Peccatoris origo. 172.e.2
Peccatorum timor. 193.c.1
Peccator diabolum in domū ſuam iuducit. 200.c.1
Peccator ſurdus quomodo dicatur. 200.a.2
Peccator eſt domus diaboli. 206.e.2
Peccator omni deſtituitur auxilio humano. 213.e.2
Peccator incuruos eſt. 218.a.2
Peccator ſeruus. 228.e.2
Peccator cur peccatum ſuum non videt. 232.e.2.
Peccatori conſideranda ſeptem. 233.c.1
Peccatores catelli ſunt. 242.d2
Peccatores conuerſi quomodo deficiunt. 246.b.c.1
Peccator à patre ſuo tecedit, quomodo peccat. 267.c.d.2
Peccator in Angelum ſuum peccat. Ibidem.
Peccator, ſex de cauſis, iodignus eſt vocari fili⁹ Dei. 268.c.d.1
Peccatotes multis modis trahuotur ad pœoitentiā. 268.c.1
Peccatotes noo contemoendi, ſed corrigendi. 269.d.e.1
Peccator quomodo ſanctis ſimilis fieri poterit. 274.b.1
Peccatores multi conuerſi. Ibidem.
Peccatoris reſuſcitatio. 294.a.2
Peccatoris ſuſcitatio io Lazaro deſignatur. 294.b.c.2
Peccatoris iuſtitia. Ibidem.
Peccator mundari volens, quid facere debeat. 298.c.d.1
Peccatoris erraodi modi. 317.c.2
Mala ſeptem peccatori ventura. 318.a.1
Melior eſt peccator humilis, quàm iuſtus ſuperbus. 322.b.2
Indumenta peccatorum. 331.c.1
Quare corpora peccatorum, dicuotur ſepulchra mortuorum. 340.c.1
Laqueus peccatorum. 351.c.2
Peccatricis liberatio. 227.a.2

Pecunia.

Pecunia noo amaoda. 212.d.1
Pecuniam militibus ad mentieodum Iudæi dederūt. 459.c.1.b.2
Pecuoiæ malum. 459.c.a

Pentecoſte.

Penteeoſte. 176.e.2.483.e.2
Pentecoſtes ſoleonitas. 486.e.1.a.2
Figura receptæ gratiæ in die Pentecoſtes. 486.b.c.2
Exultatio noſtra in die Pentecoſtes. Ibidem.c.2

Penuria.

Penuriæ cauſæ. 119.a.2

Per, præpoſitio.

Per, præpoſitio, ibi, Omnia per ipſum facta ſunt, quomodo ſumitur. 6.a.1

Percutere, Perdere.

Percutientes capot Chriſti. 400.d.2
Perditio noſtra quæ ſit. 163.a.b.2

Peregrinus, Peregrinatio.

Peregrinus quis dicatur. 461.b.2
Peregrini ſunt ad hoſpitium trahendi. 461.a.2
Peregrini conditiones. 465.e.1
Peregrini ſumus omoes. Ibid.
Militis exemplum peregrinantis per loca ſancta. 480.b.1
Peregrinatio, & viſitatio terræ ſanctæ. 3.c.d.2

Perfectio, Perfectus.

Perfectio Chriſti, & motum eius. 4.a.1
Perfectionis ſtatum exēplo docet Dominus. 27.a.1
Perfectio in quibus cooſiſtat. 71.a.2.157.b.1.253.c.1.277.e.2.392 a.2
Gradus perfectionis. 170.b.1
Signom perfectionis. 278.c.1
Perfectiooes io Deo ſunt ſioe numero, & ſine termino. 347.b.1
Non eſt perfectio ſine ſeotimento propriæ imperfectionis. 116.c.2
Perfecti & imperfecti differeotia, quo ad inimico ſuccurrendum. 109.b.2
Perfectus quantùm ad Deum, ſeipſum, & proximum. 71.e.1
Beneficium triplex perfectorum. 109.d.2
Perfecti. 174.d.1
Perfectotum panes ſeptem. 247.a.b.2
Status perfectorum. 450.a.2
Homo perfectus eſt, quando charitate plenus eſt. 473.b.2

Periurium.

Periurij prohibitio. 106.a.2

Perſecutio.

Perſecutores multi. 102.d.2
Perſecutio, Chriſto nato, cœpit. 45.46.a.1
Perſecutio triplex. 102.c.1
Perſecutiooes tolerandæ ſunt. 102.c.2

Perſecutio moltiplex,cuius caoſæ tres. 138.c.2
Perſecutio fratrum. 151.d.1
Perſecutionem patiendi cauſæ. Ibidem.c.s
Perſecutio perſonalis. 151.c.2
Perſecutio fidei. Ibidem.
Perſecutio eccleſiæ per ambitioſos. 190.‹91.a.1
Genera duo ſunt perſequentium. 352.c.2
Perſecutiones iuſtorum. 342.c.1

Perſeuerare, Perſeuerantia.

perſeuerare in peccato quatuor faciunt. 134.c.2
Perſeuerantium perfectio. 23.b.c.1
Perſeuerantia quid ſit. 464.a.1
Perſeuerantiæ habendæ ratio. 54.c.2
Perſeuerantiæ laus. 151.a.2.241.c.2
Perſeuerantia duplex. 151.a.b.1
Perſeuerantia ſola ſoluat. 156 b.2
Perſeuerantia neceſſaria eſt. 226.c.d.1
Perſeuerantes in bono falli non poſſunt. 259.260.
a.1
Perſeoerantia in peccatis periculoſa. 402.c.2
Perſeuerantiæ efficacia. 449.b.2

Perſona.

Perſona ficta diu non fertur. 126.b.1
Perſonis diuinis attributa. 87.d.2
Perſonarum acceptio. 210.d.1
Perſonarum diuinarum diſtinctio. 237.d.c.2

Pertinacia.

Pertinacia Iudæorum. 414.c.1

Pes.

Pedes ſunt pars hominis inferior,manus media, caput ſuperior. 372.a.1
Pedes ſunt animę affectiones. 372.c.1
Pedes Domini. 163.b 1
Sabbato pedes Domini lauare. 309.c.2
Quare Chriſtus pedes Apoſtolorom,& non manus, vel caput lauit. 332.d.1
Humilitas Chriſti in lauandis pedibus. 371.c.1.
a.b 2
Pedum lotio quid ſignificet. 373.c.1
Tripliciter fratrum pedes lauamus. Ibidem.
Tenere pedes Ieſu datur cunctis volentibus. 458.d.1

Petere, Petitio.

Petere debemus in nomine Ieſu. 3'.c.2
Petitiones à Luca omiſſæ. 115.c.2
Petenda à Deo tria. 122.b.1
Petenti dabitur,&c. 12'.a.2
Petendum quid. 301.c.2
Petitio triplex peccatoris. 123.a 1
Petendi à Deo forma. 390.c.1

Petra.

Petra ſcandali cur dicatur Chriſtus. 261.a.1
Petra eccleſię. 251.a.b.1
Petræ ſciſſæ in paſſione Chriſti. 433.c.1
Petra ſuper quam Chriſtus orauit. 490.c.1

Petrus.

Petrus quid interpretetur. 256.a 1. 460 b.1
Petri nomina. 81.c.d.c.2 251.a.b.1
Petri piſcatio. 91.a.1
Petri diſcretio. 91.b.c.2
Petrus & Ioannes diuerſo modo vocantur. 92.c.2
Modicæ fidei quomodo Petrus erat. 192.d.1
Petri fides. 191.b.1
Petri hæſitatio. 192.d.1
Petrut parum dobitans,parum ſubmerſus eſt. 192.
c.2
Petri feroor. 192.a.1.195.a.1.257.a.1.378.c.2.390.
c.2.394.d.1
Petri reſponſio pro omnibns. 250.b.2.251.d.1
Petrus eſt princeps Apoſtolorum. 251.a.b.2.261.
b.1.470.c.1
Petrus mirandus & intuendus. 251.b.2
Petrus præſētiæ Chriſti memor ſemper erat. 251.c.1
Petrus cur increpauit Chriſtum. 252.e.1.a.2
Petri fletus valde frequens. 252.b.2
Petrus Satanas dictos. Ibidem.
Petri error in optando. 256.d.2
Petrus errauit,ne nos erraremus. 372.a.1
Petrus quomodo omnia reliquit. 282.c.1
Petrus & Philippus,cur ambo miſſi. 314.b.c.2
Petrus lotionem pedum refugit. 371.b.2
Petri humilitas. 371.b.c.d.2
Quare Petrus interrogauit Ioannem ſuper proditore. 375.b.c.2
Petrus non mentitur falſum dicens. 378.c.1
Negationes Petri quando factæ. 379.a.1
Petri caſus rationes ſex. 379.a.1.402.c.2
Petri increpandi cauſa. 390.a.2
Petri & Ioannis ſequela. 397.c.1
Negationis Petri initium. Ibidem c.1
Petri timentis charitas. 397.c.1
Quamuis Petrus timeret, Dominum nō dereliquit. Ibidem.
Cur Petrus ab ancilla prodatur prius quàm à viris. 401.c.1.a.2
Grauatio culpę in Petro. 401.b.c.2
Anathematizatio Petri. Ibidem.
Diuina Petri reſpectio. 401.d.c.2
Recordatio Petri initium fuit pœnitentię eius. 401.
c.2
Vbi fleuit Petrus conſtructa eſt eccleſia. 402.a.1
Flendi conſuetudo Petri. Ibidem.a.1
Locus negationum Petri. 402.a.1
Exitus Petri de atrio ſacerdotis. Ibidem.b.1
Petrus imitandus in pœnitentia. 402.d.1
Ordo pœnitentiæ in Petro. 401.c.1
Ancillę cogentes Petrum negare Chriſtum. 402.b.2
c 2
Petri inebriatio. 257.a.1
Petrus trinæ negationi trinam reddidit Dominó confeſſionem. 469.c.2
Petrus Dominum quærit. 460.d.c.1
Petro ſingulariter apparuit Dominus. 460,c.1
Cur Dominus Petro primò apparuit. 460.a.2
Petri & Ioannis conditiones. 468.c.1.a.1
Petrus Ioannem diligebat.
Petri cauta modeſtia. 469.b.2
Quare Petrus timoit Chriſto reſpondendo. 46.d.2
Petri examinatio. 470.b.1
Cur Petro ter dictum ſit, Paſce. 470.d.1
Mora Petri. 470.a.b 1
Petrus cruci alligatus. 470.a.2.471.a.1
Animam ſuam ponere pro Chriſto datum eſt Petro. 470.c.d.2
Chriſtus Petrum paſſurum prædixit. Ibidem.
Trigiuta ſeptem annis ſuperuixit Petrus. 470.d.2
Petrus quid repræſentat. Ibidem.
Petrus in contrarium ad Chriſtum crucifixus eſt. 471.a.1
Martyrium Petri fuit ordinatum ad gloriam. Ibid.

Pharao.

Pharaonis corona. 46.d c.1

Pharaonis obduratio. 207.b.c.1

Phariſæus, Phariſæi.

Reprehenſio iniqua Phariſæi. 163.a.2
Phariſæi defectus tres. 163.c.2
Phariſæi iactantia. 322.d.1
Phariſæus de vtraque parte iuſtitiæ ſe laudat. 322.d.e.1
Phariſæus orans, Iudaicum populum deſignat. 323.d.e.1
Phariſæi vnde dicuntur. 56.c.2
Phariſæi quos deſignent, & quid interpretentur. 145.a.1.199.b.1.307.a.1.322.b.c.1.333.b.c.2
Phariſæis ſimiles. 95.b.2.209.c.1
Phariſæorum mores. 95.d.c.1
Phariſæi dupliciter errabant. 95.c.a.2
Phariſæorum calumnia in Chriſtum. 145.b.1.179.b.2.267.a.b.1
Phariſæorum odium. 145.b.1
Phariſæi Chriſti doctrinam ex diabolo ortam dicebant. 179.c.d.2
Phariſæorum mala, & cæcitas. 179.d.2.199.d.1
Phariſæorum vitium, ambitio. 188.c.1
Phariſæorum confutatio. 195.c.2.196.a.1
Phariſæorum auaritia. 198.a.2
Phariſæorum verba adulatione plena. 205.c.1
Phariſæi exteriora, & non interiora mundabant. 209.d.c.2
Phariſæorum, Scribarum, & Legiſperitorum differentia. 210.d.1
Phariſæorum obſtinatio. 211.b.1.340.c.2
Phariſæorum & publicanorũ differentia. 219.d.c.2
Phariſæorum princeps Moyſem deſignat. 220.c.d.1
Phariſæi inuidia moti, nec miniſtrorum excuſationem, nec Nicodemi conſilium curauerunt. 226.c.d.c.2
Traditio Phariſæorum contra honorationem parentum. 239.a.b.c.2
Phariſæos & ſequaces Chriſtus tripliciter increpat. 241.b.1
Phariſæorum quæſtio captioſa. 275.c.d.1
Phariſæorum prophetia. 316.a.b.1
Phariſæi & Sadducæi contra Chriſtum ineunt amicitiam. 334.b.2
Intentio Phariſæorum, & Scribarum primos recubitus in cœnis affectando. 337.c.2
Chriſtus Phariſæorum animam, non gradum, reprehendebat. 337.c.d.2
Phariſæorum iniuſtitia. 339.b.c.2
Phariſæorum hypocriſis. 339.340.a.1
Incurabilis erat plaga Phariſæorum. 341.a.1

Phaſe.

Phaſe, tranſitus interpretatur. 213.c.1

Philippus, Philoſophus.

Philippus inter diſcipulos magis rudis fuit. 183.d.e.1
Philippus primus prædicauit gentibus. 325.a.1
Philippus ſignat veritatem. 325.c.1
Philippus Tetrarcha frater Herodis. 250.b.1
Philippi cancellarij damnatio. 189.c.1
Philoſophorum cenſura de Alexandro magno. 169.e.2.170.a.1

Phinees.

Phinees ob Dei zelum, perpetuum obtinuit ſacerdotium. 184.b.c.2

Phylacteria.

Phylacteria quid ſint, vnde dicantur, & de eorum apud Phariſæos dilatatione. 337.c.1.a.2

Pietas.

Pietatis opera. 121.b.1
Pietas quàm vtilis ſit. 221.222.a.1
Primus gradus pietatis. 340.b.2
Pietas Dei quanta ſit. 274.c.1 426.a.b.c.2.303.c.2

Piger, Pigritia.

Pigrum non eſſe oportet. 108.a.2
Piger locum diabolo præparat. 361.d.2
Pigritia noſtra reprehenditur. 153.d.1
Rationes de pigritia cognoſcenda, 347.b.1 & ſequentibus.

Pilatus.

Pilatus vnde dictus eſt Pontius. 55.b.c.1
Pilatus procurator tantum fuit. Ibidem.
Pilatus cur non potuit dimittere Chriſtum. 154.d.e.2
Pilatus interfector Galilæorum. 216.c.2
Pilatus Galilæos interficiens, diabolũ ſignat. 217.a.1
Pilati accuſationum examinatio. 405.a.2
Pilati interrogatio, irriſionis cauſa. 405.b.2
Miratio Pilati de Chriſto. 408.c.2
Diligentia Pilati ad liberandum Chriſtum. 409.c.1 414.a.b.c.d.2
Vxoris Pilati viſum. 409.c.d.1
Diabolus apparuit vxori Pilati dormienti. 409.d.1
Pilatus & eius vxor instinctu diaboli voluerunt Chriſtum liberare. 409.e.1
Quare Pilatus lauans manus ſuas, non fuit excuſatus. 40 .b.2
Pilatus particeps erat criminis Iudæorum, ſed innocentior illis. 410.c.1.414.c.2.416.b.1
Pilato ſimiles. 410.c.1.416.b.1
Pilatus timuit filium Dei occidere, & non legem Iudæorum. 414.c.2
Quare Chriſtus Pilato non reſpondit. 414.d.3
Poteſtas Pilati vnde. 414.c.2
Pilatus propter duo volebat liberare Chriſtum. 415.c.1
Iudicium Pilati. 415.c.2
Ambitio Pilati. 415.c.2
Pilati exilium, mors, & patria. 442.d.2

Pinaculum, Pirata.

Pinaculum quid ſit. 75.c.2
Piratæ reſponſum. 210.a.2

Piſcari, Piſcator.

Piſcari licuit Apoſtolis poſt Chriſti reſurrectionẽ. 468.a.1
Piſcari ad dextram & ad ſiniſtram. 468.e.1
Piſcationis Petri myſtica ſignificatio. 91.d.e.2
Piſcatio duplex. 469.c.1
Piſcatores dicuntur prædicatores. 91.b.1
Piſcatores quare eliguntur in Apoſtolos. 91.a.2
Piſcatores ſeptem quid deſignent. 468.c.d.1

Piſcis, Piſcina.

Miraculum ſeptem panum, & duorum piſcium in die Epiphaniæ factum. 34.c.1
Piſcis fidem deſignat. 125.a.2
Piſces duo. 185.e.2.186.a.1.146.d.4
Per piſcem aſſum quid deſignetur. 464.c.1
Multitudo piſcium quid ſignificet. 468.c.1 469.c.1
Piſcium 153. genera. 468.c.1
Piſcina probatica. 213.d.1.214.c.2
Piſcinæ mouendæ cauſa. 213.a.2

Piſcinæ

Piſcinæ ſanatio defecit. 213.b.2

Piſtis.

πίςις Græcè, fides Latinè. 309.c.1

Placere, Plaſmatio.

Non poteſt placere ſeruus, quibus diſplicet Dominus. 381.b.2
Primorum parentum plaſmatio. 7.c.1

Plenitudo, Plicatio.

Plenitudo multiplex. 61.e.1
Plenitudo gratiæ Mariæ. 167.a.1
Plicatio libri. 179.c.1

Pœna.

Pœna oculos aperit, quos culpa claudit. 139.e.1
Pœnarum Gentium & Iudæorum, Chriſtianorũ & infideliũ, clericorũ & laïcorũ differentia. 165.b.2
Pœna ſine culpa infligitur. 231.b.1
Pœna duplici homines puniuntur. 231.e.2
Pœnæ peccatoris. 317.c.2
Pœnarum gradus. 358.c.1
Mitiſſima pœnarum eſt peccati originalis. 358.e.d.1
Pœna purgatorij quomodo breuianda ſit. 386.e.2
Modus pœnæ, exprimit modum culpæ. 404.e.1
Pœna inferni duplex. 175.e.2
Pœna ſpirituali filius nõ punitur pro patre. 231.c.2
Pœna æterna. 254.d.2. 291.a.2
Dum pœna præſentis pœnitentiæ fugitur, contemnitur pœna futuri iudicij. 336.e.2
Pœnæ infernales ſunt cogitandæ. 247.a.b.2
Pœnarum æternarũ cauſa, & horror. 497.e.1.a.b.2
Viſionis diuinæ carentia, eſt maxima inferni pœnarum. 497.c.2
Pœna Chriſti ab inſtãti incarnationis vſq; ad mortem durauit. 443.b.1
Loca pœnarum Chriſti. 443.b.1

Pœnitere, Pœnitens.

Pœnitere quomodo dicitur Deus. 430.a.1
Pœnitendi modus. 94 b.c.2
Pœnitens iuſtè, quis eſt. 58.d.1
Pœnitens ſubmittat ſe ſacerdoti. 66.c.2
Sedere, & vno loco manere, pœnitẽtium eſt. 68.b.1
Pœnitentis veri conditiones. 68.a.2
Pœnitẽti quatuor ĩperata à Chriſto. 141.c.2.198.e.2
Pœnitens contraria faciat. 163.e.1
Deus nullum pœnitentem deſpicit. 164.d.2
Pœnitens onus portat peccati. 213.214.a.1
Pœnitentium documentum. 244.c.1
Pœnitenti cognoſcenda. 268.a.1
Pœnitentium vis. 269.e.1
Pœnitenti remittendum ſolùm. 271.e.1
Clauditur lugentibus ianua regni, quæ nunc pœnitentibus patet. 359.a.b.2
Pœnitentium conſolatio. 427.a.1.
Pœnitentium ſtatus. 450.e.1

Pœnitentia.

Pœnitentia, ſecunda tabula eſt. 192.b.2
Pœnitentiæ gradus. 22.b.1
Pœnitentiæ partes. 66.a.1.e.1.111.d.1.135.c.1.186.a.1.246.d.2
Pœnitentiæ labor & ſpecies. 68.a.2
Pœnitentia multiplex. 55.e.2.266 d.e.1
Pœnitentiæ inutilis genera ſex. 253.b.e.1
In inchoatione pœnitentiæ, implicantur tria. 12.b.2
Pœnitentia duo requirit. 64.b 2
Pœnitentiam fructuoſam tria faciunt 73.a b.2
Pœnitentiæ fructus. 57.a.1.58.e.1.64.d.2
Pœnitentiæ fructus digni. 67.b.2
Sine operibus pœnitentiæ, non eſt peccatoribus ſalus. 57.d.1
Pœnitentia in baptiſmo. 64.e.2
Pœnitentia totius vitæ. 65 a.1
Pœnitentia pro peccatis contra decalogũ. Ibidem.
Pœnitentia agenda. 89.d.2
Pœnitentiam agendi ignorantia. 68.a.1
Pœnitentiæ rectæ agendæ conſilium. 68.b.1
Pœnitentiæ agendæ forma. 67.d.1.90.b.1.163.d.1
Pœnitentia de quibus ſit agenda. 64 e.2
Pœnitentia etiam de paruis agenda. 65.e.d.1
Pœnitentia agenda ſine dilatione. 65.e.1.285.b.2
Pœnitentia ad finem vitæ dilata. 65 e.1.a.2
Pœnitentiæ ſpatio abutentes. 217.c.2
Satis eſt alienus à fide, qui ad agendam pœnitẽtiam tempus ſenectutis expectat. 357.d.2
Pœnitentia ſera, ſecurum non facit. 65.a.2
Pœnitentia ſera, ſi vera, eſt fructuoſa. 65.b.2
Pœnitentia ſera nec tollit gratiam, nec diminuit. 185.b.e.1
Pœnitentiæ præſentis voluntariæ valor. 494.b.c.1
Pœnitentiæ tempus. 67.c.2
Pœnitentiæ tempus non prætermittendum. 65.e.2
Triduum pœnitentiæ. 66.a.1
Pœnitentia eſt iniungenda. 57 a.1.97.d.1.127.c.2
Grauis pœnitentia imponenda non eſt, ſed leuis & modica. 97.d.1.326.d.e 2
An ſit error modicam imponere pœnitentiam. 336.337.a.1
Pœnitentia minor delicto. 67.b.c.1
Pœnitentia interior. Ibidem.
Pœnitentiæ incitatio ex grauitate culpæ. 67.c.d.2
Pœnitentia ſanctorum. 68.e.1
Pœnitentiæ laus. 68.e 2
Pœnitentia eſt correctio voluntatis. 90.e.1
Pœnitentiæ prædicatio. 90.e.1
Pœnitẽtia per nauiculã moraliter deſignatur. 138.d.1
Pœnitentiæ locus. 175.c.d.2.401.e.d.1
Pœnitentia quomodo proderit. 203.b.1
Pœnitentia ſola liberat à periculo. 217.b.1
Pœnitentiæ humilitas. 217.a.2
Pœnitentia quanta debet eſſe. 267.e.1
Peccatores per pœnitentiam Deo occurrere debẽt. 293.e.1.2.2
Secularium ad pœnitentiã facilis conuerſio. 328.a.2
Compunctio ad pœnitentiam. 349.d.e.2
Deus poſt peccata pœnitentiam ſuſcipit. 359 360.a.1

Pœnitentia Chriſti, & Magdalenæ.

Pœnitentia Chriſti nobis profuit. 73 a.1
Pœnitentia Magdalenæ. 163.a.1

Pondus.

Pondus diei quid ſignificet. 285.a.1

Pontifex, Pontificalis.

Pontifices tres tempore paſſionis Chriſti Hieroſolymis erant. 55.c.1
Pontificum Iudæorum iuriſdictio. 396.c.2
Pontificalis virtus. 296.d.1
Pontificalia Chriſti indumenta. 404 d.1

Populus, Popularis.

Mixtio populi. 354.a.2
Populi feruor. 245.e.1
Commotio populi à Chriſto. 406.e.1
Populi Gentilis & Iudaici, concordia & diſcordia. 408.b.1

Chriſtus duos populos inuicem vninit. 450.c.1
Populares ſolēt eſſe maioribus deuotiores. 207.e.1

Porcus, Porcinus.

Porci & ſerpentes dæmonibus apti. 139.e.2
Porci terrenos ſignant. 139.e.2
Porcini homines. 140.a.1

Porta.

Portæ cur apertæ erant in natiuitate Domini. 29.d.1
Porta anguſta. 124.b.2
Porta qua effertur peccator, quæ ſit. 135.a.1
Porta mortis animæ. 135.b.1
Porta aurea. 318.d.1

Portator, Portitor.

Portatores Chriſti. 41.e.2
Portitores quatuor moraliter qui ſint. 134.e.2

Poſſe, Poſsibile.

Non poſſe, quid ſit. 146.d.1
Deo quomodo omnia ſint poſſibilia. 281.d.e.2

Poſsidere, Poſseſsio.

Poſſidere terram. 99.d.2
Cur Chriſtus Apoſtolis prohibuit poſſeſſionē temporalium. 148.b.1
Homo à tot dęmonibus poſſidetur, quot vitiis ſubiicitur. 206.e.2

Potare, Potatio.

Chriſtus bis potatus. 430.a.2
Cauſa potationis Chriſti. Ibidem.
Per Chriſti potationem, diluitur primus delectabilis parentum guſtus. 331.d.1

Potentia, Poteſtas.

Potentia ſua vti noluit Dominus. 140.e.2
Potentia Chriſti. 181.e.1
Poteſtate non licet vti. 148.d.1
Poteſtas multiplex. 251.e.1
Poteſtas Domini. 128.e.1
Poteſtas Chriſti in paralyticum tripliciter oſtenditur. 141.c.1
Poteſtas data Chriſto, vt homini. 472.e.1
Quomodo Chriſtus poteſtatem in cœlo accepit. 472.b.2

Præceptum.

Præceptorum decem à Iudæis interpretatio. 105.b.2
Præceptum duplex. 123.e.2
Præceptum triplex. 129.c.2
Præcepta ordinantia hominem ad proximum, ex præcepto naturæ deriuantur. 124.b.1
Præceptorum Domini facilitas. 125.d.e.1
Præcepti dandi triplex ratio. 145.c.2
Præceptis Eccleſiæ & prælatorum obediendum. 159.c.2
Præcepti affirmatiui obligatio. 270.a.1
Præcepta legis. 277.a.b.1
Dei præcepta quæ ſint. 277.e.1
Præceptum, conſilium, permiſſio, & prohibitio. 279.b.1
Præceptum magnum in lege. 334.c.2
Omnia præcepta tam primæ quàm ſecundæ tabulæ, ad duo referuntur. 335.e.1.a.2
Omnia præcepta vnum ſunt in radice charitatis. 335.b.2
Duorum præceptorum in vnum reductio. 335.d.2
Omnia pręcepta legis, tam maxima quàm minima, oportet implere. 339.e.1.a.2
Præcepta non ſecundū literā obſeruanda. 398.b.c.1

Præcipitium.

Præcipitium Domini & ſaltus. 180.e.1

Præcurſor.

Præcurſor Domini Ioannes, & quare. 61.c.2
Præcurſor diaboli in mentem. 240.c.2

Prædeſtinatio, Prædeſtinatus.

Prædeſtinatio duplex. 167.d.2
Prædeſtinatio, & prædeſtinati. 365.c.1
Prædeſtinatio conditionalis. 365.d.1
Prædeſtinatio non tollit libertatem arbitrij. 365.d.2
Senſus cōpoſitus, & diuiſus, in propoſitionibus prędeſtinationis vel reprobationis. 365.e.2
Prædeſtinati ſolùm ad cœnam recipientur. 214.r.2
Prædeſtinati à Deo perire non poſſunt. 344.c.2

Prædicare, Prædicatio.

Prædicandi ordo quis ſit. 58.d.1
Cur Chriſtus aliquando præceperit ſua facta prędicari, aliquando verò prohibuerit. 129.c.d.e.2
Cur Chriſtus miſit ad prædicandum Apoſtolos. 146.e.1
Prædicare gentibus quando congruit. 147.b.1
Prædicare ſuper tecta, quid ſit. 153.e.1
Prædicanda ſciri neceſſaria. 278.c.2
Prædicandum omnibus ſine diſtinctione. 472.c.2
Prædicationis feſtinatio. 148.b.2
Prædicatio veritatis conuenit cum duritia cibi, & veſtis. 162.d.e.1
Tacendum eſt aliquando à prædicatione. 166.d.2
Prædicatio Euangelij grano ſinapis comparatur. 176.a.2
Prædicationis ceſſatio. 199.d.2
Prædicatio aſſidua vileſcit. 327.b.c.2
A prædicatione ceſſandum non eſt, licèt non conſequatur effectum. 330.c.1
Prædicatio nec nimis aſſidua, nec nimis rara eſſe debet. 356.c.1
Prædicatio non eſt differenda. 463.d.1
Prædicatio Euangelij in omni terra. 465.a.1
Cur ab Hieroſolyma cœpta prædicatio. 465.b.c.1
Prædicatio vſque ad vltimum terræ. 477.d.1

Prædicatio Ioannis, Chriſti, & Apoſtolorum.

Prædicatio Ioannis deſcribitur. 55.d.1
Prædicatio Chriſti. 89.b.2
Prædicationis Chriſti initium. 90.b.1
Prædicatio Chriſti conformis Ioannis. 90.d.1
Prædicatio Chriſti cur poſt Ioannem. Ibidem.e.1
Prædicationis Chriſti breuis, triplex ratio. 90.b.2
Prædicatio Chriſti. 94.b.1
Feruor Chriſti in prædicando. 208.a.b.2
Prædicationem Chriſti contemnentes. 329.c.2
Prædicatio Apoſtolorum. 485.b.c.d.1
Prædicandi Iudæis præceptum, erat ad tempus. 472.d.2

Prædicator.

Prædicator Euāgelij, & eius officium. 56.a.2.90.a.1
Prædicatores milites dicuntur. 58.e.2
Prædicator Euangelicus Ioannem Baptiſtam imitari debet. 55.d.1.80.d.2
Prędicatoribus exemplum à Chriſto datum. 324.b.1
Prędicatorum differentia. 91.a.2
Prędicatori tria expedientia. Ibidem.
Prędicatoribus neceſſaria. 150.c.d.1.476.b.2
Prędicatores, & doctores, debent ſuam doctrinam operibus virtutis confirmare. 132.a.2

Prædicator quid poſt prædicarionem faciat. 134.c.1
Prædicatores debenr mitti. 146.d.2
Prædicatoris in Deum fiducia. 147.d.c.2
Prædicarorum merces. 148 b.1
Prædicatoribus prohibita. 149.b.c 1
Prædicator præcogitet dicenda. 151.c.1
Prædicatores non ſolùm verbis, ſed factis doceant. 160.e.2
Prædicatores vitent palatia. 162.e.1
Prædicatoris ſolicitudo ſuper ſalute hominum. 171.b.1
Prædicatoris, & prælati, conditiones ſex. 179.b.1
Prædicatores à ſecularibus abſtineant. 211.a.2
Prædicator timore non debet ſilere. 219.b.2
Prædicatoris conuiuium. 222.c.1
Prædicator Lynci comparatur. 280.e.2
Prædicatorum nutritio. 434.e.1

Prægnans.

Prægnantium tribulatio adueniente Antichriſto. 344.b.c.1
Quid per prægnantes, & nutrientes deſignetur. 344.c.1

Prælatus, Prælatio.

Prælatorum perfectio. 23.a.1.469.e.1
Prælati dormiunt tripliciter. 175.d.1
Prælatus quid ſubditis debeat. 184.b.1
Contra prælatos Apoſtolorum ſucceſſores. 184.e.1
Prælatorum pompa. 190.b.1
Contra prelatorum pompam Chriſtus non inuenitur equitaſſe niſi aſinam, vel pullum eius. 313.e.2
Prælatorum auaritia. 210.a
Prælati ignaui reprehenduntur. 217.218.a.1
An prælatos liceat perſecutionem fugere. 231.d.1
Prælatorum culpa. 236.d.1
Prælati nunquam deſcendunt de monte. 258.e.1
Prælati plus cæteris ad correptionem obligantur. 270.a.1
Prælatus etiam malus exauditur. 296.d.1
Prælatorum exemplum. 399.e.2
Prælatio non erit in cœlo. 301.b.2
Prælatus malus, idolum eſt abominationis & deſolationis. 343.a.b.2
Prælatorum malorum ſex proprietates. 356.a.b.2
Prælatus, in eodem defectu, magis quàm alij reprehendendus. 390 b.2
Prælati, ſeu curati, Eccleſias dimittentes, Iudęis ſunt ſimiles. 415.b.2
Duæ conditiones in prælato, vel ſacerdote. 453 e.2
Pax collegij, dum prælatus in medio. 466.a.2
Prælatus præ cæteris debet Deum diligere. 469.e.1. 470.e.1.a.2
Prælatorum periculum. 466.d.1

Premium.

Premium qui non quærit, amando meretur. 110.c.2
Premium recipientium diſcipulos Chriſti. 158.e.2
Premium ſeruientium Deo. 168.a.2
Premium duplex. 183.b.1
Premium triplex omnia relinquentium, & Chriſti ſequentium. 282.a.2
Premiorum retributio. 362.b.2

Præordinatio, Præſcientia.

Præordinatio diuina. 302.e.1
Præſcientia, & præſciti, ſiue reprobi. 365.c.1

Præſentatio.

Præſentationi Domini interfuerunt quinque perſonæ. 40.d.e.2
Præſentationis puerorum ad tēplum cauſæ. 41.b.1
Oratio Mariæ in filij ſui præſentatione. Ibidem.c.1
Chriſtus cur voluit patri ſuo præſentari. 41.d.e.1
Præſentatio virginis Mariæ in templo. 503.a.b.1

Præſens, Præſentia.

Præſens pro futuro. 476.e.1
Præſens Deus eſt ſemper, & vbique. 288.e.2
Præſentia Saluatoris, tormentum eſt dæmonum. 139.a.2
Præſentia carnis Chriſti, ſpiritualem impediebat amorem. 380.a.1
Præſentia martyrum. 183.e.1

Præſidere, Præſidens.

Ignorans præſidere non debet. 111.e.2
Pluribus in malitia præſidens, Ieſum videre non poteſt. 305.b.2

Præſumptio.

Præſumptio de ſe vitanda. 2.b.1.402.d.2
Præſumptionis mala. 343.b.1

Præteritum.

Præterita tanquam præſentia legenda ſunt. 3.b c.2
Præteritum pro futuro. 466.e.2

Prætor, Prætorium.

Prætores, & prætorium, quid. 404.e.2

Preces.

Preces cur pluraliter fiant. 116.e.1
Impoſſibile eſt multorum preces non exaudiri. 110.b.1
Preces Chriſti. 196.b.2

Primus, Primatus.

Primi nouiſſimi. 183.e.2
Gentile eſt primatum cupere. 302.b.c.2
Primatus ſpiritualis. 302.d.2
Primatus Eccleſiaſtici appetitio. 303.b.1
Primatus duplex. 303.c.d.1

Primitiæ, Primogenitus.

Primitiæ membrorum Deo offerendæ. 420.e.1
Primogenitis antiquitus nomina patrum imponebantur. 21.b.1
Primogenitus. 26.d.2
Primogeniti oblatio. 41.c.d.1
Primogenita cur Domino offerenda. 37.e.2
Primogenita quæ redimebantur, & quæ non. 41.d.1
Primogenita animalium quid deſignent. 41.a 2

Princeps, Principatus.

Principes mundi, & Eccleſiæ. 303.a.1.326.e.1. & ſequent.
Princeps circa ſe grauis iudex ſit, circa ſubiectos manſuetus. 337.a.1
Princeps ſuæ legis trāſgreſſor, grauius à Deo quàm ſubditus punietur. 337 b.1
Principatus amor. 415 e.1
Principatus Chriſti, eſt crux eius. 416.b.2
Principatibus coæquandi. 265.d.1

Principium.

Principium duplex. 5.b.1
Principiis obſta. 240.e.2.402.e.1

Pro, præpoſitio.

Pro, præpoſitio. 415.c.d.1

Proceſſio.

Proceſſio Papæ. 37.a.1
Proceſſio in templo. 40.e.2
Proceſſionis cauſæ. 318.d.2

Proceſſionis,& paſſionis Chriſti,comparatio. 318.e.2 319.a 1
Proceſſio,& Lætania,quid deſignant. 418.d.2
Proceſſio diſcipulorum poſt Chriſtum. 478.b.2

Prodeſſe,Prodigium.

Prodeſſe omnibus. 110.b.1
Prodigia. 171.b.2

Prodigus.

Parabola prodigi ſex habet notanda. 280.b.2
Parabola prodigi, Iudaicum & Gentilem populum deſignat. 267.b.2.& ſeq.

Proditor,Proditio.

Proditor veritatis quis dicatur. 153.b.2
Proditionis prædicendæ cauſæ. 373.374 a.1.b.2
Chriſtus ſuum proditorem triplici de cauſa reuelauit. 373.374 a.1
Proditionis prædictio Apoſtolos cõcitauit. 374.d.1
Proditoris confutatio. 374.d.2
Chriſtus Ioanni aperuit proditorem. Ibidem.e.2
Quare Chriſt⁹ noluit publicare proditorẽ.375.a.b.1
Proditoris permiſſio. 375 a.b.2
Proditoris commenſalis iniquitas. Ibidem.

Profeßio.

Profeſſio. 26 c.1
Profeſſio religioſorum,quid continet. 158.b.2
Profeſſio Iudæorum audax,& cæca. 404.b.1

Proficere.

Proficere in gratia, & ſapientia poteſt aliquis dupliciter. 5 .r.d.2
Proficere volẽtes ſunt in cõtinuo cõflictu. 450.a.b 2
Proficientium ſtatus. Ibidem.
In quibus proficere poſſunt ſuperiores apud inferiores. 337.a.2

Prognoſticatio.

Prognoſticatio per aſtra. 248.a.b.c.d.1

Promiſſum.

Promiſſum Deo reddere. 333.e.1

Propheta,Prophetia.

Prophetæ falſi ſunt tres. 125.b.2
Cur Chriſtus cæteris Prophetis præponebatur. 146.2.2
Prophetarum dignitas Apoſtolis collata. 150.e.2
Prophetæ nomine,doctores intelliguntur. 159.c.1
Prophetæ in ſuis ciuitatibus vituperati.180.b.c.1.& ſequen.
Nullus propheta ante Chriſtum,vitæ æternæ verba habebat. 195.b.1
Prophetæ clarius quæ de Chriſto in lege erant, obſcura denunciauerunt. 330.c.2
Prophetæ tria dixerunt de Chriſto. 300.d.2
Prophetare quid. 296.a.b.1
Iniqui interdum prophetant. 127.e.1
Prophetia Simeonis. 40.a.1
Prophetiæ non ſunt cauſæ futurorum. Ibidem.e.1
Prophetiæ Domini. 310.e.2

Proſelytus.

Proſelyti qui dicantur. 338.339.a.1

Proſperitas.

Proſperis triſtia admiſcet Dominus. 260.b.1
Proſperitas eſt ſæpe cauſa tentationis. 25.e.1
Proſperitas humana triplex. 36.a.2
Proſperitas nocet. 172.c.2
Proſperitas præſens impedit aduerſitatis futuræ cautionem. 317.c.1

Prouerbium.

Prouerbium,quando dicitur. 234.a.2

Prouidentia.

Prouidentia diuina. 154.a.b.2.297.e.1
Sine Dei prouidentia nihil perit. 154 b.2
Prouidentia Dei non cogit. 265.a.b.2
Prouidentia Dei quomodo cognoſcitur. Ibid.d.e.2
Prouidentiam diuinam impedire volentes,eam cõtra ſe promouent. 459.e.1.2.2
Non eſt inquirẽdum vltra diuinam prouidentiam. 471.e.1

Proximus.

Proximus quis dicatur. 160.c.2.277.d.1.335.d.1
Proximũ facit opus miſericordiæ,non generis propinquitas. 161.162.a.1

Prudens,Prudentia.

Prudentes ſeculi. 287.a.1
Prudentes totam intentionem ſuam ad Deum referunt. 358.d.2
Prudentia magna eſt ex temporalibus acquirere ſempiterna. 358.d.2
Prudentia ſerpentis in tribus. 150.b.1
Prudentia & ſimplicitas neceſſariæ ſunt. Ibidem.
Prudentia ſimplicitati adiuncta. 150.c.1
Prudentia in Chriſti ſermone. 226.c.2

Pſalmus.

Pſalmorum decem vtilitas, quos Chriſtus in cruce orauit. 303.d.1

Pſeudopropheta,Pſeudochriſtus,

Pſeudoprophetæ,pſeudochriſti. 344.b.2
Pſeudoprophetarum ſimulatio. 342 a.b.1
Pſeudoprophetæ ſunt tres. 125.b.2

Publicanus.

Publicani qui dicantur. 58.b.2.96.b 2.110.d.1.270.a.2.323.b.2.328.2.1
Publicanis & Ethnicis præſtare debemus. 110.d 1
Publicanus & Phariſæus orantes. 322 c.1
Publicani oratio humilis. 323.a.b.2
Publicanus orans, Gentilem deſignat populum. 323.d.e.1

Pudicitia,Pudor.

Pudicitia eſt ſingularum virtutum comes. 10.e.2
Pudor,eſt bonæ ſpei locus. 132.e.2
Pudor ſeculi amouendus. 254.d.e.2
Pudor operationis bonæ,quartus dæmon. 464.e.1

Puer,Puella,Pueritia.

Pueri aſſueſcendi ſunt virtutibus & diſciplinis. 47.e.1.49.d.1
Puerorum puritas. 276.d.e.1
Puerorum decem proprietates. 276 b.2
Tres pueri in fornace Babylonis, figurabant exiſtẽtes in limbo. 347.a.1
Puellæ cum quibus loqui debeant. 20.c.2
Puella in domo mortua,quid ſignificet. 145.a.2
Pueritiæ duratio. 261.d.2
Pueritiæ conditiones quatuordecim. Ibidem.

Pugilla,Pulchritudo.

Pugilla,quid eſt. 21.e 1
Pulchritudo & præeminentia Chriſti. 179.d.1
Pulchritudo venenum animabus infundit. 263.a.2

Pullus,Pulmentarium.

Pulli columbarum cur offerebantur, & nõ columbæ. 38.e.1
Pulmentarium. 468.b.c.1

Pulmentarium à nobis petit Chriſtus. Ibidem.

Pulſatio, Puluis.

Pulſatio Domini. 357.a.a
Pulueris excuſſio. 149.c.t

Punctura, Punctus.

Punctura triplex io mundo. 174.c.i
Chriſtus punctus eſt. 443.c.d.e.t

Punire.

Aut Deus, aut homo, punit. 57.b.t
Punitur nemo immeritò, vt ali⁹ emēdetur. 217.b.c.t
Quàm grauiſſimè Chriſti percuſſor puniendus erat. 398.a.t

Purgatio, Purgatòrium.

Purgatio, & innouatio, in quo differant. 496.b.2
Melius in purgatorio ſuppleri reſiduum, quàm io inferno cruciari in æternum. 57.b.i.337.a.1
Purgatorij pœna omnem tēporalem excedit. 65.e.2
Purgatorio omnes pœniteotes deſtinat Bernardus. 68.b.2
Purgatorij relaxatio per paſſionem Chriſti. 386.a.2
Purgatorij duplex pœna. 494.b.1
Minor pœna purgatorij maior eſt, quàm maxima pœna huius mundi. Ibidem.

Purificatio.

Purificationis lex. 37.d.2
Purificatio Mariæ. 37.d.2
Purificatiooi cur Maria voluit ſubdi. 38.a.1

Puſillanimitas, Puſillus.

Puſillanimitas noſtra arguitur. 153.d.1
Puſillanimitas noſtra, in quo conſiſtit. 305.a.a
Puſillanimitas bene agendi. 360.d.a
Puſillus grex. 117.e.t
Puſilli qui dicantur. 262.e.1
Parabolæ tres cootra ſcandala, & contemptū puſillorum. 395.e.a.396.a.1.& ſequen.

Puteus, Putredo.

Puteus Iacob, nuoc Samaritanæ. 168.a.2
Putredo eſt opprobriū humanæ cooditionis. 490.c.2

Quadragenarius.

QVadrageoarius numerus ex quibus conſtat. 74.e.1
Quadragenarij conſecratio. 74.d a
Quadrageoarij numeri myſterium. 385.e.a

Quadrageſima, Quadraginta.

Quadrageſimæ initium, quando ſumendum. 74.a.2
Quadrageſimæ congruitas. 74.b.a
Deuotio in tempore quadrageſimæ. 74.d.2
Quadrageſimæ, & quinquageſimæ conſecratio à Chriſto. 474.e.1
Qnare Chriſtus quadrageſimo die voluit aſcendere. 475.d.1
Quadraginta diebus ieiunare, quid ſit. 74.a.2
Quadraginta dies, & non plures, cur Dominus ieiunauit. 74.e.2
Quadraginta diebus aquæ diluuij inundauerunt. 74.e.a
Quadraginta dierum poſt reſurrectionē ad 40. horas mortis Chriſti comparatio. 474.c.t

Quadriga.

Quadriga vocatorum. 93.d.1

Quærere.

Ne te quæſiueris extrà. 171.d.2
Quærendi Dominum ſolicitudo. 49 c.2
Qnæreodus eſt Ieſus cum Maria & Ioſeph. 50.b.1
Quæreotes Ieſum. 193.a.b.c.a
Quærentium Dominum intentio. 225.a.t
Quærentes, & non iouenieotes Chriſtum. 225.d.2
Quærunt crucifixum pauci. 454.b.t
Modus quærentium. 456 b.c.1
Quiſque magis ſua, quàm Dei & Eccleſiæ quærit. 339.c.2

Quantitas.

Quantitas pœnæ metiri debet pro quaotitate culpæ. 57.b.1

Quarantena.

Quarantena mons. 73.b.1

Quaſi, aduerbium.

Qnaſi vnigeniti &c. dictio, quaſi, quomodo ſumitur. 60.c.a

Quaterdena.

Qnid per tres quaterdenas, ter quatuordecim generationes. 22.a.1
Quaterdeoæ tres generationes, quid repræſentant. 22.a.1
Quarerdena ſecunda, quid deſignat. 22.d a
Item tertia quaterdena, quid. 23 2.1

Quatuor.

Quatuor peccatorem portantes. 134.e.a
Quatuor milia hominū Chriſtū ſequētium. 246.a.a

Quieſcere, Quies.

Quieſcendum ioterdum eſt. 166.d.2
Quies Chriſti quadruplex. 27.a.1
Quies in paſſione Chriſti. 388.a.a
Chriſti poſt vocatiooem quietio. 82.d.1

Quinque, Quinarius.

Quinque panum, & duorum piſcium miraculum. 184.d.2.& ſequen.
Quinque panes moraliter, quinque dooa ſenſuum. 186.c.2
Quioque virgines quare fatuæ dicantur. 358.c.2
Quinque virgines prudentes. Ibidem.d.2
Quioarij oumeri myſterium. 385.e.2

Quouſque, aduerbium.

Quouſque, dictio. 273.a.t

Rabbi, Rabboni.

RAbbi vocari, vel vocare, non debemus. 338.a.1
Rabboni quid ſit. 457.c.d.1

Racha, Rachel.

Racha, qnid ſit. 104.c.2.314.b.1
Cur Rachel dicatur ploraſſe filios Iudæ. 45.e.1
Rachel Eccleſiam ſignificat. Ibidem.a.a

Radix.

Radices arboris ſunt cogitatiooes. 57.e.a
Radices peccatorum tres. 67.b.1

Rama, Ramus.

Rama, qnid ſit. 45.d.t
Rami arboris ſunt deſideria. 57.d.1
Ramos arborum cædere. 315.e.t
Ramos in manibus portare. 316.a.1

Rancor.

Rancor animi dimittendus. 115.b.1.271.a.a

Rapere, Rapina.

Rapere, quid ſit. 165.e.t
Rapioa cauenda. 58.b.c.2

Ratio.

Ratiu comparatur Centurioni. 133.a.1

Ratio, Rex eſt in regno. 172.e.1.a 2
Ianitor eſt ratio. 361.d.2
Ratio, interioris hominis caput. 372.c.1
Ratio in Chriſto inferiores vires regebat. 325.d.2
Ratio factorum Dei, noo eſt diſcutienda. 168.c.a
Ratio reddenda de omni verbo otioſo. 203.c.2
Ratio de omnibus reddenda. 272.b.1

Rebellio, Receſſus.

Rebellio contra bona. 304.c.2
Receſſus Chriſti cauſæ. 299.c.1

Recidiuare.

Recidiuantis periculum. 215.d.1

Recipere.

Recipere Chriſtum. 158.d.2
In nomine Chriſti recipere. Ibidem.c.2
Recipitur quis dupliciter. 159.a.1
Recipientium merces. 259.b.1
Recipiendorum triplex differentia. 159.e.1
Recipiendi peccatoris modus. 268.d.2

Recluſio.

Recluſio corporalis ſine mentali, nihil aut parum prodeſt. 24.d.e.2

Reconciliari, Reconciliatio.

Reconciliandi forma. 105.b.c.1
Reconciliatio per talionem. Ibidem.c.d.1
Homo eo ordine reconciliatur, quo ipſe peccauit. 12.d.2

Rectus.

Recti qui. 62.d.2

Redargutio.

Redargutio culpæ, non eſt contumelia perſonæ. 210.d.2

Reddere.

Reddentium genera. 237.c.2
Reddendæ ſunt Deo vices. 164.c.1
Reddere quæ ſunt Cæſaris Cæſari. 333.c.d.1
Deo quæ ſunt reddenda. 333.c.d.e.1

Redemptio, Reditus.

Redemptio eſt plena ab omnibus malis liberatio. 351.b.2
Chriſti deſiderium ad noſtrā redemptionem. 392.c.d.2
Redemptio copioſa in morte Chriſti. 436.b.1
Redemptionis beneficium maius eſt quàm creationis. 443.b.1
Reditus Chriſti. 48.a.1.

Refectio, Refugium.

Refectio vtraque cur in monte facta fuerit. 246.b.2
Contemplatio ſuper refectione Chriſti ab angelis. 79.a.1
Refugia Domini tria. 37.b.1

Regeneratio.

Regenerationes duæ. 282.a.2
Regenerationum congruentia. 257.b.a

Rex.

Reges qui ſint. 36.d.1
Regis nomen peccando amittitur. 36.e.1.a.a
Rex iniuſtus omnes miniſtros habet impios. 34.b.a
Qualis rex, talis præparatio regis. 350.d.a
Rex quomodo interdum capiatur. 156.b.2
Reges tres qui Chriſto munera obtulerunt, vnde dicebantur. 33.a.2
Chriſtus Rex eſſe noluit. 186.b.2
Rex cœlorum voluit homo fieri. 303.d.1
Rex tuus quis dicatur. 313.c.1
Rex Chriſtus quare dicatur. 363.a.1
Marcus probat Chriſtum eſſe Regem omniū. 482.a.2.& ſequen.

Regina.

Regina Saba Magos figurauit. 36.b.c a
Regina Saba electa, & ſecundùm quoſdam Sibylla. 205.d.2
Regina Saba quomodo iudicabit gentem Iudaicam. 206.b.c.d.1
Regina Auſtri Gentilis. 205.e.2
Regina Auſtri animā deſignat rationalē. 206.a.b.1

Regnum.

Regnum temporale. 119.e.2
Regno nihil potentius in terra. 201.a.2
Regnum diuiſum. 201.a.b.2
Diuiſio regni Iudææ. 48.c.d.2.55.c.1
Reſtitutio regni Iſraël duplex. 477.b.c d.1
Filij regni ſunt Iudæi. 132.b.1
Regnum ſanctorum. 488.b.c.1
Regnum Satanæ. 201.e.1

Regnum cœlorum.

Regnum cœlorum quatuor modis dicitur. 55.d.2
Regni cœlorum promiſſio prima per Ioannem Baptiſtam. 55.e.2.56.a.1
Regnum cœlorum iannis appropinquare. 89.d.e.a
Regnum cœlorum promittitur in omnibus beatitudinibus. 102.a.1
Regnum cœlorum pro Eccleſia. 104.e.1
Regni cœlorum nomina. 147.e.1
Regnum cœlorum vim patitur. 163.d.1
Regnum cœlorum ementes & furentes. ibidē b a
Regnum cœlorum datur gratis. 163.c.2
Regnum cœlorū pauperum eſt, non diuitū. 190.b.2
Regnum cœlorum percipere nequeunt, qui hic toto deſiderio terram quærunt. 292.b.1
Regnum cœlorum quibus paratum. 302.e.1
Regnum cœlorum proſcribentes. 318.a.2
Regnum cœlorum æterna beatitudo eſt. ibidē.b.2
Regnum cœlorū tantū valet, quantū habes. 368.d.2

Regnum Dei.

Regnum Dei triplex. 114.d.2.345.b.1
Regnum Dei prius quærendum. 119.e.2
Regnum Dei, & eius aduentus. 345.b.1
Regnum Dei interdum pro gratia Dei accipitur. 345.a.1
Regnum Dei in quibus eſt. 345.b.1
Regnum Dei quatuor de cauſis comparatur æſtati. 352.a.1
Regnum Dei paratum ante mundi conſtitutionem. 363.c.1

Regnum Chriſti.

Regnum Chriſti quale erat. 15.d.1
Qui ſint de regno Chriſti. 15.e.1.302.a.1
Regnum Chriſti ſine fine. 15.a.2
Chriſtus deſtruxit regnum peccati, & conſtruxit regnum virtutum. 39.d.2
Chriſtus regnum oblatum reſpuit. 185.a.b.2
Regnum Chriſti non eſt de hoc mundo. 405.c.a
Regnum Chriſti in mundo nulli contrariū. 405.d a
Conditio regni Chriſti. Ibidem.e.2
Chriſtus non aliter regnat in nobis, niſi per aſperitates. 416.b.2

Regulus, Relatio.

Regulus interfuit nuptiis Architriclini. 171.e.1

Regulus multipliciter dicitur. ibid.a.2
Reguli filius myſticè. 171.b.1
Regulus qnilibet. 171.b.2
Relario ad diſcipnlos facta. 450.e.2

Religio.

Religio eſt quoddam medium inter cœlom & mûdnm. 162.e.1
Religio dicitur caſtellnm. 168.a.1
Religio per ſolitudinem Ioannis in deſerto figuratur. 162.e.1.2.2
Religio per arborem fici intellecta. 217.e.2
Religio dicitur paradiſus. 305.d.e.2
Religio poteſt dici vinea plantata à Chriſto. 329.a.2
Damnatio ſumma eſt,imperfectè viuere in religione. 47.e.2
Religio,nolentibus parentibus, acceptari poteſt. 49 b.1
Religionem intrantes doloſè. 136.e.2
Religionis ingreſſus non differendos. 136.e.2.137.e.1
Religio obſeruanda. 136.e.2
Peccant qui vocatnm ad religionem per mala exépla apoſtatare faciunt. 339.a.1

Religioſus.

Religioſorum perfectio. 23.a 1
Religioſorum deuotio ad Ieſum paruulnm. 37.e.1
Religioſorum inanis gloriatio. 57.d.1
Religioſi mortui ſont mundo. 84.c.1.432.e.2.441.b.2
Religioſorum inobedientia. 90.a.2
Religioſis quæ ſint relinquenda. 92.b.2
Religioſi an repetant ablata. 108.d.1
Religioſns retroſpiciens. 137.e.1.2.b.c.2
Religioſi mali dæmoniacis ſunt ſimiles. 139.e.1
Religioſi peregrini. 147.e.2
Primi religionis patres,vrbes relinquebant. 190.a.1
Religioſi plus in Salmone,quàm in Salomone ſtudent. 190.c.1
Religioſus vitioſus,monſtrum eſt. 191.b.c.1
Religioſi optimi,aut peſſimi. 218.a.1
Religioſi ficti. 295.d.2
Religioſorum & ſecularium comparatio. 285.e.2
Religioſus ad quam eleemoſyoam tenetur. 287.d.e.2
Status religioſorum. 305 c.2
Religioſi ſecularibus dediti. 320.d.1
Religioſis parabola duorum filiorum applieanda. 318.c.1.418.c.d.2
Religioſorum tranſmiſſio. 480.e.1
Religioſi pro obedientia feſſi,crucis Chriſti portationem conſiderent. 418.419.a.1
Religioſi Pariſienſis reſponſio ad matrem. 425.d.2

Relinquere,Remedium.

Omnia relinqoere. 92.e.2.282.b.1
Omnia relinquenda. 282.b.1
Non omnia relinquit, qui ſeipſum non relinquit. 281.e.1.a.2
Remedia contra vitia. 2.e.2.3.a.1

Remittere,Remiſſio.

Remiſſio offenſæ. 115.c.1
Remiſſio iniuriæ. ibid.
Quoties remitendum ſit. 271.c.1
Offenſa ſemper,ſed non ſemper iniuria remittenda. 271.c.2
Remiſſionom modi duodecim. 273.d.2
Remiſſio peccatorum exigit fidem in adulro. 141.c.1.
Remittendi poteſtas. 465.a.2

Remunerare,Renunciare.

Deus ſemper remunerat ſupra condignom,& ponit citra condignum. 6.b.2
Deus non tam quantitatem laborum, quàm quantitatem operum remnnerat. 102.e.1
Renunciare omnibus,reliqnere omnia. 157.b.1

Reparatio.

Myſteria reparationis humanæ. 1.e.2.2.a.1.

Repercutere,Repetere.

Repercutientis damnum. 107.b.e.2
Repercutiendum non eſſe. 107.d.2
Repeterere ſua dupliciter fit. 108.d.1

Reprobare,Reprobus.

Reprobati quidam ex domo Abrahæ & Iſaac fuerunt. 15.a.2
Reprobationis Iudæorum cauſa. 318.d.1.319.d.1
Deus reprobat ſecundùm iuſtitiam, & prædeſtinat ſecundùm miſericordiam. 365.a.b.2
Reprobi de beneficio, ſemper efficiuntur deteriores. 272.273.a.1
Reproborum bona. 291.c.1

Repudium,Repulſa.

Repudiom non faciendom. 107.d.2
Repulſa dignus. 385.d.1

Requies.

Requies ſanctorum in terris puſilla. 166.c.2
Requies animarum in præſenti,& futura vita.168.a.a

Res.

Res affectus,aut doctrina eſt danda. 108.d.2
Res quæ perditur. 156.d.2
Res veræ quæ ſint. 219.e.2
Res humanæ fumo ſuot ſimiles. 278.a.b.2
Reuerſio rerum. 443.a.2

Reſeruare,Reſidere.

Reſeruata Deo tria. 150.a.2
Reſidere ſuper beneficia. 181.b.2
Contra non reſidentes ſuper beneficia ſua. ibid.b.c.1

Reſpectus.

Reſpectus Chriſti ad filias Hieruſalem. 417.e.2.a.2

Reſpondere,Reſponſio.

Quando non reſpondendum. 399.a.1
Chriſtns qnandoqne reſpondet,quandoque nó reſpondet. 409.a.1
Non eſt ſemper ad qoælibet interrogata reſpondédum. 414.a.2
Reſponſio Chriſti ad matrem qnalis fuerit. 50.b.2
Modeſtia Chriſti in reſpondendo. 76.c.d.1
Reſponſio Chriſti ſemper mollis. 230.c.1
Reſponſio Chriſti ad diſcipnlos Ioannis. 161.c.1
Reſponſio Chriſti ad Iudæos calumniantes. 327.c.1

Reſtitutio.

Reſtitutioois lex. 306.c.1.a.2

Reſurrectio.

Reſurrectio vera, quid eſt. 464.a.1
Reſurrectio futura. 150.c.2
Reſurrectionis futuræ meditatio. 151.a.1
Sobita mortuorum reſurrectio & vocatio. 350.c.2. 351.a.b.1
Status reſurgentium. 464.c.1
Tempus reſurrectionis generalis. 353.a.2
Reſorrectio omnium vniuerſalis. 359.c.1.494.d.2
Reſurrectio defunctos maiores reddit. 193.b.1
Reſurgentium differentia. 494.c.2
Reſurrectio tria corriget in natura. 495.a.1
Reſurgent corpora oumero eadem, quæ prius. 495. a.b.1
Reſurgẽt corpora in iuuenili ætate, & robore. 495. b.1
Quicquid ad decorem naturæ facit, in reſurrectiooe redibit. 342.a.2
Infideles ooo reſurgeot ad iudiciom, ſed ad damnationem. 495.b.2
Reſurrectioois futuræ impugoatio. 333.b.c.d.2.
Reſurrectio corporum probator. 334.c.1
Reſurrectio mortuorum aſſeritur. 350.c.2.459.c.2.
Reſurrectionis ſignum. 454.c.2
Teſtimonium reſurrectionis ab adoerſariis. 459.d.1
Veritatem reſorrectionis fatentur ſimplices. 459.c.1
Reſurrectio prima, & ſecunda. 348.c.2
Reſurgendum à peccato. 349.c.2.350.a.1
Reſurrectionis à peccato modus. 135.c.2

Reſurrectio Chriſti.

Reſurrectio Chriſti. 301.a.1.448.d.1
Cur Chriſtos reſorrectionem ſuam diſcipulis prædixit. 301.b.1
Reſurrectio Chriſti non fuit differeoda. 448.b.2
Reſurrectio Chriſti eſt cauſa, & figura noſtræ. 448. c.2.464.c.d.1
Reſorrectioois Dominicæ acceleratio. 448.d.2
Chriſtus plenus gaudio reſurreait. 449.ibid.
Figuræ variæ reſorrectionis Dominicæ. 449.c.d.1& ſeqoent.
Eaeellentia diei reſurrectioois. 449.b.c.2
Tempus reſurrectionis Chriſti. 454.d.1
Chriſtus reſorrexit clauſo mooumeoto. 453.a.2
Cur Petro iuſſit Chriſtus ſuam annuociari reſurrectiooem. 454.c.1
Duo viri reſurreaerunt cum Chriſto. 460.a.1
Certificatio de reſurrectione Chriſti per tria. 464. b.2
Reſurrectio Chriſti ſufficientibus probata ſignis. 473.c.2.474.a.1

Reſuſcitatio.

Reſuſcitatioois tria ſigna. 135.c.1
Reſuſcitandi modus. ibid.
Mora reſuſcitationis. 194.c.1

Rete, Retentio.

Retia laoare, quis dicatur. 91.b.1
Retia reficere. 92.c.1.a.2
Rete Chriſti eſt verbum Dei. 468.d.1
Retentio taa atur. 212.d.2

Retributio.

Retributio à Domino petenda. 212.a.1
Retributio ſpecialis. 282.c.2
Retributio conſideranda. 283.c.1
Retributio iuſta, & miſericordia abondans. 185.b.1
Aeteroa retributio. 364.d.2
Retributionis cauſæ. 365.a.1

Retrò.

Noo eſt reuertẽdum retrò perſeuerare volentibus. 344.a.1

Reuelatio, Reuerentia.

Reuelationes veræ. 346.a.1
Reoereotia Iudæorum ad libros veteris teſtamenti. 179.b.1

Ridere.

Rideodi oollum tempos. 103.a.2
A riſo abſtineodom eſt. 135.c.2
Riſus Domini. 293.d.2

Robertus.

Robertus Præmooſtratenſe mooaſterium ædificauit. 207.a.1

Romani.

Romani abſtoleruot à Iodæis regiam dignitatem. 171.a.2.405.b.a.415 b.c.1
Mos Romaoorum in condemnaodo. 405.b.1

Romphea. Roſa.

Romphea amota à paradiſo. 449.b.2
Roſæ proprietas. 307.c.1

Ruina.

Ruina malorum. 127.d.c.2
Ruina vitiorum per Chriſtum. 40.c.1
Roina oppreſſi. 217.b.c.1

Sabbatum.

SAbbatum qoid deſigoet. 440.c.2
Sabbati ioſtitutio. 596.c.1
Sabbati Domious. ibid.
Chriſtus ſabbatis præcipuè in ſyoagogis docet, & operatur. 198.c.d.1
Sabbato curare. 198.d.e.1.220.c.1
Sabbato præcipuè operatus eſt Dominus virtutes. 198.c.2
Chriſtus eacuſatur io ſabbato operando. 217.d.1
Sabbato qoomodo ſanctificanda. 219.d.1
Sabbatum obſeruare. 232.a.1
Sabbato ieiunare licet. 214.b.2
Marię, & ſociarum, in ſabbato ſancto exercitiom. 446 b.1
Sabbati ceſſatio. 446.d.1
Sabbatum trioitatis ſanctæ. ibid.
Sabbati iter. 478.a.2

Sabellius.

Sabellij hæreſis circa trinitatem. 237.c.1

Sacer.

Sacra tangere vereantur peccatores. 91.c.2

Sacerdos.

Sacerdotes, taoquam vicarij Chriſti, ſunt miniſtri confeſſionis. 66.a.b.c.2
Sacerdotes Angeli vocantur. 162.c.d.2
Contra ſacerdotes ſecularia tractantes. 166.c.2
Sacerdotes licèt non ſancti ſint, homines tamẽ ſanctificaot 262.b.2
Sacerdotum cura. 419.b.c.2
Sacerdotium cognoſcitur infirmum à fructu populi. 419.c.d.2
Sacerdos io miſſa quid agat. 322.d.c.1
Sacerdos qoinquies ſe vertens ad populum, quinque Paſchæ apparitiones repreſeotat. 466.a.1

Sacerdotum promiſſio ad Deum. 328.d.1
Orónia facienda ſunt,quæ à ſacerdotibus præcipiũtur. 336.b.2
Sacerdos circa vitam ſuam ſit auſterus, circa aliorũ benignus. 336.c.2
Sacerdotes Chriſtiani ſicut & Iudaici, cum viduis manere non debent. 338.c.2
Bonus ſacerdos ſuper omnem populum glorificatur. 355.c.1
Malos ſacerdos ſuper omnes punitur. ibid.
Sacerdos pro eodem peccato grauius populo punietur. 358.a.1
Contra ſacerdotes ſceleſtos. 375.d.1
Cur angelis non eſt commiſſa ſacerdotij poteſtas. 402.c.2

Sacerdotes veteris legis.

Sacerdotes multi à Dauid inſtituti. 11.c.1
Summus ſacerdos ſolus intrabat ſancta ſanctorũ. 11.d.e.1
Summus ſacerdos clauem ſuper humerum portans ad ſancta ſanctorum, Chriſtum crucem portantẽ figurabat. 416.d.2
Sacerdotum inferiorum miniſterium. 11.d.1
Sacerdotes primi,& ſecundi ordinis. 162.c.2
Sacerdos & Leuita. 161.b.1
Sacerdotum legalium abſtinentia. 12.d.1
Sacerdotium veteris legis peccatum non curauit. 161.b.1
Sacerdotum Hieroſolymorum auaritia. 319.d.e.1. 321.c.2
Murmur ſacerdotum aduerſus Chriſtum.327.c.d.e.1
Sacerdotum cenſura. 336.a.2

Sacramentum.

Sacramenti diffinitio. 72.c.2
Sacramentum in tribus conſiſtit. 72.c.2
Sacramenti efficacia. 72.c.2
Sacramentorum numeri ratio. 72.d.2
Sacramenta characterem imprimẽtia 72.e.2
Chriſtus cur accepit ſacramenta. 69.a.2
Sacramentorum inſtitutio. 72.a.2
Sacramentorum inſtituendorum cauſæ. 72.a.2
Sacramenta quinque ſolus Chriſtus initiauit.72.d.2
Quare Chriſtus inſtituit ſacramentum altaris.377.b.c.2
Miniſter in ſacramentis conferendis non eſt attendendus. 80.c.1
Noſtra ſacramenta ad finem mũdi durabũt.370.b.2
Intentio in percipiendis ſacramentis. 435.b.2
Sacramenta ſaluti neceſſaria. 435.c.2
Chriſtus virtutem ſuam non alligauit ſacramentis. 467.b.c.1. 467.b.c.1

Sacrificium.

Tria ſacrificij genera. 378.d.1
Sacrificia veteris legis erant accepta ex fide offerẽtium. 11.d.e.1
Sacrificium matutinum,& veſpertinum. 41.a.2
Iuge ſacrificium,quid deſignabat. 79.e.3
Sacrificiũ ſine miſericordia deſpicit Deus. 95.d.e.2
De alieno nullus poteſt Deo facere ſacrificium. 139.d.2

Sadducæi.

Sadducæi vnde dicuntur. 56.e.2
Sadducæorum ad Chriſtum acceſſio. 333.b.2
Sadducæi,qui ſint. 333.c.d.2

Sagena.

Sagena fidem,& eccleſiam ſignat. 178.b.c.d.1

Sal.

Sal diſcretio dicitur. 103.b.2
Salis virtus. ibid.
Salis deprauatio 103.c.2

Salem.

Salem,quid ſit. 88.e.1

Salomas,Salomon.

Salomas interpretatur pacificans. 450.b.2
Salomon in throno,Chriſtum figurabat in præſepio. 36.b.2
Throni Salomonis figura. 36.b.c.2
Salomonis porticus. 236.c.2
Salomoni comparatur Chriſtus. 443.c.2

Saltatio.

Saltatio triplex. 164.d.e.2

Salus.

Omnis ſalus,& ſpes in Chriſto locanda. 36.d.2
Salus animæ non eſt propter temporalia negligenda. 254.b.c.2
Salutis procuratores quatuor. 142.c.1
Salus ſummè diligenda. 264.b.1
Salus corporis à Deo quærenda. 146.a.1
Salus peccatorum,refectio Dei eſt, & ſanctorum. 268.c.2
Salus vera non eſt nolenti. 303.d.2
Salus duplex. 313.b.2
Salus in excelſis. 313.c.1
Salutis incertitudo. 354.d.1.b.c.2
Salutis noſtræ operatio. 443.a.1

Salutare,Salutatio.

Salutare in via prohibitum. 148.a.1
Salutatio angelica eſt cæteris excellentior. 14.e.1
Salutationis Mariæ effectus. 17.d.e.2

Saluus,Saluare,Saluandus.

Dei ſolius eſt ſaluare à peccatis. 15.b.1
Saluum facere populum à peccatis. ibid.
Saluantis aliquem premium. 263.a.c.2.1
Saluari impoſſibile eſt non frenãtem paſſiones. 291.e.2.292.2.1
Deus vult omnes homines ſaluos facere. 341.b.1
Status ſaluandorum tres. 174.e.1
Saluandorum paucitas. 214.b.2
Tres ſaluandi. 315.a.2.495.e.1
Ordines ſaluandorum. 289.b.c.2
Multi ſaluandi ſunt in charitate imperfecta. 357.c.d.1
Deus præuidet modum,quo aliquem præuidet ſaluandum. 365.e.1.2.1
Vnum ſaluandum curauit Dominus. 467.b.1

Samaria,Samaritanus.

Samaria. 168.e.1
Chriſtus,cur ſolùm per duos dies manſit Samariæ, 270.b.2
Samaritanus,quid interpretatur. 230.d.1
Samaritanus cur vocatus Chriſtus. 230.b.1
Samaritani qui dicebantur.147.b.1.230.b.1.230.d.1. 299.c.1
Samaritani hæreticos deſignant. 147.d.1
Samaritanorũ religio ob leones introducta.168.c.2
Samaritanorum introductio. 168.c.2
Samaritani habebantur Iudæis tãquam excommunicati. 169.a.1

Samaritanorum deuotio. 170 a.2
Samaritani cur Chriſto neganerũt hoſpitiũ.299.d.1
Samaritani occiſi locus. 73.b.1
Samaritanæ deuotio in Chriſtum. 169.c.2

Sampſon,Samuel.

Figura victoriæ Chriſti in Sampſone. 394.b.c.2
Sampſon reſurrectionem Chriſti figurauit. 450.a.1
Samuël Chriſtum figurauit. 38.d.1

Sanare,Sanitas.

Chriſtus ſanabat vt Deus:ſed orabat vt homo. 130. b.c.2
Quare Chriſtus quibuſdam ſanandis manum impoſuit. 134.a.b.1
Cur Dominus ſeruum Reguli ſanauit. 172.a.b.1
Chriſtus quinque fecit ſanando curuam mulierem. 218.c.2
Sanandi modus quem Chriſtus obſeruabat.243.b.2 244.a.1
Chriſtus quos ſanauit corpore, ſanauit & anima. 298.a.1.308.a.1
Chriſtus inimicorum ſuorũ vulnera ſanat. 394.c.2
Sanitate digni. 95.c.2

Sanctus.

Sanctus,idem quod firmus. 382.c.d.2
Sanctum, ibi cum dicitur, ſanctum vocabitur &c. quomodo ſumitur. 16.d.1
Sancti libentiſſimè reſpiciunt Chriſti vitã legentes. 1.d.2
Sanctorum veteris & noui teſtamenti differentia. 96.b.2.257.c.1
Sancti cur auibus comparantur. 118.c.2
Aquilis aſſimilantur ſancti. 345.b.2
Sancti primitiui primò quæſierũt regnũ Dei. 120.a.1
Sancti inuocandi in adiutorium. 133.c.1
Sanctorum numerus. 145.c.2
Sanctorum memoria. 183.c.1
Sanctorum imitatio neceſſaria. 183.a.2
Ridiculum eſt ſanctos honorare conuiuiis. 196.a.2
Sanctorum petitio. 348.d.1
Sanctorum ſolennia,natalitia vocantur. 382.a.1
Sanctorum redemptio. 447.c.2
Deus in ſanctis ſuis laudandus eſt. 482.c.1

Sanctitas,Sanctificatio.

Simulata ſanctitas,duplex eſt iniquitas.34.c.1.288. c.2.328.b.1.338.d.2
Sanctitas non venit per propagationẽ naturę.57.d.1
Sanctitas ante ſanctos fuit,& non contrà. 340.c.2
Error vulgarium circa ſanctitatem ſuam. 312.d.2
Maius eſt quod ſanctificat, quàm quod ſanctificatur. 339.b.2
Sanctificatio nominis Dei. 113.c.2

Sangar.

Sangar Chriſti figurauit victoriam. 393.d.c.1

Sanguis.

Sanguinẽ in die circunciſionis ſuæ Ieſus cœpit fundere. 32.a.1
Sanguinem ſuum ſexies fudit Chriſtus. 32.b.1
Senaria ſanguinis Chriſti effuſio,quid deſignet. 32. d.1
Sanguinis vnica gutta ad redemptionem mũdi ſuffeciſſet. 32.d.1
Requieſcentes in ſanguine Chriſti. 404.a.b.2
Sanguinis & aquæ lateris Chriſti efficacia.435.c.d.2
Chriſtus primò ſuum bibit ſanguinem,inducẽs cæteros ad bibendum. 377.a.1
Chriſti ſanguis effuſus pro multis efficienter,& pro omnibus ſufficienter. ibid.

Sanguiſuga.

Sanguiſuga,quid ſit. 169.d.2
Sanguiſugæ filiæ,quæ. 220.c.1.a.1

Sapere,Sapiens,Sapientia.

Sapere ſola cœleſtia debemus. 251.b.2
Sapiens quid agat,& quid non. 258.c.2
Inter ſapientes,humilior eſt inter ſapientes ſapientior. 168.d.c.1
Sapientia Chriſtiana in quo conſiſtat. 35.c.2
Sapientiæ Chriſti plenitudo. 48.d.c.2
Sapientia dando creſcit. 109.c.1
Sapientia reuelata paruulis. 168.a.1
Sapientiæ ſtudentes non ſunt ocioſi. 175.d.2
Sapientia quaſi ſapida ſapientia. 148.d.2
Sapientia in patria. 499.b.1
Sapientia multiplex. 287.d.1
Sapientia neceſſaria. 287.c.1
Sapientia ſuperflua. ibid.
Sapientia nociua. 287.c.1
Sapientia mundi. 287.b.1.268.b.1

Saphyrus,Sardius.

Saphirus. 280.b.1
Sardius. 281.b.1

Sarepta.

Sarepta,Sidoniæ vrbs. 180.a.1

Satanas.

Satanas,quid interpretetur. 252.a.2
Satanæ caſus. 167 b.1
Introitus ſatanæ in animam Iudę. 368.b.1
Satanam intrare in hominem. 375.c.1.a.b.2
Satanas in aduentu Antichriſti ſoluetur. 344.c.d.2

Satisfactio.

Satisfactio,tertia pars pœnitentiæ. 67.c.1
Satisfactio pœnam dat pœnitẽti, & Deo honorem. 67.a.2
Satisfactio quomodo facienda. 247.b.c.1
Satisfactio iniuncta,non eſt prætermittenda. 65.c.2
Satisfactionis iniunctio qualis debeat eſſe. 308.a.1

Satum,Saturatio.

Satum,quid eſt. 176.d.2
Saturatio Domini. 168.d.2

Saul.

Saul Iudam,& Iudæos,figurauit. 394.d.1

Scacus,Scala.

Scacorum ludus. 290.c.2
Scala Iacob. 66.a.b.2

Scandalum,Scandalizare,

Scandalum quid. 260.c.1
Scandalum eſſe,quid. 251.a.2
Scandalizati,qui. 261.a.b.2
Scandalizat nos quis tripliciter. 163.c.2
Scandalizati in Chriſto. 161.a.b.2
Scandalizantium malum. 190 c.d.2
Scandalum acceptum non datum. 240.a.b.2
Scandalum quomodo vitandum. 106.c.d.1 161.b.2
Scandali vitatio à Chriſto. 260.c.2
Opus bonum de ſe non ſcandalizat. 260.c.2
Scandali malum. 261.a.2
Puſillorum,& magnorum ſcãdalizatio. 262.263 a.1
Mors ſcandalo præferenda. 263.b.1
Scandala expediunt. 263.d.1
Remediũ contra peccatum ſcãdali paſſiui.263.c.d.2

Membra noſtra quomodo nos dicuntur ſcandalizare. 263.d.e.1
Dimittenda pro ſcandalo. 264.e.1.264.d.1
Scandalizatio gentium per nos. 332.e.1
Scandalum dubitationis paſſi ſunt Apoſtoli. 378.d.2
Scelus.
Prodenda non ſunt occulta ſcelera. 375.a.1
Scenophegia.
Sceuophegia, quid ſit. 224.a.1
Scenophegiæ duratio. 225.a.2
Scire, Scientia.
Scire verum, quid eſt. 3.c.1
Si Chriſtum bene ſcis, ſatis eſt ſi cætera neſcis. 3.d.1
Scire & non facere, grauat. 232.a.2
Scientia perfecta quæ ſit. 125.b.1
Sciētia magiſtri in diſcipulis collaudatur. 160.d.e.1
Scientia culpam aggrauat. 357.e.2
Scire cogitationes ſolius Dei eſt. 85.d.1
Scire, & neſcire Dei. 127.c.1.297.e.2
Scire in Deo, quid ſit. 353.c.1
Scientia Dei ab æterno ſuper hominum conuerſatione. 166.c.d.e.1
Scientia Dei non imponit neceſſitatem rebus, nec liberum impedit arbitrium. 263.d.1
Scriba.
Scribæ docentes locum natiuitatis Chriſti, & eum non adorantes, malos deſignant prædicatores. 34.c.2
Scribæ & ſacerdotes necem Chriſti adhuc paruuli meditabantur cum Herode. 47.c.1
Scribæ intentiō. 136.c.1
Scriba in tribus à Domino reprehenditur. 136.c.2
Scriba doloſus. 336.c.2
Scribarum malitia. 145.a.2
Scribæ & Phariſæi per ſcripturas ſciebant Chriſti aduentum. 338.b.2
Quomodo Scribæ, & Phariſæi velabant ſcripturas, vt homines retraherēt à cognitione Chriſti. 338.c.d.2
Diligētia ſcribarum prodeſt fidei noſtræ. 442.c.d.2
Scribere.
Nullus, niſi abiiciat carnalia, dignus eſt ſcribi in libro vitæ. 21.d.1
Scriptura.
Scriptura Chriſti in terra. 227.c.1
Scripturarum varia imaginatio. 3.b.2
Aſſertiones ſcripturarū incertæ, ſunt præſumptuoſæ. 3.b.2
Modus legendi ſacram ſcripturam. ibid.
Scripturæ in cordibus habendæ, vt dæmones fugēt. 4.d.e.1
Scripturæ non ſunt nobis datæ, vt eas ſolùm in libris habeamus. 4.d.e.1
Scripturæ ſanctæ effectus. 4.a b.2
Scripturæ ſacræ non promittunt in hoc ſeculo niſi tribulationes. 25.b.2
Quare ſcriptura non expreſſit quid fecerit Chriſtus vſque ad annum trigeſimum. 52.d.1
Scripturæ ab imitatione operum nomina imponūt. 57.a.1
Sacræ ſcripturę intendendum eſt. 166.a.1
Scripturarum laus, & vtilitas. 166.c.1
Scripturæ libri, vitæ mutatio. 167.d.e.2
Scripturæ de Chriſto teſtimonium perhibent. 216.c.2
Scripturæ potius, quàm Aſtrologiæ credēdum. 248.c.d.1
Scripturæ magnæ ſunt authoritatis. 251.d.2
Sacræ ſcripturæ ſunt regnum cælorum. 338.a.2
Contemnens ſcripturas nūquam perficietur in illis. 328.a.b.2
Sacra ſcriptura interpretanda eſt, prout eam Chriſtus ſeruauit. 398.b.1
Scripturarum intelligentia depēdet à Deo. 464.e.2
Scorpius.
Scorpius, niſi calcatus, non pungit. 101.b.2
Scorpio ſpei contrariatur. 123.a.2
Scorpiones quos deſignent. 167.e.1
Sebaſte.
Sebaſte. 168.c.1.199.c.1
Secreta.
Secreta non inquirenda. 168.e.1
Secta, Securitas.
Sectæ Iudæorum tres. 333.b.2
Securitas magna quæ ſit. 154.b.1
Securitatis ſtultæ confidentia. 156.b.2
Sedere, Sedes.
Sedendi, & ſtandi, in prędicando mos. 99.e.1
Qui dicuntur ſedere in cathedra Moyſi. 336.a.2
Sedere in ciuitate, quid ſit. 476.c.2
Seſſio Chriſti ſuper aſinā & pullū, quid ſit. 313.b.c.2
Seſſio Chriſti & diſcipulorum ad menſam. 374.a.b.2
Sedes Dauid. 15.d.1
Seductio, Seductor.
Seductio duplex. 442.d.1.442.e.1
Seductor bonus Chriſtus. 442.e.1
Semen.
Seminum Dei genera. 173.b.2
Semen ſecus viam cadens. 173.c.2
Semen ſupra petram cadens. 173.e.2
Semen cadens inter ſpinas. 173.e.2.174.a.b.1
Seminum non fructificantium ordo. 174.c.1
De ſemine tres partes pereunt. 174.d.e.2
Semen bonum duplex. 175.b.2
Semen tripliciter extinguitur. 175.b.c.1
Semina tria cœleſtia. 175.e.2
Semen quid in homine proficit. 176.c.1
Seminis profectus. 176.d.1
Semen iacere in terram. 176.d.e.1
Quid ſeminat Deus. 360.c.2
Semei, Semita.
Semei conuitia in Dauid, Iudęos in Chriſtum figurauit. 413.c.1
Semitæ Domini 62.d.2
Semper.
Semper, aduerbium. 479.a.1
Senarius, Senium.
Senarius numerus non vacat à myſterio. 12.e.2
Senium quid ſit. 284.c.2
Senij hominis & mundi comparatio. 353.d.1
Senſus, Senſualitas.
Senſus proprius vituperandus. 51.a.2
Senſus noſtri. 214.e.1
Senſus omnes in Chriſto paſſi. 430.c.2
Senſus, tactus, & viſus, minus decipi poſſunt. 465.e.2
Senſualitas, & ratio. 133.c.2
Sententia.
Sententia, non præcipitanda. 226.c.d.1

In dubiis ſuſpéſam debemus tenere ſententiã. 469.c.2
Sententia dæmonum de Christo. 134.b.2
Sententia Domini valde timenda. 223.e.a
Sententia Christi pro adultera. 226.227.a.s
Sententia paſtoris ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè prolata, ſemper timenda eſt. 251.b.c.2

Separari, Separatio.

Separantur in oratione, qui ſeparantur in paſſione. 389.a.1
Separatio bonorum, & malorum. 362.c.2

Sepelire.

Sepelire patrem impeditã perfectione. 336.d.e.a
Sepeliendi operis omiſſio. 364.e.2
Corpus Christi in ſolo panno lineo ſepultus. 439.e.2
Deuotæ perſonæ debent cum Christo ſepeliri. 441.b.a
Sepeliendi eum Christo forma. 441 b.2
Sepeliendorum corporum conſuetudo. 453.e.1

Sepulchrum.

Sepulchrum quid, & vnde dicatur. 210.b.s.337.e.1.a.2
Christus quomodo totus in ſepulchro iacuit. 57.a.2
Eccleſia ſancti ſepulchri. 419.e 1.a.2
Sepulchri Christi forma, ſitus, color. 440.e.s
Cuſtodia ſepulchri fidei conducit. 442.e.1.a.2
Sepulchri ſigillatio. 442.b.a
Sepulchri ſoliditas calumniam tollit. 442.b.a
Quare Christus duabus noctibus & vno die in ſepulchro iacere voluit. 448.b.2
Tempus Christi in ſepulchro quadraginta horarũ. 453 a.1
Miraculũ ſuper exitu Christi de ſepulchro. 453.a.1
Sepulchrum Mariæ virginis. 490.c.1

Sepultura.

Sepulturæ antiquorum vbi antiquitus erant. 134.a.2
Sepultura corporis, & capitis Ioannis baptiſtæ. 181.c.1
Sepultura inferni quid ſit. 289.d.a
Christi ſepultura. 439.a.1.445.c.1
Sepultura Christi in corde noſtro. 440.c.1
Sepulturæ Christi ſignificatio. 430.e.1
Sepulturæ Christi figuræ. 445.c.2

Septem, Septenarius.

Septem viri vnius mulieris. 333.e.2
Septenarius. 271.c.d.e.s

Septuaginta, Septuagiesſepties.

Septuaginta diſcipuli bini mittuntur. 167.a.1
Septuaginta diſcipuli, Christi cœnę intererant. 370.b.s
Septuagiesſepties. 271.d.1

Sequi, Sequela.

Sequi quemnis. 82.b.1
Sequentium intentiones. 94.e.s
Sequi Christũ quid eſt. 3.d.1 91.d.e.2.94.e.1.156.a.2 193.c.2.253 c.d e.s.281.b.1.416.e.1.471.a.b.1
Christum ſequentes, errare vel falli non poſſunt. 3.d.a
Christi ſequelam nulla affectio dirimat. 92 b.1
Sequentes & perſequentes Christum. 184.a.1
Premium ſequelæ Christi. 325.a.2
Sequendus eſt Christus. 228.d.1.325.a.2.
Ad ſequendũ Christũ tria oportet abnegare. 253.c.1
Sequẽdi Christum ordò, & modus. 55.a.1.253.a.b.1
Sequentium Christum paucitas. 554 b.a
Sequentium Christum deuotio. 273.a.b.1
Sectatores Christi ſpernuntur. 407 a.1
Sequentium Christum varia intentio. 417.b.1
Sequela ſanctarum mulierum poſt Christum crucẽ portantem. 417 d.1

Seraphin, Serenitas.

Seraphin. 265.e.a
Serenitatis cognitio. 248.e.1.a.2

Sermo.

Sermo conſones ſtatui. 98.e.a
Sermonem conſequentia. 186 d.e.a
Sermo ſupernaturalis non niſi ſignis ſupernaturalibus poteſt perſuaderi. 486.b.c.1
Sermo Domini in monte. 99.b.1
Sermo Domini poſt cœnam. 379.d.1
Terribilis ſermo Christi ad Petrum. 470.a.1

Serpens.

Serpentis genus. 7.b.1
Serpentis caput, corpus. & cauda. 77.b.1
Serpenti aſſimilari debemus. 550 b.s
Serpentes quos deſignent. 167.c.1
Serpens à Moyſe exaltatus Christum figurabat. 326.b.c.1.46.b.s.426.b.s

Seruire, Seruitus.

Exemplum, vt Deo ſeruiamus. 169.e.1
Seruitium in peccato non eſt Deo gratum. 533.e.1
Seruire diuitiis, quis dicatur. 218.a.1
Seruire Deo cum diuitiis poteſt quilt. 158.a.1
Seruitus nulla miſerior, quàm ſeruire peccatis. 54.e.1.132.b.a.218.d.2
Seruitus Iudæorum. 228.c.a
Seruitus & libertas duplex. 218.d.2
Christus ſeruitutis opera non inuenitur à diſcipulis acceptaſſe. 303.b.1

Seruus, Seruitor.

Seruorum Dei veſtimenta. 56.b.1
Nullus Christi ſeruus ſine tribulatione. 552.c.2
Seruus inutilis. 258 d.c.2
Serui mali pœna. 356.a.a
Malorum ſeruorum remuneratio eſt æterna damnatio. 356.b.2
Seruitoribus condolendum eſt. 131.d.1

Seueritas.

Seueritas Dei. 505.d.1

Sextarius, Sextilis.

Sextarius, quid continet. 84.b.1
Sextilis. 26.a.1

Sibylla.

Sybilla Christum naſcentem Octauiano monſtrauit. 31.a.s

Siclus.

Siclus quid erat. 41.d.s

Sicut, aduerbium.

Sicut, quomodo ſit accipiendum. 335.c.1

Sidon.

Sidon, & capella eius. 242.a.1

Sigillum.

Sigilla ſeptem libri vitæ. 366.e.d.2

Signum.

Signa petunt Iudæi. 84.d.a
Signum à Christo datum. 85 a.s

Signorum maxima. 85.e.1
Signa facere diuinæ potentiæ eſt. 87.d.2
Signa nulla fecit Ioannes. 90.c.1
Signum triplex. 149.b.1
Signum de cœlo. 205.e.1
Signa facientes, in cuius nomine faciunt. 262.d.1
Signorum confuſio. 341.342.a.1
Signa extrema ferè completa ſunt. 343.a.1
Signa in Sole, Luna, & Stellis. 348.e.1
Quare tot ſigna in morte Chriſti apparuerunt. 433.e.1.2.b.c.2

Silentium, Siloa.

Silentium malignorum. 205.b.2
Silentij temperamentum. 205.b.c.2
Siloa, quid eſt. 231.e.2
Siloa turris. 217.b.c

Simeon.

Simeon obediens interpretatur. 38.d.e.2
Simeonis videndi Deum deſiderium. 39.a.1
Simeonis perfectio. 39.e.1
Simeonis in Chriſtum feruor. 39.b.c
Simeon in quo imitandus. 39.2.a
Simeon religioſum pacificum ſignificat. 39.a.2
Simeon, Anna, & Maria, quid interpretetur. 41.c.d.2
Simeonis ſepulchrum. 384.b.1

Simia.

Simia in tecto, latro in ſcalis. 188.e.2

Similari, Similis, Similitudo.

Similari Deo quid. 116.b.c.1
Similes Deo quæ nos faciant. 116.e.1
Similitudo diuina poteſt in homine penitus corrumpi. 161.a.1
Similitudo, & imago Dei. 359.c.2

Simon.

Simon quid interpretetur. 81.d.2
Simon leproſus quis eſſet. 162.c.d.2
Simon leproſus beatus Iulianus Cenomanenſis fertur fuiſſe. 308.b.2
Miniſteria aſſiſtentium conuiuio Simonis leproſi. 311.a.b.1
Simon leproſus à Chriſto mundatus. 308.a.2
Conuiuæ apud Simonem leproſum cum Chriſto. 311.b.e.d.c
Quare Iudæi coëgerunt Simonem Cyrenæum iuuare Chriſtum. 417.418.a.b.1
Myſterium in Simone Cyrenæo. 418.a.1
Per Simonem Cyrenæum Chriſtiani deſignantur. 418.b.c.1

Simonia, Simoniacus.

Simonia deſtruxit Hieruſalem. 319.e.c
Simonia tam in vendente, quàm in emente. 368.e.2
Simoniaci corripiuntur. 147.b.2
Simoniaci pellendi ab eccleſia. 320.c.c

Simplex.

Simplex bene reſpondere poteſt. 151.b.c.1

Simulator, Simulatio.

Simulatores ſunt hæretici. 125.d.2
Simulatio in Chriſtum cadere non potuit. 52.e.2
Simulationis malum. 125.d.e.2
Simulatio proſcribitur. 210.c.c

Sindon.

Sindon quid ſit. 437.e.1.438.& ſeq.

Siniſtra, Sinus.

Siniſtra motaliter quid ſit. 111.e.2
Sinus Abrahæ. 289.e.1.290.a.1.447.e.1. & ſeq.

Sion.

Mons Sion. 315.b.1

Sitis.

Sitis Chriſti. 430.d.1
Sitientes qui dicantur. 226.a.b.1

Smaragdus.

Smaragdus. 280.e.d.2

Sobrietas.

Sobrietatem & temperantiam præcipit Dominus. 148.c.2
Sobrietas Ioannis Baptiſtæ. 56.d.1
Socrus Petri curatio. 133.d.1

Sodoma, Sodomia.

Sodoma interpretatur ſilentium. 206.d.2
Sodomæ conflagrationis ad iudicium comparatio. 354.a.b.1
Sodomiæ abominatio & punitio. 149.d.2

Sol.

Sol ſplendore ſuo multa facit. 6.d.2
Solis occubitus myſticè, quid ſignificet. 134.a.1
Illuſtrationes Solis iuſtitię. 372.d.1
Sol ſtatum deſignat perfectorum. 348.d.2
Solis ſunt tria ſigna. 348.349.a.1
Sol ſtabit in Oriente poſt iudicium. 496.d.2

Solennitas.

Solennitas Paſchalis. 449.d.1
Solennitas præſens, vmbra eſt venturæ ſolennitatis. 450.a.1
Solennitas æterna petenda. ibid.

Solitudo.

Maria ſolitudinem amabat. 14.a.1
Solitudo amanda eſt. 14.a.b.1
Solitudinis commendatio. 74.a.b.1
Solitudo præeligenda. 74.c.1
Solitudo ad Deum alloquendum requiritur. 97.d.2
Solitudo amica eſt orationi. 186.b.d.2
Solitudo ad videndum Deum neceſſaria. 215.c.2

Solium.

Solium quid. 415.e.1

Sollicitus, Sollicitudo.

Sollicitus, quid ſignificat.
Chriſtus de ſuis ſollicitus. 478.a.2
Sollicitudo quadruplex. 279.b.1
Sollicitudo tollenda. 118.c.1
Sollicitudo vitioſa, quæ dicatur. 118.d.1
Sollicitudo victus. 118.a.2
Quę ſollicitudo homini debet ineſſe. 118.a.b.2
Sollicitudo ſtaturę, & amictus. 118.c.2
Sollicitudinis origo. 118.e.2
Sollicitudo prohibita, & permiſſa. 119.b.2
Sollicitandum primò de ſpiritualibus, ſecundariò de temporalibus. 118.e.2
Sollicitari de præſentibus permittitur, de futuris prohibetur. 120.a.1
Temporalium ſollicitudo proſcribitur à prędicantibus. 147.d.2
Sollicitudo ante iudicium. 151.a.1
Contra ſollicitudinem eccleſiaſticorum. 166.c.1
Sollicitudinis vitatio per Achatem ſignatur. 281.a.1

Somnus.

Somnus nobiſcum vitam diuidit. 233.b.2
Somni & tranquillitatis ſignificatio. 237.b.2

BBB

Somni acceptiones. 293.a.2

Spado, Speculator.

Spadones. 275.c.3

Speculator cæcus. 121.c.2

Spes, Sperare.

Spes quid ſit. 464.b.c.5

Spes diuinorum beneficiorum per ſpicam deſignatur. 176.c.5

Sperandi ratio. 247.a.2

Sperandum ſemper. 274.c.1

Spes magna peccatorum. 96.a.1

Spes vana periculoſa. 274.b c.a

Sperat fruſtra gloriam, qui nihil hic laborauit. 286.a.b.a

Spes veniæ, quintus dæmon. 464.c.1

Sperare ſine meritis, eſt præſumere. 464.c.d.1

Spina.

Spina eſt carnalis concupiſcentia. 125.c.2

Spinę coronę Domini. 412 a.b.d.3

Spiritus, Spiritualis.

Spiritus eſt anima. 20.c.2

Spiritus interdum pro ratione ſumitur. ibid.

Spiritus pro aëre. 79.c.2

Spiritus noſtri bonum. 556.c.2

Spiritus cuius ſimus. 299.d.2

Spiritus ſcientię in conſcientiis. 327.d.2

Chriſtus emiſit ſpiritum. 432.d.e.1

Spirituum cœleſtium occurſus Chriſto obuiam. 477.e.a

Tradere vel emittere ſpiritum. 432.e.1

Spiritus vehemens. 484.a.1

Spiritus immundus, cur iuſſus tacere. 532.c.1

Spiritus immundus diabolus appellatur. 206.e.1

Spiritus blaſphemiæ. 202.d.e.1

Et quomodo ſit irremiſſibilis. 202.b.2

Septem ſpiritus nequiores. 206.b.c.2

Spiritualia vitia non minus fugienda. 269.e.1

Spiritualis exercitij quatuor ad cordis puritatem inducentia. 73.c.2

Spiritualis hominis ſigna. 269.d.1.466.a.2

Spiritali homini plura ſunt neceſſaria. 485.d.e.a

Spirituſſanctus,

Spirituſſanctus, qui prius venit, nunc ſuperuenit. 55.d.2

Spiritus, quare dicitur ſanctus. 58.e.2

Spirituſſanctus in baptiſmo Chriſti, cur in ſpecie columbę apparuerit. 71.d.e.1

Spirituſſanctus quomodo in columba fuit. 71.e.2

Spirituſſanctus ductor Ieſu. 73.c.1

Spirituſſancti habitatio. 74.b.1

Spirituſſanctus quærit ſolitudinem, & quærere cogit. 74.c.1

Signa pręſentię, vel abſentię ſpirituſſancti. 79.c.a 384.385.a.1

Spirituſſanctus prohibet nos à mundi procellis ſubmergi. 79.e.a

Spirituſſanctus, primum donum, in quo omnia donantur. 123.c.a

Spirituſſanctus non deficit in neceſſitate. 151.b.1

Spirituſſanctus loquitur in bonis. 151.b.1

Feruoris ſpirituſſancti effectus. 155.b.2485.b.5

Spirituſſanctus intelligitur in patre & filio. 381.b.a

Spirituſſanctum, cur Chriſtus inſufflando dedit. 465.e.5

Promiſſio ſpirituſſancti. 476.c.a

Spiritus patris quomodo dicatur. 476.c.1.a.2

Spirituſſanctus cur non ſtatim miſſus. 476.b.a. 485.a.b.1

Spirituſſanctus igni aſſimilatur. 484.b.1

Spirituſſanctus bis miſſus ſuper Chriſtum, & toties ſuper Apoſtolos. 484.a.1

Cur ſpirituſſāctus in terra, & è cœlo datur. 484.a.a

Spirituſſanctus in quibus ſpeciebus apparuit. 484.b.c.2

Spirituſſanctus non primò fuit datus in die Pentecoſtes. 484.c.2

Spirituſſancti miſſio vſibilis, & inuiſibilis. 484.d.2 485.a.1

Pro diuerſitate ſtatus, datur diuerſimodè ſpirituſſanctus. 485.a.b.1

Miſſio ſancti ſpirituſſancti, cur quinquageſimo die facta. 486.e.1.a.b.2

Splendor.

Splendor faciei Chriſti. 256.a.1

Splendoris ſolis effectus. 6.d.2

Spoliatio, Spolium.

Spoliatio Chriſti ante crucem. 419.e.a

Spolia domus. 355.d.e.1

Sponſus, Sponſa.

Sponſus Mariæ quare debuit vocari Ioſeph. 13.d.1

Sponſa Ioannis Euangeliſtę. 85.d.a

Sponſum auferri. 76.c.a

Sponſus & ſponſa ſpiritualiter. 76.d.e.a

Sporta.

Sportarum ſeptem cauſę. 246.a.1

Spuere.

Iudęorum mos ſpuendi in faciem. 399.d.2

Spuere in faciem Chriſti. ibid.

Qui ſanctos in pręſenti vita confutant, in Chriſti faciem ſpuunt. 399.d.e.2

Stabulum, Stagnum.

Stabulum, quid ſignificet. 161.d.1

Stagnum Genezareth, quid deſignet. 91.b.1

Stare.

Stantes cum Chriſto. 255.d.1

Stater, Statua.

Stater. 260.e.1

Statua Nabuchodonoſor, idolorū Ægypti ruinam figurabat. 46.d.e.1

Statua ſalis. 136.b.2

Statua ab Emorrhoyſſa erecta Chriſto. 143.a.a

Status, Statutum.

Status hominum quinque. 94.b.a

Multiplicatio ſtatutorum periculoſa eſt. 337.c.1

Stella.

Stella à Magis viſa, ab aliis differt. 33.d.2.

Stella diſparuit regibus intrantibus Hieruſalem 34.d.1.34.e.1

Stella cur diſparuerit. 34.e.1.a.2

Stellæ ortus Magis apparentis opiniones. 35.a.b.1

Stella vbi viſa eſt ſtare. 35.a.b.1

Stellæ Magis apparentis figura. 36.e.1

Stellarum caſus. 348.c.5

Stellę incipientium ſtatum deſignant. 348.c.2

Stellę cum cœlo fixa manebunt. 496.e.2

Stephanus.

Stephani ſepultura. 371.e.1

Stola, Stomachus.

Stola prima. 268.a.2

Digitized by Google

Stolæ Phariſæorum. 337.b.c.2
Stola candida. 453.c.1
Stula corporis beati. 498.c.1
Stola animæ beatæ. Ibidem.
Stomachus languens metaphoricè. 173.d.2
Stridor.
Stridor dentiom. 331.b.2
Stultus, Stultitia.
Stultus qui verbū Dei audit, & nō operatur. 128.b.1
Stultitia, conueniens diuitibus nomen. 211.c.1
Stultitiæ proprium. 285.d.2
Stultitia ſapiens, quæ ſit. 305.b.2
Stultitiam ſimulare expedit interdom. 407.d.2
Stupor.
Stupor quid ſit. 36.d.e.2
Subditus, Subiectus.
Subditi interdum præſtant prælatis. 51.b.1
Subditorum cura. 236.d.1
Quare ſobditi mouentur in prælatos, & ſuperiores. 337.a.1
Subiectio perfecta popolorum ad Chriſtom, io dic iudicij erit. 336.a.b.2
Subiugalis, Submiſſus.
Subiugalis filius. 312.c.2
Submiſſos ſaoat Dominus. 135.b.c.2
Subſtantia.
Subſtantia quæ creatura non eſt, Deus eſt. 6.a.b.1
Subſtantia Chriſti triplex. 30 d.1
Subtilitas.
Subtilitas, tertia dos corporis. 497.a.b.1
Succedere.
Filios patri in ſacerdotis officio ſuccedebat. 396.d.2
Sudarium, Sudor.
Sudarium quid ſit. 361.c.2
Sudor ſanguinis Chriſti. 391.b.2
Quid per ſanguineum ſudorem Chriſti deſignetur. 392.a.b.1
Per ſanguineum ſudorem Chriſti, debemus noſtrā figurare orationem. Ibidem.
Sufficientia.
Perfectio ſufficieotiæ, quæ ſit. 110.c.2
Suffocare, Suffragium, Suggeſtio.
Suffocare, quid ſit. 272.a.2
Suffragia generalia, & particularia. 494.d.2
Reſpondetur ſuggeſtionibus ex ſcripturis. 78.a.1
Suggeſtio peſſima. 138.c.2
Suggeſtiones quomodo ſint extinguendæ. 241.a.1
Sumptus, Superabundantia.
Sumptus qui ſint. 156.a.2
Superabundantia imperfectionis. 108 e.1.a.2
Superbia.
Superbia quid ſit. 322.c.1
Superbia ſaoctā. 43.a 1
Superbia antiqua diaboli. 76.b.2
Superbiæ deuictæ figora. 77.b.2
Superbia eſt initium, & cauſa omnium malorum. 169.d.2
Superbia quare tantùm à Deo reprehēdatur, reprimatur, deteſtetur. 171.d.2.322.c.2.413.a.2
Superbia, & elatio, maximè à diſcipulis Chriſti prohibetur. 167.d.e.1
Superbia impugnat virginitatem. 167.d.e.1
Superbia doas habet filias. 169.d.2
Superbia propria dæmonibus, ſiue mulieribus. 191.b.1
Superbia quantùm ſit vitanda. 221.c.2
Superbia è cœlo deiecta, in ipſum noo recipitur. 261.b.2
Superbia plus cæteris paſſionibus mentes vexat. 323.b.1
Superbia nihil Deo odibilius. 323.c.d.1
Superbia inferiores erigit in ſuperiores. 343.b.1
Superbiæ mala. Ibidem.
Superbia præſens ſeculum deſtruet. 343.c.d.1
Incipientes bonam vitam ſine aſcenſo ad maiorem, non carent ſuperbia, & præſumptione. 347.a.2
Superbia noſtra non potuit aliter, quàm per humilitatem Chriſti curari. 371.c.d.2
Contra ſuperbiam medicina. 372.c.2
Superbi abiecti ſunt Deo. 210.c.2
Superbi pauca de ſibi præceptis faciunt. 258.c.2
Superborum obſtinatio. 317.a.b.2
Superbus non diligit Deum. 335.b.1
Supererogatio, Superfluitas.
Supererogatio. 161.a.2
Superfluum erogandum eſt. 58.a.c.1
Superfluitas vituperanda. 197.c.1
Superflua contemnere virtus eſt. Ibidem.
Superfluitas taxatur. 2.2.e.2
Superior.
Superior in inferiori auditur. 159.c.2
Superiores grauiter ſuos ſubditos minorom vitiorum, & non maiorum arguont. 339.c.2
Superiorum negligentiæ erga ſubiectos. 339.d.e.2
Supplantatio.
Supplantatio triplex. 256.b.1
Surdus.
Surdi moraliter qui dicantur. 161.c.1
Surdus, & mutus, quis dicatur. 243.c.2
Surgere, Surſum.
Cur alij ſurrexerunt cum Chriſto. 460.b.1
Surſum aſpicere. 160.c.2
Suſanna.
Suſanna tacuit, & vicit. 408.d.2
Suſcipere.
Qui ſuſcipiuntur à Chriſto. 464.c.1
Suſcitare.
Chriſtus cur filium viduæ extra portam ſuſcitauit. 134.b 2
Chriſto tam facilè eſt ſuſcitare mortuum, quàm alteri excitare dormientem. 293.a.1
Virtutis eiuſdem eſt mortuum recētem ſuſcitare, & quatriduanum. 294.a.1
Aliud eſt ſuſcitare, aliud ædificare. 398.b.2
Sycomorus.
Sycomorus celſa dicitur. 305.b. c.1
Fructus ſycomori rubeus. 305.d.1
In ſycomorum aſcenſus. 305.a.2
Sycomorus, ficus fatua dicitur. 305 c.1
Sycomorus religionem ſignificat. 305.d.2
Symbolum.
Symbola tria. 480.c.1
Ex ſymbolo credenda habentur. 480.c.2
Symbolum Apoſtolorum. 480.c.2.481.a.1
Locus vbi Apoſtoli cōpoſuerunt ſymbolū. 478.c.1
Per quæ ſynagogæ ſacerdotium periit. 396.c 2

Synderesis.

Synderesis. 105.a.2

Syria, Syrophœnissa.

Syria. 94.c.1

Syrophœuissa. 241.d.e.1

Tabernaculum.

TAbernacula animę. 257.b 1

Ad rabernacula Domino facienda, quid requiritur. 257.c.1

Tabernacula ęterna. 287.e.1

Tabula.

Tabula secunda est pœnitentia. 192.b.2

Tacere, Taciturnitas.

Cur Christus corã Herode tacuit. 406.d.2.407.a.1

Taciturnitatis Christi ratio. 398.e.2.408.d.2

Talentum.

Talentum abscondere. 360.e.1

Quid per quinque talenta, per duo, per vnum designetur. 360.d.e.1.a.b.2.361.d.e.1. & seq.

Talentum malis creditum. 360.e.2

Talentorum bonus vsus. 361.d.1

Talenti exactio, & acceptio. 361.362.a.1

Talio.

Talionis lex. 107.a.2

Tangere, Tactus.

Tangere Dominum quando dicimus. 149.b.2

Chustus ab immundis oon tangendus. 457.a.2

Tactus Dei triplex. 129.b.1143.c.1.257.d.2

Taurus, Tectum.

Tauri ad ficum ligati mansuescunt. 217.a.2

Tecta Palestinorum. 153.d.1

Telos, Teloneum.

Telos vectigal interpretatur. 94.e.2

Teloneum quid est. 95.b.1

Templum.

Templum quid dicatur. 319.c.1

Templum primò petendum. 319.b.2

Templum ingredientium intentio. 41.e.1

Tẽpla non sunt ex malè acquisitis facienda. 340 e.2

Ornatus templorum spiritualis, quàm corporalis, magis est attendendus. 341.c.2

Templi sanctificatio. 41.b.2

Templa omnia Dei per delationem eius in Hierusalem sunt sanctificata. 42.c.2

Templum Salomonis. 9.b.1

Templum quadraginta sex annis factum est. 86.b.2

Templum Salomonis septem annis factum est. 85.a.1

Destructio templi Salomonis. 341.c 2

Quare templum Salomonis destructum sit. 341.d.2

In templo Hierosolymitano erant quatuor loca diuersa. 319.c.1

Introitus Domini in templum causæ. 319.d.1

Templi Domini situs. 43.d.1

Templi Domini mysteria. 43.d.e.1.a.2

Templi Domini scripturæ. 43.a.2

Templi Domini constructio. ibid.

Templum Domini rotundum. 44.d.2

Templum in Bethleem. 30.b.2

Templum in quo vendentes inuenti sunt. 86.a.1

Templum Iouis hospitale. 169.b.1

Templi Mentalis dignitas ex causis animæ rationalis. 42.c.2

Tempus.

Tempore nihil preciosius. 65.e.2

Tempus nullũ prætermittendũ. 81.e.2.137.c.1.& seq.

Temporis vsus. 233.a.2

Temporis egestas, & angustia. 233.b.2

De tempore expenso requiretur. 272.c.2

Temporis cessatio. 496.c.d.2

Tenebræ.

Tenebræ ibi, cum dicitur, Et lux io tenebris lucet, quid signat. 6.e.2

Tenebræ non possunt esse vbi Christus. 81.c.1

Tenebræ exteriores, & interiores. 131.c.1.331.b.2.361.c.1

Tenebræ à sexta hora ad nonam factæ vniuersales. 428.d.2

Triplex causa tenebrarũ in morte Christi. 428.c.2

Tenebrę passionis differebant à tenebris aliarum eclipsium. 429.a.1

Tenebræ passioois similes erant tenebris Ægypti. 429.a.b.1

Quomodo tenebræ erant, & diluculum, & sol ortus. 452.e.1.a.1

Tentari, Tentatio, Tentator.

Tentari non est malum. 115.e.1

Tentatio spina quædam dicitur, mentem pungens. 412.d.1

Tentationis expers nemo. 78.a.2.390.b.1

Maria contra tentationes inuocanda. 13.c.2

Ad tentationes debemus à vitæ initiis præparari. 44.b.1

Quomodo tentationibus diaboli resistendum. 75.e.2.77.a.1

Tentatio quotuplex. 75.a.1.78. d 1.115.d.1.126.b.2

Tentationum suggestiones. 77.b.2.126.b.1.127.c.1

Contra tentationum seminatores, remedia vndecim. 241.346.e.1. 380.a.2.390.c.2

Contra mundi teotamenta, documenta tria. 231.d.1

Tentationes exoptandæ. 78.c1

Duci & induci in tentationem. 115.e.2

Sine tẽtatione nemo potest esse probatus. 115.e.1.a.2

Tentatio appropinquat appropinquante salute. 132.d.2

Tentationis procella ex inuidia diaboli. 128.e.2

Tentationis superatio. 139.a.2.182.b.2

Tentatio probat, si semen radicem fixerit. 173.e.2

Tentationum cessatio. 172.e.2

Nullus debet dare aliis occasionẽ tẽtationis 296.b.2

Ante gloriam Christi tentatio præcedet Antichristi. 343.c.1.a 2

Tentationes spirituales dupliciter veniunt. 345.d.2

Magna deuotio, vel perfectio, est sępe causa lapsus in tentationem. 346.c.2

Tentatio prima ex homine est. 371.c.1

Tentationis initium est suggestio mali. 391.c.d.e.1

Tentatoris vigilantia. 78.e.1

Tentator triplex. 347.c.1.a.2

Tentatio, Christi.

Tẽtari voluit Christus, cur & quando. 73.c.174.75.a.1.76.b.2.77.c.2

Christus iisdem modis quibus Adam tentatus est. 75.a.2.77.e.1

Intentio diaboli Christum tentantis. 75 a.1

Tentatio Christi tertia de auaritia, cur in monte ex-

celſo

Digitized by Google

celſo facta. 76.e.1
Chriſtus quomodo vicit tentationes. 77.a.b.1
Tentatio Chriſti à turbis. 207.c.2

Tentatio Dei.

Tentatur Deus multipliciter. 77.e.1
Non eſt tentandus Deus. 409.e.2

Terra, Terrenus.

Terra quid ſignificet. 99.d.2
Terra vbi ſeminatur, ſal efficitur ſterilis. 136.d.2
Terram ardere. 155.a.2
Terra bona, & mala: 174.c.1 & a.1
Terra ſterilis. 218.a.1
In terra ſcribendi ratio. 226.d.2
Terrenis inhians, cœleſtia perfectè non meditatur. 93.c.1.a.2

Terræmotus.

Terræmotus multoties factus. 448.e.1
Terræmotus contritionem ſignificat. Ibidem

Teſtamentum.

Gratia noui teſtamenti nõ erat in veteri teſtamento. 61.c.1
Teſtamenti vtriuſque diſtributio. 161.e.1.a.2
Vetus teſtamentum in tribus continetur. 464.c.d 2
Teſtamenti vtriuſque populi. 315.a.b.1
Veteris & noui teſtamenti continuatio. 376.c.1
Excellentia noui teſtamenti reſpectu veteris. 377.a.1
Veteris teſtamenti intentio. 480.e.2

Teſtis, Teſtimonium.

Falſus teſtis, quis dicatur. 398.b.2
Teſtis falſidicus tribus obnoxius. 398.d.2
Teſtes ineuitabiles quatuor conſerui. 272.c.2
Teſtes in die iudicij qui erunt. 127.b.1
Omne genus hominum, de Chriſto perhibet teſtimonium. 40.b.2
Teſtimonium Ioannis de Chriſto. 79.c.2.80.c.2.& ſequen.
Teſtimonium quadruplex de Domino. 80.e.1
Teſtimonium Chriſti de ſe non eſſe verum. 216.b.1
Teſtimonia de Chriſti deitate. 257.c.1
Teſtimonia de Chriſto in cruce. 433.e.2
Teſtimonia falſa in Chriſtum. 398.a.2

Thabor.

Thabor, mons eſt. 97 a.2
Thabor montis ſitus. 255.a.2.472.b.1
Thabor monaſteria. 257.b.2
Tria tabernacula in monte Thabor. 257.a.b.1

Theſaurizare, Theſaurus.

Theſaurizandum non eſſe in terris, ſed in cœlõ. 116.d.2.117.d.1
Theſaurizandi modus excellentiſſimus. 116.e.2
Theſaurum reponere vnde exiturus es, ſtultitia eſt. 116.e.2.117.a.1
Theſaurus ex amore cognoſcitur, ſicut amor ex cogitatione. 117.a.1
Theſaurus non ſolum pecuniæ, ſed voluptatis eſt. 117.b.c.1
Theſaurus cordis. 126 e.1
Theſaurus abſconditus. 177.c.2

Thomas.

Thomæ aduentus. 465.e.2
Thomas cicatrices Domini tetigit. 466.b.2
Thomas aliud palpauit corpore, aliud credidit corde. 466.d.e.2
Thomas cur dubitauit. 467.a.1
Incredulitas Thomæ quantum profuit. 467.b.c.1

Thronus.

Thronus quid. 415.c.1
Thronus Salomonis. 305.d.2
Thronus Salomonis, dicta eſt beata Virgo. 36.b.2
Throni coæquandi. 265.d.1

Tibicen.

Tibicines qui dicantur. 144.e.1

Timere, Timor.

Timere quid facit. 38.c.2
Timendum cuique. 331.d.2
Quantùm timere & erubeſcere debeamus. 355.a.1
Timor multiplex. 85.b.2.389.d.1
Timor mundanus & naturalis, Timor filialis, ſeruilis, & humanus: Item timor initialis. 154.c.d.e.1
Timor bonus quis dicatur. 89.d.e.1.154 d.1
Timor peccatorum. 133.c.2
Timore ſeruili Deo ſeruientes ſunt dæmoniacis ſimiles. 139.a.2
Timor mortis quid ſit, & quibus rationibus expellatur. 153.a.b.2
Timor diuitis. 291.b.2
Timor Phariſæorum. 295.b.2
Timor in Angelis. 399.e.1
Timor & amor debent inclinare ad credendum. 453.b.c.2
Timor diffidentiæ, ſecundus dæmon. 464.b.c.1

Titulus.

Chriſtus vnicum habuit titulum in terra. 81.a.1
Tituli crucis ſuperſcriptio. 421.b.2
Cur titulus tribus linguis ſcriptus fuerit. 421.d.2
Titulus triplex. 422.d.1
Titulus in corde Chriſtiani habendus. 422.e.1

Tolerare.

Tolerare aduerſa. 162.c.1
Non licet tedere cogitare, quæ Chriſtus non prętenſus eſt tolerare. 388.c.d.2
Toleranda omnia ob gloriam cœleſtem. 487.e.1
Mala hic æquo animo toleranda ſunt. 496.a.1

Tonitruum, Topazius.

Tonitrua tempore Samuelis. 205.b.1
Topazius. 280.c.2

Tormentum.

Tormenta malorum. 178.e.2
Tormenta Chriſti narrari non poſſunt. 415.b.2
Tormentorum genera paſſionis Chriſti. 443.b.c.1

Tradi, Traditio.

Tradita omnia Chriſto. 168.c.2
Traditionem Phariſæorũ Chriſtus cõfutat. 209.c.1
Chriſtus traditus eſt. 443 c.1
Traditio Chriſti diuerſa. 260.b.1
Tradere Chriſtum, quid ſit. 373.d.2
Maius peccatum eſt tradere Chriſtum regnãtem in cœlis, quàm ambulantem in terris. 373.d.2
Chriſtus non fuit ex ignorantia traditus. 367.b.1
Tradentium Chriſtũ diuerſæ volũtates. 367.b.c.1
Tradi in manus peccatorum. 392.c.2
Traditionis tria amata. 394.a.1
Chriſtus tradidit ſpiritum clamando, orando, & lachrimando. 432.e.1

Traducere.

Traducere quid ſit. 23.e.2

Transfiguratio, Transfretatio.

Tranſfigurationis Dominicæ tēpus. 255.b.2.258.c.1
Tranſfigurationi Chriſti tria concurrerūt. 255.c.d.2
Tranſfiguratio Domini ſpem auget noſtrā. 255.d.2
Tranſfigurationis deſcribendæ forma. 257.b.1
Tranſfigurationis ſocij. 257.c.1
Trāſfigurationis ſex perſonæ, quid ſignificēt. 255.e.1
Tranſfiguratio eſt ſacramentum ſecundę regenerationis. 257.e.2
Tranſfretatio. 193.a.1

Tranſitus, Tranſplantatio.

Tranſitus triplex ad Bethlehem cœleſtem. 29.a.2
Tranſitus Chriſti ad Gentes. 193.a.1
Tranſitus triplex mundanorum miſerabilis. 352.e.1
Tranſitus cœli & terræ ſpiritualis, eſt ſignum aduētus Chriſti in mentem. 352.e.1.a.b.2
Tranſitio cœli & terræ. 497.a.1
Tranſplantatio frequens nocet. 173.e.2

Tres, Tria.

Tres induentes vnum ea ipſis tribus. 16.b.1
Tria ſata farinæ, quid ſint. 176.d.2
Trium linguarum tituli ſignificatio. 422.c.1

Tribulatio.

Tribulationes plurimis de cauſis immittuntur. 29.b.c.d.e.1.44.e.1.146.b.c.1
Tribulatio bonorum. 25.a.1
Tribulatio malorum. 25.e.1
Deus ſcit tribulationum finem. 146.c.1
Tribulatur Eccleſia militans. 152.c.2
Tribulationum bona. 223.a.2
Quomodo tribulationes noſtræ poſſint eſſe fructiferæ. 389.e.2
Tribulationes hominem perficiunt. 19.b.2
Deus ſuos ad eorum coronam tribulari permittit. 24.b.1.146.b.1.192.e.1
Tribulatio conſolationem, & contrà, ſequitur. 44.d.e.1
Tribulatio purgat peccata. 152.c.2
Tribulatis bonis adeſt Deus. 192.e.1
Tribulatio bonos delectat. 301.e.2
Tribulationes communes. 487.e.1.a.2
Tribulationes inuoluntariæ. 299.b.1
Tribulatio præſens, quid ſit. 318.e.2
Tribulatio toleranda. 152.c.1
Remedium tribulationum. 152.d.e.1
Tribulatio patiēter tolleratur, paſſionis Chriſti memoria. 152.d.e.2
Cautela in tribulationibus. 344.a.1
Quid in tribulatione faciendum. 391.d.1
Laudandus in tribulatione eſt Dominus. 376.e.2.377.a.1
Documentum ſuper tribulatione Chriſti. 424.b.2

Tribulus, Tribunal.

Tribuli. 125.e.2
Tribunal quid. 415.c.1

Tributum.

Tributi à Chriſto exactio. 260.d.1
Chriſtus cur tributum pro Petro, & non pro alijs ſoluit. 260.b.2
Chriſtus cur tributum ſoluerit. 260.c.d.2
Tributum Deo reddendum. 333.e.1

Triclinium, Triduum, Trigeſimus.

Triclinium quid eſt. 84.c.1
Triduum multiplex. 245.e.2
Triduū paſſionis quomodo intelligatur. 446.a.b.2
Anni trigeſimi perfectio. 90.a.2

Trinitas.

Trinitatis opera. 5.e.2.15.d.2.16.a.b.1.215.d.2
Trinitas mittit Archangelum. 13.a.1
Trinitatis notificatio. 16.b.1.87.d.1.237.d.e.1
Trinitas poſt Chriſti baptiſmum quomodo differenter apparuit. 71.e.2
Trinitas cur baptizato apparuit. 72.a.1
Trinitatem recipit, qui Chriſtum recipit. 158.d.2
Virtutes trium perſonarum Trinitatis. 202.e.1
Trinitas inuocanda. 215.e.2
Trinitas in vtraque regeneratione apparuit. 257.e.2
Perſonarū trinitatis vnitas, & diſtinctio. 472.a.b.c.d.2
Diſtinctiones perſonarum Trinitatis, & cōuenientiæ earum. 483.d.2

Triſtitia.

Triſtitia pœnitentiæ pro peccatis non prohibetur. 112.e.1
Triſtitiæ libenter ſuſtinendæ. 381.c.2
Triſtitia Chriſti fuit naturalis & voluntaria. 389.e.2
Triſtitiæ Chriſti cauſæ. 389.a.2

Triumphus, Trophæum.

Triumphus Chriſti. 318.b.2
Trophæa Chriſti. 467.b.2

Tuba, Tumultus.

Tuba quid ſit. 495.c.1
Tuba præuia. 350.e.2
Tumultum fugit Dominus. 130.b.2

Tunica.

Tunicæ duæ. 148.e.1
Tunica vetus cauenda. 410.c.d.2
Tunica Domini à crucifixoribus ſcindi non potuit. 399.d.1
Tunica inconſutilis. 413.d.e.1
Tunica inconſutilis omnium partium, Eccleſiæ ſignificat vnitatem. 423.a.b.2
Tunica inconſutilis nunc diuiditur. 423.b.2
Tunicam inconſutilem ſcindentes. Ibidem.
Documenta ea diuiſione tunicæ inconſutilis. 423.c.2

Turba.

Turba quid ſignificet. 94.a.2
Turbæ varietas. 173.e.1.316.e.2
Turbæ fugiendæ. 136.d.1.244.b.1
Turba impedit inuenire Chriſtum. 215.b.c.1
Turba triplex nos impediens. 307.b.2
Turba triplex Chriſtum ſequebatur ad ſupplicium. 417.b.1

Turbatio.

Turbatio in Deum relata, tria facit. 325.e.2.326.a.1
Turbatio vniuerſalis creaturarum. 348.b.2
Turbatio in creatura elementari. 348.c.2
Turbatio in creatura intellectuali. 249.d.1
Turbatio ſpiritualis ad pietatem, & miſericordiam ſpectat. 373.b.c.2
Virtuoſum eſt contra vitia turbari. 373.e.2
Turbatio & fremitus Chriſti. 293.e.2
Turbatio animæ Chriſti. 351.e.2

Turris.

Turris ad quam paſtores erant. 28.b.1
Turris magnæ ædificatio. 157.e.1
Turris Dauid. 323.b.1

Turtur.

Turtur.

Turtutis caſtitas. 38.c.2
Turtur deſignat vitam comtemplatiuam. 41.e.2

Tyrannus,Tyrus.

Tyranni multi,multos occidunt pueros. 46.b.1
Tyrus,& Sidon. 240.a.1

Væ.

Væ,quid notet. 188.a.1.338.e.1
Væ ſcandalizantium. 263.b.c.1
Væ ſempiternum recipientibus bona in vita ſua. 291.e.1
Væ æternum quibus debetur. 338 c.1
Væ de ſuperbia,& auaritia. ibid.
Væ de gula. 338.e.2
Væ de inani gloria. 338.e.2
Væ de fraudulenta ſtultitia. 339.a.1
Væ de ignauia circa ſalutaria. 338.339.e.1
Væ de ſimulatione & mendacio. 339.e.2
Væ in hypocriſi. 338.e.1.340.b.1
Væ homicidarum. 340.d.1

Vagari.

Per vicos,& plateas vagantes. 223.e.d.e.1

Vah,vallis.

Vah,quid ſignificet. 424.b.1
Vallis Ioſaphat. 384.b 1

Vanitas,Vas.

Vanitates hominum. 3.2.1.6 .d.1
Vanitas quantùm vitanda. 487.b.1.
Vaſa à Domino præſcripta templis. 319.d.2

Velamen.

Velamen ante faciem ponentes. 400.c.1
Documenta circa velamen faciei Chriſti. 400.b.1

Velle,voluntas.

Velle videri in bonis propter gloriam diuinã, non eſt malum. 337.d.1
Velle mori hominis non eſt. 300.d.2
Velle præeſſe,vituperabile eſt. 302.d.2
Bonæ voluntatis laus. 126.e.1
Voluntas Deo ſubdenda. 158.a.2
Voluntas noſtra voluntati diuinæ conformanda eſt dupliciter. 158.a.b.2
Voluntas propria,& eius mala. 159.e.1
Voluntas radix eſt operum. 203.e.1
Opera,& verba,ſunt fructus voluntatis. ibid.
Volũtas ſola,aut iuſtum,aut peccatorem facit. 204.a.1
Voluntatem noſtram requirit Deus ad ſanitatem. 214.e.1
Voluntas peccandi magnum eſt peccatum. 227.a.2
Voluntatis renunciatio. 253.d.1
Per obedientiam mactatur voluntas. 253.a.2
Voluntas prima peccatoris in neceſſitatem cõuertitur. 312.d.2
Propria voluntas,eſt cauſa malorum. 390.d.1
Voluntatis malitia cogit ad peccandum. 406.e.1

Voluntas Dei.

Voluntatem Dei fieri in cœlo,& in terra. 114.e.1
Voluntas Dei quæ eſt. 114.e.1
Voluntatem Dei facere. 127 a.1
Voluntas diuina debet eſſe regula omnium actionum noſtrarum. 253.d.2.259.d.1
Voluntas Dei licitum facit. 287.d.1
Voluntas Dei in quo conſiſtat. 362.c.2
Quare Chriſtus ſuam prædixit voluntatem. 367.c.1
Voluntas Chriſti. 590.c.1

Vellere,Vellus.

Vellere ſpicas. 256.d.1
Vellus Gedeonis. 18.a.2

Velum.

Velum templi quid deſignabat. 40.d.1
Velum templi ſciſſum eſt. 433.e.1
Vela duo in templo. ibid.
Veli ſciſſi precioſitas. 433.d.e.1

Venator.

Venator mirabilis Dominus. 149.c.2.165.d.1
Venatores. 198.d.1

Vendere,Venditio,

Cur vendebantur pecora in templo. 86.a.b.1
Vendentes in eccleſia qui dicantur. 86.d.1
Vendit qui preces quærit. 108.d.e.2
Vendit Dominus regnum Cœlorum. 163.b.2
Propria vendenda & danda perfectis. 277.d.2
Ex venditione Chriſti tria ſunt documenta. 368.a.1
Qui pro temporalibus iuſtitiam deſerunt, Chriſtũ vendunt. 368.b.2
Chriſtum vendit qui conſilium, vel iuſtitiam vendit. ibid.
Chriſtus à quibus præcipue venditur. 368.b.c.2
Neque vendentis,neque emẽtis eſt Chriſtus.368.c.2
Vendi debemus pro Chriſto. 368.d.2
Vendi debemus pro regno Dei. 368.d.e.2

Venia,Veniale.

Veniæ locus non eſt in inferno. 105.a.2
Modus veniendi ad veniam. 458.e.1
Veniale eſt,quicquid parit neceſſitas. 263.e.1
Venialia abluenda. 487.a.2

Venire.

Venire,& abire,quid ſit. 59.d.2
Venerunt paſtores,reges,& ſenes ad Chriſtum. 34.d.1
Venientes ad cœnam qui ſint. 223.d.1
Cauſæ veniendi Chriſti. 96.a.1
Tibi venit,quid ſit. 313.d.1
Signa venturi Chriſti in Chriſto viſa. 482.d.c.1.a.b.2

Venter.

Ventris,& gulæ contemptus. 170.e.2

Ventus,Ventilabrum.

Venti animam turbantes,qui dicantur. 138.b.2
Ventilabrum vnde dictum. 64.c.d.1

Verbum.

Verbum duplex. 5.b.c.1
Verbum in ſacra ſcriptura quid eſt. 29.e.1.464.c.2
Verba ocioſa vitanda. 74.b.c.1
Verba pro factis ponere. 126.b.2.103.a.1
Simplicitas verborum iaſpidi comparatur.280.b.2
Verbum ocioſum. 203.a.2.& ſequent.
Verbum crimínoſum quàm acriter punietur. 203.d.e.2
Verba verenda. 272.b.2
Quare verba ſuperiorũ parum apud ſubditos proficiunt. 337.a.b.1
Verba Mariæ ſex, totidem virtutum ſignificatiua. 17.b.1
Verba Mariæ ad Chriſtum crucem portãtem. 414.e.1.a.2

Verbum Dei.

Verbum quod egreditur ex ore Dei. 247.a.b.2

Verbum primum Chriſti ſcriptum. 50.c.2
Verbum Dei quomodo audiendum. 51.b.2.174.c.2 207.a.1
Verbum Domini mandatum, ſeu præceptum, Dei dictum. 55.c.1
Verbum Dei comparatur hamo. 91.d.2
Audiens verbum Dei, & non faciens. 127.c.2
Verbum Dei audire nolentes, beati eſſe nequeunt. 206.c.2
Verbi Domini precioſitas, & quomodo audiendũ ſit. 207.a.1
Verbum Dei audiendum incipientibus. 207.b.1
Verbum Dei eſt manna. 207.b.1
Verbi Dei effectus. 207.c.1
Verba Chriſti tria, increpatiua pectoris. 286.a.2
Verba Chriſti in conſolationem iuſtorum. 351.a.b.2
Verborum Dei ſtabilitas. 352.c.2
Verbi Chriſti efficacia. 376.c.1.395.c.1
Verbum fidei omnes ad fidem cõuertit. 392.393.a.1
Verba Chriſti ad filias Hieruſalem. 417.c.1.a.b.2
Verba Chriſti in cruce. 426 c.1
Primum verbum Chriſti in cruce. 426.d.1
Verbum ſecundum Chriſti in cruce. 426 c.2
Tertium verbum Chriſti in cruce. 427.a.1
Tertium verbum Chriſti in cruce, pietatis fuit. 427.b.2
Quartum verbum Chriſti in cruce. 429.b.1
Quartum verbũ Chriſti in cruce fuit magnæ acerbitatis. 429.c.1
Quintum verbum Chriſti in cruce. 430.c.1
Quintum verbum Chriſti, fuit verbũ conſolationis. 430.d.1
Sextum verbum Chriſti in cruce. 431
Sextum verbum Chriſti in cruce perfectionis erat. 431.d.1
Sextum verbum Chriſti, nos docet pœnitentiam. 431.c.1
Sextum verbum Chriſti, efficax eſt contra fluxum ſanguinis è naribus. 431.c.2
Verbum ſeptimum Chriſti in cruce. 432.d.1
Verbum ſeptimum Chriſti in cruce, verbum deuotionis. 432.c.1

Verbum in diuinis.

Verbum cur potius quàm filius dicatur. 5 b.1
Verbi à patre proceſſio. 5.b.2
Verbum diuinum, eſt conceptus intellectus diuini. 5.c.2
Verbum non eſt factum. 6.a.b.1
Verbi diuini conditiones. ibid.
Omnia ab æterno, in verbo diuino viuebant. 6.b.1
Mens æterni verbi conceptiua, debet eſſe virginea. 18.c.d.1
Verbum æternum non naſcitur, niſi in corde pacato. 26.a b.1
Verbum caro factum. 60.d.e.1
Verbi inhabitatio in nobis. 60.e.1
Gloriam verbi cognouerunt Apoſtoli. 60.c.d.2
Verbi diuini ingreſſio. 484.c.d.2

Verecundia.

Verecundiæ vtilitas. 132.c.2
Verecundia Chriſto illata. 417.c.1

Veritas.

Veritas prædicanda eſt. 89 a.1
Veritas taceri non vult. 153.b.2
Veritatem tacens, transgreſſor eſt veritatis. 153.b.c.2
Veritatem tacens, conicius eſt mendacij errantium. 153.d.2
Veritatis teſtes quatuor. 216.b.1
Veritas deprimitur, & falſitas extollitur. 225.c.1
Veritas in Chriſtiano. 229.b.1
Veritatis firmitas. 232.b.1
Veritatis præco. ibid.
Veritatis & mendacij differentia. 232.c.1
Veritatis occultandæ cauſæ. 327.c.2
Veritatis demonſtratio. 397.c.d.2
Veritas vbi ſit. 406.c.1
Veritas, vt aqua benedicta, vitatur. ibid.
Veritas nulli ſe negat. 447.a.2
Veritatem oppugnantes. 459.c.2
Veritas melius operando, quàm audiendo intelligitur. 462.d.2
Veritatis cum miſericordia contentio. 8.c d.1
Veritas triplex in Chriſto. 332.d.2

Vermis.

Vermis conſcientiæ. 264.a.1

Veſper, Veſpere, Veſpera.

Veſper moraliter, quid ſignificet. 248.c.1
Veſpere quid ſit. 324.b.1
Meditanda hora veſpertina. 437.a.b.1
Veſpera ſabbati non legitur. 440.d.2

Veſtigium.

Veſtigia Chriſti ſequi. 3.c.1
Veſtigia loci vnde Chriſtus aſcendit. 478.c.d.2

Veſtis, Veſtimentum.

Veſtis eccleſiaſticorum. 162.b.1
Veſtes ſacerdotis celebrantis. 407.d.1
In veſtibus quærenda. 407.d.2
Veſtitus mollis. 162.e.1
Veſtium reprehenſio. 290.b.1
Veſtium ſubſtractio. 313.a.2
Veſtis nuptialis. 331.b.c.1
Scindendi veſtimenti mos. 399.d.1
Veſtimenta ouium. 525.c.2
Religioſa veſtimenta ſine bonis operibus iudicium Dei iuſtinebunt. 525.c.2

Veſtimentum Ioannis.

Veſtitus Ioannis Baptiſtæ quis. 56.b.1
A veſtitu Ioannes commendatur. 162.a.1

Veſtimenta Chriſti.

Candor veſtium Chriſti. 255 c.2
Chriſtus quater veſtes in cœna & in paſſione depoſuit. 372.c.1
Chriſtus veſtimenta, lotis pedibus, reſumpſit. 372 d.2
Veſte alba Chriſtus ab Herode illuſus. 407.b.1.
Veſtis alba Chriſti, quid deſignabat. 407.c.1.410.c.d.2
Veſtis albæ Chriſti forma. 407.c.1
Chriſtus alba veſte exuitur, quam hactenos detulerat. 410.b.c.2
Documenta ex Chriſto exuto veſtibus. ibid.
Chriſtus in vno die tripliciter veſtitus. 411.c.2
Veſtis rubra Chriſto data eſt. 411.d.2
Rubrum Chriſti veſtimentum, paſſionẽ martyrum deſignabat. 411.c.2
Documenta ex rubro Chriſti veſtimento. 411.c.2
Meditatio circa veſtimenta Chriſti. 412.a.2
Veſtium Chriſti colores. 413.b.2
Diuiſio veſtimentorum Chriſti. 423.e.1

Quadripar-

Quadripartita Chriſti veſtis, quadripartitã deſignat eccleſiam. 423.d.e.1.a.2
Veſtimentorum Chriſti diuidendorum ratio. 423.d.2
Documenta ex diuiſione veſtimentorum Chriſti. 423.e.2
Meditatio circa Chriſti veſtimẽtorum diuiſionem. 424.a.1
Veſtimenta Apoſtolorum. 313.e.1.a.2
Veſtimentorum Apoſtolorum ſignificatio. 315.d.1
Veſtimenta Auguſtini. 162.b.c.1

Vetare, Vetus.

Vetario ne cui dicerent. 251.e.2.258.a.1
Vetus teſtamentum, figura noui. 104.c.1

Via.

Viæ ad virtutem. 124.a.1
Via ad vitam eſt anguſta. 124.b.2
Via lata. 124.c.2
Arcta via quomodo agnoſcenda. 125.a.1
Arcta via non eſt timenda. 125.e.d.1
Via ad contemplationem. 165.e.2
Per vias & ſepes degentes. 223.a.2
Via non eſt propter delitias danda obliuioni. 234.d.2
Vias quæ à dextris ſunt, nouit Dominus. 363.a.b.1

Vicarius.

Vicarius Chriſti vnicus. 251.a.2

Victoria.

Victoria Domini contra diabolum qualis. 78.b.2

Victus.

Victus prædicatoribus accipiendus. 148.b.1
Victus Chriſti. 310.a.2

Videre, Viſio, Viſus.

Videre, & quomodo viderũt gloriam Chriſti Apoſtoli. 60.b.2
Vidit caſum Luciferi Dominus. 167.a.1
Videre pro intelligere interdum ſumitur 466.e.1
Videre ſpiritualiter Chriſtum. 169.a.1
Videtur Chriſtus quadrupliciter. 167.c.1
Chriſtum videre volens, quid faciat. 456.e.1
Viſio Dei, an ſit pro hac vita poſſibilis. 61.a.2
Viſio Dei, eſt finis omnium bonorum. 101.a.1
Viſio Dei perfecta, eſt gloria. 446.e.1
Dei aperta viſio. 496.a.2
Viſio Pontificis. 188.e.1
Omnis viſio ducens cor in falſam fidei, vel morum, opinionem, à diabolo venit. 346.b.c.1
Cantela in viſionibus quantumuis firmis. Ibidem.
Viſus & tactus illicitus vitetur. 106 b.1
Viſus eſt certior audim. 6.d.1
Viſus pro omni ſenſu accipitur. 466.a.2

Viſitare, Viſitatio.

Tres hominum conditiones Dominus libenter viſitat. 292.c.1
Viſitatio Domini per quæ fiat. 317.a.2
Deus quem viſitat, ſemper conſolatur. 460.d.e.2 461.a.1
Chriſtus viſitat ſanctos patres poſt reſurrectionem. 461.a.1
Viſitandi Chriſti cauſæ in ſuſcitatione Lazari. 311.e.1
Viſitatio Mariæ qua viſitauit Eliſabeth. 20.d.2
Abraham & Dauid viſitabant Mariam. 473.d.e.2
Viſitatio nomen templorum. 396.e.2

Vidua.

Vidua quomodo plus cæteris dedit. 321.c.2
Vidua paupercula, quid deſignat. 311.d.e.2
Viduæ facilè decipiuntur. 338.c.2
Vidua Sareptana, Chriſtum crucem ferentem figurat. 416.b.2
Vidua eccleſia. 134.e.1

Vigilare, Vigilia.

Vigilandum eſt. 125.e.1
Quomodo ſemper ſit vigilandum. 352.d.e.2.353.a.1
Quæ nos inducere debent ad vigilandum. 354.355.a.1
Quàm ſtudioſe omnibus vigilandum. 355.c.2
Vigilare quis dicatur. 357.e.1.a b.c.2
Vigilia opus eſt mentis ante mortem corporis. 359.e.d.2
Exhortario ad vigilandum. 389.360.a.1
Vigiliæ noctis quatuor. 28.b.1.191.c.2
Quarta vigilia noctis. 191.c.2
Vigiliæ tres, tres hominis ætates. 357.c.2
Vigilia huius mundi. 224 a.2
Chriſti vigilia. 392.b.2
Meditatio vigiliæ Dominicæ. 191.d.2

Villa, Villicus, Villicatio.

Villam emit amator mundi ſuperbus. 222.e.2
Villa triplex nobis commiſſa.
Villarum noſtrarum fructũ Deo diſpenſare oportet. 286.b.2
Villicus quis dicatur. 286.a.2.
Villicus Chriſti triplex. 285.c.2
Laudatio villici. 286.e.2
Reddere rationem villicationis, aut ante mortem, aut poſt conuenit. 286.d.1

Vindictam.

Vindicta quadruplex iniuſta. 104.e.2
Vindicta an, & quomodo ſit expetenda. 108.e.1.e.2
Vindicta ad correctionem exercenda. 108.e.2
Vindicta non eſt ſumenda. 152.d.t.300.a.1
Vindicta non ſemper deſideranda. 299.c.d.e.2
Qualiter expetenda eſt vindicta à nobiſipſis. 349.d.2

Vinea, Vinum.

Vinea multipliciter accipitur. 184.a.1
Vinea agricolis locata. 328.c.2
Vineæ Engaddi floruerunt. 30.e.2
Cur Ioannes Phariſços viperarum progeniem vocat. 57.a.1
Vini defectus in nuptiis. 83.d.1
Vini miraculoſi bonitas. 84.e.1
Vini in vineis productio. 84.b.2
Vini boni propoſitio. 85.e.1
Chriſtus non ſemper primò bonum vinum ponit. 85.a.2
Vini infuſio. 161.c.1
Vini inuentio. 196.b.2
Vinum myrrhatum Domino propinant hæretici. 420.a.2
Dantes vinum myrrhatum cum felle mixtum Chriſto. 421.a.b.1

Vir.

Hebraicus modus viros ſupra viginti annos appellat. 184.a.2
Viri dicuntur, qui viriliter tentationibus reſiſtunt. 185.d.1

Virga.

Virga non portanda. 148.e.1
Virga Ieſſe. 8.d.2
Virga Ioſeph floruit. 9.c.1.a.2
Virga Aaron germinauit. 9.a.2
Virgæ comparatur Maria. 9.a.b.2

Virgo, Virginitas.

Virgo perfecta quæ ſit. 18.a.1
Virginum laus. 177.d.c.2
Virgo à virore dicta. 285.a.2
Virginibus ſimilis eccleſia. 358.c.2
Virgines duplices totum mundum comprehendũt. 358.c.2
Virginum prudendia. 359.e.1
Quomodo Chriſtus neſcit virgines fatuas. 359.b.2
Parabolæ decem virginum intentio. 359.d.e.2
Virginitatis theſaurus vbi inuenitur. 177.e.2
Virginitatis priuilegium. 375.d.1
Virginitatem & fœcunditatem amauit Maria. 19.b.1
Virgo tota Maria. 13.b.1
Cur de virgine Chriſtus naſci voluit. ibid.
Virginum primiceria fuit Maria. 14.e.1
Virginem concipere, maius eſt quàm ſterilẽ. 16.a 2
Virgo à Hieremia prædicta. 46.c.d.1

Virtus.

Virtutum præteritarum obliuio commendanda. 23 e.1
Reſurrectio virtutum non fit, niſi præcedat ruina vitiorum. 40.a.1
Virtus ſine humilitate nulla eſt, & quod ea omnes perficit. 53.e.1.a.2
Virtutibus noſtris non eſt confidendum. 77.e.1
Modus inducendi ad virtutes. 97.b.2
Virtutis cauſa, non virtus, mercedem habet apud Deum. 111.a.1
Virtutes propter Deum appetendæ. 112.c.d.2
Virtus vitioſis ardua. 125.c.1.a.2
Virtutis via aſpera eſt. 152.e.2
Triplex virtus theſaurum inueniens. 177.e.2
Virtutis vis. 177.e.2
Virtuoſior, maiore virtute dignior. 221.e.d.1
Virtutum commendatio & vtilitates. 447.c.d.1
Quinque virtutum exempla. 364.c.2
Tres virtutes theologas petere debemus. 123.b.2
Ordo virtutum theologarum. 480.e.2
Virtus nulla deſuit Mariæ. 13.d.2

Virtus Chriſti.

Virtutum exempla in Chriſti vita. 2.d.2
Virtus nulla eſt, Chriſti virtutes ignoranti. 3.e.1
Virtutes omnes vitiis repugnantes congregat, qui Chriſti vitam conſiderat. 3.a.1
Virtutes Chriſtus elegit contra mundi vanitates. 3.b.1
Virtutes omnes pręter fidem & ſpem habuit Chriſtus, nec creſcebat in anima. 49.a.1
Virtutes quatuor cardinales exercuit Chriſtus. 197. e.1
Exemplar omnium virtutum in paſſione Chriſti relucet. 366.b.2
Virtutum operatio in cruce. 422.d.e
Virtutes cruci conformes. 421.d.1
Virtutes Chriſti variæ. 443.e.2
Virtutem Chriſti abnegantes. 424.b.1
Virtus tactus Dei ad ſeptem valet. 129.c.1
Virtus ſanatiua à Chriſti humanitate procedebat. 231.d.2

Virtutes cœleſtes.

Virtutibus coæquandi. 265.c.1
Virtutum cœleſtium motus. 349.d.e.1

Vis.

Vim facere regno cœlorum. 163.e.1.a.2
Vim facere perditioni. 63.b.2

Viſus, Viſio, Viſitatio.

Quære ſuprà in dictione, Videre.

Vita.

Vitam eſſe omnia. 6.b.1
Vita bona, eſt lux hominum. 6.d.1
Vitæ mutandæ ratio. 36.e.2
Vitæ imminutio. 57.b.2
Vitæ longæ ſpes decipit. 65.a.2
Vita bona magis quàm longa curanda. 65.c.2
Vita præſens non amanda. 156.a.2
Vitam hanc deſpiciens, tandem in beatitudine recipiet. 156.b.2
Delectus vitæ habendus. 166.d.1
Vita ſpiritualis, & temporalis. 211.b.c.2
Vita mala plus cæteris rebus deſiderabilis. 218.b.1
Vita noſtra eſt locus laboris. 224.b.2
Vitæ æternæ promiſſio. 283.d.1
Vitæ incertitudo. 285.c.2
Vita preſens delitias habet, & tribulationes. 292. e.1
Vitæ longitudo non eſt deſideranda. 193.e.2
Breuitas vitæ, & mortis neceſſitas, cõſiderãdæ ſunt. 347.e.1.a.2
Vita in patientia. 357.c.d.1
Tota vita Chriſtiani, crux atque martyrium eſt. 418. e.1
Vita eſt eſſe cum Chriſto. 427.b.1

Vita actiua, & contemplatiua.

Vita duplex, actiua & contemplatiua. 278.b.1.397. d.1.471.b.2
Vita vtraque à Domino commendatur. 130.d.2
Vitæ vtriuſque conditiones. 165.c.2.371.b.c.d.2 & ſequent.
Vita vtraque laudabilis. 166.d.1
Vita actiua & contemplatiua, interdum commiſcẽtur. 166.e.1.a.b.c.d.2
Vita actiua. 166.c.2
Vita contemplatiua. 166.d.2
Vita mixta. ibid.
Vita vtraque prælato eſt amplectenda. 166.d.e.2
Differentia actiuę, & contemplatiuæ vitæ. 362.d.1

Vita Chriſti.

Vita Chriſti ſeriatim, non curſoriè legenda. 1.b.1
Vita Chriſti imitanda & propter multa deſideranda. 1.c d.1.a.2
Vitæ Chriſti ſtudium & profectus. 2.a.2
Vitæ Chriſti fructus. 1.b.2
Vitę Chriſti conditiones. 1.c.d.2
Vita Chriſti fauorabiles reddit, & ſanctos. 1.c.2
Vitæ Chriſti cõtemplatio omnibus neceſſaria. 1.c.2
Vita Chriſti nidum præſtat. ibid.
Vita Chriſti facit conſortes vitæ cœleſtis, & omniũ ſanctorum. 1.d.2
Vita Chriſti exemplar eſt omnium. 1.d.e.2
Vita Chriſti nequit ſatis laudari. 1.e.2
Vita Chriſti facit hîc incipere vitam cœleſtem. 1.e.2
Vitæ Chriſti compendium. 2.a.1

Viram Chriſti Bernardus freqnentauit. 2.c.1
Meditarionum vitæ Chriſti vtilitates. a.d.1
Vita Chriſti contra hoſtium tentamenta. 2.d.2
Vita Chriſti tota eſt diſciplina,& inſtructio. 3.a.s
Vita Chriſti eſt nobis ſpeculum. 3.d.1
Vitæ Chriſti meditationum introductiq. 3.e.1
Vita Chriſti diabolum ſuperauit,& mundum. 35.c.a
Vita Chriſti viuere. 243.d.a
Vita Chriſti tota paſſio,& paupertas. 366 d.1
Vita Chriſti memoriæ commendanda. 500.d.1
Reliqua vide in Chriſti vita.

Vitium.

Vitiorum materia in tribus, de quibus tentatus eſt Chriſtus. 77.d.1
Vitia omnia deprimunt ad inferos. 99.b.2
Vitioſum quocunque animo fiat,turpe eſt. 117.b.a
Vitiorum principes dæmones. 201.a.1
Omnia vitia ad tria reducuntur. 223.a.1
Minora vitia,& non maiora caſtigantes. 359.d.a
Peſtilentiæ carnalium vitiorum in Eccleſia. 342.e.1
Vitia mundi peculiaria. 343.c.1
Vitium carnale quomodo curatur. 132.e.1.a 1
Nullus ſine violentia vitia in virtutes commutare poteſt. 163.a.1
Vitia,Domino ingrediente,corruunt. 46.c.d.1
Vitiorum ruina per Chriſtum. 40.c.1
Vitiornm remedia. 78.b.a
Antidotum vitiorum in paſſione Chriſti relucet. 366.c.2

Vitta.

Vittæ hyacinthinę, ſunt ſanctæ cogitationes. 337. a.a

Vitulus.

Vituli occiſio. 268.b.a
Vitulus ſaginatus. 268.b.a

Vituperari,Vituperium.

Vituperari non eſt ſemper inutile. 52.b.1
Vituperium pro conſcientia menſurandum. 225. e.1

Viuere.

Viuere,quid ſit. 57.b.2
Viuere de ſuo licet prædicatoribus. 148.d.s
Qui ſibi ſoli viuit,ſuperfluus eſt : neque homo, neque ſui generis eſt. 361.c.d.1
Chriſtiani male viuentes,iniuriam Chriſto faciunt. 309.c.1.2.2
Vita,quere ſuprà ante Vitium

Vlixes.

Vlixis factum. 145.a.1

Vmbra,Vndenarius.

Vmbra legis tegebat,quod nunc reuelatum cernimus. 257.e.2
Vndenarius numerus. 171.c.1

Vngere,Vnguentum.

Vngere caput,quid ſit. 111.e.1
Vngebantur in veteri lege tantùm reges,& pontifices,ſeu ſacerdotes. 20.d.1.28.c.1
Vnctus eſt Chriſtus oleo inuiſibili. 84.c.1
Vngere caput Chriſti. 309.c.1.2.2
Vngere pedes Chriſti. Ibidem.
Quare corpus Chriſti vngebatur. 437.a.b.2
Vngendi corporis Chriſti dilatio. 438.c.1
Vngitur corpus Ieſu,& inuoluitur. 439.e.1
Vnguentum quid ſit. 309.a.b.1
Vnguentum fundere. 163.c.1
Vnguenti effuſi ſuper Chriſti caput precium. 309. c.d.1
Vnguentum Magdalenæ iubet Chriſtus in ſuam ſeruari ſepulturam. 310.e.1.a.b.2
Vnguentum ſalubre. 450.c.a

Vnus,Vnitas,Vnio.

Vnus & vnum. 237.e.1
Vnus leproſus ſanatus rediens quid. 298.d.1
Vnum eſſe cum Deo. 382.c.2
Vnum eſſe quid ſit. 383.a.1
In vnitate charitatis conſiſtit perfectio Chriſtianæ religionis. 383.c.1
Vnitas mentis ad Deum neceſſaria. 165.a.2
Vnitas triplex. 201.d.1
Vnio triplex in Chriſto. 17.d.e.1
Vnio diuinitatis. Ibidem.

Vocare, Vocatio.

Vocare Dominum voce,& eum opere negare,nihil prodeſt. 359.b.2
Vocatio diſcipulorum Chriſti. 80.e.2
Tres vocationes diſcipulorum Chriſti. 93.c.1
Vocatio Apoſtolorum ſecuda,& tertia. 90.91.a.b.s
Vocatorum obedientia,fœlicitas,& idoneitas. 93. d.e.1
Vocatio Apoſtolorum ſcripta. 93.d.1
Apoſtolorum vocatorum conditio. 93.b.2
Vocatorum nomina quatuor. 93.d.2
Vocatorum quadriga. Ibidem.
Vocatio Domini per miniſtros. 222.b.2
Vocatio Domini vltima. 272.d.2
Vocatio Domini ad laborem,& requiem. 285.a.2
Figuræ vocationis electorum. Ibidem.
Vocat omnes Deus. 332.b.1
Vocatio gentium. 532.a.1
Vocandi gentes modus. 252.e.2
Vocandorum Iudæorum modus. 252.2.2

Volatile,Volucris.

Volatilia Deus fecit,& paſcit, propter hominem. 118.c.2
Volatilia cœli contemplatiuos deſignant. 119.a.1
Volucres cœli,animæ fideles. 176.c.2

Voluntas.

Quære ſuprà in dictione,Velle.

Voluptas.

Voluptatis deteſtatio. 27.a.1.246.d.1.
Voluptas quantùm fugienda eſt. 27.d.1
Voluptas deſtruitur. 196.a.2
Voluptas ſpernenda & vitanda 197.a.1 & ſequentibus.
Voluptatibus reſiſtendum. 397.b.s
Voluptatum amatores, ſunt Chriſti perſecutores. 254.a.b.a
Voluptas quantum noceat. 487.a.1.& ſeq.

Votum.

Votum virginitatis primum. 8.c.a
Votum Mariæ virginis. 9.a.2
Maria & Ioſeph, ex communi conſenſu vouerunt virginitatem. 9.d.a
Vota indeterminata ſunt ſtatim implenda. 24.e.s
Vota tria religionis ad exemplum natiuitatis Chriſti formantur. 28.c.1
Vota omnis religionis. 217.d.2
Tria vota perfectionis religioſorum. 275.b.c.1
Vota quàm grauia ſint vincula. 335.c.1

Vox.

Vnx miſericordiæ Dominieę. 227.a.b.2
Voces Chriſti quatuor. 237.a.2
Vocis Cbriſti virtus. 257.e.2.294.d.1
Vox Chriſti cur magna dicatur. 294.c.d.1
Vox paterua. 316.b.1

Vrina.

Vrina qoare dicatur ſana. 5.e.1

Vſque.

Vſque pro ſemper. 473.e.1

Vſura, Vſurarius.

Vſora quid ſii. 361.a.2
Vſura palliata. 319.a.2
Vſura ſpiritualis lucrum eſt animarum. 36n.e.2
Vſuratij ſunt pluſquàm peccatores. 100.e.1

Vt.

Vt, tenetur interdum ennſecutiuè, 40.e.1

Vtilis, Vtilitas.

Sine Chriſto nihil vtile. 234.a.1
Nihil eſt ita Den amicum, quàm ad communem vtilitatem viuere. 362.c.1

Vua.

Vua, 115.e.2

Vulnus, Vulnerari.

Vulnerum curatio. 161.c.1
Voluera alligare quid ſit. Ibidem.
Vnlnerum Chriſti numerus. 385.d.2
Vulnerum Chriſti uumeri myſterium. 385.e.2
Vulnera Chriſti innumerabilia. 441.a.1
Chriſti vulnera per totum corpus. 438.e.1
Chriſtum vnluerantea. 435.c.1
Quinque vulnerum Chriſti ratin. 436.c.d.1
Vulnera Chriſti per quæ ſignificentur. 436.a.2
In vulnetibus Chriſti quærenda. 436.a.b.2 & ſeqneutibus.
Chriſtus propter uos vulneratus eſt. 443.d.1
Vulneris in latere Cbriſti magnitudo. 466.b.2
Refugium cõtinuum in vulnere lateris Chriſti quęrendum. 387.a.1
Cur Chriſtus vnlnera retinuit. 350.d.2.467.d.1
Vulnera Chriſti ſunt nnſtræ redemptionis ſiguum. 467.d.1
Vuluerum Chriſti iocunda viſio beatis. 467.a.2

Vulpes.

Vulpes quid ſit. 218.e.2

Vxor.

Vxoris propter adulterium dimiſſio. 106.e.1
Vxorem ducit carualis. 212.c.2
Vxor eſt graue pondos. 275.b.2
Vxoris cnnditiones. 275.b.c.2
Vxoris Loth enmmutatio in ſtatuam ſalis. 344.a.b.1
Cur vxor Loth punita fuit retroſpiciendo, & non Abraham. 344.b.1

Zachæus.

Zachæi nfficium. 305.a.1
Zachæi iu arborem aſcendentis imitatio. 305.d.1
Zachæo bouum fuit videre Chriſtum, & melius videri à Chriſto. 305.306.a.1
Zacbæi ſalus. 306.b.2
Zachæus filius Abrahæ. 306.b.e.2
Zacbæus Gentilem populum deſignat. 306.e.2
Zacbæus diuitem interdum deſignat. 306.e.2.307.a.1

Zacharias.

Zacharias deſcendit de Abia. 11.d.1
Zacharias uon fuit ſummus ſacerdos. Ibidem.
Zacharias quid iuterpretetur, & ſignificet. 11.a.2. 19.a.1
Zachariæ oratio quæ erat. 11.b.2
Zacharias quid in nnbis ſignificet. 11.d.2
Zacbarias cur obmutuit. 12.d.1
Taciturnitas Zachariæ quid ſignificet. 12.e.2
Zachariæ habitatio. 19.c.1
Zacharias filius Ioiadæ, id eſt, Barachiæ. 340.d.e.2

Zebedæus.

Zebedæi mors. 301.e.1

Zebub.

Zebub. 200.e.2

Zelus, Zelare.

Zelus quid ſit. 84.b.2.
Zelus bonos quid ſit. 84.a.2. Item quid ſit à zelo comedi. Ibidem.
Zelum Dei habere. 84.b.2.
Zeli meritum. 84.b.e.2
Cnutra zelantes tranſgreſſionem humanam ſupra diuinam. 239.d.1

Zizania.

Zizania in ſegete. 175.a.1
Zizania, errores & hæreſes. 175.d.e.1

Zona.

Znna Ioannis. 56.c.1

Indicis materiarum, & inſignium locorum, in Vitam Chriſti, finis.

533

Digitized by Google